THEOLOGIA MORALIS AD MENTEM DD. SERAPHICI, ET SUBTILIS...

Bartolomeo Mastri

Digitized by Google

XVII
H
70

Digitized by Google

3-2-12

Digitized by Google

Digitized by Google

THEOLOGIA
MORALIS
R. P. MAGISTRI
BARTHOLOMÆI
MASTRII
De Medula.

Digitized by Google

Digitized by Google

THEOLOGIA
MORALIS

Ad mentem DD. Seraphici, & Subtilis concinnata,

ET IN DISPUTATIONES VIGINTIOCTO DISTRIBUTA.

AUCTORE

F. BARTHOLOMÆO MASTRIO DE MELDULA.

Ordinis Minorum Conventualium SANCTI FRANCISCI
Sacræ Theologiæ Magiſtro.

EDITIO SEXTA.

Pertinet ad Conv.tum S.te Mariæ Carmeli Terræ S. Anthimi

Tempore Provincialatus Adm. Rev.di P.ris Petri à Fratta

BIBLIOTECA NAZIONALE DI NAPOLI

VENETIIS, M. DCC. XXIII.

Apud Antonium Mora.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

MECÆNATI SANCTISSIMO
DIVO ANTONIO
PATAVINO.
F. BARTHOLOMÆUS MASTRIUS
MELDULENSIS.

MEcænatem potentiſſimum Equitem, nobiliſſimum Reginæ Urbium ornamentum, philologum liberaliſſimum. Beatiſſimi Antoni, ejus propenſionis in ſapientes fuiſſe legimus, ut non eorum modò ſapientiam ſummis Cælum uſque laudibus, verum etiam largiſſimis regali liberalitate muneribus proſequeretur. Hinc illud vulgò emanavit, quod omnes ingeniorum fautores Mecænates nuncuparentur; ſic noſtris etiam temporibus Mecænates dicimus ſtudiorum Patronos, illos nimirum, qui, ne cultus ſcientiarum deſeratur, doctos viros tuentur, alunt, fovent; itâ ergò non aliter, cui ſcire aliquid inter innumerabilem penè Doctorum vim pietas divina conceſſit, ultima jam morali meo operi manu impoſita, Patronum quæritabam, ſub cujus præſidio ſecuriùs lucem iniret, cùm Mundi plurimos cogitantem neſcio quis novus æſtus pertulit animum, Cæloque coegit quærere, quem fruſtra terris meditabatur: cæleſtis fuit inſpiratio, quæ me tamquam ſuſceptorum immemorem beneficiorum viſa eſt redarguere, mihique in mentem adduxit verum, cui meas vigilas conſecrarem Patronum, optimum, te videlicet, ac beneficentiſſimum Mecænatem; immemor viſus ſum, inquam, redargui; quot enim per te mihi à ſummo rerum Opifice gratiæ, quarum nec dùm ultimam ſatis ſum partem exſolvere, promanarunt? quoties ingraveſcent morbo priſtinam exoratus ſanitatem mihi contuliſti? ter vitæ diſcrimine alias ut omittam levioris momenti vices, periclitatus ſum, cùm tamen ad te confugiens medelis Medicorum judicio irritis abdicatis convalui; laborum meorum ſivè ad Philoſophiam, ſivè ad Theologiam ſpectantium quis alius à te dux extitit, ex quorum ſingulis primum dumtaxat, atque unicum exemplar ſemper tuto pede properavit ad lucem? an non prodigium dicam quod Tertium ſuper ſententias librum labore in latrones illapſo, pecuniis, aliiſque rebus expoliato, ipſum ſolùm illæ ſum Veneta præla, quibus continuò te adjuvante præſuit vir longè pius Doctor Bernardinus Fontana, & ipſe Venetus, illæſum; inquam, integrumque optata luci mandarint? id tua præſtitit beneficentia, id tuus in me quantumcumque indignum ſingularis amor effecit. Vide igitur ſi hæ tibi meæ qualeſcumque ſint diſceptationes debebantur, qui me hucuſque incolumen ſervaſti, ut quod diù in aliarum excuſſione non feceram eas tuo nunc immortali nomini conſecrarem; ſed hanc meam procraſtinationem, quam ego fatalem appello, ne quæsò ignaviæ tribuas; finis enim cùm dicente Philoſopho, optimi habeat rationem, finem ego laboribus, niſi aliud evenerit, impoſiturus, an ne alium à te poteram mihi pro coronide potiori jure ſervare? meorum tu ſolus operum Alpha, & Omega, undè ſi Logicas inſtitutiones in auguſtiſſima Patavii, ubi quieſcis, adorſus fueram, congruum pariter erat, ut quia nunc ſenectutis ergo in patrio Meldulenſi Conventu degere mihi eſt opus, te tamen ſaltem pro complemento ſumerem vigiliarum mearum, tuis itaque prodeunt ſub auſpiciis, tu eas benigno aſpice vultu, tuere, ac fove, Mecænatem ſuis præſertim carminibus Epicorum, Lyricorumque Principes Virgilius, Horatiuſque æternitatis dederunt, ego non eadem motus ratione, qua ipſi, nomen tibi Mecænatis attribuo, quod ille laudis indignus ſuorum rectè geſtorum, ut poſterorum memoriæ demandarentur, tibicinem aliquem poſtulabat, tu autem tibi ipſi tibicines, cùm nullus ſit orbis angulus, cui tua ſe facta non patefecerint, atque in dies mirabiliter eluceſcant; nec etiam te Mecænatem appello quod ullarum me dignitatum ad culmen, à quibus longè meus eſt animus, advexeris, ſed quia innumeras præter à te grates acceptas noviſſimus hiſce diebus mihi maximam contuliſti.

Digitized by Google

O meis me meritis fæliciorem? noſtris tandem annuiſti votis, Auguſtiſſimæ Cælorum Incolla, annuiſti; non illa tempora toto animo concupita, ſummæ tempora fælicitati? Quis mihi dat, ut verbis exequar quanto fuerim gaudio perfuſus non ſolùm ipſe, verùm, & totus Conventualium Ordo, poſtquam meritiſſimum Patrem, ac virum ſapientiſſimum Magiſtrum de Pellegrinis, re, & nomine Martialem, non ex communibus Electorum votis, ſed ab æternæ Viceſgerente veritatis Genelarem effectum audivimus? ſingularem tum pietate, cùm litteris viſum qui fortiter operaretur, poſcebat ſibi noſtra Religio, tu meis ejuſque precibus non ſurdus auxiliator talem Romani animo Antiſtitis infudiſti quid enim Italico ſonat idiomate Pellegrinus, niſi virum quemdam ſingularem? quid Martialis, niſi qui properè, ac fortiter operetur? Decimus ille per omnia Clemens, ex cujus ſyderibus continuò Chriſtiano Orbi pluit pax, & fauſtitas ſumma illum, te inſpirante nobis in Miniſtrum delegit, & lætitia propè ſingulari exultabundus, ut ipſe quoque conceptum, gaudium palam faceret, non potuit ſuprà votum immorari, impatienſque ut ità dicam ſtatuta electionis tempora antevertit; memoriam fortaſsè tuo afflatu repetiit priſci Martialis ex eadem proſapia Pellegrini qui multus tùm eloquentia, tùm moribus in Tridentino Concilio fuit, hinc recentem hunc contuens hæreditarium pietatis, ac ſapientiæ decus Pellegrinorum in Martialibus exiſtimavit; nec immeritò ejus enim in mentem virtutes etiam tanti viri duxiſti, non in exedris minus, quàm ſacris in ſubſelliis, pulpitiſque omnium acclamatione acceptas, ac poſtremò in Romana Sapientia, cui Lector præerat, non modicum dignitatis, ac laudis conſecutas; Age igitur vivat Neſtoreus annus; ſicuti enim ex ſolo nuncio vehementi affecta eſt lætitia, atque ut vulgari uter loquendi modo, Cælum propè conſcendere noſtra viſa eſt Religio, quidni eam ſub tanto moderamine gloria verticem attacturam, habituram votorum ſummam, faſtigium denique dignitatis aſſecuturam ſperemus? ſi unquam licuit ex omnibus auſpicari, ex præclariſſimo Martialis nomine quale, & quantum nunc omen? ſed benè cæpta omina age, ut finem optimum ſortiantur; id ſolùm à te incunctanter, poſcimus hæc ſunt vota noſtra, id Religionis conditio petit;

Tu interim apud Cælorum Auguſtum Mecænas potentiſſime, dùm tui veneror nominis majeſtatem, meum hoc qualecumque munuſculum ſuſcipere ne dedigneris, tibi majora ferre non habeo, neque tù magna eges Illiade, & parva munera tam offerentis, quàm ſuſcipientis animo ampliantur; tibi mea hæc Summa oblata ingens excreſcet in opus, atque illi multum tribuet tuo fuiſſe nomine inſignitam; eam igitur læto animo ſuſcipe, ex debito enim tibi dicatur non quòd ingentem beneficiorum vim, quibus me continuò cumulaſti, per ſolvere me credam; ſed quia per id temporis meæ ac publicæ utilitati talem, ac tantum virum nobis in Miniſtrum tribuiſti, quem ut diù incolumen ſervet, Deum immortalem exora.

AD

Digitized by Google

AD LECTOREM.

EN tandem, ſtudioſe Lector, juxtà promiſſa in præcedentibus libris ſupremus Theologiæ Moralis Tomo pro conſcientiis practicè dirigendis ad mentem DD. Seraphici, Subtilis, ac aliorum eorumdem Sectatorum elucubratus; ad cujus complementum diſputationes de Peccatis, & Sacramentis rurſus percurrere neceſſarium duximus. Quamvis enim quo ad ea, quæ ad Speculationem, & Scholaſticam ſpectant de illis lib. 2. ſent. & de iſtis lib. 4. copioſè, ac ſufficienter egerimus; quia tamen non omnia, quæ ad practicam, & moralem ſpectant, ibi attigimus, ideò hìc ſolùm, quæ ad moralem doctrinam pertinent, tractabimus repetendo interdum cum majori brevitate, ac facilitate jam ibi dicta dumtaxat, quæ ad praxim pertinent, & hoc præſertim in materia de Sacramentis, ut hic tractatus adeò neceſſarius ſit ex omni parte inter, & completus, & ſeries totius Theologiæ Moralis integrè, & completè contexta. Quoniam verò Theologi antiquiores 4. ſentent. lib. ad finem, & ſcopum Theologiæ Moralis firmius conſequendum, qui eſt hominum conſcientias in ſuis operibus dirigere, eoſque à peccatis retrahere, poſt diſputationem de Sacramentis ſpecialem quoque tractatum de quatuor noviſſimis ſubnectere conſueverunt; nos quoque hanc methodum veterum Scholaſticorum imitati tractatum hunc de quatuor noviſſimis in fine hujus operis addidimus, quamvis Recentiores in Theologia Morali de his agere non ſoleant; nullum enim aliud motivum efficacius homines retrahit à peccatis, quàm noviſſimorum memoria juxtà illud Eccleſiaſt. *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis.*

Accipe igitur, benigne Lector, hoc opus tandem in lucem editum, quod Seraphicæ Religioni referas acceptum, quæ in ſuperiorum electione conſilio, & doctrina uti ſolet Card. de Lugo diſp 34. de Juſtitia, & Jure ſec. 3. à nobis in hoc Tomo relata diſp. 6. de obligationibus Juſtitiæ diſtributivæ q. 1. art. 1. diff. 4. nec unquam, vel ſaltem rariſſimè neceſſariam ejuſdem doctrinę limitationem obſervat, quam ibi prudentiſſimè ſubdit hic doctiſſimus Auctor; etenim ſi in præcedenti Capitulo generali id fuiſſet, fortè hoc opus Theologiæ Moralis in lucem non prodiiſſet, vel ſaltem longiori mora, ut de Metaphyſico opere evenit, quod ſtatim poſt logicum, & Philoſophicum non fuit editum, ſed longè tardius, ob officium Provincialatus hujus noſtræ Bononienſis Provinciæ mihi collatum ab Illuſtriſſimo, & Reverendiſs. P. Magiſtro Michaele Angelo Catalano, tunc noſtræ Religionis Generali Miniſtro, & nunc digniſſimo Iſerniæ Epiſcopo; qui præ aliis ſemper ſtudioſorum amantiſſimus fuit, ac eorumdem laborum remunerator, cui proindè ſoli de-

§ 4 beo

Digitized by Google

beo quicquid honoris, & gradus in hac Religione ſum conſecutus. Pro Coronide tamen totius Theologici curſus ultrà Tomum Theologiæ Moralis, Tomus etiam Theologiæ Dogmaticæ ſupereſt edendus; verum ob ætatem, & annorum numero gravem, continuo ſtudiorum labore fatigatam, hoc nobis valdè difficile redditur, ne dicam impoſſibile; Tùm quia labor hic operariis propriè convenit, qui in vinea Domini ad ejus ſuperiorem, & ſelectiorem partem colendam ſunt vocati, quales ſunt Theologi, & Conſultores in curia Romana degentes, unde illis hunc laborem relinquimus.

Itaque læta fronte, amice Lector, has percurre diſputationes, in quibus methodus illa optima viſa fuit, ut in quavis materia, ſeù dubio DD. Seraphici, & Subtilis ſententia proferatur, & præferatur in rebus ab ipſis pertractatis; in aliis verò nihil aſſerimus, niſi vel ex communi DD. ſententia deductum, vel ex probatiſſimorum Auctorum libris deſumptum, & media via ſemper euntes extrema plus æquo vel laxa, vel anguſta declinare conamur. Et in his, quæ de Immunitate Eccleſiaſtica, de foro Eccleſiaſtico, & Sæculari, & de Eccleſiarum, ac Eccleſiaſticorum à ſolutione Gabellarum exemptione, ac ſimilibus tractamus, abſque ullo præjudicio id aſſerimus illorum Principum, quibus vel ex ſpeciali privilegio, vel ex conſuetudine legitimè introducta aliter eſt moris; Et hæc omnia familiari ſtylo, ac ab omnibus intelligibili explicavimus memores dicti Auguſtini teſte Senenſi Bibliothecæ 4. *Malo me reprehendant Gramatici, quàm non Intelligant populi*; Supereſt, quod à te toto animi affectu expoſco, ut divinam mecum pietatem implores, tantum mihi ſanitatis, & vitæ conferat, quantum ad inſtaurandam hanc noſtram, quam inchoavimus, annorum pondere jam pœnè collapſam Eccleſiam ſit ſatis, quippe quæ quatuor jam ſæcula à morte S. Patris Franciſci annis 23. Chriſti vices gerente Innocentio Quarto, F. Joanne Parmenſi Generali, ædificata expleverat, ut ego Salomonis innixus exemplo exacta hujus vitæ periodo dulciſſima illa verba audire merear à Domino eidem prolata 3. Regum cap. 9. *Exaudivit orationem tuam, & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me, ſanctificavi domum hanc; quam ædificaſti, ut ponerem nomen Deum ibi in ſempiternum, & erunt oculi mei, & cor meum ibi cunctis diebus.* Tanti igitur beneficii mecum omnipotenti Deo gratias referas bonorum omnium largitori, cujus ope ſcolaſticorum laborum finem ſpatio annorum quadraginta ſum aſſecutus. Vale, & pro me etiam ipſum precare, quem ego quoque tibi, & mihi propitium deprecor in præſenti ſæculo, & adhuc magis in futuro.

APPRO-

Digitized by Google

APPROBATIONES OPERIS.

OPus Doctiſſimum quidem, ac exoptatum, cujus inſcriptio eſt, *Theologia Moralis ad mentem DD. Seraphici, & ſubtilis concinnata, & in viginti octo Diſputationes diſtributa*, ab Adm. Rever. Patre Magiſtro Bartholomæo Maſtrio de Meldula elaboratum, juſſu Reverendiſſimi Patris Magiſtri Andreæ Bini ab Hyſpello, totius Ord. Min. Con. Miniſtri Generalis, à me diligenter examinatum Fidei Orthodoxæ haud quaquam diſſonum, quinimo auribus D. Bonaventuræ, & Scoti prorſus conſonum, nec non veritati ſummè conſentaneum recognovi, Publica idcircò luce in quam tanti Auctoris, tot peregregia opera, plauſitantibus Accademiis feliciſſimè prodierunt id digniſſimum cenſeo, hoc habens candidum teſtimonium.

Datum Bononiæ die 5. Junii 1669.

F. Bonaventura Salimbenus de Placentia Art. & Sac. Theol. Doctor Almi Conventus S. Franciſci Bononiæ Guardianus.

OPus, quod *Theologia Moralis nuncupatur ad mentem DD. Seraphici, & Subtilis concinnata, & in Diſputationes viginti octo diſtributa*, Auctore Patre Magiſtro Bartholomæo Maſtrio de Meldula Ordinis Min. Con. S. Franciſci, accuratiſſimè de mandato Patris Reverendiſſimi ejuſdem Ordinis Noſtri Generalis Miniſtri P. Andreæ Bini ab Hyſpello perlegi, nihilque, quod fidei, bonorumque morum candorem denigret, in eo meis ſeſe oculis objecit, immò ſingulare Sapientiſſimi viri ingenium (maximè qui jam philoſophicum, nec non theologicum curſum communi omnium veneratione, ac plauſu ad Subtiliſſimi mentem Subtiliſſimus interpres, & aſſecla invulgarit.) Sum magnoperè admiratus, & quia non niſi in magnam tam Sapientum utilitatem, quàm ſalutem animarum compactum eſſe aſpexi ſimul, & ſuſpexi, quodque ejus omnium laborum complementum eſt, & corona, ne altera, nec non condigna, lucis nimirum corona huic operi denegetur, digniſſimum cenſeo, ut typis quamprimum mandetur.

Ita eſt Frater Hieronymus Marinus à S. Aghata Miniſter Provincialis, & Commiſſarius Generalis Provinciæ Bononiæ.

F. An-

Digitized by Google

F. Andreas Bignus ab Hyſpello S. T. D. Univerſi Ord. Minorum Con. Generalis Miniſter.

OPus, cui titulus *Theologia Moralis ad mentem DD. Seraphici, & Subtilis*, à Patre Magiſtro Bartholomæo Maſtrio de Meldula elaboratum, atque à Patribus Theologis, quibus id commiſſum fuit, recognitum, laudatum, approbatum, Typis cudi, ac demum in lucem edi, quantum ad nos attinet, permittimus. Ejuſque rei teſtimonio præſentes manu noſtra, & Sigillo Ordinis munitas damus. Romæ 15. Junii 1669.

F. Andreas de Hyſpello Miniſter Generalis.
F. Gaſpar Meazza à Panormo Sec. Ord. & Gen. Aſſiſtens.

NOI REFFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la Fede di reviſione, & approbatione del P. *Fr. Tomaſo Maria Gennari Inquiſitore* nel Libro Intitolato *Theologia Moralis Patris Magiſtri Bartholomæi Maſtrii de Meldula*, non v' eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro; niente contro Prencipi, & buoni coſtumi, concedemo Licenza à *D. Antonio Mora Stampatore*, che poſſi eſſer Riſtampato oſſervando gl' ordini, &c.

Dat. 30. Novembr. 1722.

{ Alviſe Piſani Kav. Proc. Ref.
{ Z. Piero Paſqualigo Ref.

Agoſtino Gadaldini Segr.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
DISPUTATIONUM, QUÆSTIONUM ET ARTICULORUM,

Quæ in hoc Tomo Continentur.

DISPUTATIO PRIMA.

De Regula interna actuum humanarum, ſcilicet Conſcientia.

QUÆSTIO PRIMA.

De quidditate Conſcientiæ.

Art.1. Quid ſit Conſcientia, & in qua potentia reſideat.
Art.2. Quotuplex ſit Conſcientia, & quæ ejus obligatio.

Quæſtio Secunda.

Quænam ſit obligatio Conſcientiæ erroneæ, ſeu falſæ, & quid de ſcrupuloſa conſcientia ſentiendum ſit.

Art.1. Explicatur obligatio Conſcientiæ invincibiliter errantis.
Art.2. Explicatur obligatio Conſcientiæ vincibiliter errantis.
Art.3. Quid de ſcrupuloſa conſcientia ſentiendum ſit, & quomodo ſit deponenda.

Quæſtio Tertia.

An voluntas licitè operari poſſit in Conſcientia dubia.

Art.1. Reſolvitur Quæſtio.
Art.2. An in dubio juris vel facti tutior pars ſit ſemper eligenda.

Quæſtio Quarta.

An licitè poſſimus Conſcientiæ probabili conformari.

Art.1. Quæſtionis reſolutio.
Art.2. An Conſcientia probabilis poſſit eſſe regula ſufficiens noſtrarum actionum in omni materia.

DISPUTATIO SECUNDA.

De Regula externa actuum humanorum, ſcilicet, lege.

QUÆSTIO PRIMA.

De Quidditate Legis.

Art.1. Quid ſit lex, & cujus potentiæ ſit actus.
Art.2. Quænam ſint de ratione legis, & quæ conditiones ad legem ordinandam requirantur.

Quæſtio Secunda.

De diviſione legum, & quotuplex ſit lex.

Art.1. Quid ſit lex æterna, & an aliæ leges ab ea deriventur.
Art.2. Quid ſit lex naturalis, & quæ, ac quanta ejus obligatio.
Art.3. An lex naturalis ſit invariabilis, & indiſpenſabilis.

Quæſtio Tertia.

De Lege Divina poſitiva.

Art.1. De Lege Divina veteri.
Art.2. De Lege Divina nova.

Quæſtio Quarta.

De Lege poſitiva humana.

Art.1. De neceſſitate, & utilitate legis humanæ, & poteſtate eam condendi.
Art.2. De materia legis humanæ, & an obligare poſſit ad actus internos.
Art.3. De forma, & promulgatione, & acceptatione humanarum legum.
Art.4. Quinam ſubdantur humanis legibus.

Quæſtio Quinta.

De Poteſtate humanæ legis.

Art.1. An lex humana, ſivè civilis, ſivè Eccleſiaſtica obligare poſſit in conſcientia, & ſub peccato.
Art.2. Undè dignoſci poſſit, quando lex humana obligat ad mortale, vel ſolùm ad veniale.
Art.3. De lege pœnali an poſſit obligare ad pœnam ipſo facto incurrendam.
Art.4. De lege irritatoria, & quam vim obligandi habeat.
Art.5. Quomodo lex obliget ad ſui ſatisfactionem, & impletionem, ſeù quibus modis legi ſatisfieri poſſit.

Quæſtio Sexta.

De ceſſatione, ſeù mutatione legis humanæ.

Art. 1. An, & quomodo lex ceſſet per ejus abrogationem.
Art. 2. An, & quomodo lex ceſſet per ejus diſpenſationem.
Art. 3. An, & quomodo lex ceſſet per privilegium.
Art. 4. An, & quomodo lex ceſſet per contrariam conſuetudinem.
Art. 5. An, & quibus aliis modis lex ceſſare poſſit.

DISPUTATIO TERTIA.

De Juſtitia, & Jure.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & ſubjecto dominii.

Art.1. Quid, & quotuplex ſit dominium, & quæ ad illud requiſita.
Art.2. Quinam ſint dominii capaces.

Quæ-

Digitized by Google

Quæſtio Secunda.

De Objecto dominii.

Art.1. Quæ cadant ſub perfecto hominis dominio.
Art.2. Quo jure rerum dominia fuerint diſtincta.

Quæſtio Tertia.

De Acquiſitione dominii.

Art.1. Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.
Art.2. De modo acquirendi dominium jure præſcriptionis, ac jure belli.

DISPUTATIO QUARTA.

De Contractibus.

QUÆSTIO PRIMA.

De Contractibus in genere.

Art.1. Quid ſit Contractus, & quotuplex, & quæ ejus conditiones, ut ſit validus.
Art.2. De conſenſu ad validitatem contractus requiſito, & an error, & dolus vitient contractum.

Quæſtio Secunda.

De Promiſſionibus, Donationibus, & Teſtamentis.

Art.1. De Promiſſione, & ejus conditionibus.
Art.2. De Donatione, & ejus conditionibus, & ſpeciebus.
Art.3. De Teſtamentis, ac eorum conditionibus, & ſpeciebus.

Quæſtio Tertia.

De Commodato, Precario, & Depoſito.

Art.1. Quid ſit commodatum, & quomodo à Precatio diſcriminetur.
Art.2. De natura Depoſiti, & obligatione Depoſitarii.

DISPUTATIO QUINTA.

De Contractibus Oneroſis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Contractibus Permutationis, Venditionis, & Emptionis.

Art.1. Quid ſit permutatio, ſeù commutatio ſimplex.
Art.2. Quid ſit emptio, & venditio, & quomodo perficiantur.
Art.3. Quædam aliæ difficultates dè emptione, & venditione reſolvuntur.

Quæſtio Secunda.

De Mutuo, & Uſura.

Art.1. Quid ſit Mutuum, & Uſura, & an hæc ſit licita.
Art.2. An uſura mentalis ad reſtitutionem obliget.
Art.3. In quibus caſibus ſit licitum aliquid ultra ſortem accipere.
Art.4. An poſſit licitè mutuans aliquod commodum exigere extrà prædictos caſus.
Art.5. An in uſura transferatur dominium accepti ultrà ſortem.
Art.6. An liceat pecuniam accipere mutuò ſub uſura.

Quæſtio Tertia.

De Cenſibus, & Cambiis, ac ſocietate.

Art.1. Quid, & quotuplex ſit Cenſus, & de pertinentibus ad ejus naturam.
Art.2. Quæ conditiones jure Canonico ſint neceſſariæ ad Cenſum conſtituendum.
Art.3. Quid, & quotuplex ſit Cambium, & an ſit licitum.
Art.4. De Contractu Societatis, ac ejus conditionibus.

Quæſtio Quarta.

De Reliquis Contractibus.

Art.1. De Locatione, & Conductione.
Art.2. De Emphyteuſi, & Feudo.
Art.3. De Aſſecutione, & Fidejuſſione.
Art.4. De Pignore, & Hypotheca.

DISPUTATIO SEXTA.

De Obligationibus Juſtitiæ diſtributivæ.

QUÆSTIO PRIMA.

De Acceptatione perſonarum in diſtributione bonorum, vel onerum communium Reipublicæ.

Art.1. De diſtributione Officiorum Sæcularium, & Eccleſiaſticorum.
Art.2. De juſtę diſtributione in imponendis tributis, & oneribus.

Quæſtio Secunda.

De obligationibus juſtitiæ ad publica iudicia ſpectantibus.

Art.1. De obligationibus Judicis.
Art.2. De obligatione accuſatoris, & denunciatoris.
Art.3. De reo, ſeù accuſato, ac ejus obligationibus.
Art.4. De Teſtibus, ac eorum obligationibus.
Art.5. De Advocato, ac ejus obligationibus, & aliorum Officialium.

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Reſtitutione in Communi.

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura Reſtitutionis.

Art.1. Quid ſit Reſtitutio, & cujus virtutis ſit actus.
Art.2. An reſtitutio ſit neceſſaria ad ſalutem, an ex præcepto affirmativo, vel negativo, & undè oriatur.

Quæſtio Secunda.

De Perſonis ad reſtituendum obligatis, & quomodo.

Art.1. Quinam ad reſtitutionem teneantur.
Art.2. Quid ſit reſtituendum.
Art.3. Cui ſit reſtituendum.

Quæſtio Tertia.

De aliis circumſtantiis Reſtitutionis.

Art.1. Quo tempore, quo ordine, & quibus expenſis facienda ſit reſtitutio.
Art.2. De cauſis à reſtitutione excuſantibus, vel omninò, vel ad tempus.

DISPUTATIO OCTAVA.

De Reſtitutione in particulari.

QUÆSTIO PRIMA.

De Reſtitutione facienda ob damna ſpiritualia.

Art.1. An damnificans alium in bonis ſpiritualibus ad reſtitutionem teneatur.
Art.2. An alium à Religione extrahens ad aliquid reſtituendum teneatur.

Quæſtio Secunda.

De Reſtitutione damni in bonis corporis.

Art.1. Quodnam homicidium ſit licitum, vel illicitum.
Art.2. Quatuor aliæ difficultates ad idem ſpectantes diſcutiuntur.
Art.3. De reſtitutione ob alterius occiſionem, vel mutilationem facienda.

Quæſtio Tertia.

De Reſtitutione damni in bonis famæ, & honoris.

Art.1. Quibus modis lædatur proximi fama, & honor.
Art.2. Quibus modis fama, & honor proximo ablata reſarciri debeant.

Art.3.

Digitized by Google

Art. 3. Solvuntur difficultates quædam circà peccatum deſtrationis.

DISPUTATIO NONA.

De Reſtitutione damni in bonis fortunæ.

QUÆSTIO PRIMA.

De Reſtitutione ex furto proveniente.

Art. 1. Quid ſit furtum, & quæ quantitas ad peccatum mortale ſufficiat.
Art. 2. An fur continuò peccet mortaliter quamdiù non reſtituit, & quoties re aliena utitur.

Quæſtio Secunda.

De Reſtitutione ex damno dato proveniente.

Art. 1. Quandonam damnum dare ſit peccatum, & ad reſtitutionem obliget, & quomodo.
Art. 2. An impediens aliquem à conſecutione alicujus boni teneatur ad reſtitutionem.

Quæſtio Tertia.

De reſtitutione ex adulterio, & ſtupro proveniente.

Art. 1. Quid ſit reſtituendum ratione adulterii.
Art. 2. Quid ſit reſtituendum ratione ſtupri.

Quæſtio Quarta.

De reſtitutione ex turpi lucro, & ludo proveniente.

Art. 1. An accepta ob turpem cauſam ſint reſtituenda.
Art. 2. Quid ſit reſtituendum ratione ludi.

Quæſtio Quinta.

De reſtitutione ex aliis capitibus proveniente.

Art. 1. De Reſtitutione ex venatione, piſcatione, & aucupio.
Art. 2. De Reſtitutione ex bello injuſto.

DISPUTATIO DECIMA.

De Præceptis Virtutum Theologicarum.

QUÆSTIO PRIMA.

De Præceptis Fidei.

Art. 1. Quæ myſteria fidei neceſſariò ſint credenda, & quando.
Art. 2. An ſit præceptum de externa Fidei Confeſſione, & quando obliget.
Art. 3. De Infidelitate, & vitiis Fidei oppoſitis.

Quæſtio Secunda.

De Præceptis Spei.

Art. 1. An extet præceptum Spei, & quando obliget.
Art. 2. De vitiis Spei oppoſitis, Deſperatione, ſcilicet, & præſumptione.

Quæſtio Tertia.

De Præceptis, Charitatis.

Art. 1. Quæ ſint præcepta Charitatis, & quando obligent.
Art. 2. An Eleemoſyna ſit præceptum Charitatis, & quando obliget.
Art. 3. An Correctio fraterna ſit præceptum Charitatis, & quando obliget.
Art. 4. An ordo correctionis fraternæ à Chriſto præſcriptus cadat ſub præcepto.
Art. 5. An in Religionibus ſit licitum revelare Prælato peccatum fratris occultum, non præmiſſa correctione.

Quæſtio Quinta.

De vitiis Charitati oppoſitis.

Art. 1. De Odio, Invidia, Diſcordia, & Scandalo.
Art. 2. De Bello, & Duello.

DISPUTATIO UNDECIMA.

De Legis Divinæ, ſeù Decalogi præcepto.

QUÆSTIO PRIMA.

De præceptis Decalogi in communi.

Art. 1. An præcepta Decalogi ſint de lege naturæ, & indiſpenſabilia.
Art. 2. An præcepta Decalogi obligent ad opera formata.

Quæſtio Secunda.

De primo Decalogi præcepto.

Art. 1. De virtute Religionis, & vero Dei cultu.
Art. 2. De vitiis, & peccatis Religioni oppoſitis per exceſſum.
Art. 3. De vitiis, & peccatis Religioni oppoſitis per defectum.

Quæſtio Tertia.

De ſecundo Decalogi præcepto.

Art. 1. De Blaſphemia.
Art. 2. De Juramento.
Art. 3. De Voto.

Quæſtio Quarta.

De tertio Decalogi præcepto.

Art. 1. Quæ opera tùm hoc præcepto, tùm ab Eccleſia diebus feſtis prohibeantur.
Art. 2. Quæ opera diebus feſtis præcipiantur.

Quæſtio Quinta.

De quarto Decalogi præcepto.

Art. 1. Quænam ſint obligationes filiorum erga parentes.
Art. 2. Quænam ſint obligationes parentum erga filios.

Quæſtio Sexta.

De quinto Decalogi præcepto.

Art. 1. Quomodo hoc quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.
Art. 2. Quandonam, & quo caſu homicidium ſit licitum.

Quæſtio Septima.

De ſexto Decalogi præcepto.

Art. 1. Aſſignantur, & declarantur ſpecies luxuriæ hoc præcepto vetitæ.
Art. 2. De peccato contrà naturam, & ejus ſpeciebus.
Art. 3. De impudicitia, hoc eſt, de tactibus, aſpectibus ſimilibuſque actibus impudicis inter ſolutos.

Quæſtio Octava.

De ſeptimo Decalogi præcepto.

Art. 1. Quid hoc ſep. Decalogi præcepto prohibeatur.
Art. 2. Quot modis contrà hoc ſeptimum Decalogi præceptum peccetur.

Quæſtio Nona.

De octavo Decalogi præcepto.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit mendacium, & quale peccatum.
Art. 2. Quid, & quotuplex ſit perjurium, & quale peccatum, & quot modis contrà hoc præceptum peccetur.

Quæſtio Decima.

De nonò, & Decimo Decalogi præcepto.

Art. 1. De motibus concupiſcentiæ appetitus ſenſitivi, quomodo, & quando ſint peccata.
Art. 2. De delectatione moroſa, & quot modis contrà hæc duo ultima præcepta peccetur.

DISPU-

Digitized by Google

DISPUTATIO DUODECIMA.

De Præceptis Eccleſiæ.

QUÆSTIO PRIMA.

De primo Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, Jejunio.

Art. 1. Quid ſit jejunium, qui ejus finis, & modus ad ejus obſervantiam requiſitus.
Art. 2. Quæ, & qualis ſit obligatio jejunii.
Art. 3. Quæ cauſæ à jejunio excuſent.

Quæſtio Secunda.

De cæteris Eccleſiæ præceptis.

Art. 1. De ſecundo Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, de audiendo ſacro in diebus feſtis.
Art. 2. De tertio Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, de annua Confeſſione.
Art. 3. De quarto Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, de communione in Paſchate.
Art. 4. De quinto Eccleſiæ præcepto ſcilicet, de ſolvendis decimis.

DISPUTATIO DECIMATERTIA.

De Cenſuris aliiſque pœnis Eccleſiaſticis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Cenſuris in communi.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit Cenſura Eccleſiaſtica.
Art. 2. Qui poſſint ferre Cenſuram, & quibus modis ſit ferenda.
Art. 3. Qui poſſint ligari Cenſuris, & quibus de cauſis.
Art. 4. Quænam cauſæ ab incurrendis Cenſuris excuſent, & quis abſolvere poſſit ab eiſdem incurſis.

Quæſtio ſecunda.

De Excommunicatione.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit excommunicatio.
Art. 2. Quinam ſint effectus excommunicationis majoris, ubi de primo, & ſecundo ejus effectu.
Art. 3. De aliis excommunicationis majoris effectibus.
Art. 4. De cauſis, ob quas incurritur excommunicatio major.
Art. 5. Qui poſſint abſolvere ab excommunicatione.
Art. 6. Quædam difficultates explicantur in hac materia.

Quæſtio Tertia.

De ſuſpenſione.

Art. 1. Quid ſit Suſpenſio, & quotuplex, & quomodo differat ab aliis Cenſuris, & pœnis.
Art. 2. De effectibus Suſpenſionis.
Art. 3. De cauſis Suſpenſionis, & ejus abſolutione, & ablatione.

Quæſtio Quarta.

De Interdicto.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit interdictum.
Art. 2. De effectibus Interdicti, & pœnis illud violantium.
Art. 3. De cauſis Interdicti, & ejus relaxatione, ac etiam de ceſſatione à divinis.

Quæſtio Quinta.

De Irregularitate.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit Irregularitas, & quinam ejus effectus, & cauſæ.
Art. 2. Quomodo, & quando Irregularitas.
Art. 3. Quæ ſint Irregularitates ex delicto.
Art. 4. De Irregularitate orta ex homicidio, & mutilatione.
Art. 5. Quæ ſint Irregularitates ex defectu.
Art. 6. Quomodo tollatur Irregularitas, & quis in ea diſpenſare poſſit.

DISPUTATIO DECIMAQUARTA.

De Præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Statu Religioſo.

Art. 1. Quæ ſit materia, & ſtatus Religioſi.
Art. 2. Ad quæ teneatur Religioſus ex vi ſuæ profeſſionis, & Regulæ ſui Ordinis.
Art. 3. De Obligationibus Religioſorum ratione voti Obedientiæ.
Art. 4. De Obligationibus Religioſorum ratione voti Caſtitatis.
Art. 5. De Obligationibus Religioſorum ratione voti Paupertatis.

Quæſtio Secunda.

De Statu Clericali.

Art. 1. De Obligatione recitandi divinum Officium, ſeù Horas Canonicas.
Art. 2. De beneficiis Eccleſiaſticis, & modis licitè ea obtinendi, & conditionibus ad hoc requiſitis.
Art. 3. De Beneficiatis, ac eorum obligationibus.
Art. 4. De pluritate Beneficiorum ſimul, & de Penſionibus.

Quæſtio Tertia.

De Simonia.

Art. 1. Quid, & quotuplex ſit Simonia, & quale peccatum.
Art. 2. Quibus modis Simonia in beneficiis obtinendis, & in aliis caſibus committi poſſit, vel non.
Art. 3. Quæ ſint pœnæ contrà Simoniacos conſtitutæ.

DISPUTATIO DECIMAQUINTA.

De Peccatis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura, & eſſentia peccati.

Art. 1. Quid ſit peccatum actuale, & quotuplex.
Art. 2. Quid requiratur ad peccatum actuale.

Quæſtio Secunda.

De Peccato Commiſſionis, & omiſſionis.

Art. 1. De peccato commiſſionis.
Art. 2. De peccato omiſſionis.

Quæſtio Tertia.

De Peccato mortali, & veniali.

Art. 1. An aliud ſit peccatum mortale, & aliud veniale, & quomodo differant.
Art. 2. An peccatum mortale, & veniale differant genere, vel ſpecie, & qualiter ſit inter utrumque diſcernentibus.
Art. 3. An peccatum mortale poſſit aliquando fieri veniale, & è contrà.

Quæſtio Quarta.

De Diſtinctione, & Comparatione peccatorum.

Art. 1. Undè ſpecifica peccatorum diſtinctio ſit deſumenda & undè numerica.
Art. 2. Undè ſumatur inæqualitas, & gravitas peccatorum.

Quæſtio Quinta.

De Subjecto peccati.

Art. 1. Quæ potentia poſſit eſſe ſubjectum peccati.
Art. 2. Explicatur diviſio peccati in peccatum cordis, oris, & operis.

Quæ-

Digitized by Google

Quæſtio Sexta.

De cauſis peccati, & excuſantibus ab eo.

Art. 1. Quænam ſint cauſæ peccatorum.
Art. 2. Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet.
Art. 3. De aliis cauſis interioribus peccati, ſcilicet, Paſſione, & malitia.
Art. 4. De cauſis excuſantibus à peccatis.

Quæſtio Septima.

De effectibus peccati.

Art. 1. Quinam ſint peccati actualis effectus.
Art. 2. An peccatum diminuat bonum naturæ, ſeù inclinationem naturalem ad bonum.

Quæſtio Octava.

De Peccatis capitalibus in ſpecie.

Art. 1. De prioribus peccatis capitalibus.
Art. 2. De cæteris peccatis capitalibus.

DISPUTATIO DECIMASEXTA.

De Sacramentis in genere.

QUÆSTIO PRIMA.

De natura, & eſſentia Sacramenti in genere.

Art. 1. Quid ſit Sacramentum, & in quo ejus eſſentia conſiſtat.
Art. 2. De materia, & forma Sacramentorum.

Quæſtio Secunda.

De effectibus Sacramentorum.

Art. 1. De primario effectu Sacramentorum, qui eſt gratia.
Art. 2. De effectu ſecundario quorumdam Sacramentorum, qui eſt Character.

Quæſtio Tertia.

De Miniſtro, & Suſceptore Sacramentorum.

Art. 1. Quis ſit Miniſter Sacramentorum, & quæ in eo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.
Art. 2. Quis ſit ſuſceptor Sacramentorum, & quæ in illo requirantur ad validam, & licitam eorum ſuſceptionem.

Quæſtio Quarta.

De numero ordine, & neceſſitate Sacramentorum.

Art. 1. Quæ, & quot ſint noſtra Sacramenta, quem ordinem inter ſe habeant.
Art. 2. An omnia Sacramenta ſint ad ſalutem neceſſaria, & quomodo.

DISPUTATIO DECIMASEPTIMA.

De Baptiſmo, & Confirmatione.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & exiſtentia Baptiſmi, ac ejus neceſſitate.

Art. 1. Quid ſit Baptiſmus, & in quo ejus eſſentia conſiſtat. ac neceſſitas.
Art. 2. Quando Baptiſmus fuerit inſtitutus à Chriſto, & cæperit eſſe ſub præcepto.

Quæſtio Secunda.

De materia & forma Baptiſmi.

Art. 1. De materia remota, & proxima Sacramenti Baptiſmi.
Art. 2. De forma Sacramenti Baptiſmi.

Quæſtio Tertia.

De Miniſtro, & Suſceptore Baptiſmi.

Art. 1. Quis poſſit Baptiſmum conferre, & adminiſtrare.
Art. 2. Quis Baptiſmum ſuſcipere poſſit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.

Quæſtio Quarta.

De effectibus Baptiſmi.

Art. 1. Quinam ſint effectus Baptiſmi.
Art. 2. An fictio impediat Baptiſmi effectum, & hic conferatur illa recedente.

Quæſtio Quinta.

De Sacramento Confirmationis.

Art. 1. De nomine, & eſſentia confirmationis, ejuſque inſtitutione, ac neceſſitate.
Art. 2. Quænam ſit materia, & forma Sacramenti Confirmationis.
Art. 3. De Miniſtro, & ſuſceptore Confirmationis, ac ejus effectibus.

DISPUTATIO DECIMAOCTAVA.

De Sacramento Euchariſtia.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia Euchariſtia, ac ejus exiſtentia,

Art. 1. An Euchariſtia ſit Sacramentum, & in quo ejus eſſentia conſiſtat.
Art. 2. De unitate hujus Sacramenti, ac neceſſitate.

Quæſtio Secunda.

De materia Euchariſtia.

Art. 1. Qualis panis, & quale vinum requiratur ad Euchariſtiam conficiendam.
Art. 2. Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur.

Quæſtio Tertia.

De forma Euchariſtia.

Art. 1. Quæ ſit forma ad conſecrandam Euchariſtiam requiſita & qui verus, & proprius verborum illius ſenſus.
Art. 2. Quid in hoc Sacramento per verba Conſecrationis efficiatur.
Art. 3. Explicantur quædam difficultates circà Tranſubſtantiationem panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Chriſti.

Quæſtio Quarta.

De effectibus Euchariſtia.

Art. 1. Qui ſint effectus Euchariſtiæ, & quomodo, & quando ab ea cauſentur.
Art. 2. De diſpoſitionibus ad dignam hujus Sacramenti perceptionem neceſſariis.

Quæſtio Quinta.

De Suſceptore, & miniſtro hujus Sacramenti.

Art. 1. Quinam ſint hujus Sacramenti capaces.
Art. 2. Quis ſit legitimus hujus Sacramenti Miniſter.

DISPUTATIO DECIMANONA.

De Sacramento Ordinis.

QUÆSTIO PRIMA.

Ee eſſentia, & exiſtentia Sacramenti Ordinis.

Art. 1. Quis ſit Ordo, & an ſit Sacramentum, & quotuplex.
Art. 2. Quæ ſit materia, & forma Sacramenti Ordinis.

Quæ-

Digitized by Google

Quæſtio Secunda.

De Miniſtro, & ſuſceptore Sacramenti Ordinis & ejus effectibus.

Art. 1. Quis Sacramentum Ordinis conferre, & quis illud ſuſcipere poſſit.
Art. 2. Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.

Quæſtio Tertia.

De Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio.

Art. 1. An in Miſſa verum, & propriè dictum Sacrificium Deo offeratur, & quænam partes ejus ad rationem Sacrificii pertineant.
Art. 2. Quæ res ſit oblata in hoc Sacrificio, & quinam offerens.

Quæſtio Quarta.

De effectibus Sacrificii Miſſæ.

Art. 1. Quinam ſint hujus Sacrificii effectus.
Art. 2. Quantam vim, & efficaciam habeat hoc Sacrificium in ſuis effectibus conferendis.

Quæſtio Quinta.

De ſubjecto, pro quo hoc ſacrificium offerri, & applicari poteſt.

Art. 1. Pro quibus hoc Sacrificium licitè, & validè, offerri poſſit.
Art. 2. Qualis eſſe debeat Sacerdotis applicatio, ut Miſſæ fructus in alios derivetur.
Art. 3. De ſtipendio, quod pro celebratione Miſſæ accipere licet.

DISPUTATIO VIGESIMA.

De Matrimonii Sacramento.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & inſtitutione Matrimonii.

Art. 1. An matrimonium ſit Sacramentum, & in quo eſſentialiter conſiſtat.
Art. 2. De materia, forma, & Miniſtro Matrimonii.
Art. 3. Quæſita nonnulla reſolvuntur.

Quæſtio Secunda.

De validitate Matrimonii.

Art. 1. De mutuo contrahentium conſenſu ad Matrimonium neceſſario.
Art. 2. De libertate ad conſenſum conjugalem requiſita.
Art. 3. De altera conditione ad validitatem Matrimonii requiſita, ubi de Matrimonio Clandeſtino.

Quæſtio Tertia.

De Matrimonii unitate, & indiſſolubilitate.

Art. 1. De Matrimonii Unitate.
Art. 2. De Matrimonii indiſſolubilitate, & perpetuitate.

Quæſtio Quarta.

De Sponſalibus Matrimonii præviis.

Art. 1. Quæ, & quot ad Sponſalium valorem requirantur.
Art. 2. Quam obligationem Sponſalia inducant.
Art. 3. Quibus modis, & quibus de cauſis Sponſalia diſſolvantur.

Quæſtio Quinta.

De Matrimonii impedimentis.

Art. 1. De impedimentis non dirimentibus, ſeù merè prohibentibus.
Art. 2. De impedimentis matrimonium dirimentibus.
Art. 3. Alia impedimenta matrimonium dirimentia explicantur.
Art. 4. De cæteris impedimentis, ac eorum diſpenſatione.

Quæſtio Sexta.

De effectibus Matrimonii, atque Divortii.

Art. 1. Quinam ſint Matrimonii effectus.
Art. 2. Quibus de cauſis inter conjuges divortium fieri poſſit.

DISPUTATIO VIGESIMAPRIMA.

De Pœnitentiæ Sacramento.

QUÆSTIO PRIMA.

De Pœnitentia, ut eſt virtus.

Art. 1. An pœnitentia ſit ſpecialis virtus à cæteris diſtincta, & quæ ſit propria ratio ejus, & objectum.
Art. 2. An pœnitentia ſit virtus infuſa, vel acquiſita, & ejus actus ſint ſupernaturales, & quomodo.

Quæſtio Secunda.

De actu Contritionis, & Attritionis.

Art. 1. De actu Contritionis pœnitentiæ perfectè.
Art. 2. De Actu Attritionis pœnitentiæ imperfectè.

Quæſtio Tertia.

De neceſſitate, & efficacia Pœnitentiæ virtutis ad remiſſionem mortalium.

Art. 1. Quanta ſit pœnitentiæ neceſſitas, & quæ pęnitentia ſit ad ſalutem neceſſaria.
Art. 2. Quando neceſſitas pęnitentiæ urgeat, & præceptum contritionis obliget.
Art. 3. Quomodo pœnitentia, ſeù contritio cauſet remiſſionem peccati mortalis.

Quæſtio Quarta.

De remiſſione peccatorum venialium.

Art. 1. Quomodo remittantur venialia in hac vita.
Art. 2. An venialia poſſint in alia vita dimitti & quomodo.

Quæſtio Quinta.

De pœnitentia ut eſt Sacramentum.

Art. 1. De exiſtentia Sacramenti Pœnitentiæ, ac ejus eſſentia.
Art. 2. Quæ ſit materia Sacramenti pœnitentiæ.
Art. 3. Quæ ſit forma Sacramenti pœnitentiæ.

Quæſtio Sexta.

De vi, & effectibus Sacramenti Pœnitentiæ.

Art. 1. Quinam ſint effectus hujus Sacramenti.
Art. 2. Quæ depoſitio ad hoc Sacramentum ſit neceſſaria, & eujs effectus conſequendos.

Quæſtio Septima.

De Confeſſione Sacramentali.

Art. 1. An Confeſſio Sacramentalis ſit ad ſalutem neceſſaria, & quomodo.
Art. 2. An, ut Confeſſio ſit Sacramentalis, & valida, debeat eſſe ſecreta, & de quibuſdam aliis ejus conditionibus.
Art. 3. An, ut Confeſſio ſit Sacramentalis, & valida debeat eſſe integra, & quomodo.
Art. 4. An ſemper, & in omni caſu Confeſſio debeat eſſe integra, vel aliquando non integra ſufficiat, imò non explicata.
Art. 5. An, & in quibus caſibus Confeſſio ſit invalida, ac repetenda, & quomodo.

Quæſtio Octava.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

Art. 1. Quis ſit legitimus Sacramenti Pęnitentiæ Miniſter.
Art. 2. De aliis conditionibus in Miniſtro hujus, Sacramenti requiſitis, & ejus obligationibus.

Quæ

Digitized by Google

Quæſtio Nona.

De Miniſtro Confeſſionis, quoad caſus reſervatos.

Art. 1. Quinam, & quæ peccata reſervare poſſint.
Art. 2. Quinam poteſtatem habeant abſolvendi à caſibus reſervatis.
Art. 3. De modo abſolvendi à caſibus reſervatis, & an poſſit in eis confeſſio dimidiari.

Quæſtio Decima.

De Sigillo ſecreti in Confeſſione ſervando.

Art. 1. Quo jure obliget Sigillum Confeſſionis, quos obliget, & ad quas res cælandas.
Art. 2. An abſque violatione Sigilli poſſit Miniſter uti ſcientia per Confeſſionem habita in aliis negotiis, & factis.

Quæſtio Undecima.

De ſatisfactione Sacramentali.

Art. 1. Qualis pars hujus Sacramenti ſit ſatisfactio, & quem conferat effectum.
Art. 2. De conditionibus ad ſatisfactionem Sacramentalem requiſitis, ut rectè adimpleri poſſit.
Art. 3. Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in imponenda ſatisfactione, & pœnitens in ea acceptanda, & adimplenda.

DISPUTATIO VIGESIMASECUNDA.

De Sacramento extremæ Unctionis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Exiſtentia, inſtitutione, & definitione hujus Sacramenti.

Art. 1. An extrema Unctio ſit verum Sacramentum novæ legis.
Art. 2. An hoc Sacramentum fuerit à Chriſto immediatè inſtitutum, & quomodo definiatur.

Quæſtio Secunda.

De Materia, & forma hujus Sacramenti.

Art. 1. Quænam ſit materia Sacramenti extremæ Unctionis.
Art. 2. Quænam ſit forma extremæ Unctionis.

Quæſtio Tertia.

De Ritu, & unitate hujus Sacramenti.

Art. 1. Quot Unctiones ſufficiant ad hoc Sacramentum perficiendum.
Art. 2. Quæ, & qualis ſit unitas hujus Sacramenti.

Quæſtio Quarta.

De effectibus Sacramenti extremæ Unctionis.

Art. 1. Quinam ſint hujus Sacramenti effectus, & qui eorum præcipuus.
Art. 2. Quando hoc Sacramentum ſuum conferat effectum.

Quæſtio Quinta.

De ſubjecto hujus Sacramenti capaci.

Art. 1. Quis poſſit hoc ſuſcipere Sacramentum.
Art. 2. De obligatione, & modo ſuſcipiendi hoc Sacramentum.

Quæſtio Sexta.

De Miniſtro hujus Sacramenti idoneo.

Art. 1. Quis poſſit hoc Sacramentum miniſtrare.
Art. 2. De obligatione Miniſtri ad hoc Sacramentum miniſtrandum.

DISPUTATIO VIGESIMATERTIA.

De Indulgentiis, & Suffragiis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Exiſtentia, & inſtitutione Indulgentiarum.

Art. 1. An in Eccleſia ſit theſaurus ſpiritualis, qui per Indulgentias diſpenſari valeat.
Art. 2. Cujus poteſtatis ſit Indulgentias concedere, & in quibus reſideat.

Quæſtio Secunda.

De eſſentia, varietate, & effectu Indulgentiarum.

Art. 1. Quid ſit Indulgentia, & quotuplex.
Art. 2. De effectu Indulgentiarum, & à quo vinculo fideles abſolvant.

Quæſtio Tertia.

De Requiſitis ad Indulgentia validitatem, & ejus ceſſatione.

Art. 1. An, & qualis cauſa ad Indulgentiæ validitatem requiratur.
Art. 2. De duratione, & ceſſatione Indulgentiarum.

Quæſtio Quarta.

De Subjecto Indulgentiarum capaci.

Art. 1. Quinam ſint Indulgentiarum capaces.
Art. 2. Quæ diſpoſitiones requirantur ad Indulgentiam lucrandam.

Quæſtio Quinta.

De Suffragiis.

Art. 1. An, & quomodo poſſint fideles ſeſe invicem ſuffragiis jejunare.
Art. 2. De donationibus requiſitis ex parte illius, pro quo ſuffragia offeruntur requiſitis ex parte offerentis.

DISPUTATIO VIGESIMAQUARTA.

De Exiſtentia Purgatorii.

QUÆSTIO PRIMA.

De exiſtentia Purgatorii.

Art. 1. An Purgatorium detur, & in quo loco.
Art. 2. Quibus de cauſis Purgatorium fuerit à Deo inſtitutum.

Quæſtio Secunda.

De pœnis, quæ in Purgatorio ſuſtinentur.

Art. 1. An animæ Purgatorii pœnam damni, & ſenſus patiantur.
Art. 2. De gravitate, & acerbitate pœnarum Purgatorii.
Art. 3. De quibuſdam aliis ad ſtatum purgantium ſpectantibus.

Quæſtio Tertia.

De Indulgentiis, & Suffragiis pro Defunctis.

Art. 1. Quomodo Indulgentiæ defunctis communicari poſſint, & prodeſſe.
Art. 2. Quomodo ſuffragia viventium Defunctis communicari poſſint, & prodeſſe.
Art. 3. De conditionibus requiſitis ad effectum ſuffragiorum Defunctis obtinendum.

Quæſtio Quarta.

De ſtatu animarum juſtorum expleta purgatione.

Art. 1. An animæ Sanctorum perfectè purgatæ Deum videant ante diem judicii.
Art. 2. Solvuntur objectiones in oppoſitum.

Digitized by Google

INDEX

DISPUTATIO VIGESIMAQUINTA.

De Cælo, & ſtatu Beatorum.

QUÆSTIO PRIMA.

De Beatitudinis humanæ eſſentia, & exiſtentia.

Art. 1. In quo conſiſtat Beatitudo hominis objectiva, & quomodo attingi poſſit.
Art. 2. In quo conſiſtat beatitudo formalis.
Art. 3. An gaudium, perpetuitas, & ſecuritas ſint de eſſentia beatitudinis formalis.
Art. 4. An beatitudo formalis ſit æqualis in omnibus beatis.

Quæſtio Secunda.

De viſione beatifica.

Art. 1. De neceſſitate luminis gloriæ ad beatam viſionem, ac muneribus ejus.
Art. 2. Quid videat in divina eſſentia intellectus lumine gloriæ illuſtratus.
Art. 3. Quas creaturas de facto intueantur beati.

Quæſtio Tertia.

De Fruitione beatifica.

Art. 1. Quomodo Beati Deo perfruantur.
Art. 2. De neceſſitate habitus Charitatis ad beatam fruitionem, & muneribus ejus.

Quæſtio Quarta.

De Beatitudine, ſeu gloria corporum Beatorum.

Art. 1. De perfectionibus, ſeu dotibus corporis glorioſi.
Art. 2. An ſenſus Beatorum habituri ſint oblectationes circà ſua objecta.

DISPUTATIO VIGESIMASEXTA.

De Inferno, & Statu Damnatorum.

QUÆSTIO PRIMA.

De Pœnis Inferni.

Art. 1. Quibus pœnis crucientur damnati in Inferno.
Art. 2. An, & quomodo ignis incorporeus agere poſſit in ſpiritus.
Art. 3. An, & quomodo ignis poſt judicium cruciabit corpora damnatorum.

Quæſtio Secunda.

De gravitate pœnarum infernalium.

Art. 1. De earum intenſione, & acerbitate.
Art. 2. De earum extenſione, & duratione.

Quæſtio Tertia.

An in punitione damnatorum Deus utatur juſtitia, & miſericordia.

Art. 1. Quomodo manifeſtatur juſtitia in punitione damnatorum.
Art. 2. Quomodo manifeſtatur miſericordia in punitione damnatorum.

DISPUTATIO VIGESIMASEPTIMA.

De Reſurrectione mortuorum Judicium univerſale præcedente.

QUÆSTIO PRIMA.

De Reſurrectionis hominum generalis poſſibilitate, & futuritione.

Art. 1. An reſurrectio hominum generalis ſit poſſibilis.
Art. 2. An reſurrectio hominum generalis ſit futura.
Art. 3. An omnes homines reſurgent tempore Judicii univerſalis.

Quæſtio Secunda.

De cauſa efficiente, & finali Reſurrectionis.

Art. 1. An Chriſtus futurus ſit cauſa efficiens reſurrectionis, & quomodo.
Art. 2. An Chriſtus ſit effecturus reſurrectionem noſtram per ſe, vel per Angelos.
Art. 3. Cur mortuorum reſurrectio ſit futura.

Quæſtio Tertia.

De cauſa materiali, & formali Reſurrectionis.

Art. 1. Examinantur quæſita ad cauſam materialem ſpectantia.
Art. 2. Reſolvuntur quæſita ad cauſam formalem attinentia.
Art. 3. De circumſtantiis Reſurrectionis, ſcilicet, loco, & tempore.

DISPUTATIO VIGESIMAOCTAVA.

De Judicio univerſali, ſeu finali poſt Reſurrectionem.

QUÆSTIO PRIMA.

De ſecundo Chriſti adventu ad univerſale judicium.

Art. 1. An Judicium univerſale ſit futurum, & quomodo.
Art. 2. Quæ ſigna præcedent judicium univerſale indicantia.
Art. 3. Alia ſigna proximiora judicio univerſali recenſetur.

Quæſtio Secunda.

De Judice, ac ejus Judiciaria poteſtate.

Art. 1. An Chriſtus venturus ſit Judex in finali Judicio, & quomodo.
Art. 2. Cum qua poteſtate Chriſtus Dominus judicabit, & quibus aſſiſtentibus.

Quæſtio Tertia.

De forma Judicii, ejuſque fine.

Art. 1. Quinam ſint judicandi, in judicio finali.
Art. 2. De quibus ſint judicandi, & quomodo.
Art. 3. Quomodo ſit proferenda ſententia, & conſummandum judicium, & de ſtatu infantium cum originali decedentium.

Quæſtio Quarta.

De Mundi innovatione poſt judicium peractum.

Art. 1. Qualis futura ſit hæc Mundi renovatio poſt Judicium.
Art. 2. Qualis futura ſit Mundi conflagratio ad ipſum expurgandum.
Art. 3. De ceſſatione motus corporum cœleſtium finita Mundi purgatione.
Art. 4. De perpetuo Chriſti regno in Cœlis poſt Mundi inſtaurationem.
Art. 5. De ſtatu glorioſo B. Virginis Deiparæ in perpetuo filii ſui regno.

FINIS.

INDEX

Digitized by Google

INDEX DUBIORUM, IN SINGULIS DISPUTATIONIBUS INCIDENTIUM DUBIA

EX DISPUTATIONE PRIMA.

De Conſcientia.

PRimum Dubium. *An Conſcientia ſit habitus intellectus, vel potius actus ipſius.* 5
2 *An Deus diſpenſare poſſit, ut quis agat contra Conſcientiam.* 15
3 *Quid, & quale peccatum diſcordare à Conſcientia recta.* 16
4 *An obligatio operandi ſecundum ſcientiam ſit legis naturalis, vel legis poſitivæ.* 21
5 *An dictamen Conſcientiæ invincibiliter errantis magis obliget, quam præceptum Superioris.* 25
6 *An quando Conſcientia invincibiliter errans utramque partem contradictionis peccatum eſſe exiſtimat, peccet voluntas alterutram amplectens.* 27
7 *Quodnam ſit majus peccatum, ſequi Conſcientiam vincibiliter errantem, vel contra illam facere.* 36
8 *An opus ſit actu adeſſe judicium Conſcientiæ, ut quis dicatur contra Conſcientiam agere.* 37
9 *Quomodo Conſcientia erronea ſit deponenda.* 38
10 *An potior ſit in omni materia conditio poſſidentis, vel tantum in materia juſtitiæ.* 58

DUBIA EX DISPUTATIONE II.

De Legibus.

PRimum Dubium. *An perpetuitas ſit de ratione legis.* 14
2 *An promulgatio legis ſit de ejus eſſentia.* 17
3 *An ad valorem legis requiratur conſenſus, & acceptatio populi.* 20
4 *An lex æterna ſit verè, & propriè lex.* 35
6 *An lex naturalis ſit una apud omnes.* 39
7 *An lex naturalis ſe extendat ad omne opus virtutis.* 41
8 *An, & quomodo lex naturalis differat à jure gentium.* 43
9 *An lex vetus tota deſierit, & quoad omnia præcepta.* 61
10 *Quonam tempore ceſſaverit, & obligare ad ſui obſervationem deſierit.*
11 *An Pontifex diſpenſare poſſit in præceptis novæ legis.* 79
12 *An poteſtas concedendi leges civiles competat Summo Pontifici reſpectu totius Orbis.* 84
13 *An poteſtas condendi Leges Eccleſiaſticas in propriis Eccleſiis competat Epiſcopis jure divino, vel humano.* 86
14 *An legiſlator teneatur ſervare legem à ſe latam.* 111
15 *An Eccleſiaſticis ſubdantur legibus Civilibus.* 113
16 *An immunitas, & exemptio Eccleſiaſticorum à poteſtate laicali ſit de jure divino, vel humano.* 114
17 *An Religioſi exempti teneantur Synodalia Epiſcoporum decreta ſervare.* 115
18 *An Cives, & Diœceſani obligentur legibus proprii territorii, dum ſunt abſentes.* 116
19 *An peregrini, & forenſes obligentur legibus loci, per quem tranſeunt.* 121
20 *An etiam vagabundi obligentur legibus loci, per quem tranſeunt.* 132
21 *An lex humana debeat ſemper obligare ſub culpa, & in conſcientia.* 135
22 *An legiſlator in materia levi poſſit obligare graviter, & ad mortale, & in materia gravi ſolum ad veniale.* 138
23 *An verba legis præceptiva ſufficienter indicent obligationem ejus ſub mortali.* 143
24 *An ſint aliquæ leges pœnales.* 145
25 *An lex humana ſub mortali obligans obliget etiam cum periculo vitæ.* 146
26 *Qualiter lex humana vim habeat obligandi ad pœnam ſubeundam reos condemnatos per Judicis ſententiam.* 155
27 *An lex humana vim habeat annullandi, & irritandi quoſdam actus.* 157
28 *An lex omnis prohibitiva ſit etiam irritatoria actus vetiti.* 159
29 *Unde colligi poſſit legem prohibentem velle etiam irritare.* 152
30 *An leges irritantes obligent in Conſcientia ad non faciendos actus irritos.* 163
31 *An lex irritans fundata in præſumptione ſuum ſortiatur effectum, quando præſumptio non ſubſiſtit.* 165
32 *An neceſſarium ſit ad præcepti impletionem non habere voluntatem expreſſam non ſatisfaciendi ipſi.* 171
33 *An poſſit inferior legem à ſe conditam, & à Superiore confirmatam abrogare abſque Superioris beneplacito.* 177
34 *An quando lex abrogatur, requiratur publicatio, & promulgatio talis abrogationis.* 179
35 *Quando lex aliqua cenſeatur abrogata, vel derogata per poſteriorem.* 185
36 *An inferior diſpenſare poſſit in lege Superioris.* 182

37 *An ad juſtam, & honeſtam diſpenſationem juſta requiratur cauſa.* 183
38 *An ſuperior juſtè diſpenſare poſſit, ſi de juſtitia cauſa dubitet.* 175
39 *An diſpenſatio ad ſui valorem juſtam requirat cauſam.* 186
40 *Quale peccatum ſit ſine juſta cauſa diſpenſare.* 189
41 *An ceſſante cauſa diſpenſationis ceſſet diſpenſatio ipſa.* 190
42 *An ceſſante cauſa privilegii ceſſet privilegium.* 196
43 *Quantum temporis requiratur ad conſuetudinem introducendam, quæ vim legis habeat.* 202
44 *An ceſſante adæquata cauſa legis in cauſa particulari, ceſſet obligatio legis reſpectu talis particularis.* 209

D U B I A

EX DISPUTATIONE III.

De Juſtitia, & Jure.

PRimum Dubium. *An in rebus, quæ uſu conſumuntur diſtinguatur uſus à dominio.* 3
2 *An Fratres Minores, habeant aliquod rerum dominium, vel ſolùm uſum nudum.* 11
3 *An ſervi, & amentes ſint dominii capaces.* 16
4 *An filii familias, & ſervi poſſint rerum aliquarum habere dominium.* 18
5 *Quo jure Religioſi profeſſi ſint ad dominium inhabiles.* 20
6 *An Beneficiarii verum, & proprium dominium habeant ſuorum redituum.* 23
7 *An Homo habeat dominium ſuæ vitæ.* 31
8 *An Homo habeat dominium ſuæ famæ.* 33
9 *An Theſauri ſint primo invenientis, vel cujus ſint.* 49
10 *An ſciens in agro alieno latere theſaurum poſſit illum emere communi pretio, ſine ulla reſtitutionis obligatione.* 50
11 *An qui dubitat rem, quam poſſidet, eſſe ſuam, poſſit præſcribere expleto tempore à lege ſtatuto.* 57

D U B I A.

EX DISPUTATIONE IV.

De Contractibus.

PRimum Dubium. *An res alteri debita ſit ſufficiens materia contractus.* 8
2 *An valeat contractus ob turpem cauſam, vel finem initus.* 9
3 *An error, & dolus circà qualitatem rei contractum invalidet ſi ſit antecedens, & det cauſam contractui.* 15
4 *Quo jure contractus gravi metu injuſtè incuſſi celebrati ſint validi.* 20
5 *An contractus invalidus poſſit juramento validari.* 24
6 *Quomodo promiſſio externa legitimè acceptata obliget in conſcientia.* 32
7 *An promiſſio mere interna promittentem obliget in conſcientia.* 36
8 *An vi juris naturalis promiſſio externa obliget antè acceptationem.* 40
9 *An donatio juramento firmata propter ingratitudinem revocari poſſit.* 44
10 *An donatio juramento roborata poſſit ob nativitatem filiorum revocari.* 50
11 *An donatio reviviſcat, ſi filii poſt donationem nati, adhuc vivente Patre moriantur.* 51
12 *An teſtamentum, cui deſunt ſolemnitates à legibus requiſitæ ſit validum in foro conſcientiæ.* 52
13 *An teſtamentum juramento firmatum revocari poſſit.* 55
14 *An poſſit commodans antè præſcriptum tempus revocare commodatum nova ſuperveniente cauſa.* 61

D U B I A.

EX DISPUTATIONE V.

De Contractibus Oneroſis.

PRimum Dubium. *An æqualitas valoris rerum in indiviſibili conſiſtat.* 6
2 *An tempore magnæ ſterilitatis, & inopiæ ſervanda ſit lex ſeu pragmatica frumenti.* 17
3 *Cui poſt celebratum contractum res vendita pereat, vel deterior, aut melior fiat.* 18
4 *An licitum ſit res carius vendere credito, quàm valeat numerata pecunia.* 20
5 *An licitum ſit ob anticipatam ſolutionem minoris emere.* 23
6 *An qui ſcit rem brevi minus valituram poſſit licitè vendere pretio currenti.* 25
7 *An credita minoris emi poſſint anticipata pecunia, quàm re ipſa contineant.* 27
8 *An licita ſit emptio, vel venditio rei cum pacto de retrovendendo.* 29
9 *An licita ſit contentio mercatorum de non vendendo, niſi pretio ſupremo in latitudine juſti.* 34
10 *An licitum ſit tempore meſſis, vel vindemiæ emere vinum, & triticum in magna copia, ut carius poſteà vendantur.* 36
11 *An licitum ſit Principi privilegium concedere, ut non niſi certi Mercatores certas merces vendant, aut negotiationem exerceant.* 38
12 *An liceat in mutuo apponere pœnam ſolvendam à mutuatario, niſi tempore præfixo ſolverit.* 56
13 *An liceat in mutuo aliquid accipere ultrà ſortem ratione damni emergentis.* 58
14 *An liceat in mutuo aliquid accipere ratione lucri ceſſantis.* 61
15 *An licitè poſſit mutuans ratione ſolius periculi aliquid ultrà ſortem accipere.* 66
16 *An uſurarius teneatur reſtituere non ſolùm rem ex uſura acquiſitam, ſed etiam id, quod per ipſam acquiſivit.* 85
17 *An conditiones omnes ex Bulla Pii V. in emptione cenſuum requiſitæ ſint etiam neceſſariæ in foro conſcientiæ, ut contractus non ſit uſurarius.* 115
18 *An licitus ſit contractus in quo aſſecurata ſorte unius ſocii alter teneatur certum lucrum minus pro incerto majori ſolvere.* 116
19 *An locator teneatur conductori remittere penſionem ob ſterilitatem caſu fortuito ſupervenientem.* 144
20 *An conductor, qui ob aliquod impedimentum re conducta uti non potuit, penſionem ſolvere teneatur.* 146
21 *An licitum ſit locare domum, vel aliam rem ei, qui putatur abuſurus illa ad peccandum.* 147
22 *An fidejuſſor poſſit pretium aliquod accipere, pro quo fidejuſſionem facit.* 165

D U B I A.

EX DISPUTATIONE VI.

De Obligationibus Juſtitiæ diſtributivæ.

PRimum Dubium. *An in officiis ſæcularibus ſit obligatio eligendi digniorem.* 4
2 *An officia ſæcularia licitè vendi poſſint.* 6
3 *An ſit obligatio eligendi ſemper magis dignum ad beneficia Eccleſiaſtica.* 7
4 *An Regulares quoque teneantur eligere digniorem ad Prælaturas.* 10
5 *An ſit juſtum tributum, quod imponitur ſolvendum ex rebus ad victum neceſſariis.* 18
6 *An fraudantes tributa, aut vectigalia peccent mortaliter, & ad reſtitutionem teneantur.* 19
7 *An gabella ab exactoribus non petita ſit ſolvenda.* 20

8 *An*

Digitized by Google

8 *An exemptio à tributis competat Eccleſiis, & Eccleſiaſticis, jure tantùm humano, vel etiam divino.* 21
9 *An Judex teneatur condemnare reum per teſtes legitimè convictum, quem privata ſcientia ſcit eſſe innocentem.* 34
10 *An è contrà poſſit condemnare illum, quem certò ſcit eſſe reum criminis, licèt per teſtes non probetur.* 27
11 *An Judex in ferenda ſententia opinionem magis probabilem ſequi debeat.* 29
12 *An Judex pœnam à lege taxatam remittere, vel relaxare poſſit.* 31
13 *An quis obligetur aliquando ad accuſandum.* 33
14 *An antè accuſationem, vel denunciationem debeat præcedere fraterna correctio.* 36
15 *An liceat denunciare delictum occultum, quod à denunciatore probari non poteſt.* 38
16 *An qui delinquentem non accuſat, peccet, & ad reſtitutionem teneatur.* 41
17 *An, & quomodo reus veritatem fateri teneatur, quando à Judice interrogatur.* 42
18 *An teneatur, veritatem fateri, quoties juridicè à Judice interrogatur.* 45
19 *An Teſtis debeat ſe offerre ad teſtificandum.* 50
20 *An teſtis à Judice legitimè interrogatus teneatur veritatem ſibi notam edicere.* 51
21 *An, & quomodo peccet teſtis à Judice citatus ſubtrahendo ſe à teſtimonio.* 54
22 *An teſtes ſingulares plenam faciant fidem, & probationem.* 56
23 *An liceat teſti pro teſtimonio ferendo aliquid accipere.* 57
24 *An advocatus de culpa levi teneatur.* 58
25 *An poſſit advocatus cauſam minus probabilem defendere in concurſu probabilioris.* 60
26 *An advocatus teneatur aliquando gratis patrocinari pauperibus.* 62

DUBIA.

EX DISPUTATIONE VII.

De Reſtitutione in communi.

PRimum Dubium. *An quis obligetur ad reſtitutionem ex levi, & leviſſima culpa.* 18
2 *An ut obligatio oriatur ex culpa lata hæc debeat eſſe mortalis, an ſufficiat, quod ſit venialis.* 19
3 *An licitum ſit rem propriam ab alio injuſtè detentam ſurripere, & abſque reſtitutionis obligatione.* 30
4 *An ſuum recuperare liceat, vel æquivalens per violentiam, & rapinam.* 33
5 *Quale pretium poſſeſſor malæ fidei teneatur reſtituere.* 37
6 *Ad quid reſtituendum teneantur poſſeſſor tam bonæ, quam malæ fidei.* 38
7 *An qui bona fide rem furtivam emit, & poſteà vendit, ceſſante illa contractum reſcindere debeat.* 39
8 *An accepta per ſimulationem paupertatis ſint reſtitutioni obnoxia.* 41
9 *An per hypocriſim acquiſitum reſtitui debeat.* 43
10 *An accepta ob turpem cauſam ſint reſtituenda.* 46
11 *An qui rem emit à fure, eidem poſſit illam reſtituere, ne pretium ſuum amittat.* 50
12 *Cui reſtituenda ſit res, quæ accipitur ab altero etiam cum culpa illius.* 52
13 *An bona incerta ſint reſtituenda, & cui.* 53
14 *An res inventæ debeant pauperibus erogari.* 55
15 *An acquiſita per errorem ſint reſtituenda, & cui.* 57
16 *An inter debita ex delicto, & contractu oneroſo ſit ordo ſervandus in ſolutione.* 63
17 *An bona fortunæ reſtituenda ſint aliquando cum detrimento famæ, & vitæ.* 72
18 *An qui reſtituere teneatur cum gravi jactura ſui honorifici ſtatus.* 77
19 *An extremè indigens ad pinguiorem fortunam redactus ad reſtitutionem teneatur.* 79
20 *An extremè indigens reſtituere teneatur, quando creditor in æquali neceſſitate verſatur.* 80

DUBIA.

EX DISPUTATIONE VIII.

De Reſtitutione in particulari.

PRimum Dubium. *An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſeipſum.* 17
2 *An, & quomodo liceat occidere malefactorem,* 18
3 *An, & quando liceat privata auctoritate iniquum aggreſſorem occidere.* 20
4 *An licitum ſit pro defenſione ſuarum facultatum furem occidere.* 23
5 *An licitum ſit in defenſionem proprii honoris aggreſſorem occidere.* 25
6 *An etiam licitum ſit defendere vitam, & bona proximi cum morte invaſoris.* 26
7 *An liceat privata auctoritate Tyrannum occidere.* 27
8 *An liceat in aliquo caſu innocentem occidere.* 28
9 *An liceat prægnanti in ſua vita conſervationem abortum procurare.* 30
10 *An liceat punire furtum pœna mortis.* 32
11 *An homicida teneatur aliquid reſtituere pro vita hominis occiſi.* 40
12 *Quibus facienda ſi reſtitutio poſt mortem occiſi.* 44
13 *An homicida, qui pœnam talionis ſolvit, teneatur adhuc alia damna reſarcire ex nece occiſi ſecuta.* 46
14 *An homicida teneatur ad præfata damna reſarcienda, ſi occiſus antè mortem remiſit ei omnia.* 47
15 *An temerè judicans ad aliquam reſtitutionem teneatur.* 50
16 *An ad reſtituendam famam ablatam per falſi criminis impoſitionem ſola retractatio ſufficiat, vel addendum quoque ſit juramentum.* 58
17 *An ſufficiat famam reſtituere coram iis tantùm, apud quos ablata fuit.* 60
18 *An ſi quis bona fide alium diffamavit putans crimen eſſe verum, & publicum, ſi poſtea ſuum reſciat errorem, ad reſtitutionem teneatur.* 62
19 *An infamator ad reſtitutionem teneatur, quando infamia oblivioni eſt tradita.* 63
20 *An poſſit infamatus reſtitutionem famæ validè condonare.* 72
21 *An infamare ſeipſum ſit mortale peccatum ex genere ſuo.* 75
22 *An aliquo caſu poſſit quis ſibi falſum crimen imponere.* 76
23 *An licitum ſit aliquando quibuſdam de cauſis crimen alterius occultum alteri detegere.* 79
24 *An liceat peccatum publicum in uno loco manifeſtare in alio, ubi neſcitur.* 80
25 *An qui detractorem audit mortaliter peccet, & ad reſtitutionem teneatur.* 87
26 *An quando fama reſtitui non poteſt, debeat pecunia compenſari.* 89

DUBIA.

EX DISPUTATIONE IX.

De Reſtitutione damni in bonis fortunæ.

PRimum Dubium. *An furtum, & rapina ſint peccata ſpecie diverſa.* 4
2 *Quænam quantitas ſufficiat ad peccatum mortale in materia furti.* 6
3 *An peccet mortaliter, qui plura modica furti committit.* 8
4 *An plures furantes parvam quantitatem ab eodem peccent mortaliter.* 12
5 *An quoties fur re aliena utitur invito domino mortaliter peccet.* 19
6 *An ſaltem in extrema, vel gravi neceſſitate licitum ſit aliena ſurripere.* 20

7 *An res per compenſationem occultam accepta tranſeat ſtatim in dominium accipientis.* 23
8 *Quando peccent, & ad reſtitutionem teneantur filii parentibus ſurripiendo, & uxores maritis.* 24
9 *An damnificans dando operam rei illicitæ ad reſtitutionem teneatur antè Judicis condemnationem.* 28
10 *An debeat reſtitui ſolum valor rei, quando deſtructa fuit, vel etiam futurus.* 31
11 *An præter damni dati aliqua etiam compenſatio pro injuria illata ſit facienda antè Judicis condemnationem.* 33
12 *An ſit obligatio reſtituendi, quando quis alium impedit à conſecutione alicujus boni ſine vi, & fraude, cum animo tamen nocendi.* 36
13 *An ſola intentio nocendi per media alias licita obligationem reſtituendi inducere poſſit in aliquo caſu.* 39
14 *An impediens magis dignum à conſecutione alicujus officii, vel beneficii, ut detur minus digno teneatur ad reſtitutionem magis digno.* 42
15 *An adultera teneatur filium in adulterio ſuſceptum detegere.* 47
16 *An adulter teneatur reparare damna per adulterium illata filiis legitimis.* 52
17 *An quo debeat alimenta ſuſcipere filius illegitimus, cujus pater ignoratur.* 56
18 *An deflorans virginem ſpe fictæ promiſſionis Matrimonii teneatur eam ducere, vel ſatisfaciat inſtituendo ei dotem ſufficientem.* 62
19 *An qui votum ſimplex Caſtitatis, vel Religionis emiſit, & poſtea virginem defloravit cum fide data matrimonii teneatur eam ducere.* 63
20 *An patrato opere illicito, de quo patrando initus erat contractus teneatur promittens ſolvere pretium, & accipiens non teneatur ad reſtitutionem.* 68
21 *An pretium acceptum pro aliquo bono opere debito ex præcepto, vel ne fiat aliquod malum probibitum, ſit neceſſario reſtituendum.* 75
22 *An qui fraude, vel metu, aut minis alium induxit ad ludendum teneatur ad lucri reſtitutionem.* 80
23 *An ſciens ſe in peritia ludi notabiliter excedere colluſorem teneatur reſtituere quod lucratur.* 81
24 *An ludo probibito vincens per legem bumanam teneatur reſtituere, quod lucratur.* 82
25 *An qui credito aliquid ludo probibito amiſit, teneatur in conſcientia illud ſolvere.* 85
26 *An qui adminiſtrat domum, menſam, aleas, & alia neceſſaria omnibus ad ludendum ludo probibito peccet mortaliter.* 87
27 *An liceat Columbas ex alieno Columbario allicere meliori eſca propoſita, vel aliis artificiis.* 92
28 *An liceat Columbas, dum extra Columbarium vagantur, capere, & occidere.* 93
29 *An Princeps venationem, & piſcationem juſtè probibere poſſint.* 94
30 *An unuſquiſque poſſit probibere venationem in agro ſuo.* 95
31 *An peccet, & ad reſtitutionem teneatur qui venatur, vel piſcatur contrà probibitionem juſtam.* 96
32 *An fera ab uno vulnerata, & poſteà ab alio capta ſit vulnerantis, vel capientis.* 98
33 *Quid ſit dicendum ſi contingat feram, quam ego proſequor incidere in tuum laqueum.* 99

DUBIA.

EX DISPUTATIONE X.

De Præceptis Virtutum Theologicarum.

PRimum Dubium. *An fides actualis Dei remuneratoris, Myſterii Trinitatis, & Chriſti debeat eſſe explicita, vel ſufficiat implicita.* 3
2 *Quando obliget præceptum fidei.* 7
3 *An licitum ſit fideli per Provincias infidelium tranſeunt veſtire veſtibus illorum ad grave periculum vitandum.* 14
4 *Qua neceſſitate ſit neceſſaria externa fidei Confeſſio* 15
5 *An negans fidem verbo, vel facto, interius verè retinens verum aſſenſum ſit verè hæreticus.* 20
6 *An dubius in fide ſit hæreticus.* 21
7 *In quo conſiſtat pertinacia, quæ ad hæreſim requiritur.* 23
8 *An cum ignorantia vincibili, vel etiam affectata poſſit eſſe peccatum hæreſis.* 25
9 *An Blaſphemia ſit peccatum contrà virtutem fidei, vel potius Religionis.* 28
10 *An liceat de rebu fidei cum infidelibus diſputare.* 29
11 *An liceat cum infidelibus communicare.* 30
12 *Quo tempore præceptum Spei affirmativum obliget.* 34
13 *An actus Spei ſit neceſſarius ad ſalutem neceſſitate medii.* 37
14 *An deſperatio conſiſtat in actus intellectus, vel voluntatis.* 40
15 *Quam grave peccatum ſit deſperatio.* 42
16 *An deſperatio poſſit eſſe ſine infidelitate.* 43
17 *An per quemcumque actum deſperationis corrumpatur habitus Spei.* 44
18 *An per peccatum præſumptionis habitus Spei corrumpatur.* 46
19 *An præceptum dilectionis Dei ſuper omnia in hac vita adimpleri poſſit.* 48
20 *An inimico veniam petenti injuriam remittere teneamur, ut ejus ſatisfactionem apud Judicem exigere non poſſimus.* 54
21 *Quo tempore obliget præceptum eleemoſynæ, & de quibus bonis fieri debeat.* 58
22 *An extremè indigenti debeatur eleemoſyna ex ſola charitate, an etiam ex juſtitia.* 60
23 *An ex injuſtè acquiſitis eleemoſyna fieri poſſit.* 63
24 *Quinam eleemoſynam licitè facere poſſint.* 64
25 *Quinam eleemoſynam recipere poſſint.* 65
26 *An fraterna correctio ſit ſub præcepto.* 67
27 *Quæ perſonæ obligentur hoc præcepto.* 68
28 *An ad hoc præceptum teneantur etiam peccatores.* 69
29 *An etiam inferiores teneantur corripere Superiores.* 70
30 *Quæ ſit materia præcepti correctionis fraternæ.* 71
31 *An materia hujus præcepti ſit tantum peccatum publicum, vel etiam occultum.* 72
32 *Quas conditiones requirat hoc præceptum, ut ad ſui executionem obliget.* 73
33 *An Prælato præcipienti per Obedientiam teneatur ſubditus revelare peccatum fratris occultum etiam correctum.* 93
34 *An ſcandalum tam activum, quàm paſſivum ſint peccata mortalia, & ſpecialia.* 104
35 *An Bellum ex utraque parte poſſit eſſe juſtum, & licitum.* 109
36 *An in Bello liceat uti inſidiis.* 110
37 *Quibus licitum ſit militare, an Clericis, & Religioſis.* 111
38 *An Duellum ſit aliquo modo licitum.* 115

DUBIA.

DE DISPUTATIONE XI.

De Legis Divinæ, ſivè Decalogi præceptis.

PRimum Dubium. *Qualis, & quanta ſit obligatio præceptorum Decalogi.* 4
2 *An tertium Decalogi præceptum ſit de lege naturæ.* 8
3 *An blaſphemia opponatur confeſſioni fidei, vel Religioni.* 41
4 *An qui blaſphemat ex habitu non ſufficienter advertens ad blaſphemiam peccet mortaliter.* 43
7 *Quænam ſit blaſphemia in Spiritum Sanctum.* 47
6 *An in juramento liceat uti æquivocatione.* 52

Digitized by Google

7 An juramentum coactum obliget, ut ſervetur promiſſum. 54
8 Quandonam irritum reddatur votum defectu libertatis. 61
9 An votum factum per errorem, vel dolum ſit validum. 63
10 An votum obliget ſtatim ad ſui impletionem. 64
11 An obligatio voti tollatur ceſſatione cauſæ, aut notabili mutatione ſuperveniente. 69
12 Quomodo tollatur per irritationem, & diſpenſationem. 67
13 An opera quædam ſint ſervilia, & diebus feſtis prohibita. 74
14 An peccet mortaliter qui pluribus diebus feſtis parva opera ſervilia præſtat. 77
15 An diſcedens à loco ubi dies feſtus colitur, teneatur præveniendo audire Miſſam, ſi eo mane perventurus eſt ad locum, ubi dies feſtus non celebratur. 80
16 An præter Miſſam teneamur ad aliquid aliud in die feſto. 81
17 An præter cultum externum in die feſto teneamur etiam ad internum. 82
18 An ſi Princeps det liberam facultatem occidendi proſcriptos à patria, filius poſſit Patrem licitè occidere. 87
19 An ſi Pater nulla bona filio relinquat, teneatur hic ex propriis bonis ſolvere debita Patris. 89
20 An Pater licitè poſſit retrahere filium à Religione. 91
21 An in extrema neceſſitate Pater potius ſit adjuvandus, quam filius, & uxor. 100
22 An liceat interficere falſum accuſatorem, falſos Teſtes, ac Judicem, à quo iniqua certò imminet ſententia. 110
23 An ad proprii honoris defenſionem liceat invaſorem occidere. 111.
24 An viro nobili liceat acceptare duellum; ne vilis habeatur. 113
25 An licitum ſit fugientem inſequi ad recuperandum honorem propter acceptam alapam, vel fuſtem, illumque vulnerare & repercutere. 114
26 An licitum ſit Virgini, ſe interficere, ne ab alio corrumpatur. 115
27 An conſentientem filium Pater caſtrare poſſit; ut voce, & cantu Eccleſiæ ſerviat. 116
38 An copula cum ſponſa alterius de futuro ſit fornicatio ſimplex, vel adulterium. 119
29 An copula fidelis cum infideli ſit fornificatio ſimplex, vel addat novam malitiam ſpecie diſtinctam. 120
30 An omnes inceſtus ſint ejuſdem ſpeciei. 122
31 An in aliquo caſu copula conjugatorum in loco ſacro ſit licità. 125
32 An habeant ſpecialem malitiam ſacrilegii tactus impudici in Eccleſia ſine ſeminis effuſione. 126
33 An qui pollutus fuit alterius tactu teneatur in confeſſione explicare qualitatem perſonæ complicis. 130
34 An explicandum ſit in Confeſſione, quod in Sodomia quis fuerit agens, vel patiens. 132
35 An licitum ſit coitum beſtiarum aſpicere, aut ipſarum turpia. 134
36 An peccata contrà naturam ſpecie diſtinguantur. 136
37 An liceant tactus, & aſpectus inter conjuges, & ſponſos de futuro. 141
38 An in rebus venereis detur parvitas materiæ. 144
39 An motus ſenſualitatis ſint peccata. 148
40 An præceptum de non furando locum habeat in Chriſtianis res corripientibus ab infidelibus. 154
41 An mendacium jocoſum, & officioſum fieri poſſint mortalia ex circumſtantia perſonæ. 169
42 An ad evitandum mendacium in quibuſdam caſibus uti liceat reſtrictionibus mentalibus. 170
43 An mendacium in facto, quæ ſimulatio appellatur, ſit peccatum. 174
44 Quale peccatum ſit perjurium in conſuetudine. 176
45 An perjurium ſit majus peccatum, quàm homicidium. 181
46 An ſi ſcias aliquem pejeraturum, poſſis ab eo petere, ut juret. 182
47 An ad peccatum evitandum opus ſit poſitivè reſiſtere cogitationibus, & pravis motibus. 188
48 An in Confeſſione explicanda ſit circumſtantia perſonæ, circà quam ſumitur delectatio. 193
49 An peccent mortaliter conjuges, qui in alterius abſentia delectantur de actu conjugii præterito, vel futuro. 195

D U B I A.

EX DISPUTATIONE XII.

De Præceptis Eccleſiæ.

PRimum Dubium. An diſpenſatus in eſu carnium cenſeatur diſpenſatus à jejunio, & ab unica comeſtione. 6
2 Quantum cibi ſumere liceat in refectiuncula. 7
3 An peccet qui manè ſumit refectiunculam dilato prandio ad veſperas, vel ad noctem. 8
4 An qui ſæpius comedit in die jejunii toties peccet, quot ſunt comeſtiones. 9
5 An ſit licita abſtinentia, quæ notabiliter ſaluti noceat, aut vitam minuat. 10
6 An Fratres Minores poſſint ſolvere jejunium cum eſu carnium feria ſexta, quando in ea feſtum occurrit Nativitatis Domini. 13
7 An advenæ, & viatores teneantur jejunii locorum, per quæ tranſeunt. 17
8 An propter laborem rei indifferentis, vel illitæ impenſus liberetur quis à præcepto jejunii. 22
9 An labor etiam mentis, & ingenii eximat ab obligatione jejunii. 24
10 An Parochus præſente Epiſcopo poſſit cum aliquibus in jejunio juſta de cauſa diſpenſare. 26
11 An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia ſaltem Dominicis, & feſtis majoribus. 30
12 An poſſit audiri media Miſſa unius, & media alterius pro impletione præcepti. 33
13 An ad ſatisfaciendo præcepto Eccleſiæ neceſſaria ſit attentio interior ad Miſſam. 34
14 An qui recitat, dum Miſſam audit, quæ aliàs recitare tenetur utrique præcepto ſatisfatiat. 37
15 An auditione unius Miſſæ poſſit ſatisfieri obligationi duorum dierum. 37
16 An præceptum annuæ Confeſſionis obliget pro aliqua determinata parte anni. 40
17 Quomodo computandus ſit annus, in quo ſemel ex præcepto Eccleſiaſtico facienda eſt Confeſſio. 42
18 An qui non eſt confeſſus intrà annum, teneatur ſtatim confiteri initio ſequentis. 43
19 An habens ſolum venialia teneatur ex præcepto Eccleſiæ confiteri. 46
20 An qui tempore Paſchæ confeſſus venialia tantùm incidit poſteà in mortale teneatur alia vice confiteri in eòdem anno. 48
21 An ſit neceſſarium confiteri proprio Sacerdoti. 49
22 An præceptum de communicando ſit Eccleſiaſticum tantùm, an etiam divinum. 52
23 An hoc præceptum ſit ità Paſchati affixum, ut qui tunc non communicavit, non obligetur ampliùs ad communicandum illo anno. 54
24 An prævidens in Paſchate ſe legittimè impediendum debeat præceptum præventione adimplere communionem anticipando. 55
25 An qui tempore Paſchatis communicavit in peccato mortali præcepto Eccleſiæ ſatisfecerit. 56
26 An ad adimpletionem hujus præcepti requiratur, ut Eucharistia propria Parochia ſumatur. 58
27 Quæ perſonæ hoc præcepto adſtringantur. 59

D U B I A.

EX DISPUTATIONE XIII.

De Cenſuris, aliiſque pœnis Eccleſiaſticis.

PRimum Dubium. An Parochi habeant poteſtatem ordinariam ferendam Cenſuras in ſuos ſubditos. 11

2 *An Cenſura metu extorta ſit valida.* 14

3 *An Communitas, vel Collegium poſſit cenſura ligari.* 18

4 *An Epiſcopus poſſit ferre cenſuras in ſuum ſubditum extrà ſuum territorium exiſtentem, vel in alienum in ſuo territorio exiſtentem.* 19

5 *An cenſura lata contrà facientes includat etiam mandantes, & conſulentes.* 20

6 *An eadem perſona pluribus cenſuris ligari poſſit.* 22

7 *An excommunicatus etiam toleratus privetur communibus Eccleſiæ Suffragiis.* 42

8 *An ſuffragia communia poſſint offerri pro excommunicatis contritis, & pœnitentibus nondum ab excommunicatione abſolutis.* 43

9 *An excommunicati adhuc in contumacia manentes priventur orationibus, & ſuffragiis privatis.* 44

10 *An excommunicatus uſu, & participatione Sacramentorum fiat irregularis, vel aliam cenſuram incurrat.* 46

11 *An Sacramenta ſuſcepta ab excommunicato excommunicatione majori ſit valida.* 47

12 *An Sacramenta ab excommunicato adminiſtrata ſint valida & rata.* 49

13 *An excommunicatio major privet fructibus beneficii ante ipſam obtinendi.* 53

14 *An validi ſint contractus, qui fiunt ab excommunicato denunciato.* 56

15 *An in quibuſdam caſibus teneatur quis Judici denunciationem ſub pœna excommunicationis imperanti obtemperare.* 65

16 *An facultas abſolvendi per privilegia, & per indulgentiam habeat locum tantum in foro interiori, an etiam in foro exteriori.* 72

17 *An ab excommunicatione lata generaliter ab homine, quando non reſervatur, poſſit abſolvere, qui poteſt ab excommunicatione à jure lata non reſervata.* 74

18 *An in aliquo caſu poſſit Laicus abſolvere ab excommunicatione.* 76

19 *An excommunicatus poſſit invitus abſolvi ab excommunicatione.* 77

20 *An abſolutio ab excommunicatione poſſit ferri ſub conditione de futuro.* 79

21 *An quis abſolvi poſſit ab excommunicatione incurſa ob injuriam alteri factam non ſatisfacta parte.* 80

22 *An is, qui abſolutus eſt ad reincidentiam, ut iterum in excommunicationem incidat, requiratur nova culpa.* 81

23 *An excommunicatio poſſit auferri, aut deſinere eſſe abſque abſolutione.* 82

24 *An abſolutus ab excommunicatione in foro conſcientiæ poſſit cum aliis communicare, & actus exercere, qui per cenſuram prohibentur.* 83

25 *An excommunicatus ab uno Epiſcopo, ſi mutet domicilium, poſſit ab alio Epiſcopo abſolvi.* 84

26 *An prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ ſit ſpecies Suſpenſionis, vel Interdicti.* 88

27 *An Communitas Eccleſiaſtica, ut Collegium, vel Capitulum ſuſpendi poſſit.* 91

28 *An ſuſpenſus ſimpliciter ab officio impediatur à conſecutione novi beneficii.* 95

29 *An quando ſuſpenſio non eſt à jure reſervata poſſit abſolvi à quovis Confeſſario potente abſolvere à mortalibus.* 102

30 *An ſi ſuſpenſio, ſub conditione ſit lata, tollatur ipſo facto impleta conditione abſque aliqua abſolutione.* 103

31 *An interdictum locale generale inferat interdictum generale perſonale, & è contrà.* 109

32 *An cùm interdicitur populus alicujus loci, ſub tali interdicto omnes perſonæ illius loci comprehendantur.* 110

33 *An interdicto Clero cenſeantur etiam interdi Religioſi.* 111

34 *An tempore interdecti matrimonium licitè contrahi poſſit.* 114

35 *An habens privilegium tempore interdicti aſſiſtendi diviniis officiis poſſit ſepeliri in loco ſacro.* 116

36 *An cùm interdictum fertur ſub conditione, ea adimpleta tollatur abſque abſolutione.* 121

37 *An ceſſet interdictum per mortem pœnitentis, & ſepeliri poſſit in loco ſacro.* 123

38 *An interdictum relaxari poſſit ad cautelam.* 124

39 *An Eccleſiaſtica ſepultura liceat tempore ceſſationis à divinis.* 125

40 *An irregularitas ferri poſſit per ſententiam à Judice Papa inferiore.* 131

41 *An homo antè baptiſmum poſſit incurrere irregularitatem.* 132

42 *An in dubio cenſendus ſit quis irregularis.* 135

43 *An recipiens Ordines contra prohibitionem per Cenſuras factam fiat irregularis.* 145

44 *An Simoniacè ordinatus fiat irregularis.* 148

45 *An irregularitas orta ex infamia juris contrahatur, ſi crimen ſit occultum.* 154

46 *An quis incurrat irregularitatem ex homicidio eo præciſe, quia dat operam rei illicitæ.* 158

47 *An revocans conſilium homicidii, vel mutilationis irregularitatem incurrat.* 160

48 *An ſi mandatarius occidatur, mandans irregularitatem incurrat.* 161

49 *An in adulterio deprehenſus, ſi maritum adultera occidat ut mortem evadat, fiat irregularis.* 166

50 *An hermaphroditus, in quo ſexu virilis prævalet, ſit irregularis.* 170

51 *An dubius de legitimitate cenſendus ſit irregularis, & quid dicendum de expoſitis.* 172

52 *An Epiſcopus diſpenſare poſſit in irregularitate ex homicidio contracta, quod quis commiſit in ſui defenſionem non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ.* 184

53 *An Epiſcopus finito, & completo judicio diſpenſare poſſit in irregularitate proveniente ex delicto ad forum contentioſum deducto, poſtquam delinquens punitus eſt.* 185

54 *An Epiſcopus diſpenſare poſſit in caſu homicidii juſti occulti quoad Ordines Minores, & beneficium ſimplex.* 186

55 *An Epiſcopus diſpenſare poſſit in irregularitate orta ex hæreſi occulta.* 177

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XIV.

De Præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis.

PRimum Dubium. *An Pontifex diſpenſare poſſit in votis ſolemnibus.* 6

2 *An peccata Religioſi graviora ſint peccatis ſæcularium.* 9

3 *An Religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo quodcumque eorum, quæ in Regula continentur.* 12

4 *An poſſit dari mandatum Regulæ obligans ſolùm ad pœnam, & non ad culpam.* 15

5 *An Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum aſſumptus votis eſſentialibus ſuæ Religionis adhuc maneat obſtrictus.* 17

6 *An Religioſus poſſit à Religione recedere ad ſuſtentandum parentes in extrema neceſſitate poſitos.* 20

7 *An Religioſus, teneatur ad ea, quæ ſunt ſuprà Regulam.* 22

8 *An Religioſus, teneatur ad ea, quæ ſunt præter Regulam.* 23

9 *An ſubditus obedire teneatur, quando dubitat, an res quæ illi præcipitur ſit licita.* 24

10 *An Religioſus teneatur obedire Prælato præcipienti ut ſe exponat ſe periculo vitæ ad bonum proximi.* 27

11 *An Regulares profeſſi teneantur acceptare novam Regulam, ſeu arctiorem vivendi modum, quem nec explicitè, nec implicitè profeſſi fuerunt.* 28

12 *An liceat Religioſis appellare à correctione ſuorum Superiorum.* 29

13 *An Religioſus Sacerdos peccans contrà Caſtitatem teneatur in Confeſſione dicere circumſtantiam voti Caſtitatis Religioſæ, & alterius Sacerdotio annexi.* 32

14 *An egreſſus à Monaſterio licitus ſit Monialibus in infirmitate uni ſoli nociva, & non toti Communitati.* 35

15 *An Caſus reſervati à Prælatis Regularium ſint etiam reſervati pro ſuis Novitiis.* 37

16 *An in materia proprietatis in Religioſo poſſit dari materia levis.* 44

17 *An Religioſi vitam communem non obſervantes ſint proprietarii, & ut tales plectendi.* 46

18 *An ſit peccatum, & quale, cùm quis Horarum Canonicarum*

rum

Digitized by Google

rum recitationem notabiliter interrumpit. 52
19 *An unica divini Officii lectione duorum dierum obligationi ſatisfieri poſſit.* 53
20 *An qui ex rationabili cauſa integrum diei officium recitare non poteſt, ſaltem aliquam ejus partem recitare teneatur, ſi poteſt.* 57
21 *An beneficia Eccleſiaſtica ſint ſemper dignioribus conferenda.* 63
22 *An Beneficiarius, qui beneficii fructus ſuæ congruæ ſuſtentationi ſuperfluos in prophanos uſus expendit, non ſolùm mortaliter peccet, ſed etiam ad reſtitutionem teneatur.* 69
23 *An milites Commendatarii poſſint fructus Commendarum ad libitum diſtrahere, & expendere.* 70
24 *An poſſit quis licitè plures penſiones retinere.* 77
25 *An in Simonia Papa diſpenſare poſſit.* 83
26 *An Simonia ſit adeò mala, ut neque per divinam potentiam licita fieri poſſit.* 85
27 *An Sacerdos poſſit Miſſam cantare, & exequias celebrare pro pecunia abſque Simonia.* 88
28 *An occaſione rei ſpiritualis accipi poſſit aliquod temporale titulo gratitudinis citrà Simoniam.* 89
29 *An ſit Simonia promittere, aut donare alicui rem temporalem ſub conditione, ut ab eo opus ſpirituale præſtetur.* 90
30 *An ſit Simonia dare pecunias nolenti baptizare, niſi iis receptis.* 92
31 *Quæ Simonia committatur in Beneficiis.* 94
32 *An titulus redimendæ vexationis excuſet à crimine Simoniæ tradentem aliquod temporale.* 95
33 *An habens jus litigioſum in beneficio poſſit dare alicui alteri tale jus prætendenti, ut non proſequatur jus ſuum.* 96

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XV.

De Peccatis.

1 PRimum Dubium. *An peccatum intrinſecè includat eſſe offenſam Dei.* 7
2 *An malitia peccati commiſſionis conſiſtat in aliquo poſitivo.* 17
3 *An malitia peccati commiſſionis formaliter conſiſtat ſimul in poſitivo, & privativo.* 20
4 *Cujus res ſit privatio malitiæ formalis peccati commiſſionis.* 21
5 *An peccatum commiſſionis eſſentialiter differat à peccato omiſſionis.* 22
6 *Quomodo diſtinguantur vitia extrema eidem virtuti oppoſita.* 24
7 *An poſſit eſſe peccatum omiſſionis abſque omni actu.* 26
8 *An actus conjunctus omiſſioni culpabili ſit peccatum.* 30
9 *An actus incompoſſibiles cum obſervantia præcepti, qui eliguntur poſtquam ſtatuimus non obſervare præceptum contrahant malitiam omiſſionis.* 31
10 *Quo tempore peccatum omiſſionis contrahatur.* 32
11 *An qui propria culpa incidit in aliquem morbum diuturnum omnes incurrat omiſſiones ex eo ſequentes.* 35
12 *An peccatum mortale importet gravitatem infinitam.* 42
13 *An hic actus;* Volo committere omnia venialia *ſit peccatum mortale, vel ſolùm veniale.* 50
14 *An peccatum veniale propter ſui multiplicationem fieri poſſit mortale, itaut plura peccata venialia integrent unum mortale.* 53
15 *An idem actus numero ſucceſſivè de veniali fieri poſſit peccatum mortale, & è contrà.* 56
16 *An idem actus numero poſſit eſſe ſimul peccatum veniale, & mortale.* 57
17 *An idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris poſſit fieri mortale, & è contrà.* 58
18 *An peccatum aggravetur ratione perſonæ offenſæ.* 72
19 *An peccatum levius ex objecto poſſit ex aliqua circumſtantia fieri gravius alio peccato graviori ex objecto.* 73
20 *An in membris, & potentiis exterioribus poſſit eſſe peccatum.* 81
21 *An malitia actus exterioris ſit diſtincta à malitia actus interioris.* 83
22 *An ignorantia concomitans excuſet à peccato.* 101
23 *An ignorantia vincibilis, quæ eſt cauſa peccati, ſit in ſe ipſa peccatum.* 103
24 *An poſſit excuſari ignorantia aliqua invincibilis juris naturalis.* 105
25 *An poſſit contingere peccatum ſine aliquo defectu præcedente in intellectu.* 110
26 *An peccata ex habitu vitioſo commiſſa dici debeant ex malitia, aut potius ex paſſione.* 111
27 *An qui totum præceptum implere non poteſt, teneatur ad partem, quam poteſt.* 114
28 *An veniale mortali conjunctum puniatur in Inferno pœna æterna.* 126
29 *An unum peccatum poſſit eſſe pœna alterius.* 134
30 *An ebrietas ſit peccatum, & quomodo.* 147

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XVI.

De Sacramentis in genere.

PRimum Dubium. *An materia formæ conjungi debeat, & ſimul tempore cum ea exiſtere, ut Sacramentum validè conficiatur.* 14
2 *An ad conficienda Sacramenta determinata res, & determinata verba requirantur.* 16
3 *An qualibet mutatio materiæ, & formæ Sacramentum irritet.* 17
4 *An Sacramenta cauſent gratiam ex opere operantis, vel ex opere operato.* 20
5 *An Sacramenta cauſent gratiam phyſicè, vel moraliter tantùm.* 21
6 *An Sacramenta cauſent aliam gratiam, quàm ſanctificantem.* 23
7 *An Sacramenta novæ legis æqualem ſemper conferant gratiam.* 24
8 *An omnia Sacramenta vim habeant conferendi primam gratiam.* 26
9 *Quo tempore Sacramenta gratiam, conferant.* 27
10 *An Character ſit forma abſoluta, vel reſpectiva, & ſignum naturale, vel ad placitum.* 31
11 *In quo ſubjecto proximè imprimatur Character.* 32
12 *An in Miniſtro præter legitimam poteſtatem, & ſufficientem intentionem ad valorem Sacramenti requiratur etiam fides, & gratia ſanctificans.* 41
13 *An Sacramenta ſine debita diſpoſitione ſuſcepta ſuos conferant effectus ſaltem homine poſteà ſe diſponente.* 49
14 *An à malis Miniſtris liceat Sacramenta recipere.* 51
15 *An præceptum de Euchariſtia ſumenda ſit Eccleſiaſticum tantùm, an etiam Divinum.* 62

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XVII.

De Baptiſmo, & Confirmatione.

PRimum Dubium. *An ſicut Baptiſmus confert primam gratiam ex opere operato, ità etiam Martyrium.* 6
2 *Quando nam facta fuerit ſufficiens, & ſolemnis Evangelii promulgatio, itaut omnes cœperit obligare.* 14
3 *An ablutio, quæ eſt materia proxima hujus Sacramenti, ſit ablutio activa, vel paſſiva.* 17
4 *An ſi Baptiſmus fiat per immerſionem, ſit de neceſſitate Sacramenti, ut poſt eam immediatè ſequatur emerſio.* 18
5 *Quænam corporis pars ablui debeat, ut validus ſit Baptiſmus.* 21

6 Quæn-

Digitized by Google

6 Quanta ablutio ſit ad Baptiſmum neceſſaria. 24
7 An Baptiſmus datus ſub nomine Genitoris, Geniti, & ab utroque Procedentis eſſet validus. 29
8 An error perſonæ Baptiſmum deſtruat. 30
9 An Baptiſmus ſit validus, quando cum aliqua verborum mutatione adminiſtratur. 31
10 An unus Miniſter poſſit validè ſimul, & ſemel plures baptizare ſub hac forma Ego vos baptizo, &c. 34
11 An quando plures eundem hominem baptizant ſimul abluendo, & debitam formam proferendo ſit validus Baptiſmus, & num unus, vel multiplex. 35
12 An valeat Baptiſmus à pluribus collatus, ſi unus materiam adhibeat, alter formam. 36
13 An valeat Baptiſmus, ſi plures abluant, & hanc formam proferant. Nos te Baptizamus, &c. 37
14 An liceat baptizare infantes in utero Matris exiſtentes. 41
15 An Monſtrum ex viro, & fœmina genitum ſit baptiſmi capax. 42
16 An adulti amentes ſint baptizandi. 43
17 An liceat infidelium infantes invitis parentibus baptizare. 44
18 An juſtificati teneantur ad ſuſceptionem baptiſmi. 45
19 An Baptiſmus conferat omnibus æqualem gratiam. 52
20 An Circumciſio vim habuerit juſtificandi parvulos ex opere operato. 60
21 An manuum impoſitio ſit materia ad Sacramentum Confirmationis requiſita. 68
22 An materia Confirmationis ſit Chriſma, ex oleo, & balſamo mixtum. 69
23 An Chriſma debeat eſſe ab Epiſcopo benedictum. 70
24 An ſaltem per diſpenſationem Pontificis poſſit Chriſmatis conſecratio ſimplici Sacerdoti committi. 72

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XVIII.

De Sacramento Euchariſtiæ.

PRimum Dubium. An conſecratio Corporis Chriſti confici poſſit in pane permixto ex tritico, & aliis granis. 16
2 An vinum congelatum ſit materia ſufficiens conſecrationis Calicis. 18
3 An ſit neceſſaria conſecratio ſub utraque ſpecie. 25
4 An quatuor illa verba Hoc eſt corpus meum ſufficiant ad conſecrationem corporis. 29
5 An verba illa Hic eſt Calix Sanguinis mei ſufficiant ad conſecrationem Sanguinis. 30
6 An verba conſecrationis debeant intelligi recitativè tantùm, ſeu materialiter, num verò ſignificativè, ſeu formaliter. 32
7 Quid demonſtret pronomen, Hoc, vel Hic in forma conſecrationis. 33
8 Quomodo forma conſecrationis vera eſſe poſſit. 35
9 Quomodo accidentia ſeparata in Euchariſtia conſerventur. 39
10 An verba conſecrationis ſint cauſæ converſionis non ſolùm ratione ſignificationis, ſed etiam ratione veritatis. 40
11 An plures Sacerdotes poſſint ſimul eamdem materiam conſecrare. 41
12 Quid ſit propriè tranſubſtantiatio, & quomodo intelligi debeat. 42
13 An Sacramentalis præſentia Chriſti ad ſpecies includat aliquam unionem phyſicam Corporis, & Sanguinis ejus ſub ſpeciebus. 43
14 Quid ponatur in hoc Sacramento ex vi verborum, & per concomitantiam. 44
15 An Chriſtus in Euchariſtia propriam retineat quantitatem, & figuram, quam habet in Cœlo. 26
16 An accidentia in Euchariſtia poſſint habere quamcumque actionem, & paſſionem, quam potuerunt habere in ſubjecto. 46
17 An hoc Sacramentum majorem gratiam conferat virtute utriuſque ſpeciei, quam unius tantùm. 51
18 An Euchariſtia per ſe, & ex opere operato gratiam conferat quouſque in ſtomacho exiſtit. 54
19 An accedens ad Sacramentum Euchariſtiæ debeat eſſe in gratia per Confeſſionem, vel ſufficiat per contritionem. 56
20 Quo jure Sacramentalis Confeſſio Sacræ Communioni præmittenda ſit. 57
21 An ad percipiendum primarium hujus Sacramenti effectum præter ſtatum juſtitiæ, & ſanctitatis neceſſarius ſit aliquis devotionis affectus. 58
22 An infantes, & amentes ſint hujus Sacramenti capaces. 64
23 Qua ætate pueri ſint hujus Sacramenti capaces, & eis miniſtrari debeat. 65
24 An muti, & ſurdi à nativitate ſint hujus Sacrament capaces. 66
25 An rei ad mortem damnati, ſint hujus Sacramenti capaces. 67
26 An laici teneantur communicare ſub utraque ſpecie. 68
27 An ex commiſſione, vel ex neceſſitate poſſit Laicus Euchariſtiam infirmo miniſtrare. 71
28 An ad diſpenſandum hoc Sacramentum requiratur ſtatus gratiæ ut licitè diſpenſetur. 73
29 An poſſit fidelis in caſu neceſſitatis Euchariſtiam accipere ab excommunicato, degradato, Schiſmatico, & Heretico. 74
30 An peccatori Euchariſtiam poſcenti præbenda ſit Euchariſtia, vel deneganda. 76

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XIX.

De Sacramento Ordinis.

PRimum Dubium. Quomodo ſeptem Eccleſiæ Ordines unum conſtituant Sacramentum. 6
2 An Epiſcopatus ſit Ordo etiam à Sacerdotio diſtinctus. 7
3 An quilibet Epiſcopus etiam excommunicatus, hæreticus & degradatus poſſit validè ordinare. 18
4 An ex commiſſione Summi Pontificis poſſit aliquis alius Epiſcopo Ordines conferre. 19
5 An omnis Ordinatio, ſeu quodlibet Ordinis Sacramentum imprimat Characterem. 25
6 An ad valorem ſingularum Ordinationum requiratur ex parte ordinandi tactus phyſicus rei, cujus traditione ordinatur. 26
7 An ordinatio Epiſcopi imprimat characterem à Sacerdotali diſtinctum. 27
8 An Ordines ſint ità invicem connexi, ut unus alium ſupponat neceſſitate Sacramenti. 28
9 An character Epiſcopalis ſit dignior Sacerdotali. 29
10 Quænam partes Miſſæ ad rationem Sacrificii pertineant. 33
11 An utriuſque ſpeciei conſecratio ſit de eſſentia Sacrificii Miſſæ. 37
12 Quomodo ſpecies pertineant ad rem, quæ in hoc miſterio ſacrificatur. 42
13 Quomodo dicatur Sacerdos offerre non tantum in nomine Chriſti, ſed etiam Eccleſiæ. 44
14 An hoc ſacrificium ex opere operato immediatè remittat pœnas ex condonatis peccatis relictas. 47
15 An habeat vim remittendi ex opere operato, & immediatè peccata mortalia quo ad culpam, & primam gratiam conferendi. 48
16 An ſaltem habeat vim remittendi immediatè, & ex opere operato peccata venialia. 49
17 An hoc Sacrificium vim habeat augendi gratiam immediatè, & ex opere operato. 50
18 An habeat virtutem impetrandi à Deo bona temporalia. 51
19 An Miſſæ Sacrificium effectus ſuos infallibiliter producat. 52
20 An Miſſæ Sacrificium licitè offerri poſſit pro infidelibus non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis. 62
21 An hoc Sacrificium licitè offerri poſſit nomine Eccleſiæ pro excommunicatis toleratis. 63
22 An damnatis prodeſſe poſſit ad aliquam pœnæ mitigationem, ſeu remiſſionem. 64

23 An

Digitized by Google

23 *An purgantibus proſit infallibiliter, & ex certa lege, vel tantùm per modum liberalis impetrationis.* 65
24 *An ex opere operato proſit non ſolùm illis, pro quibus offertur, ſed etiam Sacerdoti offerenti, quatenus præcisè eſt offerens.* 66
25 *An intentio habitualis ſufficiat ad ſacrificii applicationem.* 69
26 *An applicatio ſacrificii, ut valida ſit fieri debeat ſecundùm intentionem à Sacerdote habitam, vel debitam haberi.* 71
27 *Quomodo illa ſpecialis obligatio debeat eſſe determinata, & certa, itaut effectus ejus non maneat ſuſpenſus.* 73
28 *An qui tenetur in aliqua Eccleſia celebrare ſine Sacrificii applicatione poſſit Miſſam alteri applicare.* 74
29 *An pro unica Miſſa Sacerdos pauper poſſit accipere tot ſtipendia, quot ſufficiunt ad ejus diurnam ſuſtentationem.* 76
30 *An liceat duplicatum ſtipendium pro eadem Miſſa accipere applicando etiam petenti ſpecialem fructum ipſimet Sacerdoti correſpondentem.* 77
31 *An Sacerdos qui Miſſas dicendas accepit, poſſit aliis dare dicendas, retenta ſibi parte ſtipendi accepti.* 78
32 *An Sacerdos poſſit pro una Miſſa duplex ſtipendium accipere à diverſis perſonis applicando uni fructum impetrationis, & alteri fructum ſatisfactionis.* 79
33 *An omiſſio unius Miſſæ, pro qua acceptum eſt ſtipendium, ſit peccatum mortale.* 80
34 *An Sacerdos poſſit accipere plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus ſatisfacere poteſt.* 81

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XX.

De Sacramento Matrimonii.

PRimum Dubium. *An poſſit inter naſcentes Matrimonium contrahi.* 13
2 *An Matrimonium etiam antè Legem Evangelicam, & in omni populo fuerit Sacramentum.* 16
3 *An Matrimonium infidelium, quando ambo baptizantur, evadat Sacramentum.* 17
4 *An Matrimonium fidelis cum infideli ſit Sacramentum, ſaltem ex parte fidelis.* 19
5 *An inter baptizatos poſſit celebrari Matrimonium, quod non ſit propriè Sacramentum.* 22
6 *An ex divina diſpoſitione poſſit conſtitui Matrimonium ſolo interno contrahentium conſenſu abſque expreſſione externa.* 27
7 *An in potentibus loqui requirantur verba neceſſitate Sacramenti, aut ſaltem ex præcepto.* 28
8 *An ſimultas temporis requiratur ad conſenſum mutuum de præſenti, ut ſit validus.* 31
9 *An metus reverentialis debeat cenſeri gravis, & ſufficiat ad Matrimonium irritandum.* 36
10 *An blanditiæ, & preces importunæ poſſint afferre metum cadentem in conſtantem virum, & Matrimonium annullare.* 37
11 *An Matrimonium metu contractum juramento, aut ſequenti conſenſu, vel copula validari poſſit.* 39
12 *Qualiter Eccleſia reddere potuerit irritum Matrimonium Clandeſtinum anteà validum, & ratum.* 43
13 *An Matrimonium Clandeſtinum poſt Tridentinum ſit ita invalidum, ut in nullo caſu ſit validum inter fideles.* 44
14 *An ut validè Matrimonium contrahatur, præmittendæ ſint denunciationes.* 46
15 *Quænam requirantur, ut Matrimonium non modò validè, ſed etiam licitè contrahatur.* 48
16 *An pluraritas uxorum ſimul etiam jure naturali ſit illicita, & irrita.* 52
17 *An polygamia fuerit aliquando valida, & licita.* 53
18 *An, & quo jure Matrimonium ſit indiſſolubile.* 57
19 *An Matrimonium diſſolvi poſſit ob aliquam cauſam in lege Evangelica.* 60
20 *An Matrimonium ratum non conſummatum auctoritate Pontificia diſſolvi poſſit.* 62
21 *An Clandeſtina ſponſalia ſint valida, & licita.* 66
22 *An ad valorem ſponſalium requiratur ſeptennium mathematicè completum.* 67
23 *An valeant ſponſalia antè ſeptennium completum inita, ſi malitia ætatem ſuppleat.* 69
24 *An peccaret mortaliter ſponſalia contrahens antè legitimam ætatem à jure præſcriptam.* 70
25 *An ſponſalia obligent non tantùm in foro interno, ſed etiam externo.* 72
26 *An ſponſalia addant fornicationi ſponſæ, vel ſponſi cum alia perſona novam malitiam.* 73
27 *An qui priùs votum ſimplex Caſtitatis, vel Religionis emiſit, & puellam defloravit cum promiſſione Matrimonii, teneatur ad Matrimonium, vel potiùs ad votum.* 74
28 *An qui virginem defloravit ſpe fictæ promiſſionis Matrimonii eam ducere teneatur.* 75
29 *An ficta promiſſio habeat vim obligandi, & quomodo.* 77
30 *An ſponſalia diſſolvantur per Religionis ingreſſum, & quomodo.* 80
31 *An per votum ſimplex Caſtitatis, & ſuſcipiendi Sacros Ordines ſponſalia ſolvantur etiam ex parte voventis.* 81
32 *Quomodo ſponſalia ſolvantur per ſubſequens Matrimonium cum alia de præſenti contractum.* 82
33 *An diſſolvantur ſponſalia, quando fornicatio poſt ſponſalia commiſſa eſt involuntaria.* 84
34 *An propria auctoritate liceat à ſponſalibus reſilire juſta de cauſa, vel opus ſit auctoritate Judicis Eccleſiaſtici.* 86
35 *An impedimentum Cathechiſmi jure novo Concilii Tridentini fuerit ſublatum.* 90
36 *An habens votum Caſtitatis poſſit ſine peccato Matrimonium contrahere animo determinato non conſumandi.* 91
37 *An ſeptem impedimenta merè prohibentia ex crimine orta adhuc vigeant.* 93
38 *An error qualitatis Matrimonium dirimat, quando dat cauſam contractus.* 98
39 *An cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta.* 104
40 *An raptus, quo fœmina, invitis parentibus, ipſa tamen conſentiente rapitur, Matrimonium dirimat.* 108
41 *An validè ſecundùm contrahatur Matrimonium ſine ſufficienti certitudine mortis prioris conjugis, quæ revera ſecuta erat anteà.* 110
42 *An affinitas dirimat Matrimonium etiam jure naturæ in aliquo gradu.* 113
43 *Quis in impedimentis Matrimonii diſpenſare poſſit.* 115
44 *An Pontifex diſpenſare poſſit in voto ſolemni Religionis.* 116
45 *An in actu conjugali facto ad vitandam propriam incontinentiam ſit aliqua culpa.* 125
46 *An actus conjugalis, factus ſolius voluptatis, & delectationis cauſa ſit licitus.* 126
47 *An poſſit conjux ab altero divortium facere propria auctoritate, vel indigeat Judicis ſententiam.* 128
48 *Quæ peccata contrà fidem conjugii, ſub adulterio comprehendantur, quæ ſufficientem accuſam ad divortium præbeant.* 129
49 *An facto divortio licitum ſit utrique conjugi mutare ſtatum.* 135

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XXI.

De Pœnitentiæ Sacramento.

PRimum Dubium. *An ad contritionem requiratur formalis amor Dei, vel ſufficiat virtualis ſaltem, & impli-*
citus

Digitized by Google

citus. 20
2 An ſit de ratione contritionis, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem extra Sacramentum, quod ſit ex motivo charitatis. 22
3 An ſit de ratione contritionis, ut ſit proximæ, & ultima diſpoſitio ad gratiam habitualem, quod ſit cum ea conjuncta, ſeu quod ſit formata gratia. 25
4 An ad veram contritionem requiratur intenſio in tali, vel tali gradu. 27
5 Quantum nam perfecta contritio debeat deteſtari peccata. 28
6 An ad contritionem requiratur certa temporis mora, ſeu duratio. 29
7 Quale propoſitum de cætero non peccandi requiratur contritio. 31
8 An votum, ſeu propoſitum Sacramenti pœnitentiæ ad contritionem requiſitum debeat eſſe ſemper explicitum, & formale. 33
9 An contritio neceſſario cadat ſuper omnia peccata memoriæ præſentia, vel poſſit eſſe de aliquo tantum. 34
10 An ad contritionem requiratur, ut ſit de ſingulis peccatis diſtinctè. 35
11 An contritio de pluribus peccatis ſimul requirat diſtinctam eorum recogitationem. 36
12 An attritio includat dilectionem Dei formaliter, vel ſaltem virtualiter. 42
13 An, & quomodo attritio à contritione diſtinguatur. 43
14 An attritio poſſit fieri contritio, & quomodo. 44
15 An attritio etiam cognita, ut talis ſufficiat ad juſtificationem cum Sacramento. 46
16 An attritio debeat eſſe formalis dolor de peccatis, vel ſufficiat virtualis. 48
17 An ad valorem Sacramenti requiratur, quod talis dolor confeſſionem præcedat. 49
18 An ad pœnitentiam neceſſariam ad ſalutem ſufficiat ſola attritio cum Sacramento Confeſſionis. 53
19 An ſaltem in articulo mortis præter attritionem cum Confeſſione, ſit etiam neceſſaria contritio. 55
20 An ſemper ſit neceſſaria pœnitentia formalis, vel interdum ſufficiat virtualis. 57
21 An aliquando cum actuali memoria peccatorum Charitas ſupplere poſſit neceſſitatem pœnitentiæ formalis. 59
22 An qui ſine formali contritione juſtificatur per dilectionem Dei cum oblivione peccatorum inculpabili, teneatur, poſtea conteri, cum eorum recordatur. 60
23 An peccator poſt commiſſam culpam ſtatim reſurgere teneatur, & pœnitere. 63
24 An ſaltem alio tempore ante mortis articulum præceptum contritionis per ſe obliget de peccatis pœnitere. 65
25 An hoc præceptum obliget, quoties peccata commiſſa menti occurrunt. 67
26 An peracta ſemel ritè pœnitentia reſtet obligatio rurſus pœnitendi, quoties peccata menti occurrunt. 70
27 An contritio ſit deletiva culpæ phyſicè, vel moraliter. 74
28 An pœnitentia peccatum deleat per modum meriti de congruo, vel etiam de condigno. 76
29 An pœnitentia virtus ſit cauſa gratiæ juſtificantis, & quomodo. 77
30 Quam diſpoſitionem in ſuſcipiente Sacramenta requirant pro remiſſione venialium. 85
31 An Sacramentalia remiſſionem venialium conferant ex opere operato, vel operantis. 86
32 An veniale in hac vita poſſit ſine mortali dimitti. 86
33 An veniale non tantùm in Purgatorio, ſed etiam in Inferno remitti poſſit non tantùm quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam. 97
34 An peccata confeſſa, & remiſſa poſſint eſſe materia nova Confeſſionis. 112
35 An ad iteratam Confeſſionem eorumdem peccatorum requiratur novus dolor. 714
36 An abſolutio Sacramentalis ſit neceſſariò voce proferenda. 118
37 Quænam ſint eſſentialia verba in conſueta forma Sacramenti pœnitentiæ. 120
38 An hoc verbum Abſolvo ſit ſimpliciter neceſſarium ad valorem formæ. 122
3 An forma Sacramenti pœnitentiæ ſit valida, ſi proferatur deprecatoriè. 122
40 An forma abſolutionis ſub conditione prolata ſit valida. 123
41 An abſolutio poſſit conferri abſenti. 125
42 An per Sacramentalem abſolutionem vere pœnitens abſolvatur à peccatis etiam quoad culpam. 128
43 Quomodo peccata venialia in Sacramento pœnitentiæ remittantur. 130
44 Quomodo producatur effectus infuſionis gratiæ, & remiſſionis peccatorum per verba abſolutionis. 131
45 Quomodo ſalvetur vis, & effectus hujus Sacramenti, quando invenit peccata jam remiſſa per contritionem, vel antecedentem confeſſionem. 132
46 An per pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reviviſcant. 134
47 An ſemper hoc Sacramentum conferat ſuum effectum, vel poſſit eſſe validum, & informe. 134
48 An in Confeſſione de ſolis venialibus requiratur neceſſario dolor formalis per modum attritionis. 144
49 An talis dolor debeat eſſe de omnibus venialibus, quæ pœnitens confitetur. 145
50 An in Confeſſione venialium requiratur propoſitum efficax omnia venialia vitandi. 147
51 An infideles ad Confeſſionem teneantur ex vi juri divini. 134
52 An mutus jure divino ad hoc Sacramentum teneatur, & quomodo. 155
53 An pœnitens ex divini præcepti teneatur per Interpretem confiteri, ſi aliter fieri nequeat. 157
54 An hoc præceptum divinum Confeſſionis fideles obliget alio tempore, quam in articulo, vel periculo mortis. 159
55 An Confeſſio Sacramentalis debeat neceſſario eſſe vocalis. 167
56 An Confeſſio ſit verè Sacramentalis, & valida, ſi fiat per Scripturam Miniſterio præſenti. 169
57 An Confeſſio per Scripturam in abſentia Sacerdotis ſit valida, & Sacramentalis. 170
58 An ad integritatem Confeſſionis circumſtantiæ notabiliter aggravantes ſint neceſſario confitendæ. 174
59 An pœnitens, qui bona fide confeſſus eſt Sacerdoti indocto, & minus idoneo, confeſſionem iterare teneatur 193
60 An validè abſolvat, qui communi errore, aut titulo colorato idoneus judicatur. 195
61 An quilibet Sacerdos etiam non approbatus poſſit à peccatis venialibus abſolvere, ac etiam mortalibus aliàs confeſſis. 202
62 An quilibet Sacerdos etiam ab Ordinario non admiſſus poſſit in articulo mortis pœnitentem abſolvere. 203
63 An ſimplex Sacerdos hoc facere poſſit in prædicto caſu præſente Parocho, vel alio Confeſſario delegato. 204
64 An hæc facultas ſit etiam conceſſa Sacerdotibus excommunicatis, ſuſpenſis, interdictis, & hæreticis. 205
65 An Prælati Regulares præter undecim peccata in Conſtitutionis Clementis Octavi poſſint aliqua alia prohibere, ſub excommunicatione ſibi reſervata abſque Capituli generalis vel provincialis conſenſu. 223
66 An peccata mortalia interna reſervari poſſint. 224
67 An requiratur aliqua cauſa, ut Superior poſſit ſibi reſervare abſolutionem ab aliquibus peccatis. 226
68 A quo data ſit Superioribus poteſtas reſervandi peccata, an à Deo immediate, vel ab homine. 227
69 An peregrini in alieno Epiſcopatu poſſint à reſervatis abſolvi. 229
70 An Superior teneatur concedere ſubdito petenti, ut à reſervatis abſolvatur. 230
71 An Superior poſſit concedere facultatem abſolvendi à reſervatis cum onere, ut pœnitens poſtea coram ipſo compareat. 231
72 An poſſint inferiores Confeſſarii directè à reſervatis abſolvere ex cauſa neceſſitatis. 232
73 An Regulares virtute Bullæ Cruciatæ Confeſſarium eligere poſſint, qui eos à reſervatis abſolvat. 233
74 An cenſeatur, reſervatum peccatum, de quo quis eſt dubius, an illud commiſerit. 234
75 An peccata reſervata ex oblivione prætermiſſa remaneant libera à reſervatione. 238
76 An poſſit Superior abſolvere tantum à reſervatis, & quoad alia pœnitentem remittere ad inferiorem. 238
77 An quando Superior abſolvit tantum à reſervatis, teneatur

Digitized by Google

tur pœnitens ſimul cum non reſervatis confiteri etiam reſervata. 239

78 An inferior poſſit interdum ſaltem indirectè à reſervatis abſolvere. 240

79 An poſſit Confeſſarius de licentia pœnitentis revelare ejus Confeſſionem. 251

80 An etiam pœnitens ad ſigillum teneatur reſpectu eorum, quæ Confeſſarius ipſi dixit, vel injunxit in hujus Sacramenti adminiſtratione. 255

81 An ſatisfactio à Confeſſario impoſita ſufficiens ſit ad remittendam omnem pœnam temporalem peccatis debitam. 267

82 An præter opera ſupererogationis poſſint etiam pro pœnitentia imponi opera alias debita. 271

83 An præter actus externos poſſint etiam pro pœnitentia imponi actus interni. 274

84 An qualibet opera honeſta, etiamſi pœnalia non poſſint pro pœnitentia injungi. 275

85 An ſatisfactio adimpleta in peccato mortali aliquid valeat pro temporalia pœna luenda. 275

86 An ſatisfactio vitiata per aliquam malam circumſtantiam ſit valida. 277

87 An Confeſſarius poſſit pœnitentiam imponere per modum conſilii tantùm, & non præcepti. 281

88 An pœnitens teneatur ſatisfactionem ſibi injunctam acceptare, & exequi. 282

89 An ſatisfactio injuncta per alium impleri poſſit. 286

90 An pœnitens propria auctoritate poſſit pœnitentiam ſibi impoſitam commutare in opus evidenter melius. 289

91 An ſatisfactio ab uno Confeſſario impoſita poſſit ab alio æquali commutari. 291

92 An etiam Confeſſarius inferior poſſit hoc idem facere. 293

93 An ad id faciendum debeat ſecundus Confeſſarius audire peccati priori reſervata. 295

94 An idem Confeſſarius poſſit pœnitentiam à ſe impoſitam commutare abſque nova auditione, & abſolutione. 297

D U B I A.

EX DISPUTATIONE XXII.

De Sacramento Extremæ Unctionis.

PRimum Dubium. An Materia neceſſaria hujus Sacramenti debeat eſſe oleum ſimplex. 20

2 An ſit de neceſſitate Sacramenti, quòd oleum ſit benedictum. 22

3 An hæc olei benedictio neceſſariò fieri debeat ab Epiſcopo. 24

4 An forma hujus Sacramenti debeat neceſſariò eſſe deprecativa. 29

5 An hoc Sacramentum ſit ex ſua inſtitutione iterabile. 47

6 An etiam in eadem infirmitate iterari poſſit. 48

7 Quando hoc Sacramentum conferat corporis ſanitatem. 66

8 An neceſſe ſit hominem habere uſum rationis, quando hoc Sacramentum eſt ſuſcepturus. 70

9 An ad validitatem hujus Sacramenti ſufficiat, ut infirmus verſetur in probabili vitæ periculo. 73

10 An ad hujus Sacramenti valorem requiratur, ut ſubjectum ejus aliquando peccaverit actualiter. 76

11 Quæ diſpoſitio ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum requiratur. 82

12 An hoc Sacramentum validè poſſit à pluribus Sacerdotibus confici. 87

13 An tempore peſtis teneatur Parochus cum periculo vitæ hoc Sacramentum adminiſtrare. 91

D U B I A.

EX DISPUTATIONE XXIII.

De Indulgentiis, & Suffragiis.

PRimum Dubium. An aliundè, quàm ex theſauro Eccleſiæ Indulgentiæ concedi poſſint. 8

2 An theſaurus Eccleſiæ ſpiritualis ſolùm per Indulgentias diſpenſetur. 9

3 An theſaurus Eccleſiæ ſpiritualis applicetur fidelibus per modum ſolutionis, vel abſolutionis. 10

4 An Concilium generale ordinariam habeat poteſtatem indulgentias concedendi. 13

5 An Epiſcopi in ſua Diæceſi hanc poteſtatem habeant jure divino, vel humano. 15

6 An Prælati Regularium hanc poteſtatem habeant in ſuis Religionibus. 18

7 An diruto templo ceſſet indulgentia illi conceſſa, ſi rurſus ædificetur. 24

8 An indulgentia perſonalis ſe extendat ad ipſum etiam concedentem. 25

9 An qui lucratur indulgentiam maneat in conſcientia liber ab implenda pœnitentia ſibi impoſita. 27

10 An Indulgentiæ, quæ ſub hac formula conceduntur, De injunctis pœnitentiis indulgemus ſolùm extendatur ad eas pœnas remittendas, ad quas injunctæ ſunt pœnitentiæ Sacramentales, vel ad alias etiam pœnas. 30

11 An ſaltem quando Indulgentiæ ſine ulla reſtrictione conceduntur, extendantur ad omnes pœnas, quas homo ex peccatis contraxit. 32

12 An cauſa propter quam Indulgentia conceditur, debeat eſſe publica. 38

13 An cauſa ad valorem Indulgentiæ requiſita non ſolùm debeat eſſe juſta, ſed etiam proportionata. 39

14 An ſufficiat cauſa tantùm probabiliter putata ſufficiens. 42

15 An Indulgentiæ ſolo actu interiori concedentis revocari poſſint. 47

16 An poſſit Indulgentia ceſſare per ſolam renunciationem ejus, cui conceditur. 48

17 An excommunicatus ſit capax indulgentiæ. 54

18 An Catechumeni ſint Indulgentiæ capaces. 55

19 An, & quomodo Indulgentiæ Defunctis communicari poſſint. 57

20 An ad Indulgentiam lucrandam requiratur ſtatus gratiæ. 60

21 An opus injunctum debeat in ſtatu gratiæ adimpleri. 61

22 An ſuſceptor indulgentiarum debeat eſſe in ſtatu gratiæ per Confeſſionem. 63

23 An omnes facientes opus ad indulgentiam requiſitum æqualiter ejus fructum conſequantur. 64

24 An eodem opere poſſit quis lucrari diverſas indulgentias diverſis viis conceſſas. 65

25 An poſſit obtineri ſæpiùs indulgentia repetito opere injuncto. 66

26 An ſufficiat extrà Eccleſiam orare ad conſequendam indulgentiam conceſſam viſitantibus illam. 67

27 An pars operis injuncti proſit ad lucrandam indulgentiam, vel ſaltem partem illius. 68

28 An prætermittens levem partem operis injuncti indulgentiæ effectum conſequatur. 69

29 An fideles poſſint per ſuffragia ſe invicem juvare, ad ſatisfaciendum pro pœna temporali. 73

30 An hæc ſatisfactio pro aliis proſit infallibiliter. 75

31 An ſuffragia proſint de condigno, & de juſtitia. 76

32 An ſuffragia pro aliis oblata proſint fideli ea operanti. 77

33 An ſuffragia viventium prodeſſe poſſint Defunctis in Purgatorio ad remiſſionem pœnarum. 58

34 An opus valeat, & proſit, ſi præcipiens ſit in gratia, exequens verò in peccato mortali. 83

35 An intentio applicandi ſuffragium pro alio debeat eſſe actualis, vel ſaltem virtualis, num etiam habitualis ſufficiat. 84

DU-

Digitized by Google

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XXIV.

De Purgatorio.

PRimum Dubium. *Quo in loco ſit Purgatorium.* 9
2 *An venialia poſſint poſt hanc vitam remitti in Purgatorio, & quomodo.* 13
3 *An carentia æternæ beatitudinis in animabus Purgatorii habeat rationem pœnæ damni.* 19
4 *An in Purgatorio ſit etiam pœna vermis, ſicut eſt in damnatis.* 22
5 *Quomodo ignis, cùm ſit corporeus, cruciare poſſit animas purgantes.* 23
6 *An animæ in Purgatorio torqueantur à Dæmonibus, ut divinæ juſtitiæ miniſtis.* 24
7 *An pœna Purgatorii ſit acerbior qualibet pœna hujus vitæ, & quomodo.* 26
8 *Quanto tempore duret cujuslibet purgantis pœna.* 30
9 *An dictæ pœnæ ſemper durent in eadem intenſione, vel paulatim minuantur.* 31
10 *An poſſint animæ Purgatorii antè finitam purgationem ad tempus inde exire.* 33
11 *An pœna Purgatorii ſit voluntaria, & quomodo.* 34
12 *Qua ratione animæ corporibus egreſſæ judicentur, & ad loca deſtinata deferantur.* 36
13 *An animæ Purgatorii ſint certæ, & ſecuræ de propria ſalute.* 38
14 *An animæ Purgatorii ſint in ſtatu merendi, & demerendi.* 40
15 *An animæ illæ poſſint pro nobis orare, & aliquid de congruo mereri vel, impetrare.* 42
16 *An animæ in Purgatorio exiſtentes miracula edere poſſint.* 43
17 *An indulgentiæ pro defunctis conceſſæ certò, & infallibiter illis proſint.* 46
18 *An Pontifex poſſit arbitrio ſuo totum evacuare Purgatorium.* 49
19 *An ex juſtitia, vel ſola Dei miſericordia Indulgentiæ Defunctis proſint.* 50
20 *An requiratur, ut lucrans indulgentiam pro Defunctis ſit in gratia.* 51
21 *An Indulgentiæ proſint Catechumenis defunctis.* 52
22 *An fidelium ſuffragia proſint Defunctis per modus ſatisfactionis, an etiam interpretationis.* 53
23 *An ſuffragia proſint Defunctis ex juſtitia, vel tantùm ex Dei miſericordia.* 55
24 *An ſuffragia pro mortuis infallibiliter à Deo acceptentur.* 58
25 *Quid a Deo obtineant ſuffragia pro Defunctis oblata.* 59
26 *An quodlibet ſuffragium omnibus æquè proſit.* 60
27 *An ſuffragia, quæ fiunt pro Defunctis, opera pœnalia eſſe debeant.* 63
28 *An præter opera ſupererogationis poſſint etiam, ut ſatiſfactoria applicari Defunctis opera alias debita.* 64
29 *An opus externum præciſè ſumptum pro alio oblatum illis proſit ad pœnæ remiſſionem.* 66
30 *An reſtitutio, quæ poſt mortem fieri præcipitur aliquid conferat ad remiſſionem pœnæ.* 69
31 *An ſoli viatores poſſint animabus Purgatorii ſuffragari, an etiam beati.* 70
32 *An animæ futuræ ſint beatiores reſumptis corporibus.* 81

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XXV.

De Cœlo, & Statu Beatorum.

PRimum Dubium. *An beatitudo formalis in aliquo increato conſiſtat.* 10
2 *An beatitudo formalis conſiſtat in illapſu Dei in animam Beati.* 11
3 *An beatitudo formalis in aliquo habitu conſiſtat, vel potius in aliqua operatione.* 12
4 *In qua operatione conſiſtat beatitudo formalis.* 14
5 *An principalius conſiſtat in actu intellectus, vel voluntatis.* 16
6 *An gaudium, & delectatio ſint de eſſentia beatitudinis.* 24
7 *An perpetuitas ſit de eſſentia beatitudinis.* 25
8 *An de ratione beatitudinis ſit ſecuritas perpetuitatis.* 26
9 *Quomodo impeccabilitas beatitudinem ſequatur.* 31
10 *Undè oriatur inæqualitas beatitudinis in Beatis.* 35
11 *An beatitudo hominum ſit minor beatitudine Angelorum.* 39
12 *Ad quid lumen gloriæ deſerviat.* 40
13 *An oculos corporeus lumine aliquo elevari poſſit ad Deum clarè videndum.* 42
14 *An intellectus creatus abſque lumine gloriæ elevari poſſit ad Deum clarè videndum.* 44
15 *An videntes Deum per eſſentiam ipſum comprehendant.* 46
16 *Quomodo Beati in Deo creaturas cognoſcant.* 47
17 *An poſſit Beatus aliquis videre in Deo omnes creaturas etiam poſſibiles.* 53
18 *An Beati cognoſcant orationes, quas offerimus.* 55
19 *An Beati videant pœnas damnatorum.* 58
20 *An fruitio, & delectatio ſint de Deo immediatè, an vero de ipſius viſione ſolùm.* 60
21 *An fruitio ſit actus liber, & quomodo.* 62
22 *An neceſſitas in voluntate Beati amandi Deum ſit moralis, vel phyſica.* 63
23 *An voluntas Beati ſit capax alicujus triſtitiæ.* 64
24 *An voluntas Beati ad fruendum Deo aliquo habitu ſupernaturali indigeat.* 65
25 *An habitus Charitatis ad fruitionem beatificam activè concurrat.* 68
26 *An Charitas det voluntati activitatem ſimpliciter, vel qualem.* 71
27 *An voluntas Beati de potentia abſoluta poſſit Deo frui ſine habitu Charitatis.* 73
28 *An corpus glorioſum ſit impaſſibile, & quomodo.* 76
29 *An corpus glorioſum per dotem ſubtilitatis poſſit cum alio corpore compenetrari.* 78
30 *An corpus glorioſum ſit agile.* 81
31 *An corpus glorioſum ratione agilitatis moveatur ſolùm organicè, vel aliter.* 82
32 *An corpus glorioſum ſit clarum.* 83
33 *An corpus glorioſum, ità ſit lucidum, ut etiam ſit diaphanum, & tranſparens.* 84
34 *An omnes Beati videbunt ſemper Corpus Chriſti glorioſum.* 85
35 *Quomodo Beati formabunt in Cœlo voces, & concentus.* 88
36 *An ſenſus tactus poſſit habere in patria delectationes ſibi proportionatas.* 90

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XXVI.

De Inferno, & Statu Damnatorum.

PRimum Dubium. *An, & quæ ſit pœna Vermis in Inferno.* 3
2 *An, & quæ ſit pœna damni in Inferno.* 4
3 *An in Inferno ſit ignis verus, & eo crucientur damnati.* 5
4 *An ſit ejuſdem ſpeciei cum noſtro elementari, & cur Deus eo uti voluerit ad puniendos damnatos.* 6
5 *An verè ſit in Inferno tormentum nivis.* 7
6 *An in Inferno ſint verè tenebræ.* 8
7 *Quænam alia pœnæ ſenſus reperiantur in Inferno.* 9
8 *An ſpiritus crucientur ſolùm per apprehenſionem, qua ignem apprehendunt, ut ſibi nocivum.* 11
9 *An Spiritus crucientur ab igne per aliquem habitum receptivum paſſionis.* 13
10 *An ignis cruciet ſpiritus obedientialiter producendo in eis qualitatem ſpiritualem eorum naturæ repugnantem.* 14
11 *An ſpiritus crucientur ab igne per alligationem eorum alicui corpori à Deo factam.* 16
12 *An ignis cruciet ſpiritus ratione triſtitiæ, & ut objectum diſcon-*

Digitized by Google

diſconveniens. 18
13 An poſt diem Judicii ignis cruciabit corpora damnatorum per realem actionem aductivam. 23
14 An probabile ſit, quòd ignis tunc cruciabit ſolùm per actionem intentionalem. 24
15 An pœnæ Inferni inffligantur à Dæmonibus, ut divinæ juſtitiæ Miniſtris. 26
16 An pœna damnatorum ſit adeò gravis, ut cupiant non eſſe. 29
17 An pœna damnatorum ſit tanta, ut nec aliquam levem delectationem admittere poſſit. 30
18 An pœna damnatorum ſit adeò magna, ut ſit intenſivè infinita. 31
19 An pœna damni in omnibus damnatis ſit æqualis. 33
20 An pœna ſenſus in omnibus damnatis ſit æqualis. 35
21 Undè hæc pœnarum diverſitas in damnatis oriatur. 36
22 An pœna damnatorum ſit infinita ſaltem extenſivè, ideſt, in æternum. 37
23 Quarè culpa mortalis temporalis æterna pœna puniatur. 38
24 Quomodo pœna æterna culpæ temporali, & inſtantaneæ proportionetur. 40
25 An ex pœnæ æternitate infinitas culpæ mortalis benè deducatur. 42

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XXVII.

De Reſurrectione mortuorum Judicium univerſale præcedente.

PRimum Dubium. An reſurrectio generalis hominum ſit poſſibilis ſupernaturaliter. 3
2 An ſit poſſibile ſupernaturaliter alia quoque creata corrupta reproduci. 4
3 An virtute agentis naturalis res aliqua poſſit eodem numero redire. 6
4 An cauſa naturalis poſſit ſaltem reunire animam corpori. 8
5 An reſurrectio hominum ſit naturalis. 9
6 An per rationem naturalem probari poſſit reſurrectionem eſſe futuram. 11
7 An ex parte materiæ probari poſſit naturaliter reſurrectionem hominum eſſe futuram. 12
8 An per animam hominis poſſit naturaliter concludi futuram eſſe reſurrectionem. 13
9 An ex animæ immortalitate probari poſſit reſurrectionem hominum eſſe futuram. 14
10 An omnes homines juſti reſurrecturi ſint. 17
11 An etiam homines damnati ſint reſurrecturi. 20
12 An etiam parvuli, & infantes reſurrecturi ſint. 21
13 An abortivi etiam reſurgere debeant. 23
14 An monſtra quoque debeant reſurgere. 24
15 An cinerum reproborum collectio fiet ab Angelis bonis, vel à Dæmonibus. 35
16 An etiam reprobi congregabuntur, & adducentur ad locum Judicii ab Angelis bonis. 36
17 An idem homo reſurget. 45
18 An omnia membra, & partes, quæ ſunt in homine, reſurgent. 48
19 An omnes partes additæ per nutritionem, quæ in homine fuerunt, reſurgens. 49
20 An omnes præfatæ corporis partes in reſurrectione ad ſua loca redibunt. 51
21 An humores, capilli; ungues, & hujuſmodi ad ſuperfluitatem attinentia reſurgent. 52
22 An omnes reſurgent in proprio ſexu. 54
23 In qua ætate, & ſtatu mortui reſurgent. 56
24 An mortui reſurgent cum deformitatibus, quæ inerant corporibus vivis. 58
25 An omnia corpora reſurgent incorruptibilia, & quomodo. 60
26 An corpora reſurgentium erunt ſpiritualia, & quomodo. 62
27 In quo loco fiet mortuorum reſurrectio. 63
28 An omnes ſimul reſurgent tam, ſcilicet, juſti, quàm damnati in eodem extremo Judicii die. 64
29 An univerſalis omnium reſurrectio in noviſſimo die eodem tempore ſit futura. 66
30 An in eo die ſaltem priùs reſurgent, qui anteà erant mortui, deindè qui tunc vivi erunt. 67
31 An univerſalis reſurrectio nocturno, vel diurno tempore ſit futura, & in qua hora. 69

DUBIA.

EX DISPUTATIONE XXVIII.

De Judicio univerſali, ſeù finali poſt reſurrectionem.

PRimum Dubium. Cur faciendum ſit univerſale Judicium. 4
2 In quo loco fiet judicium univerſale. 6
3 In quo tempore eric judicium univerſale. 9
4 An animę Chriſti nota ſit illa dies, & an ab aliquo Beato cognoſcatur. 12
5 An promulgatio Evangelii in toto Orbe ſit ſignum approximationis Judicii. 13
6 An Romani Imperii defectio ſit ſignum venturi judicii. 16
7 An Antichriſti adventus ſit ſignum Judicii appropinquantis. 17
8 An adventus Enoch & Eliæ ad prædicandum contrà perverſam Antichriſti doctrinam ſit ſignum judicii appropinquantis. 19
9 An Joannes quoque Evangeliſta futurus ſit Præcurſor ſecundi adventus Chriſti Domini. 22
10 An ſigna judicii proxima ſint futura antè generalem hominum reſurrectionem, vel poſt. 25
11 Qualia ſunt hæc ſigna ſecundùm Chriſti adventum præcedentia, & quomodo intelligenda. 26
12 Quomodo intelligenda ſint, & explicanda ſigna ſenſibilia in Cælo futura. 27
13 Quomodo intelligenda ſint, & explicanda alia ſigna ſenſibilia in elementis futura. 28
14 Qualis ſit futurus ignis, qui Chriſtum præcedet ad judicandum venientem. 30
15 An ſignum Crucis præceſſurum ſit Judicium, tamquam proprium ejus vexillum. 34
16 Qua gloria, & majeſtate deſcenſurus ſit Chriſtus ad Judicium. 35
17 In quo loco apparebit Chriſtus deſcendens, ubi ſiſtet, & in quali ſitu. 36
18 In qua forma apparebit Chriſtus, & an omnibus viſibilis. 37
19 An Chriſtus tunc apparebit in forma glorioſa. 38
20 An judiciariam poteſtatem Chriſtus exerceat etiam in judicio hominum particulari. 42
21 An in judicio univerſali alii conjudices judicabunt cum Chriſto. 43
22 An Angeli etiam judicabunt in die judicii. 45
23 An omnes tàm boni, quàm mali judicabuntur. 48
24 An parvuli, & infantes ſint judicandi. 50
25 An omnes homines ſancti ſint judicandi. 51
26 An omnes Angeli tàm boni, quàm mali ſint judicandi. 53
27 Quanam cauſæ judicabuntur in finali judicio. 55
28 An omnium hominum opera ſint aliis manifeſtanda. 57
29 Quomodo hominum opera fient in judicio omnibus nota. 58
30 An, & qui accuſatores erunt in judicio, & quomodo accuſabunt. 59
31 An hoc judicium, ſeù meritorum, & demeritorum diſcuſſio fiet vocaliter, vel mentaliter. 60
32 An hoc judicium, ſeù diſcuſſio fiet in tempore, vel in inſtanti. 62
33 An de ſingulis ſententia diſtinctè ſit proferenda. 64
34 An ſententia ſit proferenda voce ſenſibili, vel tantùm mentali. 65
35 An ſub hac ſententia condemnatoria comprehendantur parvuli,

Digitized by Google

vuli, qui cum ſolo originali ex hac vita deceſſerunt. 66
36 Quinam futurus ſit ſtatus parvulorum cum originali peccato decedentium. 67
37 An infantes in Limbo patientur pœnam carceris, & localis detentionis poſt judicium. 71
38 An prolata ſententia abſolvendum, & diſſolvendum ſit judicium. 73
39 An mundus poſt judicium ſecundùm ſubſtantiam deſtruetur. 75
40 An Cœli poſt judicium ſint renovandi, & quomodo. 77
41 An elementa innovabuntur, & quomodo. 80
42 An plantæ, & animalia bruta innovabuntur. 82
43 An Mundi conflagratio incipiet antè judicium. 85
44 Qualis ſit futurus ignis conflagrationis. 87
45 Quantus ſit futurus ignis conflagrationis. 88
46 Quænam res ſeu corpora conflagrabunt per ignem. 89
47 An etiam homines tunc viventes igne conflagrabunt. 90
48 An etiam homines defuncti tunc reſurgentes igne conflagrabunt. 92
49 An motus corporum cœleſtium poſſit aliquando ceſſare. 96
50 An motus corporum cœleſtium ceſſabit aliquando de facto. 98
51 In quo ſitu ceſſabit Cœlorum motus. 102
52 An ceſſatio motus corporum cœleſtium ſit ſufficiens cauſa ceſſandi omnem alium motum, vel mutationem in his inferioribus. 103
53 Quando ceſſabit motus corporum cœleſtium. 105

FINIS.

DISPU-

Digitized by Google

DISPUTATIO PRIMA
DE REGULA INTERNA ACTUUM HUMANORUM, ſcilicet Conſcientia.

VERITATES ad myſteriorum fidei notitiam præſertim ſpectantes in præcedentibus libris jam explicatæ ſunt, & diſcuſſæ, & quidem modo ſcholaſtico, ac diſputativo; in hoc autem ultimo, & ſupremo libero reliqua Theologicæ doctrinæ capita, quæ magis ad praxim accedunt, nec in aliis tractatibus commodè tradi potuerunt, examinare intendimus,& quidem faciliori ſtylo, & magis familiari, ac etiam majori brevitate, & perſpicuitate, utpote qui nedum Religionis noſtræ Scholaſticis, & Magiſtri, ſed Confeſſariis etiam, & Sacerdotibus pro conſcientiis practicè dirigendis inſervire debet. Cùm autem hæc Theologia Moralis, & practica ad Caſus Conſcientiæ ſpectans duobus præſertim fundamentis nitatur, ratione, ſcilicet, & auctoritate; ratione quidem quantum fieri potuerit utemur, ſed cùm in tanta rerum adeò implexarum, & arduarum varietate, & caligine ſola ratio ad captivandum intellectum non ſufficiat in Chriſti obſequium; in practicis enim,& moralibus, in quibus agitur de recta divinæ legis notitia, ejuſque obſervatione, aut tranſgreſſione dignoſcenda, intellectus humanus plerumque caligat, & deficit; ideò auctoritatem,tamquam certiorem,& fidei magis amicam rationi adjungemus, & quidem in primis Sacræ Scripturæ, ut præcipuæ noſtræ fidei Magiſtræ, & veritatum fidei lucernę, deindè Conciliorum, Summorumque Pontificum, nec non SS. Patrum, & denique Doctorum maximè probatorum, adeout pauca, vel nihil ex proprio ingenio proferemus; ſed omnia, & ſingula vel ex Sacra Scriptura, vel ex Conciliis, & Patribus, vel ex ipſo jure Canonico, & probatiſſimis Auctoribus juxta materiarum varietatem edocebimus. Quoniam vero Conſcientia proxima, & intrinſeca regula humanorum actuum à Theologis appellari ſolet cum D. Thoma p.2.qu.19. art.4. & Scoto quolib. 18.ſub lit. E. ideò exordium noſtrarum Diſputationum ab ea ſumemus, declarando quid ſit Conſcientia, & quotuplex, & quæ, ac qualis ſit ejus obligatio, ſiquidem de actibus humanis ſufficienter egimus l.2. ſent. diſput. 5.

QUÆSTIO PRIMA.

De quidditate Conſcientiæ.

2 QUoniam Conſcientia, ut diximus, à Theologis communiter regula proxima,& interna actuum humanorum appellatur; licet enim lex æterna, lex naturalis, lex poſitiva divina, & humana ſint regulæ illorum, quatenus nobis præſcribunt bonitatem, vel malitiam, convenientiam, vel diſconvenientiam objectorum; non ſunt tamen proxima, & interna regula noſtrarum actionum, cui nempè proximè conformari debeant, ut bonæ, vel ab ea recedere, ut malæ dicantur in genere moris; ſed remota tantùm, & extrinſeca, ut dicemus diſp. ſeq. de legibus; ideò ad dignoſcendum, quis ſit actus humanus propriè dictus, recolendum eſt ex dictis l. 2. de ſentent. diſp.5. cit. qu. 1. ab initio actus illos, qui ab homine eliciuntur dupliciter ſpectari poſſe, ut D. Thomas advertit p. 2. q.1.art.1. & conſonat Scotus 2.d.41.infrà C.& 4.d.6.q.5.infrà B. primò in genere naturæ, quoad ſuam naturalem entitatem præcisè, deinde in genere moris quoad libertatem cùm qua exercentur, & quoad ea, quæ in ipſa libertate fundantur, ut eſſe capaces laudis, vel vituperii, meriti,vel demeriti, ut ait Scotus quol.18. ſub lit. F. hoc poſteriori modo dicuntur verè, & propriè actus humani, priori verò modo dicuntur tantùm actus hominis; undè fit ut actus humanus ille propriè dicatur, qui fit ab homine, inquantum homo, & quatenus dominus ſuorum actuum,quando nimirum per rationem, & voluntatem operatur, in hoc igitur ſenſu de actibus humanis ſermo eſt in hac Diſput.& illorum regulam proximam, & internam in hac quæſtione veſtigamus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Conſcientia, & in qua potentia reſideat.

PRimò in hac quæſtione conveniunt omnes Conſcientiam eſſe aliquid intra animam noſtram exiſtens,non vero aliquid extra ipſam, ſiquidem in Sacra Scriptura juxta SS. Patrum expoſitionem,Conſcientia noſtra vocatur Cor. Job.21. *neque enim reprehendit me cor meum*, & ad Roman. 2. *Oſtendunt opus legis Scriptum in cordibus ſuis*; Undè ſententia Origenis l. 2. in Epiſt. ad Roman. ab omnibus reiicitur, ubi aſſerit conſcientiam eſſe quamdam ſubſtantiam ſpiritualem ab anima noſtra diſtinctam, & ſeparatam; illique per modum Angeli Cuſtodis aſſiſtentem, ut noſtras actiones dirigat, & moderetur, eaſque tamquam juſtus Cenſor pro merito approbet, vel reprobet: Quæſtio tamen eſt an ad intellectum pertineat, vel voluntatem, de qua agit Doctor noſter 2. d. 39. qu. 1. & 2. Nec defuerunt ex antiquioribus, qui dixerunt ad voluntatem pertinere, quia Conſcientia in Sacra Scriptura interdum dicitur bona, & interdum mala; bonitas autem, & malitia ad voluntatem pertinent, non ad intellectum ergo &c.

4 Communis tamen ſententia docet cum Scoto loc. citat. ad intellectum Conſcientiam pertinere, ſicut, & Syndereſim, & eſſe aliquid illi inhærens; Quod probat Doctor ex modo loquendi Sacræ Scripturæ, nam Eccleſiaſt. 7. habetur: *Scit enim conſcientia tua*. Hoc idem deducitur ex ipſa nominis ethymologia, dicitur enim conſcientia, quaſi cum alio ſcientia, nempè cum opere, ſeu ſcientia applicata ad opus; aut quaſi concludens ſcientia, importat enim judicium practicæ concluſionis, quo intellectus judicat hic, & nunc quid ſit agendum, vel non agendum. Denique hoc idem ſuadet ratio, quia Conſcientia aliquando dicitur vera aliquando falſa interdum erronea, vel dubia, vel probabilis, quæ voluntati convenire non poſſunt, ſed tantùm intellectui, in quo ſolùm veritas, ſcientia, error, & opinio reperiri poſſunt, non in voluntate. Nec obſtat, quod etiam vocetur recta, bona, vel mala, quæ ad voluntatem pertinent, hæc enim omnia attributa Conſcientiæ conveniunt denominativè, & objectivè, cùm enim dictat bonum, & rectum dicitur bona, & recta ex parte objecti mate-

 rialis,

rialis, & cùm dictat malum dicitur mala; qua etiam ratione è contra intellectus dicitur bonus Pſalm. 110. *intellectus bonus omnibus ſacientibus eum*: ſimiliter conſilium, quamvis ſit actus intellectus practici vocatur bonum 1. Machab. 4. *Incidit illis conſilium bonum*, quia nimirum ſunt de objecto bono. Dices, ſi Conſcientia eſſet notitia, & ſcientia, qui majorem, & perfectiorem ſcientiam de agendis haberet, etiam majorem, & meliorem Conſcientiam haberet, & plus ſciens de agibilibus eſſet plus conſcientiatus, quod quidem falſum eſſe ipſa experientia docet. Reſp. cum Caſpenſi tractat. 11. diſputat. 1. ſect. 1. quod ſi argumentum procedat de notitia, & ſcientia purè ſpeculativa; concedendum eſt, ſed nihil probat, quia Conſcientia ad intellectum practicum pertinet, & non ad ſpeculativum; undè viri in rebus moralibus docti qui recta conſcientia carent, quamvis ſpeculative cognoſcant quid agendum, vel fugiendum ſit, & mellius etiam quam rectam Conſcientiam habentes, adhuc tamen errant practicè in particulari eligibili, & ſic abundant in ſcientia ſpeculativa, & carent conſcientia, ità hæc duo argumenta pro parte oppoſita diſſolvit Doctor d. 39. cit. licet non ità clare, & Baſſolius ibidem.

5 Secundo, quamvis, Theologi communiter, ut dicebam, concedant conſcientiam eſſe aliquid ad intellectum pertinens, & illi inhærens, non autem ad voluntatem, adhuc tamen diſputant, an ſit aliquis habitus intellectus, vel potius actus ipſius, & quidem D. Thomas 1. par. quæſt. 79. art. 3. adeo exiſtimavit Conſcientiam importare actum intellectus, ut ibi per hoc diſtinguat conſcientiam à Synderesi, quod Synderesis eſt habitus circa agibilia ſimilis habitui, qui dicitur intellectus circa ſpeculabilia; Conſcientia vero eſt actuale judicium intellectus, quo judicat hic, & nunc quid ſit agendum, vel non agendum, & ſic communiter Thomiſtæ loquuntur, & alii recentiores Caſpenſis loc. cit. Lezana tract. 2. de actibus humanis diſput. 12. quæſt. 1. Oviedo tractat. de conſcientia controverſ. 1. punct. 1. qui pro hoc dicendi modo alios adducunt. Nihilominus, ut notat Averſa p. 2. qu. 18. ſect. 15. ſæpè ſæpius non ſervato hoc nominum rigore, conſcientia ſumitur pro potentia ipſa intellectiva, vel per ſe, vel cum habitu, prout de agilibus judicante, & ſic vocatur judicium conſcientiæ, & dicitur conſcientia judicare. Et plane aliquando poteſt poni in aliquo habitus conſcientialis aggeneratus ex pluribus actibus conſimilibus, & inclinans ad tales actus conſimiles, etenim, ut benè diſcurrit Baſſolius noſter d. 39. cit. q. unic. artic. 2. quando aliquis ſequenter habet actum conſcientialem circa aliquod objectum, derelinquitur in ipſo, ut ipſa experientia patet, quidam habitus de difficili mobilis, itaut à multis vix poſſint deponi conſcientiæ, quas ſibi formaverunt; Confirmatur, quia aliquis qui exercet, & frequentat ſimiles actus faciliter, & promptè, & delectabiliter operatur ſecundùm conſcientiam, & inclinatur ad tales, non cum difficultate, ſicut prius; hoc autem eſt ſignum aggenerati habitus ex 2. Ethichorum. Denique quia ſi conſcientia non diceret niſi actum ſuper potentiam, tunc omnes ceſſantes ab actu haberent æqualem conſcientiam reſpectu cujuſcumque objecti, & tantùm unus haberet de conſcientia, quantum alius quod eſt falſum, poteſt ergo, & debet admitti talis habitus conſcientialis ultra actum; ità ad verbum diſcurrit Baſſol. loc. cit. de mente Doctoris. Hoc etiam confirmari poteſt ex eo, quod plures Theologi docent, & ex noſtris Bargius, & Vigerius 1. d. 17. quæſt. 2. §. *quantum ad illud*, opus non eſſe bonitatem, vel malitiam actus humani, quod dictamen conſcientiæ ſit ſemper actuale, ſed interdum ſufficere virtuale, immò & habituale, ut ait Medina p. 2. q. 19. art. 3. alioquin ſi Maritus propoſuit ſemel, vel ter, aut quater cognoſcere uxorem ſuam, quia honeſtum eſt; ſi eam deindè cognoſcit non judicando actu, an ſit honeſtum, nec ne, dicendum eſſet illum non rectè operari. Quæri tandem ſolet, an hic conſcientiæ habitus ex pluribus actibus generatus, ſit unus, vel plures; Cui dubio etiam reſpondet Baſſol. loc. cit. quod plurificatur per plurificationem concluſionem particularium alterius, & alterius rationis ad Conſcientiam objectivè pertinentium, ſicut & prudentia ipſa, cum qua fortè conſcientia recta coincidit, ut innuit Doctor 1. d. 17. qu. 2. §. *quantum ad iſtud*, ſic etiam recentiores paſſim diſcurrunt cum D. Tho. de veritat. qu. 17. art. 1. ad 4. dicentes nullum dari habitum ſpecialem conſcientiæ, ſed pro diverſitate materiarum ad diverſos ſpectare, ſicut neque prudentia eſt ſpecialis quidam habitus, ſed plures includit, ita Suarez, Vaſquez, Salas, Granados, Oviedo, Caſpenſis, Arriaga, Lezana, Paſqualigus, Monteſinos, & alii paſſim.

6 Tertiò, itaque hic capitur conſcientia pro dictamine intellectus non tantùm actuali, ſed etiam habituali, quo cognoſcitur hic, & nunc operationem faciendam eſſe bonam aut malam moraliter, & vocatur à Bernardo de Conſiderat. cap. 8. Cordis ſcientia, & à Damaſceno 4. de fide cap. 23. Lex intellectus, cujus actus enumerat Scotus d. 39. citat. quæſt. 2. qui ſunt teſtificari, accuſare, judicare reprehendere, redarguere, remordere, &c. prout latè habetur, ex D. Auguſtino in Pſalm. 37. judicat enim tùm de actionibus futuris dictando, ſcilicet, ea, quæ agenda ſunt, tamquam bona, aut quæ omittenda ſunt, tamquam mala; tum de actionibus præteritis eas, vel accuſando, tamquam malè factas, vel commendando, tamquam rectè factas, juxta illud Apoſtoli Roman. 1. *Teſtimonium reddente illis conſcientia eorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus*, quare D. Baſilius homil. in Proverb. ait intra cordis arcana tribunal quoddam eſſe conſtitutum, in quo quælibet agenda, velut in lance, & trutina librantur, & ſuſpenduntur. Undè Conſcientia in duplici præſertim actu intellectus conſiſtit, quorum unus præcedit opus faciendum, vel omittendum alter vero opus jam factum ſubſequitur, vel omiſſum; nam ſicut intellectus proponit ea, quæ facienda ſunt, antequam fiant, ità poſtquam facta ſunt, judicat an rectè, aut male facta ſunt; prior actus eſt practicus, & conſiſtit in judicio, quo intellectus judicat opus aliquod eſſe faciendum, quia honeſtum, vel præceptum eſt; aut non faciendum, quia turpe, vel prohibitum, & ad hunc actum pertinet obligare, & ſtimulare, ſeu inſtigare, obligare quidem ad opus bonum, quod eſt in præcepto, ſtimulare verò, & inſtigare ad opus bonum, quod tantùm eſt ſub conſilio; poſterior verò actus eſt ſpeculativus, & conſiſtit in judicio, quo intellectus judicat benè, aut malè factum eſſe, cùm factum eſt, & ad hunc actum pertinet teſtificari, accuſare, redarguere, laudare, & defendere; nam ſi opus bene patratum eſt, dicitur laudare, & defendere, ſin male, accuſare, & reprehendere; Ex quo patet judicium primi generis eſſe merè practicum, quia verſatur circa praxim, non ſiſtendo in mera contemplatione veritatis operis, ſed proponendo opus, & modum, quo fieri debet, judicium vero ſecundi generis eſt ſpeculativum, quia ſiſtit in contemplatione veritatis operis, an fuerit benè, vel male factum.

7 Quartò ex dictis deducitur, quid ſit conſcientia, & quomodo diſtinguatur à Synderesi, quia ut inquit Scotus 2. d. 39. citat. Synderesis judicat de principiis moralibus univerſalibus, verbi gratia bonum eſt amplectendum, malum eſt vitandum, conſcientia vero de concluſionibus deductis ex illis principiis, ſicut enim intellectus practicus legem extrinſecam nobis dupliciter proponere poteſt, vel in univerſali, vel in particulari, ita quoque proxima, & intrinſeca regula actionum noſtrarum duplex eſt, una primaria, quæ dicitur Synderesis, alia ſecundaria, & ab ea dependens, quæ dicitur conſcientia; Quando intellectus ex ſola terminorum apprehenſione format quædam prima principia practica, & quaſdam regulas univerſales per ſe notas circa directionem actuum humanorum, ut verbi gratia, malum, & peccatum omne devitandum eſt, hæc eſt primaria regula noſtrarum actionum; quando verò conſcientia hinc eam infert concluſionem in particulari, ergo hoc furtum, quod eſt malum, & peccatum, devitandum eſt; hoc particulare dictamen eſt ſecundaria regula proxima, & intrinſeca, & dicitur ſecundaria, quatenus à priori dependet; Jam patet verò per utramque harum regularum nobis proponi, & dictari legem extrinſecam, per primam quidem in univerſali, per ſecundam verò in particulari, prima itaque dicitur Synderesis, ſecunda conſcientia, & quidem rationabiliter, quia illa eſt primaria, & infalibilis regula, à qua ſecundaria dependet, quæ dicitur judicium practicum circa particularia, hinc, Sanctus Baſilius loco ſupra citato, inquit, in nobis eſſe judicinm quoddam naturale, quo ab iniquis facilè bona diſcernimus.

8 Quinto tandem per hoc etiam conſcientia differt à ſcientia, vel opinione morali, à ſcientia enim differt, ſeù Philoſophia Morali, quia hæc etiam eſt judicativa de concluſionibus univerſalibus evidentibus, ſeu evidenter deductis ex principiis univerſalibus, verbi gratia de hac concluſione, furtum, ut ſic, eſt vitandum; & pariter opinio moralis judicat de concluſionibus univerſalibus deductis ex principiis univerſalibus tantùm probabilibus, non autem evidentibus; At Conſcientia judicat de hujuſmodi Concluſionibus, non in univerſali, ſed in particulari, verbi gratia de hoc furto vitando hic, & nunc, in hac occaſione, & cùm his circumſtantiis, ac proinde Conſcientia dicitur aplicatio ſcientiæ ad opus hic, & nunc faciendum.

Undè conſcientia ità formatur, omne peccatum eſt deteſtandum, & vitandum, ſed omne perjurium eſt peccatum, quia à Deo prohibitum, ut virtuti veritatis, & Religionis

con-

Digitized by Google

contrarium, ergo perjurium hoc, de quo nunc cogito, & delibero, eſt fugiendum, & deteſtandum; majorem, & minorem, tamquam propoſitiones univerſales facit Sinderesis; concluſionem vero particularem indè Conſcientia deducit, ac proinde Conſcientia dicitur quaſi concludens ſcientia; ſic etiam de Conſcientia diſcurrit Faber noſter tract. de Pœnitentia diſp. 6. cap. 2. de mente Doctoris loc. cit. & Vulpes tom. 2. p. 2. diſp. 71. art. 1.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quotuplex ſit Conſcientia, & quæ ejus obligatio.

9 QUoad primam articuli partem Conſcientia non eodem modo ab omnibus dividitur, nam Medina, Vaſquez, Tannerus, Sanchez, & alii Conſcientiam in quatuor tantùm membra dividunt; alii vero communius; & melius dividunt in quinquè in conſcientiam, ſcilicet, rectam, ſeu certam, erroneam, ſeu falſam; Dubiam, Probabilem, ſeù opinativam, & ſcrupuloſam, ita Caſpenſis, Averſa, Bonacina, Lezana, Bardi, Merolla, Sayrus, Filiucius, Oviedo Saceus, & Pontius ex noſtris, & alii magis communiter, qui nec etiam eodem modo eas deſcribunt, & declarant.

Primò Conſcientia recta non eodem modo ob omnibus explicatur, quidam enim dicunt eſſe illam, quæ eſt conformis appetitui recto volentes Conſcientiæ rectitudinem eſſe attendendam penes habitudinem ad appetitum rectum, quod deducunt ex Ariſtot. 6. Ethic. cap. 6. ubi docet rationem tunc eſſe rectam, quando conformis eſt appetitui recto: ſeu rectæ voluntati, & ità etiam loqui videtur Divus Thomas part. 2. quæſt. 18. artic. 3. Sed melius, & magis communiter alii declarant conſcientiam veram, & rectam eſſe, quæ judicat objectum eſſe honeſtum, aut turpe præceptum, aut prohibitum, ſicut revera eſt abſque ulla formidine de oppoſito, ſeu quod idem eſt, quæ conformatur cum regulis moris, ſcilicet, lege æterna, naturali, &c. prout contingit, v. g., cùm dictat honorandos eſſe hic, & nunc parentes, non mentiendum, &c. Melius inquam, declaratur rectitudo; & certitudo conſcientiæ per talem conformitatem ad regulas moris, quàm per conformitatem ad appetitum, ſeu voluntatem rectam, & ratio eſt, quia appetitus rectus non poteſt non pendere à recta ratione; ergo rectitudo rationis eſſentialiter antecedit operationem voluntatis, atque ideo ſi à priori, & quidditativè conſcientiæ rectitudinem volumus explicare; ex alio termino, & non ex appetitu recto ejus rectitudo ſumenda erit. Dicendum ergo eſt ex his, quæ judicium rationis præcedunt, nimirum ratione objecti, præceptorum, & circumſtantiarum, quæ tale judicium antecedunt, provenire ut objectum ſit, aut non ſit naturæ rationali conforme, interdum quidem ex ſola rei natura, ut v. g. in mendacio, aliquando vero ex aliquo præcepto poſitivo, ut in actu comedendi carnes in die Veneris, aut alio tempore prohibito; & hoc etiam modo Conſcientiæ rectitudinem declarat Scotus loco citato. Quando autem Ariſtot. loc. cit. rationis rectitudinem declarat per conformitatem ad appetitum rectum, eam declarat à poſteriori, & tamquam per effectum: cauſa enim cognoſcitur eſſe bona ex bono effectu; undè utrumque verificari poteſt in diverſo loquendi genere, quòd nimirum voluntas tunc recta eſt, quando conformis eſt rationi rectæ, tamquam regulæ, & viciſſim ratio practica tunc recta eſt, quando conformis eſt rectæ voluntati, tamquam effectui, nam hæc poſterior locutio eſt per affectum, prior verò per cauſam.

10 Secundo Conſcientia erronea communiter definitur eſſe illa, quæ aliquid aliter dictat, quam ſit, ut ſi dictet bonum eſſe, quod malum eſt, aut malum eſſe, quod bonum eſt, propterea dicitur dictamen falſum rationis, quia contingit cùm errore intellectus, ut ſi dictaret hic, & nunc eſſe mentiendum, aut non jejunandum, quando currit præceptum. Verum ut advertunt Merolla tom. 1. diſputat. cap. 1. dub. 2. & Saccus lib. 1. tract. 4. cap. 2. qui nobiſcum dividunt conſcientiam in quinque membra jam aſſignata, non loquuntur conſequenter, ſiquidem ut conſcientia dicatur erronea, ut contra alia quatuor diſtinguitur, non ſufficit, ut dictet eſſe bonum, quod eſt malum, vel è contra, ſed ulterius requiritur, ut id concludat per ſyllogiſmum, falſum, vel ſophyſticum; etenim conſcientia etiam probabilis, ſeu opinativa aliquando dictat aliquid eſſe honeſtum, ſeu licitum, quod à parte rei eſt malum, & illicitum, & tamen quia id colligit per diſcurſum, ſeù ſyllogiſmum Topicum, ex præmiſſis nimirum probabilibus, ideo non dicitur erronea, ſed probabilis; ſicut in ſpeculabilibus non eo ipſo quod intellectu aliquid eſſe verum judicat, quòd a parte rei eſt falſum, dicitur errare, nam ſi id ex motivis probabilibus deducit, dicitur habere opinionem, & non proprie errorem, àlias omnis opinio probabilis, quæ objecto à parte rei conformis non eſt, ut eſt a parte rei, diceretur erronea, quòd nemo aſſerit, nec aſſeri debet, quare potiùs conſcientia erronea ſic erit deſcribenda, quod ſit illa, quæ per falſum, aut ſophyſticum ſyllogiſmum falſam ſententiam, concludit, ut ait Merolla loc. cit. vel quæ dictat aliquid eſſe faciendum, vel non faciendum, quòd revera non eſt tale, abſque motivo probabili, ut ait Poncius noſter diſp. 24. quæſt. 1.

11 Tertio conſcientia dubia dicitur, quæ neutri parti determinatum præſtat aſſenſum, ſed inter utramque fluctuat, nec habet rationem ſufficientem pro una; vel altera parte; ſeù ut alii dicunt, eſt illa, quæ non importat determinationem intellectus ad aliquam partem, ſed ſuſpenſionem potius, & carentiam judicii circa aliquam rem, vel operationem, an ſit licita, vel illicita, eo quod nullum habet fundamentum ad exiſtimandum unum, vel aliud; in hoc enim præſertim conſcientia dubia à probabili differt, quod hæc eſt judicium, quamvis non cùm certitudine, nec ſine aliqua formidine, at conſcientia dubia non dicit intellectus determinationem, in unam, vel alteram partem.

Dices, conſcientia ex articul. præcedent. importat notitiam, & judicium intellectus, & conſequenter verum, & poſitivum actum intellectualem; ergo ſi conſcientia dubia nullum importat judicium, & actum intellectus, ſed potius carentiam, & ſuſpenſionem judicii, verè, & proprie conſcientia non erit.

Reſpondeo, cùm Caſpenſi tract. 11. diſp. 1. ſect. 2. in fine, adhuc conſcientiam vocari poſſe, quia eſto formaliter, & expreſsè nullum includat actum, ſeù judicium; illud tamen virtualiter, ac veluti moraliter includit, quatenus qui de re aliqua dubius eſt, cenſetur utramque contradictionis partem judicare incertam, qua ratione Doctores in materia de fide communiter ſtatuunt, qui dubitat de rebus fidei, hæreticum, & infidelem cenſeri debere, quia eo ipſo cenſetur judicare illas eſſe incertas.

12 Quartò conſcientia probabilis, quæ etiam opinativa dicitur eſt illa, quæ aſſentitur, & adhæret uni parti, ſed cum timore, & formidine partis oppoſitæ, undè licet non relinquat intellectum certum de una parte, ut facit conſcientia vera, & recta; non tamen relinquit intellectum ſuſpenſum, ſicut conſcientia dubia, ſed facit illam determinare ex probabili, licet incerto fundamento, ad aliquam partem, ſcilicet, de bonitate, vel malitia alicujus objecti, cùm formidine tamen partis oppoſitæ, ut ſi exiſtimem me ad jejunium non teneri, quando præceptum adeſt propter aliquam infirmitatem, vel magnum laborem, Medici atteſtationem, &c. Ubi advertendum eſt opinionem probabilem eſſe, quæ probabilibus innititur rationibus, quæ ſufficienter, & probabiliter objecta diſſolvit pro parte oppoſita, quæ ſufficienti fulcitur Doctorum, ac peritorum auctoritate, & in univerſum dixit Ariſtot. 1. Topic. cap. 1. *Probabilia ſunt, quæ videntur omnibus, aut pluribus, vel ſapientibus omnibus, aut pluribus*, ut latè declaratum eſt libro ſecundo Diſputat. quinta de Actibus humanis quæſtione ſecunda, de conſcientia probabili articulo primo. Opinionum autem probabilium una poteſt eſſe probabilior, alia minus probabilis, opinio probabilior eſt illa, quæ meliora habet fundamenta, probabilis verò, ſeu minus probabilis eſt illa, quæ licet meliora non habeat fundamenta, illius tamen fundamenta non ſunt ſufficienti probabilitate deſtituta, & Doctorum auctoritate.

13 Quintò Conſcientia ſcrupuloſa eſt, quando inani, & frivola ratione ſuſpicatur, aut formidat illic malum, & peccatum eſſe, ubi revera non eſt; undè Conſcientia ſcrupuloſa importat quamdam levem ſuſpicionem de malitia actionis, quæ in ſe mala non eſt, aut certè non poteſt hic, & nunc prudenter mala judicari ob rationes, quæ intellectui occurrunt; ſcrupulus enim eſt ſuſpicio quædam levis ex levibus orta fundamentis, & rationibus, qua quis putat eſſe peccatum, quod reipſa non eſt. Ita conſcientiam ſcrupuloſam communiter declarant Doctores ſuperius citati. Addunt aliqui aliud membrum conſcientiæ, ſcilicet, Conſcientiam *temerariam*, ſed hanc Doctores illi ad ſcrupuloſam reducunt; ſicut enim ſcrupuloſa ex nimio quodam timore, & propter leves rationes malum exiſtimat, quod revera tale non eſt, ita conſcientia temeraria ex nimio affectu, ob leves rationes honeſtum judicat, quod revera tale non eſt. Ratio autem hujus quinariæ diviſionis Conſcientiæ ſic aſſignari poteſt cum Merolla, & Sacco loc. cit. quia Conſcientia ut ſupra dictum eſt,

Digitized by Google

nihil aliud eſt, niſi judicium intellectus practici dictans, quid ſit à nobis hic, & nunc faciendum, vel non faciendum ex primis principiis practicis deductum per modum concluſionis, ſive mediate, ſive immediate; quia vero intellectus ità judicando aliquando eſt certus, & tunc dicitur Conſcientia recta; ſeu certa, ut alii loquuntur, aliquando errat, & dicitur Conſcientia erronea; quandoque probabiliter opinatur, & dicitur Conſcientia probabilis, ſeu opinans; quandoque dubitat, & neutri parti determinatum præbet aſſenſum, & dicitur dubia, & tandem aliquando ſcrupulis agitatur, & dicitur ſcrupuloſa.

14 Sextò itaque de ſingulis agendum eſt in ſequentibus, & videndum qua ratione quivis obligetur quocumque in caſu Conſcientiæ dictamen ſequi; & quidem loquendo de judicio, & dictamine Conſcientiæ rectæ conveniunt Doctores ità hominem obligare, ut delinquat, & peccet, niſi illud in operando ſequatur; quando nimirum aliquid præſcribit, ut faciendum, vel fugiendum ſub præcepto, & non tantum ſub conſilio, & ratio deducitur ex dictis artic. præc. quia Conſcientia maximè recta, & vera eſt regula proxima noſtrarum actionum applicans alias regulas, & leges æternam, naturalem &c. per illud ſiquidem judicium voluntati innoteſcit, & quaſi intimatur bonitas moralis, vel pravitas objecti, circumſtantiarum, & finis; ergo voluntas à regula ſua deviat, ac proindè peccat niſi conſcientiam rectè præcipientem ſequatur, quam ſi non ſequitur, recta non erit, quia ſuæ regulæ conformis non erit; ita præſertim Baſſol. noſter p. 2. d. 39. q. un.a.4.& Nicolaus de Niſſe tract. 2. p. 2. q. 11.

Dices, voluntas aliquando eſt recta, & tamen non eſt conformis rectæ rationi, ſed conſcientiæ erroneæ, ut infrà patebit; ergo non ſemper neceſſaria eſt hæc conformitas, ut voluntas ſit recta. Reſpondeo ex doctrina jam tradita diſp. cit. de Actibus humanis quæſt. 2. de conſcientia probabili num. 95. & 95. quod ad regulandam, & rectificandam conſcientiam non ſemper eſt neceſſaria veritas judicii ſpeculativa, ſed quandoque ſufficit practica, unde duplex eſt recta ratio ſpeculativa, & practica, tunc ratio ſpeculativè recta dicitur, quando conformis eſt rei, quam enunciat; tunc practicè, quando prudenter voluntatem dirigit, ea nimirum proponendo voluntati, quæ adhibita morali diligentia judicat eſſe honeſta, & legi conſentanea, etiamſi fortè erret ex invincibili ignorantia, ut fusè declaratum eſt loc. citat. Ut ergo voluntas recta cenſeatur in genere moris, non ſemper opus eſt, quod rectæ rationi ſpeculativè ſit conformis, ſed ſufficit eſſe conformem rectæ rationi practicè, ideſt, ſufficit, ut amplectatur id quod ratio practica judicat prudenter honeſtum eſſe, & legi conſentaneum, licet fortè non ſit; & ità reſpondet etiam Beccanus tractat. 2. capit. 4. quæſt. 5. Dices rurſus, quando ratio practica judicat honeſtum eſſe quod à parte rei tale non eſt, non poteſt dici recta, ſed erronea, ſeu errans. Reſpondeo cùm eodem ibidem poſſe ſimul dici rectam, & erroneam diverſo reſpectu; recta dici poteſt quia rectè facit officium ſuum, quantum in ſe eſt, proponendo voluntati ea, quæ prudenter judicat eſſe proponenda; & ex alio capite erronea dici poteſt, quia quod judicat honeſtum eſſe, re vera tale non eſt, atque ita reſpectu voluntatis dicitur recta, quia prudenter eam dirigit quantum ſatis eſt, ut ipſa non peccet, & hæc eſt rectitudo practica; at reſpectu objecti dicitur erronea, quia errat circa objectum putans eſſe honeſtum, cùm à parte rei tale non ſit; hoc tamen non obſtat, quia ad regulandam, & rectificandam conſcientiam in genere moris non ſemper eſt neceſſaria veritas judicii ſpeculativa; ſed ſufficit practica, ut dictum eſt.

15 Septimò addunt Doctores communiter obligationem ſequendi conſcientiam rectam eſſe talem, ac tantam, quod nec Deus ipſe diſpenſare poſſit, ut agat quis contra conſcientiam. Ratio eſt, quia Deus non poteſt velle aliquid contrarium legi naturali, & æternæ, ut ait Scotus 3. diſtinct. 37. & ferè omnes concedunt; ſi autem diſpenſaret in obligatione ſequendi conſcientiam rectam, diſpenſaret etiam in lege naturali, & æterna, eò quod ipſa conſcientia ſit illius participatio, & intimatio. Confirmatur, quia dato etiam, quod Deus diſpenſare poſſit in lege naturali de potentia abſoluta, id non aliter facere poſſet, niſi tollendo præceptum pro illa vice, qua diſpenſaret, non autem ipſo extante, at præceptum eatenus vim habet obligandi, quatenus notum eſt; & per conſcientiam voluntati proponitur; ergò Deus diſpenſare non poteſt, ut judicans quis extare præceptum, contra illud faciat. Denique ut arguit Averſa quæſt. 18. cit. ſect. 15. vel Deus notificaret homini hanc diſpenſationem, vel non, ſi non, ergo operantem contra præceptum non excuſaret; ſi ſic jam ille ex tali notitia ſibi licitum judicaret ex Dei diſpenſatione ſic agere, atque ita contra conſcientiam non operaretur, ſed juxta illam, & ad ſummum diceretur agere contra judicium illud, quod alioqui habuiſſet, niſi diſpenſationem noviſſet. Verè igitur diſpenſari non poteſt ut agat quis contra conſcientiam etiam in ſententia eorum, qui volunt Deum diſpenſare poſſe in præceptis naturalibus tam primæ, quàm ſecundæ tabulæ; ita docent Vaſquez; Salas, Martinez; Lezana, Cornexo, Monteſinos, Paſqualigus, Oviedo, Averſa loc. cit. & alii communiter contra Almainum, Andream de Caſtronovo, & quoſdam alios veteres, quos ſequitur Faber noſter diſp. 6. cit. cap. 2. in fine. Vulpes tamen diſp. 71. cit. art. ult. nobiſcum tenet.

16 Poſtremò hic quæri ſolet, quod & quale peccatum ſit diſcordare à conſcientia recta, ſeu vera, & an agens contra conſcientiam peccet ſpeciali peccato contra ſpeciale præceptum. Quidam cum Angeſto cap. 7. moral. part. 1. dub. 3. & Adrian. in 4. tr. de Confeſſ. q. 4. dixerunt eum qui agit contra conſcientiam veram peccare duplici culpa, una, quia facit contra legem, & altera, quia facit contra conſcientiam, ac proindè debere in confeſſione explicare, quando peccavit contra verùm conſcientiæ judicium. Ratio eſt, quia peccans contra conſcientiam rectam, peccat contra duas regulas, ſcilicet, contra ipſam conſcientiam, & contra legem, vel leges illi per conſcientiam intimatas.

Communis tamen Theologorum ſententia tenet etiam in tali caſu duplex peccatum non committi, & agere contra conſcientiam non eſſe ſpeciale peccatum, ſed diſtinctum in ſpecie juxta ſpeciem moralitatis, quæ proponitur in objecto, aut veniale, aut mortale pro diſtinctione, & quantitate materiarum; hoc enim judicium eſt conditiò univerſalis proponens, & quaſi applicans unamquamque moralitatis ſpeciem, unde ſi agas contra conſcientiam dictantem teneri ex charitate ſuccurrere proximo, peccas contra charitatem; ſi agas contra conſcientiam dictantem teneri ſolvere debitum ex juſtitia, peccas contra juſtitiam, ſi agas contra conſcientiam dictantem hodie teneri ad Miſſam audiendam ex Religione, peccas contra Religionem in Miſſæ omiſſione, & ſic in quibuſcumque aliis materiis, Ita Vaſquez, Salas, Valentia, Bardi, Corduba, Averſa Lezana, Granados, Palao, & alii paſſim. Ratio eſt, quia qui agit contra conſcientiam peccat, quia facit id, quod judicat malum eſſe; ergo ea malitia illi imputatur, quam agnoſcit in objecto; & non alia, quia conſcientia non affert novam obligationem præter obligationem præcepti, aut virtutis, quam proponit; ergo ſicut per diverſos conſcientiæ actus diverſæ malitiæ cognoſcuntur, ita diverſæ malitiæ contrahentur juxta ſpeciem moralitatis, quæ proponitur in objecto, & honeſtatis virtutis, quæ offenditur, & cui opponitur actio illa contra conſcientiam facta; & planè paſſim homines delinquunt, & ſciunt ea, quæ faciunt eſſe peccata, & agere contra conſcientiam oppoſitum dictantem, nec propterea cenſentur in ſingulis actibus duo peccata committere; neque in Confeſſione id explicare ſolent.

17 Neque urget ratio in oppoſitum adducta, quia ut notat Lezana diſp. 12. cit. quæſt. 2. duæ illæ regulæ ita ſe habent inter ſe ut una ſit alteri ſubordinata & intimatio, ac applicatio ipſius, & ſunt de una, & eadem honeſtate virtutis, ex oppoſitione ad quam attenditur diſtinctio ſpecifica peccatorum, non autem ex diverſitate præceptorum; conſtat enim quòd furtum quamvis ſit contra legem naturalem, & contra divinam, ac etiam humanam, non propterea eſt triplex peccatum, ſed unum. Addendum tamen cenſeo cùm eodem Auctore ibidem, quod ſiquis diſcordet à conſcientia recta dictante v. g. non furandum, honorandos eſſe parentes &c. & ità diſcordet, quod directè, & expreſsè intendat illi reſiſtere aut legi per eam propoſitæ; in tali caſu præter peccatum illi legi oppoſitum, ulterius etiam peccat peccato ſpeciali inobedientiæ, ſeu contra obedientiam, per quam præcipimur obedire legibus, & conſcientiæ eas proponenti, ac intimanti, unde in tali caſu etiam in confeſſione hoc ſpeciale peccatum contra obedientiam exprimi debet; Quod ſi non intendat directè reſiſtere conſcientiæ, aut legi per eam intimatæ, ſed ſolum ſequatur aliquod bonum delectabile, aut utile, tunc non peccabit peccato ſpeciali inobedientiæ, ſed ſolum peccato illi legi oppoſito, quæ per conſcientiam proponitur, & intimatur, qualis in exemplis adductis eſt lex juſtitiæ de non furando, & lex pietatis de parentibus honorandis, quia, ut dicebamus, conſcientia novam obligationem non affert præter obligationem præcepti, aut virtutis, quam proponit; ideoque abſolutè loquendo agere contra conſcientiam non eſt ſpeciale peccatum contra ſpeciale præceptum,

vel

Digitized by Google

vel virtutem, ſed contra generalem quamdam rationem præcipit, quæ ad talem ratione peccati determinatur ex tali, vel tali materia præcepta, quæ per conſcientiam proponitur.

QUÆSTIO SECUNDA.

Quænam ſit obligatio Conſcientiæ erroneæ, ſeu falſæ. & quid de ſcrupuloſa Conſcientia, ſentiendum ſit.

18 QUænam ſit obligatio conſcientiæ rectæ patet ex dictis quæſt. præced. ubi probatum eſt ut voluntas ſit recta, debere concordare cum recta ratione, ſeu conſcientia recta, tamquam cum regula actus humanos proximè dirigente, nobiſque objecti honeſtatem oſtendente. Quoniam verò ſæpè contigit, ut humana ratio in proponendis objectis veritatem non attingat, cùm interdum judicet bonum, quod reipſa malum eſt, & interdum judicet malum, quod reipſa tale non eſt, videndum eſt in hac quæſtione, an in tali caſu voluntas ductum rationis errantis ſequi teneatur; Et non eſt quæſtio pro caſu quo Conſcientia erronea aliquid proponat, tamquam bonum ex conſilio, tunc enim certum eſt non teneri hominem ipſi conformari, quia conſilium nullam obligationem inducit, ſed pro caſu, quo proponat aliquid ut obligatorium, & ex præcepto. Hic autem ſupponendum ex alibi dictis duplicem eſſe ignorantiam, ex qua error conſcientiæ provenire poteſt; alia enim eſt ignorantia invincibilis, alia vincibilis; prima eſt, quæ nullà morali diligentia vinci, aut ſuperari potuit, vel quia numquàm venit in mentem dubitare, quod ignoratur, vel licet in mentem venerit, adhibita tamen ſufficienti inquiſitione: & diligentia illa ignorantia expelli non potuit, nec proindè debuit, cùm nemo ad impoſſibile teneatur. E contra verò ignorantia vincibilis dicitur illa, quæ adhibita morali aliqua diligentia vinci, ac ſuperari potuit, ac proindè debuit. Quia ergo Conſcientia erronea, de qua in hac quæſtione eſt ſermo, ex hoc duplici capite provenire poteſt, nempè ex ignorantia invincibili, & inculpabili, vel ex vincibili, & culpabili; ità in primo caſu appelletur conſcientia erronea invincibilis, in ſecundò autem vincibilis, & de utraque hic agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Explicatur obligatio Conſcientiæ invincibiliter errantis.

19 COmmunis ſententia Doctorum eſt, Conſcientiam errantem ex ignorantia invincibili obligare voluntatem, ut eam poſitive ſequantur, itàut peccet, niſi dictamen illius in operando ſequantur, ita D. Thomas quæſt. 18. art. 5. Scotus noſter 2. ſent. in Report. d. 39. 5. *Ad 3. quæſtionem*, ubi fundamentalem ſternit præmiſſam diſtinctionem de duplici Conſcientia, ſcilicet, vincibili, quam pravæ diſpoſitioni appellat, quia culpabilis eſt: & invincibili, quam vocat ſimplicis negationis, eò quia inculpabilis eſt, & inquit ſecus dicendum eſſe de conſcientia erronea ex ignorantia diſpoſitionis, & ex ignorantia negationis; hæc enim obligat tam negativè, ne contra illam operemur, quàm poſitivè, ut eam ſequamur, non ſic ignorantia pravæ diſpoſitionis, ſeu vincibilis, ut conſtabit art. ſeq. & ita loquuntur etiam Scotiſtæ ibidem Baſſolius, Tataretus, Faber diſp. 6. cit. cap. 2. Vulpes diſp. 71. cit. artic. 5. & omnes Recentiores paſſim cenſentes hanc aſſertionem eſſe de fide, quod deducunt ex illo ad Romanos 14. in fine *omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*, hoc eſt, ut plures Patres exponunt, & refertur cap. *litteris* de reſt. ſpoliat. & cap. ult. de Præſcript. omne quod fit contra Conſcientiam peccatum eſt, in quibus textibus, & deciſionibus Innoc. III. generaliter eſt ſermo de conſcientia recta, ac erronea. Idem docere voluit Apoſt. ad Galat. 5. dum ait: *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quia debitor eſt univerſæ legis faciendæ*, ſcilicet, ex conſcientia erronea, qua putaret quis ſe adhuc debere cærimonias legis veteris obſervare.

20 Ratione etiam probatur, quia licet prima regula humanarum actionum ſit lex naturalis, aut poſitiva, proxima tamen regula neceſſariò debet eſſe ratio, per quàm leges illæ cognoſcuntur, & proponuntur; ergo non poteſt eſſe voluntas conformis, aut difformis legi, niſi per cognitionem ejus, & ideò ejuſdem malitię eſt operari contra legem cognitam, ac operari contra legem veram, quia objectum tribuit actui ſpeciem, prout hic, & nunc ab intellectu proponitur. Confirmatur, quia ideò voluntas tenetur conformari Conſcientiæ rectæ ut dictum eſt præced. quæſt. quia ea eſt practicè vera, & actus prudentiæ, ſed pariter Conſcientia invincibiliter erronea eſt practicè vera, & actus prudentiæ hac enim de cauſa error conſcientiæ ex ignorantia invincibili eſt involuntarius, & inculpabilis, unde ſuppoſita ignorantia invincibili, quàm habuit Jacob de Lya, quod eſſet ſua uxor, dictamen conſcientiæ, quod habuit de accedendo ad ipſam, fuit verum practicè, & actus prudentiæ, ergo conſcientia erronea invincibilis non minùs obligat, quam conſcientia abſolutè vera, atque ideò ſi hæc obligat poſitivè, ut eam ſequamur, ſic pariter conſcientia erronea invincibilis obligabit, quia talis conſcientia ſe habet in exiſtimatione operantis prudenti, & inculpabili, veluti abſolutè vera, & dicitur Conſcientia recta ſecundùm quid, ſeu in ordine ad nos. Ex quo infertur actum illum, quo quis huic conſcientiæ ſe conformat, ejuſdem eſſe bonitatis & virtutis, cujùs eſſet, ſi talis conſcientia eſſet vera, quia objectum, ut dicebamus, tribuit actui ſpeciem, pro ut hic, & nunc ab intellectu proponitur, & actus idem habet objectum formale, ſcilicet, eamdem honeſtatem, & convenientiam ad regulas morum, & ſolùm intereſt diſcrimen, quòd per conſcientiam veram objectum proponitur, ut eſt in re; per conſcientiam verò invincibiliter erroneam proponitur, ut exiſtimatur invincibiliter eſſe, quod ſpeciem actus non variat eſſe moris.

21 Ex qua doctrina deducitur ſolutio illius dubii, an obligatio operandi ſecundum Conſcientiam ſit legis naturalis, an vero legis poſitivæ; Siquidem cùm conſcientia vim ligandi non habeat ratione ſui, ſed ratione legis dumtaxat, quam applicat, & lex pari ratione obliget, quando æqualiter cognoſcitur, ſive ſit à parte rei, ſive non ideò obligatio conſcientiæ obligationi legis proportionari debet, quæ per Conſcientiam proponitur, & applicatur; atque ità quando judicium conſcientiæ aliquid proponit, ut debitum ex lege naturali, obligatio naturalis erit, & quando illud proponit, ut debitum de lege poſitiva, obligatio erit legis poſitivæ, & peccatum proportionatum erit cum illis, quæ in ſimili materia eſſent contra legem naturalem, vel poſitivam reipſa latam. Habet autem conſcientia etiam erronea vim obligandi ex duplici lege Dei; primo ex illa lege, qua voluntas tenetur ſequi intellectus dictamen, tamquam ducem, & proximam ſuam regulam; undè ſive intellectus erret in judicando, ſive non erret, voluntas illius judicio ſtare debet; Deindè ex illa lege generali, qua voluntas tenetur amplecti bonum, & fugere malem, & juxtà modum; quo à potentia cognoſcente ſibi præſcribitur, cum ipſa ſit potentia cæca, non fugeret autem malum, ſi à judicio intellectus diſcederet, quia tunc eſſet ſine duce, ac proindè periculo erroris ſe exponeret, quòd ex ſuo genere malum eſt.

22 Sed obiicies nemo poteſt obligari ad malum; ergo ſi conſcientia judicat aliquid eſſe bonum, vel præceptum, quod re vera malum eſt, & prohibitum, ut ſi proponat eſſe mentiendum ad ſalvandam vitam, non poteſt nos obligare ad id faciendum. Confirmatur, quia diſcordare à conſcientia dictante mendacium non eſt diſcordare à lege Dei, ſed potiùs eſt concordare illi, aliàs una eſſet alteri contraria, & cùm mendacium ſit intrinſecè malum, ſicut Deus non poteſt ad id obligare, multò minus poteſit conſcientiæ. Tandem nulla poteſtas inferior contra legem ſuperioris obligare poteſt; ſed lex Dei, eſt ut non faciamus malum, ergo conſcientia noſtra, quæ eſt inferior Deo, non poteſt obligare ad oppoſitum illius, quod lex Dei præcipit.

23 Reſpondetur. Neminem obligari ad malum ſub ratione mali, poſſe tamen obligari ad malum, quod proponitur ſub ratione boni, & invincibiliter judicatur eſſe bonum, undè conſcientia erronea invincibilis nullatenus ad peccatum obligat, id enim quod fit ex ejus dictamine, non eſt peccatum, ſed potiùs bonum, ut patet in exemplo ſuperius adducto Jacob accedentis ad Lyam, quam ex conſcientia erronea invincibili uxorem ſuam eſſe putabat, talis enim actus fuit bonus, & non fuit malus, niſi ſolum materialiter; Quando igitur conſcientia erronea eſt invincibilis, & dictat aliquid eſſe faciendum, quod reipſa malum eſt, dicitur obligare ad malum, & peccatum materialiter dumtaxat, non vero ad peccatum formaliter cùm non cognoſcat illud eſſe malum, & ignorantia invincibilis excuſet à peccato; Quando autem conſcientia erronea eſt vincibilis, utique non obligat, ut quis eam poſitivè ſequatur, quando proponit malum ut faciendum, conſtat enim malum eſſe fugiendum, & conſcientiam vincibiliter erroneam à peccato non excuſare, ſed obligat ad eam deponendam, cùm ſit in noſtra poteſtate eam deponere, ut dicemus art. ſeq. undè actus malus à conſcientia erronea vincibili dictatus

Digitized by Google

ideo peccatum eſt, quia talis conſcientia deponi poteſt, & debet; conſcientia vero invincibiliter erronea non ita facilè deponi poteſt, nec eam deponere tenemur; ideoque actus, ab ea dictatus non eſt malus formaliter, ſed eſt actus, vel verè bonus, ut volunt aliqui, vel ſaltem in exiſtimatione operantis, ut dicunt alii.

24 Ad Confirmationem, verum eſt diſcordare à conſcientia dictante mendacium non eſſe diſcordare à lege Dei per ſe & formaliter loquendo, poteſt tamen ita eſſe per accidens, materialiter, quia quod tunc obligat eſt ipſa lex naturalis, & divina, quæ conſcientiam eſſe ſequendam præcipit, contra quam legem facit, qui conſcientiam non ſequitur; & ſic in eo caſu ſequens conſcientiam mendacium dictantem non diſcordat à lege Dei, quod non eſt, unam legem contradicere alteri formaliter, & per ſe, ſed ſolùm materialiter, & per accidens ratione ignorantiæ, in quo nullum eſt inconveniens; ut benè diſcurrit Caſpenſis diſput. 2. ſect. 2. unde quamvis mendacium ſit intrinſecè malum, poteſt adhuc voluntas obligari ad mentiendum; non per ſe, ſed per accidens, ratione nimirum conſcientiæ erroneæ invincibiliter exiſtimantis id eſſe præceptum; Deus autem cùm habere nequeat, ſicut creatus intellectus, judicium erroneum, ideò obligare non poteſt ad mentiendum, ſicut conſcientia obligare poteſt, quia hujuſmodi obligatio per accidens oritur ex errore, & ignorantia. Ad ultimum verum etiam eſt, nullam poteſtatem inferiorem contra legem ſuperioris obligare poſſe, quando proponit aliquid, quod ſcitur eſſe contra præceptum ſuperioris; obligare tamen, quando id quod proponit, invincibiliter creditur eſſe præceptum ſuperioris, ut accidit in caſu noſtro de conſcientia erronea; undè recedens ab eâ peccaret; ſicut peccaret ſubditus contemnendo legem ſuperioris etiam falsò illi intimatam; ſicut ergò inferior, poteſt prædicto modo obligare ſubditum contra legem ſuperioris ignoratam; ſic conſcientia erronea voluntatem obligare poteſt ad mentiendum hic, & nunc, ſuppoſita divinæ legis ignorantia, in quo caſu inferior non obligat contra ſuperiorem, quia quod tunc obligat, ut dicebamus, eſt lex ipſa naturalis, & divina, quæ præcipit Conſcientiam eſſe ſequendam.

25 Dices, ſi quis habeat conſcientiam erroneam, qua putet peccatum eſſe Deum diligere, Deum diligendo non peccaret; implicat namque Deum diligere, & eadem dilectione Deum offendere; ergo falſum eſt operari contra conſcientiam erroneam eſſe peccatum. Sic etiam, ſi quis ex conſcientia erronea putet ſe teneri ad odio Deum habendum, ſequitur non peccaturum, ſi odio habeat, quod omninò abſurdum videtur; Reſpondent communiter Doctores, & præſertim Amicus diſp. 15. ſect. 2. poſſe quidem contra quamcumque virtutem peccari faciendo contra illud, quod conſcientia erronea, tamquam bonum, & honeſtum falsò dictat, impoſſibile tamen eſſe ex conſcientia erronea peccari poſſe contra virtutem charitatis, eo quod ipſius munus eſt diligere Deum propter ipſum Deum; at hoc ipſo quod aliquis putat peccatum eſſe diligere Deum, vel ſe teneri ad odio Deum habendum, non poteſt illum ex affectu charitatis diligere, & diligere Deum verè amore amicitiæ, & facere contra ejus voluntatem ſunt omnino repugnantia, quam doctrinam amplectitur etiam ex noſtri Faber diſp. 6. cit. cap. 2. numero 33. Et planè, ut ait Arriaga diſp. 21. ſect. 4. in hac materia talis ignorantia repugnare videtur, quomodo enim aliquis mentis compos ſibi perſuadere poterit, facere ſe alicui gratiam, & ſervitium cum odio habendo, & operando ei omnia mala, & ipſius carentiam? certè id videtur planè in terminis repugnare, atque ideò omninò implicat aliquem actum charitatis ex conſcientia erronea intrinſecè depravari eo modo, quo argumentum contendit.

26 Hic autem duplex occurrit Difficultas. Prima eſt, an dictamen conſcientię invincibiliter errantis magis obliget, quàm præceptum ſuperioris, & cui potius ſtandum ſit, cùm in contrarium inclinant? Aliqui, dixerunt magis obligare præceptum Principis, & Superioris quàm conſcientiam erroneam, & ita indicavit D. Bonavent. 3. d. 39. art. 1. q. 3. ad ult. ubi ait, quod plus ſtandum eſt præcepto Prælati, quàm conſcientiæ, maximè quando Prælatus præcipit, id quod poteſt & debet. Idem tenet Vulpes noſtèr diſp. 71. cit. art. 7. tamquam de mente etiam Scoti v. in report. d. 39. cit. ad 3. quæſtionem, ubi inquit docere, conſcientiam erroneam ex errore imputabili minùs obligare, quàm præceptum Superioris, & ſemper màgis peccare, qui talem conſcientiam ſequitur, quàm qui ſequitur præceptum Superioris contra judicium propriæ ſcientiæ, cum nullus per ſuam culpam abſolvatur à lege Superioris.

Mihi tamen cùm Fabro loc. cit. huic difficultati cùm diſtinctione reſpondendum videtur, & cum Caſpenſi diſput. 1. ſect. 5. Vaſquez part. 2. diſput. 61. capit. 1. & aliis; aut enim conſcientia eſt vincibilis, & poteſt deponi, aut omninò invincibilis; quæ adhuc poſito Superioris præcepto deponi non poteſt: v. g. quando aliquis Superior præcipit id, quod Subditus ſcit fuiſſe vetitum ab alio Superiori majori, quem ipſe erroneè putat non revocaſſe præceptum, cum tamen Superior minor non præcipiat aſſerens tale præceptum fuiſſe revocatum, vel numquam tale quid fuiſſe prohibitum à Principe ſuperiori; Quando ergo judicium conſcientiæ prudenter deponi non poteſt, ut eſt de lege, in qua Superior præcipiens diſpenſare non poteſt, nec ignorantiam illam in ſubdito auferre, in hoc caſu judicium conſcientiæ habet majorem vim obligandi, quàm præceptum talis Superioris; & ratio eſt, quia ſicut Conſcientia tantùm obligat ratione legis quam proponit, & applicat, non autem ratione ſui, ut ſupra dictum eſt, ita obligat pro ratione talis legis; ergo quando applicat legem fortiorem, qualis eſt lex ſuperioris majoris, ſi ex ignorantia invincibili procedit, ac proinde deponi non poteſt, fortior eſt in obligando, quàm præceptum ſuperioris, qui minorem vim habet obligandi, quàm lex per conſcientiam erroneam applicata; hæc enim proponit, & judicat præceptum illud, contrà quod præcepit Superior, eſſe præceptum Superioris majoris cui magis obedire tenetur, quam Superiori inferiori. Opinio Autem D. Bonaventuræ, & Scoti intelligi debet, quando ignorantia, ex qua provenit conſcientia erronea ſubditi, eſt vincibilis, & à Superiore præcipiente auferri poteſt docendo ſubditum illud, quod habet pro peccato non eſſe peccatum, & in quibus poteſt diſpenſare juxta regulam illam generalem; *Tutum eſt ſequi ſententiam Præpoſiti ſui, in judicio illius propriam conſcientiam deponere;* & in hoc ſenſu apertè loquitur Scotus loco citato, dum inquit, conſcientiam erroneam ſubditi minus obligare, quàm præceptum Superioris quando provenit ex errore imputabili; cùm nullus per ſuam culpam abſolvatur à lege Superioris; Unde ſi ignorantia ſubditi perſeverat, & invincibiliter, non autem culpabiliter, dicendum eſt in tali caſu Conſcientiam erroneam magis obligare, & præcepto Superioris præferri debere, quod etiam tenet Bonacina diſp. 2. q. 4. punct. 6.

27 Alia Difficultas eſt, an quando Conſcientia invincibiliter errans utramque partem contradictionis exiſtimat eſſe peccatum, peccet voluntas alterutram partem amplectens? ut v. g. ſi quis in die feſto aſſiſtens moribundo exiſtimat eſſe peccatum mortale, tam omittere audire ſacrum, quàm deſerere curam moribundi. Et quidem conveniunt omnes, ſi talis in ea perplexitate conſtitutus unum ex illis duobus peccatis gravius altero eſſe credat tenetur non eligere gravius, quod ſi eligat, peccatum committet; homo enim tenetur vitare id, quod credit eſſe malum, & vitare poteſt; cùm ergo homo ille credat in altero peccato ex illis eſſe exceſſum malitiæ, & poſſit vitare, ſi illud eligat, merito ipſi culpæ imputatur, & pœnæ. Difficultas ergo eſt, quando arbitratur in utroque peccato parem eſſe malitiam. Quidam dicunt hominem illum in propoſito caſu peccatum committere, ſi alteram eligit partem. Ratio eſt, quia actio illa peccatum eſt, quæ libera eſt, & ut talis fertur in objectum judicatum malum; ſed actio illius hominis in propoſito caſu eſſet libera, & ut talis ferretur in objectum judicatum malum; ergo verè eſſet peccatum. Minor, in qua eſt difficultas, probatur; nam homo ille licèt nequeat fugere utriuſque partis malitiam, poteſt tamen fugere quamlibet determinatè; ergo quando unam partem cum determinata malitia propoſitam eligit, libera actione amplectitur objectum judicatum malum, atque ideo iſta electio, & actio peccatum eſt: ita Medina, Granados, Paſqualigus, & alii.

26 Probabilius tamen eſt, hominem illum non peccaturum quamcumque partem eligat in tali ignorantia conſtitutus; Ratio eſt quia ad peccandum non ſufficit quæcumque indifferentia, ſed indifferentia moralis requiritur, quod ſcilicet, ſit indifferens nedum phyſicè ad ponendum, vel non ponendum actum, ſed etiam moraliter ad peccandum, vel non peccandum, quod non evenit in caſu propoſito, dum in utraque parte peccatum committitur. Confirmatur, nam ſola cogitatio, qua quis exiſtimat ſe peccaturum aliquid operando non ſufficit ad peccandum, niſi actio illa liberè fiat: v. g. ille qui in carcere detinetur, quamvis ſe peccare exiſtimet non audiendo ſacrum, non proptetera peccat, quia liberè illud audire non poteſt, ſed in caſu propoſito utrumque præceptum adimpleri non poteſt, ſcilicet, aſſiſtere moribundo ex charitate, & ſacrum audire ex Religione, ergo actio illa non eſt libera, nec conſequenter peccaminoſa; Undè agere contra conſcientiam erroneam non eſt peccatum, niſi homo ille ſit

liber

liber ad agendum, vel non agendum, quod per eam dictatur; non vero quando eſt neceſſaria, ut eſt in caſu propoſito, in quo utrumque ſimul executioni mandari non poteſt quod dictat agendum. Ex quo patet rationem pro opinione oppoſita adductam non valere, quia licet homo ille reſpectu cujuslibet præcepti illorum ſignati in particulari ſit liber, non tamen reſpectu amborum ſimul, ac proinde illa libertas potius eſt phyſica, quàm moralis in ordine ad culpam; ad peccandum autem non ſufficit indifferentia phyſica, ut dicebamus, ſed etiam moralis requiritur: Verum tamen eſt, quod ſi in una parte majorem malitiam apprehenderet, quàm in alia, minorem eligere tenetur, alioquin peccaret, ut dictum eſt, quia ad illum majorem exceſſum evitandum nedum phyſicam haberet libertatem, ſed etiam moralem. Ita Sanchez, Rodericus, Becanus, Bonacina, Saccus, Caſpenſis, Morandus, Palao, Ovied. & alii quamplures.

ARTICULUS SECUNDUS.

Explicatur obligatio Conſcientiæ vincibiliter errantis.

29 Communis etiam ſententia Doctorum eſt, ſi error conſcientiæ ex ignorantia vincibili procedat, tunc voluntatem neque ad operandum, neque ad non operandum obligari, ſed ad illum errorem deponendum. Ita Sanctus Thomas quæſt. 18. artic. 6. D. Bonavent. 2. diſtin. 36. artic. 1. quæſt. 3. Scotus ibidem in Report. ad 3. quæſt. Et quidem non obligare, ut eam poſitivè ſequamur, probat Doctor ibidem, quia nullus per peccatum poteſt ſe abſolvere à lege Divina obligante ad contrarium, ſed habens talem conſcientiam erroneam legem ſibi aſtruit legi Divinæ contrariam, à cujus obligatione per eam ſimpliciter non abſolvitur, cùm error talis conſcientiæ non excuſet, quia vincibilis, & imputabilis eſt; ergo nullus obligatur ad ſequendam conſcientiam vincibiliter erroneam, quia actus juxta talem conſcientiam elicitus in re peccaminoſus eſt, cùm talis ignorantia non excuſet, quia vincibilis, & voluntaria eſt. Quod verò neque obliget ad faciendum contrarium probatur, quia ſi conſcientiam non deponat, agit contra illam, quæ qualiſcumque ſit ſemper eſt proxima voluntatis regula, contra quam agere nullatenus licitum eſt; undè Apoſtolus inquit: *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe: quia debitor eſt univerſæ legis faciendæ*; in quantum, ſcilicet judicat ex conſcientia vincibiliter erronea Moſaicæ legis obſervantiam eſſe neceſſariam; ergo quilibet proximè, immediatè, & directè tenetur ad talem conſcientiam deponendam, quia operando, vel non operando ſecundùm eam utrobique peccaret, ad quod nullus obligari poteſt, ſed tantùm ad talem conſcientiam deponendam cùm, ut ſupponimus, id poſſit, vel applicando intellectum ad id attentius conſiderandum, in quo ſe falli ſuſpicatur, vel pii alicujus, & prudentis viri conſilium exquirendo, propriumque judicium illi humiliter ſubmittendo. Confirmatur ex Baſſolio d. 39. cit. quæſt. unic. artic. 4. ad illud directè obligatur habens conſcientiam vincibiliter erroneam, quo omiſſo ipſe incurrit neceſſitatem peccandi, & eſt perplexus; ſed habens conſcientiam vincibiliter erroneam, niſi illam deponat, in aliquo tempore, vel inſtanti talem incurrit neceſſitatem peccandi, quia ſi facit ſecundum conſcientiam, peccat, ſi non facit, etiam peccat, ut probatum eſt; ſi enim juxta talem conſcientiam operatur, tranſgreditur Divinam legem, nec illius mali ignorantia excuſat, quia vincibilis, & proindè voluntaria eſt; ſi facit contrarium, agit contra conſcientiam ſibi viſam ſequendam contemnens bonum, vel juſtum exiſtimatum; ergo immediatè, & directè hæc Conſcientia ad ejus depoſitionem obligat voluntatem. In hoc itaque omnes conveniunt, ut dicebam, ſolùm ergo eſt quæſtio inter Theologus, poſito quod quis non deponat talem conſcientiam, & poſito quod perſeveret, ad quid teneatur.

30 Aliqui dixerunt Conſcientiam vincibiliter erroneam in tali caſu non obligare poſitivè, ut faciamus ſecundùm ipſam, ſed ſolùm negativè, ſcilicet, ut non faciamus contra illam: Undè dicunt hoc verſari diſcrimen inter Conſcientiam invincibiliter errantem, & vincibiliter, quod illa obligat nos dupliciter nimirum ad non faciendum aliquid contra ipſam, & rurſus ad ſequendum dictamen, & judicium ejus; iſta verò obligat uno tantùm modo, ſcilicet, ad non faciendum aliquid contra eam, non tamen obligat ad ſequendum eam poſitivè; ita Vaſquez, Palao, Corduba, Caſpenſis, Faber & Monſregalis ex noſtris, & plures alii. Verùm hic dicendi modus, quamvis ſatis communis ſatisfacere non videtur, quia ut inquit Lezana diſput. 12. cit. qu. 4. idem re vera eſt non facere contra conſcientiam, ac facere ſecundùm illam; in communi enim omnium exiſtimatione idem eſt non facere contra aliquod præceptum v. g. audiendi Miſſam, ac facere ſecundùm illud, quia non facere contra aliquod præceptum eſt abſtinere à tranſgreſſione illius, & abſtinere à tranſgreſſione illius eſt adimplere illud, quod eſt facere ſecundùm illud.

31 Alii proinde dicunt, hominem teneri ſe conformare conſcientiæ erroneæ vincibili, & peccare non ſe conformando ipſi, dum actu perſeverat; ita Medina, Suarez, Martinez, Salas, Caſpenſis, Morandus, Lorca, Meratius, Serra, Granados, Cornexo, Monteſinos, Malderus, & plures alii; Quod probant eàdem ratione, qua id probatum eſt de Conſcientia invincibiliter errante; cùm enim voluntas ex ſe ſit potentia cæca, & teneatur ſequi bonum honeſtum, tenetur etiam ſequi illud bonum, quod ſolùm pro honeſto ſibi proponitur à ſuo ductore, ſcilicet, intellectu; ſivè ergo conſcientia erronea ſit invincibilis, ſive vincibilis tenetur voluntas ipſi conformari, aliàs appetet bonum non honeſtum, quod eſt peccare. Sed neque hic dicendi modus mihi ſatisfacere videtur, quia ſtante hac doctrina obligaremur ad malum, & peccatum non tantùm materialiter tale, ut evenit quando Conſcientia invincibiliter errat, ſed etiam formaliter, quia Conſcientia vincibilis non excuſat; qua de cauſa dicebamus art. præced. nu. 23. quod quando Conſcientia erronea eſt vincibilis, & proponit malum, ut faciendum ſub ratione honeſti, non obligat ut eam poſitivè ſequamur, quia tunc obligaremur ad malum, non tantùm ut materialiter tale, ſed etiam formaliter, quia conſcientia vincibilis à peccato non excuſat, ſed obligat ad eam deponendam, cùm ſit in poteſtate noſtra eam deponere adhibita morali diligentia; undè malum, quod ſit ex tali conſcientia erronea dictante illud eſſe faciendum, eſt indirectè voluntarium, ideoque imputatur ad culpam.

32 Alii tandem ad hanc doctrinam tuendam dicunt, quod qui erroneè judicat aliquid eſſe bonum, aut non malum, quod re vera à parte rei malum eſt, ex ignorantia vincibili per culpam antecedentem, non peccat ſe conformando errori, immo benè facit, licèt peccaverit antecedenter, quando omiſit inſtructionem, aut veram notitiam acquirere; ità Poncius ex noſtris diſp. 24. quæſt. 2. licet fateatur eſſe contra communiorem ſententiam, quæ tenet facientem, quod malum eſt, ex ignorantia vincibili ſivè craſſa, ſivè affectata, non excuſari: Hoc autem probat, quia probabiliſſimum eſt occiſionem commiſſam in ebrietate non eſſe novum peccatum diſtinctum à peccato commiſſo, quando voluit quis ſe inebriare; ſed de hoc eadem ratio eſt, ac de præſenti concluſione. Confirmatur, quia ſi peccaret in tali caſu ſequendo conſcientiam vincibiliter errantem, poſſet aliquis ſæpiſſimè eſſe in ſtatu perplexo, in quo ſcilicet, neceſſario peccaret, ſed hoc non eſt dicendum, cùm non videatur congruere bonitati, & miſericordiæ infinitæ Dei, ergo &c.

33 Cæterùm omninò falſum eſt, actum de ſe malum evadere bonum, ſi fiat ex ignorantia vincibili, ut latè docuit D. Bernardus lib. de præcepto, & diſpenſat. & clariùs epiſt. 77. quia opus malum non efficitur bonum, eò quia creditur eſſe bonum per conſcientiam erroneam vincibilem, quia ignorantia vincibilis à peccato non excuſat, cùm annexum habeat voluntarium ſufficiens ad peccatum, dùm enim quis poteſt, ac debet ſcire aliquid eſſe malum, & nolens, ac negligens ſcire id facit, verè peccat, & opus malum eſt ei voluntarium in cauſa, quod ſatis eſt ad reatum culpæ, & hac ratione ignorantia vincibilis dicitur non excuſare; Nec ratio à Poncio adducta oppoſitum convincit; quamvis enim occiſio in ebrietate commiſſa non ſit novum peccatum diſtinctum à peccato commiſſo quando quis inebriari voluit, non ob id ſequitur eſſe actum bonum, & benè facere qui in ebrietate occidit; Undè ſolùm ſequitur, qui erroneè judicat aliquid eſſe bonum, quod tale non eſt, & facit illud poſt jam neglectam inſtructionem, non peccare duobus peccatis, ſed uno tantum non volendi conſcientiam illam deponere, ut tenetur; quia verò in non depoſitione erroris non eſt alia malitia, quàm quod ſit cauſa amplectendi objectum malum per eam conſcientiam propoſitum, ideò tunc peccabit ille ea ſpecie peccati, in qua ei repreſentatur malum illud objectum, ut benè diſcurrit Arriaga diſp. 21. ſect. 4. num. 22. undè ſi putet v. g. ſe teneri ex charitate ad mentiendum pro ſalvanda proximi vita, peccabit contra charitatem non mentiendo, & ſic diſcurrendum eſt de actibus contra alias virtutes. Ad confirmationem reſpondeo, hominem in eo ſtatu conſtitutum ſolùm ex hypoteſi, & ex ſuppoſitione neceſſariò peccare, quia ſi conſcientia erronea perſeveret, non poteſt effugere peccatum alterutram partem eligendo; ſimpliciter tamen, & abſolute loquendo non neceſſariò peccat, quia poteſt, ac debet conſcientiam erroneam deponere, cùm ſit error vincibilis, & culpabilis; undè in tali caſu inter

Digitized by Google

ter illa duo extrema mentiri, & non mentiri ad tuendam proximi vitam datur medium, nempè vincere, & deponere errorem, quia poteſt, ac debet id præſtare, dum ſupponitur error eſſe vincibilis, & cùm ſit in libera ejus poteſtate, tenetur talem errorem deponere, & formare contrarium judicium, ſcilicet, quod numquam ſit licitum mendacium, & ita non manebit perplexus: quod ſi non faciat, manebit perplexus ob negligentiam deponendi talem errorem, ac proinde quòd ſit in tali laberintho, ut quicquid faciat, vel non faciat peccet, ſibi ſoli imputari debet.

34 Itaque concludendum, eſt quòd etiam in caſu poſito, quod talis conſcientia erronea perſeveret, homo in tali ſtatu conſtitutus nec ſequi talem Conſcientiam debet, nec contra eam facere, ſed poteſt, ac debet eam deponere cùm ſit error vincibilis, & culpabilis, & tunc operari. Quod ſi dicas poſſe eſſe in tali occaſioue, ut non poſſit talem Conſcientiam deponere, ut v. g. ſi aliquis non adſit, à quo poſſit conſilium petere, & veritatem addiſcere. Reſpondeo in his, & ſimilibus caſibus illam conſcientiam ex tali occaſione reddi invincibilem, ſiquidem qui illam habet non poteſt hic, & nunc eam ſuperare, & deponere, ut notat Faber loc. cit. & tenet Ovviendus tract. 5. controv. 2. punct. 1. cum pluribus aliis; ac proindè ſequendo illam non peccabit juxtà dicta ſuperiùs de conſcientia invincibiliter erronea, & ità non manebit perplexus.

Dices, neque peccare etiamſi conſcientia non reddatur invincibilis, quia voluntas tendens in objectum bonum putatum malum eſt mala; ergo tendens in objectum malum putatum bonum, eſtò erroneè, & vincibiliter, erit bona. Conſequentia patet, quia voluntas non fertur in objectum ſecundum ſe, ſed ut a ratione proponitur, ergo ſi fertur in objectum per rationem propoſitum, ut bonum, erit bona, eſtò reipſa ſit malum. Confirmatur, quia contingere poteſt, ut dum tale objectum proponitur, nulla actu pulſet animum dubitatio de objecti malitia; ergo in tali caſu illud ſequi nullum erit peccatum. Reſpondeo negando conſequentiam, quia bonum dicitur eſſe ex integra cauſa, malum autem ex quocumque defectu: cùm igitur ad bonitatem actus moralis non ſufficiat, ut objectum proponatur ſub ratione boni, & honeſti, ſed requiratur etiam, ut proponatur ſecundum regulas prudentiæ, quæ dictat objectum eſſe voluntati proponendum omnibus circumſtantiis examinantis, ejuſque honeſtatem cùm omnibus regulis collata, eſtò illud proponatur, tamquam bonum, & honeſtum non poteſt actui ſuam honeſtatem tribuere, niſi tali adhibita diligentia juxtà regulas prudentiæ. Ad confirmationem rurſus negatur conſequentia; ſicut enim non excuſatur à peccato, qui probabiliter prævidens ſe in ebrietate multa contra rationem facturum, ità neque omninò excuſatur à culpa in caſu propoſito, ſi operans ex tali ignorantia culpa ſua in hoc incidit, ut quando operatur nulla actu pulſet animum dubitatio de objecti malitia, ſaltem ſi illud probabiliter futurum prævidit; ad ſummum inferri poteſt, quod ille non peccet, dùm actu operatur, conſcientia tunc non reclamante, ſed ſolùm in cauſa, quando, ſcilicet probabiliter prævidit ſe in tali ignorantia operaturum, & ad eam tollendam debitam non adhibuit diligentiam.

35 Itaque ex dictis duplex colligitur diſcrimen inter conſcientiam errantem ex ignorantia vincibili, & conſcientiam errantem ex ignorantia invincibili: Unum eſt quod quando objectum malum voluntati ſub ratione boni perfectè, & prudenter proponitur, quod evenit, quando ex ignorantia invincibili putatur eſſe bonum, tunc actus voluntatis ab eo ſumit bonitatem in genere moris, quia regulæ prudentiæ ſunt ſufficienter adhibitæ; Quando autem objectum malum imperfectè, & imprudenter proponitur voluntati ſub ratione boni, quod evenit, quando ex ignorantia vincibili, ſeu culpabili putatur eſſe bonum, tunc actus voluntatis ab illo bonitatem non ſumit: Et ſimile experimur in intellectu; quando enim principia evidentia, & per ſe nota perfectè applicantur per diſcurſum, tunc evidentem concluſionis aſſenſum efficiunt, & ſcientiam pariunt, quando autem imperfectè applicantur ſolùm probabilem, & apparentem aſſenſum efficiunt, & opinionem pariunt. Alterum diſcrimen eſt, quod etiam notavit Amicus diſp. 15. ſect. 2. in fine, quod operans ex conſcientia dictante ex ignorantia vincibili aliquod eſſe veniale, quod reipſa eſt mortale, peccat mortaliter, è contra verò operans ex conſcientia dictante ex ignorantia invincibili aliquod eſſe peccatum veniale, quod reipſa eſt mortale, peccat venialiter tantùm. Ratio diſcriminis eſt, quia conſcientia erronea ex ignorantia invincibili ſolùm obligat operantem pro qualitate culpæ, quam voluntati proponit; conſcientia vero erronea ex ignorantia vincibili illum obligat etiam pro qualitate culpæ, quæ reipſa eſt, eo quod ignorantia vincibilis à culpa non excuſat; undè ſi reipſa culpa eſt mortàlis, etiamſi operans putet illam eſſe venialem, mortaliter peccat: Undè limitanda eſt regula illa generalis, quæ communiter aſſignari ſolet ad dignoſcendum, quale peccatum ſit agere contra conſcientiam erroneam; nimirum quod ſi Conſcientia erronea dictat aliquid eſſe peccatum veniale, peccavit venialiter, ſi mortale, mortaliter, quia tota hujus malitiæ ratio in eo conſiſtit, ut contra conſcientiam errantis dictantem ſit opus, atque ideò talis, & tanta ſit malitia qualem, & quantam conſcientia dictaverit, hæc inquam, regula generalis limitanda eſt in conſcientia vincibiliter errante, & de peccato veniale, niſi à parte rei eſſet mortale; quia tunc operans adhuc mortaliter peccaret, quia ignorantia vincibilis non excuſat.

36 Hic autem triplex occurrit Difficultas. Prima eſt, cum ſupra dictum ſit hominem peccare ſequendo Conſcientiam vincibiliter erroneam, ac etiam pariter peccare non ſequendo illam, quod iſtorum ſit majus peccatum, an ſequendo illam, vel faciendo contra illam? Communis opinio dicit non poſſe in hoc aſſignari regulam generalem, ſed unum, vel aliud peccatum fore gravius juxta diverſitatem rerùm, & obligationis ex conſcientia orientis, & ex oppoſitione ad majorem, vel minorem virtutem, ex qua gravitas peccatorum penſatur, ad quod declarandum omnes hoc exemplum adhibere ſolent v. g. ſi vincibiliter putet quis ſe teneri ſub mortali ad mentiendum pro ſalvanda vita innocentis, magis peccat non conformando ſe huic conſcientiæ erroneæ, quàm illam ſequendo, nam ſi non mentiatur ſit reus homicidii, & peccat contra charitatem, & juſtitiam; quod ſi mentiatur, ſit tantùm reus mendacii venialis officioſi; ex adverſo autem aliquando eſt gravius peccatum ſequi conſcientiam vincibiliter errantem, quàm contra illam facere, v. g. ſi quis putet ſurandum eſſe, ut poſſit dare eleemoſynam; hic enim ſi ſuretur, peccat mortaliter, ſi non furetur peccat tantùm venialiter, præſertim ſi putaverit ſe tantùm ſub peccato veniali obligari ad dandam eleemoſynam. Ita Suarez, Vaſquez, Corduba, Lezana, Becanus, Averſa, Caſpenſis, Amicus, Tannerus, Oviedo, Arriaga Monteſinos, Cornexo, & alii paſſim hinc unanimiter deducentes deceptum eſſe Baſſolium noſtrum 2. diſt. 39. quæſt. un. art. 3. eò quod ibi abſolutè dixerit, plus peccare illum, qui ſequitur Conſcientiam erroneam vincibilem, quàm qui operatur contra eamdem, cujus ratio eſt, quia obligatio ex conſcientia erronea eſt obligatio à perſona inferiori, obligatio verò oppoſita eſt ab ipſomet Deo; atqui potentior eſt obligatio Divina, quàm humana, ergo minus obligat Conſcientia errónea, quam oppoſita lex contrarium imperans.

Hanc communem opinionem libenter amplector, at non cenſuram contra Baſſolium factam, cum enim inquit plus peccare illum, qui ſequitur Conſcientiam erroneam vincibilem, quàm qui contra eam operatur, non abſolute loquitur de quacumque tali Conſcientia in materia mortali, vel veniali, ſed loquitur de Conſcientia erronea in determinata materia per legem Divinam præcepta, ut non falſum teſtimonium dices, non fornicaberis, &c. ita enim ibi diſcurrit. Videtur mihi dicendum, quod agens ſecundùm Conſcientiam erroneam, vel errantem circa legem Dei, quam ignorare non debet, & cujus ignorantia non eſt ſibi invincibilis, graviùs peccat, quàm agens contra Conſcientiam talem, ratio eſt, inquit, quia lex ſuperioris plus obligat, quàm lex inferioris, & per conſequens tranſgreſſio legis Divinæ ſecundùm Conſcientiam erroneam gravior eſt quàm tranſgreſſio legis Conſcientiæ errantis. Hæc ibi Baſſolius, ex quibus clarè conſtat non abſolutè loqui, nec abſolutè docere majus peccatum eſſe ſequi Conſcientiam erroneam vincibilem, quàm contra eam operati, ut ei à Recentioribus imponitur, ſed loqui in determinata materia per legem Divinam præcepta; ſupponit enim Conſcientiam erroneam accipi in determinata materia, prout eſt propoſitio legis contrariæ legi Divinæ, in quo caſu ſatis fundatè dicit tranſgreſſionem legis Divinæ ſecundùm Conſcientiam erroneam graviorem eſſe, quàm ſit tranſgreſſio Conſcientiæ errantis ex ignorantia vincibili.

37 Altera Difficultas eſt; Utrum neceſſarium ſit actu adeſſe judicium Conſcientiæ contra quod quis operatur, ut dicatur agere contra Conſcientiam, an ſatis ſit illud tempore præceſſiſſe, & virtualiter tantùm perſeverare per oppoſitum judicium non revocatum. Vaſquez diſp. 60. cap. 3. Amicus diſp. 15. ſect. 2. Arriaga diſp. 22. ſect. 5. ſubſec. 4. & quidam alii aſſerunt, ut quis dicatur contra Conſcientiam operari, debere illam tunc, quando actu operatur, aliquo modo, vel per plenum judicium, vel ſaltem per aliquam dubitationem reclamare: alioqui, ut arguit Vaſquez loc. cit. omnia opera infidelium eſſent mala, & contra judicium propriæ Conſcientiæ quod ſemel dictavit omnia opera ad falſos Deos eſſe referenda. Alii verò cenſent ſufficere, ſi illa præceſſerit, & non ſit retractata, eò enim ipſo tacere aliquid ipſi contrarium erit peccatum; quod ſatis conſonat

dictis

Digitized by Google

dictis ſuperius quæſt. 1. artic. 1. num. 5. ubi dicebamus ad bonitatem, & malitiam humanarum actionum opus non eſſe, quod dictamen conſcientiæ ſit ſemper actuale, ſed interdum ſufficere, quod ſit virtuale; nam ſi hodie v. g. habeam bonum dictamen actuale jejunandi cras, ſi cras non cogitando, nec novum dictamen eliciendo jejuno, adhuc ille actus erit moraliter bonus, quia eſt conformis dictamini actuali, quod proximè præceſſit; imò diximus ibi interdum etiam ſolum habituale ſufficere; alioquin ſi maritus ſemel propoſuit uxorem ſuam cognoſcere, quia honeſtum eſt, ſi eam deindè cognoſcit non judicando actu, an ſit honeſtum, nec ne, dicendum eſſet illum non rectè operari; ſi ergo ad refundendam bonitatem in humanos actus non eſt neceſſarium rectum dictamen conſcientiæ actuale, ſed ſufficit virtuale, & interdum habituale, quod jam præceſſit; tanto magis id aſſeri poterit de dictamine erroneo conſcientiæ ad refundendam malitiam, & ut quis contra conſcientiam operari dicatur; plus enim ad bonum requiritur, quàm ad malum, cùm bonum ſit ex integra cauſa, malum verè ex quocumque defectu. Nec ratio in oppoſitum adducta aliquid urget, quia tunc Gentilis poſt judicium illud erroneum quod præceſſit, faciendo eleemoſynam, vel aliud opus morale bonum, nihil agit proprie contra præcedens judicium; & quod ad ſummum prætendere poſſunt auctores prioris ſententiæ eſt, quòd actiones illæ, quæ fierent contra judicium erroneum, quod jam præceſſit, non ſunt habituræ tunc novam malitiam, & novam rationem peccati, ſed purè denominandas peccaminoſas extrinſece vi prioris conſcientiæ, veluti peccata in cauſa, quemadmodum ebrietas denominatur peccatum, etiamſi tunc homo non peccet de novo; quod totum nos quoque libenter concedimus; & hoc aſſerendo res hæc ad quæſtionem de nomine reducitur; ut ait Arriaga loc. cit. cum enim dicunt, ut quis contra conſcientiam peccare dicatur, debere illam tunc actu exiſtere, & reclamare, hoc requiritur, ut talis actio novam malitiam habere dicatur, & novam rationem peccati, gratis concedendo, quod tale judicium erroneum præcedens ſufficeret ut talis actio virtute illius elicita diceretur peccatum in cauſa, quod nos intendimus.

38 Ultima tandem Difficultas eſt; quomodo conſcientia, erronea ſit deponenda; certum enim eſſe debet deponi poſſe: nam ſi agitur de conſcientia erronea vincibili, facilè poteſt deponi, ſi debitam adhibeat diligentiam, applicando intellectum ad id attentive conſiderandum, in quo ſe falli ſuſpicatur, & diſcurrendo ex primis principiis per ſe notis agibilium ad ſuum errorem agnoſcendum. Si vero agitur de Conſcientia invincibili, hæc etiam facilè deponi poteſt per conſilium prudentioris, vel ſapientioris, ut habetur Proverb. 13. *qui agunt omnia cum conſilio reguntur ſapientia*, & Eccleſiaſt. 32. *Fili ſine conſilio nihil facias*. Quæritur ergo de modo, quo deponi poteſt, & quando deponi debet. Communis ſententia aſſerit contra Cajetanum q. 19. art. 5. ex ſolo imperio voluntatis non poſſe conſcientiam erroneam deponi, ſed requiri aliquam rationem moventem intellectum ad oppinandum contra id, quod conſcientia erronea dictabat, & hoc intelligitur ſi conſcientia non fuit temerè, ſed cum aliquo fundamento concepta; tunc enim requiritur aliqua ratio probabilis movens intellectum ad eam deponendam, alioquin temerè deponeretur, vel etiam auctoritas probabilis, per quam mens retractet priorem aſſenſum, & ſibi contrarium perſuadeat: Quod ſi conſcientia fuit temerè, & abſque fundamento concepta, tunc utique abſque ulla ratione deponi poteſt, judicando ipſam ſine ratione, & fundamento fuiſſe conceptam, quia ut docet regula juris, res per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvi poteſt; ita Vaſquez, Medina, Navarrus, Salas, Corduba, Reginaldus, Bonacina, Merola, Saccus, Gravados, Diana, & alii morales paſſim.

39 Quando verò talis conſcientia ſit deponenda optimè declarat Scotus 2. report. diſt. 39. ſæpe cit. ubi ut etiam advertit Vulpes diſput. 71. cit. art. 6. duplicem ſtatuit erroneam conſcientiam ex ignorantia vincibili, unam de præceptis negativis, quæ obligant ad ſemper, & pro ſemper, ut præceptum, non occides obligat ut pro nullo tempore ſit licitum occidere, alteram de affirmativis, quæ obligant ad ſemper, non pro ſemper, ſcilicet, ad nunquam habendum actum contrarium, & pro tempore determinato ad actum præcepti eliciendum, ut præceptum diligendi Deum ſuper omnia obligat pro nullo tempore licitum eſſe odium Dei, & pro tempore determinato neceſſarium eſſe actum amoris. Qua diſtinctione præmiſſa inquit Doctor conſcientiam erroneam de præcepto negativo eſſe ſtatim ſine mora deponendam, quia niſi tunc deponatur, ponit eo ipſo hominem extra ſtatum ſalutis; nam ſtante v. g. conſcientia proponente homicidium licitum; ſi committatur, lex Dei violatur, ſi omittatur, à regula obligante ſecundum rationem erroneam recoditur; ergo quocumque ſe vertat habens talem conſcientiam ſit perplexus; & extra ſtatum ſalutis, niſi eam ſtatim deponat. Conſcientiam vero erroneam de præcepto affirmativo ait ſaltem deponendam eſſe pro tempore inducente impletionem talis præcepti; hoc enim habet determinatum tempus impletionis, atque ideo habens conſcientiam erroneam, quod illud non obliget, ſive illud impleatur ante determinatum tempus, ſive non, omiſſio non eſt culpabilis; at adveniente obligationis tempore, ſi tunc juxta conſcientiam erroneam omittitur, lex Dei violatur, atque ideò conſcientia erronea de affirmativo præcepto non eſt neceſſario ſine mora deponenda, quia ſtare poteſt eam habens per aliquod tempus ſine peccato, quocumque ſe vertat, & quamcumque partem eligat.

ARTICULUS TERTIUS.

Quid de Conſcientia ſcrupuloſa ſentiendum ſit, & quomodo ſit deponenda.

40 ALiqui conſcientiam ſcrupuloſam cum dubia confundere videntur, ut Vulpes noſter diſput. 73. artic. ultim. cùm tamen ſatis inter ſe differant, ut conſtat ex dictis quæſt. 1. art. 2. quia ſcrupuloſa ſupponit determinate judicium rationis ad unam partem, licèt ex levibus motivis, & fundamentis; dubia vero nec aſſentit determinatè uni parti contradictionis, nec ab ea diſſentit, ſed anceps manet, & propter rationes utrinque æqualiter moventes non inclinatur magis in unam, quàm in alteram partem; Itaque per conſcientiam ſcrupuloſam nil aliud intelligendum eſt, niſi judicium quoddam imperfectum ad unam partem determinatum, ex inani aliqua, & frivola ratione ortum, quo quis ſuſpicatur, vel timet ibi eſſe peccatum, ubi re vera non eſt; Ex quo patet judicium illud falſum eſſe, & ſic conſcientiam ſcrupuloſam eſſe quamdam veluti ſpeciem conſcientiæ errantis, ac proindè idem dicendum eſſe de conſcientia ſcrupuloſa, quod de erronea vincibili jam dictum eſt artic. præced. alias inſtare periculum peccandi, ſi quis ea non depoſita ſecundum ejus dictamen operetur, vel non operetur. Addunt tamen communiter Doctores licitum eſſe operari contra conſcientiam ſcrupuloſam ſuggerentem aliquid eſſe malum, adhuc ea conſcientia interne non depoſita, dum tamen ſcrupuloſus ſequatur Confeſſarii dictamen, vel aliorum Doctorum docentium non obſtante tali conſcientia, ſive judicio licite poſſe operari, licet, inquam, id facere contra conſcientiam ſcrupuloſam, & contra proprium judicium ſcrupuloſi, quia hoc nititur ſolùm levibus rationibus, & minime probabilibus, & eſt judicium imperfectum, ac imprudens dictamen, & veluti opinio improbabilis, quibus licitè, & laudabiliter reſiſtitur.

41 Confirmatur, quia ut bene Lezana diſcurrit diſp. 12. c. quæſt. 7. quoties adeſt judicium determinatum, & prudentiale intellectus circa honeſtatem alicujus actionis, voluntas poteſt omnibus aliis poſtpoſitis ipſi conformari; ſed cum conſcientia ſcrupuloſa v. g. quod potus aquæ jejunium frangat, poteſt ſtare judicium determinatum prudentiale de oppoſito, ſcilicet, quod non frangat illud, ergo voluntas in tali caſu, contempta conſcientia ſcrupuloſa, poteſt hoc practicum judicium prudentiale ſequi. Sed Dices conſcientia ſcrupuloſa, ut modo dictum eſt, importat judicium intellectus, licet imperfectum, quo judicat aliquid v. g. eſſe malum, ergo ſtare non poteſt in intellectu aliud judicium, quo judicet illud eſſe bonum, ſi quidem duo judicia contraria in eodem intellectu ſimul, & ſemel eſſe non poſſunt.

Reſpondeo cum eodem Auctore, quòd licèt frequenter hæc conſcientia aliquale judicium intellectus importet, & propterea ſuſpicio levis dicatur, nihilominus ſæpè etiam, vel non eſt niſi quædam formido voluntatis, qua timetur peccatum, ubi non eſt, vel quædam imaginatio de eadem re, vel quia eſt levis ſuſpicio intellectus & fluctuans, ac cito tranſiens, proinde in intellectum locum relinquit pro judicio determinato contrario. Quando autem eſt judicio intellectus, cùm non ſit firmum, fixum, aut perfectum, ſed leve, tenue, & imperfectum, poterit etiam ſtare cum judicio determinato contrario, ſicut qualitas intenſa, v. g. calor poteſt eſſe in eodem ſubjecto cum qualitate contraria remiſſa, præſertim cùm hæc duo judicia ſint ex diverſis motivis, & fundamentis.

42 Sed obiicies non licere contra conſcientiam ſcrupuloſam agere, quia ex cap. Inquiſit. de ſent. excom. habetur conjugem habentem ſcrupulum circa valorem matrimonii non poſſem debitum petere, niſi priùs deponat conſcientiam levem, ideſt, ſcrupulum, ergo operari non licet contra conſcientiam ſcrupuloſam, ſcrupulis nondum depoſitis. Confirmatur ex communi axiomate Canoniſtarum, quod *in dubiis tutior pars*

eſt

Digitized by Google

eſt eligenda. Et tandem ex vulgata D. Gregorii auctoritate ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, quæ refertur c.4. d. 5. *Bonarum mentium eſt ibi timere culpam, ubi culpa non eſt*.

Reſpondetur cum Sanchez in Opere morali lib.1. cap.10. Bonacina diſp. 2. q. 2. punct. 8.& aliis in c. cit. ſermonem eſſe non de ſcrupulo propriè dicto, ſed potiùs de dubio, per quod tollitur aſſenſus alterius partis; per ſcrupulum vero proprie dictum non tollitur aſſenſus alterius partis, ut conſtat ex dictis: Ad Confirmationem pariter dicendum eſt commune illud axioma intelligendum eſſe de dubio propriè dicto, in quo ſervandę ſunt regulæ q. ſeq. aſſignandæ, non verò de ſcrupulo proprie accepto, qui importat inanem ſuſpicionem ex levibus cauſis ortam, qua quis putat eſſe peccatum, quod re vera non eſt; unde non modo licitum eſt, verum etiam interdum neceſſarum contra ſcrupulos agere ad conſcientiam ſedandam. Ad ultimum ait Navarrus cum Gerſone, timere culpam, ubi re vera non eſt, eſſe quidem ſignum animi ad bonitatem propenſi, per ſe tamen bonum non eſſe, ſed ſcientiæ, atque judicii defectum, ſed potiùs dicendum eſt conſcientiam ſcrupuloſam aliquando etiam ſumi pro conſcientia timorata vera, & rationali, quo ſenſu intelligitur illud Prov. 28. *Beatus homo, qui ſemper eſt pavidus*, & illud Eccleſ. 5. *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu*, & ſic etiam intelligenda eſt allata D. Gregorii auctoritas; aliam etiam affert ſolutionem Layman in præſenti ex ipſo contextu elicitam ſed noſtra ſufficiens eſt.

43 Quoniam verò conſcientia ſcrupuloſa ſemper eſt valdè periculoſa, ideò abſolutè loquendo præſtat ipſam deponere, quàm retinere, & contra ipſam agere, pro cujus depoſitione varia ſolent à Moralibus aſſignari remedia, inter quæ potiſſimum, & optimum ab omnibus cenſetur conſcientiam diſponere ad conſilium docti, prudentis, & boni confeſſarii, & ejus ſententiæ omninò acquieſcere; ſi quidem ſcrupuloſa conſcientia, licet ex aliis capitibus procedere poſſit, præſertim tamen ex ignorantia ortum ducit, cùm frequenter pareat ſolos ſimplices, & idiotas nimis ſcrupuloſos eſſe, ideo optimum remedium eis eſt teſtimonium Doctorum in Eccleſia ex divina inſtitutione ad ſimplices erudiendos, ut ait Apoſtolus ad Epheſios cap. 4. *Alios dedit Paſtores, & Doctores ad conſumationem ſanctorum in ædificationem corporis Chriſti*. Hoc etiam remedium aſſignat pro ſcrupuloſis D. Bonavent. 2. d. 39. art. 2. quæſt. 3. in fine ubi ait, quod nemo perplexus eſt ſimpliciter, eò quod debet illam conſcientiam deponere, & ſi neſcit legem Dei debet ſapientiores conſulere, vel per orationem ſe ad Deum convertere, ſi humanum conſilium deeſt, alioquin ſi negligens eſt, verificatur in eo quod dicit Apoſtolus 1. ad Coloſſ. 14. *qui ignorat ignorabitur*, & quia confeſſio non eſt ut laquei iniiciantur, ſed ut bona fide, & ſufficienti diligentia præmiſſa aperiantur confeſſario propria crimina, & ſemel aperta ſepeliantur; qui ſemel hanc adhibuit diligentiam pro ſcrupulis expellendis, poteſt probabiliter credere ſe huic obligationi ſufficienter ſatisfeciſſe, dum contrarium ſibi non conſtiterit, nec Confeſſarius frequenter ſcrupuloſi dubia admittere debet, nec facile ſe adeuntem gratia interrogandi de ſimilibus dubiis excipere, ſi anteà ſufficienter fuit ab eo inſtructus, ut Navarrus, Monſregalis noſter,& alii paſſim advertunt.

44 Aliam quoque regulam pro ſcrupuloſis ſolent aſſignare Morales, quam refert Abellius tract. de Actibus humanis ſect. 5. §.4. in fine, & eſt quod perſona timoratæ conſcientiæ, quæ citiùs mori eligeret, quàm data opera Deo diſplicere, in his caſibus in quibus dignoſcere non poteſt, an peccaverit, nec ne v. g. an conſenſum plenum, & deliberatum alicui tentationi præbuerit, tuto ſibi perſuadere poteſt ſe non conſenſiſſe deliberatè, nec ullum peccatum ſaltem mortale commiſiſſe; cùm fieri non poſſit, quin conſenſum illum plenè advertiſſet, ſi deliberatè tentationi illi conſenſiſſet. Secus vero dicendum de iis, qui in varia peccata mortalia crebro incurrunt; illis ſiquidem tutiùs eſt in ſcrupulis rigidiorum partem amplecti, ſeque peccati reos agnoſcere, & confiteri, quàm periculoſe adulari, cùm tales ut plurimum ob peccandi aſſuetudinem peccatorum ſtimulum vix percipiant. Quare optimum eſt documentum, quod præbet Averſa q. 18. ſect. 22. in fine pœnitentibus, & Confeſſariis, quod pœnitentes, qui ſe ſcrupuloſos credunt, attendere debent, ne prætextu ſcrupulos evitandi, nimiam ſibi licentiam uſurpent, & interdum pro ſcrupulis vera, rectaque Conſcientiæ dictamina contemnant, magnas trabes feſtucas reputent, & quaſi pullices Camelos deglutiant: Attendere etiam debent Confeſſarii, ne eodem prætexu inducti, pluſquam par eſt pœnitentibus indulgeant, neve illis, quorum ſcrupulos expediebat pro rigore fovere, indiſcreta ſtudeant pietate favere.

QUÆSTIO TERTIA.

An voluntas licitè operari poſſit ex Conſcientia dubia.

45 Conſcientia dubia, ut conſtat ex dictis quæſt. 1. art.2. dicitur illa, quæ nec uni parti contradictionis determinate aſſentit, nec alteri, ſed anceps manet inter utramque, & quæ propter rationes utrinque æqualiter moventes non inclinatur magis in unam, quàm in alteram partem; unde dubium accipitur in preſenti pro eo, quod contingit, quando intellectus, inter duas partes oppoſitas hæret ſuſpenſus, neutri præbens aſſenſum, ne probabiliter quidem, alioquin non eſſet ſtatus dubii, de quo modò agimus, ſed eſſet ſtatus opinionis, de quo quæſt. ſequent. & hoc eſt dubium propriè dictum, quod ait Scotus 3. diſt. 39. contingere quando intellectus ſuſpendit judicium neutri parti aſſentiendo, ſive talis ſuſpenſio contingat per meram carentiam omnis actus, quod dici ſolet dubium negativum, ſivè per actum poſitivum hæſitationis, & perplexitatis inter duas partes, & rurſus ſive id procedat ex defectu rationis probabilis hinc indè, ſive ex æquali, vel quaſi æquali rationum pondere hinc inde militantium, inter quas intellectus ſufficienter diſcernere nequit.

ARTICULUS PRIMUS.

Reſolvitur Quæſtio.

46 PRimò. Pro quæſtionis reſolutione Doctores advertunt Conſcientiam dupliciter dici poſſe dubiam, vel practicè, vel ſpeculativè; dicitur dubia ſpeculativè, quando quis extra exercitium dubitat de re ſecundum ſe conſiderata, an hoc, vel illud ſit licitum, nec ne: tunc autem dicitur dubia practicè, quando eſt de re prout hic, & nunc cum omnibus ſuis circumſtantiis, & in ordine ad operationem, ſeu quando in ipſo exercitio operationis eſt ita diſpoſitus, ut non judicet ſe bene agere, ſed dubius ſit; quod ita declaratur; Poteſt quis dubitare, an hodie ſit præceptum jejunandi, vel an res, quam poſſidet ſit ſua, & hoc eſt habere conſcientiam ſpeculativè dubiam; Et poteſt dubitare, an teneatur talem rem reſtituere, vel hodie jejunare propter aliquas circumſtantias, quæ id impedire, & excuſare poſſunt, & hoc eſt habere conſcientiam practicè dubiam. Deindè conſcientia dubia, ſeu dubium duplex eſſe poteſt, dubium ſcilicet juris, & dubium facti; dubium juris contingit, quando dubitatur, an lex aliqua ſit lata, ex qua pendet, quod aliqua operatio humana licite, vel illicitè exerceri poſſit, ut ſi dubitetur, an ſit præceptum hodie audiendi Miſſam, vel jejunandi; Dubium facti eſt cum quis dubitat, an opus aliquod factum ſit, ut ſi dubites, an jejunium tranſgreſſus fueris, an hominem occideris, ex quo facto pendere ſolet honeſtas alterius actionis diſtinctæ, ut ex dubio validitatis matrimonii pendet honeſtas, vel inhoneſtas concubitus.

47 Secundò, hoc prænotato Doctores communiter dicunt illicitum eſſe operari ex Conſcientia practicè dubitante, & ita præſertim affirmat Scotus quæſt. 2. Prologi in fine, ubi ait peccare operantem ſine judicio conſcientiæ firmo, ſeu determinato, quo judicet non eſſe malum, vel peccatum hoc, quod agere intendit, imò dubitat eſſe peccatum, & probat quia qui operatur cum dubio practico manifeſtè ſe exponit periculo errandi, ergo imprudenter operatur, & per conſequens peccat, quia recta operatio naſcitur ex prudentia, & *qui amat periculum peribit in illo*, Eccleſ. cap.3. atque ideò exponens ſe periculo peccandi cum tali dubio, operando peccat, & perit in illo: Et quidem peccat, inquit Doctor, pro qualitate dubii, & in ea ſpecie peccati, de qua dubitat, v. g. ſi dubitet, an peccet mortaliter, peccat mortaliter, etiamſi fortè actus non eſſet talis ex genere ſuo; item ſi dubitet, an furetur, malitiam furti contrahit; & ratio eſt, quia ea ſpecie peccati peccat, cujus periculo ſe exponit operando cum dubio practico.

Confirmatur ex illo Apoſtoli Roman. 14. *quod non eſt ex fide peccatum eſt*, ubi notanter dixit, *omne quod non eſt ex fide*, non autem *omne quod eſt contra fidem peccatum eſt*, ut includeret non ſolum opus factum contra conſcientiam, ſed etiam opus non procedens ex certo teſtimonio, & fide conſcientiæ eſſe peccatum; cùm ergo qui operatur ex conſcientia practice dubia tali dictamine careat, quia dubitat, an ſit licitum operari, conſequenter peccare dicendus eſt. Itaque hic maxime regula illa amplectenda eſt, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, hoc eſt, qui dubitat num aliquid ſit peccatum, tenetur abſtinere ab operatione, dum ex alia parte certum eſt ei, ac tutum abſtinendo ab eo opere non peccare.

Digitized by Google

48 Tertiò communiter etiam Doctores conveniunt, non eſſe peccatum facere aliquid, vel omittere cum dubio ſpeculativo, dummodò practice judicet operans hic,& nunc tale opus ſibi eſſe licitum. Ratio eſt, quia regula noſtrarum actionum non eſt notitia ſpeculativa, quæ in ſola objecti veritate cognoſcenda ſiſtit, ſed practica, quæ omnium circumſtantiarum qualitatem, & conditionem perpendit, ſed poteſt ex aliqua occurrente circumſtantia objectum, quod ſecundùm ſe, & ſpeculativè conſideratum apparet dubium, reddi practicè certum, ut circa illud his ſtantibus circumſtantiis operari ſit licitum; ergo ſi hæc cognitio eſt determinata de honeſtate actionis, licite poterit voluntas ipſi conformari, non obſtante dubio ſpeculativo conſcientiæ. Major conſtat ex dictis, minor variis declaratur exemplis. Primùm eſt de eo, qui dubitat ſpeculative, an res, quam poſſidet, ſit ſua, qui ſi aliàs practice judicet ſibi licere eam retinere, eo quod in dubiis melior eſt conditio poſſidentis, licitè illam retinere poteſt; Alterum eſt de Sacerdote ægroto, qui conſiderata qualitate morbi, quo laborat, ſpeculativè dubitat, an ſibi liceat à Divini officii recitatione ceſſare, accedente vero Medici, vel Confeſſarii conſilio, practice ſit certus id ſibi licere. Tertium eſt de milite, qui ſpeculativè dubitat de juſtitia belli, qui tamen ſi alias credat ſibi licere in eo militare, eo quod id ſibi præcipitur à ſuo Principe, & quia in dubiis ſtandum eſt judicio ſuperioris, licitè poterit militare: Ex quibus exemplis conſtat ex alio principio pendere dubium ſpeculativum, & ex alio practicam certitudinem, ac proindè nihil obſtare, quin cum dubio ſpeculativo ſimul conſiſtere poſſit judicium practicum verum, & certum, quia judicii ſpeculativi, & practici veritas, & certitudo ex diverſis principiis, & rationibus pendet. Quare licet judicium practicum ſupponat ſemper aliquod judicium ſpeculativum; tamen proximè oritur ex propriis principiis practicis, quæ practica principia non ſemper ex mera rei veritate ſumuntur in ſe conſiderata, ſed ſæpè ex variis circumſtantiis occurrentibus, quibus omnibus prudenter penſatis, judicat ratio practica, quid hic, & nunc agendum ſit in tali caſu, ex quo fit, ut poſſit eſſe certitudo practica cum dubitatione ſpeculativa. Ita Amicus, Lezana, Caſpenſis, Oviedo, Becanus, Morandus, Abellius, Bonacina, & alii paſſim.

49 Quartò conveniunt etiam Doctores, ut plurimùm, in hoc, quod Conſcientia exiſtente dubia de utraque contradictionis parte, & dubium peccati pro utraque parte moleſtet, tutior pars ſic eligi debet, ut dubitans adhibeat diligentiam, quam poteſt ad dubium prudenter deponendum, vel petendo conſilium vel ex ſe diſcurrendo, & Deum rogando, ut eum illuminet, & ſi adhuc pro neutra parte poteſt dubium deponere, eligat illam, in qua minus malum ei appareț, quia hæc cenſebitur tutior in tali caſu juxta regulam, quod *ex duobus malis minus eſt eligendum*, cap. *duo mala*, & cap. *Nervi*, diſtinction. 13. ſi neceſſariò operari debeat. Fundamentum eſt, quoniam ſemel conceſſo, quod in dubia conſcientia operari non liceat, neceſſario ſequitur in dubio tutiorem partem eſſe eligendam, quia recta ratio dictat ex duobus malis minus ſemper eligendum eſſe; quod etiam in malis pœnalibus ipſa natura dictat, dum potiùs eligit brachium, quàm caput impendenti ictui obiicere.

Cùm autem in tali caſu ex duobus malis minus eligitur ad evitandum majus, peccatum non committitur, quia cum dicimus ex duobus malis minus eligendum eſſe ad vitandum majus, nolumus affirmare, in eo caſu ſic operantem peccare, minus tamen, quàm ſi eligeret majus ad vitandum minus, ſed nullo pacto peccare, quia tunc non eligit illud, ut malum, ſed ut minus malum, atque adeo ut bonum; penſatis enim omnibus in tali caſu nihil facere poteſt, quod melius ſit; quare ſic operans debet ſibi certum judicium formare, quo exiſtimet licitum ſibi eſſe in tali caſu operari id, quòd aliàs ſibi licitum non eſſet; Quod ſi contingat, ut utrumque æquè, vel ſerè æque malum appareat, licebit eligere, quod voluerit, & ſi bona ſide procedit, non peccabit, quia nunquam alicui ſimpliciter neceſſarium eſt peccare, ſed quolibet tempore poterit rectè operari ſi pro rerum eventu, & conditione faciat, quod in ſe eſt, quæ doctrina vera eſt etiam in eo, qui propria culpa in tales incidit anguſtias, modò in tali ſtatu conſtitutus de præterita negligentia doleat, & quantum in ſe eſt faciat; Tum quia in tali caſu ſupponitur facta ſufficiens diligentia ad dubium deponendum; quare ſi adhuc perſeveret in eodem ſtatu, dubium redditur invincibile, atque ideò non peccabit quamcumque partem eligat in tali ſtatu conſtitutus, ut in ſimili caſu dicebamus q. præced. art. 1. n. 27. de Conſcientia invincibiliter errante; ita Amicus, Averſa, Becanus, Morandus, & alii paſſim.

50 Quintò prætereà conveniunt Doctores, quod quando dicimus practicè dubitantem, an ſibi liceat hic, & nunc operari, vel non operari, in eo caſu tutiorem partem eſſe ab eo eligendam, dum dubium illud practicum non deponitur, verus ſenſus illius axiomatis *in dubiis tutior pars eſt eligenda*, quod habetur cap. *ad audientiam*, & cap. *ſignificaſti*, & pluribus aliis non eſt, quod etiam contraria pars eſſet tuta, & iſta tutior, ſe quod ſit eligenda pars tuta, & ſecura, & hoc eſſe tutius: Verbi gratia quando quis practicè dubitat, an teneatur jejunare, tenetur ſanè, donec dubium illud non deponat; neque ſenſus eſt, quod in omni dubio juris, & facti ſemper ſit eligenda pars tutior, nam in pluribus materiis poſſumus etiam eligere minus tutam, dummodo abſit periculum peccati, ut conſtabit ex dicendis articul. ſequent. ſed ſenſus eſt, quod ſi quis dubitet de honeſtate actionis hic, & nunc practice, niſi deponatur dubium, teneatur, eligere partem tutiorem, ſcilicet id in quo nequeat peccare, nec peccandi periculum incurrere. Ita Sanchez, Oviedo, Palaus, Caſpenſis, Morandus, & plures alii. Quomodo autem deponenda ſit conſcientia dubia, eodem modo diſcurrendum eſt, ſicut dictum eſt de erronea quæſt. præcedent. art. 2. num. 38. non enim poteſt ad libitum operantis deponi, & ex eo ſolo voluntatis imperio, ſi ex aliqua probabili conjectura concepta fuit, quia non minus periculo peccandi exponitur, qui erronea conſcientia temerè depoſita, oppoſitum operatur; quàm qui operatur cum conſcientia dubia; quare attendendum eſt ad qualitatem rationis, & motivi, unde tale dubium conceptum fuit; nam ſi ex probabili ratione, & conjectura tale dubium conceptum fuit, planè abſque nova ratione oppoſita probabilis expelli non poterit, quia licitè, & honeſte operari non poſſumus, niſi dubio prudenter, & cautè depoſito; quod ſi illud ex levi cauſa, vel propria voluntate conceptum fuit, utique in tali caſu etiam ſola voluntate operantis, ac ad ejus libitum poterit deponi.

51 Sed contra dicta obiicies illicitum non eſſe operari ex conſcientia dubia, quia non eſt peccatum, niſi voluntarium; ſed agens aliquid ex conſcientia dubia, quod ſit peccatum mortale, non intendit mortaliter peccare, quia ſi determinatè ſciret eſſe mortale, non ageret; ergo mortaliter non peccat.

Confirmatur, quia opus humanum ex dubia conſcientia elicitum non caret rectitudine ſibi debita, quia nullum præcedit conſcientiæ judicium dictans opus illud eſſe illicitum, nec ulla præcedit recta ratio, cui conformari debeat; ergo non eſt peccaminoſum. Demum, plus peccat operans ſecundùm conſcientiam certam peccandi mortaliter, quàm ſecundùm conſcientiam dubiam, ſed ille peccat mortaliter; ergo iſte ſolùm venialiter, alioquin non minùs peccaret.

Reſpondeo, negando minorem, eo enim ipſo, quod ſe exponit periculo peccandi mortaliter, ſicut facit quando operatur ex conſcientia dubia, eo ipſo cenſetur mortaliter peccare velle ſaltem implicitè; qui enim amat periculum peribit in illo ex Eccleſiaſt. 3. Ad Confirmationem negatur aſſumptum cum ejus probatione; licèt enim non præcedat judicium determinatè dictans opus illud eſſe illicitum, præcedit tamen dictans periculoſum eſſe cum tali dubio operari, & à tali periculo præcavendum eſſe ex lege à Deo revelata in Scriptura loc. citat.

Ad ultimum conceditur aſſumptum, ſi plus, & minus accipiantur intra eamdem ſpeciem peccati mortalis; non vero extra; nam exponens ſe periculo peccandi mortaliter, quantùm eſt ex ſe intendit mortaliter peccare, licèt hoc ſit minus peccatum quàm ſi re ipſa eſſet conſummatum.

ARTICULUS SECUNDUS.

An in dubio Juris, vel facti tutior pars ſemper ſit eligenda.

52 THeologi recentiores hoc loco tractant de obligatione hominis in multis caſibus dubiis, ſcilicet legis, præcepti, voti reſtitutionis, irregularitatis, & ſimilibus; qui tamen caſus ſine confuſione procedendo ad ſingulares pertinent Theologiæ Moralis Tractatus, utpote qui continent ſpeciales, & diverſas difficultates ad proprios Tractatus ſpectantes, quare hoc loco ſolùm regulas aliquas generales pro ſimilibus caſibus afferremus. In hac itaque regula generali communiter Doctores conveniunt, quod ſtante dubio ſivè Juris, ſivè facti, & non adhibita diligentia ad veritatem addiſcendam, malum eſt eligere partem minus tutam, ſed tutiorem ſequi oportet; & ratio eſt obvia; quia dum quis dubitat, an extet certum Jus, vel adſit certa conditio facti, qua opus reddatur malum, & prohibitum, quamvis ſi vellet in tali dubio partem omninò tutam ſequi, non teneatur ullam aliam diligentiam adhibere, aliàs tamen omninò tenetur ad minus inquirere, qualiter res ſe habeat; quare, ſi tali diligentia non adhibita operatur partem minus tutam eligendo, planè peccat, etiamſi fortè à parte rei illud non ſit peccatum ex genere ſuo, nempè ratio-

Digitized by Google

ratione periculi, cui ſe temere, & imprudenter exponit. Hoc ſuppoſito.

53 Prima ſententia docet extrà materiam juſtitiæ in quovis eventu, quotiès eſt dubium ſive juris, ſive facti, ſequendam eſſe partem tutiorem, ſi poſt adhibitam ſufficientem diligentiam adhuc dubium perſeverat: pars autem tutior dicitur illa, ut patet ex dictis, in qua aut nullum peccatum eſſe poteſt, aut ſi propter vitandum majus malum eligitur minus, quando in alterutrum illorum eſt neceſſariò incidendum, ita Vaſquez diſp. 55. & 66. plures alios pro hac ſententia citans, & conſentit Lorca diſp. 38. de actibus humanis. Fundamentum præcipuum eſt, aliter non poſſe has duas regulas juris rectè componi; *In dubiis tutior pars eſt eligenda*, & *melior eſt conditio poſſidentis*, quæ ſecundùm hanc ſententiam rectè componuntur, ut poſterior de dubiis in materia juſtitiæ, prima verò de omnibus aliis dubiis ſive, juris, ſivè facti ſit intelligenda.

Secunda ſententia apud Adverſam q. 18. ſect. 21. eſt aliorum aſſerentium in dubio juris non teneri nos ſequi tutiorem partem, benè tamen in dubio facti, verbi gratia ſi dubium ſit, an in Jure ſtatuta ſit irregularitatis pœna pro tali delicto, non teneri illum, qui ſibi conſcius eſt talis delicti, ſe gerere ut irregularem, ſed licitè, ac rectè poſſe Eccleſiaſtica munera exercere; Si verò dubitet quis num occiderit hominem, debere ſe gerere, ut irregularem; Quod totum clarè ex Sacris Canonibus deducitur ſpecialiter, ut ad irregularitatem ſpectat, nam c. *Iſqui* de ſentent. excomm. in 6. habetur, quod niſi irregularitas ſit expreſſa in Jure, non cenſeatur incurri. Ex alia verò parte c. *ad Audientiam*, & c. *Significaſti* 2. de Homicidio jubetur ab Altaris Miniſterio abſtinere quidam, qui dubitabat, an hominem occidiſſet, ea ratione quia in dubiis tutior pars eſt eligenda; Hinc poſteà eamdem doctrinam cum hac differentia inter dubium juris, & facti ad omnem aliam materiam, & caſum extendendam ſunt opinati.

Tertia tandem ſententia communior aſſerit non ſemper eſſe ſequendam tutiorem partem, ſive in dubio juris, ſive in dubio facti, etiam in materiis ad juſtitiam non pertinentibus ita Suarez, Sanchez, Merolla, Baldellus Averſa, Bardi, Caſpenſis, & plures alii, quæ ſententia ſicut eſt communior, ita etiam probabilior, ac proindè amplectenda, & ſequentibus aſſertis declaranda, & approbanda.

54 Primo itaque dicendum eſt, & ſimpliciter, & abſolutè loquendo non ſemper nos obligari in dubiis ſequi id, quod eſt tutius, dummodò alia etiam pars ſit tuta, & citra peccandi periculum. Ita Doctores pro tertia ſententia adducti, & probatur, quia non minus debemus vitare periculum peccandi in materia juſtitiæ, quam in materia aliarum virtutum; ergo ſicut in materia juſtitiæ non tenemur ſemper tutiorem partem ſequi, ut etiam prima concedit ſententia, quia obſtante dubio in tali materia occurrere poteſt ratio ſufficiens, ob quam contra dubium illud ſpeculativum dictans eſſe reſtituendum; formemus conſcientiam practicè certam non eſſe reſtituendum; ita, & in materiis aliarum virtutum obſtante dubio ſimilis poterit, occurrere ratio, per quam prudenter illud deponamus, & eliciamus judicium practicè certum, quo non obligemur tutiorem ſequi partem; ac proinde ſimpliciter, & abſolutè loquendo dicendum eſt, in dubiis ſive juris, ſive facti nos non ſemper obligari ad ſequendam partem tutiorem, ſed poſſe etiam ſequi citra peccatum partem minus tutam, quæ nempe permittitur à legibus, & à probata Auctorum ſententia; dixì non ſemper quia in quibuſdam caſibus, quod tutius eſt ſequi debemus, ut infrà dicemus.

Confirmatur exemplo, quia matrimonio inito, ſi aliquod dubium de impotentia conjugum oriatur, poteſt adhùc uterque tali dubio non obſtante per tres annos ſimul manere, & commiſceri, licet enim orto dubio tutius, & ſecurius eſſet utrumque bona licentia alterius conjugis accepta Religionem ingredi; quia tamen illa commiſtio per triennium illis à lege permittitur ad experiendam impotentiam, quæ alio modo explorari non poteſt, & inito matrimonii contractu ex legibus tutum eſt conferre illos veros conjuges, donec clarè oppoſitum pateſiat, cognita, ſcilicet, ipſorum impotentia; ideo licitè per totum illud tempus à lege præſcriptum poſſunt ſimul cohabitare, & commiſceri, quia uterque toto illo tempore habet jus petendi, & reddendi ad explorandam potentiam, vel impotentiam, etiam ſi hæc pars ſit minus tuta, quam Religionis ingreſſus. Illam verò regulam, quod in dubiis tutior pars ſit eligenda dicunt Auctores tertiæ ſententiæ non eſſe intelligendam, quaſi ſit lex univerſaliter præcipiens, ſed tamquam magis conveniens; vel explicandam eſſe juxta ſenſum articul. præcedent. aſſignatum numer. 50. quod ſcilicet; ſi quis dubitat de honeſtate actionis hic, & nunc practicè, niſi deponatur dubium, teneatur eligere partem tutiorem, nempè id, in quo nequeat peccare, nec peccandi periculum incurrere.

55 Secundo dicendum eſt, in dubiis facti, quando urget neceſſitas, in qua de ſalute animæ agitur, vel de Sacramentorum valore, tutiorem partem ſemper eſſe eligendam. Id conſtat ex cap. *Si quis autem* de Pœnitentia quæſt. 7. & ex cap. *Iuvenis* de ſponſalibus, ac etiam ex cap. *ad audiendam*, & cap. *Significaſti* 2. de homicidio, ubi jubetur ab Altaris miniſterio abſtinere quemdam, qui dubitabat, an hominem occidiſſet ea ratione, quia in dubiis tutior pars eſt eligenda; Hoc idem aſſerit Doctor de valore Sacramentorum 4. diſtinct. 3. quæſt. 2. §. *Tertio de forma neceſſaria*, ubi licet de Sacramento Baptiſmi ſpecialiter tractet, tamen univerſaliter loquendo de Sacramentis, inquit, in Sacramentis veritatis nihil eſſe falſitatis, atque ideo numquam licere Miniſtro Sacramentorum certam viam omittere unde ſubdit, quod licet regula illa, quòd in dubiis tutior via eſt eligenda, in aliis quoque materiis, ut plurimum veritatem habeat; negari tamen nequit, quin in materia Sacramentorum ſpecialiorem inducat obligationem, utpotè quæ nihil admittere poſſunt falſitatis, nec materialiter, nec formaliter, atque ideo in eorum adminiſtratione inquit dubia ſemper eſſe relinquenda, & tantum certa amplectenda, ne Sacramentum periculo nullitatis exponatur. Undè loquens de dubio facti docet, quòd in collatione Sacramentorum, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, quando dubium aliquod emergit, ſententia tutior pro ſalute illius cui conferentur eſt amplectenda, ut verb. gr. ſi dubitatur an infans fuerit baptizatus, vel non, oportet illum iterum baptizare ſub conditione, ſi non es baptizatus ego te baptizo, & cæt. quod etiam à ſimili dici debet, quando ſalus corporalis alicujus periclitatur, tunc enim Medicus ſuccurrere tenetur eo medicamento, quod tutius eſſe judicat, aliàs graviter peccaret, ſi eo poſthabito experiendi gratia, medicamentum minus certum adhiberet. Hoc idem etiam docet ibi Doctor de dubio Juris circa licitam Sacramentorum, & præſertim Baptiſmi adminiſtrationem, ſivè enim dubium juris contingat in forma neceſſaria ex parte Sacramenti à Chriſto inſtituta, ſivè in forma neceſſaria ex parte miniſtri ſecundum Eccleſię inſtitutionem, inquit Miniſtrum ſecundum rectum ſuæ conſcientię dictamen, tum ad vitandum peccatum, tum ad evadendum periculum irritandi Sacramentum, debere ſemper, ſi poſſibilitatis adeſt, tutiorem eligere viam, ut etiam notavit Vulpes diſp. 73. citat. art. 3. & 4.

56 In aliis verò dubiis, in quibus non eſt adeò urgens neceſſitas, ſatis probabile eſt nec etiam tam arctam intercedere obligationem ad tutiorem partem amplectendum, præſertim ſi grave aliquod incommodum inde ſequatur; v. g. qui de natalibus ſuis dubitat, an legitimus ſit, vel illegitimus non tenetur ſemper ſequi partem rigidiorem, & tutiorem, ſed adhuc mitiorem, & magis favorabilem ſequi poteſt, dummodo probabilis ſit, & tuta, ità tenent Navarrus, Sylveſter, Panormitanus, Averſa, Abellius, & alii Doctores, qui etiam id deducunt ex eodem cap. cit. *Ad audientiam*, & cap. *ſignificaſti*, ubi maximè regula illa approbatur, *in dubiis tutior pars eſt eligenda*, ibi enim quamvis juſſerit Pontifex dubitantem de homicidio ab Altaris miniſterio abſtinere ob Sacramenti decentiam, & reverentiam non tamen juſſit beneficiis Eccleſiaſticis expoliari, erat enim notabile detrimentum, quod noluit Pontifex ob ſolum dubium injungere. Hoc etiam ratio ſuadet, quia lex quæ continet notabilem incommoditatem, non obligat, niſi ſit ſufficienter promulgata, & propoſita, ed ea quæ ſub dubio proponitur, non cenſetur ſufficienter promulgata, ergo ſi detur caſus, in quo tale incommodum immineat, quod quidem non ſufficienter excuſaret, ubi res eſſet certa, excuſabit tamen, ſi res eſt dubia, nec eſt cogendus quis cum tanto rigore ob ſolum dubium certum ſubire detrimentum, & magnum incommodum, quia ſæpè lex quamvis certa cum notabili periculo obligare non ſolet; ergo tantò magis non obligabit, ubi eſt tantum dubium, vel juris, vel facti; undè benignè poſſunt interpretari leges, nec cenſeantur tam ſeverè obligare, ut ob ſolum dubium cogant homines ſubire notabile damnum; ut ait Averſa q. 18. ſect. 21. Cæterum quodnam; & quale ſit, vel eſſe debeat notabile incommodum, & detrimentum quo quis ab obligatione excuſetur in caſu dubii juris, vel facti, prudenti judicio pro rerum, ac negotiorum diverſitate expendendum eſt.

57 Notanter autem dixi, ſi ſtante dubio, & facta diligentia, quæ tunc fieri poteſt, appareat notabile detrimentum in eo, qui tutiorem partem ſequeretur, non eſſe hunc in tali caſu obligandum; quia ſi è contra ſtante dubio juris, vel facti poteſt quis abſque magno incommodo, & notabili detrimento ſequi tutiorem partem, puto cum Averſa loc. cit. & cum communi ſententia in tali caſu verè ad id teneri, & in hoc ſenſu pluries dixi 2. ſentent. diſput. 5. quæſt. 2. de Conſcientia probabili regulam illam de ſequenda tutiori via in dubiis eſſe generalem in

omni-

Digitized by Google

omnibus materiis moralibus, quando nimirum id fieri poteſt abſque magno incommodo, & notabili detrimento. Quod quidem pluribus, & manifeſtis exemplis ſolet declarari, nam qui dubitat, an hodie ſit dies feſtivus, tenetur audire ſacrum. & ſi in die feſto poteſt quis audire hanc Miſſam, & dubitat, an hanc omittendo ſit habiturus copiam alterius, illam audire omnino tenetur, & ſi dubitet, an hodie ſit dies jejunii, jejunare tenetur; non enim hoc eſt adeò grave incommodum, ut homo firmæ valetudinis excuſetur, ſimiliter ſi dubitat Sacerdos, an hodie Horas canonicas recitaverit, nec dubium deponere poteſt, eas recitare tenebitur; Et ratio horum eſt quia cavendum eſt periculum faciendi id, quod in ſe materialiter ſpectatum ſit malum, quando abſque notabili incommodo, & detrimento vitari poteſt, ſed ibi propriè eſt periculum, ubi dubium, ergo, &c.

58 Tertiò dicendum eſt, quod ſi dubium occurrat in materia juſtitiæ, & dubitandi ſuffragatur poſſeſſio, peculiaris ratio eſt, ut is licitè amplecti poſſit partem ſibi favorabiliorem. Hæc eſt communis ſententia, qua certa lege ita ſtatutum eſt, non eſſe quempiam cogendum reſtituere, quod poſſidet, niſi quod conſtet eſſe aliorum, ita habetur L. 1. C. de conditionibus Incertis; & in dubio meliorem eſſe conditionem poſſidentis ſtatutum eſt de regulis juris in 6. & ſuadet etiam ratio, ideo enim in materia juſtitiæ potior eſt conditio poſſidentis, ut ea poſſeſſione adjutus poſſit ſequi partem minus tutam, præmiſſa debita diligentia, quia ex altera parte jus dubium eſt æquale inter ipſum, & non poſſidentem; ex altera verò jus ſuæ poſſeſſionis eſt certum, ac proinde tamquam potiori jure fretus vincit alterum; nam quamvis modo dubitet, jam tamen bona fide poſſederat; unde ipſamet poſſeſſio dat ei jus certum retinendi, quamdiù non conſtiterit rem eſſe alienam; ſicut qui certo annorum ſpatio aliquid bona fide poſſedit, illud ſibi præſcribit, & præſcriptio dat ei jus certum, & abſolutum dominium, itaut deinceps reſtituere non teneatur. Sed quamvis ſit communis opinio, ut dicebam, principium illud, quod habetur in regulis juris in 6. *in pari cauſa potiorem eſſe conditionem poſſidentis*, locum habere in materia juſtitiæ, non omnes tamen conveniunt utrum in omni materia militet idem principium; & plures negant in materia aliarum virtutum eam regulam verificari, & conſequenter dicunt, quando dubium adeſt dictans nos obligari ad aliquem virtutis actum, vel ad aliquid omittendum, non poſſe deponi conſcientiam dubiam judicando oppoſitum, ſed eſſe èliciendum judicium ſimile, ita Sayrus, Azorius, Vaſquez, Turrianus, & alii, quos refert Sanchez in ſumma l. 1. c. 10. hoc tamen non obſtante.

59 Quarto dicendum eſt, prædictam regulam tranſcendere per omnem materiam cujuſcumque virtutis, & poſſeſſionem non ſolum favere in materia juſtitiæ, ſed etiam in quavis alia materia, ita quod ſi adhibita morali, & ſufficienti diligentia dubium vinci non poſſit tutius eſt ſequi illam partem, quæ poſſidenti favet, niſi in aliquo peculiari caſu contrarium, expreſsè deciſum ſit in jure. Ita Sanchez citat. Filliuccius, Caſpenſis, Averſa, Bonacina, Lanfrancus, Baldellus, Caramuel, Bardius, & plures alii.

Ratio eſt, quia poſſeſſio eſt titulus communis, & univerſalis omnibus virtutibus, & non ſolum in materia juſtitiæ, ſed etiam in materia aliarum virtutum melior eſt conditio poſſidentis, v.g. qui non eſt obligatus præcepto Religionis in profeſſione eſt ſuæ libertatis quod illam virtutem, & ſic de aliis, & ne fiat lis de nomine, etiamſi concedatur poſſeſſionem in rigore acceptam in ſola juſtitia reperiri, certum tamen eſſe debet in materiis aliarum virtutum aliquid æquivalens inveniri.

Confirmatur, quia quo ad hoc eadem prorſus militat ratio in materia juſtitiæ, & in materia aliarum virtutum, ut notat Bardius diſputat. quinta de Conſcientia dubia, c. 3. ſicut enim in materia juſtitiæ, ex vigente dubio, reſultat quædam æqualitas inter obligationem reſtituendi, & inter poteſtatem retinendi, & ideo cum accedit poſſeſſio, & huic parti adhæret, debet pars iſta prævalere, & in ejus favorem decidendum eſt; ita in aliis virtutibus, quando viget dubium, an ſit obligatio, v.g. exercendi actum religionis, reſultabit etiam quædam æqualitas inter Religionem, & libertatem, ac proindè cum penſatis omnibus voluntas ſua fruatur libertate, & eam poſſideat, poſſeſſio prævalere debet, ſicut dicitur in materia juſtitiæ, & per conſequens libertatem poſſidens ab obligatione Religionis debet abſolvi, nam ex parte voluntatis eſt jus fortius, nec certum debet vinci ab incerto; ac proindè in materia cujuſcumque virtutis regula illa poteſt habere locum, quod melior eſt conditio poſſidentis.

60 Notanter autem dixi in concluſione, niſi contrarium in jure expreſſum fuerit, quia in hoc caſu juri ſtandum eſt, ſi enim lex poſſidenti reſiſtat, tunc poſſidentis conditio non erit potior neque pro ipſo poſſidente judicandum erit, cum neque pro ipſo èxtabit præſumptio, tunc enim haberetur cauſæ diſparitas, quæ eſt limitatio illius regulæ, *in pari cauſa potior eſt conditio poſſidentis*, paritas enim iſta non habetur, ſi jus poſſidenti reſiſtat. Hinc etiam concedendum eſt, quod ait Vaſquez diſp. 65. illi regulæ, quod *in dubiis melior eſt conditio poſſidentis* derogari per aliam juris regulam quod *in dubio favendum eſt Reo*, unde ſi dubium oriatur, an quidam ſit filius legitimus Franciſci, etiamſi alii fratres maneant in poſſeſſione hæreditatis paternæ adhuc judicandum erit in favorem illius: & ſi dubium oriatur, an hic ſit Antonii ſervus, vel ſit liber, etiamſi Antonius maneat in poſſeſſione, adhuc judicandum eſt in favorem libertatis, quia in iis & ſimilibus caſibus multo plus æſtimatur id, quod cedit in favorem Rei, quam illud, quod cederet in favorem poſſidentium, quia lege ita deciſum eſt.

Hinc colligitur rectè eſſe poſſe aliqua lege definitum, ut ubi dubium emerſerit, tutior pars eligatur, vel ut ſpreto dubio licitum ſit favorabiliorem partem amplecti, & tunc tali legi ſtandum eſſe, quia certè poteſt lex imponi, ut qui dubitaverit de aliquo jure, vel facto, in tali caſu teneatur, vel poſſit ita ſe gerere, hoc enim planè lex humana ſtatuere poteſt in rebus ſibi ſubordinatis, & tunc certum eſt, ac manifeſtum quid unuſquiſque ad præſcriptum talis legis facere poſſit, vel debeat. Et huc ſpectat, quod in cap. *Is qui* ſtatutum eſt, quod ſi non ſit jure expreſſa irregularitas pro tali, vel tali cauſa, non teneatur quiſquam ſe gerere, ut irregularem: & quod ſtatutum eſt cap. *Ad audientiam* dubium de homicidio ab altaris miniſterio abſtinere debere, eſt alioqui hac lege ſeclusa, ille obligatus non fuiſſet ſe gerere, ut irregularem pro tali dubio. Et ſic pariter per alias leges ſtatutum eſt, in dubiis favendum eſſe Reo, aliaque hujuſmodi, quæ partem magis favorabilem commendant.

61 Quinto tandem ex præmiſſa doctrina ſolent inferre Doctores deciſionem plurium caſuum, licèt ad diverſas materias pertineat, ut videri poteſt apud Caſpenſem, Bardium, Saccum, Oviedo, Layman, & alios paſſim: ſed ad vitandam prolixitatem, & confuſionem ſat erit cum Lezana diſp. 12. q. 5. regulas aliquot generales pro ſimilibus caſibus afferre. Prima eſt in dubiis caſibus ad Deum per orationem recurrere, ut mentes noſtras illuminare dignetur juxta illud 2. Paralip. 20. *Cum ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus refugii, ut oculos noſtros ad te dirigamus*. Secunda eſt, curare per ſtudium, ac doctorum virorum conſilium veritatem addiſcere, ignorantiæ tenebras depellere, & conſcientiam dubiam, ſufficienti adhibita diligentia deponere ad vitandum peccandi periculum; quòd ſecum dubia afferre ſolent; nam ſi facta pro ipſa deponenda ſufficienti diligentia adhuc remanet, jam illa non erit amplius vincibilis, ſed invincibilis, & ita à peccato excuſare poterit. Tertia eſt, in ſimilibus dubiis caſibus agere, quòd juxta materiæ exigentiam omnibus penſatis minora habet incommoda. Quarta tandem eſt applicare, & obſervare regulas generales in Jure traditas, quales ſunt: *Tene certum, & omitte incertum, in dubiis tutior pars eſt eligenda, in dubiis melior eſt conditio poſſidentis. Ex duobus malis minus eſt eligendum*, & ſimiles, de quarum intelligentia jam ſupra dictum eſt. Neque illæ duæ regulæ, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, & quod in dubiis melior eſt conditio poſſidentis, ſunt inter ſe contrariæ, ita quod invicem ſe expellant, ut verba ſonare videntur, quia ſi adhibita morali, & ſufficienti diligentia dubium vinci non poteſt, tutius eſt ſequi illam partem, quæ poſſeſſioni favet, unde adhuc illa regula verificatur, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, eò quòd tunc facta ſufficienti diligentia ad evincendum dubium, tutior pars ſit, non expoliari poſſeſſione qui poſſidet.

QUÆSTIO QUARTA.

An licitè poſſimus Conſcientiæ probabili conformari.

62 DE Conſcientia probabili, ſeù opinativa jam ex profeſſo tractavimus, lib. 2. de ſentent. diſp. 5. q. 2. & 3. adeo ut nihil fere ſuperſit addendum, nihilominus pro complemento hujus primæ Diſputationis de Conſcientia, plura majoris momenti ibi fusè tradita, breviter percurremus, ac veluti in compendium redigemus, & majori perſpicuitate ad faciliorem omnium captum. Hic autem advertendum eſt ibi dictis non eſſe idem, opinionem eſſe probabiliorem & eſſe tutiorem, quia eſſe probabiliorem reſpicit veritatem magis, vel minus oſtenſam, eſſe verò tutiorem reſpicit minus periculum, unde opinio probabilior poteſt eſſe minus tuta, & tutior minus probabilis.

Digitized by Google

ARTICULUS PRIMUS.

Quæſtionis Reſolutio.

CONveniunt omnes neminem conformari poſſe Conſcientiæ improbabili: Ratio eſt, quia ſicut Conſcientia, ſeu opinio probabilis eſt judicium gravi fundamento auctoritatis, aut rationis magni momenti ſuffultum, ita conſcientia, ſeu opinio improbabilis in re morali eſt judicium de honeſtate, vel malitia, aut indifferentia operis, vel objecti, levi vel nullo innixum fundamento. Quoniam igitur cum tali aſſenſu judicium practicum prudentiale ſtare non poteſt de conformando ſe cum illo, nam potiùs tale judicium imprudens, & temerarium eſſet, ideò homo tali conſcientiæ, & opinioni licite conformari non poteſt. Conveniunt etiam neminem teneri conformari conſcientiæ probabili; quamvis enim hæc ſit aſſenſus intellectus ad alteram partem determinatus, ut conſtat ex dictis q. 1. art. 2. num. 12. in quo à conſcientia dubia differt, quæ talem determinationem non importat, ſed potiùs ſuſpenſionem aſſenſus; nihilominus quia eſt aſſenſus incertus, & fallibilis, & cum timore ſeù formidine partis oppoſitæ, ſicut & opinio, cui innititur, & ideò neminem cogit ad conformandum ſe cùm illo, ſed hominem relinquit in libertate ad id faciendum vel non faciendum, aliàs conſcientia probabilis à vera, & certa non differret, cui propterea conformari tenetur. Solùm igitur quæſtio eſt, an conſcientiæ probabili licitè poſſimus conformari, & præſertim in concurſu probabilioris, itaut licitè poſſit homo conformari conſcientiæ, ſeù opinioni minus probabili relicta probabiliori.

63 Prima opinio docet, quod licèt ſimpliciter, & abſolutè loquendo licite poſſit homo Conſcientiæ probabili conformari non tamen in concurſu probabilioris, & tutioris, atque ideo nobis licitum non eſſe ſequi minus probabilem, minuſque tutam opinionem probabiliori, & tutiori relicta. Hanc opinionem, ait Amicus diſp. 15. ſect. 4. eſſe ferè omnium antiquorum Theologorum, pro qua citari ſolent Arrianus, Henricus, Gerſon, Gabriel Major, & alii, ex Recentioribus tuentur Comitolus in reſponſ. moral. lib. 5. c. 15. Philaletus in libello de Opinionum praxi quæſt. 5. & noviſſimè omnium Merenda in Diſp. de Conſilio minime dando extra caſus regulæ de duobus malis, juxta opinionem ſpecificantem probabiliter actum pro licitò in occurſu opinionis ſpecificantis ipſum probabiliter pro licito. Secunda opinio, quæ communis eſt omnium Recentiorum in currenti ſæculo, aſſerit non ſolum poſſe hominem licitè conſcientiæ probabili conformari ſimpliciter, & abſolute loquendo, ſed etiam in concurſu probabilioris, & tutioris, atque ideo hominem licitè, & rectè agere ſequendo opinionem probabilem, quæ proponit aliquid ut licitum, & honeſtum etiam relicta parte probabiliori, & tutiori; Aliqui vero id aſſerunt indefinitè, & abſque ulla limitatione, itaut in omni caſu, & in omni materia licitum ſit ſequi minus probabilem, minuſque tutam: Alii autem id aſſerunt adjectis quibuſdam limitationibus, de quibus art. ſeq. ita Medina, Navarrus, Suarez, Vaſquez, Sanchez, Valentia, Becanus, Caſpenſis, Arriaga, Amicus, Averſa, Oviedo, Serra, Morandus, Salas, Tannerus, *Lezzana*, Baldius, Hacquetus, Paſqualigus, Azorius, Poncius, Hambertus, Abellius, & alii Recentiores paſſim. Pro reſolutione.

64 Primò dicendum eſt, poſſe hominem in rebus moralibus, & agibilibus conformare ſe conſcientiæ, ſeu opinioni probabili; Hæc eſt communis ſententia; ubi nomine probabilis opinionis eam intelligimus, ut conſtat ex dictis diſp. 5. cit. de Actibus humanis quæſt. 2. articul. 1. quæ tum ratione probabili, tum gravi auctoritate nititur; addimus autem rationi auctoritatem, quia ut advertit Abellius cap. 7. de Actibus humanis ſect. 6. licet in rebus ſpeculativis, quæ ad fidem non pertinent, argumenta ex ſola ratione deducta ſufficiant ad ſententiam aliquam non ſolum probandam, ſed etiam demonſtrandam; in practicis tamen & moralibus, ubi agitur de divinæ legis notitia & obſervantia, aut tranſgreſſione dignoſcenda, intellectus humanus ſibi non ſufficit, & ſola ratio humana plerumque caligat & deficit. Cùm igitur ſententia probabilis talis debeat eſſe, ut quamvis certa, & infallibilis non ſit, tuto tamen teneri poſſit, planè argumenta ex ratione deducta, quæ ad ejus probabilitatem non parum conferre poſſunt, gravi aliqua Doctorum auctoritate fulciri debet, ut ſi perſpicacitate ingenii, & acumine id, quod juſtum eſt, & rectum aſſequi non poſſumus, humilitate ſaltem, & demiſſione aſſequamur, & a pravo, atque injuſto dignoſcamus. Quo ſuppoſito ita probatur concluſio, quia ut aliquis licitè operetur, ſufficit quod regulam rationis ſequatur; ſed eo ipſo quo aliquis à Conſcientia probabili ducitur, ſequitur regulam rationis, & rectam noſtrarum operationum menſuram, quia ſequitur dictamen intellectus practicum, quo prudenter judicat, hic, & nunc eſſe operandum; ergo licitè operatur; Major patet, probatur minor quia cum homo operatur, non ex levi, ſed ex gravi fundamento auctoritatis, vel rationis, prudenter; & non temerè operatur, ſed qui operatur ex conſcientia ſive opinione probabili, tali modo operatur, ſiquidem talis eſt natura conſcientiæ, aut opinionis probabilis; ergo ſic operans prudenter operatur, neque periculo peccandi exponitur, ſicut operans ex dubia conſcientia.

65 Dices, nullus poteſt ſe conformare conſcientiæ dubiæ, ut patet ex dictis; ergo neque conſcientiæ probabili; conſequentia probatur, quia utriuſque eadem ratio militare videtur, ſicut enim operans juxta conſcientiam dubiam peccaret, quia periculo peccandi ſe exponeret, ſic & qui operaretur ex Conſcientia probabili.

Reſpondeo negando conſequentiam, lata namque verſatur diſparitas inter conſcientiam probabilem, & practicè dubiam, qui enim hanc habet, & ex ea operatur, nullum habet judicium determinatum de ſuæ operationis honeſtate, ſed omnino ſuſpenſus manet, & anceps an bona ſit, vel mala, & ideo temerè operatur peccati periculo ſe exponendo, cum quantum eſt ex ſe non magis tendat in bonum, quam in malum: verum qui ex conſcientia probabili operatur eſto operetur cum formidine partis oppoſitæ, quia talis formido eſt de eſſentia aſſenſus opinativi, ut a ſcientifico ſecernitur, nihilominus judicium habet determinatum practicum, & prudentiale de ſuæ actionis honeſtate, & ideò licitè, & prudenter operatur, neque periculo peccandi practicè ſe exponit, ſicut qui operatur ex conſcientia dubia.

Urgebis rurſus, quia ſi licitè poſſet homo in rebus moralibus & agibilibus conformare ſe conſcientiæ, ſeù opinioni probabili ſequeretur poſitum eſſe in arbitrio cujuſcumque operari quomodocumque voluerit, eo quod in moralibus omnia ferè ſunt poſita ſub opinione Doctorum. Reſpondeo negando conſequentiam, quia conſcientia probabilis eſt actus prudentiæ, quæ rectam finis intentionem ſupponit, & omnium circumſtantiarum circumſpectionem requirit, & opinio probabilis eſt, quæ ex gravi fundamento rationis procedit, vel auctoritatis quo deficiente jam non erit amplius conſcientia, aut opinio probabilis, ſed improbabilis, aut erronea; ideoque negatur eſſe in poteſtate cujuſque operari, ſicut voluerit, aut conſcientiam probabilem ſibi fingere, ſi talis non erit.

66 Secundò dicendum eſt, licitè poſſe hominem conformari conſcientiæ minus probabili relicta probabiliori, & ex duabus probabilibus ſententiis contradictoriè oppoſitis, quæ verſantur circa aliquam actionem humanam, utrum ea licita ſit, nec ne, poſſe quemvis relicta probabiliori ſequi minùs probabilem. Ita Auctores omnes pro ſecunda ſententia citati, & innuitur à Doctore 4. d. 15. q. 2. in fine, ubi docet furantem in extrema neceſſitate non teneri ad reſtitutionem, etiam eum ad pinguiorem pervenerit fortunam, etiamſi oppoſita opinio ſit tutior, & ſecundum aliquos etiam probabilior, & rurſus quæſt. 2. prolog. in fine, ubi videtur velle, quod in rebus dubiis locum habet labor Doctorum, & Expoſitorum, ex quo ſequitur, quod quando Doctores docent aliquam opinionem eſſe probabilem, etſi ſit minus tuta, poteſt quilibet eam ſequi abſque ullo periculo peccandi, alioquin ſi ſemper pars tutior eſſet amplexanda, non liceret unquam ad conſilium peritorum recurrere, unuſquiſque enim per ſe noſcit; quæ ſit tutior, & quæ ſit minus tuta, cum in Lege Chriſti non detur perplexitas.

67 Ratio à priori pro hoc aſſerto jam aſſignata fuit diſp. 5. cit. q. 2. ar. 2. n. 50. quia, ſcilicet, operans juxta opinionem probabilem non temerè, aut imprudenter operatur, etiamſi oppoſita opinio ſit probabilior, & tutior, ergo non peccat, conſequentia patet, quoniam qui peccat, prudenter non operatur; probatur aſſumptum, ſiquidem talis opinio, & conſcientia, eo ipſo quo eſt probabilis, gravi nititur fundamento rationis, vel auctoritatis, atque adeo licitè ſecundum illam operari poteſt.

Confirmatur, quia non tenemur ad id, quod melius & perfectius eſt, ſed ſufficit, ut ſequamur id, quod in praxi eſt rectum, & ſecurum, alias conſilia omnia Evangelica eſſent in præcepto, quod nimis durum eſſet, & contra illud Chriſti Matth. 11. *Jugum meum ſuave eſt & onus meum leve*; ergo licèt opinio, & conſcientia probabilior ſit perfectior, & ſecurior, non tamen ad eam obligatur, ſed ſufficit ſequi id, quod in praxi eſt rectum, & ſecurum, qualis eſt etiam conſcientia, & opinio minus probabilis. Præterea neque obligamur ex duabus ſententiis probabilibus contradictoriè oppoſitis tutiorem amplecti, ſed illa relicta minus tutam ſequi poſſumus, ut patet de opinione aſſerente eum, qui in peccatum mortale lapſus eſt, ad confitendum ſtatim habita Confeſſoris copia obligari, quæ D. Bonaventuræ tribuitur in 4. d. 17. p. 2. a. 2. q. 2. licet ibi de Religio-

Digitized by Google

ligioſis tantum id teneat, non de Laicis, quos dicit tempus Quadrageſimæ expectare poſſe, & de communi opinione oppoſita id negante; planè enim conſtat primam ſententiam in praxi longe tutiorem, & ſaluberiorem eſſe, quod tamen non obſtat, quin ſententiam oppoſitam licite, ac tuto quilibet ſequi poſſit; ergo à pari poterit quis licite, ac tuto minus probabilem ſequi ſententiam probabiliori relicta. Denique quia durum nimis videtur, & multis ſcrupulis expoſitum hominem obligare, ut conſcientiam, & opinionem probabiliorem ſemper ſequatur, nec finis unquam eſſet ſcrupulorum, & dubiorum, & præſertim in timoratæ conſcientiæ viris, qui plus de ſuis timent operibus, ſemper enim dubitarent, quænam duarum opinionum ſit probabilior, an illa quam ſequuntur, vel quam relinquunt.

68 Reſpondent Auctores primæ ſententiæ opinionem probabilem abſolutè ſpectatam utique eſſe poſſe prudentem, ac rectè rationi conformam, ſed comparativè inſpectam; & in concurſu probabilioris, & tutioris talem non eſſe exiſtimandam, ſed potiùs imprudentem, & temerariam ideoque judicium probabile, quod ſit vera, generare non poſſe. Verum rationes adductæ, ſi benè perpendantur probant intentum, non tantum de opinione probabili in ſe, & abſolute inſpecta, ſed etiam comparativè, & in concurſu probabilioris, & ut arguebamus loc. cit. cum Bardio diſput. 4. c. 10. major illa probabilitas, & ſecuritas, quæ in oppoſita ſententia reperitur, non deſtruit probabilitatem, & ſecuritatem illam, quæ in alia opinione reperitur minus probabili, ut patet in ſimilibus phyſicis, & moralibus, nam album ut octo, ver. gr. non impedit quin album, ut ſex, dicatur adhuc verè, & propriè album, nec homo prudens, ut ſex, propriè diceretur imprudens in comparatione prudentis, ut octo, & ſic de aliis ſimilibus. Hoc idem explicuimus ibid. quæſt. 2. num. 95. aptiſſimo exemplo; nam duplex eſt via v.g. hinc adeundi Florentiam, via communis, & trita, quæ nullum patitur periculum latronum, altera verò brevior non adeo trita, & tuta, in qua ſolent interdum latrones inſidiari; ſi facta ſufficienti diligentia, & perquiſitione certificor in hac breviori via hic, & nunc non eſſe latrones, nec ullum adeſſe periculum, planè nemo negare poteſt me per hanc iter capere poſſe prudenter, & ſine periculo relicta via communi, & tutiori ea diligentia adhibita, unde in hoc ſenſu licebit hanc breviorem viam alioquin de ſe minus tutam appellare hic, & nunc viam bonam, & rectam practicè, adhibita nimirum præfata diligentia: ſic igitur in propoſito, opinio minus probabilis etiam in concurſu probabilioris poteſt appellari via veritatis practicæ, & via tuta, nam quamvis in aliqua actione periculum peccati eſſe poſſit, ſi tamen quis tanta cautione eam agat, ut probabiliter, & prudenter judicet tale periculum caveri, non peccat nec imprudenter agit, nec periculo peccandi ſe exponit, niſi fortè materialiter, hoc eſt faciendi rem materialiter malam, non verò formaliter, ſicut invincibiliter ignorans hodie eſſe feriam ſextam, ſi comedit carnes, dicitur facere actionem materialiter malam, quia eſt in ſe prohibita non autem formaliter quia hic & nunc ei non imputatur ratione invincibilis ignorantiæ.

69 Sed adverſarii obiiciunt, ut cautè quis procedat quantum ſatis eſt ad prudenter agendum, non debet ſe exponere periculo peccandi; ergo quamdiù res non eſt omninò certa, debet ſequi opinionem magis tutam, vel magis probabilem; talis autem eſt opinio probabiliter ſpecificans actum pro illicito in concurſu alterius ſpecificantis ipſum pro licito, quia illam ſequendo, hoc eſt, ab actu abſtinendo, nullum incurritur peccandi periculum, ſicut incurritur aliam ſequendo, id eſt, actum eliciendo.

Confirmatur, quia operans ex opinione minus probabili in concurſu probabilioris deberet operari cum formidine opinionis contrariæ probabilioris; at ex conſcientia dubia operari non licet, ut conſtat ex dictis qu. 3. art. 1. nam operans cum dubio practico manifeſtè ſe exponit periculo errandi, & juxta regulam Juris, *in dubiis tutior pars eſt eligenda*, ergo &c. Demum hinc ſequeretur, poſſe etiam hoc fieri cum graviſſimo detrimento, & damno proximi, ut ſi medicus relicto medicamento certo applicaret infirmo aliud incertum, & probabile; Vel ſi Miniſter Sacramentorum relicta certa ſententia ſequeretur ſolam probabilem circa materiam, & formam illorum &c.

70 Reſpondetur ex dictis diſp. cit. quæſt. 2. num. 56. ubi hoc argumentum adductum eſt, ut caute quis procedat quantum ſatis eſt ad prudenter operandum, ſufficit, ut tantam adhibeat diligentiam, qualis neceſſaria eſt, ut non ſe exponat periculo peccandi formaliter, etiamſi exponat ſe periculo peccandi materialiter, quod pluribus exemplis ibi demonſtravimus; nemo enim obligatur ad ſtatim confitendum in die Palmarum, ſed poteſt Confeſſionem licitè differre uſque ad Dominicam in albis, & tamen non eſt omninò certus, quod nullum ſit habiturus impedimentum, ſed tantum id moraliter ſupponit: ſic etiam nullus Sacerdos obligatur ad Divinum officium ſummo manè recitandum, ſed poteſt licitè illud differre uſque ad Veſperam, quando nullam probabiliter timeat gravem occupationem Veſperi, & tamen tunc ſe exponit periculo peccandi materialiter, ideſt, faciendi rem in ſe prohibitam, non minus, quam qui opinionem minus tutam ſequitur; non enim omnino certus eſt ſe Veſperi non ægrotaturum, aut oblivionem paſſurum, aut aliud grave impedimentum non habiturum, ſed ſolum moraliter, & tamen non ob id ab ullo Doctore obligatur ad eam tutiorem anticipatam recitationem; Si ergo pariter in propoſito falſum eſt, quod quamdiù res non eſt omnino certa, ſequi debeamus opinionem magis tutam, vel probabiliorem, & advitandum peccatum ſemper adhibere teneamur omnem diligentiam moraliter poſſibilem, ſed ſatis erit adhibere moraliter ſufficientem.

71 Ad confirmationem negatur conſequentia, nam etiam operans ex opinione æquè probabili cum ea, quam relinquit, imò etiam ex probabiliori, habet iſtam formidinem, ea enim, quatenus eſt ex parte ſui objecti, eſſentialis eſt omni opinioni ſive ſit minus, ſive æqualiter, ſive magis probabilis, quia in hoc diſtinguitur opinio à ſcientia, ſeu conſcientia certa; neque confundenda eſt formido cum dubitatione, & hæſitatione propriè dicta, nam dubitare eſt intellectum de utraque contradictionis parte ancipitem eſſe, & nulli determinatè adhærere, ut ait Doctor 3. d. 39. qu. un. formidare verò eſt in alteram quidem partem aſſentire, ſed non per rationes determinatas, & evidentes, ſed ſolum probabiles, quæ proindè intellectum totaliter non convincunt. Et cum dicitur cum dubio operari non licere, quia ſi operans periculo errandi exponitur advertendum eſt ex diſp. cit. qu. 2. num. 112. dubium ſumi poſſe tripliciter, ſcilicet, propriè, minus propriè, & communiter, primo modo intellectus dicitur dubius, quando ex defectu rationis probabilis hinc indè nulli parti determinatè præbet aſſenſum, ſed manet ſuſpenſus, & anceps, & hoc eſt dubium propriè dictum, quod conſcientiam dubiam conſtituit propriè dictam; ſecundo modo contingit quando quæſt. pro utraque parte agitata, licet intellectus ex pondere rationum in unam partem inclinet, non adhuc tamen determinatum illi præſtat aſſenſum, quia premitur adhuc gravitate alicujus rationis pro altera parte militantis, ratione cujus judicium fluctuat, nec altera pars quæſtionis, in quam inclinat, pervenit adhuc ad verum probabilitatis ſtatum, & dubitatio in hoc ſenſu rationem adhuc habet potiùs ſuſpicionis, quam probabilis opinionis. Tertiò tandem modo dubium dicitur, quando in controverſia examinata hinc indè, ex gravitate rationis, & auctoritatis intellectus ad alteram partem determinatur, tamquam omninò probabilem ſufficienter ſolvendo rationes pro altera parte, & hæc verè dicitur opinio probabilis, per quam probabilitatem excluditur omne dubium primo, & ſecundo modo ſumptum, & ſolùm remanet dubium quod proponitur phyſicæ, & evidenti certitudini; & in hoc ſenſu omnis controverſia, quantumcumque habeat opiniones hinc inde probabiles dicitur in dubium verti, quatenus dubietas opponitur veritati, & certitudini ſcientiæ. Quando ergo dicitur licitum non eſſe cum dubio operari, intelligitur de dubio primo, & ſecundo modo, quia operans exponeretur periculo errandi; at cum dubio tertio modo licet quia hoc eſt dubium pure ſpeculativum, quod ſecum admittit nedum opinio probabilis, ſed etiam probabilior, non tamen admittit primum vel ſecundum dubium, quæ duo tantum ſecum ferunt periculum, ideo cum opinione probabili licet in quibuſdam caſibus operari; Quam limitationem addo, quia etiam in opinionibus probabilibus eſt obligatio ſequendi tutiorem, quando ſequendo minus tutam fieret grave aliquod damnum, ſive ſpirituale, ſive temporale proximo, vel adeſſet periculum ipſis, ut in caſibus relatis in ultimo argumento ex abſurdis deducto; tunc enim lege charitatis, miſericordiæ, & aliquando juſtitiæ, ſicut tenemur evitare illud damnum, aut periculum ipſis, *quia unicuique mandavit Deus de proximo ſuo*, ſic etiam tenemur in illis caſibus tutiores opiniones ſequi, quibus talia evitantur damna, & pericula, ut dicemus art. ſeq. alia plura argumenta ex ratione, & auctoritate deducta vide ſoluta diſput. 5. cit. qu. 2. & quæ præſertim objecit Merenda in ſua Diſputatione de Concilio, ex Scriptura, SS. Patribus, & ſacris Canonibus, ac etiam Proſper Fagnanus tractatu de conſcientia probabili noviſſimè edito, qui non niſi poſt hujus Tomi editionem ad manus pervenit.

A R-

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

An conſcientia probabilis poſſit eſſe regula ſufficiens noſtrarum actionum in omni materia.

72 Affirmant nonnulli in omni materia, etiam pro implenda charitatis obligatione licitum eſſe ſequi minus probabilem, & tutam in concurſu probabilioris, & tutioris, tam Sacerdoti in adminiſtratione Sacramentorum, quam Medico in applicandis medicamentis, judici in decidendis cauſis, ac ferendis ſententiis, Regi in gerendo bello, & ſimilibus, & ita præſertim defendit Marcus Vidalis in ſua Arca vitali tract. de opinione probabili inquiſ. 2. Communis tamen opinio negat licitum eſſe uti minus probabili, & tuta opinione, quando id cedit in damnum tertii, ut ſi Confeſſarius juxta probabilem opinionem circa valorem Sacramenti pœnitentem abſolveret, aut Sacerdos baptizando uteretur forma minus probabili dimittendo certam & conſuetam; aut Medicus juxta probabilem opinionem circa Medicinæ qualitatem eam infirmo applicaret relicto medicamento certo; aut Rex inferat alteri bellum ad capiendum Regnum ob jus tantum probabile, & non certum; in his enim, & ſimilibus caſibus tenetur operans ſequi partem tutiorem, & probabiliorem ex obligatione charitatis; quam erga proximum habere tenemur, cum agatur de re valdè gravi, & damnum nimis grave ſequatur caſu, quo opinio minus probabilis à parte rei eſſet falſa, nimirum vel mors infirmi, vel perditio baptizati, vel amiſſio Regni, & ſimilia. Hæc inquam, eſt communis, & receptiſſima ſententia in hoc currenti ſæculo, ita Medina, Suarez, Vaſquez, Sanchez, Paſqualigus, Tannerus, Salas, Arragonus, Cornezo, Lezana, Valentia, Beccanus, Caſpenſis, Poncius, Arriaga, Ovviedo, Morandus, Averſa, Bardius, Serra, Hacquetis, Amicus, Sylveſter, Soto, Layman, & alii Recentiores paſſim, quam ſententiam latè tractavi diſp. 5. qu. 3. quare ſolum hic breviter percurram epilogando, quæ ibi diffuse diximus.

73 Primò itaque probatur hæc ſententia ex fundamentali doctrina tradita loc. cit. num. 136. & 142. quod quædam ſunt quæſtiones verſantes circa honeſtatem alicujus actionis, quæ ſolet vocari materia juris, aliæ verò verſantes circa validitatem alicujus actus, quæ ſolet vocari materia facti; in quæſtionibus primi generis licitus eſt probabilitatum uſus, quia honeſtas actus, & conformitas ad legem præcipientem in illis caſibus ex prudenti judicio, & operantis exiſtimatione totaliter pendet, unde periculum quod tunc tenetur ex ſequela opinionis minus tutæ, & probabilis cavetur ab ipſo, quod operamur ex opinione probabili, nam eo ipſo operamur ex recto, & honeſto conſcientiæ dictamine; Nec refert, quod interdum res aliter ſe habeat à parte rei, quia non adeo rigidè ad honeſtatem actuum Deus nos obligavit, ut ſemper conformari debent objecto virtutis ſecundum eſſe ſubjectivum, quod habet à parte rei; cum impoſſibile ſit moraliter, ut ſinceram, & exploratam rerum veritatem ſemper aſſequamur pro hoc ſtatu; ſed obligavit nos tantum ad agendum ex dictamine, quod probabiliter habere poſſumus de rerum veritate; unde operando cum tali dictamine numquam exponimur periculo violandi aliquod præceptum formaliter, ſed tantum materialiter modo ſuperius explicato. At circa quæſtiones ſecundi generis, quæ nimirum verſantur in materia facti, & circa valorem alicujus actus; cum hic non dependeat ex judicio noſtro quantumvis prudenti, ſed ex natura rei, vel ex voluntate, & inſtitutione alterius, contra prudentiam eſt relicta via certa, & tutiori, operari ex opinione tantum probabili, nam prudentia dictat in tali materia eam actionem in praxi adhibendam eſſe, qua tollatur periculum mali, quod reipſa futurum timetur, quando illa commode adhiberi poteſt. Et hac ratione probat Scotus 4. d. 3. qu. 2. quem plures ſequuntur Recentiores, etiam ex obligatione virtutis Religionis in Sacramentorum Miniſterio licitum non eſſe ſequi opinionem minus probabilem, & tutam relicta probabiliori, & tutiori; quia ſacramenta non validantur ratione noſtræ exiſtimationis, & opinionis, ſed prout in re, & juxta Chriſti inſtitutionem; quare cum Sacramenta ſint miſteria omnimodæ veritatis, inquit Doctor, nullam prorſus falſitatem admittere poſſunt, nec quidem materialiter ſumptam, ideoque virtus Religionis majorem inducit obligationem in Sacramentorum adminiſtratione, quam in alia quacumque materia, & Miniſter tenetur operari ſecundum opinionem illam, quæ magis ipſi rei conformatur, & inſtitutioni Chriſti, cum enim ipſe inſtituerit in tali materia, forma, & Miniſtro, ſi id verè, & in re non adhibetur, Sacramentum non fit.

74 Secundò, ut dicebamus loc. cit. hæc eadem ratio, & regula procedit etiam in opinione à Medico in ægrotorum curatione eligenda; cum enim infirmus eſt in ſtatu adhuc recuperandæ ſalutis, & non penitus deſperatæ, & dubitatur, utrum hoc, vel illud medicamentum ſit profiturum infirmo, nec ne Medicus ſequi debet opinionem tutiorem, illam, ſcilicet, quæ ſecundum artem medicinæ tutior judicatur, aliter peccat; & ratio eſt, quia morbi expulſio, & ſanitas inducenda non pendet ex ejus opinione magis, vel minus probabili, ſed præciſe ab efficacia medicamenti ita ſe habente à parte rei, ut inſitam habeat virtutem morbum expellendi; & ideò quantumvis Medicus applicet medicamentum, quod ſibi efficax videtur ex opinione prudenti, & probabili, ſi tamen tale non eſt à parte rei, nequaquam morbi expulſio, & ſanitas obtinebitur. Addit tamen Monregalis noſter tractat. 1. cap. 7. §. 11. quod ſi Medicus exiſtimat hoc, vel illud medicamentum potiùs profuturum, quam nociturum, etiamſi ſit aliquod periculum nocendi, poteſt illud adhibere, cum infirmus eſt in extremo vitæ periculo nec aliud ſuppetit remedium, tunc enim tutius eſt hoc remedium, adhibere aliquo modo dubium, quam nullum, quia nullum adhibendo certus eſt medicus, quod infirmus morietur. Hac de cauſa inquit Scot. 2. diſp. 14. quæſt. 3. in fine oportet medicum eſſe accuratiſſimum, & ſapientiſſimum, ac omni ſolertia perpendere debere medicamenti qualitatem, ſtatum infirmi, conditionem morbi, tempus propinandi medicinam, & alia hujuſmodi, ut recto judicio, & tuta conſcientia operetur, quæ non niſi ſequendo tutiorem, & probabiliorem aſſequi poteſt, non enim alia via ad eum certitudinis gradum pervenire poteſt, qui moraliter requiritur, ut prudenter in arte ſua operari dicatur; ſic etiam Bonacina diſcurrit cum aliis diſp. 2. qu. 4. punct. 9.

75 Tertio hac eadem ratione dicebamus ibi, quod Judex in judicando, quando ſunt diverſæ opiniones, ſive ſit ſuperior, ſive inferior, opinionem tutiorem ſequi tenetur, illa autem dicitur tutior in hac materia, quæ eſt probabilior, & potioribus nititur fundamentis, unde in cauſa inducta ex parte juris illa eſt tutior, quæ eſt magis conformis ſenſui legis jam recepto, & conſuetudini, in cauſa vero dubia ex facto illa eſt tutior, quæ ſecundum allegata, & approbata eſt magis evidens, non poteſt ergo Judex in ferenda ſententia minus probabilem, ſequi opinionem, quia ipſe eſt perſona publica, & ut publica ſe gerere debet, non autem ut perſona privata, & ideo juxta notitiam publicam in actibus deductam judicare debet, non autem ſecundum propriam, & privatam, etiamſi certo ſciret, quod publicè deductum eſt eſſe falſum; eſto aliqui dicant in tali caſu poſſe, ac debere Judicem omnem viam tentare, ut probabilius in judicio appareat jus illius, quod certò novit eſſe verum rei Dominum. Si vero cauſæ litigantium ſint æquè probabiles, neque adhuc eſt in Judicis arbitratu poſitum, ut litis victoriam adjudicet cui parti maluerit, ut notat Layman tract. 5. de conſcientia cap. 5. ſect. 3. nam Judex non eſt dominus juris, ſed interpres, perindeque jus ſuum cuique tribuere tenetur, quod non faceret ſi duobus æquale jus ad aliquid habentibus totum uni tribueret, quia ſic perſonarum acceptionem committeret contra juris regulam 12. in 6. ubi dicitur *in judiciis, perſonarum, acceptionem habendam non eſſe*, quare in tali caſu vel aliqua juſta compoſitio inter partes litigantes introducenda eſt, ad quam compelli poſſunt, vel uni dimidium, & alteri dimidium alterum juris, aut rei, & qualis eſt, adjudicari debet. Ad Advocatum vero Doctores hanc regulam non extendunt, quia ejus officium non eſt definire, ſeu jus dicere inter partes litigantes, ſed parti uni litigantium aſſiſtere, unde quamvis tueri non poſſit opinionem manifeſtè injuſtam, & ſi eam tuetur, teneatur ad damna utriuſque partis; tamen ſi clientuli cauſam non manifeſtè iniquam, ſed probabilem judicet licitè ejus patrocinium ſuſcipere poteſt, etſi cauſam adverſariam probabiliorem obtinendam arbitretur.

76 Quarto hanc quoque eamdem rationem, & regulam dicebamus loc. cit. ad Reges, & Principes extendi poſſe ad dignoſcendum, quomodo ſe gerere debeant ad bellum inferendum, pro Regno conſequendo; nam ſi alter tyrannicè occupet regnum ad alterum pertinens, nolitque illud reſtituere affirmat Scotus, & cum eo alii Doctores 4. diſt. 15. qu. 2. art. 1. poſſe illi juſtè bellum indicere ad acquirendum ſibi regnum ab illo injuſtè occupatum; ſi vero clare non conſtet regnum ab uno occupatum de jure pertinere ad alterum, ſed pro utraque parte militent rationes probabiles, tunc unus Rex adverſus alium Regem, vel Principem non ſibi ſubjectum nequit licitè cauſam examinare, ſententiam ferre, & tanto minus armis, vel bello regnum illud invadere, ut ſibi acquirat, quia in Judice ut juſte judicet, & ſecundum rectum conſcientiæ dictamen neceſſaria eſt judiciaria poteſtas ex Scoto 4. l. 19. quam nullus

Digitized by Google

Rex habet in alium Regem, vel abſolutum Principem ex eodem 4. d. 17. art. 2. & ideo ex nulla opinione poteſt ſecundum rectum conſcientiæ judicium cauſam definire, vel juſtè bellum alteri inferre ad acquirendum ſibi tale regnum cùm enim judicium unius ſupremi Principis non ſe extendat ad dirimendam litem contra alium, neceſſario ſtare debent judicio alicujus tertii, ad talem cauſam definiendam auctoritatem habentis, hic autem non eſt, niſi Imperator, vel Summus Pontifex in toto Orbe terrarum, ſupremi Judices, ac Legiſlatores ex eodem Scoto 4. d. 15. q. 3. ar. 2. qui tandem in tali cauſa definienda debeat ex recto conſcientiæ judicio uti ſemper probabiliori opinione, ut generatim de omni Judice jam dictum eſt. Ex quibus omnibus ſatis conſtat in quibus materiis licitum non ſit minus tutam, & probabilem ſequi opinionem in concurſu tutioris, & probabilioris.

77 Quintò tandem addendum eſt, quod quamvis liceat uti opinione probabili etiam in concurſu probabilioris, & tutioris in quæſtionibus verſantibus circa honeſtatem alicujus actus, ut ſuprà dictum eſt, non tamen expedire ſemper tali licentia uti etiam in caſibus non exceptis. Ita jam ſtatuimus diſp. cit. qu. 2. art. 1. in fine, & ratio eſt, quia ut ibi dicebamus, quamvis interdum ſequi opinionem probabilem relicta tutiori, & probabiliori non ſit nimia licentia, & laxitas; attamen, ut etiam advertit Averſa qu. 18. ſect. 18. in fine, non ſtatim conveniens, & faciendum putare debemus quidquid licitum eſt, ut enim dicebat Apoſtol. 1. Corint. 6. *omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt*, immo ſignum timoratæ conſcientiæ erit, ſi ob fugam, odiumque peccati ſtudeat quis vitare qualecumque periculum faciendi id, quod materialiter fortaſſe malum ſit, & libentius ab his opinionibus probabilibus abſtineat, niſi urgeat occaſio operandi, etenim dubio procul præſtabit ſemper meliora, & tutiora ſequi, ità non minus doctè, quàm piè diſcurrit Averſa loc. cit. & quidem ſatis rationabiliter, quia probabilitatum uſus inventus eſt, & permiſſus non ad relaxandas hominum conſcientias, ſed ſolùm ad ſcrupulos tollendos, & contrarium facere non tam eſſet probabilitatibus uti, quàm abuti. Undè nec ſatis approbavimus ibi, quod dicunt Becanus, Diana, & alii Recentiores poſſe confeſſarium conſulere minus probabilem, nec teneri aperire conſulenti probabiliorem, ſi id ipſe non petat, immò poſſe ſæpè id conſulere, quod minus probabile judicat, ac melius facere ſi id conſulat quod faciliùs, & cùm minori periculo præſtari poteſt. Hoc inquam, nimis licenter, & confidenter dicitur, quia cum minori periculo ſaltem materialiter ſumpto operatur homo ſequendo probabiliorem, & tutiorem, quàm ſequendo minus probabilem, & tutam, quæ ſolet eſſe facilior; quare magis probatur, & placet, quod ibidem ait Averſa, cautos eſſe debere Doctores in tradendis opinionibus, ut non niſi opiniones verè probabiles aſſumant, & conſulant, ne paſſione aliqua ſe ſubripi ſinant, ut probabile ſibi faciant apparere, quod prudenter non eſſet putandum probabile, cauti etiam debent eſſe in conſultationibus, ut petenti conſilium non tantùm minus probabilem conſulant, ſed etiam tutiorem, & probabiliorem ſignificent; immò, & ad hanc exhortari ſi non magnum ſequitur incommodum; quemadmodum rogatus aliquis à viatore ut viam doceat adeundi Florentiam, ſi duæ extant viæ, una communis, & trita, quæ nullum patitur periculum latronum, altera verò brevior non adeò trita, & tuta, in qua ſolent interdum inſidiari latrones, non benè conſuleret ille ſi hanc tantum indicaret viatori petenti, etiamſi hic, & non ſciret in ea periculum latronum non adeſſe, ſed aliam quoque tritam, & tutiorem indicare debet, immò, & ad hanc exhortari, ſi magnum ei incommodum non afferret.

78 Sed contrà prædictas limitationes arguit Marcus Vidalis loc. c. quia eligens opinionem probabilem prudenter operatur, & juxta rectæ rationis dictamen, alioquin opinio probabilis non eſſet; ergò tuta conſcientia ex ea operatur in omnia materia, quia non eſt major ratio, cur opinio probabilis ſit recta operandi regula in una materia magis, quàm in alia.

Confirmatur, quia ſi tenetur Medicus eligere tutiorem, & probabiliorem ob periculum, cui exponeretur ſequendo minus tutam, nempè mortis infirmi; ergo propter idem periculum tenebitur etiam in materia ad honeſtatem actus pertinente ſequi tutiorem, quia cum opinione minus tuta ſemper eſt majus periculum tranſgrediendi legem. Tandem, quia ſi non licet Medico in curandis infirmis uti minus probabili, & tuta, relicta probabiliori, & tutiori, nec minus Sacerdoti in Sacramentorum adminiſtratione, & in quibuſdam aliis materiis apponitur hæc limitatio; ergo præſtabit id negare in omnibus, vel in omnibus concedere, cùm non poſſit ſufficiens ratio diſparitatis aſſignari.

79 Reſpondeo negando conſequentiam, ſiquidem ex ſuperiùs dictis, ac etiam diſp. 5. cit. qu. 3. ſatis patet latum diſcrimen, quod verſatur in quæſtionibus circa honeſtatem, & turpitudinem actus, ejuſque obligationem, & circa facti conditionem, naturam, vel valorem; nam in quæſtionibus primi generis poteſt uſus probabilitatum habere locum, quia honeſtas actus ex prudenti judicio, & exiſtimatione operantis totaliter pendet; hoc autem dici nequit in quæſtionibus ſecundi generis, quia valor, & conditio actus non dependet ex judicio noſtro quantumvis prudenti, ſed ex natura rei, vel ex voluntate, & conſtitutione alterius, ut patet in exemplis adductis de Medico, Judice, & Sacramentorum Miniſtro, etenim in his, & ſimilibus materiis, vel certam, & tutam viam ſequi debemus, vel ſaltem illi proximam, qualis cenſetur opinio tutior, & probabilior, per hanc enim ſolum poteſt operans ad eum certitudinis moralis gradum in his materiis pervenire, qui neceſſarius eſt ad prudenter agendum, licèt in aliis materiis, ubi agitur de honeſtate actus, & obligatione, ad eum per ſolam probabilem pervenire poſſit. Ad confirmationem negatur etiam conſequentia, quia in materia honeſtatis actus, ut modo dicebamus, per ſolam opinionem probabilem cavetur periculum formale tranſgrediendi legem, quoniam ejus honeſtas ex prudenti noſtra exiſtimatione totaliter pendet; at valor Sacramenti, vel medicinæ non pendet ex prudenti Sacerdotis, vel Medici æſtimatione, ſed ille pendet ex ipſa Chriſti inſtitutione, & iſta ex natura ipſa ingredientium, undè nequit Medicus in arte ſua periculum peccandi cavere, niſi ſequendo tutiorem, & probabiliorem, quæ ad penetrandam magis naturam medicaminis ipſum inducit. Ad ultimum tandem negatur quoque conſequentia cum ejus probatione ob rationem diſparitatis jam adductam; aliud eſt enim loqui de uſu probabilitatum in quæſtionibus circà honeſtatem actus, & aliud in quæſtionibus de valore ipſius, cum enim talis valor à judicio noſtro non dependeat quantumcumque prudenti, ſed aliundè, nimirum vel ex alterius inſtitutione, & voluntate, ſicut valor Sacramentorum, vel ab eſſe phyſico, & naturali virtute quam res naturales habent à natura congenitam, ut medicamentorum valor ad morbum expellendum; planè in his materiis minus probabilem, & tutam ſequi non licet, ſed tutiorem, & probabiliorem, quia non niſi hac via ad illum certitudinis gradum poſſumus pervenire, qui moraliter requiritur, ut fiat actus validus, & ſufficiens pro morbi expulſione, & valida Sacramenti effectione; ad quem tamen certitudinis gradum pervenimus per ſolam probabilem in materia honeſtatis actus, quæ ex prudenti judicio, & exiſtimatione operantis totaliter pendet, ut ſuprà dictum eſt.

80 Dices, ergo in Medicina, Jure, & Sacramentorum adminiſtratione nulla dabitur opinio probabilis, quia nemini unquam licet eis uti, immò non eſſent opiniones probabiles, ſed improbabiles, quod eſt contrà quæſtionis ſuppoſitum. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ut jam diximus q. 3. cit. art. 2. ab initio, tales opiniones probabiles dari poſſunt etiam in hujuſmodi materiis, quæ tales tamen dicantur ſolum ſpeculativè, non autem practicè, quia non poſſumus ex ipſis judicium formare practicum, quod dictet hic, & nunc licitum eſſe abſque ulla rationabili cauſa omittere modum certum operandi, vel ſaltem tutiorem, & probabiliorem, ſicut licet in quæſtionibus de honeſtate, vel obligatione actus. Quod ibi explicuimus exemplo quæſtionis de re inventa, cujus Dominus ignoratur, & de reſtitutione facienda ablati in extrema neceſſitate, cùm ventum eſt ad pinguiorem fortunam, ac etiam de confitendo ſtatim poſt peccatum commiſſum habita confeſſoris copia; nam via certa, & ab omni periculo immunis eſt reſtituere, & confiteri ſtatim, & tamen hac via certa, hoc eſt omni periculo carente dimiſſa, nobis ſequi licet oppoſitam opinionem probabilem minus tutam, quod non licet in materiis de facti natura, conditione, & validitate, in quibus omnino tenemur tutam ſequi, quando hæc patet, vel ei proximam, quando non patet. Alia argumenta ad idem vide ſoluta loc. cit.

Digitized by Google

DISPUTATIO SECUNDA

DE REGULA EXTERNA HUMANORUM ACTUUM, ſcilicet Legibus.

1 QUamvis Tractatus de Legibus ad Juriſperitos ſpecialiter pertineat, quatenus Leges ipſas præſertim humanas in particulari inquirere, exponere, & exercere ex ſuo munere tenentur; ad alia tamen quoque Superiorem facultatem ſpectat de Legum ratione, natura, varietate, & obligatione in communi; & ſcientificè diſſerere; debet enim hoc Philoſophia Moralis in morum directione perficere, quantum lumen rationis naturaliter oſtendit, quod quidem ultra legem naturalem, & legem humanam civilem non extenditur; Sacra verò Theologia, quantum oſtendit lumen fidei pro dirigendis hominibus ad rectè operandum ob ultimum finem beatitudinis conſequendum, quod proindè non ſolùm legem naturalem, & humanam civilem, ſed etiam divinam, & humanam canonicam per ſe propriè attingit; & talis Diſputatio rectè hoc loco inſeritur, quia leges ſunt regula externa noſtrarum actionum, quatenus nobis per Conſcientiam imitandæ proponuntur, ut docet Scotus quol. 18. ſub littera E.

QUÆSTIO PRIMA.

De quidditate Legis.

2 UTà nominis Ethymologia incipiamus advertendum eſt nomen legis à ligando ductum eſſe ex D. Thom. p. 2. qu. 90. art. 1. eò quod homines ad aliquid agendum, vel omittendum liget, vel obliget, ſiquidem lex, dum obligat, ligat, propterea lex in Scriptura vinculum, & jugum appellatur Pſalm. 2. *Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus à nobis jugum ipſorum*; Vel juxtà Marcum Tullium 1. de Legibus lex dicitur à legendo, ſeù diligendo eo, quod doceat, quænam diligenda, ſeù eligenda ſint, quod confirmat D. Auguſt. in lib. q. ex novo Teſtamento; *Lex dicitur à Lectione, ut de multis quid eligas, ſcias*. Vel tandem dicitur à legendo, ut habet D. Iſidorus l. 2. Ethymolog. c. 10. quia regulariter loquendo lex ab Auctore ſuo ſcriptis conſignari ſolet, & à ſubditis legi. Variis etiam nominibus appellari ſolet, aliquando enim *Jus* appellatur, quia nempè lex definit, & præſcribit, quod juſtum eſt, & unicuique tribuit, quod ſuum eſt, juxtà definitionem juſtitiæ aſſignatam l. 3. ſent. diſp. 7. qu. 8. art. 1. aliquando dicitur *ſtatutum* eo quod ſtabilis eſt, & firma; & tandem aliquando dicitur *Conſtitutio*, quia illam debet præcedere plurium conſilium, & conſenſus, ac etiam *Inſtitutio*, & *præſcriptio*, quia, ſcilicet, quid agendum, vel omittendum inſtituit, & præſcribit. Explicata verò nominis Ethymologia, jam quidditas; & eſſentia legis eſt declaranda, quod art. ſeq. præſtabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit lex, & cujus potentiæ ſit actus.

3 PRro deciſione hujus articuli obſervandum eſt, legis nomen latè ſumptum regulam quamcumque ſeù agendorum normam ſignificare, quo ſenſu regulæ Grammaticæ, & aliarum artium leges vocari ſolent; propriè verò, & ſtrictè ſumptum nil aliud eſt, quam recta regula, ſeù menſura humanarum actionum, ſecundùm quam, vel ad benè agenum dirigimur, vel à malè agendo retrahimur; ita D. Thom. quæſt. 90. cit. art. 1. & quidem etiam Scotus 4. d. 14. quæſt. 3. legem cùm regula omninò reciprocat ſupponens ex diſt. 15. quæſt. 2. art. 1. legem à regulando, ligando, & obligando derivari, inquantum actus humanus, non eſt rectus ordinans ipſum hominem ad ultimum finem, niſi ſuæ regulæ conformis fuerit, undè communiter lex in genere, ut legem æternam, naturalem, & poſitivam comprehendit, definitur, quod ſit regula, ſecundùm quam, vel ad benè agendum dirigimur, vel à malè agendo retrahimur, talis enim definitio illis omnibus cum omni proprietate convenit; lex autem magis propriè dicta definiri ſolet, quod ſit rationis ordinatio homini quid agendum, quid ſivè non agendum ſit oſtendens in commune bonum promulgata; Vel ut alii loquuntur, lex proprie dicta, quæ dicitur imperans, eſt voluntas ejus, qui præeſt populo, debitè promulgata, cum intentione obligandi ſubditos. Quæ quidem definitiones concidunt, ſi rectè perpendantur; lex enim dicitur ordinatio quia ordinat & præſcribit quid ſit faciendum, vel vitandum, & nomine ordinationis debet intelligi aliquid habens vim obligandi ad differentiam conſilii, quod etſi aliquo modo dicatur ordinatio, non tamen hanc obligationem inducit; dicitur *rationis*, quia hæc ordinatio à recta ratione provenire debet, aliàs lex juſta non eſſet; dicitur *ad bonum commune*, quia lex non debet reſpicere bonum particulare tantùm, ſed bonum totius communitatis; Et tandem dicitur, *ab eo qui præeſt populo*, vel qui curam communitatis habet, quia ſolùm ſupremi Principes leges condere poſſunt, quæ particulæ magis patebunt ex dicendis; & hæc definitio præſertim de lege poſitiva verificatur, an autem legi etiam æternæ, & naturali convenire poſſit, videbimus infrà; & hoc etiam deducitur ex Scoti doctrina 4. d. 14. quæſt. 2. littera E. ubi loquens de lege poſitiva ab homine lata inquit, quod finis legis non eſt ipſe legiſlator, vel bonum ejus, ſed bonum commune, propter quod eſt lex, & obſervantia ejus, & d. 15. q. 2. litt. D. ubi ait duo in legiſlatore requiri, ut lex ab eo lata ſit juſta nempè prudentia, ut ſecundùm rectam rationem practicam dictet quid eſt faciendum pro communitate, & auctoritas, nam cùm dicatur lex à ligando, non poteſt lex prudentis ligare, niſi auctoritatem habeat præſidendo.

4 Eſt autem Difficultas, an lex conſiſtat in actu intellectus, vel in actu voluntatis, vel in utroque ſimul; in quo puncto tres ſunt ſententiæ; Prima affirmat eſſentiam legis in actu intellectus conſiſtere; Fundamentum eſt, quia hoc per ejus definitionem ſignificatur, dum dicitur *rationis ordinatio*. Deindè quia de ratione legis eſt, quod ſit menſura, & regula agibilium, ac dirigere, regulare, & illuminare eſt proprium intellectus, non voluntatis, immò hæc à ratione, & intellectu regulatur. Tandem, quia de ratione legis eſt movere ſubditos, non quomodocumque, ſed per quamdam intimationem, & locutionem, intimatio autem ſeù locutio actus ſunt intellectus; item de ratione legis eſt ordinare ſubditum ad finem à legiſlatore intentum, at ordinare res, vel media ad finem eſt actus prudentiæ intellectualis. Et hæc eſt communis opinio in Schola Thomiſtarum, quam etiam probant pluribus Sacræ Scripturæ teſtimoniis, quibus lex ſignificatur nominibus proprietatem intellectus denotantibus. Pſal. 18. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos*, & Pſal. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis*; ità Divus Thomas loc. citat. & cum eo Cajetanus, Medina, Sotus, Valentia, Vaſquez, Tannerus, Granadus, Averſa, Meratius, Hacquetus, Lezana, Martinez, Cornexo, & plures alii. Secunda ſententia affirmatè contra legem eſſentialiter conſiſtere in actu voluntatis, quo legiſlator vult ſubditos obligare; Fundamentum eſt, quia leges, & præcepta appellantur in Scriptura voluntas Dei, Pſalm. 102. *Notas fecit Moyſi voluntates ſuas*, & Matth. 7. *Qui facit voluntatem Patris mei*, ideſt, qui ejus legem obſervat, & in Jure Civili, Vulpianus leggem appellat, *placitum Principis*. Tum quia proprietates legis magis conveniunnt actui voluntatis, quàm intellectus, immò aliquæ ſunt, quæ actui intellectus convenire non poſſunt, ut movere, applicare, & obligare ſubditum ad aliquid agendum, & alia hujuſmodi. Et hæc eſt communis in Schola Scotiſtarum, ità enim docet Scotus 3. diſt. 36. & 4. diſtin. 44. littera A. ſic etiam Divus Bonaventura, Almainus, Vulpes, Poncius, & alii Scotiſtæ, ec etiam Suarez, Salas, Arriaga, & alii Recentiores. Tertia tandem ſententia media aſſerit naturam legis poſitivæ, de qua præſertim præſens quæſtio procedit, in utroque actu conſiſtere. Quod probat teſtimoniis pro prima, & ſecunda ſententia adductis, ubi jam ad intellectum, jam ad voluntatem dicitur pertinere, & quidem rationabile, quia lex non minus debet dirigere, & illuminare ſubditum, quam movere, & obligare, & quantum ad duos primos actus pertinet ad intellectum, quoad poſteriores verò ad voluntatem,

Digitized by Google

tatem, nec poteſt aſſignari ratio, cur potius priores ſint de eſſentia legis; non vero poſteriores, aut è contra.

Confirmatur, quia ſine actu intellectus, & voluntatis non erit eſſentialiter lex, quia ſine judicio dictante legem illam convenientem eſſe Reipublicæ, non erit juſta, & rationabilis, & abſque actu efficaci voluntatis volente ſubditos obligare non obligabit; de eſſentia autem legis eſt juſtitia, & obligatio; ergo utrumque actum importat. Ità Becanus, Amicus, Caſtropalaus, Silvius, Caſpenſis, & plures alii Recentiores.

5 Hanc difficultatem jam tractavimus lib. 3. de ſent. diſp. 7. de Virtutibus moralibus quæſt. 8. de juſtitia artic. 1. ubi cum ſecunda ſententia ſtatuimus ordinationem, in qua lex poſitiva conſiſtit, eſſe actum voluntatis, non verò intellectus, nec intellectus ſimul, & voluntatis, quæcumque enim lex poſitivà, ſivè humana, ſivè divina proponitur tantùm modo quodam practico ab intellectu ſub ratione regulæ, ſed à ſola voluntate legislatoris habet determinatam vim obligandi ſubditos. Ex hoc autem, quod actus intellectus hoc modo requiratur neceſſariò, ut lex habeatur, non rectè infertur, ut dicebamus ibi num. 168. quod lex in eo actu formaliter conſiſtat, & quod talis actus ſit de ratione legis, ſicut neque ex hoc, quod ad actum virtutis neceſſariò requiratur propoſitio intellectus, rectè inſerri poteſt, eam propoſitionem eſſe de ratione formali actus virtutis, ſi quidem actus ille requiritur ſolùm ob ſubordinationem voluntatis ad intellectum, quia cùm voluntas ſit potentia cæca, nequit agere, vel tendere in objectum, niſi ab intellectu propoſitum. Undè ex duplici capite lex dici poteſt opus, & ordinatio rationis; primo quia ex relicta ratione procedit, & prudens legislatoris judicium ſupponit; deindè quia objective in mente ſubditi dirigit, illuminat, & inſtruit, quatenus niſi à ſubdito lex cognoſceretur, ſcire non poſſet ad quid obligaretur; hoc autem munus ei convenire poteſt, etiamſi ad intellectum formaliter non ſpectet, & in hoc ſenſu negandum eſt, quod dirigere, regulare, & illuminare objective ad intellectum ſpectet. Item movere ſubditos per imperium ad legis obſervantiam opus eſt voluntatis legislatoris; non intellectus, quamvis enim imperium morale per modum regulæ ſit opus intellectus, tamen imperium phyſicum cogens ſubditum ad legis obſervantiam eſt actus ſolius voluntatis ex Scoto 4. d. 49. quæſt. 4. littera M. Neque intimatio eſt actus intellectus, nec ad eſſentiam legis ſpectat, ſed ad promulgationem, quæ eſſentiam legis, non intrat, ſed tantùm eſt neceſſaria conditio, ut vis obligativa legis, quam habuit ex voluntate Superioris, reducatur ad actum ſecundum, utpatet ex dictis ibidem num. 171.

6 Quamvis autem ibi ità determinatum fuerit, ut probabilius, & magis de mente Doctoris, nunc tamen addimus etiam tertiam ſententiam mediam eſſe ſatis probabilem, ac etiàm de mente ejuſdem ſuſtineri poſſe ob auctoritatem ipſius ſuperius adductam 4. diſt. 15. quæſt. 2. art. 1. ubi ait Legem in legislatore requirere prudentiam, & auctoritatem; prudentiam quidem, ut ſecundùm rectam ractionem eam dictet, & auctoritatem, & poteſtatem in voluntate ad obligandum, per quam doctrina ſatis expreſsè Doctor inſinuat legem poſitivam utrumque actum in legislatore intellectus, ſcilicet, & voluntatis. Hoc inquam, ſatis probabile eſt, quia cum lex ſit moralis regula humanarum actionum, duo eſſentialiter importat, & quòd ſit directiva, quòd ſit obligativa; oſtendit enim, quid agendum, aut omittendum ſit, & ſimul obligat, ut quod agendum eſt agamus, & quod omittẽdum omittamus; dirigit autem quatenus eſt regula quædam humanorum actuum, obligat verò, quatenus talem regulam ſequi, & ſervare tenemur, ſivè illa obligatio ex natura rei oriatur, utſit in lege naturali, ſive ex voluntate tantùm, & poteſtate Superioris, ut ſint in lege poſitiva, quæ proinde vim directivam ab intellectu habet, cujus eſt regulare, & dirigere medio dictamine, & objecti propoſitione, & obligativam à voluntate cujus eſt medio imperio ſubditum movere, & obligare, nec unum ſine altero ad integram legis eſſentiam conſtituendam ſufficit, quia nec ſola voluntas abſque intellectus dictamine vim directivam habere poteſt, cùm de ſe ſit potentia cæca, nec ſola ratio vim obligandi habet, niſi impulſum voluntatis includat.

7 Ut autem res tota melius intelligatur, notandum eſt legem tribus modis ſpectari poſſe, ut communiter Doctores advertunt. Primò in ipſa mente legislatoris, in qua primò gignitur, & formatur, & in tali ſtatu lex accipit primum ſuum eſſe eſſentiale, inchoativè quidem à practico judicio, quo legislator judicat tale medium fore expediens ad publicum, & commune bonum promovendum, & conſervandum, completivè verò ab actu voluntatis, quo efficaciter vult ad tale medium ſubditos obligare. Secundo ſpectari poteſt in aliquo ſigno externo ſenſibili Scripturæ, aut vocis, per quod lex ipſa interna legislatoris

notificatur, & in tali ſtatu lex accipit novum eſſe ſigni ſenſibili, per quod ſit manifeſtativa interioris legis Principis, & apta humano modo voluntatem ſubditorum movere ad ejus obſervantiam, & operandum, quod præcipit. Tertio tandem modo ſpectari poteſt in ipſo intellectu ſubditorum, à quo lex apprehenſa proximam vim habet dirigendi, & obligandi, & in tali ſtatu ſit, proxime idonea ad dirigendas, & movendas voluntates ſubditorum, unde hoc modo conſiderata nil aliud eſt, quàm judicium practicum, quo ſubditus judicat hanc, vel illam regulam à Superiore præſcriptam, & promulgatam ſibi ſervandam eſſe. Undè lex in mente ſubditi ſpectata non dirigit ſubditum per modum cognitionis ſeu judicii, ſed per modum objecti cogniti; ſicut exemplar, quod artifex intuetur, dirigit ipſum in operando; obligat verò ſubditum, non quidem effective cauſando ipſam obligationem in ſubdito, hęc enim, ut dictum eſt, oritur, vel ex ipſa rei natura, ſi ſit lex naturalis, vel ex voluntate, & poteſtate Superioris, ſi ſit lex poſitiva, ſed terminativè, quatenus lex ſecundùm ſe ſpectata eſt terminus obligationis, & cui conformari tenemur.

Quamvis autem lex poſitiva, ſivè Divina, ſivè Humana decretum voluntatis ſuperioris principaliter importet, hæc tamen voluntatis determinatio, per ſe ſpectans ad legem conſtituendam non eſt, qua legislator velit, ut tale opus fiat à ſubditis, ſed eſt qua vult ſubditos obligare ad faciendum; ſiquidem cum Deus præcipit, non per hoc habet decretum efficax, ut homines faciant id, quod præcipitur, alioquin homines præcepta Divina numquam traſgrederentur, quæcumque enim Deus efficaciter decernit, omninò, & infallibiliter fiunt; voluntas ergo, quæ Divinam legem conſtituit, eſt voluntas obligandi, & adſtringendi homines, & ſic etiam in lege humana voluntas Superioris, quæ legem per ſe conſtituit, non eſt alia, niſi illa, qua Superior ſubditos intendit, & vult obligare.

8 Poſtremò quæri ſolet, quid Jus ſignificet, & quomodo cum lege comparetur. Cui quæſito reſpondendum eſt cum Vulpio noſtro diſp. 1. art. 2. nomen juris varias acceptiones habere, & à duobus præſertim derivationem ſumere; primò enim jus à juſtitia dicitur, in quo ſenſu idem ſignificat, quod juſtum, vel æquum alteri debitum, undè juſtitia jus ſuum unicuique tribuere dicitur; ſecundo jus dicitur à jubendo, & derivatur à ſupino verbi *jubeo*, quod eſt juſſum à quo ultima ſilaba ſublata remanet *jus*. Unde ſi jus hoc ſecundo modo ſumatur, cùm lege confunditur, & reciprocatur, & hoc modo jus ſumit Doctor 9. diſt. 17. qu. unic. art. 1. ubi jus tripliciter dividit; ſicut ſolet lex dividi, nimirum in naturale, divinum, & humanum; ſi autem primo modo ſumatur, ſcilicet, ut à juſtitia derivatur, ſic à lege ſecernitur inſtar objecti ſcibilis à ſcientia, & hoc modo jus ſumit Doctor 4. diſt. 46. qu. 1. art. 1. ubi jus ita à lege diſtinguit, ut ſit objectum juſtitiæ à lege præſcriptum alteri debitum, undè juſtitiam declarat in ordine ad legem ejus regulam à legislatore determinatam, ad tribuendum alteri proprium jus, ſeù rem, cujus habet dominium, qua propter à Juriſtis definitur Juſtitia, quod ſit rectitutio voluntatis jus ſuum unicuique tribuens *L. Juſtitia* 5. De juſtitia, & jure.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quænam ſint de ratione legis, & quæ conditiones ad Legem condendam requirantur.

9 PRimò certùm eſſe debet de ratione legis eſſe, quod ſit juſta; nempè quod juſta, & honeſta præcipiat, & iniqua, ac inhoneſta prohibeat, in hoc enim legis juſtitia conſiſtit. Ita Divus Iſidorus lib. 5. Ethymolog. cap. 2. ubi ait, *lex exit omne, quod ratione conſtiterit, quod religioni congruat, quod diſciplinæ conveniat, quod ſaluti proficiat*, ideò Divus Auguſtinus 10. de Civit. cap. 21. dixit; *Quod jure fit, juſtè, non enim jura putanda ſunt, vel dicenda iniqua hominum inſtituta*, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia omnis lex vel eſt creata, vel increata, ſi ſecundùm, jam eo ipſo erit eſſentialiter juſta, ſicut Deus ipſe eſſentialiter juſtus eſt; ſi primum cum lex creata ſit participatio legis æternæ, & increatæ juxtà illud Proverb. 8. *per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt*, neceſſario etiam decet juſtam eſſe; & hoc tandem ex jam allata legis definitione deducitur, propterea enim lex dicitur ordinatio rationis, quia hæc ordinatio a recta ratione provenire debet, ut juſta ſit; & honeſta pręcipiat. Quare lex, quę juſtitia, & honeſtate caret, lex dicenda non eſt, ſed potiùs iniquitas, cum enim lex ad hominum mores componendos ordinetur, mores autem hominum honeſtate virtutis, & juſtitia potiſſimum componantur, neceſſariò oportet legem juſtam, & honeſtam eſſe, ac proinde concludendum eſt hanc inter eſſentiales legis conditiones recenſendam eſſe, non autem accidentales.

Digitized by Google

10 Secundò certum quoque debet eſſe de ratione legis eſſe quod propter commune bonum feratur; ità Doctores omnes, & præſertim Doctor noſter 1. d. 44. q. un. ubi declarat quamcumque legem bonum commune reſpicere, & 4. diſtinct. 15. quæſt. 2. art. primo, ubi ait in legislatore requiri prudentiam; ut rectè judicet quid agendum pro conſervanda communitate in pacifico ſtatu, & auctoritatem ab obligandos omnes in communitate ſibi ſubjectos, ergo certum eſt leges omnes per ſe primo reſpicere commune bonum totius Communitatis conſervandum. Hoc etiam docet Divus Iſidorus loc. cit. libro quinto Ethimolog. cap. 51. ubi recenſens conditiones, & proprietates legis concludit, quod *nullo privato commodo, ſed pro communi civium utilitate conſcripta eſt lex*, & habetur in Decreto cap. 2. diſt. 4. Hoc tandem ratio ipſa ſuadet, & univerſalis legum inductio, nam lex æterna ad omnes creaturas legis capaces ſe extendit, lex naturalis, quæ æternæ legis participatio quædam eſt, omnes ligat, & ad commune bonum creaturarum per ſe primo ordinatur; ſic etiam omnis lex poſitiva Divina, tam vetus, quàm nova pro communi humani generis dono lata, & inſtituta eſt: ſic tandem in omni, politica, & humana Republica Principum poteſtas, & gubernatio ob communem ipſius Reipublicæ utilitatem inſtituta eſt; & non ob privatum eorum commodum: ergo leges ferri non debent niſi ob commune bonum, unde Philoſophus 8. Ethic. 10. hoc inter Tyrannum, & Regem diſcrimen conſtituit, quod Tyrannus iniquè, & injuſtè propria commoda, & lucra quærit etiam cum damno communitatis, Rex autem quærit commoda, & utilitates ipſius communitatis: & ratio etiam hoc ſuadet, ut dicebam, quia ſicut lex eſt directiva communitatis, ita ipſius bonum per ſe primò reſpicere debet; alioquin à ſuo fine aberraret; undè ſicut omnis poteſtas juriſdictionis eo tendit, ut commune bonum proſpiciat, ita & lex, quæ eſt principalis actus hujus poteſtatis, appoſitè autem dixi legem commune bonum per ſe primò reſpicere debere, quia hoc non impedit, quominus poſſit Rex ea ſtatuere, quæ ad ſui ipſius decorem, ſecuritatem, & auctoritatem ſpectant, quia hoc ipſum in Reipublicæ bonum vertit, & confert, nempe ad conſervandam pacem, & obedientiam ſubditorum, itaque de ratione legis eſt, quod propter commune bonum feratur, ac etiam pro tota communitate, itaut omnes perſonas in perfecta communitate exiſtentes comprehendat, undè L. 1. ff. *De Legibus* habetur, quod *lex eſt commune præceptum*, L. *Jura* eodem titulo habetur. *Jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur*. Et hoc eſt diſcrimen, quod Iuriſtæ inter legem, & præceptum conſtituunt, quod præceptum uni, lex omnibus imponitur, quatenus illud privatam directionem partis; hæc ad publicam gubernationem totius Reipublicæ ordinatur, undè etiam communiter dicunt præceptum ſpirare morte præcipientis, legem autem non ſpirare morte legislatoris, & hoc quoque innuit Scotus cit. dum ait in Legislatore requiri auctoritatem ad obligandos omnes in communitate ſibi ſubjectos.

11 Sed objici ſolet, plures eſſe leges quæ ſolùm reſpicere videntur bonum particulare aliquarum perſonarum; ut lex naturalis de tuenda propria vita, lex eleemoſinæ, lex correctionis fraternæ, lex Divina de propria ſalute procuranda; & lex privata, qua uni, vel alteri bonum intenditur, quale ſunt leges minorum, pupillorum, militum, quæ ſolùm reſpiciunt bonum ipſorum, ſimiliter leges vectigalium, & tributorum, quæ etiam ſolùm reſpiciunt commodum, & utilitatem Principis; non ergo eſt de ratione legis, quòd feratur propter commune bonum.

Reſpondetur cum communi Doctorum, quod quamvis iſtę, & aliæ leges conſimiles immediatè ſpectent bonum privatum, & particulare aliquarum perſonarum nihilominus ultimatè, & finaliter ad bonum quoque commune ordinantur, quatenus bonum particulare illarum perſonarum cedit in bonum Communitatis, & eſt utile ipſi; quis enim dubitet maximum eſſe bonum Reipublicæ ſpecialis providentia circa pupillos, viduas, minores extremè, aut graviter oppreſſos, leges etiam vectigalium, ſi vectigalia juſta ſunt, cùm nihil utilius Reipublicę eſſe poſſit, quàm eſſe ab hoſtibus defenſam, ad cujus finem vectigalia ſunt impoſita; quarè objectùm proprium, & per ſe legis eſt, quæcumque moralis actio, vel res, in cujus poſitione, vel privatione bonum commune cernitur, quod per ſe primò à lege intenditur, ita Navarrus, Suarez, Amicus, Lezana, Caſpenſis, & alii paſſim in tractatu de legibus, & ex noſtris Nicolaus de Niſe tractatu 5. par. 1. punct. 1. quæſtione 1. & Vulpes Diſputatione 1. articulo 5.

12 Tertiò obveniunt pariter Doctores de ratione legis eſſe, ut à duplice poteſtate feratur, ita Sanctus Thomas quæſt. 90. articul. 3. & Scotus 4. diſtinction. 15. quæſt. 2. art. 1. concluſ. 9. & ſequitur ex præcedenti doctrina, ſcilicet, eo quod, lex homines efficaciter ordinat in bonum commune, hoc etiam ad publicam poteſtatem præſertim pertinere poteſt, cujus proprium eſt bonum publicum reſpicere, & ſubditos cogere ad illud ſectandum. Ex quo inferunt Angelicus Doctor, & Subtilis, condere legem ſpectare ad Communitatem, vel ad illum, qui Communitati præeſt, vel illius curam habet. Ratio primæ partis eſt, quia Communitas, ſeù Reſpublica habet hanc publicam poteſtatem, cùm enim ſit veluti corpus quoddam liberum, & animatum, habet jus regendi ſeipſam, ac per conſequens condendi leges. Ratio verò ſecundæ eſt, quia, ut inquit Scotus loc. cit. articul. 2. ſub litt. H. ſicut quilibet ſuum dominium in alium transferre poteſt, ita tota Communitas includens conſenſum cujuslibet poteſt dominium uni, vel determinatis perſonis dare ad totam Communitatem juſtè regendam per leges rectas, unde qui præeſt communitati, vel ejus curam habet ipſam repræſentat, atque ideò poteſt, ſicuti & alia, per leges eam gubernare.

Ex quo inferunt communiter Doctores ad condendum leges non ſufficere privatam poteſtatem, ſeù œconomicam, qualem habent Patres in Filios, viri in uxores, domini in ſervos; &c. ſed requiri poteſtatem publicam, & juriſdictionis; ratio eſt, quia lex per ſe primo reſpicit bonum commune, ad quod dirigendum ordinatur; dirigere autem aliquid in bonum commune ſpectat ad eum, cui finis totius Reipublicæ incumbit, hoc autem ſpectat, vel ad Rempublicam; vel ad aliquem habentem poteſtatem in bonum publicum, ſupremam, & perfectam, qualis eſt poteſtas juriſdictionis, non imperfectam, qualis eſt denominativa, ſeù œconomica, quæ ſolùm eſt circa Communitatem imperfectam, ac veluti privatam, ita Suarez, Vaſquez, Amicus, Lezana, Caſpenſis, Becanus, Averſa, Bonacina, & alii communiter. Verùm, ut bene advertit Arriaga tract. de legibus diſputat. 3. ſect. 4. hæc videtur eſſe quæſtio de nomine, nam licet ſit reipſa major, & fortior ea poteſtas in capite Communitatis, quàm in capite domus privatæ, utrùm tamen propterea unius præcepta leges ſint dicenda, alterius verò non, ad ſolam vocem pertinet, & quidem pręcepta paterna vim legis habere reſpectu filiorum ſatis expreſsè ſignificat Scotus loc. cit. diſtinction. 15. quæſt. 2. articul. 1. ubi concl. 5. duplicem diſtinguit principatum, vel auctoritatem pro legibus ferendis, paternam ſcilicet, & politicam; paternam quidem originatam à naturali dominio Patris in filium, & politicam in una perſona capit unius Reipublicæ, vel communitatis exortam immediatè ex libero conſenſu perſonarum ejuſdem communitatis: & priorem auctoritatem juſtam eſſe demoſtrat ex ipſa lege naturæ, qua filii omnes tenentur parentibus obedire: ergo leges patriæ reſpectu filiorum, cùm ſint conformes naturæ legibus, vim legis propriè dictæ reſpectu filiorum poſſunt obtinere; & hoc idem innuit D. Paulus 1. ad Corint. 7. de auctoritate viri reſpectu uxoris: quod non ſolùm ſit denominativa, & præceptiva, ſed etiam legis lativa, dum inquit, *quod mulier eſt alligata legi, quanto tempore vir ejus vivit, & eſt ſub lege viri*; tanto ergo magis patria poteſtas reſpectu filiorum non ſolùm erit præceptiva, ſed etiam legislativa, præſertim cùm hoc etiam in bonum commune, & publicum vergat, ut filii parentibus obediant, & uxores viris ſuis, & favet Salomon in Proverbiis cap. 1. dicens: *Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ*, & iterum cap. 6. *Conſerva fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem Matris tuæ*.

13 Cùm autem hic quæritur, in quibus perſonis reſideat legum ferendarum poteſtas, ſatis clarum eſt hoc ſpectare propriè ad leges tantùm poſitivas, quæ ſcilicet ſuperioris voluntate ponuntur, & ita feruntur; lex enim æterna propriè non diceretur à Deo lata, cùm potius ſit ei eſſentialis, ſicut nec lex naturalis dicitur à nobis lata, ſed potius nobis innata; benè tamen poterit dici Deus auctor hujus legis naturalis, in quantum eſt auctor naturæ, qua ratione dixit Auguſtinus libr. 2. de Serm. Domini in Monte cap. 9. *quis legem naturalem in cordibus hominum ſcribit, niſi Deus?* ob id tamen non diceretur propriè legem naturalem tuliſſe, quaſi eam non ferre potuiſſet, ut dicitur de lege poſitiva Divina, cujus ipſe Deus immediatè lator fuit; nam legem veterem tradidit, & promulgavit ipſe manu Moyſis, qui ſe habuit tamquam Miniſter, & veluti præco vocatus, & miſſus à Deo; legem deinde novam tulit, & condidit immediatè Chriſtus Dominus verus Deus, & verus Dei filius poteſtate Divina, & ad eam promulgandam in univerſum orbem Apoſtolos miſit. Poteſtas verò condendi leges Eccleſiaſticas, & Canonicas ad ſpirituale animarum regimen ordinatas, reſidet in Summo Pontifice, qui eſt in Terris Chriſti Vicarius, & cui demandata eſt animarum cura, & hanc poteſtatem non accepit à communitate fidelium, nec ab Eccleſia, quę eſt Chriſtiana Reſpublica, ſed immediatè ab ipſo Chriſto, qui

eam

Digitized by Google

eam Petro, ejuſque ſucceſſoribus contulit in perpetuum, eò ipſo quod abſolutè, & ſine ulla exceptione curam ei commiſit, & gubernationem Eccleſiæ, quando dixit Jo. 21. *Paſce oves meas*. Poteſtas tandem ferendi leges civiles, quæ ad temporale populorum regimen, & commodum per ſe ordinantur, reſidet pœnes Communitatem, & pœnes Principem, qui vicem communitatis gerit, & ſe habet tamquam perſona publica, quamvis enim ab initio tota hæc poteſtas pœnes ipſam multitudinem reſideret, quia tamen hæc tota difficulter congregari poterat, & immediatè per ſe regi; introductum fuit ut plurimum in regimine politico, ut eadem poteſtas conferretur, vel pluribus quibuſdam, & certis viris, qui quemdam Senatum integrarent, vel uni ſoli, qui eſſet Rex, & Princeps; omnes itaque, & ſoli Principes ſupremi, & abſoluti poteſtatem habent ferendi leges in ſuis Regnis, & ditionibus, alii autem inferiores, & feudatarii Principes minimè talem habent poteſtatem legiſlativam, niſi ab ipſis ſupremis ſit eis communicata, ut de facto ſub Romano Imperatore, ac etiam ſub Romano Pontifice, tamquam ſupremo Rege in ſua ditione, ſunt quidam Principes feudatarii talem facultatem habentes à ſupremis, & abſolutis ferendi leges in ſuis Provinciis. Quamvis autem talis poteſtas politica etiam in ſupremis Principibus, & Regibus, & iiſdem populis; & tota Communitate proximè, & immediatè originem traxerit, mediate tamen, & ultimate in ipſum quoque Deum referri debet, qui eſt ſupremus Princeps, *& legiſfer noſter*, Iſajæ 33. ita enim habetur Proverb. 6. dum ait; *Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt, per me Principes imperant, & potentes decernunt juſtitiam*; dixi autem mediatè, & remotè hanc quoque poteſtatem legiſlativam eſſe in Deum referendam, quia putandum non eſt hanc poteſtatem civilem Principibus, & Regibus fuiſſe à Deo ita immediate collatam, ſicut poteſtas Eccleſiaſtica, & ſpiritualis fuit Pontifici à Chriſto Domino immediatè collata; Sed ſenſus eſt, quod dum Deus humanum condidit genus, & per ſuam providentiam humanam convictum, & ſocietatem diſpoſuit; ex divina inſtitutione factum eſt, ut populi ob commune bonum modum regiminis ordinare deberet, & Magiſtratus, & Principes ſibi conſtituere poſſent, qui etiam in ferendis legibus, & judiciis rationes Divinæ Sapientiæ reſpicere, & conſulere deberent, & quod Deus ipſe vult, & jubet, ut ſubditi Principibus obediant juxta illud Pauli: *Obedite præpoſitis veſtris*; in hoc inquam ſenſu dicitur, quod etiam Principum legiſlativa, & imperativa poteſtas in Deum referri debet, ut eruditè diſcurrit Averſa quæſt. 90. ſect. 7.

14 Quartò præterea quæritur, an perpetuitas ſit de ratione legis, non eſt difficultas de perpetuitate, ut dicit æternam durationem ſine principio, & fine nam hoc modo certum eſt plures leges non eſſe perpetuas ut ſatis conſtat de lege humana, ſed quæſtio eſt de perpetuitate, ut dicit diuturnam longi temporis durationem; ſeu durationem indefinitam. Negant recentiores quidam apud Salas tract. 14. de Legibus diſp. 1. ſect. 9. Primo quia perpetuitas eſt idem, quod duratio; ſed duratio non poteſt eſſe de eſſentia alicujus creaturæ, quia Deus poteſt quamcumque creaturam deſtruere ejus eſſentia manente. Deinde quia unus legiſlator non habet juriſdictionem in alium ſibi ſuccedentem, ergo poterit ſuccedens mutare leges, & ſtatuta præcedentis, atque ideò non eſt de ratione legis perpetuam eſſe. Tandem quia id conſtat in lege veteri, quæ ad tempus duravit uſque ad adventum Chriſti, & in multis legibus humanis, quę temporis ſucceſſu mutantur.

15 Communis tamen ſententia tam Juriſtarum, quam Theologorum affirmat legem de ſua ratione habere, ut perpetua ſit, ac per hanc conditionem, tamquam per propriam differentiam, legem à ſimplici præcepto diſcerni, quia præceptum ad præſentes tantum extenditur, lex verò non tantum loquitur ad præſentes, ſed etiam ad futuros; præceptum ſpirat morte præcipientis, & abſque nova revocatione ceſſat ceſſante vita vel officio illius; lex autem, & ſtatutum durat etiam poſt mortem conditoris, & quamdiù non revocatur, ſemper vim ſuam obtinet, cujus diverſitatis alia ratio aſſignari non poteſt, niſi natura ipſius legis, quæ hoc exigit. Hoc etiam conſtat non ſolum exemplo legis æternæ, naturalis, & divinæ poſitivæ, nam vetus diuturna fuit uſque ad Chriſti adventum, & nova uſque ad finem mundi eſt duratura; ſed etiam ex praxi, & ſtylo omnium nationum, apud quas leges ſemper vigent, niſi rationabili de cauſa ab habente legitimam auctoritatem tollantur, & revocentur, & ratio eſt, quia leges humanæ naturalem, & æternam, cujus ſunt participationes, quoad fieri poteſt imitari debent. Ratio tandem à priori eſt, quia lex, ut ſupra dictum eſt, ſolum directè fertur in Communitatem, & bonum ejus, ad differentiam præcepti, quod particulari perſonæ poteſt dari; ſed Communitatis eſt perpetua, cum ex ſe non habeat terminum definitum, & ſolum in membris ipſius varietur, ergo etiam lex, quæ ad ejus ſtabilimentum, & utilitatem ordinatur, debet ex natura ſua eſſe perpetua.

16 Ex qua doctrina rationes in oppoſitum facilè ſolvuntur, nam prima probat tantum durationem actualem non eſſe de eſſentia legis, non tamen probat; quod duratio aptitudinalis, ſeu exigentia durationis actualis non ſit de eſſentia ipſius, in quo tantùm ſenſu dicimus perpetuitatem eſſe de ratione legis. Ad ſecundam negatur ultima conſequentia in ſenſu, quo legi perpetuitas tribuitur, hæc enim non eſt perpetuitas poſitiva; quia nimirum ſemel lata numquam mutari poſſit, ſed negativa, ut quamdiù conſuetudinem, vel conſenſu, & voluntate Principis non revocatur, ſemper obligandi vim habeat; hæc enim perpetuitas diſtinguit legem à præcepto, quod non modo negativè, verum etiam poſitive temporale eſt durans tantum ad vitam præcipientis, ut benè diſcurrit Amicus diſp. 1. ſect. 4. unde gratis conceditur poſſe legem ab uno legiſlatore latam ab alio ſucceſſore parem poteſtatem habente revocari, nam ex hoc ſequitur ſolum legem non eſſe natura ſua perpetuam poſitive ut numquam mutari poſſit; ſed tantum negativè modo jam explicato. Ad 3. patet per idem, negandum enim eſt veterem legem non fuiſſe perpetuam pro eo ſtatu, pro quo lata fuit, nam quamdiu per Evangelicam, ad quam ut ad perfectionem diſponebat, revocata non fuit, ſemper obligabat, & ſic dicendum eſt etiam de aliis legibus quæ temporis ſucceſſu mutantur, nam perpetuitas, quæ legi adſcribitur, non eſt poſitiva, ut dictum eſt, qua nimirum lata ſemel ampliùs mutari non poſſit, ſed tantum negativa, non enim eſt de ratione legis, ut duret, quin revocari poſſit, ſed quod ex natura ſua habeat ſubſiſtentiam perpetuam, ſi non revocatur, in quo à ſimplici præcepto diſtinguitur, ita Suarez, Vaſquez, Salas, Amicus, Averſa, Lezana, Arriaga, Caſpenſis, & alii paſſim.

17 Quinto ulterius eſt difficultas, an promulgatio legis ſit de ejus eſſentia, & quidem certum eſt legis promulgationem eſſe neceſſariam ad hoc, ut ſubditi ab ejus tranſgreſſione non excuſentur, quia lex non promulgata eſt ignorata, ac propterea idem, ac non data, quare ſolum eſt quæſtio, an hæc promulgatio ſit de legis eſſentia, an verò ſolum conditio, ut obliget, & quæſtio etiam prætertim eſt de lege poſitiva, tam divina, quam humana, licet enim etiam in lege naturali, & æterna poſſit ſuo modo aliqua promulgatio aſſignari, ut dicemus q. ſeq. non tamen ita proprie, & rigoroſe, ſicut in lege poſitiva. Prima ſententia docet promulgationem pertinere ad rationem formalem ſeu eſſentiam legis; ita ſignificat D. Thomas qu. 70. art. 4. & tenent communiter Thomiſtæ Scotus, Caſtrus, Medina, Suarez, Vaſquez, Monteſinos, Meratius, Caſpenſis, Amicus, Lezana, & alii paſſim, quod probant. Primo quia lex importat eſſentialiter imperium alicujus ſuperioris alteri factum potens movere ad obediendum, ergo cum non poſſit movere, niſi exterius manifeſtetur, talis manifeſtatio erit de eſſentia imperii, atque ideò legis. Deindè quia de ratione legis eſt, quod ſit directiva operationum, ſed ſine aliqua promulgatione non poteſt eſſe directiva, quia ſecluſa promulgatione lex latet in mente legiſlatoris, & nullo modo afficit ſubditos; ergo, &c. Tandem quia leges inſtituuntur, quando promulgantur ex c. *In iſtis*, diſt. 4. ergo promulgatio eſt de eſſentia legis.

18 Secunda ſententia tenet promulgationem non eſſe de eſſentia legis, ſed ſolum conditionem, ut actu obligare dicatur, ſicut applicatio ignis ad combuſtibile eſt conditio ad combuſtionem, ita colligitur ex Scoto 4. d. 3. q. 4. ar. 1. ubi de lege Evangelica loquens ait inſtitutionem præceſſiſſe ejus promulgationem, quia non promulgatur lex, niſi à legiſlatore primo determinetur, à cujus determinatione habet firmitatem, & vim obligativam, & hæc determinatio dicitur prima legis inſtitutio, & ita etiam ſignificavimus l. 3. ſent. diſp. 7. quæſt. 8. de juſtitia art. 1. num. 171. ubi dicebamus, quod aliud eſt loqui de lege ſecundum ſe conſiderata, aliud ut actu obligante, ſicut aliud eſt loqui de cauſa ſecundum ſe conſiderata, aliud ut actu cauſante, vel proxime cauſare potente, promulgatio itaque non eſt pars legis proprie loquendo, ſed conditio neceſſario requiſita, & veluti approximatio quædam, ut dicatur actu obligans, & hanc ſententiam non ſolum ſequuntur Scotiſtæ communiter, ut Vulpes diſput. 1. art. 7. ſed etiam plures Thomiſtæ, ut Hacquetus tract. de legibus controv. 31. pro qua citat etiam D. Thom. 1. 2. q. 90. art. 4. Granados, Paſqualigus, Arriaga, Becanus, & alii. Ratio fundamentalis eſt, quia lex non conſtituitur in ſua eſſentia per actualem obligationem, ſed ſolum per vim obligativam, quia actus ſecundus ad eſſentiam rei non pertinet, obligare autem eſt actus ſecundus legis, cum ſit effectus ipſius, ergo promulgatio ad legis eſſentiam non pertinet, quia non tribuit legi vim obligativam, ſed eam ſupponit, quia eſt actualis applicatio ad obligandum.

Digitized by Google

Confirmatur, quia illud ſolum eſt de ratione, & eſſentia legis, quod neceſſarium eſt, ut habeat vim obligativam ſubditorum; ſed ad hoc non requiritur promulgatio, ſed ſola legis inſtitutio, & determinatio per voluntatem legiſlatoris facta, ergo non eſt de eſſentia legis. Minor probatur, quia hæc vis obligativa ad promulgationem ſupponitur, ſiquidem eſt ipſius actualis applicatio ad ſubditos, priùs enim quam Princeps legem promulget habet in ſe eos actus intellectus, & voluntatis, in quibus diximus artic. præced. eſſentiam legis conſiſtere, & poſteà per promulgationem eam ſubditis applicat.

19 Reſpondet Lezana tr.6.diſp.1.q.9.conceſſa majori negando minorem, & ad ejus probationem negat antecedens, actus enim intellectus, & voluntatis, qui præſupponuntur in legiſlatore ante promulgationem, ſolum habent rationem legis in actu primo, & quantum eſt ex parte legiſlatoris, & loquentis, non autem in actu ſecundo, & quantum eſt ex parte ſubditorum, & audientium. Sed hæc ipſa reſponſio ſeipſam deſtruit, & argumentum confirmat, ſi enim actus intellectus, & voluntatis, qui præſupponuntur in legiſlatore ante promulgationem, habent rationem legis in actu primo, jam habemus intentum, quia actus ſecundus ad eſſentiam rei non pertinet, & ſeù in ſua eſſentia non conſtituitur per actualem obligationem, quę eſt effectus ipſius, ſed ſolum per vim obligandi in actu primo; aliud ergo eſt loqui de vi dirigendi, & obligandi, aliud de actuali directione, & obligatione; item aliud eſt ſpectare eſſentiam, & ſubſtantiam legis in ſe, aliud ſpectare officium legis reſpectu hujus, vel illius hominis in particulari; vis quidem dirigendi, & obligandi ad eſſentiam legis pertinet, ſed actualis directio, & obligatio ad officium legis tantùm ſpectat, non ad eſſentiam, ut benè diſcurrit Becanus tr.3. c.1. qu.4. Unde optimè dixit Arriaga tr.de legibus diſp.4.ſect.4.eſſe puram de nomine quęſtionem, an voluntas obligandi exiſtens in legiſlatore dicenda ſit lex, antequam ſubito manifeſtetur, an vero ipſa manifeſtatio ſit dicenda pars intrinſeca legis, & ait poſſe, ac debere illam voluntatem interiorem dici legem, & in actu primo directivam, & obligativam, in quo eſſentia legis conſiſtit, non verò in actu ſecundo obligantem. Hinc facile ſolvuntur rationes in oppoſitum adductæ. Ad primam enim dicendum eſt utique legem importare imperium non quidem eſſentialiter actu movens ad obediendum, ſed potens movere in actu primo, tale autem imperium eſt in lege ante promulgationem, & promulgatio ſolum applicat ad actu movendum. Ad ſecundam patet per idem, quia lex eſt directiva in actu primo etiam ante promulgationem, licèt non in actu ſecundo, & in potentia proxima, hæc autem actualis, & proxima directio non eſt de eſſentia legis, ſed tantum ejus effectus, & officium. Ad ultimam, leges ſubſtituuntur per promulgationem quoad uſum, & applicationem pro regimine populi, non autem quoad eſſentiam, & in hoc ſenſu loquitur Gratianus loc. cit. quia lex non inducit obligationem in ſubditos, niſi quando legiſlator ſuam voluntatem per imperium, & promulgationem patefacit. Alia, quæ hoc loco diſputari ſolent de promulgatione legis Divinæ, & humanæ, & de qualitate, & modo talis promulgationis, pertinent ad quæſtiones ſpeciales de illis inferius diſcutiendas.

20 Sextò tandem quæſtio eſt, an ad valorem legis requiratur conſenſus, & acceptatio populi. Affirmant plerique, tam ex Theologis, quam ex Juriſtis itaut in libertate populi ſitum ſit acceptare, vel recuſare legem, ita Becanus 2.p.tr.3.c.6. Bonacina diſp. 1. quæſt. 1. punct. 4. & alii plures, quos referunt Recentiores. Quorum pręcipuum fundamentum eſt, vel quod Princeps ſimpliciter non habeat poteſtatem obligandi populum contradicentem, & reſiſtentem, vel ſaltem quod non habeat, nec habere debeat voluntatem illum obligandi, niſi cum conſenſu, & acceptatione ipſius, quia nimirum, vel Princeps accepit à populo poteſtatem cum illa conditione, & limitatione; vel ſaltem quia lex ferri non debet, niſi ob commune bonum, non eſſet autem commune bonum ferre legem contra ſenſum, & conſenſum populi, unde ſemper præſumi debet Principes leges condere, & promulgare ſub tacita conditione, ſi à populo acceptentur, quia hoc ad ſuave populorum regimen ſpectare videtur, & magis conforme legiſlatorum benignæ voluntati. Quod quidem confirmat dictum Gratiani §. *Leges* cap.3. d. 4. *Leges inſtituuntur, cum promulgantur, firmantur, cum moribus utentium approbantur*. Et de Jure ipſo Civili id approbari videtur. *L. De quibus*, ff. de legibus *leges nulla alia ex cauſa nos tenent, niſi quia judicio populi recepta ſunt*.

21 Communis tamen, & vera ſententia eſt, nequaquam requiri, & expectari debere acceptationem populi, ejuſque conſenſum ad conſtituendam legem, & ejus validitatem, ac proindè licitum non eſſe legem juſtam à Principe latam violare ſub prętextu quod populus non conſenſerit, ſed potiùs ex ipſa juſſione Legiſlatoris teneri populum acceptare legem, & exequi; ita Suarez, Vaſquez, Averſa, Lezana, Caſpenſis, qui alios Theologos, & Juriſtas adducunt, & quo ad Leges Canonicas res de ſe patet, quia Summus Pontifex poteſtatem ferendi leges immediatè accepit à Chriſto Domino, non autem à populo, & indè in Epiſcopos derivatur, & alios inferiores Prælatos, nec illam accepit cum tali dependentia, vel limitatione, ut in ferendis legibus conſenſu populi indigeret; ergo leges Canonicæ quo ad earum obligationem ab acceptatione populi non pendent, ac proindè peccant eas non acceptando. Quo ad leges verò civiles, idem probatur, quia licet Principes inſtituti ſint, & acceperint poteſtatem à populis, tamen inſtituti ſunt cum poteſtate abſoluta, & ſuprema, de his enim loquimur, & tali facta ſuppoſitione, non autem cum tali à ſubditis dependentia, alioquin ſuprema poteſtas adhuc penes populum reſideret, & non penes Principem, quod eſt contra ſuppoſitum; ſupponimus enim Principes leges condere jure præfecturæ, & abſoluti, ac ſupremi dominii, quod in ſubditos habent; non ergo liberum eſt populo acceptare, vel recuſare legem, & Princeps auctoritatem habet obligandi, & cogendi populum ad eam acceptandam, & obſervandam.

22 Hinc patet ad fundamentum prioris ſententiæ, non enim deeſt ſimpliciter poteſtas legiſlatori obligandi, & cogendi populum ad legis acceptationem, & obſervantiam, nec deeſt illi voluntas obligandi, dum legem inſtituit, & promulgat, eique commiſſum eſt judicium, & cura boni communis. Nec ſenſus illius dicti ex *L. De quibus* eſt, quod requiratur populi conſenſus, ut lex ab initio vim habeat obligandi, ſed ut firmetur, & perſeveret, eo quod per contrariam conſuetudinem lex tollitur; duratio ſiquidem, & permanentia legum apparet in conſuetudine, & obſervantia populorum, quod adhuc magis expreſſit Gratianus, cum dixit, leges inſtitui, cum promulgantur, firmari verò, cum moribus utentium approbantur, eo quod per contrariam conſuetudinem tolluntur; abſolutè tamen ex voluntate legiſlatoris ad earum obſervantiam tenemur. Undè ex his textibus ad ſummum ſolum inferri poteſt, legem humanam non acceptatam, ſeù non receptam per uſum, & deſuetudinem à tota communitate, vel majori ipſius parte, non obligare ſubditos, dummodo id fiat ex juſta, & rationabili cauſa, ut tenent Navarrus, Miranda, Toletus, Rodriquez, Lezana, Caſpenſis, Valentia, Suarez, Naldus, Palaus, & plures alii; quorum ratio eſt, quia eſto Princeps poteſtatem habeat obligandi ſubditos, ad legum obſervantiam, quantumvis renuentes, alioquin major poteſtas eſſet in populo, quam in Principe, nihilominus quia quando lèx non acceptatur à tota Communitate, vel majori parte, creditur propter bènignitatem Principis non eſſe in eo voluntatem ſubditos obligandi, ſed potiùs latam eſſe ſub tacita conditione, ſi fuerit acceptata; ideo in tali caſu non cenſentur ad legis obſervantiam obligari, quod præcipuè locum habet, cum lex impoſita gravis eſt, & difficilis obſervationis, aut adverſatur conſuetudini receptæ, ut habetur c. 1. de Conſtit. in 6. & c. *Certificati de ſepultur*. Quod ſi conſtaret Principem, & legiſlatorem ad obſervantiam legis obligare velle populum independenter ab acceptatione ipſius, tunc etiamſi non acceptetur ab ipſis adhuc ad ipſam obligantur, ut etiam relati Auctores concedunt; & ratio eſt, quia in tali caſu ceſſat credulitas de benignitate Principis, & alioquin abſolutè loquendo majoris poteſtatis eſſent ſubditi, quam Principes contra illud Pauli ad Rom. 13. *omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*. Quando ergo lex deſinit obligare ex deſuetudine, id nequaquam eſt ex defectu poteſtatis in Principe, quaſi non habeat vim obligandi, & cogendi populum renitentem, ſed ſolum eſt ex præſumpta benignitate, & habituali Principis voluntate, qua non cenſetur velle ſubditos obligare cum tanto rigore, & periculo contra uſum, & morem introductum, ut benè diſcurrit Averſa qu. 95. ſect. 4.

QUÆSTIO SECUNDA.

De diviſione legum, ſeù quotuplex ſit lex.

23 HActenus de lege in communi diſputatum eſt quatenus eſt recta regula, ſeu menſura humanorum actuum, ſecundum quam vel ad bene agendum dirigimur, vel à male agendo retrahimur, nunc de legibus in particulari diſputandum eſt; & omiſſis legum diviſionibus, quæ ex legiſlatore, & materia legis, & ex fine à Juriſtis aſſignari ſolent, trimembris diviſio frequentior eſt apud Theologos; nempè in æternam, naturalem, & poſitivam, & hæc ſub dividitur in divinam, & humanam, quæ quidem lex poſitiva humana rurſus duplex eſt, Eccleſiaſtica, ſcilicet, & civilis,

Digitized by Google

vilis, ſicut etiam lex poſitiva divina alia eſt vetus, ſeù Moſaica, alia nova, quæ lex Evangelica, ſeu Chriſti vocatur, quoniam ab illo, tamquam ſupremo legiſlatore in Evangelio lata eſt, & promulgata, quam legis diviſionem etiam Scotus aſſignat 4. d. 17. qu. un. ab initio.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit lex æterna, & an aliæ leges ab ea deriventur.

24 PRimò Thomiſtæ communiter eſſentiam legis æternæ ſic explicare ſolent ex D.Tho. q.90. art.1.quod nihil eſt aliud, quam ratio divinæ ſapientiæ, quatenus omnium actionum, & motuum directiva eſt, ſicut enim in quolibet artifice præexiſtit ratio eorum, quæ per artem fiunt, ita etiam in quolibet gubernante præexiſtere debet ratio directiva eorum, quæ ab iis, qui ejus gubernationi ſubſunt agenda, vel omittenda ſunt; Deus autem ſicut per ſuam ſapientiam rerum omnium conditor eſt, ſic etiam eſt gubernator, unde ſapientia illa, in quantum per eam cuncta creata ſunt, rationem habet exemplaris, & ideæ; in quantum verò per eamdem cuncta diriguntur in finem debitum, legis æternæ rationem obtinet, & ſicut ratio rerum creandarum nihil eſt aliud, quam conceptus divinæ mentis, quo concipit rem, & judicat, quomodo illa ſit facienda; ſic ratio rerum gubernandarum, quæ lex æterna vocatur, nihil aliud eſt, quam conceptus divinæ mentis, quo concipit, & judicat, quomodo unaquęque creatura debeat ſuas functiones obire.

25 Verum juxta hanc explicationem, niſi aliud addatur; lex æterna importaret ſolum actum intellectus, & ſolum dictamen rationis in intellectu divino exiſtens, quod quidem ad rationem legis non ſufficit, quia de ratione legis eſt non tantum quod ſit directiva, ſed etiam obligativa reſpectu ſubditorum, quam vim obligativam non habet; niſi ex voluntate legiſlatoris, ſolum enim dictamen ſuperioris niſi volitio accedat, non obligat, cum ergo nos non obligemur formaliter, eo quod Deus aliquid cognoſcat agendum, vel omittendum, ſed ex eo quod nobis aliquid per ſuam voluntatem imperet, ideò dicendum eſt legem æternam reſpectu creaturarum non eſſe ſolum actum divini intellectus, ſed etiam divinæ voluntatis, quo ab æterno voluit, ut hoc faceremus, & illud omitteremus, ut bene Arriaga advertit diſp.6.ſect.4. & ità tenendum eſt de mente Scoti, ut docet Nicolaus de Niſe loc. ſupracit. & hoc modo etiam explicat mentem D.Thomæ Beccanus cap.2.qu.1.ubi ait; quod lex æterna eſt actus divinæ mentis, quo concipit, & judicat quaſdam regulas practicas neceſſariæ, & æternæ veritatis eſſe à creatura ſervandas cùm voluntate eam obligandi, & hoc modo ait D. Thomam legem æternam accepiſſe loc. cit. cum ait nihil aliud eſſe, quam rationem divinæ ſapientiæ, ſecundum quam dirigit omnium creaturarum motus, & actiones in ſuos fines, & hæc eſt expreſſa D. Auguſt. doctrina l.22. contra Fauſtum c. 27. ubi legem æternam ſic definit. *Lex æterna eſt ratio divina, & voluntas Dei ordinem naturalem conſervari jubens, perturbari vetans*, qua ratione ibidem peccatum definit, quod *ſit dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam*, quia lex æterna nihil aliud ſignificat, quam rationem Dei judicantis, & volentis tale opus non eſſe faciendum, aut propter malitiam ex ipſa rei natura prodeuntem, aut ſaltem propter prohibitionem liberam, ut in vetitis per ſolam legem poſitivam; quædam enim peccata ſunt immediatè contra legem æternam, & naturalem, non mediante alia lege poſitiva, quia nempè ſunt per ſe mala, & illicita quædam vero ſunt mediatè ſolum contra legem æternam nempè mediante alia lege poſitiva, quę jubet, aut vetat aliquid, quod alioquin de ſe non erat debitum, aut illicitum, lex autem æterna dictat, & obligat, ut fiat quod jubetur, & non fiat, quod vetatur tali lege poſitiva, ut magis poſteà conſtabit, declarando, quomodo lex æterna ſit origo omnium aliarum legum quo ad vim obligandi. Quare Recentiores paſſim legem æternam definiunt, quod ſit ratio in divina mente exiſtens, ſeu actus divinæ voluntatis judicantis, & volentis, ut nihil fiat inhoneſtum, ſive hoc tale ſit ex ipſa lege naturali, ſive ex ſola poſitiva, ut videri poteſt apud Caſpenſem diſp. 2. ſect. 1. & Amicum diſp. 3. & alios paſſim.

26 Secundò addendum eſt volitionem Dei, quæ eſt lex ęterna reſpectu creaturarum, eſſe neceſſariam in Deo, non verò liberam ſeù contingentem, quia reſpicit pro objecto regulas practicas neceſſariæ, & æternæ veritatis, ad quam naturaliter obligamur, ut Deum eſſe colendum, parentes eſſe honorandos, ſuperioribus obediendum, non eſſe mentiendum, nemini injuriam faciendum, & ſimiles; hæ enim ſunt regulæ omninò immutabiles, & æternæ, atque ideò Deus judicat, & neceſſariò vult tales regulas eſſe à creatura ſervandas, ratio hujus eſt, quia ut docet Scotus qu.4. Prolog.9. voluntas divina in ordine ad neceſſaria non eſt prima regula, ſed eſt divinus intellectus, ut docet quol. 18. infra c. cui ex ſua perfectione ſe ſe neceſſario conformat divina voluntas, quare ut dicebamus l.2.diſp. 6. de Peccatis q.2. art.2. n.82. licèt potuerit Deus abſolutè non prohibere actum odii, blaſphemiæ, vel mendacii ea prohibitione, quæ ſit per imperium liberum, & explicatum per verbum imperativi modi *non occides*, *non mentieris* quæ eſt externa prohibitio per revelationem, & legem poſitivam a Deo latam; tamen non prohibere non potuit ea prohibitione, quæ conſiſtit in judicio reprobante intellectus per modum indicativi, & in diſplicentia reprobativa voluntatis, quæ prohibitio explicatur per verbum indicativi modi nolo mendacium, odium, &c. & dicitur prohibitio interior, quia licet ad extra nihil Deus dicat, verè tamen illi ea objecta diſplicent, & in hoc ſenſu Deus dicitur neceſſario prohibere actus intrinſecè malos, nec talis prohibitio eſt ei libera, quia hujuſmodi reprobatio, & diſplicentia ſunt actus neceſſarii in intellectu, & volũtate divina immediatè regulati per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ; ſi ergo ſermo ſit de lege poſitiva, ex prohibitione externa, Deus omnia mala libere prohibuit, & potuit abſolutè loquendo à tali prohibitione abſtinere nec fuit neceſſitatus ad illam, loquendo verò de alia prohibitione nimirum interiori jam explicata, utique hæc fuit neceſſaria in Deo, & dicitur in ipſo lex æterna, quam Scoticam doctrinam etiam ſequitur Arriaga diſput. 6. ſect. 5. cum aliis Recentioribus.

27 Tertio, tanta eſt vis, & poteſtas hujus æternæ legis, ut omnes, & quæcumque creaturæ nulla prorſus excepta, illi omnimode ſubdantur; quia lex æterna eſt gubernativa rerum univerſi, ſed omnia divinæ gubernationi ſubduntur, ergo & legi æternæ; & huc ſpectat illud Sapientiæ 8. *Attingit à fine uſque ad finem fortiter, & omnia diſponit ſuaviter*, & quidem de creaturis ratione carentibus conſtat ex Pſal. 148. *Ignis, grando, nix, glacies, &c. quæ faciunt verbum ejus*, & Pſalm. 128. *Ordinationem tua perſeverat dies, quoniam omnia ſerviunt tibi.* De creaturis autem ratione prædictis adhuc magis conſtat; quia hæc lex ęterna eſt prima regula, & menſura actuum in genere moris, eſt norma directiva noſtrorum actuum, eique ſubduntur omnes humani actus, quatenus morales, ſive omnes actus creaturarum rationalium, etiam Angelos comprehendendo. Diverſo tamen modo legi æternæ ſubiiciuntur irrationalia, ac rationalia, ſive intellectualia, quia illi irrationalia ſubiiciuntur neceſſario, & naturaliter, quatenus, ſcilicet, Deus imprimit illis naturalem inclinationem, quæ inſtinctus naturæ appellatur, ad faciendum naturaliter, & neceſſariò ea, quæ Deus vult ab ipſis fieri; rationalia vero ſubiiciuntur illi liberè, & moraliter, nempe per cognitionem & judicium, nam etiamſi Deus illis quoque naturalem ad ſuas operationes impreſſerit inclinationem, nihilominus quo ad actiones morales eas, ſcilicet, quæ ſunt propriæ hominis, ut homo eſt, non moventur neceſſario, & naturaliter, ſed media cognitione indifferenti, & libera. Unde fit, ut hæ creaturę lege æterna liberè ſubiiciantur, illæ vero neceſſario & naturaliter; item ut hæ propriè obligentur, illæ vero impropriæ; ubi enim libertas non eſt, nec obligatio ſub peccato eſſe poteſt; ex quo ulterius ſequitur legem æternam propriè non habere rationem legis reſpectu irrationalium, ſed ſolum metaphorice, ſicut nec ipſorum obedientia eſt vera, & propria, ſed ſolum metaphorica ob defectum cognitionis ipſius, at reſpectu rationalium lex æterna habet veram legis rationem, & obedientia ipſarum eſt vera, & propria, ac procedit ex cognitione ipſius, quia iſtę ſolum liberum habent arbitrium, ac proindè propriè ſub peccato obligari poſſunt. Hæc verò lex æterna, quamvis plura reſpiciat objecta adhuc tamen ſimpliciter, & abſolutè loquendo dici debet una, ſeù unica, ut docet S. Thomas q.93. art. 1. & ratio eſt quia eſto plura reſpiciat objecta materialia, ea tamẽ reſpicit ſub unica ratione formali, ſcilicet, boni communis; generaliter autem ſequendo ea, quæ reſpiciunt plura, ſed ſub unica ratione formali, non dicitur plura, ſed unum, ut patet in intellectu, voluntate, & aliis potentiis; ergo abſolutè, & formaliter hæc dici debet una lex non plures, eſto D. Auguſt. aliquando eam vocet nomine ſingulari, aliquando, verò plurali, quo fundamento ſatisfieri poteſt Ulpio oppoſitum docenti diſ. 4. art. 1.

28 Quarto ulterius affirmant. communiter Theologi, & Patres à lege æterna omnes alias derivare; quia indè originaliter habent vim, & efficaciam obligandi. Colligitur ex Proverb. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt*, & ex illo Roman. 13. *Omnis poteſtas à Deo eſt.* Deindè ex D. Auguſt. 1. de lib. arb. cap. 6. *Nihil eſt temporali lege juſtum, quod ex lege æterna non derivetur*, & lib. de vera & falſa Relig. 31. *Conditor legum temporalium, ſi vir bonus eſt, & ſapiens illam ipſam conſulit æternam.* Hoc autem declaratur diſcurrendo per ſingulas, & primò de lege naturali id conſtat, eſt enim impreſſio quædam, & irradiatio divini luminis in nobis, & participa-

ticipatio illius æternæ legis, quæ in divina mente præeminet, nam eſt ipſummet naturale judicium, ſeù rationis dictamen, quo per lumen nobis à Deo inditum, tamquam auctore naturæ & ab æterna ejus lege derivatum, cognoſcimus ea eſſe facienda, quæ recta, & juſta ſunt, & è contrario vitanda eſſe ea; quæ à juſtitia, & rectitudine deflectunt: ſermo hic autem eſt de lege naturali, prout in nobis eſt, & de lege æterna, prout in Deo eſt, quia ſi loquamur de utraque in ſe ſpectata, quatenus eſt practica regula æternæ veritatis, jam una ab altera non diſtinguitur, ſed una, & eadem eſt, ut conſtabit art. ſeq. Deindè omnes leges poſitivæ tam divinæ, quam humanæ, ſi ſecundum ſe ſpectentur, quatenus regulæ quædam ſunt, a lege æterna ſecundum ſe ſpectata, quatenus regula quædam eſt, derivantur, & originem ducunt, ut patet inductione, quia ex hac regula æterna, Deus eſt colendus, deducuntur omnes aliæ regulæ à Deo lege poſitiva præſcriptę de fide, baptiſmo, & aliis rebus ad cultum divinum pertinentibus. Pariter ex hac alia regula æterna, nemini facienda eſt injuria, qua plures deducuntur regulæ humanæ, quæ ad juſtitiam, & rectitudinem ſpectant humanæ ſocietatis. Demum leges poſitivæ ex lege æterna derivantur, quia vim, & efficaciam obligandi ab ea originaliter dicunt, etenim lex ipſa æterna eſt, quæ proponit, & dictat debere nos obedire legibus poſitivis, & malum, ac illicitum eſſe tales leges tranſgredi; quia interdum lex poſitiva jubet, aut vetat aliquid, quod alioqui de ſe non erat debitum, aut illicitum, lex autem æterna, & lex naturalis dictat, & obligat, ut fiat quod jubetur per talem legem poſitivam, & vitetur quod per eam prohibetur; & hac ratione dicitur lex poſitiva obligare in conſcientia, quia naturalis ratio in nobis dictat obediendum eſſe iis legibus, & mandatis, & hæc eſt in nobis lex naturalis, quæ eſt participatio, & expreſſio lenis æternæ.

29 Quintò tandem ex dictis ſolvitur difficultas illa, an lex æterna ſit verè, & proprie lex; Aliqui enim negant eſſe propriæ legem, quia lex petit ex natura ſua dominium juriſdictionis in legiſlatores, & de ratione ejus eſt, quod communitati feratur, ſed ab æterno nullum fuit dominium juriſdictionis, quia in æternitate Dêus nullam habuit creaturam, cui dominaretur, nec ulla fuit communitas, cui talis lex promulgaretur; ergo lex æterna ſaltem in æternitate vim legis non habuit propriè dictæ, ita Becanus, Meratius, Tannerus, & alii. Communis tamen ſententia oppoſitum docet, quia quod eſt primum in alio genere debet eſſe tale verè, & proprie, cum ſit menſura aliorum; ſed lex æterna in genere legis eſt prima à qua omnes aliæ dependent, ut dictum eſt, ergo eſt verè; & propriè lex. Et quidem in noſtris principiis; abſque ulla difficultate defendi poteſt, ac debet dari ab æterno in Deo veram, & propriam legem, ut docet Divus Auguſt. loc. cit. quia ſupra oſtendimus legem adęquatè, vel ſaltem magis principaliter in volitione legiſlatoris conſiſtere, promulgationem verò ſolum requiri ad hoc, ut lex actu obliget; ergo cum in Deo ab æterno ſit rigoroſa volitio, & approbatio regularum practicarum neceſſariæ, & æternę veritatis, ad quas naturaliter obligamur, & ab ipſo tamquam ab Auctore naturæ, ſequitur ab æterno dari talem legem in Deo reſpectu creaturarum verè, & propriè dictam. Confirmatur, quia in mente Dei fuit ab æterno voluntas obligandi creaturas futuras ad tales regulas ſervandas, fuit judicium ex parte intellectus, fuit voluntas promulgandi talem legem pro ſuo tempore; ergò in mente divina fuit ab æterno quicquid conſtituit eſſentiam legis; Ex quo patet ſolutio fundamenti oppoſitæ ſententiæ, negandum enim eſt Deum non habuiſſe ab æterno ſufficiens dominium juriſdictionis ad legem pro creaturis ſuo tempore extituris ferendam; quamvis enim non habeat jus in re ab æterno; ut ita dicam, ex eo quod hoc reſultare intelligamus ex ipſa creaturarum exiſtentia jam per creationem accepta habet tamen quaſi jus quoddam ad rem ipſa voluntate creandi reſultans; quamvis lex non obliget ab æterno communitatem creaturarum, quæ ab æterno non fuit; habuit tamen vim etiam ab æterno obligandi talem communitatem, quæ in tempore futura erat, propter quam vim & ab æterno reſpiciens communitatem pro tempore, quod ſufficit ut ab ęterno dicatur etiam habere vim legis proprie dictæ, ita Suarez, Salas, Arriaga, Amicus, Caſpenſis, Lezana, & alii Theologi communiter in qua difficultate amplius immorandum non eſt, quia hęc quoque eſt ſola contentio de voce, ut ait Arriaga loco citat.

30 Alia plura à Theologis de hac lege æterna diſputari ſolent, quæ miſſa facimus, & apud alios videnda remittimus, quia majori ex parte, ut notat idem Auctor, ſolam de nomine continet contentionem, de quibus ex noſtris fuse agit Vulpes diſp. 2. & 4. ſed ſatis confusè, & implexè, nam diſ. 4. art. 1. ait legem æternam eſſe ſumman rationem in Deo, ſcilicet, divinum intellectum reſpectu habentium neceſſariam connexionem cum ultimo fine & ſolam divinam voluntatem reſpectu non habentium illam connexionem; quod magis declarans inferiori artic. 3. prope finem inquit, per legem æternam per ſe ſumptam ſignificari ſolùm judicium naturale divini intellectus de rebus neceſſariis æternæ veritatis præcedens omne decretum liberum voluntatis; late vero ſignificari etiam imperium, vel ipſum decretum liberum voluntatis principium immediatum omnis rectæ determinationis ad extra reſpectu contingentium ab æterno pro tempore; ex quo poſteà deducit legem æternam nec eſſe vere, & propriè legem, nec ab ea alias leges derivari, & alia plura, quæ ſunt contra communem doctrinam Theologorum, & SS. Patrum, ac etiam noſtri Doctoris, ut patet ex dictis. Cujus ſententiæ falſitas, & ambiguitas ex hoc ſolum ſufficienter deprehendi poteſt, quod legem æternam cum lege divina poſitiva confundit, quæ totaliter dependet à libero divinæ voluntatis decreto, quæ eſt prima regula contingentium, & agibilium ad extra; cum tamen valdè differant, nam lex æterna eſt de regulis neceſſariæ, & æternæ veritatis, qua ratione æterna dicitur, & non tantum, quia ſit ab æterno, lex verò poſitiva divina eſt etiam de contigentibus, item lex æterna eſt immutabilis, quia eſt de regulis neceſſarię, & æternæ veritatis, lex autem divina poſitiva eſt mutabilis, quia eſt de regulis contingentibus, ut patet de lege Moſaica, quæ à Deo poſt Chriſti adventum abrogata fuit; tandem lex æterna ad omnia creata extenditur, ut ſupra dictum eſt, lex autem divina poſitiva ſolum ad creaturas intellectuales, Præſtat ergo relictis Vulpii ambagibus de eſſentia legis æternæ diſcurrere juxta communiorem, & probabiliorem doctrinam breviter in hoc articulo traditam, præſertim, quia principiis noſtri Doctoris eſt ſatis conformis, quia hac de re ex profeſſo non egit, ſed obiter.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid ſit lex naturalis, & quæ, ac quanta ejus obligatio.

31 NOmine legis naturalis in præſenti intelligitur ea, quæ non eſt ex libera alicujus legiſlatoris voluntate impoſita, ſed cum ipſa natura congenita, & ab ipſa profluens, quæ proindè etiam lex naturæ, & jus naturæ appellari ſolet, in quo à lege poſitiva diſtinguitur, quæ ex libera legiſlatoris voluntate procedit; ita habetur ex D. Auguſt. de quæſtionibus novi, & veteris teſtamenti cap. 3. Hanc autem legem naturalem dari non modò conſtat, tamquam certum de fide, ex Pſal. 4. ubi cum Propheta interrogaſſet *quis oſtendit nobis bona?* ut ſcilicet, ea ſequamur, reſpondet *ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine*, & ex Paulo 2. ad Romanos; *Gentes naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt, & ipſi ſibi ſunt lex, & oſtendunt opus legis inſcriptum in cordibus ſuis;* ſed etiam teſtimonio Ciceronis 1. de legibus, ubi legem naturalem definit, quod ſit: *Ratio ſumma inſita in natura, quæ jubet ea, quæ facienda ſunt, prohibetque contraria;* plura autem diſputari ſolent à Recentioribus de lege naturali, quæ quia majori ex parte ad quæſtionem de nomine reducuntur, & aliqua alibi ſunt diſcuſſa, breviter in hoc articulo expedimus.

32 Primò quęritur de illa quid ſit, & in quo ejus eſſentia conſiſtat, & omiſſis variis dicendi modis, qui rem obſcuriorem, quam in ſe eſt, reddunt, & apud Amicum videri poſſunt diſp. 4. ſect. 1. & alios Recentiores, pro reſolutione advertendum eſt juxta dicta de lege in communi q. præced. art. 1. num. 7. legem naturalem tripliciter ſpectari poſſe; primò, ut eſt regula practica æternæ veritatis, ad quam ſervandam naturaliter obligamur; ſecundò, ut eſt actus divinæ mentis, quo Deus judicat talem regulam à nobis eſſe ſervandam, & ſimul vult eam ſervari; tertio ut eſt actus humanæ mentis, quo nos naturali inſtinctu judicamus eamdem regulam à nobis ſervari oportere. Inter hos autem modos hoc intereſt, quod primo modo conſiderata, quatenus eſt practica regula æternæ veritatis, ad cujus obſervantiam naturaliter tenemur, lex naturalis à lege æterna non differt, ſed ſunt una & eadem lex, & de eiſdem veritatibus, ſecundo autem modo conſiderata quatenus eſt in mente divina, dicitur lex æterna, non ſolum, quia ibi eſt ab æterno, ſed præſertim, quia eſt de regulis neceſſariæ, ac æternæ veritatis, tertiò tandem quatenus eſt in mente noſtra dicitur lex naturalis, quia ex naturali inſtinctu nobis ineſt; & hoc modo in mente noſtra ſpectata non dirigit nos per modum cognitionis, ſeu judieii, ſed per modum objecti cogniti, ſicut exemplar, quod artifex intuetur, dirigit ipſum in operando, non quidem formaliter, ſed objectivè, quare lex naturalis non eſt ipſum lumen rationis naturalis, quod eſt ipſemet intellectus potens practicè judicare de rebus per ſe notis, nec eſt ejus formalis conceptus, quo

judi-

Digitized by Google

judicat de prædictis etiam practice per modum præconis; hæc enim potius eſt notitia practica legis naturalis, ſeu ipſius propoſitio in nobis, ſeù præconizatio, ſed eſt tantum conceptus objectivus, ſcilicet, ipſum verum practicum ex terminis ſimpliciter notum, ſeù jus quoddam ex natura rei exortum, & in ipſis rebus fundatum, dependenter ab intellectu divino ejus inſtitutione; & dicitur jus naturæ, ſeù lex naturalis, quia non obligat ex ſola, & libera legislatoris voluntate, ſed ex natura rei, vel terminorum; vim enim obligandi habet ex neceſſaria connexione mediorum cum fine, ad quem homo ordinatur, in qua obligatione neceſſariò etiam includitur voluntas obligativa Dei, ſicut concurſus cauſæ primæ includitur in concurſu cauſæ ſecundæ; undè ſicut nequit operari cauſa ſecunda non cooperante prima; ita nequit obligare lex naturalis, non obligante æterna, cùm tota illa moralis obligatio legis naturalis ſit à Deo; quia nempè Deus ex natura ſua habet diſplicentiam de actibus malis, & complacentiam de actibus bonis, ac de obſervantia legis, & hujuſmodi affectus in voluntate Dei intrinſecè comitatur legem æternam, quæ eſt in mente Dei, eſtque in Deo neceſſarius, ſicut ipſa lex æterna, cui ex ſua perfectione ſeſe neceſſario conformat divina voluntas, ut ait Scotus quol. 18. infra C. atque ratione hujus affectus dicitur facere juxta voluntatem Dei quicumque ſervat legem naturalem, & facere contra voluntatem Dei, qui frangit legem, etiam ſi nulla extaret lex poſitiva divina tales actus bonos præcipiens, & malos prohibens, nam quantum ad hoc ſatis eſt, quod eo ipſo actus mali per ſe, & ex natura ſua ſunt contra legem æternam, quia nempe a Deo ipſo cognoſcuntur eſſe mali, & non debere fieri, itemque ſunt contra benèplacitum Dei, & diſplicent Deo, & hominem Deo avertunt, tamquam primo auctore, & ultimo fine naturali; & hoc modo etiam Vulpes noſter èxplicat eſſentiam legis naturalis diſput. 5. art. 1. tamquam de mente Doctoris 4. d. 33. q. 1. ad 3. princ.

33 Ex qua doctrina breviter refelli poſſunt alii dicendi modi circa explicationem eſſentiæ legis naturalis. Non enim in primis lex naturàlis in ipſa natura rationali conſiſtere poteſt, ut Vaſquez, Meratius, & alii putarunt, quia lex naturalis eſt illa ex omnium conſenſu, quæ ipſam naturam rationalem dirigit, regulat, & menſurat, tùm quia natura rationalis eſt directa, regulata, & menſuratà, ipſa autem natura rationalis legi naturali ſubiicitur, non ergo ratio legis naturalis in ipſa natura rationali conſiſtere poteſt, & aliàs idem ſibi ipſi ſubiiceretur. Neque lex naturalis conſiſtit in convenientia, aut diſconvenientia, quam habent actiones aliquæ ad naturam rationalem independenter à lege poſitiva Dei, aut creaturæ, ut ait Pontius noſter diſp. 25. q. 2. Quia hæc non eſt lex, ſed potius materia ipſius legis naturalis quæ præcepit id quod eſt naturæ rationali conſentaneum, & vetat quod eſt diſſentaneum, tùm quia, ut latè probatum eſt lib. 2. diſp. 6. q. 3. de ratione peccati, & mali moralis eſt eſſe contra legem aliquam ex ſuperius enumeratis, & omne bonum morale ideò eſt formaliter tale, quia juxta legem; cùm ergo natura rationalis ſecundum ſe ſumpta, ac veluti in actu primo, non habeat rationem legis, ſed legi ſubjecta ſit, non benè explicatur lex naturalis per ordinem ad ipſam ſic abſolute ſumptam, & in actu primo ſed potius explicari debet per ordinem ad naturam rationalem in actu ſecundo, ideſt, in ordine ad rationem nobis proponentem legem æternam ſervandam, nam ipſa lex æterna ſic nobis propoſita, & per lumen naturale inſerta dicitur lex naturalis. Neque lex naturalis benè explicatur per ipſum lumen rationis in actu primo, quod eſt ipſemet intellectus potens practicè judicare de rebus per ſe notis, & de his, quæ bona, & quæ mala ſunt, ſeu debita, vel illicita antecedenter ad omnem legem poſitivam, ut ait Averſa q. 94. ſec. 1. quia in tantum hoc dici poteſt, in quantum per ipſum intellectum, & lumen rationis naturale proponitur lex æterna habens vim obligandi; hoc autem non efficit, quod ipſum judicium intellectus talem regulam proponens ſit lex naturalis obligans, ſed potius regula æternæ veritatis per ipſum propoſita, ipſum verò judicium ſit veluti præco talis legis, & ejus intimatio; & hoc modo in mente noſtra ſpectata, non dirigit nos per modum cognitionis, ſeu judicii, ut ſupra dictum eſt, ſed per modum objecti cogniti, ſicut exemplar in mente artificis. Undè neque conceptus formalis, quo intellectus judicat de prædictis regulis etiam practicè per modum præconis, dici poteſt lex naturàlis propriè loquendo, ut communiter Thomiſtæ loquuntur, hæc enim potiùs eſt ipſius legis naturalis notitia practica, ſeù ejus propoſitio, & intimatio.

34 Reſtat ergo, ut lex naturalis propriè, & in rigore loquendo ſit tantum conceptus objectivus, ſcilicet ipſum verum practicum, ſeù jus quoddam ex ipſa rerum natura formaliter exortum, & principiativè ab intellectu divino ejus inſtitutore per lumen naturale rationis nobis intimatum. Hoc autem jus his hominibus intimatur, & obligare incipit ab eo tempore, quo rationis uſum accipiunt, & per talem legem ſibi intimatam intèr bonum, & malum diſcernere incipiunt, hic enim rationis uſus eſt veluti ipſius legis naturalis notificatio. & manifeſtatio, & hoc ſignificare intendit Paulus ad Romanos 7. illis verbis *ego autem vivebam ſine lege aliquando, ſed cùm veniſſet mandatum peccatum revixit* juxta expoſitionem Baſilii in pſal. 1. & Hieronymi ep. ad Aglaſiam q. 8. ubi ſic explicat. *Cùm mandatum venerit, hoc eſt tempus intelligentiæ appetentis bona, & vitantis mala, tunc peccatum reviviſcere incipit, & homo reus eſt peccati.* Et hinc etiam patet quomodo intelligendum ſit quod communiter dicitur, legem, ſcilicet, naturalem cordibus hominum inditam eſſe, & homini inſitam, & innatam, ac ſtabiliter in ipſo permanentem, non inquam ita intelligendum eſt quaſi lex naturalis eſſet quidam habitus, ut quidam Antiquiores dixerunt, quia non eſt habitus per ſe infuſus alioquin eſſet ſupernaturalis, & non naturalis; neque eſt acquiſitus, quia antecedenter ad omnem habitum acquiſitum datur in hominibus obligatio legis naturalis, ratione cujus à primo inſtanti uſus rationis tenetur homo ad ultimum finem ſe convertere; neque eſt habitus congenitus, quia iſte in practicis, & moralibus eſt Synderesis, qui verſatur circa prima principia per ſe nota, ſicut in ſpeculativis habitus qui dicitur intellectus circa principia ſpeculabilia verſatur: lex autem naturalis, ut dicemus: non eſt ſolùm de primis principiis moralibus, ſed etiam de concluſionibus quæ ex illis per evidentem conſequentiam deducuntur. Hoc igitur modo lex naturalis dicitur in homine habere rationem permanentis, quatenus unuſquiſque habet propenſionem naturalem, & facilitatem ad eam cognoſcendam, & ſolùm objective dicitur lex naturalis ſemper permanere, quatenus intellectus dàta occaſione, & terminis propoſitis eſt ſemper in actu primo diſpoſitus, & aptus illam præconizativè judicare veram, ut etiam Vulpes explicat loc. cit.

35 Secundò quæritur, quæ ſit materia legis naturalis, & ad quæ ſe extendat, & obliget, & quidem certum eſt materiam legis naturalis eſſe bonum, honeſtum in communi, & malum illi contrarium, illud quidem, ut præcipiendum, hoc vero ut fugiendum; eſt tamen difficultas, an bonum honeſtum ſecundum ſe, & malum illi contrarium, quod materia legis naturalis eſſe dicimus, ſolùm illa comprætendat, quæ in primis principiis contineatur, an etiam ea, quæ in omnibus concluſionibus ex illis principiis deductis continetur; nam in practicis, & moralibus dantur quædam principia per ſe nota, ut *bonum eſt ſequendum, malum fugiendum, quod tibi novis alteri ne feceris*, quorum cognitio pertinet ad habitum intellectualem appellatum *Synderesis*, ſicut prima principia in ſpeculabilibus pertinent ad habitum intellectualem appellatum *intellectus.* & dantur aliquæ concluſiones; ex illis deductæ, ut Deum eſſe colendum, parentes honorandos, nemini faciendam injuriam, propriam vitam conſervandam, & ſimiles; ex illis enim principiis primis recta ratio dictat, & deducit bonum eſſe, Deum colere, parentes honorare, &c. Aliqui Juriſtæ dixerunt materiam legis naturalis ſolum eſſe illam honeſtatem, & malitiam, quæ in primis principiis relatis continetur, non vero quæ in concluſionibus inde deductis. Fundamentum eſt, quia quæ cadunt ſub lege naturæ, ab hominibus ignorari non poſſunt; ſed talia ſunt, quæ in primis principiis dumtaxat continentur, non verò in concluſionibus indè deductis, hæc enim ab hominibus ignorari poſſunt, ut experientia docet, ergo lex naturæ ad illa ſolum extenditur.

Confirmatur, quia ſi materia legis naturalis eſſet illa etiam, quæ in concluſionibus prælatis continetur, dici deberet etiam leges humanas ſub naturali cadere, ſiquidem leges humanæ quoque ſunt concluſiones ex illis principiis deductæ.

36 Communis tamen, & vera ſententia Theologorum eſt, ſub lege naturali contineri, nedum prima principia, ſed etiam concluſiones omnes, quæ ex eis immediate, & per evidentem conſequentiam deducuntur, atque ideo materiam legis naturalis non ſolùm comprehendi in primis principiis, ſed etiam in concluſionibus per evidentem, & neceſſariam conſequentiam ex illis deductis. Ita Divus Thomas q. 95. art. 2. q. 100. art. 2. & 3. cum omnibus Thomiſtis, & Scotus cum omnibus Scotiſtis 4. diſtinct. 17. quæſt. 1. lit. A, ubi ait, quod illud eſt de jure naturali, cujus veritas nota eſt ex terminis, & tale eſt principium in lege naturæ, ſicut & in ſpeculabilibus principium notum eſt ex terminis, ſive quod ſequitur evidenter ex tali vero ſic noto, ejuſmodi eſt concluſio practica demonſtrata, undè concludit quod ſtrictè loquendo nihil aliud eſt de jure naturæ, niſi principium, vel concluſio demonſtrata; ſic tamen extendendo quandoque dicitur illud eſſe de jure naturæ, quod èſt verum practicum conſonum principiis, & concluſionibus

legis

Digitized by Google

legis naturæ per ſe ſumptæ. Idem repetit inferius diſt. 33. q. 1. ad argumenta, ubi inquit, quod aliquid eſt de lege naturæ dupliciter, ſcilicet, primariò, quod eſt verum practicum ſimpliter notum lumine rationis naturalis, & ibi potiſſimum gradum tenet principium practicum ex terminis notum; ſecundùm gradum tenet concluſio demonſtrata ex talibus principiis; ſecundario autem, & latius loquendo dicitur etiam de lege naturæ quod regùlariter conſonum eſt legi naturæ primo modo dictæ. Non declarat autem Doctor. loc. cit. quæ ſint hæc principia honeſtè agendi ex terminis nota, & concluſiones ex illis per neceſſariam, & evidentem conſequentiam deductæ; ſolum in 3. d. 37. §. *Ad quæſtionem* ait veritates practicas, quæ ſunt de lege naturæ ſtricte ſumptæ, eſſe illas quæ in veritate neceſſaria præcedunt omnem actum liberum voluntatis extra, & veritatem habent neceſſariam circumſcripto per impoſſibile quocumque decreto libero divinæ voluntatis: idem habet 4. d. 16. q. 1. concl. 3. ubi materiam legis naturalis vocat, vel principium agendi honeſtè ex terminis notum, vel concluſionem ex illo demonſtratam.

37 Ex qua Scoti doctrina deducitur ratio à priori hujus aſſerti, quia jus naturale eſt illud, quod obligat homines ex vi ſolius rationis naturalis independenter a quacumque inſtitutione humana, vel divina; ſed hujuſmodi jus nedum in primis principiis practicis invenitur, ſed etiam in concluſionibus illis per evidentem conſequentiam deductis; ergo etiam iſtę ſunt juris naturalis per ſe ſumpti; major patet, probatur minor; quia jus, quod in hujuſmodi concluſionibus invenitur nec genuit opinio, neque humana aliqua, aut divina inſtitutio, ſed ex vi ſolius rationis naturalis obligat independenter à quacumque libera, & voluntaria inſtitutione, ut patet in cultu Dei, honore parentum, mendacio vitando, & ſimilibus.

Confirmatur ex Ariſt. 5. Ethic. cap. 7. ubi ſub jure, aut lege naturali compræhendit omne, illud, quod habet neceſſariam, & immutabilem veritatem, ſed hanc habent non ſolum prædicta principia, ſed etjam cònclusiones illæ, quæ ex ipſis per neceſſariam, & evidentem conſequentiam eliciuntur, ratione enim talis conſequentiæ habent cum illis principiis neceſſariam connexionem, propterea enim evidenter, & neceſſario ex illis elici poſſunt. Tandem, quia lex naturalis debet eſſe regula, qua dirigamur in agibilibus, ac ſolis illis principiis univerſalibus, bonum eſt ſequendum, malum fugiendum, nihil penitus de directione obtinetur, niſi accedat particulare principium, mendacium eſt malum, cultus Dei èſt bonus, obedientia eſt bona, &c. ergo lex naturalis etiam de his particulabus eſſe debet, verſatur enim, veluti circa propriam materiam, circa totum illud, quod eſt extrinſecè neceſſarium ad rectum ordinem moralem conſervandum, quod non ſolum ea compræhendit, quæ ſine diſcurſu cognoſcuntur, qualia ſunt prima principia, ſed etiam illa, quæ per evidentem, & neceſſariam conſequentiam cognoſcuntur, quales ſunt concluſiones prædictę.

38 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt, quod quamvis ea, quæ cadunt ſub lege naturæ per ſe ſumpta ex ſe ignorari non poſſint, poſſunt tamen per accidens aliquando ignorari ſaltem quo ad aliquas concluſiones propter pravam peccandi conſuetudinem, & inde exortam intellectus obſcurationem, & ſic ab ipſa lege naturali interdum deficere, unde leguntur apud multas gentes olim idololatria, & alia flagitia legi naturali contrarja approbata, & uſu recepta fuiſſe, de quibus loquens Apoſtolus Roman. 1. dixit, *obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & ſerpentium &c.* Ad confirmationem negatur conſequentia, nam leges pure humanæ non ſunt concluſiones neceſſario, & evidenter deductæ ex primis principiis practicis in ordine agibilium, ſed ſolùm probabiliter, & contingenter, ut patebit ex infra dicendis de lege humana, & ideò dici non poſſunt cadere ſub lege naturæ per ſe, & proprie ſumpta, de qua hic eſt ſermo.

39 Tertio quæritur, an lex naturalis ſit una apud omnes homines; & quidem unam, & eamdem eſſe quo ad communia principia ſatis de ſe conſtat, quia lex naturalis ſequitur naturale lumen intellectus, & rationis, ut patet ex dictis, hoc autem eſt unum, & idem in omnibus hominibus ſemper, & ubique; ergo lex naturalis quo ad prima, & generalia, principia, tam ſecundum notitiam, quam ſecundum rectitudinem eſt una, & eadem apud omnes, quia omnes homines eo ipſo, quod ratione prædita ſunt, generalia illa legis naturalis principia cognoſcunt, & tamquam juſta, & recta approbant v.g. bonum eſſe faciendum, malum fugiendum, rationi obtemperandum, &c. quia lumen rationis eſt unius, & ejuſdem ſpeciei in omnibus hominibus. At quo ad concluſiones particulares, ex illis principiis deductas poteſt interdum in aliquo deficere, vel quantum ad rectitudinem, vel quantum ad notitiam, nam caſus particulares per diverſas occurrentias, & circumſtantias variari poſſunt, utpotè lex naturalis per ſe in omnibus dictat, non poſſe Patrem generare ex filia, ſed deficeret in caſu particulari, quod non eſſent aliæ mulieres ſufficientes, ad propagationem generis humani; item lex naturalis dictat, depoſitum vero Domino reſtitui debere, poteſt tamen deficere in caſu particulari, quando v.g. Dominus ad oppugnandam patriam uti vellet, tunc enim lex naturalis ad reſtitutionem non obligat, & ſic in aliis ſimilibus; & rurſus poſſunt quædam concluſiones ignorari apud quoſdam, quo caſu deficeret lex naturalis quoad notitiam, unde apud diverſas nationès approbata fuerunt plura contraria legi naturali, ut ſupradictum eſt, non quia lex naturæ non obligaret ad alia fugienda, ſed propter ignorantiam ortam, tum ex corruptione naturæ, tum ex obtenebratione luminis rationis ob peccata, concupiſcentiàs, &c. juxta illud Pauli loc. cit. *Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum*, & ad Epheſ. 4. *Tenebris obſcuratum habentes intellectum alienati à via Dei per ignorantiam*. Ita diſcurrunt Theologi paſſim ex D. Thoma q. 94. art. 4. dicitur autem lex naturalis una, non unitate ſimplicitatis, ſed unitate collectionis plurium præceptorum ex uno illo univerſaliſſimo principio derivantium, *Declina à malo, & fac bonum*, & uno illo fine legis naturalis, qui eſt rectus ordo moralis naturæ rationalis, & ita habetur L. 1. ff. de Juſtitia, & Iure ubi *Hoc jus collectum ex naturalibus præceptis*, ſub illa enim plurima præcepta continentur tum affirmativa, tùm negativa, quædnm circa Deum, quædam circa proximum, & quædam circa hominem ipſum, vel in individuo conſervàndum, vel quoad ſpeciem, quæ omnia præcepta ſunt unum unitate collectionis modo jam explicato.

40 At Vulpes diſp. 5. cit. art. 4. & 8. contendit legem naturæ non tantùm quoad prima principia communia eſſe unam & eamdem apud omnes ſecundum reſtitutionem & notitiam, ſed etiam quantum ad propria, quæ ſunt concluſiones illorum principiorum communium. Quod probat, quia veritas concluſionis in practicis pendet utique ex veritate principiorum; tamen ſi procedit ex illis demoſtrativè, oportet illi intellectum aſſentiri propter principia, licet magis aſſentiantur principiis ex. 1. Poſt. ergo ſi omnes nationes lumen rationis habent ejuſdem rationis, nec naturaliter impeditum, nec à malitia voluntatis excæcatum, una erit neceſſario lex naturæ apud omnes quo ad principia communia operabilium, & quo ad propria ex illis demonſtrativè deducta; nam principium hoc *Bonum omne honeſtum eſt proſequendum, malum omne vitandum* vincit demonſtrativè intellectum cujuſcumque ratione ſui naturalis luminis ad judicandum, Deum infinitè honeſtum ſuper omnia amandum, reverendum, colendùm, cùm ſit concluſio neceſſaria evidenter ſequens ex illo, Similiter hoc aliud principium, *Quod tibi non vis alteri ne feceris*, vincit intellectum cujuſcumque ad judicandum, *non furandum, non occidendum, non mentiendum*, cùm ſint concluſiònes evidenter illatæ ex prædicto principio; ergo gratis Thomiſtæ negant legem naturæ unam non eſſe apud omnes quoad concluſiones deductas evidenter ex principiis primis operabilium. Vèrùm potius Vulpes gratis omnino in hoc puncto Thomiſtas arguit, nam ipſi quoque gratis concedunt legem naturæ apud omnes unam eſſe etiam quo ad concluſiones particulares ex principiis illis communibus demonſtrativè deductas, nec poſſe in aliquo deficere, ſi lumen rationis non ſit naturaliter impedictum, nec à malitia voluntatis excæcatum, & oppoſitum aſſuerunt ſolum in caſu, quod lumen rationis obſcuratum eſſet ex corruptione naturæ ob peccata, concupiſcientias, &c. ut patet ex dictis, quod omninò negari non poteſt, cum ſit expreſſa D. Pauli doctrina loc. cit. undè hoc etiam docent Recentiores communiter, ac etiam ex noſtris Pontius, diſ. 25. cit. q. 2.

41 Quarto quæritur, an lex naturalis ſe extendat ad omne opus virtutis, itaut omnes actus virtutum ſit materia legis naturæ, & an etiam ſe extendat ad modum virtutis, itaut obliget ad illa opera facienda ex amore honeſtatis, & cum omnibus circumſtantiis honeſtantibus actum. Cui dubio quo ad primam partem breviter reſpondendum eſt, quod ſi per materiam legis naturalis intelligamus propriè, & expreſſe id, quod ipſa præcipit prohibendo oppoſitum, in hoc ſenſu illi ſolùm actus virtutum ſunt materia legis naturalis, qui neceſſariam rectitudinem important pro conſervando recto ordine morali naturæ rationalis, quem tantùm pro objecto habet lex naturalis, ut præceptiva, & prohibitiva. Quod ſi per materiam legis naturalis intelligatur latius etiam, id quod ipſa ſub conſilio præſcribit, ſic etiam omnes actus virtutum materia legis naturalis dici poſſunt, ſaltem in quibuſdam occaſionibus & circumſtantiis, omnes enim illi boni ſunt, & honeſti, ac naturæ rationali conformes, ac per conſequens in dictis circumſtantiis illos conſulit, quare abſolutè loquendo non ſemper lex

natu-

Digitized by Google

naturalis obligat ad ſingulos virtutum actus, qui fieri poſſunt ita Suarez, Averſa, Paſqualigus, Monteſinos, Lezana, & alii.

42 Quo autem ad aliam dubii partem an, ſcilicet, ſe extendat etiam ad modum virtutis diſtinguendum eſt cùm Averſa q. 94. ſect. 2. legem naturalem dupliciter ſervari poſſe, uno modo, ut obſervatio legis tantùm ſufficiat ad evadendam culpam, alio modo, ut ulterius ſit etiam verè digna laude & præmio; & quidem hoc modo neceſſarius eſt modus virtutis in omnibus præceptis tam affirmativis, quàm negativis, nempe ut homo intendat, & eligat ſervare legem intuitu, & amore honeſtatis, & cum omnibus circumſtantiis actum honeſtantibus: hoc autem non eſt talem modum virtutis ſub obligatione legis cadere, ſed eſt requiri ad hoc, ut obſervatio legis ad laudem, & præmium valeat. Priori autem mòdo non neceſſario ſervandus eſt virtutis modus, nam præcepta negativa ſervari poſſunt per ſolam negationem actus contrarii; nec talia præcepta negativa per ſe plus obligant. Præcepta vero affirmativa per ſe quidem obligant, ut opera fiant ex genere ſuo bona, & honeſta; tamen non ſingula quæque præcepta obligant, ut ipſa opera fiant ex amore honeſtatis, & cum omnibus circumſtantiis actum honeſtantibus, undè ſi quis ſuccurrat proximo in extrema neceſſitate conſtituto, & non ex motivo miſericordiæ ſed indifferenti, ſatisfacit ſufficienter præcepto legis naturalis, hæc enim ſolum requirit proximi ſubventionem, quæ æquè fit ad utilitatem ejus, & ejus neceſſitati ſuccurrit, ſive ex honeſto motivo fiat, ſive indifferent. Sed benè quidem tota lex naturalis cum ſuis præceptis obligat, ut non apponatur indebitus finis, vel ulla mala circumſtantia, undè qui proximo ſuccurreret in extrema neceſſitate ex motivo vanæ gloriæ, quamvis contra præceptum naturale miſericordiæ non peccaret, adhuc tamen peccaret contra præceptum humilitatis; & qui comederet gratia voluptatis, licet non peccaret contra obligationem ſuſtentandi vitam, adhuc tamen peccaret per gulam. Undè non poteſt quis obſervare ullum præceptum legis naturalis per actum malum, quin aliquam legem naturalem tranſgrediatur, atque ita dici debet univerſitas legis naturalis ad talem modum operandi obligare, ut opus virtutis ex nulla parte vitietur, & in hoc ſenſu dicitur Deus. 16. *Iuſtè quod juſtum eſt exequaris*, & ſic etiam diſcurrit Vulpes noſter diſp. 5. cit. art. 7. n. 6. ubi ait, quod lex directè obligat ad opus præceptum, non ad modum illum virtutis ex parte implentis materialiter prærequiſitum, niſi extrinſecè ad imputabilitatem operis præcepti ad præmium, & ad faciendum hominem bonum.

43 Quintò tandem quæritur, quomodo lex naturalis differat à jure gentium. In cujus puncti reſolutione diſcrepant Juriſtæ, & Theologi, ſi non in re, ſaltem in modo loquendi, & explicandi; illi ſiquidem jus naturale vocant, quod homini commune eſt cum brutis, ut viri, & fœminæ conjunctio, filiorum procreatio, & educatio; jus gentium autem, quod homini eſt proprium, ut Religio in Deum, pietas in patriam, & parentes, hoc jure dicunt introducta eſſe dominia, contractus, agrorum diviſiones, locorum edificationes, arcium munitiones, juſta bella, captivitates, ſervitutes, & ſimilia, de quibus vide Inſtit. De jure naturali gentium, civili §. 1. & ſeq. & ff. De juſtitia, & jure l. 1. & ſeq. At Theologi explicationem hanc non recipiunt, quia jus pro lege ſumptum eſt regula, juſtæ, & injuſtæ, honeſtæ, & turpis operationis, at hoc eſt proprium hominis libertate utentis, & ratione ad ſuas operationes exercendas; tum quia hinc ſequeretur omnia Decalogi præcepta ad jus gentium pertinere, non autem ad legem naturalem; eo quod non ſunt homini communia cum brutis. Quare Theologi jus naturale vocant & definitur, quod ex inſtinctu naturæ rationalis omnibus hominibus inter ſe commune eſt. Jus gentium autem, quod ex conſenſu populorum illis omnibus, aut ferè omnibus commune eſt. Civile tandem, quod unaquæque Civitas, aut Regnum ſibi conſtituit. Ex quo ſequitur ad legem naturalem pertinere omnia præcepta quæ recta ratio dictat ex inſtinctu naturali eſſe ſervanda homini abſolutè, & ſecundum ſe conſiderato, ut Deum eſſe colendum, parentes honorandos, nemini faciendam injuriam; ad jus autem gentium pertinere illa, quæ in ſocietate civili, communi populorum conſenſu, conſtituta ſunt; hoc enim jure Regnorum, & terrarum diviſio introducta eſt L. omnes populi ff. de Juſtitia, & Jure; quamvis enim ab initio omnia bona eſſent communia temporis tamen proceſſu ad diſcordias vitandas, & vitam in pace traducendam omnes homines ratione naturali ducti, & communi omnium conſenſu, poſſeſſiones dividendas judicarunt, & hac eadem ratione juſta bella, paces, contractus, & alia ſupradicta ad jus gentium pertinere dicuntur, quia non ab aliquo Principe in aliquo ſpeciali Regno ſunt ſtabilita; ſed communi Gentium uſu determinata. Unde ulterius infertur jus Gentium eſſe medium inter jus naturale, & civile, cùm neque à natura ſit inſitum, ut illud; neque ab aliquo determinato Principe, aut Republica ſtabilitum, ut iſtud, ſed ab omnibus ferè gentibus, & omni populo ſit introductum, non quidem Scriptura, ſed uſu populorum, & conſuetudine gentium. Et hinc tandem infertur jus Gentium eſſe poſitivum, & humanum, quamvis enim dici poſſit introductum eſſe ex aliquo principio legis naturæ, ſimpliciter tamen, & abſolutè loquendo eſt jus poſitivum, alioquin vana videretur diſtinctio legis, ſeu juris naturale gentium, & civile, nam potius facienda eſſet diviſio juris in naturale, & civile, tum quia jus gentium, ut dictum eſt, uſu, & conſuetudine omnium hominum, & populorum eſt introductum. Ita Suarez, Valentia, Molina, Bonacina, Averſa, Amicus, Becanus, Caſpenſis, & alii Recentiores, de quo plura diſput. Arriaga diſp. 7. ſect. 8. & concludens tandem hanc eſſe puram de nomine quæſtionem.

ARTICULUS SECUNDUS.

An lex naturalis ſit invariabilis, & indiſpenſabilis.

44 NOn defuere qui dixerunt variabilem eſſe, & in ea aliquando mutationem fieri, quod probat, quia lex naturalis dictat *Non occides*, quod tamen præceptum mutari poteſt, ſi quis enim innocentem injuſtè aggrediatur, poteſt tunc ad vim repellendam, & in caſu propriæ defenſionis ab innocente occidi; ergo præceptum hoc mutationem accipere poteſt, & variari ex parte materiæ. Idem eſt de præcepto naturali. *Non accipies rem alienam invito Domino*, ſi quis enim ſit in extrema neceſſitate conſtitutus, poteſt eam licitè accipere etiam invito Domino, ergo jam in tali caſu facta eſt mutatio in jure illo. Immò aliqui Juriſtæ affirmant de facto legem nàturalem in quibuſdam mutatam eſſe, & variatam per legem humanam, quod probant in primis de rerum diviſione, jure enim naturæ ab initio omnia erant communia, & tamen hoc mutatum eſt jure gentium, quo introducta fuit rerum diviſio, & proprietas. Deindè de rerum poſſeſſione, etenim de jure naturæ eſt quod unuſquiſque poſſideat, quod ſuum eſt, & tamen per leges civiles introducta eſt præſcriptio, & uſurpatio, quarum virtute, ſi res aliena poſſidetur ab aliquo per certum tempus, & cum quibuſdam circumſtantiis, fit ipſius poſſidentis. Tandem de libertate, quæ etiam jure naturæ omnibus competit hominibus, jus enim naturale eſt, ut omnes naſcantur liberi, & nihilominus jure civili introducta eſt ſervitus; ergò multa ſunt, quæ aliquando fuerunt juris naturalis, & jam eſſe deſierunt, ac proindè lex naturalis in aliquibus mutari poteſt, & variari.

45 Communis tamen, & vera ſententia docet, legem naturalem propriè loquendo invariabilem eſſe, & immutabilem, ita ut nec abrogari poſſit, nec obligare deſinat. Ita Doctores omnes cum D.Thoma q. 95. ar. 5. & Scoto 4. d. 33. q. 1. §. *ad argumenta*, ubi ait legem naturæ per ſe ſumptam modo jam explicato art. præced. n. 36. eſſe prorſus immutabilem, & indiſpenſabilem, unde inferius diſt. 36. q. 1. a. 1. infert, quod eſt poſitive contra legem naturæ non poſſe eſſe juſtum, nec juſte fieri. Ratio à priori patet ex dictis, quia lex naturalis formaliter oritur ex natura operabilium ad convincendum naturale lumen noſtri intellectus, ut neceſſario ſibi aſſentiatur, & principiative pendet ex libro lucis æternæ intellectus divini, ut ait Auguſt. 14. de Trin. c. 15. ergo eſt omnino invariabilis, & immutabilis.

Confirmatur, quia præcepta omnia legis naturalis, ut ait Scotus l.c. per ſe ſumptæ, vel ſunt prima principia per ſe nota, vel concluſiones ex illis neceſſario, & evidenter deductæ, quæ omnia ſunt immutabilia, & neceſſariæ, ac perpetuæ veritatis. Demum Juriſtæ quoque hoc ipſum fatentur, quia expreſsè habetur in Decretis Gratiani d. 5. in principio, ſibi inter alias differentias juris naturalis, & poſitivi illam præſertim adducit, quod jus naturale non varietur tempore, ſed immutabile ſemper permaneat, ius verò poſitivum mutari, & abrogari, poſſit, ita Suarez, Salas, Becan. Caſpenſ. Arriag. Vulp. noſter l. c. a. 9. & alii paſſim.

46 Neque exempla in oppoſitum adducta probant ullam fieri inquam mutationem in materia legis naturalis, quia ut notat Arriaga diſp. 8. ſect. 1. mutari materiam legis ex bona, ſeu honeſta in non honeſtam ita intelligi debet, ut illa eadem, quæ verè à lege prohibebatur, & ſub eiſdem circumſtantiis, ſub quibus prohibebatur, jam deſinat eſſe honeſta, cum antea fuerit honeſta, nam ſi jam non ſit eadem materia, nec ſub eiſdem circumſtantiis, tunc obligatio legis, ut à lege non mutatur, undè ſi in caſu propriæ defenſionis licitum eſt homicidium, & in caſu extremæ neceſſitatis licita eſt pecuniæ acceptio, & iis ſimilia non ob id ullam in materia legis naturalis admittimus mutationem, quia in ea circumſtantia, in qua dicitur homicidium licitum, vel acceptio pecuniæ non fuit illud materia legis ullo unquam tempore, & abſolutè dicimus eos caſus ab initio fuiſſe à

Digitized by Google

ſe à lege exceptos, ſeu ab initio legem non obligaſſe pro illis, ſed præciſè pro aliis. Negandum pariter eſt legem naturalem unquam fuiſſe mutatam per humanam,ab initio enim omnia dicuntur fuiſſe communia de jure naturali, non poſitivè; quaſi jus naturale præceperit rerum omnium communitatem,& prohibuerit diviſionem, & proprietatem, ſed negativè tantum, quia ab initio nihil de hac re ſtatutum fuit, ſed permiſſum eſt omnia eſſe in communem uſum in ſtatu innocentiæ; in ſtatu autem naturæ corruptæ propter rationabiles cauſas jure gentium ſtatutum eſt, unuſquiſque ſua propria poſſideret; Vel ſi communitas rerum fuit ab initio de jure naturæ poſitivè, hoc intelligendum eſt de lege naturæ latè ſumpta,quatenus conſentanea erat ſtatui innocentiæ, & integræ naturæ humanæ; corrupta verò natura humana per peccatum communitas omnium rerum effecta eſt contra pacificam converſationem, & ideo tale præceptum à Deo revocatum fuit, & data licentia diſtinguendi rerum dominia ad pacificè convivendum, ut innuit Doctor 4. diſtinct. 15. quæſt.2. art.1. Neque juri naturali derogat lex præſcriptionis, quo unuſquiſque teneat, & poſſideat id, quod ſuum eſt non enim efficit illa lex, ut invito domino alienum retineatur, dum perſiſtit alienum,quod utique juri naturali derogaret, ſed ſolum efficit, ut id quod erat alienum, jam non ſit alienum, ſed proprium, cùm enim communi Reipublicæ bono expediat, ut quando quis bona fide rem alienam longo tempore poſſedit ea ipſi adjudicetur, tamquam Domino quia ſic plurimæ lites reſcinduntur; & juſta pœna ſtatuitur in dominos negligentes, qui rerum ſuarum curam non habent; ideo per civiles leges introducta eſt rationabiliter præſcriptio & uſucaptio rerum ſine ullo juris naturalis præjudicio, ſiquidem Principes jure naturali poteſtatem habent ſubditos ſpoliandi dominio rerum ſuarum,illudque in alium transferendi, quando communi bono Reipublicæ id expedit, ut evenit in caſu præſcriptionis. Neque tandem juri naturali derogat ſervitus jure civili, vel gentium introducta,de jure enim naturali utique eſt ut omnes ſint liberi nulla ſuppoſita culpa ex parte ipſorum; hac tamen interveniente poteſt libertas tolli, & ſervitus introduci, nam ſicut propter culpam poſſunt homines juſtè vita privari, ita & libertate; & ita contingit de facto, nam ſervitus introducta eſt jure belli quo illi qui juſtè occidi poterant, in ſervitutem rediguuntur; & hoc quidem rationabiliter, quia jus naturale permittit, ut juſto bello homo ſe defendat, & hoſtem interficiat, ſi ergo licet hoſtem interficere jure naturali, tantò magis licebit in ſervitutem redigere, & mortem commutare in ſervitutem.

47 Quoad aliam quæſiti partem, an lex naturalis ſit indiſpenſabilis, advertendum eſt, quod diſpenſatio tam apud Juriſtas, quàm apud Theologos eſt juris alicujus relaxatio, ſeu alicujus exemptio à legis obligatione apud alios vigente, unde diſpenſare idem eſt, quod ab obligatione legis aliquem eximere, ſeu liberare, ut enim ait Scotus 3.d.37.q.un.lit. A,diſpenſare non eſt facere, quod ſtante præcepto liceat facere contra præceptum, ſed eſt revocare præceptum reſpectu illius, cui diſpenſatio conceditur, atque ita ſuperior tunc diſpenſare dicitur, quando adhuc vigente lege aliquem ſubditum ab illius obligatione eximit, & diſpenſatio obtineri dicitur, quando in aliquo caſu, quo re vera viget,& obligat lex tollitur obligatio legis ab aliquo ſubdito in particulari reliquis manentibus obligatis. Ex quo ſequitur diſpenſare ad ſolùm Superiorem ſpectare, quia ad illum ſpectat præceptum tollere, ſeu relaxare ad quem ſpectat ponere, & per diſpenſationem non mutari materiam legis quoad circumſtantias,cùm diſpenſatio non tollat,niſi ſolam extrinſecam Superioris voluntatem, quæ vim obligandi dabat materiæ, alioquin ſi aliqua circumſtantia re præcepta mutetur, non tam erit diſpenſatio, quam legis ceſſatio, ità Doctor expreſsè l. c. ubi ad diſpenſationem requirit, quod ille actus, qui cum talibus circumſtantiis erat prohibitus, alias non ſit prohibitus, ſed licitus cum eiſdem. Ex quò tandem etiam infertur, quod licet diſpenſatio ſoleat etiam interdum ſumi pro juris declaratione, ut ait Doctor ibidem,proprie tamen de ipſa loquendo non ſunt idem, quia diſpenſatio non poteſt fieri, niſi à Superiore; declaratio autem etiam à ſubdito fieri poteſt, nam leges interpretari, & declarare verba legis etiam ad Doctores ſpectat; tum quia diſpenſatio requirit,ut maneant circumſtantiæ, ſub quibus lex ante obligabat,ut dicebamus, declaratio autem, ut mutatæ ſint; tunc tandem, quia tunc locum habet diſpenſatio, quando lex viget, & obligat, tunc verò declaratio, quando non putatur obligare, ita Valentia, Vaſquez, Azorius, Arriaga, Becanus, Averſa, Caſpenſis, & alii paſſim.

48 Hoc præſuppoſito, duplicia ſunt præcepta legis naturæ; quædam expreſsè habentur in Decalogo, alia ſunt extra Decalogum; & de utriſque eſt quæſtio, an ſaltem poteſtate divina diſpenſari poſſint; in qua controverſia tres ſunt ſententiæ duæ extremæ, & tertia media: Prima extrema affirmat Deum in omnibus diſpenſare poſſe, ita Ocham, Gerſon, Gabriel, Almainus, & alii Nominales, qui putant omnia peccata ideò eſſe peccata, quia ſunt per legem prohibita, & Deum voluntariè, ac liberè talem legem tuliſſe, undè conſequenter dixerunt furtum, adulterium, homicidium, mendacium, & ſimilia, quæ ſunt contra legem naturalem, ideo ſolùm eſſe mala, quia ſunt à Deo prohibita, ac proindè ſi non eſſent prohibita, non fore mala; cum igitur fieri poſſit, ut Deus alicui talia non prohibeat, quia liberè, & voluntariè talem legem tulit, conſequenter fieri poteſt, ut alicui liceat agere contra legem naturalem, quod nihil aliud eſt,quàm in lege naturali diſpenſare. Imo ulterius indicarunt aliqui non ſolùm de potentia abſoluta poſſe Deum ipſum immediatè in præceptis naturalibus diſpenſare, ſed etiam de facto poteſtatem hanc contuliſſe Principibus, aut ſaltem Summo Pontifici, undè plures caſus afferunt, in quibus vel immediatè à Deo, vel ab humanis Superioribus in variis præceptis legis naturalis diſpenſatio facta videtur, de quibus infra. Secunda ſententia extrema negat Deum etiam de potentia abſoluta poſſe diſpenſare in ulla lege naturali, ſive ſit in Decalogo, ſive extra Decalogum, & conſequenter tantò magis negat Deum contuliſſe, vel conferre potuiſſe talem poteſtatem hominibus, ita Thomiſtæ omnes cum Divo Thoma p. 2. q. 94. ar.5.& q. 100. ar.8. & ſequuntur recentiores communiter Fundamento eſt omninò oppoſitum illi prioris ſententiæ, quia diſpenſare eſt licentia dare, ut quis licitè agat contra id, quod lex præſcribit invariatis omnibus circumſtantiis ex parte materiæ, ſed materia legis naturalis ex ſe ante omne extrinſecum præceptum continet neceſſariam honeſtatem, vel turpitudinem; ergo repugnant, ut in ea diſpenſari poſſit:majori patet ex dictis, minor probatur, quia neceſſaria bonitas, aut malitia hujus legis non pendet ab extrinſeca Dei voluntate, ſed ex intrinſeca natura objecti ſuis omnibus circumſtantiis affecti, hoc enim eſt diſcrimen legis naturalis, & poſitivæ, quod illa antè rationis dictamen ſupponitur neceſſariò conformis, vel difformis naturæ rationali, hæc autem ſit talis per præceptum Superiori; quo ſublato tollitur ratio debiti, vel indebiti à materia legis; ergo ſicut Deus efficere non poteſt, ut quod, eſt ex ſe tale manens invariatum quod omnia non ſit tale, ita nec efficere poteſt, ut materia legis naturàlis, quæ affecta ſuis omnibus circumſtantiis diſſona eſt naturæ rationali invariata quoad omnia fiat eidem naturæ rationali conſona.

49 Tertia ſententia media eſt Scoti 3.d.37. qu.un.§. *Ad quæſtionem*, ubi cum diſtinctionem procedit dicens aliqua poſſe dici de lege naturæ dupliciter, uno modo tamquam prima principia practica nota ex terminis, vel concluſiones neceſſario ſequentes ex eis, & hæc dicuntur ſtrictiſſimè eſſe de lege naturæ; in primo gradu ſunt propoſitiones, quæ ex cognitione tantum terminorum ſunt notæ per ſe, & immediate; ut quod unicus Deus ſit adorandus, & quod non ſunt habendi Dii alieni, &c. in ſecundo gradu ponuntur concluſiones, quæ ex illis principiis neceſſario deducuntur, & evidenter, ut ſi Deus eſt adorandus neceſſario ſequitur, quod tamquam ſupremus Dominus adoratione latriæ eſt adorandus. Alio modo aliqua dicuntur eſſe de lege naturæ minus ſtrictè, quia, ſcilicet ſunt multum conſona illi legi, licèt non ſequantur neceſſariò ex principiis practicis,quæ nota ſunt ex terminis, & omni intellectui apprehendenti ſunt neceſſario nota, & in iſto gradu dicuntur eſſe propoſitiones illæ practicæ, quæ conſentaneæ ſunt principiis, & concluſionibus legis naturæ in tantum, quod ſtatim notum eſt omnibus illas tali legi eſſe conſonas, quæ tamen propoſitiones non ſunt adeò neceſſariæ, neque ex illis principiis ita neceſſariò ſequentes, quin per ſpecialem Dei diſpenſationem aliter fieri poſſit, propoſitiones primi, & ſecundi gradus ſunt de lege naturæ ſtrictiſſimè, ſed propoſitiones tertii gradus ſunt de lege naturæ fusè, quam doctrinam iterum Doctor repetit, & confirmat.4. d.17. qu.1. litt. A. Hoc ſuppoſito, inquit Doctor, quod in his, quæ ſunt de lege naturæ preſsè, utique nulla poteſt eſſe diſpenſatio, quod ait convincenter probari rationibus ſecundæ ſententiæ, & nos quoque ſufficienter probavimus l. 2. diſp. 6. de Peccatis q. 3. ar. 1. concl. 2. ubi aſſervimus in his actibus, qui dici ſolent intrinſecè mali, ut ſunt odium Dei, blaſphemia, mendacium, & ſimiles, malitiam moralem non ita ex lege lata attendi debere, quaſi poſſint à Deo diſpenſari, ut benè fiant. Sed in his, quæ ſunt de lege naturæ fusè, utque diſpenſationem cadere poſſe; quia talia non habent bonitatem neceſſariam, & ex objecto, ſeù ex primis principiis practicis neceſſario ſequentem, ſed contingentem, ut patet de diviſione bonorum, quæ non eſt de lege naturæ ſtricte, quamvis ſit ei conformis, hanc enim poſſet tollere Deus faciendo omnia bona eſſe omnibus communia, ſicut fuit in ſtatu innocentiæ. Ex quo patet Ponciun.diſp.25.q.3.non bene de mente Doctoris hujus

jus quæſtionis reſolutionem aſſignare, dùm inquit abſolutè poſſe Deum in jure naturæ diſpenſare, quia poteſt diſpenſare in aliquibus præceptis Decl. quæ ab omnibus admittuntur eſſe de jure naturæ; ſed diſtingui debet de jure naturæ ſtrictè, & fuſe ſumpto, & quod in hoc jure naturæ utique diſpenſare poteſt, non autem in illo.

50 Atque etiam Doctor abſolutè pronunciavit omnia Decalogi præcepta eſſe de jure naturæ, ſed cum præfata diſtinctione dixit, duo præcepta negativa primæ Tabulæ, ſcilicet; Non habebis Deos alienos, & non aſſumes nomen Dei in vanum; eſſe de lege naturæ accipiendo legem naturæ proprie, & ſtrictè, quia hæc duo præcepta negativa ſunt principia practica ex terminis evidentia, aut concluſiones ex eis neceſſariò, & evidenter conſequentes, nam ſuppoſito quod ſit naturaliter notum unum tantum eſſe Deum, ut oſtendit Ariſt. 12. Met. ſequitur neceſſariò alienum Deum non eſſe habendum, ut patet ſic arguendo, nihil quod non eſt Deus eſt colendum, tamquam Deus, ſed Deus alienus non eſt Deus, quia unus tantùm eſt Deus, ergo Deus alienus non eſt colendus, nec habendus, ut Deus. Similiter iſta propoſitio, Deo non eſt facienda irriverentia, licèt non ſit per ſe ex terminis nota, poteſt tamen evidenter deduci ex his, quæ ſunt ex terminis nota ſic arguendo. Illi, cui ſumma debetur reverentia, non eſt facienda irriverentia, ſed Deo ſumma debetur reverentia, quia ſummè bonus; ergo non eſt ei facienda irriverentia. Deindè deſcendendo ad præcepta ſecundæ tabulæ ait non quæcumque ejuſmodi præcepta eſſe de lege naturæ ſtricte loquendo, quia rationes eorum, quæ ibi præcipiuntur, vel prohibentur, non ſunt principia practica ſimpliciter neceſſaria, nec concluſiones ſimpliciter neceſſariæ, non enim in his, quæ præcipiuntur ibi, eſt bonitas neceſſaria, & neceſſario requiſita pro ultimo fine conſequendo; quia ſi bonum iſtud non eſſet præceptum, poſſet adhuc finis ultimus amari, & attingi, atque ita poſſet aliquis finem ultimum conſequi tales actus bonos non eliciendo. Pari modo præcepta negativa non prohibent malitiam, quæ neceſſario avertat ab ultimo fine, quia non ſunt ex ſe mala, ſed quia prohibita, atque ideo ſi talis actus non eſſet prohibitus, non eſſet malus, & adhuc cum eo ſtaret conſecutio ultimi finis, de qua quæſtione plura videri poſſunt apud Aret. 3. d. 37. q. un. & Fabr. diſp. 48. de Reſt. c. 5.

51 Et quidem re bene conſiderata quæſtio hæc, an Deus diſpenſare poſſit in præceptis Decalogi, & legis naturalis, quam adeo fuse pertractant Thomiſtæ, & Scotiſtæ, eſt controverſia de ſolo nomine, & modo loquendi, ut ait Faber loc. cit. & Arriaga diſp. 8. ſec. 3. in re autem omnes conveniunt; ſiquidem omnes hanc differentiam agnoſcunt inter præcepta legis naturæ, quod aliqua ſimpliciter, & ſemper obligant poſitis quibuſcumque circumſtantiis, ac proindè unquam eorum obligatio ceſſat; & talia præcepta ſunt illa, quibus prohibetur odium Dei, idololatria, perjurium, mendacium, & ſimiles, hæc enim nullo caſu ſunt licita, poſitis. n. quibuſcumque circumſtantiis numquam licitum eſt Deum odiſſe, idolacolere, perjurare, & mentiri. Quædam vero alia præcepta non obligant ſimpliciter, & abſolute, ſed ſub certis circumſtantiis, ideo talibus circumſtantiis manentibus ſemper obligant, quando vero mutantur non obligant; & tale v. g. eſt præceptum de non occidendo, obligat enim ſub his circumſtantiis, ut hominem occidere non liceat propria auctoritate, & extrà caſum neceſſariæ defenſionis, unde quamdiù hæc circumſtantiæ manent; ſemper obligat, quando autem mutantur, tunc obligatio ceſſat. In hoc, inquam. conveniunt omnes, & ſolùm differunt, quod Scotiſtæ hanc de obligationem ceſſantibus illis circumſtantiis vocant diſpenſationem. Alii verò negant in tali caſu intervenire legis diſpenſationem, ſed potius dici debere legis ceſſationem, non enim eſt, niſi pura mutatio materiæ, & circumſtantiarum, ratione cujus mutationis jam non continetur actus ille ſub pręcepto, neque ſub jure illo naturali; & quidem propriè loquendo dę diſpenſatione juxtà explicationem ejus pręmiſſam n. 47. hic poſterior loquendi modus magis placet, quia diſpenſatio propriè dicta, ut ibi diximus, non mutat materiam legis quoad circumſtantias, ſed ſolam extrinſecam Superioris voluntatem tollit, quæ tali materiæ eiſdem circumſtantiis affectæ vim obligandi dabat, nam ſi aliqua circumſtantia à re præcepta, vel verita tollatur; non tam erit diſpenſatio, quam legis ceſſatio, & hoc etiam diximus eſſe de mente Doctoris d. 37. cit. ſub. litt. A. ubi ad ſtiſpenſationem propriè dictam requirit, quod ille actus, qui cum talibus circumſtantiis erat prohibitus, aliàs non ſit prohibitus, ſed licitus cum eiſdem.

52 Hoc autem clarè oſtendi poteſt à ſimili in lege poſitiva de jejunio quadrageſimali, nam lex illa hominem Chriſtianum obligat, ut ab eſu carnium abſtineat cum hac duplici circumſtantia, ſi nimirum ſit ſanus, & alios cibos habeat quibus ali poſſit, undè quamdiù hę circumſtantię manent, lex obligat, & nemo à tali obligatione eximi poteſt, niſi per diſpenſationem; ſi verò circumſtantiæ mutentur, v. g. ſi homo ex ſano fiat ęger, ut non niſi eſu, & uſu carnium juvari poſſint; aut ſi præter carnes nihil adſit, quo alatur, & vita ſuſtentari poſſit, jam locum habet declaratio; non autem diſpenſatio propriè loquendo, nam in tali caſu declaratur legem ceſſare, nec amplius obligare; dixi *propriè loquendo de diſpenſatione*, quia loquendo de diſpenſatione improprie, prout materiæ mutationem denotat, vel circumſtantiarum, qua mutatione facta ceſſat ipſa legis obligatio, hæc etiam legis ceſſatio poteſt vocari diſpenſatio, & hoc modo loquitur Doctor de diſpenſatione loc. cit. cùm inquit Deum in præceptis quibuſdam ſecundæ tabulæ diſpenſare poſſe, accipit enim ibi diſpenſationem, ut comprehendit non tantum juris relaxationem, ſeu revocationem, ſed etiam ut extenditur ad juris declarationem, ut patet eum legenti §. *Sed iſte*. Sic igitur in propoſito lex naturalis prohibet, ne ullus propria, & privata auctoritate occidat alterum, ſi autem Deus, qui eſt abſolutus dominus vitę, & mortis ſingulorum, det uni auctoritatem, aut jubeat, ut alterum occidat, jam plane mutatur materia, nec fit quidquam contra legem naturalem, nec Deus in tali caſu diſpenſare dicitur in jure naturali, ſed potius illo utitur, quatenus jus illud dicit omnia creaturę bona eſſe Deo ſubjecta, ideoque Deum poſſe illis uti pro libito. Demum hac ratione non ſolùm Thomiſtę, ſed etiam aliqui Scotiſtę negant proprie diſpenſatum fuiſſe cum Abrahamo, ut filium ſuum occidere poſset, cum Oſea, ut poſset fornicari, & cum Iſraelitis ut vaſa Ægyptiorum furari poſsent; ità Baſsolius ex noſtris 3. d. 37. qu. unic. in ſolutione ad 2. princ. ubi ait cum iſtis non fuiſſe diſpenſatum in præcepto, vel forma præcepti, quia præceptum eſt de non occidendo innocentem auctoritate propria, & de non auferrendo rem alterius invito Domino, & de non conveniendo cum aliena muliere ex libidine ſine matrimonio prævio. Modo Abraham per illud præceptum diſpenſatus non fuit in occiſione filii; non enim conceſſit illi Deus, ut privata ſua auctoritate, ſed ut Dei auctoritate filium occideret, & illi offerret. Neque etiam diſpenſavit cum Iſraelitis, ut res Ægyptiorum ſubriperent, quia illis non conceſſit, ut vaſa Ægyptiorum acciperent, tamquam aliena, ſed tamquam propria per donationem ſibi à Deo factam tamquam ſupremo rerum omnium Domino; & hoc pro mercede laboris, quem in Ægypto ſubjerant illis ſerviendo. Nec tandem cum Oſea diſpenſavit, non enim ei conceſſit, ut ad mulierem fornicariam accederet antè matrimonii contractum, ſed potius ei juſſit, ut ſibi matrimonio fœminam illam copularet, quæ aliàs fornicaria fuerat, & ex illa filios, ſicut ex vera conjuge generaret, ut explicat D. Hieron. in cap. 2. Oſeæ, & D. Aug. libr. 22. contra Fauſtum ca. 80. in nullo igitur horum caſuum diſpenſavit Deus in lege naturali, aut aliquo ejus præcepto loquendo de propria diſpenſatione, ſed ſolum de impropria, quæ conſiſtit in aliqua mutatione materiæ, vel circumſtantiarum; & cum res ſit adeò clara, & obvia; minor cum Faber noſter diſp. 48. cit. cap. 5. mordicus adeo contendat hanc fuiſſe propriè diſpenſationem præſertim cum ipſe quoque ibidem numer. 83. ingenuè fateatur hanc eſſe diſputationem potius de verbis, quàm de re ipſa; & in prædictis caſibus proprie diſpenſatum non fuiſſe in lege naturali, tenet etiam ex noſtris Vulpes diſp. 5. art. 9. nu. 5. Et tandem etiam Poncius ipſe diſp. 25. cap. qu. 3. quamvis contendat Deum poſſe proprie diſpenſare in aliquibus præceptis ſecundæ tabulę imò ſic de facto diſpenſaſſe cum Abrahamo, denique fatetur & ipſe hoc totum reduci ad quæſtionem de nomine, & rem eſſe parvi momenti.

53 Poſtremo ex dictis ſequitur à fortiori, nulla poteſtate humana, etiam Pontificis, poſſe diſpenſari in pręceptis expreſſis Decalogi, aut juris naturę loquendo de diſpenſatione propriè dicta. Hęc eſt communis opinio Theologorum apud Suarez, Becanum, Averſam, Caſpenſem, Arriagam, Lezanam, & alios. Probatur, quia lex naturalis per quamcumque humanam poteſtatem, & legem non poteſt ullo modo tolli, aut mutari ex ſupradictis; ergo neque diſpenſari. Conſequentia patet, quia etiam diſpenſatio eſt quędam ablatio, aut mutatio legis ſaltem quoad obligationem, & reſpectu alicujus particularis. Et hęc etiam quęſtio, ut notat Poncius l. c. non eſt, niſi de nomine, nam qui hoc affirmant, ut Navarrus, Sanchez, Henriquez, & quidam alii moventur aliquibus exemplis; quibus de facto videtur diſpenſatum fuiſſe in aliquibus poteſtate humana & qui id negant, illos caſus, & illa exempla admittunt, negant tamen indè concludi diſpenſationem proprie dictam, ſed tantùm impropriè. Primò enim urgent illi Pontificem ſolere diſpenſare in juramentis, & votis, quorum obligatio eſt de jure naturę. At iſti reſpondent Pontificem numquam diſpenſaſſe propriè in Juramento, aut voto, ſed impropriè tantùm, nempè declarando aliquas occurrere circumſtantias, ob quas juramentum,

Digitized by Google

mentum, aut votum non obligat, aut commutando illa in meliora, & æquivalentia, conſiderata perſona jurantis, aut voventis, & aliis particularibu circumſtantiis, cujus judicium eſt, quod Pontifex nunquam ſine cauſa diſpenſaverit, ſi autem abſolute diſpenſare poſſet, non neceſſario ſemper cauſam requireret, & ità jam ſtatuimus lib. 4. ſent. diſp. 7. num. 510. declarando, quomodo Pontifex diſpenſare poſſit in voto ſolemni caſtitatis, & Religionis,& conſequenter etiam ibidem n. 508. diximus Pontificem diſpenſare poſſe propriè loquendo in impedimentis matrimonii ſolùm jure Eccleſiaſtico dirimentibus, non autem jure naturæ, vel divino, niſi declarativè, vel interpretativè. Nec refert Pontificem uti verbo diſpenſationis, quando diſpenſat, quia verbum hoc eſt æquivocum, & aliquando ſignificat diſpenſationem propriè dictam, aliquando impropriè, quia ut notat Scot. l. ſæpe c. 3. d.37. A, diſpenſatio quandoque ſumi ſolet pro juris revocatione ſeù relaxatione, quæ eſt diſpenſatio propriè dicta, quandoque pro juris declaratione, quæ eſt diſpenſatio impropria.

54 Rurſus obiicere ſolent obligationem matrimonii inter conjuges eſſe de jure naturæ, & tamen Pontificem diſpenſare, ut diſſolvi poſſit matrimonium ratum nondum conſummatum. At neque id urget, quia diſpenſat Pontifex in matrimonio rato; non quidem tollendo debitum ſervandi fidem conjugalem ſtante vinculo matrimonii, ſed diſſolvendo illud, quo diſſoluto ceſſat obligatio naturalis, & hanc auctoritatem habet, non ſolo humano jure, ſed ex divina conceſſione Chriſti Domini, ut dictum eſt lib. 4. diſp. 7. citata de Matrimonio n. 201. & ſeq. ubi etiam diximus ad talem diſpenſationem juſtam requiri cauſam ut juſtè, & validè fiat. Denique obiiciunt, quod de jure naturæ omnia bona divitiarum ab initio erant communia, & unuſquiſque erat in ſe liber, non alteri ſubditus; & tamen hæc omnia per humanam poteſtatem ſunt immutata, facta eſt enim jure gentium rerum diviſio, & appropriatio, & inducta eſt ſubjectio, & ſervitus. Sed neque id urgere conſtat ex dictis ſupra n.46. quædam enim dici ſolent de jure naturæ, non quia præcipiuntur, ſed quia conceduntur, aut permittuntur, ideoque abſque ulla difficultate per humanam poteſtatem poſtea aliter determinari, aut mutari poſſunt; ſic inquam, jus naturæ concedebat, vel permittebat ab initio, non autem præcipiebat, ut bona temporalia eſſent communia, & ſinguli ſuam poſſiderent libertatem, ideoque optimè potuit poſtea humana poteſtate fieri, ut bona dividerentur, & induceretur ſervitus, & ſubjectio modo jam declaratio loc. cit.

55 Addendum tamen eſt, quod licèt lex naturalis nulla humana poteſtate diſpenſari poſſit diſpenſatione propriè dicta, adhuc tamen benè poſſunt, & ſolent præcepta naturalia explicari, & interpretari ab habente auctoritatem ratione ſuperioritatis, vel doctrinæ. Ratio eſt, quia licèt talia præcepta ſint neceſſariæ veritatis, quia tamen non omnia ſunt æque clara, & nota, nec æquè ad intelligendum facilia, nam ſaltem circà aliqua dubitari poteſt, an in quibuſdam circumſtantiis, vel occaſionibus obligent; aut à ſua obligatione ceſſent, ut v. g. an homicidium lege naturali prohibitum ſit illud ſolum, quod fit auctoritate propria, & per modum agreſſionis, an verò illud etiam, quod publica fit auctoritate, & per modum juſtæ defenſionis,an furtum lege naturali prohibitum ſit illud ſolum, quod fit extra caſum extremæ neceſſitatis, an idem etiam, quod in tali caſu committitur. Ideò frequenter, & merito, ac rationabiliter declaramus, & explicamus, quidnam ratio dictet pro tali, vel tali caſu, & quid naturali lumine doceamur; unde hoc pacto interpretamur legem non occidendi non obligare in caſu neceſſariæ defenſionis; legem non accipiendi rem alienam non obligare in caſu neceſſitatis extremæ, vel quàndo quis, quod ſibi de jure debetur, aliter recuperare non poteſt, nam in tali caſu non accipit alienum,ſed quod ſuum eſt; & ſic etiam rectè interpretamur legem ſervandi depoſitum, aut ſervandi promiſſum,non obligare, quando alter velit abuti ad perniciem Patriæ, Reipublicæ, vel tertii innocentis, & ſic in ſimilibus. Ex quo tandem patet hoc præſertim intereſſe diſcrimen inter legem naturalem, & poſitivam, quod in lege naturali numquam per diſpenſationem tollitur obligatio, quamdiù manent circumſtantiæ ſub quibus talis lex naturalis obligat; in poſitiva verò etiam manentibus iiſdem circumſtantiis poteſt obligatio tolli, ut v. g. lex poſitiva eſt, ut tempore pacis nemo præter Principem arma geſtet, hoc tamen non obſtante poteſt Princeps alicui concedere, ut etiam pace durante geſtet arma.

QUÆSTIO QUARTA.

De lege divina poſitiva.

56 PRæter legem,naturalem jam declaratam,neceſſaria fuit ètiam lex divina poſitiva, quia cùm lex naturalis limites naturæ non excedat, ſolùm ad finem naturalem & vires noſtræ naturæ non excedentem conducere poteſt homines, & dirigere, non autem ad ſupernaturalem, ad quem creati ſumus; undè lex diaiña eſt divinum decretum hominibus præſcribens modum neceſſarium, ut aptè pervenire poſſint ad ſupernaturalem beatitudinem, quæ eſt ultimus humanæ vitæ finis; atque nomine legis divinæ poſitivæ hic intelligimus eam, quæ Deo auctore condita & litteris conſignata, hominibus ad obſervandum impoſita eſt; hæc autem duplex eſt, altera vetus ſeù Moſayca, quæ ſcilicèt, per Moyſem Dei nomine lata, & promulgata eſt; altera nova, vel Evangelica, quæ, ſcilicet, à Chriſto Domino condita in Evangeliis, aliiſque novi Teſtamenti libris conſignata eſt, de quibus breviter duobus articulis ſequentibus agendum eſt; ità quoque Aſteſanus noſter diſcurrit in ſua ſumma lib. 1. tit. 1.

ARTICULUS PRIMUS.

De lege divina veteri.

57 UT certa ab incertis ſecernamus, in primis ſupponendum eſt tamquam certum de fide ex communi ſententia Patrum, & Theologorum contrà Manicheos, & Marcioniſtas, Deum ipſum fuiſſe immediatum auctorem, ac legislatorem totius veteris legis traditæ per Moyſem, ita ut Moyſes fuerit tantùm veluti præco, & promulgator ad manifeſtandam, & intimandam legem à Deo ipſo latam, & ita ab omnibus lex vetus cenſetur, & vocatur divina, ſicut apud nos lex Evangelica, non autem humana, ſicut apud nos lex canònica, quare Scot. 4. d.17. q.1.ar.1. ſub jure divino, ait contineri revelata in ſacra ſcriptura veteris, & novi teſtamenti in ordine ad conducendum hominem ad vitam æternam, & ità patet ex ipſa narratione, & modo loquendi Moyſis in Scriptura, ut conſtat Exodi 20. *Locutus eſt Dominus cunctos ſermones hos, ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, non habebis Deos alienos &c.* & Matth. 15. ubi ſæpiùs, lex vetus vocatur *mandatum Dei*. Tota ergo illa lex, & quo ad omnes ſuas partes non erat humana, nec à Moyſe lata, quaſi auctore, ſed erat divina, & ab ipſo Deo tamquam legislatore immediatè lata, non tantum quo ad præcepta moralia, ſed etiam cæremonialia, & judicialia, ſiquidem de omnibus ità expreſsè legitur in ſacra ſcriptura, & ità definitum fuit in Concil. Tolet. 1. in confeſſione fidei, & poſteà in Tridentin. confirmatum ſeſſ. 4. Unde conſequenter etiam contra eoſdem Hæreticos tamquàm de fide certum tenendum eſt, legem veterem fuiſſe bonam, & & ſanctam, ſi enim fuit à Deo lata, tamquam auctore manifeſtum eſt eſſe bonam, quia non poteſt Deus eſſe auctor legis malæ, & clariſſimè conſtat ex teſtimonio Apoſtoli ad Romanos 7. ubi de lege veteri loquens inquit *lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum & juſtum bonum*, imo etiam ex ipſo Chriſti teſtimonio Matth.5. ubi dicit, ſe non veniſſe ſolvere legem, ſed adimplere, undè contrà præfatos Hæreticos veterem legem tàmquam inutilem, & malam reprobantes agunt ex profeſſo Patres, præſertim, Sanctus Epiphanius hæreſis 33. 41. & 66. & Sanctus Auguſt. lib. 19. & 22. contra Fauſtum Manicheum. Quamvis autem vetus lex fuerit conveniens, & recta, tamen non erat omninò perfecta, ut conſtat ex Paulo ad Galatas 4. ubi cæremonias illius legis vocat *infirma, & egena elementa*, & ad Heb.7.dicit *nihil ad perfectum aduxit lex*. Neque inconveniens eſt, aliquam legem divinam dici imperfectam, quia ut notat Averſa q. 98. ſec. 2. certè hoc non dicitur ex defectu potentiæ, aut ſcientiæ, ſed ex ordinatiſſima diſpoſitione ſuæ divinæ providentiæ voluit Deus præmittere talem legem imperfectam, daturus tamen ſub tempore legem undequaque perfectam, & hæc fuit magis conveniens, & perfecta diſpoſitio, ut paulatim per ſtatum imperfectum ad ſtatum perfectum genus humanum proveheret; & hoc totum etiam Scotus docuit 4. d. 2. art.1. ubi ſupponens legem veterem in ſeipſa fuiſſe bonam, imò perfectam, vocat novam Evangelicam optimam, & perfectiſſimam, ut ultimam ſemper duraturam & in aliam perfectiorem numquam mutandam, quemadmodum lex vetus in ſe bona, & perfecta mutata eſt in novam longè meliorem, & perfectiorem.

58 Deinde in hoc etiam communiter conveniunt Theologi legem

legem veterem populum Hebræorum dumtaxat obligaſſe: & ratio eſt, quia generaliter loquendo nulla lex obligat, niſi ſolùm eos, quibus intimatur, ut patet ex dictis quæſt. 1. hujus diſp. art. 2. num. 17. at ſolis Judæis lex vetus intimata, & promulgata fuit, ut patet Exod. 19. & Deuter. 4. ubi in ſanctione, & promulgatione ipſius ſolum eſt ſermo ad Hebræos, unde Pſalm. 147. dicitur l *Non fecit taliter omni nationi, & judicia ſua non manifeſtavit eis.* Quod etiam deducitur ex eo, quod multi ex Gentilibus, abſque illius obſervatione ſalutem ſunt conſecuti, ut docet D. Dionifius cap. 9. cœleſtis Hierarchiæ. Ita docuit S. Thomas qu. 98. art. 4. & 5. & Scotus etiam 2. d. 28. q. unic. ad argumenta, ubi non obſcurè inſinuat legem veterem ſolos obligaſſe Hebræos, non Gentiles extra illam etiam tunc juſtè viventes ex auxilio Divinæ gratiæ ſub obſervantia legis naturæ. Hujus autem rei congruentiam Patres eſſe dixerunt, ut gens ex qua Chriſtus propter promiſſionem Abrahæ naſciturus erat, peculiari lege, & cultu ornaretur, & ut etiam à ſuperſtitione retraheretur, atque adeo hujuſmodi lege cuſtodiretur, donec veniret fides. Nihilominus præcepta moralia leges neceſſariò Gentes quoque ſervare tenebantur, non quatenus per illam Legem ſcriptam tradita erant, ſed qua ratione etiam à dictamine legis naturalis præſcribebantur, qua ratione diximus plures ex Gentilibus per talem obſervantiam ſalutem eſſe conſecutos, inter quos fertur præſertim S. Job ex cap. 1. & 2. *Homo ſimplex, rectus, timens Deum, recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam*, ideoque communiter à Theologis dicitur, quod extra Synagogam dabatur ſalus.

59 Sed dices, nullus unquam regulariter ſalvari potuit, & finaliter fieri juſtus ad vitam æternam promerendam ſine remedio Sacramentali à Deo immediatè inſtituto, & pro quovis ſtatu per legem impoſito ob juſtificationem à peccato originali; at hoc remedium in lege Evangelica eſt ſolus baptiſmus ex Jo. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*, in lege autem veteri ſola Circumciſio ex Gen. cap. 17. *Maſculus cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa populo ſuo*, ergo vel prædicti cum peccato originali ſalvati ſunt decedentes ſine remedio Sacramentali, quod non eſt dicendum; vel legem veterem ſervaverunt omnes obligantem.

Reſpondetur negando conſequentiam, ut enim dictum eſt libr. 4. ſent. diſp. 1. de ſacramentis in genere quæſt. 2. art. 1. lex naturæ obligans ab Adam uſque ad Moyſem habuit remedium Sacramentaliter ablativum peccati originalis ex Scoto 2. d. 33. in calce, cùm Deus regulariter numquam homines reliquerit in puris naturalibus ſine ſupernaturali remedio contra prædictum peccatum; & hæc lex naturæ fuit lex Divina ſupernaturaliter revelata continens prædictum remedium ſine Scriptura memoriter à Patribus ad filios promulgata per traditionem, vel unicuique ab eodem Deo immediatè per interiorem, vel exteriorem etiam inſpirationem, ut Vulpes noſter advertit diſp. 9. art. 5. in calce. Denique eſt etiam certa veritas de fide veterem legem ceſſaſſe, & à Deo abrogatam fuiſſe, & quidem quod lex vetus deſierit conſtat ex variis Apoſtoli teſtimoniis, ut Hebræor. 7. ubi dicit tranſlato Sacerdotio legis tranſlationem factam eſſe, Epheſ. 2. ubi loquens de Criſto dicit illum legem veterem mandatorum decretis evacuaſſe, & ad Roman. 6. ubi ait: *Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratia*, & cap. 7. id declarat exemplo uxoris, quę per mortem viri liberata eſt à lege matrimonii, unde concludit; *Nunc autem ſoluti ſumus à lege*. Duplex tamen remanet difficultas, prima eſt, an lex vetus tota deſierit, ideſt, quoad omnia præcepta tam cæremonialia, & judicialia, quam moralia. Altera eſt, quonam tempore ceſſaverit, & obligare ad ſui obſervationem deſierit.

60 Quoad primam difficultatem Bellarminus libr. 4. de Juſtific. cap. 6. Vaſquez diſp. 180. cap. 3. & alii exiſtimant legem veterem deſiiſſe, & abrogatam eſſe tantùm quoad cæremonialia, & judicialia præcepta, non autem quoad moralia, & videtur etiam conſentire Becanus tract. 3. cap. 4. qu. 7. undè conſequenter aſſerunt legem veterem, quoad præcepta moralia, quatenus etiam per Moyſem data, & in veteri teſtamento ſcripta, verè obligare Chriſtianos; quod probant ex c. 5. 6. 7. Matthei, ubi Chriſtus dixit: *Non veni ſolvere legem, ſed adimplere*, conſtat autem ibi ſermonem eſſe de præceptis Decalogi, ergo &c. Deindè quia Apoſtoli ſemper allegant verba veteris teſtamenti, cùm docent præcepta moralia ſervanda eſſe, ut Rom. 13. & ad Epheſ. 6. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod eſt mandatum primum in promiſſione*, & Jacob 2. *Si tamen legem perficitis regalem ſecundùm Scripturas, diliges proximum tuum ſicut te ipſum*, non autem id facerent, ſi illa teſtimonia ad Chriſtianos non pertinerent. Tandem quia SS. Patres, & Theologi utuntur auctoritate veteris teſtamenti ad probanda præcepta moralia, nam ut probent uſuras eſſe illicitas citant illud Pſalm. 14. *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*, & ſic de aliis.

61 Communior tamen ſententia, & probabilior aſſerit legem veterem totam deſiiſſe etiam quo ad præcepta moralia, ità ut obligatio ad illa ſervanda penitus ceſſaverit, in quantum illa lege veteri præcipiebantur, licèt alioquin ad illa eadem præcepta ſervanda, tàm lege naturæ, quàm lege Evangelica teneamur; ità D. Tho. qu. 98. art. 5. & Scot. 4. d. 3. qu. 4. ad 1. principale, ubi ut magis explicat Baſſolius, dictum illud Chriſti Matth. 5. *Non veni ſolvere legem, ſed adimplere*, quantum ad moralia præcepta ità exponit, quod Chriſtus non venit ſolvere legem, ſed adimplere, quia manent, & perfecta fuerunt per Chriſtum, licèt non obligent modo ex vi illius legis, ſed ex vi legis Evangelicæ; ſequuntur Svarez, Medina, Valentia, Monteſinos, Lorca, Tannerus, Arriaga, Lezana, Salas, Averſa, & alii Recentiores communiter. Probatur evidenter ex locis Scripturæ ſuperiùs adductis, quibus ſignificatur legem veterem ceſſaſſe, nam generaliter de tota lege loquuntur; ergo etiam de præceptis moralibus intelligenda ſunt, quatenus præcepta illius legis erant. Deindè quia ut nuper dictum eſt, præcepta moralia illius legis non obligabant tunc exiſtentes extrà Synagogam ex vi illius, ſed ex vi legis naturalis, eo quod ſolùm Synagogæ intimata fuerant, ergo neque nunc obligant omnes ex vi illius legis, conſequētia patet ex paritate rationis. Tandem quia lex antiqua abſolutè dicitur mortua, & ceſſaſſe, non eſt autem ulla ratio cur id limitetur ad duo genera præceptorum tantum, & non ad omnia tria, ſi enim ulla eſſet, maximè quia materia præceptorum moralium etiam nunc obliget; at hæc ratio non urget, quia obligatio illa optimè retineri poteſt, eo quod lex naturalis obliget, vel quia Deus ipſe per Chriſtum de novo eam materiam præcepit, neq; opus eſt recurrere ad perſeverantiam ullam veteris legis, ut benè diſcurrit Arriaga diſp. 10. ſect. 4.

62 Fundamenta in oppoſitum non urgent, nam dictum illud Chriſti jam explicatum eſt, quod non venit ſolvere legem, ſed adimplere, quia ejus præcepta moralia manent, & perfectius etiam explicata per Chriſtum, licèt non obligent, modo ex vi illius legis, ſed Evangelicæ; tùm quia ut notat Arriaga loc. c. Chriſtus Dominus ly *ſolvere* ibi non uſurpat pro *tollere legem*, ſed pro *non obſervare illam*, quod inde patet, quia ſtatim addit: *Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis minimus vocabitur in regno Cęlorum*. Ad 2. negatur teſtimonii illis ſufficienter probari perſeverantiam veteris legis, quo ad obligationem præceptorum moralium, ſolùm enim datur doctrina generalis, quæ à lege Moyſis eſt omninò independens, nam quamvis lex illa non exiſtat, aut unquam extiterit, veriſſimum eſt nos teneri ad omnia illa naturalia præcepta ſervanda, undecumque ea obligatio veniat, & Paulus ad Epheſ. 6. quando hortatur ad honorandos parentes, non docuit illud mandatum adhuc obligare ex vi illius prioris legis, ſed tantùm docere voluit nos ad illud præceptum teneri, undecumque talis obligatio oriatur, & ad hoc ſolùm ſignificandum adducunt Apoſtoli verba veteris teſtamenti, ut ſcilicet indicarent legem veterem manere, adhuc quo ad præcepta moralia, licèt non obligent modo ex vi illius, ſed ex vi legis Evangelicæ. Ad ultimum ſimiliter dicendum eſt, SS. Patres ſolum loqui de præceptis illis quaſi materialiter, dicunt enim nos teneri de facto ad omnia præcepta moralia, quę per legem veterem mandabantur, quod nos etiam ultrò fatemur, non autem dicunt teneri, quia ibi mādata fuerint, ſed ſupponunt nos teneri ex vi legis Evangelicę; ut enim inquit Doctor loc. cit. bene licet Principib. nunc ſtatuere aliqua quę errant in lege Moyſis, & illa ligant auctoritate Principis nunc ſtatuentis, non auctoritate legis veteris, ſicut licet uni Regi in regno ſuo ſtatuere legem, quæ eſt in alio Regno, ſed illa non ligat ibi, quia lex eſt alterius regni, ſed quia inſtituta hic ab iſto Rege; ità igitur factum eſt in extinctione veteris legis, & inſtitutione novę; & ità ſanè expediebat; ut tota obligatio poſitiva quę manſura erat in Eccleſia, eſſet ex auctoritate Chriſti, & non ex antiqua illa Moſayca lege.

63 Quo ad aliam difficultatem, quando, ſcilicet, præciſè, & in quo puncto temporis lex vetus ceſſaverit, & abrogata fuerit, conveniunt Doctores non ceſſaſſe, nec abrogatam fuiſſe antè mortem, & Paſſionem Chriſti, ità D. Th. qu. 103. art. 3. & Scot. l. c. & clarè deducitur ex Scripturis, quia Chriſtus quamdiu vixit, eam obſervavit, & ab aliis obſervari voluit, nam & ipſe circumciſus eſt die octavo Lucæ 2. & miſit Diſcipulos ſuos, ut ad diem feſtum aſcenderent Jo. 7. & cùm ipſis Paſcha celebravit Marci 14. & miſit leproſum ad Sacerdotem, ut offeret munus ſuum juxtà legem Moyſis Matth. 8. & tandem populo dicebat, ſuper cathedram Moyſis ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quæcumque dixerint vobis ſervate, & facite Matth. 23. ex quo patet error quorumdam Hęreticorum, qui dixerunt legem veterem ceſſaſſe ante mortem Chriſti tempore S. Jo: Bapt.

Digitized by Google

Bapt. Pręcurſoris, eo quod dicitur Lucę 16. *Lex; & Prophetę uſque ad Joannem*; Chriſtus enim ipſe, & non Joannes fuit abrogator veteris legis, & ſolus ipſe fuit lumen expellens umbram, non verò Joannes, de quo dicitur Joan. 1. *Non erat ille lux, ſed ut teſtimonium perbiberet de lumine*. In hoc igitur ſenſu lex Moſayca uſque ad Joannem duraſſe dicitur, non quod ab ipſo, aut ejus tempore abrogata ſit, ſed quia tunc ægrotare cæpit, & ad mortem ſe diſponere, cùm ex tunc Evangelium prædicari incæperit, quod erat veluti inchoatio quædam novæ legis, per quam vetus abrogabatur, & ſimiliter Prophetę dicuntur uſque ad Joannem, quia ubi Prophetæ omnes Chriſtum prænunciarunt eſſe venturum; ſolus Joannes, & primus non amplius venturum, ſed præſentem demonſtravit, cùm dixit, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi; ità communiter Patres, & Theologi textum illum exponunt. Quęſtio ergo eſt, an lex vetus perierit, & obligare deſierit in puncto mortis Chriſti, an potius poſtea, quando in die Pentecoſtes promulgari incæpit.

64 Prima ſententia docet legem antiquam periiſſe in ipſo puncto mortis Chriſti etiam antequam nova incęperit promulgari in die Pentecoſtes; ità D. Thom. l. c. cum omnibus Thomiſtis, & pluribus Recentioribus Valentia, Vaſquez, Lorca, Bellarminus, Medina, Granadus, Tannerus, Salas, Meratius, Caſpenſis, Becanus, & alii plures. Hoc probant in primis ex his; quæ acciderunt circà punctum mortis Chriſti, quę manifeſtant tunc temporis legem veterem omninò ceſſaſſe, nam eo tempore *velum Templi ſciſſum eſt* Matth. 27. ad denotandum quod lex umbratilis, quaſi velum tunc fuit ſciſſa, rupta, & abrogata, ut plures Patres exponunt. Eo etiam tempore Chriſtus dixit Jo: 19. *Conſummatum eſt*, quæ verba ſecundum expoſitores ſignificant legem veterem in eo puncto vim ſuam amiſiſſe, & exhalaſſe; tunc etiam translatum eſt Sacerdotium vetus, & mutatum in novum, quod Chriſtus tunc complete exercuit ſeipſum in ara Crucis cruentè Patri offerendo; translato autem Sacerdotio neceſſe eſt, ut & legis translatio fiat, ut ait Paulus ad Hębreos 7. Confirmatur, quia legalia erant ſigna, figurę, & umbrę mortis Chriſti futurę, adveniente ergo Chriſti morte, ceſſarunt legalia, ſiquidem jam non poterant eſſe ſigna mortis Chriſti futurę. Denique quia ſtatim poſt Chriſti paſſionem aperta eſt janua Regni cęleſtis, & Patres qui erant in Limbo, translati ſunt in ſtatum glorię; ſed hoc non potuit efficere lex vetus; ergo tunc legalia fuerunt mortua.

65 Secunda ſententia aſſerit, quod licèt mors Chriſti dederit cauſam interitui legis veteris brevi ſecuturo, tunc tamen non ſtatim exſpiravit, ſed ejus abrogatio publicè incępit in die Pentecoſtes per novę legis promulgationem; ità Scotus, & D. Bonav. Gabriel, & alii Antiquiores 4. d. 3. Item Scotiſtę omnes ibid. Baſſolius, Faber, Aretinus, Hiqueus, ac etiam Suarez, Arriaga, Averſa, & alii recentiores. Pro qua ſententia ſtat clariſſimè Bernardus Epiſt. 77. ubi ait, *ex eo tempore tantum cuique cępit antiqua obſervatio non valere, ex quo pręceptum Baptiſmi inexcuſabiliter ad ejus potuit pervenire notitiam*. Hoc etiam docuiſſe videtur Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 4. ubi agens de translatione ex ſtatu peccati originali ad ſtatum gratiæ ait: *quę quidem translatio poſt Evangelium promulgatum ſine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non poteſt*, quibus verbi non obſcurè ſignificat antè promulgatum Evangelium potuiſſe id per circumciſionem fieri, atqui Evangelium non eſt promulgatum, niſi à die Pentecoſtes; ergo &c. Rationabiliter autem additum hęc condictio promulgationis, quia ſicut lex non obligat, niſi cum promulgatur ex ſuperius dictis, ità cùm nova lex abrogat priorem, non cenſetur eam abrogare, niſi poſt legitimam promulgationem, ſed lex Evangelica non fuit ſolemniter promulgata, niſi in die Pentecoſtes; ergo tunc & non antea ceſſavit vetus, & abrogata fuit: & hęc eſt ratio Doctoris d. 3. q. 4. cit. art. 2. ubi ita impugnat dictum D. Thomę, quo aſſerebat, baptiſmum poſt paſſionem Chriſti ſtatim fuiſſe ſub præcepto. Nullus aliter ſe habet nunc, quàm prius ad aliquam legem, niſi quia eſt ſibi aliter promulgata; ſed lex Evangelica, & pręceptum de Baptiſmo non fuit ſtatim promulgatum poſt Chriſti paſſionem; ergo ſtatim poſt Chriſti paſſionem, Judæus Populus aliter non ſe habebat reſpectu legis Evangelicę, & pręcepti de Baptiſmo, quàm prius antè paſſionem; ſed ante paſſionem, ſecundùm omnes, non erat lex Evangelica, nec Baptiſmus ſub præcepto; ergo neque ſtatim poſt paſſionem Chriſti antè promulgationem, ut dictum eſt lib. 4. diſp. 2. q. 1.

66 Reſpondent Thomiſtæ hanc Scoti rationem falſo niti fundamento, quod, ſcilicet, lex numquam obliget ſubditos, niſi cùm primum in notitiam eorum venerit, quod eſt falſum, quia tunc lex obligare primùm incipit, cùm Rex publico edicto illam profert in ſua curia, licet illi, qui eam ignorant, excuſentur; excuſantur enim, non quia lex non obliget, ſed propter ignorantiam, quæ ſi eſt invincibilis excuſat à peccatò transgreſſionis legis; & ratio eſt, quia promulgatio legis per præconem non eſt poſitio legis, neque tunc obligat, ſed declarat legem poſitam eſſe, ac ignorantiam excuſantem tollit; ſi enim lex non obligaret, niſi poſt notitiam legis, impropriè diceretur ignorantiam excuſare ab obſervatione legis, nam excuſatio non eſt, niſi de eo, ad quod aliquis tenetur. Ità ergo in propoſito licèt ſolemniſſima promulgatio Evangelicæ legis fuerit facta in die Pentecoſtes, tamen ejuſdem legitima promulgatio, & ſufficiens ad obligandum habentes de illa notitiam facta fuit antea, tùm per Chriſti, & Apoſtolorum prædicationem, tùm etiam à Chriſto in cæna, & paſſione novum ſacrificium inſtituente, & novum Sacerdotium, nam ſi ipſe legislator ſuam legem promulget eo ipſo jam obligat, neque neceſſaria eſt alia diſtincta promulgatio, & hoc maximè locum habet in legislatore ſupremo, qui poteſt promulgationis modum pro ſuo libitu diſponere; cùm ergò Chriſtus Dominus ſuam legem promulgaverit, non enim loquebantur in occulto, non eſt cur expectemus promulgationem, quæ per Apoſtolos fieri cæpit in die Pentecoſtes; ex hac ergo duplici promulgatione novæ legis, prima fuit legitima, eſſentialis, & legi ſufficiens, ſecunda verò facta in die Pentecoſtes fuit accidentalis, completiva, & ad tollendam ignorantiam ſubditorum ordinata; ita Soto, Medina, Hacquetus, Vaſquez & alii Thomiſtæ paſſim.

67 Verum legis promulgationem neceſſariam eſſe ad hoc, ut ſubditos obliget, ſatis conſtat ex dictis q. 1. hujus diſp. art. 2. immò D. Th. p. 2. q. 90. art. 4. adeò neceſſariam eſſe cenſet, ut ſit de eſsentia legis, & eam ponat in definitione ipſius legis, & hæc promulgatio ità ſolemnis eſse debet, ut ait Doctor 4. d. 3. q. 4. cit. art. 2. litt. H. ut ſit prædictio, ſeù præconizatio legis publica, non ſolùm in curia, & principali Civitate Regni, ſed in aliis quoque Civitatibus per publicos præcones; unde licèt ſit facta pronunciatio unius legis, vel præcepti in una Civitate, donec facta non eſt in alia Civitate; illi Civitati ſecundæ non incipit tempus obligationis, ut declarat Faber ibidem cap. 4. & Aretinus à 3. cum cæteris Scotiſtis; undè inquit Doctor, quod tempus obligationis Evangelicæ legis non fuit idem apud omnes, ſed poſt ſolemnem ejus prædicationem in Hieruſalem in die Pentecoſtes, indè ſucceſſivè pervenit ad alias Civitates, & ſecundùm ordinem cuilibet loco, vel genti tempus obligationis inſtabat, ſecundùm quod publicè, & ſolemniter lex Evangelica prædicabatur, ita quod tempus non incæpit ſimul apud quoſcumque, ſed quibuſdam populis incæpit ad menſem poſt ſolemnem prædicationem in Hieruſalem, & aliquibus ad annum, aliquibus ad decem annos, & ſic deinceps ſicut eis prædicabatur; hanc doctrinam etiam Medina ipſe approbat 1. 2. qu. 90. art. 4. ubi ait, quod niſi lex ſit ſufficienter promulgata non habet vim legis, & ulterius addit quod ut lex vim habeat obligandi, non eſt ſufficiens promulgatio in Curia, aut Civitate Regis, ſed in aliis quoque promulgari debet, undè tandem concludit; quod leges tunc ſufficienter promulgatæ cenſentur, quando ſic ſunt propoſitæ, ut moraliter loquendo in omnium notitiam devenire valeat. Ex quo patet, ut notat Faber loc. cit. falsò Thomiſtas imponere Scoto, quod per promulgationem legi neceſsariam ad hoc, ut obliget, intellexerit manifeſtationem talem, ut ad notitiam uniuſcumque perveniat; numquam enim Scotus hoc dixit, ſed ſolùm aſserit promulgationem neceſsariam debere eſse ſolemnem, & publicam, non ſolùm in una Civitate, ſed in pluribus, & talem, ut moraliter loquendo in omnium notitiam devenire valeat. Aliud ergo eſt dicere promulgationem legis ſolemnem, & publicam eſse neceſsariam, ut obliget, & aliud neceſsarium eſse, ut cognitio legis ad unumquemque perveniat; fatemur quidem facta promulgatione publica unumquemque lege teneri, excuſari tamen, qui invincibiliter legem ignoraret, ſed negamus eum teneri lege, & præcepto, cui non eſt facta promulgatio publica, & ſolemnis modo jam explicato, quo ſufficit ut fiat in locis publicis Civitatis, & per præcones ordinarios, itaut moraliter loquendo ad omnium notitiam pervenire valet, nec eſt neceſse, ut cuilibet in particulari lex notificetur, & publicetur.

68 Cùm vero dicebatur Chriſtum ſatis ſuam legem promulgaſse antè diem Pentecoſtes, & ideò neceſsariam non fuiſse aliam diſtinctam promulgationem per Apoſtolos faciendam, ut lex Evangelica vim obligandi haberet, & id maximè locum habere in legislatore ſupremo, qui poteſt promulgationis modum pro ſuo libitu diſponere. Quamvis hoc argumentum à quibuſdam efficax cenſeatur, nihilominus, ſi rectè perpendatur, vel nihil urget, vel etiam contra adverſarios concludit, ut advertit Arriaga diſp. 10. ſec. 4. etenim Chriſtus Dominus non ſolùm in puncto mortis, ſed etiam antè illam ſuam legem promulgavit, atque ità antè mortem vim obligandi induxit, quod etiam ipſi negant; ergo ſi attendamus ad ſolam promul-

Digitized by Google

mulgationem à Chriſto ipſo immediatè factam, non debemus inſtans mortis ejus determinare pro novæ legis obligatione. Nec reſponderi poteſt Chriſtum, dum promulgavit legem ſuam declaraſſe ſe nolle obligare ad eam, niſi ab inſtanti ſuæ mortis, quia ut eruditè inſtant Arriaga, l. c. hoc ſine ullo fundamento diceretur, quia nullum tale verbum in Chriſti tota prædicatione de ea re reperitur, dicere autem id fuiſſe ab eo declaratum, ſed ab Evangeliſtis omiſſum planè eſſet divinare ſine ullo fundamento, & eadem probabilitate liceret, nobis dicere ab ipſo Chriſto determinatum fuiſſe, tempus Pentecoſtes pro introducenda legis novæ obligatione, licet Evangeliſtę hac de re mentionem non fecerint. Dicendum itaque potuiſſe quidem Chriſtum Dominum, ſi voluiſſet, ſua prædicatione immediatè legem promulgare ad ejus obligationem inducendam, id tamen non conſtare factum, atque ideo probabilius eſt dicere eam promulgationem diſcipulis relictam fuiſſe in die Pentecoſtes & deinceps, ut ait Doctor l. c. quia uſque ad illum diem Apoſtoli non prædicaverunt publicè juxta illud verbum Chriſti, Lucæ 24. Vos autem ſedete in Civitate illa, donec induamini virtute ex alto, & Matth. 16. euntes in univerſum Mundum prædicate Evangelium omni creaturæ; & conſequenter dicendum eſt, quod, ſicut promulgatio Evangelii ſucceſſivè facta eſt in orbe Terrarum aliquorum annorum ſpatio, ità etiam ſucceſſive in variis Provinciis lex vetus abrogata fuit; deſignatur autem ſpatium, quo moraliter pervenire potuit hæc notitia ad omnes nationes tempus circiter triginta annorum, ut ait Averſa q.98.ſe. 9. vel quadraginta, ut innuit Doctor loc. cit. & nos ex profeſſo tractavimus l.4. diſp.2. q.1. art.2. & 3.

69 Ex his facilè eſt occurrere rationibus prioris ſententiæ, dupliciter enim intelligi poteſt legem novam incæpiſſe in morte, & paſſione Chriſti, & veterem expiraſſe, uno modo tamquam in cauſa à qua habebat efficaciam, & valorem, & hoc modo verum eſt legem novam in morte, & paſſione Chriſti incæpiſſe, mors enim Chriſti fuit cauſa confirmationis Evangelicæ legis, & antiquationis veteris legis; alio modo quod lex Chriſti in ejus morte incæperit, non tantùm cauſaliter, ſed etiam actualiter quoad neceſſitatem obſervationis, & hoc modo falſum eſt, quia ut inquit D. Bon. loc. cit. ad 3. & 4. mors, & paſſio Chriſti fuerunt utique cauſa ceſſationis, & evacuationis veteris legis, ſed cauſa iſta non ponebat effectum niſi clareſceret; veritas enim excludit umbram tantùm, dum clarificatur, quia nullus tenetur ad incognitum, atque ità non faciebat actu ceſſari, niſi prius pateret legis novę utilitas, & neceſſitas; ſed hæc non fuit indicta in aperto, niſi poſt paſſionem, quando in die Pentecoſtes Evangelium fuit promulgatum. Itaque verba illa *conſummatum eſt, & velum templi ſciſſum eſt* ait Doctor intelligenda eſſe de his, quæ ad implendum opus redemptionis pertinebant, & de filio hominis ſcripta erant juxta illud Lucæ 18. *Ecce aſcendimus Hieroſolimam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt de filio hominis, &c.* unde verbum illud *conſummatum* denotat fuiſſe jam tolerata omnia, quæ de paſſione ipſius prædicta erant, item jam oblatum eſſe pretium ſufficiens pro redemptione noſtra. Quod ſi prædicta verba etiam ad legem antiquam referantur, ſolum ſignificant legem veterem in morte Chriſti conſummatam eſſe, tamquam in cauſa, quatenus mors Chriſti erat cauſa confirmationis novæ legis, & extinctionis veteris; nec ſciſſio veli denotavit eodem momento legem veterem periiſſe, ſufficit enim ſi paulò poſt perituram denotaret, ſic etiam intelligendum eſt aliud dictum, quod tunc translatum eſt Sacerdotium, & conſequenter quod etiam tunc facta eſt Legis translatio, quia nimirum circumciſio, & lex vetus in morte Chriſti expiravit, tamquam in cauſa, non tamen pro illa hora mortis Dominicæ, ſed pro tempore promulgationis autenticę legis Evangèlicæ, ideoque lex vetus, & circumciſio utilis manſit uſque ad ſolemnem Evangelii promulgationem, & denique hoc etiam modo intelligendum eſt, quod obiici ſolet ex D. Paulo ad Hæbreos 8. & 9. ubi novum teſtamentum morte Chriſti confirmatum eſſe dicit, undè deducunt antiquum eodem momento periiſſe, quia duo non poterant ſimul eſſe. Eodem, inquam, modo hoc explicandum eſt, quia etiam inter homines non operatur teſtamentum immediatè poſt mortem teſtatoris, ſed cum primum aperitur, & promulgatur. Quæ expoſitio ex verbis ipſius textus deducitur, poſtquam enim dixit Apoſtolus, quod per *teſtamentum novum veteravit prius*, non addidit alterum ſtatim periiſſe, ſed *eſſe propè interitum*; quatenus, ſcilicet, in morte Chriſti data fuit cauſa, ex qua mors veteris legis brevi ſecutura erat, non tamen immediatè tunc ſecuta.

70 Ad confirmationem patet per idem; lex enim vetus erat figura, & umbra mortis Chriſti quatenus per mortem Chriſti novum teſtamentum erat introducendum per promulgationem ſolemnem, atque adeò illucuſque lex vetus utilis manſit, quia non ſtatim in morte Chriſti evacuata fuit, ſiquidem veritas non excludit umbram, niſi dum clarificatur, ut inquit D. Bonav. loc. cit. Ad ultimum negatur conſequentia, ſtatim enim poſt Chriſti paſſionem aperta eſt janua regni cęleſtis, & Patres in limbo exiſtentes tranſlati ſunt in ſtatum gloriæ, non quia tunc lex vetus ſtatim expiraverit, & nova ſub præcepto introducta fuerit, ſed quia tunc oblatum fuit prętium ſufficiens pro redemptione noſtra, quod proindè ſufficiens etiam fuit pro aperitione januę regni Cęleſtis. Alia plura de ceſſatione legis antiquæ videnda ſunt lib. 4. ſent. diſp.2. de Baptiſmo q. 1. ubi diſcutitur quæſtio de tempore, quo inſtitutus fuerit Baptiſmus, & quando cęperit eſſe ſub præcepto; ibi enim diximus non ſtatim ac fuit inſtitutus cępiſſe eſſe ſub præcepto; neque ſtatim poſt Chriſti paſſionem, & mortem, vel ejus reſurrectionem, ſed tantùm poſt ſufficientem, & ſolemnem Evangelii promulgationem, & conſequenter etiam diximus per ſufficientem Evangelii promulgationem jam factam legem veterem, & legem naturæ toto orbe evacuatam eſſe, & explicuimus quando nam, & quomodo facta fuerit talis promulgatio. De gravi verò controverſia, quæ olim fuit inter duo Eccleſiæ luminaria Hyeronimum, & Auguſtinum de ceſſatione legalium, ut conſtat ex variis illorum Epiſtolis ultrò citroque datis, quæ habentur inter Auguſtinianas ad 8. ad. 19. videndus eſt ipſe Doctor l. c. ubi a.2. ſub lit. L. illam exactiſſimè, & luculentiſſime pertractat.

ARTICULUS SECUNDUS.

De lege divina nova.

71 PRimò dicendum eſt, legem novam, ſive Evangelicam, quę à Chſto Domino data eſt, triplicia continere præcepta, nempè moralia, Sacramentalia, & fidei; ità communiter SS. Patres, Concilia, & Theologi, & quidem de moralibus conſtat ex Matth. 5. ubi Chriſtus explicat, & perficit præcepta Decalogi quæ propriè ad mores pertinent, & verbis illis ſæpius ab ipſo repetitis *Ego autem dico vobis*; renovat, explicat, ac magis declarat præcepta moralia antiqua de non occidendo, non mechando, non perjurando, dilectione inimicorum, indiſſolubilitate matrimonii, &c. idemque colligitur ex Matth. 6. & 7. ubi ſimilia facit. Undè hæc præcepta moralia non fuerunt à Chriſto de novo inſtituta, ſed potiùs magis explicata & perfectius expoſita quam Judęi intelligerent, ut ait Scot. 4. d.4. 2. ad 1. principale, ut patet Matth. 5. ex illis Chriſti verbis auditis, quia dictum eſt antiquis, non occides ego autem dico vobis quicumque dixerit fratri ſuo Racha, &c. Non mechaberis, &c. Ego autem dico vobis, quicumque viderit mulierem ad cōcupiſcendum eam, &c. Hinc ſupra diximus legem veterem non ceſſaſſe quoad iſta præcepta moralia, ſed durare etiam in lege nova, non ex vi veteris legis, ſed ex vi legis naturalis, cum enim hęc pręcepta moralia ſint juris naturalis, non egebant nova inſtitutione, ſed explicatione, & perfectiori expoſitione. De Sacramentalibus autem pręceptis patet de Baptiſmo ex illo Jo. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non poteſt introire regnum Dei: de Euchariſtia autem Jo. 9. Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis, & de aliis Sacramentis, in propriis locis dictum eſt l. 4. ſent. & hæc præcepta propriè, & de novo à Chriſto inſtituta correſpondent illi generi veterum præceptorum, quæ dicebantur cæremonialia, & ſpecialiter illis, quæ ſpectabant ad Sacramenta, & ſacrificia; adhuc tamen verum eſt hæc opera Sacramentorum non omnia omnibus, & ſingulis eſſe neceſſaria ad ſalutem, non enim omnes recipiunt ordines, nec omnes matrimonium contrahunt, ſed omnibus, & ſingulis neceſſarius eſt Baptiſmus, & poſt Baptiſmum, in peccatum mortale recidivando neceſſaria eſt pœnitentia. Denique de pręceptò fidei conſtat ex illo Marci 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſalvus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur, & Ioan. 8. Si non credideritis, quia ego ſum moriemini in peccato veſtrò, & quamvis præceptum fidei aliquo modo etiam fuerit in lege veteri, imo, & in lege naturę, quia illud Pauli ad Hębr. *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo* omni tempore verum fuit; nihilominus quatenus eſt explicita, & expreſſior fides aliquorum objectorum pręſertim de Miſteriis Trinitatis, & Incarnationis eſt peculiare pręceptum, & poſitivum divinum legis novę, ac etiam aliquo modo actum in lege nova, nam Chriſti nativitas, paſſio, mors, & reliqua miſteria, quæ à Judæis implicitè, & obſcurè videbantur, jam à Chriſtianis explicitè, & diſtinctè creduntur; ex quibus omnibus infertur materiam legis novę, ad quam ſ. extenditur, continere tàm actus internos fidei, quàm externos Sacramentorum, & præcepta moralium virtutum. Præceptis autem judicialibus veteris legis non inconveniuntur in lege nova cor-

Digitized by Google

& propter noſtram ſalutem deſcendit de Cœlis, & homo factus eſt, & legiſlator advenit, & Redemptor non pro uno tantum populo, aut natione, ſed pro univerſo mundo. Quarè concludendum eſt hanc novam legem omnes prorſus obligare populos, & nationes, & omnes, & ſingulos homines abſque ulla exceptione; poteſt tamen intercedere excuſatio ex ignorantia in iis, qui non habuerunt, nec habere poterunt de hac lege notitiam, itaut non peccent ex hac parte contra ipſam Chriſti legem.

76 Sexto tandem certum eſt, legem divinam poſitivam poſſe à Deo ejus auctore diſpenſari, ſive per modum diſpenſationis proprie dictæ, ſivè etiam per modum abrogationis, hoc enim ex illo generali principio deducitur, quod quilibet legiſlator ſuam legem mutare poteſt, & diſpenſare, quod maximè in ſupremo legiſlatore, & Domino qualis eſt Deus, debet habere locum, tum etiam ex facto ipſo, quo conſtat Deum omnino legem veterem abrogaſſe, quæ verè divina erat, Certum etiam eſt potuiſſe ipſum Deum, potuiſſe Chriſtum, dum ſuam legem condidit, talem poteſtatem eam diſpenſandi Eccleſiæ committere, ſivè Petro, & ſucceſſoribus ejus ſicut poteſt quicumque ſuperior alteri facultatem committere diſpenſandi in ſuis legibus, & præceptis. Quæritur ergo, num talis poteſtas de facto *Eccleſiæ* ſit conceſſa, & ſpecialiter num poſſit Summus Pontifex aliquando ex cauſa gravi, & neceſſaria diſpenſare in præceptis, & inſtitutis novæ legis in caſu, quo alioquin præcepta ipſa vere obligarent, ut dicatur vera & propria diſpenſatio, & quidem aliqui Juriſtæ affirmare videntur, dicentes conceſſionem talis facultatis fuiſſe neceſſariam, vel ſaltem ſatis conſentaneam Sum. Pontificis Chriſti Vicario pro recto, & idoneo Eccleſiæ regimine, ità Panormitanus, Felinus, Decius, & quidam alii in caput. 1. de Conſt. & cap. *Quæ Eccleſiarum* eodem tit. quibus ex parte conſentiunt quidam etiam Theologi, quam conceſſionem deducunt præſertim ex verbis Chriſti Domini Matth. 16. qui Petro dixit *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum, & in Cœlis, & quodcumque ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in Cœlis*, quibus verbis tam amplam facultatem ajunt, & poteſtatem ſub Vicario contuliſſe, ut ſolvere etiam poſſit obligationem præceptorum ſuorum, & in eis diſpenſare.

77 Communis tamen; & vera Theologorum ſententia eſt non adeſſe in Eccleſia poteſtatem diſpenſandi circa præcepta, & inſtituta Chriſti loquendo de diſpenſatione proprie dicta; qua, ſcilicet, obligatio legis divinæ removeatur ab actu manentibus omnibus contradictionibus, & circumſtantiis, ſecundùm quas actus erat materia præcepti, & ad eum quis tenebatur, Et ità de facto agnoverunt, & ſervaverunt ipſi Summ. Pontifices Leo Papa epiſt. 90. & refertur cap. *Sicut quædam* d. 14. Urbanus Papa, ut refertur c. *Sunt quidam* 25. quæſt. 1. Zoſimus Papa, ut refertur c. *Contra ſtatuta* ibidem, & Marcellinus Papa, ut refertur c. *Omne* ibidem; expreſsè enim dicunt, & declarant non poſſe Summum Pontificem quidquam condere, vel mutare circa ea, quæ Dominus per Apoſtolos; & Evangeliſtas determinavit. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadet quia univerſaliter loquendo non poteſt inferior per ſe diſpenſare in lege ſuperioris ergo tantò minus poterit humana poteſtas in lege Dei diſpenſare, & illam obligationem auferre, quam Deus impoſuit, vel illam inſtitutionem mutare quam Deus fecit. Et quamvis potuiſſet Chriſtus talem concedere facultatem Petro, & Succeſſoribus ejus, ut poſſet in aliquem ab obligatione legis divinæ liberare tamen de facto Chriſtum Dominum talem poteſtatem Petro, & ſucceſſoribus ejus contuliſſe non legitur, nec talem facultatem in Eccleſia reliquiſſe; quia expediebat in Eccleſia extare principalia inſtituta, & præcepta firma, & ſolida, quæ eſſent prorſus immutabilia; atque ideò eſſent apud omnes fideles, & in omni tempore ſemper uniformia, ut ità firmitas, & unitas Chriſtianæ Eccleſiæ appareret ſemper, & ubique neque oppoſitum ex illis Chriſti verbis pro oppoſita opinione adductis deduci poteſt, ſi enim ex illis quis velit aliquam diſpenſationem in lege Chriſti eſſe poſſibilem in Eccleſia, poſſet eodem modo dicere omnes eſſe poſſibiles, quia verba illa indefinita, & univerſalia, ſunt nec magis unam, quàm aliam diſpenſationem indicant eſſe poſſibilem, omnem autem Chriſti legem in Eccleſia eſſe diſpenſabilem nemo ſanæ mentis afferre poteſt; illis ergo verbis nil aliud conceſſum eſt Pontifici, quàm juriſdictio ſupra homines in ordine ad abſolutionem, retentionem abſolutionis Sacramentalis, excommunicationem, conſecrationem, &c. & hoc pacto omnes ſacri Doctores, & Eccleſia ipſa, ac Summi Pontifices verba illa acceperunt, & intellexerunt.

78 Appoſitè autem diximus non poſſe Summum Pontificem diſpenſare in lege divina per diſpenſationem propriè dictam, quia diſpenſatio impropriè dicta dupliciter in materia legis divinæ poteſt locum habere. Primò ſi à Deo, vel etiam à Pontifice mutetur aliqua conditio, ſine qua actus non ſit amplius materia præcepti in tali enim caſu non diſpenſatur propriè præceptum, ſed mutatur materia, quod abſque ulla difficultate fieri poteſt, quando materia eſt moralis, & humana, ut dici ſolet diſpenſatione voti, quæ tamen re vera non eſt diſpenſatio, licet ſic frequenter vocetur, ſed remiſſio debiti, ſicut enim qui mihi aliquid donavit, quod adhuc apud ſe retinet, tenetur jure naturali illud mihi dare; ſi autem ego cedo juri, in qua ceſſione nulla intervenit diſpenſatio, jam non amplius obligatur, ità in voto; Secundo ſit iſta diſpenſatio impropriè per declarationem, & interpretationem cum S. Pontifex in caſu dubii ex rationabili cauſa interpretatur aliquem non obligari ad materiam alicujus legis divinæ, tunc enim Deus in tali caſu excipere cenſetur talem ab obligatione legis divinæ; dubium enim non eſt, quin per Epichejam poſſit declarari in particulari caſu aliquem non teneri aliqua lege divina, cum ſcilicet, aliqua circumſtantia indicat caſum non comprælıendi ſub lege, v.g. non eſſe aperiendum in confeſſione id peccatum, ex cujus confeſſione immineat mors pœnitenti, vel aliud graviſſimum incommodum. Eſto igitur daremus Pontificem habere facultatem, & vim declarandi in hoc, aut illo caſu præceptum divinum non obligare, id tamen non eſſet perveram, & propriam diſpenſationem, ſed per interpretationem, aut declarationem voluntatis Chriſti, qui dum eam legem ſtatuit, non voluit in hoc, aut illo caſu obligare; & ſic eſt communior, & probabilior modus dicendi Theologorum in hac quæſtione, & ità omnes docent, ac ut indubitatum ſupponunt in materia de ſacramentis, ubi docetur, ut ſuo loco dictum eſt nullam pœnitus ormam, aut materiam ſacramentorum poſſe ab Eccleſia mutari, qui omnes ſunt à Chriſto inſtitutæ, ut videre eſt apud Suarez, Salas, Arriagam, Averſam, & alios, & præſertim apud Fabrum noſtrum 4. diſp. 43. cap. 1. num. 19.

QUÆSTIO QUARTA.

De lege poſitiva humana.

79 UT dictum eſt in ſuperioribus, lex poſitiva in duas ſpecies adæquatè dividebantur, nempe in legem divinam, & humanam, actenus de divina tractavimus q. præced. tam veteri, quàm nova, ſeù Evangelica, nunc in præſenti de humana agendùm eſt; & quidem dari poteſtatem legiſlativam humanam, qua homines in perfecta communitate viventes ſuum finem per conſentanea media conſequi poſſint leges condendo, quæ vim habeant præcipiendi, & prohibendi, ac obligandi ad faciendum, vel non faciendû, jam patet ex dictis q. 1. hujus diſp. a. 2. ubi etiam n. 12. & 13. attigimus quinam inter homines legiſlatoris munere fungi poſſint & leges condendi poteſtatem habeant; ſed hoc ipſum modo plenius diſcutiendum eſt, & declarandum cum Scoto 4. d. 15. q. 2. art. 1. ubi de hac materia tract. at etiam q. 3.

ARTICULUS PRIMUS.

De neceſſitate, & utilitate legis humanæ, & poteſtate eam condendi.

80 PRimò quid ſit lex humana facilè deducitur ex dictis de lege in communi q. 1. hujus diſp. ar. 1. nam conſentaneè ad dicta ibidem de definitione legis in communi dicendum eſt, quod *lex humana eſt ordinatio rationis à legiſlatore humano ob bonum commune facta, & promulgata*; cujus definitionis particulæ patent ex ibi dictis, & adhuc magis patebunt ex dicendis. Docent autem communiter Theologi cum D. Th. q. 95. ar. 2. & Scoto 4. d. 15. q. 3. ſub G. & d. 36. q. 1. a. 1. omnem legem humanam neceſſario derivari à lege naturali, vel demonſtrative, ut concluſiones à principiis ex terminis notis, vel ſillogiſtice, ut concluſiones probabiles ſaltem legi naturæ concordes, vel ad minus non diſcordes, & ratio eſt, quia lex humana in tantum habet rationem legis, in quantum eſt juſta, ſed legem eſſe juſtam eſt eſſe conformem rectæ rationi, & hæc recta ratio eſt ipſa lex naturæ, ut ex ſupradictis conſtat; ergo omnis lex humana à naturali dependet, ſeu derivatur, ut jam diximus q. 2. ar. 1. n. 28. undè D. Aug. ait 1. de l. arb. c. 6. *Nihil eſt in lege temporali juſtum, quod ex lege æterna non derivetur*, vel demonſtrativè, ut concluſiones a principiis ex terminis notis, vel ſillogiſtice, ut concluſiones probabiles legi naturæ concordes, ut fuse Vulpes oſtendit diſp. 6. art. 2. ex Scot. loc. citat. Hinc lex humana, ſivè Jus humanum præſertim dividi ſolet in Jus gen-

Digitized by Google

rium, & Jus civile. Jus gentium eſt lex humana, quæ omnium populorum conſenſu ideo eſt ſuſcepta, & conſtituta, quia facili negotio, ac veluti demonſtrative ex principiis legis naturæ deducitur, & ideo ad omnes pertinet nationes, ut dictum eſt ſuprà qu.2.art.2.nu.43. Jus autem civile eſt lex humana, quæ longius à principiis legis naturæ abeſt, eò quod ex aliquibus propoſitionibus deducitur, quibus non eſt ita facilè aſſentiri, cum ex conſideratione circumſtantiarum magis particularium dependeant, quæ variæ ſunt, & diverſæ in gentibus pro diverſitate Regnorum; & Provinciarum, atque ideo Jus civile non eſt idem apud omnes nationes, ſed apud varias variatur, & diverſificatur.

81 Secundo inquirendum eſt, undè neceſſitas humanarum legum colligenda ſit, cùm enim naturale lumen demonſtret leges Dei æternas, & naturales ſufficienter homines dirigere in actibus ſuis ad morum honeſtatem, & ad ducendam civilem vitam pacificam inter concives; leges humanæ videntur omninò ſuperfluæ ad homines dirigendos in utraque politia civili, & ſpirituali; qua ratione hæretici quamplures negarunt omnem poteſtatem in hominibus legiſlativam; & dixerunt nullas dari leges humanas obligantes. Cæterum ſi hæc ratio valeret, non tantùm legum humanarum neceſſitatem, & utilitatem excluderet, ſed etiam legis divinæ poſitivæ ſupra præceptum legis naturalis; ex eodem igitur capite ſervata proportione legum humanarum neceſſitas, & utilitas colligi debet, unde legis divinæ poſitivæ neceſſitas deduci ſolet. Scotus autem 4.d.26.qu. un. ſub H. ait ſupra præceptum naturalis legis expedire præceptum divinum adhuc adjungi, quia minus obediunt homines ſoli legi naturæ, quam Deo præcipienti, & minus timent, ac reverenter conſcientias proprias, quam auctoritatem divinam; ex hoc igitur, quod lex poſitiva divina neceſſaria fuerit ad terrendos homines per pœnas, ut legi naturæ obedirent, deduci quoque poteſt neceſſitas legum humanarum. Etenim ob corruptionem naturæ humanæ per peccatum originale vulneratæ minus quoque obediunt homines Deo præcipienti, quam auctoritati humanæ obſervantiam legis naturalis, & divinæ ſub certis, ac determinatis pœnis ſenſibilibus in hac vita militanti. Deus enim in hoc ſæculo non ſtatim vindicat ſuæ legis injurias, ut patet ex Pſalm. 7. *Deus judex juſtus, fortis, & patiens numquid iraſcitur per ſingulos dies*; ſuppoſita igitur humanæ naturæ corruptione per peccatum originale exorta eſt humanarum legum neceſſitas ad cohibendos, & coercendos homines ad obſervantiam tam legis naturalis, quàm divinæ, quia minus timent, & reverentur conſcientias proprias ſub obligatione naturæ, & divinæ legis, quàm humanam auctoritatem, & adeò obcæcatum eſt inſipiens cor eorum, ut ait Propheta, ut minus obediant legi divinæ pœnas æternas poſt hanc vitam militanti, quàm legi humanæ pœnam temporalem tantùm in hac vita militanti, ex quo patet legem humanam, ſivè ſpiritualem, ſivè civilem potius ordinatam eſſe ad tuendam naturalem, & divinam legem, quàm ad faciendum aliquid ultra illam. Ratio itaque in oppoſitum adducta non urget, quoniam in iis, quorum rectitudo dictamine legis naturalis evidenter non conſtat, certius indicat lex humana, qnid ſit virtuti conſentaneum quàm lex naturalis, ob excæcationem luminis rationis per peccatum inductam ex Pſalm.32. *Lumen oculorum meorum non eſt mecum*, tùm quia major pars hominum præſertim juvenum metu indiget, ut à noxiis voluptatibus abſtrahatur, quibus continuò tentatur ob dependentiam pœnalem appetitus rationalis à ſenſitivo, ut ait Scotus 3. diſt. 33. ſub H.

82 Tertio negarunt etiam prædicti hæretici omnem poteſtatem legiſlativam in hominibus; quia homo ex natura ſua eſt liber, nec unus eſt alteri ſubjectus, & ideò Geneſis 1. declaravit Deus facere hominem; ut præeſſet animalibus, non autem ut unus homo præeſſet aliis, ſed omnes homines eſſent inter ſe æquales. At certum eſt in hominibus hanc poteſtatem adeſſe, & conſenſu, & uſu omnium nationum exploratum eſt juſtè, & legittimè extare Superiores, Magiſtratus; & Rectores, qui poteſtatem habeant præcipiendi, & leges condendi, idque poſtulat ipſa hominum natura, quatenus ſociabiles ſunt, & in communitate viventes, ut enim ait Sapiens Prov. 11. *Ubi non eſt gubernator, corruet populus*, nam membra non benè conjunguntur in unum corpus, niſi ſub uno capite, & ideò in ſacra ſcriptura nominantur Reges, & Judices, tamquam veram, & legittimam ſuper populos poteſtatem habentes. Neque talis legiſlativa poteſtas in hominibus eorum libertati præjudicat; licet enim homo natura ſua ſit liber ſi tamen ipſe ſemetipſum, aut Deus illum alteri ſubiiciat, jam illi obedire tenebitur, & eo ipſo ille alter poterit illi leges imponere, neque loco Geneſis citato negavit Deus, poſſe inter homines, quamvis natura æqualès, talem ordinem moralem inſtitui, ut unus habeat auctoritatem præſidendi, & imperandi aliis, ſeu ſolum expreſſit id, quod per naturam omnibus, & ſingulis hominibus conveniebat, nempè præſtantiam, & præſidentiam ſuper animalia. Diximus autem ſupra qu.1. art.2. nu.12. hanc poteſtatem ex natura rei eſſe in ipſa Communitate, vel in illo, in quem ipſa eam transtulerit, ut docent S.Th.qu.90.ar.3. & Scot. 4.d. 15.q. 2.art. concl.6. & ratio eſt, quia hæc poteſtas ex natura rei non eſt in ſingulis hominibus aut in aliquo determinatè, ſiquidem omnes ex natura rei ſunt æqualiter liberi, ut ſupra dictum eſt, ergo opus eſt, eſſe in ipſa Communitate, vel cui ipſa id conceſſit ex communi conſenſu, tum etiam, quia ut dictum eſt loc. cit. nu. 10. de ratione legis eſt, quod propter commune bonum feratur, ex quo ſequitur ſolam ipſam Communitatem poſſe leges condere, vel aliquam, qui ipſius curam gerat.

83 Quartò, quoniam homo in duplici Politica conſiderari poteſt, ut ſæpius ait Doctor loc. cit. una civili ad pacificè convivendum, altera ſpirituali ad ſanctè vivendum ideò lex humana communiter dividitur in temporalem politicam, & ſpiritualem Eccleſiaſticam; cùm enim homo non ſolum ad finem naturalem ordinetur, qui eſt naturalis fœlicitas, ſed etiam ad finem ſupernaturalem, qui eſt fœlicitas ſupernaturalis; ſicut duplici indiget regula directiva duplicis finis formaliter diverſi ita, & duplici principio dirigente eſſentialiter diverſo, uno quidem finis naturalis directivo, altero autem directivo finis ſupernaturalis. Videndum igitur eſt, quinam ſint iſti, qui leges hujuſmodi rectè, & legittimè concedere poſſint; & quidem quo ad leges civiles dicendum eſt ſupremis Principibus ex communi conſenſu, & electione libera ſubditorum electis reperiri poteſtatem tales condendi leges in commune bonum illos verè obligantes; ad ipſos n. ſpectat cura boni communis, & ipſis collata eſt talis poteſtas ex ipſa hominum communitate, ut dictum eſt ſupra qu.2.nu.13. cum Scoto 4.d.15.qu.2.ar.1. Nomine autem Principis intelligimus etiam quemcumque ſummum Magiſtratum, etiamſi ad tempus ſuum munus exerceat, & intelligimus etiam Senatum ex Optimatibus electum, aut etiam Populum ubi talis modus regimini extaret. Diximus autem Principes ſupremos, & abſolutos poteſtatem habere ferendi leges in ſuis regnis, & dictionibus, quia alii inferiores Principes, & feudatarii talem poteſtatem legiſlativam non habent ut loc. cit. dictum eſt, niſi ab ipſis ſupremis fuerit eis communicata. Ratio eſt, quia ad condendum leges non ſufficit quæcumque juriſdictio in ſubditos, aliàs ordinarii Judices, qui talem habent juriſdictionem, leges ferre poſſent, ſed requiritur primaria, & principalis poteſtas juriſdictionis, cum inter actus gubernationis actus ipſe leges condendi præcipuus ſit, & primarius. Principes ergo non ſupremi, cum tali juriſdictione careant, leges condere non poſſunt auctoritate ordinaria, benè tamen delegata, ut diximus, cùm generaliter loquendo omnis poteſtas ordinaria juriſdictionis ſit delegabilis. Ex quo ſequitur hanc poteſtatem condendi leges civiles maximè etiam ſummo Pontifici competere, cùm ipſe quoque ſit magnus Princeps temporalis plurium ſtatuum, & Provinciarum.

84 Eſt tamen difficultas, an iſta poteſtas condendi leges civiles competat ſummo Pontifici reſpectu totius Orbis, & præſertim Chriſtiani, an vero reſpectu ſolum talium ſtatuum, & provinciarum. Cenſent aliqui Canoniſtæ, ac etiam Theologi ſummum Pontificem habere juriſdictionem directam à Chriſto conceſſam ad ferendas leges civiles pro toto orbe Chriſtiano, immò aliqui civilem ejus poteſtatem nimio plus extollentes addiderunt id etiam in Regnis Infidelium facere poſſe, quod putant ab Eccleſia ſignificari, dum de Petro dicit: *Tibi tradidit Deus omnia regna mundi*, ità D. Antoninus Alvarus, Pelagius, Auguſt. de Ancona, Sylveſt. & quidam alii. Certum tamen eſt reſpectu Infidelium Pontificem talem non habere juriſdictionem, ut expreſſè docuit Paul. ad Cor. 5. dum ait: *Quid mihi de iis, qui foris ſunt judicare?* quibus verbis manifeſtè oſtendit, Pontificem nullam vim habere judicandi eos, qui foris ſunt, hoc eſt, extra gremium Eccleſiæ, & cum Innoc. Tertius cap. *Gaudemus* de Divortiis ſanciverit Conſt. Canonicas extra Eccleſiam non obligare Paganos, tanto magis de civilibus id aſſerendum erit, ſiquidem ad has multo minorem habet Pontifex poteſtatem, quam ad Canonicas. Neque in toto Evangelio ullum habetur ſolidum fundamentum ad id aſſerendum, ubicumque enim Chriſtus Petro poteſtatem dedit, ſemper eam eſſe ſpiritualem oſtendit, & in oves ipſius, ut patet ex verbis Chriſti Jo: 22. *Paſce oves meas*; & quod Eccleſia dicit *Tibi tradidit Deus omnia regna mundi* nil aliud denotat, quàm quod tradiderit quoad juriſdictionem ſpiritualem, non verò temporalem. Imò probabilius etiam eſt neque etiam in regna Chriſtianorum talem habere poteſtatem, ut tenent Major, Cajet. Victoria, Scotus, Navarrus, Suraez, Lezana,

Arria-

Digitized by Google

Arriaga, Bellarm. & alii communiter, quod ipſa Eccleſiæ praxi ſuadetur ab initio hucuſque nullus enim Pontifex talem poteſtatem temporalem actenus ſibi arrogavit in Regna Chriſtianorum immo id etiam ſuadet ratio ſatis convincens, ut advertit Arriaga diſput. 13. ſec. 4. nam ſi Reges, cùm primum fierent Chriſtiani, Regna ſua amittere debuiſſent, ſummum inde impedimentum pro converſione Infidelium emerſiſſet quis enim Regnum ſuos converti voluiſſet, aut permiſiſſet, ſi eo ipſo eſſet Regno ſpoliandus. Quare concludendum eſt cum communiori, non poſſe Pontificem leges civiles condere pro locis ſibi non ſubjectis in temporalibus, quia ad eas leges ferendas juriſdictio temporalis requiritur, qua illa caret reſpectu talium locorum.

85 Quinto præterea certum eſt, ac de fide tenendum in Eccleſia extare poteſtatem condendi leges Eccleſiaſticas ſeu Canonicas, unde in Summo Pontifice Romano per excellentiam, & in aliis Epiſcopis ab illo ad particulares Eccleſias regendas deputatis verè, ac propriè reperitur poteſtas ſpiritualis legiſlativa in utroque foro ſupra fideles ſibi ſubjectos immediatè eis à Chriſto communicata, Ita Scotus 4. d. 15. q. 3. ar. 2. cum omnibus Catholicis contra quoſdam Hæreticos oppoſitum aſſerentes, & ſequitur ex proximè dictis enim in Politia temporali eſt poteſtas condendi leges civiles pro recto regimine temporali, multo magis erit in Politia ſpirituali, quæ, ſcilicet, ad finem ſpiritualem ordinatur, & animarum ſalutem, qualis eſt Eccleſia pro recto regimine ſpirituali, & patet ex eiſdem Evangelii locis, in quibus Chriſto Petro commiſit, & ejus ſucceſſoribus Eccleſiæ curam, & gubernationem, quæ utique ſine legibus fieri nequit; & tandem ex perpetuò uſu, & traditione Eccleſiæ idipſum conſtat, etenim diſcurrendo à primo Concilio Hieroſolymis celebrato ab Apoſtolis Act. 15. uſque ad ultimum, & per omnes ſummos Pontifices aliquæ leges latæ ſunt pro temporum opportunitate. Diximus autem poteſtatem condendi leges in Eccleſia eſſe immediatè à Deo traditam ad differentiam poteſtatis temporalis in Principibus ſæcularibus immediatè eis collatæ à ſubditis ex vi electionis legitimæ ad Principatum ſupra ſe ex Scoto d. 15. cit. q. 2. art. 1. concl. 5. Extat autem poteſtas iſta ſpiritualis erga totam Eccleſiam in uno ſupremo Prælato, ſcilicet Romano Pontifice; qui eſt caput, & paſtor omnium fidelium, quia nimirum ſic fuit à Chriſto inſtituta; & in hoc etiam differt à poteſtate civili, quæ in uno Principe ſupremo erga totum genus humanum non reperitur, ſed in plures diſpertita eſt Principes erga regna plura, & provincias diverſas.

86 Habent etiam, ut dicebamus, præter ſummum Ponticem poteſtatem hanc legiſlativam legum Eccleſiaſticarum, dummodo communibus non opponantur, Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopis in proprii Eccleſiis, ut communiter docent Doctores, & expreſſè colligitur ex illo Act. 20. *Poſuit vos Spiritus Sanctus Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, ubi etiam fidelibus ſubditis injungitur obedientia, & obſervantia erga ſuos Prælatos, & hoc ipſum ratio ipſa ſuadet, quia Epiſcopi etiam ſunt Paſtores ſuarum Eccleſiarum, ac per conſequens poſſunt ſibi ſubditos regere mediis legibus eis convenientibus. Eſt tamen difficultas inter Doctores, an hæc poteſtas legiſlativa competat illis jure divino, & ſic à Chriſto immediatè communicata, an verò ſolùm jure humano, & à ſummo Pontifice. Aliqui aſſerunt ſolam conſecrationem, & poteſtatem ordinis fuiſſe inſtitutam à Chriſto in Epiſcopis, eſſeque de jure divino; at poteſtatem juriſdictionis, ad quam ſpectat condere leges immediatè Epiſcopis à ſummo Pontifice concedi, atque ideo eſſe de jure humano, ideoque poſſe variis modis immutari, & limitari ita ſignificavit D. Thom. 4. d. 20. q. 1. art. 4. & tenent Durand. Cajetanus, Soto, Bellarm. Suar. Arriaga; & alii Recentiores. Alii autem volunt hujuſmodi poteſtatem condendi leges convenire Epiſcopis immediatè ex conceſſione, & inſtitutione Chriſti, atque adeò de jure divino, ità Alph. de Caſtro, Vaſquez diſq. 152. c. 3. Vulpes noſter diſp. 6. art. 1. ubi ait hanc poteſtatem legiſlativam in utroque foro Epiſcopo convenire ex vi ordinationis ſuper gregem ſibi commiſſum, quæ cùm ſit ordinatoria, non delegata, jure cenſetur poteſtas ordinis, vel ſaltem cum ea neceſſario connexa, alioquin poſſet per ſuperiorem auferri, & in caſu ſi Epiſc. à Papa depoſitus attentaret aliquid facere ſcilicet ordines conferre, nihil faceret unde infert Epiſcopos habere immediatè à Deo poteſtatem ſpiritualem condendi leges ſynodales obligantes omnes ſibi ſubjectos. Sed quicquid dicatur in hac quæſtione parum refert, præſertim, quia ut notat Arriaga, diſ. 8. ſect. 3. reducitur tandem ad quæſtionem de nomine, unde miror cur adeò fuſe à quibuſdam Recentioribus pertractetur. Probabilius tamen, & magis expediens arbitror ob majorem ſubordinationem Epiſcoporum cum ſuo univerſali capite aſſere, talem juriſdictionem ab illo immediatè accipere, & poſſe pro voluntate ipſius extendi, limitari, & immutari; quia ut ait Arriaga loc. cit. ſi eam haberent immediatè à Chriſto ſolum poſita, ut conditione, eorum deſignatione, aut conſecratione, eſſet manifeſtum periculum ſe opponendi ſummo Pontifici, ac dicendi, tam de jure divino eſt mea, quam tua juriſdictio, non potes ergo me impedire in meo Epiſcopatu.

87 Sexto tandem convenit quoque hæc facultas condendi leges etiam pro tota Eccleſia Conciliis generalibus, non ſolùm quando Papa ipſe Præſente celebrantur, ſed etiam ipſo abſente, ſi de ejus licentia fuerint congregata, & ab eodem confirmata, quia ut ſic habent auctoritatem ab illo qui eſt ſuperior ipſis, ità communiter Doctores. Deinde competit etiam hæc legiſlativa facultas legatis Sedis Apoſtolicæ in iis Provinciis, ad quas mittuntur, ità declaratur in c. ult. *De Officio legati*, & ratio eſt, quia hoc munus ità ab Eccleſia inſtitutum eſt, & quia Legati Apoſtolicæ Sedis intra fines ſuæ legationis habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, imò & majorem, ut patet ex titulo relato *De Officio legati*. Tandem ait Scotus 4. d. 16. q. 3. ar. 2. quem alii communiter ſequuntur, etiam generale Capitulum in Religione approbata poſſe novas condere leges præter antiquas in regula ſui ordinis contentas ſecundùm loca, & tempora, & exigentiam reformationis; & ſubdit Conſtitutiones etiam unius Religionis viſas honeſtas aliis, & benè convenientes pro juſtitiæ regularis obſervantia, poſſe per generale Capitulum alterius Religionis aſſumi, & vim legis in ea ſortiri, obligantes in ipſa ad obſervantiam, non quia Conſtitutiones alterius, ſed quia propriæ à ſuo Generali Capitulo aſſumptæ, approbatæ, & ſancitæ; non enim, inquit Doctor, tunc obligarent fratres Prædicatores, v. g. quia ſunt ordinationes Fratrum Minorum, ſed quia à Capitulo generali Prædicatorum approbatæ. Hæc autem ſpiritualia auctoritas Regularium in Capitulo generali à ſummo Pontifice immediatè dependet talem Religionem approbante, & ex vi approbationis illi communicante auctoritatem legiſlativam. Praxis tamen ſupponere videtur, ut notat Vulpes diſp. 6. citat. art. 2. in fine ſtatuta Capituli generalis vim legis non habere, niſi ab eodem ſummo Pontifice immediatè probata, & auctorizata fuerint. Hic autem recolendum eſt, quod loc. cit. diximus q. 1. art. 2. num. 13. omnem talem legiſlativam poteſtatem humanam, ſivè civilem, ſivè Eccleſiaſticam eſſe à Deo; cùm diſcrimine tamen ibi notato, & nomine Dei imperantis habere vim obligandi, ut docet D. Paulus ad Rom. 7. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, non eſt enim poteſtas, niſi à Deo, itaque qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.*

88 Sed contra prædicta obiiciunt hæretici Uvaldenſes, Lutherani, Calviniſtæ, & alii negantes poteſtatem Legiſlativam humanam; Chriſtus leges Moſaycas abrogavit, tùm propter earum multitudinem, tum propter difficultatem; ergo Chriſtianis imponi non debent leges civiles, & Eccleſiaſticæ, quæ multo plures, ac difficiliores ſunt, quàm Moſaycæ, alioquin durior eſſet conditio Chriſtianorum, quàm olim Judæorum, quod eſt contra illud Chriſti. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Conſequentia probatur, quia in lege veteri erant ſola præcepta Moſaica parvo libello contenta, in lege nova præter ſacram ſcripturam ſunt leges Pontificum pœnas cenſurarum fulminantes adverſus animas, & leges Imperatorum in magnis Codicibus ſupplicia horrenda adverſus corpora minantes, qualia non erant in lege Moyſi; ergo lex nova eſt gravior. Quo argumento utitur quoque Auguſt. ep. 119. ad Januarium c. 19. ubi conqueritur tolerabiliorem fuiſſe conditionem Judæorum, quàm modo ſit Chriſtianorum, quia Judæi tametſi multa haberent præcepta, habebant tamen divina; at Chriſtiani, & plura habent, quàm Judæi, & non habent divina, ſed humana.

89 Reſp. negando conſequentiam; ad probationem inquit Doctor 3. d. ult. qu. un. quod lex vetus quantum ad præcepta ceremonialia fuit multò gravior noſtra, & quantum ad multitudinem, & quantum ad difficultatem obſervandi; quia Rabi Moyſes enumeravit pluſquam ſexcenta præcepta, ad quæ omnia illi tenebantur, quorum quædam etiam valdè difficilia, puta quod omne maſculinum ter in anno præſentaretur in Hieruſalem, quantumcumque diſtaret, & multa talia. Subdit deinde quod etiam quo ad alia præcepta moralia, & judicialia lex Chriſti, ut à Chriſto eſt, eſt levior quàm Moſayca; ut à Prælatis tamen, & Principibus augentur præcepta, & penè concedit legem Chriſti eſſe graviorem, quia tunc non licuit Sacerdotibus, vel Judicibus condere leges, ſicut modo licet Principibus Chriſtianis; addit tamen quod attendendo gravitatem legis ex defectu remedii ad portandum onus impoſitum, adhuc multo gravior eſt lex vetus, quam nova, plura enim, & efficaciora adjutoria habemus in lege nova, quàm erant in veteri, quia plura

plura ſacramenta habemus in lege nova, ſi quidem in veteri nullum extabat ſacramentum propriè dictum præter Circumciſionem; & ſacramenta novæ legis cùm efficacia habeant à paſſione Chriſti jam exhibito, plus gratiæ conferunt, quàm ſacramenta veteris legis: cùm tandem, quia doctrinam veritatis magis explicitam habemus in lege nova, & plura Sanctorum exempla, quàm in veteri; Neque Aug. contradicit loc. cit. nam ibi expreſse approbat, non modo præcepta Dei, ſed etiam Eccleſia, & Conciliorum, & ſolùm quoſdam abuſus reiicit, qui contrà communem Eccleſiæ conſuetudinem, in quibuſdam locis irrepſerant, undè conqueritur ibi Aug. de Synod. & particic. ſtatutis, & præceptis ſine ratione multiplicatis in laqueum, & damnationem animarum quamvis enim licitum ſit Prælatis, & principibus leges condere, non tamen licet eas ſine urgenti cauſa multiplicare.

ARTICULUS SECUNDUS.

De materia humanæ legis, & an obligare poſſit ad actus internos.

90 Actus humani, circa quos lex humana verſatur, ſunt actus virtutum illos præcipiendo, & actus vitiorum illos prohibendo, ità Plato 1. de legib. & Ariſt. 5. Eth. cap. 1. & ità ſupponunt Theologi paſſim cùm D. Thom. quæſt. 64. art. 3. & Scoto 4. d. 20. quæſt. unic. ad argum. Ratio eſt, quia ut conſtat ex dictis art. præc. ab initio n. 80. omnis lex humana à lege naturali, & divina derivatur, ſed iſtæ nihil injuſtum, & illicitum præcipere poſſunt; ergo, &c. Nec obſtat, quod ſæpius per leges humanas actus indifferentes præcipiantur, vel prohibeantur; non enim talis lex de illis fertur, ut indifferentes ſunt, ut notant Suar. Lex. Bonacin. & alii, ſed ut convenientes, vel diſcovenientes bono communi; Ex quo fit legem humanam nullum poſſe actum prohibere, qui ſit lege naturali, vel divina præceptus, nec ullum præcipere, qui hac, vel illa ſit prohibitus, lex enim humana legi naturali contradicere non poteſt, cùm hæc ſit indiſpenſabilis, & multò minus legi divinæ, quia ut habetur Act. 5. *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* Hoc tamen non ità intelligendum eſt, quod non poſſit humanis legibus præcipi, aut vetari, niſi ea ipſa, quæ ſint jam præcepta, aut vetita lege naturali, vel divina, ut putavit Gerſon. l. 4. de vita ſpirituali, nam poteſt lex humana præcipere actum externum quæmcumque lege divina, vel naturali non prohibitum; & prohibere quemlibet pariter actum externum hac, vel minimè præceptum, undè dixit Chriſtum Matth. 23. *Quæcumque dixerint vobis ſervate, & facite*, quod tamen ſic intelligi debet, dummodò præceptio illa, vel prohibitio ſit poſſibilis, juſta & honeſta, & bono communi utilis, ſiquidem legislativa poteſtas ad ædificationem, non verò ad deſtructionèm hominibus conceſſa eſt 2. Cor. 10. Et talis eſt communis Theologorum opinio, qui hoc deducunt ex antiquiſſima praxi Eccleſiæ, & Magiſtratus civilis omnium gentium, & populorum quamplurima præcipientium, vel prohibentium, quæ jure naturali, aut divino non erant præcepta, vel prohibita, nam ab Eccleſia indicta ſunt jejunia, præces, & alia ſimilia nullo alio jure præcepta, & à legibus civilibus pariter multa circa emptionem, & venditionem rerum, contractus, &c. Nec obſtat, quod lex humana à lege naturali, & divina derivetur, quia ex hoc ſolùm inferri poteſt, non poſſe præcipi, aut prohiberi, niſi illis conformia, non tamen ſolùm, quæ ab eis præcepta ſunt, vel prohibita.

91 Reſtat itaque ſola controverſia apud Theologos: an lex humana poſſit quoque actus internos præcipere, vel prohibere. Prima opinio affirmat humanas leges ferri poſſe per ſe, ac directè non ſolùm in actus externos; ſed etiam in actus merè internos, ità præſertim de lege Eccleſiaſtica cenſent Adrianus Jo: Medina, Albertus Pighius, Summa Roſella, & alii nonnulli, qui aſſerunt quoſdam caſus, in quibus leges quædam Canonicæ diſponere videntur ſe quibuſdam actibus internis. Secunda, & ſatis communis opinio negat poſſe humanas leges per ſe, ac directè verſari per ſe, ac directè circa actus purè internos, niſi quatenus exterioribus quibuſdam actibus præceptis, vel prohibitus neceſſariò conjunguntur, itaut ſine illis humana lex moraliter loquendo impleri non poſſit; tunc enim actus illi interni ſimul cum externis præcepti, vel prohibiti eſſe cenſentur, verbi gratia lex Eccleſiaſtica de divino Officio recitando à Clericis in majoribus Ordinibus conſtitutis non tantùm præcipit externam ipſius revocationem ore tenus factam, ſed etiam interiorem mentis intentionem, ut habetur cap. *Dolentes* extrà de Celebratione Miſſarum, in quo Innocenc. Tertius præcipit, ut officium divinum *ſtudioſè, & devotè à Clericis perſolvatur*, quaſi attentio illa deſit ex deliberata recitantis voluntate, oratio vocalis, quæ illa lege præcipitur, jam non erit oratio, & ſic lex non implebitur. Quod ſi actus internus non abſolutè neceſſarius ad hoc, ut lex humana ſervetur, & impleatur, ſed tantùm, ut melius, & perfectus ſervetur, tunc ſub legem cadere non cenſetur, v. g. quod quia jejunet in quadrageſima ex motivo temperantiæ, vel pœnitentiæ, quod Miſſam diebus feſtis audiat ex motivo Religionis vel obedientiæ, non cadit ſub præcepto, quocumque enim ex motivo humana lex impleatur, dummodo motivum illud ſit honeſtum, & bonum, lex ipſa ſufficienter impleri cenſetur. Undè ſententia hæc duplex diſtinguit genus actum internorum. Unum eorum, qui ſunt cauſa, & principium per ſe actuum externorum ſolùm quo ad eſſe phyſicum, & materiale, & tales ſunt actus ipſi interni efficaciter imperantes, aut prohibentes externos. Alterum eorum, qui ſunt cauſa, & principium quoad eſſe formale virtutis, aut vitii, & tales ſunt actus illi, qui non tantùm externos imperant, vel prohibent quoad eſſe phyſicum, & materiale, ſed etiam quoad eſſe morale virtutis, & vitii. Docet itaque hæc opinio legem humanam non ſolùm præcipere poſſe actus internos, qui ſolùm neceſſarii ſunt; ut principia quoad eſſe phyſicum, & materiæ externorum, ſed etiam quoad eſſe morale virtutis, & vitii; fundamentum potiſſimum eſt, quia lex humana poteſtatem habet præcipiendi veros actus virtutum, & prohibendi actus vitioſos; ergo poteſtatem habet præcipiendi eos actus internos, ſine quibus externi non eſſent veri actus virtutis. Præcipiendo igitur Eccleſia externa orationem vocalem, ſimul præcipit internam attentionem, ſine qua externa oratio non eſt verus actus virtutis Religionis; præcipiendo adminiſtrationem alicujus ſacramenti, ſimul præcipit debitam intentionem ad validitatem talis ſacramenti requiſitam, & ſic de aliis dicendum ſervata proportione; ità Cajetano, Soto, Navarrus, Valentia; Henriquez, Leſſius, Azorius, Silvius, Layman, Suarez, Malderus, Salas, Caſpenſis, Averſa, Arriaga, Abellius, Bonacina, Becanus, & plures alii Recentiores.

92 Tertia ſententia docet, nullam poteſtatem humanam habere auctoritatem in actus internos, niſi tantùm in eos qui ſunt per ſe principia externorum quoad eſſe phyſicum, & materiale, non autem quoad eſſe formale virtutis, & vitii. Fundamentum hujus ſententiæ potiſſimum eſt, quia lex humana non poteſt præcipere, aut vetare, quod non poteſt punire; nec punire, quod cognoſcere, & judicare non poteſt; ſed nulla poteſtas humana poteſt cognoſcere, & judicare actus internos, qui ſolùm concomitanter ſe habent, & per accidens ad actus externos; ergo neque eos præcipere, aut vetare. Major patet, quoniam juridica punitio, cum ſit ſententia de pœna proportionata culpæ, prærequirit notitiam culpæ, ſine qua nequit ſtatui pœna proportionata. Minor probatur, nam idem actus externus auditionis ſacri, v.g. aut recitationis divini officii manere poteſt invariatus quoad totum ſuum eſſe phyſicum, in quod tantum directè cadit, & per ſe præceptum humanum, ſivè adſit ſivè non adſit interna attentio concomitans; igitur non poteſt de illo humana poteſtas judicare. Unde in cap. *Dolentes*, ſecundum hanc opinionem tantùm præcipitur actus ſtudioſus externus, ut, ſcilicet, cum talibus circumſtantiis exerceatur, quæ ad actum Religionis externum neceſſariæ ſunt, & actus orationis externus debitè factus cum externa attentione, hoc eſt, ſine confabulatione, riſu, &c. eſt verus actus virtutis Religionis, ſicut adoratio externa Idolo facta eſt verus actus externus Idolatriæ, licèt quis non intendat interius idolum adorare. Atque ità conſequenter negat hæc opinio Eccleſiam præcipiendo orationem vocalem ſimul præcipere internam attentionem, ſed ſolùm internum actum voluntatis, qui neceſſarius eſt ad vocalem orationem quoad eſſe phyſicum, & materiale; & pariter inquit præcipiendo adminiſtrationem ſacramenti ſimul præcipere actum internnm, qui tantum neceſſarius eſt ad externam actionem ſacramentalem imperandam, non autem internam attentionem ad validitatem ſacramenti requiſitam, atque tandem concludit legem humanam habere poteſtatem præcipiendi actum virtutis quoad eſſe tantùm materiale, non quoad eſſe formale, cùm hoc humanam poteſtatem excedat, quæ nequit de internis actibus judicare, à quibus formale eſſe virtutis pendet. Ità Coninchius de ſacramentis q. 83. art. 6. Amicus de lebus diſput. 5. ſect. 5. pro qua citat Durandum, Paludanum, Capreolum, Gabrielem, Angelum, Sylveſtrum, Vaſquez, & alios ſequitur ex noſtris Vulpes diſput. 7. art. 3. nu. 5. ubi ait, legem humanam præcipere tantùm actus virtutum exteriores neceſſarios, vel utiles ad regendam humanam Rempublicam ſpiritualem, vel temporalem quoad materiale tantùm virtutis, non quoad formale, & tandem hanc quoque opinionem reputant probabilem Leſſius, Layman, Caſpenſis, & alii pro ſecunda ſententia relati. Pro reſolutione.

93 Primò dicendum eſt, quod potuit Eccleſia, ut Chriſti

mini-

Digitized by Google

miniſtra, habere poteſtatem in actus merè internos, licèt de facto non habuerit, ut poſtea dicemus. Ita Doctores communiter. Ratio eſt, quia Chriſtus Dominus habuit juriſdictionem in actus pure internos, & eos præcipere potuit, ſicut de facto præcepit actus fidei, ſpei, & charitatis, & de peccatis purè internis præceptum impoſuit confeſſionis; ergo potuit eam Eccleſiæ quoque communicare, Conſequentia patet quia qui poteſt Petro v.g. aliquem actum immediate præcipere, poteſt etiam mediate, communicando, ſcilicet, poteſtatem Paulo, ut illum Petro mandet, ſi velit, quia per hoc mediatum imperium actus difficilior non redditur, nec mandatum gravius. Confirmatur, quia eſto Eccleſia poteſtatem habere nequeat immediate puniendi interna peccata, quia ad juridicam punitionem delicti cognitio ſufficiens prærequiritur, quam de internis habere non poteſt; nihilominus talem poteſtatem à Chriſto Domino accipere potuiſſet, ut ipſa immediate tantùm ſub culpa ad actus internos obligaret, ſub pœna verò mediate tantùm, nimirum ut immediatè à Deo infligenda; Quod à ſimili declarari poteſt, nam utique poſſet Princeps inferior ſupremo ſubordinatus, homines ſibi immediate ſubjectos obligare ad aliquod opus ſub pœna à ſupremo Principe infligenda. Hoc autem de Eccleſiaſtica poteſtate aſſerimus, non de civili, quia cum hæc ſit immediate ab ipſa hominum communitate, non potuiſſet ſimpliciter verſari circa actus internos, at cum poteſtas Eccleſiaſtica ſit immediatè à Deo, potuit ſanè Deus poteſtatem Eccleſiæ conferre jubendi, & obligandi in conſcientia etiam quoad actus internos.

94 Secundò dicendum eſt de facto legem tàm Canonicam, quam Civilem circa actus merè internos verſari non poſſe. Hæc etiam aſſertio contra primam opinionem communiter ſtatuitur, & quidem de lege civili id conſtat ex proxime dictis, quia populus non poteſt dare juriſdictionem ſupra id, quod ſibi eſt omnino incognitum; ſed poteſtas civilis immediatè ab ipſa hominum communitate ortum ducit, ut in ſuperioribus dictum eſt; ergo nec imperare, nec prohibere poteſt actus mere internos. Hoc idem etiam de lege Canonica probatur, quia cùm poteſtas condendi leges data ſit à Chriſto ad rectam Eccleſiæ gubernationem, Chriſtus eam contulit modo hominibus accomodato, & humano regimini, & ita per ſe, & directè circa actus ſolùm externos verſatur, & exercetur, cùm enim Eccleſia ſit viſibilis, ſolùm actuum viſibilium regimen, & gubenationem requirit,

Confirmatur, quia poteſtas legislativa cum poteſtate punitiva conjuncta eſſe debet, ideoque lex humana ferri non poteſt, niſi de actibus, de quibus Judex humanus ſententiam ferre poteſt, & tranſgreſſores punire; ſed in Eccleſia non eſt poteſtas puniendi actus mere internos, cùm eos cognoſcere non poſſit; ergo neque eos præcipere, aut prohibere poterit de facto, & juxta præſentem rerum ordinem. Tandem id de Civili ſumitur ex l. *Cogitationis* ff. de Pœnis; de Canonica verò ex cap. *Sicut tuus*, & cap. *Tua nos* de Simonia, & de omni lege ex ſacra Scriptura 1. Regum cap. 16. *Homo videt ea, quæ patent, Deus autem intuetur cor.*

95 Tertio dicendum eſt humanam poteſtatem habere auctoritatem in actus internos, qui ſunt per ſe principia externorum quoad eſſe phyſicum, & materiale. Hæc etiam communiter conceditur ab omnibus, & ratio eſt evidens, quia quando lex humana imperat actum externum, imperat indirectè, ut fiat libere, nam quando imperat v.g. tale prætium taxatum à lege obſervandum eſſe, etiam imperat voluntatem ſervandi illud, tunc autem non præcipit actum internum per ſe, ſed per accidens, & indirectè, quatenus actus ille internus neceſſarius eſt ad externum efficiendum.

Confirmatur, quia habens poteſtatem in actum externum, conſequenter poteſtatem quoque habet ſaltem indirectè, & per accidens in ipſum principium liberum, à quo ut à cauſa per ſe actus ipſe externus dependet alioquin fruſtranea eſſet poteſtas in actum externum, ſi ad internum quoque à quo externus pendet, ſaltem indirectè ſe non extenderet, Immo Suarez lib. 4. de legibus cap. 13. aſſerit legem humanam, non ſolùm indirectè, ſed etiam directè talem actum internum compræcipere poſſe hoc modo, v. g. Præcipio tibi, & ſolutionem externam vectigalis, & volitionem ipſam internam ſolutionis; ſic enim actus ille internus tunc temporis cenſetur eſſe directè compræceptus, quia per ſe præcipitur actus humanus ſenſibilis, in quo includitur, ut pars, ipſa interior volitio, quæ externum conſtituit per modum formæ in ratione humani, eo modo quo qui præcipit ſtudium, præcipit etiam attentionem, ſine qua ſtudium eſſe non poteſt, & qui præcipit cuſtodire arcem, præcipit etiam cogitationes de modo, quo ea defendi poſſit. Mihi autem magis placet, quod ait Arriaga diſput. 14. ſect. 3. in fine; in rigore dici non poſſe imperari hujuſmodi actus internos nec etiam aſſociatos. Ratio eſt, quia ſi directè in eos non habet lex humanam poteſtatem, ideoque præcipere eos ſolos non poteſt; ergo non aliter poteſt eos præcipere, quando præcipit externos, niſi quatenus ad effectionem externorum ſunt neceſſarii, hoc autem eſt eos indirectè tantùm præcipere, ut per ſe patet, unde ſi per poſſibile, vel impoſſibile ſine ulla interiori volitione poſſem vectigal ſolvere, nemo negare poſſet me omnino tali legi ſatisfeciſſe, nec teneri ad ponendam ſimilem actionem cum novo actu interiori libero. Quod ſi aliquæ leges ſunt, quę impleri nullatenus poſſunt, niſi adſint aliqui actus interni, ut ea lex ſtudendi, vel defendendi arcem, hoc eſt omninò per accidens, & ſolum probat indirectè actum internum præcipi, quatenus ad opus externum utiliter faciendum neceſſarius eſt.

96 Quartò dicendum eſt, ſatis probabile eſſe legem humanam non tantùm præcipere poſſe actus internos, qui ſolùm neceſſarii ſunt, ut principia quoad eſſe materiale, & phyſicum externorum, ſed etiam quoad eſſe moralę virtutis, & vitii. Hæç eſt communis apud Auctores, pro ſecunda ſententia relatos, quæ communior, & probabilior eſt, & rationes habet ſatis ęvidentes; quando enim aliqui actus externi ſunt, qui ut rati ſunt, & validi in humano commercio, certum conſenſum requirunt, ſeu intentionem, & diſpoſitionem internam, bene poterit lex humana tales actus præcipiens obligare, ut ritè, & valide fiant, atque adeò cum debito conſenſu, intentione, & diſpoſitionę interna; ſiquidem tales actus ęxterni utique pertinent, vel ad politicam gubernationem, vel ad religioſum cultum Deo debitum; nullus enim negare poteſt Reipublicæ obeſſe contractus fictos, & fraudolentos, & ad cultum Religionis pertinere veras fundere orationes, & non fictas, & vera ſacramenta conficere; cum ergo adhæc omnia actus interior neceſſarius ſit, quia hoc eſſe morale non habent, niſi dependenter ab interiori actu voluntati; conſequenter aſſerendum eſt neceſſariam quoque fuiſſe in Eccleſia Dei poteſtatem præcipiendi actus externos Sacramentorum, ſacrificii, orationis, &c. non tantùm ſecundum materialem entitatem, quia perficiuntur, & çonſtat, ſed etiam ſecundùm eſſe formalem talis entis moralis, vel quaſi artificialis, atque ita obligare, ut quis ſuſcipiat, & adminiſtret Sacramentum cum tali intentione, & diſpoſitione, quæ ad validitatem Sacramenti requiritur, item quod taliter orationem fundat, ut vere, & moraliter fit oratio, non eſt autem vere, & moraliter oratio cum totali, & voluntaria diſtractione, quo caſu eſſet tantùm materialis verborum prolatio.

97 Hoc etiam ſatis expreſsè deducitur ex capit. cit. *Dolentes* de celebratione Miſſarum, ubi præcipitur attentio Clericis in recitatione divini officii, & ſimiliter omnibus fidelibus in auditione Miſſæ; per hoc enim ſupponit Pontifex habere ad id auctoritatem, atque ideò indè colligere poſſumus eam poteſtatem illi à Chriſto datam in ordine ad hujuſmodi actum internum in hac materia ſaltem indirectè, & conſequenter. Ex quo inferunt Auctores ſecundæ ſententiæ recitantes horas Canonicas, vel adientes ſacrum cum diſtractione voluntaria non implere præceptum, & conſequenter peccare mortaliter, & teneri repetere, & hoc etiam verum eſt, etiamſi exterius nulla det ſigna diſtractionis; unde falſum eſt, vel ſaltem minus probabile, quod Auctores tertiæ ſententiæ dicebant, actum orationis externum debitè factum cum externa attentione, hoc eſt, ſine confabulatione, & riſu, eſſe verum actum virtutis Religionis, ſicut adoratio externa Idolo facta eſt verus actus externus Idolatriæ, licèt quis non intendat interius idolum adorare. Hoc, inquam, minus probabiliter dicitur, quia Pontifex cap. cit. *Dolentes*, ut conſtat ex ejus verbis, loquitur de attentione interiori, & non exteriori tantùm, & oratio externa cum voluntaria diſtractione facta eſt tantùm materialis verborum prolatio, non autem actus verus virtutis Religioni, nec valet aſſumpta paritas de externa adoratione Idolo facta, quod ſit verus actus idolatriæ, quamvis adorans non intendat interius Idolum adorare, non valet, inquam, aſſumpta paritas, quia ex communi doctrina plus ad bonum requiritur, quàm ad malum; bonum enim eſt ex integra cauſa, malum autem ex quocumque defectu. Denique poteſt Eccleſia, ac etiam Reſpublica in multis caſibus ſubditis præcipere, ut verè contrahant, valde enim politico regimini obeſſet contractus fictos eſſe, & fraudolentos, ut dicebam; ergo ſaltem indirectè, & conſequenter poteſt præcipere illum conſenſum interiorem. Conſequentia patet, quia ad verum contractum per exteriora verba neceſſarius eſt conſenſus interior; poterit ergo ſive Prælatus Eccleſiaſticus, ſive etiam ſæcularis Princeps obligare aliquem, qui ſub promiſſione ficta matrimonii Virginem violavit; ut eam ſibi deſponſet per veram, & legitimam promiſſionem, quæ ſine conſenſu interiori fieri nequit,

quit, & ſic etiam pariter obligare ad ineundum aliquem alium contractum, ubi ad validitatem verus conſenſus internus requiritur; & hæc eſt communis doctrina Auctorum ſecundæ ſententiæ.

98 Quintò tandem dicendum eſt, actus externos, etiamſi ocultos adhuc ſubjacere pœnis legis humanæ. Hæc etiam communior eſt, & probabilior inter Doctores, ratio eſt, quia tales actus habent omnia requiſita, ut ſint proxima materia legis pœnalis, quamvis enim ſint occulti, ſunt tamen ejuſdem naturæ cum publicis, ſolùm quæ extrinſecum teſtimonium illius deeſt, quod eſt per accidens, unde inter actum internum, & externum occultum hoc præſertim verſatur diſcrimen, quod ille ex ſe, & natura ſua occultus eſt, & ideò judicio humano pœnæ non ſubjacet; hic vero quia tantum per accidens, & defectu extrinſeci teſtis occultus eſt, humanæ legis pœnam ſubterfugere non debet, lex enim reſpicit quod eſt per ſe: Undè ſequitur, quotieſcumque lex pœnam non limitat ad actum publicum, & notorium, extendi etiam ad occultum, quia cùm etiam tales actus per ſe, & ex natura ſua ſint legi ſubjecti, & ſint verè actus humani, niſi lex ipſa limitet ad publicos, & notorios, nomine actus, intelliguntur etiam occulti. Nec placet limitatio Arriagæ diſp. 14. ſect. 3. nu. 19. & aliorum, hoc tantùm intelligi debere de delictis occultis, quæ nocent publico, non autem de aliis occultis, quæ alteri non nocent. Nam etiam delicta occulta nocent publico, ut homicidium, furtum, & ſimilia, & quamvis quædam delicta occulta publico non noceant, ut hæreſis, blaſphemia, & ſimilia, quia tamen nocere poſſunt, ideò legibus ipſa quoque ſubjacere debent. Confirmatur, quia ſi tantum delicta publica legi ſubjacerent, tunc lex non obligaret ratione obedientiæ, ſed tantùm ratione ſcandali, ut benè arguit Vaſq. diſp. 160. cap. 2. ſed legibus obedire tenemur ratione ſubjectionis quam tamquam myſtica membra habemus ad caput; ergo etiam præciſo ſcandalo legibus obedire tenemur.

99 Sed contra præmiſſam doctrinam arguunt Doctores primæ ſententiæ cenſentes Eccleſiam de facto habere juriſdictionem in actus purè internos, quod probant. Primò quia Confeſſarius poteſt pœnitenti imponere orationem mentalem, vel alium actum purè internum pro ſatisfactione; ergo lex Canonica ſaltem actus purè internos præcipere poteſt. Confirmatur, quia Eccleſia præcipit confeſſionem internornum peccatorum; ergò, & internos. Tandem quia Eccleſia præcepit attentionem in recitandis horis Canonicis; ergò præcepit actum purè internum. Conſequentia patet, quia actus ille attentionis nullatenus manifeſtatur per actionem exteriorem, nam tota recitatio officii, & compoſitio corporis exterior fieri poteſt, etiamſi nulla intercedat interior attentio.

Reſpondetur negando conſequentiam, quia in confeſſione cauſa ad forum conſcientiæ ſpectat, non autem ad forum externum, & Confeſſarius judicat, ut Dei Miniſter, & nomine ipſius, & exercet officium illud, quod à Deo exercendum eſſet, & ideò poteſt à Confeſſario imponi ſatisfactio per actus internos; lex autem ad forum externum ſpectat, & ideò ad ea non ſe extendere poteſt, quæ ſunt fori conſcientiæ. Ad confirmationem negatur aſſumptum; quia præceptum Confeſſionis eſt divinum, & Eccleſia ſolum determinat tempus, in quo eſt implendum, poſſet etiam negari conſequentia, quia etiamſi Eccleſia confeſſionem peccatorum internorum præciperet, non ſequitur quod per ſe, & indirectè etiam actus internos præcipiat, ſed ſolum actum externum Confeſſionis vocalis illorum. Ad ultimum negatur conſequentia, quia ut patet ex dictis in quarta concluſione, Eccleſia non præcipit attentionem internam abſolutè, & per ſe ſumptam, ſed quatenus aſſociatam cum recitatione externa, & quatenus conſtitutivam ejus in eſſe morali orationis, non eſt enim verè, & moraliter oratio divini officii recitatio cum tali, & voluntaria diſtractione, quantumcumque adſit compoſitio corporis exterior, ſed tantùm eſt materialis verborum prolatio; & quia neceſſaria, vel ſaltem valde expediens fuit Eccleſiæ oratio, & divini officii recitatio, ut includit intentionem internam, ſola enim materialis, & verbalis Pſalmorum recitatio cum voluntaria mentis diſtratione exiguam habet de ſe honeſtatem, & utilitatem, ſatis probabile eſt hanc poteſtatem illi à Chriſto datam eſſe in ordine ad hujuſmodi actum internum in hac materia, ut colligitur ex c. *Dolentes*. Quod ſi hæc doctrina non placet, dici poteſt cum aliis eſſe de jure divino Clericis in ſacris, vel Beneficiatis injunctum, ut orare debeant cum attentione interna, per Eccleſiam autem determinatum fuiſſe tale genus, & tempus orationis, nempè officium quotidianum, atque ita obligationem attentionis ex jure divino ſimpliciter oriri.

100 Concludendum igitur eſt, materiam humanarum legum per ſe eſſe actus externos, quoniam cadunt ſub judicium, & cognitionem humanam per concomitantiam verò poſſe eſſe quoque actus internos habentes pro objecto externos, eo enim ipſo, quod lex humana obligat facere aliquid, omninò etiam obligat, ut voluntatem habeamus id faciendi, & dum aliquid vetat, pariter prohibet, ne voluntatem habeamus id faciendi, ac etiam actus internos, qui ad validitatem externorum requiruntur, benè enim poteſt lex humana tales quoque actus internos præcipere ſaltem indirectè, & concomitanter, ut externi ritè, & validè fiant, ut ſupra dictum eſt. Nec obeſt fundamentum tertiæ ſententiæ Eccleſiam tales internos actus præcipere, vel prohibere non poſſe, quia non cadunt ſub humanam poteſtatem, & judicium. Nam quando tales actus aliquam habent connexionem cum actibus externis, ratione talis connexionis ſub humanam poteſtatem, & judicium cadere poſſunt. Denique etiam actus interni, qui cum externis conjunguntur per modum conditionis requiſitæ, poſſunt eſſe materia legis humanæ, ut notat Averſa cum aliis quæſt. 94. ſect. 3. nam lex humana Eccleſiaſtica poteſt imponere certam pœnam ipſo facto incurrendam, & in conſcientia ob aliquod peccatum externum, imponendo ipſam ſub conditione, ſi ſimul adſit actus internus; cum enim ſimpliciter potuiſſet ad talem pœnam obligare ob ſolum peccatum externum, non addit majorem rigorem, ſed potius diminuit, ſi ſubditos non obliget in conſcientia, ut talem pœnam ſubeant, niſi quando ſimul reos ſe cognoſcant cujuſdam conjunctæ culpæ internæ. Sic extat in Sacris Canonibus, & in Bulla Cœnæ cenſura excommunicationis lata ipſo facto adverſus Hæreticos, quæ incurritur, quando ſimul conjungitur error internus cum aliquo ſigno externo; undè non obligat quempiam in conſcientia, ut talem pœnam ſubeat, ſi ſolùm exterius hæreſim finxerit, & non haburit interiorem contra fidem mentis errorem. Eodem modo in Clementina *Multorum*. De Hæreticis excommunicantur Inquiſitores, qui odio, vel amore, vel ſpe lucri contra conſcientiam ſuam non procedunt contra Hæreticos, excommunicantur, inquam, cum hac conditione, ſi ex amore, vel odio, vel ſtudio lucri ſuum debitum omiſerint. Sic etiam in Clementina 1. De ſtatu Monachorum excommunicantur Monaci Benedictini accedentes ad Curiam regiam animo nocendi ſuis Prælatis, vel Monaſteriis, nimirum cum ea conditione illius pravæ intentionis. Poteſt tandem lex humana aliquid quoque concedere, & conferre, ut ibidem notat Averſa, cum tali conditione, ut qui id acceptare voluerit, teneatur certo modo interius ſe conformare, ubi intercedit quoddam veluti pactum, & non obligatur quiſpiam ſimpliciter ad actum internum, ſed tantùm ex ſua acceptatione, & conſenſu; ſic qui ad Sacros Ordines promoventur, ex præcepto Eccleſiæ tenentur verè emittere votum Caſtitatis, cum animo interno vovendi, & cap. *Commiſſa*, de electione in 6. ſtatuitur, ut ille qui ſuſceperit beneficium parochiale abſque intentione ſuſcipiendi Ordinem Presbyteratus intra annum debeat beneficium reſignare, & fructus illius anni reſtituere, unde Eccleſia confert beneficium parochiale cum ea conditione, ut habeat animum ſuſcipiendi Sacerdotium intra anni ſpatium, & non ulterius illud differendi; præterquam quod non jubet illius reſignationem, & fructuum illius anni reſtitutionem, niſi ſecuta fuerit realis, & externa omiſſio ultra annum.

101 Solet etiam obiici ad probandam directam Eccleſiæ juriſdictionem in actus purè internos, quod diſpenſat, & irritat vota interna; ergo poteſt etiam præcipere, aut prohibere actus internos, cùm ſit par ratio; circa quam difficultatem plura habet Suarez lib. 4. de legibus cap. 12. num. 11. Sed breviter dicendum eſt cum Arriaga diſput. 19. ſect. 4. num. 37. ex diſpenſatione in votis nihil inferri poſſe pro tali Eccleſiæ juriſdictione in actus internos, parentes enim poſſunt vota filiorum irritare; & tamen poteſtatem non habent præcipiendi actus internos illorum, & ratio eſt, quia minus requiritur ad tollendam obligationem, quam ad obligandum, & ad ſuavem Dei providentiam pertinuit, ut daret poteſtatem ad tollenda vota, non verò, ad ponendam obligationem in actus internos, quia odia reſtringi debent, & favores ampliari; qui autem diſpenſat in votis tollit obligationem propria voluntate inductam, non autem ipſe inducit.

ARTICULUS TERTIUS.

De forma, & promulgatione, & acceptatione humanarum legum.

102 QUoad modum, & formam ſtatuendi leges humanas conveniunt Doctores ſtatui debere aliquo ſigno ſenſibili accommodato, ut à ſubditis percipi poſſint, quia lex humana eſt quoddam præceptum humanum ab homine in homi-

nem

Digitized by Google

nem directum, atque ideò modo humano imponi debet, & conſequenter ſigno aliquo ſenſibili accommodato. Quamvis autem conveniens modus, ſeu forma ſtatuendi legem humanam ſit per Scripturam, quia lex firma eſſe debet, ſtabilis, clara, & diſtincta, quæ conditiones melius haberi non poſſunt, quam per Scripturam; hoc tamen non eſt ſimpliciter neceſſarium ad legem humanam, quia ſi Scriptura neceſſaria foret, maxime id eſſet ad voluntatem legiſlatoris manifeſtandam, hæc autem optimè etiam manifeſtari poteſt voce, vel alio ſigno ſenſibili, quia manifeſtatio voluntatis ex natura ſua Scripturam non requirit, neque ex lege aliqua poſitiva; imo potiùs ex legis Evangelicæ exemplo contrarium colligitur, ſiquidem initio naſcentis Eccleſiæ, antequam Evangeliſtæ illam ſcriberent, publicata eſt oretenus à Chriſto Domino, & Apoſtolis; ergo optime poterit voluntas legiſlatoris aliter manifeſtari, quam per Scripturam, aliquo alio ſigno ſenſibili accomodato, ut à Subditis percipi poſſit. Limitanda tamen eſt hæc doctrina, niſi oppoſitum conſuetudine, aut alia lege anteriori ſtatutum fuerit, ne lex feratur, niſi in ſcriptis, tunc enim juxtà talis legis præſcriptum fieri deberet, ità Molina, Suarez, Valentia, Salas, Bonacina, Paulus, Rinaldus, Lezana, & alii paſſim.

103 Quo ad promulgationem vero legis certum eſt ex dictis quæſt. 1. art. 2. numer. 18. eſſe neceſſariam ſaltem, ut conditio, ut actu obligare dicatur, imò aliqui putant ità eſſe neceſſariam, ut ſit de eſſentia legis, undè falſum prorſus exiſtimo, quod ait Poncius noſter diſp. 25. quæſt. 6. promulgationem non eſſe abſolutè neceſſariam, & ex natura rei ad obligationem inducenda, ſed tantum ex conſuetudine, ut alia lege introductam eſſe, & poſſe tolli ex communi Reipublicæ conſenſu, hoc, inquam, falſum prorſus exiſtimo, & contrà communem omnium ſenſum aſſerentium eſſe omninò neceſſariam legis promulgationem, ut ſubditi ab ejus traſgreſſione non excuſentur, quia lex non promulgata eſt ignorata, ac proptereà idem ac non lata. Quamvis autem hoc certum ſit apud omnes, adhuc tamen eſt gravis difficultas, quæ promulgatio, & quanta ſit neceſſaria, ut lex vim obligandi habeat, in qua controverſia tres ſunt opiniones duæ extremæ, & una media. Prima extrema docet ſufficere, quod lex promulgetur in curia Principis, ſeù ubi legiſlator reſidet, neque neceſſariam eſſe ejus promulgationem in ſingulis Provinciis. Fundamentum eſt, quia generaliter loquendo de omni lege humana, ſivè Civili, ſivè Canonica ea publicatio legis requiritur, ut obliget, quæ ſufficere poteſt, ut moraliter venire poſſit ad omnium ſubditorum notitiam; ſed talis eſt promulgatio facta in curia Principis; ergò ea ſufficit. Major patet ex modo dictis, promulgatio enim legis non ex alio capite eſt neceſſaria, niſi ut ſubditos actu obligare dicatur. Minor probatur, quia cùm curia communicet cùm aliis partibus ditionis Principis, ſicut caput cum membris, & in ea reſideant procuratores, vel negotiatores aliarum Provinciarum, & Civitatum, ac ad ipſam plures ipſarum frequenter concurrant, utique notitia ejus, quod in curia publicatur, ad alias Provincias, vel Civitates facilè pervenire poteſt. Confirmatur, quia ità obtinet uſus, & conſuetudo inter plures nationes etiam Chriſtianorum, ut apud omnes eſt notum, in pluribus legibus publicatis ſolùm in Comitiis Regis in curia celebratis. Tandem de legibus Canonicis ſpecialiter probatur, quia de facto leges Pontificiæ latæ pro toto orbe Chriſtiano ſolùm in Romana Curia publicatur, & hoc modo plures decretales Clementinæ, & aliæ conſtitutiones; quæ in Bullario continentur, & in Bulla Cœnę, promulgatæ ſunt; ergo adeſt conſuetudo habens vim legis, quod talis promulgatio ſola ſufficiat; nam Pontifex vult tales leges obligare omnes. Ità Panormitanus, Navarrus, Silveſter, Salas, Azorius; Suarez, Bonacina, Lezana, Monteſinos, Averſa, & alii apud ipſos.

104 Secunda ſententia extrema docet promulgationem ſufficientem ad hoc, ut lex vim habeat obligandi non ſolùm debere fieri in curia, ſed in ſingulis Provinciis, & Civitatibus Metropolitanis; & prætereà in ſingulis diœceſibus, ſi lex Pontificia ſit. Fundamentum eſt ex adverſo, quia promulgatio ſufficiens adeò eſt requiſita, ut ſive illa lex vim non habeat actu obligandi, ſed publicatio facta in una Civitate, vel Curia etiam Romana, non poteſt dici ſufficiens, ut in omnium notitiam poſſit lex pervenire; ergo hæc ſola promulgatio vim obligandi non habet. Major patet, probatur minor, quia in lege Civili certum eſt, quod requiritur promulgatio magis, quàm in una Civitate, ut conſtat ex Autentic. *ut facta nova*, ubi expreſsè deciditur leges pro diverſis provinciis latas debere in ſingulis promulgari, & ratio eſt, quia latius patet legiſlatoris imperium, ac proindè non ſufficit promulgatio in una Civitate etiam ubi legiſlator reſidet; imperium autem Summi Pontificis latius patet, quàm imperium cujuſcumque Imperatoris, quandoquidem per univerſum Orbem Chriſtianum, quoad auctoritatem ſpiritualem extenditur; ergo majorem requirit promulgationem. Confirmatur, quia quando lex promulgatur ſolum in ſuprema curia Principis, licet poſſit indè pervenire ad notitiam omnium Regnornm, & Provinciarum per divulgationem ſicut pervenit ad notitiam etiam non ſubditorum; non tamen pervenire poteſt ex vi promulgationis, quæ auctoritate publica fiat, & legem ſervandam intimet per præcones, nam hæc fieri debet per idoneos Miniſtros, quos habet Princeps ſingulis ſui imperii partibus, quia cùm Imperium ſit vaſtum, non ſufficit una promulgatio in Curia Principis facta, niſi etiam alibi repetatur. Denique quia Concilium Tridentinum ſufficienter eſt Romæ promulgatum, & tamen non obligat alias Provincias, in quibus non eſt facta promulgatio, & idem Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. expreſſe vult legem ſuam de Clandeſtino Matrimonio in ſingulis provinciis promulgari, & planè nimis durum, & oneroſum videtur, ſi ſtatim atque Romæ aliqua lex Pontificia promulgatur, obligaret Chriſtianos per Totum Orbem Terrarum diſſipatos, ità Cajetanus, Medina, Conradus, Molina, & alii Canoniſtæ, & paſſim noſtri quoque Scotiſtæ 4. diſt. 3. quæſt. 4. cum Scoto ibi expreſsè hanc ſententiam docente, ut probabiliorem, & Navarrus ipſe pro prima opinione relatus lib. 1. Conſil. conſil. 1. quæſt. 4. numer. 19. affirmant, quod jure ſcriptò attento hæc ſententia eſt verior oppoſita, licèt attento ſtylo, & conſuetudine Eccleſiæ, & Curiæ Romanæ quoad leges Pontificias oppoſita magis ſervetur.

105 Tertia tandem ſententia media diſtinguit de lege Pontificia, & Civili, & de hac dicit non ſufficere, ſi promulgetur in Curia Regis, ut vim habeat obligandi, ſi Rex legem ferat à multis Regnis ſuæ ditionis obſervandam, ſed publicari debere in omnibus Provinciis, ut manifeſtè deducitur ex Authentica relata: *Ut facta nova*; De legibus autem Pontificiis, docet ſolam publicationem factam in Pontificis Curia ſufficere, ut Conſtitutio veram habeat vim legis, & quoslibet ſubditos ligare poſſit. Ratio diſcriminis eſt, quia omnes Provinciæ Chriſtianitatis in ſpiritualibus, & reſpectu ſpiritualis gubernationis, conſtituunt unum corpus politicum ſimpliciter, nempè unam Eccleſiam, & ideò poteſt ejus caput, ſcilicet, Pontifex una promulgatione facta in Curia Romana cunctas illas obligare. Secus autem Rex, & Imperator, cujus Provinciæ, quando ſunt Regna adeò diverſa, non efficiunt unum corpus politicum, niſi ſecundum quid, & extrinſecè, quatenus ſunt ſub Principatu unius, non tamen eiſdem legibus, neque eodem modo, neque in ordine ad eundem finem proximum gubernantur, quia ergo diverſas conſtituunt Communitates diverſorum etiam morum, & qualitatum, ideò debent leges, quas condunt, in omnibus ſuorum Regnorum, aut Provinciarum Metropolis publicare, ità Sotus, Hacquætenus, Layman, Caſpenſis, Lezana, & alii Recentiores hoc modo extremas ſententias conciliare intendentes.

106 Pro reſolutione quæſtionis breviter dicendum eſt ex natura rei quo ad hoc nullam eſſe determinationem, quod promulgatio fiat legis in Curia Principis, vel etiam in omnibus Provinciis, & Civitatibus pro quibus lex imponitur, ſed hoc totaliter dependere à voluntate, & inſtitutione Principum, & Rerumpublicarum, nec eodem modo in omnibus locis talem fieri promulgationem. Ratio eſt, quia ex natura rei ſolùm requiritur, quod ad omnium notitiam lex lata pervenire poſſit, ut eos obligare dicatur, hoc autem contingere poteſt, ſivè lex in ſingulis Provinciis, vel Civitatibus Regni promulgetur, ſivè in ſola Principis Curia, ſi enim leges quantumvis in ſola Curia promulgatæ habeant, prout decens eſt habere, terminum præfixum alicujus temporis ver. gr. duorum, aut trium menſium poſt publicationem ad hoc, quod obligent, prout habent plures Bullæ, & decreta Summorum Pontificum, & leges Imperatoriæ ex vi dictæ Authenticæ *Ut facta nova*, ubi non obſtante, quod promulgatio legis fieri præcipiatur, non in ſola Curia, ſed etiam in omnibus Provinciis, & Regni Civitatibus, adhuc ulterius ſtatuitur legem non obligare, niſi poſt duos menſes à publicatione; ſi, inquam, leges in ſola Curia promulgatæ talem terminum temporis præfixum habeant ad obligandum, bene poterunt ad omnium notitiam pervenire. Et caſu, quo non habeant terminum præfixum talis obligationis, adhuc exiſtimandum eſt non obligare, niſi poſt ſufficiens tempus elapſum, intrà quod earum notitia haberi poſſit, ut benè advertunt Suarez, Caſpenſis, Lezana, Bonacina, Poncius, & alii. Certum enim eſt, quod in foro conſcientiæ, qui habent ignorantiam invincibilem legis, ab ejus tranſgreſſione excuſantur, & ideò poſt legis promulgationem requiritur tempus proportionatum, & moraliter ſufficiens, ut notitia legis ad omnes pervenire poſſit. Quamvis eutem hæc tem-

Digitized by Google

temporis determinatio pendeat etiam ab hominum inſtitutione, & pro diverſis locis diverſa eſſe poſſit conſuetudo, numquam tamen lex ulla in conſcientia obligare poteſt, etiam tranſacto tempore, quantum præſcribitur a promulgatione, eos qui præſertim legem promulgatam invincibiliter ignorabant, quamvis in foro externo poſſet contra illos procedi, tamquam ſi deliquiſſent, in quo etiam foro excuſari poterit, qui cauſas ſufficientes adduxerit, propter quas legem ignoraverit.

107 Ex quo infertur ſufficientem legis promulgationem non fieri inſtanti, nec parvo tempore, ſed in temporis ſpatio, quo poſſit ad notitiam omnium ſubditorum devenire, & accidere poſſe, quod lex ſit ſufficienter promulgata reſpectu quorumdam, non autem reſpectu aliorum, quod ſatis expreſse ex Scot. deducitut 4. diſt. 3. q. 4. §. *Ad iſtum articulum*, ubi ait tempus obligationis Evangelicæ legis apud omnes non fuiſſe idem, ſed aliquos obligaſſe in die Pentecoſtes; alios vero ad unum menſem, alios ad quatuor annos, alios verò ad decem, ſecundum quod ordine temporis illa lex proponebatur nunc his, poſtea aliis, ut dictum eſt ſupra quæſt. 3. art. 1. num. 67. Dixi autem ex natura rei neceſſariam non eſſe promulgationem legis in omnibus Provinciis, ſeù Civitatibus, pro quibus eſt impoſita, ſed etiam interdum ſufficere, quod promulgetur ſolùm in Curia Principis, ſeù ubi legislator reſidet, ut prima opinio tuetur, dummodo aſſignetur tempus ſufficiens ad hoc, quod pervenire poſſit ad notitiam omnium ſubditorum. Quia ſi alioquin ex æquitate loquamur, & congruentia major utique congruentia eſt, ut magni Principes leges, quas condunt, in omnibus ſuorum Regnorum, aut Provinciarum Metropolis eas publicare faciant per publicos præcones, ut ſecunda opinio defendit; quod probatur ex Scoto loc. cit. à ſimili de lege Divina poſitiva, ſiquidem Deus ad Evangelicam legem ſimul obligare noluit omnia Regna mundi, omnes Provincias, & omnes Civitates, donec ad ſingula loca Apoſtoli pervenirent, præcones Dei authentici à Chriſto deſignati, ut illam ſolemniter promulgarent pro majore populorum commoditate juxta illud Pſalm. 18. *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum*, & patet ex Matth. 28. *Euntes in mundum univerſum docete omnes gentes ſervare omnia quæcumque mandavi vobis*; ergo etiam lex humana ex tali congruentia; & pro majori populorum commoditate, ſivè Imperatoria ſit, ſive Pontificia ad ſubditos obligandos ſolemniter promulgari deberet non in ſola Curia Principis per publicos Præcones, ſed etiam in omnibus Provinciis, & Regnis, pro quibus eſt impoſita, & in hoc ſenſu intelligi debet ſecunda opinio, non autem in eo ſenſu, ut aliqui loquuntur, & præſertim Medina part. 2. quæſt. 90. artic. 4. & Vulpes noſter diſput. 1. artic. ultim. quod ut lex vim obligandi habeat, ſive Imperatoria, ſit, ſivè Pontificia, non eſt ſufficiens ſola ejus promulgatio in Curia, aut Civitate Principis, ſed in aliis quoque Regni partibus promulgari debeat neceſſariò. Non, inquam, id in tanto rigore aſſerendum eſt, quia de legibus Pontificiis praxis in contrarium eſt, quæ ſolum in Romana Curia publicantur, & ſi magni Principes vellent, quod ſuæ leges ſolùm in eorum Curia publicarentur, abſolutè loquendo hæc ſola publicatio ſufficeret ad ſubditos obligandos, dummodo tempus congruum aſſignaretur ad hoc, quod pervenire poſſent ad ſubditorum notitiam, & in quo ipſos obligare inciperent, ut ſupra dictum eſt.

108 Denique ut magis pateat, quandonam lex obligare incipiat, diſtinctione utendum eſt; vel enim quæſtio eſt de obligatione generali, quam ſemper lex humana annexam habet, eo ipſo quod vim legis habet, vel de obligatione particulari, qua ſubditus quiſque ad obſervantiam illius legis tenetur, itaut ſi contra illam faciat, peccet, ſi de prima obligatione ſit ſermo, dicendum eſt tunc legem obligare incipere, cùm ſufficienter, & debitè promulgata fuerit, modo jam explicato, ſi verò de poſteriori loquamur, dicendum eſt ad hoc requiri, ut lex ad illius notitiam venerit, aut moraliter, & facile venire potuerit, alioquin quamdiù talem legem latam eſſe invincibiliter ignoraverit, ad illam ſervandam minimè tenebitur, neque eam tranſgrediendo peccabit, ut docent Navarrus, Scotus, Vaſquez, Layman, Abellius, & alii plures, quod etiam declaratur in ſexto cap. 1. de conceſſ. præbend. ubi dicitur, quod *lex, ſeù conſtitutio, & mandatum nullos adſtringunt, niſi poſtquam ad notitiam pervenerint eorumdem, aut niſi poſt tempus, infra quod ignorare minimè debuiſſent*. Ex quo infertur, ut lex humana obliget generaliter, ac veluti in actu primo ſatis eſſe eam in aliquo loco ſolemniter promulgari, nec eſſe neceſſarium, ut ad ſingulorum notitiam perveniat, alioquin non propriè diceremus, ignorantiam invincibilem interdum excuſare à peccato contra legem; hoc enim eſt excuſari, quod facere contra obligationem legis, qua facis involuntariè invincibiliter ignorans, non peccare. Ut vero lex humana obliget particulariter, ac veluti in actu ſecundo, itaut ſi contra illam quis faciat, verè ſit illius prævaricator, & reus, certum eſt non ſatis eſſe eam, vel in Curia Principis, vel in ſingulis Provinciis, & Civitatibus promulgari, ſed ulterius opus eſſe ut jam ad notitiam ejus venerit, quem ſic obligat, aut certè, ut poſſit ex intentione, & abſque magna difficultate eam notitia acquirere. Hoc eſt quod mihi breviter, & diſtinctè dicendum videtur in hac materia de promulgatione legis humanæ ad ejus obligationem inducendum neceſſaria, de qua adeo fusè, & confuse agunt Auctores.

109 Quoad legis humanæ acceptationem à ſubditis, an ſit neceſſaria ad hoc, ut vim obligandi habeat, duæ ſunt Theologorum ſententiæ. Quidam affirmant ad hoc, ut lex vim, & robur ſuum habeat, requiri ut à majori parte communitatis acceptetur, vel ſaltem ut non improbetur, vel repudietur, ita Major, Navarrus, Becanus, Bonacina, & alii, quos referunt Recentiores. Alii contra negant legem à populi acceptatione pendedere, & vim obligandi ſumere, aſſerentes vim, & robur ſuum accipere à legitima legislatoris auctoritate, ita Medina, Valentia, Suarez, Vaſquez, Averſa, Lezana, Caſpenſis, Abellius, & alii Theologi paſſim, & Juriſtæ, quam ſententiam jam ſupra ſtatuimus quæſt. 1. hujus Diſput. artic. 2. in fine, ut communiorem, & probabiliorem, ac in praxi tenenda. Quod ſi quis priorem ſequi vellet, ut probabilem, adhuc tamen fateri deberet, peccare ſubditos legem Principis juſtam acceptare nolentes, eamque auſu temerario improbantes, & renuentes, hoc enim eſt contra documentum Pauli ad Romanos 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, quod præſertim affirmari debet, quando nulla ratione legitima ſubditi ad hoc inducerentur, cùm lex divina obedientiam ſubditorum erga Principes, & Superiores apertè præſcribat. Admittendum tamen eſt, ut notat Averſa quæſt. 95. ſect. 4. & Suarez lib. 4. capit. 16. ſi interdum prudenter reputetur, legem à Superiore fuiſſe latam ex aliqua falſa ſuggeſtione, & abſque plena informatione, & notitia veritatis, poſſe tunc licite populum pro revocatione legis ſupplicare, & petere, ut velit plenius informari, cum animo tamen promptè obediendi, ſi poſt plenam informationem adhuc Superior in ſua juſſione perſiſtere velit, & ita habetur ex ipſo Jure cap. *Si quando* de Reſcriptis, cætera adhanc quæſtionem ſpectantia videantur loc. cit.

ARTICULUS QUARTUS.

Quinam ſubdantur humanis legibus.

110 IN hac quæſtione conveniunt in primis Doctores, legem humanam eos omnes obligare, qui poteſtati ſubduntur; à qua lex illa dimanat, juxta illud Pauli ad Romanos 13. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, ex quibus verbis errorem refellunt quorumdam Hæreticorum aſſerentium eos, qui perfectionem juſtitiæ ſunt conſecuti, humanæ obedientiæ non amplius eſſe ſubjectos, nec ad obſervantiam ullius legis Eccleſiaſticæ, aut civilis teneri, quod ex dicto Apoſtoli 1. ad Timot. 1. deducebant. *Juſto non eſt lex poſita*, qui error in Concilio Viennenſi damnatus fuit, ut refertur in Clementina *Ad noſtram*, De Hæreticis & in Concilio Trident. ſeſſ. 6. ca. 11. can. 20. ubi decernitur fideles etiam juſtos, & ſanctos teneri legibus ſuperiorum. Neque Hæreticis illis favet dictum illud Pauli, ſenſus enim illorum verborum eſt, ut Patres exponunt, juſtos non eſſe legi ſubjectos quoad vim coactivam, cum ſponte illi ſe ſubiiciant, quamvis quoad vim directivam illi abſolutè ſubdantur. Deindè conveniunt legem humanam non poſſe obligare, niſi ſubditos, & ratio eſt, quia poteſtas ferendi legem eſt poteſtas juriſdictionis, & ferre illam actus juriſdictionis, juriſdictio autem non eſt, niſi circa ſubditos. Inter illos autem qui ſubduntur Principi legem ferenti, omnes obedire tenentur, ſi lex pro omnnibus abſolutè feratur, ſi autem non abſolutè feratur, ſed tantùm pro certo quodam ſubditorum ſtatu, v. g. pro militibus, vel Sacerdotibus, aut aliis ſimilibus, obligantur quidem omnes illi, qui talem ſtatum participant, non autem alii, ſiquidem non ad alios lex dirigitur, & lex non obligat, niſi juxta intentionem legislatoris ab ipſo expreſſam, & ſic etiam eximuntur quicumque ex Principis privilegio immunes facti fuerint. Conveniunt tandem pueros antè uſum rationis legibus non teneri, eademque eſt ratio de perpetuò amentibus, lex enim eſt præceptum rationale, cujus proindè capaces non ſunt, qui ratione carent, imò quamvis contingeret puerum antè ſeptennium habere uſum rationis, non ob id obligatur legibus juris poſitivi, ut Caſpenſis advertit diſput. 4. ſect. 3. quia leges poſitivæ attendunt ad ea, quæ

commu-

Digitized by Google

communiter contingunt L. *Nam ad ea*, ff. de Legibus. Hæc inquam,apud Doctores ſunt certa,quænam verò non ita certa , ſed ſub aliqua controverſia , quæ breviter in hoc articulo reſolvemus .

111. Prima difficultas eſt , An legiſlator teneatur ſervare legem à ſe latam. Quæ difficultas ſolùm videtur habere locum in ſupremo Principe legiſlatore , qui ad legem ferendam aliorum conſenſu non indiget , qualis eſt Imperator in ſuo imperio , & Rex in ſuo Regno , & alii Principes ſupremam poteſtatem habentes,& pariter intelligenda eſt de iis legibus , quæ ęquè Principem , ac Cives concernunt , non autem de iis , quæ ad ſolos cives diriguntur , utpote de ſolvendis tributis ipſi Principi , de non incedendo cum comitatu armatorum , de non ingrediendo palatium cum enſe , & ſimilibus ; manifeſtum enim eſt leges hujuſmodi , & conſimiles Principem non obſtringere , nil enim vetat , poſſe aliquas leges ferri , quas Principem ſervare non decet . Solet autem in legibus duplex obligatio diſtingui , una dicitur directiva,qua nimirum lex dirigit prohibendo , vel pręcipiendo quid faciendum ſit , & eſt obligatio ad culpam ; alia dicitur coactiva , qua ſcilicet ; ſub aliqua pœna cogitur obligatus ad legis obſervantiam , quæ dicitur obligatio pœnalis, & de utraque procedit difficultas .

Communis ſententia docet legiſlatorem non teneri ſuis legibus quoad vim coactivam , ideſt , ut ad illas obſervandas ab aliquo cogi poſſit , aut ad ſubeundas illarum pœnas ; teneri tamen ad ipſarum obſervantiam quoad vim directivam , ideſt, ex æquitate,& præſcriptio legis naturalis, ita Theologi paſſim , & Canoniſtæ cum D. Thoma quæſt.96. art.5. & prima pars aſſertionis de exemptione ſuperioris à pęna legis ſumitur ex L. *Princeps ff. de Legibus* , ubi dicitur *Princeps legibus ſolutus eſt* , & ex eo,quod cum lex importet actum juriſdictionis , ſolùm obligat ſubditos , nullus autem eſt ſibi ſubditus , & ſicut Princeps ſibi non eſt inferior,& ſubditus, ſic etiam neque aliis legiſlatoribus , qui præceſſerunt , quia par inparem imperium non habet . Altera verò pars aſſertionis deducitur ex doctrina Chriſti Matth. 23. dùm Phariſæos reprehendit , qui dicebant , & non faciebant nolentes portare onera , quæ aliis imponebant, & expreſſa eſt in jure Canonico cap. *Juſtum eſt* diſtinct. 9. ex Iſidoro lib. 3. de Summo Bono cap. 52. *Juſtum eſt Principem legibus obtemperare ſuis* , &c. & ratio etiam ipſa ſuadet , quia ex natura rei , & dictamine rectæ rationis debet in hoc Superior communicare cum ſubditis , debet caput cum membris conformari , & vitare illud , propter quod lex reddatur dura , & odioſa , & tandem debet Princeps , & Prælatus participare in onere , quod imponit , & alios ſuo exemplo movere ad legis obſervantiam .

112 Alia ſententia docet Principes cujuſvis Politiæ eſſe verè legibus ſubjectos , non tantùm quoad vim directivam , ſed etiam coactivam , ſi fuerint ex natura rei neceſſariæ ad bonum publicum etiam in foro conſcientiæ ſaltem indirectè ex juramento præſtito de benè , ac ſanctè Rempublicam regendo . Ità Vulpes ex noſtris diſp. 7. art. 6. ubi inquit , non obſtare abſolutos Principes non habere Superiorem in Republica legitimè cogentem ad ſervandas leges , quia in Politia juris temporalis ſuperior legitimus eſt tota Reſpublica , à qua pendet immediatè , & proximè ejus legitima electio, ſivè pro ſe ſolo , ſivè etiam pro tota ejus poſteritate, ex Scoto 4.d.15.q.2.art.1.nulla tamen ſingularis perſona . In Politia autem Spirituali Eccleſiæ eſt Deus , vel Chriſtus ejus ſponſus , ut habetur in Apocalip. ca.2. ergo legiſlatores humani in utraque Politia ſubiiciuntur legibus , non tantùm directivè , ſed etiam coactivè ſub reatu pœnę à Superiori ſaltem Deo infligendę , atque ità ſub reatu ſaltem divini judicii omnes Principes ſunt legibus à ſe latis ſubjecti , & hæc ſententia fuit etiam aliorum , quos refert Sotus lib.1. de Juſtitia , & Jure quæſt. 6. artic.7. & ſequitur Vaſquez p.2. diſp.167. cap.1.

113 Verùm hæc ratio ſufficienter non probat Principes ſupremo teneri legibus à ſe latis etiam quoad vim coactivam ; falſum enim eſt , quod in Politia juris temporalis ſuperior legitimus ſit tota Reſpublica , à qua pendet immediatè ejus legitima electio , nam facta tali electione tota poteſtas & auctoritas in Principem electum transfertur ex populi conſenſu , nec amplius apud populum reſidet, ut Scotus ipſe declarat loc.cit. quarè cum nullius imperio ſubditus ſit , ſequitur non poſſe ſubjacere pœnę per legem conſtitutę . Imo ut notat Averſa quæſt. 95. ſect.2. quando Rex eſt ſupremus Dominus, etiamſi ex conſtitutionibus ſui Regni non poſſit certas leges ferre ſine Senatu , aut Conſilio , ut poſſit pœna plecti ob legis transgreſſionem , & ſimiliter , ſi aliquis Rex juraſſet leges ſervare, quod juramentum ſolet exigi à quibuſdam Regibus , dum capiunt de novo poſſeſſionem Regni , non per hoc poſſet à communitate pœna plecti ob traſgreſſionem legis ; ſed ſolùm moraliter peccaret ob non ſervatum juramentum . Quod verò poſſit,ac debeat plecti pœna ſaltem à Deo infligenda , non facit ad rem , quia de hoc nemo dubitat , & ſolùm hic quæritur , an debeat ſubjacere pœnę per ipſam legem ſubditis conſtitutæ . Itaque regula generalis eſt , quod qui non ſubditur alteri ſuperiori humanæ poteſtati , non ſubeſt pœnæ legis , tenetur tamen ex dictamine naturali rationis ſervare legem , quàm ipſemet ſivè ſolus , ſivè cum Senatu tulerit pro Communitate , quod ſi eam non ſervaverit , peccabit mortaliter , vel venialiter juxta gravitatem materiæ per talem legem præceptæ , & juxta gravitatem nocumenti Reipublicæ facti per talem transgreſſionem . Ex dictis infertur, ut notat Amicus diſp. 5. ſect. 14. non teneri Principem abſolutum , & ſupremum , de quo hic eſt ſermo,ſuas leges ſervare titulo obedientiæ , ut tenentur ſubditi , ſed titulo naturalis conformitatis capitis cum ſuis membris . Ratio eſt , quia obedientia eſt perſonæ inferioris ad Superiorem quem Princeps abſolutus non agnoſcit,& qui titulo obedientiæ leges ſervare tenetur , cogi poteſt ad ſervandas , Princeps autem ad ſuas leges ſervandas cogi non poteſt , ut oſtenſum eſt .

114 Secunda Difficultas eſt , An Eccleſiaſtici ſubdantur legibus civilibus , & quæſtio intelligitur de legibus juſtis pro toto corpore Reipublicæ latis , & ſtatui Clericorum non repugnantibus utpote ſunt leges prætia rerum taxantes , prohibentes mercium extractionem extra Civitatem,armorum delationem & ſimiles , alioquin certum eſt leges libertati Eccleſiaſticæ repugnantes Clericos non obligare , nec Religioſos , quia ab his ſecundum eorum ſtatum ſunt immunes , ut conſtat ex pluribus juris capitibus , & ex Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 10. Communis ſententia Theologorum , & Juriſtarum eſt Eccleſiaſticos his legibus teneri quoad vim directivam , quia nulla eſt ratio , ob quam ab illis eximuntur magis , quàm alii ſæculares , & id expoſcit ratio ipſa naturalis ob unitatem , concordiam , & pacem Reipublicæ ſervandam ; cùm enim Eccleſiaſtici quoque ſint Reipublicæ membra expedit ut conveniant cum toto in communibus legibus utilitatem Reipublicæ concernentibus , & ſuum ſtatum non dedecentibus . Non tamen ſubduntur ipſis quoad vim coercitivam , quia Laici nullam habent juriſdictionem in Eccleſiaſticos , nec poſſunt à Judicibus ſæcularibus puniri ſine conſenſu ſuperiorum Eccleſiaſticorum capit. *Eccleſiæ Sanctæ Mariæ de Conſtit.* ac proindè non tenentur directè ex vi coactiva legibus civilibus , ab ipſis tamen Prælatis, & Judicibus Eccleſiaſticis poſſunt Clerici cogi ad tales leges obſervandas , & poſſunt eorum arbitrio plecti ob tranſgreſſionem . Unde licet Eccleſiaſtici non teneantur iſtis legibus ex virtute obedientiæ propter ſuam exemptionem , & immunitatem à foro ſeculari , tenentur tamen ex conformitate , quam cum reliquis Reipublicę membris habere debent , ut Difficult. pręc. diximus de Principibus . Quare neque placet modus loquendi Vulpes loc. cit. concluſ. ult. ubi inquit Clericos in non pertinentibus ad ſtatum Clericalem ſubeſſe legibus civilibus etiam coactivè , & transgreſſores puniendos eſſe ſecundùm pœnas à prędictis legibus taxatas , infligendas tamen à ſolis Superioribus Eccleſiaſticis auctoritativè , & non à ſecularibus , niſi inſtigativè . Non inquam,hic loquendi modus placet , quia lex Civilis , quę pœnam conſtituit , non obligat Clericos ex virtute obedientię ob eorum exemptionem , & immunitatem ; ergo Judex Eccleſiaſticus non tenetur pœnam imponere , ab ea lege taxatam , ſed pro ſuo arbitrio poteſt , vel illam, vel quamcunque aliam uſurpare , modo ſtatui Clericali non ſit indecens ut benè diſcurrit Becanus capit. 6. quęſt. 11. & alii Theologi paſſim hanc communem ſententiam docentes , à qua neque in modo loquendi recedendum eſt . Confirmatur , quia , ut ait Amicus diſput. 5. ſect. 15. Judex Eccleſiaſticus in judicando non tenetur ſequi judicium Judicis ſecularis, alioquin ſubiiceretur ei in proprio officio Judicis , tum quia ob ſtatus diverſitatem pœna , quę laico proportionatur , & perſonę ſeculari ; non ità ſemper proportionatur Clerico , & perſonę Eccleſiaſticę ; ergo tale judicium potius Judici Eccleſiaſtico committi debuit , qui melius poteſt,quàm ſecularis proportionem pœnę cum ſtatu , & perſona Eccleſiaſtica judicare . Itaque Jus Canonicum perſonas Eccleſiaſticas potius ſubiecit vi directivę , quàm coactivę legum civilium,quia per priorem ſubjectionem nullum fit pręjudicium ſtatui , ac dignitati Eccleſiaſticæ, ſicut fit per poſteriorem . At verò legibus Eccleſiaſticis ſubduntur omnes non ſolùm Clerici , ſed etiam Laici , tam quoad vim coactivam , quam directivam , omnes ſiquidem fideles baptizati quoad regimen ſpirituale ſunt verè , & propriè ſubditi Summo Pontifici , & aliis prælatis in ſuis locis , unde poſſunt ab iis cogi ad ſervandas leges ad hujuſmodi regimen ſpirituale ſpectantes , & poſſunt ob transgreſſionem puniri , & cenſuras Eccleſiaſticas incurrere .

115 Tertia Difficultas eſt , an immunitas Eccleſiaſticorum à pote-

Digitized by Google

à poteſtate laicali, & ab obedientia legum ſæcularium Principum competat eis de jure Divino, vel humano; de qua fusè agit Vulpes loc.cit.art.7. ubi affirmat eis convenire de jure divino, quod ex Scoto deducit 4. diſt.24. qu.unic. in fine docente Eccleſiaſticum legislatorem poſſe clericale privilegium dare temporali Principi, vel cuicumque ſimpliciter Laico; non ſecus, ac illo gaudent laici converſi in Religione. Verum quia hæc quæſtio potiùs eſt dogmatica, quàm moralis, de qua fusè agit Bellarminus lib. 1. de Clericis cap.28. ad tuendam libertatem Eccleſiaſticam contra Hæreticos eam negantes, & hic ſupponitur talis immunitas Clericorum; ſive eis competat de jure divino, ſive humano; ideò breviter dico cum Pontio noſtro diſp.25.qu.5. quod ſi non eſt aliud fundamentum, quo talis immunitas ſit de jure divino, niſi quia Pontifex auctoritatem habet ſpiritualem ſupra Reges, ſeu ſuperioritatem quoad ſpiritualia, ex qua auctoritate Clericos eximere poteſt à poteſtate illorum coercitivas; ſi inquam, aliud fundamentum non habet hæc aſſertio, ut Vulpes loc. cit. inſinuare videtur ex Scoto cit. planè hoc non ſufficit ad oſtendendum, quod illa exemptio ſit juris divini, quamvis in jure divino fundetur, ſicut nec cæteræ leges Pontificis ſunt de jure divino, licèt in auctoritate ipſius eo jure ſibi competente fundentur; quare ad probandum eſſe de jure divino aliud fundamentum ſtabiliendum eſt. Et quia parum refert, an uno, vel alio jure talis immunitas Clericis competat dummodo ſit certa, ulterius non immoror.

115 Quarta Difficultas eſt, an Religioſi exempti teneantur Synodalia Epiſcoporum decreta ſervare. Conveniunt Theologi Religioſos Pontificia auctoritate exemptos ab ordinariis locorum Epiſcopis non ſubdi eorum legibus quoad vim coactivam, nec poſſe ab eis puniri, nec eorum cenſuras incurrere, quo autem ad vim directivam, & quoad obligationem in conſcientia ſine dubio teneri in omnibus caſibus de jure communi, & Pontificio expreſſis, ut expreſſum eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 25.cap.12. de ſervandis diebus feſtis, & publicandis, & ſervandis interdictis. Dubium eſt igitur de aliis ordinationibus Synodalibus, & Provincialibus. Affirmant Vaſquez, Sanchez, Becanus, & alii Religioſos etiam exemptos jure naturali obligari ſaltem quoad vim directivam ad illas leges Synodales, quæ ſtatui Religioſo non derogant, & ſpectant ad communem obſervantiam, & devotionem totius populi, ſicut Eccleſiaſtici dicebantur teneri legibus civilibus Principum temporalium. Negant verò illis legibus obligari Suarez, Salas, Sylvius, Granadus, Amicus, Arriaga, Caſpenſis, & plures alii, & eſt opinio communior, & probabilior. Primò quia ex cap.1. de privilegiis in 6. Regulares exempti non tenentur Epiſcopo parere, niſi in caſibus a jure exceptis, non excipiuntur autem leges Synodales, ergo &c. Deindè quia Trident. loc. cit. tamquam ſingulare aliquid præcepit, ut in obſervatione, feſtorum, & cenſurarum Religioſi exempti obediant Epiſcopo, per quod ſupponit in cæteris non teneri, ideò ſpecialiter voluit Concilium Religioſos exemptos hujuſmodi legibus ſubiicere, quia ſupponebat eos vi proprii ſtatus eſſe exemptos. Tandem quia ad hoc maximè ordinatur eorum exemptio. Quare ad rationem in oppoſitum negatur aſſumptum, quia Regulares non ſolum à poteſtate Principis ſæcularis ſunt exempti, ut Clerici, ſed etiam Epiſcoporum, & ideò exceptis caſibus de jure communi, & Pontificio expreſſis, à cæteris ordinationibus Synodalibus ſunt exempti, ac proindè leges Epiſcoporum, & jejunia ab illis impoſita ſecluſo ſcandalo, Religioſos non ligant, hoc enim nimis grave onus eſſet illis, qui ex vi proprii inſtituti plura alia jejunia ſervare debent, dixi autem notanter ſecluſo ſcandalo non teneri, quia ratione ſcandali evitandi quandoque tenentur, nam in caſu poſito impoſitionis jejunii populus valdè ſcandalizaretur, ſi Religioſos non jejunare videret, quos iudicat ad id magis obligatos, at hoc eſt per accidens, & ſolum obligabit in publico non in occulto.

Dices, quamvis Religioſi exempti ad tales leges ſynodales obſervandas non teneantur titulo obedientiæ, quia à juriſdictione Epiſcoporum ſunt exempti, teneri tamen titulo legis naturalis, quà ut pars eiuſdem Communitatis tenentur ſe conformare reliquæ communitati in iis, quæ proprio ſtatui non præjudicant, qua ratione ſupra dicebamus Eccleſiaſticos quoque teneri legibus civilibus Principum temporalium.

Reſpondeo negando hanc conformationem obligare exemptos, alioquin & ille, cum quo validè diſpenſatur, teneretur adhuc legibus, quia etiam poſt diſpenſationem eſt pars ejuſdem communitatis. Negatur etiam aſſumpta paritas de Regularibus exemptis, & aliis Eccleſiaſticis ſæcularibus, quia ut inquit Amicus loc. cit. cum ſtatus Religionis à ſtatu ſæcularium ſit longè diverſus propter modum vivendi in ea diverſum, non poteſt lex naturalis Religioſos obligare ad conformandum ſe legibus ſæcularium ſcandalo ſecluſo, cum ipſi per ſuas altiori modo ordinentur ad bonum commune totius Chriſtianæ Reipublicæ conſervandum, & promovendum.

116 Quinta Difficultas eſt, an cives, vel Diœceſani obligentur legibus proprii territorii, dum ſunt abſentes. Affirmarunt Paludanus, Sylveſter, Bartolus, Alexander, & quidam alii Juriſtæ non alia ratione fieri, niſi, quia etiam quando ſunt abſentes ſunt adhuc ſubditi Principi, & legislatori proprii territorii. Communis tamen opinio tam Theologorum, quam Canoniſtarum negat, ita Sanchez, Suarez, Henriquez, Palaus, Diana, Arriaga, Bonacina, Caſpenſis, Lezana, Hacquetus, Meratius, & alii Recentiores paſſim, & colligitur ex c. *Ut animarum* de conſt. in 6. ubi deciditur ſurantem extra territorium proprium non ligari excommunicatione ſui Epiſcopi lata contra ſures, & ratio ibi redditur, quia *impunè non paretur extra territorium jus dicenti*. Hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia legislativa poteſtas non ſe extendit extra locum, cui præeſt legislator, & leges, ac conſuetudines locales reſpiciunt per ſe territorium legislatoris, & ſunt illi illigatæ, & affixæ, atque ideo ſubditos non obligant, niſi quando ſunt in eo degentes, & præſentes, non autem quando ſunt abſentes, & extra territorium, tunc enim non ſunt ſubditi ſuo Principi, & legislatori in actu ſecundo, ſed tantum in actu primo; ac veluti habitualiter, nec aliud probat ratio adducta in oppoſito. Imo præfati Auctores hanc doctrinam extendunt etiam ad caſum, in quo aliquis extra proprium territorium exiret, & ad alium locum pergeret animo eximendi ſe ab obligatione, quia in proprio territorio adſtrictus eſt; quia in tali caſu non intervenit propria fraus, aut dolus, non enim dici poteſt fraudem committere, qui utitur jure ſuo, ut facit ille in caſu poſito, ſed tantum intervenit fuga quædam obligationis præcepti, quæ fuga contra præceptum non eſt, nec etiam per hoc infert injuriam legislatori ſui territorii, a quo diſcedit, quia non eſt obligatus ad leges ab ipſo impoſitas, niſi pro tempore quo manet in illo territorio, in quo ſemper manere non tenetur. Et hoc etiam ſatis probabiliter dicitur, licèt oppoſitum doceât Petrus Ledeſma, Salas, Rebelus, Sayrus, & alii.

117 Hanc tamen doctrinam limitant plures ex prædictis Auctoribus cum Suarez lib. 3. de legibus cap. 32. itaut abſentes a proprio territorio legibus illius ligari poſſint, ſi delinquant circa res in proprio territorio exiſtentes, & ipſos concernentes, quia tunc ratione earum rerum in illo territorio exiſtentium, & ipſos concernentium, licet formaliter abſentes ſint, cenſentur virtualiter præſentes; ex quo inferunt, beneficiatum, qui in aliena Diœceſi exiſtens non reſidet, incurrere cenſuram latam contra non reſidentes ab Epiſcopo loci, in quo habet beneficium, quia beneficiatus ille abſens delinquit circa rem in proprio territorio exiſtentem, nam omiſſio reſidentiæ in proprio territorio conſummatur; & eadem ratione dicunt, quod qui extra proprium territorium exiſtens jactu ſagittæ occidit aliquem in illo exiſtentem, incidit in excommunicationem latam in ſuo territorio contra occiſores, & homicidas, ſicuti ſi eſſet excommunicatio lata adverſus occidentes in Eccleſia, & exiſtens extra ſagittam emitteret, quo aliquem in Eccleſia exiſtentem occideret, utique talem excommunicationem incurreret, quia delictum factum eſt, & conſummatum in Eccleſia, quamvis extra ſit inchoatum; ita Bonacina, Lezana, Caſpenſis, Averſa, Palaus, Paſqualigus, & alii, qui alios ſimiles caſus ex hac eadem doctrina reſolvunt.

118 Sexta Difficultas eſt. An Peregrini, & Forenſes obligentur legibus loci, per quem tranſeunt, Conveniunt Doctores Forenſem accedentem alicui loco animo ibi manendi in perpetuum ſtatim teneri legibus illius loci, ſicut cæteri cives, nam eo ipſo, quod ibi domicilium conſtituit, deſinit eſſe peregrinus, & fit incola loci illius, & pars illius Reipublicæ, ac proindè incipit obligari illius Legibus, & conſuetudinibus juxtà Leg. *Domitilium*, ff. *Ad municipalem*; & idem juris eſt, ſi intendat majori anni parte ibi cohabitare, & commorari, prout faciunt Scholaſtici in Univerſitatibus, & Procuratores, ac Sollicitatores in Curiis; hæc enim habitatio pro majori parte anni, etſi domicilium propriè dictum non faciat, facit tamen quaſi domicilium, ut Doctores communiter dicũt, hoc eſt aſſiduam, & diuturnam habitationem; eſt ergo difficultas, an quælibet alia brevis mora extrà dictos caſus ſit ſufficiens ad obligandum peregrinum legibus loci tranſitus. Prima ſententia negat peregrinum, ſecluſo ſcandalo obligari legibus loci per quem tranſit, & in quo ad breve tempus moratur. Fundamentum præcipuum eſt, quia lex non cenſetur obligare, niſi ſubditos, qui ſunt partes & membra ejuſdem Communitatis, quia finis legis eſt recta gubernatio ſuorum Civium; ſed peregrini tranſeuntes non ſunt ſubditi illius loci, per quem tranſeunt, nec partes illius Communitatis, nec legislator illius habet juriſdictionem in tales forenſens; ergo non obligantur illius legibus,

Major

Digitized by Google

Major patet, probatur minor, quia nequit peregrinus fieri pars aut membrum Communitatis, niſi per domicilium, vel quaſi domicilium, ſed qui ſolum tranſit per locum Communitatis, non dicitur moraliter habere ibi ſuum domicilium, vel quaſi domicilium, cum hoc pendeat tum ex intentione inhabitantis, tum ex mora temporis, qua quis locum incolit.

Confirmatur, quia Infideles non obligantur legibus Chriſtianorum, etiamſi in eorum terris habitent; ergo &c. Denique in cap. 1. *A nobis*; De ſententia excommunicationis, dicitur ſententiam Epiſcopi non ligare Forenſes, ſed ſolos ejus ſubditos; ergo, &c. ita Sanchez, Sayrus, Leſſius, Azorius, Toletus, Bonacina, Diana, Henriquez, Tamerus, Granadus, Amicus, & alii apud ipſos.

119 Communior tamen, & probabilior ſententia affirmat peregrinos, & advenas teneri legibus ejus loci in quo per tranſitum inveniuntur, & hoc tam quo ad vim directivam quàm coactivam. Ita Navarrus, Henriquez, Salas, Suarez, Vaſquez, Palaus, Meratius, Lezana, Averſa, Arriaga, & alii, quamplures, quam ſententiam Caſpenſis etiam inquit eſſe valde probabilem, licet oppoſitam dicat non minorem habere probabilitatem. Fundamentum eſt, quia conformari legibus, & conſuetudinibus loci, in quo aliqui reſident, adeo confert ad conſervationem, & tranquilitatem Reipublicæ, ut jure naturæ, & gentium merito cenſeri debeat, quemlibet legiſlatorem auctoritatem habere obligandi ſuis legibus non ſolum eos, qui perpetuum in ejus territorio domicilium habent, ſed etiam qui per breve tempus ibi reſident, ſicut ob eamdem rationem conveniunt omnes puniri poſſe ab eo, ſi deliquerunt, quia utrumque ad bonum illius Reipublicæ ſpectat; ergo utilitas legum eadem ferè eſt in ordine ad exteros, quæ ad incolas, verb. gr. in lege, ne quis arma noctu geſtet ad vitanda homicidia, rixas, &c. eodem modo urget, ne peregrini geſtent. Similiter in ordine ad emptionem, & venditionem rerum, ut ſervetur idem ordo in omnibus. Item in lege de abſtinentia à carnibus certis diebus ad ſcandala evitanda, & ſimilibus. Confirmatur ex illo communiſſimo adagio, quod in ore omnium habetur, tamquam lumine naturæ notum, & refertur à Gloſſa in cap. *Illa* diſt. 12. §. *Cum fueris Romæ Romano vivito more; & ſi ſis alibi vivito, ſicut ibi*. Denique peregrini & viatores extra ſuum territorium exiſtentes exempti ſunt a legibus illius, ut dictum eſt diffic. præcedent. ergo dicere debemus eos teneri legibus territorii illius in quo per tranſitum inveniuntur, alioquin exempti eſſent à legibus cujuſcumque territorii quamdiù peregrinarentur.

102 Ad Fundamentum in contrarium negatur minor, etenim peregrini, & advenæ pro tempore, quo ſunt in aliquo territorio, ſunt ſubditi illius, partes illius communitatis, & ſubduntur juriſdictioni Gubernatoris illius. Ad probationem minoris dicendum eſt, peregrinum intrantem aliquod territorium eò ipſo ſe ſubmittere illius juriſdictionis ſaltem ad tempus, quo ibi moratur, & licèt legiſlator talem juriſdictionem à ſua Communitate non acceperit, quia ille forenſis tunc extra Communitatem erat, accipit tamen eam, quando hic territorium intravit, quia lex fertur pro toto territorio, & obligat omnes ibi exiſtentes, & pro tempore quo ibi exiſtunt.

Ad Confirmationem negatur conſequentia, nam leges ad Religionem ſpectantes non imponuntur, niſi his qui ſunt ex eadem Religione, unde etiam Judæi, qui terris Chriſtianorum fixum habent domicilium non ideò coguntur ad jejunia, & feſtivitates illorum, & tamen ad alias leges civiles coguntur.

Ad ultimum, in eo textu, ſi benè legatur, non dicitur quidquam de forenſibus, aut advenis ſed ſolùm traditur generalis doctrina à peregrinis, & forenſibus independens, nimirum ſententiam excommunicationis ab Epiſcopo latam non comprehendere omnes, qui ſunt in illius territorio, ſivè advenæ ſint, ſive incolæ, niſi ſint ejus ſubditi, v.g. non comprehendere Religioſos exemptos, nec alios Prælatos, aut Parochias exemptas.

121 Septima tandem difficultas eſt. An etiam vagi, vel vagabundi, quales ſunt qui nullibi habent certam ſedem, & domicilium, obligentur legibus loci, per quem tranſeunt. Negant pariter nonnulli ex Auctoribus præced. diffic. adductis pro prima ſententia, ut Leſſius, Sairus, Sancius, Hacquetus, & quidam alii, quod probant, quia ex eò quod vagus maneat in aliquo loco non videtur Superior illius loci in eum juriſdictionem acquirere, quia ex generali doctrina ex cap. ult. de foro competenti nemo ſortitur forum, niſi ratione domicilii, ſive habitationis, vel ratione delicti, vel ratione contractus; vagi autem nullo horum modorum ſubjecti ſunt, ut ſupponitur; ergo non ſortiuntur forum.

Communis tamen ſententia docet hujuſmodi vagos adſtringi legibus loci, per quem tranſeunt, quia cum nullibi domicilium habeant, illud ſortiri debent ex præſentanea habitatione in aliquo loco, aliàs ab omnibus legibus particularibus eſſent exempti, & ex ſua vagatione commodum reportarent. Tum quia Vagi puniuntur à Judicibus, qui eos capiunt ob delicta etiam alibi commiſſa, ut habetur in Leg. 1. Cod. ubi de criminibus; ex quo deducitur eos forum ſortiri in quovis loco, ubi præſentes fuerint, cum enim nullum habeant in aliqua communitate certum domicilium, cujus legibus adſtringuntur, debent ſaltem legibus illius loci, per quem tranſeunt, adſtringi alioquin ab omnibus legibus liberi eſſent, quod ipſorum ſaluti conſentaneum non videtur, nec rectè Reipublicæ gubernationi. Ita Suarez, Salas, Amicus, Bonacina, Lezana, Caſpenſis, Palaus, Lorca, & alii paſſim.

QUÆSTIO QUINTA.

De Poteſtate humana Legis.

122 EXplicatis in Superioribus, quæ ad valorem legis requiritur tam ex parte poteſtatis eam ferendi, quàm ex parte materiæ, & perſonarum illi ſubditarum, jam ad formalem ipſius legis humanæ vim obligativam explicandam deſcendimus, ut pateat qualis, & quanta ſit virtus, & efficacia legis humanæ in obligando.

ATICULUS PRIMUS.

An lex humana, ſivè Civilis, ſivè Eccleſiaſtica obligare poſſit Conſcientia, & ſub peccato.

123 PRima ſententia negat poſſe humanam legem, ſivè Civilem ſivè Eccleſiaſticam obligare ad ſui obſervantiam in conſcientia, & ſub culpa, ut ait valere tantum exterius itaut poſſit Judex externam pœnam infligere tranſgreſſoribus ſuarum legum, non autem habere vim obligandi interius in conſcientia, itaut culpæ, ac etiam pœnæ alterius vitæ reos conſtituat tranſgreſſores. Fundamentum eſt quia diſcretum eſt forum externum, & forum internum, & humani Superiores habent quidem vim in foro externo, ſed forum internum conſcientiæ ſoli Deo patet, & culpa reum conſtituit hominem apud Deum; non videtur ergo ad hoc ſe extendere poteſtas legis humanæ. Confirmatur quia nullus legiſlator ad eam pœnam obligare poteſt, quam ipſe infligere nequit; ſed nullus legiſlator humanus pœnam alterius vitæ infligere poteſt, quam quævis culpa incurrit æternam, vel temporalem, cum ſit extra tribunal cujuſcumque Judicis creati, ergo &c. Denique quia nequit humana poteſtas pœnam alterius vitæ remittere; ergo nec ad eam obligare. Undè conſequenter hæc ſententia dicit, non poſſe legem humanam præcipere obligando in conſcientia ea, quæ alias non eſſent debita jure divino, aut naturali, & quoties peccati videtur contra legem humanam, non incurri culpam ex tranſgreſſione legis humanæ præcisè ſumptæ, ſed divinæ, vel naturalis, quæ cum ea conjungitur. Et hæc opinio tribuitur Gerſoni tract. de Vita, ſpirituali lect.4. Alpharab. 62. & aliis quibuſdam.

124 Secunda ſententia hoc quidem negat de poteſtate civili ob rationes aſſignatas, non tamen de Eccleſiaſtica. Ratio eſt quoniam hæc immediatè participatur à Deo, qui pœnam alterius vitæ infligere poteſt, in cujus auctoritate Princeps Eccleſiaſticus obligat ad pœnam alterius vitæ, ad eum modum, quo Princeps inferior auctoritate ſupremi Principis ſubditos obligat ad pœnam ab ipſo ſupremo Principe infligendam. Confirmatur, quia legiſlativa poteſtas in Principibus temporalibus pendet proximè, & immediatè ab hominibus eos in Principem eligentibus ad finem convivendi pacificè, ad differentiam legiſlativæ poteſtatis in Prælatis Eccleſiæ immediatè à Deo electis habente poteſtatem ſuper animam noſtram mittendi in gehennam; non ſic temporales Principes eliguntur ab hominibus cum poteſtate ſpirituali ſuper animam, ſed præcisè regendi eos in ordine ad pacificum convictum, ita ut finis ultimus ſui Principatus ſit merè temporalis ſupra bona fortunæ, & corporis; ergo nequeunt leges civiles obligare in conſcientia, & ſub culpa, ſed tantum Eccleſiaſticæ, quæ à Deo immediatè poteſtatem ſpiritualem habent in animam. Quare concludunt leges Civiles poſſe obligare ſub culpa, & in conſcientia ſolùm indirectè, & per accidens, nimirum ex adjunctione ipſarum cum lege divina ex parte materiæ. Ita Almainus de poteſt. Eccleſiaſtica cap.12. & ſequitur Vulpes noſter diſp.7. citat. art.4. tamquam de mente Doctoris 4. diſt.15. quæſt. 2. art. 1. concl. 5. ubi præfatum diſcrimen aſſignat inter poteſtatem legiſlativam temporalem, & Eccleſiaſticam.

125 Ter-

Digitized by Google

125 Tertia ſententia communior, & probabilior aſſerit legem humanam, non ſolùm Canonicam, ſed etiam Civilem vere habere vim obligandi in conſcientia, & ſub culpa ità communiter Theologi, Juriſtæ, & Summiſtæ cum D. Thoma par.2. q.96. ar.4. quam adeo veram tenet Suarez lib.3. de legibus cap.21. ut cenſeat eſſe de fide, vel ſaltem fidei proximam. Fundamentum verò hujus obligationis quidam referre videntur in ſpecialem conceſſionem divinam Principibus, & Prælatis factam, ità Joannes Medina Cod. de Jejunio qu.7. quia ſolius Dei, inquit, eſt aliquid ſub tali pœna inſtituere, ſicut, & ipſius eſt pęnam æternam tranſgreſſoribus infligere. Alii tamen communiter vim hujus obligationis referunt in ipſam humanæ gubernationis inſtitutionem, pręciſa quacumque ſpeciali commiſſione Dei, hæc enim innoteſcere non potuiſſet, niſi per ſpecialem Dei revelationem, quæ omnibus nationibus manifeſtari debuiſſet, & qui illam non agnoſcerent, ab obedientia ſuorum Principum, eſſent in conſcientia excuſati. Quarè concludunt fundamentum hujus obligationis in ipſam humani regiminis inſtitutionem referri debere, nam præciſa quacumque ſpeciali Dei commiſſione, hoc ipſo quod Princeps, vel Reſpublica gubernandi poteſtatem accipit, ſimul cum ea auctoritatem accipit ſubditos obligandi ſuis legibus ſub conſcientia, cujus rationem à priori dicunt eſſe, quoniam hoc ipſo, quod Princeps per legitimam poteſtatem à Deo acceptam ſit Superior, populus ſit illi ſubjectus in ordine ad bonum commune conſervandum, & promovendum; ergo in conſcientia tenetur ei populus obedire, cùm naturalis lex dictet obediendum eſſe Superiori, & licèt humani Superiores de foro interno non diſcernant, & de culpa apud Deum, & pœna alterius vitæ; tamen ex hoc ipſo quod in foro externo præcipiunt, lumen ipſum rationis obligat obedire, & tranſgreſſionem reddit culpabilem, & dignam pœna alterius vitæ apud Deum. Ità D. Antonius, Salmeron, Caſtro, Sotus, Bellarminus, Suarez, Vaſquez, Salas, Covaruvias, Bonacina, Lezana, Caſpenſis, Arriaga, Amicus, Averſa, Becanus, & alii Recentiores paſſim, qui antiquiores citant. Itaque pro reſolutione quæſtionis.

126 Primò Dicendum eſt, legem humanam Eccleſiaſticam obligare ſubditos in conſcientia. Concluſio cenſetur communiter de fide, quia Prælati Eccleſiæ habent immediatè à Deo poteſtatem regendi, & puniendi ſubditos, & ferendi leges ſecundùm temporis exigentiam ad mores fidelium magis reformandos, & ad Sacramenta cum majori reverentia ſuſcipienda, vel diſpenſanda, & ſubditi tenentur illis obedire, ut patet ex illo Matth.18. *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata, & in Cœlis, & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in Cœlis,* quæ verba ſignificant ligationem, & ſolutionem in foro Dei ſub pœna ſuæ indignationis, privationis ſuæ gratiæ & reatus æterni judicii; & Matth. 23. *Quæcumque dixerint vobis ſervate, & facite,* & ad Hebr.13. *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis;* & hoc etiam expreſsè docet Scotus 4. diſtinct. 3. qu. 4. ſub E. ubi ait peccare mortaliter non ſolùm violantem præceptum Superioris licitum, & honeſtum, ſed etiam contemnentem Superiorem fatuè præcipientem, in quo caſu ait licet utique judicare ejus præceptum irrationabile, non tamen licere per inobſervantiam contemnere, dùm eſt Prælatus, quia dicitur Matth. 23. *Super Cathedram Moyſi ſederunt*, &c. Ratio etiam id expreſsè ſuadet, quia poteſtas legiſlativa Eccleſiaſtica eſt ſpiritualis, & ſupernaturalis, & ad ſpiritualia, ac ſupernaturalia ordinatur, nimirum ad ſanctitatem in hac vita, & cœleſtem beatitudinem in alia; ex quo manifeſtè ſequitur poſſe, homines obligare quoad animam, & in conſcientia. Et hoc etiam patet ex perpetua, & conſtanti Eccleſiæ traditione, quæ ſemper hanc poteſtatem in ſuis Prælatis agnovit, & ſemper docuit tranſgreſſionem præceptorum Summorum Pontificum, Conciliorum, & Epiſcoporum contra conſcientiam. Nec ſufficit dicere, poſſe eſſe Prælatos Eccleſiæ regere, & punire ſubditos ſecundùm leges Divinas, & in iis, quæ ſunt juris divini, poſſunt enim ſubditis præcipere, ut ſervent mandata Dei, eoſque punire, ſi non ſervant. Quod ſi præcipiant aliquid præter id, quod à Deo præceptum eſt, non teneri ſubditos in conſcientia obedire; Non ſufficit, inquam, id dicere, quia Prælatorum poteſtas latius ſe extendit, quàm ad ea, quæ ſunt juris divini, ut patet ex teſtimoniis Scripturæ adductis: *Quæcumque ligaveritis ſuper terram*, &c. *Quæcumque dixerint vobis ſervate, & facite*, &c. non ergo Eccleſiaſtica poteſtas ad ſolum jus divinum reſtringitur, tum quia Apoſtoli multa pręceperunt ſubditis, quæ non erant juris divini, ut Becanus oſtendit cap. 6. qu.1.

127 Secundo Dicendum eſt etiam leges Civiles poſſe homines obligare in conſcientia. Hæc concluſio licèt non ſit tam certa ſicut præcedens, eſt tamen inter Catholicos certiſſima quam docent omnes relati Auctores, & expreſsè traditur ab Apoſtolo Roman. 13. ubi loquens de Regibus, Principibus, & aliis ſuperioribus ſæcularibus ait. *Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit, & qui reſiſtunt ipſi ſibi damnationem acquirunt,* & aliquibus interjectis concludit, *ideò ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam,* quem locum, Sanctus Ambroſius ſic interpretatur; *Apoſtolus dicit ſubjectos eſſe debere non ſolùm propter iram, ideſt, ultionem præſentem, parit enim ira vindictam, ſed & propter futurum judicium; ubi accuſante conſcientia ipſa puniantur.* Hoc etiam ſuadet ratio ſatis evidens, nam ex ſupradictis quilibet humanus legiſlator poteſtatem regendi accipiat à Deo poſita Communitatis electione, ut patet ex illo Sap.6. *Audite Reges, quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis* & Prov.8. *Per me Reges regnant, & legum conditores juſta decernunt,* & Chriſtus Pilato, dixit Jo: 19. *Non haberes in me poteſtatem, niſi tibi datum eſſet deſuper;* ergo, eo ipſo, quod Principes ſæculares legem imponunt; Deus obligat ſubditos eam ſervare, cum eam imponant per poteſtatem à Deo acceptam, atque ideò vim habet obligandi in conſcientia.

Confirmantur, quia filii in conſcientia tenentur obedire parentibus, uxor marito, ſervus Domino, ergo etiam omnes ſubditis ſuis Superioribus etiam Laicis, immo & infidelibus, dummodo ſint Principes legitimi, nec aliquod inordinatum præcipiant, alioquin Chriſtus non dixiſſet. *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari;* patet aſſumptum, & conſequentia probatur, nam majus debitum eſt obediendi Principi propter bonum commune totius Reipublicæ, quàm ſeniori propter privatum bonum unius domus, nam quò bonum eſt univerſalius, eo majus. Tandem probatur, quia eo ipſo, quod lex humana etiam civilis aliquid præcipit, vel prohibet, illud collocat in aliqua ſpecie virtutis, aut vitii, ut patet quando in rebus venalibus pretia taxat, tunc enim facit, quod vendere illas pretio jam ſtatuto ſit actus juſtitiæ, & vendere pro majori injuſtitiæ; ergo etiam obligat in conſcientia.

128 Ex qua doctrina patet falſum eſſe, quod prima opinio dicebat, legem humanam præciſè, quatenus humana eſt, non habere vim obligandi in conſcientia, ſed prout habet aliquid legis divinæ, prout præcipit, aut prohibet id ipſum, quod lex divina, vel naturalis; quod etiam Vulpes noſter aprobat loc. cit. concl. ult. ubi ait; Principes ſæculares habere poteſtatem condendi leges obligantes ſub culpa ſolùm indirectè, & per accidens ex adjunctione ſuę legis cùm lege divina ex parte materię. Hoc, inquam, falſum eſſe ſatis conſtat ex præmiſſa doctrina, & ex eo quod legitur 1. Regum 14. nam præceptum, quod dedit Saul de non comedendo quidquam uſque ad veſperam fuit merè humanum, & tamen illud in conſcientia obligabat, ut cōſtat ex eo, quod ejus tranſgreſſio facta à Jonatha filius Saulis ità Deo diſplicuit, ut à Saule conſultus, & rogatus reſpondere noluerit ob talem tranſgreſſionem; ergo lex humana etiamſi non coincidat cum divina, vel naturali in re, & materia præcepta, adhuc obligat in conſcientia ad ſui obſervantiam. Dices, etiamſi lex humana non coincidat cum divina, vel naturali in re, & materia præcepta; adhuc tamen obligare in conſcientia ſolùm ratione legis naturalis, & divinæ, quatenus etiam tunc tranſgreſſio præcepti poſitivi humani eſt contra illud generale principium, & naturale præceptum, ac etiā divinum: *Obediendum eſt legitimo Superiori, & Judici legitimè mandanti,* unde hoc debitum obediendi Superiori ad bonum publicum ſervandū proximè oritur, & immediatè ex lege naturali, & divina, atque ideò non poteſt eſſe peccatum contra legem humanam, niſi quatenus etiam ſimul eſt cōtra legem naturalem, vel divinam.

Reſpondeo vim obligandi legis humanæ, in conſcientia oriri à lege naturali, & divina, tanquam à cauſa univerſali remota, ab ipſa vero lege humana tamquam à cauſa particulari proxima, ut inquit Amicus diſp.5. ſect.6. undè ſicut effectus tribuitur cauſæ particulari ſua actione cauſam univerſalem determinanti, ità obligatio in conſcientia etiam legi humanæ tribui debet, quæ peccata particulari ſua obligatione proxime legem naturalem, & divinam determinant, tamquam cauſam univerſalem in obligando; undè tranſgreſſor legis humanę immediatè peccat in jus poſitivum, mediatè vero in naturale, & divinum, & talis tranſgreſſio eſt immediatè poſitivi præcepti, & ab hac dicitur peccatum contra jus poſitivum, mediatè vero eſt tranſgreſſio juris quoque naturalis, & divini, dependenter à quo obligat in conſcientia; præciſo enim illo generali mandato, quod obediendum eſt legitimo Superiori, & legitimè mandanti, utique lex humana non obligaret in conſcientia; ratione tamen talis dependentiæ non debet totus obligationis effectus ſoli legi naturali, vel divinæ tribui, ſicut ratione dependentiæ cauſæ particularis ab univerſali in cauſando non tribuitur totus effectus ſoli cauſæ univerſali, atque ità patet, quomodo intelligendum ſit, non poſſe eſſe peccatum contra legem humanam, niſi quatenus etiam ſimul eſt contra legem naturalem, vel divinam.

Digitized by Google

129 Tertiò dicendum eſt leges humanas tàm Eccleſiaſticam, quàm civilem ad culpam quoque mortalem obligare poſſe, & ad pœnam æternam; & ſermo eſt de legibus humanis, quæ vere leges ſunt ad excipiendas quaſdam conſtitutiones humanas, quæ vim legis non habent, ſeu præcepti, ſed tantùm directioni, aut conſilii, quia, ſcilicet, qui eas proponit, ſubditos obligare non intendit, ſed tantùm dirigere. Hæc etiam cunclusio communis eſt apud Auctores ſuprà relatos. Probatur ex verbis Apoſtoli adductis concluſione præcedenti. *Et qui reſiſtunt ſibi ipſi damnationem acquirunt*, ac etiam ratione, quia ex quod lex humana poſſit ſubditos obligare in conſcientia, manifeſte ſequitur illam ad culpam quoque morralem obligare, poſſe, nam qui poteſtatem habet obligandi ad culpam, poterit interdum ad culpam quoque mortalem obligare gravem præcipiendo materiam; omne autem peccatum juxta gravitatem, aut levitatem materiæ grave, aut leve judicari debet; quarè ſi materia præcepta notabilis ſit, culpa erit & mortale peccatum non obedire, ut cum ſub præcepto ſervandum proponit virtutis actum in materia gravi ad bonum commune maxime conducentem; unde ſequitur tranſgreſſionem talis legis, quæ gravem contineт materiam, eſſe grave peccatum, & graviter Deo diſplicere, omnis autem culpa, quæ Deo diſplicet, æterno digna eſt ſupplicio, ergo tranſgreſſio legi, in materia notabili ad culpam mortalem obligabit, & ad pœnam æternam; & hanc veritatem docuit etiam Divus Auguſtinus epiſt. 50. dum inquit, *Quicumque legibus Imperatorum, quæ pro rei veritate feruntur obtemperare non vult, acquirit grande ſupplicium*, & loquitur de gravi ſupplicio apud Deum, & apud quem non niſi propter culpam mortalem tale ſupplicium acquiritur. Et tandem hoc etiam deducitur, ex praxi, quia, ut rectè Lezana diſcurrit diſputat. 7. quæſt. 5. plures leges Canonicæ obligant ad excommunicationem majorem, ad ſuſpenſionem ab officio, & beneficio, &c. plures etiam leges Civiles obligant ad pœnas mortis, triremium, &c. certum autem videtur pœnas iſtas, cum ſint graviſſimæ, non niſi propter culpam mortalem incurri poſſe, alioquin eſſent injuſtæ, cùm pœnas delictis improportionatas imponerent, neceſſe eſt ergo dicere obligare; ſub mortali ob gravitatem pœnæ impoſitam.

130 Quarto dicendum eſt, legiſlatorem tàm Eccleſiaſticum, quàm civilem habere poſſe juriſdictionem ſaltem indirectam in ſubditorum conſcientiam. Hæc etiam eſt doctrina communis, quam docent Auctores omnes ſuprà relati, qui vocant juriſdictionem indirectam, quando efficiendo aliquid aliud ſequitur in altero obligatio in conſcientia, & ſatis evidenter probatur ab affectu etiam inter perſonas privatas, nam ſi Petrus, verbi gratia concedit Paulo ſuum equum, ut illo utatur, quocumque repetat, planè quamdiù Petrus illum repetit, Paulus tute in conſcientia equum retinet, & illo utitur; at cùm primum repetit, jam iſte in conſcientia obligatur ad ſtatim reſtituendum, quo etiam modo univerſaliter loquendo per contractus, unus in altero indirectè obligationem in conſcientia cauſat. Quod ſi Petrus equum Paulo donet, ſtatim ipſum liberat ab obligatione conſcientiæ, ſic etiam ſi unus ſit in extrema neceſſitate conſtitutus, & nihil habet, unde creditoribus ſolvat, non tenetur in conſcientia ſolvere; ſi quis autem liberaliter illi donet æqualem ſummam, jam tenetur in conſcientia ſolvere, ergo unus indirectam habet poteſtatem alterum in conſcientia obligandi, & ab obligatione liberandi; eodem igitur modo in propoſito noſtro Superior, quando ſua lege, & præcepto objectum prohibitum reddit malum, ſtatim indirectè obligationem in conſcientia cauſat illud evitandi in ſubdito, quia principium naturale eſt in conſcientia nos teneri ad declinandum à malo, omne autem quod à vero, & legitimo Superiore juſtè vetitum eſt, malum eſt, atque ideò in conſcientia nos illud evitare tenemur; ità fusè, & ſatis erudite diſcurrit Arriaga diſp. 16. ſect. 2.

131 Ex hac doctrina facilè ſolvuntur fundamenta primæ ſententiæ. Ad primum enim dicendum eſt, ex hoc quod Conſcientia ſit forum Dei, non hominum ſolùm ſequi non poſſe legem humanam obligare in foro conſcientiæ directè, & immediatè; cum quo tamen ſtat, quod etiam in tali foro poſſit obligare inditectè, & mediatè quatenus obligando in foro externo reſultat concomitanter obligatio in foro interno modo jam explicato.

Ad Confirmationem dicimus humanam legiſlatorum non prohibere directè ſub pœna inferni, ſed indirectè tantùm unde opus non eſt, ut talis pœna ab eo immediatè poſſit infligi; nec requiritur, quod talis pœna ſit ſub poteſtate proximi legiſlatoris, ſed ex ipſius Dei inſtitutione, ſuppoſita lege humana, ſequitur obligatio ad talem pœnam; quod in Politica humana oſtendi poteſt, nam ſi Rex pœnam gravem inſtituat contra eos infligendam, qui inferiorum Judicum mandata tranſgrediuntur; licet inferiores illi Judices nec eam pœnam ſtatuerint, nec eam infligere poſſint, nec ab ea ſolvere; poſſunt tamen indirectè ſub ea obligare, nam eo ipſo, quod alicui aliquod mandatum imponant, jam eo ipſo indirectè ſub tali pęna obligant.

Ad ultimum negatur conſequentia, quia ad indirectam, & mediatam pœnæ obligationem ſufficit tantum directa, & immediata poteſtas ad prohibendum, vel præcipiendum actum, ob cujus tranſgreſſionem Deus ipſe pœnam alterius vitæ infligit; & licet legiſlator humanus talem pœnam remittere nequeat, poſtquam illam per legis tranſgreſſionem homo contraxit, poteſt tamen dimittere, tollendo obligationem à lege qua ſublata lex non amplius ad talem pęnam obligat. Tandem ad illud, quod addebat ſecunda ſententia in ſavorem primæ pro lege civili, quod in conſcientia obligare nequeat, dicendum eſt, quod licet poteſtas Principum ſit merè temporalis, & politica ratione ſubjecti, quia ſecundum ſe tota eſt de perſonis, rebus, & actionibus temporalibus; ratione tamen obligationis quam inducit, dici poteſt quodammodo ſpiritualis, & in conſcientia obligare, quatenus Deus vult, & præcipit, ut in rebus ſæcularibus, & ad politicam temporalem ſpectantibus, noſtris Principibus obtemperemus, præſertim vero cùm eorum poteſtas ſit ſaltem mediate à Deo, ut dictum eſt.

132 Poſtremo; ſtante quod lex humana, vere poteſt inducere obligationem in conſcientia, dubitatur an ſemper debeat inducere, & ſub culpa obligare, & alioquin non ſit vera lex. Ratio dubitandi eſt, quia ex ſuperius dictis circà ipſum legis nomen colligitur eſſe de ratione veræ legis talem obligationem ad differentiam quarumdam humanarum Conſtitutionum, quæ vim legis non habent, ſeù præcepti, ſed tantum directionis, aut conſilii. Tum quia non videtur poſſe infligi pœna, ubi non eſt culpa, ut dicitur cap. 2. de Conſtitution. *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocare non convenit*, & proprie pœna dicitur relativè ad culpam, ergo lex non poteſt obligare ad pęnam, niſi obliget ad culpam, quia pœna culpam ſupponit, & hac ratione partem affirmativam docent Sotus libro 1. de Juſtit. Sylveſter in Summa verbo *Inobedientia*, & plures alii veteres aſſerentes nullam legem poſſe obligare ad pœnam, quin obliget ſub culpa, quæ ſemper a pœna ſupponitur. Ex alia parte inter humanas leges occurrunt aliquæ, quæ dicuntur non obligare ad culpam, ſed ſolùm cogere ad pœnam aliquam, ut quidam abſolute docent de omnibus, vel ſaltem quibuſdam legibus pęnalibus. Et in pleriſque Religionibus habentur Regulæ quędam cum expreſſa declaratione, quod non obligent ad culpam; ſed ſolùm ad pęnam aliquam, qua ratione alii dixerunt non omnem legem humanam ſemper obligare debere in conſcientia, & ſub peccato, ità D. Thom. p. 2. q. 186. ar. 9. & Thomiſtæ paſſim, ac alii Recentiores Theologi, & Summiſtæ.

133 Ad conciliandas has ſententias extremas aliqui diſtinguunt duplicem obligationem in conſcientia. Una eſt directa, & immediata cadens ſuper actum ipſum præceptum, vel prohibitum. Altera indirecta, & mediata, ſivè conſequens cadens non in actum ipſum præceptum, vel prohibitum, ſed in acceptationem pęnæ poſita tranſgreſſione legis ad ipſam obligantis, qua premiſſa diſtinctjone dicunt poſſe quidem legem humanam non obligare in conſcientia ad actum præceptum, vel ad omiſſionem actus prohibiti, non poſſe tamen in conſcientia non obligare ſaltèm ad acceptandam pœnam poſita legis tranſgreſſione, alioquin prorſus invalidæ, & contemnibiles eſſent illæ humanæ ordinationes, ſi non haberent hoc pacto vim cogendi, & maneret perpetua, ac licita, & juſta contentio inter Superiorem, & ſubditum; dum ſuperior juberet, & urgeret illum ad pœnam ſubeundam, & ille recuſaret, quia ad eam acceptandam in conſcientia non tenetur. Tum quia ſi lex tantum obligaret ad pœnam, non autem ad eam acceptandam in conſcientia, daretur ſubditis anſa frequenter illam tranſgrediendi, quia cum non tenerentur in conſcientia pœnam ipſi ſubire niſi à Superiore impoſitam, cumque nequeat Superior illam imponere niſi de tranſgreſſione legis juridicè conſtet, impunè poſſent ſubditi legem in occulto tranſgredi. Quare concludunt omnem legem aliquo modo obligare in conſcientia, nam eſto non obliget ad efficiendam materiam præceptam, obligat tamen ad acceptandam pœnam, ſi quis eam legem tranſgrediatur, cum enim tunc Superior poſſit licitè imponere pęnam, tenetur ſubditus in conſcientia parere, quod ſi non ſciat, jam peccat, alioquin ſi non teneretur in conſcientia parere, dari poſſet ex utraque parte bellum juſtum, ex parte quidem Superioris, quia poteſt eam legem imponere; ex parte vero ſubditi, quia poteſt eam non acceptare, hoc autem abſurdum eſt, ergo &c. Ità Suarez lib. 3. c. 22. Amicus diſp. 5. ſect. 7. Salas diſp. 10. ſect. 1. Averſa q. 96. ſect. 1. & plures alii Recentiores.

143 Cæterùm Arriaga diſp. 16. ſect. 3. hunc dicendi modum non approbat, & ait eam obligationem ſervandi regulam a Supe-

Digitized by Google

Superiore impoſita explicari debere independenter ad obligatione ſubeundæ pœnæ, quia obligatio ſubeundi pęnam eſt aliquid conſequens ad tranſgreſſionem regulæ, ut aliquo modo malum, & ratio à priori eſt manifeſta, nam dignitas pęnæ non conſtituit culpam, quæcumque illa ſit, ſed potius e contra ex culpa promanat, tamquam ejus effectus. Itaque pro reſolutione difficultatis inquit, aliud eſſe querere, an regulæ illæ obligent in conſcientia, aliud verò an obligent ſub mortali, vel veniali, nemo enim negare poteſt Regulas Religionis etiamſi, nec ſub veniali obligent, eo tamen modo quo obligant, in conſcientia obligare, non ſolùm in foro externo, quod intelligendum eſt antecedenter, & independenter ab obligatione pęnæ acceptandæ. Hoc ſuppoſito inquit in genere moris præter peccatum mortale, & veniale debere nos agnoſcere quamdam imperfectionem, ſeù indecentiam, quæ licet non mereatur ullum odium Dei, nec quidem leve, quale reſpondet veniali, tamen meretur quodammodo, ne illi Deus ſpeciales favores conferat, reddit enim hominem minus dignum ad favores, & beneficia divina; ſimilem etiam imperfectionem agnoſcimus in homine inconſtanti, qui jam hoc, jam illud vult, nam licèt in ea mutatione volitionis non peccet, nec venialiter eſt tamen aliquid quod videtur eſſe contrà decorem, & contrà id, quod in viro prudenti deſideratur. Hinc tandem concludit præceptum, & regulas Superiorum ſemper obligare in conſcientia reſpectu materiæ, quàm directè præcipiunt, quia re vera ſemper eſt aliqua indecentia, quæ aliquem etiam pudore cauſare ſolet non obedire vero Superiori; at non eſt neceſſe, ut omnis talis lex, aut particulare præceptum inducat obligationem, quæ ad mortale, aut veniale ſufficiat.

135 Ex hoc toto diſcurſu ſatis conſtat totam hanc litem reduci ad quæſtionem de nomine, an talis ordinatio obligans ad ſolam pœnam, & non ad culpam dicenda ſit proprie lex, & an indecentia, & imperfectio moralis, quæ incurritur à tranſgreſſore illius, dicenda ſit culpa venialis, nec ne. Et quidem quo ad primam quæſtionem mihi dicendum videtur talem ordinationem non eſſe propriè legem, ſed potiùs dici debere regulam, ſeù ordinationem oſtendentem, quod bonum eſt, & ad ipſum dirigentem, ut benè Bonac. diſcurrit diſp. 1. q. 1. punct. 7. §. 2. 5. pro quo citat Arragonium, Valentiam, Salas, Reginaldum, & alios Doctores, & hinc deducit regulas nonnullarum Religionum, quæ ne ad culpam quidem venialem obligant, leges, & præcepta proprie non eſſe dicendas. Deindè approbo, quod dicebat Arriaga, per tranſgreſſionem talium regularum imperfectionem quamdam, & malitiam moralem neceſſario contrahi, quia pęna, ad quam obligant, culpam & malitiam moralem aliquam neceſſario ſupponit, ſi quidem ut docet Scoti quol. 18. & nos jam diximus lib. 2. diſp. de Actibus humanis imputabilitas ad laudem, vel vituperium, prœmium, vel pęnam eſt paſſio moralitatis, ut ſic, unde ex imputabilitate ad pęnam neceſſario infertur moralitas mala, ſeù aliqua ſpecies malitiæ in actu, vel omiſſione, quæ pęnam aliquam merentur, ſicut ex imputabilitate ad prœmiam neceſſario infertur bonitas in actu, vel omiſſione. An vero malitia, & imperfectio moralis, quæ per tranſgreſſionem talium regularum incurritur, ſit dicenda culpa venialis, nec ne, eſt etiam quæſtio de nomine, quia etiam Arriaga concedit eſſe talem, ut reddat hominem minus dignum ad favores, & beneficia divina, & meretur, ne illi Deus favores ſpeciales conferat. At hoc etiam modo explicari ſolet malitia peccati venialis, quod non privat gratia Dei, ſed ſpecialibus quibuſdam favoribus, & beneficiis, & minuit fervorem charitatis, ut conſtat ex dictis Diſputat. de Peccatis; patet ergo hanc eſſe quæſtionem de puro nomine. Et ideò diximus libr. 2. ſent. diſp. 3. de Merito Chriſti ar. 1. in fine doctrinam iſtam, quod dari poſſit mandatum aliquod Superioris non obligans tranſgreſſorem ad ullum peccatum etiam veniale, ſed ad ſolam pęnam non eſſe omnino certam, quia licet omittere rem ſub conſilio cadentem nullum prorſus ſit peccatum, valde tamen durum videtur poſſe omitti rem ſub præcepto cadentem abſque, ullo prorſus peccato etiam veniali, quare probabilius cęnſemus Regulas Religionum, quæ ne ad venialem quidem culpam obligant, leges, & præcepta propriè non eſſe dicendas. Immò addit Averſa loc. cit. pęnam illarum tranſgreſſioni impoſitam, nec propriè pęnam eſſe dicendam, ſed dicetur pęna ſolum pro moleſtia, & jactura, ſeù onere, quod imponitur, non autem pro vindicta relativa ad culpam, alioquin tranſgreſſio illa aliquo modo culpa dici debet ſaltem in foro externo.

136 Ita etiam hanc de nomine quæſtionem explicat Caſpenſis diſp. 3. ſect. 4. n. 47. & ſeq. ubi fatetur pęnam ſecundum rationem pœnæ propriè dictæ eſſe malum inflictum propter culpam ut docet D. Thomas 2. 2. q. 180. art. 5. quare ubicumque quis patitur malum; quod habet veram rationem pęnæ, indicium eſt, præceſſiſſe aliquam culpam. Cęterum ſicut ibidem docet Sanctus Doctor, poteſt aliquando infligi malum non propter peccatum præteritum, qua ratione eſſet malum pœnæ, ſed propter imminens periculum evitandum, qua ratione non eſſet pęna, ſed medicina. Unde eodem modo dicere poſſumus, malum aliquando infligi, non propter culpam præteritam, ſed propter aliquam cauſam bonæ gubernationis, & quamvis tunc non habeat veram rationem pęnæ, communi tamen ratione dicitur pęna, ut malum illud à malo culpæ diſtinguamus, & hac ràtione ſubdit leges infligentes aliquod malum, & non obligantes ad culpam, quales in quibuſdam Religionibus reperiuntur, dici pęnales; poteſt enim aliquod malum, quod propriè non habeat rationem pęnæ, infligi ſine culpa, non tamen ſine cauſa. Itá diſcurrit Caſpenſis loco citato, quæ doctrina confirmari non poteſt ex Regula 23. Juris in 6. quæ ſic habet *ſine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus*, ubi ad juſte puniendum non ſolùm aſſignatur culpa, ſed quæcumque alia legitima cauſa, ut ratione bonæ gubernationis, & regiminis, quamvis punitio tunc non habeat veram pœnæ rationem, & hoc modo explicari debet obligatio legum, quæ dicuntur purè pœnales, nec obligant ad culpam, ſed ad ſolam pęnam, quam alii appellant pęnam civilem, quia ſupponit tantum civilem defectum, non verò moralem, qualis eſt tranſgreſſio legis in conſcientia obligantis, ſeù ut alii loquuntur, defectum in foro tantum externo, non autem interno; hanc autem culpam ſeù defectum civilem dicunt eſſe inordinationem quamdam boni communis non neceſſarii, nec valdè utilis, ſed ad melius tantùm eſſe, quæ ex honeſto motivo interdum contingere poſſet, ut in Religione fractio ſilentii ex aliqua honeſta cauſa facta, quæ tamen, ut eſt contrà regulam vetantem tali tempore locutionem, meretur pęnam à Superiore taxatam, quam in conſcientia acceptare tenetur etiam qui ex honeſta cauſa ſilentium fregit; & itá declarat Amicus diſp. 5. cit. ſect. 7. in fine. Ex quo tandem patèt hanc eſſe quæſtionem plus de nomine, quam de re, & ordinationes ad hanc tantùm civilem pęnam obligantes ob ſolum civilem defectum leges propriè appellandas non eſſe, aut dicendum ipſas quoque aliquo modo in conſcientia obligare, ne detur occaſio eas impunè tranſgrediendi in occulto, earum enim tranſgreſſores Superiori juſte punire non poſſet, niſi juridicè de legis tranſgreſſione conſtaret, & itá de lege purè pęnali ſtatuemus art. ſeq. in fine num. 145. non eſſe proprie legem appellandam.

ARTICULUS SECUNDUS.

Undè dignoſci poſſit, quando lex humana obligat ad mortale, vel ſolùm ad veniale.

137 PLura, & varia ſunt capita, ex quibus Theologi, & Summiſtæ colligere ſatagunt, quando lex humana obliget ad mortale, vel ſolum ad veniale, & præſertim ſunt quatuor, nempè gravitas, vel levitas materiæ, quam lex præcipit, aut prohibet; gravitas, vel levitas pęnæ in tranſgreſſores appoſitæ; intentio legiſlatoris, ſi de ea conſtet, & verba, quibus mens ipſa legiſlatoris exprimitur in lege ferenda. Hinc variæ a variis aſſignantur regulæ ad hoc dignoſcendum, quæ breviter in hoc articulo ſunt examinandæ.

Quo ad primum caput, dicendum eſt ad obligationem ſub culpa mortali neceſſariam eſſe gravitatem materiæ præceptæ, vel prohibitæ, ſine qua nulla lex humana obligat ſub mortali, undè hæc regula ſtatuenda eſt, quod quando legiſlator in re gravi obligat ſubditos, tunc obligatio eſt ſub mortali, quando in re levi, tunc eſt ſub veniali, undè ſi res, quæ præcipitur, aut prohibetur magni momenti eſt, & valdè utilis ad commune bonum, vel promovendum, vel impediendum, jam præceptum obligat ſub mortali, ſi verò parvi momenti eſt, nec multum prodeſſe, aut obeſſe poteſt jam obligat ſub veniali tantùm; eſt communis doctrina inter Doctores, & ratio eſt; quia nec lex naturalis, nec divina obligat ſub mortali, niſi in materia gravi; ergò à fortiori nec humana cùm non plus obligare poſſit lex humana, quàm naturalis, & divina, in quarum virtute lex obligat humana. Quæ autem materia ſit gravis, aut levis non poteſt certa aſſignari regula, ſed judicio prudentis relinquendum, unde gravius materia non ſolùm illa cenſeri debet, quæ per ſe, & abſolutè ſpectata ſemper, & in omni eventu talis eſt, ſed etiam illa, quæ licèt ſecundum ſe præcisè conſiderata ſit levis, tamen ratione circumſtantiarum quibus permotus eſt ſuperior ad ferendum præceptum, item temporis, loci, perſonarum, &c. gravis evadit, quia in his, aut illis circumſtantiis ad bonum commune plurimum confert. Undè diſtinguenda eſt duplex materiæ gravitas, una abſoluta, quæ deſumitur ex intrinſeca natura objecti ſine reſpectu ad intrinſecas circumſtantias; altera reſpectiva, quæ penes circumſtantias attenditur, ſępè enim materia ſecundum ſe levis eſt, quę tamen in his, vel illis circumſtantiis

ſtantiis

Digitized by Google

ſtantiis ſpectata ſit gravis, & lex humana obligare poteſt in materia non tantùm abſolutè gravi, ſed etiam in materia gravi ſolùm ex circumſtantiis. Unde dupliciter poteſt legislator præceptum imponere, ut ſibi etiam in materia levi obediatur, ut Amicus advertit diſput. 5. ſect. 8. Uno modo nullum alium addendo titulum, propter quem velit etiam in materia levi ſibi obedire, & hoc modo tale præceptum ſuprà materiæ qualitatem non obligabit, cum fundamentum novæ obligationis non addat, ſed ſolùm ſignatam ejuſdem obligationes explicationem, quam ſecum affert materia ipſa præcepta, vel prohibita; Alio modo ſuperaddendo novum titulum, propter quem velit in tali materia levi ſibi à ſubditis obedire v.g. ad obſequium, & homagium ſibi à ſubditis præſtandum in recognitionem ſuæ juriſdictionis in regnum, & ſubditos; & hoc modo tale præceptum obligabit ſub mortali, non propter materiam levem, vel expreſſum, ac ſignatum præceptum, ut ſibi etiam in materia levi obediatur, ſed propter novum titulum ſuperadditum, ut ſubditi per talem actum in materia levi ſibi obedientiam, & homagium præſtent, quæ circumſtantia reddit materiam gravem; & tale fuit præceptum Protoparentibus noſtris impoſitum de non comedendo pomo, quæ de ſe utique materia levis erat, ſed quia Deus id mandavit in ea circumſtantia, ut obedientiam, & homagium ſibi præſtarent, eumque recognoſcerent, ut ſupremum Dominum, & rerum omnium conditorem, ex tali circumſtantia facta eſt materia gravis, quæ de ſe levis erat; ſæpe enim, quod ex ſe videtur eſſe materia levis, ex circumſtantiis occurrentibus fit materia gravis, ut in militia, quæ levis in ſe videtur negligentia, ob periculum imminens reputatur gravis; & in ſtatu, ac perſonis religioſis eſt materia gravis, & ſufficiens ad præceptum ſub mortali aliqua regularis obſervantia, quæ alioquin extra talem ſtatum non eſſet materia gravis.

138 Sed dubium eſt, an legislator in materia levi poſſit obligare graviter, & ad mortale, & e contra in materia gravi poſſit obligare duntaxat ad veniale. Affirmant quamplures Summiſtæ, ut Angelus, Armilia, Sylveſter, & alii verbo *Lex, & Præceptum*, quorum unicum fundamentum eſt, quia lex obligat ſecundum intentionem legislatoris, & obligatio ſub mortali, vel veniali eſt effectus moralis, qui pendet à voluntate legislatoris; ergo in materia levi obligabit ad mortale, & in gravi ad veniale tantum, ſi ita velit Legislator. Negant alii ex oppoſito fundamento, & eſt opinio communior, & probabilior, quia obligatio legis licet ſit effectus moralis pendens à voluntate legislatoris, non tamen ab ea ſola dependet, ſed ſimul pendet etiam à materia legis, quod ſit ſub mortali, vel veniali, unde licèt obligatio præciſe ſumpta pendeat a voluntate, & poteſtate legislatoris, tamen quod obligatio illa ſit ſub mortali, aut veniali videtur pendere etiam à materia legis, eo quod humanam videtur excedere poteſtatem obligare ſupra capacitatem materiæ, in qua lex verſatur, nam poteſtas legislatoris ultrà terminos rationis non ſe extendit, alioquin non eſſet in ædificationem, ſed in deſtructionem; ergo non poteſt obligare in materia levi ſub mortali, nam recta ratio dictat obligationem non debere excedere exigentiam, & capacitatem materiæ, alioquin gravaret ſubditos injuſtè.

Confirmatur, quia nec Deus, qui ſupremus eſt legislator, in materia levi obligat ſub mortali, ut patet in verbo otioſo, in furto modicæ quantitatis, & quamvis ut ſupremus Dominus æternam pœnam infligere poſſit pro tranſgreſſione materiæ levis, non tamen poteſt, ut Judex, quoniam ut Judex illam infligere debet cum proportione ad culpam, quæ tanta eſt quanta tranſgreſſio ipſa materiæ; ergo tanto minus lex humana poteſt in materia levi obligare ad mortale. Demum quia de ratione legis eſt, ut ſit juſta, nam quæ juſta non eſt, lex non eſt, & conſequenter non obligat; non eſt autem juſta, quæ ſub graviſſima pœna, qualis eſt culpæ mortalis, materiam levem præcipit, cum omnis pęna culpæ proportionari debeat, ut juſta ſit.

139 Altera etiam pars, quod neque lex humana in materia gravi poſſit obligare ſub veniali tantum, eodem ferè modo probari poteſt, quia lex divina, & naturalis in materia gravi numquam obligant ſub veniali tantum; ergò neque lex humana ſic obligare poteſt rationabiliter, & juſtè procedendo. Conſequentia patet; probatur aſſumptum, quia cum leges illæ ultimum finem reſpiciant, poſſet quis facere graviter contra talem finem, atque adeo ſe avertere ab ipſo, graviter Deum offendendo, peccando ſolùm venialiter, quod implicat.

Confirmatur, quia ubi eſt gravis diſſonantia ad rectam rationem, ibi eſt obligatio gravis, quia diſſonantia gravius ſub mortali vitari debet; ſed quando materia eſt gravis in ordine ad publicum bonum communitatis, tranſgreſſio gravem continet diſſonantiam ad rectam rationem, nam recta ratio exigit, quod Communitas ſuum finem obtineat; ergò &c. Tandem, quia ſicut non eſt in legislatoris poteſtate gravem obligationem inducere in materia levi, ità etiam non eſt in ejus poteſtate levem inducere obligationem in materia gravi, nam planè ſtulta eſſet voluntas ejus, qui in materia gravi ſub ſolo peccato veniali obligare vellet, ac proinde irrita, nulliuſque roboris ad id efficiendum. Ità Vaſquez, Becanus, Martinez, Aragon, Victoria, Bellarminus, Salmeron, Hacquetus, Silvius, Caſpenſis, Amicus, & plures alii Recentiores contra Suarez, Sanchez, Salas, Arriagam, Averſa, Bonacinam, & omnes fere Thomiſtas aſſerentes, quando materia gravis eſt, quæ præcipitur, vel prohibetur, in poteſtate legislatoris eſſe ad veniale tantùm obligare.

140 Sed obiiciunt, quod ſi Superior velit, & explicet ſe non obligare ſub mortali, ſed ſub veniali tantùm, utique lex, & præceptum non obligabit ſub mortali, quia lex obligat ſecundum intentionem legislatoris, nec præceptum ligare poteſt abſque intentione præcipientis.

Confirmatur, quia ſicut poteſt ſuperior etiam in materia gravi obligare ſolùm ad aliquam pœnam, & non ad culpam, ità poterit intra latitudinem culpæ obligare ſub veniali, & non ſub mortali. Denique conſuetudo poteſt obligare ad veniale in ea re, quæ antea obligabat ad mortale, ut in præcepto de jejunio, & de non comedendo lacticinia, ſi eſſet conſuetudo, quod non obligaret, niſi ad veniale, vel ſi Summus Pontifex id vellet; ergo à fortiori poterit lex id facere.

Reſpondetur negando antecedens abſolutè ſumptum, quod enim lex obliget ad mortale, vel veniale, non ità pendet ex mente, & ſola legislatoris intentione, ut materia non ſit conſiderata, ut ſupra dictum eſt, nam gravis materia præcepta, vel prohibita ſecum affert ſpecialiter præceptum grave, & quando dicitur lex obligare ſecundum intentionem legislatoris, hoc non debet intelligi ſecundum qualemcumque, ſed ſecundum intentionem rationabilem, & juſtam.

Ad Confirmationem neque aſſumptum eſt omninò certum, ut patet ex dictis art. præced. circa finem, quod, ſcilicet, poſſit legislator in materia gravi ferre legem purè pœnalem, & ſub nulla culpa obligantem. Quod ſi hoc facere poteſt hoc ideò eſt, ut ait Caſpenſis diſp. 3. ſect. 2. cum aliis noſtræ ſententiæ Auctoribus, quia in voluntate ejus eſt, vel præcipere abſolute id, quod præcipit, vel conditionate tantum, ſcilicet, ut vel hoc fiat, vel ut non faciens talem pœnam ſubeat; & hoc poſteriori modo præcipiens utique fert legem pure pœnalem, ſed priori modo præcipiens non poteſt aliter obligare, niſi juxta naturam, & capacitatem materiæ, quam abſolute præcipit, ac proinde impoſſibile eſt præcipere abſolutè materiam gravē, quin præceptum quoque ſit grave, eo quod præceptio reſpicit eſſentialiter rem præceptam, & falſum eſt hoc omninò pendere ab ejus arbitrio, & intentione, alioquin Princeps, qui fert legem aliquam in re graviſſima, poſſet per eam aliquos obligare ſub mortali, & aliquos ſub veniali tantùm pro ſuo arbitrio, quod eſt manifeſtum abſurdum. Ad ultimum breviter dicendum eſt, quod eo ipſo, quod conſuetudo, vel Pontifex aliquid acciperet, ut obligans ſub veniali, judicaret illud eſſe leve, & eo ipſo, quod illud acciperet, ut obligans ſub mortali, ideò hoc eſſet, quia putaret illud eſſe materiam gravem.

141 Quoad ſecundum caput, dicendum eſt omnem pęnam gravem ſignum eſſe obligationis ad culpam mortalem, undè hæc regula ſtatuenda eſt, quod ex gravitate pęnæ, quæ tranſgreſſoribus impoſita eſt, diſcerni poteſt legem humanam obligare ſub mortali. Ità Suarez, Azorius, Becanus, Sotus, Abellius, Amicus, Averſa, & alii communiter, & colligitur ex Scoto 4. diſt. 1. qu. 6. ſub litt. I. ubi ait, quod quoties lex Moſayca comminabatur tranſgreſſoribus his verbis, peribit anima illa de populo ſuo, hoc eſt, quoties pęnam mortis imponebat tranſgreſſori alicujus legis, ſemper materiam illius legis fuiſſe gravem, ac proinde ſufficientem ad obligādum ſub mortali; ex qua Scoti doctrina deducitur ratio ad probandum aſſertum, quia gravitas pęnæ, quam prudens legislator tranſgreſſoribus imponit, eſt magnum ſignum materiam legis eſſe gravē, ac proindè legem ſub mortali obligare, quia prudens legislator pœnam gravem imponere non ſolet, niſi in re magni momenti. Itaque in legibus Eccleſiaſticis, quando opponuntur pęnæ ſpirituales graves, cujuſmodi eſt excommunicatio major, & aliæ ſimiles cenſuræ, tunc tales leges in conſcientia, & ſub reatu culpæ mortalis obligare cenſentur ad faciēdum actum per eas præceptum, vel ad non faciendum actum per eas prohibitum, tales enim pęnæ ſpirituales non niſi ob mortalem culpam contrahuntur, ut in propria materia de cenſuris ex profeſſo tractatur; & omnes concedunt excommunicationem majorem ipſo facto incurrendam ſupponere culpam mortalem; cùm hæc graviſſima ſit pœna, nec imponi ſoleat, niſi propter peccatum mortale. Item omnis pęna gravis temporalis eſt ſignum obligationis ad culpam mortalem tàm in legibus Eccleſiaſticis, quam in civilibus, ut docent præfacti Auctores contrà Navarrum,

Digitized by Google

& alios, quoſdam aſſerentes leges civiles, quæ imponunt pęnam tranſgreſſoribus non obligare in conſcientia, & ſub reatu culpæ ad faciendum actum, quem præcipiunt, ſed tantum cogere ad ſubeundam pœnam; Ratio eſt, quia cùm pœna debeat proportionari culpæ, ob quam infligitur, numquam pœna gravis, ut eſt pęna capitis, perpetui carceris, triremium, publicationis bonorum &c. præſumitur imponi, niſi propter culpam gravem. Undè etiamſi non exprimatur, implicite in ipſa lege intelligitur, quatenus ea includit voluntatem legislatoris infligendi pœnam proportionatam culpæ, ac proinde voluntatem obligandi ob juſtam cauſam tali pœnæ proportionatam. Nec pœna impoſita eſt ſignum exemptionis ab obligatione culpæ, ut ajunt Doctores oppoſitum ſentientes, quia pœnæ appoſitio eſt effectus coactivæ poteſtatis, cùm omnis pœna eo tendat, ut lex efficacius cuſtodiatur; ergò tantum abeſt, quod ſit ad minuendam legis obligationem quod potius eſt ad ipſam augendam, & corroborandam, quia poteſtas coactiva eſt in ſubſidium legislativæ.

142 Quoad tertium caput, Thomiſtæ, & alii Auctores ſupra citati nu. 138. & ſeq. qui dicebant in poteſtate legislatoris eſſe obligare tantum ad veniale, quando materia gravis eſt, & e contra in materia legis graviter ad mortale, conſequenter hic aſſerunt ſolam legiſtatoris intentionem ſufficere ad obligandum ſub veniali, vel etiam mortali, qualiſcumque fuerit materia præcepta, vel prohibita, quorum fundamentum eſt, quoniam obligatio in lege humana à voluntate legislatoris immediate pendet, poteſt autem legislator habere voluntatem, & intentionem obligandi ad mortale etiam in materia levi, & ad veniale tantum etiam in materia gravi. Verum eſt longè probabilior, & communior opinio negans legem in materia levi poſſe obligare ad mortale, & in materia gravi ad veniale tantum, quantumvis hoc legislator intendat, intentionemque ſuam verbis diſertis exprimat; cujus ratio, ut ibi dicebamus, eſt oppoſitum fundamentum, quod obligatio in lege humana non ſumitur proximè ex voluntatè legislatoris, ſed ex qualitate materiæ ad commune bonum conducentis, undè quamvis in poteſtate ipſius ſit præcipere, vel non præcipere, tamen poſito ſemel præcepto non eſt in ipſius poteſtate ad mortale, vel veniale obligare, ſed jure ipſo naturæ oritur obligatio commenſurata qualitati materiæ præceptæ, vel prohibitæ, ut Vaſquez advertit par. 2. diſp. 158. c. 4. & Silvius par. 2. qu. 96. art. 4. qu. 3. Tum quia ut bene diſcurrunt Dominicus Sotus, Alphonſus a Caſtro, Bellarm. Abellius; & plures alii, lex illa, in qua intenderet legislator obligare ad mortale, etiamſi materia ſit levis ac proinde etiam ad pœnam æternam, ex illa parte non eſſet juſta, ſicut lex illa non cenſereur Juſta, quæ pœnam mortis temporalis decerneret ab aliquod leve delictum; at lex injuſta nullam inducit obligationem ex ea parte, qua injuſta eſt ut ait D. Aug. 1. de lib. arb. c. 5. *lex illa quæ juſta non fuerit, lex non eſt*, ergo talis lex ad peccatum mortale non obligaret, quantumvis legislator obligare intenderet.

143 Quoad quartum caput; Doctores conveniunt gravitatem obligationis, & ſub mortali ſufficienter colligi ex verbis ipſius legis, quando ipſius diſerte exprimitur, obligatio ſub gravi peccato, ut cum aliquid præcipitur, vel prohibetur *ſub interminatione divini judicii, vel maledictionis æternæ, aut ſub indignatione omnipotentis Dei*, aliave ſimili forma. Eſt autem quæſtio de verbis præceptivis legis ſufficienter an indicent obligationem legis ſub mortali, & aliqui affirmant ex Clementina *exivi de Paradiſo* de verborum ſignificatione; in qua declarans Clemens Quintus, quæ in Regula S. Franciſci Fratres obligent ſub culpa mortali, quæ vero non tradit hanc regulam. Quæ injunguntur verbis præceptivis, aut æquipollentibus obligant ſub mortali; ſecus quæ injunguntur verbis monitoriis, aut exhortatoriis; ſunt autem verba præceptiva *Præcipio, Impero, Jubeo, Prohibeo, Inhibeo, Veto, Interdico*; æquipollentia verò ſunt; *Debent, Obligentur, Teneantur*, & ſimilia. Alii vero probabilius dicunt, non omnia verba præceptiva ſatis exprimere, an lex obliget ſub mortali, cùm interdum reperiantur adhibita in legibus illis, quæ tantùm ſub veniali obligant, proindeque id dignoſcendum eſſe, vel ex aliis verbis adjunctis id exprimentibus vel ſuppoſita gravitate materiæ ad obligandum ſub mortali, ut ſupradictum eſt, & ità Clementinam adductam interpretantur. Et ratio eſt, quia verba præcipiendi, & prohibendi poſſunt eſſe communia cuicumque legi, ſive obliget ſub mortali, ſive ſub veniali, ſicut enim legislator uti poteſt verbo prohibendi, quàndo fert legem prohibentem furtum, aut homicidium, ſic etiam quando fert legem prohibentem mendacium jocoſum, aut verbum otioſum, & ideo attendenda ſunt ad id dignoſcendum vel alia verba adjuncta in ipſa lege, vel qualitas materiæ per ipſam præceptæ, vel prohibitæ. Ita Navàrrus, Cajet. Suarez, Becanus, Amicus, Abellius, & plures alii. Ratio autem cur ad obligandum ſub mortali præter materiæ gravitatem requirantur verba præceptiva ea eſt, quoniam lex poſitiva in obligando à voluntate præceptivâ legislatòris pendet, quę nobis non niſi per verba obligativa innoteſcit, modus enim obligandi conſuetus, & humanus eſt per extrema verba, & alia ſenſibilia ſigna ſubditos ad legis obſervantiam obligare.

144 Aliqui autem putant verba præceptivâ in lege tantum Canonica eſſe ſignum obligationis ad mortale, non autem in lege civili, quia nec Gentiles, nec Chriſtiani Principes, cum leges condunt, ad pœnam æternam intendunt ſuos ſubditos obligare, ſed tantum ad temporalem, & conſuetudo eſt, ut nullus ſibi ſcrupulum faciat de tranſgreſſore legum civilium. Verum, ut ait Amicus diſp. 5. ſec. 8. & eſt communis opinio, non tantum lex Canonica, ſed etiam civilis obligat in conſcientia, & ſub mortali, ſi materia ſit gravis, & præceptivis verbis propoſita. Ratio eſt, quia lex eſſentialiter eſt præceptum natura ſua obligationem inducens in conſcientia, ut ſupra dictum eſt, ideoque ubi contrarium non exprimitur, cenſetur obligare juxta materiæ capacitatem, quia ſemper præſumi debet legislatorem pręcipere omni efficaciori modo, quo poteſt, cùm finis illius ſit legis cuſtodia, ad quam obligatio in conſcientia valdè conducit, ſine qua legis obſervantia multum læderetur. Nec obſtat, quod Principes condendo leges non intendant ſubditos ad pœnam æternam obligare, ſed tantum ad temporalem. Quia ad obligandum in conſcientia non requiritur explicita, & ſignata voluntas legislatoris, ſed ſufficit implicita, & exercita, eo enim ipſo, quod medium virtutis præcipit ad bonum commune notabiliter conducens, intelligitur obligare juxta medii capacitatem, quia illud præcipere præſumitur omni efficaciori modo, quo poteſt, & conſuetudo etiam eſt potiùs in oppoſitum, cum fideles de tranſgreſſione legis civilis ſe accuſent.

145 Dices, hinc ſequi nullas dari leges purè pœnales, ideſt, quæ ad ſolam pœnam obligent, & ex quarum tranſgreſſione nullus incurratur peccati reatus, quod eſt contra communem Theologorum, & Juriſtarum opinionem.

Reſpondeo concedendo ſequelam, & quamvis plures Theologi affirment dari tales leges purè pœnales, alii tamen probabilius negant, ut dictum eſt circa finem articuli præcedentis, quorum plures citat, & ſequitur Bellarm. lib. 3. de membris Eccleſiæ c. 11. dicitque implicare contradictionem, legislatorem obligare ad pœnam, & non ad culpam; cum culpa, & pęna ſint correlativa, nec illa lex juſta videatur, quæ pœnam adverſus inſontes decerneret, unde ait regulas illas quarumdem Religionum, quæ ad ſolam pęnam obligant, non per modum legis obligare, ſed per modum cujuſdam conventionis, & pacti, ut nos quoque l.c. ſtatuimus. Immo Abellius d. 3. de legibus ſect. 4. in fine ait hanc quoque fuiſſe mentem ipſius S. Thomæ 2. 2. qu. 186. ar. 9. ad 2. ubi docet, non omnia, quæ in lege humana continentur, tradi per modum præcepti, ſed quædam proponi per modum ordinationis cujuſdam obligantis ad ſolam pęnam; & ſubdit ex Navarro in Manual. c. 24. hoc quoque in quibuſdam legibus civilibus locum habere, quando, ſcilicet, neque ex legislatoris declaratione, neque ex qualitate pęnæ, neque ex detrimenti publici gravitate dignoſci clarè poteſt; an lex aliqua civilis pęnalis obliget ſub culpa, tunc enim quivis poterit id in partem favorabiliorem interpretari; ac ſibi perſuadere hanc non tam legem eſſe quàm ordinationem quamdam, quę proinde ad nullam culpam obliget, ſed pęnam tantùm veluti conditionem quamdam proponat, ut diligentius, & fidelius obſervetur, quod totum confirmat, quod diximus art. præced. in fine, & ſic etiam videtur ſentirę Becan. cap. 7. qu. 2. in fine.

146 Poſtremo difficultas eſt an lex humana ſub peccato mortali obligans obliget etiam cum periculo vitæ. Prima opinio abſolutè negàt. Fundamentum eſt, quia conſervare vitam & ſimiliter famam eſt de jure naturæ; ergo non poteſt quis jure humano cogi ad prodigendam vitam, aut famam, & juxta communem omnium ſenſum, & praxim leges Eccleſiaſticæ de jejuniis, feſtis, & ſimiles aliæque etiam civiles in caſu ægritudinis, aut alterius humanæ neceſſitatis non obligant.

Confirmatur, quia humanæ leges ea præcipere debent, quę moraliter, & facile factibilia ſunt, non autem opera adeo ardua, quæ communem uſum excedant: demum leges ipſæ divinæ, & naturales quoque non obligant cum tam gravi diſpendio, poteſt enim quis in caſu extremæ neceſſitatis abſque reatu furti aliena ſubripere, & ad tuēdas res ſuas poteſt abſque crimine homicidii invaſorem occidere. Ità Almainus, Sylveſter, & alii Caſiſtæ, & indicavit D.Th. 2. 2. qu. 104. art. 5. ubi ait, non teneri quempiam humanis obedire præceptis in iis rebus, quæ ſpectant ad corporis ſuſtentationem. Secunda opinio abſolutè affirmat; fundamentum eſt, quia potius moriendum eſt, quam peccatum committendum, ergò potius moriendum, quam lex humana violanda, quę conſtituit malum, & illicitum id, quod prohibet.

Con-

Digitized by Google

Confirmatur, quia quilibet homo non tantum quo ad bona externa, ſed etiam quo ad propriam vitam eſt pars communitatis; ergò non ſolùm bona externa, ſed etiam propriam vitam periculo mortis exponere tenetur, quando opus eſt, atque ideò lex humana, quæ bonum commune reſpicit, poteſt illum ad hoc obligare. Tandem experientia, & praxis ipſa docet, quod poteſt Reſpublica diſponere etiam de vita ſuorum Civium ob publicum bonum, & ipſi Cives debent exponere etiam propriam vitam ob commune bonum, propter quod leges humanæ feruntur; & ità Princeps, & Dux juſtè cogit milites ad tuendam ſtationem cùm evidenti vitæ periculo, & Epiſcopus Parochos cogit, ut cùm vitę periculo tempore peſtis aſſiſtant ægrotis. Ita Adrianus, Cajetanus, & nonnulli Canoniſtę.

147 Media ſententia, quę communis eſt in omni ſchola, hac utitur diſtinctione. Vel enim lex humana talis eſt, ut illius obſervatio bono communi tuendo ſit neceſſaria, ità ut ex illius tranſgreſſione grave aliquod impedimentum in totam communitatem derivetur, & in tali caſu poteſt lex humana tàm Eccleſiaſtica, quàm civilis ob publicam neceſſitatem obligare etiam cum diſpendio vitæ; tales enim caſus occurrere poſſunt, in quibus ob publicum bonum vitam aliquorum civium exponere oporteat, & ità quidem contingit in caſibus illis belli, & peſtis pro opinione affirmante adductis, & ſi qui ſunt alii ſimiles; in illis enim caſibus Sacerdotes, ac milites obedire tenentur etiam cum vitæ periculo, cùm bonum privatum ſecundum rectam rationem bono communi poſtponi debeat; Vel talis eſt illa lex, ut ejus obſervatio ſolùm particulare bonum reſpiciat, ut jejunium, auditio miſſæ, & ſimiles, & tunc quamvis lex illa ſub mortali obliget, non tamen obligat cum vitæ periculo, aut etiam ſanitatis amittendæ, vel alterius gravis incommodi ſubeundi periculo, ut jacturæ bonorum, vel famæ cum nulla tunc ſuppetat ratio, cur legiſlator cum tanto damno, vel periculo ad legum ſuarum obſervationem obliget; Ex qua doctrina fundamentis, & rationibus duarum opinionum extremarum ſatisfieri poteſt; etenim quæ pro negante ſententia afferebantur, poſteriorem mediæ ſententiæ partem confirmant, nec priorem offendunt, quia adhuc benè conſiſtit talis poteſtas humana ferendi tales leges, quæ in certis caſibus etiam cum vitæ diſpendio obſervari debeant, quamvis non ſemper, & ordinariè ità obligent; ordinarie enim non obligant cum tam gravi diſpendio cùm non ſit mens legiſlatoris obligare in caſibus ordinariis ad obſervantiam legum ſuarum cum diſpendio vitæ, aut etiam cum jactura bonorum, aut famæ, ſivè cum hujuſmodi gravi periculo; & ità quidem conſervare vitam eſt de jure naturæ, cum quo tamen ſtat, ut etiam in certis caſibus debeat quis vitam etiam exponere pro ſalute publica, & hoc ipſum lumini, & inclinationi naturali conſentaneum eſt. Sic pariter, quæ pro opinione affirmante adducebantur, priorem mediæ ſententiæ partem confirmant, nec poſteriorem lædunt, quia non probant ſemper, & ordinarie humanas leges obligare cum diſpendio vitæ; etenim vere quidem perpetrari numquam debet quid illicitum, & moriendum potiùs quàm peccatum committendum; tamen ipſæ leges humanæ id, quod ordinarie faciunt eſſe illicitum, non faciunt, ut ſit illicitum in caſu, quo urgeat vitæ periculum, quia lex in eo caſu non obligat quando ex obſervatione legis non pendet majus bonum, quàm vita corporalis, non enim obligat, nec obligare poteſt cum tanto rigore. Nec ex eo, quod quilibet homo eſt pars communitatis ſequitur, quòd in omni caſu ſuam vitam exponere debeat pro bono communi, ſed quod in eo caſu id facere debeat, quando lex humana illum obligat, & obſervatio legis humanę plus prodeſt bono communi, quàm vitæ proprię conſervatio, & ita contingit in caſibus illis belli, & peſtis, tunc enim expedit, ut pro communi bono ſingulares ſubditi vitam exponant, & tunc utique legi humanę obediendum eſt etiam cum diſpendio vitę. Ita Sotus, Valentia, Suarez, Vaſquez, Layman, Becanus, Averſa, Lezana, Caſpenſis, Abellius, Amicus, Hacquetus, & eſt communis opinio, quam etiam tenet Vulpes noſter diſp. 7. art. 5. & ex Scoto colligit pluribus in locis.

ARTICULUS TERTIUS.

De lege pœnali, an poſſit obligare ad pœnam ipſo facto. incurrendam.

148 Lex pęnalis eſt illa, in qua tranſgreſſoribus illius aliqua imponitur pœna, & in hoc differt à lege purè pręceptiva, quod per iſtam aliquid pręcipitur, vel prohibetur, nulla appoſita tranſgreſſoribus pęna. Et quidem de facto conſtat plures extare leges pęnales à legiſlatoribus humanis editas, non ſolùm Eccleſiaſticas aliquid pręcipientes, vel prohibentes ſub pœna excommunicationis, vel ſuſpenſionis privationis, inhabilitatis, &c. ſed etiam civiles præcipientes etiam, vel prohibentes aliquid ſub pœna mortis, exilii, fuſtigationis, confiſcationis bonorum, &c. Poſſe autem legiſlatorem humanum pœnas aliquas ſuis legibus adjungere patet ex dictis ſupra q. 4. art. 1. de neceſſitate, & utilitate legis humanæ, hoc enim pertinet ad bonum regimen Reipublicæ juxta vulgare dictum *oderunt peccare mali formidine pœnæ*, & conſtat ex Doctrina Ariſt. 10. Ethic. c. 9. & c. *Exigit de Cenſibus* in 6. lex autem pęnalis alia eſt, per quam apponitur pœna merè privativa, ut privatio officii, vocis activæ, ſeù paſſivæ, &c. alia, per quam apponitur pœna poſitiva, quæ per actionem, ſcilicet, aliquam poſitivam exerceri debet, ut ſolutio pecuniæ, flagellatio, &c. Deindè alia eſt, per quam imponitur pœna ſpiritualis, quales ſunt cenſuræ; alia, per quam imponitur corporalis, ut mutilatio membri exilium, mors corporalis, &c. Tandem alia eſt, quæ imponit pœnam latam *ipſo jure*, aut *ipſo facto*, & alia, quæ imponit pęnam inferendam à Judice per ſententiam, quæ proindè comminatoria vocatur. Ex quo ſequitur, cùm lex pœnalis ſit ſolum de pęna inferenda, ad illam non obligare antè Judicis ſententiam eo enim ipſo quod eſt de pœna inferenda Judicis ſententiam expectat per quam inferatur, undè ſolùm de pœna *latæ ſententiæ* eſt difficultas in hac quæſtione. Nec de omni pœna procedit, quia certum eſt pœnas quaſdam ſpirituales, ut ſunt cęnſuræ, & irregularitates, quando ſunt latæ ſententiæ, ipſo facto incurri etiam in conſcientia antè Judicis ſententiam, ità enim praxis Eccleſiæ docet, & rationi conſentaneum eſt, ut cùm ipſa ſpiritualem ſuorum fidelium profectum curet, has ſpirituales pęnas infligere poſſit ipſo facto incurrendas, quibus nulla Judicis expectata ſententia ligentur, ut in hunc modum à peccatis quantumvis occultis arceantur: difficultas ergo ſolùm eſt de aliis pœnis præter cenſuras, & irregularitates à legiſlatore impoſitis tàm Eccleſiaſtico, quàm Civili, an nimirum quando ſunt *latæ ſententiæ* incurrantur in conſcientia ipſo facto independenter à quacumque Judicis ſententia.

149 Prima ſententia abſolutè affirmat leges hujuſmodi pœnales ſivè Eccleſiaſticas, ſivè Civiles ſub pœna latæ ſententiæ impoſitas ligare in conſcientia ante omnium Judicis ſententiam. Fundamentum eſt, quia Superior poteſt per ſuas leges ſubditos obligare ad actus licitos, & juſtos, & quidquid conveniens eſt pro bono communi, ſed quod aliquę pœnæ legum tranſgreſſores obligent etiam ante ſententiam eſt honeſtum, & conveniens bono communi poteſt enim expedire ſic obligare delinquentes ad pœnam; ut ſecurius delicta coerceantur, ne plerumque maneant impunita, quando in foro externo ſatis probari & convinci non poſſunt.

Confirmatur, quia de facto in pluribus legibus præſertim Eccleſiaſticis imponuntur plures pœnæ incurrendæ à tranſgreſſoribus, non ſolùm *ipſo facto, ipſo jure, ex tunc &c.* ſed etiam *abſque ulla declaratione, ſententia, &c.* ne ergò dicamus clauſulas iſtas fruſtraneè poni, dicere debemus tales leges ligare tranſgreſſores, antè quamcumque Judicis ſententiam, & pro hac opinione referuntur Victoria, Corduba, Caſtrus, & aliqui Canoniſtæ. Secunda ſententia abſolute negat ullam pœnam præter cenſuras imponi poſſe a legiſlatore, quæ ante Judicis ſententiam tranſgreſſores obliget, aut afficiat. Fundamentum eſt, quia generaliter loquendo lex humana tolerabilis eſſe debet, & non valdè rigida, & difficilis, ſed exequi in ſe pœnam ante omnem condemnationem eſt res valde difficilis, nam etiam poſtquam Judici defertur delictum alicujus, non poteſt Judex infligere pœnam, niſi audito reo, ut ſe defendat ergo multò minus poteſt lex per ſeipſam abſque ullo Judicis miniſterio obligare quemquam ad exercendam in ſe pœnam, præſertim, quia infligere pœnam eſt officium, qui propterea ab Ariſtot. juſtum animatum vocatur.

Confirmatur ſpecialiter de lege Civili, quia ideò Eccleſiaſtica poteſtas cenſuras imponere poteſt, quæ ante Judicis ſententiam in conſcientia ligent, quia ipſa ad bonum ſpirituale attendit, & internum ſubditorum, cui ità facere ſatis conducit; ſed poteſtas civilis ſolùm attendit ad bonum politicum, & externum; ergo ſimiles pœnas imponere nequit; & pro hac opinione referuntur Dominicus Sotus, Angelus, Marcus Vidalis, & quidam alii Recentiores, & noviſſimè Lezana diſp. 9. q. 2. concl. 2. ait regulariter, & ut in plurimum loquendo, de facto nullam legem pœnalem, quamvis imponat pœnam *latæ ſententiæ, ipſo facto, abſque declaratione, &c.* obligare tranſgreſſores ad ipſam ſuſtinendam ante Judicis ſententiam, qua declaretur ipſos illud delictum commiſiſſe, & inquit clauſulas illas non debere intelligi in toto rigore, prout ſonant, exceptis caſibus ab ipſo ibi notatis, ſed ſolum quod excludunt declarationem ipſius pœnæ non vero delicti, aut criminis commiſſi.

150 Tertia ſententia media inter relatas extremas cum diſtinctione procedit, licèt non eodem modo ejus ſectatores rem

Digitized by Google

declarent. Aliqui enim dicunt leges pœnales, ſivè Eccleſiaſticas, ſivè Civiles, quando ſunt de pœnis purè privativis, ſeù in mera privatione conſiſtentibus, ut ſunt, v.g. privatio officii, vocis, loci, &c. obligare utique antè Judicis ſententiam. Quando verò ſunt de pœnis poſitivis, ſcilicet, aliquam actionem poſitivam ipſius delinquentis requirentibus, ut ſunt ſolutio pecuniæ, exilium, membri mutilatio, & ſimiles non obligare. Ratio eſt, quia lex pœnalis, quatenus pœnalis, eſt, non obligat tranſgreſſorem ad pœnam infligendam, ſed tantum ad tolerandam; ergo tranſgreſſor ſibi pœnam infligere non tenetur, quæ executionem requirit, ſed Judicis ſententiam expectare poteſt, tenetur tamen ſuſtinere pœnam, quæ executionem non requirit, quia tunc non opus eſt ſententia Judicis. Ità Cajetanus, Bannez, Medina, Valentia, Arragon, Conradus, & plures alii tàm ex Theologis, quàm ex Juriſtis. Verum hic dicendi modus, & hæc regula aliis non placet, quia ut inſtat Averſa q.96. ſec.3. aliquæ pœnæ in ſola ceſſatione conſiſtentes, & privatione non poſſunt ipſo facto imponi utpotè abſtinentia ab omni cibo; & ex alia parte aliquæ pœnæ in propria operatione conſiſtentes poſſunt ſic imponi, ut aliqua pecuniæ ſolutio, aliqua levis ſui ipſius flagellatio: & plus acerbæ interdum, & auſteræ ſunt quædam graves pœnæ in ſola privatione conſiſtentes, quam ſint aliæ quædam conſiſtentes in propria aliqua actione; & plerumque libentius eligeret quis aliquid ſibi incommodum facere, quàm à quibuſdam operibus ceſſare, & abſtinere, unde in hac re attendi debet æquitas, & diſpoſitio humanæ conditioni accommodata, atque ideo non eſt ſimpliciter regula illa ſuſcipienda, & approbanda. Quare hanc aliam regulam ſtatuunt univerſalem, quod quando lex pœnalis, ſive ſit de pœna privativa, ſivè de poſitiva, ſtatuit pœnam non valdè gravem, & difficilem, ſed moderatam, obliget etiam antè Judicis ſententiam, ſecus verò quando ſtatuit pœnam aliquam gravem, & acerbam. Ità Suarez, Vaſquez, Bonacina, Caſpenſis, Becanus, Averſa, Amicus, & plures alii Doctores, quæ opinio eſt communior, & probabilior, quia quod ſimpliciter poſſit lex tranſgreſſorem obligare; ut ipſo facto debeat per ſe aliquam pœnam aſſumere, patet ex uſu ipſo tot humanarum legum, & eſt etiam valdè utile, & expediens ad bonum commune, & ad coercenda delicta, modo tamen intra terminos humanæ æquitatis convenienti, injungendo, ſcilicet, pœnas moderatas, de quibus loquimur, ſive privativæ ſint, ſivè poſitivæ.

151 Pro majori declaratione hujus dicendi modi advertendum eſt, tria eſſe pœnarum temporalium genera, quædam enim ſolum privant bonis temporalibus ſeù civilibus, ut pecuniis, & aliquibus fortunæ bonis; quædam vero privant bonis naturalibus, ut carceratio, fuſtigatio, exilium, relegatio in triremibus, & ultimum ſupplicium; quædam tandem ſolis ſpiritualibus bonis privant, ut excommunicatio, quæ excommunicatum privat Eccleſiæ ſuffragiis, fidelium conſortio, ſacramentorum ſuſceptione, & adminiſtratione, ſuſpenſio, irregularitas, & ſimiles; inter quas pœnas hoc intereſt diſcrimen, quod pœnæ tertii generis in ſola privatione, & paſſione conſiſtunt, ut patet in excommunicatione, quæ bonis recenſitis excommunicatum privat; pœnæ ſecundi generis quamdam requirunt actionem, ſeu executionem activam, qua infligantur; pœnæ vero primi generis ſunt veluti mediæ, quamvis enim activam quamdam executionem requirant, ut v. g. dare eleemoſynam, jejunare, &c. cum tamen ſint pœnæ mediocres, ac proinde perſonæ condemnatæ poſſint eas per ſe abſque gravi incommodo executioni mandare, ideo dicuntur eſſe mediæ, & partim in executione, partim in paſſione conſiſtere.

152 Itaque ſi loquamur de pœnis tertii generis, quæ in ſola paſſione, & privatione bonorum ſpiritualium conſiſtunt, poteſt lex humana obligare tranſgreſſorem ad pœnam ſubeundam antè Judicis ſententiam; undè Eccleſiaſticas cenſuras excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis debet delinquens ſtatim obſervare ceſſando, & abſtinendo ab operationibus per tales cenſuras prohibitis, quando lex dicit, ipſo facto, vel eo ipſo, vel ipſo jure, vel abſque alia declaratione, vel ante ſententiam, aliove ſimili modo intentionem legiſlatoris ſatis explicante, quod ſi hæ clauſulæ non opponantur, delinquens non ſtatim ex vi legis tales cenſuras incurreret. Præterea alias quaſdam inhabilitates, & privationes delinquens incurrit, ſi lex ſimilibus loquendi modis id explicet; unde Eccleſia per ſuas leges canonicas ſtatuit impedimenta quædam matrimonium contractum dirimentia, ut in matrimonio clandeſtino, & in gradibus conſanguinitatis, & affinitatis uſque ad quartum gradum incluſivè, in quibus perſonæ ipſo facto redduntur inhabiles ad matrimonium contrahendum; ſed quod per legem Canonicam decernitur, & ſtatuitur etiam per legem pœnalem ſtatui poteſt; ergo hæc pœna inhabilitatis, quæ in privatione conſiſtit, & inhabilitate matrimonii contrahendi, ipſo facto ante ullam Judicis ſententiam incurritur. Et talium legum pœnalium ſtatutum valdè utile, & expediens fuit ad bonum commune, & coercenda delicta, quia plura ſunt delicta, quæ Judex punire non poteſt, eo, quod juridicè ea non cognoſcat, licet etiam in exteriori conſiſtant actu; undè ut hujuſmodi delicta non remanerent impunita, conſentaneum fuit, ut tranſgreſſores per legem obligarentur ad aliquam pœnam ſovendam ante Judicis ſententiam. Non fuit tamen conſentaneum, quod omnis lex ad pœnam incurrendam obligaret ante judicis ſententiam, ut nullum delictum maneret impunitum, hoc enim nimis rigidum eſt, quia ut ſtatim dicemus, ſunt aliquæ pœnæ culpis proportionatæ, quas non decet hominem in ſe ipſum exercere.

153 Si verò de pœnis ſecundi generis ſit ſermo, quæ, ſcilicet, bonis naturalibus privant, & requirunt inflictionem, ſeù executionem quamdam activam, non incurrunt ipſo facto, quare perſona contra hanc legem delinquens non tenetur ad tales pœnas legis ſubeundas ante Judicis ſententiam, immo nec ante ipſius ſententiæ executionem; non enim graves, & notabiles pœnas poſſunt humanæ leges ſic injungere, ut delinquens ex ſe deberet in conſcientia eas exercere, ut v. g. ſe occidere, ſeipſum publicè, & cum infamia flagellare, ſibi manum abſcindere, & alia hujuſmodi, quinimmo nec etiam ex ſententia Judicis tenebitur delinquens in ſeipſo tales pœnas exequi, undè qui ſunt ad ſuſpendium damnati, non ſe debent ex ſcala proiicere, ſed expectare donec à tortore proiiciantur; & ratio eſt, quia numquam eſt intentio legiſlatoris reum obligare, ut in ſeipſum ſit executor in pœnis gravibus, & notabilibus, cùm hoc attrocitatem ſapiat, quam natura abhorret, ut quod quis ſit executor pœnæ mortis in ſeipſum, ſivè mutilationis membri, carcerationis, & ſimilium. Notanter autem dixi in pœnis gravibus, & notabilibus, quia non videtur deeſſe poteſtas, ut legiſlator injungere poſſit aliquam facilem, & moderatam pœnam, quam delinquens ex ſe in conſcientia debeat exercere, utpotè ſecretam, & levem flagellationem ſui ipſius, & in pleriſque Religionibus extant regulæ particulares tali pacto injungentes, & taxantes quaſdam hujuſmodi pœnitentias, & diſciplinas, quæ optime a perſona ipſa aſſumi poſſunt, quia hoc modo in ſeipſum ſævire non cenſetur, præſertim cùm tales pœnitentiæ ſint potiùs beneficia, quàm ſupplicia, & medicinæ potiùs, quam pœnæ. Demum ſi loquamur de pœnis primi generis, quæ partim in actione, partim in paſſione conſiſtunt, poteſt etiam lex pœnalis ad tales pœnas ſubeundas obligare delinquentem ipſo facto, & ante Judicis ſententiam, qualis eſt reſtitutio fructuum perceptorum, eleemoſyna, jejunium, & aliæ ſimiles; ſic inter leges Eccleſiaſticas inveniuntur illæ, quæ Clericis beneficiatis horas Canonicas non recitantibus aut non reſidentibus, quando debent injungunt, ut ſolvant, ac reſtituant fructus perceptos, pro rata parte temporis, quo officium non recitatur, idque ipſo facto antè Judicis ſententiam ex Bullà Leonis X. ſeſſ. 10. Concil. Lateran. De ſingulis autem his pœnis agere ſpectat ad particulares tractatus. Ex qua doctrina facilè ſatisfieri poteſt rationibus utriuſque ſententiæ extremæ, eaſque aliquo modo invicem conciliari. Ità Cajetanus, Medina, Navarrus, Azorius, Suarez, Arriaga, Montefinos, Salas, Becanus, Hacquetus, Averſa, Caſpenſis, Amicus, & alii paſſim contra Covar. Panorm. Vaſquez, Lorcam, Sylveſtrum, Conrad. Caſtrum, & alios quoſdam, & eſt communior in Scholis.

154 Varias autem prædicti Auctores regulas aſſignant undè dignoſci poſſit legem humanam ſtatim antè Judicis ſententiam ad pœnam ſubeundam obligare, præſertim verò Amicus diſp. 3. ſec. 11. Caſpenſis diſp. 5. ſec. 2. Arriag. diſp. 21. ſec. 6. ſed ut breviter rem declaremus, ſatis conſtat ex dictis ad id dignoſcendum, & exprimendum neceſſaria eſſe verba legis præceptiva, cùm enim non ſemper lex hanc obligationem inducat, ut antè Judicis ſententiam reus pœnam ſubire teneatur, aliquod ſignum per legem habere debemus, unde id dignoſcere poſſimus; hoc autem aliud eſſe non poteſt, quam verba præceptiva, quibus legiſlator ſuam voluntatem declarat ſe velle ante Judicis ſententiam reum ad pœnam ſubeundam obligare, qualia ſunt illa verba *ipſo facto, ipſo jure, antè Judicis declarationem*, & ſimilia; & hoc patet de cenſuris excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, & irregularitatis, quæ ipſo facto nulla expectata Judicis ſententia incurruntur, ut tradunt communiter Doctores ex c. *Si quis ſuadent* 17. q. 4. & ità eſt uſu receptum. Verùm quia hæc eadem verba poſita in lege privante Hereticos omnibus ſuis bonis, eaque ad fiſcum applicante eodem communi Doctor. ſenſu, & recepta conſuetudine in ipſo jure fundata, ad temperandam pœnæ acerbitatem, non intelliguntur omnem ſuum effectum operari, niſi poſt Judicis ſententiam, ut notant Amicus, & Caſpenſis l. c. & habetur expreſsè in jure Canonico, ſic enim in 6. lib. 5. tit. 2. de Hæreticis c. 19. ſtatutum eſt à Bonifacio VIII. Hac de cauſa ad dignoſcendum, an lex obliget ad pœ-

nam

Digitized by Google

nam ante Judicis ſententiam ſubeundam : non ſolum ſunt attendenda verba legis , ſed etiam communis ſenſus , & explicatio Doctorum praxis , & conſuetudo , nec non gravitas, & acerbitas pœnæ , ut benè notavit Amicus loc. cit. nam eadem verba in una lege poſita juxta communem ſenſum Doctorum , & receptam conſuetudinem pœnam important ipſo facto ſtatim incurrendam ; in alia vero ad mitigandam pœnæ acerbitatem juxta eumdem communem Doctorum ſenſum , & receptam conſuetudinem ſignificant pœnam ſuſtinendam poſt Judicis ſententiam . Unde in his caſibus clauſulæ illæ *ipſo facto* , *ipſo jure, abſque alia declaratione* , ſolùm excludunt declarationem pœnæ , non autem declarationem delicti propter quod pœna talis eſt impoſita . Aliæ autem regulæ apud præfactos Auctores videri poſſunt .

Dices, hinc ſequi fruſtra in lege pœnali illa verba apponi , *ipſo facto, & abſque alia declaratione* , ſi pœna quę annexa eſt , delicto , non contrahitur commiſſo delicto, ſed expectanda eſt Judicis ſententia, neque ullam eſſe differentiam inter legem ſtatuentem pęnam ipſo facto ſubeundam , & legem ſtatuentem pęnam ferendam . Reſpondetur cum Caſpenſi loc. cit. negando ſequelam , quia pęna à lege impoſita , ipſo facto, ſententiam condemnatoriam non requirit; ſed ſufficit declaratoria criminis ; ſecus vero dicendum eſt de lege ſtatuente pęnam ferendam , tunc enim ſola ſententia criminis declaratoria non ſufficit , ſed etiam condemnatoria requiritur; lex autem ipſo facto pęnam imponit , quantum eſt de ſe privat delinquentes bonis ſub conditione , quod delictum declaretur , ac proindè non indiget, ut Judex de privatione bonorum ſententiam ferat , ſed de ſola delicti declaratione .

155 Poſtremò eſt Difficultas , qualiter humana lex vim habeat obligandi ad ſubeundam pęnam reos condemnatos per judicis ſententiam . Et quidem communis ſententia eſt Theologorum, & Juriſtarum , Reum ad certam pęnam juſtè condemnatum, & juxta leges , teneri talem pœnam ſubire ſaltem paſſivè ſe habendo, nimirum patienter eam ferendo, ac tolerando, non reſiſtendo Judici , aut Miniſtro pœnam exequenti , & infligenti quod etiam de pœna mortis intelligendum eſt .

Ratio eſt , quia ſi juſtè damnatus eſt, non niſi injuſtè poteſt Judicem , & Miniſtros juſtitiæ fugiendo offendere , Judex enim jus habet , & auctoritatem eum puniendi , & ideò reo non licèt ei reſiſtere ſeque vi defendere ad pœnam evadendam . Neque obſtat , quod ipſe à parte rei ſit innocens , ſi enim Judex juſtam tulit ſententiam pęnes allegata , & probata, & miniſtri bona fide ſententiam ſic datam exequantur, adhuc reo ſe defendere non liceret cum reali offenſione Judicis , & Miniſtrorum , quia re vera ab eis injuriam non patitur . Secus tamen dicendum eſt, ſi injuſte ab iniquo Judice damnatus eſſet, & de tali injuſtitia conſtaret , tunc enim reus ſeipſum à ſententia licite poſſet eripere , & ſe quacumque via defendere etiam Judicem , & Miniſtros occidendo quando aliter vitam ſuam conſervare non poſſet , hoc enim eſt de jure naturæ adhuc tamen etiam cum communiori ſententia tenendum eſt , licitum eſſe reo , quando ei imminet pœna capitis, vel mutilationis ex carcere aufugere , aut illum infringere. Ratio eſt, quia reo juſtè condemnato ſolùm eſt prohibitum fugere cum injuria , & offenſione Judicis , & miniſtrorum, ejus talis autem effractio carceris, & fuga non redundat in injuriam Judicis & Miniſtrorum , ſed ſolum damnum temporale Reipublicæ , quod minus æſtimandum eſt, quàm conſervatio juris naturalis , quod unuſquiſque habet propriam vitam protegendi , undè ad ſummum poſtea teneretur reſarcire damnum illatum , quod Reipublicæ intulit per carceris effractionem .

156 Dices, ſolere Judices hujuſmodi carcerum effractores punire ; punitio autem culpam ſupponit, ad quam expiandam ordinavit ; ergo reus carceres effringendo peccat , & rem facit illicitam ; cum omnis pęna , ut juſta ſit , culpam ſupponat .

Reſpondetur negando conſequentiam , puniuntur enim carcerum fractores non propter culpam , quàm commiſerunt carcerem effringendo, quia nulla talis extat , ſed ad bonum Reipublicæ ſervandum , & aliis terrorem incutiendum , ne quid ſimile attentent , unde licèt ſine culpa puniantur , non tamen ſine ſufficienti cauſa ; poteſt enim quis juſte puniri alia ex cauſa, quam ex culpa, nempè vel ad bonum publicum melius conſervandum , vel aliorum terrorem , ut conſtat ex 23. regula Juris in 6. quæ ſic habet *Sine culpa , niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus* , ubi ad juſte puniendum non ſolùm aſſignatur culpa, ſed quæcumque alia legittima cauſa,qualis in propoſito ob bonum Reipublicæ ſervandum , & terror aliis incutiendus , ne quid ſimile attentent . Diximus autem hoc reo licere, quando damnatus eſt ad mortem , vel abſciſſionem membri , quia damnatus ad alias pęnas minores non poteſt licitè fugere , ſed tenetur eas exequi , ſi ad executionem condemnetur ſententia ultima , quam appellatione , vel alio remedio juris infirmare non poteſt ; Ità Suarez, Bonacina , Caſpenſis , Amicus , Averſa , & alii communiter . Hoc tamen ultimum nonnulli etiam nimis rigidum , & durum cenſent , unde non putant inſtare talem obligationem in conſcientia ipſi reo , ſed ſolùm incumbere Miniſtris juſtitię , ut cautè cuſtodiant reos damnatos ad tales pęnas , ut ad triremes , vel ad perpetuum carcerem , ne ſinant illos fugere , & ſic pręſertim ſentit Suarez lib. 5 .cap. 10. & Averſa quęſt. 96. ſect. 4. in fine, & mihi quoque mitius , & probabilius videtur .

ARTICULUS QUARTUS.

De lege irritatoria , & quam vim obligandi habeat .

157 Lex irritatoria , ſeù irritans ea vocatur , quę non ſolum prohibet aliquem actum , ſed etiam illum annullat, & caſſat ut dicendo *ſit invalidus , irritus , vel nullius ſit momenti, efficacia, valoris, vel careat robore firmitatis, &c.* Hęc enim eſt communis notio , & deſcriptio legis irritantis ut paſſim docent Doctores in L. *actus legittimi de regulis juris* , & cap. *actus legittimi* Cod. cit. in 6. etenim inter actus humanis legibus dirigibiles aliqui ſunt , qui non ſolum in eſſe phyſico conſiderantur , ſed etiam in quodam eſſe morali , ſub quo dicuntur eſſe validi, & firmi quibuſdam conditionibus ſervatis , alias declarantur nulli , & invalidi , & tales ſunt contractus , qui per conſenſum mutuum contrahentium fiunt,ut emptio,& & venditio , matrimonium , profeſſio religioſa , & ſimiles ; etiam quidam alii actus , qui ex unius tantùm voluntate dependent , ut teſtamentum , votum , pręceptum , & ſimiles . Circa hanc materiam aliquę occurrunt difficultates breviter in pręſenti articulo examinandę .

Prima Difficultas eſt ; An lex humana circa tales actus non ſolùm habeat vim pręcipiendi , aut prohibendi , & puniendi , ut ſupradictum eſt , ſed etiam annullandi, & irritandi, ſtatuendo, ſcilicet, ut illi actus,qui non fiunt quibuſdam ſervatis conditionibus, ut contra ipſius legis formam , ſunt nulli, & invalidi, ut v.g. tale matrimonium , vel teſtamentum ſit nullum , & irritum talibus conditionibus non ſervatis , & ſic de aliis , & dubitatio currit in caſu, quo alioqui ſecluſa lege humana talis actus eſſet per ſe ratus, & validus . Ratio dubitandi eſt , quia hoc videtur contra jus naturę , ſiquidem ſecundum illud aliqui tales contractus validi ſunt, nam vir, & fœmina de jure naturæ facultatem habent matrimonium inter ſe contrahendi, & poſſidens ſua bona facultatem habet ea relinquendi cui magis libuerit ; ergo ſi lex humana ſtatuat,quod in tali caſu,in quo alioqui de jure naturæ valeret, tale teſtamentum, vel matrimonium ſit irritum, & nullum , faceret contra jus naturæ, ad quod lex humana pertingere nequit .

158 Certum tamen eſt , & apud omnes exploratum humanam legem verè talem vim haberi impediendi , & irritandi humanos contractus, & alios ſimiles actus morales, & humanum legiſlatorem ſuis ſubditis non ſolum aliquos actus prohibere poſſe, ſed etiam illos invalidare , & annullare , quando communi bono fuerit expediens. Et ratio eſt, quia talis poteſtas eſt neceſſaria in Republica pro bono ejus regimine , & ità patet ex communi praxi legum, & Principum , tam in gubernatione Civili , quàm in Eccleſiaſtica , & ſic de facto Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de Reformatione matrimonia clandeſtina , hoc eſt , ſine Parocho, & teſtibus celebrata annullavit ; & pariter leges Civiles contractibus minorum , & mulierem , & teſtamentis quaſdam appoſuerunt conditiones, ſine quibus invalida eſſent; nam cùm validitas ſit quidam moralis ſtatus operis ex humanis ordinationibus , ac diſpoſitionibus dependens, utique poteſt legiſlator ad validitatem contractus tales requirere conditiones, quibus deficientibus nullus ſit roboris . Neque id eſt contra jus naturæ , quia leges humanæ contractus irritantes alias jure naturali validum nulli præcepto legis naturalis derogant, ſed tantum permiſſionis ; ſicut in ſuperioribus de jure gentium dicebamus, quo introducta eſt diviſio, & proprietas rerum , ac proinde ſublata eſt communitas, quæ quidem jure naturali præcepto non erat, ſed tantum permiſſa ; ſic pariter in propoſito cùm jus naturæ tales contractus non præcipiat , ſed tantum permittat , ideò lex humana illos annullare poteſt quibuſdam non ſervatis conditionibus bono communi neceſſariis , vel ſaltem expedientibus ; neque id eſt contra jus naturę poſitivè ſicut contra jus naturæ non eſt, quod Princeps vetet id, quod alioqui non erat illicitum , ſed indifferens,aut præcipiat id , quod aliqui debitum non erat .

159 Secunda difficultas eſt , an omnia lex prohibitiva ſit irritatoria, ita ut lex prohibens ſemper irritet actum , quem prohibet.

Digitized by Google

bet. Affirmant nonnulli Juriſtæ ex L. *Non dubium* C. de legibus, ubi decernitur *Ut ea, quæ lege fieri prohibentur, ſi fuerint facta non ſolùm inutilia; ſed pro infectis etiam habeantur, licèt legiſlator fieri prohibuerit tantùm, nec ſpecialiter dixerit inutile debere, eſſe, quod factum eſt*. Undè generali quadam conſtitutione juris Civilis factum eſſe dicunt, ut quicumque actus per alias varias leges prohibentur, licèt per eas non irritentur, tamen irriti ſint ex vi hujus ſingularis legis, & conſtitutionis ad alias leges ſe extendentis. Deinde Gregorius Papa Primus cap. *Imperiali* 25. queſt. 2. prædictæ legis conſtitutionem his verbis approbavit *Imperiali conſtitutione ſancitum eſt, ut ea quæ contra leges fiunt, non ſolùm inutilia, ſed etiam pro infectis habenda ſint*. Et tandem in Regulis juris Canonici in 6. 64. regula eſt hæc. *Quæ contra jus fiunt, debent pro infectis haberi*. Quarè aliqui Canoniſtæ affirmant, non tantùm in jure Civili, ſed etiam in jure Canonico, & Eccleſiaſtico leges ſimpliciter prohibentes habere etiam vim irritantis factum contra illas.

160 Communis tamen, & vera ſententia eſt leges Canonicas prohibentes non per hoc irritare actus, ſi non alio ſufficienti modo irritationem etiam contineant, & declarent. Ità Molina, Suarez, Vaſquez, Salas, Bonacina, Averſa, Arriaga, Lezana, Palaus, & alii paſſim. Ratio eſt, quia de fide eſt aliud eſſe actum eſſe irritum, & aliud eſſe prohibitum; eſt enim de fide certum Sacerdotem degradatum validè conſecrare, cùm tamen id ſit ei omninò prohibitum, & Sacerdotem quoque in mortali conſecrantem validè conſecrare; cùm tamen hoc ei vetitum ſit etiam jure divino, & idem eſt de omni alia injuſta Sacramentorum adminiſtratione; non ergo omnis lex prohibens eo ipſo eſt ſimul irritans, nec ex jure ipſo humano id ullibi ſtatutum legitur, aut expreſſum ab ullo Pontifice. Imò potius expreſſum eſt oppoſitum, ut conſtat ex Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. ubi agens de Matrimoniis Clandeſtinis ante ſe initis definit fuiſſe valida, etiam ſi ſemper fuerint prohibita, eaque Sancta Eccleſia ſemper fuerit deteſtata, & ideo Concilium ibidem pro tempore ſequenti tulit legem irritantem, itaut deinceps talia matrimonia ſint nulla, & irrita. Similiter jure poſitivo, & Canonico prohibita ſunt Clericis, & Religioſis negotia civilia, quæ tamen facta tenent, & pariter habenti votum ſimplex caſtitatis prohibitum eſt Matrimonium, quod etiam tenet ſi illud celebrat, & alia hujuſmodi exempla in Eccleſiaſticis legibus paſſim, habentur, atque ideò extat commune axioma deſumptum ex cap. Ad Apoſtolicam de Regularibus *Multa fieri prohibentur; quæ ſi facta fuerint obtinent roboris firmitatem*.

Imo in rigore loquendo nec etiam in lege Civili oportet dicere ex ſola prohibitione oriri per ſe irritationem, niſi lex ipſa humana id etiam exprimat, ut notat Innocentius in cap. *Si verè* de ſent. ex com. Felinus in cap. 2. de Conſtit. & alii Juriſtæ. Ratio eſt, quia ex natura rei aliud eſt prohibere, & aliud irritare & effectus irritationis non eſt cum prohibitione neceſſario connexus, poteſt enim actus eſſe prohibitus, & peccaminoſus, & adhuc firmus, & validus, ut patet, ex dictis; prohibere enim eſt obligare, ne fiat actus, irritare autem eſt reddere factum caſſum non ergo ex uno poteſt aliud inferri, nec ex ſola prohibitione irritatio, niſi lex ipſa illam ulterius explicet, maximè cùm in materia odioſa verſemur, prohibitio enim actus per ſe loquendo odioſa eſt; & ità quidem de facto ſunt plures actus per leges prohibiti, qui pariter irritari potuiſſent, & tamen irriti non cenſentur, ut conſtat de impedimentis matrimonii tantum obſtantibus ne licitè contrahatur, quæ tamen nec irritant, nec dirimunt contractum. Quarè concludendum eſt verbum *prohibeo* in lege poſitum nullo modo irritare ex ſe, niſi vel aliam legem conſtet ibi fuiſſe mentem legiſlatoris invalidare actum, vel in ipſamet lege ſint talia verba, quę eam irritationem ſignificent.

161 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ ex L. *Non dubium* deductum, plura congerunt Suarez, Vaſquez, Salas, Arriaga, & alii pro illius legis explicatione, ſed breviter dicendum eſt cum communiori eam legem obligare ſolum Provincias Imperii, & illi ſubjectas, non vero Eccleſiaſticos, & Principes, qui non ſunt Imperio ſubjecti; & eam legem etiam ubi viget, non extendit ad leges Canonicas prohibentes, quia Imperatoris non eſt mentem Pontificis declarare, aut ejus leges extendere, & coarctare. Immò addunt Molina, Suarez, Lezana, Bonacina, Averſa, & alii nec etiam ipſa Provincias Imperiales, aut illis ſubjectas obligari ad talem legem, niſi poſt judicis ſententiam, eo quod nimis oneroſa ſit, & gravis.

Ad ſecundum reſpondetur, eo textu, prout in Decretis poſitum eſt, non eſſe talem legem à Pontifice Canonicis adjunctam nihil enim aliud ibi dicitur, quàm quod Imperiali Conſtitutione ſancitum eſt, Unde Gregorius ibi ſolum Conſtitionem illarum narrare voluit, ut quæ contra leges fiunt, ſint inutilia, & pro infectis habeantur, ſed nequaquam id ad leges quoque Canonicas extendere voluit; ſicut nec per hoc fit; ut Eccleſiaſtici legibus Imperatoris ſubdantur.

Ad ultimum variæ ſunt expoſitiones illius regulæ. *Quæ contra jus fiunt, debent pro infectis haberi*, ſed breviter cum Arriaga diſput. 23. ſect. 5. dicendum eſt eam regulam de jure irritante intelligendam eſſe, nam licèt ibi ea limitatio non fiat; ex aliis tamen Canonibus manifeſtè deducitur, in quibus ſæpè dicitur prohibitionem ſecundùm ſe præcisè conſideratam non irritare, juxta ergo hanc doctrinam debet illa regula intelligi, & limitari.

Dices, leges Canonicæ prohibendo matrimonia inter certos gradus conſanguinitatis, & affinitatis, ea faciunt invalida; ergo prohibitio ſola actum irritat.

Reſpondeo in eis legibus, ſi irritantes etiam ſint, alia verba quoque addi, quæ id ſufficienter oſtendant, vel certè ex aliis variis legibus ſufficienter colligi mentem legiſlatoris in eis fuiſſe abſolutè irritare, ut magis mox explicabitur; quando autem nec ex verbis, nec ex aliis legibus quidquam inferatur, tunc planè prohibitio ad irritationem non extenditur, nec neceſſariò illam inducit.

162 Tertia Difficultas eſt; undè colligi poſſit legem prohibentem velle etiam ſimul irritare, de qua re plures aſſignat regulas Vaſquez diſp. 164. cap. 3. quas ſingulas accuratè examinat Arriaga diſput. 23. ſect. 6. Sed breviter Dicendum eſt cum communiori duobus præſertim modis dignoſci poſſe legem prohibentem velle etiam ſimul irritare actum prohibitum; primò quando verbis expreſſis injungit, & exprimit irritationem, ut v. g. dicendo, actus ſit nullus, ſit irritus, ſit invalidus, ſit nullius roboris, vel ſub aliis æquivalentibus dicendi modis mentem legiſlatoris ſatis indicantibus, ut notat Averſa quæſt. 96. art. 5. dicendo v. g. in impedimento aliquo matrimonii, debere eos, qui ſic contraxerint, ſeparari, poſſe ad alia vota tranſire, prolem eorum fore illegitimam, & ſimilia, quæ planè denotant, mentem legiſlatoris eſſe, ut illud non ſit verum, ac validum matrimonium. Item quando dicit, beneficium, vel officium tali perſonæ, vel tali modo collatum, adhuc vacare, poſſe liberè ab aliis impetrari; ſic enim planè indicat legiſlatoris collationem illam eſſe nullam, & irritam. Et ſic de aliis hujuſmodi dicendi modis, & formulis mentem legiſlatoris ſufficienter exprimentibus.

Alio etiam modo lex prohibens dignoſcitur velle etiã ſimul irritare actum prohibitum, quando nimirum preſcribit formam eſſentialem, vel ſubſtantialem, qua fieri debet certus actus, vel contractus, tunc enim per omiſſionem talis formæ redditur actus nullus, & irritus, quemadmodum enim in naturalibus res ſine forma ſubſtantiali non ſubſiſtit, ſic neque in moralibus ſubſiſtet actus, vel contractus deficiente eo, quod præſcribitur, ut forma ſubſtantialis ipſius, undè pluribus juribus quidam actus, & contractus nulli declarantur, & irriti ob non ſervatam formã ſubſtantialem, ut in forma faciendi teſtamentum cum tanto numero teſtium, in forma eligendi cum tanto ſuffragiorum numero, & per vota ſecreta, & aliis hujuſmodi. Dixi autem; quando lex præſcribit formam eſſentialem, & ſubſtantialem, qua fieri debet certus actus, vel contractus, quia interdum injunguntur quædam accidentales circumſtantiæ, quæ non ſunt de ſubſtantia actus moralis; ſed dici poſſunt ſpectare ad quamdam formam, & ſolemnitatem accidentalem, quod manifeſto exemplo de Matrimonio Lezana declarat diſp. 8. quæſt. 1. nam Conc. Trid. ſeſſ. 24. ſtatuit Matrimonium celebrari debere coram Parocho, & teſtibus, præmiſſis denunciationibus, & aliis ſolemnitatibus, & quia præſentia Parochi, & teſtium ponitur pro forma ſubſtantiali, ideò ob ejus defectum matrimonium eſt nullum; deficientibus autem denunciationibus, ſeu aliis ſolemnitatibus non erit nullum, ſed ſolum illicitum, quia hęc ponuntur ſolum pro forma accidentali. Ad diſcernendum vero in univerſum, quandonam forma, & ſolemnitas præſcripta ſit ſubſtantialis, vel tantum accidentalis, non poteſt certa univerſali regula definiri, ſed de verbis legis, & ex qualitate, ac inſtitutione ipſa rei dijudicandum eſt. Hæc tamen regula præſertim communiter aſſignari ſolet, ut quãdo lex poſt formam poſitam addit, *Et aliter fieri non poſſit*, vel *Non poteſt aliter*, vel *Nemo poſſit aliter* eo ipſo requirat illam formam, tamquam ſubſtantialem, & eſſentialem, quandoquidem dicit *Sine ea non poſſe eſſe actum*, ſi enim ſine ea validus eſſe poſſet; ergo ſine ea abſolutè poteſt eſſe, cujus oppoſitum ſupponit ibi legiſlator. Hanc tamẽ communem regulam quoque ait Arriaga loc. cit. num. 69. gravem pati difficultatem, quia verbum *non poteſt* ſæpiſſimè uſurpatur etiam in rebus moralibus pro impotentia faciendi licitè etiam ſi ſit potentia faciendi validè, ſic paſſim dicimus, non poteſt celebrari ſine paramentis, ſine patena, ſine calice, ideſt, non licitè, undè ſolet dici, id ſimpliciter non poſſumus, quod

Digitized by Google

quod licitè non poſſumus. Hinc omninò putat verba illa eſſe ſatis dubia, niſi aliunde de intentione legislatoris conſtet, & cum irritatio ſit actus odioſus, ſatis probabile putat, ex eo ſolo verbo *Non poſſit* ſimpliciter, & abſolute poſito non colligi ſufficienter invaliditatem actus; & hinc eſt, quod in ſingulis legibus, & caſibus, ubi dubium aliquod occurritur, ſolet à Doctoribus examinari, & ex verbis legis, ac ex qualitate, ac inſtitutione ipſa rei interpretari.

163 Quarta Difficultas eſt, an ejuſmodi leges irritantes obligent in conſcientia ad non faciendos actus illos ſic irritatos. Pro cujus ſolutione diſtinguendum eſt cum Suarez, Arriaga, & aliis; aliquæ enim ſunt leges irritantes ſimul, & prohibentes actus, & hæ utique obligant in conſcientia ad non ponendum actum illum, quando enim lex ipſa utitur verbo; *Prohibeo, veto, præcipio, ne talis res fiat ſine tali, vel tali conditione, &c. Volo, ut ſic facta non teneat*, eo ipſo non ſolum actionem irritat, ſed etiam directam inducit obligationem illam non faciendi, itaut qui eam fecerit, & invalide faciat, & contra legem peccet. In quo etiam puncto advertendum eſt, quod quamvis lex irritatoria habentes ignorantiam ipſius invincibilem non obliget, quia cum hæc voluntarium tollat, tollit etiam peccatum, & à culpa excuſat. Quando tamen eſt ſufficienter promulgata habet ſuum effectum reſcindendi, & annullandi contractus, vel actus contra ipſam celebratos etiam ante ipſius notitiam, ut notant Scotus, Reginaldus, Azorius, Bonacina, Lezana, & alii paſſim, & ratio eſt, quia reſciſſio, ſeù annullatio actus, vel contractus non eſt pœna, ac per conſequens non poteſt procedere ex aliqua culpa, ſiquidem ad invaliditatem non requiritur culpa ex parte contrahentis; ſed eſt effectus quidam poteſtatis Principis, quam habet ſuper contractus ſuorum ſubditorum, & ità etiam ignorantes ligat.

Aliæ verò ſunt leges, quæ non prohibent, ſed tantum præſcribunt conditiones quaſdam neceſſarias ad valorem actus, vel contractus, & tales leges per ſe non obligant in conſcientia directè illum actum omittendum, ſed præciſè, ut non reputetur validus, ſi fiat; ſic v.g. lex præſcribens formam, qua teſtamentum condi debet, non obligat ſimpliciter, & abſolutè, ne homo ſine illa forma teſtetur, ſed ſolùm quod ſi ità teſtatur, nullum ſit teſtamentum; ſicut enim poteſt homo pro ſuo libitu nullum facere teſtamentum, ità poteſt facere ſine forma præſcripta, etiamſi ſciat ſic factum fore nullum; talis etiam eſt lex irritans contractus minorum, non enim propterea illis eſt illicitum facere. Notanter autem diximus leges hujus ſecundi generis per ſe non prohibere actum, nec obligare in conſcientia hominem ad illum non faciendum; quia ut notavit Arriaga l.c. per accidens aliquando indè ſequetur eos actus eſſe abſolutè malos, qui ſuppoſita nullitate eorum cenſentur moraliter mali; id autem in tali caſu ex lege poſitiva non proveniet, quia ſupponimus illam non prohibere actionem, ſed ex alio naturali principio, quod ſcilicet, irreverentia aliqua ſit in tali actione inaniter facta, cujuſmodi ſunt actiones Sacramentales; eſt enim irreverentia magna tentare facere Sacramentum ſine conditionibus, requiſitis, ut Baptiſmum adminiſtrare ſine intentione, aut non in aqua naturali, ſed in alia non ſufficienti.

164 Quinta tandem difficultas eſt, quandonam lex irritatoria ſuum ſortiatur effectum, & quidem in primis certum eſt, ut docent Suarez, Salas, Lezana, Palaus, Monteſinos, & alii paſſim, legem irritantem poſſe ſuum ſortiri effectum antè Judicis ſententiam, quia legislator poteſtatem habet id faciendi, & lex ſæpius ità ſonat, & ſtylus Curiæ id ſequitur, dum agitur de electionibus, profeſſionibus, beneficiorum proviſionibus, & ſimilibus. Attamen, ut notat Lezana diſp.8.cit.q.2. in fine, ad benè dignoſcendum, quandonam lex irritans ſum ſortiatur effectum maximè attendenda ſunt verba ipſius legis; aliquando enim ſolùm loquitur de irritatione facienda media Judicis ſententia, & tunc illa eſt expectanda; aliquando ſolùm pro foro externo, & tunc etiam requiretur Judicis ſententia; aliquando etiam verbis univerſaliſſimis utitur, vel in habilitantibus perſonas ad tales actus, vel contractus, & tunc ante omnem ſententiam ſuum habebit effectum.

165 Præcipua tamen difficultas eſt, an lex irritans fundata in præſumptione ſuum ſortiatur effectum, quando præſumptio non ſubſiſtit; prohibetur v.g. contractus minorum, quia præſupponuntur facilè decipi poſſe, quæritur an hic, & nunc quando reipſa non decipiuntur, contractus ille ſit validus. Aliqui dixerunt leges in præſumptione fundatas non ſortiri effectum, nec in conſcientia obligare, quando præſumptio falſa, & de oppoſita veritate conſtat, & ratio eſt, quia hujuſmodi leges non obligant, niſi ex præſuppoſita præſumptione fraudis, vel violentiæ; ergo ceſſante fraude, & violentia non obligant; ex quo infertur hæredem ex teſtamento minus ſolemni poſſe tuta conſcientia accipere, & retinere hæreditatem, quando illi conſtat nullam fraudem, aut violentiam interveniſſe; ità docet Covar. cum aliis pluribus Juriſtis in c. *Cùm eſſes* de Teſtamentis. Alii verò, ut Antonius Gomez, Burgos de Paz, Suarez, & alii à Salas relati diſp.16. ſect.7. cenſent nullam leggem irritantem in præſumptione fundari, ſed in certa ſcientia, dicunt enim eas non fundari in eo, quod præſumant fore hic, & nunc fraudem, ſed in eo quod præſumant eſſe periculum fraudis, licet autem certum non ſit fore fraudem, tamen eſſe periculum illius videtur omninò certum, ergo non fundantur tales leges in præſumptione, ſed in certa ſcientia, undè inferunt omnes tales leges ſemper ſuum ſortiri effectum, quem abſolutè intendunt, quia ſemper habent fundamentum, cui innituntur, ſcilicet, periculum fraudis; Confirmat hoc Vaſquez diſp.167.c.3. quia hæ leges non fundantur in præſumptione particularium caſuum, quaſi cenſeat legislatori in hoc, & illo eſſe periculum, ſed in periculo, quod ordinariè, & per ſe ſolet intervenire, & ut in pluribus, hoc autem ſemper manet; ergo ſemper obligabunt, & ſuum ſortientur effectum. Quod etiam ex eo confirmari poteſt, quia legis ratione in uno, aut altero caſu ceſſante, non ob id legis obligatio ceſſat; ergo dicendum eſt ſemper irritationem ſequi ex lege, etiamſi in hoc, aut in illo caſu non præſumatur illud malum, quia ſaltem periculum præſumitur ex eo, quod ordinariè, & regulariter evenit.

166 Alii tandem media gradiùtur via hac diſtinctione utentes ad conciliandas opiniones relatas, quod duplex eſt præſumptio; Una, quando legislator aliquid mali eventurum præſumit, non quidem in quovis caſu particulari, ſed regulariter, & frequenter, niſi ipſa lex impediat, & ad illum impediendum generalem ſtatuit legem, qua omnes obligare intendit; & lex quæ in tali præſumptione fundatur, ſemper obligat, quamdiù præſumptio, ut plurimum, vera eſt, tametſi deficiat in hoc, vel illo caſu particulari; tamdiù enim viget lex quamdiù viget ratio legis; at ratio legis eſt, præſumptio eventuri mali, non quidem in ſingulis caſibus, ſed ut plurimum, ergo quamdiù præſumi poteſt aliquod malum frequenter eventurum, tamdiù urget lex. Et in hoc ſenſu dicunt veram eſſe ſecundam opinionem relatam, & intelligi debere illud vulgare dictum, ceſſante ratione legis in aliquo caſu ſingulari, non ceſſat ejus diſpoſitio, ſi ratio legis in univerſum non ceſſet. Altera præſumptio eſt, quando legislator etiam in quovis caſu ſingulari aliquid ſuſpicatur, & talem præſumptionem dicunt habuiſſe Pontificem in cap. *Veniens* cap. *Is qui fidem* de ſponſalibus, ubi ſtatuit ſponſalia de futuro per copulam carnalem ſubſecutam tranſire in matrimonium, non quod illa copula ad matrimonium conſtituendum ſufficiat ſine novo conſenſu, ſed quia Pontifex præſumit ſponſos in tali caſu ſemper habere conſenſum de præſenti, ne cogatur præſumere eos mortaliter peccare. Quando igitur lex in tali præſumptione fundatur, dicunt non obligare in conſcientia, ſi præſumptio eſt falſa, & in hoc ſenſu ajunt primam opinionem eſſe admittendam, & illud axioma intelligendum, quod lex fundata in præſumptione non obligat in conſcientia, quando præſumptio falſa eſt. Undè ſi ſponſus ad ſponſam accedat ſine affectu maritali, poteſt quidem in externo foro cogi, ut cum illa habitet, quia præſumitur acceſſiſſe animo conjugali, & conſummandi matrimonium, ſi tamen poſteà aliam ducat, tenetur in conſcientiam poſteriorem retinere, & priorem relinquere; ità diſcurrit Becanus cum aliis tr.3. c.6. qu.9. qui dicendi modus probabilior videtur, & aptus ad duas relatas opiniones conciliandas.

ARTICULUS QUINTUS.

Quomodo lex obliget ad ſui ſatisfactionem, & impletionem, ſeù quibus modis legi ſatisfieri poſſit.

167 PRimò dicendum eſt, ut aliquis legi negativæ ſatisfaciat, qua nimirum aliquis actus prohibetur ver.gr. legi non furandi, vel non mœchandi, non requiri aliquem actum, ſeù intentionem ſatisfaciendi legi. Hæc eſt communis apud omnes Theologos, & ratio eſt, quia ad ſatisfaciendum legi negativæ, præceptumque negativum implendum ſufficit ſola actus omiſſio, hæc enim ſola per illam intimatur v.g. non furari, non occidere; non ergo eſt neceſſarius aliquis actus; quod ſi præcepta negativa pro eorum impletione nullam requirunt actionem, neque etiam aliqua intentio neceſſaria erit, hæc enim quoque eſt actus voluntatis; omnia ergo præcepta negativa abſque ulla intentione, & voluntate impleri poſſunt, nam eo ipſo, quod quis furtum non committit, vel homicidium, proculdubio implet præceptum non furandi, & non occidendi. Hoc autem totum intelligitur de ſatisfactione, & impletione præcepti quoad ſubſtantiam, quia ad ſatisfaciendum tali legi quoad modum virtutis, vel meriti, aliqua intentio requiritur

Digitized by Google

ut dictum eſt lib. 1. diſp. de Actibus Humanis, & lib. 3. diſp. de Marito.

168 Secundo dicendum eſt, ad ſatisfaciendum legi affirmativæ, & præceptum poſitivum implendum, requiri aliquem actum, ſcilicet, illum, qui pręcipitur, v.g. auditionem Miſsæ, & aliquam intentionem ſatisfaciendi per illum actum. Hæc etiam eſt communis inter Doctores, & ratio eſt obvia, quia lex affirmativa præcipit actum, ergo ſine actu adimpleri non poteſt, & rurſus præcipit actum humano modo efficiendum; ergo aliquam requirit intentionem pro ejus impletione, actus ſiquidem humanus; aut humano modo efficiendus requirit intentionem ſaltem faciendi illum, quia debet eſſe actus liber, & voluntarius: fatentur tamen omnes non requiri voluntatem expreſſam ſatisfaciendi præcepto, ſeu legi, ſed ſufficere voluntatem virtualem. Ex quo infertur quod ſi quis Miſſæ ſacrificio adeſſet coactus, & contra voluntatem, præceptum audiendi ſacrum non impleret, quia præceptum affirmativum impleri nequit, quin opus præceptum efficiatur ut dictum eſt, at præceptum non eſt illi impoſitum de opera aliquo neceſſario, ſed de opere libero, quod in ſua poteſtate ſitum eſt; ergo aliquis efficiendo opus, quod omittere nequit, præceptum non implet. Hoc tamen limitant Bonacina, Caſpęnſis, & alii, ſi coactio libertatem non tollat, ſed illam tantùm minuat, ut contingit, quando procedit ex metu in quo caſu dicunt adhuc præcepto ſatisfieri, quia illa actio adhuc cenſetur ſimpliciter libera, & voluntaria, & ſolum ſecundum quid involuntaria, ut patet de proiiciente merces in mari ex metu naufragii. Qua ratione affirmant pueros ſatisfacere pręcepto audiendi ſacrum, quamvis audire nollent niſi parentum, verbera vel Magiſtri timerent, quia metus quamvis gravis ſit, adimpletioni pręcepti non obſtat.

169 Tertiò dicendum eſt, ad impletionem pręcepti, ſeù legis affirmativę non neceſſario requiri, quod talis actus ſit formaliter bonus, ſed ſufficere quod ſit materialiter bonus, quia eſt circa rem intimatam per legem, etiamſi ſit formaliter malus propter malam circumſtantiam v. g. finis; undè qui ſe ad audiendum ſacrum conferret ductus libidine videndi fœminam, adhuc cum hac prava intentione aſſiſtendo miſſę pręceptum impleret, quia hęc prava intentio adjuncta voluntate implendi pręceptum non eſt contraria adimpletioni pręcepti. Hęc etiam eſt communis inter Theologos, & ratio eſt, quia lex, & pręceptum humanum imperat ſolum ſubſtantiam actu non vero modum, modus enim & finis pręcepti non cadit ſub pręcepto, ut eſt commune Theologorum axioma; cùm ergo modus non ſit neceſſarius ad ſubſtantiam actus pręcepti, & ſit extrinſecus illi, ſufficit, quod ille actus ſit ſubſtantialiter bonus, & voluntarie factus ad præceptum implendum; ergo qui ſe ad audiendum ſacrum confert ex intentione, & libidine aſpiciendi fœminam, ſi adhuc attentionem habeat requiſitam, quantumvis ex alia parte ob pravam illam intentionem mortaliter peccet, præceptum implet quoad ſubſtantiam, licèt non quoad modum, qui ſub præcepto non cadit. Ità Almainus, Azorius, Suarez, Sanchez, Bonacina, Palaus, Lezana, Caſpenſis, Hacquetus, & alii paſſim.

Dices, omne præceptum eſt de opere bono; ergo non poteſt ei ſatisfieri per opus malum, quia opus malum non eſt pręceptum.

Reſpondetur omne præceptum ſemper eſſe de opere bono quoad ſubſtantiam, & ex objecto, non tamen opus eſſe, quod ſit bonum etiam ex circumſtantiis, & quoad modum virtutis, quia modus, & finis præcepti humani ſub præcepto non cadit, unde lautè comedes in die jejunii, dummodo ſervet formam jejunii ab Eccleſia ſtatutam, implet jejunii præceptum, quamvis non ſervet finem ejus extrinſecum, qui eſt carnis maceratio; & ſic in propoſito auditio ſacri ob pravum finem eſt vitioſum opus extrinſecè ſolum, non autem intrinſecè & ex objecto; vitium autem extrinſecum ex fine, vel alia circumſtantia adjuncta bonitatem ſubſtantialem actus non tollit, atque ideò adimpletioni pręcepti non obſtat. Adhuc tamen fatendum eſt, quod quando lex humana ſolùm determinat tempus, aut modum implendi naturalem legem, aut divinam, nec novam materiam pręcipit, tunc requirit actum virtuoſo modo factum, & actum bonum non tantum quoad ſubſtantiam, ſed etiam quoad circumſtantias pro ejus impletione. Ratio eſt, quia in tali caſu lex humana habet pro materia obſervantiam legis naturalis, aut divinę; ergo ut impleatur requirit actum undique bonum. Conſequentia probatur, quia in tali caſu lex humana non impletur, niſi impleatur etiam naturalis, vel divina; cum ergo hęc impleri nequeat, niſi per actus undique bonos, quia lex naturalis, vel divina etiam ad actus internos obligat, & ad operandum cum ordine ad ultimum finem proportionato, conſequenter etiam lex humana in tali caſu impleri non poterit niſi per actum bonum tàm materialiter, quam formaliter.

170 Quartò dicendum eſt, unico actu pluribus pręceptis ſatisfieri poſſe, quoties Superior concedit, ut eodem actu pluribus præceptis ſatisfiat; undè ille, cui à Confeſſario impoſitum eſt pro pœnitentia, ut per menſem ſingulis diebus ſacro adſiſtat, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, & præcepto Confeſſarii unicam miſſam audiendo in diebus feſtis. Ità Medina, Sanchez, Suarez, Salas, Bonacina, & alii Doctores communiter. Et ratio eſt, quia obligatio legis pendet à mente legiſlatoris, ipſiuſque voluntatem non excedit; ſi ergo legiſlator unico actu intendit, & permittit pluribus ſimul ſatisfieri præceptis, opus eſt dicere unico actu pluribus præceptis ſatisfieri.

Dices pluribus debitis juſtitiæ commutativæ unica ſolutione ſatisfieri nequit; ergo nec unico actu pluribus debitis legalibus, ſeu præceptis ſatisfieri poteſt. Negatur conſequentia, & ratio diſparitatis eſt, quia juſtitia commutativa reſpicit æqualitatem rei ad rem, quæ unica ſolutione ſalvari nequit in pluribus, & diverſis debitis; in debitis vero legalibus mens, & intentio legiſlatoris attenditur, quæ in unum, idemque opus ferri poteſt, ità Doctores cit.

171 Sed difficultas eſt, an neceſſarium ſit ad impletionem præcepti non habere voluntatem expreſſam non ſatisfaciendi ipſi. Certum enim eſt ad præceptum implendum ſufficere voluntatem audiendi, v. g. ſacrum, etiamſi formaliter non ſit ſub intentione implendi, nam qui non excludit cenſetur virtualiter includere intentionem implendi præceptum in ea ipſa voluntate, qua vult efficere actum, qui præcipitur; undè qui manè ſacrum audivit ex devotione non exiſtimans eſſe diem feſtum, licet poſteà id ſciat, non aliam Miſſam audire tenetur, ſed ſolum ſacrum jam auditum applicare pro ſatisfactione præcepti poſteà noti, & ratio à priori eſt, quia ſcientia præcepti, aut intentio illud adimplendi neceſſaria non eſt ad ejus impletionem; ſed ſatis eſt, ſi opus fiat ſcienter, & ex deliberatione tempore, & loco, quo præcipitur. Difficultas ergo eſt, an ad ſatisfaciendum præcepto opus ſit non habere voluntatem expreſſam non ſatisfaciendi ipſi in ipſa actus præcepti executione, ut v. g. ſi quis ex devotione ſacrum audiat die feſto, & habeat hunc actum formalem, nolo hac miſſa implere præceptum, & in ea voluntate perſiſtat, an præceptum impleat. Plures affirmant facientem opus præceptum cum intentione non implendi præceptum per illud opus adhuc præcepto ſatisfacere. Ratio eſt quia Superior non præcipit opus fieri intentione implendi præceptum, vel abſque intentione non adimplendi præceptum, ſed ſimpliciter præcipit tale opus ergo qui tale opus præceptum facit, ſufficienter præceptum adimplet, quamvis illud faciat intentione non adimplendi præceptum, ità Hęnriquez, Suarez, Sanchez, Leſſius, Valentia, Bonacina, Hacquetus, & alii.

172 Alii negant in tali caſu præcepto ſatisfieri, & dicunt neceſſe eſſe, ut cum voluntate audiendi ſacrum non conjugatur voluntas formalis contraria præcepto, ſeu non ſatisfaciendi ipſi, quia tunc re vera per illum actum hoc modo exercitum non impletur præceptum, ſiquidem nullo modo obediretur illi, & ratio eſt, quoniam non obſtante executione operis præcepti audiens Miſſam ſimpliciter haberet voluntatem non implendi præceptum. Ità Navarrus, Azorius, Medina, Ledeſma, Caſpenſis, & plures alii. Hic tamen caſus, de quo adeo acriter diſſerunt Doctores citati, mihi implicare videtur, quia executio operis præcepti neceſſario fert ſecum adimpletionem præcepti ergo implicat velle tale opus præceptum exequi cum intentione expreſſa nolendi præcepto ſatisfacere, unde ſicut nequit quis velle cibum ſumere cum intentione expreſſa nolendi ſe alere, quia cibi ſumptio neceſſario fert ſecum vitæ alimentum; ità in propoſito nequit quis velle opus præceptum exequi cum intentione expreſſa nolendi præcepto ſatisfacere; quia operis præcepti executio ſecum fert neceſſario, & habet annexam præcepti impletionem.

173 Quintò tandem dicendum eſt; etiam eodem tempore per diverſos actus pluribus præceptis ſatisfieri poſſe, quando unus actus alium non impedit, unde tempore Miſſæ recitando quis horas Canonicas, & præcepto Miſſæ, & præcepto divini officii ſimul ſatisfacere poteſt, nam eodem tempore diverſos actus præceptos præſtat, quorum unus alium non impedit. Ità Doctores omnes ſupracitati, & ratio eſt, quia qui facit id, quod lege, vel præcepto præſcribitur, legi ſatisfacere dicitur, & legem adimplere, ſed poſſumus eodem tempore facere quod leges diverſæ, vel diverſa præcepta præſcribant, cùm in præceptis, & legibus diverſitas temporum non præſcribatur; ergo poſſumus eodem tempore pluribus præceptis per diverſos actus ſatisfacere, quoties unus actus alium non impedit, quæ limitatio apponitur, quia ſi unus actus exercitium alterius impediret, tunc utique certum eſt eodem tempore non poſſe per illos actus diverſos pluribus ſatisfieri præceptis.

QU.E-

Digitized by Google

QUÆSTIO SEXTA.

De Ceſſatione, ſeu mutatione legis humanæ.

174 CErtum, & exploratum eſt apud omnes leges humanas non eſſe per ſe immutabiles, quinimò verè auferri poſſe, & abrogari, ac interdum utiliter, & convenienter ità fieri, fieri enim poteſt, ut populorum mores ità mutentur, ut ea quæ priùs ſalutaria, erât, atque proficua, evadant curſu temporis inutilia, aut nimis dura, & ardua, & interdum etiam noxia, in quo autem ſenſu dici ſoleat perpetuitas eſſe de ratione legis jam ſupra explicatum eſt q. 1. hujus diſp. ar. 2. nu. 14. ità nimirum, ut ab initio non feratur ad certum tempus dumtaxat, & non debeat ipſo facto ceſſare per mortem legislatoris; quin potius duret quamdiù non abrogetur, in quo à ſimplici præcepto diſtinguitur, ut ibi declaratum eſt, & quia ceſſatio, & mutatio legis humanæ multis variiſque modis contingere poteſt, de his omnibus, & ſingulis breviter in hac quæſtione diſcurrendum eſt, & quibus modis ceſſare poſſit obligatio ſervandæ legis humanæ.

ARTICULUS PRIMUS.

An, & quomodo lex ceſſet per ejus abrogationem.

175. PRimò dicendum eſt, obligationem ſervandi leges humanas ceſſare poſſe per earum abrogationem, ac proindè legem ipſam humanam aliquando abrogari poſſe ob cauſas aliquas juſtas, & rationabiles. Eſt communis, & conſtans tàm Theologorum, quàm Juriſtarum ſententia, quam docuit D. Aug. l. 1. de lib. arb. c. 6. ubi ſolam legem æternam, ſub qua etiam naturalem comprehendit, per quam nobis ęterna intimatur, ait eſſe immutabilem, ità etiã docuit Innocentius in Concil. Lateranenſi generali, ubi ait, quod *non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim cum urgens neceſſitas, vel evidens utilitas id expoſcit, quoniam ipſe Deus ex his quæ veteri teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutavit in novo*, & hoc idem ſuadet ratio, quia de ratione legis poſitivæ eſt univerſaliter loquendo, ut ex libera voluntate ſuperioris ſtatuatur ad differentiam legis naturalis; ac æternæ; ergo ſicut ab initio poterat non ferri, ità poſteà auferri poterit juſtis de cauſis, & hoc dependebit à voluntate libera Superioris, & ità notavit Ariſt. l. 2. Polit. c. 6. & Plato in Dialogo 6. de legibus, & habetur in jure ipſo Civili L. unica C. de Caducit. tollenda, & in jure Canonico c. 2. d. 14. Abrogatio autem alicujus legis dupliciter fieri poteſt; uno modo tollendo obligationem illius, & nullam aliam imponendo, ſecundo modo, alia lege contraria obligationem inducente ad contrarium actum, vel ad abſtinendum ab eo, qui imperatus erat per priorem legem. Poteſt etiam obligatio legis tolli, vel per abrogationem, vel ſolum per derogationem, per abrogationem ceſſat ſimpliciter, per derogationem vero ſolum ſæcundùm quid, abrogare enim eſt, poſtquam vim obligandi lex obtinuit, in univerſum tollere, derogare verò eſt illam, non in totum, ſed in partem tollere. Et hoc etiam eſſe de mente Scoti oſtendit Vulpes noſter diſp. 8. ar. 1. ex pluribus locis, ubi ait omnes leges poſitivas humanas habentes rectitudinem à ſolo probabili judicio legislatoris, & firmitatem à ſolo decreto ſuæ voluntatis ſimpliciter mutabiles eſſe, & abrogari poſſe.

176 Secundo Dicendum eſt, legem humanam abrogari poſſe ab eo, qui poteſtatem habet legislativam. Hæc etiam eſt communis apud Theologos, & Juriſtas. Ratio eſt, quia legis abrogatio eſt actus poteſtatis legislativæ, eſt enim actus juriſdictionis pertinèns ad regulandam communitatem, ergo non poteſt eſſe, niſi à poteſtate legislativa proportionata. Atque ità Princeps qui legem tulit, eam poteſt revocare, & abrogare, eadem enim poteſtas, quæ ad ferendam legem requiritur, ſufficit quoque ad illam abrogandam, eſt enim regula Juris, quod *res omnis per quaſcumque cauſas naſcitur per eaſdem diſſolvi poteſt*. Hoc etiam ab ejus ſucceſſore fieri poteſt, cum tanta ſit poteſtas ſucceſſoris, quanta illius, qui anteà legem tulit; ſicut ergo poteſt ille legem a ſe latam revocare, ſic poterit & iſte, & cum par in parem imperium non habeat, non poteſt iſte ab illo valide impediri, ne legem ab eo latam revocet. Denique poteſt Superior inferioris legem abrogare, ſicut enim inferior ſubditur ſuperiori, ità quoque ejus poteſtas, & per quamdam eminentiam poteſt quidquid inferior; quare ſicut iſte legem à ſe latam revocare poteſt, ſic etiam ejus ſuperior poterit, & hoc quidem poſtulat rectus gubernationis ordo, ut inferior ſit perfectè Superiori ſubjectus, alioqui Superiori præcipienti poſſet inferior impunè non obedire, undè poſſet inter eos juſtum belli intercedere, cum unuſquiſque à naturà Jus habeat ſe, ſuaque jura defendendi.

177 Tertiò dicendum eſt; nullum inferiorem poſſe legem Superioris abrogare, niſi ab ipſo poteſtatem habeat. Hæc etiam eſt communis in Scolis, & habetur in Clementina. *Ne Romanus Pontifeus*, ubi à Clemente Quinto decernitur legem Superioris non poſſe per inferiorem abrogari, corrigi, aut mutari. Et ratio de ſe eſt evidens, quia inferior nullum jus, aut poteſtatem habet in Superiorem, ejuſque conſtitutiones, & leges, ut conſtat ex ipſis terminis Superioris, & inferioris, ſi enim inferior à ſe poteſtatem haberet tollendi, & abrogandi leges Superioris, jam non eſſet inferior, ſed potiùs ſuperior illo; tantùm ergo lex ab eo revocari poterit, qui legem illam tulit, vel ab ejus ſucceſſore, qui cum legislatore eamdem habet poteſtatem.

Confirmatur, quia ut infrà dicemus, nullus ſubditus, aut Miniſter inferior poteſt propriè loquendo in leges Superioris diſpenſare, niſi ex commiſſione, vel conſenſu Superioris expreſſa, vel tacita; ergo multò minus illam abrogare poterit, quia diſpenſare eſt tollere vim legis ex parte, & reſpectu hujus perſonæ; ſed abrogare eſt vim legis totaliter tollere, & reſpectu omnium.

Eſt tamen difficultas, an poſſit inferior legem à ſe conditam & à Superiore confirmatam abrogare abſque Superioris beneplacito. Affirmant plures Theologi, & Juriſtæ cum Bartolo in L. *Omnes populi*, ff. de Juſtitia, & Jure, eò quod confirmatio Principis vim habebat ſolum inquantum voluerat, & petierat inferior Magiſtratus legem condens; ergo per eam revocationem eò ipſo ceſſat Principis confirmatio, quia talis confirmatio ſupponit legem, cui tribuit robur, nec illam extrahit à ſuo ordine, ſed in ſuo ſtatu relinquit, intra quem illam roborat, atque ideò remanet intrà ſphæram poteſtatis legislativæ, à qua emanavit, & conſequenter eam abrogare poterit. Negat plures alii Theologi, & Juriſtæ cum Baldo in *L. Omnium* C. de Teſtamentis, eo quod illa lex per confirmationem Principis facta eſt, veluti propria ejus, ac ſi ab eo lata fuiſſet, undè non poterit abſque ejus auctoritate poſteà revocari. Alii tandem Doctores apud Averſam q. 97. ſect. 1. media gradiuntur via utentes diſtinctione, & dicentes, quod ſi inferior Magiſtratus habebat per ſe auctoritatem legem ſtatuendi, & ſolum ad majorem quamdam ſolemnitatem à Principe confirmationem petiit, tunc poſſe ex ſe poſteà eam abrogare. Si autem non habebat per ſe auctoritatem, ſed Principis confirmatione indigebat, tamquam eſſentiali, & neceſſaria, tunc non poſſe per ſe abrogare legem confirmatam. Ait tamen Averſa l. c. rem hanc multum pendere ex modo ſubordinationis ipſius Magiſtratus ad Principem, & ex modo confirmationis expreſſo per verba Principis; poteſt enim eſſe, ut Magiſtratus ab initiò acceperit poteſtatem à Principe, non ſolum condendi, ſed etiam tollendi ſuas leges, quamvis à Principe confirmatas, & tunc ſine dubio liberè poteſt aliquam ex his legibus revocare. Aut poteſt eſſe ut magiſtratus acceperit tantum poteſtatem condendi leges, non autem auferendi poſt obtentam earum confirmationem à Principe, & tunc plane id non poterit; ſimiliter in verbis Confirmationis poteſt eſſe aliqua particula denotans, ut ea lex immutari non poſſit, ut eam relinquens in arbitrio inferioris Magiſtratus. Ubi autem neutra pars, ſivè in modo ſubordinationis, ſivè in modo confirmationis fuerit ſatis expreſſa, concludit Averſa multum valere adductam regulam, quod dùm confirmatio legis ſolum ob majorem ſolemnitatem, & non ex indigentia fuerit obtenta, poſſit lex liberè revocari ab eo, qui eum condidit, dum verò fuerit obtenta ex indigentià, indigeat etiam poſteà revocatio, ut approbetur à Principe.

178 Quarto dicendum eſt, legem abrogari non debere ex mero Principis arbitrio abſque juſta, & rationabili cauſa, nec auferri debere, vel mutari, niſi ex neceſſitate, vel magna Reipublicæ utilitate. Hæc etiam eſt communis apud Theologos, & Juriſtas, & habetur in jure Civili L. 2. ff. de Conſtit. Princip. & in jure Canonico cap. *Alma Mater*, de ſent. excom. in 6. & probat efficaciter Ariſt. l. c. 2. Polit. cap. 6. circa finem, ubi proponit quæſtionem, an expediat in Republica leges mutare, & ait, non expedire, niſi ex tali mutatione major aliqua utilitas Reipublicæ ſperetur proventura, quia ex tali mutatione plus detrimenti timendum eſt, quàm utilitatis ſperandum ob periculum contemptus legum ex una parte, & majoris facilitatis ſervandi antiquas, quibus jam communitas diuturnâ obſervatione eſt aſſueta, quam novas, quibus aſſueta non eſt; ergo niſi hæc pericula compenſentur certa ſpè majoris utilitatis, quæ ex hujuſmodi legum mutatione ſperetur, eas mutare non licebit? Si tamen Princeps abſque ulla cauſa, & utilitate pro ſua voluntate legem abrogaret, ac ſimpliciter cum detrimento boni communis, adhuc quidem talis abrogatio valida foret, nec tenebuntur ſubditi illam amplius ſervare, & ratio eſt, quia cum lex volun-

Digitized by Google

luntate Principis eſſentialiter conſtituatur, tota vis obligationis ex ejus voluntate pendet, quare illa ceſſante, ceſſat quoque ipſius legis obligatio.

Dices, ſi lex fiat inutilis Reipublicæ non obligat Cives ad eam ſervandam; ergo è converſo ſi mutatio legis à Principe facta ſit Reipublicæ inutilis, cives non deobligabit à lege ſervanda. Reſpondetur negando conſequentiam, quia plus ad validitatem legis requiritur, quàm ad validitatem abrogationis, & plura ad legem conſtituendam requiruntur, quam ad eam deſtruendam, cum ex defectu unius tantum conditionis deſtrui poſſit, conſtitui autem nequeat niſi concurſu omnium conditionum, quæ ad legem conſtituendam requiruntur; undè poteſt eſſe, ut juſſio Principis per ſe ſit invalida, ſi injuſta ſit, & contra bonum publicum, ſed abrogatio legis, quantumvis juſtæ, & utilis, ex voluntate Principis facta ſemper erit valida, dum Princeps ipſe ſuam revocat voluntatem obligandi ſubditos.

179 Quintò eſt Difficultas; An quando lex abrogatur, requiratur publicatio, & promulgatio talis abrogationis. Negant Capreolus, Corduba, Conradus, Medina, & alii. Affirmant Azorius, Vaſquez, Salas, Caſpenſis, & alii. Tandem Lezana, Amicus, & alii cum diſtinctione procedunt, dicentes, quod quando abrogatio fit cum impoſitione legis contrariæ, tunc ſicut ad Impoſitionem legis requiritur ſolemnis promulgatio, ſic etiam ad talem abrogationem. Quando vero abrogatio legis fit ſine novæ legis impoſitione, non videtur requiri talis promulgatio, cum illa non ſit vera lex, ſed ceſſatio legis, quæ ſola voluntate Principis fieri poteſt. Ego tamen cum ſecunda ſententia exiſtimo, quocumque modo lex abrogetur, talem publicationem abrogationis eſſe neceſſariam, ut aliquo modo ſubditis manifeſtetur revocatio legis, & ratio eſt, quia lex ſemel publicata ſemper viget, & ſubditi illa adſtringuntur, donec illis revocatio inſinuetur. Tum quia rectus gubernandi modus poſtulat, quod Princeps hanc ſuam legis revocationem ſubditis aliquo modo externe manifeſtet, ne ſcandala publica, & incommoda naſcantur, dum unus ſervat legem aliis impunè eam non ſervantibus. Tum tandem quia ſi ex ſola interiori legis revocatione poſſet ſubditorum obligatio tolli, ſimiliter dici poſſet abſolutionem à cenſura, & diſpenſationem cujuſcumque vinculi poſſe fieri ex ſola interiori diſpenſantis voluntate, quod nemo dicet. Adhuc tamen fatendũ eſt, non eam requiri abrogationis legis promulgationem, qualis ad valorẽ legis requiritur, nam, ad inducẽdam legis obligationem requiritur ſolemnis promulgatio, ut in ſuperioribus dictum eſt; ad tollendam verò legis obligationem ſufficit ſimplex revocatio, quæ quomodocumque in notitiam ſubditorum deveniat, ab onere legis eos liberabit.

180 Sextò tandem eſt Difficultas, quando cenſeatur lex aliqua abrogata, ſeù derogata per poſteriorem, de quo plura Doctores diſputant, ſed breviter dicendum eſt legem anteriorem abrogari, ſeù derogari per poſteriorem, quando eſt ei contraria, tunc enim poſterior voluntas Principis, cum nequeat cum priori conſiſtere, illam revocat, & retractat. Quod ſi lex poſterior contraria non eſt priori, nihil ipſi præjudicare poterit, quia lex antiqua, & prior adhuc in ſua manet poſſeſſione. Undè diligenter advertendum eſt, ut notat Amicus diſp.6. ſect.2. an ſi non in toto, ſaltem in parte poſſit poſterior lex cum priori conſiſtere, quia cum mutatio legis ſit odioſa, eligenda eſt minor, quæ ſalva proprietate verborum eſſe poteſt, undè ſi poſterior lex ſaltem quoad partem poteſt cum priori conſiſtere, non abrogat, ſed derogat ſeù corrigit illam; & hoc deducitur ex regula generali, quam Juriſtæ aſſignant in legũ mutatione, & habetur in L. *Præceptum* De Appellationibus, quæ talis eſt. *Quicquid in poſteriori lege ſpecialiter non fuerit expreſſum, id veterum legum, conſtitutionumque regulis relictum eſſe intelligendum eſt*, hoc eſt, ſi expreſſum non fuerit, vel per expreſſas clauſulas derogatorias, vel per contrarias conſtitutiones prioribus repugnantes, hoc enim etiam modo lex antea præcepta abrogatur, etiamſi in poſteriori lege nulla prioris legis mentio fiat, ut paſſim Doctores docent.

ARTICULUS SECUNDUS.

An, & quomodo lex ceſſet per ejus diſpenſationem.

181 QUid ſit diſpenſatio propriè dicta ſatis conſtat ex dictis ſupra qu.2. hujus diſp. ar.3. n.47. quod nimirum eſt legis relaxatio cum aliqua perſona, vel in aliquo caſu, permanẽte adhuc legis obligatione reſpectu communitatis, ut docet Scotus 3.d.37.q.un. litt.A. in quo planè differt à totali ablatione, & abrogatione legis; poſſe ergo legem humanam ceſſare quoad obligationem per diſpenſationem à legitimo Superiore factam eſt res nota, & explorata, & in praxi uſitata; & ratio communis eſt, quod ſicut lex humana per voluntatem legitimi Superioris inducitur, ità ab ipſo diſpenſari poteſt, & ſicut ex rationabili cauſa poteſt legiſlator legem totaliter revocare, & abrogare, ſicque ſubditos omnes ab ejus obſervatione eximere, ut dictum eſt ar. præc. tanto magis poterit ex rationabili cauſa ab illius ſervandæ obligatione aliquẽm particularem ſubditum eximere, quod eſt eum illo ſuper ea lege diſpenſare. Hic autem legitimus Superior, ut etiam art. præc. dicebamus de abrogatione, eſt ille, qui legem condidit, vel ejus ſucceſſor, vel qui eſt ipſi Superior, undè in legibus Synodalibus, verb.gr. diſpenſare poteſt Epiſcopus, & ejus Succeſſor, & Pontifex, qui eſt Superior ipſis; quædam autem difficultates in hac materia occurrunt, quæ breviter hic ſunt examinandæ.

182 Prima difficultas eſt; An eſto, quod inferior non poſſit abrogare, ſeù derogare legem Superioris, ut ſupra dictum eſt poſſit ſaltem in ea diſpenſare. Negant aliqui abſolutè, ut Sylveſter, Azorius, Valentia, Suarez, Salas, & alii plures; Affirmant alii abſolutè, ut D. Antoninus, Sot. Covar. & plures alii eo fundamento ducti, quod hoc videtur neceſſarium pro recta gubernatione, ne pro quocumque caſu opus ſit ad Superiorem recurrere. Tertià ſententia communior, & probabilior ponderatis duarum præcedentium rationibus media graditur via, & ait regulariter loquendo inferiorem non poſſe diſpenſare in lege Superioris, niſi tamen ab eodem Superiore concedatur poteſtas diſpenſandi, & ſumitur ex cap. *Cum inferior*; De Majorit. & obedient. & Clementina *Ne Romani*; De Election. ubi cavetur, ne inferior poſſit ſuperioris jura mutare, nec conſequenter in legibus ipſius diſpenſare; & ratio etiam ipſa ſuadet, quia inferior voluntatem Superioris ſui impedire non poteſt, alioquin inferior non eſſet, ſed Superior, diſpenſans autem in lege alterius impedit executionem voluntatis ipſius. Addit tamen hæc ſententia media, inferiorem Prælatum vi ſuæ poteſtatis ordinariæ diſpenſare poſſe in lege Superioris in quibuſdam caſibus expreſſe, vel tacitè ſibi conceſſis, ut quando gravis aliqua urget neceſſitas, nec niſi valdè difficilis ad Superiorem pateat recurſus, & ſimilibus, & in hoc ſenſu loquuntur Auctores ſecundæ ſententiæ, nec aliud probat ejus fundamentum, nam propter hanc cauſam providetur rectæ gubernationi, ne ſemper opus ſit pro diſpenſatione ad ſuperiorem recurrere. Cæterum in quibus caſibus ſingillatim poſſit inferior vi ſuæ ordinariæ poteſtatis diſpenſare in lege ſuperioris ex inſtituto declarant Cajet. part.2. qu.97. ar.4. Layman tr. 4. de Legibus cap.22. Amicus diſp.6. ſect.4. Lezana diſp.12. qu.3. & plures alii, qui etiam addunt, quod cum dubium eſt, an caſus diſpenſatione indigeat, poſſit illam concedere inferior in lége lata à ſuperiori juxta regulam generalem, quod in dubiis favorabilior pars eſt amplectenda.

183 Secunda difficultas eſt; An ad juſtam, & honeſtam diſpenſationem juſta requiratur cauſa. Negant quidam Juriſtæ cum Gloſſa in L. *Relegati* ff. de Pœnis, ubi ſolam Principis voluntatem ait eſſe juſtam cauſam, & cap. *cum Noſtris*; De conceſſione prębenda ſola Pontificis voluntas juſtæ cauſæ comparatur. Fundamentum eſt, quia lex ex ſola legiſlatoris voluntate dependet; ergo ſine cauſa poteſt in ea diſpenſare, nam ſicut potuit illam non ponere, ità poſitam vel omnino tollere, vel ex parte in ea diſpenſare. Hoc autem intelligunt de diſpenſatione facta à legiſlatore in propria lege, non vero de diſpenſatione facta ab inferiori in lege Superioris; nam hæc, ut juſta ſit juſtam requirit cauſam, eo quod Superior non cenſetur ipſi facultatem diſpenſandi conceſſiſſe niſi cum cauſa juſta, & rationabili.

Communis tamen, & vera ſententia affirmat, non ſolum neceſſariam eſſe cauſam juſtam, ad juſtam diſpenſationem inferioris in lege Superioris, ſed etiam ad juſtam diſpenſationem ipſius Superioris in lege propria, tam ſubditis communi, quàm ſibi ipſi, & deducitur ex Concil. Trid. ſeſſ.25. c.18. & ſeſſ.24. c.5. ubi dicit diſpenſationes, non niſi urgenti, & juſta ratione cauſa cognita, & ſumma cum maturitate concedendas eſſe; fundamentum eſt, quia poteſtas legiſlativa eſt à Deo Superioribus conceſſa in ædificationem, non in deſtructionem ex Apoſtolo 2. Corint. 10. quare diſpenſatio ſine cauſa data potius *diſſipatio* quàm *diſpenſatio* eſt cenſenda, unde Concil. Trid. l.c. ait ſine cauſa in lege diſpenſare *nil aliud eſſe, quam unicuique ad leges tranſgrediendas aditum aperire*. Quod adeò univerſaliter verum eſt, ut etiam ad diſpenſandum licitè cum ſeipſo ipſe Superior juſta cauſa indigeat, jam enim ſupra dictum eſt ipſum quoque legiſlatorem ſuis legibus teneri, & obligari, ſi autem ſecum diſpenſare poſſet abſque ulla rationabili cauſa, plane fruſtratoria, ac veluti deluſoria eſſet talis obligatio quandocumque enim ſuam legem non obſervaret, ſecum diſpenſare cenſeretur, atque ità potius ab omni obligatione ſervandæ legis cenſendus eſſet exemptus. Poſſunt ergo Prælati, & Superiores ſecum diſpenſare in eiſdem caſibus, in quibus cum aliis diſpenſare poſſunt,

Digitized by Google

ſunt, & ob eaſdem cauſas, ob quas juſtè, & rationabiliter cum ſubditis diſpenſare poſſunt, ut fuſius explicat, & probat Sanch. l.8. de Diſpenſ. diſp.3. Quæ vero ſit juſta, & rationabilis cauſa diſpenſandi in lege, dicunt Doctores nullam certam regulam aſſignari poſſe, ſed pro caſuum varietate, ac materiæ majori, vel minori gravitate, prudenti arbitrio diſcernendum eſſe. Addunt aliqui, ut Averſa q.97. ſect.3. cum aliis poſſe interdum ſufficere cauſam, quæ veluti conſequenter in ipſamet diſpenſatione injungatur, ut quando Pontifex diſpenſat in aliquo matrimonii impedimento, vel præcepto Eccleſiaſtico imponendo certam aliquam recompenſationem pro juſta cauſa, quamvis nulla alia antecedenter adeſſet, propter commoditatem ejus, cui fit diſpenſatio, ità enim fert uſus, & praxis Curiæ Romanæ.

184 Fundamentum oppoſitæ ſententiæ facilè ſolvitur, jura namque adducta cauſam juſtam à voluntate Principis non excludunt, cum illam prudentem, ac rationabilem ſupponant, nec ſine juſta cauſa ad diſpenſandum induci. Et ad rationem negatur conſequentia, licet enim ex ſola Principis voluntate legis poſitio pendeat, non tamen ejus exemptio; ſicut ex ſola Principis voluntate pendet, quod lex ponatur, vel non ponatur, non tamen quod ſemel poſita non obliget, eo modo quo in noſtra eſt poteſtate votum emittere, quod tamen ſemel emiſſum non eſt in noſtra poteſtate ſervare, vel non ſervare. Dices, ſi juſta cauſa requiritur, ut quis tuta conſcientia à legis obligatione eximi poſſit, jam opus non eſſet auctoritate Superioris in lege diſpenſantis, cum ipſa cauſa juſta ſufficienter à legis obligatione ſubditum eximat.

Reſpondeo negando conſequentiam, non enim quælibet juſta cauſa ſufficit ad excuſandum à legis obligatione, ſed ea tantum, quæ ex aliqua occurrente circumſtantia legis obſervantiam reddit illicitam, ac fini, & intentioni legiſlatoris contrariam, ideoque aliqua juſta cauſa quandoque intervenire poteſt, quæ ex ſe ſola à legis obſervantia excuſare non ſufficiat, ſed Superioris diſpenſatio ulterius requiratur, ſine qua ſubditus legem non ſervando non erit in conſcientia tutus, & ſecurus.

185 Tertia Difficultas eſt, An Superior licitè, & juſtè diſpenſare poſſit, ſi de juſtitia cauſæ dubitat. Negant aliqui, quorum fundamentum eſt, quod Superior in tali caſu exponeret ſe periculo diſpenſandi ſine juſta cauſa, ac conſequenter peccaret, alii tamen communius, & probabilius affirmant, ſic enim poſtulat bonum, & ſuave Eccleſiæ regimen, alioquin Prælatorum poteſtas multis ſcrupulorum occaſionibus expoſita eſſet, ſi ſolum ad certas cauſas extenderetur, Tum quia in caſu dubio reſervato ſecundum communiorem ſententiam præſumitur Superior facultatem concedere inferiori, ut ab illo abſolvere poſſit, ergo tanto magis in cauſa diſpenſandi dubia id aſſerendum eſt, ſi Superior in ſua lege diſpenſet. Ita Sanchez, Amicus, Caſpenſis, & alii communiter, qui tamen advertunt hoc de dubio ſpeculativo intelligendum eſſe, non practico, nam qui in cauſa dubia diſpenſat, practicè judicare debet, in tali caſu licitum ſibi eſſe diſpenſare, alioquin peccaret diſpenſando juxta dicta diſput. præc. de Conſcientia dubia. Nec fundamentum oppoſitæ ſententiæ urget, alioquin idem quoque dicendum eſſet de diſpenſatione legis à Superiore ex cauſa tantum probabiliter juſta, cum tamen omnes concedant in tali caſu Superiorem licitè, & juſtè diſpenſare poſſe; & ſic etiam dicendum eſt in propoſito, in dubio ſiquidem diſpenſationis, an ſit ex juſta cauſa, prævalet certa utilitas boni, & ſuavis Eccleſiæ regiminis, ut dicebamus, ac etiam ſpiritualis quietis Superioris diſpenſantis, vix enim auderent Superiores diſpenſare, ſi ſolum ad certas cauſas eorum facultas diſpenſandi extenderetur.

186 Quarta Difficultas eſt, An diſpenſatio ad ſui valorem juſtam requirat cauſam; quamvis enim omnis diſpenſatio juſta per ſe ſit etiam valida, non tamen è contra omnis diſpenſatio valida eſt etiam juſta, ſed aliqua poteſt eſſe valida, & non juſta, ut mox patebit. Conveniunt omnes invalidam eſſe diſpenſationem datam ab inferiore in lege Superioris ſine legitima cauſa, nec poſſe diſpenſatum tuta conſcientia illa diſpenſatione uti, & ratio eſt, quia Superior non cenſetur ipſi facultatem diſpenſandi contuliſſe, niſi cum cauſa rationabili, & concurrente legitima cauſa. Rurſus conveniunt diſpenſationem nullam, & invalidam eſſe, ſi ipſemet Superior, qui legem condidit, diſpenſet in ſua lege deceptus ab eo, qui diſpenſationem petiit, exponente fictam, & falſam cauſam, & ratio eſt, quia diſpenſatio in tali caſu ſubreptitia cenſetur, & præter mentem Superioris extorta, ideoque diſpenſatum nihil juvat, quo minus communi lege ligatus maneat, ſicut anteà Difficultas itaque eſt de ſuperiore, qui legem condidit, & qui ſciens, & volens abſque legitima cauſa cum aliquo diſpenſat. Aliqui Juriſtæ docent talem diſpenſationem eſſe nullam, & irritam, & non diſſentit Vaſquez p.2. diſp.178. c.4. Fundamentum eſt, quia omnis actus limites poteſtatis excedens eſt invalidus, cum nulla poteſtas extra ſuam ſphæram validè operari poſſit; ſed diſpenſatio etiam à ſupremo Principe in propria lege facta limites ipſius gubernativæ poteſtatis excedit ergo eſt invalida; major patet, minor probatur, nam Princeps legiſlativam poteſtatem cum hac conditione accipit, vel immediatè à Deo, ut Summus Pontifex, vel ab ipſa Republica, ut Princeps ſæcularis, ut non niſi in utilitatem boni publici, & aliorum ædificationem ea uti poſſit.

Confirmatur, quia eſto cauſa illegitima legem humanam tollat, quæ ex ſola legiſlatoris voluntate pendet, non tamen tollit legem naturalem, quæ ex lege æterna vim obligandi habet; nam adhuc ſublata lege humana manet naturale dictamen, quod in rebus communibus tenetur quilibet ſe aliis conformare, quia dedecet partem a ſuo toto diſcordare ſine juſta cauſa; ergo adhuc ſublata lege humana per injuſtam diſpenſationem, manet lex naturalis obligans diſpenſatum ad legem ſervandam.

187 Communis tamen, & recepta ſententia eſt, talem diſpenſationem verè validam eſſe, licet diſpenſator peccet, ut dictum eſt, & diſpenſatum poſſe ſimpliciter ea uti abſque peccato, dummodò ſine ſcandalo, aut alio detrimento culpam afferente, ità Cajetanus, Sotus, Suarez, Sanchez, Azorius, Tannerus, Palaus, Amicus, Caſpenſis, Averſa, Lezana, & alii paſſim. Fundamentum eſt; quia lex humana non obligat, niſi ex voluntate legiſlatoris, & ab ipſa pendet in fieri, & conſervari itaut poſſit eam validè tollere etiam pro tota Communitate, ut dictum eſt art. præced. ergo multò magis poterit validè in ea diſpenſare cum aliquo particulari, dum enim cum aliquo diſpenſat, jam non vult eum ſua lege obligare. Nec refert, quod obligatio ſine legitima cauſa tollatur, nam ad eam tollendam ſufficit, ut reipſa tollatur id, quod cauſa præciſa obligationis erat, ſicut ad tollendam obligationem debitoris erga ſuum creditorem ſufficit, ut reipſa illi debitum remittatur, ex quacumque tandem cauſa etiam culpabili prodigalitatis illud remittatur; Cum ergo legis obligatio ſit effectus formalis moralis voluntatis ipſius legiſlatoris, ea quomodocunque ſublata, tollitur ipſius effectus formalis, quamvis etiam merè gratis, ſine ulla cauſa tollatur, atque ideò verè illum lex non amplius obligat, taliſque diſpenſatio, & exemptio valida erit. Neque peccabit ille tali utens diſpenſatione, non quidem contra legem poſitivam, quia jam non eſt, neque contra naturalem, quia in hoc lex naturalis obligat ſtante vinculo legis poſitivæ, nec in tali caſu tenetur ex jure naturæ ſe aliis conformare, quia habet legitimam cauſam exemptionis, ſcilicet, diſpenſationem validam, etiamſi ſine cauſa obtentam. Nec tandem in hoc uſu dici debebit peccato Superioris cooperari, qui ſine cauſa diſpenſavit, quia id non eſt antecedens, vel comitans, ſed prorſus conſequens ad peccatum Superioris, ac merè materialiter ſe habens. Ita probabilius cenſeo cum Suarez, Vaſquez, Caſpenſis, Silveſtro, Averſa, & aliis contra Cajetanum, Sylvium, Amicum, & alios dicentes utentem diſpenſatione ſine cauſa ſcienter peccare ſaltem venialiter, quia licet non peccet contra legem humanam, quæ per diſpenſationem etiam injuſtam tollitur, peccat tamen contra legem naturalem, quæ dictat non debere partem abſque legitima cauſa à toto diſcordare.

188 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ neganda eſt minor, ad cujus probationem dicendum eſt legiſlatorem duobus modis poteſtate legiſlativa abuti poſſe; uno modo poſitivè, ut cum ſubditos obligat ultrà ſphæram & limites ſuæ poteſtatis, & hic abuſus utique invalidam reddit nedum legis diſpenſationem ſed etiam legem ipſam, cum limites excedat poteſtatis, & juriſdictionis acceptæ; alio modo privativè, ut cum non obligat ad aliquid, ad quod ex officio obligare teneretur, & hic privativus abuſus diſpenſationem non reddit invalidam, quoniam ut hæc ſit valida ſufficit tantù, ut reipſa legis obligatio non ponatur ex quacumque cauſa id contingat, ſicut ut valida ſit diſpenſatio cum tota Communitate, ſeu legis abrogatio ſufficit, ut reipſa legis obligatio à tota communitate tollatur, ex quacumque cauſa id contingat. Itaque hic privativus abuſus ſolum reddit diſpenſationem injuſtam, & illicitam, quia non poteſt Princeps aliquid facere contra commune bonum propter privatam unius utilitatem, faceret autem ſi diſpenſaret cum aliquo ſine cauſa, quia non decet; ut unus aliquis ſine legitima cauſa eximatur à lege, qua omnes reliqui adſtringuntur.

Ad confirmationem patet ex dictis utentem tali diſpenſatione ſine cauſa contra legem naturalem non peccare, quia in hoc lex naturalis obligat ſtante vinculo legis poſitivæ, hoc ergo ſublato non peccabit, qui non ſe conformabit communitati in ea lege, in qua ab ipſomet legiſlatore fuit exemptus, quia nimirum cauſam habeat legitimam exemptionis, ſcilicet, diſpenſationem validam etiamſi ſine cauſa obtenta, Notant autem aliqui totam hanc doctrinam de legis humanæ diſpenſatione intelligendam eſſe, nam ſi diſpenſatio fiat in jure naturali divino, ut in voto, & abſque legitima cauſa, non ſolum peccat morta-

Digitized by Google

mortaliter concedens, etiamſi ſit Summus Pontifex, ſed diſpenſatio etiam eſt irrita, & nulla, quia poteſtas diſpenſandi non eſt conceſſa illi pro libito, ſed interveniente juſta causa. Quare ſi Pontifex ſine juſta cauſa diſpenſet in voto, & juramento, quorum obligatio eſt de jure naturæ, dicunt diſpenſationem eſſe nullam. Verum qu.2. hujus diſp. art.2. num.53. jam dictum eſt, nulla poteſtate humana etiam Pontificis poſſe diſpenſari in jure naturali divino loquendo de diſpenſatione proprie dicta, neque Pontificem ſic diſpenſare ſolere in votis, & juramentis, ſed impropriè tantum modo ibidem explicato, cujus etiam judicium dicebamus eſſe, quod Pontifex numquam ſine cauſa in his diſpenſet, quod ſi abſolutè diſpenſare poſſet, non neceſſariò ſemper cauſam requiret.

189 Quinta difficultas eſt, quale peccatum ſit abſque juſta cauſa diſpenſare, & quidem conveniunt omnes hoc peccatum eſſe, vel contra juſtitiam diſtributivam qua tenetur Princeps rationabiliter diſtribuere, & diſpenſare beneficia, & onera communia, vel contra juſtitiam legalem, quæ eſt virtus bonum commune proſpiciens in gubernatione Reipublicæ; vel denique eſſe peccatum contra eamdem legem, in qua ſit diſpenſatio, quia ſicut obligat ad ſui obſervationem, ità & obligat, ne ſine cauſa diſpenſetur. Diſcrepant tamen Doctores, an tale peccatum ſit mortale, vel tantum veniale. Suarez l.6. de legibus c. 18. Valentia t.2. diſp.7. qu.5. punct.9. & alii cum ipſis aſſerunt eſſe peccatum mortale. Sotus autem l.1. de juſtitia qu.7. ar.3. Navarrus in Summa prælud.9. Sanchez l.8. de Matrim. diſp.18. dicunt eſſe tantum veniale, & Superiorem ſine juſta cauſa in propria lege diſpenſantem peccare tantum venialiter. Alii tandem probabilius arbitrantur id ex qualitate legis, ac diſpenſationis dijudicandum eſſe, & juxta capacitatem & gravitatem materiæ, fieri enim poteſt, ut ſit aliqualis cauſa ad diſpenſandum, non tamen ſatis adæquata, & proportionata, ac proindè à mortali fortaſſe excuſet, non tamen à veniali; ſi etiam ex illa diſpenſatione ſcandalum aliquod oriatur, aut damnum temporale, vel ſpirituale, tunc peccatum erit mortale, ſi verò nullum ejuſmodi ſcandalum ſubſit, vel damnum, erit tantum veniale. Addunt etiam aliqui peccare quoque ſubditum petendo diſpenſationem ſine cauſa, quia vel tentat Superiorem fingendo cauſam, vel tentat inducere ad actum malum nullam exponendo, aut afferendo cauſam; non tamen peccare, ſi bona fide, & ſincerè cauſam exponat, quæ ſibi ſufficiens videtur, relinquendo Superioris arbitrio judicium, an ſit verè ſufficiens cauſa, & tunc ſolus Superior diſpenſans peccabit, ſi perſpicit, vel perſpicere debebat, non eſſe cauſam ſufficientem. Ità Averſa cum aliis qu. 97. ſect.3. & Amicus diſp.6. ſect.7. in fine, ubi etiam notat hoc verſari diſcrimen inter diſpenſatorem, & diſpenſatum, quod diſpenſans quamdiù injuſtam diſpenſationem non revocat, dum poteſt, tamdiù peccat novo peccato, ſeù eodem peccato continuato, nam ſecus ac qui rem alienam furto ſublatam non reſtituit, dum poteſt. Diſpenſatus autem, cum id eis ex officio non incumbat, non tenetur injuſtæ diſpenſationis revocationem petere, ac proindè non peccat eam non petendo.

190 Sexta difficultas eſt; An ceſſante cauſa diſpenſationis, ceſſet diſpenſatio ipſa. Affirmat Sanchez de matrimonio l. 8. diſp.30. ſicut enim ceſſat obligatio legis quando illius cauſa, & ratio ceſſat, ut habetur c. *Cum ceſſante* de appellationibus *ceſſante cauſa ceſſat effectus*; ità in propoſito de diſpenſatione dicendum, quod ejus cauſa ceſſante, ipſa quoque diſpenſatio ceſſet, velut ejus effectus, undè qui à principio obtinuit diſpenſationem cum cauſa juſta, ſi decurſu temporis ceſſet illa cauſa, peccat utendo tali diſpenſatione. Negant Poncius l.8. de Matrimonio cap.20. Caſpenſis diſp.6. ſect.4. in fine, & alii, quia per illam diſpenſationem verè relaxata eſt illa lex, ac ejus obligatio extincta, ac proindè non poteſt reviviſcere, eo quod cauſa ceſſaverit. Alii tamen probabilius cum diſtinctione procedunt. Si enim poſt obtentam a Superiore diſpenſationem ceſſat cauſa, antequam diſpenſatio ſuum habeat effectum, tunc adhuc in ſuo robore permanere videtur, ut ſuum poſſit habere effectum, quando diſpenſatio aliquod legale impedimentum ſuſtulit, ut in caſibus irregularitatis, & impedimentis Matrimonii, quia nimirum non reddit impedimentum ritè ſublatum, nec impedimentum fuit ſublatum ad tempus, vel ſub conditione, ſed abſolutè, & ſimpliciter, ut ſupponitur. At ſi diſpenſatio excuſabat ab obſervatione alicujus præcepti, quod extenditur per tempus, v. g. à jejunio in Quadrageſima, ab horis Canonicis diurnis, tunc ceſſante cauſa, utpotè ægritudinis, ceſſat quoque diſpenſatio, quia nimirum ab initio ſupponitur data durante cauſa infirmitatis, & pro ſingulis illis diebus, quibus durabat infirmitas. Ità Averſa ad verbum qu.97. cit. ſect.3. & alii plures.

191 Poſtremò, quid requiratur, ut diſpenſatio ſit valida, & quæ cauſæ exponendæ ad eam requirantur, & qualiter exponi debeant jam diximus l.4. ſent. diſp.7. de Matrimonio q.20. ar.2. ubi etiam diximus in exponenda cauſa, & diſpenſatione petenda opus eſſe ità verum narrare, ut non ſolùm quicquam falſum non proferatur, ſed etiam ut non taceatur id, quod ad rem pertinet, & difficiliorem redderet diſpenſationem, alioquin nulla, & ſubreptitia erit diſpenſatio, ità notavimus ibi. nu.521. tractando de impedimentis matrimonii. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia de Diſpenſationibus videri poſſunt apud Bonacinam diſp.1. de legibus qu.2. ubi de hac materia diffusè tractat.

ARTICULUS TERTIUS.

An, & quomodo lex ceſſet per privilegium.

192 PRimò conveniunt omnes legem communem mutari quoque, ejuſque vim ceſſare per privilegium alicui ſpecialiter conceſſum, nempè vel concedendo aliquid contra legem, vel ſaltem ultra, & præter legem communem; undè privilegium dicitur quaſi *privans legem* hoc eſt concedens ut aliquit fiat contra communem legem, vel ſaltem ultra illam, undè definitur c. *Abbate*, de verborum ſignificatione quod ſit *lex privata aliquid ſpeciale indulgens*, dicitur autem lex, non quia proprie ſit lex, ſed quia per modum legis ſtabiliter conceditur; nec expirat cum morte concedentis, ut præceptum, & quamdiù durat ad modum legis obſervandum eſt. Communitas enim ſervare debet privilegium illi, cui conceditur, dum eo uti voluerit, ut notant Azor. Suarez, Bonacina, Arriaga, & alii communiter. Dicitur *privata*, vel quia non ad omnes, ſed ad privatas tantum perſonas extenditur, vel quia privilegiatum à jure communi eximit. Dicitur tandem *ſpeciale aliquid indulgens*, quia in privilegio ſpeciale aliquid conceditur, & aliquis favor, qui jure communi non conceditur, alioquin privilegium fruſtratorium eſſet, & inutile, niſi aliquod ſpeciale concederetur, ut habetur cap. *In his* de Privilegiis, ubi dicitur de ratione Privilegii eſſe, ut per illud aliquid ſpeciale ultra jus commune privilegiato concedatur; undè patet qualiter privilegium legem communem mutet, ejuſque vim ceſſare faciat, nempè vel concedendo aliquid contra legem, vel ſaltem ultra, & præter legem, & privilegium ſumi debere, non ſolùm pro eo, quod conceditur contra legem, in quo convenit cum diſpenſatione, ſed etiam pro eo, quod eſt tantum præter legem communem, vel ultra illam. Non ſolum autem per hoc differt privilegium à diſpenſatione, ſed ex eo præſertim, quod diſpenſatio datur ad unum tantum actum, ut ad matrimonium contrahendum cum conſanguinea, vel affine; privilegium verò non datur ad unum tantum actum, ſed per modum facultatis permanētis, ac ſtabilis legis ad plures actus. Quod ſi diſpenſatio interdum concedatur per modum legis ſtabilis, & permanentis ad plures actus, ut de non jejunando toto tempore vitæ, vel de jejunando in ovis, & lacticiniis, talis diſpenſatio potiùs habet rationem privilegii, ut notat Amicus diſput. 9. ſect. 1. ubi etiam eadem ratione dicit privilegium à gratia, ſeù beneficio differre; quia opus non eſt gratiam, ſeu beneficium fieri per modum legis ſtabilis, ſed in uno actu ſalvari poteſt, cujuſmodi ſunt liberales donationes, quæ nullum jus tribuunt, ſed in mero facto conſiſtunt.

193 Secundò quamvis privilegium verè, & propriè non ſit lex, quia lex intendit bonum commune, quod eſt ejus objectum, privilegium verò bonum privatum intendit, ut ex ejus definitione conſtat; & privilegium, ut ſic non imponit neceſſitatem, ſed affert libertatem, cui conceditur, lex vero obligationem inducit; quamvis, inquam, lex & privilegium valdè differant, in hoc tamen conveniunt, quod illi ſolùm privilegia concedere poſſunt, qui legem condere poſſunt, ut idem Amicus cum aliis advertit l.c. & ratio eſt, quia ut dicebamus, vel privilegium datur contra jus commune, vel ſaltem præter illud, ſi primum, ſic tantum ad illum ſpectabit per privatam legem, qualis eſt privilegium, in jure communi diſpenſare, cujus eſt jus commune condere, & conſervare, cum nemo in jure communi diſpenſare queat, niſi qui in illud poteſtatem habet. Si verò privilegium datur præter jus commune, non contra illud, tunc in concedente privilegium requiritur ſaltem poteſtas juriſdictionis in eos, per quos debet privilegium executioni mandari. Quo ſit beneficia, favores, & gratias à privatis dominis factas poteſtatem legiſlativam non habentibus potius liberales donationes eſſe quàm privilegium, cum non habeant conditiones ad naturam privilegii requiſitas, quarum præcipua eſt, ut privilegiatus per publicam poteſtatem conſervari poſſit in gratia, quam per privilegium acquiſivit. Itaque qui poteſt legem condere, poteſt privilegium concedere, & poterit Superior concedere privilegium contra legem Prælati, aut Magiſtratus inferioris ſibi ſubjecti; non poteſt tamen inferior contra legem Superio-

ris

Digitized by Google

ris privilegium concedere, quamvis in aliquibus caſibus poſſit diſpenſare, ut ſupra dictum eſt; & ratio deducitur ex proxime dictis, quia nimirum privilegium tribuitur per modum ſtatuti durabilis, diſpenſatio verò tribuitur ad unum, vel ad alterum actum, quod ex ipſo jure, vel conſuetudine in quibuſdam caſibus permiſſum eſt, at nec in jure, nec in uſu invenitur, ut ullus inferior tale privilegium concedat contra legem Superioris. Notat etiam Averſa qu. 97. ſect. 4. poſſe Principem privilegia concedere, non tantum ſuis ſubditis, ſed etiam extraneis non ſibi ſubjectis, quoad loca tamen & bona ſibi ſubjecta, ut v. g. Princeps, vel Rex, qui legem poſuit in ſuo Regno obligantem ad certum tributum ſolvendum omnes mercem deferentes per ſuum territorium, poteſt per privilegium ab hoc onere eximere homines alterius Regni, nec ſibi ſubjectos; & ità de facto Principes ſæculares privilegia concedunt Clericis, & Prælatis Eccleſiaſticis. Addit tandem ibidem non debere Principem privilegia concedere abſque legitima cauſa, & præſertim illa, quæ juri communi derogant quemadmodum de diſpenſationibus dictum eſt ar. præc. talis autem cauſa regulariter eſſe ſolent merita perſonarum, quibus privilegium conceditur, vel etiam merita anteceſſorum ſuorum, & hujuſmodi cauſa ſufficiens eſſe poteſt, ut privilegium non ſolum tali perſonæ concedatur ejus vita durante, ſed etiam poſteris, & deſcendentibus ejus; aut ſucceſſoribus in tali ſtatu, & officio. Quod ſi interdum detur abſque cauſa, & ex ſola Principis benevolentia, adhuc validum erit, & poterit privilegiatus eo uti tuta conſcientia.

194 Tertiò, quamvis varia ſint privilegiorum genera; prima tamen, & præcipua diviſio eſt in privilegium reale, & perſonale, ut colligitur ex L. Privilegia ff. de regulis juris, & ex c. Mandata de præſcriptionibus. Perſonale eſt indultum ipſi perſonæ immediatè conceſſum ratione ſui. Reale verò dicitur illud, quod directè conceditur alicui rei, non perſonæ, ut loco, dignitati, vel officio, vel prædio, & rebus à perſona diſtinctis; quamvis enim omne privilegium in gratiam perſonæ finaliter, & ultimatè dirigatur, nihilominus aliquando directè, & immediatè cadit ſupra rem aliquam à perſona diſtinctam; & hæc diſtinctio valdè obſervanda eſt ob varios effectus, qui ex uno, vel altero privilegii genere deducuntur, nam ſi privilegium eſt perſonale; eſt ad tempus, & extingui ſolet cum perſona, cui conceſſum eſt juxta regulam 7. juris in 6. *Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona*. Si verò privilegium eſt reale, & res, cui conceſſum eſt privilegium, tranſeat ad alium dominum, ad eumdem etiam tranſit cum privilegio. Solet pręterea dividi privilegium in illud quod datur in favorem unius privatæ perſonæ, quæ talis independenter ab aliis, & hoc per ſe primò datur in commodum, & utilitatem perſonæ ſingularis, ut ſi Petro v. g. detur privilegium comedendi lacticinia in Quadrageſima; & in illud, quod datur alicui communitati, & cuilibet membro illius, ut immunitas Clericorum à ſæculari foro, & juriſdictione, & Regularium ab Epiſcopali; quamvis enim privilegium ex natura ſua exigere videatur ut perſonam privatam reſpiciat, ut patet ex ejus definitione ſuperius adducta, id tamen moraliter intelligendum eſt, ut ly *privata perſona* dicatur reſpectivè ad alios non privilegiatos, ſic autem Clerici reſpectu omnium hominum cenſentur eſſe quid privatum, & Regulares reſpectu aliorum Eccleſiaſticorum etiam ſunt aliquid privatum, ut explicat Arriaga diſp. 31. ſect. 4. Et hæc etiam diſtinctio eſt diligenter obſervanda ob diverſos effectus, qui ex ea colliguntur; nam quando privilegium eſt privatum, ſeù in favorem unius privatæ perſonæ, ille in cujus favorem conceſſum eſt, poteſt renunciare privilegio c. *Ad Apoſtolicam* de Regularibus, & L. *Si quis* C. de Pactis, quilibet enim juri ſuo cedere poteſt, cum privatum jus ſit in uniuſcujuſque dominio. Privilegio verò dato in bonum alicujus Communitatis non poteſt privatus renunciare, quia per hoc præjudicare cenſeretur bono aliorum, non enim poteſt perſona privata cedere privilegio in favorem communis boni conceſſo, quoties ceſſio ipſius in præjudicium boni communis redundat; qua ratione Doctores paſſim afferunt percutientem Clericum etiam conſentientem adhuc excommunicatione ligari, quia Clericus non poteſt cedere privilegio Canonis, quod conceſſum eſt ſtatui Clericali, in præjudicium aliorum. Ita Suarez, Salas, Bonacina, Arriaga, Amicus, qui etiam citant Panormitanum, Felinum, Jaſonem, Bartolum, Baldum, & alios Juriſtas, plures. Aliæ privilegiorum diviſiones apud citatos Auctores videri poſſunt.

195 Quartò, ut pateat quanto tempore privilegium duret, dicendum eſt, quod ſi indefinitè conceſſum eſt abſque limitatione temporis, nequaquam ceſſat per mortem concedentis, ſed per ſe durat in perpetuum; ratio eſt, quia favor, & gratia non ceſſat morte concedentis, ut expreſſum eſt in jure Canonico c. *Si cui* de Præbend. in 6. & c. *ſi ſuper* de Offic. & poteſt. Judicis delegati in 6. privilegium verò eſt favor, vel gratia Principis concedentis, quare in hoc ſe habet ad modum legis, quæ non ſpirat per mortem Principis. Dixi autem, ſi privilegium ſit indefinitè conceſſum abſque limitatione temporis: nam ſi privilegium datum ſit cum aliqua limitatione, illud reſtringente uſque ad mortem, finitur morte concedentis, ut ſi dicatur, concedimus hanc facultatem uſque ad beneplacitum noſtrum, vel ad arbitrium noſtræ voluntatis, ſicut enim beneplacitum, voluntas, & conſenſus concedentis per ejus mortem deſinit, ità & privilegium, ſi autem conceſſio referatur abſolutè ad voluntatem ejus, qui in ſolio ſedeat pro quocumque tempore, durat etiam poſt mortem concedentis; undè multum refert, ſi Pontifex dicat ad beneplacitum noſtrum, vel dicat ad beneplacitum Apoſtolicæ Sedis, ut expreſſum eſt c. *Si gratioſè* de Reſcriptis in 6. ità Navarrus, Molina, Azorius, Suarez, Sanchez, Bonacina, Averſa, & alii paſſim. Si verò loquamur ex parte illius, cui conceditur privilegium, tunc diſtinguendum eſt de privilegio, ſi enim eſt perſonale, ceſſat per mortem illius, cui conceſſum fuerat, quia privilegium perſonale eſt conceſſum perſonæ, & cenſetur inhærere perſonæ ideòque deficiente perſona illud quoque ceſſare cenſetur, juxta illud. Acceſſorium ſequitur principale; ſi verò eſt reale, non extinguitur morte illius, cui conceſſum fuerat, ſequitur enim rem ipſam, ut ſupra dictum eſt, & ſucceſſivè tranſmittitur ad illos, qui rem ipſam acquirunt, ſicut etiam privilegium dignitate, vel officio conceſſum tranſmittitur ad illos, qui talem dignitatem, vel officium ſucceſſivè obtinent, nam officium non extinguitur, & ſucceſſor ſuum prædeceſſorem repræſentat; non ut particularem perſonam, ſed ut habentem talem dignitatem, & officium. Ità Doctores omnes citati.

196 Quintò, jam ſupradictum eſt, privilegium concedi non debere, niſi ex aliqua juſta, & honeſta cauſa, quamvis enim ad validitatem privilegii non neceſſario cauſa requiratur; ut etiam de diſpenſationibus dictum eſt art. præced. cum privilegium ſit liberalis donatio Principis, quæ etiam ſine cauſa valida eſt, dummodò poteſtatem ejus non excedat, requiritur tamen ad conceſſionis honeſtatem. Hac ergo cauſa ſuppoſita diſputant Doctores, an ea ceſſante ceſſet privilegium, cum hæc ſupponatur eſſe cauſa motiva, ſine qua Princeps privilegium non conceſſiſſet; & conveniunt Doctores ceſſare privilegium, quando ipſius uſus ob circumſtantiarum variationem iniquus redditur, & injuſtus, velut uſus privilegii infirmo conceſſi de comedendis carnibus tempore prohibito, recuperata valetudine fit illicitus, & ideò privilegium ceſſat; unde ſolum eſt difficultas, quando privilegii uſus ceſſante cauſa, ob quam ab initio conceſſum fuit non redditur iniquus, & injuſtus, ſed manet indifferens, an tunc privilegium adhuc valeat, & licitè illo uti poſſimus. Affirmant nonnulli, quia privilegium abſolutè conceſſum tranſit in dominium privilegiati: ergo niſi ipſius uſus reddatur iniquus, & injuſtus, non ceſſat etiam ceſſet cauſa, propter quam ab initio motus fuit Princeps ad illud concedendum; undè privilegium alicui conceſſum de officio anticipando ob nimias occupationes in publico munere exercendo, non ceſſat ceſſante munere, vel occupatione, & privilegium conceſſum Monaſterio decimas non ſolvendi propter indigentiam, non ceſſat ceſſante indigentia, & alia ſimilia adducunt exempla. Ita Suarez, Salas, Averſa, & alii nonnulli. Negant alii quorum fundamentum eſt quia non minus honeſtam cauſam requirit privilegii uſus, quàm ejus conceſſio, quoniam uſus eſt finis, propter quem Princeps requirit in conceſſione privilegii honeſtatem; ergo ea in uſu ceſſante ceſſat Principis intentio privilegium concedendi. Nec refert, quod Princeps videatur privilegium abſolutè concedere, nam ſemper illud præſumitur concedere ſub tacita conditione, ſi honeſta cauſa non ceſſaverit, propter quam à principio conceſſum fuit. Ità Sanchez, Sylvius, Bonacina, Amicus, & plures alii.

197 In hac controverſia media via incedendum eſt, & cum diſtinctione aſſignata ab Arriaga d. 34. ſec. 1. ubi obſervat duplicem eſſe poſſe cauſam finalem, ſeù motivum concedendi privilegium; unam per modum meriti, aliam verò per modum rei repugnantis quodammodo cum legis obſervatione, ob quam opus fuit in ea lege per privilegium diſpenſare; ut v. g. ſi alicui eximio Doctori, vel Duci ob præcedentes labores, etiamſi alioqui ſanus perfectè ſit, daretur privilegium non jejunandi, utique hoc privilegium cenſeri debet collatum per modum præmii ob doctrinam, & labores pro Regno, Rege, vel Eccleſia toleratos; at ſi alicui datur privilegium non jejunandi ob corporis debilitatem, certè talis cauſa non eſt per modum meriti; ſed quia repugnat quodammodo cum jejunio, ſimiliter ſi alicui Sacerdoti in negotio magni momenti occupato datur privilegium non orandi, non datur per modum præmii, ſed quaſi ex contrarietate aliqua rationis, & negotii. Quando ergo cauſa conceſſi privilegii fuerunt merita ipſius perſonæ, labores, obſequia &c. cenſeri debet privilegium manere, etiamſi ceſſet prædicta

cau-

Digitized by Google

cauſa, nec ampliùs præſtet nova obſequia; quando enim Rex aliquem efficit Comitem, & Ducem ob facinora in bello patrata, favor ille durat, etiamſi poſteà nihil ampliùs efficiat, quia meritum illud condignitatem habet pro duratione perpetua premii, & in tali caſu meritò dici poteſt cauſa privilegii ſemper durare, quia illud meritum æquivalenter durat ratione ſuæ condignitatis, undè quamvis cauſa privilegii phyſicè ceſſaverit, adhuc tamen moraliter permanere cenſetur.

198 Quando autem cauſa conceſſi privilegii eſt ſecundi generis, ſcilicet, per modum repugnantiæ alicujus cum opere, à quo per privilegium homo eximitur, tunc ceſſante cauſa dicendum eſt etiam ceſſare privilegium. Et ratio eſt, quia cauſæ hujus ſecundi generis nihil poſt ſe phyſicè, vel moraliter relinquunt, quod petat ejus privilegii continuationem, nam ea contrarietas omninò ceſſat ceſſante debilitate corporis, vel negotiorum occupatione; unde tale privilegium meritò comparari poteſt privilegiis ſub conditione conceſſis, quæ in omnium ſententia ceſſant conditione ceſſante, ità enim hæc dantur ſub hac tacita conditione, ut verbi gratia concedo, ut non jejunes, quandiù debilitate corporis impeditus fueris, concedo, ut non ores, quamdiù gravi negotio occupatus fueris, & hoc ſolùm probat ratio adducta pro ſecunda ſententia, ſi benè perpendatur. Neque oppoſitum probat exemplum pro prima ſententia adductum de privilegio alicui Sacerdoti conceſſo de officio anticipando ob nimias occupationes in publico munere exercendo, quia eadem eſt ratio de occupatione reſpectu anticipationis officii, quæ eſt de corporis debilitate in ordine ad non jejunandum, ut ait Arriaga l. c. Vel etiam admitti poteſt ſine læſione hujus ſecundæ partis aſſerti, quia privilegium de divino officio anticipando quacumque levi cauſa honeſtari poteſt, unde conceſſum ob nimias occupationes in ſtudiis, vel alio munere exercendo non ceſſat ceſſante tali cauſa, quia cenſentur Pontifex illud abſolutè concedere, & non ſub conditione, cum ex quacumque levi cauſa illud honeſtè concedere poſſit; hoc autem dici nequit de privilegio concedendi carnes tempore prohibito ob corporis debilitatem recuperata valetudine. Ac aliud verò exemplum de privilegio non ſolvendi decimas, dicendum eſt privilegium illud omninò ceſſare, ſi unica illius cauſa fuit defectus ſuſtentationis Monaſterii; quia verò in ſimilibus Pontifex non ſolùm eam ſuſtentationem intendit; ſed etiam Religioſis facere favorem aliquem per modum premii ob ſingulares eorum labores in Eccleſia, ideò ceſſāte eorū indigētia nō ob id pereunt ſimiles conceſſiones, & privilegia.

199 Sextò tandem externa forma privilegii duplex eſſe poteſt, una tantum verbis, altera etiam ſcripto explicato, quæ ſanè confert ad firmiorem, & ſecuriorem notitiam, ac faciliorem privilegii probationem in externo foro, nam licèt hæc neceſſaria non ſit ad privilegii ſubſtantiam, eſt tamen conſueta, & moraliter neceſſaria, ut ex ea concedentis intentio colligi poſſit, quæ ex ſola voce Principis ſufficienter haberi nequit, cum ſolis verbis Principis in foro externo relatis fides non adhibeatur, niſi ſufficientibus teſtibus confirmentur. Poteſt tamen ètiam Princeps privilegia concedere, & interdum etiam ſolo verbo concedit; quod quidem non minus valet, quia nimirum Principis voluntatem, & mentem exprimit, ex qua tota vis privilegii dependet, ac emanat, idque expreſsè habetur in jure Canonico c. *Inſtitutionis*, 26. qu. 2. Hæc autem externa privilegi forma triplici parte conſtat ſupplicatione, conceſſione, & declaratione, & quamvis ſubſtantia privilegii in ſola conceſſione conſiſtat, qua Princeps ſuam voluntatem exprimit, & promulgat; hæc tamen ipſa conceſſio ex antecedente petitione, ſubſequente declaratione valde dependet, nam per illam qualitas, & natura privilegii maximè colligitur, cùm præſertim ex cauſa finali, & motiva dependeat, per hāc verò vis, & efficacia privilegii ad ſuos effectus operandos explicatur. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia de Privilegiis videri poſſūt apud Suarez, Amicum, Bonacinam, Arriaga, & alios Auctores de hac materia ex profeſſo tractantes.

ARTICULUS QUARTUS.

An, & quomodo lex ceſſet per contrariam conſuetudinem.

200 PRimò, ut à quid nominis exordium ſumamus, per conſuetudinem hic intelligitur frequentia, & repetitio conſimilium actuum, ac dicitur etiam uſus, mos, & praxis, unde ab Iſidoro apud Gratianum d. 1. c. *Conſuetudo* ita vocatur, quia in communi eſt uſu. Conſuetudo autem ſic ſumpta licèt derogare non poſſit legi naturali, quæ eſt prorſus immutabilis, & ſimpliciter neceſſaria, nec legi poſitivæ divinæ, cum hęc totaliter divinæ auctoritati nitatur, habet tamen vim abrogandi leges humanas; quod clarè deducitur ex cap. ult. de Conſuetudine, ubi Gregorius Nonus declarat poſſe conſuetudinem aliquam *juri poſitivo præjudicium generare, ſi rationabilis fuerit, & legitimè præſcripta*, quibus verbis fatetur Pontifex conſuetudinem cum his conditionibus, habere vim abrogandi legem poſitivam humanam; de qua ibi loquebatur. Prima eſt, ut ſit rationabilis, nec poteſt certiori regula explicari quæ ſit conſuetudo rationabilis ad abrogandam legem, niſi quando ſufficiens ratio apparet, & motivum ad eam mutandam, & abrogandam. Altera eſt ut ſit legitime præſcripta, hoc eſt, ut tanto tempore duraverit, quanto ad legitimam præſcriptionem adverſus ipſam legem opus eſt, non enim ſtatim ac incipit diſſuetudo legis cenſeri debet lex abrogata, quinimò cenſent aliqui verè peccare illos qui legem violant, donec ſufficiens tempus excurrat, quo lex jam abrogata cenſeatur. Alioqui tertiam addunt conditionem, nempe ut conſuetudo non ſit in ipſo jure reprobata, reprobatur autem ipſa conſuetudo in jure, quando expreſsè dicitur per hoc idem verbum, Reprobamus, aut improbamus, vel vocatur iniqua conſuetudo, aut corruptela, aut abuſus, vel aliis ſimilibus modis. Verum quia hoc pacto conſuetudo declaratur, vel conſtituitur eo ipſo irrationabilis, & numquam cenſebitur per tacitum Principis conſenſum acceptari, ideò hæc tertia conditio ad duas præcedentes reducitur, ut notat Averſa q. 97. ſect. 7.

201 Secundo eſt Difficultas, unde conſuetudo hanc vim habeat, ſcilicet, à conſenſu ſolius populi, an verò requiratur etiam ſcientia, & conſenſus Principis, ſive ille Princeps ſit ſæcularis, ſive Eccleſiaſticus, de quo plures extant opiniones apud Becanum tr. 3. ca. 7. qu. 2. Sed breviter dicendum eſt cum Averſa l. c. & aliis, quod vel conſuetudo eſt apud populum liberum habentem abſolutam poteſtatem condendi leges, & ſic ex auctoritate ipſius populi conſuetudinem introductam vim habere; vel eſt apud populum Principi ſubditum, cui ineſt poteſtas condendi leges, & ſic conſuetudo valet ex conſenſu, & approbatione ipſius Principis; & hic eſt communior, ac tutior dicendi modus, ut inquit Averſa, non ſolùm quoad res Eccleſiaſticas, ſed etiam quoad civiles in quibus licet Principum poteſtas ex voluntate populi originem duxerit, ità tamen eſt Principibus collata, ut non liceat populo eam amplius repetere, & ſibi uſurpare, ut in Superioribus dictum eſt, atque adeò tota vis conſuetudinis ex conſenſu Principis præſertim dependet, & expreſſione, quæ habetur in ipſo jure à Principe condito. Poteſt autem Princeps tribus modis in conſuetudinem conſentire, ut obſervat Becan. l. c. & Caſpenſis diſp. 6. ſect. 3. Primò expreſsè, quando, ſcilicet, Princeps expreſsè conſentit, aut dat licentiam ad conſuetudinem introducendam legi contrariam, aut illam approbat. Secundò tacitè, quando nimirum Princeps ſcit conſuetudinem, & diſſimulat, ſeu non contradicit, dum commodè contradicere poſſet. Tertio tandem modo legaliter, ſeu juridicè; & hic conſenſus datur per legem, ſeu jus, quatenus Princeps ſtatuens aut ſciens conſuetudinem habentem præfatas conditiones à jure approbari, eo ipſo dicitur conſentire juridicè, ſeù aliqua ratione tacitè in conſuetudinem illis conditionibus affectam; tunc enim lege communi approbare cenſetur omnem conſuetudinem ſecuturam; & tamen fieri poteſt, ut poſteà in particulari neſciat de hac, aut illa conſuetudine introducta, quam tamen tacitè approbare præſumitur, quia ſemel expreſſè approbavit omnes conſuetudines rationabiles, & legitimè præſcriptas, ut patet ex c. final. cit. de Conſuetudine; licet ergo ad valorem conſuetudinis conſenſus Principis requiratur, ut vim habeat abrogandi, vel ſtatuendi legem, non tamen eſt neceſſarius conſenſus expreſſus, ſed tacitus, & juridicus quoque ſufficit; cum taciti, & expreſſi eadem ſit natura, & conditio, & hoc totum eſt de mente Scoti 3. d. 39. q. un. D. ut Vulpes advertit diſp. 8. art. 3.

202 Tertio, eſt Difficultas, quantum temporis requiratur ad conſuetudinem introducendam, quæ vim legis habeat, aut legem latam abrogare poſſit; de quo etiam plures ſunt opiniones apud eumdem Becanum l. c. qu. 3. Sed breviter dicendum eſt cum eodem, quod quando conſuetudo introducitur à populo cum expreſſo Principis conſenſu, tunc opus non eſt expectare tempus à jure determinatum, quia conſenſus Principis, & ejus expreſſa voluntas non minorē vim habet, quam lex ſcripta certum tempus determinans; tum quia expreſſa Principis voluntas per ſe poteſt abrogare legem, ergo tanto magis ſi fuerit conjuncta cum voluntate populi conſuetudinem introducentis legi ſcriptæ contrariam; quando autem conſuetudo introducitur à populo cum tacito tantum, vel præſumpto Principis conſenſu, tunc ſervandum eſt tempus à jure determinatum, quando enim Princeps expreſsè non conſentit, tunc non præſumitur conſentire, niſi evoluto tēpore à jure determinato, quia pręſumitur velle ſervare ea, quę jure communi ſtatuta ſunt. Quod verò ſit tem-

pus

Digitized by Google

pus à jure determinatum, diſſentiunt Auctores, ut diximus; Communior tamen dicendi modus, & apud Theologos magis receptus eſt, ordinariè requiri decennium ad præſcribendum contra legem civilem, quadraginta vero annos adverſus Eccleſiaſticam. Et ratio eſt, quia ad præſcribendum contra legem tempus longum requiritur, tale autem in jure civili decennium eſſe cenſetur ex L. *Super longi*. Cod. de præſcriptione longi temporis, in jure autem Eccleſiaſtico ordinarium præſcriptioni tempus cenſetur eſſe quadraginta annorum, ut conſtat ex c. *De Quarta*, & ex c. *Ad aures* de Præſcript. Ita Sylveſter, Azorius, Corduba, Suarez, & alii apud Layman tractat. 4. de legibus cap. 24.

203 Quæres, an toto tempore præcedente, quod eſt infra decem, vel quadraginta annos, peccent ſubditi, qui introducunt conſuetudinem contra legem Principis. Averſa q.96. c. ſect.2. Caſpenſ. l.c. Bonac. cum plurib. aliis cenſent verè peccare illos, qui legem violant, donec ſufficiens tempus excurrat, quo jam cenſeatur lex abrogata, ut ſupradictum eſt, quia toto illo tempore adhuc viget lex, & conſuetudo contraria nondum eſt firmata; ergo illo tempore peccatur contra legem. Sed probabilius mihi dicendum videtur cum Bec. loc. cit. aliud eſſe loqui de foro externo, & aliud de interno. Cùm ergo dicemus tempus determinatum requiri ad conſuetudinem legitimè introducendam, hoc præſertim de foro externo intelligendum eſt, nam conſuetudo in tali foro vim non habet, niſi poſt decem annos contra legem civilem, aut quadraginta contra Eccleſiaſticam, quia nemo coram Judice poteſt ſe defendere per conſuetudinem, niſi ſit legitimè introducta. Aliter autem res ſe habet in foro conſcientiæ; nam ſubditi in conſcientia ſecuri ſunt, quando conſuetudo ità invaluit, ut plerique etiam boni viri eam ſequantur, etiamſi nondum ſit legitimè præſcripta, & hunc dicendi modum, ut probabiliorem, & minus ſcrupulis obnoxium ſequuntur plures alii Theologi, & Juriſtæ.

204 Quarto, ulterius habet vim conſuetudo non tantum abrogandi legem præcedentem, ut dictum eſt, ſed etiam vim inducendi novam legem, & obligandi ſingulos ad obſervandum deinceps id, quod moribus, & uſu introductum eſt, non ſecus atque id, quod jure ſcriptum eſt, vel voce à Principe juſſum. Ità habetur in jure civili ff. de legib. & C. Quæ ſit longa conſuetudo, & in Jure Canonico in Decreto, & in 6. Decretal. cit. de Conſuetudine, quæ definitur ab Iſidoro l. cit. ab initio articuli: *Jus quoddam moribus conſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex*, & patet ex ipſa praxi, & uſu communi omnium populorum in gubernatione politica, & fidelium in gubernatione Eccleſiaſtica, undè D. Auguſt. Epiſt. 86. ad Caſulanum inquit; *Mos populi Dei, & inſtituta majorum pro lege ſunt tenenda, & ſicut prævaricatores legum divinarum, ita & contemptores conſuetudinum Eccleſiaſticarum coercendi ſunt*, Adhoc autem ut conſuetudo aliqua vim legis obtineat, quatuor præſertim conditiones requiruntur duæ nimirum relatæ, ut vim habeat abrogandi legem præcedentem, ſcilicet, ut ſit rationabilis, & bono communi utilis, ut habetur c. *Erit autem lex*, ut enim vim legis habeat præcipuas, & magis neceſſarias legis qualitates habere debet, quarum principalis eſt, ut ſit rationabilis, & bono communi expediens, ut patet ex dictis. Altera eſt, ut tempore aliquo diuturno duraverit modo jam explicato, non enim ſtatim ab initio obligat. Tertia, ut conſenſus ſaltem tacitus, vel juridicus legislatoris, vel Principis interveniat, ut etiam nuper explicatum eſt, quia nemo legem ſtatuere poteſt, niſi is, qui poteſtatem habet leges ferendi; ergo abſque Principis conſenſu non poteſt induci conſuetudo, quæ vim legis habeat. Quarta denique ut conſuetudo illa ſervetur à populo, vel majori ejus parte quaſi ex obligatione, ſeu animo obligationis introducendæ. Dupliciter enim conſuetudo introduci poteſt: primò per modum tantum devotionis, & conſilii, ſecundo per modum etiam obligationis, & præcepti, & hoc ſecundo modo debet introduci conſuetudo, ut faciat legem, ſcilicet, ut actus ille, qui eſt in conſuetudine, in executione ponatur cum animo ſatisfaciendi, non tantum devotioni, ſed etiam obligationi. Unde quamvis in Eccleſia ſint plurimæ conſuetudines piæ, ac rationabiles, & jam diuturno tempore etiam a Superioribus approbatæ, vim tamen legis non obtinent, ut nempe ad ſonum Campanæ ſtatis horis B. Virginem ſalutare, in ingreſſu templi frontem aqua luſtrali aſpergere, in prima die Quadrageſimæ cineres ſuſcipere, quia nimirum hæ, & ſimiles conſuetudines ex liberali tantum affectu, & devotione, non verò ex ulla inducendæ obligationis voluntate inchoatæ ſunt, & continuantur. Quando verò dubitatur, an conſuetudo ex animo tantum devotionis, vel etiam ſe obligandi fuerit introducta, præſumendum eſt conſuetudinem potiùs, eſſe devotionis, quàm obligationis, quia hoc eſt dubium juris in quo melior eſt conditio poſſidentis, nemo enim in dubio præſumitur velle obligari, neque expedit præcepta multiplicari, ubi moraliter certa non ſunt. Quæ verò conjecturæ in hoc caſu efficaces cenſeantur ad perſuadendum conſuetudinem animo obligandi fuiſſe introductam, ex judicio, & exiſtimatione ejuſdem populi, ac præſertim virorum prudentum diſcernendum eſt. Ita Auctores omnes ſupra relati; & hoc totum etiam eſt de mente Doctoris noſtri loc. cit.

205 Poſtremò ſolvendæ ſunt aliquæ difficultates, quæ præcedentem doctrinam impugnare videntur, quod conſuetudo poſſit habere vim immutandi leges abrogando priores, & novas inducendo. Ratio dubitandi eſt, quia lex neceſſario debet eſſe conformis rationi, & bono communi expediens; non poteſt ergo conſuetudo, quæ legem abrogat, eſſe rationabilis, & juſta, non enim juſtum juſto, nec rationabile rationabili contrarium eſt. Secundò, quia non poteſt talis conſuetudo introduci, niſi cum Principis conſenſu, ſed Princeps non poteſt juſtè in ſuæ legis tranſgreſſionem conſentire, quæ juſta eſſe ſupponitur, undè quamdiu durat neceſſariò eſt rationabilis, & Princeps vult eam obſervari, nec in ejus tranſgreſſionem conſentire cenſetur. Tertiò quia talis conſuetudo ſemper incipit à peccato, non enim inchoari poteſt, niſi per juſtæ legis tranſgreſſionem, ſicut ergo præſcriptio, quæ mala fide incipit, valida non cenſetur, ita nec conſuetudo, quæ cum peccato incipit. Quartò tandem, quia propter has cauſas in jure civili videtur prohibitum eſſe, nec conſuetudo legem abroget, ac etiam in jure Canonico, nam L. 2. C. *Quæ ſit longa conſuetudo*, & c. *Conſuetudinis*, d. 11. dicitur conſuetudo adverſus legem non prævalere.

206 Reſpondetur cum Suar. Becano, Caſpenſi, Lezana, & aliis conſuetudinem in duplici ſtatu conſiderari poſſe; primò in ſui principio, & in fieri, quando ſcilicet, legi adverſatur, nec cenſetur conveniens bono publico, nec Princeps illi adhuc præbet aſſenſum, & loquendo de Conſuetudine in hoc ſtatu utique non eſt rationabilis, ſed potiùs irrationabilis, & peccaminoſa, ac propterea non poteſt legem abrogare, nec novam inducere in tali ſtatu. Secundo conſiderari poteſt conſuetudo in facto eſſe, ac veluti in fine, quando ſcilicet, jam propter aliquas rationes cenſetur jam bono publico conveniens, præſertim eo quod lex contraria peccandi occaſionem præbet, & populo difficilè eſt eam obſervare, aut conſuetudinem inchoatam removere, & propterea Princeps illi aſſenſum præbet tacitum, vel expreſſum; & in hoc ſecundo ſtatu conſuetudo inſpecta rationabilis eſt, ac honeſta, & poteſt Principi placere, & legem introducere antiquæ contrariam, ex qua doctrina ratio adducta cum ſuis Confirmationibus facile ſolvitur, nam licèt lex, quæ diù durat rationabilis ſit, adhuc tamen etiam conſuetudo illi contraria rationabilis eſſe poteſt, non quidem in primo ſtatu, dum legi adverſatur, ſed in ſecundo, quando legem tollit; optimè enim ſtat conſuetudinem incipere irrationabiliter, ſi autem multo tempore duret, tractu temporis reddi poſteà rationabilem, quia jam eſt rationi conſonum, & Reipublicæ expediens, ut culpa non progrediatur ulterius, & ut Cives tanto tempore non obligentur ad rei difficilis obſervantiam.

207 Ad 2. negatur minor, etenim, ut inquit Arriaga diſp. 25. ſect. 2. in fine, poteſt benè Princeps aliquando intuitu actus mali, ut conditionis, honeſtiſſimè legem a ſe latam abrogare etiam per expreſſam voluntatem, ſi enim legislator videat eam eſſe occaſionem gravium peccatorum, nec illa mala ſequantur, poterit eam tollere; & hoc motivum frequenter intervenit in abrogatione legis per conſuetudinem contrariam, neque inconveniens eſt aliquid facere occaſione alicujus mali, dummodo id, quod fit, bonum ſit, undè talis abrogatio legis ob finem illud honeſtum rationabilis eſſet. Ad 3. negatur conſequentia conceſſo antecedente, poteſt enim interdum conſuetudo per actus peccaminoſos inchoari, quæ tamen poſteà longo populi uſu, & conſenſu principis tacito, vel expreſſo juſtæ legis vim obtineat; poteſt enim populus ab initio ſine ſufficienti cauſa contra Principis legem agere, ac proindè peccaminoſis actibus conſuetudinem inchoare, quæ poſteà bona fide à poſteris, qui Majorum cauſam examinare non tenentur, longo tempore continuata vim juſtæ legis obtineat, ut obſervat Amicus diſp. 8. ſect. 4, propè finem. Nec valet paritas aſſumpta de præſcriptione, & conſuetudine, quia præſcripto dicitur quid facti, quo aliquis acquirit dominium rei alienæ, conſuetudo autem eſt quid juris, inducit enim jus, & legem, item ad præſcriptionem ſufficit factum, vel uſus privatæ perſonæ; conſuetudo autem requirit uſum populi, & Principis conſenſum expreſſum, vel tacitum; & tandem præſcriptio non eſt valida ſine bona fide; conſuetudo vero neceſſario bonam fidem non requirit ſaltem ab initio, nam conſuetudinem introducere incipientes peccant, cum faciant contra legem, quæ adhuc in illo principio viget. Ad ultimum lex illa in argumento relata intelligi debet de conſuetudine debitas conditiones non habente, & à multis Juriſtis intelligitur de populari conſuetudine contra voluntatem, & legem

Prin-

Digitized by Google

Principis introducta, hæc enim legem abrogare non poteſt, non autem intelligi debet de conſuetudine ex conſenſu expreſſo, vel tacito ejuſdem Principis introducta, hæc enim non ſolum vim habet interpretandi leges latas, & mentem legislatoris, ut habetur L. *Si de interpretatione*, ff. de legibus *Optima eſt legum interpres conſuetudo*, ſed etiam immutandi leges abrogando priores, & novas inducendo, ut Vulpes oſtendit diſp. 8. cit. ar. 3. etiam de mente Doctoris pluribus in locis, & hæc etiam omnia hactenus de Conſuetudine dicta docet Aſteſanus libr. 1. tit. 47.

ARTICULUS QUINTUS.

An, & quibus aliis modis lex ceſſare poſſit.

208 PRimò certum eſt apud omnes Doctores legem humanam ceſſare quoad obligationem ex parte materiæ quando nimirum ita mutatur materia, ut fiat penitus impoſſibilis, vel adeò ardua, & intolerabilis, ut moraliter exerceri nequeat, vel ſi ex mutatione ſtatus rerum fiat iniqua, & prava, aut taliter vana, & inutilis, ut ad bonum commune, & rectam gubernationem evadat impertinens. Et ratio de ſe eſt evidens, quia cum lex eſſentialiter petat eſſe de re, ſeu materia poſſibili, juſta, & bono publico expedienti, ſi talis non perſeverat, nec lex perſeverare cenſenda eſt, unde in tali caſu neceſſaria non eſt legislatoris voluntas, qua talem legem abroget, vel revocet, aut in ipſa diſpenſet, ſed lex ex ſeipſa ceſſabit, nam ab initio ipſe legislator cenſeri debet non habuiſſe intentionem obligandi, niſi materia durante in illo ſtatu, quo erat obligationis capax quare ſi poſteà in contrarium ſtatum mutetur, eo ipſo in totum ceſſabit lex, nec amplius obligabit. Quod ſi materia legis plures habeat partes, & quoad unam tantum partem fiat impoſſibilis, vel injuſta, non autem quoad aliam, tunc lex ceſſabit quoad illam tantum partem, non quoad alteram, quæ poſſibilis remanet, & juſta. Et hoc totum intelligi debet, quando adeò certa eſt, & perſpicua talis mutatio materiæ, ut communi judicio cenſeatur lex ſimpliciter ceſſare ex toto, vel ex parte; ſi enim res ſit dubia, lex adhuc ſuum jus retinet, & eſt veluti in poſſeſſione, atque ideò pro illa judicandum eſt, ita communiter Doctores.

209 Secundò eſt Difficultas, An ceſſante cauſa adæquata, ſive fine adæquato legis in caſu particulari, ceſſet obligatio legis reſpectu talis particularis. Dixi *cauſa adæquata*, nam ſi lex lata ſit ob plures cauſas, ceſſante una etiam in univerſum, modo non ceſſent aliæ, propter quas lata eſt lex, non ceſſat legis obligatio. Dixi *in cauſa particulari*, nam ceſſante adæquata cauſa in univerſali, certum eſt ceſſare etiam legis obligationem, quia ceſſante adæquata cauſa univerſali, ceſſat materia legis, ac proinde ejus obligatio. Poteſt autem cauſa, vel finis legis dupliciter ceſſare, nempè vel contrariè, quando ſcilicet, lex contrarium finem ſortiretur, itaut quod prius juſtum erat, injuſtum fiat; vel tàtum negativè, & non contrariè, quando, ſcilicet res non tranſit in contrarium ſtatum, quo legis obſervatio fiat impoſſibilis, aut iniqua aut nimis noxia, vel ardua. Difficultas ergo eſt quando finis ceſſat tantum negativè, quia quando ceſſat contrariè, tunc certum eſt legem quoque ceſſare, tunc enim lex fit injuſta. Prima opinio univerſaliter affirmat ceſſante fine legis quomodocumque & in quocumque caſu, legem quoque ceſſare. Ratio eſt, quia ut habetur c. *Ceſſante* de appellationibus *Ceſſante cauſa ceſſat effectus*, & ſicut lex ab initio non ſubſiſteret, ſi abſque cauſa, & ratione lata eſſet, ita deſinente cauſa & ratione, ob quam lata eſt, ipſa etiam ceſſat, ac proinde obligare deſinit. Confirmatur, quia ita ſe habet lex in univerſali ad cauſam generalem reſpectu omnium, ſicut lex in particulari ad cauſam ſpecialem reſpectu perſonæ ſingularis; ſed quando cauſa legis ceſſat univerſaliter ceſſat obligatio legis reſpectu omnium; ergo quando ceſſat cauſa legis in particulari, ceſſat obligatio legis reſpectu talis perſonæ particularis; ita Cajetanus, Angelus, Navarrus, Henriquez, Emanuel Sà, Granadus, Diana, Hacquetus, & alii ex D. Thom. p. 2. q. 103. art. 4.

210 Oppoſita ſententia, quæ communior eſt, ac probabilior negat ceſſare obligationem legis per hoc ſolum, quod merè negativè ceſſet in caſu particulari ratio, & finis legis. Ita Suarez, Amicus, Averſa, Caſpenſis, & reliqui Theologi, ac Summiſtæ, Fundamentum eſt, quia certum eſt poſſe legislatorem ſubditos ad legem ſervandam obligare, etiam quando in particulari ceſſat ratio legis, modo non ceſſet ratio legis in univerſali. Sed præſumendum eſt legislatorem velle ſubditos obligare ad legem ſervandam, etiam quando in particulari ejus cauſa ceſſat, modo non ceſſet cauſa in communi, ergo &c. Major patet, quoniam ad omne id poteſt legislator ſubditos obligare, quod ipſe prudèter judicat ad bonum publicum conducere; Minor probatur, quia ſine dubio erat in legislatore poteſtas, & putari debet etiā fuiſſe voluntas obligandi pro iis caſibus in particulari, ſiquidem talis obligatio non eſt nimis ardua, & inhumana, cùm tunc legis obſervatio grave nimis incommodum non afferat, & valdè ad bonum publicum promovendum conferat, nec cuique præbeatur licentia enervandi legem per hoc ſolùm, quod hic, & nunc ratio legis ceſſare videatur. Confirmatur, quia valdè expedit ad bonum commune, ut permanente in univerſum reſpectu Communitatis ratione, & fine legis, ſemper à ſingulis obſervetur, alioquin gravia ſequerentur incommoda, v. g. ſi ſupponamus rationem adæquatam, qua Eccleſia permota eſt ad legem ferendam pro jejunii Quadrageſimalis obſervantia fuiſſe carnis mortificationem, & motuum inordinatorum appetitus, hæc lex proculdubio negativè ceſſaret in eo, qui ex ſpeciali Dei auxilio nullum talem inordinatum motum pateretur, atque ideò dicendus eſſet ad Quadrageſimale jejunium non teneri, quod planè abſurdum eſt dicere, nam iſte profectò adhuc ad illud teneretur, ſicut, & cæteri fideles, quia eſſet valde contrarium bono communi, ſi propter illam ſolam cauſam à tali lege immunis eſſet, cum adhuc maneat ratio univerſalis, ob quam expedit etiam ab iſto talem legem ſervari.

211 Ad fundamentum in oppoſitum dicendum eſt in eo cap. ſermonem eſſe de ceſſatione cauſæ legis in univerſali, non autem in caſu particulari tantùm. Neque currit abſumpta paritas, nam ceſſante cauſa legis in univerſum, non poteſt amplius legis obſervantia utilis eſſe neque reſpectu communitatis, neque ſingulorum; at ceſſante cauſa in uno particulari, adhuc legis obſervantia utilis eſſe poterit reſpectu aliorum, qui ad legis obſervantiam magis animantur, quando vident eam ab omnibus ſervari. Addit tamen Amicus diſ. 7. cit. ſec. 4. propè finem, ceſſante cauſa legis in caſu particulari licitum interdum eſſe poſſe ex benigna interpretatione voluntatis legislatoris eam non ſervare, etiamſi honeſtè ſervari poſſet, quando ſcilicet, ex hujuſmodi cauſæ particularis ceſſatione lex redditur notabiliter gravis, & ſervatur difficilis, ei, cui legis ratio ceſſat; nam in tali caſu non diceretur lex ceſſare reſpectu illius negativè tantùm, ſed etiam aliquo modo contrariè, quatenus legis obſervatio fieret ei notabiliter gravis, & ardua.

212 Tertio conveniunt Doctores legis ſervandæ obligationem in aliqua cauſa particulari ceſſare poſſe per ipſius legis emendationem, & correctionem, quæ fit per virtutem illam, quam Theologi Epichejam vocant, cujus proprium eſt legem humanam univerſim aliquid præcipientem, in aliquo caſu particulari, in quo ceſſat illius obligatio, vel interpretari, vel emendare, ut docet D. Th. 2. 2. q. 120. ar. 1. & ſignificat Scotus 1. d. 44. q. un. ubi ait, quod lex eſt de univerſalibus caſibus, de particularibus autem non lex, ſed judicium; cum enim in ferenda lege legislator communem ſpectet utilitatem, ad id preſertim attendit, quod in pluribus accidere ſolet, unde aliqui caſus occurrere poſſunt, ut notat Aſteſanus noſter l. 2. tit. 31. in quibus lex ipſa deficiat, itaut, non ſolùm tunc non obliget ad ejus obſervantiam, ſed ne quidem ejus obſervatio licita ſit, ut poſtea explicabimus; & in talibus caſibus ceſſat obligatio legis ob materiæ mutationem, & variam rerum contingentiam, permanente adhuc lege univerſali in ſuo robore, & tunc dicitur lex emendari, vel corrigi pro illis caſibus, itaut ipſis ſubditis, & privatis hominibus liceat proprio Judicio, vel doctiorum conſilio legem non ſervare, & contra verba legis agere, & tunc obligatio legis dicitur ceſſare per Epichejam, qua in legibus judicamus, qui eventus non ceſſant eis legibus comprehenſi, eo quod ſi de illis in particulari legislator interrogatus fuiſſet, quando legem condidit, reſpondiſſet ſuam mentem non eſſe, ut comprehenderentur, & ità notavit Ariſt. ipſe 5. Ethic. cap. 10. his verbis *Quando igitur lex in univerſum dixerit, & præter univerſale poteſt quidpiam contingere, tunc rectè ſe habet, ſi qua legislator omiſit, corrigatur defectus, id quod legislator etiam ipſe, ſi adeſſet, dixiſſet, ſi ſciviſſet, ità praſcribentem legem inſtituiſſet*. Et hæc dicitur emendatio, ſeu correctio legis, non quidem quoad mentem legislatoris, ſed quo ad externa verba, quæ ſenſum quidem univerſalem reddebant, ſed tales caſus particulares excipi debent. Unde Epicheja, ſeu legis emendatio idem eſt quod æquitas, ut ait Ariſt. l. c. ubi æquitatem ſic definit; *Æquitas eſt emendatio legis in ea parte, qua lex deficit, ob aliquem peculiarem eventum, in quo caſu, ſi legislator adeſſet, ità dixiſſet*. Ex quo infertur æquitatem, & Epichejam ſolum contra legem ſcriptam locum habere, quæ univerſalibus verbis communiter fertur, ac proinde occurrente aliquo particulari caſu deficere ſolet, non verò contra legem æternam, & naturalem quæ in verbis non conſiſtit, ſed ipſo dictamine intellectus divini, & humani, atque ideò numquam etiam in aliquo particulari caſu deficere poteſt.

213 Itaque tunc Epicheja locum habet contra legem, quando lex deficit contrariè in caſu particulari, tunc autem deficit lex

Digitized by Google

lex contrariè, ut ſuprà explicatum eſt, quando aliquis caſus accidit, in quo non tantùm ratio legis ceſſat, ſed etiam ſi fieret id, quod lege præcipitur peccatum eſſet, v.g. lex præcipiens depoſitum reddi Domino ſuo juſta eſt, tamen aliquando contingere poteſt, ut furioſus arma depoſita depoſcat ad ſui, vel alterius necem, vel proditor ad patriæ impugnationem, in quibus caſibus deficit lex contrariè, quia reſtitutio depoſiti quamvis ſit lege præſcripta, tunc eſt contra rationem, ac proinde illicita, & ideo tunc opus eſt legem illam interpretari, vel emendare, legiſlatoris potius mentem, quam verba ſequendo, quia in illis caſibus ſine peccato lex obſervari non poteſt. Hinc Cæleſtinus Papa c. *Humanæ aures* 22. q. 5. ait, quod *non debet aliquis verba conſiderare, ſed intentionem, ac voluntatem, quia non debet intentio verbis deſervire, ſed verba intentioni*. Rurſus non ſolùm licitum eſt Epichejam in caſu, in quo obedire legi peccatum eſſet, ſed etiam in caſu, quo eſſet grave nimis, & difficile ob aliquod grave damnum inde reſultans, ut notant Suarez, Averſa, Caſpenſis, & aliis; nam hæc ſola ratione interpretamur Eccleſiæ jejunia tempore ægritudinis non obligare, neque præceptum audiendi ſacrum, vel obſervationis feſtorum, ſi grave damnum hinc immineret honoris, vitæ, vel rei familiaris, juſtè enim per virtutem Epichejæ in his, & ſimilibus caſibus interpretamur mentem, & voluntatem legiſlatoris, quod obligare noluerit, quia in ſimilibus caſibus lex peccaret; ſi ad rem ità difficilem obligare vellet, & adeò duram imponere obligationem. Hoc autem, quod diximus, interdum licitum eſſe emendare legem, & agere contrà verba legis; intelligendum eſt, quando certo conſtat obſervationem legis in tali caſu fore ità iniquam, aut arduam ut legiſlator non putaverit pro tali occurrentia obligare, vel ſaltem judicium probabile ferri poſſit, quod talis caſus ſub lege non comprehendatur, neque lex tunc obliget juxtà ſonum verborum, adhuc enim homo in tali caſu ab obligatione legis excuſatur, quia rationes probabiles habet ſuadentes talem caſum ſub lege non comprehendi, qui autem opinionem ſequitur probabilem non peccat, ut conſtat ex dictis diſp. præced. At ſi res fuerit dubia, & perplexa, conſulendus eſt Superior, ſi ad ipſum pateat aditus, & tempus id permittat, ſi verò periculum eſt in mora, & Superior conſuli non poteſt, tunc lex ſervari debet, quia nimirum lex tunc ſuam vim poſſidet juxtà ſenſum verborum, nec ex conſcientia practicè dubia operari licet, ut dictum eſt diſp. cit.

214 Quartò tandem dicendum eſt, legem quoque ceſſare poſſe per interpretationem ipſius; & ratio eſt, quia interpretatio idem eſt, quod declaratio legis, quod ad hunc, vel illum caſum extendatur, vel non extendatur; ſi ergo declaretur ad aliquem caſum non extendi, utique pro caſu illo lex ceſſare cenſenda eſt: quia lex ſuam vim ſolùm habet in caſibus ad quos extenditur. Differt autem interpretatio ab emendatione legis, quæ fit per Epichejam, ut obſervat Averſa q. 97. cit. ſect. 6. quod emendatio contingit, dum conſtat de univerſali ſenſu verborum, ſed dicitur lex univerſalis in tali caſu particulari non obligare, ac licitum eſſe in eo, contra verba legis agere. Interpretatio verò eſt, quando ſenſus verborum legis inquiritur, quæ non ſunt ſatis clara, an ſcilicet, hoc, vel illud ſignificent, quod quidem ad Epichejam non ſpectat, ſed ad rectam verborum intelligentiam, & hoc etiam modo leges variationem admittunt nempè juxtà varias Juriſperitorum interpretationes, in legibus exponendis, qui in hoc plane Epichejam non exercent, ſed doctrinam. Solet tamen etiam Epicheja dici leges interpretari, non quidem verborum ſignificationem, ſed legiſlatoris mentem, & poteſtatem, quatenus judicat illum non voluiſſe, aut non potuiſſe jubere id quod verbis ſignificatur, in tali, vel tali caſu, atque ità verba legis emendare dicitur. Interpretatio verò eruere conatur, & explanare ipſam verborum ſignificationem; dùm non ſunt ſatis clara, & expreſſa.

215 Quando autem dicimus legem quoque ceſſare poſſe per interpretationem, hoc non ſolùm intelligendum eſt de generali interpretatione, quæ ipſi legiſlatori competit, aut ejus ſucceſſoribus, ſed etiam de privata, particulari, & doctrinali, quæ competit etiam privatis Doctoribus, & vim habet, ſi eam faciant, non ex proprio cerebro, ſed innixi regulis, & rationibus ſufficientibus, ut habetur L. Unica de Poſſeſſoribus, L. 1. ff. de Origine Juris c. 2. de privilegiis in 6. & aliis juribus. Inter has autem interpretationes hoc vertit diſcrimen, quod prior interpretatio eſt auctoritativa, & authentica, & ſoli legiſlatori competit, aut illius Superiori, vel ſucceſſori, taliſque interpretatio, tamquam è cathedra, ſeu ſolio prolata vim legis habet, & omnes obligat ad illam ſequendam, & obſervandam, & in hoc ſenſu dicitur ſolum legis conditorem poſſe illam explicare ex L. fin. C. de Legibus & cap. *Sicut* 11. quæſt. 1. & cap. *Inter alia* de ſent. excom. hæc, inquam, jura de interpretatione auctoritativa, & authentica intelligi debent. Poſterior autem interpretatio privata nempè, & doctrinalis, quæ etiam privatis Doctoribus competere poteſt, licèt tantam vim non habeat, adhuc tamen ſufficiens eſt ad obligationem legis tollendam in quibuſdam caſibus, ſi regulis, & rationibus ſufficientibus innitatur, ut conſtat ex Juribus citatis, & interdum quidem erit interpretatio certa, itaut ab illa recedere non liceat quando nimirum verba ipſa, aut alia indicia, vel communis Doctorum ſenſus ità perſuadent. Interdum verò tantùm probabilis erit, undè variæ eſſe ſolent Doctorum opiniones, & interpretationes, & vis hujuſmodi interpretationes in aſſequenda, & attingenda legiſlatoris mente præſertim conſiſtit, & hæc de legibus dicta ſufficiant, prout ad moralem Theologiam ſpectat, reliqua enim, quæ de legibus ab aliquibus tractari ſolent Canoniſtarum, & Civiliſtarum inſtituti eſt.

DISPUTATIO TERTIA
DE JUSTITIA, ET JURE.

1 TRACTAVIMUS in præcedenti Diſputatione de Jure, quatenus legem, & formam rationis importat, unde & ipſum lege conſtitutum jus appellare ſolemus; nunc differendum eſt de jure in alia ſignificatione, quatenus juſtum, objectumque juſtitiæ ſignificat. Ut autem pateat quid juſtitiæ, & juris nomine in præſenti intelligendum ſit, recolligendum eſt ex d. l. 3. de ſent. diſp. 7. q. 8. ubi ex inſtituto de Juſtitiæ virtute egimus, Juſtitiæ nomen duobus præſertim modis accipi poſſe, ut docet Scot. 4. diſ. 46. q. 1. primo pro virtute quadam generali, quam Divus Anſelmus Dialog. de Verit. c. 12. rectitudinem voluntatis appellat, ac definit, quod ſit *Rectitudo voluntatis propter ſe ſervata*, quo ſenſu virtutes omnes in ſe complectitur, ut docet Ariſt. 5. Ethicor. cap. 10. ubi ſit *Juſtitia in ſe virtute continet omnes*, & in hoc ſenſu etiam ſcriptura pluries de Juſtitia loquitur, ut Matth. 5. *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam* & cap. 6. *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis*. Secundo accipitur magis propriè pro virtute ſpeciali inclinante voluntate ad reddendum alteri ſtrictè debitum ad æqualitatem, de qua loquitur Ariſtot. 5. Ethicor. per totum, quo pacto à Juriſconſultis definitur *Conſtans, & perpetua voluntas jus ſuum unicuique tribuendi*, ut ibi explicatum eſt, & eſt præcipua ex quatuor illis virtutibus quæ Cardinales vocantur, & in hac acceptione dividitur ab Ariſt. 5. Ethic. cap. 2. in commutativam, & diſtributivam, ut q. c. explicatum eſt a. 2. ubi diximus Juſtitiam commutativam eſſe, quæ æqualitatem conſtituit inter perſonas particulares ſecundùm proportionem arithmeticam, ideſt, conſiderando ſolùm valorem, vel quantitatem rerum ſine ullo reſpectu ad perſonas v.g. mutuatus eſt aliquis aureos mille, qualiſcumque ſit ſive dives, ſive pauper, nobilis, vel ignobilis, mille aureos reddere debet, in commutativa enim res inter ſe comparantur ſine ullo perſonarum reſpectu, nempè res accepta cum debita vel reddenda, undè naſcitur arithmetica proportio. Juſtitia vero diſtributiva dicitur illa, quæ dividit, & diſtribuit munera, officia, onera, bona, & alia ſimilia Communitatis alicujus propria ſecundum proportionem geometricam, hoc eſt, conſiderando non ſolùm valorem, & quantitatem bonorum illorum, aut onerum, ſed etiam perſonarum conditionem; idoneitatem, merita, &c. Unde in diſtributiva juſtitia comparantur res cum perſonis, ex qua comparatione naſcitur geometrica proportio, ut late declaratum eſt loc. cit. ad quem remitto Lectorem pro exacta hujus materiæ notitia.

2 Sic pariter nomen Juris, licèt varias, & multipſices habeat,

Digitized by Google

habeat acceptiones, in duplici præſertim ſignificatione ſumi ſolet. Primò pro lege tàm naturali, quàm poſitiva, ſive divina, ſive humana, quo ſenſu dicimus honorem parentibus deferre eſſe de Jure naturali, ſacramentum baptiſmi recipere eſſe de jure divino poſitivo, & hoc modo jus prima ſui diviſione dividitur in naturale, & poſitivum, & poſitivum dividitur in divinum, & humanum, & humanum tandem dividitur in jus Canonicum, & Civile, ut viſum eſt diſp. præced. Alio modo jus ſumitur pro facultate illa, ſeu poteſtate legitima, quam quis habet ad aliquam rem obtinendam, vel retinendam, vel ad aliquid faciendum, itaut ab illius rei obtentione, ſeu retentione, vel ab illa actione facienda licitè impedire non poſſit, & hoc modo accipitur pro ſolo juſto alteri debito, quo pacto eſt objectum virtutis juſtitiæ, cujus eſt æqualitatem inter duos ponere, de quo in hac diſp. erit ſermo. Et quamvis etiam jus hoc modo ſumptum varias habeat acceptiones, potiſſima tamen omnium eſt illa qua dividitur in jus ad rem, & jus in re. Jus ad rem eſt illud, quod habetur per alicujus contractus ſtipulationem, puta per donationem, emptionem, &c. antequam illius rei, quæ donata, vel empta eſt, traditio fiat jus in re; illud, quod per ipſam rei traditionem acquiritur. Sic Hæres inſtitutus, ſed qui nondum hæreditatem adiit, habet jus ad hæreditatem, non autem in hæreditate, quia nondum poſſeſſionem hæreditatis habet, ſed ſibi tantùm eſt debita; poſtquam autem poſſeſſionem accepit dicitur etiam in hæreditate jus habere. Hoc autem præcipuè eſt juris utriuſque diſcrimen, quod jus in re ità faciat illam propriam ejus, qui acquiſivit, ut in quocumque loco ſit, & ad cujuſvis manus pervenerit, facultatem habeat, ubicumque eam reperit, recipiendi, & à quocumque repetendi, & quiſquis acceperit, ex juſtitia obligetur eam illi reſtituere. Jus vero ad rem facultatem hujuſmodi in rem non tribuit, ſed titulum dumtaxat juſtum, & ſufficiens adhibendum illius rei dominium.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia Dominii, & Subiecto.

3 QUoniam plures ſunt juris particularis ſpecies variæque rationes, quibus alicui competere poteſt prædicta facultas accipiendi, vel retinendi rem aliquam, aut de illa diſponendi, inter quas præcipua, & omnium potiſſima eſt dominium, & ad quam reliquæ aliquo pacto reduci poſſunt, ideò ab ejus explicatione exordium ſumimus. Tùm etiam quia eſſentia dominii, ejuſque proprietatibus benè perſpectis facilè cognoſcetur, quæ de Contractibus, & Reſtitutione dicenda ſunt, tùm in communi, tùm in particulari in ſequentibus Diſputationibus, quæ omnia reſolvemus juxta doctrinam Scoti 4.d.15. ubi ex profeſſo de hac materia tractat, & Scotiſtarum ibidem, præſertim verò Tatareti, Almaini, Fabri, Hiquei, Hiribarnes, Aretini, & Vulpii tom. 5. q. 3.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit Dominium, & quæ ad illud requiſita.

4 PRimò ut à quid nominis incipiamus, dominii vocem plerique à nomine *Domus* derivant, Dominus enim dicitur qui familiæ præeſt; alii verò non incongruè à verbo *Domo* deducunt, quia Dominus univerſim is dicitur, qui aliquid ſibi ſubjectum habet, ſeu ſub ejus poteſtate, undè dominium latè ſumptum definiri ſolet, quod eſt *facultas diſponendi de aliqua re, tamquam ſibi ſubjecta*, qua ratione Deus dominium omnium creaturarum habere dicitur, quia de eis diſponere poteſt, ut ei placet, ſunt enim illi ſubjectæ omnimoda ſubjectione, & dependentia, quia ab eo ſunt creata, & ab eo dependent in eſſe & conſervari; ſic etiam Rex, & Princeps dicitur in ſuo regno dominium habere, & quilibet etiam privatus dicitur ſuarum poſſeſſionum Dominus, licèt Dei dominium omnibus aliis dominiis perfectus ſit, & plenius; dominium enim rerum omnium creatarum ſoli Deo convenit per eſſentiam, ut patet ex Pſal.23. *Domini eſt terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & univerſi qui habitant in eo.* Rerum vero omnium ſenſibilium ſoli homini convenit ſecundùm participationem, ut patet ex Geneſ. c. 1. *Creſcite & multiplicamini, & replete terram, & ſubiicite eam, dominabini piſcibus maris, & volatilibus Cæli, & univerſis animantibus, quæ moventur ſuper terram* unde naturaliter convenit homini hoc dominium ſuprà res omnes infrà ſuam ſpeciem, & hæc dominii definitio conſonat doctrinæ Scoti 4.d.15. q. 2. art. 1. ubi ſupponit dominium importare abſolutam rei poteſtatem, ut idem ſit habere rei dominium, ac abſolutam illius poteſtatem licitè diſponendi de ea ad libitum; & loquendo de dominio in communi, & latè ſumpto melius rem explicat allata definitio, quàm illa Juriſperitis familiaris ex Bartolo in L. *Si quis vi* §. *differentia* ff. de acquirenda poſſeſſione, quod dominium *eſt jus perfectè diſponendi de re corporali, niſi lege prohibeatur*, non enim ad propoſitum illius pertinebat agere de divino dominio, ſed ſolùm de humano, & politico, ut notat Layman l. 3. tr. 1. cap. 5. alioquin non negaſſet Bartolus Deo opt. maximo ratione creationis, & conſervationis perfectiſſimum, & maximè independens dominium in omnes creaturas etiam incorporeas competere.

5 Secundo Dominium dividitur in dominium juriſdictionis & dominium proprietatis; dominium juriſdictionis eſt poteſtas gubernandi ſibi ſubditos, illis aliquid præcipiendi, vel prohibendi, illos judicandi, puniendi, vel præmiandi, & tale dominium Juriſdictionis poteſt eſſe, vel ſæculare, quale eſt in Imperatore, Regibus, Ducibus, & aliis hujuſmodi reſpectu populorum ſibi ſubditorum in negotiis ſæcularibus. Vel poteſt eſſe Eccleſiaſticum, quale, eſt dominium Pontificis, Epiſcoporum, & aliorum ſubditos habentium in ſpiritualibus. Dominium vero proprietatis eſt jus poſſidendi aliquam rem, & de illa, tamquam ſua diſponendi, & hoc rurſus eſt duplex, perfectum, ſcilicet, & imperfectum; dominium perfectum, quod & plenum dicitur, continet proprietatem rei, & commodorum, ejus, extenditque ſe ad omnem ejus uſum, ac diſpoſitionem, in lege non prohibitam, ſcilicet, ad donandum, vel vendendum, ſervandum, deſtruendum, &c. additur autem, niſi in lege prohibeatur, nam aliquando poteſtas illa plena diſponendi per aliquam legem impeditur, & ità pupillus eſt verus rei Dominus, & tamen per legem alienare impeditur; hoc autem impedimentum veram rationem dominii non tollit, quia tali impedimento ſublato, ſine novi juris collatione ſequitur plena diſpoſitio ad arbitrium veri domini; ſicut ſæpè per votum, vel juramentum impeditur quis ne utatur re ſua, & tamen hoc dominio non obſtat, quia tali ſublato impedimento poteſt de illa diſponere ſine nova dominii acquiſitione. Dominium verò imperfectum habet tantùm proprietatem abſque emolumentis, vel emolumenta abſque proprietate, nam aliquando aliquis eſt tantùm dominus rei, ſivè ſubſtantiæ rei ſine aliquo emolumento ipſius, aliquando etiam aliquis eſt dominus emolumenti tantùm; non verò proprietatis rei. Primum vocant Juriſperiti dominium directum, quale eſt Principis reſpectu feudorum, aut illius, qui dedit agrum in emphyteuſim; ſecundum vocant dominium utile, quale habet feudatarius, emphyteuta, uſufructuarius, &c.

6 Tertio, ut pateat, in quo ratio dominii fundetur, docent communiter Juriſperiti Titulum, eſſe id, in quo fundatur dominium, ut donatio, emptio, hæreditaria ſucceſſio, legitima electio in officium, beneficium, regnum, & ſimilia ſunt titulus, ſeu fundamentum juris in rem donatam, emptam, teſtatam, officium, beneficium, regnum, &c. Addunt vero traditionem eſſe conditionem, ſine qua ordinariè etiam poſito ſufficienti titulo, jus in rem non acquiritur, ſed tantùm in perſonam L. *Tradict. o-nis* C. de pactis, ubi habetur quod *Traditionibus dominia rerum non nudis pactis transferuntur*, ex quo ſequitur quod ſi antè traditionem venditorem vendat alteri, primus emptor non habet jus in rem, ſed in venditorem. Itaque ad transferendum dominium ab uno ad alium utrumque requiritur, ſcilicet, titulus, & traditio, & ſuppoſito titulo, & ſecuta applicatione per traditionem reſultat dominium. Quamvis autem ordinariè traditio, vel apprehenſio requiratur ad acquirendum rerum dominium, in quibuſdam tamen caſibus ad translationem dominii non requiritur, ut in beneficiis, in quæ acquiritur dominium, vel quaſi dominium, ſivè jus per collationem ex cap. *Si tibi abſenti* de præbend. in 6. & in hæreditates, quæ ſit hæredibus ex teſtamento, vel ab inteſtato ex L. *cum hæredes*, ff. de acquirenda poſſeſſione, ſed ſufficit acceptari verbo, vel facto. Præterea quæ venduntur, vel donantur Civitatibus, Eccleſiis, locis piis, traditionem non requirunt L. ult. C. de ſacroſanctis Eccleſiis, & ſic de quibuſdam aliis, quibus exceptis regulariter jure communi ad acquirendum dominium rei, quæ anteà ſub dominio alterius erat, requiritur traditio, ut paſſim Doctores obſervant de jure Dominii tractantes; appoſite autem dixi, ſi res anteà ſub dominio alterius erat, quia ad acquirendum dominium rei, quæ antè ſub alicujus dominio non erat, ſufficit apprehenſio talis rei, ut patebit ex infrà dicendis, niſi obſtet aliquod particulare ſtatutum in aliquo loco; de quo videri poteſt Layman. c.5. cit. n.7.

7 Quarto ex his infertur, quomodo uſusfructus differat à dominio, nam *Uſusfructus eſt jus utendi, fruendique re aliena ſalva rei ſubſtantia* ex L. 1. quoties ff. de Uſufructu, in qua definitione, jus tenet locum generis; hoc enim nomen jus, ut di-

ctum

Digitized by Google

ctum eſt ſuprà, latius patet quam dominium, filius enim jus habet in Patrem, ut alatur, ſervus in Dominum, ut ſuſtentetur, ſubditus in Principem, ut gubernetur, etenim hi omnes jus habent ad petendum, quæ ſibi neceſſaria ſunt, non autem dominium, ac proinde jus eſt genus ad dominium, uſum fructum, & uſum, & uſus fructus non eſt tantum uſus actualis rei qualem habet, qui domum, vel equum conducit; hic enim ſolum habet uſum rei, quo finito non amplius remanet in eo jus ad rem, ſed ſtatim ad dominium proprietatis devolvitur. Uſufructuarius verò non modo habet uſum rei, ſed etiam jus ad talem uſum finitoque uſu adhuc jus remanet ad utendum. Dicitur *utendi*, per quam particulam diſtinguitur Uſusfructus à jure, quod habet creditor in pignore, vel hypotecha, depoſitarius in depoſito, nullus enim horum poteſt re pignorata, vel hypotecata, aut depoſitata uti invito domino; & ſi utantur, tenentur ad æſtimationem uſus. Additur *fruendi*, ideſt, percipiendi fructus rei, nam jus utendi præciſe non includit fructus rei, dicitur autem fructus rei quidquid ſalva rei ſubſtantia, è re perceptibile eſt, ut in grege lana, lac, fœtus, in fundo pome ſegetes, in domo locatio, & ſimilia in l. 10. 11. & 12. de rerum diviſione. Uſufructuarius ergo colligens rei fructus fit illorum plenè dominus; ſed ſi antè perceptionem fructuum moriatur, non pertinent ad hæredes Uſufructuarii; ſed ad dominium rei, ut habetur Inſt it. de rerum diviſ. §. is vero. Dicitur fruendi *re aliena*, quia Dominus rei non dicitur abſolute uſufructuarius, etiamſi percipiat fructus rei dicitur tandem *ſalva rei ſubſtantia*, quia uſufructuarius tenetur rem integram, ex qua fructus percipit, proprietario ſervare; undè per hanc particulam præſertim diſtinguitur Uſufructuarius à Domino, nam Dominus uti poteſt re ſua, ut libet, ità quod poteſt ſubſtantiam illius, ipſo uſu conſumere, Uſufructuarius vero, quia rei dominium, non habet, ſed tantum fructuum, non poteſt rei ſubſtantiam ipſo uſu conſumere. Ex quo tandem infertur dominium etiam à proprietate differre, eo quia dominium latius ſe extendit, quàm proprietas; dominii enim duæ ſunt partes, ſcilicet, Proprietas, & Uſufructus, quæ interdum ſeparari poſſunt, ità quod penes unum ſit proprietas, penes alterum ſit uſuſfructus, quo fit contingere poſſe, ut aliquis dominium alicujus rei habeat, & tamen non eſſe proprietarium proprietas enim eſt dominium rei juſtis modis acquiſitū, quod Dominus retinere poteſt in rem uſufructui traditam, ut patet de dominio proprietatis, quod dominus retinet directus in rem alteri in feudum, vel Emphytheuſim conceſſam de quo videri poteſt Azor. 3. p. l. 1. c. 12. & noſter Faber de Reſt. diſ. 43. c. 1.

8 Quinto uſus quandoque ſumitur pro facultate utendi aliqua re, & dici ſolet uſus juris, quandoque ſumitur pro actu ipſo utendi, ſive uſu actuali, & dicitur uſus facti; eſt autem quæſtio an in rebus quæ unico actu, vel uſu conſumuntur, ut ſunt pecunia, eſculenta, & poculenta, diſtinguatur uſus à dominio, non modo eſſentia, ſed ſubjecto, itaut poſſit eſſe in uno uſus, & in altero dominium, movetur autem quæſtio de uſu rerum unico actu conſumptibilium, quia in aliis rebus, quæ uſu non conſumuntur, concedunt omnes non modò uſum facti, ſed etiam juris à dominio diſtingui, ut patet in Uſuario qui domum, vel equum conducit, hic enim non ſolùm habet uſum talium rerum, ſed etiam jus ad talem uſum abſque rei dominio; quia finito uſu, rei ſubſtantia ſtatim ad dominium proprietatis devolvitur, ſcilicet, equus, vel domus. Negant quamplures cum D. Thoma 2. 2. q. 78. ar. 1. ubi docent in rebus, quæ uſu conſumuntur, nec uſum, nec jus ad uſum à dominio diſtingui. Ratio eſt, quia jus ad utendum his rebus eſt jus ad conſumendam, & alienandam ipſam rei ſubſtantiam, nam uti pane, cibo, vel pecunia eſt uſu ipſo conſumere, & alienare ſubſtantiam ipſam panis, cibi, ac pecuniæ, ſed majus dominium eſſe non poteſt, quam jus ad ipſam rei ſubſtantiam conſumendam, & alienandam, ergo; &c.

Confirmatur, quia uſu à dominio diſtinctus, ut ex dictis conſtat, eſt jus, ſeu actus utendi re aliqua, ſalva Domini rei ſubſtantia; ſed rebus, quæ uſu conſumuntur, uti non poſſumus ſalva earum ſubſtantia; ergo in iis uſus à dominio non diſtinguitur. Et tandem favet L. ſi tibi vini, & L. Senatuſconſul. ff. de uſufructu earum rerum.

9 Oppoſita ſententia eſt Scoti, & Scotiſtarum 4. d. 15. q. 3. ar. 2. quam paſſim Recentiores amplectuntur, affirmantium etiam in rebus uſu conſumptibilibus uſum a dominio diſtingui. Ratio eſt, quia ſi quis uſum hujuſmodi rerum alicui concederet, ità tamen dependenter à ſuâ voluntate, ut poſſet ipſum revocare ſemper, antequam res conſumeretur, planè ipſemet ſemper dominus eſſet illius rei antè ejus conſumptionem, & alius nulla ratione talis cenſeri poſſet; ergo uſus etiam hujuſmodi rerum ipſo uſu conſumptibilium poteſt à dominio diſtingui. Confirmatur exemplo communiter adducto à noſtræ ſententiæ ſectatoribus illius, qui alios ad prandium invitat, is enim abſoluto dominio eorum, quæ convivis comedenda apponit, apud ſe retento, uſum tantùm, ſivè jus ad uſum comedendi ad nutum revocabilem concedit invitatis, quippè qui continuò poteſt, quouſque illa comeſta non fuerit, revocare; qua de cauſa nemo cenſet convivam ad cœnam invitatum, quamvis permittatur ei uſus cœnæ ſic, ut poſſit licitè commedere quantum libuerit, eſſe ejuſdem cœnæ dominum, ſed ſolum illius uſum habere abſque jure dominii. Denique probatur quia ad dominii tranſlationem requiritur & voluntas dantis, & acceptantis; ſed poteſt quis has res uſu conſumptibiles acceptare ita ut nollet dominium earum, ſed tantùm uſum à Domino revocabilem; ergo etiam in his rebus poteſt uſus à dominio ſeparari, itaut eſſe poſſit in uno uſus, & in altero dominium.

10 Ad fundamentum prioris ſententiæ, concedo jus ad utendum rebus uſu conſumptibilibus eſſe jus ad conſumendam, & alienandam ipſam rei ſubſtantiam, negatur tamen tale jus eſſe dominium propriè ſumptum, ſi fuerit ad nutum concedentis revocabile, ut nunc ſupponimus; dominium enim propriè ſumptum dicit jus ad uſum firmum, ac ſtabile independens à voluntate alterius continuo revocare potentis, dicit enim auctoritatem, & independentiam in diſponendo de re in omnem uſum lege non prohibitum. Ad Confirmationem negatur definitionem ibi allatam omni uſui convenire, convenit enim tantùm uſui rerum, quæ uſu non conſumuntur, in his enim dumtaxat haberi poteſt uſus, ſalva Domino remanente ipſa rei ſubſtantia; in rebus vero uſu conſumptibilibus uſus ut à dominio diſtinguitur, eſt jus ab altero continuo dependens, & ad ejus nutum revocabile; leges tandem citatæ loquuntur de uſu juris irrevocabili, ac independente, de hoc enim jura ibi citata loquuntur, tale enim jus utendi rebus uſu conſumptibilibus uſque à dominio non diſtinguitur, & omnino coincidit cum ipſo; non tamen ſi fuerit dependens, & ad nutum concedentis revocabile. Dices, Pupillus dominium habet dependens à voluntate tutoris, & tamen adhuc ſuorum bonorum verus eſt Dominus; ergo etiamſi quis habet jus ad uſum à voluntate alterius dependens, adhuc tamen verus erit Dominus earum rerum, quarum jus habet ab altero dependens. Negatur conſequentia, & ratio diſparitatis eſt, quod pupilli dominium à voluntate tutoris non dependet, tamquam illud revocare potentis, ſed ſolum impedire valentis, ne in actum ſecundum exeat, quamdiu pupillus ſub ejus poteſtate conſtitutus mànet; qui autem uſum, vel jus ad uſum alicujus rei alteri concedit, dominio ſibi retento, non ſolùm, actum ſecundum uſus impedire poteſt, ſed etiam rem ipſam, ut verus Dominus, ad ſe revocare.

11 Sexto ex ſolutione præcedentis difficultatis facilè reſolvitur gravis controverſia olim orta inter Summos Pontifices Joannem XXII. & Nicolaum Quartum occaſione peculiaris paupertatis, quam Fratres Minores regulam Sancti Patris Franciſci in puritate ſua obſervantes profitentur, qui non modo in particulari, ut cæteri Religioſi, ſed neque in communi dominium ullum quarumcumque rerum ſive immobilium, ſive mobilium ſivè uſu conſumptibilium, ſive non conſumptibilium, habere dicuntur, ſed earum dominium reſiſtere, vel apud eleemoſynarum largitores, vel apud Sedem Apoſtolicam, nudo dumtaxat uſu facti ad vitæ ſuſtentationem ipſis conceſſo; Joannes XXII. in extravagante *ad Conditorem* negat talem eſſe poſſe Fratrum Minorum paupertatem eo præſertim fretus fundamento, quod in rebus, quæ uſu conſumuntur, vel alienantur, uſus à dominio non diſtinguitur, & conſequenter aſſerit Minoritas non modo uſum facti, ſed etiam uſum juris, & dominium harum rerum habere. Tum quia injuſtus eſt ille uſus, qui jus utendi non includit à legitima poteſtate proveniens, quo pacto fur habet ſolùm uſum facti comedendo panem furto ſublatum; ſed Minoritæ juſte utuntur rebus ſibi in uſum conceſſis? ergo jure, non igitur habent ſolùm uſum facti, ſed etiam juris cum non poſſent jure uti, niſi haberent jus utendi. Tandem quia qui rem Minoribus furatur, tenetur ipſis, non autem Pontifici, vel illarum largitori reſtituere; ſed res furto ſublata debet verò Domino reſtitui; ergo apud eos reſidet earum dominium, & non tantùm nudus facti uſus.

12 Oppoſitam ſententiam docuit Nicolaus Quartus in Conſtitutione illa, *Exiit qui ſeminat*, qui fuit ex ordine noſtro Fratrum Minorum, & valde verſatus in eo; docet inquàm, hic Pontifex ibi, ut latè refert Faber de Reſtitutione diſp. 45. c. 2. quod Fratres Minores in paupertate Regulæ viventes cujuſquam rei dominium non habent nec in particulari, nec in communi, ſed nudum, & ſimplicem uſum facti; dominium enim earum rerum, quæ, ipſis in eleemoſynam dantur, & donantur, apud ipſos donatores remanet, uſus verò ſimplex facti apud Fratres. Quod ſi donans intendat etiam à ſeipſo abdicare dominium, & jus rei, quam dat in eleemoſynam, ne illa res, antequam uſu conſumatur, videatur eſſe ſine Domino, declarat hic Pontifex dominium illius rei in Sedem Apoſtolicam transferri, ità

Digitized by Google

ri, ità quod uſus nudus, & ſimplex ad Fratres tranſeat, ſed illicitus dominium ſit Sedis Apoſtolicæ, Adeo quod Fratres Minores ſecundùm hunc Pontificem ab Uſuario juris diſtinguuntur, quia iſti fit iniuria; ſi res ad ejus uſum deputata illi auferatur, quia illi aufertur ſuum jus, quod ad uſum illius rei habebat; ſed ſi Fratribus Minoribus auferatur, vel impediatur uſus rerum quæ illis in eleemoſynam datæ ſunt, nulla fieret injuria, quia illi non acquiſiverunt aliquod jus in uſum illarum, ſed tantùm habent uſum nudum, & facti, non uſum juris, & hoc totum confirmatum fuit à Clem. V. in Bulla *Exivi de Paradiſo*. Et hanc ſententiam communiter ſequuntur Doctores omnes Navarrus, Soto, Molina, Bellarm. Layman, Amicus, Caſpenſis, Azor. Faber, Pontius, Vulpes, & Aretinus ex noſtris, & alii Recentiores paſſim. Nec refert, quod aliqui ex his dicant Fratres Minores nullius rei; ne in communi quidem dominium habere, ſed uſum tantùm, ſeù jus ad uſum; vel uſum juris; non enim per uſum juris intelligunt uſum cum dominio, ita quod fieret illis injuria, ſi à tali uſu impedirentur, alioquin ſibi maniſeſtè contradicerent; ſed per uſum juris intelligunt actum utendi juridicum, & qui fit licite, & cum legitima poteſtate à Superiore, & vero Domino conceſſa, quo pacto omnis actus utendi juridicus dicitur uſus juris, & non tantùm uſus facti, qualis eſt ille quo fur comedit panem furto ſublatum. Neque ex tali jure utendi poteſt inferri dominium in rem, vel ejus uſum; quia ad dominium res propriè dictum non ſufficit, quod alicui liceat, & ex legitima poteſtate ſibi à Superiore conceſſa rem aliquam conſumere; ſed requiritur, quod ei liceat eam quocumque modo, & quandocumque ei videtur, libere, & independenter conſumere, hoc enim eſt propriè dominium; & ideò cum aliquis non poteſt rem ſibi donatam ad libitum conſumere, ſed ſolùm cum licentia Superioris, & ſemper dependenter à Superiore, vel ab alio; ille propriè dominium non habet nec rei, nec uſus illius; licèt poteſtatem habeat uſu conſumendi rem illam, quia non poteſt ad libitum conſumere; & licèt jus ad uſum talis rei habere dicatur, quia tamen ad nutum Superioris, vel concedentis revocabile eſt, non dicitur uſus juris, ſed facti; ad diſtinctionem uſus juris, qui irrevocabilis eſt, cujuſmodi eſt uſus juris, de quo jura loquuntur.

13 Nec obſtat auctoritas Joannis XXII. oppoſitum decernentis, quia id non decrevit ut Pontifex obligando fideles ad ità ſentiendum, ſed ut privatus Doctor, ut notat Amic. diſput. 23. ſect. 4. ubi inquit, quæ de paupertate Fratrum Minorum diſſeruit, diſſeruiſſe ſolùm ut privatum Doctorem, imò in fine vitæ illa revocaſſe, ut teſtatur Emmanuel Roder. t. 3. q. 30. art. 1. Et ſatis conſtat ex dictis difficult. præced. fundamentum ejus non conſiſtere, quod ſi in rebus uſu conſumptibilibus uſus à dominio non diſtinguntur, oppoſitum enim aperte demonſtrat exemplum ab ipſo Nicolao Quarto adductum de Conviva, qui utitur cibis ab eo, qui eum invitavit, appoſitis, & comedendo conſumit abſque ullo dominio cibi, quem comedit. Ad aliam rationem dicendum eſt uſum rerum apud Minores non eſſe injuſtum, quia jam dictum eſt, eos habere jus in illarum uſum, ſed dependenter à liberà Domini voluntate, qui poteſt abſque injuria Fratrum eum revocare; undè etiam diximus Minoritas non habere uſum tantùm facti, prout uſus facti ſignificat uſum actualem illicitum, aut etiam licitum, habere tamen ſolùm uſum facti, prout uſus facti diſtinguitur ab uſu Juris irrevocabiliter conceſſo, & hoc ſenſu diximus intelligendos eſſe Auctores noſtræ opinionis aſſerentes Minoritas habere rerum uſum facti dumtaxat, non autem uſum juris, ſeù jus ad uſum, per hoc enim intelligunt uſum juris irrevocabiliter conceſſi, ſic enim Jura loquuntur. Ad ultimum dicendum eſt, quod cum Fratres Minores ex conſenſu, & conceſſione Pontificis rerum neceſſariarum uſum habeant, hinc fit ut illæ furto ſublatæ ex tacito, & præſumpto ejuſdem Pontificis conſenſu, vel Eccleſiæ, ſint ipſis potius, quàm Pontifici reſtituendæ. Alias rationes minoris momenti pro opinione adverſa vide ſolutas apud Fabrum l. c.

14 Poſtremò, ut ultrà principalem dominii diviſionem juriſdictionis, & proprietatis alias quoque aſſignemus, dominium proprietatis adhuc duplex eſt, naturale, & poſitivum, & hoc rurſus triplex divinum, gentium, & civile. Naturale eſt, quod à natura trahimus omnes, quale eſt, quod quiſque habet in uſum ſuarum potentiarum, & in propriæ vitæ, ac famæ conſervationem, & in res omnes externas, quatenus ad propriæ vitæ ſuſtentationem ſunt neceſſariæ, eodem enim jure ferimur in finem & in media ad talem finem neceſſaria. Poſitivum vero dicitur, quod pendet à lege, & voluntate alterius, undè poſitivum divinum dicitur, quod ab aliqua poſitiva Dei lege dependet, ut quod veteres Levitæ habebant in decimas, & novi Eccleſiæ Miniſtri in bona temporalia pro miniſtratione ſpiritualium ad propriam vitam ſuſtentandam, *dignus eſt enim operarius mercede ſua*, Lucæ 10. Dominium vero gentium dicitur illud, quod jure omnium ferè populorum poſſidemus; & tale eſt dominium, quod primi occupantis de rebus acquirere dicuntur, ſicut enim prima rerum diviſio jure gentium introducta eſt, ut poſteà dicemus, ità eodem jure introductum eſt dominium, quod de rebus primi occupantis acquirere dicuntur. Demum dominium Civile eſt, quod ſpeciali jure hæreditatis, donationis, emptionis, aliove humano, civilique contractu de rebus comparamus, ut inferius explicabitur, & de his omnibus agendum eſt in ſequentibus.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quinam ſint dominii capaces.

15 POſt explicationem quid, & quotuplex ſit dominium, reſtat ut de illius ſubjecto agamus, & declaremus quibus perſonis competere poſſit, & ut certa ab incertis ſecernamus in primis certum, & exploratum eſt Deum in omnes creaturas ſummum quoddam, & abſolutum obtinere dominium, ut Scriptura pluribus teſtatur locis, ac proinde liberè, & ut ipſi placuerit de omnibus creaturis diſponere poſſe ſine cujuſquam iniuria. Certum eſt etiam hominem eſſe dominii capacem juxta illud Geneſ. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, ut præſit piſcibus maris, volatilibus Cœli, & beſtiis terræ*, quibus verbis à Deo collatum eſt homini dominium in alias creaturas inferiores ratione imaginis divinæ, quam gerit; quæ in intellectu rationis capaci, & libera voluntate conſiſtit; & hoc totum ſuppoſuit Scot. 3. d. 37. in fine ex Pſalm. 3. 2. *Domini eſt terra, & plenitudo ejus*, ſupponit, inquam penes Deum dumtaxat ſervari abſolutum dominium omnium rerum per eſſentiam, & à creaturis rationalibus tantum dependenter ab eo participari. Ex quo infertur ſolam, & omnem naturam intellectualem eſſe dominii naturaliter capacem, ſolam quidem, quia hæc ſola de ſuis actibus liberè diſponere poteſt, iiſque mediantibus de rebus externis, quod ad dominii eſſentiam exigitur; omnem vero, quia omnis creatura intellectualis libera eſt, ſaltem remotè, & in actu primo, quod ad dominium ſufficit, hoc enim eſt facultas diſponendi, quæ in ſolo actu primo ſalvari poteſt, etiamſi in actum ſecundum exire non valeat, quando extrinſecè eſt impedita.

16 Ex quo rurſus ſequitur, non ſolùm parvulos antè uſum rationis, ſed amentes etiam ſaltem ad tempus, verum jus ſuorum bonorum habere; & in rerum dominium legitime ſuccedere poſſe, quod non ſolum ex legibus Civilibus conſtat, ſed etiam ex D. Paulo ad Galat. 4. *Quanto tempore hæres parvulus eſt, nihil differt à ſervo, cum ſit Dominus omnium*, & ratio eſt, quia licet actuali uſu dominii careant, principio tamen dominandi non privantur, dominium enim homini competere poteſt, eo quod rationalis eſt, neque ad hoc opus eſt, ut uſum rationis actu habeat. Dices, patrem dominium bonorum ſuorum in tales transferre non poſſe, quia ad translationem dominii requiritur acceptatio libera ejus, in quem transfertur; talis autem acceptatio libera ex parte pueri, vel haberi non poteſt; ergo &c.

Reſpondetur negando majorem, ad probationem dicendum acceptationem illam non requiri niſi ex parte ejus, qui liberè poteſt acceptare, vel reſpuere, abſolutè autem in omnibus neceſſaria non eſt; & hic eſt communis omnium ſenſus, omnes etiam exiſtimant bona patris decedentis ad filium ejus ſpectare, etiamſi parvulus ſit, & illi injuriam fieri, ſi aliter de ipſis diſponatur, pariter ſi amenti auferantur bona ad ipſum ſpectantia, omnes exiſtimant ipſi injuriam fieri, & non alia de cauſa, niſi quia bonorum illorum legitimum dominium cenſetur habere, licet non adminiſtrationem, quia adminiſtratio liberum uſum arbitrii requirit.

17 Quin etiam Doctores communiter dicunt perpetuò quoque amentes eſſe dominii capaces, quamvis etiam adminiſtrationis capaces eſſe nequeant, quia hæc liberum arbitrii uſum requirit, benè tamen dominii, quia hoc non conſiſtit in uſu rationis, aut libertatis actuali, vel habituali, ſed in ipſa natura rationali, cui tribuitur. Tum quia poſt diviſionem bonorum factam jure gentium, dominia nequeunt eſſe incerta, atque ideò nequeunt bona perpetuò amentis ſub nullius eſſe dominio, nequeunt autem eſſe incerta, atque ideò nequeunt eſſe ſub dominio alterius, ſed ſolum ſui ipſius, quia ſi eſſent furto ſublata, illi ſunt reſtituenda, & non alteri, ac etiam experientia docet perpetuò etiam amentes jure hæreditario parentibus ſuccedere. Dices dominium conſtituitur propter actum ſecundùm; ergo ubi nullus eſſe poteſt actus ſecundus, nullum, & inutile eſſe dominium. Negatur conſequentia, quia poteſt hic actus ſuppleri, & de facto ſuppletur in jure per procuratorem, ut patet in dominio pupilli, & parvulorum; undè dominium eſt per ordinem ad actum ſecundum, aut per ipſum Dominum, aut per alium ipſius nomine exercendum, ideoque negatur inutile eſſe illud dominium

Digitized by Google

ſium, cujus actus ab ipſo Domino exerceri non poteſt, ſufficit enim, ut ipſius nomine ab alio exerceri poſſit. Dices rurſus, Cajetan. opus c. de Poteſtate Papæ cap. ult. inter cauſas depoſitionis Pontificis, ultimam refert, ſi incidit in amentiam, tunc inquit deponendum eſſe. Verum negatur paritas, diſpar enim eſt ratio de dominio proprietatis, de quo hic loquimur, & dominio juriſdictionis, quale eſt dominium Pontificis, hoc enim cum ſit ad aliorum regimen ordinatum, uſum requirit liberi arbitrii, nec poteſt per alium ſuppleri, quia non ſolùm jus ipſum, ſed etiam ipſius uſus eſt perſonæ addictus, unde non poteſt Pontifex illud alteri delegare ut cum eadem infallibilitate illud exerceat, ut patet in materia de fide.

18 Verùm quia duplex dominii capacitas diſtingui ſolet, altera à natura, & altera à legibus, & licet capacitas legalis naturalem ſupponat, tamquam ejus fundamentum, non tamen è contra incapacitas legalis neceſſariò naturalem ſupponit, quia quidam homines ſunt naturaliter dominii capaces, qui tamen ex legibus ſunt incapaces, ut conſtat de ſervo juſto bello capto, de hæretico c. *Cùm ſecundùm leges* de Hæreticis in 6. de committente crimen læſæ Majeſtatis L. final. ff. *Ad legem Juliam Majeſtatis*; hi enim omnes per humanas leges fiunt dominii incapaces. Hac inquam, de cauſa difficultas eſt de quibuſdam hominibus in particulari, an de facto dominium aliquod, & quarumnam rerum habeant. Prima difficultas eſt de filiis familias, de quibus breviter Doctores dicunt, quod ſecundum juris diſpoſitionem, quamdiù ſub patria poteſtate conſtituti ſunt, duo ſunt tantummodo bonorum genera, quorum perfectum dominium habere poſſunt, caſtrenſia, ſcilicet, & quaſi caſtrenſia. Bona caſtrenſia cenſentur illa quæ in militia, vel occaſione militiæ juſtè acquiruntur, ut ſtipendia, donaria ducum, &c. quaſi caſtrenſia verò ſunt illa, quæ ex beneficio Eccleſiaſtico, aut ex officio publico Judicis v. g. vel Advocati, aut ex profeſſione alicujus artis liberalis proveniunt. Aliorum autem bonorum, quæ adventitia vocantur, ideſt, quę vel ex aliorum donatione, vel ex propria induſtria, negotiatione, &c. proveniunt, dominium quidem directum habere cenſentur, non tamen de iis diſponere poſſunt abſque patris conſenſu, penes quem illorum adminiſtratio, & utilitas remanet. Ità Navarrus, Leſſius, Abellius, & Juriſtæ omnes, de quo Faber diſp. 45. de Reſtitut. cap. 1.

19 Altera difficultas eſt de ſervis, an poſſint habere dominium aliquarum rerum, & ſermo eſt de ſervo ſtrictè accepto, qui, ſcilicet, eſt verum Domini mancipium, vel juſto bello captum, quorum pauci jam in Europa reperiuntur, & de hoc etiam eſt communis Doctorum ſententia, quod ſervus tale dominium habet ſuæ vitæ; & membrorum, ac famæ, ut nec Dominus, & multo minus ullus alius poſſit ipſum illis privare abſque injuria, ac injuſtitia ſine ſufficienti cauſa, & ratio eſt, quia nullo jure conceditur dominio poteſtas in illa; ex quo infertur eum qui occidit, vel mutilat alienum ſervum, ad reſtitutionem teneri, non ſolùm domino pro jactura ſervi ipſius, ſed etiam ipſi ſervo, nam utrique injuriam facit. Infertur præterea ſervum, non obſtante ſervitute, abſolute, & ſimpliciter poſſe eſſe capacem bonorum fortunæ, ut pecuniarum, ac poſſeſſionis, & ratio deducitur ex dictis, quoniam non obſtante ſervitute eſt dominus ſuæ vitæ, membrorum, & famæ; ergò ſi Dominus illi membrum mutilet, vel famam auferat, & in compenſationem hujus damni pecunias illi det, aut prædium, illius erit verus Dominus. Tùm quia ſicut Dominus dare poteſt ſervo integram libertatem, ità à fortiori poteſt ipſi dare aliquam quaſi partem libertatis, donando nimirum ipſi dominium aliquarum rerum ſuarum v. g. pecunias, & quicquid iis mediantibus lucraretur, & in tali caſu ſervus horum omnium eſſet dominus, aliàs non donarentur, & ità præſertim diſcurrit ex noſtris Poncius diſp. 50. qu. 2.

20 Præterea jam dictum eſt art. præced. Religioſos Franciſcanos Regulam in ſua puritate obſervantes non poſſe dominium habere nec in particulari, nec in communi, in quo eorum paupertas ab ea diſtinguitur, quam aliorum Ordinum Religioſi profitentur, quia alii poſſunt habere dominium in communi aliquorum bonorum, quamvis non ità abſolutum, quin à conſenſu Summi Pontificis dependeat, ut bona ſua immobilia, & mobilia pretioſa alienare poſſint, nullus tamen Religioſus in particulari poſt emiſſionem voti ſolemnis paupertatis poteſt alicujus rei dominium habere. Eſt igitur difficultas undè oriatur, quod Religioſi profeſſi ſint ad dominium inhabiles, ſeù quo jure fiant incapaces dominii. Prima ſententia docet Religioſos fieri incapaces ad rerum dominia, & matrimonia contrahenda ex natura ipſa voti ſolemnis, cui jure naturali, & divino aſſerit annexam eſſe hanc incapacitatem, non autem ex natura voti ſimplicis cui tantùm humano jure talis incapacitas annecti poteſt. Ità ſenſiſſe videntur D. Thomas, & Bonaventura 4. d. 38. quæſt. 1. art. 2. Riccardus, & Durandus ibidem, & ſequuntur Thomiſtæ paſſim. Fundamentum præcipuum deſumunt ex decret. Innoc. Tertii cap. *Cùm ad Monaſterium* de ſtatu Monachorum, ubi Pontifex inquit, quod *abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis adeò eſt annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere.*

21 Secunda ſententia affirmat quidem Religioſos de facto fieri inhabiles ad rerum dominia per votum ſolemne, id enim apertè jura teſtantur, dum dicunt Monachum nihil habere proprii, nihil ſibi acquirere, ſed Monaſterio, teſtari non poſſe, nec ab inteſtato ſuccedere, & ſimilia. Addit tamen hanc inhabilitatem non oriri ex natura voti ſolemnis, cui aut jure naturæ, aut divino ſit annexa hæc incapacitas, ſed ex jure dumtaxat Eccleſiaſtico, ſeù ex conſtitutione Eccleſiæ annectentis tali voto hanc inhabilitatem, quam ſententiam expreſſe tradit Scotus 4. d. 38. cum omnibus Scotiſtis, Paludanus ibidem q. 4. ar. 4. Cajetanus 2. 2. qu. 88. art. 7. & Recentiores communiter amplectuntur, & ſicut hanc ſententiam ſecuti ſumus lib. 4. diſp. 7. qu. 6. art. 3. loquendo de incapacitate, & inhabilitate, quam affert votum ſolemne caſtitatis ad matrimonia contrahenda; ita etiam conſequenter loquendo idem aſſerimus modò loquentes de inhabilitate ad dominium, quam Religioſis affert votum ſolemne paupertatis, quod nempe non oriatur ex natura voti ſolemnis, ut ſic; ſed ex Conſtitutione Eccleſiæ tali voto paupertatis hanc inhabilitatem annectenti. Fundamentum eſt auctoritas Bonifacii VIII. c. *Quod votum* de voto, & voti redemptione in 6. ubi interrogatus Pontifex, quod votum dici debeat ſolemne, & ad matrimonium dirimendum efficax, reſpondet, *quod voti ſolemnitas ex ſola Eccleſiæ Conſtitutione eſt inventa*, & idem docet Gregorius XIII. in Bulla *Aſcendente Domino*. Accedit etiam ratio, quia talis incapacitas in Religioſo profeſſo ad dominium ex natura voti præciſe oriri non poteſt, quia alias etiam votum ſimplex inhabilitaret, quod nullus aſſerit, neque ex ratione voti ſolemnis, eſt ſic, quia non poteſt oſtendi, cur votum ſolemne, quatenus ſolemne præciſe induceret illam inhabilitatem ex natura rei potius, quam votum ſimplex; quarè concludendum eſt hoc oriri ex conſtitutione Eccleſiæ tali voto paupertatis hanc inhabilitatem annectentis, ſicut loc. cit. diximus de inhabilitate ad matrimonia contrahenda ex votò ſolemni caſtitatis inducta.

22 Nec auctoritas Innocentii pro opinione oppoſita adducta urget, intelligenda enim eſt, ut communiter exponunt Auctores noſtræ ſententiæ ſectatores, & præſertim Amicus diſput. 14. ſect. 4. de Monaco ſub Regula Monachali manente, ſic enim in ſenſu compoſito quo Monachus permaneat, nec à ſummo Pontifice poteſt diſpenſari, ut habeat in particulari aliquod proprium independenter à voluntate ſuperioris, quia eſſet cum eo diſpenſare, ut manente voto, & obligatione ad non habendum aliquid proprium, haberet proprium; poteſt tamen cum eo diſpenſari per exemptionem à regula, & voto paupertatis, ut jam de facto diſpenſatur cum Epiſcopis, ex Religionibus aſſumptis, hi enim verum dominium reddituum Eccleſiaſticorum acquirunt, ut mox conſtabit, & ità diximus etiam ſervata proportione loc. cit. de diſpenſatione in voto ſolemni caſtitatis ad matrimonium contrahendum. Dices, homo ex vi voti ſolemnis in Religione manet perfectè mancipatus Deo, & ſpoliatus omni jure, & dominio etiam acquiſibili, quia per votum ſolemne transfert in Deum principium ſui juris, perfecta traditione ſuæ voluntatis in Religione approbata, in manu Superioris vice Dei acceptantis; ergo manet inhabilis ad dominia rerum, ſicut homo traditus homini manet inhabilis ad quodcumque dominium. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ex vi traditionis, & acceptationis in Religione non transfertur ſpeciale dominium bonorum acquiſitorum, vel acquirendorum voventis in Deum, nec Religioſus ex vi talis traditionis mancipatur Deo debito juſtitiæ, ut ſervus domino, ratione cujus ille inhabilis fiat ad dominia acquirenda, vel transferenda, ſed ſolùm ex virtute Religionis obligatur ad promiſſa ſervanda, non transferendo jus aliquod novum in Deum, ſed ſeipſum novo titulo obligando, in quo diſpar eſt ratio de eo, qui ſe in ſervum tradit alteri, quia homo eſt capax novi dominii incompoſſibilis cum dominio alterius ejuſdem rei, non autem Deus ratione univerſalis, & ſupremi dominii, quod in omnes habet creaturas. Alias rationes ad idem vide ſolutas loc. cit. diſput. 7. de Matrimonio qu. 6. art. 3

23 Poſtremo eſt quæſtio, An beneficiarii habeant verum, & proprium dominium ſuorum reddituum. Pro cujus explicatione advertendum eſt tria eſſe bonorum genera, quæ Beneficiarii ſæculares poſſidere poſſunt, nimirum patrimonialia, quaſi patrimonialia, & merè Eccleſiaſtica. Patrimonialia ſunt, quæ ipſi hæreditate, vel induſtria, vel donatione, vel alio modo, quo Laici ſolent, ſibi acquirunt; & de his certum eſt bene-

Digitized by Google

beneficiarios eſſe veros dominos, ac liberè diſponere poſſe; cùm ejuſmodi bonorum verum, & proprium habeant dominium, ſicut Laici, quia ratione Ordinis, & Clericatus bonorum ſuorum dominium non amittunt. Bona verò quaſi patrimonia dicuntur, quæ miniſteriis Clericorum comparantur, ipſiſque obveniunt ob functiones aliquas Eccleſiaſticas v.g. ob Miſſæ celebrationem, Capellaniam, concionem, cantum Eccleſiaſticum, & ſimiles, & de his quoque communis eſt fere ſententia, ea expendere poſſe ad omnem uſum, ut priora, & ratio eſt, quia hæc bona ſunt laborum ſuorum juſta ſtipendia, ideoque computanda ſunt inter bona, quę propria comparantur induſtria. Ità Navarrus, Covarruvias, Leſſius, Layman, Amicus, Abellius, & alii paſſim. Bona tandem mere Eccleſiaſtica dicuntur, quæ ratione beneficii alicujus v. g. Epiſcopatus, Canonicatus, Parochianatus, aut alterius beneficii titulo percipiuntur; & de his loqui poſſumus vel quoad eam tantùm partem, quæ congruę cujuſque ſuſtentationi neceſſaria eſt, vel quoad eam, quæ tali ſuſtentationi minimè neceſſaria eſt, ac proinde ipſis beneficiariis eſt ſuperflua; & quidem loquendo de ea parte redditu um, & proventuum Eccleſiaſticorum, quæ congruæ, & honeſtæ ſuſtentationi neceſſaria eſt, certum eſt apud omnes Beneficiarium acquirere dominium. Quare ſola difficultas eſt de ea parte redditu um Eccleſiaſticorum, quæ congruę ſuſtentationi neceſſaria non eſt, ſed ſuperflua, de qua re duę ſunt celebres Doctorum ſententiæ.

24 Prima ſententia docet, beneficiarios non eſſe veros dominos illius partis redundantis, ſed tantùm diſpenſatores, ac proindè ex juſtitia obligari, ad partem illam in pios uſus expendendas; aliàs ſi ſecus fecerint, non modo mortaliter peccare, ſed etiam ad reſtitutionem teneri ex bonis patrimonialibus, & tantumdem in pia opera impendere. Ità Alenſis, Riccardus, Major, Paludanus, Navarrus, & alii antiquiores. Fundamentum eſt, quia Canones bona Eccleſiæ appellant bona Dei, patrimonium Chriſti, bona pauperum, Clericos autem diſpenſatores, ac procuratores, non dominos bonorum Eccleſiaſticorum. Deinde quia Canones negant facultatem teſtandi beneficiariis de redditibus ſuorum beneficiorum cap. *Relatum* 2. de Teſtam. & alibi; ergo non ſunt eorum veri domini, etenim de iis teſtari poſſumus, quorum veri domini ſumus. Tandem quia Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 1. de Reformatione Epiſcopis interdicit, aliiſque beneficiatis, ne ex redditibus Eccleſiæ conſanguineos, & familiares ſuos augere ſtudeant, quod non feciſſet, niſi judicaſſet illis ineſſe onus tribuendi ſuperfluum pauperibus.

25 Secunda ſententia omnibus Recentioribus ferè communis aſſerit beneficiarios effici abſolute dominos omnium proventuum beneficiorum ſuorum, itaut quamvis partem ſuperfluam in profanos uſus expendendo mortaliter peccant, non tamen ad ullam reſtitutionem faciendam teneantur. Ità Molina, Sotus, Vaſquez, Leſſius, Silvius, Amicus, Caſpenſis, Faber, & Poncius ex noſtris, & alii Recentiores paſſim. Fundamentum eſt, quia nec jure naturali, nec poſitivo conſtat, quod Beneficiarii non ſint domini ſuorum redditu um; quod ſi jura aliqua invenire videntur, quę neceſſariæ ſuſtentationi ſuperſunt, pauperibus diſtribui debere, commode poſſunt & de facto explicantur à Doctoribus poſterioris hujus ſententiæ, de præcepto Charitatis, non autem juſtitiæ. Confirmatur, quia alias non valerent ulii contractus, nec alienationes, aut donationes, quæ beneficiarii facerent ſuorum redditu um, quod eſt contra communem omnium ſenſum aſſerentium omnes donationes à beneficiario factas inter vivos de ſuperfluis ſuii beneficii validas eſſe, non autem factas per ultimam voluntatem teſtandi. Denique quia Trident. ſeſſ. 14. de Reformatione cap. 12. ſtatuit, quod Canonicus, vel beneficiarius animarum curam habens, ſi intra duos menſes à die adeptæ poſſeſſionis profeſſionem fidei non fecerit, non faciat fructus ſuos, & ſi abſuerit ultra tres menſes in anno, prima vice privetur dimidia parte fructuum, quos fecit ſuos; ſecunda vice privetur omnibus fructibus, quos illo anno lucratus fuerit; ergo ſupponit, quod ſi profeſſionem fecerit, & non abſuerit, illi fructus ſint ipſius, non poſſunt autem eſſe ipſius, niſi ſit eorum dominus, ut benè deducit Poncius noſter diſp. 50. qu. 4. Et licèt prima opinio ſit tutior, & in praxi conſulenda, hæc tamen ſecunda communior eſt, & probabilior. Cæterum ſivè beneficiarii cenſeantur eſſe domini ſuorum redditu um, ſivè ſolummodo diſpenſatores, certum eſt, & apud omnes in confeſſo graviter peccaturos illos contra præceptum charitatis, ſi portionem illam redundantem profanis uſibus, aut propinquis ditandis impendant, ut conſtat Trident. cit. ſeſſ. 25. de Reformat cap. 1.

26 Ad fundamentum prioris ſententiæ dicendum cum Amico diſput. 14. ſect. 6. in fine, bona Eccleſiæ nuncupari bona Dei, & Chriſti, quia Dei, & Chriſti cultui ſunt dicata; dicuntur etiam bona pauperum vel quia ad ſuſtentationem Miniſtrorum Dei collata ſunt, qui antiquitus pauperes erant, & nihil propriis habentes, vel quia ex ſuperfluis alendi ſunt pauperes, ſi non ex juſtitia, ſaltem ex charitate. Dicuntur tandem Clerici diſpenſatores, vel antè factam diviſionem bonorum Eccleſiaſticorum, quia ab initio naſcentis Eccleſiæ omnia bona fidelium erant communia, ſicut modo ſunt Religioſorum, ex quibus tunc unicuique dabatur, quod neceſſarium erat ad vitæ ſuſtentationem, ut conſtat Actorum 4. vel poſt factam diviſionem quoad bona tantùm Eccleſiæ addicta, non autem quoad redditus, & fructus beneficiorum, quorum Clerici ſunt abſolutè domini. Ad ſecundum negatur conſequentia, quia quamvis eſſent domini poteſtate poſitiva juſtis de cauſis ipſis prohiberi facultas teſtandi, ſicut univerſaliter loquendo poteſt in aliquo actu juſtis de cauſis verum dominium impediri. Ad ultimum patet ex dictis Concilium potius nobis favere, & ſtare pro ſecunda ſententia, nam ſi putaſſet beneficiatos non eſſe redditu um ſuorum beneficiorum dominos, non eis id præcepto interdixiſſet, ſed potius abſolutè declaraſſet eos ad id teneri ex juſtitia, & ex ipſa rei natura, tamquam non veros redditu um ſuorum dominos. Ità igitur ſentiendum eſt de proventibus, & redditibus bonorum Eccleſiaſticorum. Quod ſi de Bonis ipſis Eccleſiaſticis ſit ſermo, nullus Epiſcopus, aut Clericus acquirit dominium proprietatis illorum, ſed tantum uſus fructus, undè nec ea alienare poſſunt, niſi ex cauſa juſta, & in caſibus à jure expreſſis, accedente conſenſu Pontificis, ut habetur in Paulina *ambitioſæ cupiditati*. De hac quæſtione fusè agit Faber diſput. 45. de Reſtit. c. 6. ubi ait ſecundam eſſe de mente Scoti 4. diſt. 15. qu. 2.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Objecto Dominii.

27 DEclarata dominii natura, & eorum, qui ejus ſunt capaces, nunc reſtat agendum de ejuſdem objecto ac declarandum, quæ res ſub perfecto hominis dominio cadant, & ſermo eſt tam de dominio naturali, cui naturalis reſpondet ſubjectio ex parte rei dominabilis, quàm poſitivo, cui tantùm reſpondet ſubjectio legalis ex voluntate, ſcilicet, & lege alicujus; ac rurſus tam de dominio proprietatis, quàm juriſdictionis, quod dicit tantùm ſuperioritatem in regimine.

ARTICULUS PRIMUS.

Quænam cadant ſub perfecto hominis dominio.

28 PRimo certum eſt, omnia infrà hominem cadere ſub naturali ejus dominio, ut conſtat ex illo pſalm. 8. omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus, oves, & boves univerſa, &c. & rurſus ex illo Geneſ. 1. faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus Cœli, & beſtiis terræ, &c. ſic enim hæc verba explicat D. Chryſoſt. hominem, ſ. eſſe conditum ad imaginem Dei propter præeminentiam dominii, quod in is inferioribus habet; & hoc etiàm ſuadet ipſa ratio, quia ad hoc, ut alicujus rei dominium dicatur quis habere, ſufficit, ut illa ad ejus utilitatem ordinetur, & pro ſuo arbitratu ea uti poſſit, ſed ità ſe habet homo jure naturali reſpectu rerum omnium inferiorum; ergo, &c. Rerum verò ſuperiorum, quales ſunt Angeli, & cœleſtia corpora homo non dicitur proprie habere dominium, ut conſtat ex illo pſal. *Cælum Cœli domino, terram autem dedit filius hominum*; ac etiam ratio ſuadet, quia Angeli ſunt hominibus ſuperiores, prę ſuntque illis, licèt Cœli ſint homine inferiores, & propter ipſum conditi, non ob id tamen cadunt ſub ejus perfecto dominio, non enim illis uti poteſt pro ſuo arbitratu; ut autem aliquis rei alicujus dominium habere dicatur, non ſatis eſt quod ea ordinetur in eũ, tamquam in finem, ac etiam in ejus utilitatem condita ſit; ſed præterea requiritur, ut ejus poteſtate ſubſit, & de ea ad libitum diſponere poſſit; hoc autem modo nedum Angeli, ſed nec etiam corpora cœleſtia ſubduntur facultati, & poteſtati hominis, & ideo homo illorum dominium habere dici non poteſt.

29 Secundo, poteſt etiam unus homo in alium hominem dominium habere. Ratio eſt, quia ſervitus unius hominis ſivè naturalis, ſivè legalis poteſt eſſe juſta, atque ideo homo poteſt alterius hominis dominium habere. De naturali patet, cùm unus homo propter inopiam, & defectum rationis ſeipſum gubernare non poteſt, is enim naturæ lege ſubjectus eſt alteri homini, qui conſilio valeat ad eum gubernandum, ſicut pars ſenſitiva in homine ſubjecta eſt rationi lege naturæ; ſic etiam Pater

ha-

Digitized by Google

habet naturale dominium juriſdictionis in filium,& vir in uxorem. Hoc idem conſtat de ſervitute legali tùm ex veteri conſuetudine variarum gentium, & nationum, apud quas ſervitus acceptata eſt tamquam juſta, tùm etiam quia ab hominibus aliqua poſſunt committi peccata, ob quæ juſte poſſunt etiam morte puniri; ergo multo magis ſervitute, quæ minus malum eſt. Nec obſtat L. *libertas* ff. *de ſtatu hominum*, ubi dicitur ſervitutem eſſe contra naturam, quæ homines fecit liberos, nihil autem ſit juſte contra naturam, ſeu naturæ legem, quare talis ſervitus injuſta videtur. Non obſtat, inquam, quia lex illa ſolùm intendit, quod ſervitus unius hominis ad alium ſit contra naturam, quatenus eſt contra libertatem, quam habet homo ex ſua natura; non autem intendit, quod ſit contra legem naturæ, quod ob juſtam cauſam ſervitus omni imponatur. Tùm quia quando etiam id lex illa intenderet, ſolùm inde ſequeretur talem ſervitutem non eſſe naturalem, ſed legalem; quare ſemper ſalvatur, poſſe unum hominem habere dominium ſaltem juriſdictionis in alium per impoſitionem ſervitutis, vel naturalis, vel legalis.

30 Tertiò, quin etiam poteſt unus homo habere in alium dominium quoque proprietatis, communiter enim docent Doctores Patrem habere naturale dominium proprietatis etiam in filium, dum ſub ipſius eſt poteſtate. Ratio eſt, quia dum eſt ſub patria poteſtate, non eſt ſui juris, ſed patris, eatenus autem unus homo non habet naturale dominium in alium, quatenus ille proprium jus habet ab alio independens; at filius dum vivit ſub patria poteſtate, nullum jus habet à patre independens,atque ideò pater habet naturale dominium in illum etiam proprietatis, undè ſecundum leges licitum eſt Patri filios vendere, vel pignori dare, ut habetur L. 2. C. de *Patribus, qui filios ſuos diſtraxerunt*; & ait Molina diſp. 33. Patrem hoc jus habere à natura, quod etiam colligitur ex illo Exodi 21. *ſi quis vendiderit filiam ſuam in famulam*, & Deut. 15. *Cum tibi venditus fuerit frater tuus, &c.* quod etiam ex noſtris docet Faber diſp. 45. cit. de Reſt. c. 1. dum agit de patria poteſtate; igitur patet habere naturale dominium etiam concedit Amicus diſp. 15. ſect. 1. nu. 4. undè miror, quomodo immediate antea proprietatis, & non tantùm juriſdictionis in filium, & hoc ab initio quæſtionis abſolutè dixerat nullum hominem habere naturale dominium proprietatis in alium hominem, tametſi juriſdictionis habere poſſit. Imo non tantùm Pater poteſt habere dominium proprietatis in filium, ſed etiam Dominus in ſervum juſto bello captum, ut communiter Juriſtæ docent, nam ſervitus etiam jure belli induci poteſt; ſicut enim jure belli juſte poſſunt homines occidi; ità etiam in ſervitutem reddi poſſunt, & ex hoc ipſo, quod commutatione mortis in ſervitutem ſervabatur ipſi vita, appellantur ſervi, ſicut & mancipia vocantur, quia manu capiebantur in bello; Dominus autem in hujuſmodi ſervos, & mancipia non tantùm dominium juriſdictionis habet,ſed etiam proprietatis,quia licitè ſecundum leges illos vendere poteſt, & pignori dare, ut paſſim Juriſperiti docent. Quamvis igitur jure naturæ unus homo non ſit dominus alterius hominis, quia homines ex ſe ſunt jure naturæ pares, ex eodem parente, & ad eumdem finem conditi, unde in ſtatu innocentiæ nulla fuiſſet ſervitus; jure tamen gentium poteſt unus homo eſſe ſub alterius dominio, non ſolum per dominium juriſdictionis, ſed etiam per dominium proprietatis, ut bene diſcurrit Caſpenſis diſput. 5. ſect. 1. de quo etiam videri poteſt Vulpes noſter diſp. 104. art. 5. Benè tamen verum eſt prædictum dominium non eſſe tale, nec ejus perfectionis, quod poſſit Dominus per illud totum id præſtare, quod poteſt per dominium quod habet in equum, vel aliud ſimile, nam per dominium, quod habet in equum poteſt illum pro libito, & propria auctoritate occidere in ſuam utilitatem, non ſic ſervum, nulli enim licet alium hominem propria auctoritate occidere, juxtà illud præceptum generale. *Non occides*.

31 Quartò conveniunt Doctores hominem non habere dominium vitæ ſuæ, niſi ad eam conſervandam, cujus abſolutum dominium eſt pœnes Deum Sapient. 16. *Tu es Dominus, qui vitæ, & mortis habes poteſtatem*, undè miror Vulpium ex noſtris diſp. 104. citat. articul. 4. oppoſitum docere. Ratio eſt, quia iis, quorum homo abſolute eſt dominus, poteſt in aliquo caſu licite ſe privare; ſed homo in ullo caſu licite poteſt ſe occidere, vel ſe privare vita propria; ergò &c. Major probatur, quia licèt ratio dominii poſſit juxtà dicta ſuperius conſiſtere ſine actuali diſpoſitione rei, vel ſine actu ſecundo, non poteſt tamen conſiſtere ſine actu primo,quo poſſit per ſe diſponere circa ſubſtantiam rei; tum quia inducendo per ea, quorum ſumus domini, poſſumus in aliquo caſu per ſe licite nos illis privare, nec in eis hujuſmodi impoſſibilitas reperitur. Minor etiam probatur, nam nullam ob cauſam, quamcumque fingas, & quovis colore cenſeatur juſta, poteſt ſe homo privare propria vita juxtà ea, quæ ſcribit Auguſtin. 1. de Civitat. cap. 2. At licèt homo non ſit dominus propriæ vitæ, eſt tamen procurator, & cuſtos, ut dicebamus, juſque habet ea fruendi, eamque defendendi, qua de cauſa ſicut qui aufert rem ab aliquo cuſtoditam, vel violat rem, cujus alter habet fructus, & emolumenta, facit injuriam cuſtodi, vel ei, qui habet dominium utile, ut videri eſt in eo, qui rapit virginem ex domo tutoris, & cuſtodis, ità qui aufert vitam alteri, vel eam aliqua ratione violat, & diminuit, facit illi injuriam. Et propter dictam cuſtodiam licet homini abſcindere membrum, eo enim ipſo, quod Deus ei dedit cuſtodiam vitæ propriæ conceſſit etiam jus, ut poſſimus omni meliori modo eam defendere, ſicut ad cuſtodienda alia bona, undè cùm agitur de periculo totius corporis habemus jus diſponendi de partibus.

32 Sed obiicies, quod quilibet habet dominium in propriam libertatem, quam licitè alteri vendere poteſt ex L. 1. & 4. ff. *quibus ad libertatem proclamare non licet*; ergo & in propriam vitam. Conſequentia patet, nam, & ratio dictat non eſſe alienandam propriam libertatem, ad quam conſervandam natura quoque ipſa inclinat, quo tamen non obſtante naturale dominium habemus in illam. Confirmatur quia homo in multis caſibus poteſt uti vita, & membris ſuis cum periculo mortis, v. g. aſſiſtendo ægroto cum periculo contagionis, vel hoſtibus occurrendo primo loco in acie belli, & aliis modis; ergò eſt dominus ſuæ vitæ. Demum quia Eccleſ. 15. Reliquit Deus hominem in manu conſilii ſui, ante ipſum vita, & mors, ergò &c.

Reſpondetur quemlibet habere perfectum utique dominium in uſum, non autem in radicem propriæ libertatis, undè ex natura rei loquendo poteſt utique homo dominium ſuarum operationum in alium transferre,ut illę ſervire debeant,non tamen dominium ſuæ propriæ vitæ, & radicis libertatis, undè nec ipſe hoc dominium habet, ut transferre poſſit, nec etiam Domini in ſervis dominium habent vitæ, ut ſupra dictum eſt. Ad Confirmationem negatur conſequentia, quamvis enim homo in quibuſdam caſibus facultatem habeat utendi ſua vita cum mortis periculo; non tamen talem habet facultatem, ut ea directè, & per ſe uti poſſit, ſed tantum indirectè, & per accidens; dominium autem hanc etiam facultatem includit utendi re per ſe,& directè ejus ſubſtantiam deſtruendo. Ad ultimum negatur conſequentia, ibi enim ſermo eſt de dominio merè phyſico, non autem de morali, & juridico, de quo hic eſt ſermo, undè neque ad præſens quæſitum benè reſpondet. Vulpes cit. dùm homini phyſicum dominium cõcedit in vitam propriam, quia quæſtio movetur de dominio morali,& juridico, non autem merè phyſico.

33 Quinto tandem diſputant Doctores, an homo ſit dominus ſuæ famæ; quæ definiri ſolet, quod ſit Multorum eſtimatio de aliquo concepta circà ejus vitam, & mores, undè bona fama eſt bona exiſtimatio multorum de moribus, & vita alterius; mala vero fama eſt mala exiſtimatio multorum de moribus, & vita alterius, quæ famę acceptio ex Sacra Scriptura deſumitur Prov. 22. *melius eſt nomen bonum, quàm divitiæ multæ, &* Eccl. 41. *Curam habe de bono nomine*, in qua quæſtione duæ ſunt ſententiæ. Prima eſt negativa,quam tradidit Cajet. 2. 2. q. 73. artic. 2. & mordicus ſequitur ex noſtris Faber de Reſtit. diſp. 53. c. 3. unde conſequenter aſſerunt graviter peccare, qui ſeipſos infamant etiam metu mortis, & non ſolùm graviter peccare contra charitatem,ſed etiam contra juſtitiam,obligareque ad reſtituendam ſibi famam. Fundamentum eſt,quia fama plus æſtimatur, quàm vita; ergò cum homo non poſſit diſponere de vita, nec illius ſit dominus, ut dictum eſt, multò minus poterit de fama diſponere. Deindè, quia ſi habemus dominium noſtræ famæ fruſtra Scripturæ, & Sancti toties nobis inculcarent ſollicitudinem, & curam noſtræ famæ, ut patet ex illo Eccleſ. 41. *Curam habe de bono nomine*,quæ verba cum ſint imperativa, vim habent præcepti, & non conſilii tantùm, unde Can. 9. qu. 1. vocatur crudelis, qui negligit ſuam famam, & Gloſſa Can. *ſi Sacerdos* 13. qu. 6. condemnat peccati mortalis,qui ſeipſos infamant. Denique clara eſt auctoritas D. Auguſt. l. 1. de Civit. Dei c. 20. quæ refertur 23. qu. 5. cap. *ſi non licet*,ubi apertè aſſerit hominem infamando ſeipſum eodem modo peccare, quo peccat infamando proximum, ſed qui infamat proximum, peccat mortaliter, & non ſolùm contra charitatem, ſed contra juſtitiam & tenetur ad reſtitutionem. Item l. de bono Viduitatis c. 22. & refertur 11. qu. 3. c. *Non ſunt audiendi* ait actum negligendi propriam famam eſſe actum impudentem, & crudelem, quo ſic negligentes occidunt etiam animas aliorum; quas auctoritates valdè Faber exagerat loc. cit.

34 Secunda ſententia communior, & probabilior affirmat quemlibet hominem eſſe dominum propriæ famæ, & honoris cum D.Thom. qu. 64. art. 5. qu. 73. art. 4. addit tamen non poſſe hominem ſine juſta cauſa tantùm bonum prodigere,& licite negligere, & per accidens etiam, & ex aliqua circumſtantia poſſe mor-

Digitized by Google

mortaliter peccare, ut ſi nimirum infamatio ſit aliis pernicioſa, & grave aliquod nocumentum afferat proximo, quod multis modis contingere poteſt, & cum hac limitatione ſententiam affirmativam docet S. Doctor loc. c. ubi ait *Certum eſt in cujuſcumque arbitrio eſſe pati detrimentum ſuæ famæ, niſi hoc vergat in detrimentum alterius*. Ità Sotus, Navarrus, Silvius, Caſpenſis, Amicus, Vulpes, & Aretinus ex noſtris, & alii Recentiores communiter. Fundamentum præcipuum eſt, quia ſi homo non eſſet dominus ſuæ famæ, & honoris, in ullo caſu poſſet licitè ſeipſum infamare, ſuamque famam negligere, ſicut in nullo caſu licitum eſt ei vitam perdere, & poſitivè contemnere, quia nimirum ejus dominium non habet; at conſtat hoc falſum eſſe exemplo multorum Sanctorum, qui propriam famam, & honorem poſitivè ſpreverunt, ut per virtutem humilitatis vitam æternam melius, & facilius conſequerentur, ut fecit S. Auguſt. in libro ſuarum Confeſſionum, ubi ad hunc finem peccata ſua detegit, & deplorat.

35 Reſpondet Faber loco citat. quod peccata, quæ D. Auguſtinus recenſet in libr. Confeſſionum erant peccata publica jam pluribus nota, ideò ea ſcribendo non ſe diffamavit, jam enim diffamatus erat, licèt non eſſent notoria; ſed de peccatis publicis pœnituit. Verùm hoc omninò gratis dicitur, ut enim legenti librum Confeſſionum patebit, plura peccata ibi recenſet quæ erant penitus occulta, quod ſi quædam erant quibuſdam nota, ipſemet ſcribendo illa fecit adhuc magis patentia, ac magis ſe diffamavit in humilitatis augmentum, & pœnitentiæ. Nec deſunt alia Sanctorum exempla, qui laudabiliter propter eumdem finem ſuorum peccatorum publicam fecerunt confeſſionem veniam adſtantibus petendo, nec deſunt viri pii, qui ſeipſos infamant ad petendum conſilium, ad humiliationem propriam, & in remedium ſuperbiæ. Confirmatur, quia ſi homo non eſſet ſui honoris, ac famæ dominus, numquam licitè poſſet ſuæ famæ reſtitutionem condonare, ac poſitivè negligere, quia qui non eſt dominus, ſed ſimplex rei cuſtos, non poteſt ad libitum de illa diſponere, eamque negligere, ſed diligenter conſervare tenetur, ut ſupra dictum eſt de bono vitæ, cujus nos ſimplices ſumus cuſtodes, non domini; ſed licitè poteſt homo interdum propriæ famæ reſtitutionem condonare, ac poſitivè negligere etiam laudabiliter, quando nimirum ex condonatione vel poſitivo contemptu illius nullum imminet illi periculum ſalutis, nec aliis; ergò verè eſt dominus illius, aliàs condonare non poſſet, cùm nemo poſſit de re aliena diſponere. Denique probatur, quia quando quis injuſtè alium infamat, tenetur ei famam reſtituere, ſi non condonet, etiam cum propria infamia, ſi opus ſit; at licitè id facere non poſſet, ſi ſuæ famæ dominus non eſſet, ergo &c.

36 Ad fundamentum prioris ſententiæ, quicquid ſit de antecedente, neganda eſt conſequentia, & ratio diſparitatis eſt, quia homo poteſt diſponere de rebus, quæ comparantur, & augentur propria induſtria, hæc enim omnia cadunt ſub perfecto ejus dominio, cum ſit in ejus poteſtate, ut acquirantur, vel non acquirantur; talia autem ſunt honor, & fama, cùm ſint præmia virtutis, quæ non niſi propriis meritis acquiruntur; non ſic autem eſt de vita, quam homo propria induſtria non acquirit, ac proindè ſub ejus dominio non eſt. Ad ſecundum ideò ſcripturæ, & Patres ſæpius inculcant ſollicitudinem, & curam noſtræ famæ, ut indicarent, quod quamvis quilibet ſit dominus propriæ famæ, & honoris, non poteſt tamen hæc ſine juſta cauſa licitè prodigere, nam ſi ſine juſta, & rationabili cauſa ea perdat, peccat peccato prodigalitatis eo modo, quo accidit in eo, qui ſine juſta cauſa opes ſuas prodigit; hoc etiam ſæpiùs inculcant ſcripturæ, & ſancti, ut caveamus, ne malo noſtro nomine, & fama ſimus aliis in ſcandalum, & occaſionem perditionis eorum; & in hoc etiam ſenſu loquuntur Canones, & Gloſſa citati. Ad ultimum D. Auguſt. loquitur in caſu, quo quis irrationabiliter, & ſine juſta cauſa ſeipſum infamaret, ſic enim peccaret contra charitatem erga ſeipſum debitam, ſicut infamando proximum peccat contra charitatem etiam illi debitam; non autem intendit, quod infamando ſeipſum peccet etiam contra Juſtitiam, ſicut peccat infamando proximum. In alio tandem loco, ut verba ipſa ſonant, loquitur in caſu prædicto, quando malo noſtro nomine aliis nocemus, & ipſis occaſionem peccandi præbemus.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quo jure rerum dominia fuerint diſtincta.

37 DE hac materia tractat Doctor noſter ex profeſſo 4. d. 15. quæſt. 2. ar. 1. ubi ſupponitur dominium rerum a mundi initio fuiſſe hominibus commune, quando nimirum omnia infrà hominem ſub naturali ejus ſubjecit imperio, ut dictum eſt ab initio articuli præcedentis; examinat ergò ibi Doctor an jure naturali, vel divino fuerint à principio omnibus communia abſque ulla dominii diſtinctione, & quo jure poſtea dominiorum diviſio fuerit introducta, & breviter aliquibus concluſionibus quæſtionem reſolvit, & cùm dominium ſit multiplex, ut ſupra dictum eſt, hic ſolùm eſt ſermo de dominio civili; quod quidem nil aliud eſt, quam facultas quædam uni ſoli competens circa aliquam rem ob prohibitionem aliis factam utendi re illa, undè ſenſus quæſtionis eſt, cùm res, quarum homines modo habent dominia, ab initio omnibus hominibus communes fuerint ſic, quod nulli erant appropriatæ, ipſæ poſtea licitè, & rationabiliter appropriatæ fuerint jure naturali, vel divino, aut humano; pro cujus reſolutione.

38 Primò dicendum eſt, quod in ſtatu innocentiæ, & in pura lege naturæ erat omnia communia, ità quod in eo ſtatu non erant rerum dominia diſtincta, neque divina lege, neque naturali. Ità Doctor l. c. quod probat in primis per illud decretum d.8. cap.1. Jure naturæ ſunt omnia omnibus communia. Deinde ex Auguſtino ſuper Joan. tract.6. dicente; Undè quiſque poſſidet, quod poſſidet? nonne humana voluntate? nam jure divino Domini eſt terra, & plenitudo ejus; jure ergò humano dicitur, hæc domus mea eſt, hęc villa mea eſt, hic ſervus meus eſt, & per jura regia poſſidentur poſſeſſiones. Tandem probat ratione, quia uſus rerum ſecundum rectam rationem ita debet competere hominibus, ſicut convenit, & congruum eſt ad pacificam eorum converſationem, & neceſſariam ipſorum ſuſtentationem; at in ſtatu innocentiæ communis uſus rerum ſine diſtinctione dominiorum ad utrumque iſtorum plus valuit, quàm diſtinctio dominiorum, quia tunc nullus occupaſſet, quod alii fuiſſet neceſſarium, nec oportuiſſet illud ab ipſo per violentiam extorqueri, ſed quilibet hoc, quod primo occurriſſet neceſſarium occupaſſet ad neceſſarium uſum, & illo contentus fuiſſet, ac proindè concludit Doctor, quod in ſtatu innocentiæ non erat congruum facere diſtinctionem dominiorum rerum, ubi nulla paſſio: aut appetitus inordinatus erat, quia natura erat perfectè inſtituta per juſtitiæ originalis donum, neque tunc ulla erat rerum indigentia, niſi quantum ad ſuſtentationem requirebatur. Hic tamen obſervat Almainus noſter 4. d. 15. qu. 2. quod cùm dicitur in ſtatu innocentiæ omnia fuiſſe communia, hoc poteſt dupliciter intelligi, nam homo in quibuſdam rebus habet dominium, quarum uſus eſt neceſſarius ad ſuſtentationem individui, aliæ verò ſunt, in quibus habet dominium, quarum uſus non eſt neceſſarius ad ſuſtentationem individui, ſed ſpeciei, ut uſus fœminæ; quando ergo dicitur, quod in ſtatu innocentiæ omnia fuiſſent communia, intelligendum eſt de illis rebus, quarum uſus eſt neceſſarius ad conſervationem individui, non autem de illis rebus quarum uſus eſt neceſſarius ad conſervationem ſpeciei, nam Adam habuiſſet dominium proprium in corpus Evæ, & quilibet vir in corpus propriæ uxoris; Adam enim fuiſſet vir Evæ, & nullus alter habuiſſet dominium in corpus Evæ, & talis appropriatio fuiſſet in ſtatu innocentiæ. Et hoc totum notavit etiam Aretinus 4.d.15.qu.2.art.7. omnia ad verbum ex relato Auctore tranſcribens ſuppreſſo nomine, ut ejus moris eſt.

39 Secundò dicendum eſt, quod in ſtatu naturæ lapſæ, & poſt peccatum non fuiſſet conveniens omnia eſſe omnibus communia, atque ideò rationabiliter fuerunt dominia rerum diſtincta. Ità Doctor loc. cit. ubi primo id probat, quia talis rerum communitas eſſet contra pacificam hominum converſationem & ſocietatem, quia cupidi, & avari plus acciperent, quàm ad eorum ſuſtentationem opus eſſet, ideoque lites orirentur inter homines, & controverſiæ ex corruptela naturæ per peccatum inducta, & fortes, ac robuſti omnia per vim occuparent, & alios privarent neceſſariis, ſicut legitur de Nembrot Gen. 10. quod erat robuſtus venator coram Domino, idest Tyrannus, & hominum oppreſſor. Deinde id etiam probat, quia talis rerum communitas eſſet contra neceſſariam hominum ſuſtentationem, quia fortiores bellatores privarent alios neceſſariis. Et hac ratione ſubdit Doctores politiam Ariſt. 2. Polit. cap. 3. & 4. quod non ſint omnia communia longè meliorem fuiſſe politia Socratis, & Platonis, qui dicebant eam Rempublicam optime inſtitutam eſſe, in qua omnia eſſent communia, tàm res ad ſuſtentationem neceſſarias, quàm etiam uxores, ac proindè ait Ariſtotelem rationabiliter eos redarguere ob rationem adductam; quarè concludit Doctor qu.2.cit. art.1.concl. 2. ad evitanda prædicta mala illud præceptum legis naturæ habendo omnia communia revocatum eſſe poſt lapſum, & rationabiliter.

40 Verum Soto, Azorius, Leſſius, Molina, & alii Recentiores reprehendunt Doctorem, quod dixerit tale præceptum juris naturalis fuiſſe in ſtatu innocentiæ, ac revocatum eſſe in ſtatu naturæ lapſæ, quia jus naturale eſt immobile, ac indiſpenſabile pro-

Digitized by Google

proprie loquendo, & lex naturalis immutabilis, ut dictum eſt diſp. præced. de legibus q.2. art. 3. Reſpondeo ibidem hanc difficultatem fuiſſe ſolutam, ubi diximus omnia ab initio dici fuiſſe communia de jure naturali, non poſitivè, quaſi tunc temporis rerum communitas jure naturali præcepta fuerit, & prohibita diviſio, ac proprietas, ſed negativè tantùm, quia ab initio de hac re nihil ſtatutum fuit, ſed permiſſum eſt, & conceſſum omnia eſſe in communem uſum in ſtatu innocentiæ, in ſtatu autem naturæ corruptæ ob rationes adductas jure gentium ſtatutum eſt, ut unuſquiſque ſua propria poſſideret, & rerum diviſio fieret; nec aliter, nec alio modo intelligit Doctor loc.cit. quando dixit præceptum de rerum communitate poſt lapſum peccati ceſſaſſe, vult enim tantùm fuiſſe præceptum permiſſivum, vel conſultivum, & per *revocatum eſſe* intelligit ceſſaſſe, quia mutatis circumſtantiis ſtatus naturæ per peccatum, ratio naturalis dictavit cummunionem rerum non amplius expedire ad pacem, & debitam hominum ſuſtentationem, & ità Doctorem explirat Scholiaſtes apud Hiquæum 4. diſt. 15. q. 2. art. 1. ac etiam Faber de Reſtit. diſput. 43. cap. 3. quia concluſio Scoti eſt negativa, quod, ſcilicet, diſtinctio rerum, & dominiorum non eſt de lege divina, nec de lege naturæ, undè cùm dicit omnia fuiſſe communia de lege naturæ in ſtatu innocentiæ, & hoc fuiſſe præceptum legis naturæ, pro tanto hoc dixit, quia diſtinctio rerum non eſt præcepta à natura, nec eſt de lege naturæ, quod eſt, ac ſi dicat, de lege naturæ habemus ſolùm omnia eſſe communia, quia per eam non præcipitur rerum diſtinctio, non tamen habetur ex lege naturæ, vel divinæ, quod diſtinctio rerum, & dominiorum ſit prohibita, & quod illa fieri aliquando non poſſet, ſi occaſio accideret, & opportunitas. Ità diſcurrit Faber loc. cit. n. 73. Vel ſi communitas rerum fuit ab initio de jure naturæ poſitivè, hoc intelligendum eſt de lege naturæ latè ſumpta, aut etiam loco citato diximus, quatenus conſentaneum erat ſtatui innocentiæ, & integræ naturæ humanæ; corrupta verò natura humana per peccatum, communitas rerum contrà pacificam ſocietatem humanam effecta eſt ex circumſtantiarum mutatione, & data licentia diſtinguendi rerum dominia ad pacificè convivendum, quam explicationem etiam approbat Faber loc. cit. num. 78. de quo plura videri poſſunt apud Hiquæum loc. cit. num. 10. & ſeq.

41 Sed contrà prædicta obiicies, quod propter rerum diviſionem factam in ſtatu naturæ corruptæ non ſunt prædicta incommoda ſublata, itaut adhuc non ſequantur, nam adhuc ſtante rerum diviſione, qui robuſtiores ſunt occupant plura, quam juſtum ſit, & debiliores carent neceſſariis ſibi debitis; tum quia adhuc eſt magna inæqualitas inter homines in rebus temporalibus, undè inquit Apoſtolus, quod alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt, quæ etiam inæqualitas litigiorum cauſa eſt, & contentionum. Reſpondetur cum Aretino loc. cit. quod factum propter aliquem finem non ob id dici debet irrationabiliter factum, ſi non attingatur finis ille per tale medium omninò perfectè; ſufficit enim quod ſaltem finis ille attingatur meliori modo, quàm ſi tale medium non fuiſſet adhibitum; quamvis ergo per rerum diviſionem in ſtatu naturæ lapſæ introductam non vitentur omnino præfata incommoda; nihilominus talis finis perfectiori modo attingitur, quàm ſi manſiſſet rerum communitas, qualis erat ab initio; nam neque tot inæqualitates, nec tot litigia ſunt apta oriri, nec tam lata modo eſt via fraudibus, & malitiis, ſicut ſi res manſiſſent communes etiam in ſtatu naturæ lapſæ; quia fortiores, & potentiores plus æquo de bonis communibus occupaſſent, nec eis debiliores reſiſtere potuiſſent, ſicut modo, quia tunc dixiſſent potentiores ſe illud juſte facere poſſe, cum res eſſent non minus eorum, quàm aliorum, nec punire, potuiſſent, ſicut modo; quia dixiſſent omnia eſſe communia; quare huic incommodo in ſtatu naturæ lapſæ meliùs proviſum eſt per rerum diviſionem, licet ob naturæ corruptionem per peccatum inductam per tale medium finis ille non adhuc totaliter, & perfectè attingatur.

42 Tertio dicendum eſt ceſſante illo præcepto naturæ ab initio mundi de communione rerum, ſive fuerit permiſſivum, ſive poſitivum, diviſionem actualem poſtea non eſſe factam, nec per legem naturæ, nec per divinam, ſed per humanam poſitivam. Ità Doctor loc. cit. concl. 3. & quo ad legem divinam probatur per teſtimonium D. Aug. ſuperius adductum expreſse docentis rerum diviſionem, & appropriationem jure divino factam non fuiſſe. Quod nec etiam jure naturæ conſtant, alioquin de facto nulla communitas poſſet habere communionem bonorum, quod eſt falſum, quia plures communitates de facto bona quædam communia poſſident; ſi ergo nec per legem divinam; nec per legem naturæ prima rerum diviſio facta eſt, ſequitur factam eſſe per legem poſitivam humanam, quod etiam expreſſe docuit D. Aug. loco cit. dùm inquit, quod jure tantum humano dicitur hæc villa mea eſt, hæc domus mea, tolle jura Imperatorum, quis audet dicere mea eſt illa villa, & quod per jura Regum poſſidentur poſſeſſiones. Quamvis autem rerum dominia inter homines fuerint primò per legem humanam poſitivè diſtincta, adhuc tamen fuerunt à Deo magis confirmata per generale præceptum non furandi, nec alienum concupiſcendi, ut Vulpes noſter advertit diſp. 101. art. 1. fruſtra namque prohiberet Deus accipere alienum invito domino, ſi non forent inter homines diſtincta rerum dominia, nec dignè prohiberet, ſi dominiorum diſtinctio injuſta foret.

43 Sed inſtabit quis, dominiorum diviſionem non eſſe factam jure humano, ſed naturali, quod enim recta ratio naturalis in ſuo lumine naturali dictat, hoc eſt lex naturalis; ſed recta ratio dictat hoc complexum, ſcilicet, hominibus pro ſtatu naturæ corruptæ res eſſe appropriandas, & non relinquendas omnibus communes ad tollenda jurgia, & ſervandum pacificum convictum; ergo illud complexum eſt lex naturalis; ſed illud complexum diſponit diſtinctionem dominiorum, igitur dominiorum diſtinctio eſt à lege naturali.

Reſpondetur ex dictis diſp. præced. de legibus quæſt. 2. art. 2. ad hoc, quod aliquod complexum ſit lex naturalis ſtrictè, & propriè ſumpta, non ſufficere, quod ſit dictatum à recta ratione, nam etiam lex purè poſitive à recta ratione eſt dictata; ſed requiritur ulterius, quod vel ſit evidens ex terminis, vel ſaltem ex propoſitione per ſe nota evidenter deducibile, lex enim naturalis propriè, & ſtrictè ſumpta, ut docet Doctor pluribus in locis ibi citatis, eſt propoſitio evidens ex terminis, vel evidenter deducibilis ex alia propoſitione ex terminis evidente; tale autem non eſt complexum illud in minori propoſitum, nòn enim ex terminis illius cogitur intellectus ei aſſentiri, licèt legi naturæ ſic ſumptæ ſit valdè conſonum. Undè illud complexum ad ſummum dici poteſt eſſe de lege naturæ latè ſumptæ, ut ibi explicatum eſt, ad hoc enim, ut aliqua lex dicatur naturalis largè, non requiritur quod ſit nota ex terminis, neque quod ſit evidenter deducibilis ex propoſitione taliter nota, ſed ſufficit, quòd ſit valdè conſona propoſitioni ex terminis evidenti, vel ex taliter evidente deducibili, & in hoc ſenſu dicitur fuiſſe de lege naturæ communitas rerum in ſtatu innocentiæ, & naturæ integræ & rerum approbatio poſteà in ſtatu naturæ corruptæ per peccatum, non autem de lege naturæ ſtrictè ſumpta; quia nec in ſtatu naturæ integræ, ſeù in ſtatu innocentiæ repugnaſſet appropriatio rerum abſolutè loquendo, ut ait Almainus l. c. concl. 2. nec modò in ſtatu naturæ corruptæ repugnat rerum communitas, quia de facto videmus communitates aliquas habere communionem bonorum, ut ſuprà dictum eſt.

44 Quartò tandem Dicendum eſt, primam dominiorum diſtinctionem potuiſſe eſſe juſtam à lege poſitiva juſta, ſivè lata à Patre, ſivè à Principe. ſivè à communitate juſtè regnante, & regente. Ità Scot. loc. cit. concl. 6. ubi ſubdit ſatis probabile eſſe primam rerum diviſionem hoc modo fuiſſe de facto introductam, & inſtitutam, ſcilicet, per legem latam, vel auctoritate paterna, vel politica unius, vel plurium, atque ità dicere poſſumus tribus modis potuiſſe legitimè inſtitutam fuiſſe rerum diviſionem, & dominiorum. Primò modo per legem latam à Patre, nam potuit eſſe, quod Adam, cum haberet filios poſt lapſum, diviſerit illis terram dicens, & volens, quod una pars eſſet iſtius, & alia illius cum prohibitione, ne alter illam occuparet ſine conſenſu alterius. Idem facere potuit Noe poſt diluvium, cum totùs Orbis ſuus eſſet, & ſuorum filiorum, & talis lex juſta fuiſſet, quia lata ab habente poteſtatem ſuper illos, & hoc modo factum eſſe ſatis evidenter ex ſcriptura colligitur, quia legimus Geneſ. 1. Cain, & Abel habuiſſe propria peculia diſtincta, nam Abel obtulit de primogenitis gregis ſui, & Cain ædificavit Civitatem, vocavitque eam ex filiis ſui nomine Enoc, & hoc eodem modo ſorte diviſit Noe terram filiis ſuis; cum jam ipſe noviſſet ſic factam fuiſſe rerum diviſionem antè diluvium à parentibus ſuis. Secundò potuit prima rerum diviſio fieri juſte per legem latam à Principe, vel Republica; potuit enim eſse, quod ſi non eſset filius facta ulla diviſio per Patres, illis creſcentibus, & multiplicatis, ſubmiſiſsent ſe homines alteri à Patre ſuo, tamquam Rectori, ac defenſori ſuo, & Principi, vel communitati principianti, à quibus lex lata fuiſset, quod quicumque occupaverit priùs aliquam rem, quæ ſub nullius eſt dominio, habeat eamdem in proprietatem, & quod res non occupata eſset primi occupantis. Tertiò tandem ſi nec per paternam, nec per habentem politicam poteſtatem facta eſt rerum diſtinctio, potuit eſse facta per communem hominum conſenſum, itaut ſimul convenerint, & invicem diviſerint, eo modo quo legitur Geneſ. 13. orto jurgio inter paſtores Abraam, & Loth factam fuiſse inter illos, quando Abraam dixit Loth fratri ſuo. Ecce univerſa terra coram te eſt, elige quamvis partem, ſi tu ad ſiniſtram jeris ego dexteram tenebo, ſi tu dexteram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam, & tunc ex communi

ambo-

Digitized by Google

amborum conſenſu factum eſt, quod una pars eſſet unius, & alia alterius. Quocumque igitur horum trium modorum facta fuerit prima rerum diviſio, juſtè facta fuit, ſic etiam diſcurrit Aſteſanus noſter lib. 3. tit. 1.

45 Sed inſtabis dominiorum diviſionem non fuiſſe juſtè factam, quod enim fit contra legem naturalem, nec licite, nec rationabiliter fieri poteſt; ſed appropriatio, & diviſio rerum facta eſt contrà legem naturalem; ergò nec licitè, nec rationabiliter fieri potuit. Major patet, quia lex naturæ in omni ſtatu ligat, & rationabilia tantùm, ſeù licita; & juſta imperat. Minor probatur, quia lex naturæ, ut ſuprà dictum eſt, diſponit omnia eſſe omnibus communia. Confirmatur quia Divus Chryſoſtomus tom. 1. in orat. de S.Philogono *meum, & tuum*, appellat frigidum verbum, & quicquid eſt malorum in vitam noſtram invehens, innumeraque gignens bella; ergò ſemper eſt per ſe mala rerum diviſio, injuſta, & rectæ rationi contraria, etiam pro ſtatu naturæ corruptæ. Demum B. Clemens in quadam epiſtola, quæ refertur 12. q. 1. capit. Dilectiſſimis ait, quod Communis uſus omnium, quæ ſunt in hoc mundo, omnibus hominibus eſſe debet, ſed per iniquitatem alius dixit hoc eſſe ſuum, & alius iſtud, & ſic inter mortales facta eſt diviſio; ſed quòd per iniquitatem factum eſt; non eſt juſtè, nec rationabiliter factum, ergo diſtinctio rerum juſta non eſt.

46 Reſpondetur ex ſuperiùs dictis, quod fit contrà legem naturalem propriè, & ſtrictè ſumptam utique nec licitè, nec rationabiliter fieri poſſe, quia lex naturalis in hoc ſenſu ſemper obligat; & in omni ſtatu, nec unquam revocari poteſt, quia immutabilis, & indiſpenſabilis eſt; reum autem diviſio jam facta non eſt contra legem naturalem ſtrictè ſumptam, ſed tantum largè, quæ revocari poteſt juxtà varietatem circumſtantiarum in rebus; & in hoc tantùm ſenſu communitas rerum fuit de lege naturæ in ſtatu naturæ integræ, & modo eſt earumdem diviſio in ſtatu naturæ corruptæ, & ideo Geneſ. 1. dominium rerum fuit homini à Deo datum ſub indifferentiam ad communitatem, vel diviſionem rerum ſecundum indifferentiam humanæ naturæ ad integritatem, vel corruptionem; tum quia, quando dicitur omnia ab initio fuiſſe communia de lege, & juræ naturæ, jam ſupra dictum eſt num. 40. hoc non eſſe intelligendum poſitivè, quaſi tunc temporis rerum communitas præcepta fuerit, & vetita proprietas, ſed negativè tantùm, quatenus in ſtatu innocentiæ permiſſum eſt, & conceſſum omnia eſſe in communem uſum. Ad confirmationem Divus Chryſoſtomus appellat meum, & tuum frigidum verbum ad deteſtandam hominum avaritiam, & cupiditatem, quæ charitatem in proximum frigeſcere facit, immo penitus extinguit, non enim utuntur rerum diviſione in ſtatu naturæ corruptæ à Deo conceſſa, & confirmata, ſed omnino abutuntur, quia numquam divitiis ſatiantur, & ut ait Poeta de avaris, quo plus ſunt potæ plus ſitiuntur aquæ. Ad ultimum, non dicit B. Clemens Papa dominiorum diviſionem fuiſſe inique factam, ſed quod lapſus hominis in peccatum occaſionem dederit introducendi dominiorum diviſionem: ex hoc autem peccatum primi parentis occaſionem dederit introducendi dominiorum diſtinctionem, non bene deducitur hanc illicite, vel iniquè factam fuiſſe.

QUÆSTIO TERTIA.

De acquiſitione Domini.

47 DOcent communiter Doctores tàm Juriſtæ, quàm Canoniſtæ triplicem eſſe modum acquirendi rerum dominium, nimirum jure naturali, ſivè gentium; deindè jure civili præſcriptionis, & tandem privata lege paciſcentium; primo modo acquiruntur quæ ſub nullius ſunt dominio; ſecundo modo, quæ certo tempore præſcripto à lege bona fide poſſidentur; tertio tandem modo acquiruntur, quæ per legitimam dominii translationem, & voluntatem transferentis ex uno devolvuntur in alium. In hac quæſtione de primo, & ſecundo modo agemus; de tertio autem in diſput. ſequenti, ubi de Contractibus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quibus modis dominium proprietatis acquiratur.

48 REs externæ, quæ ſub dominio proprietatis cadere poſſunt, duplicis ſunt generis, vel enim nullius ſunt, & carent Dominio, vel ſunt alicujus perſonæ, quæ rurſus ſubdiſtinguuntur, vel enim habent certum dominium, vel incertum, qualia ſunt ea, quæ dominium quidem habent, ſed ignoratur quis ille ſit, & de omnibus his quæſtio propoſita intelligi debet, & reſolvi.

Primò itaque conveniunt Doctores, res illas, quę nullius ſunt Domini ſpectato jure naturæ, ac gentium fieri primo occupantis, itaut hæc occupatio eſt legitimus modus, quo prædictarum rerum dominium acquiritur, niſi leges civiles, & locorum conſuetudines de aliquibus in particulari aliter conſtituant ità habetur ex §. *fera* inſtit. de rerum diviſione, & ex l. 1. ff. de acq. poſſeſſ. & L. 1. & 3. ff. de acquirendo rerum dominio. Quæ autem ſub nullius cenſentur eſſe dominio, ſunt animalia ſilveſtria nondùm manſuefacta, gemmæ, & lapilli pretioſi, qui in fluminibus, vel littore maris, aut promontoriis reperiuntur. Undè feræ, & animalia ſilveſtria, quæ in nullius ſunt poteſtate, vel quæ jam ab aliquo capta illius poteſtatem evaſerunt, & in libertatem naturalem ſe vindicarunt, ubicumque reperta fuerint legititimè capi poſſunt, & primus capiens evadit eorum legitimus dominus; e contrà verò animalia illa, quæ natura manſueta ſunt, & domeſtica, quamvis, e domini domo effugerint, ubicumque oberrantia reperiantur ſunt reſtituenda, quia adhuc cenſentur inter res ad dominium pertinentes, undè §. *Gallinarum* Inſtit. de rerum diviſione, qui ejuſmodi animalia, cùm effugerint, detinet, furtum committere dicitur, & ad reſtitutionem tenetur, ut fuſius explicat Leſſius lib. 2. de Juſtitia, & Jure cap. 5. dub. 6. Petes, an fera ab aliquo vulnerata & poſteà ab alio capta, ſit vulnerantis, vel capientis. Reſpondendum eſt cùm diſtinctione, nam ſi qui vulneravit eſſet inſecuturus illam, & ſine dubio capturus, tunc erit vulnerantis, & non capientis, ſi enim vulneravit quantum ſatis fuit ad capiendum, & eſt moralis certitudo comprehenſionis, jam illa fera cenſetur in ejus poteſtate, & dominio, quare alius non poteſt eum prævenire. Si vero dubium eſſet, an qui feram vulneravit eſſet eam capturus, ſit capientis, & vulnerantis, quia tunc fera adhuc cenſetur habere ſuam libertatem naturalem & ideò cenſetur eſſe primo occupantis, & ità deducitur ex L. *Naturaliter* ff. de acquirendo rerum dominio, ubi dicitur feram naturalem recæpiſſe libertatem, quando ejus proſecutio difficilis eſt.

49 Secundò inter res, quæ ſub nullius cenſentur eſſe dominio, theſauri etiam recenſentur, loquendo de theſauris propriè dictis, & non de illis, qui in aliquo loco ad cuſtodiam deponuntur, quorum Dominus facilè ſciri poteſt, undè theſaurus propriè ſumptus ex L. *Numquam* ff. de acquirendo rerum dominiò *eſt vetus diſpoſitio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam Dominum babeat*, ubi per pecuniam non ſolùm intelliguntur nummi aurei, vel argentei, ſed etiam aliæ opes v.g. catenæ, gemmæ, & ſimilia, & de his theſauris eſt difficultas, an ſint primò invenientis, vel cujus ſint. Et quidem dicendum eſt ſpectato jure naturali, & gentium eſſe inventiores occupantis, ſi inveniantur in loco communi, quæ enim nullius ſunt, fiunt primò occupantis, ſpectato autem jure civili thaſaurus in proprio fundo inventus totus eſt inventoris L. unic. Cod. de Theſauris; ſi verò in alieno, caſuque ſit inventus dividendus eſt cùm domino fundi, itaut dimidium ſit inventoris, & dimidium domini fundi. Quod ſi fundus ſit ſub duplici dominio, utili, ſcilicet, & directo, nam de uſufructuario nudo nulla habetur ratio, dividendus eſt theſaurus inter dominium directum, & utile. Si tandem inventus ſit theſaurus arte magica, totus eſt fiſci in pœnam delicti. Ità habetur lege un. cit. Cod. de Theſauris, & §. *Theſauros* Inſt. de rerum diviſione. Atque hæc de theſauris ſpectato jure communi. Verùm ultrà jus commune ſpectandæ ſunt etiam leges, & conſuetudines propriæ regnorum, ac regionum, in quibus variæ eſſe ſolent, & ità communiter Doctores advertunt in præſenti, de quo præſertim videndus eſt Molina diſput. 56.

50 Tertio difficultas tamen eſt, an ſciens in agro alieno latere theſaurum, poſſit licitè, ac ſine ulla obligatione reſtitutionis emere agrum illium communi pretio, ac ſi ibi theſaurus non eſſet; negant aliqui, quia emptio illa fit domino ignorãte, & cum damno illius notabili, non enim ſervatur æqualitas inter pretium, & rem; ergo emens tenetur manifeſtare theſaurum domino agri, ſicut vendens tenetur manifeſtare vitium occultum rei vendendæ, quod emens ignorat, & dare prætium æquivalens juxta valorem theſauri. Affirmant alii, quia dominus agri in iſto caſu non eſt dominus theſauri, quia theſaurus non eſt fructus agri, & antè manifeſtationem nihil theſauri ad eum pertinet; ergo qui emit agrum illo communi pretio juſtè emit ſine alicujus reſtitutionis obligatione; ex quo fundamento ſolvere prætendunt fundamentum oppoſitæ ſententiæ, non enim obligatur emptor ad manifeſtandum domino agri theſaurum ibi latentem cùm non ſit fructus agri. Ità Caſpenſis

cum

Digitized by Google

cum pluribus aliis diſp.7.ſect.2.quam opinionem exiſtimat veriorem oppoſita; & ego etiam libenter amplectaret, ſed L.unica cit. C. de Theſauris obſtare videtur, nam ibi ſtatuitur, ut theſaurus in alieno fundo inventus dividatur, itaut dimidium ſit inventoris, & dimidium domini fundi; ergo falſum eſt antè manifeſtationem nihil theſauri ad eum pertinere ex diſpoſitione juris, alioquin inveniens theſaurum in alieno fundo, ipſo domino ignorante, non teneretur illi dare dimidium ejus ut in lege cit. ſtatutum eſt, quare lex citata priori opinioni magis favere videtur; niſi forte dicatur, ideo legem obligare inventorem theſauri in alieno fundo ad eum dividendum cum domino fundi, non quia dominium aliquod habeat in theſaurum antè ejus manifeſtationem, aut aliquid theſauri ad ipſum pertineat, ſed ſolum quia dominium habet in fundum in quo theſaurus eſt repertus.

51 Quartò præterea inter hæc bona, quæ domino carere dicuntur, recenſentur illa, quæ in jure appellantur vacantia, & quæ pro derelictis habentur, quia nimirum à domino abiiciuntur, & deſeruntur ſine animo repetendi, hæc enim tunc vacant Domino; undè ſi quis habeat jus, & dominium in aliqua re mobili, vel immobili, & difficultatem eam colendi, vel conſervandi, derelinquat eam animo non repetendi, dicitur derelicta, & vacans, & ideo fit primi occupantis, unde ſi quis ferens pondus grave in vita ità partem ejus deponeret, ut haberet voluntatem redeundi ad illam accipiendam, illa pars non diceretur derelicta, nec vacans, & qui illam inveniret, teneretur domino reſtituere. Hujuſmodi etiam ſunt bona morientium ab inteſtato, & non habentium hæredes naturales, ad quos legitimè perveniant; cùm enim propinquos non habeant, ad quos jure perveniant, neque ipſi de eis diſponant, videntur ea derelinquere, quare ex juris diſpoſitione applicantur fiſco, & ad Regis ſumptus, & Reipublicæ ſubſidium devolvuntur defuncto Domino L.1. ff. de jure fiſci; ità communiter Doctores de hujuſmodi bonis diſcurrunt & ex noſtris præſertim Faber de reſtit. diſp.50. cap.4. num.155. quorum aliqui addunt non teneri poſſeſſorem antè Judicis ſententiam hæc bona fiſco tradere, quod ex eadem lege colligitur, ubi juncta Gloſſa dicitur, quod poteſt poſſeſſor, qui ſine titulo legitimæ hæreditatis hæc bona poſſidet infrà certum tempus contra fiſcum præſcribere, & ità præſertim obſervat Amicus diſputat. 16. ſect. 1. in fine. Si tamen bona alicujus comburenda eſſent, vel periculo combuſtionis expoſita ex incendio domus, non ob id haberi debent tanquam derelicta, nec qui erueret aliqua ex illis eſſet eorum dominus, quia alter dominium non amiſit eorum ex periculo combuſtionis, ſed erat tantùm perditurus, ſeù in periculo illud amittendi, unde potiùs ſervata ſunt ipſius dominio, quàm alienata ab ipſo.

52 Quintò ſecus dicendum eſt de bonis incertis, qualia ſunt ea, quæ quidem dominium habent, ſed ignoratur quis ille ſit, ſeù de rebus illis, quæ dominium aliquando habuerunt, & caſu aliquo fuerunt amiſſæ, v. g. quæ naufragio facto ejectæ ſunt ad littus maris, quiſquis enim res hujuſmodi reperit, illas dominis debet reſtituere; ſi dignoſcere poſſit, & ad illos dignoſcendos moralem diligentiam adhibere tenetur, immò adeſt excommunicatio contrà eos, qui capiunt res Chriſtianorum ex naufragio perditas, & eas Domino non reſtituunt, quando in ejus notitiam devenerunt c. Excom. de Raptoribus, & ratio eſt, quia qui naufragio bona ſua in mare proiicit, non omnino voluntariè bona illa abiicit, ſed voluntario cum involuntario mixto, unde quæ in mari abiiciuntur ad levandam navim, non habentur pro derelictis, quarè conſuetudo quæ ſolet eſſe in quibuſdam regionibus, ut talia bona ſint Principis, vel Reipublicæ, vel littoris, in quo inveniuntur, eſt iniqua, ſi poſſit probabiliter cognoſci dominus talia bona recuperare volens, ut Caſpenſis advertit diſp.7. ſect. 3. eſt enim contrà jus naturale, quia accipit alienum, & contrà jus domini rationabiliter inviti C.de Furtis. Eſt tamen difficultas, quid de rebus hujuſmodi ſit diſponendum, ſi poſt diligentem inquiſitionem factam, domini illarum dignoſci nequeant; & communis opinio docet illas pauperibus erogandas eſſe vel in alios pios uſus inſumendas, quam etiam ex noſtris ſequitur Faber loc. citat. Ratio eſt, quia qui res illas amiſit, earum dominus eſſe non deſinit, atque ideo ſi ipſi reſtitui nequeunt, ſaltem reſtitui debent illis, quibus velle præſumitur dominus, nemo autem eſt, qui amiſſam rem ſuam non velit potiùs pauperibus dari, quàm ad alios uſus expendi. Non deſunt tamen alii Doctores, ut notat Abellius de 7.Decal. præcepto ſect. 1. §.4. aſſerentes illas inventas juſtè ab inventore retineri poſſe, ſi poſt diligentem inquiſitionem factam dominus non compareat, cùm nullo jure naturali, vel Eccleſiaſtico id prohibeatur, & ità etiam tenet ex noſtris Poncius diſput. 51. ſect.5. in fine, Sotus, Medina, & alii quæ quidem opinio ſua probabilitate non caret, cùm ſecundùm illam, ut Navarrus, advertit, poſſit inventor, ſi aliqua egeſtate laboret, ſibimet rem inventam, aut partem illius retinere pro tali egeſtate ſublevanda.

53 Poſtremò, quod ſpectat ad res illas, quæ certum habent dominium, & quæ ſunt alicujus propriæ, dicendum eſt rerum hujuſmodi dominium acquiri, vel per voluntatem propriam domini rei ſuæ dominium transferentis in alterum, quod duobus præſertim modis genericè loquendo fieri poteſt, ſcilicet, per aliquem contractum puta venditionem, permutationem, &c. aut abſque contractu per donationem, promiſſionem &c. Vel tale dominium acquiri poteſt per voluntatem Superioris, aut diſpoſitionem legis ob juſtas cauſas rei alicujus dominium ab uno in alterum transferentis, quod præſertim fit per legem præſcriptionis. Vel tandem acquiri poteſt jure belli, ſuppoſito ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 40. articul.1. licitum eſſe bellum, ut conſtat exemplo tot SS. Hominum, qui bella geſſerunt, & de his duobus modis acquirendi rerum dominium agemus art. ſeq. primum vero ad Diſputationem ſequentem de Contractibus remittimus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De modo acquirendi dominium jure præſcriptionis, ac jure belli.

54 Scotus diſt.15. cit. quæſt.2. poſtquam art.1. tractavit, unde rerum dominia ſint diſtincta, ut hoc dicatur meum, & illud tuum; deindè art. 2. tract. quomodo dominia primo diſtincta juſtè transferantur, & inquit, quod translatio rerum ab una perſona ad aliam duobus modis fieri poteſt; uno modo quantum ad dominium ità quod iſta res non ſit amplius illius cujus erat, ſed ſit alterius cujus prius non erat; alio modo quantum ad uſum ità quod prior remaneat dominus illius rei, ſed dat licentiam alteri utendi re illa, qui prius non habuit auctoritatem utendi, & talis auctoritas utendi non eſt principalis, ſed ſolùm ſubdelegata, & ideo non transfertur res quantum ad dominium, ſed tantum quoad uſum, quæ duæ translationes ſunt ſpecie diſtinctæ, quia regulas habent diſtinctas, & diverſas ad ſervandam juſtitiam in eis, & loquendo de translatione dominii inquit Doctor, duobus etiam modis fieri poſſe, uno modo auctoritate publica, alio modo auctoritate privata ipſius domini immediatè poſſidentis. Docet itaque juſtè transferri poſſe dominium ab uno in alium per legem communem juſtam, & latam à Principe, aut ab eo, qui habet auctoritatem in communitatem, & probat quia auctoritate legis facta eſt prima dominiorum diſtinctio, & appropriatio, ergo eadem legis auctoritate, poſtquam eſt facta rerum appropriatio; poteſt etiam fieri dominii translatio. Antecedens declaratum eſt quæſt. præced. art.2. Conſequentia patet, quia non minor modo eſt poteſtas in Principe, & Republica, quam fuerit ante, cum facta fuit prima rerum diviſio; ergo translatio dominiorum facta auctoritate legis juſtæ eſt juſta.

55 Ex hoc infert Doctor, translationem dominii factam auctoritate talis legis puta præſcriptionis, vel uſucapionis, ut Juriſperiti loquuntur eſſe juſtam; per præſcriptionem autem intelligitur titulus, ſeù jus, quod aliquis habet detinendi aliquam rem, ex eo quod tempore, & cum conditionibus à lege præfixis rem illam detinuerit ità, ut amplius non poſſit de re illa intentare litem, qui aliàs dominus ejus erat, aut eſſe prætendebat, nec detinens rem tenetur ulterius eam reſtituere. Unde præſcriptio nil aliud eſt, *quam acquiſitio domini rei alienæ per poſſeſſionem ejus certo temporis ſpatio legibus definito continuatam*. Et quamvis aliqui dubitaverint, an hic modus acquirendi dominium ſufficiat foro conſcientiæ, & nulli putaverint non ſufficere; communior tamen, & verior ſententia eſt, quod talis acquiſitio non ſolùm in foro externo, ſed etiam in foro conſcientiæ vim habeat excuſandi debitorem, ut nihil jam ſolvere teneatur, quamvis poſteà certo cognoſcat rem, quam per uſucapionem acquiſivit, reipſa fuiſſe alienam dummodo tamen præſcriptio illa legitima ſit, habeatque conditiones à jure requiſitas; Et ratio eſt, quia finis acquirendi dominium rerum tali modo, eſt ut impoſterum litibus imponatur finis, & tuta conſcientia res detineatur, hic enim acquirendi dominii modus civili jure introductus eſt, *ne diu, & ferè ſemper quarumdam rerum dominia incerta eſſent* ut habetur lege 1. de uſurp. & uſucap. quapropter Tullius inquit, *uſucapionem eſſe finem ſolutionis, & litium omnium*; talis ergo modus acquirendi rerum dominia locum habet non ſolùm in foro exteriori, ſed etiam in foro conſcientiæ, itaut poſſit quis licitè rei alicujus dominium titulo præſcriptionis acquirere, quia ad bonos fines, ob quos lex iſta præſcriptionis eſt lata; nempè ad terminandas lites, & ut dominia non maneant in incerto, Principes, & Reſpublicæ de

Digitized by Google

cæ de bonis ſubditorum potuerunt ità diſponere ad æquale eorumdem beneficium. Unde Molina non rectè Doctorem intellexit putans fuiſſe in illa opinione, quæ negat præſcriptionem in foro conſcientiæ valere, niſi quando intervenit negligentia ejus, contrà quem præſcribitur; errat tamen, quia, ut notant Hiqueus, & Faber, ac alii Scotiſtæ, non ſolùm propter negligentiam domini prioris, ſed etiam pacificam ſocietatem hæc lex ſecundum Doctorem inducta eſt, ut finis, ſcilicet, ſtatuatur litibus, quæ alioquin numquam ſedari poſſent, & eſſent immortales ut bene Doctor advertit in prima ratione, in qua hunc finem exprimit, ob quam inquit hanc legem juſtè inductam fuiſſe.

56 Quædam autem conditiones ad præſcriptionem, ſeù uſucapionem communiter requiruntur, ut legitima cenſeatur. Prima conditio eſt capacitas activa ex parte poſſidentis, & paſſiva ex parte rei poſſeſſæ; qua de cauſa Religioſus, qui eſt dominii incapax, præſcribere non poteſt, etiamſi multo tempore rem aliquam bona fide detineat, ſicut nec privilegium acquirere contrà obedientiam ſuperiori debitam, neque aliquod aliud contrà ſua vota ſolemnia, & approbata ab Eccleſia *extrà* c. *Cum non liceat* &c. Multæ etiam ſunt res, quæ præſcribi non poſſunt quia nimirum in legibus excipiuntur à generali illa poteſtate, per quam res alienæ per poſſeſſionem acquiruntur, hujuſmodi ſunt res Eccleſiaſticæ, quæ à ſæcularibus haberi non poſſunt, ut dicitur inſtit. de Uſucapionibus, homo liber, ſervus fugitivus ac etiam res furtivæ, quarum dominium per præſcriptionem acquiri non poteſt, non ſolùm à furibus, ſed neque ab his, qui bona fide illas à furibus accipiunt, ut dicitur eodem titulo *furtivæ*. Secunda conditio eſt poſſeſſio, nam ſecundum regulam juris, *ſine poſſeſſione præſcriptio non procedit*, licèt autem poſſeſſio variè à Juriſtis definiri ſoleat, communis tamen, & clarius definiri ſolet, *quod ſit detentio quædam rei nomine proprio illam detinentis, & potentis illius habere dominium aut proprietatem*, in qua deſcriptione, ut notat Caſpenſis diſp. 1. ſect. 14. per detentionem non ſignificatur aliqua materialis actio, quæ circa rem poſſeſſam exerceatur, licèt enim in principio poſſeſſionis rei aliqua talis actio materialis præſupponatur, per quam homo illius dominium acquirat; poſteà tamen poſſeſſio per ſolam habitualem rei detentionem continuari poteſt etiam in abſentia rei poſſeſſæ; quæ quidem ſi nomine, & auctoritate alterius detineatur, ut v. g. res locata, vel depoſita, non tamen ob id poſſidetur ab illo, à quo immediatè, aut materialiter detinetur, ſed potius per hunc poſſidetur ab illo, cujus facultate, & auctoritate detinetur. Unde ſequitur, quod quamdiù retinetur nomine alterius, poſſeſſio civilis non inducitur, ut patet in conductore fructuario, Emphyteuta, commodatario, feudatario, colono &c. Hi enim nomine alterius poſſident, & quæ precario poſſidentur in jus proprium præſcriptione temporis non revocantur, ut notat Gloſſa in cap. *Clericis*, ubi determinat quæ res præſcribi poſſint, & quæ poſſeſſio requiratur ex pluribus Juribus Civilibus, & Canonicis.

57 Tertia conditio eſt bona fides illius, qui detinet, & poſſidet rem alienam, & per bonam fidem intelligitur aſſenſus prudens credulitatis, qua credat rem eſſe ſuam, vel neſciat eſſe alterius; hæc igitur conditio ad præſcriptionem inducendam neceſſaria eſt, ut enim dicitur regula 2. de regulis juris, *poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit*. Eſt tamen Difficultas, an qui dubitat rem, quam poſſidet eſſe ſuam poſſit præſcribere, & uſucapere expleto tempore à lege ſtatuto; in qua difficultate aliqui abſolutè dixerunt in eo inſtanti, in quo quis incipit dubitare rem, quam poſſidet eſſe ſuam, interrumpi bonam fidem, & impediri præſcriptionem. Ità Adrianus, Major, Soto, & quidam alii. Communior tamen, & probabilior opinio cum diſtinctione procedit, & inquit, quod quamvis in principio, quando dominium rei acquiritur ad bonam fidem ſit neceſſaria credulitas, qua quis exiſtimet ſe acquirere dominium rei, quam accipit, nec cum dubio in principio bona fides conſiſtere poſſit. Attamen poſt acquiſitam poſſeſſionem etiam cum aliquo dubio incidente de proprietate rei bona fides conſervari poteſt, & utilis eſſe ad præſcriptionem, quia ut communis regula docet *in dubiis melior eſt conditio poſſidentis*, undè ſi poſt rem bona fide acquiſitam quis dubitet, an res illa ſit ſua, itaut probabiliter judicare nequeat, quod ſit ſua, adhuc poſſeſſio cenſetur eſſe cum bona fide ratione prioris judicii, quo poſſeſſionem rei bene acquiſivit, qua poſſeſſione propter dubium poſteà ſequens privari non debet, quam opinionem ſequitur ex noſtris Faber diſp. 44. cap. 2. ubi plures alios citat, ac etiam Vulpes diſp. 106. art. 4. num. 4. ubi inquit, ſi inchoata poſſeſſione, ſivè uſucapione rei alterius cum bona fide quod ſit propria, ſine hæſitatione, vel formidine, quod ſit alterius, dubium ſuccedat, cæptam præſcriptionem, ſeu uſucapionem non interrumpi, teneri tamen poſſeſſorem cum omni maturitate ſufficientem adhibere diligentiam ad inquirendum an ſit alterius. Dices, bona fides, & dubium non cohærent; quia unum aliud evacuat; ergò &c. Reſpondeo in actu tantùm ſecundo bonam fidem evacuare moraliter oppoſiti formidinem, & è contra; dubium tamen in actu ſecundo non evacuat bonam fidem in actu primo, & quæ ab initio fuit, quæ in caſu ſufficit ad continuandam juſtam præſcriptionem, ſeù uſucapionem, ut ſupra dictum eſt.

58 Quarta conditio eſt titulus ſaltem probabiliter præſumptus, putà donationis, emptionis, ſucceſſionis, &c. ut conſtat ex digeſt. leg. 41. tit. 4. & ſeq. undè opus non eſt, ut hic titulus ſit verus in ſe; & à parte rei ad hoc, ut ſit validus, ſed ſufficit, quod probabiliter, & prudenter putetur talis, v. g. ſi venditor re vera poteſtatem vendendi non habeat, ſecundum prudentiam tamen habere putabatur, & hæc conditio dicitur eſſe neceſſaria in dominio tantùm proprietatis, quæ dicitur brevioris temporis; non vero in præſcriptione temporis longioris, ſiquidem per tempus cujus principium in poſſeſſione conſtare non poteſt, etiam ſine titulo per ſolam poſſeſſionem dominium acquiritur; undè in tali caſu bona fides etiam ſine titulo ad præſcriptionem ſufficit, quando, ſcilicet, nulla præſumptio in contrarium habetur, nec jus commune contradicit. Undè requiritur titulus probabiliter præſumptus regulariter, & ordinariè loquendo, niſi diuturnitate temporis oblivio tituli ſuccedat, itaut poſſeſſor neſciat, an emptione, aut dono, an teſtamento, vel alia via juſta rei poſſeſſionem inivit, nam in tali caſu poſſeſſio currente præſcriptionis tempore præſumit pro præſcribente, ut Doctores hic communiter notant. Ità etiam ex noſtris notavit Hiqueus in Comment. 4. d. 15. qu. 2. art. 2.

59 Ultima conditio eſt continuatio poſſeſſionis tempore legibus definito, requiritur enim certum tempus lege præſcriptum, quod diverſum eſt juxtà rerum præſcribendarum diverſitatem. In rebus enim mobilibus, ut ſunt animalia, veſtes, pecunia, naves, &c. cum titulo & poſſeſſione bonæ fidei ſufficit tempus trium annorum inter perſonas privatas, undè quando quis bona fide, & ex juſto titulo, ut emptionis, permutationis, & hujuſmodi aliquam rem alienam mobilem per triennium poſſedit, hoc tempore tranſacto fit illius rei dominus, neque illam amplius reſtituere tenetur, etiamſi deindè ſciat rem illam fuiſſe alienam, ut dicitur Inſtit. de Uſucapionibus in principio. In rebus autem immobilibus, ut ſunt prædia, domus, & ſimilia inter præſentes requiritur ſpatium decem annorum, inter abſentes vero, hoc eſt, qui ſunt in diverſis provinciis, annorum viginti, modo res aliquo poſſideatur titulo; quod ſi titulus deſit ſpatium triginta annorum requiritur, ut Gratianus colligit, & deducitur ex variis juribus civilibus §. *præſcriptionum*, & refert Molina diſp. 69. & has regulas de præſcriptione contra res perſonarum privatarum, ut eſſe diximus, quia de præſcriptione cōtra res publicarum, ut contra Eccleſiam, Principem, vel Fiſcum alia eſt ratio, & aliæ aſſignantur regulæ, de quibus Juriſtæ, & hæc de conditionibus ad Uſucapionem, & præſcriptionem requiſitis dicta ſufficiant, prout noſtro inſerviunt inſtituto, plura enim alia apud Juriſtas videri poſſunt, & Canoniſtas, & præſertim apud Alleſanum noſtrum lib. 3. art. 2. per plures articulos de hac re tractantem.

60 Quoad aliam quæſiti partem de modo acquirendi dominium jure belli, certum eſt apud Doctores ex D. Tho. 2. 2. q. 60. art. 8. in bello injuſto nullum dominium acquiri in bona hoſtis; ſed tantùm in bello juſto, ad quod duo prætertim requiruntur ex eodem D. Tho. 2. 2. qu. 40. ar. 1. nempe auctoritas in inferente bellum, & juſta cauſa illud inferendi, auctoritas ad bellum offenſivum requiſita non ſufficit, ut ſit cujuſcumque Principis; ſed debet eſſe ſupremi ejuſdem Regni, vel Reipublicæ, quæ bellum infert, quoniam ad ſupremum tantùm Principem ſpectat univerſali bono totius Regni proſpicere, ac providere, cauſa autem, quæ juſtum bellum facit, eſt injuria illata, vel inferenda, quæ gravis eſſe debet, ut tanta pœna ſit digna, cujuſmodi eſſet ad Regnum recuperandum, ad propulſandam notabilem injuriam Principi, vel Reipublicæ illatam, ad reprimendos ſubditos injuſtè contra Principem rebellantes, & ſimilia; debentque hujuſmodi cauſæ eſſe certæ, ac Principi exploratæ, ac propterea ad eas examinandas peritos advocare tenetur, nec in dubio bellum juſtum indicere poteſt, quia cum bellum ſit graviſſima pœna, quam unum Regnum, vel Reſpublica alteri infert, non poteſt in dubio illud inferre juxtà regulā juris in 6. *Cùm ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori*, & hoc intelligēdum eſt de dubio propriè dicto, quando ſcilicet, in neutram partem judex inclinare poteſt pro veritate cauſæ. Hoc ſuppoſito communiter Doctores dicūt, ut Caſpenſis advertit tr. 17. diſp. 7. ſect. 1. quod quando bellum eſt juſtum, bona hoſtium, ſi immobilia ſint, non ſunt capientium, ſed debent Principi applicari, nimirum omnia illa, quæ ad reparationem injuriæ acceptæ neceſſaria ſunt, ad vindicationem illius, & ſecuritatem in poſterum. Bona verò mobilia in actuali conflictu capta ſunt ip-

ſorum

ſorum capientium, nec computari debent in parte m ſatisfactionis rei, pro qua bellum geritur, ut hac ratione milites ad pugnam excitentur, & animoſiores fiant; excipiuntur autem ab hac regula bona Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum innocentium, quæ ob delictum Civitatis occupari non poſſunt; alia plura ad hanc materiam ſpectantia videri poſſunt apud Stephanum à S. Gregorio l. 1. cap. 17. in fine, ubi agit de bonis bello captis, quomodo fiant capientium, de quo nos quoque tractabimus infra diſp. 9. quæſt. 5. art. 2. ac etiam Mons regalis ex noſtris de ſeptimo Decalogi præcepto cap. 8. plura dicit.

DISPUTATIO QUARTA DE CONTRACTIBUS.

1 SCOTUS 4. diſt. 15. quæſt. 2. art. 2. poſtquam explicavit, quomodo dominium transferatur in alium auctoritate publica, docet deinde quomodo idem dominium transferatur auctoritate privata, & inquit translationem dominii fieri etiam poſſe per actum perſonę privatæ dominium rei immediate habentis, & hoc dupliciter, uno modo per actum mere liberalem, & eſt quando transferens nullam expectat redditionem; ſecundo modo per actum ſecundum quidem liberalem, & eſt quando pro eo quod transfet expectat ſibi aliquid reddi. Nos igitur etiam juxta hunc ordinem Doctoris, poſtquam præced. quæſt. tractavimus de acquirendo rerum dominio jure naturali, ſive gentium, ac etiam jure civili præſcriptionis, & uſucapionis, nunc de transferendo rerum dominio agemus auctoritate privata paciſcentium, ſeu voluntate transferentis, quod fi. contractu, ſive quaſi contractu, unde in hac diſputatione naturam contractus explicabimus, & conditiones ad eum requiſitas, & poſtea de contractibus in particulari diſcurremus.

QUÆSTIO PRIMA.

De Contractibus in genere.

2 QUia ſpecierum quidditas, & natura diſtinctè cognoſci nequit, niſi prius agnito genere, quod eſt pars quidditatis earum, ideo prius de Contractibus in genere agendum eſt, antequam ad eorum ſpecies deſcendamus; nomine autem contractus intelligitur conventio aliqua inter duos facta, ex qua in utroque, vel ſaltem in alterutro illorum obligatio aliqua naſcitur, unde Scotus loc. cit. vim nominis ponderans, inquit contractum ideò talem appellari, quia eſt actio, qua ſimul trahuntur voluntates partium.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Contractus, & quotuplex, & quæ ejus conditiones, ut ſit validus.

3 COntractus propriè ſumptus, & in rigore, definitur à Vulpiano L. *Labeo*, ff. de verborum ſignificatione, quod eſt *pactum ex quo ultro citroque oritur obligatio*; dicitur autem ſic definiri contractus proprie dictus, quia fuſe, & late ſumptus cum pacto convenit, quod ponitur loco generis, quia ſine reciproca obligatione haberi poteſt, ut cum quis liberaliter aliquid alteri promittit, talis enim promiſſio eſt pactum, ſed non oritur obligatio aliqua ex parte illius, cui ſit promiſſio, ſed tantum ex parte promittentis. Quæ definitio traditur per effectum & à poſteriori, nimirum per mutuam obligationem, quæ ex pacto partium reſultat. A priori autem definiri poteſt cum Amico diſp. 17. ſect. 1. & aliis, quod *eſt reciprocus conſenſus duorum, autem plurium ſenſibili ſigno expreſſus*; dicitur *reciprocus* quia ad contractum non ſufficit conſenſus unius, ſed requiritur etiam aſſenſus, & acceptatio alterius, & per hoc excluditur ſimplex promiſſio nondum acceptata, quę promiſſorem non obligat, donec promiſſarii aſſenſus, & acceptatio accedat; debet autem hic conſenſus, eſſe reciprocus, ut uterque poſſit ſibi alterum ex juſtitia obligare, nemo enim poteſt ſe alteri ex perfecta Juſtitia obligare, niſi per proprium conſenſum ab altero acceptatum; & hoc præcipue in contractibus reſpectivis, & onerofis locum habet, non autem in gratuitis, quamvis enim in iſtis quoque utriuſque conſenſus interveniat, & requiratur, promittentis nimirum, & acceptantis; obligatio tamen non niſi ex parte promittentis ſe tenet, quia promiſſario ſemper liberum eſt, acceptatam renunciare promiſſionem, cùm nullo juſtitiæ titulo ad eam exigédam teneatur, Dicitur *duorum, vel plurium*, quia cum contractus ſit actus juſtitiæ commutative, ad minimum non niſi inter duos verſari poteſt. Dicitur tandem *ſenſibili ſigno expreſſus*; quia homo non poteſt ſe alteri homini ex juſtitia obligare, nec alterum ſibi niſi per actus humanos ſenſibiles; cùm ergo contractus ſit quidam actus humanus, quo unus homo ſe alteri, & alterum ſibi viciſſim obligat, nullus contractus hominem homini obligare poteſt, niſi more humano celebratus, & conſequenter per ſenſibiles actus.

4 Quotuplex autem ſit contractus, ſeù quot ſint genera contractuum, talis, ac tanta eſt diverſitas inter Doctores, ut quemadmodum ait Faber diſp. 47. cap. 1. n. 8. nullus videatur haberi poſſe certus modus, ac determinatus, quidam enim enumerant triginta, ac etiam plures contractuum ſpecies; ad hanc ergo confuſionem evitandam ſeptem præcipuas, ac principaliores ſpecies aſſignabimus cum Soto 6. de Juſt. quæſt. 2. art. 1. Amico diſp. 17. ſect. 2. & aliis, ad quas cæteri omnes contractus facile reduci poſſunt, ſunt autem Emptio, Cambium, Mutuatio, Emphyteuſis, Commodatio ſimplex, Commodatio mutuata, & Locatio. Cujus diviſionis hæc ratio aſſignari ſolet, quæ etiam non obſcure à Doctore loc. cit. inſinuatur, quia in rebus externis tria diſtingui ſolent, Dominium, Uſusfructus, & nudus uſus. Quando igitur dominium rei transfertur, ſi hoc fiat gratis, Donatio dicitur, quæ proprie contractus non eſt cum utrinque obligatio non conſurgat, ſed ſemicontractus, ad quem reducitur teſtamentum, & legatum. Si verò dominium, transfertur cum onere reddendi pretium in pecunia, dicitur, Emptio; ſi autem in alia re æquivalente dicitur Cambium, ſeù Permutatio, ut cum do panem, ut reddas oleum, non enim loquimur de cambio, quod communiter de pecuniis dicitur. Si tandem dominium transferatur cum debito eamdem rem in ſpecie reſtituendi, quod proprié in rebus uſu conſumptibilibus fit, Mutatio dicitur. Quando autem non dominium rei transfertur, ſed ſolùm Uſusfructus retenta rei proprietate apud Dominum, ſub obligatione annuæ penſionis directo Domino ſolvendæ, dicitur Emphyteuſis, ideſt, melioratio, eo quod ad finem meliorandæ rei contractus hic eſt excogitatus. Quando tandem transfertur nudus uſus, ſi gratis hoc fiat, & nulla exinda expectata utilitate, ſimplex Commodatio dicitur, quæ quidem etiam proprie contractus dicitur, quia ponit obligationem in commodante ad non repetendum commodatum, niſi poſt certum tempus, & in commodatario ad illud ſuo tempore reſtituendum. Unde in hoc tantùm a Mutuatione diſtinguitur, quod in illa non ſolùm transfertur uſus rei, ſed etiam dominium, obligaturque mutuatarius ad reſtituendam eamdem rem ſpecie, non autem numero, at in commodatione tantum uſus transfertur retento apud commodantem dominio, teneturque commodatarius ad eamdem rem numero reſtituendam. Si verò transfertur uſus unius rei pro uſu alterius, ut cum quis alteri veſtem commodat, ut ille ſibi equum commodet, eſt commodatio mutuata, ſivè permutata, ſi demum transfertur uſus rei pro pecunia, dicitur locatio, cui reſpondet conductio. Ità diſcurrit Amicus loc. cit. ubi etiam oſtendit, quomodo aliæ contractuum ſpecies minus principales ad has ſeptem principaliores reducantur, & eodem fere modo diſcurrit Caſpenſis tract. 19. diſput. 1. ſect. 1. Aliæ vero diviſiones contractus, in nominatum, & innominatum, in lucrativum, & onerofum, in nudum, & veſtitum, in contractum bonæ fidei, & ſtricti juris, & ſimiles, quas brevitatis gratia omitto, apud relatos Auctores videri poſſunt, & alios paſſim, & præſertim Aſteſanum lib. 3. tit. 3.

5 Quoad conditiones ad valorem contractuum requiſitas, conveniunt communiter Doctores duas ex parte efficientis requiri conditiones, unam ex parte contrahentium, ut ambo dominii

Digitized by Google

minii,& uſus ipſius ſint capaces, alteram ex parte Superioris, ut lege ſua poſitivè non reſiſtat. Ratio eſt, quia non tantùm contrahentes, ſed etiam Superior integrant cauſam efficientem contractus, qui non tantum bonum privatum reſpicere debet, ſed etiam bonum commune, atque ideò non ſolùm ex privata lege contrahentium eſt regulandus, ſed etiam ex publica Superioris; ergo altero horum deficiente deficit etiam contractus quoad validitatem ſuam. Ut igitur contractus ſit validus, requiritur, ut ambo contrahentes ſint capaces dominii, & uſus ipſius, nam ſi contractus eſt oneroſus, in utroque requiritur capacitas dandi, & accipiendi, uterque enim aliquid dat in tali contractu, ut accipiat, ſi verò contractus ſit lucrativus, ſaltem in uno requiritur facultas, & capacitas dandi, & in altero accipiendi, ut ait Doctor qu.2.art.2.lit.I. ex quo ſequitur donationem à Religioſo factam invalidam eſſe, quia dominium non habet, nec facultatem dandi, ac etiam invalidam eſſe donationem ſibi factam, & contra voluntatem Superioris acceptatam quia Religioſus non ſolum caret capacitate, & facultate dandi ſed etiam acceptandi. Diximus autem ad validitatem contractus opus eſſe, ut ambo contrahentes non ſolùm dominii ſint capaces, ſed etiam uſus ipſius, quia ad contractum validandum non ſolùm requiritur in contrahentibus capacitas dominii in actu primo, ſed etiam in actu ſecundo, ut nimirum in actu exercito de rebus ſuis diſponere valeant ſi enim illud actu impeditum habeant, ſivè naturaliter, ut pueri, & amentes, ſive civiliter, ut impuberes, contractus inter eos celebrati non erunt validi, non defectu dominii, quod retinent in actu primo, ſed defectu uſus dominii, quo privantur in actu ſecundo, quod etiam totum adnotavit Amicus diſput. 17. ſect.3. de quo plura videri poſſunt apud Aſteſanum l. 3. cit. art. 3. & ſeq.

6 Deindè ex parte formæ contractus, qui eſt mutuus, & reciprocus contrahentium conſenſus, quatuor etiam conditiones ſecundum communem Doctorum requiruntur. Prima eſt ut conſenſus ſit liber, ut ait Doctor loc.cit. & voluntarium ad contractum requiſitum debet eſſe deliberatum, nec ſufficit ſubrepititium, & ratio eſt, quoniam per contractum homo obligatur homini ſub mortali, ſi materia ſit gravis, non poteſt autem homo, nequidem Deo obligari ſub mortali, abſque perfecta deliberatione, ergo &c. Secunda, ut conſenſus ſit promiſſorius, ideſt, cum animo ſe obligandi ad leges contractus celebrandi, quia aliter verba externa obligationem non inducunt L. 1.ff.de pactis & ſimulatio conſenſus jure quoque naturæ contractum irritat, & ratio eſt, quia conſenſus ſimulatus non eſt conſenſus, qui enim conſenſum ſimulat verè non conſentit, ſed ſigno aliquo externo ſe conſentire fingit, ſine conſenſu autem contractus validus non eſt; unde defectu hujus conditionis non eſt validum matrimonium, quantumvis verbis expreſſum, ſi animus contrahendi defuit, ut ſuo loco dictum eſt. Tertia conditio eſt, ut conſenſus internus aliquo ſigno externo ſit expreſſus, ut patet ex definitione contractus aſſignata ab initio articuli, & ratio eſt quia omnis contractus humanus obligat ex perfecta juſtitia, nemo autem ex perfecta juſtitia obligare poteſt, niſi alter contrahens obligationem acceptet, quam acceptare nequit, niſi externis ſignis manifeſtatam. Quarta tandem conditio eſt, ut talis conſenſus aliquo ſigno externo expreſſus comprehendatur ſimiliter ab illo, cum quo contrahitur, nec opus eſt talem conſenſum eſſe formalem, ſed ſufficit virtualis, ut dùm quis pactum agit de veſte, ſignum eſt velle illam vendere, & dum alius offert, ſignum eſt velle illam emere. Ex tali autem conſenſu oritur obligatio in foro conſcientiæ, itaut parte reluctante nequeat alter contractum reſcindere, ut communiter omnes docent, & ratio eſt, quia jure naturæ quiſque tenetur ad id, quod altero acceptante promiſit, ſivè promiſſio gratuita ſit, ſive oneroſa; nec refert, ſi adſit pactum nudum, hoc eſt in ſola conventione conſiſtens, vel veſtitum, hoc eſt, ſolemnitatibus juris roboratum, vel aliqua circumſtantia, ex qua jure civili robur habeat; nam pactum veſtitum inſervit pro jure civili, ſed pactum nudum obligat in conſcientia, quia in jure naturæ quiſque obſervare tenetur, quod promiſit, altero acceptante; ideoque contractus omninò libere, ac ſpontè factus, quamvis juris formalitates in eo non ſerventur, obligat tamen in foro conſcientiæ, itaut alterutro contrahentium invito reſcindi non poſſit. Ità Covaruvias Gometius, Sylveſter, Leſſius, & alii Doctores paſſim; qui addunt hoc intelligendum eſſe, niſi talis contractus aliquo poſitivo jure ſit irritus, vel irritari poſſit, quod etiam advertit Doctor loc. cit. ſub lit. I.

7. Præterea ex parte materiæ contractus aliæ duæ conditiones requiruntur; una eſt, quod non ſit aliena, quia eo ipſo, quod eſt aliena, non eſt valida materia contractus, nec niſi dominus de ea diſponere poteſt, ejuſque dominium transferre; limitant tamen aliqui, ut Amicus diſp. 17. cit. ſect. 8. niſi fuerit uſu conſumptibilis, quia res uſu conſumptibiles non ſunt obligatæ Domino in individuo, ſicut res uſu non conſumptibiles, quia ſufficienter per res ejuſdem ſpeciei ſolvi poſſunt, & conſequenter etiamſi illæ ſint alienæ, dicunt eſſe poſſe adhuc materiam validam contractus, quia præſumi poteſt contrahentem, ſeù vendentem, vel permutantem per alias res ejuſdem ſpeciei eſſe vero Domino ſatisfacturum. Altera conditio eſt, ut res quæ in contractu venit, ſit pretio æſtimabilis ratione alicujus utilitatis, vel voluntatis, quam contrahenti parere poſſit. Ratio eſt, quia contractus oneroſus, de quo tantùm hæc conditio intelligitur, fundatur in mutua jurium permutatione; quare niſi res, quæ permutantur ſint pretio æſtimabiles ratione utilitatis, aut delectationis, quam contrahenti parere poſſunt, non erunt ſufficiens materia contractus. Et has duas conditiones expreſse etiam Doctor inſinuavit d. 15.cit.q.2.ar.2. primam quidem, dum ait per contractum fieri translationem dominii per actum perſonæ privatæ immediatè habentis dominium rei, ſecundam verò, dum ſubdit, quod ubi transferens expectat aliquod æquivalens ei, quod transfert, dicitur propriè contractus, quia ibi ſimul trahuntur voluntates partium, trahitur enim iſte ad transferendum in illum à commodo, quod expectat ab illo, vel expectat transferendum in ſe.

8 Sed quamvis certum, ſit rem alienam non eſſe materiam ſufficientem contractus, difficultas tamen eſt an res alteri debita ſit ſufficiens materia, ſtante tali debito, quod eſt, quando debitor in fraudem creditorum bona ſua alienat, ex quorum alienatione redditur impotens ad ſolvendum debitum. Negant aliqui abſolutè; alii vero melius diſtinguunt, ut notat Amicus loc. cit. etenim qui ea bona per contractum oneroſum accepit, vel bona fide contraxit non advertendum debitorem ex eo fieri impotentem ad ſolvendum debitum ſuis creditoribus; & tunc ſatis probabile eſt ad nihil teneri in foro conſcientiæ, cùm re vera dominium illius rei in accipientem fuerit translatum, nam nec creditores, ullum jus in ea bona habebant, nec Dominus ea alienare prohibebatur, nec qui ea bona accipit, lege aliqua reſtituere tenetur, quia bona fide accepit, & Dominus ea alienare, & ipſe recipere potuit. Si vero quando ea accepit, advertit venditorem fieri impotentem ad ſolvendum debitum creditoribus ſuis, tunc gratis concedunt accipientem illa bona teneri, vel ad illa reſtituenda, vel ad ſatisfaciendum creditoribus. Hoc autem totum aſſerunt de acceptione illorum bonorum per contractum oneroſum, quia ſi accepit per contractum lucrativum liberalis donationis, tunc etiam gratis concedunt, teneri ea in foro judiciali reſtituere, ſivè bona, ſivè mala fide donatarius acceperit.

9 Denique eſt Difficultas, quas conditiones requirat contractus ex parte finis, & præſertim an ſit neceſſe finem ejus eſſe bonum ad hoc, ut ſit validus, itaut non valeat contractus ob turpem cauſam, vel finem initus; neque eſt difficultas de fine extrinſeco, ad quem ſcilicet contractus extrinſecè tantum ordinatur ex intentione operantis, ſed de fine intrinſeco, qui coincidit cum materia ipſa contractus; non inquam, de fine extrinſeco eſt difficultas, nam certum eſt apud omnes contractum à pravo fine extrinſeco non irritari, ſicut neque irritatur ex quavis alia extrinſeca circumſtantia prava temporis, loci, perſonæ &c. undè ſi quis arma, vel venenum emat, ut inimicum occidat, adhuc venditio valida eſt, quia contractus per ſe tantum ſpectat æqualitatem jurium inter contrahentes, cum ſit opus juſtitiæ. Solùm ergo eſt difficultas de fine intrinſeco contractus qui cum materia ipſa contractus coincidit, ut cum Aſſaſſinus contrahit de aſſaſſinio patrando vel homicidio, nam in tali caſu aſſaſſinium, vel homicidium eſt finis intrinſecus, & materia ipſa contractus. Aliqui abſolutè affirmant nullum contractum de opere pravo eſſe validum in conſcientia, ſed quicquid pro illo acceperit eſſe reſtituendum, niſi conſtet id gratis eſse donatum, & ratio eſt, quia nequit peccatum eſse materia contractus, cum ſit nihil, nulliuſque pretii, & valoris. Ità Navarrus, Medina, & alii, qui tamen opus meretricium excipiunt, pro quo conceditur actio contra fornicarium ad juſtam mercedem ſolvendam L. 4. ff. *de conditione ob turpem cauſam*, ubi ſancitur datum meretrici ob turpem cauſam fornicationis validè accipi, nec juſtè repeti poſse.

10 Alii tamen cum diſtinctione procedunt dicentes, quod vel loqui poſsumus ſpectato ſolo jure naturæ, vel ſpectato jure poſitivo. Si in primo ſenſu loquamur, omnis contractus de opere pravo antè operis impletionem eſt ipſo jure naturæ nullus, quia nemo poteſt ad peccandum obligari, ut de ſe patet, ad peccandum autem obligaretur, ſi quis vi contractus, quo cum alio de homicidio patrando convenit, ad illud implendum teneretur, poſt operis autem impletionem, ſeù conditione adimpleta, contractus de opere pravo promittentem obligat ex juſtitia ad ſolvendum pretium, & ratio eſt, quia quodlibet opus pravum, etiamſi qua malum eſt, & offenſa Dei, non ſit pretio

aliquo

aliquo æſtimabile, tamen qua utile, ac delectabile eſt, eſt aliquo pretio dignum, & ratione illius vendi poteſt, & ex tali utilitate, vel delectatione contrahentes moveri poſſunt ad contrahendum. Ex qua doctrina occuritur rationi prioris ſententiæ, quamvis, n. peccatum, qua ratione peccatum eſt, ac in genere moris nullius ſit valoris, tamen in ratione entis, & qua utile, vel delectabile eſt, poteſt eſſe materia contractus. Nec obſtat, quod hæc utilitas, aut voluptas non ſit ab ipſo actu pravo ſeparabilis, quoniam ſufficit, ut ſaltem ratione præſcindi poſſit, ut ex ea moveri poſſint contrahentes ad contrahendum.

11 Si vero de jure poſitivo ſit ſermo, pro ſolo opere meretricio conceditur actio contra fornicarium ad juſtam mercedem ſolvendam ex L. 4. cit. ubi ſtatutum, eſt quod meretrici datur, repeti non poſſe, quia licet illa turpiter faciat, quod ſit meretrix, non tamen turpiter accipit, cum ſit meretrix, pro reliquis vero operibus pravis probabile eſt, nulli pretium eſſe reddendum, ſed in conſcientia retineri poſſe ab eo, in quo impleto opere pravo reperitur, unde ſi apud promittentem reperitur, non tenetur reddere operanti, ſi apud operantem, non tenetur reſtituere promittenti, ità colligitur ex L. *ſi ob turpem cauſam*, ubi ſtatuitur in hujuſmodi caſibus priorem eſſe conditionem poſſeſſoris his verbis *Porro etſi dantis, & accipientis*, turpis cauſa ſit, poſſeſſorem potiorem eſſe; & ità etiam ſtatutum eſt L. 2. C. eodem tit. ubi negatur actio repetendi ſolutum ob turpem cauſam. Cui legum determinationi etiam ratio favet, quia leges in hujuſmodi caſibus in pœnam peccati negant actionem repetendi ſolutum ob turpem cauſam; atqui non minus peccat, qui pro peccato pretium ſpondet, quàm qui pro pretio peccatum committit; ergo non minus unus, quàm alter puniendus eſt; in pari autem caſu turpitudinis potior eſt conditio poſſidentis; ergo qui impleto opere pravo, quod fuit materia contractus, reperitur in poſſeſſione alteri reſtituere non tenetur. Ità de hac materia diſcurrunt Vaſquez, Sylvius, Amicus, & plures alii infrà citandi diſp. 9. q. 4. art. 1.

ARTICULUS SECUNDUS.

De conſenſu ad validitatem contractus requiſito, & an error, & dolus vitient contractum.

12 JAm dictum eſt art. præc. inter conditiones ad validitatem contractus requiſitas conſenſum contrahentium eſſe præcipuum, immò eſſe cauſam formalem, & efficientem ipſius contractus; obligatio ſiquidem contractus ex vero conſenſu contrahentium naſcitur, & voluntate non ficta exterius manifeſtata. Difficultas modò eſt, an ad validitatem contractus ſufficiat conſenſus per errorem, vel dolum, aut metum extortus & conſequenter, an contractus errore, vel dolo, aut metu celebratus ſit validus. Pro reſolutione quæſiti recolendum eſt ex dictis lib. 4. ſent. diſp. 7. q. 14. art. 1. n. 386. & ſeq. errorem, vel dolum contingere poſſe, vel circà ſubſtantiam rei, vel circa qualitatem ejus, & quilibet ex his erroribus duplex eſſe poteſt, alter antecedens, & dans cauſam contractui, ſeù inducens ad illum faciendum; itaut ipſo non exiſtente, contractus nequaquam fieret, alter concomitans, & non dans cauſam, quia ita comitatur illum, ut eo non exiſtente adhuc actus fieret. Tunc error, vel dolus contingit circà ſubſtantiam, ut ait Doctor d. 15. qu. 2. ſub L. quando contrahens credit de una re contractum inire, & poſteà aliam eſſe comperit, ut ſi quis credens emere aurum, inveniat eſſe auricalcum; tunc vero circa qualitatem contingit, & accidentia, quando quis putat contractum inire de re quibuidam accidentibus affecta, quam poſteà reperit talibus accidentibus deſtitutam, ut ſi quis emat equum, quem credit eſſe velocem, & poſteà invenit eſſe tardum, & pigrum. Hoc præſuppoſito.

13 Primò conveniunt Doctores, ad validitatem contractus requiri voluntarium conſenſum in ipſam ſubſtantiam rei contrahendæ, atq; ideò errorem circa ejus ſubſtantiam irritare contractum. Fundamentum eſt, quia de ſubſtantia contractus eſt conſenſus, cum vis, & obligatio contractus à conſenſu, & voluntate contrahentium pendeat, at error circà ſubſtantialia tollit conſenſum neceſſarium, & reddit omninò involuntarium, cùm nihil ſit magis contrarium conſenſui, quàm error L. *Si per errorem*, ff. de Juriſditione omnium Judicum & L. 9. Codic. de Juris, & facti ignorantia, *Errantis nullus eſt conſenſus*, ſine conſenſu autem nullus eſt contractus. Undè ſi quis gemmam vendat exiſtimans eſſe criſtalli fragmentum, emptor re comperta ad reſtitutionem gemmæ tenebitur, aut ad juſtum ejus pretium venditori perſolvendum. Et hanc doctrinam dicunt paſſim Doctores non ſolùm militare in contractu oneroſo, ſed multo magis in liberali, & gratuito, ut promiſſione, & donatione &c. Undè quando aliquid donatur alicui titulo eleemoſynæ, qui re vera non eſt pauper, ſed paupertatem fingit, tunc nulla eſt donatio, quia paupertas eſt circumſtantia ſubſtantialis pertinens ad objectum eleemoſynæ quæ eſt ſublevatio miſeriæ in egente, licèt Almainus oppoſitum teneat. Tandem addunt Bonacina, Caſpenſis, & alii hoc idem eſſe affirmandum, etiamſi error, & dolus circà ſubſtantiam rei ſit concomitans, & non dans cauſam contractui, quia ad valorem contractus requiritur conſenſus, & voluntas poſitiva, quæ non datur, quando contingit error circa ſubſtantiam rei, licèt enim hujuſmodi error non efficiat actum illum involuntarium, efficit tamen illum non voluntarium, nihil enim eſt volitum, quod non ſit præcognitum.

14 Secundò conveniunt Doctores, errorem, circà qualitatem accidentalem in contractibus ſi ſit concomitans, vel incidens, ut aliqui loquuntur, non reddere contractum invalidum quia cum tali errore ſtat conſenſus contrahentium circà ſubſtantiam, & quamvis non eſt circà accidentia, tamen cum dolus, & error circà illa ſit merè concomitans, neque dans cauſam contractui, fit ut adhuc exiſtente tali errore, perſeveret conſenſus in ordine ad ſubſtantiam contractus; undè ſi quis diceret vinum, quod vult vendere, eſſe tali loco, ex quo tamen non eſt, & alius ob id magis invitatur ad ipſum emendum, cum tamen alias emeret, adhuc contractus eſt validus, quia talis error, vel dolus per accidens ſe habet ad contractum, quia etiamſi vinum non eſſet ex tali loco, adhuc ſequeretur emptio. Neque in tali caſu ad aliud tenetur venditor, niſi ad reſarciendum damnum, quod talis doli occaſione potuiſſet pati deceptus, quia eſt regula generalis, quod qui doloſè damnum alicui infert, illud reſarcire tenetur, & præſertim quando eſt notabile, v.g. ultra dimidium ut habet Gloſſa *Cum dilecti* 3. de empt. & vendit.

15 Difficultas tamen eſt, ſi talis error circà qualitatem accidentalem contractus ſit antecedens, & dans cauſam contractui, & de dolo circà qualitatem rei dante cauſam contractui, ut ſi quis vendat equum, tamquam velocem, cum tamen eſſet tardus, ei qui non emeret, niſi exiſtimaret eſſe velocem; difficultas, inquam, eſt an talis error contractum invalidet. Aliqui abſolutè dicunt invalidum eſſe, quia ubi dolus antecedens eſt, & dans cauſam contractui, totaliter excluditur voluntas abſoluta, & conſequenter conſenſus, ac proindè contractus non poteſt eſſe validus, quia ſine conſenſu nullus eſt contractus, ità diſcurrit Leſſius lib. 2. cap. 42. dub. 7. Alii verò è contra dicunt talem contractum eſſe validum, & obligare, quia quamvis error, & dolus illi cauſam dederit, & nullo modo fieret, niſi talis error adeſſet: cum tamen ſit circà qualitatem rei, & non circà ſubſtantiam, non ſuſtulit conſenſum abſolutum, nec fecit actum omninò involuntarium, ſed ſimpliciter voluntarium, circà ſubſtantiam rei, tollendo conſenſum ſecundum quid circà ejus accidentia. Et quòd talis contractus non ſit jure naturæ irritus patet ex eo, quod ſi ille, qui deceptus eſt, velit contractum ſubſiſtere, deceptor reſilire non poteſt. *Ne lucrum ex ſuo dolo reportet*, ut habetur cap. 1. De eo, qui duxit in matrimonium. Addunt tamen, quòd quamvis contractus ſit validus, pro arbitrio ejus, qui deceptus eſt, irritari poſſe, ſi contractus ſit ſolubilis, nam qui dolo inducit alterum ad contrahendum injuriam ei facit, ac proindè tenetur eum reſtituere in integrum, & reddere omnia infecta, ſi deceptus velit. Ità Coninchius, & alii apud Layman. lib. 3. de Juſtit. tract. 4. cap. 5.

16 Tertia ſententia media cum diſtinctione procedit, & inquit, quod dolus circà qualitatem rei dans cauſam contractui, matrimonio excepto, proveniens ex parte unius ex contrahentibus, quantum eſt ex natura rei facit contractum invalidum quantum ad hoc quod deceptus reſilire poſſit, ſi velit, non tamen quantum ad hoc, quod deceptor poſſit invito decepto. Ità Poncius noſter diſp. 53. q. 2. cum Cardinali de Lugo; & alii, qui hoc modo prælatas opiniones extremas conciliare prætendunt. Quod probant, quia juri naturæ ſatis conſentaneum videtur, quod qui in contractu decipit hoc incommodum patiatur ob deceptionem, ut ipſe non poſſit reſilire, ſi alter nolit, alter vero eo nolente poſſit. Addit tamen hæc ſententia hoc intelligi debere, quando dolus provenit ex parte unius ex contrahentibus, quia ſi proveniret ab uno tertio, nullatenus contractum invalidaret, nam cum conſenſus eſſet ex parte utriuſque ſimpliciter liber, & nulla culpa illius ipſorum intervenerit, ſed tota injuria eſſet à tertio facta, nulla eſt ratio, ob quam contractus invalidus dici debeat; ſed deceptus ſolùm poteſt ſui damni compenſationem repetere, ſi quod erat, non quidem ab altero contrahente, ſed ab illo tertio, qui decepit, & hoc intelligendum eſſe dicunt, niſi tertius decipiens eſſet tutor, curator, aut negotiorum contrahentis geſtor, nam ſi talis ſit, reputatur una perſona moraliter cum contrahente, & ſic etiam diſcurrit Bonacina diſp. 3. q. 1. punct. 2. §. 2.

17 Sed Objicies, quod matrimonium cum hujuſmodi dolo contractum ex parte unius contrahentium valet; & ſimiliter,

qui

Digitized by Google

qui recipit ordines ab Epiſcopo, cui doloſè ſignificaverat ſe eſſe ſufficientis doctrinæ, & habere patrimonium per falſas litteras validè ordinatur, quamvis dolus tàm contractui, quàm ordinationi cauſam dederit; & utrumque ità valet, ut non poſſit revocari, quod factum eſt; ergo hujuſmodi dolus non ſufficit, ut contractus non valeat ità, ut neutra pars reſilire poſſit. Reſpondet cum Poncio loc. cit. negando conſequentiam, & paritatem, quia ad matrimonium ex natura rei non requiritur, niſi conſenſus abſolutè liber circà ſubſtantiam contractus, ut ſuo loco dictum eſt, & legitimus ſecundum diſpoſitionem legum Eccleſiaſticarum; & ad ordinationem etiam non requiritur, niſi conſenſus liber ordinantis, & intentio ſuſcipiendi Sacramentum. Undè his intervenientibus matrimonium, quod ex Dei decreto eſt indiſſolubile, valebit, & Ordinatio characterem confert, ac propterea irreiterabilis erit; ſed alii contractus, de quibus in hoc Tractatu eſt ſermo, non ſunt indiſſolubiles, nec ex ordinatione divina aliquid annexum habent, ratione cujus valere debeant, ſuppoſita fraude ex parte unius, ſi altera pars decepta reſilire velit. Ità Poncius ad verbum loc.cit. ex quo patet manifeſta diſparitas quantum ad hoc matrimonii,& aliorum contractuum civilium, de quibus in præſenti eſt ſermo,ut diximus lib.4. diſp.7. de Matrimonio q.14.art.1.num. 294. & ſic etiam de contractu per errorem, vel dolum facto diſcutrit Stephanus à S. Gregorio lib. 2. de Contractibus capit. 3. plures Auctores adducens pro hoc dicendi modo.

18 Dices,Scotus d.15. cit. q.2. art.2. concl.3. inter conditiones ad valorem, & juſtitiam contractus permutationis requiſitas eam præſertim recenſet, quod debeat eſſe ſine dolo, & fraude in ſubſtantia, itaut non debeat quis dare, ſeù commutare unam ſubſtantiam pro alia, ut auricalcum pro auro; neque debet eſſe fraus in quantitate, ità quod res ponderis decem librarum commutetur pro re ponderis quindecim librarum; neque etiam debet eſſe fraus in qualitate, ut quod vinum corruptum commutetur pro vino puro; ergo non tantum dolus, & error circà rei ſubſtantiam, ſed etiam circà quantitatem,& qualitatem facit contractum invalidum. Reſpondeo Doctorem utiq;ibi hanc conditionem exigere ad valorem, & juſtitiam contractus permutationis, nempè ut abſit fraus, & dolus, nedùm in ſubſtantia, ſed etiam in quantitate, & qualitate, ut ſervetur medium, ſeù æqualitas ſecundùm rectam rationem, & prudentem æſtimationem; non tamen eodem modo itaut dolus non tantum in ſubſtantia, ſed etiam in quantitate, & qualitate contractum irritet: ſed proportione ſervata,itaut ſi dolus ſit in ſubſtantia,reddat contractum eo ipſo irritum, & invalidum, ſi vero ſit in quantitate, & qualitate non eo ipſo ſit irritus, ſed ſuppleri debeat, præſertim ſi deceptio, vel error in re ſit notabilis v.g.ultrà dimidium juſti prætii, nam in tali caſu deceptus poteſt cogere deceptorem ad reſarciendum ſibi damnum, & injuriam illatam, nec tenetur reſcindere contractum,ut Reginald. lib.15.n. 122. & 144. Molina diſp.352.Rebell. lib.9. q.4. & alii communiter docent.

19 Tertio conveniunt Doctores, metum gravem ab intrinſeco provenientem, hoc eſt, non incuſſu à cauſa libera, ſed naturali, ut metus mortis provenientis à morbo,naufragio, feris, & ſimilibus non invalidare contractum.Et hoc patet ex obligatione eorum, qui in naufragio vovent aliqua, aut promittunt, ut patet ex cap. *Sicut nobis*, De regularibus, & ratio etiam ſuadet, quia qui ſic contrahit non decipitur, nec ſit ipſi injuria, & propterea liberè,ac voluntariè contrahit,& ſpondet; ergo talis contractus valet, cùm oſtendi non poſſit, ex quo capite invalidaretur. Metum verò ab extrinſeco provenientem, hoc eſt, incuſſum à cauſa libera in ordine ad contractum faciendum, ſi injuſtè incutiatur, ità illum invalidare, ut is, cui incuſſus eſt poſſit ab eo reſilire; & hoc probatur ratione jam allata de dolo, qui enim metum injuſtè incuſſit, injuriam alteri intulit, unde tenetur illum in priorem ſtatum reſtituere, & alter jus habet exigendi hanc reſtitutionem. Et omnes contractus gravi metu ad extorquendum conſenſum injuſtè incuſſo celebratos in utroque foro, ac jure eſſe invalidos, & reſcindendos conſtat ex variis legibus utriuſque juris ex L. Canonica, C. *Abbas* & cap. *Ad audientiam* de iis, quæ vi, metuſvè cauſa fiunt, ubi univerſales hæ regulæ traduntur. *Quæ metu,& vi fiunt de jure debent in irritum revocari. Quæ vi,metuſque cauſa fiunt, coercere debent robore firmitatis*; & ut habetur expreſſè L. *Si cum exceptione*, parum refert, quod talis metus non incutiatur à parte contrahente, ſed ab alio tertio, qui non ſit injuriæ particeps, ac etiam ſi metus injuſtus non inferretur in ordine ad contractum, ſed ad alium finem, quia licet metus inferatur ad alium finem, tamen contractus fit ob illum ad evadendum malum, cujus metus injuſtè incutitur. Quando vero detur metus gravis cadens in conſtantem virum, quando verò levis in virum conſtantem non cadens, & prætereà quando metus ſit juſtè, vel injuſtè illatus jam ſatis declaravimus lib.4. diſput.7. de Matrimonio quæſt.4. artic.3. num. 120. & ſeq. ubi etiam advertimus metum quoque gravem dici illum, qui reſpectivè ſolum talis eſt,conſiderata nempè conditione, & fragilitate perſonæ; ut ſi eſſet mulier, aut puer, aut ſenex, vel infirmus, quia quod operatur metus in ſe gravis reſpectu virorum conſtantium, hoc talis alius metus operatur reſpectu talium perſonarum; quod enim viro conſtanti formidabile non eſt, fœminæ tamen, vel puero, aut ſeni formidandum meritò videtur. Certum tandem eſt, ut etiam diximus diſput.cit. de Matrimonio num. 140. nullum contractum juſto metu celebratum eſſe invalidum, aut reſcindendum etiam in foro conſcientiæ. Colligitur ex eodem jure l. 3. quia conſenſus eſt ſufficienter liber,& talis metus, ut ait Gloſſa, non infert injuriam. Ex quo infertur validam eſſe donationem ab adultero factam metu juſtæ accuſationis incuſſo, ab eo qui jus accuſandi habeat, & validum eſſe matrimonium metu excommunicationis initum ab eo, qui ſponſalia contraxit.

20 Quartò, his omnibus tamquam certis admiſſis, præcipua controverſia ſupereſt, quo jure contractus gravi metu injuſtè incuſſo celebrati ſint invalidi. In qua controverſia tres ſunt ſententiæ, duæ extremæ, & una media. Prima affirmat eos invalidos eſſe ſolo jure poſitivo. Fundamentum eſt, quia jura non dicunt hujuſmodi contractus eſſe irritos, ſed irritandos, ut habetur cap. 2. de his, quæ vi, metuſque cauſa fiunt, *quæ vi,& metu fiunt debent in irritum revocari*. Accedit etiam ratio;quia jure naturali ad validitatem contractus ſolùm requiritur ſufficiens conſenſus, hic autem datur in eo modo contrahentibus; nam qui metu coactus conſentit, abſolutè conſentit voluntariè quamvis enim huic nolitio ſit adjuncta, non tamen eſt vera nolitio, ſed tantum noleitas, quia cum conditio nolitionis non ſit impleta, nolitio non poteſt eſſe efficax, & ſic volitio ſemper efficax manet; ergo tales contractus jure naturali ſunt validi, & tantum jure poſitivo invalidi. Ità Ricardus,Paludanus, Sotus, Leſſius, Sanchez, Sylvius, Caſpenſis, Amicus, & eſt communis inter Recentiores. Secunda ſententia extrema aſſerit hos contractus non tantum jure poſitivo eſſe invalidos, ſed etiam jure naturali. Fundamentum eſt, quia conſenſus coactus non eſt natura ſua tranſlativus dominii, & nullus contractus per metum cadentem in virum conſtantem exortus, & injuſtus eſt ſufficiens ad tranſlationem dominii,quod adeo verum eſt, ut neque Auctores primæ ſententiæ in contractu matrimoniali negare id audeant,ad quem ob inſſolubilitatem annexam concedunt ultrò requiri voluntarium perfectum abſque involuntarii admixtione, ergo omnes tales contractus jure naturæ ſunt irriti, & non tantùm poſitivo. Ità D. Bonavent. 4. diſt.29. art.1. q.1. Scotus ibidem q.un. cum omnibus Scotiſtis,Gabriel.3. diſt.39.q.1. art. 2. Molina tom. 2. diſp. 326. & plures alii.

21 Tertia ſententia media diſtinguit inter contractus lucrativos, & oneroſos, & affirmat oneroſos eſſe ipſo jure naturæ validos, quia eſt titulus ſufficiens ad illorum valorem, & dominii tranſlationem,ſcilicet,dati,& accepti. Lucrativi verò, in quibus nihil rependitur, eſſe nullos, quia in his nullus alius eſt titulus ad transferendum dominium præter voluntatem, quæ cum non ſit liberalis, & gratuita, ſed metu coacta, non eſt ſufficiens ad dominium transferendum.Ità Vaſquez, quem ſequitur Poncius l.4. c.6. & 7. & alii Recent.

Scotiſtæ tamen communiter ſecundam tuentur ſententiam abſolutè aſſerentem tales contractus gravi metu injuſtè incuſſo celebratos eſſe irritos, & invalidos etiam jure naturali; licèt in aſſignanda ratione, vel in explicanda ratione jam aſſignata non conveniant, cur ſ. conſenſus coactus, & per gravem metum, & injuſtum exortus non ſit ex natura rei ſufficiens ad tranſlationem dominii. Vulpes diſput.106. art.8. hanc rationem aſſignat, quia voluntarium ex vi, & metu eſt ſimpliciter,& abſolutè involuntarium, procedens ex formali motivo ſimpliciter, & abſolutè nolito, actio autem humana principaliter ſpecificatur, ab hoc formali motivo,quia eſt finis actionis ab agente primò intentus,& ideò electio voluntatè ex tali fine procedens abſoluto nolito, & ſolùm conditionatè volito eſt ſimpliciter,& abſolutè involuntaria;quarè talis metus tollit eſſentiam actus humani, & conſequenter eſſentiam contractus, ad quem requiritur actus humanus, & liber, qui ſolus eſt dominii tranſlativus. Hæc ratio falſo nititur fundamento, nam actus, quos elicit, aut imperat voluntas ex metu quocumque ſunt voluntarii ſimpliciter, ſolùm involuntarii ſecundum quid, ut docet Ariſtot. 3. Etich. quia non obſtante metu quocumque,dummodo uſum rationis non tollet, poteſt homo ponere actionem, vel non ponere, ut patet ex communi exemplo de proiiciente merces in mari ob metum naufragii; id autem ſufficit ad hoc, ut talis actus ſit ſimpliciter, & abſolutè voluntarius; ergo quæ ex metu fiunt ſunt ſimpliciter voluntaria, nam hic, & nunc

Digitized by Google

nunc ea liberè volumus eligentes illa, ut minus malum ad majus evitandum, fiuntque à principio intrinſeco cognoſcente ſingula, in quibus eſt actio; & hoc etiam evidenter convincit ratio pro prima opinione adducta, nam qui metu coactus conſentit abſolutè conſentit voluntariè, quamvis enim tali conſenſui nolitio ſit adjuncta, non tamen eſt vera nolitio ſed tantum noleitas, cùm enim conditio nolitionis non ſit impleta, nolitio non poteſt eſſe efficax, & abſoluta, ſed tantùm inefficax, conditionata.

22 Faber verò diſp. 50. cap. 3. in fine ait, quod ubi eſt metus, & aliqualis coactio licet ſit voluntarium ſimpliciter, tamen eſt involuntarium ſecundùm quid, & mixtum involuntario; ad donationem autem, & ad hoc, ut donans dominium transferat, & abdicet à ſe omne jus in re commutata, vel donata requiritur, ut actio ſit omnino, & ſimpliciter voluntaria, & proinde cùm actio facta metu præſertim cadente in conſtantem virum ſit involuntaria ſaltem ſecundùm quid & non ſimpliciter voluntaria, ſequitur quod ſic acquirens aliquid teneatur ad reſtitutionem. Immo ait hoc idem dicendum eſſe de metu quocumque, quia metus qualiſcumque cùm eſt cauſa donationis, vel commutationis, ſemper facit actum involuntarium ſecundùm quid, & tollit voluntarium ſimpliciter, quod requiritur ad omnem contractum, & commutationem; adeo quod ut conſenſus ſit dominii translativus, juxtà hunc dicendi modum debet eſſe omninò voluntarius abſque ulla involuntarii permixtione. Verùm nec etiam hæc plena, & omnimoda libertas neceſſaria videtur, ut contractus ex natura rei ſit validus, nam neque actus humanus, ut ſic, talem libertatem neceſſariò poſtulat, nam actus ex metu eliciti, cùm adhuc ſint ſimpliciter voluntarii, & ſolùm ſecundùm quid involuntarii, poſſunt eſſe peccaminoſi, vel boni, cùm talis libertas ad mortalitatem ſufficiat, & capacitatem bonitatis, & malitiæ. Nec etiam talem, & tantam libertatem poſtulat actus, ut ſit dominii translativus, ut patet de contractu juſto metu facto, quem omnes concedunt ex natura rei validum eſſe, ut ſupra dictum eſt, quia in tali caſu conſenſus eſt ſufficienter liber, & talis metus injuriam non infert.

23 Potius ergò mihi dicendum videtur contractus injuſto metu celebratos eſſe jure naturali invalidos; non ſolùm ratione coactionis annexæ, ſed præſertim ratione injuriæ, quam infert is, qui injuſte cogit ad contrahendum, talis enim injuria, quam patitur ille, qui ad contrahendum cogitur, efficit, ut conſenſus ab eo coactè præſtitus non ſit ſufficienter dominii translativus. Ex qua doctrina patet quid ſit dicendum ad rationem pro prima ſententia adductam, nam qui metu conſentit coactus, quamvis adhuc abſolutè conſentiat, ac ejus conſenſus ſit ſimpliciter, & abſolutè voluntarius quantum ſufficit ad actum humanum; quia tamen injuriam patitur, quam infert is, qui injuſtè ad contrahendum cogit: talis injuria efficit, ut conſenſus ab eo coactè præſtitus vim ſufficientem non habeat transferendi dominium. Nec urget, quod adducitur ex cap. 2. de his, quæ vi metuſve cauſa fiunt, nam verba illa, quod *quæ vi, & metu fiunt, debent in irritum revocari*, habent hunc ſenſum, id eſt, debet declarari non eſſe rata, nec valida per Judicem, non quod Judex faciat non eſſe rata, quæ prius erant rata, ſed declarat, quod non ſunt rata, quæ expoſitio colligitur ex aliis verbis, quæ in eodem textu habentur, quod *quæ vi, metuſvè cauſa fiunt, carere debent robore firmitatis*, & ità hunc textum explicat etiam Almainus 4. d. 14. qu. 2.

24 Quinto tandem hic diſputari ſolet, an contractus invalidus poſſit juramento validari. Sed hujus difficultatis ſolutionem jam innuimus lib. 4. diſp. 7. de Matrimonio qu. 4. art. 3. ubi diximus num. 143. Matrimonium metu gravi exortum licèt juramento firmetur adhuc irritum eſſe, neque tale juramentum obligationem inducere ratificandi tale Matrimonium. Quarè juxtà doctrinam ibi præmiſſam nunc etiam in propoſito dicendum eſt juramentum validare non poſſe contractum ex ſe invalidum, ſed tantùm validitatem ejus ſuppoſitam confirmare, & ratio eſt, quia juramentum non tribuit validitatem contractui, ſed tantùm illum confirmat in ea natura, in qua reperit, & ideo non poteſt, ſi invalidus eſt, juramento validari, ſicut donatio invalida non poteſt per confirmationem validari.

QUÆSTIO SECUNDA.

De promiſſionibus, Donationibus, & Teſtamentis.

25 POſtquam egimus de Contractibus in communi, nunc diſcurrendum eſt de Contractibus in particulari, & primo de promiſſionibus, donationibus, & teſtamentis in titulos ſpecificatis, quamvis enim non ſint contractus propriè dicti, ſed potius quaſi contractus, & ſemicontractus, ut dictum eſt quæſt. præc. appellarique ſolent contractus lucrativi, quia nimirum cum lucro fiunt, ſine onere alterius contrahentis; quoniam tamen aliquam affinitatem habent cùm illis ſatis utile erit veſtigare, quid ad eorum naturam ſpectet quantum ad obligationem, quam ſecum afferunt, & alia ad eorum quidditatem ſpectantia, quod breviter ſequentibus articulis expendemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De promiſſione, & ejus conditionibus.

26 PRomiſſio tàm Deo, quàm hominibus fieri poteſt; hic non eſt ſermo de promiſſione Deo facta, de qua inferius agemus in materia de Voto, ſed de ea, quę ſit hominibus; quæ rurſus duplex eſt, altera dicitur ſimplex promiſſio, qua ex mera liberalitate, aut gratitudine aliquid alteri promittitur; altera oneroſa, quæ ſcilicet, ſit ſub aliquo onere, vel conditione, & eſt mutua ex utraque parte; dicique ſolet contractus promiſſorius, & extenditur ad omnes ferè ſtipulationes, & contractus, in quibus promiſſio aliqua reciproca intervenit, de qua ſimiliter modo non diſputamus, ſed ſolùm de promiſſione ſimpliciter, & propriè ſumpta, ut dicit contractum gratuitum. Definitur autem promiſſio ſic ſumpta, ut notat Faber de Reſtit. diſp. 47. cap. 14. ab initio, quod ſit *actus, quo quis ſpontè, & liberaliter pollicetur alteri aliquid dare, vel facere*; etenim promiſſio differt à propoſito dandi, vel faciendi aliquid, quia promiſſio eſt actus, quo quis ſe obligat ad dandum, vel faciendum aliquid; propoſitum verò licèt ſit firmum, & deliberatum, non eſt actus inducens obligationem aliquam faciendi, vel dandi aliquid. Unde ut notat Leſſius lib. 2. cap. 18. non ſufficit dicere, ego faciam, ſignificando ſolùm animum, & voluntatem faciendi, ſed ulterius requiritur, ut fides detur, & obligetur, hoc eſt, ut homo alteri ſe obliget.

27 Plures autem aſſignari ſolent conditiones promiſſionis ſic ſumptæ. Prima eſt, ut promiſſio ſit libera, ac deliberata ea ſaltem libertate, quæ ad peccatum mortale ſufficit, quia promiſſio debet eſſe actus ſimpliciter humanus, cùm per eam homo graviſſimam obligationem ſibi importat, quam poſteà transgrediens mortaliter peccat, niſi levitas materiæ excuſet, ut poſteà dicemus; opus eſt ergo ut in ea obligatione ſibi imponenda tanta libertate utatur, quanta ad mortaliter peccandum requiritur. Secunda conditio eſt, quod promiſſio ſit ſpontanea, hoc eſt, ut non ſit coacta, & vi facta, ſed libera à metu, & coactione, quæ conditio omnibus contractibus generatim communis eſt, ſufficienter explicata eſt quæſt. præc. art. 2. Tertia eſt, ut ſit verbis, vel ſignis externis facta, quæ etiam conditio omnibus contractibus eſt communis, & deducitur ex natura ipſius contractus, qui verſatur inter homines Rempublicam politicam, & externam conſtituentes, quæ ex natura ſua ſine externis ſignis eſſe non poteſt. Quarta eſt, ut promiſſio ſit vera, & non ficta, hoc eſt, non oretenus, & verbis ſolùm facta, ſed animo promittendi, & ſe obligandi, qui enim voluntatem non habet ſe obligandi, licèt promittat, tamen, ut ait Scotus 3. diſt. 39. quæſt. 1. §. *de* 3. *articulo*, obligationem non contrahit, quia in obligationibus privatis nullus obligatur ſi ſe obligare non intendat, nam ſine conſenſu voluntatis nulla actio tenet, quia involuntaria eſt, & ita habetur in L. *Obligationem* 1. ff. act. & obligat. ubi generaliter traditur, ſine animo ſe obligandi nullam oriri in contractibus obligationem. Quinta conditio eſt, ut promiſſio ſit acceptata, nam ante acceptationem nullam parit obligationem naturalem, aut civilem, quod ſimiliter de donatione intelligendum eſt, undè ſequitur utramque ante acceptationem poſſe licitè revocari. Ratio eſt, quia omnis promiſſio, & donatio ſuapte natura reſpectiva eſt, cujus proindè obligatio ex alterius partis conſenſu dependet, quarè promiſſio, & donatio hanc à natura inſitam habent conditionem, ſi promiſſarius voluerit, vel acceptet. Ità fert communis Doctorum ſententia, undè miror Pon. diſput. 54. quæſt. 1. oppoſitum tenere, quia, inquit, promittens dedit abſolute fidem faciendi, quod promiſit, non reſpiciendo ad acceptationem promiſſarii; ergo tenetur illam

Digitized by Google

illam obſervare, & peccabit contra fidelitatem, niſi fecerit. Falſum enim eſt aſſumptum; quia talis promiſſio, ut dicebam, inſitam habet a natura hanc conditionem, ſi promiſſarius voluerit, vel acceptet, & falſum eſt etiam conſequens, quia ei qui promiſſionem non acceptat, neque de illa curat, nulla eſt obligatio ſervandi fidem.

28 Hæc inquam, eſt communior Doctorum ſententia quam etiam ex noſtris ſequitur Faber diſp.47. cit. cap. 14. nu. 456. dicens, promiſſionem, antequam acceptetur, nullam parere obligationem, nec civilem, nec naturalem, quod ſuadet manifeſta ratio, quia antè conſenſum promiſſarii nequit promittens illi ex juſtitia obligari, nam etiam poſtquam promiſſarius promiſſionem acceptavit, poteſt talis obligatio tolli, ſi poſteà ille nolit amplius acceptare. Et quamvis Doctores aliqui quaſdam promiſſiones excipiant, nimirum factas Eccleſiæ, Hoſpitali, Monaſterio, aliiſque locis piis, exiſtimantes etiam ante acceptationem ejuſmodi promiſſiones, & donationes obligare, quod Faber quoque ſatis probabile putat loc. cit. Alii tamen Theologi hanc exceptionem non admittunt, aſſeruntque univerſim promiſſionem non acceptatam minimè obligare, quia ratio adducta pariter in omnibus militat, quod nimirum acceptatio etiam jure naturali neceſſaria eſt ut promiſſio obliget, cuicumque fiat. Ultima denique conditio promiſſionis eſt, ut promiſſio ſit de re licita; nam quæ eſt de re illicita etiam jure naturali eſt irrita, & nulla, & ideo in cap. *in malis* 22. qu. 4. dicitur: *In malis promiſſis reſcinde fidem*, & infrà *Impia eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur* & ratio eſt, quam Scotus adducit 3. diſtinct. 39. §. *de tertio* loquens de juramento doloſo ſuper materiam illicitam tranſeunte, quia ſcilicet non debet addi peccatum peccato, ſicut enim, quando promiſit, peccavit, ſi intentionem habuit faciendi illud malum, ità adimplendo poſteà promiſſum novum peccatum adderet, ſicut qui juravit ſe aliquem occiſurum cum intentione occidendi peccavit, & ſi poſt juramentum factum illud implevit, novum peccatum priori addidit. Quarè concludunt Doctores communiter, quod antè operis patrationem nec promiſſor, nec promiſſarius promiſſum ſervare tenetur, immò promittens revocare tenetur, quia nemo ad peccatum obligari poteſt.

29 Addunt tamen aliqui, quod patrato opere malo tenetur promittens ſolvere promiſſum, non ſolùm ex fidelitate, ſed etiam ex juſtitia, quia non fuit promiſſio gratuita, ſed oneroſa, nimirum locatio, & conductio operarum, vel contractus innominatus, do, ut facias; ergo ſi fecit, tenetur alter ex juſtitia præſtare, quod promiſit, quamvis enim peccatum non ſit pretio æſtimabile ex ſe, eſt tamen ratione laboris, periculi, damni, & delectationis, quare opere præſtito merces accipi; & exigi poſſunt quia habetur jure naturali, nec peccat petendo, & accipiendo, quia non ſe obligat ad peccatum, nec approbat malum, immò poteſt factum deteſtari, ſed tantùm utitur jure ſuo. Ità Caſpenſis tractat. 19. diſput. 2. ſect. 1. num. 8. cùm pluribus aliis, quod etiam Faber noſter loc. cit. approbare videtur. Hæc tamen doctrina non conſonat cùm antea dictis quæſtione precedent. art. 1. num. 11. ubi diximus ex jure civili, ſolo opere meretricio excepto, poſt pravi operis impletionem nulli pretium promiſſum eſſe reddendum ex juſtitia, ſed in conſcientia retineri poſſe ab eo, in quo impleto opere pravo reperitur. Unde ſi apud promittentem reperitur, non tenetur reddere operanti; ſi apud operantem, non tenetur reſtituere promittenti, ſic enim Jura loquuntur ibidem adducta. Ubi etiam addidimus hoc idem videri dicendum ſpectato jure naturæ, nimirum etiam poſt operis impletionem contractum de opere malo non obligare promittentem ex juſtitia ad pretium ſolvendum; quia contractus de re turpi antè factum eſt nullus, alioquin ad peccandum obligaret, quod eſt falſum, quia impoſſibile eſt aliquem obligari ad peccatum à quo abſtinere tenetur; ergò etiam poſt factum quia poſt factum non habet vim ex pacto, vel conventione nova, ſed ex antiqua; ergò ſi ea fuit nulla, contractus adhuc etiam poſt operis impletionem erit nullus, neque ad pretii promiſſi ſolutionem obligabit, & idem tenet Pontius diſputat. 54. qu. 2. num. 9. Hæ igitur ſunt conditiones promiſſionis, ut valida ſit ad obligandum, ſecundùm communem Doctorum ſententiam. Unde à Rebello, Bonacina, Caſpenſis, & aliis definiri ſolet, quod ſit *Datio fidei firma, vera, deliberata, & ſpontanea de re licita*.

30 Ex dictis facilè deducitur, quomodo promiſſio differat à donatione, pollicitatione, pacto, & ſtipulatione, nam promiſſio, quando eſt acceptata, eſtò in promiſſorem obligationem inducat ſuo tempore promiſſum ſolvendi, ut ſuprà dictum eſt, nec ſuam promiſſionem à promiſſario ſemel acceptatam amplius revocare queat; adhuc tamen rei promiſſæ dominium in promiſſarium non transfert, hoc enim non niſi traditione regulariter transfertur, ut habetur L. *Traditionibus*, C. de pactis. Donatio vero traditione completa rei dominium in donatarium perfectè transfert. Unde donatarius vi donationis ſibi per traditionem factæ, realem actionem habere poteſt in rem ipſam donatam ubicumque & apud quemcumque extiterit, ut eam jure ſibi vindicare poſſit, promiſſarius vero nullam actionem realem habere poteſt illam ſibi vindicandi, ſed tantùm perſonalem in ipſum promiſſorem. Secundo differt promiſſio à pollicitatione, quod promiſſio eſt datio fidei cum acceptatione, pollicitatio verò eſt nuda promiſſio nondùm ſecuta acceptatione tacitè, vel expreſsè L.3. ff. de pollicitatione, quare omnis promiſſio eſt pollicitatio, non vero è contra. Tertio differt à pacto, quod pactio ſeu pactum eſt quid generalis promiſſione, pactum enim eſt duorum, vel plurium conſenſus, & conventio in idem ex qua oritur obligatio ſive ex utraque, ſive ex una parte tantum, ut habetur L.1. ff. de pactis promiſſio vero gratuita obligationem tantùm in promittente parit. Quarto tandem promiſſio à ſtipulatione differt, quod in promiſſione non ſemper formula contingit, quæ in ſtipulatione intervenit, nam ſtipulatio eſt contractus verborum, vel formula contrahendi, quæ fit præcedente interrogatione creditoris, & reſponſione debitoris L.5. §. ſtipulatio de verborum obligationibus & L.1. §. Verbis ff. de actionibus, & obligationibus, unde ſi quis dicat, promittis mihi dare centum? & alter reſpondeat, promitto, cenſetur ſtipulatio, quæ formula non ſemper in promiſſione contingit, nec eſt neceſſaria. Ità Doctores, paſſim, & præſertim Bonac. diſp.3. q.11. punct.1. in fine, qui plures cit.

31 Quando autem promiſſionis obligatio ceſſet, variæ ſolent aſſignari regulæ, quas ſingillatim refert Caſpenſis ſect. cit. in fine, & inquit quoque Faber loc. cit. ſed breviter dicendum eſt, promiſſionem alteri factam, & ab eo acceptatam deſinere obligare ex conſenſu utriuſque contrahentis, nam cùm hic contractus ſit humanus, ſicut ex voluntate contrahentium fieri potuit, ita etiam diſſolvi poteſt, item quando elapſus eſt terminus promiſſionis adimplendæ, tunc enim manet liber ille qui non fuit cauſa dilationis, quia ad hunc finem aſſignatus eſt terminus, ut alter contrahentium propter alterius cauſam liberè poſſit à contractu diſcedere. Item ſi res promiſſa fiat inutilis, aut illicita, aut impoſſibilis, aut ſi ſtatus rerum, vel perſonarum ità mutetur, ut ſecundùm judicium viri prudentis promiſſor non videatur illum eventum comprehendere voluiſſe, & in quo promittens, ſi ſciviſſet, non promiſiſſet, poteſt enim aliquis caſus contingere, quem promittens non advertit, & ſi advertiſſet, ſe pro illo caſu non obligaſſet. Hoc autem in illo principio fundatur, quod in eo præciſè quiſque per promiſſionem ſe obligat, in quo ſe obligare intendit; in hujuſmodi autem caſibus non ſe obligaſſet, ideoque nec ſe obligaſſe præſumendus eſt, quod quidem ex conditione rei promiſſæ, aut ipſius promiſſionis, vel etiam promiſſarii, aliiſque circumſtantiis dijudicandum eſt. Et ratio eſt, quia promiſſio vim habere non cenſetur, niſi ex ea voluntate, & intentione, quam promittens explicitè, vel implicitè habuit, dum promiſit; ex quo ſequitur, quòd ultrà hanc intentionem, vel expreſſam, vel ſaltem prudenter interpretatam obligari non poſſit. Non tollitur tamen obligatio prioris promiſſionis per ſequentem, etiam juramento firmatam, quia juramentum impediens obligationem fidelitatis debitæ ob priorem promiſſionem eſt de re mala, & illicita, idem enim eſt, ac jurare non facere, quod facere teneris; tale autem juramentum non obligat, ut de ſe patet, atque ideò manet adhuc, & perſeverat prioris promiſſionis obligatio tali juramento non obſtante, & hic eſt communis dicendi modus Doctorum circà ceſſationem obligationis jam ratæ, & acceptatæ, de quo plura videri poſſunt apud Amicum diſp.18. ſect. 5. Hic tamen tres occurrunt difficultates breviter diſcutiendæ.

32 Prima difficultas eſt, an hujuſmodi promiſſio ſimplex liberaliter facta ſine juramento, & ſine aliqua cauſa, ſeu ratione debiti obliget in conſcientia, ſeu contineat obligationem adimplendi promiſſum ſub pœna peccati mortalis. Dicunt aliqui obligare ſimplicem promiſſionem ex quadam honeſtate tantùm ſed non ſub pœna peccati mortalis, neque promiſſionem non adimplere eſſe ex ſuo genere peccatum mortale, ſed ſolum veniale, aliquando tamen ex accidenti fieri mortale, ſicut mendacium ex ſuo genere eſt veniale, ut mendacium officioſum, & jocoſum, & tamen aliquando eſt peccatum mortale, ut mendacium pernicioſum. Fundamentum eſt, quia non obſervare fidem eſt eſſe mendacem; ſed mendacium ex ſui natura eſt peccatum veniale tantùm; ergo, &c. Ità Cajet. 2.2. qu.88. ar. 2. & qu.113. ar.1. dub.4. & ſequitur Molina cum aliis diſp.242. & Pont. ex noſtris l. c. addunt tamen, quòd ſi promiſſio ſit de re gravi, & tranſgreſſio ſit contra charitatem, vel ex ea ſequatur promiſſario grave detrimentum, tunc ratione materiæ ſubjectæ, & damni ſequentis eſſe peccatum mortale; ſi verò ex ſubjecta materia non ſit contra charitatem, nec damnum notabile

ſequa-

Digitized by Google

ſequatur, non eſt peccatum mortale, ſed veniale, & obligat tantùm ex honeſtate, non ex juſtitia.

33 Alii verò probabilius putant promiſſionem ex genere ſuo obligare in conſcientia ad ſervandum promiſſum ſub pœna peccati mortalis, & non obſervare promiſſum eſſe peccatum mortale, ſi res promiſſa ſit alicujus momenti, ex accidenti verò, ſcilicet, ratione levitatis materiæ fieri veniale. Ità Navarrus, Soto, Leſſius, Caſpenſis, Bonacina, Abellius, & plures alii, & fuit etiam expreſſa Scoti ſententia 4. d.28. qu.1. ut Faber notavit diſp.47.cit.cap.14. ibi enim Doctor in ſolutione ad 2.principale concedit ad impletionem promiſſi, ſicut, & fidelitatem eſſe de lege naturæ, ac proinde de lege naturæ eſſe ſervandam promiſſionem; tranſgreſſio autem legis naturæ ex ſuo genere eſt peccatum mortale; omnis enim actus contrà præceptum Dei, qualis eſt lex naturæ, ex ſuo genere eſt peccatum mortale. Confirmatur, quia promiſſio dat jus ad rem promiſſam, quod etiam ad hæredes promiſſarii tranſit, ſicut, & obligatio promiſſoris ad ipſius hæredes traiicitur; & promiſsarius dicit rem ſibi deberi, & poteſt debitum exigere, vel condonare, quod eſt ſignum eſse debitum juſtitiæ, undè ſequitur illam inducere aliquam ſtrictam obligationem, quæ proinde ſub peccato obliget. Tandem, quia promiſſionem non ſolvens, fidem frangit, frangere autem fidem maximum eſt peccatum, fide enim ſeu fidelitate è medio humanæ ſocietatis ablata, tota corruit humana Reſpublica, cum fidelitas omnium humanorum contractuum ſit fundamentum; quarè ſi homines ex juſtitia ſervare fidelitatem non tenerentur, nulla poſset eſse ſocietas.

34 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur minor, omne enim mendacium ex ſuo genere peccatum mortale eſt, ut docet Scotus 3. d.38. qu.1. in argumentis ad oppoſitum pro parte vera, quia quod eſt contra præceptum illud legis naturæ *Non facies alii, quod tibi non vis fieri* eſt peccatum mortale, mendacium autem eſt hujuſmodi, quia nemo vult decipi à proximo; cum ergò etiam in propoſito non obſervare promiſsum ſit contrà tale præceptum, conſequenter dicendum eſt ex genere ſuo eſse peccatum mortale, quia omnis actus contrà hujuſmodi præceptum peccatum eſt mortale ex ſuo genere. Ex accidenti autem nulli dubium eſt non obſervare fidem fieri poſse peccatum veniale, nimirum ex parvitate materiæ, omnes enim concedunt ex hoc capite peccatum ex ſuo genere mortale poſse fieri veniale etiam in aliis materiis, & in hac materia præſertim attendenda eſt intentio promittentis, an ſcilicet, intendat ſe obligare ſub mortali, vel veniali tantùm, ſiquidem ut ſuprà dictum eſt num.31. promiſſio vim habere non cenſetur, niſi ex ea voluntate, & intentione, quam promittens explicitè, vel implicitè habuit, dùm promiſit, quod præſertim in obligationibus privatis locum habet, ut Scotus advertit 3. d.39.q.1.§.*De Tertio*, & dictum eſt ſuprà num.27. explicando quartam promiſſionis conditionem. In promiſſionibus autem civilibus, & moralibus, ut Faber advertit cap.c.nu.44 t.promittentes regulariter, & ut in plurimum non intendunt ſe obligare cum hoc onere ſervandi promiſsum ſub pœna peccati mortalis; neque promiſſarii promiſſionem acceptare intendunt ſub hoc maximo onere, ſed ſolùm ex quadam honeſtate, undè in tranſgreſſione talis promiſſionis non eſt mendacium propriè loquendo, vel ſolum veniale, quia uterque tàm promittens, quàm promiſsarius intendunt eſse obligationem ſolùm ex honeſtate, non ex juſtitia.

35 Diſcrepant tamen Doctores in declarando, quanti valoris, aut momenti eſse debeat res promiſsa, ut promiſſionis violatio eſse peccatum mortale cenſeatur. Navarrus enim ca.18. nu. 6. cum quibuſdam aliis exiſtimat ſufficere, valorem rei promiſsæ talem eſse, qui in furto ad peccatum mortale ſufficeret. Probabilius tamen Sanchez, Lopez, Leſſius, Caſpenſis, Abellius, & alii exiſtimant ad inducendum peccatum mortale in promiſſionem non ſufficere materiam, quæ ſatis eſset in furto; ſed eſse neceſsariam quantitatem, & materiam longè majorem, quia obligatio promiſſionis liberalis minor eſt, quàm obligatio furti; neque enim fidem non ſervans in promiſſione liberali aufert rem alienam, ſicut qui eam furatur, ac proindè multo minor eſt injuria, unde homines valdè gravius de re furto ablata queruntur, quàm de fide in liberali promiſſione violata; & planè communi hominum æſtimatione major injuria fieri cenſetur, ſi quis aureum unicum ſurripiat, quàm ſi quatuor, vel quinque aureos ex liberali promiſſione debitos non ſolvat, quia iſte non ob id alienam rem abſtulit; hic tamen valor, vel quantitas ſufficiens ut promiſſionis violatio peccatum eſse mortale cenſeatur, difficilè determinari poteſt; quamvis enim Sanchez diſp.5.num.24.dicat neceſsariam eſse quantitatem, & materiam quadruplo majorem, melius tamen dicunt alii hoc viri prudentis judicio ex æquo, & bono judicari deberi.

36 Secunda Difficultas eſt, An promiſſio merè interna promittentem obliget in conſcientia ad eam implendam; & præſens quæſtio non eſt, quando quis nudum tantùm habet propoſitum ſervandi, quod promittit, ſed quando etiam animum habet ſe obligandi ad id, quod promittit. Deindè quæſtio non eſt, an ſaltem virtute veritatis teneamur internam promiſſionem adimplere, ſicut vi hujus virtutis tenemur verba conformare menti ad evitandum mendacium, de hoc enim dubium non eſt, ſed quæſtio eſt, an ad id teneamur ex juſtitia, vel alia virtute illi proxima, ſcilicet, ad talem promiſſionem adimplendam, ne promiſsario injuria inferatur. Et tandem dubium non eſt de jure humano, & civili, omnes enim concedunt talem promiſſionem merè internam jure humano obligare non poſse, cùm nulla humana poteſtas in actus merè internos dominium habeat, ut conſtat ex ſuperius dictis de lege humana, ſed ſola difficultas eſt de jure naturali, an, ſcilicet, vi juris naturalis promiſſio purè interna in foro conſcientiæ promittentem obliget, licèt in foro civili, & externo non obliget.

37 Affirmant aliqui ex promiſſione interna, & mentali nuda nullis verbis, vel actibus externi explicata oriri obligationem, naturalem in conſcientia obligantem ad ſervandum promiſſum, licèt in foro civili, & externo non obliget. Fundamentum eſt, quia promiſſio exterior non alia de cauſa habet vim obligandi, niſi ex obligatione, & promiſſione interior; ergò obligatio interna eſt vera, & prima radix obligationis, quoniam actus humani obligant ex ſola operantis intentione, & tota vis obligandi in humanis contractibus in actu interno voluntatis conſiſtit, & verba ſunt ſigna dumtaxat actus interni, atque ideò ſolus actus internus ad obligandum ſufficit. Confirmatur, quia promiſſio facta Deo ſolo interno mentis propoſito obligat nos virtute Religionis; ergò & promiſſio facta homini, licèt non ſit verbis expreſsa, obligat nos proximo virtute juſtitiæ. Demum externa manifeſtatio ſolùm eſt neceſsaria, ut promiſſio acceptetur, ſed ad hoc, ut promiſſio, & donatio ſit valida, non eſt neceſsaria acceptatio de jure naturæ, & ſolùm de jure poſitivo introductum eſt, ut acceptatio fiat verbis, vel nutibus in commune bonum; ergo ex vi juris naturalis externa manifeſtatio non eſt neceſsaria ad validitatem promiſſionis, & donationis. Ita Soto, Molina, & Ledeſma, ac quidam alii pauci.

38 Communis, & probabilior ſententia negat ex ſola interna promiſſione obligationem ex juſtitia conſurgere ad mortale obligante. Ità Azorius, Rodriquez, Henriquez, Reginaldus; Lopez, Amicus, Bonacina, & Faber ex noſtris diſp.47. c. cap. 14. Probari ſolet ex L.1. de verb.obligat. ubi habetur, animum in mentem retentum obligationem non inducere, ſed promiſſio interna eſt animus in mente retentus; ergò obligationem non inducit. Sed quia quis reſpondere poſset ex vi hujus legis haberi tantum, quod promiſſio interna obligationem civilem non inducat, ſeu in foro civili, & externo; non autem id ſufficienter deduci ex ea lege de obligatione naturali, & in foro conſcientiæ. Melius hac ratione probatur, quoniam obligatio ex juſtitia aliquod jus acquiſitum ſupponit in eo, cui ſervanda eſt juſtitia, ubi enim nullum eſt jus nulla injuſtitia eſſe poteſt, & per conſequens nec juſtitiæ obligatio; ſed per ſolam internam promiſſionem nullum jus acquiritur in eo, cui promiſſio facta eſt, quia ad jus acquirendum requiritur actus voluntatis, quo quis velit jus acquirere ut habetur L. 1. §. *Adipiſcimur*, & §. *Ceterum* ff. *de acquirend. vel amittend. poſſeſſ.* nequit autem talis actus voluntatis haberi abſque notitia juris acquirendi; nemo enim poteſt jus acquirere in id, quod eſt ſibi naturaliter ignotum; ergò ex ſola interna promiſſione nulla oritur obligatio ex juſtitia in promittente ad eam adimplendam, quia per eam nullam poteſt acquiri jus in promiſſario in rem promiſſam; non enim ſolus actus internus promittentis vim habet transferendi dominium in promiſſarium, niſi accedente ipſius conſenſu. Quod ſi dicas, promittentem facta interna promiſſione teneri eam promiſſario manifeſtare; hoc non benè dicitur, quia tunc per actum internum promiſſionis promiſſarius, ſeu ille cui fit promiſſio; acquireret jus exigendi manifeſtationem animi ipſius promittentis, quod pariter eſt falſum, quia hoc jus eum naturaliter lateret; erit igitur ſola obligatio veracitatis, quam non ſolum in dictis ſervare tenemur ex lege naturæ ad evitandum mendacium, ſed etiam in factis; inter juſtitiam autem, & veritatem hoc intereſt, quod ad veracitatem ſat eſt, ſi tranſgreſſorem de ſua tranſgreſſione pœniteat: juſtitia autem ſemper obligat, quouſque illi ſatisfactum fuerit.

39 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt, quòd ſicut lex à Principe lata vim principalem obligandi habet ab interna voluntate, & intentione legiſlatoris dependenter tamen à promulgatione externa, tamquam à conditione, ſine qua lex ſubditos non obligaret, etiamſi ab illis ſciretur, ut ſuo loco dictum eſt; ita etiam tota vis obligandi in promiſſione ſita eſt in actu interno, ut cauſa principali obligationis ipſius,

Digitized by Google

dependenter tamen à manifeſtatione externa, tamquam à conditione, ſine qua ſola promiſſio interna non obligat, quare ſicut lex Principis in ipſius animo retenta, & nondum promulgata non obligat, ità neque obligat interna promiſſio; hæc enim etiam requirit manifeſtationem externam per verba, vel nutus, quia actibus externis homines inter ſe civiliter vivunt, undè ſponſalia non contrahuntur actibus internis, niſi externi accedant; neque ex hoc, quod quis actu interno alicui promittit eam ducere in uxorem, tenetur illam ducere, vel ad manifeſtandam illi hanc ſuam promiſſionem internam, & mentalem. Ad Confirmationem negatur conſequentia, nec enim par ratio eſt de Deo, & homine, quia enim Deus intuetur cor, & internas animi cogitationes ſcrutatur, ideo promiſſio interna facta Deo de re bona obligat, ſtatim enim cenſetur à Deo acceptari, utpote cui omne bonum placet; homo verò, quia non intuetur cor, & animi cogitationes, niſi externo ſigno manifeſtatas, ideo ſola interna promiſſio alteri homini occulta promiſſionem ex juſtitia non obligat ad eam ſervandam, cum talis promiſſio occulta nequeat a promiſſario acceptari, ſine qua acceptatione promittens ex virtute juſtitiæ obligari nequit, ut patet ex ſuperius dictis, & magis patebit ex dicendis. Ad ultimum negatur minor, eſt enim acceptatio neceſſaria ad jus acquirendum, cùm nullum jus abſque animo acquirendi comparetur, ut habetur L. 3. §. *poſſideri ff. de acquir. vel adit. poſſeſſ.* & non tantùm ex jure poſitivo, ſed etiam de lege naturæ requiritur inter homines acceptationem fieri verbis, & ſignis externis. Deus enim, & Natura verba, & nutus dedit hominibus ad ſimul communicandum in humana ſocietate, & ſine verbis, & aliis ſignis externis humanum commercium haberi nequit, nec contractus civiles inter homines perfici. Alias rationes minoris momenti vide ſoluta apud Amicum diſp. 18. ſect. 2. & Fabrum loc. cit. & alios paſſim.

40 Tertia difficultas eſt, An vi juris naturalis promiſſio externa obliget, antè acceptationem. Dixi *vi juris naturalis*, quia omnes conveniunt vi juris civilis nullam promiſſionem quibuſcumque ſignis externis manifeſtatam antè acceptationem obligare promittentem ex juſtitia ad eam ſervandam; & quamvis aliqui caſus à Doctoribus excipi ſoleant, in quibus leges ſtatuunt promiſſiones, & donationes etiam ſine acceptatione obligare, ut quando factæ ſunt communitatibus, vel ad pias cauſas; tamen ut Amicus advertit loc. cit. ſect. 3. num. 40. nulla lex unquam ſtatuit, ut ulla promiſſio ex juſtitia obliget ante acceptationem, ſed tantùm prohibet, ne aliquæ promiſſiones ante acceptationem revocentur, ut ſunt promiſſiones univerſitatibus, ac piis locis factæ, quorum poſteà acceptatione accedente ex juſtitia obligant. Affirmant aliqui ſimplicem promiſſionem animo ſe obligandi factam jure naturæ obligare antè ullam acceptationem, nec à promiſſore revocari poſſe abſque juris læſione ex ipſa promiſſione promiſſario acquiſiti; ità Covarruvias, Molina, Fernandus, Sylveſter, Rebellus; & quidam alii, & à fortiori eamdem ſententiam tenent, qui præcedenti difficultate dicebant, promiſſionem internam jure naturæ promittentem obligare ex juſtitia ad eam promiſſario manifeſtandam; fundamentum verò deducunt ex natura ipſa promiſſionis gratuitæ, quæ quia ex animo gratuito, & liberali procedit, ſtatim ſufficienti ſigno manifeſtata promittentem obligat ad eam ſervandam, nec ullam ex parte promiſſarii requirit conditionem, ſi nimirum eam acceptare velit, uti cæteri contractus oneroſi requirunt, qui quoniam ex reciproco utriuſque conſenſu dependent, ſuaptè natura hanc tacitam conditionem includunt, ſi alter conſentire velit. Confirmatur, quia qui ſponté ſe alteri obligat, obligationem adimplere tenetur, ſed qui alteri promittit, ſponte ſe alteri obligat; ergò obligationem adimplere tenetur. Denique tota vis transferendi dominium à promittente in promiſſarium in ſola promiſſione ſita eſt, & acceptatio eſt tantùm conditio in bonum commune poſitivo jure introducta; ergò, &c.

41 Communior tamen, & probabilior ſententia oppoſitum docet, ut conſtat ex dictis ſuprà nu. 27. in explicatione quintæ conditionis promiſſionis; ubi ſtatuimus promiſſionem externam naturali jure promiſſorem non obligare ad eam ex juſtitia adimplendam, idque ex ejus definitione deduximus, dicitur enim datio fidei, quæ acceptationem connotat, & habet hanc tacitam conditionem, ſi alter acceptet, ſicut contractus oneroſus hanc habet tacitam conditionem, obligo me, ſi te obliges. Confirmatur ex ibi dictis, cùm enim promiſſio naturà ſua ad alterum ordinetur, non obligat, niſi accedente promiſſarii conſenſu, antè quem inefficax eſt, & ſufficiens ad ſuum effectum operandum, undè tunc rationem promiſſionis non habet, ſed ſimplicis pollicitationis, ut conſtat ex dictis nu. 30. Tandem probatur ratione à priori, quoniam ex ſola promiſſione nondum acceptata promiſſarius non acquirit jus in rem promiſſam, ſola enim promiſſio vim non habet transferendi dominium rei promiſſæ in promiſſarium, niſi ejus conſenſu accedente, undè quamdiù promiſſarii conſenſu non accedit, res manet ſuſpenſa, ut ſupra dictum eſt; ergò antecedenter ad acceptationem non tenetur promiſſarius ex juſtitia promiſſionem adimplere, & ſine læſione juſtitiæ poteſt eam revocare; conſequentia patet, ſicut enim omnis juſtitiæ læſio ſupponit jus, quod lædit; ita omnis obligatio ex juſtitia de qua hic eſt ſermo; alicujus juris læſionem ſupponit. Quam rationem non tantùm urgere puto in promiſſione privata, ut quando quis ſecreto intra cubiculum ſuum, nemine audiente, diceret, promitto Petro mille, ſed etiam in promiſſione publica, & ſolemniter facta coram teſtibus abſenti, hæc enim quoque ex juſtitia non obligat in rigore loquendo, niſi accedente promiſſarii acceptatione; quoniam tamen talis promiſſio eſt publica, & ſolemniter facta, & cadit ſub judicio, & poteſtate hominum, puto non ſinceré revocationem fieri poſſe ſine ſententia Judicis, in hoc ſenſu opinior locutum eſſe Fabrum c. 14. cit. num. 457. quando dixit promiſſiones publicas etiam ante acceptationem obligare, itaut a promiſſione non poſſit quis recedere, antequam promiſſarius vel conſenſum præſtet, vel præſtare recuſet.

42 Ad rationem in oppoſitum adductam ex natura promiſſionis gratuitæ negatur aſſumptum, ut enim ſcitè diſcurrit Amicus ſect. 3. cit. in fine, ex eo quod promiſſio fiat animo liberali, & gratuito non benè deducitur eam ex juſtitia promittentem obligare ante acceptationem, cum hæc non tantùm jure poſitivo, ſed etiam naturali, ac gentium requiratur ad hoc, ut ex juſtitia obliget, non quidem ut cauſa principalis, ſed ut conditio ſine qua non habet completam vim obligandi in actu ſecundo; etenim ſicut hæc non tantùm jure poſitivo, ſed etiam naturali ac gentium neceſſaria eſt, ut promiſſarius in rem promiſſam jus acquirat, ità eodem jure neceſſaria erit, ut ex juſtitia promittentem obligat, cùm omnis obligatio ex juſtitia jus acquiſitum ſupponat, cujus læſionem juſtitia reſarcit. Ad confirmationem reſpondetur cum eodem ibidem, concedendo totum de aliqua obligatione v.g. fidelitatis, negando de obligatione ex juſtitia, quæ non extinguitur, niſi adimpleatur; atque ità dicendum eſt promiſſorem antè promiſſarii acceptationem obligatum manere virtute veracitatis, & fidelitatis, qua tenetur vera facere ſua dicta, non autem virtute juſtitiæ, cum antè acceptationem nullum jus lædatur. Ad ultimum negatur aſſumptum, cujus falſitas patet ex dictis in probatione noſtræ aſſertionis, quoniam ex ſola promiſſione nondum acceptata promiſſarius, non acquirit jus in rem promiſſam, quare ſicut tàm jure poſitivo, quàm naturali acceptatio neceſſaria eſt, ut promiſſarius in rem promiſſam jus acquirat, ità ejuſdem juribus neceſſaria erit, ut ex juſtitia promittentem obliget.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Donatione, & ejus conditionibus, & ſpeciebus.

43 PRimò, ut à quid nominis incipiamus, Donatio doni donationem importat, ut apparet ex ipſa nominis ethymologia, & notavit Aſteſanus noſter l. 3. tit. 20. ab initio ex L. *Senatus* ff. de donationibus cauſa mortis; duobus autem modis donatio fieri poteſt, uno modo per pactum, & promiſſionem nudam, ac ſimplicem, ut quando quis promittit alteri ſe rem traditurum, ut fiat ipſius, & poſtea tradit rem, quam promiſerat, ob promiſſionem præcedentem, ut habetur L. *Si quis argentum* Cod. de Donat. Alio modo per actualem rei traditionem, ut quando ſine ulla promiſſione præcedente quis rem ſuam alteri tradit, ut ſua fiat. Donatio primo modo facta non eſt propriè, & perfecta donatio; cùm enim ſit facta per ſimplicem promiſſionem, non transfertur per eam dominium rei in donatarium, quia traditio actualis rei non intervenit, ſed donatarius comparat ſolùm ſibi jus ad rem promiſſam, vel potius in promiſſorem, ut ſuo tempore promiſſum ſolvat, qui etiam quando ſolvit, quod promiſerat, non adhuc propriè donat, quia hæc ſolutio fit ob cauſam, ideſt, ob promiſſionem præcedentem, & non ſolius liberalitatis intuitu. Quarè donatio ſolùm ſecundo modo facta, ſcilicet, per actualem rei traditionem ſine ulla promiſſione præcedenti eſt vera, & propria donatio; in hac enim transfertur dominium in donatarium, eo quod intervenit traditio liberalis à donante, & acceptatio in donatario, & donatio ſic ſumpta definitur à Vulpiano L. 1. de donationibus, quod eſt illa, *qua dat aliquis ea mente rem, ut ſtatim velit accipientis fieri, nec ullo caſu ad ſe reverti, & propter nullam aliam cauſam facit, quàm ut libertatem, & munificientiam exerceat*. Et brevius definitur ab aliis, quod ſit *datio liberalis, ſeu translatio dominii alicujus rei non debitæ ex juſtitia in alium* hoc eſt, actio ſufficiens ad transferendum rei dominium abſque ulla retributione,

Digitized by Google

tione, quia aliàs non eſſet donatio, ſed unius pro alio commutatio; non enim quævis translatio dominii appellatur donatio, ſed hoc nomen impoſitum eſt actioni liberali, qua abſque obligatione, vel debito juſtitiæ gratis aliquid datur; appoſitè autem additur *rei non debitæ ex juſtitia*, quia donatio propriè dicta excludit tantùm debitum juſtitiæ, non autem gratitudinis, quæ inclinat ad retribuendum benefactori juxtà menſuram beneficii accepti, undè donatio, quæ dicitur remuneratoria, adhuc eſt verè, & propriè donatio, ut docet Card. de Lugo diſp. 23. de Juſt. & jure ſec. 9. quia licèt fiat ad remuneranda beneficia collata, adhuc tamen eſt datio gratuita, hoc eſt, non debita ex juſtitia, quod etiam tenet ex noſtris Hiqueus 4. d. 17. qu. 2. in Comment. n.47. licèt Bonacina diſp.3.q.12. punct.1. oppoſitum teneat, tamquam communem opinionem, quod tamen minimè verum eſt, cum communior ſit noſtra.

44 Secundò quamvis ad donationem omnes requirantur conditiones, quas art.prçc. diximus ad humanam promiſſionem requiri, attamen Scotus 4. d.15. ar.2. litt.I, ex definitionibus donationis jam aſſignatis deducit tres præcipue conditiones ad donationem propriè dictam exigi. Prima eſt, quod ſit liberalis translatio ex parte donantis. Secunda quod ex parte recipientis ſit voluntas recipiendi dominium illius rei. Tertia, quod ſit libertas ex parte amborum, hujus donandi, & illius recipiendi, hoc eſt quod nulla lege ſuperiori prohibeatur iſte, vel ille, nec per actum alterius, à quo dependeant in iſta translatione. Prima conditio exigitur, ut debitum juſtitiæ excludatur, quia ſi eſt ſolutio talis debiti, vel interveniat permutatio, non eſt liberalis, ut ſuprà dictum eſt; quod autem ſit translatio, excludit promiſſionem, quæ eſt de donatione futura, & non inducit ipſam translationem ex natura ſua, ſicut donatio, quæ per hoc præſertim à promiſſione diſtinguitur, ut diximus, quod promiſſio ſolum obligationem inducit ad dandum, & licet det jus ad rem promiſſam, non tamen dat ipſam rem; donatio vero dominium transfert rei donatæ in donatarium, neque enim perficitur donatio in ratione donationis, niſi traditione reali, vel æquivalenti ad transferendum dominium ſufficienti. Secunda conditio, quæ erat, quod ex parte recipientis ſit voluntas recipiendi dominium donatæ, eſt etiam evidens, quia dominium non acquiritur, niſi per actum, quo voluntas rem donatam accipit, & vult eſſe ſuam; & conſenſum hunc donatarii neceſſarium eſſe de donationis validitate ſtatutum eſt L. 19. *abſenti* ff. de Donationibus; in qua habetur donationem ignoranti factam, aut ei qui conſenſum præſtare non poteſt, ut infanti, amenti, furioſo & ſimilibus eſſe invalidam, & nullam. Undè ſi quis donavit internè aliquid alteri abſque aliqua externa donationis expreſſione, non obligatur ad eam, ut in ſimili de promiſſione interna dictum eſt ar.prçc.n.28. quia donatio mutuum requirit conſenſum, ut effectum inducat, conſenſus autem internus ſic nude ſumptus non eſt natus inducere conſenſum alterius, aut cum eo concurrere, quia ſic nequit eſſe notus, niſi ſoli Deo, non autem hominibus. Tertia tandem conditio ad juſtam, & validam donationem requiſita erat libertas ex parte donanti, & illius, cui donatur, ideſt, quod nulla lege ſuperiori prohibeantur iſte, vel ille, nec per actum alterius, à quo in iſta translatione dependeant. Princeps enim, & Reſpublica, ſicut ab initio poteſtatem habuit determinandi prima rerum dominia, ut in ſuperioribus dictum eſt, ità etiam ſemper poteſt ſtatuere leges circà modum translationis dominiorum in perſonis privatis ad vitandas fraudes, & dolo, qui fieri poſſent. Et hęc conditio eſt jure ſtatuta, ut patet, in exemplis à Doctore adductis l. c. nemo enim donare poteſt pecuniam Fratri Minori, quia nequit ille ullius rei dominium habere, ut patet ex Clem. c. *Exivi de Paradiſo*, & pluribus aliis expoſitionibus Sedis Apoſtolicæ, & Doctorum in Regulam noſtram. Nec poteſt Monachus donare ſine licentia Abbatis, & idem eſt de quocumque alio Religioſo ſine conſenſu tacito, vel expreſſo ſuperioris.

45 Tertiò ex prædictis conditionibus ad donationem requiſitis facilè deducitur, quæ donationes ſint validæ, & quæ invalidæ, ut Faber noſter advertit diſp.45. c.1. nu.6. ex prima enim patet eum ſolùm donare poſſe, qui rei dominium habet, & adminiſtrationem, non autem qui dominium non habet; undè ut ait Doctor, & omnes affirmant, filius familias donare non poteſt, dum eſt ſub Patris poteſtate, niſi habeat peculium caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe, ut ſuprà dictum eſt diſp.3. q.1.a.2. n.19. neque pupillus, dùm eſt ſub tutore, neque furioſus, & prodigus, dum eſt ſub curatore, neque uxor de bonis dotalibus, dum eſt ſub poteſtate viri: etenim eſto omnes hi verum habeant de bonis dominium, quia tamen liberum uſum, & adminiſtrationē non habent, defectu cujus omnis donatio eſt irrita, nulla horum donatio eſt valida; cùm enim donatio eſſentialiter ſit libera, translatio dominii rei donatoris in donatarium, non ſolùm ſupponit in donatore dominium, ſed etiam adminiſtrationem, & liberum rei uſum, ut donans de illa perfectè diſponere valeat. Ex ſecunda etiam conditione patet, omnes donationes in quibus donatarii conſenſus non intervenit, eſſe irritas, & invalidas nullam enim obligationem naturalem, aut civilem donatio inducere poteſt ante acceptationem donatarii, ut colligitur ex L. *Abſenti* ff. *de Donationibus*, & L. *Nec ambigi* 6. c. eodem, undè donationes factæ ignoranti, infanti, amenti, furioſo, & ſimilibus, qui conſenſum præſtare non poſſunt, irritæ ſunt & invalidę tàm jure civili, quàm naturali. Ex tertia tandem conditione patet, omnes donationes, quæ fiunt contrà ordinem juris, ſivè contrà leges, & voluntatem Superiorum, à quibus voluntas donantis, & donatarii dependet, eſſe nullas, & invalidas. Princeps enim, & Reſpublica, ut ſuprà dictum eſt, poteſtatem habent ſtatuendi leges circà modum translationis dominiorum ad evitandas fraudes, & dolos, qui in contractibus humanis contingere poſſent, unde plures ſunt donationes, quæ ſpectato jure naturæ, & interno conſcientiæ foro, validæ ſunt, & obligatoriæ, invalidæ tamen, & irritæ jure poſitivo, & in foro externo. Et hinc concludit Doctor l. c. quod ſolùm Dominus alicujus rei non prohibitus à lege ſeù Superiore, à cujus voluntate dependeat in dando, vel transferendo, vel donando, poteſt donare rem ſuam alteri volenti recipere.

46 Quartò, quoniam ſuprà dictum eſt ad validam donationem requiri omnes conditiones, quas art.præced. ab initio diximus requiri ad promiſſionem humanam, hinc ſequitur donationem aliquam ex illis conditionibus carentem jure naturæ irritam eſſe. Ex quo infertur primò omnem donationem involuntariam jure naturæ irritam eſſe, quia tunc libera non eſſet, omnis autem donatio ſuum robur, & virtutem à libera voluntate donantis ſortitur, cujus eſt liberale donum; ideoque donatio per errorem facta irrita cenſeri debet, quando error cadit in ſubſtantialia donationis, hæc enim ſunt cauſæ donationis motivæ, quæ quidem ſi cognitæ fuiſſent, donatio facta non eſſet; ſecus vero ſi error in accidentalia caderet, hæc enim ſunt cauſę tantùm impulſivæ ad donandum, quibus cognitis adhuc donatio ſecuta fuiſſet. Infertur ſecundo jure naturæ irritam eſſe donationem ejus, qui quando promiſit verbis, animum tamen donandi non habuit, donatio namque ab ipſa voluntate donatoris ſuum robur accipit, quare ſi donator voluntatem donandi non habuit, ſed potius fallendi, & decipiendi, talis donatio irrita erit, quamvis in tali caſu poſset donator in foro externo cogi ad ſolvendam donationem, ſi fuerit legitimè acceptata. Infertur tertiò donationem metu factam, & extortam jure naturæ irritam eſse, quia donatio eſt actio mere liberalis, & gratuita, quarè ſuapte natura petit a voluntate ſpontaneè, ac deliberate procedere; non ſic autem à voluntate procedere cenſetur, quando eſt metu extorta, & hoc intelligendum eſt de metu gravi injuſtè incuſso eo modo, quo explicatum eſt diſp.3. quæſt. 1. artic.2. nu.19. quando enim donatio ex tali metu procedit: non eſt mere voluntaria, ſed aliquid habet de voluntario admixtum, quod liberali, & gratioſæ donationi repugnat, & hæc eſt communis Doctorum opinio, & Scoti, præſertim loc. cit. oſtendit Vulpes diſp.106. a.8. Infertur tandem omnem donationem ob turpem cauſam factam verbi gratia ad falſum teſtimonium dicendum, vel homicidium patrandum, eſse ipſo jure naturæ irritam, & ratio eſt, quia omnis donatio aliquam obligationem inducit, nemo autem ad peccandum obligari poteſt; ergò nulla donatio talis poteſt donantem obligare, alioquin peccato donatarii cooperaretur. Et quamvis Amicus diſp. 18. ſect. 7. num.92. cum quibuſdam aliis dicat, hoc totum intelligendum eſse antè patratum peccatum, quia poſt patratum peccatum poteſt donatio jure naturæ eſse valida; non propter commiſſum peccatum; ſed propter impenſum laborem, & periculum, cui donatarius in gratiam donantis ſe expoſuit, quod cùm ſit pretio æſtimabile, eſt aliqua mercede dignum. Nihilominus artic. præced. num. 29. iam ſtatuimus hoc totum verificari tam antè commiſſum peccatum, quàm poſt illud patratum, quia ſemper eadem ratio militat, ut ibi oſtendimus. Hoc autem totum dictum eſt de donationibus irritis, & invalidis jure naturæ ſpectato, plures enim ſunt etiam, quæ ſolo jure naturæ ſpectato, & interno conſcientiæ foro validæ ſunt, & obligatoriæ, invalidæ tamen, & irritæ jure poſitivo, & in foro externo, de quibus ex profeſſo tractant Juriſtæ, & breviter Amicus diſp. 18. cit. ſect. 8. Caſpenſis tr. 19. diſp.2. & quidam alii Theologi.

47 Quintò variæ ſunt ſpecies donationis, ut omnes hic notant, & præſertim Card. de Lugo diſp. 33. ſect.9. in primis enim dividi poteſt in donationem merè gratuitam, & in donationem remuneratoriam, utraque enim eſt verè donatio gratuita hoc eſt, non debita ex juſtitia, hoc enim tantum debitum excludit liberalitatem donationis, non autem debitum gratitudinis, ut ſuprà dictum eſt explicando definitionem donationis, in-

inter utramque tamen hoc intereſt diſcrimen, quod prima eſt merè gratuita abſque ullo donatarii merito præcedente; altera vero licèt debitum juſtitiæ non ſupponat, debitum tamen ſupponit gratitudinis, quæ ad retribuendum benefactori inclinat juxta accepti beneficii menſuram. Secundo dividi ſolet donatio in puram, & abſolutam, in qua nulla limitatio ponitur,& eſt cum res donata ſtatim debetur, & fit accipientis; & in non puram, nec abſolutam, quia nimirum vel fit ſub conditione, vel in diem, & certum tempus; donatio ſub conditione eſt, dùm aliqua conditio requiritur, ut dono tibi hunc agrum, ſi uxorem duxeris: donatio in diem eſt, quæ ad certum tempus limitatur, ut facio te dominum hujus poſt annum, vel poſt mortem meam, vel in die mortis; poteſt etiam fieri in diem incertum, ut quando uxorem duces. Tertio dividi præcipue ſolet donatio in donationem cauſa mortis, & donationem inter vivos, ſed quia donatio cauſa mortis ferè in omnibus imitatur ultimas voluntates, opportunius de ipſa dicemus a. ſeq. ubi de teſtamentis erit ſermo, & ultimis voluntatibus. Donatio inter vivos quædam fit ob cauſam interpoſitam, & dicitur donatio ſub modo, ut ſi quis donet aliquid, ut quid certum faciat v.g. dono tibi mille aureos, ut ſpectaculum populo exhibeas, cauſa verò interpoſita intelligitur ſubſequens, & non antecedens, quia ſic eſſet donatio remuneratoria; quædam vero fit ſine ulla interpoſita cauſa. Aliæ diviſiones etiam donationis à Juriſtis aſſignari ſolent, quæ apud Aſteſanum noſtrum videri poſſunt l.3. tit.20. & apud Stephanum à S. Gregorio l.2. de contract. c. 14. & alios paſſim.

48 Sextò quæri ſolet, quibus de cauſis donatio non ſolùm acceptata, ſed etiam tradita licitè revocari poſſit, ubi advertendum eſt,aliud eſſe donationem acceptatam ad obligandum ceſſare,aliud licitè revocari poſſe; quoniam tunc donatio obligare ceſſat, quando aliqua cauſa deſinit ad obligandum requiſita, quo fit ut abſque nova actione talis donatio vim obligandi amittere poſſit;fit autem revocabilis,quando vi obligationis adhuc vigente licitè revocari poteſt ob aliquam circumſtantiam de novo exortam. Quibus in caſibus donatio etiam acceptata obligare deſinat, facilè deduci poteſt ex dictis in ſimili de promiſſione art. præc. n.31. modò videndum eſt, quibus in caſibus licitè revocari poſſit. Certum autem eſt in primis donationem illam, quæ dicitur inter vivos, cum, ſcilicet, quis ex mera liberalitate ſic donat, ut etiam ſe vivo, velit rem donatam eſſe alterius, poſſe etiam poſt donatarii acceptationem revocari quibuſdam de cauſis à lege expreſſis quarum præcipua eſt ipſius donatarii ingratitudo, ut ſi donatarius injurias atroces in donantem effuderit, ſi violenter eum percuſſerit, ſi ex certa malitia grave damnum bonis ejus intulerit, aut ſi ad inopiam redactum non aluerit. Ità habetur L. final. C. *de revocandis donationibus* ubi tamen communiter. Doctores advertunt donatarium ante Judicis ſententiam ad reſtitutionem non teneri, quia eſt pœna, quæ requirit donatoris querelam, & ingratitudinis probationem. Quod ſi donatio cum aliqua conditione facta fuit, adhuc etiam revocari poteſt, ſi donatarius conditionem in ea appoſitam non adimpleverit, ut habetur L.c. &c. ult. de Donationibus. Deindè poteſt etiam donatio revocari ratione prolis ſuſceptæ, ut ſi quis prole carens magnam partem ſuorum bonorum donavit, & poſteà proles ei ſupervenit. Ità habetur L. *ſi unquam* C. de revocand. donat. quia in tali caſu donatio facta præſumitur ſub conditione, niſi naſcantur filii. Tandem revocari etiam poteſt donatio ſi ſit inofficioſa, tunc autem donatio inofficioſa dicitur, quoties Pater tantùm donat, ut non retineat; quantum poſtulat legitima filiorum portio, & dicitur inofficioſa, quia eſt contrà officium pietatis, quæ poſtulat filiis legitimam portionem relinquendam eſſe. Quod ſi donatio facta eſt alicui ex filiis,revocatur ſolùm uſque ad legitimam aliorum. Si vero extraneo facta eſt animo defraudandi filios,revocatur tota,ſi verò tali animo non ſit facta, revocatur, quoad legitimam filiorum, quo modo etiam revocatur, ſi ſit Eccleſiæ facta,vel piç cauſç. Donatio vero facta cauſa mortis poteſt à donatore uſque ad mortem revocari, ſicut revocari poteſt legatum, teſtamentum & ratio eſt,quia hujuſmodi donatio ex diſpoſitione juris hanc tacitam habet conditionem niſi revocetur; poteſt itaque revocari ſi pœniteat donatorem ſicut poteſt teſtamentum,& legatum L. *Qui mortis cauſa* ff. de mortis cauſa donat. Item revocari poteſt, ſi donavit intuitu alicujus inſtantis periculi,ex quo mortem incurrere timuit, nam eo ipſo, quod periculum mortis evaſerit,tacitè cenſetur revocata donatio. Tandem ſi donatarius moriatur antè donatorem, tunc ipſo jure cenſetur revocata donatio,ſicut etiam mortuo legatario antè legatum nihil debetur. Ità Doctores communiter.

49 Septimò, circà revocationem donationis ratione ingratitudinis triplex occurrit difficultas, Prima eſt, an ob ingratitudinem poſſit donatio revocari, etiamſi donator dixiſſet in donatione, ſe renunciare huic facultati revocandi ob ingratitudinem ſubſecutam. Cui difficultati Doctores communiter affirmativè reſpondent, quod ex variis Juribus deducunt, irritunt enim jura non ſolùm donationes ob turpem cauſam factas, ſed etiam quæ occaſionem peccandi donatariis præbent: talis autem eſſet prædicta donatio,quia ea renunciatio eſt contra bonos mores,quatenus occaſionem delinquendi præbet. Ità Molina, Amicus, Cardinalis de Lugo, & alii paſſim contra Azorium, Bonacinam, & alios. Secunda Difficultas eſt, an donatio juramento firmata propter ingratitudinem revocari poſſit. Cui Doctores cùm diſtinctione reſpondent, ſi enim donator ſimpliciter, & abſolutè juret, ſe non revocaturum donationem; nulla facta expreſſione, quod nolit eam etiam ratione ingratitudinis revocare, affirmant revocari poſſe, quia juramentum, quando aliud non exprimit, cadit ſuper actum, ipſiuſque naturam ſequitur ſecundùm omnes conditiones, quas ex ſe habet vel ex juris diſpoſitione; cùm igitur donatio ex juris diſpoſitione habeat, ut ratione ingratitudinis revocari poſſit,juramentum cadens ſuprà talem actum ſine alia expreſſione adiuncta hanc conditionem non excludit, quam habet ex juris diſpoſitione. Si vero donans expreſsè juret ſe non revocaturum donationem etiamſi donatarius ſit ingratus,negant revocari poſſe; ratio eſt, quia juramentum ſemper eſt ſervandum,*niſi ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ*,ut habetur c. *Si vero* de jure jurand. idque ob reverentiam Deo debitam in teſtem adducto; ſed in propoſito caſu juramentum abſque diſpendio ſalutis æternæ ſervari poteſt, cum donans non peccet,ſuam donationem ab ingrato non repetendo. Hæc tamen communis opinio non conſonat doctrinæ ſuperius traditæ q. 1. hujus diſp. art.2. n.24. ubi diximus contractum de ſe invalidum non poſſe juramento validari, quia juramentum non tribuit validitatem contractui, ſed tantùm eum confirmat in ea natura, in qua reperit, & ideò non poteſt, ſi invalidus eſt, juramento validari: cùm ergo jura invalident donationes, quæ occaſionem peccandi donatariis præbent, ne per hujuſmodi promiſſiones detur licentia,& occaſio peccandi, ſequitur tales donationes etiam juramento firmatas adhuc revocari poſſe, quia juramentum tales donationes non validat, ſed tantùm eas confirmat in ea natura,in qua eas reperit. Quia tamen oppoſita opinio communis eſt, prudentum iudicio me remitto. Tertia tandem difficultas eſt, an donatio remuneratoria propter ingratitudinem revocari poſſit. Cui negativè Doctores communiter reſpondent, & ratio eſt, quia quod datur cauſa remunerationis eſt debitum,debito ſaltem morali, & gratitudinis; leges autem eam tantùm donationem ſtatuunt revocandam propter ingratitudinem, quæ merè liberali, & gratuito animo facta eſt, & abſque ullo debito tàm juſtitiæ, quàm gratitudinis.

50 Poſtremò circà revocationem donationis ob prolem poſteà ſuſceptam triplex etiam occurrit difficultas. Prima difficultas eſt an donatio juramento roborata poſſit ob nativitatem filiorum revocari. Cui difficultati pariter cum diſtinctione reſpondendum eſt conſequenter ad ſupradicta, quod ſi Pater donando ſimpliciter, & abſolutè juravit, ſe donationem non revocaturum nihil exprimendo, vel cogitando de filiorum ſucceſſione, donationem poſſe etiam ab ipſo donatore revocari, quia juramentum non excludit ab actu, in quem cadit,tacitas conditiones, quas ſivè ex natura ſua, ſivè ex juris diſpoſitione habet unde ſicut ipſa donatione, præſumitur Pater non intendiſſe caſum illum de filiis naſcituris comprehendere, ità in juramento idem præſumi debet, cùm per tale juramentum ſolùm confirmare voluerit donationem ſecundùm id,ad quod ſe extendebat. Si Vero donans expreſsè juravit ſe donationem non revocaturum; etiamſi ſibi filii naſcantur, dicendum eſt non poſſe à donante revocari, quia cùm tale juramentum à donatore ſervari poſſit abſque diſpendio ſalutis æternæ, cum donans non peccet ſuam donationem non repetendo, nec occaſionem peccandi donatario præbeat, ut contingit in caſu propoſito de ingratitudine, ideo tale juramentum ſervandum erit, niſi illud feciſſet animo inofficioſæ donationis, quia tunc juramentum fuiſſet de re illicita, utpotè præjudiciali legitimæ filiorum, ac proinde inſufficiens ad obligandum. Adhuc tamen in præfato caſu poſſent filii poſt talem donationem nati eam revocare, mortuo patre, uſque ad legitimam, & non amplius,quatenus inofficioſa eſt, & contrà eorum legitimam; quia pater non potuit præjudicare juri, quod filiis convenit ad legitimam ſibi debitam ex bonis parentis, quarè non obſtante Patris juramento filii poſt talem donationem geniti jus habent illam revocandi uſque ad legitimam portionem ſibi debitam jura hæreditatis, & hæc eſt communis Doctorum ſententia. Secunda difficultas eſt, utrùm donatio revocetur, ſi facta donatione filius naturalis, aut ſpurius naſcatur, qui privilegio principis legitimatur. Communis opinio negat contrà Julium

Digitized by Google

Clarum, & quoſdam alios Juriſtas. Ratio eſt, quia in L. *ſi totas* C. de inofficioſis donationibus, non fit mentio filiorum naturalium, ſed tantùm legitimorum, ſeù qui *ex legitimo matrimonio nati ſunt*, ut textus ille loquitur, non eſt autem facienda extenſio ultrà conceſſionem, & verba legis. Hoc autem intelgendum eſt de filiis naturalibus, qui ſola Principis auctoritate legitimantur, non autem de filiis naturalibus, qui per ſubſequens matrimonium legitimantur, quoniam hi in jure filii ex legitimo matrimonio natis æquiparantur, ut notat Amicus diſp. 18. ſec. 6. n. 84. licèt non deſint qui dicant revocari poſse donationem nato filio illegitimo, non ſolùm ſi per ſubſequens matrimonium legitimetùr, ſed etiam quando legitimatur Principis reſcripto. Ità Julius Clarus, & alii Juriſtæ apud Molinam, quibus ſubſcribit Card. de Lugo diſp. 23. ſec. 11. n. 189. Tertia tandem difficultas eſt, an donatio reviviſcat, ſi filii poſt donationem nati adhuc vivente patre moriantur. Communis opinio negat, & ratio eſt, quia donatio per prolis ſuperventum fuit extincta, donatio autem ſemel extincta non reviviſcit, atque ideò niſi illa per novam voluntatem expreſsam, vel tacitam donatoris in donatarii poteſtatem transferatur, manet ſub dominio donatoris. Ità Sylveſter, Molina, Bonac. Rebellus, Emmanuel Sà, Amicus, & alii. Non deſunt tamen oppoſitum tenentes, quorum ratio eſt, quia cùm donator eo ſit affectu ergà donatarium, ut filios futuros ſolùm ei præferat, nec velit donatarium re donata privare, niſi intuitu filiorum, conſequens eſt, ut velit eam ratam eſſe, quoties abſque filiorum præjudicio permanere poſſit, ergo mortuis filiis non poteſt pater eam revocare, cùm jam tunc hujuſmodi revocatio non fieret ad conſulendum filiis, ſed ad alium finem. Ità Julius, Clarus, Gometius, & alii Juriſtæ, quibus ſubſcribit Card. de Lugo l. c. nu. 182. & hæc de Donatione ſufficiant, de qua alia plura videri poſsunt apud Aſteſanum noſtrum l. c. l. 3. tit. 20.

ARTICULUS TERTIUS.

De teſtamentis, ac eorum conditionibus, & ſpeciebus.

51 PRimò poſtquam egimus de translatione dominii titulo donationis inter vivos; nunc agendum eſt de translatione dominii titulo donationis cauſa mortis, quæ ultima voluntas dici ſolet, eò quod ſuum effectum non niſi poſt mortem donatoris ſortitur; inter ultimas autem voluntates Teſtamentùm præcipuum tenet locum, & dicitur teſtamentum, ut nomen ipſum denotat, quaſi teſtatio mentis, ideſt, declaratio voluntatis, ut Aſteſanus noſter advertit l. 3. tit. 28. de Teſtamentis, & dicitur ultima voluntas, non quia teſtator alias poſteriores voluntates non habeat, ſed quia voluntas illa eſt ultima diſpoſitio, quæ de bonis ipſius teſtatoris poſt ejus mortem obſervari debet, niſi per aliud teſtamentum, aut codicillum illam revocaverit. Undè Teſtamentum definitur à Juriſtis L. 1. ff. de Teſtamentis, quod ſit *noſtræ voluntatis juſta ſententia de eo, quod quis vult fieri poſt mortem ſuam cum inſtitutione hæredis*, intellige de bonis ſuis; & ità etiam ex noſtris Teſtamentum definit Aſteſanus l. c. & Nicolaus de Orbellis 4. ſent. d. 43. q. 2. Dicitur ſententia de eo, quod quis vult fieri poſt mortem ſuam, lóco generis, quia in hoc convenit teſtamentum cum legato, codicillo, fideicommiſſo, & donatione cauſa mortis; dicitur *juſta* hoc eſt legibus, juriſque diſpoſitionibus conformis, alioqui valida non eſſet. Indè quando quis per teſtamentum intendit aliquid contrà bonos mores, vel pietatem v. g. privare filium hæreditate, tunc eſt invalidum, quia talis ſententia dicitur de re injuſta, atque ideò non obligat; dicitur *poſt mortem*, quia per hoc differt teſtamentum à donationibus inter vivos, quæ ut dominium rei donatæ in donatarium transferant, non expectant mortem donantis, ſed ſtatim ac à donatario acceptæ fuerint, ad eas ſolvendas obligant; dicitur tandem *cum inſtitutione hæredis*, quia per hoc differt teſtamentum à reliquis ultimis voluntatibus; per codicillum enim, legatum, &c. non inſtituitur hæres, ſicut per teſtamentum, ſiquidem codicillus aliud non eſt, quàm appendix ad teſtamentum, in qua fit de bonis teſtatoris aliqua alia diſpoſitio diſtincta ab illa, quæ fuit in teſtamento facta.

52 Secundò duplex in jure diſtinguitur Teſtamentum, unum dicitur in ſcriptis, ſeù clauſum, eò quòd teſtator latere velit, quod in eo continetur, & dicitur ſcriptum eò quod ſcripto fiat per teſtatorem, vel per aliquem alium cum obſignatione teſtium, ut habetur L. *hac conſultiſſima* C. de Teſtamentis. Alterum dicitur nuncupativum, eò quòd teſtator ſine ſcriptura coram teſtibus declaret, quid de bonis ſuis fieri velit poſt mortem, & ob id etiam teſtamentum apertum appellari ſolet, ut habetur L. *per nuncupationem* C. de Teſtamentis. Porrò ad utrumque teſtamentum, & eorum validitatem plures requiruntur ſolemnitates à legibus, quæ etiam non ſunt eadem in omnibus locis, & paſſim aſſignantur à Juriſt. & Canoniſtis, quarum tamen exacta cognitio ad Theologum non ſpectat, ut ait Pontius diſp. 54. q. 4. cui ſcire ſufficit, quòd leges obſervari debent, & quòd ex natura rei non requiritur ulla ſolemnitas, niſi ſignificatio voluntatis teſtatoris ſivè voce, ſivè ſcriptis ſignificata, ſed tantùm ex diſpoſitione legum. Unde dimiſſis aliorum ſententiis probabiliorem puto eorum opinionem, qui aſſerunt teſtamentum validum eſſe in foro conſcientiæ, etiamſi ei deſint ſolemnitates à legibus requiſitæ, & licitè retineri poſſe id, quod ex tali teſtamento habetur, ſivè titulo hæreditatis, ſivè legati. Ità Adrianus, Angelus, Tabiena, Sylveſter, Joannes, Medina, Lopez, Leſſius, Abellius, & plures alii. Ratio eſt, quia ut dicitur §. *per traditionem* Inſtitut. de Rerum diviſione *nihil eſt tàm conveniens naturali æquitati, quàm voluntatem domini volentis rem ſuam in alium transferri, ratam haberi*. Tum quia teſtamentorum ſolemnitates eo ſolùm à Regibus, & Principibus ſunt introductæ *ne quid falſitatis in teſtamentum incurrat*, ut habetur L. Quæſtionem C. de fideicommiſſo; dummodò igitur certò de ultima teſtantis voluntate conſtet, poteſt quis rem ſibi ejus teſtamento relictam tuta conſcientia retinere; etiamſi ei deſint ſolemnitates à legibus requiſitæ.

53 Tertiò, jure naturæ nemo teſtari poteſt qui uſu caret rationis pleno, ac deliberato, cujuſmodi ſunt pueri antè perfectum rationis uſum, ſtolidi, amentes, furioſi nullum habentes lucidum intervallum; ratio eſt quia cùm actus teſtandi ſit ultima voluntas hominis de propriis diſponens bonis, non ſolùm in bonum ſui, ſed etiam aliorum, ad quos talia bona teſtatoris aliquo jure poſt ejus obitum ſpectare poſſunt, plenum, ac deliberatum rationis uſum ſuapte natura poſtulat, ne talis bonorum diſpoſitio in alicujus præjudicium cedat. Undè patet teſtamentum fieri non poſſe, niſi à tempore rationis, & vim, dolum, ac errorem poſſe teſtamenti validitatem impedire ob eamdem rationem, ſicut, & aliorum contractuum. Jure autem poſitivo nec etiam quilibet rationis compos teſtari poteſt, leges enim ſtatuunt omnes impubes, hoc eſt maſculos antè 14. & fœminas antè 12. annum completum ad teſtandum eſſe inhabiles defectu pleni judicii, ac deliberationis perfectè. Unde hoc impedimentum non ex natura rei provenit, cùm poſſint antè hujuſmodi ætatem perfectum habere rationis uſum; & conſequenter horum teſtamentum non fore ipſo naturæ jure nullum, ſed jure tantùm poſitivo, quod eam ad teſtandum præſcribit ætatem; in qua ordinariè ſolent homines perfectum rationis uſum habere, ut Amicus advertit q. 19. ſect. 3. Jure etiam poſitivo plures alii prohibentur teſtari, ut Doctores paſſim docent, & ex noſtris Aſteſanus, & Nicol. de Orbellis loc. cit. prohibetur enim filius familias exiſtens ſub patria poteſtate, etiamſi ſit pubes, niſi de peculio caſtrenſi, vel quaſi caſtrenſi, item prodigus, cui eſt bonorum adminiſtratio interdicta, mutus, & ſurdus à nativitate, ſivè caſu, aut morbo, qui nec audit, nec loquitur. Firmum tamen, ac ratum manet teſtamentum, ſi antequam ſurdi, & muti fierent, illud confecerunt, ac etiam prodigus antè juridicam adminiſtrationis interdictionem. Ità enim ſtatuitur L. *Diſcretis* C. *qui teſtamentum facere poſſunt*, & §. *item ſurdus* & §. *item prodigus* Inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtamenta. Prohibentur etiam Religioſis profeſſis, quia per profeſſionem non ſolùm adminiſtratione privantur, ſed etiam dominio omnium ſuorum bonorum, & nihil habent proprium, ideò nequeunt de illis teſtari, nec ullam donationem inter vivos, aut cauſa mortis validam facere; antè tamen profeſſionem teſtamentum facere poſſunt, cum tunc poſſint ad ſæculum regredi. An autem Clerici, vel Epiſcopi ſæculares teſtamentum condere poſſint, Doctores communiter affirmant de his, quæ habent de patrimonio, aut doctrina, artificio, ſeù ſcripturæ acquiſitis, aut donatione facta ratione perſonæ, non intuitu Eccleſiæ; de rebus autem Eccleſiæ mobilibus, vel immobilibus teſtari non poſſunt, cùm non habeant ipſarum proprietatem, ſed ſolam adminiſtrationem, & de hoc puncto quinam teſtari, vel non teſtari poſſint alia plura videri poſſunt apud Amicum loc. cit. Bonacinam, Cardinalem de Lugo, & alios paſſim.

54 Quartò prætereà explicandum eſt, quinam poſſint hæredes ſubſtitui, qui verò non; & quidem DD. communiter docent omnes non ſolùm privatos, verùm etiam communitates poſſe hæredes inſtitui, dummodò ſint hæreditatis capaces, & à jure non impediantur, & ratio eſt, quia ut aliquis inſtituatur hæres, nil aliud requiri videtur, quàm ut adſit plena poteſtas in diſponente, capacitas in hærede, & forma à jure præſcripta; pro cujus majori intelligentia advertendum eſt duplex hæredum genus diſtingui ſolere. Unum eſt eorum, qui ex teſtamento, ſeù vi teſtamenti ſuccedere dicuntur, & hi poſſunt eſſe varii

Digitized by Google

juxtà voluntatem teſtatoris , & ſuccedentium conſanguinitatem . Alterum eorum, qui ab inteſtato ſuccedere dicuntur, vel quia ſuccedunt ab inteſtato, vel quia teſtamentum teſtatoris fuit invalidum, vel quia effectum non eſt ſortitum ; & hi ſuccedentes ab inteſtato triplicis ſunt generis ; alii dicuntur deſcendentes, alii aſcendentes, alii collaterales ; inter quos hunc ordinem eſſe ſervandum jura ſtatuunt, quod primum jus ſuccedendi ab inteſtato habent Deſcendentes , ſivè ſint filii emancipati , ſivè non ; ſivè mares, ſive fœminæ, ut expreſſe ſtatuitur in authentic. *de hæredibus ab inteſtato* , & ratio eſt quoniam bona parentis jure naturæ filiis debentur, ut habetur L. *cum ratio* ff. *de portionibus*, ut autem filii poſſint ab inteſtato , vel ex teſtamento ſuccedere, legitimi eſſe debent, vel ſaltem legitimati . Deficiente autem linea deſcendentium ſecundùm jus ſuccedendi ab inteſtato habent aſcendentes tàm maſculi ; quàm fœminæ, gradus prerogativa ſervata , ut nempè proximiores ſemper remotioribus præferantur . Tertium tandem ſuccedendi jus habent Collaterales uſque ad decimum conſanguinitatis gradum , ut definitum eſt L. *Quia igitur* §. *ſi igitur defunctus* ſemper tamen inter eos gradus prærogativa ſervata ; deficientibus autem conſanguineis uſque ad decimum gradum ſuccedit in omnibus bonis defuncti fiſcus, ut habetur l. 1. ff. *de jure fiſci*. Incapaces etiam, ſeù ad hæreditatem inhabiles ſecundùm jura duplicis ſunt generis , quidam ob delictum, & defectum culpabilem, ut Apoſtatæ, & Hæretici, eorumque defenſores , receptores , & fautores , & alii plures, de quibus ſpecialiter jura loquuntur paſſim à Doctoribus adducta . Quidam vero ob votum , & ſpeciale eorum profeſſionem, uti ſunt Fratres Minores Regulam S. Franciſci in puritate obſervantes , qui ſunt incapaces hæreditatis , & legatorum, ut conſtat in Clementina *exivi* de verborum ſignificationibus . Hinc tamen non excluditur, quin pro ordinaria eorum ſuſtentatione aliquid accipere poſſint per modum legati , aut eleemoſynæ, modo non ſit per modum rei ſtabilis , aut perpetui redditus , ut notat Gloſ. in præcitata Clem.

55 Quintò conveniunt omnes Doctores , teſtamentum , & legatum abſolute factum poſſe ad libitum revocari à teſtatore uſque ad mortem , undè quotidiana experientia cernimus teſtamenta revocari , & ità habetur l. ſi quis in principio teſtamenti ff. de legatis, & ideò apud Juriſtas voluntas teſtatoris perambulatoria dicitur uſque ad mortem ; à qua tamen regula dicunt excipiendos eſſe Religioſos profeſſos, iſti namque teſtamentum antè profeſſionem factum revocare non poſſunt , vel alterare , nam qui teſtamentum facere non poteſt , nec etiam illud poteſt revocare, cùm eadem facultas ad utrumque requiratur ; cum ergo Religioſus profeſſus teſtamentum facere nequeat, ut ex dictis conſtat , nec etiam conſequenter illud revocare poterit . Dubium tamen eſt , an teſtamentum juramento confirmatum revocari poſſit , quando nimirum juravit ſe illud non revocaturum , quod rurſus duplicem ſenſum habere poteſt ; primus eſt , an licitè revocari poſſit , ſecundus an ſaltem validè , aliud enim eſt illicitè revocare , aliud invalidè , cùm multa illicite fiant , quæ tamen facta tenent, ſicut qui juravit ſe aliquam ducturum in uxorem , ſi poſteà aliam ducat, validè ducit, ſed illicitè . Aliqui affirmant teſtamentum etiam juramento firmatum nedum validè , ſed etiam licitè revocari poſſe Ratio eſt , quia juramentum ſequitur naturam actus , ſuper quem cadit, eſt enim velut acceſſorium, quod ſequitur naturam principalis ; ſed actus ſuper quem cadit juramentum in propoſito eſt teſtamentum , quod ſuaptè natura revocari poteſt , & hanc habet ex ſui inſtitutione tacitam conditionem , niſi revocetur ; ergo teſtamentum revocari poteſt, etiam poſito juramento, nedùm validè , ſed etiam licitè .

56 Communis tamen , & vera ſententia docet teſtamentum juramento firmatum validè quidem revocari poſſe , non tamen licite, niſi in aliquo ſpeciali caſu . Ità Covarr. Julius , Clarus, Gomez, Sylveſter, Molina, Bonac. Sanchez, Card. de Lugo , & & alii communiter . Quod validè tale teſtamentum revocari poſſit ex eo patet , quia ſicut qui juravit non donare aliquid alicui, adhuc tamen validè donat , licet peccet juramentum non ſervando, ità qui juravit teſtamentum non revocare, adhuc validè revocat, quamvis revocando peccet; & ratio eſt, quia juramentum non tollit à jurante dominium rerum ſuarum , & ſuæ voluntatis ; ergò cùm per teſtamentum non tranſtulerit abſolute dominium, ſed cùm ſubordinatione ad hoc, ut non aliter poſteà diſponat, juramentum facere nequit , quin validè adhuc de ipſis , ut voluerit , diſponere poſſit . Quod verò licite revocari non poſſit ex eo conſtat , quia juramentum ſemper ſervandum eſt, quoties ſine peccato ſervari poteſt ; in hoc autem caſu ſine peccato ſervari poteſt , cum poſſit non revocare teſtamentum , nec ad illud revocandum teneatur ; ergo qui juravit ſe non revocaturum teſtamentum graviter peccat revocando illud, quia ad obſervantiam jurramenti tenetur . Quod tandem in aliquo caſu , non tantùm validè, ſed etiam licitè revocari poſſit probatur, quia ſi probabiliter teſtator prævideret ex primo teſtamento plura mala ſucceſſura, poſſet licitè revocare , ac etiam teneretur, quia juramentum de re mala non obligat , nec obſervari debèt . Ad fundamentum oppoſitæ opinionis dicendum eſt cum præcitatis Auctoribus, juramentum ſequi naturam actus principalis quoad tacitas conditiones, niſi conditiones excludantur; in propoſito autem cauſa jurans ſe non revocaturum teſtamentum , tacitam conditionem teſtamenti expreſſè concludit, cum per tale juramentum intendat non revocare teſtamentum, quod ex ſua natura revocari poteſt .

57 Hic tamen advertendum eſt cum Molina diſ. 149. & 152. Leſſio dub. 8. n. 98. & ſeq. Steph. à S. Greg. l. 2. de Contrac. c. 23. n. 2. & pluribus alii , quod ſi primum conditum teſtamentum , & juramento firmatum, fuiſſet ità factum , & confirmatum ex promiſſione teſtatoris alteri , vel pluribus facta; jam dicti promiſſarii jus eſſent adepti juxtà promiſſa, & teſtata in primo teſtamento , dummodo ipſi acceptaverint, quod jus tranſit ad hæredes etiam dictorum promiſſariorum . Ex quo deducunt tàm ipſum teſtatorem teneri confirmare in ſecundo teſtamento , quod promiſerat , & acceptatum fuit in primò , quàm ejus hęredes , quia hęreditas ſemper tranſit cum onere ſuo ; undè ſicut hæredes omnibus debitis teſtatoris ſatisfacere tenentur , ſic etiam obligantur ſatisfacere dicto oneri , ſeù contractui facto a teſtatore , & promiſſariis primo teſtamenti ex jure jam per ipſos acquiſito in foro conſcientiæ vigore ſimplicis promiſſionis, & in foro fori vigore præſtiti juramenti , & idem ſentit Bonac. diſp. 3. punct. 6. in fine . Alia plura de teſtamentis apud citatos Auctores videri poſſunt, quæ potius ad Juriſtas ſpectant, quàm ad Theologos, qui etiam notant , ad hoc teſtamentum , vel legatum pium per teſtatorem faciendum animę ſuę prodeſſe poſſit , opus eſſet ut illud faciat , dùm eſt in ſtatu gratię , & ideò dicunt in infirmitatibus priùs Confeſſarium eſſe vocandum , quam Notarium , & ſi fecerit teſtamentum in malo ſtatu , poterit illud ratificare , dùm eſt in gratia .

QUÆSTIO TERTIA.

De commodato , precario , & depoſito .

58 DOctor noſter 4. d. 15. q. 2. art. 2. explicata tranſlatione rerum quoad dominium auctoritate privata, ſed liberaliter facta abſque alicujus retributionis expectatione, qualis eſt Donatio , Promiſſio, & Teſtamentum, de quibus quęſtione pręcedenti actum eſt ; antequam ageret de tranſlatione rerum quoad dominium non omnino liberali, ſed quę aliquam retributionem expectat , quę tranſlatio omnes alios contractus oneroſos complectitur, in quibus dominium transfertur, agit de tranſlatione liberali rerum quo ad uſum tantùm , & non quoad dominium , qualis eſt accommodatio. Non igitur etiam poſtquam egimus q. pręc. de tranſlatione rerum liberali quoad dominium, juxtà hunc ordinem Doctoris agemus de tranſlatione rerum liberali quoad uſum tantum in pręſ. q.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit commodatum , & quomodo à precario diſcriminetur .

59 SCotus itaque l. c. lit. K, inquit, quod donationi correſpondet alius modus transferendi ſolum uſum, & talis vocatur liberalis accommodatio , nam habens dominium in aliqua re poteſt eam liberaliter alteri accomodare, nullum fructum, vel proventum ex tali accomodatione expectando, in quo caſu, vel contractu talis non transfert rei dominium , ſed ſolum uſum, ideoque non eſt datio ſimpliciter , ſed ſola accomodatio liberalis , undè ea, quę requiruntur ad liberalem donationem , requiruntur etiam ad liberalem accomodationem ad hoc, ut ſit juſta, nimirum tres illę conditiones . Prima quod accomodans ſit dominus rei, & habeat liberam voluntatem nulli ſubjectam . Secunda quod recipiens velit rem accomodatam ad uſum acceptare . Tertia quod non ſit aliqua voluntas legis , vel Principis illi accomodationi obſiſtens . Hęc Scotus ibi breviter docet de accomodatione, ex quibus facile ejus definitio deduci poteſt , & caſus , ac difficultates circà illam occurrentes poſſunt reſolvi . Quoniam igitur dictum eſt , quod accomodatio eſt liberalis rei tranſlatio quo ad uſum , rectè definitur hoc modo , quod ſit *contractus , quo res alteri gratis conceditur ad certum aliquem uſum*, quę eſt definitio aſſignata in Inſt. quibus modis contrahatur obligatio §. *Ite* 15. & deducitur ex ipſa nominis ethimologia

com-

Digitized by Google

commodatum enim ità dicitur, quaſi datum ſit commodo alterius. Dicitur *contractus* loco generis, quia in hoc convenit cum aliis, contractibus, dicitur *gratis* ad denotandum, quod commodatio eſt datio rei liberalis alteri, & ſine alicujus retributionis expectatione, & per hoc commodatio à locatione differt, & commodatum à locato, quia locatum non fit gratis, ſed pretio; dicitur *conceditur*, quia commodatio eſt rei conceſſio, non translatio, ſiquidem commodans rei dominium, & poſſeſſionem retinet, & ſolum uſum concedit, ut habetur ff. *rei commodatæ*. Additur tandem *ad certum aliquem uſum*, quia uſus, ad quem fit, debet exprimi, ut commodo tibi equum, ut eum ducas ad bellum, vel ad villam, undè revocari non poteſt, niſi expleto uſu ad quem factum eſt, & in hoc differt à precario, quod fit ſine præfinitione uſus certi, unde poteſt quandocumque revocari, ut habetur c. *in commodato* §. ſicut hæc omni. Ità hanc definitionem explicat Aſteſanus noſter l.3. tit.26. ab initio, Faber de Reſtit. diſp.46. cap. un. & cæteri DD. paſſim.

60 Itaque de ſubſtantia commodati primo requiritur traditio rei L. obligamus ff. de actu, & obligatione, ſecundo ut adſit conſenſus contrahentium l. 1. §. adeò ff. de pactis, hoc eſt, ut commodatarius conſentiat illam rem ad uſum acceptare, quia ſine tali conſenſu non eſſet contractus. Tertiò, ut rei commodatæ dominium penes commodantem maneat L. rei commodatæ ff. commodat. Quarto ut reddatur eadem res in ſpecie ut loquuntur Juriſtæ, vel ut melius loquuntur Philoſophi, eadem res in numero Inſtitut. quibus modis contrahatur obligatio §. item 15. Quinto, ut commodetur gratis, ſeù ut gratis fiat iſta commodatio nulla expectata retributione ibid. verſic. commodata. Sextò tandem ut detur ad aliquem uſum ſpecialem, & ad aliquod tempus certum expreſsè, vel tacitè, ut ait Gloſ. cap. 1. de commodato, Ità Faber l.c. n.6. Steph. à S.Greg. l.2.de contract. cap.26. & alii paſſim. Ex quo ſequitur illos tantùm commodare poſſe, qui poſſunt contrahere, & qui habent rerum proprietatem, vel ſaltem uſumfructum, aut jus adminiſtrandi, & conſequenter non poſſe commodare, qui non poſſunt contrahere, ut ſunt pupilli, impuberes, furioſi, & ſimiles; item nec filium familias, nec ſervum, nec furem, cùm nihil habeant, quod ſuum ſit, undè probandum non eſt, ut benè Faber advertit l.c. n.5. quod ait Axor. p.3. lib. 7. c. 3. de commodato furem, ſcilicet, filium familias, ſervum, & poſſeſſorem malæ fidei poſſe commodare; cum enim nec dominium habeant, nec jus adminiſtrandi, vel utendi re, non poſſunt illam commodare; niſi enim quis jus in uſum rei aliquo modo ſibi comparaverit, vel quia illam conduxit, vel alia ratione, non poteſt eam commodare; qui antè habet jus utendi re aliqua, poteſt eam alteri commodare, niſi aliter conventum ſit cum Domino, ut notat Bonav. d.3. q. 4. p. un. n. 2. & ratio eſt tum quia ſic decernitur L. 1. §. inter commodatum ff. commodati. Ubi etiam n.4. advertit cum aliis Doctoribus durante tempore contractus commodati expenſas ordinarias ad commodatarium pertinere, nam cujus eſt commodum, ejus etiam eſt onus, & incommodum L. 1. in rebus §. poſſunt ff. commodati, undè qui accipit equum commodato, tenetur illum alere, ferreis laminis munire, & ſimilia facere. Extraordinariæ vero ad commodantem pertinent, modo non fuerint tenues, & exiguæ, nam extraordinariæ cedunt in utilitatem commodantis, ex lege citata.

61 Rurſus ex dictis conditionibus ad commodatum requiſitis ſequitur rem ad certum uſum commodatam ad alium trahi non poſſe ſine commodantis conſenſu, ſivè voluntate ejus ſaltem præſumpta; ſi vitietur verò, aut pereat in eo uſu ad quem conceſſa fuit, vitiatur, aut perit commodanti, modo abſit culpa commodatarii; nec etiam ante præſcriptum tempus revocari poſſe, quoniam ut ſupradictum eſt per hoc commodatum à precario diſcriminantur, quod hoc concedi ſoleat abſque certi uſus præſcriptione, ſed ad merum concedentis nutum, & beneplacitum; illud verò ad certum uſum commodatarii, antè quem finitum nequit à commodante revocari. Eſt tamen difficultas, an poſſit commodans antè tempus præſcriptum revocare commodatum, nova ſuperveniente cauſa à principio non prævisa, propter quam majus, vel æquale patiatur damnum, ſi non revocet, quam accideret commodatario, ſi reſtituat; dixi autem, nova ſuperveniente cauſa à principio non prævisa, quia ſi commodans, quando rem commodavit, prævidit, aut timebat illud detrimentum futurum eſſe, vel poſſe, & tamen commodavit, certum eſt neque in conſcientia, neque in foro externo commodatum revocare poſſe; quia in tali caſu non ſolum ex mera liberalitate cenſetur commodare voluiſſe, ſed etiam detrimentum illud in gratiam commodatarii ferre. Negant Navar. in Man. c. 17. Emmanuel Sa v. *Commodatum*, & quidam alii, quia commodans tenetur ſervare fidem commodatario qui jam in illa re jus acquiſivit, ideò licèt priùs poſſet potius ſibi providere, quàm alii de re ſua, non tamen poſtquam eam alteri conceſſit. Tum quia ſicut non poteſt quis in æquali, vel majori damno rem alteri donatam revocare. Ità nec uſum rei, qui à commodante ad tempus conceditur.

62 Communior tamen, & probabilior opinio affirmat licitè in tali caſu id fieri poſſe, & non tantùm in foro conſcientiæ, ut dixerunt Angel. & Sylv. v. *Commod.* ſed etiam in utroque foro, Ità Molina diſp.294. Amicus diſ.30.ſect.1. Fab. ex noſtris loc.c. & Hiq. Com.4. d.15. q.2. n.56. & plures alii. Ratio eſt, quia non præſumitur, quod commodans habuerit intentionem commodandi rem cum tanto ſuo detrimento, niſi illud aliquo modo conſtet; in contractibus autem gratuitis, quale eſt commodatum, non plus commodans adſtringitur, quam ſe intenderit obligare, & ideo in tali caſu non tenetur commodans ſervare fidem commodatario, & revocare poterit, quia non fuiſſet facta commodatio, ſi tale damnum ſequens prævisum fuiſſet, undè conditio iſta videtur implicari in ipſa conceſſione prima, ut ſcilicet, repetere poſſet in caſu damni proprii, quam prævidere debet commodatarius, ut ſibi proſpiciat. Nec valet paritas adducta de donatione pro opinione oppoſita, quia per donationem transfertur rei dominium, & fit ſub perfecto donatarii dominio, ac proindè de illa re donator amplius diſponere nequit; non ſic autem contingit in commodatione, quia per ipſam non transfertur rei dominium in commodatarium, ſed tantùm uſus, quamvis etiam donatio in quibuſdam caſibus poſſit à donante revocari, ut jura teſtantur, & dictum eſt q.præc. Cùm igitur res commodata maneat adhuc ſub commodantis dominio, poteſt in æquali, & tanto magis in majori neceſſitate ab ipſo revocari. Et ità etiam diſcurrit Card. de Lugo diſput. 33. ſect.2. alia plura de commodato apud Aſteſanum loc. cit. videri poſſunt, quæ ad Juriſtas ſpectant, & apud Vulpem diſput. 108. & alios DD. paſſim.

63 Quoad aliam quæſtionis partem de precario, ut à quid nominis incipiamus, precarium dicitur eo quod fiat precibus illius in cujus commodum conceditur, & definitur à Juriſtis l. 1. ff. de precario, eſſe illud, *quod precibus petenti utendum conceditur, quandovis qui conceſſit, patitur, ſeu non revocaverit*, ideſt, eſt contractus, quo quis concedit aliquid alteri precibus petenti, cùm poteſtate illud repetendi quoties voluerit, ex qua definitione conſtat, in quo conveniat, & differt ab aliis contractibus. Primò enim a donatione differt, quia qui donat dominium rei transfert, & ſic dat, ut non recuperet, quod dat; ſed qui precario concedit ſolùm uſum transfert, & ſic concedit, ut recuperet quandocumque placebit. Secundò convenit cum commodato, quod in utroque uſus tantum rei conceditur gratis, manente dominio, & proprietate penes concedentem. Differt autem à commodato, quod hoc ad certum uſum, certumque tempus præſtari ſolet, antè quod licitum non eſt concedenti revocare; illud vero neque ad certum uſum, neque ad certum tempus, ſed ad nutum, & placitum concedentis revocari poteſt L. 2. ff. de precario. Tertio differt à locato, quia locatum non eſt gratuitum, & locatio fit in utriuſque contrahentis utilitatem, precarium vero in utilitatem ſolius accipientis. Quarto differt à depoſito, quod precarium ad aliquem uſum conceditur, depoſitum vero ordinarie ſolùm ad cuſtodiam, & hoc etiam regulariter fit in favorem deponentis, illud vero in favorem accipientis. Quinto tandem differt a mutuo, quod in hoc transfertur dominium, non autem in precario, & per hoc etiam à venditione differt, ac etiam quia venditio eſt contractus onoroſus, non vero precarium. Ità Aſteſanus l.6.cap.tit.27. art.7. in fine, & poſt ipſum Leſſius, Azorius, Reginaldus, Bonacina, Amicus, & alii paſſim.

64 Rurſus ex allata precarii definitione colligitur tres præſertim conditiones ad precarium requiri, ut notat Bonacina diſp. 3. quæſt.14. p. un. Primo enim requiritur conſenſus dantis, & recipientis. Secundò requiritur traditio rei, hic enim contractus traditione rei perficitur. Tertiò, ut ille qui tradit precarium, poſſit illud repetere, quoties voluerit; undè precarium in primis duabus conditionibus, cùm commodato convenit, per tertiam verò differt; nam commodatum antè tempus ſtatutum, vel uſum completum revocari non poteſt, precarium vero maximè niſi aliter poſtulet charitas, ut accidit, quando revocari non poteſt ſine graviſſimo damno illius, qui precarium accepit L. 1. ff. de precario. Ex hac etiam tertia conditione ſequitur, quod in precario non poteſt pactum iniri ab initio, ut ille qui precarium tradit, non poſſit repetere, niſi poſt certum tempus, nam hoc pactum eſſet contra naturam precarii, ac etiam injuſtum, quia fieret pactum, ut quis re aliena uti poſſit invito domino, atque ideo in tali caſu precarium eſſet invalidum, ut habetur L. Cùm precarium ff. de precario. Quando autem tale pactum apponeretur, tunc precarium in alium contractum mutaretur nempè in commodatum, quia tunc talis contractus conditionis precarii

non

Digitized by Google

non haberet, ſed commodati. Ita Gomez, Covarr. Molina. Reginaldus, Azorius apud Bonacinam loc. cit. & ſequitur Faber. diſp. 46. cit. n.17. ac etiam ità diſcurrit Amic. diſp.30. cit. ſect. 1. n. 12. ubi ait poſſe quidem precarium ita ad determinatum tempus concedi, ut ultrà illud ejus uſus ceſſet, non poſſe autem ità ad determinatum tempus concedi, ut antè illud non liceat concedenti pro ſua voluntate revocare, quia talis contractus eſſet ipſo jure nullus, & hanc ait eſſe communiorem Doctorum ſententiam.

65 Poſtremo declarandum remanet, quo tempore precarium finiatur, & deſinat, & quamvis communiter tres modi aſſignari ſoleant, ut videri poteſt apud Bonacinam, & Fabrum loc. cit. & alios, Aſteſanus tamen tit.c.36. in fine quinque modos aſſignat, quibus precarium ſolvi poteſt. Primò voluntate ejus, qui illiud conceſſit. Secundò alienatione, vel venditione rei precario conceſſæ, ſi is, cui eſt alienata, velit revocare. Tertiò finito tempore uſque ad quod erat conceſſa, quandoque enim tacitè, vel etiam expreſsè ad certum tempus, & uſum datur, ut cum quis precario dat liberos eunti ad ſtudendum, quouſque lauream doctoratus ſuſcipiat, tunc enim finito illo tempore precarium ſolvitur. Quartò debitore ſolvente pecuniam creditori ſolvitur precarium L. pignoris ff. ſi debitor. Quintò tandem per mortem illius, qui precarium accepit, precarium enim eſt beneficium perſonale, non reale, quod non tranſit ad alios, etiamſi ille, qui rem precario accepit moriatur antè lapſum termini L. cum precario ff. precario. Difficultas tamen eſt, an ſolvatur etiam per mortem illius, qui precarium dedit; de qua re magna eſt inter Juriſtas controverſia. Communior tamen, & probabilior ſententia videtur eſſe, non finiri, nec ſolvi. Ratio eſt, quia precarium privilegio perſonali comparatur, quod ſpirat cum vita ipſa privilegiati, non autem concedentis, donec à ſucceſſore revocetur. Tùm quia precarium datur, ut eo accipiens utatur, donec concedens voluntatem ſuam revocaverit; cum igitur tradens non cenſeâtur per mortem talem revocare voluntatem, niſi exprimat, ſe in ea perſiſtere, ſequitur precarium morte tradentis non finiri, licèt finiatur morte accipientis; ideoque mortuo tradente poterit accipiens precario uti, donec ab hæredibus tradentis revocetur, ut habetur loc. cit. Cùm precario.

ARTICULUS SECUNDUS.

De natura depoſiti, & obligatione depoſitarii.

66 PRimò depoſitum ſumi ſolet tam pro re, quæ cuſtodienda traditur, quàm pro ipſo contractu quo deponens cum depoſitario paciſcitur de cuſtodia rei depoſitæ ſuſcipienda, & hoc modo definitur L.1. ff. depoſiti quod *eſt contractus, quo ſola rei cuſtodia alteri committitur*; & appoſitè dicitur ſola rei cuſtodia, qua in depoſito, ut ſic, non transfertur dominium; neque uſusfructus in depoſitarium, ſed ſola rei cuſtodia ei committitur, & hac ratione dicitur depoſitum, ut notat Aſteſanus noſter lib.3. tit. 17. quia rei depoſitæ cuſtodia, & à deponente ſeparatur, & depoſitatio ex toto committitur, & hinc eſt, quod dicitur depoſitum quaſi deorſum à deponente poſitum, ut oſtendatur totum fidei depoſitarii eſſe commiſſum, quantùm, ſcilicet, ad cuſtodiam pertinet, & in hoc, quod dicit cuſtodiendum patet, quod rei depoſitæ, ſicut, & commodatæ, poſſeſſionem, dominium, & proprietatem retinemus. Hinc patet, quod depoſitum primò diſtinguitur a mutuo, quia in mutuo transfertur dominium rei mutuatæ in mutuatarium, & mutuum non niſi poſt certum tempus repeti poteſt, depoſitum vero ſemper repeti poteſt c. Bona fide de depoſito. Deindè differt à commodato, & precario, quod hæc ad certum uſum conceduntur, non ità depoſitum, depoſitarius enim non poteſt uti depoſito, unde quoties illo utitur contra voluntatem domini tenetur domino reſtituere valorem uſus rei, quoties talis uſus eſt pretio æſtimabilis, unde ſi depoſitarius utatur veſte vel equo apud ſe depoſito, tenetur pretium uſus reſtituere, niſi rationabiliter præſumatur Dominum illud condonare. Ità communiter Doctores ex L. Si Sacculum ff. depoſiti. Tandem depoſitum à Pignore differt, quod iſtud datur ad cautionem creditoris, illud verò ad ſolam rei cuſtodiam, ſed quamvis depoſitum differat à mutuo, locato, conducto, & cæteris, interdum tamen tranſit in naturam illorum, quo caſu regulandum erit legibus locati, & mutui; tranſit in mutuum, quando res, quæ deponitur, non eadem numero à deponente exigitur, ſed ſimilis ſpecie, & qualitate, ut ſi pecunia deponatur, vinum, oleum, aut triticum, non ut idem numero, ſed ut aliud ejuſdem ſpeciei, & bonitatis reſtituatur, in quo caſu res depoſita tranſit cum ipſius dominio in accipientem. Tranſit vero depoſitum in locatum, & conductum, quando pro cuſtodia datur pretium, namqui pro rei cuſtodia accipit pretium, ſuæ operæ locator evadit, qui verò rem pretio cuſtodiendam alteri tradit fit alterius operæ conductor, ut colligitur ex §. 1. Inſtit. de locatione.

67 Secundò, perficitur depoſitum non ſolo conſenſu tradentis, & accipientis, ſed etiam requiritur traditio rei L.1.in principio ff. de pactis, quia depoſitum eſt contractus, qui rei traditione perficitur, nec ullus ſuſcipit cuſtodiam rei, quæ in ſua poteſtate non exiſtit; immò requiritur ulterius quod depoſitarius non utcumque accipiat, ſed ad cuſtodiam, & in curam ſuam, quod interdum fit explicitè, interdum implicitè. Duplex enim poteſt eſſe depoſitarius, alter, qui ex officio aliquo res depoſitatas cuſtodire tenetur, ut ſunt nautæ, caupones aurigæ, ſtabularii, molitores, qui ex officio cuſtodire tenentur quæ in navi, curſu, hoſpitio, ſtabulo, & molendino deponuntur, & ad conſtituendum depoſitum apud iſtos; quorum officio per ſe annexa eſt rerum cuſtodia, ſufficit illis videntibus rem in navi, domo, vel hoſpitio, deponi, ut habetur in L.1. §. ult.& L. 2. ff. nautæ, caupones &c. Alter verò depoſitarius eſt, qui non ex officio aliquo, ſed ex pura conventione cum deponente rei apud ſe depoſitæ cuſtodiam ſuſcipit, & ad tale depoſitum conſtituendum conventio explicita requiritur, unde non ſufficit, ut quis deponat aliquid apud alterum, cui ex officio rei cuſtodia non incumbit, niſi alter ſignificet, ſe illius rei cuſtodiam ſuſcipere, non enim eo ipſo, quo quis domi meæ, me vidente veſtem ſuam repoſuit, dicitur contractum depoſiti mecum iniiſſe, niſi ego ſignificem me illius cuſtodiam ſuſcipere. Tale autem depoſitum duplex eſſe poteſt, judiciale, & privatum; judiciale contingit, quando debitor deponit pecuniam, quam creditor acceptare recuſat, vel quando lis de re aliqua pendet, & interim apud aliquem illa deponitur, donec liti finis imponatur L. licet ff. depoſiti; privatum verò depoſitum contingit, quando res aliqua, apud confidentem hominem deponitur, ut cuſtodiatur. Ità Molina, Azorius, Reginaldus, Amicus, Bonacina, Stephanus à S. Gregorio, & alii Doctores.

68 Tertio, conveniunt communiter Doctores depoſitarium teneri reddere depoſitum deponenti ſtatim ac petitur, etiamſi deponens, dixiſſet, ſe deponere in menſem, & poſteà mutato animo repetat in fine hebdomadæ, exceptis quibuſdam caſibus poſteà recenſendis; ratio autem cur depoſitum ſit ſtatim reſtituendum etiamſi antè tempus conſtitutum repoſcatur, eſt, quia cum hoc ſit in gratiam ſolius deponentis, jus habet illud pro ſua voluntate repetendi, cum nulli injuriam faciat, illud etiam antè tempus repetendo, & ità expreſsè ſancitum eſt L. 1. §. eſt autem, & §. penult. ff. depoſiti &c. *Bona fides* de depoſito, ut notat Aſteſanus noſter tit.17. cit. art.4. ubi etiam addit, debere rem depoſitam reddi non deterioratam, aliàs actione depoſiti poteſt agi, cùm enim deterior redditur poteſt dici dolo malo reddita eſſe, quod intellige ſi ſit deteriorata vitio depoſitarii, ſecus eſt, ſi vitio rei, vel fortuito caſu, ut conſtat ex c. cit. *Bona fides*. Aliquando tamen fas eſt non reddere depoſitum deponenti, ut notat Aſteſanus ibidem, & cum eo Amicus d. 19. ſect.3. Card. de Lugo diſ.23. ſect.1.& alii DD. paſſim. Primus caſus eſt quando deponens in ſuum vel aliorum damnum id repetit, ut v. g. gladium ad occidendum injuſtè, vel in furore. Secundus caſus eſt, quando bona deponentis publicata ſunt, & fiſco addicta, in hoc enim caſu fiſco tradenda ſunt non depoſitori, ut ſtatuitur L. Bona fides ff. depoſiti. Tertius caſus eſt cum fur deponit, & repetit, & repetitio veri domini cum furis repetitione concurrit, quia tunc potior eſt cauſa domini, undè res depoſita reddenda eſt domino; ſi conſtet eſſe ſuam. Quartus caſus eſt, ſi res furto ablata apud proprium dominum deponatur, quia tunc reddere non tenetur ex c. cit. Bona fides. Hos tantùm quatuor caſus affert Aſteſanus loc. cit. ſed alios quoque aſſignat Amicus loc. cit. Quintus caſus eſt quando depoſitum eſt apud ſequeſtrum, à quo reddendum non eſt, donec lis finiatur, aut litigantes ipſi inter ſe conveniant, ut uni eorum detur. Sextus caſus eſt, quando duo hæredes inter ſe contendunt, quod ſibi, non alteri tamquam proprio hæredi depoſitum debeatur, ut habetur §.1. §. *apud Julianum* §. depoſiti, in qua ſic concluditur *Oportet igitur rem deponi in ædem aliquam donec de hæreditate judicetur*. Et tandem de jure etiam communi poteſt depoſitarius depoſitum retinere donec ſolvantur ei expenſæ circà rem depoſitam factæ, ut ex Gloſſa advertunt Card. de Lugo l. cit. Molina diſp.526. & alii ab ipſo citati.

69 Quartò, inquiri ſolet ex qua culpa teneatur depoſitarius ad damnum reſarciendum, ſi res depoſita pereat, & idem quæri ſolet de commodato, & ſermo eſt, non de culpa theologica ſed juridica, quæ eſt deviatio ab eo, quod bonum eſt, quodque per hominis diligentiam provideri potuit, ac evitari, & eſt triplex, ſcilicet, lata, levis, & leviſſima, ut deducitur ex L. latæ culpæ ff. de verborum ſignificat. Culpa lata eſt non advertere,

quod

Digitized by Google

quod omnes adverterent, aut majors pars, ut ſi quis fecit, aut omiſit, quod ut plurimum homines non facerent, aut omitterent, dicitur culpa lata; ut ſi librum, quem apud ſe depoſitum quis habebat, extra domum in ſcamno reliquit, ubi volentibus eum ſurripere patebat, periiſſe dicitur culpa lata talis depoſitarii. Si vero culpa ſit, quia fecit, aut omiſit, quod diligentes ea in re non facerent, aut non omitterent, culpa levis appellatur, ut ſi eumdem librum depoſitarius intra cubiculum reliquit, ſed aperto oſtio, unde ſurripi poterat, vel ſi fœnerator res pignoratas à tineis non excuſſit tali tempore, quod diligens feciſſet. Si denique culpa ſit, quia fecit, aut omiſit, quod ſoli diligentiſſimi non facerent, aut non omitterent, dicitur culpa leviſſima, & ità hanc triplicem juridicam culpam declarat Faber de Reſtit. diſp.47. Vulpes diſp.108. art.3. & Aretinus ex noſtris d.15. quæſt.2.art.6.§.De Commodato, ubi etiam hujus triplicis culpæ exempla affert in artificibus, & in cæteris, qui munus aliquod exercent. Itaque depoſitarius, qui non ex officio aliquo, ſed ex pura conventione cum deponente, rei apud ſe depoſitæ cuſtodiam ſuſcipit, non niſi de dolo, & lata culpa tenetur ad damnum reſarciendum, ſi res depoſita pereat, ut ſtatuitur L.1. §. ult. ff. depoſiti, & L. 20. ff. eodem titulo. Ratio autem cur talis depoſitarius non teneatur, niſi de dolo, & lata culpa, non autem de levi, aut leviſſima, eſt, quia depoſitum non accipit cuſtodiendum in ſui commodum, ut illud accipit commodatarius, neque in commodum utriuſque ut conductor, ſed in commodum ſolius deponentis; æquitas autem poſtulat, ut quando unus contrahentium nullum ex inito contractu commodum reportat, tanta obligatione aſtringi non debeat quanta aſtringuntur ii, qui aliquod commodum ex eo reportant. Depoſitarius verò, qui ex officio tenetur res depoſitas cuſtodire, quia nimirum ejus officio rerum cuſtodia per ſe annexa eſt, etiam de culpa levi tenetur,ut colligitur ex L. *nauta* ff.nautæ. Et ratio ibidem aſſignatur, quia nimirum ipſorum officio annexa eſt hæc obligatio, ut hoc ipſo, quod res depoſitas accipiunt, cùm hac obligatione accipere debeant, cum ipſorum officium, ex quo ipſi lucrum reportant, illam exigat, & eadem eſt ratio de iis, qui pro re depoſita mercedem accipiunt, nam hi comparantur conductoribus, qui etiam de levi culpa tenentur, ut DD. communiter docent. Ità cum pluribus aliis rem hanc declarat Amicus diſput.17.cit. ſect.2.& hæc culpa juridica poteſt eſſe ſine Theologica, ut ſi quis depoſitum in loco furibus pervio reliquit, & ideò perit, culpa ipſius periiſſe dicitur, & ſatisfacere tenetur, & tamen peccatum non committit.

70 Quintò tandem regulariter, & ordinariè deponuntur tantummodo res mobiles, aut ſe moventes, ut gemmæ, libri, animalia, frumentum, pecunia, & ſimilia. Ità Aſteſanus loc. cit. cum cœteris Doctoribus, & clare deducitur ex cap.Bona fides, de depoſito. Dicitur regulariter, & ordinariè, quia ut notat Card. de Lugo loc. cit. non repugnat, quod aliquis peregrè proficiſcens domum, & villam ſuam deponat apud Amicum, ut ejus curam, & cuſtodiam habeat. Depoſitarii autem eſſe poſſunt omnes tàm viri, quàm fœminæ, qui ſunt rationis capaces, & judicio pollent, etiam Clerici, & Religioſi; & de fœminis conſtat ex L. Publia Mævia ff. depoſiti; de Clericis colligitur ex cap. *Gravis* de depoſito, & ratio eſt, quia quilibet uſu rationis pollens poteſt cuſtodiam adhibere, quam depoſitum requirit. Ità DD. communiter, qui etiam addunt, quod quando depoſitum fieret apud Abbatem, vel Religioſum de conſenſu Abbatis, ſi illud ex eorum culpa periret, non teneri Monaſterium aliquod incommodum pati, cùm ex delicto Abbatis, vel Religioſi Monaſterium damnum ſentire non debeat, niſi in caſu, quod res depoſita in utilitatem Monaſterii eſſet converſa; & idem dicendum de Epiſcopo, vel Canonico, ſi apud ipſos depoſitum fieret. Ità deducitur ex cap. *Delictum* de regulis juris in 6. & cap. Epiſcopum 16. quæſt. 6. nam ut ibi dicitur *Delictum perſonæ non eſt in damnum Eccleſiæ convertendum*. Ità Molina, Leſſius, Bonacina, Stephanus à S. Gregorio, & alii DD. paſſim, qui etiam advertunt caſum fortuitum à culpa jam declarata diſtingui, quia hic non ex ignorantia, neque ex negligentia accidit, ſed ex inopinato eventu, qui prævideri non potuit, & ideò nemo de caſu fortuito tenetur ad ſatisfaciendum, benè tamen de culpa pro ejus quantitate.

DISPUTATIO QUINTA
DE CONTRACTIBUS ONEROSIS.

1 POSTQUAM Scotus 4. diſt.15. citat. quæſt. 2. art. 2. egit de tranſlatione rerum auctoritate privata merè liberaliter facta, abſque alicujus retributionis expectatione tàm quoad dominium rei, ut eſt donatio, quàm quoad uſum rei tantum, ut eſt commodatio: tractat deindè de tranſlatione rerum non merè liberali, tàm quoad dominium rei, quàm quoad uſum, quæ omnes alios contractus oneroſos complectitur. Juxtà igitur hunc ordinem Doctoris in hac diſputatione de contractibus oneroſis agemus, qui propriè contractus nominantur, alii enim, de quibus hactenus egimus, non ſunt contractus propriè dicti, ſed potius quaſi contractus, & ſemicontractus, ſolentque contractus, & ſemicontractus lucrativi appellari, quia nimirum cum lucro fiunt unius contrahentis, & ſine ullo ejus onere, ut conſtat ex dictis, undè Doctor loco citato inquit, quòd ſola tranſlatio rerum non merè liberalis, & in qua expectatur aliquid æquivalens, eſt propriè contractus.

QUÆSTIO PRIMA.

De Contractu permutationis, venditionis, & emptionis.

2 DOctor d.15.c.qu.2.art.2. ſub litt. k. inquit, quòd contractus propriè dicti in quibus, dominia transferuntur, & transferens expectat aliquid æquivalens ei quod transfert, ſunt triplicis generis, quidam ſunt rei utilis pro re utili immediatè, ſicut vini pro tritico, & hujuſmodi, & dicitur rerum permutatio, do ut des, vel do ſi des: quidam rei utilis pro numiſmate, vel è converſo, ſi quidem quia difficile erat res uſuales immediatè commutare, ideò inventum eſt medium, per quod talis commutatio faciliter fieret, quod vocatur numiſma, vel pecunia, & commutatio numiſmatis, vel pecuniæ pro re uſuali dicitur emptio, è converſo vero venditio; quidam tertio eſt numiſmatis pro numiſmate, ſeù pecuniæ pro pecunia, & dicitur mutui datio, & mutui acceptatio. In hac igitur quæſtione de contractu permutationis, venditionis, & emptionis agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit permutatio, ſeù commutatio ſimplex.

3 PErmutationis nomen dupliciter accipi poteſt, primo generaliter, ut ſub ſe comprehendit omnem civilem commutationem, in quo ſenſu omnis contractus non gratuitus, in quo ſcilicet, aliquid datur pro alio, dicitur permutatio, & hoc modo non accipitur in propoſito, quia in hoc ſenſu etiam emptio, venditio, locatio, ſocietas, & alii contractus oneroſi permutationis dicuntur, non autem contractus gratuiti, & merè liberales, quia in talibus unus contrahentium id quod dat, non commutat pro alio, ſed merè liberaliter dat, & tradit abſque alicujus retributionis expectatione, ut patet in donatione, & commodatione. Alio modo ſumitur ſpecialiter, prout eſt contractus, quo datur res utilis pro re utili in diverſa ſpecie conſervationi humanæ, ut vinum pro tritico, triticum pro oleo, equus pro bove, & ſimilia, undè accipitur res, prout diſtinguitur contra numiſma, & pecuniam, nam quando pro una parte datur numiſma, & pro alia parte res utilis propriè dicitur emptio, & venditio; & quando datur numiſma pro numiſmate, propriè cambium appellatur. Itaque in hoc articulo agitur ſpecialiter de permutatione rei utilis conſervationi humanæ pro re utili in diverſa ſpecie modo jam explicato, ut diſp.15.qu.2.art.2. notant Faber, Hiribarnes, Aretinus, & Vulpes diſputat. 107. art. 1. ex Scoto ibidem, ubi etiam ſignificat rerum permutatio-

Digitized by Google

tationem ſic acceptam adhuc duplicem eſſe, quædam eſt Oeconomica, ut quando vinum meum permuto cum tuo furmento, ut eo utar in domo mea pro cibo, non autem ad lucrandum; quædam vero eſt lucrativa, & eſt quando permutatio illa fit, ut res pro qua fit permutatio, ad lucrum diſtrahatur, & non ut permutans domi ea utatur pro alenda familia, & in utroque ſenſu hic agitur de permutatione. Hoc prænotato pro ſolutione quæſiti.

4 Primo dicit Doctor loco cito tres illas requiri conditiones ad ſubſtantiam permutationis, quas ſupra diximus ad donationem requiri, & erant illæ tres. Una quod permutans ſit dominus rei quam permutat. Altera, quod ille, cum quo permutat, velit permutationem accipere, & rei permutatæ dominium fieri. Tertia tandem, quod nulla ſit lex, vel Superior prohibens fieri permutationem. Addit deindè ad juſtitiam, & æquitatem permutationis ultra genericas regulas, & conditiones, quibus opus eſt ad donationem juſtam, tres alias ſpeciales exigi. Prima eſt, quod talis permutatio fiat ſine fraude, & dolo. Secunda, quod fiat ſecundùm æqualitatem, ſeù in ea ſervetur æqualitas. Et tertia, quod exerceatur ſecundùm rectam rationem. Undè concludit, his conditionibus ſervatis, dominum alicujus rei juſtè in alterum tranferre poſſe dominium illis media permutatione ſimplici; ſuppoſito enim illum non prohiberi lege, nec imperio ſuperioris, & ſervare omnia ad æquitatem requiſita, juſtè ceſſare poteſt per actum voluntatis eſſe dominium illius rei, & fieri dominus alterius rei pro qua commutat; atque ità juſtè fit translatio dominii privata auctoritate per contractum ſimplicis commutationis rei utilis pro alia re utili conſervationi humanæ, in quo contractu valor ponderari debet, ſivè à publica Principis poteſtate, ſivè à communi prudentum æſtimatione citrà omnem fraudem, & dolum, ut jam dicemus.

5 Secundo dicit Doctor, quod cùm dicitur permutationem, ut juſta ſit, eſſe debere ſine fraude, excluditur fraus in ſubſtantia, quantitate, & qualitate, fraus enim in his tribus contingere poteſt, in ſubſtantia, ut ſi pro vino permutetur aqua, vel aurichalcum pro auro, in quantitate, quando non ſervetur juſtum pondus, & menſura; in qualitate eſt, cùm commutatur res habens unam qualitatem pro habente aliam qualitatem ut vinum corruptum, aut dilutum pro vino mero, & non corrupto; & hæc eſt communis doctrina, & ab omnibus recepta, quàm probat Doctor ex c.9. *Si culpa tua*, extrà de injurii, damno dato §. finali, ubi dicitur *qui occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur*, qui autem fraudem in ſubſtantia facit, quantitate, vel qualitate, modo prædicto, occaſionem damni dat, ſiquidem qui patitur fraudem, rem ſuam, quæ eſt ſine fraude, & vitio, non permutaret cum vitioſa, & mixta fraude, atque ideò ſatisfacere tenetur. Hic tamen notant communiter Doctores, errorem, & dolum in ſubſtantia reddere contractum irritum; in quantitate verò, & qualitate non eſſe irritum, ſed ſuppleri debere ſervata fraudis proportione, & præſertim, ſi error in re ſit notabilis v.g. ultra dimidium juſti prætii; ità Gloſſa in cap. *Cùm dilecti 3. de empt. & vendit.* Addunt prætereà decipientem aliquem ultra pretium juſtum etiamſi bona fide decipiat, quia ſcilicet, ipſe emens, vel vendens emere credit, vel vendere juſto pretio; ſi poſteà comperit ſe juſtum pretium non ſervaſſe emendo, vel vendendo, tunc non peccaſſe quidem, teneri tamen ad reſtitutionem, & ſatisfactionem illius exceſſus, vel defectus à juſto pretio, ſi illum exceſſum apud ſe habeat, quod ſi illud conſumpſiſſet, teneri ſolùm ad id in quo ditior, & locupletior factus eſſet, ad hoc enim ſolùm poſſeſſores bonæ fidei tenentur, & ità etiam notavit ex noſtris Faber diſp. 47. c.2.n.48.

6 Tertio probat Doctor ad juſtitiam permutationis, & aliorum contractuum æqualitatem valoris eſſe ſervandam ex D. Aug. 13. de Trin. c.3. ubi ait *vili velle emere, & caro velle vendere re vera vitium eſt*; & hoc ait intelligendum eſſe de re vili, & quantum ad uſum humanum, quia frequenter res, quæ eſt in ſe nobilior in eſſe naturali, minus eſt utilis uſui hominum, & propter hoc minus prætioſa, & ideo idem D. Aug. dicebat l.11. de Civit. c.16. *melior eſt in domo panis, quam mus*, cum tamen omne vivum nobilius ſit non vivo ſimpliciter in eſſe naturæ; & ideò additur, quod hæc æqualitas valoris rerum permutandarum penſanda eſt ſecundum rectam rationem attendentem, ſcilicet, naturam rei in comparatione ad uſum humanum, propter quem fit commutatio. Addit prætereà Doctor æqualitatem iſtam valoris rei, ſeù juſtum pretium ſecundum rectam rationem non conſiſtere in indiviſibili, ſicut quidam Antiquiores dixerunt, eo quod putarunt juſtitiam habere tantum medium rei, cæteras vero virtutes medium rationis. Hoc enim falſum eſt ut ait ſe declaraſſe lib.3. d.34. qu.1. ubi nos quoque diſp. 7. qu.8. diximus duplicem eſſe juſtitiam, diſtributivam, ſcilicet, & commutativam, & in diſtributiva medium, & æqualitatem conſtitui ſecundùm geometricam proportionem, quod eſt ſecundùm rectam rationem; in commutativa verò conſtitui ſecundùm arithmeticam proportionem, ideſt, ſecundùm æqualitatem rei ad rem, quæ tamen etiam ſecundùm rectam rationem conſtituenda eſt, ut ibi declaravimus. Quare concludit Doctor æqualitatem valoris non conſiſtere in indiviſibili, alias eſſet quaſi impoſſibile aliquem quantumvis expertum attingere medium juſtitiæ, & excuſari ab injuſtitia, niſi per ignorantiam, quod valdè improbabile eſt, nam certum eſt, quod de juſtitia eſt certa ſcientia moralis, ſicut de aliis virtutibus moralibus, atque ideo cognoſci poteſt etiam illius virtutis medium, conſiſtit enim in aliqua certa, latitudine, ità quod ſi quis accipiat ſuprà talem latitudinem, peccat per exceſſum in nimis, ſi verò infrà talem latitudinem, peccat per exceſſum in minus, & in quocumque gradu citrà extrema fiat, juſtè fit; undè pretium rerum permutabilium communiter ſtatuitur triplex, ſcilicet, rigoroſum, medium, & infimum, & pretium inter rigoroſum, & infimum, quæ ſunt extrema, eſt juſtum.

7 Quarto Doctor ibidem ad id magis declarandum ſubdit, hanc æqualitatem valoris rei, & pretii tribus modis cognoſci poſſe, primo ex conſtitutione legis poſitivæ: ſecundo ex currenti fori conſuetudine, tertio tandem ex ipſorum permutantium voluntate, & conventione. Ex primo capite dignoſci poteſt, nam Princeps pretium rebus ſæpe ſtatuere ſolet, ut vino, oleo, frumento, & ſimilibus, quod pretium ab Ariſt. 5. Et hic cap.7. pretium legitimum vocatur, hoc eſt, à lege ſtatutum, ſiquidem ad Principem ſpectat, attenta humana indigentia, rerum paucitate, vel abundantia, indigentium multitudine, vel paucitate, & ſimilibus, juſtum rerum valorem ſtatuere, ex his enim omnibus prudenter conſideratis poteſt legiſlator rerum æſtimare valorem, & earum pretia ſtatuere, quibus ſtatutis, & taxatis ſufficientem de æqualitate valoris, & juſtitia pretii poſſunt contrahentes habere certitudinem, cui ſine dolo, & fraude ſe conformare tenetur. Et ſecundo etiam capite æqualitas valoris, & pretii dignoſci poteſt, nempè ex conſuetudine populorum, ac regionum, quia ubi ſtatutum legis deficit, ſupplet currens fori conſuetudo, quæ legum dici ſolet optima interpres, hæc enim experientiæ innititur, per quam conditiones ſupiadictæ certiùs cognoſcuntur; ex variis enim rerum, & temporum circumſtantiis conſueverunt homines rerum pretia augere, & minuere, indigentiam enim major alicujus rei uno tempore, facit illius pretium creſcere, quam alio, ut tempore belli equus eſt carior, quàm tempore pacis; penuria rerum facit earum pretium creſcere, & abundantia decreſcere; multitudo, & pluralitas emptorum eodem tempore concurrentium pretium juſtum creſcere facit, emptorum verò raritas, & paucitas facit illud decreſcère; & eadem ratione quædam vilia apud nos ſunt in parvo pretio, quæ apud Orientales, vel Occidentales maximè æſtimantur.

8 Itaque in mercibus, quæ publicam non habent à lege, vel Principe taxationem, illud pro juſto pretio habendum eſt, quod ex communi hominum prudentum æſtimatione deſumitur, & quod ſecundum communem uſum, ac populi conſuetudinem pro illis rebus tradi, & recipi ſolet. Ex tertio tandem capite æqualitas valoris, & pretii dignoſci poteſt, nempè ex ipſorum contrahentium voluntate, & conventione, quia deficiente lege valorem rei determinante, ac regulari fori conſuetudine, quemadmodum ſunt res, quæ parum ſunt in uſu, quales ſunt gemmæ, & alia noviter ex Indis venientia, & quædam alia de novo artificiata, in his quilibet poteſt rei ſuæ, & labori operis pretium juſtum conſtituere, prætatas attendendo circumſtantias, nempè ex parte vendentis laborem, curam, induſtriam, & pericula, quibus merces expoſuit, illas conſervando, & de loco ad locum transferendo, & ex parte ementium indigentiam, qua rebus illis indigent, paucitatem, vel pluralitatem eorum, & tandem utilitatem, quam ex illis mercibus percipere poſſunt. Et quando etiam aliquarum rerum valor, & pretium eſſet à lege determinatum, aut ex communi hominum æſtimatione, quando hoc non ſervaretur, ſed aliud ex contrahentium conventione conſtitutum, adhuc injuſtitia non fieret, quia ut inquit Doctor, quandoque relinquitur ipſis commutantibus, ut penſata mutua neceſſitate reputent, & conveniant ſibi mutuo dare æquivalens hinc inde, & accipere. Undè ſi ego rem habeam, quæ plus valet, quam res Petri, & hoc certò ſcio, & volo nihilominus permutare cum illo, nulla eſt in hac permutatione injuſtitia, quia volenti, & conſentienti non fit injuria, & nemo patitur injuſtum, niſi nolens; & quamvis in caſu poſito non ſervetur æqualitas ſecundùm legem determinatam, aut ſecundùm communem hominum æſtimationem, ſervatur tamen ſecundùm æſtimationem meam, quia nolo ultrà pro re mea aliquid habere. Addit tamen Doctor,

ut

Digitized by Google

ut hic etiam Almainus advertit, quod talis permutatio non eſſet ſimpliciter pura permutatio, ſed aliquid de liberali donatione participaret; quia ego dono Petro ſuper rem ſuam exceſſum valens rei meæ, ſed neque eſt etiam ſimpliciter liberalis donatio, quia aliquid accipio ab alio, & ideo in tali contractu licèt non ſit æqualitas ex lege, vel communi hominum æſtimatione, eſt tamen æqualitas ex libero contrahentium conſenſu.

9 Quintò tamen Doctor q. cit. ar. 2. *§. ſequitur de commutatione negotiativa*, poſtquam in ſuperioribus egit de permutatione œconomica, quæ inter privatos verſatur, qua nimirum quis ſibi, & familiæ contrahit, & providet in commodum privatum, breviter agit de commutatione negotiativa, quia etiam intenditur lucrum, & ad bonum commune politicum ſpectat, & inquit ultrà regulas, & conditiones ſuperius aſſignatas ad permutationem, emptionem, & venditionem, alias duas requiri conditiones, quas per duas aſſignat regulas. Prima eſt, quod talis commutatio, & negotiatio ſit utilis Reipublicæ, quia utile eſt Reipublicæ habere aliquos qui ſtudeant res venales ſervare, ut promptè poſſint ab indigentibus inveniri, afferreque aliundè res neceſſarias, quibus illa patria non abundat & tamen earum uſus ibi utilis eſt, & neceſſarius; & hæc regula patet ex iis, quibus juſtificatur cambium ad publicam utilitatem inſtitutum à Principe, vel Republica, ut in eo ſemper parata habeatur pecunia ad neceſſitatem tam publicam, quam privatam. Secunda regula concernens juſtitiam ex parte negotiatorum eſt, quod in ea negotiatione pretium ſit correſpondens diligentiæ, ſollicitudini, & periculis ipſius mercatoris, quia in pretium revocari poſſunt labores, pericula, mercium translatio, & expenſæ, qui eſt honeſtus labor, ex quo Mercatores vivere poſſunt, & valdè utilis Reipublicæ. Tum quia legislator, & Princeps deberet ex juſtitia conducere operas transferentium res de longinquo, quibus indiget Reſpublica; ergo & ipſi mercatores eas transferentes poſſunt ſuos labores, induſtriam, pericula, & reliqua pretio æſtimabilia vendere.

10 Sed Recentiores quidam hanc ſecundam regulam, & conditionem à Scoto aſſignatam impugnant, quia juſtum pretium non eſt in manu Mercatorum ponendum, qui ſunt avidiſſimi, neque ex lucro, vel damno eorum attendi debere, ſed ex communi mercium æſtimatione. Ità Soto de Juſtitia, & Jure quæſt. 2. ar. 3. & Molina diſp. 348. cum aliis quibuſdam. Sed miror Molinam præſertim hanc Scoti regulam, & doctrinam impugnare, quia, ut etiam Faber notavit diſp. 43. cit. cap. 3. ipſemet ibidem num. 7. eamdem expreſsè tradit doctrinam, dùm inquit, quod cum aliquid de novo in aliquam aſportatur provinciam, ſtatuendum eſt pretium juxtà prudentum arbitrium, ac judicandum, attenta qualitate, utilitate, multitudine, aut paucitate rei, quæ aſportatur, attentiſque expenſis, atque periculis & difficultatibus in ea aſportanda; ſi ergo ad ſtatuendum juſtum talium mercium pretium hæc omnia prudentis judicio ſunt conſideranda? poterit ipſe legislator, ac etiam ipſe mercator, legislatore deficiente, eodem modo, & iiſdem ſervatis circumſtantiis pretium ſuis mercibus imponere, & ſtatuere. Nec ratio adducta eſt alicujus momenti, quia Doctor non ponit abſolutè pretium in manu mercatorum, ſed juſtitiam, & cauſas aſſignat ex natura rei, ex quibus pretium ſecundùm rectam rationem æſtimari debet, ait enim medium rectæ rationis, quod lege aut conſuetudine determinatum eſt, ſervandùm eſſe, & in hac æſtimatione non ſolùm res ipſa venire, ſed labores etiam, pericula expenſas, & alia, ex quibus valor rei creſcit, & augetur. Benè ergo inquit Scotus, vel per Principem; vel ubi non eſt alia rei æſtimatio, quam illa, quæ fit à mercatoribus, non ſolùm rem ipſam appretiari debere, ſed labores, induſtriam, & reliqua, quæ valorem rei augent, & lucrum juſtè computantur. Hinc tandem deducit Doctor in fine §. cit. damnabiles eſſe negotiatores, qui nec transferunt res de loco ad locum, nec eas conſervant ad uſum commodum ementium pro ſuis neceſſitatibus, nec eorum induſtria res venalis melioratur, nec vendunt res pretio conſueto, ſed emunt, ut ſtatim vendant ſine omnibus iſtis conditionibus; undè ait Doctor hujuſmodi mercatores, vel Monopolas è Republica expellendos eſſe, quia prohibent immediatam commutationem volentium emere, vel commutare œconomicè, & per conſequens faciunt quodlibet venale, vel uſuale carius ementi, quam deberet eſſe, & vilius vendenti, & ſic damnificant utramque partem, undè etiam damnabilia ſunt monopolia illa, in quibus ultrà debitum, uſus mercium communitati ſubtrahitur, & neceſſitatibus ejus, ut poſteà non ex valore vendantur, aut æſtimatione rerum; ſed ex neceſſitate ementium quam ipſi cauſant, & inducunt, copiam mercium ſubtrahendo, & hi ad reſtitutionem tenentur; quia magnum Reipublicæ damnum inferunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid ſit emptio, & venditio, & quomodo perficiantur.

11 QUod anteà præſtabat rerum permutatio, de qua art. præc. poſteà commodiùs uſus pecuniæ præſtare cæpit, ex cujus ſolutione, quod pretium dicitur, & rei traditione, quæ merx appellatur, contractus emptionis reſultat, quæ in pretio ſolvendo conſiſtit, & venditionis, quæ in merce tradenda perficitur; & inter omnes oneroſos contractus emptio, & venditio celebratiſſimus eſt, tùm ob ejus frequentiam tùm ob maximam utilitatem, & emolumentum, quod vitæ humanæ affert, quæ civiliter conſtituta ſine tali contractu ſubſiſtere nequaquam poſſet, cùm enim ſæpe contingeret ut quo abundaret unus, alter non egeret, vel non eſſet ſemper obvia inter res ipſas commutabiles æqualitas, & commenſuratio debita ex juſtitia; adinventus eſt uſus nummi, vel pecuniæ, qui eſt medium, quo res omnes redduntur commenſurabiles. Differt autem emptio, & venditio à ſimplici rerum permutatione, quia ut habet. L. 1. ff. de contrahenda emptione, & venditione in contractu emptionis, & venditionis aliud eſt vendere, & aliud emere, alius emptor, alius venditor, aliud eſt pretium, aliud merx, quod in permutatione diſcerni non poteſt, uter emptor, & uter venditor ſit. Ex quo ſit contractum emptionis, & venditionis ex parte utriuſque contrahentis eſſe diverſæ rationis, nam ex parte ejus, qui mercedem tradit, ſortitur denominationem venditionis, & ex parte ejus, qui pretium ſolvit, emptionis, è contrà verò contractum ſimplicis permutationis ex parte utriuſque contrahentis non eſſe diverſæ, ſed ejuſdem rationis, cum uterque ſit permutans res ſuas, quibus abundat, cum rebus alterius, quibus ipſe indiget. Unde apertè ſequitur antè uſum pecuniæ contractum emptionis, & venditionis non fuiſſe, ſed illum ſimul cum pecunia cæpiſſe, ut ex lege citata deducitur.

12 Primò itaque docet Scotus loc. citat. lit. M, *§. conſimilis omnino concluſio eſt de juſta venditione, & emptione*, quod conditiones requiſitæ ad juſtam rerum permutationem, qui eſt primus contractus oneroſus, in quo dominium transfertur, requiruntur etiam ad juſtitiam contractus emptionis, & venditionis, adeò quod præter tres conditiones juſtæ donationis præc. diſput. aſſignatas, ſcilicet, quod vendens ſit dominus rei, & quod emens velit emere, & quod uterque ſit liber & nulli ſubjectus, à quo impediri poſſit, ne contrahat, requiruntur aliæ duæ conditiones ad juſtam rerum permutationem aſſignatę art. pręcedent. Prima eſt, quod non adſit fraus, ſivè dolus in ſubſtantia, quantitate, & qualitate numiſmatis, & rei quę cum numiſmate permutatur, tam ex parte emptoris, quam venditoris. Ex quo ſequitur contrà juſtitiam eſſe, ſi quis rem vendat vitium habentem, vel defectum aliquem in quantitate, vel qualitate eodem pretio, quo venderetur, ſi tali defectu careret, proindèqnè peccare, qui menſuras adhibent injuſtas, aut pondera doloſa juxtà illud Proverb. 10. *Statera doloſa abominatio apud Deum*, & qui mixtione aliqua res efficiunt deteriores, ut caupones aquam vino miſcentes, & frumentarii, qui tritico alia deteriorata ſemina miſcent, ſicut illi, qui Amos 8. dicebant *quiſquilias frumenti vendamus*, ideoque communiter docent Doctores manifeſtanda eſſe vitia occulta, quę rei valorem notabiliter diminuunt, & ab emptore deprehendi non poſſunt, quę fuit doctrina D. Ambroſii; expreſſa l. 3. de Offic. c. 10. ubi ait, *In contractibus vitia eorum, quæ veneunt prodi jubetur, ac niſi intimaverit venditor, quamvis in jus emptoris transierint, doli actione tenetur.* Et hoc etiam ex parte emptoris intelligendum eſt, omnem ſcilicet, fraudem ab emptione abeſſe debere, ideoque contrà juſtitiam eſſe, rem pretioſam pro vili emere à ruſtico, qui ejus valorem ignoret, putà gemmam pro fragmento vitri; ſecus autem ſi in aliqua regione res parvi ęſtimarentur, quę tamen alibi prætioſiſſimæ haberentur, ut gemmæ, margaritæ; & alia id generis in Indiis, & aliis diſſitis regionibus, ubi ob copiam parvi æſtimantur, & hæc doctrina non ſolùm eſt Scoti loc. cit. ſed etiam D. Thom. 2. 2. qu. 77. art. 1. & ſeq. & ab omnibus paſſim recepta.

13 Altera conditio ad juſtitiam emptionis, & venditionis neceſſaria eſt, quod ſervetur juſtum pretium, ſeù ut res neque carius vendatur, neque vilius ematur, quàm ejus pretium exigat, pro cujus intelligentia jam ſuprà dictum eſt duplex eſſe juſtum rei alicujus pretium, primum eſt, quod à Principe, & poteſtate publica taxatum eſt; quod à Doctoribus pretium legitimum vocari ſolet, quaſi à lege definitum. Alterum eſt, quod communi hominum æſtimatione determinatur, quando à poteſtate publica taxatum non eſt, & pretium vulgare, ſeù commune vocari ſolet, & triplex eſſe dicitur, infimum, ſcilicet, medium, &

Summum

Digitized by Google

Summum, quod etiam rigoroſum dici ſolet; cum enim ex plurimorum æſtimatione tale pretium pendeat, qui non eodem modo de rerum valore indicant, quamdam latitudinem habet, nam aliqui decem nummis v. g. rem valere arbitrantur, quod alii undecim, alii verò novem tantùm æſtiment. Ubi Doctores communiter advertunt, quod quamvis in exteriori foro non detur actio ei, qui carius emendo, vel vilius vendendo ultrà dimidium juſti pretii non eſt deceptus; in foro tamen conſcientiæ omnis venditio, in qua juſti pretii latitudo exceditur, & omnis emptio in qua juſti pretii quantitas non attingitur, injuſta eſt, & divinæ legi contraria, ut etiam expreſſe docet D. Aug. lib. 13. de Trin. cap. 3.

14 Secundò duæ cauſæ à Doctoribus aſſignari ſolent, ut videri poteſt apud Leſſium l. 2. cap. 21. dub.4. & hic etiam inſinuantur à Scoto, ob quas licet aliquando rem pluris vendere, quàm per ſe valeat. Prima eſt ratione officii mercandi, ſiquidem mercatorii licitum eſt merces ſuas paulo pluris vendere, quàm ab aliis venderentur, qui non ex officio, ſed ex occaſione aliquid vendunt, & ratio patet ex dictis ar. præc. nu. 9. de permutatione negotiativa, quia pretio aliquo æſtimabilia cenſentur pericula, curæ, labores, & omne tempus, quod mercatores impendunt aſſiduè in mercibus transferendis, conſervandis, & conquirendis. Secunda eſt ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis; quando nimirum aliquis in ſolam emptoris gratiam rem aliquam vendit, quæ ſibi plurimum utilis, & commoda eſt; ac etiam interdum neceſſaria. Ità Scotus loc.cit. ſub lit. M, ubi ait, quod ſi quis multum indiget re ſua, & per magnam inſtantiam inducatur ab alio, ut vendat, vel permutet pro re alia, cùm poſſit ſe perſeverare indemnem, & ex venditione, & permutatione iſta multum damnificatur, poteſt carius vendere, quàm ſi alias ſine tali damnificatione venderet, vel permutaret. Addit tamen, quod ſi emens magnum commodum conſequatur ex illa re ſibi vendita, vel permutata, nec venditor ex illius diſtratione damnum ullum, aut incommodum pateretur, non ob id poteſt carius vendi, vel permutari, nam propter majus commodum ejus quod conſequitur, nec res mea eſt in ſe pretioſior, nec mihi melior, & ideò non debet mihi majus pretium apportare; ſecus autem eſt, quando damnificor, quia tunc mihi eſt pretioſior, licèt non in ſe. Ità ad verbum diſcurrit Doctor loc.cit. Sic etiam pariter aliæ duæ cauſæ aſſignari ſolent, ob quas interdum licet rem minòri pretio emere, quàm aliàs valeret. Una eſt, ſi emptori parum ut utilis ſit, illamque ſolumodò in gratia venditoris emat, quia tunc pretium, & valor illius viléſcere cenſetur ſecundùm communem hominum æſtimationem. Altera cauſa ex ratione, & modo vendendi originem ducit, ut in auctionibus publicis, in quibus ſicut aliquando commune rerum pretium ex emptorum copia, & concurrentia augetur, ſic etiam interdum ex defectu emptorum minuitur, & decreſcit.

15 Tertio ex dictis conditionibus ad juſtitiam emptionis, & venditionis requiſitis deducitur natura hujus contractus, qui definiri ſolet: *Contractus conſtens reciproco conſenſu mercis pro pretio, & pretii pro merce;* dicitur *contractus* quoniam emptio, & venditio unum contractum integrant, qui cùm alii generice convenit; additur *conſtans reciproco conſenſu* ad explicandam contractus iſtius naturam, & eſſentiam, qui mutuo conſenſu utriuſque contrahentis perficitur verbis, vel alio ſigno externo manifeſtato, undè perfici poteſt abſque ſcriptura, vel alio publico inſtrumento expreſſo, immò etiam per litteras, vel nuncium inter abſentes, ut habetur L.1. ff. de contrahenda emptione, & Inſtit. *de obligationibus ex conſenſu*. Ex quo infertur hunc contractum ante traditionem mercis eſſentialiter perfici, ſuamque vim ad obligandum ex reciproco conſenſu ſortiri licet enim, ut contractus ſit validus, merx quæ venditur, extare debeat, aut ſaltem ſpes mercedis, & pretium, quo emitur, ut habetur L. *Nec emptio*, ff. de contrahenda emptione; ad ſubſtantiam tamen contractus opus non eſt, merces, vel pretium actualiter tradi, ſed ex parte venditoris ſat erit obligatio dandi mercedem, & ex parte emptoris obligatio ſolvendi pretium, quæ mutua obligatio ſolo reciproco utriuſque contrahentis conſenſu contrahitur; & qua extante, & perſeverante neutri parti fas eſt abſque alterius conſenſu à contractu reſilire, ut habetur L.3. de reſcindenda venditione. Hoc tamen intelligendum eſt, modò conſenſus ſit abſolutus, & non conditionalis à futura conditione dependens, nam talis conditio ſuſpendit conſenſum, & contractum uſque ad conditionis eventum, & impletionem, ut accidit quando contrahens contrahere intendit dependenter à confectione Scripturæ; tunc enim contractus non eſt perfectus, & abſolutus antè Scripturæ confectionem, vel alterius conditionis eventum in contractu adjectæ, undè ipſimet contrahentes antè conditionem adimpletam ex conſenſu poſſunt ab illo reſilire, & contractum reddere nullum. Tandem per ſequentes particulas in definitione poſitas his contractus à reliquis diſcriminatur, qui etiam reciproco contrahentium conſenſu perficiuntur. Differt à donatione, vel promiſſione gratuita, quia hic eſt contractus oneroſus, & utrumque obligatorius. Differt à ſimplici permutatione, quia in ea non datur res pro pretio, ſed res pro alia re pretii enim appellatione ſola pecunia venit. Differt à cambio, in quo datur pecunia pro pecunia, non res pro pecunia. Differt à Commodato, in quo rei commodatæ dominium non transfertur, ſed uſus tantùm, ſicut etiam in locatione, venditio autem ordinatur ad transferendum dominium rei venditæ emptorem. Differt à mutuo, quia in mutuo requiritur traditio, ſine qua non perficitur; venditio autem ſolo conſenſu perficitur abſque traditione, & quia in mutuo non datur res pro pecunia, ſed pecunia pro pecunia. Differt tandem ab Emphyteuſi, quia per hanc non datur dominium directum, ſed utile pro annua penſione, & hæc eſt communis doctrina de hujus contractus natura apud Molinam, Cardinalem de Lugo, Bonacinam, Amicum, Stephanum à S. Gregorio, & alios paſſim.

16 Quarto ex tradita doctrina de natura emptionis, & venditionis, & conditionibus ad eas requiſitis varia dubia reſolvuntur, & plures conſcientiæ caſus, nam quod ſpectat ad emptorem, is poteſt vilius emere rem, quàm valeat, ſi ei non commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac ſimiles ſint circumſtantiæ, quæ rem faciant viliorem. Nec obſtet, quod venditor neceſſitate ductus vendat vilius, quia venditio manet voluntaria, in quo tamen cavendum eſt, ne à pauperibus aliiſque quos cogit egeſtas ad propriam, v. g. ſupellectilem diſtrahendam, aliquid vilius; quam par ſit emendo juſtitia, vel charitas violetur. Emptor etiam poteſt emere viliori pretio ex eo, quod multas merces ſimul à venditore emat, quia tunc illum à multis curis liberat, & expeditum facit ad alia comparanda, unde meritò pretium decreſcit. Quoad venditorem verò is tenetur emptorem præmonere de notabilio vitio rei, quod ei obeſſe poteſt v. g. ſi pannus ſit aduſtus, equus furioſus, oves morbidæ, &c. alioquin tenetur de fraude, & damno ſecuto, ſi defectus fuerit in ſubſtantia, vel quantitate, aut qualitate. Item communiter tenetur vendere juxtà pretium à lege taxatum, vel Magiſtratu, quod ſi taxatum non eſt, id cenſebitur juſtum, quòd morali hominum æſtimatione imponitur, quod in indiviſibili non conſiſtit, ſed in ſummum, medium, & infimum dividitur, ita ut intrà latitudinem hujus pretii emere, & vendere liceat; nunc ſummo, nunc infimo; licet tamen interdum vendere carius, quàm res valeat pretio currente, ſi adſint alii boni tituli, & ſimul de hoc emptorem moneas, quia tunc illi non ſit injuria, tales ſunt v.g. lucrum ceſſans, aut damnum emergens, aut incommodum, & moleſtia tibi ex rei venditione eventura, item ſi res ſint novæ, raræ, & ſingulares, v. g. peregrini flores, aves, feræ, monumenta antiqua picturæ, & ſimilia. Sic etiam qui res minutim, & in parva quantitate vendunt, poſſunt interdum carius vendere, quàm qui in magna quantitate, quia de benè majores, labores, diligentias, & expenſas ad ea conſervanda impendere, quæ omnia ſunt pretio æſtimabilia, & ſic quidam Caupones, & ſtabularios excuſant, qui avenam, fœnum, paleas, & ſimilia carius vendunt, quàm alii, dummodo pretium iis non ſit taxatum. Ità Layman, Leſſius, Regin. Bonac. Fill. Buſemb. & alii paſſim; de quibus dubiis fuſè per plures articulos agit Aretinus noſter tit. de emptione, & venditione in 4. diſt. 15. qu. 2. & Vulpes diſp. 107. Amicus, Caſpenſis, Card. de Lugo, & alii paſſim.

17 Quintò eſt difficultas, an tempore magnæ ſterilitatis, & inopiæ ſervanda ſit lex, ſeù pragmatica frumenti, vel licitum ſit illud vendere ſecundùm communem æſtimationem. Quidam abſolutè docent legem, & taxam frumenti omninò ſervandam eſſe ſub pœna peccati mortalis, quorum fundamentum eſt, quia bonum commune præferendum eſt bono particulari; ergò cùm bonum commune Reipublicæ id poſtulet, licitè talis lex conſtitui poteſt, non obſtante, quòd in aliquorum vergat detrimentum, lex enim peculiares caſus non reſpicit, ſed ea, quæ ut plurimum, & frequenter evenire ſolent, & juxta hæc lex conſtituitur, qui omnes parere tenentur, licèt aliquis annus ſterilitatis obvenerit. Ità Medina, Corduba, Azorius, Salonius, & Faber ex noſtris diſp.47.cit. cap.3. num. 85. Alii verò oppoſitum docent dicentes, quod ſi frumentum anteà lege erat taxatum pretio moderato, ſuperveniente poſteà ob pluviæ defectum, vel aliqua alia de cauſa magna ſterilitate, non eſſe obligationem vendendi triticum pretio tempore abundantiæ taxato. Fundamentum eſt, quia lex taxans eo modo pretia rebus tempore ſterilitatis injuſta eſſet, & irrationabilis, tunc enim pretium rerum à lege aſſignatum cenſetur juſtum, quando valor rei commenſuratur in latitudine pretii ſecundùm communem æſtimationem; aliàs poteſtas Principis non eſſet ad ædificandam, & ſervandam Rempublicam, ſed potiùs deſtruendam, ac

Digitized by Google

ac evertendum, ſi pro libito pretia rebus aſſignare poſſet; & ideò ut juſtè decernat, temporum, & rerum circumſtantias conſiderare debet, fructuum penuriam, vel abundantiam, emptorum multitudinem, & paucitatem, & alia ſimilia, quia ad irrationabilia, ac injuſta non ſe extendit Principis poteſtas. Confirmatur, quia commune eſt legibus humanis, ut in illis, aliquandò Epicheja locum habeat, ſpectatis rerum circumſtantiis, quæ nil aliud eſt quàm legis emendatio, & interpretatio: cum ergò lex hæc de taxa frumentis civilis ſit, & humana, ipſa quoque in aliquo peculiari caſu emendationem admittet, vel ullus alius ad id magis idoneus ſe offere poteſt, quàm is, in quo ſterilitas premit, & alimenta deſunt, quoniam in tali caſu præſumendum non eſt voluntatem Principis eſſe, ut tanta ſuperveniente ſterilitate, lex, quæ tempore abundantiæ lata erat, adhuc perſeveret, ac vim retineat. Tandem qui nulla æquitas pati videtur, ut reliquæ merces tempore raritatis earum, & juxtà emptorum multitudinem creſcant, juxtà penuriam illarum; & tamen agricolæ frumentum, quod tantæ utilitatis eſt in Republica, quodque tanto labore, & ſumptibus parant; eo pretio vèndere non ſinantur, quod ex ipſa rei natura penuria illius exigit, & abundantia emptorum; hoc enim eſſet in cauſa, ut agricoltura, quę Reipublicæ adeo neceſſaria eſt, magna ex parte minueretur. Ità Molina, Navarr. Rebellus, & plures alii, quam ſententiam probabiliorem arbitror, utpotè cui favet communis DD. regula, quòd leges mutari debent, cùm notabiliter rerum circumſtantiæ variantur, adeout ſi Princeps eſſet notabiliter negligens, jam inciperet lex eſſe injuſta, & in conſcientia non obligaret, cùm qua etiam limitatione nonnulli primam ſententiam amplectuntur, ut notat Caſpenſis diſp. 4. ſect. 3.

18 Sextò tandem eſt Difficultas, cui poſt celebratum contractum res vendita pereat, vel deterior, aut melior fiat. Conveniunt DD. ſi res vendita pereat, vel deterior fiat poſt ipſius traditionem, non perire venditori, ſed emptori, quamvis pretium non ſit ſolutum, quia per traditionem fuit tranſlatum dominium, res autem domino perit, ſicut Domino fructificat; quare difficultas ſolùm eſt, cui pereat antè traditionem, an emptori, num verò venditori; quamvis enim ſola contrahentium conventione hic contractus ſecundùm eſſentiam perficiatur, ut ſuprà dictum eſt, & ex ea oriatur obligatio tradendi rem, & ſolvendi pretium, emptor tamen non ſit dominus rei emptæ, antequam ipſa tradatur, & dominium rei venditæ non transfertur in emptorem, niſi per traditionem, ut expreſsè habetur L. *de Traditionibus*, C. de pactis, & §. *Cum autem*, Inſtit. de empt. & vendit. hæc enim eſt natura hujus contractus, per quem vendens non transfert dominium ſolo conſenſu etiam ſenſibiliter expreſſo, ſed tantùm obligatus manet ad illud transferendum per ipſam rei traditionem, undè emens ex conventione acquirit ſolùm jus ad rem, ideſt, ut ſibi tradatur res, non habet autem jus in re, niſi poſt traditionem. Undè §. cit. habetur, quod *qui rem nondum emptori tradidit, adhuc ipſe dominus eſt*, quare ex hac lege deduci videtur celebratio contractus, ſi res antè traditionem pereat, vel deterior fiat, aut melior, non perire, vel deteriorem fieri, aut meliorem emptori, ſed venditori, penes quem adhuc rei venditæ dominium manet, res enim perit, & deterior fit, vel melior domino ſuo. Ex alia vero parte quædam ſunt leges expreſsè decernentes, poſt celebratum contractum mutuo contrahentium conſenſu, omne periculum, & commodum rei venditæ eſſe penes emptorem, non venditorem, adhuc traditione non ſecuta. Ità habetur L. 1. C. de periculo, & commodo rei venditæ, & idem ſtatuitur in ſequentibus legibus.

19 Hæc difficultas per plures, & varias diſtinctiones, & limitationes à Doctoribus reſolvitur, ut videri poteſt apud Molinam, Leſſium, Sylvium, Amicum, Caſpenſem, & alios paſſim, qui tamen in hoc conveniunt, quod ſi res vendita ſit determinata in individuo, ut hæc domus, hic fundus, hic equus, ſtatim celebrato contractu, omnia commoda, & incommoda rei venditæ tranſeunt in emptorem. Quod non ſolùm conſtat ex legibus adductis, ſed etiam ratio ipſa ſuadet, quia contractus venditionis rei determinatæ abſolutè celebratus ſufficiens eſt jure gentium ad transferendum dominium, ut etiam prædicti DD. fatentur, quia mens ſic contrahentium eſt, ut ſtatim res cùm ſequentibus ejus eventis ad emptorem pertineat, niſi aliter expreſsè ſit conventum. Quod autem dominium non transferatur actu ante traditionem rei venditæ, id provenit ſolùm ex diſpoſitione juris civilis, & id fecit ad evitandas lites, & contentiones, quæ oriri poſſent, ſi res vendita uni tradatur poſteà alteri, ob id tamen noluit hoc jus impedire, quin antè traditionem omnia rei commoda, & incommoda ad emptorem pertinerent, proindè ac ſi dominium tranſlatum eſſet; unde quamvis impediat dominium, non tamen impedit effectum, qui ex dominio ſequi ſolet, quin potiùs expreſsè decrevit, ut omnia commoda, & incommoda in emptorem transferantur etiam ante traditionem, tùm ut emptor cautior fieret in re empta à venditore recuperanda, tùm quia contractu reciproco conſenſu contrahentium celebrato jure gentium res vendita ſtatim ſit emptoris, ut dictum eſt. Si verò res empta ſit indeterminata in individuo, ut ſi quis emat decem oves ex grege, vel decem modios tritici ex granario, vel ſi emat rem determinatam in corpore, ſed ad menſuram, v. gr. totum tritici acervum uno aureo in ſingulas menſuras, tunc antè rei traditionem, vel menſurationem periculum interitus ad venditorem ſpectat. Ità enim expreſsè ſtatutum eſt L. *Quod ſæpe* 35. §. *in his*, de contrahendu emptione. Et ratio eſt, quia tunc intelligitur tacita conditio, ſi res tradatur, ut in lege citata habetur, undè donec impleatur conditio, non cenſetur imperfecta venditio, quoniam dum venditorem rem venditam non determinat in individuo, nec in corpore, tacitè ſe obligat ad illam tradendam ex quocumque corpore, etiamſi totum, quod ipſe habet, conſumptum fuerit; ut ſi venderentur ovis, & bos, non aſſignato grege, vel armento, ex quo aſſignanda eſſet ovis, vel bos tunc etiamſi totus grex, vel armentum pereat, perit venditori, non emptori, cui ſemper venditor obligatus manet ad contractum ſervandum.

ARTICULUS TERTIUS.

Quædam aliæ Difficultates de Emptione, & Venditione reſolvuntur.

20 PRima Difficultas eſt. An licitum ſit res carius vendere credito, ſeù dilata ſolutione ad tempus, quam valent numerata pecunia. Movet hoc dubium Doctor d. 15. citat. q. 2. ar. 2. lit. P, ubi pro ejus ſolutione præter regulas prædictas pertinentes ad juſtum, vel injuſtum in ſingulis contractibus addit alias duas. Prima eſt, quod commutans non commutet, vel vendat tempus, quod non eſt ſuum. Secunda quòd non ponat ſe in tuto de lucrando, & illum, cum quo commutat, de damno, intelligendo de tuto ſemper, vel ut in pluribus. Et in primis concedunt omnes licitum eſſe res vendere ſummo, ac rigoroſo pretio ob dilatam ſolutionem, quæ non niſi medio, vel infimo numerata pecunia venderentur, & ratio eſt, quia tale pretium eſto rigoroſum limites juſti pretii non excedit; ergò ſivè eo pretio res vendantur expectata pecunia, ſivè numerata juſtè venduntur; quia detrahere de pretio rigoroſo, eſt gratia, qua mercator pro ſua voluntate uti poteſt quibuſcumque voluerit, & cùm aliis non, & illud non detrahendo nullam injuſtitiam committit, quia non ob id latitudinem juſti pretii excedit; ſola igitur quæſtio eſt, quando propter dilatam ſolutionem juſti pretii limites exceduntur. Et cùm Scoto, quem communiter Theologi omnes ſequuntur: juxtà regulas ab ipſo aſſignatas dicendum eſt, ob ſolam ſolutionis dilationem non licere res carius vendere, quàm tempore venditionis valeant, & ratio eſt quia talis contractus eſſet uſurarius nam venderetur tempus, quod non eſt ſuum, & eſſet uſura palliata ex mutuo virtuali, res enim carius vendere ob ſolam ſolutionis dilationem, quàm de præſenti valeant proindè eſt, ac ſi emptor pretium de præſenti ſolveret, illudque ſolutum eidem emptori à venditore daretur mutuò, ut ex eo aliquid ultrà ſortem acciperet pro ſola temporis dilatione, quod ſine formali uſura fieri nequit, ut ex diſp. ſeq. conſtabit, non enim licet citrà uſuram pro mutuo, neque pro uſu pecuniæ, aliquid accipere ultrà ſortem, ut ibi dicemus, & omnes communiter docent. Ità Navarrus, Molina, Bonacina, Salas, Amicus, Caſpenſis, & alii.

21 Difficultas tamen eſt, an ſaltem ratione periculi, cui venditor ſe exponere poteſt vendendo credita pecunia, vel amittendi illam, vel conſumendi pecunias in pretii recuperatione, poſſit rem carius vendere juſto pretio rigoroſo ob dilatam ſolutionem, quàm numerata pecunia. Aliqui apud Fabrum noſtrum diſp. 47. cit. cap. 4. num. 98. dixerunt ratione periculi non poſſe creſcere pretium, ultrà juſtum, ſed ſolùm ratione expenſarum, quamvis hoc etiam ſit periculoſum, & fieri debeat ea conditione, ut nullę deinde fiant expenſę, nil ultrà pretium juſtum accipiatur. Alii vero aſſerunt, neque ratione periculi, neque ratione expenſarum, laboris, ac moleſtiæ poſſe pretium augeri ultrà juſtum, & conſequenter hujuſmodi venditionem nullo modo licitam eſſe; quorum fundamentum eſt, quia oppoſita opinio uſuris per viam aperit, nam etiam mutuans alicui ſic ſe ſubiicit periculis, & laboribus, & tamen non conceditur, quod propter hæc aliquid ultrà ſortem principalem accipere poſſit. Ità Navar. Soto, Sylveſt. Azor. & quidam Alii tandem magis communiter aſſerunt in prædicto caſu licere aſcendere tantùm ſuprà pretium juſtum rigoroſum, quantum periculum illud judicio prudentis eſt æſtimandum. Ita Molina, Medina, Sylv. Amic. Caſpenſ. & plures alii, ac etiam Faber ipſe loc. cit. Quorum fundamentum eſt, quia periculum amittendi debitum,

Digitized by Google

tum, & faciendi expenſas in ejus recuperatione eſt pretio æſtimabile; ergò exiſtentibus prædictis conditionibus, & cauſis poteſt venditor aliquid recipere ultrà juſtum pretium ratione illius. Confirmatur quia creditum tali die ſolvendum cujus ſolutio, & exactio valde difficilis eſt, & periculoſa, licitè poteſt vendi, & emi multò minus ratione talis periculi; expenſarum, & laboris ad illud exigendum; ergò ſicut periculum in tali caſu facit pretium decreſcere; ità è contrà in caſu noſtro debet facere pretium augeri. Conſequentia patet, quia nulla poteſt aſſignari ratio, cur emere liceat minus juſto pretio creditum difficilis, & periculoſæ exactionis, & aliquam mercem vendere non liceat dilata ſolutione plus juſto pretio ob periculum, & difficilem exactionem, quia in utroque caſu eſt eadem ratio periculi, difficilis exactionis, & expenſarum.

22 Cæterum ut notat Amic. cum aliis Auctoribus iſtius opinionis diſp. 21. ſect. 8. ut hæc cauſa contractum ab injuſtitia excuſet, debet periculum non eſſe fictum, ſed verum, & ſolidum, & in probabili conjectura fundatum; quo fit, ut hæc cauſa univerſalis eſſe nequeat, & æqualis reſpectu omnium emptorum, cùm non de omnibus ut emptoribus poſſit timeri periculum, vel ſaltem æquale, ne ſuo tempore, ac termino aſſignato pretium ſolvat. Præterea requiritur emptores ſponte in hoc conſentiant, alioquin ſi alia via venditorem aſſecurare vellent de ſuo pretio ſolvendo; v. g. pignore, vel fidejuſſore, ad hunc modum per pretii augmentum cogi non poſſent. Denique periculum probabile, cui venditor ſuas merces exponit, poteſt hujuſmodi contractum ab injuſtitia excuſare, eumque licitum reddere, multò magis damnum emergens, vel lucrum ceſſans, quod venditor pateretur ob dilatam pretii ſolutionem, id facere poterit, ut omnes communiter concedunt, unde ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis poteſt a venditore pretium augeri uſque ad eam quantitatem, ad quam probabiliter æſtimatur perventurum, vel damnum, quod ex præſentis pecuniæ carentia ſibi timet, vel lucrum quod ſibi ex eadem pecuniæ carentia ceſſat; dummodò id emptori manifeſtet, & ille rem emere velit, & conſentiat cùm tali onere, & gravamine. Ità etiam diſcurrit Card. de Lugo diſp. 26. ſect. 7. §. 2.

23 Secunda difficultas eſt; An licitum ſit emere res anticipata ſolutione minori pretio, quàm ſint valituræ tempore traditionis. Communis ſententia aſſerit non licere minoris emere ob ſolam anticipatam ſolutionem, ſi nulla alia ſubſit cauſa. Ità Auctores omnes ſupra c. & ratio eſt eadem, quæ de venditione cariori pretio facta ob ſolam dilatam ſolutionem ſiquidem palliata uſura committitur in utroque contractu ex mutuo virtuali; quando enim merces emitur anticipata pecunia, juſtum ejus pretium non eſt illud, quo res valet tempore ſolutionis, ſed quo valitura eſt tempore traditionis, ac proindè anticipatâ ſolutione minori pretio res emi non poteſt citrà uſuram, quam tempore traditionis eſt valitura: hoc enim nihil aliud eſſet, quam virtualiter pecuniam mutare, & implicitè uſque ad tempus traditionis, ut ratione talis mutui mutuans pro lucro recipiat id, quod de juſto pretio detrahitur. Additur autem in concluſione limitatio illa, ſi nulla alia ſubſit cauſa; quia plures cauſæ eſſe poſſunt, ob quas interdum licitum eſt minoris emere anticipata ſolutione, ut Auctores cit. advertunt, ac etiam Faber ex noſtris diſp. 47. cap. 4. num. 101. & ſunt ferè eædem, ob quas dictum eſt difficult. præced. licitum eſt interdum carius vendere dilata ſolutione. Primo nimirum ob damnum emergens, vel lucrum ceſſans, quo emptor ſe privat anticipatè. Solvendo ſecundo ob periculum, vel dubium probabile, quod venditor non ſit traditurus mercem propter paupertatem, vel malignitatem, aut aliam ſimilem cauſam. Tertio ſi probabiliter timeat emptor abſque expenſis, labore, ac moleſtia merces præfixo tempore habere non poſſe. Quartò tandem, quia hic modus emendi merces anticipata ſolutione plerumque ob paucitatem emptorum pretium minuere ſolet, pauci enim ſunt ordinariè qui merces anticipata pecunia emere velint, ne ſe periculo exponant eam perdendi, & ſicut modus vendendi dilata ſolutione auget pretium rerum ob emptorum multitudinem, ità è contrà modus emendi anticipata pecunia pretium minuit ob paucitatem emptorum.

24 Itaque ſi nulla ſubſit ex cauſis adductis non licet minoris emere ſolo titulo anticipatæ ſolutionis, ſed debet emi juſto pretio, quod quidem non eſt illud, quod currit tempore ſolutionis, ſed quo res valitura eſt tempore traditionis, ut modò dictum eſt; duobus autem modis poteſt hoc pretium rebus ſtatui anticipata ſolutione. Primò certo quodam pretio, quo plus, vel minus creditur res valitura tempore traditionis. Secundo pretio ipſo determinato, quo merces valitura eſt tempore traditionis, & utroque modo contractus eſt juſtus, & juſta emptio anticipata ſolutione, etiamſi in priori contractu contingat, vel pretium augeri ultra dimidium ſummi, vel minui infra dimidium infimi, & ratio eſt, quia taxatum fuit judicio prudentum, & ſicut crevit; ità potuit decreſcere; atque ità periculum tùm ex parte ementis, quàm vendentis eſt æquale, quare quomodocumque, poſteà contingat, tali pretio ſtandum eſt, cum ex parte utriuſque contrahentis fuerit æqua ſors, uterque enim ſe expoſuit æquali dubio damni, vel lucri. Quod ſi aut emptor, aut venditor certo ſciat pretium, vel augendum, vel minuendum tempore traditionis, tunc contractus non eſſet juſtus, quia tunc non eſt æqua utriuſque ſors, nec periculum utrobique eſt æquale; cùm enim alter contrahens certus ſit de lucro, alter verò incertus, non erit juſtum pretium reſpectu illius, qui de lucro certus eſt, quia reſpectu illius non eſt lucrum in ſpe, ſed in re, cùm tamen reſpectu alterius ſit tantùm lucrum in ſpe, & ideo contractus in tali caſu eſſet injuſtus, quia juxtà ſecundam regulam ex Scoto relatam ab initio articuli nu. 20. ad juſtitiam contractus emptionis, & venditionis requiritur, quòd commutans non ſe ponat in tuto de lucrando, & illum cùm quo commutat de damno.

25 Tertia difficultas eſt; An qui ſcit rem brevi minus valituram, poſſit vendere licitè pretio currenti, & difficultas procedit, quando ſoli venditori nota eſt abundantia ſuperventura, nam ſi utrique eſſet nota, affirmativa ſententia omnino certa videtur; in caſu verò, de quo loquimur negant plures Juriſperiti apud Covar. 2. variar. c. 6. quorum fundamentum eſt, quia merces ob proximè futuram abundantiam decreſcunt in pretio, ſicut ob penuriam proximè futuram creſcunt; ergo qui eas tunc pretio currenti venderet, injuriam faceret emptori cùm onere reſtituendi. Confirmatur ex modo dictis in difficult. preced. quia ſi emptor, aut venditor certo ſciat pretium vel augendum, vel minuendum tempore traditionis, tunc contractus non eſſet juſtus, quia tunc non eſt æqua utriuſque ſos, nec periculum utrobique eſt æquale; ergo idem dicendum in caſu propoſito.

Communior tamen eſt, & probabilior videtur ſententia affirmans, quam tenet Leſſius, Valentia, Caſpenſis, Amicus, Molina, & alii Recentiores communiter, quam colligunt ex D. Th. qu. 77. ar. 3. ad 4. Ratio eſt, quia adhuc in hoc caſu pretium currens eſt juſtum, nam juſtum pretium cenſetur, quod Principis lege, vel communi æſtimatione conſtat; ergò agnoſcens abundantiam proximè futuram adhuc juſtè poteſt vendere frumentum v. g. communi pretio tunc currenti, hoc enim tunc cenſetur juſtum pretium a Republica taxatum, non verò pretium futurum ſuperveniente abundantia. Confirmatur, quia privata ſcientia venditoris communem æſtimationem non variat, ſicut nec privata ſcientia emptoris, alioquin emptor non poſſet frumentum emere currenti pretio, ſi ſciret pretium poſteà augendum, quod tamen falſum eſſe conſtat exemplo Joſeph Gen. 4.

26 Ex quo ſolvitur ratio oppoſitæ ſententiæ, nam abundantia proximè futura, communiter nota utrique minuit pretium, ſicut è contrà penuria, communiter nota illud auget, non verò ſoli venditori, vel paucis nota. Ad Confirmationem negatur paritas, non enim eſt eadem ratio de eo, qui ſuas merces currenti pretio vendit, etiamſi aliunde certo noverit mercium pretium brevi eſſe minuendum, quia hic non vendit pretio in ſpe, ſed in re, vendit enim pretio, quod de facto tempore venditionis æſtimatur juſtum in re, & ſic etiam emptor emit, undè æqua eſt utriuſque ſors in contractu, non ſic autem eſt de emptore, vel venditore ſciente pretium vel augendum, vel minuendum tempore traditionis, quia tunc non eſt æqua utriuſque ſors, ut explicatum eſt difficult. præced. num. 24. in fine. Dices, ſi ſcirent emptores brevi minuendum fore mercium pretium, non tanti tunc emerent merces; ergò ignorantes conſentiunt in quantitatem pretii aliàs non conſenſuri; ergò non liberè conſentiunt in tale pretium, ideoque venditor in conſcientia tenetur ad exceſſum pretii emptori reſtituendum.

Reſpondeo cum Amico diſp. 21. ſect. 7. emptores in tali caſu dare majus pretium, quàm darent, ſi ſcirent brevi futuram mercium copiam, ignorantia non lædente contractum, quia cum talis ignorantia ab ipſo venditore non cauſetur fraude, vel dolo, ſed ab ipſa temporis, & circumſtantiarum varietate, non tollit voluntarium ad contractus validitatem requiſitum, alioquin etiam illi mercatores, qui ignorantes brevi futuram mercium copiam ſuas currenti pretio vendiderunt, ad reſtitutionem tenerentur, nam etiam reſpectu horum venditorum emptores ignoranter in pretii quantitatem conſenſerunt, nam ſi ſcivitſent abundantiam brevi futuram earum mercium tantùm pretium non dediſſent. Quare negatur ultima conſequentia, nam hic, & nunc emptores liberè conſenſerunt libertate cauſata ex currenti earum mercium æſtimatione, quæ tantùm eſſe debuit practica talis contractus regula, & directio. Alia plura ad hanc difficultatem ſpectantia apud Amicum loc. cit. videri poſſunt.

27 Quarta difficultas eſt, An credita minoris emi poſſunt

anti-

Digitized by Google

anticipata pecunia, quam reipſa contineant? Conveniunt DD. poſſe credita futura minoris emi pecunia præſenti, ut qui emit jus alterius ad centum aureos ipſi debitos; poteſt minus dare quàm centum v. g. nonaginta, vel ratione damni emergentis quód ſ. ex carentia præſentis pecuniæ ementi emergit, vel ratione lucri ceſſantis, quod ſ. eidem ceſſat ex privatione ejuſdem pecuniæ, & hoc modo dicunt non ſolùm quemlibet alium à debitore, ſed etiam debitorem ipſum poſſe parata pecunia futurum ſuum debitum minoris redimere, ut ſi debitor vi contractus non niſi poſt annum elapſum teneatur debitum perſolvere & ex anticipata ſolutione damnum incurreret, in quod aliàs non incurriſſet, vel lucro privaretur, quod tali pecunia ſibi compararet, poſſe anticipata ſolutione futurum ſuum debitum minoris redimere ratione talis lucri ceſſantis, vel damni emergentis. Conveniunt etiam id fieri poſſe, quando credita aut ſunt dubia, aut litigioſa; & recuperatu difficilia, aut periculo expoſita, poſſe nimirum licitè tanto minoris emi, quanto probabiliter ratione dubii, legitimi, periculi, & difficilis recuperationis minoris æſtimantur. Neque ut hæc licitè minoris emi poſſint, requiritur, ut ea ſint dubia, litigioſa, periculoſa, aut recuperatu difficilia ipſi emptori, ſed ſufficit, ut talia ſint ex natura rei, aut etiam ſoli creditori; fieri enim poteſt, ut emptor ex quibuſdam circumſtätiis facilem viam habeat talia debita recuperandi, quam non habet creditor, hoc enim juſtitiam contractus non tollit, ſed potiùs gratiæ, & induſtriæ emptoris tribui debet; quare ſola ſupereſt difficultas, an citrà tales circumſtantias hujuſmodi futura credita minoris emi poſſint anticipata pecunia eò ſolo titulo, quod minus valeat jus ad ea exigenda, quam valeat pecunia ipſa præſens, & exhibita. Affirmat Cajet. Navar. & alii apud Molina diſp.361. & Leſſ. diſp. 8. quorum præcipuum fundamentum eſt, quod jus ad actionem minoris valet, quàm res ipſa, ergò plures valet præſens pecunia, quàm jus ad eam poſt unum, vel duos annos exigendam, antecedens habetur expreſsè in L. minus ff. de regulis juris, & ratio ipſa ſuadet, quia actio natura ſua videtur ſemper periculis expoſita ob caſus fortuitos, qui in rebus humanis contingit, & hanc opinionem tenet etiam ex noſtris Faber diſp.47. cit. c.4. nu.113.

28 Communior tamen, & probabilior opinio apud Molina, Leſſium, & Amicum l. c. quam etiam ſequitur ex noſtris Aſteſanus l.3. tit.8. art.11. Pontius diſp. 56. qu.3. aſſerit, quod quando debita ſunt liquida, ut vocant, hoc eſt, talia ut communiter non exiſtimetur eſſe aliquod emergens, aut lucrum ceſſans ex emptione, non debet minus ſolvi, quàm debita valent; & ratio eſt, quia re vera nullus apparet titulus, ob quem licitè poſſit minus dari, & omnino videtur accipi, quod minus daretur, propter mutuum rei ſolutæ tanto tempore, aut ad minus eſt eadem ratio de ipſo, ac de mutuo, quoad hoc, & in tali contractu interveniret ſaltem mutuum virtuale, quatenus pro minori pecunia præſenti accipitur major futura pro ſola temporis dilatione, atque ità venderetur tempus, quod eſt contrà primam Scoti Regulam ad juſtitiam contractus requiſitam, quod ſcilicet, commutans non commutet, vel vendat tempus, quod non eſt ſuum; lucrum enim, quod provenit ratione temporis non eſt licitum, ut habetur ex c. de Uſu in Civitate, & c. *Naviganti*. Neque ad juſtitiam contractus ſufficit titulus ille, quod minus valeat jus ad debitum exigendum, quam valeat pecunia ipſa præſens, & exhibita, ut Auctores oppoſitæ ſententiæ deducunt ex lege citata; quoniam lex illa loquitur de actione in rem, quæ non eſt certa, vel recuperatu difficilis, ut Gloſa ibi explicat, quæ cauſæ hic non militant, quoniam debitum ſupponitur certum, & abſque periculo, in quo caſu actio tanti valet, quanti res ipſa, ad quam eſt actio, ut docent Bartolus in L. *pro diverſis* C. mandati, & Baldus in L.2. C. ne lite pendente, quando nimirum nullum timetur periculum, aut difficultas, vel expenſę in debito exigendo. Ita etiam de hac difficultate ſentit Card. de Lugo diſp.28. cit. ſec.7. §.1. ubi alia plura ad hunc caſum ſpectantia videri poſſunt, & concludit pro hac opinione adduci poſſe omnes rationes, quibus uſuræ malitia probatur, quæ omnes fundantur in hoc, quòd propter ſolam temporis dilationem valor pecuniæ debitæ non minuatur.

29 Quinta difficultas eſt, An licita ſit emptio, vel venditio rei cum pacto de retrovendendo, qui contractus fieri ſolet cùm res ea lege venditur, & conditione, ut quandocumque venditor pretium; quod accepit, emptori reddiderit; hic teneatur illud recipere, & rem venditam reſtituere venditori. Ratio dubitandi pro parte negativa eſt, quoniam hujuſmodi contractus videntur uſurarii ex c. *Ad noſtram* de empt. ubi Innoc.III. uſurarium contractum declarat, quo quis emerat domum cum pacto de ea retrovendenda, quandocumque venditor pretium reſtituerit, & de c. *Illos vos* de pignor. ubi præſumitur contractus uſurarius, quo res venditur cum pacto de retrovendendo. Accedit, quod Deus Levit.25. legem ſanxit, ut ſi quis poſſeſſionem ſuam vendidiſſet, eamque poſteà redimere voluiſſet, fructus emptore percepti computarentur in ſortem principalem, cùm igitur in propoſito res retrovenditur, non computentur fructus percepti in ſortem, talis contractus erit injuſtus. Denique ratio etiam id ſuadere videtur, quia contractus ille cenſetur injuſtus In quo non ſervatur æqua utriuſque contrahentis conditio; ſi autem eſt in propoſito, nam vel obligatur emptor ad rem, quam emit retrovendendam, & ſic gravatur emptor, vel obligatur venditor ad rem, quam vendit, redimendam, & ſic gravatur venditor; ergo contractus eſt injuſtus. Tum quia hic modus vendendi videtur dare occaſionem palliandi uſuras, cùm emptor interim accipiat fructus rei emptæ, & poſteà recuperet totam ſortem, ſeu pretium, quod dedit.

30 Communis tamen Doctorum omnium ſententia, & vera eſt poſt hunc contractum abſque ullo peccato fieri. Ità Molina, Leſſius, Card. de Lugo, Amicus, Bonac. Steph. à S. Greg. Caſpenſ. Faber ex noſtris l.c. & alii paſſim; pro cujus intelligentia advertunt pactum de retrovendendo aliquando poni poſſe in favorem venditoris, & gravamen emptoris, quando nimirum venditor obligat emptorem; ut rem venditam ſibi revendat, quotieſcumque pretium reſtituerit. Aliquando poni poſſe in favorem emptoris, & gravamen venditoris, quando ſcilicet, emptor obligat venditorem, ut rem à ſe emptam poſt aliquod tempus redimat. Et aliquando in favorem utriuſque emptoris nimirum, & venditoris, itaut liberum ſit utrique contractum reſcindere; & diſſolvere, ſi voluerit. Deindè advertunt diſcrimen eſſe inter pactum hoc; vel illo modo appoſitum, nam appoſitum primo modo, ſcilicet, in favorem venditoris reddit rem minoris valoris, cùm ad emptorem non tranſeat pleno jure, res enim libera magis valet, quam valeat oneri ſubjecta, tùm quia imponitur tali pacto gravamen emptori, & onus pretio æſtimabile, quod proinde diminutione pretii compenſari debet; quare dicunt aliqui rem, quæ venditur cum pacto retrovendendi in favorem ſolius venditoris, minus valere tertia parte, itaut ſi abſque tali pacto valebat triginta, cum tali pacto valeat viginti tantum. Alii dicunt valere minus quarta tantùm parte, itaut ſi res valeat duodecim, cum tali pacto valeat novem, ac propterea ſi minoris vendantur, pretium erit minus juſto, & æquo. Alii tandem hoc remittunt arbitrio prudentum, & ſtatutis locorum, in quibus contractus celebratur. Quando autem pactum apponitur in favorem ſolius ementis, res plus valet, quam alioquin valeret, & ratio eſt, quoniam venditor ſubit gravamen, quod eſt pretio æſtimabile. Quando denique pactum apponitur in favorem utriuſque contrahentis, tunc pretium variari non debet, cùm tunc ſervetur æqua utriuſque contrahentis conditio. Ità diſcurrunt præcitati Auctores, & præſertim Bonac. diſp.3. q.2. punct.3. ubi plures alios adducit ad aſſignandum pretium juſtum, quod in tali contractu ſervari debet.

31 Itaque hoc prænotato dicendum eſt licitum eſſe contractum cum pacto de retrovendendo in favorem venditoris, & gravamen emptoris, aut è contrà in favorem emptoris, & gravamen venditoris, fructibus ab emptore perceptis in ſortem non computatis, modo tale gravamen emptori, vel venditori impoſitum juſte compenſetur. Ità habetur ex L. *Quòd ſi nolit*, ff. de ædilicio edicto, & L.2. Cod. de pactis inter emptorem, & venditorem, & ratio veluti à priori adducitur à Card. de Lugo diſput.26. ſect.13. §.1. quia dominus ſicut rem ſuam poteſt non vendere, ita poteſt venditionem limitare, & emptori onera, quæ voluerit, imponere, dummodò pretium minuat juxtà oneris appoſiti æſtimationem, quare ſicut eo pacto domum vendere poſſet; ut emptor numquam eam alienare poſſet, ita etiam ea lege vendere poteſt, ut teneatur eam ſpatio tanti temporis alienare, nec ſibi in perpetuum retinere; ſimiliter ergò poterit ea lege vendere, ut emptor teneatur iterum venditori eam vendere, ſi venditor voluerit unuſquiſque enim rei ſuæ, quam tradit, & commutat, leges, & conditiones, quas voluerit, apponere poteſt, dum tamen iis oneribus inſpectis pretium pro eorum æſtimatione decreſcat. Quarè venditio cum pacto retrovendendi in favorem ſolius venditoris licita eſt, juſto pretio interveniente, cùm nulli ſit injurioſum hujuſmodi pactum, modo venditor tantùm minuat de pretio, quantùm gravamen ęſtimatur ex parte emptoris. Similiter venditio cum pacto redimendi in favorem ſolius emptoris licita eſt, interveniente juſto pretio, hoc eſt, modo pretio tantùm augeatur, quantum res magis valet cum hujuſmodi gravamine rejecto in venditorem, ſicut enim licita eſt venditio in favorem venditoris diminuto pretio, ità etiam licita erit in favorem ſolius emptoris aucto pretio, ſic enim talis contractus nulli eſt injurioſus quia gravamen, quod venditori imponitur, compenſatur augmento pretii juxtà gravaminis æſtimationem. Et tandem iiſdem rationibus, & ſervata juſti pretii proportione jam declarata, licita erit venditio cum pacto retroven-

Digitized by Google

dendi in favorem utriuſque contrahentis, ut benè Bonacin. loc. cit. diſcurrit.

32 Ad fundamentum in oppoſitum ex cit. c. deſumptum dicendum eſt, in eo c. *ad noſtram* ſolùm declarari contractum de retrovendendo eſſe uſurarium, non ex natura ſua, ſed ex præſumptione fraudis, & doli, idque ex eo colligi Pontif. quia vix erat dimidia pars pretii, quæ pro re vendita offerebatur, ut ibidem dicitur;& pari ratione in c. *illo vos* ſimilis contractus damnatur ex præſumptione uſuræ; ut ex verbis textus colligitur, unde caſus, qui citatis capitibus damnantur, habent alias circumſtantias, propter quas de jure damnantur, quare cùm ibi damnetur, ut illita, emptio cum pacto de retrovendendo, quando pretium fuerit notabiliter modicum, quia tunc præſumitur uſuræ palliatio, ſic è contrario, ſi pretium fuit juſtum, non videtur reprobari, ſed approbari. Ad auctoritatem ex 25. Levit. dicendum eſt cum Stephano à S. Greg. l. 2.c.39. illam venditionem non fuiſſe veram fundi venditionem, ſed erat tantùm venditio quædam fructuum fundi uſque ad annum quinquageſimum, ſcilicet, Jubilæi, in quo omnia primis dominis reddebantur, undè juxtà quantitatem annorum, in quibus fundus manebat apud emptorem, fundus minus, vel plus æſtimabatur juxtà quantitatem fructuum uſque ad annum Jubilæi percipiendorum; ideòque vera venditio vocari non poterat, quia in ea non transferebatur dominium, niſi ad fructus percipiendos uſque ad dictum tempus, in quo tempore, ſi aliquid ſupererat ex computato fructuum pretio, venditor reſtituebat, & ſuum fundum recipiebat; at in venditione de qua hic agimus, datur translatio dominii, quamvis manent obligatio iterum revendendi. Ad rationem negatur tales contractus eſſe injuſtos, vel uſurarios, ſi vera emptio, & venditio intercedat, & gravamina utriuſque contrahentis hinc inde compenſentur; cum ea ſint pretio æſtimabilia; ac proindè pretio compenſabilia; & uſura abſque mutuo formali, vel virtuali eſſe non poteſt in hoc autem caſu nullum tale mutuum intervenit quia ut benè diſcurrit Card. de Lugo loco cit. in mutuo poteſt mutuans ſortem ſuam repetere mutuatario invito, ſed in hoc caſu emptor non poteſt pretium recuperare, ſi venditor nolit; tùm etiam quia in mutuo mutuatarius tenetur ſortem reddere, etiamſi pignus abſque mutuantis culpa perierit, & in hoc caſu res empta periculo emptoris perit, nec tenetur venditor pretium reddere, niſi res vendita ei reddatur, & ideò hic contractus eſt omninò à mutuo diverſus, quare concluditur uſuram eſſe non poſſe, niſi animo palliandi uſuram fiat.

Dices talis emptor videtur mutuare rem illam virtualiter uſque ad tempus receptionis pretii, & poſteà remanere cum ſorte principali, & cum fructibus rei, quos percepit in tempore, quo illam poſſedit, uſque ad tempus in quo iterum illam emit venditor. Reſp. cum Caſp.d.4. ſec.8. negando hic intervenire rationem mutui etiam virtualis, quia venditor non tenetur ad reſtitùendum pretium in aliquo tempore, quòd ſi reſtituit, eſt quia vult. Neque obſtat, quòd res hoc modo vendita ſit fructifera, ut teneatur emptor in partem ſortis fructus computare quos percepit; cùm enim illa ſit vera emptio, licèt fiat cum pacto de retrovendendo, ex vi ipſius dominium rei venditæ in emptorem transfertur, atque ideò cùm poſteà diſſolvitur, fructus perceptos in partem ſortis computare non tenetur, cùm ex re propria, & non aliena percepti fuerint.

ARTICULUS QUARTUS.

De Monopoliis, & aliis negotiationibus illicitis.

33 CUm unus, vel plures conveniunt, ut certas merces ipſi tantùm in Republica vendere poſſint, monopolium exercere dicuntur, ex quo oritur ut aliis impeditis à talibus mercibus dividendis, ob paucitatem venditorum rerum pretia augeantur, ſicut ob eorumdem multitudinem decreſcere ſolent, undè non leve damnum Reſp. patitur, ut Scotus advertit 4.d.15.qu.2.ar.2.§. *Sequitur* ſub litt.V. quia ſic negotiantes, inquit Doctor, faciũt hujuſmodi venalia, vel uſualia carius ementi quàm deberent eſſe, & vilius vendenti, ſic utramque partem damnificant, quare concludit hujuſmodi negotiatores eſſe vituperabiles, & à Republ. exterminandos, & exulandos. Quæritur ergo an hujuſmodi monopolia ſint illicita ſemper, & prohibita & quidem conveniunt DD. monopolia, quæ fiunt in damnum aliorum ne alii poſſint eaſdem merces vendere, vel quæ cauſa ſunt, ut res ultrà juſtum pretium emantur illicita eſſe, ac prohibita, tenerique eorum auctores ad reſarcienda damna, quæ vel alii mercatores ex hujuſmodi monopoliis patiuntur, vel cives ſuprà legitimum pretium res emendo, & de his monopoliis præſertim loquitur Doct. loc.c. & expreſsè habetur l.un. C. *De Monopoliis*, ubi etiam pœna ſtatuitur monopolium exercenti à Scoto inſinuata his verbis *Si quis Monopolium auſus fuerit exercere, bonis propriis expoliatus perpetuitate damnetur exilii.* Et ratio eſt, quam etiam Doctor inſinuat l. c. quoniam monopolæ, quando ſimul conſpirant, ut alios impediant à mercium venditione, ſunt injuſta cauſa damni, quod tàm alii mercatores patiuntur, quàm cives carius emendo ultrà juſtum pretium, atque ideò ad hujuſmodi damna reſarcienda tenetur. Idem proportionaliter dicunt de emptoribus invicem conſpirantibus de non emendo merces, niſi pretio inferiore infimo; hi enim cauſa ſunt, ut venditores injuſtum damnum patiantur in ſuis mercibus vendendis.

34 Tota ergo difficultas eſt, an ſit licita conventio mercatorum de non vendendo, niſi pretio ſupremo in latitudine juſti: Prima ſententia tenet ſecluſa vi, aut fraude, conventionem hanc non eſſe contrà juſtitiam ſpectato ſolo jure naturali. Ità Leſſius, Molina, Regin. Salonius, Arragon. Bonacin. Card. de Lugo, Amicus, Pontius ex noſtris, & plures alii, quorum fundamentum eſt; quia mercatores jus habent vendendi pretio illo ſupremo, & juſtè poſſunt nolle vendere medio, aut infimo; cùm ergo contrà nullius jus faciant, neque ſine cauſa, ut res injuſto pretio vendatur, non videntur mortaliter peccare contrà juſtitiam. Conf. quia damum quod Reip. vel privatis perſonis ſequitur ex tali negotiatione, non ſequitur ex aliqua actione injuſta à qua hujuſmodi negotiantes ex juſtitiâ ceſſare teneantur, ſi enim ad id tenerentur, hoc præſertim eſſet; quia ex tali negotiatione ſequitur caritas rerum, quę in emptorum damnum pretia auget; at hæc non ſequitur ex aliqua injuſta mercatorum actione, cùm in ea nulli injuriam faciant, alioqui etiam ad reſtitutionem teneretur, qui emens multas merces in uno loco, ut eas alibi venderet, eſſet cauſa, ut ibi mercium pretia augerentur. Addunt tamen, mercatores in tali negotiatione peccare contrà charitatem proximi, cùm emptores ipſorum culpa emant merces pretio rigoroſo, alias empturi medio, vel infimo, & ob id ſentiant incommodum.

35 Oppoſita ſententia tenet talem conventionem, ſeù conſpirationem eſſe peccatum, non tantùm contrà charitatem, ſed etiam contrà juſtitiam, & cum onere reſtituendi, quæ mihi probabilior videtur, & apertè ex Scoto deducitur loc. c. & ſequuntur Scotus, Medina, Rebellus, Turrianus, Caſpenſis Faber ex noſtris diſp.47. cit.cap.3. n.66. & pluers alii, quorum fundamentum eſt, & à Scoto inſinuatum loc. c. & à Caſpenſi magis expreſſum diſp.4.ſect.15. quia per talem conventionem fit contrà jus, quod homines habent liberè agendi cum venditoribus de aſſignando pretio in latitudine juſti, atque ideò per eam damnum Reipublicæ infertur & emptoribus, quia tali conſpiratione ſecluſa plures emerent pretio infimo, aut ſaltem medio, ex illa vero coguntur emere pretio ſupremo, & conſequenter fit contrà jus ementium, quia licet fiat de pretio ſupremo in latitudine juſti, aliud tamen pretium excluditur, ſub quo frequenter venditio fieret, per quod læditur jus aliorum. Confirmatur, quia per talem conventionem, & conſpirationem mercatorum mutatur pretium, nam ubi erat diviſibile, per eam in indiviſibili conſtituitur, cùm jam non maneat, niſi pretium rigoroſum; ergò injuriam quoque faciunt Reip. ad quam pretia rerum conſtituere ſpectat. Tandem probatur, quia ut Faber noſter advertit l.c. limitatio illa, quod ſecluſa vi, aut fraude talis conventio & conſpiratio non eſt contrà juſtitiam, eſt omninò vana, & inutilis, quia ſatis de ſe conſtat monopolia exercentes inducere fraudibus privatos adſic carius emendum, & monopolium facere eſt uti fraude, ut rerum pretia augeantur, & hac de cauſa monopolia ſunt lege prohibita, quia cum privatorum deceptione fiunt, & Reipubl. damno. Ex quibus facile ſolvitur oppoſitæ ſententiæ fundamentum, ſatis enim declaratum eſt, ex quo capite injuſta ſit talis conventio quamvis ſit de pretio rigoroſo in latitudine juſti, & quomodo damnum, quod ex tali negotiatione in Reipublicæ damnum redundat, & privatorum ex aliqua actione injuſta ſequatur, quapropter lucra ex tali negotiatione tamquam turpia, & injuſta damnantur. Can. *Quicumque* 14. q. 4. illud tamen obſervandum eſt in utraque ſententia communiter conceſſum, ſi venditores monopolium faciant, poſſe quoque emptores licite monopolium facere ad vexationem redimẽdam ne emant niſi medio pretio, vel infimo quod intelligendum eſt, quamdiù monopolium durat venditorum, & non amplius.

36 Deindè eſt difficultas, an licitum ſit monopolium, quando aliquis tempore meſſis, vel vindemiæ, v.g. emit omne triticum, vel maximam ejus partem pretio vili tunc currente, ut poſteà cogantur omnes ab ipſo emere pretio ſummo; & idem caſus eſt, quando unus, vel pauci conveniunt emere omnes merces alicujus generis, ut eas ipſi aſſervent in tempus caritatis, & inopiæ, ut eas carius vendant. Et in hoc conveniunt etiam Doctores eſſe contrà juſtitiam, & cum obligatione reſtituendi, ſi poſteà ſuprà ſummum pretium juſtum vendant. Debet

autem

Digitized by Google

autem ſummum pretium juſtum intelligi, ut notat Card. de Lugo diſp. 26. ſect. 12. n. 176. non quod ex conventione ipſorum reſultat nolentium vendere, niſi tali pretio, ſed quod ea conventione ſecluſa eſſet pretium juſtum attenta quantitate, & qualitate tritici, vel vini venalis, & multitudine, vel raritate emptorum, ſi enim juſtitia pretii ex arbitrio venditoris, vel emptoris penderet nolentis vendere, vel emere, niſi tali, vel tali pretio, nullum eſſet pretium injuſtum, attendi ergo debet pretii juſtitia, ut ſuprà dictum eſt ex aliis circumſtantiis antecedentibus, nimirum ex multitudine, vel raritate emptorum, & ex neceſſitate etiam, quam habent, emendi, & vendendi. Quare ſola difficultas eſt, an vendendo pretio juſto ſummo peccent contrà juſtitiam in Monopolio.

37 Affirmant quamplures apud Card. de Lugo l. c. & Faber ex noſtris illos adhuc peccare contrà juſtitiam, & teneri reſtituere, & quorum fundamentum eſt, quia dum iſti tantam copiam emunt mercium ad ſuprimendum, & recludendum, cogunt cives ad pretium augendum, quia raritate mercium, vel venditorum pretium creſcit, & faciunt contrà jus, quod habet Reipublica, ut quando tanta copia eſt in civitate, pretium non augeatur. Negant Molina, Leſſius, Turrianus, & alii, quos ipſe Lugo ſequitur, Caſpenſis l. c. quorum fundamentum eſt; illi jure ſuo utuntur emendo pretio juſto, & poſteà nolentes vendere, niſi pretio juſto ſummo, quilibet enim dominus rem ſuam retinere poteſt, donec pretium ſummum inveniat. Poſſunt tamen hæc omnia juſtè lege prohiberi, & poſſunt cogi, ut poſteà veneant pretio moderato propter bonum commune. Scotus loc. c. primam opinionem expreſsè tenet de iis, qui vulgò Regatones vocantur, qui privatos impediunt; ne merces emant ab iis, qui eas aſportant, ſed ipſis eas anticipatè emunt, itaut alii poſteà compellantur carius emere de manibus ipſorum; inquit enim hos teneri ad reſtitutionem, quia damnum inferunt Reipublicæ; & merces, quæ ab externis convehuntur in copia, & tolerabili pretio diſtribuerentur, faciunt cariores, nulla in ipſis melioratione facta, emunt enim, ut immediatè revendant, ac in eodem loco, undè nec reſervant, neque meliorant, ideòque tales monopolas ait non eſſe excuſabiles. De aliis verò mercatoribus, qui merces emunt vili pretio tunc currente, non ut immediate revendant, & in eodem loco, ſed ut reſervent, & meliorent, aut de loco ad locum transferant, ſecundam opinionem ſequi videtur, quòd ſummo pretio poſteà vendere poſſint, manendo intrà latitudinem juſti pretii, & ratione meliorationis, & ratione periculi, cui ſe exponunt in mercium reſervatione ad longum tempus. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadere videtur, nulla enim eſt injuſtitia ſecundùm jus naturæ, ſi quis proprias merces retineat, ut vinum, & triticum, & eas in tempus futurum ſervet, in quo ſperat pretium augendum, etiamſi ex eo, quod ipſe vendere nolit pretium augeatur præſenti tempore, quia eſt dominus illarum, & conſequenter jus habet utendi illis, prout voluerit, tùm quia merces reſervando exponit ſe periculo futuri lucri. Undè experimus ejuſmodi negotiationem in Republica publicè fieri, nec prohiberi legibus niſi in frumento, quod in aliquibus regnis prohibetur emi ad vendendum.

Immo, ut advertit Caſpenſis l.c. aliquando poterit eſſe utile bono publico, ut quis emat merces omnes alicujus, ſi ille v.g. vendere non velit, niſi omnes ſimul, vel nolit diu in aliquo loco detineri; in hoc enim caſu utile erit bono etiam publico omnes illas merces emi ab aliquo, ut poſteà juſto pretio vendat illa civibus illius populi, etiamſi carius vendat, quam emerit. Si autem ex tali modo congerendi merces aliquod damnum communitati ſequeretur, poſſet Princeps, & teneretur cogere, ut vendat, & pretium taxare. Denique ad evitandum in tali negotiatione omne peccatum, tàm contrà juſtitiam, quàm contrà charitatem duæ illæ regulæ obſervare debent à Scoto aſſignatæ l.c. litt. S, Prima eſt, quòd talis negotiatio congerendi merces ſit utilis Reipublicæ; itaut nullum damnum communitati afferat. Altera eſt, quòd talis mercator juxtà diligentiam ſuam, & prudentiam, & ſollicitudinem, & pericula accipiat in venditione pretium correſpondens, ità enim fiet, ut ſic procedendo, nedum contrà juſtitiam non peccet, ſed neque etiam contrà charitatem.

38 Denique eſt difficultas, an licitum ſit Principi privilegium concedere, ut non niſi certi mercatores in ſuo regno certas merces vendant, aut negotiationem exerceant. Negant Cajet. Medina, Sotus, Sylveſter, & alii, quorum fundamentum eſt, quia hujuſmodi prohibitio aliis nocet, qui vendere poſſent, nocet etiam emptoribus, qui leviori, pretio multiplicatis venditoribus eaſdem emerent merces. Communis tamen, & certa ſententia eſt, ex juſta cauſa, & propter bonum commune tale privilegium concedi poſſe, ut ſæpè conceditur Auctoribus & impreſſoribus librorum, & obligatis ad providendam de carne, piſcibus, vino, oleo, & aliis ſimilibus civitatem, ubi tamen DD. communiter advertunt, quòd quando Princeps, vel Magiſtratus talia concedit privilegia in mercibus Reipublicæ neceſſariis, tenetur ſimul pretium taxare & ſic providere ne ſubditi nimis graventur in mercibus emendis, juſta verò cauſa cenſetur talia privilegia concedendi, ſi v.g. abſque tali prohibitione non inveniretur, qui aliquod mercium genus in ea copia providere vellet, quæ Reipublicæ neceſſaria eſt, ne ſe periculo exponat magnos amittendi ſumptus ſine lucro, & ideò aliquando in populo, & civitate neceſſaria deeſſent ad uſus humanos; propter has enim, & ſimiles circumſtantias poſſunt juſtè à Principe hujuſmodi privilegia concedi, nam mercatores his ſuffulti privilegiis obligante ad providendum omni tempore populum & Rempublicam. Si vero privilegium ſine juſta cauſa concedatur, iniquum erit, & vendere volentibus injuria fiet, qui injuſtè impediuntur, & emptoribus, qui merces illas leviori emerent pretio, quare utrique in tali caſu reſtituere tenentur, & quidem primo loco ad reſtitutionem tenentur illi, qui privilegium impetrant, quia ſunt principales cauſæ damni; ſecundo vero loco, & in ſubſidium; qui illud concedunt. Neque ratio in oppoſitum adducta urget, ut enim hæc privilegia licita, ac juſta cenſeantur, non debet privatorum damnum, in quorum præjudicium ſunt, prævalere Principis, ac Reipublicæ bono, ad quod conſervandum, & augendum illa privilegia ordinantur.

39 Quoad alteram verò quæſtionis partem de aliis negotiationibus illicitis, certum eſt, & apud omnes indubitatum, negotiationem lucrativam, de qua in præſenti eſt ſermo, & quæ verè, & proprie dicitur negotiatio, non eſſe intrinſecè malam, ſed indifferentem, ut benè, vel malè exerceatur. Pluribus autem modis vitari poteſt, ut DD. communiter obſervant. Primo ratione modi quo exercetur à multis interpoſitis fraudibus, dolis, mendaciis, juramentis, & aliis ſimilibus, quæ poſſunt dici facere negotiationem illicitam per accidens, quia hæc vitia non inſunt emptioni, & venditioni ex natura ipſarum, ſed ex nequitia vendentium, & quia frequenter negotiationem comitantur, ideo graviter reprehendi ſolet à Patribus tamquam illicita, non ratione talis contractus in ſe, ſed ratione concomitantis, ut plurimum. Secundo ratione finis, ut quando emptio, & venditio fiunt propter ſolum lucrum præciſe; & ex inordinato affectu ad illud. Tertiò ratione materiæ, ut ſi res non vendibilis vendatur, ut ſunt res ſacræ, quarum venditio eſt ſimonia, vel quæ pertinent ad actum infidelitatis ipſis infidelibus, ut vendere Idola, vel ſi res ex ſe ſit vendibilis aliqua tamen juſta lege prohibetur, ut extrà regnum frumentum vendatur. Quarto ratione temporis, ut ſi negotiatio fiat in die feſto juxtà cap. 1. De feriis, quod præſertim intelligendum eſt quando eſt cauſa tranſgrediendi præceptum de feſto ſervando, ut multum tempus in ea conſummitur, ubi tamen viget conſuetudo negotiandi in feſtis, ut in nundinis fieri ſolet, nullum eſt peccatum, quia tunc non tranſgreditur præceptum de obſervatione feſtorum, cùm lege ſit permiſſum in nundinis diebus feſtis negotiari, ut omnes communiter docent. Quintò ratione loci, ut ſi fiat in loco ſacro, id enim prohibetur C. *Decet* de Immunitate Eccleſiaſticorum in 6. quia domum Dei decet ſanctitudo, ideoque Chriſtus Dominus ementes, & vendentes ejecit de templo Matth. 21. Hoc tamen intelligendum eſt, ſi res vendendæ in templum adducantur, nam negotiari in Eccleſia ſolo verbo, vel ſcripto, dummodo ſine ſcandalo, & tumultu id fiat, non eſt peccatum ſaltem mortale; ſimiliter ſi aliquid parvi valoris ibi venderetur, ut ſi ibi candelæ venderentur in honorem Dei. Sexto tandem ratione perſonæ, prohibetur enim negotiatio Clericis præſertim in ordinibus ſacris conſtitutis c. 2. *Ne Clerici, vel Monachi*, quod quidem intelligendum eſt de venditione, & emptione pure negotiativa, non autem œconomica. Ità Faber noſter cum aliis loc. cit.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Mutuo, & Uſura.

40 SCotus 15. cit. quæſt. 2. art. ſub lit. N, poſtquam in ſuperioribus tractavit de contractu permutationis, emptionis, & venditionis, tractat deindè concluſione quarta de mutuo, ſeù mutui datione, de quo proindè nos quoque juxtà eumdem Doctoris ordinem agemus in præſenti quæſtione, cui etiam tractatus de Uſura neceſſariò connectitur, tùm quia tota mutui juſtitia, vel injuſtitia in eo conſiſtit, quòd nihil, vel aliquid de uſura interveniat, tùm quia ejus notitia ad omnes contractus eſt omninò

Digitized by Google

neceſſaria, cùm plerumque omnes ferè difficultates in contractibus contingentes ex eo præſertim oriantur, quod periculum ſit, ne aliqua uſura eis ſit admixta.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Mutuum, & Uſura, & an hæc ſit licita.

41 PRimò ſupponit Doctor loc. c. ad ſubſtantiam contractus mutui tres illas requiri conditiones, quas ſuprà diximus omni contractui eſſe communes, neceſſarias ad hoc, ut ſit validus, nimirum dominium rei mutuatæ in mutuante, quia mutuans dominium rei mutuatæ in mutuatarium transfert, ut dicemus, ſimiliter ex parte mutuatarii requiritur, voluntas recipiendi rem mutuo; & tandem requiritur ut neuter ſit impeditus ille a mutuando, iſte à recipiendo mutuo à lege, vel à ſuperiore ob eamdem rationem. Prætereà ſupponit requiri alias ſpeciales conditiones huic contractui proprias à Doctoribus communiter aſſignatas, inter quas ait præcipuam eſſe, quòd ad juſtè contrahendum mutuum oportet ſervari æqualitatem ſimpliciter in numero, & pondere, quibuſdam caſibus exceptis, de quibus infrà. Prima itaque conditio ſpecialis ad mutuum requiſita eſt, ut materia illius ſit res uſu conſumptibilis, ut colligitur ex l. *mutuum* ff. ſi certum petatur, ubi dicitur obligationem mutui in his rebus conſiſtere, quæ pondere, numero, & menſura conſiſtunt verbi gr. vino, frumento, oleo, pecunia, & ſimilibus, quamvis enim pecunia uſu non deſtruatur; nec in ſe pereat, conſultò tamen inter res uſu conſumptibiles annumeratur, quia ejus diſtractio, ſeù expenſio cenſetur conſumptio. Secunda eſt, ut res mutuata ità in dominium mutuatarii transferatur, ex vi contractus hic non maneat obligatus ad reddendam eamdem numero rem, aliàs talis contractus potiùs eſſet commodatum, aut depoſitum, non verò mutuum, quod etiam ex prædicta lege deducitur. Tertia eſt ut mutuatarius maneat obligatus ad reddendam rem ejuſdem rationis vel ſpeciei, non autem eamdem numero, ut etiam dicitur lege citata, nam ſi eadem res numero reddenda eſſet, non eſſet mutuum, ſed commodatum; vel ſi reddenda eſſet res alterius ſpeciei, non eſſet mutuum, ſed permutatio. Quarta eſt, ut inter traditionem rei mutuatæ, & ſolutionem illius aliquod tempus intercedat, quod ſi aſſignatum fuerit explicitè, vel implicitè, tunc erit obligatio ſolvendi; ſi verò aſſignatum non fuerit, ſolvendum eſt mutuum, cùm mutuans petierit, & tunc mutuum, quantùm ad hoc tranſit in ſimilitudinem precarii. Quinta tandem conditio, & omnium præcipua eſt, quàm Scotus aſſignat loc.c. quòd ad juſtè contrahendum mutuum ſervanda eſt æqualitas ſimpliciter in numero, pondere, & menſura; ratio eſt, inquit Doctor, quia mutuans transfert dominium rei mutuatæ v.g. pecuniæ in mutuatarium, hoc enim oſtendit, vocabulum ipſum, quia mutuum dicitur ab eò, quòd de meo ſit tuum; ergò qui concedit mutuò, non manet dominus pecuniæ mutuatæ, & conſequenter ſi recipiat aliquid ſuprà ſortem, pro non ſuo recipit, & vendit non ſuum, & æqualitatem non ſervat, & ſic etiam de mutuo diſcurrit, & ejus conditionibus Aſteſanus noſter lib. 3. tit. 10.

42 Secundò ex dictis facilè deducitur hujus contractus definitio, ejuſque à ceteris differentia; ejus enim eſſentia, & juſtitia in aſſignatis conditionibus conſiſtit, undè quamvis variæ illius definitiones aſſignentur, quæ tamen quo ad rem in idem coincidunt, clarior tamen, & communior eſt illa, quod mutuum eſt *traditio rei quo ad dominium, & uſum ad certum tempus conſtantis pondere, numero, vel menſura, ut ſtatim fiat accipientis, cum obligatione reſtituendi ſimilem in ſpecie, & qualitate* Dicitur *traditio*, quia mutuum eſt de numero illorum contractuum, qui re, & traditione ipſa perficiuntur, ad differentiam eorum contractuum qui ſolo conſenſu celebrantur ſine rei traditione, ut in venditione contingit. Dicitur *quo ad dominium* ad differentiam pignoris, hypothecæ, depòſiti, commodati, & locati, in quibus dominium non transfertur; ſed uſus tantùm, unde ſit, ut ſi res mutuata quocumque tandem caſu apud mutuatarium pereat, non pereat mutuanti, ſed mutuatario; è contrà vero, ſi res commodata caſu, vel fortuitò apud commodatarium pereat, non autem ejus culpa, non pereat commodatario, ſed commodanti ſub cujus dominio manebat, ut habetur L. 1. C. de commodato. Additur *ad certum tempus* ad differentiam permutationis; dicitur *conſtantis pondere, numero, vel menſura*, quia materia mutui eſt ſi res uſu conſumptibilis, quæ juxtà communem uſum ſit apta proximè ponderari, ut æs, aurum, argentum, vel numerari, ut pecunia, vel menſurari, ut vinum, frumentum, oleum, & ſimilia, undè ſit ut mutuum fiat tantùm de rebus mobilibus, reliqui vero contractus de rebus etiam immobilibus fieri poſſint, ut notat etiam Aſteſanus loc. cit. Dicitur, *ut ſtatim fiat accipientis* ad explicandam magis dominii translationem, & mutui diſcrimen à depoſito, locato, commodato. Additur *cum obligatione* ad diſcriminandum mutuum à donatione, per quam res donatio tenditur abſque ulla obligatione, illam, vel ſimilem in ſpecie reſtituendi. Additur tandem *ſimilem in ſpecie; & qualitate* ad differentiam commodati, & permutationis, nam ſi eadem res reddenda eſſet, non eſſet mutuum, ſed commodatum, vel reddenda eſſet res alterius ſpeciei, non eſſet mutuum, ſed permutatio. Et per hanc ſimilitudiuem, & æqualitatem rei in qualitate, bonitate, & valore inſinuatur etiam, quod ratione mutui præcisè, ut mutuum eſt, nihil a mutuatario ultrà rem mutuatam, aut illius valorem exigere licitum ſit, in contractu vero locationis id licitè, & juſtè fieri poſſit. Et hæc omnia ſunt valdè notanda, quia ubi non eſt aliquod mutuum, vel expreſſum, vel tacitum uſura propriè dicta intervenire non poteſt, quia materia propria, & ſedes uſuræ eſt mutuum, quare ſi aliquis numerata pecunia rem aliquam vendat carius pretio ſummo, & rigoroſo, licèt injuſtitiam committat, & ad reſtitutionem damni teneatur ob exceſſum ſuprà juſtum pretium; hæc tamen eſt uſura, quia hic nullum intervenit mutuum, nec expreſſum, nec tacitum, vel virtuale. Mutuum, expreſſum, ſeù formale contingit, quando quis alteri mutuat, tradendo rem ipſo facto mutuatario; tacitum verò, & virtuale dicitur illud, quod in aliis contractibus virtualiter includitur, qua etiam ratione mutuum palliatum vocari ſolet, ut accidit, quando quis alteri agrum vendit majori pretio ob dilationem conceſſam ad ſolvendum, cenſetur enim implicitè, & virtualiter pretium emptori mutuare uſque ad terminum ſolvendi illi præfixum, & conceſſum. Ità de Mutuo diſcurrunt Gomez, Zecchius, Sylveſter, Rebellus, Molina, Bonacina, Amicus, Faber, Cardinalis de Lugo, Caſpenſis, Stephanus à S. Gregorio, & alii Doctores communiter, licèt ſit aliqua varietas in modo loquendi.

43 Tertio Uſura communiter definiri ſolet, quòd *eſt lucrum immediatè ex mutuo proveniens*, & nomine lucri intelligitur acquiſitio rei ſuprà ſortem, ideſt, ſummam capitalem pecuniæ æſtimabilis aliàs indebitæ; dicitur *immediatè*, quia ſi lucrum ex contractu mutui immediatè non proveniat, ſeù ex vi pacti mutuationis, ſed potiùs ex amicitia; vel gratitudine, non eſt uſura, & additur *ex mutuo*, quia ſi lucrum aliundè proveniat, non dicitur propriè uſura. Undè vendens aliquid ſuprà juſtum pretium uſuram committere non dicitur, quia lucrum ſeù exceſſus juſti pretii ex mutuò non provenit, ſed ex venditione. Verùm, quia uſuræ definitio debet præſertim notificare crimen, & peccatum uſuræ, quod diſtinguitur a lucro, quòd per iniquam actionem illam acquiritur; & definitio allata ſpectat tantùm ad lucrum, quòd per mutuationem acquiritur, non autem ad ipſam actionem peccaminoſam, niſi indirectè. Ideò ad rem melius explicandam præſtat cum Fabro noſtro diſ. 47. cit. c. 6. diſtinguere quòd uſura duobus modis accipi poteſt, primò pro contractu, & actione illa; in qua uſura committitur; ſecundò pro lucro, quod ultrà capitale accipitur, ſi primo modo accipiatur, ſic definiri debet, quod *uſura eſt contractus, in qua ratione mutui aliquid ultrà ſortem principalem accipitur*, quæ definitio patet ex dictis, quando enim in mutuo non ſervatur æqualitas in numero, pondere, vel menſura in reſtitutione rei mutuatæ, ſed aliquid ultrà ſortem principalem accipitur, ille contractus eſt uſurarius ſeù actio uſuraria, quæ eſt peccatum. Si verò uſura accipiatur ſecundo modo; nempè pro lucro quòd accipit mutuans ultrà ſortem principalem, benè explicatur per definitionem ſuperiùs adductam, quòd eſt *lucrum immediatè ex mutuo proveniens*, quæ adhuc clarior erit, ſi dicatur, quòd eſt lucrum immediatè ex mutuo proveniens, itaut mutuans ſuprà ſortem, ſeù ſummam capitalem lucretur aliquid quòd ſit pecunia æſtimabile, ità quod lucrum tale ratione mutui præcisè intendatur.

44 Quartò uſura dividitur in realem, & mentalem, ſeù exteriorem, & interiorem, dicitur uſura mentalis, & interior, cùm quis intentionem habet recipiendi aliquid ex mutuo ultrà ſortem, etſi exterius pacto id non exprimat, ſeu nullum pactum exterius opponat; dicitur verò realis, & exterior, quando talis intentio per pactum aliquod exterius exprimitur. Quod aliquando tantùm implicitè ſit aliquo contractu, & vocatur uſura palliata, cùm, ſcilicet, contrahentes prætendunt alium contractum emptionis, locationis, &c. in quo tamen re vera uſurarium quid intervenit. Undè rurſus uſura dividi ſolet, quod alia eſt expreſſa, & formalis, alia virtualis, & implicita, ut patet ex diviſione mutui numero precedenti aſſignata, quarum exempla videri poſſunt apud Toletum lib. 5. cap. 31. & alios paſſim. Ex dictis tandem deducitur, quod ſi mutuans ſperet lucrum mediante amicitia, vel gratitudine, ſeù liberalitate, & non tamquam pretium mutui, non committit uſuram, ſivè hujuſmodi lucrum, minus principaliter ſperetur, ſivè principaliter, ſivè ſit cauſa impulſiva, ſivè finalis mutui. Ità Molina, Leſſius, Navarr. Rebel-

Digitized by Google

Rebellus, Salas, Bonacina, Card. de Lugo, & alii Doctores paſſim. Qui etiam omnes advertunt, quod ſi mutuans dubitabat an mutuatarius aliquid ſibi tradat ex gratitudine, & liberalitate, & plene voluntarie; vel an potius tradat involuntariè mixtè ex verecundia, vel timore ſibi alias denegandi mutui, tenetur ad reſtitutionem, quouſque certior fiat illud ſibi liberaliter fuiſſe traditum, & ratio eſt, quia quilibet cavere tenetur periculum committendi uſuram, in caſu autem poſito ille dubitando periculum non caveret, quia à mutuatario aliquid acciperet ultrà ſortem dubitans ſibi ex liberalitate tradi; & ità præſertim diſcurrit Bonacina diſp.3.qu.3. punct.2.nu. 11.

45 Quintò ad dignoſcendum, quando contractus ſit uſurarius, quando verò non, hæc regula communiter à Doctoribus aſſignari ſolet, quæ valdè notanda eſt, quia nullam patitur exceptionem, & talis eſt, quod quotieſcumque in contractu mutuum intervenit, ſivè formale, & expreſſum ſivè, virtuale, & implicitum, & ex eo lucrum accipitur, talis contractus cenſendus eſt uſurarius, lucrumque ex eo acceptum uſura, niſi aliquo juſtò titulo excuſetur; de quo art. ſeq. ſi mutuum formalem intervenit, & ex eo lucrum accipitur, ut cùm quis centum mutuat, ut indè centum, & decem accipiat, uſura aperta, & expreſſa committitur. Si verò intervenit mutuum tantùm virtuale, & implicitum, & ex eo lucrum accipitur, uſura palliata, & implicita committitur, ut cùm carius venditur juſto pretio propter expectatam ſolutionem, aut vilius emitur juſto pretio propter anticipatam pecuniam; tunc enim lucrum ex mutuo virtuali cenſetur accipi: perindè enim eſt rem carius vendere juſto pretio ob expectatam ſolutionem, ac pretium ipſum rei venditæ, quod emptor ſtatim ſolvere debeat, ei tradere, ut indè lucrum ex mutuo ſolvat, & perindè eſt rem vilius juſto pretio emere ob anticipatam pecuniam, ac pretium ipſum rei emptæ venditori tradere, ut indè lucrum ex mutuo ſolvat, atque ideo in utroque contractu mutuum virtuale intervenit, atque ità uſura palliata. Hac de cauſa uſura eſt, ut notant Diana, Trulius, Buſenba. & alii, ſi mercatores credito vendentes aliquid ultra pretium rigoroſum accipiant titulo lucri ceſſantis, v. g. ſi rem 100. tantùm valentem vendant 105. aureis poſt annum numerandis, quia vendendò ad creditum, quod eſt virtualis mutuatio plures habent emptores, pluresque res vendunt, & hac ratione lucrum ceſſans compenſant, atque ideo illud non ceſſat ratione hujus venditionis, & expectatæ ſolutionis.

46 Sextò uſura illicita eſt, & grave peccatum, quia eſt contra jus naturale, & poſitivum tàm divinum, quàm humanum; eſt contrà jus naturale, quia in quovis humano contractu æqualitatem non ſervare inter datum, & acceptum; eſt contrà juſtitiam commutativam, quæ naturaliter dictat inter datum, & acceptum æqualitatem eſſe ſervandam; ſed qui ex mutuo accipit aliquid ſuprà ſortem, non ſervat æqualitatem, cùm mutuans acquirat lucrum ex re non amplius ſua, quia res mutuata jam tranſit in dominium mutuatarii, ut conſtat ex mutui definitione; ergo eſt contrà jus naturale. Quod vero ſit illicita, & prohibita etiam jure poſitivo divino conſtat ex pluribus Sacræ Scripturæ locis, unde Pſal. 14. inter alia requiſita, ut quis tabernaculum Dei ingrediatur, quod eſt æterna beatitudo, unum eſt, quod *pecuniam ſuam non dederit ad uſuram*; & idem habetur Lucæ 6. *mutuum date nihil indè ſperantes*; nec obſtat illud Deuter. 23. *non fænaberis fratri tuo, ſed alieno*, ubi filiis Iſraël reſpectu alienigenarum uſura permittitur, quod Deus non permiſiſſet, ſi peccatum eſſet. Hoc enim permiſit Deus ad compenſationem faciendam cum Gentibus, quę res Hebræorum retinebant, ut declarat S. Ambroſius lib. de Tobia capit. 15. nam in eo capite conceſſa fuerunt à Deo bona inimicorum ipſis Judæis ob talem compenſationem faciendam, ac proindè hac de cauſa potuerunt lucrum illud ex mutuo à Gentibus juſtè exigere, non verò quia licitum ſit ex mutuo uſuram accipere. Tandem uſuram eſſe quòque prohibitam jure Eccleſiaſtico ſatis conſtat, tùm ex Concil. Vienenſi, tùm ex toto titulo Decretorum de Uſuris. Et quamvis uſuræ per jus Cęſareum fuerint aliquando licitè, nihilominus hujuſmodi leges, ut Bonac. advertit, fuerunt ab Eccleſia in Concilio citato abrogatæ; utpotè non ſolùm juri divino repugnantes, verum etiam naturali; ut dictum eſt. Undè regula generalis eſt, quòd omne pactum, vel gravamen, ſivè onus additum mutuo præter id quod ei proprium, & intrinſecum eſt, reddit contractum uſurarium, & illicitum.

47 Sed objicies uſuram non eſſe illicitam, quia lucrum non accipitur pro re mutuata, ſed pro uſu illius, qui eſt pretio æſtimabilis; licitè autem poteſt accipi aliquid pro re pretio æſtimabili. Confirmatur, quia poteſt aliquid juſtè accipere, qui equum alteri accomodat, pro uſu illius, & pro uſu domus, quam locat ergo & pro uſu pecuniæ, quam mutuat, eadem enim videtur eſſe ratio. Tandem, quia ſi uſura illicita eſt, & prohibita, maximè, quia videtur fieri injuria mutuatario, à quo aliquid ſuprà ſortem accipitur; ſed illi non fit injuria, cùm volens tradat, volenti autem non fit injuria; ergo non videtur uſura illicita.

Reſpondetur, non ſolùm eſſe injuſtitiam accipere lucrum pro re mutuata, ſed etiam pro uſu ejuſdem, quia in mutuo non ſolùm datur uſus rei mutuatæ, ſed etiam dominium ejus in mutuatarium transfertur, adeò; ut tàm res mutuata, quàm uſus ipſius, non eſt mutuantis, ſed mutuatarii, à nomine autem accipi poteſt quicquam pro uſu rei alienæ, quæ ſua non eſt.

Ad Confirmationem negatur conſequentia quia in commodatione equi, & locatione domus dominium rei non transfertur ut in mutuo, unde ſi pereant ſine culpa eorum, quibus dantur, reſtitui non debent, ſed in mutuo transfertur dominium, ut dictum eſt, ſi pereat mutuum, debet reſtitui, & ideo pro uſu commodati poteſt accipi lucrum, quia datur ſine dominio, non vero pro uſu mutui, qui datur cum dominio. Dices, lucrum non exigi pro ſorte, neque pro uſu illius propriè loquendo, ſed pro intervallo temporis, pro quo mutuans ſe privavit dominio, & uſu pecuniæ, ergò licite accipi poteſt. Negatur conſequentia, quia de ratione mutui eſt, quod dominium rei mutuatæ, ac ejus uſus transferatur in alium pro aliquo tempore, & ideo pro tempore mutuationis non poteſt mutuans lucrum accipere vi mutui: tum quia juxta regulam à Scoto aſſignatam diſt. 15. quæſt. 2. ſub littera R. nec commutans, nec mutuans poteſt vendere tempus, quia tempus non eſt ſuum. Ad ultimum negatur minor cum ejus probatione, mutuatarius enim non tradit aliquid ultrà ſortem voluntariè, abſolutè, & ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, & involuntariè mixtè, ut dicitur de mercatore merces in mare projiciente tempore tempeſtatis, & ideò mutuans aliquid accipiendo ſuprà ſortem à mutuatario facit illi injuriam.

ARTICULUS SECUNDUS.

An uſura mentalis ad reſtitutionem obliget.

48 JAm ſuprà dictum eſt Uſuram mentalem eſſe, quæ ſola mentis intentione committitur, nullo externo interveniente pacto explicito, vel implicito, hoc eſt, nec verbis, nec nutibus, vel aliquo alio ſigno æquivalenti oſtendente debitori, quod mutuans non mutuaret ſine ſpe lucri, licèt in animo ſpem lucri habeat. Item dictum eſt ad contrahendum peccatum mentalis uſuræ non ſufficere quamlibet intentionem accipiendi lucrum ex mutuo, ſed requiri voluntatem accipiendi lucrum illud, ut debitum ex juſtitia, quia poteſt quis intendere lucrum, non ex juſtitia ſolvendum, ſed ex gratitudine, & liberalitate exhibendum; ad uſuram autem mentalem requiritur, ut lucrum ex mutuo intendatur, tamquam ex juſtitia debitum, non autem tamquam donum ex gratitudine præſtandum. Quæritur ergo an talis uſura ſolùm mentaliter contracta ſit ſufficiens ad contrahendam obligationem reipſa reſtituendi tale lucrum, & an præterea requiratur, ut mutuatarius hujuſmodi lucrum ſolvat, tamquam pretium debitum ex mutuo accepto. Pro cujus explicatione notant communiter DD. quatuor modis poſſe aliquid recipi, vel dari ultrà ſortem, nullo pacto præcedente. Primo ut mutuatarius ex gratitudine det, & liberalitate, & mutuans tamquam hoc modo datum accipiat, adeò quod ex neutra parte ſit effectus uſurarius. Secundo ut mutuans mentaliter intendat lucrum ex mutuo, tamquam pretium ſibi debitum, eademque intentione illud mutuatarius ſolvat. Tertio, ut mutuans intendat lucrum ex mutuo gratis, & liberaliter ſibi exhibendum, mutuatarius autem illud ſolvat tamquam ex obligatione mutui debitum, putans mutuantem talem habuiſſe intentionem, ut lucrum ſolveret, tamquam ex juſtitia debitum ratione mutui. Quartò tandem ut mutuans intendat lucrum ex mutuo debitum, mutuatarius verò illud tribuat ut donum, quia mutuans illam ſuam intentionem exterius non manifeſtavit.

49 Hoc prænotato, conveniunt DD. in primo caſu mutuantem nec peccatum mentalis uſuræ committere, nec obligationem reſtituendi lucrum ex mutuo acceptum contrahere, cùm illud nec à mutuante ſit intentum, nec à mutuatario ſolutum, tamquam debitum, qua ratione datum, & acceptum licite retinetur, & ſine obligatione reſtitutionis. Rurſus conveniunt in ſecundo caſu mutuatorem non ſolùm contrahere peccatum mentalis uſuræ, ad quod ſufficit intendere lucrum, tamquam ex mutuo debitum, ſed etiam obligationem reſtituendi lucrum ex mutuo acceptum, quia ad hoc nihil aliud requiritur, quam quod illud datum ſit a mutuatario, tamquam debitum ex, mutuo, etenim hoc ipſo jus mutuatarii læditur, cùm talis traditio involuntaria ſit, & alias ex parte mutuantis non ſit aliquis titulus ſufficiens ad transferendum dominium, ac

Digitized by Google

proindè tenetur mutuans tale jus læſum recompenſare per reſtitutionem lucri accepti. Præterea conveniunt in tertio caſu non teneri mutuantem ad reſtitutionem, donec manet in bona fide, qua credit lucrum ſibi liberaliter eſſe datum; ſed ceſſante bona fide, cùm primum ſciverit mutuatarium involuntariè dediſſe, & ratione mutui, teneri ad reſtitutionem quia talis voluntas, & datio cùm non fuerit liberalis, ſed illiberalis, ſ. ratione mutui, prorſus fuit injuſta datio, quia eſt lege prohibita, & ideo inſufficiens ad dominium transferendum in mutuantem. Immò mutuans tenetur, etiam in tali caſu ad reſtitutionem, ut dictum eſt art. præc. n.44. ſi dubitet, num mutuatarius lucrum ex mutuo dederit, ut debitum, vel gratis ut donum, quia quilibet cavere debet periculum uſuram committendi, cui ſe exponeret cum tali dubio. Nec obſtat regula, quod in dubio melior eſt conditio poſſidentis, quia illa intelligenda eſt, quando poſſeſſio bona fide inchoata fuit, & de continuatione in tali poſſeſſione, fides enim dubia eſtò ſit ſufficiens ad poſſeſſionem continuandam bona fide inchoatam, non tamen eſt ſufficiens ad illam inchoandam, ut de præſcriptione dictum eſt ſuo loco cum communi Doctorum. Denique conveniunt in quarto caſu mutuantem committere peccatum mentalis uſuræ, ad hoc enim contrahendum ſufficit intendere lucrum ex mutuo, tamquam debitum, nam eo ipſo intenditur formale objectum uſuræ: quod eſt lucrum ut ex mutuo debitum, à quo actus interior ſpeciem malitiæ deſumit; an verò in tali caſu mutuans contrahat etiam obligationem reſtituendi, quod ex mutuo acceptum eſt diſcrepant Doctores.

50 Prima opinio affirmat, & aſſerit uſurarium mentalem, ideſt mutuantem hoc quarto modo, & aliquid recipientem eodem modo ultrà ſortem, ſemper teneri ad reſtitutionem; etiamſi poſteà ſciat mutuatarium liberaliter dediſſe, & non ex mutuo. Ità Soto lib.6. de Juſtitia q.1. art.4. & Molina diſp.306. qui plures alios citant. Quod probant ex textu in capit. *Conſuluit* de Uſuris ubi habetur *uſurarium mentalem eſſe inducendum in animæ judicio*, ideſt in foro conſcientiæ *ad reſtituenda, quæ accepit per uſuram mentalem*, ergò uſurarius mentalis verum dominium non acquiſivit rei per uſuram acquiſitæ, atque ideò ad reſtitutionem tenetur in foro conſcientiæ. Accedit etiam ratio, quia ſola injuſta acceptio eſt cauſa ſufficiens ad inducendam reſtitutionis obligationem; at qui lucrum uſuraria accipit intentione injuſta acceptione accipit, nimirum acceptione à lege prohibita, & ipſi danti injurioſa, talis enim eſt acceptio uſuraria, ergò &c. Tandem ſi in hoc caſu rem non reſtituere liceret; hoc potiſſimum eſſet, quia talis datio eſſet donatio; at hoc dici non poteſt, quia ad donationem requiritur acceptatio ex parte accipientis titulo gratitudinis, ſed in propoſito mutuans non accipit lucrum à mutuatario, ut rem donatam, ſed ut datam pro mutuo; ergò hic non intervenit donatio; & conſequenter mutuans tenetur ad reſtitutionem accepti ex mutuo ultrà ſortem.

51 Oppoſita ſententia docet, quod licèt in propoſito caſu mutuans peccet dando, & recipiendo, reipſa tamen non teneri ad reſtitutionem lucri; quia non recipit rem alienam invito domino, ſed liberaliter donatam ab eo, qui potuit in illum transferre dominium. Ità diſcurrit Doctor. d. 15. cit. qu. 2. art. 2. verſ. *ſine pacto etiam*, quem ſequuntur non ſolùm Scotiſtæ omnes, ſed etiam major pars Juriſtarum, & Theologorum, quos adducit Faber diſp.47. cit. cap.8. Notanter autem dicitur *reipſa* mutuantem in tali caſu ad reſtitutionem lucri accepti non teneri, nam per accidens, & ex conſcientia erronea, quamdiù non fiat certior de mutuatarii voluntate, tenebitur tale lucrum ex mutuo acceptum reſtituere, ut notat ibi Hiqueus in Commentariò; & Amicus diſp.20. ſect.5. ſicut qui rem ſuam accipit putans eſſe alienam, reipſa non tenetur illam reſtituere, ſed tantùm ex conſcientia erronea, quamdiù certus non eſt illam eſſe ſuam. Aſſertum autem noſtrum probat Doctor, quia ſolus animus habendi rem alienam non facit aliquem habere rem alienam actualiter, ſed requiritur, ut illam actu habeat, ac retineat invito domino, at uſurarius mentalis recipiens aliquid ſuprà ſortem animo ſolùm uſurario, rem alienam habet animo ſolo, non autem reipſa; ergò rem alienam non habet, ac proinde ad reſtitutionem non tenetur. Major patet, probatur minor, quia mutuatarius omninò liberaliter dat illud ſuprà ſortem, ut in hoc quartò caſu ſupponitur, quia ignorat, quòd uſurarius intendat habere illud ratione mutui, atque ideo dominium transfert illius lucri in mutuantem.

Confirmatur ex Amico loc. cit. quoniam ubi nulla intervenit juris læſio, nulla eſſe poteſt reſtitutionis obligatio ſiquidem hæc eſt ad juris læſionem reſarciendam; ſed in tali caſu nulla intervenit juris læſio, cùm de facto mutuatarius non coactè, & involuntariè mixtè, ſed ſponte, ac liberè ex mutuo lucrum dederit; ergò nulla oritur in mutuante obligatio ad tale lucrum reſtituendum. Denique non tenetur debitor reſtituere id, quod debet, etiamſi non ſit paratus reſtituere, quando ei à creditore ſit liberalis remiſſio debiti, ergo in propoſito cujus etiamſi mutuans male, & injuſtè illud ſuprà ſortem acciperet, non tenetur ad reſtitutionem, dum mutuatarius ei debitum liberaliter remittit, ut ſupponitur, alias rationes non minus efficaces vide apud Hiqueum loc. cit.

52 Dicens, in hoc caſu non transferri dominium lucri accepti in mutuantem, quia licèt ex parte mutuatarii traditio ſit voluntaria, & liberalis, tamen ex parte mutuantis lucrum recipientis nullus eſt titulus acquirendi dominium illius, quia animo uſurarío accipit. Et hoc eſt unicum fundamentum, quo Vulpes diſput. 109. artic. 10. mordicus tenet in tali caſu non transferri dominium, ideoqe etiam uſuram mentalem ad reſtitutionem obligare, quia licet mutuatarius voluntariè, & liberaliter tradat, mutuans tamen impeditur præcepto divino Luc. 6. *Mutuum date nihil indè ſperantes*, ne acquirat dominium lucri accepti ultrà ſortem, factus reus talis acceptionis à vitiata illa interiori ſpe ad mutuandum movente, undè quamvis mutuatarius voluntariè exhibeat mutuanti lucrum ultrà ſortem, & ex libertate, & cum abſoluta voluntate abdicandi à ſe dominium, & transferendi in ipſum mutuatorem. Hæc tamen translatio impeditur à Deo abſolutiſſimo ſuo dominio ob ſpem illam interiorem accipiendi ultra ſortem, quare in foro Dei, & conſcientiæ non ſolum manet reus peccati uſuræ, ſed etiam obnoxius reſtitutioni, unde concludit, quod pertinaciter oppoſitum contendens videtur hæreticus, expreſse ſenſui Sacræ Scripturæ contradicens. Quando autem Scotus loc. cit. ait uſurarium mentalem in tali caſu ad reſtitutionem non teneri, inquit Vulpes, Doctorem loqui in foro exteriori politico, vel Eccleſiaſtico, cùm nec Eccleſia judicet de occultis; non autem in foro Dei, & interiori.

53 Hoc tamen ſine ullo fundamento dicitur, ſcilicet, ex parte mutuantis in tali caſu nullum eſſe titulum acquirendi dominium, nam in tali caſu præſumendum eſt, ut ait Covarruvias, uſurarium rem à mutuatario, ut donatam acceptare, ſeù titulo donationis; quia ſcit ipſe uſurarius illud ſibi non deberi, quia pactum non fecit cum mutuatario, nec ullo modo illi ſuam ſignificavit intentionem; ideo præſumere debet acceptum ultrà ſortem titulo donationis ſibi tradi, & conſequenter nulla obligatio mutuanti manet illud reſtituendi, quia prima translatio neque in re ipſa manet ſuſpenſa; & ſi maneret, in poteſtate mutuantis eſt eam acceptare ſemper titulo congruo, ut donatio ex parte ejus complementum recipiat, ex quo ſequitur reipſa illam ad reſtitutionem non teneri; uſurarius enim non tenetur reſtituere, niſi lucrum uſurarium per ſe, quod ſcilicet, venit vel ratione mutui, vel ratione involuntarii, non autem lucrum uſurarium per accidens, quale eſſet in propoſito caſu, quia lucrum, quod tunc uſurarius accipit, neque eſt propter mutuum, neque quia ſit involuntarium ex parte tradentis, ut ſupponimus; ſed eſt uſurarum tantum ratione mentis uſurarii malo animo illud recipientis, quæ facit lucrum illud uſurarium tantùm per accidens, & concomitanter; atque ideò uſurarius in tali caſu non eſt reſtitutioni obnoxius, ſicut ſi rem tuam accipio animo furandi; & tamen poſteà novi te mihi eam donare quando eam accipiebam, non teneor reſtituere. Verum, tamen eſt, ut ſuprà diximus, poſſe uſurarium adhuc in tali caſu ad reſtitutionem teneri per accidens, & ex conſcientia erronea, quamdiù ſcilicet, non eſt certus de mutuatarii voluntate, & lucro liberaliter exhibito.

54 Quod addit Vulpes ſicut omninò temerè, & temerariè dicitur, ità & ſine ullo prorſus fundamento; quod nempè etiam in caſu propoſito impediatur translatio dominii lucri ultrà ſortem à mutuatario liberaliter dati ex præcepto divino Lucæ 6. *Mutuum date nihil indè ſperantes*; nam locus iſte intelligi debet de eo, quod ſperaretur, velut ex debito, & titulo juſtitiæ, alioquin neque aliquid ſperare liceret ex gratitudine, & liberalitate mutuatarii, quod eſt contrà communem omnium ſenſum, quare, titulo debiti, & Juſtitiæ utique dominium lucri ultrà ſortem nequit in mutuante transferri à mutuatario, quia hoc divina lege prohibitum eſt, benè tamen titulo donationis, & liberalitatis, ſub quo præſumendus eſt mutuans acceptare, quando ſibi de voluntate mutuatarii conſtat, & lucro liberaliter exhibito, & hoc modo etiam hunc locum exponit Card. de Lug. diſp.25. ſect. 4.n.29. ubi ait vel intelligi debere de ſpe non quacumque, ſed lucri, quod ſit pretium mutui, vel fuiſſe conſilium quoad excluſionem etiam ſpei beneficii ex gratitudine proceſſuri, licet fuerit præceptum quoad excluſionem pretii. Nec majus fundamentum habet expoſitio ab eodem Auctore adducta, quod quando Scotus ait uſurarium mentalem in caſu præfato ad reſtitutionē non teneri, loquitur in foro exteriori; quia Eccleſia non judicat de occultis, non autem in foro interiori. Nam talis expoſitio contrà

Digitized by Google

rà verba textus directè militat; inquit enim, quod ſolus animus ſine omni pacto verbali, vel alio ſigno æquivalenti oſtendente debitori, quod mutuans non mutuaret ſine ſpe lucri, non facit illum recipientem ultrà ſortem ſine pacto habere alienum, & ideò nec teneri ad reſtitutionem; quæ verba expreſsè ſignificant Doctorem de foro ſolo conſcientiæ, & interiori eſſe locutum, non autem de foro externo, ut ait Vulpes, cum omne pactum verbale excludant, vel aliud ſignum æquivalens.

55 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ deſumptum ex cap. *Conſuluit* dicendum eſt cùm Covarruvias, Sylveſtro, & aliis, quos ſequitur Faber noſter loc. cit. decretalem illam intelligi debere, quando ſumus in dubio, an debitor dederit aliquid ultrà ſortem creditori liberè, an potiùs coactus occaſione mutui accepti, in tali enim caſu præſumendum eſt, ut dicebamus, eam dationem non eſſe omninò liberam, ſed ex vi mutui procedere, ut cauſa, & radice, in noſtro verò caſu ſupponimus mutuatarium liberaliter dare, & titulo gratitudinis quia nulla eſt occaſio, ut credatur ſolvere ratione mutui, cùm non cognoſcat in mutuante eſſe hujuſmodi intentionem, ut ſolvat ratione mutui. Vel cùm Card. de Lugo loc. cit. dicendum eſt Decretalem illam de eo intelligendam eſſe qui intentione veri lucri mutuat ſeù pretii debiti ex mutuo; lucri enim nomine non venit propriè, quod ex liberalitate dantis procedit, ſed quod ex negotiatione, vel induſtria noſtra oritur, quod lucrum qui in mutuo intendit, jam intentionem uſurariam habet, & dum de liberali donatione dantis non conſtat, ad reſtitutionem tenetur.

Ad Confirmationem neganda eſt minor, loquendo de intentione uſuraria; quæ in caſu propoſito intervenit, injuſta enim acceptio illa dicitur, qua quis invito domino, vel vi mutui accipit; non autem qui accipit quavis alia mentione mala, & ideò in caſu noſtro acceptio alicujus rei ultrà ſortem à mutuatario liberaliter dante, licèt ſit mala ratione culpæ mortalis mentis annexæ, quia lege divina vetitum eſt habere intentionem mutuandi ad uſuram, non tamen propriè, & in rigore injuſta dici poteſt, quæ ſcilicet, ſit contrà juſtitiam, & ad reſtitutionem obliget. Ad ultimam negatur minor, nam ut ſupradictum eſt, in caſu propoſito præſumendum eſt uſurarium rem a mutuatario, ut donatam accipere ſeù titulo donationis, non autem ex vi mutui, quia pactum cùm mutuatario non fecit, nec ei intentionem ſuam manifeſtavit.

ARTICULUS TERTIUS.

In quibus caſibus ſit licitum aliquid ultrà ſortem accipere.

56 Primò quæritur, An liceat in mutuo opponere pœnam ſolvendam à mutuatario niſi tempore præfixo ſolverit. Hoc quæſitum reſolvitur à Scoto affirmativè diſt. 15. q. 2. ar. 2. ſub lit. O, ubi ponit caſum in terminis, v. g. ego indigeo pecunia mea ad mercandum, concedo tamen tibi eam ad certum diem adiiciens pœnam conditionalem, quod niſi tali die ſolvas, quia multum damnificor, ſolvere tenearis tantum ultrà ſortem principalem; & inquit talem pœnam adjectam licitam eſſe, & ſi mutuatarius non ſolvat pecuniam ad determinatum diem licitum eſſe mihi illam pœnam exigere, & ratio eſt, quia licèt me ſervare indemnem ſic præmonendo mutuatarium, cùm quo contraho; & hæc eſt communis opinio Recentiorum, quos refert Bonac. diſp. 3. q. 3. punct. 7. & probat, quia mutuatarius exiſtens in mora peccat contra juſtitiam, & propter peccatum dignus eſt aliqua pœna ex conventione partium, modo pœna juſta ſit, non enim imponit obligatio indebita. Confirmatur, quia non ſolùm ad Superiorem pœnas imponere ſpectat, ſed etiam ad privatos de ipſorum conſenſu, quilibet enim eſt rerum ſuarum moderator, & arbiter; cùm hoc diſcrimine tamen, quod Superior pœnam imponere poteſt ſubdito etiam invito, privati verò non niſi conſentienti, & volenti. Tandem ſic habetur cap. ſuam de pœnis, & L. ſi pacto, quo pœnam C. de pactis; hoc idem ſentit Card. de Lugo diſp. 25. ſect. 6. §. 2.

57 Tres autem conditiones requiruntur, ut pœna in contractum mutui appoſita ſit juſta, ut omnes communiter advertunt. Prima eſt, ut pœna ſit moderata, ut ſuprà dictum eſt, nam pena debet culpæ proportionari. Secunda eſt, ut pena non opponatur in fraudem uſuræ, ut Scotus monet loc. cit. ideſt, ut non opponatur contrà voluntatem mutuatarii ad palliandam uſuram, ut accidit, quando mutuator pœnam apponit, ut aliquid ratione mutui exigere poſſit ad uſuram palliandam. Addit autem Bonac. loc. cit. non leve judicium eſſe pœnam appoſitam fuiſſe in fraudem uſuræ, ſeù ad palliandam uſuram, quando mutuator pœnam appoſuit ſciens, aut vero ſimiliter credens mutuatarium non fore petentem ad ſolvendum tempore conſtituto. Hoc tamen minus rectè dicitur, ut benè advertit Faber diſp. 57. nu. 188. nam qui mutuaret cùm pacto, ut pœnam autem ſolvat mutuatarius, quem ab initio dubitabat ad ſtatutum diem ſolvere non poſſe, re vera hac credulitate, & dubitatione non facit aliquam injuſtitiam. Imò eſt veriſimile, quod quicunque mutuat cum pacto hujus pœnæ conventionalis, timeat, & credat, quod ille ſtatuto die non ſit ſoluturus, nam propter hoc dubium talem pœnam apponere videtur, ut hoc modo mutuatarium ſtimulet ad tale die reſtituendum. Quare certior regula ad dignoſcendum, quando pactum de pœna conventionali fiet in fraudem uſuræ eſt quam Scotus aſſignat loc. cit. dum ait, ſignum manifeſtum, quod pactum non ſit in fraudem uſuræ eſſe, quando mutuans magis vellet pecuniam ſibi ſolvi die præfixo, quam in craſtino cùm pœna ſibi adjecta; & per oppoſitum eſt in fraudem, quando vult diem tranſire potiùs, quàm pecuniam ipſo die ſolvi, tunc enim ſignum eſſet pęnam illam in fraudem uſuræ appoſitam eſſe, ac proindè uſuram palliatam. Tertia tandem conditio eſt ut mutuatarius verè ſit in culpabili mora ſolvendi, nam ſi ob impotentiam ſolvere nequeat; modo ſua culpa non ſit effectus impotens, non tenetur ad pęnam ſolvendam v.g. qui non ſolvit termino præfixo, quia detinebatur infirmitate, aut quia à creditore longè diſtabat, aut quia in carcere detinebatur; ſecus autem ſi culpa ſua effectus ſit impotens ad ſolvendum termino præfixo, ut ſi commeſſationibus, vel ludit res ſuas conſumpſit coniiciens ſe futurum impotentem ad ſolvendum, nam in tali caſu adhuc ob impotentiam non excuſatur à ſolutione pęnæ conventionalis, quia adhuc cenſetur in culpabili mora ſolvendi.

58 Secundo quæritur. An liceat in mutuo aliquid accipere ultrà ſortem ratione damni emergentis, dicitur autem damnum emergens detrimentum illud, quod mutuator patitur ratione mutui præciſè, ut cùm quis mutuat ſuam pecuniam ab amico rogatus, quia triticum in familiæ ſuſtentationem emere decreverat, quod poſteà cariori pretio emere cogitur, damnum emergens ex mutuo dicitur; ſic etiam damnum ex mutuo emergens cenſetur ruina domus qua mutuans habebat, quæ ex eo, quod mutuet alicui pecuniam, quam habebat ad illam reficiendam ruit alias perſeveratura, ſi reficeretur, & hoc eſt damnum emergens preſse, & propriè ſumptum latius enim ſumptum poteſt coincidere cùm lucro ceſſante, de quo poſtea; Conveniunt DD. licitè poſſe mutuantem accipere aliquid ultrà ſortem ratione damni quod patitur ex eo, quod mutuatarius ſit in mora ſolvendi poſt terminum ſolutioni præfixum, ſivè hoc deducat mutuans in pactum expreſsè, ſive non, imò ipſum mutuatarium teneri in conſciencia hujuſmodi damnum reſarcire; & ità expreſsè docuerunt D.Thomas 2.2.qu.78. ar.2. ad 1. & Scotus noſter, quem miror citari in oppoſitum loc.cit. ſub lit. O, ubi inquit, quod debitor, ex cujus non ſolutione creditor notabiliter damnificatur, & tenetur de juſtitia ſatisfacere creditori de intereſſe, & licèt creditor ille non poſſet habere contrà eum actionem in foro exteriori, utpotè quia non ſunt pacti, vel juramenta, tamen in foro conſcientiæ debitor tenetur ultrà ſortem ad intereſſe. Et quidem ſi tale damnum deducatur in pactum, ratio eſt evidens, quia æquitas non poſtulat, ut mutuator alteri ſubveniendo damnum notabile patiatur damnum autem pateretur, ſi non poſſet de tali damno paciſci, vel ejus periculo, & mutuatarius injuſtè debitum retinendo eſt cauſa damni, quod mutuans patitur; ergo in conſcientia illud reſarcire tenetur, quicumque enim ſua culpa, & injuſtè eſt cauſa alicujus damni, in conſcientia illud reſarcire tenetur, ut deducitur ex text. in cap. *Pervenit* de fidejuſſoribus, ubi decernitur, quòd cùm fidejuſſor pro principali debitore ſolvit, tenetur debitor ad omnia damna reſarcienda: quæ pro hujuſmodi ſolutione patiatur. Idem quoque dicendum eſt, ut innuit Doctor loc.cit. etiamſi mutuans tale damnum non deduxit in pactum, & reipſa ſequatur ex eo quod mutuans fuit in mora ſolvendi poſt terminum ſolutioni præfixum, & ratio eſt, quia quando in contractibus terminus adſolvendum præfigitur, tacitè cenſetur pactum initum, ut qui non ſolverit intrà illum terminum, teneatur ad intereſſe ex defectu ſolutionis proveniens L.2. §. *non utique*; qui enim intra terminum præfixum non ſolvit, contrà juſtitiam peccat cum damno mutuatoris; omnis autem peccans contra juſtitiam cùm damno alterius ad reſtitutionem tenetur. Hoc autem totum intelligendum eſt cùm conditione in præcedenti caſu appoſita, ut notat Leſſius dubit. 10. Amicus diſput. 20. cit. ſect. 7. & alii contrà Molinam diſput. 315. nempè ut mutuatarius verè ſit in culpabili mora ſolvendi, nam ſi abſque ſua culpa præfixo tempore mutuatarius debitum non ſolvat, in tali eventu ex æquitate non cenſentur contractus debitorem obligare, niſi fortè id expreſsè in pactum deducatur. Hoc etiam intelligendum eſt cùm hac conditione, ut damnum re vera ſequatur præciſè cauſa mutui, & mutuator commodè illud evitare non

Digitized by Google

re non potuerit, in tantum enim licitum eſt damnum emergens in pactum deducere, in quantum mutuator, patitur damnum ob mutuum, quare ſi id ob mutuum non patitur, ſed ſua culpa, vel alia de cavia, illud in pactum deducere non poteſt, ut idem Leſſius notat l. c. & Bonac. diſp. 3. q. 3. punct. 4.

59 Rurſus conveniunt DD. pro damno emergente antè terminum ſolutioni prefixum licite poſſe mutuantem aliquid ultrà ſortem recipere, ſi hoc cùm mutuatario in pactum deducat. Ratio eſt, quia tale damnum emorgens eſt pecunia æſtimabile, & ab ipſo mutuo, ac uſu pecuniæ diſtinctnm, atque ideo tale pretium a mutuatario licitè, & ſine uſura recipi poteſt, quando pactum præceſſit, æquitas enim juſtitiæ non patitur ut mutuans diſpendium aliud patiatur ultrà mutui beneficium, quo ſe privat uſu pecuniæ ſuæ ad tempus, præſertim ſi illud cùm mutuatario in pactum deducat, ut ſupponimus. Et hoc etiam intelligendum eſt, quando hujuſmodi damnum evenit mutuanti præcise cauſa mutui, ut nuper dicebamus de damno emergente ex eo quod mutuatarius ſit in mora ſolvendi; unde ſi mutuans alias pecunias otioſas apud ſe retineat, quibus tale damnum reparare poſſet, non tenebitur mutuans illud damnum reſarcire, quia illi non contingit ex eo præcisè, quod mutuavit. Addunt etiam Doctores non ſolum in prædictis caſibus poſſe mutuantem exigere compenſationem damni, quod de facto ex mutuo patitur, ſed etiam aliquam compenſationem accipere, licèt minorem, ob periculum damni, cui ſe expoſuit pecuniam mutuando, & ratio eſt quia non ſolùm damnum actu emergens, ſed etiam periculum ipſum damni eſt pretio aliquo æſtimabile.

60 Eſt tamen difficultas, an pro damno emergente antè terminum ſolutioni præfixum licitè poſſit mutuans aliquid ultrà ſortem accipere, ſi hoc cùm mutuatario in pactum non ſit deductum. Affirmant Faber c.7.cit.n.197. Hiqueus in Comment. n.85. & alii Scotiſtæ mutuatarium etiam in tali caſu teneri aliquid ſolvere ultrà ſortem in foro conſcientiæ, pro qua ſententia Scotus etiam communiter citari ſolet. Communior tamen, & probabilior ſententia negat, & ratio eſt, quia ſi damnum emergens, vel periculum ejus antè terminum ſolutioni præfixum in pactum deduceretur, fortaſſe mutuatarius nollet cùm eo onere mutuum accipere, & licèt mutuatarius tacite ex mutui contractu teneatur ad damnum, quod ex mora mutuans patitur, ut ſupra dictum eſt, non tamen tenetur ad damnum, quod patitur mutuator intrà terminum præfixum ad ſolvendum, mutuator enim eò ipſo, quod non iniit pactum de tali damo emergente, cenſetur illud in ſe recepiſſe, & alteri condonaſſe; ergò ut mutuatarius teneatur reſarcire damnum emergens intra terminum ſolutioni præfixum, debet hoc in pactum à mutuante deduci explicitè, vel ſaltem implicitè, ac proinde ſi tale pactum non præcedat, non tenetur mutuatarius talem damnum reſarcire, quia tunc non cenſetur cauſa neque occaſio talis damni. Et hanc etiam puto fuiſſe Doctoris noſtri mentem loc. cit. quia inquit debitorem, ex cujus non ſolutione creditor notabiliter damnificatur, ad compenſationem ex juſtitia teneri; ergo moram ſolutionis in debitore requirit, & conſequenter non intendit quod de damno antè terminum ſolutioni præfixum teneatur. Undè videtur velle, quod mutuans vel faciat pactum, & juramentum, quæ in foro exteriori vim habeant, vel ſaltem mutuatarium advertat, voluntatem ejus eſſe, ut damnum etiam emergens antè tempus ſolutionis ipſe mutuatarius reſtituat; & hanc ſententiam ſequuntur Navarrus, Soto, Molina, Bonacina, Cardin. de Lugo, Amicus, Caſpenſis, & alii Doctores, paſſim.

61 Tertiò quæritur. An liceat in mutuo aliquid accipere ultrà ſortem ratione lucri ceſſantis: dicitur autem lucrum ceſſans illud, quod quis non percipit, eò quod mutuum alteri dederit, ut accidit, quando quis pecuniam paraverat ad emendum agrum, vel negotiandum, ſed ea alteri mutuo data, agrum, emere non potuit, & fructus ex eo percipere, aut pecuniam negotiationi exponere, & inde lucrum referre: quæritur ergò an cùm mercator habet pecuniam paratam ad negotiandum, & regulariter lucrandum juſta negotiatione, & alter mutuo petat, an illam pecuniam mutuare poſſit cum pacto, ut lucrum recompenſet, quod ex illius negotiatione acquiſiviſſet. Et quidem apud omnes indubitatum eſt, quando quis fraude dolo, aut metu invitus cogitur ad mutuandum, non ſolùm licitè paciſci poſſe de lucro ceſſante, ſed etiam qui illum cogit teneri quoque ſecluſo pacto lucrum ceſſans reſtituere, quia mutuans in hoc caſu injuſte impeditur a lucro, & ideò non ſolum de tali lucro licitè paciſci poteſt, verum etiam qui eſt impedimentem illius per vim ad reſtitutionem tenetur in foro conſcientiæ. Certum quoque eſt, & ab omnibus conceſſum, quicquid lucri ceſſaverit mutuanti ob culpabilem mutuatarii moram in ſolvendo, teneri mutuatarium reſarcire mutuanti, etiamſi expreſſè ab eo moneatur, quia eadem eſt ea ratio quoad hoc de lucro ceſſante, ac de damno emergente. Quæſtio eſt igitur ſolùm in Doctores an hujuſmodi lucrum ceſſans licitè poſſit à mutuante accipi, quando ipſe non invitus, nec coactus, ſed ſpontè, & amicè rogatus ſuam pecuniam mutuat.

62 Prima ſententia negat, quæ fuit expreſſè D.Thomæ 2. 2. q. 78. ar.2. ad 1. cujus fundamentuus eſt, quia mutuator non poteſt licitè vendere quod nondum habet, & multipliciter impediri poteſt, ſed lucrum illud ceſſans nondum eſt in actu, & poteſt multipliciter impediri; ergo nequit in pactum deduci, alioquin acciperetur certum lucrum pro lucro incerto, & dubio, quod ſine injuſtitia fieri nequit. Confirmatur, quia ratio ob quam mutuans licitè de lucro ceſſante paciſci poteſt, eſt quia invitus, & involuntarie mutuat; at qui ſimpliciter rogatus ab amico mutuat, non mutuat invitus, & involuntariè, ſed ſpontè, & voluntariè, ergo lucrum ceſſans non licet in pactum deducere. Tandem ex oppoſita ſententia oſtium aperitur uſuris, quia unuſquiſque facile ſuam uſuram palliare poterit dicendo, quod mutuando lucrum amittit, quod acquirere poterat, qua de cauſa nec jus Canonicum, nec Civile ullum reperitur, quod hoc permittat, cùm tamen multi Canones, & jura ſint, quæ ratione moris in ſolvendo aliquid ultrà capitale permittant exigi poſſe? unde mirum eſt, quod licitum ſit aliquid ultrà ſortem accipere, & tamen aliquis Canon, vel lex non reperiatur, quæ hoc declaret. Ità nonnulli Thomiſtæ, & præſertim Soto lib. 6. de Juſtitia, & Jure q. 1. ar.3. concluſ. 4. & aliqui Canoniſtæ.

63 Secunda ſententia communior, & probabilior oppoſitum docet nempè mutuantem, etiamſi ultro, & ſpontè mutuet, poſſe licite, & citrà uſuram in pactum deducere lucrum ceſſans, & ſuppoſito tali pacto mutuatarium in conſcientia teneri reddere lucrum ceſſans. Ità Covar. Navarrus, Molina, Valentia, Azorius, Leſſius, Reginaldus, Amicus, Caſpenſis, Bonacina, Card. de Lugo, & paſſim alii Doctores tàm Theologi, quàm Canoniſtæ, & hæc etiam fuit opinio Scoti loc. cit. ut Faber advertit diſp. 47. cit. cap. 7. num. 107. licèt enim apertè non diſtinguat de damno emergente, & Lucrò ceſſante, ut alii, tamen dum abſolute aſſerit licitum eſſe deducere in pactum intereſſe, manifeſte ſentit etiam lucrum ceſſans poſſe in pactum deduci, quia re vera hoc quoque eſt intereſſe non minus; quam damnum emergens. Fundamentum eſt, quia eadem eſt ratio quoad hoc de lucro ceſſante, ac de damno emergente, ità enim eſt æſtimabile pecunia lucrum ceſſans, ſicut damnum emergens, ſi quidem lucrum ceſſans eſt etiam damnum, quod mutuanti ratione mutuationis emergit; ſed ratione damni emergentis licet aliquid ultrà ſortem recipere, & illud à principio in pactum deducere, loquendo etiam de damno antè tempus ſolutionis emergente, ut ſuprà dictum eſt; ergò etiam convincere poteſt de compenſando lucro, quod ſibi ratione mutui ante tempus ſolutionis ceſſat.

Confirmatur, quia poteſt aliquis extra mutuum aliquid accipere, ut à negotiatiatione deſiſtat, ut ſi Titius ab operario petat, qui ſingulis diebus operas ſuas locare ſolet, ut hodiernam operam non locet, ſed in gratiam ipſius aliquid aliud faciat, juſtè poteſt operarius ille à Titio mercedem diurnam exigere, quam accepiſſet ſi ſuam operam lucraſſet, & poterit à principio mercedem illam in pactùm deducere; ergò etiam in mutuo poteſt aliquid accipere, ut abſtineat ab emptione; vel alio contractu, in quo mutuator ſuam pecuniam implicaturus erat. Tandem quia mutuator non tenetur mutuare cùm ſuo damno, & intereſſe, ut ait Scotus; tale autem eſt lucrum ceſſans ratione mutui. Nec refert, quod hujuſmodi damnum non ſit rei jam habitæ, ſed habendæ; quoniam inter lucra non ſolùm computatur, quod actu, ſed etiam quòd virtute poſſidetur, & in ſpe certa habetur, vel ſaltem probabili.

64 Si autem mutuans lucrum ceſſans non deducit in pactum, non poteſt pro illo aliquid ultrà ſortem recipere, ſi mutuatarius non eſt in mora ſolvendi, neque mutuatarius ipſe illud in conſcientia reſtituere tenetur, licet reipſa mutuanti ceſſet; & ratio eſt, quia quando nullum præceſſit pactum, non eſt obligatio reſtituendi damnum etiam emergens, ut dictum eſt ſupra n.60. ergò multò minus erit in lucro ceſſante. Ità diſcurrunt communiter Doctores, qui etiam pro majori cognitione, quando ex lucro ceſſante poſſit aliquid ultrà ſortem accipi; advertunt neceſſarium eſſe, ut tale lucrum verè ceſſet ratione mutui, & mutuatio ſit cauſa, ut ceſſet lucrum; tunc autem lucrum ratione mutui præcisè ceſſare cenſetur, quando lucrum eſt in ſpe certa, vel ſaltem probabili, & potentia propinqua, ut accidit, quando mutuator decreverat pecuniam, quam mutuò tradit, in negotiis impendere, aut quando pecuniam negotiationi ſubtraxit, ob idque ceſſat lucrum, quod obventurum erat; ſi aut lucrum ſit in ſpe, & potentia remota, ut puta ſi pecuniam habes, ſed nondum eam negotiationi deſtinaveras, tunc

lucrum

Digitized by Google

lucrum non erat in potentia proxima, & conſequenter in tali caſu lucrum non tibi ceſſat propter mutuationem,& conſequenter mutuatarius etiam præcedente pacto non tenebitur in hoc caſu lucrum reſtituere, cùm jam aliam habeat pecuniam otioſam, quam commodè ſubſtituere poterat abſque periculo in locum pecuniæ mutuatæ, & eidem lucro deſtinare. Dixi *commodè*, nam quamvis aliam habeas pecuniam repoſitam, & reſervatam ad alios fines, ut ad alendam familiam, ad filias dotandas, vel ad evitanda infortunia paſſim occurrentia, quam proindè non vis propter lucrum in aliquod diſcrimen conjicere; benè potes adhuc in his caſibus, & ſimilibus pro lucro ceſſante paciſci, quia re vera mutuatio illa cenſetur cauſa, cur lucrum illud tibi pereat, quod per illam pecuniam ſperabas. Ità Navarrus, Valentia, Bannes, Molina, Bonacina, Salas, Caſpenſis, Reginaldus, Amicus, Faber ex noſtris loc. cit. & alii Doctores paſſim.

65 Hinc patet quid ſit dicendum ad fundamentum prioris ſententiæ procedit enim de lucro, quod eſt in potentia remota pecuniæ non expoſitæ negotiationi, pro quo neque etiam pacto præcedente poteſt mutuans aliquid ultrà ſortem accipere; non autem procedit de lucro ceſſante, quod continetur in potentia proxima pecuniæ negotiationi deſtinatæ: ſic enim etiam illud, quod non eſt in re, ſed in ſpe firma, & ut in pluribus, ac in potentia proxima, vendi poteſt, quia eſt aliquid pretio æſtimabile, licet non tantùm, quantum id, quod eſt in re: quare ratio illa concludit tantùm, non poſſe mutuatarium paciſci de compenſatione totius lucri, quod reipſa habiturus eſſet, non autem de compenſatione alicujus partis, quæ juxtà prudentis arbitrium æquivaleret lucro, quod mutuans in præſenti virtute, ac ſpe habet, undè fatemur detrahendum eſſe aliquid ratione periculi majoris, vel minoris. Quod autem non eſt in ſpe, & in potentia proxima, ſed remota, ut eſt, quando pecunia non eſt negotiationi applicata, nec proximè applicanda, utique non eſt vendibile, quia nihil eſt omnino nec in re, nec in ſpe.

Ad Confirmationem negatur major, tamquam ſufficiens;non enim lucrum ceſſans, de cujus compenſatione paciſci poteſt, eſt tantùm illud, quod ceſſat contra voluntatem mutuantis, ſed etiam quod ejus ſpontanea voluntate ceſſat: unde in majori aſſumitur id, quod probandum erat; cum enim etiam tale lucrum ſit aliquid pretio æſtimabile, rationabiliter poteſt aliquid exigere, ſi ex mutuo lucrum illud ceſſat, ac proinde mutuare nolle, niſi aliquid detur ratione lucri ceſſantis. Ad ultimum dicendum eſt cùm Molina diſp. 315. non ex eo, quod aliqui ſua culpa occaſionem hinc ſumant ſuas uſuras palliandi, celandam eſſe veritatem, cùm non minus cavendum ſit ne juſti contractus tamquam uſurarii damnentur,quàm ut injuſti, & uſurarii, tamquam liciti, & juſti admittantur. Nec opus fuit omnia dubia in juribus explicitè eſſe determinata, ſed ſufficit jura declaraſſe licitum eſſe rationi intereſſe aliquandò aliquid ultrà ſortem accipere; ex hoc enim ſufficienter, deducitur, quòd cùm lucrum ceſſans ratione mutui ſit intereſſe mutuantis, aliquid ultrà ſortem pro ipſo recipere poſſit.

66 Quartò quæritur. An licitè poſſit mutuans ratione ſolius periculi aliquid ultrà ſortem accipere ut v. g. quando ſuam pecuniam exponit periculo illam mutuando homini pauperi, aut minus in ſolvendo fideli, ac tuto; Negant Navarrus in ſumma cap. 23. & Soto de juſtitia, & jure qu. 4. art. pr. & quidam alii, quorum fundamentum eſt, quia nihil poteſt ultrà ſortem accipi,ob ſolum periculum cui res mutuata exponitur;ut decernitur cap.final.de uſuris his verbis; *Naviganti, vel eunti ad nundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quod ſuſcipit in ſe periculum, recepturus aliquid ultrà ſortem, uſurarius eſt cenſendus*. Quæ verba pro hujus puncti deciſione clariora eſſe nequeunt, per illa enim decernitur, quòd mutuans ſuſcipiens in ſe periculum pecuniæ mutuatæ in tranſitu, donec perveniat ad talem locum per itinera periculoſa non poteſt abſque uſura aliquid ultrà ſortem eo titulo recipere.

67 Communior tamen, & probabilior ſententia affirmat licitum eſſe in mutuo aliquid ultrà ſortem accipere ratione periculi amittendi capitale, vel illud recuperandi cùm expenſis, vel laboribus. Ità Medina, Molina, Leſſius, Rebellus, Silvius, Silveſter, Azorius, Salas, Card. de Lugo, Amicus, Caſpenſis, Bonacina, & alii paſſim, idque etiam anteà docuit Doctor noſter loc. cit. ſub litt. O. ubi aſſignans tertium modum, quo licèt aliquid ultrà ſortem recipere ex mutuo; inquit eſſe, quando capitale, & illud ſuperfluum, quod ſuprà ſortem principalem accipitur, ponitur ſub incerto, ſivè exponitur periculo. Quod probat argumento à ſimili ex cap. *Naviganti*, &c. extrà uſuras caſu tertio, quis vendit pannos, & alias merces, ut amplius accipiat tempore conſtituto, quàm valebunt tempore venditionis, & ait id licitum eſſe ratione dubii, & hac de cauſa talem ab uſura excuſari. Sicut ergò in venditione quæ fit credita pecunia, poteſt aliquid accipi ob periculum amittendi creditum, ut conſtat ex caſu allato, & ex ſupradictis de venditione; ſic in caſu noſtro, quando quis mutuat pecuniam alicui, & eam periculo exponit, ſeù incertitudini, & dubio quoad capitale, & illud amplius, quod ex illo mutuo recipit; excuſatur ab uſura. Confirmat, quia ejuſmodi pericula ſunt pretio æſtimabilia nec mutuator tenetur gratis illa ſubire; ut ſi mutuet homini non ſatis noto, aut dubiæ fidei, aut ſi probabiliter timeat magnas moleſtias in recuperanda ſorte; ergo poteſt aliquid accipere ob hujuſmodi pericula, juſtum enim eſt pro eo, quod pretio eſt æſtimabile, ſi pretium exigatur. Et hoc verum eſt, etiamſi revera nullum poſteà damnum patiatur, quod enim accipit ultrà ſortem, non pro damno actuali, ſed pro periculo damni accipit. Denique quia poteſt fidejuſſor etiam aliquid exigere ab eo, cui fidejubet, ob ſolum periculum, quod in fidejubendo ſubit, quamvis fidejuſſio ſit gratuitus contractus, ut omnes fatentur; ergò, & mutuator ab eo, cui pecuniam mutuat ob ſimile periculum, cùm eadem, & par utriuſque ratio videatur. Et idem etiam patet in contractu accomodationis, quia ſi timeatur res accomodata perire, aut deteriorari ex negligentia commodatarii ſatis perſpecta, commodans etiam in tali caſu aliquid exigere poteſt ratione periculi,& ità etiam diſcurrunt Scotiſtæ omnes loc. cit.

68 Notant autem Doctores citati, ut mutuator poſſit aliquid exigere ratione periculi capitalis, vel expenſarum, vel laborum in recuperando capitali, tres præſertim ſervandas eſſe conditiones. Prima eſt, ut periculum, ai res mutuata exponitur, ut verum, ex quo probabiliter timeatur incommodum, non imaginarium, & fictum, nec refert, ſi poſteà nullum damnum reipſa ſequatur, quia, ut dictum eſt, non pro ipſo damno futuro, ſed pro ejus probabili periculo deductum eſt pactum. Secunda eſt, ut mutuator non plus exigat ratione iſtius periculi, quàm ipſe alteri dare vellet pro talis periculi redemptione, & capitalis aſſecuratione, vel quæ communiter hujuſmodi periculum æſtimetur, pretium enim in omni contractu juſtum eſſe debet. Tertia eſt, ut mutuatarius non cogatur ad hanc obligationem ſuſcipiendam, ſed liberum illi relinquendum, ut vel per hanc obligationem, vel per fidejuſſionem, vel per pignus, vel alio modo mutuantem aſſecuret de pecunia, quam ab illo mutuò accepit. Et hoc modo DD. citati communiter explicant textum ex cap. *Naviganti*, pro priori ſententia adductum, ut notat Amicus diſp.20. ſect.8. nu.130. nimirum Pontificem in ea decretali loqui de mutuante, qui ex eo, quod in ſe periculum mutuatæ pecuniæ ſuſcepiſſet, mutuatarium cogebat ad hujuſmodi contractum ſcilicet, ad ſolvendum certum pretium ultrà ſortem propter tale periculum in ſe ſuſceptum; qui contractus illicitus eſt, & uſurarius, cùm mutuatarius ad talem contractum faciendum cogi non poſſit, ſed ſolùm ad aſſecurandum mutuantem de pecunia ſibi mutuata exhibendo pro aſſecuratione fidejuſſorem, vel pignus; & hæc expoſitio omnibus aliis eſt præferenda, quas adducit Medina cap. de rebus reſtituendis qu. 38. §. *ad tertiam cauſam*, & Faber ex noſtris cap.7. cit. n.226. & revera veriſimile non eſt Pontificem in tribus caſibus cap. illo adductis ſibi contradicere; cùm ergò in ſecundo, & tertio caſu ibi propoſitis reſpondeat poſſe in venditione dilata ſolutione aliquid ultrà juſtum pretium recipi abſque uſura ratione dubii, & periculi, cenſendum non eſt hoc negare voluiſſe abſolutè in primo caſu, ſed tantùm in ſenſu jam explicato, præſtat enim jura juribus concordare.

69 Quintò tandem Doctor loc. cit. alium uſum pecuniæ explicat, ob quem ex pecunia poteſt aliquid ultrà ſortem recipi abſque uſura, & peccato; & eſt quod pecunia quoque locari poteſt ſicut res aliæ uſibiles locari ſolent, quamvis hic non ſit uſus principalis, ob quem inventa eſt, pecunia namque de ſua natura, inquit Doctor, eſt apta ad ornandum aliquem, ad oſtendendum eſſe divitem, & ſimilia, & ad hunc finem locari poteſt, ut ſi mercator roget amicum,ut ſibi quantitatem aliquam pecuniæ præſtet, & locet ad oſtendendum ſe divitem, & hanc pecuniæ traditionem inquit Doctor non eſſe mutuationem, ſed locationem, & reſtitui debere eamdem in numero, & pondere, niſi forte locanti ſufficiat reſtitui æqualem in pondere, & valore, & hoc idem docet Aſteſanus noſter lib.3. titul. 11. art. 4. in fine, ubi etiam movet dubium, quare magis licet exigere ultrà ſortem in locatione, quàm in mutuo, & rationem aſſignat, quia periculum rei mutuatæ ſpectat ad debitorem cùm in mutuo transferatur dominium, ſed periculum rei locatæ ad locatorem, eò quod locans retinet dominium rei locatæ, & ideò ipſe locans pro uſu rei propriæ, quam concedit, pecuniam licitè recipit, ſi quidem nemo cogitur de proprio alicui beneficium facere, ſed rei mutuatæ dominium in accipientem transfertur; & ideò uſus rei locatæ eſt ſine conſumptione, uſus verò rei mutuatæ nullus eſt ſine conſumptione; item res locata deterioratur uſu

Digitized by Google

uſu quod non contingit in mutuo, ubi non eadem pecunia numero, quæ mutuo recipitur, ſed alia ejuſdem ſpeciei redditur, ut conſtat ex dictis.

Sed Contrà prædicta objicies, quod mutuum debet dari gratis juxtà illud *Mutuum date nihil indè ſperantes*; ergò nihil accipi poteſt pro mutuo, nec occaſionem damni emergentis, neque lucri ceſſantis. Et hoc etiam videtur ſignificaſſe Scotus ipſe diſtinction. 15. citat. articul. 3. ſub lit. Y. ubi cum objeciſſet, quod licèt unicuique in contractibus ſe indemnem ſervare, ut ſuprà dixerat quoque mutuanti licebit ſe ſervare indemnem, quod non poteſt niſi accipiendo aliquid ultrà ſortem, & hoc ex pacto.

Reſpondet, quòd ſi non vult damnificari, pecuniam ſibi neceſſariam reſervet, quia nullus eum neceſſitat ad faciendam miſericordiam proximo, ſed ſi vult miſericordiam facere, neceſſitatur ex lege divina, ut non faciat eam vitiatam. Quibus verbis expreſsè docet, quòd vel mutuator non debet mutuare, cùm ad id non teneatur, vel certè ſi mutuat, debet abſque hujuſmodi obligatione mutuare, cùm id divina lege prohibeatur; & hic eſt locus, undè communiter citatur Doctor pro oppoſita ſententia, quod nequeat mutuatur licitè aliquid ultra ſortem accipere, nec occaſione lucri ceſſantis, nec damni emergentis.

70 Reſpondetur, nihil accipi poſſe pro mutuo præcisè, & hoc eſt, quod lex divina prohibet, poſſe vero pro damno emergente, & lucro ceſſante, nullus enim mutuare tenetur cum ſuo damno, & incommodo, nec tenetur grave damum pati, ut alteri ex charitate proſit, ideoque licitè poteſt mutuator in pactum deducere damnum emergens, & lucrum ceſsans ſervatis conditionibus jam explicatis. Ità Bonacina diſputat. 3. quæſtion. 3. punct. 4. numer. 2. cùm pluribus aliis ab ipſo citatis. Et hæc etiam eſt expreſsa Scoti ſententia diſtinction. 15. articul. 2. ſub littera N. ubi explicans tres caſus, in quibus licitum eſt aliquid ultrà ſortem accipere, ſecundùm caſum ait eſſe ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis, ut ſupra explicatum eſt, & ait debitorem in tali caſu teneri in conſcientia ultrà ſortem ad intereſſe, quæ verba clariora eſſe nequeunt. Neque articul. 3. in ſolutione ad 1. oppoſitum docet, quia notat Hiqueus ibidem in Comment. non improbat ibi Doctor hos titulos damni emergentis, & lucri ceſſantis, ut licitè poſſit mutuator aliquid ultrà ſortem accipere ad ſe ſervandum indemnem, nec alios titulos pretio æſtimabiles; ſed improbat damnum prætextum ab Uuſario, quo exigat aliquid intuitu ipſius mutui, hoc enim damnum ſufficienter reſarcitur per ipſius mutui, ſolutionem, ac proinde non debet pro eo aliquid accipi ultrà ſortem, quo etiam modo locum illum explicat Pontius, diſput. 45. quæſt. 4. num. 14. dicens intelligendum eſſe de pacto aliquid dandi propter detrimentum valde caſualiter incurrens, tunc enim contractus mutui utique vitiaretur, & uſurarius evaderet, quia ut ſuprà dictum eſt, ad hoc ut licite poſſit aliquid accipi ultra ſortem pro damno emergente; vel lucro ceſſante, hæc potiſſimum conditio ſervanda eſt, ut damnum verè emergat, vel lucrum ceſſet ratione mutui præcisè; & mutuatio præcise ſit cauſa talis damni, vel ceſſationis lucri, nec mutuator commode tale damnum evitare potuerit; hac enim conditione deficiente contractus ſtatim vitiatur, ac uſurarius evadit. Non ergo lex divina prohibet mutuantem, ne mutuet cùm obligatione, ut mutuatarius teneatur ad compenſationem damni emergentis, vel lucri ceſſantis, quod ex mutuo probabiliter, & ut in plurimum provenire poteſt, neque id Doctor aſſerit loco cit. ſed inquit quod ſi mutuator vult mutuatario miſericordiam facere ſuam pecuniam ei mutuando, non debet facere eam vitiatam, accipiendo nimirum aliquid ultrà ſortem, non ſervatis conditionibus ad hoc faciendum licitè neceſſariis, ſub prætextu ſe ſervandi indemnem.

ARTICULUS QUARTUS.

An poſſit licitè mutuans aliquid commodum exigere extrà prædictos caſus.

71 PRima Opinio communis inter Recentiores duplex diſtinguit commodum; alterum quod vel natura ſua, vel prudentum judicio cenſetur pretio æſtimibile, & eſt quod pecunia comparari ſolet; alterum verò, quod nec natura ſua, nec prudentum judicio cenſetur pretio æſtimabile, & eſt quod non pecunia comparari ſolet; ſed amore, benevolentia, & amicitia exhiberi, eò quod hæc, & ſimilia non pecunia comparantur, ſed hominum voluntate ſpontaneè operante. Hoc ſuppoſito aſſerit non poſſe mutuantem citrà uſuram commodum exigere prioris generis; poſſe autem citrà peccatum uſuræ commodum poſterioris generis exigere, eò quòd illud ſolùm eſt objectum uſuræ, quæ tantùm intendere pretium ex mutuo; non autem hoc, quod non eſt pretio æſtimabile. Ex quo deducit omnem pactionem, & conventionem, per quam mutuatario imponitur onus pretio æſtimabile, & obligatio quaſi ex juſtitia, ad quam mutuatarius aliàs non tenebatur, uſurariam eſſe, cùm per ipſam aliquid exigatur pretio æſtimabile, ac veluti debitum ex juſtitia; è contra verò poſſe mutuantem ratione mutui non ſolum amicitiam, & gratitudinem exigere à mutuatario, ſed etiam ſigna quædam amicitiæ, & gratitudinis in pactum deducere, ut ea mutuatarius ex obligatione ſervet; & ratio eſt, quia per hujuſmodi obligationem non plus imponitur, quam mutuatarius ipſe lege naturali teneatur, cum lex ipſa naturalis hominem obliget, ut gratum, & benevolum ergà eum ſe oſtendat, à quo beneficium accepit. Ità Sotus lib. 6. de Juſtitia qu. 1. art. 2. §. *Ad quæſtionem*, & hoc ad uſuram non pertinere indicat D. Th. qu. 78. ar. 2. & alii, quos affert Salas dub. 15. & clarius Lopez 2. pact. inſtructor. cap. 56. §. *Hinc ſequitur*.

72 Secunda Opinio aſſerit nihil poſſe per ſe primò intendi, ſperari, expeti, & accipi ex mutuo in foro conſcientiæ, ſivè pecunia æſtimabile, ſive non, ſive ex obligatione juſtitiæ, ſive ex debito gratitudinis. Ità Vulpes noſter diſput. 119. art. 12. cùm quibuſdam aliis Scotiſtis, quod ex Scoto deducit diſtinct. 15. cit. qu. 2. art. 3. in ſolutione ad 1. ubi ait, omne illud poſſe per ſe primò ex mutuo licite intendi, ſive ſperari ſine peccato, quod miſericordiam ergà proximum per mutuum exercendam non vitiat, nec jus motivum omnino excludit; vitiat autem non ſolum quicquid pecunia æſtimabile eſt ex debito juſtitiæ, ſed etiam ex nudo titulo benevolentiæ, liberalitatis, ſive gratitudinis ſperatur, intenditur, & exigitur. Probat autem, quia ex præcepto divino ſæpius relato: *Mutuum date nihil indè ſperantes*, per ſolum formale motivum miſericordiæ debet primò animus mutuantis ad mutuandum moveri, & excitari, itaut quovis alio excluſo illud dumtaxat ad mutuandum moveat, ergo nihil poteſt in foro conſcientiæ ſine peccato per ſe primò intendi, ſperari, & ex mutuo accipi, ſive fuerit pecunia æſtimabile, ſivè non, à mutuatario exhibendum, ſive ex obligatione juſtitiæ, ſive ex debito gratitudinis. Conſequentia patet, quia qui per ſe primò inducitur ad mutuandum à ſpe futuræ gratuitæ recompenſationis, ſivè amicitiæ, non mutat primò ex motivo miſericordiæ ergà proximum exercendæ, quia tali motivo ſublato non mutuaret. Addit tamen ſecundario licere ſine peccato ex mutuo ſperari, & reipſa accipi citrà omnem obligationem exteriora ſigna amicitiæ, & benevolentiæ, ſivè fuerint pecunia æſtimabilia, ſivè non obligatio namque non inducitur, nec intenditur ſine pacto explicito, vel implicito; pactum autem quomodocumque ſpecificat primariam, non ſecundariam intentionem paciſcentium: nec ſecundaria hæc intentio, ſivè ſpes ſperandi, ex grato animo mutuatarii recompenſationem ex mutuo vitioſam reddit miſericordiam ergà proximum indigentem exercendam.

73 Tertia ſententia veluti imedia, quam ſequitur, ut probabiliorem, ut bene declarat Amicus diſp. 20. ſect. 6. dub. 1. cùm diſtinctione procedit, nam ſigna amicitiæ, & gratitudinis ſunt duplicis generis, alia negativa, qualia ſunt non nocere, non vexare, non offendere, &c. alia poſitiva, & hæc adhuc duplicia, alia generalia, ut amicum, & gratum ſe oſtendere ergà benefactorem, quando, & ubi occaſio tulerit: alia ſpecialia, & in individuo determinata; ut hæc, vel illa ſigna benevolentiæ, & gratitudinis in particulari oſtendere. Hac diſtinctione præmiſſa, ait tam priora ſigna negativa, quàm poſteriora generalia poſitiva poſſe utique in pactum deduci, ut à mutuatario ſerventur, non autem poſteriora. Ratio primæ partis aſſerti deducitur ex fundamento pro prima opinione adducto, quia tàm ſigna amicitiæ, & gratitudinis negativa, quàm generalia poſitiva tenetur mutuatarius ſervare ex lege ipſa naturali independenter ab omni pacto; ergò non major obligatio illi imponitur ex pacto ſuperveniente, quam ratione ipſius virtutis amicitiæ, & gratitudinis prius haberet. Ratio ſecundæ partis eſt, quia ut eleganter diſcurrit Amicus loco cit. talis obligatio eſt ſuprà obligationem, quam mutuatarius habet ratione virtutis gratitudinis, qua naturali lege ergà mutuantem obligatur; talis enim virtus hominem non obligat ad hæc, vel illa determinata, ſigna hoc vel illo determinato tempore, vel loco, coram his, vel illis determinatis perſonis, ſed ad exhibenda ſigna generalia & in communi, quando, ubi, & quoties prudentia ipſa dictat, quæ eſt virtutum regula. Atqui non licet rationi mutui majorem obligationem imponere, quam mutuatarius ex ipſa virtute gratitudinis habeat, qua ergà mutuantem naturali lege obligatur, quia omnis obligatio, quæ eſt ſuprà obligationem ipſius virtutis, non exigitur per ſe à virtute; ergò ſpecialia ſigna gratitudinis, & in individuo determinata non poſſunt cùm mutuatario in pactum deduci, quia ſtante tali obli-

gatio-

Digitized by Google

gatione non exhiberentur, ut actus virtutis gratis,& liberaliter, ut omnis actus virtutis exigit exhiberi, ſed potius coactè, vel ſaltem aliquo modo involuntariè, cùm tamen ratione mutui non niſi ea obligatio exigi queat, quæ gratis,& liberaliter à virtute exhibetur. Et hæc opinio media mihi quoque probabilior videtur, quia per ipſam conciliantur aliæ duæ opiniones extremæ, ac eorum rationes diluuntur; non fundamentum primæ primam partem probat aſſertionis noſtræ, & fundamentum ſecundæ ſecundam, quia ratione mutui non niſi ea obligatio exigi poteſt, quæ gratis & liberaliter à virtute gratitudinis exhibetur, & motivum gratitudinis minimè excludit motivum miſericordiæ, nec eam reddit vitioſam, quando ſigna gratitudinis exhibita ſunt generalia hæc enim ſunt cum ipſa virtute gratitudinis, vel amicitiæ connexa ſed ſolùm quando ſunt particularia, & in individuo determinata, hæc enim non ſunt cum ipſa virtute connexa. Quomodo autem intelligendum ſit præceptum illud divinum Lucæ 6. *Mutuum date nihil indè ſperantes*, jam ſuprà explicatum eſt art.2. hujus q. nu. 54. intelligi debere de eo, quod ſperetur, velut ex debito, & titulo juſtitiæ, non autem gratitudinis, & benevolentiæ.

74 Hujus opinionis fuit etiam Bonacina diſput. 3. quæſt. 3. punct.3. ubi movens quæſtionem, an quælibet obligatio impoſita mutuatario ſit uſura, eam hac unica propoſitione reſolvit, quòd omnis pactio, & conventio, per quam imponitur mutuatario onus, & obligatio quaſi ex juſtitia, ad quam mutuatarius aliàs non tenebatur, labem uſuræ continet. Ratio eſt, quia pactio, qua imponitur mutuatario onus pretio æſtimabile, tamquam ex juſtitia debitum, uſuraria eſt, cùm per ipſam exigatur aliquid ſuprà ſortem; talis autem eſt pactio, & conventio per quam imponitur mutuatario onus, & obligatio quaſi ex juſtitia, cùm enim hujuſmodi obligatio libertatem tollat, vel minuat, conſequenter ſit pretio æſtimabilis Leg. Sicut. Codic. de actionibus, & Inſtitut. de obligationibus. Ex quo deducit uſuram ab eo committi, qui tradit alteri mutuum cum pacto, ut præſtet munus, vel officium à lingua, ut canere, aut Regem alloqui, vel ab obſequio, ut comitari dominium, eique intervire hac, vel illa occaſione, vel à manu ut agrum colere, & cæt. nam hæc officia ſunt pretio æſtimabilia, imponere autem mutuatario obligationem pretio æſtimabilem, ad quam aliàs non tenetur, eſt uſura. Hoc idem etiam ſentire videtur Cardin. de Lugo diſp.25. ſect.5. ubi ab initio hanc generalem regulam aſſignat pro dignoſcendo uſurario contractu,quod pactum quodcumque quo gravamen, aut onus aliud præter id,quod mutuo intrinſecum, vel proprium eſt, adiicitur, reddit contractum uſurarium, quia cùm id totum, quod mutuans dat, compenſetur ad æqualitatem, quando à mutuatario tantumdem redditur, conſequens eſt, ut quicquid aliud exigitur, vel imponitur quaſi ex juſtitia, ad quod mutuatarius aliàs non tenebatur, injuſtè exigatur, & imponatur.

75 Hoc etiam docet ex noſtris Pontius diſput. 55. quæſt. 2. ubi ait illicitum non eſſe dare mutuum ſpe accipiendi aliquid ex gratitudine à mutuatario, & ratio eſt, quia non poteſt eſſe illicitum intendere, & ſperare, ac recipere, quod licitè conferri poteſt; ſed mutuatarius poteſt licitè exhibere, gratiam, & benevolentiam mutuanti, & ex gratitudine, ac benevolentia darè ipſi, quod placuerit, ergò mutuator poteſt illa licitè intendere, & recipere. Imò q.3. deſcendit ad particulares caſus,& inquit, quòd mutuator poteſt mutuare cum hac conditione, vólo tibi mutuare rem meam ad annum, quòd ſi tunc ex gratitudine aliquid mihi dederis, continuabo illud, ſed tamen ſine obligatione. Et quòd poſſet etiam ſimiliter à mutuatario petere, ut obliget ſe ad dandum mutuum alterum, quando petetur, non quærendo tamen illam obligationem pro pretio mutui, ſed tamquam experimentum benevolentiæ, & amicitiæ alterius. Hoc tamen aditum non placet, quia in propoſitis contractibus deſcenditur ad ſpecialia, ac determinata gratitudinis ſigna,quę jam diximus non poſſe in pactum cum mutuatario deduci abſque labe uſuræ, quia non licet ratione mutui majorem imponere obligationem, quam mutuatarius ex ipſa virtute gratitudinis habeat, quæ non obligat adhæc, vel illa determinata ſigna tali tempore, vel loco exhibenda, ſed ad ſigna generalia, & in communi, & exhibenda quando,& quoties prudentia ipſa dictat, quæ eſt virtutum regula. Accedit quòd hoc admittendo aperitur oſtium uſuris ſaltem palliatis, quia ſi mutues centum verbi gratia ea conditione, ut ſi mutuatarius poſt annum quinque non reddat, non pro pretio, & ratione mutui,ſed ex gratitudine, non velis ulterius continuare; ſi verò velit, pro alio anno continuabis, ſic conſequenter per annos ſequentes poterit mutuum continuari, & recipi ratione ipſius quinque ſingulis annis, quod planè ſine uſura contingere nequit, quam inſtantiam fruſtrà Pontius loc. cit. evadere conatur.

76 Ex his infertur, poſſe mutuantem ſine uſura mutuatarium obligare ad condonandam ſibi injuriam, quam ei intulit, quia ad ea omnia poteſt mutuatarius ratione mutui obligari, ad quæ aliundè tenetur; ſed ratione Chriſtianæ charitatis tenetur privato affectu offenſam ſibi illatam condonare offenſus; ergò poteſt ratione mutui ad eam remittendam obligari, & eodem modo ratione mutui obligari poterit ad eam aliis quoque remittendam. Ità Medina, Navarrus, Valentia, Silvius, Amicus, & alii. Unde non placet, quod aio Bonacina diſp.3.quęſt. 3. punct.3. num.15. cum Covarr. Rebell. Molina, Reginaldo, Azorio, & aliis, nempe quod qui dat mutuum cum pacto, ut mutuatarius faciat aliquid, quod aliàs ex charitate præſtare tenetur, committit uſuram,quia per hujuſmodi pactum imponit obligationem,& gravamen, ratione cujus mutuatarius obligatur ad damna ſubſecuta. Non placet, inquam, quia aliud eſt loqui de injuria illata, & aliud de damno ex ea ſubſecuto, nam ſi mutuatarius propter talem injuriam aliquod damnum paſſus eſt in bonis, fama, perſona ſua, vel ſuorum, utique non tenetur illud condonare, & conſequenter ratione mutui ad illud remittendum obligari non poteſt, quia offenſus jus habet, ut illud damnum per Judicis ſententiam ſibi reſarciatur, ad cujus juris ceſſionem, cum ſit pretio æſtimabile, nequit ratione mutui offenſus obligari. Non ſic eſt de injuria, quam offenſus ratione Chriſtianæ charitatis privato affectu remittere tenetur, ideoque poteſt ratione mutui ad eam ſic remittendam obligari. Eadem ratione poteſt mutuatarius ratione mutui citrà uſuram obligari ad ſolvendum aliud mutuum, vel debitum antiquum tranſacto tempore ſolutioni præfixo; inimicus ad non nocendum, & redimendam vexationem injuſtam, tàm propriam quàm alienam; filius ad præſtanda parentibus obſequia debita, & univerſaliter mutuatarius quilibet ad ea omnia obligari poteſt ratione mutui, quæ vel aliàs facere, vel omittere tenetur; modò major obligatio ratione mutui non imponatur, quàm mutuatarius aliundè habeat, ſicut eſt in caſibus allatis,nam ceſſatio ab injuſta vexatione, obſequia parentibus, ſolutio debitorum tranſacto tempore ſolutione præfixo, & ſimilia ſunt debita ex juſtitia, & conſequenter mutuator non imponit obligationem, ad quàm mutuatarius anteà non tenetur.

77 Deinde è contrà eſt uſura ex communi ſententia, ſi quis mutuat medico hoc pacto, ut teneatur curare, & mederi, & qui mutuat Advocato, ut teneatur mutuantem defendere, aut ruſtico, ut teneatur iter facere,&c. & hoc verum eſt, ut notat Bonacina loc. cit. num.13. etiamſi pro hujuſmodi operibus juſtum pretium conſtituat, committit enim uſuram, quatenus mutuatario obligationem imponit, quam antea non habebat. Et eadem ratione ex communi ſententia eſt uſura, ſi des mutuum, ut poſteà mutuatarius ex debito civili obligetur tibi ruſus mutuari, aut vendere, vel apud te in tua officina merces emere, aut operas ſuas locare, & ſimilia,quia talis obligatio eſt res pretio æſtimabilis, cùm privet mutuatarium poteſtate alibi emendi, & operas locandi; eſt enim quædam ſervitutis ſpecies, omnes autem ſervitutis ſpecies ſunt pretio æſtimabiles, atque ideo qui hujuſmodi obligationes in pactum deducit, peccatum uſuræ committit, quia accipit in mutuo aliquid ultra ſortem pretio æſtimabile. Et eadem etiam ratione uſuram committit, qui dat mutuum fœminæ cum intentione, vel pacto, ut ſui copiam faciat ratione mutui, ſecus ſi immediatè intendat amicitiam, & ea mediante copulam. Et tandem uſura eſt mutuare Principi, vel Reipublicæ eo pacto, ut interim dum non ſolvitur ſis liber à tributis, vel oneribus juſtis, ſolvendis. Ità Leſſius, Salas, Layman, Bonac. Card. de Lugo, Amicus, Caſpenſis, & alii communiter.

78 Denique Aretinus noſter 4. diſtinction. 15. quæſt. 2. De Caſibus in quibus licitum eſt in mutuo aliquid ultrà ſortem accipere art.2. quęrens an mutuans poſſit benevolentiam mutuatarii, amicitiam, & ſigna amicitię in pactum deducere, tenet non licere in pactum deducere exteriora amicitię ſigna, ut reconciliationem, vel injurię remiſſionem, quia ratione pacti referuntur iſtę actiones, in juſtitię finem; ſed ex juſtitia non licet ratione mutui aliquid ultrà ſortem accipere; ergo non licet in pactum hujuſmodi ſigna deducere. Tum quia hoc eſt contrà conditionem ipſius retributionis, nam obligatio naturalis, quę eſt de honeſtate virtutis, pertinet ad amicitiam, & virtutem, & eo ipſo talis retributio eſt ſpontanea, atque liberalis; quod autem in pactum deducitur, jam ex neceſſitate debetur; ergo repugnat morali obligationi, quę paritur à virtute deduci in pactum, quod parit civilem obligationem, & ex juſtitia. Tùm tandem, quia tale pactum eſt contrà rationem amicitię, quod enim ex amicitia ſperatur, non eſt cur ex legali; & civili obligatione exigatur; atque adeo eo ipſo quòd quis aliquod ſpeciale amicitię ſignum facere obligatur,non ex amicabili voluntate, ſed coactus, & ex obligatione civili illud facere cenſendus eſt.

79 His

Digitized by Google

79 His tamen non obſtantibus puto Auctorem hunc non eſſe à noſtra ſententia alienum, quando enim ait non licere ſigna amicitiæ in pactum deducere, non loquitur de ſignis amicitiæ in communi, & in generali, ſed in particulari, & in ſpeciali, ut patet ex declaratione ſuæ concluſionis, in qua dicit non licere ſigna exteriora amicitiæ in pactum deducere, ſubdit enim poſteà, quòd quamvis amicitiam in communi rectè liceat quærere mutuo, idque explicare, tamen in particulari aliquod officium ſeù ſervitium, vel obſequium, in pactum deducere eſt omnino illicitum, quia illúd eſt pretio æſtimabile; & hoc ipſum conſtat ex ultima ratione modò ex ipſo adducta, cùm inquit eò ipſo, quòd quis aliquod ſpeciale amicitiæ ſignum facere obligatur, non ex amicabili voluntate, ſed ex obligatione civili coactus illud facere cenſendus eſt. Quando itaque dicit non licere in pactum deducere ſigna amicitiæ exteriora, generaliter loquendo, intendit quòd tale pactum non ſit civile, & ex juſtitia, quia ſi talis obligatio imponeretur, pactum eſſet uſurarium, quia non licet ratione mutui majorem obligationem imponere quam mutuatarius ex ipſa virtute gratitudinis habeat ex lege naturali, ut dictum eſt ſuprà num. 73. undè regulariter loquendo, quando amicitiæ ſigna, & urbanitatis in generali à mutuante exiguntur ex obligatione civili petuntur, ſed ex gratitudine, & benevolentia, quia non aliter obligari ſolent, ut notat Card. de Lugo ſect. 5. cit. num. 59.

ARTICULUS QUINTUS.

An in uſura transferatur dominium accepti ultrà ſortem.

80 PRima opinio affirmat, cujus fundamentum eſt, quia illud, quod ultrà ſortem Uſurarius accipit, traditur ei à domino rei voluntariè, atque ità ejus rei dominium tranſit in uſurarium, cujus res traditur; licèt ſit voluntas aliquo modo coacta, ſeù conditionata, quia vellet non tradere, ſi alio modo pecuniam habere poſſet, eſt tamen volens ſimpliciter, ut patet de voluntate proiicientis merces in mari ob ſalvandam vitam, quæ etiamſi vi tempeſtatis coacta ſit, eſt tamen ſimpliciter libera ex Ariſt. 3. Ethic. c. 1. & ideo tradit auctarium ultrà ſortem traditionis, quæ ſufficit ad translationem dominii, alioquin vendens ex aliqua neceſſitate non transferret dominium rei venditæ in ementem, quod eſt falſùm. Tùm etiam, quia metus, & vis magis tollit voluntarium, quàm coactio illa, qua quis trahitur ad ſolvendas uſuras, ut de ſe patet; at vis, & metus non prohibent transferre dominium, ut habetur cap. *Abbas*, ubi textus ſic loquitur; *Quæ vi metuſve cauſa fiunt de jure debent in irritum revocari*, ubi Gloſſa, & Doctores aſſerunt, quæ vi, & metu fiunt non eſſe de jure irrita, & nulla, ſed irritanda, & annullanda eſſe; quæ autem irritantur, jam tenebant, & per Judicis ſententiam revocantur. Tum rurſus, quia, ſi Uſurarius non habet dominium pecuniæ uſurariæ, ſequeretur omnes contractus cum alio ex ea pecunia factos, ut ſi emeret vinum, panem, & alia hujuſmodi, eſſe nullos, quod eſt falſum. Tum tandem quia ex hoc ſequeretur, quod ſi pecunia uſuraria periret abſque culpa uſurarii, ipſe non teneretur ad reſtitutionem, quod eſt falſum: conſequentia probatur, quia res amittitur dominio; ergo ſi pecuniæ dominium remanet apud mutuatarium, illi perit, & amittitur, non autem uſurario, & ſic non teneretur ad reſtitutionem. Pro hac opinione citantur Gloſſa in Can. *ſi quis uſuram* 14. q. 4. Navarrus in Summa c. 17. Henricus, Paludanus, Adrianus, ac etiam Scotus noſter d. 15. cit. q. 2. ar. 3. in ſol. ad 2. quam proinde ibidem tenet Hiqueus in Comment. & Faber pro noſtris diſp. 49. c. 2. ubi relatas rationes adducit, & enixè defendit; licet Hiqueus ingenuè ibidem fateatur, non indè ſufficienter colligi hanc fuiſſe Doctoris ſententiam, quia ibi neque id aſſertive affirmat, neque negat, ſed reſpondet ex ſuppoſitione antecedentis negando conſequentiam; cum enim ibi in favorem uſuræ objeciſſet, quod volenti non fit injuria, recipiens autem uſuras ſolvit libere uſuram; ergo transfert dominio ejus quod ultrà ſortem concedit, in uſurarium; ergo ille jure accipit.

Reſpondet Doctor, etſi mutuatarius dominium transferat, adhuc tamen recipiens tenetur reſtituere, ſicut in mutui datione dominium transfertur, & tamen debitor tenetur tandem reſtituere creditori; quibus verbis, ut patet, Doctor loquitur conditionaliter, & illam conditionem non approbat, ſed ſolùm negat ſequi, quod ex translatione dominii, ſequatur uſurarium teneri ad reſtitutionem, qui autem non negat conſequentiam, quicquid ſit de antecedente, non eſt dicendus concedere antecedens, ſed ſolùm permittere, ut tranſeat, non curando, ſit ne verum, vel non, & ideo minus rectè ex hoc colligitur Doctorem noſtrum in hac fuiſſe ſententia.

81 Secunda ſententia communior, & probabilior tàm apud veteres, quàm Recentiores negat transferri dominium in uſura recepti ultrà ſortem, quam docent Alex. de Ales, D. Bon. Riccardus, Gabriel, Sotus, Medina, Molina, Leſſius, Rebellus, Tannerus, Silvius, Amicus, Caſp. Steph. à S. Greg. & alii Recentiores, & ex noſtris Almainus, Aretinus, Vulpes, & cæteri Scotiſtæ, tamquam de mente Doctoris, & ex ejus principiis neceſſario deductam. Fundamentum namque hujus ſententiæ præcipuum ex ejus doctrina ſumitur d. 15. q. 2. ar. 2. tradita, ubi docet dominium rei ab uno in alium ex duplici principio juſtè dumtaxat transferri; nimirum ex voluntate propria domini, & ex publica Principis auctoritate, & ait ſecundùm exigentiam communis boni hæc duo principia invicem ſubordinari inſtar cauſæ ſuperioris, & inferioris, proprii enim Domini voluntas in transferendo ſebordinatur Principis auctoritati, veluti cauſæ ſuperiori in humana politia, cujus quiſque ſingularis dominus rei eſt pars; ideoque dicebamus ar. 1. hujus q. n. 41. præcipuam conditionem ad validitatem hujus contractus requiſitam eſſe, ut neuter contrahentium ſit impeditus, hic a mutuando, & ille à recipiendo mutuo, à lege, vel a Superiore, quæ quidem conditio ad validitatem cujuſcumque contractus neceſſaria eſt, ut diximus ab initio hujus 4. diſp. q. 1. n. 5. quia non tantùm contrahentes, ſed etiam Superior integrant cauſam efficientem contractus, qui non tantùm bonum privatum reſpicere debet, ſed etiam bonum commune, ideoque non ſolùm ex privata contrahentium lege regulari debet, ſed etiam ex publica Superioris, ut validus cenſeatur. Cum igitur ex lege divina prohibeatur per uſuram transſatio dominii ex Sacra Scriptura utriuſque teſtamenti, ut conſtat ex ſuperius dictis, & præcipuè Luc. 6. *mutuum date nihil indè ſperantes*; licet recipiens mutuum ad uſuram voluntariè det aliquid ultrà ſortem; tamen dominium non transfertur: quia traditio illa eſt contrà voluntatem Superioris Domini ſic dare prohibentis, & plus juris in re habet dominus Superior, & præſertim Deus, qui eſt verus, & abſolutus rerum omnium dominus, quam dominus inferior, & immediatus, qualis eſt homo. Et hac ratione utitur etiam Alenſis 3. p. q. 36. memb. 4. ar. 2. & q. 59. memb. 3. ar. 1. ubi ait non ſufficere quod dominus puro, & libero conſenſu conſentiat, ſed præter hoc requiritur, quod non ſit prohibitus a Superiore auctoritatem habente; Uſurarius autem eſt prohibitus à Deo Superiore, à quo dominium quodlibet dependet; aliquid ultrà ſortem accipere, ergò per talem translationem uſurarius non efficitur verus dominus. Et ex hoc fundamento colligitur per nullum contractum lege divina, Canonica, & Civili irritum transferri, dominium, ut expreſsè habetur L. *Numquam* ff. de acquirendo rerum dominio.

82 Reſpondet Faber diſp. 49. cit. nu. 42. ad traditionem domini rei requiri juſtum titulum, non autem juſtam cauſam, ut patet de traditione pecuniæ facta meretrici, quæ eſt ex cauſa injuſta, lex enim prohibet actum meretricium, non tamen facit, quod datio pecuniæ pro actu meretricio ſit nulla, & meretrix non accipiat dominium illius, quia enim ſit ex pacto, & conventione tenet; ità in propoſito leges prohibent factum uſuræ, & reſtitutionem obligant non prohibent tamen translationem dominii pecuniæ, quæ ſit per hujuſmodi uſurarium contractum, adeſt enim in uſurario juſtus titulus talis translationis, ſcilicet, pacto inita, licet cauſa ſit injuſta, & mala, eſt uſura. Hæc tamen reſponſio non ſatisfacit, quia lex præſertim divina talem conventionem, & pactum inter mutuatorem, & mutuatarium expreſsè prohibet, ne ſcilicet, pro mutuo aliquid ultrà ſortem tradatur, non ſic eſt de mercede meretricis pro actu meretricio; quamvis enim hic per leges prohibeatur, non tamen prohibetur pactum, & conventio, ut poſſit mulier aliquid accipere pro actu meretricio, & ideò in traditione pecuniæ pro actu meretricio fieri poteſt dominii translatio, quia ſit ex pacto, & conventione, quæ non eſt prohibita, licèt facta ſit ex injuſta cauſa, ac proinde dici poteſt titulus aliquo modo juſtus; non ſic autem eſt de conventione tradendi aliquid ultrà ſortem pro mutuo, quia hæc immediatè, & expreſsè per leges prohibetur, ideoque nequit eſſe juſtus titulus pro dominio transferendo accepti ultrà ſortem.

83 Confirmatur, nam ut aliquis de novo acquirat alicujus rei dominium, non ſufficit, quod verus dominus rei conſentiat, ut ei quomodocumque tradatur, ſed requiritur, ut verus Dominus conſentiat quòd proprietas, quam habet de tali re, in nullum tranſeat; aliud enim eſt poſſeſſio rei & aliud proprietas, aliàs qui habet pignus, vel rem aliquam *in depoſitum*, verus dominus ejus efficeretur, quia verus dominus illius rei conſentit, ut talis res ei tradatur; ſed qui ſolvit uſuram, licèt conſentiat, quod auctarium uſurario tradatur, non tamen conſentit regulariter quòd proprietas in eum tranſeat, non enim habet intentionem abſolvendi uſurarium ab obligatione quam habet reſtituendi acceptum ultrà ſortem, ſed hoc tradit in poteſtatem uſurarii, donec fortè aliquandò pœnitentia ductus reſtituat, vel Deo providente, aliundè ab eo æquivalens accipiat: ſicut qui projicit merces in mari neceſſitate periculi compulſus non

non ob id præſumitur illas in eorum dominium transferre, qui illas poſt naufragium invenerint; ergò uſurarius non efficitur verus dominus accepti ultrà ſortem.

Reſpondet rurſus Faber loc. cit. negando minorem, ad probationem inquit, aliud eſſe transferre dominium, & aliud transferre omne jus, dominium enim eſt ſpecies juris, unde non eſt neceſſarium, quod tradens alicui dominium rei transferat omne jus ſuum in illam rem, ut patet in mutuo, in quo transfertur dominium in mutuatarium, & tamen mutuans retinet jus ſibi repetendi eamdem rem; poteſt igitur mutuatarius velle liberè dare uſuram uſurario, & transferre in eum dominium ipſius, non tamen velle præjudicare ſuo juri, quod ſibi remanet circà pecuniam illam de jure; unde ait non eſſe parem rationem de proſiciente merces in mari, quia qui ſic merces projicit, non præſumitur illas tradere alicui, ſed tantùm liberare ſe à periculo vitæ ex earum projectione. Sed quamvis hæc doctrina ſit vera, quòd aliud eſt transferre dominium rei, & aliud transferre omne jus in rem, poteſt enim aliquis transferre dominium alicujus rei in alium, & tamen illum remanere obligatum ad reſtitutionem ejuſdem rei, ut patet in mutuo; tamen in propoſito locum non habet, quoniam ut notat Amicus diſp. 20. ſec. 9. mutuatarius non ſolùm retinet jus ad rem, ſed etiam in re, quam per uſuram tradidit, undè non habet tantùm actionem perſonalem circà uſurarium, ſed etiam realem circà ipſam rem, quippe qui illam ſibi vendicare poteſt ubicumque exiſtat; ſi autem ejus dominium in mutuantem transferatur, non poſſet habere jus in re, ſed tantùm ad rem, cùm ergò utrumque jus habeat, ſcilicet, & in re, & ad rem, fatendum eſt ejus dominium in uſurarium non transferri. Denique plures noſtræ ſententiæ Auctores ex eo probant dominium accepti ultrà ſortem non transferri, quia tunc ad reſtitutionem non teneretur uſurarius; putant enim quòd obligatio reſtitutionis ſemper ex hoc oriatur, quòd nou fiat translatio dominii rei; ut in furto contingit. Hoc tamen fundamentum eſt falſum, ut benè advertit Faber loc. cit. nu. 33. quia ut ait Doctor artic. 3. cit. in ſol. ad 2. poteſt aliquis transferre dominium alicujus rei in alium, & adhuc iſte obligatus remanere ad reſtitutionem, ut patet in dante, & recipiente mutuum, nam dans pecuniam mutuo transfert ejus dominium in mutuatarium, & iſte nou ob id eximitur ab obligatione reſtituendi; ſunt ergò hæc ab invicem ſeparabilia translatio dominii rei, & liberatio alterius accipientis à reſtitutione rei, nam transferens dominium rei poteſt ſibi reſervare jus ſibi repetendi eamdem rem, ut patet in exemplo adducto à Doctore de mutuo, & ideò ex translatione dominii rei acceptæ non benè infertur, liberatio, & exemptio accipientis ab ejuſdem reſtitutione noſtrum verò aſſertum de uſura reali intelligendum eſt, quę, ſcilicet, ſit cum pacto recipiendi aliquid ultrà ſortem, nam de uſura mentali, in qua nimirum ſine aliquo pacto expreſſo, vel tacito aliquid ultrà ſortem accipitur, quid ſit dicendum patet ex dictis ſuprà ar. 2. hujus quæſtionis.

34 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negandum eſt voluntatem illam conditionatam, & aliquo modo coactam ſufficere in caſu propoſito ad dominium transferendum, quia licèt talis voluntas ſufficiat ad validitatem contractus oneroſi, non tamen lucrativi, & gratioſi, ad quem plena libertas, ac ſpontanea voluntas requiritur, ut conſtat, ex ſuperius dictis. Tùm quia tunc traditio etiam aliquo modo involuntaria ſufficit ad transferendum dominium, quando ex parte illius, cui fit traditio eſt aliquis juſtus titulus, ut patet de vendente bona ſua ex neceſſitate ſatisfaciendi creditoribus; quamvis enim talis traditio ſit aliquo modo coacta, & involuntaria, tamen ex parte emptoris eſt juſtus titulus acquirendi dominium rei venditæ nempè ſolutio juſti pretii; at ex parte mutuantis, ut dominium acquireret auctarii ultrà ſortem, traditio deberet eſſe omnino voluntaria, cùm non ſit alius titulus, ut conſtat ex dictis. Tùm tandem quia eſto talis traditio eſſet omninò voluntaria, adhuc non ſufficeret ad dominium transferendum, quia divina lege eſt expreſsè prohibita, undè deficit præcipua conditio ad translationem dominii requiſita, non enim ſufficit, quòd dominus tradens conſentiat, ſed præter hoc requiritur, quòd non ſit prohibitus à ſuperiore auctoritatem habente; ut conſtat ex præjacto noſtræ opinionis fundamento. Ad 2. negatur minor, ad probationem dicendum illa jura non aſſerere contractus injuſto metu celebratos irritandos eſſe, ſed declarandos eſſe jam irritos, & nullos fuiſſe ab initio, & præcipiendum eſſe poſſidenti, ut ſtatim rem traditam reſtituat, ut ſuprà dictum eſt diſp. 4. ar. 2. in fine num. 26. ubi diximus tales contractus invalidos eſſe non ſolùm ratione coactionis annexæ, ſed præſertim ratione injuriæ illatę, quæ efficit, ut conſenſus ab eo præſtitus, qui injuſtè ad contrahendum cogitur, vim ſufficientem non habeat transferendi dominium. Ad 3. dicendum cum Amico loc. cit. non omnes contractus ex uſuraria pecunia celebratos eſſe invalidos, ſed ſolùm qui celebrantur inter ſcientes rem eſſe uſurariam; ſi autem ab emptore ignoretur rem illam uſurariam eſſe, valebit contractus ſaltem ex ea parte emptoris, qui dominium pretii pro re uſuraria ſibi vendita transfert in venditorem uſurarium, licèt hic non transferat in emptorem rei uſurariæ dominium. Undè in tali caſu, inquit Amicus mutuatarium, qui eſt proprius dominus rei pro uſura datæ, ſemper retinere jus in re, ac proindè poſſe illam ſibi vendicare, ubicumque illa fuerit, non ſecus ac poteſt dominus rei furto ſublatæ; emptor verò rei uſurariæ, ſi bona fide illam emit, actionem habet perſonalem in ipſum venditorem pro pretio ſoluto repetendo. Ad 4. negatur conſequentia, alioquin de re furtò ſublata idem quoque dici deberet, quòd ſi periret abſque culpa furis, ipſe non amplius ad reſtitutionem teneretur, quia res amittitur domino; qua ergò ratione adhuc in tali caſu fur tenetur ad reſtitutionem rei furatæ, vel pretii æquivalentis; idem dicendum de uſurario, & lucro ultrà ſortem accepto, quod hoc pereunte adhuc ad reſtitutionem tenetur, vel æquivalentis.

85 Quæritur ulterius, an uſurarius teneatur reſtituere rem ſolùm per uſuram acquiſitam, an etiam id, quod per illam acquiſivit; quamvis enim conveniant Doctores teneri reſtituere rem per uſuram acquiſitam, vel aliam ejuſdem rationis, difficultas tamen eſt de aliis rebus per rem uſurariam acquiſitis. Cui quæſito communiter reſpondet, non teneri uſurarium reſtituere lucrum, quod ex re uſuraria propria induſtria comparavit, & rationem aſſignat D.Th. 2.2. qu. 78. ar. 3. ad 3. quia tale lucrum eſt fructus induſtriæ uſurarii, tamquam cauſæ principalis, non pecuniæ, quæ per ſe ſterilis eſt, quam doctrinam Doctores etiam ad furem extendunt, qui neque tenetur lucrum ex re furtiva induſtria propria comparatum domino reſtituere, ſed tantùm rem ipſam furtò ſublatam, quod declarant exemplo artificis utentis inſtrumento alterius artificis ipſo invito, qui eſto peccet utendo tali inſtrumento invito domino, id tamen quod mediante tali iuſtrumento acquirit, facit ſuum, undè non tenetur domino reſtituere, niſi inſtrumentum, non autem opus artificioſum ipſius induſtria factum, ut colligitur ex §. *Cum aliena*, & §. *Quòd ſi partim* Inſt. de rerum diviſione. Si verò lucrum factum ut ex re uſuraria fructifera, non ſolum res uſuraria dominio reſtitui debet, ſed etiam fructus ipſius, nam ſicut dominium uſurarię rei fructiferę ad mutuatarium pertinet, ità etiam fructus illius, undè ſi quis domum, vel agrum per uſuram acquiſivit, ex quibus aliquos fructus percipit, non ſolùm tenetur domum, & agrum reſtituere, ſed etiam fructus, deductis tamen expenſis, & illo, quod correſpondet particulari induſtriæ uſurarii. Dices, etiam fructus agri, & domus, eſſe fructus humanæ induſtriæ, niſi enim uſurarius domum locaret, vel agrum coleret, nullus ex illis perciperetur fructus. Ergò ob eamdem rationem illos reſtituere non tenetur; Negatur paritas, ut enim Caſpenſis obſervat diſp. 3. ſec. 12. nu. 95. iſti non ſunt fructus humanæ induſtriæ eo modo, quo eſt lucrum ab uſurario acquiſitum mediante pecunia uſuraria? in agro enim eſt vis fructificandi ex ſe, quamvis ad ejus fructificationem requiratur, tamquam conditio neceſſaria, quòd colatur, quapropter fructus verè, & propriè dicuntur effectus ipſius, ut cauſæ principalis, non autem colentis, qui ſolùm ſe habet, ut conditio ſine qua non; at in pecunia non eſt vis fructificandi ex ſe, cùm ſuapte natura ſit ſterilis, neque lucrum ex ea perceptum eſt proprius ejus effectus; ſed induſtriæ negotiationis, & ipſa pecunia ſe habet ſolùm, ut inſtrumentum negotiationi inſerviens, quo mediante induſtria negotiatoris, ut cauſa principalis, lucrum acquirit. Et hoc totum etiam ex Scoto colligitur d. 15. q. 3. ar. 2. verſ. *De tertiò* dum explicat conditionem illam reſtitutionis; *Quid ſi reſtituendum*, ut Faber quoque advertit diſp. 79. cit. c. 2. nu. 47. & Vulpes diſp. 109. ar. 13. docet enim ibi Doctor, non ſolùm teneri quemlibet ad reſtituendum rem ablatam, vel uſum rei, ſed etiam ad intereſſe, ideſt, damnum emergens, & lucrum ceſſans, & fructum ex re perceptum, ſi res erat fructifera; ſed non fructum, qui provenit ex induſtria ejus, qui utitur illa re, ex quo deducit, quod lucrum acquiſitum ex pecunia fænebri fænerator reddere non tenetur.

86 Verùm Hiqueus d. 15. q. 2. ar. 3. nu. 158. ex hoc infert dominium pecuniæ uſurariæ tranſire in dominium uſurarii, quia ſi dominium ejus non tranſiret, ſequitur quòd neque uſus, qui conſequitur, quia hic ſequitur ad dominium, cùm non per modum mutui, ſed debiti transferatur pecunia à mutuatario; ergo neque fructus conſequens ex pecunia per alium contractum legittimum facit ſuos. Si dicas pecuniam eſſe ex ſe ſterilem, ac proindè fructus illos eſſe propriæ induſtriæ uſurarii, non verò pecuniæ. Contrà replicat, quia uſurarius non habet jus ullum lucrandi per pecuniam non ſuam, ſivè quoad uſum ſivè quoad dominium. Reſpondetur negando conſequentiam, quia neque fur dominium habet pecuniæ per furtum ſublatæ, & tamen non te-

Digitized by Google

tenetur lucrum ex re furtiva propria induſtria comparatum domino pecuniæ reſtituere, ut ſuprà dictum eſt communi Doctorum, ſed tantùm pecuniam ipſam furto ſublatam; tanto ergò magis non tenebitur uſurarius reſtituere mutuatario, quod ipſe ſua induſtria ex re uſuraria comparavit, ſed tantùm rem ipſam ex uſura acquiſitam, ac etiam damnum emergens, & lucrum ceſſans, quæ patitur mutuatarius, eò quòd illas uſuras ſolvit, quia uſurarius eſt cauſa talis damni emergentis, & ceſſationis lucri, retinendo pecuniam, ſivè uſuram invito domino.

ARTICULUS SEXTUS.

An liceat pecuniam accipere mutuo ſub uſura.

87 RAtio dubitandi eſt, quia inter cooperantes uſuræ ipſe quoque mutuatarius aliquo modo connumerari poſſe videtur, quatenus petendo mutuum etiam aliquo modo peccato mutuantis cooperari videtur, & illi materiam, & occaſionem peccandi præbere. Conveniunt autem Doctores cum non peccare peccato injuſtitiæ proprie dicto, cùm juſtitia, & injuſtitia ad alium eſſe debeat, & non ad ſeipſum, undè ſola difficultas eſt, an peccet contrà charitatem peccato ſcandali propter occaſionem peccandi, quam uſurario præbet, & offert. Scotus hanc difficultatem ex profeſſo non tractat, ſed ſolùm ſupponit d.15. cit. qu.2. art.2. indigenti licere pro mutuo obtinendo lucrum offerre, ſi credat non poſſe aliter mutuum obtinere, dummodò intendat ſolùm ſuæ neceſſitati providere, non autem ad uſuram inducere, nec uſuris favere. Ad cujus Scotiſtæ doctrinę majorem declarationem Vulpes noſter diſp. 109. ar. ult. tres ſtatuit concluſiones. Prima eſt nullo modo licere pecuniam alterius mutuo cum uſura directè accipere ſine neceſſitate manifeſta primario movente; quia in tali caſu manifeſtè uſurarius eſſet præſumeretur enim uſuram primariò intendere potens tùm phyſicè, quàm moraliter eam precavere, ſaltem ne mutuator eam exerceat. Secunda eſt, pro ſola utilitate prorſus illicitum eſſe, ac mortiferè peccaminoſum pecuniam alterius ſub uſura expetere, quia qui petit pecuniam ſub uſura, activè ſe habet, & mutuatorem ad mutuandum ſub uſuris inducit, ſivè paratus fuerit, ſivè non. Tertia eſt, ab explicitè parato ſuam pecuniam ſub uſuris dare, licere pecuniam ſub uſuris accipere etiam ad conſulendum ſuæ utilitati, ſiquidem cùm paratum illum inveniat ad uſuram committendam, non præſumitur illum inducere ad peccandum. Pro reſolutione.

88 Primò dicendum eſt mutuatarium licitè accipere poſſe mutuum, quod petit abſolute mutuans verò dare noluit, niſi ſub uſuris. Hæc eſt communis inter Doctores, quam docent Valentia, Sanchez, Reginald. Lugo, Bonac. Caſpens, & alii paſſim. Ratio eſt, quia id licitè peti poteſt, quod licite pręſtari poteſt, ſed uſurarius licitè poteſt dare mutuum abſolutè loquendo, ergò etiam ſic abſolutè peti poteſt abſque peccato, quia in hoc caſu mutuatarius paſſive ſolùm ſe habet, & non activè, non enim petit, quod malum eſt & illicitum, ſed quod licet; ſi autem mutuans non vult dare, niſi ſub uſuris, illi ſoli culpa imputari debet, non verò petenti, qui licite poteſt illas permittere, & dare mutuanti alio modo mutuare nolenti.

Confirmatur, quia qui mutuum abſolutè petit, quod mutuans non niſi ſub uſuris dare voluit, quando poſteà eas ſolvit, non peccat, quia non præbet materiam neceſſariam peccati, neque peccatum ſuadet, ſiquidem uſurarium non obligat, ut accipiat, ſed ſtando promiſſis dat uſuras, quas adhuc oblatas ex promiſſione mutuans recipere poteſt, & non recipere atque ideo mutuatarius uſuras ſolvens materiam neceſſariam peccati non præbet, neque peccato conſentit.

89 Secundo dicendum eſt, licitum etiam eſſe petere mutuum ab illo, quem mutuatarius ſcit non ſine uſuris eſſe daturum, dummodo abſolutè illud petat præſertim ſi tale mutuum, dummodò abſolutè illud petat pręſertim ſi tale mutuum ſit utile petenti. In hac etiam concluſione Doctores communiter conveniunt, & ratio eſt, quia quando aliquid ab aliquo petitur, quod ipſe benè, vel malè facere poteſt, & ſua culpa malè facit, licitè petitur, & ſua culpa illi peccatum imputatur, non verò petenti; ſed quando mutuum petitur abſolutè etiam à parato, & conſueto dare uſuras, petitur res, quam ipſe benè, vel malè facere poteſt, ſua culpa, & malitia male facit, ſi illud ſub uſuris præſtat, ergò in tali caſu peccatum uſurario imputari debet, non verò petenti; quia ipſe quoque licitè actum illum facere poteſt dando mutuum gratis, & ſine uſuris; unde ex malitia ipſius præciſè provenit, ut illicitè fiat, & ipſi ſoli tale peccatum eſt imputandum, nam qui petit abſolutè mutuum, non offert illi materiam peccati neceſſariam, ſiquidem res quæ petitur poteſt licitè, & illicitè ab eo fieri, undè petens ſolùm permittit illius opus, neque ad peccatum illius cooperatur.

90 Tertiò dicendum eſt, non licere mutuatario petere ab uſurario mutuum ſub uſuris, etiamſi uſurarius paratus ſit dare ſub uſuris. Ità Salas, Aragon. Rebellus, Azorius, Bonacina, Caſpenſis; & alii quam plures contrà Valentiam, Molinam, Bannem, Sanchez, & Vulpium noſtrum loc. cit. concl. 3. Ratio eſt, quia petere non licet, quod alter ſine peccato facere non poteſt, hoc enim eſſet alium inducere ad peccandum. Sed uſurarius non poteſt mutuum tradere ſub uſuris abſque peccato, ergò mutuum petere non licet ſub uſuris ab uſurario. Neque obſtat quòd ſit paratus illas exercere; cùm enim dare mutuum ſub uſuris ſit intrinſecè, & ex ſuo genere malum, non poteſt ad illud induci etiam paratus ſine culpa, quemadmodum non licet meretricem ad meretricium paratam ad illud inducere, quia inducitur ad faciendum, quod eſt peccatum, atque ità ex parte inducentis jam vult peccatum. Addunt tamen præcitati Auctores id licitum eſſe in extrema neceſſitate, & in tali neceſſitate conſtitutum non peccare, ſi mutuum petat ſub uſuris ab uſurario aliter nolente mutuum tradere, ex Innoc. *Super eo* de Uſuris, & ratio eſt, quia in caſu proponit materiam minoris mali ad vitandum majus juxtà regulam in talibus caſibus conſtitutam, quòd de duobus malis minus eſt eligendum; minus autem malum eſt dare ad uſuram, quam permittere, ut exiſtens in extrema neceſſitate intereat, quoties ſublevari poteſt. Dubium tamen eſt, an id etiam licitum ſit in caſu alterius notabilis neceſſitatis, quamvis extrema non eſſet, dę quo varii varia dicunt.

91 Quartò dicendum eſt, ſatis probabile eſſe indigentem pecunia ob aliquam neceſſitatem licitè poſſe pecuniam ab eo exigere ſub uſura quem ſcit aliter non eſſe daturum mutuò, niſi ipſe illi uſuram offerat, dicendo; Da mihi mutuo centum, & reddam tibi centum, & decem, vel da mihi mutuo centum, & vide, quantum vis tibi inſuper reſtituam. Ità Molina, Sanchez, Caſpenſis, & alii, quod ſatis conſonum videtur Scoto loc. cit. cùm innuit indigenti licere pro mutuo obtinendo lucrum uſurario offerre, ſi credat non poſſe mutuum aliter obtinere, dummodo ſolùm intendat ſuæ neceſſitati providere, non autem ad uſuram inducere, nec uſuris favere. Ratio eſt, quia in tali caſu objectum petitionis non eſt actio uſurarii mutuum dantis ſub uſura, quæ eſt intrinſecè mala; ſed eſt mutuum ipſum, quod petitur pro neceſſitate occurrente, quòd autem petatur ſub uſura, ſeù cum oblatione uſuræ, eſt permiſſivè, non autem inductivè, nam ſenſus verborum illius promiſſionis in eo caſu talis eſt; Da mihi mutuum, ſed quia certus ſum te illud mihi non daturum, niſi ſub uſuris, id tibi permitto; ut meæ neceſſitati conſulam; hoc autem objectum ſub tali forma, & conditione non eſt intrinſecè malum, ideoque licitè peti poteſt, ac deſiderari, non enim hoc eſt deſiderare peccatum alterius, quod ex charitate impedire teneatur, ſed medium conſulendi propriæ neceſſitati, in tali caſu non videtur cooperari malitiæ mutuatoris, ſed illius peccatum permittit, ut propriæ neceſſitati conſulat, ac provideat. Ex quo conſtat aliquam debere eſſe neceſſitatem ex parte mutuatarii, ut poſſit ratione illius mutuum petere, vel accipere ſub uſuris ab eo, qui non vult alio modo dare.

92 Qualis autem, & quanta hæc neceſſitas eſſe debeat, ut hæc petitio mutui ſub uſura fieri poſſit licitè, & ſine peccato ſaltem mortali; aliqui dicunt quamcumque neceſſitatem ſufficere, atque ideò peti poſſe mutuum ſub uſura prædicto modo ob bonum utile proprium, vel alterius, ut ad convivia, vel ſpectacula honeſta juxtà proprii ſtatus exigentiam. Ità Cajetanus, Reginaldus, Bannes, Molina, Valentia, Sanchez, Salas, Azorius, Arragon, Navarrus, Bonacina; & alii plures, quorum aliqui ulterius addunt talem petitionem mutui ſub uſura ſine peccato ſaltem mortali poſſe fieri abſque ulla etiam neceſſitate ad vana, & inutilia, ut ad ſuperfluas epulas, ad ludos otioſos, & ſimilia. Quod additum minimè placet, quia ut ait Bonacina q. 3. cit. punct. 13. nu. 3. petens mutuum ab uſurario, quem ſcit non niſi ſub uſura daturum, ad vana, & inutilia, nullam juſtam habet cauſam, ob quam mutuum cum peccato uſurarii petere poſſit, & conſequenter graviter peccat, cùm cenſeatur peccato illius cooperari, & ſcandalum non evitat, ac ruinam proximi, quam ex charitate evitare tenetur; quoties eam ex juſta cauſa permittere non poteſt; non ergo niſi ex juſta, & rationabili cauſa talis petitio fieri poteſt, ut cauſa vitandi rixas, vel conſulendi propriæ æſtimationi, aut proprio commodo. Ex quo patet differentia inter promiſſionem uſurarum, ac ipſarum ſolutionem, & inter receptionem; etenim ſi promiſſio, vel ſolutio uſurarum ex juſta cauſa fiat, non eſt mala, quia qui promittit uſuras cum juramento tenetur eas ſolvere, ut notat Bonacina loco citato ex c. *Debitores* de jure jurando; ergò qui ea promittit, vel ſolvit, non peccat, alioquin eas ſolvere non tenetur, cùm juramentum de re illicita non ſit ſervandum, nec obligationem induçat; receptio verò uſurarum ex parte uſurarii eſt intrinſecè mala, & contrà juſtitiam, cùm ſit acceptio rei,

quæ

Digitized by Google

quæ non debetur. Patet denique prorſus falſum eſſe, quod ait Pontius, licere mutuum petere ſub uſuris etiam ad res illicitas.

93 Quæres, quæ obligatio, & pœna ſit uſurariorum, & cooperantium. Reſp. cum communi Doctorum uſurarium etiam non manifeſtum, ac ejus hæredes ad reſtitutionem teneri, immò etiam omnes illos, qui ex parte uſurarii poſitivè, & efficaciter cooperantur ad uſuras, ut v. g. Judices, Domini temporales, notarii, advocati, & famuli, qui quovis modo juvant, vel cogunt mutuatarios ad uſuras ſolvendas. Uſurarius verò publicus, & notorius ad communionem altaris admitti non debeat, nec abſolvi, donec uſuras reſtituat, neque in loco ſacro ſepeliri, & qui ſcienter ſepelit, ipſo facto eſt excommunicatus. Ità ſancitum eſt in Concil. Later. ſub Alexandro Tertiò, & refertur cap. 3. & 5. de uſuris ubi Pontifex ait *Conſtituimus, ut uſurarii manifeſti nec ad communionem admittantur altaris &c.* undè nulla pœna contrà uſurarios in jure lata ab iis incurritur, niſi manifeſti autem, & notorii ex communi DD. ſententia; manifeſti autem, & notorii dicuntur, qui ſunt notorii jure, vel facto, ut cum pluribus Canoniſtis docet Silveſter verbo *Uſura* qu. 1. Plura quoque alia de uſuris tractari ſolent, quæ ad Juriſtas potius ſpectant quàm ad Theologum.

QUÆSTIO TERTIA.

De Cenſibus, & Cambiis, ac Societate.

94 HActenus de contractibus principalibus actum eſt de quibus diſſerit Doctor loc. cit. & cæteris vero minus principalibus, qui ad illos reducuntur, ut dictum eſt d. 4. qu. 1. ar. 1. nu. 4. ex profeſſo non agit Doctor, ſicut nec alii antiquiores Theologi, ſorte quia tunc erant non in uſu, vel quia regulę jam aſſignatæ in principalibus contractibus ſervandæ ſunt etiam in aliis poſterioribus ad illos reducibilibus, ut ipſi quoque ſint juſti: illæ ſiquidem ſunt regulæ generales juſtitiæ quæ eſt particularis virtus, & in hoc verſatur, ut in datis, & acceptis ſervetur æqualitas, & ideo alii contractus, Cenſus, Cambii, Societatis, & cæteri, de quibus in ſeq. juxtà prædictas regulas inſtituendi ſunt, & regulandi, ut juſti cenſeantur. Quamvis autem de his reliquis contractibus Antiquiores Theologi pauca ſcripſerint, quia tamen Recentiores cum Canoniſtis, & Juriſperitis plura tradiderunt, quæ ad regulandam cujuſcumque conſcientiam ſufficiunt, de his nos quoque breviter agemus principalia ſolùm puncta tangendo.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit cenſus, & de pertinentibus ad ejus naturam.

95 PRimò nomen Cenſus à cenſendo dicitur, ſeù æſtimando, variaſque habet ſignificationes, ut apud Recentiores communiter videri poteſt, in præſenti verò accipitur pro penſione; ſeù redditu annuo, vel menſtruo, vel alio ſimili ex re aliqua utili, & fructifera, undè talis contractus initur cum quis certa ſumma pecuniæ, v.g. ſcutorum centum emit ab alio jus percipiendi quotannis ex bonis ipſius, aut certa aliqua re ſua utili ſive fructifera certam aliquam penſionem, v.g. ſcuta quinque annua, vel ſex, prout conſuetudine, vel lege taxatum erit. Itaut hic non ſit mutuum, & uſura, ſed vera emptio, & venditio, qua emitur non pręcisè illa penſio, ſed jus eam percipiendi, quod longè minus valet, ideoque minoris emit, licèt poſt multos annos pretium longè ſuperet; v. g. obligat ſe Petrus Paulo ad conferendam ei certam partem fructuum propriæ vineæ ſingulis annis, itaut dominium directum vineæ, ſuper quam cenſus fundatur, & conſtituitur, maneat apud venditorem, dominium verò utile, ſeù jus uſusfructus ex parte vendatur; jus itaque quod habet Paulus in partem uſusfructus talis vineæ, & eam penſionem percipiendi, dicitur cenſus, & is quidem qui ſe obligat ad penſionem ſolvendam cenſuarius nominari ſolet, is vero, qui jus habet percipiendi, Cenſualiſta; Undè cenſus definiri ſolet, quòd eſt *Jus percipiendi penſionem aliquam ex re alterius utili, & fructifera*, in qua dicitur cenſus conſtitui, & fundari. Dicitur *jus* quia cenſus non eſt res; quæ cenſui ſubjicitur, nec penſio quæ ſolvitur, ſed eſt jus exigendi penſionem, & redditum illum; *per penſionem* autem intelliguntur fructus annui, vel menſtrui, aut aliquo alio tempore ſolvendi, ſivè in pecunia, ſivè in aliqua alia re viſibili. Dicitur *ex re alterius utili, & fructifera*, quia cenſus ſuper re ſterili, & non fructifera creari non poteſt, & res debet eſſe alterius, quia nemo e ſua re penſionem exigit, cùm exigere reſpectum dicat ad alterum, qui ſolvere debet.

96 Secundò ex his colligitur, quomodo contractus cenſualis differat ab emphyteutico, quoniam in iſto non totum dominium manet apud emphyteutam, ſed tantùm dominium utile, ſeù uſufructuarium; dominium vero directum ac proprietas manet apud concedentem. In contractu vero cenſuali totum dominium tàm utile, quàm directum rei, ex qua penſio ſolvenda eſt, apud cenſuarium manet; at apud Cenſualiſtam manet jus dumtaxat exigendi ex ea re certam penſionem, quæ eſt quaſi pars juris, quod in eadem re cenſuarius habet. Colligitur etiam diſcrimine contractus cenſualis à contractu emptionis, & venditionis, quoniam in hoc tota res vendita cum ſuo jure, & dominio in emptorem tranſit, apud quem manent pericula, & commoda rei emptæ, undè ſi perit, ſoli emptori perit, quod ſi melioratur, eidem quoque melioratur. In contractu vero cenſuali tota res cenſui ſubjecta cum toto ſuo dominio apud venditorem manet cum obligatione tantùm ſolvendi annuum, aut menſtruum cenſum emptori, cui etiam periculum rei cenſuatæ commune eſt cum venditore. Undè ſi perit, non ſolùm venditori perit, ſed etiam emptori quoad jus exigendi annuam penſionem, undè in tali caſu liber manet venditor à reſtitutione pretii pro cenſu accepti. Commoda verò ſunt ſolius venditoris, unde ſi res cenſui ſubjecta melioratur, ſoli venditori melioratur, non emptori, cui nihil ultrà aſſignatum cenſum ex tali melioratione augetur. Colligitur tandem diſcrimen contractus cenſualis à contractu mutui, nam duæ præcipuæ conditiones ſunt in mutuo, quæ in cenſuali contractu non interveniunt. Una eſt, quòd qui dat mutuum alteri, facta quacumque in rebus mutuatarii mutatione, ſemper habet jus ſuper perſonam illius, at in cenſuali contractu, ſi res illa perit ſuper quam penſio fundatur, licèt vendens penſionem alia bona habeat, remanet liber ipſe, & illa alia bona à ſolutione penſionis. Altera eſt, quòd eſt in poteſtate, & arbitrio mutuantis pecuniam mutuo datam repetere quandocumque voluerit, niſi cum mutuatario convènerit de determinato tempore ſolutionis; at in cenſuali contractu emens cenſum pecuniam datam repetere non poteſt, & ſortem principalem, qua penſionem emit, vel jus ad eam; ſed ſolùm eſt in poteſtate vendentis reddere, quando voluerit. Ità DD. communiter infrà citandi.

97 Tertiò, quamvis aliqui antiquiores Theologi, & Juriſtæ contractum cenſualem damnaverint tamquam uſurarium, quia ille contractus eſt uſurarius, in quo mutuo aliquid ultrà ſortem accipitur, ut patet ex definitione uſuræ talis autem eſt contractus cenſualis, nam qui centum aureis emit jus ex eis ſingulis annis accipiendi decem, intrà annos undecim totam ſortem accipit, & ultrà illam decem aureos, ergo ex mutuo aliquid ultrà ſortem accipit, ac proindè uſuram committit. Nihilòminus ex communi Doctorum ſententia cenſus licitè omninò vendi, ac emi poteſt, quantum eſt ex natura cenſus, niſi injuſtitia aliundè accidat. Et probatur in primis ex praxi communi, quia hujuſmodi contractus, tamquam liciti ex natura ſua reputantur, undè in extravagantibus, quinque ſummorum Pontificum Martini V. Nicolai V. Caliſti III. Pauli III. & Pii V. hujuſmodi contractus approbantur quibuſdam circumſtantiis appoſitis, quod utique fieri non potuiſſet, ſi ex natura rei eſſent illiciti. Deinde probatur ratione, quia licitè poteſt quis vendere jus percipiendi fructus, vel redditus ex re propria, & alius emere, licite enim poteſt quis legare alteri uſumfructum rei propriæ, ut conſtat ex L. *Omnium prædiorum* ff. de Uſufructu; at contractus cenſualis conſiſtit in venditione juris percipiendi redditus ex parte unius, & emptione ejuſdem juris ex parte alterius; ergò contractus cenſualis licitus eſt, cùm in tali emptione, & venditione conſiſtat. Tandem jus, quòd habet quis ad utilitatem percipiendam ex aliqua parte ſuorum bonorum, eſt pretio æſtimabile, ſicut etiam jus, quod habet ad rem totam, cujus eſt dominus; ergò poteſt tale jus per venditionem mediante cenſuali contractu transferri in alterum pro pretio, non minus, quàm poſſit per rei venditionem in alterum transferri jus, & dominium, quod quis habet ad rem totam, ſi eam, vendat.

98 Ad rationem in oppoſitum negatur minor, & ad probationem negatur eum, qui ex jure empto per contractum cenſualem quotannis accipit decem, illos ex mutuo accipere, quia eos accipit ex jure empto ſicut qui ex prædio empto cum pacto de retrovendendo aliquos accipit fructus, utique non ex mutuo illos accipit, ex re empta, ideoque tempore redemptionis, ac revenditionis fructus perceptos uſque ad tempus illud venditori reſtituere non tenetur; ita ergò in propoſito qui ex jure empto per cenſualem contractum certam quotannis penſionem accipit, illam reſtituere non tenetur, quia eam non accipit ex mutuo; ſed ex jure empto. Undè ſuprà dicebamus inter cenſualem contractum, & mutuum hoc intereſſe, quòd in mutuo maneat in ipſo mutuante poteſtas repetendi, quando placuerit, vel ad cer-

Digitized by Google

certum tempus determinatum rem mutuatam; & prætereà, quod ea pereunte, nil mutuanti pereat, ſed mutuatario, in emptione autem cenſus nec in emptore manet poteſtas repetendi pretium pro re empta ſolutum,niſi quando eſt pactum de retrovendendo in favorem emptoris, nec ea pereunte quid venditori perit, ſed emptori; ac proindè diximus in hoc contractu mutuum, non intervenire.

99 Quartò, ſi conſideremus ſolùm jus naturæ; ex omnibus rebus cenſus vendi poteſt, & inſtitui; ex quibus venditor verè habet jus percipiendi utilitatem,cujus penſionem vult vendere, nam ex quibuſcumque rebus habeatur tale jus aliquam utilitatem percipiendi, eſt id jus pretio æſtimabile, atque ideò ex quibuſcumque hujuſmodi rebus inſtitui poteſt, præſertim ſi uſu ipſo non conſumuntur, ſed uſus diſtinguitur à ſubſtantia rei, ut ſunt animalia, quorum opere utimur, jure enim naturali non prohibetur fundari cenſus ſuper illa, ſicut neque ſuper ipſam hominis perſonam, quando ejus opera ſunt pretio æſtimabilia, undè videmus operam ſervi locari, & ipſum hominem liberum poſſe ſeipſum vendere. Cæterùm juxtà jus poſitivum nimirum extravagantem Pii V. editam anno 1568. 14.kalendas Februar. circà materiam cenſuum inter alia præſcribitur ut cenſus non creetur, neque inſtituatur, niſi ex re immobili,natura ſua fructifera, certa, determinatis finibus aſſignata; Undè in virtute Bullæ hujus Pontificiæ cenſus non poteſt inſtitui in animalibus, vino, oleo, tritico, & ſimilibus, quia res hujuſmodi ſunt mobiles, & ideò à Pontifice excluduntur à ratione fundandi cenſum. Hoc itaque ſervandum eſt, ubi illa extravagans obligat, & eſt in viridi obſervantia; ubi verò illa non eſt recepta, opus non eſt contractum cenſualem juxtà ipſam celebrare, ſed ſufficit, ſi juxtà legem, & conſuetudinem locorum celebretur dummodò ea conſuetudo juri naturali, aut divino non repugnet, ut ait Bonac. diſp.3. q.4. punct. unic. n.4. cum pluribus aliis.

100 Quintò, conveniunt Doctores, poſſe vendi cenſum, ſeù jus recipiendi penſionem non modò fructuariam, ſed etiam pecuniariam, idque non ſolùm, quando ea res, quæ venditur, non ſolùm habet alium fructum, quàm pecuniam, ut domus v. g. ſed etiam quando eſt fructuoſa,ut ager, vel vinea; ratio eſt,quia dominus rei fructiferæ hoc ipſo, quod habet jus ad percipiendos fructus ex illa, habet etiam jus ſaltem mediatè ad pecuniam ex illa percipiendam: ergò ſicut poteſt per venditionem jus immediatum, quod habet in fructus in alterum transferre, ità & jus quod mediatè habet in pecuniam, quia poteſt æquivalens pro æquivalenti ſolvi, ut patet in permutationibus rerum, in quibus una res permutatur pro altera; ergò licita erit pecuniæ ſolutio pro ſolutione fructuum, cui pecuniæ ſolutio æquivalet. Ità Conradus de Contractib. qu.75. & eſt aliorum communis. Conveniunt etiam poſſe cenſum inſtitui non ſolùm in re naturaliter fructifera, ut in agro, aut vinea, ſed etiam in re per induſtriam, & artificioſè tantùm fructifera, ut in cenſu pecuniario. Ratio eſt, quia per talem contractum proximè, & immediatè non emitur pecunia, ſed jus certo tempore exigendi pecuniam fundatum in re, non quidem naturaliter, ſed per induſtriam, & artificioſe fructifera, unde etiam in tali caſu merx diſtinguitur à pretio, nec nummi nummis emuntur.Ità Navar. de Uſuris nu.87. Conveniunt rurſus poſſe vendi jus percipiendi non modò penſionem certæ quantitatis, ſed etiam incertæ, ut tertiæ partis, fructuum vineæ v.g.vel pecuniæ, quam aliquota pars fructuum valebit. Ratio eſt, quia hoc etiam jus ad incertam penſionem eſt pretio æſtimabile; ergo conſiderata ſpe fructuum periculo &c. poterit judicio prudentum pretio juſto vendi, & emi. Conveniunt tandem poſſe vendi cenſum, ſivè in perpetuum, ſivè ad tempus certum, ut decem annos v. gr. ſive ad incertum, ut vita durante Cenſuarii,vel Cenſualiſtæ,qui cenſus vitalitius dicitur; nam omnibus his modis jus recipiendi penſionem eſt ſecundum juſtitiam pretio æſtimabile; & hæc intelligenda ſunt ſolo ſpectato jure naturæ, nam quid ſtatutum ſit per jus poſitivum dicemus poſteà.

101 Sextò, ex hac diverſitate cenſuum ex parte modi, quo poteſt conſtitui, ex parte rei, in qua conſtituitur, ex parte rei ſolvendæ & ex parte durationis, quo cenſus ſolvendus durat, variæ ſpecies cenſuum aſſignari ſolent. Primò enim dividitur cenſus ex parte modi, quo poteſt conſtitui, géneratim in reſervativum, & conſignativum. Reſervativus eſt, quando quis transfert rem ſuam in alterum quoad dominium directum, & utile, ſervata ſibi penſione annua ſuper eadem re, qui donatione plerumque fieri ſolet, & maximè locum habet in beneficiis Eccleſiaſticis, quæ aliquando concedi ſolent cum onere certæ penſionis annuæ, vel ad certum tempus, vel in perpetuum, cujus cenſus mentio fit in lege finali C.de rerum permutatione. Cenſus verò conſignativus, de quo in præſenti diſcurrimus, & de quo loquuntur Bullæ ſummorum Pontificum eſt contractus, quo quis alteri vendit jus percipiendi annuam penſionem ſuper rebus ſuis, aut ſuper perſona, manente integro dominio tàm directo, quàm utili apud venditorem. Hic autem ex parte rei, in qua fundatur, dividitur in realem, perſonalem, & mixtum. Realis eſt,qui fundatur ſuper re aliqua,ut domo, fundo, vinea, &c. itaut penſio ex fructibus illius ſit ſolvenda, donec legitime redimatur. Perſonalis fundatur in perſona, quæ ſeipſam obligat ad certam penſionem ſolvendam, non ratione perſonæ præcisè, ut ſic, ſed quatenus talis perſona poteſt aliquid acquirere proprio labore, & induſtria, undè transfert in alterum jus exigendi aliquid, quod ab ipſo fuerit acquiſitum. Mixtus tandem eſt qui fundatur ſuper re, & perſona immediatè, itaut etiamſi res pereat, perſona tamen obligata maneat ad ſolvendam penſionem, cujus contrarium evenit in cenſu merè reali, in quo pereunte re, perit ſimiliter cenſus; & hi duo ultimi cenſus, ſcilicet, perſonalis, & mixtus jure naturæ ſunt validi concurrentibus debitis conditionibus mox applicandis, ſed per Bullam Pii V. irritantur, ut infrà patebit. Deindè ex parte rei ſolvendæ dividitur in fructuarium, & pecuniarium, illum quidem in fructibus, hunc vero in pecunia ſolvendum, qui rurſus dividitur in certum, & incertum, certus eſt cùm conſtituitur in penſionem determinata pecuniæ ſumma, vel fructuum menſura; incertus vero, cùm conſtituitur ſolvenda indeterminata v.g. tertia, vel quinta pars fructuum, qui contractus an modo ſit licitus conſtabit ex infrà dicendis. Denique ex parte temporis,vel durationis dividitur cenſus in temporalem, & perpetuum, hic eſt, qui conſtituitur ad ſolvendos redditus in perpetuum, & appellatur irredimibilis itaut à Cenſuario redimi poſſit, qui etiam quovis pretio oblato, ſi emptor ipſum redimi nolit, qui etiam cenſus per Bullam prædictam irritatur,ut mox patebit. Temporalis eſt ille, qui non conſtituitur ad perpetuos redditus, & reddito pretio accepto poteſt à cenſuario redimi, etiamſi Cenſualiſta repugnet, & contradicat; & ſubdividitur in eum, qui certo annorum numero durat, ut decem, viginti, aut triginta annos, & in eum, qui incerto annorum numero durat, qualis eſt, qui in totam vitam ementis, aut vendentis, vel cujuſdam tertii emitur, qui cenſus vitalitius nuncupari ſolet. Ità Bonacina loc.cit. Amicus, Caſpenſis, qui alios anteriores citant, & Faber ex noſtris diſp. 47. cit. cap. ro.

102 Septimò, conveniunt Doctores, conditiones, quæ jure naturæ requiruntur in cenſu, eſſe illaſmet, quæ requiruntur in emptione & venditione, ſcilicet, mutuum conſenſum contrahentium; ut jus quod venditur ſit in re vendibili; & ut ſit juſtum pretium, quibus accedunt omnes aliæ conditiones, quæ ſunt à Principe inſtitutæ,vel à Pontificibus,de quibus poſteà Juſtum autem pretium cujuſcumque cenſus eſt illud, quod lege ſtatutum fuerit, vel judicio prudentum,& proborum tanti æſtimabitur quanti jus ipſum recipiendi cenſualem penſionem, attenta conditione rei, ex qua cenſus emitur, & emptoris, à quo emitur, & quantitate penſionis ſolvendæ, aliiſque rationibus communibus cognoſcendi juſtum pretium in quacumque emptione, & venditione, eſt enim de cenſibus judicandum, ſicut de aliis mercibus. Undè jure naturæ præter illas conditiones, quæ generatim ad juſtitiam emptionis, & venditionis requiruntur, conſiderando ſimplicem naturam cenſualis contractus, alia conditio præter illas neceſſaria non videtur, niſi ut venditor abſque conſenſu emptoris, ſeù Cenſualiſtæ rem cenſui ſubjectam non alienet, eam transferendo in aliquem alium, a quo difficile ſit, & periculoſum penſiones exigere, in tali enim caſu emptori fieret injuria. Quod ſi,rem cenſui ſubjectam in aliquem transferre velit, à quo æquè tuto penſiones exigi poſſunt, non videtur teneri jure naturæ ad petendum ab emptore conſenſum, ſiquidem nullum periculum indè illi imminet. Ità diſcurrunt præcitati DD. de conditionibus ad hunc contractum jure naturæ ſpectato requiſitis; & quidem jure poſitivo antè illam extravagantem Pii V. nullæ conditiones requirebantur, nec peculiariter prohibebantur ſed jus naturæ integrum erat. At poſt extravagantem illam plures conditiones requiruntur, quibus non ſervatis cenſus aliàs jure naturæ validus declaratur irritus,atque adeò multa pacta,quæ jure naturę licent,jure Canonico ſunt prohibita,quæ conditiones proindè recenſendæ ſunt, & declarandæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ conditiones jure Canonico neceſſariæ ſint ad cenſum conſtituendum.

103 EGimus art. præced.de conditionibus jure naturali requiſitis ad cenſum inſtituendum, quod ubique obligat omnes; modò de iis agendum eſt, quæ ſecundùm jus poſitivum canonicum requiruntur. Cùm enim contractus cenſualis propter affinitatem cum uſurario multis eſſet expoſitus periculis,

Digitized by Google

riculis, ad Chriſti Vicarium ſpectabat, ut animarum ſaluti conſuleret, occaſiones omnes avertere prolabendi in uſuras. Quapropter tres Summi Pontifices præſertim Martinus V. Caliſtus III. & Pius V. ſpecialibus Bullis hujuſmodi pericula præcavere curarunt;& quia Bulla S.Pii V.quæ eſt omnium ultima, continet quicquid aliorum Pontificum Bullæ circà hanc materiam ſtatuunt, conditiones in ea appoſitas ponderare, & declarare oportet, quas in contractu cenſuario ſervari jubet, & ſine quibus decernit ipſum contractum irritum, & fœneratitium habendum. Quæ Bulla, ut ſuprà dictum eſt cum Bonacina loc. cit. obligat omnes in conſcientia, ubi recepta eſt; ubi verò non eſt recepta, opus non eſt contractum cenſuarium juxtà ipſa celebrare, ſed ſufficit ſi juxtà locorum legem, & conſuetudine celebretur, modò ea conſuetudo jure naturali, & divino non adverſetur. Et ubi Bulla recepta eſt, contractus cenſuarius juxtà conditiones in ea præſcriptas celebrandus eſt, quatenus Bulla recepta eſt, undè ſi Bulla ſolùm ſecundùm aliquas conditiones recepta ſit, & non ſecundùm omnes, juxtà illas celebrandus eſt; omnis enim lex obligat, quatenus recepta eſt, & eo modo, quo eſt acceptata.

104 Prima itaque prædicta Bulla decernit *cenſum,ſeù annuum redditum creari,conſtitutivè nullo modo poſſe, niſi ſuper re immobili, aut pro immobili habeatur de ſui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus deſignata ſit*. Quibus verbis voluit Pontifex excludere cenſus omnes perſonales, vel mixtos ex perſonali, & reali, & ideò noluit cenſus conſtitui, niſi ſuper re immobili,cujus uſusfructus partialis directè, & primario emanatur modo jam explicato, quarè cenſus virtute hujus clauſulæ non debet fundari ſuper perſona, ſed ſuper re, quæ ſit immobilis, vel pro immobili habeatur, perſona autem non eſt res immobilis, neque pro immobili habetur,cùm ſit res ſe movens, & valdè mortalis. Ità Navarrus, Molina, Azorius, Salas, Bonacina, Lugo, Amicus, Caſpenſis, Faber, & alii Doctores omnes, uno excepto Rubeo noſtro in ſua Summula diſput. 22. de Cenſibus Reſol. 1. ubi ait Pontificem ibi eſſe locutum de modo fundandi cenſus tantùm reales, non perſonales, quod ex modo dictis, & communi DD. ſententia patet ſine ullo prorſus fundamento eſſe prolatum. Nec obſtat, quod cenſus vitalitius adhuc in quibuſdam locis videatur eſſe in uſu, quia notat Filliucius num.285.& cum eo Caſpenſis d. 5. ſect. 7. non tamquam cenſus perſonalis, ſed tamquam contractus ſponſionis, vel innominati cenſentur continere juſtitiam, & æquitatem videlicet, *do ut des* fundati in æquali periculo, & lucro ad arbitrium ſortis, & fortunæ,vel incertitudinis vitæ. Per eamdem particulam, quòd res ſit immobilis, declaratur, cenſum inſtitui non poſſe in animalibus, vino, oleo, tritico, & ſimilibus, ſed ſuper domum, fundum, prædium, vineam, & ſimilibus, aut quæ pro immobili habentur, quarè fundari poteſt ſuper alio, redditus, quia habentur pro immobilibus, & ſuper jura, & officia perpetua, quæ perpetuos habent fructus. Addit ulterius rem, in qua cenſus fundatur debere eſſe fructiferam, ut apta ſit producere tot fructus, quot neceſſarii ſunt ad integrum cenſum ſolvendum, quia nullus emeret cenſum realem in re, quæ culta tantum non redderet, quanta eſt penſio;& nomine fructus intelliguntur redditus,& proventus omnes,qui ex re immobili provenire poſſunt, ut modo,molendino &c. Addit tandem rem debere eſſe certam, & determinatam, ad excludendum cenſus, qui ſuper omnia bona tàm præſentia, quàm futura fundari conſueverunt, & ut cognoſcatur, quando re pereunte cenſus extinguitur; ſi enim res illa, ſuper quam cenſus fundatur certis limitibus deſcripta non eſſet, ſciri non poſſet quando periret cenſus, & extingueretur.

105 Secundò Bulla decernit, hunc contractum ritè celebrari non poſſe, *niſi verò pecunia numerata præſentibus teſtibus, ac Notario, & in actu celebrationis inſtrumenti, non autem prius, recepto integro,juſtoque pretio*. Ex quo deducitur non ſatis eſſe, ut Cenſualiſta pretium cenſus, vel partem ejus ſolverit antè confectionem inſtrumenti, nec poſſe computare debita in pretium, vel ut Cenſuarius fateatur ſibi ſolutum pretium; nec ſufficere, ſi loco pecuniæ res aliqua æquivalens ſolvatur, ut v. gr. gemma, torques, merx, & ſimilia. Nec ſufficere,ſi contrahentes conveniant,ut in actu celebrationis inſtrumentei integrum pretium cenſuario numeretur, ſed poſteà cenſuarius illud cenſualiſtæ reſtituat in totum, vel in partem. Et tanto magis illum, qui cenſum emit credita pecunia, non eſſe tutum in conſcientia, nec penſionem exigere poſſe pro pretio non ſoluto, tùm quia contractus eſt invalidus, cùm in actu celebrationis inſtrumenti pecunia numerata non fuerit; tùm quia nullo juſto titulo penſionem exigere poteſt, & contra juſtitiam eſt illam ſolvere de præſenti pro pecunia in futurum habenda, penſio namque currere non debet, niſi tempore, quo pretium ſolutum fuerit. Ità Navarrus, Molina, Salas, Azorius, Rebellus, Bonacina, Caſpenſis, Amicus, Lugo, Faber ex noſtris, & alii paſſim.

106 Tertiò per ſequentia verba *Solutiones, quas vulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus* decernit, ne penſiones anticipatæ in pactum deducantur, & ne is, qui emit cenſum, cenſuarium cogat, ut ſibi penſionem anticipatè ſolvat, ſed tantummodò pro rata temporis lapſi exiget, ut non niſi elapſo anno, ſi cenſus ſit annus, etſi ſemeſtris, non niſi ſemeſtre elapſo, & ſic de aliis proportionabiliter; hoc enim juri naturali conſonum eſt, quod dictat non eſſe ſolvendum, quod nondùm debetur; tùm quia grave nimis pondus eſt ad ſolvendum cenſum cogi, antequam res cenſui ſubjecta fructus ferat, ex quibus venditor poſſit cenſum, penſionemque ſolvendam deſumere. Non intendit tamen Pontifex ob id prohibere, quin cenſuarius poſſit ſpontè anticipatè ſolvere, undè ſi ità anticipatè ſolveret, quia fortè in fine anni non ità commodè poterit, non ob id Cenſualiſta illam recipiens injuſtus, & uſurarius eſſet cenſendus talem penſionem anticipatam recipiens, quia per hanc clauſulam Pontifex ſolùm prohibere intendit anticipatas ſolutiones ex pacto, ac proinde ex obligatione, & debito, non autem liberè, & ſpontaneè à venditore cenſus factas, & oblatas. Ità etiam præcitati Auctores.

107 Quartò Bulla decernit *Conventiones directè, aut indirectè obligantes, ad caſus fortuitos eum, qui aliàs ex natura contractus non tenetur, nullo modo valere*, ut ſi emptor obliget venditorem, ut etiamſi caſu rem cenſui ſubjectam perire contingat, nihilominus ſolvere teneatur fructus, invalidum eſt tale pactum, quia cenſuarius ex natura contractus de caſu fortuito non tenetur, ſed pereunte re cenſui ſubjecta in totum, vel in partem, perit etiam cenſus ad ratam, ut ex eadem Bulla conſtat. Et hac clauſula, & conditione ſecundùm aliquos non ſolùm prohibentur conventiones obligantes ad caſus fortuitos circà rem ipſam cenſui ſuppoſitam,ſed etiam circà fructus, ut non modò nequeat, cenſuarius obligari ad cenſum ſolvendum pereunte re, in qua eſt fundatus, ſed neque ed eumdem ſolvendum anno, quo fructus fortuitò pereunt, addentes, quod etiam facta re cenſui ſuppoſita multis annis infrugifera in totum, vel in partem,penſio etiam perit ad ratam, dummodo hoc accidat abſque cenſuarii culpa, quia ſi ejus culpa res fieret infrugifera, cenſus non periret, & fructus adhuc teneretur ſolvere, quia talis caſus non cenſetur fortuitus. Probabilius tamen eſt; cum Navarro, Azorio, Salas, Bonac. Caſp. & alii, manente re, & non reddita infructifera, quamvis aliquo anno caſu fortuito fructus non ferat, nihilominus penſionem etiam eo anno deberi, aliàs ſemper lites eſſent, & contentiones inter partes, cenſuario, contendente anni ſterilitatem, vel fructus caſu fortuito periiſſe, cenſualiſtis valdè oneroſum eſſet quotannis de hac re diſputare, & contendere. Conveniunt tamen omnes cenſualiſtam poſſe fidejuſſionem, & aſſecurationem cenſus empti petere ad ſecuritatem venditionis, & ſolutionis, itaut ſi res vendita ſit aliena, aut alteri cenſui ſubjecta, res poſterius ſuppoſita, ſuccedat in locum prioris, ratio eſt quia cenſualiſta jus habet conſulendi ſuæ indemnitati per fidejuſſores, & alia licita media ac etiam quia non conſtat hoc eſſe vetitum à jure, ſicut eſt vetitum obligare cenſuarium ad caſus fortuitos, itaut re pereunte, vel facta infructifera teneatur ſolvere penſionem.

108 Quintò per aliam clauſulam prohibet *pactum auferens, aut reſtringens facultate alienandi rem cenſui ſuppoſitam*, & vult cenſuarium liberam habere poteſtatem alienandi talem rem abſque ulla etiam obligatione laudemii, ſeù quinquageſimæ, aut alterius quantitatis pro facultate alienandi ab ipſo cenſualiſta obtenta. Quod certè rationi, & æquitati valdè conſonum eſt, & juxtà naturam hujus contractus, cujus integrum, ac plenum dominium tàm utile, quàm directum ſicut eſt penes cenſuarium, ità penes eumdem erit integra, ac plena poteſtas rem cenſui ſubjectam quocumque titulo, ſivè donationis, ſivè venditionis alienandi, & hoc abſque ullo Cenſuatoris præjudicio, quia obligatio cenſus ſemper rem illam comitatur, in qua fundatur, & ad alium dominium transfertur. Undè etiam infertur non teneri ex pretio laudemium ſolvere domino cenſus, cùm hoc ſit ſolius Emphyteuſis proprium, ut in dominii directi recognitionem Emphyteuta teneatur ex pretio juris utilis venditi laudemium ſolvere domino proprietario; in propoſito autem emptor cenſus non eſt dominus rei, in qua fundatur; ſed tantùm juris ad penſiones ex ea ſolvendas. Ut autem Pontifex indemnitati Cenſualiſtæ proſpiceret, addit in eadem clauſula. *Ubi autem res vendenda ſit, volumus Dominum cenſûs omnibus aliis præferri, eique denuntiari conditiones,quibus vendenda ſit, & per menſem expectari*; atque ità non vult cenſuarium poſſe rem ipſam cenſui ſubjectam vendere, niſi prius admonito cenſitore, atque eo ad menſem expectato,quod facit,ne ipſo cenſitor conqueri poſſit,ſi à ſecundo domino rei ſubjectæ cenſui,qui cenſum ſolvere tenetur,commodè exigere nequeat,hoc enim cenſitor ſibi imputare debebit,cùm ipſe admonitus rem cenſitam iiſdem

dem conditionibus emere noluerit, & in ejus venditionem conſenſerit. Ità Azorius, Amicus, Caſpenſis, Bonacina, Lugo, Faber ex noſtris, & alii communiter.

109 Si verò cenſuarius non admonito cenſualiſta rem alteri vendidit, poterit cenſualiſta priorem cenſuarium in judicio convenire, & ab eo annuum cenſum exigere; imò & repetere rem cenſitam venditam ipſo irrequiſito, quia cenſualiſta ex vi prædictæ clauſulæ habet jus prælationis; cui cenſuarius præjudicare non potuit per contractum celebratum abſque conſenſu ipſius cenſualiſtæ, ut advertunt Molina, Bonacina, & alii. Verùm cenſualiſta admonito, & emere recuſante, poterit cenſuarius alteri, aut etiam pluribus rem cenſitam diviſam vendere, tranſlato cenſus onere in emptores, quibus non ſolventibus non ob id tenebitur cenſuarius prior, qui rem vendidit, penſionem ſolvere, quia cenſuarius rem juſtè alteri vendidit, onuſque in alium tranſtulit, & hoc ſibi cenſualiſta imputare debet, cum ipſe requiſitus rem cenſitam emere noluerit, & in ejus venditionem alteri conſenſerit. Sed dubium eſt, an ſi res cenſui ſuppoſita diviſa in plures tranſeat dominos, poſſit cenſualiſta totum cenſum in ſolidum à ſingulis, aut partem tantùm cenſus à ſingulis exigere.

Affirmant aliqui in tali caſu penſionem exigi poſſe in ſolidum à ſingulis emptoribus rei cenſitę, quia ſicut multiplicatis hæredibus non debet conditio creditoris deterior fieri L. 2. §. ex his ff. de verborum obligat. ità multiplicatis emptoribus rei cenſitæ conditio cenſualiſtæ deterior fieri non debet. Ità Molina, Leſſius, Navarrus, Amicus, & alii. Probabilius tamen eſt in tali caſu debere cenſualiſtam à ſingulis emptoribus penſionem ad ratam, non verò à ſingulis in ſolidum exigere ſuppoſito quod cenſuarius res vendiderit cenſui ſubjectas cenſualiſta admonito. Ratio eſt, quia ſicut tota res tranſit cum toto onere, ità pars rei tranſit cum onere partis, unde ſi pars rei cenſitæ pereat, dicitur etiam cenſus perire quo ad partem tantùm, non quo ad totum ſignum evidens in ea parte eſſe obligationem ſolvendi penſionem ſolùm quo ad partem, non quo ad totum. Ità Covar, Salas, Rebellus, Azorius, Bonacina, & alii paſſim. Ad rationem in oppoſitum negatur paritas aſſumpta, quia cenſualiſta hoc incommodum ſibi imputare debet, & adſcribere, cùm ipſe in alienationem rei cenſitæ conſenſerit, & ipſe requiſitus eam emere noluerit, & ſub iiſdem conditionibus.

110 Sextò deindè prohibet *Pacta continentia moroſum cenſus debitorem teneri ad intereſſe lucri ceſſantis, vel ad cambium, ſive certas expenſas, aut certa ſalaria, aut rem cenſui ſubjectam, vel aliquam ejus partem emittere*, quibus verbis prohibetur, ne fiat pactum, quod cenſuarius exiſtens in mora ſolvendi cenſum tempore præfixo, teneatur ad intereſſe lucri ceſſantis, aut ad emittendam rem cenſui ſubjectam, aut ad expenſas, vel quamcumque aliam pęnam. Et hoc prohibuit Pontifex in contractu cenſuario, ut tolleretur occaſio damni, & injuria, qua olim cenſuarii oprimebantur non ſolventes termino conſtituto: alioquin de jure naturæ cenſuarius exiſtens in mora ſolvendi tenetur ad reſtitutionem damnorum, quæ cenſualiſta patitur ob ipſius moram, & cenſualiſta poteſt horum damnorum compenſationem repetere, & de his cenſuarium convenire. Qua de cauſa Navarrus, Molina, Bonac. Caſpenſis, Amicus, Faber ex noſtris, & plures alii dicunt conditionem hanc non eſſe intelligendam de expenſis, quæ juſtè exigi poſſunt, cujuſmodi ſunt omnes illæ, quas quovis pacto ſecluſo, juſtè cenſualiſta exigere poſſet; cùm enim cenſuarius his expenſis per culpabilem moram injuſtam cauſam dederit, ad eas etiam ſolvendas ex juſtitia tenetur. Undè cenſent Pontificem per hujuſmodi conditionem prohibuere voluiſſe dumtaxat, ne poſſit cenſuarius ob moram non culpabilem ad hujuſmodi expenſas obligari, & ſolùm vetari exigere quidpiam aliud virtute pacti additi contractui cenſuali. Item dicunt conditionem hanc non eſſe intelligendam de lucro ceſſante intrinſeco, quod, ſcilicet, ex non ſoluta penſione ſtatuto tempore præciſe provenit, ſed extrinſeco, quod, ſcilicet, aliundè provenit; unde ſi ob culpabilem moram ſoluti cenſus mihi lucrum ceſſat, quod ex tali cenſu habuiſſem, licitè illud exigere poſſum; non autem lucrum extrinſecum, quod ſcilicet, cenſu præfixo tempore non ſoluto, aliunde mihi ceſſaret. Tandem hoc etiam à fortiori aſſerunt damno emergente, quòd, ſcilicet, per hanc conditionem non excludatur damnum emergens intrinſecum, quod ſequitur ex culpabili mora cenſualis ſolutionis, quia hujuſmodi damnum jure naturæ reſarciendum eſt, ſed ſolùm damnum emergens extrinſecum.

111 In eadem clauſula ſexta prohibet etiam ulterius Pontifex, *& cenſum augeri, & novum creari ſuper eadem, vel alia re in favorem ejuſdem, aut perſonæ per eam ſuppoſitæ pro cenſibus temporis vel præteriti, vel futuri*, hoc eſt, ut non poſſit imponi novus, vel eumdem augeri pro penſionibus præteriti temporis, quæ non ſint ſolutæ, vel temporis futuri, quæ ſint ſolvendæ, quæ conditio ſequitùr ex ſecunda jam permiſſam n. 105. de non celebrando hoc contractu, niſi numerata pecunia; emptio enim cenſus prædicto modo non fieret numerata pecunia; & ratio iſtius conditionis eſt, ne cenſuarius cenſibus cenſuum opprimatur, & in paupertatem redigatur, ſicut accidit ex recambiis, & ex uſuris, quamvis alioqui jure naturæ illicitum non eſſet expenſionibus etiam nondùm ſolutis loco pretii cenſum augeri. Quo fit, ut hac conditione non prohibeatur, ne poſſit cenſus augeri pecunia ex annuis penſionibus jam acceptis, ſi res cenſui ſubjecta ſit novi cenſus capax, tunc enim fieret numerata pecunia. Neque ex hac conditione ulla injuria creditori reſultat, quia adhuc ſemper debitorem convenire poteſt coram Judice, & ad ſolvendos cenſus debitos eum cogere, vel etiam poſſeſſionem rei cenſui ſubjectæ apprehendere, & retinere, quamdiù ſit illi ſatisfactum. Ità præfati Auctores, & alii paſſim.

112 Septimò decernit in alia ſequenti clauſula *Cenſus omnes in futurum creandos re in totum, vel in parte perempta, aut infructuoſa, vel in parte effecta ad ratam perire*. Et hæc conditio patet ex dictis præc. à n. 96. ubi diximus, quòd ſi res cenſui ſubjecta perit in totum, vel in partem, cenſum quoque in eâ fundatum proportionaliter perire in totum, vel in partem. Tunc autem res perire dicitur, infructuoſa reddi, non ex eo, quod duobus, vel tribus annis, ac etiam pluribus fructus non ferat, ſed quando facta eſt impotens ad reddendos fructus in futurum abſolutè loquendo, undè prædium v. g. perire dicitur, non ſi tempeſtate, aut infauſto tempore redditur uno, vel altero anno infructuoſum, ſed ſi à flumine vicino ſit dirutum abſque ulla ſpe recuperandum, in hoc enim caſu non amplius tenetur cenſuarius ad penſionem ſolvendam, & de tali caſu Bulla loquitur, quòd ſi res cenſui ſubjecta perit in parte, debet minui cenſus pro ea parte, nec tenetur cenſuarius cenſum ſolvere, niſi pro parte rata, etiamſi pars, quæ remanet plures fructus producat, quam qui ſufficiunt ad partem cenſus ſolvendam, ut communiter Doctores obſervant, & hoc totum verum eſt, ſuppoſito rem cenſui ſubjectam fortuitò perire abſque culpa cenſuarii; nam ſi ejus culpa periret, adhuc teneretur reddere pretium cenſus, aut illum ſuper alia re immobili conſtituere. Quòd ſi res deſtructa v. g. domus, aut molendinum reſtauretur, an ſit cenſui ſubjecta, reſpondet Bonacina, diſp. 3. quæſt. 4. punct. un. num. 28. diſtinguendo cum Navar. Molina, Azorio, Leſſio, Salas, Reginaldo, & aliis, vel molendinum reædificatum in totum, vel tantùm per partes; ſi reſtaurantur tantùm per partes cenſetur adhuc cenſui ſubjectum quia remanet idem molendinum, in quo cenſus fuerat conſtitutus. Si verò reædificatum eſt in totum, non amplius eſt cenſui ſubjectum, etiamſi ex eadem materia præcedente ſit reſtauratum, & ratio eſt, quia cùm diverſa ſint molendina, etiamſi in eodem ſitu, & loco, cenſetur id periiſſe, in quo cenſus fundabatur, cenſus autem extinguitur pereunte, & deſtructa re, in qua fundatur, ſicut accidens deſtructo ſubjecto, in quo ſubjectabatur.

113 Octavò decernit, *etiam poſſe pro eodem pretio cenſum extingui, non obſtante longiſſimi etiam temporis, ac immemorabili imo centum, & plurium annorum præſcriptione, non obſtantibus aliquibus pactis directè, aut indirectè talem facultatem auferentibus, quibuſcumque verbis, aut clauſulis concepta ſint*. Per quam clauſulam prohibentur cenſus irredimibiles, vult enim Pontifex, ut ſemper liberum ſit cenſuario cenſum redimere, quoties voluerit, reddito eodem pretio, quo vendiderat, non obſtante quavis præſcriptione, & pacto, atque ideò damnantur cenſus perpetui, qui hoc pacto emuntur, ut numquam redimantur, nec poteſt apponi pactum, ut ſi cenſuarius intrà tantum temporis non redimat cenſum, cenſus maneat irredimibilis. Hic autem communiter DD. obſervant cenſum perpetuum non damnari, ſi majori pretio ematur, quàm æſtimentur cenſus, quos cenſuarius ad libitum redimere poteſt; quia ſicut licitum eſt emere fundum in perpetuum; ità etiam licitum videtur emere cenſus in perpetuum, juſto interveniente pretio, ideoque dicunt cenſum irredimibilem, qui juſto pretio emi conſuevit, non comprehendi hac clauſula, neque illum intendiſſe Pontificem auferre. Ità Molina, Navar. Valentia, Leſſius, Caſpenſis, Bonacina loc. cit. & alii quamplures dicentes, cenſus perpetuos ſemper fuiſſe in uſu in Eccleſia, ac juſtos judicatos, quando juſto pretio ſunt empti. Quod tamen Faber noſter diſp. 47. cit. cap. 10. num. 347. non approbat, quia etſi ſint juſti: cum pretio juſto emuntur, tamen non ſequitur, quin aliqua incommoda, & detrimenta Reipublicæ afferant, & occaſiones litium ingerant, quæ omnia temporales cenſus non ità facilè conſequuntur, ut experientia patet.

114 Nonò deindè decernit Pontifex, *Cum traditione pretii redditus extinguendus erit, per bimeſtre antè id denunciari ei, cui pretium dandum erit, & poſt denuntiam intrà annum etiam*

ab in-

Digitized by Google

ab invito pretium repeti poſſe &c. per quam clauſulam vult Pontifex, cenſuarium qui cenſum vult redimere, debere duos menſes, antequam redimat, denunciare cenſitori ſe velle redimere cenſum, ut de ſua pecunia diſponere poſſit, qua facta denuntiatione, & duobus menſibus tranſactis, ſi debitor amplius redimere nollet, vult Pontifex, quòd dominus cenſus poſſit ab eo invito pretium cenſus exigere, & hoc intrà annum à die denuntiationis, elapſo verò anno non poſſit amplius pretium exigeræ, & libertas cenſuarii quo ad talem redemptionem in priſtinum redeat, & addit Pontifex extrà caſum prædictum, quando ſcilicet, cenſuarius admonuit cenſitorem duos menſes, nullo alio pacto, vel conditione ad redimendum cenſum cogi debere; & hæc eadem conditio habetur in Bulla Martini V. & Caliſti III. & eſt valdè juſta, quia ſi contractui cenſuali aliquod pactum apponeretur, quo venditor cogeretur ad placitum emptoris cenſum redimere, talis contractus eſſet valdè ſuſpectus, de fraude uſuraria, & ideò rationabiliter talia pacta à Pontifice hac clauſula prohibentur.

115 Poſtremo in ultima clauſula decernit Pontifex *contractus ſub alia forma poſt hac celebrandos fœneratitios eſſe*, & quidem rationabiliter, quia ſicut forma dat eſſe rei, eaque mutata res neceſſariò mutatur, ità contractus cenſualis celebratus ſine forma ab hac Bulla præſcripta ruit, & uſurarius exiſtimatur ſaltem in foro externo. An autem omnes conditiones præfatæ neceſſariæ ſint etiam in foro conſcientiæ, ut contractus non ſit uſurarius, aliqui Doctores affirmant eas ſolùm requiri, quas jure naturæ, ſeù ex natura contractus neceſſarias eſſe diximus ar. præc. quamvis in foro externo uſurarius præſumatur defectu cujuslibet conditionis in dicta Bulla præſcriptæ, pro qua ſententia Bonac. l. c. in fine plures Auctores adducit, nec improbabilem judicat. Mihi tamen videtur dicendum cum Caſpenſi diſp. 6. ſec. 7. in fine, ubi hæc Bulla recepta non eſt, omnes contractus cenſuales, in quibus ſervantur ea, quæ ſunt de jure naturali, & de poſitivo Regni, aut Provinciæ, in qua fiunt, validos, & licitos eſſe judicandos; ubi verò recepta eſt, omnino ſervandam eſſe etiam in foro conſcientiæ, quia lex juſta, & recepta obligat in conſcientia, ut dictum eſt diſp. 2. de leg. & hoc deducitur ex dictis ab initio ar. n. 103. ubi diximus, quod cùm contractus cenſualis propter affinitatem cum uſurario multis expoſitus ſit periculis, ad Chriſti Vicarium ſpectabat ſpecialibus Bullis hujuſmodi pericula præcavere, & occaſiones omnes avertere prolabendi in uſuras, ut animarum ſaluti conſuleret; ergò conditiones in præfata Bulla contentæ, & jam declaratæ non tantùm obligant ad validitatem, & juſtitiam contractus in foro externo, ſed etiam in foro conſcientiæ interno. Et hoc tandem etiam expreſsè colligitur ex ultimis verbis Bullæ, ubi Pontifex fideles ad ejus obſervantiam hortatur, ut *animarum ſaluti conſulant*.

ARTICULUS TERTIUS.

Quid, & quotuplex ſit Cambium, & an ſit licitum.

116 NOmine cambii, quod à verbo *cambio* derivatur, generaliter ſumpto intelligitur permutatio quælibet, cambire namque eſt unam rem cum alia permutare, quod tripliciter in contractibus humanis contingere ſolet. Primò enim poteſt una res cum alia permutari, quæ ſit diverſæ rationis, ut triticum cum vino, vinum cum oleo, à quo permutandi modo humana commercia incæperunt, ut dictum eſt ſuprà ab initio diſp. hujus q. 1. ar. 1. Secundo permutari poteſt pecunia cum rebus, qui permutandi modus commoditatis cauſa primò ſucceſſit. Tertiò tandem permutari poteſt pecunia, cum pecunia, ſeù nummus, cum nummo, & talis permutatio intelligitur in præſenti nomine cambii, ſcilicet, pro permutatione numiſmatum, undè communiter definiri ſolet *Permutatio pecuniæ pro pecunia*, & qui dat ad cambium Campſor appellari ſolet, & qui ad cambium recipit Campſarius. Undè differt cambium ab emptione, & venditione, quod in his pretium eſt à merce adverſum, in cambio autem pretium eſt idem cum merce, nam eadem pecunia eſt pretium, & merx ſimul, & differt etiam à mutuo; quia mutuum, in materia conſumptibili eſſe poteſt, ut tritico, vino, oleo, &c. cambium autem tantùm in pecunia eſſe poteſt; & in mutuo quando fit in pecunia, traditur pecunia præſens cum dilatione ad ſolvendum, conceſſio enim dilationis eſt mutuo intrinſeca; quod non accidit in cambio, ut patet de cambio minuto, in quo de præſenti unum genus pecuniæ traditur pro alio. Quamvis autem cambium non ſit emptio, & venditio, reduci tamen poteſt ad eam, tamquam contractus innominatus ad nominatum magis ſimilem, & eſt contractus, quo campſor aliquis campſario volenti pecunias cambit cum lucro aliquo præter ſortem, & ſi fiat ob juſtos titulos tali lucro æſtimabiles; non eſt malus, nec uſurarius, ut dicemus.

117 Dividitur autem cambium in verum, & reale, quod, ſcilicet, legitimum habet titulum ad lucrum ex commutata pecunia gignendum, & in ſiccum, ſeù fictitium, quod non eſt verum cambium, ſed mutuum palliatum, & verè, ac propriè uſura, & eſt quando aliquid accipitur ultrà ſortem ob dilationem tantùm temporis, & expectatam ſolutionem, aut quando fingitur ſolutio alibi facienda, & re vera fit in eodem loco, undè dicitur ſiccum, quia intrinſeco caret humore, ideſt, titulo ad fructificandum legitimo, & fictitium, eò quod ſpeciem, ſeù imaginem quamdam præſeferat cambii, cum tamen re vera ſit uſura. Cambium reale dividitur in minutum, ſeù manuale, & in locale, ſeu per litteras. Cambium minutum eſt contractum quo minora numiſmata cum majoribus permutantur, vel è contra, vel permutatur pecunia vetus cum nova, patria cum externas, aurea cum argentea, argentea cum ærea: quod cambium etiam manuale appellari ſolet, quia de manu eodem loco, & tempore numerata pecunia perfici ſolet. Cambium verò locale eſt illud, quo hic accipitur pecunia, ut alibi ſolvatur, & commutetur pecunia præſens cum abſente, quod etiam vocari ſolet cambium per litteras, quia mitti ſolent litteræ de loco ad locum, ubi pecunia accipienda eſt, vel ſolvenda; & hoc cambium locale duobus præſertim modis fieri ſolet. Primo modo, quando campſor dat pecuniam hic campſario, ut eam alibi recipiat cum certo lucro, ut ſi det Cajo centum Romæ, recepturus Venetiis centum, & aliquid ſuprà centum pro lucro. Secundo modo, quando campſor ipſe uno loco pecuniam recipit cum certo lucro, ut eam alibi ſolvat, vel ſolvere faciam campſario per ſuos correſpondentes. Quoniam igitur ars campſoria ex ſe ſatis periculoſa eſt, cùm in ea lucrum ex pecunia intendatur, quæ ſua natura ſterilis eſt, ac inepta pecuniam parere, & in ea admiſceantur ſæpè cambia ſicca, quæ ſunt uſuraria, videndum eſt quibus modis licitè exerceri poſſit, & quæ cambia licita ſint, & quæ illicita, ac damnanda.

118 Primo itaque conveniunt omnes, cambium ſiccum illicitum eſſe, ac uſurarium, ſiquidem tamquam tale damnatur à duobus ſummis Pontificibus Pio Quarto, & Pio Quinto peculiaribus Bullis, quæ incipiunt *Cùm ſicut accipimus*; & *in eam, Pro noſtro paſtorali officio*, & hoc deducitur ex regula generali ſuperius aſſignata ad cognoſcendum contractum uſurarium, quæ talis eſt, ut omnis ille contractus ſit uſurarius, & illicitus, in quo ob ſolam temporis dilationem aliquod lucrum accipitur ſuprà ſortem, ut enim ibi diximus cum Scoto, & aliis Theologis communiter, tempus vendi non poteſt; & ideò qui ratione temporis in aliquo contractu aliquid ultrà ſortem accipit; is revera ex mutuo, & vi mutui præciſè aliquid ultrà ſortem accipit; atque uſuram committit; ergò omnia illa cambia, in quibus ratione temporis præciſe aliquid ultrà ſortem accipitur, ſunt uſuraria, niſi accedat juſtus alius titulus, aut lucri ceſſantis, aut damni emergentis, quia ſola temporis dilatio ſufficiens non eſt ad juſtum lucrum pariendum, ut ex uſura conſtat. Cùm igitur in cambio ſicco accipiatur lucrum ob mutuum præciſè, & ob ſolam ſolutionis dilationem, & non ob alium verum, & juſtum titulum, ſequitur evidenter cambium ſiccum eſſe uſurarium. Ità Navar. Bannes, Salas, Azorius, Valentia, Bonacina, Toletus, Amicus, Caſpenſis, Faber, Lugo; & alii paſſim.

119 Secundò conveniunt omnes, cambium reale locale, ſeù per litteras, quo campſor dat pecuniam hic campſario, ut eam alibi recipiat cum certo lucro, licitum eſſe, modo non adſit exceſſus in pretio; pretium autem, ſeu illud ſupra ſortem quantum eſſe debeat, judicari debet ſecundùm regulas ſuperius aſſignatas juſti pretii in quolibet contractu. Itaq; licitè campſo dat hic pecunias, ut per ſuos alibi eas cum certo lucro à campſario recipiat, qui alibi pecunias habet, quibus hic, & nunc indiget. Probatur explicando titulos, quibus lucrum hoc juſtè accipi, & exigi poteſt. Nam campſarius per tale cambium ſublevatur onere, quod ſubiret transferendo pecuniam abſentem ad locum, ubi eam accipit, quia dum campſor numerat hic pecuniam præſentem, quam alter abſentem habet, tantùm illi præſtat, ac ſi abſentem huc transferret, undè hic intervenit virtualis, & æquivalens pecuniæ tranſportatio; cùm ergo hujus oneris ſublevatio ſit pretio æſtimabilis, poterit licitè campſor ob tale obſequium aliquod lucrum accipere, modò non excedat in pretio. Accedit quòd pecunia abſens minus valet, quàm pecunia præſens, multis enim caret commodis, quibus iſta non caret, nec poteſt præſens conſtitui abſq; periculis, & expenſis. Nec obſtat, quòd campſor in tali caſu eam ſine periculo, & ſumptu præſentem efficere poteſt, cùm ſuos correſpondentes alibi habeat, qui abſque ullis expenſis pecuniam à campſario redditam accipere poſſunt. Quia id eſt omninò per accidens, ac ipſius induſtriæ, & bonæ fortunæ tribuendum eſt, ut ait Caſp. diſ. 6. ſ. 4. nam ſæpè ob id càpſores magnos ſùptus, & pericula perſerunt, & ſuos

Digitized by Google

factores, & correſpondentes magna mercede conducunt. Tandem quia in cambio locali, ſeu per litteras, quando campſor prior accipit, ut alibi campſario reſtituat, poteſt aliquid juſtè lucrari, ut poſteà dicemus; ergo, & quando campſor dat prior, ut alibi recipiat. Conſequentia patet à fortiori, quia hoc onus campſori majus eſt, quàm illud, quia in hoc ſecundo cambio privat ſe pecunia, & expectat ſolutionem alibi faciendam; cujus oppoſitum evenit in priori contractu. Nec obſtat ob ſolutionis dilationem aliquid plus non poſſe exigi citrà uſuram. Quamvis enim hoc verum ſit ratione dilationis præciſe non poſſe aliquid ſupra ſortem exigi; ob alios tamen titulos hic intervenientes fieri poteſt, nimirum ob multas commoditates, quibus mercatores privantur, eò quod pecunia careant; & quia quando datur cambium ad longum tempus, ſunt plures, qui petunt, multitudo tamen emptorum facit rei pretium creſcere; & tandem ob alios titulos nuper explicatos.

120 Quamvis autem Sotus l. 6. de Inſt. q. 13. ar. 1. dixerit ratione iſtius modi cambiendi poſſe aliquod lucrum accipi ſolum quando extrà Provinciam, & Regnum exercetur, non autem quando fit intrà eamdem Provinciam, & Regnum ea ratione ductus, quia cambia, quæ intrà idem Regnum celebrantur, non fiunt cauſa transferendæ pecuniæ, cùm nulli ad hanc translationem neceſſarii ſint labores, atque expenſæ ad itinerum pericula ſuperanda, qui ſunt tituli licitum facientes cambium cum lucro, quando extrà Provinciam, vel Regnum exercetur. Nihilominus communis opinio docet non ſolùm hoc cambium licitè fieri poſſe ad loca diverſorum regnorum, ſed etiam ad loca ejuſdem Regni, & Provinciæ, ubi tamen ſpeciali lege prohibitum non ſit, talem pecuniæ translationem fieri cum lucro intrà eamdem Provinciam. Et ratio eſt, quia ſicut licitè ſumitur lucrum in cambio ab una Provincia in aliam ob virtualem illam translationem, labores, & pericula, quæ intervenire poſſunt; ità ſimiliter ſervata proportione, in translatione intrà eamdem provinciam adeſt etiam virtualis illa translatio, ac etiam pericula, & labores intervenire ſolent, quæ quidem pretio æſtimabilia ſunt, atque ideò ſtipendio, & præmio digna; nemo enim gratis, ſuoque periculo aſportare vellet magnam aliquam pecuniæ ſummam ex una Civitate in aliam etiam intrà eamdem provinciam, & regnum, quia ad talem pecuniam transferendam neceſſarius eſſet ſaltem equus, vel agaſo; licèt igitur pro cambio intrà idem regnum, & provinciam non poſſit tantùm accipi lucrum quantum accipitur ex cambio diverſorum regnorum, ac provinciarum, quia quo longius eſt iter, & quo majora ſunt pericula, majus lucrum accipi poteſt ratione translationis, & aſſecurationis; poteſt tamen accipi aliquod, quod prudentis judicio æſtimatur labori, atque expenſis proportionatum, quæ ad hujuſmodi translationem etiam intrà eandem provinciam neceſſariæ forent: nec aliud probat ratio in oppoſitum adducta. Ità Navarrus, Leſſius, Azorius, Reginaldus, Rebellus, Salas, Lugus, Bonacina, Amicus, Caſpenſis, & alii Doctores paſſim.

121 Tertiò conveniunt omnes, in cambio locali ſeù per litteras, quando campſor prior accipit hic pecuniam à campſario, ut alibi reſtituat, licitè poſſe aliquid lucrari, quia in hoc cambio duo tituli etiam intercedunt pretio æſtimabiles, ſcilicet, virtualis trajectio pecuniæ, & ejus aſſecuratio, virtualiter enim campſor pecuniam campſarii transfert ad locum, in quo iſte vult eam ſibi perſolvi, eumdem effectum præſtat iis, qui cambium ad ea loca petunt, ac ſi reipſa pecuniam transferret, eoſque ſublevata onere, quod ſubirent pecuniam ſuam transferendo, quæ quidem ſublevatio eſt pretio æſtimabilis. Accedit etiam alius titulus aſſecurationis, quia campſor non ſolùm accipit in ſe onus pecuniam aliò transferendi, ſed etiam ſumit in ſe periculum illius, itaut ſi pereat, ipſi, & non danti pereat pecunia data, quod quidem etiam pretio eſt æſtimabile. Nec refert, quòd hoc ſine ullo labore, vel incommodo faciat, id enim ſuæ induſtriæ tribuendum eſt, ac bonæ fortunæ, & ſatis eſt ad lucrum juſtè acquirendum, quòd talem obligationem in ſe ſumat, quæ ex ſe eſt æſtimabilis. Tandem naturalis ipſa ratio dictat, non tutò nobiſcum pecuniam aſportari, quando ſumus ex unico loco in alium migraturi; ſed dandam eſſe potius mercatori commoranti in Civitate, undè abeundum eſt, ut reddatur in loco, quo tendimus, hoc enim modo ex ſola mercatoris induſtria non ſolùm itineris expenſæ vitantur, ſed etiam latronum pericula, & aliæ commoditates indè ſequuntur pretio æſtimabile; ergo in tali cambio campſor poteſt aliquid juſtè lucrari, & ſuprà ſortem accipere. Qua ratione hoc non tantùm dicebit campſoribus ex officio, & a Republica conſtitutis, ſed etiam privatis perſonis, quia etiam ipſi cambiendo locant operas ſuas; & induſtriam in illa virtuali pecuniæ translatione atque adeò ipſi quoque lucrum aliquod referre poterunt eorum labori, & induſtriæ proportionatum, ſi diſtantia locorum itineris pericula, & aliæ circumſtantiæ concurrant.

122 Adhuc tamen verum eſt non poſſe campſorem tantùm exigere ob hanc virtualem translationem pecuniæ, quantùm exigere poſſet, ſi pecuniam realiter transferret, quia talis translatio virtualis non eſt tot periculis, ac difficultatibus expoſita, ſicut eſt translatio realis, & formalis. Undè quia cauſa præcipua, ob quam licitum eſt campſoribus ex cambio locali lucrum accipere eſt hujuſmodi virtualis translatio monetæ jam explicata de uno loco in alium, ideo juxtà eam potiſſimum regulandum erit cambii localis pretium, & lucrum ex quo infertur, quod quanto major diſtantia locorum, in quibus cambium celebratur, & magis periculoſum iter, ac etiam quo majoris ſummæ eſt pecunia transferenda, eò magis cambii pretium augeri poterit, ut notat Amicus cum aliis diſp. 23. ſec. 3. & ratio eſt, quia cùm hoc pretium detur propter labores, & expenſas, quæ faciendæ forent pro formali aſportatione pecuniæ de uno loco ad alium, ac etiam pro ejuſdem aſſecuratione uſque ad locum, in quo campſarius illam habere petit: ideo quantitas juſti pretii in tali cambio ex quantitate pecuniæ transferendæ regulanda erit, ex difficultate, & longitudine itineris, ac etiam qualitate periculi quod campſor in ſe ſuſcipit pro transferenda moneta, quæ omnia in formali monetæ translatione intervenirent, eamdem enim utilitatem conſequitur campſarius per hanc virtualem monetæ translationem, ac ſi per formalem haberet; ergò quod ſolvere deberet per formalem, tantumdem ſolvere tenetur per virtualem, & æquivalentem; ſervata tamen proportione jam declarata, quod ſcilicet, major facilitas, & commoditas, quam campſor habet in translatione virtuali per cambium, aliquid minuit de pretio, quod pro translatione formali neceſſarium eſſet; cùm enim hæc virtualis translatio non ſit tot periculis, ac difficultatibus involuta, ſicut eſt translatio realis, non poteſt campſor tantùm exigere quantùm exigeret, ſi pecuniam realiter transferret. Nec refert quòd ſæpè campſor non modò cum facilitate, ſed etiam cum majori ſuo lucro hujuſmodi pecuniæ translationem virtualem facere poſſit. Nam id quoque ejus arti, & induſtriæ tribuendum eſt; etenim ut ait Amic. loc. cit. ſicut hoc non tollit, quin campſarius beneficium translationis pecuniæ accipiat; ità nec tollere debet quin campſor quoque ob hujuſmodi præſtitum beneficium ſit juſta mercede proportionata remunerandus & ità de hoc cambio diſcurrunt Doctores ſupracitati.

123 Quartò, hoc cambium reale per litteras duobus adhuc modis à Mercatoribus exerceri ſolet, de quibus eſt major difficultas, an ſint liciti. Unus dicitur cambium cum recambio, vulgò *con la ricorſa*, & eſt quando pro Campſario reſpondet Procurator Campſoris, non de propriis, vel alienis pecuniis, ſed cum pecuniis ipſius Campſoris, de quo præſertim tractant Bonacina diſp. 3. quæſt. 5. punct. unic. Caſpenſis diſp. 6. ſect. 5. Lupus diſp. 28. ſect. 7. Stephanus a S. Gregorio lib. 2. de contract. cap. 67. & alii paſſim. Alter dicitur cambium ad nundinas, eò quod Mercatores, & nummularii certa loca inſtituerunt, in quibus ipſi cùm mercibus conveniunt, & emptores cùm pecuniis ad illas commodè vendendas, & emendas, & nummularii accedunt cum ſuis creditis, & debitis ut debita ſolvant, vel ut ipſis credita reddantur, & quater in anno celebrari nundinæ ſolent, in quibus faciunt prædictas traditiones, & ſolutiones, de quo etiam fusè agunt Auctores adducti, ac etiam Faber noſter diſp. 57. c. 7. De quibus cambiis breviter dicendum licitos eſſe, ſi ſerventur in ipſis quinque conditiones requiſitæ ad cambia ex Bulla Pii V. incipiente, *In eam pro noſtro Paſtorali* nimirum, Primò ut cambium non ſit ficcum, ſeù fictitium, quod fit quando contrahentes ſimulant certas nundinans, & certa loca, ubi verè nundinæ non celebrantur, nec litteræ mittuntur, vel ità mittuntur, ut inanes evadant. Secundò, ut lucrum non recipiatur in caſu non ſolutionis. Tertiò, ut non fiat pactum de certo, ac determinato lucro ſolvendo. Quartò ne realia cambia fiant aliter, quàm promiſſis nundinis, ubi illæ celebrantur; & ubi non celebrantur, pro primis terminis juxtà receptum locorum uſum, abuſu illo rejecto, pro ſecundis, & tertiis nundinis, quæ conditio ponitur ad vitandum lucrum ratione temporis, quod eſt uſura, ut ſuprà dictum eſt. Quintò ut pro varietate locorum nempè longinquitatis, vel vicinitatis ratio lucri taxetur; quarum conditionum major explicatio apud Fabrum noſtru in loc. cit. videri poteſt, & alios Auctores citatos.

124 Quintò conveniunt inſuper omnes cambium minutum eſſe licitum, imò & Reipublicæ neceſſarium, quia homines minuta pecunia ſæpè indigent ad res quotidianas vilioris pretii coemendas; ſi verò magnam pecuniæ ſummam recondere velint, vel aliò transportare, egent commutatione minoris pecuniæ cum majori, ideoque dicunt, negotiatores ex tali cambio lucrum aliquod ſumere poſſe; quamvis enim in hoc cambio non interveniant tituli transportationis monetæ de uno loco in

alium.

Digitized by Google

alium, & aſſecurationis ejus, ut in cambio locali; alii tamen non deſunt pro tali lucro juſtè faciendo. Primò enim id exigere poteſt campſor ratione officii ſibi à Republica injuncti, nam publici campſores ſunt à Republica ad hoc officium conſtituti in publicam civium utilitatem, quod includit obligationem cambiendi, & alia plura onera pretio æſtimabilia, ut congregare pecunias diverſi generis, & cuicumque cambiare volenti eas habere paratas, eos expectando, pecuniam numerando ſivè per ſe, ſivè per famulos ſuos, & officinam conducendo, ubi continuò tali muneri incumbant; quæ omnia ſunt pretio æſtimabilia, & juſto ſtipendio digna. Hoc autem intelligendum eſt, ſi à Republica pro tali officio condigna mercede non compenſetur, quoniam ſi talem habeant compenſationem, lucrum à petentibus cambium accipere nequeunt, niſi in caſu in quo ſtipendium à Republica aſſignatum ad expenſas, laboreſque prædictos compenſandos ſufficiens non eſſet, quia in tali caſu tantum accipere poſſent, quantùm ad juſtum ſtipendium ejus debitum ſufficiens eſſet,

125 Deindè licitum quoque eſt in tali cambio juſtum aliquod lucrum accipere pro pecunia nobilioris, purioris, antiquioris, utilioris, commodiorisque materiæ, ut docet communior opinio contra Medinam q. 7. de Uſura, & ratio eſt, quia pecunia non ſolùm, valorem habet, quà rerum pretium eſt, & menſuram rerum venalium qui dicitur legalis & extrinſeca Principis auctoritate taxatus; ſed etiam valorem naturalé, atque uſualem ratione conditionum, quas habet ex materia, vel figura, ut ratione puritatis, vel raritatis, vel antiquitatis, vel commoditatis, copiæ, vel inopiæ; ergò quamvis pro ea lucrum accipi nequeat, qua pretium rerum eſt, & rerum venalium menſura, quia ut ſic habet valorem à lege taxatum, quod in indiviſibili conſiſtit; poterit tamen pro ea lucrum accipi ſecundo modo conſiderata, ſic enim diverſum habet à legali valorem, ratione cujus una moneta eſt pretio æſtimabilior altera. Undè hac ratione licitè lucrum aliquod accipi poterit ex pecunia aurea v. g. cum argentea, vel cuprea commutata, quia aurea ratione materiæ eſt nobilior, durabilior, aſportatu commodior, in pluribus locis expendibilior, & quo ad valoris legalis diminutionem minus periculo ſubjecta, & tandem ad plures uſus idonea præter rerum pretium, nimirum ad deaurandum, ad medendum ad pretioſa vaſa conficienda, & ſimilia.

Sed inſtar Medina l. c. hic titulis non poſſe aliquid accipi à Campſoribus, quia Princeps, vel Reſpublica in taxando monetarum pretio rationem habent materiæ, & commoditatum, quæ cum his conjunctæ ſunt; ergò juſtè non poteſt plus exigi ratione puritatis materiæ, neque aliarum commoditatum aſſignatarum; aſſumptum probatur, quia ob eas commoditates moneta aurea ejuſdem ponderis cùm argentea de duplo plus valet, quàm argentea, & argentea, quàm ærea, vel cuprea. Reſpondetur, aſſumptum non eſſe univerſaliter verum, Principes enim in taxando monetarum valorem, rationem habent ſolùm primarii uſus monetæ ob quem moneta eſt introducta, qui eſt ut ſit pretium, & menſura rerum venalium; non autem intendunt taxare illam ſecundùm omnem rationem, & ad omnem uſum, quem habere poteſt ſecundo modo conſiderata, ſ. ſecundùm valorem naturalem, & ut res quædam eſt conſtans ex pretioſiori metallo; atque ideò hoc poſteriori modo non videtur pretium certum habere, ſed tantùm ut eſt pecunia, & ratione uſus primarii; ac proinde poterit, non quidem ut pecunia, ſed ut res quædam eſt pretioſiori metallo conſtans, & ex aliis cauſis pro vario pretio commutari. Ità Navar. Leſſius, Toletus, Bonacina, Amicus, Caſpenſis, & alii paſſim.

126 Sextò conveniunt etiam omnes citati Auctores licitè tale lucrum ex cambio minuto accipi poſſe, non ſolùm à campſoribus publicis, ſed etiam à privatis perſonis contrà Cajetanum oppoſitum docentem opuſ. de cambiis trac. 7. cap. 1. & 6. Ratio eſt, quia non ſolùm publici Campſores à Republica conſtituti, ſed etiam privatæ perſonæ aliquod obſequium pretio æſtimabile præſtant iis, qui pecuniam unius generis petunt cambiare pro alio in eodé loco; nec refert, quòd à Republica ad hoc officium exercendum non ſint conſtituti, hoc ſiquidem non tollit quin adhuc tale obſequium ſit cum onere, & labore talis perſonæ privatæ, & conſequenter ſit pretio æſtimabile, ac proindè juſta aliqua mercede dignum; ergo non ſolùm illi, ſed etiam iſti pro tali pecuniæ permutatione aliquod lucrum accipere poſſunt juxtà taxam, vel conſuetudinem, vel judicium prudentium virorum; undè addunt Auctores citati, & gratis concedunt privatum non poſſe tantum accipere, quantum campſor publicus accipere poteſt, quia hic plures habet titulos accipiendi aliquid, quam habeat privatus, ut patet ex ſupradictis, qui ſunt à Republica ad hoc officium exercendum conſtituti, aliis negotiationibus incumbere nequeunt, ex quibus majus fortè lucrum acquirerent, ſicut poſſunt privatis campſores, qui ad hoc officium exercendum non obligantur; tum tandem quia publici Campſores ad id ex officio à Republica deputati longè pluribus oneribus, ac ſumptibus ſubiiciuntur, quàm privati.

At inſtat Cajetanus l. cit. titulos propter quem privati Campſores poſſent lucrum ex cambio minuto, & manuali accipere, eſſet potiſſimum labor in pecunia numeranda, ſed hic gratis impendi ſolet, compenſaturque mutua numeratione cambientis; ergò, &c. Reſpondetur, aliis etiam titulis privatum Campſorem pro commutata pecunia à campſario lucrum accipere poſſe, ut pro induſtria, labore, & expenſis congregandi omnis generis pecunias, eaſque cuſtodiendi, hæc enim omnia ſunt aliquo pretio æſtimabilia, & aliqua mercede digna à Campſario ſolvenda, in cujus utilitatem, & obſequium ſiunt; & licèt numeratio ipſa pecuniæ gratis fieri poſſet à campſore, id tamen gratis præſtare non tenetur, cùm ex ſuo genere ſit aliquid pretio æſtimabile, ut patet in campſore publico, cui talis labor, & titulus ſuffragatur ad lucrum juſtè accipiendum. Cùm igitur diligentia, labor, & moleſtiæ, ſeù curæ ſuſceptæ in parandis pecuniis ſimilibus, & diſſimilibus, quo poſſit quis etiam privatus facilè omnibus beneficium cambii impertiri, ſint omnia pretio æſtimabilia, conſequenter poterit campſor etiam privatus petere aliquam illorum compenſationem ab iis, qui ab eo cambium accipientes, eo beneficio uti volunt, & illa compenſare onera ut pro ſe ſuſcepta.

127 Poſtremò ad cognoſcendum juſtum cambiorum pretium eadem conſideranda ſunt, quæ in aliis contractibus conſiderari ſolent ad dignoſcenda juſta pretia rerum, aut onerum; undè ſi cambii pretium fuerit lege ſtatutum, illud determinatè eſt accipiendum, non majus. Si verò non fuerit lege ſtatutum, ut juſtè conſtituatur, hæc omnia ſunt conſideranda, ut notat Amicus diſp. 23. cit. ſec. 6. Primo ex parte campſoris labores, & expenſæ, quas facit in famulis conducentis diverſis in locis, ad quæ cambia dirigit, in litteris cambialibus tranſmittendis, in pecunia numeranda, & ſimilibus. Item facilitas, vel difficultas pecuniam de uno in alium locum tranſportandi, attenta pecuniæ ſumma, locorum diſtantia, aut vicinitate, & itinerum periculis. Deindè ex parte campſarii conſiderandum eſt, an ipſe prius pecuniam à campſore accipiat, ut alibi reſtituat, vel è contra an ipſe prius det campſori pecuniam, ut alibi recipiat, & nùm cambium ſolvat, ubi pecuniam tradit, an ubi pecuniam per campſorem translatam accipit. Rurſus ex parte pecuniæ examinandum eſt, an ſit ejuſdem valoris legalis, aut vulgaris utrobique, an verò inæqualis; ſi enim ſit æqualis, tunc nihil accipiendum, vel refundendum erit pro pecuniæ valore utrobique adæquando, ſed tantùm ex aliis capitibus, ſi vero ſit inæqualis, tunc conſiderandum eſt, an ſit majoris valoris in loco, ubi pecunia campſoris datur, an ubi à campſores campſario aſſignatur, ſi primum, tunc minus pro cambio erit à campſore accipiendum, cùm id cedat ejus beneficium; ſi ſecundum, tunc duplex pretium erit illi ſolvendum, unum pro cambio, alterum pro majori valore pecuniæ, quam ipſe ſolvit in loco, ubi plus valet. Tandem examinandæ ſunt cauſæ, ob quas mercatoribus licet cambiorum pretia augere, vel minuere, quæ ad tres reducuntur, nam cauſæ augendi pretia ſunt inopia, & neceſſitas pecuniæ, paucitas campſorum, & multitudo campſariorum; & cauſæ minuendi ſunt tres oppoſitæ, ſcilicet copia pecuniæ, multitudo campſorum, & paucitas campſariorum; ſicut enim pretia ex paucitate vendentium, & multitudine ementium creſcunt, & ex multitudine vendentium, & paucitate ementium decreſcunt, ità & cambiorum pretia.

ARTICULUS QUARTUS.

De Contractu Societatis, & ejus conditionibus.

128 PLures ſolent aſſignari ſocietatis ſpecies, nam alia eſt animalium, alia vectigalium, & officiorum; alia omnium bonorum, & alia negotiationis, quæ dicitur quæſtuoſa, & lucratoria; de qua in præſenti eſt ſermo, & reducitur ad contractum locationis, & conductionis, in enim ſocii pecuniam operam, & induſtriam quodammodo ſibi invicem locant, & conducunt; undè tunc talis mittitur contractus, cùm aliqui inter ſe conveniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis, ſivè fructiferis, ut pecunia; animalibus, induſtria, labore &c. commune aliquod lucrum faciunt, quod utile, & damnum pro ratione, & rata cujuſque inter ſe dividunt; & quamvis in tali contractu conventio fieri poſſit, non quo ad ſolum lucrum, ſed etiam ut totum à ſociis contributum tranſeat quo ad ſortem, induſtriam, & reliqua in commune dominium, & fiat communio in capitali, & lucro; regulariter tamen iniri ſolet quo ad ſolum lucrum, manente ſorte ſalva ipſi deponenti; & talis contractus ſecundùm communem omnium ſententia juſtè

Digitized by Google

celebrari, & exerceri poteſt debitis adhibitis conditionibus ; nam quod juſtè fieri poteſt ab unoquoque ſeorſum, juſtè quoque fieri poteſt ab omnibus ſimul ; ſed unuſquiſque poteſt ſeorſum lucrari juſtè ex ſua propria re ad lucrandum idonea ; ergò etiam plures ſimul ex ſuis rebus conjunctis ad lucrandum idoneis. Breviter igitur videndum eſt, quid ſit talis contractus, quę ejus conditiones, ut juſtè fiat, quomodo fieri debeat diviſio lucri in ſocietate, & quomodo ſit habenda ratio damnorum, & expenſarum inter ſocios.

129 Primò itaque ſocietas definiri ſolet, quòd ſit *contractus ſeu conventio duorum, vel plurium contribuendi aliquid ad commune lucrum* ut deducitur ex L. 1. ff. *pro ſocio, & Inſtit. de Societate*. Ponitur conventio loco generis, quia ſocietas eſt contractus ſub genere conventionis contentus. *Dicitur duorum, vel plurium* ad differentiam contractus, qui ſit ab uno ſolo, quoniam ad ſocietatem contrahendam plures convenire debent, qui expreſsè conveniant, & conſentiant mutuo inire contractum, modò ſint habiles ad ſeſe mutuo obligãdum, nam hi tantùm valide contrahere poſſunt, ut patet ex dictis de contractibus in cõmuni; & tales contrahentes ſocii dicuntur, eo quòd ejuſdem lucri, & periculi ſunt comparticipes. Dicitur *contribuendi aliquid*, quia in ſocietate debent ſinguli ſocii aliquid in communi contribuere, ut lucri participes fiant; non tamen neceſſe eſt, quòd ſinguli idem contribuant v.g. pecuniam, ſed diverſi diverſa contribuere poſſunt v. g. alicui pecuniam, aliqui laborem, & induſtriam; fieri enim poteſt, ut opera, & induſtria unius ſocii tanti æſtimetur; quanti æſtimatur pecunia ab altero ſocio collata. Dicitur tandem *ad commune lucrum* ad exprimendum proximum finem; ad quem ſocietatis contractus immediatè ordinatur, ſcilicet ad lucrum ex negotiatione acquirendum; & dicitur commune, quia lucra, quæ ex rerum contributarum negotiatione proveniunt, debent omnibus, & ſingulis ſociis eſſe communia; nam ſi lucrum ad eum ſolum ſpectet, qui pecuniam, vel rem pecunia æſtimabilem tradit, & alteri laborem, & induſtriam contribuenti ſit aſſignata merces, & ſtipendium ſuis laboris, non eſt propriè contractus ſocietatis, ſed locationis, & conductionis. Et ponitur etiam commune lucrum ad differentiam illorum, qui contribuunt aliquid ad communem uſum v. g. ad ſimul conveniendum, ut contingit in ſocietate ſcolarium, vel militum in eadem domo habitantium aliquam pecuniam in eodem marſupio contribuentium ad ordinarios ſumptus faciendos.

130 Secundò, ut hic contractus juſtè fiat, ſequentes requiruntur conditiones, quarum aliquæ ſunt aliis contractibus communes, & aliquæ iſtius propriæ. Prima eſt, ut ineuntes ſocietatem ſint domini rerum, quas in commune contribuunt, & velint talem inire contractum, & nullum adſit impedimentum, quæ conditio omnibus contractibus eſt communis, qua propter L. *Nec pænitendum*, ff. *pro ſocio* decernitur, quòd ſocietas fundetur in negotiatione licita, & honeſta, nam ſocietas in negotiatione illicita ſundata non eſt obligatoria, nullus enim ad opus illicitum obligatur. Secunda, quæ etiam aliis contractibus eſt communis, quòd fiat ſine fraude, nam ſocii ad invicem tenentur de dolo, & lata, ac levi culpa Inſtit. de ſocietate §. ſocius ſocio ff. pro ſocio, & ratio eſt, quia contractus ſocietatis eſt in bonum, & commodum omnium contrahentium. Tertia conditio etiam aliis contractibus communis eſt, ut inter ſocios ſervetur æqualitas in omnibus, ut impenſis, lucro, & damno, ne quis ſeipſum in lucro certo conſtituat, ſocium verò in certo, ut habetur in L. Cum duobus §. Damni, & L. ſi non fuerint, ff. pro ſocio; in ſocietate itaque licita ſervari debet talis æqualitas, ut eorum impenſæ, lucra, & damna ſint communia, itaut pro rata proportione, quam in commune contribuunt, ſinguli expenſas faciant, damnum ſuſtineant, & lucrum reportent. Quarta conditio hujus contractus propria eſt, ut ſinguli aliquid conferant in commune pro negotiatione exercenda, ſive pecuniam conferant, ſivè operam, ſivè induſtriam, ut conſtat ex definitione ſocietatis jam aſſignata. Quinta tandem conditio eſt, ut pecunia expoſita maneat periculo exponentis, itaut ſi caſu fortuito pereat antè operam ſocii, vel etiam poſt operam abſque ejus culpa, pereat illi, qui eam in commune contulit; & ratio eſt, quia dominium pecuniarum in ſocietate expoſitarum apud ipſos exponentes ſemper remanet, atque ità domino pereunt; undè non cenſetur ſocietas juſta, ſed uſuraria quando quis pecuniam mercatori tradit tali pacto, ut periculum pecuniæ ſtet mercatori, lucrum vero dividatur. Ex quo etiam infertur alterum contrahentium pecuniam in ſocietate expoſitam extrahere non poſſe ad proprios uſus, quia quamvis dominium habeat, non tamen habet uſum durante ſocietate, ſed illum habet communem cum ſociis, undè pecuniam extrahendo à ſocietate ad proprios uſus, non ſolum lucrum juſtè reportare non poteſt, ſed etiam ad reſtitutionem tenetur, ſi ex hac extractione aliquod damnum alteri ſocio adveniat. Ità Navarr. Molina, Sotus, Covarruvias; Reginaldus, Azorius, Valentia, Bonacina, Stephanus à S. Gregorio, Lugus, Faber, & alii paſſim.

131 Tertiò circà diviſionem lucri faciendam, hæc diviſio inter ſocios fieri debet deductis expenſis, & damno paſſo, & ſecluſa ſorte principali domino reſtituenda, & poſteà eſt æqualiter facienda, prout ſocii fuerunt æquales in contribuenda pecunia, vel induſtria; æqualitas autem hujus contractus, ut notat Lugus diſp. 30. ſect. 2. n. 10. pendet potiſſimum ex eo, quod ſervetur proportio geometrica inter id, quod ſocius apponit pro ſuo, & lucrum, quod participat, ità ut qui plus apponit vel in pecuniis, vel in capitali, vel in periculo aut damno majori, cui ſe exponit, cum eadẽ proportione plus debeat de lucro participare, quia hæc omnia pluris æſtimari poſſunt, alioquin contractus ſocietatis non eſſet æqualis, ſed injuſtus cum obligatione reſtituendi, atque ità æqualitas hic ſervanda geometrica eſſe debet, ut dixi, non arithmetica, ut ſcilicet, juxtà proportionem partium quibus ſingulis ſocii concurrunt, partes lucri cum eadem proportione dividere debeant. Undè ſi uterque ſocius centum aureos in ſocietatem contulit, cum æquali induſtria, & lucrum finita ſocietate ſicut ducenti nummi aurei, detracto capitali, ſinguli ſocii poterunt pro lucro accipere centum, & pro centum capitali. Si verò unus poſuit magnam pecuniæ ſummam, altero ponente modicam induſtriam, poterit ille finita ſocietate plus lucri accipere, quàm alter, nam diviſio facienda eſt ad ratam illius, quod quiſque in ſocietatem contulit; & hoc totum habetur ex inſtit. de ſocietate in principio verſic. *Et quidem*, & ex L. ſi *non fuerit* ff. pro ſocio.

132 Si verò unus contulit centum aureos, & alter poſuit ſolam operam valentem centum aureos, & lucrum finita ſocietate ſint aurei ducenti, dubium eſt, quomodo hujus lucri diviſio fieri debeat. Aliqui dixerunt ſegregandam eſſe ſortem principalem, & tribuendam ſociis, undè qui poſuit centum, illos accipere debet, & qui poſuit laborem, & induſtriam pro totidem valutatem, debet accipere alios centum, ut ſint pares & deindè dividendi ſunt alii centum, quinquaginta nempè pro ſingulis undè quando Cajus poſuit centum aureos in Societate, & Titius poſuit ſolam induſtriam valentem centum, & lucrum ſunt aurei ducenti, dicunt Cajum poſſe retinere centum aureos, quos poſuit, & Titium alios centum, cùm tanti valeat ipſius labor, & induſtria, reliquos verò centum æqualiter eſſe dividendos. Ità Major, Cajetanus, Sotus, Molina, Pianella; & Goffred. apud Angelum Verbo *Societas*. Probabilius tamen, & magis communiter alii contrarium ſentiunt, & diviſionem in caſu poſito ità faciendam eſſe dicunt, ut ille qui poſuit pecuniam, primo loco accipiat centum nummos, quos poſuit, deindè ducẽti aurei lucro acquiſiti æqualiter dividantur, & ſic erunt ſocii æquales, quia ſors principalis quæ finita ſocietate eſt ſegreganda, intelligitur illa, quam à principio ſocii poſuerunt; undè qui poſuit ſolas operas, nihil poſuit in ſorte, vel capitali, ideoque par non eſt, ut aliquid recipiat loco capitalis, quia labor & induſtria non eſt reputanda, tamquam ſors principalis à principio poſita, ſed eſt fructus perſonæ, qui reſpondet fructui, & commoditati centum aureorum quos alter ſocius contulit pro capitali. Quare in caſu poſito Cajus centum recipere debet, quos contulit pro capitali, reliqui verò ducenti aurei æqualiter ſunt dividendi, dummodo non ſit alia conventio, vel alia regionis conſuetudo, ſi tanti æſtimatur opera, & induſtria Titii, quanti eſtimatus uſus pecuniæ à Cajo in ſocietatem collatæ, ſic enim ſervatur æqualitas. Ità Angel. Azor. Sylveſt. Navar. Reg. Bon. Stephan. à S. Gregorio, & alii paſſim, & Faber ex noſtris diſp. 47. cit. c. 12. n. 411.

133 Quartò circà rationem damnorum, & expenſarum inter ſocios habendam, hæc regula univerſalis circà damna aſſignatur à Doctoribus, quòd damna, quæ paritur ſocius ob Societatem, tamquam ex cauſa proxima, debent eſſe communia, modò non eveniat ex Culpa ſocii etiam levi. Ità habetur ex L. *Cum duobus §. damna*; ff. pro ſocio, & ratio eſt, quia ſicut lucra, quæ cauſa ſocietatis proveniunt, ſunt communia, ità etiam damna, qui enim commodum ſentit, etiam incommodum ſentire debet. Dixi *tamquam ex cauſa proxima*, quia ſi ſocius aliquod damnum pateretur ex ſocietate, tamquam ex cauſa remota, ac pura occaſione, v.g. dùm eſſet in itinere merces vehendo, ob privatam inimicitiam vulneratus fuit, tale damnum non debet eſſe commune ſocietatis, ſed ipſius proprium, quia nullo jure conſtat alterũ ſocium ad hujuſmodi damna reſarcienda, & compenſanda teneri, cùm cauſa ſocietatis non eveniat; quarè ſicut lucra, quæ ex ſocietate non proveniunt, tamquam ex cauſa proxima, ſed tantùm remota, & merè occaſionaliter, non ſunt communia, ità neque damna; ſi quidem par eſt utrumque ratio, ſocietas enim non cenſetur cauſa talis lucri, & damni. Dixi ulterius, modò non eveniant ex culpa ſocii, quia par non eſt, ut ſocietas ob culpam alte-

Digitized by Google

alterius ſocii damnum patiatur, atque ideò omnia damna, quæ defectu debitæ diligentiæ accidunt, ſunt propria ſocii debitam diligentiam non adhibentis, undè ſocius non tantùm de lata, ſed etiam de levi culpa tenetur licet non leviſſima, ut habetur l. c. Quo fit, ut ſi merces, quæ ſolitæ eſſent vehi terra ad evitanda pericula à ſocio vehantur mari, ſi pereant, ipſi tantùm pereant, niſi ad id reliqui ſocii conſenſerint, eo quod non curaverit eas modo conſueto vehi; & ei imputandum eſt damnum, quod à latronibus patitur eum ad vehendas merces, viam periculoſam ſuſcepit, tutiorem eligere potens, ſic enim videtur culpam levem commiſiſſe; ſi vero merces abſque alicujus culpa ſublatæ fuerunt, tunc utique damnum cenſetur eſſe commune cùm enim in tali caſu nullus ſociorum culpam habeat in tali ablatione, par non eſt, ut alicui particulari damnum adſcribatur. Ità Navarrus, Angelus, Rodriquez, Sylveſter, Azor. Amicus, Reg. Bonacina, & alii paſſim.

134 Circà expenſas vero Doctores citati hanc regulam aſſignant, omnes expenſas quas unus ſocius cauſa negotiationis facit, eſſe communes; ſi rationabiles ſint, & conſuetum mercatorum morem non excedant. Ità habetur L. ſecundùm Julianum ff. pro ſocio. Undè expenſæ, quas facit ſocius in aſportandis, vel conſervandis mercibus, & quas facit in famulis armatis in præcavendis, & profligandis latronibus, vel in vulnere curando, quod ſuſtinuit pro mercium defenſione, & conſervatione, & ſimiles ex pecunia communi ſocietatis ſunt deducendæ. Dixi autem hoc intelligendum eſſe de expenſis, quas ſocius facit cauſa negotiationis, & ſocietatis, nam quæ non fiunt cauſa ſocietatis, etiamſi fiant occaſione contractæ ſocietatis, non ſunt communes, ſed propriæ ejus cujus cauſa fiunt, ut ſupra de damnis dicebamus. Hoc autem totum intelligendum eſt, ut DD. citati advertunt, niſi aliter conventum ſit inter ſocios, aut aliter lege cautum ſit, vel conſuetudine receptum, univerſalis enim regula eſt, ſervanda eſſe omnia, quæ vel ex privata contrahentium conventione contractui apponuntur, vel ex communi loci conſuetudine ſervari ſolita ſunt. Ratio eſt, quia contrahentes eas omnes conditiones contractui apponere poſſunt licitè, quæ communi juri, ac bonis moribus non repugnant. Et quando a contrahentibus aliud expreſſum non fuerit, ex tacita eorum voluntate contractus celebrari cenſetur juxta leges, & loci conſuetudinem, ubi ſit, quando vero nec de loci conſuetudine conſtat, nec de conventione inter ipſos contrahentes inita, ſervandæ ſunt regulæ jam aſſignatæ.

135 Quinto eſt gravis controverſia inter Theologos, & Canoniſtas. An licitus ſit contractus, in quo aſſecurata ſorte unius ſocii, alter teneatur certum lucrum minus, pro incerto majori ſolvere. Prima ſententia negat, & fundamentum eſt, quia eò ipſo, quod capitale unius ſocii aſſecuratur ab alio, & ſpes incerti lucri certo pretio venditur, deſinunt damna, & lucra in contractu ſocietatis eſſe omnibus ſociis communia; ergò deſinit natura talis contractus, qui eſſentialiter exigit, ut damna, & lucra ſint omnibus communia. Confirmatur; quia talis contractus non eſſet ſocietatis, ſed mutui, illicitum autem eſt ex mutuo lucrum accipere ergo; &c. Major probatur, quia ex vi talis contractus dominium pecuniæ non manet in contribuente, quod ad contractum ſocietatis requiritur, ſed in aſſecurantem transfertur, qui eo ipſo, quod pecuniam alteri aſſecurat fit dominus illius, nam ille eſt dominus cui perit pecunia; ergò quicquid ultrà ſortem vi talis contractus accipitur, erit uſura. Demum quia Sixtus V. in Conſtitut. quæ incipit *deteſtabilis avaritiæ* aſſerit ſortem, finita ſocietate, ſi extet, eſſe reddendam ei, qui eam in commune contulit, & periculum ejus apud eumdem remanere, quod non eſſet, ſi ab alio ſocio aſſecurata eſſet. Ità Conradus, Felicius, Cajetanus, Soto, Rebellus, Silvius, & quidam alii.

136 Secunda ſententia communior, & longè probabilior affirmat, poſſe fieri in hoc contractu, ut quis juſte ſuam ſortem ſervet indemnem, & inſuper certum lucrum accipiat, ſi nimirum ad ſocietatis contractum duo alii adiungantur aſſecurationis, ſcilicet, & venditionis, cujus tale exemplum adducit Buſemba. l. 3. tr. 5. c. 3. dub. 14. eum Laym. Inis ſocietatem cum Mercatore, & contribuis ei mille florenos v. g. ſpes eſt quod is quotannis lucraturus ſit tercentum, cujus lucri dimidium, v. g. jure ſocietatis una cum ſorte tibi debetur. Sed quia ad te quoque ejuſdem ſortis periculum pertinere deberet, ut ipſe id periculum in ſe ſuſcipiat, & tibi ſortem aſſecuret, in hujus oneris compenſationem relinquis ei majorem partem lucri ſperati, ut ſcilicet duæ partes lucri ſperati ad ipſum, & tertia ad te pertineat. Et turſus, quia ſpes hujus lucri incerta eſt, ideò adhuc partem hanc lucri ſperati, nempè centum florenos in ſpe vendis etiam eidem quinquaginta, vel ſexaginta, v. g. annuis certis, & in re, & ſic tandem ad lucrum facis, & ſortem ſervas indemnem. Quamvis igitur non liceat ratione ſimplicis ſocietatis inire pactum, ut capitale ſit ſalvum, nam unus ſocius lucrum tantùm haberet, non damnum, & alter damnum nullo ſoluto pretio pro gravamine impoſito; attamen ſi contractus iſte alio modo conſideretur; quatenus ſcilicet, non eſt ſimplex contractus ſocietatis, ſed habet adjunctos contractus aſſecurationis, & venditionis, quorum ſinguli ſunt liciti, non eſt damnandus, nec illicitus reputandus. Ita docent Gabriel, Angelus, Sylveſter, Cov. Molina, Valentia, Navarr. Toletus, Leſſius, Salonius, Tannerus, Bon. & ex noſtris Faber diſp. 47. cit. c. 12. & præ cæteris evidentius hanc ſententiam probat Amicus diſp. 24. ſect. 3.

137 Fundamentum eſt, quoniam hic contractus virtutes involvit tres, ſcilicet, ſocietatis, aſſecurationis, & venditionis; ſed ſinguli ſeorſum ſumpti ſunt liciti; ergo & omnes ſimul in unum conjuncti, quia talis connexio alterum non reddit illicitum. Major conſtat in exemplo adducto, nam primus contractus eſt ſocietatis, quo unus pecuniam contribuit, alter verò operam, & induſtriam; ſecundus aſſecurationis, quo qui operam ponit, alterum de capitali aſſecurat, periculum in ſe ſuſcipiendo, & pretium accipiendo pro tali onere impoſito, aut plus de lucro futuro participando; tertius tandem eſt venditionis, quo qui pecuniam contribuit, ſpem alteri vendit, quam habet de futuro lucro modo jam explicato in exemplo adducto. Minor etiam patet ex ſuperius dictis de contractu venditionis, & ſocietatis, nam contractus venditionis juſtè, ac licitè cum altero celebrari poteſt de ſpe futuri lucri, cùm etiam talis ſpes ſit pretio æſtimabilis, qua ratione juſtè, ac licitè venditur piſcium, & avium ſperata captio. Contractus etiam ſocietatis, in quo unus pecuniam, & alter operam confert, licitus eſt, & juſtus, ſi in eo ſervetur geometrica proportio. Et tandem qui pecuniam ad lucrandum alteri contribuit, licitè etiam poteſt contractum aſſecurationis cum eodem inire de pecunia collata, ut conſtabit ex dicendis q. ſeq.

Confirmatur, quia ut dicebamus, talis connexio contractuum non reddit alterum illicitum, quia per iſtam conjunctionem non amittunt objectivam æqualitatem ad eorum juſtitiam requiſitam, eadem enim æqualitas in tribus diſtinctis contractibus ſervata cum diſtinctis perſonis, ſervari etiam poteſt in uno eodemque contractu, & cum uno, & eodem contrahente; ſiquidem juſtitia non conſiſtit in habitudine rei ad perſonam, ſed in æqualitate rei ad rem, & conjunctio plurium contractum in unum non violat juſtitiam, quando in ſingulis æqualitas ſervatur, ut contingit in propoſito; nam in contractu ſocietatis ſupponimus æqualitatem ſervari juxtà geometricam proportionem inter pecuniam ab uno collatam, & æſtimationem operæ, atque induſtriæ ab altero; ſic etiam in contractu aſſecurationis, quia tantùm de lucro futuro ſupponimus remitti aſſecuranti, quantùm præſenti aſſecurationi æquivaleat prudentis arbitrio. Et tandem id etiam in contractu venditionis intervenire ſupponimus, quia in omni contractu venditionis licitum eſt pro lucro majori incerto accipere in pretium minus lucrum certum. Denique probatur, quia nec lucrum de aſſecuranda ſorte, nec pactum de emenda ſpe futuri lucri contractum ſocietatis deſtruit, aut vitiat, ut conſtabit ex ſolutione rationum in contrarium.

138 Ad fundamentum prioris ſententiæ negandum eſt, contractum aſſecurationis deſtruere contractum ſocietatis quoad ſubſtantiam, quæ conſiſtit in mutuo ſociorum conſenſu ad aliquid contribuendum in commune lucrum; ſed tantùm deſtruit quoad modum participandi lucrum, & damnum certò, vel incerto, qui modus non pertinet ad ſubſtantiam hujus contractus, ſed tantùm ad executionem, & effectum; neque contractum vitiat, nam certitudo lucri, & indemnitas periculi ex parte unius compenſatur ſpe majoris lucri ex parte alterius. Quarè ut ait Amicus l. c. adhuc in tali contractu mixto ſervari poteſt geometrica æqualitas ad contractum ſocietatis requiſita quoad ſubſtantiam, quia prudentis arbitrio ſpes lucri majoris, ſi non prævalet, ſaltem æquipollet certo lucro minori, ut patet in exemplo adducto, atque ideo negandum eſt ex contractu aſſecurationis adjuncto deſtrui contractum ſocietatis, quoad ſubſtantiam, quia adhuc manere poterit mutuus conſenſus contribuendi aliquid ad lucrandum in ſociis, eſto uni ſocio lucrum certò cedat, alteri incerto; ut patet in contractu emptionis, & venditionis, in quo ſalva ejus ſubſtantia poteſt vendens certum pretium accipere, & emens incertam mercem, ut fit quando certo pretio venditur ſpes lucri majoris incerti.

Ad Confirmationem negatur major cum ejus probatione, ſalſum enim eſt pecuniæ dominium in aſſecurantem transferri, nequit enim aſſecurans de illa diſponere, nec refert, quòd ſi pereat, ipſi aſſecuranti pereat, hoc enim provenit ex vi aſſecurationis, non autem ex dominii translatione, ut conſtat de depoſito, commodato, & conducto, quorum dominium ad deponentem, commodantem, & locantem ſpectat, non obſtante pacto,

Digitized by Google

quod ſi pereant, non deponentis, commodanti, & locanti pereant ſed depoſitario, commodatario, & conducenti; unde non repugnat dominium rei apud unum manere, & periculum in alium rejici, cum hæc ſint diſtincta, & ſeparabilia. Ad ultimum dicendum eſt Pontificem illud intellexiſſe tantùm habita ratione contractus ſocietatis præciſè, non vero habita ſimul ratione contractus aſſecurationis inde in illa Bulla non prohibuit contractui ſocietatis addi contractus jure communi licitos, ut explicant Reginaldus, Bonacina, Leſſius, & alii DD. & præſertim Amicus loc. cit. ubi de illa Bulla plura dicit notatu digna, quia huic receptiſſimæ ſententiæ obſtare videtur, niſi rectè intelligatur, & explicetur; quæ damnanda non eſt, quia ut ait Faber noſter cap. 12. cit. nu.404. hic caſus frequenter evenit, ſæpè enim contingit viduas, pupillos, & ſimiles perſonas habere aliquam exiguam pecuniam, quæ ad emendum aliquod ſtabile fructiferum non ſufficiat, ut putà centum, vel ducentos ducatos, & quia ſunt pauperes, tradere curant eam pecuniam mercatoribus hoc pacto, ut capitale ſit ſalvum, & tamen aliquod lucrum ex illis percipiant, quo ſuam inopiam ſublevare poſſint, non diſtracto capitali, quod ſervant, vel pro filiis nubendis, vel pro aliqua alia neceſſitate. Alias quaſdam difficultates tractat ibi Faber de hoc ſocietatis contractu, quę facilè ex dictis reſolvi poſſunt, & apud ipſum videri, ac etiam apud Aſteſanum noſtrum lib.3. tit.12. ubli plura de hac materia diſcurrit præſertim art. 5.

QUÆSTIO QUARTA.

De reliquis Contractibus.

139 DE cæteris contractibus in hac quæſtione breviter declarandis Juriſperiti, & Canoniſtæ plura ſcribunt. Quoniam vero ut ab initio diximus, intentio noſtra eſt, ea tantùm de materia contractuum declarare, & tradere, quæ ad regulandam cujuſcumque conſcientiam ſufficiunt, ſatis nobis erit in præſenti quæſtione ſingulorum definitiones aſſignare, & explicare, ut naturam eorum cognoſcamus, & quid ad eorum juſtitiam requiratur, ut intelligere poſſimus, quando in eis vitium & peccatum contingat & obligatio ad reſtitutionem interveniat.

ARTICULUS PRIMUS.

De locatione, & Conductione.

SCotus 4.d.15.qu.2.art.2. litt.N. docet contractus, in quibus transfertur uſus, ſeù jus utendi, eſſe mutuam accommodationem, quæ ſimplici permutationi correſpondet, locationem, quæ correſpondet venditioni, & conductionem, quę correſpondet emptioni, quare ſicut venditio, & emptio ſuut quædam ad invicem correlativa, ſic etiam locatio, & conductio; neque hæc ſunt nomina diverſorum contractuum, ſed unius, & ejuſdem, qui ex parte concedentis locatio dicitur, ex parte verò accipientis conductio, ſicut & qui rem ad uſum tradit dicitur locator, & qui eam ad uſum accipit conductor, locatio aſſimilatur venditioni, quia re vera locans vendit uſum rei locatæ retento ipſius ſubſtantiæ dominio; conductio autem aſſimilatur emptioni, quia conducens pretio, venalem uſum emit. Unde concludit Doctor eaſdem conditiones ſervandas eſſe in locatione, & conductione quoad uſum, quæ in venditione, & emptione ſervantur quoad dominium, illis enim ſervatis locatio, & conductio erunt contractus juſti, ſi vero aliqua illarum deficiat, erunt injuſti. Breviter igitur videndum eſt, quid ſit talis contractus, quæ ejus conditiones ut juſtè fiat, quæ res locari poſſint, & à quibus, & quæ ſint de obligatione locatoris, & conductoris.

140 Primo itaque locatio communiter definiri ſolet, quod ſit *contractus, quo res, vel perſona ad uſum, vel fructum pro pretio conceditur*; Conductio vero contractus, quo res, vel perſona ad uſum, vel fructum pro pretio accipitur. Dicitur *quo res, vel perſona*, quia non ſolùm res mobilis, vel immobilis locari poteſt, ſed etiam perſona, quæ ratione operarum ſuarum locari poteſt, ut habetur l.14. *Qui operas*, ff. locati. Dicitur *ad uſum*, ad diſtinctionem eorum contractuum, in quibus non ſolùm uſus rei conceditur, rerum etiam transfertur dominium, ut in mutuo, donatione, venditione &c. Additur, vel *ad fructum*, quia pro utroque locatio fieri poteſt, res enim aliquando locatur ad fructum, ut patet de prædiis, agro, & vinea, & aliquando ad uſum tantùm, vel quando locatur domus, equus, navis, veſtis, & ſimilia, quorum fructus eſt eorum uſus. Dicitur *pro pretio*, quia pretium ad ſubſtantiam hujus contractus pertinet non minus, quàm ad emptionem, & venditionem, ut definitur l.2. ff. locati, & ratio eſt, quia cùm hic contractus emptioni, & venditioni ſit affinis, juxtà earum leges regulandus erit. Addunt tandem aliqui talem conceſſionem rei ad uſum pro pretio *citrà decennium* fieri debere, quia quæ decennio vel ultrà ſit, ex diſpoſitione juris in Emphyteuſim tranſit, tranſlato dominio utili rei locatæ in conductorem, ut infrà de Emphyteuſi dicemus, unde in tali caſu regulis Emphyteuſis regulari debet talis contractus, non autem locationis, & conductionis. Ex quo infertur diſcrimen hujus contractus a cæteris, differt enim à mutuo, donatione, emptione, & venditione, quoniam in his non tantùm uſus transfertur, ſed etiam dominium tàm proprietatis, quàm utilitatis, in locatione vero transfertur tantum uſus. Differt ab Emphyteuſi non tantùm ratione tranſlationis dominii utilis in Emphyteutam, ſed etiam ratione temporis, & ratione materiæ, cùm Emphyteuſis non ſit, niſi de re immobili, & ad minus per decennium; locatio vero ſit etiam de re mobili, & infrà decennium, ut modo dictum eſt. Differt à depoſito, pignore, & hypotheca, quia in his contractibus res conceditur ad cuſtodiam, vel aſſecurationem, non autem ad uſum, vel fructum accipiendum, ut in locatione. Differt tandem à commodato, precario, & aliis contractibus, in quibus uſus transfertur gratis, quia hic gratis non transfertur, ſed pretio, & mercede accepta a conductore. Ità Leſſius, Molina, Rebellus, Reg. Bonac. Amic. & alii communiter.

141 Secundo, quia Doctor inquit loc. cit. eaſdem conditiones ſervandas eſſe in locatione, & conductione quo ad uſum, quæ in emptione, & venditione ſervantur quo ad dominium, ideo illas recolere oportet, & huic contractui applicare. Prima eſt, quod locans habeat jus locandi, ſicut quod vendens habeat jus vendendi. Secunda, quod conductor habeat poteſtatem recipiendi jus in uſum rei, ſicut quod emptor habeat poteſtatem accipiendi dominium rei, tàm utilitatis, quàm proprietatis. Tertia, quod nullus ſuperior contrahentes impediat, illum à locando, & iſtum à conducendo, ſicut etiam in contractu emptionis, & venditionis tale impedimentum abeſſe debet. Quarta conditio eſt, quod in tali contractu non adſit fraus, vel dolus, quod etiam in contractu emptionis, & venditionis requiritur. Quinta tandem, quod ſit pretium, & merces juſta, ſicut enim emptio, & venditio juſtum requirit pretium, ſic etiam locatio juſtam mercedem. Qualis autem, & quanta merces eſſe debeat, & quantum pretium, ut locatio juſta ſit, dicendum eſt, ac diſcurrendum, ſicut ſuprà de juſto pretio rei in emptione, & venditione, nimirum id, quod ſecundùm conſuetudinem gentis, & populi illius civitatis, vel regionis, ubi ſit contractus, pro juſta mercede habetur, vel ſecundum quod invicem convenerint locator, & conductor, ſi de tali conſuetudine non conſtet; vel tandem juſtum pretium arbitrio boni viri ſtatuendum erit. Sicut ergo omnes hæ conditiones ad venditionem, & emptionem requiruntur, ut tranſlatio dominii juſta ſit, & valida; ità quoque in hoc contractu requiruntur, ut tranſlatio uſus valida ſit, & juſta, quia in hoc quoque contractu recompenſatio ſecundum juſtitiam fieri debet, ſicut in venditione, & aliis permutationibus, qui non ſunt contractus omninò liberales, ſed juſtam requirunt compenſationem. Eſt etiam ſolvendum dictum pretium juxtà conſuetudinem loci, ut notat Stephanus à S. Gregorio l. 2. capit. 64. cùm Gomez, Azor. Fill. & alii, nam in aliquibus locis pars pretii ſolvitur in primo ſemeſtri, & altera pars ſecundo, vel ut alibi ſolvitur ſingulis tribus menſibus pars pretii, & alibi aliter in fine anni totum pretium, quæ locorum conſuetudines, & jura peculiaria ſunt ſervanda, & ſi nulla appareat conſuetudo regionis ſolvendum eſt pretium eo tempore, quo contrahentes inter ſe convenerunt. Ità Aſteſanus noſter l. 3. tit. 14. art.5.

142 Tertiò ut pateat quæ ſit materia hujus contractus, hanc regulam univerſalem DD. aſſignant, ut omnes res, quæ vendi poſſunt, poſſint etiam locari, niſi ſpecialis aliqua extet prohibitio & ratio eſt, quia non plus ad locandum requiritur, quàm ad vendendum, & omnia, quæ alienari poſſunt, poſſunt etiam locari, licet non è contrà, etenim ut notat Bonac. cùm aliis diſput.3. q.7.pun.1. ſunt aliquæ res, quæ locari poſſunt, ſed vendi prohibentur, quales ſunt res pupilli, & minoris, quæ locari poſſunt, nõ verò vendi; præterea bona dotalia poſſunt a viro locari, non autem vendi; & tandem res Eccleſiaſticæ locari poſſunt ſaltem ad breve aliquod tempus, non autem alienari abſque debita juris ſolemnitate, quare omnes res, quæ vendi poſſunt, etiam locari poſſunt, ſecluſa ſpeciali prohibitione, non tamen è contra, quia plus ad vendendum requiritur, unde non ſatis approbo, quod ait Aſteſanur noſter loc.cit.ar.4. locari poſſe omnia, quæ vendi poſſunt, & quæ non poſſunt vendi, non poſſe locari, ſiquidem, ut conſtat ex modo dictis, aliqua poſſunt locari, quæ non poſſunt vendi. Verùm res uſu conſumptibiles, ut vinum, oleum, pecunia,

Digitized by Google

nia, & ſimilia licèt vendi poſſint, propriè tamen loquendo locari non poſſunt, ut notat Steph. à S.Greg.loc.c.quia dominium in his rebus ab uſu ſperari non poteſt, ut deducitur ex L. ſed mihi videtur §. ult.ff.commodati, ubi dicitur non poſſe commodari id, quod uſu conſumitur, & licet aliquando locetur domus una cum omnibus ſuppellectilibus, & rebus conſumptibilibus, ut vino, oleo, tritico, &c. tamen dictæ res, cum non poſſint eadem reſtitui, non dicuntur locatæ, ſed venditæ, ut docet Bartol.in L. Sicut certo §. nunc videntur eſt ff. commodati, & L. cum fundo ff. locati. Si quis autem alteri frumentum daret, ut idem in ſpecie redderetur, non numero, mutuare dicetur, vel in creditum dare, non autem locare vel commodare. Demum hanc etiam regulam tradunt communiter DD.quod locare, & conducere poſſunt domini, omnes, qui vendere, donare, & quovis alio titulo alienare poſſunt, vel alienata accipere, niſi ſpecialiter prohibeantur, & ratio eſt, quia plus eſt rem alienare, quam locare, ſi quidem alienare ultrà translationem uſus addit etiam translationem dominii, quàm non dicit locatio. Dixi, niſi ſpecialiter prohibeantur, quia excipiuntur aliquæ perſonæ, quibus vetitum eſt quædam conducere, quales ſunt milites, quibus ne publicum militiæ bonum impediatur, jure prohibitum eſt, ne res locentur, ut habetur L. ultima C.de locato,& códucto,quod quidem intelligendum eſt ſi,de militibus, qui ſunt in actuali malitia juxta communem DD. interpretationem, & ubi hujuſmodi prohibitio non eſt contraria conſuetudine abrogata. Prohibentur etiam Clerici, & Monachi conducere prædia Laicorum c.1. Ne Clerici, vel Monachi. De vita, & Honeſt. Cler. quod intelligendum eſt ſi conducant lucri cauſa, ſecus autem ſi conducerent ex neceſſitate, ut docent Azorius, Filiucius, Stephanus a S. Gregor. & alii è contrà vero non omnes, qui locare, aut conducere poſſunt, poſſunt etiam alieneare, vel alienata accipere, ut conſtat de Clericis,& Eccleſiæ prælatis, qui ſaltem ad breve tempus poſſunt res Eccleſiæ locare, non tamen poſſunt abſque canonica juris ſolemnitate alienare, ut dictum eſt.

143 Quartò circà obligationem locatoris conveniunt communiter DD. teneri aperire conductori vitium rei locatæ, ſicut venditor tenetur aperire emptori vitium rei venditæ, ut patet ex ſuperius dictis de venditione, & hæc obligatio deducitur ex quarta conditione aſſignata hujus contractus, quòd ſit ſine dolo, & fraude; eſt autem fraus, & dolus in locatione, quando locator rem vitiatam locat non aptam præſtare uſum ad quem quis eam conducit, undè ſi quis ſcienter locat equum ad merces transferendas aſſuetum ſeſe in aquam dimittere, vel vaſa vitioſa, & infecta, ità quod vinum, & oleum, aut aliquid aliud pereat, vel deterius evadat in eis poſitum, tenetur ad reſtitutionem damni, quod indè paſſus eſt conductor de vitio rei locatæ non admonitus; quod eadem ratione probatur, quaſi ſuprà de venditione agentes quoad hanc conditionem probavimus venditorem ad reſtitutionem teneri q.1. hujus diſp. art.2. n.12. immo locator non ſolùm tenetur de dolo, ſed etiam de culpa lata,& levi, licet non de leviſſima, ut colligitur ex L. *item quæritur ff.locati*, in qua per varia exempla doctrina hæc explicatur, & ratio eſt, quia quando contractus celebratur in gratiam utriuſque contrahentis, qualis eſt contractus locationis, & conductionis, de culpa lata, & levi tenentur contrahentes, licèt non de leviſſima. Quid autem ſit culpa lata, levis, & leviſſima, jam declaratum eſt ſuprà diſp.4.q.3.ar.2.n.69. Quoad expenſas conveniunt etiam DD. locatorem non ſolùm teneri ad reſarciendas expenſas neceſſarias à conductore factas in reſarcienda re conducta; verum etiam ad reſarciendas expenſas utiles, quæ ultrà conditionis tempus ſunt duraturæ L. 1. C. locati, & ratio eſt, ut inquit Bonac. diſp.3.q.7. pun.2.cum pluribus aliis ab ipſo citatis, qui ſentit commodum debet etiam ſentire incommodum juxtà regulas juris, ſed locator ſentit commodum ex melioramento, & expenſis talibus à conductore factis, cùm hujuſmodi expenſæ in commodum locatoris cedant; ergò par eſt, ut illarum quoque ſentiat onus; undè locator tenetur ad reſarciendas expenſas à conductore factas in reparanda domo, vel in curando equo, qui malè valuerat abſque conductoris culpa, & ſimiles, & hoc totum intelligendum eſt, modo conductor eas non fecerit ex præmiſſa conventione rem conductam meliorandi ſuis expenſis, nam conventio legem facit inter contrahentes. Tenetur etiam locator ob eamdem rationem ad onera, & tributa impoſita pro re locata, niſi aliter conventum ſit cum conductore, vel niſi aliud conſuetudo loci poſtularet; onera autem impoſita pro fructibus non tenetur locator, ſed conductor, quia ipſe percipit fructus, & commodum ſentit, atque ideo etiam omnes pro fructibus impoſitum ſentire debet Demum teneatur locator continuare conductori locationem uſque ad tempus præfinitum, nec citrà illud poſt rem locatam repetere, & ratio eſt, quia non poteſt à contractu reſilire conductore invito, qui per locationis contractum jus acquiſivit in uſum rei locatæ uſque ad certum tempus. Excipiunt tamen DD. communiter quatuor caſus, in quibus poteſt locator rem locatam repetere antè præfixum tempus ex c. propter ſterilitatem §. Verum de locato. Primus eſt, ſi conductor per biennium penſionem non ſolverit, ſi ultrà biennium res ſit conducta. Secundus eſt, quando conductor abutitur re conducta, ut ſi domum deſtruat, vel ibi meretrices alat, aut alio modo malè utitur re conducta. Tertius, ſi improviſus caſus accidat, ob quem domus v. g. ipſi domino ſit neceſſaria, ut ſi prior domus inopinato caſu corruat, vel comburatur, nec locator commodè aliam invenire poſſit. Quartus tandem, ſi rem locatam reficere neceſſe ſit; neque id fieri poſſit altero inhabitànte. Quos caſus amplius declarant Bonac. loc. c. & Stephanus à S. Greg. l.2. c. 45. qui alios citant, & Amicus diſp. 26. ſect.7.

144 Quæri ſolet an locator teneatur conductori remittere penſionem ob ſterilitatem caſu fortuito ſupervenientem citrà culpam, vel negligentiam conductoris, & ex ſuppoſitione. quod non intervenerit pactum locatoris cum conductore, ut ſuperveniente quovis caſu integram penſionem ſibi ſolvat, hoc enim ſuppoſito teneretur conductor penſionem ſolvere, nec teneretur locator eam remittere, quia tunc conductor ceſſit juri ſuo. Cui quæſito DD. communiter reſpondent, quòd ſi ſterilitas tanta ſit, ut conductor nihil ex re conducta percipiat, penſio tota remittenda eſt; ità enim habetur L. ex conducto ff. locati, ut ſi eluvione, vel hoſtium invaſione, vel grandine, avi bruco ſegetes vaſtentur, vel ſi ità molendini locati aditus præcludatur, ut nullus amplius illuc ad molendum accedat; in his enim caſibus, & ſimilibus remiſſio totius penſionis facienda eſſet. Si autem ſterilitas non ſit tanta, licèt ſit magna, & notabilis, tunc facienda eſt remiſſio pro rata ſupervenientis ſterilitatis, ità enim habetur expreſsè L. ſi quis fundum ff. locati, & cap. propter ſterilitatem, de locato, & conducto. Hanc tamen communem doctrinam, quòd ſi ſterilitas eſt tanta, ut ſi nihil conductor ex re locata accipiat, nihil ſolvat, limitat Aſteſanus noſter lib. 3. tit.14. art. 5. & Lugus cum ipſo diſput. 29. ſect.2. niſi ſterilitas per ubertatem anni proximi præcedentis, vel ſequentis poſſit compenſari, tunc enim integra penſio illius anni, quam locator remiſerat exigi, niſi aliud in locatione ſit pactum, quod ait deduci ex juribus citatis. Quæ autem ſterilitas judicanda ſit magna,& ſufficiens ad faciendam penſionis remiſſionem, non omnes eodem modo declarant. Aliqui dicunt ſterilitatem eſſe magnam, quando ex vulgi judicio ità æſtimatur. Alii dicunt eſſe magnam, quando res conducta, ut fundus, non dat dimidiam partem, quam dare ſolebat. Alii dicunt tunc eſſe magnam, quando detractis expenſis, & æſtimatione laborum, fructus percepti non ſufficiunt ad dimidiam partem penſionis ſolvendam;& hunc dicendi modum Leſſius l.2.c.24.putat cæteris probabiliorem, nam ſicut ſi quis ultrà dimidium deceptus non fuerit, nulla ei competit actio, ità etiam ſi conductor damnum, ſeù ſterilitatem ultrà dimidium non ſit paſſus, nulla debetur ei compenſatio; de quo videatur Lugus l. c.

145 Quintò circà obligationes conductoris conveniunt DD. non poſſe conductorem uti re conducta ad alium uſum, nec alio modo, quàm inter locatorem, & ipſum conductorem fuit conventum, & ratio eſt, quia tenetur ſtare conventioni, & obligationi, unde aliter conductor utatur re conducta, & pereat, ad reſtitutionem tenetur, quia peccavit contrà juſtitiam cùm damno locatoris utendo equo v. g. ad alium uſum, ſeù ad alium locum, ad quem non conduxit. Hoc tamen intelligendum eſt, ſi fiat invito domino, & locatore; nam ſi rationabiliter præſumeret conductor locatorem non diſſentire, poſſet uti re conducta etiam ad alium uſum abſque alicujus reſtitutionis obligatione. Rurſus conveniunt DD. conductorem non poſſe abſque juſta cauſa ante tempus locationis præfixum rem conductam dimittere, quia tenetur ſtare contractui,& ab eò non reſilire abſque juſta cauſa, hac verò interveniente dicunt poſſe rem conductam dimittere etiam nondum expleto locationis tempore, qualis v. g. eſset ſi re conducta uti non poſset, eò quòd deterior effecta ſit abſque ſua culpa, ut ſi equus infirmatus ſit, aut domus ex parte corruerit, vel ſi non poſſit uti re conducta ob legitimum ſuperveniens impedimentum v. g. ob peſtem ſupervenientem, vel bellum periculoſum, &c.Item tenetur conductor elapſo locatoris tempore rem conductam eamdem numero, & integram locatori reſtituere, niſi deterior effecta ſit, vel perierit abſque culpa etiam levi ipſius conductoris, & ratio eſt, quia cùm per contractum locationis non transferatur dominium rei in conducentem, ſed tantùm unus, ut ſuprà dictum eſt, ad certum tempus concedatur ſequitur rem conductam eodem numero,& integram locatori reſtituendam eſse expleto locationis tempore. Denique tenetur conductor penſionem ſolvere pro uſu rei locatæ tempore conſtituto, contractus enim conductionis cū

hoc

Digitized by Google

hoc pacto ſolvendi penſionem certo tempore celebratur; quale autem ſit hoc tempus jam ſuprà declaratum eſt, num.141. ſolvenda enim eſt penſio eo tempore, quo contrahentes inter ſe convenerunt, quod ſi non appareat, regionis conſuetudo ſervanda eſt, quæ etiam ſi non extet ſolvenda eſt ad minus in fine anni, ut ait Aſteſanus loc. cit. ex ff. de regulis juris.

146 Sed dubium eſt, an conductor, qui re conducta uti non potuit, aut fructus ex ea percipere ob aliquod impedimentum, teneatur penſionem ſolvere. Cui dubio cum diſtinctione reſpondendum eſt, vel enim conductor uti non potuit, vel frui re conducta ob impedimentum, vel cauſam ex parte ipſius ſuperveniente, & ſua culpa; & in tali caſu penſionem adhuc ſolvere tenetur; quia æquitas non patitur, ut locator damnum pati debeat ob culpam, vel cauſam, aut impedimentum ex parte conductoris ſuperveniens; ſicut conductor, quando re conducta uti non potuit ob impedimentum ex parte locatoris perveniens, penſionem ſolvere non tenetur; ità etiam ratio poſtulat, ut locator penſionem percipiat, quando conductor ob impedimentum ex parte ſua proveniens re conducta uti non potuit. Si verò conductor re conducta uti non potuit, vel fructus ex ea percipere ob impedimentum abſque ſua culpa proveniens, ut propter bellum, peſtem, aut alium caſum fortuitum, penſionem ſolvere non tenetur ad ratam temporis, quo re conducta uti non potuit, vel fructus ex ea percipere, & ratio eſt quia conductor non cenſetur pro tali tempore, ac rerum contingentia ſe obligare voluiſſe ad penſionem ſolvendam, contractus autem ultra voluntatem, & intentionem contrahentium non obligat, & ità decernitur L. Si fundus ff. locati, & L. Habitatores §. ult. ff. locati, quia ratione dicebamus nuper n. 144. conductorem ad integram penſionem ſolvendam non teneri, ſuperveniente magna prædii ſterilitate ob caſum fortuitum, & abſque ſua culpa, ut ob grandines, nives, inundationes, vel hoſtilem exercitum ſegetes, & alios fructus devaſtantem. Ità Molina, Navarrus, Leſſius, Rebellus, Reginaldus, Bonacina, Amicus, Stephan. à S. Gregor. Faber ex noſtris, & alii paſſim.

147 Sextò tandem controverſia eſt inter Doctores, an licitum ſit locare domum, vel aliam rem ei, qui putatur abuſurus illa ad peccandum. Negat Navarrus in ſumma ca. 17. n. 195. ubi proinde ait illicitum eſſe domos meretricibus locare; etiam ubi permittuntur. Fundamentum eſt, quia numquam licitum eſt occaſionem præbere peccandi; ſed qui domum meretricibus locati occaſionem peccandi eis præbet; ergo &c. Confirmatur, quia etſi poſſit publica poteſtas ad evitanda majora mala meretrices permittere juxtà ſententiam D. Aug. lib. de ordine, efficere tamen numquam poteſt, quin ille meretricium exercendo peccent, & conſequenter, quin locantes illis domum ad earum peccatum non cooperentur. Tandem non licet locare domum exercenti artem, cui per ſe annexum eſt peccatum, quia ratione jure canonico vetitum eſt, ne quis domum locet alienigenis uſurariis, ut patet c. 1. de Uſuris in 6. ſed meretricio per ſe annexum eſt peccatum; ergò domos illis locare non licet quia eo ipſo locantes ad eorum peccatum cooperari cenſetur.

148 Oppoſita tamen ſententia communis eſt, & ut inquit Amicus diſp. 26. ſect. 3. contrà Navarr. totius orbis Chriſtiani conſuetudo pugnat, quæ hujuſmodi locationes abſque ullo ſcrupulo meretricibus permittit, & quod caput eſt, in ipſa Urbe, in qua Pontifex eas nullo modo permitteret, ſi illicitas eſſe putaret; & ſubdit non ſufficere, ſi dicatur hujuſmodi locationes Pontificem permittere ad majora incommoda vitanda, qua ratione meretrices etiam ipſas permittit. Quia ſaltem Pontifex declarare deberet, hujumſodi locationes meretricibus factas eſſe illicitas. Dicendum igitur eſt cum Leſſ. l. 2. cit. c. 24. dub. 8. Steph. à S. Greg. l. 2. c. 45. Fabro noſtro diſp. 47. c. 5. in fine, & aliis communiter tunc eſſe peccatum mortale dictam locationem facere quando fit ad illum finem cooperandi peccato conductoris, vel quando locator poteſt, & tenetur peccatum alterius impedire, ut ſi quis locaret domum furi, in qua ſciret eum habere opportunitatem furandi, aut arma locaret, vel venderet illi, qui ſciret ea velle ad occidendum inimicum, cum quo litigium habuit; in his enim, & ſimilibus caſibus verè diceretur locator cooperari peccato conductoris, & tenetur peccatum alterius impedire. At ſi locatio fiat ad finem indifferentem, vel locator non poſſit, nec teneatur alterius peccatum impedire nullo modo peccat, ſecluſo ſcandalo, quod in caſu poſito de meretricibus contingere nequit, cùm enim earum peccatum à Republica permittatur ad majora mala vitanda nullus tenetur illud impedire. Hac igitur ratione poteſt quis licitè domum ſuam meretrici locare, in qua ſcit eam fornicaturam, quia ipſe jus habet locandi ſuam domum, & ideo eam locat illi ad habitandum, qui eſt ejus uſus proprius, quòd ſi illa ibi meretricium exerceat, eſt præter locatoris intentum, neque ob alterius peccatum ipſe jure ſuo privari debet, cùm illius non ſit per ſe cauſa proxime, & immediatè, ſed merè per accidens, ſic etiam licitè poterit quis domum ſuam uſurario locare, quem ſcit in ea uſuras exercitaturum, ob eadem rationem.

149 Ad fundamentum prioris ſententiæ negatur minor quia locatio domus ex natura ſua non eſt ad peccandum inductiva, ſed per ſe eſt indifferens, ac proinde ad peccandum nullam per ſe, & directè occaſionem præbet, ſed peccatum ſequitur ſolum ex malitia abutentis tali locatione, nullus autem ob malitiam alterius proprio jure ſe privare tenetur, qua ratione ſuprà dicebamus indigentem pecunia poſſe mutuò petere ab eo, quem ſcit non mutuaturum ſine uſura, & ſi ex hoc ullum ſequatur ſcandalum erit ſcandalum acceptum, non datum, ut docet D. Tho. 2. 2. q. 78. a. 4. ad 2. Ad Confirmationem negatur conſequentia, quia locare domum meretricibus, ubi à publica poteſtate permittuntur, non eſt ad earum peccatum cooperari, cùm domum locatio non ſit per ſe ad peccatum inductiva, ſed merè per accidens, atque ideo ſæpe illicita non eſt niſi aliunde prohibeatur. Ad ultimum neganda eſt major cum Amico loc. cit. quando talis ars à publica poteſtate pemittitur, quia locatio domus non per ſe inducit artificem ad turpem artem exercendam, ſed ipſe ex ſua malitia inducitur, neque ea intentione locatur domus tali artifici, ſed ad vitæ humanæ conſervationem. Nec valet aſſumpta paritas de meretricibus, & uſurariis alienigenis, quia de his eſt expreſſa prohibitio, ne eis domus locentur, quę non eſt de meretricibus. Immo ex hoc aperte deducitur id non eſſe per ſe, & intrinſece malum, ſed ſolùm quia prohibitum, alioquin talis locatio etiam uſurariis indigenis prohiberi debuiſſet, quod cùm factum non ſit, ſignum eſt id illicitum eſſe ex ſola legis prohibitione, non autem ex ſe, & natura ſua, alia plura ad hunc contractum pertinentia videri poſſunt apud Aſteſan. noſtrum l. c.

150 Solet etiam hic agi de conductione famulorum aliorum quę Officialium, & juſto ipſorum ſtipendio, de quibus breviter dicendum eſt, validum, & licitum eſſe contractum, quo famulus, aut alius mercede locat alteri operas ſuas ad rem licitam, quia opera famuli digna eſt ſtipendio, & mercede, dignus eſt enim operarius mercede ſua, & ſicut in aliis rebus ſervanda eſt æqualitas pretii, ità etiam in ſtipendio famulorum ſervanda eſt, modò fideliter laboraverint, nec aliter conventum ſit; ſtipendium autem juſtum famulorum, diverſum eſt juxtà uſum patriæ, perſonarum, &c. & quando dictum pretium eſt à lege taxatum, juxtà illam ſolvi debet; & famuli non poſſunt à Dominis expelli, niſi finito tempore conductionis, niſi juxta adſit cauſa, qua deficiente totum ſtipendium illi tribuere tenentur, ac ſi inſerviſſent toto tempore inter ipſos convento; de quo plura videri poſſunt apud Bonacinam, & Stephanum a S. Gregorio loc. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

De Emphyteuſi, & de Feudo.

151 Poſt contractum locationis, & conductionis de contractibus Emphyteuticis, & feudalibus agendum eſt, quamvis enim hujuſmodi contractus propria pacta, & leges habeant, ac conditiones, quibus à locatione, & conductione propriè ſumpta diſtinguuntur, majorem tamen cum hoc contractu affinitatem habent, quàm cum aliis, ideoque ad illum reducuntur, & licèt de iſtis contractibus plura Juriſtæ ſcribant, nobis tamen ſufficiet eorum definitionem aſſignare, & declarare, ut naturam ipſorum cognoſcamus, ac etiam eorum conditiones, ut pateat quid ad eorum juſtitiam requiratur, & conſequenter diſcernere poſſimus, quando in eis peccatum interveniat, & obligatio ad reſtitutionem.

152 Primo itaque Emphyteuſis definiri ſolet, quòd ſit cōtractus rei immobilis, cujus tantum utile dominium transfertur in accipientem, retento directo apud concedentem cum pacto certæ penſionis proprietario ſolvendæ in recognitionem dominii directi. Ità Juriſperiti ex L. 1. C de jure Emphyteutico. Feudum vero, quod dictum eſt à fide, ſeu fidelitate, eſt contractus, quo quis tradit feudatario, ſive Vaſſallo rem ſuam immobilem quo ad dominium utile tantùm cum onere obſequi, & ſervitii principalis Domini. Unde contractus Emphyteuſis eſt ſimilis locationis, in quo res immobilis, quæ cultura poſſit melior effici conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non minus, quàm ad decennium, itaut dominium directum maneat apud dominum, qui tradit in Emphyteuſim, dominium autem utile in Emphyteutam transferatur cum onere, ut quotannis certum canonem, ut vocant, ſeu penſionem domino ſolvat. Feudum verò eſt contractus ſimilis Emphyteuſi, quo res immobilis alicui conceditur cum translatione dominii utilis proprietate retenta, ſub onere non quidem aliquid ſolvendi, ſed exhibendi directo domino fidelitatem, & obſequium perſonale; interdum tamen

Digitized by Google

tamen feudum etiam ità inſtituitur, ut in recognitionem dominii directi aliquid debeat perſolvi, ſed tunc ex ea parte à puro feudo deficit, & ad Emphyteuſim declinat. Hinc patet convenientia, & differentia horum contractuum, conveniunt enim eò quia uterque in re immobili conſiſtit, cujus ſolùm dominium utile transfertur retento directo apud transferentem, differunt verò ratione penſionis, nam penſio ſolvenda pro feudo eſt perſonalis, ideſt, in obſequio perſonali conſiſtens; penſio verò ſolvenda pro emphyteuſi eſt realis, ideſt, conſiſtens in pecunia, vel frumẽto, vel alia re ſimili, & præterea differunt, quòd in contractu feudali pręſtatur à vaſſallo Domino directo juramentum fidelitatis, quod non præſtatur ab Emphyteuta, ratione cujus tenetur illi præſtare ſervitium perſonale, quando de illo à Domino interpellatur. Ratio autem hujus diſcriminis inter contractum feudalem, & Emphyteuticum ex diverſa origine, & fine deducitur, ex qua, & ad quam hi contractus diriguntur; nam Emphyteuticus ex agrorum ſterilitate ortum duxit, ad quorum meliorationem, & fęcunditatem per culturam, tamquam ad immediatum, & proximum finem directus fuit; feudalis vero ex ſingulari aliquo ſervitio præſtito domino, in cujus remunerationem feudum eſt traditum, ad quam gratioſam remunerationem recognoſcendam, tamquam ad proximum finem, perſonale obſequium, & ſervitium à feudatario præſtandum ordinatur. Undè feuda ſecundùm aliquos eo tempore introducta fuere, quo Longobardi in Italia regnabant, & dominabantur, ut notat Faber diſp. 47. cit. 2. 13. cùm enim Gothi civitates bello occupabant, prædia illarum colenda in remunerationem laborum pro ipſis in bello impenſorum ſuis militibus tradebant, ea lege, ut qui feudum accipiebant, ipſi & ſui hæredes dominium perpetuò agnoſcerent, atque ut provincias, & civitates bello partas eorum opera, & auxilio, ſi opus eſſet, tueri poſſent. Ità etiam Stephanus à S. Greg. lib. 2. c. 53. cum Julio Claro, Azorio, & aliis.

153 Secundo ex hoc, quod feudatarius obſequium perſonale debet præſtare Domino, Emphyteuta autem ſolùm realem penſionem, inter feudum, & Emphyteuſim; aliæ adhuc oriuntur differentiæ, ut Faber advertit loc. cit. Nam ulterius in hoc differunt, quòd dominus feudi directus judicare poteſt de controverſiis inter feudatarios verſantibus, non inter Emphyteutas quia nimirum feudatarii quoad perſonam ſunt ſubditi, & vaſſalli, Emphyteutæ autem nequaquam, ſed ſolùm quoad penſionem realem obligantur. Deinde ob eamdem rationem non poteſt feudatarius dare feudum in pignus, nec illud alienare ſine licentia Domini directi, Emphyteuta autem poteſt jura ſua alteri vendere, ſi Dominus admonitus contradicat, quia non eſt ſubditus, quoad perſonam, ſicut feudatarius. Rurſus fœmina in Emphyteuſi ſuccedere poteſt, non tamen in feudo, quia fęmina non eſt apta præſtare Domino prędicta obſequia ſicut maſculus, undè ut ſuccedat in collatione feudalis beneficii nominatim exprimi debet, ut feudum ad accipientem, hæredeſque ſuos ſive maſculos ſive fœminas in perpetuum pertineat, ut habetur l. 2. tit. 23. §. fin. verſ. *Uſus fructus verò*; quæ omnia vera ſunt, conſideratis contractibus feudi, & Emphyteuſis ex natura ipſorum; poſſunt enim in eorum inſtitutione alia pacta apponi, ex quibus obligationes diverſæ, & plures, vel pauciores oriantur.

154 Tertio ex dictis deducitur diſcrimen horum contractuum Emphyteutici, & feudalis à cæteris. Differunt enim ab emptione, & venditione, quod in hac utrumque dominium tàm directum, quàm utile transfertur in emptorem, certo pretio ſtatim ſoluto, vel habito, ut ſoluto; in Emphyteuſi autem, & feudo dominium utile tantùm transfertur, non autem directum. Differunt à contractu cenſuali, quia in hoc utrumque dominiũ tàm directum, quàm utile apud cenſurarium manet, in cenſitorem verò, ſeù cenſualiſtam ſolùm transfertur jus exigendi certam penſionem, quæ eſt pars juris, quod cenſuarius habet. Differunt à locatione, & conductione, primo quoad materiam, quia locatio, & conductio etiam de rebus mobilibus fieri poteſt ſicut emptio, & venditio, Empyteuſis verò, & feudum in re immobili dumtaxat conſtituuntur; deindè quoad dominii translationem, nam per locationem nullum transfertur in conducentem dominium, ſed purus uſus rei locatæ; in Emphyteuſi verò, & feudo transfertur dominium utile in Emphyteutam, & feudatarium; tandem quoad temporis durationem, quia locatio non fit ad decennium, ſed ad brevius tempus, alioquin locatio non eſſet, ſed potiùs Emphyteuſis; at Emphyteuſis fit ad longum tempus, quod non ſit minus decennio L. 1. §. quod ait prætor ff. de ſuperficiebus. Differunt tandem à libello, ſeù contractu libellario, qui contractus libellarius, ſivè datio ad libellũ dicitur, cùm Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel emphyteuſim accepit, ſimili contractu tradit tertio, itaut ſit quaſi ſub feudum, & ſub emphyteuſim, ad quod tamen, ſi in decennium fiet, requiritur Domini directi conſenſus. Et in tali translatione emphyteuſis in alium transfertur totum dominium, quod Emphyteuta in rem Emphyteuticam habebat, per Emphyteuſim autem non transfertur totum dominium quod transferens habet in re, ſed ſolùm utile, directo apud ſe retento. De quo libellario, vel livellario contractu alia plura apud Fabrum videri poſſunt loc. cit. Ità Leſſius, Molina, Bonacina, Amicus, Stephanus à Sancto Gregorio, & alii paſſim.

155 Quarto, ut notat quoque Faber l. c. ad ſubſtantiam, & validitatem horum contractuum requiruntur tres illæ conditiones, quas generaliter ſæpè diximus ad omnem contractum requiri, ut ſit validus, nimirum quòd dans in Emphyteuſim, vel feudum ſit dominus rei traditæ. Item quòd recipiens velit recipere; & tandem quòd neuter à lege, vel ſuperiore prohibeatur, ille dare, & iſte accipere, qui enim à legibus prohibentur alienare, prohibentur quoque dare in Emphyteuſim, vel feudum; & plures leges habentur in jure tàm civili quàm canonico prohibentes certas perſonas dare, & recipere in Emphyteuſim quas Gloſſa memorat in cap. final. *Potuit* de locato, & conducto. Præterea ad horum contractuum juſtitiam requiruntur etiam duę illę conditiones generales ad omnem contractum neceſſariæ, ut fiant, ſcilicet, ſine fraude, & dolo, & in propoſito ne emphyteuta dolo, vel culpa lata, aut levi rem in Emphyteuſim acceptam faciat deteriorem, & ſimilia. Deindè ut ſervetur æqualitas, ideſt, ut pretium penſionis, quam Emphyteuta ſolvere debet, ſit juſtum; quæ autem ſit juſta penſio pro Emphyteuſi ſolvenda, Juriſtæ non conveniunt. Communior tamen ſententia docet juſtam penſionem eſſe illam, ut refert Amicus diſp. 25. ſec. 1. quæ prudentis arbitrio, attentis loci conſuetudine obligationibus, quibus Emphyteuta ſubjacet, cæteriſque circumſtantiis cenſetur æquare valorem dominii utilis, quod ex re Emphyteutica accipit, & ità etiam diſcurrit Faber l. c.

156 Quintò ultrà prædictas conditiones omnibus contractibus communes aliquæ etiam ſpeciales pro iſtis contractibus à legibus ſunt præſcriptæ. Prima eſt pro Emphyteuſi certam ſtatutis temporibus penſionem ab Emphyteuta ſolvi debere domino directo, adeò ut ſi hæc penſio ſaltem non offeratur, vel pro ſolvenda habeatur, non cenſeatur validus Emphyteuticus contractus, quæ conditio ex ipſa Emphyteuſis definitione aſſignata deducitur, & talis penſio ſolvenda eſt propter fructus è re Emphyteutica percipiendos. Secunda eſt, ut ſi Emphyteuta tribus continuis annis in Emphyteuſi ſæculari, duobus verò in Eccleſiaſtica, penſionem non ſolverit, in commiſſum, ut vocant, ſeù caducitatem incidat, amittendo cum dominio utili melioramenta omnia in re Emphyteutica facta, totaque res pleno jure ad proprietarium devolvatur. Ità de ſeculari ſtatuitur l. 2. Cod. de jure Emphyteutico, & de Eccleſiaſtica habetur autentica *Qui rem* C. de ſacroſanctis Eccleſiis. Tertia eſt, ut non ſolùm in commiſſum incidat Emphyteuta ob non ſolutam per triennium proprietario penſionem, ſed etiam ob non ſoluta tributa fiſco, vel ob rem in Emphyteuſim acceptam ipſius culpa deteriorem effectam. Prior conditio, vel obligatio ſtatuitur l. 2. cit. C. de jure Emphyteutico, poſterior quoad Eccleſiaſticam Emphyteuſim expreſsè habetur in authent. de alienat. & Emphyt. §. *Si verò quis, aut locator*. Cæterum conditio hęc de deterioritate notabili, & in ſubſtantia rei intelligenda eſt, non in fructibus, qui ad Emphyteutam pertinent, ſicut de non ſolutione tributorum fiſco pariter intelligenda eſt per triennium uti de non ſolutione penſionis proprietario. Quarta conditio eſt, ut non poſſit Emphyteuta ſuum jus utile, vel meliorationes in re Emphyteutica factas vendere, & alienare irrequiſito proprietario, ſub pœna incidendi in commiſſum, & amittendi jus Emphyteuticum cum omnibus melioramentis domino directo, & hæc obligatio ſancitur l. 3. C. de jure Emphyt. &c. *Potuit* de locato, & conducto. Quinta demum conditio eſt, ut quoties donatione, aut permutatione ab Emphyteuta res alienatur, novus poſſeſſor teneatur domino principali laudemium reddere, hoc eſt, quinquageſimam partem pretii, vel æſtimationis. Alias etiam conditiones ad Emphyteuſim requiſitas adducit Bonac. diſp. 3. q. 8. pun. 2. quas prætermitto, quia in ejus definitione expreſsè continentur, ut quòd hic contractus fiat de rebus immobilibus, & ſolo adhærentibus, ut agris, domibus, pratis, &c. & quòd dominium directum apud priorem dominium perſeveret, dominium verò utile in emphyteutam transferatur.

157 Sextò, quatuor etiam ſaltem conditiones ſpeciales ad contractum feudi requiruntur, ut notat ibidem Bonac. punct. 3. Prima eſt, ut dominium directum apud priorem Dominum perſeveret, dominium verò utile in vaſſallum transferatur Secunda ut feudum ſuper re immobili conſtituatur, ut ſuper agro, pago, urbe, &c. Tertia ut vaſſallus obſequium, & ſervitium perſonale præſtet domino principali, ſi exigatur, alioqnin in caducitatem incidit, quæ tres conditiones ex definitione feudi aſſignata expreſsè deducuntur. Quarta tandem, ut vaſſallus feudum non alienet ſine conſenſu domini directi, & principalis, ad

quem

Digitized by Google

quem inveſtire pertinet, & mittere in poſſeſſionem, alioquin vaſſallus à feudo cadit, quamvis alienando proteſtetur ſe, alienare ſalvo,& reſervato Domini directi conſenſu, nam talis proteſtatio eſt contraria facto. Ità Bonac.l.c.pro quo citat Clarum Sylveſtrum,Reginaldum,Leſſium,& alios. Aliis etiam de cauſis feudum amittitur,& redit ad dominium directum nimirum ſi feudatarius ingratus,exiſtat,& dominium graviter offendat; ſi ſucceſſor non petat inveſtituram, vel renovationem, & aliis etiam de cauſis; quas per extenſum refert Faber loc.cit.Tandem feudatarius poteſt à ſe feudum abdicare ad ejus libitum, quia eſt in ejus utilitatem, Emphyteuta autem non poteſt à ſe Emphyteuſim abdicare invito Domino proprietatis; ſicut nec conductor à conductione recedere,quia data fuit res ad eam meliorandam, & ad penſionem ſolvendam. Qui plura de his contractibus deſiderat, videat Leſſium, Azorium, Bonacinam, Stephanum à S.Greg.loc.c.& ex noſtris Aſteſanum, de Emphyteuſi quidem l.3.tit.15.de feudis verò tit. 18.

ARTICULUS TERTIUS.

De Aſſecuratione, & Fidejuſſione.

158 PRimò contractus aſſecurationis eſt, quo quis alienæ rei periculum in ſe ſuſcipit obligando ſe,vel gratis,vel pro certo pretio ad eam compenſandam,ſi perierit. Quod ſi gratis fiat,eſt gratuita promiſſio,ſi pretio,eſt quaſi emptio, quo aſſecurans vendit ſuam obligationem præſtandi alteri rem ejus indemnem, v.g. Titius mercator habet navem Venetiis in portu multis mercibus onuſtam, quam vult in Ægiptum trajicere, & Cajus promittit Titio navem cum mercibus ſalvam, & integram in Ægiptum perventuram, quòd ſi non perveniat, valorem mercium promittit de ſuo ſolvere,& pro hac aſſecuratione deducit in pactum certum pretium ſibi à Titio ſolvendum; talis contractus dicitur aſſecurationis, & reducitur ad contractum emptionis, & venditionis, quia in hoc contractu Titius mercium dominus emit aſſecurationem, ſeu obligationem Caii,qua ſe abſtringit ſolvere de ſuo valorem mercium, ſi perierint, tanto pretio. Contractum hujuſmodi licitum eſſe omnes DD. concedunt,quia ut ſæpe dictum eſt, quæcumque res, quæ eſt pretio æſtimabilis, eſt etiam vendibilis; ſed conſtituere rem in tuto,quæ de ſe eſt expoſita periculo, eſt res pretio æſtimabilis & hoc fit per aſſecurationem; ergò hæc eſt pretio vendibilis. Immò addunt DD. hujuſmodi contractum non ſolùm eſſe licitum,immò etiam ratione negotiationis valdè utilem Reipublicæ, ſiquidem plurimi mercatores ob grave periculum amiſſionis mercium a mercatura abſtinerent, niſi hoc contractu aſſecurationis tuti redderentur, & ſic quamplurimæ merces ex variis locis aſportantur,quæ non aſportarentur, nec Reſpublica commodum ſentiret abundantiæ rerum. Et hic contractus aſſecurationis ad alias etiam res extenditur præter merces, ut ad pecunias,cùm nimirum,aſſecurantur pecuniæ de loco ad locum aſportandæ, ac etiam ad perſonas, ut cùm aſſecuratur tranſitus alicujus perſonæ, vel plurium per loca, & regiones Turcarum, hæreticorum, vel latronum.

159 Secundò ad juſtitiam hujus contractus requiruntur præſertim duæ illæ conditiones, quas ſuprà diximus ad juſtam venditionem, & emptionem eſſe neceſſarias. Una eſt, quod juſtum ſit pretium pro aſſecuratione deductum. Altera eſt, quod fiat ſine fraude, & dolo; & quidem quoad juſtitiam pretii ſervandæ ſunt regulæ, quæ in emptionibus, & venditionibus ſervari ſolent,ad quas contractus iſte reducitur, nimirum ſtandum eſſe legi taxatæ, ſi aliqua talis extat,vel locorum, & regionum conſuetudini, vel ad arbitrium probi, & prudentis viri, habita ratione quantitatis, & qualitatis periculi, & rei, quæ aſſecuratur. Ut autem hic contractus fiat ſine fraude, & dolo docent communiter DD. requiri, ut eventus rei ſit utrique incertus, ſaltem quoad notitiam,quam de eo habent; quia alioquin non ſervaretur æqualitas,unde ſi aſſecurans certus ſit rem eſſe in tuto,iniquè pretium petit,& illud reſtituere tenetur,& è contrà ſi volens rem ſuam aſſecurari certo ſciat eam jam periiſſe,non poteſt juſtè,& ſine fraude,& dolo de ejus aſſecuratione paciſci. Ratio deducitur ex definitione aſſecurationis jam aſſignata, quod eſt contractus, quo qui certa mercede ſe obligat ad alienum periculum ſubeundum,ex quo infertur, quòd ubi nullum eſt periculum ſaltem putatum,aſſecuratio eſſe non poteſt, cùm hæc eſſentialiter ſit de periculo,cui res putativè ſaltem cenſeatur expoſita.Quare ut dicebamus, ſi aſſecurans certus ſit, rem eſſe extrà omne periculum, & in tuto poſitam, vel ſi aſſecurationem petens certus ſit jam periiſſe, contractus erit nullus, quia deeſt materia ad hunc contractum eſſentialiter requiſita,quæ eſt alieni periculi ſuſceptio, quo ceſſante, etiam hujus contractus materia ceſſat. Ideò autem diximus tale periculum ſaltem putatum eſſe debere quia opus non eſt tale periculum reipſa exiſtere, ſed ſufficit, ſi probabiliter ſaltem exiſtimetur, undè ſi quis aſſecurationem navis peteret, quæ jam portum teneret, putans illam nondum in portu eſſe, neque aſſecurans illam jam eſſe in tuto ſciret, validus eſſet contractus, quia aſſecurant in tali caſu exponeret ſe periculo ſaltem probabiliter putato, pro quo eſſet mercede dignus.

160 Tertiò ex his ſequitur ad ſpecificandas magis hujus contractus conditiones tria præſertim ad illum requiri,duo ad validitatem,& alterum ad juſtitiam. Ad validitatem requiritur primò, ut res aſſecuranda, ſit periculo expoſita, ſaltem ſecundum notitiam contrahentium,eſtò à parte rei nullum adeſſet periculum, talis enim notitia ad hunc contractum celebrandum ſufficiens eſt,ſiquidem ſuſceptio periculi probabiliter putati eſt pretio æſtimabilis non minus, quàm ſuſceptio periculi reipſa futuri. Deinde requiritur, ut aſſecurans habeat ſufficientia bona, unde ſolvere poſſit, ſi res aſſecurata perierit, alioquin ſi talia bona non habeat, ſed potiùs animum fugiendi rebus aſſecuratis pereuntibus,non erit contractus validus, & ſi pretium acceperit, ad ejus reſtitutionem tenebitur. Tertiò tandem ad juſtitiam hujus contractus requiſitum eſt æqualitas inter pretium,& periculi ſuſceptionem, unde quo majus, & probabilius erit periculum rei aſſecurandæ, eo majori pretio erit æſtimanda talis periculi ſuſceptio,majoritas autem,vel minoritas probabilis periculi ex omnibus circumſtantiis concurrentibus penſanda erit, & prudentis arbitrio. Alias quaſdam conditiones ad hunc contractum requiſitas aſſignat Bonacin. diſp. 3. qu. 9. punct. 3. quæ ad jam aſſignatas reducuntur. Quomodo autem aſſecuratores teneantur ad reſtitutionem re pereunte, conveniunt DD. teneri juxta conventionem, itaut ſi rem aliquam in totum aſſecuraverint, tota re pereunte ad integram reſtitutionem teneantur; ſecus autem ſi pereat ſolùm in partem. Quando verò plures contractum aſſecurationis cum mercatore inierunt, nolentes totius rei periculum in ſe ſuſcipere, ſed partem tantum, mercibus pereuntibus tenentur ſinguli pro rata, ſic enim ſervatur æqualitas,& conventio.Ità Leſſius,Molina,Salonius, Lugus, Amicus,Azor.Faber ex noſtris,& alii communiter.

161 Quartò,fidejuſſio,quæ ſignificat fidem ſuam alteri jubere, ac dare, eſt contractus, quo quis in ſe ſuſcipit obligationem alterius,promittens ſub fide ſua illius adimpletionem; ſeque in illius defectum obligans. Undè fidejuſſor dicitur ille, qui pro alieno debito fidem ſuam obſtringit, itaut principali debitore non ſolvente, ipſe teneatur ſatisfacere creditori. Ità DD.communiter,& ſumitur ex Inſt.tit.21.l.3.& l.26. tit.7. & li.46.tit.1. Duplex autem eſt fidejuſſio, una dicitur judicialis pertinens ad cauſam criminalem,ut quando quis fidejubet ad conſtituendum reum ſub pœna pecuniaria, qui ſi non conſtituat, reo forſan aufugiente,vel alia de cauſa, pœnam ſolvere tenetur, modò pœna ſit pecuniaria,non verò perſonalis, ut dicitur in tractatu de leg. Altera dicitur extrajudicialis ad cauſam civilem pertinens, ut cùm quis fidem ſuam obligat creditori,& ſe ſoluturum promittit in caſu, quo principalis non ſolveret. Et duobus modis fidejuſſor ſe obligare poteſt:uno modo itaut ex æquo ipſe, & principalis ſint obligari, & tunc poteſt creditor ad ejus libitum ab utroque ſuum creditum exigere:verum tamen eſt,ut advertunt. Leſſius,Molina, Bonac. & alii, non eſſe propriè fidejuſſorem, qui conſtituit debitorem principalem, & ex æquo, nam quando ſe talem conſtituit,ſeque obligat inſolidum, creditor poteſt ab eo primo loco ſuum creditum petere non requiſito debitore principali. Alio modo fidejuſſor poteſt ſe obligare,itaut non ex æquo tenetur, ſed ſolùm non ſolvente principali debitore, & tunc tenetur tantùm principali debitore non ſolvente, & quamvis jure antiquo eſſet ad libitum creditoris convenire priùs quem maluerit, nempè fidejuſſorem, vel debitorem principalem l. non recta C.de fidejuſſor. jure tamen novo dictum jus vetus fuit correctum, & ſtatutum, fidejuſſorem conveniri non debere, antequam ſolutio à principali debitore petatur,nam fidejuſſor tenetur,defectu principalis,& in ſubſidium,ut conſtat in Authentica Præſent. C. de fidejuſſoribus,ut advertunt Bonacina, Stephanus à S. Gregorio, & alii.

162 Quinto conveniunt DD. ad hunc contractum aliquas requiri conditiones,quas Leſſius,Lugo,Steph.à S. Gregor. & alii ad quatuor reducunt.Prima eſt,ut hic contractus ſit acceſſorius alium ſupponens debitorem,& obligationem præſentem,vel futuram §.1. & 2. Inſt. de fidejuſſoribus,dixi præſentem,vel futuram, quia non refert, an fidejuſſor principalem obligationem præcedat, vel ſequatur, poteſt enim quis contractum præſentem,vel futurum ſua fide certum reddere,& pro illo ſe obligare, & fidejubere; & quia contractus hic eſt acceſſorius ſupponens principalem, ideò dicebamus num. præc. non eſſe propriè fidejuſſorem,qui pro alio debitorem principalem ſe conſtituit, quia non ſe obligat acceſſoriè, & in defectum alterius, ſed principaliter,

Digitized by Google

ter, & poteſt æquè primò conveniri. Secunda conditio eſt, ut fidejuſſor non ad plus obligetur, quàm debitor principalis, cùm enim ejus obligatio ſit acceſſoria, debet omninò in idem objectum tendere, in quod tendit principalis, ex quo fit fidejuſſorem non teneri ad plura, aut majora, quam teneatur principalis, pro quo jubet, nam gerit perſonam principalis, & tenetur in illius defectum. Tertia conditio eſt, ut obligatio principalis debitoris ſit valida, aliter enim nec fidejuſſio valida erit, ut ſi quis fidejuſſerit pro ſolutione uſurarum, aut pro ſolutione pretii promiſſi pro re ſacra à laico vendita L. *Cum lex* ff. de fidejuſſoribus. Ex quo fit invalidam eſſe fidejuſſionem, quando contractus, quo debitor principalis ſe obligavit, eſt invalidus, & ratio eſt, quia fidejuſſor tenetur pro principali, ſi ergò principalis non tenetur, neque fidejuſſor tenebitur, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis. Sufficit tamen, quòd debitor habeat obligationem naturalem, ut fidejuſſor poſſit etiam civiliter obligari, ut notat Molina diſput. 539. nu. 8. & alii communiter. Quarta conditio eſt, ut fidejuſſor non poſſit conveniri, & cogi ad ſolvendum, niſi facta prius excuſſione in bonis debitoris principalis, & hæc non ſufficere inveniantur; & quamvis jure antiquo poſſet immediatè à fidejuſſore debitum exigi, non præmiſſa hujuſmodi excuſſione, jure tamen novo id revocatum eſt, ut diximus in Authentic. citat. Tamen in aliquibus caſibus poteſt ſtatim conveniri; primò quando fidejuſſor renunciaſſet beneficio illius legis, quod in ejus gratiam conceſſum eſt, & ab eo renunciari poteſt; ſecundò, quando conſtat principalem non eſſe ſoluturum, aut procul abeſſe, & in eodem territorio bona non habere; tertiò ſi fidejuſſor conventus negavit ſe eſſe fidejuſſorem, per talem enim negationem beneficium excuſſionis amittit Leg. ſi dubitetur §. 1. ff. de fidejuſſ. Ità Lugus diſp. 32. ſect. 1. Stephanus a S. Greg. cap. 68. l. 2. Leſſius cap. 28. dub. 1. Amicus diſp. 32. ſect. 3. & alii paſſim.

163 Sextò tandem diſputant Doctores an fidejuſſor poſſit pretium aliquod accipere à debitore, pro quo fidejuſſionem facit. Communis opinio affirmat id licere, quoties fidejubendo ſubit periculum ſolvendi, aut aliàs moleſtias habita ratione periculi, & quantitatis debiti, nam periculum, cui ſe exponit, eſt pretio æſtimabile, unde conſequenter aſſerunt poſſe fidejuſſorem majus, vel minus pretium accipere à debitore juxtà majus, vel minus periculum, quod patitur, vel cui ſe exponit; quando autem nullum imminet periculum, nec debitor principalis ſolvat, aſſerit non licere, quia ſic aperiretur via uſuris, & obligatio fidejuſſoris ſine tali periculo non eſt pretio æſtimabilis, pro qua opinione plures citant Bonac. diſp. 3. cit. q. 9. punct. 1. & Stephanus à S. Greg. l. c. & adhærere videtur Faber noſter diſp. cit. c. 15. in fine, ubi ait quòd obligatio fidejuſſoris eſt pecunia æſtimabilis, & vendibilis pro moderato, & proportionato periculo, quod fidejuſſor ſubit. Alii verò aſſerunt id licere etiamſi fidejuſſor nullum patiatur detrimentum, vel periculum, moleſtias, aut labores fidejubendo, non enim ſolùm accipit pretium pro periculis, & moleſtiis ſed pro obligatione ipſa, quam contrahit; obligatio enim quam in ſe ſuſcipit ad ſolvendum pro dicto debitore, & ad habendam pecuniam paratam ad talem effectum, eſt pecunia æſtimabilis, ſecluſo etiam quocumque periculo, ſicut eſt obligatio mutuandi, nec fidejuſſor tenetur gratis tale onus ſubire, & hæc opinio mihi quoque valdè probabilis videtur, quia non ſolùm periculum, cui fidejuſſor ſe exponit eſt pretio æſtimabile, ſed etiam obligatio ipſa præcisè ſumptà. Ità Bonacina, & Stephanus à S. Gregorio l. c. pro qua opinione citant Azorium, Sotum, Cajetanum, Medinam, & alios. Quinam verò poſſint fidejubere, & quænam perſonæ à fidejuſſione repellantur latè tractant citati Auctores, ad quos lectorem remittimus.

ARTICULUS QUARTUS.

De Pignore, & Hypotheca.

164 PRimò, pignus dupliciter accipi ſolet, nimirum pro reipſa, quæ pignori traditur in ſecuritatem vel pro contractu pignoris, quo res creditori traditur, vel obligatur ad ſecuritatem crediti, quomodo hic accipitur, & definitur *quòd ſit contractus, quo res alicui traditur ad ſecuritatem crediti*. Ex qua definitione patet differentia pignoris à depoſito, quia depoſitum datur ad cuſtodiam ſimpliciter rei depoſitatæ, ut in ſuperioribus dictum eſt, at pignus datur ad cautionem creditori, ut de ſuo credito ſit ſecurus; & licèt pignus aliquando latius ſumatur, prout etiam hypothecam comprehendit, propriè tamen, & ſtrictè ſumptum ab hypotheca differt; diſtingui autem ſolet frequenter, quòd pignus eſt de re mobili, hypotheca verò de re immobili, ut dicitur in *L. plebs §. pignus*, ff. de verb. ſignif. hæc tamen differentia non eſt univerſalis, ut notat Lugo diſp. 22. ſect. 3. quia mobilia etiam poſſunt hypothecari, & immobilia oppignorari, quarè differentia univerſalis eſt, quòd pignus traditur, hypotheca non traditur, ut habetur in §. *item Serviana* verſ. *inter pignus*; Inſtit. de actionibus, undè in lege jam citata additur dictum eſſe pignus à pugno, *quia res, quæ pignori dantur manu traduntur*, undè pignus non ſolùm eſt res obligata creditori, ſed etiam tradita, at hypotheca eſt res obligata creditori, non autem tradita, & ideo pignus tàm in rebus mobilibus, quàm immobilibus fieri poteſt, at hypotheca propriè ſumpta in rebus tantùm immobilibus, quæ manent quidem pœnes debitorem, ſed obligatæ creditori, ut ſunt prædia, domus, & alia hujuſmodi, dixi hypotheca propriè ſumpta, quia latius ſumpta etiam in rebus mobilibus fieri poteſt, ut modo dictum eſt; & ſic etiam de pignore, & hypotheca diſcurrit Aſteſanus noſter l. 3. tit. 13. art. 1.

165 Secundò, obligationes quæ oriuntur ex pignore, & hypotheca aliæ pertinent ad debitorem, & aliæ ad creditorem. Prima obligatio debitoris eſt, ne rem uni creditori hypothecatam det alteri, niſi in caſu, quo ſufficiens eſſet pluribus creditoribus ſatisfacere; pignus enim ad hoc datur, ut ex ejus pretio creditor ſit ſatisfactus in caſu non ſolutionis; cùm igitur non poſſint omnes creditores ſolutionem capere ex re, quæ non eſt ſufficiens ad ſatisfaciendum omnibus, ſequitur non poſſe eamdem rem pluribus hypothecari, quando non eſt ſufficiens pro omnium ſatisfactione. Secunda obligatio eſt, ut ſolvat omnes expenſas, quas creditor fecerit in conſervando, & tuendo pignore, ne periret, vel deterius redderetur L. ſi ſervus ff. de Pignor. Dixi neceſſarias, quia non tenetur impenſas voluntariè per creditorem factas, & abſque neceſſitate ſolvere, ut notant Gloſſ. & Bartolus in leg. cit. Ità Navarrus, Sylveſter, Rodriq. Garzias, Rebellus, Molina, Bonacina, & alii, qui addunt non ſolùm expenſas neceſſarias, ſed etiam utiles, modò non ſint immoderatè factas in pignore repeti poſſe à creditore. Tertia obligatio eſt, ut pignus petere non poſſit quouſque integrum debitum perſolverit; nec ſufficit, quòd major pars ſit ſoluta, cùm creditor etiam pro qualibet minima parte debiti pignus retinere poſſit L. quamdiù C. de diſtract. pignor. Quarta tandem obligatio eſt, quòd dator pignoris tenetur ſolvere debitum, etiamſi pignus perierit, ſi ſit ſine culpa creditoris niſi ſit pactum, quòd omiſſio pignoris liberet debitorem. Ità advertit Aſteſanus noſter l. c. ar. 5. ex C. de pign. ac quæ fortuitis.

166 Tertiò, ex parte creditoris aliæ quatuor enumerantur obligationes. Prima eſt, ut curet, ne pignus pereat, aut deterius fiat, aliter tenetur damna debitori compenſare L. ſi cùm venderet §. venit autem ff. de pign. action. & Faber noſter diſput. 47. cit. c. 5. cum pluribus aliis docet creditorem teneri, non ſolùm de dolo, ſed etiam de lata, & levi culpa in pignore. Secunda obligatio eſt, quòd creditor nequeat uti pignore cum damno debitoris, niſi adſit ipſius debitoris conſenſus expreſſus, vel ſaltem tacitus, & ratio eſt, quia creditor non habet jus utendi re aliena cum damno domini; ſine damno tamen, ſeù de conſenſu tacito domini non videtur illicitum uti pignore, quia nulli damnum, vel injuria in tali caſu inferri videtur, & ob id probabile eſt creditorem poſſe uti equo ſibi in pignus tradito, ne otio torpeat, ut notat Bonacina cum pluribus aliis diſp. 3. cit. qu. 10. punct. 1. Tertia obligatio eſt, ut creditor computet in ſortem omnes fructus ex pignore perceptos, nec non etiam illos, quos ex negligentia ſua amiſit, undè ſequitur eum, qui accepit agrum incultum in pignus, ſi eum colat, teneri computare fructus in ſortem detractis expenſis, & laboribus; niſi dominus agri illos condonet creditori, nam res domino fructificat. Ità Bonac. loc. cit. & Stephanus à S. Greg. l. 2. c. 72. cum omnibus Auctoribus citatis, ac etiam Aſteſanus noſter loc. cit. Quarta obligatio eſt, ut ſtatim poſt ſolutionem debiti pignus reſtituat debitori non alii obligatum, nec deterioratum, quod Aſteſanus probat ex c. Creditor; & ſi perierit, vel deterioratum fuerit, tenetur debitori ſatisfacere, ſi culpa ejus, vel dolo id evenerit, non autem in caſu fortuito, & ſine culpa ejus, ut notat idem Auctor ex c. de pign. ac lib. 2. 3. 4. & 5.

167 Quartò circà res, quæ poſſunt pignori dari, conveniunt DD. omnia, quæ vendi poſſunt, poſſe etiam pignori dari ab eo, qui liberam illorum habet adminiſtrationem, ſivè res ſint mobiles, ſivè immobiles, ſivè corporales, ſivè incorporeæ, ut ſunt cenſus, vectigalia, juriſdictio, & omnes res tàm præſentes, quàm futuræ; quæ ſunt in ſpe, ut fructus arborum pendentes, & fœtus animalium. Ità habetur ex L. & quæ non ſunt, ff. de pignor. item oppignorari poſſunt uſusfructus, nec non ruſticorum ſervitutes, & tandem omnia, quæ in noſtris bonis ſunt, ut ſtatuitur L. quæ prædium, C. ſi res aliena pignori data. Ratio autem, cur omnia, quæ vendi poſſunt, poſſint etiam pignori dari eſt, quia minus eſt tradi pignori, quàm vendi, cùm per venditionem dominium rei transferatur, non verò per contractum pigno-

gno-

Digitized by Google

gnoris, ergò quæ vendi poſſunt, poſſunt etiam pignori tradi, è contra verò res illæ non poſsunt pignori tradi, quę nec alienari poſſunt ut v. g. Eccleſia, Cæmeterium, ſepulchrum, nec aliæ res ſacræ poſsunt pignori dari; item neque res publicæ, & publicis uſibus deſtinatæ, ut habetur L. ſancimus, C. de ſacris Eccleſiis, & L. ſi monumento C. eodem titulo. Ità Navarr. Leſſius, Garzias, Rodriquez, Bonacina, Stephanus à S. Greg. & alii paſſim, qui etiam ex aliis legibus alias res aſſignāt, quę non poſsunt pignori dari de quibus etiam fusè agit Aſteſanus tit. 13. cit. ar. 3. Addunt autem prædicti DD. & præſertim Lugo diſp. 32. ſect. 2. rem hypothecæ ſemel ſubjectam ſemper ſecum deferre onus illud, & obligationem realem, ità quòd ad quemcumque poſſeſſorem tranſierit, poſſit creditor debitum ex illa exigere; non poteſt tamen creditor adverſus tertium poſſeſſorem agere etiam in hypotheca expreſſa, niſi præcedente excuſſione in bonis debitoris & fidejuſſorum, & eorum hæredum; quamvis enim jure antiquo id facere poſſet non facta tali excuſſione L. ult. C. de act. & oblig. poſtea tamen id correctum eſt jure novo in Authent. de fidejuſſoribus §. ſed neque. Debet ergò probare creditor rem illam fuiſſe debitoris tempore contracti debiti, & in hypotheca comprehenſam fuiſſe, factamque eſſe excuſſionem in bonis debitoris, & fidejuſsorum; & ſi tertius poſſeſſor rei hypothecatæ ſolvere cogatur, debet ei creditori jus cedere, quod contrà debitorem principalem habebat, & fidejuſsores.

168 Quintò tandem conveniunt DD. omnes qui poſsunt alienare, poſse etiam oppignorare, & hypothecare, quia plus eſt alienare, quàm oppignorare, & hypothecare, cùm alienatio ſit rei diſtractio, oppignoratio autem ſit tantùm rei obligatio; non tamen è contrà omnes, qui poſsunt oppignorare, & hypothecare, poſsunt alienare; & ratio eſt, quia qui habet tantùm jus utendi, non habet jus alienandi, cùm jus utendi non ſe extendat, niſi ad uſum, non ad ſubſtantiam rei; cùm tamen qui habet jus utendi, habeat jus quoque oppignorandi, & hypothecandi, ut conſtat in uſufructuario, qui & ſi rei ſubſtantiam diſtrahere nequeat, ejus tamen uſum fructum oppignorare poteſt, ut definitur L. *ſi is qui*, §. ult. ff. de pignor. & L. potior §. 3. ff. qui potior. Ex quibus infertur nec pupillum propria bona oppignorare, vel hypothecare poſse abſque ſui tutoris auctoritate, nec filium familias bona profectitia, vel adventitia abſque conſenſu patris, nec religioſum bona Monaſterii, vel propria induſtria, ac labore acquiſita abſque facultate ſui Prælati, & ratio eſt, quia nullus ex his liberam habet poteſtatem de bonis diſponendi, quæ ad oppignorandum, & hypothecandum neceſsaria eſt. Ità Amicus cum aliis diſput. 33. ſect. 3. apud quem alia plura de hoc contractu videri poſsunt, quæ potius ad Juriſtas ſpectant, quàm ad Theologos.

DISPUTATIO SEXTA
DE OBLIGATIONIBUS JUSTITIÆ DISTRIBUTIVÆ.

HACTENUS de juſtitia commutativa tractavimus, & de obligationibus ex ea conſurgentibus in humanis contractibus; nunc de juſtitia diſtributiva agendum eſt, quæ eſt altera ſpecies juſtitiæ; & quia ejus naturam ſufficienter explicuimus l. 3. ſent. diſp. 7. qu. 8. ar. 2. ſolùm reſtat hic declarare obligationes, quæ ex ea conſurgunt, & vitia tali virtuti oppoſita, quæ peccata communi nomine *acceptio perſonarum* appellari ſolent, quia nimirum omiſſis motivis propriis, quæ in juſta diſtributione attendi debent, quæ ſunt merita, alias reſpicit circumſtantias perſonales omnino impertinentes, ut ſanguinis conjunctionem, amicitiam, benevolentiam, divitias, & alia hujuſmodi, quæ attendi non deberent, & ideò accipi dicuntur perſonæ, non merita. Quoniam verò talis perſonarum acceptio non tantùm contingere poteſt in partitione, & diſtributione bonorum, vel onerum communium Reipublicæ, ſed etiam in publicis judiciis à judice ferendis; ideò de perſonarum acceptione in utroque ſenſu hic agendum eſt, & de obligationibus juſtitiæ diſtributivæ in utroque caſu.

QUÆSTIO PRIMA.

De acceptione perſonarum in diſtributione bonorum, vel onerum communium Reipublicæ.

2 QUoniam loc. c. diximus juſtitiam diſtributivam intendere æqualitatem in ſubditis ſervari, tàm in ordine ad participanda bona communia, quàm in ordine ad ſubeunda communia onera, qualia ſunt tributa, & gabellæ, ac ſimilia gravamina, in hac quæſtione prius agendum eſt de diſtributione bonorum communium, tàm temporalium, quàm ſpiritualium, & poſteà de tributis, & oneribus juſtè imponendis.

ARTICULUS PRIMUS.

De diſtributione officiorum ſæcularium, & Eccleſiaſticorum.

3 COnveniunt omnes non poſse abſque peccato eligi ad aliquod officium perſonam indignam, hoc eſt, ineptam ad ſatisfaciendum obligationibus talis officii; & Principem, ac alios quoſcumque quibus electio commiſsa erat, teneri ad reſtitutionem pro damno illo, quod Reipublicæ ex tali electione obvenit; & ratio eſt, quia ut diximus loc. cit. obligatio juſtitiæ diſtributivæ, licet non ſupponat proprium, & ſtrictum jus, aut debitum fundatum in proprio jure ad talia bona communia participanda; ſupponit tamen debitum aliquod in diſtribuente, quia juſtitia diſtributiva intendit æqualitatem in ſubditis ſervari debere in ordine ad participanda bona communia, juſtitia verò diſtributiva reſidet ſolùm in ſuperiore, vel in eo, qui ſuperioris vices gerit in ipſo diſtributionis exercitio. Nec ſufficit ad excuſandum eligentem à peccato, & obligatione, quod eligens non ſciebat illum electum eſse indignum, nam poſitive inquirere, & ſcire tenetur eligendum eſse dignum, & aptum ad tale officium, & ſufficientem diligentiam moralem adhibere ad examinandum, an ille ſit dignus, vel indignus. Hoc itaque ſuppoſito, ut ab omnibus communiter conceſso, aliquæ difficultates remanent examinandæ in hac materia.

4 Prima difficultas eſt, an in officiis temporalibus, & ſęcularibus ſit obligatio eligendi digniorem, vel ſufficiat eligere dignum. Prima, & communis ſententia affirmat digniorem eſse eligendum, quam tenent Leſſius, Salonius, Arragonius, Turrianus, Valentia, Vega, Rebellus, Reginaldus, Diana, & plures alii apud Card. de Lugo diſp. 34. ſect. 2. quorum fundamentum eſt, quia officia illa ſunt communia; ergò juxtà leges juſtitiæ diſtributivæ debent dari cum proportione ad merita & conſequenter dignioribus. Secunda ſententia docet, ſatisfieri eligendo dignos, etiam dignori omiſso, ad hujuſmodi officia. Ratio eſt, quia non apparet electores aliam habere obligationem in his officiis diſtribuendis, quàm ut ſufficienter provideant, ne ex electione Reſpublica damnum patiatur; ſed eò ipſo, quòd eligunt dignum, id curant ſufficienter; nam ſi damnum ſequeretur, jam electus non eſset dignus; ergò non tenentur eligere digniorem. Ità Cajetanus, Vaſquez Molfeſius, Homobonus, & alii, quam ſententiam etiam aliqui ex Auctoribus oppoſitæ tenent probabilem; & nos quoque approbamus, cum hac limitatione tamen, ut advertit Pontius ex noſtris diſp. 59. qu. 1. quod non tenetur quis digniorem eligere ad hujuſmodi officia ſæcularia, niſi in caſu concurſus, quando, ſcilicet, vocantur plures, ut ex illis dignior eligatur. & ratio eſt, quia eò ipſo, quòd vocantur plures concurrentes, non ſolùm quæritur, ut Reipublicæ ſatisfiat per miniſtrum idoneum, ſed etiam ut concurrentibus pro qualitate meritorum præmium conferatur; ſed huic obligationi non ſatisfieret eligendo dignum in concurſu dignioris, quia præmium quod magis digno conferendum eſset propter majus ipſius meritum, alteri minus merenti conferretur, quod utique magis digno injurioſum eſset. Ex qua doctrina primæ ſententiæ fun-

Digitized by Google

fundamentum ſolvitur negando conſequentiam, quia abſolutè loquendo officia illa communia ſolùm ſic debent conferri, ut benè provideatur Reipublicæ, itaut nullum patiatur detrimentum, quem finem Reſpublica conſequitur per electionem digni, neque enim officia illa communia ſunt inſtituta pro præmio ſubditorum, ſed ut benè Reſpublica gubernetur. Et hoc modo etiam reſolvit hanc difficultatem Card. de Lugo l. c. ubi etiam ipſe aſserit, non obligari electores eligere digniorem ad talia officia, niſi quando propoſitis edictis plures vocantur concurrnentes; in tali enim caſu ex duplici capite tenentur electores ad eligendum, hoc eſt, non ſolum, ut communitati provideant de Miniſtro digno, & per obligationem ergà communitatem, ſed etiam ex obligatione ergà concurrentes, quibus per edicta convocatis propoſitum eſt officium, ut præmium digniori tribuendum, ad quod non ſolùm communitatis bonum attenditur, ſed etiam ſingulorum merita, quæ licèt excedant in aliquo id, quod ad tale officium requiritur, debet tamen exceſſus ille conſiderari in ratione præmii, ut majori virtuti majus bonum correſpondeat. Ità Lugo loc. c. num. 18.

5 Dices, electorem in hujuſmodi officiis, diſtribuendis non ſolum attendere debere ad quærendum miniſtrum dignum, qui periculis, & inconvenientibus communibus occurrere poſſit; ſed etiam Miniſtrum, qui exacta, & exquiſita diligentia ſua poſſit, & publicas res in melius promovere, & periculis etiam, ac inconvenientibus minus ordinariis occurrere, quod niſi per electionem dignioris, & peritioris conſequi poteſt. Reſpondetur cum Lugo l.c. negando aſsumptum, nec talis obligatio ullo ſufficienti fundamento probari poteſt, etenim per ſe loquendo non apparet electores aliam obligationem habere, ſivè unus is ſit, ſivè plures per ſuffragia eligentes, quam ut ſufficienter de miniſtro provideant, ne ex electione Reſpublica damnum aliquod patiatur abſolutè loquendo. Addit tamen prædictus Auctor, quod nos quoque approbamus, eſse obligationem dandi hæc officia dignioribus regulariter, & magis frequenter non quidem propter jus, quod ipſi habent, ſed propter incommoda, & detrimenta gravia, quæ communiter oriuntur, ſi non ità regulariter dantur; hæc enim regula debet in electionibus præ oculis haberi, ut ex electione talis miniſtri non ſequantur inconvenientia in communitate, cui ex fidelitate, & juſtitia debet elector de miniſtris providere aptis ad finem politicum communitatis conſequendum; hic autem finis melius, & certius habetur per electionem dignioris regulariter, & ut in pluribus, quàm per electionem minus digni.

6 Secunda difficultas eſt, an hæc ſæcularia officia licitè vendi poſſint. Negant Joannes Medina, Adrianus, Angles, & ità etiam Leſſius ſentire videtur, cum aliis qui fundamentum deducunt ex eo, quod mox dicebamus eſse obligationem dandi hæc officia dignioribus regulariter, & ordinariè, propter incommoda, & detrimenta gravia, quæ communiter oriuntur, ſi non ità regulariter dentur; hæc autem eadem inconvenientia, & majora oriuntur, ſi vendantur, clarius enim fovetur ſtudium accumulandi potius divitias ad dignitates, & officia aſsequenda, quàm merita majora, & frequentia etiam erratur, dum putatur dignus, qui majus pretium offert, nam præmiſso exacto examine. Affirmant alii magis communiter talia officia licitè vendi poſsè, quoties ex venditione eorum non ſit periculum, quòd Reſpublica detrimentum patiatur, ad quod periculum evitandum dicunt in tali venditione aliquas conditiones obſervari debere. Prima eſt, ut non vendantur, niſi dignis. Secunda, ut hoc fiat ob aliquam Reipublicæ neceſſitatem, cui aliter conſuli commodè non poſſit. Tertia, ut non vendâtur pretio adeò exceſſivo, ut inducatur emptor officio abuti, ad compenſandum ſibi pretium ſolutum. Quarta tandem, ut hi officiales ſuis temporibus examinentur, & viſitentur, ut conſtet, an benè in ſuis officiis ſe gerant; his enim ſervatis conditionibus non ſequuntur inconvenientia ab oppoſita opinione ex tali venditione illata. Ità Cajetanus, Navarrus, Vaſquez, Azorius, Corduba, Valentia, Sylveſter, Salonius, Aragonius, Pontius ex noſtris l.c. & alii plures, quos refert Card. de Lugo diſp. 34. cit. ſect. 3. & ſatis probabile putat, cùm talia officia ſæcularia ſint res temporales, & pretio æſtimabiles. Et pro majori hujus opinionis ſecuritate ait hanc regulam univerſalem conſtitui poſse, ut quoties omnibus penſatis non æqualia, vel certè non graviora mala timentur Reipublicæ ob venditionem officiorum, quàm ſi non vendantur, venditio illicita non ſit, concurrentibus aliis conditionibus jam aſſignatis ad impedienda mala. Quoties verò ex tali venditione mala timentur, pròut frequenter timeri poſsunt, venditio non ſit licita; quando autem hæc mala graviora timeri poſſint, vel non, ait ſpectare ad prudentiam Principis diſcutiendum cum conſilio virorum prudentum, ac Deum timentium, quæ quidem opinio his munita limitationibus priori eſt præferenda, & cum illa conciliari poteſt, quando enim illius Auctores abſolutè dicunt talia officia vendi non poſſe moventur ad hoc ex eo, quod putent id fieri non poſſe abſque Reipublicæ præjudicio, undè eo, per limitationes appoſitas ſecluſo, hoc non negarent.

7 Tertia difficultas eſt, An ſit obligatio eligendi ſemper magis dignum ad beneficia Eccleſiaſtica; dignitas autem conſiſtit in eo, quod electus, vel eligendus ſit habilis, ſeù capax, atque adeo ætatem habeat à jure requiſitam, quòd ſit ex matrimonio legitimo, & alias habeat conditiones a jure requiſitas: item quod habeat morum honeſtatem, ſcientiam quoque ad tale munus ſufficientem, prudenriam denique, & induſtriam rerum gerendarum, prout ad tale officium deſideratur; undè grave peccatum eſt Eccleſiaſtica beneficia conferre indignis, & his conditionibus carentibus, ut teſtatur Innocentius cum Concilio generali in c. *Grave nimis* de præbendis, ubi illos explicat eſſe ad beneficia idoneos, qui Deo, & Eccleſiis gratum impendere famulatum velint, & valeant; Quamvis autem certa ſit obligatio cõferendi beneficia Eccleſiaſtica in perſonam dignam, & idoneam, dubium tamen eſt, an ſit obligatio eligendi ſemper magis dignum, in qua difficultate tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & una media. Prima ſentenia quæ ſatis communis eſt, affirmat eſſe obligationem ſub peccato mortali eligendi ſemper digniores, quibuſdam caſibus exceptis, idque præſertim affirmant de beneficiis curam animarum annexam habentibus, undè dicunt, quòd eſtò collatio beneficii in perſonam dignam prætermiſſa digniori, valida ſit, peccatum tamen mortale eſt relinquere digniorem, qui juxtà leges, & ſtatuta ſine alio incommodo ad idem beneficium promoveri poſſet. Primò id probant ex cap. unic. lib. 3. Decretal. tit. 12. ut Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferatur in illius verbis. *Non ex affectu carnali, ſed diſcreto judicio debuiſſe Eccleſiaſticum beneficium in perſonam magis idoneam diſpenſare*; oppoſita enim beneficii collatio tamquam gravis culpa reprehenditur in eo capite ab Innocentio in Concil. generali. Deindè probatur in Concilio Trident. ſeſſ. 24. c. 1. ubi dicitur expreſsè. *Omnes, & ſingulos, qui ad promotionem præficiendarum quomodocumque jus habent, mortaliter peccare, niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiliter ipſi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium ſuggeſtionibus, ſed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint*. Tandem probatur ratione, quia ex natura rei bona communia, & publica quando diſtribuuntur, dari debent pro dignitate, & ſervata proportione, objectum enim juſtitiæ diſtributivæ eſt diſtribuere bona communia ſervata proportione, aliàs nulla eſſet virtus juſtitiæ diſtributivæ, nec illius obligatio. Sed beneficia Eccleſiaſtica ſunt bona quædam publica Eccleſiæ ad ſuſtentandos idoneos Miniſtros; ergò ex natura rei debent conferri ſervata proportione dignitatis, & aptitudinis ad ſerviendum officium. Ita cum S. Thoma qu. 63. art. 2. & qu. 185. art. 3. tenent Cajetanus, Antoninus, Palatios, Sotus, Leſſius, Sanchez, Vaſquez, Turrianus, Salonius, Caſpenſis, Sylveſter, & alii Summiſtæ paſſim, & quamvis id præſertim aſſerant, ut dixi, de beneficiis curam animarum annexam habentibus, probabilius tamen cenſent ſemper eſſe obligationem eligendi digniorem, etiam in electione ſimplicis beneficii, quia re vera hæc ſunt bona communia, ac proinde diſtribuenda pro meritis. Sic etiam ſentit ex noſtris Vulpes diſp. 101. ar. 2.

8 Secunda ſententia negat obligationem ſub mortali ad eligendum digniorem, niſi ex juramento ſtatuto, vel lege ad id electores adſtringantur, vel niſi beneficium detur per concurſum, aut ſit aliqua alia peculiaris circumſtantia; unde aſſerit ex natura rei Eccleſiaſtica beneficia poſſe abſque peccato dari dignis, omiſſis dignioribus, quoties ex hoc rationabiliter non timetur ſecuturum damnum Eccleſiæ, aut animarum. Primò id probat ex fundamento ſuperius adducto pro diſtributione officiorum ſæcularium, quia omnino ſufficiet, ut hi, quibus committitur diſtributio horum beneficiorum in bonum Eccleſiæ, & animarum, provideant, ne detrimentum, & periculum incurrant; cui obligationi ſufficienter ſatisfaciunt eligendo dignos. Confirmatur, quia quando beneficium miniſtro digno, & idoneo confertur, non ſit injuria Eccleſiæ, quæ redditus beneficii conſtituit ad ſuſtentationem Miniſtrorum, debita enim æqualitas eſt inter perſonam, quæ qualitates neceſſarias habet ad aliquod officium præſtandum, & inter fructus, & jus beneficii quod datur ad ſuſtentationem Miniſtri tale officium præſtantis; nec prætereà ſit injuria his, qui digniores, & aptiores ſunt ad idem officium præſtandum, nam licèt majorem habeant aptitudinem, nullum tamen jus acquiſitum habent in tale beneficium; ergò nulla injuria illi irrogatur, quamvis illis non conferatur. Denique probatur ex praxi, quia aliàs maxima pars dejectionum quæ ſiunt Epiſcoporum, Cardinalium, & Curatorum eſſet peccaminoſa moraliter, nam ſanè vix poteſt

ullus

Digitized by Google

ullus eligens, aut præſentans, ſivè ſit Papa, ſivè Rex, ſivè Capitulum, ſivè Epiſcopus in conſcientia ſua affirmare, quòd ipſe putet eum, quem eligit, aut præſentat, eſſe digniorem, aut tam dignum, quam omnes alii qui eligi poſſent. Ità tenent Gloſſa Hugo, Joannes, Andreas, Petruſinus, Rochus, Reginaldus, Diana, & Pontius ex noſtris loc. c. & Filliucius etiam fatetur hanc ſententiam eſſe probabilem, & ità etiam ſentit Amicus diſp.34. nu.24. eo fundamento ductus, quòd non eſt nova obligatio imponenda, ubi de ea non expreſsè conſtat, non conſtat autem expreſsè, quòd beneficiorum Eccleſiaſticorum fundatores reliquerint ſub onere illa diſtribuendi, non ſolùm ut juſta ſtipendia laborantium, ſed etiam ut virtutis præmia eligendorum, igitur non eſt imponenda talis obligatio.

9 Tertia ſententia veluti media aſſerit in Epiſcopatibus, & aliis æqualis, vel majoris momenti, ſemper ſub mortali eligendum eſse digniorem per ſe loquendo, & idem in aliis curatis inferioribus; in ſimplicibus autem facilius poſse excuſari electores à peccato mortali, dum tamen communiter digniores eligant. Ità præſertim Card. de Lugo diſp.35. ſect.2. quod etiam docent plures ex Auctoribus primæ ſententiæ, dum illam limitant, ut procedat ſolùm in beneficiis habentibus curam animarum, non verò in ſimplicibus. Ratio eſt, quia cùm hæc obligatio non ſit de jure poſitivo, ſiquidem SS. Patres hanc obligationem agnoviſse videntur, antequam jus Canonicum conderetur, ſed ſit obligatio naturalis orta ex ipſo officio diſpenſatoris publici, ut oſtendit Lugo loc. c. ad quem ſpectat ex munere ſuo communitatis bono conſulere, cui non benè conſuleretur eligendo minus dignos, & cùm hæc obligatio ſit tota propter bonum commune, hinc eſt, quòd non æquè obliget in electione ad quælibet beneficia, quia non infertur ſemper æquale damnum omittendo digniores. Undè in ordine ad Epiſcopatus, Cardinalatus & ſimilia beneficia, probabile eſt ſemper peccari graviter ommittendo digniores, quia talis omiſſio bono communi ipſius Eccleſiæ ſemper præjudicat graviter, & notabiliter; eliguntur enim paſtores, & præſertim Epiſcopi, ut depravatos mores forment, ut priſtinum fidelium ſplendorem, & puritatem reſtituant, quantum fieri poteſt, ut gravioribus ovium neceſſitatibus opitulentur ad quæ officia, quia difficilima ſunt, pauci inveniuntur reipſa ſufficientes. Et hoc etiam ad alia beneficia inferiora curam animarum habentia extendi debet, licèt enim ad talia beneficia electi non ſint paſtores adeo Superiores, nec tantam habeant auctoritatem pro morum reformatione, multum tamen nocere, vel juvare poſſunt, præſertim illis in locis, ubi non eſt Epiſcopi reſidentia. In beneficiis verò ſimplicibus curam animarum non habentibus facilius poteſt elector à peccato excuſari, qui ſemel, aut iterum digniorem omittit, dum tamen communiter digniorem eligat, quia periculum tanti mali non imminet, neque ex iis tantùm Eccleſiæ bonum pendet ſicut ex beneficiis curam animarum habentibus, notanter autem additur; dum tamen communiter digniorem eligat; quia ſi communiter, & frequenter eos prætermitteret, non facilè à culpa gravi excuſari poſſet, quia redditus Eccleſiaſtici in hunc modum malè expenduntur, & alii tali exemplo ducti fieri digniores non curarent, ut ad hæc beneficia pervenire poſſent, atque ità brevi temporis intervallo miniſtris indignis Eccleſia repleretur. Et hoc dicendi modo facilè opiniones extremæ conciliari poſſunt, nam Concil. Triden. prò prima opinione adductum de electione dignioris, loquitur expreſsè de Epiſcoporum electione, quæ doctrina etiam ad alia beneficia curata extendi debet ob eamdem rationem in ipſis quoque militantem ſervata proportione. Rationes vero ſecundæ ſententiæ in beneficiis ſimplicibus præſertim locum habent, quia quando talia beneficia miniſtro ſaltem digno, & idoneo conferuntur, nulla fit Eccleſiæ injuria, & elector facilè à peccato excuſari poteſt omittendo digniorem, quia ex iis tantùm Eccleſiæ bonum non pendet, quantùm ex aliis curam animarum annexam habentibus.

10 Quarta difficultas eſt, An Regulares quoque teneantur eligere digniores ad prælaturas. Cujus quæſiti reſolutio propter quaſdam Religiones præſertim neceſſaria eſt, in quibus ignorantia dominatur, vel hypocriſis, permittit enim Deus interdum in Religionibus hominem regnare hypocritam ad Religioſorum peccata punienda juxtà illud Job 34. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi*, de quo gravi abuſu plures diverſarum Religionum Auctores vehementer conqueruntur, & præſertim Faber noſter l.4. ſent. diſput.45. de Reſtit. c.5.nu.138. ubi ait, quòd Superiores Religionum, in quibus hic pollet abuſus, *litteratis ut mulis, & equis utuntur, Ideſt ſolùm ad labores, ad dignitates autem, & regimina dicunt eſſe ineptos*. Communis ſententia docet apud eumdem Card. de Lugo diſp.cit.ſect.5. eamdem eſſe obligationem eligendi digniores in Prælatum regularem, perindè ac ad curam animarum, & ratio eſt, quia cùm tota hujus obligationis ratio ex bono communitatis deducatur, cui electores conſulere debent, & ex damnis ejuſdem communitatis, quæ impedire tenentur; negari nequit eadem mala in Religionibus oriri poſſe, ſi digniores non eligantur, cùm facilè poſſint eligi indigni, qui ex aliqua exteriori oſtentatione digni videbantur. Et tantò magis certa eſt hæc obligatio, quando præcedit juramentum eligendi digniorem, aut quandò Conſtitutiones, & Regulæ Religionum id præſcribunt. Addit tamen hic Auctor per accidens contingere poſſe, ut electores interdum excuſentur ab eligendo digniſſimo, in caſu nimirum, quòd ille, qui dignior eſſet, occupatur in bonum ejuſdem Religionis aliis Miniſteriis v.g. concionando, docendo typis opera tradendo in ſtudentium utilitatem; quarè cùm in hac electione ſolùm majus bonum totius communitatis attendi debeat, & hoc ſit majus; ſi dignior ille non ſit ſuperior, ſed in ſuo miniſterio maneat, poterit licitè in tali caſu alius eligi minus dignus, quia hoc toti communitati utilius eſt.

11 Adhuc tamen prudentiſſimè ſubdit hic doctiſſimus Auctor, quod quia periculum eſſe poteſt, ne paulatim langueant ſtudia, ſi Magiſtri omnes, vel concionatores ea de cauſa excludantur à Prælaturis, atque ideò ſubditi laborem docendi, vel concionandi fugiant, ne inutiles reddantur ad munera ſuperiora, & ſemper cogantur obedire junioribus; prudentia neceſſaria eſt, ut hi etiam, ſi digniores alioquin ſint, aliquando Prælati fiant; & quidem non debent tunc incipere à Prælaturis infimis, ſed aſſumi ad majores. Sic enim legimus S. Bonaventuram, cùm actu adhuc doceret, nec unquam gubernaſſet, factum fuiſſe totius Ordinis Generalem. Poſſunt enim hujuſmodi homines brevi tempore compenſare defectum experientiæ in gubernando, quem habent, cùm pro majori capacitate, & doctrina, qua pollent, facilius poſſint gubernandi artem in gradu eminentiori comparare. Ita eruditiſſimè diſcurrit Card. de Lugo loc.cit. ad tollendos quarumdam Religionum abuſus, ubi Politici quidam Tacitiſtæ Litteratos, ac ſtudiis additos, ad dignitates, & regimina dicunt eſſe ineptos, quaſi litteræ, & virtutes ſint præcipua ad dignitates conſequendas impedimenta; & appoſitè S. Bonaventuræ Seraphici Doctoris exemplum adduxit ſapientiſſimus hic vir, ut innueret talem, ac tantum abuſum præſertim in Religione Seraphica eſſe evitandum ob inconvenientia à Fabro loc. cit. relata ex tali abuſu ſequentia, quæ apud ipſum videri poſſunt.

12 Poſtremò, quia ſuprà dictum eſt obligationem eſſe ſemper eligendi digniorem ad beneficia Eccleſiaſtica curam animarum annexam habentia, quibuſdam caſibus exceptis; aliquæ fieri ſolent exceptiones, in quibus minus dignum eligere licet, digniori omiſſo, ut notat idem Cardinal. de Lugo diſp. cit. ſect. 3. plures alios Doctores adducens. Primus caſus eſt, quando eſt parvitas materiæ, ut quando exceſſus dignitatis in eo, cui omittitur, parvus eſt ſuprà eum, qui eligitur; vel ſi beneficium ſit parvi momenti, aut parum excedat beneficium, quod digniori confertur. Secundus eſt, poſſe eligi minus dignum, quando electio reſtringitur ad perſonas talis loci, vel communitatis, tunc enim poſſunt omitti digniores alterius locis, vel communitatis, qualia eſſe ſolent beneficia, quæ patrimonialia vocantur. Tertius eſt, poſſe minus dignum eligi, quando dignior ex induſtria ad aliud majus beneficium brevi vacaturum reſervatur; cùm enim hæc obligatio ex debito ergà bonum commune oriatur, & magis bono communi expediat; quòd dignior locum illum habeat, jam tunc ſervatur intentio ergà finem principalem, licèt electio dignioris differatur. Quartus caſus eſt, poſſe eligi minus dignum etiam ad beneficium pingujus, & digniorem ad magis tenue, quando hoc majorem curam, & induſtriam exigit, quàm illud pingujus, quod faciliſus adminiſtrari poteſt; & ratio eſt, quia majus bonum Eccleſiæ exigit, ut ità fiat, quòd bono privato præferendum eſt. Quintus caſus eſt, poſſe minus dignum, & doctum eligi, quando doctior, vel dignior timetur prudenter, quòd non reſidebit, atque ideò minus utilis erit, quàm ille alius. Sextus caſus eſt, ut dari poſſit ſuffragium minus digno contrà digniorem, quando non eſt ſpes, quod ſuffragium digniori proſit, eò quòd alii plures ad alium inclinent. Septimus caſus eſſe ſolet de patrono, ſeù fundatore beneficii, hic enim poteſt quem voluerit dignum eligere, digniori omiſſo, quia de propriis bonis poteſt pro libito diſponere. Octavus tandem caſus ab aliquibus addi ſolet de renunciante beneficium, quem dicunt non peccare, ſi renunciet in aliquem dignum omiſſo dignori; hoc tamen ponderandum eſt, ut ait Lugo cit. ſect.4. ex damno, quod infertur, vel non infertur bono Eccleſię, ſi talis renunciatio fiat; cùm ex hoc tota obligatio oriatur eligendi digniorem; & hæc omnia à Superioribus valdè ponderanda ſunt ob memorabile dictum, quod olim audivi ab Eminentiſſimo Cardinali Centino noſtri Ordinis F. M. hodiè ut pluri-

rimum

Digitized by Google

mum in hoc ſæculo regnare juſtitiam diſtributivam, non diſtributivam, ut ipſa experientia conſtat.

ARTICULUS SECUNDUS.

De juſta diſtributione in imponendis tributis, & oneribus.

13 CUm juſtitiæ diſtributivæ duo potiſſima ſint munera, ut ſuprà dictum eſt, unum diſtribuere cum debita proportione bona communia, alterum diſtribuere etiam cum debita proportione onera communia, quod potiſſimum fit in exactione, & impoſitione tributorum, & gabellarum, quæ pro Reipublicæ ſuſtentatione petuntur, poſtquam de primo actum eſt in præcedenti articulo, nunc de ſecundo agendum eſt in præſenti, nomine autem tributi,& gabellæ intelligitur omne illud, quod ſubditi, ſeu membra Reipublicæ ad onera illius ſuſtentanda ex obligatione contribuunt, qua ratione hæ contributiones tributa dicuntur, quia nimirum tribuuntur, vel contribuuntur ex obligatione, quod appoſitè dicitur, nam quod ſponte, & ſine neceſſitate ſinguli offerunt, non eſt propriè tributum, ut autem pateat quæ, & qualis ſit juſta diſtributio in imponendis tributis, & oneribus, declarandæ ſunt conditiones, quæ à Juriſtis, & Canoniſtis aſſignari ſolent ad juſtam tributi impoſitionem.

14 Prima conditio eſt, ut tributum imponatur ab eo, qui legittimam habet auctoritatem, tales autem ſunt, qui in ſuo regimine Superiorem non agnoſcunt in temporalibus, ut ſunt Reges, Imperatores, & Reſpublicæ perfectæ, cùm enim hujuſmodi perſonæ à populo auctoritatem accipiant, illiuſque curam gerant, par eſt, ut à populo quoque vectigalia exigant, & tributa ad ſuſtentationem ſuæ dignitatis, & ſtatus neceſſaria; alii vero inferiores, ut pro Reges, Duces, Marchiones vectigalia, & tributa imponere nequeunt abſque ſuorum ſuperiorum conſenſu. Ità Leſſ. Molina, Suarez, Salas, Navarr. Vaſquez, Lugo, Bonac. Caſp. & alii DD. paſſim, & ità habetur in cap. *ſuper quibuſdam* de verb. ſignificat. jam verò hujuſmodi tributa exihentes ſine legittima cauſa excommunicantur ipſo facto in Bulla Cœnæ. Notat autem Pontius noſter diſp.59.qu.2.hoc ità intelligendum eſſe, ut illi ſoli poſſint ea ſic imponere, ut ab aliis impediri non poſſint, quo minus ſolvi debeant; aliàs enim ex natura rei nihil obſtare videtur, quo minus aliquis particularis Dominus alicui Regi, vel Principi ſubditus, vel aliqua Civitas tributum ſuprà ſubditos imponere poſſit in ordine ad bonum commune Civitatis, vel ditionis, quod tamen à Principibus ſuperioribus quibus ſubduntur, revocari poſſet, & ſic non poſſunt abſolutè talia tributa imponere, ſed cum conſenſu Superiorum, quibus ſubduntur, & idem ſentit Lugo diſput. 25. ſect. 1. nu.6. ubi ait loquendo ex natura rei non eſſe ſuprà, aut contrà poteſtatem habentis alium ſuperiorem poſſe imponere tributa; ſeù contributiones neceſſarias ad rectam executionem muneris ſibi commiſſi; cui enim conceditur finis, conceduntur etiam media ad illum finem neceſſaria; de facto tamen id ab his gubernatoribus fieri non poſſe ſine ſpeciali ſupremi Principis commiſſione, quia de facto Principes ſupremi hanc poteſtatem ſibi reſervarunt, nec eam concedere cenſentur in ordinaria conceſſione poteſtatis gubernativæ, niſi id exprimant.

15 Secunda conditio eſt, ut cauſa imponendi tributum ſit juſta, hæc autem attendi debet ex neceſſitate boni communis, ad quod tributa ordinari debent, non ad Principis utilitatem, vel abundantiam; undè cauſa juſta imponendi tibuta, vel eſt neceſſitas publica, ut ad bellum juſtum inferendum ad utendum Regnum, vel Rempublicam, vel ad redimendum eam ab aliquo onere, vel debito, aut ad providendum victui, & annonæ, vel ad compenſationem ſumptuum, & damnorum acceptorum. Quarè tributum ſine ſufficienti cauſa impoſitum cenſetur injuſtum, & debet reſtitui quoad eam ſaltem partem, quæ cauſam excedit; immò quando ex juſta cauſa imponendi tributum, ſed poſteà non expenditur ad illam neceſſitatem, ob quam impoſitum eſt, ſed in alios uſus inutiles; volunt plures Doctores, & valdè probabiliter, adhuc reſtitui debere, & ratio eſt, quia juſtè tributum impoſitum fuit, & acceptatum, & Princeps obligationem contraxit faciendi id, ob cujus neceſſitatem tributum juſtè fuit exactum; ergò reſtituere tenetur damnum ſecutum ex eo, quod ex parte ſua contractum non obſervaverit. Quamvis autem tributorum impoſitio ad boni communis utilitatem ordinari debeat, ut juſta ſit, non autem ad privatam Principis utilitatem, vel abundantiam; adhuc tamen pertinet etiam ad bonum publicum congruens ipſius Principis ſuſtentatio juxtà ejus dignitatem, & ſtatum, ut quando Principis patrimonium ad ſuſtentandam ipſius auctoritatem non eſt ſufficiens, vel ad ejus filiam in Matrimonio collocandam, aut ejus filium è captivitate redimendum. Imò etiam quando Princeps ſua culpa in neceſſitatem, vel paupertatem pervenit, quia prodigis largitionibus, vel alio abuſu ærarium conſumpſit, aut ære alieno gravatur, cenſent plures Doctores etiam in tali caſu poſſe juſtè tributa imponere, ſi alia via neceſſitatem ſuam ſublevare non poteſt; addunt tamen tunc Principem ſumptus proprios, quantum fieri poteſt, moderari debere, ne ſubditi ſua culpa graventur; ac etiam poſteà, quando ad pinguiorem fortunam pervenerit, reſarcire teneri ſubditis damnum illud, quod Principis culpa paſſi ſunt. Ità Sanchez, Leſſius, Vaſquez, Azorius, Lugo, & plures alii, & qui oppoſitum tenent, intelligi debent, ſi Princeps alia via quàm per tributi impoſitionem, neceſſitati ſuæ poſſit ſubvenire, ſi enim non poteſt, debent ſubditi contribuere ſuppoſitis limitationibus prædictis.

16 Tertia conditio eſt ut tributa in his imponantur, & cum tali proportione, ut pauperes præ divitibus non graventur, & ne ultrà neceſſitatem, propter quam ſunt impoſita prorogentur niſi aliqua neceſſitas æqualis, vel major ſuperveniat. Undè dicunt Doctores in tributorum impoſitione proportionem geometricam eſſe ſervandam, in hoc nimirum ſenſu, quòd ſi neceſſitas eſt communis, omnes communiter, & æqualiter graventur ſervata tamen proportione geometrica, ut ii, qui majores habent vires, divitias plures, plus ſolvant, & qui minores, minus; non autem ſervata æqualitate, vel proportione arithmetica, tunc enim eſſet ſumma inæqualitas, & juſtitia diſtributiva læderetur in onerum impoſitione, ſicut ſi parvulo, & viro adulto æquale pondus ſingulis portandum imponatur. Si verò tributum imponatur ad neceſſitatem non omnibus communem, ſed aliquorum, talis etiam proportio geometrica eſt ſervanda, ut ii primo loco graventur, ad quos principaliter neceſſitas illa ſpectat, quorum contributione non ſufficiente, ab aliis deindè exigatur, quatenus membra ejuſdem corporis ſibi invicem ſubvenire debent. Hæc igitur æqualitas, & proportio geometrica in tributi impoſitione eſt ſervanda, quia in ea peccari poteſt non ſolùm contrà juſtitiam diſtributivam, ſed etiam contrà commutativam tributum injuſtum exigendo, ſinguli enim jus habent ad ſua bona ex juſtitia commutativa, ut à Principe gravari nequeant, niſi ex juſta cauſa, neque etiam ultrà terminum, intrà quem ſingula Reipublicæ membra ad bonum commune concurrere debent, ſervata membrorum proportione inter ſe, quarè Princeps injuſtè, ac indebitè tributum exigens habet obligationem illud reſtituendi. Ità Doctores jam citati, & alii communiter.

17 Quarta tandem conditio ad juſtam tributi impoſitionem neceſſaria eſt proportio tributi cum neceſſitate, vel cauſa, propter quam exigitur, quam proportionem ità declarat Card. de Lugo diſp.36. cit. ſect.3. ut non ſit majus malum; cui populus exponitur, & quod ex ſolutione talis tributi patitur, quàm illud, quod timere poſſet, ſi ad eam neceſſitatem ità non contribueret. Neque enim boni Medici eſt, inquit Lugo, corpus ſanguinis emiſſione uſque ad deliquium extenuare, niſi in extremæ vitę periculo, cui aliter ſubveniri non poteſt; & experientia conſtat potentiſſimas, & opulentiſſimas Reſpublicas nimiis exactionibus, & oneribus ſenſim ità debilitatas fuiſſe, ut in ultimam tandem ruinam pervenerit. Quod potiſſimè intervenire inquit, quando tota cauſa graviſſimorum tributorum eſt ſuſtinere bella, quæ inter duos Principes geruntur, qui de jure legittimæ ſucceſſionis in eo Regno contendunt, & ille, qui poſſidet, à ſubditis inceſſanter ſubſtantiam extrahit, & ſanguinem ut ſe in eo Regno conſervet. Et quamvis hoc etiam licitè fieri poſſit, ſi ille, cui ingreſſus prohibetur, infidelis eſſet, vel hæreticus, vel talis ſub cujus regimine timere poſſent ſubditi graviſſima mala, quia in tali caſu hoc neceſſarium eſſet ad bonum commune tuendum. Quando tamen nullum tale malum timetur ex alterius ingreſſu, imò ſperatur illum alium fortaſsè meliorem eſſe pro communi bono; non eſt certum ſubditos in tali caſu cum tanto ſuorum bonorum diſpendio ad defenſionem prioris teneri, quia publicum bonum præferendum eſt bono privato prioris, quando privatum illud bonum in commune bonum non redundat non enim eſt regnum propter Regem, ſed Rex propter regnum.

18 Controverſia eſt inter Doctores, an ſit juſtum tributum, quod imponitur ſolvendum ex rebus,quæ communiter ad uſum vitæ humanæ emuntur, ut ex pane, vino, oleo, carnibus &c. Prima ſententia negat, quia in his plus gravatur pauper, quàm dives, & ex pauperibus ipſis magis, pauper, qui, ſcilicet plures habet filios, ad quos alendos plura emere cogitur; divites verò, & nobiles plura ex his habent ex ſuis poſſeſſionibus, abſque eo quod emere cogantur, atque ideò nihil ſolvunt, undè pauperes, qui ea emere coguntur, totum eorum tributorum pondus portant. Ità Hoſtienſis, Cajetanus, Angelus, Tabiena, Ledeſma, & alii. Secunda ſententia affirmat, quia in horum, tributorum impoſitione adhuc ſervatur æqualitas geometrica quantum fieri poteſt, quia licèt pauperes cogantur emere, plu-

Digitized by Google

ra tamen emunt divites, & nobiles, una die, quàm pauperes emant uno menſe, propter majorem familiam, quam habent, & propter lautiorem victum, quo utuntur, & ideo per ſe, & regulariter loquendo magis gravatur dives qui multò majorem familiam habere ſolet, & plura emere. Deindè quamvis aliquis in particulari hic, & nunc pauperior, magis gravaretur, tamen id compenſari poteſt per hoc, quòd cum artifices, operarii, & alii majori pretio ſibi victum comparent propter tributa ſolvenda ex illis rebus emptis, carius ſuas operas divitibus locare poſſunt pro rata ſui gravaminis; ut lucrum, & victum ſolitum ſibi comparent; & hæc eſt ſententia communior, quam tenent Sylveſter, Navarrus, Molina, Vaſquez, Lugo, Suarez, Leſſius, Turrianus, Reginaldus, Diana, Pontius ex noſtris, & alii communiter. Quorum tamen peritiores addunt conandum eſſe, quantum fieri poteſt, ne tributa in rebus ad vitam neceſſariis, & communibus imponantur, & æquiora eſſe, quando in rebus non neceſſariis, ſed ad delitias, elegantiam, & luxum ſpectantibus imponerentur, ut in pannis pretioſis, ſericis, vaſis argenteis, vinis, ac eduliis pretioſis, & ſimilibus, quæ pauperibus non ſunt communia, nec ad victum humanum neceſſaria.

19 Rurſus eſt difficultas de obligatione ſolventis tributa, & de peccato illa defraudantium; An, ſcilicet, fraudantes tributa, aut vectigalia peccent mortaliter, & ad reſtitutionem teneantur. Prima ſententia negat, cujus fundamentum eſt, quia probabiliter creditur imponens gebellam non habere animum obligandi in conſcientia, ſed tantum ad pęnam, quando quis captus, & condemnatus fuerit. Hæc enim vectigalia regulariter imponuntur per ſtatutum nullum continens verbum præceptivum, ſed tantum per verba ordinationis, ut quis, ſcilicet, ſolvat vectigal illud ſub tali pęna, ex quo loquendi modo non videtur lex aliud intendere niſi pęnam in caſu non ſolutionis. Ità Henricus, Angelus, Navarrus, Caſtrus, Beja, Pontius ex noſtris, Emmanuel Sa, & alii Summiſtæ verbo Gabella. Secunda ſententia communior, & probabilior affirmat gabellam juſtè impoſitam obligare ſub mortali, & ad reſtitutionem, & colligitur apertè ex illis verbis Chriſti Matth. 22. *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo*, & ad Roman. 13. *Cui tributum, tributum*, & ratio eſt, quia tributum non debetur, ut pęna, ut ait prima ſententia, ſed ut ſtipendium jure naturæ Principi debitum ad ſuum ſtatum, & bonum publicum ſuſtinendum, quantitas vero debet pacto, vel lege taxari, qua lege poſita tributum jure naturæ Principi debetur, quod confirmatur exemplo decimarum, quæ Miniſtris Eccleſiæ in conſcientia, debentur, cùm ex lege naturæ fideles illis ſtipendium debeant ad eorum ſuſtentationem. Ità Covar. Cajet. Molina, Medina, Sotus, Leſſius, Azorius, Tabiena, Sanchez, Ledeſma, Lugo, Caſpenſis, Stephanus à S. Gregorio, Faber ex noſtris, & alii paſſim.

20 Sed adhuc dubium eſt, an hæc obligatio ſolvendi tributa ſit talis, ut gabella etiam non petita ab exactoribus ſit ſolvenda, & bona invecta illis ſpontè præſentari debeant, ut ſolvatur. Negant aliqui dicentes neminem obligari ad gabellæ ſolutionem, niſi ab exactoribus exigatur, & petatur, dummodo qui merces advehit non occultet eas, nec fraude utatur ne exactores in cognitionem earum deveniant, ſed eſſe imputandum ipſis gabellarum conductoribus, qui debitam diligentiam non adhibuerunt ut eas à publicè tranſeuntibus peterent. Ità Soto, Azorius Caſpenſis, Tabiena, Henriquez, Sanchez, Corduba, & plures alii. Immò aliqui dicunt etiam illos, qui conſultò occultant merces, ne ab exactoribus tributum exigatur, non peccare, nec teneri illud ſolvere, donec petatur. Ità Poatius, ex noſtris diſp. 59. cit. qu. 2. cum quibuſdam aliis, quod nec etiam improbabile putat Caſpenſis diſp. 9. cit. ſect. & Alii verò è contrà affirmant gabellam etiam non petitam eſſe omninò ſolvendam, quia jam ex lege Principis advehens merces debet illam ſummam certam Principi; ergo ſivè conductor gabellæ eam petat, ſivè non petat, tenetur ad illam ſolvendam. Ità Faber noſter diſp. 40. cit. cap. 1. nu. 26. cum Covarruvia, & aliis. Primus dicendi modus mihi probabilior videtur, illos nimirum, qui bona fide ſine fraude, & dolo merces ſuas in abſentia exactorum vendunt, vel ex uno loco in alium tranſeunt palam, & per rectum iter, non peccare mortaliter, nec ad reſtitutionem teneri, ſi tributum, non ſolvunt, etiamſi exactor ex cauſa oneroſa locationis gabellam accipiat; quia nimis durum eſſet, ut ſubditi teneantur exactorem inquirere, vel expectare, ut exactores interrogent, & exigant, hoc enim tributum talis eſſe naturæ videtur, ut non debeatur, niſi petatur, adhuc tamen verum eſt, quod ajunt Leſſius, Bonacina, Salas, Stephanus à S. Gregorio, & alii obſervandam eſſe locorum conſuetudinem, quæ eſt optima legum, & voluntatis Principis interpres, & ſicut onus gabellæ juſte potuit à Principe inſtitui, ità etiam potuit juſte imponi onus aperiendi, & manifeſtandi exactoribus ea, quæ advehuntur. Et ita etiam tenet ex noſtris Rubeus, diſp. 25. de Gabellis reſol. 1. Qui Doctores etiam advertunt quo quando mercator eſt dubius de juſtitia vectigalis impoſiti, & dubitatione propoſita, & cum viris doctis, & probis collata adhuc æquè dubius remanet, in tali caſu non tenetur ſolvere in conſcientia, quia ſubditus eſt poſſeſſor ſuæ libertatis, & immunitatis à vectigalibus, in dubio autem melior eſt conditio poſſidentis, de quo plura vide apud Card. de Lugo diſp. 26. cit. ſect. 6.

21 Denique ut aliquid dicamus de perſonis privatis à ſolutione gabellæ exemptis, certum eſt apud omnes, tàm Eccleſias, quam Eccleſiaſticas perſonas, ac eorum bona eſſe à ſolutione gabellarum exempta a Principibus ſęcularibus impoſitarum ut habetur in cap. *Non minus* cap. *Adverſus* de Immunit. Eccleſiaſtic. & cap. *Quamquam* de cenſibus in 6. & L. Præsbyteros C. de Epiſcopis, & Clericis, & in Bulla Cęnæ excom. 18. ex quibus conſtat hanc immunitatem non ſolùm quoad bona Eccleſiaſtica intelligendam eſſe, ſed etiam quoad patrimonialia, ſermo enim eſt ibi de bonis Eccleſiaſticorum abſque ulla limitatione. Et ſub nomine Eccleſiaſticorum veniunt omnes Clerici, & Religioſi, & non ſolùm Clerici majoribus ordinibus inſigniti, verum etiam minoribus initiati, aut prima tonſura, ſaltem ſi cùm habitu incedant, & tonſura Clericali, & inſerviant divinis, aut beneficium Eccleſiaſticum habeant juxtà Trident. decretum ſeſſ. 33. cap. 6. niſi alicubi ex privilegio Pontificis aliud haberetur reſpectu Clericorum in ſacris Ordinibus non exiſtentium, hoc enim potuit à Pontifice concedi in aliquibus locis ob Clericorum multitudinem, & ne Principes deciperentur in ſuis tributis. Quo autem jure hæc exemptio Eccleſiis, & Eccleſiaſticis competat certum eſt de facto competere ad minùs jure humano canonico, civili, ut ex juribus allegatis ſatis conſtat; an vero etiam competat jure divino, diſſentiunt Doctores, aliqui enim dicunt competere tantùm jure humano, & alii verò etiam jure divinò, quæ eſt communis Canoniſtarum ſententia, quod videtur expreſsè tradi à Bonifacio VIII. in dicto cap. *quamquam* de cenſibus, dum ait quòd *Eccleſia, & Eccleſiaſticæ perſonæ, ac res ipſarum non ſolùm jure humano, quinimmo & divino à ſæcularium perſonarum exactionibus ſunt immunes*, & ſatis etiam apertè innuitur in Trid. ſeſſ. 25. cap. 20. dum dicitur *Eccleſiæ & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem Dei ordinatione, & canonicis ſanctionibus conſtitutum eſſe*.

QUÆSTIO SECUNDA.

De obligationibus juſtitiæ ad publica judicia ſpectantibus.

22 Quoniam perſonarum acceptio, ut dictum eſt ab initio hujus diſp. non tantùm in partitione, & diſtributione bonorum, vel onerum communium Reipublicæ contingere poteſt, ſed etiam in publicis judiciis ferendis, ſi Judex non ſecundùm merita cauſæ judicium exerceat; ideò poſt explicata alia munera juſtitiæ diſtributivæ, conſequenter de obligationibus judicis in publicis judiciis agendum eſt, & aliarum perſonarum, quæ in eis interveniunt, ut ſunt accuſatores, teſtes, rei, Advocati, Notarii & ſimiles.

ARTICULUS PRIMUS.

De obligationibus Judicis.

Plura perſonarum genera, ut dicebamus, in judicio publico intervenire ſolent, ut docet Alenſis 3. part. quæſt. 40. & alii communiter, quædam dicuntur perſonæ principales, quia ad ſubſtantiam judicii ſunt neceſſariæ, nempè Judex, Actor & Reus, ut habetur in cap. forus de verb. ſignificat. aliæ verò dicuntur acceſſoriæ, ut Teſtes, Procurator, vel Advocatus, Tabellio, ſivè Notarius. In hoc itaque articulo de obligationibus Judicis agendum eſt, & conveniunt Doctores quatuor præcipue eſſe conditiones ad hoc requiſitas, ut quis officio Judicis rectè fungatur, de quibus agit D. Thomas qu. 67. ar. 1. & ſeq.

23 Prima conditio eſt, ut habeat legittimam judicandi poteſtatem, quæ quadruplex eſſe poteſt, una ordinaria, quæ competit ipſi ratione officii, ut Pontifex habet in omnes Chriſtianos, Rex in ſuos ſubditos, & ſimiles, qui ex dignitate, ſeù officio ſuo juriſdictionem habent, ità quod ex tali officio, vel dignitate ei competit juriſdictio. Altera eſt delegata; quę eſt ex commiſſione ordinarii, ut legatus Papæ, vel alii ſimiles, undè Judex delegatus, ſeù commiſſarius dicitur, qui ex cōmiſſione alicujus

Supe-

Digitized by Google

Superioris judicis juriſdictionem habet, & hic poteſt eſſe Judex ſpecialis ad aliquas, ſcilicet, certas cauſas particulares deputatus; vel generalis ad omnes lites, & cauſas in aliquo loco, vel provincia judicandas. Tertia eſt arbitraria, qualis eſt ejus, qui ex conſenſu partium in Judicem eligitur, & obligantur ſub pœna ſtare illius ſententiæ, qui etiam dicitur Judex compromiſſarius, non tamen habet auctoritatem publicam & licet poſſit ſua ſententia ligare, non tamen poteſt cogere ad eam implendam, ut docet D. Thomas quæſt. 67. cit. art. 1. ad 2. Quarta denique eſt acceſſoria, quam quis habet in eum, qui licet ſibi ſubditus non ſit, delictum tamen intrà limites ſuæ juriſdictionis commiſit; in tali enim caſu juriſdictionem in eum acquirit ratione delicti commiſſi in ejus territorio, ut habetur cap. *poſtulaſti*, & cap. final. de foro competenti. Itaque qui abſque legittima poteſtate aliquo ex his modis ſe in officium Judicis ingerit, mortaliter peccat, & ad reſtitutionem damni tenetur, ſi quod ex illus illegittimæ poteſtatis uſurpatione ſequatur, ut notat Toletus cum pluribus aliis lib. 5. c. 56. quæ autem differentia, & quotuplex verſetur inter Judicem ordinarium, & delegatum videri poteſt apud Fabrum d. 54. c. 2.

24 Secunda conditio eſt, ut Judex ſufficientem ſcientiam habeat, & judicet ſecundum veritatem, quæ illi innoteſcit tàm in generali per leges divinas, & humanas, quas idcircò optime callere debet, quàm id particulari per inſtrumenta teſtes, aliaque ſimilia documenta, ex quibus juvari poteſt ad probationes inductas accurratius diſcutiendas, ut poſſit earum inveſtigare defectum. Et ratio hujus conditionis eſt manifeſta, quia non minus tenetur Judex ad bonam ſui muneris adminiſtrationem, quàm Medicus, Chirurgus, & alii ſimiles; iſti autem debent habere ſufficientem peritiam, quæ ad benè, & utiliter ſua miniſteria exercenda requiritur, quam ſi non habent, ab iis officiis abſtinere tenentur; ergò idem de Judicibus dicendum eſt, undè ſi ob eorum ignorantiam aliquod notabile detrimentum litigantibus acciderit, ſivè in ſubſtantia litis, ſivè in ſuperfluis expenſis, hoc totum illis imputandum eſt etiam cum obligatione reſtituendi. Controverſia tamen eſt inter Doctores. An judex teneatur condemnare reum, qui per teſtes legittimè probatur reus criminis, quem Judex privata ſcientia certò ſcit eſſe innocentem. Et in primis conveniunt eum Judicem teneri omnia tentare media, & omnem adhibere diligentiam ad illum reum liberandum falso, licèt legittimè, & ſervato ordine juris, convictum, verbi gratia impediendo accuſationem, protrahendo judicium, interrogando diligenter de circumſtantiis, loci, temporis &c. donec teſtes inveniat diſſidentes, diſſimulando carceris cuſtodiam, ut innocens auſugere poſſit. Quòd ſi hæc, & ſimilia ad innocentis juſtificationem proficere nequeant, vel cauſam remittere, debet ad Judicem ſuperiorem, ſi ipſe ſit inferior, & coram illo teſtificari innocentiam rei, quam ipſe certò ſcit, ſi hoc modo putet innocentem liberari poſſe, vel quavis alia ratione ab hoc judicio abſtinere; quòd ſi Judex ſit ſupremus facilius poterit reum revera innocentem abſolvere de poteſtate abſoluta, ſecundùm quam Princeps aliquando pœnam debitam condonare poteſt, & ad quodlibet ſcandalum evitandum coram populo teſtificari, & jurare poterit hominem illum revera eſſe innocentem, ex quibus patet ratiſſimè contingere poſſe, quòd Judex nequeat reum, quem ſcit innocentem liberare. Eſt igitur quæſtio dato illo caſu, quòd agere poſſit, ac debeat.

25 In qua controverſia tres ſunt ſententiæ duæ extremæ, & una media. Prima ſententia abſolutè negat unquam licere Judici proferre ſententiam contrà eum, quem certò ſcit eſſe innocentem; fundamentum eſt, quia repugnat juri naturæ & divino innocentem directè occidere, quia hoc eſt intrinſecè malum, & Exod. 23. præcipitur *Inſontem, & Juſtum non occides*; ergò quomodocumque ſciatur eſſe innocentem, peccatum erit ejus occiſio; quia in allato caſu adhuc directè occideretur innocens, & ejus mors intenderetur ad ſervandum juris poſitivi ordinem.

Confirmatur, quia jure naturæ dictante Judex judicare debet ſecundùm allegata, & probata, ut veritas ſervetur, & in judicando non erretur; ergò quando Judex certus eſt ſe errare, & veritatem non ſervare judicando ſecundùm allegata, & probata, contrà vitam innocentis non debet ſecundùm allegata, & probata judicium ferre, illumque morti adjudicare. Ità Angelus, Panorm. Filliuc. Roſella, Toletus, Vulpes ex noſtris tom. 3. p. 3. diſp. 94. a. 3. & plures alii. Secunda ſententia extrema affirmat ſemper Judicem proferre poſſe ſententiam in quacumque cauſa juxtà allegata, & approbata, ideoque reum ità convictum ad mortem condemnare teneri, quoties aliter facere non poteſt. Fundamentum eſt quia Judex ſuſtinet perſonam publicam, non privatam, ſiquidem gerit vices communitatis; ergò debet uti publica; notitia autem publica eſt illa, quæ habetur per allegata, & approbata; ergò Judex ſic judicare debet, atque ideò illud ad mortem condemnare tenetur, qui ſecundùm allegata, & approbata cenſetur nocens, & dignus morte judicatur, quamvis Judex eſſe innocentem ſciat privata ſcientia.

Confirmatur, quia ſi non eſſet ad hoc obligatus, aperiretur via Judicibus ad non caſtigandos reos, quantumvis eorum delictum probaretur, quia facilè poſſent dicere, quòd ipſimet privata ſcientia cognoſcerent eſſe innocentes; hoc autem eſſet magnum inconveniens in Republica. Ità D. Thom. q. 67. ar. 2. Cajetanus, Sotus, Sanchez, Valentia, Salonius, Arragonius, Reginaldus, Clavis regia, Navarrus, & eſt communior apud Summiſtas, & juriſtas, quam etiam ſequuntur ex noſtris Aſteſanus lib. 1. tit. 18. ar. 10. & Pontius diſp. 59. q. 3. Tertia tandem ſententia media diſtinguit, de cauſis criminalibus, in quibus agitur de pœna vitæ, vel mutilationis, & in his negat licere Judici innocentem condemnare ob rationes primæ ſententiæ; in cauſis vero civilibus, vel ubi agitur de pœna pecuniaria, vel exilii, aut privationis officiorum licere concedit. Ratio diſcriminis eſt, quia in his cauſis civilibus innocens per appellationem poteſt reſtitui in integrum; tùm quia Reſpublica poteſtatem habet in bona ſuorum civium, quando bonum publicum id requirit, ut in hoc caſu, ne forma publicorum judiciorum cum populi ſcandalo evertatur. Ità Petrus Navarra, Coninchius, Leſſius, Malderrus, Bonacina, Card. de Lugo, & plures alii.

26 Harum opinionum prima mihi magis placet, ejuſque fundamentum ſtabilius videtur, quia ſcientia teſtium requiritur in judicio ad informandum Judicem facti ignarum, quare ſi Judex fuerit propria ſcientia facti pleniſſimè informatus, ex qua ſibi pariter conſpicua fiat falſa teſtium depoſitio plane non video, quomodo licitè judicare poſſit ſine peccato contrà veritatem ſibi agnitam ſecundùm falsò allegata, & probata, ut enim benè diſcurrit Vulpes l. c. lex obligans Judicem ad judicandum ſecundùm allegata, & probata eſt purè poſitivè humana; lex verò obligans in foro conſcientiæ ad judicandum de rebus ſecundùm veritatem à parte rei ſibi notam naturalis eſt, & divina; ſed lex inferior neminem poteſt contrà Superiorem obligare; ergò nullus Judex poteſt licitè judicare ſine graviſſimo peccato contrà veritatem ſibi notam ſecundùm falsò allegata, & probata. Nec urget fundamentum ſecundæ ſententiæ, quod Judex ſuſtinet perſonam publicam, & ideo uti debet notitia publica, quæ habetur per allegata, & probata. Quamvis enim judex ſit perſona publica, negatur tamen ipſum uti debere publica notitia, quam in conſcientia ſcit eſſe falſam, cum tanto innocens detrimento, quem privata notitia novit eſſe talem. Regula autem illa generalis, quòd Judex tenetur judicare ſecundùm allegata, & approbata, ſervanda eſt; ut ait Vulpes, quando Judex eſt omnino ignarus facti, & in eodem caſu currit pariter regula Deuteronom. à Chriſto confirmata in Evangelio. *In ore duorum, vel trium ſtat omne verbum.* In caſu igitur propoſito, quod Judex certo ſciat reum criminis convictum per teſtes eſſe revera innocentem, ſi eſt inferior, tenetur de neceſſitate ſalutis cauſam ad Superiorem tranſmittere judicandum, certiorem illum faciens de falſa teſtium depoſitione. Si fuerit ſupremus, poterit reum revera innocentem, & ut talem ſibi notum de poteſtate abſoluta abſolvere modo jam explicato; quòd ſi urget populi tumultus, & ſcandalum, debet de neceſſitate ſalutis judicium à ſe abdicare, & ad nutum populi illud alteri committere, dicens cum Pilato. *Accipite eum vos, & ſecundùm legem veſtram judicate.*

27 Quæres, An poſſit Judex è contrà condemnare illum, quem certò ſcit eſſe reum criminis, licèt non comprobetur per teſtes, vel alias legittimas probationes. Quamvis de hoc quoque ſint varii modi dicendi, cum communiori tamen dicendum eſt Judicem inferiorem non poſſe, & ratio eſt, quia Judex inferior auctoritatem non habet derogandi legibus. Superioris, ſed juris ordinem ſervare tenetur, ordo autem juris eſt, ut non condemnetur, qui ſecùndùm allegata, & probata conſtat eſſe innocentem. Si verò ſit Judex ſupremus, ut Rex, vel Princeps abſolutus poſſet id facere ad impediendum malum grave quod poſſet ex vita ipſius Reipublicæ imminere, quia bonum Reipublicæ debet præferri vitæ ipſius, qui nocumentum notabile ei inferret. Extrà tamen talem caſum ordinariè, & per ſe loquendo non poteſt illum condemnare, quoties crimen omninò ſecretum eſt, & probari non poteſt, & ratio eſt, quia jus defenſionis rei, & probatio teſtium competit reo ex jure naturæ; undè videmus Deum ipſum contrà Adam non protuliſſe ſententiam niſi priùs vocatum, & auditum, & defenſum. Cùm ergò Princeps in jure naturæ diſpenſare non poſſit dicendum eſt non poſſe nocentem occidere probatum per teſtes innocentem, ſed illum occidendo mortaliter peccare, & ad reſtitutionem obligari. Ità Arragonius, Navarrus, Clavis regia, Leſſius, Bonacina Lugo, Pontius, & alii communiter.

Digitized by Google

28 Tertia conditio ad obligationem Judicis ſpectans eſt, ut judicando formam à jure, & legibus præſcriptam ſervet, quæ quidem in cauſis civilibus eſſe ſolet, ut non niſi poſtulatus procedat in eis, quin & tunc operam dare debet, ut partes litigantes ad concordiam revocentur, ſi fieri poſſit, ſiquidem *ad officium Judicis pertinet lites dirimere*, ut habetur L. *quidam* ff. de rebus creditis. In cauſis vero criminalibus duobus modis procedere poteſt, ut ait Julius Clarus in practica criminali queſt. 3. & alii juriſperiti communiter, nam vel procedit ex officio, vel ad inſtantiam alterius, nimirum publici officialis, vel accuſatoris, vel partis, hoc eſt, vel per accuſationem, vel per denunciationem, ſeù querelam, quando procedit ex officio, per modum inquiſitionis procedere dicitur; & hoc eſt, quod communiter dicunt juriſperiti judicem tribus modis in cauſa criminali procedere poſſe, ſcilicet per inquiſitionem, per accuſationem, & per denunciationem, ut deſumitur ex cap. *qualiter, & quando* de accuſationibus, ad quos tres modos alii reducuntur, qui ab aliquibus afferuntur. Quamvis autem ad inquiſitionem generalem faciendam opus non ſit aliquam præcedere infamiam perſonæ, vel delicti, cùm in jure Eccleſiaſticis Superioribus præcipiatur, ut ſuo tempore viſitationes, & inquiſitiones generales faciant, ut habetur ex cap. *Perniciosa* 1. de officio judicis. Nihilominus ad faciendam inquiſitionem particularem contrà aliquem, opus eſt, ut illius aliqua præceſſerit infamia, ut habetur cap. *Inquiſitioni*, & cap. *qualiter* 2. de accuſatione. Et præter infamiam alia quoque poſſunt interdum ſuppetere indicia, ex quibus judices præſertim ſæculares boni publici cauſa moveri ſolent ad inquirendum in furtis, homicidiis, aliiſque criminibus Reipublicæ pernicioſis, ne majorem aliis ſimilia patrandi audaciam tribuant, ſi crimina remaneant impunita. Hæc autem indicia ex una parte tantò majora requiruntur, ad inquirendum de perſona aliqua, quantò dignior eſt perſona, & dignitate inſigniori præfulget, ut conſtat ex cap. cit. *Qualiter, & quando* 2. de accuſationibus, & ex can. 2. qu. 5. ex alia verò parte tanto leviora plerumque ſufficiunt, quanto pernicioſius eſt crimen, de quo judex iniquirere debet, quale eſt proditio, hæreſis, publicum aſſaſſinium, & ſimilia, ut apud Layman videri poteſt, Bonacinam, Card. de Lugo, & alios paſſim, ac etiam Fabrum noſtrum diſp. 54. cap. 2. & 3.

29 Controverſia autem eſt intur Doctores, An judex in ferenda ſententia opinionem magis probabilem ſequi debeat. Duplex autem poteſt eſſe dubium in cauſa, ut communiter Doctores advertunt, unum facti, aliud juris dubium facti eſt, ſi verb. gr. dubitetur, an Petrus tale delictum commiſerit, vel fuerit ſui compos, quando teſtamentum confecit; dubium verò juris eſt, quando dubitatur, quid lex in tali, vel tali caſu præcipiat, & an extendatur, vel non extendatur ad ipſum, & utrinque ſunt opiniones probabiles, de hoc igitur dubio procedit difficultas, an tunc judex poſſit ferre ſententiam pro libito pro hac, vel illa parte unam probabilem opinionem ſequendo alia relicta. Et hic etiam tres ſunt ſententiæ duæ extremæ, & una media. Prima ſententia docet, quando eſt æquè probabile jus utriuſque partis, judicem pro neutra poſſe judicare, ſed debere deducere litigantes ad compoſitionem utrique æqualem, dividendo rem æqualiter inter ipſos, aut ſi ſit indiviſibilis, eam uni dare cum obligatione, ut det medium pretium alteri; & hic à fortiori, deducitur non poſſe judicem ferre ſententiam pro parte minus probabili, quando altera eſt probobilior. Fundamentum eſt, quia cùm opiniones ſunt æquè probabiles, æquale jus habent partes litigantes, ac proindè in unam partem magis inclinare, quam in aliam, ob amicitiam, vel aliam cauſam debitam, ſine peccato fieri nequit, & ſine perſonarum acceptatione, ac proindè cum læſione juſtitiæ diſtributivæ; quod à fortiori ſequiter de judice opinionem minus probabilem amplectente, probabiliori relicta. Ità Bannes, Granados, Pontius ex noſtris, & quidam alii. Secunda ſententia extrema docet, non ſolùm quando opiniones ſunt æquè probabiles, ſed etiamſi, una ſit probabilior, poſſe judicem amplecti opinionem contrariam minus probabilem, & ſecundùm eam judicare probabiliori relicta. Ratio eſt, quia, videtur prudenter agere ſequendo opiniònem probabilem, etiam quando altera eſt probabilior nec ob id videtur perſonarum acceptor, cùm opinio probabilis ob ſuam probabilitatem videatur ipſi facultatem tribuere judicandi juxtà quam maluerit opinionem. Ità Medina, Clavis regia, Aragon. Salon. Salas, Sanchez, Reginaldus, Lorca, Bonacina, Martinez, & plures alii.

30 Media ſententia docet, cum æquali probabilitate poſſe judicem eligere quam partem voluerit, cum inæquali verò non poſſe, ſed parte probabiliorem eligere debere, & hæc eſt communior, & probabilior. Quo ad primam partem probatur, quia quando judex utramque opinionem reputat probabilem, in tali caſu ex vi juſtitiæ diſtributivæ, & officii ſui non magis uni quàm alteri debet illud bonum judicii favorabilis conferre, ſed poſitum eſt in mera ejus liberate, atque ideò gratificari poterit, cui voluerit, favendo illi abſque perſonarum acceptione. Confirmatur, quia uſu receptum eſt ut arbitraria judici concedantur; ergò quando utraque opinio eſt æquè probabilis, poteſt juxtà quam maluerit judicare, quia ſatis prudenter agit, dùm ſequitur opinionem, quam ſcit eſſe æquè probabilem ac altera. Tandem, quia ſicut in collatione beneficiorum datur optio inter duos æquè dignus, ità etiam dari poteſt in ferendis ſententiis, quando utraque opinio eſt æquè probabilis. Quoad aliam partem jam eam ſtatuimus lib. 9. ſent. diſp. 5. quæſt. 3. de conſcientia probabili art. 1. num. 144. & ratio eſt ſatis expreſſa, quia judex debet unicuique juxtà merita cauſæ jus ſuum tribuere, ad hoc enim à Republica judex conſtituitur; illa autem pars, pro qua ſtat opinio probabilior, majora cauſæ merita habere videtur, & jus majus ergò in ejus favorem judicare debet nec oppoſitum facere poſſe videtur ſine vitio acceptionis perſonarum, quare dùm de jure inter litigantes diſceptatur, non poteſt rem adjudicare illi, qui minus jus in rem probatur habere. Ità Valentia, Vaſquez, Azorius, Sanchez, Becanus, Layman, Malderus, Filliucius, Tannerus, Villalobos, & alii communiter; ex quo fundamento patet reſponſio ad rationem pro ſecunda opinione adductam, falſum enim eſt aſſumptum cum ejus probatione.

31 Quarta tandem conditio eſt, ut judex in exequenda ſententia à ſe lata firmus ſit, & conſtans, nec ullo favore, timore, aut reſpectu humano ſe flecti ſinat juxta illud Eccleſ. 7. *Noli quærere fieri Judex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates ne fortè extimeſcat faciem potentis*. Hic autem quæri ſolet, an judex pœnam à lege taxatam remittere, vel relaxare poſſit; in qua difficultate omnes conveniunt id numquam licitum eſſe, ſi ſit contrà publicum bonum, undè Deut. 53. dicitur de illo, qui alios ſeducit, & ad idolatriam inducit. *Non parcat illi oculus tuus, ut miſereatis, & occultes eum, ſed ſtatim interficies.* At extrà talem cauſam dicunt hoc verſari diſcrimen inter judices inferiores, & judicem ſupremum, ſeù Principem, cui plenariè publica poteſtas commiſſa eſt, quòd inferior ſemper teneatur ferre ſententiam ſecundum jura, illamque exequi, & ratio eſt quia judex inferior in lege ſuperioris diſpenſare non poteſt, & hoc totum intelligendùm eſt non modò; cùm is, qui damnum paſſus eſt, id petit, ſed etiam quamvis conſentiat, & à tali petitione deſiſtat, ſibique ſatisfactum eſſe dicat, licèt viam appellationis denegare non debeat, niſi in caſibus à jurè expreſſis. Ità D. Thomas 2. 2. quæſt. 65. artic. 4. Bannes Aragon. Salon, Clavis regia, Valentia, Bonacina, Toletus, Molina, Reginaldus, Vulpes noſter, & alii communiter, qui tamen advertunt hoc intelligendum eſſe de pœna certa, & à lege taxara; non autem de arbitraria, nam quando lex ob aliquod delictum commiſſum pœnam delinquenti inſligendam non determinat, ſed eam arbitrio Judicis remittit, poteſt Judex juxta ſuum prudens judicium imponere quamquam ad miſericordiam magis, quàm ad ſeveritatem inclinare debeat, ut Bonacina notat diſp. 10. quæſt. 2. punc. 7. juxtà cap. 16. qu. 7. ubi dicitur, melius eſſe propter miſericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem.

32 Si verò de ſupremo Judice ſit ſermo, dicunt præfati Doctores poſſe pœnam in jure taxatam remittere, & reum ab ea eximere, etiam recuſante parte, ut refert Bonacina loc. cit. modo hoc faciat, ex juſta cauſa, ut ſi ità poſtulet commune bonum, & ratio eſt, quia ſupremus Superior plenariam habet poteſtatem, & in jure communi diſpenſandi facultatem habet, præſertim dùm adeſt juſta diſpenſandi cauſa ergò diſpenſare poteſt in lege determinante pœnam in caſu poſito, quia commune bonum privato præferendum eſt. Addunt tamen reſarciendum eſſe damnum parti læſæ illatum, nam pars non debet pati damnum ob remiſſionem Principis, quia non poteſt in jure naturæ diſpenſare, nec alterum bonis privare. Verùm omninò mihi repugnare videtur, quòd talis diſpenſatio facta à judice ſupremo, præſertim recuſante parte, poſſit unquam in bonum commune Reipublicæ reſultare, potius enim hoc verteret in magnum ejus detrimentum, qua ut benè diſcurrit Vulpes diſput. 94. cit. art. ult. *pœna eſt ordinativa culpæ* ex Boetio 4. de conſol. veræ Philoſoph. proſa 4. adeout nequeat in univerſo aliqua relinqui culpa, cui non reſpondeat pœna ſui ordinativa ex Scoto 4. diſt. 15. quæſt. 1. art. 1. ergò omne delictum commiſſum contrà leges ad conſervandum bonum publicum ordinatas eſt neceſſariò à Principe puniendum, præſertim inſtante parte, adeò ut nequeat reum à pœna debita totaliter eximere, alioquin faceret, quòd nec Deus ipſe permittit, dari, ſcilicet, culpam impunitam, & tantum abeſt, ut in aliquo caſu id reſultare poſſit in bonum Reipublicæ, quod potius verteret in magnum ejus detrimentum; quia ob talem indulgentiam via aperiretur delinquentibus, majora perpetrandi.

33 Po-

Digitized by Google

33 Potius ergò dicendum cum aliis, ut notat Abellius c. 4. ſect. 8. §. 2. quod ſupremus judex, ſeu Princeps, ſi is, qui paſſus eſt injuriam, velit eam remittere, poterit reum à pœna eximere, ſi hoc publicæ utilitati conducere, aut ſaltem minimè nocere perſpexerit. Quòd ſi læſus injuriam remittere nolit; poterit nihilominus Princeps, ſatisfactione debita ergà ipſum læſum injunctam, pœnam à jure decretam, & taxatam, non quidem totaliter remittere, ſed aliqualiter relaxare, vel in aliam commutare, prout prudentia dictaverit, quod etiam non niſi rariſſimè facere debet, & ob cauſas tales, quæ illum apud ſummum omnium judicem Deum ab omni culpa immunem reddere poſſint. Denique ſubdit Bonacina loc. cit. quod licèt judex inferior ordinariè id facere nequeat, ut ſuprà dictum eſt, poteſt tamen etiam ipſe aliquando ſic pœnam relaxare, vel in aliam commutare, ut quando commune bonum talem relaxationem poſtulat, & aditus ad Superiorem non patet, ut ab ipſo relaxatio pœnæ obtineatur. Superior enim non præſumitur relaxationem pœnæ cum tanto incommodo ſibi reſervare: ergò judex inferior in tali caſu poterit pœnam relaxare, non quidem omninò, ſed quatenus ratio, & prudentia dictabit. Alia plura ad ſtatim judicis ſpectantia, ejuſque obligationes videantur apud Aſteſanum noſtrum lib. 2. tit. 38.

ARTICULUS SECUNDUS.

De obligatione accuſatoris, & denunciatoris.

34 Jam dictum eſt art. præc. ex communi Doctorum conſenſu duplicem eſſe viam in jure expreſſam, qua crimen aliquod ad publicam poteſtatem deferri poteſt, accuſationis, ſcilicet, & denunciationis, ità enim expreſsè habetur in cap. *ſuper his* extrà de accuſationibus. Inter accuſationem autem, & denunciationem hoc aſſignant diſcrimen, quòd accuſator accuſationi ſe ſuſcribere debet, & ſuſcipit in ſe onus probandi criminis, quod ſi non probat, patietur ex jure talionis pœnam; non ità denunciator, nam denunciatio ſolis verbis fieri poteſt, nec tenetur probare crimina, quæ denunciat, ſed ſufficit ſi inditia aperiat, quibus judex ex officio ad ulteriorem inquiſitionem faciendam moveri poſſit. Rurſus addunt denunciationem dupliciter fieri poſſe, vel charitativè, cùm, ſcilicet, quis admonitione privata præmiſſa, nec ſecuta proximi emendatione peccatum ejus ad ſuperiorem, tamquam ad patrem defert, & hæc denunciatio paterna dici ſolet, quia nimirum crimen proximi Superiori aperitur ſolùm propter bonum, & emendationem fratris, & ut efficacius remedium adhibeat juxtà illud Chriſti Domini Matth. 16. *Si te non advertit, dic Eccleſiæ*. Alio modo fieri poteſt denunciatio nempè judicialiter, & nunc fit, cùm quis ad vindictam, & punitionem criminum ob bonum publicum illa Superiori denunciat, tamquam Judici, ut pro ſuo munere faciat, quod expediens judicabit pro bono publico, & hæc denunciatio judicialis dici ſolet, & canonica. Ità Azorius, Clavis regia, Bonacina, Tamburinus, & alii paſſim. Hac obſervatione præmiſſa.

35 Primò quæritur, quis accuſare teneatur, ſeù an quis obligetur aliquando ad accuſandum; & conveniunt omnes, ut notat Cardinalis de Lugo diſp. 38. ſect. 1. regulariter loquendo numquam eſſe obligationem accuſandi accuſatione propriè dicta; ſiquidem iis omnibus, quæ ex omiſſione accuſationis propriè dictæ timeri poſſunt, per denunciationem judicialiter factam ſufficienter provideri poteſt, quarè opus non eſt abſolutè loquendo, ut quis onera accuſatoris ſibi aſſumat, quæ plura, & gravia ſunt ob periculum deficiendi in probatione delicti ex defectu, vel malitia teſtium, & ſimilibus; & hoc ſatis expreſsè habetur L. 1. C. *ut nemo invitus agere, vel accuſare cogatur*, quia nimirum ſatis eſt ad publicum bonum quòd quis deferat crimen judici publico bono nocivum per querelam verbalem, & ſimplicem denunciationem. In quibus autem caſibus id neceſſarium ſit, regulam generalem deſumunt Doctores ex D. Thoma 2. 2. quæſt. 68. ar. 1. eſſe obligationem accuſandi, vel denunciandi crimen Reipublicæ pernicioſum, quod legittimè probari poterit, ſi alia via damnum publicum evitari non poteſt, qualis hæreſis, proditionis, falſæ monetæ, &c. undè qui certò tale crimen novit, ac probare poteſt, tenetur ad criminoſum accuſandum, aut ſaltem judicialiter denunciandum, dùm talia crimina ſunt in fieri, vel in procinctu, ut fiant, & ratio eſt, quia quilibet tenetur damnum publicum impedire eo meliori modo, quo poteſt; quare ſi aliter impedire non poteſt, quàm per delicti accuſationem, vel denunciationem, hoc vel illo modò impedire tenetur. Quòd ſi tale crimen ſit emendatum, iſque qui illud perpetravit, de eo pœnituit, nec ullum imminet Reipublicæ amplius periculum, tunc nullam quoque amplius remanere accuſandi, aut denunciandi obligationem docent peritiores, niſi fortè quis de illo juridicè interrogetur, nam in tali caſu verum reſpondere tenebitur. In aliis autem criminibus, quæ in Reipublicæ detrimentum non vertunt, nulla eſt obligatio inſtituendæ accuſationis, aut judicialis denunciationis, ſed tantùm fraternæ correctionis. Ità Navarrus, Valentia, Clavis regia, Salonius, Bannes, Aragonius, Bonacina, Toletus, Abellius, & alii communiter, quorum tamen aliqui crimen illud excipiunt, ex quo grave nocumentum alicui immineret, ut ſi quis ſciret illi inſidias parari, in quibus ejus vita periclitaretur; in tali etenim caſu, ſi tantum periculum per viam fraternæ correctionis impediri non poſſit, denunciare tenetur Judici, vel illum admonere, in quem inſidiæ parantur, ut ſibi caveat, non tamen illi aperire, quis ſit ille, à quo ſibi cavere debet, ne aperiendo contrà charitatem peccet. Ità Abellius cap. 4. de præceptis Decalogi ſect. 8. §. 3. cum Tolet. lib. 5. c. 57. & alii; & totam hanc doctrinam docet etiam ex noſtris Aſteſanus lib. 1. tit. 4. Vulpes tom. 3. par. 3. diſp. 65. art. 1. Faber. diſp. 53. cap. 4. & Pontius diſp. 56. q. 5.

36 Secundo quæritur, an antè accuſationem, vel denunciationem judicialem debeat præcedere fraterna correctio, & in primis Doctores communiter conveniunt, & docent cum D. Thoma l.c. a. 3. ne peccetur contrà juſtitiam, neque contrà charitatem, accuſationem, vel denunciationem ex omni parte debere eſſe juſtam, itaut in ea nullus detur calumniæ locus, nec prævaricationi, aut tergiverſationi, ex ſingulis enim his capitibus redditur injuſta, & nulla accuſatio, ut fusè declarat Scotus 4. diſtinct. 15. quæſt. 4. Vulpes cum ipſo l.c. ar. 3. docent prætereà ad juſtitiam accuſationis requiri ut ex intentione juſta, & recta procedat, non autem odio, vel ira, aut alio ſimili pravo affectu. Reſtat ergò ſola difficultas, an denunciator teneatur præmittere correctionem fraternam, antequam denunciet, in qua quæſtione duæ ſunt opiniones. Prima eſt affirmativa, cujus fundamentum eſt, quia Chriſtus Dominus Matth. 18. præcipit fieri correctionem fraternam, antequam Prælato fiat denunciatio; & ratio etiam ſuadet, quia accuſatio fieri debet cum minori detrimento honoris, & famæ proximi, quo poteſt; ergò niſi moneatur proximus; antequam accuſetur, fit illi injuria, quia ſi moneretur, poſſet corrigi, & ſic non eſſet accuſandus. Ità Sylveſter, Sotus, Durandus, & alii ex antiquioribus. Secunda ſententia abſolutè negat, quam ſequuntur Navarrus, Faber ex noſtris loc. cit. & alii quam plures, & fundamentum eſt, quia in cap. *qualiter, & quando* 2. de accuſationibus apertè dicitur *Sicut denunciationem debet præcedere correctio fraterna; ità accuſationem legittima inquiſitio*, & etiam ratio naturalis id ſuadet, quia accuſatio non habet pro ſcopo correctionem fratris ſed vindictam publicam, & criminis punitionem; correctio autem fraterna habet pro ſcopo emendationem; ergò accuſatio ex vi, & natura ſua correctionem præviam non requirit. Tùm quia accuſatio fit etiam ſæpè de criminibus, de quibus frater eſt emendatus, de his autem patet nullam eſſe neceſſariam fraternam correctionem.

36 Media ſententia mihi placet, quam plures ſequuntur Recentiores dicentes non debere præmitti correctionem ex debito juſtitiæ, ſed tamen debere ex obligatione charitatis; præſertim verò, ſi delictum ſit occultum, ſitque ſpes aliqua reum hujuſmodi correctione fraterna emendandum eſſe, & ad debitam ſatisfactionem inducendum: addunt tamen, quòd ſi nulla ſit emendationis ſpes, nec profectura cenſeatur admonitio, tunc ad illam præmittendam nullam eſſe obligationem imò ſine ulla mora crimen publicæ poteſtati denunciandum eſſe quando eſt contrà bonum publicum, vigetque ejus periculum. Ità Leſſius, Tolletus, Filliuccius, Bonacina, Suarez, & plures alii. Et per hic conciliari poſſunt duæ priores extremæ ſententiæ, prima enim loquitur de obligatione charitatis, præſertim quando delictum eſt occultum, & eſt ſpes aliqua emendationis proximi, Chriſtus enim Dominus correctionem fraternam fieri præcepit ad emendationem proximi, hic enim eſt ſcopus ejus, undè cùm non ſperatur proximi emendatio, illud præceptum non obligat, ibi enim ſermo eſt de denunciatione, quæ fit ſolùm ad fratrem lucrandum, in qua ut dictum eſt, ſolùm ad bonum illius privatum attenditur. Secunda verò ſententia loquitur de obligatione juſtitiæ, ſic enim de intrinſeca ratione accuſationis, vel judicialis denunciationis non eſt, ut præcedat correctio fraterna, ſed illi accidentaliter conjungitur, quando nimirum aliqua ſperatur proximi emendatio; & ideò abſolutè loquendo accuſatio ſine ulla prævia correctione juſtè fieri poteſt, quia in accuſatione non eſt habenda ratio boni privati, ſed publici, nimirum ut crimina puniantur ad deterrendos homines à maleficiis, & ut pax Reipublicæ ſervetur, ſiquidem fines per ſe accuſationis, ſi naturam ejus ſpectemus, non eſt emendatio delinquentis, ſed punitio, ut exemplo unius alii deterreantur, ne adſint malefactores, & ne pax Reipublicæ perturbetur.

Digitized by Google

38 Tertiò quæritur, an liceat denunciare delictum occultum, quod nullo modò à denunciante probare poteſt. Prima ſententia negat, & ait tunc fore contrà juſtitiam illud per viam accuſationis, vel denunciationis aperire, cùm enim probari non poſſit, non poteſt quoque puniri; proindeque ex ejus manifeſtatione nihil aliud, quam alterius infamia ſequi poteſt, & occulto exiſtente delicto infamaretur proximus, qui jus habet ne famam amittat occulto exiſtente crimine. Ità Leſſius c. 29. dub.13. quem ſequitur Abellius loc. cit. cum pluribus aliis. Duos tamen excipiunt caſus, in quibus licitum eſſe dicunt Superiori pateſacere crimen occultum alterius quamvis probari non poſſit. Primus eſt, quando ex occulto illo crimine grave aliquod malum ſpirituale, vel temporale imminet, quod non niſi Superioris potentia, vel auctoritate averti, & impediri poteſt. Alter eſt, quando id conducere exiſtimatur ad emendationem illius, qui crimen hujuſmodi commiſit, tunc enim Superiori, non quidem, ut Judici, ſed ut patri manifeſtare poteſt, præmiſſa tamen admonitione fraterna.

39 Secunda opinio aſſerit, quòd licèt in rigore theorico, ità ſentiendum ſit, in praxi tamen numquam peccari etiamſi occultiſſima crimina Judici deferantur ab eo qui injuriam paſſus eſt, vel ab iis, ad quos injuria pertinet, ut pater, frater, &c. Ità Tamburinus cum aliis loc. cit. cap. 2. §. 4. quod probat, quia Judex; & Prælatus, quibus multa ſunt cognita, quique manus, ut dicitur, valdè longas habent, alias fortaſsè conjecturas, expiſcabuntur, per quas ad judicium procedere poſſint, & reipſa millies evenit, ut occultiſſimi delinquentes comprehenſi ab induſtriis miniſtri non raro fuerint. Confirmatur, quia ſummum malum Reipublicæ eſſet ſceleratis, ac impunitate occulti criminis anſam dare vexandi proximum, nam quando ſciunt ſe, quomodocumque occulte peccaverint, eſſe apud Judicem puniendos, avertentur facilius à malis. Hoc idem aſſerit etiam ex noſtris Pontius loc. c. quando delicta ſunt contrà bonum commune, & non ſunt emendata, nam in tali caſu ait denuncianda eſſe, etiamſi non poſſint probari, ſi tribunal, ad quod deferenda ſunt, ſit tale, ut hoc non obſtante, poſſit adhibere remedium, quod probat ex praxi, S.Officii, ſeu Inquiſitionis cui denunciare tenentur mulieres in Confeſſione à confeſſario ſollicitatæ peccatum ipſius, quamvis ipſum probare non poſſint. Addit tamen hic Auctor primæ ſententię favens de facto in aliis caſibus non eſſe denuncianda judicialiter crimina, quæ probari non poſſunt, quia communiter talis denunciatio requiritur, ut judicialiter rei puniantur, quod fieri nequit quando delicta probari non poſſunt, quod etiam innuit Sotus 4. d. 15. q.4. F.

40 Utraque opinio, eſt probabilis, & licet prima ſupponatur à Card. de Lugo diſ.37. ſect.7. num.76. ut communior, & probabilior, unde inquit neminem poſſe licitè judicialiter denunciare, niſi quod bona fide putat poſſe in judicio legittimè probari, alioquin ſine ullo fructu infamaretur proximus per illam inutilem denunciationem. Nihilominus ſecunda quoque ſua probabilitate non caret, ſiquidem, ut benè diſcurrit Tamburinus loc. cit. præſtat Superiorem ſcire delicta ſubditorum, non ſolùm in foro paterno, ſed etiam in judiciali, nam licèt, quando ex defectu teſtium probari non poſſunt, procedere nequeat ad pœnam, adhuc tamen illa cognitio inſervit ſaltem, ut fortè incidentem eumdem in ſimilia peccata, poſſit, poſteà Judex ſecurius caſtigare, & peccata ſequentia per primum ab eodem ſuperiore cognitum magis potuerit confirmari. Rectè tamen excipit hic Auctor ibidem occultum aliquod crimen hominis graviſſimi, quòd licitè non putat poſſe ad Judicem deferri, non ſolùm, quando uni ſoli eſt cognitum; ſed etiam quando per paucos teſtes probaretur, & quia ſi tale crimen propalaretur, magnum eſſet ſcandalum in Republica, undè in tali caſu utique infamaretur proximus ſine ſufficienti cauſa.

41 Quartò quæritur, an qui non accuſat, vel denunciat delinquentem peccet, & ad reſtitutionem teneatur. Communis opinio docet non accuſantem, vel denunciantem crimen commiſſum contrà bonum publicum, vel privatum peccare mortaliter contrà charitatem, quia quilibet ex charitate tenetur ſuccurrete proximo graviter indigenti, non tamen ad reſtitutionem teneri, ſi ex ſola charitate teneatur accuſare, vel denunciare, quia ex obligatione charitatis, & ejus violatione obligatio reſtituendi non oritur, ſed ex violatione juſtitiæ fundè qui non accuſant, vel denuntiant, cùm ex juſtitia accuſare, vel denunciare tenentur, certum eſt eos etiam ad reſtitutionem obligari, undè fiſcalis, cuſtos ſilvarum, gabellarum, & alii officiales, qui ex officio accuſare tenentur portantes arma prohibita, transferentes merces de uno loco ad alium ſine gabellarum ſolutione, & ſimilibus damnificantes, peccant mortaliter etiam contrà juſtitiam, & ad reſtitutionem tenentur damni illati ex omiſſione accuſationis, vel denunciationis, nam qui non facit, quod ex officio tenetur, juſtitiam violat, ex cujus violatione obligatio oritur reſtituendi. Ità Salonius, Clavis regia, Bonacina, & alii paſſim. Excipit tamen Navarrus in Manuali c. 17. duos caſus, in quibus iſti quoque nec mortaliter peccant, nec ad reſtitutionem tenentur, ut Faber advertit loc. cit. Unus eſt, quando non denunciant eos, qui faciunt contrà leges humanas, eo, quia id faciant in extrema, vel gravi neceſſitate conſtituti, lex enim humana charitatem deſtruere non intendit, & ideò in tali caſu denunciare non obligantur. Alter caſus eſt, quando delinquentes, & tranſgreſſores ſunt conſanguinei, vel affines, aut etiam arcta amicitia conjuncti cum eis, qui leges, & ſtatuta condiderunt; in tali enim caſu præſumitur legislatores prædictis legibus, & ſtatutis illos non ſubiicere; in reliquis omnibus caſibus prædicti officiales mortaliter peccant, & ad reſtitutionem tenentur quia faciunt contrà officium, & juramentum, & bono publico præjudicant. Alia plura ad officium accuſatoris ſpectantia, vide apud Aſteſanum, & Fabrum loc. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

De Reo, ſeù accuſato, ac ejus obligationibus.

42 Plura de Rei obligationibus diſputari ſolent à Summiſtis, & Juriſperitis, ſed præſertim, an, & quomodo teneatur fateri veritatem, quando à Judice interrogatur; & quidem communiter conveniunt, quòd ſi à Judice legittimo interrogetur ſecundùm formam juris modo jam explicato ar.1.num. 28. tenetur verum reſpondere, & veritatem aperire, quia Judex juridicè procedens poteſtatem habet obligandi reum ad veritatem aperiendam, alioquin, Judicum poteſtas omninò vana eſſet. Si vero judex legittimam non habeat poteſtatem, aut formam juris interrogando non ſervet, non tenetur Reus veritatem, aperire, quia Judex juridicè non procedens Reo obligationem imponere nequit ad crimen aperiendum, vel jurandum ex cap. *Inquiſitionis*, & ex cap. *Qualiter*, & *Quando* de Accuſationibus, juris autem ordo à Judice non ſervatùr, quando Reus interrogatur abſque præcedente infamia, vel ſemiplena probatione, vel accuſatione, vel manifeſtis indiciis; facit autem ſemiplenam probationem unus teſtis omni exceptione major, qui ſit occulatus, & juratus, non particeps in crimine, vel actor, ſed omninò ab accuſatore, vel denunciante diſtinctus. Quando igitur infamia, vel manifeſta indicia præceſſerunt, aut ſemiplena probatio, tunc Reus juridicè interrogatur, & conſequenter verum reſpondere tenetur, modo ipſi conſtet infamiam præceſſiſſe, vel ſemiplenam probationem, vel manifeſta indicia, quæ manifeſtè hoc crimen, & hanc perſonam indicent; hæc enim judex Reo aliquo modo manifeſtare tenetur; ut reus ſciat ſe juridicè interrogari, ſeque ad veritatem dicendam teneri. Ità Navarrus, Valentia, Cajetanus, Azorius, Leſſius, Reginaldus, Bonacina, Cardinalis de Lugo, & alii paſſim.

43 Quando verò judex juriſdictione caret, vel eam habet impeditam, vel reum interrogat juris ordine non ſervato, ut ſi eum interroget non præcedente ſemiplena ſaltem probatione delicti, vel indiciis expreſſis, aſſerunt communiter Doctores Reum non teneri ad interrogata reſpondere. Quòd ſi à judice cogatur, quod tamen ſine peccato facere non poteſt, nec ab illo per appellationis viam declinare poſſit; tunc poterit reſpondendo crimen occultare prudenter, & veritatem aliquibus verbis multiplici ſenſu vertibilibus, ſeù æquivocatione aliqua, vel reſtrictione aliqua mentali tegere eo modo, quo Scotus noſter declarat 4.diſt.15. quæſt.4. art. 3. Ratio eſt, quia ut notat Aſteſanus noſter lib. 1. tit. 41. art. 2. aliud eſt veritatem tacere, & aliud eſt falſitatem proponere, primum licet in aliquo caſu, non enim tenetur quìs ſemper omnem veritatem confiteri, ſed tantùm illam, quam poteſt, & debet judex ab eo requirere ſecundùm ordinem juris, puta cùm ſuper aliquo crimine præceſſit infamia, vel apparuerint aliqua expreſſa indicia, vel etiam præceſſit probatio ſemiplena. Secundùm autem ſcilicet, falſitatem proponere; & mentiri in nullo caſu licet; ſic ergò accuſato licet ſe defendere, veritatem illam, quam confiteri non tenetur, occultando per aliquos congruos, & licitos modos, & non reſpondendo ad quæ reſpondere non tenetur; hoc enim non eſt ſe calumnioſe defendere, ſed prudenter evadere; non autem licet ei, vel falſum dicère, vel verum illud, quod confiteri tenetur, tacere, neque etiam aliquam fraudem, vel dolum adhibere, quia fraus, & dolus vim mendacii habent, & hoc eſt ſe calumnioſè defendere. Modum ergò reſpondendi in tali caſu, ac ſe defendendi docet Scot. loc. cit. lit.G, ubi inquit, quòd in hoc caſu cauta eſt reſponſio Juriſtarum, nego propoſita, ut proponuntur, & hæc quidem ſine mendacio dici poſſunt in propoſito ait Doctor, quia proponuntur in publico, & ut publica, & publicè probanda, ſic autem negare ea poteſt quis, ſi ſcit ea non poſſe probari in publico. Ità Scotus ibi, quam doctrinam

optimè

Digitized by Google

optimè declarat Aretinus ibidem quæſt. 4. art. 6. ubi ait, quod Reus de vero occulto crimine accuſatus, aut denunciatus contra juris ordinem reſpondendo ſimpliciter ſe crimen objectum non commiſiſſe, non mentitur, nec peccat mortaliter, quia quando quis contrà juris ordinem interrogatur, iſta negatio, non feci, aut non commiſi crimen hoc, quamvis videatur crimen negare in univerſali, dicta tamen in tali loco, coram tali perſona & ad talem interrogationem facta accipi poteſt reſtrictè, & non in univerſum. Judex enim in judicio, ut perſona publica reum interrogat, & quamvis abſolutè, & in univerſum interroget, ejus tamen interrogatio reſtrictè accipi debet ſecundum ordinem juris, ſcilicet, an fecerit crimen illud publicè, & tali modo, quod poſſit in judicio probari; unde cum ejus interrogatio de peccato occulto intelligi non debeat, rectè, & ſine mendacio reſpondet reus. Non feci, vel non commiſi crimen, ſcilicet, probabile in judicio, de quo tantùm juſtè judex interrogare poteſt. Nec ſic reſpondendo reus mentitur, nec mortaliter peccat, quia cùm iniqua interrogatio neminem obliget; non mentitur utendo hujuſmodi verbis, quæ verum ſenſum in mente proferentis habere poſſunt, mendacium enim per ſe in hoc conſiſtit, ut quis verbis negare intendat eam veritatem, quam concipit loquens cum altero, quod in propoſito non contingit, ipſe enim verum ſenſum in mente ſua concipit, nimirum non feci, vel non commiſi crimen in judicio probabile, aut de quo juridicè interrogari, vel denunciari poſſim, quòd eſt verum. Unde Reus in tali caſu mendax non eſt, licèt neget crimen verum, quia illud negat non abſolutè, ſed ut publicum, & re vera in publico non eſt nocens, nec criminoſus, ſed in privato, & ideò dùm negat ſe illud in publico perpetraſſe dicit verum, & Ità etiam rem declarat Faber diſp. 53. c. 2. n. 61. & ſeq.

44 Sed objicies, quia negans crimen verum in tali caſu mentitur mendacio pernicioſo, tàm accuſatori, quàm Reipublicæ, huic quidem, quoniam ob ejus mendacium publicum Reſpublica impeditur à punitione ejus juſta; accuſatori verò, quia propter talem negationem, & mendacium de calumnia notatur. Reſpondet Doctor negando aſſumptum quoad utramque partem, quia Reſpublica, non omnia mala punire debet abſolutè loquendo, ſed ſolùm illa, quæ juſtè punire poteſt juxtà illud Deuteron. 16. *Juſtè quod juſtum eſt exequaris*, talia autem ſunt, quæ coram Judice ſæculari ſufficienter probari poſſunt, & ideò Reſpublica non læditur, ſi divinum judicium excedat judicium ejus, ut aliqua reſerventur divino judicio, ſuper quæ non poteſt eſſe juſtum judicium Reipublicæ quia *homo videt ea, quæ patent, Deus autem intuetur cor*. Addit Doctor, quòd neque eſt mendacium pernicioſum contrà accuſantem, quia in tali caſu potius accuſator ipſe ſibi ipſi pernicioſus cenſeri debet; quia accuſationem non proponit eo modo, quo proponere debebat, tali enim modo proponere debebat, quo eam probare poſſet; & ideò ſibi imputare debet, ſi ei aliqua infamia ſequitur quia ipſe eſt cauſa, non autem ille negans, quia defendit innocentiam ſuam in publico, ubi non eſt nocens, nec habendus eſt pro nocente, donec convictus fuerit.

45 Controverſia autem celebris eſt, & ad quotidianam praxim neceſſaria, an teneatur, reus veritatem contrà ſe fateri, quoties juridicè interrogatur; & præcedit ſemiplena probatio. Prima, & communis Thomiſtarum ſententia affirmat reum, quando à proprio Judice interrogatur ſecundùm juris ordinem, id eſt, de crimine aliquo; de quo præceſſit infamia, aut de quo indicia ſuppetunt, aut ſemiplena probatio, teneri ad fatendum crimen & verum manifeſtandum, etiamſi ex ejus confeſſione mors ſequatur. Ità D. Thomas 2.2.q.69. a.1. Henricus, Paludanus, Gabriel, Cajet. Sotus, Navarrus, Leſſius, Toletus, Becanus, Malderus, Sanchez, Tones, Layman, Filliucius, Abellius, & alii quamplures quam etiam ſequitur ex noſtris Aretinus l. c. Fundamentum eſt, quia Judex habet poteſtatem exigendi juramentum à reo, quoties legittimè eum interrogat, ergo reus in tali caſu reſpondere tenetur, alioquin bellum juſtum daretur ex utraque parte, ſi Judice juſtè, & legittimè interrogante poſſet juſtè non reſpondere.

Confirmatur, quia ſi Judex legittimè interrogans non poſſet reum obligare ad fatendum capitale crimen, id vergeret in maximum Reipublicæ damnum, arcta ſiquidem nimis eſſet via ad detegenda, & punienda delicta, ergò judex habet jus ad ea mala impedienda, & per conſequens ad obligandum reum, ut fateatur, dùm eum juridicè interrogat. Denique judex poteſtatem habet torquendi reum poſt ſemiplenam probationem, ut verum fateatur; & delictum commiſſum aperiat; ergò poterit etiam obligare, ut reſpondeat, alioquin injuſtè torqueret eum, qui reſpondere non tenetur.

46 Secunda ſententia negat obligationem illam eſſe adeò univerſalem, & in omnibus caſibus, & aſſerit Reum etiam juridicè interrogatum, non teneri veritatem contrà ſe fateri in cauſis capitalibus, ut ſi propterea eſſet morte damnandus, aut ad triremes, aut confiſcatione omnium bonorum, quando ſperaret negando veritatem evadere illam pœnam. Hæc eſt expreſſa Scoti ſententia loc. cit. §. *In tertio membro*, ſub lit. G. ubi inquit, quòd durum videtur, quòd quilibet accuſatus in publico ab uno ſtatim teneretur de neceſſitate ſalutis in publico confiteri illud, & ſic ſtatim exponere ſe patibulo in judicio ſanguinis, ſed habendo oculum non tantùm ad pœnam, ſed ad honeſtum, & inhoneſtum non apparet, quòd iſte honeſtè, & ſecundùm rectam rationem debeat confiteri coram tali judice, quia ipſe pluſquam quicumque alius accuſans ſingularis auferret ſibi famam, quia confitenti contrà ſe in judicio creditur. Ità Doctor ibidem, & ſequuntur Scotiſtæ paſſim, Hiqueus ibi in Commentario cum aliis antiquioribus Faber l. c. diſp. 53. cap. 2. nu. 56. Vulpes diſp. 96. ar. 1. Pontius diſp. 59. q. 6. Hiribarnes diſp. 12. ſection. 2. & plures alii etiam extra ſcholam noſtram, ut Angelus, Sylveſter, Armilla, Roſella, Panormitanus, Peſantius, & Bonacina diſp. 10. quæſt. 3. punct. 3. ait eſſe probabilem, immò Card. de Lugo diſp. 40. ſect. 1. cenſet ſtando in ratione eſſe multò probabiliorem oppoſita, & pro ea plures alios adducit, ac reprehendit Turrianum eò quòd dixerit hanc ſententiam eſſe omninò improbabilem, & non habere pro ſe, niſi tres aut quatuor Summiſtas, fundamentum eſt, quia lex humana debet eſſe de re humano modo poſſibili, & humanæ infirmitati accommodata; ſed natura humana vehementem indidit hominibus inclinationem ad ſui conſervationem, & defenſionem, qua de cauſa licet invadentem hoſtem occidere, & in extrema neceſſitate aliena ſurripere; ergò nequit cogere reum ad veritatem aperiendam, quamdiù ſpem habet evadendi in cauſis in quibus valdè gravis pœna corporalis imponitur.

Confirmatur quia præceptum humanum cum tanto incommodo obligare non ſolet, undè leges humanæ non obligant teſtes deponere contrà perſonas ſibi valdè conjunctas L.4.ff. de Teſtibus, & nemo etiam juſſus teſtificari tenetur contra alium, quando ex teſtificatione tali grave ſibi damnum imminet; ergò à fortiori in eodem caſu nullus videtur cogendus ad teſtandum contrà ſeipſum. Denique quia etiamſi contrà reum delictum ſit plenè probatum, adhuc comparere non tenetur etiam à Judice citatus, quia cum tanto periculo obedire non tenetur; item licitè poteſt ex carceribus fugam arripere etiam ſtante Judicis præcepto, quòd non fugiat, quia ſcilicet, jus naturale fugam licitam ei reddit ad propriam vitam tuendam, ergò idem jus ad propriam vitam tuendam excuſavit eum ab obligatione exponendi ſe periculo vitæ proprio teſtimonio, ſi adeſt ſpes evadendi tàm gravem pœnam corporalem; quod appoſitè additur quia ſi ſpes evadendi non adeſt negando crimen commiſſum, ut quando crimen plenè probari poteſt, hoc eſt, per duos teſtes omni exceptione majores, tunc tenetur reus veritatem fateri ſub peccato mortali, & tunc Confeſſarius eum cogere debet ad veritatem aperiendam quia in tali caſu ratio celandæ veritatis ceſſat, cùm ſpes evadendi non adſit; appoſitè etiam ſit ſermo de gravi pœna corporali, vel temporali, quæ facilè tolli non poteſt, niſi per criminis negationem, quia ſecus dicendum eſt in cauſis, in quibus ſpiritualis pœna imponitur, ut pœna excommunicationis, ut omnes cit. Auctores advertunt. Et hæ rationes, quibus paſſim Recentiores utuntur ad hanc ſententiam tuendam deducuntur ex relata Scoti doctrina, dum ait, durum videri quòd quilibet accuſatus in publico ab uno ſtatim teneatur de neceſſitate ſalutis in publico confiteri illud, & ſic ſtatim exponere ſe periculo in judicio ſanguinis, inhumanum enim videtur, ut qui convinci non poteſt, teneatur contrà ſe arma præbere, quibus occidatur, aut gravem pœnam, v. g. perpetui carceris ſubeat, aut triremium.

47 Ad fundamentum priorioris ſententię negatur conſequentia cum ejus probatione, quia in tali caſu uterque utitur jure ſuo, Judex enim juſtè, & juridicè interrogat ob commune bonum, ac etiam reum obligat, non quidem ad culpam, ſed ad torturam, ut ſ. crimen ſuum fateatur, ſi gravia tormenta experiri non vult; ſicut etiam Judex reum obligat, ut in carcere maneat, qui tamen adhuc juſtè fugere poteſt, quia obligat ſub pœna ſubeunda ſi fugiat non ſub culpa; in hoc ergò ſenſu Judex utitur jure ſuo. Reus etiam utitur jure ſuo, quia crimen occultat, ut propriam vitam ſervet, ad cujus conſervationem maximum jus à natura accepit, quamdiù ſpem habet vitæ ſervandæ.

Ad Confirmationem, negatur ſequela antecedentis, non enim majus Reipublicæ damnum ſequitur in una opinione, quàm in alia, quamvis enim communis ſententia reos obliget in conſcientia ad confitendum, quando ſunt juridicè interrogati, adhuc vix aliquis invenitur, qui confiteatur, & crimen commiſſum aperiat, niſi timore torturæ, ac tormentorum; undè illud Reipublicæ damnum, ut ait Card. de Lugo, melius impeditur dando Judicio poteſtatem ad veritatem indagandam per tormen-

Digitized by Google

tormenta quàm per obligationem conſcientiæ. Ad ultimum neganda eſt etiam conſequentia cum eodem Auctore, quia tortura non eſt in pœna negationis veritatis, cùm enim nondùm conſtet, quòd neget veritatem, nec ea de cauſa puniri poteſt, ſed eſt medium licitum, & jure gentium introductum ad exquirendam à reis veritatem, ſicut carcer arctus ad eos cuſtodiendos; ſicut ergo Judex ratione ſui muneris jus habet cuſtodiendi reum in carcere, & adhuc reus jus naturale retinet ad fugiendum è carcere pro vita tuenda: ſic pariter quamvis Judex jus habeat exquirendi veritatem per torturam, & alia tormenta, adhuc reus jus naturale retinet ad tuendum proprium crimen pro vita ſervanda, ſi vires ſuppetant ſuperandi, & tolerandi illa tormenta. Quare concludendum eſt opinionem communem aſſerentem juridicè accuſatum, & interrogatum de crimine vero teneri ad veritatem confitendam ſub mortali, veram eſſe de accuſato plenè convicto per plenam probationem, non per ſemiplenam; licèt enim ſit juridicè interrogatus, & accuſatus, non tamen in tali gradu, quòd teneatur ad confitendum, quia non eſt plenè convictus, ut Faber advertit l. c. ubi etiam ait ex hoc ſequi reum à Judice coactum jurare de dicenda veritate in principio proceſſus antè probationem criminis, & antequam reus ſit convictus, negando cum juramento ſe non perpetraſſe crimen illud, non peccare mortaliter, neque eſſe perjurum, quia jurat ſe non feciſſe propoſita, ut proponuntur, & ſic non jurat falſum, quia non dicit mendacium ob rationem allatam.

48 Quæres, quid dicendum, quando non obſtante delicti negatione, reus convictus eſt, & damnatus ducitur ad ultimum ſupplicium, an tunc in mortis articulo obligandus ſit à Confeſſario fateri ſuum crimen. Negant quamplures, quorum fundamentum eſt, quia finito judicio, & prolata ſententia finit obligatio rei; jam enim Judex functus eſt officio ſuo. Tùm quia nihil poſſet eum ad hoc obligare, niſi quòd aliàs poſſet mala concipi opinio de Judice, & teſtibus, quaſi injuſtè proceſſiſſent damnando innocentem; ſed non obligatur ex hoc capite, quia non deberet illa opinio concipi de Judice, aut teſtibus, ſed potius exiſtimari deberet, quod condemnatus eſſet verè reus, & quòd tamen non fateretur crimen, quia putaret ſe non eſſe ad hoc obligatum. Ità Navarrus, Sanchez, Sairus, Philiarcus, & alii quos ſequitur Card. de Lugo, & Pontius ex noſtris loc. cit.

Affirmant alii ex contrario fundamento, quia dum ſententia non eſt executioni mandata, adhuc cenſetur reus eſſe ſub Judicis poteſtate, & ejus obligatio perſeverare ad veritatem dicendam Tùm quia ejus taciturnitas, & negatio in detrimentum accuſatoris, teſtium, & Judicis redundat, qui apud populum malè audiunt, quando reus etiam ad ultimum ſupplicium ductus in aſſerenda ſua innocentia perſiſtit. Nec ſatisfacit, quod dicebatur, quòd potiùs exiſtimari deberet condemnatum eſſe verè reum, & ſuum crimen non fateri, quia putaret ſe non eſſe ad hoc obligatum. Hoc inquam, non ſatisfacit, ſed potius oppoſitum convincit, quia in tali caſu teneretur Confeſſarius eum docere, & à tali opinione erronea retrahere, cùm enim plenè convictus ſupponatur, & ſpes evadendi mortem non adſit, ceſſat omninò ratio celandæ veritatis, ut ſuprà dictum eſt; ideòque Confeſſarius in tali caſu eum cogere debet veritatem fateri ſub peccato mortali, undè hæc ſecunda opinio mihi probabilior videtur, & doctrinæ Scoti jam allatæ conformior. Alia plura ad obligationem Rei ſpectantia videri poſſunt apud Aſteſanum & Fabrum loc. cit.

ARTICULUS QUARTUS.

De Teſtibus, ac eorum obligationibus.

49 NOtant, communiter Doctores, notitiam, & cognitionem criminis ad condemnationem Rei, neceſſariò requiſitam ex triplici capite, deſumi poſſe; primò ex confeſſione ipſius Rei crimen ſponte confitentis; ſecundò ex deprehenſione ipſius in flagranti crimine furti v. g. vel adulterii, aut homicidii, & ſimilium, quod contingit, quando Judex ipſe cum duobus, vel tribus teſtibus Reum in actu criminis deprehendit; tertiò tandem ex confeſſione teſtium, quibus Reus convincitur, unde teſtis dicitur rei geſtæ probator; & de cognitione criminis, quæ hoc modo acquiritur eſt ſermo in propoſito. Supponunt etiam communiter ad legitimam, & plenam in judicio probationem duos teſtes ad minus requiri, cùm facilè ſit unum pervertere, duos verò difficile; dicuntque eos debere primò externo ſenſu id percepiſſe, de quo teſtantur, & non ex auditu tantùm, ſecundò de eodem facto, & crimine cum eiſdem circumſtantiis deponere, alioquin teſtes erunt ſingulares, ut vocant, qui plenam probationem non faciunt, ut infrà conſtabit; tertiò tandem eſſe debent idonei, & omni exceptione majores, ità nimirum ut nullà in eis deſideretur conditio, quo minus teſtari poſſint, quæ quidem conditiones duobus illis verſibus inſinuari ſolent.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna, fides, in teſtibus iſta requires.

Ideòque inter exceptiones, quæ in judicio circà teſtes proponuntur, principalis eſt exceptio perſonæ, quòd ſcilicet, teſtificare non poſſit, quia perſona teſtis alicui ex prædictis defectibus ſubjecta eſt. Hinc à teſtificando reiiciuntur, Servi, Mulieres, Minores, & Impuberes, Inimici, Conſanguinei, Perjuri, Socii criminis, Perſonæ inopes, & viles, Deliri, & Semifatui, ut apud omnes Juriſtas videri poteſt. Hoc ſuppoſito.

50 Primò quæritur, An Teſtis debeat ſe offerre ad teſtificandum, & quidem certum eſt apud omnes non teneri ex juſtitia, atque ideò ex omiſſione teſtificationis ad reſtitutionem damnorum partis læſæ non teneri; quare ſolùm dubitatur, an teneatur ſaltem ex charitate, vel alia virtute. Et communis opinio docet teneri, quando ejus teſtificatio neceſſaria eſt ad impediendum grave Reipublicæ damnum, vel alicujus tertii, quod aliter evitari non poteſt, & ratio deducitur ex communi obligatione charitatis, quæ quidem omnes obligat ad impediendum grave alterius damnum, ſi ſine gravi nocumento proprio id fieri poteſt, quæ limitatio additur, quia in tali caſu teſtis ab hoc onere eximitur offerendi ſe, quando ſibi, vel ſuis grave timet incommodum, cui auxilium proximi non præponderet, nam charitas non obligat ad ferendum uni auxilium cum tanto alterius detrimento. Undè non placet, quod abſolutè pronunciat Vulpes noſter diſp. 117. art. 1. nullum dari præceptum obligans ſub lethali culpa ad teſtimonium ſponte ferendum, quia ad id obligat ſaltem præceptum charitatis, cùm ità neceſſarium eſt ad impediendum grave malum proximi, aut Reipublicæ. Quando autem nullum tale damnum imminet, nulla talis extat obligatio, quia pro juſta delinquentis punitione nemo tenetur ſe offerre ad teſtificandum, ſiquidem ex defectu caſtigationis præcisè, qua talis, parum damni incurrit Reſpublica, aut proximus læſus, cùm ipſe quoque ex conſilio Evangelico injuriam allatam dimittere deberet. Et ità dicendum eſt, etiam in caſu, quod accuſatori grave immineat periculum defectu probationis, tunc enim non teſtificaretur ad caſtigandum nocentem, ſed ad liberandum accuſatorem, qui ſi ſponte, & quando non tenebatur accuſavit, ſibi imputet, qui nullo cogente tali periculo ſe expoſuit; ut notat ex noſtris Aſteſanus tit. 37. artic. 5. & Pontius diſp. 59. qu. 5. Quòd ſi fuerit obligatus conceduut communiter teſtem ex charitate teneri ad ſuccurrendum illi. Ità Navarrus, Molina, Leſſius, Bonacina, Card. de Lugo, & alii communiter.

51 Secundo quæritur, An teſtis à competente Judice legittimè interrogatus teneatur veritatem ſibi cognitam edicere, & de crimine teſtari. Et quidem certum eſt apud omnes teneri veritatem aperire ſaltem cum delictum plenè probari poteſt, ratio eſt, quia ſi in tali caſu teſtis cogi non poſſet à judice ad teſtandum, & probandum, nemo accuſare auderet, nil enim accuſator probare poſſet, ſi teſtis ad probandum cogi non poſſet, unde crimina ſæpius impunita manerent. Imò teſtis ſic interrogatus non tantùm virtute obedientiæ tenetur dicere veritatem, quia juſto Superiori, & legittimè præcipienti parendum eſt, ſed etiam ex juſtitia, unde falſum dicendo, vel verum tacendo tenetur ad reſtitutionem damni ſequentis parti læſæ, cùm enim hic modus probandi veritatem per teſtes ſit ex natura rei aptiſſimus; ad veritatem indagandam, & detegenda delicta, & ad hoc ex legibus, ac conſuetudine ordinatus, ſequitur non ſolùm ex virtute obedientiæ teneri teſtem legittimè interrogatum veritatem dicere, ſed etiam juſtitiæ, ſaltem quando delictum plenè probari poteſt, ut notat Pontius l. c. cum pluribus aliis. Appoſitè autem dixi, ſaltem quando delictum plenè probari poteſt, nam quando non poteſt plenè probari, ut quando crimen ſolùm eſt notum teſti, & accuſatori, controverſia eſt inter Doctores, an teſtis, cui ſoli notum eſt crimen commiſſum, teſtari teneatur. Prima ſententia affirmat, & ratio eſt, quia teſtis in eo caſu legittimè, & juridicè interrogatur à Judice; ergo reſpondere tenetur, & veritatem fateri. Ità Sotus, Azorius, Salonius, Arragonius, Clavis Regia, Valentia, & alii apud Bonacinam diſp. 10. qu. 3. punct. 3. quos ipſe ſequitur.

52 Secunda ſententia negat, & ratio eſt, quia cùm unus dumtaxat teſtis ſcit crimen aliquod, crimen illud non dicitur publicum, ſed occultum, quia in judicio probari non poteſt, nec plenè nec ſemiplenè, & ideò teſtis non tenetur illud manifeſtare, nec malefactorem, quia hic ſe defendere poſſet, & ipſum crimen negando teſtem de calumnia accuſare. Confirmatur, quia teſtis ſolùm reſpondere tenetur ad id, quod Judex juridicè interrogare poteſt, hic autem inquirere non poteſt nec de delicto occulto, nec de delinquente non infamato, ergò nec teſtis debet eum manifeſtare, undè falſum eſt fundamentum opinionis

oppoſi-

Digitized by Google

oppoſitæ, quòd in tali caſu teſtis legitimè, & juridice interrogetur à Judice. Ità Sylveſter, Armilla, Angelus, Leſſius, Card. de Lugo, & plures alii, & ſequitur ex noſtris Faber diſp. 54. c. 3. n. 73. & cap. 7. num. 160. ubi ait, quòd Judex tunc juſte interrogat teſtem, quando interrogat de crimine publico, & manifeſto, ſeù facto coram pluribus, vel præceſſit infamia; non autem quando interrogat de crimine occulto, quod nemo ſcit, niſi unicus ille teſtis, tunc enim teſtis, cùm ſciat crimen illud eſſe occultum, non tenetur manifeſtare? cùm verò eſt publicum, ideſt, plures ſciunt illud, cùm à Judice interrogatur, tenetur veritatem fateri, & ſubdit contrà Sotum, Azorium, & alios ità dicendum eſſe ſivè Judex per Inquiſitionem procedat, ſivè per accuſationem, vel denunciationem, quod crimen eſt occultum, & ſecretum, non tenetur teſtis unquam manifeſtare illud, quod etiam aſſeri debet, quando crimen eſt publicum, ſed delinquens eſt occultus; ſi verò delictum eſt publicum, ideſt, coram pluribus factum, tenetur teſtis manifeſtare illud, tàm cùm proceditur via inquiſitionis, quàm via accuſationis, vel denunciationis, quia fama proximo non aufertur, cum peccatum ſit publicum, & ipſe teſtis ſuperiori obedire teneatur, & dicere publicè, quòd ſcit publicè. Hæc ſecunda opinio verior mihi videtur, & probabilior.

53 Conveniunt tamen omnes, teſtem etiam legitimè, & juridicè interrogatum non teneri teſtari in ſequentibus caſibus. Primò ſi crimen ſub ſecreto ſcivit, quod univerſaliter de ſecreto confeſſionis Sacramentalis verum eſt, ut patet dictis de ſigillo Confeſſionis lib. 4. ſentent. quod etiam verum eſt, ſi crimen accepit ſub ſecreto naturali, ut contingit de conſiliario, advocato, medico &c. modò tamen non ſit neceſſarium illud revelare ad magnum Reipublicæ, vel proximi malum advertendum; nam in tali caſu, etiamſi juraſſes te nulli dicturum, licet tale ſecretum detegere, quia tale juramentum non obligat, cùm jure naturæ tenearis ad contrarium. Secundò ſi ex tali teſtimonio ſibi, vel ſuis notabile damnum immineat, in tali enim caſu juſtam habet celandæ veritatis cauſam, undè, ſi interrogetur à Judice, æquivocatione uti poteſt, & juxtà reſtrictionem mente conceptam jurare, & teſtari, tunc enim habet juſtam æquivocandi cauſam; lex enim charitatis non obligat ad proximi ſubventionem cum tanto incommodò, niſi commune bonum aliter poſtulet. Tertiò ſi alter probabiliter in facto non peccaverit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam alicujus debiti compenſationem, tunc enim juſtam habemus reiiciendi cauſam, quia mens judicis eſt inquirere de delicto. Quartò quando in cauſis criminalibus, in quibus mortis, vel mutilationis ſententia infligenda cenſetur, teſtimonium ferendum eſt, ad illud enim Clerici non tenentur, Quintò tandem ſi factum intellexiſti per injuriam, v. g. aperiendo litteras, vel alium cogendo ad revelationem, ac etiam ſi à viris non ſat fide dignis accepiſti, tunc enim te gerere potes, ac ſi nihil ſcires. Ità Laymam, Molina, Azorius, Filliucius Bonacina, Card. de Lugo, & alii paſſim.

54 Tertiò quæritur, An & quommodo peccet teſtis ſubtrahendo ſe à teſtimonio citatus à Judice, an ſcilicet, ſi ea de cauſa aliquis injuſtè ac adverſario læditur peccet tunc teſtis, non ſolùm contrà obedientiam, vel charitatem, ſed etiam contrà juſtitiam cum onere reſtituendi. Prima opinio affirmat peccare contrà juſtitiam, & cum onere reſtituendi, undè infert non ſolùm peccare contrà juſtitiam, qui fugit poſt citationem, aut aliqua arte, vel fraude utitur, ut teſtimonium evitet, poſtquam juridicè, & legitimè, citatus eſt; ſed etiam qui fugit, vel ſe abſcõdit antequam legitimè citetur ad ferendum teſtimonium. Ratio eſt, quia hoc, vel illo modo tergiverſando eſt efficax, & moralis cauſa, ut Judex ſententiam ferat in alterius damnum.

Confirmatur exemplo, quia ſi Judex v. g. alicui præcipiat, ut Scripturam proferat ad cauſam pertinentem, ille eam occultet, vel laceret, tenetur reſtituere parti, cujus intererat Scripturæ prolatio; ergò ſimiliter ad reſtitutionem tenetur, ſi teſtimonium occultet, quod Judex proferri præcipit. Ità Sotus Navarrus, Emmanuel Sà, Malderus, Sanchez, Salonius, Azorius, Reginaldus, & alii.

55 Secunda opinio negat peccare contrà juſtitiam, & cum onere reſtituendi, ſed contrà charitatem, vel obedientiam nam loquendo de teſte, qui ſe abſcondit, ne ipſi præceptum Judicis intimetur, nondum ligatur præcepto, nullus enim ex mandato Superioris obligationem contrahit, antequam mandatum ei debito modo imponatur, ſicut lex non obligat quamdiù non intimatur; ergò qui fugit antequam legitime citetur, contrà juſtitiam non peccat, nec ad reſtitutionem tenetur, ſi enim jus aliquod naſcatur parti ex ejus teſtimonio, id ex præcepto oritur, jam intimato; loquendo verò de eo, qui fugit poſt citationem aut aliqua fraude, vel arte utitur, ut à teſtificando ſe ſubtrahat, poſtquam citatus eſt, nec iſte contrà juſtitiam peccat, & ratio eſt, quia citatio intimata obligationem juſtitiæ non inducit; ſed tantum obedientiæ comparendi ad teſtificandum, proindèque non comparens contumax tantum eſt, & inobediens, non autem injuſtus, ſicut ſi Magiſtratus alicui præcipiat, ut curam pupilli ſuſcipiat, & iſte recuſet eam ſuſcipere, non dicitur injuſtus, quia tale præceptum obligationem juſtitiæ non inducit; ſed inobediens, & contumax contrà Magiſtratum. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt, teſtem aliquo ex prædictis modis à teſtimonio tergiverſantem, licèt ſi aliquo modo cauſa damni illati parti ejus teſtimonio indigenti, non tamen ad reſtitutionem teneri, niſi poſitivè falſum teſtificando fuerit cauſa talis damni. Ad confirmationem negatur conſequentia non ſenim valet paritas aſſumpta in argumento; quia Scriptura eſt lex externa de qua Reſpublica facilè diſponere poteſt, & eam uni parti applicare ſaltem quoad uſum, ut notat Cardin. de Lugo diſp. 39. ſect. 1. propè finem; quoties autem Judex contrà bona externa aliquid decernit, eo ipſo dat litiganti jus ſuper illa bona, & conſequenter uſum illius rei impediens contra juſtitiam facere cenſetur; teſtimonii autem prolatio eſt actio perſonalis, ad quam exhibendum Judex obligare poteſt ex obedientia, non autem ex juſtitia. Ita Molina, Leſſius, Layman, Valentia, Bonacina, Lugo, & plures alii, quæ opinio verior mihi videtur, & probabilior.

56 Quartò quæritur, An teſtes ſingulares plenam faciant fidem, & probationem ad aliquem condemnandum. Pro cujus intelligentia ſciendum eſt, illum dici propriè teſtem ſingularem, qui ſolus eſt, nec habet in depoſitionem per omnia conteſtem, & concordem; conteſtes autem dicuntur illi, qui omninò conveniunt, & concordes ſunt de eodem actu numero commiſſo ab eadem perſona eodem loco, & tempore, undè quando duo deponunt de aliquo facto, ſed non conveniunt de tempore, vel loco non ſunt conteſtes. Hoc ſuppoſito communis opinio Juriſtarum, & Canoniſtrarum eſt, quòd cum teſtes ſunt omninò conteſtes, & omni exceptione majores ſufficiunt ad reum condemnandum ad pœnam ordinariam, ut Evangelio colligitur, *quia in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum*, quod etiam ratio ipſa naturalis ſuadet, quia dictum multorum magis veritatem continet, quàm dictum unius, cum facile ſit unum pervertere, duos verò, vel tres difficile; ſi autem teſtes ſint ſingulares cum ipſo actore, vel fama præcedente ac pœnam ordinariam condemnandum non ſufficiunt, quàm quando unus affirmat, & alter negat, non eſt major ratio, cur credendum ſit dicto unius, quam alterius, ſed tunc ſolùm credendum eſt dicto, quando illud à multis affirmatur, quæ multitudo in duobus, vel tribus conſiſtit, ut dictum eſt, quia in ore duorum vel trium ſtat omne verbum: cùm ergò ſunt plures teſtes ſingulares, & reus negat, quod deponunt, perindè eſt, ac ſi unus teſtis contrà reum affirmet, & ideò non magis credendum eſt uni, quàm alteri, quia Judex debet eſſe facilior ad abſolvendum, quàm ad condemnandum, cùm de proximo bonam opinionem habere debeamus, niſi nobis oppoſitum conſtet, ideò in tali caſu Judex judicare debet reum verum dicère, non autem teſtem. Addunt tamen Juriſperiti plures teſtes ſingulares ſufficere ad torturam, & aliquando etiam ad ſententiam extraordinariam. Ità Faber noſter diſp. 54. cap. 7. ex pluribus Juriſtis ab ipſo citatis.

57 Quintò queritur, An liceat teſti pro teſtimonio ferendo aliquid accipere, & quidem in primis certum eſt apud omnes & indubitatum, poſſe pro labore itineris v. g. pro expenſis, pro lucro ceſſante, vel damno emergente, & ſimilibus, quia nemo tenetur cum ſuo damno, & expenſis teſtimonium ferre, & ideò teſtis curare poteſt, ut ſibi lucrum ceſſans reficiatur, vel damnum emergens pro tempore, quo ſe cauſa ferendi teſtimonii detinuit, & ita expreſsè habetur cap. *Si Teſtis*, qu. 3. Deindè certum etiam eſt apud omnes, nihil licitè accipi poſſe pro falſo teſtimonio ferendo, quia ordinatur ad finem intrinſecè malum, undè non ſolùm tenetur reſtituere damnum illatum parti, contrà quam falſum tulit teſtimonium, ſed etiam ad reſtitutionem pecuniæ acceptæ pro falſo teſtimonio ferendo; quod quidem intelligendum eſt antè factum, ſivè ante teſtimoniũ præſtitum, quia poſt factum ad reſtitutionem non tenetur juxta regulam, generalem ſuperius traditam diſp. 4. q. 2. art. 2. nu. 10. & 11. quòd accepta ob turpem cauſam v. g. ob homicidium patratum, vel quid ſimile reſtitui non debent, quia jam præſtitum eſt aliquid pretio æſtimabile, pro quo licitum eſt pretium illud acceptum retinere. Ità Vaſquez, Emmanuel Sà, Bonacina, Card. de Lugo, & ex noſtris Aſteſanus l. 1. tit. 37. a. 6. quod probat ex cap. *Non ſanè*, ubi habetur quòd pecunia data non reſtituetur ei, qui turpiter dedit, quia ei obſtat propria turpitudo. Itaque ſolùm eſt difficultas, an pro vero teſtimonio ferendo poſſit aliquid recipi abſque obligatione reſtitutionis. Affirmant Valentia, Sotus, Bannes, Navarrus, Clavis Regia, Bonacina, & alii,

Digitized by Google

& alii, ratio eſt, quia teſtis ex ſola charitate teſtari tenetur, & conſequenter nolens abſque pecunia teſtari, peccat ſolùm contrà charitatem, peccatum autem contrà charitatem non obligat ad reſtitutionem. Negant, Molina, Leſſius, Card. de Lugo, & aliquod ex contrario fundamento probant, quòd teſtis teneatur ex juſtitia verum dicere. Verum quia neutrum eſt univerſaliter verum, nempe quòd teſtis ex ſola charitate teneatur verum dicere, ut ait prima opinio, & quòd ſemper ex juſtitia teneatur verum dicere, ut inquit ſecunda; expedit dicere cum Aſteſano loc. cit. quòd qui dedit pecuniam eam repetere poteſt, ſi non dedit animo corrumpendi teſtem, ſed ut ſibi juſtitiam conſervaret, ſi verò non repetit, licitè poteſt eam teſtis retinere, nec ad reſtitutionem tenetur; quod probat ex cap. *Non ſane*, & cap. *Dilectus* extrà de Simonia. Alia plura de Teſtibus vide apud Auctorem citatum, & alios.

ARTICULUS QUINTUS.

De Advocato, ac ejus obligationibus, & aliorum Officialium.

58 QUinam Advocati Officium de jure exercere poſſint & qui non, latè declarat Aſteſanus noſter l. 1. tit. 39. art. 2. ubi etiam ejus obligationes aſſignat, & conditiones, ut juſtè, & rectè munere ſuo fungi poſſit, & licèt plures, & variæ a Doctoribus enumerari ſoleant, præſertim tamen ad quatuor reducuntur, quæ etiam ſervata debita proportione de Procuratore intelligi debent, & aliis Officialibus.

Prima conditio eſt peritia; ac diligentia conveniens, undè peccat Advocatus, ſi cùm non ſit idoneus officium Advocati exerceat, & patrocinetur L. Nemini ff. de Advocatis, & eſt peccatum mortale ex genere ſuo; undè ſi Cliens cauſam amittit ex ejus imperitia, vel negligentia; ipſe peccat contrà juſtitiam, & tenetur ad reſtitutionem Clienti, quia qui non facit, quod ex officio facere tenetur, peccat contra juſtitiam, & ad reſtitutionem tenetur, & hoc præſertim de Advocato verificatur, qui ex officio debet eſſe convenienter inſtructus, & diligens, cùm ſe talem profiteatur, & mercedem, ut inſtructus, & diligens accipiat, & ideò ſaltem de culpa lata tenetur, an vero etiam de culpa levi teneatur, quidam affirmant, ut Villalobos, Valerus, & alii, probabilius tamen mihi videtur non teneri, quia nemo tenetur in officio ſuo eſſe prudentior, & diligentior, quàm paſſim homines ejuſdem officii eſſe ſolent; ideoque, ſi Advocatus bona fide diligentiam preſtitit, quam diligentes, & docti Advocati præſtare ſolent in tuenda cauſa; & eam amittat, eò quòd non præſtitit diligentiam, quam doctiſſimus, & diligentiſſimus præſtitiſſet, non tenetur ad reſtitutionem; Ità Leſſius, Azorius, Diana, Bonacina, & plures alii, qui etiam advertunt. Advocatum non teneri eadem adhibere diligentiam in omnibus caſibus, & cauſis, ſed majorem, vel minorem pro negotii, & cauſæ qualitate; & ideò quando cauſa difficilis eſt, ac magni momenti, majus ſtudium adhibere tenetur, quàm dum cauſa facilis eſt, & exigui momenti.

59 Secunda conditio eſt juſtitia in exhibendo patrocinio, qui enim ſcienter cauſam tuetur injuſtam, graviter peccat, & tenetur ad compenſationem damnorum omnium inde conſequentium; undè parti contrariæ ex peccato ommiſſionis reſtituere debet, quia fuit illi cauſa poſitiva damni Clienti vero ſuo tenetur reſtituere ex peccato omiſſionis, quia ex officio tenebatur eum monere de injuſtitia cauſæ, Quod appoſitè additur, quia ſi Clienti cauſæ injuſtitia conſtabat, licèt ab obligatione reſtituendi parti contrariæ non ſit liber, cum ejus patrocinio fuerit illi cauſa poſitiva damni; liberatur tamen ab obligatione reſtitutionis faciendæ Clienti; quia injuriam illi feciſſe non cenſetur, dum ei injuſtitia cauſæ conſtabat; cùm ſcienti, & volenti injuria non fiat. Quando etiam cauſa nihil ferè probabilitatis habet, itaut vix moraliter ſit aliqua ſpes litem vincendi, & obtinendi, eò quod apud Judices ſemper reiiciatur; tale patrocinium regulariter ſuſcipere non licet, quia facit, ut Cliens ſine fructu, & abſque ulla ſpe obtinendi, tempus & pecuniam perdat. Quod ſi cauſa dubia ſit, nec ſatis ex utraque parte juſtitia cauſæ dignoſcatur, poterit quidem Advocatus talis cauſæ patrocinium aſſumere, dummodo paratus ſit ab illius patrocinio abſtinere, ſi in progreſſu litis cauſæ injuſtitiam deprælendat; Leſſius, Molina, Filliucius, Layman, Bonacina, Lugus, & alii paſſim; & ex noſtris Aſteſanus lib. 1. tit. 39. citat. art. 1. ubi hanc regulam tradit pro recto cauſarum patrocinio, quòd Advocatus ab initio litis examinet diligènter cauſæ qualitatem, & ſi eam viderit juſtam, ſi voluerit, ejus patrocinium aſſumat; ſi verò injuſtum renuat, ne cauſam aſſumat injuſtam, vel deſperatam, & ſi forte eam ab initio ignoranter acceperit, & in proceſſu poſteà talem cognoverit, ceſſet ab ejus patrocinio, vel Clientulo ſuo conſulat, quòd cedat, vel componatur cum Adverſario ſine illius damno, & ſalarium hactenus receptum reſtituat.

60 Quamvis autem conveniant Doctores, quòd quando cauſa unius ferè nihil propabilitatis habet, ut vix moraliter ſit in ea ſpes obtinendi, regulariter Advocato non liceat ejus patrocinium ſuſcipere, & e contra quando Advocatus, facto prudenti examine invenit cauſam æquè dubiam, vel æquè probabilem poſſit eam prudenter aſſumere. Difficultas tamen eſt, quando cauſa utriſque partis eſt probabilis, alterius tamen probabilior, an poſſit Advocatus minus probabilem defendere in concurſu probabilioris. Quamvis aliqui negent, communior tamen ſententia affirmat. Ratio eſt, quia licitè poſſumus opinionem probabilem tueri relicta probabiliori, ut fusè oſtendimus lib. 2. ſent. diſp. 3. q. 3. art. 1. Tum quia pars, cujus cauſa eſt probabilis, in concurſu probabiliori non peccat ſe defendendo; ergo neque peccat Advocatus ejus patrocinium aſſumendo. Nec obſtat, quòd Judex teneatur, ferre ſententiam pro parte probabiliori, atque ideò Advocatum cauſam minus probabilem defendere non poſſe, quia hoc eſſet petere à Judice id, quod Judex licitè facere non poteſt. Non obſtat, inquam, quia ut ait Card. de Lugo diſp. 41. ſect. 1. num. 9. & nos quoque diſp. cit. num. 144. non currit paritas de Judice, & Advocato, quia ut ibi dictum eſt, Judex ex officio tenetur partem probabiliorem eligere, quia ejus officium eſt definire, & jus dicere inter partes litigantes, Advocatus verò talem obligationem non habet, quia ejus officium non eſt definire, & jus inter partes dicere; ſed tantùm parti uni litigantium aſſiſtere, & patrocinium adferre, nec defendendo partem minus probabilem aliquid illicitum Judici ſuadet, non enim ſuadet, quod pro parte minus probabili judicet; ſed ſuadere conatur partem ſui Clientis eſſe veriorem, ut eo modo Judex convincatur, & putando illam eſſe probabiliorem pro eo ea judicet; non enim tenetur judicare pro parte probabiliori utcumq; ſed pro ea, quę ipſi probabilior videtur. Addunt tamen nonnulli in hoc caſu teneri Advocatum monere Clientem ſuum de minori probabilitate cauſæ, ne fruſtra eum in ſumptibus multum involvat.

61 Tertia conditio eſt fidelitas in agitatione cauſæ, undè non debet Advocatus ſecreta cauſæ parti contrariæ manifeſtare, ſic enim adverſarium juvaret contrà Clientem, atque ità contrà proprium officium faceret; in quo caſu etiam ad reſtitutionem tenetur, ſi eam ob cauſam Cliens cauſam amittit aliàs victurus, quia contrà ſuum officium fecit, nec fidelitatem, ac debitam diligentiam adhibuit ad cauſam obtinendam in favorem ſui Clientis. Cum hoc tamen ſtat, ut notat Card. de Lugo l. cit. quòd ſi accuſator injuſtè procederet, & propter injuſtam accuſationem reus capite damnandus eſſet. Advocatus accuſatoris id ſciens, falſitatem accuſatoris prodere teneretur, & id in judicio teſtificari, ſe opus eſſet, ut innocentem defenderet; ſi verò noſceret ſe injuſtè reum à ſententia capitali protegere, non poſſet adhuc ejus injuſtitiam prodere, ſed ſolum deberet ejus tutelam deſerere. Ratione etiam hujus tertiæ conditionis ſi Advocatus cauſarum expeditionem cum præjudicio Clientum differat, vel poſtponat, aut plures acceptet, quam expedire poſſit; peccat contrà fidelitatem, ac ad reſtitutionem tenetur, uti & omnium damnorum, quæ per ejus imperitiam, malitiam, vel negligentiam Cliens incurrit. Peccat denique Advocatus contrà fidelitatem, ſi utrique parti patrocinetur, quia repugnat, ut partem utramque æqualiter defendat, hoc tamen in diverſis cauſis ſecluſo ſcandalo non repugnat. Ità Azorius, Leſſius, Reginaldus, Valentia, Aragonius, Bonacina, & alii paſſim.

62 Quarta conditio eſt, ut pro patrocinio cauſæ juſtum pretium accipiat, quod ſi taxatum eſt, non licet ultra hoc accipere, ubi vero non eſt taxatum, ſufficit pretium naturale, vel quod habetur tale judicio prudentum, attenta nogotii qualitate dignitate, ſcientia, & peritia, Advocati, & labore, quem impendit, ac demum conſuetudine approbata. Non licet cum Cliente convenire de pretio poſt inchoatam litem; ſed vel ante cæptam, vel poſt finitam, ut colligitur ex cap. *Infames* 3. q. 7. & ratio eſt, quia poſtquam Cliens ſua inſtrumenta oſtendit, cogetur quolibet pretio ſtare, ne prodatur. Quæres, an Advocatus integrum poſſit recipere ſtipendium pro lite ſibi abſolutè promiſſum, ſi Cliens litem inchoatam deſerat, & ob id Advocatus eam non proſequatur. Reſpondet Bonacina loc. cit. cum Molina, Reginaldo, Azorio, & aliis poſſe recipere, ſi ſtipendium fuit abſolutè pro labore aſſignatum, non habita ratione temporis, quia per ipſum non ſtetit, quin laboraverit; ſicuti conductor, qui re conducta non utitur ob ipſius culpam, tenetur integram ſolvere penſionem L. Qui operas ff. locati. Quæres rurſus, an Advocatus poſſit recipere ſalarium annuum a Cliente, cujus nullam cauſam in illo anno patrocinatus eſt. Negant aliqui, quia

Digitized by Google

quia ſalarium debetur pro labore, quem in illo anno non ſubit. Affirmant alii, quia non ſtetit per eum, quin advocaret, & in illo anno habuit obligationem in habitu, quæ obligatio eſt pretio æſtimabile. Alii tandem probabilius media gradiuntur via dicentes, ſalarium talis anni non integrum ſolvendum eſſe, ſed diminuendum arbitrio boni viri, nam ſi Cliens in illo anno habuiſſet lites, ipſe multos labores ſuſtinuiſſet, quos de facto non ſuſtinuit. Ità Rebellus, Diana, & plures alii. Petes tandem, an Advocatus aliquando teneatur gratis patrocinari pauperibus, & affirmative reſpondendum eſt cum communi, quando aliter ipſis ſubveniri non poteſt, eadem ratione qua tenentur omnes ſublevare laborantem extrema, vel gravi neceſſitate, & talem neceſſitatem patienti miſericordiæ opus impendere; ut fuſè oſtendit Doctor 2.d. 30. qu. un.

63 Denique hæc omnia ſervata debita proportione, etiam de aliis Officialibus intelligi debent, nempè de Procuratore, Notario, & Secretario, tenentur enim ii omnes juſtè, & fideliter officium ſuum exercere, ſivè ex debito muneris tantùm, ſivè etiam ex juramento; tenentur etiam omnia ſcire ad officium ſuum ſpectantia, debitamque adhibere diligentiam, præſtando omnia neceſſaria, terminos juſtos petendo, & appellando quando opus fuerit, non tamen tenentur in omnibus cauſis eamdem adhibere diligentiam; ut ſuprà de Advocato dictum eſt, ſed majorem, vel minorem pro cauſæ qualitate. Undè peccant, ſi lites iniquas ſuadeant, ſi ſecretum violent partibus, vel earum ſollicitatoribus tradendo proceſſus, vel Scripturas originales, quas non debent, ſi ſtipendium accipiant majus juſto, vel ultrà pretium taxatum, ſi denique odio, vel amore, ſpe, vel timore officiis ſuis abutantur. Item Procurator, ſeù Notarius tenentur habere ſcientiam ſaltem mediocrem eorum, quæ ad ipſius officium ſpectant, quilibet enim ea ſcire tenetur, ut ritè munere ſuo fungi poſſit, quæ ad proprium officium pertinent; undè ſi ob Notarii negligentiam, vel ignorantiam aliqua clauſula, vel ſolemnitas prætermiſſa eſt, cujus omiſſione pars, cui patrocinatur aliquod patiatur damnum, ad ejus reſtitutionem tenetur; item ſi ſine cauſa renuit inſtrumenta conficere, aut inſtrumenta jam confecta occultat, vel non extendit, cùm enim ſit perſona publica, & ad tale officium deputata in omnium obſequium, conſequenter ad reſtitutionem damni tenetur, quod pars ex denegato ſibi inſtrumento patitur, & incurrit. Quando autem dicimus Notarium graviter peccare, & cum obligatione reſtituendi tradendo partibus, aut earum ſollicitatoribus, proceſſus, vel ſcripturas originales, hoc intelligendum eſt, quando eſt periculum aliquod, quòd vel amittatur inſtrumentum illud originale, vel falſificetur, aut ex aliqua parte mutetur; quando enim nullum tale immineat, periculum, non videtur damnandus peccati mortalis, nec ad reſtitutionem teneri; quamvis enim juret, & promittat ſervare proceſſus, & Scripturas originales, non peccabit tamen dando illas partibus ſine ullo periculo, quia talis datio ſupponi debet non fuiſſe in juramento comprehenſa, ſed ſolùm datio cum periculo, & damno partis, cui patrocinatur. Tandem certum eſt apud omnes Notarium, qui in damnum tertii inſtrumenta falſa confecit, graviter peccare, & ad reſtitutionem teneri damni parti leſæ illati; dubium tamen eſt, ad quid teneretur Notarius hujuſmodi, qui exiſtens in mortis articulo non habet quid reſtituat, & mihi videtur dicendum cum Leſſio cap. 11. dub. 15. & Card. de Lugo diſp. cit. ſect. 2. teneri ad faciendum quantum in ſe eſt, ut pars ſervetur illæſa, vel læſa reſarciatur, non quidem prodendo, ſe & infamando cum tanto dedecore, ſed advertendo eum in cujus favorem Scriptura facta eſt, ut reſtituat, vel Scripturam ſibi tradat, minandoque ſe alioquin falſitatem manifeſtaturum. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia Juriſperitis relinquo.

DISPUTATIO SEPTIMA DE RESTITUTIONE IN COMMUNI.

1 CERTUM eſt apud omnes tractatum hunc de reſtitutione ſpectare ad materiam de Juſtitia, & Jure, cùm ad Juſtitiam ſtrictè acceptam, de qua hic eſt ſermo, ſpectet aliquem injuria non afficere, & ſi afficiatur, ipſi illud reſtituere in quo damnum paſſus eſt, vel æquivalens; cùm reſtituere ſit damnificatum in priſtinum ſtatum reponere per redditionem totius juris, quo anteà privatus fuerat ex L. *Reſtituere* ff. *de Verborum ſignificatione* & L. *Præterea* ff. *de rei vendicat*. Rationaliter autem tractatum de Reſtitutione in hunc locum reſervavimus poſt diſputationem de Contractibus, quia Reſtitutio notitiam contractuum ſupponit, ex quorum vel obſervantia, vel tranſgreſſione bonorum, ac jurium, reſtitutio ſæpè oritur, ideòque ſingulorum contractuum jam explicata natura, quando, cui, & à quo ſit facienda reſtitutio, facilè dignoſcetur; agemus autem prius de Reſtitutione in genere, & poſteà in particulari circà peculiaria bonorum genera, quæ etiam faciunt diverſas reſtitutionum ſpecies, & ex multis, quæ in hac materia Theologi diſputari ſolent, præcipua, & ſcitu maximè neceſſaria ſeligemus.

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura Reſtitutionis.

2 UT naturam, & eſſentiam Reſtitutionis exactè dignoſcere valeamus, ab initio diſputationis hujus veſtigandum eſt, cujus virtutis ſit actus, & quidem eſſe virtutis actum apud omnes indubitatum eſt, cùm æqualitatem ponere inter jus unius, & debitum alterius, quod præſtat reſtitutio, ſit ex ſuo objecto honeſtum, & rationi conforme, ac proindè alicujus virtutis actus. Itaque ſolùm in controverſiam vertitur, an ſit actus ſolius juſtitiæ commutativæ, ut communiter aſſeritur, & ratio dubitandi eſt, quia non ſolùm ex violatione juſtitiæ commutativæ, ſed etiam diſtributivæ, ac aliarum quoque virtutum reſtituendi obligatio conſurgere videtur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Reſtitutio, & cujus virtutis actus.

3 VAriè ſolent Reſtitutionis definitiones à Theologis aſſignari, D. Tho. 2.2. qu. 61. ar. 1. Reſtitutionem definit, quòd *eſt alicujus in ſua poſſeſſione iterata ſtatutio, vel in ejus dominio*, quæ definitio à nominis interpretatione deſumpta eſt, reſtituere enim debitum videtur quaſi aliquid in priſtinum ſtatum ſtatuere, undè in L. cit. *Reſtituere*, ff. *de verborum ſignific.* reſtitutio dicitur in priſtinum ſtatum repoſitio, ex qua nominis definitione facilè colligitur definitio quid rei quæ à peritioribus ſic aſſignari ſolet, quòd reſtitutio eſt *actus juſtitiæ, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam ad æqualitatem rei*. Dicitur *actus juſtitiæ*, quia juſtitia ſtrictè ſumpta eſt virtus dirigens hominem, ne quid alterius rapiat, & ſi quid rapuit, ut reddat unicuique quod ei debetur, quæ proindè definitur à Juriſtis, quòd eſt perpetua, & conſtans voluntas jus ſuum unicuique tribuens; dicitur *quo reparatur damnum proximo illatum*; juſtitia enim facit, ut quod proximo injuſtè abſtulimus reddamus, & iterum in ſua poteſtate, ſeù dominio reponamus; undè reſtitutio differt à ſimplici redditione, ut notat Faber noſter diſp. 50. cap. 1. nu. 2. quia reſtituere eſt propriè rem ablatam reddere, undè ea omnia, quæ non injuſta acceptione, ſed juſta accepta ſunt, attamen debita, ut eſt omne debitum proximo ex contractu, vel quaſi contractu, non dicuntur propriè reſtitutioni obnoxia, donec mutuatarius, depoſitarius & ſimiles non ſint in mora; additur *per injuriam*, quia injuria deſcribitur eſſe violatio, vel læſio juris alieni, unde radix reſtitutionis non eſt quævis læſio proximi, ut v.g. contrà charitatem, liberalitatem, gratitudinem, &c. quibus redditur debitum, ſed non lege veræ juſtitiæ, & ideò non eſt ſimpliciter debitum, quia non habet in

eis

Digitized by Google

eis proximus, quod violetur; ſed ea tantùm læſio, quæ eſt contrà juſtitiam in qua propriè injuria infertur lædendo aliquod jus proximi, quod habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur, quod variis modis contingere poteſt v. g. furando, defraudando, deſtruendo, rem alterius occidendo, honorem detrahendo, & ſimilia; additur tandem *ad æqualitatem rei*, ut intelligatur, quòd talis æqualitas pertinet ad juſtitiam commutativam, ut ſi jus habeas ad centum, totidem tibi reſtituantur, & nihil minus.

4 Dices, hanc definitionem non comprehendere reſtitutionem, quam quis tenetur facere, quando bona fide, & ſine peccato accipit alienum putans eſſe ſuum, & poſteà cognoſcit eſſe alienum, quandoquidem in tali caſu non fit reſtitutio rei injuſtè ablatæ. Reſpondetur negando aſſumptum, nam injuria damnoſa, quæ eſt radix reſtitutionis, duplex eſſe poteſt, una formalis qua nimirum quis rem alienam deſtruit, accipit, vel retinet mala fide, ideſt, cùm ſcit, vel ſcire poſſit, ac debeat, id ſibi non licere, & rem non eſſe ſuam; altera materialis, ut v.g. cùm quis rem alienam deſtruit, accipit, vel retinet bona fide, ideſt probabiliter judicans id ſibi licere, vel rem eſſe ſuam. Itaque allata definitio etiam reſtitutionem in argumento objectam comprehendit, ſi capiatur injuſta acceptio pro injuſta acceptione hoc, vel illo modo, ideſt, materialiter, vel formaliter, eſt enim injuſta acceptio materialiter, quæ etiam poſteà dici poteſt injuſta quoque formaliter, quia licèt ab initio ſic injuſta non fuerit, quia bona fide alienum accepit putans eſſe ſuum; tamen continuata poſteà illius rei retentio fit injuſta etiam formaliter, cùm cognoſcitur eſſe alterius; nec aliquis tenetur reſtituere, antequam ſciat rem acceptam, vel retentam eſſe alterius. Ità Leſſius, Layman, Bonacina, Pontius ex noſtris, & alii paſſim. Hæc igitur eſt vera, & propria definitio reſtitutionis, ut, hic de ea loquimur, & coincidit cum definitione à Scoto inſinuata diſt. 15. qu. 2. ar. 4. in princio, dum inquit ex quinto Decalogi præcepto ad reſtitutionem teneri, qui rem alienam retinet invito domino, ex his enim verbis colligitur Reſtitutionem ſtrictè acceptam, de qua in præſenti eſt ſermo, eſſe redditionem rei alienæ invito domino, ſeù redditionem illius rei, quæ injuſtè ablata eſt.

5 Hinc infert Doctor loc. c. quomodo reſtitutio à ſatisfactione differat, differt etiam à ſatisfactione tàm generaliter, quàm ſpecialiter dicta, quia ſatisfactio communiter, ſeù generaliter accepta eſt redditio æquivalentis aliàs indebiti, & reddit æquivalens aliàs indebitum pro peccato ei, in quem peccatur; non ſic autem reſtitutio, quia hæc fieri poteſt abſque pœnitentia, & à manente in peccato, ſiquidem abſque omni redditione pro peccato poſſet reddi proximo, quod ſuum eſt, ſicut in mutuis redditur creditori abſque omni ſatisfactione ad peccatoris reconciliationem pertinente. Conſimiliter accipiendo ſatisfactionem propriè, & ſpecialiter pro ea, quæ eſt tertia pars pœnitentiæ, reſtitutio non eſt ſatisfactio, quia de congruo requiritur reſtitutio in re, vel in voto antè omnem partem pœnitentiæ, ſicut ceſſatio à peccato; ſed ſatisfactio, quæ eſt tertia pars pœnitentiæ, non requiritur antè alias duas partes pœnitentiæ, immò ſequitur contritionem, & confeſſionem; item ſatisfactio ſpecialiter ſumpta, ut eſt tertia pars pœnitentiæ, injungitur à Sacerdote; reſtitutio autem non injungitur à ſacerdote, ſed à lege divina. Tandem differunt reſtitutio, & ſatisfacto quod per reſtitutionem non remittitur peccatum, ſed tantùm à peccando ceſſatur, nimirum à retentione rei alienæ invito domino; per ſatisfactionem verò remittitur quantùm ad pœnam remiſſa culpa, eò quòd eſt ſolutio pro peccati debito. Adhuc tamen verum eſt, quòd vulgariter, & in communi modo loquendi promiſcuè, & pro eodem ſumi ſolent ſatisfactio, & reſtitutio, & in jure Canonico idem ſignificare videntur hæc duo, re tamen vera etiam in hoc vulgari ſenſu non idem ſignificant, ſed differunt, tamquam ſuperius, & inferius, quia omnis reſtitutio eſt ſatisfactio, non è contrà, qui enim pro ſe ſatisfacit, vel pro anima purgatorii, non dicitur reſtituere, ſed ſatisfacere. Itaque ſatisfactio tripliciter ſumi poteſt, vel communiſſimè, ut importat actum, quo alteri facimus ſatis, hoc eſt, quantum debemus, ſeù importat actum, quo fit ſatis cuilibet debito pœnæ, vel præcepti, quo pacto dicimur ſatisfacere parentibus per pietatem; Superioribus per obedientiam, majoribus per obſervantiam, & ſic de aliis ſimilibus; & in hoc ſenſu reſtitutio dici poteſt ſpecies ſatisfactionis in hac amplitudine ſumptæ, quia per reſtitutionem fit ſatis alteri. Secundò poteſt ſumi communiter, ut ajebat Doctor loco citato pro redditione æquivalentis aliàs indebiti pro peccato ei, in quem peccatur, ſeù pro ſatisfactione ad peccatoris reconciliationem pertinente. Tertiò tandem ſumi poteſt propriè, & magis ſpecialiter pro ea, quæ eſt tertia pars pœnitentiæ, & dicitur ſatisfactio Sacramentalis, & in hoc duplici ſenſu reſtitutio non eſt pars, neque ſpecies ſatisfactionis ob rationes à Doctore allatas.

6 Pro reſolutione quæſtionis quoad aliam partem, recolligendum eſt ex dictis l. 3. ſent. diſp. 7. qu. 8. juſtitiam ſumi poſſe communiter, & in lata ſignificatione, quo pacto actus cujuſcumque virtutis actus juſtitiæ dici poteſt, quatenus omnis actus virtuoſus conformitatem dicit, & æqualitatem cum recto rationis dictamine, quo ſenſu Ariſt. dixit 5. Ethic. cap. 10. *Juſtitia in ſe virtutes continet omnes*, quatenus omnis virtus æqualitatem conſtituit inter voluntatem, & normam rationis. Alio modo ſumitur juſtitia ſtrictè, ut eſt ſpecialis virtus, cujus minus eſt conſtituere æqualitatem inter aliquos ſecundùm debiti rationem ſtrictè ſumpti; & ſic definitur à Juriſconſultis; *Perpetua, & conſtans voluntas jus ſuum unicuique tribuens*, & ità juſtitia reſpicit alterum, cui debitum eſt reddendum. Hæc autem juſtitia particularis dividitur in commutativam, & diſtributivam, quæ diviſio latè ibidem explicatur ar. 2. commutativa eſt, quæ ſervat æqualitatem commutationibus, & actionibus inter ſingulas Reipublicæ partes ad invicem, & hæc æqualitas dicitur ſecundùm proportionem arithmeticam, diſtributiva vero dicitur, quæ proportionem ſervat in diſtributionibus, & æqualitatem ſecundùm proportionem geometricam. Hoc prænotato communis ſententia in omni ſchola aſſerit reſtitutionem eſſe actum juſtitiæ particularis, & commutativæ. Ratio eſt, quia verſatur circà debitum ratione proprietatis, vel dominii quo quis reſpicit hanc, vel illam rem, tamquam propriam, & ſuam ſimpliciter; idque manifeſtè deducitur ex diſcrimine jam aſſignato inter utramque, quia in actu juſtitiæ diſtributivæ per ſe, & immediatè æqualitas geometrica intenditur ſecundum comparationem unius ad alterum; ſed in actu reſtituendi per ſe, & immediatè æqualitas arithmetica tantùm intenditur non verò geometrica, nimirum ut ille, cui fit reſtitutio, tantundem habeat, quantum ab eo ablatum eſt; ergò actus reſtituendi ad ſolam juſtitiam commutativam per ſe ſpectat. Hoc etiam deducitur ex diſcrimine, quod qu. cit. ar. 2. aſſignavimus inter utramque juſtitiam, quod juſtitia commutativa habet pro objecto jus perfectum, & ſtrictè ſumptum, hoc eſt, obligans ad reſtitutionem, & ſatisfactionem, qua ratione dici ſolet juſtitia juris ſtrictè ſumpti; juſtitia verò diſtributiva, ſi violetur, non obligat ex ſe ad reſtitutionem, licèt ratione juris ſtrictè ſumpti annexi poſſit quis obligari ad reſtitutionem, quod apto exemplo ibi declaravimus; ſi quis enim v. g. mille aureos relinquat ſtudioſis Collegii alicujus diſtribuendos juxtà cujuſque inopiam, vel eruditionem; ille cui incumbit talis diſtributio facienda, forma juſtitiæ diſtributivæ ſervare tenetur hoc modo, ut ea ſit proportio pecuniæ, quam unus accipiet, ad pecuniam alteri tradendam, qualis reperitur inter eruditionem unius, & alterius ſit eruditionis ratio habenda. Quòd ſi diſtribuendo talem non ſervet proportionem, peccat contrà juſtitiam diſtributivam; & ſimul contrà commutativam, quæ ei obveniebat ex donatione alterius, cùm enim donator hanc proportionem in diſtributione ſervari voluerit, perindè eſt, ac ſi ſingulis certam pecuniæ ſummam aſſignaſſet; undè ex hoc capite diſtributor ad reſtitutionem tenetur ei, cui injuriam fecit; Hoc idem ibi declaramus exemplo Principis in oneribus diſtribuendis, vectigalibus &c. ſi enim proportionem non ſervet inopiæ, vel facultatis ſubditorum, & tantum imponat pauperi, quantum diviti, peccat non tantùm contrà juſtitiam diſtributivam, ſed etiam contrà commutativam, quia pauper habet jus ſtrictum in rem ſuam ſibi ablatam, & ea hoc capite Princeps ad reſtitutionem tenetur ei, cui injuriam fecit, & damnum intulit; ergò reſtitutio propriè, & per ſe loquendo eſt actus tantùm juſtitiæ commutativæ.

7 Hæc, inquam, eſt communis opinio, quam etiam ex noſtris tenet Faber diſp. 50. cap. 1. in fine, & Aſteſanus l. 5. tit. 39. ar. 1. ubi ait reſtitutionem eſſe actum juſtitiæ commutativæ, quia reſtituere eſt aliquem iteratò ſtatuere in poſſeſſionem, vel dominium rei ſuæ, & ità attenditur ibi æqualitas juſtitiæ ſecundùm recompenſationem rei ad rem, quæ pertinet ad juſtitiam commutativam, & ità loquuntur Scotiſtæ omnes, uno excepto Vulpio, tr. 3. par. 3. diſp. 100. ar. 1. ubi ait reſtitutionem eſſe actum juſtitiæ manifeſtioris, quàm juſtitiæ commutativæ, ideſt, alterius ſpeciei nobis notioris, quam tamen ſpeciem, quæ, & qualis ſit, numquam ibi declarat. Ex eo autem probat reſtitutionem non eſſe actum juſtitiæ commutativæ, quia reſtitutio non fit ſemper per redditionem æquivalentis, ut jus rei acceptæ reddatur ſecundùm quamdam recompenſationem alterius rei per æquivalentiam, alioquin nullus teneretur ex juſtitia reddere proprio dominio eamdem numero rem acceptam; ergò ineptè reſtitutio aſſeritur genericè actus juſtitiæ commutativæ per recompenſationem rei ad rem. Confirmatur, quia in redditione illiuſmet rei, quæ invitò ablata eſt, nulla apparet commutatio, non in ſubſtantia, quia reſtituitur ea-

dem

Digitized by Google

dem numero; non in titulo, quia dominium ſemper perſeverat penes proprium dominium, in poſſeſſione ſola accidit, aliquod commutationis veſtigium, ut tranſeat à manibus injuſtè accipientis, ac detinentis ad manus proprii domini. Hæc tamen omninò futilia, & puerilia ſunt, quia ſivè damnum furto illatum reſarciatur per redditionem ejuſdem rei numero furto ſublatæ, ſivè per æquivalens, ſemper reſtitutio eſt actus juſtitiæ commutativæ, quæ intendit jus uniuſcujuſque illæſum ſervare, undè qui injuriam intulit, ſivè rem adhuc habeat, ſivè non, tenetur reſtituere, & quidem tantum, quantum eſt damnum ſecutum, quæ eſt æqualitas arithmetica à juſtitia commutativa intenta rei ad rem, & licèt, quando eadem res numero reſtituitur, nulla appareat commutatio in ſubſtantia, quia eadem numero reſtituitur, neque in titulo, quia dominium ſemper apud proprium dominum perſeverat; ad hoc nihilominus, ut actus juſtitiæ commutativæ dicatur talis reſtitutio, ſufficit commutatio quoad poſſeſſionem, alioquin redditio commodati non eſſet actus juſtitiæ commutativæ, quia in commodato non transfertur dominium, ſed tantum uſus, & poſſeſſio, & eadem numero res redditur.

8 Sed contrà allatam doctrinam objici ſolet. Primò quòd reſtitutio non ſit actus ſolius juſtitiæ, ſed etiam aliarum virtutum, ſunt enim aliquæ virtutes præter juſtitiam, ex quarum tranſgreſſione proximus patitur aliquod damnum, ſeù quarum violatio aufert aliquid ab alio, quod lædens tenetur reſtituere, ut patet in violatione virtutis obſervantiæ; qui enim alium afficit contumeliis tenetur illi ſatisfacere, & jus læſum reintegrare petendo veniam, vel per aliquem actum honoris; at hic actus non videtur eſſe actus juſtitiæ, ſed virtutis obſervantiæ, cujus munus eſt ſingulis honorem debitum reddere, nam ad eamdem virtutem ſpectat non inferre aliquod damnum, & illud reſarcire, ſi ſit illatum; ergò reſtitutio non ſemper eſt actus juſtitiæ. Deindè probatur, quod etiam poſſit eſſe actus juſtitiæ diſtributivæ, quia quando quis reſtituit ad reſarciendum damnum illatum contrà juſtitiam diſtributivam, actus reſtituendi per ſe ſpectat ad eamdem juſtitiam diſtributivam, quia ut dicebamus, ad eamdem virtutem pertinet non inferre aliquod damnum, & illud reſarcire, quando illatum eſt, ſed ad juſtitiam diſtributivam ſpectat non inferre damnum in bonis communibus diſtribuendis, proptereà enim juſtitia diſtributiva obligat ad ſervandam proportionem geometricam inter eos, inter quos ſit diſtributio; ergò &c.

9 Ad primum reſpondent communiter DD. negando minorem, nam licèt actus honorandi, quatenus eſt debitus ratione virtutis, aut alterius excellentiæ, ad virtutem obſervantiæ ſpectet; idem tamen actus, quando debetur pro dehonoratione, & contumelia præcedenti reſarcienda, eſt actus juſtitiæ commutativæ debitus ad injuriam illatam reſarciendam; licèt enim homines jus juſtitiæ rigoroſum non habeant ad poſitivum honorem, qui ab aliis præſtari debeat; habent tamen jus proprium, & rigoroſum ad actum negativum aliorum, & immunitatem quaſi quamdam ab omni dehonoratione, & contumelia; quarè ſi quis alium contumelia afficiat, debet illi ex juſtitia ſatisfacere veniam petendo, vel per alium actum honoris, qui ad ſatisfactionem ſatis eſſe judicetur. Ad aliud negatur major, ex violatione enim juſtitiæ diſtributivæ præciſe non naſcitur obligatio reſtitutionis; quod ſi interdum ex tali violatione naſcitur, non naſcitur, niſi concomitanter, & niſi in caſu, in quo ex violatione juſtitiæ diſtributivæ ſimul admiſcetur, & involvitur violatio juſtitiæ commutativæ, ad probationem negatur aſſumptum; non enim ſemper ad eamdem ſpectat virtutem non inferre damnum, & illud reſarcire, poteſt enim peccatum contrà unam virtutem per aliam reſarciri, ut in peccatis contingit, quorum ſatisfactio ſit per virtutem pœnitentiæ, rectè ergò fieri poteſt, ut obligatio non inferendi damnum ad juſtitiam diſtributivam pertineat, & ex ea oriatur, non verò obligatio illud reſarciendi, ſed ex commutativa; & ratio eſt quia mutatur ratio juris in utraque obligatione; quamvis enim ex diſtributione mala obligatio reſtituendi in diſtributore oriatur, hoc tamen non eſt ex mala, & iniqua diſtributione præciſè, ſed quia ea ſuppoſita debetur plus alicui, ut ſervetur geometrica proportio, & iniquus diſtributor dat minus, ac proindè quod iniquè abſtulit illi eſt reſtituendum ex vi juſtitiæ commutativæ, ut patet ex exemplis ſuprà adductis in probatione afferti; ex quibus etiam conſtat partes jus ſuum ad bona communia ex juſtitia diſtribuenda non acquirere formaliter à diſtributore, quando ille diſtinguitur à donante, vel legante, ſed ab ipſo donatore, vel legatore; diſtributor autem per actum juſtitiæ diſtributivæ ſe habet ſolùm, ut conditio, ſine qua bona communia non fierent propria unicuique. Denique hæc veritas colligitur ex Canon. de injuriis, & damno dato, ubi ait Pontifex. *Si tua culpa damnum datum eſt, jure ſatisfacere teneris,* quæ verba expreſsè ſignificant obligationem ſatisfaciendi pro damno oriri ex jure alterius, ac proindè ex juſtitia.

ARTICULUS SECUNDUS.

An Reſtitutio ſit neceſſaria ad ſalutem, & an ex præcepto affirmativo, vel negativo, & undè oriatur?

10 Pro reſolutione quæſiti quoad primam partem, recolendum eſt ex dictis lib. 3. ſent. diſput. 6. qu. 15. lib. 4. diſp. 1. quæſtion. 10. art. 3. dupliciter eſſe poſſe aliquid neceſſarium ad ſalutem, uno modo neceſſitate medii, alio modo neceſſitate præcepti, illud dicitur neceſſarium primo modo, quod ſecundùm legem ordinariam ità neceſſarium eſt, ut ſine illo ſalus obtineri non poſſit, quo pacto baptiſmus reipſa ſuſceptus reſpectu infantium eſt neceſſarium medium ad ſalutem, quia de lege ordinaria infantes ſine illo nullo modo ſalvari poſſunt. Illud verò dicitur neceſſarium neceſſitate præcepti; quod quidem neceſſarium eſt ex obligatione præcepti, qua tamen ceſſante non eſt neceſſarium, undè ſi quis vel propter ignorantiam invincibilem, vel impotentiam, aut aliam legitimam cauſam non faceret id, quod hoc modo neceſſarium eſt, adhuc tamen ſalvari poſſet. Ex qua differentia loc. cit. ex profeſſo declarata aliud etiam naſcitur diſcrimen inter hæc, quod id quod obligat in ratione medii obligat etiam in ratione præcepti, ſiquidem major neceſſitas infert minorem, undè omnia ad ſalutem neceſſaria ſunt præcepta, ſeù ſub præcepto cadunt; illud verò, quod obligat in ratione præcepti tantùm, non obligat in ratione medii, cùm ſine poſitione illius in quibuſdam circumſtantiis poſſit ſalus æterna obtineri. Hoc prænotato.

11 Dicendum eſt, Reſtitutionem eſſe utique ad ſalutem neceſſariam juxta illud Aug. epiſt. 54. ad Macedonium à Gratiano relatum Can. 1. *Si res* 14. qu. 6. *Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum,* non quidem neceſſitate medii, ſed neceſſitate præcepti: Ità Scot. d. 15. cit. q. 2. art. 4. in principio, & eſt communis in omni ſchola, & ratio eſt, quia quod eſt neceſſarium neceſſitate medii licèt omittatur ſine culpa, aut aliter non ob id obtinebitur finis, quomodolibet medium non ponatur, ut conſtat de baptiſmo reſpectu infantium, at ſine poſitione reſtitutionis in quibuſdam caſibus, & circumſtantiis poteſt obtineri finis ſupernaturalis, nam quædam cauſæ excuſare poſſunt à reſtitutione, quæ ſi perpetuo durent, poterit quis abſque dubio ſalutem conſequi non facta reſtitutione, ut patet de conſtituto in extrema neceſſitate. Et licèt dolor de peccato præterito non reſtituendi, quo quis dolet ſe non reſtituiſſe cùm poſſet, ſit neceſſarius ad primam gratiam conſequendam; quæ eſt neceſſarium medium ad ſalutem; hoc tamen non eſt peculiare reſpectu peccati non reſtituendi, ſed in omnibus peccatis mortalibus commiſſis idem eſt dicendum. Reſtat ergò reſtitutionem eſſe ad ſalutem neceſſariam ſolùm neceſſitate præcepti., quando reſtitutio fieri poteſt; nam ſicut accipiendo rem alterius cum ejus damno violatur juſtitiæ æqualitas, ità etiam eam retinendo; ſed ut juſtitiæ æqualitas non violetur rem alienam accipiendo, neceſſarium eſt ad ſalutem ab ejuſmodi acceptione rei alienæ abſtinere; ergò eadem ratione neceſſarium eſt ad ſalutem neceſſitate præcepti rem alienam reſtituere, ne ſcilicet, violetur juſtitiæ æqualitas rem alienam retinendo; eſt autem præceptum reſtituendi non modò naturale ex illo notiſſimo principio deductum; *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*, ſed etiam divinum in Decalogo traditum. *Non furtum facies*, nam perindè eſt rem alienam non reſtituere, ac furtum continuare.

12 Quoad aliam quæſiti partem eſt Difficultas an præceptum reſtituendi ſit affirmativum, vel negativum. Aliqui dicunt eſſe affirmativum, quia per illud jubetur actio poſitiva reſtituendi. Ità Soto, Valentia, Pontius, ex noſtris, Bonac. Leſſius, & alii. Alii verò aſſerunt eſſe præceptum purè negativum; quia licèt ſecundùm ſonum verborum videatur eſſe affirmativum, ſecundùm rem tamen eſt negativum, idem enim eſt dicere *reſtitue*, ac ſi dicas *ne retineas alienum*. Ità Scot. loc. cit. Medina, Adrianus, Canus, Bannes, Vaſquez, Molina, Turrianus, & alii plures. Alii tandem docent eſſe præceptum affirmativum involvens negativum. Qua negativum prohibet detentionem rei alienæ, qua affirmativum præcipit certo tempore, loco modo, & perſonæ faciendam eſſe reſtitutionem. Qua negativum obligat ſemper, & ad ſemper, uti cætera præcepta negativa, qua affirmativum obligat ſemper, ſed non ad ſemper, quia nimirum non ſemper currunt circumſtantiæ, quibus exequenda eſt poſitiva actio reſtituendi, pro qua opinione citantur D. Thomas 2. 2. q. 62. art. 8. ad 1. Sylveſt. Cajet. Sylvius, Navarrus, & alii, eamque ait eſſe omnium probabiliſſimam Amicus diſp. 34. q. un. cùm negare non poſſimus in reſtitutione duo includi, quæ ambo ſub præceptum cadere poſſunt, & inju-

Digitized by Google

injuſtam detentionem rei alienæ, quæ eſt quædam continuatio furtivæ actionis, quę prohibetur præcepto negativo talem actionem non continuandi, & poſitivam actionem reddendi debito tempore, loco, modo, & perſonæ, quod ſuum eſt, quæ jubetur præcepto affirmativo, cùm non minus teneatur, qui rem alienam uſurpavit, illam commodo tempore, loco modo, & perſonæ reſtituere, quàm ab illius injuſta detentione ceſſare.

13 Dicendum eſt cum ſecunda ſententia præceptum reſtitutionis, quamvis quoad formam verborum ſit affimativum, re tamen vera in ſubſtantia eſſe negativum. Hæc eſt communior, & probabilior, quam non ſolùm Scotiſtæ tuentur omnes, ſed etiam plures Recentiores, præſertim verò Card. de Lugo, Caſpenſis, & alii. Ratio deducitur ex Scoto loc. cit. Negatio non retinendi alienum per reſtitutionem importata eſt ejuſdem præcepti, ac negatio non uſurpandi, ſeù furandi alienum, qui enim furatur, & non reſtituit, eamdem uſurpationem, moraliter continuat, ſed prima non uſurpatio eſt materia primò, & per ſe præcepti negativi; ergò pariter continuata non uſurpatio erit ejuſdem præcepti materia, ac proindè ſicut uſurpatio eſt contrà præceptum negativum, ſic etiam, & retentio. Confirmatur, quia per præceptum non furandi per ſe, & primò importatur non accipere rem alienam invito domino rationabiliter, & hac de cauſa ſecundùm omnes eſt negativum; ergò idem dicendum eſt de præcepto non retinendi eamdem rem per reſtitutionem importato, quia non reſtituere aliud non eſt, quàm primum illud furtum moraliter continuare. Denique dici non poteſt cum tertia ſententia eſſe præceptum partim affirmativum, partim negativum, ſed abſolutè negativum dici debet, licèt ad hoc actio poſitiva requiratur reddendi alienum ſuo domino, aliàs qui non reſtitueret, duo peccata committeret, ut notat Caſpenſis tract. 18. diſp. 1. ſect. 2. unum omiſſionis actionis reſtituendi contrà præceptum affirmativum, alterum commiſſionis, ſcilicet, retinendi contrà præceptum negativum. Et quamvis ad hoc ipſum, quod eſt non retinere alienum, neceſſaria ſit actio poſitiva, quæ reddatur domino, hoc tamen eſt per accidens, ut notat Càrd. de Lugo diſp. 8. ſect. 2. quia aliter læſio injuſta, & prohibita vitari non poteſt, ſicut etiam ex præcepto negativo non occidendi tenetur aliquis æquum ſuum à via divertere, in qua puer jacet, ne eum conterat, & ex præcepto negativo non mœcandi, proximas occaſiones fornicationis tenetur fugere, & tamen nemo dicet has actiones poſitivas eſſe materiam primò, & per ſe ſub his præceptis cadentem, ſed ſolùm per accidens.

14 Ex qua doctrina ſolvitur fundamentum primæ, & tertiæ ſententiæ, quia ad rationem præcepti affirmativi, & negativi primò, & per ſe non eſt attendendum ad modum quo ponitur, & ſignificatur, an ſcilicet, ſit affirmativus, vel negativus; ſed ad materiam primò, & per ſe præceptam, undè ſi materia primò, & per ſe præcepta ſit negatio, præceptum quoque erit negativum in ſubſtantia, quamvis explicetur modo affirmativo, ut patet de præcepto jejunandi, hoc enim eſt negativum quamvis modo affirmativo explicetur, quia materia per illud primò, per ſe præcepta eſt negativa; præcipitur enim, ne comedas bis in die; & ſic etiam è contrà, ſi materia per ſe, & primò præcepta ſit affirmativa, præceptum quoque erit affirmativum in ſubſtantia, quamvis modo negativo explicetur, ut ſi præceptum audiendi ſacrum in die feſto, quod eſt affimativum, tradatur his verbis. Ne omittas ſacrum in die feſto, non obſtante hac forma verborum negativa, præceptum eſt affirmativum, quia per ipſum præcipitur materia poſitiva, ſcilicet, auditio ſacri; cùm ergò materia præcepti reſtitutionis primò, & per ſe præcepta ſit negatio retentionis rei alienæ cenſendum eſt præceptum negativum, etiamſi tradatur ſub forma verborum affirmativa, undè idem eſt ſecundùm rem dicere *reſtitue*, ac ſi dicas, *ne retineas alienum*. Et quamvis ad hoc ipſum quod eſt non retinere alienum, neceſſaria ſit actio poſitiva, qua reddatur domino, hoc tamen eſt per accidens, ut ſuprà explicatum eſt, & ideò hoc non variat naturam præcepti negativi.

15 Sed Objicies ex Bonacina tract. de Reſt. diſp. 1. qu. 1. præceptum negativum obligat ſemper, & pro ſemper, & per hoc diſtinguitur ab affirmativo; ſed præceptum reſtituendi non obligat pro ſemper, ſæpè enim excuſatur aliquis à reſtituendo, ut infrà conſtabit, quando nimirum non currunt circumſtantiæ; quibus exequenda eſt actio poſitiva reſtituendi; ergo non eſt præceptum negativum.

Reſpondetur negando minorem cum Card. de Lugo loc. cit. hoc enim præceptum obligat ſemper, & pro ſemper eo modo. quo eſt præceptum, nam præceptum non eſt de non retinendo unquam alieno ſimpliciter, & abſolutè loquendo; ſed de non retinendo alieno invito rationabiliter domino, aliquando autem propter quaſdam ſpeciales circumſtantias dominus circà retentionem non eſt rationabiliter invitus, & ideò retentio ſub illis circumſtantiis non eſt mala, quia ſic non eſt prohibitioni objectum, non ergò tunc fit contrà præceptum non retinendi alienum invito domino; hoc ergò extrà illas circumſtantias obligat ſemper, & pro ſemper ſicut cætera præcepta negativa, quod etiam patet de ipſo non furandi præcepto, quod non obligat ſub circumſtantia extremæ neceſſitatis, tunc enim ablatio rei alienæ non eſt mala, quia tunc non eſt objectum prohibitionis, ac etiam de præcepto non occidendi, quod in graviſſima neceſſitate non obligat, nempè ad propriam defenſionem, extra verò illam limitationem obligat ſemper, & pro ſemper, ſicut cætera præcepta negativa. Hic autem advertendum eſt, reſtitutionem ad ſalutem neceſſariam non ſolùm eam eſſe, quę pertinet ad bona fortunæ, ſed etiam quæ alia bona concernit interna, & externa, quia damnificatio illorum, cùm ſint majora bona, eſt contrà juſtitiam commutativam; undè quando materia reſtitutionis eſt pecunia, vel res pecunia æſtimabilis vel ſimilis, tunc præceptum reſtitutionis ſpectat ad ſeptimum Decalogi præceptum non furandi, quando materia eſt fama, vel honor, ſpectat ad octavum præceptum, quod prohibet non infamare, & tandem ſi reſtitutio fieri debet, quia quis falſam docuit doctrinam cùm ex juſtitia veritatem docere teneretur, ad præceptum non mentiendi ſpectat.

16 Quoad ultimam quæſiti, partem, undè ſcilicet oriatur obligatio reſtituendi. Dicendum eſt cum communi ex triplici capite naſci, loquendo de reſtitutione ſtrictè, prout loquimur in præſenti, nimirum vel ratione ſolius injuſtæ acceptionis rei alienæ, etiamſi eam rem fortè non amplius habeas, vel ratione ſolius rei alienæ, quando, ſcilicet, ſine culpa tua venit ad te res aliena, quam à fure, v.g. ignorans emiſti, & bona fide tenes, vel ratione utriuſque ſimul ſcilicet, injuſtæ acceptionis, & rei, cùm eam & à Domino injuſtè abſtuliſti, & injuſtè retines. Addunt aliqui, ut Bonacina loc. cit. obligationem reſtituendi etiam ex contractu naſci, quando ſcilicet inter aliquas perſonas celebratus fuit contractus, ratione cujus emergit obligatio reſtituendi, & ratione pignoris, commodati &c. ſed hoc caput locum habet, ſi nomen reſtitutionis latè accipiatur pro redditione, ſcilicet, rei debitæ ad æqualitatem, ut idem Auctor ibi fatetur injuſta autem acceptio hic latè ſumitur, prout ſignificat quamcumque damnificationem alterius etiam ſine ulla lædentis utilitate, ſic enim tenetur ad reſtitutionem damni, qui domum vel meſſem alienam incendit, & injuſtè læſit famam, honorem, ſeù exiſtimationem alterius. Hæc autem injuſta acceptio neceſſaria eſt, quia ad inducendam obligationem reſtitutionis non ſufficit voluntas etiam efficax accipiendi, & nocendi, excluſa injuſta acceptione, hoc eſt damno injuſtè illato: nam quantumcumque furari decreveris, vel quempiam ad alterius nocumentum hortatus fueris, ad nullam reſtitutionem teneris, ſi re vera actu nihil injuſtè acceptum eſt, nec aliquod damnum injuſtè illatum. Acceptio denique rei alienæ per injuſtum contractum obligat ad reſtitutionem, tamquam ſpecies injuſtæ acceptionis.

17 Advertunt etiam communiter Doctores inter reſtitutionem ratione injuſtæ acceptionis, & reſtitutionem ratione rei acceptæ hoc verſari diſcrimen, quòd hæc poſterior locum non habet, niſi in poſſeſſore bonæ fidei, nam ſi poſſeſſor ſciat rem eſſe alienam, ſi eam non reſtituit, ſtatim fit poſſeſſor malæ fidei, idque non tantùm ratione rei acceptæ, ſed etiam ratione injuſtæ retentionis, dum illam injuſtè retinet, ac fruitur invito domino, & tenetur illi reſtituere etiam cum damno proprio, ut ſi rem emit à non domino, tenetur eam vero domino reſtituere; non obſtante pretio pro ea venditori ſoluto; habet tamen actionem contrà venditorem de evictione. Rurſus inter illas reſtitutiones hoc etiam verſatur diſcrimen, quòd quando quis tenetur reſtituere ratione injuſtæ acceptionis, ſemper manet obligatio recompenſandi damnum; & nocumentum illatum etiamſi res injuſtè ablata perierit; quando verò quis tenetur reſtituere ratione tantùm rei acceptæ, ſi caſu pereat, vel ſine culpa ejus, qui retinet, ad nihil tenetur, quia in hoc caſu nullum damnum intulit, & res domino periit; quod intelligendum eſt, quamdiù poſſeſſor bonæ fidei exiſtit, nam ſtatim ac advertit rem illam eſſe alienam, & fit poſſeſſor malæ fidei, quidquid damni poſt talem notitiam ex injuſta rei detentione domino ſequitur, tenetur injuſtus detentor reſarcire. Tandem inter illas reſtitutiones hoc etiam aliud diſcrimen ſolet à Doctoribus aſſignari, quòd qui ad reſtitutionem tenetur ex injuſta acceptione, etiam tenetur ad damna ſecuta, & lucra, quæ ceſſaverunt in damnificato, ad quod non tenetur, qui ex ſola ratione rei acceptæ obligatur, quòd intelligendum eſt, quamdiù poſſeſſor bonæ fidei exiſtit, nam ad damna ſecuta poſt notitiam injuſtę detentionis tenetur, ut dictum eſt.Ità Sylvius, Amicus, Caſpenſis, & alii communiter.

18 Po-

Digitized by Google

18 Poſtremò eſt Difficultas, An quis obligetur ad reſtitutionem ex levi, & leviſſima, culpa, nam de dolo, & lata culpa nulla eſt dubitatio; pro cujus quæſiti intelligentia recolendum eſt, quod ſuprà dictum eſt diſp.4. quæſt.3. art.2. n.69. culpam non eodem modo accipi à Theologis, & Juriſtis; nam ab illis ſumitur pro peccato mortali, & veniali, ab iſtis verò culpa dicitur quælibet omiſſio alicujus diligentiæ; unde culpa dividitur in levem, & leviſſimam, illa eſt omiſſio alicujus diligentiæ, quam diligentes illius artis adhibere ſolent, iſta vero eſt omiſſio diligentiæ, quam diligentiſſimi, & prudentiſſimi adhibere ſolent, ut pluribus exemplis loc. cit. explicuimus, & è contrà dividunt culpam in latam, latiorem, & latiſſimam, culpa latiſſima eſt dolus apertus, latior eſt dolus præſumptus, lata eſt omiſſio alicujus diligentiæ, quam paſſi homines in tali re, vel materia adhibere ſolent, dolus autem eſt quævis callida fallacia; & machinatio ad circumveniendum, fallendum, & decipiendum, ut habet Gloſſa ff. de dolo lib.1. & ità communiter Doctores diſcurrunt; ex quo ſequitur homines in ſuis actionibus poſſe eſſe prudentes, prudentiores, & prudentiſſimos, & ſi tantùm fuerint prudentes, hoc eſt ſufficientem adhibuerint diligentiam in aliqua re agenda, nullam injuſtitiam committere. Ex qua doctrina colligitur propoſitæ difficultatis reſolutio, neminem, ſcilicet, teneri ad reſtitutionem, ſecluſo contractu, ob damnum alteri datum ex culpa levi, vel leviſſima, & ratio eſt, quia ſicut nemo tenetur prudentior eſſe, vel prudentiſſimus in rebus propriis, ſed ſatis eſt, ſi convenientem adhibeat diligentiam, & moraliter ſufficientem, multò minus tenebitur eſſe talis in bonis alterius; ſufficit enim cuique ut in bonis alterius illam præſtet diligentiam, quam in ſuis præſtare tenetur, ut liber ſit ab omni culpa, & obligatione. Ex quo deducitur, quòd ſi ex facto proprio, vel omiſſione in tali caſu ſequutum ſit malum alteri, non teneri quempiam ad reſtitutionem in foro interno, niſi in externo condemnatus eſſet, & poſt Judicis ſententiam, quia tale factum, vel omiſſio non diceretur lata culpa, cùm ſufficiens diligentia ſit adhibita, ubi autem nullum eſt peccatum, nec pœna eſſe debet, appoſitè autem diximus ſecluſo contractu, quia ſi quis ad id ſe obligaverit ex vi contractus, etiam de levi, ac leviſſima culpa tenebitur, ac etiam de caſu fortuito, ut in diſp. de contractibus dictum eſt, Ità Sylveſter, Soto, Angelus, Stephanus à S.Gregorio, & plures alii.

29 Quæres cùm obligatio reſtitutionis oriatur ex dolo, & culpa lata, an talis culpa, ut ad reſtitutionem obliget, debeat eſſe mortalis, vel ſufficiat, ſi ſolùm ſit venialis. Communior opinio aſſerit debere eſſe mortalem, & ratio eſt, quia culpa venialis non eſt actus perfectus in ratione injuriæ, ſed imperfectus ergò obligationem reſtituendi non inducit, qua talis obligatio oritur ex injuria, nec obligatio poteſt eſſe major ipſa injuria quare ſi injuria venialis eſt, obligationem ſub mortali inducere non poterit, imò neque ſub veniali, quia talis injuria fortuitus caſus reputatur. Ità Soto, Navarrus, Leſſius, Henriquez, Salas, Rodriquez, Emanuel Sà, & plures alii apud Card. de Lugo diſp. 8. ſect. 5. ubi advertit, quæſtionem hanc eſſe, quando materia, & damnum eſt grave, ſed illatum eſt ob culpam non mortalem, ſed venialem theologicè loquendo; non autem quando culpa eſt venialis ex parvitate materiæ, ſeù damni illati, tunc enim certum eſt, quòd ſicut furtum unius Julii v. g. eſt peccatum veniale, ſic & retentio illius erit peccatum veniale, atque ideò ex damnificatione levi in ea quantitate inſurget etiam obligatio reſtituendi ſub veniali, quia culpa venialis non eſt ſimpliciter delictum, & injuria, ideoque obligationem gravem reſtituendi parere non debet, ſicut ex contractu, ſi conſenſus cum plena deliberatione præſtitus non fuit, & plena libertate, non naſcitur obligatio, nec votum eo modo emiſſum obligat, de quo etiam puncto poteſt videri Pontius noſter diſput. 55. quæſt. 2.

QUÆSTIO SECUNDA.

De perſonis ad reſtituendum obligatis, & quomodo.

20 SCotus 4. d.15. quæſt. 2. artic. 4. ad declarandam materiam de Reſtitutione in genere, quam præ manibus habemus, quinque explicanda proponit. Primò propter quam rationem ſit reſtitutio facienda. Secundò quis reſtituere teneatur. Tertiò quid. Quartò cui. Quintò quando. Nos igitur quoque juxta eumdem Doctoris ordinem poſtquam quæſt. præced. egimus de natura Reſtitutionis, ejus neceſſitate, & cauſis, opus eſt, ut in quæſtione præſenti ad particulares ejus circumſtantias deſcendamus, & in primis declaremus, quinam ad reſtitutionem teneantur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ad reſtitutionem teneantur.

21 PRimò certum eſt ex jam dictis diſput.4. & 5. de Contractibus, & ex communi Doctorum ſententia, illos omnes ad reſtitutionem teneri, qui rem alienam juſto quidem titulo apud ſe habent, ſed eam juſte contrà domini voluntatem diutius retinere non poſſunt; qua ratione quicumque rem apud ſe commodatam habet, locatam, vel depoſitam, poſt præfixum tempus elapſum in mora conſtitutus illam invito domino apud ſe amplius retinere non poteſt; & eadem ratione qui mutuum accepit termino conſtituto illud ſolvere tenetur, aliàs invito domino rem illius detinere cenſetur, & ad reſtitutionem tenetur; & idem univerſaliter aſſerendum eſt de iis, qui non rationabiliter impediti in debitis ſolvendis diuturnas trahunt moras, aut in reddendis rebus alienis, quas apud ſe habent, nam omnes iſti dubio procul contrà juſtitiam peccant & ad reſtitutionem tenentur, præſertim ſi creditores ex tali dilatione damnum patiantur.

22 Secundò ſatis etiam conſtat ex dictis qu. præc. art.2. diſcurrendo de radicibus obligationis reſtituendi ad reſtitutionem teneri, qui rem injuſte acceptam apud ſe habet, ſivè bona fide, ſivè mala illam habeat; tunc res bona fide habetur, quando ignorantia invincibili putat quis eſſe ſuam, & prudenti judicio ſine peccato tamquam propriam poſſidetur; tunc verò res mala fide habetur quando ignorantia ſaltem culpabili poſſidetur; & utroque modo tenetur ſemper rem vero domino reſtituere, cum hac tamen differentia, quod poſſeſſor bonæ fidei tenetur tantùm ad reſtitutionem rei, quando alterius eſſe deprehendit, ſi apud ſe adhuc eam habeat; non vero ſi ſtante bona fide res illa periit, quia in tali caſu res illa domino ſuo perire cenſetur, non poſſeſſori bonæ fidei; an verò teneatur ad ea reſtituenda, in quibus factus eſt ditior, & locupletior, ideſt, adeò, quæ habet ultrà id, quod habiturus fuiſſet, ſi rem illam non habuiſſet, aliqui affirmant, & probant ex L. *Nam hoc natura* ff. de conditione indebiti, ubi habetur. *Hoc natura æquum eſt, neminem cum alterius detrimento locupletiorem fieri*. Alii negant, quia illud plus non eſt fructus rei, ſuppoſito, quod eam à fure bona fide emat, & poſteà majori pretio vendat, ſed induſtria ementis juſtè uno pretio minori, & vendentis etiam juſtè alio majori pretio; fructus autem induſtriæ ex communi ſententia ad poſſeſſorem bonæ fidei ſpectat, & non ad dominium rei. Ità Molina, Laiman, Caſpenſis, & plures alii. Poſſeſſor verò malæ fidei, quomodocumque pereat res illa, quam mala fide poſſidet tenetur non ſolùm eam vero domino reſtituere, ſed ulterius etiam omne damnum compenſare, quod ex mora reſtitutionis ſequitur. Quod etiam dicendum eſt de poſſeſſore bonæ fidei, poſtquam deprehendit rem, quam bona fide poſſidebat, eſſe alienam, & illam domino reſtituere negligit, tunc enim, ſi res perit, tenetur ad reſtitutionem, ſicut poſſeſſor malæ fidei, ac etiam ad damna ſecuta poſt injuſtæ detentionis notitiam. Et tandem inter utrumque poſſeſſorem hoc aliud intercedit diſcrimen, quod malæ fidei poſſeſſor nullo tempore præſcribere poteſt, aut uſucapere rem alienam mala fide retentam, benè tamen poſſeſſor bonæ fidei, ſi toto tempore ad præſcriptionem à jure præfinitum eam bona fide poſſideat, nec amplius ad reſtitutionem tenebitur. Ità DD. paſſim.

23 Tertiò adhuc certius eſt apud omnes Doctores ad reſtitutionem faciendam obligari, qui injuſtè rem alienam accepit, vel qui injuſtè alteri damnum attulit, idque non modò cùm per ſe, ſed etiam cùm per alios id præſtit; undè omnes illi ad reſtitutionem tenentur, qui quomodo ſunt cauſa influens, & efficax damni ſecuti, ac qui ex officio, & obligatione juſtitiæ obligati cavere damnum non caverunt, undè Scotus loc. cit. & D. Thom. qu.62. art.6. & 7. concludunt teneri ad reſtitutionem his duobus verſibus comprehenſos.

Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus.
Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans.

Qui verſus ſic à Scotiſtis, & Thomiſtis ibidem explicantur. Primo *juſſione* filios, ſervos, aut alias perſonas ſibi ſubditas compellendo ad furtum faciendum, aut damnum alteri inferendum; vel furtum factum, ac damnum illatum ratum habendo. 2. *conſilio* alteri ſuadendo, vel promiſſionibus, aut precibus illum promovendo. 3. *conſenſu* injuſtæ alicui actioni conſenſum præbendo. 4. *palpatione* ſeù adulatione, ut qui laude, vel exprobatione ignaviæ alium ad damnum inferendum excitat, & animat, palpo enim dicitur adulator laudans damnificantem, ſic quod ex hoc movetur ad damnificandum.

5. re-

Digitized by Google

5. *recurſu* offerendo, vel præbendo refugium iis, qui damnum injuſtum alteri intulerunt, ut fures, & latrones receptando, & tuendo, ac rem raptam doloſè celando. 6. *participatione* ſivè in actione furti, & rapinæ, ſive in præda, & lucro indè proveniente, ut agens excubias, applicans ſcalas, parans inſtrumenta, & ſimilia. 7. *ſilentio*, hoc eſt, omiſſione correctionis, aut inhibitionis neceſſariæ ad furtum, vel damnum alterius impediendum, ſi ſit Superior; vel recti, & æqui conſilii, ſi conſultor; vel debitæ vigilantiæ, & cuſtodiæ ſi ſit cuſtos. 8. *non obſtando* damno alteri illato, quod impedire poteſt, præſertim ſi ad id ex officio teneatur. 9. *non manifeſtando* malefactorem, cùm ad id ex officio tenetur, ſive ut damnum impediatur, antequam inferatur, ſivè ut reſarciatur, poſtquam factum eſt, ut cuſtodes montium, vinearum, ſilvarum, & agrorum, qui damna non impediunt, vel facta non manifeſtant; ſic etiam Principes, & Domini territoriorum ſi ſciant vias publicas prædonibus infeſtari, & cùm poſſint, non impediant, tenentur mercatoribus, & cæteris viatoribus damna ab iſtis accepta compenſare. Ex quo patet novem eſſe modos, quibus peccatum alienum participantur, & quilibet illorum modorum obligationem in ſolidum inducit, quando ſit cauſa auferendi, aut retinendi rem alienam invito domino, unde tamen concludit Doctor loc. cit. ſub lit. Bb. quod omnis obligatio ad reſtitutionem reducitur ad auferre, vel retinere, & hoc vel ut cauſa principalis, vel proxima, vel coadjuvans, vel inducens, vel non impediens.

24 Quartò addit Doctor hæc omnia verificari, quando reducuntur ad conſenſum efficacem verum, vel interpretativum, undè ſupradicti non tenentur ad reſtitutionem, quando non fuerunt efficax cauſa damni, ut v. g. ſi fur, vel homicida non fuerit efficaciter motus mandato, vel conſilio alterius, qua nihilominus erat facturus furtum, vel homicidium; requiritur enim ut conſilium, mandatum, & aliæ cauſæ morales ſint propriè cauſæ, ut ex ipſis effectus ſequatur, tamquam cauſis, ſine quibus non fieret; alioquin ſi accedant effectu jam determinato in aliis cauſis, & omnia ſunt determinata ad ejus executionem, conſilium, & conſenſus non habent rationem cauſæ, nec ullam determinationem inducunt effectui, ac proindè virtutem ipſorum non cauſatur, ſed conſequenter ſe habent, ac merè concomitanter; quarè ſicut non concurrunt ad effectum auferendi, aut retinendi rem alienam, ità neque ex ipſis ſequitur ulla obligatio reſtituendi, cùm præciſè ex illo titulo oriatur. Undè hæc regula in ſingulis locum habet, & varios reſolvit caſus, qui à Doctoribus in hac materia ſolent proponi, ſicut enim reſtitutionis obligatio ratione rei injuſtè ablatæ præciſè incurritur, aut injuſtè detentæ invito domino; ità ille ſolùm, quia tali ablationi, vel detentioni injuſtæ dat cauſam, talem obligationem incurrit. Nec ſufficit, quòd alius quantum eſt ex parte voluntatis, & affectus concurrat ad talem ablationem quantum eſt ex ſe, ſed requiritur ulterius, quòd influat proximè in effectum ad determinationem aliquam, ex qua ſequatur effectus; aliàs ſine illa eſſet quidem inordinatus, & contrà juſtitiam peccaret, ſed ad reſtitutionem non teneretur, quia non fuit cauſa ablationis, & retentionis, ut ibidem Hiqueus advertit Comentario.

25 Quintò ſubdit Doctor, quem alii paſſim ſequuntur, quòd ſi plures concurrant ad unam, & eamdem injuſtam actionem, ut ad ſpoliandum viatorem, vel domum incendendam, iſtorum omnium quilibet tenetur ad reſtitutionem in ſolidum, hoc eſt, ad tutius damni compenſationem ſinguli tenentur, & ratio eſt, quia quilibet tunc eſt cauſa totius damni; quamvis non ſolus, qui enim una cum alio aliquid efficit, verè illud efficere cenſetur; Addit tamen Doctor, quòd uno reſtituente omnes alii liberantur à debito in comparatione ad illum damnificatum, tamen alii tenentur pro rata portionis, quæ eos contingit illi, qui pro omnibus ſatisfacit; & ſenſus eſt, quòd ſi unus illorum damnum illatum reſarciret, alii ad reſtitutionem erga illum non amplius obligarentur, qui damnum paſſus eſt; unuſquiſque tamen teneretur refundere pro rata ſuam partem ei, qui totum compenſavit damnum. Hoc autem intelligendum eſt ſi plures cum conſenſu, & invicem juvantes id fecerunt ſinguli, tunc enim quilibet totum damnum tenetur in ſolidum reſtituere, qua ſinguli ſunt cauſa totius damni, cùm unus juvet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Non autem ſi alii ex impulſu, & auctoritate principalis aguntur ad maleficium, illo enim ſolvente, reliqui nihil tenentur, quia ipſe neceſſitatem eis impoſuit maleficii. Denique ſi damnum paſſus principali damnificanti reſtitutionem condonet, etiam minus principales liberantur, non autem vice verſa, quia ruente principali ruit acceſſorium, non è contrà. Ità Vaſquez, Molina, Fillincius, Navarrus, Leſſius, Layman, Abellius, & alii paſſim, qui ulterius addunt, quod ſi mandans aliquem ad damnum proximo inferendum, ex quo oritur reſtitutionis obligatio, ſi conſenſum revocaverit, & juſſionem, antequam res effectum habuerit, & revocationem proximo damnificatori ſufficienter inſinuaverit, non amplius ad reſtitutionem tenetur, quia non eſt cauſa damni, ablationis, vel retentionis rei alienæ in tali caſu neque per ſe, neque per alium.

26 Cæterum contrà præfatam Scoti, & D. Thomæ doctrinam, quòd uno reſtituente pro omnibus, cæteri ipſi ſatisfacere teneantur pro rata ſua, arguunt aliqui tenentes partem negativam ea ratione, quia ubi eſt per cauſa turpitudinis non reſultat actio unius contrà alterum, ut habetur expreſsè in L. 2. & 3. ff. de conditionibus ob turpem cauſam, atque adeo cùm iſti turpiter egerint furando, unus non tenetur alteri, etiamſi pro aliis ſatisfecerit, quia cauſa eſt turpis, & ille fuit concauſa talis damni, ideoque indignus eſt, ut illi ſatisfiat. Ità Angelus in ſumma verbo *furtum*, & alii citati à Medina q. 8. de Reſtitutione. Sed quamvis hoc ſit verum, quando is, qui rem ablatam reſtituit, totam prædam accepit, ſivè fuerit principalis ſive ab aliis inductus, tunc enim cæteri neque domino, neque ipſi aliquid reficere tenentur, quia jam domino ſatisfactum eſt ad æqualitatem, ut ſupponitur, & qui rem accepit, vel tenet, eſt principalis, & ex reſtitutione facta nihil minus habeat in bonis ſuis, cum totum quod reſtituit, eſſet alterius, & alii, ut ſupponitur, nihil de re illa acceperint, undè non apparet qua ratione obligari poſſint ad reſtitutionem aliquam vero domino, aut ipſi reſtituenti. Quamvis inquam, in hoc caſu id ſit verum, nihilominus, quando res ablata eſt diviſa inter ſocios, omninò dicendum eſt illos teneri pro rata parte rei acceptæ ſatisfacere ei, qui damnificato integrum damnum recompenſavit; & licèt opinio oppoſita vera ſit in foro exteriori, in quo non datur actio cuicumque ex participibus, etiam ſi ſolverit, contrà alios ex legibus citatis; in foro tamen conſcientiæ falſa eſt, & ab omnibus communiter rejecta; ex quo patet quid ſit dicendum ad rationem in contrarium adductam; illæ namque leges procedunt ſolùm in foro contentioſo, in quò uni furi non datur actio contrà ſocium; nec etiam ratio ex turpitudine actionis deſumpta urget, quia obligatio reſtitutionis faciendæ à ſociis primo reſtituenti non oritur ex turpitudine furti præteriti, ſed ex reſtitutione; quam unus pro ſe, & aliis ſociis fecit, quæ eſt actio honeſtiſſima, & juſtiſſima. Dices, reſtitutio ſemper injuſtam acceptionem præſupponit, vel rem acceptam, quarum neutra contingit in propoſito, quia ſocii nihil acceperunt ab eo, qui integrè reſtituit; ergò nullo reſtitutionis jure illi obligantur. Reſpondeo ſocios criminis non teneri reſtituere primo ſatisfacienti in integrum ratione injuſtæ acceptionis, ſed ratione juſtæ compenſationis ab eo factæ vero domino, ut modò dicebamus, & hic dicendi modus communior eſt, & probabilior, ut conſtat apud Fabrum noſtrum, diſp. 50. c. 2. & Aretinum d. 15. q. 2. art. 7. & alios paſſim.

27 Major difficultas eſt, quando res ablata non manet, ſed eſt conſumpta, ut contingit in damno dato, quando v. g. domus ruit, vel ſegetes comburuntur, an reſtituente principali reliqui ei ſatisfacere teneantur. Negant aliqui, nam ſi quis jubendo, vel alio modo alios induxit ad damnum illud dandum, ex quo nihil utilitatis eis acceſſit, ſi inducens reſtituit, non videntur alii obligari ad aliquid ei reſtituendum, quia ipſi non damnificaverunt illum, ſed potius ab illo damnificati fuerunt, quia ab eo ad actionem illam malam inducti ſunt, & ideo nihil ei reſtituere debent. Ità Cajetanus, Molina, & alii. Verùm magis placet, quod ait Faber diſp. c. n. 30. etiam in hoc caſu illos teneri ad reſtitutionem principali pro rata parte damni dati, quia eſto inducti ſint à principali ad damnum illud dandum, adhuc tamen voluntariè in id conſenſerunt, agentes autem, & conſentientes pari pœna puniuntur. Tùm quia ſi principalis eis damnum intulit illos ad actonem illicitam inducendo, ipſi quoque ei damnum attulerunt conſentiendo, & adjuvando ad rem malam; nec eis ſuffragari debet, quòd ab alio ſint inducti, nec ex facto aliquid utilitatis eis acceſſerit, erant enim liberi, & tenebantur non conſentire, ac proindè ad reſtitutionem pro rata parte tenentur. Subdit tamen non teneri illos ad tantum reſtituendum, quantum ille principalis, quia non fuerunt tanta cauſa, ſicut ille, qui alios, induxit, quia tamen fuerunt aliqua cauſa, pro rata illius concauſalitatis, & concurſus ad damnum illatum ad arbitrium boni viri judicanda, tenentur ad reſtituendum principali, qui pro omnibus damnificato ſatisfecit.

28 Sexto licet illi, quibus ex officio imcumbit prædictis malis aditum præcludere, ad reſtitutionem teneantur, quando illa non impediunt, ut ſuprà dictum eſt, quoniam eò ipſo, quod talia mala non impediunt, ſupponitur ipſos ea commiſiſſe privativè, vel interpretativè, ut ait Doctor; quando tamen ex officio non eis incumbit talia mala impedire, cùm tamen id poſſint verbo, terrore, conſilio, aut alio medio, quamvis mortaliter peccent contrà charitatem, tamen ad reſtitutionem mini-

Digitized by Google

minimè tenentur, quia id eis ex officio non incumbit, ideoque non cenſentur interpretativè, vel privativè malefactores. Subdit tamen Doctor hoc intelligendum eſſe, quando hujuſmodi impedimentum non verteret in commune bonum Reipublicæ, ſed tantùm alicujus particularis; nam quando tale impedimentum eſſet ad bonum Reipublicæ, & abſque perſonæ periculo poſſet tale malum impediri; in tali caſu tenetur ad reſtitutionem, ſi non impediat; quando enim maleficium non ſolùm eſt noxium uni perſonæ particulari, ſed etiam Reipublicæ, tunc quilibet non ſolùm titulo charitatis, ſed etiam juſtitiæ, tenetur illud malum impedire, quod ſi non impedit juſtitiam offendit, & reſtitutioni obnoxius eſt, cùm enim quilibet ſit membrum Reipublicæ, ex juſtitia, & ex officio illi conſulere tenetur. Ità Suar. Sanch. Caſpenſis, & alii paſſim, de quo vide Aretinum loc. cit. art. 9.

29 Poſtremò conveniunt omnes, & eſt communis Doctorum ſententia, qui ſine culpa ſua, & præter intentionem fortuito damnum infert alicui, ad reſtitutionem non teneri, & ratio eſt, quia ubi prava intentio non intervenit, vel negligentia culpabilis, neque etiam eſt injuſta damnificatio, & conſequenter nec reſtitutionis obligatio inſurgit; tunc enim aliquis alium injuſtè damnificare dicitur, quando eſt illius damni cauſa; non cenſetur autem eſſe talis, niſi qui ex intentione formali, vel interpretativa, vel ex culpabili negligentia damnum infert. Unde qui præter intentionem dando operam rei licitæ damnum intulit, animalia occidendo, vel ſegetes comburendo, aut alio conſimili modo, non tenebitur ad reſtitutionem, quia id præter ejus intentionem eveniſſe cenſetur, cum ſufficientem ſupponatur adhibuiſſe diligentiam ne eveniret; quid autem ſit dicendum, quando dat operam rei illicitæ, dicemus infrà diſp.9.q.2.art.1.

30 Sed remanet ſolvenda difficultas ſatis apud veteres agitata. An licitum ſit ſurripere rem propriam ab alio injuſte detentam, & abſque obligatione, reſtitutionis, & ratio dubitandi eſt, quia nihil juſtè poſſidetur, quod furto, vel rapina acquiritur, furtum enim, & rapina contraria ſunt juri, & lege prohibita; ergò non licet rem propriam ab alio injuſtè detentam ſurripere & furto recuperare, quia licet non fiat injuſtitia ex parte rei acceptæ, illicitum tamen eſt ex parte modi accipiendi, quia injuria fit miniſtris juſtitiæ eorum officium uſurpando, cùm certum ſit neminem poſſe regulariter ſine peccato auctoritate propria ſibi jus dicere, & rem ſuam recuperare. Circà quam difficultatem duplex eſt dicendi modus, ut refert Almainus noſter 9.d.15.q.2.a.4. Primus eſt D. Thomæ 2.2.q.62.a.6. in ſolutione ad ultimum, ubi ait, quòd rem ſuam propriam ab alio ſurripiens, aliquando peccat, & ad reſtitutionem tenetur, aliquando vero peccat quidem, ſed ad reſtitutionem non tenetur. Exemplum primi, ut Sortes habet rem meam, vel ut pignus, vel ut depoſitum, vel ut locatum, vel liberaliter accommodatum, ità quod uſus rei meæ licitè eſt apud eum; tunc rem meam ſurripiendo, non ſolùm pecco; ſed etiam reſtituere teneor, quia gravo eum, cum licitè eam detineat, & utatur. Exemplum ſecundi, ſi Sortes injuſtè rem meam detinet, ità quod nec ut depoſitam, nec locatam, nec accomodatam pecco eam ſurripiendo, quia facio mihi jus auctoritate privata in rem meam; ſed hoc eſt in perniciem, & perturbationem Reipublicæ; prohibitum enim eſt humana lege, quod unuſquiſque faciat ſibi jus in re ſua, & ſit Judex in propria cauſa; ſed licet peccem, non tamen ad reſtitutionem teneor, quia rem meam accipio; nec facio injuriam ei, à quo ſurripio, cùm illam injuſtè retineat.

31 Alter dicendi modus eſt Altiſiodorenſis, Paludani, Gabrielis, & aliorum dicentium, quòd ſi res mea injuſtè detineatur ab altero, ſi poſſum ſine ſcandalo, aut periculo famæ, aut corporis, & ſine gravamine alterius innocentis licet mihi capere, dummodo non habeam conſcientiam in oppoſitum; per quas conditiones, & limitationes ſolvunt fundamentum prioris ſententiæ; cùm enim dicitur nullum eſſe poſſe Judicem in propria cauſa; hoc dicitur propter periculum, & perturbationem Reipublicæ, qui ſi quilibet ſibi jus faceret auctoritate propria, ſequeretur in Republica maximum detrimentum, & perturbatio, undè quando nullum tale imminet periculum in Republica, licet ſibi jus facere; ſed quando poſſum capere rem meam ſine periculo famæ, aut vitæ, & ſine ſcandalo, aut damno innocentis, nulla ſequitur perturbatio in Republica, ergò in tali caſu licet mihi jus facere in re mea recuperanda, & abſque ulla reſtituendi obligatione, & hanc opinionem, ut probabiliorem ſequitur Almainus loc. cit. Aretinus ibidem art. 4. Angles in floribus, & alii Scotiſtæ, ac Recentiores paſſim, qui præfatas conditiones, & limitationes ad ſeptem reducunt. Prima eſt, ut debitum ſit liquidum, & non dubium, nam ſi dubius quis recompenſet prædicto modo, & peccat, & ad reſtitutionem tenetur, cùm in dubiis melior ſit conditio poſſidentis. Secunda, ne compenſator ſperet auctoritate Judicis debitum recipere poſſe, vel propter defectum teſtium, aut inſtrumentorum, vel ob malitiam Judicis propter debitoris potentiam, quem non facilè in judicio convincere poterit, vel illum gravi odio proſequetur, aut in aliis nocebit, aut non ſine maximis expenſis debitum extorquebit; in his enim caſibus propria auctoritate uti poterit, ac debitum præfato modo compenſare. Tertia, ne ex tali acceptione periculum famæ accipientis timeatur, poſſet enim tunc Judex contrà illam agere, ut furem, quia extrà juriſdictionem accepit. Quarta, ut caveat ſic ſibi compenſans, ne inde aliquid ſcandali, aut damni alteri ſequatur, ne fortaſſe à domeſticis ſumptum fuiſſe exiſtimabitur. Quinta, ne agat contrà conſcientiam, ſed hoc ſibi licerè probabiliter credat, quia rationabiliter opinatur, numquam eſſe ſolutionem ſibi à debitore faciendam, etiamſi debitum petierit. Sexta, ut admoneat debitorem, vel ejus hæredes jam debitum eſſe ſolutum, ne debitum iterum à ſuis hæredibus peti poſſit, vel aliud damnum incurrant? Septima tandem, ut non plus accipiat, quam ſibi debeatur, nam furtum eſſet reſpectu exceſſus cum obligatione reſtituendi.

32 His itaque conditionibus concurrentibus alienum ratione compenſationis accipere non eſt peccatum, nec ullam reſtituendi obligationem inducit, quia in tali caſu nec debitori injuriam facit, cùm ſibi debitum accipiat, neque legi prohibenti, ne quis auctoritate propria jus ſuum exequatur, nam lex loquitur in caſu, quo creditor ſecundùm juris ordinem rem ſuam recuperare poſſit, quòd ſi non poſſit, ut in præſenti, contrà intentionem legis non agitur; undè in tali caſu quando res mea eſt apud alium, poſſum illam eandem occultè accipere, quando verò non manet illa eadem poſſum æquivalentem accipere, neque ob hanc licentiam aliquod incommodum, aut perturbatio Reipublicæ ſequitur, ſervatis enim conditionibus illi omnibus incommodis occurritur. Si verò debitum ſit liquidum, ſivè certum, & creditor non plus accipiat, quam ſibi debeatur, cæteris conditionibus deficientibus, peccabit quidem mortaliter recompenſans, non tamen ad reſtitutionem tenebitur, quia in cæteris conditionibus præter primam, & ultimam non agit contrà juſtitiam, agit tamen contrà juris ordinem, & ideò peccat in Rempublicam, ut conſtat in cap. *Olim* De Reſtitutione expoliatorum. Per quod patet quid ſit dicendum ad rationem dubitandi ab initio poſitam, nam ille, qui rem ſuam recuperat illam ſubtrahendo injuſte detinenti, furtum non committit, ſed quod ſuum eſt accipit, nec ille, qui rem æquipollentem rei ſibì furto, vel rapina ſubtractæ aufert, ſpoliator, fur, vel raptor judicandus eſt. Nec D. Thomam ſupracitatum ab hac ſecunda ſententia alienum puto, quia ut conſtat ex ejus rationibus loquitur in caſu, quòd non concurrant allatæ conditiones, quia ex natura rei, & regulariter eſt peccatum occultè, & doloſè rem ſuam propriam recuperare, & ab alio auferre, quando alia honeſtiori via res haberi poteſt, hoc eſt, ſervato juris ordine; quia licèt non fiat injuſtitia ex parte rei acceptę, illicitum tamen eſt ex parte modi recipiendi, ſiquidem fit injuria miniſtris juſtitiæ eorum officium uſurpando irrationabiliter, & ſine ulla neceſſitate.

33 Major Difficultas eſt an ſuum recuperare liceat, vel æquivalens per violentiam, & rapinam. Negant aliqui, quia hoc eſſet Rempublicam perturbare, undè ſi res ablata ſecretò ſurripi nequit, debet lætius Superiorem adire, & ſervato juris ordine rem ſuam recuperare. Ità Soto, Bannes, Arragonius, Salonius, & alii. Oppoſitum docet Alenſis p.4.qu.24. membr.5. art. 3. quem ſequuntur Navarrus, Valentia, Aretinus ex noſtris, & plures alii, & inquit, quòd qui per apertam vim, & injuriam rem alterius invadit, eamque auferre conatur, poteſt alter incontinenti, hoc eſt, ſine temporis interruptione rem ſuam, aut æquivalens per vim, & violentiam illi auferre abſque peccato, & abſque ulla reſtitutionis obligatione; ut ſi aliquis equum Titio per vim auferat, ſi Titius alio modo ſuum equum recuperare nequeat, poteſt illi vim inferre, & equum ſuum violenter recuperare, aut æquivalens equi illius ab invaſore ſtatim, & incontinenti auferre ſine peccato, & reſtitutionis obligatione; quia in hoc caſu ſpoliator, & deprædator vi equum auferendo aggreſſor fuit, & invaſor, & conſequenter ex parte invaſi actio illa eſt ſola defenſio, atque ideò ſi aliter rem ſuam recuperare nequeat, poteſt in aggreſſorem impreſſionem facere; appoſitè autem dicitur hoc fieri debere ſine temporis interruptione, quia tempore interpoſito non videtur quòd poſſit tuta conſcientia per vim rem ſuam recuperare, ſed hoc fieri debet per viam juris, & juris in ordine ſervato, quod probat Alenſis per ſimile deſumptum ex Deuter. 19. Cùm enim bonorum meorum detentor jam mihi vim non inferat, & iniqua occupatio in rem judicatam quodammodo tranſierit, velle per vim, & violentiam bona mihi ablata recuperare poteſt notabile temporis ſpatium, vindicta potius cenſenda eſt, ac punitio, quàm juſta defenſio, & injuriæ propulſatio, ut etiam notavit Cajetanus 2.2.

Digitized by Google

q. 66. art. 8. ſiquidem malefactores punire, & bella injuriarum receptarum vindicativa exercere non ad privatas perſonas ſpectat, ſed ad publicam poteſtatem. Denique an teneatur reſtituere qui alium impedivit à conſecutione alicujus boni, attendendum eſt, an lædatur jus alicujus, quod à natura, lege, vel aliter habeat, & an per viam, fraudem, vel calumniam quis alium impedierit; non vero aliter, ex hac enim doctrina plures reſolvit caſus Bonac. q. 2. punct. 12. ad quem me remitto, & ad Doctorem ipſum d. 15. q. 2. in fine, & Fabrum diſp. 50. cap. 8.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid ſit reſtituendum.

34 BOna, quæ reſtitutioni obnoxia ſunt, ſpectatis rerum naturis, aut ſunt bona animæ, aut bona corporis, aut bona famæ, & honoris, aut bona fortunæ, de quibus ſpeciatim, & in particulari cum Scoto diſputabimus diſp. ſeq. nunc verò ea ſolùm explicanda ſunt, quæ ad circumſtantiam quid in communi pertinent, circà quod punctum breviter inquit Doctor art. 4. cit. §. *De tertio*, quòd non ſolum tenetur quis ad reſtituendum rem ablatam, vel uſum rei, ſed etiam ad intereſſe, & fructum conceptum de re, ſi res erat de ſe fructifera, ſed non fructum, quia provenit ex induſtria ejus, qui utitur illa re; ex quo deducit, quod lucrum acquiſitum ex pecunia fænebri non tenetur fænerator reddere, alioquin ille qui reciperet, poſſet eſſe juſtè uſurarius, quia recipere fructum de ſua pecunia provenientem ex induſtria alterius eſt facere uſuram. Ità diſcurrit Doctor loc. cit. Ex quo deducitur, quod ſpectat ad bona fortunæ, in quibus exemplum eſt clarius, ſi extent, & uſu non ſint conſumptibilia, debere eadem numero reſtitui, niſi ex ejuſdem rei reſtitutione fama reſtituentis periclitaretur occultum furtum manifeſtando, aut aliquod magnum ſequeretur incommodum, tunc enim ſufficeret illius rei valorem reddere; ſi autem res jam non extet, reſtitutio in pecunia fieri debet, aut in re æquivalenti, prout creditor contentus fuerit. Similiter ſi res ſit uſu conſumptibilis, reſtitui debet vel eadem numero ſi extat, vel alia ejuſdem ſpeciei, & æque bona, vel pecunia. Nec ſolùm rei, ſed etiam rei fructus, deductis expenſis, reſtitui debent ſi res erat de ſe fructifera, & damnum emergens, vel lucrum ceſſans. Undè qui furatus eſt pecuniam paratam ad domum reficiendam minantem ruinam, qua de cauſa vel domus corruit, vel dominus pro ejus refectione compulſus eſt pecuniam ad uſuram accipere, hæc omnia damna reſarcire tenetur, ac etiam, cùm res accepta deterior facta eſt, talis defectus eſt ſupplendus.

35 Quando autem lucrum ex re aliena eſt acquiſitum arte, negotiatione, ludo, & induſtria propria, ait Doctor non eſſe reſtituendum, etiamſi poſſeſſor ſit malæ fidei, nam de poſſeſſore bonæ fidei adhuc certius eſt, ut conſtat ex dictis art. præced. num. 22. eſt communior Theologorum ſententia contra Baldum, Decium, & alios juriſtas, quam late declarant ex noſtris Faber l. c. c. 3. & Aretinus a. 3. & ratio eſt, quia uſurarius, qui lucratus eſt pecunia uſuraria, licita tamen negotiatione, non tenetur tale lucrum reſtituere, ut omnes concedunt, ut v. g. Titius ex mutuo centum aureos lucratus eſt, & ex illis deindè juſtè negotiando quadraginta acquiſivit, non tenetur ad reſtitutionem iſtorum quadraginta, ſed ſolùm illorum centum, ſi igitur injuſtum eſt ex mutuo lucrum quærere, quia pecuniæ uſus vendibilis non eſt; nec ullo modo de ſe fructuoſus, ſed ſolùm ratione induſtriæ, conſequenter fur, aut uſurarius ex uſu pecuniæ nihil debent, ex induſtria autem ſua, vel labore multò minus, cum ſua ſit, non alterius; ergò lucrum ex pecunia furtiva, vel fænebri partum totaliter eſt ipſius furis, vel feneratoris. Nec urget, quod obiiciunt præcitati Juriſtæ, quòd ſi radix eſt mortifera; ergo & arbor, & rami Rom. 11. Non urget, inquam, quia pecunia fænebris, vel furtiva non ſe habet ad tale lucrum, tamquam radix ad ramos, ſed potius eſt, & veluti materia, aut inſtrumentum; radix autem eſt induſtria, lucrum vero illud ſecundùm, non ex pecunia, ſed ex induſtria, & arte negotiationis procedit, atque ideo tale lucrum ipſius negotiantis efficitur, rami namque ex radice ſuum eſſe ſortiuntur. Dices, ſicut dolus nulli patrocinari debet, ità neque injuria; ergo lucrum ex injuſta detentione acquiſitum reſtitui debet. Reſpondeo conceſſo antecedenti negando conſequentiam inde deductam, quia lucrum illud ſecundùm uſurario, & furi obvenit ex ſua induſtria & negotiatione, non autem ex pecunia uſuraria, vel furtiva, niſi merè materialiter, & per accidens, quia pecunia de ſe fructifera non eſt; ideoque lucrum illud fur, vel uſurarius licitè ſibi retinere poteſt.

36 Itaque loquendo de fructibus, ac eorum reſtitutione diſtinguendum eſt quòd alii ſunt merè naturales, qui, ſcilicet, abſque ullo labore, & induſtria, vel ſaltem modica ex re naturaliter proveniunt, ut herbæ in pratis, poma in arboribus, & ſimilia. Alii ſunt merè induſtriales, qui, ſcilicet, non ex natura rei oriuntur, cùm ipſa ſit infructifera, ut ſupponitur, ſed ex induſtria hominis circà rem illam oriuntur, ut lucrum ex pecunia negotiationi expoſita, ex vino, oleo, frumento, & hujuſmodi. Alii tandem dici ſolent mixti, ideſt, partim naturales, partim induſtriales, & ſunt qui proveniunt ex re quidem de ſe fructifera, ſed tamen cum multa induſtria, & labore, cujuſmodi, ſunt ſegetes, vinum, lac, lana, caſeus, & ſimilia, licèt enim terra, vites, & animalia ſint ex natura ſua fructifera, tamen niſi ſufficiens adhibeatur diligentia, nullum fructum afferrent, vel pauciſſimum. Hoc ſuppoſito dicendum eſt fructus naturales eſſe reſtitutioni obnoxios, undè quando res aliena injuſte retenta eſt fructifera, tunc reſtituenda eſt unà cum fructibus ejus tunc extantibus, aut ſi res non extat, pretium ejus unà cum fructibus, ſeu una cum eo, quo quis potior effectus eſt, & de his fructibus loquitur, & intelligenda eſt lex illa: *Hoc natura æquum eſt, neminem cum alterius detrimento locupletiorem fieri* ff. *de conditione indebiti*. Fructus autem merè induſtriales non ſunt reſtituendi, quia fructus iſti non ſunt rei, ſed laboris, & induſtriæ negotiantis, & ideò ejus ſunt, quis eos ſua induſtria acquiſivit, nec de his fructibus lex citata loquitur, fructus enim induſtriæ ex communi ſententia, non ad dominum rei ſpectant, ſed ad ejus poſſeſſorem, non tantùm bonæ fidei, ſed malæ, ut ait Doctor loc. c. fructus tandem partim naturales, & partim artificiales etiam reſtitui debent ex ea parte qua ſunt a natura, ex ea vero parte, qua ſunt ab induſtria, ad arbitrium boni viri hæc compenſari debet, deductis tamen laboribus, & expenſis neceſſariis factis in eis acquirendis, colligendis, & conſervandis ſi extent; ſi vero non extent, tenetur de illis poſſeſſor, inquantum ditior factus eſt, qui ſicut melioramenta, ità & fructus hujuſmodi domini ſunt.

37 Item qui damnum intulit, ſecundùm viri prudentis æſtimationem illud compenſare tenetur, unde qui animal in tenera ætate occidit, vel recentes arborum plantationes eradicavit, reſtituere tenetur, non quidem quantum res illæ in perfecta ætate erant valituræ, ſed quantum illarum damnum hic, & nunc a viris prudentibus æſtimabitur. Item qui menſe Auguſti triticum alterius furatur, & injuſtè poſſidet, & hoc perſeverat idem uſque ad menſem Maii cum melioratione, & incremento pretii, triticum reſtituere tenetur ſecundùm talem meliorem ſtatum; neque ſatisfaciet, ſi Domino pretium reddat, quod tempore Auguſti valebat, & ſic diſcurrendum eſt in ſimilibus caſibus; & ratio eſt, quia res illa injuſtè ablata ſemper ſub dominio prioris domini perſeverat, & conſequenter major rei perfectio, & melioratio, quam acquirit, ad eundem ſpectat, nam qui jus habet in rem habet etiam in id, quod illam conſequitur. Quòd ſi res aliquod patiatur detrimentum in poteſtate injuſte detinentis, quod in poteſtate domini paſſura non erat, hoc etiam reſarciendum eſt, quia ſic poſtulat juſtitiæ æqualitas; quòd ſi idem detrimentum etiam in poteſtate domini paſſura fuiſſet, ſatis erit eam cum eodem detrimento reſtituere, ſic enim æqualis ſit recompenſatio. Ex qua doctrina ſolvitur illa difficultas, quando reſtituendum eſt pretium rei, an ſit reſtituendum ſecundum valorem, & quantitatem majorem, quam habuit, dum fuit in poteſtate injuſte detinentis, an verò ſecundum valorem, quem res habuit à tempore injuſtæ acceptionis; nam res alterius aliquando eumdem habet valorem tempore acceptionis, & retentionis, venditionis, conſumptionis, ac reſtitutionis aliquando diverſum; & valor variari poteſt tùm intrinſecè, cum, ſcilicet, melior, vel deterior efficitur, tum extrinſecè, per mutationem loci, temporis, vel aliarum circumſtantiarum, ut paſſim DD. advertunt.

38 Ex hac eadem doctrina ſolvitur etiam alia difficultas, ad quid reſtituendum teneantur poſſeſſores, tàm bonæ, quam malæ fidei, quæ hic agitari ſolet, nam qui bona fide damnum intulit, aut poſſidet aliquid, de quo poſteà melius cognoſcit, & incipiat eſſe poſſeſſor malæ fidei, & alienum retinere, id tantùm; & non plus reſtituere debet, quod ex ea ipſi ſuper eſt una cum fructibus ejus, ſi extent, vel quatenus inde factus eſt ditior. Ità communiter Doctores, Molina, Sanchez, Leſſius, Bonacina, Layman, Faber, & Aretinus ex noſtris, & alii paſſim, quæ regula expreſſe deducitur ex L. *Item veniunt* §. *cos* autem ff. de pet. hæred. ubi Gloſſa ait, nullam veriorem regulam eſſe in jure, quàm quod poſſeſſor bonæ fidei ad nihil amplius teneatur, quàm quantum ex bona fide poſſeſſis factus eſt ditior, quod quidem intelligendum eſt de ditione ex fructibus naturalibus derivata, non autem ex induſtrialibus, ut nuper dicebamus, & hæc regula etiam intelligenda eſt de poſſeſſore bonæ fidei ante præſcriptionem, nam ut ſupra dictum eſt, tranſacto

Digitized by Google

tempore ad præſcriptionem requiſito quantum ad rem ſtabilem, etiam ceſſante bona fide non tenetur ad reſtitutionem illius, & tranſacto tempore requiſito ad præſcriptionem rei mobilis, ut fructuum, ad eorum reſtitutionem non tenetur. Item ad reſtitutionem non tenetur bonæ fidei poſſeſſor, etiam ſi rem alienam, quam bona fide poſſidet, ſua culpa deſtruat, vel amittat prodigaliter donando, vel proiiciendo, & ratio eſt, quia nulla culpa ad reſtitutionem obligat, niſi ſit contrà juſtitiam; qui autem rem alienam ſua culpa amittit, contrà juſtitiam non peccat, ſi eam bona fide poſſideat; ergo nec etiam in tali caſu ad ejus valorem reſtituendum tenetur. Ità fert communis opinio contrà Navarrum in ſumma c. 17. ubi docet bonæ fidei poſſeſſorem rem alienam reſtituere debere ſi ea abſq; ipſius culpa periit.

39 Dubium tamen eſt, an qui bona fide rem furtivam emit, & poſteà durante bona fide vendit eam alteri æquali pretio, vel majori, quo emit, & deindè ſcit eſſe furtivam, debeat contractum reſcindere reddito pretio, ei, cui vendidit. Affirmant aliqui, quia vendidit rem non ſuam, & ideò dominium non tranſtulit, ſicut qui vitrum pro gemma venderet, tenetur ad contractum reſcindendum, & ad reſtituendum ſuum pretium emptori. Ità Soto, Azorius, Valentia, Arragonius, Salonius, & alii. Negant alii reſcindendum eſſe contractum, ſed dicunt pretium rei vendite vero illius domino reſtitui debere, quia in tali caſu pretium ſuccedit loco rei, & præſertim aſſerunt, quando poſſeſſor bonæ fidei vendit rem pluſquam emit teneri ad reſtitutionem incrementi pretii domino rei. Ità Covarruvias, & alii Juriſtæ, & hoc ultimum tenet etiam ex noſtris Aretinus loc. c. a. 1. nimirum ſi majori pretio, quam emit, rem venderet, illum exceſſum domino rei eſſe reſtituendum. Alii tandem probabilius negant reſcindendum eſſe contractum, & dicunt eum qui rem alienam à fure bona fide emptam, ſivè eodem pretio, quo emerat, ſivè majori pretio vendat, non teneri reſtituere domino illud pretium, neque etiam illud plus, in quo locupletior eſt factus. Ità Leſſius, Rebellus, Molina, Layman, Caſpenſis Faber ex noſtris, & plures alii. Quod contractus non ſit reſcindendus probatur, quia etſi per illum dominium non transferatur, adhuc tamen eſt verus contractus, quia eſto venditor dominium non transferat, tenetur tamen emptori de evictione, atque ideò de valore rei, & omnibus damnis inde ſequutis emptori, qua ratione contractus inter venditorem, & emptorem bonæ fidei ſit validus; ac proindè non reſcindendus. Neque eſt par ratio de vitro pro gemma vendito, & de re vera, & non apparenti, quia prior contractus eſt nullus ratione fraudis rei, hic verò de quo eſt ſermo, validus eſt, quia res vendita eſt realis, & vera. Quòd autem nec pretium illius rei à venditore acceptum ſit reſtituendum vero domino probatur, quia ſic vendens nihil tenetur domino ratione injuſtæ acceptionis, ut patet, nec ratione rei acceptæ, cùm eam jam deſtruxerit, & vendiderit; neque in hoc caſu pretium loco rei ſuccedit, hoc enim non eſt univerſaliter verum, niſi in ſolis univerſalibus judiciis, ut ſunt hæreditas, fideicomiſſum, dos, &c. Demum, quòd ſi majori pretio rem vendiderit, quàm emerit, non teneatur exceſſum domino rei reſtituere, probatur ex jam dictis, quia illud plus non eſt fructus rei, ſed induſtriæ illam ementis juſtè uno pretio minori, & vendentis etiam juſtè alio pretio majori; quare ſi exceſſus ille, ſivè illud incrementum pretii eſt fructus induſtriæ, non rei, quia, ſcilicet, poſſeſſor bonæ fidei rem illam meliorem reddidit, vel aliquo artificio immutavit, vel de loco ad alium locum detulit, illud incrementum reſtitui non debet, quia eſt fructus induſtriæ; ſi autem eſt fructus rei, ſcilicet, quia re eodem modo ſe habente creſcit in pretio, vel quid ſimile ad reſtitutionem tenetur juxtà ſuperius dicta n. 36. & 37.

40 De poſſeſſore autem malæ fidei adhuc magis verificatur regula Scoti ab initio articuli aſſignata, quod, ſcilicet, ad reſtitutionem rei alienæ tenetur, uſus illius, omnis intereſſe, & damni, & fructuum; undè ſi res ipſa exiſtat, tenetur eamdem reſtituere integrè, & perfectè, & abſque ulla diminutione; ſi verò periit, & eſt conſumpta, ad reſtituendum pretium tenetur, & ipſius valorem etiamſi ſine ſua culpa res perierit; ſi rei alienæ uſum uſurpavit, ut domus, veſtium, & ſimilium, tenetur ad prædictum uſum reſtituendum, & lucrum ex illo uſu perceptum, quia hoc eſt domini rei non autem poſſeſſoris malæ fidei. Præterea tenetur ad omne damnum reſarciendum, tàm damni emergentis, quàm lucri ceſſantis, cùm vere ſit injuſta cauſa talium damnorum; undè ſi dominus re ſua retenta per culturam, vel negotiationem fuiſſet ex agro ſuo, vel pecunia mille aureos percepturus, & alter parum, vel nihil, debet is domino ſuo pro mille illis aureis ſatisfacere, quamvis communiter ſoleant domini in tali caſu plurium remittere, ſi res componatur. Si res aliena, dùm injuſtè detinetur, creſcat, aut pretium ejus augeatur, domino creſcit, ac proindè ei debetur; ſi verò pereat, aut deterior fiat, idque caſu, vel naturaliter, aut juſta hoſtium incurſione, & certum ſit, vel probabile apud dominum æquè perituram fuiſſe, in tali caſu non tenetur alter reſtituere, quia nihil novi detrimenti domino apud iniquum retentorem incurreret, quòd non apud ipſum dominum, ſi vero apud dominum peritura non fuiſſet, vel detrimentum illud paſſura, tunc detentor iniquus adhuc ad reſtitutionem tenetur, licèt ſine ſua culpa res perierit, & tandem tenetur ad reſtitutionem omnium fructuum illius rei, ſi eſt fructifera ſi fructus extant, vel ſi non extant, valoris ipſorum, ut ſuprà dictum eſt. Ità Leſſ. Sylvius, Layman, Amicus, Aretinus, Faber, & alii DD. paſſim ex pluribus legibus, & Pontificum decretis.

41 Tres autem præcipuæ difficultates hic agitari ſolent. Prima eſt, an accepta per ſimulationem paupertatis ſint reſtitutioni obnoxia, in qua tres ſunt opiniones. Prima abſolutè affirmat hoc modo eleemoſynam accipientes ad reſtitutionem teneri. Ità Scotus noſter 4. d. 15. q. 2. ar. 3. quod hac ratione probat; quia qui decipitur in conditione propter quam donat, non liberaliter omninò donat, ſicut qui donat alicui, quem propinquum putat ſi talis non eſt, donatio eſt nulla; ergò qui alicui eleemoſynam elargitur, quia putat illum eſſe pauperem non verò liberaliter donat ſi re vera talis non eſt, & hæc fuit communis veterum opinio, quam proindè communem Theologorum, & Canoniſtarum appellat, & ſequitur Navarrus in Manual. c. 17. cum pluribus aliis. Secunda opinio eſt plurium Recentiorum cum diſtinctione procedentium, & dicentium quòd qui fingendo ſe pauperem eleemoſynam extorſit, non tenetur reſtituere, ſi parva fuit, & modica, qualis oſtiatim mendicantibus datur; ſecus ſi fuit magna, tunc enim reſtituere tenetur, quia in tali caſu ſubintelligitur conditio hæc ſi pauperes, undè in hoc caſu eleemoſyna eſſet fraude extorta, non autem in aliis caſibus; quia facientes eleemoſynam univerſaliter loquendo, non faciunt illam ſub hac conditione præciſè, ſi re vera ſit pauper, ſed ratio præcipua eſt propter Deum, licèt cauſa motiva ſit paupertas perſonæ, cui fit eleemoſyna. Ità Soto, Molina, Palaus Eſcob. Buſenba, & plures alii. Hoc tamen benè rejicit Navarrus l. c. & Faber noſter cum ipſo diſp. c. 4. quia parum refert, quòd eleemoſyna parva ſit, vel magna, nam quod eſt alienum, & fraude obtentum, ſivè magnum ſit, ſivè parvum ſemper eſt reſtitutioni obnoxium, dummodò non ſit adeò parva quantitas, quæ nullius ſit æſtimationis. Et quamvis charitas, & amor Dei ſit cauſa finalis faciendi eleemoſynam in communi tamen cauſa finalis propter quam huic perſonæ in particulàri fiat, non eſt charitas Dei, ſed paupertas, quæ ſupponitur in petente eleemoſynam, divitibus enim dona dantur, eleemoſynæ autem non niſi pauperibus.

42 Proindè Tertia opinio alia utitur diſtinctione, & inquit, quòd vel dicta ſimulatio paupertatis eſt cauſa finalis, ob quàm alii bona ſua tribuant, & ſine qua non tribuerent; vel eſt tantùm cauſa impulſiva, quæ tantùm movet alios, ut proprius, & liberius tribuant; primo modo certum ait eſſe omnia ſic acquiſita eſſe reſtituenda, ſecus, ſecundo modo. Ità Medina, Azor. Aret. ex noſtris Stephanus à S. Greg. & plures alii. Verùm hæc diſtinctio rejicitur à Fabro l. c. tamquam inutilis, & vana quia apud Philoſophos, & Theologos ſolus finis eſt cauſa motiva agentis ad opus, undè ait hanc diſtinctionem eſſe vanam, niſi in eo ſenſu accipiatur, quòd cauſa finalis eſt duplex, principalis, & minus principalis. Sed etiam hac diſtinctione admiſſa adhuc à prima opinione recedendum non eſt, quia in caſu propoſito paupertas ficta non eſt cauſa tantùm impulſiva eleemoſynæ, ſed etiam finalis, quæ, ſcilicet, eſt ſimpliciter cauſa, ut ſequatur effectus, & ſine qua non daretur eleemoſyna, & ratio eſt quia ut dicebamus licèt charitas, & amor Dei ſit cauſa faciendi eleemoſynam in communi, cauſa tamen finalis, ob quam eleemoſyna fiat in particulari, & huic perſonæ determinatè eſt paupertas, quæ in petente eleemoſynam ſupponitur, non enim eleemoſyna fit divitibus, ſed pauperibus; unde; qui ſciret eleemoſynam petentem, & mendicantem eſſe divitem utique eam non daret; ergò paupertas ficta, & ſimulata in caſu poſito non tantùm eſt cauſa impulſiva, ſed etiam finalis, & magis principalis, adeò quòd ea circumſcripta effectus non ſequeretur, ſi ergò quis decipiatur circà hanc conditionem, & rationem propter quam illi facit eleemoſynam, non eſt voluntaria donatio, ut Scotus dicebat, atque ideò ad reſtitutionem tenetur, vel danti ſecundùm aliquos, vel danti, aut pauperibus ſecundùm alios, & hoc aſſerendum eſt, non tantùm de eleemoſynis magnis, ſed etiam parvis, & quotidianis, quales oſtiatim mendicantibus dantur; quia maxima fraus eſt paupertatem ſimulare, & hac ſimulatione iniqua veris pauperibus eleemoſynas auferre, ac mentem facientium eleemoſynas, fraudare, ut ait Faber loc. c.

43 Altera Difficultas eſt, an per hypochriſim acquiſitum debeat reſtitui, ut v. g. ſi quis per hypochriſim acquiſierit beneficium Eccleſiaſticum, aut aliquod aliud officium in Religione,

gione, ut Generalâtus, Provincialatus, & ſimilia, an teneatur n conſcientia ad ea renuncianda. Negat Soto cum aliis l. 9. de uſtit. q. 7. art. 3. quia Prælati in conferendis beneficiis, vel officiis ea conditione uti non debent, quod beneficium tali perſonæ conferant, ſi verè non ſit hypocriſia, ſed abſolutè conferre debent, unde ſi Epiſcopus beneficium conferat alicui viro malæ vitæ, quem tamen putat eſſe bonæ vitæ, adhuc valet collatio, ut omnes fatentur, & præſertim de beneficiis Eccleſiaſticis tenet Navar. c. 17. quia Epiſcopali licèt antequam illa conferat, bonitatem examinatorum concurrentium diligenter perſcrutentur, tamen quando poſteà conferunt, abſolutè, & non conditionaliter conferunt; & Azor. l. 4. c. 21. qu. 8. hanc dicit eſſe opinionem communem.

44 Affirmant Alenſis 4. p. q. 24. Altiſſiodorenſis l. 4. c. de Reſt. Gabr. 4. d. 15. q. 9. Sylveſt. v. *Reſt.* qu. 10. Faber ex noſtris, & Aret. l. c. & plures alii; & hoc præſertim intelligendum eſſe dicunt in caſu, quod hypocriſis concurrentis, & aſpirantis ad beneficium, vel officium eſſet cauſa finalis, & motiva apud electorem, vel electores, ut tale officium illi conferatur, etenim in tali caſu deciperentur ſecundùm eam rationem, propter quam illum ad tale officium promovent, & eligunt, ubi autem eſt deceptio, eſt quoque involuntarium, & ubi eſt involuntarium, nullus eſt contractus, nec traditio rei valida eſt. Nec obeſt, quòd ſi Epiſcopus beneficium conferat alicui viro malæ vitæ putans eſſe probum, adhuc valet collatio; quia ut refert Faber c. 3. cit. num. 129. ex Sylveſtro loc. cit. & eſt doctrina ipſius Alenſis, ille non dicitur hypocrita, qui fragilitatem ſuam celat nihil bonitatis ex hac fictione prætendens ultrà communem ſtatum ſuæ religionis, & profeſſionis; ſed ille dicitur hypocrita verus, qui talem ſanctitatem fingit, quia prætendit aliquid bonitatis ultrà ſtatum ſuæ religionis, & conditionis; & ideò qui hac fictione ſpecialis bonitatis aliquod beneficium, vel officium prætendit, & obtinet, propriè electorem, vel electores decipit, quia hac ſpecialis bonitatis oſtentatione moventur ad dandum illi ſuffragium pro officij conſecutione; undè cùm ſecundùm hanc rationem dicipiantur, ſequitur actum eſſe involuntarium, & conſequenter nullum; ille verò qui ſimili fictione non utitur ſpecialem bonitatem prætendens ſuper alios ſui ſtatus, ſed tantùm fragilitatem ſuam celat, & occultat, electorem, vel electores non decipit, licèt non ſit ejus bonitatis, quam exiſtimant illi, quia nullo artificio, neque ſpeciali induſtria utitur ſicut hypocrita, ad decipiendum electorem. Undè in collatione beneficii licèt Epiſcopus regulariter exiſtimet illud verè probo conferre, & non ſit talis, non ob id dicitur deceptus quia nulla ſpeciali fictione, vel fraude ad illi conferrendum tale beneficium inducitur, & ideò eſt adhuc voluntaria collatio.

45 Hæc autem doctrina in electione ſuperiorum cujuſcumque Religionis præſertim locum habet ut enim diximus ſuprà diſp. 6. quæſt. 1. art. 2. num. 10. permittit interdum Deus regnare in Religionibus hominem hypocritam ad Religioſorum peccata punienda juxtà illud Job. 34. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi*, quale autem ſit talium Superiorum regimen latè declarat Faber noſter diſp. 45. de Reſt. c. 5. nu. 138. licèt enim extrinſecè ſanctitatem prætendant, ac morum reformationem ſub pelle ovina, intrinſecè tamen ſunt Lupi rapaces non niſi pecuniæ inhiantes, & omni charitate ſpoliati ſub ſpecie ſanctitatis litteratos præſertim perſequuntur, & opprimunt, & notabilia damna Religioni inferunt, atque ideò ad illa reparanda in conſcientia tenentur, & compenſanda; & quod prius eſt, ac deteſtabilius, cum terminato eorum regimine in Comitiis Generalibus agitur de ſucceſſore eligendo, per vim, & fraudem dignum impedire conantur à conſecutione officii Generalatus, & omnes adhibent conatus ut detur indigno, ut nimirum hoc modo eorum regimen in comparatione ſequentis melius appareat, vel minus malum, undè etiam ex hoc alio capite ad reſtitutionem tenetur, & reparationem damnorum, quæ ob adeò iniquam politiam Religio patitur etiam ſub ſequenti regimine, & ratio eſt, quia ut communiter Doctores docent, qui per vim, aut fraudem dignum à conſecutione alicujus officii, & beneficij impedivit, ut daretur indigno, ad reſtitutionem tenetur, non ſolùm digno qui injuſtè impeditus fuit, ſed etiam Eccleſiæ, & Reipublicæ quæ damnum patitur, eo quòd idoneum miniſtrum non habeat. Ità Bonacina de Reſtitutione in genere diſp. 1. qu. 2. p. 12. pro qua doctrina citat Valentiam, Azorium, Leſſium, Lopez, & alios. Caveant igitur Religiones, in quibus præſertim ignorantia dominatur, vel hyprocriſis, ab hujuſmodi ſuperiorum electione, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecùs autem ſunt Lupi rapaces, hoc enim eſt majus flagellum, quod à manu Omnipotentis illi infligi poſſit, ut ait Job. loc. cit. & quotidiana experientia docet; & circà hoc punctum videri poteſt Doctor d. 15. qu. 2. in fine, ubi declarat ad quid teneatur, qui alium impedit à conſecutione alicujus boni, vel beneficii, & Faber d. 50. cap. 8. de quo nos infrà in ſuo loco dicemus diſp. 9. qu. 2. art. 2.

46 Ultima Difficultas eſt, an accepta ob turpem cauſam ſint reſtituenda, ut v. g. accepta pro homicidio patrando, pro comburenda domo, & ſimilibus actibus peccaminoſis. Cujus quæſiti reſolutio pendet ex jam dictis ſuprà d. 4. de Contractibus q. 1. art. 1. n. 10. ubi diximus nullum contractum de re turpi, & peccaminoſa facienda eſſe validum, nec habere vim obligandi, & ex conſequenti pretium pro tali re facienda, & nondum facta, eſſe reſtituendum, quæ eſt communis DD. ſententia apud Cajetanum, Leſſium, Molinam Bonacinam, & alios paſſim, docentes pro opere illicito patrando, ſeù pro turpi cauſa nihil dari, vel accipi poſſe ante factum & ratio eſt, quia quilibet à peccato abſtinere tenetur, & malo opere patrando, & à medio ad illud inducente, medium enim malitiam finis participat; ſed pretium ex conventione ſtatutum ad opus pravum patrandum eſt medium ad illud inducens, tamquam ad finem; ergò quilibet tenetur abſtinere à tali pretio ſolvendo, vel accipiendo pro pravo opere patrando. Tota difficultas eſt, an tale pretium poſt factum, ideſt, patrato opere illicito acceptum ſit reſtituendum, & plures affirmant, ut ibi dictum eſt, quia nequit peccatum eſſe materia contractus, cum ſit nihil, nulliuſque pretii, & valoris, & ideò quicquid ex conventione pro eo patrando acceptum eſt etiam poſt factum eſt reſtitutioni obnoxium. Ità Navarrus, Medina, & alii, qui tamen opus meretricium excipiunt, pro quo conceditur actio contrà fornicarium ad juſtam mercedem ſolvendam L. 4. ff. *de conditione ob turpem cauſam* ubi ſtatutum eſt, quod meritrici datur, repeti non poſſe, & hanc opinionem, tamquam communem ſequitur ex noſtris Aretinus 4. diſp. 15. qu. 2. artic. 5. Alii verò dicunt quòd quando in opere peccati eſt aliqua induſtria, vel labor, aut periculum, tunc licitè pretium acceptum pro illo patrando retineri poſſe, quia talis labor, & induſtria eſt aliquid pretio æſtimabile, & juſtè vendi poteſt, ex qua doctrina occurrunt rationi prioris ſententiæ, quamvis enim peccatum, qua ratione peccatum eſt, ac in genere moris nullius ſit valoris, tamen in ratione entis, & qua utile, vel delectabile eſt, poteſt eſſe materia contractus, quam opinionem tamquam communiorem ſequuntur Leſſius, Molina, Sanchez, Filliucius, Azorius, Reginaldus, & ex noſtris Faber diſp. 50. cit. cap. 4. & plures alii.

47 Et hanc ſecundam opinionem nos quoque amplexi ſumus loc. cit. ea præſertim ratione, quia leges in hujuſmodi caſibus in pœnam peccati negat actionem repetendi ſolutum ob turpem cauſam. Ità colligitur ex L. cit. *ſi ob turpem cauſam*, ubi ſtatuitur in hujuſmodi caſibus potiorem eſſe poſſeſſoris conditionem his verbis *Porro et ſi dantis, & accipientis turpis cauſa ſit, poſſeſſorem potiorem eſſe*, & ità etiam ſtatutum eſt L. 2. C. eodem tit. ubi negatur actio repetendi ſolutum ob turpem cauſam. Excipienda tamen hic ſunt illa delicta, quæ reddunt incapacem acquirentem aliquod lucrum ex eorum commiſſione ex vi juris poſitivi, ut eſt delictum Simoniæ, ex qua quiſque redditur incapax ad aliquod habendum, & acquirendum, undè acquiſita per Simoniam, retineri non poſſunt, etiamſi voluntariè tradita fuerint, ut ſuo loco patebit. Quarè hæc regula, & exceptio addenda eſt præcedenti doctrinæ, quòd quando lex efficit acquirentem dominii incapacem, vel inhabilem ad rem accipiendam, tunc acquiſita ob turpem cauſam reſtituenda ſunt, non ſolùm antè factum, ſed etiam ſecuto facto, ut de acquiſitis per Simoniam dictum eſt. Ità Vaſquez, Molina, Leſſius, Turrianus, Reginaldus, Filliucius, Bonacina, Stephanus à S. Greg. & alii paſſim. Aliam etiam exceptionem addit Faber loc. c. nu. 115. præcedenti doctrinæ, quòd ſcilicet, ſi ſit aliquod peccatum, in quo nullus labor, induſtria, & ſimilia ſint, accipiens pecuniam pro tali peccato, tenetur ad reſtitutionem, quia eſt præcisè malum, ut eſt peccatum omiſſionis, per quod ſignificat doctrinam allatam de lucro accepto pro peccato patrando, quòd non ſit reſtitutioni obnoxium, eſſe intelligendam de peccato commiſſionis, non omiſſionis, quia in hoc nullus labor induſtria, vel periculum intervenit. Cæterum allata doctrina traditur à Doctoribus citatis tàm de lucro accepto pro perpetrando peccato commiſſionis, quàm omiſſionis, quia etiam in peccato omiſſionis aliqua induſtria, & periculum intervenire poteſt pro ipſo perpetrando, & alicujus actus omiſſio poteſt ità eſſe alicui utilis, vel delectabilis, ſicut alterius actus commiſſio qua ratione eſſe poteſt alicujus valoris, & aliquo pretio æſtimabilis, atque ideò præfata doctrina de utroque peccato intelligenda eſt.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS TERTIUS.

Cui ſit reſtituendum.

48 SCotus l.c. §. *De quarto* declarat, cui ſit reſtituendum, & inquit, quòd cùm reſtitutio, ut ſuprà dictum eſt, non ſit, niſi quædam reductio juſtitiæ commutativæ ad æqualitatem, ideò facienda eſt domino rei quomodocumque ablatæ, ſeù retentæ. Ubi per dominum intelligitur omnis juſtus poſſeſſor illius rei, etiamſi dominium illius rei non habeat, & proprietatem, ſed quaſi dominium, vel uſumfructum, vel ſimplicem rei uſum, aut poſſeſſionem, ſivè ſit adminiſtrator, procurator, diſpenſator, aut cuſtos rei, ut habens pignus ſibi datum in aſſecuratione, ut depoſitarius pecuniæ, conductor rei, curator, tutor, & denique omnis, qui juſto titulo rei illius eſt poſſeſſor, vocatur etiam dominus in ordine ad reſtitutionem illius rei faciendam; qua ratione ſi res pignore obligata per furtum ſurripiatur, non eſt reſtituenda domino, cui pro contractu pignoris rem ſuam alteri debet, ſed reſtituenda eſt illi, qui ob ſecuritatem debiti rem alienam habet; & ob eamdem rationem res per furtum accepta à depoſitario, vel à conductore, non domino, ſed depoſitario, aut conductori reſtituenda eſt; licèt enim aliquis non ſit verus, & proprius alicujus rei dominus; ſi tamen ex voluntate domini, vel aliqua alia ratione juſtè rem habet alienam, habet etiam jus illam habendi, & retinendi, & actus rem illam accipiendi ipſo invito, ejus injuria eſt, ac proindè eidem eſt reſtituenda; undè univerſaliter loquendo omnis, qui rem alienam abſtulerit à perſonis ſuprà nominatis, illi reſtituere tenetur cum intereſſe, & damno emergente, & lucro ceſſante, itaut æqualitatem juſtitiæ commutativæ omninò præſtitiſſe judicari poſſit,

49 Deindè ſubdit Doctor, reſtitutionem faciendam eſſe propinquis, quando ipſi principali damnificato fieri nequit, ut quia eſt mortuus, vel adeſt aliquod aliud impedimentum, vel quia eſt abſens, & non poteſt, niſi cum magno diſpendio res ei, vel damnum reſtitui ob talem abſentiam; quod à fortiori dicendum eſt de hæredibus, quos conſtituit, ſi non eſt mortuus ab inteſtato conſtituendo enim hæredem, eo ipſo declaravit, cujus vellet eſſe ſua bona relicta, & hoc probat Doctor, quia de lege naturæ præſumitur, quod illi, qui eſt damnificatus, magis velit reſtitutionem fieri propinquis ſuis, & hæredibus, quàm aliis. Addit tandem Doctor, quòd ſi rei illius dominus, aut ejus hæredes, & propinqui ſint ignoti, nec lapſu temporis debita adhibita diligentia deprehendi poſſint, tunc Chriſto Domino, *quem Deus conſtituit hæredem univerſorum ex Apoſt. ad Hæb.* 1. in membris ſuis, ideſt, pauperibus fieri debet reſtitutio; quod Doctor hac ratione probat, quia cui non poteſt fieri reſtitutio temporaliter, debet fieri ſpiritualiter; at reſtitutio ſpiritualis maximè fit reſtituendo pauperibus pro eo, cui temporaliter reſtitui non poterat; ergò talia bona incerta pauperibus eroganda ſunt pro eo, cujus ſunt. Quòd ſi is, qui ad talem reſtitutionem tenetur, ſit pauper, poterit partem rei reſtituendæ, vel etiam totam illam ſibi applicare, quia ipſe non eſt pejoris conditionis, quàm ſint alii pauperes. Verùm in hac re, ut docet Navar. c. 17. & Faber noſter loc. cit. cap. 4. dolus, & fraus eſt vitanda, undè cùm egentia non eſt omninò evidens hæc, applicatio ad ſeipſum cum conſilio Confeſſarii, vel viri prudentis, & boni fieri debet; & ſi res eſt magni momenti, fieri poterit cum conſilio ipſius Epiſcopi; facta autem tali applicatione ob urgentem, & notabilem neceſſitatem, ſi ille ad fortunam pinguiorem pervenerit, non amplius reſtituere tenetur, ſicut nec alii pauperes, quia eo caſu dominium acquirit, & fit verus illius rei dominus. Aliquæ tamen difficultates occurrunt in hac materia breviter reſolvendæ

50 Prima Difficultas eſt, An qui rem emit à fure, eidem poſſit reſtituere illam, ne pretium ſuum amittat, vel potius teneatur vero domino reſtituere etiam cum diſpendio pretii, quo eam emit, & quidem ſi reddendo rem furi dominus rei nullum periculum incurrat, & adhuc probabiliter credit, quòd rem ſuam recuperabit, conveniunt omnes poſſe in tali caſu eam reddere furi, quando pretio ejus periclitaretur, quarè tota difficultas eſt in caſu, quòd ſi res furi reſtituatur, res ipſa periculetur domino. Affirmant aliqui in tali caſu teneri eam domino immediatè reſtituere; fundamentum eſt, quia regula univerſalis eſt, rem ablatam eſſe domino reſtituendam, & ſi fur diſparviſſet, & dominus ſciret rem eſſe apud poſſeſſorem bonæ fidei, poſſet illam repetere, & illæ etiam ſuo pretio amiſſo teneretur reddere ergò etiam quando fur adeſt, tenetur ea immediatè domino reſtituere, ne illi periclitetur. Ità Major, Medina, Soto, Molina, Azorius, & Covarruvias cum pluribus aliis. Alii verò cum diſtinctione procedunt, & dicunt illum, qui bona fide rem ejuſmodi emit à fure, poſſe illi reddere, ut pretium ſuum recuperet; illum verò, qui mala fide emit, id non poſſe, ſed ad reſtituendum vero domino teneri. Ità Navarrus, Rebellus, Bonacina, cum aliis. Alii tandem communius, & probabilius exiſtimant utrique id licitum eſſe, ſi fiat non ex animo verum dominum re ſua fraudandi, ſed pretium à ſe datum recuperandi, fundamentum eſt, quia unuſquiſque tenetur magis ſibi providere, quàm alteri, & magis ſibi prodeſſe debet, quàm alii, neque cogitur alienum reſtituere cum majori, vel æquali detrimento ſuorum bonorum; in caſu autem iſto ſi reſtitueret domino immediatè, prodeſſet alteri, & ſibi noceret æqualiter; ergò &c. Confirmatur, quia reddendo rem furi, ut recuperet pretium, ſibi providet faciendo actum juſtum, qui de ſe non eſt malus, nec ex parte recipientis, nec ex parte dantis; non ex parte recipientis, quia licèt non ſit illius dominus, cùm tamen ipſe principaliter teneatur, poteſt juſtè recipere animo eam domino reſtituendi; nec etiam ex parte dantis, quia cùm ille, cui dat, principaliter teneatur eam domino reſtituere, illam ei reddens eum juvat, ut reſtituere poſit, atque ità actu ex ſe licito ſibi conſulit. Quòd poſteà fur non reſtituat, eſt per accidens, at quod per accidens eſt factum non coinquinat, & conſequenter iſte propriè, & per ſe non cooperatur peccato illius. Ità Alenſis, Gabriel, Sylveſter, Toletus, Abellius, Faber ex noſtris d. 50. c. 3. n. 86. Aretinus d. 15. q. 2. tit. Cui facienda eſt reſtitutio a. 3. & alii paſſim, & hæc ſententia magis placet, ut communior, & probabilior, præſertim de poſſeſſore bonæ fidei.

51 Ex quo diſcurſu patet quid ſit dicendum ad fundamentum prioris ſententiæ, nam verum quidem eſt rem ſemper eſſe domino reddendam, non tamen ſemper opus eſt, quòd reſtituatur domino immediatè, ſed ſufficit interdum, quod mediatè reſtituatur, quoniam ille cui res eſt ablata non debet fieri melioris conditionis, quàm ego qui ſum illius rei actualis poſſeſſor nam ex juſtitia ità teneor me ſervare indemnem, ſicut proximum, imò teneor magis talem ſervare me ipſum quàm illum; in caſu autem propoſito, quòd fur non adeſſet, quia mortuus eſt, vel in longinquum abiit, res non poſſet reddi domino ſuo mediatè, & ideò opus eſſet immediatè eam illi reſtituere, neque in tali caſu locus eſſet poſſeſſori etiam bonæ fidei conſulendi indemnitati ſuæ, & ideò non excuſaretur, ſi domino immediatè non reſtitueret; quarè ad argumentum negatur paritas, & conſequentia, & planè hæc doctrina in poſſeſſore bonæ fidei præſertim nullatenus negari poteſt, quoniam ille cui res eſt ablata, non debet fieri melioris conditionis, quàm ſit poſſeſſor bonæ fidei, cùm unuſquiſque teneatur magis ex vinculo charitatis propriam vitare indemnitatem, quàm proximi.

Dices, qui rem alienam adſtatum meliorem deductam ex illo extraheret ad pejorem; faceret injuriam domino rei; ſed res furata, quando pervenit ad poſſeſſorem bonæ fidei, pervenit ad ſtatum meliorem, quàm ſi apud furem remaneret; ergò illam reddere furi eſt eam extrahere à ſtatu meliore ad pejorem, quod ſine injuria domini fieri nequit. Reſpondetur cum Fabro loc. cit. poſſeſſorem bonæ fidei reddendo rem furi ad prætium ſuum recuperandum non extrahere rem de ſtatu meliori ad deteriorem, ſed eam relinquere in ſtatu ſuo, in quo erat, circumſcripto intereſſe ſuo, atque ſolùm propriæ indemnitati conſulere, ad quam ſervandam unuſquiſque magis tenetur, quàm proximi.

52 Secunda Difficultas eſt, cui ſit reſtituenda res, quæ accipitur ab altero, etiam cum culpa illius v.g. cui ſit reſtituendum pretium pro ſimonia acceptum, vel pro re aliqua ſpirituali, an, ſcilicet, illi, à quo accepta eſt, vel alteri. Ratio dubitandi eſt, quia ille qui turpiter dat hujuſmodi pretium per ipſam voluntatem dandi à ſe dominium aufert, & per ipſam turpitudinem actus ſe reddit indignum, cui reſtitutio fieri debeat; ergò tale pretium non debet illi reſtitui, ſed alteri. Quamvis autem hac ratione nonnulli dixerint tale pretium non deberi illi reſtitui, ſed pauperibus, aut cui per ſententiam judicis applicatum fuerit: nihilominus probabilius videtur ex jure naturali, ſecluſa lege poſitiva, & Judicis ſententia, ſi hujuſmodi pretium ab accipiente retineri non poſſit, neceſſariò eſſe reſtituendum danti; poſt ſententiam autem Judicis ei reſtitui deberi, cui per Judicis ſententiam applicatum fuerit. Ità Caſpenſis tr. 18. d. 1. ſect. 11. cum Navarro l. 4. de Reſt. c. 2. & pluribus aliis. Ratio eſt, quia quando dans turpiter aliquod pretium re ipſa dominium in accipientem non transfert, illud apud ſeipſum retinere cenſetur, cùm enim pretium illud aliquem habeat dominum, neque hic poſſit eſſe accipiens, quia nimirum per legem impeditus eſt, ne dominium accipere poſſit pretii per ſimoniam accepti, neceſſariò ſequitur dominium illius pretii apud dantem adhuc remanere, ac proindè illi reſtituendum eſſe quouſque per ſententiam Judicis pretium illud applicetur Eccleſiæ, cui acceptio ſimoniaca eſt injurioſa.

Ad rationem dubitandi negandum eſt aſſumptum quoad utramque partem, quamvis enim dans pretium turpiter pro re ſpirituali voluntatem habuerit transferendi à ſe dominium

pretii illius in alterium, reipſa tamen illud à ſe non transfert, quia accipiens per legem declaratur talis dominii incapax, atque ideò opus eſt illud apud dantem remanere, atque illi reſtituendum eſſe antè Judicis ſententiam. Deindè turpitudo actionis dandi pretium pro re ſpirituali; licèt ſit ratio, ut in judicio negetur actio petendi illud pretium, & ut propter talem turpitudinem puniri poſſit; attamen antè ſententiam Judicis non reddit hominem indignum, ut ei reſtitutio fiat, quia dominium rei à dante non aufert, ac proindè nec aufert radicem debiti, & obligationis reſtituendi.

53 Tertia Difficultas eſt; An bona incerta ſint reſtituenda, & cui; ubi notandum eſt cum Bonac. d. 1. q. 3. punct. 4. ab initio bona incerta non ſolùm ea dici, quæ nullum unquam habuerunt dominum, ut ſunt gemmæ, venæ metallorum, & hujuſmodi, vel ſi dominum habuerunt, nunc amplius non habent, ut ſunt theſauri, ſed etiam intelligi ea, quæ de præſenti dominum habent, ſed dominus ignoratur, ut ſunt bona inventa, quorum dominus neſcitur, vel bona, quæ ex contractu, vel injuſta acceptione debentur, ſed dominus ignoratur, vel creditor, cui facienda eſt reſtitutio, ut ſuprà diximus diſp. 3. qu. 3. articul. 1. num. 52. & conveniunt omnes, quòd ſi talia bona incerta habentur ex delicto v. g. furto, uſura, & ſimilibus, tunc ſunt reſtituenda pauperibus, vel Eccleſiæ, Hoſpitali, & aliis locis piis, nam nomine pauperum non ſolùm privati mendici intelliguntur, ſed etiam loca pia, ut Eccleſiæ indigentes, Monaſteria, Hoſpitalia pauperum &c. ut communiter Doctores explicant, quando ergo bona incerta habentur ex delicto, conveniunt omnes pauperibus eſſe reſtituenda, quia tunc debet fieri reſtitutio meliori modo, quo poteſt, ut ſaltem cùm corpori domini prodeſſe non poſſit, proſit ejus animæ, dùm in pauperes expenditur, ut dicebat Scotus l. c. Difficultas ergò ſolùm eſt, quando talià bona habentur ſine delicto, ut ſi inveniſti; vel à mercatore v. g. duas panni ulnas pro una per errorem accepiſti, & jam ille diſceſſit, nec ſcis quò abierit, & morali adhibita diligentia eum inquirendi, non inveniſti; difficultas inquam eſt, cui in tali caſu ſit facienda reſtitutio, & an tenearis adhuc dare pauperibus.

54 Aliqui dixerunt in tali caſu poſſe quemlibet ſibi talia bona incerta retinere, poſtquam ſufficienti adhibita diligentia non ſit ſpes inveniendi dominum. Ità Soto, Petrus Navarrus, Arragon. Leſſius, Layman, Diana, & alii, quæ quidem opinio ſua probabilitate non caret, ut diximus loc. cit. cum nullo jure Eccleſiaſtico, nec naturali id prohibeatur, addunt tamen aliqui pro majori conſcientiæ aſſecuratione, quòd ſi egentia habentis talia bona non ſit evidens, hæc applicatio ad ſeipſum non, niſi cum conſilio Confeſſarii, vel viri prudentis, & boni, fieri debet, ut ſuprà dictum eſt num. 49. Communior tamen, & certior opinio, quam docet Scotus noſter l. c. eſt dictas res pauperibus errogandas eſſe, vel in alios pios uſus inſumendas, quia ſic fit reſtitutio meliori modo, quo poteſt, & ſic debet præſumi eſſe de voluntate dominorum, quia qui res illas amiſit, earum dominus eſſe non deſinit, atque ideo ſi ipſi reſtitui nequeunt, ſaltem illis reſtitui debent, quibus velle dominus præſumitur, nemo autem eſt, qui amiſſam rem ſuam, non velit potius dari pauperibus quàm in alios uſus expendi, undè ſi is, qui ad talem reſtitutionem tenetur, ſit ipſe quoque pauper, poterit ex hac eadem præſumptione illam ſibi ipſi applicare, quia ipſe non eſt deterioris conditionis, quàm ſint alii pauperes, ut ſuprà dictum eſt, & in hoc præſertim ſenſu prima opinio veritatem habet. Ità Leſſ. Molina, Rebellus, Bannes, Filliuc. Turrianus, Bonacina, Stephanus, à S. Greg. & alii paſſim cum Scoto l. c. & D. Thom. 2. 2. qu. 62. art. 3. ad 3.

55 Quarta Difficultas eſt, An res inventæ debeant pauperibus errogari, pro cujus explicatione notandum eſt, res quæ inveniuntur triplicis eſſe generis. Primi generis ſunt, quæ in viis, & aliis locis inveniuntur à propriis dominis amiſſæ, & ratione loci, temporis, ac aliarum circumſtantiarum, quando inveniuntur, judicantur veros habere dominos, & de his jam dictum eſt juxtà communiorem, & probabiliorem ſi poſt diligentem inquiſitionem dominus earum non inveniatur, pauperibus, vel aliis piis operibus eſſe errogandas cum Doctore l. c. & in ſolutione ad 2. principale. Res inventæ ſecundi generis ſunt, quæ numquam dominum habuerunt, ut ſunt lapilli, gemmæ, & alia; quæ aliquando reperiuntur in littore maris, & res hujuſmodi inventæ ſtando in jure communi ſunt primi inventoris. Ità habetur inſt. de rerum diviſione §. item lappilli, & ratio eſt, quia quæ numquam fuerunt in bonis alicujus, ſivè ſub alicujus dominio ſunt primò occupantis jure naturæ, ut habetur Inſt. de rerum diviſione §. feræ; & inter hæc bona, quæ domino carere dicuntur recenſentur etiam illa, quæ in jure appellantur vacantia, & quæ pro derelictis habentur, quia nimirum à domino abjiciuntur, & deſeruntur ſine animo repetendi, hæc enim tunc domino vacant, ut dictum eſt diſp. 3. q. 3. ar. 1. n. 52. undè ſi quis in aliqua re mobili, vel immobili dominium habeat, & ob difficultatem eam colendi, vel conſervandi derelinquat animo non repetendi, dicitur derelicta, & vacans, & ideò fit primò occupantis, vel apprehendentis, ut habetur in L. 1. ff. pro derelicto, & inſt. de rerum diviſione §. Alia ſanè. Non tamen prò derelictis habentur merces, quas mercator in mare proiicit e navi tempore tempeſtatis, & ratio eſt, quia qui in naufragio merces in mare projicit, non omninò voluntariè illas abjicit, ſed voluntariè cum involuntario promixto, quod dicitur voluntarium ſecundùm quid, non ſimpliciter; unde Mercator ſemper habet animum eas recuperandi, ſi potuerit, & idem eſt, ac ſi quis onere gravatus aliquam partem in via dimitteret, undè nunc adeſt excommunicatio contrà eos, qui res Chriſtianorum capiunt ex naufragio, nec eas Domino reſtituunt, ut habet cap. excommunic. de Raptoribus, & idem judicium ferendum de bonis in combuſtione domus incendio expoſitis, non ob id enim haberi debent pro derelictis ob eamdem rationem, ut loc. c. dictum eſt.

56 Res tandem inventæ tertii generis ſunt, quæ aliquando dominum habuerunt, quando tamen inveniuntur, probabiliter judicantur jam nullum habere, cujuſmodi eſt theſaurus in viſceribus terræ abſconditus, vel communi loco occultus, qui deindè invenitur, & ſermo eſt de theſauris propriè dictis, & non de illis, qui in aliquo loco ad cuſtodiam deponuntur, quorum Dominus facilè ſciri poteſt, undè theſaurus propriè ſumptus eſt vetus depoſitio pecuniæ, cujus memoria non extat, ut jam dominum habeat ex L. *Numquam* ff. de acquirendo rerum dominio. Ubi per pecuniam non ſolum nummi aurei, vel argentei intelliguntur; ſed etiam aliæ opes verb. gr. catenæ, gemmæ, & ſimilia L. un. C. de Theſauris. De his itaque theſauris eſt difficultas, an ſint primò invenientis, vel cujus ſint, pro cujus reſolutione etiam diximus loc. cit. nu. 49. ſpectato jure naturali, & gentium eſſe inventoris occupantis, ſi in hoc loco communi inveniantur quæ enim nullius ſunt fiunt primò occupantis; ſpectato autem jure civili theſaurus in proprio fundo inventus totus eſt inventoris, ut patet ex Inſtit. de rerum diviſione, & L. un. C. de theſauris, ſi verò, in alieno, etiamſi is fundus Principis fuerit, ſi fortuitò ſit repertus dimidium eſt inventoris, & dimidium domini fundi, ut habetur utroque loc. c. ſi autem de induſtria ſit quæſitus ſine conſenſu Domini, totus erit domini, ſivè Dominus fundi ſit Princeps, ſivè privata perſona, ut ex ejuſdem juribus citatis conſtat. Quòd ſi fundus ſit ſub duplici Domino utili, ſcilicet, & directo, inventor poteſt ſibi retinere dimidium, reliquum verò dimidium inter condominos dividendum eſt ejuſdem juribus; ſi tandem theſaurus inventus eſt arte magica, nihil eſt inventoris, ſed totus fiſco eſt applicandus ſtando in jure communi civili, ut habetur L. un. cit. C. de theſauris, & L. nemo C. de maleficiis, & hoc de theſauris dicendum eſt ſpectato jure communi. Verùm ultrà jus commune, ut loc. cit. dicebamus ſpectandæ ſunt etiam leges, & conſuetudines propriæ Regnorum, ac regionum, in quibus variæ eſſe ſolent, ut communiter Doctores advertunt, & illæ ſunt obſervandæ, quorum tamen nonuulli addunt, ut Soto, Sylveſter, Leſſius, Stephànus à S. Greg. & alii, quòd conſuetudo, ut theſaurus ſit Principis, vel Reipublicæ, ubicumque inventus ſit, non obligat in conſcientia; cùm juri naturali ſit valdè diſſonans. Ità de theſaurorum reſtitutione diſcurrunt Navarr. Molina, Salonius, Filliucius, Turrianus, Vaſquez, Bonacina, Aretinus ex noſtris l. c. a. 8. & alii.

57 Quinta Difficultas eſt, An acquiſita per errorem ſint reſtituenda, & cui, pro cujus ſolutione ſupponendum eſt, errorem poſſe eſſe circà perſonam, & circà rem, ut cùm quis donat Titio putans donare Cajo, vel putat donare rem ſuam, & donat alienam, aut putat donare aurichalcum, & donat aurum, qui dicitur error in ſubſtantia rei. Poteſt etiam prædictus error eſſe tantùm circà qualitatem perſonæ, & rei, ut cum quis putat donare pauperi, conſanguineo, & donat diviti, & extraneo, vel putat donare veſtem veterem, & laceram, & donat novam. Quando error eſt in perſona, omnes conveniunt dationem, & donationem eſſe nullam, & conſequenter qui rem ſic acquiſivit, ad reſtitutionem tenetur ex L. Cajus per errorem ff. de regulis juris, & ratio eſt, quia ſic acceptum dicitur involuntariè datum, & idem dicendum eſt, quando error eſt in ſubſtantia rei ob eamdem cauſam. Quando autem error eſt tantùm circà qualitatem perſonæ, vel rei dicunt aliqui ſic accepta per errorem non eſſe reſtitutioni obnoxia, quod probant exemplo matrimonii, nam ſi quis putans accipere nobilem, vel divitem accipiat ignobilem, vel pauperem, non ideò contractum ſolvere poteſt, quia eſt tantùm error in qualitate, & non in ſubſtantia. Ità Azorius 3. p. lib. 4. cap. 22. in princ. Stephanus à S. Greg. lib. 1. de Reſt. capit. 3. n. 22. & quidam alii. Sed melius dicendum eſt cum Fabro noſtro c. 4. c. n. 131. & ex doctrina jam in ſimili allata a. præc. n. 42. quòd ſi conditio illa, & qualitas in re vel perſona eſt ratio donationis,

Digitized by Google

tionis, & donativi, ſi illa non adeſt, vel eſt ficta, donatio eſt nulla, ut patet de eo, qui Petro ſuam legavit hæreditatem putans eſſe propinquum, & de eo qui veſtem novam donavit putans eſſe laceram, & veterem, atque ideò ob eamdem rationem qui ſic rem per errorem in qualitate accepit, ad reſtitutionem tenetur vel danti, vel pauperibus, ſi hic deceſſit, ut dictum eſt ſuprà n.42. de accipiente eleemoſynam per ſimulationem paupertatis. Ad rationem in oppoſitum dicendum eſt cum Fabro l. c. & ex jam dictis à nobis l. 4. ſent. d. 7. de Matrimonio diſparem eſſe rationem de nobilitate, & ignobilitate, divitiis, & paupertate in præſenti caſu, ac in matrimonii contractus, quia qualitates illæ nequeunt eſſe cauſa ſufficiens contractus matrimonialis, qui enim contrahit, jam ſcit, vel ſcire ſupponitur, errorem in tali conditione, & qualitate; contractum matrimonii non impedire, & hoc ex legibus communibus de Matrimonio, ſed ſolum errore perſonæ. In propoſito autem ut conſtat ex ſuperius dictis, qualitas perſonæ, vel rei poteſt eſſe ratio, & cauſa finalis, & præciſa donationis, vel contractus, & ideò cùm error in tali conditione contingit, & qualitate, donatio, & datio nulla reputatur.

QUÆSTIO TERTIA.

De aliis circumſtantiis Reſtitutionis.

58 Poſtquam Doctor loc. c. declaravit, quis reſtituere teneatur quid ſit reſtituendum, & cui reſtitutio facienda, proſequitur deinde §. *De quinto* explicationem aliarum circumſtantiarum reſtitutionis, præſertim verò temporis, quando, ſcilicet, facienda eſt reſtitutio, an, ſcilicet, facienda ſit ſtatim, vel tempore opportuno, & cùm ſuperius dictum ſit ex triplici capite, vel radice obligationem reſtituendi oriri poſſe, nimirum ex re accepta, ex injuſta acceptione, & ex contractu; hic non loquemur de obligatione reſtituendi præciſè ratione contractus; tùm quia certum eſt contractum non ſemper ad reſtitutionem obligare, ſed ſolùm juxtà tempus contractu præfixum, tùm quia hæc dicitur reſtitutio, ſi nomen reſtitutionis latè accipiatur pro redditione, ſcilicet, rei debitæ ad æqualitatem; ſed ſolùm agemus de obligatione reſtituendi, quæ ex re accepta naſcitur, ac injuſta acceptione, hæc enim eſt reſtitutio ſtrictè ſumpta, de qua in hoc tractu diſſeritur, in quam etiam recidit obligatio ex contractu, quando jam tranſactus eſt dies ſolutioni conſtitutus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quo tempore, quo ordine, & quibus expenſis facienda ſit reſtitutio.

59 Circà primum, communis ſententia omnium Doctorum eſt cum Scoto loc. cit. obſtrictum onere reſtituendi ratione rei acceptæ, vel injuſtæ acceptionis, aut detentionis teneri reſtituere ſtatim quamprimum commodè poteſt, niſi dilationem creditore obtineat, aut ſi creditor ſit irrationabiliter invitus, & ad differendum reſtitutionem ſit aliqua cauſa excuſans, quas infrà exponemus. Ratio eſt quia præceptum reſtitutionis vel eſt negativum, ut ſuprà oſtenſum eſt, vel ſaltem involvit, & includit præceptum negativum aliquo modo non retinendi alienum, ratione cujus reducitur ad illud Decalogi præceptum *Non furaberis*; ſed præceptum negativum obligat ſemper, & ſtatim ac commodè adimpleri poteſt; ergò nec momento temporis rem alienam detineri licebit, ſicut enim aliquid invito domino accipere peccatum eſt contrà juſtitiam, ità etiam aliquid invito rationabiliter domino retinere, undè habetur regula ex jure Civili *quod debetur ſine termini præfixione ſtatim debetur* ff. de re judic. & l. eum, qui §. quoties de verb. obligat. quod verò dicitur ſtatim reſtituendum eſſe notat Doctor l. c. aliter intelligendum eſſe de actu mentis interno, aliter de externo; ſiquidem quo ad actum internum, ſeù animi præparationem, & reſtituendi voluntatem, intelligitur mathematicè, ideſt, quam primum in mente alicujus venerit eſſe in debito rei alienæ, tenetur ſtatim animum habere reſtituendi data opportunitate; quò verò ad actum exteriorem, ſeù reſtitutionis executionem, illud ſtatim non mathematicè, ideſt, quaſi in inſtanti, & indiviſibiliter intelligendum eſt, ſed moraliter; poteſt namque opportunitatem reſtituendi expectare abſque dolo, & fraude; undè qui in lecto decumbit, vel ad menſam, aut miſſam adſit, ſi recordatur ſe ad aliquam teneri reſtitutionem, non tenetur illicò è lecto ſurgere, aut à miſſa, vel menſa recedere, ut reſtitutionem faciat, modò modica illa dilatio in detrimentum creditoris non vergat; ſed ſufficit, ut reſtituat, cùm principium reſtituendi opportunitatem nactus fuerit; cùm enim redditio exterior ſit quidam actus poſitivus ad ejus executionem mora temporis egens, ideò opus eſt quòd hoc præceptum reſtituendi non obliget mathematicè, & pro tempore indiviſibili, ſed pro illo quod ad alienum reddendum moraliter ſufficit; qui autem data opportunitate ſtatim reſtituere poteſt, & non reſtituit, incipit eſſe in mora, ac conſequenter in culpa. Ità Azorius, Rebellus, Valentia, Clavis regia, Cajet. Navarr. Bonac. Caſpenſis, Molina, Faber, & Aretinus ex noſtris quæ doctrina deducitur ex Scoto loc. c. ubi cùm ſibi objeciſſet, quòd reſtituere eſt actus præcepti negativi, ad cujus obſervationem tenetur quilibet ſemper, & pro ſemper,

Reſpondet, quòd tenere alienum injuſtè, ideſt, invito domino eſt ſemper prohibitum, & ideò ſemper, & pro ſemper oportet non tenere iſto modo; ſed quando aliquis habet voluntatem reſtituendi pro tempore opportuno, ex tunc tenetur domino volente, & ſi non actu elicito, tamen actu debito, quia dominus debet velle, quòd qui ſuum habeat, teneat quouſque poſſit reddere opportunè.

60 Ad hoc autem magis declarandum inquit Doctor in quibuſdam caſibus quandoque licere reſtitutionem exteriorem differre, ſuppoſita tamen jam interiori, ſcilicet, voluntate reſtituendi, cùm circumſtantiæ opportunæ occurrerint; illi autem caſus, inquit Doctor, univerſaliter continentur ſub hac maxima, *licet detinere rem alienam, quando ille, cujus eſt, debet velle rationabiliter detineri*; undè deſcendendo ad particularia, quando aliquis redditur impotens ob nimiam egeſtatem, pro illo tunc à reſtitutione excuſatur, donec ad pinguiorem fortunam pervenerit; item ſi reſtitutio non niſi cum ſumma difficultate, aut notabili reſtituentis detrimento fieri poſſit, tunc enim, ſi is cui facienda eſt, nullum detrimentum patitur, per aliquod tempus differri poterit; ſimiliter quando reſtitutio eſſet in diffamationem reſtituentis, aut eſſet in præjudicium Reipublicæ, aut communitatis, aut ipſius creditoris, in his enim, & ſimilibus caſibus debet creditor rationabiliter velle, ut non fiat ſibi reſtitutio ſtatim, quouſque periculis aditus præcludatur; quilibet enim lege charitatis tenetur magnam bonorum proximi jacturam vitare, ſi ſine detrimento ullo, vel cum pauco ſuorum bonorum id poteſt. Et denique poteſt reſtitutio differri, ſi is, cui reſtitutio facienda eſt, expreſsè, vel tacitè in ejus dilationem conſentiat, vel ſaltem eam non multum ægrè ferat; ſecus vero ſi debitum repetat, ac debitorem urgeat, vel quamvis ob aliquem metum illum urgere non audeat, debitori tamen notum ſit illum invito animo talem ferre dilationem; tunc enim abſque dubio peccabit, ſi debitum non reſtituat, cùm poſſit, & quo magis differt, gravius peccat, & quoties occaſio commoda ſe offert reſtituendi, & non ſtatim reſtituit, aut advertere non curat, mortaliter rurſus peccat. Hinc deducit Abellius quæſtion. 3. de ſeptimo Decalogi præcepto aliquos interdum graviter contrà juſtitiam peccare, qui notabilem aliquam ſummam operariis, artificibus, vel mercatoribus debentes per diuturnum aliquod tempus ſolvere debita non curant, quamvis commodè poſſint, multaſque alias inutiles, ac ſuperfluas expenſas neglectis creditoribus faciunt; quo circà Levitic. 16. præcipitur ſollicita ſolutio mercedis ſervis, & operariis. *Non morabitur apud te opus mercenarii uſque manè*, ac ſi apertè diceret, mercedem debitam ſervis, & operariis ſtatim reddes.

61 Sed objicies etiam in prædictis caſibus contingere poſſe, quòd res aliena detineatur invito domino, quando ſcilicet Dominus abſolutè nollet, quod per quantumcumque tempus teneatur ſuum. Reſpondet Doctor loc. cit. quòd domino malè, & inordinatè volente ſtatim rehabere ſuum, & per conſequens inordinatè nolente proximum ſuum illud tenere, debitor non eſt tenens injuſtus, quia etiam depoſitum, de cujus redditione eſt lex ſtrictiſſima poteſt teneri licitè domino invito voluntate inordinata; undè quando retentio rei alienæ invito domino dicitur eſſe peccaminoſa, & contrà ſeptimum Decalogi præceptum, hoc intelligitur de domino rationabiliter, & ordinatè invito, non autem irrationabiliter, & inordinatè, & ſic etiam cum Doctore reſpondet Aſteſanus noſter lib. 5. tit. 29. artic. 4. Quando igitur quis ſcit ſe teneri ad reſtitutionem, cùm poſſit in vita, non vult reſtituere domino rationabiliter invito, niſi in articulo mortis, vel poſt mortem per hæredes, abſolvi non poteſt, nec debet, quia ſemper eſt in actuali peccato, & impœnitens; imò ſi fuerit in articulo mortis, debet illam per ſe facere ſi poſſit, aliter nec eſt abſolvendus, quamvis relinquat faciendam eſſe poſt ejus obitum, niſi id ageret ad evitandum ſcandalum, & infamiam. Ità Navarrus, Azor. Soto, Salonius, Sairus, Bonacina, Trullus, Stephanus à S. Greg. & alii paſſim.

62 Circà ſecundum, ſcilicet, de ordine in reſtitutione ſervando, certum eſt apud omnes, quòd ſi debitor habeat in bo-

Digitized by Google

nis quantum ſatis eſt, ut omnibus, & ſingulis creditoribus ſatisfaciat, nullus certus ordo in facienda reſtitutione neceſſarius eſt, dummodò omnibus ſatisfaciat. Quòd ſi bona ejus ad id minimè ſufficiant, conveniunt communiter omnes debita certa prius ſolvenda eſſe, hoc eſt, quorum domini cognoſcuntur, quàm incertè, quia illa jure naturæ ſuis debentur dominis, hæc autem jure ſolo poſitivo pauperibus eroganda; & ex debitis certis prius reddenda eſſe illa, quæ extant, quia eorum dominium manſit apud creditorem, & non tranſivit in poſſeſſorem, ut depoſita, commodata, locata &c. ex debitis autem certis, quę non extant, prius dicunt ſolvenda eſſe illa, quæ privilegiata dicuntur, ut dos uxoris &c. Deindè alia, quæ ſunt antiquiora juxtà regulam juris. *Qui prior eſt tempore, potior eſt jure*, quæ regula hanc exceptionem admittit ſecundùm aliquos, ut ſi creditorum aliquis gravem neceſſitatem patiatur, aliis præferri poſſit etiam antiquioribus; tunc enim charitatis ordo poſtulare videtur, ut illi prius, quàm aliis debitum ſolvatur ratione neceſſitatis, quam patitur. Rurſus inter debita, quæ ex titulo oriuntur oneroſo, illa pro quibus res aliquæ per hypothecam, vel pignoris contractum obligantur præferenda, & ſolvenda ſunt ante alia debita perſonalia, quæ nimirum ſecuritatem non habent pignoris, aut hypothecæ, ſed tantùm actionem in perſonam, & ratio eſt, quia creditor, cui res aliqua obligatur per prædictos contractus, præter jus perſonale, quod in perſonam debitoris habet, habet prætereà jus quoddam in re obligata, ut ex illa particulari ſibi ſatisfacere poſſit, quod jus alii creditores non habent. Quando autem plures creditores in eadem re hujuſmodi ſecuritatem habent, qui habet expreſſam hypothecam præferendus eſt illis, qui tantùm tacitam habent; & tandem, quando cætera ſunt paria præfertur antiquior virtute regulæ juris jam allatæ, quod prior tempore potior eſt jure. Tandem in reliquis debitis ſolvendis ſervandum eſt jus particulare locorum, ſi tale ſit, ut juri naturæ non repugnet, ſi nullum ſit, ſequendum eſt jus commune.Ità DD. præcitati, & præſertim Valent. diſput. 5. quæſt. 6. par. 10.

63 Quæſtio tamen eſt inter Doctores, an inter debita ex delicto, & contractu oneroſo ſit ordo ſervandus in ſolutione. Prima opinio affirmat, & aliqui dicunt debitum ex delicto prius eſſe ſolvendum, quorum fundamentum eſt, quia à majori injuria prius recedendum eſt, quàm à minori, ſed major injuria eſt, quæ provenit ex delicto, ſcilicet ex commiſſione furti, quàm quæ provenit ex contractu ab exiſtente in mora ſolutionis; qui enim aufert rem alienam delicto peccat duplici peccato, ſcilicet, retentione rei alienæ, & injuria facta proximo; ergò &c, Ità Medina de Reſtit, quæſt. 2. dub. 5. qui citat D. Bonaventuram, & D. Thomam opuſc. 73. cap. 18. Alii è contrà dicunt debita ex delicto ex jure naturali, quia non ſunt accipienda aliena invito domino, ut reſtituantur etiam alia aliena malè accepta; ergo non ſunt reſtituenda, domino invito, quæ illi ex contractu dentur, ut ſolvantur debita ex furto, nam non reſtituere accepta èx contractu, ut reſtituantur accepta furto perindè eſt, ac ſi accipiantur aliena, ut reſtituantur ablata, Ità Cajetanus, Navarrus, & alii.

64 Oppoſita ſententia docet nullum ordinem in foro conſcientiæ ſervandum eſſe, ſivè debita ſint ex contractu licito oneroſo, ſivè ex delicto contracta, & ratio eſt, quia neutrum ex his debitis ex jure naturæ, aut poſitivo præferri debet alteri, ſed prius ſatisfaciendum eſt ei, qui eſt potior in jure, ille autem eſt potior in jure, qui eſt prior, & antiquior creditor. Undè ſi prius tempore ſuratus es rem Titio, quam contraxeris debitum cùm Cajo ex contractu licito oneroſo, ratio poſtulat, ut prius ſatisfacias Titio, quàm Cajo, & è contrà ſi prius ex contractu debitum cùm Cajo contraxiſti, quàm ſuratus ſis rem Titio, prius Cajo reſtituere debes, quàm Titio; Nec ratio allata pro primo dicendi modo urget, quia ſi quis ſuratus eſt Titio centum, & Cajo quinquaginta, quamvis major fuerit injuria Titio illata, non ideò ejus debitum præferri debet in ſolutione, ſi Cajus eſt potior jure, hoc eſt, prior, & antiquior creditor. Accidit quod major injuria abſolutè loquendo videtur fieri creditori ex contractu, quàm ex delicto quoniam debitor ultrà injuſtitiam retinendi rem alienam, etiam contrà virtutem fidelitatis operaretur, quia promiſit in contractu ſolvere, & non ſolvit. Nec etiam urget ratio allata pro oppoſito dicendi modo, nàm qui oppoſitam teneret opinionem pariter dicere poſſet, quòd non reſtituere creditori ex delicto, ut reſtituatur creditori ex contractu perindè eſt ac furari, & rapere, ut pro re aliena ſatisfaciat, undè pro parte adverſa idem quoque argumentum fieri poſſet, ſcilicet, non eſſe accipienda aliena, ut ſolvantur debita ex contractu, atque adeò prius ſolvenda eſſe debita ex delicto. Ità Gabriel, Sylveſter, Azorius, Arragonius, Leſſius, Vaſquez, Molina, Bannes; Amicus, Caſpenſis, Stephanus à S. Gregorio, & ex noſtris Faber diſp. 50. c. 7. & eſt communior, ac probabilior. Alia quædam dubiola minoris momenti circà hoc punctum videri poſſunt apud Fabrum loc. cit.

65 Quinam autem ordo ſervandus ſit in reſtitutione facienda inter perſonas ipſas, quæ damnum intulerunt, quarum aliquæ principaliter, & aliquæ minus principaliter ad reſtitutionem tenentur, facilè deduci poteſt ex dictis quæſt. præced. ar. 1. declarando, quinam ad reſtitutionem teneantur, etiam ut benè diſcurrit Bonacina diſp. 1. de Reſt. in genere quæſt. 8. punct. 1. principaliter, & primo loco ad reſtitutionem tenetur, qui rem alienam habet apud ſe extantem formaliter, vel in æquivalenti, quia res aliena extans in ſe, vel in effectu nullo juſto titulo retineri poteſt, ſemperque pro domino ſuo clamat. Secundo loco inter cooperantes ad damnum ille principaliter ad reſtitutionem tenetur, qui damnum præcipit, & auctoritatem habet ſuprà illum, cui delictum præcipit, ut dominus reſpectu famuli, pater reſpectu filii &c. & ratio eſt, quia præcipiens ſe habet, ut cauſa principàlis, exequens verò ut inſtrumentalis. Tertio poſt cauſa præcipientem tenetur exequens, qui per ſeipſum phyſicè ad delictum patrandum cooperatus eſt; quia cauſa phyſicè exequens habet magis rationem cauſæ, quam habeat cauſa moralis, quæ per conſilium, vel per mandatum influxit. Quartò poſt exequentem principaliter tenetur conſulens, & mandans. Quinto poſt conſulentem, & mandantem tenetur principaliter receptator. Sexto tandem poſt receptatorem principaliter tenetur non impediens, & non manifeſtans, qui ex officio impedire, vel manifeſtare tenebatur. Ità Bonacina loc. cit. citans. D. Thomam, Clavem regiam, Petrum Navarrum, Vaſquez, & alios. Probabilior tamen mihi videtur, ac doctrinæ Scoti conformior loc. cit. traditæ opinio Leſſii, Molinæ, Azorii, & aliorum aſſerentium inter conſentientem, conſulentem, animantem, recipientem, & alias cauſas ſecundarias non eſſe nullum ordinem, ideoque una ex prædictis cauſis in totum reſtituente, reliquæ manent liberæ à debito in comparatione ad illum damnificatum, alii tamen tenentur pro rata portionis, quæ eos contingit, illi qui pro omnibus ſatisfecit, quamvis enim ſingulæ teneantur in ſolidum in defectum aliarum, nihilominus omnes ſimul tenentur æqualiter contribuere, & æquis portionibus ad reſtitutionem concurrere, quia non videtur una magis, vel principalius, quàm alia, in damnum influere, ut declaratum eſt q. 2. cit. artic. 1. num. 25.

66 Circà tertium quibus nimirum expenſis facienda ſit reſtitutio. Difficultas hæc alio modo etiam proponi ſolet, ſcilicet, in quo loco fieri debeat reſtitutio, etenim ut Doctor advertit loc. cit. §. *de quarto* lit. D, ſæpè dominus eſt abſens, nec poteſt ad illum res mitti ſine expenſis, & aliquando nec obſervari poteſt uſque ad illius adventum, quare circumſtantia loci in reſtitutione debiti conſideranda eſt propter expenſas, quæ ſępè neceſſariæ ſunt ad reſtituendum alienum in tali loco. Quoniam igitur, ut ſæpè diximus, ex triplici radice reſtitutionis obligatio oriri ſolet, nimirum, ex injuſta acceptione, vel ratione rei acceptæ ſine ullo peccato injuſtitiæ, vel tandem ex ſolo contractu. Dicendum eſt, quando reſtitutio debetur ſolùm ratione rei acceptæ ſine ullo peccato injuſtitiæ, tunc reſtitutionem expenſis creditoris eſſe faciendam ſine ullo debitoris detrimento, & in loco, ubi reperitur apud poſſeſſorem bonæ fidei, nec tenetur ſuis expenſis illam domino mittere, ità colligitur ex L. *Si in Aſia* §. Depoſitum ff. depoſiti, & ratio eſt, quia poſſeſſor bonæ fidei ſtante bona fide, ad nullum damnum ſubeundum tenetur, neque cùm proprio damno conſtituere dominum in priſtinum ſtatum, ſed tantùm tenetur ſe abdicare dominio rei, ubi primum cognovit illam non eſſe ſuam, undè ſi dominus eſt abſens, poterit eam dare in cuſtodiam boni viri, & interim litteris dominum admonere, ut diſponat, quid de illa re, agendum ſit, & ſi talis poſſeſſor bonæ fidei in aliam partem deſcendere cogatur, nec confidentem habeat, cui eam in cuſtodiam relinquere poſſit, debet expenſas in aſportatione rei factas, ac in ea conſervanda à vero domino repetere, ut habetur in l. 2. de negotiis geſtis; quod ſi dominus admoneri non poſſit, nec ejus ſperetur adventus, poterit res illa conſanguineis tradi, vel pauperibus, prout melius de voluntate domini præſumi poteſt. Ità Leſſius, Vaſquez, Rebellus, Navarrus, Clavis regia, Amicus, Steph. à S. Greg. Caſpenſis, & alii paſſim.

67 Quando autem res eſt debita ratione injuſtæ acceptionis reſtituenda eſt expenſis debitoris, & in loco ubi dominus illam in poſſeſſurus erat, ſi ei ablata non fuiſſet, & ratio eſt, quia dominus rei ex delicto furis, ſeù malæ fidei poſſeſſoris damnum reportare non debet, & incommodum expenſarum, atque ideò, non ſolùm rem ſublatam reſtituere tenetur, ſed etiam omnes illas expensas facere, quæ neceſſariæ ſunt, ut dominus in antiquam rei ſuæ poſſeſſionem reſtituatur, quoniam ad omne id tenetur injuſtus acceptor, cujus fuit injuſta cauſa, non ſolùm autem ablationis rei cauſa injuſta fuit, ſed omnium etiam expẽſarum qua

neceſ-

neceſſariæ ſunt, ut dominus in priſtinam ſuæ rei poſſeſſionem reſtituatur, & ideò ſibi damnum imputet, qui furtum commiſit. Ita Doctores omnes ſupracitati; qui tamen advertunt cum Scoto l. c. quòd ſi expenſæ ad reſtitutionem neceſſariæ fuerint duplo, vel triplo majores, quàm res ipſa; quæ reſtitui debet, tunc ex rationabili interpretatione voluntatis domini, ſi nulla fuerit ſpes ad reſtituendum ob longam domini abſentiam, poterit illa dari conſanguineis in hæreditate ſucceſſuris, vel pauperibus, quia, ut inquit Doctor loc. cit. cui non poteſt temporalitet reddi, redditur, ſpiritualiter, redditio autem ſpiritualis fit maximè reddendo pauperibus pro illo. Sed quamvis hoc idem ſentiat etiam D. Thomas 2. 2, q. 62. art. 5. ad 3. Cajetanus tamen Soto, Azorius, & quidam alii Thomiſtæ abſolutè aſſerunt reſtitutionem eſſe faciendam expenſis ſoris, quæcumquæ illæ ſint neceſſariæ; etiamſi majores ſint, quàm res ipſa valeat, & ratio eorum eſt, quia poſſeſſor malæ fidei ſibi imputare debet, quòd hujuſmodi expenſas facere cogatur, ſicque enim dominus rei damnificatus debet damnum pati ex hoc, quòd impenſæ in mittendo rem ſuam ſibi majores ſint, quàm res ipſa valeat; addunt tamen expenſas ſubtrahi poſſe, quas dominus rei feciſſet in aſportando illam ex domicilio in domicilium, vel ex uno loco in alium.

68 Hoc tamen benè reiicitur à Fabro noſtro diſp. 50. cit. c. 4. n. 142. ut irrationabile prorſus; ex hoc enim ſequeretur, quod ſi v. g. Cajus centum aureos ſit Mevio furatus, qui quidem Mercator ſit ditiſſimus, & ex Italia ſit jam Indiam profectus cum ſua familia ibi commoraturus ſemper, Cajus teneretur in Indiam mittere ſuis expenſis centum illos aureos, etiamſi in hujuſmodi miſſione mille aurei eſſent expendendi, quod planè nemo cordatus aſſereret, quia dominus in tali caſu præſumi non poteſt rationabiliter velle, ut cum tali, & tanto proximi damno hæc pecunia reddatur; licèt enim ex juſtitia Cajus centum illos aureos Mevio reſtituere teneatur; adhuc tamen præceptum juſtitiæ non obligat cum tanto debitoris detrimento, ſicut nec obligat cum periculo amiſſionis famæ, vel vitæ; charitas enim, qua proximum diligere tenemur, non patitur, ut dominus pro tam modico damno velit tam magnum proximi detrimentum. Ex qua doctrina occurrit etiam Faber rationi Cajetani, quia dominus rei, vel damnificatus tantum debitoris damnum pro tam parvo utili ſuo licitè velle nequit, & ideo debitur tunc in vito domino rem ejus detinere non præſumitur, neque juſtitiæ præceptum in tali caſu eum ad reſtitutionem obligat cum tanto detrimento, eſſet enim reſtitutio cum maxima creditoris, & debitoris inæqualitate, atque ideò in tali caſu facienda eſſet reſtitutio ſpiritualiter pauderibus rem diſtribuendo, vel in aliquod pium opus erogando, ut docent D. Thomas, & Scotus loc. cit. & hoc idem docet Bonacina cum pluribus aliis ab ipſo citatis diſp. 1. de Reſt. quæſt. 4. punc. un. num. 5. ubi dicit debitorem non teneri ad reſtitutionem, quando longè majoris expenſæ ſunt faciendæ, quàm res ipſa valeat, quia reſtitutio fit, ut ſervetur æqualitas; magna autem eſſet inæqualitas, ſi debitor reſtituere cogeretur cum longè majoribus expenſis, quàm res ipſa valeat; nec dominus præſumitur rationabiliter velle cum tanto debitoris gravamine, ſibi reſtitutionem fieri; undè in tali caſu poteſt reſtitutionem differre, donec illam abſque ſuo tanto detrimento facere valeat. Quòd ſi ſpe deſtituatur credens ſe numquam poſſe abſque tanto detrimento reſtitutionem facere, ait præfatus Auctor debere rem reſtitutioni obnoxiam in pauperes, vel in alia opera pia erogare pro anima illius, ad quam res pertinent, quia hæc cenſetur rationabilis domini voluntas, pro quo dicendi modo, tamquam probabiliori citat Clavem regiam, Salonium, Arragonium, Leſſium, Molinam, Filliucium, & alios.

69 Denique quando obligatio reſtituendi oritur ex contractu, diverſimodè ſolvenda eſt quæſtio juxtà diverſam contractus naturam. Undè res, quæ ex depoſito debetur, ſi nulla depoſitarii culpa interveniat, reſtituenda eſt expenſis deponentis, & in loco, ubi depoſitarius eam cuſtodiendam accepit, ut habetur L. cit. *Si in Aſia* ff. depoſitis, & ratio eſt, quia cùm depoſitum ſit in ſolius deponentis commodum, ipſius tantùm expenſis, & non depoſitarii reſtituendum erit, ſiquidem contractus depoſiti ſolùm obligat, ut depoſitum bona ſide cuſtodiatur, non verò ut aliquid ad illud reſtituendum expendatur; è contrà verò commodatum reſtituendum eſt expenſis ſolius commodatarii, ſi aliquæ ad talem reſtitutionem faciendam ſunt neceſſariæ, & ratio eſt, quia cùm commodatum ſit in ſolius commodatarii utilitatem, ipſius expenſis, non autem commodantis reſtituendum eſt juxtà regulam juris, qui ſentit commodum, pariter, & incommodum ſentire debet. Reſtitui etiam debet commodatum in loco, ubi accipitur, undè ſi dominus aliò migravit, non tenetur commodatarius ſuis expenſis eo tranſmittere, ſed illud ſolùm in eo loco conſignare, ubi ipſe accepit, & idem eſt dicendum de mutuo, quia cùm hoc etiam in ſolius mutuatarii utilitatem redundet, expenſis ipſius reſtituendum erit, & in loco, ubi ipſe accepit, Tandem quæ ex contractu permutationis debentur, in qua una res pro alia ſubſtituitur, ſolvenda ſunt non in loco, ubi contractus celebretur, ſed ubi res traditur, & ſecundùm æſtimationem illius loci, ubi traditur; ex mutua tamen contrahentium conventione poſſunt res permutandæ in diverſis reſtitui locis, adhuc ſalva lege juſtitiæ, quia utrique contrahentium commodum eſſe poſſet, ut res uni tradatur in uno loco ſecundùm illius loci æſtimationem, & alteri pro ea ſubſtituatur alia in alio loco ſecundùm ejus loci æſtimationem, ut ſi quis hic Meldulæ modium tritici tradat, ut pro illo tantum vini Cæſenæ accipiat. Ità Vaſquez de reſtitut. cap. 10. dub. 10. Leſſius dub. 8. Amicus diſp. 40. ſect. 4, qui alios citant. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia videri poſſunt apud Card. de Lugo tom. 1. de Juſt. & Jure diſp. 20.

ARTICULUS SECUNDUS.

De cauſis à reſtitutione excuſantibus, vel omnino, vel ad tempus.

70 QUamvis præceptum reſtituendi ſtatim obliget modo jam explicato, aliquæ tamen eſſe poſſunt cauſæ, ob quas quis à reſtitutione excuſetur, vel omninò, vel ſaltem ad tempus, itaut actus reſtituendi ſine peccato differri poſſit, quæ hic breviter ſunt examinandæ, & explicandæ cum Scoto a. 4. c. ubi circà finem articuli quatuor vel quinque caſus præſertim ènumerat, in quibus debitor licitè poteſt reſtitutionem differre, ut inſinuatum eſt art. præced. n. 60. & modò ex profeſſo declarandum eſt, ac etiam Faber advertit diſp. 50. c. cap. 5. n. 169.

Primus caſus eſt, quando actualis reſtitutio eſſet in præjudicium Reipublicæ, vel ipſius damnificati, quod Doctores paſſim vulgari exemplo declarare ſolent illius, qui apud aliquem gladium, & arma ſua depoſuit, & poſteà factus inſanus ea repetit, ut aliquem occidat, aut lædat, nam in tali caſu depoſitarius non tenetur, nec debet reſtituere, ſed reſtitutionem differre. Ratio autem, cur differri poſſit reſtitutio, quando creditur allatura grave damnum alteri, vel etiam ipſi creditori, eſt quia creditor in hujuſmodi caſu non cenſetur rationabiliter invitus; cùm ex æquitate, & charitate teneatur dilationem pati ad evitandum grave damnum proximi, ac etiam ſui ipſius, qua ratione etiam dicunt Principi pecuniam petenti apud Titium depoſitam, ut abutatur ad bellum injuſtum, illum teneri denegare, & ſolutionem differre, nam reſtitutio differenda eſt, quando alteri grave damnum eſt allatura. Ità Doctores communiter, Molina, Navarrus, Azorius, Leſſius, Valentia, Rebellus, & plures alii apud Bonacinam diſp. 1. de Reſt. q. ult. punct. 1. Difficultas tamen eſt, an debitor peccet contrà juſtitiam, & ad reſtitutionem teneatur, quando creditori exigenti reſtituit rem illi debitam prævidens illum ea abuſurum in damnum proximi. Molina tom. 3. diſp. 755. cum quibuſdam aliis, quibus ex noſtris videtur adhærere Faber loc. cit. ſentiunt in tali caſu non peccare contrà juſtitiam, ſed ſolùm contrà charitatem, & conſequenter ad reſtitutionem non teneri, quorum ratio eſt, quia debitor in tali caſu facit actionem ex juſtitia debitam, quamvis inde per accidens ſequatur alteri damnum, quod debitor non intendit; & ob id dicunt peccare ſolùm contrà charitatem non impediendo damnum, quod ex charitate impedire tenebatur. Oppoſitum tamen docet Bonacina cum pluribus aliis l. c. & ratio eſt, quia præbens inſtrumentum ad furandum, vel aliud damnum proximo inferendum non dicitur actionem præſtare indifferentem, ſed actionem injuſtam, & ad reſtitutionem obligantem; at qui reſtituit aliquid creditori, quo ipſum credit abuſurum in damnum proximi, inſtrumenta ad damnum proximi inferendum præbere præſumitur; ergo &c. & hic dicendi modus mihi quoque probabilior videtur.

71 Secundus caſus eſt, quando reſtitutio eſſet in diffamationem reſtituentis, in tali enim caſu inquit Doctor, quem communiter alii ſequuntur debitorem non teneri ad reſtitutionem pecuniæ, vel alterius rei temporalis cum notabili jactura honoris, & famæ, ſed poſſe illam differre, & omittere, donec tale periculum ceſſet. Ratio eſt, quia nullus ad reſtitutionem tenetur, quando dominus non eſt rationabiliter invitus, poteſt enim debitor ſolutionem differre, vel omittere, quoties rationabiliter creditor debet velle ipſam differri, vel omitti; ut conſtat ex regula generali ex Scoto ſuperius tradita, & ab omnibus plauſibiliter recepta, & approbata, ſed quando debitor bona inferioris ordinis reſtituere nequit abſq; notabili detrimento bonorum ſuperioris ordinis, dominus non cenſetur rationabiliter invitus; ergò &c. major patet ex regula generali aſſignata, minor probatur, ex regula namque charitatis, & æquitatis quilibet tenetur ma-

gis

Digitized by Google

gis velle famam, & honorem proximi, quàm ſuum temporale commodum, bona ſiquidem ſuperioris ordinis bonis inferioris ordinis ſunt præferenda; fama autem, & honor ſunt bona ſuperioris ordinis, bona verò fortunæ inferioris. Innuit tamen Doctor tale periculum jacturæ bonorum debere eſſe notabile, ut etiam advertit Bonacina cum aliis loc. cit. undè ſi debitor ſine notabili jactura bonorum ſuperioris ordinis reſtituere poteſt ad reſtitutionem tenetur, nec ab ea excuſatur, quia dominus læſus in tali caſu circà ſolutionis dilationem rationabiliter invitus cenſetur; undè infamatus v. g. ob aliqua furta præcedentia tenetur ad reſtitutionem damni alteri illati per aliud furtum ſubſequens, etiamſi hoc poſterius occultum eſſet, & quamvis periculum infamiæ reſtituendo ſubeat; in tali enim caſu notabilem infamiam pati non videtur, cùm jam famam amiſerit ob alia furta præcedentia nota. E contrà verò fœmina honeſta, quæ filium ex adulterio ſuſcepit, hujuſmodi adulterium manifeſtare non tenetur ad impediendum damnum filiorum legittimorum, ſi ex tali manifeſtatione vitæ, vel famæ periculum incurrat, quamvis etiam ſciret conjugis hæreditatem inter filium ſpurium, & legittimos æquis portionibus dividendam eſſe, nam hæreditas inter bona inferioris ordinis recenſetur, fama verò, & vita inter bona ſuperioris ordinis, quæ pro bonis ordinis inferioris non ſunt periculo exponenda. Addit tamen Doctor ſub lit. FF. magis hunc caſum declarando, quod qui non poteſt per ſeipſum reſtituere abſque detrimento famæ, vel corporis, reſtitutionem facere debet per Confeſſarium, vel per alium virum fidelem, ſi hoc modo reſtituendo periculum famæ, vel vitæ non adſit, tunc enim rationes differendi ſolutionem ceſſant, & reſtitutionis præceptum urget ad ſatisfaciendum creditori obligans, & ad ſumenda media ad hoc neceſſaria, & ità cum Scoto diſcurrit Bonac. l. c. cùm aliis ſupracitatis. Faber ex noſtris l. c. & Aret. 2. 4.

72 Affirmant tamen nonnulli bona fortunæ aliquando reſtituenda eſſe cum detrimento famæ, aut vitæ, & ſimiliter bonum famæ aliquando reſtituendum eſſe cum damno vitæ; nimirum quando eſſet magna ſumma reſtituenda, vel alicujus nobilis perſonæ fama cum detrimento vitæ hominis privari, & ignobilis; quia fieri poteſt, inquiunt, ut bonum inferioris ordinis adeò in ſuo genere creſcat, ut ſuperet bonum ordinis ſuperioris, ſicut in bonis fortunæ multitudo argenti æſtimationem minoris quantitatis auri ſuperare poteſt; licet hoc in ſuo genere, & ordine majus ſit bonum. Unde dicunt, diſtinctionem illam bonorum in tres ordines, in quorum primo ſunt bona vitæ, in ſecundo fama, & honor; in tertio pecunia, & alia fortunæ bona, eſtò ſit amittenda; quia ex natura rei deſumitur, in rebus tamen moralibus non ità extendi debere, ut regula generalis eſſe debeat, quòd nemo rem inferioris ordinis reſtituere debeat cum detrimento rei ſuperioris ordinis, ità quòd cum fama ſit ordinis Superioris, nemo teneatur pecuniam ablatam reſtituere, quæ eſt ordinis inferioris, cum illius detrimento, quoniam magna res pecuniaria plus valet, & æſtimatur, quàm exigua fama, ſicut licèt aurum ex ſuo genere ſit longè pretioſius plumbo, tamen viginti pondera plumbi adhuc plus æſtimantur quàm unus gradus auri, & ideò qui maximam pecuniæ quantitatem ſurripuit, ſi aliter reſtituere nequeat, quàm cum propriæ famæ detrimento, adhuc reſtituere tenetur, maximè quando damnum creditoris eſt grave. Ità Adrian. in 4. de Reſt. q. 1. Major. 4. d. 15. q. 17. Scoto l. 4. de Juſt. & Jure q. 6. a. 3. & quidam alii.

73 Sententia tamen Scoti communior eſt, ac probabilior, bona ſcilicet, inferioris ordinis non eſſe neceſſariò reſtituenda cum detrimento notabili bonorum ordinis ſuperioris, ac proindè bona fortunæ non eſſe neceſſariò reſtituenda cum notabili infamia, nec fama cum detrimento vitæ, nec cum gravi illius periculo. Ratio eſt, quia nullus tenetur ad reſtitutionem cum majori detrimento ſuo, quod ex reſtitutione ſequatur, ut etiam fatentur Adverſarii, & magis conſtabit ex mox dicendis in caſu ſequenti; ſed detrimentum in bonis ordinis ſuperioris ſemper majus eſt, quàm detrimentum in bonis ordinis inferioris, quia detrimentum in majori aliquo bono ſemper eſt majus detrimentum, quam in minori, quòd autem honor, & fama majus ſint bonum, quàm divitiæ, & theſauri patet ex Proverb. 22. *melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ*, & idem habetur Eccl. 31. & Ariſt. ipſe 4. Et hic. ait honorem eſſe maximum bonorum externorum, ergò damnum in fama, & honore majus eſt, quàm damnum divitiarum, & damnum vitæ, quàm damnum in aliis, nullum enim bonum temporale poteſt vitæ æquivalere, ac proindè damna in bonis fortunæ reſarcienda non ſunt cum notabili famæ detrimento, neque cum detrimento vitæ; & quidem in caſu particulari adulteræ ſuperius allato, quando alia via non poteſt damnum impedire, non teneri ſe infamare docet Innocentius in c. pœnit. & remiſſ. ubi ait non eſſe denegandam pœnitentiam fœminæ, quæ ut impediat damnum auferendæ hæreditatis, crimen adulterii commiſſi non manifeſtat, cujus canonicæ definitionis alia nequit eſſe ratio, niſi quia obligatio impediendi damnum in bonis fortunæ non urget, quando illud impediri non poteſt ſine alio graviori damno mortis, ſcilicet, aut infamiæ, de quibus in illo Canone eſt ſermo, de quo caſu agit Scotus litt. LL.

74 Ex qua doctrina patet diſtinctionem, & ordinem illorum bonorum eſſe omninò ſervandum, cùm in jure tàm naturali, quàm divino fundamentum habeat, unde ſicut minimum ſuperioris ordinis nobilius eſt ſupremo individuo ordinis inferioris, ut Angelus infimæ Hierarchiæ nobilior eſt homine præſtantiſſimo generis humani; ità fama cujuſcumque perſonæ plus valet, quàm magna pecuniæ copia, quia hæc eſt ordinis inferioris, & ideò exigua fama plus valet, ac æſtimari debet, quàm tota mundi pecunia, unde apud omnes gentes communis eſt regula, quod magis diligenda ſunt bona animæ, quàm corporis, deindè magis bona corporis, quàm famæ, & tandem magis bona famæ, quàm fortunæ, unde ſi talis perverteretur ordo, magna plane confuſio, nedum in naturalibus, ſed etiam in moralibus ſequeretur. Cùm autem dicebatur fieri poſſe, ut bonum ordinis inferioris adeò creſcat in ſuo genere, ut ſuperet bonum ordinis ſuperioris, ſicut in bonis fortunæ magna argenti copia ſuperare poteſt æſtimationem minoris quantitatis auri, & viginti pondera plumbi plus æſtimantur, quàm unus gradus auri, licèt hoc in ſuo ordine majus ſit bonum, ac majoris æſtimationis.

Reſpondetur cum Fabro l. c. paritatem non valere, quia eſto aurum, argentum, & plumbum ſint diverſæ ſpeciei, in quantum ſunt res naturales, & metalla; ſunt tamen ejuſdem generis, & ordinis in quantum ſunt res pretio æſtimabiles, & vendibiles, & ideò major quantitas unius poteſt pretio ſuperare minorem quantitatem alterius ſecundùm ſe pretioſioris, ac bona fortunæ ex ratione non conveniunt cum fama, aut cum vita hominis, & ideo fieri non poteſt, ut æſtimatio bonorum fortunæ attingat vitæ, vel famæ æſtimationem, & valorem.

75 Tertius caſus eſt, quando reſtitutio cederet in magnum incommodum reſtituentis, & in parvum, vel nullum commodum creditoris, in tali enim caſu licitè differri poteſt reſtitutio, & eſt communis opinio Doctorum apud Bonacinam loc. cit. aſſerentium cauſam ſufficientem ad differendam reſtitutionem eſſe incommodum, & damnum quod debitor longè majus patitur, quàm patiatur creditor ex tali dilatione; quod intelligendum eſt de damno in bonis fortunæ, nam de damno in bonis corporis, & famæ dictum eſt in caſu præcedenti; ac etiam intelligendum eſt de damno diſtincto à re ipſa reſtituenda, ſeù de damno in rebus non debitis, nam damnum quòd ſentit præcisè in reſtitutione rei debitæ, non eſt damnum pati in propriis bonis, ſed eſt reſtituere, quod alteri debetur, ut idem Bonacina advertit loc. c. cum Valentia, Leſſio, Salonio, Arragonio, & aliis; undè non reputatur damnum ſufficiens, quod quis multum debens carebit magna pecuniæ ſumma, ſi debitum reddat, aut magno lucro, quod ex ea acquirere poſſet. Quoniam igitur non quodlibet incommodum eſt ratio ſufficiens differendi ſolutionem, ad declarandum, quando propter hanc cauſam committi, vel differri poſſit ſolutio, & reſtitutio, & quando non, hæc regula à Doctoribus aſſignari ſolet, & à Scoto loc. cit. inſinuatur. Quòd quando in omiſſione reſtitutionis creditori ſequitur tantum damnum, quantum ex reſtitutione ſequitur debitori; non obſtante tali damno facienda eſt reſtitutio, undè debitor ſolutionem differre nequit, quando damnum, quod ipſe patitur reſtituendo, eſt æquale damno, quod patitur creditor ex tali dilatione & ratio eſt, quia juſtitia poſtulat, ut cæteris paribus res potiùs ſerviat illi, cui debetur, quàm alteri, quia cum æquali damno potior eſt conditio creditori, ſuprà enim jus habentis. Ità Cajetanus, Navarrus, Valentia, Molina, Azorius, Bannes, Clavis regia, Salonius, Arragonius, Filliucius, Vaſquez, Cardinal. de Lugo, Caſpenſis, & alii paſſim.

76 Quando verò damnum, quod ſequitur ex reſtitutione, eſt notabiliter majus, quàm damnum, quod creditori ſequitur ex tali dilatione, tunc ratione talis incommodi reſtitutio licitè differri poteſt. Ità Doctores allegati cum Scoto loc. c. Ratio eſt quia reſtitutio facienda eſt, ut ſervetur æqualitas, hæc autem ſervari non videtur, ſi debitor cogatur ad reſtitutionem faciendam cum tanto ſuo incommodo, & longè majori, quàm ſit creditoris incommodum; tum quia in tali caſu creditor cenſetur irrationabiliter invitus, ſi ob damnum debitoris longè majus proprio dilationem concedere nolit. Confirmatur, quia ſi habens rem alienam teneretur cum quantocumque damno ſuo reſtituere domino, ſequeretur, ut arguit Faber loco citato, quòd qui fraude decepiſſet Venetiis mercatorem ditiſſimum valore decem aureorum; qui poſteà cum tota familia ſua in

Digitized by Google

in Indiam migraſſet ibi commoraturus, illos decem aureos in Indiam mittere tenetur, etiamſi miſſionis ſumptus eſſet aureorum mille, quod planè juſtitia ipſa abhorret, & æquitas; quia in hac ſatisfactione maxima inæqualitas eſſet, & nimium detrimentum ex parte creditoris, ut dictum eſt artic. præced. num. 68. ac proindè prudenter ait Doctor tunc reſtitutionem licitè differri poſſe, quando reſtitutio in magnum debitoris detrimentum reſultaret, & parvum, vel nullum creditoris commodum; undè quando quis tenetur ad reſtitutionem alicujus ſummæ,& propter defectum emptorum res ſuas commodè vendere nequit, tunc licite reſtitutionem differre poteſt, quouſque melior occaſio occurrat vendendi bona ſua ſine tanto detrimento. Addunt tamen aliqui pro majori conſcientiæ aſſecuratione, quodquando creditor ex tali dilatione aliquod damnum patitur minus tamen quàm debitor pateretur, ſi reſtitueret; tunc tempore ſolutionis habendam eſſe rationem prædicti damni,ut reſarciatur, cùm enim creditor in tali caſu ob majorem debitoris utilitatem tale damnum patiatur, jus habet ut tempore ſolutionis etiam damnum illud reſarciatur.

77 Ex qua doctrina ſolvitur quæſitum illud, an quis reſtituere teneatur cum gravi jactura ſui honorifici ſtatus, qui ſine divitiis conſervari non poteſt; & reſpondendum eſt cum diſtinctione, quòd ſi talis ſtatus ſit via indirecta acquiſitus, v. g. per uſuras, & contractus illicitos,bona aliena eſſe reſtituenda etiam cum amiſſione ſtatus acquiſiti, ſiquidem ut ajunt Cajetanus, Azorius, Bonacina, Caſpenſis, & alii, debitor reſtituendo non cadit à proprio ſtatu, ſed revertitur ad priſtinum ſtatum, quem anteà habebat, imò tantùm abeſt, ut reſtituendo à proprio ſtatu cadat, ut potiùs non reſtituendo tranſeat ad alienum ſtatum. Si verò ſtatus honorificus alia via acquiſitus fuit juſta, & licita, & ex caſuali amiſſione aliorum bonorum contingat aliena bona jam non poſſe reſtitui ſine jactura ſtatus honorifici, in quo erat conſtitutus; tunc licitè differri poteſt reſtitutio partis illius, quæ ad conſervationem talis ſtatus neceſſaria erit, quia ut ſuprà dictum eſt cum Scot. nullus tenetur ad reſtitutionem cum majori damno ſuo,quam creditor patiatur ex dilatione reſtitutionis; & ille cui reſtitutio fieri debet,ad ſervandam rectam rationem magis velle debet, quod vitetur magnum incommodum proximi reſtituentis, quam modicum, vel nullum ſui incommodum ex modica dilatione. Quæ doctrina, ut ait Caſpenſis de Reſtit. diſp. 1. ſect. 13. notanda eſt pro multis nobilibus, qui in vanos ſumptus bona ſua conſumunt, & à debitorum ſolutione excuſari volunt dicentes ſe id habere neceſſarium ad congruam ſui ſtatus conſervationem, & ſuæ dignitati debitam, qui abſolvendi non ſunt, niſi ab his vanitatibus abſtineant, & propoſitum mutent diminuendo victum, & veſtitum ſui, & familiæ, ac filiarum dotem minuendo, ut paulatim reſtituere poſſint, ſic enim recta ratio dictare videtur, ne creditores tantum patiantur detrimentum, ut notant Bannes, Arragonius, Leſſius, Valentia, Bonacina, & alii paſſim ex Scoto lit. Hh. Denique ſi cauſa excuſans à reſtitutione eſt damnum grave, quòd in bonis fortunæ debitor incurreret, ut declaratum eſt; tanto magis à reſtitutione quis excuſabitur, ſi fieri neque at abſque periculo ſalutis animæ ſuæ, vel ſuorum, ut v. g. ſi non poſſit abſque peccato, ut ſit periculum, ne uxor, aut filiæ ſe proſtituant, vel ne filii ſe dent latrociniis, aut ne ipſe per impatientiam in deſperationem incidat, ut notat idem Bonac. l.c.ex Leſſio, Molina, Filliucio, & aliis. Ratio eſt, quia quilibet magis tenetur animæ ſuæ, & ſuorum conſulere, quàm debita ſolvere, cùm illa ſint bona ſupremi ordinis, debet tamen hoc periculum eſſe notabile, ut non ſuppetat alia commoda ratio illud evitandi, niſi ſolutionem debitorum differendo. Et hoc totum intelligendum eſt non ſolùm quando debitum eſt ex contractu, ſed etiam quando eſt ex delicto, quia etſi creditor non teneatur ex juſtitia dilationem concedere, quando debitum eſt ex delicto v. g. furto, tenetur tamen ex æquitate, & charitate: æquum enim eſt, ut creditor dilationem reſtitutionis permittat, quæ grave damnum debitori ſuo affert, cùm id ſine ſuo notabili incommodo facere poſſit. Ità etiam Bonacina l. c. cum pluribus aliis ab ipſo citatis, & Aretinus ex noſtris l. c. art. 5.

78 Quartus caſus eſt, quando quis impotens redditur ad reſtituendum ob extremam inopiam, & neceſſitatem, hæc enim in omnium ſententia excuſat à reſtitutione, ſiquidem in extrema neceſſitate omnia fiunt communia, ex quibus unuſquiſque licitè ſibi applicare poteſt, quantum ad ſuam, ſuorumque, ac proximi neceſſitatem ſublevandam, ac vitam conſervandam neceſſarium fuerit; cùm enim hæc omnia ad hominum vitam ſuſtentandam ſint condita a Deo, & dominiorum diviſio ſolo jure gentium ſit introducta, ut patet ex dictis diſp. 3.qu.2.a.2. non potuit hæc diviſio introduci in vitæ humanæ præjudicium, propter quam hæc à Deo ſunt condita, cùm jus gentium juri naturali præjudicare nequeat. Duplex autem difficultas in hoc puncto occurrit. Una eſt, an qui rem alienam in extrema neceſſitate conſumpſit, ad reſtitutionem teneatur neceſſitate tranſacta. Altera eſt, an debitor, non obſtante neceſſitate illa reſtituere teneatur, quando creditor in æquali etiam neceſſitate verſatur. Pro quarum difficultatum ſolutione Doctor in ſolutione, ad quintum principale cum diſtinctione procedit, & inquit, quòd ſi detentor alieni v.g.panis eſt in extrema neceſſitate, dominus vero panis eſt extra talem neceſſitatem, ille ad reſtitutionem non tenetur, quia in tali caſu res illa fit detinentis jure poli, ſeù naturæ, ſiquidem de lege naturæ cuicumque conceſſum eſt, ut in extrema neceſſitate conſtitutus ſibi provideat de neceſſariis ad vitam ſuſtentandam. Si verò uterque in extremam incidit neceſſitatem, adhuc diſtinguendum eſt, ſi prius devenit dominus in eam extremam neceſſitatem, debet reddi domino duplici jure, quia jure politico, vel humano potius erat ſuus ille panis, tùm quia ratione extremæ neceſſitatis illum invadentis jure naturæ iterum factus eſt ſuus. Si verò prius devenit detinens in extremam neceſſitatem, eo ipſo factus eſt dominus panis, & domino poſteà devenienti in eamdem neceſſitatem reſtituere non tenetur, quia ceſſavit dominium ejus in re illa, & facta eſt alterius jure poli, & naturæ. Si tandem ambo ſimul in extremam incidant neceſſitatem, res ablata debet reddi domino, quia numquam cecidit à dominio, ſiquidem ille cujus erat panis, uſque ad inſtans extremæ neceſſitatis jure ſaltem politico erat dominus illius panis, & in inſtanti extremæ neceſſitatis in tali dominio etiam jure naturæ confirmatus eſt, atque ideò numquam ceſſavit ejus dominium; & per conſequens nec alter cœpit aliquando habere illius rei dominium, ideoque ad reſtitutionem tenetur.

79 Deinde inferius deſcendens ad ſolutionem prioris difficultatis,an extremè indigens ad pinguiorem fortunam redactus ad reſtitutionem teneatur, iterum Doctor cum diſtinctione procedit, & inquit, quòd vel debitor rem conſumptam in extrema neceſſitate v. g. panem accepit antè neceſſitatem, vel in ipſa neceſſitate; ſi primo modo, ait teneri ad reſtitutionem æquivalentis neceſſitate tranſacta, & ratio eſt quia obligatio reſtituendi antè neceſſitatem contracta non fuit extincta, per neceſſitatem; ſed ſolùm fuit conſopita, & ſuſpenſa uſque ad ſtatum pinguioris fortunæ, pro quo adducit Doctor regulam illam extrà de ſolutionibus cap. *Odoardus*, qua dicitur, quod actio creditoris per inopiam debitoris non expirat, ſed ſopitur, & ideò cùm ad pinguiorem fortunam pervenerit, ad reſtitutionem tenetur. Si vero debitor rem accepit in ipſa neceſſitate, non tenetur ea tranſacta ad reſtitutionem, modò res conſumpta fuerit in ipſa neceſſitate, & poſt neceſſitatem non extet, & ratio eſt, quia non tenetur ratione rei acceptæ, cùm res ipſa neceſſitate ſit conſumpta, ut ſupponitur, & ea tranſacta non extet; nec ratione injuſtæ acceptionis, quia res accepta in extrema neceſſitate communis cenſetur, ideoque licitè accipere poteſt, ut propriæ neceſſitati ſubvenerit; conſultò autem dictum eſt ad reſtitutionem non teneri, modo res in ipſa neceſſitate conſumpta fuerit & poſt neceſſitatem non extet, ſi quidem ea tranſacta adhuc extet, ad reſtitutionem tenetur. Undè alienum æquum accipiens ut manus inimicorum evadat, & alio modo vitam propriam à manibus illorum tueri non poterat, poſtquam inimicorum manus evaſit, & periculum aufugit, ad reſtitutionem equi tenetur, quia ad neceſſitatem ſublevandam opus non fuit re ipſa, quæ adhuc extat, ſed ſolùm ejus uſu. Ita Navarrus, Leſſius, Azorius, Turrianus, Bonacina, Clavis regia, Vaſquez, Filliucius, & alii paſſim cum Scoto loco citat.

80 Verùm quamvis Doctores huic doctrinæ Scotiſtæ ſubſcribant quoad ſolutionem prioris difficultatis,tamen quoad ſolutionem poſterioris, quando, ſcilicet debitor, & creditor ſunt in æquali neceſſitate, plures à Scoto diſſentiunt aſſerentes debitorem in tali caſu ad reſtitutionem non teneri, quorum fundamentum eſt, quia in extrema neceſſitate lege naturæ omnia ſunt communia, ut ſupradictum eſt, & ceſſat jus gentium, quo dominia rerum ſunt diſtincta; ergò non habet majus jus dominus tunc ſemper rem illam,quæ erat ſua, quàm detinens,& proinde in tali caſu non eſt judicandum ſecundùm jus gentium, quod in eo ceſſat, ſed ſecundùm jus naturæ, quo omnia ſunt communia, & unumquodque eſt occupantis, & ideò cum detinens rem illam occupet, ipſius eſt; undè dicunt Scotum ſupponere falſum, nempè creditorem adhuc in tali caſu extremæ neceſſitatis utrique communis retinere dominium rei ablatæ, cùm in extrema neceſſitate omnia ſint communia, & melior ſit conditio poſſidentis, etiamſi ex delicto poſſidere inceperit.

Confirmatur, quia in æquali neceſſitate potior eſt conditio poſſidentis; at in hoc caſu detinens rem eſt illius poſſeſſor; ergò jus favet magis detinenti, quàm domino. Denique ex ordine charitatis, & jure naturæ quilibet tenetur ſeipſum magis diligere, quàm proximum; ergò magis conſervare tenetur vitam

ſuam

Digitized by Google

ſuam corporalem, quàm proximi, atque ità rem illam ſimpliciter ſibi neceſſariam debet magis ſibi retinere, quàm alteri dare, etiam ſi anteà illius dominus eſſet. Ità Cajet. Soto, Leſſius, Azorius, Bonac. Amicus, Steph. à S. Greg. & alii plures.

81 Sed Scoti ſententiam oppoſitum docentis non ſolùm Faber, & Hiquæus, ac cæteri Scotiſtæ acriter defendunt, ſed etiam Vaſquez, Cardin. de Lugo, & plures alii, quia fur numquam potuit illius rei dominium acquirere, aut dominum ſuo dominio privare, etenim extrema neceſſitas non dat jus uſurpandi rem alienam, & ſibi appropriandi, quando ejus dominus eſt jam in æquali neceſſitate conſtitutus, ſi ergò dominus prior jam illa re extremè indigebat, quando fur etiam cæpit illa egere non potuit titulo neceſſitatis rem illam ex dominio prioris domini extrahere, ut optimè inſtat Card. de Lugo diſp. 21. ſect. 1.

Confirmatur, quia ut arguit Faber diſp. 50. cap. 7. nu. 231. ex Scoti doctrina jam allata, præter jus naturæ, quo creditor, & debitor ſunt æquales pro illo inſtanti, quo in extremam neceſſitatem deveniunt, creditor habet prælationem ratione juris gentium & dominii prioris, quod habebat, & per eventum extremæ neceſſitatis illud non amiſit, ſed acquirit, & in eo confirmatur ex jure naturæ, ſicut acquireret detinens, niſi ipſe creditor jam illum præhaberet, & per extremam neceſſitatem in eo confirmaretur; ergò nulla ratio ſuadere, poteſt, quòd creditor ab illo jure cadere debeat, & detinens jus naturæ in eam rem acquirere, ſiquidem jam in jure naturæ ſunt æquales, & deindè creditor ratione prioris dominii debitorem ſuperat, ac proinde deterioris eſſe non debet conditionis, quàm detinens, imò jus majus in eam rem habere. Tandem poſſeſſio non facit rem eſſe alterius, niſi qua fundatur injuſto titulo; ſed non fundatur illa poſſeſſio in caſu poſito, niſi in ablatione injuſta per furtum, aut violentiam; ergò &c. probatur minor cum Hiquæo in Comment. loc. cit. num. 192. Non enim dici poteſt fundari in neceſſitate extrema, quæ facit rem eſſe poſſidentis, quia neceſſitas poſſidentis in caſu poſito non magis juſtificat poſſeſſionem detinentis, quam neceſſitas domini ſimilis, & æqualis juſtificet jus, quod habet in rem ipſam; ergò neceſſitas poſſidentis concurrente pari neceſſitate domini non juſtificat poſſeſſionem in præjudicium domini in eadem neceſſitate exiſtentis.

82 Et ex hoc patet fundamentum prioris ſententiæ; ipſa enim potius ſupponit falſum, nempè rem illam fieri alterius occupantis, quia in caſu poſito injuſtè occupat, cùm ſimul concurrant dominus, & detentor in æquali neceſſitate neceſſitas enim illa poſſidentis neceſſitati alterius non præjudicat, & juri quod in rem ipſam habet, quamvis alias ſolius poſſidentis neceſſitas prejudicaret, & ratio eſt, quia jus domini ex propria neceſſitate confirmatur, ut ſupra dictum eſt; & quando dicebatur, jure naturę omnia eſſe communia, hoc eſt verum cęteris paribus; at in caſu poſito eſt manifeſta diſparitas, quia creditor habet æquale jus in re ſua ex lege naturæ, ſicut debitor cùm ambo in eadem neceſſitate verſentur, & ante jus habebat in eadem re jure gentium, atque ità habet idem jus naturæ, quod detinens, & ulterius ex jure gentium illud idem dominium habet, quod per jus naturæ non tollitur, ſed potius confirmatur, atque ideo majus jus habet, quàm detinens, qui proinde in tali caſu injuſtè rem alienam detinet.

At Confirmatur, major eſt vera in dubio, quando nimirum ignoratur, quinam duorum majus jus habet in re, de qua contenditur, nam in tali caſu potior eſt conditio poſſidentis; at in caſu noſtro non eſt dubium, cùm certùm ex dictis ſolùm dominum habere verum rei ſublatæ dominium, non autem detentorem, qui injuſtè eam occupat, & poſſidet, & ejus poſſeſſio in juſto titulo non fundatur, ut patet ex dictis. Ad ultimum reſpondet Doctor ipſe, aſſumptum intelligendum eſſe de juſta dilectione vitæ corporalis, & ad vitam æternam ordinata, non autem injuſta, undè hac ratione magis debet latro ſuſpendium ſuſtinere, quàm occidere ſuſpendentem, ut mortem evadat, quia conſervatio ſuæ vitæ eſt injuſta, conſervatio autem vitæ ſuſpendentis eſt juſta; in caſu autem poſito conſervatio vitæ detinentis rem alienam eſt injuſta, cùm injuſtè eam poſſideat, conſervatio autem vitæ domini eſt juſta, quia dominus jus habet, & dominium ſuper illam rem, non autem detentor.

ARTICULUS TERTIUS.

De aliis cauſis à reſtitutione excuſantibus.

83 Aliæ quædam prætereà cauſæ aſſignari ſolent ultrà relatas artic. præced. à reſtitutione excuſantes, vel in totum, vel in partem, vel omninò, vel ad tempus, de quibus hic breviter agemus. Prima cauſa excuſans eſt ignorantia probabilis, ſeu invincibilis facti, vel juris quòd res ſit aliena; eſt autem in propoſito ignorantia probabilis facti, ſi quis v. g. rem alienam bona fide per hæreditatem acquiſiviſſet, ignorantia verò probabilis juris eſſet, quando jus eſſet obſcurum, & controverſum de aliquo contractu, aut quando viri ſcientia, & conſcientia prædicti alicui conſulunt, quòd ad reſtitutionem non tenetur; contrà verò ignorantia craſſa facti eſſet illa, qua quis emeret à paupere, & mendico vas argenteum, vel quid aliud pretioſum, aut à milite calicem, vel patenam, quia credere debuit, vel ſaltem dubitare, per furtum, & rapinam ab his vendentibus ſublata fuiſſe, ignorantia verò craſſa juris eſſet ignorantia juris clari, qualis eſt illa, qua quis ignoraret non eſſe juſtum emere rem furto ſublatum; ignorantia ergò invincibilis, ſeu probabilis juris, vel facti, quamdiù manet à reſtitutione excuſat, ſic etiam eſſet cauſa ſufficiens non reſtituendi dubium æquale pro parte æquali, quod poſſidens habet, quòd res ſit ſua, vel alterius poſt adhibitam diligentiam ad indagandum, in dubio enim melior eſt conditio poſſidentis. Ità Aretinus ex noſtris loco citato art. 2. plures alios citans.

84 Secunda cauſa eſt creditoris remiſſio, ac debiti condonatio, quia remiſſio, & condonatio reſtitutioni æquivalet, ſiquidem reſtitutio facienda eſt, ne creditori injuria fiat; ſed creditori condonanti, & remittendi debitum nulla fit injuria, cùm ſcienti, & volenti injuria non fiat; ergò &c. Ut autem remiſſio ſit valida notant communiter Doctores, tres habere debere conditiones, quarum prima eſt, ut ſit liberè facta abſque ulla metus coactione, aut fraudis, vel doli extorſione; idcircò ſi creditor falſa repræſentatione deceptus paupertatis, vel neceſſitatis debitoris ei debitum remittat, tunc remiſſio non eſt valida, quæ enim ex metu, vel ignorantia fiunt, non ſunt plenè voluntaria, qualis eſſe debet gratuita debiti remiſſio; qua ratione invalida etiam eſt partialis remiſſio debiti à creditore facta ob metum amittendi totum creditum, & ob culpam aliquam, vel fraudem debitoris. Altera conditio eſt, ut talis remiſſio non ſit a jure prohibita, nam remiſſio à jure impedita non eſt valida, idcircò ſicut furioſus, & pupillus donare non poſſunt, ità neque remittere, ſiquidem gratuita debiti remiſſio reipſa eſt quædam donatio, ac proinde illa ad valorem remiſſionis ſunt neceſſaria; quæ ad veram donationem requiruntur. Ultima conditio eſt, ut qui remittit, poteſtatem remittendi habeat, undè non valet remiſſio facta à prodigo curatorem habente, vel à pupillo habente tutorem, nec debita patris, aut mariti validè poſſunt à filio familia, & ab uxore remitti, quia talem poteſtatem non habent. Et ſicut dilato reſtitutionis à creditore facta excuſat à reſtitutione ſtatim facienda ità remiſſio excuſat ne unquam debitor ſolvat; ſicut enim poteſt creditor jus ſuum alteri dare, ſic pariter poteſt debitori cedere, & donare. Neque ad id requiritur, ut debitor animum reſtituendi habeat, & pecuniam paratam ad reſtituendam, ut aliqui volunt, quia ex hoc non ſequeretur debitum non eſſe per remiſſionem extinctum, imò quamvis debitor animum haberet numquam reſtituendi, licèt in peccaret, adhuc tamen remiſſio valida eſſet. Ità Cajetanus, Azorius, Navarrus, Sanchez, Soto Valentia, Bonacina, Amicus, & alii paſſim.

85 Tertia cauſa eſt ceſſio bonorum, quæ fit quandoquis fatetur ſe non poſſe debita in integrum ſolvere, & ideo tradit bona ſua, ut ex eis debita pro rata ſolvantur; hæc, inquam eſt cauſa ſufficiens excuſandi à reſtitutione, quia qui ceſſit bonis, cenſetur eſſe impotens ad ſatisfaciendum debitis exiſtentibus poſt ceſſionem; impotentia autem à reſtitutione excuſat. Ex quo ſequitur ceſſionem bonorum non excuſare in foro conſcientiæ, niſi ratione neceſſitatis, & impotentiæ, ut notat Navarrus cap. 17. immò non magis excuſare, quàm ipſa neceſſitas ſine ceſſione excuſaret. Verum tamen eſt, quod communiter Doctores advertunt, ceſſionem bonorum non ità ab obligatione reſtitutionis eximere, quin debitor ad reſtitutionem teneatur, ſi àd pinguiorem poſteà fortunam redeat, ut habetur L. 1. Cod. Qui bonis cedere poſſunt, & ratio eſt, quia debita per ceſſionem bonorum non fuerunt extincta, ſed conſopita, nam ceſſio illa non eſt ſervitio debitorum, neque per ceſſionem bonotum intelliguntur creditores debita condonare, niſi exprimant. Addunt tamen communiter Doctores, qui cogitur cedere bonis ſuis, poſſe tuta conſcientia abſcondere, & retinere quantum opus eſt ad ſufficientem ſui, & eorum quos alere tenetur ſuſtentationem juxtà ſuum ſtatum, quia non tenetur ad reſtitutionem cum tanto ſuo incommodo; non tamen poſſe alia bona præter illa occultare, ſed in conſcientia teneri ea creditoribus manifeſtare, præſertim quando Judicis auctoritate mandatur, ut ea manifeſtet, ut Gloſſa notat in L. cit. An autem qui ceſſit bonis ſuis quibuſdam ignominioſis actibus juxtà loci conſuetudinem, v. gr. concutiendo lapidem in foro mercatorum teneatur adhuc ad reſtitutionem poſtquam ad pinguiorem ſtatum pervenerit.

Affir-

Digitized by Google

Affirmant Bonacina, Leſſius, Filliucius, & alii, quia per hujuſmodi actus ignominioſos non tollitur obligatio naturalis reſtituendi, cui opinioni etiam lex citata favere videtur, in qua apertè dicitur in pinguiori fortuna reſtitutionem eſſe faciendam. Negant aliqui quia fama, & honor ſunt bona Superioris ordinis quæ non ſunt amittenda ob illa inferioris ordinis; ergò debitor qui ad ſatisfactionem ſuorum debitorum in bonis fortunæ, quæ ſunt infimi ordinis, dedit ſuam famam, & honorem, tantam ignominiam, & ruborem tolerando, non debet iterum ad reſtitutionem debitorum obligari, dum ad pinguiorem redit ſtatum. Nec obſtat lex citata, quæ loquitur de ſimplici ceſſione, non autem facta cum tali ignominia, & quando etiam abſolutè loqueretur, etiam tali ignominia ſuppoſita, ſaltem in foro conſcientiæ debitor non teneretur niſi poſt Judicis ſententiam, ut eſt in omnibus aliis legibus pœnalibus. Ità Stephanus à S.Greg. lib.1. c.6. n.25. cum aliis, quam opinionem ait eſſe mitiorem, ac juri naturali magis conformem, ac æquitati humanæ, & ego quoque ità ſentio, licet oppoſita ſit communior.

86 Quarta cauſa, per quam reſtitutionis obligatio tollitur, eſt præſcriptio, quæ nihil aliud eſt, quàm acquiſitio dominii rei alienæ per poſſeſſionem ejus certo temporis ſpatio legibus definito continuatam, ut dictum eſt diſp.3. quæſt.3. art. 2. & habetur l. 3. ff. de Uſucapionibus, quæ quidem acquiſitio dominii, non ſolùm in foro externo, ſed etiam in foro conſcientiæ vim habet excuſandi debitorem à reſtitutione, ut ibidem dictum eſt, undè quamvis poſteà certò cognoſcat rem vi præſcriptionis acquiſitam reipſa fuiſſe alienam, nihil amplius ſolvere tenetur, dummodò tamen præſcriptio illa ſit legitima, & habeat conditiones à jure requiſitas, quas loc. cit. aſſignavimus & declaravimus, & hoc à jure ſancitum fuit, ut lites vitarentur, & ne diù, & ferè ſemper incerta eſſent rerum dominia, ut dicitur in leg. cit. qua ratione Tullis dicebat, *uſucapionem eſſe finem ſolutionis, & litium omnium*, quia nullus tenetur ad reſtitutionem rei, cujus dominium habet; verum tamen eſt, ut communiter Juriſtæ, & Canoniſtæ advertunt, minoribus, locis piis, & Eccleſiis concedi reſtitutionem in integrum auctoritate Judicis, & univerſaliter loquendo à reſtitutione excuſatur qui rem alterius acquiſivit per aliquam viam dominium transferentem, undè non ſolùm per præſcriptionem, ſed etiam per ludum tolli poteſt reſtitutionis obligatio, ut ſuo loco dicemus. Ità Sylveſter, Salonius, Lopez, Leſſius, Claris regia, Bonacina Bannes, Molina, Caſpenſis, & alii paſſim.

87 Quinta cauſa eſt compenſatio creditoris ex bonis debitoris, ſi enim debeo centum Cajo, & Cajus ex meis bonis tantumdem ſibi ſumat loco debiti, ego liber à reſtitutione, hoc igitur modo compenſatio à creditore facta eſt cauſa ſufficienter excuſans debitorem à reſtitutione, quia facta tali compenſatione debitor nihil amplius retinet invito domino. Ut autem hæc compenſatio licitè, & ſine injuſtitia fiat à creditore, aliquæ conditiones ſunt ſervandæ, ut communiter Doctores advertunt. Prima eſt, ut aliter commodè non poſſit res à creditore recuperari per Judicem, aut per petitionem debitori factam, v. g. quia ſi petatur à debitore, negabitur, vel ſi petatur per juſtitiam nihil obtinebit creditor, quia non habet ſufficientem probationem, vel ob aliam cauſam, vel non niſi abſque notabili moleſtia, & expenſis, vel inimicitiis, tunc enim occulta compenſatione uti poteſt, quia non alia via rem ſibi debitam recuperare poteſt, ſecus ſi commodè, & per viam juris eam obtineri poſſit, quia tunc par non eſt, ut ſibi jus quodammodo dicat. Secunda conditio eſt, ut debitum ſit certum, & creditor certò ſciat rem eſſe ſuam, quia ſi dubium ſit, melior eſt conditio poſſidentis, nec jus habet ſpoliandi alium re, quam poſſidet. Tertia eſt, ut creditor non accipiat rem alienam apud poſſeſſorem exiſtentem, debet enim compenſatio fieri in re propria poſſeſſoris. Quarta, ut abſit periculum ſcandali, vel infamiæ, nam Judices hujuſmodi compenſationes, tamquam furta, punire ſolent; neque facilè in foro externo admitti ſolent, quia occultæ compenſationes ſuſpicionem aliquam furti pariunt. His igitur ſervatis conditionibus licitè fieri poteſt compenſatio, quia nulli ſit injuria, & ſervatur juſtitia, cujus munus eſt partes ad æqualitatem reducere, quòd ſi aliqua ex conditionibus allatis, violatur à compenſatore juſtitia ſaltem legalis, quia uſurpat ſibi judicium rei propriæ, juris ordine prætermiſſo. Ità Valent. Azorius, Aragon. Leſſius, Molina, Bonacina, Caſpenſis, & alii paſſim.

88 Sexta cauſa aſſignari ſolet Judicis ſententia, quam ſine ſufficienti fundamento refellit Amicus diſp. 41. dub. 9. quia in aliquibus caſibus, juris vel Judicis auctoritas à reſtitutione in conſcientia excuſat; ut quando Judex ex ſententia in pœnam creditoris abſolvit debitorem à reſtitutione in caſu, quo creditor affeciſſet injuria debitorem; item quando quis ex Judicis ſententia ſecundùm allegata, & probata beneficio, vel officio privatur, & alteri datur; tunc enim iſte ab obligatione reſtituendi excuſatur, etiamſi ſciat ſententiam illa in re fuiſſe injuſtam, dummodò ipſe non fuerit cauſa talis ſententiæ, & ratio eſt, quia bona publica diſpoſitionis Reipublicæ ſunt ſubjecta; ergo cum Judex ſecundùm allegata, & probata poſſidentem privat his bonis, & alteri adjudicat, hic manet in conſcientia ſecurus, neque privatus poterit ſe ſecreto recompenſare, cùm legittimè ſit privatus poſſeſſione, & dominio illiuc beneficii, vel publici officii; hoc enim pax, & tranquillitas publica poſtulare videtur ad lites tollendas, & privatas contentiones. Secus verò dicendum eſt de bonis fortunæ particularibus, ſi enim hæc fuerint alteri adjudicata à judice per legittimam ſententiam ſecundùm allegata, & probata, in re tamen injuſta, tunc condemnatus privatur tantùm poſſeſſione rei, non autem dominio, quia non eſt credendum Rempublicam hoc velle; quare in tali caſu ſciens ille certo ſe eſſe verum dominum, poterit tuta conſcientia ſe recompenſare ſecretò, & poſſidens ſi injuſtitiam ſententiæ certò ſciat, reſtituere tenetur in foro conſcientiæ. Ità Leſſius, Aragonius, Soto, Caſpenſis, Stephanus à S. Gregorio, & plures alii.

89 Septima cauſa, per quam reſtitutionis obligatio tollitur, eſt quando id, quod tibi debebam, ſolvitur creditori, cui tu tantumdem debebas, & quidem quando id fit conſentiente creditore, nulli dubium eſt debitorem omnino liberari; ſola difficultas eſt, ſi inſcio, aut invito creditore id fiat, & communior, ac probabilior opinio affirmat abſolutè in foro conſcientiæ omnino liberari, etiamſi in foro contentioſo non liberetur. Ratio eſt, quia per hujuſmodi ſolutionem ponitur inter utrumque debitorem, & creditorem æqualitas, qua ſecuta nihil jure naturali manet in conſcientia adæquandum; ergò &c. probatur aſſumptum, quia creditor mei creditoris ex ſuppoſitione habet à me quicquid ſibi à meo creditore debebatur, & meus creditor per ſolutionem à me factam liber manet à debito, quod ſuo creditori debebat. Imò addit Cardinal. de Lugo diſput. 21. ſect. 8. hoc non minus habere locum in foro externo, quàm interno, quia ſi meus creditor verè debet ſuo creditori centum, cui ego ſolvo illam pecuniæ ſummum, eo ipſo quòd ego illi ſolvo, in me transfertur jus, quod ipſe adverſus meum creditorem habebat, quarè meus creditor tunc ſit debitor meus illius ſummæ, & per conſequens eo ipſo debitum meum extinguitur, nec me vexare poteſt in foro externo, ſiquidem petentem à me centum, quos debebam, poſſum repellere ſtatim, eo quòd totidem ipſe mihi debet, undecumque hoc debitum provenerit. Ad hoc tamen requiritur, quòd utrumque debitum ſit ejuſdem qualitatis, ut ibidem Lugus advertit, nam ſi ego debeo tibi centum, & tu Joanni centum debes, ſed alios creditores habes anteriores, & privilegiatos, quibus prius ſolvere debes, quàm Joanni, in tali caſu ego non liberor licèt ſolvam Joanni illa centum, quia per hoc Joannes ſolùm transfert in me jus, quod ipſe habebat; ipſe autem non habebat jus, ut in his circumſtantiis, quando tua bona omnibus non ſufficiunt, ſolveretur ei ſuum debitum; atque ideò nec ego ex jure illo in me tranſlato excuſabor à ſolvendo tibi, quod debebam. Alii quoque caſus in hac materia agitari ſolent à Doctoribus; ut v.g. an rei debitæ interitus à reſtitutione excuſet; an ingreſſus in Religionem liberet debitorem ab obligatione reſtituendi; an ſi debitor tradat rem reſtituendam ſuo creditori per alium, eo non reſtituente à reſtitutione excuſetur; quæ compoſitio cum Pontifice à reſtitutione excuſet; qui caſus brevitatis cauſa omittuntur, & apud præfatos Auctores videri poſſunt.

DISPU-

Digitized by Google

DISPUTATIO OCTAVA DE RESTITUTIONE IN PARTICULARI.

1 CUM in ſuperioribus ſatis abundè de Reſtitutione in communi dictum ſit, nunc in præſenti diſputatione de reſtitutione in particulari agendum eſt, & cùm inter omnia bona, quæ in hac vita reperiri poſſunt principalem locumbona ſpiritualia ſibi vindicent, congruum eſt, ut de ipſorum reſtitutione primo loco agamus juxta ordinem D. noſtri, qui diſput. 15. quæſt. 3. ad reſtitutionem in particulari deſcendens agit de damnificatione in bonis animæ, & corporis, & eorumdem reſtitutione, & prius agit de bonis animæ, ut nobilioribus, poſteà de bonis corporis; deindè cum eodem qu. 4. de bonis famæ, & honoris tractabimus, & tandem de bonis fortunæ.

QUÆSTIO PRIMA.

De reſtitutione facienda ob damna ſpiritualia.

2 NOtat Doctor q. 3. cit. 5. *Reſpondeo* pro intelligentia quæſtionis, quædam eſſe bona animæ connaturalia, & ſubſtantialia, ac ei intrinſeca, ut intellectus, & voluntas, de quibus non eſt præſens quæſtio, quia cùm potentiæ animæ ei realiter identificentur, ſunt incorruptibiles, ſicut anima ipſa, & ideò nemo poteſt alium in his damnificare, licèt earum operationes impedire poſſit lædendo partes, & organa corporis, in quo caſu de his eſt eadem ratio, quæ de damno dato in bonis corporis. Alia ſunt bona animæ acquiſita, ut ſunt actus, & habitus, & omne illud, quo dicimur benè operari, & iſta dicuntur bona extrinſeca, quales ſunt habitus infuſi, & acquiſiti, & in his bonis morum, inquit Doctor poſſe aliquem damnificare proximum, vel acquiſitus, vel acquirendis, quorum, ſcilicet, acquiſitio impeditur, ut patet de vitiis, & peccatis, quibus virtutes acquiſitæ corrumpuntur, & vitia generantur, & virtutes, quæ ex actibus bonis generari deberent impediuntur, hæc, inquam, ſpiritualia damna proximo indirectè inferri poſſunt inducendo illum ad peccandum, & ab actibus bonis avertendo, in hoc igitur ſenſu dicitur aliquis alium damnificare in bonis animæ accidentalibus indirectè, & diſpoſitivè, licèt non effectivè, & formaliter, & in hoc ſenſu hic eſt ſermo de reſtitutione facienda ob damna ſpiritualia.

ARTICULUS PRIMUS.

An damnificans alium in bonis ſpiritualibus ad reſtitutionem teneatur.

3 NOtant communiter DD. dupliciter poſſe aliquem ab alio ad peccandum induci, vel à bono opere abduci; uno modo per fraudem, vel violentiam v. g. decipiendo illum, & docendo falſum, itaut credat non eſſe peccatum quod re vera peccatum eſt, vel aliquam vim inferendo, aut metum, ut alter peccet, vel à bono opere retrahatur, alio modo precibus, & ſuaſionibus ſine ulla fraude, vel violentia, & omnes in hoc conveniunt, quòd qui per vim, vel fraudem alium induxit ad peccandum, vel à bono opere retraxit, ex juſtitia tenetur, non ſolùm fraudem aperire, & vim auferre, ſed etiam tenetur precibus, & alia ratione congrua, & conveniente curare, ut à peccato reſipiſcat, quia per vim, & fraudem fit alteri injuria, & qui eſt cauſa injuſta damni tenetur ex juſtitia ad reſtitutionem damni illati. Undè qui puellam ad libidinem induxit dicendo non eſſe peccatum; tenetur ex juſtitia deceptionem auferre, quia facit contrà jus alterius, quod habet, ut non decipiatur. Conveniunt etiam omnes in hoc, quòd qui paratum ad peccatum inducit ad actum peccandi, non tenetur ad ejus emendam procurandam ex juſtitia, ſed ex ſola charitate; nam propriè, & in rigore loquendo ille non dicitur ad peccandum induci, quia jam paratus erat ad peccandum, undè propriè damnum ei non intulit, nec injuriam formaliter ei fecit, ſed tantùm materialiter, quia ſciens, & volens peccavit, ut patet de meretrice publica, quæ eſt parata ſe exponere cuicumque.

4 Tota itaque difficultas conſiſtit in hoc, an qui ſine fraude, & vi non paratum ad peccandum, conſulendo, perſuadendo, & rogando ad peccatum inducit teneatur lege juſtitiæ ad aliquam reſtitutionem ſibi faciendam. Communis opinio Recentiorum eſt negativa; nempè talem ad nullam teneri reſtitutionem ex vi juſtitiæ, ſed ſolùm lege charitatis ob fraternam correctionem, itaut obligatio non ſit ſpecie diſtincta ab ea, quam alius habet, vel ipſe quoque haberet, ſi non induxiſſet, licèt ſit major in eadem ſpecie. Fundamentum, eſt, quia volenti, & conſentienti non fit injuria de regul. juris in 6. ſed qui ſine fraude, & vi ad peccandum inducitur voluntariè peccat; ergò ad nullam reſtitutionem tenetur ſic inducens ex lege juſtitiæ, quia reſtitutionis obligatio propriè loquendo oritur ex injuria illata.

Confirmatur, quia nemo ex conſilio dato ſine ſolo ad reſtitutionem tenetur ex cap. *Nullus* de reg. juris in 6. ergò ſeducens alium per conſilium ad peccandum; modò non interveniat fraus, non tenetur ad reſtitutionem damni per peccatum illati; aliàs ſequeretur dantem conſilium alteri, ut diſſipet ſua bona liberè, teneri ad reſtitutionem illorum, quod eſt falſum; ſcienti enim, & volenti nulla fit injuria, dominus autem in caſu poſito liberè bona ſua diſſipavit. Tandem ex hoc ſequeretur, quòd qui induceret mulierem ſordidam, & proſtitutam pretio ad peccandum, teneretur ad eam emendandam, & extrahendam ab illo peccato, quod communiter falſum cenſetur, quia nullus tali in Eccleſia extat uſus. Ità Soto, uterque Navarrus, Sylveſter, Leſſius, Molina, Valentia, Azorius, Salonius, Cardinal de Lugo, Bonacina, Caſpenſis, Vaſquez, Rebellus, Turrianus, Filliucius, Stephanus à S. Gregorio, & alii Recentiores.

5 Oppoſita ſententia communis eſt apud Antiquiores, quam docet Sotus expreſsè loc. cit. cum omnibus Scotiſtis. Riccardus, Paludanus, Gabriel, Adrianus, Major, Divus Antoninus, Gerſon, Angelus, & alii veteres paſſim; docet itaque Scotus loc. cit. qui nocet in ſpiritualibus teneri ad reſtitutionem, non quidem eadem bona ſpiritualia conferendo, cùm hoc ſit impoſſibile, ſed procurando ſalutem ejus inducendo ipſum ad pœnitentiam, & perſuaſionibus, ac monitis ad bonum ſtatum reducendo, quòd ſi talis reductio non ſufficiat, tenetur, & per ſe orando, & per orationes aliorum ejus ſalutem, & converſionem procurare, & ad hoc tenetur non tantùm lege juſtitiæ; quam opinionem pluribus rationibus, & auctoritatibus probant ex Doctore Hiqueus ibidem in Commentario, & Faber diſp. 51. c. 1. quarum firmiores adducam. Fundamentum itaque præcipuum eſt, quod Doctor adducit; quia bona animæ digniora ſunt bonis temporalibus, & ideò ut ait Aug. 1. retracta cap. 9. cùm virtutum bona ſint maxima, plus damnificat qui in iſtis damnificat, quàm qui in quibuſcumque aliis, & per conſequens plus ſecundum juſtitiam tenetur ad reſtituendum proximo tale bonum, quantum ſibi poſſibile eſt; unde in cap. Deteriores 6. q. 1. deteriores dicuntur illi, qui in ſpiritualibus nocent, quam ii, qui facultates, & ſubſtantiam furantur, at, qui temporalia bona furantur ad reſtitutionem tenentur; ergò multo magis qui damnificant in bonis ſpiritualibus ad reſtitutionem tenentur.

6 Reſpondent Adverſarii hanc rationem, & auctoritatem concludere ſolùm, eſſe majus peccatum inducere ad peccandum, quàm furari, non tamen ex hoc ſequi, quòd ſit actus contrà juſtitiam, & ſic inducens ad reſtitutionem teneatur, ſed tantùm quod teneatur arctiori vinculo charitatis ad reſarciendum damnum. Sed contrà, quia ut rectè arguit Faber loc. cit. cùm ait Pontifex deteriores eſſe, qui bonos mores corrumpunt,

Digitized by Google

piunt, quàm qui ſubſtantias, & prædia diripiunt, loquitur in eodem genere proximo peccati, non autem in genere remoto tantum, quia comparatio non fit in diverſis generibus, vel in genere tantum remoto, ſed in eodem genere proximo; cum ergo Pontifex dicit, corruptores morum eſſe raptoribus deteriores, & raptores noceant contrà juſtitiam, conſequenter intelligit inductores, & corruptores morum eſſe raptoribus deteriores in genere peccati juſtitiæ, alioquin comparatio nulla eſſet.

7 Deindè arguit Doctor in argumentis ad oppoſitum quæſtionis ex illo Exodi 22. ubi dicitur, quod qui ſeduxerit virginem, & dormierit cum ea, dotabit eam, & habebit eam uxorem; ex quo deducit Doctor, quòd damnificatio virgini illata contrà caſtitatem reſtitutionem caſtitatis requirit eo modo, quo poſſibile eſt, & quia caſtitas virginalis reddi non poteſt, præcipit Deus, ut reſtituatur ei caſtitas conjugalis, ergò ex jure divino induceens aliquem ad peccatum tenetur ad reſtitutionem damni ſpiritualis illati eo modo, quo poſſibile eſt. Et planè hæc ratio maximè convincit, & fundamentum adverſariorum totaliter deſtruit, quod volenti, & conſentienti non fit injuria, quia ut notat idem Faber loc. cit. virgo ſeducta conſentit in peccatum luxuriæ, & deflorationem ſui ipſius, qui enim virginem ſeducit, non cogit eam, ſed vel donis, vel illecebris eam inducit, & textus ibi loquitur de ſimplici ſeductione ſine vi, & fraude, nam ſeducens virginem per vim alia pœna damnatur ibidem. Et tamen Deus præcipit, ut non obſtante, quod illa voluntariè conſentiat in peccatum, inducens eam ad peccatum teneatur ad reſtitutionem; ergo ex hoc loco evidenter deducitur, non tantùm damnificantem in bonis temporalibus, ſed etiam tantò magis in ſpiritualibus ex juſtitia teneri, & non tantùm ex charitate damnum illatum compenſare; & planè omninò irrationabile videtur dicere, ut ait Faber, quòd auferens alicui per uſuram decem nummos, etiamſi ille voluntariè ſolvat, peccet contrà juſtitiam, & ad reſtitutionem teneatur, qui verò bona virtutum, & meritorum aufert, non peccet contra juſtitiam, nec ad reſtitutionem teneatur.

8 Denique ſecundùm Adverſarios, & communem opinionem, qui per vim, & fraudem alium ad peccandum induxit, vel à bono opere retraxit, non tantum contrà charitatem peccat, ſed etiam contrà juſtitiam, & ex juſtitia tenetur cauſam erroris, & peccati removere fraudem aperiendo, & vim auferendo, ne peccatum continuetur; ſed non eſt major ratio, ut quis obligetur ad damnum ex fraude, aut violentia illatum, quàm ex alia quacumque per ſe cauſa damni; ergo &c. Minor probatur, quia ille etiam injuſtè privat alium bono ſuo, & quo pretioſius eſt bonum eo potiori jure privatur; ergo ſicut ex læſione in bonis fortunæ oritur obligatio reſtituendi, & compenſandi damnum, ità ex læſione in bonis ſalutis, quia dictamen juſtitiæ non magis reſpicit unum, quàm alterum, immo plus reſpicit illud, in quo magis nocetur. Nec juvat dicere volenti, & conſentienti non fieri injuſtitiam, qui autem ad peccatum inducitur precibus, & ſuaſionibus ſine vi, & fraude, voluntariè peccat. Nam qui alium inducit, ut damnum inferat proximo injuſtè, peccat contrà juſtitiam, & damnum cauſat, quomodocumque inducat, quamvis executor liberè, & volens id faciat; tum quia ut dicebamus, etiam qui uſurario uſuram ſolvit, liberè eam ſolvit, & non invitus, & tamen hoc non obſtat, quin uſurarius ad reſtitutionem teneatur; ergo pariter licet inductus ad peccandum ſine vi, & fraude ſcienter, & voluntariè peccet, tamen hoc non obſtat, quin inducens adhuc ad reſtitutionem teneatur.

9 Ad fundamentum prioris ſententiæ neganda eſt minor, nam licet peccans voluntariè peccet, inductio tamen ad peccandum omninò voluntaria non fuit, ſed precibus importunis extorta, atque ideò talis importunè ad peccandum illectus injuriam paſſus eſt; non enim cenſetur quiſpiam cedere juri ſuo, ſi aliquo modo involuntariè, & reniſente affectu conſentiat, ut in propoſito contigit, ſicut enim donatio debet eſſe omninò libera, ut ſit valida, ità quoque ceſſio juris, ut injuriam tollat. Ex quo patet falſitas fundamenti Adverſariorum; volunt enim actum peccati illius, qui ad peccandum inducitur, eſſe omnino voluntarium, ſicut eſt voluntarius actus peccati in eo, qui ex ſeipſo ad peccandum ſe determinat, & paratus eſt ad peccandum ante inductionem, quod tamen omninò falſum eſt; licet enim qui inducitur ſine vi, & fraude voluntariè peccet, tamen actus ille voluntarius, quo vult peccatum ſimpliciter, eſt involuntarius ſecundùm quid, quod ſufficit, ut inducens ad reſtitutionem teneatur, nam ille peccatum non contraxiſſet, niſi inductus fuiſſet, ideoque actus ejus non eſt ità voluntarius, ſicut actus illius, qui ex ſeipſo ad peccandum ſe determinat, & antè inductionem paratus eſt ad peccandum. Ad confirmationem negatur conſequentia, quia regula juris intelligitur de conſulente circa aliquam rem, quæ non ſit peccatum, ut de contractu, vel quaſi contractu, v.g. de mercatura exercenda, uxore ducenda, lite movenda, & ſimilibus; cum enim aliquis de his rebus conſulit bona fide, & ſine dolo, ſi deindè ex talis conſilii executione ſequatur damnum exequenti, non tenetur conſulens ad reſtitutionem damni ſecuti, ſecus autem ſi dolosè tale conſilium daret, ut illud damnum pateretur, tunc enim ad reſtitutionem teneretur; in propoſito autem ſermo eſt de eo, qui dat conſilium ad peccandum, quod conſilium de ſe patet eſſe pernicioſum, & conſulens malum directè, vel indirectè, quod aliàs non fieret niſi ex tali conſilio, ex intentione fraudem committit, quia alium alias repugnantem inducit in malum, & cauſat damnum ex eo ſequens, undè conſulens alicui, & per hoc eum inducens ad occidendum, vel furandum, vel ad bona ſua diſſipandum ad reſtitutionem tenetur. Ad ultimum negatur, conſequentia, & paritas, quia mulier ſordida, & proſtituta jam actu expoſita, & voluntate ad peccandum parata, ut ſuprà dictum eſt, undè potius alios ad peccandum inducit, quàm inducatur, & qui eam adit, & cum ea mæchatur, occaſionatè tantùm ſe habet, non autem tamquam cauſa impellens, & inducens, ſed ut concurrens, & conſequens determinationem voluntatis meretricis, non vero cauſans, alias rationes minoris momenti; vide ſolutas apud Fabrum, & Hiqueum loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

An alium à religione extrahens ad aliquid reſtituendum teneatur.

10 Doctor q. 5. cit. in ſolutione ad 3. princ. breviter hoc quæſitum reſolvit, & pro reſolutione notat illum, qui à Religione retrahitur, tribus modis ſe habere poſſe, nam vel eſt jam obligatus Religioni, ut profeſſus, vel nondum eſt religioni obligatus, ſed ad ingreſſum Religionis eſt jam diſpoſitus ut Novitius, qui nondum profeſſionem emiſit, vel tandem ad ingreſſum Religionis eſt diſpoſitus, ſed tamen habitum nondum ſuſcepit, & rurſus ſermo eſſe poteſt vel de reſtitutione ipſi Religioni facienda, vel ei, qui abductus eſt à religione; & hæc abductio etiam dupliciter fieri poteſt; vel cum fraude, & dolo, & animo nocendi religioni, aut religioſo, vel ſine dolo, & fraude, neque animo nocendi religioni, vel religioſo. ſed ſolùm intentione conſulendi propriæ illius utilitati. Quo ſuppoſito conveniunt omnes DD. qui bono animo, & intentione impedit, & diſſuadet volentem ingredi Religionem, aut ne poſt ingreſſum profiteatur, intentione nimirum conſulendi utilitati propriæ, nec peccare, nec ad reſtitutionem aliquam teneri religioni, aut diſſuaſo ex juſtitia, & hoc docet expreſsè Scotus q. 5. cit. in fine, cum ait quod ſi hoc fecit intenſione conſulendi utilitati propriæ ſine fraude, ad nullam tenetur reſtitutionem. Ratio eſt, quia fieri poteſt, ut potius quis mereatur diſſuadendo alicui religionem, quando ex juſta cauſa id faceret, ut ſi ille, qui vult ingredi, non ſit utilis Religioni, vel ob imbecillitatem, ob malam indolem, aut aliud impedimentum, vel quia parentes habet, fratres, & ſorores in gravi neceſſitate conſtitutos; & hoc etiam colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Regular. c. 18. ubi excommunicantur omnes, qui ſanctarum Virginum, vel aliarum mulierum voluntatem, vel accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo ſine juſta cauſa impedierint.

Confirmatur, quia ubi non eſt injuria, aut injuſtitia, ibi nulla eſt obligatio reſtitutionis ex juſtitia; at in hoc caſu nulla infertur injuria ipſi diſſuaſo, quia hoc potius in ejus utilitatem reſultat cum ob ejus imbecillitatem onera Religionis ferre non poſſit; nec etiam Religioni, cùm etiam hoc in ejus utilitatem vergat, nec ipſa jus aliquod acquiſierit in eum, qui Religionem ingredi voluit, ſicut neque in novitium, ità ut ex juſtitia oriatur reſtitutionis obligatio.

11 Itaque tota difficultas eſt de eo, qui malitiosè, & per fraudem impedit alterum, ne religionem ingrediatur, vel illum à religione extrahit, in qua quæſtione plures refert Faber, diſp. cit. cap. 2. opiniones, ac dicendi modos, quorum examine dimiſſo, ut multa inutilia continente, breviter pro quæſiti reſolutione dicendum eſt ex doctrina Scoti loc. cit. extrahentem à Religione jam profeſſum teneri reſtituere Religioni, ſi eſt capax proprietatis, & dominii, ſi quid ex teſtamento, & donatione erat Religionis obventurum, quia ratione talis Religioſi jus in illa bona Religio habebat, quod per conſilium alterius, ſeu ex tali extractione impeditur injuſtè. Quod cùm ſit verum de bonis temporalibus multò magis de bonis ſpiritualibus intelligi debet, & altioris gradus, ut Faber advertit loc. cit. qualis eſt utilitas doctrinæ, ſi eſt vir doctus, ſi ſit eximiæ ſanctitatis, & Religionem magis ſæculo honorabilem reddat; & ſimilia, un-

de

Digitized by Google

dè talem virum extrahens à Religione ad hæc damna Ordini reſarcienda tenetur, quia damna ſpiritualia excedunt temporalia, cùm ſint altioris ordinis, & Religio majus damnum patratur propter jacturam bonorum ſpiritualium, quàm temporalium. Et non ſolùm tenetur hæc damna Religioni reſarcire, ſed etiam ipſi Religioſo profeſſo, quia amovere aliquem à ſtatu perfectiori ad ſtatum minus perfectum eſt damnum ſpirituale, & proindè ſic extrahens tenetur ei reſtituere aliquo modo bona prædicta, ſuadendo nimirum, ut ad Religionem denuo redeat, orando, & agendo, ut alii orent pro ipſo, & alia faciendo, quæ diximus artic. præced. facienda eſſe pro reſtitutione damni ſpiritualis.

12 Et hoc non tantùm intelligendum eſt, ſi ille vi, vel fraude à Religione profeſſum abduxit, ut aliqui dicunt apud Bonacinam diſp.2. q.1. & ex noſtris Aretinus q.3. art.5. ſed etiam ſi precibus, & conſilio abſque vi, & fraude id fecit, quod illi negant, quia Religioſus inquiunt non tenetur ex juſtitia ſuis laboribus emolumenta Religioni procurare concionando, legendo &c. ſed ſolùm ex virtute obedientiæ, & Religionis, unde etſi nolit laborare, & commoda monaſterii acquirere, non peccat peccato injuriæ in monaſterium, ſed peccato irreligioſitatis; ergò neque conſulens ejus extractionem ex juſtitia ad id tenetur, cùm ſolùm teneatur ſecundariò. Verùm etiam in iſto caſu talis conſulens, & extrahens profeſſum à Religione adhuc ad reſtitutionem talis damni ex juſtitia tenetur, quamvis abſque vi, & fraude hoc fecerit, & ratio eſt, quia ut docet Suarez de Religione lib.6. cap.2. & Sanchez 7. de Matrimonio diſp. 15. Caſpenſis diſp.19. de Reſt. ſect.2. & plures alii, religioſus poſt profeſſionem non tantùm ex obedientia, ſed etiam ex juſtitia ad Religionem pertinet, quæ quidem juſtitia ex ipſa profeſſione oritur immediatè, quæ eſt contractus quidam oneroſus ultrò citroque obligatorius, quo profeſſus ad permanendum in Religione obligatur, & laborandum, ac ſerviendum in omnibus in quibus juſſus fuerit, juxtà Religionis inſtitutum, & Religio ipſa obligatur ad eum retinendum, & alendum; undè non valet, quod dicebatur, Religioſum non teneri ex juſtitia, ſed ex obedientia procurare ſuæ Religionis, & Monaſterii emolumenta; & ut notat Hiquens in Commentario, ſivè ex juſtitia ſivè ex obedientia tenebatur, non refert, modò emolumentum ſit certum, & reipſa futurum, quia illud Monaſterio ex juſtitia debetur, ita ut eo privari non poſſit; & ſicut Monaſterium acquirit ex juſtitia per Monachum, ſic etiam habet jus, ne privetur injuſtè poteſtate, & effectu acquirendi per ipſum, ſicut etiam licèt religioſus ex obedientia applicetur curæ, & rebus Monaſterii, tenetur tamen, tali applicatione ſuppoſita, ex juſtitia ad fidelitatem, & diligentiam, ne ex ipſius culpa Monaſterio damnum inferatur, & ſi haberet, unde reſarciret, in caſu infidelitatis, & negligentiæ ad reſtitutionem teneretur.

13 Si verò quis malitioſè, & per fraudem impedit alterum, ne religionem ingrediatur, vel novitium à Religione profitenda avertit, etiam tenetur ex juſtitia Monaſterio compenſare, quanti ſpes illa temporalis commodi valebat, quod ex ipſius hæreditate, donatione, vel induſtria expectabatur. Ità etiam communiter DD. quod quidem deducitur ex illa generali doctrina, quæ tradi ſolet de impediente per vim, vel fraudem alium à conſecutione boni, vel donatione reſpectu volentis donare, tenetur enim reſtituere, quanti ulla ſpes judicio prudenti æſtimatur, & damnum ex illa vi, vel fraude ſecuturum; licèt enim donatarius, vel hæres inſtituendus à volente non adhuc intelligatur habere jus ad illa bona abſolutè, habet tamen jus, ne ab hoc impediatur per vim, vel fraudem; pari igitur modo judicandum eſt de illo, qui per vim, vel fraudem alium ab ingreſſu Religionis impedit, vel ab ea novitium extrahit; ſicut enim unuſquiſque jus habet, ne impediatur à conſecutione boni, quod alter illi conferre vult, per vim, vel metum, ac alia fraudulenta media, & in hoc fit illi maxima injuria, & injuſtitia, ex quo fit teneri ad reſtituenda omnia damna ſecundùm eam quantitatem, qua fructus in ſpe communiter æſtimari ſolent. Ità pariter Religio jus habet, ne vi, vel fraude eam ingreſſurum avertas, unde qui ità avertit jus religionis violat, ac proindè ad reſtitutionem damni ſequentis tenetur, qua parte pretio illud eſt æſtimabile.

14 Addit tamen Scot. loc. cit. in hoc caſu impedientem teneri ad reſtitutionem religioni, non tamen ſecundùm totum damnum, quod paſſa eſſet per retractionem hujuſmodi viri, ſed partis damni, prout magis, vel minus erat proximus ad religionis ingreſſum, vel ad profeſſionem, obligationem ad judicium boni, & prudentis viri; undè ait Doctor, quod intereſt inter habere, & propè eſſe, & ideò ſi aliquem diſpoſitum ad intrandum retraxit, ne intraret, non tenetur ad tantam reſtitutionem religioni, ad quantam ſi fuiſſet in religione; ſed tenetur id aliquam reſtitutionem proportionatam. putà ad aliqualem amputationem alterius aliqualiter æquivalentis ad ingreſſum illius religionis, & ratio eſt, quia qui eſt novitius, vel ad ingreſſum religionis diſpoſitus, nondùm eſt profeſſus, neque religio adhuc ſuper eum habet jus perfectum, ſed ſolùm aliquod jus imperfectum ratione ingreſſus in Novitio, & ratione diſpoſitionis in volente ingredi; & ſecundùm hujuſmodi diſpoſitionem majorem, vel minorem tenetur ad majorem, vel minorem partem damni illati reſtituere. Et per hoc excluditur ratio quorumdam oppoſitum aſſerentium, quæ in eo fundatur, quod Religio nullum jus acquirit novitii antè profeſſionem; quamvis enim per receptionem Novitii completum, & perfectum jus non acquiſierit ante profeſſionem, acquiſivit tamen inchoatum & cum certa ſpe, & expectatione complendum, quo nequit religio injuſtè privari, ſicut neque prætendens beneficium injuſtè poteſt impediri. Non tamen qui impedit pro tali ſatisfactione tenetur ipſe ingredi Religionem, ut quidam dixerunt, quia hic ingreſſus omninò voluntarius eſſe debet, & ex divina vocatione non ex neceſſitate, quamvis ſi vocatus à Deo ingrederetur, ut eſſet Religioni æqualiter utilis, ac ille quem impedivit, ſufficienter ſatisfaceret. Denique tenetur non ſolùm hæc damna religioni reſarcire, ſed etiam ipſi impedito ab ingreſſu, vel profeſſione religionis, & hoc facere debet horrando ipſum ad bonum propoſitum reſumendum, vel orando pro ipſo, & faciendo orare ab aliis, ut reparet magnum illud bonum, quod nefariè in animo ejus deſtruxit ſpiritum Dei extinguens, ac ſanctam ejus inſpirationem. Plura alia ad hanc materiam ſpectantia vide apud Card. de Lugo diſp. 9. ſect. 3.

QUÆSTIO SECUNDA.

De reſtitutione damni in bonis corporis.

15 Poſt explicationem eorum, quæ ad reſtitutionem bonorum animæ ſpectant, agit Doctor q. 3. cit. art. 2. de bonis corporis, ſeù de damnis, quæ in corpore inferuntur, ſub bonis autem corporis multa comprehenduntur; nimirum vita corporalis, cui homicidium opponitur, membra etiam corporis, integritas, & ſanitas ejuſdem, quibus mutilatio, vulnera, percuſſio, & ſimiles corporis læſiones opponuntur; de quibus pari modo, & brevitate cum Doctore ſequentibus articulis agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quodnam homicidium ſit licitum, vel illicitum.

16 Certum eſt apud omnes, ac de fide quinto Decalogi præcepto prohiberi homicidium quodcumque injuſtè illatum tàm proximi, quàm ſui ipſius, & hoc intelligendum eſt de homicidio voluntario, non autem caſuali, quod præter intentum evenit, ut ſi quis faciat aliquod opus, quod nullo modò de ſe aptum eſt mortem inferre, & tamen inde merè accidentaliter mors ſequitur; & hìc per homicidium non tantùm privatio vitæ hominis intelligitur, ſed etiam quodcumque nocumentum corporale proximo injuſtè illatum etiam citrà mortem tàm irremediabile, ut eſt mutilatio membri, ſivè ſit enormis, ſivè non enormis, quàm remediabile, ut vulneratio, vel alia læſio curabilis, ut Doctor advertit loc. cit. ſivè tale nocumentum ſit proximo illatum per ſeipſum, ſivè per alium jubendo, conſulendo, conſentiendo, aut alia quacumque ratione cooperando. Verùm quia etiam ipſum homicidium actu perpetratum quandoque juſtum, & licitum eſſe poteſt, explicandum eſt, quando, & in quibus circumſtantiis id eſſe poſſit,

17 Primò itaque dicendum eſt, quod cùm hoc præcepto prohibeatur injuſta occiſio, aut mutilatio, ac quævis alia corporalis læſio alterius, tanto magis etiam ſui ipſius injuſta occiſio, mutilatio, & quælibet corporis læſio prohibita eſſe cenſetur; etenim abſque divina auctoritate non licet ſeipſum directè, & ex intentione occidere; Ratio eſt, quia illo præcepto Exodi 26. *Non occides* prohibetur occiſio cujuſvis hominis ſine legitima auctoritate, ut docet Scotus loc. cit. lit. *G. §. Sed quis eſt juſtus occiſor*, ex D. Aug. 1. de Civit. c.17. atqui nemo habet auctoritatem in ſeipſum, quia ſolus Deus eſt directus, & abſolutus dominus humanæ vitæ, & licèt homo habeat jus cuſtodiendi vitam ſuam, & utendi illa, & ſuis membris; propriè tamen non eſt dominus vitæ ſuæ, & membrorum, ut dictum eſt diſp.3. n.31. ergò ex intentione, & directè numquam poteſt homo occidere, vel mutilare ſeipſum. Ex quo patet differentia inter actum occidendi ſeipſum, & occidendi alium; quia actus occidendi alium etiam privata auctoritate aliquando honeſtus eſſe poteſt titulo juſtæ defenſionis; ſed actus directè occidendi ſeipſum privata auctoritate

tate

Digitized by Google

tate numquam honeſtus eſſe poteſt. Dixi autem abſque divina auctoritate id licitè fieri non poſſe, propter Sampſonem, & quoſdam Martyres, qui ſeipſos occiderunt, vel ex divina inſpiratione, vel inculpata ignorantia, ut ait D. Auguſt. loc. cit. Dixi etiam *directè*, quia indirectè quandoque licèt ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere, vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò ſequatur, unde miles poteſt imo tenetur in ſtatione perſiſtere, etſi moraliter certus ſit ſe occidendum, & tempore peſtis ſervire licet infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare cum evidenti, & certo mortis periculo, ut docent Leſſius, Layman, Filliucius, Card. de Lugd, & alii paſſim. Et quod ſpectat ad mutilationem ſui ipſius certum eſt quandoque licitum eſſe ſeipſum mutilare, aut ab altero mutilari permittere gravioris alicujus mali evitandi cauſa, ut ſi ad mortem evitandam, quæ ex putrefactione alicujus membri ſequeretur, aliquis ſibi hujuſmodi membrum abſcindat, aut ab alio abſcindi permittat, ut docet Toletus lib. 5. cap. 6. cum pluribus aliis; ac proindè ex communi Theologorum ſunt aliqui caſus, in quibus occiſio, vel mutilatio ſui ipſius, aut alterius juſtà, ac proindè licita eſſe poteſt.

18 Secundò, loquendo de homicidio, & mutilatione alterius certum eſt homicidium injuſtum alterius illicitum eſſe, & peccatum mortale, undè Apoc. 22. homicidæ cœleſti gloria excluduntur, & ratio naturalis id ſuadet, quia quilibet homo per ſe loquendo jus habet conſervandi ſuam vitam, & utendi ſuis potentiis, quicquid enim ſit de vita ipſa, ſaltem ſuarum potentiarum eſt dominus, quod jus, & dominium per mortem impeditur, & auſertur, ac proindè homicidium eſt peccatum contrà juſtitiam commutativam, & ad reſtitutionem obligat, ut infrà dicemus; licitum tamen eſt homicidium, quando fit auctoritate publica per juſtitiam punitivam juxtà illud Exodi 22. *maleficus ne patiaris vivere*, undè hic modus occidendi per juſtitiam punitivam ſolùm iis eſt licitus, qui publicam auctoritatem habent ſecundùm formam illis traditam auctoritate legum, ideoque ait D. Aug. 1. de Civit. cap. 2. contrà præceptum Decalogi non facere, qui ſceleſtos interficiunt publicæ poteſtatis perſonam gerentes; & ratio etiam naturalis hoc dictat, quia in communitate Reipublicæ jus quoddam eſt publicum puniendi malefactores, qui eidem communitati nocent, ac proindè ea punitione utendi, quæ bono publico utilis cenſeatur, & cujus timore ſimilia delicta impediantur; pœna autem mortis in graviſſimis delictis, quale præſertim eſt homicidium, prudenter juſta cenſetur, ac proindè non obſtante jure, quod alioqui malefactores ſuper vitam ſuam habent, licitè, ac honeſtè auctoritate publica infici poſſunt, ac juris ordine ſervato.

19 Et planè miror Molinam, Bannes, Bonacinam, Amicum, & alios Thomiſtas Scoto impingere, quod loc. cit. id neget, nempè licitum eſſe publica auctoritate malefactores occidere, eo quia quinto Decalogi præcepto prohibetur ſimpliciter, & abſolutè omnis hominis occiſio, cùm ſimpliciter dicatur *Non occides*, quapropter Scoti ſententiam dicunt eſſe temerariam, periculoſam in fide, & praxi totius Orbis Chriſtiani contrariam. Miror inquam, adeo temerè, ac temerariè hoc Scoto impingi, cùm expreſsè lit. G. *Sed quis eſt juſtus occiſor* oppoſitum doceat, inquit enim ibi præcepto illo *non occides* prohiberi occiſionem cujuſvis hominis ſine legitima auctoritate, & juſta lege, & hanc ex D. Aug. lib. 1. de libero arbitrio ait eſſe, quæ vel deſcendit à lege divina, ſicut concluſiones practicæ à principiis practicis, vel quæ concordat legi divinæ, vel ad minus, quæ non diſcordat; non ergo negat ibi ſimpliciter, & abſolutè loquendo licitum eſſe publica auctoritate malefactores occidere, ut ei Recentiores impingunt; ſed tantùm ait nullam legem juſtam eſſe poſſe, qua ſtatuatur furem propter furtum ſimplex eſſe morte afficiendum, ideoque negat Principibus licere ſimplex furtum, quod annexam non habeat aliam circumſtantiam prohibitam, pœna mortis punire, de quo agemus art. ſeq. Itaque extrà caſum neceſſariæ defenſionis, de quo mox dicemus, nulli licet malefactorem occidere, niſi auctoritate publica, & juris ordine ſervato. Undè non licet patri filiam, nec marito uxorem occidere in adulterio deprehenſam, quia ad id auctoritatem publicam non habent, & leges civiles id permittentes, tamquam iniquæ à jure Canonico ſunt correctæ. Secus eſt de proſcriptis, contrà quos lata eſt ſententia capitis, licite enim poſſunt à quolibet privato homine interfici, quia hoc fit publica auctoritate juſtitiæ, cujus quilibet eſt miniſter reſpectu proſcriptorum, cùm ad Reipublicæ defenſionem hoc ſit neceſſarium, ut notant Sylveſter, Azorius, Filliucius, Bonacina, & alii paſſim.

20 Tertiò Dicendum eſt etiam auctoritate privata licitum eſſe occidere iniquum invaſorem, & aggreſſorem ob defenſionem vitæ ſuæ, & integritatis membrorum, dummodò id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. Ratio eſt, quià jus naturæ permittit, ut vim vi repellas, & aggreſſorem, qui iniquè tibi vitam eripere conatur, prævenias, & occidas, tùm quia vim vi repellere leges, omniaque jura permittunt, ut in C. ſignificaſti 2. de homicidio, & in cap. Si verò 1. de ſent. excom. idque non tantùm Laicis, ſed Clericis etiam, & Monachis conceſſum eſt, ac contrà quoſcumque cujuslibet ſint conditionis, etiamſi ſint Superiores, ut ſervo contrà dominum, filio contrà parentem, militi contrà Ducem, Vaſſallo contrà Principem; excipiunt tamen aliqui, niſi fortè propter mortem hujus ſecutura eſſent nimis magna incommoda in Republica, ut bella, ſeditiones inter cives, & ſimilia. Inſuper invaſo licet ab invaſore ſe tueri eum occidendo in quocumque loco ſivè ſacro, ſivè non ſacro, & quocumque tempore, ut ſi divina officia celebrentur, & Miſſa dicatur, & ratio eſt, quia jus ſe tuendi eſt naturale, quod aliis juribus poſitivis præponderat divino, vel humano. Dicitur autem injuſtus aggreſſor, vel invaſor omnis ille, qui vult alium injuſtè occidere, vel mutilare, etiam antequam hoc actu faciat, dùm præſumatur prudentes, & rationabiliter facturus; per invaſum autem intelligitur quicumque petitur ad mortem a quovis alio præterquam à Judice, & Principe ſervato juris ordine & proindè cuicumque perſonæ licet ſic ſe defendere ab invaſore etiam eum occidendo, & hoc licitum eſt nedum in foro fori, ſed etiam in foro conſcientiæ, ut docent communiter omnes cum D. Thoma 2. 2. q. 64. art. 7. & Scoto d. 15. q. 3. art. 2. & d. 25. qu. 21. verſic. *ſequuntur etiam duo*, ubi ait occidentem alium pro defenſione ſui ipſius committere homicidium involuntarium ſecundùm quid; addit etiam contrahere irregularitatem per tale homicidium ex cap. *de his* d. 50. licèt facilis diſpenſationis. Verum ut Faber advertit diſp. 52. cap. 1. num. 13. hoc dixit Doctor quia præceſſit Clementem Quintum, qui talem irregularitatem ſuſtulit, ut definitum eſt in Clem. *Si furioſus* de homicidio.

21 Conveniunt tamen unanimiter Doctores, ut hoc ſit licitum, adhibendum eſſe moderamen inculpatæ tutelæ; ad quod nonnulli quaſdam requirunt conditiones, quæ ſunt impertinentes, ut rectè Faber oſtendit loco cit. ubi proinde ad omnes ſcrupulos tolendos ſcitè concludit moderamen inculpatæ tutelæ, quod Alexander Tertius decernit neceſſarium eſſe in cap. *Si verò*, in homicidio tunc adhiberi, quando quis occidit ſolùm, quia re vera in conſcientia & ſine dolo, & fraude putat non poſſe evadere, niſi occidat, & hoc etiam expreſsè docet Scotus loc. cit. dùm abſolutè dicit illum excuſari ab homicidio, qui non potuit evadere ab aggreſſore, niſi occidendi, undè qui cum levi percuſſione poteſt ſe ab aggreſſore defendere, tunc eum occidere licitè non poterit, cùm ille exceſſus ſecundùm regulas prudentiæ non poſſit dici factus cum moderamine inculpatæ tutelæ, & eodem modo qui poteſt ſugere, aut clamare, & implorare auxilium ad id tenetur, ut etiam ex noſtris advertit Aretinus d. 15. qu. 2. art. 2. ſic etiam ſi poteſt invaſorem proſternere, vel capere, & ligare non erit occidendus, ne invaſor plus lædatur, quàm ſit opus ad illius vires infringendas, ne offendere poſſit. Requiritur etiam ad moderamen inculpatæ tutelæ, ut invaſus aggreſſorem non occidat ex odio, vindicta, quia leges, & Deus ipſe hoc vetat, dum vindictam ſibi reſervat *mihi vindicta, & ego retribuam*, ſed ex amore tuæ vitæ, ad injuriam dumtaxat propulſandam, cum quo tamen ſtat, ut etiam licitè intendere poſſit mortem invaſoris ſaltem ſecundariò contrà Cajetanum, Sotum, & alios Thomiſtas oppoſitum docentes, quoniam ut ait Scotus loc. cit. 5. d. 25. actus, quo invaſus vult occiſionem invaſoris eſt voluntarius ſimpliciter, involuntarius verò ſecundùm quid ſicut actus proiicientis merces in mari ob tempeſtatem eſt voluntarius ſimpliciter, ſed involuntarius ſecundùm quid, nam ſi aliter evadere poſſet, non occidet, undè mortem invaſoris intendit ob ſolam ſuam defenſionem, non autem ex odio, & vindicta. Undè etiam deducitur non licere, accepto vulnere, invaſorem fugientem proſequi, & occidere, quia talis occiſio non eſſet amplius in defenſionem, nec vulneraretur ſed in vindictam accepti vulneris, niſi periculum ſit, ne rurſus invadat; ſemper enim ad futurum malum eſt reſpiciendum, ad quod tantùm vitandum eſt juſta defenſio, non autem ad præteritum, cujus non eſt defenſio, ſed vindicta. Ità Toletus, Rodriquez, Amicus, Caſpenſis, & alii, contrà Navarrum, in Man. cap. 15. n. 4. quem ſequitur Faber loc. cit. n. 29. & alios aſſerentes poſſe inſequi, & occidere licitè ſi continuato tempore, & non interpolato hoc fiat. Quod minus probabile puto, ſi enim damnum jam illatum ſit, nec actualis aggreſſio duret, actus occidendi licitus non eſſet, quia rationem defenſionis habere non poteſt, nec actionis vim repellendi, ſine quo actus occidendi honeſtus eſſe non poteſt, de quo plura apud Aſteſanum noſtrum videri poſſunt lib. 1. tit. 25. art. 2. ubi omnia ſupradicta tangit.

22 Sed inſtabis, ex præcepto charitatis tenemur æternam ſalutem proximi noſtræ temporali vitæ præponere; ſed ſi injuſtus invaſor occidatur, ſalutem æternam amittit; ergo lege chari-

charitatis tenemur ejus æternam ſalutem vitæ noſtræ temporali anteponere, permittendo nos potius ab illo occidi quàm illum occidere.

Reſpondent communiter omnes, principium illud, quòd vita, & ſalus æterna proximi præferenda eſt vitæ temporali propriæ, intelligendum eſſe, quando eſt caſus extremæ neceſſitatis, ſcilicet, quia non poteſt quis ſalvari à damnatione æterna, niſi per mortem corporalem proximi, ut contingit de Confeſſariis tempore peſtis. Quando verò non eſt proximus in extrema neceſſitate, & poteſt ſibi ſubvenire ſine damno alterius, talis obligatio non adeſt; hoc autem contingit in caſu injuſti aggreſſoris, quia ex ſua libera culpa alium aggreditur; & ſuum poteſt impedire periculum non aggrediendo alium, & prava voluntate depoſita, ab injuſta invaſione deſiſtere poteſt, ac ſuæ ſaluti conſulere, & ſi in invaſione occiditur, poteſt in extremo mortis articulo pœnitere, & ſuum confiteri peccatum, ut ſæpe contingit. Solet etiam in oppoſitum adduci quædam D. Auguſt. auctoritas lib. 1. de libero arbitrio cap. 5. ubi inquirens, an licita ſit invaſoris occiſio pro tutela propriæ vitæ, habet hæc verba *Quapropter legem quidem non reprehendo, quæ tales permittit interfici, ſed quo pacto iſtos defendam; qui interficiunt; non invenio*; circà quam auctoritatem explicandam plures Doctores laborant, & præſertim ex noſtris Faber, & Aſteſanus loc. cit. ubi dicitur cum Ricardo intelligi debere in caſu, quo ſcilicet; fugiendo, vel adjutorium invocando poſſet invaſus ſalvari, & non vult propter verecundiam, vel quando per aliam viam malefactorem cohibere poſſet, vel quando jam accepto vulnere inſequitur recedentem, & occidit; alii verò abſolutè dicunt Auguſtinum contrariæ fuiſſe ſententiæ.

23 Quartò quæri ſolet, an ſicut ad vitæ defenſionem, ſic etiam ad bonorum exteriorum conſervationem liceat invaſorem occidere, quando aliter bona illa ſalvari non poſſunt. Ratio dubitandi eſt, quia tenemur plus diligere vitam proximi, quàm res temporales noſtras, ut patet, quando proximus in extrema neceſſitate verſatur, cui tenemur cum diſpendio bonorum temporalium noſtrorum ſuccurrere; non ergò licet pro defendendis noſtris bonis temporalibus illi vitam auferre, quia externa bona ſunt minoris valoris, quàm bona corporis; ob quam rationem negarunt aliqui hoc licitum eſſe, quibus videtur conſentire Vulpes diſp. 102. art. 7. Communis tamen opinio affirmat cum hac triplici limitatione, ut notat Amicus cum aliis diſp. 36. ſect. 8. Prima, ut defenſio ſit pro re notabilis momenti, vel ad ſuæ ſuorumque vitæ neceſſariam ſuſtentationem. Secunda, ut non ſit aliud medium furata recuperandi, undè ſi fur vivus capi poteſt; non eſt occidendus, & ſi poſt furtum poſſunt ſublata alio modo recuperari, non ſunt cum morte furis recuperanda, Tertia, ut id fiat incontinenti, & non intervallo temporis, ut quando cæpta invaſio continuatur, vel fur cum furatis bonis aufugiat, tunc enim fugiens ſclopo, vel ſagitta transfodi poteſt ad propria bona recuperanda, ſi periculum ſit, ne ea occultet, vel conſumat; quod ſi jam in domum ſe recepit, vel ad alia negotia divertit, non licet eum amplius occidere, quia non adhiberetur moderamen inculpatæ tutelæ, ſed adhibenda ſunt alia media per juridicam actionem Aſſertio ſic limitata probatur in primis ex Scriptura Exodi 22. quem locum etiam Doctor adducit loc. cit. ubi dicitur. *Si effringens fur domum, ſivè ſuffodiens inventus fuerit, & accepto vulnere mortuus fuerit percuſſor non erit reus ſanguinis*; conſtat prætereà ex cap. *Olim* de reſtitutione ſpoliatorum, & ex c. *Directio* de cenſura excom. in 6. Deindè probatur, quia communiter licita ſunt bella pro defenſione bonorum externorum non ſolùm defendendo, ſed etiam offendendo, ut patet ex communi praxi; & ipſa ſacra Scriptura.

24 Hoc etiam ratio ſuadet, quia bona externa ſunt vel ad vitæ ſuſtentationem, vel ad dignitatem proprii ſtatus conſervanda neceſſaria, & commode vivendum; ſed abſque facultatibus vita ſuſtineri non poteſt ſimpliciter, aut convenienter, ergo licitum eſt occidere invaſorem facultatum, & vim repellere modo ſint magni valoris, & hoc in foro interno, quicquid ſit de externo. Et quamvis aliqui dicant id ſolummodo Laicis licitum eſſe, non verò Eccleſiaſticis, quos ut habetur c. *Suſcedimus* de homicidio *ſatius eſt poſt tunicam relinquere pallium, quàm pro rebus tranſitoriis tam acerbè in alium exardeſcere*. Communior tamen, & probabilior opinio affirmat, quia omnibus tàm Laicis, quàm Clericis licitum eſt jure naturæ vim vi repellere, non ſolùm à propria vita, ſed etiam ab iis, ſine quibus ſimpliciter, vel commodè, & juxtà ſui ſtatus dignitatem vita ſuſtineri non poteſt. Jura verò in contrarium afferri ſolita intelligenda ſunt, quando non ſervatur moderamen inculpatæ defenſionis, ut conſtat ex ipſis verbis juris adducti. Ità Leſſius, Bannes, uterque Navarrus, Cajetanus, Valentia, Salonius, Rodriquez, Lopez, Molina, Turrianus, Bonac. Amic. & alii paſſim. Ratio verò in oppoſitum adducta non urget, quia ut etiam Faber advertit loc. c. Lex dilectionis proximi, qua tenemur magis diligere corpus ejus, quàm bona noſtra temporalia, intelligitur in caſu neceſſitatis, quando, ſcilicet, proximus non poteſt ſuam vitam ſervare ſine bonis noſtris, non autem quando non eget, ſed ex nequitia vult illa nobis eripere, etenim in tali caſu non tenemur plus vitam proximi diligere, quàm bona noſtra fortunæ, cùm hæc ſint nobis ad vitam neceſſaria; & jus naturale in eo caſu non dictat vitam proximi eſſe bonis noſtris fortunæ præferendam, ſed potius ad ea defendenda contrà injuſtum invaſorem, utpotè ad conſervationem noſtræ vitæ, noſtrique ſtatus neceſſaria.

25 Quod autem de bonis fortunæ dictum eſt, hoc etiam de fama, & honore dici poſſe aſſerit communis opinio, quando aliud medium proprii honoris defendendi non ſuppetit. Unde quamvis nobilis ab alio invaſus poſſet fugiendo vitam ſalvare, non tenetur fugere, ſi aliquam infamiam ex tali fuga contraheret, ſed invaſorem occidere poteſt, vel mutilare, ſi aliter vitam cum honore tueri nequeat. Addunt tamen hoc habere locum in nobilibus tantùm, ſiquidem plebejus non poteſt invaſorem occidere, ſi per fugam ſalvari poteſt, non enim fuga eſt illi adeò ignominioſa, ut pro illa vitanda poſſit alterum licitè interficere. Addunt inſuper idem cenſendum eſſe de caſtitatis, & pudicitiæ defenſione, poteſt enim mulier ad pudicitiam tuendam invaſorem occidere, ſi aliter eam tueri nequeat; & quod dicimus de occaſione, hoc etiam de mutilatione intelligi debet, nimirum licitum eſſe alium mutilare ad defenſionem vitæ, vel bonorum, aut honoris, vel pudicitiæ, imò ſi illum mutilando vita, vel honor tueri poſſunt occidere non licèt. Difficultas tamen eſt, ac etiam Clericis, & Religioſis licitum ſit in ſui honoris defenſionem invaſorem occidere, vel mutilare. Affirmat Amicus diſp. 37. cit. ſect. 7. quia ſi licitum eſt Clericis, ac Religioſis in tutelam ſuarum facultatum furem occidere, ut dictum eſt, tanto magis id licitum videtur in tutelam famę, & honoris ex virtute, & ſapientia conſurgentis, undè ait licere Clerico, vel religioſo ad vitandam graviſſimam ſui, ſuæque Religionis infamiam, ſi alius modus non ſuppetit, calumniatorem opprimere. Oppoſitum tamen communiter DD. docent cum Gloſſa in Clement. *ſi furioſus* de homicidio, & in c. *ſuſcepimus* nam Religioſi, & Clerici ratione ſtatus, quem elegerunt, & in quo ſe Deo conſecrarunt, mundanis honoribus renunciarunt, & Chriſti humilitatem, ac manſuetudinem imitari profitentur, ideoque eis non licet ad honoris defenſionem interficere aggreſſorem, ſi per fugam ſalvari poſſunt, nullum enim dedecus eis accreſcit, eò quòd fugiant, ſed potius gloria, & bonum nomen, quia honor eorum non conſiſtit in armis, nec parvi habentur, ſed magni potius à populo, quòd injurias patientes ſuſtineant Chriſtum imitantes. Ità DD. omnes unanimiter, undè nec Amicus ipſe aſſertivè oppoſitum tenet, ſed ſolùm diſputandi gratia, ut proteſtatur in fine ſectionis illius, relinquens ſuum aſſertum maturo judicio prudentis lectoris diſcuetindum, & tandem, ſcilicet, congregatio oppoſitam ſenteutiam condemnavit die 24. Sepetmb. 1665.

26 Denique in iis caſibus, in quibus licitè vitam, & facultates noſtras defendere poſſumus cum morte invaſoris, poſſumus etiam defendere vitam, & bona proximi cum morte invaſoris, ſi non poſſit alio modo impediri. Ità communiter DD. & ratio eſt, quia ipſemet invaſus poteſt licitè id facere; ergò etiam alter poteſt cum ipſo ad id concurrere, quia cooperatur bono, & partem ſuſcipit innocentis defendendam contrà iniquum aggreſſorem; Tum quia hoc cedere poteſt in bonum Reipublicæ ſic enim melius innocentes conſervari poſſunt, & impediri mala à ſceleratis inferenda. Sed difficultas eſt, an teneatur quis id facere quando poteſt abſque periculo proprio, nam certum eſt non teneri cùm proprio periculo, ac notabili incommodo. Negant aliqui, eo quòd vita invaſoris ſit ex ſe æqualis vitæ invaſi, & ipſa occiſio ſit ex ſe horrenda actio. Ità Leſſius, Card. de Lugo, & quidam alii. Communis tamen opinio affirmat, quia tenemur ex charitate proximum diligere, & innocentis cauſam ſuſcipere auxilio noſtro indigentis; ſed in tali caſu proximus ſupponitur innocens, & noſtro auxilio indigere; ergò tenemur ſub mortali illum defendere, ſi poſſumus abſque gravi noſtro incommodo. Nec ratio in oppoſitum urget, quia ut notat Pontius noſter d. 52. q. 5. in fine; quamvis vita invaſoris ſit de ſe æqualis vitæ invaſi, & ipſa occiſio ſit horrenda actio, tamen in propoſito caſu, cùm occiſio invaſoris culpa ipſius eveniat, vita invaſi omninò præferenda eſt, tamquam innocentis, & ejus occiſio longè magis horrenda eſſet, quàm invaſoris, imò hujus occiſio non videtur horrenda, cùm eam ſua culpa meruerit, ſed debet dici juſta. Alia quoque ad hanc materiam ſpectantia dicemus infrà diſp. 11. q 6.

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

Quatuor aliæ difficultates ad idem ſpectantes diſcutiuntur.

27 PRima difficultas eſt, an liceat privata auctoritate Tyrannum occidere, & ratio dubitandi eſt, quia in Concilio Conſtantienſi deffinitur eſſe hæreticum aſſerere, licere privatæ perſonæ Tyrannum occidere. Pro reſolutione quæſiti notant communiter DD. duobus modis aliquem dici poſſe Tyrannum, uno modo, quia non eſt verus, ac legitimus populi, ac Reipublicæ dominus, ſed ejus principatum, & dominium injuſte ſibi occupat, & uſurpat, alio modo, quia licèt ſit verus dominus populi, & Reipublicæ, tamen injuſtè, & iniquè eam regit, quando occiditur Tyrannus, qui Rempublicam ſine juſto titulo, & non conſentientem invaſit, & oppreſſit, occiſio juſta eſt, ac licita, quia hic nullum jus habet, nec poteſt dici Princeps, ſed hoſtis contrà Rempublicam bellum gerens, & ideò quilibet de Republica illum licitè poteſt occidere, niſi ex ejus interfectione majora mala ſequantur in Republica. Si verò eſſet Tyrannus habens verum jus, & dominium in Statum, vel Regnum, eſſet verò tantum Tyrannus, quia regeret tyrannicè, tunc nulli privato licet eum occidere, ſed debet expectari ſententia Judicis, ſcilicèt, Reipublicæ totius, ſive capitum ejus, qui ſimul conveniant, & judicent exceſſus ejus, eſſe tales ut mereatur ab adminiſtratione, & dominio deponi; quòd ſi hoc modo deponi nequit, nec à Republica debellari, Deus eſt orandus, & tenentur Cives illi obedire in rebus honeſtis juxtà illud. 1. Petri 2. *Servi ſubditi eſtote in timore dominis non tantum bonis, ſed etiam diſcolis*, & de Tyranno hoc ſecundo modo loquitur Concilium citatum, non autem primo modo. Ità Cajet. Soto, Sylveſter, Molina, Caſpenſis, Faber loc. cit. & alii paſſim.

28 Secunda Difficultas eſt, an liceat occidere in aliquo caſu innocentem, & caſus eſt, an poſſit Judex innocentem per teſtes probatum reum contrà privatam ſcientiam condemnare, qua ſibi conſtat de innocentia accuſati. Affirmat D. Thomas cum omnibus Thomiſtis 2. 2. q.64. art.6. ad 3. & q. 67. art.2. quorum fundamentum eſt, quoniam Judex tenetur ſententiam ferre ex ſcientia publica, quam ex teſtibus, & aliis publicis probationibus accipit. At contraria opinio omninò vera eſt, numquam licitum eſſe Judici condemnare, quem privata ſcientia certò novit eſſe innocentem etiamſi in foro externo ſecundum allegata, & approbata reus convincatur, ut jam ſupra diximus diſp.6. q.2.art.1.n.26. & efficaciter probat Amicus diſp.26.ſect. 4. plures alios citans. Sed Dubium eſt, an liceat Reipublicæ innocentem occidere, quando Tyrannus aliquam civitatem vult deſtruere, niſi vel civitas ipſa innocentem aliquem occidat, vel tradat ipſi Tyranno occidendum. Negat Sotus lib.5. de Juſt.qu. 1. art.7. cum quibuſdam aliis; quia hoc eſt intrinſecè malum, cum non ſit Reſpublica domina vitæ innocentis, alioquin ad communem ruinam vitandam poſſet Reſpublica tradere virginem à Tyranno ſtuprandam, aut ſacra ab eodem temeranda. Pro ſolutione dubii certum eſt non licere innocentem occidere per ſe, & directè, itaut actio habeat pro directo, & immediato objecto necem innocentis. Quando tamen adeſt periculum ſubverſionis Reipublicæ, & civitatis, communior, & probabilior opinio affirmat in tali caſu poſſe Rempublicam innocentem tradere occidendum Tyranno, quia in tali caſu mors ipſius innocentis neceſſaria eſſet, ut conſervaretur Reſpublica, & filii, ac parentes ipſius innocentis, & quamvis vita hominis ſit ſub dominio Dei non tamen ità, quia ſicut poſſet Reſpublica ordinare, ut quis pro ſalute ejuſdem manifeſto mortis periculo ſe exponeret, ità etiam tradere innocentem Tyranno ipſum interfecturo, cum aliàs, & ipſum interficeret, & Rempublicam deſtrueret; & tunc etiam innocens tenetur ex charitate, & pietate in patriam, & etiam ex juſtitia legali Tyrannum adire, & ſe morti exponere, ſi certum ſit calamitatem communem per ejus mortem evitari, quod ſi Tyrannum adire nollet, eo ipſo ſit nocens, & tantò magis à Republica cogi poteſt adire.

29 Confirmatur, quia in tali caſu talis actio non eſſet intrinſecè mala, nam ut ſcitè diſcurrit Amicus diſp.36. cit.ſect.3. quàdo actio per ſe, & directè ad necem innocentis non tendit poteſt honeſto fine publicæ neceſſitatis, & conſervationis cohoneſtari, quia tunc pro directo, & immediato objecto non habet innocentis necem, ſed ejus ex urbe expulſionem, quæ non eſt per ſe mala, cum ex eà præcisè mors innocentis non ſequatur, ſed ex actione, & perverſitate Tyranni, quam proindè Reſpublica propter commune bonum permittere poteſt. Neque ratio in oppoſitum urget, adeſt enim manifeſta diſparitas, quia virgo non tenetur exponere ſe periculo peccandi etiam ob Reipublicæ incolumitatem, cùm ob nullum bonum creatum teneamur periculo peccandi nos exponere, ac Deum offendendi, & ideò virgo in tali caſu non poteſt adire Tyrannum; poteſt tamen ex urbe eiici, quia Reſpublica non tenetur eam cum tanto damno cuſtodire. Neque etiam de traditione rerum ſacrarum currit paritas, quia tunc fieret contemptus earum, quia in Dei contemptum, & injuriam reſultaret, quæ ob nullum temporale bonum permittenda eſt. Denique concedunt omnes innocentem poſſe, indirectè, & concomitanter interfici, quando nimirum incedit vel reperitur cum aliis malefactoribus, qui juſtè interficiuntur, ut quando in bello juſto tormentis bellicis urbs aliqua expugnatur, quorum ictu non tantum nocentes inimici, ſed etiam alii innocentes occiduntur, & talis occiſio innocentis adhuc juſta eſt, quia jus Reipublicæ juſtum bellum gerentis ad malefactores, vel rebelles puniendos majoris momenti eſſe cenſetur, quàm jus hominis privati innocentis. Ità Molina, Leſſius, Amicus, Caſpenſis, Stephanus à S. Greg. & alii, ac etiam Pontius ex noſtris loc.cit. licèt diſſentire videatur Vulpes diſp.102. art.6.

30 Tertia difficultas eſt, an liceat prægnanti in ſuæ vitæ conſervationem abortum procurare, in qua difficultate conveniunt communiter DD. numquam licitum eſſe abortum animati fœtus procurare per ſe, & directè, cùm id ſit directè vitam innocenti auferre; è contrà verò licitum eſſe abortum fætus nondùm animati indirectè, & per accidens, directè verò, & per ſe ad vitam prægnantis conſervandam permittere, undè quando prægnans periculosè laborat, & aliud non ſupereſt remedium præter pharmacum ex ſua natura illius morbi curativum, poterit hujuſmodi pharmacum adhiberi cum intentione expellendi morbum, licèt mors fætus nondùm animati per accidens indè ſequatur. Ità Sylveſter, Leſſius, uterque Navarrus, Henriquez, Filliucius, Turrianus, Amicus, Bonacina, & alii paſſim, & ratio eſt quia unicuique licitum eſt uti jure ſuo ad propriam vitam conſervandam; ergo prægnans in caſu poſito non peccat medicamenta neceſſaria ſumendo ad morbum expellendum, quamvis indè ſequatur per accidens mors fætus non animati; ſicut neque peccat qui ad morbum curandum medicamenta ſumit, ex quibus ſequitur ebrietas, vel pollutio, quia hæc non imputantur, niſi ut intenta per ſe in cauſa. Difficultas itaque eſt de fætu jam animato, an ſaltem indirectè, & per accidens, ad vitam matris conſervandam liceat abortum perimere. Negant aliqui unquam licere prægnanti pharmaca ſumere cum periculo prolis animatæ etiamſi directè, & per ſe ſolùm tendant ad ejus ſanitatem cauſandam, ac proinde dicunt matrem obligari ad abſtinendum à tali remedio ne filius in utero moriatur abſque baptiſmo, cùm debeat ſalutem ſpiritualem ſui filii propriæ vitæ temporali præferre juxtà regulam generalem, quod ſemper præferendum eſt bonum æternum proximi temporali bono proprio. Alii Affirmant etiam cum periculo animatæ prolis id licere, eo quia potius jus habet mater ad propriam vitam conſervandam, quàm prolis, nec tenetur cum tanto vitæ ſuæ periculo, & detrimento curare, & conſervare fætum, ſicut nec natum jam filium tenetur cum vitæ diſcrimine alere, & retinere, nec etiam ad eum lactandum lac in uberibus conſervare, quando ad propriam vitam tuendam ubera exſiccare neceſſarium eſſet.

31 Melius tamen alii cum diſtinctione procedunt dicentes, quod ſi ſpes ſit ex Medicorum conſilio, ut matre cùm vitæ ſuæ periculo ab iis medicamentis abſtinente fætus in lucem prodire poſſet, & baptiſmum ſuſcipere, è contrà verò iis medicamentis adhibitis fætus ſine baptiſmo periret, in tali caſu mater contrà charitatem peccaret ejuſmodi medicamenta ſumendo, quia ſalus æterna prolis vitæ temporali matris præferri debet, & in hoc ſenſu locum habet prima opinio; & hoc etiam dicendum eſt in caſu dubio, quia in æquali dubio ſalus æterna prolis præferenda eſſet, ſiquidem in æquali dubio bonum æternum proximi temporali bono proprio eſt præferendum. Quia verò caſus hic rariſſimus eſt, ac moraliter impoſſibilis, regulariter enim, in plurimum cum morte matris proles extinguitur, quia matre lethaliter ægrotante corrumpuntur humores, & alimentum inficiunt, quo fætus nutriendus erat; ſi certa ſit moraliter futura mors matris, niſi medicamenta ſumat, poterit abſque ſcrupulo ea ſumere etiam cum probabili mortis periculo. Ità Sanchez, Diana, Amicus Card. de Lugo, & plures alii qui dicendi modus communior eſt, & probabilior, & in hoc ſenſu ſecunda opinio poteſt admitti, non autem abſolutè loquendo, & ratio pro ea adducta probat tantum potius eſſe jus, quod habet Mater pro conſervanda ſua vita temporali quàm temporali prolis; non autem pro conſervanda vita temporali propria, quàm ſpirituali prolis, quæ per ſumptionem medicinæ à matre periclitetur; nec valet paritas aſſumpta de exſiccatione lactis poſt ortum filii, quia cùm tunc proles ſit jam in lucem edita, & baptizata ſupponatur, non amplius ejus ſpiritualis vita periclitatur; ſed tantùm temporalis, cui ſalus, & vita temporalis matris eſt præponenda.

Digitized by Google

Ad Confirmationem, verum eſt Deum dediſſe Principibus poteſtatem puniendi malefactores propter bonum publicum, eam tamen cum tali limitatione conceſſit, ut illam ad menſuram juſtitiæ exerceant, ità quòd pœna ſit culpæ proportianata ut patet ex illo Deuter.25.*pro menſura peccati erit plagarum modus*, pœna autem proportionata furto ſimplici, & in ſe conſiderato non eſt mors, ut dictum eſt, quia commutatio vitæ pro bonis fortunæ non eſt juſta commutatio ob maximum exceſſum boni vitæ ſuper bona fortunæ. Ad ultimum pariter dicendum eſt utique datam eſſe poteſtatem Principibus a Deo ad puniendos malos, ſed limitatam juxtà regulas juſtitiæ, ità quòd pęna ſit proportionata culpæ, conſtat autem ex dictis mortem non eſſe pœnam furto ſimplici proportionatam; nec aliæ pœnæ deſunt, quibus citrà mortem talem delictum puniri juſtè poſſit, ut ſunt fuſtigationes, carcerationes diuturni temporis, damnatio ad triremes, & ſimiles, ut jura imperialia antiqua conſueverant, ac etiam modò ſunt in uſu, quando furtum eſt ſimplex, & non valdè Reipublicæ pernicioſum; gratis tamen conceditur, quòd ſi ſit aliqua circumſtantia gravatum, ut ſi ſit quantitatis notabilis, & frequenter commiſſum, ità quod princeps videat aliàs ſperni pœnas, ſtatuere poterit licitè, ut morte puniatur, quia in tali caſu Reipublicæ bonum hoc poſtulat, ut ſuprà explicatum eſt. Alias rationes minoris momenti vide ſolutas apud Fabrum,& Hiqueum loc. cit. Hic tamen prætermittendum non eſt notabile Scoti documentum, & ſua pietate dignum, quod tradit quæſt.3.cit.art.2. lit. E. illis verbis. *Et hoc modo ſi ſtatueretur ab aliquo blaſphemum, adulterum; idolatram debere occidi, multò juſtius ordinaretur, quam quod fur ſuſpendatur, ſed patet ad quid aſpiciunt plus Principes, quia magis ad commodum temporale, quàm ad honorem Dei, & per hoc plus puniunt, & reprimere nolunt peccata in proximum, quam in Deum*. Ex quibus verbis conſtat, qualis, quantus zelus ergà honorem Dei ſerveret in corde piiſſimi Doctoris, qui utique plura, & majora dixiſſet, ſi regimen temporale præſentis ſæculi vidiſſet.

ARTICULUS TERTIUS.

De reſtitutione ob alterius occiſionem, vel mutilationem facienda.

37 QUoniam homicidium eſt actus valdè proximum damnificans, fatentur omnes homicidam, & mutilantem ad reſtitutionem damni illati teneri; non tamen conveniunt de quo damno ad reſtitutionem teneatur, undè pro intelligentia quæſiti notandum eſt duplex in homicidio, vel mutilatione damnum conſiderari poſſe; unum eſt immediatum, & directum; qualis eſt privatio ipſa vitæ, vel mutilatio, aut debilitatio membri, alterum eſt mediatum, & conſequens, qualia ſunt damna, tàm honoris, quàm bonorum fortunæ eſt occiſione, vel mutilatione hominis conſequentia, ut ex vulnere in facie accepto, cicatrices, ac deformitates; expenſæ quæ in curatione fiunt ratione medicamentorum, aut Medicis & ad idem damnum pertinent omnia damna emergentia, ac lucra ceſſantia, quæ occiſo, vel mutilato ejuſque hęredibus propter occiſionem, aut mutilationem emergunt, aut ceſſant; ut v.g. quando aliquis artifex occiditur, aut mutilatur, qui per ſuas operas in familiæ ſuſtentationem aliqua lucraretur, & tandem ad idem damnum quoque reducitur impedimentum fructuum quibus frueretur occiſus,niſi per mortem violentam impediretur,cujuſmodi ſunt fructus beneficiorum Eccleſiaſticorum, & ſimiles; duo ergò pręſertim in hoc articulo circa hanc reſtitutionem ſunt explicanda. Primò quantum ſit ob alterius occiſionem, vel mutilationem reſtituendum. Secundò quibus hæc reſtitutio fieri debeat.

38 Et quidem quo ad primum omnes conveniunt cum Scoto q.3. cit. art.2. in fine quæſtionis damna omnia ex occiſione, aut mutilatione alterius ſecuta antè omnem Judicis ſententiam reſarcienda eſſe ab eo, qui injuſtè occidit, vel mutilavit, atque ideò in primis expenſas omnes pro curatione occiſi, vel mutilati factus reſtitui debere, item lucra omnia, & emolumenta, quæ occiſus, vel mutilatus ex artificio, negotiatione, vel officio probabiliter lucrari poterat, detractis tamen iis, quæ ipſe conſumpſiſſet, quæ omnia prudentis arbitrio in caſibus particularibus ſunt ęſtimanda; & certum eſt hanc reſtitutionis obligationem ad hæredes etiam occiſoris, vel mutilatoris tranſire, ſicut & jus ea exigendi tranſit ad hæredes occiſi, vel mutilati, cùm hæres defuncto ſuccedat in omnia debita ex juſtitia ſolvenda ſicut ſuccedit in omnia defuncti jura ex juſtitia exigenda, Sic etiam qui injuſtè hominem ſervum interficit, vel mutilat, tenetur ad reſtituendum domino damnum, quod indè paſſus eſt, & qui percutiendo in faciem, aut mutilando fœminam ità deformem reddit, ut ſine majori dote, quàm aliàs requireretur, maritum habere non poſſit, tenetur ad quantitatem augere dotem, & univerſaliter quæcumque damna occiſus, vel mutilatus eſt paſſus reſtitui debent. Quoniam verò ex longitudine temporis, quo quis vivere poſſet, lucra hujuſmodi majora, vel minora eſſe poſſunt, ad hoc, ut prudenter ſumma aliqua conſtituatur, conſideranda eſt ſanitas, complexio, ac ętas illius, qui occiditur, & aliæ circumſtantię, ex quibus ſpes majoris lucri pendet; undè ſi interfectus potuiſſet probabiliter citò mori, vel infirmari ob debilem complexionem, vel quid aliud ſimile pati, non tenetur homicida in tali caſu integrum valorem reſtituere operum futurorum, ſed illum qui ſperabatur qui quantus ſit prudentum judicio eſt determinandum inſpectis viribus, ætate, ac complexione occiſi, & aliis ſimilibus circumſtantiis, nec alia certior regula, commodior ad hoc dignoſcendum præſcribi poteſt, ut omnes Doctores unanimiter docent, & ità ex noſtris docent Aretinus cit. artic. 5. & Faber cap. 2.

39 Rurſus quoniam in homicidio, vel mutilatione duo ſunt diſtinguęnda, ſcilicet, ipſa vitę hominis privatio, aut membri mutilatio, & injuria, quę per injuſtam vitę privationem, vel mutilationem irrogatur, & major, vel minor æſtimatur ex deſpectu, ſeù contemptu, qui fit domino, à quo bonum eripitur ideò pręter dicta damna reſtituenda debet etiam aliquid reſtitui pro injuria, quæ occiſo, vel mutilato illata fuit, juxtà qualitatem perſonæ, & ad arbitrium viri prudentis, & ratio eſt, quia tàm damnum illatum, quàm injuria occiſo, vel mutilato facta eſt contrà juſtitiam, atque ideò utrumque reſtitui debet; conſiderato majori, vel minori deſpectu, qui fit domino; quia injuria occiſo, vel mutilato non ſolùm infertur privando eum vita, vel aliquo membro, ſed etiam hoc faciendo modo magis, vel minus injurioſo, ut ſi quis aliquem occidet aliquo genere mortis atrociori, & crudeliori, vel turpi, & ſimilibus circumſtantiis injurioſis, ut Faber advertit cap.2.cit. nu.67. Et hæc reſtitutio fieri debet, non quidem pecunia, ſed humiliatione, petitione veniæ, honorificis obſequiis, aliiſque ſubmiſſionis ſignis, quæ placare offenſum apta ſunt, ut Amicus advertit diſput. 36. ſect. 10. & Doctor ipſe docet loc. c. in fine quæſtionis, ubi dicit reſtitutionem non ſolùm debere reſpondere damno, quod quis incurrit per mutilationem pro toto tempore futuro, quo uſurus eſſet membro abſciſſo, ſed etiam placatio ſi ipſi læſi, & conſolationi ipſius afflicti, & quo modus occiſionis eſt ſęvior, vel mutilationis, eo major injuria infertur, & copioſior facienda eſt reſtitutio. Itaque ad horum omnium reſtitutionem tenetur qui injuſtè occidit, vel mutilavit, ſivè aggreſſor fuerit, ſivè ſeipſum defendendo moderamen inculpatę tutelæ notabiliter exceſſerit, quia cùm hic exceſſus ſit contrà juſtitiam, obligationem reſtitutionis inducit, eſt enim injuſta cauſa omnium damnorum, quę ex aggreſſoris morte ſequuntur, non minus quàm ſi ex inſidiis, & fraude occideretur, ut docent, Navarrus, Vaſquez, Leſſius, Amicus, Azorius, & alii DD. paſſim, contrà Bannes, & quoſdam alios oppoſitum aſſerentes ea innixi ratione, quòd provocans voluntariè ſe periculo exponit alterum provocando. His itaque pręmiſſis, ut communiter conceſſis quatuor remanent difficultates breviter diſcutiendæ.

40. Primò difficultas eſt; An homicida teneatur aliquid reſtituere pro vita ipſa hominis occiſi, aut membro mutilato, aut cicatrice ex vulnere contracta. Prima, & valdè communis ſententia docet pro alterius occiſione, vel mutilatione nullam præcisè loquendo condignam reſtitutionem fieri poſſe, cùm vita hominis nullo pretio pecuniario ęſtimari poſſit, undè aſſerit, quòd injuſtus occiſor, vel mutilator in conſcientia tenetur tantùm reſtituere pro damnis bonorum fortunę quę ex tali occiſione, mutilatione, vel vulnere directè ob eo cauſata ſunt, juxtà prudentis arbitrium: præcisè autem pro vita, membro, vel cicatrice nihil reſtituere tenetur ſecundùm rigorem, cùm ſint bona altioris ordinis, quæ pecunia ęſtimari non poſſunt, nam vita hominis liberi ſecundùm varias leges non eſt pretio ęſtimabilis, ità habetur in cap. 1. *de injuriis, & damno dato*, & l. ex hac. ff. ſi quadrupes pauperiem & L. ult. *de his, qui dejecerunt*, ubi dicitur pro cicatrice, & hujuſmodi in corpore libero factis nullam compenſationem faciendam eſſe, & rationem ſubdit, *quia liberum corpus æſtimationem non recepit*, ſed propter expenſas in curatione factas, & idem de vita dicendum ſupponit. Ità Vaſquez, Leſſius, uterque Navarrus, Filliucius, Turrianus, Bonacina, & plures alii Recentiores, ac etiam Pontius ex noſtris, qui proindè concludunt nullam ex juſtitia deberi reſtitutionem pro vita, & membris hominis, cùm nullam recipiant æſtimationem; dicunt *ex juſtitia*, nam ex conſilio, & æquitate naturali addunt aliqui teneri occiſorem pro anima occiſi orationibus, eleemoſynis, aliiſque piis operibus Deo ſatisfacere, ac pręſertim miſſę ſacrificium pro ejus refrigerio offerri curare ideoque proindè pro re aliqua ſatisfactionis ſacramentalis parte illi convenienter injungi poſſe.

Digitized by Google

41 Oppoſita ſententia eſt Doctoris loc. cit. & probatur, quia ſecundum legem naturalem inferens damnum alteri ex juſtitia tenetur, ſi poteſt æquivalenter reſarcire, vel in eo, quod poteſt, quia qui juſtitiam offendit, non eximitur ab obligatione damni illati, neque per ipſam, neque per charitatem, aut ullam aliam virtutem per ſe loquendo; ergo pro vita ablata, & membro abſciſſo tenetur etiam offendens, ut poteſt, reſarcire; abſurdum enim eſt, inquit Doctor, quod quis ex juſtitia ad damnum illatum recompenſandum teneatur ſi occidat bovem, vel canem, & non teneatur pro compenſanda hominis vita. Et quidem Amicus ipſe fatetur loc. cit. teneri ex juſtitia offendentem ad ſatisfaciendum pro injuria, quæ per mortem hominis, vel mutilationem infertur, non quidem pecunia, ſed humiliatione, petitione veniæ, honorificis obſequiis aliiſque ſubmiſſionis ſignis, quæ apta ſunt placare offenſum, ut ſuprà dictum eſt, & inquit in hoc ſenſu Auctores primæ ſententiæ non negare offendentem ex juſtitia teneri ad reſtitutionem etiam pro vita, & membro ablato, ac etiam ipſo gratis concedere, ſi fœmina ſit percuſſa itaut ex percuſſione, vel abſciſſione membri maneat deformis, & difficilis ad nubendum, tunc pro contracta deformitate aliquid tribuendum, & compenſandum eſſe ex juſtitia, ſed ait hoc tantum negare loquendo de ipſa vitæ privatione, aut membri mutilatione præciſe, cum hæc nullam recipiant æſtimationem per leges allatas, quæ proindè obligant tantum ad expenſas in curatione factas & in hoc ſenſu ipſe quoque priorem tuetur ſententiam.

42 Verum ratio allata, ſi bene perpendatur, probat etiam in hoc ſenſu occiſorem, vel mutilatorē teneri ad compenſationem damni illati in eo modo, quo poteſt, ſiquidem ut arguit Hiqueus loc. cit. etiam fama non eſt pretio æſtimabilis, & tamen damnificans in fama ex præcepto naturali eam reſtituere tenetur revocando calumniam, aut alio modo æquivalenti. Quando ergo negatur hæc eſſe pretio æſtimabilia, non intelligitur ea eſſe omnino a præcepto reſtitutionis abſoluta, ſed tantum non haberi in re inferioris ordinis, qualis eſt pecunia, pretium proportionatum æſtimationi, quæ eſt ſecundum æqualitatem; non vero de re æquali ejuſdem ordinis, aut ſuperioris ordinis, nam & æquivalentia in his dari poteſt, & juſtitia ſemper ad reſtitutionem obligat ſecundum æquivalentiam, quando res ipſa in ſpecie reſtitui nequit. Et ideo ſubdit Doctor in omni Republica, in qua pro homicidio talionis pœna eſt impoſita, teneri homicidam mortem patienter tolerare, ut ſic digne compenſare cenſeatur, quia nulla alia bona æquantur vitæ per necem ablatæ præter vitam occiſoris, ideoque ut dicatur digne, & ad æqualitatem reſtituere, debet mortem per ſententiam Judicis latam patienter ferre, Nec obſtat, quod aliqui objiciunt, quod talis reſtitutio, quæ fieret per occiſionem homicidæ, nihil deſerviet injuſte interfecto. Quamvis enim non deſerviret ipſi, poſſet tamen Deo deſervire, cui per occiſionem hominis facta eſt injuria, ac etiam Reipublicæ, cujus membrum erat, undè hæc obligatio non eſt juſtitiæ commutativæ, ſed vindicativæ in pœnam homicidii commiſſi. Si autem homicidæ vita non adimatur, ſed potius à morte abſolvatur, ſubdit Doctor reſtitutionem fieri debere per bona ſpiritualia, quia cum ſuffragia Miſſarum, & precum, aliaque bona ſpiritualia altioris ſint ordinis, quam temporalia fortunarum bona; hinc compenſatio per ipſa facta pluris æſtimanda erit, occiſoque ipſi magis profutura, ſi in gratia deceſſit, & hæc proprie eſt obligatio juſtitiæ commutativæ. Undè judex ſpiritualis, nempè Confeſſarius poteſt non tantum ex conſilio, & equitate naturali, ſed etiam ex juſtitia imponere homicidæ ſatisfactionem congruam in foro pænitentiæ in bonis ſpiritualibus pro occiſo faciendam, ut ſic injuriæ ſatisfiat, & damno in vita accepto, quia in his bonis datur proportio æqualitatis ſecundum æquivalentiam.

43 Ex qua Scoti doctrina fundamento primæ opinionis facilè occurritur, ideo enim Adverſarii, ex tenore illarum legum homicidam a reſtitutione eximunt pro damno vitæ ablatæ, quia eſt impotens ſolvere bona vitæ per bona fortunæ, quæ ſunt longè inferioris ordinis ob improportionem pretii ad rem; cum ergo hæc improportio tollatur in bonis ſpiritualibus, ad hæc tenebitur homicida, quando propriam vitam non exponit ob ſententiam a Judice latam, licèt ergo vita hominis non ſit æſtimabilis pretio inferioris ordinis, de quo loquuntur leges adductæ fori externi, quæ ut reſpicientes actionem illius fori reſtitutionem in bonis fortunæ decernunt, quorum damnum mors alterius induxit; eſt tamen æſtimabilis per aliquid ejuſdem ordinis, vel certe ſuperioris ordinis, ut ſunt bona ſpiritualia; atque ideò ſuppoſito, quod non detur vita pro vita ablata, ſaltem præcepto juſtitiæ naturali tenetur homicida recompenſare damnum illatum per bona ſpiritualia, ut poteſt, in quibus recompenſatio eſſe poteſt per æquivalentiam in commodum, & ſalutem animè occiſi, ut benè diſcurrit Hiqueus loc. cit. quoniam igitur homicida, vel mutilator eſt injuſta cauſa mortis, vel mutilationis & cùm hoc ſit diſtinctum damnum a reliquis, diſtincta reſtitutione compenſandum erit, & cùm non poſſit idem in ſpecie reſtitui, debet ſaltem reſtitui in æquivalenti, nimirum, vel patienter ſubeundo pœnam mortis pro homicidio per ſententiam à Judice latam, aut defunctum orationibus, ac ſuffragiis adjuvando, ac aliis piis operibus; quam ſententiam docuit etiam ipſe D. Thomas 2.2. qu.62. art.2. ad 1. & ſequuntur Adrianus, Gabriel, Angelus, Sylveſter, Soto, & plures alii, & ex noſtris latè defendit Faber diſput. 52. cit. cap. 2. ubi etiam pro eadem opinione citat Cajet. Molinam, Azorium, & alios, advertitque nonnullos Recentiores immerito Doctori noſtro impingere, quòd hoc loco aſſeruerit homicidam ſe offerre debere curię, ut ab ea occidatur pro vita occiſi; nam expreſſis, & ſonantibus verbis oppoſitum docet, dum inquit neminem ſe debere interficere, ſed quod debet patienter tolerare mortem ſibi in pœnam ex auctoritate publica illatam; tolerare autem patienter non eſt ſe offerre curiæ voluntariè, ſed ſi capiatur, patienter ferre ſupplicia, & mortem. Hoc autem totum, quod diximus de reſtitutione, & pœna pro homicidio debita, de homicidio, voluntario intelligendum eſt, non autem caſuali, & per accidens, ſicut enim hoc culpam non affert, neque irregularitatem ſecundùm communem Doctorum, ità neque obligationem reſtitutionis pro damnis illatis; regula autem generalis dignoſcendi, quando homicidium eſt voluntarium, hæc aſſignari ſolet; ne quis directè velit mortem, & ne dando operam rei illicitæ, vel debitam diligentiam non adhibendo ſit cauſa homicidii, ſolùm enim in his caſibus homicidium voluntarium committi cenſetur ſecundum communem ſententiam; de quo videndus eſt Bonac. diſp.2. de Reſtit. in partic. q. ult. ſec.2. punc.2.

44 Secunda Difficultas eſt. Quibus facienda ſit reſtitutio poſt mortem occiſi. Pro Cujus reſolutione ait Doctor artic.2. cit. lit. G. quod ſi interfectus ſuſtentabat aliquos, patrem vel matrem, vel propinquos, tenetur interfector omnibus illis ad tantam ſuſtentationem, quantam illis abſtulit per interfectionem illius, hoc eſt tantum debet ſolvere, quantum ſuſtentatio horum ab eo dependebat, & ejus operis. Et quidem de patre, & matre, & filiis non eſt dubium, cùm moraliter cenſeantur una perſona cum occiſo; de propinquis autem aliqui negant, ut Soto, Molina, Leſſius, Amicus, Pontius ex noſtris, & alii, niſi tamen occiderit animo etiam nocendi aliis, & dicunt hanc aſſertionem eſſe limitandam ad illos tantum hæredes, qui jus habebant, ut ab interfecto ſuſtentarentur, ut ſunt uxor, filii, & parentes, aliis vero hæredibus ſive ab inteſtato ſuccedentibus, ſive ex teſtamento nihil compenſare debere, quia hoc faciebat interfectus ex liberalitate, non autem quia illi aliquod jus haberent, ob quod ipſis talis ſuſtentatio competeret. Verùm hæc limitatio merito rejicitur à Fabro noſtro c.2. cit. n.77. ac etiam à Navarro, Vaſquez, Caſpenſi, & aliis, licèt enim qui ex liberalitate interfecto ſuſtentabatur, jus perfectum non haberet in illis bonis, habebat tamen jus juſtitiæ, ut non impediatur per vim à conſecutione talis emolumenti juxta dicta ſuperius de Reſtitutione in communi de impediente alium per vim à conſecutioni boni, vel alicujus beneficii; ſicut igitur alium impediens a conſecutione boni illi conferendi, tenetur tale bonum reſtituere, vel æquivalens, vel ſecundùm æſtimationem illi, qui vim patitur; ità in propoſito cùm homicida vim faciat occiſo, & impediat illos, quibus occiſus erat aliquid daturus, à conſecutione talis boni, tenetur illis reſtituere juxtà qualitatem certitudinis futuritionis talis boni. Nec neceſſariam puto limitationem à pluribus appoſitam id verum eſſe, ſi talia damna ſint ab occiſore prævità, ac intenta, ſecus autem ſi non ſint prævifa, quia qui non intendit directe, aut indirectè malum alicui, non facit illi injuriam, niſi materialiter, atque ideò non tenebitur ad reſtitutionęm magis, quàm qui in caſu, cùm vellet interficere feram, interfeciſſet hominem. Non inquam, hanc limitationem neceſſariam puto in caſu noſtro, nam locum tantùm habet, quando inferens damnum dat operam rei licitæ, vel indifferenti, ut patet in exemplo allato de occidente hominem putante eſſe feram; at in caſu noſtro occidens hominem dat operam rei illicitæ, undè ſaltem indirectè cenſetur intendere malum, quod ex homicidio ſequitur, ſivè per ſe, ſive per accidens loquatur.

45 Sic etiam præfati Auctores de creditoribus occiſi diſcurrunt, quos ſequitur Bonacina loc. cit. nihil, ſcilicet, ab homicida eis reſtituendum eſſe, niſi id fecerit animo eis nocendi, quia nullam actionem injuſtam exercuit contrà creditores, occiſio enim non eſt natura ſua, & ut plurimum damnoſa creditoribus. Idem tamen mihi affirmandum videtur etiam de creditoribus occiſi, ac etiam potiori ratione, nimirum eſſe obligationem ſolvendi illis debita, quæ debitor occiſus ſolviſſet, niſi interfectus eſſet; quod inteligendum eſt, ſi occiſus debita illa ſolviſſet ex lucris, quæ per homicidium impediuntur, & in reſtitutione

ſol-

Digitized by Google

ſolvenda ſunt, & ratio eſt; quia homicida cauſam per ſe dedit damno iſtorum, quibus ex juſtitia tenebatur occiſus, & ſua induſtria erat ſatisfacturus; tum quia creditores ante alios hæredes jus habent, ut ipſis ſatisfiat ex bonis defuncti; ergò quando ex homicidio aliqua debetur reſtitutio, nec ſunt aliqua bona defuncti, ex quibus debita ſolvantur, inter defectu creditores diſtribuenda ſunt illa, quæ ratione homicidii titulo reſtitutionis debentur; undè ad rationem in oppoſitum negandum omninò eſt homicidam nullam actionem injuſtam contrà creditores exercuiſſe debitorem occidendo; adhuc tamen verum eſt homicidam non manere obligatum ad eadem debita in integrum ſolvenda, ſed ſolùm ad ſolvendum, quod occiſus probabiliter fuiſſet lucraturus, quod ſi ad debita ſolvenda non ſufficiat, non tenetur ad amplius; ità etiam ex noſtris ſentit Hiqueus loc. cit. in Commentario.

46 Tertia Difficultas eſt, An homicida, qui pœnam talionis ſolvit, teneatur adhuc reſarcire alia damna ex nece occiſi ſecuta. Negat Pontius ex noſtris loc. cit. cum quibuſdam aliis dicens non teneri, niſi per Judices ad hoc etiam obligetur, quia re tota propoſita ad Judices exiſtimandum eſt, quod ipſi determinent ad reſtitutionem ſufficientem, undè condemnatus ad mortem non debet eſſe ſollicitus de ulteriori ſatisfactione, nec ejus hæredes, & pro hac ſententia ſolet etiam citari Scotus ipſe. Communis tamen, & probabilior ſententia affirmat, & pro hac etiam ſtat Doctor noſter expreſsè loc. cit. ubi dicit præter reſtitutionem, quàm homicida debet pro vita occiſi, ulterius teneri ad reſtitutionem alimentorum parentibus, & propinquis, qui per illum ſuſtentabantur, & ad tantum, quantum abſtulit per mortem illius; & ratio eſt, quia hæc reſtitutio non fit pro vita, ſed pro damno illis facto in alimentis, quod eſt pecunia æſtimabile, & pœna quam Judex infligit, non eſt ad compenſanda damna, quæ homicida intulit interfecto, ac ejus hæredibus, ſed ad ſatisfaciendum injuriæ, quàm interfecto irrogavit, ut parti, ac membro Reipublicæ; quod indè patet, quoniam non tenetur reus pœnam talionis ſubire ante Judicis ſententiam, cùm tamen ante Judicis ſententiam teneatur ad omnia damna ex nece occiſi ſecuta, & hoc totum ſatis probatur ex regulis reſtitutionis ratione damni dati. Undè patet rationem in oppoſitum adductam falſum aſſumere, quod nempè occiſor ad talia damna reſarcienda non teneatur, niſi per Judices etiam ad hæc obligetur ultrà pœnam talionis, falſum, inquam, aſſumit, quia ad hæc damna reſarcienda tenetur occiſor antè omnem Judicis ſententiam. Ità Navarrus, Leſſius, Vaſquez, Covarruvias, Amicus, Bonacina. Hiqueus, ex noſtris, & alii communiter.

47 Quarta Difficultas eſt, An homicida teneatur ad præfata damna reſarcienda, ſi occiſus antè mortem remiſit ei omnia, & condonavit. Affirmant plures in tali caſu occiſorem ad nihil teneri ex lege juſtitiæ, quoniam occiſus vivens poteſtatem habebat ea omnia remittendi; quarè nihil titulo juſtitiæ poſſent in eo eventu hæredes occiſi ab occiſore exigere; addunt tamen, quòd malè faceret occiſus ea omnia occiſori remittendo, ſi hæredes habeat egenos, & niſi ſe explicaverit, cenſendum eſſe tantummodò feciſſe remiſſionem injuriæ, non verò reſtitutionis, quòd ſi hanc etiam explicuerit; tunc lege charitatis, & miſericordiæ teneri occiſorem de alimentis providere hæredibus occiſi. Ità Soto, Ban. Leſſius, Salas, Amicus, & alii Recentiores, ac etiam Pontius ex noſtris, & Faber l. c. Ex adverſo Hiqueus in Commentario n.31. negativè reſpondet, quia licèt occiſus ſic remittere poſſit damnum proprium, quàm remiſſionem faciendo apud Deum maximè mereretur; nullatenus tamen aliorum damnum remittere poteſt, ad quod ex juſtitia ipſe tenetur, quia ſicut non poteſt damnum Reipublicæ, & legis violatæ ei remittere, ſic etiam neque jura filiorum, quibus ipſe ſubeſt; hanc reſponſionem ait patere ex regulis juſtitiæ, & damni dati ratione juris aliorum, & commoditatis, quàm ex vita ipſius de jure proprio ſuo expectare ex titulo juſtitiæ poſſunt; jura tamen quæ ſunt ipſius propria primò, & per ipſum ad alios deſcendunt, ut ad filios, remittere poteſt, quando lex poſitiva aliud non decernat, qui modus dicendi mihi probabilior videtur, & regulis juſtitiæ conformior.

QUÆSTIO TERTIA.

De Reſtitutione damni in bonis famæ, & honoris.

48 POſt injurias, & nocumenta, quæ inferuntur in bonis animæ, & corporis, ac eorum compenſationem faciendam, Doctor eadem d. 15. qu. 4. agit de injuriis, & damnis, quæ inferuntur in honore, & fama, & quomodo ſint reficienda, & ratio hujuſmodi ordinis eſt; quia hæc bona honoris, & famæ medium locum tenent inter bona corporis, & bona fortunæ, quæ infimi ſunt ordinis, ut ſuprà dictum eſt, juxtà illud *Proverb.22. melius eſt nomen bonum, quàm divitiæ multæ*. Honoris autem nomine in præſenti intelligitur teſtificatio quædam exterior excellentiæ alterius, per famam vero ſignificatur exiſtimatio multorum de vita, & moribus ejuſdem, quia hic agitur de bona fama, illa exiſtimatio intelligi debet de vita bona, & moribus ſimilibus; undè per detractionem fama præſertim læditur, honor verò per contumeliam, ut magis ex dicendis conſtabit, & hæc famæ deſcriptio ex ſacra Scriptura deſumitur. *Prov.22. melius eſt nomen bonum, quam divitiæ multæ, & Eccleſiaſt.41. Curam habe de bono nomine*, ut dictum eſt ſuprà *diſp.3. q.1. n.33.*

ARTICULUS PRIMUS.

Quibus modis læditur proximi fama, & honor.

49 INjuria contrà bonum famæ dupliciter fieri poteſt uno modo per ſolum actum internum abſque ullo actu externo, & abſque ordine ad ipſum, alio modo per actum externum dicti, vel facti. Primo modo fit per judicium temerarium, quo aliquod malum de proximo judicamus abſque ſufficienti fundamento, ſecundo modo fit per detractionem, vel contumeliam, qua apud alios famam, & honorem proximi injuſtè lædimus; quoniam verò detractiones, murmurationes, contumeliæ, ac aliæ famæ proximi injuriæ externæ, ut plurimum à judiciis temerariis originem ducunt, ac magnam cum illis habent culpæ affinitatem, idcircò priùs de judicio temerario agemus; deindè de detractione, & contumelia. Judicium autem hic ſumitur pro judicio privato, non publico, ut ſcilicet, ſignificat actum intellectûs, quo quilibet particularis de altero aliquid apud ſe cogitat, definit, & ſtatuit, & in hoc ſenſu tres veluti gradus de judicio diſtingui ſolent, quod quis de alio concipit. Primus eſt quo quis de alterius malo dubitat, neutram in partem inclinando, & propriè dicitur dubitatio, dubitare enim eſt neutri parti adhęrere, ſed ſuſpendere aſſenſum. Secundus gradus eſt, cum ſuſpicatur in eſſe malum, & cum aliquo debili aſſenſu ità eſſe exiſtimat cum formidine tamen oppoſiti, & dicitur ſuſpicio, & hoc eſt peccatum majus, quam prius non tamen excedens limites peccati venialis, quia non eſt aſſenſus firmus, & judicium propriè determinatum. Tertius tandem gradus eſt, quando cum pleno aſſenſu, & firma animi ſententia judicat opus proximi malum, ſi autem indicia, undè movetur ad tale judicium ferendum ſint vehementia, & urgentia ſecundùm communem hominum exiſtimationem, judicium eſt rectum, & juſtum, & nullum eſt peccatum; ſi autem levia ſint, & inſufficientia dicitur propriè judicium temerarium, & ex genere ſuo eſt peccatum mortale, ſi malum illud grave ſit, & proximi famam notabiliter lædat, & hoc eſt judicium, quod Chriſtus Dominus prohibuit. Luc. 6. & Matt. 7. illis verbis. *Nolite judicare, ut non judicemini*, ut Patres communiter exponunt, aliàs ſi malum ſit leve, nec proximi famam multum lædat, non erit niſi veniale ex parvitate materiæ. Ità communiter Doctores, Valentia, Soto, Bonacina, Caſp. Azorius, Layman, Card. de Lugo, Amic. Faber ex noſtris diſt. 54. cap. 1. & alii paſſim. Quęnam autem cauſæ, & rationes ad rectè dubitandum, vel ſuſpicandum, vel judicandum de malo alterius ſufficientes eſſe cenſeantur, dicunt nullam certam regulam aſſignari poſſe, ſed id judicio viri prudentis eſſe definiendum, conſiderata conditione rei, qualitate perſonæ, & aliis circumſtantiis, & ſecundùm communem hominum exiſtimationem.

40 Itaque actio interni judicii temerarii, ſuſpicionis, & dubitationis de re præjudicante bonæ famæ, & exiſtimationi proximi ejus fama læditur, & violatur, & ratio eſt, quia ſicut unuſquiſque jus habet, ne ipſius vita, & facultates ſine juſta cauſa lædantur, & proximum injuſtè in his lædit, injuriam illi infert, & per ut contrà juſtitiam, ità pariter jus habet, ne ejus fama abſque juſta cauſa lædatur, qui injuſtè lædit, injuriam illi infert, & contrà juſtitiam peccat, ſed prædictis actibus jus violatur, & læditur, quòd unuſquiſque habet, ne de ipſius vita, & moribus abſque ſufficienti cauſa, & motivo ſiniſtram alii opinionem concipiant, ergò his actibus injuria illi infertur, undè lege juſtitiæ unuſquiſque tenetur tale judicium temerarium, vel ſuſpicionem, aut dubitationem deponere, & tale peccatum eſt contrà juſtitiam; actus enim internus eamdem participat malitiam, quàm habet externus, undè ſicut voluntas occidendi eam participat malitiam, quàm exterior habet occiſio, ità judicium temerarium, quod in actu interno conſiſtit, habet malitiam injuſtitiæ quam externus detractionis actus habet. An autem temerè judicans ad aliquam reſtitutionem teneatur, dicendum eſt cum Molina, Rebello, Azorio, Filliuc. Bonac. & aliis ex judicio temera-

rio præciſè nullam oriri obligationem reſtituendi, & ratio eſt quia ex actu mere interno, ut ex voluntate furandi, vel occidendi non conſurgit obligatio reſtituendi, ſed ex actione externa injuſta damnificativa, judicium autem temerarium præciſè inſpectum eſt actus internus; addita autem alia circumſtantia fieri poteſt, ut ex ea obligatio reſtituendi reſultet, ut quando judicium temerarium alteri manifeſtatur, non manifeſtatis levib. indiciis, tunc .n. peccatum mortale detractionis incurritur, ad reſtitutionem etiam obligans ſub mortali, ſuppoſita gravitate materiæ, ex ſolo autem judicio temerario præciſe ſumpto oritur ſolùm obligatio deponendi illud, & ſatisfaciendi deponendo judicium, & non male judicando in futurum. Ex dictis itaque deducitur ad judicium temerarium, ut ſit peccatum mortale, & contrà juſtitiam tria requiri, ut etiam notat Faber loc. cit. Primò, quod ſit judicium certum, & definitum abſque ulla hæſitatione. Secundo quòd ſit ex indiciis levibus, & inſufficientibus. Tertio quod ſit de culpa gravi, quæ ſit peccatum mortale, & perſonam reddat infamem.

51 Detractio autem eſt alienæ famæ per occulta verba injuſta læſio, & denigratio. Ita Aſteſanus noſter l. 2. tit. 15. ex D. Thoma, & Alexandro Alenſi, qui enim profert verba contrà aliquem in occulto, quantum in ſe, audientes facit habere malam opinionem de eo, contrà quem loquitur, hoc enim intendere videtur, ad hoc conatur detrahens, ut verbis ejus credatur, undè dicitur detrahere, ideſt, quaſi ſubtrahere de fama alterius quod fit quandoque directè, ut cùm qui falſum alii imponit, vel peccatum auget verbis, vel revelet occultum, quandoque vero indirectè, ſcilicet, cum bonum alterius negat, vel malitiosè tacet, undè patet quod detractio differt à contumelia, quia contumelioſus loquitur contra aliquem manifeſte, & in præſentia, detractor autem occulte, & in abſentia; & etiam quantum ad finem intentum, ſive nocumentum illatum, quia ille derogat honori, detractor autem famæ. Ita Aſteſanus allatam definitionem declarat loc. cit. diximus autem eſſe injuſtam famæ alterius læſionem, ſeu denigrationem, quia non erit detractio, ſi juſtè fama alterius denigretur, ſicut accidit, ſi quis ex motivo juſtitiæ, vel charitatis crimen alterius ad ſuperiorem deferat, ut ab eo delinquens corrigatur, cum ipſe illum corrigere non potuerit, tunc enim ex juſta cauſa id facit, ſcilicet, pro ſalute ſpirituali, emendatione delinquentis. Quod ſi ex intentione nocendi fama proximo auferatur, tunc illius ablatio ad detractionem pertinet, & talis intentio vel poteſt eſſe directa, cum, ſcilicet, quis per detractionem reipſa nocere intendit, vel indirecta, cum, ſcilicet, quamvis expreſsè id non intendat, ea tamen profert, ex quibus nocumentum alterius famæ injuſtè ſequitur, ut qui ex ioco, vel loquacitate alteri notabiliter detrahit. Docent autem communiter Doctores cum D. Thoma, & Alenſi detractionem octo modis committi poſſe, nimirum quatuor modis directè, & quatuor indirectè. Scotus autem d. 15. q. 4. ſ. previus tres modos aſſignat in genere detrahendi, & diffamandi proximum, ad quos facilè reducuntur alii ab aliis aſſignati, ut oſtendit Faber diſp. 53. cap. 1. & inquit §. Reſpondeo, quod in genere poteſt aliquis alium tripliciter diffamare, uno modo falſum crimen imponendo; ſecundo modo verum crimen tamen occultum, non ſervato ordine juris, in publico proponendo; tertio modo verum crimen, ſed occultum, in publico tamen ſibi impoſitum negando, quia in hoc negans notat imponentem de calumnia.

52 Ut autem diſcernere quiſque poſſit quando detractio cenſenda ſit peccatum mortale, quando veniale, conveniunt in hoc Doctores, quod quovis modo committatur detractio, ſive directè ſive indirectè, ſive ex intentione expreſſa, & formali nocendi, ſive alio quovis illicito motivo, ſemper peccatum mortale cenſetur, quoties quis in re gravi deliberate famam alterius lædit; veniale autem ſi tantum in re levi; conveniunt, ulterius in hoc hanc gravitatem; & levitatem eſtimandam eſſe, tum ex qualitate læſionis, quæ alteri infertur per famæ detractionem, tum ex conditione perſonarum detrahentis, & cui detrahitur; nam ſi detrahens non ſit fide dignus, & quæ ipſe dicit, non facilè credantur, famam proximi notabiliter non lædit; unde quamvis ipſe graviter peccet infamiam proximi intendens per talem detractionem, ad reſtitutionem tamen non tenetur, quia non eſt cauſa efficax infamiæ; & fieri etiam poteſt, ut manifeſtatio, alicujus peccati reſpectu unius perſonæ infamia levis cenſeatur ac interdum nulla, quæ reſpectu alterius gravem induceret infamiam cùm notabili ſcandalo; ut v. g. qui de aliquo juvene diceret, quod ſit inebriatus, vel fornicatus, levem imo propè nullam maculam illius famæ inferre cenſetur, quia juvenes paſſim hæc committere ſolent, eaque de ſeipſis jactare, quæ ſi de viro religioſo magnæ auctoritatis, dicerentur, graviſſime, & cum magno ſcandalo ejus fama læderetur, & detrahens, ad reſtitutionem teneretur. Attendenda etiam eſt qualitas peccati, ſunt enim peccata quædam, quæ hominis vitam dehoneſtare non ſolent in communi modo loquendi, ut eſſe ſuperbum, iracundum &c. quædam vero ſunt magis ex ſuo genere infamativa, ut eſſe furem, proditorem, blaſphemum, & talia etiam ſunt peccata carnis de fœminis, ac honeſtis viris dicta. Attendendus etiam eſt modus dicendi aſſertive, vel dubitativè, quia ut ait Doctor quæſt. 4. cit. lit. D. quem ſequitur Cajetanus 2. 2. qu. 63. art. 2. falſus aſſertor per ſe famam tollit, non autem qui ſub dubio, & ex aliorum relatione occulta peccata recenſet, quo fit, ut ſi ex tali detrahendi modo damnum aliquod proximo ſequatur, non teneatur ſic detrahens ad illud reſarciendum; quia non ex modo dicendi detrahentis, ſed ex levitate audientium ſecutum eſt, ſi enim firmiter concipiunt illum, de quo eſt ſermo criminoſum eſſe, leves ſunt, quia qui citò credit levis eſt corde, Eccleſiaſt. 19. Addit tamen Doctor, quod licèt ſic detrahens, dicendo ſe talia ab aliis audiviſſe non faciat actum ex ſua natura famæ ablativum, quia illud aſſertivè non dicit, eſſe tamen ab hujuſmodi actibus abſtinendum propter puſillos, qui facile ſcandalizantur, & credunt; ideo periculoſum eſt eis talia audire ex relatu aliorum referre, & ſubdit, quod ſi hoc fiat animo malo, ſcilicet, lædendi illum, de quo eſt ſermo, non eſt facilè excuſare, quin hoc ſit contra charitatem, & per conſequens mortale peccatum, & ratio eſt, quia licet non peccet contra juſtitiam, cum actus ille non ſit ex ſui natura ablativus famæ proximi; quia tamen refertur, & narratur illud animo lædendi famam, eſt peccatum contrà charitatem; qua tenemur proximum diligere nec ei malum velle. Denique certum eſt communi Theologorum doctrina famam per detractionem ſublatam reſtitui debere, ſi tres concurrant conditiones, una eſt, ut fama reipſa ablata fuerit, altera ut injuſtè ablata fuerit, tertia ut non fuerit recuperata. Ita Soto, Valentia, Abellius, & alii.

53 Contumelia tandem eſt injuria, qua obiicitur alteri crimen, vel alius defectus in ipſius præſentia; unde contumelia ſuprà detractionem novam addit injuriam, qua non tantum fama, ſed etiam honor violatur, non enim occulte in abſentia, ut fit per detractionem, ſed coram; & in præſentia honor per contumeliam cum quodam contemptu impetitur. Ex quo deducitur contumeliam à detractione ſpecie differre, ſicut rapinam è furto, ſiquidem per detractionem proximus clam, & occultè læditur, ſicut clam etiam læditur per furtum; per contumeliam vero apertè, & in præſentia offenditur in bonis famæ, ſicut per rapinam in bonis fortunæ, Ità Navarrus, Bannes, Azorius, Valentia, Filliucius, Salonius, Molina, Bonacina, Clavis regia, Faber, & alii paſſim. Ex quo deducitur contumeliam ex ſuo genere eſſe peccatum mortale, quia ex ſua natura honorem proximi graviter lædit, quamvis veniale tantum eſſe poſſit interdum ratione parvitatis materiæ, parvitas enim materiæ à mortali excuſat, ut accidit, quando quis leve convicium in alium jacit intentione leviter honorem ſubtrahendi. Et ſicut rapina gravius peccatum eſt furto, ità contumelia gravius eſt detractione, quamvis enim contumelia ſit contra honorem, detractio autem contra famam, quæ honore præſtantior eſt, adhuc tamen contumelia gravior offenſa eſt ratione majoris involuntarii, eo quia læſus ſcienter, & invitus injuriam patiatur, quæ ſibi coram, & in præſentia infertur; detractio verò è contra minor eſt ratione minoris involuntarii, cùm fiat in abſentia, & læſus inſcienter, nec ita involuntariè injuriam patiatur ut in ſimili dicitur de furto, & rapina. Præterea qui per contumeliam, convicium, vel improperium, aut deriſionem alterius honorem injuſtè abſtulit dictis, vel factis, ad reſtitutionem tenetur, vel etiam ſatisfactionem, & ratio eſt, quia ex peccato contra juſtitiam commutativam cum alterius damno oritur obligatio reſarciendi damnum illud ad æqualitatem, ut ſuperius dictum eſt diſp. de juſtitia, & Jure, qui autem alterius honorem injuſtè abſtulit, contra juſtitiam commutativam peccavit. Ex quo etiam ſequitur, honorem ablatum non ſolum coram ipſo dehonorato eſſe reſtituendum, ſed etiam coram aliis, apud quos honor illius fuit ablatus, alioquin honor injuſte ablatus ad æqualitatem non reſtitueretur; fieri tamen poteſt, ut contumelia aliquando nullum ſit peccatum, ut quando pater per correctionem filium conviciis afficit, & Superior ſubditum ad ipſum mortificandum, Superiores enim ſic acrius ſubditos reprehendentes intentionem non habent lædendi eorum honorem, ſed potiùs illos redigendi ad meliorem frugem. Ita Bonacina diſp. 2. de Reſt. in particulari quæſt. 5. punct. 1. & cum Doctoribus allatis.

54 Verùm quamvis doctrina allata de differentia ſpecifica vertente inter detractionem, & contumeliam communis ſit, & approbata ab omnibus tàm in ſchola Thomiſtarum, quàm Scotiſtarum, eam tamen non admittit Vulpes noſter diſp. 114. art. 1. ubi ait Scotum ſpecificam differentiam inter denigrare famam alterius manifeſtè, & occultè non admittere, quia potiùs

ſunt

Digitized by Google

ſunt diverſi modi damnificandi aliquem in bonis famæ ſub eadem ſpecie malitiæ materialiter connotati, quorum unus eſt gravior, ac periculoſior altero ratione difficilioris ſatisfactionis; undè inquid, quod ſicut alienum accipere invito domino occultè, & ſine violentia, & manifeſte cum violentia non conſtituunt duas per ſe ſpecies damnificandi alterum in bonis fortunæ per furtum, & rapinam, ſed tantùm differunt ſub eadem ſpecie accipiendi alienum ſicut magis, & minus grave, ità pariter ait diſcurrendum eſſe de contumelia, & detractione, quòd tantùm differant ſecundùm majus, & minus damnificandi alterum in bonis famæ ſub eadem ſpecie. Cæterum à communi ſententia recedendum non eſt; nam in primis falſum aſſumit Vulpes, quòd furtum, & rapina ſpecie non differant, ſed tantùm ſecundùm magis, & minus ſub eadem ſpecie, ſiquidem non tantùm differunt quoad modum offendendi, & damnificandi alterum in bonis fortunæ, ſed etiam differunt in objecto, quia furtum habet pro objecto læſionem proximi tantùm in bonis fortunę, rapina verò habet pro objecto non tantùm lęſionem ejus in bonis fortunæ, ſed etiam in bonis corporis, ſi opus fuerit, undè rapina meretur pro pęna mortem raptoris, & ultimum ſupplicium, non ità furtum præcisè ſumptum, ut conſtat ex dictis diſp. præced. Et ob eamdem rationem dicendum pariter eſt in propoſito detractionem, & contumeliam ſpecie differre in damnificandis in bonis famæ, & non tantùm ſecundùm magis, & minus ſub eadem ſpecie, quia non tantùm differunt in modo damnificandi alterum in bonis famæ, quòd nimirum contumelia inſtar rapinæ fit apertè contrà præſentem, & detractio inſtar furti occultè, & contrà abſentem; ſed etiam differunt in objecto, quia detractione læditur fama, quæ eſt opinio, ſeù exiſtimatio de alterius excellentia; contumelia verò læditur honor, qui eſt teſtificatio exterior alienæ excellentiæ animo conceptæ, & conſequenter ſpecie differunt in læſione. Advertendum tamen eſt cum Fabro diſp. cit. c. 4. num. 147. contumeliam fieri poſſe non tantùm injuriando proximum in præſentia, ſed etiam in abſentia, ut dicendo contumeliam coram aliquibus, ut eam referant proximo infamato, vel faciendo quædam turpia, ut litteras injurioſas ſcribendo, vel libellos famoſos affigendo, ſivè ſe manifeſtando, ſivè non, hæc enim omnia, dicta, vel facta cenſentur, non ſecus ac ſi in ejus præſentia fierent, libellus enim famoſus eſt Scriptura, quę infamiam alicujus nondum publicatam continet, ut edatur, & publica fiat.

55 Denique aliis quoque modis fama, & honor proximi lædi poſſunt, quæ læſiones ad duas prædictas ſpecies, tamquam principales reduci poſſunt, & ſunt convitium, improperium, ſuſurratio, irriſio, ſeù deriſio, & ſubſannatio, quæ motibus corporis fieri ſolet, de quibus ſingillatim diſcurrere non eſt opus quia diſputatio de his eſt potiùs verbalis, quàm realis, ut ait Faber l.c.n.135. & dicere ſufficit, quòd convitium, & improperium cum contumelia conveniunt, quod omnia dicunt defectum aliquem in detrimentum honoris alterius, & ſuſurratio convenit cum detractione, quod ipſa quoque fit occultè, differt autem quod directe, & immediate in divortium amicitiæ tendit, ut docet S.Thomas 2.2.qu.74.ar.1.detractio autem in ablationem, vel diminutionem famæ, irriſio, ſeu deriſio e contrà convenit cum contumelia ex eodem D.Thoma qu.75.ar.1. quod manifeſtè fit, & in præſentia deriſi in ejus ſpretum, diſcrepat autem ab illa in fine, & objecto formali, quod contumelia directè dehonorationem proximi intendit, ut dictum eſt, deriſio autem erubeſcentiam, & confuſionem deriſi, qui modus eo eſt injurioſior quo jocoſior, & ad hæc vitia etiam ſubſannatio reduci poteſt, quæ motibus corporis fieri ſolet. Vide plura apud Fabrum loc. cit. & apud Aſteſanum lib.2. tit.34. 15. & 16.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quibus modis fama, & honor proximo ablati reſarciri debeant.

56 QUod ſpectat ad reſtitutionem faciendam pro fama ablata, duplex poteſt occurrere reſtitutio pro duplici damno illato famæ, ſcilicet, ſeù honoris, ac bonorum fortunæ; & quidem quoad reſtitutionem bonorum fortunæ conveniunt Doctores ratione detractionis, vel contumeliæ obligationem reſtituendi incumbere, quoties per detractionem illam, vel contumeliam damni alicujus cauſa injuſtè data eſt, ſicut qui falsò alterum accuſavit, aut qui falſum teſtimonium in judicio detulit, tenetur ad reſarcienda damna indè ſecuta. Quod verò ſpectat ad reſtitutionem famæ, & honoris certum eſt etiam famam ablatam reſtitui debere; ſi concurrant tres illæ conditiones ſuperius recenſitæ; & quia ſuprà dictum eſt ar. præc. tribus præſertim modis poſſe proximum diffamari; primò falſum crimen imponendo, ſecundò verò crimen, tamen occultum in publico proponendo juris ordine ſervato; tertiò verum crimen alicujus in publicum ab alio productum negando, ex quo ſequitur accuſantis, infamatio. Doctor per ſingulos diſcurrendo docet modum, qui in fama reſtituenda ſervari debet.

57 Quoad primum diffamandi modum, ſcilicet, falſum crimen imponendo ait Doctor, quod qui ità proximum diffamavit, tenetur verbum ſuum retractare, & quod ei impoſuit, & hoc ità publice, ſicut ei impoſuit, quod probat, quia aliàs juſtitiam non ſervat reddendo proximo, quod ſuum eſt, ſcilicet, famam, & opinionem bonam apud eos, coram quibus eam illi abſtulit, hæc eſt communis opinio tàm veterum, quàm Recentiorum. Quod ſi objicias, quòd quilibet tenetur magis zelare pro fama ſua, quàm aliena, non poſſet autem illi reddere famam ſuam retractando verbum ſuum, niſi ſeipſum diffamaret.

Reſpondet Doctor; quòd fama propria non eſt diligenda contrà juſtitiam, injuſtum eſt autem, quo quis ſibi ſervet famam indebitam, non reſtituendo alteri famam ei debitam, tum quia cùm reſtituit alteri famam debitam, non propriè ſeipſum diffamat, ſed potiùs à ſeipſo falſam laudem amovet, qua indignus eſt poſt talem accuſationem, ſicut etiam qui coram duobus, vel tribus fornicatur, ſi iſti poſteà eum accuſant, non ob id eum diffamant, ſed tantum publicant læſionem famæ, quam ipſe ſibi intulit, ipſe enim ſeipſum infamavit ſic publice peccando. Circà tamen hoc punctum quatuor difficultates occurrunt breviter diſcutiendæ.

58 Prima difficultas eſt. An ad reſtituendam famam hoc primo modo ablatam ſufficiat ſola retractatio ſui dicti cum aſſertione mendacii facti, vel ulterius ad tollendam falſam opinionem de alterius dignitate addendum ſit juramentum, vel adhibendi teſtes. Soto utrumque affirmat ad hoc requiri, quia homines, inquit, proclives ſunt ad credendum potius mala, quàm bona, & ideò opus eſt majorem adhibere probationem ad faciendam fidem, quod mentitus fuerit, quàm ad detrahendum famæ proximi. Navarr. autem, Azorius, & alii illam limitationem admittunt quoad juramentum, non verò quoad teſtes, quia regulariter multo majoris ponderis eſt juramentum, quàm ſimplex dictum, & communiter majorem fidem adhibemus iis, quæ cum juramento aſſeverantur, quàm quæ ſimpliciter dicuntur, & ſic etiam diſcurrit Card. de Lugo diſp.15.ſect.2. Faber noſter l. c. utrumque negat affirmans in tali caſu ad famæ reſtitutionem ſolam ſufficere retractationem coram iis, apud quos proximus diffamatus fuit abſque juramento, & multo magis abſque teſtibus, nam antiqui Doctores, D. Th. Alenſis, Scotus, & alii talis obligationis numquam meminerunt, & in praxi Eccleſiæ non videtur diffamatorem obligari ad aliquid amplius, quàm ad retractationem ſeriam, & veram. Amicus tandem diſput. 37. ſect.11. litem hanc ſic dirimendam putat. Si ad efficacem famę reſtitutionem ſufficit ſimplex retractatio impoſiti criminis apud eos coram quibus impoſitum fuit, opus non erit alios modos adhibere; ſecus ſi ſimplex retractato non ſufficit, quia infamator ex juſtitia tenetur omnem induſtriam adhibere; ut fama efficaciter reſtituatur, atque ideo ſi unus modus non ſufficit alios tentare tenetur, donec fama efficaciter reſtituatur. Sed hic quoque dicendi modus, niſi res melius explicetur, difficultatem ſufficienter non reſolvit, dicere namque quod ſi ſimplex retractatio non ſufficit ad famæ reſtitutionem, alii quoque modi ſunt adhibendi, eſt manifeſta petitio principii, hoc enim eſt, quod quæritur, & diſputatur.

59 In hac difficultate mihi placet reſolutio Hiquei d.15.q.4. in Commentario, ubi ait, quod in hoc puncto ſpectandæ ſunt circumſtantiæ facti, ſi enim diffamator in prima aſſertione affirmativa juramentum adhibuit, & alia motiva credendi, ex quibus aliàs opinio, aut vehemens ſuſpicio oriri poſſit, tunc ad retractationem congruam tenetur, & æquivalentem; nec ſufficit ex natura rei ſola retractatio, dicendo ſe falſum dixiſſe, quia alias etiam cauſas adhibuit de ſe ſufficientes ad famam proximi notabiliter lædendam. Doctores autem veteres loquuntur de caſu in ſubſtantia ſecluſis circumſtantiis, nam infamia, quæ in opinione ſola conſiſtit, & innititur auctoritati; & veracitati infamantis per mendacium, nihil aliud ex natura rei exigit ſecundum regulam prudentiæ, & juſtitiæ, quàm dicendo ſincerè contrarium eo modo, quo alii intelligunt, aut intelligere debent, ſeriò retractare dictum ex affectu juſtitię, & veritatis. Quòd ſi opinionem aliorum nequeat diffamator in hoc mutare, ad aliud non tenetur, quia firmitas opinionis falſæ adhuc in auditoribus perſiſtentis ſecundum regulas prudentiæ non amplius dictis ejus eſt adſcribenda, ſed propriæ eorum pertinaciæ, & levitati, unde in tali caſu non eſt ratio, undè magis credant infamationi, quam retractationi. Itaque hæc eſt propoſiti caſus vera reſolutio, quod tenetur diffamator adhibere media tàm efficacia tollendi damnum illatum, quàm fuerût illa, quibus illud cauſàvit, & quibus adhibitis alii credere teneantur ſecundùm prudentiã, & æquitatem

60 Se-

Digitized by Google

60 Secunda difficultas eſt, an ſufficiat famam reſtituere coram iis tantùm, apud quos ablata fuit, an etiam coram aliis apud quos per primos auditores divulgata eſt. Affirmant aliqui apud P. Navarrum lib. 2. cap. 4. illam reſtituendam eſſe coram omnibus apud quos divulgata pervenit, quia totum damnum famę, cujus cauſa fuit diffamator, reparare tenetur, undè dicunt, quando infamia per multa loca eſt divulgata, illam nomine detractoris revocandam eſſe, vel per præconem in publicis plateis, vel per concionatores in templis. Alii è contra dicunt ſufficere ſatisfacere apud auditores immediatos, quia cùm verba in infinitum promulgentur, aliis alias referentibus, impoſſibile eſt detractorem omnibus ſatisfacere. Ità Faber noſter l. c. pro qua ſententia etiam refert Alenſem. Hæc tamen ratio probat tantum plerumque per accidens ab hac obligatione detractorem excuſari, ut notat Card. de Lugo diſp. 15. ſect. 2. propter moralem impotentiam, ut in aliis materiis; non tamen probat, quin adhuc per ſe teneatur, ſicut qui debet mille, quæ ſolvere non poteſt, non excuſatur à ſolvendis centum, quæ ſolvere poteſt; unde adhuc tenebitur ille ad inquirendum ab iis, quibus ipſe dixit, an aliis multis dixerint, & quamvis apud omnes ſatisfacere non poſſit, non ideò excuſabitur, ut apud nullum ſatisfaciat. Alii communiter diſtinguunt, quòd ſi detractor dixit alicui, vel aliquibus ſub ſecreto, vel perſonis talibus, de quorum taciturnitate, & prudentia fidebat, quod non eſſent divulgaturi, ſufficiet apud ipſos retractare; ſecus autem ſi nec ſub ſecreto, neque talibus perſonis rem manifeſtavit, quia in tali caſu totum illud damnum, & infamia ſubſequens ex injuria detractoris procedit, atque ideo totum illud damnum, cujus ipſe cauſa injuſta fuit, reſarcire tenetur. Ità Petrus Navarrus citat. Leſſius, Turrianus, & alii communiter.

61 Reſolutio difficultatis deducitur ex Scoto q. 4. cit. §. *Reſpondeo*, ubi ait quoad hunc primum diffamandi modum diffamatorem teneri famam reſtituere retractando verbum ſuum, vel quod alteri impoſuit, & *hoc ità publicè, ſicut ſibi impoſuit*, quibus verbis inſinuat diſtinguendum eſſe; nam vel iis, coram quibus fama detracta eſt, faciebant publicitatem proprie dictam, itaut defectus coram illi propalatus dici poſſet publicus, quod contingit in caſu, quo criminis imponeret coram multis in frequentia populi, itaut jam amplius non poſſit eſſe ſecretum. Vel iis, coram quibus primò fama denigrata eſt, non faciebant publicitatem, & de illis detractor prudenter fidere poterat, quòd non eſſent defectum ſibi manifeſtatum propalaturi. Si hoc ſecundo modo contingat diffamatio, in tali caſu locum habet modus dicendi Fabri, quòd ſufficit ſatisfacere apud auditores immediatos, qui poſſunt, & debent revocationem ejus aliis indicare, quibus ipſi crimen detexerunt ea ratione, quia ipſi non debebant contrà juris ordinem crimen proximi ab uno privatim auditum aliis propalare; tùm quia in tali caſu eò ipſo, quòd apud immediatos auditores retractavit, implicitè illis commiſit, ut hanc retractationem ipſi indicent aliis ſi quibus, fortè revelaverint; idque Confeſſariorum praxis confirmat, qui tantùm obligant, ut apud eos retractent, quibus ipſi revelarunt, ut notat Card. de Lugo loc. cit. Si verò primo modo contingat diffamatio, tenetur ad reſtitutionem faciendam coram omnibus, vel in majori parte, & in frequentia populi, apud quos defectus fuit divulgatus, ſimili enim publicitate facta retractatio ſufficiens eſt, quia de facili ad alios pervenire poteſt. Tenetur, inquam detractor in tali caſu hoc modo crimen impoſitum revocare; quia ut benè diſcurrit Amicus diſp. cit. ſect. 10. quando auditores coram quibus diffamator delictum manifeſtat, publicitatem faciunt, eo ipſo poſſunt de ejuſmodi delicto, tamquam publico citrà injuſtitiam cum aliis loqui, nam hoc ipſo facultatem conceſſit auditoribus crimen à ſe manifeſtatum apud omnes divulgandi, ac proinde non ſolùm prima criminis manifeſtatio, ſed etiam ſequens divulgatio apud alios, infamatori imputatur; undè patet quàm difficilis ſit famæ reſtitutio, quę adeò facilè lædi ſolet; & tamen niſi efficaciter reſtituatur peccatum non remittitur.

62 Tertia difficultas eſt. An ſi aliquis bona fide alium diffamavit putans crimen eſſe verum, & publicum, ſi poſteà ſuum ſciat errorem, ad reſtitutionem teneatur. Negant aliqui ex juſtitia teneri, aſſerunt tamen teneri ex charitate. Communior tamen, & verior opinio aſſerit etiam ex juſtitia teneri, quia ut rectè diſcurrit Hiqueus l. c. licèt bona fide infamaverit, quando tamen poſteà errorem novit, reſtituere tenetur, quod abſtulit, licèt enim erroris acceptio injuſta non fuerit, bona fidę excuſante, retentio tamen erroris injuſta eſſet ipſo detecto, ſicut qui rem alienam bona fide occupavit, poſteà ſciens eſſe alienam ad reſtitutionem tenetur; & ſic pariter dicendum de damno indè ſecuto, ut ſi v.g. infamatus fuerit privatus officio, vel beneficio ratione talis infamationis, ſi enim damnum fuit illatum, quamdiù ipſe bonam fidem poſſedit, ad reſtitutionem non tenetur; ſed ſi diffamans in mala fide perſeveravit antè damnum illatum, ad reſtitutionem tenetur, quia fuit in mora contrà juſtitiam.

63 Quarta difficultas eſt, An infamator ad reſtitutionem teneatur, quando infamia oblivioni eſt tradita. Communis, & vera opinio negat, quia in tali caſu infamatus nullum damnum patitur, cùm damnum illatum per oblivionem evanuiſſe cenſeatur, imò velle ſe retractare coram illis, apud quos jam diffamatus fuerat, non tàm eſſet famam reſtituere, quàm rurſus eum infamare, quia ſic revocaretur in memoriam crimen illud, quod ab eorum memoria jam exciderat. Præterea neque tenetur infamator, quicquid dicant Cajet. & Nav. in Man. interrogare eos, quibus multò anteà tempore crimen narravit, an recordentur eorum, quæ ipſis olim narravit, ſi probabiliter putet ipſos ex temporis diuturnitate eſſe oblitos; quia poſt tam longum tempus hæc refricare, eſſet etiam de novo potius infamare, & crimen jam oblitum ad memoriam reducere. Quantum verò temporis ſufficiat, ut crimen alteri narratum prudenter eſtimetur oblivioni traditum, dicunt aliqui eſſe ſpatium annorum viginti, præſumendum enim eſt ex tanta temporis diuturnitate, & rerum mutatione hæc in oblivionem fuiſſe; alii tamen probabilius dicunt id colligi debere ex eo, quod multo tempore elapſo nulla ſit facta illius criminis mentio. Ità DD. communiter.

64 Quoad ſecundum diffamandi modum, verum, ſcilicet, crimen, tamen occultum in publico proponendo, juris ordine non ſervato, conveniunt omnes, cùm quis revelat, & manifeſtat peccatum proximi occultum, & ſecretum, ex quo ei infamia reſultat, juris ordine non ſervato, peccare mortaliter, & ad reſtitutionem teneri, & ratio eſt, quia unuſquiſque ſecretum alterius ſervare tenetur, ex quo ei aliquod malum accidere poteſt, non ſolùm ex charitate, ſed etiam ex lege juſtitiæ, & naturæ, ut latè probat Doctor 4. diſt. 21. qu. 2. agendo de ſigillo Confeſſionis, additur autem illa particula, *juris ordine non ſervato*, quia cùm in his caſibus revelatur peccatum proximi occultum, & eo modo, quo jura præſcribunt revelans non peccat, nec ad famæ reſtitutioné tenetur. Difficultas eſt igitur quomodo in tali caſu diffamationis reſtitutio famæ ſit facienda, & quidem certum eſt nec debere, nec poſſe detractorem dicere abſolutè ſe mentitum, vel falſum dixiſſe, quia ut inquit Doctor, tunc mentiretur, cùm ſciat illud, quod dixit eſſe verum, nemo autem tenetur mentiri propter quodcumque bonum alteri reddendum, quia mentiri eſt peccatum, & nulla de cauſa licitum eſſe poteſt; undè ſolùm in caſu diffamationis primo modo facta poteſt detractor famam reſtituere dicendo abſolutè ſe mentitum, vel falſum dixiſſe, quia re vera ſcit falſum eſſe crimen proximo impoſitum. Ait itaque Doctor teneri detractorem alio modo licito reſtituere famam, & perſuadere, ne ipſi credant, quod dixerat, v.g. dicendo malè dixi, fatuè dixi, & ſimili modo; hujuſmodi enim verba vera ſunt, quia contrà juris ordinem dixit, & propoſuit in publico, quod non erat verum publicum, ſed ſecretum & occultum, & hic eſt communis dicendi modus antiquorum D. Thomæ, Alenſis, Gabriel, & aliorum, quos ſequuntur Ledeſma, Navarrus, Azorius, Arragonius, Medina, Angelus, Sylveſter, & alii Summiſtæ.

65 Verùm Recentiores quamplures hunc modum reſtituendi famam in propoſito caſu non approbant, quia licèt apud rudes, & ſimplices fortè ſufficeret, non tamen apud viros doctos, quia ſcientes hunc eſſe modum reſtituendi famam, quando quis proximum diffamavit crimen verum, ſed occultum detegendo, & crimen falſum deberi retractari cum infamatione ſui ipſius, dicendo ſe mentitum fuiſſe; ex tali modo dicendi potius in priori opinione mala ſe confirmabunt, quàm ipſam deponant, undè dicunt famam detractione, vel contumelia per occulti criminis proditionem ſublatam, reſtituendam eſſe publica, ac prudenti infamati laudatione, quæ prudentis arbitrio ſufficiens cenſeatur ad obſcuratam famam illuſtrandam citrà mendacium, nec amplius de illa re coram illis, apud quos eum diffamavit, loqui debere. Ità Cajet. Sotus, Valentia, Diana, Sylvius, Amicus, & alii. Sed neque hic modus ſufficiens eſt ad reſtituendam famam in caſu poſito, quia juſtitia in reſtitutione intendit æqualitatem damni accepti, quæ per talem laudationem ſufficienter haberi nequit, laudando nimirum in aliis materiis eum, cujus crimen in alia materia defectum fuit, nam ſi aliquis v.g. diffamatus fuit in materia caſtitatis, quantumvis illum laudes in aliis materiis doctrinæ, juſtitiæ, liberalitatis &c. fama tamen circà caſtitatem æquè læſa manet, & amiſſa, ſicut anteà; ergò reſtitutio illa per laudes infamati in aliis materiis ad finem æqualitatis à juſtitia inventum nihil deſervit.

Confirmatur, quia ut etiam Faber noſter advertit loc. c. objectio ab his Auctoribus facta contrà priorem dicendi modum non minus contrà hunc ſuum militat, quia ii, apud quos facta eſt diffamatio, audientes detractorem laudare infamatum in aliis materiis, non tamen in ea, in qua diffamatus fuit, nec impoſi-

Digitized by Google

poſitionem criminis retractare, numquam opinionem illam malam de illo ob ejus revelationem conceptam deponent, ſed potius in ea magis firmabuntur. Qua propter Cajetan. 2.2. qu. 72.ar.3. docet in tali caſu detractorem debere infamatum laudare præcipuè circà illas virtutes, quæ ſunt oppoſitæ crimini detecto, nulla facta criminis mentione, ut poſſint audientes ſibi perſuadere contrarium de eo, quod audierunt. Sed hoc etiam minùs rectè dicitur, quia infamatus in aliqua virtute v. g. caſtitate de crimine vero, ſed occulto, nequit in ea laudari ſine mendacio; & ad famam reſarciendam diffamatus laudari debet non de fictis, ſed veris virtutibus, & potius auditores cenſebunt illum hominem vanum eſſe, & imprudentem, quia laudat eum in ea virtute, circà quam criminosè diffamavit apud eoſdem, nulla facta illius criminis retractatione.

66 Alii proindè Recentiores liberè dicunt, ut fama hoc ſecundo modo oblata benè reſtituatur, licere in hoc caſu dicere, ſe falſum dixiſſe, vel non dixiſſe verum, ſed hoc intelligendo amphibologicè ad evitandum mendacium; & hoc etiam Doctor ipſe in allato textu inſinuare videtur, ubi ait diffamatorem in fama reſtituenda his verbis uti poſſe cum veritate, quia ipſe propoſuit in publico, quod non eſt verum publicum, ſiquidem neque evidentia juris, neque facti fuit publicum. Undè Hiribarnes ex noſtris 4.d. 15.di p. 12. ſect. 3. ait hunc modum reſtituendi famam in tali caſu eſſe meliorem, & Scotiſtæ doctrinæ conſonum in hac eadem quæſt. & communiter receptæ; omnes enim fatentur accuſatum veri, ſed occulti criminis coram Judice poſſe abſque mendacio negare crimen ſibi impoſitum, & dicere ſe tale crimen minimè commiſiſſe, & accuſatorem falſum teſtimonium ſibi adſcripſiſſe; ergò ſimiliter ipſe accuſator poteſt abſque mendacio aſſertum retractare; ſicut enim ſenſus hujus negationis prolatæ ab accuſato; Non commiſi crimen, cujus me accuſant, eſt hujuſmodi, ideſt, non commiſi, ut mihi imponitur, ſcilicet, publicè, & ſic nego illud, ut mihi arrogatur, ità ſenſus retractationis accuſatoris erit, mea accuſatio, vel pervulgatio falſa fuit, prout exhibita, ſcilicet, publicè, quia ille, quem accuſavi, in publico innocens eſt, & juſtus, licet in ſecreto ſit nocens, & injuſtus, & ſic falſa ſunt, quæ propoſui, ut propoſita, ſunt ſcilicet publicè. Ità Petrus Navarrus, Canus, Salonius, Valentia, Leſſius, Stephanus à S. Gregorio, Card. de Lugo, & plures alii, quam doctrinam eſſe de mente Doctoris fatentur, etiam ex noſtris Aretinus, Hiqueus, & alii Scotiſtæ ſed Faber l.c. hunc dicendi modum minimè approbat, quia ſi ſemel admittamus licitum eſſe uti amphibologia ad reſtituendam famam hoc modo ablatam, & diffamatorem poſſe licitè dicere, falſum dixi, & mentitus ſum; auferimus viam tutam reſtituendi famam in priori modo, quando quis famam abſtulit crimen imponendo falſum, undè cùm quis reſtituere voluerit famam illi, cui crimen falſum impoſuit, dicendo, falſum dixi, mentitus fui, poterunt docti, & periti judicare, diffamatum verè illud crimen perpetraſſe, diffamatorem verò hoc modò famam reſtituendo amphibologia uti, quod eſſet maximum malum, quæ quidem ratio mihi ponderanda videtur.

67 Ex his tribus modis reſtituendi famam in caſu propoſito primus mihi præferendus videtur ob auctoritatem præſertim duorum Scholarum procerum Divi Thomæ, & Scoti eum docentium, & efficaciter probatur ratione Doctoris, ut fusè oſtendit Hiqueus in Comment. nam ſivè apud prudentes, ſivè rudes per talem modum ſufficienter detractor ſatisfacit, ſuumque dictum retractat ſine ullo mendacio; quia qui non ſervato ordine juris proponit in publico, quod non eſt verum publicum, malè, & fatuè loquitur; & auditores ſivè prudentes, ſivè rudes bonam opinionem de proximo habere tenetur, donec ex ſufficienti fundamento conſtet de oppoſito, & probetur. Eò autem ipſo quòd detractor ſuis dictis amplius non inhæret, ſed ea damnat, tamquam malè, & indirectè dicta, nullum eſt fundamentum conſervandæ primæ opinionis, & ideò auditores tenentur ex juſtitia, & charitate illam deponere, & ſicut detractori malum de proximo dicenti fides adhibita eſt ex ſola illius auctoritate, & teſtimonio; ità etiam eidem ſeriò dicenti non eſſe credendum de eo malum jam ab ipſo dictum; & ſe inconſideratè locutum, vel fuiſſe deceptum, ſimiliter adhibenda eſt; cùm juſtitia & charitas ad hoc obligent. Quòd ſi aliquis auditorum ex hoc modo loquendi in fama reſtituenda velit ſe magis in mala opinione concepta confirmare; erit ex malitia ſua. Quod autem diximus de illo, qui crimen alterius occultum, tamen in publico propoſuit juris ordine non ſervato, hoc idem afferendum eſt de eo; qui crimen alterius occultum ab aliis auditum in publico refert; hic enim quoque tenetur ad famæ reparationem, ſi advertat hoc ſuum dictum apud alios ſiniſtram de proximo opinionem ingeneraſſe, & id præſtare poterit, ſivè adhibendo aliquod ex mediis ſupradictis, ſivè oſtendendo, quàm incerta ſint, ac plerumque falſa, quæ de aliis paſſim audiuntur, & referuntur; Ità Navarrus, Soto, Valentia, Abellius, & plures alii.

68 Quoad tertium diffamandi modum, ſcilicet, verum crimen, ſed occultum, in publico tamen ſibi impoſitum negando, ex quo ſequitur accuſantis infamatio, inquit Doctor in tali caſu non teneri accuſatum negationem ſuam retractare, quod probat, quia ſi eam retractaret, eo ipſo commiſſum crimen confiteri cenſeretur, atqui non tenetur illud confiteri, quouſque convictus ſit, ut late probatum eſt ſupra diſp.9. qu.2. ar.3. ergò neque negationem revocare tenetur. Addit tamen Doctor, quod quamvis negationem retractare non teneatur, tenetur tamen accuſatori famam reſtituere per quædam verba ſobria dicendo v. g. Non habeatis, eum pro calumniatore, quia credo, quòd habuit bonam intentionem proponendo, vel fortè credidit ſe probare intentum ſuum, & deceptus eſt. Quod autem ait Doctor teneri talem ad aliqualem reſtitutionem accuſanti, eſt tantum conſilium charitatis, quia poſteà docet eum non peccare contrà juſtitiam, vel veritatem negando in publico quod commiſit in occulto. Quod autem ex juſtitia id pręſtare non teneatur ex eo patet, quia dùm accuſatus crimen illud commiſſum in occulto negavit in publico, jus ſuum tueri procuravit, nec juſtitiæ virtutem aliundè violavit, & quamvis indirectè, alterius famam læſerit, id quaſi coactè fecit, quia alio modo in re gravi ſibi conſulere non potuit, atque ideo reſtitutioni non eſt obnoxius; & ſi aliqua infamia accuſanti indè ſequitur, hoc ſibi imputare debet; inquit Doctor, quia ipſa eſt cauſa, non autem ille negans, quia negando defendit innocentiam ſuam in publico, ubi non eſt nocens, nec habendus eſt pro nocente, donec fuerit convictus.

Sed dices conſequenter, & interpretativè in tali caſu accuſator aſſeritur mendax; ergò accuſatus ex juſtitia ad reſtitutionem famæ tenetur.

Reſpondetur negando conſequentiam, quemadmodum enim nulli licet directè, & ex intentione proximum interficere, licet autem indirectè ad ſui defenſionem, quando aliter ad ejus invaſionem ſeipſum liberare non poteſt; ità pariter directè, & ex intentione non licet de mendacio aliquem infamare, indirectè tamen licet, quando ità exigit juſta famæ defenſio, ut in caſu propoſito contingit, licet enim cuique uti jure ſuo.

69 Poſtremò quod de reſtitutione famæ dictum eſt, idem quoque de honoris læſi compenſatione intelligi debet, quoties quis in alium contumeliam aliquam protulit, aut quocumque alio modo honorem illius injuſtè læſit, tunc enim illum ex juſtitia reparare, & perſonæ læſæ ſatiſfacere debet, quia cùm honor ſit bonum magni momenti, ſicut auferens alia bona corporalia mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur, ità & multò magis auferens honorem proximo tenetur illum ex juſtitia ei reſtituere. Et hoc non ſolùm intelligendum eſt de honore publicè ſublato, ſed etiam quando in occulto læſus fuit, contumelia, verbere, aut alapa, quicquid dicat Molina diſp. 46. quem benè rejicit Card. de Lugo diſp. 15. ſect. 4. & ratio eſt, quia qui alicui privatim alapam impegit, vel fuſtè percuſſit, eſtò honorem apud alios non læſerit, læſit tamen apud ſe; quarè ſicut qui de alio judicium format temerarium, lege juſtitię illud deponere tenetur, quamvis famam apud alios illi non auferat; ſed ſolùm apud ſe; ità qui privatim alteri honorem abſtulit, ex lege juſtitię illum reſarcire tenetur, & ſi illud apud alios non violaverit, ſed ſolùm apud ſe; & ratio eſt, quoniam nullus vult honorem ſuum ne quidem apud unum videre læſum.

70 Duplici autem modo honor læſus reſarciri poteſt; uno modo per externam aliquam obſequii exhibitionem, & declarationem abſque ulla veniæ petitione; alio modo condonatione quæ vel ſponte ſit ab inhonorato, vel ab inhonorante prævia humili veniæ petitione, quæ honorificam obſequii exhibitionem etiam includit; qui enim offenſo, & inhonorato ſe ſubmittit veniam petendo illum reveretur, & ipſo facto inhonorationem, & contumeliam retractat. Difficultas nunc eſt, quo ex his modis fama reſtitui debeat, an ſcilicet, teneatur qui contumeliam intulit petere veniam ab eo, quem inhonoravit, ut Soto opinari videtur lib.4. *de juſtitia, & jure* qu.6. ar.3. ad 5. ubi ait convenientiſſimum modum reſtituendi honorem eſſe veniam petere, an verò ſufficiat ſimplex honoris exhibitio abſque ulla veniæ petitione, ut ait Cajet. 2.2.q.72. ar.3. quia ſufficienter emendatur injuria per reductionem ad æqualitatem, quæ reductio fit reverentiam exhibendo, eum laudando, & aliis ſimilibus actionibus injuriæ per contumeliam illatæ æquivalentibus, hoc tamen non eſt abſolutè decidendum, ſed ex gravitate injuriæ, & conditione perſonæ offenſæ, ac aliis circumſtantiis ad arbitrium viri prudentis, ut notat Faber noſter diſp. 53. cit. in fine; nam ſi injuria adeò gravis ſit, ut alio modo compenſari non poſſit, niſi veniam petendo, ut ſi fuſte quis nobilem percuſſit, vel cùm ejus uxore adulterium commiſit, & dehonoratus aliam ſatiſfactionem

Digitized by Google

nem ſuſcipere nolit, niſi veniæ petitionem, tunc offendens illam petere tenetur; è contrà verò opus non eſt ſemper veniam petere, quoniam ſi Superiores, vel Prælati aliquando inferiores, & plebejos contumelia afficiunt; non decet veniam ab eis petere, ſed ſatis erit, ſi benignè eos tractent, & ſignis, verbis, vel factis oſtendant ſe eos non deſpicere, non enim eadem ſatisfactio adhibenda eſt à Superiore ergà inferiores, quæ ab inferioribus ergà Superiores adhibetur, ſicut enim gravior eſt inhonoratio, & offenſa ab inferiori facta ſuperiori, quàm è contrà, ità major requiritur ſatisfactio ab inferiori ergà Superiorem, quàm è contra. Ideoque quando aliter, quàm per veniam honor commodè reſtitui poteſt, nemo ad veniam petendam cogendus eſt, ſed ad eum modum, qui ſit in conſuetudine, & à prudentibus ſufficiens judicatus.

71 Quoniam verò ſunt aliquæ cauſæ à reſtitutione famæ excuſantes, hic breviter aſſignabimus illas, de quibus omnes conveniunt, de aliis verò diſſeremus ar. ſeq. Prima eſt, ſi id, quod contrà famam alterius aliquis eſt oblocutus, in oblivionem abiiſſe prudenter exiſtimetur, ut conſtat ex dictis ſuprà nu. 63. Secunda eſt, ſi ex ejus oblocutione nulla infamia ſecuta ſit, quia nimirum illi, quibus occultum manifeſtavit proximi crimen, jam illud noverant, aut ejus dictis nullam adhibuerunt fidem; una enim ex conditionibus requiſitis ad obligationem reſtitutionis famæ inducendam eſt, ut fama reipſa fuerit ablata, ut conſtat ex dictis ar. præc. nu. 52. in fine. Tertia eſt, ſi fama, quæ ablata eſt, per aliam, viam ſit recuperata, hæc enim quoque eſt una ex conditionibus ad obligationem reſtitutionis famę, requiſita, ut conſtat ex dictis ibidem. Quarta eſt, quando reſtitutio famæ facta eſt moraliter impoſſibilis, nam ad impoſſibile nemo tenetur. Quinta eſt, quando fama reſtitui nequit ſine periculo vitæ, & ratio deducitur ex communi Theologorum regula diſp. præc. tradita, ſcilicet, bona inferioris ordinis non eſſe reſtituenda cum detrimento bonorum ordinis ſuperioris, vita autem eſt bonum altioris, & ſuperioris ordinis, quàm ſit fama; quare non poterit infamatus eſſe rationabiliter invitus, ſi ſibi fama non reſtituatur, quando ſine periculo vitæ infamantis reſtitui nequit. Sexta denique ſi fieri non poſſit, abſque notabili jactura propriæ famæ, quæ ſit longè majoris momenti, juſtitia enim non obligat ad reſtitutionem cum damno notabiliter majori, quàm ſit damnum illatum juxtà regulas de reſtitutione ſuperius traditas; undè ſi Prælatus aliquis, vel vir valdè illuſtris plebejum, & abjectum infamavit, non tenetur famam illi reſtituere cum notabili jactura honoris proprii; ſed ſufficit, ut id faciat eo meliori modo, quo ſine jactura propriæ famæ id poterit, & ſecundùm judicium viri prudentis, & in caſu tali privata illa perſona tenetur magis velle pati illam infamiam, quàm famæ reſtitutionem, ex qua ſequeretur diffamatio illius Prælati Reipublicæ utilis, ut notat Almainus noſter diſt. 15. q. 4. & ſequuntur Recentiores communiter.

ARTICULUS TERTIUS.

Solvuntur difficultates quædam circà peccatum detractionis.

72 PRima difficultas eſt. An poſſit infamatus reſtitutionem famæ validè condonare. Negant omnes aſſerentes hominem non eſſe dominum ſuæ famæ; hoc enim directè ſequitur ex illo, quia nemo donare poteſt, quod ſuum non eſt, quarè ſi homo ſuæ famæ dominium non habet, conſequenter nec licitè, nec validè eam condonare poteſt. Ità Cajetanus quem ſequitur ex noſtris Faber diſp. 53. cit. cap. 4. n. 126. quod probat, quia non poteſt ſe homo licitè infamare, cùm ſuæ famæ dominium non habeat; at ſi poſſet dimittere obligationem reſtitutionis ſuæ famę, poſſet licitè ſe infamare, quia ſibi imponere crimen falſum, & falſum crimen impoſitum nolle objicere eſt idem, & ideò remittere obligationem reſtitutionis famæ eſt idem, ac ſe infamare. E contrà verò docentes hominem eſſe perfectum dominium ſuæ famæ, conſequenter affirmant non tantùm validè, ſed etiam licitè, imò & meritoriè poſſe interdum famam ſibi ſublatam condonare, & quia illud ut probabilius jam ſuprà ſtatuimus diſp. 3. q. 2. ar. 1. hoc etiam conſequenter in præſenti aſſerere debemus.

73 Dicendum eſt igitur conſequenter ad ibi dicta infamatum reſtitutionem famę validè condonare poſſe, dummodò jus aliorum non lædat in illa remiſſione, neque hæc vergat in aliorum detrimentum. Ratio eſt, quia quando infamia non tangit, niſi ſolum infamatum, ad ipſum ſolum ſpectat, tamquam ad proprium dominum de tali famæ reſtitutione diſponere, ſicut quis validè diſponere poteſt de damno ſibi in re familiari illato, quando tale damnum ipſum ſolum tangit, & non alios. Quando verò infamia tangit alios, ſeu in alios poſitivè redundat, qualis eſt infamia uxoris redundans in maritum, vel infamia filii redundans in patrem, vel infamia uni Religioſo facta redundans in Monaſterium, & alios Religioſos, non poteſt infamatus illam validè condonare, quin ſemper infamatus maneat obligatus ad illam reſtituendam; quia talis condonatio eſſet contrà juſtitiam, ſiquidem redundat in damnum innocentis, cujus juri non poteſt alter cedere, cùm ipſe non ſit famæ alterius dominus; quarè religioſus infamatus ex juſtitia curare tenetur famam ſibi reſtitui, ſiquidem non curando, cum poſſet, in infamiam ſuæ religionis conſentire cenſeretur. Condonatio vero, quæ non eſt contrà juſtitiam, ſed tantùm contrà charitatem, valida eſt, quamvis illicita; undè perſona publica infamiam ſibi impoſitam condonans validè quidem remittit, & condonat, cùm ſit dominus ſuæ famę; peccat tamen contrà propriam charitatem condonando, cùm enim ejus fama bono publico ſit neceſſaria, eam negligere non debet, nec illius reparationem leviter condonare, & facta condonatione peccat officium publicum retinendo, quod ritè, & honorificè cùm infamiam adminiſtrari non valet. Ita Leſſius, Reginaldus, Navarrus, Turrianus, Filliucius, Clavis regia, & plures alii apud Bonacinam diſp. 2. de Reſt. in particulari qu. 4. punct. ult.

74 Verius tamen puto cum aliis dicendum neque perſonam publicam in publico officio manentem infamiam ſibi arrogatam validè condonare poſſe. Ratio eſt, quia fama perſonæ publicæ non tàm eſt ipſius, quàm Reipublicæ, ſiquidem neceſſaria eſt, ut præſtet officium ei ſtricto jure debitum; ergò non tantùm contrà propriam charitatem peccat irrogatam injuriam condonando, ſed etiam contrà juſtitiam, quia ex conſequenti Reipublicæ nocet, vel infamiam inferendo, vel ſe ineptum reddendo ad impendendum officium ei debitum, quia fama neceſſaria eſt ad publicum officium ritè exercendum; appoſitè autem hoc dixi de perſona publica in officio permanente; quia ſi publicum officium dimittere velit, validè poſſet infamiam ſibi irrogatam condonare, quia tunc ipſius infamia non eſſet amplius perſonæ publicæ, ac proinde in Rempublicam non redundaret, ſed intrà terminos ſolius perſonæ privatæ maneret, quando autem non ex officio, ſed ſolùm ex charitate proximo prodeſſe tenemur, & per infamiam ad hoc inepti reddimur, tunc ſolùm contrà charitatem peccat, qui ſe infamat, ſicut ſolùm contrà charitatem peccat, qui pecuniam prodigit, quia pauperibus prodeſſe poterat. Ad rationem Fabri in oppoſitum adductam negatur major cum ejus probatione, quia ut conſtat ex dictis loc. cit. homo perfectum habet ſuę famę dominium, & ſuam famam prodigere non ſolùm aliquando eſt licitum, verùm etiam laudabile, ſicut multi Sancti fecerunt, qui humilitatis cauſa ſua peccata manifeſtarunt, & univerſaliter, loquendo eſt virtutis actus, quando ſit humiliationis cauſa, & ad vitium ſuperbiæ elidendum, ut conſtat ex dictis loc. cit. & adhuc magis conſtabit ex mox dicendis in ſolutione ſequenti difficultatis.

75 Secunda difficultas eſt, An infamare ſeipſum ſit mortale peccatum ex genere ſuo. Affirmat Cajetanus cum pluribus aliis, quos etiam ſequitur Faber loc. cit. & ratio eſt, quia non minus peccatum eſt ſeipſum infamare, quàm ſeipſum occidere, cùm utrumque ſit contrà præceptum charitatis, & juſtitiæ; juſtitiæ quidem, quia ſicut homo non eſt dominus ſuę vitæ, ità nec famæ, quia fama plus æſtimatur, quam vita; charitatis verò, quia ex ejus præcepto unuſquiſque tenetur magis ſeipſum diligere, quàm proximum; ergò ſicut infamare proximum eſt ex natura ſua mortale, ità & ſeipſum. Nagant verò alii communiter, quos ſecuti ſumus l. c. eſſe peccatum mortale per ſe, & ex genere ſuo, dicentes eſſe poſſe tale ex conſequenti tantùm, & ratione circumſtantiarum, & probant ex contrario fundamento, quoniam homo eſt perfectus dominus ſuæ famę, ut l. c. probatum eſt ſicut eſt dominus ſuarum facultatum, cùm fama acquiratur propria induſtria, ſicut acquiruntur divitiæ, & facultates ergo poteſt de illa liberè diſponere abſque aliorum injuria, non minus quàm de ſuis facultatibus. Imò adducunt interdum non ſolùm licitum eſſe, ſed etiam laudabile, & meritorium peccata ſua manifeſtare; & propriam famam prodigere, quando id ſit ex rationabili cauſa, hoc enim factum eſt à ſanctis viris, ut à S. Aug. in lib. Confeſſionum, à S. Anſelmo, & aliis, ut l. c. oſtenſum eſt. Quarè concludunt infamare ſeipſum non eſſe per ſe, & ex genere ſuo mortale, fieri tamen poſſe ex conſequenti, & ratione circumſtantiarum, ut v. g. ſi ſit perſona publica, cujus fama neceſſaria ſit ad aliorum directionem, & exemplum; ſi infamia redundet in damnum animæ proprię, vel aliorum ſcandalum, & nocumentum; ſi ex propria infamia ſequatur detrimentum aliquod in facultatibus, honore, vel fama aliorum, in his enim, & ſimilibus circumſtantiis tunc infamatio illa eſſet peccatum mortale. Ex quo etiam patet falſitas fundamenti ſententiæ oppoſitæ, nam infamare ſeipſum per ſe, & ex

Digitized by Google

& ex genere ſuo neque eſt contrà juſtitiam, quia homo eſt dominus ſuę famę, nec illam prodigendo ulli facit injuriam; neque etiam contrà charitatem, quoniam homo ex pręcepto charitatis ergà ſeipſum non tenetur hęc bona exteriora, & temporalia diligere, & conſervare, niſi quatenus neceſſaria ſunt ad bona ſpiritualia vel noſtra, vel proximorum comparanda, & conſervanda. Undè patet infamare ſeipſum interdum eſſe virtutis actum, quando ſcilicet, fit vel ad ſui humiliationem, vel in pœnam patratorum ſcelerum, aut alia rationabili cauſa; interdum veniale ſolùm, quando nimirum fit ex levitate nulla rationabili cauſa id ſuadente; & interdum mortale, quando ſcilicet, ex infamatione ſui ſequitur aliquod damnum proprium, vel aliorum. Ità Leſſius, uterque Navarrus, Molina, Valentia, Toletus, Card. de Lugo, Amicus, Caſpenſis, Sylvius, Bonacina, & alii communiter, de quo videri poteſt Aretinus ex noſtris diſt. 15. qu. 4. ar. 4.

76 Tertia difficultas eſt, An in aliquo eventu poſſit quis ſibi falſum crimen imponere, & in primis conveniunt Doctores poſſe aliquem non ſolùm abſque peccato, ſed etiam cum merito occultum crimen morte, vel mutilatione dignum Judici prodere, propter quod ſit morte afficiendus, vel mutilandus, & hoc etiam innuit Doctor 4. diſt. 15. qu. 3. ar. 2. litt. G. ubi inquit, quòd expediret animæ homicidæ, quod ſolveret per paſſiones voluntarias, vel patienter ſuſceptas, ut ſcilicet, occideretur pro homicidio. Ratio eſt, quia iſte occultum ſuum crimen Judici manifeſtando contrà nullum jus faceret, ſed potius juſtę legi ſe conformaret, ſecundùm quam judicari vellet; nec ſpontè ſuum crimen Judici manifeſtando, diceretur mortem ſibi moraliter cauſare, quia talis actio per ſe, & directè non tendit ad necem, ſed ad proprii delicti revelationem, & publicam confeſſionem, ut pro delicto ommiſſo condignam pœnam ſubeat, & legi divinæ, & humanæ ſatisfaciat. Ex quo infertur, poſſe quempiam licitè etiam crimen ſuum occultum Judice manifeſtare, non modò ad gravia, ſed etiam ad levia tormenta vitanda, propter quod crimen ſit mutilandus, vel capite plectendus, nam ſi id licitè poteſt nullo tormentorum metu coactus, ut dictum eſt, tantò magis id facere poterit ad vim tormentorum evitandam. Non tamen ob levia tormenta declinanda falſum crimen, ob quod ſit vita privandus, poſſet ſine culpa mortali ſibi imponere, quia in tali caſu ſine rationabili cauſa ſuæ mortis cauſam præberet, quod ſine culpa mortali contingere nequit. Quare ſolùm eſt difficultas, an ad evitanda graviſſima tormenta poſſit quis ſibi falſum crimen imponere, propter quod eſt certo perimendus, vel mutilandus. Negant Navarrus, Molina, Covarruvias, & alii, quam ſententiam ut probabiliorem ſequitur etiam Card. de Lugo diſp. 14. ſect. 10. & rationem potiſſimam ait eſſe, quia per talem confeſſionem falſi criminis homo cooperatur ſuæ morti, & mutilationi injuſtæ, quod quidem numquam licitum eſt; cùm enim homo non ſit dominus vitę ſuę, & membrorum, non poteſt poſitivè ad eorum bonorum deſtructionem cooperari.

77 Oppoſita ſententia affirmat, non peccare mortaliter, qui ad evitanda gravia tormenta falſum ſibi crimen imponit, propter quod eſt perimendus, vel mutilandus. Ità Angelus, Sylveſter, Toletus, Soto, Leſſius, Valentia, Petrus, Navarrus, Amicus, Caſpenſis, ac etiam Faber ex noſtris loc. cit. & eſt communior, ac verior, quam ipſe hac ratione probat, quia regula communis eſt, quod quando duæ leges, & duo præcepta concurrunt ſimul, nec poteſt utrumque ſervari debet ſervari majus; in propoſito autem caſu duo præcepta concurrunt, quæ ſimul ſervari non poſſunt, nempè lex diligendi, & ſalvandi famam propriam, & lex diligendi, & conſervandi vitam corporalem, quę magis urget; ergò præceptum ſervandi vitam à gravibus tormentis, quod eſt majus, debet in tali caſu habere locum, & alteri pręferendum de ſervanda fama, quia vitandum eſt magis damnum corporale vitæ, quàm famę. Verùm hęc ratio ſufficiens non videtur ad probandum intentum, quia in caſu propoſito ſupponimus illum ex confeſſione falſi criminis eſſe damnandum ad mortem, undè tunc confitendo ſimul violat utrumque præceptum, nimirum de fama conſervanda, & vita ſua ſervanda, quarè non videtur à peccato mortali excuſandus, cùm utramque violet legem. Nec ſatisfacit, quod ait Faber cap. 4. cit. num. 115. quę futura ſunt incerta eſſe judicio humano, quæ autem ſunt præſentia eſſe maximè certa; in caſu autem noſtro tormenta ſunt pręſentia, & ideò certiſſimus eſt de illis, mors autem ob confeſſionem delicti ſibi falsò impoſiti eſt futura, ac ideò incerta. Hoc inquam, non ſatisfacit, quia caſus eſt, an ad evitanda gravia tormenta poſſit quis ſibi falſum crimen imponere, propter quod ſit certo perimendus morali ſaltem certitudine, quo modo etiam futura poſſunt eſſe certa judicio humano quantum ſufficit ad mortalem culpam contrahendam.

78 Quarè recedendum non puto à ratione, quia id alii communiter probant, nimirum quia ſi id eſſet mortale peccatum, aut eſſet quia ſeipſum graviter infamaret, & mendacium aſſereret, aut quia ſibi eſſet cauſa moralis mortis, aut mutilationis, ut patet ex fundamento pro oppoſita ſententia adducto. Non primum, quia infamare ſeipſum etiam notabiliter non eſt ex genere ſuo mortale, ut dictum eſt, ſed tantùm ex conſequenti & ratione circumſtantiarum. Non ſecundùm, quia mendacium illud, quo in tali caſu falſum ſibi crimen imponit, non eſſet pernicioſum, ſed officioſum, quia per illud non ſibi infert malum, quod tantis tormentis notabiliter pręponderet, cùm crimen fatendo brevi morte prolixam, & acerbam redimat. Neque tertium, cùm talis confeſſio directè, & per ſe ad ſui occiſionem non tendat, ſed ad declinationem attrocium tormentorum morti ęquivalentium, eſtò ex ea Judex cauſam ſumat damnandi confitentem ad mortem, undè morti ſuæ per talem confeſſionem indirectè tantùm cooperatur, & per accidens; quotieſcumque autem actio directè, & per ſe ad mortem ſui non tendit, honeſto ſine rectificari poteſt; ut patet de illo, qui conſilium virgini prębet, ut potius ſe interfici ſinat à milite, quàm abuti, & ſtuprari, cùm non minus tale conſilium in eo caſu præbeat cauſam occiſionis militi volenti virgine abuti, quàm falſi criminis confeſſio Judici ad atrocia evitanda tormenta. Denique ſicut licitè poteſt quis ablata ſibi optione, brevem mortem ſibi potius eligere, quàm cruciari diuturnis tormentis juxtà gulam communem, quòd in caſu neceſſitatis de duobus malis minus eſt eligendum; ità in caſu propoſito poteſt ad evitanda gravia tormenta falſum crimen confiteri, propter quod ſit morte plectendus, & ratio à priori eſt, quia non tenetur homo vitam ſuam cum tanto dolore, & cruciato conſervare, ut conſtat de infirmo, qui licitè mortem potius ſibi eligere poteſt, quàm graviſſimos ſuſtinere dolores in abſciſſione crurium, vel alterius membri; per quod patet quid ſit dicendum ad fundamentum prioris ſententiæ: Addendum tamen eſt ſecundam ſententiam locum habere tantùm in caſu, quo ex confeſſione falſi criminis incurratur ſolùm ipſius confitentis detrimentum, nam ſi ſequatur etiam detrimentum aliis, v.g. religioni, familiæ, vel ſodalibus, planè à gravi peccato excuſari non poteſt qui falſum crimen ſibi imponit, quapropter quælibet potius tormenta ſubire teneretur, quia famæ aliorum non eſt dominus, atque ideò eam damnificare non poteſt falſum ſibi crimen imponendo.

79 Quarta difficultas eſt, An licitum ſit aliquando quibuſdam de cauſis crimen alterius occultum alteri detegere. Communis opinio affirmat, quoties id neceſſarium eſt ad impediendum aliquod notabile damnum alterius, ſive corporale, ſivè ſpirituale, quod alia via impediri non poteſt. Ità Leſſius, Sotus, Bannes, Rebellus, uterque Navarrus, Filliucius, Bonacina, Caſpenſis, & alii paſſim. Ratio eſt, quia non quælibet ſecreti criminis manifeſtatio eſt detractio, ſed quæ ſit inordinate, & contrà charitatem, at revelatio criminis ſecreti in caſu propoſito eſt ordinata, quia tenemur publico bono conſulere, & privato innocentis, & ideò quando aliter conſulere non poſſumus, quàm occultum crimen revelando, poſſumus licitè, imò tenemur illud detegere ad damnum proximi impediendum. Undè ſi noſti aliquem furtis aditum monere potes eos, cum quibus converſatur, ut ſibi caveant; ſi noſti innocentem extremo ſupplicio afficiendum, teneris monere Judicem revelando homicidam, ne innocens pereat; ſi noſti aliquem ſe gerentem pro Medico, in illa tamen ſcientia prorſus imperitum, monere potes eos, quibus ab ejus imperitia aliquod immineret periculum; & denique quando agitur de officio, beneficio, vel Matrimonio, aut Religione, ſi aliquod impedimentum noſti, ex quo prudenter grave aliquod malum timeri poſſit, illud revelare teneris. Hanc tamen doctrinam limitant præfati DD. primò quando alia via damnum imminens impediri non poſſit, ut ſuprà dictum eſt, undè ſi ſola correctione fraterna v.g. tale damnum impediri poteſt abſque criminis manifeſtatione, debet correctione uti ad illud impediendum, intantum enim alterius crimen occultum revelare licet, inquantum neceſſarium cenſetur ad damnum impediendum. Deindè limitatur, ſi rem in confeſſione agnoviſti, cùm tale ſecretum in foro Sacramentali pœnitentię depoſitum numquam revelare licet ob ulla tormenta, mortemque vitandam, aut Rempublicam à quavis ruina liberandam abſque expreſſa penitentis licentia, etiamſi eſſet peccatum veniale dumtaxat, ob reverentiam tanto Sacramento debitam, in quo parvitas materiæ non datur, undè revelare etiam minimum veniale peccatum, ſemper eſt mortale ſacrilegium, ut dictum eſt l. 4. *ſent. diſp. de Sacram. Pœnitentiæ* loquendo de ſigillo Confeſſionis. Tandem limitatur etiam hęc doctrina in caſib. quibuſdam, in quibus peccatum eſſe grave occultum crimen manifeſtare etiam ad gravia evitanda tormentata; ut ſi eſſet ſecretum Regis, vel Reipublicæ, ob ſumma incommoda, quę indè ſequeretur in ipſius Reipublicæ detrimentum.

80 Quin-

Digitized by Google

80 Quinta difficultas eſt, An liceat peccatum publicum in uno loco, manifeſtare in alio,ubi neſcitur; publicum autem crimen illud dicitur, quod vel per ſententiam Judicis declaratum eſt, vel quod multi unius populi agnoſcunt, & ratio dubitandi eſt, quia in loco, in quo crimen eſt occultum, habet ille bonum nomen, & famam; ergò contrà juſtitiam videtur illud crimen revelare in eo loco. Pro reſolutione quæſiti notandum eſt delictum duobus modis publicum dici poſſe, uno modo via injuſta, nimirum injuſta detrahentium revelatione, & nulla ab ipſo delinquente data occaſione; alio modo via juſta, idque rurſus dupliciter, ut modò dictum eſt, nimirum vel via juris per publicam Judicis ſententiam, vel via facti, & eſt illud, quod in multorum præſentia commiſſum eſt, ut in foro publico, aut in via publica, & eo tempore, quo multis innoteſcere potuit. Hoc præmiſſo conveniunt Doctores, peccare contrà juſtitiam, tenerique ad reſtitutionem, qui ſcienter occultum proximi crimen injuſta revelatione in uno loco publicatum publicat, & manifeſtat in alio loco, ubi ignoratur. Et hoc ſatis conſtat ex dictis *art. præc.* quoniam injuſtè infamatus ſicut jus non amittit ut ſublata fama ſibi reſtituatur, ità nec jus amittit, ne eadem ulterius denigretur, ac laceretur; & ideò ſi alius ſcienter famam illius in uno loco ablatam etiam in alio auferret, contrà juſtitiam peccat, & ad reſtitutionem tenetur, ſi talis infamiæ extenſio notabilis eſſet. Quarè ſola remanet difficultas de peccato publico in uno loco via juſta, quod ſcilicet, vel per ſententiam Judicis declaratum eſt, vel quod multi unius populi agnoſcunt; in qua difficultate apud Auctores quatuor invenio opiniones, vel dicendi modos.

81 Primus dicendi modus abſolutè affirmat non eſſe peccatum mortale ſaltem contrà juſtitiam crimen alterius alicubi publicum aliquo ex præfatis modis recenſitis manifeſtare alibi, ubi neſcitur. Ità Bonacina, cum pluribus aliis ab ipſo citatis *diſp. 2. qu. 4. punct. 6.* Ratio eſt,quia delinquens per criminis publicitatem amiſit jus ad famam, & conſequenter manifeſtans alibi ejus crimen publicum aliquo ex præfatis modis non facit illi injuriam, nec peccat contrà juſtitiam. Nec juvat dicere delinquentem adhuc retinere famam in eo loco, ubi delictum eſt ignotum. Nam delinquens retinet ibi famam facto ſolùm, & non jure, cùm jus amiſerit ad famam ubicumque per publicitatem delicti. Confirmatur, quia conſuetudine receptum eſt, ut dicta publica præſcribantur, hiſtoriis commendentur, ubique promulgentur, & ab omnibus legantur; ergò ſignum eſt non eſſe peccatum delictum in uno loco publicum manifeſtare in alio loco, ubi neſcitur, alioquin mortaliter peccarent hiſtorici ſcriptis tradendo, & conſignando peccata Principium, & aliorum infamatoria in aliquo loco jam publica, etiamſi fama hujuſmodi criminum in aliis locis non conſtet, quod libri hiſtoricorum ſiunt perventuri.

82 Secundus modus dicendi, id abſolutè negat afferens infamatum in uno loco ſivè ex ſententia Judicis, ſivè ex evidentia facti non poſſe ſine injuſtitia alibi de eodem crimine infamari, ubi neſcitur. Ità Faber noſter, Adrian. citans *diſp. 53. c. 4. n. 130.* Ratio eſt, quia contingere poteſt, quòd mulier, quæ artem meretriciam exercuit in una civitate pœnitentia ducta recedat in civitatem remotam, in qua honeſtè vivat, & bonam habeat famam, & ſi quis illuc adveniens, qui prius eam meretricem noverat, dicat illam eſſe meretricem, mentitur, & illi detrahit, ergò qui infamat aliquem alibi prius diffamatum in loco aliquo, ubi eſt bonæ famæ, tenetur ad reſtitutionem, quam rationem ait Faber eſſe maximi momenti, nam ſi oppoſitum eſſet verum, numquam eſſet poſſibile bonam famam reparare,quod eſt abſurdum, & contrà commune ſuppoſitum, nam mulier illa quamvis meretrix fuerit in una civitate; non tamen amplius eſt talis in alia,nec amplius infamis dici poteſt; alioquin quantumcumque quis pœniteret de crimine commiſſo, de quo eſt diffamatus, & rectè viveret, ſemper verum, & licitum eſſet dicere, quòd ille eſt infamis. Confirmatur, quia eſtò delinquens non habeat jus in famam,quam amiſit in uno loco, vel tempore,habet tamẽ jus in famam, quam ſibi acquirit in alio loco,vel tempore,ſicut eſtò proſcriptus non habeat jus in bona,quę juſtè amiſit in uno loco, vel tempore, habet tamen jus in bona, quæ juſtè ſibi in alio loco, vel tempore acquiſivit; ergò à pari ſicut contrà juſtitiam eſſet diripere bona, quæ proſcriptus juſtè ſibi in alio loco, vel tempore acquiſivit; ità & famam tollere,quam delinquens in alio loco, vel tempore juſtè ſibi comparavit.

83 Tertius dicendi modus diſtinguit, ſi defectus ille reveletur in loco aliquo diſtante, ad quem moraliter loquendo non eſſet ventura notitia illius, tunc eſſet peccatum contrà juſtitiam, at vero ſi facilè talis notitia eſſet perventura, ſivè publica eſſet in alio loco per ſententiam, ſivè tantùm per rumorem, & criminis notorietatem, neque eſſet contra juſtitiam, neque obligatio reſtituendi incurreretur, undè videmus ſine ſcrupulo publica delicta in aliquo loco, ſive per ſententiam, ſivè tantùm per rumorem ſæpè typis mandari in libris, qui in regionem longinquam mittuntur, in qua talia delicta erant omnino incognita; ſignum ergò eſt peccata publica in uno loco, non eſſe contra juſtitiam; neque contrà charitatem illa revelare in loco, in quo erant occulta, ſicut contingit in peccatis commiſſis in aliquo tempore antiquo, quæ in hoc ſine ſcrupulo revelantur, & leguntur. Ità Caſpenſis *diſp. 10. ſect. 4.* in fine, pro quo dicendi modo etiam Turrianum cit. *diſp. 53. dub. 10.*

84 Quartus tandem dicendi modus alio modo diſtinguit, & inquit quod quando delictum eſt publicum per Judicis ſententiam in uno loco,poteſt citrà injuſtitiam in quocumque alio loco publicari, etiam in eis, ad quæ numquam, vel rariſſimè perventura eſſet talis criminis notitia. Ratio eſt, quoniam qui per publicam ſententiam amiſit famam in uno loco, amiſit jus ad illam ubique terrarum, nam finis Judicis eſt, ut reus per eam notam, quam per publicam ſententiam illi innuit, fiat notus omnibus, cùm in delicti pœnam, tum ad terrorem, & cautelam aliorum, & hac de cauſa ſententia publicari ſolet in loco, & tempore, quo major eſt populi frequentia, ut illa cum delinquentis infamia omnibus innoteſcat, daturque jus omnibus illud crimen ubique divulgandi; ergò quivis citrà injuſtitiam poterit crimen ſic publicum ubique manifeſtare. Si verò delictum ſit publicum in uno loco ſolùm evidentia facti, non modò eſt contrà charitatem, verùm etiam contrà juſtitiam illud manifeſtare in alio loco, ubi neſcitur, & ratio eſt, quia licèt quis publicè peccando amiſerit jus famæ apud eos, coram quibus peccavit, & apud quos ipſius peccatum facilè pervenire poſſet; tamen jus amittit apud eos, apud quos, aut nullo modo, aut difficilè ipſius peccatum pervenire poteſt. Ità diſcurrit Amicus plures alios cit. *diſp. 37. ſect. 5.*

85 Ex his quatuor dicendi modis primis videtur probabilior & aliis præferendus, non eſſe peccatum contrà juſtitiam crimen alterius alicubi publicum alibi manifeſtare, ubi neſcitur ſivè ſit publicum, criminis notorietate, ſivè publica Judicis ſententia, & quidem hoc eſſe verum, quando eſt notum per ſententiam Judicis ſatis patet ex ratione jam aſſignata, quia ſententia juridica ad omnem locum ſuapte natura extenditur, quamvis remotiſſimum, & intendunt Judices, ut res ab omnibus ſciatur, & publica fiat in bonum publicum, & in aliorum emendationem. Quod verò idem etiam dicendum ſit, quando delictum eſt publicum in uno loco ſolùm evidentia facti, & criminis notorietate coram multis commiſſi patet quoque ex ratione pro hac parte adducta, quia ex conſuetudine communiter recepta delicta hoc modo publica ſæpè typis mandari ſolent, quæ in libris impreſſa in regiones quoque longinquas ſæpè mittuntur in quibus talia delicta erant omninò ignota, alioquin non permitteretur hiſtoricis hæc typis tradere, & conſignare. Tum quia ſi publicitas delicti per ſententiam Judicis in uno loco ſufficit, ut crimen publicum poſſit alibi, ubi erat ignotum, ſine injuſtitia manifeſtari, ſic pariter & à fortiori publicitas criminis ex ſola evidentia facti ad hoc ſufficiens erit, quia publicitas, & infamia, quæ oritur ex ſententia Judicis à duobus, vel tribus teſtibus ortum habet, qui falſum deponere poſſunt, vel per confeſſionem rei, quæ etiam poteſt eſſe fallax vi tormentorum extorta; at publicitas, & infamia ex evidentia facti, ut publicæ meretricis, vel uſurarii notorii ex univerſitate aliqua, vel majori ejus parte ortum habet, & pluribus teſtibus, ac indiciis manifeſtis.

86 Nec rationes pro ſecunda opinione adductæ oppoſitum convincunt; quamvis enim probabile ſit, quando quis ob crimina, quæ olim perpetravit, vel in alio loco infamis fuit,& per vitam laudabilem poſteà famam recuperavit eſſe peccatum contrà charitatem illa crimina propalare in alio loco apud eos, qui ea ignorabant; quia ille famam jam amiſſam recuperaverat, non tamen eſt peccatum contrà juſtitiam,quamvis enim jus habeat ad famam, quam à tempore honeſtæ vitæ comparavit, non tamen jus habet ad famam pro illo tempore, quo illa juſtè privatus fuit; & ideo contrà juſtitiam non erit eum infamare pro illo tempore, ſed ſolùm contrà charitatem. Ad Confirm. concedo delinquentem habere jus ad famam in alio loco, vel tempore honeſtis actibus ſibi acquiſitam; negatur tamen in eo loco, vel tempore habere jus ad eam famam, quam in alio loco, vel tempore amiſit per publicam Judicis ſententiam, vel criminis notorietatem, ſeu facti evidentiam; & ideo quamvis eſſet contrà charitatem manifeſtare ipſius peccatum, quod fuit in alio loco publicè commiſſum, vel ſententia Judicis damnatum, & punitum, non tamen eſſet contrà juſtitiam, nullum enim habet jus, ut hoc celetur, eſtò jus habeat ut celetur illud, quod in alio loco occultè commiſit, ubi famam ſibi comparavit; nec aliud probat paritas aſſumpta de proſcriptione bonorum.

87 Sexta difficultas eſt, An qui detractorem audit, mortaliter.

Digitized by Google

liter peccet, & ad reſtitutionem teneatur. Ratio dubitandi eſt famigeratum illud D. Bernardi dictum l. 2. de Conſiderat. ad Eugenium prope finem. *Detrahere, aut detrahentem audire quia horum deteſtabilius ſit, non facilè dixerim.* Pro reſolutione notandum eſt dupliciter poſſe aliquem detractioni conſentire directè ſcilicet, vel indirectè; directè conſentit qui alterum inducit ad detrahendum, vel illius detractione delectatur, indirectè autem detractione; conſentit, qui licèt nec ad eam inducat, nec ea delectetur, illam tamen non prohibet, nec detrahenti reſiſtit cùm poſſit, & debeat. Conveniunt DD. qui audit detractorem, & aliquo modo movet ad detrahendum, peccare mortaliter, ſi ſit in materia gravi, non ſolum contrà charitatem, ſed etiam contrà juſtitiam; peccat quidem contrà charitatem, non ſolum contrà proximum, cui detrahitur; ſed etiam contrà detrahentem cujus peccatum non ſolum non impedit, ſed procurat; contrà juſtitiam verò, quia ſicut qui conſulit, aut procurat furtum, peccat contrà juſtitiam cooperando furi, ita contrà juſtitiam peccat, qui injuſtam proximi læſionem in fama conſulit, & procurat. Qui verò non incitat alium ad detrahendum, ſed ſolùm de detractione delectatur in materia ſimiliter gravi, ut ſupponitur, dicunt peccare mortaliter contrà charitatem, quia delectatur de gravi malo proximi, cùm detractio gravis grave malum cenſeatur; non tamen contrà juſtitiam, quia ipſe non ex cauſa damni, nec illi incumbit ex officio detractionem impedire, ut ſupponitur, aliàs peccaret etiam contrà juſtitiam, ut mox patebit; ex quo patet conſentientem directè detractioni ſemper peccare mortaliter ſaltem contrà charitatem, licet non ſemper contrà juſtitiam.

88 Conveniunt deindè DD. peccare contrà charitatem eum, qui potens abſque incommodo detractionem impedire gravem, eam non impedit, nam ſicut in bonis fortunæ contrà charitatem mortaliter peccat, qui damnum proximi grave non impedit, quod abſque incommodo poteſt impedire, ſic à fortiori contrà charitatem erit infamiam proximi gravem non impedire quando commodè id fieri poteſt, in tali enim caſu præceptum correctionis fraternæ graviter obligat, ut damnum ſpirituale, & peccatum proximi impediatur, dixi autem, ſi abſque incommodo id fieri poſſit, quia dum commodè corrigere non poteſt, detractionem impedire non tenetur, quia charitas cum gravi incommodo non obligat, undè qui ſibi grave aliquod timet damnum corrigendo, ut v.g. injurias, aut verbera, aut rationabilem habeat verecundiam, ut ſi audiens ſit filius, vel famulus detrahentis, aut nullius auctoritatis reſpectu illius, non tenetur ei reſiſtere, vel eum corrigere, ſic pariter nullo modo peccat qui detrahentem non arguit, eò quòd probabiliter exiſtimat monitionem ſuam nihil profuturam, imò potius obfuturam, ſi detractor ex ea magis occaſionem ſumat detractionem ſuam aſſeverandi. Conveniunt tandem longè ſtrictius obligari Superiores reſpectu inferiorum ad prohibendas detractiones, ſicut etiam alia peccata, atque ideo graviter peccare non ſolùm contrà charitatem, ſed etiam contrà juſtitiam, quia ex officio tenetur curare ſalutem, ac famam cuſtodire ſuorum ſubditorum, & conſequenter ad reſtitutionem teneri, ſiquidem reſtituendi obligatio oritur ex violatione juſtitiæ cum damno alterius; id enim ex officio illis incumbit, ac proinde ſi non impediunt, cauſa moralis damni cenſentur.Ità Leſſius, Molina, Bonac. Amicus, Caſpenſis, Navarr. Soto, Reginaldus, Toletus, & alii paſſim, & Faber ex noſtris loc. cit.

89 Septima tandem difficultas eſt, An quando fama reſtitui non poteſt, debeat pecunia compenſari. Affirmant Angelus, Soto, Sylvius, Valentia, & alii, quorum fundamentum eſt, quoniam pecunia eſt pretium omnium rerum, ac proinde ea æſtimantur omnia, tum quia etiam damna corporis, ut mutilatio &c. recompenſantur pecunia, ergò etiam fama, & honor pecunia compenſari poſſunt. Negant Sylveſt. Leſſius, uterque Navarrus, Faber ex noſtris loc. c. & alii magis communiter, & probabilius, & ratio eſt, quia cùm fama, & honor ſint bona ſuperioris ordinis, quàm pecunia, non poſſunt ejus pretio compenſari juxtà illud Prov. 12. *melius eſt nomen bonum, quàm divitiæ multæ*, ac proindè ad illam compenſationem faciendam infamator obligari non poteſt; tum quia hac eadem ratione abſciſſio membri, vel humanæ vitæ privatio non ſunt pecunia compenſabilia, quia non ſunt ejuſdem ordinis. Ad rationem prioris ſententiæ negatur aſſumptum, pecuniam, ſcilicet eſſe pretium omnium rerum; eſt enim pretium dumtaxat rerum venalium, alioquin pecunia etiam compenſari poſſent bona ſpiritualia, & ipſa hominis vita, quod falſum eſt, ut conſtat ex dictis qu. præc. art. ult. nu. 41. undè etiam falſum eſt damna corporis, ut ſunt mutilatio, & membri alicujus abſciſſio, pecunia recompenſari poſſe, ut conſtat ex dictis ibidem, & quando pro damno corporali datur pecunia, non compenſatur damnum corporale, ut ſic, quia non poteſt per aliquid ordinis inferioris compenſari, ſed ſolùm recompenſantur damna; quæ ex læſione corporis ſunt ſecuta, ut ibidem dictum eſt; & ſic etiam in propoſito, quando pro fama ſit compenſatio per pecuniam, hæc non datur, neque debetur pro compenſatione famæ, ut ſic, ſed pro compenſatione damnorum ex infamatione ſequutorum; quare ſi nullum damnum in rebus, ſeù bonis temporalibus ſit ſequutum ex diffamatione, ad nihil compenſandum pro ea tenetur infamator, ſi famam reſtituere non poteſt. Probabile tamen ſatis eſt, quod addit Amicus diſp. 37. ſect. 14. in fine poſſe, vel per modum pęnæ à Judice, vel per modum tranſactionis ab ipſis partibus imponi certa pecunia ex juſtitia ſolvenda ad famæ recompenſationem, & ratio eſt, quoniam & Judex auctoritatem habet talem imponendi pęnam ad publica delicta punienda, & partes poteſtatem talem faciendi contractum, quo facto ex juſtitia tenetur infamator pro famæ reſtitutione taxatam pecuniam ſolvere, & compenſatio famæ per pecuniam in tali caſu ex natura rei non provenit, ſed ex Judicis arbitrio, vel partium conventione.

DISPUTATIO NONA
DE RESTITUTIONE DAMNI
IN BONIS FORTUNÆ.

1 HOc eſt ultimum, & infimum bonorum genus de quo in ſequentibus agendum eſt, & quia reſtitutio frequentius circà bona fortunæ verſatur, imò & reſtitutionis nomen ad hoc bonorum genus pręſertim applicari ſolet, hic fuſius de reſtitutione agendum erit, propter enim magnam ejus extenſionem, & frequentiam in hoc bonorum genere, magis etiam extenſam, & latam præſtat diſputandi materiam, qua de cauſa integram de illa diſputationem inſtituimus, plura tamen ad ipſam ſpectantia tam in Superioribus ſunt explicata, præſertim Diſput. de Contractibus, & de Reſtitut. in communi, pro quorum intelligentia loca breviter indicare ſufficiet ne iterum ſint repetenda.

QUÆSTIO PRIMA.

De Reſtitutione ex furto proveniente.

2 SI furtum in latiori ſignificatione accipiatur, prout accipi ſolet in ſeptimo Decalogi præcepto *Non furtum facies* omnes actiones, vel omiſſiones ſub ſe comprehenderit, quibus proximus in bonis fortunę læditur, ſivè rem ejus uſurpando, ſivè deſtruendo, ſivè deteriorando, ſivè illum impediendo à conſecutione alicujus boni, vel beneficii, ſivè non ſolvendo ei id, ad quod jus, & actionem ex juſtitia habet, ſivè quovis alio modo, per illud enim præceptum omnis actio hujuſmodi, vel omiſſio circà hujuſmodi bona contrà juſtitiam prohibetur. Quid verò his omnibus ſufficienter in Superioribus loc. cit. tractavimus, hic erit ſermo, de furto preſſius ſumpto, prout importat injuſtam ablationem, & detentionem rei alienæ invito domino.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit furtum, & quæ quantitas ad peccatum mortale ſufficiat.

3 Scotus 4. d.15.qu.2. ar.3. in fine ſpecialem furti definitionem non aſſignat, ſed ſupponit nomine furti ſignificari injuſtam acceptionem, ſivè retentionem rei alienæ invito domino; unde fortuna à Theologis communiter definiri ſolet: *Acceptio, ſeù detentio injuſta, & occulta rei alienæ invito domino rationabiliter*. Dicitur *acceptio*, & additur *detentio*, quia furtum non importat primam tantùm rei alienæ uſurpationem, ſed etiam ejuſdem continuatam detentionem; dicitur *rei alienæ*, quia rei propriæ acceptio furtum eſſe nequit; dicitur *invito domino rationabiliter*, nam qui ab amente, ebrio, vel furioſo gladium aufert, ne illo aliquem percutiat, furtum non committit, & qui in extrema neceſſitate conſtitutus aufert alteri, quod ſibi neceſſarium eſt, furari non dicitur, quamvis invitus ſit dominus rei, quia tunc non eſt rationabiliter invitus; & tandem additur illa particula *occulta* ad differentiam rapinæ, quæ ex Scoto loc. cit. *eſt occupatio rei alienæ cum violentia*; unde ſuprà furtum peculiarem addit injuriam; ſicut contumelia peculiarem addit contemptum ſuprà infamiam, nimirum, ut per violentiam fiat ſciente domino, & vim patiente, etiamſi publicè non fiat; ad furtum autem ſufficit, quod fiat ignorante domino; qua ratione peccatum rapinæ majus eſt furto, quia præter injuſtam rei alienæ ablationem, violentiæ illatæ injuria etiam in eo reperitur, quæ circumſtantia ideo in confeſſione aperienda eſt, ut communiter ab omnibus conceditur.

4 Eſt tamen difficultas, an furtum, & rapina ob aſſignatam differentiam ſint peccata ſpecie diverſa; vel tantùm ſecundùm magis, & minus ſub eadem ſpecie differant. Negat Vulpes ex noſtris t.3. par.3. diſp.112. ar.1. & 2. cujus ratio eſt, quia omne peccatum differre ſpecie ab alio nequit, niſi theologicè ſub regula fidei per oppoſitionem ad præcepta diſtincta de neceſſitate ſalutis obligantia, vel moraliter ſub lumine naturalis rationis per oppoſitionem ad regulas ſpecie diſtinctas virtutum moralium; ſed theologicè furtum, & rapina ſpecie non differunt, quia utrumque eſt peccatum mortale ex genere ſuo contrà unum, & idem Decalogi præceptum, & moraliter etiam unam ſpeciem præſeferunt, carentiam, ſcilicet, unius rectitudinis juſtitiæ moralis ordinantis hominem ad non damnificandum alterum in bonis fortunæ, ſicut nec vult ab aliis eiſdem damnificari; ergò furtum, & rapina nec theologicè, nec moraliter ſunt peccata ſpecie diſtincta.

5 Communis tamen ſententia, & vera oppoſitum docet quam etiam tenet ex noſtris Aſteſanus lib. 1. tit. 32. artic. 1. & probat ex Ariſt. 5. Ethic. ubi diſtinguit inter ea ponens furtum occultum, rapinam verò violentam, licèt enim habeant eumdem finem remotum, ſcilicet, habere alienum, habent tamen diverſos fines proximos, quia raptor vult habere alienum per poteſtatem propriam, fur verò per aſtutiam, undè utrumque rationem habet peccati ex hoc, quod eſt acceptio rei alienæ involuntaria ex parte ejus, cui ſubtrahitur, ſed in furto eſt involuntaria per ignorantiam, in rapina verò per violentiam; Confirmatur exemplo deflorationis Virginis, in qua violentia ſpeciem diſtinctam conſtituit à ſimplici fornicatione, vis enim illa novam malitiæ ſpeciem affert propter diverſam injuriam, quia ut notat Card. de Lugo cum Molina, per ſimplex furtum injuria fit ſolùm circà pecunias, per violentiam verò fit etiam circà ipſam perſonam, cui vis infertur. Denique probatur quia circumſtantia illa violentiæ eſt neceſſariò in confeſſione aperienda, ut docent communiter Doctores; at ſolæ circumſtantiæ ſpeciem mutantes, ſunt neceſſariò in confeſſione aperiendæ, non autem aggravantes tantùm intrà eamdem ſpeciem, ut diximus lib. 4. diſp. 5. *de Sacramento pænitentiæ quæſt.*18.*num.*463. ergò violentia furto addita ſpeciem mutat, & novam malitiæ ſpeciem affert; quod autem ſolæ circumſtantiæ ſpeciem mutantes ſint in confeſſione apariendę expreſsè habetur in Concil.Trident. ſeſſ. 14. cap. 5. Ad rationem in oppoſitum dicendum eſt, peccata ſpecie differre non tantùm quæ diverſis virtutibus ſed etiam quæ idem opponuntur extremè, ut patet de prodigalitate, & avaritia; hoc autem eſt vel quia interdum eadem virtus includit formaliter duas rectitudines, vel duo præcepta diverſa, & conſequenter conformitates ad illa ſunt diverſæ, ut de liberalitate, & aliis virtutibus in medio conſiſtentibus dictum eſt lib.2. ſent. diſp. 6. *de Peccatis* qu. 2. ar. 3. nu. 55. vel ratione diverſæ deformitatis, ideſt, quando peccata adeò diverſa ratione, & malitia ejuſdem virtutis materiam attingunt, ut quantum eſt ex natura ejuſdem peccati non ſit eadem facilitas moraliter loquendo, neque propenſio utrumque peccatum committendi, & irà dicendum eſt in propoſito de furto, & rapina, licèt eidem virtuti opponatur.

6 Cùm verò quævis rei alienæ ablatio, & detentio injuſta ſit ex genere ſuo peccatum mortale, niſi rei furto ablatæ parvitas excuſet, ut communiter Doctores docent. Difficultas eſt, quænam quantitas, ſeù quiſnam valor rei ablatę ſufficiat ad peccatum mortale in materia furti conſtituendum, in qua quæſtione illud duci poteſt, quòd quot capita, tot ſententiæ, aliqui enim talem materiam ad peccatum mortale ſufficientem abſolutè aſſignat conſtituendo unum, vel duos, aut tres ad ſummum regales, ſeù Julios, alii verò talem materiam abſolutè aſſignant, quæ pro honeſta hominis ſuſtentatione ad unum diem ſufficiens eſt. Alii è contrà contradicunt materiam furti ad peccatum mortale ſufficientem non eſſe abſolutè aſſignandam, ſed reſpectivè conſiderandam in ordine ad perſonas, quæ furto damnificantur, etenim non idem damnum infertur Principi, ac opulento diviti, per ablationem unius aurei, quod infertur communi civi, vel pauperi, ergò cùm furti gravitas ex gravitate damni illati ſit ſumenda, non poterit materia furti abſolutè aſſignari, ſed relativè ad perſonas, qua etiam ratione qui rem minimam furatur alicui ſciens domino ſuo fore graviter damnoſam, ut qui furatur ſutori acum; ob quam ablationem gravem patitur jacturam, ut quia illius diei operam amittit peccat mortaliter, & ad reſtitutionem damni illati tenetur. Ità Soto, Molina, & alii, quos ſequitur Faber ex noſtris diſp. 48. c.1. nu.25. Addunt inſuper Navarrus, Azorius, & alii, ut refert Faber loc. cit. gravitatem materiæ, quæ ad peccatum mortale ſufficiat, eſſe quoque exiſtimamdam ratione locorum, & provinciarum, in quibus major, vel minor copia pecunię, & rerum abeſt, certum eſt enim unum Julium, vel Regalem plus valere in locis pecunia carentibus, quàm in aliis ea abundantibus, undè referunt aliqui in India ſcutum aureum minus valere, & minoris eſſe preti, quam ſit Julius in Italia, ac proindè furtum duorum Juliorum quod eſt peccatum mortale in Italia, non eſſet mortale in India.

7 Pontius noſter tandem diſput.52. qu.9. inquit gravitatem materiæ furti ad peccatum mortale ſufficientem præcipuè exiſtimandam eſſe ex pœna quantitati furti impoſita, undè in locis illis, ubi pœna mortis infligitur ob parvam quantitatem v. g. tredecim aſſium cum dimidio, aut pauló minus furto ablatam, ut in Hibernia, & Anglia, ſufficere illam quantitatem pro peccato mortali, nam eo ipſo, quod illa materia taxata eſt tanta pœna, redditur in mortali æſtimatione graviſſima materia, ut patet, & ſimiliter ait dicendum eſſe de materia, quæ in aliis locis ſufficiens eſſet ad aliquam magnam pęnam incurrendam in carcerationis v. g. aut publicæ fuſtigationis, vel ignominiæ, ob eamdem rationem reſpectivè ad illa loca; in aliis verò locis ubi nulla pęna eſſet taxata, ait in primis conſiderandum eſſe animum furis, an ſcilicet, vellet majorem furari quantitatem, ſi poſſet, tunc enim certum eſt, quod peccaret mortaliter ob parvam illam intentionem, deindè conſiderandum eſt, ſi ex re parva magnum pateretur detrimentum is, à quo auferretur, nam hinc etiam ſequeretur malitia mortalis, & alias ſimiles circumſtantias ait eſſe conſiderandas ad conſtituendam talis materiæ ſufficientiam in furto ad peccatum mortale contrahendum. In re adeò difficili probabilius mihi videtur, hanc furti quantitatem arbitrio viri prudentis, & pii eſſe definiendam, idque non ſolùm ex quantitate, & valore rei ablatæ, ſed etiam ſpectatis circumſtantiis, tum perſonæ cui ablata eſt, tum damni, quod injuſtè illatum eſt, tum pęnæ pro tali furto taxatæ, tum etiam pravę diſpoſitionis illius, qui rem alienam abſtulit, omnes inquam, hæ circumſtantiæ ſunt conſiderandæ in materia furti, hinc enim contingere poteſt, ut interdum peccatum mortale committatur rem modici valoris auferendo, ſi nimirum perſona, cui aufertur, magna laboret inopia, item ſi quis modicam furetur, undè damnum aliquod notabile patienti ſequatur, ut ſi à ſutore acum, vel à ſcriptore calamum ſurripiat, qui ejuſmodi inſtrumenta ad præſtanda opera ſua aliquot diebus reperire non poſſent, item ſi quis modicum quid auferret, animo tamen, & voluntate plura ſurripiendi, ſi poſſet, vel in loco, & provincia, ubi pro tali furto etiam parvo gravis pęna taxata eſſet, in his enim, & ſimilibus caſibus haud dubiè modicus valor, & exigua quantitas ad peccatum mortale conſtituendum ſufficere poſſet. Quibus de cauſis magis expedire videtur, ut doctè, & piè Leſſius advertit cap.12. dub.8. quòd prudens Confeſſarius in hac furti materia rigidiorem potiùs, quàm laxiorem amplectatur ſententiam ad homines ab hoc infami peccato magis deterrendos.

8 Rurſus in hac materia occurrit alia difficultas. An peccet mortaliter, qui plura modica furta committit, ut ſi quis frequenter furetur tam parvam quantitatem ſingulis vicibus, quæ per ſe ad mortale non ſufficeret, ſed tandem tota ſumma abla-

ta

Digitized by Google

ta ad quantitatem magnam perveniret ad hoc ſufficientem. Et quidem conveniunt omnes, quòd ſi per modica illa furta intendat furans conquirere notabilem aliquam quantitatem, ob illam pravam intentionem mortiferè peccat, & etiam per quodvis exterius furtum, licèt modicum, quod ex tali intentione fieret; quare ſolùm eſt difficultas, ſi abſque tali intentione furetur, ſed ſolùm ex occaſione res aliquas modicas diverſis vicibus ſurripiat. Aliqui cum diſtinctione reſpondent, quòd ſi quis à diverſis id furaretur, non peccaret mortaliter, quia nulli eorum aufert gravem quantitatem, nec ullum graviter læſit; ergò non peccavit graviter contrà debitum juſtitiæ. Si vero ab eodem auferret, peccaret mortaliter, niſi inconſideratio excuſaret, illo furto parvo ultimo, quod reliquis adjunctum gravem faceret quantitatem, & ad mortale ſufficientem, nam tunc auferre cenſetur quantitatem gravem, quia tunc quantitas illa licèt ſecundum ſe ſit parva, eſt tamen magna ſuppoſitis aliis quantitatibus, quibus additur. Ità Angelus, Joannes Medina, Petrus Navarra, Pontius ex noſtris loc. cit. & quidam alii. Hæc tamen opiniò quoad primam partem communiter ab omnibus rejicitur, quia notabile furtum à quocumque uſurpatum ſivè uno, ſivè pluribus ſemper ex genere ſuo eſt mortale; ergò poſtremùm furtum, quod ſimul cum præcedentibus notabilem integrat quantitatem etiam reſpectu diverſorum dominorum erit mortale.

Confirmatur, quia ex oppoſita opinione ſequitur poſſe quemlibet toto vitæ ſuæ tempore furto vivere, ſi à diverſis dominis paulatim modica ſurripiat, quod maximum Reipublicæ damnum inferret. Tandem, quia etſi hic in præfato caſu ſingulis notabile damnum non inferret, inferret tamen notabile damnum atque injuriam communitati, cujus humani, ac civilis convictus jura violaret, ſicut qui magnam auferret quantitatem ex horreo communi ad omnes Cives ſpectante. Ità Molina, Leſſius, Sanchez, Lugo, Amicus, & alii.

9 Alii proindè communius, & probabilius ſine tali diſtinctione procedunt dicentes, quòd ſi quis ex occaſione tantùm furatur modicum, ſivè uni, ſivè pluribus non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere ſingulis furtis non peccat graviter, neque illa ſimul ſumpta unum mortale conſtituunt; poſtquam tamen ad quantitatem notabilem pervenit, eam detinendo mortaliter peccabit. Ità Leſſius, Sanch. Bonac. Card. de Lugo, Amic. Caſpenſis, Stephanus à S. Greg. & alii paſſim. Ratio, eſt quia jam in illa volitione vult materiam gravem furti cum præcedentibus continuatam, licèt enim re vera ex multis venialibus peccatis non poſſit unum mortale coaleſcere, tamen in ultimo furto materia continuari poteſt, & damnum cum aliis præcedentibus, & ità materia magna, & damnum grave fieri, undè volitio illa advertendo parva furta præcedentia erit volitio rei alienæ gravis invito proximo rationabiliter, ſivè proximus ſit idem, ſivè diverſi; licèt valdè probabile ſit, majorem quantitatem requiri ad judicandum eam eſſe ſufficientem ad mortale ſi auferatur à multis, quam ſi ab uno ſolo; damnum enim reſpectu multorum minus, & levius judicatur, quàm reſpectu unius tantùm, ut de ſe patet.

Confirmatur, quia licèt materia ultimi furti ex ſe, & in ſe conſiderata ſit levis, cum aliis tamen præcedentibus conjuncta notabile damnum infert domino, undè ſi quis unica actione totum illud damnum inferret, utique mortaliter peccaret, ergò etiamſi pluribus actionibus; parum enim refert, quòd tale damnum una, vel pluribus actionibus inferatur, cùm eorum modo dominus per plures actiones, ac per unam notabiliter lædatur.

10 Hunc etiam dicendi modum ſequitur ex noſtris Faber l. c. cum hac tamen limitatione; ſi tunc illa quantitas notabilis pecuniæ actu exiſteret apud furantem, ut apud ſervum, ſeù actorem domini, nam ipſe tunc haberet rem alienam notabilem invito domino, & ideò licèt acceptio non fuiſſet injuſta mortaliter, tamen ſi non reſtitueret, inciperet eſſe in mora, & ſic peccaret non reſtituendo; ſed ſi illa quantitas pecuniæ notabilis non exiſteret apud furantem, ſed ſicut paulatim modicam furatus eſt, ſic etiam paulatim eam expendiſſet, ait in tali caſu ad reſtitutionem non teneri, quia tunc nihil alienum notabile haberet, neque actione mala mortaliter accepiſſet. Verùm hæc limitatio non placet, quia ex tali modo dicendi idem inconveniens ſequeretur, quod contrà primum dicendi modum objiciebamus, poſſe nimirum quemlibet toto vitæ ſuæ tempore furto vivere, ſi paulatim interpolatis vicibus multa pauca ſurripiat, & ſucceſſivè ea expendat, nec quantitas furto ablata maneat, & ſimul unita in cumulum notabilem reſultet, ſed ſicut paulatim furatur, ſic paulatim expendat. Deindè falſum eſt etiam in tali caſu furem non teneri ad reſtitutionem ratione injuſtæ acceptionis mortaliter, quia ut dicebamus, ultimum furtum, quod complet ſimul cum præcedentibus materiam notabilem, eſt peccatum mortale, licèt enim ex ſe ſit materia levis, conjuncta tamen cum aliis præcedentibus furtis infert domino notabile damnum; quando fur advertit ultimum furtum conſtituere cum præcedentibus materiam notabilem. Nec valet dicere quod ultimum furtum, etſi ſequatur ad priora furta, non tamen continuatur ad illa, quia pauca illis furtis oblata apud furantem non exiſtunt, cum ſupponatur ea paulatim expendiſſe, undè cum ultimo furto cumulum notabilem conſtituere non poſſunt. Non valet, inquam, hoc enim ſolum probat ultimum furtum, ſeù rem per illud ablatam non poſſe phyſicè præcedentibus furtis continuari, atque conjungi, cum quo ſtat, ut poſſit tamen moraliter conjungi, & continuari, quod ſufficit ad peccatum mortale contrahendum, & obligationem reſtitutionis ſub mortali inducendam.

11 Quomodo autem in tali caſu hæc reſtitutio fieri debeat, an, ſcilicèt, debeat tota ſumma reſtitui interpolatis vicibus ablata ſub peccato gravi. Communior opinio aſſerit ſufficere ad vitandam culpam gravem reſtituere partem, qua dempta non retinetur quantitas notabilis, ut ſi quantitas notabilis furti ſit unum aureum, non tenetur ſub mortali fur integrum aureum reſtituere, ſed ſat erit reſtituere quatuor vel quinque Julios, vel quid ſimile prout tollatur notabile damnum per furtum illatum. Ratio eſt quia ſi ad ſummam illam notabilem non perveniſſet, retinendo priorem ſummam non peccaret mortaliter, ergo ſi reſtituendo illam partem, reducitur retentio ad eumdem ſtatum, in quo gravem malitiam non habuiſſet, non eſt undè illam nunc habere poſſit. Ità Molina, Granado, Rebellus, Navarra, Card. de Lugo, Amicus, & alii communiter. Aliqui tamen dixerunt, debere totam ſummam ſub mortali reſtitui, ut Joannes Medina, Corduba, & alii, quod etiam non minus probabile puto, quia ſicut materia ultimi furti ex ſe, & in ſe conſiderata, quantitatem notabilem non conſtituit ad peccatum mortale ſufficientem; & ad inducendam obligationem reſtitutionis ſub mortale, ſed quatenus aliis præcedentibus furtis conjuncta; ità etiam obligationem reſtituendi ſub mortali inducit totam illam ſummam, quam cum præcedentibus furtis conſtituit, & non tantum illam partem ultimò additam, cum enim ipſa in ſe præcisè conſiderata non ſit ſufficiens materia peccati mortalis, ut ſupponitur, conſequenter nec etiam inducere poteſt obligationem reſtitutionis ſui ipſius tantùm ſub mortali, ſed totius ſummæ, quàm cum præcedentibus furtis conſtituit. Quarè cum ex Leſſio loc. c. in hac furti materia magis expediat rigidiorem potiùs ſententiam, quam laxiorem amplecti ad homines deterrẽdos ab hoc infami vitio, ſic pariter in propoſito hæc ſecunda opinio licèt minus cõmunis, magis eſt amplectenda, quàm prima.

12 Poſtremò eſt Difficultas, An plures furantes parvam quantitatem ab eodem peccent mortaliter, & non eſt quæſtio, quando communi conſilio plures damnum inferunt v. g. ingreſſi vineam, & notabiliter lædentes ſimul ſumpti, licèt ſeorſim parvum damnum inferant, tunc enim ſinguli graviter peccant, quia ſinguli ſunt cauſa totius damni, licèt enim ſinguli rem minimam accipiant, ut unum v. g. uvæ racemum, tamen illam ordinant ad quantitatem magnam, & mente conſentiunt, ac facto coadjuvant ad furtum magnæ quantitatis, & ſic graviter peccant, & tenentur ſinguli in ſolidum reſtituere totum, ut de Reſtitutione in communi dictum eſt. Quæſtio ergò eſt, quando ſinguli ſeorſim, independenter ab aliis damnum modicum intulerunt, quo caſu certum eſt etiam nullum ex illis in ipſa ablatione mortaliter peccare, ſi ignoravit damnum ab aliis illatum, quod cum re ab ipſo ablta magnam facerat quantitatem nam cùm furtum nullius ex ipſis ſit grave, & ignoretur reddi grave per furtum aliorum adjunctum, non eſt undè inferatur, quod peccatum ullius ex ipſis ſit grave. Dubium itaque ſolùm eſt, ſi accipiat parvam quantitatem, quam probabiliter cognoſcit reddi magnam per conjunctionem cum aliis furtis; Prima ſententia affirmat tunc eſſe obligationem gravem ad non accipiendum, vel etiam ad reſtituendum, quia in tali caſu unuſquiſque eſt cauſa ſaltem partialis illius damni notabilis, licèt enim ſeorſim non cauſet totum illud, cauſat tamen, ſeù concauſat illud ſimul cum aliis. Pro qua ſententia Cardin. de Lugo plures adducit diſp. 16. ſec. 3. §. 2. & ſequitur Faber loc. cit. quia in præfato caſu omnes, & ſinguli conſentiunt in furtum rei quantitatis notabilis, & eadem ratione ait ſingulos teneri ad reſtitutionem tantum ſuæ partis, non totius, quia etſi minima ſit, ſi tamen omnes reſtituant, dominus ſublevabitur ab illo damno, quod per furtum pati cogebatur; & ſic etiam diſcurrit Amicus diſp. 38. ſec. 4.

13 Oppoſitam ſententiam tenet Cardin. de Lugo loco cit. cum pluribus aliis ab ipſo citatis ut veriorem, & probabiliorem; quam probat, quia ſi ad culpam gravem ſufficit eò modo concauſare damnum proximi grave, vel conſcium eſſe de damno etiam ab aliis ſimul illato, ſequitur, quòd ſi per tranſſ-

tum exercitus per vineam Petri paſſus eſt notabile damnum, ſitu poſteà tranſiens racemum ex ea accipis mortaliter peccas & ad reſtitutionem teneris, quia jam conſcius es damni illati per tranſitum exercitus, & concauſas cum illis prioribus notabile damnum, quod ex priori vaſtatione, & ſuo furto reſultat; hoc autem aſſerere nimis durum videtur. Ex quo deducit Lugo principium illud, quod omnis, qui quomodocumque cooperatur partialiter partialitate effectus ad damnum notabile, peccet graviter, non eſſe univerſaliter verum; ſed tunc ſolùm, quando vel ipſe etiam concurrit ad totum damnum cooperando, fovendo, comitando &c. vel certè quando non leviter, ſed graviter concurrit ad illud damnum. Qui autem non communi conſilio, ſed ſeorſim accipit aliquid parvum, non eſt cauſa gravis nocumenti, ſed levis, non enim fuit cauſa, quòd alii alia acciperent, undè grave nocumentum per ſuam acceptionem non cauſatur, ſed per acceptiones aliorum, quarum nullo modo eſt cauſa, ergò nullo modo grave nocumentum ſibi imputari debet, quod proximus patitur; & hic etiam dicendi modus ſatis probabilis videtur, licèt nonnullas patiatur difficultates, quas præfatus Auctor ibidem ſolvit, quem etiam cenſet probabilem Bonac. diſp. 2. q. 8. punc. 2. & tenet Buſenb. in Medulla Theol. Mor. l. 3. tr. 5. c. 1. dub. 3. quod etiam anteà docuit Leſſ. c. 12. dub. 9.

14 Conveniunt tandem DD. poſſe quoque domeſticos, ſcilicet, uxorem, filios, & famulos peccare peccato furti gravis, ſi notabile aliquid uſurpent invito graviter, & rationabiliter Patre familias, non tamen ad furtum grave domeſticorum ſufficientem eſſe eamdem quantitatem, quæ ad furtum grave exterorum ſufficeret, quia reſpectu illorum non ità facilè invitus eſt pater familias, nec ità ſtrictè jus ſuum adverſus eos vult retinere ſicut adverſus alios; quæ autem quantitas gravis in eorum furtis cenſenda ſit, ex pluribus, & variis circumſtantiis deducendum eſt, nempè ex conditione, & ſtatu patris familias, an ſit pauper, an dives, an liberalis in ſuos, an parcus, & tenax, ex conditione, & qualitate perſonæ accipientis, an ſit uxor, cui plus licet, quàm aliis, cùm veniat in aliquam partem adminiſtrationis rei familiaris, an filius, cui etiam plus licet, quàm ſervis, vel aliis, conſideranda eſt etiam qualitas materiæ acceptæ, an ſint pecuniæ, vel eſculenta, vel alia ejuſmodi, item circumſtantia finis, an, ſcilicet, res ſit ad accepta ad proprios uſus, an ad dandum aliis, & alia ſimilia, & quibus regula certa aſſignari non poteſt. Ex his, inquam, omnibus benè conſideratis prudens Confeſſarius judicare poterit, an dominus ſit graviter invitus quoad ſubſtantiam rei acceptæ, & an velit uti jure ſuo obligando uxorem, filium, vel famulum ſub peccato mortali ad reſtitutionem. Quæ antem abſque licentia viri poſſit accipere, donare, & expendere uxor, vel filius abſque licentia patris, vel ſervus abſque licentia domini, & quæ non poſſit abſque peccato, & obligatione reſtitutionis, videri poſſunt apud Molinam, Bonacinam, Card. de Lugo, & alios paſſim, & de hoc etiam aliqua dicemus art. ſeq. n. 24.

ARTICULUS SECUNDUS.

An fur continuo peccet actualiter, quamdiu non reſtituit, & quoties re aliena utitur invito domino; & quid reſtituere teneatur.

15 Quoad primam quæſtionis partem conveniunt omnes rei alienæ injuſtum detentorem toties de novo peccare non reſtituendo, quoties non reſtituere proponit, & pariter quoties ſe offert occaſio reſtituendi, & non reſtituit illam occaſionem advertens, nec alia regula aſſignari poteſt ad cognoſcendum novum peccatum, quod committitur, quando quis non reſtituit; quarè ſolùm eſt difficultas, an continuò peccet actualiter eodem peccato quamdiù non reſtituit. Negant Cajetan. Caſpenſis, & alii Thomiſtæ dicentes injuſtum rei alienæ detentorem eſſe tantum in ſtatu peccati habitualis, non autem actualis, quamdiù non reſtituit. Ratio eſt, quoniam ut quis actu peccare dicatur, non ſufficit habuiſſe ſemel voluntatem tale peccatum committendi v. g. homicidium, niſi per aliquem actum in eodem odio contrà inimicum perſeveret; ergo pariter in propoſito rei alienæ detentor non poteſt dici ſemper actu peccare peccato injuſtitiæ, niſi quando rem alienam non reſtituere novo actu proponit.

Confirmatur, quia rei alienæ detentio non eſt actio, ſed actionis effectus ab actione præterita dependens, quando res primo ablata fuit; ergò nequit dici actu peccare peccato injuſtæ detentionis, ſed ſolùm in ſtatu præcedentis peccati permanere. Denique quia ſequeretur, quòd etiam dormiens, orans, ac nihil cogitans diceretur actu peccare peccato injuſtitiæ.

16 Affirmant Gabriel, Leſſius, Vaſquez, Soto, Sylvius, Amicus, & alii, dicentes furem tamdiù actu peccare peccato furti, quamdiù rem alienam reſtituere poteſt, & non reſtituit, non quidem novo peccato, ſed eodem quod ab initio voluntate inchoatum per liberam poſteà detentionem continuat. Fundamentum eſt, quia actio poſitiva externa quamdiù à voluntate peccatoris continuatur cum eadem libera dependentia, tamdiù illum denominat actu peccantem; ergò pariter quandiù omiſſio actionis debitæ cum eadem libera dependentia à voluntate peccatoris continuatur, tamdiù illum actu peccantem denominabit, ſeù actu culpabiliter omittere; in propoſito autem ſupponitur furem, ex quo furtum inchoavit, numquam propoſitum reſtituendi habuiſſe, ſed ſemper moraliter in eadem voluntate retinendi alienum perſeveraſſe, cùm talis voluntas in ipſa libera omiſſione reſtituendi moraliter, & interpretativè continuari cenſeatur; ergò continuatur in tali caſu idem peccatum moraliter, à quo ſemper denominatur actu peccans peccato injuſtæ detentionis. Ex quo deducunt, quòd etiamſi tale peccatum duret ſpatio temporis notabili v. g. unius anni, non ſint dicenda plura peccata, ſed unum gravius virtualiter multis æquivalens, quia cum majori nocumento proximi ob reſtitutionis dilationem, ſi tamen eo temporis ſpatio iteratis actibus proponeret non reſtituere, tunc utique plura peccata eſſent dicenda.

17 Ex qua doctrina facilè ſolvitur ratio prioris ſententiæ negando aſſumptum, ſiquidem ut actio, vel alicujus actionis debitæ omiſſio ſub ratione peccati actualis continuetur, minimè opus eſt, ut ſemper pendat ab actu voluntatis explicito, & expreſſo, ſed aliquando ſufficit, ut pendeat ab actu libero interpretativo, ut in caſu poſito.

Ad Confirmationem pariter negatur aſſumptum, etenim injuſta detentio rei alienæ non eſt purus effectus præteritæ actionis furtivæ, ſed eſt ipſamet actio furtiva continuata, quatenus illa pendet continuò, & abſque ulla interruptione, ut ſupponitur à libera detentoris voluntate. Ad ultimum, ut fur dicatur continuò peccare peccato injuſtæ detentionis, minimè opus eſt ut ſemper cogitet ſe retinere alienum, ſed ſufficit voluntatem ipſam furti virtualiter, & interpretativè perſeverare in ipſa reſtitutionis omiſſione, dormiens autem non dicitur actu peccare, quia in ſomno non continuatur virtualis, & interpretativa voluntas, ut in vigilia, etiamſi fur actu non cogitet de injuſta detentione, in vigilia enim liberè poteſt rem alienam reſtituere, quod non poteſt in ſomno; & hoc ſufficit, ut in vigilia omiſſio reſtitutionis dicatur libera; etiam eo tempore, quo de illa fur non cogitat. Ità diſcurrunt Auctores cit. & præſertim Amicus diſput. 38. ſect. 3. & hæc ſecunda opinio videtur conformior doctrinæ Scoti diſt. 15. q. 2. art. 4. ubi docet præceptum reſtitutionis, quamvis, quod formam verborum videatur affirmativum, re tamen vera in ſubſtantia eſſe negativum, quod ſemper obligat, & pro ſemper, undè qui furatur, & non reſtituit, eamdem uſurpationem ſemper moraliter continuat, donec reſtituat, ut dictum eſt ſuprà diſp. 7. quæſt. 1. art. 2. num. 13. quantum autem ad conſcientiam ſpectat, parum refert, quod ſint plura peccata, vel unum continuatum pluribus æquivalens, ut ait Faber loco cit.

18 Sed objicies ex hac ſententia ſequi, quodlibet peccatum mortale commiſſum, quamdiù non retractatur, perſeverare ſub eadem malitia peccati actualis, & non habitualis tantùm, ut eſt communis omnium ſententia. Conſequentia probatur, quia ſi operans non reddatur impotens ad illam retractandam, perſeverat ſub eadem malitia morali continuò pendente à voluntate peccatoris, quouſque retractetur, ſicut perſeverat actio furtiva, quouſque fiat reſtitutio.

Reſpondetur cum Amico loc. cit. negando conſequentiam, falſum enim eſt quodcumque peccatum mortale continuari ſub ratione ejuſdem peccati actualis, & ſub eadem malitia morali, ut patet de mendacio, quod ceſſante externa locutione, non perſeverat amplius ſub ratione mendacii actualis, ſed ſolùm habitualis à præterito actu mendacii, & ratione tantùm liberæ omiſſionis retractationis actus præteriti mendacii, quæ eſt diverſa malitia ab ipſa malitia mendacii. Quid verò non omnis peccati habitualis retractatio ſtatim obligat ad reſpiciendum, ut dictum eſt diſp. *de Pœnitentia*, ſicut obligat rei alienæ reſtitutio, hac de cauſa non dicitur omiſſio talis retractationis in reliquis peccatis perſeverare cum ratione peccati actualis, eo quia non perſeverat cum debito ſtatim, & ſemper retractandi; at furtum actuale conſiſtit in uſurpatione rei alienæ quæ continuò perſeverat in fure cum debito reſtituendi, etiam prima actione uſurpativa ceſſante, quia ſemper eadem actio uſurpativa perſeverat in ipſa injuſta detentione, & cum eodem proximi damno, & cum continua dependentia à libera furis voluntate, undè patet non eſſe eamdem rationem de actione furtiva, & aliis pravis operationibus quoad continuationem ſub ratione ejuſdem peccati actualis.

19 Quoad aliam quæſtionis partem, an quoties fur re alie-

na

Digitized by Google

na utitur invito domino mortaliter peccat. Affirmant Cajetan. Navarrus, Sylvius, & alii, quorum Fundamentum eſt, quia non eſt melioris conditionis detentor rei alienæ, quàm non detentor, ſed non detentor utens re aliena invito domino toties peccat, quoties uſum illius rei uſurpat; ergò & detentor. Confirmatur, quia in legibus civilibus furtum definitur etiam per uſurpationem uſus rei alienæ; hoc autem aſſerunt de uſu rei pretio æſtimabili, qualis eſt uſus veſtis, equi, & ſimilium, non autem de uſu pretio non æſtimabilis, qualis eſt annulli, torquis, & ſimilium. Negant alii furem in tali uſu rei alienæ peccare de novo, dicentes ſolùm continuare primum peccatum, quod in prima uſurpatione inchoavit, & ratio eſt, quia rem alienam uſurpans illam uſurpat animo detinendi, utendi, ac deſtruendi, hęc enim omnia regulariter includuntur in furto; ergò quando illa poſteà utitur, vel deſtruit, novum peccatum non committit; ſed idem continuat in prima uſurpatione inchoatum; undè ſi res eſt uſu conſumptibilis, quando eam poſteà actu deſtruit novum peccatum non committit à primo diverſum, ſed illud idem numero continuat & proſequitur; & ſic etiam ſervata proportione dicendum eſt de rebus, quæ non ſunt uſu conſumptibiles; quia etiam ab initio ea voluntate uſurpantur à fure, ut eis invito domino utatur. Quod declarari poteſt exemplo fornicationis, ſicut enim qui poſt conſummatum actum, libidinoſos tactus exercet novo peccato fornicationis peccare non dicitur, eò quòd hujuſmodi tactus, vel ut præviæ diſpoſitiones, vel ut effectus naturaliler cònſequentes ad eumdem finem diriguntur; ità pariter cùm detentio rei alienæ, uſus, & deſtructio dirigantur; ad idem peccatum conſummatum furti ab initio inchoati, diſtinctum ab eo peccatum addere non cenſetur, quia in eo hæc cætera conſequentia fuerunt præintenta. Hinc ad rationem primæ opinionis negatur aſſumpta paritas, peccat enim non detentor, quoties re aliena utitur invito domino, quia per diſtinctos uſus, diſtinctos quoque actus furti moraliter multiplicat, quos non multiplicat detentor; hic ſiquidem ſemper idem peccatum furti moraliter continuat, licèt per varios actus phyſicos ad eumdem in genere mortis ſpectantes; ſi verò hic reſtituere proponeret, & rurſus à propoſito reſtituendi reſiliret, utique in tali caſu plura peccata committeret, quia tunc per hujuſmodi interruptionem non ſolùm phyſicè, ſed etiam moraliter actus multiplicaret. Neque ex definitione furti à legibus aſſignata oppoſitum deducitur, ſed tantùm hujuſmodi uſum rei alienæ ſpectare ad furtum tamquam aliquid in eo præintentum & cum eo idem peccatum conſtituens conſummatum in genere mortis; quemadmodum tactus libidinoſi ad idem peccatum fornicationis ſpectare dicuntur. Ità etiam Amicus loc. cit. cum Leſſio dub. 5. & pluribus aliis, qui dicendi modus nobis etiam probabilior videtur.

20 Quæres, An ſaltem in extrema, vel gravi neceſſitate licitum ſit aliena ſurripere, & quidem de extrema neceſſitate loquendo jam ſuprà dictum eſt diſp. 7. *de Reſtitutione in communi* q. 3. ar. 2. n. 78. in tali caſu omnia fieri communia, ex quibus unuſquiſque licitè ſibi applicare poteſt, quantum ad ſuam, ſuorumque, ac proximi neceſſitatem ſublevandam, ac vitam conſervandam opus fuerit, quia tunc non cenſetur invitus dominus, vel non ſaltem rationabiliter invitus, cùm in extrema neceſſitate de lege naturæ omnia ſint communia; undè in tali neceſſitate exiſtens, & aliquid ſibi neceſſarium accipiens, non poteſt à domino illius rei prohiberi, quia utitur jure ſuo, quod tueri poteſt, ſi injuſtè ab altero invadatur, etiam eum occidendo, ſi neceſſe fuerit, ſervato tamen moderamine inculpatæ tutelæ. Quæ tamen doctrina intelligenda eſt, ut ibi dictum eſt ex Scoto diſp. 15. quæſt. 2. in ſolutione ad 4. princ. quando is, à quo res accipienda eſt, non eſt in ſimili neceſſitate, nam ſi in illa eſſet, furtum, & rapinam committeret qui eam acciperet; ubi etiam advertendum eſt obligationem ſubveniendi in extrema neceſſitate, ex præcepto charitatis oriri, & non juſtitiæ, niſi ex officio alicui incumberes pauperum neceſſitatem ſublevare, & hæc eſt communis omnium ſententia. Itaque ſolùm eſt difficultas, an idem ſit dicendum de neceſſitate gravi, gravis autem neceſſitas dicitur illa, quam quis patitur ob carentiam eorum, quæ ad ſuum ſtatum conſervandum neceſſaria ſunt; extrema verò eſt illa, quam quis patitur non habens omninò neceſſaria ad ſuſtentationem, & victum, cum periculo vitæ, & gravis morbi. Affirmant aliqui etiam in urgenti neceſſitate poſitum, cùm aliter ſibi non poteſt conſulere, poſſe rem alienam accipere. Ità Vaſquez, Leſſius, & P. Navarrus, Filliucius, Caſpenſis, & alii. Ratio eſt, quia in urgenti neceſſitate ille, à quo res eſt ablata, ſubvenire tenebatur: ergò ille alter neceſſitatem patiens benè potuit ſibi illo modo providere; probatur aſſumptum, quia poteſt proximus urgens, & grave damnum pati etiam extrà ſummam neceſſitatem; ergò lege charitatis tenetur qui poteſt illud advertere, atque ideò ſi non vult, poteſt patiens rem accipere. Confirmatur, quia quando Chriſtus Dominus dixit reprobis Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, quia eſurivi, & non dediſtis mihi manducare, ſitivi, & non dediſtis mihi bibere, &c.* non damnat eos, quod ſolùm extremè famelico, aut ſitibundo, aut nudo non ſuccurrerint, ſed quòd urgenter, & graviter laboranti non ſuccurrerint, nam rariſſima eſt extrema neceſſitas, cibi, potus, aut veſtis ergò &c.

21 Communis, & verior ſententia oppoſitum docet, ſcilicet non licere in gravi neceſſitate aliquid ſurripere, & hanc etiam fuiſſe mentem noſtri Doctoris opinio, quia hoc non cedit, niſi in caſu extremæ neceſſitatis. Ratio eſt, quia extrà talem caſum etiamſi neceſſitas ſit gravis, adhuc res eſt aliena, cùm ſola extrema neceſſitas faciat rerum communitatem, ex Scoto loc. cit. & extrà caſum neceſſitatis extremæ dominus cenſetur ſemper rationabiliter invitus, non licet autem unquam rem alienam accipere invito domino. Hoc etiam expreſsè deducitur ex *cap. Si quis* 3. de furtis, ubi habetur *Si quis ob neceſſitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, veſtem, aut panes, pœniteat hebdomadas tres, & ſi reddiderit, non cogatur jejunare;* ergo qui etiam in urgenti neceſſitate alienum capit, adhuc peccat. Nec urget ratio in oppoſitum adducta, nam conceſſo antecedente cum ejus probatione, adhuc negatur conſequentia, ſicut enim in debitis ex ſola charitate non eſt licita compenſatio, ut poſteà dicemus, ità neque licita eſt oblatio rei alienæ etiam in gravi neceſſitate dummodò extrema non ſit, hæc enim ſolùm res communes facit. Ad Confirmationem ſimiliter negatur conſequentia, indè enim ſolùm deducitur contrà præceptum charitis peccare, qui graviter indigenti non ſuccurrit, non autem hunc non peccare, ſi aliquid ei ſurripiat, quare concludendum eſt laborantem etiam gravi neceſſitate mortaliter peccare aliquid ſurripiendo in notabili quantitate, & ad reſtitutionem teneri, quia rem alienam accipit invito domino, cùm ſola neceſſitas extrema faciat rerum communitatem. Ità Bonacina cum communi DD. diſput. 2. quæſt. 8. punct. 3. ubi etiam ſubdit, quòd eſtò opinio oppoſita non ſit improbabilis, non tamen eſt ſuadenda, nec aperiatur via infinitis furtis ob malam intelligentiam hujus neceſſitatis. Nec valet, quod ait Stephanus à S. Gregorio lib. 1. cap. 14. num. 23. ad eam opinionem tuendam, quòd Doctores illi non loquuntur de qualibet gravi neceſſitate modo ordinario dicta, ſed de illa, in qua adeſſet periculum magni morbi, magnæ famis, aut nuditatis, & ſimilium. Non valet, inquam, quia ſic explicando gravem neceſſitatem termini confunduntur, & gravis neceſſitas confunditur cum extrema, hæc enim eſt, quæ ſecum affert periculum magni morbi, magnæ famis, vel nuditatis, & ſimilium.

22 Sed adhuc eſt Difficultas, an qui rem accipit in extrema, vel urgenti neceſſitate, teneatur reſtituere, ſi ad pinguiorem venerit fortunam. Et quidem de urgenti tantùm neceſſitate loquendo, non autem extrema, patet ex modò dictis ad reſtitutionem teneri; loquendo autem de re in extrema neceſſitate accepta jam diximus diſp. 7. *de reſtit. in communi* quæſt. 3. art. 2. num. 79. cum Doctore diſt. 15. quæſt. 2. in ſolutione ad 5. principale, ad reſtitutionem non teneri, modò res conſumpta fuerit in ipſa neceſſitate, & poſt neceſſitatem non extet, & ratio eſt, quia ille acquiſivit verum dominium illius rei, atque ideò reſtituere non tenetur cùm re ſua uſus ſit. quia tempore, quo accepit nihil omninò habebat formaliter, vel virtualiter, ex quo ſibi conſulere poſſet. Hic autem mihi placet limitatio appoſita à Caſp. tract. 18. diſp. 5. ſect. 6. & quibuſdam aliis, quod ſi quando accipit, aliquid habeat, licèt uſus illius eſſet impoſſibilis tunc reſtituere tenetur; poteſt enim contingere, ut ibi Caſpenſis advertit hominem aliàs divitem eſſe in extrema, vel urgenti neceſſitate; quod poteſt accidere, ſi ſit extrà patriam, aut in vinculis, vel captivus; in his enim caſibus, quamvis hic, & nunc ſit in urgenti, ac etiam extrema neceſſitate quo ad uſum ſuarum rerum; quia tamen reipſa habet bona, ſi aliquid accipiat, ut ſibi provideat, tunc veluti mutuò accipit, & ideò reſtituere tenetur, & ratio eſt, quia ille alter, à quo accipit non tenebatur dare abſolutè loquendo, ſed tantùm mutuare, & ideò ſi propter inſtantem neceſſitatem etiam extremam accepit, reſtituere tenetur. Alia ad hoc punctum ſpectantia vide loco citat.

23 Quæres tandem, an res per compenſationem occultam accepta tranſeat ſtatim in dominium accipientis. Ratio dubitandi eſt, quia Doctores communiter admittunt compenſationem occultam licitam eſſe concurrentibus certis conditionibus, quas ſuperius adduximus diſp. 7. *de reſtit. in communi* q. 2. a. 1. n. 31. compenſatio autem occulta appellatur, quando inſcio domino accipitur, vel retinetur ex ejus bonis quantum ſatis eſt ad totum debitum recuperandum. Prima ſententia negat, quia antiquus dominus, quando rem illam invenerit, poterit illam

tamquam ſuam vendicare; ergò adhuc erat ſua. Ità Medina C. *de Reſt.* q.11. cum quibuſdam aliis. Secunda ſententia communior, & probabilior affirmat, & ratio eſt, quia alioquin ſi res illa periret poſteà fortuitò apud compenſantem, periret antiquo domino, & non compenſanti, res enim ſuo domino perit; atque adeò poſſet ſecundo debitum ſuum ſibi compenſare, quod nullus admittet. Ità Molina diſp.691. cum pluribus aliis, ob quam rationem huic etiam ſententiæ ſubſcribit Card. de Lugo diſp. 16. ſect. 6. & ad rationem in oppoſitum reſpondet Molina debitorem non poſſe rem illam poſtea apud creditorem inventam vendicare, ſi ipſi conſtet compenſationem fuiſſe factam cum debitis conditionibus Card. de Lugo admittit etiam poſſe debitore rem ſuam poſteà vendicare ſolvendo debitum alio modo, quia creditor hoc pacto ſolùm, & cum tali limitatione videtur acquiſiviſſe illius rei dominium, ut quoties debitor debitum ſolvere vellet, rem ſuam recuperare poſſet; & utraque reſponſio ſatisfacit.

24 Quoad ultimam quæſtionis partem, quid fur reſtituere teneatur, cui, & quando ſufficienter declaratum eſt diſp. 7. de Reſt. in communi q.2. & 3. cum Scoto 4.d.15.q.2. ar.4. Eſt tamen difficultas, quando peccent, & ad reſtitutionem teneantur filii parentibus ſurripiendo, & uxor ex bonis mariti capiendo, & diſponendo, & ratio dubitandi eſt, quam aſſignavimus artic. præc. n.14. quia ad furtum grave domeſticorum ſufficiens non eſt eadem quantitas, quæ ad furtum grave exterorum ſufficeret ſiquidem nec pater reſpectu filii, nec maritus reſpectu uxoris ità facilè invitus eſt, nec ità ſtrictè jus ſuum adverſus eos vult retinere, ſicut adverſus alios. Et quidem quantum ad filios ſpectat certum eſt apud omnes, filios poſſe licitè ſibi accipere quicquid ad ipſos pertinet quo ad dominium, & liberam adminiſtrationem qualia ſunt bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia; loquendo verò de bonis, quorum dominium vel uſusfructus eſt apud patrem, communis ſententia docet filios mortaliter peccare accipiendo notabilem quantitatem, & ad reſtitutionem teneri, quod conſtat ex Proverb.28. *Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo, & à matre, & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps homicidæ eſt*, & ratio etiam id ſuadet, quia parentum bona à filiis ſunt aliena quantum ad dominium, & adminiſtrationem; qui autem rem alienam uſurpat invito domino in quantitate notabili mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur; advertendum tamen eſt quod ſuprà dicebamus, non eamdem cenſeri notabilem quantitatem id furtus filiorum, & uxoris, quæ in furtis exterorum talis cenſetur, ſed majorem requiri quantitatem ob rationem adductam; quæ etiam quantitas non eſt eadem reſpectu omnium, major enim requiritur quantitas ſi pater ſit valdè dives, quàm ſi ſit mediocriter dives, vel pauper; ſi enim pater ſit valdè dives, non eſt cenſendus filius peccare mortaliter, ſi ab eo tres, vel quatuor aureos auferat, ut cum ſuis amicis licitè gaudeat etiam invito parente, quia in tali caſu non cenſetur rationabiliter invitus. Quarè ut ſuprà dictum eſt, non poteſt una regula certa pro omnibus aſſignari, ſed ex varietate, & probabilitate circumſtantiarum hæc deduci debet nempè ex ſtatu, & facultatibus parentis ex filiorum pluralitate, & eorum ætate, ex uſu ad quem accipitur, ex majori, vel minori affectu patris erga filium, & ſimilibus, quæ omnia prudenter ſunt à Confeſſario ponderanda, & extrema vitanda, ut ait Card. de Lugo diſput. 16. ſect. 4. §. 1. ne vel facilè ſcrupulum peccati gravis filio iniiciat, vel habenas nimium laxet ad bona paterna furanda. Similiter peccat mortaliter filius, ſi notabilem ſummam expendat in res turpes, aut vanas contrà voluntatem parentum ex pecunia ſibi ſuppeditata; ad uſus honeſtos v. g. cauſa ſtudii ad libros emendos, veſtes, & alios honeſtos uſus, quia pater non intendit abſolutè tales dare pecunias, ſed ſub conditione illas honeſtè expendendi, unde non adimplendo conditionem patris mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur tempore diviſionis bonorum niſi pater condonet, vel rogatus à filio facilè condonaturus putetur, vel niſi alii fratres ſimiles alias fecerint expenſas, quia tunc datur compenſatio. Ità Navar. Leſſius, Vaſquez, Card. de Lugo, Diana, Caſpenſis, Bonacina, Stephanus à S. Greg. & alii paſſim.

25 Quod verò ad uxorem ſpectat, conveniunt pariter Doctores peccare mortaliter uxorem, & contrà juſtitiam accipiendo invito marito partem notabilem illorum bonorum; quorum dominium, & adminiſtratio ad maritum ſpectat, etiāſi ex dote acciperet, vel bonis communibus, quia licèt media pars eorum etiam ad uxorem ſpectet, maritus tamen illius partis uſumfructum habet, ideoque ad reſtitutionem tenetur; & ſic è contrà ſimiliter peccat mortaliter maritus contrà juſtitiam cum obligatione reſtituendi, ſi aliquod notabile uxori ſurripiat ipſa invita ex bonis ipſius paraphernalibus, hoc eſt, quæ præter dotem marito allatam ſibi reſervavit, vel aliis propriis, quæ, ſcilicet, ſibi ſua induſtria acquirit, ſiquidem libera eorum adminiſtratio ipſimet uxori competit, quia mariti, & uxori quo ad bona propria eadem eſt ratio. Non peccat tamen uxor ſubducendo aliqua vel compenſationis cauſa, ſi vir ſit prodigus, quia tunc uxori fit injuria ejus partem profundendo, vel ſi aliqua ſubducit pro victu, veſtibus, aliiſque ſibi, vel familiæ neceſſariis, quæ interdum mariti providere non curant, & fruſtrà ab uxore peterentur, poteſt etiam eleemoſynas facere, donationes, ac remunerationes, & alias largitiones honeſtas ſecundùm conſuetudinem aliarum mulierum ſuæ qualitatis, & ſtatus, etiam invito marito, eſt enim maritus in tali caſu irrationabiliter invitus contrarium prohibens; tùm quia conſuetudò tribuit jus non ſecus, ac privilegium, vel lex, quo jure maritus illam privare non poteſt; tùm quia maritus non tantùm ea uxori præbere tenetur, quæ ad convenientem ſpectant ſuſtentationem victus, & veſtitus, ſed etiam ea, quæ ad honeſtas ſpectant recreationes, eleemoſynas, & donationes ſuum ſtatum decentes. Ità Molin. Filliuc. Villalobos, Trullus, & alii plures cum DD. jam cit. de quo etiam videri poteſt Mons Regalis noſter de ſeptimo Decalogi præcepto cap.4.

QUÆSTIO SECUNDA.

De reſtitutione ex damno dato proveniente.

26 POſt explicationem obligationis reſtituendi ex injuria in bonis fortunæ, quando intervenit uſurpatio etiam rei alienæ per furtum, vel rapinam, in præſenti quæſtione agendum eſt de reſtitutione debita ex læſione injuſta abſque uſurpatione rei alienæ, ut quando res aliena non uſurpatur, ſed læditur v. g. alienas ſegetes comburendo, veſtes, vel gemmas alienas in mare proiiciendo, & ſimilia in damnum proximi perpetrando, undè damnum datum à quibuſdam definitur, quòd ſit *jactura data in bonis externis alicujus abſque eorum uſurpatione*. Ità Molina diſp. 697. cum pluribus aliis. Alii verò definiunt, quòd ſit *uſurpatio dominii rei alienæ cum deſtructione, vel deterioratione illius*, quia damnum dare eſt injuſtitia, & omnis injuſtitia eſt uſurpatio boni alterius, ex qua ſequitur inæqualitas, undè quamvis in damno dato non accipiatur res ipſa quantum ad ſubſtantiam; ità quod vertatur in uſum accipientis, per quod diſtinguatur à furto, & rapina, adhuc tamen res alterius uſurpatur. Ità Faber ex noſtris diſp.48.c.1.n.27. Sed ut ipſe quoque advertit ibidem, hæc eſt de ſolo nomine contentio, quando enim alii dicunt damnum datum eſſe læſionem injuſtam bonorum alterius abſque uſurpatione rei alienæ, per uſurpationem intelligunt acceptionem rei alienæ cum converſione illius in uſum accipientis, quo pacto damnum datum utique dici poteſt fieri in bonis alterius ſine uſurpatione. In hoc igitur ſenſu agimus hic de damno dato, dimiſſo damno emergente, & lucro ceſſante, de quibus ſuo loco egimus, & quia damnum datum in hoc ſenſu duobus modis alicui inferri poteſt; uno modo auferendo illi id, quod habet actualiter, vel virtualiter, ut animalia alterius in tenera ætate occidendo, vel recentes arborum plantationes eradicando; ſecundo modo eum impediendo, ne aliquod bonum conſequatur; in utroque ſenſu de damno dato hic agemus, nimirum primò de obligatione reſtituendi ex læſione injuſta abſque uſurpatione rei alienæ; deindè de obligatione reſtituendi orta ex injuſto impedimento boni alieni, de obligatione autem quæ provenit ex contractibus jam ſuperius egimus d. *De contractibus*, & injuſtitia, quæ in contractibus committitur, ut notat Scotus d.15. q.2. ar.3. in fine non eſt injuſtitia ex omni parte, ſed ex defectu tantùm alicujus conditionis neceſſariæ, injuſtitia verò, ſub qua furtum, rapina, & damnum datum continentur, eſt injuſtitia ex omni parte, quia nedum ex defectu alicujus circumſtantiæ, ſed ratione objecti, verſatur enim circà objectum de ſe prohibitum, ſiquidem damnificatio proximi in bonis fortunæ eſt actio ex ſuo genere prohibita, ſicut homicidium, fornicatio, & alii ſimiles actus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quando nam damnum dare ſit peccatum, & ad reſtitutionem obliget, & quomodo.

27 COnveniunt Doctores, ut Faber noſter refert loc. cit. quòd ubi nullus eſt dolus, nec culpa theologica, nec juridica, damnificans nec mortaliter peccat, nec de damno dato in bonis proximi ad reſtitutionem tenetur, ut v. g. de damno dato in rebus proximi in bello juſto; vel ad ſe tuendum cum moderamine inculpatæ tutelæ, vel quòd ſolùm caſu fortuitò

con-

Digitized by Google

contigit, & ſimilibus. Si verò dolo, & fraude damnum detur, quòd eſt dare damnum ex culpa theologica, conveniunt pariter Doctores damnificantem mortaliter peccare, & ad reſtitutionem teneri, ſi quantitas rei damnificatæ ad ſummam notabilem aſcendat, & ad peccatum mortale ſufficientem. Si verò culpa theologica abſit, tunc ponderandum eſt, ân actio ſit honeſta, vel inhoneſta ſeù illicita, & quidem ſi actio ſit honeſta, Doctores communiter dicunt damnificantem teneri ſolùm de culpa juridica lata, licèt mortaliter non peccet, de culpa verò levi, & leviſſima nequaquam, ut dictum eſt diſp.7.art. 2. num. 18. quod clarè colligitur ex Cap. *Si culpa tua* de injuriis, & damno dato ff. de lege Aquilia, ſi vero dat operam rei illicitæ, & alicui delicto, dicunt teneri ad reſtitutionem etiam de culpa levi, & leviſſima.

28 Eſt autem difficultas, an in tali caſu teneatur ad reſtitutionem ipſo facto abſque Judicis declaratione, & ſententia. Prima opinio affirmat, cujus fundamentum eſt, quia in cap. citat. *Si culpa tua* ſignificatur exactiſſimam diligentiam eſſe adhibendam, per quam nihil de contingentibus emittatur, & ait leges illas eſſe juſtas, ut hoc modo homines à delictis patrandis detterreantur, & damno aliis inferendo, undè ratione delicti commiſſi ad reſtitutionem damni dati eos obligare videntur. Ità Adrianus, Covarruvias, Angelus, Medina, & alii; quibus etiam Faber noſter ſubſcribit loc. cit. hac eadem ratione, quia veriſimile non eſt eas leges eſſe tantùm pœnales, & comminatorias, & intendiſſe tantùm, ut malefactores cautiores eſſent in damno dando, ſed abſolutè hac obligatione intendiſſe malefactores deterrere à delictis ipſis, ac proindè juſtas, & non ſolùm pœnales eſſe, & ait hanc opinionem eſſe textui conformiorem, qui vult quòd de contingentibus nihil omittatur; at qui dat operam rei illicitæ de contingentibus aliquid omittit, quia ad rem illicitam ſolent mala, & damna contingere; & tandem ſubdit etiam Doctorem noſtrum huic ſententiæ favere 4. d. 23. qu. 1. §. in iſta quæſtione, quia tenet ibi dantem operam rei illicitæ irregularitatem incurrere; ergo à ſimili damnificans dando operam rei illicitæ ipſo facto ad reſtitutionem tenetur.

29 Secunda ſententia afferit non teneri ex leviſſima culpa ante Judicis ſententiam, & ait legem illam eſſe pœnalem, ſeù comminatoriam, quæ non obligat, niſi lata ſententia; unde qui dans operam rei illicitæ, & injuſtæ fuit cauſa damni non prævifi, nec intenti, ſed per accidens provenientis ex ſua injuſta actione, ad reſtitutionem non tenetur in conſcientia, ut ſi fur noctu domum ingreſſus ad furandum inadvertenter, & contrà intentionem domum incendit. Ratio eſt, quia damnum, quod per accidens ex actione injuſta ſequitur, non imputatur ad culpam, cùm non ſit præviſum, nec intentum, ergò neque imputari debet ad pœnam reſtitutionis, cum pœna culpæ, & delicto proportionari debeat. Ita Bonacina diſp.1. *de Reſt. in genere* q.1. punct.3. *in fine* cum Navarro, Rebello, Molina, Leſſio, & aliis. Qui tamen addunt eum, qui paſſus eſt damnum in propoſito caſu, poſſe in judicio agere, ut ſibi damnum ità per accidens ſecutum reſarciatur juxtà legem Aquiliam citatam, & conſequenter poſſe, quod ſibi fuerit per ſententiam ad judicatum retinere, ſequendo præſumptionem fori externi, quamvis fur in conſcientia, & foro interno reſtituere non teneatur, cùm careat culpa reſpectu damni per accidens ſecuti, & ſententia fundetur in falſa præſumptione, ut ſupponitur.

30 In hac difficultate certum eſt quoties quis dat operam rei illicitæ, teneri ad reſtitutionem pro damno, quod ex illa actione proximo ſequitur, quando præviſum eſt damnum, & actio illa per ſe illud influit, unde ſi quis ſcit, & prævidet ſe in ebrietate ſolere occidere, vulnerare, ſegetes comburere, & ſimilia patrare, ſi ebriatus iſta committat, tenetur ex juſtitia ad reſarcienda damna ex tali ebrietate ſecuta, quando autem damnum non eſt præviſum, nec intentum, nec actio quamvis illicita connexionem habet per ſe loquendo cum tali damno in particulari ex ea ſecuto, nec per ſe in illud influit, conſiderandum eſt, an talis actio ſit illicita contrà juſtitiam, vel contrà aliam virtutem, nam ſi quis det operam rei illicitæ contrà aliam virtutem, non præviſo ullo modo damno proximi indè ſecuturo merè per accidens, valdè probabile eſt, ſi tale damnum ex ea actione ſequatur, non peccare contrà juſtitiam, nec ad illius compenſationem in conſcientia teneri, ut v. g. quis in die feſto laboraret, & ex tali occaſione præter intentionem accenſus eſt ignis; quo alienæ ſegetes combuſtæ ſunt, ſatis probabile eſt, eum contrà juſtitiam non peccare, neque ad reſtitutionem teneri. Si verò actio illicita, cui dat operam ſit contrà juſtitiam, ut eſt in caſu propoſito de fure noctu ingreſſo domum alicujus ad furandum, qui inadvertenter, & contrà intentionem domum incendit, aliter eſt dicendum, licèt enim portate lucernam, vel facem accenſam per domum alienam de nocte non ſit ex ſe contrà juſtitiam, quia periculum illud incendii eſt valdè remotum, & per accidens; quia tamen in caſu propoſito eſt actio furtum coadjuvans, ideo eſt contrà juſtitiam, quæ non tantùm prohibet furtum, ſed etiam omnem actionem illud coadjuvantem, licèt de ſe ſit indifferens; tùm quia licèt per ſe loquendo furtum, & uſurpatio rei alienæ connexionem non habeat cum incendio domus, in qua committitur; in genere tamen loquendo ſecum affert periculum aliquod morale aliquorum caſuum fortuitorum, ex quibus alia damna ſequuntur, ut incendii domus, vel occiſionis ipſius domini, ſi fur in fragranti crimine ſit repertus; undè actio furti non ſolùm eſt injuſta propter uſum rei, quo proprius dominus privatur, ſed etiam propter alia pericula in genere, quæ ſecum afferre ſolet, undè fur tenetur in conſcientia ad reſtitutionem omnium damnorum, quæ ex illis periculis ſequuntur, & ità etiam ſentire videtur Card. de Lugo d.18.cit. ſect.4. & in hoc ſenſu prima opinio eſt alteri præferenda, & locum habet quod Faber l.c. dicebat quòd ad actionem illicitam ſolent mala, & damna contingere.

31 Quid autem reſtituere debeat, qui damnum intulit, jam declaratum eſt ſuperius d.7.q.2.a.2.n.37. & regula generalis eſt, ut Mol. advertit to.3.d.726. quòd qui injuſte damnum dedit rem alienam deſtruendo, vel deteriorando, reſtituere debet non ſolùm damni dati valorem, ſed etiam lucrum ceſſans, vel quodlibet illud damnum ex illa injuſta læſione domino emergens; ſed ex hac regula generali oritur difficultas, An qui injuſte rem alienam deſtruxit, reſtituere ſolùm debeat quantum valebat tunc, quando deſtructa eſt, an verò quantum valitura eſſet poſteà, ſi non fuiſſet deſtructa; ut qui aliena ſata combuſſit, vel animal in tenera ætate occidit, an teneatur reſtituere ſolùm quantùm tunc ille in eo ſtatu valebant, an quantùm valuiſſent, ſi ſata ad ſegetes maturas, & animal ad ſtatum perfectum perveniſſent; ex vi enim regulæ generalis allatæ hoc ſecundum aſſerendum videtur, quia per talem damnificationem impeditur lucrum ceſſans domino, qua ratione Scoto lib. 4. *de Juſtitia* q.6. art. 3. ait ſi res caſu, vel negligentia periit, reſtitui debere ſolùm, quantum tunc valebat, ſi verò ex induſtria, & retinente domino deſtructa reſtitui debere quantum poſteà eſſet valitura. Verùm l. cit. jam diximus, qui animalia in tenera ætate occidit, vel recentes arborum plantationes eradicavit, teneri ad reſtituendum, non quidem quantum res illæ in perfecta ætate erant valituræ, ſed quantum illatum damnum hic, & nunc à viris prudentibus æſtimabitur. Hæc eſt communis, & probabilior opinio cum D. Thoma q. 64. art. 1. ad 1. quam ſequuntur Molina l. c. Leſſius, Diana, Card. de Lugo, & alii paſſim, & Faber ex noſtris d.50.c.3.n.102. ubi ait priorem opinionem eſſe omninò contrà rationem, quia non valet tantum res in ſpe quantum in re, poterat enim perire apud dominum tempeſtate, vel aliquo alio Cœli infortunio; ſolvendo autem quantum res eſſet valitura in re eſſet ponere eum in tuto, & ſtatum ipſius meliorare; in reſtitutione autem æqualitas ſervari debet, & damnificatus debet accipere, quod ſuum eſt non ditiorem fieri per reſtitutionem rei ablatæ; undè concludit Faber, quòd ſufficit reſtituere, quantum res illa valebat in ſpe, computando damnum emergens, & lucrum ceſſans ipſius damnificati ex ipſa damnificatione probabiliter futura, per quam doctrinam ſatisfit rationi prioris ſententiæ ex illa regula generali deductæ.

32 Confirmatur hanc obligationem non adeſſe abſolutè loquendo ex diſcurſu Card. de Lugo diſp.18.cit.ſec.4.nu. 81. quia ſi pullum gallinaceum occidas, vel equinum; licet domino ceſſet lucrum, quod ex illis adultis habere poſſet; hoc tamen lucrum non ceſſat communiter loquendo ex eo, quod pullum occideris, ſed ex eo, quod ſoluto pretio quantum tunc valebat, noluit alium loco illius emere; potuiſſet enim tunc alium ſimilem emere, ex quo lucrum illud haberet, undè in tali caſu, quod non emerit, ex tua injuria non provenit, ſed ex eo, quod ipſe alium emere noluit, cùm emere potuiſſet; ſolum ergò debes pretium, quo illum emere potuiſſet, nec aliud damnum, vel lucrum ceſſans compenſare teneris, ſi ſtatim pretium pulli occiſi reſtituiſti, vel ſi ſtatim non reſtituiſti, adhuc tamen dominus pecuniam habebat ſufficientem ad alium ſimilem emendum, ex quo lucrum illud haberet, & emere noluit; in caſu tamen, quod ipſe ſufficientem pecuniam non haberet ad alium pullum emendum, nec tu ſtatim pretium pulli occiſi reſtituiſſes, putat hic Auctor in tali caſu lucrum ceſſans tibi imputari debere, & quod illud compenſare debebas, undè infert hanc obligationem compenſationis lucri ceſſantis in combuſtione ſatorum facilius contingere poſſe, quàm in occiſione pulli equini, facilius enim contingit, quod dominus denuò ſerere non poſſit, vel alia ſata emere, quàm alium pullum equinum, abſolutè tamen loquendo adhuc ſatis combuſtis poteſt dominus eorum pretio à damnificante reſtituto vel alia ſimilia emere, vel aliud genus æqualis lucri quærere quo damnum illud ſibi com-

bi compenſaret; quæ omnia mihi videntur ſatis probabiliter dicta. Concludit tandem in præfatis caſibus circà hanc obligationem non eſſe poſteà reſtituendum integrum valorem fructus maturi, ſed deductis expenſis, & computatis etiam periculis, quibus lucrum probabiliter impediri potuiſſet, ſicut in omni ali-alucri ceſſantis æſtimatione fieri ſolet.

33 Quæres, An præter damni dati aliqua etiam compenſatio pro injuria illata ſit facienda antè Judicis condemnationem; in quovis enim damno ſcienter illata hæc duo regulariter intervenire ſolent, ſcilicet, damnum ipſum in bonis corporis, vel fortunæ proximo illatum, & injuria aliqua; quæ fit ipſi proximo, cui damnum infertur, & de hac injuria movetur difficultas, quia de injuria, quæ fit Reipublicæ, cujus leges violantur, certum eſt reum non teneri pœnam ejus ſubire antè Judicis ſententiam. Ratio dubitandi pro parte affirmativa eſt, quia ubi eſt injuria, eſt conſequenter aliqua juris violatio, hæc autem lege juſtitiæ per condignam compenſationem ad æqualitatem reducenda eſt; ergo qui cum damno injuriam alteri intulit; præter damnum tenetur quoque injuriam reſarcire etiam ante Judicis condemnationem. Ratio autem dubitandi pro parte negativa eſt praxis quotidiana, qua conſtat nullum Confeſſarium quantumvis doctum, ac timoratæ conſcientiæ ad hujuſmodi compenſationem pœnitentes obligare, ſed ſatis eſſe putant, ſi eos obligent ad reſarciendum damnum, quod injuſta actione illatum eſt, quoniam per injuriam tali damno connexam nihil demitur, aut minuitur de bonis damnificati.

34 Hanc difficultatem breviter reſolvit Amicus diſp. 35. ſec. 7. quòd quotieſcumque cum damno dato aliquis etiam miſcetur contemptus, irreverentia, & vexatio animi, vel corporis, compenſanda eſt quoque prçter damnum talis injuria etiam antè Judicis condemnationem, niſi illa gratis òb offenſo remittatur; cùm in omni eo facienda ſit compenſatio etiam ante Judicis ſententiam, in quo proximus fuit læſus. Si autem cum damno illato nullus contemptus, irreverentia, aut animi, vel corporis afflictio intervenit, nec irrogata fuit, ad nihil damnificans tenebitur præter illati damni compenſationem; ſicut ſi quis alterius pecuniam negotians aliquam partem ſibi uſurpet inſcio domino, ſatis eſt ſi eam domino reſtituat etiam ipſo inſcio, quia in talli uſurpatione nullum contemptum, nullam irreverentiam, & nullam animi, aut corporis vexationem domino irrogavit. Ex qua doctrina facilè occuritur rationibus dubitandi pro utraque parte adductis; nam ratio dubitandi pro parte affirmativa probat ſolùm tunc præter damni illati compenſationem aliam quoque requiri antè Judicis ſententiam, quià præter damnum illatum ſupponit etiam injuriam aliquam fuiſſe damnificato illatam, quando autem nulla irrogatur injuria, nulla præter damni reſtitutionem facienda eſt compenſatio. Ratio autem adducta pro parte negante non urget, quamvis enim per injuriam damno illato connexam nihil dematur, vel minuatur de bonis fortunæ corporis, vel famæ, demitur ſaltem, aut minuitur de bono honoris, & reverentiæ alteri debitæ; ideò autem Confeſſarii ad hujuſmodi injurias compenſandas pœnitentes regulariter obligare non ſolent, quia injuriæ damno illato connexæ, quando ſunt leves, plerumque à damnificatis parvipenduntur, & moraliter ab offenſis condonari cénſentur per ſolam illati damni compenſationem; unde Conſeſſarii in his caſibus damni illati pœnitentes interrogare deberent, an damnum fuerit illatum cum injuria, & contemptu damnificati, & an injuria gravis fuerit, vel levis, ut ſciant ad qualem obligationem eos in conſcientia obligare debeant.

ARTICULUS SECUNDUS.

An impediens aliquem à conſecutione alicujus boni teneatur ad reſtitutionem.

35 SEnſus quæſtionis eſt, an ad reſtitutionem teneatur ille, qui alterum procurantem officium, vel aliud bonum impedit, ne illud conſequatur. Dupliciter autem poteſt aliquis impediri, ne aliquod bonum ab ipſo procuratum conſequatur primò ne conſequatur id, ad quod habet jus, & quod ei ex juſtitia debetur, ſecundò, ne conſequatur id, quod ei ex juſtitia non debetur, ſed ſolùm ex liberalitate, & beneficentia aliorum: Rurſus dupliciter poteſt aliquis alterum impedire ab aliquo bono conſequendo, uno modo ſolis præcibus, & ſuaſionibus, ut ſuadendo eum, ad quem ſtat conferre beneficium, ne illud huic conferat; alio modo, dolo, metu, fraudibus, & per injuriam aliquam efficiendo, ne ille tale bonum conſequatur. Hoc prænotato conveniunt DD. ſi res non erat debita ex juſtitia, ſed conferenda ex libera voluntate collatoris, ſi quis impediat alterum à conſecutione talis boni ſine vi, & fraude, ac deceptione collatoris, & fiat ex intentione proprii commodi, vel alterius amici, & non ex animo nocendi illi, qui impeditur, nullam eſſe obligationem reſtituendi: ut ſi quis ſciat aliquem velle legatum alteri relinquere, & precibus ab illo obtineat, ut teſtamentum mutet, & potius ſibi illud relinquat, nulla hinc inſurgit reſtituendi obligatio, quia id fit ſine ulla fraude, vel dolo, & abſque ulla injuſtitia. Si quis verò è contrà per vim, & metum, vel fraudem; hoc eſt per deceptionem, & mendacia collatorem retrahat, ne donet aliquod bonum, cui donare volebat, tenetur ad reſtitutionem pro ratione valoris rei, quam ille à collatore ſperabat, & ratio eſt, quia licèt ille jus non haberet ad rem, quam alter ex gratuita voluntate, & ſine ulla obligatione juſtitiæ ei donare volebat, jus tamen habet, ne per media injuſta; ut per vim, vel fraudem ab aliis impediatur, ne bonum conſequatur, quod ex alterius benevolentia ſperabat; ità DD. paſſim, & præſertim Scotus diſt. 15. quæſt. 2. in ſolutione ad ultimam, ubi inquit, quòd impediens alteri conſecutionem alicujus boni, tenetur ad reſtitutionem prædicto modo, ſi directè abſtulit ei beneficium cum intentione damnificandi eum, ac etiamſi indirectè, ſcilicet, procurando ſibi ipſi, & cum hoc etiam damnificare alium intendebat, ſed ſi tantummodò propriæ utilitati intendebat providere, & ſic procurat ſibi, & de conſequenti alius præter intentionem illius damnificatur, iſte ad nihil tenetur illi, quia licet unicuique ſibi ipſi providere alio neglecto. Ità Doctor ad verbum loc. cit. ubi, ut notat Scoliaſtes ibidem, per directè intendere damnum alterius, intelligit fraude, & dolo impedire eum à beneficio ſine alio fine; indirectè verò, quandò primò intendit ſuum commodum, ſed cum hoc etiam fraude alterum impedire.

36 Eſt tamen difficultas, An ſit obligatio reſtituendi, quando quis impedit alium à conſecutione alicujur boni, in quod aliquod jus non habebat, ſine vi quidem, & fraude ex odio tamen, & ex directa intentione nocendi illi, qui prædictum bonum ſperabat.

Affirmant aliqui Doctores, inter quos præſertim citatur Scotus noſter loc. cit. quod probant ex quibuſdam legibus ab ipſo Scoto adductis, in quibus ſtatuitur, quòd ſi quis aliquid in ſuo fundo faciat, ex quo damnum vicino ſequatur, non teneatur de damno ſecuto ſi id faciat animo non nocendi, undè à contrario ſenſu, ſi animo nocendi faciat ad reſtitutionem tenebitur; ergò formalis, & præciſa ratio, & radix reſtitutionis in his caſibus; eſt internus affectus nocendi, nam eo tantùm poſito, cæteris omnibus immutatis manentibus, conſurgit reſtituendi obligatio nam in prædictis legibus ex ſolo animo nocendi diſcernitur obligatio reſtituendi, atque ideò pari ratione in cæteris negotiis, qui alterum impedit, ne aſſequatur bonum, quod alioqui haberet, ſi id animo nocendi faciat ad reſtitutionem tenetur. Pro qua ſententia citantur Riccardus, Paludanus, Sylveſter, ac etiam Divus Thomas, & alii.

37 Alii verò communiter negant dicentes, quando impedimentum eſt alicujus boni, quod alicui ex juſtitia non debetur, nec aliqua vis, aut fraus adhibetur, nullam eſſe obligationem reſtituendi, etiamſi id fiat ſiniſtra intentione nocendi, & impediendi bonum alterius. Ità Soto, Navarrus, Vaſquez, Amicus, Caſpenſis, & alii paſſim. Ratio eſt, quia ſolus animus nocendi ſine ulla juris alicujus violatione non eſt ſufficiens radix reſtituendi, ut communiter Doctores, tamquam primum principium in materia reſtitutionis ſupponunt, quia obligatio reſtitutionis non oritur, niſi ex eo, quòd tollatur in re ipſa res, aut jus alterius per media, & contractum illicitum; ergò intentio, quæ non exoritur per media injuſta, licet ipſa ſit injuſta, obligationem reſtituendi non inducit; qua ratione nos quoque diſp. *de Contractibus* ſuperius diximus etiam de mente Scoti quòd animus uſurarius mutuantis, niſi trahatur in pactum verbis, aut ſignis manifeſtatus, obligationem reſtituendi non inducit, quia ſolus animus nocendi non privat hominem jure ſuo, vel domino; atque ideò in propoſito ſolùm odium internum, cùm ſit actus immanens, nihil operatur ad extrà, nec ab eo deſumi poteſt reſtitutionis obligatio. Ad leges autem in contrarium adductas reſpondent, per animum nocendi, ex quo deſumunt obligationem reſtituendi, non intelligere ſolùm internam intentionem; ſed etiam conjunctam operationem exteriorem in proprio fundo, ex qua ſequitur nocumentum in vicino, adeout per animum nocendi leges illæ declarare voluerunt ſecutum damnum fuiſſe ex dolo, vel culpa lata cauſatum; ex qua tantùm tenemur de damno ex noſtra actione ſecuto, & hæc ſententia communior eſt, & probabilior.

38 Neque Scotus rectè pro prima ſententia citatur loco cit. ut communiter advertunt Scotiſtæ ibidem, & præſertim Faber diſp. 50. c. 8. num. 271. non enim dicit impedien-

tem

Digitized by Google

tem alium à conſecutione alicujus boni ſolo odio, & vindicta ad reſtitutionem teneri; ſed dicit impedientem odio, & vindicta; ac inſuper actione mala, ut fraude, & dolo ad reſtitutionem teneri, & expreſsè hoc docet probationem adducens ex lege illa ff. præſcindo venas &c. dicit enim, quòd ſi præſcindo vænas in fundo meo, per quas derivabatur aqua ad puteum alterius intentione nocendi ſibi, teneor ad reſtitutionem damni, ſed ſi hoc facio ſine fraude intendens conſulere utilitati propriæ ad reſtitutionem non teneor; tenet ergò Doctor hoc impedimentum boni alterius, ut obligationem reſtitutionis inducat, eſſe debere cum fraude factum, & opere exteriori injurioſo. Quod etiam colligitur ex auctoritate, quam ibidem in fine quæſtionis immediatè poſt adducit ff. de regulis juris, nemo damnum facit, niſi qui illud facit, quod facere non habet jus, iſte autem, ſubdit Doctor, habet jus procurandi ſibi beneficium ſervatis circumſtantiis juſtis, & honeſtis; ergò intelligit Doctor impedientem alium à conſecutione alicujus beneficii odio, & vindicta tunc tantùm ad reſtitutionem teneri, quando juſtas, & honeſtas circumſtantias non ſervat in opere exteriori. Itaque intelligit Doctor intentionem nocendi proximo eſſe fundamuntum obligationis reſtituendi; quando conjuncta eſt fraus, & dolus, quibus injuſtè impeditur jus ſivè in re, ſivè in ſpe ad beneficium conſequendum, qui enim ex fraude, & dolo dedit cauſam damno, illud reſarcire tenetur, intelligendo fraudem in re ipſa factam per minas, vel alia media æquivalentia, quibus alter injuſtè à beneficio excluditur, imò Faber ait non tantùm Scotum in hoc ſenſu locutum eſſe, ſed etiam omnes alios Doctores pro prima opinione adductos.

39 An Verò abſolutè loquendo ſola intentio per media aliàs licita obligationem inducere poſſit in aliquo caſu; pro utraque parte diſputat Hiqueus diſt. 15. q. 2. in fine in ſuo Commentario, & affirmantem eſſe probabiliorem oſtendit, quia in multis caſibus ſola intentio prava totum opus inficit, quod aliàs licitum eſſet, ſi alteri intentioni ſubeſſet, quod pluribus oſtendit exemplis, v.g. mulier prægnans medicinam ſumens in infirmitate periculoſa, in qua, & ipſa, & partus alias occumberet, ſi ex ſola cauſa, & motivo ſuæ ſalutis medicinam ſumat, non eſt homicida, ſed utique ſi necem prolis directè intendat, & ſimiliter medicus ſic intendens, quando mors prolis eſt certa. Item in bello juſto exhortantes ad defenſionem juſtitiæ, ut Sacerdotes, ſi occiſionem hoſtium invadentium non intendant, non ſunt homicidæ. etiamſi defenſio illa ſine alicujus occiſione fieri nequeat: ſi tamen occiſionem hoſtium directè intendunt, irregularitatem ex homicidio incurrunt. Similiter qui dat munera Epiſcopo intuitu recipiendi beneficii eſt ſimoniacus, & accepto beneficio tenetur reſtituere; ſi autem titulo donationis, non tenetur reſtituere beneficium, neque fructus ejuſdem. Tandem ſi quis det alteri ſuum equum intentione tantùm accommodationis, tenetur ille equum reſtituere; ſi intentione donationis, non tenetur, & tamen datio in ratione actionis, & accepto non variantur, niſi ut ſubſunt intentioni, & conſenſui voluntatum; in his omnibus caſibus actiones, & media ſunt eadem, & variant ſpeciem juxta naturam intentionis, & obligationem reſtitutionis inducunt, quòd intentione injuſta applicantur, & ſortiuntur effectum.

40 Ex qua doctrina ſic arguit Hiqueus à priori, intentio, ut fiat efficax, alia media non exigit, quàm quæ ſunt ſufficientia, & reipſa finem inducunt, & effectum intentum; ergò etiam ut exequatur intentio injuſta, qua talis, nihil aliud requirit, quàm ut media, & eorum electio ex ea tantùm procedat. & effectum attingant; & ſic tota actio eſt injuſta, ſed per hanc actionem alius in reipſa ſuo jure privatur injuſtè, aliàs actio non eſſet injuſta; ergò ſufficit talis actio, ut medium privandi alium jure ſuo à tali intentione procedens, & ut in reipſa, tamquam vera cauſa privat, ut fundet obligationem reſtitutionis. Dices in tali caſu fraudem non inferri, quia non adhibetur fraus, ſed alius utitur jure ſuo. Contrà replicat Hiqueus, illa actio ut fit per modum executionis injuſtæ intentionis non eſt uſus proprii juris, ſed executio, & exercitium doloſæ intentionis defraudandi alium jure ſuo, quia uſus proprii juris debet eſſe ex intentione, quæ concordat juſtitiæ, & titulo fundato juris proprii; ergò ſi ex intentione injuſta per medium efficax infert quis alteri damnum non utitur jure ſuo, quia nullum jus habet in fraudem alterius, ſed exequitur fraudem conceptam in damnum illius. Et hoc etiam concedit Card. de Lugo diſp. 8. *de injuriis in genere* ſec. 6. & diſp. 18. de reſtitutione ex injuſto impedimento ſect. 5. ubi proinde ait hanc regulam eſſe ſtatuendam, ut quando poſſes abſque injuſtitia velle directè illud nocumentum inferre; tunc intentio ei nocendi, & affectus odii non transferat illud peccatum in ſpeciem injuſtitiæ, nec obligationem reſtituendi afferat; Quando verò propter jus, quod proximus adhuc habet ad vitam, vel ad bona ſua, non potes licitè velle directè proximum in iis bonis lædere, aliquando voluntas directa nocendi faciet eſſe contrà juſtitiam id, quod ex alio fine licitè velle poſſes etiam præviſo periculo nocendi proximo; & ratio eſt, quia ad injuriam, & obligationem reſtituendi requiritur, quòd ejus nocumentum a te procedat ut cauſa; ad rationem autem cauſæ influentis multum refert intentio, qua aliquid fit determinatè ad talem effectum, vel non ad hunc finem, ſed ad alium diverſum; eamdem enim tentationem ponit Deus, & dæmon, & tamen hic dicitur cauſa noſtri peccati indè ſequentis, quia ad hunc finem Dæmon tentationem immittit. Deus autem non dicitur cauſa noſtræ ruinæ, quia tentationem non immittit ad hunc finem, ſed ad noſtram victoriam, & meritum. Ità diſcurrit Cardin. de Lugo loc. cit.

41 Ex dictis ſequitur impedientem per vim, vel fraudem, ne alter officium, vel beneficium conſequeretur, quo dignus erat, teneri ad reſtitutionem, quanti judicio prudentis ea ſpes illi valebat; addunt aliqui etiamſi id feciſſet pretextu, ut conferatur digniori. Ratio eſt, quia dignus jus habet procurandi, & obtinendi beneficium illud eo ipſo, quod eſt dignus; ergò ſi vi, ac fraude à conſecutione illius impeditur, læditur tale jus, & lædens ad reſtitutionem tenetur. Neque à reſtitutione excuſatur, eo quòd illum impediat, ut digniori conferatur, quia ſicut dignior non tollit jus, quod etiam dignus habet ad illud beneficium procurandum, ità nec prætextus ut digniori conferatur, tollit quin digno injuria fiat. Secus autem ſi eum impedivit, qui non erat dignus, quamvis enim etiam vi, & fraude id feciſſet adhuc ad reſtitutionem non tenetur, cùm enim indignus nullum jus haberet, impediens non cenſetur illi injuriam feciſſe, quia ubi non eſt jus injuria eſſe non poteſt, cùm omnis injuria ſit alicujus juris violatio; è contrà verò qui vi, ac fraude dignum impedit à conſecutione officii, vel beneficii, ut illud conferatur indigno, non ſolùm tenetur ad reſtitutionem, quanti judicio prudentis ea ſpes illi valebat, ſed etiam ad reſarcienda omnia damna Eccleſiæ, vel Reipublicæ ex electione indigni ſecuta. Tandem qui ſolo conſilio abſque vi, & fraude collatorem impedit, ne beneficium digno, aut digniori conferat, ſatis probabile eſt ad nihil teneri, & ratio eſt, quia digni, ac etiam digniores antè factam collationem ab publica officia, vel beneficia nullum jus habent; igitur ſi conſilio tantùm abſque vi, & fraude à conſecutione publicorum beneficiorum impediantur, nullum jus illorum læditur. Imò neque ad reſtitutionem tenetur, qui etiam vi, ac fraude impedit dignum, ac digniorem malis artibus publica officia, vel beneficia procurantem, & ratio eſt quia jam dignus, ac digniſſimus nullum jus habet talia bona per malas artes, & mediis injuſtis procurandi, & conſequendi quia jus commune prohibet, ne per hujuſmodi media publica officia procurentur. Ità Vaſqu. Turrianus, Rebellus, Sylvius, Amicus, Bonac. Valent. & plures alii.

42 Eſt tamen rurſus Difficultas, An impediens magis dignum à conſecutione alicujus officii, vel beneficii, ut detur minus digno, teneatur ad reſtitutionem magis digno; difficultas intelligitur, ſi impediat actione juſta, non injuſta v.g. precibus, & ſuaſionibus, quia de actione injuſta loquendo, ideſt, dolo, & fraude conveniunt omnes teneri ad reſtitutionem. Prima opinio affirmat, cujus fundamentum eſt, quia officia, & beneficia publica ſecundùm juſtitiam diſtributivam ſunt diſpenſanda, ſecundùm quàm dignior minus digno præferendus eſt; quia ergò digniorem impedit, & eſt cauſa, ut dentur minus digno, contra juſtitiam diſtributivam peccat, & conſequenter etiam contrà commutativam; quod enim ſecundùm juſtitiam diſtributivam alicui debetur, ſi ei auferatur, contrà juſtitiam etiam commutativam peccatur, quia læditur jus ei competens ex juſtitia diſtributiva, eo quia eſt dignior; pro qua ſententia citantur Paludanus, Cajetanus, & alii. Secunda opinio negat ex fundamento oppoſito, quia beneficia Eccleſiaſtica non ſunt bona, quæ per ſolam juſtitiam diſtributivam diſpenſari debeant, ſicut bona Reipublicæ communia, quæ civibus diſtribui debent in præmium pro meritis, & bonitate ipſorum, ſed ſunt inſtituta ut ſtipendia pro laboribus miniſtrorum Eccleſiæ, ut colligitur, ex illis Chriſti verbis *dignus eſt operarius mercede ſua*, quòd etiam ex eo ſuadetur, quia hac ratione inſtitutæ ſunt decimæ ab Eccleſia. Ex quo deducitur in hac beneficiorum diſtributione ſolùm juſtitiam commutativam intercedere, & conſequenter ſi beneficium detur digno, omiſſo digniori, non fit contrà juſtitiam commutativam, quia licèt alius ſit dignior, tamen ille quoque pro illo ſuo labore eſt dignus; & exemplum dari ſolet in artificialibus, ſi quis enim eligit v.g. Architectum aptum ad domum ſibi ædificandam aptiori prætermiſſo, qui proindè dignior erat, ut eligeretur, non ob id ille tenetur ſuum ſtipendium iſti reſtituere, quia ſufficienter functus eſt officio ſuo. Ità Soto Nav. & alii, quibus ſubſcribit Faber diſp. 30. cit. cap. 8. n. 176.

Digitized by Google

43 Reſolutio hujus quæſiti pendet ex dictis ſuprà diſput. 6. quæſt. 1. art. 1. ubi egimus de diſtributione officiorum ſæcularium, & Eccleſiaſticorum, & loquendo de ſæcularibus diximus ſatisfieri eligendo dignos, etiam digniori prætermiſſo ad hujuſmodi officia, quia electores in his officiis diſtribuendis aliam obligationem non habent, quàm ut ſufficienter provideant, ne ex electione Reſpublica detrimentum patiatur, quod eò ipſo conſequuntur, dum dignum eligunt, nam ſi damnum ſequeretur, jam electus non eſſet dignus; quod ibi diximus cum hac limitatione intelligendum eſſe, quòd non tenetur quis ad hujuſmodi officia ſæcularia digniorem eligere, niſi in caſu concurſus, quando, ſcilicet, vocantur plures, ut ex illis dignior eligatur, nam in tali caſu non ſolùm quæritur, ut Reipublicæ ſatisfiat per miniſtrum idoneum ad tale officium exercendum, ſed etiam ut concurrentibus pro meritorum qualitate præmium conferatur, cui obligationi non ſatisfieret eligendo dignum in concurſu dignioris, quia minus merenti conferretur præmium, quod magis digno conferendum eſſet ob magis ejus meritum; quod ſine ejus injuria fieri nequit; undè electores in tali caſu ex juſtitia eum eligere debent; quem omnibus penſatis aptiorem, & digniorem ad illud officium eſſe credunt; alioquin ad reſtitutionem tenentur digniori ſic omiſſo, quia per edicta, & convocationem publicam tali modo factam acquiſierunt omnes, & ſinguli jus ex juſtitia propriè dicta, ut electores juxtà leges poſitas digniorem eligere debeant. Quamvis autem extrà talem caſum, & abſolutè loquendo talis obligatio non extet eligendi digniorem ad hujuſmodi officia ſecularia; diximus tamen ibi cum Card. de Lugò; & aliis eſſe obligationem dandi hæc quoque officia dignioribus regulariter, & magis freqnenter non qnidem propter Jus quod ipſi habeant; ſed propter incommoda, & detrimenta gravia, quæ communiter Republica oriuntur, ſi non ità regulariter, & magis frequenter conferuntur, ut ibi latius explicatur.

44 Quo ad beneficia autem Eccleſiaſtica diximus etiam ibi, quod loquendo de beneficiis curam animarum annexam habentibus, ut ſunt Epiſcòpatus, & Parochiæ, tenentur electores, & collatores eligere digniorem, etiamſi beneficium non detur per concurſum, ſub peccato mortali, & obligatione reſtitutionis, undè quamvis collatio talium beneficiorum in perſonam dignam, prætermiſſa digniori, valida ſit, peccatum tamen mortale eſt digniorem relinquere, & negligere, & ratio eſt, quia talis omiſſio bono communi ipſius Eccleſiæ ſemper præjudicat graviter, & notabiliter; eliguntur enim paſtores animarum, ut gravioribus ovium neceſſitatibus opitulentur, & depravatos mores reforment, ad quæ officia pauci inveniuntur reipſa ſufficientes, niſi ſint valdè inſtructi, quia difficilima ſunt; loqnendo verò de beneficiis ſimplicibus diximus ibidem non tamen eſſe obligationem pro electione dignioris, quia curam animarum annexam non habent, undè facilius à peccato excuſari poſſunt electores, & collatores, ſi quandoque digniorem omittunt, dummodò beneficium conferatur digno; dixi *quandoque* id fieri poſſe ſine peccato, quia ſi in collatione beneficiorum ſimplicium communiter, & frequenter digniores omittantur, non facile electores, & collatores illorum à culpa gravi excuſari poſſent, quia ſic agendo redditus Eccleſiaſtici male impenduntur, & alii tali exemplo ducti pro conſequendis hujuſmodi beneficiis parum curabunt fieri digniores, undè brevi temporis intervallo miniſtris indignis Eccleſia repleretur. Ex qua doctrina patet nec primam, nec ſecundam ſententiam eſſe abſolutè tenendam, ſed juxtà diſtinctiones, & limitationes adductas, & impedientem magis dignum, nec habeat officium, vel beneficium, ut detur minus digno teneri ad reſtitutionem magis digno, vel non teneri juxtà earum varietatem, & contingentiam; & juxtà allatam Scoti doctrinam. Reſolvit quoq; hoc quæſitum Aſteſ. noſter l. 5. t. 29. a. 1.

QUÆSTIO PRIMA.

De Reſtitutione, ex adulterio, & ſtupro proveniente.

45 SCotus l. c. d. 15. q. 2. propè finem quæſtionis in ſolutione ad ſeptimum declarat prætereà obligationem reſtitutionis ex adulterio provenientem, de qua proindè hic nos quoque agemus, addendo etiam aliam ex ſtupro provenientem; eſt autem ſtuprum defloratio Virginis ipſa invita, quia ſi conſentiat, erit tantùm fornicatio ſimplex, ut Doctores communiter docent. Adulterium verò eſt; cùm uterque, vel alteruter coeuntium eſt matrimonio conjunctus, etiamſi adulterantis conjux ſit contentus eſto enim tunc illi injuria non fiat, fit tamen ipſi ſtatus conjugali, ſacramento, & ſexto Decalogi præcepto.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit reſtituendum ratione adulterii.

46 CErtum eſt apud omnes adulterium eſſe peccatum contrà juſtitiam, etiamſi altero conjuge conſentiente id fieret, ut dicebamus, adhuc enim injuria fieret ſtatui conjugali, quia ex natura contractus matrimonii, & ex fide de uſu corporis non poteſt in hac parte maritus cedere juri ſuo, & adhuc majori ratione eſt peccatum contrà juſtitiàm, quando fit altero conjuge non conſentiente, tunc enim adulterans privat conjugem jure ſuo, & re aliena utitur invito domino. Quamvis autem adulterium ſit in hoc ſenſu peccatum contrà juſtitiam, non tamen in eo ſenſu, ut obliget adulterum ad aliquam compenſationem pecuniariam, dicitur enim contrà juſtitiam ratione injuriæ datæ abſque damno in bonis fortunæ, in quo caſu, & ſimilibus alia reſtitutio, & ſatisfactio non requiritur, quàm petitio veniæ ab offenſo, & injuriam patiente; undè marito ſatisfactionem aliquam pecuniariam petente ab adultero pro injuria ſibi illata, non tenetur hic aliquid ei dare, quia tale damnum non eſt ei illatum, etiamſi inter maritum, & adulterum aliqua conventio, vel pactum præceſſiſſet, quod intelligendum eſt in foro externo, ut habetur in L. tranſigere C. de tranſactionibus, & L. Mileſ. 11. ff. ad legem Juliam de adulteriis, quod factum eſt, ne maritus ſuæ uxoris lenocinium faciat. In foro autem interno cùm ex adulterio damnificari poſſint alter conjux, & legitima proles circà ſuſtentationem, & hæreditatem &c. patet ut communiter DD. docent quòd nata prole uterque adulterans cùm id damnum cauſent, eatenus reſtituere debeant, quatenus poſſunt ſine detrimento altioris boni, & cauſatione majoris mali, quod ut melius intelligatur, ſpecialiter de obligatione utriuſque diſcurrendum eſt, ſcilicet, tàm adulteri, quàm adulteræ.

47 Prima itaque Difficultas eſt, an adultera teneatur filium ex adultero ſuſceptum detegere. Prima opinio affirmat adulteram debere revelare filium eſſe ſpurium, ne legitimos debita ſibi parte hæreditatis privet, licèt ſit diſcrepantia in modo, quòd id facere poſſit, ac debeat; aliqui enim dicunt adultera hoc filio ſpurio revelare debere, eumque inducere ad hæreditatem vero, ac legitimo hæredi dimittendam, qui dicendi modus Riccardo tribuitur, Henrico, & aliis quibuſdam; alii verò dixerunt adulteram hoc debere revelare marito, ut vero hæredi hæreditatem aſſignet, qui dicendi modus tribuitur Hoſtienſi, *Majori*, Adriano, & aliis. Secunda, & communis opinio negat adulteram, adhoc teneri, ſivè hæreditas ſit magna, ſivè exigua, ſive mulier ſit valdè nobilis, ſivè non, ad excludendam limitationem à quibuſdam huic ſecundæ opinioni adjectam, quam ex profeſſo docet Doctor l. c. cum omnibus Scotiſtis ibidem Tatareto, Almiano, Nicolao de Orbellis, Hiqueo, Aretino, Fabro, Aſteſano, & ſequuntur alii extrà ſcolam noſtram communiter. Impugnatur autem prima opinio primò in generali, quatenus illius ſectatores in hoc conveniunt, quòd mulier adultera ad revelationem ſui delicti teneatur cum diſcrimine vitæ, & famæ, licèt deindè in modo revelandi, & cauſa diſcrepent. Ratio autem eſt, quam ſuprà aſſignavimus diſ. 7. de Reſt. in communi q. 3. a. 2. n. 71. quia bona ſuperioris ordinis plus valent, quàm bona inferioris ordinis; at vita corporalis, & fama ſunt bona ſuperioris ordinis, ut patet, ergò vita, & fama non ſunt commutanda pro quantumcumque magnis fortunæ bonis, quam rationem ibi late proſequimur, & declaramus. Et quidem in hoc caſu particulari adulteræ, quando alia via damnum impedire non poteſt, non teneri ſe infamare crimen adulterii manifeſtando docet Innocentius in c. de pœnit. & remiſſ. ubi ait non eſſe denegandam pœnitentiam, & abſolutionem fœminæ, quæ concepit ex adulterio, nec volenti ſuum detegere crimen, ut impediat damnum auferendæ hæreditatis, cujus canonicæ definitionis ratio alia eſſe nequit; niſi quia obligatio impediendi damnum in bonis fortunæ non urget, quando illud impediri non poteſt ſine alio graviori damno vitæ, ſcilicet, & famæ, de quibus loquitur Pontifex in illo Canone, & ibidem dicebamus.

48 Prætereà Doctor impugnat in particulari duos illos dicendi modos, quibus ſectatores primæ opinionis illam explicabant; in primis enim falſum eſt adulteram debere filio ſpurio crimen illud revelare, quia aut filius credet matri, aut non, ſi credat, non eſt probabile, quòd propter hoc velit hæreditatem dimittere, quia pauci inveniuntur ità perfecti, ut propter juſtitiam ſervandam in foro conſcientiæ dimittant magnas poſſeſſiones, quas in foro exteriori retinere poſſunt, neque poteſt mater hoc præſumere, niſi multum prius voluntatem filii ſui experta fuiſſet; non debet autem ſe exponere certo periculo diffamationis apud filium ſuum propter incertam filii correctionem, & admonitionem de reſtitutione facienda. Si verò filius non crede-

crederet, tunc duo mala ſequerentur, quia & ipſa eſſet jam diffamata, & filius hæreditatem retineret, ut prius. Quod verò adultera crimen non teneatur revelare marito, ut alii dicebant, adhuc efficacius probat Doctor, quia ſic faciendo, & mulier ſe diffamat, & exponit ſe periculo mortis, & maritum periculo uxoricidii, quia talis poſſet eſſe zelator, ut ſunt multi, qui illam occideret, vel perpetuo haberet odio, & à ſe, & ab actu conjugii expelleret; ad iſta autem mala diffamationis, mortis, vel ſaltem odii, vel diſcordiæ, quæ ſunt valdè probabilia, & videntur ut in pluribus eventura, non debet ſe mulier exponere propter incertum bonum hæreditatis reſtituendæ; & præter hoc in terris, ubi primo genitus eſt hæres, pater ſi crederet uxori, non poſſet à ſpurio auferre hæreditatem, niſi in foro publico probaret eum talem, & tunc oporteret mulierem diffamari, non tantum apud maritum, ſed apud totam patriam; ità ad verbum diſcurrit Doctor loc. cit.

49 Concludit itaque Doctor, quòd in tali caſu adultera nullo modo, nec in articulo mortis, neque per confeſſarium, neque poſt mariti obitum hujuſmodi crimen revelare tenetur, ſed debet laborare quantum poteſt ad hoc quòd hæreditas reddatur vero hæredi, & ut filium ſpurium inducat ad renunciandum hæreditati ex cauſis honeſtis, ut ſuadendo illi, quòd religionem ingrediatur, vel ut fiat clericus, & Eccleſiaſtica beneficia recipiat, & his veluti ſufficientibus contentus hæreditatem dimittat alii fratri laico remanenti, quòd ſi hoc filio ſpurio perſuadere nequeat, curare debet augere bona filiorum legittimorum in ea parte, quæ ex diviſione cum filio ſpurio de jure eis obvenit, vel ex dote ſua, quantum jura permittunt, vel aliis ſuis bonis propriis ultra dotem, vel ex laboribus propriis, & addit Doctor hoc facere debere ſecundùm correſpondentiam juſtitiæ, & proportione ſervata, quia non tenetur ad reſtituendum æquivalens toti hæreditati, nam multum differt inter habere, & propè eſſe, iſte autem numquam habuit hæreditatem; licèt propè fuerit ſecundùm juſtitiam, & ideo minùs, quàm æquivalens hæreditati ſufficit ſibi pro reſtitutione, & illud minus ſecundùm arbitrium boni viri determinandum eſt. Quòd ſi hoc mater adultera commode facere non poteſt, ſufficit ei ſui peccati pœnitere, & intentionem habere, quòd ſi aliquando aliqua bona propria acquireret, quibus damnum filiis legittimis illatum recompenſare poſſet, libentiſſimè ſtatim illud reſarciret; & hæc eſt ſententia communior, quam cum Scoto tenent D. Antoninus, Cajetanus, Medina, Sylveſter Angelus, Azorius, Navarrus, Vaſquez, Leſſius, Caſpenſis, & Canoniſtæ paſſim in c. *Offic. de pœnit. & remiſſ.*

50 Hoc tamen totum moraliter, & irregulariter intelligendum eſt, ut plures ex cit. Auctoribus advertunt, nam ſi ponatur caſus, in quo mater probabiliter ſperaret ſe tali monitione profuturam, & impedienda graviſſima damna futura, teneretur utiquè mater vel per ſe, vel per Confeſſarium monere ſpurium, & etiamſi ex hoc exponeretur periculo famæ, & vitæ, ut v.g. in caſu, quòd ſi ſpurius eſſet in aliquo Regno ſucceſſurus, & ex tali ſucceſſione manifeſtum incurratur periculum inficiendi ſubditos hæreſi, tunc enim ad hoc publicum malum evitandum tenetur mater revelare prolem illam eſſe illegittimam etiam cum detrimento vitæ, & famæ, quia regula univerſalis eſt, quod bonum publicum eſt privato, & particulari præferendum. Et hoc etiam ex noſtris advertit Aret. d. 16. q. 2. a. 5. ubi ait quòd in caſu, quod damnum Regni immineat, nimirum ſi ſpurius, licèt ſumma cura educatus fuerit, ut filius Regis, vel Principis, nihilominus cernitur ad malos, & depravatos mores eſſe propenſum; tenetur mater prolem illegittimam declarare etiam cum periculo famæ, & vitæ, ne ſuccedat ſpurius in Regno, ſecluſo vero, & legittimo hærede, qui animo nobili, & regio ſubditos gubernaret cum utilitate civium; nam in tali caſu non agitur de dignitate, aut divitiis, quæ ſunt bona temporalia; ſed de bono communi, quod cuivis famæ, & privatæ perſonæ vitæ præferendum eſt; & tunc adulteram vitam ſuam, & famam non exponit pro hæreditate, & bono privato filii legittimi, ſed pro bono communi Regni, quod jure naturæ cuicumque bono privato, & particulari eſt præferendum.

51 Et in hoc ſenſu admitti poteſt ſententia media inter duas extremas jam adductas, quam tenet Card. de Lugo d. 13. ſec. 5. cum Soto, Covar. Ledeſma, Molina, Valentia, & aliis ab ipſo citatis, qui diſtinctione utuntur, aliquando enim infamia, quam mater ex manifeſtatione adulterii incurrit, talis, & tanta eſt, ut præponderet multum detrimento, quod alii filii, & cæteri patiantur ex prole ſuppoſita aliquando autem non ità præponderat; in primo caſu dicunt non teneri matrem ad manifeſtandum, in ſecundo teneri; undè dicunt mulierem adulteram debere ſe prodere etiam cum periculo vitæ, quando Regnum, vel Principatus, vel eximia domus tranſiret alias à legittima hærede ad ſpurium. Hæc, inquam, ſententia media in ſenſu tantùm jam declarato locum habere poteſt, quando, ſcilicet, agitur de bono communi Regni, & Reipublicæ, non autem abſolutè loquendo etiam de bono privato filii legittimi, nam quo ad vitam falſum eſt, niſi commune bonum Regni, & Reipublicæ id exigat, ſublata namque neceſſitate boni communis, ſolo titulo dignitatis, & divitiarum præſtat vita Reginæ, Duciſſe, aut mulieris nobilis cuivis hæreditati, ut notat Aretinus l. c. Quod verò ad famam ſpectat, ſi mulier ſit ità nobilis, & illuſtris, ac bonæ famæ, ut ejus fama, & nobilitas prudentum judicio hæreditati præſtet, non tenetur ſe prodere, & adulterium manifeſtare; ſi verò hereditas famæ illius præſtet, quia v. g. non eſt ità nobilis, & illuſtris, vel bonæ famæ, probabile eſt teneri; cæteris autem paribus nequaquam tenetur, quia ipſa poſſidet actu famam, legittimus verò filius hæreditatem adhuc non poſſidet, & ſicut legittimus jus habet ad hæreditatem, ita mater ad ſuam famam in re occulta; ubi autem jura ſunt paria, melior eſt conditio poſſidentis.

52 Secunda difficultas eſt, An adulter teneatur prædicta damna reſtituere ſicut tenetur adultera, in qua difficultate tria ſunt certa, ut notat Aretinus loc. cit. Primum eſt, non debere facilè adulterum credere mulieri aſſerenti ſpurium illum eſſe ejus filium, quia probabiliter, & prudenter ſuſpicari poteſt illam ex viro ſuo concepiſſe, quàm ex ſeipſo, vel illam aliis quoq; feciſſe ſui copiam, unde adulter non tenetur credere adulteræ dicenti ſuam eſſe prolem, niſi adhoc credendum ſufficiens motivum habeat ſecundùm prudentiam. Secundò certum quoque eſſe debet, quòd quando etiam adulter ſufficiens haberet motivum ad id credendum, & certus eſſet certitudine humana ſpurium illum eſſe filium ſuum, adhuc non tenetur ad aliquid reſtituendum cum periculo famæ, vel vitæ, ſicut nec tenetur adultera, quia in hoc par eſt utriuſque ratio: Tertiò tandem certum eſt è contrà, teneri ad reſtituendum, ſi ipſe conſulvit adulteræ, ut illum ſpurium viro ſuo ſupponeret, tamquam legittimum, nam qui conſilio eſt cauſa alicujus damni, illud etiam reſarcire tenetur, ut conſtat ex dictis de Reſtit. in communi. Difficultas ergò eſt, an adulter qui ſufficiens motivum habet ad credendum ſpurium illum eſſe filium ſuum, & poteſt ſine periculo famæ, & vitæ reſtituere damna viro adulteræ illata, & filiis legittimis ratione ſpurii, nec conſulvit adulteræ, ut illum viro ſuo ſupponeret, ut legittimum teneatur illata damna reſarcire ex eo ſolùm, quod genuerit.

53 Prima ſententia negat adulterum, etiamſi certiſſimum ſit ſpurium illum eſſe ejus filium, tenere de juſtitia, eum alere, & damna aliis illata reſarcire, ſed ſolùm teneri ex honeſtate, & decentia. Ratio eſt, quia adulter non tenetur credere, niſi ſit maxima certitudo, & evidentiſſima, illum ſpurium eſſe filium ſuum, quia abſque injuria credi poteſt, quòd mulier, quæ unum hominem recipit, pariter & alium admittat. Deindè quia eſto fuerit cauſa damni illius propter adulterium non tamen eſt cauſa proxima, quia ipſe non ſupponit filium illum marito, ſed tantùm remota, undè dato etiam caſu, quòd eſſet certus ſuum eſſe filium, de juſtitia non teneretur ad damna reſarcienda, ſed ſolùm ex honeſtate quadam, & decentia, pro qua ſententia Card. de Lugo diſp. 13. ſec. 2. citat Sotum, Henriquez, Dianam, & alios.

54 Secunda & communis ſententia, quæ multò probabilior eſt, affirmat adulterum cui probabiliter conſtat ſpurium natum eſſe filium ſuum, teneri ex juſtitia ad damna illa ex bonis ſuis reficienda, adultera non reſtituente, quòd ſi illa viro & aliis filiis legittimis reſtituit in integrum damna ratione ſpurii illata ex ſuis bonis propriis, & liberis, tenetur adulter partem ſuam ſatiſfactionis reddere, quia ut ſuprà dictum eſt de Reſtitutione in communi, quando plures idem damnum inferunt, uno in integrum reſtituente, tenentur omnes ſuas partes pro rata illi exhibere. Ità Cajetanus, Sylveſter, D. Antoninus, Navarrus, Molina, Turrianus, Caſpenſis, Card. de Lugo, Stephanus à S. Greg. Faber, & Aret. ex noſtris, & alii paſſim. Ratio communis, & fundamentalis eſt quia adulter ipſomet adulterio dat cauſam toti illi damno quod ex ſuppoſitione filii illegittimi pro legittimo alii conſequitur; quarè ſivè ipſe induxerit adulteram, ſive è contrà, ſivè ambo æquè conſenſerit, uterque tenetur in ſolidum ad damna illata reſarcienda, ut expreſſe deducitur ex c. fin. de injuria, & damno dato, ubiqui in cauſa eſt, ut alicui damnum inferatur, obligatur ad illius damni reſtitutionem. Nec urget, quòd Auctores primæ ſententiæ dicebant adulterum non eſſe propriè cauſam illius damni, ſed ſolam adulteram, quæ ſola marito ſupponit filium alienum pro ſuo, quod adulter nec intendit, nec conſulit, nec procurat. Non urget, inquam, quia adulter eſt cauſa, non tantùm remota, ſed etiam proxima, & principalis, ex qua ſequitur ſuppoſitio falſi partus, licèt enim mater ſit, quæ immediatè prolem illegittimam marito ſupponit, adulter tamen eſt cauſa principalis, quatenus facto ſuo in neceſ-

Digitized by Google

ceſſitatem moralem matrem induxit id faciendi, ne ſuum delictum proderet; & ideò cùm adulter ſit cauſa adulterii ſimul cum adultera, non minus quàm ipſa, eſt cauſa omnium effectuum ex adulterio ſequentium, & conſequenter etiam ipſius ſuppoſitionis partus marito, tamquam legittimi; imò ad hoc multò magis concurrit adulter, ut ait Card. de Lugo l.c. quia cùm ipſe ſit pater verus pueri, eum alere, & educare deberet, & illius curam habere; quarè eò ipſo, quòd filium ſuum in aliena domo habet apud alium putativum patrem, à quo videt pro filio proprio haberi, & educari, eſt cauſa non minus, quàm mater, illius deceptionis.

55 Nec etiam urget alia ratio pro prima opinione adducta, quod adulter credere non teneatur ſpurium, illum eſſe filium ſuum, niſi ſit maxima certitudo, & evidentiſſima; hoc enim omninò falſum eſt, nam tenetur adulter credere adulteræ dicenti ſuam eſſe prolem, ſi ad hoc credendum habeat motivum ſufficiens ſecundùm prudentiam; neque opus eſt hanc certitudinem eſſe maximam, & evidentiſſimam, ſed ſufficit certitudo humana, & moralis, ut ſi tempore, quo adultera concepit, certus erat non habitare cum marito, quia erat abſens; neque cum alio, quia erat cauſa in aliquò loco ſub cuſtodia mulierum, nec alteri, quàm ipſi, aditus permittebatur, vel alio conſimili modo; tunc enim credere tenetur, & à reſtitutione damni illati non excuſatur, ſi autem ſit dubius, Faber l. c. putat adhuc ad reſtitutionem teneri, quia in dubiis tutior pars eſt eligenda. Sed probabilius eſt, quod ait Pontius diſp. 52. q. 7. n. 45. quando dubium eſt an proles ſit legittima, vel adulterina, potius cenſendùm eſſe, quòd ſit legittima, quia potius favendum eſt filio, qui ex eo, quod ſit natus à muliere maritata habet titulum magis certum, ut pro legittimo habeatur, quàm dubia argumenta fundare poſſint, ut illegittimus exiſtimetur, quod etiàm aſſerunt Navarrus, Leſſius, Caſpenſis, & alii dicentes, quòd ſi dubitet adulter, an proles ſit ſua ad nihil tenetur, quia in dubio filius legittimus judicatur, & favendum eſt potius in dubio ipſi innocenti, & in dubio nemo reſtituere tenetur, melior enim eſt conditio poſſidentis, & Card. de Lugo l. c. hanc dicit eſſe communem ſententiam, nec diſtinguit inter forum externum, & internum, ſed univerſaliter abſque ullo exceptione id affirmat, plures adducens Theologos, & Canoniſtas.

56 Tertia difficultas eſt, de filio illegittimo, cujus pater ignoretur, a quo debeat alimenta accipere; quando nimirum duo eamdem mulierem cognoverunt, & incertum eſt, quis eorum ſit ejus pater, quod idem cum proportione quæri poteſt in ordine ad obligationem reſtituendi damna, quando ambo per adulterium fœminam nuptam cognoverunt, & conſtat prolem non eſſe ex marito, uter debeat reſtituere damna hæreditatis, quæ filiis legittimis obveniunt ex ſuppoſitione filii ſpurii legittimo. Communis opinio docet ſingulos debere ex parte concurrere ad alimenta, quia ſupponitur certum eſſe eorum filium, quare proles jus habet petendi alimenta ab eis ſaltem partialiter pro ratione dubii, & uterque ex æquo etiam tenetur ad reſtitutionem faciendam marito, & filiis legittimis pro damno in hæreditate illato, ſi mulier nupta fuerit, & certò cognoſcatur filium non eſſe legittimum, & ratio, eſt, quia aliquis debet puerum natum ſuſtentare, & illata damna reſarcire, quando mulier non eſt ſoluta, & non magis unus tenetur, quàm alter; ergò uterque tenentur ex æquo, & pro parte ſua. Ità Molina, Vaſquez, Salas, Azorius, Turrianus, Martinez, Villalob. Caſtro Palaus, Diana, Pontius, ex noſtris l. c. & alii paſſim. Non de ſunt tamen qui contrarium ſentiant in illa univerſali regula fundari, quoties non conſtat, ſaltem per præſumptiones, vel inditia probabilia hunc eſſe tuum filium, te non teneri ad ejus alimenta, in quam ſententiam propendet etiam Card. de Lugo l. c. quod attinet ad obligationem alendi prolem illam dubiam, licet in tali caſu cum prima ſententia admittat obligationem reſtituendi marito, & filiis legittimis ſaltem quoad partem pro damno illis illato ex prole adulterina, quod quibuſdam rationibus probare conatur, quas brevitatis cauſa omitto, nec ob eas à communi ſententia recedendum puto. Vel cum Pontio loco citato dicendum eſt, quod teſtatur aliquando factum eſſe, in tali caſu dubii illos duos ſortes mittere debere, & ille in quem cadit, debet ſolus nutrire puerum, & illata damna reſarcire, vel aliquo ſimili modo convenire debent. Et tandem addit ſatis prudenter, quòd ſi mulier ipſa poſſit congruenter prolem ex ſuo ſuſtentare, & damna illata reparare fortaſſis neuter illorum teneretur concurrere, ſed illa ſola, quia cum dubii cauſam ipſa injuſta dederit, in pœnam hujus merito ipſamet videri poſſet totam incurrere obligationem.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid, & quando ſit reſtituendum ratione ſtupri.

57 PRimò conveniunt Doctores communiter ad nihil teneri, qui virginem conſentientem defloravit abſque vi, & fraude, vel promiſſione matrimonii, defloratio namque duobus modis à virgine obtineri poteſt, primò ipſa liberè conſentiente, ſecundò ipſa non libere, ſed per metum, vel dolum conſentiente, aut omninò coacta. Quamvis autem aliqui Canoniſtæ dixerint etiam in tali caſu ſtupratorem teneri ad eam dotandam, vel in uxorem ducendam, eo quod diſpoſitiones juris Civilis, & Canonici ità ſtatuere videntur; contrarium tamen docent communiter Doctores in foro conſcientiæ, quicquid ſit de juris humani diſpoſitione, quæ antè ſententiam non obligat. Ità Soto, Navarr. Sylveſter, Molina, Ledeſma, Corduba, Angelus, Vaſquez, Card. de Lugo, Caſpenſis, Pontius Stephanus a S. Greg. & alii paſſim. Ratio eſt, quia fornicatio cum virgine libere conſentiente non differt à ſimplici fornicatione, nec aliam habet malitiam, niſi quia eſt contrà temperantiam, & continentiam, ſicut etiam in viro virgine primò fornicante; ergò non eſt peccatum contrà juſtitiam, quia nulla fit injuria virgini conſentienti, quarè in tali caſu nullam tenetur ſtuprator reſtitutionem facere illi, nec etiam parentibus ejus, non enim facit damnum aliquod illis, quia puella domina eſt ſui corporis, & uſus illius. Et hoc intelligunt DD. etiamſi precibus, & ſuaſionibus importunis puella ad conſenſum induceretur, adhuc enim liberè conſentire cenſetur, quia hujuſmodi preces etiam importunæ facilè excuti poſſunt, ſi seriò fœmina velit, niſi forte hujuſmodi preces adeò ſint importunæ, ut cum vi, & coactione æquiparentur; ut ſi cum minis conjunctæ fuerint, vel metu reverentiali, v. g. ſi ſtuprator ſit illius dominus, vel vir magnæ auctoritatis, cui puella diſſentire non audet. In caſu ergò quòd puella liberè ſtupro conſentiat modo jam declarato, ad nihil ſtuprator tenetur, undè etiamſi fœmina poſteà ob id diffametur, ſine culpa tamen ſtupratoris, & majori dote indigeat, ut nubat, quam ſi eſſet virgo, non tenetur ille aliquid reſtituere, dixi autem ſi talis diffamatio ſine ejus culpa contingat, quia ſi ipſe ſtuprator virginem à ſe violatam injuſtè infamavit, & ob id patiatur damnum, & majori dote indigeat, ut nubat, quàm ſi deflorata non eſſet, in tali caſu hæc major dos eſſet ab eo reſtituenda. Ità communiter præcitati DD. & alii paſſim.

58 Quæres, an ſaltem in tali caſu, quòd fœmina conſentit, teneatur violans aliquid reſtituere parentibus, vel iis, ſub quorum cura eſt. Affirmant Azor. Nav. Corduba, & alii, quia videtur etiam illis injuriam irrogaſſe, & grave damnum, cum ea de cauſa dotem augere cogantur, ut poſſint filiam in æque bonum matrimonium collocare, ac ſi non violata fuiſſet. Negant alii magis communiter, & probabiliter, & ratio à priori eſt, quia filia poteſt abſque partis injuria nubere, & etiam malè nubere ad libitum ſuum, quia filia non eſt poſſeſſio patris, ſed ipſa eſt domina ſui corporis, & liberum ejus habet uſum; ergò abſque illius injuria ad meliores nuptias ipſa impedimentum apponere poteſt, undè deflòrator, qui ex conſenſu hoc impedimentum apponit, non magis peccat contrà juſtitiam, quàm ipſa filia. Ità Sylveſt. Sot. Mol. Ledeſma, Leſſ. Vaſq. Card. de Lugo, & plures alii.

59 Secundò conveniunt Doctores, quando per vim, fraudem, vel metum, vel falſas promiſſiones, vel preces minis mixtas fœmina violatur; tunc damnum indè ſecutum eſſe à violatore reſtituendum; hoc autem intelligunt de vi, fraude, & metu incuſſis injuſtè, nam ſi per metum juſtè incuſſum virgo conſenſit, non tenetur ſtuprator ad reſtitutionem, v.g. ſi minatus eſt, quòd eam accuſare volebat apud patrem, vel judicem de aliquo delicto commiſſo, quod aliàs licitè, & juſtè dicere poterat, & ad hoc damnum evitandum ipſa conſentit, nam ſicut abſque juſtitia potuit ei aliquando pretium promittere, & exibere, ità quoque pro pretio promittere potuit omiſſionem licitæ accuſationis. Ita Turrianus, Card. de Lugo, Pontius ex noſtris, & plures alii. Reſtitutio autem hæc fieri debet ordinarie loquendo vel eam in uxorem ducendo, ſi ipſa velit, nec inde gravia inconvenientia ſequantur; vel dando dotem ſufficientem, ultrà patrimonium quod ipſa à parentibus habere debuiſſet, ut æquè benè nubere poſſit, ac ſi violata non eſſet; undè ſufficit, ut augeat dotem, quam à ſe, vel parentibus haberet, quia non tenetur niſi ad reſtitutionem damni illati, quod reſtituitur per augmentum dotis, quòd ſi virgo ità pauper ſit, ut nullam habeat dotem, non tenetur deflorator integram dare, qua mediante poſſit maritum ducere, ſed ponere ipſam, quantum poteſt in tàm bono ſtatu, quàm fuit antè in ordine ad ducendum maritum, aut ad ingrediendam religionem, ſi id potiùs vellet. Pro ſola autem virginitate ſublata nulla obligat reſtitutio,

cum

cùm ſit incomparabilis, atque adeò non ſit pretio æſtimabilis, undè ſi virgo ſecretò eſt violata, nec ſtuprum impedivit, quin æque benè nuberet, ad nihil tenetur ſtuprator antè Judicis ſententiam, quia reſtitutio fit tantum ratione damni illati, ex hoc autem ſtupro clam facto nullum damnum in re ipſę fœminæ ſecutum eſt, cùm æque benè nupſerit, ut ſupponimus, nec vir ejus violationem, deprehenderit. Ità Navarrus, Leſſius, Vaſquez, Bonacina, Caſpenſis, Pontius, & alii.

60 Quæres an quando ſtuprator ad reſtitutionem tenetur, quia per vim, & metum conſenſum obtinuit, ab hac obligatione liberetur condonante ſolùm puella deflorata. Negant Corduba, & alii ſuprà citati dicentes debere reſtitui parentibus, quia filia, dùm eſt ſub patris poteſtate, non poteſt de rebus ſuis liberè, nec validè diſponere abſque patris conſenſu; ergò non poteſt ſe ſola condonare jus quod habet ad illam compenſationem, ſaltem quando compenſatio fieri debet in pecuniis ad augumentam dotem. Affirmat Cardin, de Lugo cit. diſput. 12. ſect. 1. cum Leſſio, Vaſquez. & aliis, & ratio eſt, quia ſicut filia antecedenter ad damnum potuit cedere juri ſuo abſque patris injuria, ut ſuprà dictum eſt, ſic etiam damno accepto poteſt cedere juri, quod habet ad ejus compenſationem, & licet filia alia debita pecuniaria ſine patris conſenſu condonare nòn poſſit; poteſt tamen iſtud condonare, quia hoc per ſe, & immediatè non eſt debitum pecuniarum, verum tamen eſt, quòd tali condonatione non obſtante, patri adhuc & tutori puellæ poteſt competere actio contrà defloratorem in judicio pro injuria filiæ allata ex L. 1. §. *ſivè autem per ſeipſum*, ità tamen, ut ante condemnationem ſtuprator nihil teneatur patri reſtituere in foro conſcientiæ.

61 Quæres rurſus, an qui Virgini vim intulit, & nulla præcedente condonatione mortua eſt, antequam nuberet, teneatur hæredibus reſtituere. Affirmat Caſpenſis cum aliis diſp. 4. ſect. 1. quia incredibile eſt, quòd ego debeam aliquid ex juſtitia commutativa, & non tenear reſtituere hæredibus mei creditoris, quando ipſe mortuus eſt, quia jura realia non extinguuntur, ſed tranſeunt ad hæredes. Negat Vaſquez cum aliis ſupracitatis conſequenter ad dicta, & ratio eſt quia obligatio illa erat perſonalis, ideſt, debitum reſpiciens tantùm virginem, & non hæredes; quarè ea mortua moritur etiam debitum; quòd tantò magis verificatur, ſi puellam cognovit, quæ virgo putabatur, & re vera non erat, vel ſi virgo erat, fama ejus non eſt læſa; in his enim caſibus violator nihil ei reſtituere tenetur, etiamſi viveret, quia in his caſibus nullum ſecutum eſt damnum, ſiquidem adhuc poſt violationem æquè benè nubere poteſt; ac anteà, ut notat Pontius l. c.

62 Tertiò conveniunt Doctores, qui defloravit Virginem ſpe fictæ promiſſionis matrimonii, non teneri eam ducere in foro conſcientiæ, ſi ipſę ſigna dedit, quibus fœmina ſufficienter agnoſcere potuit promiſſioni ſubeſſe dolum, vel ipſa conditionis inæqualitatem agnoſcendo probabiliter ſuſpicata eſt matrimonium ſibi ficte promitti, & ratio eſt, quia in tali caſu non decepta in copulam conſenſit, & ſpe futuri matrimonii, quia ſatis agnovit ſibi fictè promitti, ſed ex mera ſua voluntate; ideoque fictus promiſſor eam ducere non tenetur, nec ratione contractus initi, qui nullus eſt, nec ratione damni illati, quia volenti, & ſcienti nulla fit injuria, è contrà verò ſi fœmina decepta, & ſpe fictæ promiſſionis matrimonii, quia ſufficienter agnoſcere non potuit dolum ſubeſſe promiſſioni, conſenſit in copulam, conveniunt pariter Doctores fictum promiſſorem, qui eam defloravit, teneri aut ad eam ducendam, aut ſatisfaciendum deflorationis damno. Eſt autem Difficultas, an teneatur in tali caſu determinatè ad eam ducendam in uxorem, vel ſufficientes ſatisfaciat conſtituendo ei dotem ſufficientem ad ſupplendum damnum deflorationis, in qua difficultate tres ſolent referri opiniones. Aliqui enim dicunt ſatisfacere dotando eam. Alii dixerunt teneri ex fidelitate ad eam ducendam in uxorem, etiamſi multò nobilior eſſet, quàm illa, ex juſtitia verò ad id non teneri, ſed ſatisfacere ſi damnum deflorationis pecunia compenſaverit, aut conſtitutione dotis ſufficientis. Alii tandem dicunt teneri etiam ex juſtitia ad eam in uxorem ducendam, quam opinionem, ut communiorem, & probabiliorem amplexi ſumus lib. 4. ſent. diſp. 7. de Matrimonio q. 9. art. 3. num. 284. & ratio eſt, quia in omni contractu, ubi alter ex parte ſua acceptavit, & implevit, tenetur & alter implere, etiamſi fictè contraxerit, quia ex juſtitia tenebatur vere contrahere, alioquin omnia humana commercia fraudibus paterent, cùm ergo hic ſit contractus oneroſus, in quo ſinguli contrahentes ad aliquid ſe obligant, tenebatur ex juſtitia promittens matrimonium habere verum animum ſe obligandi, ne alterum deciperet. Et hoc etiam aſſerendum eſſe ibi diximus, quamvis ſponſores diſparis ſint conditionis in nobilitate, & divitiis, & hoc intelligendum eſſe, non ſolùm quando mulier talis inæqualitatis inſcia fuit, ſed etiam dùm conſcia fuit, ſibi tamen perſuaſit matrimonium ab illo ex animo promitti. Et ratio eſt, quia ibi intervenit verus contractus obligans ex juſtitia commutativa ad ſervandam conditionem ſub qua fuit initus. Nec diſparitas conditionis, ut ibi dicebamus, eximit promittentem ab obligatione adimplendi, id quod fictè promiſit, quia ad ſubſtantiam matrimonialis contractus ſpectant ſolùm corpora conjugum, nobilitas verò, divitiæ, ac ſimilia ſunt prorſus accidentalia. Nec tandem refert, quod hæc inæqualitas Virgini nota inditium ſufficiens fuit, & argumentum doli, & fraudis in viro nobili, ac proindè ſaltem in tali caſu non teneri fictum promiſſorem ad promiſſionem implendam. Non refert, inquam, quia illa diſparitas non eſt ſufficiens inditium, ut mulier fictionem cognoſceret, nam ſæpè etiam nobiles, & divites, cum mulieribus plebeis, & pauperibus contrahere ſolent, undè etiam Virgo illa credere potuit, & ſperare ſecum fieri, quod cum aliis ſuæ conditionis non ſemel factum eſt; ergò niſi aliunde conſtet fictio, manebit obligatio eam ducendi in uxorem, nec ſatisfaciet dotem conſtituendo, niſi ipſa complaceat, & remittat, & hæc eſt communior, & probabilior opinio, ut l. c. oſtendimus; quam ex noſtris ſequitur etiam Pontius l. c.

63 Quarto diſputant Doctores; An qui votum ſimplex caſtitatis, vel religionis emiſit, & poſteà Virginem defloravit cum fide data matrimonii teneatur illam ducere. Prima opinio negat, & ratio eſt, quia per votum prius Deus acquiſivit jus, quod nequit vovens propria auctoritate tollere, majorem cum altero obligationem contrahendo, aut ſuſcipiendo ſtatum voto contrario. Ità Vivaldus, Navarrus, Rodriquez, Layman, Hurtadus, Djana, & alii. Secunda opinio affirmat, & ratio eſt, quia ex vòto oritur ſola obligatio ſpectans ad virtutem Religionis: ex ſponſalibus verò obligatio rigoroſa juſtitiæ, quæ arctior, & ſtrictior eſt, ex quo patet obligationem voti cedere obligationi juſtitiæ; ſupponit autem hæc opinio Virginem defloratam fuiſſe voti ignaram; quia ſi conſcia fuiſſet, nulla eſſet obligatio illam ducendi; immò nec reſarciendi damnum illatum, qui mala fide damnum illud ſibi inferri permiſiſſet. Has opiniones exactè examinat Card. de Lugo diſp. 12. ſect. 3. & ait primam opinionem eſſe probabilem, quatenus dicit votum precedens prævalere, & ſtante illo non debere, nec poſſe duci defloratam, ſubdit tamen ejuſmodi defloratorem excuſari non poſſe à petenda diſpenſatione; vel commutatione voti, ſi commodè eam poſſit obtinere, & damnum illatum non poſſit aliter reſarcire, & ratio eſt, quia ratione injuriæ, & damni illati obligationem reſtituendi contraxit, & illud damnum compenſandi, ſi poſſit; id autem facere poteſt petendo diſpenſationem voti prioris quam facillimè impetrabit interveniente cauſa adeò rationabili, & urgenti; ergò tenetur ad adhibendum tale medium, ut damnum illatum reſarciatur, ſi aliter compenſari non poteſt, cùm facillimè poſſit voti diſpenſationem, vel commutationem obtinere.

64 Deindè abſolutè exiſtimat veriorem aliam opinionem, quòd deflorator præcedenti voto non obſtante, teneatur ducere corruptam, & rationem à priori ait eſſe, quòd obligatio voti perveniat ſolùm ex libera voluntate gratuita voventis, quia ipſe lege ſua privata imponit ſibi talem obligationem; non poteſt autem aliquis velle ſe obligare tali genere obligationis in præjudicium juris alieni, quia non poteſt ipſe propria auctoritate alieno juri derogare; undè infert hanc eſſe differentiam inter obligationem, quæ naſcitur ex injuria, & illam, quæ naſcitur ſolùm ex propria voluntate, ut illa potentior ſit, quàm hæc, quia hæc pendet à te ſolo, qui potes dare auctoritatem, & vim contrà te, non tamen contrà alios. Cùm ergò in caſu noſtro obligatio poſterior ex defloratione ſub ſpe coniugii non oriatur ex voluntate ſola gratuita promittentis, ſed ex jure, quod ratione delicti acquiſivit virgo deflorata, non potuit votum, cujus obligatio proveniebat tota ex voluntate voventis, huic juri alieno præjudicare. Ità diſcurrit Card. de Lugo loco citato & non ſine valido fundamento. Nos autem diſp. 3. cit. de Matrimonio q. 9. ar. 3. num. 281. diximus opiniones iſtas extremas conciliari poſſe media via incedendo, & dicendo, quòd votum caſtitatis emiſſum poteſt, ac debet impleri, quando alia via, quàm ducendo defloratam, poteſt ei ſatisfieri, ut per conſtitutionem dotis ſufficientis ad reſarciendum damni per deflorationem illati, quando autem non poteſt alia via ſatisfieri, niſi eam ducendo, ut regulariter contingit, quando defloratione non cautè facta à viro, aut ab eo publicata, virgo eſt infamata, non ceſſat ipſo facto obligatio voti, ſed emergit ſufficiens, & rationabilis cauſæ petendæ, & obtinendæ diſpenſationis, qua obtenta tenetur illam ducere ob rationes ſecundæ opinionis, quia ſcilicet, votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex juſtitia; eſt igitur petenda, & obtinenda diſpenſatio voti in caſu ad tollendam omnem dubietatem, & ſcrupulum, quia quando non

poteſt

Digitized by Google

poteſt alia via ſatisfieri, niſi defloratam ducendo, erit obligatio eam ducendi, & tunc votum non obligabit quoad redditionem debiti conjugalis, etiam quoad petitionem obliget, & quoad alios actus; obtenta verò voti diſpenſatione, tunc votum penitus evaneſcit tàm quoad redditionem debiti conjugalis, quàm quoad petitionem, & cæteros actus.

65 Quintò tandem conveniunt DD. eſſe aliquos caſus, in quibus promiſſor non tenetur puellam corruptam ducere; primò, ſi ipſa conſcia fuiſſet prædicti voti, quia tunc ipſa mala fide contraxiſſet. Secundò, quando fœmina virum decepit dicendo ſe eſſe virginem, cùm non eſſet, tunc enim omnes concedunt non eſſe obligationem eam ducendi; etiamſi non ficte, ſed verè promiſſum fuiſſet matrimonium. Tertiò ſi ex matrimonio grave damnum, aut ſcandalum ſequeretur. Quartò ſi ipſe jam ſaeris initiatus eſt, aut cum alia matrimonio copulatus, tunc enim in his caſibus ſolùm curare tenetur ut æquè commodè nubat, modo jam declarato dando ſcilicet dotem ſufficientem, vel aliter. Quintò ſi puella ſit corrupta cum alio poſteà fuerit fornicata, nam eo caſu etiamſi ſeriò promiſiſſet, ceſſaret obligatio eam ducendi, & non ſolùm non tenetur eam ducere, ſed neque etiam ad eam dotandam, & ratio eſt, quia ſi fictè matrimonium promiſit, tunc ratione fictionis ſolùm ad illam dotandam tenebatur, ſi ergò ob fornicationem ſequentem ad hoc debito liberatur, ad nihil aliud tenebitur; ſi verò etiam ſeriò promiſit, nec etiam aliquid ei dare tenetur, niſi aliud conventum eſſet inter eos, quia promiſſio fuit tantùm ducendi illam in uxorem, ut ſuppono. Sextò tandem, ſi puella deflorata nihil damni paſſa ſit, cùm non obſtante violatione jam ſit æquè commodo conjugio collocata, nihil ei ſtuprator reſtituere tenetur; non ratione violationis, cùm ſit pretio inæſtimabilis, nec ratione damni illati, cùm nullum damnum fuerit illatum, ut dictum eſt ſuprà n.59. in fine. Ità communiter diſcurrunt DD. ſuprac.

QUÆSTIO QUARTA.

De Reſtitutione ex turpi lucro, & ludo proveniente.

66 QUamvis ex dictis ſuperius diſp. 4. de Contractibus q.1. art.1. n.9. aſſignando conditiones ad valorem contractus requiſitas ex parte finis, facilè deduci poſſit quid ſit dicendum in præſenti de Reſtitutione acquiſitorum ob turpem cauſam; quia tamen hoc quoque eſt unum ſpeciale caput, undè communiter DD. cenſet oriri obligationem reſtitutionis, magis ad particularia deſcendendo, nunc declarandum eſt, an ex acceptione ob turpem cauſam oriatur ſemper obligatio reſtituendi, & quomodo, & idem poſteà de ludo explicabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

An accepta ob turpem cauſam ſint reſtituenda.

67 SEnſus quæſiti eſt, utrum lucrum acceptum pro perpetrando peccato commiſſionis, vel omiſſionis, aut cujuſcumque modi ſit, reſtitui debeat, ubi ſupponendum eſt ex dictis loco citato lucrum, quod provenit ex malo ratione circumſtantiæ tantùm adjunctæ ex communi DD. ſententia non eſſe reſtituendum, ut v.g. ex venditione in loco ſacro, vel ſacta excommunicato publico, & notorio, vel alia privata circumſtantia extrinſeca adjuncta, nam his, & ſimilibus, caſibus, quamvis peccatum adſit ratione circumſtantiæ, tamen lucrum in ſe conſideratum eſt juſtum, & ideò non eſt reſtituendum; quæſtio igitur eſt de lucro accepto ex objecto in ſe turpi, & peccaminoſo, ut cum fure, vel aſſaſſino de furto contrahis, vel aſſaſſinio patrando; aut homicidio, nam in tali caſu furtum, aſſaſſinium, vel homicidium eſt finis intrinſecus, & materia ipſa contractus, & lucri. Itaque ex doctrina ibi tradita juxta communiorem, & probabiliorem ſententiam quæſitum præſens ità reſolvendum eſt.

68 Primò dicendum eſt, pro opere illicito patrando, ſeù pro turpi cauſa nihil dari, vel accipi poſſe antè factum, & operis impletionem, quòd ſi acceptum eſt, reſtitui debet. Ratio eſt, quia actus dandi, & accipiendi pretium pro opere illicito, antequam illud ſubſequatur, participat malitiam operi, pro quo pretium datur, vel accipitur, qui enim dat pretium, illud dat veluti medium ad malum finem conſequendum, ſcilicet, opus illicitum; ergo quilibet abſtinere tenetur à ſolvendo, vel accipiendo pretio pro opere illicito patrando antè factum, & illius impletionem. Conſequentia patet, quia actus dandi, vel accipiendi tale pretium, quod eſt medium ad opus illicitum patrandum, antequam opus illud impleatur, eſt neceſſariò peccatum. Ex quo ſequitur, quòd ſi tale pretium antè factum fuerit, acceptum reſtitui debeat, quia ille tenetur ſe retrahere à peccato, ad quod patrandum pretium acceptum eſt tamquam medium ad malum finem inducens. Ità Navarr. Medina, Leſſius, Molina, Cajet. Turrianus, Covar. Azorius, Reginaldus, Amicus, Vaſquez, Sanchez, Caſpenſis, & alii communiter, & in hoc Doctores omnes conveniunt. Eſt ſolùm difficultas, an patrato opere illicito, de quo patrando initus erat contractus, vel promiſſio, teneatur promittens ſolvere pretium, & accipiens non teneatur ad reſtitutionem. Aliqui enim, ut Navarr. Medina, & alii affirmant ad reſtitutionem teneri, quorum fundamentum eſt, quia operatio, quæ nullo pretio eſt digna, ac proindè nec vendibilis, non poteſt eſſe ratio juſtè aliquid retinendi, tamquam pretium illius, ſed operatio, quæ eſt peccatum, nullo pretio digna eſt, ſed potius digna ſupplicio; ergò non poteſt eſſe ratio juſte retinendi pretium pro illa acceptum. Corduba verò, Sotus, & alii idem afferunt de pretio accepto pro opere illicito patrato contrà juſtitiam, ut ſi Judex pecuniam accepit pro ferenda ſententia injuſta, teſtis pro teſtimonio falſo dicendo, non autem ſi ſit contrà alias virtutes, quorum ratio eſt, quoniam ex injuria nullum jus oriri poteſt; igitur ex peccato injuſtitiæ nullum jus poteſt quis acquirere, atque ideo ad reſtitutionem tenetur pretii pro tali peccato accepti etiam poſt factum, & operis impletionem. Sed pro hujus difficultatis reſolutione.

69 Secundò dicendum eſt, patrato opere illicito, de quo patrando initus erat contractus, vel promiſſio, teneri promiſſorem ſolvere pretium, & accipientem non teneri ad reſtitutionem, ſivè tale opus ſit contrà juſtitiam, ſivè contrà alias virtutes, & hoc ſpectato jure naturæ, & in foro conſcientiæ. Ità communior, & probabilior ſententia, cujus fundamentum eſt, ut diximus loc. cit. quia quodlibet opus pravum, etiamſi qua malum, & offenſa Dei non ſit pretio aliquo æſtimabile, tamen quia utile, ac delectabile eſt, aliquo pretio dignum eſt ex hac parte, & ratione illius vendi poteſt, & ex tali utilitate, vel delectatione contrahentes moveri poſſunt ad contrahendum, quæ ratio in quolibet genere peccati eamdem vim habet, & ideo conſiderata qualitate operis, in quolibet peccato poteſt eſſe pretium, quod ſine injuſtitia retineri poſſit ex ea parte, qua utile eſt, ac delectabile, malitia enim moralis, quam habet opus malum in ſua materiali entitate, prædictas qualitates non tollit, quibus redditur utile, vel delectabile, ratione quarum ſit vendibile, ac æſtimabile. Nec obſtat, quòd hæc utilitas, aut voluptas ſit ab ipſo actu pravo inſeparabilis, quoniam ſufficit, ut ſaltem ſola ratione præſcindi poſſit, ut ex ea moveri poſſint contrahentes ad contrahendum.

Confirmatur, quia hac ratione l.4. ff. de conditione ob turpem cauſam, pro opere meretricio conceditur actio contrà fornicarium ad juſtam mercedem ſolvendam, & ſtatuitur datum meretrici ob turpem cauſam fornicationis validè accipi, nec juſte repeti poſſe; ergò ſic etiam dici poteſt de actibus contrà alias virtutes, etenim ut benè diſcurrit Faber diſp.50. c.4. n. 116. ſicut actus meretricis eſt vendibilis, vel locabilis, in quantum eſt actus delectabilis; ità actus peccatorum contrà alias, virtutes ſuum habent laborem, & induſtriam, & alias conditiones, quibus ſunt vendibiles, vel locabiles, & ſic licèt hujuſmodi actus ſint peccata, tamen inquantum aliquid pro illis accipi poteſt ratione prædictæ utilitatis, delectabilitatis, laboris, induſtriæ, & periculi, non ſunt illiciti, nec prohibiti.

70 Denique ut arguit Card. de Lugo diſp. 18. ſect.3.n. 59. ſi patrato opere illicito, de quo patrando initus erat contractus, vel promiſſio, homicidio v. g. vel perjurio non teneretur promiſſor ſolvere pretium promiſſum, ſequeretur pariter, qui virginem defloravit promiſſo conjungio, non teneri poſteà ſervare promiſſum, quod neque Adverſarii concedunt, cùm non aliter promiſſum fuerit, quàm in pretium turpitudinis præteritæ, ſicut ob ſacrilegium, vel homicidium promittitur pretium; ergò ſi deflorator tenetur ex promiſſione dare, quod promiſit; ità in homicidio, qui homicidam indemnem ſervare promiſit, & ei dare alimenta, ſi exulare cogeretur, tenebitur ſervare, quod promiſit, ne homicida remaneat ſine remedio ad vitã, ſicut tenetur ducere defloratam, ne maneat ſine honore. Concludendum igitur, eſt quòd ſi pretium detur, & accipiatur poſt factum, & operis mali impletionem, pro quo datur, tunc actus dandi, & accipiendi pretium non eſt malus, ſed juſtus, & honeſtus, tàm ex parte dantis, quàm accipientis, ex parte hujus quidem, quia acceptio pretii pro homicidio jam peracto non eſt acceptio rei ad faciendum malum quod jam peractum eſt, ut ſupponitur, undè nullam malitiam ille actus habet, perindè atque acceptio pretii pro qualibet alia re honeſta juſtus etiam, & honeſtus eſt ex parte dãtis, quia debitus eſt ex juſtitia, nã tradita re, quæ venditur, ſtatim ſubſequitur obligatio dandi pretiũ, quã nõ impedit cauſa turpis,

ob

Digitized by Google

ob quam datur, quia quando operatio mala præcedit, actus ſubſequens dandi pretium non poteſt ordinari in illam operationem malam, tamquam in finem, finis enim poſterior eſt mediis in executione.

71 Ex qua doctrina occurritur fundamentum prioris ſententiæ, licèt enim operatio mala, & prohibita nullius ſit valoris in genere moris ratione malitiæ, tamen in ratione entis, quia utilis; vel delectabilis, ac etiam ratione laboris, induſtriæ, & periculi, quod ſæpe habet annexum, materia eſſe poteſt alicujus valoris, ac proindè vendibilis ſine obligatione reſtituendi id, quod pro illa accipitur, ut patet de homicida, & meretrice, hæc non accipit pretium pro peccato, ſed quia corpus ſuum locat in obſequium, & voluptatem ſornicantis, & homicida non accipit pretium pro peccato, ſed pro labore, & periculo, cui exponitur homicidium patrando. Sed inſtant Adverſarii, quia contractus de re turpi ante factum eſt nullus; ergò etiam poſt factum, quia poſt factum non habet vim ex pacto, aut conventione nova, ſed ex antiqua; ergò ſi ea fuit nulla, etiam hæc erit nulla.

Confirmatur, non poteſt ſolvi, vel accipi pretium pro peccato præterito, niſi peccatum præteritum approbetur, ſicut ergò eſt obligatio non approbandi peccatum, nec in illo complacendi, ita etiam eſt obligatio non ſolvendi, & non accipiendi pretium pro peccato præterito. Demum quando accipitur pretium ſaltem ob peccatum contrà juſtitiam, injuſtè accipitur, ut patet de judice proferenda injuſta ſententia pretium accipiente, ſed injuſta acceptio obligat ad reſtitutionem accepti; ergo quod ità accipitur, reſtitui debet.

72 Reſpondetur negando conſequentiam, nam promiſſio faciendi aliquid prohibitum, vel dandi aliquod pretium propter illud faciendum, non habet valorem, antequam illud in actu ponatur, quia non poteſt quis obligari ad faciendum malum, nec ad perſeverandum in promiſſione pretii dandi ob maleficium, poteſt enim hic, & ille à promiſſione diſcedere, antequam maleficium in executione ponatur, hoc tamen non impedit, quo minus ex juſtitia pretium promiſſum dari debeat, ſi antequam quis ſignificet ſe velle à conventione recedere, operatio propter quam promittitur ſubſecuta ſit; unde licet contractus hujuſmodi ſit nullus ante factum quantum ad obligationem faciendi opus illud, non tamen quantum ad remunerandum opus jam factum, qui enim ſe obligat ad remunerandum opus pravum, licet alium obligare non poſſit, ut illud faciat; ex vi tamen hujus voluntatis remanet ipſe obligatus ad ſolvendum promiſſum, non quidem abſolutè, ſed ſub conditione operis futuri, quam includit omnis oneroſa promiſſio.

Ad Confirmationem negatur aſſumptum, falſum enim eſt, qui ſolvit promiſſum ratificare, & approbare peccatum, ſolvere enim eſt actus fidelitatis, qui eſt de ſe bonus, licèt ſit de re mala, undè poteſt quis ſolvere, quod promiſit pro actu peccati; & adhuc ſibi diſplicere, quod actus ille ſit commiſſus, ſolvere enim tenetur ſolùm, ut fidem ſervet, non ut peccatum ratificet, vel approbet; & alter etiam illud lucrum recipere poteſt, non quia peccatum placeat à ſe commiſſum; ſed lucrum illud, ad quod jam accipiendum nullum peccatum requiritur. Ad ultimum, quando aliquid accipitur pro peccato contrà juſtitiam injuſtè accipitur reſpectu illius, cui injuria inſerenda promittitur, non autem reſpectu dantis, undè fatemur illi reſtituendum eſſe pro damno illato, non verò ei, qui pretium dedit, cui nulla illata eſt injuria, undè Index, qui pecuniam accepit pro ferenda ſententia injuſta, poſt factum non tenetur ad reſtitutionem pecuniæ acceptæ: quamvis teneatur damna reficere parti læſæ, contrà quam injuſtam tulit ſententiam; & ſic pariter teſtis, qui pecuniam accepit pro falſo teſtimonio ferendo, quamvis teneatur raparare damna illata parti, contrà quam falſum tulit teſtimonium. Ità Vaſquez, Filliucius, Bonacina, Azorius, Amicus, Card. de Lugo, Faber, Caſpenſis, Emmanuel Sà, & alii Doctores ſupracitati, & hoc aſſerendum eſſe etiam de operibus, quæ ſunt contrà juſtitiam probari poteſt à ſimili, quia ex communi DD. ſententia pretium pro adulterio acceptum retineri poteſt, adulterium autem eſt contrà juſtitiam, ergò malitia injuſtitiæ non magis ex ſe impedit, quominus pretium validè accipiatur, quam malitia aliorum peccatorum contrà alias virtutes, & opus ſic injuſtum materiam in ſe continet ſufficientem, ob quàm pretium acceptum ante Judicis ſententiam in conſcientia retineri poſſit, ratione periculi vitæ, vel famæ, & ſimilium, quibus exponitur injuſtè operans.

73 Tertiò Dicendum eſt, acquiſita ob turpem cauſam reſtituenda eſſe non ſolùm antè factum, ſed etiam ſecuto facto, quando lex efficit acquirentem dominii incapacem, & ad rem accipiendam inhabilem. Ità uterque Navarrus, Vaſquez, Turrianus, Reginaldus, Filliucius, Bonacina, & alii communiter. Ratio eſt, quia res aliena ſemper eſt reſtitutioni obnoxia; ſed quando lex efficit acquirentem dominii incapacem, vel ad rem requirendam inhabilem, rès acquiſita remanet aliena; ergo eſt reſtituenda; undè à regula præcedenti concluſione aſſignata excipienda ſunt delicta, quæ acquirentem reddunt dominii incapacem, & inhabilem ad aliquid accipiendum pro tali delicto, ut eſt delictu ſimoniæ, ex qua quiſque redditur incapax ad aliquid habendum. vel acquirendum, ut ſuo loco de ſimonia dicemus, undè per ſimoniam acquiſita retineri non poſſunt, etiamſi voluntariè tradita fuerint, quia ſimoniacus injuſtè acquirit. Itaque acquiſita ob turpem cauſam reſtitui debent, quando accepta ſunt antè ſecutum effectum univerſaliter loquendo, ac etiam ſecuto effectu, quando lex efficit accipientem dominii incapacem, ac ad acquirendum inhabilem, ut de Simoniaco dictum eſt. Et in his caſibus reſtitutio facienda eſt illi, à quo lucrum, vel aliquid aliud acceptum ſit, in primo quidem caſu, antequam ſecutus ſit effectus, nam qui dedit, non donavit, ſed dedit ob cauſam, nec intentionem habuit privandi ſe re data, niſi effectu ſecuto, & ſubſiſtente cauſa, propter quam dedit, atque ideò tali cauſa non ſubſiſtente, reſtitutio facienda eſt illi, qui rem dedit, in ſecundo etiam, quando ſcilicet lex reddit accipientem dominii incapacem accepta ob turpem cauſam illi ſunt reſtituenda, à quo data fuere, quia qui tradidit non tranſtulit dominium rei in accipientem, cùm ſit dominii incapax, & ideò iſte illi reſtituere tenetur, cùm res proprio domino ſit reſtituenda niſi aliter à jure decernatur in pœnam ipſius, ſicut decernitur in caſu beneficii ſimoniacè obtenti. Ità Molina, Leſſius, Reginaldus, Bonacina, Sotus, Turrianus, Vaſquez, & alii communiter contrà Medinam, & alios exiſtimantes reſtitutionem in prædictis caſibus eſſe faciendam pauperibus.

74 Quartò Dicendum eſt, ſpectato jure poſitivo, & foro externo, pro ſolo opere meretricio concedi actionem contrà fornicarium ad juſtam mercedem ſolvendam, pro reliquis verò operibus pravis probabile eſſe nulli pretium eſſe reddendum, ſed retineri poſſe ab eo, in quo impleto opere pravo reperitur; undè ſi apud promiſſorem reperitur, non tenetur reddere operanti; ſi apud operantem, non tenetur reddere promiſſori. Ità jam ſtatuimus diſp. 4. cit. q. 1. art. 1. in fine cum Amico diſp. 17. ſect. 9. & pluribus aliis; & quoad primam partem deducitur ex lib. 4. cit. de conditione ob turpem cauſam, ubi ſtatuitur datum meretrici propter fornicationem validè accipi, nec juſtè repeti poſſe, quia licet illa turpiter faciat, quòd ſit meretrix, non tamen turpiter accipit, cùm ſit meretrix. Quo autem ad aliam partem colligitur ex L. *Si ob turpem cauſam*, ubi ſtatuitur in hujuſmodi caſibus potiorem eſſe conditionem poſſeſſoris his verbis: *Porro etſi dantis, & accipientis turpis cauſa ſit, poſſeſſorem potiorem eſſe*, quod etiam expreſsè habetur L. 2. Cod. eodem titulo illis verbis; *Cùm te propter turpem cauſam domum adverſariæ dediſſe profitearis fruſtrà eam reſtitui tibi deſideras, cùm in pari cauſa poſſeſſoris melior conditio habeatur*. Quibus legum ſtatutis etiam ratio favet, ut Amicus advertit loc. cit. quia leges in hujuſmodi caſibus actionem repetendi ſolùm ob turpem cauſam negant in pœnam peccati, atqui non minus peccat qui pro peccato pretium ſpondet, quàm qui pro pretio peccatum committit, cùm alterum ad peccandum inducat; ergò non minus unus quàm alter eſt puniendus in pari autem caſu turpitudinis potior eſt conditio poſſidentis, igitur qui impleto opere pravo, quod fuit materia contractus, in poſſeſſione reperitur, alteri reſtituere non tenetur, ſpectato jure poſitivo, & foro externo.

75 Quintò eſt Difficultas, An pretium acceptum pro aliquo bono opere debito ex præcepto, vel ne fiat aliquod malum prohibitum, ſit neceſſario reſtituendum, in qua difficultate omnes ferè DD. conveniunt pretium acceptum pro opere debito ex juſtitia, vel ne fiat peccatum contrà juſtitiam, neceſſariò eſſe reſtituendum in foro conſcientiæ antè Judicis ſententiam. Ratio eſt, quia æqualitas violatur, quoties pro eo, quod ex juſtitia debetur, aliquid amplius accipitur, quaſi non deberetur; tùm etiam quia ſi pretium accipias pro eo, quod Petro ex juſtitia debes, vendis quod tuum non eſt, perinde enim eſt, ac ſi Petro rem ſuam venderes; tùm tandem quia ſi Petro debes mille, v. g. & accipis ab eo centum, ut ſolvas debitum jam non ſolvis totum, quod debes, debebas enim ex juſtitia facere, quod Petrus haberet mille ſine ullo onere, quarè totum illud onus pretii retenti tollitur de eo, quod ex juſtitia ſolvere debebas, ut benè diſcurrit Card. de Lugo loc. cit. diſp. 18. ſection. 3. Tota igitur difficultas eſt de pretio accepto pro operibus debitis ex aliis virtutibus, v. g. an qui accipit, ut faciat quod deberet ex aliis præceptis facere, vel omittat, quæ ex aliis præceptis extra materiam juſtitiæ deberet omittere, reſtituere ea debeat. Prima opinio valdè communis negat pretium pro talibus operibus acceptum v. g. pro jejunio eſſe reſtituendum, niſi forte operationes ſint bona ſpiritualia, quæ ſine ſimonia vendi non poſſunt, quale eſt opus baptizandi, & ratio eſt, quia quando hujuſmodi opera non debentur ex ju-

ſtitia,

Digitized by Google

ſtitia, non debentur ad ſervandam æqualitatem cum juribus aliorum; ergò quamvis ſuperaddatur pretium, pro quo hujuſmodi opera fiunt, æqualitas juſtitiæ non læditur, ac proindè cùm injuſtitia non intercedat in foro conſcientiæ non eſt obligatio reſtituendi id quod accipitur pro opere aliàs debito, quia ex ſola violatione juſtitiæ oritur obligatio reſtitutionis. Ità Vaſquez, Sotus, Bannes, Azorius, Bonacina, Emmanuel Sà, Caſpenſis, & plures alii. Aliqui verò excipiunt opus proximo debitum ex charitate, nam pretium pro tali opere acceptum volunt eſſe omninò reſtituendum, niſi ſit opus laborioſum, & ſumptuoſum. Ità Navarrus, Leſſius, Medina, Reginaldus, Stephanus à S. Gregorio, & quidam alii. Tandem Cardin. de Lugo l. cit. ait nihil acceptum propter opus bonum, vel omiſſionem ex alia virtute præter juſtitiam debitum reſtituendum eſſe ex debito juſtitiæ, ex debito tamen alterius virtutis aliquando reſtituendum eſſe, & aliquando non; quod ibi fusè declarat.

76 Secunda opinio quam tenet Faber noſter diſp. 50. cit. cap. 4. num. 110. & ait eſſe communem, & veram, affirmat pretium acceptum pro quacumque actione contrà legem Dei, non autem ſolùm contrà virtutem juſtitiæ commutativæ, quæ in injuriam proximi redundat, eſſe reſtituendum, quod probat, hac convincenti ratione, ob quam hæc opinio etiam mihi probabilior videtur, Omnis creatura humana jure creationis, reparationis, & conſervationis, ac ſupremi dominii eſt ſubdita Deo, & ſecundùm juſtitiam ei obedire tenetur, & facere quæcumque ipſe præcipit, & cavere quæcumque prohibuit; undè homo ratione hujus ſubjectionis eſt debitor omnium actionum ſub præcepto Dei cadentium cujuſcumque ſint virtutis; quarè ipſe non eſt dominus horum actuum, ut poſſit eos pro aliqua alia re commutare vendendo, vel locando, quia quod uni eſt debitum uno juſto titulo, non poteſt juſtè alteri tradi; ergò qui pretium accipit pro opere bono, quod ex Divina lege tenetur, commutat id, quod non poteſt, nec eſt ſub ejus dominio; & ideo contractus eſt nullus, ac proindè ad reſtitutionem tenetur. Nec dicas hinc ſequi, qui invenit rem perditam, & pro reſtitutione aliquid accipit, ad reſtitutionem accepti teneri, quia ex juſtitia, & ſecundùm legem divinam tenebatur rem inventam reſtituere. Negatur enim conſequentia, quia ut ait Faber loc. c. regulariter quod inventori datur propter reſtitutionem rei perditæ, datur propter bonum nuncium, & propter actionem utilem ſibi factam, undè eſt quædam donatio remunerativa actionis ſibi utilis, & gratæ; aliud autem eſt donare aliquid alicui, ut faciat bonum, vel vitet malum, & aliud eſt facere contractum non omninò liberalem cum retributione, ut eſt in caſu propoſitæ difficultatis.

77 Poſtremò quamvis ſuprà dictum ſit meretricem non teneri reſtituere, quod accepit ex copia facta ſui corporis, ſed illud juſtè retinere poſſe tàm ſpectato jure naturæ, quàm poſitivo; in quibuſdam tamen caſibus Doctores communiter docent ad reſtitutionem teneri, nam ſi meretrix fraude, vel mendaciis ab adoleſcente plus extorſit, quàm juſtitia exigeret, & fœminæ proſtitutæ ſunt conditionis, & qualitatis lucrari ſolent, reſtituere tenetur, quia uſum corporis ſui majori vendidit pretio, quàm ſecundùm juſtitiam poterat. Similiter mulier, quæ ſe virginem finxit, vel non cognitam niſi à viro illuſtri, vel non niſi ſemel; cùm verè non ſit virgo, & fuerit à pluribus cognita, ultra peccatum mortale ad reſtitutionem tenentur illius majoris pretii, quod ex injuſtis mendaciis extorſit; ſecus dicendum eſt de aliis mendaciis, quæ ex communi uſu ſunt meretricibus conſueta, ad oſtendendam affectionem, vel pulchritudinem, quia quiſque ſcit hujuſmodi mendacia eſſe illis familiaria, & ſi decipitur, voluntariè decipitur, & ideò nulla eſt facienda reſtitutio, quia volenti, & ſcienti nulla fit injuria. Item tenentur meretrices omne pretium reſtituere, quod acceperunt à pupillis, & minoribus, qui ſine licentia ſuorum tutorum, vel curatorum alienare non poſſunt, undè quæ ſine illorum licentia à minoribus acceperunt, eorum curatoribus reſtitui debent; ſic etiam reſtituere debent quæcumque à Religioſis acceperunt Monaſterio, cùm nihil poſſideant, nec poſſidere poſſint, & quicquid acquirunt, Monaſterio acquirant, & quamvis eis aliqua à Superioribus concedantur, ut in ſuos expendant uſus, hoc intelligitur in uſus licitos, & honeſtos. Ità Vaſquez, Azorius, Caſpenſis, Stephanus à Sancto Gregorio, & alii communiter. Denique quod de meretricibus dictum eſt quòd ſcilicet, pro copia ſui corporis poſſint accipere pretium juſtum, & retinere, hoc etiam de qualibet fœmina intelligendum eſt, quamvis meretrix non ſit, ob rationem ſupra allatam, quia uſus corporis ad libidinem eſt pretio æſtimabilis, & locabilis, & nullo jure eſt inhabilis ad illud pretium retinendum, ſivè ſit meretrix, ſivè non, quia illa actio faciendi copiam ſui corporis eſt titulus ſufficiens ad transferendum dominium, & ideò juſtè retinetur, quod pro tali actione accipitur.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid ſit reſtituendum ratione ludi.

78 Primo ludus eſt contractus, quo ludentes inter ſe paciſcuntur, ut victori cedatur, quod uterque depoſuit, & duplex diſtingui ſolet generaliter loquendo, unus qui à fortuna dependet, ut ludus alearum, & taxillorum, ac ſimilium, alius potiſſimum à dexteritate, & ſolertia, ut ludus ſcacchorum, & perſimiles, & utrumque eſſe licitum ex natura rei omnes concedunt, ſecluſis imperfectionibus, quæ frequenter in eis ex vitio ludentium intervenire ſolent, quia oſtendi non poteſt ex quo capite ſit illicitus ille contractus inter ludentes; ſicut enim quivis ſuæ rei dominus poteſt eam alteri donare abſolutè, ſic etiam ſub aliqua conditione poteſt dare, ſive ea fortuita ſit, ſive ex induſtria pendeat; immò ſi debitæ ſerventur conditiones infrà aſſignandæ; & aliundè ſcandalum non interveniat, aut juſta prohibitio, aut iniquitas, vel fraus ſe miſceat, nec peccati ſit occaſio, poteſt eſſe actus virtutis, ſi fiat ob animi recreationem cum debitis circumſtantiis, ut notat Aſteſanus noſter lib. 2. tit. 53. homo enim indiget quiete aliquando ad animi fatigati recreationem, quies autem animi eſt delectatio, qualem ludus ex natura rei afferre ſolet, quæ multum deſervire quoque poteſt ad ſanitatem tuendam non minus quàm ambulatio, & aliæ ſimiles actiones. Immò Doctores etiam ferè omnes, paucis quibuſdam exceptis, conveniunt ludere etiam principaliter propter lucrum non eſſe peccatum, ſecluſis circumſtantiis, quæ ipſum illicitum reddere poſſent, ut ait Faber diſp. 47. cap. 16. num. 502. & ratio eſt, quia intendere lucrum per medium licitum ſine injuria ejus, à quo ſperatur, nullo modo eſt illicitum etiam venialiter. Ex multis tamen circumſtantiis ludus poteſt eſſe prohibitus, ut ratione perſonæ, cui ludus ſit prohibitus, ratione temporis, vel loci, aut rei, quæ ludo exponitur, nec non ratione fraudis, mendacii, perjurii, blaſphemiæ, & aliorum malorum, quæ in ludis quotidie eveniunt, & ideò à Sanctis acriter reprehenditur & Job. 3. dicitur *numquam cum ludentibus miſcui me*, & Jerem. 15. *non ſedi cum ludentibus in conſilio*, frequenter enim in ludis blaſphemiæ, perjuria, rixæ, odia, mendacia, & ſimilia miſcentur, & interdum etiam fit ludus cum detrimento notabili uxoris, & filiorum, & ob ludum fit ludens impotens aliquando ad debita ſolvenda, in quibus caſibus nullus dubitat eſſe peccatum mortale, de quo plura videri poſſunt apud Aretinum et noſtris 4. diſt. 15. q. 2. art. 5. fusè de hoc tractantem.

79 Secundò, hac de cauſa jure civili prohibentur etiam laicis ludi omnes, qui fortuna, & caſu reguntur magis, quàm arte. Ità ſancitur Leg. 1. 2. & 3. ff. *de alia luſu*, ubi etiam pœna luſoribus ſtatuitur, in Jure etiam Canonico hæc eadem prohibitio habetur contrà Epiſcopos, & Clericos in Canon. 41. Concilii Apoſt. & cap. Cleric. 2. de vita, & honeſtate Clericorum, quæ omnia in Conc. Trid. tandem ſunt confirmata ſeſſ. 22. cap. 1. de Reformatione, ubi omnes pœnas ab aliis Conciliis, & Pontificibus contrà Clericos ſtatutas mandat in poſterum obſervari debere, & ratio prohibendi ludos hujuſmodi laicis fuit ad evitanda inconvenientia prædicta ſæpè ex hujuſmodi ludis emergentia à fortuna pendentibus, nempè rixas, mendacia, & blaſphemias in Deum, & Sanctos, & ne hac via bona ſua luſores dilapidarent in præjudicum familiæ, & hæredum, quos alere tenentur. Ratio verò cur Clericis quoque hujuſmodi ludi ſint prohibiti, affertur à Concil. Trid. loc. cit. quia Clerici, tamquam in ſortem Domini vocati, ità vitam, & mores ſuos componere debent, ut habitu, geſtu, inceſſu, aliiſque omnibus rebus cæteris exemplo eſſe poſſint. Quod autem ad laicos attinet DD. communiter docent non peccare, ſi abſque ſcandalo, & recreationis gratia aleis ludant pro aliqua certa pecunia ludentis ſtatui proportionata, quia leges allatæ non cenſentur cum tanto rigore hujuſmodi ludos prohibere, ſed tantùm in caſu periculi inconvenientium prædictorum, tum quia illæ non ſunt in eo rigore acceptatæ, ut rectè Molina advertit diſp. 521. Quoad Clericos verò diei non poteſt eas leges non eſſe in viridi obſervantia, cùm à Concil. Triden. fuerint renovatæ, & confirmatæ, & ab eis præſertim obſervari debent propter vitæ ſtatum, quem profitentur, ut cæteris exemplo eſſe poſſint; advertunt tamen DD. eas pœnas non incurrere, niſi publicos luſores, qui prius moniti non ſe emendarunt, & quòd prius moneri debeant, notavit Gloſſa in cap. Clerici 2. verbo aleas. Quoad peccatum verè ſatis probabile non eſt peccare, vel ſaltem non graviter peccare, ſi recreationis cauſa privatim, & abſque ſcandalo pro exigua aliqua pecunia aliquando hos ludos exerceant, non enim cum tanto rigore contrà eos videntur leges illæ latæ, nec intentio legiſlatorum talis fuiſſe præſumitur, ſed ſolùm ad ſcandala, & inconvenientia evitanda ſuperius allata. Ità etiam Cajetanus, Sylveſter, D. An-

Digitized by Google

D. Antoninus, Sanchez, Diana, Navarrus, Leſſius, Amicus, & alii paſſim.

80 Tertiò, cùm ludus ſit contractus quidam humanus, ſecundùm communem Doctorum ſententiam tres præcipuè requirit conditiones, ut juſtus ſit, & honeſtus. Prima eſt, ut ludentes liberam habeant adminiſtrationem rerum, quas ludo exponunt, undè qui per ludum non poteſt dominium transferre, nec rem ludo amiſſam alienare, jure naturæ ludere non poteſt, & lucrans in ludo tenetur lucrum reſtituere; unde infertur ſervos, filios familias, & uxores non poſſe ludere, cùm enim non habeant dominium, & liberam rerum adminiſtrationem, nequeunt validè in alterum dominium transferre. Concedunt tamen Doctores communiter, ut notat Bonacina diſp. 2. de Reſtitutione in genere quæſt. 3. punct. 2. uxorem poſſe aliquid in ludis inſumere juxtà conditionem ſui ſtatus, & filium familias poſſe ludo exponere bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia, ac etiam aliquid de aliis bonis in ludis inſumere, dùm in aula, vel ſtudiis verſatur, nam pater concedens filio alimenta ſupponitur etiam concedere honeſtam recreationem, quam adoleſcentes illius ætatis, & conditionis percipere ſolent, & quando pater expreſsè contradiceret, non eſſet rationabiliter invitus, quia hoc pertinet ad levamen naturæ. Secunda conditio eſt, ut alter alterum non trahat ad ludendum per injuriam, ut fraude, metu, minis, &c. undè ſi quis alterum ſic induxerit ad ludendum, non ſolùm mortaliter peccat ob injuriam illatam, ſed etiam lucrum reſtituere tenetur ſecundùm communiorem opinionem, quia eſt peccatum contrà juſtitiam, cùm ſit cauſa damni alterius per injuriam. Et quamvis id negent Molina, Garzias, & quidam alii, quia ſic inductus ad ludendum abſolutè, & ſimpliciter voluntariè luſit, licet ſecundùm quid involuntariè, quod ſufficit ad transferendum dominium in contractu oneroſo, qualis eſt ludus. Attamen prima opinio eſt probabilior quam etiam tenet Divus Thomas 2. 2. quæſt. 32. ar. 7. ad 2. & D. Bonaventura 4. diſtinct. 15. 2. part. art. 2. q. 1. quia talis contractus eſt verè per injuriam extortus, & ut talis omninò ad reſtitutionem obligat. Sic verò tractus ſivè minis, ſivè precibus importunis eis æquivalentibus non tenetur ipſe lucrum reſtituere, quicquid dicat Pontius noſter cum quibuſdam aliis diſput. 58. qu. 3. Nec obſtat, quod in ludo, cùm ſit quidam contractus, omnimoda æqualitas ſervari debeat, itaut vel uterque, vel neuter ludentium lucrari poſſit. Nam in tali caſu poteſt hæc inæqualitas ritè in ludo intervenire ex culpa alterius ludentis, ut ſi quis falſis chartis ludat, ritè lucrari nequit, quia impedimentum lucro apponit ex parte ſua; quod tamen non obſtat, quin colluſor lucrari queat, cùm impedimentum ex parte ipſius non apponat; qui enim injuriam facit, ſpontè ſubit hoc onus, ac proindè ſibi imputare debet, ſi commodum ex lucro reportare non poſſit. Ità Leſſius, Sanchez, Salas, Cardinalis de Lugo, Caſpenſis, Diana, & alii. Tertia tandem conditio eſt, ut colluſores, non utantur fraudibus contrà legem ludi, alioquin talibus fraudibus utens tenetur non ſolùm ad reſtitutionem ejus, quod lucratus eſſet fraudulenter, ſed etiam ad reſtitutionem lucri, quod probabiliter impedivit in colludente, ut communiter Doctores tenent; undè qui aliquid in ludo lucratur, eò quòd charitas occultavit, vel ſuffuratus eſt, vel ſibi enumerat plura puncta, & alteri pauciora, non ſolùm tenetur ad reſtitutionem ejus, quod ſic lucratus eſt, ſed etiam ad reparationem damni, quod ſocius incurrit, qui alioquin probabiliter lucraturus erat, non tamen ſi utatur aſtutiis illis, quas regulæ ludi, & conſuetudo recepta permittunt, ut notat Aretinus loc. cit. art. 3.

81 Quartò alii quartam addunt conditionem ad juſtitiam, & honeſtatem ludi requiſitam, quæ eſt, ut inter ludentes ſit æqualitas tàm pro lucro, quàm pro jactura, circà quam conditionem quæri ſolet, an ſciens ſe in peritia ludi notabiliter excedere colluſorem, teneatur reſtituere, quod lucratur, & quidem concedunt omnes, quando de exceſſu non conſtat, ſed uterque alterius peritiam ignorat, non teneri, quia uterque periculo ſe exponit, licèt alter re vera notabiliter excedat; ſic etiam quando exceſſus non eſt notabilis, quia talis exceſſus periculum perdendi non tollit, cùm in omni ludo magnam partem fortuna habeat; concedunt etiam non teneri, quando excedens compenſat majorem exceſſum dando imperitiori meliores conditiones; difficultas eſt ergò, quando exceſſus in peritia eſt notabilis, & ſine ulla compenſatione, & unus ſcit notabiliter ſe ſocium excedere quod alter ignorat; nam ſi alter exceſſum peritiæ ſciat colluſoris, & hoc non obſtante velit ſe periculo exponere, non tenebitur ille aliquid reſtituere, quia in tali caſu nulla ſit injuria imperitiori, nec ex errore contraxit, unde ſibi imputare debet, ſi perdat. Quamvis autem aliqui negent etiam in caſu propoſitæ difficultatis peritiorem teneri ad reſtitutionem lucri ex ludo acquiſiti. Communis tamen Doctorum ſententia ponit in eo caſu obligationem reſtituendi, & ratio eſt evidens, quia inæqualitas peritiæ reddit periculum omninò inæquale, atque ideò contractum penitus injuſtum; ergò ad reſtitutionem tenetur. Probatur aſſumptum, quia ſciens ſe in arte ludendi notabiliter colluſorem excedere, non tanto periculo ſe exponit, ſicut ille.

Confirmatur à pari, quia ſi quis in ludo monetam exponeret, quæ tantùm decem denariis valeret, pro viginti, & propterea colluſor tot etiam denarios exponeret, nempe viginti, utique lucrando ad reſtitutionem teneretur; ergò pariter in propoſito qui ſe periculo exponit, ut duo, pro periculo ut decem, ſicut evenit de excedente ſocium notabiliter in peritia ludi, contractus erit illicitus & ad reſtitutionem tenebitur. Ità Molina, Leſſius, Azorius, Medina, Pontius, Angles ex noſtris, & alii communiter, quorum aliqui addunt non teneri ad reſtituendum totum lucrum, ſed partem, quia adhuc alicui periculo ſe expoſuit, quia in ludis magnam partem habet fortuna, ut dictum eſt, & ideò aliquid retinere poteſt juxtà rationem periculi, cui ſe expoſuit.

82 Quintò eſt controverſia inter Veteres, & Recentiores, An vincens ludo prohibito per legem humanam teneatur reſtituere, quod lucratus eſt. Affirmant Divus Thomas, & Bonaventura loc. cit. Riccardus, Paludanus, & alii antiquiores, & Faber noſter diſp. 47. cit. cap. 16. nu. 508. ait hanc etiam fuiſſe Scoti ſententiam 4. diſt. 15. qu. 2. art. 3. nam ibi docet in permutationibus in quibus intervenit deceptio, involuntarium, & prohibitio ſuperioris eſſe injuſtitiam, ex quo particulariter deducit commutationem, quæ ſit in ludis alearum eſſe injuſtam juxta illud ff. de aleatoribus L. ultima, & extrà de vita, & honeſtate Clericorum cap. Clerici, & ſubdit Faber tale lucrum humana lege prohibitum eſſe reſtituendum, non luſoribus, ſed pauperibus Fundamentum eſt, quia una ex præcipuis conditionibus ad juſtitiam contractus requiſita eſt, quod non ſit lege Superioris prohibitus, ut conſtat ex dictis diſp. 4. de Contractibus in communi quæſt. 1. artic. 1. at leges non ſolùm ludum alearum prohibent, ſed etiam ad reſtituendum obligant, quod ex tali ludo acquiritur, ut colligitur ex ultima Lege ff. *de alea uſu*, in qua conceditur victo in ludo prohibito repetitio ejus, quod in ludo perdidit, quod etiam habetur in authent. *ut alearum*, Cod. de Religioſis.

83 Negant è contrà Recentiores omnes aſſerentes non teneri victorem ad reſtitutionem eorum, quæ lucratus eſt in ludo jure humano prohibito antè judicis ſententiam. Fundamentum eſt, quia non tenetur reſtituere jure naturæ, nam ludus ex jure naturæ vim habet transferendi dominium ſecuta traditione, etiamſi prohibeatur, juxtà illud axioma. *Multa illicitè fiunt, quæ tamen facta tenent*, aliud enim eſt contractum eſſe illicitum, & aliud eſſe irritum. Neque tenetur jure poſitivo, tum quia diſpoſitio juris poſitivi eſt pœnalis, non diſpoſitiva, lex autem pœnalis requirens actionem ad ſui diſpoſitionem, non obligat antè Judicis ſententiam; tum quia leges humanæ contractum non annullant, nec illum prohibendo irritant, ſed ſolùm in pœnam tranſgreſſæ legis concedunt victo repetitionem ejus, quod in eo perdidit, ut facilè conſtabit leges citatas accuratè perpendenti. Tùm tandem quia etiamſi leges citatæ non ſolùm latæ fuiſſent in pœnam tranſgreſſæ legis, ſed etiam ut contractum irritantes, adhuc in hac parte videntur conſuetudine abrogatæ cùm nemo id ſibi ſcrupulo ducat. Ex illis ergò legibus qui ludo vetito amiſit, habet jus ſolùm repetendi coram Judice, & victor non tenetur reſtituere, niſi poſt Judicis ſententiam; undè ſi qui amiſit repetat extrà judicium, & privatim, alter reſtituere non tenetur, nec poteſt compenſationem occultè facere, quia tantùm teneatur reſtituere facta Judicis condemnatione. Ità Valentia, Molina, Medina, Sotus, Bannes, Salas, Leſſius, Azorius, Sanchez, Rebellis, Bonacina, Cad. de Lugo, Aretinus, & Pontius ex noſtris, & alii recentiores paſſim.

81 Ut dicam breviter quid in controverſia tam graves Patronos habente pro utraque parte ſentiam, certum in primis eſſe debet Doctores omnes diſtinguere leges prohibentes à legibus irritantibus contractum, unde non eo ipſo, quod lex contractum aliquem prohibet, eo ipſo irritat, niſi id exprimat, quapropter multa illicitè fiunt, quæ tamen facta tenent. Pro deciſione igitur præſentis difficultatis ponderandæ ſunt leges ludos aliquos prohibentes, an ſimpliciter tùm eos prohibeant, tum etiam tales contractus irritent, ac annullent. Et quidem loquendo de legibus juris civilis præfatos ludos prohibentibus non videntur eos irritare, ſed ſolùm prohibere, & ad ſolutionem lucri per eos acquiſiti poſt Judiciis ſententiam condemnare, ut expreſsè conſtat ex L. *Alearum* C. de Aleatoribus, ubi dicitur: *Nulli liceat in publicis, vel privatis domibus, vel locis ludere, neque in genere, neque in ſpecie, & ſi contrà jactum fuerit, nulla ſequetur condemnatio, ſed ſolutum reddatur, & competentibus actionibus reparetur ab his, qui dederint*. ex quibus verbis patet victorem non obligari ad reſtitutionem lucri per tales ludos acquiſiti, niſi poſt Judicis ſententiam, undè quantum attinet ad leges

Digitized by Google

leges civiles ſecunda ſententia admitti poteſt; oppoſitum tamen dicendum eſt de legibus juris Canonici, ut etiam advertit Caſpenſis diſp.8.ſec.3.dùm ludos præfatos prohibent Clericis, & Religioſis, cap. *Epiſcopus* d.35.& ca.*Clerici* 2.de vita & honeſtate Clericorum, etenim ut conſtat ex earum verbis cum majori longè rigore ludos illos Clericis, & Religioſis prohibent, quàm leges civiles prohibent Laicis, adeout illos talibus perſonis non tantùm prohibere videantur, ſed etiam irritare, & penitus annullare, qui Canones renovati ſunt per Trident. ſeſſ. 21. ut dictum eſt, qui tamen non intelliguntur de quibuſvis Clericis, ſed de beneficiariis, & in ſacris ordinibus conſtitutis, & quando ſæpè his ludis incumbunt, nòn verò quando ſemel, vel iterum citra ſcandalum ludunt, & recreationis gratia, quia in prædicto cap. *Epiſcopus* non prohibetur alearum uſus ſimpliciter, & quomodocumque, ſed graviter prohibetur conſuetudo ludendi, & frequentia, utpotè quæ virum Eccleſiaſticum, ac ejus ſtatum graviter dedecet, non verò eſt ità indecens ejus ſtatui aliquando ludere, & iteratis, non tamen frequentatis vicibus, ex quo fit ut illud ſit mortale, & cum obligatione reſtituendi, non verò iſtud; & hoc item ex noſtris ſentire videtur Nicolaus de Orbellis 4. d.14. q.3.§.38.ubi loquens de Clericis, & de prohibitione alearum ex jure Canonico inquit, quod ludentes aliquando propter recreationem, & non ex conſuetudine, nec mortaliter peccant, nec ad reſtitutionem tenentur, ſecus tamen ſi ludant ex conſuetudine, & lucri cupiditate, de laicis verò ſic ludentibus inquit ex jure poſitivo civili ad reſtitutionem non teneri antè Judicis ſententiam.

85 Sextò eſt difficultas, An qui creditò aliquid ludo prohibito amiſit, teneatur in conſcientia illud ſolvere. Affirmant Azorius, Rebellus, Valentia, Aretinus ex noſtris, & alii quorum fundamentum eſt, quia ſic obligat promiſſio mutua in tali contractu de jure naturæ, neque irritatur jure poſitivo, quamvis in L. Alearum C. de Religioſ.& ſumpt. fundetur actio ad repetendum. Negant Leſſius, Molina, Reginaldus, Filliucius, Diana, Bonacina, & alii plures, & ratio eſt, quia cui datur actio ad repetendum, à fortiori conceditur exceptio ad non ſolvendum juxtà regulas juris ex L. *invitus* 149.ff. de regulis juris, & ex regula 61. juris in 6. ſed leges, ut patet ex dictis, concedunt in ludo prohibito perdenti actionem repetendi ea, quæ ſolvit; ergo &c. Pro reſolutione quæſiti in primis certum eſſe debet ſpectato ſolo jure naturæ, & ſecluſo omni jure humano poſitivo, debere victum ſolvere, quod perdidit credita pecunia, quia cum contractus ludi de jure naturæ ſit juſtus, & validus; ſufficiens eſt ad transferendum dominium in colludentem, ſive contractus fiat pecunia præſenti, & expoſita, ſive de futura, & promiſſa; tùm quia ſi qui creditò ludit non teneretur ſolvere, quod perdidit, alter vero teneretur ſolvere, quod amiſit, non ſervaretur æqualitas inter colludentes. Rurſus certum eſſe debet, & ab omnibus conceditur poſſe legem humanam hujuſmodi contractus irritare, quibus irritatis neque qui creditò ludendo perdidit ſolvere tenetur, nec qui accepit poteſt licitè retinere; ſed in utroque foro conſcientiæ, & judiciali reſtituere tenetur, & ratio eſt, quia Principes poteſtatem habent irritandi hujuſmodi contractus pro bono communi Reipublicæ, uti de facto eos irritavit Carolus V. in Regno Caſtellæ, ut refert Angles quæſt. de ludi reſtitutionè dub. 6.ſtatuens neminem poſſe ludere, etiam ludo licito, niſi pecunia præſente, & expoſita; itaque tali lege ſuppoſita nullæ, & irritæ efficerentur promiſſiones, & obligationes, quæ ex ludo oriri poſſent, aut jam factæ eſſent, eſſetque lex illa æqualitatis plena.

86 Tota itaque difficultas eſt, ſtando in ſolo jure civili communi, an ludens credita pecunia, ſi perdit, teneatur in foro conſcientiæ ad ſervandam promiſſionem, & ſolvendum; & mihi videtur dicendum cum Angles ex noſtris loc. cit. ſtando in ſolo jure civili communi victum non teneri ad ſolvendam pecuniam perditam, quia cùm ludens pecunia credita poſſit illam repetere coram judice poſt ſolutionem factam ex legibus citatis, poterit quoque illam ratione mutuæ compenſationis retinere; addendum tamen eſt ratione promiſſi, & fidei datæ teneri ad ſolutionem, quia leges citatæ talem promiſſionem irritare non intendunt, ſed ſolùm concedere actionem repetendi datum, ac etiam exceptionem, ne perdens det perditum exigenti quantum eſt ex vi ipſarum, non tamen quantum eſt ex vi promiſſionis mutuæ in tali contractu de jure naturæ intervenientis, talem enim promiſſionem irritare non intendunt; undè hoc modo allatæ ſententiæ conciliari poſſunt; nam prima ſententia affirmat perdentem teneri in conſcientia ad ſolutionem perditi pecuniâ credita ratione promiſſi tantùm, non autem ratione juris civilis poſitivi; è contra verò ſecunda ſententia negat teneri ad ſolutionem perditi ex vi juris civilis, non tamen negat ad id teneri ratione promiſſi; & in hoc ſenſu etiam eam ſententiam declarare videtur Bonacina diſp. 2.qu. 2.punct. 3.dum inquit, qui ludo lege humana prohibito perdidit, non teneri in conſcientia ſolvere, quod perdidit credita pecunia, ſtando in jure communi Cæſareo, quod inquit appoſitè addidiſſe, nam ſtando in jure naturæ perdens aliquid ludo vetito tenetur illud ſolvere ratione promiſſi, quia quilibet tenetur jure naturæ promiſſa adimplere. Quod adhuc magis verificatur, ſi id juramento confirmavit, quia juramentum ſemper ſervandum eſt, dummodò non ſit de re illicita, tùm quia ipſo juramento ceſſit privilegio legis, quod in ipſius favorem latum eſt, quando autem privilegium fertur in favorem ipſius privilegiati, poteſt privilegiatus illi cedere, ſi in tertii præjudicium non cadat; cùm igitur ſolvere, quod ludo amittitur, non ſit de ſe malum, neque illicitum, tenebitur victus ad ſolutionem, ſi juramentum præceſſit; quamvis enim ludere ludo illicito, & vetito ſit contrà bonos mores, non eſt tamen contra bonos mores de ſe in tali ludo perdita ſolvere, ſicut coire cum meretrice eſt contrà bonos mores, non tamen ſolvere promiſſum juramento firmatum ſecuta copula, de quo plura videri poſſunt apud Aretinum loc. cit. a. 4.

87 Poſtremo eſt Difficultas, An qui adminiſtrat domum, menſam, aleas, lumina & alia ad ludum neceſſaria indifferenter omnibus ad ludendum ludo prohibito, peccet mortaliter. Negant aliqui, quos ſequitur Stephanus à Sancto Gregorio lib. 2. de Contractibus cap. 74.in fine. Ratio eſt, quia licitum eſt miniſtrare, & vendere res indifferentes, etiam cum cognitione pravi uſus; ergò etiam licitum erit præbere inſtrumenta ludentibus, cùm ludus ex ſe indifferens ſit, ſicut licitum eſt locare domum, vel vendere ornamenta meretrici.

Confirmatur ex praxi in omnibus ferè Civitatibus, ubi adſunt dictę domus, & quamvis aliquando aliquod ſcandalum ſuccedat, non ideò ex ſe ludus eſt malus, ut ſit peccatum mortale illum concedere; nam ſi talis eſſet, jure naturæ prohibitus foret, quod eſt falſum; cùm igitur ejus uſus ex ſe ſit indifferens, neque per ſe deſtinatus ad malum, licitè concedi poteſt, & per conſequens qui neceſſaria adminiſtrat ad dictos ludos non peccat ſaltem mortaliter.

88 Affirmant alii prædictos miniſtrantes raro à mortali excuſari aſſerentes nec Principes poſſe concedere ad id licentiam, immò nec permittere, quia licet ludus ex ſe ſit indifferens, moraliter tamen ſemper ibi deſtinatur ad pravum uſum, nam ibi ut plurimum, vel blaſphematur, vel bona familiæ dilapidantur, vel rixæ excitantur, vel ibi ludunt minores, vel furta committuntur, & rariſſimè abſque peccato mortali ludus in his domibus exercetur, undè ſuſceptores hujuſmodi luſorum non conſentire videntur culpæ mortali ludentium, ſed ad mortale exercitium juvamen præſtant, atque ideò à culpa mortali difficilè excuſari poſſunt. Nec obſtat ratio oppoſitæ ſententiæ, quia quamvis licitum ſit indifferentia miniſtrare cum cognitione pravi uſus, quando non miniſtrantur in ipſo exercitio, v. g. locare domum, & vendere ornamenta meretrici, quia hæc non ità directè, proximè, & immediatè ſunt adjumento illi ad peccandum; contrarium tamen evenit in noſtro caſu, ubi domus, & inſtrumenta ad ludendum miniſtrantur in ipſo exercitio, & magis directè, proximè, & immediatè. Tùm quia vendere ornamenta meretricibùs, atque eis locare domos, quantum eſſe poteſt bonus, & malus uſus, nulla lege humana eſt prohibitum; at verò aleatores domi receptare, eiſque menſam, & aleas ſubminiſtrare, & alia ad ludum neceſſaria, lege humana prohibitum eſt adjuncta pœna ff. de aleæ luſu, & aleatoribus, ubi per tres leges graves pœnæ contrà hujuſmodi ſuſceptores ſtatuuntur. Nec etiam obſtat argumentum ex contraria praxi deductum, & quod omnia jura, quæ alearum, & taxillorum ludos prohibent, ſunt ex contraria conſuetudine abolita. Quia non deſunt alii praviſſimi abuſus, qui in hac corrupta mundi ætate uſurpantur, & tamen ſine peccato mortali permitti non poſſunt, undè neque ex tali prava conſuetudine introducta præfata jura aboleri potuerunt ſtantibus circumſtantiis, ſub quibus tales ludi fuerunt juribus illis prohibiti. Ità Navarrus, Sanchez, Caſpenſis, Diana, Aretinus noſter loc. cit. & plures alii; quæ opinio eſt tutior, & probabilior.

89 Sed hæ quoque opiniones facilè conciliari poſſunt, nam ut advertit Stephanus à S. Gregorio loc. cit. Auctores oppoſitæ ſententiæ non negant reſpectu alicujus domus particularis, ubi ſub ſpecie ludi exercentur fraudes, blaſphemiæ quotidianæ, & alia prava contrà Deum, & proximum eſſe peccatum mortale; nam dictæ domus rationabiliter peccariæ vocantur, & non domus ludi, & ideò miniſtrantes neceſſaria ad dictos ludos peccaminoſos, vel exponentes domum ad id, vel permittentes has domus, ait non ſolùm mortaliter peccare, ſed etiam ad reſtitutionem teneri, quia ex quotidiana experientia tantæ pravitatis ipſi dicuntur cauſa proxima tantorum malorum, & in hoc ſenſu dicit intelligendos eſſe Doctores primam opinionem ſuſtinentes, qui ſolùm intendunt miniſtrare omnia prædicta pro

ludis

Digitized by Google

ludis ex ſe non peccaminoſis non eſſe mortale, nec contrà juſtitiam, & conſequenter ex tali ſubminiſtratione non poſſe oriri obligationem reſtitutionis, cùm non ſit contrà juſtitiam alicui debitam, nec peccatum aliquod niſi in caſibus jam dictis; quo ſenſu intellecta prima opinio admitti poteſt, nec multum diſcrepat à ſecunda.

QUÆSTIO QUINTA.

De Reſtitutione ex aliis capitibus proveniente.

90 QUædam alia capita aſſignari ſolent, ex quibus etiam reſtitutionis obligatio conſurgere poteſt, nimirum ex injuſtitia contractus, ex vectigalium defraudatione, ex incertis debitis, & inventis, ex venatione, piſcatione, & aucupio, & ex bonis in bello captis; ſed quia de obligatione reſtituendi, quæ provenit ex injuſtitia contractus, jam ſuperius egimus diſp. 4. de Contractibus, & de obligatione reſtituendi ex vectigalium defraudatione diſp. 6. de Obligationibus juſtitiæ diſtributivæ quæſt. 1. art. 2. & de obligatione ex incertis debitis, & inventis plura diximus diſput. 3. de Juſtitia, & Jure q. 3. art. 1. & diſp. 7. de Reſtitutione in communi q. 2. art. 3. n. 53. & 55. ideò in hac ultima quæſtione breviter de cæteris agemus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Reſtitutione ex venatione, piſcatione, & aucupio.

91 COnveniunt Doctores, ſi animalia ſilveſtria ab aliquo capta fuerint, & poſteà ejus dominium, & poteſtatem evaſerint antè manſuefactionem, cuicumque licere ea capere, & in tali caſu fieri primò capientis, tunc enim cenſetur primus capiens illorum amiſiſſe dominium, & ſecundus acquiſiviſſe; undè ſi Cervus ſilveſter ex loco, ubi clauſus manebat, refugeret, itaut cum difficultate à poſſidente capi poſſit, ſit primò capientis; nam ſi facilè capi poſſit, adhuc ſub priori domino cenſetur eſſe. Si verò animalia ſint domeſtica, & manſueta, vel facta manſueta, cùm anteà ſilveſtria eſſent, etiamſi dominorum poſſidentium poteſtatem evaſerint, ea capere non licet, & capiens ad reſtitutionem tenetur, ut conſtat ex Inſtit. de rerum diviſione, & ratio eſt, quia per hujuſmodi fugam animalia illa priſtinam libertatem acquirere non cenſentur, quam prius habebant, antequam à primo domino caperentur, quod præſertim de illis verificatur, quæ aſſueta ſunt etiam poſt fugam ad dominum redire. Verum eſt tamen unam certam regulam pro iis dari poſſe, quædam enim plus temporis requirunt, quædam minus, ut jam ad ſuam priſtinam libertatem, & feritatem rediiſſe cenſeantur, atque ideò fiant iterum primò occupantis; undè aves quæ in cavea cuſtodiuntur, ſtatim ac egrediuntur, & liberè evolare poſſunt, cenſentur non eſſe prioris domini, niſi adhuc facilè eas recuperare poſſit. Columbæ verò è columbario poſſidentis egreſſæ tunc illud relinquere cenſentur, ſi ter, vel quater ad columbarium alterius acceſſerint, nec tempore conſueto redeant, jam enim ex hoc dominus prior videtur earum amiſiſſe dominium. Ità Molina, Card. de Lugo, Caſpenſis, & alii communiter, quod tamen prudentis arbitrio menſurandum eſt.

92 Primò tamen eſt Difficultas, an liceat columbas ex alieno columbario ad tuum allicere meliori eſca propoſita, vel aliis artificiis, quibus conſuetudinem redeundi ad proprium amittant, & tuæ fiant. Hic autem cum communi ſententia ſupponendum eſt columbaria licita eſſe ex natura rei, niſi alicubi aliqua lege prohibeantur, ut ex noſtris docet Aſteſanus l. 5. tit. 29. art. 2. in fine, & Nicolaus de Orbellis 4. diſt. 15. q. 3. §. 42. licet Paludanus, Major, & quidam alii antiquiores putaverint illicita eſſe propter damnum, quod columbæ ſatis, & ſeminibus inferunt viciniorum; hæc enim ratio non convincit, quia columbę plus proficiunt terris, quas frequentant ſtercorizando, & prava ſemina comedendo, quàm aliàs noceant; tùm quia ſi columbaria non eſſent, columbę ſilveſtres, magis multiplicarentur, & longè majus damnum inferrent; tùm tandem, quia columbaria eſſe licita communis uſus confirmat; ea tamen habentes curare debent, ne deſit cibus, ſic enim columbæ minus nocebunt. Hoc ergo ſuppoſito circa dubium propoſitum communis opinio docet eum, qui in ſuo columbario cum fraude illecebras apponit, ut aliorum columbas eò traducat, ad reſtitutionem teneri; quia quilibet in ſuo columbario jus habet contrà alios durante ſuo dominio, ne utantur mediis per ſe ordinatis ad columbas à ſuo dominio extrahendas; ſecus autem eſt, ſi per accidens, & ſinę fraude id accidat, ut v.g. ſi columbarium commodius faciat, ut ſuas columbas à temporum injuriis melius tueatur, vel ſi abundantius eis provideat, ut pinguiores, & fæcundiores fiant, hæc enim omnia poſſunt alienas attrahere ſine ulla reſtitutionis obligatione. Ità Leſſius, Molina, Vaſq. Card. de Lugo, Caſpenſis, Angles ex noſtris, Layman, & alii communiter; qui tamen advertunt conſulendam eſſe loci conſuetudinem, dicunt enim in quibuſdam locis uſum eſſe, ut omni arte licitum ſit alienas columbas ad ſuum traducere columbarium, quod etiam magis expediret ad jurgia vitanda, & occaſiones peccandi; difficile enim eſt aliquem optimum pabulum in ſuo columbario apponere præcisè ad ſuas columbas retinendas, nec ullo modo alienas allicere intendat; undè aliqui ad ſcrupulos tollendos dicunt, etiamſi ex intentione illas ad ſe pertrahendi id faciat, ad reſtitutionem non teneri, dum utatur ſuo jure proprias paſcendi columbas, nec mediis utatur per ſe ordinatis ad alienas pertrahendas.

93 Secundò eſt Difficultas, an liceat columbas, dùm extrà columbarum vagantur, capere, & occidere, ſicut alias volucres, quæ aucupio capiuntur. Conveniunt Doctores, ut notat Card. de Lugo diſp. 6. ſect. 5. ex natura rei id non licere, quod ex modò dictis non obſcurè deducitur, ſiquidem ea animalia, ut dictum eſt, cenſentur eſſe ſub dominio, & poteſtate prioris domini, quamdiù conſuetudinem redeundi non amittunt, undè in quibuſdam locis graviter puniuntur, qui columbas vendunt columbaria non habentes, quia furtivæ præſumuntur. Nihilominus aliqui, ut Toletus lib. 5. ſummæ c. 20. in fine, putant ſecluſa etiam lege poſitiva, diſtantiam aliquam magnam a columbario ſufficere ad pręſumendum in dubio non eſſe columbas ſub alicujus dominio, quod etiam approbat Card. de Lugo loc. cit. ſed eſſe omninò ſylveſtres, nec ullum dominum habuiſſe, vel ſi habuerunt, jam illum deſeruiſſe ob victus penuriam, vel alia de cauſa, undè ait Toletus loc. cit. intrà ſpatium per leges permiſſum eas capere non licere, dùm à propriis dominis aluntur, ſi verò nullus cibus eis à propriis dominis ſubminiſtratur, ob idque terras, & campos aliorum devaſtant, ait licitè capi poſſe à dominis illorum, quibus damnum inferunt, quia Princeps auferre non intendit jus naturalis defenſionis contrà aggreſſorem injuſtum, qui in alienos agros columbas famelicas immittit. Addit tandem poſſe etiam licitè columbas capi, cùm extrà ſpatium determinatum nimis vagantur, ac ſi eſſent omninò ſylveſtres, illa enim longinqua vagatio arguit in utroq; foro non eſſe amplius domeſticas, ſed ſylveſtres. Quanta autem eſſe debeat hæc diſtantia, leges non determinant, ſed arbitrio prudentum determinanda relinquitur; extat tamen lex in Hiſpania, ut refert Card. de Lugo cit. ex Covarr. in regula *Peccatum* 2. part. §. quæ permittit, poſſe columbas capi extrà Leucam à columbariis, hoc eſt, tria milliaria Italica; ut enim in hac re aliqua certa regula aſſignaretur, & terminus ſtatueretur, voluit rationabiliter legiſlator, ut quoties intrà leucam diſtarent columbæ à columbario, præſumeretur pro domino; extrà leucam verò contrà illum, quia regulariter à ſuo nido tam longè avolare non ſolent, niſi habeant magnam victus penuriam, undè credibile eſt, ut ait Card. de Lugo, hac lege voluiſſe legiſlatorem negligentiam, vel avaritiam dominorum punire, qui columbas debito pabulo privando cogunt ad victum quærendum per aliorum ſata, non ſolùm proxima, ſed etiam valdè remota, & ideò juſtè voluit columbas in longinquo captas in dominium capientis tranſire: Adhuc tamen verum eſt nec etiam extrà leucam columbas capi poſſe, quando anceps fraudulenter, & artificioſè v. g. ſeminibus ſparſi paulatim eas extrà leucam extraheret, ut eas impunè capere poſſet, hoc enim eſſet eas vi, & dolo ex poteſtate ſui domini extrahe, ut ait Cardin. de Lugo ibidem ex Medina, Navarro, Molina, & aliis.

94 Tertiò dubitatur, An Principes venationem, & piſcationem juſtè prohibere poſſint. Quamvis aliqui apud Covarr. loc. cit. negaverint Principes venationem, vel piſcationem prohibere poſſe, quia poteſtatem non habent ſuprà jus naturale, aut gentium, quo venatio, & piſcatio eſt omnibus permiſſa; oppoſitum tamen omnes DD. communiter docent, quia multa ſunt jure naturæ permiſſa, quæ tamen juſtis de cauſis jure humano aliquando ſunt vetita, ut patet de eſu carnium, qui jure naturæ eſt licitus, & tamen aliquando ab Eccleſia eſt prohibitus; ſic ergò pariter venatio, & piſcatio quibuſdam temporibus prohiberi poſſunt, quando in communem vergit utilitatem, quando feræ procreationi prolis attendunt. Major autem difficultas eſt de loco, an ſcilicet, Princeps poſſit licitè venationem, vel piſcationem in aliquo loco communi ſubditis prohibere, eamque facultatem ſibi ſoli uſurpare. Negant Hoſtienſis, Joan. Andreas, Decius, & quidam alii Juriſtæ, quia jure naturæ, & gentium hæc animalia ſunt velut libera, & quaſi naturalem libertatem habentia, qua ratione de jure naturæ ſunt omnibus communia, ac proindè ſunt primò capientis; ergò horū anima-

Digitized by Google

lium venatio in locis communibus à Principe impediri non poteſt, quia nullus Princeps juri naturæ derogare poteſt . Contraria tamen ſententia eſt vera, & communiter accepta , quod hoc facere poteſt ex conſenſu populi ſivè gratis dato, ſivè per contractum oneroſum præſtito, quia poteſt populus cedere juri ſuo ; poteſt etiam hoc facere,ſi neceſſarium judicetur ad neceſſitates communes , vel etiam ipſius Principis ſuſtentationem , ſicut etiam ad hunc finem alia tributa imponi poſſunt . Ità Doctores omnes adducti , qui addunt hoc etiam Principem facere poſſe ad ſolam ſui recreationem , reſervando ſibi in aliquo loco aliàs communi venationem, vel piſcationem, cùm enim Principes pro Republica laborent, poſſunt etiam ex publico debitæ recreationis cauſa hoc ſibi reſervare in aliquo loco determinato ; quod appoſitè additur , quia in omnibus locis populi hoc facere poſſe non videtur ſine ejus conſenſu ad ſolam ſui recreationem , niſi propter hoc remittat aliquid de tributis ; nimis enim inhumanum eſſet , & aliquid tyrannidis ſaperet , ſibi , ſuæ recreationi tantùm conſulere velle , & populum omni hujuſmodi recreatione privare, quæ in jure naturæ , & gentium conceditur ; cavere tamen debet Princeps in loco ſibi ad venationem reſervato damna ; quæ hujuſmodi feræ agis vicinis inferri ſolent, aliàs ad reſtitutionem teneretur , niſi ſubditi condonent .

95 Quartò dubitatur, An unuſquiſque poſſit prohibere venationem in agro ſuo . Aliqui Juriſtæ abſolutè affirmant quemlibet habere jus prohibendi venationem ſuo prædio ex §. *Feræ inſtit. de rerum diviſione* . Sed melius reſolvitur hæc difficultas procedendo cum diſtinctione aſſignata à Scoto , Medina, Angles ex noſtris,& à Card. de Lugo loco citato,nimirum fundum proprium alicujus privatæ perſonæ aliquando eſſe muro circumdatum, vel ſæpè, vel talem propter aliquas circumſtantias , ut domino liceat aliis ingreſſum impedire ad evitandum damnum , quod ſegeti, fructibus , & arboribus ex libero aliorum tranſitu imminere poſſit , & tunc ſicut dominus rationabiliter alios ab ingreſſu arcere poteſt , ſic etiam in eodem fundo venationem, vel aucupium prohibere poterit; & in hoc ſenſu lex citatà intelligi debet, in qua dicitur non poſſe aliquem in alieno fundo , invito domino, aucupari, loquitur enim de fundo ,. cujus ingreſſum poſſet dominus aliàs prohibere . Aliquando verò talis eſt fundus, ut liberum ſit cuique illum ingredi, vel illuc tranſire, ut quando fundus eſt oſtioſus nulla habens ſemina, vel poſt abſolutam meſſem, vel ſolùm ad communia paſcua deſervit,quę tranſitu nihil pati poſſint, & hanc ſervitutem videtur habere conſuetudine præſcriptam ; tunc in tali ſundo ſicut dominus non poteſt aliis ingreſſum , & tranſitum rationabiliter prohibere ; ſic nec videtur prohibere poſſe , ut ibi leporem inſequantur , vel aves capiant , quia ad hos uſus communis eſſe videtur ager ille, ſicut omnes aliæ campi , vel montis partes . Advertit tamen Aſteſanus noſter loc. cit. venatores, qui conculcant agros, & vineas aliorum, quorum canes occidunt anſeres , oves , & agnos pauperum, teneri reſtituere exiſtimationem damni , aliàs mortaliter peccant , ſi non reſtituant , niſi damnum ità modicum eſſet , quod probabiliter non curarent illi , quibus fieret .

96 Quinto eſt Difficultas, An peccet , & ad reſtitutionem teneatur qui venatur, vel piſcatur contrà prohibitionem juſtam . Non eſt autem quæſtio , quando venatio prohibita eſt ratione ſtatus perſonæ , prout prohibita eſt Clericis , & Religioſis ex Concilio Aurelianenſi, vel ſolùm ob bonum commune , ut ſolet prohiberi menſibus, quibus animalia ſunt gravida , vel tali genere retium, & inſtrumentorum, ne animalia conſumantur penitus, & extinguantur, ſed quæſtio eſt, quando prohibitio facta eſt ratione loci, cui eſt immunitas data à Principe , vel in gratiam alicujus, qui ſolus ibi venari poteſt, & feras , vel piſces capere, cæteri vero prohibentur . Prima ſententia docet , venatorem acquirere quidem dominium ferarum quas capit , peccare tamen contrà juſtitiam in illum,qui ſolus in eo loco jus venandi habebat,atque adeò debere ei reſtituere,non quidem feram captam, aut ejus valorem,ſed quantum detrimenti paſſus eſt ob venationem illam . Quod autem dominium ferarum acquirit , ex eo probat , quia licet dominus ſylvæ jus haberet eas capiendi , nondum tamen eas cæperat , atque ideò ſylveſtres manebant adhuc , & in ſua libertate , & ideo fiunt primò capientis ; undè licèt aliquis habeat jus piſcandi in toto hoc flumine , & quod nullus alius piſcetur , non ideò eſt jam dominus illorum piſcium ; hæc enim , quæ ſuam retinent libertatem non poſſunt fieri noſtra per ſolam voluntatem noſtram , vel Principis , & ideò venator , qui eas feras capit , fit dominus earum , cùm eas in nullius bonis inveniat . Ità Medina , Covarr. Molina , Leſſius , & plures alii .

97 Secunda ſententia negat venatorem in propoſito caſu peccare contrà juſtitiam , & ad reſtitutionem teneri damni illati , & tantùm ait peccare contrà obedientiam , & legem . Ità Vaſquez, Turrianus, Card. de Lugo, Caſpenſis , & alii , quæ opinio mihi probabilior videtur , nempè non teneri reſtituere neque animal captum ob rationem à prima ſententia adductam , neque damnum illatum, niſi forte gravius eſſet , quàm ſola captio animalis illius , undè non poſſunt ſtare hæc duo, quod, ſcilicet, venator acquirat dominium illius feræ , & quod teneatur ad reſtitutionem damni illati per talem venationem , & captionem . Nec obſtat , quod captura ſit prohibita , quia illa prohibitio ſolùm facit , quod talis venatio ſit contra obedientiam , & legem ; non vero quòd ſit contrà juſtitiam , cùm feræ illæ adhuc maneant nullius in bonis , & ob ſuam libertatem aptæ, ut fiant primò occupantis , & capientis eas . Nec etiam obſtat , quod lex talem venationem prohibens ſæpè ſit ſub gravi pœna ; quia communi prudentum judicio graviter obligare non cenſetur , licet domini tantùm ibi venari ſoleant ; quia feræ nullius ſunt , nec Princeps earum reſtitutionem petit , ſed tantùm pœnam exigit , ſi venator deprehendatur ; quæ etiam pœna non debet eſſe corporalis v. g. mutilatio , vel flagellatio , ut notat Aſteſanus loc. cit. & alii communiter , ſed tantùm pecuniaria , vel incarcerationis per aliquot dies . Denique quando animalia ex talibus locis à Principe prohibitis egrediuntur , à quocumque poſſunt licitè capi , nec ob id poſſunt puniri , quia tunc jure gentium ſunt primò occupantis .

98 Sexto eſt difficultas , an fera ab uno vulnerata , & poſteà ab alio capta ſit vulnerantis , vel capientis . Item cujus ſit fera , quæ poſtquam in ejus laqueum præparatum incidit , ab alio ſuperveniente invenitur , & capitur . Aliqui dixerunt eſſe capientis , quia vulnerans , vel dominus laquei nondùm eam ceperat , atque ideò nondùm erat dominus feræ , quod deducunt ex lege *In laqueum* de acquirendo rerum dominio . Quoad ſecundam difficultatem verius videtur talem feram laqueo meo captam , & ibi exiſtentem , eſſe meam , & ſub meo dominio , jam enim anteà per inſtrumentum meum apprehenſa eſt , & libertas naturalis ei ablata fuit , & in meam venit poteſtatem , ſicut ſi manibus eam tenerem . Ità Molin. Layman , Emmanuel Sà , Caſpenſis , & alii , qui explicant legem in oppoſitum adductam in caſu , quo fera eſſet laqueum evaſura , & ſe eſſet ab eo extricatura , tunc enim poſſet ab alio capi , & licitè poſſideri , quia qui laqueum poſuit nondùm ità perfectè illam habebat ; quod ſi dubium ſit , an eſſet laqueum evaſura , judicari debet pro eo, qui laqueum poſuit , quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis , vel quaſi poſſidentis , ut eſt in propoſito. Quo autem ad primam difficultatem de fera ab uno vulnerata , & poſteà ab alio capta diſtinguendum eſt cum Molina , Leſſio , Layman, Card. de Lugo , Caſpenſi , & aliis , ſi enim fera vulnerata manus vulnerantis moraliter evadere non poteſt , quia graviter eſt vulnerata , & illam velociter inſequitur ſine dubio capturus , tunc fera ſub ejus poteſtate , & dominio cenſenda eſt , & quaſi ab eo capta , quare alius juſtè eum prævenire non poteſt ; ſi verò dubium eſſet , an foret eam capturus , tunc fera cenſenda eſt capientis , & non vulnerantis , quia tunc videtur ſuam naturalem libertatem habere , & ideò ſit primi occupantis , quod ſatis dilucidè deducitur ex L. *Naturaliter* ff. de acquirendo rerum dominio , ubi dicitur feram recepiſſe naturalem libertatem, quando difficilis eſt ejus proſecutio .

99 Poſtremò eſt Difficultas , quid ſit dicendum , ſi contingat feram , quam ego proſequor , incidere in tuum laqueum . Aliqui dicunt in tali caſu feram eſſe primo occupantis , quia uterque habet jus occupandi , ut quia habes eam in tuo laqueo, ego verò quia feci in illum incidere , atque ideò erit alterutrius , qui eam primò occupaverit . Ità Leſſius , Caſpenſis , & alii . Aliqui è contrà dicunt , eſſe illius , in cujus laqueum incidit , quia quicquid anteà tu feceris perſequendo , nondùm tamen eam cœpiſti ; ego autem primus cæpi laqueo meo , cùm anteà non eſſet capta , ſed proxima , ut caperetur . Ità Card. de Lugo diſp. cit. ſect.8. Alii tandem cum diſtinctione procedunt , ſi fera non incidendo in laqueum adhuc ab eo perſequente evadere non potuiſſet , tunc totam ad venatorem pertinere , quia laqueus ad capturam per accidens ſe habuit . Si verò laqueo non extante , adhuc evadere potuiſſet , feram eſſe dividendam, quia & laqueus , & inſecutio fuerunt ſimul concauſæ , ut caperetur . Ità Molina diſp.43. in fine ; qui dicendi modus mihi probabilior videtur , & conformior doctrinæ traditæ in caſu de fera ab uno vulnerata , & poſteà ab alio capta , diximus enim quod ſi fera vulnerata manus vulnerantis moraliter evadere non poſſit, quia graviter eſt vulnerata , & ideò velociter eam inſequitur , ut ſit moralis certitudo comprehenſionis , tunc fera ſub ejus dominio , & poteſtate cenſenda eſt . De qua materia etiam videri poteſt Mons Regalis ex noſtris de ſeptimo Decalogi præcepto cap. 7.

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

De Reſtitutione ex bello injuſto.

100 QUandonam bellum ſit juſtum, & quando injuſtum patet ex dictis diſput.3. quæſt.3. art.2. in fine, ubi diximus ad juſtitiam belli duo præſertim requiri, primum eſt legitima auctoritas in inferente bellum, quæ ſolùm reſidet in Principe, vel Republica, quæ ſuperiorem non recognoſcit; alterum eſt juſtà cauſa, ſeù legitimus titulus bellandi; quibus conditionibus deficientibus bellum dicitur injuſtum, & ex ipſo oritur obligatio reſtituendi rapta hoſtibus, & acquiſita in eo; quæ obligatio breviter eſt modo declaranda in hoc articulo, nam de juſtitia belli exactius agemus diſp. ſeq. q. 4. art.2.

Primò itaque docet Angles ex noſtris lib.4. ſent. quæſt. de reſtitutione ex bello injuſto Difficul. 2. quòd quando bellum eſt juſtum, & Superioris auctoritate illatum, qui plus abſtulit, quàm ab hoſtibus debebatur, ſive aggreſſor, ſive defenſor ſit, ad reſtitutionem non tenetur; & ratio eſt, quia quando bellum eſt omnino juſtum, qui gerit bellum eſt Miniſter juſtitiæ divinæ, & humanæ, atque ità poterit, ut Judex, & Miniſter in pœnam delicti retinere omnia, quæ ab Adverſariis ultrà rem à Tyranno occupatam abſtulit, quemadmodum Judex latronem punit in ſeptuplum ultrà rei furtivæ pretium. Inferens verò bellum ſine ſuperioris auctoritate, etiamſi juſta de cauſa moveatur, nimirum ad recuperandas res proprias ab adverſariis uſurpatas, quicquid ultrà debitum abſtulerit, reſtituere tenetur, & ratio eſt, quia cùm non ſit juſtitiæ Miniſter, eo quòd ſine Superioris auctoritate bellum induxit, adverſarium punire, vel ab illo quidquam ultrà ſibi debitum auferre non poteſt, quemadmodum dominus rei furto ſublatæ auctoritate privata furem in quadruplum punire nequit, ut poteſt Judex. Ità Angles ad verbum loc. cum pluribus aliis.

101 Secundò, milites peccant cum onere reſtituendi, ſi à ruſticis, & aliis apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiant, niſi conſtet omninò liberè fieri, ſiquidem donationes iſtæ regulariter ſolent eſſe coactæ ex vi, & metu, non autem ſpontaneæ, præter ea, quæ iis ſubminiſtrare debent ex conſtitutione Principis, niſi tamen ſint in extrema, vel ſaltem gravi neceſſitate. Ità Molina, Becanus, Palaus, Diana, Buſemb.& alii paſſim. Quod verò attinet ad bona hoſtibus erepta in bello juſto communiter Doctores docent, quòd ſi immobilia ſint, non eſſe capientium, ſed Principi applicari debere; bona verò mobilia in actuali conflictu capta, & erepta jure gentium ſunt ipſorum capientium, etiamſi compenſationem damnorum excedant, & ab eis juſtè poſſideri poſſunt. Addunt tamen Bartolus, Sylveſter, Tuſcus, Stephanus à S. Gregorio, & alii, quòd licèt hujuſmodi bona mobilia jure gentium ſint ipſorum capientium, & inter ipſos dividenda; jure tamen poſitivo debent prius poni in communi, & Capitaneo aſſignari, ut cuicumque ſecundùm merita diſtribuat; aliter enim rapina eſſet, niſi conſuetudo adeſſet, ut unuſquiſque quod capit retineat. Addunt inſuper hoc non intelligi de bonis paſſageriorum, ſeù tranſeuntium neminem infeſtantium, ſicut nec poſſunt eorum perſonæ moleſtari, & idem dicendum ajunt, ſi caperentur homines, vel eorum bona in territorio non diffidato, quia tenerentur capientes ad reſtitutionem omnium damnorum, imò tamquam latrones condemnari poſſent. Tandem ab hac regula excipiunt etiam bona Eccleſiæ, & Eccleſiaſticorum innocentium, quæ ob delictum civitatis occupari non poſſunt; & damna à militibus illata Eccleſiis, & Monaſteriis ſunt reſtituenda, ut definitur in cap. *Innovamus* de tregua, & pace, & eſt Concilii Lateranenſis ſub Alexandro III. ſunt etiam milites excommunicati excommunicationi Papali, ut habetur in cap. *Conqueſti* de ſententia excommunicationis; quod intelligendum eſt, quando bellum non eſt contrà Prælatum, ſed adverſus dominum temporalem; quod additur, quia ſi bellum juſtum ſit contrà Prælatum Eccleſiæ injuſtè pugnantem, Clerici expoliari poſſunt abſque prædictis pœnis, quia ſunt ſubditi Prælati injuſtè pugnantis, ut Angles advertit loc. cit. Difficul. 5.

102 Tertiò præterea addunt Azorius 3. par. lib.2. cap.7.q.10. Stephanus à S. Gregorio lib.1. c.17. n.32. & plures alii, finitima regna inter ſe bellum continuum habentia poſſe ſemper, & continuè bona ſua adinvicem recuperare ex quibuſcumque perſonis alterius regni inimici, ſi tale bellum ſit ex voluntate Regum; & hoc convenit non ſolùm toti Regno in bello publico, ſed omnibus, & ſingulis perſonis in bello particulari ex virtuali eorum Regum voluntate, ut dicitur de Turcis, & Saracenis, quorum bona impunè à Chriſtianis poſſunt auferri, quia Chriſtianorum terras poſſident, & iniquis perſecutionibus eos affligunt, & tamquam hoſtes atrociſſimi Chriſtianam Religionem, & imperium delere conantur, undè licitè occidi poſſunt, & terris, ac aliis bonis expoliari. Itaque ſuppoſito bello continuo inter Gallos, & Hiſpanos, ut hac tempeſtate valdè periculoſum eſt ſi Hiſpanus etiam bello privato bona abſtulerit Gallo, & ambo ſint ex confinibus, ubi eſt bellum continuum, & Gallus ſciat bona ſua aliter ab Hiſpano recuperare non poſſe, niſi ſpoliando alium Hiſpanum, vel ſi talis Gallus ad Regem Hiſpaniæ recurrat, ut bonorum ſibi ablatorum reſtitutionem præcipiat, & Rex id agere nolit, vel ſaltem probabiliter hoc prævideat; utique in in tali caſu Gallo licitum erit pro compenſatione ſuorum bonorum alium ſpoliare Hiſpanum, & hoc non niſi ratione belli continui ex voluntate Regum inducti.

103 Quartò tandem conveniunt Doctores omnes bello injuſto acquiſita eſſe reſtituenda, imò Calderinus conſil.95. nu.6. & Angelus conſil.367. num.5. addunt cum aliis non ſolùm talia bona eſſe reſtituanda, ſed etiam reſtitui debere omnia damna, & intereſſe illorum, nec valere conſuetudinem in contrarium, idque intelligunt de quocumque bello injuſto, ſive ratione cauſæ, ſive ratione modi, & ordinis procedendi. Advertendum tamen eſt cum Molina, Bannes, Azorio, & pluribus aliis, milites bona fide in bello pugnantes, & eos qui jam dubium depoſuerunt de injuſtitia belli, ſi poſteà noverint bellum fuiſſe injuſtum non teneri de damnis illatis, ſed tantùm reſtituere tenentur, quod habent de bonis in dicto bello captis, & hoſtibus ereptis, ac etiam id, in quo facti ſunt ditiores; quod ſi dubium non depoſuerint, quod de dicta belli juſtitia practicè habent, & poſteà noverint bellum fuiſſe injuſtum, tunc à reſtitutione omnium damnorum illatorum non excuſantur. Quæres, an bona acquiſita bello injuſtò ex parte inimicorum, ut à Saracenis, vel Turcis, & poſteà ab aliis Chriſtianis recuperata, ſiant, & acquirantur ipſis recuperantibus. Reſpondetur dominos bonorum amiſſorum bello injuſto ex parte inimicorum, ut in caſu poſito non perdere dominium dictorum bonorum, cùm dominium non transferatur, niſi in bello juſto, & ideò dicta bona recuperantes ab hoſtibus tenentur illa propriis dominis reſtituere, compenſata tamen æſtimatione operæ, & induſtriæ adhibitæ in dictis bonis recuperandis, & idem dicendum eſt de ementibus dicta bona aliena. Ità Molina, Bonacina, Stephanus à S. Gregorio, & alii.

DISPUTATIO DECIMA
DE PRÆCEPTIS VIRTUTUM THEOLOGICARUM.

1 PRæmiſſis in præcedentibus Diſputationibus, quæ ſpectant ad notitiam legum, & præceptorum in generali, quales ſunt regula tùm interna, tùm externa actuum humanorum ad eorum bonitatem, vel malitiam dignoſcendam, modò in ſequentibus diſputationibus deſcendendum eſt ad leges, & præcepta in particulari Dei, & Eccleſiæ. Quoniam verò horum præceptorum fundamentum ſunt Virtutes Theologicæ Fides, Spes, Charitas, de harum præceptis primò agendum eſt in præſenti diſputatione, utpotè quæ ſunt quaſi præambula Decalogi, omiſſis quæſtionibus ad ſpeculationem, & ſcholaſticam pertinentibus, de quibus ſufficienter egimus lib. ſent. diſp.6. repetendo ſolùm interdum quæ ad moralem doctrinam pertinent, vel lectorem ad ea loca remittendo.

Digitized by Google

QUÆSTIO PRIMA.

De præceptis fidei.

CUm fides ſit ſacrorum, quæ de Deo ſunt eloquiorum dux, & cæterorum fundamentum, ut ait Sanctus Baſilius in Pſalm. 115. primo loco in præſenti quæſtione explicabimus ea, quæ ad virtutem fidei ſpectant, & vitia ei contraria; deindè quæ ad præceptum Spei, & poſtremo quæ ad virtutem Charitatis, & ad ipſius obligationem pertinent.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ myſtiria fidei neceſſario ſint credenda, & quando.

2 PRimò recolendum eſt ex dictis diſp. 6. cit. quæſt. 16. ab initio, in lege gratiæ poſt Evangelii promulgationem omnes fideles teneri aliquo modo explicitè credere articulos fidei, licet hæc neceſſitas reſpectu omnium fidelium non ſit æqualis, ut ait Scotus 3. diſt. 25. q. 2. nam majores, ut Prælati, & Superiores omnes præſertim Epiſcopi, tenentur habere fidem magis explicitam omnium myſteriorum, utpotè quibus alios de rebus fidei inſtruere incumbit ex officio; minores verò præſertim rudiores, & ſimpliciores non tenentur de neceſſitate omnes, & ſingulos articulos explicitè, & diſtinctè credere, ſed ſufficit, quòd in generali credant totum id, quod Eccleſia credit; in particulari vero tenentur ad explicitè credendum illa, quæ ſunt facilioris capacitatis, ut poſtea explicabimus. Ex iis vero, quæ fideles explicitè credere tenentur, quædam neceſſariò credenda ſunt neceſſitate medii, ſeu finis, quibus etiam inculpabiliter ignorantis finis ultimus obtineri nequit; alia vero neceſſitate præcepti, ſine quibus nimirum inculpabiliter omiſſis adhuc finis obtineri poteſt; quæ duplex neceſſitas medii, & præcepti ſatis explicata eſt diſp. 6. cit. quæſt. 15. ab initio; quinam autem propriè dicendi ſint articuli fidei, & quomodo inter ſe diſtinguantur fusè declarat ex noſtris Aſteſanus lib. 2. tit. 55. art. 2. & Scotus loc. cit. Demum, ut pateat quid importent hujuſmodi voces implicitè, vel explicitè aliquid credere; implicitè credere eſt alicui propoſitioni aſſentire confusè in communi, & indiſtinctè, vel quatènus virtute continetur in alia propoſitione, quam diſtinctè credimus, undè implicitè dicitur credere, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè continetur v. g. ſi credis, quod credit Eccleſia; explicitè verò credere idem eſt, quod diſtinctè, & in particulari, unde fides explicita dicitur, per quam res in ſe, & ſub propria ratione creditur; fides vero implicita appellatur, per quam creditur res in alio univerſali, vel materiali objecto contenta, ut Doctor ſignificat loc. cit.

3 Secundo conveniunt Doctores poſt Chriſti adventum, & ſufficientem Evangelii promulgationem tria præſertim myſteria eſſe neceſſario credenda neceſſitate medii; primo Deum eſſe, illumque juſtum remuneratorem decernere præmia juſtis, & ſupplicia improbis; ſecundo Myſterium Trinitatis; tertiò Myſterium Chriſti, & Incarnationis, & fidem horum trium myſteriorum actualem neceſſariam eſſe non ſolùm ad beatitudinem, ſed etiam ad juſtificationem omnium habentium uſum rationis. Diſcrepant tamen, an fides actualis horum trium neceſſario eſſe debeat explicità, vel ſufficiat implicita; & quamvis aliqui aſſerant ſufficere implicitam, diſp. tamen cit. quæſt. 16. artic. 1. cum communiori, & probabiliori ſententia ſtatuimus debere eſſe explicitam; & hanc fuiſſe ſententiam Seraphici Doctoris 3. d. 25. art. 1. quæſt. 3. & Subtilis ibididem quæſt. 1. ſub lit. F. ubi ait eamdem eſſe neceſſitatem fidei de Chriſto Redemptore, ac de Deo Creatore, quarè cùm fides explicita Dei Creatoris ſit neceſſaria ſimpliciter ad ſalutem, ità & Chriſti Redemptoris. Nec obſtat, quod dicat ibidem fidem explicitam Redemptoris non fuiſſe pro omni ſtatu neceſſariam; etenim his verbis ſolum negat neceſſitatem fidei hujus explicitæ ante Evangelii promulgationem, non vero poſt, uti dicebamus, & hanc ſententiam eſſe probabiliorem deducitur expreſsè ex Scripturis, & Patribus. Et quidem quoad primum myſterium de Deo Creatore, & Remuneratore deducitur manifeſte ex verbis S. Pauli in Epiſt. ad Hebræos cap. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator eſt*, qualis autem ſit illa remuneratio declarat Chriſtus Matt. cap. 25. ubi loquens de reprobis ait: *Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam.*

4 Quòd autem ad ſecundum myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis conſtat primò ex verbis Chriſti. Matth. 28. dum mittens Apoſtolos ad fidem propagandam injungit illis expreſsè, ut docerent omnes gentes, & baptizarent in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; hoc idem conſtat ex ritu Eccleſiæ, quæ neminem ad baptiſmum recipit, quin prius diligenter inquirat an credat in Deum Patrem, in Jeſum Chriſtum ejus Filium, & in Spiritum Sanctum, qua ceremonia ſatis apertè ſignificat, qui explicitam Sanctiſſimæ Trinitatis fidem non habet, non eſſe gratiæ baptiſmalis, ac proindè juſtificationis capacem; hoc idem etiam conſtat ex ſymbolo S. Athanaſii, dùm inquit *fides autem catholica hæc eſt, unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneremur* ſubdens, quòd qui hoc non crediderit, ſalvus eſſe non poterit. Demum quoad tertium myſterium Chriſti, & Incarnationis ex pluribus novi Teſtamenti teſtimoniis deducitur, ut Jo. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum;* quibus verbis cognitio Chriſti eodem modo ad vitam æternam conſequendam neceſſaria dicitur, ſicut cognitio Dei, quæ neceſſariò debet eſſe explicita, & cap. 1. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, qui credunt in nomine ejus*, & c. 3. *Qui non credit jam judicatus eſt, quia non credit in nomine unigeniti filii Dei*; idem etiam conſtat ex eodem Athanaſii ſymbolo, dùm inquit, *Sed neceſſarium eſt ad æternam ſalutem, ut incarnationem quoque Domini noſtri Jeſu Chriſti fideliter credat*, quæ teſtimonia fusè explicata ſunt, & diſcuſſa loc. cit. ubi etiam advertimus, non omnes articulos, qui ad Chriſtum pertinent, neceſſariò credendos eſſe neceſſitate medii, ſed eos tantùm, qui ſunt fundamentum noſtræ ſalutis, ut Chriſtum eſſe verum Deum, & hominem, mortuum eſſe, ac ſurrexiſſe pro totius humani generis ſalute, quod etiam notavit Bonacina diſp. 3. circà primum Decalogi præceptum quæſt. 2. punct. 2. ubi etiam præter Auctores pro hac ſententia loc. cit. à nobis adductos citat Bannem, Malderum, Turrianum, Reginaldum, Arragon. & alios.

5 Tertiò conveniunt Doctores, & omnes fideles, poſtquam ad rationis uſum pervenerunt, teneri neceſſitate præcepti credere explicitè, & ſcire ſaltem craſſo modo, & quoad ſubſtantiam hæc omnia, nempè ſymbolum Apoſtolorum, Orationem dominicam, Præcepta Decalogi, & Eccleſiæ Sacramenta maximè neceſſaria, ut Baptiſmum, Euchariſtiam, & Pœnitentiam, reliqua autem tunc, quando illa ſuſcipere volunt, & intendunt, quæ omnia ſunt intelligenda, niſi impotentia, aut invincibilis ignorantia excuſet. Tenentur itaque fideles ad ea omnia ſcienda, & credenda, quæ in ſymbolo, & oratione dominica continentur, quia hæc ſunt præcipua noſtræ fidei rudimenta, & expreſsè deducitur, ex Catechiſmo par. 2. c. 11. ubi dicitur teneri patrinos ad Symbolum, & Orationem dominicam eos docendum, quos de fonte levaverint; ergò ſi illi ad docendum tenentur, iſti pariter ad diſcendum erunt adſtricti. Item tenentur ad cognoſcenda, & credenda omnia in Decalogi contenta, quià illorum obſervatio ad ſalutem eſt neceſſaria dicente Chriſto. Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, ſervari autem non poſſunt, ſi ignorentur, nullus enim adimplere poteſt, quod ignorat, vel quod ſolùm in confuſos cognoſcit. Rurſus tenentur etiam ad ea cognoſcenda, & credenda, quæ pertinent ad Sacramenta, maximè ad ſalutem neceſſaria; cùm in adultis prima diſpoſitio ad Sacramentum aliquod dignè ſuſcipiendum ſit fides reſpectu illius Sacramenti, quod debet, ſuſcipi, ut conſtat ex dictis lib. 4. ſent. diſp. 1. de Sacramentis in genere, ſequitur neceſſariò obligationem illius Sacramenti ſuſcipiendi ſecum inferre obligationem habendi fidem explicitam reſpectu illius, ut dignè ſumatur, quod pariter dicendum eſt de aliis Sacramentis, ad quæ ſuſcipienda non eſt obligatio, ut dignè ſumi poſſint. Denique tenentur fideles ad ea omnia cognoſcenda, & explicitè credenda, quæ ſecundùm peculiarem exigentiam cujuſque ſtatus, & conditionis juxtà divinæ legis præſcriptum ad ſalutem conſequendam ſunt neceſſaria.

6 Horum autem omnium cognitio, & fides explicita dicitur eſſe omnibus fidelibus neceſſaria neceſſitate præcepti, non quia fides myſteriorum paulò ſuprà aſſignatorum neceſſaria neceſſitate medii non ſit etiam neceſſaria neceſſitate præcepti, quia eſt regula univerſalis, quòd quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medii, ſunt etiam neceſſaria neceſſitate præcepti, quilibet enim tenetur aſſumere medium ſibi ad ſalutem neceſſarium; ſed cognitio, & fides explicita Symboli, Orationis dominicæ, & aliorum prædictorum dicitur eſſe neceſſaria præcipuè neceſſitate præcepti, quia ſolùm ſub tali neceſſitate cadit, non autem ſub neceſſitate medii, quia impotentia, aut invincibilis ignorantia illorum excuſaret à culpa, & in tali caſu deſinunt eſſe neceſſaria ad finis conſecutionem, juxtà explicationem utriuſque neceſſitatis ab initio articuli ſuperius adductam; & hæc omnia intelliguntur de actu interiori fidei, nam de exteriori poſtea dicemus. Hic autem advertendum eſt, quod quando dicimus fideles omnes teneri præfata myſteria explicitè credere quædam neceſſitate medii, & quædam ſola neceſſitate præcepti per talem

Digitized by Google

ſtem explicitam credentiam non eſt intelligenda talis exacta, & diſtincta cognitio, ut illa myſteria attingere teneatur ſub propria, & quidditativa ratione, quia ut ait D. l. c. lit. D. non requiritur neceſſariò in quolibet pro ſtatu iſto, quòd etiam illa myſteria, & articulus fidei ità explicitè, & diſtinctè credat, quia Deus nullum obligat ad impoſſibile, & ideò ſi ſit aliquis rudis, qui concipere non poteſt, quid eſt natura, & quid eſt perſona, non eſt neceſſe, quod habeat actum explicitum de articulo pertinente ad eſſentiæ unitatem, & perſonarum trinitatem diſtinctè, ſicut habent Clerici litterati; ſed tenetur ſcire articulos explicitè, hoc eſt, in particulari quantum ad ſubſtantiam, & præſertim illos, qui ſunt facilioris capacitatis, ſicut quòd Chriſtus natus eſt, & paſſus, & alia quæ ad redemptionem pertinent; & ſic etiam loquitur D. Bonav. loc. cit. dum inquit, ſimplices eos tantùm articulos teneri credere explicitè, qui communiter prædicantur in Eccleſia, & quos manifeſtat eis Eccleſiaſticus uſus, & conſuetudo, ſicut eſt de unitate, & trinitate, quam poſſunt noſcere ex ipſo actu conſignationis, quando ſe ſignant in nomine Patris, & Filii, & Spititus Sancti, ſicut etiam de Nativitate, Paſſione, Reſurrectione, & Aſcenſione; hos ſiquidem articulos poſſunt explicitè ideſt in particulari cognoſcere ex ipſis ſolemnitatibus, quas Eccleſia celebrat; alios verò articulos non ità manifeſtos tenentur credere implicitè, ut, ſcilicet, in generali credant omne quod credit Sancta Mater Eccleſia; ità quòd in particulari à nullo illorum diſſentiant.

7 Quartò tandem conveniunt Doctores præceptum fidei duplex eſſe, unum affirmativum, alterum negativum, affirmativum eſt, ut ea omnia, quæ à Deo ſunt revelata, & ut talia nobis ab Eccleſia propoſita credamus; negativum eſt, ut erroneis dogmatibus fidem non præſtemus divinæ veritati contrariis, & ab Eccleſia vetitis, & proſcriptis; quę duo præcepta ſatis expreſsè primis Decalogi verbis ſignificantur, in quibus ex una parte præcipitur, & unum Deum adoremus, & per fidem agnoſcamus; ex altera verò ne Diis alienis, & falſis fidem habeamus, prohibetur; & hoc quidem cùm ſit præceptum negativum obligat ſemper, & pro ſemper, quia numquam licet Idolis fidem adhibere, & à vèra fide diſſentire; illud verò cùm ſit affirmativum, licèt ſemper obliget, non tamen pro ſemper, ſed quibuſdam ſtatutis temporibus, & occaſionibus, undè inquit Doctor loc. cit. quòd quilibet habens uſum rationis tenetur pro aliquando ad aliquem actum explicitum fidei. Sed eſt difficultas, quandonam affirmativum iſtud fidei præceptum obliget, ſeù quonam tempore teneatur quis ad actum aliquem fidei exercendum; circà quod plures, & varii caſus aſſignari ſolent, in quibus unuſquiſque ſub mortali ad actum interiorem fidei eliciendum tenetur qui tamen omnes ad tres reduci poſſunt, ut notat Abellius cap. 4. *de præceptis Decalogi* ſect. 1. Primus eſt, cùm alicui myſteria fidei primò ſufficienter ad credendum proponuntur; ſufficienter autem proponi dicuntur, quando rationibus aut miraculis, aut ſignis, vel conjecturis ità proponuntur, ut ratio dictet fidem noſtram eſſe veram, qua ratione pueri cùm primùm ad rationis uſum pervenerunt, & ipſis fidei myſteria ſufficienter proponuntur, ad illa actu credenda obligantur, præſertim ſi ad id ſe eſſe obligatos preſentiant ex conſcientiæ dictamine, nec excuſari poſſint ex inadvertentia, aut invincibili ignorantia, quod ſimili ratione de infidelibus dici debet; & in hoc caſu præceptum fidei obligat directè.

8 Alter caſus eſt, quando fidem exterius confiteri tenetur quam abſque actu interno fidei confiteri non poteſt, ut cùm quis juridicè, & publica auctoritate de fide interrogatur; tunc enim obligatur ad actum internum fidei eliciendum propter actum externum confeſſionis, quem abſque actu fidei interno præſtare non poteſt; quæ obligatio urget etiam ſi ab aliquo privato de fide interrogaretur, ſi ex illius confeſſionis omiſſione divinus honor notabiliter læderetur, vel grave aliquod ſcandalum redundaret in proximum; & in hoc caſu pariter currit obligatio directa de actu fidei eliciendo. Tertius caſus eſt, quoties quis ad actum aliquem virtutis exercendum obligatur, qui ſine fide exerceri nequit, ut cùm quis tenetur de aliquo peccato pœnitere, & conteri, Sacramentum aliquod ſuſcipere &c. non enim poteſt contritionem habere, niſi credat Deum poſſe peccata remittere; nec aliquod ſacramentum recipere, niſi credat illius virtutem, & efficaciam, nec quis poſſet debitè Euchariſtiam ſuſcipere, quin credat realem præſentiam, & exiſtentiam Chriſti Domini ſub ſpeciebus conſecratis; & ad hunc caſum reducitur alter, quando quis aliqua tentatione vexatus videt ſe illam aliter ſuperare non poſſe, niſi actum aliquem fidei eliciendo, tunc enim illum elicere tenetur; & pariter ad hunc eumdem caſum reducitur alter de articulo mortis, quatenus homo tenetur tunc ſe ad Deum convertere per actum contritionis qui tunc neceſſarius eſt; actus autem contritionis annexum habet implicitè actum fidei, & ſpei; cùm nullus Deum ſuper omnia diligere poſſit, & peccatum deteſtari, quatenus eſt offenſa Dei, niſi in Deum credat, & ſperet. Ex quo infertur in hoc tertio caſu præceptum fidei per ſe, & directè non obligare, ſed tantùm indirectè, & per accidens, undè fit, quod ſi quis ſuſceptionem alicujus ſacramenti omittat, ad quam obligabatur, ſufficit ſi in confeſſione declaret, ſe hujus ſacramenti receptionem omiſiſſe, nec opus eſt, ut fidei omiſſionem exprimat, cùm hujus omiſſio non ſit peccatum ob omiſſionem illius diſtinctum. Ità Laiman, Amicus, Caſpenſis, Abellius, Azorius, Bonacina, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

An ſit præceptum de externa fidei confeſſione, & quando obliget.

9 PRimò certum eſt dari præceptum divinum de non neganda fide externè, undè numquam licitum eſt negare fidem externè etiam metu tormentorum, quamvis fides internè retineatur in corde; & hoc eſt dogma de fide ſtatutum in concilio Romano ſub Sancto Cornelio Papa, ut colligi poteſt ex Baronio ad ann. 254. & 255. contrà hæreſim Elceſaitarum, qui dicebant negari poſſe fidem exterius, inſtante perſecutione, etiam addito juramento, ac ſufficere, ut nunc in animo retineatur interius, ut refert Euſebius lib. 6. cap. 31. Deducitur apertè ex verbis Chriſti Matth. 10. *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*, idem habetur Lucæ 9. ad Thimoteum. *Si negaverimus eum, & ipſe negabit nos*, & exemplo tot SS. Martyrum, qui potius tormenta omnia ſubire elegerunt, ac etiam mortem ipſam, quàm fidem Chriſti etiam ad momentum negare; quòd ſi quis tormentorum atrocitate victus, & perterritus fidem negaſſet, vel diſſimulaſſet, tamquam graviſſimi peccati reus ab Eccleſia eiiciebatur, nec in eam recipiebatur, niſi publica pœnitentia peracta, ut conſtat ex Concil. cit. & ex S. Cypriano lib. de lapſis cap. 3. & S. Ambrogio lib. de pœnitentia. Imò nec licitum eſt uti verbis æquivocis, quibus exteriùs Chriſtum negare videamur, quamvis interiùs non negetur; licet enim in aliis caſibus reus non juridicè interrogatus poſſit æquivocatione uti, numquam tamen licitum eſt in hoc caſu, quamtumvis interrogemur contrà jus à Tyranno volente compellere ad fidem negandam, quia ſi ex tali æquivocatione Chriſto debitus honor auferatur, cujus honori in quovis eventu proſpicere tenemur, tunc uti æquivocatione non licet, non quia juridicè interrogemur, ſed quia divino honori proſpicere tenemur, quamvis enim æquivocatio ſit licita, quando quis contrà jus interrogatur in alia cauſa, non tamen quando id militat contrà divinum honorem, ſicut eſt in caſu propoſito. Verùm duplex conſiderari poteſt externæ confeſſionis neceſſitas, una negativa, ſcilicet, non negandi fidem; altera affirmativa fidem ore profitendi; prior neceſſitas, cùm in præcepto negativo fundetur, ſemper obligat, & pro ſemper; numquam enim licitum eſt fidem externo ſigno negare, etiamſi corde retineatur, ut modo dictum eſt, poſterior verò neceſſitas, quia in præcepto affirmativo fundatur, non ſemper obligat, ſed certo tempore, quod modò inquirendum, & declarandum eſt concl. ſeq.

10 Secundò dicendum eſt, tunc nos obligari ad extremam fidei confeſſionem, quandò neceſſaria eſt, vel ad honorem Dei, vel ad utilitatem proximi. Ità Doctores communiter cum D. Thoma 2. 2. quæſt. 3. art. 20. & ex noſtris Aſteſanus lib. 2. tit. 55. art. 3. *in fine*, & Nicolaus de Orbelis 3. d. 25. *in fine*, ubi dicunt, quòd cùm confiteri fidem pertineat ad præceptum affirmativum, ideò non ſemper, nec in quocumque loco eſt de neceſſitate ſalutis, ſed aliquo loco, & tempore, quando nimirum aliquis interrogatus de fide, ſi taceret & ex hoc crederetur, quòd non haberet fidem, vel quod fides non eſſet vera, vel alii propter ejus taciturnitatem à fide recederent, & ideò dicitur ad Rom. *ore autem confeſſio ſit ad ſalutem*, hoc eſt ad honorem Dei, & ſalutem ſui, & proximi, finis enim noſtræ fidei, ſicut & aliarum virtutum ad finem charitatis referri debet, qui eſt amor Dei, & proximi, & ideò fidem exteriùs profiteri tenemur, quandò Dei honor, & utilitas proximi id requirit. Ex quo inferunt cum D. Thoma loc. cit. in ſolutione ad 3. quòd eſtò numquam liceat fidem Chriſti ullo modo negare, quando tamen ſpectatis circumſtantiis nulla honori divino injuria irrogatur, nec ullum proximi ſaluti damnum infertur, ſed potius manifeſta turbatio infidelium imminet ſine ulla fidelium utilitate, in tali caſu non ſolùm licitum eſſe, ſed etiam aliquando neceſſarium fidem occultare, ad quod probandum afferunt verba Chriſti dicentis Matth. 7. *Nolite ſanctum dare canibus, nec margaritas proiicere antè porcos, ne converſi dirumpant vos*; cùm autem occultatio illa variis modis fieri poſſit, nimirum vel fugiendo, vel aliquo exteriori ſigno fidem diſſimulando, declarandum eſt, quibus modis licitè fieri poſſit.

11 Tertiò Dicendum eſt, licitum eſſe homini Chriſtiano tempore perſecutionis fugere, vel ſe occultare, ne cogatur de rebus fidei reſpondere, & ſic periculum vitæ evadere. Ita Doctores communiter, & colligitur ex illo Matth. 23: *Cùm perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam*, hoc probant expreſsè Athanaſius in ſua Apologia, & Auguſtinus Epiſt. 189. ad Honoratum, & idem probant exempla Sanctorum in novo Teſtamento, nam Paulus Apoſtolus, cùm cuſtodirentur portæ civitatis, per murum in ſporta dimiſſus eſt, ut fugam capere poſſet Corint. 2. Act. 9. & in lege veteri Jacob fugit à facie Eſau, Machabæi à facie Antiochi, & Chriſtus fugit in infantia ab Herode, & in adoleſcentia ſæpè à Phariſæis, & ratio eſt, quia fugiens in tali caſu per talem fugam non ſignificat ſe Chriſtianum non eſſe, vel Chriſti fidem negare, ſed potius contrarium, ſcilicet, ſe nolle Chriſti fidem negare, & ideo fugere periculum eam abnegandi. Poteſt tamen contingere, quod hujuſmodi fuga ob aliquas circumſtantias illicita ſit; nimirum ſi ex hac fuga periculum aliquod in honorem Dei vel proximi ſalutem redundet, ut ſi Epiſcopus, aut Paſtor tempore perſecutionis fugit, cùm tunc maximè illius ope, & auxilio ſubditi indigeant, tenentur enim ex officio ſubditis ſuis conſulere in neceſſariis ad ſalutem & ad hoc facit illud Joan. 10. *Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ovibus ſuis, mercenarius autem videt lupum venientem, & fugit*, non licet ergo Epiſcopis, & Paſtoribus in his circumſtantiis fugere, nam ut rectè dicit Nicolaus Papa cap. Sciſcitaris 7. quæſt. 1. *Si gubernator navis in tranquillitate non debet navim deſerere, multò minus in tempeſtate*; ex quo infert neque Paſtores in periculis perſecutionum debere ſubditos ſuos deſerere. Secus autem ſi fugiant alio idoneo ſubſtituto, ut v. g. ſe commodius tempus reſervent, aut ſi ipſorum fugam majori bono communi neceſſariam eſſe recta ratio dictaverit exemplo aliquorum Sanctorum. Ità Bannes, Sanchez, Becanus, Reginaldus, Valentia, Bonacina, Pontius, Caſpenſis, & alii paſſim.

12 Quartò Dicendum eſt, licitum eſſe occultare fidem ſignis, quæ ex ſe ſunt indifferentia, non verò illis, quæ ad profitendam falſam Religionem ſunt inſtituta. Ità S. Antoninus, Alenſis, Navarrus, Doctores ſupracitati, & alii paſſim. Probatur aſſertio quoad primam partem, quia uti hujuſmodi ſignis non eſt negare fidem, cùm hæc ſigna ſint ex ſua natura indifferentia, qualia ſunt illa, quibus natio una ſecernitur ab altera, vel ſtatus unus ab altero v. g. militis à mercatore, unde referunt hiſtoriæ S. Sebaſtianum in aula Diocletiani Imperatoris ethnici fidem ſuam ſub chalamis & militari ſago occultaſſe, ut Chriſtianos commodius adjuvare poſſet eoſque in tormentis confortare; cùm ergo hujuſmodi ſigna nihil mali in ſe contineant, nec divinum honorem lædant, nec proximi ſalutem impediant, illis uti licebit ad fidem occultandum. Probatur deindè quoad aliam partem, quia cùm talia ſigna ad falſam religionem profitendam ſint inſtituta, qui hujuſmodi ſignis uteretur, non ſolùm veram religionem occultare cenſeretur, ſed falſam quoque profiteri, quod omnino illicitum eſt, etiamſi hoc faceret abſque animo negandi fidem. Unde infertur peccare contrà præceptum negativum fidei, qui Idolis ſacrificat, vel illius genuflectit, aut imagines inanium Deorum ad collum appenſas geſtat, aliaſque cæremonias facit, ſeù actiones falſæ religionis ex ſua natura proteſtativas, etiamſi fictè eas faceret, & ratio eſt, quia actiones hujuſmodi ſuperſtitioſum cultum intrinſecè continentes, ſunt enim primò, & per ſe impoſitæ ad actum religionis ſignificandum, nec alium habent moralem uſum; omnis autem cultus ſuperſtitioſus eſt intrinſecè malus, utpotè veræ religioni contrarius; talem ergò cultum fingere, vel ſimulare nemini licet; quod tamen intelligendum eſt, ut paſſim Doctores advertunt, de fictione, & ſimulatione ſeriò facta, non autem per modum loci, aut repreſentationis, ut in Comædiis fieri ſolet; hæc enim non eſt illicita, cùm non ſit falſæ fidei proteſtatio, aut illius negatio, ſed potius talis negationis repræſentatio per modum irriſionis.

13 Ex qua etiam regula infertur, non eſſe illicitum templa infidelium, vel hæreticorum ingredi, ſecluſo ſcandalo, curioſitatis cauſa videndi illa, vel ad ſæcularia negotia tractanda; nec peccare contrà præceptum fidei negativum, qui concionibus hæreticorum, vel cæremoniis intereſſet animo confutandi eorum errores, aut obſervandi ſolum eorum cæremonias, talis enim ingreſſus templorum, & concionum auditus de ſe non eſt cultus religioſus, plures enim ſolent templa ingredi, & conciones audire ex mera curioſitate ſine animo diferendi cultum Deo: ac proindè licitè potuerunt hæc fieri ex bono fine, vel ſaltem indifferenti; non licet tamen hæreticorum templa ingredi, ac eorum concionibus, vel cæremoniis intereſſe, ſi Princeps iſta præciperet in contemptum fidei, vel ad profitendam eorum ſectam. Sic pariter eadem ratione contrà confeſſionem fidei non peccat, qui degens, vel tranſiens per loca infidelium, & hæreticorum veſcitur carnibus feria ſexta, vel die Sabbathi metu mortis, vel carceris, aut amiſſionis bonorum. Ratio eſt, quia eſus carnium præciſè ex ſe eſt indifferens, neque eſt inſtitutus ad profeſſionem falſæ religionis indicandam, nec abſtinentia ab illis ſtatutis quibuſdam diebus fuit ab Eccleſia introducta ad diſcernendos catholicos ab hæreticis, alioquin Catholici numquam poſſent, etiam juſta interveniente cauſa v. g. titulo infirmitatis illis diebus veſci carnibus, ſed introducta ſolùm fuit ad macerationem carnis. Addendum tamen eſt, non licere comedere carnes ſibi ab infideli, vel hæretico appoſitas, ad explorandum, an ſit catholicus, ſi indè ſequatur notabilis divini honoris diminutio, vel proximi ſcandalum. Ità Azorius, Sanchez, Bonacina, Caſpenſis, Pontius, Morandus, & alii paſſim.

14 Quintò eſt difficultas, an ſit licitum fideli per provincias infidelium tranſeunti uti veſtibus illorum ad mortem vitandam, vel aliud grave periculum; circà cujus difficultatis ſolutionem plures refert dicendi modos Becanus cap. 9. quæſt. 5. Sed breviter dicendum cum communiori, dupliciter contingere poſſe, quod infideles aliquo utantur ſigno, vel habitu proprio, primò ſine ullo religionis intuitu, ſed ſolùm propter uſum diverſum provinciæ, & nationis, nam pro diverſitate nationum, & provinciarum, diverſitas quoque veſtium reperitur; ſecundò itaut veſtis, vel ſignum ſint per ſe inſtituta ad aliquam ſectam profitendam; & conveniunt Doctores licitum eſſe deferre habitum infidelium primo modo, quia talis habitus religionem non indicat, vel talem ſectam, ſed ſolum nationem, & ſic licitum eſt Catholico in Anglia, vel Saxonia, aut aliis hæreticorum provinciis, eorum veſtibus uti; numquam tamen licitum eſſe uti veſtibus, aut ſignis à Principe deputatis ad profeſſionem falſæ ſectæ, quia moraliter loquendo uſus rei metiendus eſt ex primario fine, ad quem eſt inſtitutus, at veſtes illæ ad proteſtandam falſam ſectam ſunt inſtitutæ; ergò qui illis utitur, eo ipſo cenſendus eſt talem ſectam, & religionem profiteri, atque ideò numquam illas uſurpare licet; quia ipſamet profeſſio, ſeù proteſtatio cujuſcumque religionis ad cultum ejuſdem ex natura ſua ordinatur, nec ullus major eſſe poteſt cultus alicujus religionis, vel ſectæ, quam publica ipſius profeſſio, ſeù proteſtatio externo ſigno facta. Non deſunt tamen qui dicant interdum etiam licere hujuſmodi ſignis, & veſtibus uti, gravi exiſtente cauſa, putà ad mortem vitandam, & ad victoriam de infidelibus reportandam. Ità Layman l. 2. tr. 1. c. 11. ubi ait, quod hanc profeſſionem falſi cultus generaliter loquendo non cogimur agnoſcere, cùm etiam apud Chriſtianos ejuſmodi ſigna, putà Mercurii, Veneris &c. tamquam fabuloſa, ornatus gratia, adhibeantur, unde putat non damnandos eſſe milites noſtros, ſi iis tamquam indifferentibus inſidiarum cauſa in bello uterentur, quod etiam probabile cenſent Tamb. de præceptis Decalogi l. 2. c. 1. §. 3. Caſtropalaus t. 1. tr. 4. d. 7. p. 17. Azorius l. 8. c. 27. Sanchez de præceptis l. 2. c. 4. Coninch. d. 15. dub. 3. Amicus d. 14. ſ. 4. & quidã alii.

15 Poſtremò eſt difficultas, quanam neceſſitate neceſſaria ſit externa fidei confeſſio, an, ſcilicet, ſit neceſſaria neceſſitate medii, vel ſolùm neceſſitate præcepti. Communis opinio affirmat eſſe neceſſariam tantùm neceſſitate præcepti. Ratio eſt, quia quæ ſunt neceſſaria neceſſitate medii ità ſunt neceſſaria, ut ſine ipſis in re habitis non poteſt ſalus obtineri, quia non poſſunt ſuppleri per votum, ſicut nemo poteſt ſine interiori fide in re ſalvari; ſed externa fidei profeſſio eſt tantùm neceſſaria in præparatione animi, & in voto, non autem in reipſa; ergò non eſt neceſſaria neceſſitate medii, ſed tantùm præcepti; major patet ex declaratione præmiſſa neceſſitatis medii, & præcepti, minor probatur, quia externa fidei confeſſio eſt tantùm neceſſaria ad manifeſtandam aliis noſtram fidem internam; ſed poſſet aliquis per interiores tantùm actus coram Deo juſtificatus ſtatim mori, & ſic ſalvari, antequam ullam fidei profeſſionem externam faceret, ſupponendo, quòd mortuus ſit ubi, & quando nullus alter erat præſens, cui interiorem ſuam fidem manifeſtaret; ergo externa fidei profeſſio non eſt neceſſaria neceſſitate medii in re, ſed tantùm in voto, ſicut reliqua præcepta. Quod autem hinc in tali caſu ſalvaretur, ex eo patet, quia cùm ſupponatur per interiores actus coram Deo juſtificatus, nullum haberet peccatum; at nullus damnari poteſt, niſi ob aliquod peccatum; ergo &c.

16 Dives, vel homo ad Religionem Chriſtianam accedit parvulus per baptiſmum, & profeſſionem parentum, & in tali caſu tenetur aliquo actu exteriori fidem internam, quam in baptiſmo accipit, profiteri, & manifeſtare ſaltem cùm primum rationis uſum attigerit, vel accidit adultus ad Religionem Chriſtianam, ſine qua nemo ſalvari poteſt, & ſic tenetur externo ſigno illam amplecti, & confiteri; ergò externa fidei confeſſio eſt neceſſaria neceſſitate medii, & non tantùm præcepti Reſp. negando conſequentiãm, argumentum enim probat ſolùm externam fidei profeſſionem eſſe neceſſariam tantùm neceſſitate præcepti, quo quis obligatur, vel cùm ad perfectum rationis uſum

perve-

Digitized by Google

pervenit, vel cùm primum adultus Chriſtianam Religionem amplectitur, ubi etiam advertendum eſt, ut communiter Doctores docent, ad tale præceptum adimplendum non eſſe neceſſarium peculiarem actum externum interioris fidei manifeſtativum ab aliis actibus diſtinctum, quibus cætera adimplentur præcepta; nam illis eiſdem actibus ſufficienter ſatisfit præcepto de extrema fidei profeſſione. Quæres, cujus virtutis ſit actus exterior confeſſio fidei. Breviter dicendum eſt, eſſe actum à voluntate imperatum ex eodem motivo divinæ revelationis per ſe ſpecificantis habitum infuſum fidei theologicæ virtutis, undè inquit Apoſtolus ad Rom. 11. *Corde creditur ad juſtitiam*, ſcilicet, à Deo revelatam *ore confeſſio fit ad ſalutem*, ſcilicet, ex motivo ejuſdem Dei revelantis, & in Conc. Lateranenſi ſub Innocentio Tertio habetur *firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, unum ſolum eſſe verum Deum*, ubi conjunctim accipiuntur actus credendi interior, & exterior confeſſi ejuſdem, veluti duo actus ordinatè ab eodem formali motivo divinæ revelationis pendentes. Ità Vulpes noſter tom. 2. q. 3. d. 37. art. 1. ubi plura tractat de actu exteriori fidei per totam diſp. quæ nos breviter in hoc articulo declaravimus.

ARTICULUS TERTIUS.

De Infidelitate, & vitiis fidei oppoſitis.

17 CONveniunt Doctores Infidelitatem, quæ eſt vitium Chriſtianæ veritati oppoſitum, duplicem eſſe; prima eſt, quæ reperitur in illis, qui nihil unquam de fide audire potuerint, qualis ut plurimum reperitur in gentilibus, & dicitur infidelitas negativa, cùm ſit mera carentia fidei ex defectu propoſitionis rerum fidei; altera eſt, quæ reperitur in his, qui fidei notitiam habent, ſed illam vel contemnunt, vel contradicunt, & dicitur infidelitas poſitiva, quia eſt voluntarius à fide receſſus, ſivè error voluntarius in intellectu exiſtens, qualis reperitur in Judæis, Turcis, & Hæreticis. Infidelitas negativa per ſe non eſt peccatum, qui enim de doctrina fidei nihil unquam audivit, non poteſt humano modo, ideſt, deliberatè, & ex intentione notitiam illius ulla ratione acquirere, ut enim inquit Apoſtolus ad Rom. 10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt*; ergò non peccat eò quòd tali notitia careat, qui non poteſt ignorantia eſſe culpabilis, niſi aliqua ſaltem cogitatio præcedat, vel dubitatio obligationis ſciendi, quod ignoratur; undè conſequenter Doctores aſſerunt illos, qui hoc ſolùm modo infidelis ſunt, ob hujuſmodi infidelitatem non damnari, ſed damnari propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt. Infidelitas verò poſitiva eſt peccatum graviſſimum ex genere ſuo, undè in Sacra Scriptura dicitur peccatum per antonomaſiam Jo. 15. *Si non veniſſem &c. peccatum non haberent*, eſt enim per ſe gravis injuria, non credere Deo dicenti poſt ſufficientem rerum fidei propoſitionem, quia parvipenditur prima veritas, & per tale peccatum radicitus vellitur fundamentum totius juſtitiæ, quod eſt fides. Ità Doctores communiter, & præſertim ex noſtris Aſteſanus lib. 2. tit. 56. art. 1. & Vulpes diſp. 43. art. 1. & 3. ex pluribus Scoti locis ab ipſo citatis.

18 Conveniunt deindè Infidelitatem poſitivam, quæ contrariè opponitur fidei, in tres ſpecies dividi, ſeù potius tres modos infidelitatis, ut docet D. Thomas 2. 2. q. 10. art. 5. & ſupponitur Scotus 3. d. 23. ad 2. nimirum in Paganiſmum, Judaiſmum, & Hæreſim, ad quam Apoſtaſia reducitur. Paganiſmus eſt, quandò nullius myſterii revelati fides habetur. Judaiſmus quando creditur veteri teſtamento, non tamen novo. Hæreſis, quandò alicui veritati ex novo, vel ex veteri teſtamento fides negatur; quòd ſi fides ſuſcepta in totum abiiciatur, Apoſtaſia dicitur, quæ eſt quædam infidelitas, per quam quis à vera fide baptiſmo ſuſcepta omninò recedit, ut quando ex Chriſtiano fit Judæus, vel Paganus, quæ quidem diviſio non eſt propriè generis in ſpecies, ut plures Thomiſtæ putant; non enim differunt eſſentialiter in ratione malitiæ, ſeù peccati, quia virtus fidei in eo conſiſtit, quòd aliquis divinæ auctoritati revelanti credat; hæc autem contractio eſt ejuſdem rationis eſſentialiter in Gentili, Judæo, & Hæretico, licèt non habeat ubique eaſdem circumſtantias; undè ſolùm diſtinguuntur accidentaliter ſecundùm magis, & minus in eadem ſpecie, ideſt, ſecundùm majorem, & minorem oppoſitionem cum auctoritate divina; cæteris enim paribus major eſt oppoſitio cum fide in hæreſi, quàm Judaiſmo, & major in iſto, quàm in Paganiſmo. Nec refert, quòd Pagani circà plura errent, quàm Judæi, & hi circà plura, quàm Hæretici. Hoc enim verum eſt extenſivè ſolùm quoad plura objecta materialia, non autem intenſivè quoad majorem divinæ auctoritatis contemptum ex quo præſertim capite major, vel minor oppoſitio cum veritate fidei metiri debet; ibi enim major oppoſitio cum fide cenſenda eſt, ubi eſt major divinæ auctoritatis contemptum, & ibi eſt major hujuſmodi contemptus, ubi majora ſunt fundamenta credibilitatis rerum à Deo revelatarum; cùm ergò hæc ſint majora in Hæreticis, quàm in Judæis, & in his, quàm in Paganis, ſiquidem Hæretici Meſſiæ adventum norunt, quod Judæi non agnoſcunt, & hi teſtamentum vetus; quod non agnoſcunt Pagani, ut rectè diſcurrit Becanus cap. 15. q. 2. conſequenter major erit cum veritate fidei oppoſito in hæreſi, quàm in Judaiſmo, major in iſto, quàm in Paganiſmo.

19 Ex quo rectè deducit Aſteſanus noſter l. c. ar. 2. prædictarum trium ſpecierum infidelitatis graviſſimum peccatum eſſe hæreſim, & hæreticorum infidelitatem eſſe omnium peſſimam, tùm quia magis fidei reſiſtit; reſiſtit enim fidei ſuſceptæ in manifeſtatione veritatis, ubi Judæi ſolùm reſiſtunt fidei in figura ſuſceptæ, & Pagani nullo modo ſuſceptæ, tùm quia gravius peccat qui non implet, quod promiſit, quàm qui non implet, quod non promiſit, hinc dicitur 2. Petri 2. *Melius erat illis non cognognoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt cognitam retrorſum converti*: & inſuper advertit ibidem præter illas tres ſpecies, quas habet infidelitas, ut opponitur fidei, poſſe quoque dari plures alias in infinitum, quatenus varios errores in materia fidei reſpicit, undè ſi ſpecies infidelitatis diſtinguatur ſecundùm errorem in diverſis materiis ad fidem pertinentibus, ſic non ſunt determinatæ, quia errores in infinitum multiplicari poſſunt, ut patet ex D. Auguſt. lib. *de hæreſibus*; quia alius poteſt eſſe error circà Trinitatem, alius circà Incarnationem, alius circà juſtificationem, & alii circà alios articulos, hæc autem diſtinctio eſt tantùm materialis ſumpta, nimirum ex ſola articulorum diverſitate, non autem formalis, quia non ſumitur ex diverſitate contemptus auctoritatis Dei revelantis, ut etiam advertit Becanus ex D. Thoma loc. cit. & hoc eodem modo de diverſitate ſpecierum infidelitatis diſcurrit Vulpes diſput. cit. art. 5. ubi proindè dicit Paganiſmum, Judaiſmum, & Hæreticiſmum potius appellandos eſſe diverſos infidelitatis modos, quàm ſimpliciter ſpecies. His itaque ſuppoſitis, ut communiter conceſſis, difficultates quædam circà hanc materiam emergentes ſunt breviter reſolvendæ.

20 Primò dubitatur, an negans fidem verbo, vel facta interius verò retinens verum aſſenſum ſit verè hæreticus. Communis ſententia docet hunc non eſſe hæreticum, quia Hæreſis definitur, quòd *ſit error intellectus liber, & pertinax contrà fidem in eo, qui fidem ſuſcepit*, undè ut aliquis ſit verè hæreticus, opus eſt, ut intellectus erroneum judicium contrà fidem habeat, ex quo ſequitur externam tantùm fidei abnegationem, aut Idolorum culturam non eſſe veram hæreſim, niſi ex interno intellectus errore proveniat, neque ſic facientem eſſe hæreticum, neque incurrere pœnas contrà hæreticos latas, quia fides in voluntario aſſenſu circà res fidei conſiſtit; undè excommunicatio lata contrà hæreticos in Bulla Cœnæ non pertinet ad eos ſaltem in foro conſcientiæ, qui exterius tantùm contrà fidem peccant, interius tamen non habent errorem in intellectu. Dixi ſaltem in foro conſcientiæ, quia in foro externo adhuc poſſent Inquiſitores fidei contrà ipſos procedere, eoſque ut hæreticos juſtè punire, nec eis fides proteſtaretur, etiamſi allegaret ſe illa feciſſe abſque intentione, quia ex ſignis externis prudenter poſſunt, ac debent Inquiſitores internum hæreſis peccatum præſumere, nam nemo præſumit dicere, vel facere, niſi quod interius ſentit. Ità Antoninus, Sylveſter, Navarrus, Filliucius, Angelus, Azorius, Bannes, Becanus, & alii paſſim. Hanc tamen doctrinam limitant Vaſquez, Caſpenſis, & alii in eo, qui gloriæ, aut pecuniæ cupidus prædicat, & docet hæreſes, etiamſi ipſe non conſentiat, & aſſenſum præſtet; quamvis enim ille fidem non amittat, quia non habet actum infidelitatis elicitum in intellectu, adhuc tamen peccat eodem peccato, ac illi, qui hæreſi aſſentiuntur, nam qui ad peccatum invitat, eodem genere malitiæ peccat; undè volunt etiam talem incurrere excommunicationem contrà hæreticos latam, quia cùm ſit prædicator, ut ſupponitur, multos docuit.

21 Secundò dubitatur, an dubius in fide ſit hæreticus, itaut non ſolùm ille ſit hæreticus, qui habet errorem contrà fidem, ſed etiam ille, qui in rebus fidei dubitationem habet. Aliqui abſolutè negant, quorum ratio eſt, quia hæreſis eſſentialiter conſiſtit in judicium contrà fidem, ſed ille, qui dubius eſt, non habeat judicium contrà fidem, qui enim dubitat in neutram partem determinatur, ſed in utramque partem contradictionis ſuſpenſum habet judicium. Confirmatur, quia fides, & hæreſis contrariè opponuntur, quæ eſt poſitiva oppoſitio, ſeù per rationes poſitivas; ſed dubitatio in fide nihil poſitivum dicit in intellectu, cùm ſit mera judicii ſuſpenſio; ergò talis dubitatio rationem hæreſis habere non poteſt. Ità Canus l. 12. de locis c. 9. cum pluribus aliis Thomiſtis. Aliqui è contrà abſolutè affirmant voluntariè dubitantem de aliquo articulo fidei ſufficienter ei ad credédum propoſito

Poſito eſſe verum hæreticum, quod probant auctoritate Stephani Papæ cap.2. Extra de Hæriticis, docentis dubium in fide eſſe hæreticum; ſic etiam loquuntur Patres Hugo Victorinus lib.1. de ſacris p.10. c.1. *ubi dubitatio eſt, fides non eſt*; Bernardus *lib.5. ad Eugenium cap.2. fides ambiguum non habet, & ſi habet, fides non eſt*, & Auguſtinus lib.8. de Trinit. cap.5. ait ſalva fide non poſſe uſurpari illam particulam fortè in rebus fidei; ergo ſolum dubium contrà regulam fidei ſufficiens eſt ad fidem deſtruendam, & hæreſim conſtituendam. Ità Antonius, Adrianus, Gabriel, Turrecremata, Suarez, Caſpenſis, Pontius ex noſtris, & plures alii, quod etiam ratione probant, quia dubius de re fidei ſufficienter propoſita judicat illam rem non eſſe certam, aut ſaltem non eſſe certò revelatam, & ſic facit injuriam Deo revelanti, ac proponenti tales regulas; quibus ſufficienter colligitur talem articulum eſſe à Deo revelatum.

22 Alii demum melius, & probabilius cum diſtinctione procedunt dicentes, dubitationem duobus modis poſſe eſſe in intellectu, primo modo merè negativè, quando, ſcilicet intellectus aliquam propoſitionem apprehendens in neutram partem ſe determinat, ſed circà utramque merè negativè ſe habet; ſecundo modo poſitivè, quando, ſcilicet, intellectus poſitivè judicat rem, quæ proponitur eſſe ambiguam, de qua judicium ferendum non ſit. Qua diſtinctione præmiſſa dicendum eſt, dubium negativum circà res fidei non ſufficere ad hæreſim, quæ eſt infidelitas poſitiva, & hoc probant rationes pro prima ſententia adductæ; dubium autem poſitivum ſufficere, ſi cæteræ conditiones ad poſitivam infidelitatem requiſitæ non deſint, & ratio eſt quia ille cenſetur hereticus, qui errat circà fidem; ſed qui poſitivè judicat articulos fidei eſſe ambiguos, & incertos errat circà fidem, quia non ſolùm eſt de fide myſteria noſtræ Religionis non eſſe falſa, ſed nec dubia, & ambigua; ergò hæreticus eſt, ſi cum pertinacia adjudicet, & hoc ſenſu intelligendæ ſunt auctoritates Conciliorum, & Patrum pro ſecunda opinione adductæ aſſerentes dubium in fide infidelem eſſe. Ità Becan. cap.14. qu.2. Amicus diſput.16. ſect.1. & plures alii; & hoc ſolum probat ratio pro ſecunda ſententia adducta, dubitans enim in fide, quando aliquis articulus ſufficienter ſibi proponitur, ſemper habet judicium, & errorem poſitivum fidei repugnantem, quæ docet non ſolum eum articulum eſſe verum, ſed etiam eſſe certiſſimum, ac proindè non manet ſuſpenſus omninò, nec merè negative ſe habet; ſi verò maneant dubia tantùm ſpeculativa circà rem creditam, ex eo quod non appareat evidenter evidentia phyſica, quòd ſit revelata, certum eſt apud omnes talia dubia fidem non impedire; hoc igitur modo opiniones extremæ jam adductæ facile conciliari poſſunt, ut prima loquatur de dubio tantùm negativo circà fidem, ſecunda vero de poſitivo.

23 Tertio dubitatur, in quo conſiſtat pertinacia, quæ ad hæreſim requiritur; etenim ad peccatum hæreſis contrahendum neceſſariam eſſe pertinaciam conſtat ex ejus definitione ſuperius tradit. nu.20. quod Aſteſanus noſter lib.2. tit. 58. art.1. ex Auguſtino deducit epiſt.102. & refertur 24. quæſt. 2. cap. *dixit Apoſtolus* ſi quidam ſententiam ſuam licet perverſam nulla pertinaci animoſitate defendunt, quærunt autem cauta ſollicitudine veritatem, parati corrigi, cum invenerint, non ſunt inter hæreticos computandi, quia, ſcilicet, non habent electionem contrariam doctrinæ Eccleſiæ; ſi quis autem determinationi univerſalis Eccleſiæ pertinaciter reſiſteret, hæreticus cenſeretur. Ità Auguſtinus loc. cit. & ratio hujus eſt, quia fides ex parte intellectus aſſenſum veritatis includit, & ex parte voluntatis firmiſſimam electionem in rebus fidei; ergò hæreſis includit firmiſſimam electionem in contrarium, quia hæreſis omninò, & perfectè fidei opponitur. Eſt igitur difficultas, in quo hujuſmodi pertinacia conſiſtat. Dixerunt aliqui requiri permanentiam in errore contrà fidem, itaut pertinaciter errare ſit acriter, & mordicus ſuum errorem diù tenere, ac tueri. Sed quamvis verum ſit, permanentiam prædictam eſſe magnum pertinaciæ ſignum, de ratione tamen pertinaciæ non eſt aliqua duratio ultrà ſolum inſtans, nam pertinacia eſſentialiter ſolùm dicit firmum propoſitum permanendi in errore, quod in errore inſtantaneo reperiri poteſt; tùm quia firmior eſt actus fidei divinæ, quàm hæreſis, & tamen ille in inſtanti haberi poteſt; ergò & hæreſis.

24 Dicendum eſt ergò cum communiori, pertinaciter errare non eſſe ſuum errorem acriter, & mordicus diù tenere, & tueri, ſed eſt eum retinere, poſtquam contrarium eſt ſufficienter propoſitum, ſivè quando ſcit contrarium teneri à reliqua univerſali Chriſti Eccleſia, cui judicium ſuum vult præferre; eo enim ipſo putat judicium Eccleſiæ non eſſe ſufficiens credendi fundamentum, quæ eſt vera pertinacia; tenetur enim quilibet in rebus credendis regulis ſe ſubiicere ab Eccleſia præfixis, quæ eſt Magiſtra veritatis, quòd ſi id non faciat, jam plus nimio ſuo errori adhæret, & inordinatè, atque ideò pertinax in ſuo errore cenſeri debet, atque ità pertinacia partim in intellectu, partim in voluntate conſiſtit; etenim ex parte intellectus aſſenſum determinatum importat, & certitudinem magnam exiſtimatam; ex parte verò voluntatis firmum, & fixum propoſitum importat permanendi in errore, & quia pertinacia magis pendet ex hoc firmo propoſito, ideo communiter Doctores docent pertinaciam formaliter ad voluntatem pertinere. Ex quo ſequitur neminem eſſe hæreticum, quamdiù paratus eſt judicium ſuum Eccleſiæ ſubmittere, aut neſcit veram Chriſti Eccleſiam contrarium tenere, vel ità diſpoſitus eſt ſaltem habitualiter, ut à ſuo errore diſcederet, ſi ſciret eſſe veræ fidei contrarium. Ità Sanchez, Vaſquez, Layman, Becanus, Caſpenſis, & alii communiter.

25 Quartò dubitatur, An cum ignorantia vincibili, vel etiam affectata poſſit eſſe peccatum hæreſis, itaut is cenſendus eſſet hæreticus, qui erraret contrà fidem, & culpabiliter ignoraret oppoſitum ab Eccleſia doceri. Ratio dubitandi pro parte affirmativa eſt, quia ignorantia culpabilis ab aliis peccatis non excuſat; homicidium enim, vel adulterium, ſivè ex ſcientia ſit, ſivè ex ignorantia culpabili, ſemper eſt peccatum, ergò ſic etiam de hæreſi dicendum erit, quod error contrà doctrinam Eccleſiæ ſivè ſcienter, ſivè ignoranter contingat, ſemper erit peccatum hæreſis, ſi ignorantia culpabilis fuerit. Ratio autem dubitandi pro parte negativa eſt, quia nemo hæreticus eſt cenſendus, niſi in ſuo errore ſit pertinax, & nemo eſt pertinax, niſi qui advertit ſe contrà Eccleſiam ſentire, & adhuc in errore perſiſtit; ergo qui hoc ignorat nec hæreticus, nec pertinax eſt cenſendus, etiam ſi ignorantia ſit culpabilis. Pro reſolutione difficultatis ſupponendum eſt ex alibi dictis lib.2. ſent. diſp. de peccatis ignorantiam culpabilem, quæ talis dicitur, quia voluntaria eſt, duplicem eſſe, una dicitur affectata, & eſt quando ex induſtria vult aliquid ignorare, qua de cauſa cenſetur directè, & formaliter voluntaria, altera dicitur craſſa, & ſupina, quandò ſcilicet, quis non ex induſtria, & propoſito, ſed ex negligentia quadam ignorat ea, quæ ſcire poteſt, & tenetur, qua de cauſa hæc ignorantia non dicitur directè, & formaliter voluntaria ſed tantum indirectè, & virtualiter. Hoc ſuppoſito.

26 Communis ſententia docet nullum errorem contrà fidem ex ignorantia craſſa, & ſupina eſſe hæreſim. Ità Suarez, Vaſquez, Beccanus, Caſpenſis, & Layman, qui plures alios citat; Ratio deducitur ex dictis de eſſentia hæreſis, hæc enim eſſentialiter includit pertinaciam; at nemo cenſetur pertinax in ſuo errore contrà fidem, niſi ſciat, & advertat ſe ſentire contra Eccleſiam, ſicut qui ignorat ſe ſentire contrà ſuum Magiſtrum; non cenſetur eſſe pertinax in ſua opinione, aut derogare auctoritati Magiſtri; ergò qui hoc ignorat non eſt pertinax, ac proinde neque hæreticus, licèt ex ſua culpa id ignoret; undè offendit Deum dumtaxat, tamquam culpabiliter ignorans, non autem tamquam pertinax, & incredulus, & peccatum verò hæreſis non eſt peccatum ignorantiæ, ſed infidelitatis. Ex qua Doctrina ſolvitur ratio dubitandi adducta pro parte affirmativa; quarè, ſcilicet, ignorantia culpabilis à peccato hæreſis excuſet, & non ab aliis peccatis; ratio enim eſt, quia in aliis peccatis, quæ pertinaciam non includunt, ſicut includit hæreſis, opus non eſt, ut peccans advertat ſe facere contrà legem Dei, ſed ſufficit, ut id advertat, vel ſaltem advertere poſſit, ac debeat, nam ad talia peccata contrahenda ſufficit ratio voluntarii ſaltem indirectè, & virtualiter, quod cum ignorantia culpabili eſt compoſſibile; at in peccato hæreſis præter rationem voluntarii etiam ratio pertinaciæ includitur, quæ ſcientiam, ſeù advertentiam requirit quia quis reipſa advertat ſe contrà Eccleſiam ſentire, tunc enim quis incredulus eſt fidei, & teſtimonio divino, quando ſciens ſe contrà Eccleſiam opinari, aliquem errorem ſequitur, & in eo perſiſtit.

27 Major eſt difficultas de errore ex ignorantia affectata, an eſſe poſſit abſque peccato hæreſis, ut cùm quis non vult facere diligentiam debitam ad ſciendum quid Eccleſia docet. Aliqui abſolutè affirmant errorem in rebus fidei etiam ex ignorantia affectata procedentem poſſe eſſe abſque peccato hæreſis, quorum ratio eſt, quia hac voluntate ignorandi poteſt ſtare voluntas obediendi Eccleſiæ, quot es de ejus definitione conſtiterit, ideò enim ille vult neſcire, quid Eccleſia doceat, ne cogatur mutare ſententiam; ergò cum voluntate ſic affectata ſtat vera fides tàm de aliis articulis, quàm de hoc, quòd Eccleſia in rebus fidei errare non poteſt; ſignum ergò eſt ignorantiam etiam affectatam ab hæreſi excuſare. Melius tamen alii cum diſtinctione procedunt, ut Beccanus, Vaſquez, Layman, & alii dicentes, ignorantiam affectatam duobus modis accidere poſſe; primò ex tædio addiſcendi tantùm, ut ſi quis velit aliquid ignorare, quia tædet illum diſcere, aut ne cogatur mutare ſententiam, & hoc modo error in rebus fidei non eſt hæreſis, quia qui ſic errat, Eccleſiæ auctoritatem non offendit, tamquam pertinax, & incredulus, quia cum hoc ſtat voluntas obediendi Eccleſiæ cùm illi clarè fuerit propoſitum, licèt debitam diligentiam

non

Digitized by Google

non faciat ad id ſciendum, undè per hoc offendit Deum ſolum, tamquam culpabiliter ignorans, non tamquam pertinax, & incredulus. Alio modo affectata ignorantia contingere poteſt ex falſa opinione contra Eccleſiam, qua, ſcilicet, quis putat parvi momenti eſſe ea, quæ ab Eccleſia creduntur, & proponuntur, & ideò talem propoſitionem ab Eccleſia quærere non curat, ſed ſpernit, & negligit, & hoc modo utique hæreticus eſſet, quia malè de Eccleſia ſentiret, & ex illa falſa opinione ignorantiam affectaret. Dices habens talem ignorantiam adhuc non adverteret re ipſa ſe ſentire contrà Eccleſiam; ergò adhuc ab hæreſi excuſaretur, & pertinacia. Reſp. cum Beccano loc. cit. negando aſſumptum, quamvis enim non adverteret in ſpecie, adverteret tamen in genere, adverteret enim ſe parvi facere, quæ ab Eccleſia creduntur, ac credenda proponuntur, ac proinde adverteret ſe ſentire contrà Eccleſiam ſaltem in communi, licèt in particulari non adverteret ſe in hoc, vel illo articulo contrà Eccleſiam ſentire.

28 Quintò dubitatur, An blaſphemia ſit peccatum contrà virtutem fidei, vel potius contrà virtutem Religionis. Pro reſolutione notandum eſt Blaſphemiam eſſe nomen græcum; & ſignificare maledictionem, vel execrationem bonitatis alicujus undè idem eſt blaſphemare, quòd malè loqui de bonitate alterius, & blaſphemia generatim loquendo ſignifiat quamcumque execrationem, ſeù maledictum, quo honori, & dignitati alterius detrahitur; ut docet D. Auguſtinus lib. 2. de Moribus Manichæorum cap. 11. Quamvis autem blaſphemia contumeliam, ſeù convitium ſignificet, ſivè ſit contrà Deum, ſivè contrà homines; jam tamen uſu Patrum, & Catholicorum præceptum eſt, ut ſignificet ſacrilegam maledictionem in Deum, vel Sanctos, undè D. Auguſtinus loc. cit. *Jam vulgò plaſphemia non accipitur, niſi mala verba de Deo dicere*, & ideò blaſphemia hoc modo ſumpta definiri ſolet, quòd eſt *locutio falſa contrà Deum per modum convitii*, nec opus eſt addere, vel contrà Sanctos, quia quæ contrà Sanctos dicuntur, contrà Deum quoque dicta cenſentur, per plaſphemiam enim ſemper divinæ excellentiæ derogatur, ſivè directè, ſivè indirectè; directè quidem, quando ipſi Deo immediatè maledicitur, indirectè verò, quando maledicitur alicui rei, in qua laudatur Deus, ut ſunt Sancti, eſt igitur difficultas, an blaſphemia hoc modo ſumpta ſit peccatum contrà virtutem fidei, vel Religionis. Quamvis autem D. Thomas qu. 13. dixerit eſſe contrà confeſſionem fidei, communis tamen opinio aſſerit blaſphemiam per ſe, & eſſentialiter eſſe contrà virtutem Religionis per accidens tamen, & ſecundariò poſſe etiam eſſe contrà virtutem fidei, & quidem quòd per ſe, & eſſentialiter ſit peccatum contrà virtutem Religionis ex eo patet, quod ſicut ad hanc virtutem ſpectat laudare Deum, ſic plaſphemia, cùm ſit contrà laudem Dei, & in ejus contumeliam, virtuti Religionis primò, & per ſe erit oppoſita; undè poteſt eſſe plaſphemia ſine peccato contrà fidem, ut patet in iis, qui nihil de divina revelatione audierunt, & in rebus, quæ non ſunt à Deo revelatæ. Quia tamen nonnullæ ſunt contumeliæ etiam contrà fidem, ideo ex ea parte plaſphemia etiam confeſſioni fidei poteſt opponi, non tamen per ſe, & formaliter; ſed tantùm per accidens, & materialiter, quia de eſſentia fidei eſt ſentire verum de Deo propter veritatem revelantem, de eſſentia verò blaſphemiæ non eſt ſentire falſum de Deo, ſed tantùm dicere falſum contrà Deum, undè blaſphemia eſt locutio falſa, non tamen animo dicendi falſum, ſed tantùm intentione dehoneſtandi Deum, undè per ſe, & formaliter opponitur illi virtuti, ad quam ſpectat tueri honorem, & laudem Dei, quæ eſt Religio, cum hac tamen malitia conrtà Religionem altera malitia per accidens conjungi poteſt, quæ ſit veluti ſpecies ſecundaria in eodem actû, & propriè contrà virtutem fidei, ut ſi aliquid negetur de Deo, vel ei tribuatur, non ſolùm cum ejus convitio, & maledictione, ſed etiam contrà revelationem de ipſo factam. Ità Navarrus, Sanchez, Valentia, Azorius, Clavis regia, Beccanus, Bonac. Caſpenſis, & alii paſſim, ac etiam ex noſtris Vulpes d. 46. ar. 1. ubi ait ſolam blaſphemiam hæreticalem immediatè, ac directè opponi confeſſioni fidei, quamvis omnis illi contrarietur ſaltem indirectè; undè quando D. Th. l. c. docet blaſphemiam opponi formaliter confeſſioni fidei, plures ex Auctoribus cit. dicunt intelligendum eſſe de blaſphemia hæreticali. Alia verò ad peccatum blaſphemiæ ſpectantia dicemus infrà diſp. ſeq. declarando ſecundùm decalogi præceptum.

29 Sextò dubitatur, an liceat de rebus fidei cum infidelibus diſputare. Communis opinio docet, licitum eſſe viris doctis juſtam ob cauſam de rebus fidei cum infidelibus diſputare exceptis laicis. Ità Valentia, Bannes, Azorius, Malderus, Arragonius, Sanchez, Suarez, Arriaga, Bonacina, & alii communiter cum D.Th. 2.2. qu.14. ar.3. Ratio eſt, quia licet ob utilem, & honeſtum finem actionem honeſtam exercere, talis autem eſt diſputatio de rebus fidei, quæ ob honeſtam cauſam à viris doctis aſſumitur, dicitur autem *à viris doctis*; quia viris indoctis diſputare non licet ob periculum, cui ſe exponerent multos errores proferendi, dicitur etiam *exceptis laicis*, quia laicis prohibitum eſt ſub pena excommunicationis diſputare publice, vel occultè de rebus fidei cap. *quicumque de Hæreticis* in 6. ubi eſt ſermo de laicis, non vero de Clericis, & Religioſis, quod etiam intelligi volunt Auctores adducti non ſolum de laicis indoctis, ſed etiam doctis, & adeo bene inſtructis de rebus fidei, ut de illis diſputare valeant, cujus ratio eſt, quia ubi jus non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus. Advertit tamen Arriaga tract. de fide diſp.23. ſect.3. quod etiam notavit Bonacina diſp.3. qu.2. punct.4. in locis hæreticorum licitas eſſe etiam laicis hujuſmodi diſputationes privatas cum hæreticis, quia conſuetudo ibi derogavit legi, & eſt optima ratio, quod frequens ſit ibi neceſſitas talis diſputationis, ſic enim maritus ſæpè uxorem ad fidem reducit, tum quia propter hæreſes vicinas ſolent multi Catholici etiam laici ſatis docti eſſe in controverſiis fidei. Scotus autem noſter 2. d. 1. qu.3. ſub A. verſ. *Ad 2. dici poteſt.* docet non ſolum eſſe licitum de rebus fidei contrà infideles publice diſputare ad eos convincendos, ſed etiam valdè meritorium ſi cum debitis circumſtantiis diſputatio fiat. Addit Vulpes noſter diſp. 43. ar.7. quòd licèt ſolis majoribus Eccleſiæ, ſeù Doctoribus id conveniat, in caſu tamen neceſſitatis commune eſſe cuilibet fideli etiam ſimplici contrà infideles diſputare ad eos convertendos, & convincendos, cum Deus de communi lege in tali caſu teneatur ſufficientem infundere ſcientiam juxtà promiſſionem ab eo factam Matth. 10. *Cum fueritis ante Reges, & Præſides, &c.* undè etiam Virgines puellæ ex infidelibus ſapientiſſimos ſuperarunt, ut legitur de S. Catharina, & Lucia. Decretum verò citatum cap. *Quicumque de Hæreticis* in 6. ait Vulpes ſolùm prohibere laicis pùblicè, vel privatè, coram etiam Doctoribus Eccleſiaſticis diſputare de rebus fidei cum infidelibus ob curioſitatem ad pompam, & vanitatem, non ob neceſſitatem ad ædificationem, ac pietatem.

30 Poſtremò dubitatur, an liceat cum infidelibus communicare, procedit autem hæc dubitatio de communicatione cum infidelibus non baptizatis, non verò de communicatione cum infidelibus baptizatis, qui ſunt Hæretici, nam cum hæreticis, poſtquam denunciati ſunt excommunicati, prohibita eſt communicatio ratione excommunicationis, & conveniunt omnes nullo modo licitum eſſe communicare cum infidelibus in iis rebus, & actionibus, quæ ad cultum infidelitatis directè pertinent, ut colligitur ex illo 2. Corinth. 6. *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, & ſimiliter non licere communicare cum infidelibus quoties ex eorum communicatione imminet periculum perverſionis quia quilibet ab iis abſtinere tenetur, quæ ruinæ occaſionem ſibi auferre poſſunt, qua de cauſa fidelibus interdicta eſt aſſidua converſatio, & familiaritas cum Judæis cap. *Ad hæc, de Judæis*. Solùm ergò eſt difficultas, an licitum ſit communicare cum infidelibus in rebus politicis, ac civilibus. Communis opinio docet communicationem civilem, ſeù pure ordine ad res non pertinentes ad religionem nullo modo eſſe jure prohibitam, quia ex ſe nullam includit indecentiam, imò talis prohibitio moraliter impoſſibilis eſſe videtur, ut ipſa experientia docet, videmus enim quotidie Chriſtianos inire contractum venditionis, aut emptionis cum Judæis, aut eis locare res noſtras, ut currus, boves, &c. hæc enim nullo jure prohibentur. Ità Sylveſter, Valentia, Azorius, Reginaldus, Arriaga, Beccanus, Bonacina, & alii paſſim, qui tamen excipiunt caſum ſi quis ex tali communicatione periculum timeret defectionis à fide, tunc enim abſtinere deberet, quia eodem præcepto, quo prohibetur defectio, etiam periculum defectionis prohibetur, & conſequenter etiam communicatio, in qua tale periculum immineret.

31 Verùm Vulpes noſter diſp.43. cit. art.9. hanc communem opinionem non approbat, & inquit communicationem civilem, ſeù humanam fidelium cum infidelibus ſine ſpe converſionis certa, vel probabili eſſe jure divino prohibitam, quod ex Scoto deducit 4. d.39. qu.un. ar.2. ubi ait vitandam eſſe ſingularem familiaritatem infidelium, & quorumcumque contrariæ ſectæ, ſi non eſt certa, vel probabilis ſpes majoris boni, ſcilicet, de illorum converſione, quod probat Vulpes, quia ceſſante cauſa ceſſat effectus, ſed cauſa præciſa, cur liceat cum infidelibus communicare eſt ſola converſio illorum, ex Apoſtolo 1. Corinth. cap. 7. *Salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem*, ergò ſublata evidenter hac cauſa, mala eſt, vel ſaltem periculoſa talis converſatio, atque ideò jure divino prohibita. Cæterum Scotus, ſicut & Apoſtolus l.c. non loquuntur de communicatione, & converſatione merè civili, & politica ad ſæcularia negotia peragenda, de qua hic eſt ſermo; ſed de converſatione domeſtica & aſſidua etiam quoad cohabitationem, qualis eſt uxoris cum viro, de quibus ibi loquuntur, & hanc utique nos quoque illicitam, & prohibitam eſſe fatemur, niſi ſit certa ſpes, vel ſaltem pro-

Digitized by Google

probabilis converſionis infidelium, ut conſtat ex cap. citat. *Ad hæc, de Judæis*. Solet etiam hic diſputari, An infideles cogi poſſint ad fidem ſuſcipiendam, de quo ſufficienter nos tractavimus lib. 4. ſent. diſp. 2. qu. 4.

QUÆSTIO SECUNDA.

De præceptis Spei.

32 SPes, quę eſt ſecunda virtus theologica definitur à Scoto 3. d. 26. qu. un. §. Ad quæſtionem, quòd ſit illa, qua deſideramus nobis bonum infinitum ſecundùm ordinem divinæ ſapientiæ, unde præcipuus ejus actus eſt amor concupiſcentiæ ergà Deum, quo Deum, & divina præ omnibus aliis nobis concupiſcimus, itaut paratiſſimus potius omnia perdere, quàm Deum, & divina, & quia ejus objectum tàm materiale, quàm formale, ſicut & alia ad ſpeculationem pertinentia ſufficienter explicata ſunt lib. 3. ſent. diſp. 6. cit. qu. 17. 18. & 19. hic ſolum tractabimus, quæ ad moralem doctrinam pertinent diſcurrendo de illius præcepto & vitiis ei oppoſitis.

ARTICULUS PRIMUS.

An extet præceptum Spei, & quandonam obliget.

33 PRimò, non defuerunt qui dixerint, nullum extare pręceptum ſpei affirmativum, ſed tantùm negativum, ac proinde obligare ſemper, & pro ſemper, ſicut alia præcepta negativa, quamvis non detur, niſi per modum affirmationis, ac proinde præceptum hoc non obligare ad habendum aliquando actum ſpei, ſed tantùm ad numquam de Deo deſperandum, quorum fundamentum fuit; quia nullus quantumvis prudens, ac Deum timens, quando ſua peccata confitetur, de omiſſione actuali hujus præcepti ſe accuſat, ſed tantùm de commiſſione, ſi aliquem actum deſperationis habuerit, & ſimiliter Confeſſarii numquam de omiſſione hujus actus pęnitentes interrogant, ſed tantùm an in aliquo periculo, vel anguſtia de divina miſericordia deſperaverint; ergo de ſpe non extat præceptum, niſi negativum, quamvis per modum affirmationis tradatur. Certum tamen eſt de fide, extare præceptum ſpei non tantùm negativum, ſed etiam affirmativum, quo aliquando obligamur elicere actum ſpei, ut luculenter ex Scripturis deducitur ex Pſal. 4. *Sperate in Domino*: Pſal. 33. *Beatus vir, qui ſperat in eo* ad Hebr. cap. 11. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum*, 1. ad Timoth. 6. *Divitibus hujus ſæculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo*, & ad Titum 2. *Sobriè, & juſtè, & piè vivamus in hoc ſæculo expectantes beatam ſpem*, undè Auguſt. tract. 33. in Joan. inquit, *quam multa nobis mandata ſunt de ſpe, quis poteſt omnia colligere?* Ità etiam docent Theologi omnes, & præſertim Scotus 3. d. 25. qu. 1. §. ſed poſito, ubi ait dari præcepta de actibus fidei, ſpei, & charitatis eliciendis tàm affirmativa obligantia ſemper non pro ſemper, quàm negativa obligantia ad ſemper, & pro ſemper, & ratio eſt, quia omne medium ad ſalutem neceſſarium cadit ſub præcepto, ſed actus ſpei eſt medium ad ſalutem neceſſarium, ut mox patebit; ergo &c. ad rationem in oppoſitum infrà patebit. Solent autem diſtingui quatuor præcepta in hac materia, duo quidem negativa, quorum uno prohibemur deſperare, altero præſumere de divina miſericordia, alia verò duo affirmativa, quorum altero beatitudinem ſperare jubemur, & media ad illam conſequendam neceſſaria, altero timere ſupplicium, & pęnam æternam, his itaque ſuppoſitis, tamquam certis de fide.

34 Secundò eſt difficultas, quo tempore præceptum ſpei affirmativum obliget, pro cujus reſolutione advertendum eſt duplicem obligationem conſiderari poſſe, unam per ſe, & directè, alteram verò indirectè, & per accidens, & quidem loquendo de poſteriori obligatione conveniunt Doctores præceptum ſpei affirmativum obligare per accidens, quoties obligat quodcumque aliud præceptum, quod obſervari non poteſt abſque actu ſpei ſaltem virtuali, ut quando quis tenetur ſe ad Deum convertere, & pęnitentiam ſuorum peccatorum agere, cùm enim ſuorum peccatorum veram pęnitentiam agere nequeat, niſi veniam peccatorum ſe conſecuturum ſperet, fit ut teneatur veniam ſperare ſaltem virtualiter non quidem ex vi præcepti ſpei, ſed ex vi præcepti pęnitentiæ, quia præceptum obligans ad aliquem finem, obligat ſimiliter ad ponenda media neceſſaria ad illum finem, quod ſaltem verum eſt de actu ſpei implicito, & virtuali, & ideò ſi tunc actum ſpei non eliciat, aut pęnitentiam non agat, contrà ſpei præceptum non peccat, ſed contrà præceptum pęnitentiæ, ac proindè ejus omiſſio non eſt neceſſariò in confeſſione explicanda, ſed ſatisfaciet dicendo ſe pęnitentiam non egiſſe, dum tenebatur, nam per ſe, & directè contrà ſpem non peccavit, ſed contrà præceptum pęnitentiæ, & idem dicendum eſt de aliis actibus, qui ſine actu ſpei commodè pręſtari nequeunt, ut rectè Bonacina obſervat cum pluribus aliis diſp. 3. quæſt. 3. punct. 2. Difficultas autem eſt de obligatione per ſe, & directa, quando nimirum hoc præceptum ſpei affirmativum per ſe, & directè obliget, itaut talem actum omittendo directè contrà hanc virtutem peccet. Bonacina cum pluribus aliis ab ipſo citatis ait præceptum affirmativum ſpei per ſe obligare, quando quis graviter vexatur tentationibus contrà ſpem, & in periculo deſperationis exiſtit, niſi actibus ſpei ſe muniat, & ratio eſt, quia quilibet tenetur ex præcepto ſpei ea media adhibere, quæ neceſſaria ſunt ad non deſperandum; ſed medium neceſſarium ad non deſperandum, dum ingruunt tentationes contrà ſpem, eſt actus ſpei; ergò quilibet actum ſpei elicere tenetur, dùm tentationibus vexatur contrà ſpem cum periculo deſperationis.

35 Alii tamen hoc non admittunt, quia quando præceptum ſpei per ſe obligat, non poteſt per alium actum ſuppleri, ſicut quando præceptum fidei, vel Charitatis per ſe obligat, non poteſt per alium actum ſuppleri; ſed tentatio deſperationis poteſt per alium actum ſuperari, nimirum vel imaginationem aliò divertendo, vel alio virtutis actu tentationem ſuperando; ergò in tali caſu præceptum ſpei per ſe non obligat, ſed tantùm per accidens ad tentationem ſuperandam. Ità Suarez, Sanchez, Amicus, Turrianus, Caſpenſis, & plures alii, quorum aliqui proinde dicunt non poſſe hoc tempus deſignari poſitivè, & omninò determinatè, ſed quaſi negativè, & confusè, nimirum teneri hominem aliquando tempore vitæ ſuæ actum ſpei elicere, nec hujuſmodi actum diù differre poſt perfectam beatitudinis propoſitionem, ac ejus apprehenſionem, quod verò pręceptum hoc obliget nunc, vel poſteà, relinquendum eſſe prudentis arbitrio. Sed neque hoc aliis placet, quia ut inquit Vulpes noſter diſp. 55. ar. 1. ſi hominis arbitrio hæc obligatio relinquitur, ſine culpa poſſent actus iſti ſemper differri, & numquam exerceri, vel ſaltem ſemper perplexus eſſet homo de tali obligatione. Ac proindè cum aliis probabilius eſt dicere, duo ſaltem eſſe tempora certa, quibus homo per ſe tenetur ad actum ſpei eliciendum, alterum initio vitæ, quando ſufficienter inſtructus de rebus fidei ad Deum ſe convertere tenetur, tamquam ad ultimum finem per actus Fidei, Spei, & Charitatis juxtà illud ad Hebræos 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator eſt*, quamvis enim homo ſtatim atque uſum rationis attingit, non teneatur ad Deum ſe convertere ſupernaturali directione, tenetur ſaltem poſtquam de rebus fidei fuerit ſufficienter inſtructus. Alterum tempus eſt finis vitæ, quando homo in extremo conſtitutus maximè in Deum ſperare tenetur tùm ob tentationes eo tempore ingruentes, tùm etiam quia tunc maximè eò debemus intentionem dirigere, quò migrandum eſt. Ità Amicus diſp. 23. ſect. 1. Vulpes loc. cit. & plures alii.

36 Cæterum quomodocumque dicatur de obligatione hujus præcepti, ad omnes ſcrupulos tollendos pro ejus obſervatione advertendum eſt cum Caſtro Palao, Caſpenſi, & aliis homines regulariter præcepto hujus virtutis ſatisfacere, cùm pęnitentiam agunt, & de peccatis dolent, quia numquam aut vix dolorem hunc concipiunt abſque actu formali ſpei, quo ad peccata deteſtanda eriguntur, & ad veniam eorum à Deo ſperandam; item cùm propoſitum faciunt numquam in poſterum peccandi mortaliter, licèt enim hoc propoſitum ex perfecto Dei amore per actum contritionis aliquandò oriatur, ſæpè tamen gignitur ex amore imperfecto per actum attritionis, conſiderantes æternam beatitudinem, quam peccatis amittunt, & pęnam æternam, ad quam ob ea damnantur, ex qua conſideratione in ſpem ęternæ vitæ eriguntur, & ſua peccata deteſtantur, quarè opus non eſt hominem eſſe valdè anxium circà hujus præcepti adimpletionem, an illi ſatisfecerit, nec ne, quia in prætatis occaſionibus, & circumſtantiis illi ſatisfacit, & hæc eſt ratio, quarè pęnitentes, quando ſua peccata confitentur de omiſſione præcepti hujus non ſe accuſant, ſed tantum de commiſſione, quando aliquem actum deſperationis habuerunt, & ſimiliter quarè Confeſſarii tantùm pęnitentes interrogent, an in aliquo periculo, vel anguſtia conſtitui de divina miſericordia deſperaverint, per quod patet ad fundamentum eorum, qui ab initio articuli dicebant nullum extare præceptum ſpei affirmativum, ſed tantùm negativum.

37 Tertiò eſt difficultas, an actus ſpei ſit neceſſarius ad ſalutem neceſſitate medii. Negant aliqui aſſerentes actum formalem ſpei in adultis eſſe ſolùm neceſſarium neceſſitate præcepti, non autem neceſſitate medii ſimpliciter, quorum ratio eſt, quia actus

Digitized by Google

actus charitatis, qui eſt neceſſarius ſimpliciter ad ſalutem, poteſt eſſe ſine actu ſpei, poteſt enim homo abſque actu ſpei formaliter cognoſcere Deum per fidem eſſe ſummum bonum, & ſumma dilectione dignum, ac proindè ipſum ſumme diligere; ergò poteſt eſſe actus charitatis abſque actu ſpei, & conſequenter meritum beatitudinis, atque ideò actus ſpei non eſt neceſſarius ſimpliciter ad eam conſequendam. Oppoſitum tamen verius eſt, & probabilius, illud enim eſt neceſſarium neceſſitate medii ſimpliciter ad ſalutem, ſine quo ſalus conſequi nequit; talis autem eſt actus ſpei; ergò &c. probatur minor, quia nemo ſalvari poteſt, niſi convertatur ad Deum, ut finem ſupernaturalem ſuper omnia diligendum, & credat eſſe remuneratorem ſupernaturalem, ut patet ex dictis quæſt. præced. ſed implicat intellectum judicare Deum eſſe remuneratorem bonorum, & quòd voluntas in eum tendere velit, ut finem ſupernaturalem, quin eo ipſo ſe erigat ad remunerationem bonorum operum ſperandam ex ejus auxilio? nam eo ipſo judicat futuram remunerationem, & in Deum tendit, ut remuneratorem, quia ut ſic neceſsariò per fidem proponitur; ergò actus ſpei eſt neceſsarius ſimpliciter ad ſalutem neceſſitate medii, undè in Sacra Scriptura ſalus ſæpe ipſi ſpei tribuitur, ut ad Rom. 8. *Spe ſalvi facti ſumus*, & ideo in Concil. Trid. cap. 6. & 7. can. 5. Spes inter diſpoſitiones ad juſtificationem neceſsarias recenſetur. Ratio autem in oppoſitum adducta probat ſolùm in homine juſtificato ſemel non eſse ità neceſsarium actum formalem ſpei, ſicut neceſsarius eſt actus fidei, & charitatis, non enim poſtquam ſemel juſtificatus eſt homo, videtur neceſsarium, ut poſteà in quolibet actu merendi præcedat actus ſpei formalis, & explicitus circà beatitudinem, ſed antè juſtificationem vix poteſt intelligi, quo pacto aliquis adultus per proprium actum juſtificetur, quin etiam actum formalem ſpei habeat, quo ſperet remiſſionem peccatorum, & veniæ conſecutionem, in hoc ergò ſenſu dicimus actum ſpei eſse neceſsarium ſimpliciter neceſſitate medii ad beatitudinem, quia, ſcilicet, eſt ſimpliciter neceſsarius ad juſtificationem. Ità Caſpenſis diſp. 2. ſect. 5. cum pluribus aliis.

38 Quartò tandem circà preceptum affirmativum de actu timoris advertunt Doctores communiter ex D.Thom.qu.22.ar.2. duplicem eſse timorem honeſtum, ſcilicet, filialem, & ſervilem, filialis dicitur, quando homo abſtinet à peccato ex timore offenſæ Dei, & appellatur talis, quia naſcitur ex amore Dei, ſicut timor, quo filii veteri ſolent, ne parentes ſuos offendant, naſcitur ex filiali amore, quem illis deferunt, & hic timor pertinet ad veritatem charitatis; ſervilis autem timor dicitur, quando quis abſtinet à peccato ex timore penæ, undè hic timor propriè non oritur ex amore Dei, ſed ex amore ſui, quo quilibet incolumitatem ſuam amat, & commoditatem, atque ideò timet mala pena his contraria, & ea aufugere ſtudet, & ideo ſervilis dicitur, mos enim ſervorum eſt dominis obſequia præſtare, non ex amore ipſorum, ſed ex amore ſui, ne penis plectantur, quas timent defectu obſequii, & hic etiam timor honeſtus eſse poteſt, & ſalutaris, ſi ex amore propriæ indemnitatis procedat, non ut ultimi finis, ſed ut rei, quæ ſuaptè natura poteſt per charitatem referri, & ordinari in Deum, ut ad ultimum finem bonorum omnium; bonitas enim, & malitia timoris judicanda eſt ex bonitate amoris, ex quo naſcitur, ſed amor, ex quo oritur timor ſervilis, ſcilicet, proprii boni, & indemnitatis, non ut ultimi finis, ſed ut cujuſdam boni, quod ad Deum ordinari poſſit, per ſe eſt bonus, cùm habeat bonum, & objectum amore dignum; ergò etiam bonus eſt timor ex tali amore procedens, & hic timor pertinet ad virtutem ſpei. Quòd autem de utroque detur præceptum affirmativum conſtat ex teſtimoniis Sacræ Scripturæ, nam de timore filiali dicitur Deuter. 10. *Quid dominus Deus petit à te, niſi ut timeas Dominum Deum tuum*, de timore verò ſervili habetur Lucæ 11. *Timete eum, qui poſtquam occidit corpus, habet poteſtatem & corpus, & animam perdere in gehennam*. Quando autem præceptum affirmativum timoris obliget, dicendum breviter eſt alterutrum tunc obligare, quando occaſio, vel periculum peccandi urget, & imminet, tunc enim à peccato abſtinere tenemur, vel ex timore offenſæ Dei, vel ex timore pœnæ, ſi timor ille haberi non poſſit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De vitiis Spei oppoſitis Deſperatione, ſcilicet, & Præſumptione.

39 Conveniunt Doctores quamcumque ſuſpenſionem actus ſpei, quando quis ad ſperandum obligatur, eſſe peccatum contrà ſpem, & eſſe peccatum omiſſionis, & rurſus deſperationem, & præſumptionem eſſe peccata contrà ſpem non ſolùm quatenus ejus actum impediunt, ſed quatenus habent ulterius aliam malitiam poſitivam ex natura ſua, & ratione cujus eſſent mala, etiam quando quis actum ſpei elicere non tenetur, undè dicuntur peccata commiſſionis, quia habent oppoſitionem particularem cum ſpe, nam deſperatio judicium involvit de beatitudine nullo modo conſequenda, ſpes verò includit judicium de ea conſequenda, modo debito, præſumptio autem licet judicium involvat de beatitudine conſequenda, non tamen de ea conſequenda modo debito, ſed indebito, ut poſteà explicabitur.

40 Primò itaque videndum eſt, quid ſit deſperatio, & in quo ejus malitia conſiſtat, deſperatio igitur in eo conſiſtit, ut quis voluntariè beatitudinem refugiat, tamquam bonum quoddam arduum ſibi impoſſibile ad conſequendum, & ideo ab ejus procuratione deſiſtat, eſt namque deſperatio motus contrarius, & poſitivè oppoſitus motui ſpei, unde in deſperatione duo interveniunt, primò judicium intellectus, quo quis judicat ſe non poſſe à Deo ſalutem conſequi, deindè fuga voluntatis, qua refugit ſalutem, tamquam impoſſibilem obtineri, quæritur modo in quo propriè deſperatio conſiſtat, an in actu intellectus, vel potius in actu voluntatis. Quamvis autem Almainus 3. d. 26. cum quibuſdam aliis exiſtimaverit deſperationem eſſe actum intellectus, & conſiſtere in judicio, quo quis judicat impoſſibile eſſe ſe conſequi beatitudinem, aut veniam peccatorum, ac proindè actum voluntatis ad deſperationem non neceſſariò requiri. Communis tamen ſententia docet cum D. Th.qu.20.ar.1. deſperationem propriè, & formaliter conſiſtere in actu voluntatis, quo quis voluntariè ſalutem refugit tamquam apprehenſam impoſſibilem ad eam obtinendam, & ratio eſt, quia oppoſita circà idem ſubjectum verſari debent, ſed deſperatio opponitur ſpei, quæ eſt in voluntate, ut dictum eſt lib.3. ſent.d.6.cit. qu. 17. ergò ſicut ſpes conſiſtit in proſecutione boni, quatenus judicatur poſſibile obtinere, ità deſperatio conſiſtit in fuga ejuſdem boni, quatenus judicatur impoſſibile obtineri. Verum quidem eſt deſperationem prædictum judicium præſupponere, non tamen illud deſperationem conſtituit, quia aliud eſt, quòd in intellectu ſupponitur deſperationi, aliud verò id, quod eſt formaliter ipſa deſperatio, illud namque judicium utique ad deſperationem præſupponitur, non tamen in eo formaliter deſperatio conſiſtit, quamvis ex illo regulariter ſequatur, dixi regulariter, quia abſolutè loquendo poſito tali judicio in intellectu non neceſſariò ſequitur deſperatio in voluntate, quia voluntas à tali judicio non neceſſitatur, ſed ſemper libera manet, ut etiam in ipſo poſito poſſit non deſperare, & dicere, nolo deſperare, ſed faciam quod poſſum, & licèt judicium illud ſit peccatum, ſi adſint cætera ad peccatum requiſita, tamen non eſt peccatum deſperationis.

41 Sed Objicies deſperationem non poſſe conſiſtere in actu voluntatis, quo quis voluntariè beatitudinem refugit, quia fieri nequit, ut quis poſitivè beatitudinem nolit, ad hoc enim neceſſarium eſſet, ut in ea aliquam rationem mali conciperet, quæ in beatitudine concipi nequit, cùm eſſentialiter includat abſentiam omnis mali; ergò deſperatio in poſitiva nolitione beatitudinis conſiſtere nequit.

Reſpondetur deſperationem eſſe fugam, & receſſum à beatitudine non ſimpliciter, quatenus talis, ſed quatenus habet annexas difficultates conſequendi illam, & adhibendi media neceſſaria pro ejus conſecutione, undè deſperans non dicitur recedere à bono, ut bonum eſt, ſed à bono, quatenus conſecutionem ejus judicat impoſſibilem, aut non futuram, quia media neceſſaria applicare non vult, quomodo peccavit Cain Geneſ. cap. 4. *Major eſt iniquitas mea, quàm ut veniam merear*, & Judas Matth.cap. 17. *Peccavi tradens ſanguinem juſtum*, &c. Et quòd deſperatio in hoc voluntatis actu formaliter conſiſtat, clarè etiam deducitur ex Scoto 3.d.26.qu.un. infrà B. ubi ait voluntatem peccaminosè dupliciter ſe habere poſſe circà bonum infinitum ex ſpe virtute Theologica intendendum, uno modo per exceſſum, quod peccatum præſumptionem appellat, alio modo per defectum, quod peccatum ait eſse deſperationem, nam primo modo voluntas nimis de Divina miſericordia confidit, ſecundo autem modo nimis diffidit, & in ſolutione ad primum inquit deſperantem poſse utique deſiderare beatitudinem deſiderio conditionato, quia vellet, ſi poſset, non tamen poteſt deſiderare abſolutè, quia ab abſolutè deſiderare præſupponitur conceptio intellectus oſtendens ſibi deſideratum, ſicut poſſibile deſideranti, quicquid enim oſtenditur voluntati, tamquam impoſſibile, vel voluntas omnino non vult illud, vel ſi vult illud, tenuiter vult. Ità diſcurrit ibi Doctor.

42 Secundò quæritur, quàm grave peccatum ſit deſperatio, & Doctores conveniunt, peccatum deſperationis ex ſuo genere gravius eſse, quàm omnia alia peccata; quæ ſunt contrà virtutes morales, cùm ſit contrà unam ex virtutibus Theologicis, quæ ſunt omnium præſtantiſſimæ. Difficultas tamen eſt, an ſit quo-

Digitized by Google

quoque peccatum gravius odio Dei, & infidelitate, quæ opponuntur Charitati, & Fidei; & quamvis quidam dixerint deſperationem eſſe peccatum minus grave, quàm odium Dei, & majus, quàm infidelitas, quia ſicut virtus ſpei eſt imperfectior quàm Charitas, & perfectior, quàm Fides ſaltem in genere moris, ità deſperatio, quæ ſpei opponitur, eſt minus grave peccatum, quàm odium Dei, quod opponitur Charitati, & magis grave, quàm infidelitatis, quæ opponitur fidei. Alli tamen communiter docent cum D. Th. qu. 20. art. 3. odium, & infidelitatem eſſe graviora peccata deſperatione, eo quòd ab ipſo Deo ſecundùm ſe per ea receditur, per deſperationem autem non niſi, ut participatur à nobis; cùm ergò infidelitas, & odium Dei ſint contrà Deum ſecundùm quòd in ſe eſt, deſperatio verò ſecundùm quod ejus bonum participatur à nobis, conſequens eſt, ut illa duo peccata ſecundùm propriam ſpeciem conſiderata ſint graviora, quàm deſperatio, & ità etiam ex noſtris diſcurrunt Nicolaus de Niſſe tract. 3. par. 3. punct. 3. quæſt. 2. & Aſteſanus lib. 2. tit. 61. ar. 2. qui tamen addunt, quòd ſi prædicta tria ad invicem comparentur ex parte noſtra, ſic deſperatio eſt periculoſior, quia per ſpem revocantur à malo, & ad bonum proſequendum incitamur, & ideò ſpe ſublata irrefrænatè homines in vitia labuntur, & à bonis operibus retrahuntur, undè Iſidorus lib. de ſummo bono dicit. *Perpetrare flagitium aliquod mors eſt animæ, ſed deſperare eſt deſcendere in infernum.* Addit tandem Aſteſanus ex D. Gregorio l. 21. Moral. deſperationem oriri tùm ex luxuria, tùm ex acedia, ſed præcipuè ex acedia, quod etiam docet Vulpes diſp. 53. art. ult. & ratio eſt, quia per carnalia oblectamenta minuitur affectus ad bona ſupernaturalia, & per acediam inducitur torpor quidam ad ſalutem procurandam, cùm acedia ſit triſtitia quædam animum deficiens, & ſegnem reddens ad benè operandum. Remedium autem principale contrà deſperationem inquit eſſe confidentiam de Chriſto paſſo pro genere humano, unde ſuper illud ad Rom. 5. *Pro impiis mortuus eſt*, dicit Gloſſa; Ne deſperes de ejus potentia, cujus apparet in morte tanta benevolentia, & quo tales arrhas accepimus, quod donavit impiis mortem, & ſervat juſtis ſuam vitam.

43 Tertiò quæritur, an deſperatio poſſit eſſe ſine infidelitate. Communis opinio affirmat cum D. Thoma quæſt. 20. cit. articul. & ratio eſt, quia poteſt aliquis actum deſperationis elicere, etiamſi non ſentiat aliquid contrà fidem, ut ſi homo judicet ſalutem ſibi impoſſibilem propter facilitatem, & proclivitatem ſuæ naturæ ad peccandum, & difficultatem, ac contrarietatem, quam in ſe experitur ad benè agendum, quo pacto judicium nullum continet errorem contrà fidem, ſi verò diceret, Deus non poteſt mihi parcere, aut ego non poſſum ſalvari; vel gratiam conſequi, aut Deus mihi non ignoſcet, etiamſi me diſpoſuero, tunc judicium eſt hæreticum, & ſimul duo peccata committuntur, nempè hæreſis, & deſperationis. Ità Valentia, Beccanus, Sanchez, Reginaldus, Bonacina, Morandus, Caſpenſis, & alii paſſim. Negat tamen Vulpes ex noſtris diſp. 53. citat. art. 2. ubi aſſerit deſperationem neceſſariò ſemper habere annexam infidelitatem & hæreſim, ſeù errorem in fide, quod probat, quia quamvis deſperatio non ſemper oriatur ex prava falſitate intellectus hic, & nunc judicantis veniam peccatorum impoſſibilem, poteſt enim voluntas ex mera malicia deſperare per abuſum ſuæ libertatis, hæc tamen malitia excæcaret mox intellectum ex Scoto 3. d. 36. quæſt. un. ſub C. ergò deſperatio annexam habet infidelitatem, vel hæreſim, aut antecedenter, aut concomitanter. Hæc tamen duæ opiniones facilè conciliari poſſunt, quia prima opinio intendit tantùm aſſerere deſperationem non ſemper oriri ex prava falſitate, & judicio erroneo intellectus judicantis veniam peccatorum impoſſibilem, quod etiam ſecunda concedit, quicquid ſit de judicio erroneo concomitanti, quod cauſari poteſt ex malia voluntatis deſperantis intellectum excæcante, & probabilitas ſecundæ opinionis etiam ex ipſa fidei definitione luculenter deducitur, definitur enim fides, quòd *ſit ſubſtantia rerum ſperandarum*; ergò qui deſperat, non credit, vel antecedenter, vel ſaltem concomitanter.

44 Quartò quæritur, an per quemcumque actum deſperationis corrumpatur habitus ſpei. Pro reſolutione notant communiter Doctores actum deſperationis verſari poſſe vel circà ſalutem ipſam obtinendam, vel circà aliquod medium ad eam obtinendam à Deo, ſi circà ſalutem ipſam verſetur, certum eſt habitum ſpei per talem actum corrumpi, regula enim univerſalis eſt, quòd ſingulæ virtutes infuſæ corrumpuntur per actus ſibi contrarios, ut fides per quemvis actum infidelitatis, & charitas per quodlibet peccatum mortale; ergò & ſpes per quemvis deſperationis actum. Si verò actus deſperationis verſetur circà media ad ſalutem obtinendam ordinata, cum diſtinctione procedendum eſt, quia vel tale medium eſt neceſſarium ad talem finem obtinendum, vel utile dumtaxat, ſi medium eſt neceſſarium ſimpliciter, deſperatio de tali medio corrumpit etiam habitum ſpei, quia qui deſperat de mediis ad ſalutem neceſſariis, ſpem circà ſalutem ipſam retinere non poteſt ad eam obtinendam, cùm finis ſine mediis neceſſariis obtineri nequeat; ſi verò deſperatio ſit de medio utili tantùm, non autem neceſſario ad ſalutem conſequendam, per talem deſperationis actum habitus ſpei non corrumpitur, quia talis actus non eſſet ſpei contrarius, ſpes enim ſolùm obligat ad ea media ſperanda, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, non autem ad ea, quæ tantùm ſunt utilia, & ideò ille ſolùm contrà ſpem peccare cenſetur, qui de mediis deſperat ad ſalutem ſimpliciter neceſſariis, non autem qui deſperat de utilibus tantùm, cùm adhuc ſine ipſis ſalus obtineri poſſit. Denique certum etiam eſſe debet habitum ſpei demeritoriè non corrumpi actu peccaminoſo veniali, ne quidem deſperationis, quia nullum veniale pugnat cum Charitate, cum Charitate autem manent omnes virtutes infuſæ; ergò nullo actu veniali etiam deſperationis corrumpitur ſpes Theologica. Ità Amicus, Beccanus, Morandus, & alii paſſim. Solet etiam hic diſputari; An is cui fieret revelatio damnationis poſſet licitè in eo caſu deſperare, quam difficultatem fusè tractavimus lib. 3. ſentent. diſp. 6. cit. qu. 19. ad quam me remitto.

45 Quintò præſumptio, quæ eſt alterum peccatum ſpei oppoſitum per exceſſum, definiri ſolet, quòd *ſit Spes obtinendi à Deo gratiam, & gloriam, & reliqua dona ſupernaturalia inordinatè*, ideſt, aliter quàm Deus obtinenda ſtatuit, dupliciter autem peccatum hoc committi poteſt. Primò cùm quis præſumit ſe divinam gratiam, aut gloriam ex ſeipſo, & naturæ ſuæ viribus adipiſci poſſe, quo pacto Pelagiani præſumebant ſe poſſe propriis viribus ſine Dei auxilio omnia præcepta ſervare, & beatitudinem mereri. Secundò quandò quis præſumit è contrà ſe ſola Dei miſericordia, ac liberalitate ſine pœnitentia, & ſine meritis beatitudinem conſecuturum, quæ fuit præſumptio Lutheranorum. Prima præſumptio, qua quis nititur ſuæ propriæ virtuti ad ſperandam ſalutem, ſeù beatitudinem, ut notat Vulpes diſput. 54. artic. 1. eſt pejor altera, quæ ſoli divinæ virtuti innititur, & oritur ex inani gloria, ut notat Aſteſanus loc. cit. ex D. Greg. 21. Moral. ubi eam appellat filiam inanis gloriæ. Altera verò præſumptio, quæ conſurgit ex contemptu divinæ juſtitiæ, directè ex ſuperbia oriri videtur, ac ſi talem quis ſe æſtimet, quod etiam eum peccantem Deus non puniat, vel à gloria non excludat, & ſic etiam ſentire videtur Scotus 2. diſt. 6. q. 2. art. 2. ubi præſumptionem in malis Angelis ad beatitudinem attingendam ſuprà vires, & ſine propriis meritis ultimatè refundit in amorem ſui inordinatum proximam radicem ſuperbiæ, ac inanis gloriæ ex Aug. 14. de Civitate Dei c. 13. Addit tandem Aſteſ. l. c. deſperationem eſſe præſumptione pejorem, & ratio, eſt, quia voluntas per deſperationem totaliter à Deo recedit, non enim innititur miſericordiæ, quam contemnit, nec juſtitiæ, quia quantum poteſt, eam refugit, per præſumptionem autem in Deum, licèt inordinatè, tendit.

46 Sextò tandem ex præcedenti doctrina ſolvitur illa difficultas, An per peccatum præſumptionis habitus ſpei corrumpatur, non enim quovis actu præſumptionis habitus ſpei demeritoriè corrumpitur, ſed eo dumtaxat, qui ſupponit erroneum judicium de beatitudine conſequenda, nam præſumptio, quę in erroneo judicio non fundatur cum actu ſpei Theologicæ non repugnat, & ideò non eſt demeritoria cauſa corruptiva talis habitus. Ex quo infertur primam præſumptionem, qua quis propriæ virtuti nititur ad ſperandam ſalutem, habitum ſpei demeritoriè corrumpere, quia talis præſumptio judicium hæreticum ſupponit, quo fides amittitur, & conſequenter etiam ſpes, quia ſine Fide, Spes, & Charitas eſſe non poſſunt, ut docet D. Aug. in Enchiridio capit. 7. & 8. In caſu autem ſecundæ præſumptionis, quando quis inordinatè innititur divinæ miſericordiæ, & potentiæ ſperando veniam peccatorum ſine pœnitentia, & beatitudinem ſine meritis, diſtinguendum eſt, ut Beccanus advertit c. 17. cit. q. 12. quando enim præſumptio oritur ex hoc judicio, quòd pœnitentia non eſt neceſſaria ad peccatorum remiſſionem, tunc judicium eſt hæreticum, ſi ſimul duo peccata committuntur, ſciticet, hæreſis, & præſumptionis, atque ideò præſumptio tale judicium præſupponens habitum ſpei Theologicæ corrumpi. Quando autem præſumptio ex tali judicio; quòd Deus ex ineffabili ſua miſericordia condonabit ſibi peccata ſua etiamſi tunc pœnitentiam non agat, in tali caſu habitum ſpei non corrumpit, quia licèt tale judicium ſit ſtultum, & temerarium, non tamen eſt hæreticum, & licèt talis actus ſit contrà præceptum ſpei, quo præcipimur ſperare ordinatè à Deo, non tamen eſt ità contrà actum ſpei, ut auferat illius objectum, nec hominem reddit omninò inhabilem ad ſperandum. Immò Caſpenſis diſput. 3. ſect. 3. exiſtimat, & ſatis rationabiliter, peccatum hoc, licèt ſit grave, & valdè periculoſum, non eſſe proprie

Digitized by Google

priè contrà ſpem; quia tali actu non ſperat peccator ſe miſericordiam conſecuturum mediis peccatis de præſenti commiſſis, ſed pœnitentia illorum, quam exiſtimat ſe facturum in fine vitæ divina gratia adjutus, & Ità etiam diſcurrit Amicus diſp.21. ſect.1. cum pluribus aliis ab ipſo cit.

QUÆSTIO TERTIA.

De Præceptis Charitatis.

47 CHaritas, quæ eſt tertia virtus Theologica, & omnium perfectiſſima juxtà illud Apoſtoli 1.ad Corinth. 13. *Fides, Spes, Charitas, major autem horum eſt Charitas*, communiter deſcribitur à Theologis, quod ſit *virtus Theologica ſupernaturalis in ſubſtantia qua diligimus Deum propter ipſum;* cujus primarium, & adæquatum objectum eſt Deus ipſe; quia omnia alia objecta, ut per Charitatem amabilia ad Deum reducuntur, & propter ipſum diliguntur, ut latè explicatum eſt l.3. ſent.diſp.6. cit.q.20. quoniam verò Charitas non ſolùm ergà Deum immediatè verſatur, ſed etiam ergà proximum, quia non ſolus Deus eſt ex Charitate diligendus, verùm etiam proximus,ut explicatum eſt ibi qu.22. de illa utroque modo hic nobis agendum eſt, breviter declarando, quæ ad Moralem Theologiam ſpectant, nam quæ ad Scholaſticam pertinent ſufficienter ibi diſcuſsa ſunt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ ſint præcepta Charitatis, & quando obligent.

48 PRimò certum eſt dari ſpeciale præceptum de Deo diligendo, non ſolùm negativum, quo prohibetur quicquid contrà dilectionem illi debitam poteſt committi, ſed etiam affirmativum, quo Deum aliquo actu interno diligere tenemur, ut conſtat ex ipſis Chriſti verbis Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c. & ſtatim addit *eſt primum, & maximum mandatum*, ut oſtenderet hoc mandatum ab aliis præceptis eſse diſtinctum, quo quidem præcepto tenemur Deum ſuper omnia diligere, non quidem extenſivè, ſed appretiativè, & prelativè, modo jam explicato diſp.6. cit. qu.2. & ratio eſt, quia finis ultimus plus eſt diligendus, quàm omnia media ad eum ordinata, non quidem intenſivè, ut dicebamus, quamvis enim hoc etiam deceat, non tamen eſt in præcepto, ſed appretiativè, & prælativè, itaut nullam creaturam pluris faciamus, quàm Deum, & ſimus parati potius omnia perdere, quàm Deum offendere. Et cùm hæc dilectio appretiativa ſuper omnia ſit eſſentialiter comparativa, quia Deum in amore præfert omnibus aliis amabilibus; opus non eſt hanc comparationem ſemper eſſe debere explicitam, ut quidam putarunt, & ex noſtris Faber diſp.16. de pœnitentia c. 6. ſed ſufficit eſſe implicitam, & virtualem, ut l. c. dictum eſt, ut cum vi hujus dilectionis homo paratus eſt omnia potius perdere quàm Deum offendere, & per peccatum mortale delerere, ſicut eadem dilectio Dei hoc eodem modo dicitur implicitè, & virtualiter omnium peccatorum deteſtationem includere, quia vi talis dilectionis paratus eſt homo omnia peccata deteſtari, quæ menti occurrerent; quod expreſsè deducitur ex illis verbis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, &c.ubi nulla ſit expreſſio de actuali, & explicita comparatione ad omnia bona creata, ſignum evidens hanc non eſſe neceſſariam, ſed ſolam virtualem, & implicitam ſufficere, quæ in tali hominis diſpoſitione conſiſtit, ut in actu primo ſit paratus omnia potius bona creata perdere, quàm per peccatum Deum amittere. Ex qua doctrina ſolvitur illa quæſtio, quæ à Theologis agitari ſolet, an hoc præceptum in hac vita perfectè adimpleri poſſit, etenim ut etiam Beccanus advertit c.23. Senſus iſtius præcepti eſt, ut Deum diligamus ſuper omnes creaturas, vel ut illum omnibus præferamus creaturis, vel ut in nullius creaturæ timore, vel amore velimus Deum offendere, & ab eo recedere, & hunc ſenſum expreſſit Apoſtolus Roman. 8. dum dixit; *Nulla creatura poterit nos ſeparare à Charitate Dei*, & Chriſtus ipſe Matth.10.dum ait: *Qui amat Patrem, aut Matrem pluſquam me, non eſt me dignus*, idèſt, qui amorem parentum præfert amori Dei non diligit Deum ſuper omnia; undè è contrà qui amori parentum præfert amorem Dei, Deum ſuper omnia diligere rationabiliter cenſetur, & hoc præceptum adimplere, quantum in hac vita ſufficit ad ejus impletionem.

49 Secundò; quo tempore obliget præceptum hoc Charitatis ergà Deum Scotus 3.d.27. qu. un. §. *quantum ad ſecundum*, inquit hoc præceptum, cùm ſit affirmativum, quantum ad negationem, quam includit, ſcilicet, non odire Deum, obligare pro ſemper ad fugiendum oppoſitum, ne ſcilicet, ſit actus odii; quantum autem ad affirmationem non obligare pro quocumque tempore, ſed obligare pro aliquando ad actum elicitum, quia ille actus eſt circa finem, ex cujus bonitate deſcendit omnis bonitas moralis in actibus, qui ſunt ad finem; non tamen eſt definitum tempus pro quo obliget, etenim neque ex Scriptura, neque ex SS. Patribus hoc definitum tempus colligi poteſt, undè in hoc puncto varii ſunt modi dicendi. Aliqui enim dicunt, quando puer pervenit ſtatim ad uſum rationis hoc præceptum obligare, & quando adultus recipit baptiſmum, & quando tenetur habere actum contritionis, ac etiam tempore martyrii, alii dicunt obligare ſolum tempore mortis, & alii ſemel tantùm in vita. Neque Scotus lòc. cit. aliquid aſſertivè dicit in propoſito, ſed tantùm dubitativè inquit, quod fortè determinavit hoc tempus illud præceptum Divinum Exodi 20. *Sanctifica Sabbatum, & maneat unuſquiſque apud ſe*, ſcilicet, recolligendo ſe, & aſcendendo ad Deum ſuum, & Eccleſia ſpecificavit quantum ad audiendam Miſſam in die Dominico de conſec. d. 2. c. Miſſas. Sed pro reſolutione dubii in hoc præcepto duplex obligatio diſtinguenda eſt, ut in præcepto Fidei, & Spei ſuprà diſtinximus, una per ſe ratione ipſius Charitatis, altera per accidens ratione alterius virtutis à Charitate diſtinctę, & dicendum eſt hoc præceptum per ſe obligare initio vitæ, poſtquam homo de Myſteriis Chriſtianæ Religionis ſufficienter inſtructus fuerit, & ratio eſt, quia cùm teneatur Deo ex filiali amore ſervire toto tempore vitæ ſuæ, id non videtur poſſe fieri, niſi eliciendo actum amoris, qui rationabiliter uſque ad finem vitæ differri nequit, cùm ſit moraliter neceſſarius ad ſtabiliendum hominem in via Dei, & in perfecta divinorum præceptorum obſervantia. Ità S. Thomas qu. 89. art. 6. Navarrus, Valentia, Amicus, & alii communiter. Deindè per ſe etiam obligat in fine vitę, quando urget articulus, vel periculum mortis, quod omnes concedunt, quia eo præſertim tempore ratio divina fide illuſtrata dictat actu Charitatis tunc Deum eſſe diligendum ſupèr omnia, ut finem ultimum, quem mox conſequendum ſperamus. Probabiliſſimum etiam eſt præter hęc duo tempora aliquando etiam hoc præceptum per ſe obligare ad ſui obſervantiam, ut ait Amicus diſp.17. ſect.3. quia dignitas tanti præcepti admittere non videtur; ut hæc duo tempora tantum limitetur; cæterum quæ hæc tempora ſint, & quando aſſignanda, difficile eſt definire, ſed prudentis arbitrio, & propriæ uniuſcujuſque conſcientiæ relinquenda, niſi fortè dicamus obligare in diebus feſtis, ut de mente Doctoris defendit Pontius diſp. 32. qu.5.

50 Denique dicendum plures eſſe alios caſus, in quibus non per ſe, & ex vi ſua pręcisè hoc præceptum obligat ad eliciendum actum ſupernaturalem, ſed per accidens tantum & ratione alterius virtutis à Charitate diſtinctæ, ut dum inſurgunt tentationes odii Dei, & eſt periculum eis conſentiendi, ut patet à ſimili ex dictis de præcepto ſpei, quia quilibet ex præcepto Charitatis tenetur ea media aſſumere in tali caſu, quæ conducunt ad non habendum odio Deum, qualis potiſſimum eſt dilectio, & amor Dei. Et eadem ratione obligat quoque hoc præceptum, dum eliciendus eſt actus contritionis ex directa obligatione ipſius; contritio enim eſt actus, Charitatis. Quando autem præceptum contritionis obliget, conſtat ex dictis l.4.ſent. diſp.5. de pęnitentia q.5. obligat autem præſertim quoties quis tempòre annuæ confeſſionis non habet copiam Confeſſarii; & cùm in ſtatu peccati mortalis aliquod Sacramentum ſuſcepturi ſumus, vel adminiſtraturi, deeſt copia Confeſsarii, actus enim perfectæ contritrionis Charitate formari debet, ut docet Concil. Trid. & fundamentum hujus obligationis eſt, quia contritio eſſentialiter includit dilectionem Dei ſuper omnia, ut loc. cit. dictum eſt; cùm ſit dolor de peccatis propter Deum ſumme dilectum. Ex quo ſequitur huic præcepto Charitatis de diligendo Deo ſuper omnia ſufficienter ſatisfieri per actum contritionis, ut notat Amicus loc. cit.

51 Tertiò certum quoque eſt, & de fide dari præceptum Charitatis ergà proximum, ut conſtat Matth. 22. ubi Chriſtus poſt explicatum præceptum de Deo diligendo ſubdit ſtatim aliud præceptum Charitatis de diligendo proximo dicens: *Secundùm etiam ſimile eſt huic, diliges proximum tuum, ſicut te ipſum*, in quorum duorum pręceptorum obſervantia inquit totam legem, & Prophetas pendere, quibus verbis oſtendit non minus uno, quàm altero præcepto homines obligari, licèt præceptum de diligendo Deo dicat eſſe *maximum, & primum mandatum*, & hoc præceptum non ſolùm eſt juris poſitivi divini, ſed etiam naturalis, fundatur enim in illis duobus principiis lumine naturali omnibus notis: *Quod tibi fieri non vis alteri ne feceris, & quæ vis tibi fieri, alteri facias*, undè adhuc jure poſitivo præciſo obligaretur homo ad hoc præceptum. Nomine autem proximi notant communiter Doctores intelligi debere homines beatitudi-

Digitized by Google

tinis capaces, ſivè ſint juſti, ſive injuſti, ſivè ſint amici, ſive inimici, ſivè fideles, ſivè infideles, & ratio eſt, quia cùm hi omnes ſint beatitudinis capaces, proximus noſter cenſeri debent, damnati verò non ſunt ex Charitate diligendi, cùm enim ſint à beatitudine irrevocabiliter excluſi, proximus noſter cenſeri non debent, nec recta ratio ſuadet, ut illis beatitudinem velimus, aut per ordinem ad beatitudinem eos diligamus, & ità quoque ſignificat Doctor 3.d.28.qu.un. ar.3. homines igitur beatitudinis capaces ità ex Charitate ſunt diligendi, ut eos numquam actu ipſi Charitati contrario, ſcilicet, odio proſequamur, & præterea ut ſecundùm animi diſpoſitionem ſemper parati ſimus Charitatis actus tam internos elicere, quàm externos exercere ergà quoſcumque quoties id ex divinę legis præſcripto faciendum eſſe nobis innoteſcit. Quo verò tempore obliget hoc præceptum de proximi dilectione, loquendo de actu interno, diſcurrendum eſſe ut ſuprà dicebamus de dilectione Dei ſervata proportione, quòd nimirum quando imminet periculum odii in illum, tunc per ſe obligare hoc præceptum diligendi proximum, & teneri nos diligere formaliter, & expreſſe, ſicut etiam quando tranſacto odio in proximo tenemur illi reconciliari; loquendo verò de actu externo hoc præceptum per ſe non obligat ad opus externum beneficentiæ, niſi quoties proximus eſt in aliqua gravi neceſſitate temporali, vel ſpirituali, in qua noſtra opera juvari poſſit, ut docet S. Thomas 2.2.qu.25.ar.8. & infrà magis explicabibus. Denique ſuppono ex jam dictis l.3.ſent.diſp.6.qu.22.unum eſſe motivum formale Charitatis Dei, & proximi, ſcilicet, bonitatem increatam Dei, unumque tantum habitum Charitatis admitti, qui ſimul tendit in Deum, & proximum, unamque rationem terminantem utrumque actum, quæ eſt ipſa bonitas divina, ut Scotus docet 3. d.28. cit. qu. un.

52 Quartò certum eſt etiam ex D.Th.2.2. q.26. & Scoto 3.d.29.ordinem aliquem in dilectione proximi eſſe ſervandum, cùm igitur diligere nihil aliud ſit, quàm bonum velle, & tria ſint præcipua bonorum genera, quæ nobis ipſis velle poſſumus, vel proximo, nimirum ſpiritualia, ut gratiam, virtutes, gloriam, &c. deindè corporalia, ut vitam, & corporis ſanitatem, & tandem exteriora, ut famam, divitias, &c. ordo Charitatis poſtulat, ut poſt Deum quiſque primò ſeipſum diligat quoad bona ſpiritualia, deinde proximum quoad eadem bona, poſteà ſeipſum quoad bona corporalia, & ſubindè proximum quoad eadem, ac denique ſeipſum, & deindè proximum quoad bona exteriora. Quamvis autem quoad bona corporalia, & exteriora cęteris paribus unuſquiſque magis ſeipſum diligere debeat, quàm proximum; non tamen contrà hunc Charitatis ordinem faceret, ſi quis ex motivo alicujus virtutis pro tuęda amici vita propriam exponeret, imò hoc, tamquam perfectę amicitię officium commendatur à SS. Ambroſio l. 3. de Officiis c. 12. & Hieronymo in c. 7. Mich. & à fortiori id fieri poteſt pro temporali ſalute Reipublicæ, & Patriæ, cùm rationis ordo poſtulet, ut pars pro ſuo toto periclitetur. Tenetur etiam quilibet Chriſtianus proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere, qua ſcilicet, certò putetur moriturus in mortali; etiam cum certo vitæ periculo, dummodò tamen probabilis ſpes adjuvandi proximum adſit, neque gravius inde periculum immineat, v.g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel moriturum abſolvere, ſi alius non adſit, qui faciat. Ità docet S. Auguſt. lib. de mend. ex S. Joan. Epiſt.1. cap.3. ubi ait, quòd in tali caſu: *Non debemus pro fratribus animas ponere*. Paſtores autem, & hi, quibus animarum cura incumbit, non ſolùm in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi ſubditis ſuccurrere debent etiam cum proprio vitæ periculo, ut DD. communiter docent. Quod autem ſpectat ad ordinem Charitatis in proximorum dilectione ſervandum, quotieſcumque agitur de auxilio præſtando in extrema, vel gravi neceſſitate corporali alicujus, conveniunt pariter Doctores, ordinem Charitatis poſtulare, ut perſonas nobis ſecundùm carnem magis conjunctas præferamus aliis minus conjunctis, ex quo ſequitur parentes omnibus aliis eſſe præferendos, deinde uxorem, poſteà filios, fratres, & alios conſanguineos, & tandem domeſticos, & familiares. Alia plura circà hoc punctum videri poſſunt apud Nicolaum de Niſſe tr.5.qu.3. poſt 3.de Charitate qu.4. & Vulpes diſp.59. de Ordine Charitatis, in plures articulos diſtributa.

53 Quintò præterea eſt etiam ſpeciale præceptum Charitatis de inimicis diligendis, hoc enim expreſsè præcepit Chriſtus Dominus Matth.5. *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos*, & hoc non eſſe conſilium tantùm, ſed verè præceptum, eſt communis, & concors Theologorum ſententia cum D. Tho. 2.2. qu.25. ar.8. & 9. & Scoto 3. diſt.30. qu. un. & idem præceptum non modò de non odio habendo, ſed etiam de benefaciendo inimico expreſsè quoque habetur in veteri lege Levit; *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, non quæras ultionem, nec memoreris injuria*, & Prov.25. *ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitierit, da ei bibere*, quo teſtimonio utitur etiam Paulus ad Rom. 12. Ex ſpeciali itaque præcepto Charitatis etiam inimicis dilectionis ſigna generalia ſunt exhibenda, quæ communiter aliis hominibus ejuſdem conditionis exhibere ſolemus, & in caſu extremæ, vel gravis neceſſitatis illis æquè, ac aliis auxilia, & beneficia præſtanda; dixi autem ex tali præcepto nos teneri exhibere etiam inimicis dilectionis ſigna generalia, quia per ſe loquendo nemo tenetur ad inimicum diligendum poſitivo, & peculiari actu, neque ad eum ſalutando, alloquendum, ęgrotum inviſendum, hoſpitio recipiendum, vel familiariter cum eo agendum, & ſimilia, quia hęc ſunt ſigna ſpecialia amoris, quæ inimicis nemo exhibere tenetur, ut Layman, Filliucius, Buſemb. & alii paſſim advertunt; dixi etiam ad talia ſigna ſpecialia inimicis exhibenda neminem teneri per ſe loquendo, quia ſi horum ſignorum omiſſio ſcandaloſa eſſet, aut per aliquod horum ſine tuo incommodo poſſes inimicum tibi, & Deo reconciliare, id omittere eſſet grave, cuilibet enim mandatum eſt de proximo ſuo, & quilibet tenetur ſcandalum, & proximi ſui ruinam evitare, quoties poteſt abſque gravi ſuo detrimento. Ità etiam Sylveſter, Cajetanus, Navarrus, Toletus, Bannes, Reginaldus, & alii apud Bonacinam diſp.3.qu.4. punct.3.& ex noſtris Aretinus 3. diſt.30. qu.un. ar.8. conc. 2. Denique ſi inimicus oſtendit ſe verè, & ex animo dolere de offenſa facta, & veniam petit, tenetur offenſus illi offenſam remittere, ut patet ex illo Matth.6. *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter cœleſtis dimittet vobis peccata veſtra*, & cap.18. dicit condonationem illam non ſolùm exterius, ſed interiori cordis affectu eſſe præſtandam. *Sic & Pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris*.

54 Sextò eſt difficultas; an teneamur in tali caſu ità injuriam remittere, ut exigere non poſſumus apud Judicem ſatisfactionem injuriæ, aut damnorum. Aliqui dixerunt læſum teneri actionem injuriarum coram Judice intermittere, reo veniam petente, aut debitam ſatisfactionem offerente, niſi neceſſaria ſit Judicis actio ad conſulendum honori, vel damno illius, qui lęſus fuit. Ità Beja, Azorius, Sylveſter, Malderus & alii apud Bonacinam loco citato qui etiam arbitratur hanc ſententiam in praxi eſſe ſuadendam, tùm quia pauci actionem injuriarum proſequuntur depoſito omni odio, & vindictæ affectu; tùm quia hoc eſt conforme conſilio Chriſti; *Si quis percuſſerit te in maxillam præbe ei & alteram*. Communior tamen, & probabilior opinio aſſerit, inimico veniam humiliter petenti, ac etiam ſatisfactionem ſufficientem offerenti pro injuria illata, lęſum non teneri injuriam coram Judice intermittere, licèt enim offenſus teneatur dimittere rancorem, qui appetitum vindictæ comitatur; non tamen tenetur dimittere punitionem, quam zelus juſtitiæ comitatur, & ideò poterit offenſus ex amore juſtitię, aut alicujus alterius virtutis motivo, citrà odium petere ab offendente damnum, & ſatisfactionem honoris, & famæ, & bonorum temporalium, quia habet jus ad hæc, & poteſt petere coram Judice, atque ideò non tenetur inimico veniam petenti injuriam ſic remittere, ut etiam prętermittat actionem injuriarum coram Judice, dummodò id non faciat ex odio, & appetitu vindictę, ut dictum eſt; ſicut enim non licet vindictam privata auctoritate ſumere; ità neque licet aliquid ex odio, & animo vindictę facere; intentio enim ejus principaliter in bonum ferri debet, ſcilicet, in emendatione peccantis, vel ad ejus cohibitionem, & aliorum exemplum ad juſtitię conſervationem, atque ad Dei honorem. Nec refert, quòd offendens in caſu poſito non ſolùm veniam petat, ſed etiam ſufficientem ſatisfactionem offerat lęſo; Non enim ob id tenetur lęſus juri ſuo cedere, & adhuc poteſt contrà inimicum in judicio agere, ut ſecundùm jura puniatur, ſicut enim Magiſtratus, adhuc tali ſatisfactione lęſo oblata, poteſt juridice pœnam, & compenſationem præſcribere; ità lęſus poteſt adhuc à Judice petere, ut ſibi compenſatio juridicè fiat, ut juſtitia ſuum locum habeat, depoſito tamen odio, ut dictum eſt, & præciſo gravi lędentis damno, quod lęſus ex Charitate impedire teneatur. Ità Alenſis, Riccardus, Gabriel, Scotus loc. cit. Aretinus, Pontius, Ferchius, & alii Scotiſtæ ibidem, ubi præſertim Ferchius inquit, quòd ſi inimicus in fluvio, vel fame ſit moriturus pium erit velle illi vitam, & eam ſervare, at non videtur quis obligatus ad ſervandam vitam inimico, quàm juſtè, ut actor in judicio poteſt auferendam curare, & in hoc ſenſu interpretatur Scotum eſſe locutum diſt.30. cit. litt. F. ſic etiam diſcurrit Aſteſanus lib.2. tit. 62. ar.3. propè finem, & ſequuntur, Nav. Val. Laym. Regin. Abellius, & alii Recentiores.

55 Poſtremo advertendum eſt cum Scoto d. 30. cit. in corpore quæſtionis §. *Reſpondeo* licitum eſſe adhuc prædictis non obſtantibus, & honeſtum in peccatoribus, & inimicis odiſſe, ac deteſtari peccatum, illudque per emendationem tollere, vel optare, ut à Deo, aut à Superioribus puniatur, ſic enim Propheta ode-

Digitized by Google

oderat inimicos Pſal. 108. dicens *deficiant peccatores à terra itaut non ſint*, ideſt, ut non ſint amplius inimici, & iniqui; & in eodem ſenſu dicebat Apoſtolus ad Galat. 5. *Utinam abſcindantur, qui vos conturbant* non ut illi, qui eſſent peccatores, extirparentur à terra, ſed ut efficeretur, ne amplius peccatores eſſent, ſeù ut deſinerent eſſe peccatores; Quin etiam de hujuſmodi punitione lętari poſſumus, quatenus per illam tollitur malum peccati, & è contrà triſtari, ſi peccatores proſperari videamus, quod optimè etiam explicat D. Gregorius lib. 22. moral. cap. 11. dicens; *Evenire plerumque ſolet, ut non amiſſa Charitate, & inimici nos ruina lætificet, & gloria ſine invidiæ culpa contriſtet, cùm & ruente eo quoſdam benè erigi credimus, & eo proficiente quoſdam injuſtè opprimi formidamus*; & ideò inquit Doctor inimicum poſſe conſiderari dupliciter, vel per ſe, & reduplicativè, quatenus talis, & ſic poteſt, & debet eſſe objectum odii, juxtà illud Pſal. 118. *Iniquos odio habui*, vel per accidens, & ſpecificative in quantum homo capax gratiæ, & gloriæ, & ſic poteſt, ac debet eſſe objectum dilectionis, & amoris, quia ſic conſideratus eſt proximus noſter.

ARTICULUS SECUNDUS.

An Eleemoſyna ſit præceptum Charitatis, & quando obliget.

56 PRimò conveniunt DD. varios, & multiplices eſſe actus Charitatis ergà proximum, ut docet D. Thom. 2. 2. q. 27. 28. & ſeq. ſcilicet, dilectionem, qua alteri per Charitatem bonum volumus; beneficientiam, quæ eſt actus externus, quo proximo re ipſa bonum tribuimus, quod ei volumus ex interno Charitatis affectu; gaudium, quo de illius bono v. g. converſione à peccatis, & profectu in virtute lætamur, pacem, qua ſimul cum proximo in iis, quæ ad ejus ſalutem, & bonum ſpirituale conferunt, conſpiramus, & miſericordiam, qua nobis alterius miſeria diſplicet, eamque quantùm poſſumus ſublevamus; de quibus fusè tractant ex noſtris Aſteſanus lib. 2. tit. 63. 64. 65. & 66. & Vulpes diſp. 61. 62. 63. & 64. ſunt autem duo præcipui actus ipſius miſericordiæ, quæ eſt virtus Charitati ſubordinata, & ab ea originem trahens, eleemoſyna, ſcilicet, & correctio fraterna de quibus fusè Theologi diſputare ſolent & Vulpes agit diſp. 65. 66. nos autem brevius, magis neceſſaria recolligendo; Eleemoſyna definiri ſolet, quod ſit alienæ miſeriæ ſublevatio, eſtque actus externus virtutis miſericordiæ, ſi procedat ex voluntate præcisè, qua nobis aliena diſplicet miſeria, ac eam ſublevare intendimus, & eſt actus Charitatis, ſi ex motivo placendi Deo procedat juxtà illud ex *Epiſt. 1. Joann. 3. Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo Charitas Dei manet in eo?* Cùm igitur objectum eleemoſynæ ſit aliena miſeria, tàm latè patens eſt eleemoſyna, quàm latè patent miſeriæ, quibus creatura rationalis eſt ſubjecta; undè cum aliç ſint corporales, & aliç ſpirituales, ideò duplex etiam ſpecies eleemoſynæ aſſignatur; alia ſpiritualis, qua indigentiæ ſpirituali proximi ſuccurritur, de qua articulo ſequenti agemus; alia corporalis, qua miſeria, & indigentia corporis ſublevatur, de qua in præſenti.

57 Secundò certum eſſe debet hanc eleemoſynam corporalem, non ſolùm ſub conſilio, ſed etiam ſub præcepto cadere, ut expreſsè deducitur ex Scripturis, & SS. Patribus; & primo ex illo Eccleſiaſt. 4. *Eleemoſynam pauperis ne defraudes*; at qui aliquem debito ſuo defraudat, contrà obligationem præcepti facit; deindè ex illo Matth. 25. *diſcedite à me maledicti in ignem æternum, eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare &c.* unde qui eleemoſynam dare negligunt, mortaliter peccant, & condemnantur, nullus autem damnatur, & mortaliter peccat, niſi propter tranſgreſſionem præceptorum Dei. Hoc etiam SS. Patres unanimiter atteſtantur; Nazianzenus enim oratione de pauperum amore dicit: *nos mandato divino, atque exemplo ad eleemoſynam largiendam excitari*, Baſilius concione de Epulone, ait divitem illum *non cogitaſſe de ſuperfluo pauperibus erogando, nullamque præcepti divini habuiſſe rationem*, & Ambroſius l. de Nabute loquens de eleemoſyna inquit, *debitum reddis, non largiris indebitum, ideoque dicit Scriptura, inclina pauperi aurem tuam, & redde debitum tuum*; ergò ex Scripturis, & Patribus extat aliquòd præceptum de danda eleemoſyna. Denique hoc præceptum ex pręcepto dilectionis proximi manifeſtè deducitur, illud enim impleri non poteſt, ſi proximo non ſuccurratur in neceſſitate conſtituto, non enim verbo, & lingua tantùm, ſed etiam opere amorem ergà proximum oſtendere debemus juxtà illud 1. Joan. 3. *Filioli non diligamus verbo, neque lingua, ſed opere, & veritate*. Imò communiter Doctores aſſerunt præceptum eleemoſynæ non ſolùm eſſe divinum, ſed etiam naturale, nam ipſa ratio dictat, in periculo mortis, vel alicujus gravis morbi, vel notabilis mali proximum eſſe juvandum, quando ſine periculo ejuſdem mali à nobis juvari poteſt, ob affinitatem hominis cum homine, quæ ſibi amorem mutuum expoſtulat, undè benefici, & miſericordes vocantur humani, ſicut è contrà immiſericordes vocantur ab omnibus feri, & inhumani.

58 Tertiò eſt difficultas, cum hoc præceptum ſit affirmativum, quo tempore obliget, & conveniunt Doctores non obligare ſub mortali in his caſibus, ut Beccanus obſervat cap. 21. Primo, quando non habes, unde des eleemoſynam, nemo enim ad impoſſibile tenetur, deinde quando habes quidem, ſed neceſſitatem proximi ignoras, & utrumque caſum inſinuat Apoſt. loco cit. illis verbis: *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere &c.* ſi ergo nec ſubſtantiam habueris, nec proximi neceſſitatem videris, non teneris. Rurſus non teneris, ſi proximi quidem neceſſitatem noveris, ſed certò, vel probabiliter tibi conſtat, quod ab alio juvabitur; ſecus autem ſi contrarium conſtet, tunc enim illi ſuccurrere teneris. Tandem non teneris, quando non potes illi ſubvenire, niſi veniendo ad parem, vel majorem neceſſitatem, ordo enim Charitatis exigit, ut ſuprà dictum eſt, quod in pari neceſſitate quiſque ſeipſum magis diligat, quàm proximum. Ex quo diſcurſu conſtat obligationem faciendi eleemoſynam ex duplici capite oriri, conſideranda eſt enim miſeria indigentis, & facultas habentis, ut ait Nicolaus de Orbellis infrà citandus num. 65. primò ex parte accipientis, ſi aliqua neceſſitate prematur tibi nota, quæ triplex eſſe poteſt, ſeù triplicis generis, una communis, & ordinaria, qualis eſt eorum, qui oſtiatim mendicare ſolent; altera gravis, & notabilis, cui ſi non ſubveniatur, vitam ægrè, ac difficulter ſuſtentabit; tertia tandem extrema, cui niſi ſuccurratur, hominis vita certò, vel probabiliter periclitabitur; deindè ex parte dantis, ſi habeat bona ſuperflua; ſivè ea ſint ſuperflua naturæ, ideſt non neceſſaria ad vitam ſuam, & ſuorum ſuſtentandam, ſivè ſint ſuperflua ſtatui perſonæ, ideſt, non neceſſaria ad conditionem, & dignitatem perſonæ ſuſtentandam, & tuendam. Quamvis igitur conveniant Doctores in majori parte, ut Bonacina refert diſp. 3. nu. 4. punct. 6. quando indigens eſt in aliqua ex prædictis neceſſitatibus teneri quemlibet illi ſuccurrere, ſi habeat ſuperflua, quæ neque ad vitam, neque ad decentiam ſtatus ſunt neceſſaria, hoc enim videtur expreſsè deduci ex illo Lucæ 21. *Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis*, ubi Chriſtus præcipit Phariſæis, quod ex ſuperfluis dent eleemoſynam, ſi à peccatis mundari velint; & hoc etiam ipſa ratio dictat, quia qui eleemoſynam dare recuſat ex ſuperfluis, tàm vitæ, quam ſtatui perſonæ, oſtendit ſe ergà proximos Charitatem, & miſericordiam non habere, ut ait Apoſtolus loc. cit. ergo Charitas, & miſericordia obligat in tali caſu. Quamvis, inquam, Doctores in hoc majori ex parte conveniant, diſſenſio tamen eſt, de quibus bonis ſit obligatio ſubveniendi extremè indigenti, an ex ſuperfluis, vel neceſſariis ſtatui perſonæ, certum enim eſt eleemoſynam fieri non debere de neceſſariis ad propriam vitam, vel ſuorum, id enim eſſet ſibi, vel ſuis vitam adimere.

59 Aliqui putant obligationem ſubveniendi extremè indigenti eſſe tantùm ex iis, quæ omninò ſuperflua ſunt, & nullo modo vel vitæ, vel ſtatui perſonæ neceſſaria. Ità Antoninus Roſeella, & alii apud Valentiam qu. 9. & Beccanum loc. cit. Alii è contrà dicunt obligationem eſſe ex ſuperfluis naturæ, licet non ſuperflua ſtatui perſonæ, ſed neceſſaria. Ità Vaſquez, Suarez, Bannes, Valentia, Beccanus, Caſpenſis, & eſt communior inter Recentiores, quorum ratio eſt, quia in extrema neceſſitate pluris eſt æſtimanda vita proximi, quàm ſplendor ſtatus, & luxus; ergò tenemur tale damnum pati, & ſplendorem ſtatus, ac luxum minuere, ne homo vita privetur, hoc enim damnum non eſt vitæ proximi proportionabile, ac proindè illud ſubire tenemur. Hanc tamen ſententiam limitant præfati Auctores, præſertim verò Coninchius, Emmanuel Sà, Amicus, Caſpenſis, & alii dicentes, quod ſi bona ſint adeò neceſſaria, ut abſque illis non ſolùm minuendus ſit ſtatus, & conditio perſonæ, ſed neceſſariò ab illa ſit cadendum, non tenetur quis ex illis bonis opitulari extremè indigenti, & ratio hujus eſt, quia nemo vitam alterius cum tam gravi ſuo incõmodo, & detrimento conſervare tenetur, quale eſt ipſum fieri miſerum, & miſeram vitam ducere, & carere hoc expreſsè docet D. Thomas loc. cit. ubi ait, quod inordinatum eſſet, ſi aliquis tantùm ſibi de bonis propriis ſubtraheret, & aliis largiretur, quod de reſiduo non poſſet vitam traducere convenienter ſecundùm proprium ſtatum; & ità etiam diſcurrit ex noſtris Nicolaus de Niſſe tract. 5. part. 3. quæſt. 11. de Charitate, & Vulpes diſp. 45. art. 5. & 6. de mente ipſius Scoti. Excipiunt tamen omnes præcitati Doctores caſum, quando proximus in extrema neceſſitate conſtitutus eſſet talis, ut ab ipſius vita ſalus Reipublicæ, vel Eccleſiæ notabiliter penderet, tunc enim ſi potes, illi ſuccurrere teneris, non tantùm ex neceſſariis ad ſtatum, ſed etiam ex neceſſariis ad vitam,

Digitized by Google

ram, quia ordo Charitatis poſtulat, ut bonum publicum ſit ſemper privato preferendum, & hoc etiam eſt de mente Doctoris noſtri, quæſt. 4. d. 15. qu. 2. ab initio; ex illo enim principio ex terminis noto infert, perſonam Reipublicæ nimis neceſſariam in extrema neceſſitate conſtitutam poſſe citrà tranſgreſſionem juris divini *non furandi*, alienum retinere ſuſtentationi neceſſarium, ut etiam Vulpes advertit loc. cit. in tali enim caſu jus divinum non furandi ſuſpenditur, expiratque dominium in occupante illud anteà, & exurgit iterum lex naturæ primeva de rerum communitate; ex vi cujus legis primò bona humanæ ſuſtentationi neceſſaria occupanda ſunt à perſonis valdè Reipublicæ neceſſariis pro ipſius conſervatione; deindè à privatis perſonis proportionaliter pro earum naturali conſervatione; ſubdit tamen Doctor in ſolutione principalium ſub litt. HH. hanc doctrinam magis declarans, quod ſi illud injuſtè detentum à perſona multum Reipublicæ neceſſaria non ſit ſibi neceſſarium ſimpliciter, ſed tantùm ad ſalvandum ſuum ſtatum ſolemnem, quod non licet alicui ſtatum ſolemnem tenere de bonis alienis, nec tantùm valet Reipublicæ iſtius ſtatus ſolemnis, quem tenet per non reſtitutionem, quantum valet fidelitas ejus, & juſtitia communis.

60 Quartò eſt difficultas, an extremè indigenti debeatur eleemoſyna ex ſola Charitate, ſeù miſericordia, an etiam ex juſtitia. Prima ſententia affirmat deberi ex juſtitia. Ità D. Th. qu. 118. ar. 4. ad 3. Cajetanus ibidem, & alii Thomiſtę, Arragonius, Turrecremata, Sarmiento, Layman, & plures alii. Cujus ſententiæ præcipuum fundamentum, eſt quòd in extrema neceſſitate omnia ſint communia, & quilibet habeat jus in bona ſuperflua alterius, ſed impedire hoc jus eſt actus injuſtitiæ, impeditur autem hoc jus, quando hæc bona tempore neceſſitatis non erogantur; ergò contrà juſtitiam facit, qui tempore neceſſitatis ſuperflua proximo non erogat.

Confirmatur, quia qui denegat eleemoſynam pauperi extremè indigenti peccat contrà juſtitiam, nam omne homicidium eſt contrà juſtitiam, ſed detractio eleemoſynæ in eo caſu eſt homicidium, ut docet Sanctus Ambroſius à Gratiano allegatus 86. diſtinct. cap. Paſce: *Quis quis enim paſcendo hominem ſervare poteras, ſi non paviſti, occidiſti*. Rurſus divites cogi poſſunt ad eroganda ſuperflua pauperibus extremè indigentibus, ut omnes concedunt; ergò ea ex juſtitia illis debentur, quia nemo ex Judicis ſententia cogi poteſt ad eroganda, quæ ſua ſunt. Tandem, quia Divi Baſilius, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, & alii Patres divites ſuperflua non erogantes pauperibus præſertim in extrema neceſſitate appellant raptores, atque aliena retinentes; ergò ex juſtitia eis debentur; & hujus opinionis videtur etiam eſſe Vulpes diſp. 45. cit. ar. 5. ubi ait furtum eſse denegare eleemoſynam pauperi extremam neceſſitatem patienti, quia denegatur & ſubtrahitur, quod ſuum eſt, & quòd in tali caſu etiam homicidium committitur à denegante eleemoſynam, in quantum ſubtrahit illi neceſſaria ad conſervationem vitę corporalis, ut intereat, & ſic etiam Nicolaus de Orbellis infrà citandus ſentire videtur.

61 Secunda ſententia negat hoc preceptum etiam tempore neceſſitatis extremæ obligare ex juſtitia, ſed tantùm ex miſericordia, & Charitate, & eſt communior, & probabilior, quam tenent Suarez, Vaſquez, Sylvius, Amicus, Arriaga, Beccanus, Caſpenſis, & alii Recentiores paſſim, & probatur ex deſtructione fundamenti oppoſitæ ſententiæ, quod erat, divites in extrema neceſſitate amittere dominium rerum ſibi ſuperfluarum, & fieri indigentiam, hoc enim falſum eſt, quia etiamſi tempore neceſſitatis omnia ſint communia; ea tamen ſub nullius certum tranſeunt dominium, niſi apprehendantur, ſicut antè rerum diviſionem ſub nullius erant certo dominio, antequam fierent propria per ſingulorum apprehenſionem; cùm ergò tempore neceſſitatis extremæ bona ſuperflua divitum non fiant egenorum propria; cùm æquè eo tempore ſint communia ſibi & illis, non tenentur divites ex juſtitia erogare illa pauperibus, ut doctè diſcurrit Amicus diſput. 31. ſect. 5. ſicut nec antè factam diviſionem rerum, ſi quis non poſuiſset proximum in poſseſſionem alicujus rei communis, quæ illi neceſſaria fuiſset ad vitæ ſuſtentationem, contrà juſtitiam non peccaſset, ſed vel contrà Charitatem, vel contrà miſericordiam. Confirmatur, quia ſi urgente extrema neceſſitate divites privarentur dominio bonorum, quæ ſibi, & familiæ ſuperfluunt, & fierent egenorum ſequeretur eo tempore illa validè donari & mutuari non poſse, ac proindè neque poſse tuta conſcientia retineri ab eo, cui tali tempore donata ſunt, vel mutuata, ſed reſtituenda eſſe maximè indigenti, in cujus dominium illa tranſierunt urgente neceſſitate; ſed hoc eſt falſum, ut ſatis de ſe patet; ergò &c. Quamvis ergò verum ſit egentem in extrema neceſſitate poſse invito domino rapere ſibi neceſsaria ad ſuſtentationem tàm occultè, quàm apertè, quia Charitas ea tunc facit communia, atque ideò poteſt egens eis uti abſque ulla domini injuria, cùm ipſe dominus in tali caſu eleemoſynam erogare teneatur ex præcepto Charitatis; falſum tamen eſt id ex juſtitia teneri, quia reſtitutionis obligatio, ut in ſuperioribus diximus, oritur, ſolùm vel ex injuſta acceptione, vel ex re accepta, quorum neutrum ibi intervenit. Undè tempore neceſſitatis omnia ſunt communia non propter ceſſationem dominii divitum in ſua bona ſuperflua, ſed propter jus, quod in ea acquirunt egentes ad vitam ſuam tuendam, undè ly *eſſe omnia in neceſſitate communia* Gloſſæ interpretantur *eſſe communicabilia* quia in tali eventu hoc præcipit Charitas, ut Navarrus advertit in ſumma c. 17.

62 Hinc patet ad fundamentum prioris ſententiæ, & quomodo intelligendum ſit, quòd in extrema neceſſitate omnia ſint communia, & quilibet habet jus in bona ſuperflua alterius, & quomodo tale jus impediatur à non erogante eleemoſynam pauperi; non enim impedit directè impediendo, ne extremè indigens jure ſuo utatur capiendi ex ejus bonis, quæ pro ſuæ vitæ ſuſtentatione neceſsaria ſunt, hoc enim utique eſſet contrà juſtitiam; ſed impedit tantùm indirectè non donando illi, & communicando, quæ neceſſaria ſunt ad vitæ ſuſtentationem, quod eſt tantùm contrà Charitatem id præcipientem, non autem contrà juſtitiam, quæ directè tantùm verſatur circà alterius juris læſionem, quod quilibet habet in extrema neceſſitate conſtitutus capiendi, quæ ſibi pro vitæ ſuſtentatione neceſsaria ſunt. Ad primam Confirmationem dicendum eſt denegantem eleemoſynam pauperi tempore neceſſitatis extremę appellari homicidam à Patribus per exagerationem, quatenus immiſericordes id tali caſu crudeles vocari ſolent, & inhumani, non autem propriè, quaſi mors pauperis ex tali denegatione ſecuta ſit effectus directè ab ipſo cauſatus, quia nullo modo in eam influit, non quidem phyſicè, ut conſtat, nec moraliter, quia non facit injuriam, cùm ex juſtitia non teneantur, ſed tantùm ex miſericordia. Ad ſecundam negatur conſequentia, quia Judex non ſolùm imperare poteſt actus juſtitiæ, ſed etiam miſericordiæ, quando neceſſitas communis intervenit, ac etiam aliarum virtutum, cùm ipſi incumbat cura obſervantiæ legum, & præceptorum, quæ ad communem pacem diriguntur, & publicum bonum conſervandum. Ad ultimam qui in extrema, vel gravi neceſſitate proximo non ſuccurrunt de ſuperfluis naturæ, vel ſtatus, dicuntur à Patribus raptores, & alienà retinentes propter jus, quod in hujuſmodi bona urgente neceſſitate pauperes acquirunt, cui juri in divite qui tenetur ad ſuccurrendum pauperi, non reſpondet debitum juſtitię, & ideò raptor in tali caſu propriè dici nequit, ſed tantùm debitum miſericordiæ, & Charitatis ſtrictiſſime obligans.

63 Quintò queritur, ex quibus rebus facienda ſit eleemoſyna, & dicendum eſt ex injuſtè acquiſitis cum injuria alterius, & quæ ſunt reſtitutioni obnoxia v. g. furto, rapina, uſura, licitè eleemoſynam fieri non poſſe. Ità D. Th. l. c. ar. 7. ad 3. & Scotus 4. d. 15. qu. 2. ar. 3. ubi eo uſque extendit juſtitiam in eleemoſynis ſervandam, ut fieri debeat tantùm ex propriis, juſtè acquiſitis, & poſſeſſis quoad dominium, uſum, ac jus utendi, & ratio eſt, quia eleemoſyna debet eſſe gratuita donatio, ut ſuprà dictum eſt, & in ea dominium transfertur; at non licet rem alienam donare, nec dominium ejus transferri poteſt ſine conſenſu domini, vel explicito, vel ſaltem implicito, & rationabiliter præſumptio; & ità etiam colligitur ex Sacra Scriptura Proverb. 3. *Honora dominum de tua ſubſtantia*; & Iſaiæ 58. *frange eſurienti panem tuum*, non enim facienda eſt injuſtitia, ut ex Charitate alteri ſubveniatur. Quia verò aliqua bona ità injuſtè comparari poſsunt, ut quis peccet in acquiſitione; & adhuc tamen verum dominium acquirat, quo pacto turpiter acquiritur id, quod ex meretricio comparatur, ut dictum eſt; Diſp. de Contractibus tractando de turpi lucro, docent communiter Doctores ex bonis ſic injuſtè acquiſitis licitè eleemoſynam fieri poſſe, quia illa acquirens verè illorum dominus efficitur, & ideò de illis licitè diſponerę poteſt, quamvis enim mulier pudicitiam proſtituendo turpiter faciat, tamen accipiendo proſtitutionis ſuæ mercedem turpiter non agit, ut loc. cit. dictum eſt; & ideò quod ſic acquiritur fit proprium. Sed Objicies illud Lucæ 16. *facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, &c. Mammona autem ſignificat divitias iniquè acquiſitas ex communi Patrum expoſitione; ergò de injuſtè acquiſitis quomodocumque licitè eleemoſyna fieri poteſt.

Reſpondetur varias eſse hujus loci expoſitiones, ſed aptiſſimè exponi poſse cum Vulpio noſtro diſp. 45. cit. ar. 7. in fine de divitiis cum nimia aviditate acquiſitis, & cum pari cupiditate poſſeſſis, ac etiam de divitiis acquiſitis per ludum, meretricium & alios contractus per ſe quidem licitos, & ſolùm illicitos ob turpem aliquam circumſtantiam, vel affectum inordinatum.

64 Sextò quæritur, quinam eleemoſynam licitè facere poſſint, & breviter dicendum eſt illos tantùm licitè poſse eleemo-

Digitized by Google

moſynam facere; qui habent plenum dominium,& adminiſtrationem ſuarum rerum, ſeù bonorum temporalium, ac eorum diſpenſationem. Ità Divus Thomas cit.art.8. & Scotus loc. cit. art.2. lit.I, ubi dicit, quòd Dominus alicujus rei non prohibitus à lege, aut Superiore, à cujus voluntate dependeat in dando, vel transferendo, vel donando, poteſt donare rem ſuam alii volenti accipere, ſicut enim per ſuam voluntatem acquiſivit dominium illius, ità per actum ejuſdem poteſt dominium à ſe abdicare, & in aliam transferre, ſi Superior non prohibeat eum donare, nec non etiam alterum accipere; itaque nullus poteſt eleemoſynam facere, niſi dominium habeat alicujus rei, aut facultatem à domino illam diſpenſandi, & ratio eſt, quia per eleemoſynam alienatur dominium rei, & in pauperem transfertur, quod nullus efficere poteſt, niſi dominus, aut adminiſtrator, cui rei alienæ commiſſa ſit facultas. Ex qua doctrina infertur nec ſervum, nec filium familias, neque uxorem, neque religioſum poſſe eleemoſynas erogare abſque conſenſu domini, patris, mariti, aut prælati, ut notat Doctor l.c. quòd ſi filius, aut uxor, aut ſervus habent propria bona, quæ ab aliis non dependent, poſſunt ex iis moderatam facere eleemoſynm ſine aliorum conſenſu; filius quidem ex bonis caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus, uxor ex paraphernalibus, & ſervus ex bonis proprio labore acquiſitis. Item Tutores, Curatores, & qui curam habent bonorum alienorum modicas eleemoſynas facere poſſunt ex bonis quæ adminiſtrant, quales nimirum facere deberent ipſi quorum ſunt. Ità Vaſquez, Azorius, Coninch. Diana, & alii. Addit prætereà Vulpes noſter l.c. ar.8. Religioſos quoque ex acquiſitis propria induſtria juſtiſſimè eleemoſynas tribuere poſſe manifeſte indigentibus in gravi neceſſitate conſtitutis, quia hoc fieret ſine detrimento bonorum communitatis, & reſultaret in ædificationem proximi; tùm quia rationabiliter etiam præſumitur Superiores has eleemoſynas non prohibere, imò expreſsè ratas habere, cùm exhibeantur etiam ad captivandos fideles, ut ſuos religioſos magis venerentur, ac ut propria etiam bona liberalius eis eleemoſynaliter retribuant; quod nos quoque valdè pium, & probabile cenſemus.

65 Poſtremò quæritur, quinam eleemoſynam recipere poſſint. Reſolutio hujus difficultatis conſtat ex dictis ſuperius diſp. 7. de Reſt.in communi q.2.a.2. n.41. ubi diximus cum Doctore 4.d.15.q.2.a.3. ſimulantes paupertatem non poſſe eleemoſynam accipere abſque reſtitutionis obligatione, & ratio ibi adducta eſt, quia eleemoſyna eſt liberalis, & voluntaria donatio, at non liberaliter omnino donat qui decipitur circà conditionem propter quam donat; ergò qui donat alicui, quia illum exiſtimat pauperem, & re vera talis non eſt, non verè liberaliter donat, & ideo inquit Doctor l.c. lit.X, videant illi trutanti, ſcilicet, qui divites exiſtentes recipiunt eleemoſynas tamquam egentes, ne juſtè omnia hujuſmodi recipiant, quia non eſt in dante voluntarium propter conditionis ignorantiam, quam reſpicit in donando; licèt enim charitas, & amor Dei ſit cauſa finalis faciendi eleemoſynas in communi, ratio tamen, ob quam huic perſonæ particulari determinatè fiat, eſt paupertas ficta, & ſimulata, volentes enim facere eleemoſynam propter Deum non quærunt divites, ſed pauperes, & egenos, eiſque eleemoſynas faciunt; ergò ratio, & motivum principale, propter quod huic perſonæ particulari eleemoſyna datur, eſt paupertas; ergò circà talem conditionem deceptus, inquit Doctor voluntariè non donat, & gratuito, & conſequenter ſimulantes paupertatem, & decipientes ad reſtitutionem tenentur, & hoc aſſerendum eſt, ut diximus l.c. non tantùm de eleemoſynis magnis, ſed etiam parvis, & quotidianis, quales oſtiatim mendicantibus dantur, quicquid dicant Diana, Caſpenſis, & alii, quia maxima fraus eſt paupertatem ſimulare, & hac iniqua ſimulatione veris pauperibus eleemoſynas auferre, & mentem facientium eleemoſynas fraudare, ut benè diſcurrit Faber noſter diſp.50.de Reſt.c.4. Cui verò facienda ſit reſtitutio in tali caſu eleemoſynæ receptæ, aliqui dixerunt faciendam eſſe donanti, quia eleemoſyna illa adhuc ſub ejus dominio manet, alii verò dixerunt faciendam eſſe verè pauperibus, quia qui eam dedit, ex affectu eleemoſynæ à ſe dominium illius abdicavit, ac proindè juxtà ejus voluntatem alteri pauperi eſt elargienda, & utrumqne ſatis probabiliter dicitur. Quo tandem ordine facienda ſit eleemoſyna, diſcurrendum eſt juxtà ea, quæ diximus art.præc.n.52.de ordine charitatis, undè ex iis, qui extrema in neceſſitate verſantur, ſi non potes omnibus ſimul ſuccurrere, præferendi ſunt illi, qui tibi ſunt conjunctiores; ex his autem qui non extrema verſantur neceſſitate, ſed tamen verè indigent, ut ſunt quotidiani pauperes, ſi plures occurrant, quibus omnibus ſubvenire non poſſis, teneris cæteris paribus magis indigenti ſubvenire. Ità DD. paſſim, & ex noſtris Nicolaus de Orbellis 4.d.15.q.1.§.7. & ſeq. ubi fusè de eleemoſyna diſcurrit, & omnia à nobis ſupradicta tangit, & confirmat.

ARTICULUS TERTIUS.

An Correctio fraterna ſit præceptum Charitatis, & quando obliget.

66 PRimò ſupponendum eſt cum Aſteſano noſtro lib. 2.tit. 67.ar.1.duplicem eſſe delinquentis correctionem; una dicitur judicialis, quæ adhibet remedium peccato delinquentis ſecundùm quod eſt in malum aliorum, & præcipuè nocumentum communis boni, & talis correctio eſt actus juſtitiæ vindicativæ, cujus eſt ſervare rectitudinem unius ad alium; & hæc provenit à poteſtate publica in ordine ad bonum commune, quia in illa per ſe, & primariò ſpectatur bonum, non ipſius delinquentis, ſed aliorum qui peccatum ujus læduntur; altera dicitur correctio fraterna quæ adhibet remedium peccato, inquantum eſt quoddam malum ipſius peccantis; & hæc eſt propriè correctio fraterna, quia ordinatur ad emendationem delinquentis, & bonum ejus procurat, procurare autem bonum fratris, & proximi pertinet ad charitatem, per quam volumus, & operamur bonum proximo, quia per eam repellimus malum fratris, ſcilicet, peccatum, cujus remotio pertinet ad charitatem magis, quàm etiam remotio exterioris damni, vel etiam corporalis nocumenti; & hæc correctio fraterna fieri poteſt auctoritate privata, quia ordinatur ad bonum particulare ejus, qui corripitur, cujus ſpirituali neceſſitati per hanc correctionem ſubvenitur, quam eſſe actum virtutis nullus dubitat teſtante Scriptura Prov.27. *melior eſt manifeſta correctio, quàm amor abſconditus*, & ratio ipſa ſuadet, quia per ſe ordinatur ad bonum honeſtum, ſcilicet, ad ſublevandam miſeriam proximi ſpiritualem, qualis eſt peccatum, quod vita ſpirituali privat, ac æterna beatitudine. Quamvis autem Recentiores nonnulli dubitent, ad quam virtutem hic actus ſpectet, communis tamen ſententia docet eſſe actum miſericordiæ, & charitatis juxtà motivum, à quo oritur; ſi enim conamur per correctionem revocare proximum à peccato, quatenus eſt offenſa Dei, & ex amore Dei, & deſiderio, quo volumus Deum non offendi, eum corripimus, tunc correctio eſt actus charitatis; ſi verò ex voluntate ſublevandi eum à miſeria, quatenus peccatum, & pœna illa debita eſt quædam miſeria proximi, eſt actus miſericordiæ, & hoc modo ſolet correctio vocari eleemoſyna ſpiritualis, undè Aſteſanus loc. cit. ex verbis Domini, & SS. Patrum colligit definitionem fraternæ correctionis, quod *eſt admonitio fraterna de emendatione peccatorum ex fraterna charitate, & miſericordia procedens.*

67 Secundo ſupponendum eſt tamquam certum, de fraterna correctione facienda extare præceptum, non ſolùm naturale, quod membra unius corporis ſe mutuò juvare tenentur 1. Corinth. 12: *Si quid patitur unum membrum compatiuntur omnia membra*, ſed etiam divinum ex genere ſuo obligans ad mortale, ut expreſsè colligitur ex Chriſti verbis Matth.18. *ſi peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum*, &c. ubi verbum imperativus *Corripe*, præceptum importat, ut explicat D. Aug. ſerm. 16. de verbis Domini. Hinc Innocentius Tertius in c. *Si peccaverit* 2. qu. 1. appellat hoc mandatum divinum; undè obligatio de fraterna correptione facienda non tantùm eſt ex conſilio, ſed etiam ex præcepto; quamvis enim ſit ex conſilio, quando proximus peccat venialiter, eſt tamen ex præcepto, quando peccat mortaliter, quia correptio ſit ad lucrandum fratrem amiſſum per peccatum, ut conſtat ex illo Matth.cap.cit. *Si te audierit lucratus eris fratrem tuum*, non ammittitur autem anima fratris, niſi per peccatum mortale; patet ergò quod corripere eſt præceptum, quando peccat mortaliter, & ſic dicitur Eccl.17. *Unicuique mandavit Deus de proximo ſuo*, ex quo infertur hoc præceptum ex genere ſuo obligare ſub mortali, quia gravius obligat, quàm præceptum eleemoſynæ corporalis, ſiquidem longè gravior miſeria eſt carentia boni ſpiritualis, quàm corporalis: ſi ergò illud obligat ſub mortali, ut ex art. præcedenti conſtat, tantò magis iſtud; & hæc eſt communis Theologorum ſententia cum Divo Thoma qu.33. ar.2. & Scoto, ac aliis Scholaſticis 4.diſt.19. Verum eſt tamen, ut docet Divus Thomas loc. cit. quòd ſi quis propter paſſionem timoris, & verecundiæ, aut puſillanimitatis minus ſe idoneum reputat ad correctionem faciendam, vel non exiſtimat ſe tàm ſtrictè ad hoc obligari, plerumque non niſi venialiter peccare, quod tamen intelligendum eſt cum exceptione niſi is, qui corrigere omittit, ſit Superior, aut ex illa omiſſione grave aliquod ſcandalum ſequatur.

68 Tertiò, hoc præceptum generatim omnes obligat, & non ſolùm Prælatos, & ſuperiores, ex virtute charitatis. Ità Theologi omnes, & Aſteſanus tit.67.cit. art.4. ubi ait, quòd corripere fratrem peccantem infligendo pœnam eſt tantùm Prælatorum, ſed corripere admonendo ad ſui, & peccati correctionem eſt omnium; quod probat ex cap. 18. cit. Matth. *ſi*

peccaverit in te frater tuus, corripe eum, ubi Chriſtus indefinitè loquitur, & non dicit, ſubditus, ſed frater tuus, & ſubdit etiam: *Lucratus eris fratrem tuum*, quia ergò omnes ſumus fratres, omnes tenemur invicem corrigere, quando contingit aliquem noſtrum peccare; & hoc etiam dictat ratio ipſa, quia omnes ſumus commembra; ideoque tenemur invicem externa officia charitatis præſtare, quorum præcipuum eſt correctio fraterna, quod etiam conſtat ex eccleſiaſt. 17. ubi dicitur differenter, quod Deus *Mandavit unicuique de proximo ſuo*. Adhuc tamen verum eſt, quod eſtò hoc præceptum obliget omnes generatim etiam ſubditos; ſtrictius tamen obligat Prælatos, & Superiores, quibus aliorum cura incumbit, & ratio eſt, quia ſubditi tantùm ex charitate tenentur, Superiores verò etiam ex officio, & juſtitia, imò ſi correctio fraterna ſpectetur, ut eſt actus juſtitiæ vindicativæ ad illos ſolos pertinent, ut ſuprà dictum eſt, quia licet corripere fratrem peccantem admonendo ſit omnium, corripere tamen infligendo pœnam eſt Prælatorum tantùm.Ità etiam ex noſtris Nicolaus de Niſſe loc. cit. q. 12.

69 Duplex tamen hic occurrit difficultas. Prima eſt, an ad hoc præceptum teneantur etiam peccatores, & ratio dubitandi eſt, quia cùm ipſi quoque reprehenſibiles, ſint deberent potius ſeipſos corripere, quàm alios, alioqui dicetur ipſis illud Lucæ 4. *Medice cura te ipſum*, & illud Matth. 7. *Hipocrita eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere feſtucam de oculo fratris tui*. Affirmativè tamen reſpondendum eſt cum communi Theologorum ex D. Thom. loc.cit. art.4. etiam peccatores hoc præcepto obligari, præſertim quando proximus eſt in extrema, vel gravi neceſſitate, vel probabilis ſpes affulget fratris emendæ. Ratio eſt, quia ut ait Aſteſaſ. loc.cit. obligationem hanc corripiendi tria præſertim inducunt, primum eſt injunctio præcepti, quod indiſtinctè omnibus injungitur, tàm juſtis, quàm peccatoribus, ſicut enim peccatum mortale hominem non liberat ab obligatione aliorum præceptorum, ità neque ab obligatione hujus præcepti. Secundum eſt cognitio peccati, peccator autem poteſt peccatum fratris ſui cognoſcere; etiam melius quam ipſe, infirmitas enim noſtra operatur, ut aliena peccata melius cognoſcamus, quam noſtra. Tertium eſt amor proximi, licet autem in peccatore non ſit amor charitatis ſupernaturalis reſpectu fratris peccantis, eſt tamen in eo amor naturalis, vel amicitiæ, quo poteſt moveri, ut corripiendo ſubveniat illi. Ratio autem dubitandi adducta ſolùm probat quod peccator non debet alterum corrigere ex interna ſuperbia quod tunc ſit, quando proprium peccatum conſiderat, etiamſi grave ſit, & tamen alterum vult reprehendere, hoc enim ſignum eſt amoris proprii ac ſuperbiæ, quia pluris ſeipſum æſtimat, quam alium; quo morbo laborabant Phariſæi, de quibus eſt ſermo loc. c.

70 Altera difficultas eſt, an etiam inferiores teneantur corripere ſuos Superiores, & ratio dubitandi eſt, quia non habent auctoritatem, & juriſdictionem, quæ ad legitimam correctionem requiri videtur. Communis etiam Theologorum ſententia affirmat cum Divo Thoma art.4. cit. ubi in ſolutione ad 2. id confirmat exemplo S. Pauli, qui cùm eſſet S. Petro ſubditus, ut Apoſtolorum Principi, ergà illum tamen correctionem fraternam exercuit. Addit tamen Aſteſanus loc. cit. ex D. Gregorio in paſtoral. c.27. cum omni manſuetudine, & reverentia faciendam eſſe juxta documentum Apoſtoli 1. ad Timot. 5. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem*. Nec obſtat ratio dubitandi in contrarium adducta, quia correctio, de qua hic eſt ſermo, non eſt juridica, ſed fraterna, quæ auctoritatem, aut juriſdictionem non requirit, ſed amorem, & miſericordiam; quare ex hac parte non eximuntur ſubditi, & inferiores, quia omnes ſumus membra unius corporis, licet Superior ſit caput, & omnes tenemur proximum ex charitate diligere; ergò etiam externa charitatis officia præſtare, quando neceſſe eſt, & occurrit occaſio; correctione autem juridica, quæ eſt actus juſtitiæ vindicativæ non poſſunt inferiores corrigere Superiores niſi manifeſtè errarent in fide; tunc enim ſi nō adeſſent Superiores vindicantes, vel vindicare nolentes, per inferiores poſſent puniri, quia hæreſis reddit hæreticum Catholico inferiorem, non tantùm in foro interiori, ſed etiam exteriori, ut notat Aſteſanus loc. cit. ex Riccardo 4. diſt. 19. quæſt. 2. art. 3.

71 Quartò quod attinet ad materiam hujus præcepti, ſeù quę peccata corrigi debeant, conveniunt DD. omne peccatum mortale, tàm commiſſum, & non emendatum, quàm ſub probabili periculo committendum, vel iterandum, eſſe materiam hujus præcepti, & apertè colligitur ex verbis Chriſti Matth. 18. *Si te audierit lucratus eris fratrem tuum*, quibus verbis ſupponit fratrem, vel periiſſe, vel certè periturum, niſi correctionis antidoto præmuniatur, nemo autem perit, niſi per peccatum mortale, & ità exponit hunc locum Aug. ſerm. 16 de verbis Domini. Peccatum autem veniale non eſt materia hujus præcepti, niſi ſit diſpoſitio moralis, & proxima peccandi, & ratio eſt, quia præceptum fraternæ correctionis ſolùm obligat, ut conſtat ex dictis, quando vel frater periit, vel periculum eſt probabile, ut pereat, ſed nec per peccatum veniale commiſſum, & non emendatum periit, nec per peccatum veniale probabiliter committendum, vel iterandum periturus eſt, quia peccatum veniale ſtat cum gratia; ergò &c. Non tamen improbabile videtur, quod addunt Soto, Suarez, Valentia, Coninchius, Caſpenſis, & alii, interdum quempiam poſſe obligari etiam ad peccata venialia corrigenda, ut contingit in Superiore Religionis, qui ex officio & juſtitia curare tenetur non ſolum, ut ſubditi mortalia vitent, ſed etiam ut ad perfectionem tendant, & ne diſciplina Religioſa diſſolvatur: at peccatum veniale licet reſpectu alicujus particularis non ſit grave malum, tamen reſpectu totius Communitatis vergere poteſt in magnum detrimentum perfectionis ipſius Religionis, undè ſi Superior nimis negligenter ſe gerat in reprehendendo, & corrigendo aliquod veniale peccatum, quod ſit Religioni nocivum, & majori parti communitatis generale, verbi gratia, impudica verba, conſuetudinem jurandi, aut ſimile quid, quod Religioſum maximè dedecet, non excuſatur a mortali, his enim generalibus defectibus regularis diſciplina diſſolvitur, quàm Superior ex officio integram conſervare tenetur. Demum ignorantia quoque poteſt eſſe hujus præcepti materia, ſi ſit vincibilis: tenemur enim admonere, & corripere illum, qui ignorantia vincibili peccat, ideſt, de re quam quis ſcire poteſt, & debet; ſi autem ſit invincibilis, diſtinguendum eſt, vel enim ex tali correctione aliquis ſperatur fructus, vel non; ſi primum, ignorantem inſtruere tenemur, præſertim ſi ejus cura ſit nobis commiſſa; ſi ſecundum, bonæ fidei relinquendus eſt, dummodò tamen indè alterius proximi damnum, vel ſcandalum non ſequatur. Ità Bannes, Navarrus, Azorius, Malderus, Bonacina, & alii.

72 Duplex tamen hic etiam occurrit difficultas. Prima eſt, an materia hujus præcepti ſit ſolùm peccatum contrà ipſum corripientem commiſſum, an quodlibet aliud peccatum contrà Deum patratum. Aliqui putant eſſe ſolùm peccatum contrà corripientem commiſſum, quod ex ipſo textu deducunt, qui expreſsè loquitur de peccato contrà corripientem: *Si peccaverit in te frater tuus*, ideſt, contrà te; quod magis confirmant verba Lucæ 17. dum ſubdit, *& ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi*. Communis tamen Theologorum, & Patrum ſententia eſt, omne peccatum mortale eſſe materiam hujus præcepti, quod expreſsè deducitur ex fine à Chriſto per hoc præceptum intento, qui eſt peccatoris correctio, & fratris lucrum: at quodlibet peccatum mortale eſt maxima creaturæ rationalis miſeria, cùm illum à Deo ſummo bono avertat, & ex hoc præcepto tenemur proximum à tali, ac tanta miſeria eripere; ergò ex hoc præcepto non ſolùm tenemur illum corripere à peccato contrà nos commiſſo, ſed etiam à quocumque alio, quod illum à ſummo bono avertit, alioquin ex amore proprio moveri videremur ad talem correctionem faciendam, & non ex amore ſalutis illius, ut intendit præceptum charitatis. Ad fundamentum prioris ſententię reſpondet Aſteſanus loc. cit. quod illud Matt. *ſi peccaverit in te*, intelligi debet coram te, ſeù in te ſcientem, non in te læſum, ità quod amore tui illum corripias, quam expoſitionem ait eſſe Divi Auguſtini ſermon. 16. de verbis Domini. Alia Difficultas eſt, an materia hujus præcepti ſit tantùm peccatum publicum, vel etiam occultum, nam de peccato publico nullum eſt dubium, publici enim peccatores, quales ſunt publici uſurarii, latrones, meretrices, & ſimiles corripiendos eſſe nemo dubitat, quando eorum correctio ſperatur futura, quoniam hi quoque ſunt fratres noſtri, quos per correctionem lucrari poſſumus, ſolùm ergò de peccante occultè eſt dubitatio, cui reſpondet Aſteſanus *loco citato art*. 5. cum Gualtero peccatum tribus modis poſſe dici occultum, uno modo, quod ſolus Deus novit, vel homo per confeſſionem, & de hoc non eſt quæſtio, quia hoc ſpectat ad Deum, & Confeſſarium vices Dei gerentem, non autem ad nos quoad iſtam correptionis formam, de qua hic agitur; alio modo dicitur occultum, quod homo ſolus, ideſt, non cum alio novit; tertio modo dicitur peccatum occultum, quod ſolus novit, ideſt, unus cum paucis familiaribus; ſicut Rex dicitur aliquid facere in occulto, vel eſſe ſolus, quando eſt cum paucis ſibi familiaribus; quo ſuppoſito dicendum eſt, quod præceptum de correctione fraterna intelligitur etiam de peccato occulto ſecundo, & tertio modo dicto, ut colligitur ex præcitatis verbis ſi peccaverit in te, ideſt coram te, & te ſciente, vel paucis quibuſdam aliis præſentibus.

73 Quintò, cùm hoc præceptum ſit affirmativum, certum eſt apud omnes non quovis tempore obligare, ſed ſolùm concurrentibus debitis circumſtantiis, quas Scotus inſinuat 3. diſp. 30. qu. un. ſub E. docens præceptum fraternæ correctionis obligare tempore evidentis neceſſitatis, dum peccatum proximi

ximi evidens eſt, & certa, vel probabilis ſpes emendationis ejus ſi enim nulla ſit emendationis ſpes, imò hic, & nunc timeatur, ne is, qui peccavit, correctione deterior fiat, tunc prætermittenda eſt correptio, nec ad illam tenetur. Clarius tamen, & diſtinctius conditiones ad hoc requiſitas recenſet Aſteſanus loc. cit.ar.4.ex Gualtero, & Nicolaus de Orbellis 4.d.19.qu.un.quibus deficientibus ceſſat obligatio corrigendi, & ajunt ſex eſſe, tres ex parte corripientis requiſitas, & tres alias ex parte fratris peccantis. Prima conditio ex parte corripientis eſt certa peccati cognitio; nec ſufficit probabilis conjectura, ut colligitur ex ipſis Chriſti verbis *ſi peccaverit in te frater tuus*, ideſt, coram te, ſeu te ſciente, ut exponit D. Aug. loc. cit. Secunda eſt manſuetudo in corripiendo, quia corripiens, & objurgans cum ira potius ad pejus provocat, quàm corripiat, ideo dicitur *in pſal. Superveniat manſuetudo, & corripiemus*. Tertia, ut ſine gravi ſub incommodo, vel damno id facere poſſit, aliàs à correctione excuſaretur; nec probabiliter credat per alium aptiorem, & ei magis familiarem fore de proximo emendandum, nam in tali caſu corræctione ſua non indigeret, nec proinde ad illam faciendam obligaretur. Deinde prima conditio ex parte peccantis eſt probabilis ſpes de futura emendatione fratris, quia cùm correptio ſit inſtituta propter emendationem peccatoris, ſi hæc non ſperatur, ceſſat hoc præceptum obligare. Secunda eſt, ut ejus peccatum ſit mortale, & non tantùm veniale, quia correptio præcipitur, ut corripiens fratrem ſuum lucretur, & ſit in neceſſitate fraternæ correctionis, quia hoc præceptum non obligat, niſi quando adeſt neceſſitas, undè quando conſtat fratrem eſſe emendatum, vel probabiliter creditur nullum eſſe periculum relabendi, vel ipſum ſua ſponté acturum pœnitentiam, vel per correctionem alterius, nulla eſt obligatio, quia tunc frater non eget. Tertia eſt quòd non ſit ſpes majoris opportunitatis temporis, & loci, ac aliarum circumſtantiarum ad corripiendum, ſi enim alterius temporis, vel loci opportunitatem expectes, non teneris ſtatim illum corrigere, ſed laudabiliter id differre potes. Hinc concludit Aſteſan. quòd cùm corripere ſit præceptum affirmativum, non obligat ad ſui executionem niſi tempore neceſſitatis, tunc autem eſt neceſſitatis, quando hæc ſex concurrunt ſimul, ità quòd ſi non concurrant, licèt hoc præceptum obliget, non tamen obligat ad exequendum, ideſt, ad corripiendum, ſed poteſt correctio differri ſine peccato, quouſque hæc ſimul concurrant, quod ait de privata perſona intelligendum eſſe, & non de Prælato, de quo non eſt præſens quæſtio. Prælati namque in corrigendo ad has conditiones non tenentur, poſſunt enim juridicè corripere, & punire peccata præterita, & quibus jam proximus non eſt obſtrictus, propter bonum commune, & aliorum exemplum, & ſic etiam diſcurrunt Recentiores omnes de hujus præcepti obligatione, nulla veterum Scholaſticorum mentione facta, ut eorum moris eſt, à quibus doctrinam acceperunt.

74 Denum ordo in correctione fraterna ſervandus eſt, quem Chriſtus præſcripſit Matth. 18. ut, ſcilicet, peccans primo privatim admoneatur, quod ſi hęc admonitio nihil proſit, unus, aut duo teſtes adhibeantur; quod ſi hoc nec ſufficit, Eccleſiæ ſuę, Prælato, aut Superiori denuncietur; ſunt tamen aliqui caſus, in quibus hic ordo non videtur neceſſariò ſervandus, ut communiter DD. advertunt, quando enim peccatum proximi eſt publicum, tunc opus non eſt ſecretam correctionem præmittere, ſed poteſt publicè corripi juxta illud Apoſtoli 1. ad Timoth. 5. *Peccantem coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant* quod intelligitur de peccatis publicis, ut Aug. exponit l.c.l. *de verbis Domini*, & ratio eſt, quia ſecreta correptio inſtituta eſt, ut famæ proximi conſulatur, & peccatum ejus non publicetur; ſi ergò jam publicum eſt, ſecreta correptione opus non erit, ſed publicè corripi poterit ad aliorum exemplum; quando enim peccatum eſt publicum, tunc ſolum peccatori adhibendum eſt remedium pro ejus emendatione, ſed etiam ad aliorum exemplum, ne & ipſi liberius peccent, ſi publica peccata manere impunita videant. Quando vero peccatum proximi eſt occultum, tunc adhuc diſtinguendum eſt cum Nicolao de Niſſe loc. c. quod etiam docet D. Tho. a. 6. quædam enim ſunt peccata occulta, quæ vertunt in detrimentum proximorum, vel corporale, vel ſpirituale, ut ſi quis clam moliatur proditionem, vel incendium civitatis, aut ſi occultè inficiat alios hæreſi; & tunc immediatè ad Superiorem recurrendum eſt, ut efficaciter; ac tempeſtivè hujuſmodi malum impediat; cùm enim ille, qui ſic occultè peccat, non ſolùm in te peccet, ſed etiam in alios, oportet ſtatim ad denunciationem procedere, ut hujuſmodi nocumentum impediatur, quia periculum eſt in mora; niſi fortè aliquis firmiter æſtimaret, quod ſtatim per ſecretam monitionem poſſet hujuſmodi malum impediri. Quędam verò ſunt peccata occulta, quę ſolùm vergunt in nocumentum peccantis, & ejus, in quem peccatur, & tunc ſolùm ſecreta admonitio præmittenda eſt, ut fratri peccanti ſubveniatur, & primò emendari debet, ſi fieri poteſt, per ſecretam correctionem, ut famà ejus conſervetur. Quia tamen conſcientia eſt præferenda famæ, ideò voluit Dominus, ut ſaltem cum diſpendio famæ conſcientia fratris per publicam denunciationem à peccato liberetur, quando nimirum per ſecretam monitionem hoc fieri non poteſt; unde D. Thom. loc. cit. art. 8. tandem addit, quòd quando quis prudenter judicat, qualecumque tandem ſit peccatum proximi, ſervando præfatum ordinem correctionis ſe nihil effecturum, ſed melius fore, quod immediatè ad ſuperiorem procedatur, ut is opportunum remedium adhibeat, ità faciendum eſſe, quia ordo ille inſtitutus eſt ad proximi emendationem; ſi ergò prudenter judicatur ejuſmodi ordinem non profuturum, poteſt intermitti, & fieri, quod ad eumdem finem utilis videbitur, & ſic etiam diſcurrit Nicolaus de Orbellis l. c. 4. diſt. 19.

ARTICULUS QUARTUS.

An ordo correctionis fraternæ à Chriſto præſcriptus cadat ſub præcepto.

75 NEgarunt aliqui ex antiquis; inter quos citari ſolent D. Tho. in cap. 17. Lucæ, ubi ait hunc ordinem congruitatis eſſe, non neceſſitatis, Maldonatus in idem caput. 17. ubi ait eſſe Chriſti conſilium, ut peccantem non acerbe accuſemus, ſed benignè corrigamus, Salmeron tr. 11. Bernardinus de Arevalo tr. *de correct. frater.* per totum, & quidam alii. Fundamentum eſt, quia ſi aſſignatus ordo eſſet in præcepto, illum numquam immutare liceret, quia modus, qui in præcepto eſt, obligat ad ſui obſervantiam, & conſequenter immutationem ſui illicitam reddit; ſed ſæpè licitum eſt illum immutare, ergò non cadit ſub præcepto. Major patet, probatur minor, quia non peccaret, ſi quis ante præmiſſam admonitionem, ad teſtes adhibitos, fratri peccatum immediatè Prælato deferret; tùm quia plures Patres id docent, & quotidiana praxis Inquiſitorum hæreticæ pravitatis, qui ſub anathematis cenſura peccata in eorum edictis contenta ad ſe immediatè deferri jubent prohibentque ne ea alteri manifeſtentur, quàm ipſis; tum quia id in multis Religionibus ſervatur & præcipuè in Societate Jeſu, in quibus lege ſtatutum eſt, ut omnes errores ſubditorum, atque defectus per quemcumque extrà Confeſſionem notati, & obſervati immediatè Superioribus manifeſtentur. Confirmatur quia hic ordo corripiendi fratrem, ut prius ipſius peccatum manifeſtetur Prælato, quàm aliis, eſt efficacior ad fratrem corrigendum, cùm nemo efficacius valeat ſubditorum peccata corrigere, quàm Prælatus; eſt etiam mitior, ac ipſi delinquenti gratior, cum unuſquiſque malit à proprio Superiore corrigi, quàm ab aliis; ergo licet peccatum proximi occultum immediatè deferre Prælato non præmiſſa ſecreta admonitione, & teſtium adhibitione. Tandem vel peccatum fratris eſt publicum, vel occultum, ſi publicum, poſſum illum immediatè deferre Prælato, nec teneor illum ſecretò monere, ut ſuprà dictum eſt, ſi verò peccatum eſt occultum, & privatum & mihi injurioſum, vel alteri, etiamſi peccans privata mea correptione emendetur, poſſum adhuc illum apud Superiorem accuſare, ut condigna ſatisfactione mihi, vel alteri ſatisfaciat, ut docet quotidiana praxis, & uſus.

76 Oppoſita ſententia communis eſt Scolaſticorum 4.d.19. & D. Thomæ 2.2. quæſt.33. art.7. & 8. aſſerentium ordinem fraternæ correctionis à Chriſto præſcriptum obligare jure naturali quando probabiliter cenſetur profuturus, quia jure naturali miſeriam proximi ſublevare tenemur cum minori famæ ipſius jactura, quod fit ſervando ordinem à Chriſto præſcriptum; præcipit enim ut delinquens prius admoneatur ſecreto, ut nullus alius ſciat, ſi fieri poteſt, quando verò aliquem adhibere oportet, prius adhibeatur teſtis, quàm denuncietur Prælato propter eamdem cauſam, ut, ſcilicet, famæ proximi conſulatur, jus enim naturæ poſtulat, ut quantum fieri poteſt, fama proximi illæſa conſervetur. Ex quo deducunt, quòd dum Chriſtus hunc ordinem pręſcripſit, novum pręceptum non ſtatuerit, ſed naturale dumtaxat explicaverit, & ſua auctoritate confirmaverit, quod facilè deducitur etiam ex communi Theologorum conſenſu aſſerentium in lege nova non fuiſſe à Chriſto ſuperaddita pręcepta poſitiva pręter pręcepta ſacramẽtorum, quarè Chriſtus Dominus ſolùm explicuit hoc pręceptum, ſicut explicuit alia pręcepta juris naturalis, ut v. g. pręceptum de dilectione inimicorum. Dicunt etiam hanc fuiſſe expreſſam Patrum ſententiam, Auguſtini ſer. 16. *de verbis Domini*, Ambroſii ſerm. 8. in pſ. 118. Chryſoſt. hom. 61. in Natth. Hilarii & Hieronymi in cap. 18. Matth. & aliorum plurium, ac etiam Innocentii Tertii c. licèt. Heli, & in c. Cum dilectus de accuſationibus, itaque pro majori

Digitized by Google

hujus ſententiæ explicatione, quam tenent Nicolaus de Orbellis, & Aſtenſis, & Vulpes ex Scoti 4. d. 19.

77 Primo Dicendum eſt, non ſolùm correctionem fraternam, ſed ordinem ipſum correctionis à Chriſto præſcriptum Matth. 18. cadere ſub præcepto. Ratio eſt, quia in correctione fraterna facienda aliquis ordo ſervandus eſt ſub præcepto, & taliter ſervari debet, ut in modò illud obſervando contrà proximum non peccetur; hoc autem fieri nequit, niſi ſervando ordinem correctionis à Chriſto præſcriptum, ut, ſcilicet delinquens ſecreto moneatur, ut ſi fieri poſſit nullus alius ſciat, ne ejus fama lædatur, hoc enim poſtulat charitatis ratio, ut proximo ſubveniatur abſque læſione famæ; ergò talis ordo cadit ſub præcepto. Confirmatur, quia in correctione fraterna duo præcepta concurrunt, unum miſericordiæ de ſublevanda ſpirituali miſeria proximi, & alterum juſtitiæ de ipſius fama non lædenda, ſed nullus alius ordo præter iſtum à Chriſto aſſignatum utrumque præceptum ſervat, miſeriam ſpiritualem proximi ſublevando, & famam ejus non lædendo; ergò hic ordo ſub præcepto ſervandus eſt, nam is ordo ſub præcepto cadit, qui ad utrumque præceptum ſervandum eſt neceſſarius. Tandem id confirmat D. Thomas l. c. exemplo medicinæ corporalis, ſicut enim peccaret medicus corporalis, qui dum infirmum ſanare poteſt medicina levi, & abſque gravi ipſius læſione, ſanare vellet per alicujus membri reſecationem, vel medicinam graviter infirmum lædentem; ità graviter peccaret quoque medicus ſpiritualis, qui fratrem ſpiritualiter ægrotum ſanare vellet cum gravi nota famæ ipſius, dum ſuaviori modo, & ſecuro adhuc ſanare poſſet abſque gravi ipſius famæ læſione, qui modus adhibetur in correctione facienda ſervando ordinem a Chriſto præſcriptum.

78 Secundo Dicendum eſt, ordinem correctionis fraternæ à Chriſto præſcriptum non ità eſſe in præcepto, ut in quolibet eventu obliget, & unquam ſit licitum illum omittere, aliumque corripiendi modum adhibere, qui juxta occurrentes circumſtantias ad fratris correctionem efficacior judicetur, unde ſequitur tunc ſolùm ex præcepto modum illum correctionis ſervandum eſſe, quando ad ipſius correctionis finem aſſequendum neceſſarius eſſe cenſetur. Ità Scholaſtici omnes, quod expreſsè docuit D. Aug. ſerm. 16. cit. de verbis Domini, ubi loquens de iſto ordine, & modo corripiendi à Chriſto præſcripto inquit. *Diſcernere debemus aliquando iſtud, aliquando illud eſſe faciendum, aliquando corripiendo fratrem inter te, & ipſum ſolum, aliquando coram omnibus.* Et ratio eſt, quia ut inquit Aſteſanus l. c. art. 6. ſicut fraterna correctio nobis data eſt ſub præcepto affirmativo, ita etiam & iſte ordo, præceptum autem affirmativum obligat ſemper, ſed non ad ſemper, ſed tantum quando illud impleri eſt neceſſarium, & id præſertim de hoc præcepto verificatur; quod non quomodocumque eſt affirmativum, ſed etiam valde ſpeciale, utpote præſcribens quemdam corripiendi modum valdè determinatum, ut rectè obſervant Valentia, Caſpenſis, & alii, undè ut benè, & accommodatè ad correctionem, & ejus finem aſſequendum adhibeatur, determinatas quaſdam exigit circumſtantias, quæ facile deeſſe poſſunt, vel mutari in quibuſdam caſibus, vel perſonis, quorum aliquos recenſet Aſteſan. l. c. in quibus ſine peccato hic ordo poterit omitti, & præſertim illum, quando ex eo non ſperatur fructus, vel licet ſit ſpes correctionis per ſecretam admonitionem, tamen mora periculum habet, tunc enim omiſſa privata correctione fratris peccatum immediatè deferri debet ad Prælatum, tamquam ad patrem, qui melius, & efficacius illum corrigere poſſit, ut apertè teſtatur D. Auguſtinus de tertia regula, quæ habetur circa finem primi Tomi. Neque hoc eſt contrà formam legis evangelicæ datam de correctionis ordine, lex enim interpretanda eſt pro utilitate illius, pro quo data fuit, & ex legiſlatoris intentione; conſtat autem, quod intentio Chriſti legiſlatoris fuit correctio peccantis, quæ etiam eſt utilitatis ejuſdem correptionis, & ideò licet quando tu poſſis corripere fratrem, tamen mora traheret periculum, quod periculum vitari poſſit per denunciationem, non eſt contra legem correctionis, ſed ſecundum illam eſt dimittere privatam admonitionem, unde Tullius 1. Rethoricæ cap. 9. ait: Ex utilitate Reipublicæ, non ex legis inſpectione, quæ in litteris eſt, leges interpretari debent, ob quam inſtitutæ ſunt, hoc enim eſt Epicheja, ut habetur 5. Eth. ità diſcurrit, & rectè Aſteſanus noſter l. c.

79 Ratio autem à priori hujus aſſertionis eſt, ut ait Amicus diſp. 31. ſect. 7. quia cum finis hujus præcepti, ordiniſque ſervandi ſit fratris correctio, & emendatio, & cùm interdum poſſit ordo à Chriſto præfixus inefficax, & inutilis judicari, vel ob malitiam peccantis, vel ob inhabilitatem corripientis, contrà verò aliis efficax, & utilis cenſeri; tunc iſte adhibendus eſt, qui melior, & efficacior judicabitur ſecundùm circumſtantias occurrentes, non autem ille, ſemper tamen cum minori, qua poteſt læſione famæ corripiendi. Undè ſi probabiliter putetur in profutura, ſed potiùs obfutura privata correctio, ommittenda erit, & adhibenda monitio coram uno, vel duobus teſtibus, ut etiam notat Bon. diſp. 3. q. 4. punct. 7. cum Banne, Reg. Valent. Maldero, & aliis. Quod ſi neque hæc profutura ſperetur, utraque prætermiſſa adhiberi poterit denunciatio apud Superiorem tamquam Patrem. Quòd ſi neque hæc profutura ſit, adhibenda erit denuntiatio delinquentis apud Superiorem tamquam Judicem, ut de peccato ejus occulto ulterius inquirat, & contra eum juridicè procedat, ut ſaltem hoc modo à peccato reſipiſcat, cùm ſpiritualis ſalus ipſius etiam cum propriæ famæ jactura ſit procuranda, quando aliter fieri non poteſt Hoc autem intelligendum eſt, ut etiam præcitati Auctores advertunt, quando frater in extrema, vel gravi ſalutis ſpiritualis neceſſitate exiſtit, alioquin ſi uno tempore non ſit benè diſpoſitus, nec ſine jactura famæ ipſius corrigi poſſit, commodius, & magis opportunum tempus erit expectandum, quando abſque jactura famæ ipſius correctio ſperatur; niſi fortè peccatum fratris in detrimentum vergat aliorum, vel alicujus innocentis, tunc enim admonendus eſt innocens, vel Reſpublica, ut ſibi conſulat, & proſpiciat, quamvis ex tali admonitione ruina delinquentis timeatur, quia ut rectè diſcurrit Bon. l. c. Reſpublica, & innocens jus habent, ne niſi damnum inferatur, & ruina delinquentis malitiæ ipſius adſcribenda erit, ac imputanda, nec debet delinquens innocenti ob propriam culpam præferri. Unde non ſatis placet, quod Vulpes aſſerit l. c. a. 7. occulta delicta cujuſcumque, & qualiacumque etiam contrà bonum publicum ſpirituale, vel temporale non eſſe denuncianda ſine prævia admonitione ſecreta, ſi fuerit certa, & probabilis ſpes emendationis delinquentis, nec ſit periculum in mora, non inquam, hoc placet, quia in his caſibus ſemper, vel ut plurimum periculum eſt in mora, ut dictum eſt a. præc. nu. 74. & eſt regula generalis, quod bonum publicum ſemper privato eſt præferendum, ut ait Nicolaus de Orbellis l. c.

80 Tertio dicendum eſt, quando ſpes eſt certa æquè profuturam monitionem fraternam, ac dilationem, tunc licitum non eſſe defferre Prælato, etiam ut patri, crimen occultum fratris ante præmiſſam monitionem, & in hoc ſenſu ordinem correctionis à Chriſto præſcriptum cadere ſub præcepto. Ità Caſpenſis cum pluribus aliis tr. 17. diſp. 6. ſect. 3. & expreſsè deducitur ex ipſis Chriſti verbis, *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*, quaſi dicat, nihil ſupereſt aliud in tali caſu agendum, ſed ibi ſiſtendum eſt. Ratio eſt, quia cùm finis adæquatus hujuſmodi delationis ſit fratris emendatio, ejuſque à relapſu cautio, ſi monitione ſecreta, & correctione fraterna hæc duo æquè comparentur, non eſt ulterius progrediendum denunciando Prælato ejus delictum, quia hoc eſſet ſine ulla neceſſitate, & abſque legittima cauſa proximum infamare, quod eſſet contrà charitatem, & jus naturale, quod habet, ut ejus fama illæſa conſervetur, quando id fieri poteſt, Chriſtus enim in correctione fraterna eum aſſignavit ordinem, qui cum minori famæ proximi jactura effectum habere poſſit, licèt alium non prohibuerit in caſu, quo non hic, ſed alius eſſet habiturus effectum; cùm ergo æqualis ſperatur effectus per monitionem ſecretam, ac delationem, nec eſt ullum periculum relapſus, verum eſt non licere uti, niſi monitione ſecreta, & in hoc ſenſu, ut diximus intelligendum eſt ordinem correctionis fraternæ à Chriſto præſcriptum cadere ſub præcepto.

81 Ex præmiſſa doctrina facilè ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ, negando ſequelam majoris, nam ſunt quædam præcepta Decalogi, quæ propter occurentes circumſtantias mutari poſſunt interdum, & variari, ut patet de ſurreptione rei alienæ, quæ tempore extremæ neceſſitatis licita eſt, ut patet ex dictis *diſp. de Reſtitutione in communi*, quæ tamen extra illud tempus licita non eſt; ità ergo in propoſito dici debet de ordine fraternæ correctionis à Chriſto præſcripto, fieri enim poteſt, ut propter occurrentes circumſtantias in aliquibus caſibus non obliget, ut quando v. g. non eſt ipſi fratri profuturus, vel aliis obfuturus, vel alius ordo ex conſenſu ipſius ſit ei magis profuturus, in his enim, & ſimilibus caſibus ordo à Chriſto præſcriptus non obligat, ut conſtat ex dictis, quia nullum præceptum cum jactura majoris boni obligat, ut patet de pręcepto non ſurripiendi rem alienam occurrente caſu extremę neceſſitatis; foret autem jactura majoris boni, ſi in caſibus prędictis ordo à Chriſto pręſcriptus ſervaretur, ut dictum eſt; & juxta hanc doctrinam, ut inquit Amicus l. c. intelligendi ſunt patres, qui docent interdum licitum eſſe ante pręmiſſam monitionem ſecretam peccatum proximi immediatè deferre Superiori, ut dictum eſt de peccatis, quę niſi ſtatim ad Superiorem deferantur, periculum eſt in mora, ne vergant in magnum damnum communitatis, vel tertię perſonę innocentis, quod ſit majus quàm damnum ipſius, quod frater delatus in fama pateretur, & eadem ratione expedit, ut pretermiſſo ordine correctionis à Chriſto pręſcripto, pec-

catum

Digitized by Google

catum hæreſis ſtatim Inquiſitoribus denuncietur, ut tempeſtive provideant, propter circumſtantiam periculi quod per ſe cum tali peccato connexum eſt, ne ulterius ſerpat, & alios inficiat; an verò in Religionibus licitum ſit immediate revelare Prælato peccatum fratris non præmiſſa correctione fraterna, dicemus art. ſeq.

82 Ad Confirmationem, quamvis correptio Superioris ex natura rei efficacior ſit ad retrahendum ſubditum a peccato, & quamvis ſuppoſita denunciatione magis caveri poſſet peccatum delinquentis; negatur tamen talem corrigendi modum eſſe mitiorem, ac ipſi delinquenti gratiorem, quia fama ſubditi apud Prælatum magni facienda eſt, & ſine extrema neceſſitate non eſt prodigenda, ſubditus enim plus æſtimat apud ſuum Prælatum nomen bonum habere, quam apud cæteros, quia Superior plus aliis ei nocere poteſt, & ideò ſuprà diximus, quod cæteris paribus, & quando ſpes eſt certa æquè profuturam monitionem fraternam, ac delationem, tunc licitum non eſſe deferre Prælato, etiam ut patri, crimen occultum fratris antè præmiſſam monitionem, & in tali caſu ordinem fraternæ correctionis à Chriſto præſcriptum cadere ſub præcepto, quia non licet famam proximi prodigere, & bonum conceptum, quem de eo habet Superior, diminuere, niſi aliter poſtulet periculum gravioris mali, à quo aliter proximus liberari nequeat. Ad ultimum, ſi peccatum ſit occultum, & alteri injurioſum, non autem corrigenti, & ex ejus privata correptione peccans emendetur, non debet illum apud Superiorem accuſare, ut condigna ſatisfactione offenſo ſatisfaciat, ſed ſuadere, quantum poteſt, ut ei ſatisfaciat pro injuria illata; ſi verò injuria eſt illata contrà eum, qui corripere debet, eſt aliqua diſſenſio inter Doctores, an eum licitè poſſit apud Superiorem accuſare pro compenſatione injuriæ ſibi illatæ, & breviter dicendum eſt cum Caſpenſi l. c. ſect. 2. quòd in illo peccato poteſt conſiderari, & ratio injuriæ illatę, & ratio miſeriæ in eo, qui peccavit; priori modo is, qui injuriam paſſus eſt, licitè compenſationem petere poteſt, ut de dilectione inimicorum ſuprà dictum eſt; poſteriori verò modo ſervandus eſt ordo correctionis præſcriptus, ſi adſint circumſtantiæ requiſitæ, ut præceptum correctionis obliget, præcipuè quando is, qui injuriam intulit, vult ſatisfacere proximo pro illa, & tamen cenſetur adhuc in ſtatu peccati manere, & perſeverare.

ARTICULUS QUINTUS.

An in Religionibus ſit licitum revelare Prælato peccatum occultum fratris non præmiſſa correctione.

83 Controverſia hæc reddita eſt celebris à tempore, quo Patres Jeſuitæ inceperunt, in quorum Societate perpetua lege ſtatutum eſt, ut omnes errores, ac defectus ſubditorum per quemcumque extrà confeſſionem notati, & obſervati, immediatè Superioribus manifeſtentur. Prima itaque ſententia abſolutè negat poſſe ſtatui legem, quæ de conſenſu fratrum unumquemque obliget ad ipſorum defectus extrà confeſſionem notatos, prætermiſſa ſecreta admonitione, Superiori immediatè, tamquam Patri deferendos, eò quòd unuſquiſque jure naturæ juxta Chriſti præceptum prius teneatur fratrem peccantem ſecretò admonere, ſi talis monitio ſperatur profutura, quàm illum ad Superiorem deferre, undè abſolutè docet etiam in Religionibus, antequam peccatum occultum fratris denuncietur Prælato etiam ut patri; neceſſariò præcedere debere admonitionem ſecretam. Ità acriter defendit Lorca in præſenti diſp. 47. & mordicus tuetur ex noſtris Pontius diſput. 33. *de præcepto charitatis* qu. ult. pro qua citantur etiam Adrianus, Soto, Navarrus, & alii, qui tamen, ut plurimum, loquuntur de denunciatione publica, quæ fit Prælato, tamquam Judici ad punitionem, non tamquam Patri ad correctionem, in quo ſenſu quæſt. præſens agitur, & in caſu, in quo prudenter judicaretur, quod per talem denunciationem firmius, & ſecurius longè caveri poſset, nec frater caderet, quamvis per ſecretam admonitionem, ſeù correptionem crederetur benè, quod corrigeretur, ſed periculum tamen probabile eſset, quòd iterum caderet; in hoc enim ſenſu oppoſita ſententia docet licitum eſse crimen occultum fratris immediatè Superiori deferre, tamquam patri, omiſsa correctione fraterna, & hanc eſse meliorem proviſionem, ut frater corrigatur, nec fiat relapſus; quoniam Superior agnoſcens periculum, ſi religioſus eſset in tali loco, aut officio, aut ſoleret habere talem, vel talem ſocium, poſset ipſum ab eo loco, aut officio amovere, aut negare ipſi tales ſocios, quales habere ſolebat, & alios aſſignare, quorum ſocietas impediret, nec illud peccatum ſuccederet, quod aliàs cum aliis facilè committi poſset.

84 Fundamentum autem præcipuum hujus primæ ſententiæ eſt, quod hic ordo corrigendi fratrem delinquentem præmiſſa monitione ſecreta, ſi profutura ſperatur, antequam ejus peccatum Prælato manifeſtatur, cadit ſuo præcepto, ut dictum eſt art. præced. ex teſtimonio Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum &c.* ergò etiam in Religionibus hic ordo ſervandus erit, alioquin oppoſitum aſserrere eſset velle adducere aliud Evangelium pro Religioſis, ac laicis, & oppoſitum ordinem corrigendi in ſtatu religioſo eſset ſimpliciter meliorem quod videtur abſurdum, cùm Chriſtus Dominus illum ordinem ſimpliciter, & abſolutè præſcripſerit.

Confirmatur, quia quamvis correptio Superioris eſset ex natura rei magis efficax ad retrahendum ſubditum a relapſu, & quamvis ſuppoſita denunciatione magis caveri poſset peccatum delinquentis, & conſequenter malum Religionis inde ſecuturum per remotionem ſubditi a loco, & officio, aut aſſignationem aliorum ſociorum; adhuc tamen ex tali denuntiatione aliud majus malum Religionis, & ſubditi etiam ſequeretur; nam conceſſa ſemel illa licentia, via latiſſima aperitur traducendi, ac infamandi innocentem quemcumque, & eum ab officiis, & locis quibuſvis amovendi etiam cum periculo publico famæ, vix enim illæ mutationes fieri poſſunt, quia ubi vigeret talis licentia, etiam quando ob alios fines fierent, ſuſpicio vehementiſſima ſit, quod fiant ob aliquod tale peccatum commiſſum, ac periculum lapſus; deindè per illam licentiam datur occaſio concipiendi, ac fovendi perpetuas inimicitias, ac ſuſpiciones inter religioſos; & tandem datur facultas Superioribus diſponendi de ſubditis, prout ipſis placuerit nullam ob cauſam, quàm ſuo privato genio ſatisfaciendi, & ſuas ſuſpiciones ac deſideria vindicandi, quæ ſanè mala, & Religioni in communi, & ſubditis in particulari magis pernicioſa ſunt abſque comparatione quàm malum, quod ſequi poſſet ex relapſu uno, vel altero ſubditi. Demum in tantum oppoſita ſententia id aſſerit licitè fieri poſſe in Religionibus, in quantum religioſus ob majus ſuum bonum, ac totius Religionis juri propriæ famæ cedere poteſt, quia juris ceſſione facta, ceſſat ordo à Chriſto præſcriptus obligare ad conſervandam famam proximi in correctione fraterna; ſed non poteſt aliquis in particulari cedere ſuo juri, & dare licentiam, ut alius particeps ſui criminis ipſum Superiori denunciet ſine prævia monitione ſecreta, quando per monitionem illam commodè caveri poteſt peccatum, neque poteſt eſſe ſtatutum ullum in Religione ad hoc obligans; ergo &c. minor probatur, quia nemo concurrere poteſt ad jacturam ſuæ famæ apud quemvis abſque æquivalenti ſaltem ut majori bono, quia certum eſt de lege naturæ famam eſſe conſervandam, quoties ſine detrimento majoris boni, aut æquivalentis conſervari poſſit; ſed in caſu poſito non ſequitur majus bonum, vel æquivalens ex denuntiatione, per quam tamen fama diminuitur, & perditur apud Superiorem; ergò neque aliquis poteſt dare licentiam, neque per ſtatuta ordinari poteſt, ut id fiat, minor patet ex dictis, quia ex hoc ſequeretur aliud notabile detrimentum, & majoris conſiderationis, quàm detrimentum quod ſequeretur ex minus certa relapſus cautela, aut ex ipſomet relapſu, quia ſic aperiretur via cuicumque malevolo calumniandi ex quacumque levi cauſa fratrem, & procurandi, ut à loco, vel officio, in quo eſſet, facilè amoveretur, & ſimiliter ipſimet Superiores poſſent hoc modo ad libitum quoſcumque ſubditos privare officiis, & locis commodis; ergo nullo modo licet renunciare famæ in ordine ad denunciationem faciendam in caſu poſito. Ità arguunt Lórca, & Pontius loc. cit.

85 Oppoſita ſententia, quæ communior eſt, ac probabilior, tria aſſerit, primum eſt, quòd quandò peccatum fratris eſt occultum, licitè, & honeſtè poteſt denunciari Prælato ſine prævia admonitione ſecreta concurrentibus his conditionibus; una, ut delatio fiat ei, non tamquam Judici, ſed tamquam patri; altera, ut Prælatus ſit prudens, diſcretus, & ſpiritualis, zelo, & dilectione ſuarum ovium ornatus, & taciturnus, & inſuper ſit ſpes majoris utilitatis fratris, quia nimirum ſperatur melior, brevior, & ſecurior in futurum emendatio per Prælatum, quàm per privatum. Secundum eſt, quod quando frater non eſt plenè emendatus, & eſt probabile periculum relapſus, licitum eſt, & valde expediens deferre peccatum occultum Superiori, ut patri, nulla præmiſſa monitione, dummodò in eo concurrant conditiones prædictæ. Tertium eſt, quòd ſuppoſita in fratre renunciatione juris propriæ famæ, hoc non modò juſtum, & licitum eſſe, nulloque pacto Evangelicæ doctrinæ repugnans, verùm & Religioni valde expediens, tùm ad majorem ſingulorum in ſpiritu perfectum, tùm ad majorem cautelam, ſecuritatem, & providentiam erga commune bonum totius Religionis, & hanc ſententiam ſic explicatam tuentur non ſolùm univerſa Societatis ſchola Suarez, Rodriquez, Coninchius, Hurtadus, Valentia, Amicus, Becanus, & alii paſſim ejuſdem Scholæ; ſed alii quoque antiquiores etiam ex noſtris Richardus, Gabriel, Nicolaus,

de Orbellis 4.d.19. Aſteſanus l.c.art.8.ubi ait hoc idem docuiſſe Gualterium, & Guglielmum de Mara, & hanc ſententiam eſſe omnium Doctorum Ordinis, Seraphici, & dicere contrarium foret regularis diſciplinæ maximum detrimentum, quod etiam teſtatur Angelus in ſumma verbo Denunciatio; idem etiam docent D. Antoninus, Sylveſt. verbo Correctio, Gerſon, Turrecremata, & plures alii; & ex recentioribus defendit Caſpenſis tr.17. cit. diſp.6. ſect.3. plures alios citans,& præſertim D.Thomam quodl.11. art.ult. & D.Bonavent.in cap.19. Lucæ,& hanc fuiſſe conſtantem Seraphici Doctoris ſententiam probat ex verbis Capituli generalis Barchinonenſis ab ipſo relatis, idem probat ex Conſtitutionibus Ordinis Prædicatorum cap. 18. lect. 6. ubi ſic habetur. *Si quis autem tale quid extrà monaſterium commiſerit, frater qui cum eo eſt, ſtudeat ejus exceſſum Prælato quamocyus corrigendum intimare,*ac tandem ex Conſtitutionibus antiquioribus in Regula S. Benedicti, ubi c.32. habetur. *Si quis alterum quacumque parte viderit quodcumque illicitum opere, vel ſermone facientem, & Priori diſtulerit publicare, cognoſcat ſe eſſe nutritorem peccati, & per omnia æqualem peccati.*

86 Hæc igitur ſententia probatur quoad primam partem, quòd, ſcilicet, quando peccatum fratris eſt occultum, licitè, & honeſte poteſt denunciari Prælato, tamquàm patri non præmiſſa admonitione, ſi ſperatur brevior, & melior correctio, & major utilitas ſpiritualis illius, ac totius Religionis, probatur, inquam, quia ut dictum eſt art. præced. num.80. ordo correctionis à Chriſto præſcriptus cadit ſub præcepto, quando ſpes eſt certa æquè profuturam monitionem fraternam, ac delationem Prælato immediatam, tunc enim non eſt licitum, etiam, ut patri, crimen occultum fratris antè præmiſſam monitionem deferre; ergò quandò per delationem Prælato immediate factam ſperatur brevior, & melior correctio, major utilitas ſpiritualis ipſius fratris, ac totius Religionis, ordo correctionis à Chriſto præſcriptus non obligat, ſed peccatum fratris occultum poterit immediate Prælato deferri, ut patri; ſed in Religionibus regulariter ità contingit, ergo in eis licitum erit revelare Prælato occultum fratris peccatum non præmiſſa correctione; minor ſub illata probatur, quia hac ratione quilibet Religioſus à peccato exteriori coram alio Religioſo facilius abſtinebit,& ſic toti Religioni tantò majus obvenit emolumentum, quantò minor eſt licentia peccandi,& Religio melius ſuum finem conſequetur ut peccata etiam occulta, quæ perfectionem vitæ religioſæ valde diminuunt, quantum fieri poteſt impediantur. Confirmatur quia perfectio charitatis hoc præſertim in Religionibus poſtulat, ut peccatum occultum fratris Prælato, tamquam patri immediate deferatur, eo quia per hunc correctionis modum brevior, & melior correctio fratris ſperatur, & major utilitas ſpiritualis illius; etenim ut inquit Caſpenſis loc. cit. quomodo frater juvenis in Religione, profeſſum antiquum corrigere poterit? quam medicinam adhibebit? quomodo pericula, & occaſiones relapſus impediet? igitur non ſolùm quando videt; quod ipſe neſcit, nec valet; tunc enim manifeſta eſt delationis obligatio, ſed etiam quandò melior, & utilior correctio à Prælato ſperatur, talis delatio licita erit, & honeſta.

87 Deindè probatur quoad ſecundam partem, quod, ſcilicet, quando frater non eſt plenè emendatus, & eſt probabile periculum relapſus, licitum eſt, & valdè expediens deferre peccatum occultum Superiori, ut patri, nulla præmiſſa monitione. Ratio eſt, quia ſi delictum vergat in damnum tertii, aut in detrimentum communitatis, licitum eſt immediate deferre Prælato peccatum fratris quantumcumque occultum, ut omnes docent, & præſertim quando non eſt probabilis ſpes emendationis; quia bonum commune præferendum eſt particulari; hoc autem in Religioſis præſertim habet locum, qui ſe totos Religioni dedicarunt omnia ſua jura in eam transferentes, ac proindè fama religioſi potius eſt Religionis, quàm ſua, unde ſi injuriam aliquam patitur, & per Judicem illam repellere expediat,& vindicare, hoc faciendum eſt nomine Monaſterii, & Religionis, non autem nomine ipſius, qui mortuus mundo reputatur, ut docent Canoniſtæ in cap. cùm dilectus de reſcriptis; ergo commune Religionis bonum poſtulat, ut occulta peccata fratris immediatè Superiori denuncientur, ut patri, quando non eſt plenè emendatus,& eſt probabile periculum relapſus, quia pericula, & occaſiones peccandi vix ſine Superiore tolli poſſunt, nam defectu cognitionis potius eum frequenter conſtituet in occaſione peccandi committendo ei aliquod miniſterium, in quo major ei offertur peccandi occaſio, vel præbendo ei ſocium minus idoneum; ergo in tali caſu reſultat in majorem fratris utilitatem ſpiritualem, ut ejus peccatum occultum ſuperiori deferatur, magis enim ponderat bonum animæ quam famæ, ac etiam in commune bonum Religionis, cedunt enim peccata particularium in totius Religionis infamiam, quia ea delicta non ſolis delinquentibus tribuuntur, ſed toti Religioni, & cæteri Religioſi ſimiles reputantur, ut ait Auguſt. epiſt. 137.

88 Demum probatur etiam quo ad tertiam partem hoc, ſcilicet, adhuc magis juſtè, & licitè fieri poſſe, ſuppoſita in fratre renunciatione juris propriæ famæ, nam ut rectè diſcurrit Amicus diſp.32. ſect. 7. eatenus ordo correctionis à Chriſto præſcriptus obligat, quatenus debito juſtitiæ tenemur proximi famam in ſublevanda ipſius ſpirituali miſeria indemnem ſervare, quantum fieri poteſt; ſi ergò proximus ob majus ſuum bonum, vel alterius huic juri propriæ famæ cedat, ceſſat ordo correctionis à Chriſto præſcriptus obligare. Quod autem proximus huic juri credere poſſit ab omnibus conceditur, ſivè enim homo ſit dominus, ſivè cuſtos propriæ famæ, ob majus ſuum bonum, vel alterius poteſt huic juri cedere, manifeſtando Prælato, ac etiam toti Eccleſiæ occultum ſuum peccatum ad majorem ſui humiliationem,& in ſpiritu perfectum, ut fecit S. Aug. qui tredecim libros Confeſſionum ſcripſit, in quibus ſua peccata narrat; ergò poterit etiam quilibet alter ex ejus licentia, & conſenſu peccata ejus occulta manifeſtare Prælato juſtè, & licitè. Unde miror Pontium l.c. dicere, non poſſe aliquem in hoc cedere ſuo juri, & dare licentiam, ut alius particeps ſui criminis ipſum Superiori denunciet ſine prævia monitione ſecreta. Quia omnes Auctores oppoſitæ ſententiæ concedunt id licitè, & juſtè fieri poſſe, licèt non expedire putent, & hoc præſertim concedit Bannes 2. 2. q.33. a.8. dub.2. & probat, quia cùm unuſquiſque ſit dominus ſuæ famæ; licitum eſt illi pro ſuo bono ſpirituali illam amittere apud quem voluerit ſecluſo ſcandalo, hoc enim non eſt diſpenſare in præcepto Evangelico, aut potius naturali ſervandi illum ordinem, ſed eſt mutare materiam præcepti, nam tota ratio illius ordinis eſt, ne fiat injuria corripiendo, infamando ipſum plus quàm oportet, ut corrigatur, & emendetur, at verò volenti, & ſcienti non fit injuria, quoniam ipſe dominus eſt propriæ famæ. Quod etiam confirmat exemplo, nam quemadmodum qui commiſit homicidium ſecretiſſimum, poteſt ſeipſum in publico tribunali accuſare, eſſet tamen illicitum alteri hoc facere; ità etiam poterit alteri concedere, ut ſe accuſet; multò ergò magis poterit aliquis renunciare juri ſuo, quod habet, ut cum illo ſervetur ordo correctionis fraternæ, ſed unicuique ſcienti ejus delictum licèt ſtatim denunciare Prælato, præſertim tamquam patri.

89 Quod autem hoc in Religionibus non ſolùm ſit licitum & honeſtum, ſed etiam expediens tùm bono publico Religionis, tùm etiam particularium, ſatis conſtat ex dictis, quia D. Bonavent. in prædicto Capitulo generali oppoſitum damnavit tamquam Religioni pernicioſum, & regularis diſciplinæ deſtructivum; & ut refert Nicolaus de Orbellis loc.cit. Innocentius Tertius cap. Qualiter, & quando 2. de Accuſationibus dicit, quòd circà perſonas regulares non eſt tanta neceſſitas ordinem correctionis obſervandi, ſicut circà ſæculares, quia facilius, & liberius à ſuis poſſint adminiſtrationibus amoveri ad tollendas peccandi occaſiones, & pericula recidivæ. Tùm quia commune bonum Religionis, ad quod præcipuè promovendum, & conſervandum hæc regula dirigitur, prævalere debet privato incommodo paucorum particularium, qui aliquam inquietudinis, & turbationis occaſionem ex illius obſervatione arripere poſſent, ex regula generali, quod bonum commune ſemper privato eſt præferendum. Tùm tandem, quia ut inquit Amicus loc.cit. per hunc ordinem non tàm aufertur ordo ſecretæ correctionis fraternæ à Chriſto præſcriptus, quàm commutetur in ordinem ſecretę correctionis paternæ, cùm etiam in hac correctione occulte delinquens ſecretò corrigi debeat, & ſuaviter à Prælato, & nulli debeat delatum revelare, cùm finis talis paternæ correctionis ſit profectus in ſpiritu ipſorum ſubdictorum, & bonum commune Religionis, Undè abſolutè loquendo hic ordo correptionis non eſt contrà ordinem à Chriſto præſcriptum cùm enim ibi præcipit monitionem ſecretam præcedere debere delationem Prælato peccati occulti fratris, loquitur de delatione publica facta Prælato, ut judici, hoc enim indicant illa verba *Dic Eccleſiæ*, ut paſſim Patres exponunt, & Theologi omnes, non autem de denunciatione privata facta Prælato, tamquam patri; undè ex tali denunciatione non poteſt Prælatus procedere judicialiter contrà delinquentem, ac eum punire, ut Doctores communiter tenent, eſſet enim contrà jus peccatum ſecretò manifeſtatum ad correctionem per pœnitentiam evulgare.

90 Ad fundamentum prioris ſententiæ dicendum eſt, præceptum de correctione fraterna à Chriſto traditum, ac ejus ordine ſervando eſſe affirmativum, atque ideo certas circumſtantias exigere, quibus deficientibus poteſt mutuari, ac interdum omninò præteri, quare ſicut poteſt omitti fraterna correctio, quando ejus delatio creditur magis profutura delinquenti. Ità etiam poterit prædicto modo mutari quando talis mutatio magis pro futura ſperatur, ut evenit in ſtatu Religio-

ſo;

Digitized by Google

ſo; Neque hoc eſt velle adducere aliud eſſe Evangelium pro Religioſis, ac pro laicis, quia ut modo dictum eſt, hic ordo correptionis, quem dicimus in Religionibus valde utilem eſſe, abſolutè loquendo non eſt contra ordinem à Chriſto præceptum, cùm enim præcipit monitionem ſecretam præcedere debere delationem Prælato peccati occulti fratris, non loquitur de denunciatione privata facta Prælato, tamquam Patri, ſed de publica ipſi facta, tamquam Judici; & Innocentius Tertius l.c. declaravit non eſſe tantam neceſſitatem ſervandi ordinem correctionis à Chriſto præſcriptum circà regulares, & religioſos, ſicut circà ſæculares, & ratio eſt, quia ut hic advertunt Turrianus, Caſpenſ. & alii, alius eſt finis boni publici in Republica ſæculari, & alius Religionis, nam in illa hic finis intenditur, ut publicæ paci, & tranquilitati civium conſulatur, quam ſola delicta publica perturbant, atque ideo bonum Reipublicæ non poſtulat, ut peccata occulta Rectori ſæculari immediatè deferantur; at finis religioſæ congregationis non tantùm eſt pax fratrum adinvicem, ſed etiam perfectio, & exemplaris vita cujuſcumque, & publicus Religionis honos, ac bonum nomen apud ſeculum ad cujus finis conſecutionem maxime confert, ut crimen occultum fratris licitè poſſit ſtatim Superiori manifeſtari, hoc enim modo facilius quilibet religioſus abſtinebit à peccato exteriori coram alio religioſo, dùm minor eſt licentia peccandi, ex quo non ſolùm Religioni maximum eveniet emolumentum, ſed etiam cuilibet religioſo in particulari, quia peccata etiam occulta perſectionem vitæ religioſæ maximè impediunt; & tandem in hoc ſenſu hic corrigendi modus poteſt dici melior non ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed reſpectu ſtatus religioſi, nam ut rectè diſcurrit Suar. *de Religione* lib. 10. c. 10. in ſtatu religioſo habere tantùm curam privatæ famæ fratris apud ſolum Prælatum ſine reſpectu ad majus bonum ſpirituale ipſius fratris, & ſociorum, ac conſequenter totius Religionis, non poteſt eſſe utilius ad majorem perfectionem, quæ eſt præcipuus finis religioſi ſtatus.

91 Ad confirmationem negandum eſt ex tali correctionis modo, & ex tali denunciatione ſecuturum eſſe majus malum Religionis, ac etiam ſubditorum, quod ibi aſſeritur, quia commune bonum totius Religionis, ad quod promovendum, & conſervandum hic modus corrigendi dirigitur, privato incommodo paucorum prævalere debet, qui ex obſervatione illius aliquam inquietudinis, & turbationis occaſionem arripere poſſent, dixi *paucorum*, quia in Religione, ubi regularis obſervantia viget, ut ait Amicus l. c. valdè raro, & in pauciſſimis hujuſmodi caſus accidunt, ut propterea non ſit timendum, ne major pars communitatis in executione hujus regulæ perturbetur, & pro eis expedit etiam cum aliqua animi turbatione hoc ſalubri fræno cohiberi. Neque ob id aperitur via latiſſima traducendi, & infamandi innocentem, nec datur facultas Superiori diſponendi de ſubditis; prout ipſi placuerit nullam ob cauſam, ſi Prælatus ſit qualis eſſe debet prudens, diſcretus, ſpirituali zelo, & dilectione ſuarum ovium creditus, omni paſſione ſemota, & ſervaturus ſecretum, ut ſuprà dictum eſt, ſi enim his conditionibus præditus fuerit, facile diſcernere poterit, quando ei defertur peccatum occultum fratris, an hoc fiat ex paſſione, vel zelo, & diligentiam facere ad inquirendum, an verum ſit relatum; unde per hanc regulam non aperitur via infamandi innocentem, quòd ſi accuſatus fuerit nocens, infamia quæ ex tali delatione ſequitur Religioſo, eſt valdè exigua, at proindè propter majus ſpirituale commodum tùm particularis, tùm totius Religionis, illa exigua infamia eſt poſtponenda, quæ faciliime etiam apud Prælatum recuperatur, ſi frater ſe emendare voluerit, & ſufficientia media adhibere ad non reincidendum, debet enim bonus Prælatus compati infirmitatibus ſubditorum.

92 Ad ultimum negatur minor, quia ut conſtat ex dictis n. 88. poteſt proximus ob majus ſuum, vel alterius boni juri propriæ famæ cedere, & ad probationem in contrarium negatur rurſus minor quòd ſic aperiretur via cuicumque malevolo calumniandi fratrem ex quacumque levi cauſa, hoc enim falſum eſt, ut conſtat ex modò dictis, neque nos dicimus ex quacumque levi caſu licere peccatum fratris occultum deferre Prælato, ſed tantùm peccata gravia, quandò ſunt in præjudicium tertii, vel in perniciem communitatis, tunc enim bonum commune præferendum eſt bono famæ privati, ac etiam deferri debent ob ſpiritualem ejuſdem peccantis utilitatem, nihil enim ità ſubditos à lapſibus continet, quàm timor, ne in notitiam Prælatorum deveniat; licitum eſt ergò peccatum fratris occultum immediatè deferre Prælato, quando corripiendus eſt contentus, ut Superiori ſtatim ſignificetur, ut eſt apud quoſdam Religioſos, qui quo ad hoc juri ſuo renunciarunt, hæc enim juris ceſſione facta ceſſat ordo à Chriſto præſcriptus obligare ad conſervandam famam proximi in correptione fraterna; imò in tali caſu hoc non ſolùm eſt licitum, ſed etiam expediens, ut dictum eſt n. 89. tùm ad majorem ſingulorum in ſpiritu profectum, tùm ad majorem cautelam, ſecuritatem, & providentiam ergà commune bonum totius Religionis.

93 Sed Difficultas eſt an ſine hujuſmodi renunciatione juris propriæ famæ poſſit hæc conſtitutio eſſe juſta, ac licita, eaque ad ſui obſervantiam ſubditos obligare, etiam quandò per ordinem à Chriſto præſcriptum ſperaretur fratris correctio, antequam Prælato denunciaretur, ut patri. Prima opinio negat id juſtum, ac licitum eſſe, & fundamentum eſt, quia jure naturali tenemur ſpiritualem proximi ſalutem procurare cum minori jacturæ famæ ipſius, quo fieri poſſit; ergò abſque ipſius conſenſu numquam licebit occultum ejus peccatum immediatè manifeſtare Prælato, etiam ut Patri, prætermiſſo ordine à Chriſto præſcripto, Conſequentia probatur, nam major jactura famæ eſt illum prodere apud Superiorem, qui eum punire poteſt, quàm apud alios. Ità Bannes, Valentia, & plures alii. Secunda opinio, & probabilior affirmat, imò addit teneri ſubditum Prælato præcipienti per obedientiam revelare peccatum fratris etiam correctum. Ità Aſteſanus, & Nicolaus de Orbelli loc. cit. cum Riccardo, Gualtero, Gulielmo de Mara, & aliis antiquioribus dicentibus, quod contrarium aſſerere foret regularis diſciplinæ maximum detrimentum, & idem tenet Angelus verbo *Denunciatio*, & Amicus loc. cit. cum pluribus aliis, dicunt itaque in tali caſu teneri ſubditum peccatum fratris occultum manifeſtare Prælato, non ut peccatum corrigatur, quia iam correctum ſupponitur, ſed ut Prælatus ſubditum ſuum cognoſcat juxtà illud Prov. 27. *Diligenter agnoſce vultum pecoris tui, ut cognitum, prout indiget cuſtodias in bono*; ſicut enim vulnus corporis etiam curatum relinquit in corpore cicatricem, ſic ſunt nonnulla peccata, & ferè omnia, quæ etiam correcta relinquunt in eo, qui illa commiſit, aliquam pronitatem ad illa iterum committenda; quia ergò Prælatus ſubditi pronitatem ad malum cognoſcere, & ei cavere non poteſt niſi ſciens peccatum fratris occultum ei manifeſtet, ideo Prælato id præcipienti revelare tenetur, utpotè illi, qui debet, poteſt, & vult ei prodeſſe. Ità etiam docet D. Bernard. lib. *de diſciplina, & præcepto* cap. 5. ubi ait, quòd cura Prælati non eſt tantùm ad curandum ſubditum à peccato commiſſo, ſed etiam ad præſervandum à relapſu, hoc autem, inquit, non poteſt fieri, niſi peccatum correctum, ex quo eſt pronitas derelicta, cognoſcat, nec cognoſcere poteſt niſi per te, qui ſolus noſti; ergò teneris illud dicere, & manifeſtare, & ob bonum fratris, & propter officium Prælati, quod debet exequi, & etiam propter bonum obedientiæ ex parte tui.

94 Addit etiam Riccardus 4. d. 19. q. 3. ar. 1. quòd talis denunciatio non eſt in præjudicium famæ fratris, ſi Prælatus ſit talis, qualis eſſe debet, alioquin ſi per ſigna valdè probabilia timeretur, quòd ex illa denunciatione fratrem correctum infamare vellet, tunc crimen occultum fratris jam verè correctum Prælato denunciari non debet. Fundamentum igitur aſſertionis noſtræ eſt, quod in caſu propoſito peccatum fratris occultū etiam correctum Prælato per obedientiam præcipienti debet revelari, quia non ſolùm per correctionem debet provideri fratri, ut à peccato corrigatur; ſed etiam ut à recidiva reſervetur, hoc autem efficacius fit per paternam monitionem Superioris; ergò &c. Ex his patet, quid dicendum ſit ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, eatenus enim jure naturali tenemur juxtà Chriſti præſcriptum ſpirituali proximi ſaluti conſulere cum minori famæ jactura, quo fieri poteſt, quatenus hoc non impedit majus bonum, hujuſmodi eſt bonum totius Religionis, & præſervatio ipſius fratris à relapſu, quod bonum futurum ſperatur per immediatam denunciationem ad Superiorem, tamquam ad patrem. Neque ut advertit Amic. l.c. quando Chriſtus ordinē præſcripſit in fraterna correctione regulariter ſervādum, prohibuit, ne alius ordo ſervari poſſet, ſi ex eo juxtà occurrentes circumſtantias majus bonum ſperaretur, ut evenit in caſu noſtro. Sicut cùm per Eccleſiam præſcripſit, ut peccata ſemel ſubjiciantur clavibus, non prohibuit, quin per aliquam legem licitè poſſint eadem peccata ſemel confeſſa iterum clavibus ſubjici, ut in quibuſdam Religionibus obſervari ſolet ſatis laudabiliter.

QUÆSTIO QUARTA.

De vitiis Charitati oppoſitis.

95 HIC non eſt ſermo de vitiis quomodocumque charitati oppoſitis, ſic enim omnia ſunt ei oppoſita, & contraria, ſiquidem per quodlibet peccatum mortale charitas amittitur, ut dictum eſt lib. 2. ſent. diſput. 6. quæſt. 6. ſed de iis, quę ex ſpeciali ſua ratione

tione particularem habent cum charitate oppoſitionem; quamvis autem plura à Theologis enumerari ſoleant D. Thom. q. 34. & ſeq. nempè Odium, Invidia, Acedia, Diſcordia, Contentio, Schiſma, Bellum, Rixa, Seditio, & Scandalum, quatuor tamen ſunt principalia, quæ præcipuè charitati opponuntur, & ad quæ reliqua revocari poſſunt, ſcilicet, Odium, Invidia, Diſcordia; Scandalum, de quibus hic ſpecialiter agemus addendo aliqua de bello, & duello, quæ ad diſcordiam reducuntur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Odio, Invidia, Diſcordia, & Scandalo.

96 PRimum vitium primò, & principaliter charitati oppoſitum eſt odium, quod opponitur amori, & dilectioni, qui eſt principalis & præcipuus charitatis actus; & dividitur in odium Dei & proximi; de odio Dei intelligitur illud Num. 10. Surge Dominæ, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te, & Joan. 15. Oderunt me, & Patrem meum. De odio proximi Levit. 19. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, & 1. Joan. 2. Qui odit fratrem ſuum in tenebris eſt. Quamvis enim Deus, ut apprehenditur in ſeipſo, non poſſit eſſe objectum odii, quia ut dicit Dionyſius 4. de divinis nominibus. *Omnibus amabile eſt primum bonum* odiri tamen poteſt à perverſis ſecundùm quod apprehenditur, ut auctor aliquorum effectuum, qui eorum inordinatæ voluntati repugnant, cujuſmodi ſunt prohibitio peccatorum, & inflictio pœnarum, ut notat Aſteſanus noſter l. 2. tit. 62. art. 6. quod anteà docuit etiam Scotus 2. d. 6. qu. 2. in calce ar. 1. lit. M. ubi movens dubium, an quis poſſit appetere Deum non eſſe, & illum odio habere, quia nihil poteſt eſſe objectum nolitionis niſi ſub ratione mali, in Deo autem nulla apparet ratio mali, reſpondet quòd odium non eſt reſpectu Dei in ſe, nec reſpectu juſtitiæ ejus, ſed quantum ad effectum appropriatum perfectionis ſuæ juſtitiæ, & juxtà hunc ſenſum exponit illud pſal. 75. *Superbia eorum qui te oderunt, aſcendit ſemper*, non ad Deum in ſe, nec ad ejus juſtitiam in ratione perfectionis ſimpliciter, ſed in ratione vindicatricis, volendo, ſcilicet, juſtitiam ejus non eſſe vindicantem, & ſic nolunt juſtitiam ejus quantum ad effectum vindicandi. Addit etiam Aſtenſ. quod odium Dei eſt maximum peccatorum, & ratio eſt, quia in odio Dei voluntas creata avertitur à Deo, non ſecundùm ſe, in aliis autem peccatis avertitur à Deo, non ſecundùm ſe, ſed ſecundùm aliud ſcilicet, inquantum appetit aliquam inordinatam dilectionem, quæ habet averſionem à Deo annexam; quam doctrinam adducit etiam Bon. q. 4. cit. pun. ult. §. 1. tamquam communem omnium Recentiorum, & addit odium Dei eſſe peccatum adeò grave, ut non poſſit eſſe veniale ob pravitatem materiæ, & ratio eſt, quia quodlibet odium Dei ſummæ bonitati Dei maximè repugnat, qui ſummè bonus eſt, nec in ipſum ulla ratio mali cadere poteſt; tum quia ſicut mortaliter peccat, qui Deo fidem non præſtat in quolibet fidei articulo etiam minimo, ità etiam qui vult aliquod malum Deo etiam minimum mortaliter peccare videtur, & idem docet ex noſtris Vulpes diſp. 67. art. 2.

97 Deindè odium quoque proximi eſt peccatum mortale, cùm opponatur charitati, ut ait Aſteſ. loc. cit. ſicut enim virtute charitatis Deum, & proximum diligimus, ità actibus charitati oppoſitis homo Deum, & proximum deteſtatur, & ideò loc. cit. Joan. dicitur *Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt*, ſcilicet ſpiritualibus, quæ ſunt peccata. Duplex autem eſſe poteſt odium proximi ex D. Th. l. cit. abominationis, ſcilicet, & inimicitiæ, odium abominationis eſt alienatio, & averſio voluntatis à proximo propter aliquod malum, quod in eo concipimus; odium verò inimicitiæ eſt illud, quo malum aliquod proximo volumus. Utrumqne odium ex genere ſuo eſt mortale, nam directè charitati adverſatur, eamque tollere poteſt, peccatum autem, quod per ſe charitatem deſtruit, ex genere ſuo eſt mortale, undè ſi quis v.g. proximum ſuum averſetur, & abominetur, quatenus homo, vel quatenus Chriſtianus eſt, item ſi aliquod grave malum illi optet, quatenus illi malum eſt, mortaliter peccat juxtà illud 1. Joan. 3. *omnis qui odit fratrem ſuum homicida eſt*. Quamvis autem peccatum hoc ex genere ſuo ſit mortale, ut dictum eſt, poteſt tamen fieri veniale ob imperfectum animi conſenſum, ſeù ex defectu deliberationis, vel ob materiæ levitatem, ut ſi quis leve malum alicui optet, vel ſi levem ergà proximum diſplicentiam, aut modicam quamdam averſionem habeat; imo nullum eſſet peccatum, ſi quis peccatorem odio haberet, non quatenus homo eſt, ſed quatenus peccator, id eſt, ſi ejus peccatum abominaretur juxtà illud Pſal. *Iniquos odio habui*, vel ſi aliquod malum illi deſideraret, non quatenus ejus malum eſt, ſed quatenus ad deſtructionem peccati, ac ejus converſionem conferre poteſt, ut patet ex ſuperius dictis de obligatione dilectionis proximi. An verò odium proximi ſit gravius peccatum aliis quæ in proximum committuntur, reſpondet Aſteſanus l. cit. eſſe graviſſimum omnium peccatorum, quæ in proximum committuntur quantum ad voluntatis deordinationem, licèt ea, quæ committuntur exterius ſint graviora quantum ad proximi læſionem, ut homicidium, & furtum, nam illud peccatum eſt majus per ordinem ad damnum proximi, & ejus læſionem, quod majus damnum infert; alia autem peccata exteriora majus damnum inferunt, & ità etiam diſcurrit Bonacina loc. cit. cum pluribus aliis Recentioribus ab ipſo citatis; quæ tota doctrina eſt etiam de mente Scoti pluribus in locis, ut Vulpes oſtendit diſp. 67. cit. art. 3. & 4.

98 Secundùm vitium charitati oppoſitum eſt invidia, quæ eſt inordinata triſtitia, qua quis dolet de bono proximi, non quatenus bonum illius eſt, ſed quatenus videtur diminuere proprium honorem, & excellentiam, ut ſi propteréa doleas de doctrina alterius, qua obſcurare videtur, vel diminuere exiſtimationem tuæ doctrinæ, undè objectum hujus triſtitiæ eſt proprium malum, & bonum alterius, quatenus propriæ gloriæ diminutivum, & hæc triſtitia eſt propriè invidia, & eſt ex genere ſuo peccatum mortale, cùm charitati repugnet, quia dolet de bono proximi, de quo charitas gaudet; dicitur autem ex genere ſuo eſſe peccatum mortale, quia eſſe poteſt peccatum veniale tantùm ob imperfectionem conſenſus, & non plenam advertentiam, ac etiam ob materiæ parvitatem, ut in parvulis contingere ſolet, qui de levibus aliorum puerorum bonis triſtitiam capere ſolent. Ità Divus Thom. q. 36. art. 1. & Aſteſanus noſter tit. 93. ar. 2. ubi etiam notat pluribus modis contingere poſſe, ut quis triſtetur de bono proximi, quos poſteà diſtinctius recenſet Toletus lib. 8. cap. 63. Abellius de quarto Decalogi præcepto §. quinto, & plures alii; poteſt enim aliquis de bono alterius triſtari, inquantum deeſt ei bonum illud quod alter habet, ut quando quis videns hominem doctum triſtatur, non quia doctus ſit, ſed quia ipſe pari doctrina non ſit præditus, & hæc triſtitia propriè dicitur zelus, & æmulatio, ut dicit Ariſt. 2. Rhetor, & ſi ſit de bonis honeſtis eſt licita, & laudabilis juxtà illud 2. Corint. 12. *Æmulamini chariſmata meliora*, ut ſi quis videns hominem pænitentem zelo ferventem triſtetur, non de illius bono, ſed ex eò, quòd de virtutibus hujuſmodi videat deſtitutum, ſi autem talis æmùlatio ſit de bonis temporalibus, poteſt eſſe cum peccato, & ſine peccato; ſi enim ſit de temporalibus bonis, quæ ad nullum honeſtum finem referantur, tunc erit mala, vel indifferens ratione motivi, undè orietur.

99 Rurſus poteſt aliquis de bono alterius triſtari, quia eum tali bono judicat indignum, quæ quidem triſtitia, ut ait Ariſt. l. c. eſt de temporalibus bonis, quæ quidem bona, vel mala eſſe poteſt juxtà motiva, ex quibus concipitur; ſi enim aliquis triſtetur, quòd aliquis iniquus, & ſceleſtus dignitatem aliquam ſit conſecutus, ut interdum evenire ſolet, quia indignus eſt, & rationabiliter creditur abuſurus, non peccat, quia ex honeſto motivo oritur hæc triſtitia; ſi verò ex aliquo pravo affectu judicet alium tali bono indignum, & ideò triſtetur, peccatum committit grave, vel leve pro ratione gravitatis, vel levitatis ipſius materiæ. Item poteſt quis triſtari de electione alicujus ad aliquam dignitatem, eò quòd ſibi timet aliquod damnum indè venturum, & in tali caſu diſtinguendum eſt, quia ſi damnum illud injuſtè ſibi inferendum rationabiliter vereatur, nullum erit peccatum; ſi autem juſtè, ut ſi fur, aut ſicarius triſtetur de electione viri integerrimi in Judicem, à quo ſcelerum ſuorum punitionem, & vindictam ſibi metuit, malè faceret, & peccaret, quamvis enim ipſum malum timere liceat, non tamen licitum eſt ob hunc timorem diſplicere, & triſtari de bono illius, ſicut neque liceret ob id illum tali bono privare. Addit tandem Aſteſan. l. c. ex Divo Greg. 31. Moral. quod quinque ſunt filiæ Invidiæ, ſcilicet, odium jam deſcriptum, Suſurratio, qua, ſcilicet, quis diminuit gloriam alterius in occulto. Detractio, qua quis illam diminuit manifeſtè, & in publico, Gaudium, & exultatio in adverſis proximi; & afflictio in proſperis ejus, quas etiam recenſet Toletus l. cit. cap. 67. ex quo deducit Vulpes diſp. 69. artic. ult. cum Scoto 2. d. 7. q. 2. invidiam inter ſeptem capitalia vitia recenſeri, quia ex ipſa tamquam ex capite, enumerata peccata originem ducunt. Ità & D. Thom. l. c. Bannes, Lorca, Turrianus, Reginaldus, Valentia, Bonac. & alii Recentiores paſſim.

100 Tertium vitium charitati oppoſitum eſt diſcordia, quæ eſt diſſenſio voluntatis à voluntate proximi circà aliquod bonum, in quo tenetur quis conſentire, ut ſi à proximo diſſentias ſuadente opera charitatis. Ità D. Th. q. 37. ar. 1. opponitur autem concordiæ, ſeù paci, quæ eſt effectus charitatis, hoc autem dupliciter contingere poteſt, ut Aſteſanus advertit tit. 64. ar. 2. uno modo per ſe; ut cum quis à bono proximi in quo conſentire debet, diſſentit ſcienter, & ex intentione, & hoc eſt peccatum mortale ex ſuo genere propter contrarietatem, quam habet ad charitatem, ex qua concordia cauſatur, unde Galat. 5. Diſſen-

ſiones

Digitized by Google

ſiones ponuntur inter opera carnis, de quibus ſubditur ibi; *Qui talia agunt regnum Dei non conſequentur*, primi tamen motus hujus diſcordiæ propter actus imperfectionem peccata ſunt venialia. Alio modo per accidens, ut quando aliqui intendunt aliquod bonum pertinens ad honorem Dei, vel utilitatem proximi, ſed unus exiſtimat hoc eſſe bonum, & alius non; & tunc diſcordia eſt per accidens contrà bonum proximi, ut fuit inter Barnabam, & Paulum Acto. 15. quod pertinebat ad defectum humanum, & tunc diſcordia non eſt peccatum, nec repugnat charitati, niſi ſit cum errore circa neceſſaria ad ſalutem, vel niſi ſit cum indebita pertinacia.

101 Ad diſcordiam autem reducuntur alia plura vitia charitati, & paci oppoſita, ut Aſteſanus, & Abellius advertunt loco cit. ſi enim diſcordia ſit circà veritatem, quam quis cum altercatione verborum impugnat, vocatur Contentio, & ſi veritas illa, quæ impugnatur, divinum honorem ſpectet, aut morum rectitudinem, vel notabilem proximi utilitatem eſt peccatum mortale, & ſi diſcordia illa, ac voluntatis diſſenſio eo uſque procedat, ut quis ſeipſum ab unitate Eccleſiæ ſejungat, & ejus capiti viſibili ſubeſſe nolit, ſcilicet, Romano Pontifici dicitur Schiſma, eſtque graviſſimum mortale peccatum. Si ad diſcordiam animorum accedat etiam armorum violentia, qua proximo nocumenta aliqua in bonis fortunæ, vel corporis injuſtè inferantur, & hoc fiat ex aliqua publica auctoritate, vocatur Bellum; ſi autem hoc non fiat ex publica auctoritate, ſed potius ex inordinata voluntate, & inter perſonas privatas dicitur Rixa; rixæ namque ſunt, quando homines ex ira ſe percutiunt, & ideo rixa videtur eſſe quoddam bellum privatum, quod agitur inter perſonas privatas, non ex aliqua publica auctoritate, ſed magis ex inordinata voluntate, & ideo ſemper eſt peccatum, & in invadente injuſte eſt mortale, in defendente verò ſe, quandoque poteſt eſſe ſine peccato, ut ſi ſolo animo repellendi injuriam illatam ſe defendat, & cum moderamine inculpatæ tutelæ, undè nec rixa propriè dici poteſt ex parte ejus; quandoque tamen fit cum peccato, ut ſi fiat animo vindictæ, vel odii, vel etiam immoderatè ſe defendat. Seditio tandem, ut ait Aſteſanus art. 5. importat quamdam contradictionem, & diſcordiam, & in hoc convenit cum bello, & rixa, ſed differt ab eis in duobus. Primo quia illa important mutuam impugnationem in actu, ſeditio autem poteſt dici, ſivè hujuſmodi impugnatio fiat in actu, ſivè ſit præparatio ad talem pugnam; ſecundò quia bellum propriè fit contrà extraneos, & hoſtes quaſi multitudinis ad multitudinem; rixa autem eſt unius ad unum, vel paucorum ad paucos; ſeditio verò propriè eſt inter partes multitudinis unius inter ſe diſſentientes, ut cùm una pars civitatis excitatur ad tumultum contrà aliam. Differt autem à Schiſmate, quia Schiſma opponitur ſpirituali unitati multitudinis, ſcilicet, Eccleſiaſticæ, & importat tantùm ſpiritualem diſſenſionem. Seditio verò opponitur unitati multitudinis temporali, vel ſæculari, & importat etiam præparationem ad pugnam corporalem. Eſt tandem ſeditio peccatum mortale ex ſuo genere, undè 2. Corinth. prohibentur ſeditiones inter illa, quæ ſunt peccata mortalia, & tantò eſt gravius, quantò bonum commune, quod impugnatur per ſeditionem, eſt majus bonum, quàm bonum privatum, quod impugnatur per rixam. Ità diſcurrit Aſteſanus loco cit.

102 Quartum denique vitium charitati oppoſitum eſt ſcandalum, quod ut ſe tenet ex parte ſcandalizantis ſi paſſim definiri ſolet ex D. Thoma quæſt. 43. art. 1. eſt dictum, vel factum minus rectum præbens alteri occaſionem ruinæ, quam definitionem etiam ità communiter declarant, quod dicitur *dictum, vel factum*, quia interiores actus, cum aliis noti non ſint, illis nocere non poſſunt. Additur deindè *minus rectum*, ut ſignificetur poſſe aliquando ſcandalum oriri ex aliquo dicto, vel facto, quod non ſit ex ſe malum, ſed quod habeat tantùm ſpeciem mali, ut ſi juſta de cauſa, & cum diſpenſatione coram aliis eam ignorantibus carnes comedas die vetito. Additur tandem, *præbens alteri occaſionem ruinæ*, non verò cauſam, eò quòd propriè loquendo humana voluntas à nulla cauſa efficaciter induci poteſt ad peccandum, ſed ſolummodo veluti oblata occaſione in illud ſpontè conſentiat, & propter hoc appoſitè non dicitur dans cauſam ruinæ, ſed dans occaſionem ruinæ, quod cauſam imperfectam ſignificat. Cæterum quamvis hæc ſcandali definitio ſit communiter recepta, non tamen ſufficiens videtur, & undequaque perfecta, & ratio eſt, quia non ſolùm dictum, vel factum contrà præceptum negativum, ſed etiam omiſſio dicti, vel facti contrà affirmativum præbet occaſionem ruinæ, ut notat Scot. 4. d. 3. q. 4. lit. M. ubi ait, eo tempore quo præcepta affirmativa ſunt adimplenda, tunc omiſſio illorum eſt ſcandaloſa præbens occaſionem ruinæ, ſicut commiſſio contrà præcepta negativa ſemper, & pro ſemper implenda; undè omiſſio publica audiendi ſacrum in die feſto eſt ità ſcandalizativa, ſicut in eo exercere opus ſervile, & nemo negabit omiſſionem confeſſionis fidei catholicæ in caſu, quando oportet illam exterius poteſtari eſſe ſcandaloſam, & aliis fidelibus occaſionem ruinæ præbere; quarè ſcandalum, ut integrè, & adæquatè deſcribatur, definiri debet, quòd ſit *dictum, vel factum, vel omiſſum, minus rectum præbens aliis occaſionem ruinæ*, quia non minus eſt aptum præbere occaſionem ruinæ dictum, vel factum minus rectum, quàm omiſſio præcepti affirmativi hic, & nunc obligantis, ut etiam notavit Vulpes diſp. 76. art. 1.

103 Dividitur autem ſcandalum in activum, & paſſivum, ut docent D. Thomas. & Scotus loc. cit. activum jam deſcriptum ſe tenet ex parte ſcandalizantis, paſſivum verò ex parte ſcandalizati, & utrumque eſt duplex; nam dictum, vel factum alterius poteſt eſſe occaſio peccandi alteri dupliciter, ut docet Aſteſanus tit. 68. ar. 1. uno modo per ſe, alio modo per accidens; per ſe quidem, quandò aliquis ſuo malo verbo, vel facto intendit alium ad peccatum inducere; vel etiamſi hoc non intendat, ipſum tamen dictum, vel factum eſt tale, quod ſui natura eſt inductivum ad peccandum, & hoc vocatur ſcandalum activum per ſe. Per accidens verò verbum, vel factum unius eſt alteri cauſa peccandi, quando præter conditionem, & naturam operis ac etiam præter intentionem operantis aliquis male diſpoſitus ex hujuſmodi opere inducitur ad peccandum, & tunc qui facit hujuſmodi actum rectum non dat occaſionem, quantum eſt in ſe, ſed alius occaſionem ſumit juxtà illud Rom. 7. *Occaſione autem accepta &c.* Scandalum paſſivum eſt ipſa ſpiritualis ruina ejus, qui ſcandalizatur, & hoc divitur in ſcandalum datum, quod oritur ex ſcandalo, activo per ſe; & in ſcandalum acceptum, quod correſpondent ſcandalo activo per accidens; nam qui inordinatè aliquid dicit, vel facit, dat alteri occaſionem peccandi; qui autem benè operatur, non dat alteri occaſionem peccandi, ſed alter accipit, ex quo patet, quod ſcandalum paſſivum quandoque eſſe poteſt ſine activo, ut ſi quis ex dicto, vel facto alterius, quod ex ſe ad peccandum nulla ratione eſt inductivum, occaſionem ruinæ, & ſcandali ob voluntatis ejus pravitatem accipiat, quale fuit ſcandalum Phariſæorum ex verbis Chriſti acceptum, poteſt etiam interdum ſcandalum activum eſſe ſine paſſivo, ut ſi quis aliquem conetur inducere ad peccandum, nec ille conſentire velit. Ità docet Aſteſ. loc. cit. ex D. Th. Riccard. & Alenſis.

104 Denique tria quæri ſolent de ſcandalo. Primò an utrumque ſcandalum tàm activum, quàm paſſivum, ſit peccatum. Secundò an utrumque ſit peccatum ſpeciale. Tertiò an utrumque ſit mortale, de quibus agit Aſteſanus l. c. art. 2. Quoad primum dicendum eſt utrumque ſcandalum tàm activum, quàm paſſivum ſemper eſſe peccatum, loquendo tamen de ſcandalo activo per ſe, quia activum per accidens non eſt propriè ſcandalum, ut patet ex dictis. Quod autem utrumque ſit peccatum conſtat ex eorum definitione, quia ſcandalum activum eſt dictum, vel factum, vel omiſſum minus rectum præbens alteri occaſionem peccandi, quæ duæ ultimæ particulæ inſinuant aliquam malitiam ſemper eſſe in ſcandalo activo, ſcandalum autem paſſivum, ut diximus, nil aliud eſt, quàm peccatum ejus qui ſcandalizatur. Quoad ſecundum dicendum eſt ſcandalum paſſivum non eſſe ſpeciale peccatum, quia ex dicto, vel facto alicujus aliquem ruere contingit ſecundùm quodcumque genus peccati, neque hoc, quod eſt occaſionem ſumere peccandi ex dicto, vel facto alterius ſpecialem rationem peccati conſtituit, quia non importat ſpecialem deformitatem ſpeciali virtuti oppoſitam, & ideò opus non eſt, ut qui peccatum aliquod commiſit, in confeſſione declaret ſe ab alio ad id inductum fuiſſe Scandalum autem activum eſt peccatum ſpeciale præcepto correptionis fraternæ oppoſitum, ac proindè in confeſſione. declarandum, præſertim quandò quis deliberatè alterum ad peccandum induxit. Quod ſi præter intentionem ejus id accidat, an in tali caſu ſit in confeſſione declarandum diſſenſio eſt inter DD. nam Cajet. Vaſq. Sanch. Bec. Bon. Caſpenſis, & alii negant in eo caſu ſcandalum activum eſſe peccatum ſpeciale, & in confeſſione aperiendum. Alii tamen probabilius affirmant, ut Major, Sylveſter Nav. Valentia, Abellus, & alii, undè qui advertit aliquod dictum, vel factum ſuum minus rectum poſſe, alium ad peccandum inducere, nec tamen ob id ab illo dicto, vel facto deſiſtit, debet ſecundùm hos DD. circumſtantiam illam in confeſſione declarare, ſi mortale fuit peccatum illud, cujus occaſionẽ præbuit.

105 Quoad tertium tandem dicendum eſt, utrumque ſcandalum tàm activum, quàm paſſivum, aliquando eſſe peccatum mortale, aliquando veniale; ſcandalum activum mortale eſt, vel veniale, ſecundùm rationem dicti, vel facti, vel omiſſi, quo præbetur alteri occaſio ruinæ, vel ſecundùm intentionem illius, qui hujuſmodi occaſionem præbet, paſſivum verò mortale, vel veniale eſt pro qualitate criminis, in quod quis propter dictum, vel factum alterius impingit, quod tamen de ſcandalo activo ordinariè, & regulariter intelligendum eſt, nam

duplex

Digitized by Google

duplex fieri poteſt exceptio, ut Becanus advertit cap. 27. qu. 2. in fine. Una ſi quis peccet mortaliter coram viris perfectis, qui non facilè ſcandalizantur, vel etiam coram malis, qui alioqui per ſe parati ſunt peccare, tunc enim ſcandalum non eſt mortale, licèt peccatum, cui circumſtantia ſcandali eſt annexa, ſit mortale. Altera ſi quis venialiter peccet coram talibus perſonis, quas probabile eſt accepturas eſſe occaſionem peccandi mortaliter tunc enim ſcandalum eſt mortale, ut ſi Religioſus verbum proferat jocoſum coram fœminis, quæ occaſionem peccati mortalis indè arripere poſſent; vel adoleſcens mulierem conjugatam alloquatur, & verbum proferat amatorium coram marito valdè zelotypo, ex quo probabiliter ſequerentur inter illos jurgia, & diſſenſiones.

ARTICULUS SECUNDUS,

De Bello, & Duello,

106 PRimò conveniunt Catholici omnes contrà nonnullos Hæreticos, ut notat Aſteſanus ex noſtris l. 2. tit. 64. art. 7. bellum non ſolùm defenſivum, quod, ſcilicet, ſolius defenſionis cauſa ſuſcipitur, ſed etiam offenſivum, ſeù aggreſſivum, quod ad vindicandam, ſeù compenſandam injuriam infertur, eſſe licitum, & honeſtum, ſi concurrant conditiones requiſitæ, & hoc eſt de fide expreſſum in Sacra Scriptura, ſæpe enim juſſit Deus bella fieri, ut Num. 25. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſen dicens, hoſtes vos ſentiant Madianitæ* & 1. Reg. 15. *Vade, & percute Amalec, & demolire univerſa ejus*; idque ex profeſſio docet D. Aug. l. 2. contrà Manichæos oppoſitum ſentientes, nam explicans illud Mat. 25. ab eis objectum *Omnis qui acceperit gladium gladio peribit*, inquit, ille accipit gladium, qui nulla ſuperiori, aut legitima poteſtate jubente, vel concedente in ſanguinem alicujus armatur, qui verò ex auctoritate Principis, vel Judicis, ſi ſit perſona privata, vel ex zelo juſtitiæ imperiali, quaſi ex auctoritate Dei, ſi ſit perſona publica, gladio utitur, non ipſe gladium accipit, ſed ab alio ſibi commiſſo utitur, undè ei pœna non debetur. Hoc etiam ipſamet ratio naturalis ſuadet, nam bellum vel eſt defenſivum, vel offenſivum, ſi defenſivum, conſtat ex natura ſua licitum eſſe, nam unicuique jure naturæ licitum eſt, vim ſibi injuſtè illatam vi repellere, quod ſi hoc licet homini privato de jure naturæ, tantò magis Principi id licebit, vel Reipublicæ. Si offenſivum, tunc etiam licitum eſt ob eamdem rationem, ſi enim privatus homo poteſt litem inducere adverſario ſuo vel injuriarum actionem per viam juris, hoc idem facere poterit Princeps, vel Reſpublica per viam belli, quando via juris non eſt ſufficiens, alioquin publica injuria Principi, vel Reipublicæ illata numquam reſarciri poſſet, vel vindicari, & ſic nulla Reſpublica tuta eſſe poſſet, nec publica juſtitia, & indemnitas cuſtodiri, quod eſt abſurdum. Ita etiam diſcurri, Vulpes diſp. 73. art. 1.

107 Secundò conveniunt DD. conditiones ad bellum juſtum requiſitas tres præſertim eſſe. Prima eſt legitima auctoritas. Secunda juſta cauſa. Tertia recta intentio, quibus deficientibus, vel altera illarum bellum eſt illicitum, & eo gravius peccatum, quo graviora per illud damna proximo inferuntur, Ità D. Tho. q. 40. ar. 4. & Aſteſanus noſter l. c. & quidem ſi prima deſit, vel ſecunda conditio, non ſolùm charitati, ſed etiam juſtitiæ contrarium eſt cum onere reſtitutionis, ſi ſola tertia deſit ut idem notat l. 1. tit. 20. a. 1. non eſt contrarium juſtitiæ, ſed charitati, ut etiam Becanus advertit cap. 25. q. 1. ex Bellarm. l. de Laicis c. 15. Primò ergò requiritur legitima auctoritas, quæ ſolùm reſidet in Principe, vel Republica, quæ Superiorem non recognoſcit, quoniam ad ſupremum tantùm Principem ſpectat univerſali bono totius Regni proſpicere, ac providere; quod quidem de bello offenſivo intelligendum eſt; eſt de bello namque defenſivo alia eſt ratio, cùm cuilibet à natura conceſſum ſit jus ſe defendendi, & injurias propulſandi; quarè Reſpublica ſupremam auctoritatem non habens, & Principes Superiorem habentes in temporalibus, non habent auctoritatem inferendi bellum propter injuriam illatam, poſſunt enim jus petere à Superiore ſuo, ſiquidem quoad hoc ſe habent, ut perſona privata, quæ ob hanc cauſam bellum inducere non poteſt. Secundò requiritur juſta cauſa, ſeù juſtus bellandi titulus, hæc autem generatim loquendo eſt injuria Principi, vel Reipublicæ illata, vel inferenda, quæ gravis eſſe debet, ut tanta pœna puniatur, cujuſmodi eſſet ad regnum recuperandum, ad propulſandam notabilem injuriam Principi, ac Reipublicæ factam, ad reprimendos ſubditos injuſtè contrà Principem rebellantes, & ſimilia, ut indicat D. Aug. l. 83. q. ubi ait, quòd juſta bella ſolent deffiniri, quæ ulciſcuntur injurias; ſic gens, vel civitas plectenda eſt, quæ vel vindicare neglexit, quod à ſuis improbè factum eſt, vel reddere, quod per injuriam ablatum eſt; alias etiam cauſas ſpecileas juſtitiæ belli recenſent Aſteſanus, & Becanus loc. cit. Caſp. d. 7. ſect. 1. & alii Recentiores paſſim, quæ apud ipſos videri poſſunt, & Pontium ex noſtris d. 33. q. 2. debent autem hujuſmodi cauſæ eſſe certæ, ac Principi exploratæ, ut diximus in ſuperioribus d. 3. de Juſtitia, & jure q. 3. art. 2. in fine, ac propterea ad eas examinandas peritos advocare tenetur, nec in dubio bellum juſtum inducere poteſt, quia cùm bellum ſit graviſſima pœna, quam unum Regnum, vel Reſpublica alteri infert, non poteſt in dubio illud inferre juxtà regulam juris in 6. *Cùm ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quàm actori*, & hoc intelligendum eſt de dubio propriè dicto, quando, ſcilicet, Judex in neutram partem inclinare poteſt pro veritate cauſæ. Tertia tandem conditio eſt recta intentio bellantium, undè D. Aug. lib. de verbis Domini ait. Apud veros Dei cultores etiam bella perpetrata ſunt, qui non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio gerunt, mali coerceantur, & boni ſubleventur. Quod quamvis ità ſit, non debent tamen ſubditi de intentione Principis judicare, ſufficit enim, ut illis manifeſtè non conſtet de injuſtitia belli; imò quamvis ipſi dubitent, an bellum ſit juſtum, poſſunt, ac etiam interdum debent, quando ipſis à Principi ita præcipitur, pro illo militare, ut docet idem Auguſt. lib. 22. contra Fauſtum cap. 75.

108 Tertiò addit ulterius quartam conditionem Aſteſanus loc. cit. ex Raymundo, & Rodonenſi, quam pro tertia recenſet Caſp. loc. cit. ſcilicet, debitus & moderatus modus, hoc eſt, ut in eo debitus ſervetur modus, tam initio belli, quàm in proſecutione illius antè partam victoriam, & etiam poſt victoriam partam. Hoc autem in tribus conſiſtit. Primò, quòd ante bellum inchoatum, examinata juſta illius cauſa, debet parti adverſæ eam proponere, ac condignam ſatisfactionem petere, quam ſi pars adverſa offerat, tenetur Princeps acceptare, & à bello deſiſtere, etiamſi inchoatum eſſet, quia ab eo tempore ceſſat jus inferendi bellum. Cùm enim bellum, non voluntate, ſed ſola neceſſitate ſuſcipiatur, ſi debita, ac condigna ſatisfactio offeratur, eo ipſo neceſſitas bellandi ceſſat. Deindè ſi compenſationem debitam pars adverſa facere recuſet, tunc bellum juſtè inchoari poterit, & toto eo tempore Principi licitum eſt, & ex ejus mandato Ducibus, & militibus inferre hoſtibus omnia mala, & damna, quæ ad debitam ſatisfactionem, & compenſationem neceſſaria judicantur, & ea proſequi, donec ſit ſibi ſatisfactum ſecundùm conſcientiam ſuam; ultrà hoc autem nihil accipere debent, niſi propter immunitatem criminis pars adverſa omnibus bonis privari meruerit, ut propter hæreſim, vel crimen læſæ majeſtatis. Denique requiritur, ut in his malis hoſtibus inferendis, quæ ad compenſationem faciendam, & victoriam comparandam neceſſaria judicantur, non lædantur illi, qui in nullo præſtant adverſariis ſuis auxilium, movens enim juſtum bellum, poteſt tantùm ſuum lædere adverſarium, ac etiam ejus vaſſallos, & ſubditos, ac complices, non autem alios, extrà de *offic. deleg.* cap. 1. Ex quo infertur licitè occidi poſſe omnes nocentes, ac rebelles tùm in ipſo pugnæ congreſſu, quàm poſt partam victoriam; ſi eorum mors ad vindicandam injuriam, & pacem, ac ſecuritatem firmandam neceſſaria judicetur; niſi fortè ſub promiſſione vitæ ſe dederint, tunc enim pactum eſt ſervandum; innocentes autem, quales ſunt jure naturali pueri, ac mulieres, & quales ſunt etiam jure poſitivo Eccleſiaſtici, Monachi, & Religioſi, directè, & per ſe occidi non poſſunt, ſicut etiam neque hoſpites, & peregrini, hi enim inter hoſtes recenſeri non debent, cùm ſint exteri, & alieni, niſi conſtet ipſos quoque arma ſumpſiſſe, & eſſe belli ſocios; appoſitè autem dictum eſt, directè, & per ſe occidi non poſſe, quia per accidens, & præter intentionem aliquando poſſunt occidi, ſæpè n. in obſidione Civitatum innocentes ſunt ità cum nocentibus immiſti, ut hi expugnari, & ſuperari nequeant, niſi cum innocentium occiſione; ut in civitatum incendiis contingere ſolet, & arcium everſione, ut Doctores, communiter docent, de quo plura Pontius d. 33. q. 5.

109 Quartò conveniunt Doctores bellum ex utraque parte poſſe eſſe injuſtum, ut ſi una pars injuſtam cauſam faveat, & altera legitima poteſtate indicendi bellum non habeat, conveniunt etiam bona injuſto bello capta eſſe reſtitutioni obnoxia de quarum diximus diſp. præced. quæſt. 5. a. 2. Difficultas tamen eſt, an bellum ex utraque parte poſſit eſſe juſtum, & licitum; negativè reſpondet Azorius 3. par. lib. 2. c. 7. q. 2. & 4. cum Victoria in relec. de jure belli n. 38. ſecluſa tamen omni ignorantia. Communior tamen ſententia cum diſtinctione procedit, quam breviter declarat Becanus loc. cit. q. 7. quod tribus modis bellum poteſt eſſe juſtum; vel materialiter tantùm, quando, ſcilicet, bellum eſt juſtum ex parte rei, non tamen in conſcientia gerentis, ut ſi bellum gerens à parte rei juſtum habeat cauſam, quam tamen ſe habere non putat; vel formaliter tantùm, quando, ſcilicet, è contrà bellum eſt juſtum in conſcientia gerentis, quia prudenter, & practice juſtam cauſam ſe habere judi-

Digitized by Google

judicat, non tamen à parte rei, quia reverà eam non habet; vel utroque modo ſimul, quando, ſcilicet, & habet juſtam cauſam à parte rei, ac etiam in conſcientia, quia prudenter & practicè judicat ſe eam habere, itaut ſi contrarium judicaret, bellum non aſſumeret, nec proſequeretur. Hac diſtinctione præmiſſa dicendum eſt bellum non poſſe eſſe juſtum materialiter ex utraque parte, nam fieri non poteſt, quod uterque Princeps, inter quos eſt bellum, juſtam cauſam foveat à parte rei, quia res vel competit uni vel alteri; formaliter tamen poteſt eſſe juſtum ex utraque parte, vel ex ignorantia invincibili, vel ex opinione probabili, quam quiſque ſequi poteſt, ut ſi uterque princeps, inter quos bellum verſatur, bona fide procedat, & re diligenter examinata nullam injuſtitiam ex parte ſua reperiat, etiamſi ex alterutra parte ſit aliquid occultæ injuſtitiæ, quæ ipſum lateat. Ità Covarr. Molina, Bannes, Valentia, Sanchez, Stephanus à S.Gregorio, & alii paſſim. Hic tamen advertenda eſt regula a nobis tradita lib.2.ſent.diſp.5.q.4.art.1.n.145.*de Conſcientia probabili,* ex Scoto 4.d.15.q.2.ar.1. quomodo Rex gerere ſe debeat ad bellum inferendum pro regno conſequendo, nam ſi alter occupat tyrannicè regnum ad ſe pertinens, nolitque illud reſtituere, affirmat Doctor poſſe illi juſtum bellum inducere, directè quidem ad acquirendum ſibi regnum injuſtè ab alio occupatum & indirectè ad necandos ſibi obſiſtentes; quando vero clare non conſtat regnum ab uno occupatum de jure ad alterum pertinere, ſed pro utraque parte ſunt rationes probabiles in hoc caſu, cùm agatur de re valdè gravi, & ne ſequatur nimis grave damnum in præjudicium tertii, tenetur Rex ſequi tutiorem, & probabiliorem opinionem ex obligatione charitais, quam erga proximum habere tenemur.

110 Quinto eſt Difficultas, An il bello liceat uti inſidiis. Reſpondet Aſteſanus loc. cit. art.7. in fine licere aliquo modo in bello juſto inſidiis, uti, inſidiæ enim ordinantur ad fallendos hoſtes, dupliciter autem poteſt quis ex dicto, vel facto alterius falli, uno modo ex hoc, quod dicitur ei falſum, vel non ſervatur ei promiſſum, & hoc numquam licet, unde hoc modo, nullus debet fallere hoſtes, ſunt enim quædam jura bellorum, & fædera etiam inter ipſos hoſtes ſervanda, ut dicit Ambroſius lib.*de officiis.* Alio modo ex eo, quod non aperitur ei propoſitum, hoc autem non tenetur ſemper homo facere, unde Dominus juſſit Joſue inſidias ponere habitatoribus Hai, ut habetur Joſue 8.& hujuſmodi inſidiæ non dicuntur proprie fraudes, nec repugnant juſtitiæ, nec voluntati ordinatæ, eſſet enim inordinata voluntas, ſi quis vellet ſibi nihil ab aliis occultari. Ità diſcurrit Aſteſanus loc. cit. & hoc etiam docuit Scotus ipſe 3. d. 38. q. un. in ſolutione principalium ſub lit. I. ubi affirmat in bellando contrà quemcumque oportere fidem ſervare, adeout infidelitas, vel mendacium cujuſcumque Chriſtiani in bello etiam contrà infidelem damnatur, ſubdit tamen licere aliquibus cautelis uti quæ per ſe veritati non repugnent, nec mendacium includant, unde non veretur opinari ex hoc capite moraliter peccaſſe Judith doloſè accedentem ad necem Holofernis, factum tamen ejus ait in Scriptura narrari, & in Eccleſia, tamquam laudabile recitari, ut notat Vulpes diſp.cit.ar.3.quantum ad aliqua, quæ erant ibi religioſitatis, alia tamen annexa nec laudantur, nec probantur. Et hæc eſt communis opinio Recentiorum, nulla facta mentione antiquorum, à quibus eam acceperunt, dicunt enim quod non licet in bello uti inſidiis, quæ conſiſtunt in mendaciis vel in non ſervando fidem, & promiſſionem, cùm ſint intrinſecè malæ; licere tamen uti inſidiis mendacium, & perfidiam non includentibus, & ratio eſt, quia non tenemur hoſti noſtra conſilia pateſacere, ut ſe muniat; & ſibi caveat, atque ideò aliquid contrà illum moliri poſſumus, de quo ipſe non cogitaverat, & hujuſmodi inſidiis contrà illum uti poſſumus, ut conſtat ex exemplis ex Scriptura adductis, & hoc etiam docet bellum gerentium uſus, quia nemo dictis, vel factis conſilia ſua hoſtibus aperire tenetur, undè præſertim iis inſidiis uti licebit, quæ in occultandis conſiliis conſiſtunt, ne ad hoſtes perveniant, vel ne ea cognoſcant, quæ ad pugnam præparantur. Ità Azorius, Sylveſter, Beccanus, Stephanus à S. Greg. & alii paſſim ex D. Thom.queſt.40.art.3.Quæri etiam ſolet, an in diebus feſtis bellare liceat ad juſtam offenſionem, vel defenſionem. Cui dubio breviter etiam affirmativè reſpondet Aſteſanus loc. cit. quia obſervatio feſtorum non impedit ea, quæ ordinantur ad hominum ſalutem etiam corporalem, undè Dominus arguit Judæos Joan. 7. dicens *Mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in Sabbato,* multò magis autem conſervanda eſt ſalus Reipublicæ, quàm ſalus corporalis unius hominis; ergò pro defenſione Reipublicæ fidelium licet juſta bella exercere in diebus feſtivis, ſi tamen hoc neceſſitas poſceret, alias non, ut habetur 23. quæſt. 8. *ſi nulla*.

111 Sextò eſt Difficultas. Quibus ſit licitum militare, & conveniunt Doctores in bello juſto omnes pugnare poſſe, & adjuvare, niſi eis ſit ſpecialiter prohibitum, cùm in tali caſu actionem honeſtam exerceant. Jure tamen poſitivo prohibitum eſt bellum omnibus Clericis in majoribus ordinibus conſtitutis, & propria manu pugnare 23.q.8.hortatu. Per quod tamen non prohibetur, ut Aſteſanus advertit loc. c. Clericos diſponere poſſe, & inducere alios ad bellandum juſta bella contrà hoſtes fidei, & religioſè excitare, ac hortari ad fortiter pugnandum, & ad victoriam obtinendam; non enim interdicitur eis bellare, quia ſit peccatum, ſed quia eos tale exercitium non decet; in perſona enim propria debent uti armis ſpiritualibus, ut ſunt ſalubres admonitiones devotæ orationes, & ſimilia juxtà illud 2. Corinth. 10. *Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed ſpiritualia*. Excipiuntur tamen aliqui caſus, in quibus licitum eſt eis pugnare non obſtante Eccleſiaſtica prohibitione, quando nimirum id neceſſarium eſſet ad propriam vitam tuendam, vel defenſionem patriæ, & Reipublicæ, in his enim caſibus non ſolùm licitè pugnare poſſunt, ſed etiam ad id tenentur. Dubium tamen eſt, an in his caſibus irregularitatem incurrant, ſi aliquem occidunt. Affirmant aliqui cum Navarro in ſumma cap. 27. & fundamentum eſt ſtylus curiæ Romanæ, ubi irregularis judicatur Clericus, qui aliquem occidit in defenſionem Reipublicæ. Negant alii, & probabilius cum Molina diſp. 109. Caſpenſi loc.c.cum pluribus aliis, & ratio eſt, quia ſicut irregularitas non incurritur propter defenſionem propriæ vitæ, ut omnes concedunt; ità multò minus pro defenſione Reipublicæ ſimpliciter neceſſaria. Nec obſtat ſtylus Romanæ curiæ, quia ut præfati Auctores advertunt ſæpè diſpenſatio poſtulari ſolet ad majorem ſecuritatem, & propter opinionem magis tutam. Quæri etiam ſolet, an quando bellum eſt juſtum, liceat Principi Chriſtiano in auxilium ſuum infideles vocare ad militandum, & conveniunt Doctorus per ſe, & formaliter loquendo hoc illicitum non eſſe; benè tamen ex accidenti interdum eſſe poſſe illicitum, ut quando periculum eſſet infectionis fidelium, ſæpè enim infideles plura faciunt ex quibus maxima detrimenta fidelibus contingere ſolent, ut Caſpenſis advertit loc. cit. cum pluribus aliis.

112 Poſtremò, quod ſpectat ad duellum, de quo tractat Aſteſanus lib.1. tit. 27. hoc eſt duorum, vel ſubinde etiam plurium ſingulare certamen, quod ex condicto, uno indicente, & altero acceptante ſuſcipitur, itaut id non ſit vitam defendere, ſed periculo exponere; undè duellum proprie loquendo eſt pugna inter duos ex condicto ſuſcepta, hoc eſt, deſignando, arma, tempus, & locum; quarè ut Caſpenſis advertit diſp.7.cit. ſect.2.quando duo ſibi accurrentes, aut ſimul conſiſtentes caſu aliquo, oborta occaſione inter ſe pugnant, non eſt propriè duellum, nec incurrunt pœnas in duellantes ſtatutas; undè ad duellum neceſſario requiritur, ut pugna ſit ex pacto præterito, ſivè ex deliberatione, per quàm condicta ſint locus, & tempus, quarè ſi duo inter ſe pugnent ex aliqua accidentali occaſione, & non ex pacto præcedenti, jam non eſt duellum, ſed rixa, ut ſuprà dictum eſt; ſolet autem aliquando duellum fieri cum certa ſolemnitate, datis nimirum fidejuſſoribus, & adhibitis ſponſoribus, ſeu patrinis, qua ratione dicitur hoc duellum ſolemne, ſeù publicum; aliquando autem ſit ſine hujuſmodi cæremoniis, & hoc dicitur a Græcis Monomachia, ut Aſteſanus notat, quaſi unica, & ſingularis pugna, ſeu ſingulare certamen, & dicitur ſingulare, non quia inter duos ſolos fiat, ſed quia initur auctoritate privata. An autem duellum aliquando ſit licitum, pendet ex cauſa, ob quam duellum ſuſcipitur, ſi enim nulla ſit legittima cauſa, ſemper eſt illicitum, & intrinſecè malum, quia ut dictum eſt, id non eſt vitam defendere, ſed manifeſto periculo eam exponere, ac proindè juſta cauſa ſemper eſt attendenda, ut licitum dici poſſit. Hoc autem generatim loquendo ſolùm in duplici caſu licitum eſſe poſſe Doctores communiter aſſerunt. Primò quando quis videt ſe injuſte occidendum, niſi duellum acceptet, tunc enim illud acceptare licet, ſi quis v. g. aliàs te occiſurus concedat arma, ut ſic fortunam experiaris, quia talis acceptatio in iſto caſu eſt tantùm defenſio, ſuppoſito, quod aliter evadere non poſſis. Secundo quando commune bonum id poſtulat, ut quando Princeps, qui bellum juſtum gerit, videt ſe imparem eſſe, ac probabiliter ſuccumbere timet, niſi bellum mutet in duellum; in tali enim caſu non tantùm illud acceplare licet, ſed etiam offerre ad ſervandam eſtimationem exercitus apud hoſtem, vel ad terminandum bellum cum minore damno, nam in tali caſu ceſſat malitia duelli, & duellum ſuccedit loco belli, quamvis enim duellans in periculum mortis ſe conjiciat; hoc tamen facit ex ſufficientiſſima cauſa, quia per periculum privatæ mortis vult totum exercitum liberare à majori periculo publicæ cladis, ac internecionis. Ità Cajetanus, Valentia, Sanchez, Beccanus, Caſpenſis; & alii paſſim, & Nicolaus de Orbelis ex noſtris 4. d. 25. q. 9.

113 Extra autem hos caſus Doctores communiter aſſerunt

duellum

Digitized by Google

dare regulam juſtitiæ, ut nullo modo liceret homini eam impunè tranſgredi; tum quia hoc nobis expediebat, ut ſcilicet, homo obligatus obediret, & ſic in merito proficeret, & ad majorem gloriam perveniret. Unde ſequitur omnia quæ fiunt contrà aliquod horum præceptorum eſſe peccata mortalia, niſi levitas materiæ in aliquibus excuſet, non enim ſemper, & in omnibus excuſat, nam falſum juramentum etiam in levi materia eſt mortale, aut deliberationis defectus, plena enim deliberatio ad peccatum mortale requiritur, ut ſcilicet, in noſtra ſit poteſtate facere illud, & non facere, cum autem eſt ſemiplena, nec integra ſit veniale, ut Toletus advertit lib.4. cap. 12.

4 Secundò, Hoc ſuppoſito quæritur in præſenti, an hæc obligatio ſit talis, & tanta, ut omnia Decalogi præſcripta ſint de lege naturæ, ac indiſpenſabilia, de qua quæſtione fuſe agunt Theologi 3.d.37. & præſertim Scotus noſter ibidem qu. un. quamvis autem de hoc magna ſit contentio inter Thomiſtas, & Scotiſtas, ut videri poteſt apud Aretinum 3. d.37. q. un. & Fabrum diſp.48. de Reſtit. cap. 5. breviter tamen reſolvitur ex dictis ſupra diſp.2. de Legibus q.2. art.3. ubi egimus de invariabilitate, & immutabilitate legis naturalis, & deſcendendo ad præcepta Decalogi diſſeruimus, an omnia ſint de lege naturæ, ac indiſpenſabilia, treſque retulimus opiniones, duas extremas & tertiam mediam. Prima extrema eſt Nominalium, affirmantium Deum in omnibus diſpenſare poſſe, etiamſi ſint de lege naturæ. Secunda extrema eſt Thomiſtarum id abſolutè negantium. Tertia tandem media eſt Scotiſtarum cum Scoto loc. citat. 3. d. 37. q. un. §. *Ad quæſtionem* ubi cum diſtinctione procedit, & inquit aliqua poſſe dici eſſe de jure naturæ dupliciter, uno modo tanquam prima principia practica nota ex terminis, vel concluſiones neceſſario ſequentes ex eis, & hæc dicuntur ſtrictiſſime eſſe de lege naturæ, & ſubdit quòd talia non ſunt quæcumque præcepta ſecundæ tabulæ, quia rationes eorum, quæ ibi præcipiuntur, vel prohibentur, non ſunt principia practica ſimpliciter neceſſaria, nec concluſiones ſimpliciter neceſſariæ, non enim in his, quæ præcipiuntur ibi, eſt bonitas neceſſaria ad bonitatem ultimi finis convertens ad finem ultimum, nec in his, quæ prohibentur, eſt malitia neceſſariò avertens à fine, ultimo, quin ſi bonum iſtud non eſſet præceptum, poſſit finis ultimus amari, & attingi, & ſi illud malum non eſſet prohibitum, ſtaret, cum eo acquiſitio finis ultimi. De præceptis autem primæ tabulæ ſubdit aliter eſſe dicendum, quia illa immediatè Deum reſpiciunt pro objecto, ſi intelligantur eſſe tantùm negativa, primum, ſcilicet, *Non habebis Deos alienos*; ſecundùm: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*, ideſt, non facies Deo tuo irreverentiam, & iſta duo ſtrictè ſunt de lege naturæ, quia ſequitur neceſſario, ſi Deus eſt, eſt amandus, ut Deus, nec alius eſt colendus tamquam Deus, nec Deo eſt facienda irreverentia; tertium autem præceptum, quod eſt de Sabbato, ait eſſe affirmativum, tamquam ad exhibendum aliquem cultum Deo determinato tempore, & quantum ad determinationem hujus temporis, vel illius inquit non eſſe de lege naturæ ſtrictè loquendo, ſed tantum indeterminatè, & vagè. Alio modo dicuntur eſſe aliqua de lege naturæ, quia ſunt multum conſona illi legi, licèt non ſequantur neceſſario ex principiis practicis, quæ ſunt nota ex terminis, & omni intellectui apprehendenti ſunt neceſſario nota, & hoc modo inquit Doctor, omnia præcepta Decalogi etiam ſecundæ tabulæ eſſe de lege naturæ, quia eorum rectitudo valde conſonat principiis practicis neceſſariò notis, quod etiam repetit, & confirmat 4. d.33. q. 1. lit. G, undè concludit non omnia præcepta ſecundæ tabulæ eſſe de lege naturæ ſtrictè loquendo, ſed tantùm largè; benè tamen duo prima primæ tabulæ, licèt ſit aliquod dubium de tertio.

5 Tertiò ex hac doctrina infert Doctor, in præceptis primæ tabulæ, quæ ſunt de lege naturæ ſtrictè loquendo, non poſſe Deum diſpenſare, ut aliquis licitè facere poſſit oppoſitum talis prohibiti, & ratio eſt, quam aſſignavimus, & fuſe confirmavimus lib.2. ſent. diſp.6. *de Peccatis* q.3. art.1. concluſ. 2. quia in his actibus qui dici ſolent intrinſecè mali, ut ſunt odium Dei, Blaſphemia, mendacium, & ſimiles, malitia moralis non ità ex lege lata attendi debet, quaſi poſſint à Deo diſpenſari, ut bene fiant, in his verò, quæ ſunt de lege naturæ fuſe, ut ſunt plura præcepta ſecundæ tabulæ, ait Doctor utique diſpenſationem Dei cadere poſſe, quia talia bonitatem non habent neceſſariam, & ex objecto ſeu ex primis principiis neceſſario ſequentem, ſed contingentem, quod Doctor ſub lit. E, declarat exemplo diviſionis bonorum, quæ non eſt de lege naturæ ſtrictè, quamvis ſit ei valde conformis, non ſuppoſito iſto principio juris poſitivi, pacifice eſſe vivendum in communitate, vel politia, ex hoc non ſequitur neceſſario, igitur quilibet debet habere poſſeſſionem diſtinctam à poſſeſſione alterius, poſſet enim ſtare pax in conveniendo, etiamſi omnia eſſent communia, ſicut fuit in ſtatu innocentiæ. Ità etiam in propoſito diſcurrit Aſteſanus ex noſtris lib. 2. tit. 3. art. 5. ubi ait in præceptis Decalogi ex primo principio legis naturæ neceſſariò, & immutabiliter ſequentibus Deum diſpenſare non poſſe, in aliquibus autem aliis mandatis ex primo principio legis naturæ ſequentibus, non tamen ità immutabiliter, quin in paucioribus propter aliquas circumſtantias particulares contingere poſſit, ut eorum obſervatio eſſet ſecundum legem naturæ, ſed magis contrà non poteſt diſpenſatio locum habere, ut patet in præcepto de reddendo depoſitum petenti, quod depoſitum ſi quis redderet, quando eſſet in notabile præjudicium ipſius petentis, & Reipublicæ, non faceret ſecundum legem naturæ, ſed magis contrà, quia talis redditio perturbaret ordinem rationis, quem æterna lex, & naturalis jubent inviolabiliter obſervari. Ita etiam diſcurrit ex noſtris Monſregalis trac. 2. cap.4.

6 Quartò ex hoc deducitur, ut etiam dicebamus loco citato hanc controverſiam, quam adeò fuſè pertractant Thomiſtæ, & Scotiſtæ, ſi benè perpendatur eſſe quæſtionem de ſolo nomine, & modo loquendi, ut etiam Faber fatetur loc. cit. & Arriaga diſp.8. ſec. 3. ſiquidem omnes agnoſcunt hanc differentiam inter præcepta legis naturæ, quod aliqua ſimpliciter, & abſolutè loquendo ſemper obligant poſitis quibuſcumque circumſtantiis, undè numquam eorum obligatio ceſſat, & talia præcepta dicunt eſſe illa, quibus odium Dei prohibetur, idolatria, blaſphemia, perjurium, mendacium, & alii actus intrinſecè mali, hæc enim in ullo caſu, & poſitis quibuſcumque circumſtantiis numquam ſunt licita. Quædam vero alia præcepta non ſimpliciter, & abſolutè obligant, ſed ſub certis, ac determinatis circumſtantiis, quibus manentibus ſemper obligant, ſi verò mutentur, non obligant, ut patet de præceptis non furandi, & non occidendi, nam extrà caſum extremæ neceſſitatis numquam aliena rapere licet, in tali vero caſu licet, ſicut etiam extra caſum neceſſariæ defenſionis, & propria auctoritate hominem interficere non licet, & concurrentibus his circumſtantiis ſemper eſt prohibitum, his verè ceſſantibus ceſſat quoque talis præcepti obligatio. In hoc inquam, omnes conveniunt, & ſolum diſcrepant, ut dictum eſt loc. cit. quod Scotiſtæ hanc deobligationem per mutationem circumſtantiarum diſpenſationem vocant, alii vero negant in tali caſu mutationis circumſtantiarum legis diſpenſationem intervenire, quia ad diſpenſationem proprie dictam requiritur, quod ille actus, qui cum talibus circumſtantiis erat prohibitus, aliàs non ſit prohibitus, ſed licitus cum ejuſdem, ex ſola Superioris voluntate extrinſeca talem prohibitionem auferentis, undè quando intervenit mutatio materiæ, & circumſtantiarum, ratione cujus mutationis jam actus ille non amplius ſub præcepto continetur, ut eſt in tali caſu noſtrę, hęc dici non debet legis diſpenſatio propriè loquendo, ſed potius pura legis ceſſatio; non enim eſt, niſi mutatio materię, & circumſtantiarum, & quidem propriè loquendo de diſpenſatione juxta explicationem ejus loco citato à nobis datam, quam etiam diximus eſſe de mente Doct. d.37. cit. ſub lit. A. Hic poſterior loquendi modus magis placet, quem etiam peritiores Scotiſtę ſequuntur, ut Baſſol. 3. d. 37. Aſtel. loc. c. & alii, quare cum Doct. l.c. inquit Deum in quibuſdam pręceptis ſecundę tabulæ diſpenſare poſſe, loquitur, de diſpenſatione impropriè dicta, & accipit diſpenſationem, ut comprehendit non tantum juris relaxationem, ſeu revocationem, ſed etiam ut extenditur ad juris declarationem, & prout materię mutationem denotat, vel circumſtantiarum, quę propriè dicitur legis ceſſatio, ut patet cum legenti. §. *Sed iſta*. Ex quibus denique conſtat hanc contentionem de poſſibilitate diſpenſationis quorumdam præceptorum Decalogi eſſe ſolùm de nomine, & de modo loquendi; in re autem omnes convenire.

7 Quintò tandem hac ratione negavimus loc. cit. non ſolum cum Thomiſtis, ſed etiam Scotiſtis allegatis propriè diſpenſatum fuiſſe cum Abrahamo, ut filium ſuum occidere poſſet; cum Oſea, ut poſſet fornicari, & cum Iſraelitis, ut vaſa Ægyptiorum furari poſſent, quia per illud præceptum, *Non occides*, prohibetur ſecundum intentionem prohibentis occiſio hominis auctoritate propria, & fine rationabili causa, modò quando Deus præcepit Abrahæ, quod filium ſuum occideret Gen. 22. per tale præceptum diſpenſatus non fuit in occiſione filii, non enim fuit illi conceſſum, ut privata ſua auctoritate illum occideret, ſed ut id faceret auctoritate Dei, qui eſt dominus vitæ, & mortis, illi offerret. Neque cum Oſeæ præcepit, ut faceret filios fornicationis, diſpenſavit cum eo, ut faceret contra illud præceptum, *Non mœchaberis*, non enim ei conceſſit, ut ad mulierem fornicariam accederet affectu fornicario, & antè matrimonium contractum, ſed ei juſſit, ut ſibi matrimonio fœminam illam copularet, & ad eam accederet ex mandato Dei factam ſuam, quæ alias fornicaria fuerat, & ex ea filios, ut ex vera conjuge generaret, ut explicant D. Aug. lib.22. contrà Fauſtum cap.80. & D. Hieron. in cap. 2. Oſeæ. Nec tandem quando præ-

Digitized by Google

præcepit Iſraelitis, quod aſportarent res Ægyptiorum, præcepit eis furtum, ſed quod res illas, quas Dominus omnium tranſtulerat in jus eorum propter malitiam Ægyptiorum, & propter ſervitutem, quam à filiis Iſrael receperant, aſportarent ſecum, in nullo igitur horum caſuum diſpenſavit Deus in lege naturali, aut aliquo ejus præcepto, loquendo de diſpenſatione propriè dicta, ſed ſolùm impropriè, & fusè ſumpta, quæ conſiſtit in aliqua mutatione materiæ, & circumſtantiarum, & in prædictis caſibus propriè diſpenſatum, non fuiſſe in lege naturali tenet etiam ex noſtris Vulpes diſp. 5. art. 9. & expreſsè docet ipſe Scotus d. 37. cit. in fine, ubi ait, ad illud quod tangebatur in primo argumento de filiis Iſrael ſpoliantibus Ægyptios poteſt dici quod ibi non diſpenſavit contrà præceptum de furto, quia ipſi non acceperunt ſimpliciter alienum, tùm quia Deus erat Superior dominus, & potuit transferre dominium illarum rerum in eos etiam invitis inferioribus dominis, & hoc modo non peccavit Chriſtus licentians in porcos intrare Dæmones, qui ſtatim præcipitati ſunt in mare non enim injuſtè privavit illos porcis ſuis, tùm etiam quia filii Iſrael ſerviendo Ægyptii, meruerunt tanta recipere, licèt Ægyptii nollent ea reddere, & tunc per ſuperiorem Judicem potuerunt compelli, de cujus licentia filii Iſrael potuerunt juſtè, ac licitè recipere. Ità Doctor diſcurrit l. c. ex quo deduci poteſt ipſum ità ſenſiſſe, non tantùm de hoc ultimo caſu de Iſraelitis Ægyptiorum vaſa diripientibus, ſed etiam de duobus aliis præcedentibus, ſcilicet, de Abrahamo, ut filium ſuum occidere poſſet, & de Oſea, ut poſſet fornicari, undè ſine ſufficienti fundamento Faber diſp. 48. cit. cap. 5. adeò mordicus contendit in prædictis caſibus interveniſſe diſpenſationem proprie dictam. Ex dictis tandem infertur à fortiori tantò minus ulla poteſtate humana etiam Pontificia poſſe diſpenſari in præceptis expreſſis Decalogi loquendo de diſpenſatione propriè dicta, ut etiam l. c. oſtendimus.

8 Poſtremò eſt difficultas, an tertium Decalogi præceptum ſit de lege naturæ ſtrictè loquendo, quia de duobus primis nullum eſt dubium, ut conſtat ex dictis. Hanc difficultatem movet Doctor l. c. lit. D. §. *Tertium præceptum*, & inquit, quòd exhibitio cultus latriæ, quæ in hoc præcepto mandatur, & eſt quid morale, eſt de lege naturæ ſtrictè, quia quoad hunc actum neceſſariam habet connexionem cum duobus primis, quantùm verò ad temporis determinationem exhibendi talem cultum actu exteriori, v.g. id die Sabbati quoad legem veterem, vel in die Dominica, ut in Evangelica, non eſt de lege naturæ, ſed pro tunc erat præceptum poſitivum legis Moſaicæ, & nunc eſt præceptum poſitivum Eccleſiæ, & ratio eſt, quia ſi cultus Deo exhibendus, qui hoc mandato præcipitur eſſet de lege naturæ ſtrictè quoad tempus determinatum, ſcilicet, pro ſeptima die, non potuiſſet commutari dies Sabbati in diem Dominicam, quia quæ ſunt de lege naturę ſtrictè ſunt immutabilia, & penitus indiſpenſabilia. Rurſus præceptum de ſanctificatione Sabbati quoad prohibitionem operis ſervilis non eſt de lege naturę ſtrictè, quia Deus in hoc interdum diſpenſavit, ut patet in Exodo, tùm quia opera ſervilia in tali die non prohibentur, niſi per accidens, quatenus, ſcilicet, hominem à cultu divino retrahunt, & impediunt, ſed poteſt eſſe, quòd opus ſervile cultum divinum non impediat. Denique inſinuat Doctor, quod licet hoc pręceptum divini cultus non ſit de lege naturę quantum ad determinationem hujus, vel illius temporis, eſt tamen de lege naturę pro aliquo tempore indeterminatè, & vagè, & ratio eſt, quia ut hic advertunt Almainus, & Aretinus, & alii Scotiſtę, ex pręcepto negativo, non habebis Deos alienos, in quo prohibetur cultus falſis Diis exibendus, concluditur neceſſariò Deum verum eſſe diligendum, & colendum, quo autem tempore actus hic ſit eliciendus, & exercendus, diſcurrendum eſt eodem modo, quo diximus diſp. preced. q. 2. art. 1. n. 49. de pręcepto charitatis ergà Deum, & conveniunt omnes tunc pręſertim exercendum eſſe, quando aliquis per tentationis impulſum moveretur ad non adorandum Deum.

ARTICULUS SECUNDUS.

An præcepta Decalogi obligent ad opera formata.

9 Opera noſtra dicuntur formata per charitatem, quę eſt forma omnium virtutum, undè ſenſus quęſiti eſt, an hęc pręcepta impleri poſſint extra ſtatum charitatis, licet non ſit meritoria talis impletio, niſi cum charitate, quę dicitur finis, & modus pręceptorum quoad eorum impletionem, & licèt ſit communis Doctorum ſententia poſſe hęc pręcepta adimpleri quoad ſubſtantiam ſine charitate, non tamen quoad modum, ut docet Toletus loc. cit. tamen ad majorem hujus materię notitiam exactius hoc quęſitum tractat D. Bonaventura 4. d. 27. a. 1. q. 3. ubi tres refert opiniones, ſeù dicendi modos, duos quidem extremos, tertium verò veluti medium, quem ipſe ut veriorum, & probabiliorem plectitur, & declarat.

10 Primus igitur dicendi modus eſt aliquorum dicentium mandata Decalogi obligare ad opera formata, obligatione tamen præcepti affirmativi, non præcepti negativi, obligatio enim præcepti negativi eſt ſemper, & ad ſemper, obligatio verò præcepti affirmativi, quamvis ſit ſemper, non tamen ad ſemper, ſed pro loco, & tempore, propterea dixerunt, quod mandata Decalogi obligant hominem ad opera formata pro eo tempore quo habet charitatem, & gratiam, tunc enim poteſtatem habet exeundi in opera meritoria, & tenetur benè uti gratia accepta. Probatur primò ex illo Deuter. 16. *juſtè, quod juſtum eſt exequaris*, ex quo colligitur, quòd legiſlator non ſolum præcepit juſtitiam in facto, ſed etiam juſtitiam in modo, opus autem quod eſt juſtum in facto, & modo eſt opus formatum; ergo per mandata legis obligatur homo ad opera formata.

Confirmatur ex illo Matt. 10. *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*, obſervatio igitur mandatorum Decalogi introducit ad vitam, ſed nemo introducitur ad vitam per aliqua opera, niſi fiant ex charitate, & talia ſunt opera formata; cùm ergo per legem obligemur ad præcepta Decalogi ſervanda, videtur quòd per eamdem obligemur ad opera formata. Demum obligamur ad præcepta eo modo, quo poſſibile eſt ea ſervare, ſed hoc non eſt poſſibile, niſi cum gratia, ut conſtat ex illo Actorum 15. *Hoc eſt jugum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus, ſed per gratiam Domini Noſtri Jeſu Chriſti credimus ſalvari*, & ex 1. Corinth. 13. *Si habuero tantùm fidem, &c. charitatem autem non habuero nihil mihi prodeſt*; ergò quæcumque opera non formata, & extrà ſtatum charitatis facta nihil proſunt.

11 Secundus dicendi modus eſt aliorum dicentium, quòd mandata Decalogi non obligant, niſi ad opera bona in genere; opera enim formata ſunt ſuprà noſtram poteſtatem, & ſuprà cognitionis certitudinem, & propterea ad talia opera non debemus obligari per mandata Decalogi, ſed ſolùm ad bona opera in genere. Probatur primò ex D. Hieronymo dicente, quòd anathema ſit, qui dicit Deum præcipere impoſſibilia; cùm ergò præcepta illa obligent tàm juſtos, quàm peccatores; & in poteſtate peccatoris non ſit informare opera ſua, cùm iſtud fiat per charitatem, & gratiam, videtur quòd ad hoc nemo obligetur per divina mandata.

Confirmatur ex D. Aug. in illud pſal. 33. *Declina à malo, & fac bonum* dicente *declinare à malo ſemper vitat pœnam, quamvis non ſemper promereatur palmam*; ergò homo ſatisfacit obligationi de vitando peccato, etiam quando non meretur, at quando non meretur, non habet opus formatum; ergò ſatisfacit obligationi de mandatorum obſervantia ſine opere formato. Demum, quia ſi aliquis exiſtens in charitate honorat parentes ex naturali pietate, hujuſmodi opere abſolvitur à mandati obligatione; ergo præcepta Decalogi non obligant ad eorum obſervantiam ex charitate.

12 Tertius dicendi modus veluti medius ſtatuitur à D. Bonaventura ut verior, & probabilior, quia primus dicendi modus in hoc excedere videtur, quòd ponit hominem obligari ad id, de quo non poteſt habere certitudinem, ſecundus verò dicendi modus videtur deficere in hoc, quòd ponit hominem per mandata Decalogi ſolummodo obligari ad ea, quæ poteſt quis implere exiſtens in ſtatu peccati, cùm tamen obſervatio mandatorum Dei ſit via deveniendi ad ſtatum gratiæ, juſtitiæ, gloriæ; & ideò Seraphicus Doctor ſtatuit tertium dicendi modum quaſi medium inter utrumque, & ad quæſtionem propoſitam reſpondet per diſtinctionem hoc modo. Cùm quæritur, utrùm mandata Decalogi obligent ad opera formata; reſpondendum eſt, quòd opera formata poſſunt dici dupliciter, uno modo per negationem, & excluſionem deformitatis peccati, quia, ſcilicet, exequendo opus præceptum, nec incurritur culpa, nec reatus pœnæ, alio modo per poſitionem dignitatis meriti, & juris ad præmium beatitudinis. Si primo modo accipiatur opera formata, ſic utique præcepta Decalogi obligant ad opera formata, obligant enim ad vitanda omnia peccata mortalia, & obligant ad ſui obſervantiam ſub pœna peccati mortalis incurrenda, quæ deformitas pœnæ, & culpæ devitatur, etiamſi obſerventur præcepta extrà ſtatum charitatis, & gratiæ. Si autem dicantur opera formata ſecundo modo, ſic accipiuntur propriè; & tunc rurſus diſtinguendum eſt de duplici obligatione, una abſoluta, & alia conditionali; abſoluta eſt, qua aliquis obligatur facere, vel non facere, ita ut ſi oppoſito modo ſe habeat, neceſſariò culpam incurrat, & pœnam; obligatio verò conditionalis eſt, qua quis obligatur ad aliquid faciendum, ſi vult pervenire ad præmium, & hæc obligatio in eo, qui omittit, non inducit omiſſionis peccatum, ſed tantùm ponit implicitè conditionis defectum; ſi ergò loquamur de obligatione conditionali, man-

Digitized by Google

mandata Decalogi obligant ad opera formata, ſi quis enim vult ad vitam ingredi, neceſſe eſt ex charitate ſervare mandata, quæ quidem charitas eſt meriti principium; ſed non obligant obligatione abſoluta ad opera formata ex charitate, quia obligant tantùm ad ſubſtantiam operis in genere, non autem ad modum, ſi enim homo obligaretur ad opera formata poſitivè, ſcilicet, ex gratia; ergò ſi in peccato exiſtens obſervet mandata, non furans, non occidens, non fornicans, adhuc mortaliter peccaret ſemper, & pro ſemper, quia obligatur quilibet ad mandata negativa ſemper, & pro ſemper, ſed obſervatio, præceptorum negativorum formata eſſe non poteſt, dùm homo eſt in peccato, & ſine gratia, ergò ſive obſervet, ſive non obſervet, ſemper peccat, quod eſt abſurdum, ex qua doctrina facilè ſolvuntur fundamenta primi, & ſecundi modi dicendi.

13 Ad fundamentum primi modi dicendi, quod legiſlator præcipit non ſolùm facere opus juſtum, ſed etiam juſtè, reſpondetur cum S. Bonavent. loco citato quod modus juſtitiæ quidam eſt, qui facit opus Deo placitum, & meritorium, & hic propriè reddit opus formatum; alius autem eſt modus juſtitiæ, qui excludit deordinationem intentionis, & deformitatem peccati, & facit animum juſtum, & præparationem, ſeù diſpoſitionem operis, & hic modus juſtitiæ eſt in præcepto, non primus; ab hoc autem modo non dicitur opus formatum, niſi accipiendo largè opus formatum, per negationem nimirum, & excluſionem deformitatis peccati, ut ſuprà explicatum eſt.

Ad Confirmationem reſpondet idem S. Doctor ex illis verbis, *Si vis ad vitam &c.* non poſſe colligi, quod homo obligetur ad opera meritoria facienda, niſi obligatione condicionali ſcilicet, ſi vult ad vitam ingredi, ſi autem ab obligatione conditionali ad abſolutam velis procedere, non valet ratio, nec conſequentia tenet, ſed ſit ſophiſma ſecundùm quid ad ſimpliciter, quia ſermo eſt ibi de obligatione conditionata, quæ eſt obligatio ſecundùm quid, & quoad aſſecutionem præmii, non autem de obligatione abſoluta, quæ eſt obligatio ſimpliciter, & quoad evitationem pœnæ. Ad ultimum dicendum eſt, poſſibile eſſe ſervare mandata, & ſine gratia, & cum gratia quantum ad ſubſtantiam operis, quantum verò ad aſſecurationem præmii, non ſine gratia, verum ad aſſecurationem præmii obligamur conditionatè tantùm, non abſolutè, & ſimiliter dicendum eſt opera non formata nihil prodeſſe quo ad aſſecutionem præmii ſaltem immediatè ſtante privatione gratiæ, licet opus præceptum diſponat mediante Dei miſericordia ad gratiam obtinendam.

14 Ad fundamentum ſecundi modi dicendi reſpondetur probare ſolùm, homines non obligari ad obſervantiam mandatorum per opera formata obligatione abſoluta, benè tamen conditionali, ſi nimirum velint non tantum pœnam evitare, ſed etiam præmium conſequi, cùm obſervatio mandatorum Dei ſit via non tantùm ad evitandam pœnam tranſgreſſionis, ſed etiam deveniendi ad ſtatum gratiæ, & gloriæ. Ad Confirmationem patet per idem, nam quando homo à malo declinat ſatisfacit obligationi abſolutæ de evitando peccato non tamen conditionali de aſſequendo præmio, niſi faciat opus bonum ex charitate, & meritorium præmii, undè gratis concedimus ſatisfacere obligationi de mandatorum obſervantia ſine opere formato loquendo de obligatione abſoluta. Ad ultimum gratis concedimus præcepta Decalogi non obligare ad eorum obſervantiam ex charitate, ſiquidem ut notat Toletus loco citat. ex communi ſententia, iſta præcepta non obligant homines ad finem præceptorum, qui eſt charitas, ſed ſolùm ad actum incluſum in præcepto, undè ſicut jejunium non obligat ad finem, qui eſt maceratio carnis, & elevatio mentis in Deum, ſed tantùm ad ipſum actum jejunii, ità præceptum non occidendi obligat hominem, ut non occidat non tamen ne occidat ex charitate; undè præceptum impletur etiam extrà charitatem, licèt talis impletio ſine charitate meritoria non ſit, quæ dicitur finis, & modus impletionis præceptorum, & hoc eſt, quod communiter dici ſolet, præceptum impleri poſſe quo ad ſubſtantiam ſine charitate, non tamen quo ad modum, quod etiam docent Aſteſanus lib. 1. tit. 3. art. 3. Vulpes tom. 1. part. 3. diſp. 11. ar. 10. & alii Scotiſtæ ex Scoto 3. d. 28. quæſt. un. art. 1. & Clavius 4. d. 4. q. 5. in calce, ubi ait exiſtentem in peccato mortali poſſe in illo ſtatu implere præceptum, ut ſolvatur ab ejus obligatione, quia modus charitatis non cadit ſub præcepto divinæ legis, & ità etiam diſcurrit Monſregalis in ſua Summa tract. 2. cap. 25. de ſine præcepti.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Primo Decalogi Præcepto.

15 Conſequenter agendum eſt de ſingulis Decalogi præceptis in particulari, & primo de primo præcepto, quod eſt. *Ego ſum Dominus Deus tuus non habebis Deos alienos coram me.* Exodi 20. & eſt partim affirmativum, partim negativum, ex una enim parte aliquid præcipit, & ex altera aliquid prohibet, ut obſervat Catechiſmus Romanus p. 3. c. 2. eſtque ſenſus illius, ut ibidem habetur. *Me verum Deum coles, & Diis alienis cultum non adhibebis,* undè hujus præcepti prout affirmativum eſt, materia propria ſunt actus virtutis Religionis tàm interni, quàm externi, prout verò eſt negativum, prohibet vitia Religioni oppoſita, quare hic primò ſermonem inſtituemus de iis, quæ ad Dei cultum pertinent, & poſteà ſubjiciemus ea, quæ vero ipſius honori adverſantur, quem ordinem ſervabimus etiam in cæteris præceptis explicandis, declarando primò, quid hoc, vel illo præcepto præcipiatur, aut prohibeatur; deindè quot modis in illud peccetur.

ARTICULUS PRIMUS.

De Virtute Religionis, & vero Dei cultu.

16 Religionis nomen dupliciter accipi poteſt, primo, ut ſignificat virtutem illam, perquam homines Deo debitum cultum, & honorem exibent. Secundò, ut ſignificat ſtatum, & vitæ conditionem multorum hominum ſpeciali modo, & regula colentium Deum, in præſenti Religio primo modo accipitur, quæ quidem non eſt theologica virtus, ſed prima, & præcipua inter morales, cùm pro immediato objecto reſpiciat, non ipſum Deum, ut eſt de ratione virtutis theologicæ, ſed cultum, & honorem illi exhibendum. Religio igitur hoc modo ſumpta communiter definitur quod ſit virtus moralis hominem inclinans, ut Deo debitum cultum, & honorem exhibeat, tamquam omnium Creatori, & Domino; dicitur virtus, quia actus per quem cultus Deo exhibetur eſt bonus, & dicitur moralis virtus, quia eſt in voluntate, tamquam in ſubjecto, non in intellectu, reliqua verò ponuntur loco differentiæ ab aliis virtutibus à quibus ſpecie diſtinguitur, etiam ab illis, per quas exhibetur reverentia hominibus, quia ſingularem cultum reſpicit ſupremæ excellentiæ divinæ debitum, & eſt unica ſpecie virtus, quia ratio formalis objecti eſt una, nempè cultus unius Dei, quatenus eſt unum omnium principium, & eſt dignior omnibus virtutibus moralibus, ut dicebamus, qua propinquius Deum reſpicit, quàm aliæ, qui eſt ultimus finis, in quem objecta aliarum referuntur.

17 Quoniam verò hæc virtus eſt illa, qua interior, & exterior cultus Deo debitus exhibetur, ideò plures ſunt actus illius, tàm interiores, quàm exteriores, quorum præcipuus eſt adoratio, per quam ſupremam Dei majeſtatem reveremur, noſque illi quanta poſſumus animi, & corporis demiſſione ſubiicimus, unde ut dicebamus lib. 3. ſent. diſp. 2. q. 9. ab initio, objectum formale adorationis, ſemper eſt excellentia in aliqua perſona, quæ adoratur, materiale verò eſt ipſa perſona, in qua illa excellentia reperitur, ex quo deducitur adorationem ab honore diſtingui, ſicut ſpeciem à genere, nam honor eſt ſuperior, & univerſalior, qua ratione inquit Aug. contrà Arrian. cap. 23. *Honorat omnis, qui adorat, non autem adorat omnis, qui honorat*, honor enim eſt teſtificatio virtutis alterius, & adoratio ultrà hoc addit animi ſubmiſſionem in recognitionem excellentiæ alterius, tamquam ſibi Superioris. Hinc ut etiam dicebamus ibidem juxtà varia excellentiarum genera, etiam varia adorationum genera diſtinguuntur, undè cùm non ſit eadem excellentia in Deo, & in creaturis ſequitur non eamdem, ſed diverſam eſſe adorationem Dei, & creaturarum, actus adorationis propter excellentiam increatam dicitur Latria, quæ ſolum Deum reſpicit, ſicut ſolus Deus ſummam, & ſupremam habet excellentiam, actus autem adorationis propter excellentiam creatam dicitur Dulia, quæ creaturis debetur ob earum excellentiam, ac ſanctitatem, & quia una creatura poteſt eſſe excellentior, & ſanctior alia, ſequitur unam poſſe adorari majori adoratione, quàm alia, & hæc adoratio dicitur Hyperdulia. Rurſus ex dictis ibidem adoratio alia eſt externa, alia interna, hæc ſit per recognitionem, & ſubmiſſionem animi, illa verò ſit per actum externum, quo alterius excellentiam, & noſtram ſubjectionem exterius teſtamur, ut per genuflexionem, capitis nudationem, & ſimiles actus exteriores. Tandem alia eſt adoratio abſoluta, & alia reſpectiva, illa convenit creaturæ intelle-

ctuali,

Digitized by Google

Chriſti, quæ Verbo Divino conjuncta eſt, quod tamen ſuprà negavimus.

Reſpondetur per hoc tantùm probari humanitatem Chriſti, ſi conſideretur, ut eſt conjuncta Verbo, adorandam eſſe adoratione latriæ, ſicut quæ Chriſtum tetigerunt, adorantur adoratione latriæ, non ſecundùm ſe, ſed per ordinem ad Chriſtum, quem repræſentant, non tamen probatur humanitatem præciſe ſumptam, ut à Verbo Divino abſtrahit, eſſe adorandam adhuc adoratione latriæ, ſed tantùm Hyperduliæ, ut ſuprà dictum eſt; ea verò, quæ Chriſtum tetigerunt, præcise, & ſecundùm ſe conſiderata nullam adorationem admittunt, quia nullam in ſe habent excellentiam ad adorationem neceſſariam, ut etiam advertunt Suarez, Azorius, Bonacina, & alii Recentiores. Addit tamen Divus Bonaventura loc. cit. quod licèt Crux, & alia paſſionis inſtrumenta in ſe conſiderata, ut res quædam ſunt, non ſint capacia adorationis propriè dictæ, qualis eſt latria, Hyperdulia, & Dulia, adhuc tamen capacia ſunt adorationis cujuſdam honoris, & reverentiæ, tamquam inſtrumenta noſtræ ſalutis, quo pacto etiam reverentiam exhibemus Sacramentis, quia ſunt aliquo modo cauſa inſtrumentalis noſtræ ſalutis.

23 Quinto dicendum eſt cum Aſteſano loc. cit. & aliis communiter, quod Virgo Deipara licèt non ſit adoranda cultu latriæ, quia pura creatura eſt, & ideo ad honorem, & cultum latriæ non aſcendit, quia tamen eſt Mater Dei, quod eſt excellentiſſimum, itaut quid excellentius puræ creaturæ convenire non poſſit, ideò ſibi non tantùm convenit cultus Duliæ, ſed etiam Hyperduliæ, ut docet D. Bonaventura loc. cit. Hæc igitur excellentia, ratione cujus ſibi talis cultus debetur eſt, quod Virgo exiſtens Mater Dei eſt, quod quidem tantæ dignitatis eſt, ut non ſolùm Viatores, ſed etiam comprehenſores, non ſolùm homines, ſed etiam Angeli eam revereantur quadam prærogativa ſpeciali, ex hoc enim quòd eſt Mater Dei, cæteris omnibus creaturis præfertur, & conſequenter præ cæteris honorari, & venerari debet, ut etiam advertit Monſregalis ex noſtris l. c. §. 7. veneratione Hyperduliæ, non tamen latriæ, quia licèt talis excellentia ſit maxima inter omnes, adhuc tamen continetur intrà ſphæram excellentiæ creatæ.

Dices, Deiparam latriæ veneratione coli debere, quia Chriſto Domino magis eſt conjuncta, quàm Crux, & Imago Chriſti, quæ latria coluntur. Tùm quia Deipara filium ſuum ſæpè tetigit, & quæ Chriſtum Dominum tetigerunt latriæ honore colimus. Tùm quia eodem honore colitur Mater Regis, quo Rex, & honor Matris in filium redundat.

Reſpondetur cum Azorio ex Divo Thoma par. 3. quæſt. 25. art. 5. Deiparam non eſſe latriæ honore colendam, quia licèt ſit Mater Dei, & cum filio magis conjuncta, quàm Crux, & Imago Chriſti, & filium ſuum ſæpè tetigerit, & licèt propter filium honoretur, ſemper eſt propria quadam excellentia dignitatis, & vitæ ſanctitate prædita, ratione cujus eximiæ Duliæ, non latriæ cultum meretur, & talis adoratio eſt abſoluta non reſpectiva, qualis eſt adoratio Crucis, & Imaginis Chriſti, adoratio autem abſoluta à toto genere reſpectivam excedit, quia ut ſuprà dictum eſt, illa convenit creaturæ intellectuali, quæ per ſe honorabilis, & venerabilis eſt ob excellentiam propriam, hæc verò convenit rebus etiam ratione carentibus, quæ non propter ſe, ſeu excellentiam propriam, ſed propter alienam honorantur, & venerantur.

24 Sextò tandem dicendum eſt Sanctos Cœli cives, & ſacras eorum reliquias cultu Duliæ coli, ac venerari debere. Ità in pluribus Conciliis definitum eſt, ac denique in Tridentino ſeſſione 25. ubi ſtatutum eſt, Sanctorum quoque Martyrum, & aliorum cum Chriſto viventium ſancta corpora, quæ viva membra fuerunt Chriſti, & Templum Spiritus Sancti ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda, & glorificanda, à Fidelibus veneranda eſſe, per quæ multa beneficia à Deo hominibus præſtantur. Hoc idem confirmat Aſteſanus noſter loc. cit. ex Auguſtino 1. de Civitate Dei, ubi in propoſito ità diſcurrit. Qui ad aliquem afficitur ea, quæ de illo poſt mortem relinquuntur, veneretur, non tantùm Corpus, aut partes corporis, ſed etiam aliqua exteriora, ut veſtes, & ſimilia, manifeſtum eſt autem, quod Sanctos Dei venerari debemus, tamquam Chriſti membra, filios, & amicos, & interceſſores noſtros, & ideò reliquias Sanctorum qualeſcumque in eorum memoriam honore congruo venerari debemus, undè & ipſe Chriſtus hujuſmodi reliquias convenienter honorat in præſentia earum miracula faciendo. Argumenta verò Hæreticorum in contrarium optimè diſſolvit Azorius lib. 9. Inſtitut. Moral. c. 8.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Vitiis, & peccatis Religioni oppoſitis per exceſſum.

25 De hac materia fusè, & eruditè tractat Aſteſ. noſter l. 1. tit. 7. & ſequent. ubi ab initio advertit vitia Religionis virtuti oppoſita eſſe duplicis generis, alia, quæ opponuntur per exceſſum, ut Superſtitio cum ſuis ſpeciebus, alia per defectum, ut Irreligioſitas cum ſuis. Dicitur autem Superſtitio opponi Religioni per exceſſum, non quia plus exhibeat in cultum Divinum, quàm vera Religio, ſed quia exhibet cultum Divinum, vel cui non debet, vel eo modo, quo non debet, poteſt enim divinus cultus exhiberi, vel cui exhibendus eſt, ſcilicet, Deo, modo tamen indebito, ut ſi quis tempore legis Evangelicæ coleret Deum ſecundùm veteris legis ritum, & hoc eſt primum Superſtitionis genus, vel ei cui non debetur, cùm, ſ. falſo Deo, vel creaturæ defertur, & hoc eſt aliud Superſtitionis genus, quod in diverſas ſpecies dividitur ſecundùm diverſos fines Divini cultus, quæ præſertim ſunt quinque, ſ. Idololatria, Magia, Divinatio, Vana Obſervatio, & Maleficium, de quibus breviter hic agemus magis neceſſaria tangendo, alia namque apud præfatum Auctorem videri poterunt, & alios paſſim.

26 Prima igitur Superſtitionis ſpecies eſt Idolatria, & eſt cùm cultus Divinus alicui creaturæ, tamquam Deo, exhibetur, eſt autem Idolatria graviſſimum peccatorum, undè dicit Gloſſ. ſuper Levit. 15. *Omne peccatum eſt immunditia animæ, ſed idolatria maximè*, & hoc eſt verum quantum eſt ex parte ipſius peccati, ſicut enim in Republica graviſſimum eſſe videtur quod aliquis honorem regium impendat alteri, quàm vero Regi, quia quantum eſt in ſe, totum ordinem Reipublicæ perturbat: ità in peccatis, quæ contrà Deum committuntur, quæ tamen ſunt maxima, graviſſimum eſſe videtur honorem Divinum impendere creaturæ, quia quantum eſt in ſe facit alium Deum in mundo minuens principatum Divinum. Imò Toletus lib. 4. cap. 24. advertit Idololatriam eſſe adeo grave peccatum, ut non modò Religioni opponatur, ſed etiam fidei, ſicut enim vera adoratio non eſt, niſi præcedat fides in intellectu, qua illius excellentiam agnoſcimus, cui nos ſubiicimus, ſic adoratio falſa, qualis eſt Idololatria, ſupponit errorem in intellectu, quo creaturam aliquam æſtimamus, honore Divino dignam, undè fit, ut Idololatria ſit peccatum ſubjectum excommunicationi in Cœna Domini, ut hæreſis. Tandem eſt adeò grave peccatum ex genere ſuo, quod quamvis dixerint quidam hæretici non eſſe periculoſum, ſi quis perſecutionis tempore deprehenſus, exterius idola colat, dùm tamen mentem fidem ſervet; hoc tamen manifeſtè ſit falſum, quia ut ait Aſt. l. c. cùm exterior cultus ſit ſignum interioris, ſicut eſt pernicioſum mendacium verbis aſſerere contrarium ejus, quod quis interius credit in corde, ità etiam exteriorem cultum exhibeat alicui, contrà illud, quod ſentit in mente, & quamvis hæc proprie Idololatria non eſſet, quia illud, quod exterius adorat timore, vel alia paſſione motus, interius judicat tali honore indignum, adhuc tamen tale peccatum, ſaltem in foro externo, eſſet excommunicationi prædictæ ſubjectum, quia præſumitur etiam Idololatria interior, ac error in intellectu, ut obſervat Toletus loc. cit.

27 Secunda ſpecies ſuperſtitionis eſt Magia, non quidem naturalis, qua viribus rerum naturalium occultis mira quædam fiunt, quæ vera ſunt, & viribus naturæ producuntur, nec Magia Mathematica, qua quis ſola Mathematicarum ſcientiarum præditus diſciplina mira quædam præſtat, non adhibitis aliis rebus naturalibus, qua ratione homines occulta quædam divinare poſſunt via numerorum, adjunctis nimirum, vel detractis, ac ſæpius ſubductis: ſed ſpecies Superſtitionis eſt Magia diabolica, qua Magus mira quædam præſtat ope Dæmonis; undè definiri ſolet, quod ſit poteſtas inordinata faciendi, quod ſuprà naturam eſt. Dupliciter autem fieri poteſt aliquid ſuprà naturam, uno modo divino auxilio ſupernaturali, & hæc non eſt poteſtas inordinata, ſed ad poteſtatem miraculorum ſpectat, alio modo auxilio Dæmonis, & hæc eſt poteſtas inordinata, & ad Magiam ſpectat, quia eſt collata per Dæmones pacto cum eis inito, qua mediis pravis, & ſuperſtitioſis ſit aliquid, quod eſt ſuprà humanæ naturæ vires, non tamen ipſius Dæmonis naturales vires excedit, illud autem pactum cum Dæmone dupliciter fieri poteſt, ut Toletus obſervat l. c. expreſsè cum ipſo Dæmone viſibiliter apparente, aut cum aliquo alio Mago vices dæmonis ſupplente, vel tacitè per dæmonis invocationem, quæ non ſolùm fieri cenſetur, cùm conceptis verbis auxilium dæmonis invocatur, ſed etiam quoties homo aliquid facere intentat per ea, quæ virtute naturali talem effectum producere non poſſunt, ut cum certa verba, vel characteres ad morbos depellendos adhibentur. Undè Magia per finem diſtinguitur ab

Digitized by Google

aliis Superſtitionis ſpeciebus inferius explicandis, nam Magia eſt, qua homo mirabiles facit effectus, & ſuprà ſuam naturalem poteſtatem hoc ſolo animo, ut potens videatur, & magna, ac mirabilia faciens. Tandem ad inſinuandam hujus peccati gravitatem idem Toletus advertit Magiam ſæpè eſſe hęreſi conjunctam, cùm nimirum error contrà fidem eſt in intellectu cum pertinacia, ut ſi Magus conſtanter crederet dæmones poſſe miracula patrare, aut aliquid mirabile citrà permiſſionem Divinam propria virtute facere, ſiquidem ut ait D. Auguſtinus l.18. de Civitate Dei cap.18. certiſſimè tenendum eſt, ſolum Deum poſſe omnia facere, quæ voluerit, nec dæmones aliquid operari ſecundùm naturæ ſuæ potentiam, niſi Deus permiſerit. Cùm igitur Magia eſt hæreſi conjuncta, tunc Magus excommunicationem incurrit, cùm verò non eſt talis error in intellectu, eſt abſque hæreſi, ſed adhuc graviſſimum eſt peccatum, cùm dæmonis pactum intercedat explicitum, vel implicitum, non autem excommunicationi latæ expoſitum eſt, licet Magus ſit excommunicandus, ut habetur cap. *Si quis* 26. quæſt. 5. Qui verò Magum conſulit auxilium ab eo petens ad talia facienda, excommunicatus eſt, ut habetur in eodem cap. Aſteſ. noſter l.cit. ac etiam Nicolaus de Orbell. 3. d. 38. Magiam non faciunt ſpeciem à Divinatione diſtinctam, ſed eam reducunt ad Superſtitionem divinativam, quæ dæmones conſulit per aliqua pacta cum eis inita tacita, vel expreſſa, nos tamen pro majori claritate cum aliis eam enumeravimus, tamquam ſpeciem diſtinctam ex diſtinctione ſine ab aliis.

28 Tertia ſuperſtitionis ſpecies eſt Divinatio, quæ eſt pars quædam Magiæ, & eſt inordinata, & ſuperſtitioſa inquiſitio rerum aliquarum, vel futurarum, vel occultarum, quas homo hic, & tunc naturaliter cognoſcere non poteſt, & in hac inquiſitione ſemper intervenit expreſſa, vel tacita dæmonis invocatio, ut illius ope notitia earum rerum acquiratur; undè fit, ut divinatio, ſicut, & Magia, cujus eſt pars, propter illud commercium cum Dæmone graviſſimum cenſeatur eſſe peccatum contra Religionem, ſiquidem fidelibus prohibitum eſt ex Apoſtolo 1. Corinth. 10. *fieri Socios dæmoniorum*, & Sanctus Auguſt. lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 23. dicit *omnem ſocietatem demonum, tamquam peſtiferam eſſe fugiendam*. Divinatio, in qua eſt invocatio, vel pactum expreſſum cum dæmone, generali nomine dicitur Necromantia, ut cùm Dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præſtigia, per perſonas mortuorum, vel viventium apparentium, aliavè ſigna in aere, aqua, igne, ſpeculis, & ſimilia, quæ quidem omnes divinationis ſpecies ſunt peccata mortalia graviſſima lege Divina vetita, ut patet Deuteronom. cap. 18. & etiam ſanctionibus Eccleſiaſticis ſub anathematis interminatione prohibita, ut habetur cap. *Si quis* 26. quæſt. 5. Alia verò divinatio in qua tantùm eſt invocatio, vel pactum tacitum, ſeù interpretativum cum dæmone, tunc fit, cùm mediis utitur quis ad cognoſcendum res, quæ media nullam habent virtutem tales res indicandi, verbi gratia, lineamentis Corporis, vocibus, garritu avium, omiſſione ſortium; ſic motu, & ſitu ſiderum, & ſimilibus, quibus dæmon ſe immiſcere ſolet. Et quamvis utriuſque ſpeciei divinationis variæ adhuc ſint ſpecies paſſim ab aliis recenſitæ, eas tamen brevitatis cauſa omitto, eo quia ſecundùm communiorem ſententiam in genere moris non differant, nec ſpecialem habeant malitiam in confeſſione exprimendam, an ſcilicet, facta ſit divinatio ex ſignis in aqua, vel aere apparentibus, ex garritu animalium, vel avium volatu, &c. neceſſariò tamen exprimendum eſt, an in divinatione intervenerit invocatio, vel pactio expreſſa cum dæmone, vel tacita dumtaxat, quia ſivè hæc moraliter inter ſe ſpecie differant, ſivè non, notabiliter tamen Confeſſarii judicium mutant, ut avertunt, Layman, Sanchez, Bonacina, Buſemb. & alii paſſim.

29 Cæterum circà Aſtrologiam obſervandum eſt ex Divo Thoma quæſt. 95. art. 5. Aſteſano, & Nicolao de Orbellis l. cit. quod cùm per hujuſmodi ſcientiam quidam naturales effectus præcognoſci poſſint, ut Eclypſes, pluviæ, aeris immutationes, & ſimilia, item inclinationes, complexiones, & aliæ ſimiles humani corporis diſpoſitiones, quia in generali Philoſophia docet Cœlos, & aſtra in humana corpora aliquo facto influere, ideò per prædicta non inhibetur obſervare, vel attendere circà motus Cœlorum ea, quæ naturalem habent rationem, ut eſt obſervatio temporis ad ſeminandum, vel arbores incidendum, aut plantandum, ad ſanguinem emittendum, & medicinas præbendas, & ſimilia. Sed in duobus præſertim caſibus ſub peccato mortali inhibetur hujuſmodi ſcientia uti, primò ad ea cognoſcenda, quæ à ſola Divina voluntate pendet, ut ver. gr. ad cognoſcendam hominis prædeſtinationem, vel damnationem, deindè ad ea præcognoſcenda, tamquam certò eventura, quæ ex libera hominis voluntate pendent, undè Divus Auguſtinus lib. ſecundo de Doctrina Chriſtiana cap. 20. Aſtrologiam hanc judiciariam vocat pernicioſam ſuperſtitionem. Circa verò aliud divinationis genus, quod Sortilegium vocatur, docent iidem Doctores, alias eſſe ſortes divinatorias, quæ adhibentur ad aliquod occultum, vel futurum ſciendum, alias diviſorias, ut cùm per ſortes decernitur, cui res aliqua dari debeat, alias conſultorias, ut cum per ſortes determinatur, quid in aliquo caſu dubio agendum ſit, nec alia via ſciri poteſt, quod magis ſit expediens. Et in ſortibus quidem divinatoriis dicunt ſemper mortale peccatum intervenire, quia numquam fiunt ſine recurſu tacito ad cooperationem Dæmonis, cùm neque ex Divina inſtitutione, neque ex aliqua naturali virtute ſortes illæ connexionem ullam neceſſariam habeant cum eo quod per eas inquiritur. Alia verò duo ſortium genera ſunt licita quibuſdam ſervatis conditionibus paſſim ab Auctoribus, & præſertim à Toleto recenſitis, quæ ad hoc reducuntur, quod per eas aliud non intendatur, quàm quod detinetur de re, vel conſilio illo modo, cùm alias commodè non poſſit, & ſperatur, quod Deus ſic diſponet, ut fiat, quod melius eſt.

30 Quarta ſuperſtitionis ſpecies eſt vana Obſervatio, quæ eſt ſuperſtitio quædam, qua medio aliquo improportionato, nec à Deo, vel à natura inſtituto aliquis effectus procuratur, ut ſanitas, ſcientia &c. & convenit cum Divinatione, quod utraque pacto Dæmonis nitatur, eique tribuat perfectionem Dei propriam, differt autem ab ea, quod illa ad occultorum tantùm cognitionem ordinetur, hæc verò ad aliquos externos effectus. Unde ſicut Divinatio eſt peccatum mortale ex genere ſuo, ità etiam vana Obſervatio, quia nimirum honorem Divinum tribuit creaturæ expectando ab ea, quod à ſolo Deo expectari debet, & nititur pacto cum Dæmone explicito, vel implicito, quarè neque à mortali excuſari poteſt ob parvitatem materiæ, quia ſimpliciter, & in omni materia virtus Dei propria, & cognitio uſurpatur, aliundè tamen fieri poteſt, ut non ſit mortale, ut ratione ignorantiæ, ſi pactum ſit implicitum tantùm, ut etiam de Divinatione dici ſolet, vel ſi non adhibeatur fides, licèt timeatur ità eſſe, vel futurum. Ità Aſteſanus noſter lib. 1. cit. tit. 15. ubi fusè tractat de multiplicibus obſervantiis ſuperſtitioſis, quas præſertim inquit, quatuor eſſe, velut ſpecies infimas vanæ Obſervationis, Toletus refert lib. 4. c. 16. ac alii Recentiores paſſim, nulla facta veterum mentione, ut eorum moris eſt à quibus doctrinam acceperunt. Prima dicitur ars notoria, quæ orationes quaſdam adhibet, & jejunia, tamquam media certa, & infallibilia ad acquirendas ſcientias, ſine ullo labore, & ſtudio admodum ſcientiarum infuſarum, ut faciunt Anabaptiſtæ, & hanc artem illicitam eſſe, & ſine mortali peccato exerceri non poſſe docet Aſteſanus loc. cit. ex Divo Auguſtino l. 1. de Doctrina Chriſtiana c. 20. quia hujuſmodi ars inefficax eſt ſcientias acquirendas, cùm enim per hujuſmodi artem non intendatur acquiſitio ſcientiæ ſecundùm modum homini connaturalem laborando, ſcilicet, & diſcendo, conſequens eſt, quod effectus iſte exſpectetur à Deo, vel à Dæmonibus, certum eſt autem aliquos à Deo ſapientiam, & ſcientiam per infuſionem habuiſſe, ſicut legitur de Salomone 3. Regum cap. 3. ſed hoc donum non datur quibuſcumque cum certa obſervatione, ſed ad arbitrium Spiritus ſancti juxtà illud 1. Corinth. 12. *Alii datur per ſpiritum ſermo ſcientiæ, &c.*

31 Alia ſpecies eſt Obſervatio ordinata ad corporum immutationem, ut ad ſanitatem, vel aliquid aliud hujuſmodi, cùm nimirum aliquis ad hujuſmodi effectus conſequendos media quædam inutilia, & ſuperſtitioſa adhibet, ut quaſdam orationes certis quibuſdam verbis, & non aliis conceptas, certos characteres cum ſigno Crucis brachio colligatos, &c. Et hæc vana obſervatio ſinè mortali contingere nequit, niſi invincibilis ignorantia excuſet, cùm in ea ſemper ſubſit tacita aliqua Dæmonis invocatio, undè ait Aſteſanus loc. cit. has quoque obſervantias illicitas eſſe, quia ut ait Aug. loc. cit. *ad ſuperſtitionem pertinent ligaturæ, & remedia, quæ Medicorum condemnat ſcientia, ſivè in præcationibus, ſivè in quibuſcumque notis, quas characteres vocant*. Nec obſtat orationes eſſe media optima, & religioni valdè conformia, id enim verum eſt, ſi ſolùm ad ſanitatem à Deo poſtulandam adhibeantur, non verò ſi exiſtimetur per illas orationes ſanitatem infallibiliter eſſe impetrandam, ſi talibus conſtent verbis, & non aliis, & ſi illis ex ſuperſtitioſa perſuaſione vis ad conferendam ſanitatem ineſſe credatur, conſtat enim hujuſmodi, & ſimiles obſervationes prorſus vanas, & inutiles eſſe, ac proindè, & orationi, & Religioni repugnantes. Tertia ſpecies eſt obſervatio, quæ ordinatur ad præcognoſcendum aliqua fortunia, vel infortunia, ut cùm quis ex quarumdam rerum impertinentium occurſu mala aliqua, vel bona ſibi, vel aliis eventura opinatur, cujus vanæ obſervationis varia exempla Aſteſanus affert ex D. Auguſt. loco citato, ut v. g. ſi quis ex eo, quod caſu occurrat vulpes, anguis, canis, vel cadaver certa mala imminere credat, ac proindè iter non proſequitur, ſed retrocedit,

Digitized by Google

dit, & omnia iſta, & ſimilia vana ſunt, & plerumque venialia, niſi quis pertinaciter iſtis adhæreat poſt monitionem, ſi ignorans ſit, ut Toletus obſervat loc. cit. Ultima ſpecies eſt obſervatio reliquiarum, cum nimirum aliqui vanas reliquias portant, aut veras cum aliqua vana circumſtantia, ac ſuperſtitioſa in ordine ad aliquos effectus, qui ab ipſis procedere non poſſunt, quæ omnes obſervantiæ ſunt peccaminoſæ mortaliter, niſi aliquando ignorantia excuſet, ut videri poteſt apud Aſteſanum loc. cit. Et hæc ultima ſpecies ad ſecundam reduci poteſt, qua de cauſa Valentia, Sanchez, Bonacina, Abellius, & alii tres tantùm ſpecies vanæ obſervationis enumerant, ſcilicet, Artem notoriam, Obſervationem ſanitatum, & Obſervationem eventuum.

32 Quinta denique ſuperſtitionis ſpecies eſt Maleficium, quod eſt ars nocendi aliis ex pacto, & cooperatione Dæmonis, & differt à Magia, quod hæc intendat facere mira, illud autem dirigitur ad nocendum. Magus enim ope Dæmonis utitur ad propriam præſertim oſtentationem, & admirationem ſui apud alios excitandam. Maleficus verò ad nocumentum aliis inferendum. Per maleficium aliquando procurari ſolet, ut noceatur alicui vel in propria perſona, ut cauſando dolores, & infirmitates, vel in bonis exterioribus ventos, grandines, & tempeſtates ope Dæmonis excitando, quibus animalia pereant, arbores eradicentur, domus ſubvertantur, &c. Dæmon enim Deo permittente, hæc, & ſimilia efficere poteſt, ut patet l. Job cap. 1. & 2. & hujuſmodi maleficium vocatur beneficium, & eſt peccatum graviſſimum non ſolùm ratione damni illati, ad cujus reparationem maleficus tenetur, ſed etiam ratione recurſus ad opem Dæmonum, ex quo capite ſemper eſt mortale ex genere ſuo, nam priori capite mortale non eſſet, niſi quando nocumentum grave, & notabile eſſet. Aliquando verò per maleficium procurari ſolet, ut aliquis afficiatur amore carnali ergà alium, aut ut avertatur ab illo, & hoc maleficium vocatur amatorium, quod etiam arte Dæmonis fieri poteſt, quamvis enim Dæmon humanæ voluntati nullam neceſſitatem poſſit inferre, eam tamen allicere poteſt, vel phantaſiam, & imaginationem immutando, & rem amatam exhibendo, tamquam amabiliorem, quibus non obſtantibus voluntas ſemper libera manet, undè non excuſantur iſti à peccato, quamvis dicant ſe invitos ad amorem trahi, vel odium, hoc enim falſum eſt, ut ait Toler. loc. cit. ſolùm enim tentantur, & non coguntur, poſſuntque ſi volunt divinæ gratiæ auxilio adjuti his tentationibus reſiſtere, & omnes hujuſmodi illecebras abjicere. Notant autem communiter Doctores, contrà maleficia licitum eſſe uti remediis ex medicina petitis, exorciſmis, & Sacramentis Eccleſiæ, Orationibus, & invocationibus Sanctorum, ac etiam deſtructione ſignorum, per quæ Dæmon nocet, abſque alio tamen maleficio.

ARTICULUS TERTIUS.

De vitiis, & peccatis Religionis oppoſitis per defectum.

33 EXplicatis vitiis, & peccatis Religioni oppoſitis per exceſſum, poſteà agendum eſt de vitiis oppoſitis per defectum, quæ manifeſtè ſunt Religioni contraria, & ſub Irreligioſitate continentur, horum autem quædam directè tendunt ad irreverentiam Dei, ut Blaſphemia, perjurium, & Tentatio Dei, quædam tantùm ad irreverentiam rerum ſacrarum, ut eſt Sacrilegium. De blaſphemia, & perjurio agemus q. ſeq. circa ſecundum Decalogi præceptum, de aliis verò in præſenti. Tentatio itaque Dei eſt dictum, vel factum, quo quis explorat, num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors aut aliquam aliam perfectionem habeat, & hoc ſine neceſſitate, vel ulla utilitate, ut notat Aſteſan. loc. cit. tit. 16. undè ſuper illud Deuteron. 6. *Non tentabis Dominum Deum tuum*, dicit Gloſs. quod Deum tentat, qui habens quid faciat, ſine ratione ſe periculo committit, experiens utrum liberari poſſit à Deo. Quod ſi neceſſitas aliqua, rationabilis cauſa ſubſit, tunc non tentaret Deum qui in tali caſu auxilium aliquod extraordinarium ab eo poſtularet, vel expectaret juxtà illud 2. Paralipom. 20. *Cùm ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros ad te dirigamus.* Extrà igitur caſum neceſſitatis dicitur quis tentare Deum, & eſt peccatum virtuti Religionis oppoſitum, quia finis Religionis eſt Deo reverentiam exhibere, undè omnia quæ directè pertinent ad irreverentiam Dei, Religioni opponuntur, tentare autem aliquem ad irreverentiam ejus pertinet, quia nullus eum tentare præſumit, de cujus excellentia eſt certus, & nullatenus dubitat.

34 Addit autem Aſteſanus ibidem Deum tentari poſſe dupliciter, primò expreſsè, & formaliter, & eſt quando quis expreſsè dubitans de aliqua Dei perfectione eam experiri cupit, ut ſi quis petat miraculum, quo pateſiat Sacramentum Euchariſtiæ veritatem continere, vel ſe in puteum præcipitet, ut eum à læſione ſervando experiatur Deum eſſe miſericordem, & eſt communis Theologorum conſenſus tentationem Dei formalem, & expreſſam eſſe peccatum mortale ex genere ſuo in quacumque etiam materia, & ratio eſt manifeſta, quia expreſſam includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in gravem Dei contemptum redundat, & magnam ejus irreverentiam; tentare enim eſt experimentum ſumere, experimentum autem nullus ſumit de eo, de quo eſt certus, & ideò concludit Aſteſanus loc. cit. tentare Deum expreſsè, & formaliter verbis, vel factis eſſe peccatum grave ex genere ſuo in quacumque materia. Alio modo poteſt quis tentare Deum implicitè; ac interpretativè, quando nimirum Deum expreſsè tentare non intendit, id tamen petit, vel agit, quod ſuaptè natura eò referri videtur, ut ſi quis in morbo periculoſo medicinam reſpuat petens, & ſperans temerè à Deo ſanitatem, vel ſi quis rudis abſque ulla cauſa, & neceſſitate velit ſine præparatione concionari ſperans à Deo ſuggerendos eſſe ſibi conceptus. Denique ſi quis ſe periculo committat, & exponat, à quo vel nullo modo, vel vix ſine miraculo eripi poſſit, & hujuſmodi interpretativa tentatio, cùm deſit illi dubitatio expreſſa de aliqua Dei perfectione, plerumque eſt peccatum veniale tantùm ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconſiderationem, vel periculi pravitatem. Ita Nav. Leſs. Sanch. Suar. & alii communiter ex D. Thoma q. 97. art. 2. Addit tandem Aſteſanus loc. cit. dupliciter poſſe aliquod ſignum à Deo peti, uno modo explorando Dei poteſtatem, aut dicti ejus veritatem, & hoc ad Dei tentationem ſpectat, alio modo, ut inſtruamur, quid ſit circà aliquod factum placitum Deo, & hoc nullo modo ad tentationem Dei pertinet.

35 De Sacrilegio agit Aſteſanus noſter lib. 1. tit. 34. ubi illud definit cum D.Thoma 2. 2. quæſt. 99. art. 1. quòd eſt violatio rei ſacræ ſeù cultui divino deſtinatæ, & dicitur hæc violatio communiter quæcumque irreverentia, vel dehonoratio, quæ contingit, cùm aliquid circà rem ſacram ſit, quod cum eo cultu repugnat, ad quem deſtinata eſt, undè dicitur Sacrilegium quaſi Sacrilegium, quia lædit ſacrum, & eſt ſpeciale peccatum, & ex genere ſuo mortale, habet enim ſpecialem rationem deformitatis, quia ſcilicet res ſacra per aliquam irreverentiam violatur, & quandoque invenitur ab aliis ſeparatum, ut ſi Judex rapiat aliquem de loco ſacro, quem alibi licitè capere poſſet. Addit deindè Sacrilegium tribus modis committi poſſe, quandoque ratione perſonæ; ut eum quis verberat Clericum, vel perſonam religioſam, & dicitur ſacrilegium perſonale c. *Quiſquis* 17. q. 4. quandoque ratione loci, ut cùm immunitas Eccleſiæ, vel Cœmeterii violatur, & dicitur Sacrilegium locale, quandoque ratione rei, ut cùm res ſacra, vel uſui ſacro deputata violatur, ſeù uſurpatur, & dicitur Sacrilegium reale, accipiendo rem ſacram, ut à perſonis, & locis diſtinguitur, & hoc rurſus tripliciter contingere poteſt ex cap. c. Quiſquis, vel auferendo ſacrum de ſacro, ſ. loco, vel non ſacrum de ſacro, vel ſacrum de non ſacro, undè tres ſacrilegii ſpecies à Theologis communiter diſtingui ſolent, nempè Sacrilegium perſonale, locale, & reale, de quibus etiam agit ex noſtris Nicolaus de Niſſe tr. 3. p. 3. port. 3. q. 7. & diſtinguuntur ſpecies ſacrilegii juxtà diverſam rationem ſanctitatis rerum ſacrarum, quibus irreverentia exhibetur, & tanto ſacrilegium gravius eſt, quanto res ſacra, in quam peccatur, majorem obtinet ſanctitatem, undè gravius eſt ſacrilegium contrà perſonam ſacram, quàm contrà locum ſacrum, & ſic proportionaliter de aliis diſcurrendum eſt.

36 Perſonale Sacrilegium eſt percuſſio Clerici, vel perſonæ religioſæ, pertractio ejuſdem ad judicium ſæculare, item luxurioſa violatio perſonæ Deo dicatæ per votum caſtitatis; undè ad hanc primam ſpeciem pertinet quicquid ſit contrà perſonam ſacram, quo reverentia ejus conditioni debita, aut immunitas eidem quatenus Deo ſacra eſt, conceſſa violatur, aut læditur, locale ſacrilegium eſt omnis actus ſpecialiter repugnans cultui divino, ad quem ſacer locus eſt deſtinatus, quales ſunt injuſta humani ſanguinis effuſio in Eccleſia, fornicatio, & quævis alia illicita ſeminis effuſio in eodem loco, item ſi reus ab Eccleſia ejus immunitate gaudens velut ab aſylo extrahatur, & denique ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitæ. Reale tandem ſacrilegium eſt indigna tractatio, & adminiſtratio Sacramentorum, ut ſi cum peccato mortali ſuſcipiantur, vel miniſtrentur, item profanatio vaſorum, & inſtrumentorum ſacrorum intelligendo de his, quæ conſecrari, vel ſaltem benedici ſolent, ut ſi quis calice utatur in convivio, vel ornamenta Altarium, aut Sacerdotum applicet ad profanos uſus. Quoniam verò, ut ſuprà dictum eſt, ſpecies ſacrilegii diſtinguuntur juxtà diverſam rationem ſanctitatis rerum ſacrarum, quibus irreverentia exhibetur, ideò in confeſſione exprimenda eſt ſpecies, & materia ſacrilegii, quia ſpecies ſæpè diver-

Digitized by Google

diverſam habet malitiam, u. v. g. percuſſio Sacerdotis, vel fornicatio cum eodem, & materia aliquando auget, & addit malitiam, nam ſi verbi gratia, ſit contrà Euchariſtiam addit communi violationi rei ſacræ aliud peccatum contrà Latriam. Ita Navarrus, Cajetanus, Valentia, Azorius, Layman, Bonacina, Filliucius, & alii Recentiores. Denique de pœnis ſacrilegii tàm ſecundum Leges Civiles, quàm Canonicas agit Aſteſ. tit. 34. cit. art. 3. ubi ait ſecundum Canones præter pœnitentiam eſſe quoque excommunicationem cum diſtinctione tamen, quia pro Sacrilegio in perſonam Eccleſiaſticam commiſſo eſt excommunicatio major ipſo jure, pro ſacrilegio verò in rebus commiſſo eſt minor præter quoſdam caſus, in quibus eſt excommunicatio major, ut cùm quis Eccleſiam incendit, vel frangit, nam contrà infringentes, & ſpoliantes Eccleſias, ſeù loca ſacra conſtituta eſt pœna excommunicationis ipſo facto juxtà Azorium, Graſſium, Sayrum, Reginaldum, & alios communiter, ut refert Bonacina diſp. 3. quæſt. 5. punct. un. ubi etiam addit per loca ſacra, quorum violatione ſacrilegium committitur, non ſolùm intelligi templum auctoritate Epiſcopi conſecratum, verùm etiam Monaſteria, Hoſpitalia, & alia loca per Epiſcopum conſecrata cap. Ad hæc de Religioſis domibus, ubi hæc loca comparantur Eccleſiis. Alia plura de Sacrilegio vide apud Tancred. de Relig. tract. 2. lib. 3.

37 Quoniam verò ſacrilegium committitur, ut dictum eſt, extrahendo confugientes ad loca ſacra, aliqua hic magis neceſſaria de Immunitate Eccleſiarum dicemus, & quidem Eccleſiis Chriſtianorum conceſſam eſſe Immunitatem Eccleſiaſticam, itaut delinquentes ad ea confugientes per vim extrahi non poſſint, patet ex cap. Miror, cap. Definivit, cap. Nullus 17. q. 3. quibus autem Eccleſiis, & ſacris locis competat jus immunitatis patet ex modo dictis, quod non modo competit Eccleſiæ, auctoritate Epiſcopi fundatæ, & conſecratæ, aut etiam ſolummodo benedictæ, ſed etiam Monaſteriis, Hoſpitalibus, & aliis locis per Epiſcopum conſecratis, ac benedictis, ut patet ex cap. cit. Ad hæc, de Religioſis domibus, ubi hæc loca ſacra Eccleſiis comparantur, de quibus alia plura videri poſſunt ex Antiquioribus apud Aſteſ. noſtrum lib. 6. tit. 30. art. 5. & ex Recentiorib. apud Bonac. diſp. 3. cit. q. 7. qui plures alios de hac materia cit. & fuse diſcurrit. Quinam tandem gaudeant Immunitate Eccleſiæ, certum eſt omnes Fideles ad Eccleſias, & prædicta loca confugientes hoc privilegio gaudere, exceptis caſibus in jure expreſſis, & præſertim in Conſtit. Gregorii XIV. incipiente: *Cum alias*, quam per extenſum refert Bonac. loc. cit. cujus tenor eſt hujuſmodi. Ut Laicis ad Eccleſias, locaque ſacra, & religioſa prædicta confugientibus, ſi fuerint publicè latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur. 2. aut depopulatores agrorum. 3. Qui homicidia, & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, ac earum Cæmeteriis committere non verentur. 4. aut qui proditoriè proximum ſuum occiderint. 5. aut Aſſaſſini. 6. aut hæreſis rei. 7. aut læſæ Majeſtatis in perſonam ipſiuſmet Principis rei Immunitas Eccleſiaſtica non ſuffragetur. 8. in aliis caſibus confugientes ad Eccleſias gaudent immunitate. Si quis verò contrà hanc Conſtitutionem læſerit immunitatem Eccleſiaſticam erit caſus Papæ reſervatus. Ità Pontifex ad verbum in Conſtitutione cit. in qua diſertè proponit, & explicat quid circà confugientes ad loca ſacra ſervandum ſit, alia plura de Immunitate Eccleſiarum vide apud Tancred. cit. tract. 1. lib. 4.

38 Demum ex dictis deducitur cum Abellio de primo Decalogi præcepto ſect. 1. §. 5. quot modis in hoc præceptum peccatur: etenim ex dictis ar. 2. de vitiis Religioni oppoſitis per exceſſum infertur in primis contrà hoc primum Decalogi præceptum peccare qui Idolatriam, ac Judaiſmum profitentur, aut à fide, vel Religione Catholica per apoſtaſiam recedunt. Qui dogmatibus Hæreticorum, aliiſque erroribus ab Eccleſia damnatis pertinaciter adhærent, vel de alicujus articuli fidei veritate dubitant. Qui fidem negant, vel diſſimulant cùm illam exterius profiteri tenentur. Qui creaturæ cultum ſoli Deo debitum impendunt, vel ſi Deo illum impendunt, ſuperſtitioſum tamen, & indebitum. Qui ad ſanitatem acquirendam modis utuntur indebitis, & ſuperſtitioſis nullam ex natura ſua vim habentibus ad talem effectum producendum. Qui rerum futurarum, vel occultarum cognitionem inquirunt per modos ſuperſtitioſos, & indebitos, ut per divinos, & ariolos, per præſtigia, & ſomnia, per Aſtrologiam judiciariam ab Eccleſia reprobatam, per auguria, ſortes, & alios modos indebitos, ac vetitos. Qui vanis quibuſdam, & frivolis obſervationibus eventura ſibi bona, vel mala opinantur, & tandem qui maleficiis amatoriis, vel beneficiis utuntur ad damna proximo inferenda. Deindè ex dictis in hoc tertio articulo de vitiis Religioni oppoſitis per defectum deducitur contrà hoc primum Decalogi præceptum peccare qui Deum tentant, neglectiſque mediis ab ejus providentia ordinatis effectum aliquem ſine ulla neceſſitate, vel ratione ab eo expectant. Qui ſacrilegium aliquod perpetrant perſonas Deo ſacras injurioſè percutiendo, vel loca ſacra profanando, ac eorum immunitatem violando, & imagines Sanctorum contumelioſe tractando. Et tandem qui Sacramenta indignè ſuſcipiunt, vel miniſtrant, & vaſa, ac ornamenta Eccleſiæ, aliaſque res ſacras ad uſus profanos adhibent, & verbis Sacræ Scripturæ ad res ſuperſtitioſas, ridiculas, vel falſas abutuntur, ut diſcurrit Abellius loc. cit. & faciliter poteſt ex dictis deduci.

QUÆSTIO TERTIA.

De ſecundo Decalogi Præcepto.

39 Conſequenter agendum eſt de ſecundo Decalogi præcepto: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum*, quo divinum ipſius nomen debito honore proſequi jubemur, & illud in vanum quovis modo aſſumere prohibemur, undè hujus ſecundi præcepti verbis ex una parte abuſus divini nominis prohibetur, & irreverentia illa, quæ à blaſphemis, perjuris, aut temerè jurantibus committitur, & ex altera præcipitur, ut divino nomini reverentia ſumma exhibeatur, juramenta ſerventur, & vota Deo facta fideliter adimpleantur, quapropter ad pleniorem ejus explicationem de tribus præſertim hic agemus, ſcilicet, de blaſphemia, juramento, & voto.

ARTICULUS PRIMUS.

De Blaſphemia.

40 Primò declarandum eſt quid ſit Blaſphemia, quæ quidem eſt nomen Græcum idem ſignificans, quod maledictio, vel execratio bonitatis alicujus; undè ſi ſpectemus vim nominis, blaſphemia appellari poteſt quodcumque maledictum, quo detrahitur de honore, & dignitate alterius, uſu tamen Catholicorum, & SS. Patrum hoc nomen dumtaxat accipitur pro maledictione in Deum, ut Aſteſ. advertit lib. 2. tit. 90. qua nimirum quis derogat, & convitiatur divinæ excellentiæ, ſivè directè, ut quando ipſi Deo immediatè maledicitur, ſivè indirectè, ut quando maledicitur alicui rei, in qua laudatur Deus, ut ſunt ſancti. Quicumque igitur, vel negat aliquid de Deo, quod ei convenit, aut aſſerit aliquid de Deo, quod ei non convenit, divinæ derogat bonitati, & excellentiæ, quod quidem contingere poteſt, ait Aſteſ. vel ſecundùm intellectum tantùm, vel etiam ſecundum intellectum, & affectum, & utroque modo hujuſmodi derogatio, ſi ſit tantum in corde, eſt blaſphemia cordis, ſi verò in ore, eſt blaſphemia oris; blaſphemia verò Sanctorum ex conſequenti redundat in Deum, & tandem addit, quòd blaſphemia propriè conſiſtit in verbis, ut notat etiam Bonac. diſp. cit. q. 8. punct. 1. cum Suar. Leſs. & aliis, licèt extenſo nomine etiam in factis committi poſſit, ſicut etiam confeſſio, & negatio fidei, licèt propriè ſint in verbis, nihilominus tamen etiam accipiuntur in factis ſecundùm illum ad Titum 1. *Confitentur ſe noſſe Deum; factis autem negant*, & hoc etiam docuit D. Th. 2. 2. q. 53. ar. 1. ubi blaſphemiam ait eſſe peccatum, quo quis ex pravo cordis affectu de excellentia divinæ bonitatis detrahit, illique contumeliam infert, vel negando aliquid, quod ipſi proprium eſt, vel aliquid imponendo, quod ei minimè convenit.

41 Secundò, blaſphemia propriè, & formaliter non eſt infidelitas, nec per ſe primò opponitur confeſſioni fidei, ut loquitur D. Th. l. c. & ratio eſt, quia infidelitas conſiſtit propriè in aſſenſu aliquo interno falſo de Deo, & in externa aſſeveratione falſi ex tali aſſenſu interno procedente, blaſphemia autem propriè, & formaliter non conſiſtit in ipſo aſſenſu, vel aſſeveratione falſi, ſed in dictione, ſeù ſignificatione falſa de Deo, quæ ab aſſenſu, vel aſſeveratione falſa longè differt, poteſt enim quis etiam deliberatè velle aliquid falſi dicere, & ſignificare, etiamſi nihil falſi ipſe ſentiat, & aſſeveret, & id quidem non ſolùm verbo exteriori, ſed etiam interiori mente, ſi nimirum concipiat tantùm apprehenſione quadam ſimplici ipſam falſitatem. Ex quo infertur blaſphemiam formaliter, & per ſe primò non opponi virtuti Fidei, ſed Religionis, qua parte præcipit laudem Dei, ſicut enim ad hanc virtutem ſpectat laudare Deum, ſic blaſphemia, quia eſt contrà laudem Dei, cùm ſit contumelia in ipſum, virtuti Religionis eſt oppoſita, & ità etiam ſentiunt Navarrus, Sanchez, Azorius, Clavis regia, Bonacina, Toletus, Caſpenſis, & alii Recentiores paſſim, qui etiam advertunt, quod, quia nonnullæ etiam ſunt contumeliæ in Deum contrà fidem, ideò ex ea parte blaſphemia confeſſioni fidei opponitur,

non

Digitized by Google

non tamen formaliter, ſed materialiter tantùm, quia de eſſentia fidei eſt ſentire verum de Deo propter veritatem revelantem, de eſſentia vero blaſphemiæ, non eſt ſentire falſum de Deo, ſed dicere falſum contrà Deum, undè dicunt mendacium in blaſphemia materialiter tantùm intervenire, quia blaſphemia eſt locutio falſa non tamen animo dicendi falſum, ſed intentione inhonorandi Deum, ob id tamen negare non intendimus, quin blaſphemiæ alia quoque malitia adjungi poſſit, ut hæreſis, aut odii, &c. per accidens, & concomitanter, ut patet ex regulis generalibus de malitia peccatorum, ſed tantùm intendimus malitiam blaſphemiæ, ut ſic, opponi virtuti Religionis, non Fidei, ob rationem allatam, quicquid dicat Vulpes diſp. 46. art. 1.

42 Tertio plures diviſiones blaſphemiæ aſſignari ſolent, ſed præcipua eſt illa qua dividitur in hæreticalem, & non hæreticalem, ſeù ſimplicem; hæreticalis eſt illa; quæ articulis fidei directè opponitur, ſeu qua aliquid aſſeritur fidei contrarium per verbum indicativi modi, & ità continet enunciationem falſam expreſsè, aut virtualiter, ut v. g. Deus eſt injuſtus, non eſt miſericors, abnego Deum, aut fidem, &c. hæc enim verba, & ſimilia abnegationem fidei continent, & infidelitatem, & in his caſibus non ſolùm blaſphemia committitur, verùm etiam hæreſis modò adſit aſſenſus intelllectus cum pertinacia, ſiquidem hæreſis conſiſtit in errore intellectus cum pertinacia contrà aliquam fidei veritatem, quod ſi talis aſſenſus non adſit, talis blaſphemia hæreticalis quidem erit, non tamen cum hæreſi conjuncta, & hoc obſervare debent Confeſſarii, ac pœnitentes qui ſe de talibus accuſant, interrogare, nùm ità eſſe crediderint. Blaſphemia vero ſimplex, ſeù non hæreticalis dicitur illa, quæ articulis fidei directè non opponitur, ſeù quæ directè non continet enunciationem contrà divinæ fidei veritatem, ſed aliquid vituperabile non fidei contrarium per modum deteſtationis, ac veluti cujuſdam imprecationis in Deum, ut ſi quis Deo maledicat, aut verba probroſa in Deum proferat, ut v. g. maledictus ſit Deus, velit nolit Deus, &c. talis etiam eſt blaſphemia, qua per modum contumeliæ, & irriſionis Deo tribuitur quod verè in ipſo reperitur, ut ſi quis contumelioſè nominet Corpus, & Sanguinem Chriſti, & hanc preſertim diviſionem blaſphemię in ſimplicem, & hæreticalem dicunt Doctores eſſe præ aliis diligenter obſervandam ut quiſque ſciat, quando blaſphemium denunciare teneatur Inquiſitoribus, vel Epiſcopis per edicta id præcipientibus, aut abſolutionem blaſphemiæ ſibi reſervantibus, quia de blaſphemiis hæreticalibus ordinariè edicta loquuntur.

43 Quartò conveniunt Doctores blaſphemiam eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, ſi cum perfecta advertentia verba blaſphemiæ proferantur, quia ex genere ſuo gravem infert Deo injuriam, undè dicunt ratione parvitatis materiæ non poſſe fieri peccatum veniale, quia non datur parvitas materiæ in blaſphemia, cùm omnis blaſphemia gravem injuriam Deo inferre videatur, ſed tantùm ex indeliberatione, & inadvertentia, & ità etiam diſcurrit Aſteſ. loc. cit. & Vulpes diſp. 46. cit. de Blaſphemia, art. 2. Imò quidam volunt eſſe etiam mortale, quamvis ex indeliberatione procedat, quando quis conſuetudinem habet blaſphemandi, & eam delere non conatur, videtur enim tunc blaſphemia volita ſaltem in cauſa, oppoſitum tamen verius eſſe cenſet Caſpenſis tractat. 15. de Fide diſp. 6. ſect. 1. cum Suarez, & aliis, quia cum imperfecta libertate, qualis eſt, cùm adeſt imperfecta deliberatio, grave peccatum committi nequit. Difficultas tamen eſt, quando quis prævidet ex conſuetudine futurum eſſe, ut in blaſphemiam prorumpat cum imperfecta deliberatione, an ex vi hujus præviſionis peccet mortaliter ratione conſuetudinis, & idem Caſpenſis ait loc. cit. adhuc verius eſſe, quòd non ſit peccatum mortale, non ſolùm ſecundùm ſe, ſed neque etiam in cauſa, pro quo citat Vaſquez par. 2. diſp. 127. cap. 3. ubi ait blaſphemiam in ebrietate non imputari, quia non cenſetur injuria niſi ſcienter fiat, ac proindè etiam, ſi futura prævideatur, non eſt peccatum in cauſa.

44 Oppoſitum tamen verius exiſtimo cum Bonacin. q. 8. cit. punct. 3. nempe blaſphemantem ex habitu peccare mortaliter, quoties advertit ad pravum habitum, ſeù conſuetudinem, illamque evellere non conatur, & extirpare, pro quo citat etiam Nav. Suarez, Sanch. & alios. Ratio eſt, quia voluntariè perſiſtens in morali periculo, & occaſione proxima peccandi mortaliter, cenſetur peccare mortaliter, & dicitur eſſe in ſtatu peccati; ergo voluntariè perſiſtens in morali periculo, & occaſione proxima blaſphemandi, quam advertere ſupponimus, nec eam delere ſatagit, cenſetur peccare mortaliter, & eſſe in ſtatu peccati. Verum tamen eſt, quòd ſi non blaſphemat cum ſufficienti advertentia, tunc blaſphemia non eſt in ſe voluntaria, ſed tantùm in cauſa, nec novum peccatum committere cenſetur, ſed ſolùm peccare in cauſa, quatenus pravam conſuetudinem non abſtulit, ad quam advertit, & ratio eſt, quia ut aliquis actus dicatur in ſe peccaminoſus, debet eſſe in ſe volunrarius, non eſt peccatum enim niſi voluntarium, & ſicut eſt voluntarium, ità eſt peccatum; ſed blaſphemia abſque advertentia prolata non eſt in ſe voluntaria; ergo non eſt in ſe novum peccatum, ſed tantùm in cauſa, ut patet à ſimili in peccatis ebriorum ante ebrietatem præviſis, quæ dùm fiunt novam malitiam formalem in ſe non habent, ſed tota malitia eſt in cauſa, undè talia peccata non ſunt neceſſariò in confeſſione exprimenda, cùm enim non ſint in ſe voluntaria, ſed tantùm in cauſa, opus non eſt illa exprimere, ſed ſufficit, ut exprimatur cauſa, in qua ſunt volita; undè abſolutè falſum eſt, quod Caſpenſis dicebat, blaſphemiam in ebrietate, etiamſi futura prævideatur, non eſſe peccatum in cauſa, ſic enim numquam daretur aliquod peccatum in cauſa, hoc enim ità explicatur ab omnibus, ut tale cenſeatur, quando futurum prævidetur in cauſa.

45 Quinto eſt difficultas, An omnia peccata blaſphemiæ ſint ejuſdem ſpeciei infimæ, cujus difficultatis ſolutio neceſſaria eſt, ut ſciamus, an in confeſſione exprimenda ſit qualitas blaſphemiæ, v. g. an contrà Deum, vel ſanctos fuerit. Aliqui dicunt omnia peccata blaſphemiæ eſſe ejuſdem ſpeciei infimæ, & ideò in confeſſione qualitatem ejus non eſſe neceſſariò exprimendam, pro quo dicendi modo citatur Diana, Trullus, & alii. Alii verò dicunt Blaſphemiam in Deum non differre ſpecie à blaſphemia in Sanctos, quia blaſphemia opponitur Religioni, ſed Religio, qua tribuitur cultus Deo, & Sanctis propter Deum eſt unius ſpeciei; ergo ſunt peccata ejuſdem ſpeciei. Addunt tamen blaſphemiam hæreticalem habere malitiam ſpeciei diverſam à ſimplici, & non hæreticali, quia hæc Religioni tantum opponitur, illa verò etiam fidei, hæreticales tamen inter ſe comparatas eſſe omnes ejuſdem ſpeciei, ſicut & non hæreticales inter ſe, & ideò in confeſſione dicunt ſufficere, ſi dicatur, tot blaſphemias hæreticales protuli, & tot non hæreticales, quia hæreticalis malitiam ſpecie diverſam ſuperaddit non hæreticali, pro quo dicendi modo citantur Cajet. Bannes, Valent. Azor. Arrag. & alii. Bon. quoque q. 8. cit. punct. 4. tenet blaſphemiam in Deum, & Sanctos ſpecie non differre ob rationem allatam, addit tamen qualitatem blaſphemiæ adhuc in confeſſione explicandam eſſe ſicut explicanda eſt quantitas damni, & furti, quia hæc non ſolùm eſt circumſtantia peccati, ſed aliquid ſpectans ad objectum & conſtitutionem actus in ſuo eſſe individuali.

46 Oppoſitum tamen verius, & probabilius videtur cum Caſpenſi diſp. 6. cit. ſect. 2. & pluribus aliis, nimirum non tantùm blaſphemiam hæreticalem ſpecie differre à non hæreticali, quia peccatum hæreſis ſpecie diverſum eſt à peccato, quod non continet hæreſim, neque eſt contrà fidem, ſed contrà aliam virtutem, ſed etiam blaſphemiam in Deum, & Sanctos ſpecie diſtingui, quia blaſphemia eſt contrà laudem; ſed laus tributa Deo, & Sanctis differunt ſpecie, eò quòd laus in Deum eſt à latria, laus verò in Sanctos eſt à Dulia, quæ virtutes ſpecie differunt, ſicut ſpecie differunt adorationes latriæ, & Duliæ; ergo etiam vitia his virtutibus oppoſita, & conſequenter blaſphemiæ contrà Deum, & Sanctos ſpecie diſtinguuntur, undè Religio, qua tribuitur cultus Deo, & Sanctis propter Deum eſt unius ſpeciei ſubalternæ non verò infimæ, cùm ſub ſe contineat Latriam, & Duliam, quæ ſunt virtutes ſpecie diſtinctæ, cùm habeant objecta excellentiæ colenda ſpecie diſtincta, ſ. increatam, & creatam, ut patet ex dictis q. præc. art. 1. qua etiam ratione blaſphemiæ contrà Deiparam dici poſſunt ſpecie diverſæ à blaſphemiis contrà alios Sanctos, quia ſunt contrà Hyperduliam, quæ eſt virtus ſpecie diſtincta à Dulia, & blaſphemiæ in Chriſtum Dominum ſunt contrà Latriam. Quamvis autem blaſphemiæ omnes hæreticales ſint ejuſdem ſpeciei ſicut & blaſphemiæ ſimplices inter ſe comparatæ, ſicut & blaſphemię contrà Sanctos propter eamdem rationem, nihilominus etiam blaſphemię contrà Deum poſſunt inter ſe ſpecie differre, non quidem per ſe, ſed per accidens, & concomitanter, quia illis per accidens alia malitia adjungi poteſt, ſi nimirum blaſpemia ſimul oriatur ex alio motivo, & pravo voluntatis affectu, tunc enim eſſent peccata ſpecie diſtincta, ut ſi quis v. g. ex odio Deum blaſphemaret, tunc non tantùm contrà Religionem peccaret, ſed etiam contrà charitatem, item ſi ex deſperatione blaſphemaret, ex ſuperbia, aut ira, quia tunc ſimul peccaret eodem actu contrà ſpem, humilitatem, & patientiam. Undè blaſphemus in confeſſione explicare tenetur, an blaſphemia fuerit hæreticalis, vel ſimplex, an fuerit contrà Sanctos, an contrà Deiparam, vel Chriſtum Dominum, & an proceſſerit ex odio, ira, vel alio motivo extrinſeco ſpeciem mutante, quia blaſphemiæ alia quoque malitia extrinſeca adjungi poteſt ſpeciem mutans, quæ ex Tridentino neceſſariò in Confeſſione eſt exprimenda, aliæ verò blaſphemiæ, quæ ſpeciem non mutant, non ſunt neceſſariò exprimendæ, licèt intrà eamdem ſpeciem aliæ ſint majores, aliæ minores, ut diximus lib. 4. ſent. diſput. 5. de Sacramento Pœnitentiæ q. 18.

Digitized by Google

undè ſufficit earum numerum dicere non exprimendo, quibus verbis prolatæ fuerint.

47 Sextò tandem eſt difficultas de blaſphemia in Spiritum Sanctum, de quo variæ ſunt ſententiæ, & integram inſtituit diſputationem Vulpes noſter loc.cit. in plures articulos diſtributam, ſed pluribus dimiſſis, quæ prorſus inutilia ſunt, & potius ad ſpeculationem pertinent, quàm ad praxim. Valdè probabilis mihi videtur ſententia Magiſtri ſent.2. diſt. 43. & aliorum veterum Theologorum ibidem, qui peccatum in Spiritum Sanctum illud eſſe interpretantur, in quo peculiariter certa quædam malitia reperitur, quæ non eſt in aliis, non quidem in eo conſiſtens, ut aliqui explicare ſolent, ut quis ſciens, & volens eligat rem, quam videt eſſe malam, ſed in eo ut quodam peculiari contemtu illa dona Dei abiiciat, & aſpernetur, quibus homines à peccatis retrahi ſolent, quæ quoniam Spiritui Sancto peculiariter attribuuntur, cui bonitas appropriatur, ideo peccatum iſtud dicitur eſſe peculiariter in Spiritum Sanctum, ſecundùm enim veritatem omne peccatum eſt contrà Trinitatem, appropriatè tamen peccatum ex infirmitate commiſſum dicitur eſſe contra Patrem, cui potentia appropriatur, commiſſum ex ignorantia contrà Filium, cui ſapientia, commiſſum ex certa malitia contrà Spiritum ſanctum, cui appropriatur bonitas. Et hac etiam ratione peccatum hujuſmodi irremiſſibile dici ſolet ex illo Matth. 12. non quia non poſſit remitti, vel quia non remittatur aliquando, ſed quia ex ſua ratione habet peculiarem cauſam cur non remittatur, ut Aſteſan. advertit loc. cit. ſiquidem peculiariter eſt contra Spiritum ſanctum cui peculiariter peccatorum remiſſio tribuitur tamquam amori. Hæc autem blaſphemia in Spiritum ſanctum in ſex ſpecies dividi ſolet, ſcilicet, Deſperationem, Præſumptionem, Impugnationem veritatis agnitæ, Invidentiam fraternæ gratiæ, Impœnitentiam, & Obſtinationem, his enim peccatis diverſa excluduntur dona, & abiiciuntur quibus hominem à peccatis deterreri ſolent, in quo diximus hanc blaſphemiam conſiſtere, quæ dicitur eſſe ſpecialiter in Spiritum ſanctum. Brevius autem Scotus noſter 2. d.43. q.1. lit. D. docet peccatum in Spiritum ſanctum eſſe peccatum deſperationis, ſive obſtinationis in malo cum deſperatione, & propoſito non pœnitendi; undè ſubdit ad peccatum in Spiritum ſanctum tria requiri, ſcilicet, quod ſit ex certa malitia, quod ſit contrà præceptum primæ tabulæ, & quòd ſit actus oppoſitus perfectiſſimo actui converſo, & hoc modo eſt peccatum in Spiritum ſanctum, & eſt finalis impœnitentia, non quia homo decedit ſine pœnitentia, ſed quia habet propoſitum de numquam pœnitendo, & oritur ex deſperatione, & ſic dicit Aug. de Fide ad Petrum. quod peſſimi homines incidunt in hoc peccatum, ut patet de Cain, qui dixit Geneſ.4. *Major eſt iniquitas mea, quàm ut veniam merear*, credidit enim miſericordiam Dei eſſe minorem ſuo delicto, & miſericordia Dei eſt bonitas, quæ appropriatur Spiritui ſancto, & ideo dicitur peccatum in Spiritum ſanctum. Ità diſcurrit Doct. loc. cit. Solet etiam hic quæri, an damnati etiam blaſphement, & reſpondet affirmativè Aſteſ. loc.cit. juxta illud Apocal.16. *Blaſphemaverunt nomen Domini habentis poteſtatem ſuper has plagas*, & eſt blaſphemia cordis, qua deteſtantur juſtitiam Dei eos punientis; non tamen eſt in eis demeritoria, ſed pertinet partim ad pœnam damnationis.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Juramento.

48 PRimò obſervandum eſt nomine juramenti actum Religionis ſignificari, quo quis Deum in teſtem adhibet in confirmationem eorum, quæ aſſerit, vel promittit, eaque ratione profitetur divinam veritatem eſſe indefectibilem, unde jurare, ut Aſteſ. advertit lib. 1. tit. 18. eſt Deum in teſtem eorum, quæ aſſeruntur, vel promittuntur invocare ex D. Auguſt. in quodam ſermone de perjurio, & aſſumère Deum in teſtem dicitur jurare, quia quaſi pro jure introductum eſt, ut quod ſub invocatione divini teſtimonii dicitur, pro vero habeatur. Hinc juramentum definitur à Scoto 3. d.39. quæſt.un. A. quod eſt aſſertio dicti humani, quod ipſum ſit verum, & hoc ultimatè juxtà dictum Apoſt. Hæbr. c.12. *omnis controverſiæ finis eſt juramentum*, homo enim ſciens hominem eſſe mendacem, & ignorantem, & per conſequens poſſe fallere, & falli, non poteſt certam fidem adhibere dictis ſuis, & ideò inventus eſt modus aſſerendi dicta adducendo alium in teſtem, qui eſt verax, & ſciens, qui nec fallere, nec falli poteſt, quod fit dùm jurando adducitur in teſtem aſſertionis jurantis ipſe Deus, qui ſcit veritatem, & mentiri non poteſt. Forma autem jurandi eſt multiplex, ut notat Nicolaus de Orbellis ibidem, quandoque enim fit juramentum expreſsè, ut cùm quis jurat per Deum, vel per Chriſtum dicendo per Deum, vel teſtis eſt mihi Deus, quod eſt jurare ſecundum rem, ut ait D. Bonav. ibidem, quandoque fit tacitè, & implicitè, ut cum quis jurat per creaturas aliquas, quatenus illis elucet divina bonitas, vel potentia, ut quando quis jurat per Sanctos, per animam ſuam, aut per ignem, vel Solem &c. in his enim, & ſimilibus juramentis creatura in teſtem aſſerti cenſetur adduci, non per ſe, ſed quatenus dicit ordinem ad Deum, præſertim ſi nomen ipſius Dei addatur, ut ſi dicatur per ignem Dei, per Solem Dei, &c. Eſt alius quoque jurandi modus, qui fit per imprecationem, vel ut alii loquuntur per execrationem, quando nimirum quis ſibi, vel ſuis malum aliquod imprecatur, ſicque Deum non modo in teſtem invocat, ſed etiam in vindicem, niſi dicta ſua veritati correſpondeant, ut cum dicitur, ſi hoc non fecero, hoc accidat mihi, vel filiis meis, unde ſecundùm D. Aug. loc.c. ſic jurans obligat ſe Deo, ut hæc illis eveniant, ſi ſecus eſt, quod dicit, & ſic Matth.26. dicitur, quod Petrus cœpit deteſtari, & jurare, hoc eſt, execrari, vel maledicere.

49 Secundo obſervandum, eſt quocumque modo juretur, ut id licitè fiat, tres in juramento requiri conditiones, ut docet D. Thom. q.89. art.7. & Aſteſanus, & Orbellius loc.cit. ut ſcilicet, juretur in veritate, juſtitia, & judicio juxtà id, quod habetur Hieremiæ 4. *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, juſtitia, & judicio*, & ubi deeſt aliqua iſtarum conditionum eſt perjurium. Veritas juramenti in eo conſiſtit, ut id, quod juramento aſſeritur exiſtimetur eſſe verum ab eo, qui jurat; juſtitia ut juramentum fiat de re licita, & honeſta; judicium, ut non fiat, niſi ex gravi, & neceſſaria cauſa, ratio autem hujus eſt ſecundùm D. Bonav. 3. d.39. circà lit. Q. P. quia juramentum ad tria comparatur, ſcilicet, ad jurantem, à quo procedit, & ſic debet eſſe ibi judicium, ideſt, deliberatio diſcreta, ſcilicet, ut non juret etiam verum niſi propter neceſſitatem; ad rem, de qua fit, & ſic debetur ſibi veritas, ut ſit adæquatio ſermonis, & rei; ad cauſam, pro qua fit, & ſic debetur ſibi juſtitia, ſcilicet, ut pro cauſa juxta fiat. Quamvis autem juramentum his tribus conditionibus ſervatis ſit licitum, & bonum, nihilominus ut notat D.Th. q.89. cit.art. 5. non eſt de genere bonorum, quæ ſunt per ſe bona, & appetenda, ut ſunt oratio, jejunium, eleemoſyna, &c. ſed illorum, quæ ſunt bona tantùm & appetenda ex ſuppoſitione neceſſitatis alicujus, ut eſt medicina, quæ non prodeſt niſi urgente infirmitate, unde ſimiliter juramentum non niſi rarò, & urgente neceſſitate adhibendum eſt, cùm ſit veluti remedium, quod in fidei humanæ defectum aſſumitur, quo ſenſu intelligenda ſunt verba Chriſti Domini Matth.5. *Ego autem dico vobis non jurare omninò neque per Cœlum, neque per Terram*, his enim verbis prohibetur juramentum factum ex quavis occaſione, & ſine neceſſitate, ut explicat D. Aug. libr. de Sermone in monte cap. 17. ita enim, inquit, intelligitur præcepiſſe Dominum, ne juretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat jusjurandum, & aſſiduitate jurandi ad perjurium per conſuetudinem dilabatur, quapropter intelligit, non in bonis, ſed in neceſſariis jurationem habendam, & ideo refrænet ſe, quantum poteſt, ne ea utatur, niſi in neceſſitate, &c. Quam vero prava ſit jurandi conſuetudo, ac perniocioſa deducitur ex variis Scripturæ locis, præſertim vero ex illo Eccl.23. *Jurationi non aſſueſcat cor tuum, multi enim caſus in illa, &c. vir multum jurans implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga.*

50 Tertiò pro intelligentia prædictarum trium conditionum, quæ requiruntur, ut juramentum ſit licitum, obſervandum eſt veritatem ad juramentum requiſitam in hoc conſiſtere, ut Bonac. advertit diſp.3. q.1. punct.5. ex D. Thom. loc. cit. art.7. Suar. Sanch. Leſſ. Valent. & aliis, ut jurans non levi, ſed probabili conjectura, & prudenter arbitretur verum eſſe, quod jurat, & hoc idem docet Sotus l. c. lit. B. & C. ubi ait, quòd jurans, cujus oppoſitum magis credit, ſeù quod eſt ſibi dubium, mortaliter peccat, cum jurans in tali caſu Deum adducat in teſtem falſi, aut ſaltem exponat ſe periculo adducendi Deum in teſtem falſi, hoc tamen intelligendum eſt, niſi ob indeliberationem excuſetur, ut ait Scot. ibidem, vel levem negligentiam in veritate indaganda, iſtæ enim ſunt regulæ generales à mortali generaliter excuſantes. Deinde juſtitia, quæ eſt ſecunda juramenti liciti conditio, in eo conſiſtit, ut juramentum non fiat de re illicita, undè qui ſcienter jurat aliquid, quod eſt manifeſtè illicitum, & contrà divinum præceptum, mortaliter peccat jurando, & etiam juramentum ſervando, & qui jurat ſe facturum aliquod veniale, venialiter peccat, & ratio eſt, quia fit irreverentia Deo in teſtem rei illicitæ ipſum adducendo, ut notat Orbell. loc.cit. hæc autem irreverentia eſt peccatum grave, aut leve juxta gravitatem, vel levitatem materiæ, ſuprà quam juramentum cadit. Tandem judicium, quod eſt tertia conditio in juramento requiſita, in eo conſiſtit, ut non fiat ſine neceſſitate, & rationabili cauſa, quia ſi fiat ſine neceſſitate, & in re levi, quam juramento confirmare non ſit neceſſe committitur peccatum defectu judicii, ut ſi quis dicat, per Deum cras ibo ad Eccleſiam, vel miſſam audiam,

diam, carnes comedam, & ſimilia; quamvis hoc peccatum non niſi veniale reputetur, quia non ſit gravis irreverentia Deo, ſed eſt quædam vanitas, & ſuperfluitas, à quibus tamen abſtinendum eſt, quia frequentia jurandi eſt periculoſa, ex ipſa quippe ſæpè labimur in perjurium, ut ait Orbell. l.c.& ità etiam diſcurrunt Leſſ. Suar. Sanch. Clav. reg. Bonac. & alii Recentiores.

51 Quartò, plures diviſiones juramenti ſolent aſſignari, ſed præcipua eſt illa, quam Scotus aſſignat loc.c.art.3. quod duplex eſt juramentum, aſſertorium, ſcilicet, & promiſſorium, & ratio eſt, quia dictum humanum, vel eſt de præſentibus, quorum non eſt determinata veritas, vel de futuris, quorum veritas eſt incerta, de præteritis, & præſentibus dicitur humanum dictum aſſertorium, & hoc attendendo aſſertionem ad affirmationem, & negationem, in futuris autem cùm ſit in poteſtate jurantis dicitur eſſe promiſſorium, & ſecundùm hoc, cùm juramentum ſit utriuſque dicti aſſertio, duplex eſt juramentum, ſcilicet, aſſertorium, & promiſſorium, utrumque tamen eſt obligatorium, aſſertorium quidem, quia obligatur jurans ad dicendum verum, ex quo talem teſtem inducit ad aſſertionem dicti ſui, & hoc juramentum obligat ſolùm pro tempore, quo jurat, promiſſorium vero, quia obligatur, ut illud verum eſſe faciat, & hoc reſpicit futurum, & ideo appropriatè dicitur obligatorium ad juramentum factum implendum, his etiam addi ſolent juramentum execratorium jam ſupra explicatum, & comminatorium, in quo promittitur malum pœnæ, ut per Deum caſtigabo te, percutiam te, &c. verùm, ut Toletus advertis lib.4.cit.cap.20. juramentum hoc comminatorium ad promiſſorium reducitur, execratorium verò ad promiſſorium, & aſſertorium, & idem dicendum eſt de quibuſdam aliis diviſionibus à Bonac.l.c.punct.2. allatis, quòd ſcilicet, aliud eſt abſolutum, aliud conditionatum, aliud ſimplex, aliud ſolemne, quòd ſcilicet, fit cum certa juris formula, ut coram Notario, Judice, &c. aliud verbale, reale, & mixtum, & cùm, ſcilicet, vel verbis fit, vel actione aliqua, ut tactu pectoris, vel Crucis, vel Evangeliorum, vel verbis ſimul, & actione corporali, hæc enim omnia quoque ad aſſertorium, vel promiſſorium reducuntur. Eſt tamen dubium, an hujuſmodi diviſiones, ſint eſſentiales, vel tantùm accidentales, quæ ſpeciem non mutant, itaut in confeſſione diſtinguere non ſit opus. Communis opinio affirmat eſſe tantum accidentales, itaut juramentum ſit ejuſdem ſpeciei quovis modo fiat, & ratio eſt, quia juramentum in invocatione divini teſtimonii formaliter conſiſtit, ut ſuprà dictum eſt, hæc autem ejuſdem eſt rationis, quovis modo juramentum fiat, ſivè ſit aſſertorium, ſivè promiſſorium, ſivè ſimplex, ſivè ſolemne, ſivè per Deum, ſivè per Sanctos, hæc enim omnia materialiter tantùm ſe habent ad juramentum, & per accidens, undè in confeſſione opus non eſt ea exprimere per ſe loquendo, cùm ſpeciem non mutent, nec malitiam addant ſpecie diverſam per ſe loquendo. Bonac. loc. cit. Suarez, Leſs. Azor. Valent. & Aret. ex noſtris 3. d. 39. q. un. art. 2. & Mons Regalis cap.2. de ſecundo Decalogi præcepto art. 2. §. 1.

52 Quintò quæri ſolet, An juramento liceat uti æquivocatione, & Doctores communiter conveniunt jurare cum æquivocatione, quando juſta cauſa eſt, & ipſa æquivocatio licet, non eſſe malum, quia ubi eſt jus occultandi veritatem, nulla irreverentia ſit juramento, ſi occultatur ſine mendacio, undè licet æquivocè jurare, ſivè uti æquivocatione in juramento, ſi juramentum exigatur injuſtè v.g. ſi quis juramentum exigat, qui jus non habet illud exigendi, ut Judex incompetens, vel ſi juri ordinem non ſervet. Item ſi exigatur per vim, injuriam, & metum, ut ſi quis fuit à latronibus in via captus, qui ipſum dimittere noluerunt, niſi prius juraret, ſe poſteà daturum centum aureos, iſte potuit ratione coactionis æquivocè jurare dicendo, jure me daturum, & intra ſe dicere, ſi mihi libuerit, & tunc non tenetur, quia abſolutè non juravit daturum, ſic etiam ſi vir exigat juramentum ab uxore de adulterio occulto, & aliis ſimilibus. Si autem talis æquivocatio fiat in juramento ſine juſta cauſa, non erit quidem perjurium, cùm ſaltem per reſtrictionem mentalem, & ſecundùm aliquem ſenſum verborum verum jurare poſſit, erit tamen ex genere ſuo mortale contra Religionem, cùm ſit gravis irreverentia uſurpare juramentum ad proximum in re gravi decipiendum, unde graviter peccat qui æquivocatione utitur, quando juramentum juſtè exigitur, ut à Judice, vel Superiore in re gravi. Item graviter peccat, qui utitur æquivocatione, quando non rogatus, ſed ſponte ſua jurat, cùm enim tunc rationem æquivocandi non habeat, tenetur uti vocabulis ſecundum communem ſignificationem. Ità Sanch. Sayr. Leſs. Laym. Trullus, Tol. Bonac. & alii, quorum aliqui probabiliter addunt, quòd ſi fiat tale jramentum in re levi per jocum, & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius erit tantum veniale ratione parvitatis materiæ, quamvis alii contrarium ſentiant.

53 Sextò quæritur, quæ & quanta ſit obligatio juramenti promiſſorii, pro cujus declaratione notandum eſt, in juramento promiſſorio duas affirmari veritates, unam primariam de præſenti, quod ſ. jurans habeat animum implendi, quod promittit, quia quoad iſtam veritatem de præſenti juramentum promiſſorium ab aſſertorio non differt, alteram ſecundariam de futuro, quod, ſ. jurans impleturus ſit ſuo tempore, quod promittit. Defectu primæ veritatis jurans verè pejerat mortaliter, ſi vel non habet animum implendi, ſivè materia ſit parva, ſivè magna, licita, ſivè illicita, vel ſi dubitat an ſit facturus nec ne, quod jurat, vel ſi putet ſibi moraliter impoſſibile, ut impleat quod promittit. Ità Scotus d.39.cit. lit. K. ubi loquens de juramento doloſo inquit, quod quando jurans aliquid eſſe facturum, in ipſo actu jurandi intendit oppoſitum, & non intendit ſe obligare ad illud, quod jurat, talis in ipſo actu jurandi peccat mortaliter, quia Deum adducit tamquam teſtem ſui propoſiti de aliquo implendo, cum tamen intendat oppoſitum. Subdit autem Doctor, quod poſt illud juramentum non manet obligatus, quia in obligationibus privatis nullus obligatur non intendens ſe obligare, quod tamen intelligendum eſt in foro interno, quia in foro externo cogi poteſt, ut ſervet, ut Sanchez, & Trullus advertunt, & alii Recentiores ob præſumptionem veri juramenti, ut ait Bonac. l. cit. punct. 7. Nec ſequitur, ait Doctor, quod talis ex peccato ſuo reportet commodum, quia ſi doloſè non juraſſet eſſet obligatus, nullum enim commodum eſt reportare peccatum mortale, quod non reportaret, ſi non juraſſet doloſè, licèt tenetur implere juramentum, quæ tamen intentio non eſt ità damnoſa, ſicut peccatum mortale, quod incurritur jurando doloſè. Defectu autem ſecundæ veritatis verè pejerat, qui quod promiſit, poſteà non implet, ſi rationabiliter implere poteſt, imò Tolet. l.4.cap.22.cum pluribus aliis addit, quod is, qui ſub juramento promiſit ſe aliquid facturum, illud adimplere, tenetur ſub peccato mortali, etiamſi illud, quod promiſſum eſt, leve ſit, & parvi momenti, quia verè adductus eſt Deus ut teſtis, quod ſit facturus, atque ideò ſi ſine cauſa non facit, quantum in ſe eſt facit Deum teſtem falſum. Nihilominus alii probabiliter quoque contrarium tenent, in propoſito illud certum eſt, ut advertunt Navarrus, Suarez, Sanchez, Layman, Buſemb. & alii, quod ſi ex eo, quod juraſti, tantummodò parum aliquid non ſerves non eſſe grave, quia tunc parvitas materiæ excuſat, ut v.g. ſi juraſti ſervare ſtatuta alicujus Capitoli, Collegii, Univerſitatis, &c. ſi poſteà parvum aliquod ſtatutum violes, graviter non peccas, quia tunc parvitas materiæ excuſat.

54 Septimò eſt difficultas de obligatione juramenti coacti, quod ſcilicet, quis jurat aliquid facere ex metu ob velle præcipientis, quam Doctor irreſolutam relinquit l. c. Aliqui Scotiſtæ ſuppoſita diſtinctione de metu levi, & gravi cadente in conſtantem virum reſpondent, quod jurans ex metu levi, & non obſervans, quod juravit, eſt perjurus, nec excuſatus à peccato mortali, quia talis metus levis non eſt ſufficiens ad excuſandum; cæterum jurans ex metu gravi, & cadente in conſtantem virùm, ſi non obſervat, quod juravit, non eſt perjurus, neque mortaliter peccat, quia talis metus gravis ſufficiens eſt ad excuſandum. Alii vero, ut Aſteſanus lib.1.tit.18.art.7. ex D. Bonav.3.d.39.q.3.art.2.diſtinguunt duplex forum, ſcilicet, Eccleſiæ, & conſcientiæ, nam in foro Eccleſiæ juramentum coactum non eſt obligatorium, quando metus eſt gravis, ſecus eſt ſi levis, tùm quia Eccleſia præſumit, quod ille, qui coactè juravit, non juravit voluntate implendi juramentum, ſed potius evadendi periculum, tùm quia ille qui jurare compellit, cùm malitioſè, & doloſè proceſſerit, nullum jus acquiſivit, nec de malitia commodum reportare debet, undè nullum jus habet petendi. In foro autem Dei juramentum coactum obligatorium eſt, quia cum Deus voluntatem interiorem reſpiciat, & voluntas non poſſit cogi coactione ſufficiente, ſed inducente, & ità voluntas coacta voluntas ſit, & tale ſit adhuc voluntarium ſimpliciter, & ſolùm ſecundùm quid involuntarium, judicat Deus talem hominem obligari, & ideò in foro conſcientiæ conſulendum eſt, ei qui ſic juravit, niſi relaxationem interveniat juramentum implere, ſic etiam tenet ex noſtris Mons Regalis loc.citato c.4.§.quintò ex D.Thoma 2.2.quæſt.89. art.7. ubi, quod in juramento, quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio, una quidem, quia obligatur homini, cui aliquid promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille qui vim intulit hoc meretur, ut ei promiſſum non ſervetur, alia autem eſt obligatio, quia quis Deo obligatur, ut impleat, quod per nomen ejus promiſit, & talis obligatio non tollitur, in foro conſcientiæ, quia magis debet damnum temporale ſuſtinere, quam juramentum violare, ſic etiam diſcurrit Nicolaus de Orbellis l.c. & Bonacina cit. punct. 9. ubi ait eſſe commune aſſertum Doctorum juramentum metu gravi extortum, etiamſi injuſtè ſit extortum, obligare in foro conſcientiæ, modo ſit de re licita, quod probat ex c. Si verò de Juramento, & c. Ad audientiam,

Digitized by Google

quia jure naturæ tenemur curare, ut verum ſit, quod juramus ne Deus adducatur in teſtem falſi; undè infert eum, qui juramento promiſit uſuras, teneri ad eas ſolvendas cap. Debitores de jure jurando, licèt enim promiſſio ſit invalida, nec ſit obligatio ſtandi promiſſioni ratione ipſius promiſſionis, nihilominùs ſtandum eſt ratione juramenti.

55 Verùm hoc ultimum non videtur ſatis conſequenter illatum, cùm immediatè anteà dixerit hic Auctor juramentum metu gravi extortum, etiamſi injuſtè ſit extortum, obligare, modò ſit de re licita, uſura autem non eſt contractus licitus. Sed quicquid ſit de hoc, certum eſt hanc doctrinam non habere locum in materia matrimonii, ut jam notavimus lib.4.ſent.diſp. 7. de Matrimonio q.4. art.3. num. 144. ubi diximus ſpecialem eſſe rationem, ac juris diſpoſitionem de matrimonio, ſeù ſponſalibus, ut promiſſio jurata de ratificando, ſeù contrahendo matrimonio, ſit ipſo facto invalida, dum eſt metu extorta, quia juramentum ſortitur naturam contractus, vel actus, cui apponitur, & cùm contractus matrimonii omninò liber eſſe debeat, tale etiam ſupponitur eſſe debere juramentum ei appoſitum, quarè cùm matrimonium ex ſpeciali ejus inſtitutione non valeat, niſi plena libertate ſit contractum, in hoc ipſo ſpecialis quædam repugnantia apparet, ut quis metu jurare cogatur ſe ex plena libertate matrimonium contracturum, & tali juramento obligatus maneat reipſa contrahere, & hæc eſt mens expreſſa Doctoris 4. diſt.29. q. un. ab initio, ubi ait, quòd matrimonium contractum per metum non tenet, nec obligatus eſt, qui hoc facit, etſi juret,& hoc etiam docent Cajetanus,Sanchez, Suarez, Azorius, Buſemb. & plures alii Recentiores dicentes juramentum coactum in materiam matrimonii non obligare, quicquid ſit in aliis, quia matrimonium coactum metu cadente in conſtantem virum nullum eſt, atque ideò juramentum etiam vi, & metu extortum de eo contrahendo videtur relaxatum ipſo jure, quod in præſenti materia valdè notandum eſt. Conveniunt tandem DD. juramentum obligare, etiamſi ſit error, aut dolo extortum, dummodò dolus, vel error verſetur tantùm circa circumſtantias accidentales non magni momenti, quod appoſitè additur, quia ſi verſentur circà ſubſtantiam, vel circumſtantias magni momenti, quibus cognitis non juraſſes, ut ſi quis juret ſe daturum rem aliquam, quam putat eſſe vitream, & poſteà comperit eſſe gemmam, conferunt etiam ad hujus materiæ intelligentiam, quæ ſuperius diximus diſp.4. de Contract. q.1. art.2. de conſenſu ad validitatem contractus requiſito, & de errore, & dolo contractum vitiantibus.

56 Octavò conveniunt Doctores plures eſſe caſus in quibus nulla eſt, vel ceſſat juramenti promiſſorii obligatio, ut fusè declarat Aſteſanus loc. cit. art.1. & 11.ut ſi quis juret de re aliqua mala facienda; tunc enim jurans peccat, nec tenetur, imò nec licitè poteſt eam exequi, 2. ſimiliter ceſſat juramenti obligatio ſi res per illud promiſſa fiat impoſſibilis, vel ſi abſque peccato impleri non poſſit, ut ſi quod erat bonum tempore juramenti, propter circumſtantias poſteà illicitum fiat, vel vanum, vel majoris boni impeditivum, ut melius ſit omitti, quàm impleri. 3. ſi notabiliter mutetur ſtatus rei, ut ſi v.g.juraſſes aliquem punire juſta punitione, is autem ſupplex veniam peteret, & pœnitentiam ageret, nam in tali caſu poſſes ei ſine perjurio condonare, quia juramentum obligabat perſeverante ſtatu,in quo non pœniteret. 4. ſi poſteà aliquid accidit, quod eſt inductivum alicujus notabilis mali temporalis, ut ſi quis juravit ire Lauretum tali die, ſi poſteà eveniat tranſitus illo tempore exercitus inimicorum per viam Lauretanam, qui omnes tranſeuntes rapiunt vel occidunt, non tenetur cum iſto periculo implere, quod juravit. 5. ratione relaxationis ab eo, cui promittitur, ſi enim juravi me tibi daturum pecunias, ſi poſteà dimittis non amplius dare teneor 6. poteſt etiam tolli obligatio juramenti diſpenſatione Epiſcopi, vel per irritationem factam per Superiores, quibus ſubjecta eſt materia juramenti, ac etiam aliis modis à Toleto relatis cap.22. Bonac. punct. 17. & à Monte Regali c. 4. cit. art.2. & c. 5. per totum.

57 Poſtremò ait Aſteſanus l. c. juramentum temerarium, & inconſultè calore iracundiæ factum non eſſe ſervandum, non enim peccato frangendo tale votum, vel juramentum, ſed peccavi, quia temerè, & incautè juravi. 33.q. 5. una ſola. Hoc autem juramentum incautum ait Scot. d. 39. cit. lit. L. poteſt eſſe duplex, vel quia tranſit ſuper materiam omninò illicitam, ut cùm quis jurat ſe occiſurum, vel adulteraturum, tale juramentum non obligat juramentem ad ſui impletionem, tamen quandò juravit, ſi non habuit intentionem implendi illud, peccavit mortaliter, quia Deum adduxit in teſtimonium falſi, ſi etiam habuit talem intentionem, peccavit mortaliter,quia velle peccare mortaliter, eſt peccare mortaliter, undè hic in ipſo actu jurandi omni modo peccat mortaliter, poſt juramentum tamen illum actum implere non tenetur, quia non debet addere peccatum peccato, non enim quia juravit illicitè, ſit ſibi licitum, quod prius fuit illicitum. Alio etiam modo ſit juramentum incautum, & eſt quando tranſit ſuper materiam de ſe licitam, ſed non eſt materia juramenti licita, ut cum aliquis abjurat opera perfectionis, in hoc enim ponit obicem motioni Spiritus ſancti, undè tale juramentum ſervare vergit in pejorem exitum, & ideo poſt juramentum non eſt ſervandum, quod juratur, quamvis enim abſolutè liceat non facere opera perfectionis, non tamen licet habere fixum velle numquam faciendi opera perfectionis, quia hoc eſt habere velle fixum contra Motionem Spiritus ſancti, & hoc idem docent Cajet. Mol.Sanchez, Laym. & alii Recentiores, quod non obligaris implere, ſi quid juraſti contra conſilia Evangelica, ut non ingredi Religionem, non dare Eleemoſynam, & quòd licet peccaverit quis talia jurando, non tamen peccat non implendo. Alia plura de juramento apud Aſteſanum videri poſſunt lib. 1. tit.18. cit. & apud Pontium diſp.60. q.6. & 7. Aret. loc. cit.

58 Ex dictis autem infertur, perjurium propriè dictum eſſe juramentum falſum, quo quis confirmat aliquid eſſe verum quod ipſe putat falſum, vel confirmat eſſe falſum, quod putat eſſe verum, vel brevius eſt juramentum de falſo in opinione jurantis, appoſitè autem dicitur *in opinione jurantis*, quia quamvis quod quis juraret eſſet verum, vel falſum, eſſet tale à parte rei, ſi tamen jurans putaret non eſſe tale, adhuc pejerare cenſeretur; unde ſequitur omne perjurium propriè dictum eſſe confirmationem mendacii per adductionem Dei in teſtem, quod verum ſit quod jurans juramento confirmat, licet ipſe putet non eſſe verum, aut quod falſum ſit, cùm tamen ipſe putet, quòd ſit verum. Infertur etiam ex dictis omne perjurium cum deliberatione factum eſſe peccatum mortale, quia re vera eſt gravis irreverentia Deo ipſum adducere in teſtem mendacii,additur autem cum deliberatione factum, quia perjurium ſine deliberatione factum, non eſt peccatum mortale, quia ut ait Doctor d.39. cit. ſub lit. B. non minus requiritur deliberatio ad peccatum mortale, ſeù ad demeritum, quàm ad meritum, non enim eſt promptior Deus ad condemnandum,quàm ad parcendum, ſed ad omnem actum humanum requiritur deliberatio, nullum enim actum Deus acceptat, ut præmio dignum, niſi humanum, actus autem noſter non propriè cenſetur humanus, niſi ſit cum deliberatione factus; ergò nec aliquid ſine ſufficienti deliberatione factum cenſetur mortale peccatum, alia plura de perjurio videri poſſunt apud Aſt. noſtrum lib.1. tit.19. ubi per plures articulos de hac materia tractat, & apud Tancredum de Religione tract.4. lib.3. & de hoc rurſus nos quoque aliqua dicemus infrà q.9. art.2.

ARTICULUS TERTIUS.

De Voto.

59 PRimò obſervandum eſt ad habendam exactam Voti notitiam ſex præſertim inveſtiganda eſſe. Primo quid, & quotuplex ſit votum, 2. quæ requiratur voti deliberatio, & intentio, 3. quæ ſit idonea voti materia,4.quæ, & quanta ſit ipſius obligatio, 5. quibus modis hæc voti obligatio ceſſare poſſit, 6. tandem quænam perſonæ votum emittere poſſint, quæ omnia fuse declarat Aſteſanus ex noſtris l.1.tit.20. per plures articulos. Votum itaque communiter à Doctoribus definiri ſolet ex D. Thom.q.88. art.1. & 2. *Promiſſio deliberata Deo facta de aliquo meliori bono*,quæ definitio coincidit, cum allata ab Aſteſ. l. c. & Nicolao de Orbellis 4.d.38.q.un. ubi de hac materia tractat. Dicitur *promiſſio*, quia ad votum non ſufficit nudum, & ſimplex propoſitum aliquid faciendi, vel non faciendi, ſed ulterius requiritur promiſſio cum vera voluntate ſe obligandi, ut conſtat ex cap. *litteraturam* de Voto, poteſt autem fieri talis promiſſio per ſolum actum locutionis interioris, & licet quandoque exprimatur actu exteriori, non ſufficit tamen locutio exterior, niſi ſic loquens hoc proferat animo ſe obligandi, ut conſtat ex eodem cap. cit. Dicitur *deliberata*, quia promiſſio ſubita, & inconſiderata ad rationem voti non ſufficit, cùm enim votum ſit quædam lex privata, qua quis Deo ſe obligat, & nemo ſe obligare velle cenſeatur, niſi plenam habeat deliberationem ejus, quod facit, ideò ſi ſemiplenam tantùm habeat, votum non tenet, nec obligat ſub mortali, nec ſub veniali, undè Theologi communiter dicunt ad voti validitatem talem, & tantam deliberationem requiri, qualis & quanta requiritur ad peccatum mortale committendum. Dicitur *Deo facta*, quia cùm Votum ſit Actus Religionis, & latriæ ſoli Deo fieri debet, quarè dum aliquid vovemus Sanctis, ſenſus eſt ea voveri Deo in honorem ſimul Sanctorum, ſicut templa, & altaria ædificamus Deo in eorumdem honorem. Dicitur tandem *de aliquo meliori bono*, quia voti materia,ut ſit idonea,duas præ-

Digitized by Google

præſertim habere debet conditiones, ut magis infra conſtabit. Una eſt, ut ſit opus bonum, ſivè ſub præcepto cadat, ſivè tantùm ſub conſilio. Altera eſt, ut bonum illud, quod vovetur, melius ſit, quàm ejus oppoſitum, ideſt, ut non ſit ex ſe alicujus operis excellentioris, & perfectioris impeditivum, quæ definitionis particulę adhuc magis conſtabunt ex poſteà dicendis. Ità etiam Navarrus, Valentia, Toletus, Sanchez, Azorius, Sylveſter, Clavis Regia, Leſſius, Suarez, Bonacina, & alii Recentiores; quæ omnia confirmat Angles ex noſtris 4. ſent. in Floribus par. 2. qu. de Voto artic. 1. de his, quæ ad eſſentiam voti pertinent, ex D. Bonavent. Riccardo, & aliis antiquioribus, ac etiam Aſteſanus loc. cit.

60 Secundò Votum multipliciter dividitur, & quidem in primis in perſonale, & reale; illud eſt, quo Deo promittitur aliqua actio ipſius perſonæ; vel aliqua omiſſio, ut cum quis vovet peregrinationem, jejunium, orationem, vel abſtinentiam à ludo, & ſimilia; alterum eſt, quo res aliqua Deo promittitur, ut eleemoſyna, vel alia res externa pretio ęſtimabilis; his aliqui adjungunt votum mixtum ex utroque, ut ſi voveas peregrinationem cum oblatione alicujus rei, ſic enim includit perſonale, & reale. Et hæc eſt utriuſque differentia, quod obligatio voti realis etiam ad hæredes tranſeat, non autem perſonalis, ut colligitur ex cap. *Parte* de cenſibus. Deindè dividitur in abſolutum, & conditionatum, illud eſt, quod independenter ab omni conditione emittitur; hoc autem, quod fit cum conditione, itaut niſi hac poſita obligatio non inſurgat, ut ſi quis peregrinationem voveat, ſi à tali morbo liberetur, quæ tamen conditio contraria eſſe non debet ſubſtantiæ ipſius voti, aut ejus honeſtati, ut ſi quis voveat ea conditione, ut voto non obligetur, vel Religionem voveant ea conditione, ut aliquid proprii ſibi reſervet, ſiquidem hæ conditiones votum irritum, & invalidum reddunt. Item dividitur in expreſſum, quod verbis nimirum illud exprimentibus celebratur, & in tacitum, quod ſcilicet, non fit verbis illud exprimentibus, ſed quatenus aliquid fit, cui votum eſt annexum, ſiquidem ad votum ſufficit interdum promiſſio implicita, ut patet in ordinum ſacrorum ſuſceptione, ubi licet non dicatur caſtitatem voveo, vel promitto, hoc tamen votum fit implicitè, hoc ipſo, quòd eos ordines ſuſcipis ſciens Eccleſiam eis hoc votum annexuiſſe. Rurſus dividitur in ſimplex, & ſolemne, illud conſiſtit in nuda, & ſimplici promiſſione Deo facta ſine ulla ſolemnitate, & ob id ſimplex appellatur. Solemne verò illud eſt, quod vel ſuſceptione Sacri Ordinis, vel profeſſioni Religionis approbatæ conjunctum eſt, ut habetur cap. unico de Voto in 6. undè conſiſtit in actuali quadam dedicatione, & traditione proprii corporis, & libertatis ab eo accepta qui vicem Dei tenet, cum quadam ſolemnitate, ac circumſtantiis ab Eccleſia approbatis, unde hæc vota ſunt quidam actus ſolemnes, & habent quamdam vim peculiarem irritandi Matrimonium, ut ſuo loco dictum eſt. Ut autem rectè intelligatur differentia vertens inter hæc duo vota, videnda ſunt, quæ diximus lib. 4. ſent. diſp. 7. de Matrim. qu. 16. ar. 2. ubi cum Scoto 4. d. 38. qu. un. ex profeſſo declaravimus quænam differentia ſit inter votum ſolemne, & votum ſimplex, & in quo propriè ſolemnitas voti conſiſtat, ac etiam quo jure votum ſolemne Matrimonium irritet, an tantùm jure Eccleſiaſtico, vel etiam jure naturàli, eſt divino, & cum Scoto loc. cit. ſtatuimus hæc vota non differre eſſentialiter, ſed tantùm accidentaliter ex ſola Eccleſiæ conſtitutione, atque ideò Pontificem diſpenſare poſſe in voto ſolemni caſtitatis, & Religionis. Aliæ quoque diviſiones voti minoris momenti aſſignari ſolent, quæ apud Aſteſanum videri poſſunt loc. cit. ar. 5. & Bonac. diſp. 4. qu. 2. punct. 2. & alios.

61 Tertiò cùm voti obligatio ſit graviſſima, non ſufficit ad ejus validitatem quæcumque deliberatio, & intentio, ſed requiritur deliberatio, & libertas perfecta, qua quis liberè, & directè in ſe promittere voluerit, & animo ſe obligandi, ut communiter Doctores docent, & ex noſtris Aſteſan. loc. cit. art. 2. & Angles art. 1. diffic. 3. undè votum factum cum ſemiplena deliberatione, & animadverſione non obligat, ut v. g. ſi fiat ex repentino animi motu, vel conſuetudine, lingua mentem præveniente, vel ex calore iracundiæ rationis uſum auferente, neque obligat votum factum cum intentione promittendi quidem, non tamen ſe obligandi, quia talis non cenſetur velle vovere, cùm conditionem apponat contrà ſubſtantiam actus; immò neque etiam talis promiſſio vera videtur, ſed fictitia, undè neque etiam vota facta in ebrietate ſunt valida, etiamſi ſint antè prævìſa, & ſic volita in cauſa, quia votum debet eſſe in ſe volitum, & directè. Nec obſtat, quòd ad peccatum ſufficiat voluntarium indirectè; & in cauſa, quia bonum eſt ex integra cauſa, malum autem in quocumque defectu. Quandò autem votum reddatur irritum defectu libertatis per vim; & metum illatum, aut per errorem, & dolum facilè deducitur ex dictis in Superioribus diſp. 4. qu. 1. ar. 2. ac etiam ex art. præc. nam votum factum ex metu gravi, & intrinſeco, qualis eſt ille, qui à cauſa intrinſeca, vel naturali infertur, ſicut eſt metus gravis mortis ex periculoſa infirmitate proveniens, validum eſt, & obligat, quia hujuſmodi votum ſpontè emittitur, eſtque voventi gratum, & bonum, quia hoc facit ad evadendum periculum, nec fiunt hujuſmodi vota ſine deliberatione, quia voventes ſunt in ſana mente, atque ideò obligant, quod probat Aſteſanus l. c. ex illo pſalm. *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea, & locutum os meum in tribulatione mea.* Votum etiam factum ex metu gravi, & intrinſeco, qui, ſcilicet, infertur à cauſa extrinſeca libera, ſeù ab homine validum eſt, ſi non ſit extortum ad exequendum votum, ſed ad alium finem; ut ſi quis damnatus ad triremes, votum emittit, ut ab hac pœna liberetur, eſt enim votum in tali caſu ſufficienter voluntarium, cùm illud ſpontè eligat, & à nemine compellatur ad tale votum faciendum, undè metus non dicitur cauſa talis voti, ſed pura occaſio. Votum autem factum ex metu gravi injuſtè incuſſo à cauſa extrinſeca, ſeù libera ad extorquendum votum invalidum eſt ex communi Doctorum conſenſu, vel quia non eſt ſufficienter voluntarium, vel quia jus illud irritat, aut Deus non acceptat, ne det vim injuſte coactioni; dixi autem ex metu injuſtè incuſſo, quia metus juſtè incuſſus non irritat votum, quia in tali caſu nulla fit injuria voventi, ratione cujus votum debet eſſe invalidum, ſibi enim vovens imputare debet, cùm talem neceſſitatem ſibi impoſuerit, unde talis metus cenſetur potius à cauſa intrinſeca provenire, quàm extrinſeca, ut in ſimilibus caſibus dictum eſt loc. c. Ità Bonacina loc. c. punct. 3. plures alios citans.

62 Quo autem ad vota ex errore emiſſa dicendum eſt, quòd ſi error, vel dolus fuerit circà ſubſtantiam materiæ promiſſæ, ut v. g. ſi quis voveret aliquem calicem quem putat argenteum, cùm ſit aureus, vel ſi quis credebat ſe profiteri in una Religione, & poſteà invenit ſe profeſſum in alia, tale votum nullum eſt, & invalidum. Similiter ſi error, & dolus contingat circà cauſam finalem, & motivum, ut ſi quis v. g. voveret aliquid in gratiarum actionem pro ſanitate parenti reddita, & hic reipſa non egrotaſſet, vel mortuus eſſet, tale votum pariter nullum eſſet, ac invalidum, & ratio nullitatis talium votorum eſt, quia tales promiſſiones non ſunt voluntariæ, cum deficiat liber conſenſus, qui non fertur in incognitum, nihil enim eſt magis contrarium conſenſui, quàm error; de ratione autem voti eſt, ut ſit promiſſio voluntaria, votum enim, ut ait Aſteſanus loc. c. ſecundùm quid nominis dictur à volendo, tum quia hujuſmodi vota cenſetur facta ſub hac tacita conditione, ſi materia rei promiſſæ ſit talis, ſi cauſa finalis, & motiva ſubſiſtat, quarè his non ſubſiſtentibus ſequitur neque votum ſubſiſtere. Ità Sotus, Leſſius, Sanchez, Filliuc. Bonac. & alii Recentiores paſſim. Qui tamen addunt, quod ſi error, vel dolus ſit tantùm circa cauſam impulſivam, votum eſt validum, & ratio eſt, quia etiam in aliis contractibus talis error actum non vitiat, ut in Superioribus viſum eſt, talis enim cauſa eſt tantùm ſecundaria, qua ſepoſita, & ceſſante adhuc actus eſt ſufficienter voluntarius ſecundùm ſubſtantiam, ut patet exemplo communiter allato de eo, qui vovit adire Romam, ut viſitet limina Apoſtolorum, & ſimul etiam habuit cauſam ſecundariam impulſivam, ut inviſeret fratrem, quem Romæ eſſe putabat, undè libentius vovit, ut conſpectu fratris perfrui poſſet, nam ſi tali voto emiſſo poſteà vovens intelligeret fratrem non eſſe Romæ, vel mortuum eſſe, non ideò deſinit obligari voto, nam fruitio fratris fuit tantummodò cauſa impulſiva, & ſecundaria voti, non autem primaria, & motiva, ex qua doctrina communiter recepta patet, quomodo intelligendum ſit, quod dici ſolet, vota non obligare, ultra intentionem voventis, intelligitur enim de intentione primaria, & verſante circà ſubſtantiam actus, vel ſaltem aliquam conditionem ſubſtantialem, & magni momenti.

63 Quartò circa materiam voti, de qua agit Aſteſanus l. cit. art. 3. conveniunt Doctores ſequentes conditiones habere debere; in primis quòd ſit poſſibilis, cum impoſſibile nec efficaciter intendi poſſit, nec ad illud ſit obligatio; debet eſſe bona, quia Deus non acceptat promiſſionem rei ſibi ingratæ, quale eſt opus malum, undè invalidum quoque eſt votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, niſi ex circumſtantiis, aut fine fiat bona, quia Deo diſplicet ſtulta promiſſio, & ut ait Aſteſanus loc. cit. de obligatione, quæ non eſt ad Dei honorem, nec eſt utilis ad offerentis ſalutem, non curat, & ideò talis obligatio non tenet ipſo jure; additur autem, niſi ex circumſtantiis, aut fine bono fiat, quia ſi ſit tale indifferens, quod per aliquam circumſtantiam per comparationem ad voventem ſit conferens ad ſalutem, ſic de illo poteſt fieri votum, licèt ratione generis ſit indifferens. Inſuper materia voti non ſolùm eſſe debet bona, ſed etiam melior quàm oppoſitum, vel ejus omiſſio, finis enim intrinſecus voti eſt, quod per ipſum honoretur Deus; id autem fieri non poteſt, niſi aliquod gratum ei offeratur, & gratum eſſe

non

Digitized by Google

non poteſt, ut quis obligetur ad relinquendum id, quod eſt melius, undè ſi quis voveret ducere uxorem, votum eſſet invalidum, quia eſt impeditivum majoris boni, ſiquidem non compatitur Religionem,quę eſt ſtatus perfectionis,& conſilii. Addunt tamen Cajetanus, Navarr. & alii, ut Toletus refert l.4. cit.c.17. in aliquo caſu tale votum eſſe validum, ut ſi alicui magis expediret talis ſtatus,quàm Religio,quia nimis eſt incontinens, tunc enim votum obligaret, quia illi eſt materia melior. Rurſus vovere propter malum finem,quamvis res ſit bona, nullum eſt votum, imò eſt peccatum, ut ſi quis eleemoſynam voveret ad vanam gloriam, vel Victoriam injuſtam obtinendam, aut impetrandum felicem ſucceſſum furti, vel adulterii, quia datio eleemoſynæ ob tales fines eſt actio blaſphema, quaſi Deus peccata promoveat, ideoque non poteſt eſſe materia voti, ut communiter docent Auctores omnes adducti, & ratio eſt, quia, ut ait Nicolaus de Orbell. l. c. opus bonum relatum ad finem malum eſt formaliter malum. Deniquè ut Toletus advertit loc. cit. materia voti idonea duplex eſt, quædam eſt, quæ ſub præcepto non cadit, ſed tamen eſt bona,ut qui eleemoſynam voveret, vel peregrinationem, & alia, ad quæ non tenebatur, & tale votum obligat ſub mortali,adeout qui agit contrà votum etiam in re anteà non debita peccet mortaliter; quædam verò eſt materia aliàs etiam præcepta, ut qui vovet non fornicari, non occidere, & alia quæ ſub præcepto cadunt, qui tale votum tranſgreditur, bis peccat mortaliter, ſcilicet, & contrà præceptum, & contrà votum, vel eſt unum mortale duobus æquivalens; undè pœnitens in confeſſione aperire tenetur non tantùm peccatum commiſſum, ſed etiam ipſam voti circumſtantiam, atque ità Clericus in majoribus ordinatus, qui votum habet continentiæ, ſi fornicetur, tenetur in Confeſſione dicere non ſolùm ſe fornicatum eſſe, ſed etiam ſimul eſſe Clericum, ſi Confeſſarius ignoret, & idem dicendum eſt de Religioſo profeſſo.

64 Quintò de voti obligatione agit Aſteſanus loc. cit. art. 7. ubi ait certum eſſe votum obligare voventem ad implendum illud quod vovit, itaut qui illud implere omittit, peccati reatum incurrat juxtà illud Deuteronom. 23. *Cùm votum voveris Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus, quòd ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum*; & addit ſecundùm aliquos magis obligare, quàm juramentum,quia obligatio voti cauſatur ex libero conſenſu voluntatis hominis, & fidelitate, quam debet Deo, obligatio verò juramenti ex libero conſenſu hominis, & reverentia, quam debet Deo in quantum eſt prima veritas; infidelitas autem ſervi ad Dominium eſt gravior offenſa quacumque alia irreverentia, quam ſervus domino facere poſſit. Quamvis autem voti tranſgreſſio ſit peccatum mortale ex genere ſuo, quia eſt contrà reverentiam & fidelitatem Deo debitam, & gravem illi infert injuriam, nihilominus ex levitate materiæ poteſt eſſe tantùm veniale,ut Doctores communiter docent, votum enim ſe habet per modum cujuſdam privatæ legis, quam vovens ſibi imponit, ideoque majorem obligationem inferre, non videtur, quàm ipſa lex Divina, vel Eccleſiaſtica; cujus tranſgreſſio in materia levi non niſi peccatum veniale cenſetur. Quo autem tempore incumbat obligatio voti adimplendi, ſeù quandiù citrà peccatum illius executio differri poſſit,reſpondet Aſteſanus l.c. hoc deducendum eſſe ex propria voluntate, & intentione voventis juxtà illud Deuteronom. 23. *Quod ſemel egreſſum eſt de labiis tuis obſervabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate locutus es ex ore tuo*, & ideò ſi de intentione, & voluntate voventis ſit obligare ſe ad ſtatim ſolvendum, ſtatim ſolvere tenetur, ſi autem ad certum tempus, vel ſub certa conditione,non tenetur ſtatim ſolvere, ſed nec tardare debet ultra quam intendit obligare ſe Deo; dicitur enim ibidem; *Cùm votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere quia requiret Dominus Deus tuus illico, & ſi moratus fueris, tibi reputabitur in peccatum*. Ità diſcurrit Aſteſanus loc. cit. & hoc idem communiter Recentiores docent dum inquit, quòd vel vovens ipſe determinavit tempus, vel non, ſi primum, executio voti ultrà illud ſine peccato differri non poteſt. & eo major erit culpa, quo diuturnior erit mora; ſi verò vovens tempus illud non determinavit, votum ſuum adimplere debet, cùm primum commodè poterit, aliàs ſi abſque rationabili cauſa differat, peccabit.

65 Itaque obligatio voti tanta eſt, quantam permittit materiæ quantitas, & intentio voventis deſignat, qua ſe, vel multum, vel parum obligare vult, vel abſolutè, vel cum certa conditione, & reſtrictione temporis, undè licèt obligatio voti ſit juris naturalis, vis tamen ejus, & obſervandi modus pendet à voluntate, & facto hominis, tamquam prævia conditione, ut taliter; vel tantùm obliget, unde qui vovet aliquid ſine certa, ac determinata quantitate, v.g. eleemoſynam, pecuniam, frumentum, &c. ſatisfacit dando, quantum voluerit, modò non ſit tàm modicum, ut votum ſuum potius irridere videatur, quàm implere, & ſimiliter, qui vovit aliquid ſine certa qualitate, v. gr. Religionem in genere, ſatisfacit voto per ingreſſum cujuſcumque etiam laxioris, modo in ea eſſentialia ſerventur, & ſit approbata, & ratio horum omnium ex intentione voventis deducitur, quia nemo ſe obligare cenſetur niſi ad id, quod commodè poteſt, & communiter eſt decens. Item vota perſonalia non niſi per voventem impleri debent, undè qui vovit v. g. peregrinationem Lauretanam, ſi alium conducat, nec perſonaliter vadat, non ſatisfacit, neque ad id tenetur, ſi ipſe non poſſit rationabiliter impeditus; vota etiam realia ſolvenda ſunt ex proprio, undè qui nequit ex ſuo ſatisfare, non tenetur ab aliis mendicare, ut ſatisfaciat; quòd ſi poſſit ex ſuo, & tamen alius ſivè rogatus ſivè ſponte pro ipſo ſolvere velit, id valet, quia tunc quod alter dat ſit ipſius, undè quoad hoc non currit paritas de ſatisfactione voti realis, & perſonalis, res enim quæ eſt unius poteſt fieri alterius per translationem dominii, non tamen actio unius perſonæ poteſt fieri alterius. Denique alieno voto nemo obligatur ex vi illius, undè quamvis hæres teneatur ſolvere vota realia defuncti, non tamen tenetur vi voti, ſed ex juſtitia, ſicuti tenetur alia illius debita, & legata ſolvere & eodem modo ſi Communitas aliquod votum fecit, in quod poſteri non conſenſerunt, iſta non tenentur illud ſervare vi voti, ſed ratione pacti ſtatuti, vel longè conſuetudinis; qua ratione neque filius obligatur voto à patre emiſſo ad ſtatum Religioſum amplectendum, quia obligatio voti, ſicut & cujuſcumque promiſſionis, ex propriæ voluntatis conſenſu oriri debet; ſi tamen filius votum illud patris approbet, & ratum habeat, tunc ad illud implendum tenebitur, undè ſi qui Canones indicare videntur, filium à Patre Religioni devotum teneri eam profiteri intelligendi ſunt, ſi filius votum patris ſemel ratificaverit. Ità Suarez, Leſſius, Sanchez, Filliucius, Layman, Bonacina, Buſemb. & alii Recentiores paſſim, de quo alia plura etiam videri poſſunt apud Aſteſanum cit. & Angles in Floribus l. c. ex D. Bonaventura, & Riccardo deſumpta.

66 Sextò quod ſpectat ad ceſſationem obligationis voti conveniunt Doctores quatuor præſertim modis ceſſare poſſe,de quibus fusè agit Aſteſanus noſter loc. c. ar.8. 10. & 11. Primus eſt, quando talis, & tanta rerum mutatio accidit, quæ ſi ab initio prævisa fuiſſet,votum illud in tali caſu vovens non emiſiſſet; hoc autem cōtingere poteſt,vel materiæ mutatione,ut ſi materia antè honeſta fiat turpis, vel indifferēs, vel majoris boni impeditiva ratione novæ circumſtantiæ, vel prohibitionis; vel ſi fiat impoſſibilis abſolutè, vel ſaltem moraliter, vel defectu conditionis, à qua pendebat; undè ſi quis v.g. voveat jejuniare ſingulis diebus Veneris totius anni, illique ſuperveniat gravis infirmitas, tunc ab obſervatione jejunii excuſaretur, & obligatio ceſſaret, quia votum cenſetur factum ſub hac tacita conditione, niſi mutatio ſuperveniat. Quòd ſi dubitetur, an mutatio talis ſit & tanta, ut ea prævisa votum non fuiſſet emiſſum, tunc adimplendum eſt votum, quia poſſeſſio ſtat pro voto, & hoc magis cedit in honorem Dei. Ità poſt antiquiores Navarrus, Molina, Henriquez, Valentia, Suarez, Reginaldus, Sanchez, Bonacina, & alii Recentiores paſſim. Secundus modus, quo ceſſare poteſt voti obligatio, eſt per ipſius voti commutationem, quæ ſi fiat in melius fieri poteſt propria auctoritate voventis, dummodo tamen votum illud non ſit Summo Pontifici reſervatum, ità deducitur ex cap. Pervenit, de Juramento ubi habetur promiſſum non infringi ab eo, qui in melius illud commutat. Ratio eſt, quia commutans votum in melius nullam Deo injuriam facit, cùm rem illi gratiorem exhibeat, ejuſque voluntati ſatiſfaciat. Si verò commutatio voti ſit in aliud opus æquale, non poteſt fieri proprio voventis arbitrio, quia non poteſt aliud pro alio ſolvi, niſi ex promiſſarii conſenſu, at Deus conſentire non videtur, ut ab obſequio ſibi per votum præſtito recedatur ad libitum voventis, niſi aliqua cauſa juſta, & rationabilis urgeat, cujus cognitio ad Superiorem pertinet, vel niſi obſequium aliquod evidenter melius ipſi exhibeatur, in quo caſu nulla requiritur cauſa à Superiore recognoſcenda. Ità Sotus, Suarez, Azorius, Layman, cum aliis Auctoribus adductis poſt antiquiores.

67 Alii quoque duo ſunt modi, quibus voti obligatio ceſſare poteſt omninò; unus eſt per irritationem, vel reſciſſionem voti auctoritate Superioris; alter quandò ejuſdem auctoritate cum vovente ſuper voto diſpenſatur, & inter utrumque modum hæc differentia verſatur, ut Navarrus advertit c.12. nu.65. quòd diſpenſatio propriè ad poteſtatem ſpiritualem ſpectat, & cauſam aliquam legitimam exigit, ut valida ſit; irritatio verò ad poteſtatem dominativam pertinet, ſivè ſpiritualis ſit, ſivè naturalis, vel pollitica, neque ad ejus validitatem alia requiritur cauſa præter ipſam Superioris voluntatem; ut enim votum obliget requiritur, ut perſona vovens ſit ſui juris quoad illud, quod vovet undè nullus ſubditus firmiter voto ſe obligare poteſt in iis, in quibus alterius voluntati ſubjacet, niſi conſenſu ejus accedat,

Digitized by Google

dat, & ideo quando Superior votum irritat Religioſi ſibi ſubditi, vir uxoris, tutor pupilli, tunc ceſſat obligatio hujuſmodi voti adimplendi, ut magis infra explicabitur. Diſpenſatio autem eſt abſoluta obligationis voti condonatio nomine Dei facta, unde diſpenſare in voto, nihil aliud eſt, quàm nomine Deo condonare obligationem voti, quam vovens ergà Deum vovendo contraxerat, quod non in eo ſenſu intelligendum eſt, ut per diſpenſationem detur licentia tranſgrediendi votum, ſed ut explicat D. Th. ar. 10. ad 2. quia auctoritate legitima Superioris diſpenſantis fit, ut hoc quod ſub voto continebatur, non amplius ſub illo contineatur; inquantum determinatur non eſſe congruam voti materiam; ut autem talis diſpenſatio ſit valida, juſta, & rationabilis cauſa requiritur, qualis eſt bonum Eccleſiæ, vel commune Reipublicæ, vel notabilis difficultas in voti obſervatione, vel imperfectio actus, aut levitas, & facilitas, ex qua votum proceſſit, ut notat Suarez, Sanchez, Filliucius, Layman, Bonacina, & alii. Hæc autem diſpenſandi poteſtas omnibus Prælatis convenit, qui juriſdictionem habent in foro exteriori, vel privilegium, unde diſpenſare poſſunt; Papa reſpectu omnium fidelium, & in omnibus votis, ut Eccleſiæ caput; Epiſcopus reſpectu ſuorum ſubditorum, non autem Parochus, qui habet juriſdictionem tantùm fori interni; item Prælati regulares exempti reſpectu ſuorum Religioſorum, & Novitiorum, idque in votis, quæ vel in novitiatu, vel etiam in ſæculo fecerunt. Et ſupradicti omnes Papa inferiores diſpenſare poſſunt in omnibus votis, exceptis quinque ſoli Papæ reſervatis, ſcilicet, voto Caſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, peregrinationis ad limina Apoſtolorum, an Sanctum Jacobum de Compoſtella, & in Terram Sanctam, hæc enim quinque vota eſſe Pontifici reſervata colligitur ex Extravaganti, Et ſi Dominici de Pœniten. & remiſs. ubi fertur excommunicatio contrà eos, qui ſine Summi Pontificis facultate iſta quinque vota commutant. Ità Suarez, Sanchez, Clavis regia, Leſſius, Layman, Bonacina, Buſemb. & alii paſſim, de quo alia plura videri poſſunt apud Aſteſan. loc. cit. ar. 11.

68 Poſtremò quod ſpectat ad perſonas voti emittendi capaces docet Aſteſanus cit. ar. 6. ubi fusè de hoc agit, duo præſertim ex parte illarum requiri. Primum eſt, ut qui vovet uſum rationis ſufficienter habeat, undè pueri antè uſum rationis, & amentes, ac furioſi votum emittere non poſſunt; ætas autem, & uſu rationis ad vovendum ea ſufficit, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale perfecto actu humano, & directo in ſe volitum; excepto tamen voto Religionis ſolemni; quod invalidum eſt, antè certam ætatem. Alterum eſt, ut perſona, quæ vovet ſui juris ſit quoad illud, quod vovet, cùm enim votum ſit promiſſio facta Deo, ut dictum eſt, & nullus per promiſſionem poſſit ſe firmiter obligare ad illud, quod eſt in alterius poteſtate, ſed tantùm ad illud, quod eſt omninò in poteſtate ſua, ideò nullus ſubditus firmiter voto ſe obligare poteſt in his, in quibus poteſtati alterius ſubjacet, niſi conſenſus ejus accedat, ut etiam docuit D. Th. qu. 88. cit. ar.8. undè licèt votum à perſona ſubdita emiſſum ſit verum votum, non tamen eſt firmum, pendet enim ex ſuperioris conſenſu, tamquam ex conditione, quæ ſi accedat, tunc validum cenſetur, ſi verò Superior contradicat fit irritum. Sex autem hominum genera Aſteſanus enumerat, quæ non ſunt omnimodè in poteſtate ſua, ſed alterius, & ideò non habent liberam vovendi facultatem, ſcilicet, Religioſus, Epiſcopus, Clericus ſæcularis, ſervus, filius familias, & uxor, qui tamen vovendo non peccant, quia ſubintelligitur in eorum voto tacita conditio; ſi placuerit Superioribus ſuis, & de ſingulis diſcurrit ibi præfatus Auctor, ſed ſatis nobis erit ex ipſo referre, vota omnia ſivè perſonalia, ſivè realia impuberum irritari poſſe à patre, tutore, aut aliis perſonis, quorum poteſtati ſubſunt, quod & de Religioſis profeſſis pariter intelligendum eſt reſpectu ſuorum Superiorum, & ad hanc irritationem ſolam Superioris voluntatem ſufficere, nec ullam aliam cauſam requiri; & eadem ratione uxoris vota, quæ ab ea fiunt de iis, in quibus marito ſubeſt, poſſe ab illo irritari, ut habetur cap. Scriptura, de Voto, ac pariter uxorem eadem ratione poſſe mariti ſui vota reſcindere, quæ derogant juri, quod in ejus corpus habet, ut ſi v.g. immoderatam aliquam vover & abſtinentiam, aut longinquam peregrinationem, ac diuturnam. Eſt tamen aliqua difficultas inter Theologos, quæ nam ſint ea, in quibus uxor marito ità ſubeſt, ut ſine illius conſenſu de eis vovere non poſſit, & aliqui putant uxorem ità viro ſubditam eſſe, ac Religioſum Prælato, & Superiori ſuo, atque ideò quælibet ejus vota à marito irritari poſſe, ac reſcindi. Alii tamen, ut Sylveſter, Navarrus, Azorius, Suarez, Abellius, & alii multi probabilius & veriùs exiſtimant uxorem marito ſubeſſe tantùm quoad conjugii uſum, & familiæ gubernationem, eaque proindè vota dumtaxat poſſe à marito irritari, quæ vel uſui conjugii, vel familiæ gubernationi aliquod præjudicium afferre poſſunt; qua etiam ratione exiſtimant aliqui poſſe è contrà vota quoque realia mariti ab uxore reſcindi, quæ cedunt in detrimentum notabile dotis, vel aliorum bonorum, quæ ipſi, & marito communia ſunt, & ab eo adminiſtrantur, quia talia vota grave præjudicium gubernationi familiæ afferrent.

69 Itaque ex dictis in hac quæſtione infertur cum Abellio de ſecundo Decalogi præcepto ſect. 2. §.5. quot modis in hoc præceptum, peccetur, etenim ex dictis ar.1. de Blaſphemia colligitur contrà illud peccare, qui blaſphemias in Deum, & Sanctos proferunt, illos injurioſè, & contumelioſè nominant, & illis detrahunt, ac maledicunt. Deindè ex dictis in ar.2. de Iuramento deducitur contrà hoc præceptum peccare illos, qui juramento falſum aſſeverant ſcientes eſſe falſum, aut probabiliter dubitantes eſſe verum; item qui juramento ſe aliquid facere promittunt quod tamen facere non intendunt, vel illud adimplere nolunt, & qui verum quidem jurant, ſed abſque neceſſitate, ſed in re levis momenti, licèt hoc peccatum ratione parvitatis materiæ ſit veniale, niſi fortè ob pravam jurandi conſuetudinem fiat mortale, quod præſertim contingit, quando quis advertens ex tali prava jurandi conſuetudine ſe frequenter falſum jurare, & tamen de emendatione non curat. Denique ex dictis in hoc tertio articulo de Voto infertur contrà hoc præceptum peccare, qui votum adimplere omittunt, vel jus executionem abſque urgenti neceſſitate, & cauſa nimis differunt, qui aliquod malum vovent, vel bonum ex malo, & perverſo fine; item qui alterius vota realia, cujus hæreditatem acceperunt, adimplere negligunt, aut alios ad vovendum vi, metu, vel dolo inducunt, aut votorum diſpenſationem à Superioribus obtinere nituntur falſam eis ſupponendo cauſam, ac tandem aliis modis ſuperius inſinuatis. Alia plura de voto ex Recentioribus noſtris videri poſſunt apud Saccum to.1. lib. 2. tract. 5. ubi fusè de hac materia tractat.

QUÆSTIO QUARTA.

De Tertio Decalogi Præcepto.

70 HOc tertium Decalogi præceptum his verbis expreſſum habetur Exod.20. *Memento diem ut Sabbathi ſantifices*, & quidem ſatis rationabiliter ad duo alia primæ tabulæ præcepta connectitur, & continuatur, quia tria Deo debemus ex lege naturæ, ſcilicet, fidelitatem, reverentiam, & famulatum. Fidelitas in eo conſiſtit, ut principatus ad alium non deferatur, quod in primo præcepto continetur, ut declaratum eſt. Reverentia verò id exigit, ut nihil injurioſum in eum committatur; quod ſecundo præcepto prohibetur, ut vidimus. Famulatus tandem Deo debetur in compenſationem, & gratiarum actionem pro beneficiis nobis ab eo collatis, præſertim creationis, & Redemptionis; & hic nobis hoc tertio præcepto conſequenter injungitur, quod quidem partim morale eſt, partim cæremoniale, ut docent D.Th. q.121.ar.4. & D. Bonavent. 3.d. 27. dub.3. circà litteram, morale quidem quatenus per illud præcipitur, ut homo ſepoſitis aliis temporalibus negotiis aliquod ſuæ vitæ temporis ſpatium divino cultui impendat, religioniſque exercitiis deputet; quo pacto omnes ſemper, & eodem modo obligat, cùm ab ipſa lege naturali derivetur; cæremoniale verò eſt, quatenus id tempus dies Sabbathi deſignatur, & quoad hoc in novo teſtamento abrogatum eſt; ac pro eo ab Eccleſia deſignatus dies Dominicus in memoriam Dominicæ Reſurrectionis, & aliæ etiam feſtivitates in honorem Chriſti Domini, & Sanctorum ejus ſunt inſtitutæ pari obſervatione, ac cultu obſervandæ, ut declaratur in Catechiſmo Romano p.3.c.4. & præſcriptus eſt modus colendi, ut quædam opera illis diebus fiant, & quædam non, & quidem hæc iſto tertio præcepto prohibentur, illa verò præcipiuntur, quæ in præſenti quæſtione ſunt declaranda.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ opera tùm hoc præcepto, tùm ab Eccleſia diebus feſtis prohibeantur.

71 HIc ſupponendum eſt cum communi Doctorum, Summum Pontificem, & Concilium generale jus habere dies feſtos inſtituendi, & receptos abrogandi in tota Eccleſia, cùm ſint ſuprà totam Eccleſiam, nec aliorum conſilium requirant ad hoc ſtatuendum; Epiſcopi verò jure communi in ſua tantùm Diœceſi dies feſtos inſtituere poſſunt Clericorum, & populi conſenſu, ut colligitur ex c. *Pronunciandum*. De Conſecratione, modò tamen conſuetudine receptum eſt, ut dies feſti

ab

Digitized by Google

ab Epiſcopo inſtituantur, adhibito ſolùm Clericorum conſilio, quos tamen in honorem alicujus Beati inſtituere nequit, niſi prius in numerum Sanctorum relatus fuerit, ut habetur cap. 1. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum, & cap. finali de feriis. Princeps autem ſæcularis, Reſpublica, vel Civitas dies feſtos inſtituere non poſſunt, tamquam ſacros, quia cultus dei feſti eſt actus Religionis, poteſtas verò ſæcularis aliquid Religioſum, vel ſacrum inſtituere nequit cap. *Cum laicis*; De rebus Eccleſiæ non alienandis, & cap. *Decernimus*, de Judiciis; appoſitè autem dicitur Principem ſæcularem non poſſe inſtituere dies feſtos, tamquam ſacros; quia poteſt prætextu civilis honoris, vel alio titulo ſubditis præcipere, vel tali die à ſervilibus abſtineant operibus, & aliis civilibus negotiis, & forenſibus, & tranſgreſſoribus pœnam irrogare. Ità Clavis regia, Suarez, Sanchez, Sylveſter, Azorius, Angelus, Bonacina, & alii paſſim, hoc ſuppoſito.

72 Primo conveniunt Doctores hoc præcepto in diebus feſtis opera ſervilia prohiberi juxtà illud Levit. 23. *Omne opus ſervile non facies in eo*, pro cujus operis ſervilis declaratione advertunt, opera noſtra alia eſſe corporis, ſeù corporalia, & alià animæ, qualia ſunt legere, ſcribere, docere, diſputare, concionari, conſulere, & ſimilia; corporalia verò quædam ſunt ex ſe omnibus communia tàm dominis, quàm ſervis, nobilibus, & ignobilibus, ut iter facere, venari, ludere, piſcari, canere, uti Muſicis inſtrumentis, & ſimilia; quædam verò ſunt ſervis, & ignobilibus propria, ut arare, ſuere, fabricare, aut alias ejuſmodi mæchanicas artes exercere, & hæc opera propriè ſervilia dicuntur, quia ex ſe famulatum quemdam important, quo homo homini ſervit, & famulatur, ſiquidem, ut notat Aſteſanus noſter l. 1. tit. 22. ar. 4. opera corporalia intantùm ſervilia dicuntur, inquantùm propriè ad ſervientes pertinent, inquantùm autem ſunt communia ſervis, & liberis non dicuntur ſervilia; ex quo deducitur opera ſervilia, quæ die feſto prohibentur, eſſe illa, quę circà materiam externam verſantur; & vel mæchanica, & illiberalia ſunt, ut ſuere, & fabricare; vel tantùm laborem corporis requirunt, & ab operariis tantùm, & ſervis fieri ſolent, undè ad rationem operis ſervilis impertinens eſt, ut aliqui dixerunt; utrum ex lucro fiat, vel ex recreatione, & an iſta intentione fiat, vel illa pia nimirum, vel vana, & turpi, quia nihil horum naturam operis immutat. Ità Cajetanus, Suarez, Layman, Azorius, Reginaldus, Navarr. Clavis regia, Filliucius, Bonacina, & alii Recentiores paſſim ex Riccardo, Aſteſano loc. c. & aliis antiquioribus, & ſic etiam diſcurrit ex noſtris Nicolaus de Orbellis 3. d. 37. circà tertium Decalogi præceptum. Hæc autem prohibitio conſtat ex variis Conciliorum, & Pontificum decretis, quorum unum, vel alterum hic adducemus, ità enim refert Antoninus Auguſtin. lib. 26. tit. 19. cap. 1. decretum fuiſſe in Concilio Romano ſub Eugenio Secundo his verbis; *Conſtat omnes omninò obſervare, ut in die Dominico nullus audeat operationes, mercationeſque peragere, præterquàm in cibariis rebus, itàut liberè poſſint, ac debitè in eo ſecundùm poſſibilitatem omnes ad Eccleſiam concurrere, &c. qui verò ruſtica opera die Dominico agere præſumpſerit, contrà divina præcepta egiſſe non dubitet*. De hac autem abſtinentia ab operibus ſervilibus in die feſto plura alia videri poſſunt apud Tamburinum de præceptis Decalogi lib. 4. c. 3. & ex noſtris apud Montemregalem de tertio Decalogi præcepto cap. 4. ar. 2. & apud Tancredum de Religione lib. 3. de obligatione feſtorum.

73 Secundò operibus ſervilibus ulterius junguntur duo alia operum genera, quę licèt non ſunt ſervilia, quia tamen animum nimium à divino cultu abſtrahunt, & temporalibus negotiis applicant diebus etiam Dominicis, & feſtivis, Eccleſiaſtico jure prohibentur, mercatus, ſcilicet, ideſt mercium emptiones, & venditiones, & forenſes, ac judiciales actus ad deciſionem cauſarum, tàm civilium, quàm criminalium, tàm ſæcularium, quàm Eccleſiaſticorum ſpectantes. Ità Doctores communiter ex cap. 1. de Feriis; idque pariter conſtat ex variis Conciliorum, & Pontificum decretis, undè in Concilio Arelatino ſub Carolo Magno c. 16. prohibetur; *Ne in diebus Dominici publica mercata, neque cauſationes; diſceptationeſque exerceantur*, & in Concilio Pariſienſi ſub Gregorio Quarto circà annum Domini 829. celebrato prohibetur pariter: *Nec in hac ſacra, & venerabili die* (Dominica) ſcilicet, *mercatus, & placita, & ruralia quæcumque opera facere præſumant*. Tres autem ſunt mercatus, ut Toletus advertit lib. 4. c. 24. primus, quivis in anno, aut ter ſingulis fit annis, & nundinæ dici ſolent, & hæ non ſunt prohibitę, aut ſi ſunt, conſuetudo obtinuit, licitas eſſe diebus feſtis, niſi in aliquo loco conſuetudo contrarium obtinuerit, dum tamen ſacrum audiatur. Secundus eſt mercatus, qui ſingulis fit hebdomadibus, & hic non licet diebus feſtis, niſi in aliquo loco conſuetudo contrarium obtinuerit; Tertius tandem mercatus eſt emptiones, & venditiones particularium, quæ fiunt quotidie, & hæ etiam prohibentur in dicto Canonic. Ità Toletus ad verbum loco citato. Ex quibus deducitur, quòd feſtivis diebus citare non licet, nec teſtes adducere, ideſt, juramentum, judiciale exigere, vel proferre, aut ſententiam exequi, quæ ſi feratur, eſt irrita; nec licet vendere, vel emere res non neceſſarias, nec negotiari publicè, vel privatim; inire contractus emptionis, locationis, permutationis, & ſimiles, quia intelligunt nomine mercatus prohibiti; licet tamen dic feſto excommunicare, diſpenſare, judicem privatim informare, advocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. ut Buſemb. advertit l. 3. tr. 3. c. ult. quia hæc, & ſimilia ſtrepitum judicialem non requirunt. Ità Suarez, Layman, Filliucius, Bonacina, & alii Auctores cit.

74 Tertiò dubitant Doctores de quibuſdam operibus, an ſervilia ſint, ac proindè, an diebus feſtivis ſint prohibita, ut ſunt iter facere, ſcribere, venari, pingere, ut muſicis inſtrumentis, & ſimilia; & quidem Navarrus, Suarez, Azorius, & alii communiter dicunt non eſſe opus ſervile, nec diebus feſtis prohibitum iter facere, ſcribere, venari, recreationis gratia, quod de piſcatione, & pictura aliqui etiam afferunt; appoſitè autem additur illa particula recreationis gratia, quia Sylveſter, Angelus, & quidam alii rationabiliter, dubitant, an tranſcribere, & pingere, lucri cauſa, eademque ratione piſcari, & venari diebus feſtis licitum ſit, cùm ejuſmodi opera mercenariorum, & ſervorum ſint propria quando ob quæſtum, & lucrum principaliter fiunt, ac proindè ſervilia cenſeri poſſint, quare concludunt in diebus feſtis tutius eſſe ab illis abſtinere. Et quidem, ut ſingula breviter percurramus, tranſcriptio non eſt opus ſervile, nec proindè prohibitum in die feſto, ut clarè oſtendunt Tamburinus, & Mons regalis noſter loc. cit. ſivè enim gratis, ſivè ex mercede, ſivè ex officio, ſivè alio modo fiat, ſemper eſt opus liberale, quia non differt ex his motivis ab ipſa actione ſcribendi, & Romæ paſſim Copiſtæ dic feſto ſine ſcrupulo ſuum hoc munus publicè exercent abſque ulla Superiorum retinentia; ſic etiam iter facere, ſivè id pedibus fiat, ſivè equo, ſivè lectica ab hominibus, equiſque portata ſemper licet, quo caſu omnia etiam itineri neceſſaria deferri poſſunt, quia hæc omnia cenſentur neceſſaria itineri, ut ſic, vel quia parva reputantur, vel certè quia conſuetudine ſunt recepta. Servile item aliqui non putant venari, & aucupari etiamſi hoc fiat ob lucrum, licèt alii contrarium ſentiant, & excuſent, ſolùm per conſuetudinem ad otium, aliaque pejora vitanda, item piſcari ſaltem in fluminibus recreationis gratia, piſcatio tamen moderata eſſe debet quia laborioſa, & ex officio non licet. Pingere autem, & ſculpere opus ſervile cenſetur ſecundùm communiorem, pertinent enim hæc ad veras artes mechanicas ſaltem ſic interpretante hominum uſu, licèt Pictores contendant ſuam artem unam eſſe ex liberalibus; cùm enim hæc opera ab iis communiter fieri ſoleant, qui aliis inſerviunt, judicanda ſunt opera ſervilia, ac proindè diebus feſtivis illicita, preſertim ſi fiant ob lucrum, & quęſtum, ac notabili temporis ſpatio. Tandem de aliis actibus corporalibus Muſicæ nimirum, pulſationis inſtrumentorum, agitationis corporum, quę in ſaltationibus, choreis, & tripudiis fiunt, & aliis hujuſmodi, dicendum eſt nullum iſtorum operum propriè, & ſtrictè loquendo eſſe ſervile, etiamſi mercenariè fiant, & ob quęſtum, quia ut dictum eſt, hoc naturam operis non mutat; & quidem de Muſica hoc manifeſtè patet, quoniam inter artes liberales computatur; tum quia hæc omnia non ſunt propriè, & per ſe ſervorum opera, neque ad ſerviendum fiunt ex genere ſuo, ſed ad recreationem, & honeſtam aſtantium delectationem pariendam, & hic eſt communior, & probabilior DD. dicendi modus.

75 Hic tamen nonnulli advertunt ex D. Chryſ. hom. 8. de Reſp. preſertim verò Abellius de tertio Decalogi precepto §. 1. quod licet feſtis diebus poſt perſoluta Religionis officia honeſta aliqua, moderata recreatio concedatur, & permittatur; ità tamen, inquit Chryſ. l. c. *Sanctorum dierum feſtivitas agi debet, ut relaxatione corporum puritas non corrumpatur animorum, ſed potius abſtinentes ab omni luxu, ebrietate, & laſcivia id efficere tentemus, ut quicquid tunc corporali abſtinentia non adipiſcimur mentium puritate quæramus*. Undè plura ſunt opera, quę quamvis ſervilia non ſint, propter tamen temporis exceſſum, quod in illis impeditur, diebus feſtis illicita cenſentur, ſiquidem hac ratione, & cum tali circumſtantia dierum illorum ſanctificationi omninò opponi videntur; nec enim à peccato excuſari poſſunt, qui ludis, choreis, commeſſationibus, venationibus & aliis ſimilibus totos dies feſtos tranſigunt; de quo gravi abuſu meritò conqueritur D. Cyrillus Alexandrinus lib. 8. in S. Joan. cap. 5. his verbis: *Diebus ad exercenda opera ſervilia conceſſis unuſquiſque ſuo intentus eſt operi, & abſtinet à crapula, ludis, & vanitatibus: diebus autem feſtis paſſim concurritur ad campanam, ad ludos, ad ſpectacula, ad choreas in irriſionem divini nominis, & diei prævaricationem, id ne eſt, ò Chriſtiani, celebrare*

laxa-

Digitized by Google

diem feſtum indulgere ventri, & inconceſſis voluptatibus habenas laxare, &c.

76 Quarto docent communiter Doctores, in hujus præcepti tranſgreſſione materiæ levitatem à peccato ſaltem mortali excuſare poſſe, unde ſi quis in aliquo opere ſervili brevi temporis ſpatio occupetur, putà unius horæ, peccati mortalis reatum incurrere non cenſentur, dummodò tamen ſcandalum abſit. Item quæcumque opera etiam ſervilia feſtis diebus licita reddi poſſe ratione alicujus urgentis neceſſitatis, ſive publicæ, ut dicitur cap. *licet* de feriis, ſive privatæ, ut cùm tempore meſſis agricolæ ad cavendum imminentis pluviæ damnum ſegetes, vel fœnum congregant, & exportant; qua etiam ratione pauperes artifices, ſi aliter familiam ſuam alere nequeant, diebus feſtis laborare poſſunt; dummodò ſcandalum abſit, maximè quandò plures dies feſti ſimul concurrunt; quamvis in iis, & ſimilibus caſibus ſemper tutius ſit ſuperiorem adire, ſcilicet, Epiſcopum, aut in ejus abſentia Parochum, & ab eo licentiam poſtulare. Charitas etiam ergà proximum excuſare poteſt, per quam licent, & valent actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & aliarum perſonarum miſerabilium, ne expenſis graventur; qua etiam ratione in parvis oppidis cauſæ civiles ruſticanorum agitari poſſunt ſi aliis diebus adeſſe nequeant. Conſuetudo quoque legitimè præſcripta, & à Superioribus minimè improbata quibuſdam operibus aliàs prohibitis à peccato excuſat, nam ſic licent nundinæ illæ in feſtis paſſim hàberi ſolitæ; hac etiam ratione licitum eſt molere præſertim in molendinis ad aquam, vel ventum, ut notat ex noſtris Monſregalis l. c. cap. 7. & Aſteſanus tit. 23. ar. 3. in fine, quia cùm officium horum molendinorum expleri poſſit ſine magna hominum opera, putat ſervandam eſſe regionis conſuetudinem non prohibitam à prælatis circà feriationem à talibus operibus. Diſpenſatio tandem Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem, uti Superioris Religionum, imò & Parochi, quando difficilis eſt acceſſus ad Epiſcopum ad obſervatione feſtorum excuſare poteſt. Aliæ etiam cauſæ aſſignari ſolent excuſantes à peccato facientes opera prohibita die feſto, quæ omnes ad ſeptem reduci ſolent, ut notat Navarrus, Suarez, Layman, Bonacina, Tamburinus, & alii Recentiores paſſim circà tertium Decalogi præceptum quibus præivit Aſteſanus noſter loc. cit.

77 Quintò tandem dubitari ſolet, an ille peccet mortaliter, qui pluribus diebus feſtis aliqua parva opera ſervilia præſtat, quę ſimul ſumpta magnam materiam videntur conſtituere, & notabilem temporis partem occupare. Affirmat Tolet. l. c. cum quibuſdam aliis, & ratio eſt, quia illa parva opera continuantur, & unam materiam notabilem integrant ad mortale ſufficientem. Negant probabilius, Sanchez, Bonacina, Azorius, Reginaldus, Tamburinus, & alii communiter, & ratio eſt, quia cùm cultus feſti ſit affixus diei, tranſeunte die tranſit quoque obligatio cum ipſo, & conſequenter opus ſervile uno die factum parvo temporis ſpatio continuatur cum opere ſervili alterius diei, & conſequenter non integrant unam materiam notabilem ad peccatum mortale ſufficientem, ſicut qui ſingulis diebus aliquos divini officii verſiculos prætermittit; qui ſimul ſumpti, & conſiderati materiam notabilem conſtituunt, mortaliter peccare non cenſetur, quia obligatio divini officii ad talem diem determinata eſt, & affixa, & tranſit cum ipſo die, atque ideò omiſſio verſiculorum in uno die facta; non continuatur cum omiſſione illorum in alio die facta. E contrà vero mortaliter peccare cenſendus eſt ille, qui in eodem die feſto diverſis vicibus interpolatis modicè quidem laborat, ſed ità ut unitim ad tempus notabile attendatur, & ratio eſt quia plura illa opera ſervilia diſtinctis vicibus facta uno, eodemque die continuantur, & parva illa temporis intervalla violata in eodem die conſtant unam notabilem violationem, ſicut ſi quis eodem jejunii die per diverſa temporis intervalla ſingulis vicibus modica comederet, jejunium violaret, quando modica illa unita notabilem facerent comeſtionem. Et ex hac doctrina ſolvitur alia difficultas, an mortaliter peccet, qui in cauſa eſt, ut multi eodem, aut diverſis diebus opera ſervilia pręſtent, quæ licèt reſpectu ſingulorum modicum, & exiguum quid cenſeantur; magnam tamen, & notabilem conſtituerent materiam, ſi ſimul acciperentur, & unirentur. Dicendum enim eſt non peccare mortaliter, quia unius opus nequaquam unitur cum opere alterius, idemque erit ſi ſinguli ſucceſſivè per modicam horam in eodem die laborent, etiamſi uno poſt alterum laborante, totus dies occuparetur, quia pari modo unius opus cum opere alterius non connectitur, nec continuatur; ſicut ergò ſinguli ſic operantes in die feſto non cenſentur peccare mortaliter; ità neque Dominus jubens ſic illos laborare, quia non magis peccat, quàm ipſi ſerviliter laborantes.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ opera feſtis præcipiantur.

78 Quoniam in hoc tertio Decalogi pręcepto exterior Dei cultus præcipitur, ut ſupra dictum eſt, conveniunt Doctores duo pręſertim ad ſanctificationem dierum feſtorum requiri; primum eſt, ut ab operibus ſervilibus abſtineatur; alterum eſt ut dies illi cultui divino, aliiſque piis operibus impendantur; poſtquam igitur declaratum eſt in pręcedenti articulo, à quibus operibus abſtinere debeant fideles feſtis diebus ex vi tertii hujus pręcepti; tunc videndum eſt, quæ fidelibus facienda imponantur per hoc pręceptum, & per quos actus, & per quę opera Deus exteriori hoc cultu coli debeat, & quibus proinde operibus hujuſmodi feſtis diebus inſiſtendum ſit ad hujus pręcepti obſervationem.

79 Primo itaque ex communi omnium conſenſu præ cęteris Religionis, & pietatis exercitiis, quæ ad debitam feſtorum celebrationem pertinent, hoc pręceptum fideles omnes obligat poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, & uſum rationis adepti fuerint, ut Sacratiſſimo Miſſæ Sacrificio interſint cum ea devotione, & attentione, quę tantùm decet myſterium ſingulis Dominicis diebus, & aliis diebus feſtis, quæ ſub pręcepto obſervari pręcipiuntur; & hoc pręceptum Eccleſiaſticum expreſsè habetur de Conſec. d. 1. cap. *Miſſas*, & eadem diſt. cap. *Omnes fideles*, & cap. *Si quis etiam*; ut Aſteſanus noſter advertit lib. 4. tit. 16. de auditione Miſſæ, & Monſregalis loc. cit. cap. 4. ac alii Recentiores paſſim, & ſatis conſtat ex univerſali, & continuata Eccleſiæ praxi. Tria autem pręſertim requiri ad hujus pręcepti ſatisfactionem docent Doctores communiter primum eſt pręſentia moralis, & humana; undè non ſatis eſt, ſi cęperis vigilans intereſſe, & deindè obdormias, cùm tunc pręſentia moralis per ſomnum interrumpatur, non autem neceſſe eſt audire, vel videre, nam cęcus, & ſurdus ſatis pręceptum adimplent. Alterum eſt debita attentio, qui enim corpore quidem pręſens eſſet, ſed animo vanis cogitationibus per aliquam notabilem Miſſæ partem deliberatè diſtraheretur, pręcepto non ſatisfaceret; undè hęc attentio conſiſtit ad minus in negatione diſtractionis externæ, ideſt, negatione ejus negotii, vel occupationi externæ, quę ex ſe diſtractiva ſit mentis ab auditione Miſſæ, quale eſſet, v. g. velle hiſtoriam legere, confabulari, ludere, ſcribere, & ſimilia, ut docent Coninch. Hurtadus, Diana, Leſſius, Henriquez, Layman, Lugo, Tamburinus, & alii Recentiores ex D. Antonino, Durando, Sylveſtro, Medina, & aliis antiquioribus, quarè audiens debet eſſe attentus ſaltem virtualiter, & in confuſo, itaut aliquo modo advertat, quid fiat; hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, ut autem ſemper advertere poſſit, quid fiat, licèt peccet irreverentia, non tamen damnandus eſt peccati mortalis. Tertium temen, quod ad hujus pręcepti ſatisfactionem requiritur, eſt, ut integra audiatur Miſſa uſque ad Sacerdotis benedictionem juxtà Canon. 47. Concilii Agathenſis, & cap. *Cùm ad Celebrandas* de Conſec. d. 1. qui enim abſque juſta cauſa partem aliquam Miſſę prętermittit, peccat venialiter quidem, ſi exigua ſit, mortaliter verò, ſi notabilis. Quę autem ſit hęc notabilis Miſſæ pars, Doctores non conveniunt, aliqui enim eam eſſe exiſtimant, quę à principio Miſſæ uſque ad Epiſtolam excluſivè protenditur, ut Navarrus, Suarez, Toletus, Bonacina, & alii plures. Aliqui verò eam extendunt, uſque ad initium Evangelii, ut Sylveſter, Coninchius, Azorius, & alii. Quarè ſecundùm communem à mortali excuſantur, qui audiunt Miſſam à principio Epiſtolæ, vel ſecundùm alios, Evangellii uſque ad finem, vel ab initio uſque ad Communionem; ſed de Miſſa alia plura dicemus diſp. ſeq. cùm de præceptis Eccleſię tractabimus. Pro nunc addere ſufficiat, ab hoc pręcepto excuſare impotentiam phyſicam, ut cùm quis eſt in carcere detentus, vel lecto per ægritudinem affixus; ac etiam impotentiam moralem, cùm ſcilicet, non niſi cum ſumma difficultate, vel gravi detrimento proprio, vel alieno temporali, vel ſpirituali Miſſam audire poteſt, ut ſi quis timeat adeundo Eccleſiam ab hoſtibus in via occidi, vel ſi domum deſerat, à furibus expoliari, vel ſi infirmum ſolum relinquat ne grave aliquod patiatur incommodum.

80 Secundò eſt difficultas, an qui diſcedit à loco, ubi dies feſtus colitur teneatur audire Miſſam preveniendo, ſi eo mane perventurus eſt ad locum, ubi dies feſtus non celebratur. Affirmant Navarrus, Rodriquez, Clavis regia, Emmanuel Sà, Suarez, Graſſius, & plures alii, quorum ratio eſt, quia pręceptum audiendæ Miſſæ afficit ipſum, ubi ipſum deprehendit, & cùm hujuſmodi præceptum non ſit ad aliquam horam certam determinatam, obligat ut quàm primum adimpleatur, ſi poſteà adim-

Digitized by Google

adimpleri non poſſit. Negat Bonacina diſp. 5. quæſt. 3. punct. 3. cum Sanchez, & aliis quibuſdam, quorum ratio eſt quia præceptum audiendę Miſſę obligat pro tempore matutino uſque ad meridiem, non vero ſimpliciter pro brevi illa hora matutina, aut pro tempore, quo quis futurus eſt extrà terminos territorii, in quo dies feſtus celebratur. Unde ad rationem in oppoſitum reſpondet negando pręceptum obligare ſummo mane ad Miſſam audiendam, ſed indifferenter obligare pro toto tempore matutino uſque ad meridiem, alioquin homines peccarent quoties Miſſam ſummo mane non audirent. Sed prima opinio probabilior, ac magis pia videtur, quia pręvidens aliquod periculum, & impedimentum futurum adimpletionis pręcepti, hujus adimpletionem pręvenire tenetur, alioquin malitioſe illud pręvaricari cenſeretur; ergò qui ſummo mane opportunitatem habet audiendi Miſſam die feſto pręvidens fore, ut reliquo tempore Miſſam audire nequeat ob aliquod impedimentum, illam ſummo mane audire tenetur. Nec valet, quod Bonacina reſpondet ſubditum teneri prævenire adimpletionem præcepti, quoties tempore impedimenti pręviſo adhuc reſpectu ipſius viget obligatio pręcepti, non vero teneri pręvenire adimpletionem dum pręvidet fore, ut ſubſequenti tempore exemptus remaneat ab onere pręcepti. Non valet, inquam; imo hæc eſt manifeſta principii petitio, hoc enim eſt, quod modò diſputamus; & in dubium vertitur, an teneatur pręvenire adimpletionem pręcepti, qui ipſo adſtringitur, dum pręvidet fore, ut ſubſequenti tempore ab onere illius exemptus remanebit; & quamvis pręceptum audiendę Miſſæ abſolute loquendo non obliget pro brevi illa hora matutina, ſed pro tempore matutino uſque ad meridiem; tamen in caſu poſito, quod prævideat impedimentum futurum adimpletionis pręcepti, & videtur teneri prævenire adimpletionem pręcepti, & conſequenter obligari pro illa brevi hora matutina; non quidem ſimpliciter, & abſolute loquendo, ſed data illa ſuppoſitione prævisionis impedimenti futuri adimpletionis præcepti, etiamſi pręvideat fore, ut ſubſequenti tempore ab onere pręcepti exemptus remanebit, ſic enim adhuc doloſè, & malitioſè videretur adimpletionem pręcepti prætermiſiſſe.

81 Tertiò eſt difficultas, An pręter Miſſam teneamur ad aliquid aliud in die feſto. Affirmarunt antiquiores nonnulli quorundam Canonum auctoritatibus innixi, qui hoc docere videntur; nam in ſexta Synodo datur licentia iter agendi in die feſto ità dumtaxat, ut hujus occaſione Miſsæ, & orationes non prętermittantur; ergò orationes ſub eodem pręcepto conſtituuntur, quo Miſſa. Item ex Concilio Carthaginenſi 4. c. 24. videntur fideles obligari ad audiendam concionem in die feſto, quando in publico Eccleſiæ conventu fit, & idem habetur in Can. 10. Apoſtolorum, quod ſcilicet omnes fideles debent, qui ad Miſſas conveniunt Sanctas Scripturas audire. Et idem etiam deducitur ex Concil. Trident. ſeſſ. 5. cap. 2. & ſeſs. 24. c. 4. de Reform. ubi pręcipitur Epiſcopis, & inferioribus paſtoribus, ſeù Parochis, ut ſaltem diebus Dominicis, & ſolemnioribus feſtis populis ſuis per ſe, vel per alios prædicent Verbum Dei. Communis tamen, & vera ſententia, ut refert Monſregalis noſter l. c. 4. ar. 1. docet hoc pręceptum colendi Deum in die feſto, quatenus affirmativum eſt, non obligare ad exercendum intrà illum diem alium actum externum divini cultus præter Miſſam, & ratio eſt, quia Eccleſia nihil aliud præcipit, nec invenitur ſcriptum aliud pręceptum, nec traditione, nec conſuetudine habetur. Ità Navarrus, Suarez, Azorius, Layman, & alii Recentiores paſſim dicentes, quod eſtò conſultum ſi iis, qui in Miſsa audienda die feſto impediti ſunt, ut alias orationes ad Deum ſundant, non tamen id ab Eccleſia præceptum eſt, nam finis præcepti non cadit ſub præcepto, niſi quatenus intrinſecè continetur in objecto, quod præcipitur, ut docet D. Thomas par. 2. qu. 110. ar. 9. & 10. at verò cultus Dei eſt quidam finis Eccleſiaſtici hujus præcepti, ſed non præcipitur in alia materia, ſeù objecto, niſi in hoc determinato, ut Miſsa audiatur. Nec auctoritates adductæ aliud convincunt, ex verbis enim eorum non præcipiuntur alię orationes ex vi hujus præcepti, pręter illas, quæ in Miſsa fiunt, & quibus cum debita attentione debent illi aſſiſtere, vel ſi intelligantur de aliis, continent conſilium non præceptum, aut certè indicant tantùm finem præcepti, qui finis non ſemper cadit ſub præcepto, ut dictum eſt. Nec etiam ullum eſt præceptum obligans in rigore, & per ſe audiendam concionem in die feſto, ut conſtat ex communi uſu, & ſenſu fidelium, & fortaſse tempore illo hoc ſtatutum fuit ad majorem Fidei Chriſtianæ propagationem, quæ neceſſitas nunc non adeſt. Denique neque in Concil. Tridentino id præcipitur; dicit enim Paſtores Eccleſiæ ex officio teneri prędicare Verbum Dei, & docere, ac inſtruere populum, & determinat, ut ſaltem in diebus Dominicis, & ſolemnioribus feſtis hoc faciant, *ubi id commodè fieri poteſt*, undè non tam rigoroſè, & pręciſè id pręcipitur, ut peccare graviter cenſeantur, ſi interdum, vel ſæpius illud omittant, non enim utitur Conciliorum verbis talem, ac tantam obligationem inducentibus; ſed mandat, ut id faciant illis diebus, & aliis per Quadrageſimam, & Adventum, ſi ità opportere duxerint, ut ibi additur, & aliàs quotieſcumque id opportunè fieri poſſe judicabitur, ut notat Monſregalis loc. cit.

82 Quartò eſt etiam difficultas, An præter cultum externum in die feſto teneamur etiam ad internum. Scotus noſter 3. d. 37. §. *Quantum ad ſecundùm*, affirmare videtur, loquens enim ibi de præcepto diligendi Deum ſuper omnia, & de tempore determinato, quo id pręceptum obliget, habet hæc formalia verba. Quando autem ſit hoc, ſorte determinavit illud pręceptum divinum, *Sanctifica Sabbatum*, & maneat unuſquiſque apud ſe, ideſt, recolligendo ſe, & aſcendendo ad Deum ſuum. Et Eccleſia ſpecificavit quantum ad Miſſam audiendam in die Dominico de conſec. d. 2. cap. *Miſſas* & idem ſentire videtur Cajetanus tom. 2. opuſc. tract. 4. ubi ait, quòd qui tenetur audire Miſſam die feſto, tenetur non ſolùm corpore intereſſe, ſed etiam mente, quia pręceptum Eccleſię omnibus factum de intereſſendo ſacrificio intelligendum eſt more humano, ut ſcilicet interſint, ut rationabile, atque ità concludit populum obligari ad Miſſæ cultui intereſsendum corpore, & mente, cum animo vacandi Deo, quantum Deus dederit; hoc autem, inquit facere non poterit, niſi mentem elevando, & actum dilectionis Dei ſuper omnia exhibendo. Angelus etiam verbo *Feriæ* nu. 41. dicit, quod teneantur homines, ad eliciendum actum contritionis in diebus feſtis, ſi ſint in peccato mortali. Verùm communis, & verior opinio docet præter cultum externum in die feſto audiendi Miſſam non teneri ad ullum actum internum mentis, niſi quantum ſufficit ad attentionem ad Miſſam debitam modo ſuperius explicato, & Navarrus in Manuali cum pluribus aliis, & communis ſententia docet non teneri homines ad actum internum dilectionis Dei ſuper omnia, aut contritionis in diebus feſtis; & hujus opinionis videtur etiam eſſe Doctor noſter loco citato licèt pro oppoſita citetur, dum ait quantum ad culum Deo exhibendum in diebus feſtis Eccleſiam hoc ſpecificaſſe quantum ad Miſſam audiendam; ergò de mente ipſius ad nullum actum tenemur internum contritionis, vel dilectionis Dei ſuper omnia; & obligationem actus interni tribuit ſantificationi Sabbati in lege veteri, non autem Dominicæ diei lege Evangelica, ut evidenter conſtat ex ejus verbis ſuprà relatis, quarè non puto à communi opinione recendendum.

83 Quintò tandem ex dictis in hac quæſtione infertur cum Abellio de tertio Decalogi præcepto ſect. 2. §. quot modis in hoc pręceptum peccetur, etenim ex dictis art. 1. deducitur contrà hoc præceptum peccare, qui diebus feſtis contrà Eccleſiæ prohibitionem opera exercent ſervilia abſque ulla legitima cauſa, & qui alios ad id cogunt, vel inducunt, ac etiam Superiores ſibi ſubditos permittentes diebus feſtis operibus illis ſervilibus vacare. Item qui diebus illis officinas tenent apertas ad merces vendendas victui quotidiano minimè neceſſarias, & qui citrà neceſſitatem aliquid vendunt, vel emunt, præſertim ſi in emptionibus, & venditionibus, illis tempus aliquod notabile impendatur. Item Judices, ac illorum Officiales diebus feſtis judiciales actus exercentes abſque ulla urgente neceſſitate; & tandem qui totos dies feſtos, aut maximam illorum partem commeſſationibus, choreis, ludis, ac aliis actionibus vanis impendunt. Deindè ex dictis in articulo deducitur graviter contrà hoc præceptum peccare qui diebus feſtis Miſſam audire omittunt, vel integram non audiunt; vel ſi præſentes fuerunt, non tamen cum debita attentione adſtiterunt, & partem aliquam ejus vanis cogitationibus, & ſuperfluis confabulationibus deliberatè diſtraxerunt; ac denique peccare Patres familias, & alios Superiores, qui à filiis & ſubditis Miſſam diebus feſtis audiri parum curant, & negligunt.

QUÆSTIO QUINTA.

De quarto Decalogi præcepto.

84 EXplicatis hactenus primæ tabulæ pręceptis Dei cultum, honorem, & amorem reſpicientibus nunc ad præcepta ſecundæ tabulę procedendum eſt, quę ad proximi dilectionem pertinent, exordio ab illo deſumpto, quod exodi 20. primum obtinet locum, & illis exprimitur verbis: *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam*. Ratio autem ordinis, & connexionis, ſeù continuationis hujus quarti præcepti ad tria alia pręcedentia primę tabulę eſt, quia cum pręcepta Decalogi nos ordinent ad dilectionem Dei, & proximi,

Digitized by Google

mi, hoc quarto pręcepto præcipitur ordinatio hominis ad proximum ſuum; inter proximos autem maximè obligamur parentibus, & ideo immediatè poſt pręcepta nos ad Deum ordinantia, tamquam ad ultimum finem, & univerſale principium noſtri eſſe, ponitur præceptum nos ordinans ad parentes, qui ſunt particulare principium noſtri eſſe; & quoniam præter obligationes generales, quæ unumquemque proximorum ſpectant, ſunt aliquæ ſpeciales filiorum ergà parentes, & viciſſim parentum ergà filios, quæ hoc quarto Decalogi præcepto præſcribuntur, iſtę ſunt in pręſenti quęſtione explicandę; quamvis enim in hoc præcepto expreſsa mentio non fiat amoris, & honoris parentum ergà filios; nihilominus ſubintelligitur, ut Bonac. advertit diſp. 5. qu. un. punct. 1. ex D. Antonino p. 2. tit. 14. c. 4. cùm enim ipſamet natura parentes in amorem, & honorem filiorum ſufficienter inclinet, opus non fuit hoc debitum exprimere, quia vero filii in honorem, & amorem parentum ità non ſunt propenſi, ideò in hoc præceptum facta fuit expreſſa mentio honoris filiorum in parentes; & hæc omnia docet etiam Aſteſanus noſter l. 1. tit. 24. ar. 1. in fine, & antè omnes D. Bonav. 3. d. 37. dub. 4. litterali.

ARTICULUS PRIMUS.

Quænam ſint obligationes filiorum ergà parentes.

85 DOcet Catechiſmus Romanus nomine honoris parentibus exhibendi tria pręcipuè ſignificari reverentiam ſcilicet, amorem, & obedientiam, quibus aliqui addunt ſuſtentationem, ut Aſteſanus, & Bonacina loc. cit. quæ ad amorem reduci poteſt; hos ergò quatuor actus in quibus honor parentibus exhibendus pręſertim conſiſtit, in hoc articulo explicabimus incipiendo ab actu reverentiæ parentibus debitę, quos quidem ait Aſteſanus loc. c. eſſe actus cujuſdam virtutis ſpecialis, quæ pietas dicitur, & à Tullio pars juſtitiæ ponitur, cum enim ad rationem juſtitiæ pertineat, quod debitum alteri reddat, ubi invenitur ſpecialis ratio debiti alicui perſonæ; ibi eſt virtus ſpecialis ſub juſtitia contenta; debetur autem aliquid alicui ſpecialiter, quia eſt principium producens in eſse, & gubernans; hoc autem principium pietas reſpicit, in quantum parentibus, & patriæ, & his qui ad hoc ordinantur, officium, & cultum impendit, & ſic patet, quod pietas eſt virtus ſpecialis ad juſtitiam reducibilis, & quod ad eam pertinet honorem parentibus exhibere. Ità Aſteſan. loc. cit.

86 Primò, itaque ratione pietatis tenetur filius parentibus ſuis reverentiam exhibere; quod non ſolùm ex verbis hujus quarti Decalogi præcepti deducitur; *Honora Patrem tuum, & Matrem tuam*, ſed etiam ex ipſo jure naturæ, cui hoc nititur præceptum; jus enim naturæ dictat reverentiam eſse parentibus exhibendam, non tantùm interiorem, quæ fit per recognitionem Superioris, & per quemdam timorem filialem, ſed etiam exteriorem, quæ verbis exhibetur, & aliis ſignis, ſcilicet, de eis honorificè loquendo, aſsurgendo, caput inclinando, famulando, & ſimilibus, quare olim edixerat Deus Exod. 21. *Qui maledixerit Patri, vel Matri morte moriatur*, undè contumelię, convitia; irriſiones, & alia ſimilia peccata, quæ in aliis perſonis plerumque ob levitatem materiæ venialem malitiam non tranſcenderet, ſi hæc in parentibus fiant, ob circumſtantiam perſonæ ſecundùm communem Doctorum, ut plurimum mortalia cenſentur; & hac eadem ratione ſi filius parentem percutiat, etiamſi percuſſio ſit levis, imò ſecundùm aliquos etiamſi ſolùm manum attollat ad verberandum, peccatum mortale committit, & ſolum modò interminari gravis reſpectu illius injuria cenſetur. Ità Navarrus, Graffius, Reginaldus, Clavis regia, Bonacina, Tamburinus, & alii paſſim. Item ſi parentes deſpiciat, & agnoſcere nolit, eò quòd ſint pauperes; quod ſi tamen exterius tantùm diſſimulet, & nolit apud ſe habere ex juſta cauſa, dummodò de neceſsariis provideat, à peccato gravi eum Bonacina excuſat loc. cit. eò quòd rationabiliter non ſint inviti, ut ſi v. g. hoc faciat ad vitandum damnum honoris, divitiarum, aut vitæ, quod alioquin illis cognitis incurreret, tunc enim parentes rationabiliter id ęgrè ferre non debent, nec injuriæ adſcribere, ſed pro filii bono conſentire tenentur tali diſſimulationi. Demum graviter etiam peccat filius contrà hoc præceptum, ſi parentes in foro externo etiam de vero crimine accuſat exceptis tamen criminibus hæreſis, proditionis patriæ, vel conjurationis in Principem, cùm non eſt alius corrigendi modus; undè à mortali filius excuſatur, qui parentes infames, aut proditores, vel hæreticos dedignatur, juſtam enim habet dedignationis cauſam in tali caſu, cùm bonum commune ſit privato præferendum, tum quia ut ait Aſteſan. loc. cit. honorem Patris cœleſtis tenetur præferre honori patris carnalis, undè in tali caſu ait tenere Evangelicum illud: *qui honorat Patrem, & Matrem pluſquam me, non eſt me dignus*, ſic etiam Bonac. diſcurrit loc. cit. cum Doctoribus allatis.

87 Sed difficultas eſt, An ſi Princeps det liberam facultatem occidendi proſcriptos à patria, licitè ne filius patrem occidere poſſit. Affirmant Juriſconſulti nonnulli, tum quia filius negare debet alimenta patri proſcripto; ergò & poterit occidere; tùm quia alicubi adſunt leges, ut qui proſcriptos occiderit, certam mercedem conſequatur, à cujus conſecutione filii non excluduntur. Negant Layman, Tamburinus, & alii Summiſtæ, quia id graviter, atque ideò moraliter cum Charitate repugnat, & pietate, qua filius Patrem amplecti debet, & ajunt leges illas, quę filium non excipiebant, jam deſiiſſe, & expiraſſe, quia impiæ ſunt, ut & impium eſſet alimenta denegare patri proſcripto quod Layman etiam extendit ad parentes reſpectu filii, & ad uxorem reſpectu mariti. Quęres, an in aliquo caſu liceat filio patri ſuo manus violentas inferre. Reſpondet Monſregalis noſter de quarto Decalogi præcepto c. 3. tunc ſolùm licere, quando filius vult ſeipſum tueri à nece, quam ſibi pater intentat inferre, ſi alio modo ſe tueri non poſſit, aut quando aram capit, ut Rempublicam, Principem defendat, pro quo citat Azorium, & alios. Cęterum, quamvis id in primo caſu concedi poſſit, ac debet, negat tamen Tamb. l. 5. c. 2. id concedi poſſe in alio caſu quod probabilius videtur, & ait tantùm prohiberi poſſe filium, ne patri alimenta miniſtret, id enim quid negativum eſt, at non poſitivè interficere poſſe.

88 Secundò ratione pietatis tenetur filius ſpeciali modo ad amorem ergà parentes, adeout odium parentum longè gravius peccatum ſit odio cujuſcumque alterius perſonæ, qua de cauſa Navarrus, Toletus, Tamburinus, & alii dicunt hanc circumſtantiam perſonę parentum in peccato odii eſſe in confeſſione aperiendam, ut potè conſtituentem peculiarem impietatis ſpeciem. Neque ſufficit amor internus, ſed tenetur filius ſigna etiam externa benevolentię parentibus oſtendere in occaſione neceſſitatis, ſivè corporalis, ſivè ſpiritualis; ex quo deducitur amorem, quo filii parentes proſequi tenentur, primo conſiſtere in fuga odii, quod eſt pręceptum negativum de non habendo odio parentes, deindè in exhibitione ſignorum amoris, quod eſt pręceptum affirmativum ad amorem poſitivum parentum obligans, ſaltem cùm ſubeſt neceſſitas corporalis, vel ſpiritualis, quia judicio viri prudentis ſigna amoris exhibere tenentur, v. g. alimenta, & alia ad victum neceſſaria eis ſubminiſtrare, ſi in gravem egeſtatem redacti fuerint; ſi in ęgritudinem inciderint, vel in carcerem ſint detruſi, illos viſitare, & quantum in ipſis eſt ſubvenire, & ſuccurrere, ut priſtinam ſanitatem, vel libertatem recuperare poſſint; & à fortiori curare, ne abſque digna Sacramentorum ſuſceptione migrent ex hac vita, ne opera pia eorum teſtamentis pręſcripta, diù differantur, & tandem ne ſuffragiis Eccleſię, & aliis ſubſidiis poſt mortem debitis fraudentur. Undè colligitur graviter peccare filios contrà amorem parentibus debitum, ſi ſigna odii parentibus oſtendant, eoſque aſprè tractent, ſi eis non ſubveniant in gravi neceſſitate corporali, vel ſpirituali; ſi non impleant eorum teſtamenta, & legata, modò ſint hęredes; ſi grave malum, v. g. mortem illis optent, & ſimilia, ut quamprimum in hæreditatem ſuccedant. Ità Navarr. Reginald. Fill. Tolet. Bonacin. Tambur. & alii paſſim.

89 Sed hic oritur dubium, An ſi pater nulla bona filio relinquat, teneatur hic ex propriis bonis ſolvere debita patris. Affirmant quidam Juriſperiti innixi L. his ſolis ff. de condict. indebit. in qua ſancitur, ſi quis rem alienam acceperit, & res illa in utilitatem alterius fuerit conceſſa, teneri hunc tertium ad ſolutionem, ſi is, qui accepit non ſolverit, & hoc etiam affirmant de mutua pecunia à Patre accepta, quę expenſa fuit pro alimentis ejuſdem filii. Negant Molina, Regin. Sanchez, Tamburin. & quidem probabilius, cum aliis Summiſtis, & ratio eſt, quia mutui repetendi obligatio eſt perſonalis, quarè cùm filius nomine ſuo pecuniam illam non ſuſceperit, nihil omninò debebit; quod etiam quoad pecuniam pro filii alimentis ſuſceptam, de qua major eſt difficultas, affirmari debet; quia Pater filios alere tenetur, & hi jus habent adverſus Patrem alimenta petendi, qua de cauſa mutuum illud à genitore acceptum ſemper contrà illum urgebit, & cadet, & non adverſus filios. Quod etiam probatur à pari, ſicut enim deficientibus viri bonis uxor regulariter non tenetur debita viri ſolvere, etiam ad ipſammet uxorem, & ad familiam alendam contracta, quia utramque alere marito incumbit, & non uxori; ità pariter in caſu poſito, ſi bona paterna non ſuperſint. Neque urget lex in oppoſitum adducta, illa enim ſolum habet locum, cùm tertius pecuniam accepit ex cauſa lucrativa, non autem oneroſa, at filius alimenta conquiſivit ex cauſa oneroſa, quia ipſi omninò à Patre debebantur.

90 Tertiò tenentur filii obedire parentibus, undè Apoſtolus pluribus in locis illud inculcat *filii obedite parentibus veſtris*, ad

Epheſ.

Epheſ. 6: & quidem in primis eis obedire tenentur in his, quæ, ſpectant ad bonos mores, itaut mortaliter peccent, ſi cum pertinacia reſiſtant patri pręcipienti, ne ſcortentur, ne ludis prohibitis vacent, ne prevas converſationes ſoveant, & ſimilia: item obedire tenentur in iis, quę ad domus gubernationem pertinent, itaut ſi obedire recuſent in re gravi, & alicujus momenti, graviter peccent, maximè ſi ex contemptu id faciant, vel animi obſtinatione. Non tamen obedire tenentur in rebus pravis, quia tantùm in iis rebus obedire tenentur, in quibus ſunt illis ſubjecti, in rebus autem pravis filius non eſt patri ſubditus, quia præceptum, & voluntas Dei præferenda eſt pręcepto, & voluntati patris; nec etiam in iis obedire tenentur, quæ pertinent ad vitæ ſtatum in materia Religionis, aut Matrimonii; ut diximus l.4. ſent. diſp.7: de Matrimonio qu.8. ar.1. num.245. ex quo infertur filium licitè poſſe inſcio, & non admonito patre Religionem ingredi, ſi ſciat patrem de hac re admonitum reclamaturum, & injuſtè impediturum, in his enim, quę ad perfectiorem vitæ ſtatum pertinent, filius non eſt patri ſubditus. Quamvis autem filius poſt pubertatis annos directè parentibus non ſubdatur in his, quæ ad vitæ ſtatum amplectendum, putà Religionis, vel Matrimonii pertinent, ut docent D. Thomas 2. 2. qu. 189. ar.6. & Scotus 4.d. 27. qu.2. plures tamen, & graves Doctores docent filium peccare mortaliter, qui contrà voluntatem patris uxorem ducit conditioni ſuæ minimè convenientem, ut loc. c. diximus, ac etiam filium teneri ab ingreſſu Religionis abſtinere, ut parentibus ſubveniat, quos videt, ad extremam neceſſitatem redactos, aut brevi redigendos previdet, ut mox dicemus. Et quamvis etiam filius ſemper mortaliter peccet non obediendo patri in iis, in quibus illis ſubjectus eſt, ſuppoſita gravitate materiæ; tamen ex levitate materiæ à mortali excuſari poteſt, ut conſtat ex regulis generalibus de gravitate, & levitate peccatorum; imò etiam à veniali interdum excuſari poteſt; ſi pater aliquid filio imperet non intendens illum obligare ad obediendum obedientia ſibi debita; præceptum enim non obligat ultrà præcipientis intentionem. Ità de obedientia filiorum parentibus debita diſcurrit etiam Bonacina l. c. punct. 4. cum communi Doctorum, quos ibi refert; & Aſteſ. noſter antè omnes loc. cit. ar.3.

91 Hic diſputari ſolet, An pater licitè poſſit retrahere filium à Religione, ſeù ejus ingreſſum in Religionem impedire; de quo puncto ſufficienter tractavimus diſp. 8. de Reſtitutione in particulari qu.1. ar.2. & difficultas reſoluta eſt juxtà doctrinam Scoti 4. d.16. qu. 3. in ſolutione ad 3. prin. Undè hic ſolùm addere ſufficit, quòd cum Pater licitè id facere nequeat, niſi prætextu pręſertim paupertatis, & neceſſitatis, ut hoc motivum ſit licitum, & ſufficiens ad impediendum ingreſſum filii in Religionem quinque ſunt neceſſaria, ut notat Monſregalis noſter l. cit. c.4. ex D.Th.2.2. qu.101. ar.4. Primum eſt, ut neceſſitas ſit pręſens, vel proxima. Secundùm, ut ſit extrema, vel quaſi extrema. Tertium, ut filius remanendo in ſęculo poſſit ſubvenire neceſſitati parentum de præſenti, ideſt, quandiù durat ipſa neceſſitas, & ingrediendo Religionem non poſſit. Quartum, ut non ſit alius, qui poſſit, & velit ſubvenire. Quintum, ut filius remanens in ſæculo non habeat probabile periculum ſalutis ſuæ ſpiritualis, ideſt, quòd in ſęculo non poſſit evitare aliquod peccatum mortale, vel ejus proximam occaſionem à quo tamen periculo liber fieret per Religionis ingreſſum. Et ratio hujus eſt quia unuſquiſque ex ordine Charitatis propriam ſalutem ſpiritualem magis diligere, & procurare tenetur, quàm corporalem aliorum etiam proximorum, & parentum, ut adhuc magis conſtabit ex modò dicendis.

92 Quartò tandem tenentur filii ſubvenire parentibus tàm in neceſſitate ſpirituali, quàm corporali, modò ſubvenire, & ſuſtentare valeant, & ratio deducitur ex proximè dictis, quia filii ſpeciali modò tenentur ratione pietatis ad amorem ergà parentes, non poſſunt autem eos vere diligere, niſi tempore neceſſitatis eis ſubveniant. Ità D. Thomas l.c. Toletus, Reginaldus, Clavis regia, Bonacina, & alii Theologi paſſim difficultas ſolùm eſt, an propter ſubventionem parentum poſſit filius dimittere ingredi Religionem, vel ab ea egredi; quæ difficultas reſolvenda eſt conſequenter ad nuper dicta, quod neceſſitas qua premuntur parentes, vel eſt extrema, vel ſaltem gravis, quæ talis hoc loco dicitur, dum pater vivere quidem poſſit ſine alterius ope, ſed viveret cum notabili jactura ſui ſtatus, & maximo ſuæ conditionis detrimento, ut mendicando, & famulando aliis. Si neceſſitas non ſit extrema, nec gravis, ſed communis, vel nulla, in tali caſu inquit Aſteſanus l.c. prætermitti poſſunt officia pietatis in parentes propter Religionis divinum cultum, & in hoc ſenſu ait D. Hieronymum eſſe locutum in Epiſt. ad Heliodorum. Per calcatum perge Patrem, per calcatam perge Matrem, ad vexilla Crucis evola, ſummum genus pietatis eſt fuiſſe crudelem. Si verò neceſſitas parentum eſt extrema, vel ſaltem gravis, non debet eis relictis Religionem ingredi, quia tranſgrederetur pręceptum de honoratione parentum; tenetur n. filius ex pręcepto pietatis ſubvenire parentibus in extrema, vel gravi neceſſitate conſtitutis, & pręceptum ſemper eſt præferendum conſilio; qualis eſt Religionis ingreſſus, & hoc intelligitur non ſolùm de neceſſitate præſenti, ſed etiam ſi probabiliter futura credatur; & de proximo, ut pręcitati Doctores advertunt, & de neceſſitate parentum præcisè, non autem fratrum, ſororum, vel aliorum propinquorum; non enim ità ſtricto pręcepto tenetur iſtis ſubvenire, ſicut illis, & conſequenter neque ob neceſſitatem iſtorum tenetur ſe tanto bono privare ſicut tenetur ad ſubveniendum neceſſitati illorum, dum aliter ſubvenire non poteſt, niſi in ſæculo remaneant. Et tandem in caſu propoſito non ſolùm tenetur filius dum eſt in ſæculo ab ingreſſu Religionis abſtinere, ſed etiam tenetur tempore Novitiatus egredi, ut dictæ neceſſitati parentum ſubveniat, quia in utroque caſu eadem ratio militat, ut Bonacina advertit loc.c. punct.5. cum pluribus aliis Doctoribus ab ipſo adductis.

93 Major difficultas eſt, ſi neceſſitas parentum poſt profeſſionem filii ſupervenerit, an licitè poſſit, & teneatur à Religionè egredi ad eam ſublevandam. Reſpondetur cum communi DD. quòd ſi ea neceſſitas ſit extrema, tenetur egredi ad tempus ſi aliter neceſſitas parentum ſublevari non poſſit, petita tamen prius ſui Superioris licentia, & facultate, licèt non obtenta, ſi autem neceſſitas ſit gravis tantùm, in qua utcumque poſſint vivere, non tenetur quidem, poteſt tamen egredi, ſi Superior permiſerit; & in his caſibus poſt Religionis egreſſum tenetur deferre habitum, & ſervare vota, & præcepta Religionis eo modo, quo commodè poteſt, quia per egreſſum ad tempus non eximitur ab obligationibus, quas per profeſſionem contraxit. Dixi *ad tempus* quia ſublevata parentum neceſſitate profeſſus Religioſus ratione voti Deò facti debet ad Religionem redire, in qua prius per profeſſionem vota Religionis emiſerat; ſublata enim cauſa remanendi in ſęculo non poteſt amplius in eo remanere, quia votum profeſſionis in tali caſu non tollitur, ſed differtur. Ità Monſregalis loc. c. Bonacina; Leſſius, Toletus, Filliucius, Sanchez, Buſemb. & alii DD. Communiter.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ ſint obligationes parentum ergà filios.

94 Sicut filii ergà parentes, ſic etiam parentes ergà filios ad aliqua Charitatis officia obligantur, & nomine parentum intelliguntur non tantùm genitores, ſed etiam aſcendentes, v. g. avus, proavus, &c. quia ergò, ut fert adagium, per naturam ſenſualitatis amor potius deſcendit, quàm aſcendat, ex hoc parentum amore ergà filios tria potiſſimum parentes illi debent. Primum eſt alimentatio neceſſaria. Secundùm eſt inſtructio in Fide, Religione, & bonis moribus. Tertium eſt cura, ſtudium, & diligentia, ut in certo vitæ ſtatu pro conditione perſonæ filius collocetur. Ità Toletus, Azorius, Reginaldus, Bonacina, Filliucius, Tamburinus, Monſregalis noſter, & alii Doctores communiter, quę tres obligationes ſunt in pręſenti articulo breviter explicandæ.

95 Primo itaque tenentur parentes gravi obligatione juris naturalis conſervationem, & educationem liberorum curare hoc eſt, alimenta, & alia vitę adjumenta neceſſaria eis ſubminiſtrare; quod intelligendum eſt, quandiù illis indigent, nec ſibi providere poſſunt, & appellatione alimentorum intelliguntur victus, veſtitus, habitatio, medicinę, quibus adverſæ valetudini corporis ſuccurritur, & ſimilia; unde graviter peccant parentes, qui ſine juſta cauſa prolem hoſpitali, vel locis publicis exponunt, quia ſic filios deſerere, & derelinquere videntur contrà naturalem, & paternam pietatem; dixi ſine juſta cauſa, quia ſi juſtam habeant exponendi cauſam, non peccant, ut ſi pater exiſtat in valdè gravi neceſſitate, vel periculo vitæ, aut infamiæ, nulli enim adſcribitur culpæ, quod quis juſta de cauſa facit, cùm prudenter operari cenſeatur. Undè mater tenetur, ſub veniali tamen prolem lactare proprio lacte, niſi juſtam habeat excuſationem, & in tali caſu tenetur ſub mortali bonam nutricem quærere, quæ non ſit morbo infecta; item ſecundùm jura tenetur uſque ad finem anni tertii prolem alere, poſteà verò ejuſdem prolis educatio ſpectat ad patrem uſque ad emancipationem; limita tamen, niſi hic eſſet pauper, & Mater dives. Pater autem tenetur proli alimenta ſubminiſtrare, niſi tamen aliundè ſe alere poſſit, & non indigeat, & hoc non tantùm de legitima prole intelligendum eſt, ſed etiam de ſpuria, in quo jus civile à Canonico correctum eſt juxtà cap. *Cùm haberet*; deindè etiam dotem filiæ conſtituere, quia dos ſuccedit in locum alimentorum, quod ampliandum eſt etiamſi filia Monaſterium ingredi velit, quia ſpirituale conjugium favorabilius eſt temporali ex Autent. de

Sanct.

Digitized by Google

Sanct. Epiſcopis collat.9. ac etiam ſi filia invito parente nubat, quia nullo jure ſufficienter probari poteſt patrem ob id eximi ab onere tradendi dotem, quam aliàs tradere tenebatur. Undè graviter parentes peccant ſi diligentiam ſaltem mediocrem non adhibeant, ut bona acquirant, quibus filii alantur,& hæreditatem habeant, juxtà ſui ſtatus conditionem; item ſi bona dilapidando impotentes ſe reddant ad liberos honeſte ſecundum ſuum ſtatum educandos, & dotandos, & tandem ſi ſine juſta,& legittima cauſa filiæ dotem negent, vel filium exhæredent, ut quia vult Religionem ingredi, vel quia ipſis invitis nupſit, vel quia filius ordinem ſacrum ſuſcepit; ſicut enim pater ſuos liberos dotare tenetur pro matrimonio, vel Religionis ingreſſu, ità etiam ad ſacros ordines ſuſcipiendos. Ità Azorius, Reginaldus, Filliucius, Bonac. Buſemb. & alii DD. ſupracitati.

96 Secundo tenentur parentes gravi obligatione inſtruere liberos per ſe, vel per alios in neceſſariis ad ſalutem,unde procurare tenentur, ut rudimenta fidei addiſcant,ſcilicet, Orationem Dominicalem,Symbolum Apoſtolorum,præcepta Decalogi, & Eccleſiæ, & alià, quæ ſalutem æternam, & ſpirituale animæ bonum ſpectant. Debent etiam illos verbis, & exemplis ad bonos mores inducere, & chriſtianè vivendum, & à peccatorum occaſionibus avertere, eoſque delinquentes non ex ira, ſed ex charitate corripere, nec ulla ratione permittere malorum conſortia illos habere, & quantum in ipſis eſt,omni diligentia curare, ut legis mandata obſervent, Eccleſiæ præcepta cuſtodiant, ab omni peccato abſtineant, & virtutes amplectantur, & bonis actibus, & diſciplinis inſtruantur. Unde graviter peccant parentes, ſi negligant, ut filii fidei rudimenta addiſcant,bonis moribùs imbuantur, mandata Dei, & Eccleſiæ obſervent, & à peccatis abſtineant; item ſi conſilio, vel malo exemplo ipſos depravent, ſi occaſiones peccandi ab eis non avertant, & in locis ac domibus ſuſpectis habitare permittant, eoſque diſſolutos non objurgent, ac puniant, quod tamen etiam moderatè fieri debet, nam etiam peccaret pater immoderatè filium verberans, ut ſi v. g. notabilem læſionem filius ex tali percuſſione pateretur, ut notat Bonacina loc.cit. ex Soto, Sylveſtro, Reginaldo, Molſeſio & aliis juxtà illud Apoſt. *Patres nolite ad iracundiam provocare filios veſtros*, ubi etiam addit teneri Patrem facere ſumptus, & expenſas, ut filius in litterarum ſtudia incumbat; ſicut cæteri patres ejuſdem conditionis in eadem patria conſueverunt. Ratio horum eſt, quia puerorum animus in tenera, ac puerili ætate eſt tamquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum, & ſicut facilè cura, & diligentia parentum ducuntur in bonum, ità eorumque incuria, & negligentia faciliùs mali evadunt juxtà illud Proverb.22. *Adoleſcens juxtà viam ſuam ambulans, etiam cùm ſenuerit,non recedet ab ea,* & ut Horatius,inquit, *Quæ ſemel imbuta recens ſervabit odorem teſta diù*, & ideò parentes in corrigendis filiis, eiſque bonis moribus imbuendis negligentes graviter peccant, & ſæpè etiam in hac vita à Deo puniuntur, ut conſtat de Heli L. Reg.2.

97 Tertiò tenentur etiam parentes liberis relinquere libertatem circà electionem ſtatus, itaut eum eligere ſinant,ad quem ipſos à Deo vocari cognoverint,itaut neque ab aliquo bono ſtatu amplectendo eos invitos retrahenti ſine juſta, ac legitima cauſa; neque è contrà ad ſtatum aliquem, ſivè Religionis, ſive Sacerdotii, ſivè Matrimonii amplectendum invitos cogant, quia ut ait Aſteianus loc.cit. quilibet ingenuus eſt liber quantùm ad pertinentia ad diſpoſitionem ſui ſtatus. Undè graviter peccant parentes, ſi abſque juſta cauſa filios impediant, ne Religionem ingrediantur; ſi poſt emiſſa continentiæ vota in ætate deliberandi vi, aut dolo ab eorum impletione retrahant,vel eos cogant,& conſulant ad conjugium eligendum; item ſi eos invitos dolis, aut minis,niſi in caſibus jure permiſſis, ad ingreſſum Religionis, aut ſuſceptionem habitus,aut profeſſionem faciendam cogant, undè Concil. Trid. ſeſſ. 25. de Regular. cap. 18. excommunicat cogentes ad Monaſterium filias his verbis. Anathemati Sancta Synodus ſubjicit omnes, & ſingulas perſonas cujuſcumque qualitatis, vel conditionis fuerint, fulgentes, ſi quomodocumque coegerint aliquam Viginem, vel Viduam, aut quamcumque aliam mulierem invitam,præterquam in caſibus in jure expreſſis ad ingrediendum Monaſterium, aut habitum ſuſcipere, vel admittendam profeſſionem, quique conſilium, auxilium, vel favorem dederint ſcientes eam non ſpontè ingredi Monaſterium,vel habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere: hæc Conc. loc. cit. ubi ſimili quoque anathemati ſubjicit eos, qui ſanctam Virginum, vel aliarum mulierum voluntatem velum accipiendi, vel voti emittendi quomodocumque ſine juſta cauſa impedierint, & tales ſunt omnes illi, qui per vim directè,vel indirectè illatam fœminæ ejus voluntatem impediunt, ideſt, per dolum, vel graves minas, & ſimilia.

98 Quarto, quoniam, ut docet Conc.Colon. & alii Doctores in explicatione hujus præcepti, nomine parentum, & præſertim Patris quatuor genera perſonarum comprehenduntur, primum eſt parentum, qui ſecundùm carnem nos genuerunt. Alterum eſt ſuperiorum poteſtatem ſpiritualem habentium, ut ſunt Epiſcopi, Curati, Paſtores, &c. Tertium eſt poteſtatem ſecularem habentium, quales ſunt Reges, Principes, Duces, & Domini. Quartum eſt aliorum, qui aliquam ſuper nos poteſtatem habent, quales ſunt Magiſtri, tutores, & alii hujuſmodi. Ideo, quæ de officiis, & obligationibus filiorum ergà parentes, & parentum ergà filios dicta ſunt, ſervata debita proportione etiam intelligi debent de officiis, & obligationibus pupillorum ergà tutores, & alios parentum vicem gerentes, item de officiis, & obligationibus ſervorum, ſubditorum, & quorumcumque inferiorum ergà Dominos, vel quoſcumque Superiores, & è contrà, ut docent Navarrus, Bonacina, Toletus, Abellius, & alii Doctores paſſim. Ex quo inferunt Chriſtianos omnes teneri ſub mortali peccato Summo Pontifici obedire in re gravi & juſta ad fidem, & chriſtianam diſciplinam pertinente; ſimiliter Diœceſanos Epiſcopis, Parochianos Parochis, ſervos dominis, ſubditos ſuperioribus, & populos Principibus, in his, in quibus reſpective illis ſubditi ſunt; illiſque non modò obedientiam, & reverentiam, ſed etiam amorem ſpecialem, & illius officia, quotieſcumque recta ratio, & prudentia id poſtulat, exhibere; è contrà verò Superiores omnes viciſſim teneri ad diligenter gerendam ſibi ſubditorum curam, tàm in temporalibus,quàm in ſpiritualibus prout cujuſque officium poſtulat, ut patet ex 1.ad Timot. *Si quis*, &c. & ratio eſt,quia ſunt eorum caput, ideoque tenentur quodammodo ſervata proportione ad eadem, ad quæ parentes ergà filios. Et quidem quod ad temporalia ſpectat, dominis ſervis ſuis alimenta ſubminiſtrare tenentur, & mercedem ſolvere debitam, & alia præſtare, quæ juſtitia, vel charitas exigit. Quo ad ſpiritualia verò procurare tenentur, quantum in ipſis eſt, ut in rebus ad ſalutem neceſſariis inſtruantur, ut ſervent præcepta Dei,& Eccleſiæ; undè peccant graviter Domini, ſi ſine juſta cauſa famulos impediunt, ne dies feſtos debitè ſantificent, opera ſervilia eis imponendo, vel alia jubendo, quæ ſine peccato fieri nequeunt; aut ſi graviter delinquentes non corrigant, vel negligentes neceſſaria ad ſalutem non moneant; certum tamen eſt in iſta ſpirituali cura inferiorum ſtrictiorem eſſe obligationem Paſtorum, quibus ex officio id munus incumbit, quam aliorum Dominorum. Et tandem tutor, idemque de curatore dicendum eſt tenetur curam gerere pupilli, ejuſque bona ritè, & fideliter adminiſtrare, quia in hunc finem conſtituitur, & loco patris aſſignatur pupillo; unde ſi delinquat hac in re, vel notabiliter negligens ſit, graviter peccat,& ad compenſationem damni, quod ex eo pupillus accepit, obligatur ſaltem de dolo, & culpa lata. Ità DD. citati, & alii paſſim.

99 Quintò tandem, quoniam non ſolùm eſt obligatio parentum in ordine ad filios, ſed etiam inter virum,& uxorem, diſputant ulterius hic Doctores, quid teneantur conjuges ergà ſe mutuò ex vi hujus præcepti charitatem jubentis inter propinquiores; & unanimiter docent maritum teneri exhibere uxori honorem,& amorem non ſolùm actibus internis, verùm etiam externis, quia quilibet tenetur ſeipſum diligere proximum, uxor autem eſt ità proxima marito, ut ſint duo in carne una Matt.19. imo etiam præſtare ei obedientiam iis, in quibus eſt uxori ſubjectus, ut conſtat ex mutua conjugum obligatione, qua alter alteri debitum petenti reddere tenetur. Undè peccat graviter maritus in ordine ad uxorem circà ſpiritualia, ſi aſque legitima cauſa eam impediat ab impletione præceptorem Dei, & Eccleſiæ,ut ſi abſque cauſa illi prohibeat diebus feſtis audire Miſſam, ne jejunet tempore jejunorum, impediat à Communione &c. Item ſi verbis contumelioſis, & infamatoriis eam afficiat, etiamſi ſine animo infamandi ea proferat; & tanto magis ſi eam atrociter percutiat,vel verberet;moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex gravi cauſa moderatis verberibus quandoque poteſt pro ejus correctione L. Rei judicate, ff. ſoluto matrimonio, habita tamen ratione conditionis, & ſtatus illius. Item ſi cum uxore habitare recuſet, aut per longum tempus ſe abſenter abſque juſta,& legitima cauſa;ſi alimenta negat,modò maritus uxorem alere poſſit, aut uxor propria culpa à mariti conſortio non receſſerit, & tandem ſi gubernationem domus negligat,& rem familiarem diſperdat. E contrà verò uxor tenetur amorem, honorem, & obedientiam viro exhibere in iis, in quibus viro ſubjecta eſt,quia vir eſt ſuperior,& caput *mulieris*; undè peccat graviter uxor, dùm notabiliter inobediens eſt in iis, quæ ad bonos mores, & domus, ac familiæ regimen, & gubernationem pertinent, in his enim viro ſubjecta eſt, quarè etiam mortaliter peccat, ſi ſpreto viro ſibi *jus*, & imperium gubernandæ domus arroget, quia hoc ad *virum* ſpectat; ut ex 33. q.5. multis capitibus colligitur. Item peccat graviter uxor, ſi maritum rixis, vel acribus verbis ad gravem iram, vel blaſ-

Digitized by Google

phemiam provocet, ſi maritum ſequi recuſet domicilium mutantem, dummodò poſſit ſine periculo vitæ, & ſalutis, & contrarium non ſint pacti; & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus, non enim tenetur ſequi maritum vagabundum, ſi tempore contractus vagari non ſolebat, vel uxor hunc mariti morem ignoravit, quæ ſi noverat à principio, tenetur eum ſequi, dummodò ob honeſtam cauſam, & ſine mortis periculo id facere poſſit. Tandem graviter quoque peccat ſi ſine ſufficienti indicio de mariti continentia malè judicet, ſi abſque juſta cauſa debitum neget, & ſi quid notabile contrà viri voluntatem expendat, & conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatus, niſi tamen ex paraphernalibus, ſi habet, id fecerit. Ità Navarrus, Sylveſter, Sanchez, Reginaldus, Toletus, Clavis regia, Sayrus, Filliuc. Bonae. Monſregalis, & alii DD. paſſim.

100 Hic diſputari ſolet, An ſi maritus æs alienum contraxit, ut uxorem aleret, cogi poſſit uxor illud ſolvere ex propriis bonis defuncto marito, de quo fusè Bonacina diſcurrit loc. cit. punct. 7. num. 13. quæ difficultas ſoluta manet ex dictis ar. præced. num. 89. de debitis à patre contractis pro filio alendo, an patre defuncto filius ea ſolvere teneatur ex propriis bonis. Sed major difficultas eſt, & curioſior; in extrema neceſſitate quis magis ſit adjuvandus Pater, an filius, an uxor, ut v. g. Petrus videt Patrem ſuum, ac etiam filium, & uxorem, vel fratrem in extrema neceſſitate conſtitutos, nec niſi duos habet modicos panes quorum unum, ſibi reſervat ob individui proprii conſervationem; alterum cui comedendum porrigere debet patri ne, an filio, an uxori, vel fratri? Dixerunt aliqui abſolutè loquendo potius uxori ſubveniendum eſſe, quàm filiis, & parentibus ipſis juxtà illud Gen. 2. *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem & adherebit uxori ſuæ*, pro quo dicendi modo citantur Suarez, Valentia, Coninch. Henriquez, Caſtropal. Bonac. & alii. Communior tamen, & probabilior opinio apud Leſſium, Tamburinum loc. cit. & alios Patrem præfert omnibus aliis, quia plura debet filius patri, quàm pater filiis, vel quàm frater fratri, & conjugi conjux, cùm ſit principium carnale ſui eſſe, & ab eo, conſtitutionem, & educationem habeat, qua ratione dixit Ariſt. 9. Eth. quod *filius honeſtius ſubvenit parentibus quam ſibi ipſi*. Hoc autem ſignatè afferunt loquendo de extrema, vel ſaltem gravi neceſſitate; nam extrà illam, & in communibus neceſſitatibus dicunt quemlibet potius filio ſuccurrere debere, quàm genitoribus ipſis, ut ipſa praxis quotidiana docet, quia filius ſub cura parentis eſt, non autem parens ſub cura filii; genitoribus item plus deberet etiam in communi neceſſitate, quàm fratribus naturalis ipſa ratio dictat, ac tandem uxorem potius, quàm parentes, vel filios, eſſe pariter in communibus neceſſitatibus alendam, ac ſublevandam, utpotè viro datam in communi commercio, ut ſociam inſeparabilem, & in hoc ſenſu interpretatur illud Gen. 2. Relinquet homo patrem, & matrem, &c. ut nimirum in communibus neceſſitatibus ſit potius uxori ſubveniendum quàm parentibus, & filiis, non autem in extremis. Si tandem quæras, cui potius ex parentibus eſt in extrema neceſſitate ſubveniendum, patri ne vel matri, ſi utrique ſubveniri non poteſt, ſed tantùm alterutri, reſpondendum eſt eodem modo, patri nimirum potius ſubveniendum, eſſe, quàm Matri, ac etiam eadem ratione, parentibus enim in neceſſitate ſubveniendum eſt, tamquam principiis noſtræ originis, nobiliorem autem, & altiorem principii rationem habet Pater, quàm mater. Addit tamen Tambur. loc. cit. §. 5. inter hos conſanguineos adeò ſtrictè conjunctos, non eſſe mortale dictam prælationem non obſervare, quia inter hujuſmodi obligatione tantùm diſcrimen non intercedit, ut ſub pœna mortali altera alteri præferri debeat.

QUÆSTIO SEXTA.

De quinto Decalogi Præcepto.

101 Explicatis quatuor Decalogi præceptis honorem, & dilectionem Dei, & proximi reſpicientibus, ſequitur, ut præcepta quibus jus proximi violari prohibetur, & aggrediamur, exordio ab illo deſumpto, quod Exodi 20. habetur his verbis. *Non occides*, & eſt quintum Decalogi præceptum, quo prohibetur injuria, qua proximus læditur in perſona propria. Ad cujus explicationem tractari ſolet de homicidio, & mutilatione ſui ipſius, de homicidio, & mutilatione alterius, & de reſtitutione propter alterius injuſtam occiſionem, vel mutilationem facienda; ſed quia hæc omnia ſufficienter pertractata ſunt ſuperius diſp. 8. de Reſt. in particulari q. 2. de Reſtitutione damni in bonis corporis, hic breviter agemus de intelligentia quinti hujus præcepti, & declarabimus quid intelligatur per homicidium hoc præcepto prohibitum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo hoc quintum Decalogi præceptum intelligi debeat.

102 PRimò D. Bonav. 3. ſent. diſp. 37. dub. 5. littera li ait hoc quinto Decalogi præcepto non tantum prohiberi homicidium exterius, ſicut intelligebat populus carnalis in veteri teſtamento, qui ſolùm reputabat illud prohiberi, pro quo interebatur pœna ab ipſa lege; ſed ſecundùm intellectum legiſlatoris, & ſecundùm explicationem à Chriſto Domino ſummo legiſlatore factam Matth. 5. prohiberi, & homicidium exterius & voluntatem deliberativam ordinatam ad lædendum proximum ex iracundia; unde inquit prohiberi iram cum conſenſu deliberativo in animo, & cum expreſſione exterius in verbo, & ſigno, & cum præparatione in facto, & hoc apertè deducitur ex verbis Chriſti Domini loc. cit. cum inquit *Audiſtis quia dictum eſt antiquis non occides: ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo reus erit judicio, qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit concilio, qui dixerit, fatue, reus erit gebennæ ignis*, quibus verbis dat intelligere triplicem gradum peccati iracundiæ præcedentis homicidii conſummationem, undè non tantùm datur intelligi in prædicto mandato prohiberi perpetrationem homicidii in opere, ſed etiam offenſam in corde, offenſionem in ſigno, & expreſſionem in verbo, Ità diſcurrit D. Bonav. loc. cit. ex quo diſcurſu colligitur, non modo hoc quinto Decalogi præcepto prohiberi homicidium exterius, ſed etiam quemlibet injuſtum vindictæ appetitum, & quodlibet probroſum, & contumelioſum verbum, aut aliud iræ, & malevolentiæ exterius ſignum, quibus veluti gradibus inter rixantes ad ultimum iræ, & vindictę effectum pervenitur, quod eſt homicidium opere perpetratum, ut etiam advertit Abellius de quinto Decalogi præcepto ſec. 5. §. 1. quæ omnia peccata, cum ſint mortalia, æterna pęna cenſentur eſſe digna, quæ nomine judicii, concilii, & gehennæ ſignificantur, veluti variis gradibus diſtincta, ut ibi communiter Interpretes exponunt. Ex quibus tandem infertur tria præſertim hoc præcepto prohiberi, ut etiam explicatur in Catec. Rom. p. 3. cap. 6. primum eſt, quolibet nocumentum corporale proximo injuſtè illatum, & tantò magis ſibi in propria perſona, vel per ſe ipſum, vel per alium jubendo, conſulendo, conſentiendo, aut alia quacumqne ratione cooperando. Alterum eſt quodcumque convicium, aut probroſum, & injurioſum verbum ex ira, & appetitu vindictæ in eum prolatum. Tertium tandem eſt quilibet deliberatus iræ motus, & injuſtus vindictæ appetitus, etiamſi neque actu, neque ullo verbo, aut ſigno exteriori probatur.

103 Secundò, quamvis certum ſit, & de fide aliquam hominis occiſionem tàm jure naturali, quàm divino illicitam eſſe, ac prohibitam, non tamen occiſio hominis eſt illicita, ſi præcisè conſideretur quatenus per eam homo privatur vita vegetativa, & ſenſitiva; nam eadem ratione illicitum eſſet animalia occidere ac plantas evellere, & amputare, quod omninò falſum eſt, certum etiam eſt, ac de fide contrà Manichæos, licitum eſſe animalia occidere in hominum uſum, ſicut etiam licitum eſt herbas, & plantas ſecare in uſum hominum, aut animalium, ut conſtat Gen. 1. 9. Nec etiam hominis occiſio eſt illicita ea ratione præcisè, quòd per eam vita rationali homo privetur, quia tunc omnis occiſio hominis illicita eſſet, quod etiam falſum eſt, quia pariter certum eſt, ac de fide aliquas hominum occiſiones licitas eſſe, ſiquidem etiam jure naturali notum eſt peccatores, & improbos Reipublicæ pernicioſos licitè occidi, nam cùm pars naturaliter in bonum totius ordinetur, licitum eſt ergà partem id facere, quod bono communi expediens eſt, expedit autem aliquando bono communi, ut malefactores aliis partibus communitatis nocentes deleantur auctoritate publica. Itaque hominis occiſio ea tantùm ratione propriè eſt illicita, quòd per eam homo vita rationali privatur contrà rationem, & voluntatem ſuam rectam, quia jure naturali vivere vult, ac velle poteſt, quamdiù Deo placet; cùm enim cædes eſt contrà rectam hominis rationem, & voluntatem; tunc propriè eſt contrà charitatem, & juſtitiam, quia quilibet in tali caſu jus habet ad propriam vitam conſervandam, quo jure rationabiliter privari non poteſt, & talis eſt hominis occiſio, quæ per hoc quintum præceptum prohibetur & quæ communi uſu homicidium appellatur, quòd intrinſece, & ſemper eſt illicitum. Prætereà hominis occiſio ex eo peculiariter redditur illicita, quod occidatur ab homine private, etiamſi aliquis morte ſit dignus, etenim malefactorum occiſio ſolùm eſt licita, quatenus bono communi expedire judicatur; quarè ad illum dumtaxat pertinet cui cura boni communis ſpecialiter incumbit, ac proindè ad eum qui publica fungitur poteſtate, & aucturitate, ut docet Scotus 4. d. 15. q. 3. art. 2. lit. G, §. *Sed quis eſt juſtus occiſor*, ubi inquit hoc præcepto, *Non occides* pro-

Digitized by Google

prohiberi occiſionem cujuſvis hominis ſine legitima auctoritate, & juſta lege; undè immeritò, & inconſideratè nimis Molina, Bannes, Bonacin. Amicus, & alii Recentiores oppoſitum Scoto impingunt, quod ſcilicet, negaverit licitum eſſe publica auctoritate malefactores occidere, eo quia hoc quinto præcepto ſimpliciter, & abſolutè prohibetur omnis hominis occiſio, cùm ſimpliciter dicatur: *Non occides*, quapropter Scoti ſententiam temerariam eſſe dicunt, periculoſum in fide, & praxi totius Orbis Chriſtiani contrariam; temerè inquam, ac temerariè hic error Doctori noſtro impingitur, cùm totum oppoſitum l. c. doceat, ut jam oſtenſum eſt l.c.d.8.q.2.art.1.n.19. Adhuc tamen actus occidendi alium etiam privata auctoritate aliquando honeſtus eſſe poteſt titulo juſtæ defenſionis, dummodo id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut ibidem diximus, & probavimus n. 20. cum communi DD. & hoc etiam docet Aſteſanus l.1.tit.25.art.2.& ex D.Aug.1.de Civit. Dei c.2.

104 Tertio ibidem dictum eſt num.17. quod cùm hoc præcepto prohibeatur omnis injuſta hominis occiſio, aut mutilatio, ac notabilis alterius læſio, tantò magis cenſeri debet hoc eodem præcepto injuſtam ſui ipſius occiſionem, mutilationem, & aliam ſui corporis notabilem læſionem prohiberi, quia nemo habet auctoritatem in ſeipſum, cùm ſolus Deus humanæ vitæ ſit dominus directus, & abſolutus; & licèt homo jus habeat vitam ſuam cuſtodiendi, & utendi illa, & ſuis membris; propriè tamen vitæ ſuæ, & membrorum dominium non habet, ut dictum eſt ſuprà diſp.3.de Juſtitia, & Jure quæſt.2.art.1.num.31. quarè ex intentione, & directè nemo poteſt ſeipſum licitè occidere, vel mutilare; licet tamen carnem vigiliis, & inedia moderatè affligere, ut ſpiritui ſubiiciantur, imò eſt virtutis opus, ut ex Apoſtolo colligitur 1.ad Cor.9. *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo*, qui tamen advertens vitam iis notabiliter minui, & nihilominus continuaret, graviter peccaret, quia hoc fieri non debet cum notabili vitæ, aut virium detrimento; hæc enim eſt indiſcreta corporis caſtigatio, quæ & nocumentum afferre, & majora bona impedire ſolet. Ita Cajetan. Victoria, Clavis regia, Navarr. Laym. Bonac. Filliucius, Diana, & alii paſſim, quorum aliqui dicunt etiam in hoc caſu multos ſe jejuniis affligentes excuſari ob bonam fidem, & zelum Deo placendi. Quod autem ad mutilationem ſpectat, docent communiter DD. loc.cit. dictum eſt, in duobus tantùm caſibus licitam eſſe alicujus membri mutilationem. Primò, quando membrum aliquod corporis, ægrum, vel putrefactum obſtat bono totius corpori, cùm enim pars ſit propter bonum totius, quando ei obſtet, deleri poteſt. Secundo quando Judex, & communitatis gubernator judicat talem pœnam expedire in punitionem alicujus malefactoris, v.g. manus abſciſſionem, ut homines à flagitiis arceantur, & bonum commune totiùs Reipublicæ conſervetur, etiam cum detrimento partis. Tandem licitum etiam eſt patribus diſciplinæ cauſa filios verberare, & dominus ſervos, & aliis curam aliorum habentibus moderatè tamen, ut dictum eſt q.præced. art.2. non tamen iis licitum eſt occidere, vel mutilare, non enim tam latè patere debet poteſtas eorum, qui imperfectis Communitatibus præſunt, ut ſunt Patresfamilias reſpectu filiorum, & Domini reſpectu ſervorum, quàm patet poteſtas ejus, qui præeſt toti communitati Civitatis, vel Regimini.

105 Quartò etiam advertendum eſt, quod quamvis quodlibet homicidium injuſtum, & qualibet notabilis corporis mutilatio ex genere ſuo grave ſit peccatum; interdum tamen ex quibuſdam circumſtantiis occurrentibus poteſt adhuc gravius fieri, ac etiam quandoq; levius. Si enim perſona occiſa, vel mutilata ſit ſacra, & Eccleſiaſtica, ſit pater, vel mater, aut Superior, peccatum ſit gravius & pariter ſi occiſio, vel mutilatio, aut gravis alia percuſſio facta ſit in Eccleſia, aut aliquo loco ſacro cum ſanguinis effuſione, undè locus ille pollutus fuerit, quarè hæ duæ homicidii, vel mutilationis circumſtantiæ ſunt neceſſariò in confeſſione explicandæ. E contrà verò, ſi plena rationis advertentia, & deliberatio deeſſet, aut ſi vindicta aliqua levis appeteretur, peccatum ſi non eſſet, niſi veniale, imò quandoque nullum eſſet peccatum, ſi homicidium, v. g. ſit caſuale, & abſque culpa, aut dolo commiſſum, quod præter intentum evenit, ut ſi quis faciat aliquod opus, quod nullo modo ſe aptum eſt mortem inferre, & tamen indè merè accidentaliter mors ſequitur; ſic etiam nullum eſſet peccatum, ſi juſta aliqua iraſcendi cauſa ſubeſſet, & ſolùm correctionis gratia aliqua proferentur aſperiora verba, dummodò tamen ultrà limites à prudentia præſcriptos, nec ira, nec lingua tranſiliant, ſiquidem ut docet D. Greg. in c.4. Job. *alia eſt ira quam impatientia excitat, alia quam zelus juſtitiæ format; illa ex vitio, hæc ex virtute generatur.* Rurſus qui voluntariè, & non ſine culpa ſe inebriavit, ſi animi propenſionem, & rixandi in ebrietate conſuetudinem ſuam perſpectam habens, homicidii periculum ſuſpicatus fuerat, duplicis quidem peccati reus eſt, ſcilicet intemperantiæ, & injuſtitiæ, ut ait Ariſt.3.Eth.c.5. quamvis enim tale homicidium, non ſit ex propoſito, ſivè voluntarium directè, eſt tamen voluntarium indirectè, & in ſua cauſa culpabile; e contrà vero qui culpatè ſe inebriavit, ſed de homicidii periculo nihil ſuſpicatus fuit, quia anteà expertus non erat ſe in ebrietate ad pugnam inclinatum eſſe ſecuto infelicis cædis eventu non eſt de crimine homicidii arguendus, aut puniendus, & ratio eſt, quia tale homicidium neque eſt directè voluntarium, ut patet, neque indirectè, & in caſu, nam ut aliquid ità voluntarium cenſeatur, opus eſt effectum, ut plurimum, aut frequenter cum aliqua voluntaria operatione conjunctum eſſe, alioquin non cenſebitur effectus per ſe, & ſecundùm intentionem virtualem, ſed caſualis, & per accidens; quare tale homicidium non voluntarium, ſed caſuale, & inculpatum cenſeri debet, & ille peccavit ſolùm in tali caſu peccato intemperantię, quatenus ebrius, ſed non contrà juſtitiam peccato homicidii, ut potè de quo neque cogitavit, nec probabiliter cogitare poterat, aut debebat, qua ratione D. Aug. l. 22. contrà Fauſtum c.44. factum Loth. Geneſ. 19. excuſat. *Inebriaverunt eum, & ſe neſcienti miſcuerunt, quapropter culpandus eſt quidem, non quantum ille inceſtus, ſed quantum illa merebatur ebrietas*. Ità Caſtro, Cajetanus, Covar. Molina, Leſſius, & plures alii apud Layman libr. 3. de Juſt. tract.3.p.3.cap.4. Alii verò talem ab homicidio non excuſant, quia operam dedit rei illicitæ. Ità Aſteſanus noſter l.c. cum pluribus aliis.

106 Quintò ex dictis deducitur cum Abellio ſect. 5. de quinto Decalogi præcepto quot modis in illud peccetur, nam in primis peccant illi, qui injuſtum vindictæ appetitum deliberatè concipiunt, qui ultrà rationis, & charitatis limites motu aliquo iræ ſe abripi ſinunt, qui convicioſa, & probroſa verba in alios proferunt, qui ſibi ipſis ex deſperatione mortem exoptant, aut violenter inferre tentant, aut ſaltem temerè, & ſine ulla rationabili cauſa periculo mortis ſe exponunt. Item peccant qui aliquem ſibi non ſubditum verberant, vel percutiunt; aut ſubditum quidem, ſed ſine juſta cauſa, aut licet juſta cauſa, immoderatè tamen, & cum notabili exceſſu, undè læſio gravis, & mutilatio, ac etiam mors ſequatur. Item peccant qui ſine legitima auctoritate alterum mutilant, vel occidunt, quia extrà caſum neceſſariæ defenſionis nulli id licet, niſi auctoritate publica, & juris ordine ſervato, ut patet Exo. 20. & Rom. 1. qua ratione neque marito licet uxorem, neque patri filiam occidere in adulterio deprehenſas, quia ad id auctoritatem publicam non habent, & Leges Civiles id permittentes à Jure Canonico ſunt correctæ, tamquam iniquę, ut Layman, Buſemb. & alii paſſim advertunt, ſecus eſt de proſcriptis, quos occidendi cujus auctoritas publica conceditur, idque non injuſtè, cùm ad Reipublicæ defenſionem id ſit neceſſarium. Peccant etiam qui cum legitima auctoritate mutilant, vel occidunt, ſed ſine juſta, & ſufficienti cauſa, aut ex privata intentione, qui alium occidunt ob vitæ, vel honoris, aut pudicitiæ, vel fortunarum defenſionem, ſed non ſervato moderamine inculpatæ tutelæ, qui alium occidunt caſualiter quidem, & præter intentionem, ſed non adhibita ſufficienti diligentia, aut qui ex ignorantia, vel negligentia omittunt aliquid facere, ad quòd tenebantur; ex qua omiſſione ſecuta eſt mors alterius, undè non ſolùm opere homicidium perpetratur, ſed etiam notabili omiſſione. Rurſus contrà hoc præceptum peccant, qui alios ad duellum provocant, vel provocationem illam acceptant, qui duello tamquam patrini, aut ſpectatores interſunt, qui conſilio, favore, aut quavis alia ratione cooperatur, & qui in duellum aliorum conſentiunt, aut cùm poſſint, non impediunt, ut conſtat ex dictis ſuprà de duello diſp.10. quæſt.4. ar.2. Demum peccant præterea contrà hoc præceptum fœminæ pharmacum ſumentes, vel aliud remedium ad impediendam fœtus conceptionem directè tendens, vel ad expulſionem, & abortum illius, ſivè ſit animatus, ſivè non. Item matres, quę in eodem lecto infantes ſecum retinent cum probabili periculo illos opprimendi contrà Superiorum prohibitionem. Quæ omnia patent ex dictis diſp. cit. 8. q.2. art. 1. & 2. & alia plura videri poſſunt apud Aſteſ. lib. 1. tit. 26. & ſeq.

107 Sextò Dùm hæc ſcriberem tantùm, & non anteà pervenit ad manus Theologia Moralis fundamentalis Caramuelis, opiniones valdè ſingulares, & peregrinas paſſim proponentis, quarum aliquas hac de cauſa in ſuperioribus propriis locis examinare non potui, nec ſine exacto examine, ac matura reflexione amplectendas opinor, tùm quia ut aliàs dixi terminos antiquos, quos poſuerunt Patres noſtri tranſgredi non licet nempè Doctores Claſſici D.Thom. Scot. D. Bonav. Alexander Alenſis, & alii antiquiores, tùm quia vetus adagium eſt, qui tritam, & veterem, ut novam ineat, deſerit viam, ſeſe deceptum ſæpiſſimè experitur, quod ſi in materiis ſcholaſticis id diximus habere locum, tantò magis in morabilus id aſſerendum

Digitized by Google

rit, quæ conſcientiis dirigendis deſervire debet; tùm tandem quia ut ab initio in præfatione hujus Tomi Theologiæ Moralis diximus, in tanta rerum implexarum, & arduarum varietate, & caligine ſola ratio ad captivandum intellectum in Chriſti obſequium non ſufficit. ideoque auctoritati Sacræ Scripturæ, Conciliorum, Summorum Pontificum, nec non SS. Patrum, & DD. maximè probatorum, tamquam certiori, & fidei magis amicæ fidendum eſt, ac præcipuè nitendum, non autem acumini, & perſpicacitati noſtri intellectus, qui in hujuſmodi rebus, ut ſenſibus conjunctus plerumque caligat. Loquens igitur hic Auctor fundamento 54. de quarto præcepto honorandi parentes, poſtquam dubia quædam propoſuit contrà communem ejus explicationem, finem quæſtionis his verbis claudit. Hinc patet quartum Decalogi præceptum non fuiſſe examinatum benè, & debere perpendi quid honorare parentes ſit, & quomodò ſoleat, & poſſit hoc præceptum obſervari, & violari. Meum fuit iſta dubia proponere, aliorum amicorum erit illa ſolvere, & dilucidare. Hæc ibi Caramuel, qui ſi dubia, & difficultates contrà communem illius quarti explicationem propoſuit, & excitavit, illa quoque ſolvere, & diludicare debebat ad tollendam fidelium perplexitatem, non autem illa inſoluta relinquere ſcrupulis eorum conſcientias implicando. Verum ſi communis illius præcepti explicatio qu. præced. adducta benè intelligatur, & perpendatur, omnia illa dubia facile diluuntur, & patet quid ſit dicendum de furto, & mendacio in parentes, de carnali commixtione filii cum matre, vel ſororibus, ac aliis ſimilibus; ſicut enim qui patrem occidit committit peccatum ſpecie diverſum quàm committeret, ſi occideret alium quemcumque, quia peccat contrà duo Decalogi præcepta, ſcilicet, Non occides, & honora parentes, ſic etiam dicendum de commixtione filii cum Matre, vel ſororibus quod committit peccatum diverſum ſpecie, quàm committeret, ſi cùm alia quacumque extranea commiſceretur.

108 Denique hic idem Auctor fundamento 5. de Homicidio, quod quinto præcepto interdicitur, q. 1. aſſerit, & valde probabiliter contrà hoc quintum præceptum graviter etiam peccare Medicos ignorantes, & ſtupidos, qui audacter ægros viſunt, & dextrorſum, ac ſiniſtroſum occidunt; & ait hos peccare mortaliter exercendo praxim, & ægrotorum mortem ipſis imputandam eſſe, ac etiam ad reſtitutionem teneri ſtipendiorum, quæ à Republica recipiunt pro viſendis ægrotis, & honorariorum, quæ habent à ſingulis, ac denique Confeſſarios graviter obligat, ut Medicos pœnitentes ſuper hoc diligenter interrogare, & examinare debeant, an ſcilicet canonicè ægros curaverint, an cum eorum periculo alicujus medicaminis experimentum fecerint, & ſimilia, conveniunt enim Doctores communiter, Medicum qui pharmacum infirmo tradit ad ſumendum de tali pharmaco experimentum, graviter peccare contrà juſtitiam quoties non adeſt opinio probabilis de illo pharmaco, & ex alia parte Medicus habet remedia. probabiliter utilia, qui injuſtè vitam infirmi periculo exponit, cum remedia probabilia prætermittat, ut adhibeant incerta. Ità Bonacina diſp. 2. de peccatis qu. 4. punct. 9. in fine cum Clavi egia Azorio, & aliis. Et tandem Aſteſan. noſter lib. 6. tit. 14. art. 8. §. *Quid de Medicis*, inquit quod poteſt eis imputari culpa mortis infirmi antè factum, in facto, & poſt factum, antè factum quidem, quando artem quis medicinæ aſſumit. cùm ſit idiota, & ignorans; in facto autem, ut quando licèt ſit peritus in arte, non tamen ſequitur traditiones artis, ſed fantaſiam proprii capitis; poſt factum tandem, ut quando licèt ſit in arte peritus, & ſecundùm artem agat non tamen diligentiam adhibet, ut infirmus cuſtodiatur, ſi tamen neque antè factum, neque in facto, neque poſt factum in culpa deprehendatur, ſibi non imputatur, ſi aliquis infirmus ex fatuitate ſua, vel aliena, vel caſu fortuito moriatur, undè concludit quemlibet Medicum ad ſuam conſcientiam recurrere debere. Quòd ſi propter defectum, vel corruptionem ſpecierum in medicinis poſitarum æger periculum incurrit, reſpondent ſecundùm Innoc. extrà c. Tua nos, quod ſi medicus debitam diligentiam adhibuit in eligendis ſpeciebus, quicquid ibidem accidit inculpabilis erit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quandonam, & quo caſu homicidium ſit licitum.

109 Certum eſt ex ſuperius dictis diſp. 8. quæſt. 2. licitum eſſe homicidium, quando fit auctoritate publica per juſtitiam punitivam juxtà illud Exod. 22. *maleficos ne patiaris vivere*, licet enim malefactores occidere, inquantum ordinatur ad ſalutem totius Communitatis, & ideo ad illos tantùm pertinet, quibus curam committitur communitatis ſervandæ, qua ratione D. Auguſt. 1. de Civit. c. 2. inquit contrà hoc præceptum Decalogi non facere, qui ſcæleſtos interficiunt publicæ poteſtatis perſonam gerentes, & hoc etiam docet Scotus loc. c. 4. diſt. 15. q. 3. art. 2. §. *Sed quis eſt juſtus occiſor*, ubi ait hoc, præcepto. *Non occides*, prohiberi occiſionem cujuſvis hominis ſine legitima auctoritate, & juſta lege; & ratio naturalis hoc etiam dictat, quia in communitate Reipublicæ jus quoddam eſt publicum puniendi malefactores ei nocentes pœna delictis proportionata, pœna autem mortis in graviſſimis delictis, quale præſertim eſt homicidium, prudenter juſta cenſetur, quare ibidem diximus extrà caſum neceſſariæ defenſionis nulli licere malefactorem occidere, niſi auctoritate publica, & juris ordine ſervato, atque ideo non licere Patri filiam, nec marito uxorem occidere in adulterio deprehenſam, quia ad id auctoritatem publicam non habent, quare ſpeciali decreto Sacræ Congregationis Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis edito 1665. die 24. Septembris damnata fuit hæc propoſitio? *Non peccat Maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam*. Quoniam igitur aliqui nimia licentia hos caſus dilatarunt non ſine ſummo Chriſtianæ pietatis præjudicio; hic diligenter diſcutiendum eſt, in quibus caſibus actus occidendi alium etiam auctoritate privata revera, & probabiliter licitus eſſe poſſit, & honeſtus, & in quibus non.

110 Primo itaque loc. cit. diximus cum communi Doctorum, etiam auctoritate privata licitum eſſe occidere iniquum invaſorem, & aggreſſorem ob ſuæ vitæ defenſionem, & integritatis membrorum, dummodò id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, hoc eſt, quando alia via tueri vita, vel integritas membrorum non poteſt; idque non tantùm Laicis, ſed Clericis etiam, & Monacis conceſſum eſſe, ac contrà quoſcumque cujuſcumquè ſint conditionis, etiamſi Superiores eſſent. Quoniam verò injuſtus aggreſſor, vel invaſor dicitur omnis ille, qui alium injuſtè occidere vult, vel mutilare, etiam antequam hoc actu faciat, dùm præſumatur prudenter & rationabiliter facturus, ut ibi dictum eſt; ideo oritur dubitatio, an licitum ſit prævenire eum qui paratus eſt injuſtè aggredi, & peculiaris difficultas eſt, an liceat prævenire occidendo illum, qui falſis teſtibus vitam alterius oppugnat in judicio, aut falſum teſtimonium apud judicem deponit. Prima opinio affirmat, licere occidere eum, qui apud Judicem falſa accuſatione vel teſtimonio id agit, undè certò tibi conſtat, quod ſis occidendus, vel mutilandus, vel etiam, quòd alii difficilius concedunt, amiſſurus bona temporalia, honorem &c. quia hæc non eſt invaſio, ſed juſta defenſio, poſito, quod de alterius injuria tibi conſtet, nec ſit alius evadendi modus. Pro qua ſententia citantur Bannes, P. Navarra, Sanch. Card. de Lugo, Dicaſtillus, Diana, Caſp. & alii, qui hanc ſententiam ſaltem ſpeculativè cenſent verum, aut valdè probabilem, ac etiam in praxi aliqui concedunt exercendam. Alii vero id defendere non audent ob periculum magnorum abuſuum, quia homines ſibi facilè perſuaderent ſe per calumnia accuſari, & nullum aliud eſſe refugium præter mortem accuſatoris, & teſtis; ſicque via aperiretur infinitis homicidiis. Tùm quia falſus teſtis non cenſetur aggreſſor vitæ aut vim inferre, ſed injuſtitiam dicitur committere, quæ ex ſua natura à judice puniri, & caſtigari poteſt. Tum tandem, quia quando aggreſſio eſt modo explicato remota, numquam moraliter deerit alius defenſionis modus. Ità Leſſius, Filliucius, Turrianus, Vaſquez, Layman, Bonacina, Tamburinus, Buſemb. & plures alii, quæ ſententia nunc eſt omninò tenenda, & oppoſita reiicienda, quia in prædicto S. Congregationis decreto hæc quoque propoſitio, tamquam ſcandaloſa damnatur: *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac judicem, à quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt damnum evitari*; & hoc ultimum additur de Judice, quia aliqui Auctores primæ opinionis abſolutè docent, & ſine dubio licere occidere Judicem iniquum, quem ſcio corrumpere teſtes, ut me occidat publicè, quando hoc modo tantum poſſum evadere mortem ab ipſo mihi injuſtè inferendam, quia in eo caſu non procedit, ut judex, ſed ut privata perſona colore Judicis, cùm enim contrà juſtitiam faciat, propria facit auctoritate, & ut privata perſona. Ità præſertim diſcurrit Caſpenſis tr. 18. diſp. 3. ſect. 4. cum quibuſdam aliis.

111 Secundo diximus etiam loc. cit. cum communi DD. quòd ſicut ad vitæ defenſionem, ſic etiam ad exteriorum bonorum conſervationem licet invaſorem occidere quando bona illa aliter ſalvari non poſſunt; & idem de honore, & fama dici poſſe, quando aliud medium proprii honoris defendendi non ſuppetit; undè quamvis nobilis ab alio invaſus vitam fugiendo ſalvare poſſet, non tenetur fugere, ſi aliquam infamiam ex tali fuga contraheret, ſed invaſorem occidere poteſt, vel mutilare ſi aliter vitam cum honore ſalvare nequeat. Ità Sylveſter, Soto, Navarr. Leſſius, Toletus, Abellius, & alii communiter,

Digitized by Google

ter, qui tamen àdvertunt id non licere, niſi nobilibus, & perſonis illis, quæ ſuum honorem tueri maximè obligantur, idque ſolum ad vitandam infamiam, non verò ad injuriam acceptam ulciſcendam. Ita etiam Valentia, Filliuc. Turrianus, & Molina apud Bonac. diſp.2. ſect.1. pun.10. Oppoſitum tamen docere conatur Caram. loc. citat. q.2. de Defenſione honoris ubi ait, quod licèt poſſit Petrus ſuum honorem defendere cum moderamine inculpatæ tutelę etiam cum occiſione invaſoris ſtando nudo juri naturæ, ſtando tamen Juri civili, & Eccleſiaſtico, etiam ſub omnibus his circumſtantiis, Petrus pro defenſione ſui honoris invaſorem occidere non poteſt; quia multa jus naturæ tolerat, quæ humanum inhibet, & quamvis de hoc nullum extet jus explicitum, extat tamen, inquit implicitum, & hoc eſt certiſſimum, nam ſæculares Judices hanc excuſationem non admittunt, & puniunt de facto illos, qui ob defenſionem honoris aliquem occiderunt; ergò hoc ipſum inſinuare videtur hujuſmodi homicidia eſſe ab Eccleſia, & Canonico jure, ſi non expreſſis verbis, ſaltem implicito præcepto condemnata; & hoc præſertim aſſerit eſſe illicitum Clericis, & Religioſis contrà Franciſcum Amicum tom.5. diſput.36. num.118.dicentem etiam Clerico, & Religioſo licere calumniatorem de ſe, vel de ſua Religione gravia crimina ſpargere minitantem occidere, quando alius defendendi Religionis honorem modus non ſuppetat.

112 Sed quamvis hoc ultimum ſit omninò verum, non licere ſcilicet Clericis, & Religioſis talem defendendi modum honorem proprium, vel Religionis, ut nos quoque diximus diſp.8. cit.quæſt.2.art.1.num.25. contrà eumdem Amicum, eo præſertim, quia talis opinio quoque damnata eſt præcitato S. Congreg. decreto, ubi hæc propoſitio damnatur, ut ſcandaloſa, & erronea; *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minitantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, vel ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur*. Quamvis, inquam, verum, ſit, & probabiliſſimum id Clericis, & Religioſis non licere, non ita tamen de Laicis, & ſæcularibus, præſertim nobilibus diſcurrendum eſt, quia non eadem currit paritas Clericis, & Laicis, ut ibi probavimus, qua ratione Sacra Congregatio hoc aſſertum de Clericis, & Religioſis damnavit, non verò de Laicis, & nobilibus, ſed communem DD. opinionem in ſua probabilitate reliquit. Neque ratio à Caramuele in oppoſitum adducta urget, quod nempè Judices hanc excuſationem non admittunt, & de facto illos puniunt, qui ob defenſionem honoris aliquem occiderunt, nam Judices id faciunt cum plebeis, & ignobilibus, quibus hoc non eſt licitum; & ſi interdum ità etiam procedunt cum nobilibus, hoc inde evenit, quia eis non conſtat, an id fecerint cum circumſtantiis debitis, nimirum cum moderamine inculpatæ tutelæ, quæ conditio omninò neceſſaria eſt, ut talis modus proprium honorem defendendi ſit licitus nobilibus. Plura alia habet ibi hic Auctor circà hanc materiam, quæ vix percipi poſſunt, & ſine tædio legi ob ſtyli obſcuritatem, & diverſitatem à cæteris Scolaſticis in his materiis pertractandis, cùm enim ex ſe ſint difficiles non rethorico modo exagitari poſtulant, ſed faciliori, & magis obvio.

113 Tertiò eſt Difficultas, An viro nobili duellum acceptare liceat, ne vilis habeatur, & conſequenter ne honorem ſuum amittere cogatur. Solutio difficultatis conſtat ex dictis diſput. 10.quæſt.4.art.2. de Bello, & Duello, ſcilicet, non licere, niſi in quibuſdam caſibus ibi inſinuatis, & ratio eſt; quia ex una parte fieret contrà jus naturale, per quod omnis pugna privata periculo cædis proximi expoſita eſt illicita, & contra graviſſimas Pontificum Conſtitutiones, undè in allato Sacræ Congregationis decreto hæc quoque propoſitio damnatur. *Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*, & ex alia parte non deſunt alia remedia conſervandi honorem in ſimilibus provocationibus modo jam inſinuato loc. cit.num.113. Caſus autem in quibus licitum eſt acceptare duellum, ut ibi diximus, ſunt duo præſertim, primus eſt, quando quis videt ſe injuſtè occidendum à provocante, niſi duellum acceptet, ut ſi quis inimicum inermem aggreſſus gladio ſtricto ſic eum minatur. Tecum pugnare volo in eo condicto loco, niſi acceptes, hic te confodiam; is enim in tali caſu licitè ſine periculo excommunicationis duellum acceptare poteſt. Alter caſus eſt, quando commune bonum id poſtulat, ut ſi bellum duorum Principum mutetur in duellum ad illud terminandum, & evitandum majus periculum publicæ cedis, ut ibi declaratum eſt. Tambur. tandem cum aliis lib.6.cap.3.§.3.addit licitam etiam eſſe acceptationem, duelli ob defenſionem bonorum temporalium magni momenti, ut ſi quis de nocte domum cujuſdam divitis ingreſſus, ſic eum alloquatur. Auferam à te hæc pretioſa bona, niſi duellum acceptes; in tali caſu inquit licitè poſſe illum acceptare duellum, & ratio eſt, quia ex una parte, humana jura in tanto periculo non urgent, & ex alia hæc eſt defenſio bonorum magni momenti, quæ opinio eſt probabilis licèt loc.cit.oppoſitam tamquam probabiliorem amplexïmus. Denique ſi vir nobilis in aula regia, vel militaris in caſtris provocatus ſiſteret ſe meræ defenſionis gratia cum ſpe prævalendi, privandus alioquin ob ſuſpicionem ignaviæ dignitate, officio, vel favore Principis, non audent eum damnare Layman. Hurtad. Leſſius, Filliucius, Navarrus, & alii ut refert Buſemb. lib.3.tr.4.c.5.quod etiam ut probabile admitti poſſet, niſi obſtaret decretum S. Congregationis allatum; idque probabilius cenſet quoque Diana q.5.tr.14.reſ.99.

114 Quarto eſt etiam gravis Difficultas, An licitum ſit fugientem inſequi ad recuperandum honorem propter acceptam alapam, vel fuſtem, illumque vulnerare, & repercutere. Prima ſententia abſolutè negat, quia non licet occidere, vel vulnerare, ſi injuria jam eſt contracta, vel aggreſſor jam fugit, quia id non eſſet ſe defendere, ſed vindicare, & hæc honoris reparatio habet potius ſpeciem vindictæ, quàm defenſionis. Ita Toletus, Joan. de la Cruz, Turrianus, Malderus, & alii, & ratio eſt, quia qui injuriam intulit, eò ipſo, quod ab injuria ceſſat, ſivè per fugam, ſivè quovis modo ceſſet vim non infert, ac ideò repercutiens vim vi non repellit, ſed potius punit, & vindictam ſumit. Secunda opinio diſtinguit, quod ſi ſtatim, & incontinenti etiam ſi qui percuſſit aufugiat, poteſt percuſſus illum inſequi ad repercutiendum, non ut vindictam ſumat, ſed ut honorem recuperet, quem veluti ſecum actu aufert aufugiens; ex intervallo autem, ac interpoſita mora illum licitè inſequi nequit: & ratio eſt, quia hoc eſſet vindictam ſumere, illud autem aggreſſionem moraliter adhuc permanentem vi repellere; tunc enim quamvis ſtatim ab alapa ei inflicta honor ejus phyſicè diripuerit, non tamen moraliter; quarè ſi in tali caſu læſus magnam faceret honoris jacturam niſi fugientem inſequeretur, poteſt eum perſequi, & repercutere quantum ſatis eſt ad defenſionem honoris. Ita Henriquez Fernandez, Layman, Bonacina, Tamburinus, Leſſius, Filliucius, Card. de Lugo, & alii, qui tamen addunt hoc opinionem ſpeculativè tantùm eſſe probabilem, quia practicè vix id fieri poteſt ſine vindicta. Denique Diana p.2. tr.15. reſol. 15. aſſerit hanc ſecundam ſententiam non tantum ſpeculativè probabilem eſſe, ſed etiam eſſe tutam in praxi, ſi non adſit periculum odii, appetitus vindictæ, & exceſſus, quia dùm adverſarius fugit, & percuſſus ſtatim inſequitur, moraliter adhanc durat congreſſus, & ait varios, & doctiſſimos viros id etiam docuiſſe, quos citat ibidem, & præſertim utrumque Navarrum; ſed Diana ſic diſcurrens principium petit, & à ſecunda ſententia non differt; nam Auctores illius ideò dicunt eam eſſe tantum ſpeculativè probabilem, quia practicè vix id fieri poteſt ſine appetitu vindictæ; cùm igitur Diana inquit; ſi non adſit periculum odii, & appetitus vindictæ eam ſententiam non tantùm eſſe ſpeculative probabilem, ſed etiam in praxi tutam; jam ab Auctoribus illius ſententiæ non differt.

115 Quintò diximus etiam loc. cit. numquam licitum eſſe ſeipſum occidere directè, & poſitivè, neque ob vitandum peccatum, neque ob defendendam pudicitiam, neque ob fidem, vel Religionem, aut virtutem tuendam, & hæc communis DD. ſententia ex D. Aug. l.1.de Civit.c.16.& ex Conc. Bracar.p. cap. 34. & refertur 23. qu.5. cap.Placuit, ubi ſic decernitur. Placuit, ut qui ſibi ipſis voluntariè aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut per ſuſpendium, vel quolibet modo violentam mortem ſibi inferunt, nulla prorſus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum pſalmis ad ſepulturam eorum cadavera deducantur; hæc ſunt verba Concilii. Undè neque mulieri licet ſe occidere, ne ab alio corrumpatur, quia ut ait Aſteſan. loc. cit. non debet in ſe committere crimen maximum quod eſt ſui ipſius occiſio, ut vitet minus crimen alienum, non eſt enim crimen mulieris per violentiam violari ſi conſenſus non adſit, quia non coinquinatur corpus niſi, de conſenſu mentis, ut S. Lucia dixit, violatio enim non imputatur ei ad peccatum niſi conſenſus adſit, neque per hoc amittitur virtus caſtitatis, & laureola, cùm potius pati dicatur, quàm agere, & peccare. Nec obſtat, quòd licitum ſit deſiderare mortem ob bonum finem, ut v. g. ad terminandas hujus vitæ miſerias, & ærumnas; quia ſicuti alium, v. g. infantem non potes occidere ob bonum finem, licet citius eum mittendi ad gloriam, ſic neque te ipſum, unde licet ſi mors deſideretur, ut debito modo ſequatur, nihil mali contineat; ſi tamen quis illam ſibi inferat, multum mali continet, cùm debitum modum excedat, ſiquidem tunc poteſtatem uſurpat in vitam, quam nullus præter Deum habet. Nec etiam obſtat, quòd liceat jejuniis, & carnis afflictationibus ſe macerare, etiam ſi vita certius ſic ſit finienda; falſum enim eſt licere ſic ſe macerare ex inten-

intentione, ſcilicet, citius moriendi, quia id eſſet directè ſe ſenſim occidere, qua ratione debemus art. præced. num. 104. quòd ſi quis adverteret vitam ſuam jejuniis, & macerationibus carnis notabiliter minui, & nihilominus continuaret, graviter peccaret, moderatè autem iis afflictionibus ſe afficeret ex intentione placendi Deo, & ſubjiciendi carnem ſpiritui diximus eſſe licitum, imò & virtutis opus, quamvis deindè per accidens ſit mors velocius ſecutura, id enim non eſt niſi indirectè mortis ſibi cauſam eſſe, quod in multis caſibus licere jam diximus diſp. 8. cit. qu. 2. art. 1. num. 17. quarè concludendum eſt cum communi DD. quod ſi quis contra regulas prudentiæ indiſcretè ſuprà vires ſuas ſeſe cruciaret, & affligeret, undè notabiliter vitam ſibi breviorem redderet, peccati homicidii reus eſſet, & talis occiſio ſui directa eſſet.

116 Sextò tandem ſolet agitari quod de pueris, qui ut ſonoram vocem retineant, ſolertis Medici manu, abſque morali periculo mortis, Eunuchi fiunt, eo enim periculo exiſtente certum eſt non licere, ſicut etiam nec licet Patri id in filio ſine ipſius pleno conſenſu attentare, quia Pater non eſt dominus membrorum filii; his ergò ſuppoſitis conditionibus quæſtio eſt, An conſentientem filium Pater caſtrare poſſit, ut voce, & cantu Eccleſiæ ſerviat, quam fusè pertractat Caramuel loc. cit. q. de Caſtratione pro parte negativa, & Tamburin. lib. 6. cap. 2. §. 3. pro parte affirmativa. Negativa pars ità probatur, quia tametſi liceat aliquandò membrum aliquod abſcindere, id licèt ratione ſolius neceſſitatis, ut dictum eſt ar. præced. num. 104. ſed in caſu propoſito non abſcinditur membrum ex neceſſitate, ut ſcilicet corpus, vel aliquod ejus membrum principale in ſuo eſſe conſervetur, ne pereat, ſed ut vox tantum dulcis, & ſonora conſervetur; ergo nulla ratio naturalis dictat in iſto caſu, ut uni membrò damnum inferatur, imò prorſus abſcindatur pro melioranda tantùm voce, nam vox dulcis, & ſonora non eſt medium neceſſarium pro ſalute tuenda totius corporis, vel alterius membri principalis; ergò non tenetur aliquod membrum illi ſuccurrere cum tanto ſui detrimento, quia non adeſt ſtatus neceſſitatis, in quo ex ratione naturali teneretur abſciſſionem pati; & hanc opinionem ait Caramuel eſſe plurium, ſcilicet, Dianæ, Taneri, Layman, Megalii, & aliorum, quam etiam tenet Buſemb. loc. cit. ubi ait peccare parentes, qui filios etiam conſentientes caſtrant, ut ſint utiles cantui. Affirmativa verò pars probatur à Tamburino loc. cit. quia juſta videtur eſſe cauſa non deficere in Republica, imò in Eccleſia hos ſonoros Cantatores ad divinas laudes modulandas, tum quia ea abſciſſio non ità notabiliter nocet ipſi individuo, ut reſarciri, ſeu compenſari, non poſſit cum emolumentis vocis in ſervitium Eccleſiæ, & cum lucro, quod ſperatur ex illa; Nec obſtat, inquit, hominem non eſſe dominum ſuorum membrorum, & ratione ſolius neceſſitatis abſcindi poſſe, cauſis enim juſtis exiſtentibus præciſo mortis periculo, poteſt aliquod membrum amputari, quia debuit Deus homini abſoluto ſuæ vitæ adminiſtratori in juſtis cauſis, & non ſolùm in malis ab extrinſeco provenientibus avertendis eam libertatem non denegare, tales autem ſunt cauſæ in probatione concluſionis adductæ, quam tenent Salonius 2. 2. quæſt. 65. art. 1. contr. 2. Paſq. deciſ. 498. & alii, ac etiam probabiliorem reddit quotidiana praxis præſertim in Romana Curia, ubi hujuſmodi Eunuchi permittuntur in ſervitium Muſicæ, & Eccleſiarum. Alia ad hoc quintum Decalogi præceptum ſpectantia videantur diſp. 8. cit. q. 2.

QUÆSTIO SEPTIMA.

De Sexto Decalogi Præcepto.

117 Divus Aug. qu. 17. ſuper Exodum, ut refert Aſteſ. noſter lib. 1. tit. 31. docet hoc ſextò Decalogi præcepto, *Non mœchaberis*, non modò prohiberi adulterium, quod nomine Mœchiæ deſignatur, Mœchari enim eſt adulterari, & omnis mœchus adulter eſt; ſed in genere omnem illicitum concubitum, & illorum membrorum omnem illicitum uſum, & ſic etiam diſcurrit D. Bonav. 3. d. 37. dub. 6. litterali, ubi ait in mandatis Decalogi prohiberi peccata, & maximè in mandatis ſecundæ tabulæ, ſecundùm quod ſunt ad nocendum proximo ordinata, & quoniam quantum ad peccatum carnis magis offenditur proximus per adulterium, hinc eſt quod illud præcipuè prohibetur; in illo tamen intelligitur prohiberi omnis illicitus coitus, & membrorum illorum abuſus, ſivè per peccatum fornicationis, ſivè per peccatum contrà naturam. Septem autem luxuriæ ſpecies numerari ſolent, ut notat Aſteſanus loc. cit. & lib. 2. tit. 46. Fornicatio ſimplex, Adulterium, Stuprum, Raptus, Inceſtus, Sacrilegium, Peccatum contrà Naturam, quibus claritatis gratia addi ſolet Impudicitia, quæ conſiſtit in actibus, aſpectibuſque impudicis, & verbis obſcænis, ac ſimilibus extrà matrimonium, de quibus omnibus agendum eſt in præſenti quæſt. ut pateat quid hoc ſextò præcepto prohibeatur, & dicuntur ſpecies morales non phyſicæ, ut notat Filliucius p. 3. tract. 30. cap. 2.

ARTICULUS PRIMUS.

Aſſignantur, & Declarantur ſpecies luxuriæ hoc præcepto vetitæ.

118 Prrima ſpecies luxuriæ eſt fornicatio ſimplex, quæ ex Aſteſano loc. cit. & aliis, communiter eſt ordinatus concubitus, quo ſolutus ſolutam naturali uſu cognoſcit, & intelligitur ſolutus, & ſoluta quolibet vinculo, ſcilicet; & conjugii, conſanguinitatis, ordinis, religionis, ſeu voti continentiæ, naturalis verò uſus dicitur ad differentiam illius, qui eſt contrà naturam. Hanc autem ſimplicem fornicationem eſſe peccatum mortale eſt de fide, & oppoſitum aſſerere eſt hæreticum, ut definitum eſt in Clement. *Ad noſtrum* de Hæreticis, & expreſſis verbis ità docuit Apoſtolus ad Epheſ. 5. quando dixit, *quod omnis fornicitator, aut immundus non habet hæreditatem in regno Chriſti*, & ad Galatas 5. præmiſſa fornicatione, & quibuſdam aliis vitiis ſubdit, quòd qui talia agunt, regnum Dei nòn poſſidebunt, ad hoc autem nihil excludit, niſi peccatum mortale, ut ait Aſteſanus loc. cit. ad hanc autem ſpeciem reducitur Concubinatus, qui eſt fornicatio continuata cum certa aliqua perſona ſoluta cohabitatio cum illa, quod eſt peccatum grave, & periculoſum, eò quòd hominem in continuo ſtatu peccati detineat. Undè Doctores communiter docent concubinarium, ſicut, & meretricem ordinariè abſolvi non debere, niſi dimiſſa Concubina, ac etiam aliqui addunt, aut muliere ſuſpecta, cujus retentio ſcandalum daret, licèt cum ea non peccaret. Ità Navarrus, Sanchez, Filliuc. Buſemb. & alii.

119 Sed Difficultas eſt; An copula cum ſponſa alterius de futuro ſit fornicatio ſimplex, vel adulterium. Affirmant plures Doctores ſponſalia addere fornicationi ſponſi, vel ſaltem ſponſæ novam malitiam injuſtitiæ ſpecie diſtinctam, & in confeſſione neceſſariò explicandam. Ità Sanchez, Coninch. Hurt. Tancred. Diana, Filliuc. & plures alii. Negant alii, & probabilius ſponſalia novam addere malitiam fornicationi, qui proindè dicunt hanc circumſtantiam non mutare ſpeciem, nec eſſe neceſſariò in confeſſione aperiendam, quia per ſponſalia nondum ſponſus jus in ſponſæ corpus conſecutus eſt, hoc enim jus conſequitur ſolùm ad matrimonium, ſivè conſummatum, ſivè tantummodò ratum, & ideò tunc tantùm erit adulterium, ut jam diximus lib. 4. ſent. diſp. 7. q. 9. art. 3. num. 277. cum Ponce, Meracio, Caſpenſi, Brancato noſtro, Tamburino, & aliis. Prætereà eſt Difficultas, an copula fidelis cum infideli ſit fornicatio ſimplex, vel addat novam malitiam ſpecie diſtinctam, in confeſſione neceſſariò aperiendam. Hoc ſecundùm affirmat Sanchez, *lib. 7. de matrim.* diſp. 5. & ſequitur Card. de Lugo diſp. 16. *de pœnit.* ſect. 6. cum Navarro, & pluribus aliis, quorum ratio eſt, quia Eccleſia, dum prohibet conjugium fidelis cum infideli, prohibet etiam quamcumque conjunctionem, cùm ſit idem motivum, ideſt, ut pro reverentia noſtræ Religionis vitetur illa conjunctio, quæ eſt damnoſa tùm ipſi fideli, tùm proli educandæ. Tùm quia leges Civiles, & Canonicæ gravius puniunt acceſſum fœminæ Chriſtianæ ad Judæum, quàm ad quemcumque alium Chriſtianum ſimplicem fornicarium. Negant Azor. par. 3. lib. 3. cap. 99. Tamburinus lib. 7. cap. 1. §. 1. & alii aſſerentes talem copulam non eſſe ſpecie diſtinctam à ſimplici fornicatione; nec eſſe paritatem de matrimonio, & tali copula, nam in matrimonio eſt longè major conjunctio, quàm in copula furtiva; & quod pœnæ graviſſimæ legibus contrà hoc peccatum conſtitutæ oſtendu nt ſolùm majorem gravitatem peccati intrà eamdem ſpeciem, non autem diverſitatem ſpecificam ſicut pœnæ conſtitutæ contrà homicidium qualificatum, v. g. proditorum non oſtendunt differre ſpecie à non qualificato, & utraque opinio eſt probabilis, & hanc ſecundam ſequitur etiam Diana p. 9. tr. 8. reſ. 3. ac etiam Fillic. loc. cit.

120 Secunda ſpecies luxuriæ eſt Stuprum, quod eſt Virginis fœminæ defloratio ipſa invita, dicitur *defloratio*, quia per talem inordinatum concubitum virginalis integritas corrumpitur, dicitur *virginis fœminæ*, quia ut notat Toletus lib. 5. c. 11. cum vir primò defloratur, non dicitur ſtuprum, ſed tantum cùm defloratur fœmina dicitur *ipſa invita*, quia aliqui probabiliter exiſtimant, ſtuprum tunc tantummodò eſſe peccatum ſpecie diſtinctum à ſimplici fornicatione, quando virgini vis infertur, & illa per violentiam defloratur; undè ſi conſentiat,

Digitized by Google

ſentiat, erit tantum fornicatio ſimplex, nec circumſtantia in confeſſione aperienda, ut probant Leſſius lib. 2. cap. 10. & Sanchez lib.7.diſt.12.contra Navar Azorium, & alios, eſtque hoc peccatum gravius ſimplici fornicatione, eo quod præter illius malitiam habet ſpecialem deformitatem ob violationem ſignaculi virginalis, & fœminam conſtituit in gravi periculo deinceps peccandi. Obligat autem ſtuprum aliquando ad reſtitutionem, ut notat Toletus ibidem, & Aſteſanus noſter lib. 2. tit. 46. art. 3. & nos quoque diſp.9. qu.3.art.2. ubi diximus illum, qui violentia, aut importunis precibus, vel falſis, ac doloſis perſuaſionibus Virginem ad ſtuprum induxit, teneri, vel eam ducere, vel convenienter dotare, ut habetur ex c. *Si ſeduxerit*, de adulteriis. Item qui virginem conjugii promiſſione decepit, & ſub ejuſmodi ſpe ejus deflorationem obtinuit, teneri eam ducere in foro conſcientiæ etiamſi fictè tantum, & doloſè promiſerit, ſi paris ſit conditionis. Ità Adrianus, Navarrus, Sotus, Toletus, Leſſius, & alii paſſim. Si tamen inæqualis eſſet conditionis, & valdè inferioris, aut ſi promiſſionem implere non poſſet, quia v.g.eſt conjugatus, vel in ſacris, aut ſi ex illius promiſſionis impletione grave ſcandalum timeretur, tunc eam ducere non tenetur, & promiſſioni ſatisfacere cenſebitur, ſi ſufficientem illi dotem aſſignet pro ratione conditionis, & ſtatus illius. Quando verò virgo non decepta, neque coacta eſt, ſed ſpontè conſenſit, & acceptavit, nulla reſtitutionis faciendæ obligatio ex juſtitia incumbit, juxta regulam 28.juris in 6. *ſcienti, & conſentienti non fit injuria*, & leges Canonicæ ad reſtitutionem non obligant, niſi eum, qui violentiam, vel dolum, aut deceptionem ad ſtuprum perpetrandum adhibuit; dixi in tali caſu non adeſſe obligationem ullam ex juſtitia, quia adeſſe poteſt ex charitate, quando ſcilicet, perſona valde dives eſt, & potens, & fœmina pauper, ut immineat periculum perditionis illius. Alia plura ad hoc ſpectantia vide L. c.q.3.a. 2.& apud Tambur. lib.7.cit.cap.5.

121 Tertia luxuriæ ſpecies eſt adulterium, quod eſt inordinatus concubitus cum perſona conjugata, ſivè vir tantum, aut mulier, ſive uterque conjugio ſint copulati, quo conjugalis thorus violatur, unde adulterium, ut ait Aſteſanus loc. cit. ex ipſo nomine dicitur quaſi acceſſus ad alienum thorum, qui illicitus concubitus tripliciter fieri poteſt, vel enim eſt conjugati cum ſoluta, vel conjugatæ cum ſoluto, vel conjugatæ cum conjugato, & è converſo: eſt autem peccatum mortale, & gravius fornicatione, ac etiam ſtupro tum propter violationem fidei conjugalis ac etiam propter damnum filiorum legitimorum, & alia mala ex eo peccato conſequentia, ac proindè Job.c.31.appellavit illud magnum nefas, & iniquitatem maximam, *Hoc nefas eſt*; inquit, *& iniquitas maxima, & ignis uſque ad perditionem devorans, & eradicans genimina*; & aliquando etiam cum ſtupro conjungi poteſt, ut cum conjugatus rem habet cum virgine; eſt autem ſemper grave peccatum, etiamſi adulterantis conjux ſit contentus, eſtò enim tunc illi injuria non fiat, quia ſcienti, & volenti non fit injuria, fit tamen ipſi ſtatui conjugali, Sacramento Matrimonii, & huic ſexto Decalogi præcepto; quod ſi fœmina adulterans ſit conjugata, gravius habetur peccatum, quàm ſi vir, propter incommoda graviora, ut v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c.& adhuc gravius cenſetur, ſi uterque adulterantium conjugatus ſit, quia duæ injuriæ reſultant in utriuſque conjugem in confeſſione exprimendæ, quæ autem peccata contra fidem conjugii ſub adulterio comprehendantur; quæ ſufficientem cauſam ad divortium præbeant jam declaravimus lib.4.ſent.diſp.22.art.1.num. 563.Tres autem hic ſolent occurrere difficultates. Prima eſt, an adultera teneatur filium ex adulterio ſuſceptum detegere, ne legitimos debita ſibi parte hæreditatis privet. Secunda an adulter teneatur prædicta damna reſtituere, ſicut tenetur adultera. Tertia eſt de filio illegitimo; cujus pater ignoratur, à quo debeat alimenta accipere, quando nimirum duo eamdem mulierem cognoverunt, & incertum eſt, quis eorum ſit ejus pater; quas difficultates ex profeſſo tractavimus diſp.9. cit.q.3. art. 1. de reſtitutione facienda ratione adulterii.

122 Quarta ſpecies eſt Inceſtus, qui eſt coitus cum conſanguinea, vel affine intrà quartum gradum, quo vinculum conſanguinitatis; vel affinitatis læditur, & eſt peccatum mortale gravius præcedentibus, & eo gravius eſt, quo gradus, & cognatio eſt propinquior, undè inceſtus cum conſanguinea majus eſt peccatum, quàm cum affine, & inter conſanguineas cum conjunctiori, & propinquiori, ſicut etiam inter affines, & rurſus gravius eſt cum affine, quàm cum cognato ſpirituali, vel legali. Quæſtio tamen eſt inter Doctores, An omnes inceſtus ſint ejuſdem ſpeciei, hoc eſt, an inceſtus cum Conſanguineis differat ſpecie ab inceſtu cum Affinibus, & rurſus, an inceſtus cum alterutris ex prædictis in uno gradu uſque ad quartum, nam in aliis à quarto eſt ſimplex fornicatio, differat ſpecie ab inceſtu in alio, itaut in Confeſſione talis gradus ſit ex neceſſitate declarandus, quos Conſanguinitatis, & Affinitatis gradus ex profeſſo explicuimus lib.4. ſent.diſp.7. de Matrimonio q. 17. & 18.tractando de impedimentis ejuſdem; in qua quæſtione tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & tertia veluti media. Prima extrema abſolutè aſſerit omnes gradus Conſanguinitatis ſpecie differre non ſolum à gradibus Affinitatis, & cognationis legalis, ſed etiam inter ſe, & conſequenter omnes inceſtus differre ſpecie, prout differunt gradu. Ità Navar. Valent. Vaſquez, & quidam alii, undè volunt gradum ſaltem Conſanguinitatis, & Affinitatis eſſe in Confeſſione declarandum. Ratio eſt, quia longè diverſus, & immanior reputatur inceſtus cum propria Matre, quàm cum Noverca, vel alia cognata cognatione legali, vel ſpirituali; ergò ſignum eſt gradus conſanguinitatis ſpecie differre à gradibus affinitatis, & ab aliis gradibus jure poſitivo impoſitis, & conſequenter inceſtus ſpecie differre. Secunda ſententia extrema aſſerit omnes gradus, & omnes inceſtus ejuſdem eſſe ſpeciei; nec Conſanguinitatem ab Affinitate, nec unum gradum ex his differre ſpecie ab aliis, unde licèt gravius ſit contrà unum gradum delinquere, v.g.contrà primum cum Matre, quàm contrà alium v.g. cum Conſobrina, tamen quia non mutatur ſpecies; inquit, non eſſent ea peccata ex neceſſitate in confeſſione aperienda cum tali circumſtantia, & ratio eſt, quia in omnibus his una ſpecie deformitas eſt, licèt modò gravior, modò levior, nempè contrà reverentiam conjunctis debitam; quòd deinde gradus non mutent ſpeciem indè probat, quia hi nihil aliud inferunt, niſi majorem, vel minorem conjunctionem, magis autem, & minus non variant ſpeciem etiam in moralibus, niſi aliunde probetur eſſe contrà particularem virtutem, vel contrà diverſum rectæ rationis dictamen. Ità Tamburinus lib.7. cap. 4. §. 1. citans Cajet. Sotum, & omnes ferè Thomiſtas, cui opinioni adhæret etiam Bonacina de Matrimonii Sacramento q.4. punct. 16. quantum ad hoc, quòd omnes gradus, & inceſtus ſint ejuſdem ſpeciei, licèt adhuc ſubdat hoc non obſtante, gradum inceſtus eſſe neceſſariò in confeſſione exprimendum; quod non videtur ſatis conſequenter dictum.

123 Tertia ſententia media, quæ nobis probabilior videtur, affirmat gradus conſanguinitatis differre ſpecie à gradibus affinitatis cognationis legalis, & ſpiritualis: gradus verò conſanguinitatis non differre ſpecie inter ſe, ſicut nec inter ſe ſpecie differunt gradus affinitatis, & cæteri gradus, & conſequenter iſta ſententia tenet inceſtum commiſſum cum conſanguinea, differre ſpecie ab inceſtu cum affine, vel cum cognata cognatione legali, vel ſpirituali, atque ideò hos gradus eſſe in confeſſione exprimendos; non autem alios intrà eamdem lineam, quamvis enim in eadem linea gravior ſit inceſtus, quo gradus eſt vicinior ſtipiti, tamen quia gradus illi ſunt ejuſdem ſpeciei, ſatis erit dicere, habui rem cum conſanguinea in linea rectà, licèt adhuc ſit valdè probabile ſi inceſtus fuerit in primo gradu explicare, an fuerit inceſtus cum Matre, an cum filia vel ſorore. Et hoc expreſsè probat ratio adducta pro prima ſententia. Nec urget ratio ſecundæ ſententiæ, quia ut notat Bonac. loc. c. licèt circumſtantia aggravans non ſit neceſſariò exprimenda in confeſſione, attamen qualitas perſonæ, cum qua commiſſa eſt copula, non eſt circumſtantia actus, ſeu peccati, ſed potiùs illius objectum, & quid ad actus ſubſtantiam pertinens, circumſtantia enim propriè dicitur illa, quæ actui advenit jam in ſuo eſſe conſtituto, gradus verò, & qualitas perſonæ, cum qua coitur, non eſt propriè quid adveniens actui in ſuo eſſe conſtituto, ſed quid conſtituens actum in ſuo eſſe, ſicut patet de quantitate furti, quando pervenit ad metam, vel ſummam peccatum mortale conſtituendum, tunc enim non eſt amplius circumſtantia actus furti, ſed potiùs illius objectum. Ità Leſſius, Azorius, Filliucius, Hurtadus, Cardinal de Lugo, & plures alii, quare concludendum eſt gradum inceſtus exprimendum eſſe in confeſſione, ſaltem ſi fuerit conſanguinitatis, vel affinitatis; & ſatis probabile eſſe inceſtum cum Matre ſpecie differre ab inceſtu cum ſorore, filia, &c. propter incomparabilem violationem pietatis, ratione cujus talis inceſtus cum matre, licèt ſit contrà eamdem particularem virtutem cum aliis inceſtibus, ſcilicet contrà reverentiam conjunctis debitam, eſt tamen particulariter contrà diverſum rectæ rationis dictamen ſpecialiter prohibens talem irreverentiam in parentes, & incomparabilem violationem pietatis erga illos debitæ.

124 Quod verò ſpectat ad cognitionem ſpiritualem, ſatis etiam probabile eſt, ejus violationem per actum luxuriæ inter Patrinum, v.g. vel Matrinam cùm ipſo baptizato, quamvis propriè ad hanc inceſtus ſpeciem non pertineat, habere tamen ſpecialem deformitatem ratione cujus circumſtantia cognationis ſpiritualis ſit in confeſſione aperienda, & ratio eſt, quia inceſtus ſpiritualis addit circumſtantiam Sacramenti, ratione

Digitized by Google

cujus reducitur ad quoddam ſacrilegii genus, ut notat Tamburinus loc. cit. cum Sanchez lib. 7. de Matrimonio diſp. 68. Quod ſimiliter dicendum eſt, ſi hoc peccatum committatur cum filia ſpirituali confeſſionis, ideſt, cum ea, cujus qui Sacramentalem confeſſionem excepit; ad hanc enim ſpeciem revocatur tamquam analoga fornicatio cum filia confeſſionis, cùm propriè non ſit cognatio ſpiritualis, quàm autem grave peccatum ſit hoc conſtat ex cap. *Omnes* & cap. *Non debet*, 30. quæſt. 1. ubi depoſitio ab ordine Sacerdotali, & perpetua pœnitentia uſque ad finem vitæ decernitur in eum, qui tale ſcelus perpetraverit, & ideo probabile cenſet Sanchez, Coninchius, Facundez, & plures alii talem circumſtantiam ſpiritualis inceſtus eſſe in confeſſione aperiendam, quamvis oppoſitum teneant Azorius, Ledeſma, Filliucius, Emmanuel Sa, Bonacina, & alii. Hoc autem intelligitur de peccato Confeſſarii commiſſo cum pœnitente extrà confeſſionem, quia ſi Confeſſarius utitur Sacramento, tamquam medio, ad pœnitentem ſollicitandam, vel eam in confeſſione ſollicitet; non commiſit inceſtum, ſed ſacrilegium, quod eſſe in confeſſione neceſſario exprimendum omnes unanimiter docent, ob incomparabilem reverentiam quam tanto irrogat Sacramento, & de hoc crimine Inquiſitores cognoſcunt.

125 Quinta luxuriæ ſpecies dicitur ſacrilegium, quod eſt peccatum luxuriæ, quo res ſacra violatur, ſivè res illa ſit perſona Deo dicata per votum, ſive ſit locus conſecratus, undè Sacrilegium ſecundùm nomen ſuum, ſeù ex vi nominis, ut Aſteſanus noſter advertit loc. eit. non appropriatur alicui ſpeciei luxuriæ, ſacrilegium enim ex vi nominis eſt læſio rei ſacræ, & ideò prout ad ſpeciem luxuriæ contrahitur, ſubdit, quod proprius, & melius diceretur ſacrilegus concubitus, ſeù inordinatus concubitus, quo continentia Deo ſacra læditur, ſeù violatur, nimirum in Monialibus, & Religioſis, & his, qui ſacros ordines receperunt, vel emiſerunt continentiæ votum, omnium enim talium concubitus ſacrilegium eſt, ac etiam cum copula ſit in loco ſacro. Undè Sacerdos, aut Religioſus profeſſus, aut Clericus ſacris initiatus ſacrilegium committit peccando carnaliter cum fœmina, ſimiliter Laicus rem habens cum Moniali, vel Virgine Deo ſacra, ac tandem ſacrilegium committit, qui in loco ſacro copulam habet etiamſi copula conjugalis eſſet, ſeù conjugatorum, undè circà hoc peccatum circumſtantia perſonæ, vel loci declaranda eſt in confeſſione Difficultas eſt, an ſi conjugati in aliquo loco ſacro incluſi teneantur, undè exire nequeant, licitè copulam inter ſe habere poſſint, & ratio difficultatis eſt, quia per copulam Eccleſia polluitur, & ſit ſpecialis injuria Eccleſiæ, vel loco ſacro, Quidam abſolutè negantur Paludanus, & Tabiena; quidam abſolutè affirmant, ſi multò tempore illic detineantur, nec alibi adeſt opportunitas coeundi. Ità Riccardus, Angelus, & Roſalla. Alii tandem probabilius diſtinguunt copulam conjugalem dupliciter fieri poſſe, vel ad vitandam incontinentiam, & peccatum carnis, quo vexatur conjux, vel ad delectationem aut filiorum procreationem ſine ulla neceſſitate, aut periculo incontinentiæ; & in priori caſu dicunt licitam eſſe copulam conjugatorum in loco ſacro, nec per eam pollui Eccleſiam, in poſteriori verò caſu non eſſe licitum, ſed mortale peccatum. Ità Sylveſter, Toletus, Leſſius, Azorius, Fillucius, Reginaldus, & alii communiter.

126 Rurſus eſt Difficultas de oſculis, tactibus, & locutionibus turpibus ſine effuſione ſeminis in Eccleſia publicè factis, an habeant ſpecialem malitiam ſacrilegii mortalis in Confeſſione neceſſariò explicandam, Affirmant de tactibus impudicis Suarez. Cardin. de Lugo, & quidam alii. Negant communiter alii, modò periculum non habeant pollutionis adjunctum, quia per tales actus non violatur ſpecialiter locus ſacer, ſicut violatur per pollutionem, quæ ſanctitati loci directè repugnat, Ità Sanchez, Coninchius, Filliucius, Bonacina, & plures alii, imò Tamburinus loc. cit. cap. 2. §. 1. id negat de tactibus impudicis, etiamſi periculum pollutionis adjunctum habeant, modò non ſequatur pollutio, & rationem adducit, quia hoc ſacrilegium committitur ex eo quòd violatur Eccleſia, quæ quidem violatio per Sacros Canones inducta fuit; at per ſolos tactus quomodocumque impudicos, quamvis cum periculo corruptionis, modò pollutio non ſequatur, Eccleſia non violatur, ergò &c. Addit tamen ſi quis hæc vel ſimilia exerceat in loco ſacro cum magna Eccleſiæ irreverentia, ut ſi Meretricem publice ante altare quis, impudicè tangeret, ſi in ſacro templo laſcivas Comædias repræſentent, &c. non eſſe negandum ſacrilegii ſcelus in ſua propria ſpecie committi, & ratio eſt, quia eſſet gravis irreverentia divini cultus, atque adeò ipſius Dei injuria notabilis. Et tandem addit nomine loci ſacri in præſenti ad effectum conſtituendi ſacrilegium intelligi ſolam Eccleſiam, & ſolùm Cœmeterium, hoc eſt, Eccleſiam cum ſuis Capellis conſecratam, aut ſaltem ab Epiſcoj o benedictam, & ſacris officiis jam fidelium ſepulturæ deputatam.

127 Sexta luxuriæ ſpecies dicitur Raptus, & eſt quando perſona aliqua invita, vel reſiſtentibus ejus parentibus, aut illis, ſub quorum cura eſt; abducitur per vim ad libidinem explendam, vel ad matrimonium contrahendum, ut patet ex 36. qu. 1. cap. *Lex illa*. Ex quo colligitur ad Raptum propriè dictum tria requiri. Primò requiritur abductio perſonæ raptæ à domo ſua vel paterna, & in aliena detentio, undè raptus non committitur ab eo, qui Virginem in domo patris repertam, vel in alia domo, non educit de ea domo, ſed illam ibi opprimit. Secundò requiritur abductio cauſa inhoneſtæ libidinis explendæ, in qua includitur etiam finis matrimonii contrahendi, nam eo modo, id eſt violenter matrimonium velle, inhoneſtè libido eſt. Tertiò requiritur vis illata, undè quando nulla vis infertur in abducenda fœmina, ſed ipſa ſpontè conſentit, aut etiam precibus cum Amaſio diſcendit, inſciis parentibus non eſt propriè raptus, ſed fuga voluntaria, quia in tali caſu nulla vis infertur. Ex quibus deducitur, quòd ſi fœmina per vim abducatur non cauſa libidinis, vel matrimonii, ſed redigendi illam in ſervitutem, non erit raptus, ſed plagium, quod eſt ſpecies furti, non raptus; & raptum non committi ſolùm quando fœmina per vim abducitur, ſive ipſa ſit virgo, ſive corrupta, ſive conjugata, ſed etiam quando vir, & maſculus per vim abducitur cauſa libidinis, vel matrimonii, ut ſupponitur; nam in tali caſu in raptu viri concurrunt tria illa ad raptum requiſita. Ità Leſſius, Sanchez, Reginaldus, Tamburinus, Card. de Lugo, Bonacina, & alii paſſim, qui tamen advertunt pœnas contrà Raptores conſtitutas à Conc. Trid. ſect. 24. cap. 6. de Reformatione non incurri per raptum viri, nam ibi expreſsè loquitur tantùm de raptore fœmine, pœnæ autem ſunt reſtringendæ, non amplianda, quæ omnia docuit anteà Aſteſanus noſter, licèt à nemine relatus, quem viderim l. 2. tit. 46. eit. art. 4. ubi agit etiam de pœna Raptorum ſoecundùm leges Civiles, & Canonicas, etiam maſculorum cauſa abuſus.

ARTICULUS SECUNDUS,

De Peccato contrà naturam. & ejus ſpeciebus.

128 Ultima ſpecies luxuriæ eſt peccatum contrà naturam omnium graviſſimum, & eſt illud, ut explicat D. Thomas quæſt. 154. artic. 11. quod repugnat naturali ordini venerei actus, qui humanæ ſpeciei convenit, quod quidem peccatum pluribus modis contigere poteſt, ut S. Doctor docet ibidem, & Aſteſanus noſter loc. cit. art. 7. Uno modo ſi abſque omni concubitu cauſa venereæ delectationis pollutio in ſe procuretur, & hoc peccatum dicitur mollities. Alio modo quando fit per concubitum, ſed non adhibetur perſona ejuſdem ſpeciei, ſed fit per coitum ad rem alterius ſpeciei, & vocatur beſtialitas. Tertiò quando adhibetur in coitu perſona quidem ejuſdem ſpeciei, ſed indebiti ſexus, puta coitus maſculi cum maſculo, vel fœminæ cum fœmina, ut Apoſtolus dicit Rom. 1. & dicitur vitium Sodomiticum. Quartò modo, quando conjunctio eſt quidem naturalis, & in vaſe naturali cum perſona ejuſdem ſpeciei; ſed conjunctio fit modo indebito, ut quando maſculus cum fœmina congreditur; & in vaſe naturali, ſed præpoſterè retrò accedendo, vel monſtruoſo alio modo. Cùm igitur ſpecies luxuriæ conſumatæ contrà naturam dicantur illæ in quibus fit ſeminatio modis inſtitutioni naturæ repugnantibus, juxta tales modos numerus, & varietas earum erunt aſſignandæ, cum unuſquiſque illorum ſpecialem contineat turpitudinem caſtitati repugnantem.

129 Prima itaque ſpecies peccati contrà naturam eſt mollities, ſive pollutio, quæ ſemper eſt peccatum mortale, quando eſt directè voluntaria, talis enim pollutio eſt contrà ordinem naturæ, & contrà naturam generationis, & à Regno Dei excludit juxtà illud 1. ad Corinth. 6. *Molles Regnum Dei non poſſidebunt*, undè numquam quovis prætextu etiam tuendæ ſanitatis eſt licita, ut communiter Doctores docent, imò peccatum quoque mortale eſt illa, quæ tantùm indirectè eſt voluntaria, ideſt, quæ ſecutura prævidetur ex aliqua cauſa, quæ tamen non evitatur; etiamſi evitari poſſit, ac debeat. Undè ſi pollutio ſecutura prævideatur ex re illicita, otioſa, vel non neceſſaria, quæ ſit cauſa propinqua, & natura ſua ad venerem ordinata, ut ſunt actus luxurioſi, verba turpia, eorum lectio, & auditio, mortale eſt ab eo non abſtinere, quia in talem cauſam conſentiens, moraliter in effectum quoque conſentire videtur cùm ſit cauſa illius propinqua. Si verò res illa ſit tantùm cauſa remota, & tantùm per accidens ad pollutionem concurrens ut eſus, vel potus calidorum, agitatio ex itinere, vel curſu equi, crapula, vel ebrietas, & ſimilia indifferentia pollutio, hinc ſe-

Digitized by Google

cuta non eſt mortale, modò pollutionem non intendas, quia præter intentionem ſequi cenſetur; & tantò minus etiam mortalis cenſetur pollutio, ſi cauſa ex qua ſequitur, ſit res aliqua neceſſaria, vel licita, & honeſta, etiamſi indè ſecutura prævideatur, modò non adſit periculum conſenſus in delectationem, neque quis à talibus actionibus abſtinere tenetur quarè non obſtante pollutionis periculo licet mulierum confeſſiones audire, libros de hujuſmodi rebus loquentes legere ad diſcendum, & alios docendum, tangere ſe ex neceſſitate, & alias res ſimiles ex ſe licitas, & honeſtas facere, etiamſi ex illis prævideatur ſecutura pollutio, vel periculum ejus; additur autem, modò abſit periculum conſenſus, quia ſi tale adeſſet, quod colligitur inde, ſi ſæpius ex ſimili occaſione ſit mortaliter lapſus, à cauſa illa, quantumvis licita, & honeſta abſtinendum eſſet. Quod ſi pollutio nullo modo ſit voluntaria, nec directè, nec indirectè, ut quando inter dormiendum accidit, nec anteà occaſionem dediſti proximam nec poſt expergefactus in delectationem ex illa provenientem deliberatè conſentis, tunc non eſt peccatum. Quando verò eſt peccatum, quia ſcilicet eſt ſaltem indirectè volita, ad dignoſcendum quando ſit mortale, & quandò veniale, aliqui hanc regulam tradere ſolent, pollutionem in cauſa volitam tantum eſt peccatum, quantum eſt ipſa cauſa, ut ſi cauſa ſit peccatum mortale, etiam ipſam fore mortale, ſi ſit veniale venialem, qualis eſt illa, quæ provenit ex lectione curioſa, vel aſpectu per ſe non mortali. Ità Navarrus, Sanchez, Layman, Filliucius, Leſſius, Bonacina, Diana, & alii paſſim, quia etiam omnes advertunt, hoc peccatum præter malitiam propriam ſæpè alias habere adjunctas, ut v. g. fornicationis, adulterii, inceſtus, &c. quando nimirum ſe polluens ſimul imaginatur, ac deſiderat concubitum perſonæ alicujus liberæ, vel conjugatæ, vel Deo ſacræ &c. quæ circumſtantia ſi contingat, in confeſſione eſt aperienda, ut nova afferens malitiam ſpecie diſtinctam.

130 Hæc autem pollutio aliquando committitur à perſona una ſe provocante ad illam, ſive fœmina ſit, ſivè maſculus, aliquando ſit à duabus una alteram adjuvante, ac tangente, ut cum mas altero ipſum tangente ſe polluit; & quando ſit à duabus explicanda eſt circumſtantia perſonæ, cum qua, vel cujus ope pollutio commiſſa fuit, cooperatio enim, vel inductio ad peccandum eſt novum peccatum in confeſſione aperiendum. Eſt autem gravis difficultas, An qui pollutus fuit alterius actu teneatur explicare in Confeſſione qualitatem perſonæ complicis, quæ illum tetigit, v. g. an laicus pollutur à Sacerdotis, vel Monialis manibus debeat explicare qualitatem perſonæ ſacræ complicis, quæ illum tetigit. Pro parte negativa Diana cap. 9. tr. 8. reſol. 65. refert Tamburinum, Geſualdum, Graffium, Moſcienſem, Caramuelem, & Lamas, tamquam primum hujus ſententiæ Auctorem aſſerentem, ſæcularem patientem pollutionem ab aliquo in ſacris conſtituto non teneri amplius dicere; niſi paſſum ſum voluntariè pollutionem tactibus alienis, & non teneri explicare circumſtantiam perſonæ ſacræ, quam ſententiam dicit expunctam fuiſſe juſſu Sanctæ Inquiſitionis Hiſpanicæ; quarè conſulit Auctores, ut inpoſterum caveant etiam in ſuis operibus amplius imprimere; & Tamburinus etiam lib. 7. cit. cap. 7. §. 1. graviter de Diana conqueritur, quod ſibi hanc ſententiam impoſuerit, cui n umquam adhæſiſſe dicit, immò contrarium omnino ſemper fuiſſe profeſſum, & ibi ex verbis ſuis ab ipſo relatis oſtendit ejus mentem in Diana, & aliis ſufficienter perceptam non fuiſſe, quam etiam ſequuntur Trullench. Oviedo, & plures alii, ac ego quoque probabiliorem, & tutiorem exiſtimo, licet apud neminem eorum rationem invenerim magis convincentem, quàm illam à Tamburino adductam loc. c. quod ſi te polluat vir, vel fœmina communis; quia nihil aliud novæ ſpeciei additur; non affertur, nec committatur quidem, novum ſpecie peccatum, ſed intrà eamdem ſpeciem duplex erit numero malitia, una quidem in tua pollutione, altera verò in tua cooperatione cum alterius peccato in eadem ſpecie contrà Caſtitatem, & in Confeſſione utraque eſt explicanda, ut dictum eſt. At ſi te polluat Sacerdos, vel Monialis, quia tunc additur perſona ſacra, atque ideò additur cooperatio tua cum ejus ſacrilegio, non ſolùm nova numero malitia ſuperadditur contrà Caſtitatem, ſed etiam contrà Religionem, atque ideò in Confeſſione explicanda, tamquam malitia ſpecie diſtincta.

131 Secunda ſpecies peccati contrà naturam eſt Sodomia, quæ propriè accepta eſt coitus, ſeù concubitus inter perſonas ejuſdem ſexus, ut docet D. Thom. loc. cit. & alii Doctores communiter; quamvis enim maſculus cognoſcendo fœminam extrà vas naturale Sodomiam committere dicatur, nihilominus hæc non eſt propriè Sodomia, & perfecta, ſed dici ſolet Sodomia imperfecta, nam in Sodomia propriè accepta peccatur contrà ſexum, & debitum inſtrumentum, ſed quando maſculus cum fœmina præpoſterè congreditur, licèt debitum vas non ſervet, ſervat tamen debitum ſexum, & ideò Sodomiam perfectam, & propriè dictam non committit, ſed imperfectam, ac impropriè dictam; quæ tamen adhuc eſt in Confeſſione exprimenda, quia talis concubitus, licèt non procedat ex affectu ad ſexum indebitum, procedit tamen ex affectu ad partem innaturalem, & vas indebitum. Quarè non placet, quod ait Tamburinus loc. cit. §. 3. quod ſi duo Mares commiſceant corpora, & moveantur ad procurandam pollutionem, vel quomodocumque ſe tangant impudicè ex affectu indebiti ſexus, itaut effuſio ſeminis, vel ſit intrà vas præpoſterum, vel etiam extrà, dicenda ſit Sodomia, quia quamvis non ſit copula, tamen per illum concubitum eſt affectus venereus ad indebitum ſexum, qui propriè Sodomiam conſtituit, locus enim præpoſterus videtur ſe habere materialiter in Sodomia, formaliter verò ejus eſſentia ſumitur ex motivo, ſcilicet, ex concubitu cum affectu ad indebitum ſexum. Non placet, inquam, quia ut conſtat ex definitione Sodomiæ allata, & communiter ab omnibus recepta, ad Sodomiam requiritur copula, & coitus inter perſonas ejuſdem ſexus, itaut peccetur contrà ſexum, ac ſimul contrà debitum inſtrumentum; non ergò qualiſcumque commiſtio, vel amplexus duorum maſculorum inter ſe cum effuſione ſeminis in qualibet corporis parte ſufficit ad conſtituendum Sodomiæ peccatum; ſed requiritur copula, & coitus unius cum alio intrà vas indebitum, aliàs ſæpe confunderentur Mollities cum alio habita, & Sodomia, & difficulter una poſſet ab alia diſtingui, & dignoſci. Et planè quando Epiſcopi hoc peccatum ſibi reſervant, a quo inferiores Confeſſarii abſolvere non poſſint, in hoc ſenſu de Sodomia loquuntur, ut praxis ubique docet. Nec urget, quod obiicit Tamburinus loc. cit. fœminam cum fœmina non alio modo commiſceri, niſi per prædictum concubitum cum effuſione ſeminis, & non intrà vas præpoſterum, inter illas enim non poteſt eſſe copula propriè, & tamen eſſe poteſt Sodomia. Non urget, inquam, quamvis enim inter fœminas invicem coeuntes non poſſit intereſſe copula ità rigoroſè ſumpta, ſicut inter maſculos, poteſt tamen talis intervenire copula, quæ ad Sodomiam ſufficiat conſtituendam, quæ ſit diſtincta à cæteris tactibus, & amplexibus libidinoſis cum effuſione ſeminis, alioquin inter fœminas non poſſet dari mollities unius cum alia diſtincta à Sodomia, quod omninò falſum eſt, conſtat ex dictis, vel in eis Sodomia, propriè dicta dari non poteſt, ut ait Summa Diana verbo *Sodomia*, quam propriè ſumptam inquit eſſe actum libidinoſum inter maſculos conſummatum in vaſe non naturali.

132 Poteſt autem Sodomia, ſivè perfecta, ſivè imperfecta ſimul habere alias malitias adjunctas v. g. adulterii ſi fiat cum conjungato, vel conjugata, vel inceſtus, ſi fiat cum conſanguineo, vel conſanguinea; in quo caſu ſatis probabile eſt, quod plures docent Doctores, opus non eſſe cognationis gradum in confeſſione exprimere, ſed ſatis eſſe dicere, coivi cum conſanguineo, vel affine, & ratio eſt quia per talem concubitum nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea ſpeciem variat; ſicut nec etiam opus eſt explicare in Confeſſione Sodomiam fuiſſe cum Virgine commiſſam, ſed ſufficit dicere commiſſam fuiſſe cum fœmina, nam per hoc peccatum clauſtrum virginale non violatur, & conſequenter ſpeciale peccatum ſtupri non videtur committi, quod ſit in confeſſione explicandum. An verò explicandum ſit in confeſſione, quo quis fuerit agens, vel patiens. Affirmant Card. de Lugo, Tamburrinus, Caramuel, & alii, quia putant eſſe diverſæ ſpeciei procurare pollutionem propriam, & alienam. Negant probabilius Alphonſus de Leone, Diana, Pontius ex noſtris, & plures alii, quia uterque peccat contrà naturam, & uterque alterius peccato cooperatur; undè quamvis agens pollui ſoleat, non verò patiens, tamen patiens ipſius pollutioni cooperatur, & ex hoc quod aliquis ſignificet ſe cum alio Sodomiam commiſiſſe, Confeſſarius ſufficienter intelligit, vel ipſum ſe polluiſſe, & ſic fuiſſe agentem, vel ipſum cooperatum fuiſſe pollutioni alterius; undè non apparet differentia ſpecifica inter procurare pollutionem propriam, & alienam, quando utraque fit per cooperationem alienam; ſi tamen patiens præter cooperationem ad pollutionem alterius, pateretur ipſe quoque pollutionem, aliqui dicunt, quod ratione hujus deberet explicare, quod eſſet patiens, ut ſic explicaret ſecundùm peccatum de pollutione propria, quæ ex Sodomia paſſiva ordinariè ſequi non ſolet. Ità Pontius noſter diſp. 46. q. 7. n. 67. cum pluribus aliis.

133 Quoniam verò Epiſcopi caſum Sodomiæ ſæpiùs reſervare ſolent, ut ſic ſubditi melius dirigantur, & abſterreantur à peccato graviſſimo, Summa Diana loc. cit. notat varios caſus, in quibus inciditur, vel non inciditur in Sodomiam reſervatam. Primò ſi fœmina ità cum fœmina congrediatur, ut altera earum maſculi vicem gerat, & effuſio ſeminis intrà vas naturale

rale

Digitized by Google

rale ſequatur, dicendum eſt non incidere in caſum reſervatum Sodomiæ,quia licet non ſervetur ſexus,ſervatur tamen vas debitum. Ità Mazuchellus de Caſ.reſer.diſp.2. c.22. contrà Lupum de Caſ. reſer. p.2. caſ.10. Secundò, licet communiter affirment patientes includi in caſu reſervato Sodomiæ, hoc tamen negant Alphonſus de Leone, Borbonus, & alii, qui præſertim advertunt ſententiam affirmativam procedere, modò agens ſeminet intrà vas, cum actio ipſi potiſſimùm tribuatur,quia ſi ea perfecta non eſt, peccatum non ſubiieitur reſervationi, neque ex parte patientis, licet etiam ſeminet, quia complementum peccati ſemper ex parte agentis attenditur, ut nobilioris. Tertiò qui Sodomiam inchoat in vaſe præpoſtero, ſed poſteà extra vas ſemen emittit, in caſum reſervatum non incidit, quia hic actus non eſt Sodomia completa,& conſummata, ſed inchoata, reſervatio autem includit tantùm delictum perfectum, & conſummatum, non autem attentatum.Ità Borbonus in conſil. regul.reſ.48.contrà Fagundez in Decal. tom.2. lib.6. cap.9. Quartò exercens copulam Sodomiticam cum fœminis non incidit, quia in Sodomia propriè ſumpta peccatur non ſolùm contrà vas,ſed etiam contrà ſexum, maſculus autem in tali caſu licet vas debitum non ſervet,ſervat tamen ſexum.Ità Lupus de Caſ.reſer. l.c. contrà Fagundez loc.cit.Quintò tandem aliqui etiam excipiunt impuberes, eo quòd regulariter loquendo non compleant. Ità Lupus, & Borbonus cit.

134 Tertia ſpecies peccati contrà naturam eſt Beſtialitas, quod eſt graviſſimum inter omnes, quia non ſervatur in eo identitas ſpeciei, & poteſt fieri tàm à maſculo, quàm à fœmina, ſi hæc ſe proſtituat beſtiæ maſculæ; & quando fit talis nefandus congreſſus, opus non eſt explicare qualis beſtia fuerit, ſivè cujus ſpeciei, quia differentia hæc in ordine ad peccatum materialis tantùm eſt, & in genere entis, non autem formalis & in genere moris, & omnes hi congreſſus turpitudinem habent ejuſdem rationis, ſiquidem ſunt concubitus cum animali alterius generis, vel ſpeciei. Ità Cajetan. Azorius,Filliucius, Bonacina, Tamburinus, & alii paſſim, qui omnes advertunt huc revocari peccatum luxuriæ cum Dæmone ſuccubo, vel incubo, quia adhuc ille non eſt ejuſdem ſpeciei cum homine, etiamſi formam hominis aſſumat; cui peccato ſuperadditur malitia contrà Religionem, & ſuperſtitionis, quatenus includit ſocietatem cum dæmone, quæ circumſtantia in confeſſione eſt explicanda, ſuperaddi etiam poteſt malitia Sodomiæ, adulterii, vel inceſtus, ſi congreſſus fiat cùm Dæmone in forma juvenis comparente, vel fœminæ conjugatæ, aut conſanguineæ, &c.committitur enim culpa pro qualitate perſonæ, quæ apprehenditur, & ad quam affectus dirigitur. Quæres, an licitum ſit coitum beſtiarum aſpicere, aut ipſarum turpia. Reſpondetur cum Granado in p.2. contr.6. tract.4. diſput.7. non eſſe de mortali damnandum inſpicientem verenda beſtiarum etiam turpiter commota, ac etiam eorum coitum, quia neutrum iſtorum ad luxuriam multum provocat; at coitum hominum, aut verenda humana contrarii ſexus prætertim ſtudioſe inſpicere eſt valdè periculoſum, quia cum honeſtate naturali valde pugnat, & eſt notabilis cauſa ſenſualis commotionis, quare ſic inſpiciens difficilè excuſatur à mortali.

135 Quarta ſpecies peccati contrà naturam eſt congreſſus inordinatus, ſeu innaturalis, ſivè indebitus concubendi modus, cùm nempè fœmina in copula eſt deſuper, aut cùm maſculus retro accedit vaſe non mutato; hoc autem peccatum ex ſuo genere, mortale non eſt,niſi conjungatur cum mortali copula, ſcilicet, fornicatione, adulterio, & aliis, unde inter conjuges mortale non eſt, niſi interveniat tanta inordinatio ut generatio impediri poſſit, vel ſemen extrà vas effundi, tunc enim eſſet mortale; ordinariè tamen eſt peccatum veniale, & quidem grave in ſuo genere, niſi aliqua neceſſitas excuſet; v.g.quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, vel utriuſque conjugis, vel alterutrius aliter fieri non patitur,ut quando vir propter pinguedinem non poteſt cum uxore congredi, niſi retro accedat, & ſimilibus; ſecluſa verò neceſſitate, vel juſta cauſa graviter reprehendendi ſunt conjuges ſic congredientes ob pericula generationis impediendæ, quæ incurri poſſunt. Ità Sylveſter, Angelus, Toletus, Cajetanus, Henriquez, Sanchez, Filliuc. Bonacina, & alii. Addit Aſteſanus noſter loc.cit. quod excluſo caſu neceſſitatis peccat homo hæc faciendo magis cum uxore, quam cùm meretrice,quia magis tenetur cavere malum uxoris. quam alterius mulieris.

136 Controverſia autem eſt inter Recentiores ſatis exagitata, An prædicta peccata contrà naturam verè, & propriè diſtinguantur ſpecie. Negant aliqui aſſerentes eſſe ejuſdem ſpeciei infimæ, & differre materialiter ſolùm, & mere modaliter, quam ſententiam mordicus noviſſimè defendit Caramuel fundamento 57.plures pro eo citans Auctores,tamquam genuinam D. Thomæ qu.154. cit. art.11. ubi ait *peccatum contra naturam pluribus modis contingere poſſe*, jam ſuprà declaratis, ex quibus verbis deducit Doctorem Angelicum peccatum contrà naturam in plures modos ſubdividere, & non in ſpecies, atque ideò peccata contrà naturam eſſe ejuſdem ſpeciei infimæ, & ſolùm materialiter differre,& merè modaliter. Ratio eſt; quia in omnibus eadem eſſentialis malitia reperitur, nempè exercendi actum venereum modo,ex quo non poſſit ſequi generatio; ergò omnia peccata contrà naturam ſunt ejuſdem ſpeciei infimæ, & ſolùm differunt quoad modum illa exercendi.

Confirmatur, quia ſi omnes prædictæ ſpecies eſſentialiter differrent, aliæ plures aſſignari poſſent, ut ſi expleatur voluptas venerea inter Mamillas,inter toros brachiorum,aliiſque partibus. Addit tamen, quod etiam hanc opinionem tenendo debent peccata contrà naturam in confeſſione explicari, & peccandi contrà naturam modi debent in confeſſione exponi, & diſtingui, ſivè peccata contrà naturam ſpecie diſtinguantur, ſivè non; unde ait hanc conſequentiam non valere, hæc duo peccata non diſtinguuntur ſpecie; ergo non debent in confeſſione diſtingui, nam adulterium ſimplex, & duplex non diſtinguuntur ſpecie, & tamen in confeſſione diſtinguuntur.

137 Oppoſita ſententia, quam dicit Oviedus tr.6. de vitiis, & peccatis contr. 5. punct. 3. §.7. eſſe communem Doctorum ſenſum, aſſerit prædicta peccata contrà naturam verè, & propriè ſpecie diſtingui in genere moris, & non tantum materialiter, ac mere modaliter. Ratio deducitur ex communi doctrina jam à nobis tradita lib. 2. ſent. diſp. 6. quæſt.2. art.3. & 4.de ratione cognoſcendi,& diſcernendi peccata contrà eamdem virtutem, nam dicebamus ibi peccata ſpecie differre, non tantùm quæ diverſis virtutibus, ſed etiam quæ eidem opponuntur extremè, ut prodigalitas, & avaritia; vel ratione diverſæ deformitatis, & diſſonantiæ, ideſt, quæ adeò diverſa ratione, & malitia ejuſdem virtutis materiam attingunt; ut quantum eſt ex natura ejuſdem peccati, non ſit eadem facilitas moraliter loquendo, neque propenſio utrumque peccatum committendi, qualia ſunt in propoſito mollities, Sodomia, & beſtialitas; quis enim majorem deformitatem, & diſſonantiam non concipit in concubitu beſtiali, ſeu hominis cum beſtia, quam in ſimplici pollutione,etiamſi uterque actus æquè generationi opponatur? cùm ergo unuſquiſque longè magis horreat beſtialitatem, & Sodomiam, quam ſimplicem pollutionem propriis, vel alienis tactibus excitatam,dicendum eſt hæc peccata ſpecie diſtingui in genere moris, & non tantùm materialiter, ac modaliter. Nec valet reſponſio Caramuelis loc. cit. dicentis magis, & minus non arguere ſpecificam aliquam diſtinctionem, omnes enim magis horrent ſemper graviora peccata etiam in eadem ſpecie. Non valet, inquam, quia eſtò in genere phyſico verum ſit magis, & minus ſpeciem non variare, tamen in genere moris plures hæc regula fallit, ut patet de quantitate furti, quando pervenit ad metam, vel ſummam peccatum mortale conſtituentem, tunc enim magis non eſt amplius circumſtantia ejuſdem furti, ſed potius illius objectum, ut dictum eſt art. præced. n. 123. atque ità dicendum in propoſito, quod major deformitas ſpeciem variat, ut fuſius ex profeſſo contrà hunc Auctorem oſtendit D.Ludovicus Epiſcopus Orioleniſ in quæſt.ſelectis moralibus qu. 5.

138 Confirmatur, quia ut diximus l.4.ſent.diſp.5.q.18.ar.1. circumſtantiæ actus humani, quando ſpeciali prohibitione prohibentur, actum transferunt in aliam ſpeciem moralem ab ea, quam ex ſe habet, & ſunt aperiendæ in Confeſſione ex Conc. Trid.ſeſſ.14.c.5.ut v.g. alienum accipere eſt illicitum,ſed ſpeciali prohibitione prohibetur accipi de loco ſacro, & ideò ſpeciale peccatum ſacrilegii per hanc circumſtantiam conſtituitur. Sed in propoſito Mollities, Sodomia, & beſtialitas ſpeciali prohibitione prohibentur, ut patet ex illis Apoſtoli verbis hæc peccata ſpecialiter prohibentis, *Nec molles, nec maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebunt*; ergò hæc peccata ſpecie diſtinguuntur, Denique ſi horum peccatorum circumſtantiæ malitiam eorum in eadem tantùm ſpecie augerent,nec in aliam transferrent,non neceſſariò eſſent in Confeſſione aperiendæ, tales enim circumſtantiæ non ſunt neceſſario explicandæ, ut l.c. diximus, ſed circumſtantiæ prædictorum peccatorum contrà naturam ſunt neceſſariò in confeſſione aperiendæ, ut etiam Adverſarii concedunt,ergò &c.Ex qua doctrina,fundamento prioris ſententię facilè occurritur; falſum enim eſt eamdem malitiam eſſentialem in prædictis peccatis contrà naturam reperiri,licet enim ſingula in hoc conveniant,quod generationem naturalem impediunt nō tamen eodem modo, longè enim major deformitas reperitur in modo impediendi generationem humanam per beſtialitatem, quam per Sodomiam,& in hoc magis, quam in ſimplici mollitie,quæ quidem deformitates ſpeciali prohibitione prohibentur.

Ad Confirmationem negatur conſequentia, quia non quælibet diverſitas explendi voluptatem veneream fundat diverſam

Digitized by Google

ſam diſſonantiam, & deformitatem, etſi modi valdè diverſi eam fundent, ſed tantùm diverſitates ſpeciali prohibitione prohibitæ, quales non ſunt in argumento adductæ. Denique non ſufficit hæc peccata in confeſſione aperire, tamquam numero diſtincta, ut ait Caramuel l. c. alioquin qui ſemel habuit mollitiem, ſemel commiſit beſtialitatem, & ſemel Sodomiam ſatiſfaciet in confeſſione dicens; *Ter peccavi contrà naturam*, quod licet ipſe gratis concedat l.cit.nu. 1701. nemo tamen ſanæ mentis concedere debet, quia ut ipſemet jam ſuperius dixerat num. 1648. qui ſic peccavit debet iſtos modos numero diſtinctos, varios tamen, exponere, & explicare, ac ſcilicet, commiſerit Sodomiam, an beſtialitatem, &c. & tandem ad litem hanc terminandam ſufficit, quòd hæc propoſitio damnata fuerit à S.Congregatione fer.5.die 24.Septembris 1665. *Mollities, Sodomia, & Beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ.*

ARTICULUS TERTIUS.

De Impudicitia, hoc eſt, de tactibus, aſpectibus, ſimilibuſque actibus impudicis inter ſolutos.

139 Primò, quoniam præter aſſignatas luxuriæ ſpecies ſunt alii plures ejuſdem peccati actus tàm exteriores, quàm interiores ad unamquamque illarum pertinentes, ſub nomine Impudicitiæ comprehenſi, præter illas hoc ſexto præcepto prohibentur etiam oſcula, tactus, & amplexus inter ſolutos, quæ fiunt ob carnalem, & veneream delectationem, quæ ex illis percipi poteſt, quia hæc quoque ſunt peccata mortalia hoc præcepto prohibita; quamvis enim hæ, & conſimiles aliæ actiones ſint ex genere ſuo indifferentes, & poſſint ſecluſo libidinoſo affectu licitè exerceri, v.g. ſi quis conſanguineam oſculetur, vel etiam extraneam ſalutando, quia talis eſt patriæ conſuetudo, vel alia rationabili de cauſa; ſi tamen nulla alia hujuſmodi cauſa ſubſit, nec aliud in oſculis, tactibus, & amplexibus intendatur, quàm delectatio illa, quæ carnem afficit, & ad libidinem excitat, tunc peccati mortalis reatus, incurritur. Ad id autem dignoſcendum diſtinguenda eſt in his actibus delectatio triplex, prima dicitur naturalis, quæ conſiſtit in proportione quadam, & conformitate rei tactæ cum organo tactus, quomodo manus in calore excedens delectatur tangendo manum frigidam, & è contrà; ſi quis ergò tangendo manum mulieris hoc ſolùm modo delectetur ſine alia ulteriori intentione, quamvis ſit difficile, nullius erit peccati reus. Secunda dici poteſt delectatio moralis & eſt quam quis ſumit ex oſculo more patriæ, vel tactu manus cauſa amicitiæ exhibito, & hæc etiam licita eſt, & honeſta, quia delectatio, quæ ex his actibus ſumitur, potius eſt voluptas & gaudium mentis, quàm affectio ſenſitivi appetitus. Tertia denique delectatio eſt libidinoſa, quæ ſentitur in carne, & oritur ex commotione partium corporis, ſeù ſpirituum vitalium ad pollutionem incitantium, & hæc inter ſolutos eſt peccatum mortale, quia hæc delectatio à natura fuit inſtituta, ut medium ad copulam, & generationem ordinatum; quarè cùm copula inter non conjugatos non ſit licita, ſequitur nec licitam eſſe delectationem hujuſmodi ſenſualem, quæ etiam venerea appellari ſolet, quia eſt ordinata ad generationem, cui Venerem Gentilitas præficiebat. Ità Navarrus, Cajetanus, Leſſius, Reginaldus, Sanchez, Filliucius, Tamburinus,& alii paſſim apud Bonacinam q.4.cit.punct.9.ubi ait, quòd ſi hujuſmodi tactus,& amplexus, qui fiunt cauſa amicitiæ, & conſuetudinis patriæ, fiant etiam ex aliqua veniali vanitate, joco, curioſitate, & levitate, non videntur peccata pluſquam venialia, modo non adſit periculum conſenſus in delectationem ſenſualem, ſeù veneream, nam poſito tali periculo, ait eſſe mortale; contrarium tamen tutius eſt, ut dicunt alii, quia ob carnis fragilitatem valdè difficile eſt hoc periculum abeſſe, quamvis Monſregalis noſter de ſexto Decalogi precepto cap. 3. in fine dicat tactus hujuſmodi non eſſe mortales, etiamſi exinde inſurgat delectatio venerea contrà, vel preter voluntatem tangentis, nullo aſſenſu Superioris portionis animæ accedente, quem caſum valdè difficilem ego cenſeo, quia voluntas noſtra prona eſt condelectari appetitui ſenſitivo, & S.Congreg. die 18. Martii 1666. opinionem damnavit, quæ dicit eſſe tantùm veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

140 Secundò aliter loquuntur præcitati Doctores de aſpectu fœminæ, vel alterius perſonæ ob curioſitatem pulchritudinis; dicunt enim non eſſe peccatum mortale etiam ſi fiat propter delectationem, quæ ſenſu viſus capitur; modò non adſit periculum turpis, & venereæ delectationis, vel alterius luxuriæ. Ratio eſt, quia tantum periculum non reperitur, nec tanta turpitudo in aſpectu, quanta in tactu, nec aſpectus ità provocat ad libidem, ſicut tactus, tangere enim proprius ad libidinem ordinatur, magiſque venerem excitat, hoc eſt, ſpiritus vitales generationi ſubſervientes, quàm ſolùm aſpicere, quarè aſpicere mulieris faciem, manus, brachia, mamillas, ac alias partes ejus honeſtas, non eſt ex ſe peccatum ſaltem mortale, etiamſi fiat ob delectationem ſenſualem in pura viſione reſidentem; nam ſi fiat ob libidinoſam, non excuſabitur à mortali, quarè non immeritò minus peccato obnoxii ſunt aſpectus, quàm tactus? qua ratione concedo etiam, quod ait Monſregalis c. 5. in fine, licèt de actu negaverim; ſi mulierem quis intueatur cauſa vanitatis, levitatis, & curioſitatis, non dirigendo aſpectu ad delectationem carnalem, ſed motus tantùm ex quadam vanitate, & curioſitate, etiamſi exindè exurgat ſenſualis delectatio ex ſola venuſtate, & pulchritudine rei viſæ, quatenus grata eſt viſui, delectatio illa eſt ſolùm peccatum veniale, dummodò in illa ex plena advertentia diù non detineatur, quia tunc eſſet periculum venerei conſenſus, & commotionis ſpirituum ad pollutionem incitantium. Addunt tamen præcitati Doctores aliquos eſſe aſpectus de ſe impudicos, qui ſunt peccaminoſi mortaliter, etiamſi ob malum finem non fiant, ſed ex ſola curioſitate, & levitate; ut quando vir fœminæ pudenda reſpicit, vel è contrà, nam hujuſmodi aſpectus, utpotè inſtrumentorum ad generationem ordinatorum, valdè ad libidinem excitant, & ſpiritus commovent, & conſequenter à gravi peccato non excuſantur; niſi eſſet pudendorum in ſexu infantili, vel puerili, aut ob curioſitatem tàm brevi tempore, ut non ſit periculum magnæ commotionis ſpirituum, tunc enim facilius à mortali poterit excuſari, qua ratione etiam aſpicere nudum eum, vel eam, quæ ſit ejuſdem ſexus cum aſpiciente, non eſt mortale, ſed veniale, quia talis aſpectus pudendorum ejuſdem ſexus cum aſpiciente non multum ad venerem excitare ſolet, & ideò à mortali excuſatur.

141 Tertiò ex modò dictis quatuor valdè notanda deducuntur, ut obſervat Monſregalis l.c. ex Navarro c. *Si cui*, de Pœnit. d. 1. Primùm eſt non eſſe eandem rationem de tactibus, & aſpectibus, qui aſpectus non ordinantur ſecundùm ſe ad venerea, ſicut tactus, qui ad eam luxuriæ ſpeciem reducuntur, in qua eſſent, ſi coitus ſequeretur, & proptereà in confeſſione exprimenda eſt circumſtantia perſonæ tactæ. Secundùm eſt nec viſum, nec tactum eſſe de ſe peccatum, nec quidem veniale, ſi fiant honeſta de cauſa, & abſque delectatione venerea, neque etiam ſi fiant cum ea primò motu inſurgente. Tertium eſt tàm tactum, quàm viſum eſſe peccatum mortale, ſi fiant deliberatè ad habendam delectationem veneream, uti præambulam ad actum carnalem, imò etiam ſi fiant deliberatè ad habendam ſolam delectationem veneream ſine relatione ad copulam carnalem. Quartum eſt, nec tactum, nec viſum ex cauſa honeſta factos eſſe peccatum mortale; propterà quod ex eis delectatio venerea inſurgat in parte ſenſitiva contrà, vel præter voluntatem tangentis, vel videntis, ſi nullus conſenſus voluntatis portionis Superioris accedat.

142 Quæres, An & quatenus liceant tactus, & aſpectus inter conjugibus, & ſponſos de futuro. Reſp. cum communi DD. conjugibus licere, ſi ad copulam referantur, ad quam licitè ſe excitant, & excuſantur à mortali, etiamſi capiantur ob delectationem abſque intentione copulæ conjugalis, quia matrimonium eos cohoneſtat, ac defectus debiti finis non eſt mortalis modò non adſit periculum pollutionis extrà vas, in tali enim, caſu à mortali non excuſarentur, ſicut etiam adeſſet deſiderium, aut delectatio alterius ſponſæ. Quoad ſponſos autem de futuro dicendum eſt tactus impudicos eis non licere, ac proindè à mortali non excuſari, quia tactus hujuſmodi ad copulam proximè diſponunt, quæ non eſt eis licita antè matrimonium contractum. Tactus verò pudici, hoc eſt, in partibus honeſtis, qui poſt ſponſalia abſoluta fierent cauſa delectationis ſenſitivæ à pluribus DD. à mortali excuſantur, modò non ſit periculum pollutionis, vel conſenſus in copulam, quorum ratio eſt, quia ſicut matrimonium copulam facit licitam, ità ſponſalia, quæ ſunt prævia ad matrimonium diſpoſitio, hos tactus faciunt licitos, ſi periculum pollutionis non adſit. Ità Navar. Sanchez, Tol. Azor.& Fill. & alii. Oppoſitum tamen docent. Henriq. Reb. Leſſ.& alii, quorum ratio eſt, quia hæc delectatio à natura inſtituta eſt, ut prævia diſpoſitio ad copulam, quarè cùm hæc ſit inter ſponſos illicita antè matrimonium, conſequenter etiam delectatio hujuſmodi erit eis illicita; utraque ſententia probabilis eſt ex Bon.l.c. ſed prima mitior, ſecunda tutior,& probabilior ob propoſitionem relatam à S. Congreg. damnatam.

143 Quarto conveniunt Doctore, turpia loqui, & turpia canere tres illas ſpecies delectationum participare ab initio articuli aſſignatas, unde ſi hæc fiant ob bonum finem v.g. cauſa ſtudii, nullum committitur peccatum, ſi tàtum ex curioſitate fiant, vel vano ſolatio animo, ſcilicet, fallendi temporis, ſeque relevandi à laboribus eſt peccatum tantummodò veniale, ut patet

Digitized by Google

ex dictis de aſpectu, ſecluſo tamen periculo delectationis libidinoſæ, ut ſupponitur, vel circumſtantia ſcandali aſtantium, ut accidit, quando verba, vel cantiones ſunt valdè laſcivæ, & inhoneſtæ, tunc enim probabiliter poteſt credi ſcandalum indè ſuboriri at ſi fiant cum delectatione ad objecta ipſa, hoc eſt ad res ipſas narratas graviter peccaminoſas, vel cum periculo conſenſus in illam, erit abſque dubio mortale, quia talis voluntas expreſsè libidinoſa cenſetur, & idem pariter dicendum eſt de lectione obſcænorum, ac eorumdem auditione, qui enim libros legunt de turpibus ex profeſsò agentes, præſcindendo an hi libri ſint prohibiti, vel non, pari modo non peccant, ſi ob bonum finem legant, peccant verò venialiter, ſi, ob curioſitatem, vel jocum, & tandem mortaliter, ſi ob libidinoſam delectationem, aut cum periculo aliquo, aut ſeipſos incitandi ad libidinem, & ſic pariter diſcurrendum eſt de aſpicientibus tabulas rebus turpibus depictas, ſuppoſitione facta, quod abſit periculum conſentiendi. Aliter autem dicendum eſt de componentibus, & repræſentantibus comædias, quæ continent res valdè turpes, & ad libidinem excitantes, peccant enim mortaliter, quia dant cauſam ruinæ proximi, quamvis illam non intendant, cùm moraliter certum ſit plures indè ad peccatum incitandos, & idem dicendum eſt de deſcribentibus turpia, & pingentibus fœminas cum nudatis pudendis, vel in actu coeundi, quia hæc, & ſimilia valdè ad veneream libidem aſpicientes incitari ſolent. Ex quo etiam deducitur Magiſtratus, qui Comædias turpes exhiberi permittunt, graviter peccare, cùm enim ipſi facile tot lapſus, & ruinas cavere poſſint, ex charitate, imo ex officio tenentur repellere turpia repræſentantes. Ità Sanchez, Filliucius, Cajet. Navarr. Tolet. Azor. Bonac. Tamburinus, & alii paſſim.

144 Quintò, eſt gravis controverſia inter Recentiores, An in rebus venereis detur parvitas materiæ, hoc eſt, utrum in genere luxuriæ ſit dabilis aliqua ſenſualis delectatio, quæ ità ſit levis, ut ex ſe non inferat peccatum grave. Aliqui abſolutè affirmant, quorum ratio eſt, quia tangere res molles, ſuaves, & temperatas, propter delectationem indè naturaliter reſultandam, non eſt mortale; ergò nec tangere carnes alienas, ſecluſo alio fine, & periculo. Deindè quia delectatio venerea ex ſolo viſu capta plerumque non eſt mortale, ut ſuprà dictum eſt; ergò ſi in cæteris præceptis datur materia parva, etiam dabitur in Caſtitatis præcepto. Tandem quia ſi non daretur, ideò eſſet, quia humana fragilitas eſt maxima, & periculum videtur evidens; ſed hæc ratio non eſt ſufficiens, quia non apparet cur non poſſit Petrus fœminæ pedem leviter pede comprimere, quin ſe exponat evidenti periculo conſenſus in ulteriorem actum, & quis credet non eſſe poſſibile, quòd Paulus ex levi, vel ſenſuali curioſitate aſpiciat tranſeuntem fœminam, quin velit ulterius progredi: non ergò neganda videtur parvitas materiæ etiam in materia luxuriæ. Ità Sanchez, Salas, Villalobos, Marcantius, & alii. Negant plures alii, quorum fundamentum præcipuum eſt humana fragilitas in rebus venereis, ac proindè imminens periculum conſenſus etiam in rebus minimis, tùm quia omnis delectatio venerea ſecundùm Galenum eſt inchoatio quædam pollutionis; atqui omnis inchoatus actus pollutionis eſt mortalis; ergo etiam quæcumque delectatio talis. Ità Diana, Caſtropalaus, Trimarcus, Teneda, Baldellus, Bon. & alii, qui teſtantur Clem. VIII. in officio S. Inquiſitionis definiviſſe in rebus venereis non dari parvitatem materiæ, & afferunt decretum P. Claudii Aquavivæ Generalis Societ. quo vetuit, ne quis ex Patribus ſuis publice, vel privatim doceret, aut ſe judicare ſignificaret oppoſitam opinionem eſſe tolerabilem, vel probabilem.

145 Media via gradiuntur alii. Ità Caramuel fundam. 58. de materia parva, ubi fuſiſſimè de hac controverſia diſputat, & ab initio quæſtionis dicit, quòd in obſcuriſſima hac materia ſpeculationem à praxi omninò diſtinguere debemus, & tametſi ſpeculativè nihil poſſit univerſim ſtatui, poteſt tamen, & debet practicè, undè in reſolutione quæſtionis duas poſteà ſtatuit concluſiones. Prima eſt quòd ſpeculativè, & præſcindendo à periculo in delectatione venerea datur materiæ parvitas. Secunda eſt, quòd ſi hæc delectatio ità parva poſſet poni à parte rei ſine ulteriori periculo, eſſet de facto culpa levis; at quia ſemper adeſt periculum, ſemper eſt mortalis; & quia ſemper eſt periculum, ubi non eſt certa ſecuritas, & qui periculo peccandi ſe exponit, peccat mortaliter, ideò concludit in luxuria ob annexum periculum non dari practicè parvitatem materiæ, ſed omnem delectationem libidinoſam, ſi voluntariè eſt admiſſa, eſſe culpam mortalem. Sed cum alia diſtinctione procedit Tamburinus libr. 7. cap. 8. cit. §. 1. & inquit aliud eſſe dari parvitatem materiæ in materia luxuriæ, & aliud in re venerea, hæc enim duo valdè differunt, nec inter ſe confundi debent, nam luxuria late patet ad omnem culpam pertinentem maxime ad ſenſum tactus. Res verò venerea, quam propriè vocavimus libidinoſam, reſtringitur ad culpas pertinentes ad generationem. Hac diſtinctione præmiſſa, inquit in materia luxuriæ poſſe admitti parvitatem materiæ, quia tactus levis ex joco, & curioſitate, ac etiam ex delectatione ſenſuali in puro tactu reſidente, & non libidinoſo, parva culpa eſt, ut ſuprà diximus, licet poſſit eſſe gravis, ſi ulterius progrediatur, & ob finem libidinoſum aſſumatur. At in re venerea inquit nullam materię parvitatem admitti poſſe ſemper enim eò ipſo, quod venerea eſt, inchoatio copulæ, ſeu pollutionis eſt, atque adeo ipſius procuratio quæ inter ſolutos mortale peccatum ſemper attingit, & hic dicendi modus mihi quoque probabilior videtur, & tutior, ac magis conſonans præcedenti doctrinæ de tactibus, & aſpectibus impudicis, & quidem ſi rationes primæ opinionis bene perpendantur, non aliud probant, quàm primam hujus aſſertionis partem, & rationes poſterioris ſecundam, non enim loquitur de parvitate materiæ, niſi in rebus venereis. Verum tamen eſt Caramuelem loc. cit. hanc diſtinctionem non admittere, qua non admiſſa negandum omnino eſt dari parvitatem materiæ in peccato luxuriæ ob nimiam humanæ carnis fragilitatem; ut dictum eſt.

146 Sextò tandem ex dictis colligi poteſt cum Abellio de ſexto Decalogi præcepto §. 2. quot modis in hoc præceptum peccetur, peccant enim qui alias perſonas impudice aſpiciunt, qui oſculis, vel tactibus libidinoſis delectantur; qui in peccatum molitiei deliberatè incidunt, aut eam ſibi tactibus impudicis, vel aliis modis procurare conantur; qui committunt peccatum fornicationis, ſtupri, adulterii, ſacrilegii, inceſtus, aut raptus, qui nefandum Sodomiæ, aut beſtialitatis crimen perpetrant, aut aliis illicitis, ac monſtruoſis concumbendi modis ſe polluunt. Item qui notabiliter in potu, vel cibo excedunt, undè in ipſis motus ſenſuales, & impudici, & aliquando pollutiones orire ſolent, quibus regulariter, & frequenter ſe conſentire experiuntur, qui veſtitu, aut geſtu aliquo immodeſto, vel aſpectu hujus peccati occaſionem aliis præbent; qui Comædiis, aut aliis ſpectaculis, vel ſaltationibus, aut choreis delectantur, in quibus advertunt ſe graves hujus peccati luxuriæ tentationes experiri, eiſque ut plurimum ſuccumbere. Item qui aſpiciunt imagines, vel picturas obſcænas, & ad libidinem aſpectu ſui excitantes, aut eas publico loco exponunt, undè alii occaſionem peccandi ſumere poſſunt, qui turpes cantilenas, aut verba obſcæna proferunt, aut ab aliis prolata libenter audiunt; qui novis veſtibus ſe induunt, ut ab aliis concupiſcantur, & litteras amatorias ſcribunt, & ſimilia opera externa faciunt ad rem veneream ordinata.

147 Denique communiter DD. docent illos etiam contrà hoc præceptum peccare, qui turpium rerum cogitationibus, aut imaginationibus deliberatè intendunt, ut illis delectentur; qui delectationes illas ſuboriri advertunt, nec illas protinus abiiciunt; ſed potiùs ſovent, quia delectatio moroſa eſt peccatum mortale, & dicitur moroſa, quando homo illi delectationi liberè conſentit, aut cùm poteſt prohibere, & tenetur, non prohibet. Verùm, quę hoc pręcepto per ſe, & directè prohibentur, ad opus pertinent, in nono autem præcepto: *Non concupiſces uxorem proximi tui*, &c. ea ipſa prohibentur in concupiſcentia, quemadmodum ea, quę in opere prohibentur ſequenti præcepto de non furando, prohibentur in concupiſcentia ultimo præcepto de non concupiſcendo res alienas; quare impudicæ cogitationes, moroſæ delectationes, deſideria, & ſimilia, per ſe, & directè nono præcepto prohibentur, quoniam quæ hic præcipiuntur, vel prohibentur in facto, ibi prohibentur, & præcipiuntur in concupiſcentia; & deſiderio atque ideò hujuſmodi peccata in actibus internis conſiſtentia per ſe, & directè contrà nonum præceptum tendunt, de quibus proindè ibi agemus, non autem contrà ſextum, niſi remotè, & indirectè.

148 Hic etiam quæri ſolet, An motus ſenſualitatis ſint peccata. Pro cujus quæſiti reſolutione breviter advertendum eſt, motus ſenſualitatis ex communi omnium doctrina alios eſſe primò primos; alios ſecundò primos; primi generis dicuntur illi, qui repentè conſurguntur, & omnem rationis conſiderationem præveniunt, itaut nulla ſit apprehenſio, vel ſuſpicio malitiæ, & hi non ſunt peccata, quia non ſunt in noſtra poteſtate, nec ſunt voliti in ſeipſis, neque in cauſa, non eſt autem peccatum, niſi voluntarium directè, vel ſaltem indirectè, id eſt, vel in ſe, vel in cauſa; & hoc intelligendum eſt non ſolùm de primis motibus ſenſualitatis, ſed etiam intellectus, & voluntatis, ut accidit, quando aliquis ſubitò malum de proximo ſuſpicatur. Motus ſecundi generis, ſeu ſecundo primi dicuntur illi, qui ſuccedunt motibus primò primis, cùm autem in his motibus ſecundò primis adſit aliqua malitiæ advertentia, ſequitur ipſos eſſe peccaminoſos accedente voluntatis conſenſu; ad perfectum autem, & directum conſenſum duo requiruntur, unum eſt perfecta intellectus advertentia; alterum eſt motus, & approbatio voluntatis, undè ſequitur ex duplici capite conſenſum poſſe eſſe imperfectum, ut Becanus advertit p. 2. tr. 2. c. 5. q. 5. ex defectu nimirum advertentiæ intellectus, & ex defectu voluntatis; ſi advertentia intelle-

ctus

Digitized by Google

ctus nulla ſit, nullus poteſt eſſe voluntatis conſenſus, quia voluntas non fertur in incognitum, ac proindè nullum peccatum, ſi advertentia intellectus eſt aliqua, ſed tamen imperfecta, poterit quidem eſſe aliqualis conſenſus, non tamen ſufficiens ad peccatum mortale; tandem ſi advertentia intellectus eſt perfecta, & ad hanc accedat motus, & approbatio voluntatis, tunc adeſt plenus, & perfectus conſenſus ad peccatum mortale ſufficiens; quando autem voluntas perfecte conſentire cenſeatur, explicabimus infrà agendo de nono præcepto. *Non concupiſces*, ibi enim eſt proprius hujus quæſiti locus; interim videatur Bonac. q. 4. cit. de Matrimonio punct. 7.

QUÆSTIO OCTAVA.

De Septimo Decalogi Præcepto.

149 PRo exacta ſeptimi præcepti declaratione, *Non furtum facies*; quod habetur Exodi 20. tria præſertim DD. tractare ſolent, ut apud Azorium videri poteſt p.3.l.4.& alios paſſim. Primo de Juſtitia, & Jure, ac rerum Dominio, quo pacto nimirum acquiratur, conſervetur, & amittatur, ut ex his poſteà rationes omnes cognoſcamus, quibus ergà proximi bona obſtringimur. Deindè de Contractibus, vel quaſi Contractibus, in quibus Juſtitia commutativa verſatur. Tertiò de Reſt. tùm in genere, tùm in ſpecie ad dignoſcenda delicta, vel quaſi delicta, ex quibus obligatio reſtitutionis oritur. Quoniam verò de his omnibus ſufficienter egimus ſuprà diſp.3.4.5. & de Reſtit. tàm in communi; quàm in particulari diſp.7.8. & 9. Lectorem ad ibi dicta remittimus, ne hic eadem fruſtrà, & abſque neceſſitate repetamus; & ſolùm hic breviter declarabimus, quid hoc ſeptimo Decalogi præcepto prohibeatur, & quot modis contrà hoc præceptum peccetur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid hoc ſeptimò Decalogi præcepto prohibeatur.

150 PRimò, certum eſt, hoc præcepto, quod traditur per modum negationis. *Non furtum facies*, non tantùm prohiberi furtum, ſed etiam præcipi Reſtitutionem rei alienæ. & ratio eſt, quia ſicut præceptum affirmativum includit virtualiter negativum, ita è contrà negativum includit affirmativum, quare ſicut virtute primi præcepti, quod traditur ſub affirmatione, *Unum cole Deum*, non tantùm præcipitur cultus Deo debitus, ſed etiam prohibetur quicquid veri Dei cultui adverſatur, ut in Superioribus dictum eſt; ità in hoc præcepto, quod per modum negationis traditum eſt, includitur affirmatio, ſeù præceptum affirmativum, nempè, *Redde quod tuum non eſt*, & ità cùm prohibetur furtum Reſtitutio virtualiter præcipitur, juxtà illud de Regul. jur. in 6. *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*. Tria itaque generatim hoc ſeptimò Decalogi præcepto prohibentur. Primum eſt omnis illicita uſurpatio rei alienæ ſivè occultè fiat, qualis fit per furtum, ſivè palam, & cum violentia, qualis eſt rapina, hoc enim eſt diſcrimen furti à rapina, ut dictum eſt diſp.9.q.1.ar.1. Ità D. Auguſt. l.qu.Exod. q.71. ubi explicans hujus præcepti intelligentiam inquit, furti nomine omnem illicitam rei alienę uſurpationem intelligi, non enim rapinam permiſit, qui furtum prohibuit, ſed nomine furti in lege veteris Teſtaméti, & rapinam intelligi voluit, & quicquid illicitè rerum proximi auſertur. Ità diſcurrit D. Auguſt. l.c. & refertur 14.q.5.c.Pęnale, ubi dicitur, quod pęnale eſt occultè auferre, & multo majoris poenæ eſt palam eripere, quia ut l.c. diximus, peccatum rapinæ, gravius eſt furto, ſiquidem ultrà injuſtam rei alienæ ablationem, injuria etiam violentiæ illatæ in ea reperitur, quam proindè circumſtantiam in confeſſione aperiendam eſſe ibi diximus, quia eſt circumſtantia mutans ſpeciem, & ſunt peccata furtum, & rapina ſpecie diverſa, ut ibidem ſtatutum eſt cum vera, & communiori ſententia. Secundùm quod prohibetur eſt omnis illicita detentio rei alienæ ex Can. ſæpè 14. de Reſtit. Spoliatorum, eò quòd non multum interſit; ut ibi dicitur, quoad periculum animæ, injuſtè detinere, ac invadere alienum. Tertium tandem eſt omne damnum rebus proximi injuſtè illatum, quid autem ſit damnum datum, & quomodo à furto diſtinguatur jam diximus diſp.cit. quæſt.2. quarè ab initio illius Diſputationis diximus in ſeptimo Decalogi præcepto, *Non furtum facies*, ſub nomine furti comprehendi omnes actiones, vel omiſſiones, quibus proximus in bonis fortunæ læditur ſivè rem ejus uſurpando, ſivè deſtruendo, & deteriorando, ſivè illum impediendo à conſecutione alicujus boni, vel beneficii, ſivè non reſtituendo, vel non ſolvendo ei id ad quod jus, & actionem ex juſtitia habet; per hoc enim præceptum omnis hujuſmodi actio, vel omiſſio circà hujuſmodi bona contrà juſtitiam prohibetur.

151 Secundò hinc deducit Abellius de ſeptimo Decalogi præcepto §.10. quòd cum ex doctrina D. Aug. loc. cit. hoc præcepto prohibeatur, non ſolùm quævis injuſta rei alienæ acceptio, & detentio, quæ furti nomine deſignatur, ſed etiam quævis alia injuſta rei alienæ contractatio, aut damni illatio; conſequenter dicendum eſt etiam prohiberi deliberata quamlibet voluntatem alterius res injuſtè uſurpandi, vel detinendi, aut damnum illi inferendi, ut enim docet D. Th. p.2. q.72. ar.7. peccata voluntatis, & operis ejuſdem ſunt ſpeciei; cum hac tamen differentia, quod peccata operis contrà hoc ſeptimum præceptum ad reſtitutionem obligant, non verò peccata ſolius voluntatis. Verùm de hoc præcepto diſcurrendum eſt, ſicut de præcedenti, quod nimirum quæ hoc præcepto per ſe, & directè prohibentur ad opus pertinent; in decimo autem præcepto, *Non concupiſcere rem proximi tui*, ea ipſa prohibentur in concupiſcentia; atque ideo quælibet deliberata voluntas res alienas uſurpandi, vel detinendi, vel dammum illis inferendi per ſe, & directè contrà decimum tendit præceptum; illoque immediatè, & proximè prohibetur, quoniam quæ hic præcipiuntur, vel prohibentur, in facto, ibi præcipiuntur, & prohibentur in concupiſcentia, & deſiderio proxime, & immediatè; hic autem ſolùm mediatè, & remotè, quatenus actus externus malitiam, & pravitatem ſuam accipit ab interno. Deinde quamvis utique verum ſit inordinarie loquendo ſola peccata operis contrà hoc ſeptimum præceptum ad reſtitutionem obligare, non verò peccata ſolius voluntatis, ut nos quoque diximus diſp.9.cit.q.2.art.2.n.37. nihilominus in alquo caſu etiam ſolam nocendi intentionem per media aliàs licita obligationem reſtituendi inducere poſſe ibid. oſtendimus numer. 39. pluribus exemplis cum Hiqueo noſtro in ſuo Commentario 4. d.15. q.2. in fine.

152 Tertiò obſervandum eſt cum eodem Abellio, ac etiam ex dictis à nobis loc.cit. hoc præcepto prohiberi illam rei alienæ invito domino uſurpationem, ac detentionem, quæ injuſta eſt, quia ex communi Theologorum ſententia variis in caſibus ablatio rei alienæ invito domino abſque ullo juſtitiæ detrimento fieri poteſt, ſiquidem dominus in talibus caſibus non cenſetur rationabiliter invitus, nam ſaltem in extrema neceſſitate licitum eſt aliena ſurripere, ut dictum eſt diſp.cit.q.1.art.2.n.20. cùm in extrema neceſſitate de lege naturæ omnia ſint communia undè in tali caſu non cenſetur invitus dominus, vel ſaltem non rationabiliter invitus, ſic pariter cùm fit ablatio ex joco, quamvis enim invito domino fiat, non tamen cenſetur furtum, ut obſervat Tol.l.5.c.15.& cùm fit ex legitima ſuperioris auctoritate, qui ex juſta, & rationabili cauſa bona unius in alterum transfert, qua ratione Iſraelitę Ægyptiorum bona auferentes furtum non commiſerunt, nam Deus eos in pœnam ſpoliari voluit. Item cùm fit in bonum finem, & convertitur ablatum in domini utilitatem, ut cùm à furioſo enſis ſubripitur, ne ullum percutiat; qua ratione nec furatur uxor, quæ pecunias clàm aufert marito, ne in ludis, vel commeſſationibus eas profundat, dummodò tamen illas in uſum familiæ convertat, nec peccat qui vinum alterius effundit, ne inebrietur, nec qui chartas diſrumpit, & lacerat; ne alii ludendo blaſphæmias proferant, vel alia ratione peccent. Demum diximus etiam diſp.7. q.2.art.1. n. 21. & 32. quomodo, & quibus ſervatis conditionibus licitum ſit rem propriam ab alio injuſtè detentam ſubripere, & num. 33. quo pacto licitum ſit etiam interdum rem ſuam recuperare, vel æquivalentem per violentiam, & rapinam.

153 Quarto, certum quoque eſt, ac de fide furtum, & rapinam, quę hoc pręcepto prohibentur eſſe peccata mortalia ex genere ſuo, ut conſtat ex 1. ad Cor.c.5. *fures Regnum Dei non poſſidebunt*, & ratio eſt, quia nedum charitati contrariantur, qua proximum diligere tenemur, ac proindè velle illi bona, & non inferre mala, & nocumenta; ſed etiam juſtitię opponuntur, quę reddit unicuiq; quod ſuum eſt, peccata autem contrà juſtitiam, nedùm ſunt mortalia ex genere ſuo, ſed etiam ad reſtitutionem obligant, tum tandem quia furtum, & rapina ſunt etiam contrà bonum commune, nimirum contrà pacem ſocietatis humanę, quę per furta, & rapinas valdè turbatur, atque diſſolvitur. Dictum eſt autem eſſe peccata mortalia ex genere ſuo, quoniam in quibuſdam caſibus, & circumſtantiis poteſt quis non ſolùm à peccato mortali, ſed etiam à veniali excuſari, ut quando indeliberatio intervenit, defectus judicii, probabilis rei alienæ ignorantia, intentio boni finis, impotentia recuperandi, quod ſibi debetur, ac aliæ circumſtantiæ nu. præcedenti recenſitæ, ac tandem parvitas materiæ, quæ ſubripitur, quoniam modicum pro nihilo reputatur. Ità Navarr.c.17. & alii Doctores paſſim, quænam autem in furto exiſtimanda ſit quantitas ad peccatum mortale contrahendum ſufficiens jam dictum eſt diſp.9. cit.q.1. art.1.

Digitized by Google

art. 1. nu. 6. & ſeq. ubi etiam advertimus hanc parvam quantitatem talem eſſe debere, ut nec per ſe, nec per accidens cauſet proximo in bonis fortunæ corporis, vel animæ notabile damnum, quoniam ſi quis Sartori, v.g. acum, Sutori ſubulam, Scriptori calamum ſubripiat, aut alteri Artifici aliquod ſuæ artis inſtrumentum neceſſarium, defectu cujus Artifex per multum temporis ſpatium operari non poſſit, & victum ſibi comparare, quamvis res accepta per ſe notabiliter non lædat, quia eſt modici valoris, lædit tamen per accidens ob rationem allatam, & lucrum ſibi ceſſans ex acceptione prædicti inſtrumenti, ac propterea in tali caſu ejuſmodi rei parvę furtum erit peccatum mortale, ut Doctores communiter docent, & ex noſtris Monſregalis de ſeptimo Decalogi præcepto c. 3. art. 1.

154 Quintò, Diana plures alios citans part. 5. tract. 13. reſol. 98. docet ex Albertino in Rubrica de hæretic. in 6. quæſt. 8. hoc præceptum de non furando, non habere locum in Chriſtianis ſurripientibus res ab infidelibus ex conſenſu Principum, eo quia quicquid poſſident Turcæ ſunt bona Chriſtianorum tyrannice uſurpata, & ideò omnis Chriſtianus, tamquam membrum Eccleſiæ, poteſt ea in Eccleſiam deferre, & captivi injuſtè ab infidelibus detenti poſſunt à dominis particularibus abſque injuſtitia furari, quantum ſufficit ad congruam compenſationem pro injuria captivitatis, mercede ſervitutis, ac etiam ratione damni emergentis, & lucri ceſſantis in ſuis negotiationibus, & bonis ob abſentiam à patria; item pro ſufficientia redemptionis à dominis ſuis, & aliis quibuſcumque ejuſdem Reipublicæ, ac tandem quod caput eſt, ratione juſti belli, nam Principes Chriſtiani ſunt domini rerum Turcarum, & cùm ipſi ſint hoſtes publici, & tyrannicè bona Chriſtianorum poſſideant, ut dictum eſt ſequitur poſſe Chriſtianos ex tacito Principum conſenſu bona illorum ſurripere, abſque reſtitutionis obligatione. Et hoc Diana docet non tantùm de mancipiis, quia Chriſtianis in terris Turcarum manentes, ut plurimum ſunt mancipia, ſed cum Molina tom. 1. de Juſtitia tract. 2. diſp. 37. extendit ad quemlibet Chriſtianum dicens poſſe etiam defraudare vectigalia à Turcis impoſita ob rationem allatam, quia ſcilicet, Turcæ ſunt hoſtes publici, & bona Chriſtianorum tyrannicè poſſident, undè Principes Chriſtiani jus habent bellum ipſis gerendi, eoſque jure belli rebus ſui ſpoliandi. Hanc tamen licentiam quibuſdam limitationibus reſtringit, niſi ſequatur ſcandalum, vel damnum aliorum Chriſtianorum, vel actio illa ſumendi bona Turcarum non ſit annexa cum mendacio, conſcientia erronea, vel fractione fidelitatis, ad quam tenentur qui ſub fide regia ibi abſunt aut negotiantur, in his enim caſibus Chriſtiani furantes bona Turcarum peccarent, & ſi cum Turcis fœdus inirent vel aliquod ſalvum conductum, ad reſtitutionem etiam tenerentur, quia in his caſibus non poteſt præſumi conſenſus Chriſtianorum Principum, ſic etiam diſcurrit in hac materia Aſteſanus noſter lib. 1. tit. 7. de Furto art. 3. cum Raymundo, & aliis antiquioribus.

155 Sextò D. Bonaventura 3. d. 37. dub. 7. ait, quod in hoc præcepto intelligitur prohiberi omnis illicita rei alienæ uſurpatio, & illa poteſt fieri, vel per violentiam, vel per fraudulentiam, & hoc vel ſimpliciter, vel ubi adjacet conſecratio aliqua, undè prohibetur hic furtum ſimplex, & ſacrilegium, quod eſt furtum perpetratum circà rem ſacram, vel locum ſacrum, ſacrum verò dicitur quicquid mancipatum eſt cultui divino, ut Eccleſia, vel res Eccleſiæ. Quæ circumſtantia adeò notabilis eſt, quod ut advertunt Fagundez, Caſpenſis, & alii, ſi furto rei parvæ ſacrilegium grave adjungatur, ratione adjuncti fit peccatum mortale, ut ſi quis agnum ex ſacra cera furetur, ut indè candelam efformet ad domum ſuam illuminadam, vel modicum olei ſancti chriſmatis, ut in ſuam lucernam effundat ad eumdem effectum, fit enim tali caſu rei ſacræ injuria notabilis, dum ad illicitos, & profanos uſus convertitur. Addunt tamen, quod furari modicam ceram benedictam ex Altari ad ſe illuminandum, vel modicum fruſtulum veſtium Sacerdotalium, ut attritæ veſti aſſuatur, tantùm eſſe veniale, quia in his rebus non fit injuria gravis rei ſacræ, cùm non ſint ſanctificatæ, & conſecratæ. Idem dicendum, ſi quis rapiat, vel furetur res non ſacras, in loco tamen ſacro exiſtentes, & ratio eſt, quia ſanctitatem violat, & immunitatem ejuſdem loci ſacri in quo exiſtunt, & hæc circumſtantia, vel rei, vel loci ſacri in Confeſſione Sacramentali neceſſariò explicanda eſt, quia peccati ſpeciem mutat ex c. *Quiſquis* 21. in ord. 17. q. 4. & evadit Sacrilegium, ſeù furtum ſacrilegum.

156 Septimò, conveniunt etiam Doctores graviter peccare contrà hoc præceptum, etſi non in ſpecie furti, ſi fur ſciat ex jactura rei parvæ domino ſecuturam magnam valdè moleſtiam, quia v.g. valdè ad eam afficiebatur, nec ſimilis recuperari poteſt, ut ſi ex viridario auferat domino aliquem fructum, quem ſcit illi eſſe valdè charum, qua de cauſa ex ejus ablatione gravem patitur triſtitiam; in tali enim caſu mortaliter peccat, non quidem in ſpecie furti, ſed contrà charitatem ratione contriſtationis, & Bonacina diſp. 2. de Reſtit. in particulari qu. 8. punct. 1. ait hoc diligenter advertendum eſſe, quando ſcilicet furtum, quod eſt veniale ſecundum ſe ratione parvitatis materiæ, fit poſteà mortale ratione notabilis damni, ut dictum eſt de ablatione acus Sutori, vel ratione alterius cauſæ concurrentis, ut exemplis modò adductis, quia excommunicatio, inquit, quæ fertur contrà fures, niſi reſtituant, illos non comprehendit qui rem levem furati ſunt, etiamſi ex ejus ablatione mortaliter peccaverint ratione circumſtantiæ adjunctæ; nam excommunicatio fertur propter furtum mortale, & quod mortalem habet malitiam in ſpecie furti, non autem in alia ſpecie malitiæ ratione circumſtantiæ adjunctæ; furtum verò rei levis, & exiguæ non eſt mortale in ſpecie furti, ſed in ſpecie injuſtæ damnificationis, vel alterius malitiæ, pro quo adducit Navarrum, Lopez, Rebell. Vaſquez, Filliucium, Clavem regiam, & alios, Nec video cur Faber noſter diſp. 48. de Reſt. c. 1. nu. 16. communem adeò doctrinam non recipiat, non enim Auctores citati negant ablationem rei minimæ eſſe peccatum furti, ut eis Faber adſcribit, ſed dicunt non eſſe furtum mortale, ſeù non habere malitiam mortalem in genere furti ratione levitatis materiæ, ſed tantùm veniale; & cùm excommunicationes ferantur contrà fures, ut reſtituant, hoc ipſo ſupponere videntur, quod furtum mortale commiſerint ratione notabilis quantitatis rei ablatæ, ad cujus reſtitutionem tenentur, & non ratione gravis malitiæ adjunctæ in altera ſpecie ratione circumſtantiæ annexæ, quapropter à communi opinione recedendum non puto, præſertim ob regulam communem, quod pœnæ ſunt reſtringendæ, non ampliandæ.

157 Poſtremò, quando dicitur furtum eſſe acceptionem rei alienæ invito domino, obſervandum eſt, dominum dici poſſe invitum, vel quoad ſubſtantiam ipſam rei, vel quoad modum tantùm accipiendi; ad furtum propriè dictum requiritur, quòd dominus ſit invitus quoad ſubſtantiam rei ablatæ, & non tantùm quoad modum; dicitur autem ſit invitus, quando non tàm rei acceptio, quàm modus ipſe occultus accipiendi, facultate non petita, diſplicet domino, & hujuſmodi ablatio propriè furtum non dicitur, qua ratio Navarr. c. 17. n. 139. inquit plura excuſari à furto, quæ filii à parentibus Religioſi à Monaſterio, & famuli à Domino auferunt abſque petita parentis licentia, Prælati, vel domini, & ad proprium uſum accipiunt, quod appoſitè additur; quia ſi ad uſum aliorum accipiant, ut ſcilicet ea aliis vendant, vel donent, à furto non excuſantur.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quot modis contrà hoc ſeptimum Decalogi præceptum peccetur.

158 EX dictis in ſuperioribus in tractatu de Juſtitia, & Jure de obligationibus juſtitiæ commutativæ, & diſtributivæ, ac rurſus de Reſtitutione tàm in communi, quam in particulari ſatis conſtare poteſt, quàm varii ſint, & multiplices modi, quibus in hoc præceptum divinum peccatur, quo Deus in tutelam veluti ſuam bona noſtra exteriora ſuſcepit, ut ait Catechiſmus Romanus part. 3. cap. 8. itaut nullus ea injuſtè ſurripere poſſit, aut nobis invitis illa retinere, quin injuria talis etiam in Deum ipſum refundatur; ac obedientia illi debita violetur. Omnes igitur illos modos majori, qua fieri poteſt, brevitate, & claritate ad quatuor, vel quinque capita reducemus.

159 Primò itaque contrà hoc ſeptimum Decalogi præceptum peccatur injuſta rerum acquiſitione; quæ multipliciter contingere poteſt, & quidem in primis occultè aliena accipiendo, vel manifeſtè per rapinam, & vim, & hoc modo ut notat Monſregalis noſter loc. cit. capit. 2. non ſolùm peccant latrones in viis, ſed etiam Principes injuſtè uſurpantes Civitates, & Caſtra ſine juſto titulo, vel etiam facientes extorſiones indebitas à Subditis in gabellis, pedagiis, & collectis, de quibus dicitur Ezech. 22. *Principes ejus in medio ipſius, quaſi Lupi rapientes prædam*, de quo graviſſimo abuſu hac noſtra ætate præſertim toto orbe urgente optimè diſcurrit Vulpes noſter tom. 3. p. 3. diſp. 112. ex Scoto 4. d. 15. quæſt. 2. artic. 1. ubi ſatis expreſsè ſignificat rapinam committere Principes indebita ſuis ſubditis onera imponentes, & ab eis exigentes, adeo ut ſit in eis peccatum graviſſimum ſpeciem peſſimam Tyrannidis habens, à quo ſine prævia gravi pœnitentia, ac reſtitutione abſolvi nequeunt, & ratio eſt, inquit Doctor, quia eorum Principatus politicus eſſe debet, non diſpoticus, & ad commune bonum ſubditorum ordinatus, non ad proprium eorum commodum, utendo ſubditis more pecudum, eos comprimentes, deglutientes, vim inferentes, ac ſpolia eorum detrahentes Luporum inſtar, ut ait Ezech. loc. cit. ſed quia ut fert adagium de Principibus,

Digitized by Google

pibus, aut benè aut nihil, quamvis id dixerim zelo ſalutis eorum, calamum cohibeo, & ad dicta diſp.6.quæſt.1.art.2.circà hoc punctum me remitto. Item contrà hoc præceptum peccant Principes, quando iniquas leges condunt ad lucrandum, de quibus Iſaias dixit cap. 10. *Væ qui condunt leges iniquas, & ſcribentes injuſtitiam ſcripſerunt, ut opprimerent in judicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei, ut eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent*; & idem dicendum eſt de injuſtitia Judicum, vel Officialium iniquas ſententias proferentium, vel ex timore, vel ex amore, vel ex odio, vel ex cupiditate, vel ex notabili ignorantia, quos etiam reprehendit idem Iſaias cap.5.dicens; *Juſtificatis impium pro muneribus, & juſtitiam juſti aufertis ab eo*. Demum ex hoc capite peccant contrà hoc præceptum, qui debita non ſolvunt, aut ſolvere nimis diù differunt, cùm poſſint, præſertim ſi creditor moleſtè ferat dilationem illam, aut ex illa incommodum, aut detrimentum aliquod patiatur; item qui cùm ſint alterius hæredes, aut teſtamenti executores, illius debita, aut legata ſolvere non curant, vel promiſſionem alteri factam, & ab eo acceptatam in re notabili exequi nolunt.

160 Secundò contrà hoc præceptum faciunt, qui per fraudulentiam, vel dolum alios in contractibus decipiunt, quæ fraus tripliciter contingere poteſt, in ſubſtantia vendendo, ſcilicet, unum pro alio, ut exempli gratia auricaleum pro auro, & aromata unius ſpeciei pro aromatibus alterius ſpeciei, poteſt etiam contingere in quantitate dando diminuta pondera, & rerum menſuras, ac tandem in qualitate, prava pro bonis vendendo injuſto pretio, de quibus dicitur Amos 8. *Audite qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ dicentes, quando tranſibit menſis, & venundabimus merces, & aperiemus frumentum, ut imminuamus menſuram, & ſiclum augeamus, & ſupponamus ſtateras doloſas, ut poſſideamus in argento egenos, & pauperi pro calceamentis, & quiſquilias frumenti vendamus*: Undè peccant contra hoc præceptum, qui emendo, aut vendendo dolo, vel fraude utuntur; qui in pondere, numero, vel menſura fraudem aliquam committunt, qui rem aliquam notabiliter pluris vendunt, aut minus emunt, quàm valeat, qui rem defectuoſam pro integra vendunt, nec illius occultum defectum emptori patefaciunt; qui metu injuſtè incuſſo, aut dolo aliquo alterum inducunt, ut contractui oneroſo, vel damnoſo, ac ſibi præjudiciali ſubſcribat; qui monopolium aliquod injuſtè faciunt, quando ſcilicet plures mercatores ſimul conſpirant, ut merces omnes alicujus generis coemant, eaſque poſteà pro arbitratu ſuo vendant ultrà juſtum pretium. Denique ex hoc capite etiam contrà hoc præceptum peccant, qui ad lucrum in ludis, vel ſponſionibus faciendum fraude, vel dolo utuntur, qui alium minis, conviciis, vel fraude aliqua ad ludum inducunt, & qui aleis, & ſimilibus ludis jure civili prohibitis magnam pecuniæ quantitatem exponunt; & qui rem aliquam emunt, quam ſciunt, vel dubitant eſſe furtivam, ut ſibi retineant, ut etiam Abellius obſervat loc.cit.§.11.

161 Tertiò etiam fit contrà hoc præceptum prava cooperatione ad talia acquiſita illicita, aliquo ex novem modis jam declaratis ſuperius diſp.7.q.2.art.1.explicando, quinam ad reſtitutionem teneatur. Ex dictis enim ibidem ſatis conſtat novem eſſe modos, quibus peccatum alienum participatur, & quamlibet illorum obligationem in ſolidum inducere, quando quis eſt cauſa auferendi, vel retinendi rem alienam invito domino, quod etiam docuit Scot.4.d.15.quæſt.2.art.4.lit.Bb.ubi ait, quod omnis obligatio ad reſtitutionem reducitur ad auferre, vel retinere rem alienam, & hoc velut cauſa principalis, vel proxima, vel inducens, vel coadjuvans, vel non impediens. Facit ergò contrà hoc præceptum cooperans ad talia illicitè acquiſita, etiamſi nihil ipſe inde percipiat, ut imperando, conſulendo, perſuadendo, & hujuſmodi juxta illud ad Rom.1.*Digni ſunt morte non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus*, tales enim non ſolùm contra charitatem graviter peccant, ſed etiam contrà juſtitiam, quando talis cooperatio fuit efficax ideſt, quando ſine ea factum non fuiſſet furtum, vel damnum ſecutum, & ſic intelligitur illud, quod habetur 2.qu.1.c.*Notum* facientem, & conſentientem pari pœna conſtringit ubi ait Gloſſa, quod intelligitur de conſenſu cooperationis, ſine qua cooperatione non fieret malum; quod etiam docuit Scot. l.cit.ubi ait hæc omnia verificari, quando ad conſenſum efficacem reducuntur verum, vel interpretativum; undè cooperantes ad furtum, vel homicidium ad reſtitutionem non tenentur, quando non fuerunt efficax cauſa damni; ut ſi fur v.g.vel homicida mandato, vel conſilio alterius non fuerit efficaciter motus, quia nihilominus furtum, vel homicidium patratus erat; undè ad inducendam in cooperantibus, & conſulentibus reſtitutionis obligationem requiritur, ut conſilium, mandatum, & aliæ cauſæ morales ſint propriè cauſæ, ideſt, ut ex ipſis ſequatur effectus, tamquam cauſis, ſine quibus non fieret, ut loco citat. diximus.

162 Quarto, ex obligationibus juſtitiæ diſtributivæ jam ſuprà declaratis diſp.6. q.1. fit contra hoc præceptum indebita diſtributione juxta illud ad Cor. 1. cap.3. *Hic jam quæritur inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur*, ut enim diximus ibi art.1. conveniunt omnes in diſtributione officiorum, nedum Eccleſiaſticorum, ſed etiam ſęcularium abſque peccato indignum eligi non poſſe ad aliquod officium, hoc eſt, perſonam ineptam ad ſatisfaciendum obligationibus talis officii; & Principes, ac alios quoſcumque, quibus electio commiſſa eſt teneri ad reſtitutionem pro damno illo, quod Reipublicæ evenit ex tali electione, & ratio eſt, ut diximus ibi, & obſervat Card.de Lugo de Juſtitia, & Jure diſp.34. ſect.1. quia licet juſtitiæ diſtributivæ obligatio proprium, & ſtrictum jus non ſupponat, aut debitum in proprio jure fundatum ad talia communia bona participanda; aliquod tamen debitum in diſtribuente ſupponit, quia juſtitia diſtributiva intendit æqualitatem, & proportionem geometricam in ſubditis ſervari debere, tàm in ordine ad participanda bona communia quàm in ordine ad communia onera ſubeunda, qualia ſunt tributa, & ſimilia gravamina: Juſtitia vero diſtributiva ſolùm in Superiore reſidet, vel in ejus vices gerente in ipſo diſtributionis exercitio; undè curare, & ſatagere tenetur eligere ſaltem dignum, & idoneum ad tale officium; nec eligendo indignum excuſatur à peccato, & obligationem, quod eligens neſciebat electum eſſe indignum; nam poſitivè inqu rere, & ſcire tenetur eligendum eſſe dignum, & aptum ad tale officium, & diligentiam moraliter ſufficientem adhibere ad indagandam ejus dignitatem, & aptitudinem ad illud officium exercendum. Quod adhuc magis verificatur in diſtributione officiorum Eccleſiaſticorum, & in expendendis beneficiorum illorum redditibus, ut docet, Conc.Trident.ſeſſ.24.cap.1. de diſtributione beneficiorum Eccleſiaſticorum, & ſeſſ.25. cap.1. de diſtributione redituum eorumdem, & ratio eſt, quia Eccleſiarum Prælati ſunt diſpenſatores rerum Eccleſiæ, non domini, ut ait D. Auguſt. ad Bonifacium Comitem ep.50.& refertur 12.q.1.c.*Si primatum*, ubi Gloſſa dicit, quòd Eccleſia tenet locum pupilli, & Prælatum locum tutoris, ſicut ergò tutor, ſi malè adminiſtrat dilapidando bona pupilli, ut fur habetur, & ad reſtitutionem tenetur. Ità & Prælatus ſi bona Eccleſię expendit in malos uſus dando ſine neceſſitate conſanguineis, & conviviis, ludis, ac meretriciis; exponit, quod debet dare pauperibus.

163 Quintò tandem contrà hoc præceptum peccatur per variam damnificationem, ut incendiis, devaſtationibus agrorum, & caſtrorum in bellis injuſtis, ut dictum eſt diſp.9. de Reſtitut. damni in bonis fortunæ; in mutilationibus, occiſionibus, falſis accuſationibus, teſtificationibus, & inſtrumenti, ut dictum eſt diſp.8. qu.2.de Reſtit.damni in bonis corporis. Rurſus peccant contrà hoc præceptum qui res inventas, cùm poſſint, vero domino non reſtituunt, vel diligentiam requiſitam ad illud dignoſcendum non curant adhibere. Item qui ſervis, aut mercenariis mercedem, ac debitum ſtipendium detinent, aut notabiliter ejus ſolutionem differunt ſine ulla rationabili cauſa, & tunc quidem adhuc gravius peccat, ſi ex tali dilatione damnum, aut aliquod notabile incommodum illis obveniat. Denique contra hoc pręceptum peccant qui ex mutuo uſuras exigunt, ſcilicet, pro mutuo pecunię, vel rerum, quę uſu conſumuntur accipiendo aliquid ultrà capitale juxtà illud Concil. Agaten. & refertur 14. q. 3.c.Uſura 4.in ordine. Uſura eſt, ubi amplius requiritur, quàm datur, v.g. ſi dederis ſolidos decem, & amplius quęſieris, vel dederis frumenti modium unum, & ſuper aliquid exigeris, ubi evidenter oſtenditur, quod quicquid ultrà ſortem exigitur, uſura eſt. Sed de mutuo, & uſura jam ex profeſſo egimus diſp.5.q.2. ar.1.ubi oſtendimus uſuram eſſe omninò illicitam, & grave peccatum, quia eſt contrà jus naturale, & poſitivum tàm divinum, quàm humanum, nam de ratione mutui eſt, quod dominium rei mutuet, ac ejus uſus in alium transferatur pro aliquo tempore, & ideò pro tempore mutuationis non poteſt mutuans lucrum accipere vi mutui, quia juxtà regulam à Scoto aſſignatam 4. d. 15.q.2.lit.P. nec commutans, nec mutuans poteſt vendere tempus, quia tempus non eſt ſuum, qua ratione S.C. Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis in quibuſdam propoſitionibus damnatis die 18. Martii 1666.cam præſertim damnavit, & prohibuit, quod *licitum eſt mutuanti aliquid ultrà ſortem exigere ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus*, nam ratione mutui, ut ſic numquam aliquid lucri licitum eſt accipere, niſi mutuans aliquo alio juſto titulo excuſetur; quibus autem titulis, & in quibus caſibus licitum ſit mutuanti aliquid ultrà ſortem accipere ibidem ſufficienter oſtenſum eſt art. 3. & 4.quæ ibi videnda ſunt, & conſulenda, ne hic eadem fruſtrà, & abſque neceſſitate repetamus.

164 Poſtremò hac de cauſa approbandum non cenſeo, quod inquit Caramuel funda.60. de Mutuo, & Uſura, ubi poſtquam eum

Digitized by Google

cum communi Doctorum dixit, mutuantem licitè poſſe aliquid recipere ultrà ſortem primò ratione periculi, nempè tot, ac tantas pecunias, quantas poſtulare videtur majus periculum, vel minus. Secundò ratione lucri ceſſantis, tantum nimirum, quantum eſt illud lucrum, quod ceſſat, quod ſi incertum ſit, taxari majoris, vel minoris debebit juxtà periculi quantitatem. Tertiò ratione damni emergentis, tantum nimirum, quantum ſit damnum, quod certò emergat, nam ſi damnum non certò, ſed probabiliter tantùm ſit emerſurum, taxari majoris, vel minoris debebit juxtà probabilitatis quantitatem. Quartò tandem addit non poſſe aliquid recipere ratione temporis præcisè, etſi longum id ſit, niſi ſe obliget ad non repetendum. Hæc, inquam, limitatio approbanda non eſt, quia talis aſſertio concidit omninò cum relata propoſitione à S. Congregatione condemnata, quòd licitum ſit mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus; ergò, & intentio Sacræ Congregationis eſt, non ſolùm licitè non poſſe mutuantem aliquid ultrà ſortem recipere ratione temporis præcisè, etſi longum id ſit; ſed nec etiam ratione obligationis, ſi nimirum mutuans ſe obliget ad non repetendum uſque ad certum tempus. Et fortè neque Caramuel id intendere voluit, licèt ſic ejus verba ſonent; nam immediatè poſt ſtatutam illam aſſertionem, eam declarare volens, & quo titulo in tali caſu poſſit mutuans aliquid ultrà ſortem accipere hæc ſubdit verba. Et in tali caſu ſi quid poſtulet, non id ratione ſolius temporis, ſed ratione periculi, aut perdendi capitalis, aut incurrendi damnum inopinatum, aut carendi lucro aliquo, quod poſſet haberi licitè ſi adeſſet numerata pecunia, quod quidem periculum, qui plerumque leve eſt, aliquid leve ſolet recipi, poſſetque aliquid grave, ſi eſſet grave. Ità Caramuel l.c. & ità ſentire declarat ratione ſolius temporis non poſſe aliquid recipi ſecundùm Canones, undè quoad rem cum communi ſentire videtur; licèt ejus loquendi modus in ſua aſſertione expreſſus non ſit admittendus ob allatam propoſitionem nuper à S. Congreg. damnatam, ut ſcandaloſam, & uſuris viam aperientem. Reliqua ad hanc materiam de Mutuo, & Uſuris ſpectantia videantur loc. cit. ubi ex profeſſo declarantur.

QUÆSTIO NONA.

De octavo Decalogi præcepto.

165 HOC Decalogi præcepto: *Non falſum teſtimonium dices*, juxta communem Doctorum ſententiam prohibetur omnis injuſta læſio famæ, & honoris proximi, & præcipuè omnis falſitas, & mendacium, ac læſio verbalis, quæ fit contrà proximum, tùm in actibus judicialibus falsò accuſando, vel verum celando: tùm etiam extrà illos perniciosè mentiendo, pejerando, ſecreta revelando, & ſimilibus. Verùm quia de læſione in bonis famæ, & honoris, quæ extrà judiciales actus per detractionem, contumeliam, & judicium temerarium proximo irrogatur, ac debita ejus reſtitutione ſufficienter egimus ſuprà diſp. 8. q.3. & de injuſtitia, quæ in actibus judicialibus, tàm ex parte Judicis, quàm accuſatoris, teſtis, & rei committi poteſt, ex profeſſo quoque tractavimus ſuprà diſp.6. q.2. hic ſolùm agemus de mendacio, & perjurio, qua præſertim hoc præcepto prohiberi docet Scotus noſter cum Magiſtro 3. ſent. d. 38. & 39.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit mendacium, & quale peccatum.

166 PRimò mentiri ex D. Aug. l.1. contrà mendacium cap. 42. eſt contrà mentem ire, ut indicat ipſa nominis ethimologia, undè mendacium ibi deſcribit, quod ſit *enunciatio falſa cum voluntate ad fallendum prolata*, & eodem modò loquitur c.22. Enchirid. ubi ait, quod *ille mentitur, qui contra id, quod animo ſentit loquitur voluntate fallendi*; ex qua definitione deducitur duo ad rationem mendacii requiri; unum eſt voluntas fallendi, ſeù falſum enunciandi; alterum eſt locutio, ſeù enunciatio, vel ſignificatio aliqua exterior mentis judicio contraria; ſic etiam ex noſtris definit mendacium Aſteſanus lib.1. tit.36.art.1. quod *ſit falſa voce ſignificatio cum intentione fallendi*, ad cujus intelligentiam notat, quod dictum exterius duplicem habet comparationem, vel reſpectum, unum ad rem ſignificatam, & ſic dicitur ſermo verus, cùm res adæquatur ſermoni, & falſus eùm non adæquatur, alterum habet ad intentionem dicentis, & ſic dicitur ſermo verax, cùm intentio loquentis adæquatur ſermoni, fallax cùm ei non adæquatur, undè ait ad complementum mendacii rationem duplicem concurrere falſitatem, unam per comparationem ad rem, alteram per comparationem ad loquentis intentionem, quarum prima in mendacio tenet rationem materialis, & altera rationem formalis, & ab iſta propriè dicitur quis mendax; undè advertit Orbellius 3.d.38.ab initio, ſi quis dicat falſum putans dicere verum, non mentitur, cùm nec intendat falſum exprimere, nec proximum decipere; per oppoſitum autem ſi quis intendens falſum dicere dicat verum, mentitur, cùm proximum intendat fallere, & aliter ore exprimere, quàm habeat in mente; & hoc etiam docuit D. Auguſt. c.18.Enchirid.ubi ait, quòd quando aliquis falſum dicit putans eſſe verum, mentiri judicandus non eſt, quoniam quantum in ipſo eſt, non fallit ille, ſed fallitur, & ideo hæc falſitas materialiter ſolùm ſe habet in tali locutione, quandò verò aliquis ex intentione fallendi aliquid tamquam verum aſſeverat, quod exiſtimat eſſe falſum, ſivè re verà id falſum ſit, ſivè contrà ejus opinionem verum exiſtat, actus ejus inquantum eſt voluntarius, & moralis, habet per ſe, & formaliter falſitatem, & per accidens ſolùm, ac materialiter veritatem, & ſic etiam diſcurrit D.Th.2.2.q.110.art.5.

167 Secundò, Scot. d. 38. c. q. un. lit.A.cum D.Bonav.ibid. art. 1. q.2. deducit ex modo dictis omne mendacium eſſe peccatum, quia actus includens intentionem malam numquam poteſt eſſe bonus, cùm formaliter includat malum velle, prolatio autem verborum cum intentione fallendi; quale eſt mendacium, eſt hujuſmodi; ergò &c. Hoc autem ità declarat Doctor l.c.quia licèt actus poſitivus, & malitia non ſint unum per ſe, nec in re, nec in conceptu, poteſt tamen aliquod nomen imponi ad ſignificandum, nec actum ſolùm, nec deformitatem ſolam, ſed totum ſimul; ſicut hoc nomen adulterium impoſitum eſt ad ſignificandum non tantum actum naturalem coeundi, ſed etiam cum deformitate, ſcilicet, cum aliena; & ſimiliter hoc nomen furtum impoſitum eſt non ſolùm ad ſignificandum acceptionem alicujus rei alienæ, ſed etiam contrà voluntatem ejus, cujus eſt, & cujuſcumque alterius ſuperioris domini; talia autem tota importata per hujuſmodi nomina non videntur poſſe eſſe bona; ſed illud, quod eſt ſibi ſubſtratum, putà actus coeundi, vel accipiendi talem rem poſſibile eſt eſſe ſine tali deformitate. Ità igitur in propoſito, inquit Doctor, licèt prolatio talium, vel talium verborum quorumcumque ſignificatorum poſſit eſſe ſine peccato, tamen prolatio eorum cum conſcientia oppoſiti, & per conſequens cum intentione fallendi, non poteſt eſſe ſine peccato, quia includit actum ſubſtratum cum circumſtantiis ipſum neceſſariò deformantibus. Ità diſcurrit ad verbum Doctor loc. cit.& hac de cauſa inquit D. Auguſt. l.c.c.5. & ſeq.nullo pacto, nullo fine, nulla diſpenſatione humana, vel divina mendacium licitum eſſe poſſe, ut etiam refert Aſteſan. cit. art. 4. undè ſententia quorumdam antiquorum, qui dixerunt mendacium aliquando non ſolùm eſſe licitum, ſed etiam neceſſarium, tamquam erronea, & Sacræ Scripturæ contraria damnatur, non tantùm à D. Auguſt. loc. c. ſed etiam ab Innocentio Tertio c. *Superior*, de Uſura, ubi dicit *Scripturam ſacram prohibere, ne quis etiam pro alterius vita ſervanda mentiatur*. Objectiones autem quaſdam ex variis exemplis S. Scripturæ deductas optimè diſſolvit Doctor loc. cit.

168 Tertiò Doctor l. c. lit. B. examinat, quale peccatum ſit mendacium, & inquit mendacium aliquandò eſſe peccatum mortale, aliquando veniale; mendacium enim eſſe peccatum mortale, ut etiam Aſteſ.advertit l.c.dupliciter poteſt intelligi, nimirum vel per ſe, ſcilicet, ratione ſuæ ſpeciei, vel per accidens, ſcilicet, ratione alicujus circumſtantiæ adjunctæ, primo modo illud mendacium eſt peccatum mortale, quod eſt ſecundùm ſuam ſpeciem contrà charitatem, ut eſt mendacium in doctrina religionis; quando ex falſa ſignificatione grave aliquod præjudicium in divinum honorem derivatur; & mendacium, quod eſt in nocumentum proximi, ſeù per quod aliquod grave nocumentum proximo infertur; ſecundo modo dicitur peccatum mortale, quod ſecundùm ſuam ſpeciem, ſeù ex objecto non eſt tale, ſed tantùm per accidens ratione, ſcilicet, circumſtantiæ adjunctæ; vel finis intenti, quando ſcilicet, in aliquem pravum finem dirigitur, v.g.ſi quis mentiatur, ut proximi famam graviter lædat, vel notabile damnum in bonis fortunæ ei inferat, & utroque iſto modo dicitur mendacium perniciosum, & de his intelligitur illud Pſal. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*, univerſaliter omne tale mendacium ex deliberatione dictum eſt peccatum mortale, & prohibetur hoc octavo præcepto: *Non falſum teſtimonium dices*, non enim teſtimonium, inquit Doctor eſt præcisè in judicio, ſed quando aliquis ex certa deliberatione aſſerit, quod ignorat, vel cujus oppoſitum ſcit; undè concludit, quod quicumque cum intentione decipiendi proximum profert oppoſitum ejus, quod ſcit, vel credit eſſe verum, & ſic dicendo intendit nocere illi, cui loquitur, vel de quo loquitur, dicit

falſum

Digitized by Google

falſum teſtimonium contrà proximum. Aliquando etiam mendacium eſt tantùm veniale peccatum, quando ſcilicet, ex ratione ſui, vel finis intenti, neque Dei, neque proximi charitati contrariatur, quod ait Doctor contingere poſſe, dupliciter ſcilicet, vel in mendacio prolato ad aliquam levem delectationem capienda, quod dicitur mendacium jocoſum, vel in mendacio, in quo utilitas aliqua proximi intenditur, quod dicitur officioſum, & hæc eſt doctrina D. Auguſt. loc. cit. ut Aſteſanus notat; ubi ait, quòd *duo ſunt genera mendaciorum in quibus non eſt magna culpa, ſed tamen non ſunt ſine culpa, ſcilicet, cum aut jocamur, aut proximo conſulendo mentimur*. Et de his duobus mendaciis, inquit Doctor, conceditur communiter, quod neutrum eſt mortale ex ſe, quia neutrum ex ſe charitati repugnat; eſſent autem mortalia, ſi quis ex huiuſmodi videret probabiliter ſcandalum ruinæ mortalis oriri, nec tamen deſineret talia mendacia proferre, & hoc ſivè talis eſſet in ſtatu perfectionis acquirendæ, ut religioſi, vel exercendæ, ut prælati, ſivè in quovis alio ſtatu, quia teſte Salvatore: *Væ homini illi per quem ſcandalũ venit*.

169 Quartò ſubdit Doctor loc. cit. quòd licet de iſtis duobus mendacii officioſo, & jocoſo concedatur, communiter neutrum eſſe peccatum mortale in viris imperfectis, quia neutrum ex ſe eſt contrà charitatem, nec contrà aliquid de ſe requiſitum ad ſtatum talium perſonarum; tamen in viris perfectis dicitur à quibuſdam utrumque eſſe peccatum mortale ratione circumſtantiæ perſonæ, quia auferunt eis auctoritatem, ne credatur eis, & in hoc faciunt ſtatum ſuum vileſcere, & etiam obſunt audientibus propter ſcandalum. Sed hoc reiicit Doctor, quia nulla circumſtantia facit, quod eſt veniale in uno eſſe mortale in alio, niſi alius neceſſario obligetur ad id, ad quod non obligatur alter; ſed vir perfectus non obligavit ſe ad veritatem ſervandam in verbis aliquo voto, vel juramento pluſquam quicumque Chriſtianus; ergò circumſtantia perſonæ, quæ non eſt ſpecialiter obligata, non transfert veniale in mortale. Quarè ſubdit Doctor diſtinguendum eſſe, & dupliciter intelligi poſſe aliquam perſonam eſſe in ſtatu perfectionis, uno modo in ſtatu perfectionis exercendæ, ut Prælatus, alio modo in ſtatu perfectionis acquirendæ, ut religioſus, & de primo ait concedi poſſe, quòd exercendo actus ſibi competentes ratione talis ſtatus, putà docere, judicare, prædicare, utrumque mendacium eſſet in eo peccatum mortale, quia aufert auctoritatem doctrinæ, quam predicat juxtà illud Aug. in epiſt. ad Hieron. *Si ad Scripturas ſacras admiſſa fuerint quantumcumque jocoſa mendacia. nihil remanet in eis ſoliditatis*, puta ſi Prælatus prædicans miſceat mendacium jocoſum, nihil ſoliditatis remanet in doctrina illa, poteſt enim quilibet dubitare de quocumque dicto ab eo, ſicut de mendacio, & ità peribit auctoritas Doctorum in docendo, & utilitas populi audientis. & conſimiliter peribit auctoritas in judicio ſolemni. Sed in illo, qui habet ſtatum perfectionis acquirendæ, non exercendæ, videtur aliter dicendum, quia talis non videtur obligatus ad aliqua, quæ ſunt perfectionis plus cæteris, niſi ad illa, quæ vovit; non enim aſſumpſit ſtatum curæ paſtoralis, & ideò nec actum pertinentem ad perſonam talem, igitur talis, ſi non exercet actus perfectionis, cujuſmodi ſunt docere, prædicare, & hujuſmodi, non videtur plus peccare mortaliter in mendacio officioſo, vel jocoſo, quàm alius Chriſtianus, niſi fortè propter ſcandalum, quia imperfecti poſſunt magis ſcandalizari de mendacio talis perſonæ, quàm perſonæ communis. Ità diſcurrunt DD. loc. c. & Scotiſt. ibid. ac præſertim Aret. ar. 6. & Aſteſ. loc. cit.

170 Quintò quæritur. An ad evitandum mendacium in quibuſdam caſibus uti liceat reſtrictionibus mentalibus. Negantem partem mordicus defendit noviſſimè Caramuel fundam. 61. & 62. & quam nulla ratione probat, nec auctoritate, ſed ſolis jurgiis, & vellicationibus ſic diſcurrens. Eſt mihi innata averſio contrà Reſtrictiones mentales, ſi enim continentur intrà terminos pietatis, & ſinceritatis, neceſſariæ non ſunt, nam omnia, quæ ipſæ præſtare poſſunt, præſtabunt conſignificantes circumſtantiæ; quod ſi tales dicantur, ut etiam ibi admittendæ ſint, ubi deſunt circumſtantiæ ſignificantes, tollunt humanam ſocietatem, & ſecuritatem, & tamquam peſtiferæ damnandæ ſunt; quoniam ſemel admiſſæ aperiunt omni mendacio, omni perjurio viam, & tota differentia in eo erit, & ut quod heri vocabatur Mendacium, naturam, & malitiam non mutet, ſed nomen, itaut hodie jubeatur Reſtrictio mentalis nominari, quod eſt virus condere ſaccharo, & ſcelus ſpecie virtutis colorare. Ità Caramuel ibi. n. 1085.

171 Communis tamen, & vera opinio omnium Doctorum tàm veterum, quàm recentiorum reſtrictiones mentales admittit, ut omninò neceſſarias in quibuſdam caſibus ad evitandum mendacium, & hæc eſt communis ſententia non ſolùm Theologorum, ſed etiam Juriſtarum, qua ratione diximus ſuprà diſp. 6.q.2.ar.3.reum à Judice non legitimè interrogatum ſeù juris ordine non ſervato non teneri veritatem aperire, ſed poſſe crimen occultare prudenter, & poſſe uti mentali reſtrictione, & amphibologia, & juxta illam reſpondere eo modo, quo Scotus declarat 4.d.15.q.4.art.3. & ratio eſt, quia ut ibi dicebamus cum Aſteſano l.1.tit.41.art.2. aliud eſt falſitatem proponere, & aliud veritatem tacere, primum in nullo caſu licet, quia mendacium numquam eſt licitum; at ſecundum in aliquo caſu licet, non enim tenetur quis ſemper veritatem confiteri coram Judicè, ſed tantùm quando eſt legitimè interrogatus, & juris ordine ſervato, putà cùm ſuper aliquo crimine infamia præceſſit, vel aliqua ſigna expreſſa, & indicia extant, vel etiam præceſſit ſaltem ſemiplena probatio; modum autem reſpondendi, ac ſe defendendi in tali caſu docet Doctor loc. cit. lit. G. ubi inquit, quod in hoc caſu cauta eſt reſponſio Juriſtarum. Nego propoſita, ut proponuntur, & hæc quidem ſine mendacio dici poſſunt in propoſito, ait Doctor, quia proponuntur in publico, & ut publica, publicè probanda; ſic autem negare ea poteſt quis, ſi ſcit ea non poſſe in publico probari, cùm enim ejus interrogatio de peccato occulto intelligi non debeat, rectè & ſine mendacio reus reſpondere poteſt. Non feci, vel non commiſi crimen, ſcilicet, probabile in judicio, de quo tantùm juridice Judex interrogare poteſt. Nec ſic reſpondendo reus mentitur utendo hujuſmodi verbis, quæ verum ſenſum in mente proferentis habere poſſunt, mendacium enim per ſe in hoc conſiſtit, ut quis verbis eam veritatem negare intendat, quam concipit loquens cum altero, quod in propoſito non contingit, ut ibi declaravimus; ipſe enim verum ſenſum in mente ſua concipit, ſcilicet, non feci, vel crimen non commiſi in judicio probabile, aut de quo juridicè interrogari, vel denunciari poſſim, quod eſt verum; undè falſum omninò eſt in hoc, & ſimilibus caſibus mendacium, & reſtrictionem mentalem coincidere, ut ibi oſtendimus.

172 Sic pariter, & ob eamdem rationem cum communi Doctorum ſuperius in hac diſp.q.3.art.2.diximus, jurare cum æquivocatione, quando juſta cauſa eſt, & ipſa æquivocatio licet, non eſſe malum; quia ubi eſt jus occultandi veritatem, & ſine mendacio occultari poteſt, nulla injuria fit Sacramento. Undè æquivocare licet, ſi juramentum exigatur injuſtè, ut ſi quis juramentum exigat, qui jus non habet illud exigendi, v. g. Judex incompetens, vel ſi ſit competens, juris ordinem non ſervat. Item licet uti æquivocatione in juramento, ſi per injuriam, vim, & metum exigatur, ut ſi captus à latronibus ipſum dimittere nolentibus, niſi juret ſe poſteà daturum Lytrum v.g. aureos centum, iſte jurare poteſt æquivocè dicendo, juro me daturum cum hac mentali reſtrictione, ſi mihi libuerit, & tunc non tenetur, quia abſolutè non juravit daturum, ſed cum conditione, nec mentitus eſt pejerando, quia per reſtrictionem mentalem, & ſecundum aliquem ſenſum verborum verum juravit, & juſtam rationem æquivocandi habuit, nec in tali caſu tenetur vocabulis, uti ſecundùm communem ſignificationem. Quarè falſum eſt, quod dicebat Caramuel hujuſmodi mentales reſtrictiones tollere humanam ſocietatem, & ſecuritatem, & tamquam peſtiferas eſſe damnandas; nam quamvis verum ſit in communi, & civili hominum ſocietate hujuſmodi mentales reſtrictiones non licere, & quem libet teneri uti vocabulis ſecundùm communem ſignificationem, ut tollatur omnis cauſa decipiendi, & civilis hominum ſocietas ſit ſecura; in prædictis tamen caſibus, quando ſcilicet, juramentum exigitur ſine legitima auctoritate, ut à Judice incompetente, vel per vim, & metum a latronibus in nemore, non tenentur homines uti vocabuli, ſecundùm communem ſignificationem, ſed poſſunt æquivocatione uti, & cum reſtrictionibus mentalibus loqui ad evitandum mendacium, tunc enim non ſunt in civili ſocietate humana, ſed cum latronibus in humanæ tractantibus, atque ideò ſine peccato in his caſibus vim vi repellere licet per mentales reſtrictiones, & æquivoca verba, ut fecit D. Athanaſius cum ſatellitibus Arrianis eum quærentibus, & fusè oſtendit contrà hunc Auctorem D. Ludovicus Epiſcopus Oriolenſis in quæſtionibus ſelectis moralibus quæſt. 11.

173 Sextò movet Caramuel l.c. aliam difficultatem, An innocens ad vitandos cruciatus poſſit ſibi imponere falſum crimen, etſi ob illud ſit poſteà ultima ſententia condemnandus. Et negativè reſpondet, quia inquit eſſe peccatum mortale mentiri. Reipublicæ legitimè, & juſtè interroganti. Cæterum diſ. 8.q.3.a.3. n.76.& ſeq.diximus cum cõmuniori, ac veriori ſententia ad evitanda gravia tormenta poſſe quemlibet, ſibi falſum grave crimen imponere, etiamſi indè mors ſit ſibi ſecutura, & ratio eſt, quia nemo tenetur cum tanto incommodo vitam ſibi conſervare, ut ibi fusè oſtendimus, neque mendacium illud, quo in tali caſu falſum ſibi crimen imponit, eſſet pernicioſum, ſed officioſum; quia per illud non ſibi infert malum, quod tantis tormentis notabiliter præponderet, cùm crimen falſum fatendo, & ſibi

Digitized by Google

imponendo, brevi morte prolixam, & acerbam redimat; & quibuſdam caſibus peccatum mortale non eſt mentiri Reipublicæ legitimè etiam, ac juſtè interroganti, ut diximus diſp.6.q. 2.a.3. n.43. & ſeq. & Judex juſtè, & juridicè reum interrogando illum obligat, non quidem ad culpam, ſed ad torturam, ut ſcilicet, ſuum crimen fateatur, ſi gravia tormenta experiri non vult, melius enim Reipublicæ damnum impeditur dando Judici poteſtatem ad veritatem indagandam per tormenta, quàm per obligationem conſcientiæ, ut ibi diximus cum Card. de Lugo, & pluribus aliis. Et tandem quamvis communis opinio teneat reos obligari in conſcientia ſub mortali ad confitendum, quando ſunt juridicè interrogati, hoc intelligendum eſt de iis, qui re vera ſunt rei, non autem de innocentibus, ut eſt in caſu noſtro, numquam enim Reſpub. innocentes punire intendit, & condemnare, ac proinde quando dicitur peccatum mortale eſſe mentiri Reipub. legitimè, & juſtè interroganti, hoc de reis intelligendum eſt, non autem de innocentibus. Notanter autem diximus l.c. id fieri poſſe ad evitanda gravia tormenta, quia ad levia tormenta evitanda ſine mortali id nequit fieri, ſiquidem quilibet vitam ſuam cuſtodire, & conſervare tenetur, quando non magna difficultate poteſt, at tunc levia tormenta ſuſtinere poteſt, ideò enim levia ſunt, quia ſuſtineri poſſunt, ſecus ſi eſſent gravia, & præter Auctores loc. cit. adductos id etiam tenet Tamb. l. 9. c. 3. §. 6.

174 Poſtremò eſt difficultas, An mendacium in facto, quæ ſimulatio appellatur, ſit peccatum. Pro cujus quæſiti intelligentia notandum eſt, quod ut ait D. Ambroſius in quodam ſermone, mendacium non ſolùm eſt in verbis, ſed etiam in operibus ſimulatis, nam Chriſtianum ſe eſſe dicere, & opera Chriſtiani non facere mendacium eſt in factis. Quæritur modò, num mendacium in factis ſit licitum, nam ſi mendacium in operibus ſimulatis poteſt licitè fieri, ſequeretur quòd etiam in verbis licitè fieri poſſet, quia non eſt majus peccatum ſimulatio in verbis, quàm in factis, imò deteſtabilior videtur falſitas in factis, quia facta magis oſtendunt ea, quæ ſunt in anima, quàm verba. Ratio autem dubitandi, quòd ſimulatio in factis non ſemper ſit peccatum, & aliquando poſſit eſſe bona, deducitur ex facto Davidis, qui coram Alchis ſimulabat ſe furere 1. Regum 21. & in facto Jehu, qui ſimulabat ſe Baal colere, quando cultores ejus voluit deſtruere 4. Regum 10. Hanc difficultatem reſolvit Doctor l.c. in ſolutione ad ultimum principale, ubi ait, quod ſimulare quidpiam contingit multipliciter. Primo modo ſignis externis oſtendendo ſe habere aliqua bona, quæ non habet; ut per genuflexiones, orationes, & devotiones oſtendendo devotionem & ſanctitatem ſibi ineſſe, quæ non ineſt, & talis ſimulatio eſt hypocriſis, quæ ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Secundo modo poteſt quis indicare ſignis externis ſe non eſſe aliquo peccato irretitum, cui tamen addictus eſt, ut ſi quis luxurioſus audiens loqui de mulieribus ſpuat in ſignum ſuæ caſtitatis, cùm talis non ſit, & talis ſimulatio eſt hypocriſis, & de genere ſuo peccatum mortale. Tertio modo poteſt quis aliqua ſigna externa oſtendere, quæ ſpectantibus quidpiam ſignificent, quod ſuapte natura non habent repræſentare, ut permittere ſalivam per barbam defluere, ex ſe non eſt inſanæ mentis indicium, fieri tamen poteſt, ut quibuſdam, & in aliqua natione id repræſentet, & qui ſimulando his ſignis indifferentibus uteretur, ait Doctor, quod non peccaret, quia etſi non liceat cuipiam mentiri, poteſt tamen quilibet pro ſuo, vel alterius commodo veritatem tacere, & occultare, & tale ait fuiſſe Davidis factum. Jehu autem à peccato non excuſat, quia nec à cultu Hieroboam receſſit, nec fuit verus Dei cultor.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid, & quotuplex ſit perjurium, & quale peccatum, & quot modis contrà hoc præceptum peccetur.

175 Primò advertendum eſt ex Scoto 3.diſt.49. q. un. lit.H. quòd in perjurio plerumque eſt duplex peccatum, ſcilicet mendacium, tamquam materiale, ut quando qui ſcienter falſum jurat, & aſſumptio nominis Dei in vanum, tamquam formale, undè jurans ſcienter falſum non ſolùm mentitur per falſam vocis ſignificationem, ſed etiam irreverentiam committit, & tale perjurium quoad primum pertinet ad hoc præceptum ſecundæ tabulæ, in quo mendacium prohibetur, & quoad ſecundum formaliter pertinet ad primam, quia per præceptum primæ tabulæ irreverentia prohibetur. Duo itaque in perjurio concurrunt, unum formale, quod eſt aſſumere nomen Dei in vanum, & eſt contrà præceptum primæ tabulæ; alterum eſt materiale, & eſt mendacium, quod eſt contrà præceptum ſecundæ tabulæ, & quia unumquodque denominatur à forma, ideo perjurium ſimpliciter, & principaliter dicitur eſſe contrà præceptum primæ tabulæ, minus verò principaliter, & materialiter contrà hoc præceptum ſecundæ tabulæ. Poſtquam igitur aliqua de perjurio diximus q.3. hujus Diſp.2.2. in quantum quoad formale ſpectat ad præcepta primæ tabulæ, hic aliqua ſunt declaranda de perjurio pro materiali, quo modo ſpectat ad hoc octavum Decalogi præceptum, ut dictum eſt. Quid autem ſit perjurium patet ex ibi dictis nu. 58. quod propriè ſumptum eſt juramentum falſum, quo quis confirmat aliquid eſſe verum, quod ipſe putat falſum, vel confirmat eſſe falſum, quod putat eſſe verum, aut brevius eſt juramentum de falſo in opinione jurantis, & ratio eſt, quia eſtò quod quis juraret eſſe verum, vel falſum, eſſe tale à parte rei, ſi tamen jurans putaret non eſſe tale adhuc perjurus cenſeretur. Ex quo ibidem deducimus cum Scot. d. 39. c. lit. B. omne perjurium cum deliberatione factum eſſe peccatum mortale, quia revera gravis fit Deo irreverentia, quotieſcumque in teſtem mendacii adducitur; quod ſi id fiat ſine ſufficienti deliberatione, erit tantùm veniale, inquit Doctor, ut patet ex regula communi de peccatorum gravitate.

176 Secundò hæc doctrina ab aliquibus limitatur; quia quamvis unum perjurium leve, & ex indeliberatione non ſit peccatum mortale, tamen ex conſuetudine pejerare eſt peccatum mortale, quia procedit ex habitu pravo vitioſè acquiſito, undè in propoſito dicunt, quod licet primum perjurium ex in deliberatione factum non ſit peccatum mortale defectu ſufficientis deliberationis, perjurium tamen ſequens ex conſuetudine, etſi factum ſit ſine deliberatione eſt peccatum mortale, undè ſi aliquis primò jurat indeliberatè excuſatur à mortali, ſed ſi pejerat aſſiduè etiamſi indeliberatè eſt peccatum mortale, quia procedit ex habitu pravo vitioſè acquiſito. Ità Caiet. Navar. Victoria, Tannerus, Ledeſma, & alii. Hunc dicendi modum reiicit. Doctor loc. cit. quia habitus inclinans non poteſt facere graviorem culpam, nam ſi quis acquiſivit magnum habitum incontinentiæ, & poſtea pœnitet, ſi poſt pœnitentiam habeat aliquem motum incontinentiæ; licèt ad illum inclinet intenſus habitus, non tamen in eo eſt peccatum mortale, imò nec gravius notabiliter quàm eſſet in alio nullum habitum habente. Videtur ergo dicendum, inquit Doctor, quòd habitus, vel conſuetudo nihil facit ad propoſitum, undè ſi perjurium fiat indeliberatè, quantumcumque frequenter fiat, non eſt peccatum mortale, cùm enim actus meritorius etiam ex habitu licitus, ut ſit talis, requirat, quod ſit plenè humanus, quod eſt eſſe ex plena deliberatione, ſequitur quod etiam actus demeritorius hoc requirat, non enim pronior eſt Deus ad condemnandum quàm ad parcendum. Advertit tamen Doctor, quod aliter deliberat habituatus, & aliter non perfectè habituatus, habituatus enim experimento doctus ex frequentatis actibus ditius deliberat, & quaſi in tempore imperceptibili, ut patet de forti, & ſtrenuo milite, qui in repentinis etiam eſt impavidus ſic igitur à pari dicendum eſt de habituato in malo, quod poſſet ex habitu vitioſo acquirere facilitatem deliberandi promptè de actu vitioſo, & quaſi in tempore imperceptibili, & talis deliberatio eſſet ſufficiens ad rationem peccati mortalis, ſicut eſt ſufficiens ad rationem meriti. Quarè concludit Doctor loc. cit. diſtinguendum non eſſe quantum ad rationem peccati mortalis inter raritatem, & frequentiam perjurii, ſed inter deliberationem, & indeliberationem, ita quod deliberatio concurrens reddit peccatum mortale, & hoc ſivè ſemel, ſivè frequenter, & indeliberatio excuſat etiam, ſivè ſemel, ſivè frequenter qui habitus, ſeu conſuetudo peccandi non ſe tenet ex parte circumſtantiæ, & hunc dicendi modum ſequuntur Suar. Sanch. Caſtrop. Reg. Diana, Card. de Lugo, & plures alii, ut refert Tancred. l. 3. diſp. 2. q. 2.

177 Dices, quòd peccator tenetur confiteri ſe conſuetum eſſe facere hoc, vel illud peccatum; ergò vel conſuetudo eſt præcipuum peccatum, vel ſaltem ſe tenet ex parte circumſtantiæ. Reſpondetur, quòd confiteri tenetur ſe aſſuetum eſſe pejerare, non quia conſuetudo, vel habitus peccatum aggravet, vel de veniali mortale faciat, ſed quia numerum peccatorum confiteri tenetur, & quoties illud reiteravit, quia numeri peccatorum pluries eſt immemor, illum ſaltem implicitè confiteri tenetur, quod præſtat dicendo ſe eſſe aſſuetum ad pejerandum, & in tali peccato habituatum. Ità Aret. diſt. 39. cit. qu. un. art. 7. qui tamē cum Med. & aliis advertit, quod pejerantes ex conſuetudine, qui ferè ad ſingula verba jurant pro Chriſti nomine nullam adhibendo diligentiam ad hanc pravam conſuetudinem removendam, eſtò ſic indeliberatè jurent, ſatis probabile eſt à mortali non excuſari, quamvis enim formalem non habeant deliberationem, & actualem, cenſentur tamen habere virtualem, & interpretativam, quia deliberare poſſent, ſed contemnunt, & negligunt hanc adhibere diligentiam, ad quam tenentur. Undè Confeſſarius cum peccatore conſuetudinario ità ſe gerere debet, ut primò eum interroget, an anteà ſæpè admonitus fuerit,

ut

Digitized by Google

ut eam conſuetudinem tolleret, & pro viribus evelleret; deindè an de hoc admonitus debitam adhibuerit diligentiam ad eam conſuetudinem tollendam, & extirpandam. Quòd ſi numquam ſit admonitus, poterit à peccatis abſolvi obligando ipſum ad eam conſuetudinem depellendam; etſi ſæpiùs etiam admonitus debitam ad hoc diligentiam non adhibuerit, eſtò abſolutio ſimpliciter deneganda non ſit, pro ejus tamen correctione, & emendatione ad tempus differri poterit, niſi aliqua juſta cauſa talem dilationem impediat, poſſunt enim juſtæ cauſæ ſubeſſe, ut ſtatim à peccatis abſolvi debeat.

178 Tertiò docet D. Bonav. p. 39. cit. art. 1. qu. 3. quòd ſicut triplex eſt juramentum, quoddam ſcilicet deliberatum, & ſolemne, ſcilicet quando teſtes, jurant ſuprà ſancta Dei Evangelia in Judicis præſentia, quoddam deliberatum, ſed non ſolemne, quando quis in privato jurat intendens illud per divinæ veritatis teſtimonium confirmare, quoddam autem nec deliberatum, nec ſolemne, ſicut quando quis jurat in communi ſermone non attendens quem invocat, & ad quid, ſed ex quadam conſuetudine, ità pariter, inquit, triplex eſſe poteſt perjurium, ſeu tripliciter committi, primò cum prævia deliberatione, & ſolemnitate, ut quando juratur ſuper ſancta Evangelia, & hoc perjurium nedum eſt peccatum mortale, ſed hominem etiam infamem reddit, & conſtituit; ſecundò committi poteſt prævia quidem deliberatione, ſed abſque ſolemnitate, atque ità eſt quidem mortale peccatum, ſed hominem infamem non conſtituit; tertiò tandem poteſt perjurium committi ex inadvertentia, & ſine deliberatione prævia, & ſic eſt peccatum veniale tantùm, ſivè juramentum ſit aſſertorium, ſicut eſt juramentum de præterito, aut de præſenti, ſivè promiſſorium, ſicut eſt juramentum de futuro; & hoc ſi ex conſuetudine contingat, inquit Seraphicus Doctor, quòd eſto ſit veniale ob defectum deliberationis, valdè tamen cavendum eſt, quia veniale illud periculoſum eſt, & multum appropinquat ad mortale.

179 Dices, maximum omnium juramentum eſt jurare per Deum, quia per nihil aliud licitè juratur, niſi inquantum in eo ſpecialiter Deus inhabitat, vel eſt, putà per Evangelium, quia in eo ſpecialiter relucet Deus, per Cœlum, quia ſpeciali modo inhabitat ibi Deus, per Eccleſiam, quia ibi ſpeciali modo colitur Deus, quarè igitur perjurans per Evangelia eſt infamis, jurans verò per Deum non infamis?

Reſpondet Scotus d. 39. cit. in fine, & rationem aſſignat, quia infamatio non ſemper ſequitur qualitatem culpæ, ſed crimen publicum, ſtatutum eſt autem, quod juramentum publicum, & cum deliberatione eſt, quando juratur ſuper Evangelia, & ideò tranſgreſſor talis juramenti præſumitur tamquam violator fidei, & ideo rationabiliter habetur infamis; non ſic autem poteſt præſumi de aliquo leviter perjurante per Deum; undè quamvis cæteris paribus, inquit Doctor, graviſſimum ſit jurare per Deum, poſita tamen indeliberatione ex illa parte, & plena deliberatione ex alia parte, qualis habetur, quando juratur ſuper Evangelium, ponitur hoc eſſe peccatum mortale, non ſolùm propter irreverentiam illius, per quem juratur, ſed propter deliberationem, quæ ponitur hic, & non ibi, nam de juramentis cum ſolemnitate tactis præſumitur, quod numquam fiant ſine deliberatione.

180 Rurſus ex Scoto loc. cit. & Baſſolio noſtro d. 39. cit. q. 2. perjurium eſt triplex; unum quando aliquis jurat falſum, quod credit verum. Alterum, quando quis jurat è contra eſſe verum, quod credit eſſe falſum. Tertium, quando jurat falſum, & credit, vel ſcit illud eſſe falſum. Primum perjurium, quo juratur eſſe falſum, quod tamen creditur eſſe verum mendacium eſt, non quantum ad formale mendacii, quod eſt repugnantia ad mentem, quia credit illud eſſe verum, ſed quantum ad materiale, quod eſt falſum, jurat enim falſum. Secundum perjurium, quando aliquis jurat verum, quod credit falſum, mendacium eſt quantum ad formale mendacii, quod eſt repugnantia ad mentem, credit enim eſſe falſum, quod jurat eſſe verum. Tertium tandem perjurium eſt mendacium completum, quoad utrumque, quia & falſum jurat, tamquam verum, & ipſum ſcit, vel putat eſſe falſum. Ità Baſſol. loc. cit. art. 1.

181 Quartò, eſt difficultas, an perjurium ſit majus peccatum, quàm homicidium. Affirmant aliqui cum D. Thoma quodl. 1. ar. 18. quorum ratio eſt, quia perjurium eſt contrà præceptum primæ tabulæ, & per hoc immediatè contrà Deum; homicidium verò contrà præceptum ſecundæ tabulæ, & contrà Deum mediatè; quod autem eſt contrà rationis ordinem directè, & immediatè Deum reſpicientem gravius peccatum eſt eo, quod eſt contrà rationis ordinem directè, & immediatè reſpicientem proximum; ergò &c. Negant probabilius alii, quorum ratio eſt, quia peccatum eo gravius eſt, quo contrariatur directè majori virtuti, & actui digniori; ſed perjurium eſt immediatè, & directè contrà actum virtutis latriæ, homicidium autem eſt directè, & immediatè contrà charitatem Dei, & proximi ratione actus ſecundarii charitatis, qui eſt diligere proximum, certum eſt autem quod nobilior virtus eſt charitas, quàm latria, & perfectior etiam eſt actus proximum ex charitate diligere, quàm verum ex legitima cauſa jurare; ergo gravius peccatum eſt homicidium, quàm perjurium. Confirmatur, quia licèt offenſa, quæ fit Deo, & quæ divinæ charitati opponitur, ut odium Dei, cæteris paribus, ſit ſimpliciter major quàm offenſa proximi, vel odium proximi; non tamen quæcumque offenſa, vel irreverentia Dei gravior eſt quacumque offenſa proximi, ſicut non quæcumque Regis, vel Principis offenſa gravior eſt quacumque offenſa ſubditi abſolutè loquendo, ſed tantùm cæteris paribus, ut docet Ariſt. 5. Ethic. undè gravius peccatum eſt occidere ſubditum, quàm male loqui de Principe; ergò ſic pariter diſcurrendum eſt in propoſito de perjurio, & homicidio. Denique quia ſi ratio primæ opinionis urgeret, ſequeretur quòd gravius peccatum eſſet facere opus ſervile aliquod in die dominico, quàm homicidium, quia illud eſt contrà præceptum primæ tabulæ, non autem homicidium. Dicendum eſt ergo homicidium omnibus ſpectatis eſſe gravius, ac deteſtabilius perjurio, tùm ob graviſſimum, & irreparabile damnum, quod proximo directè infertur, tùm quia difficilius multò committitur, perjurium autem facilè, in quo etiam ſolùm indirectè honor Dei læditur, quia talis læſio directè non intenditur. Et ad rationem in oppoſitum dicendum eſt utique cæteris paribus graviora eſſe peccata contrà præcepta primæ tabulæ, ſed non quodlibet eſt gravius quolibet, ut dictum eſt, alioquin exercere opus ſervile in die feſto gravius peccatum eſſet homicidio, quod nemo concedet. Ità Riccardus, Durandus, Gabriel, Baſſolius, Aſteſanus, & alii antiquiores, quos ſequuntur Soto, Angelus, Sylveſter, & alii recentiores præſertim verò Tancredus de Religione lib. 3. diſp. 2. q. 1. citans Suarez, & alios.

182 Quintò eſt etiam difficultas, An ſi ſcias aliquem eſſe pejeraturum, poſſis ab eo petere, ut juret, quam fusè pertractat Tancred. l. 3. cit. diſp. 5. qu. 2. & per tres regulas ſolvit; ſed brevius, & clarius eam reſolvit Aſteſ. noſter tit. cit. art. 3. ex Riccardo 3. d. 39. & q. 3. art. 3. D. Bonav. ibid. quæſt. 2. a. 3. & D. Tho. 2. 2. q. 98. art. 4. & cum hac diſtinctione procedit, quod inducens aliud ad jurandum, aut hoc facit perſona publica, & ut perſona publica, & ſecundùm ordinem juris, & ſic non peccat, licèt eum falsò juraturum ſciat, aut probabiliter credat, & ratio eſt, quia facit illud, ad quod ex officio tenetur, undè non tam dici debet illum adjurandum cogere, quàm pars adverſa, quæ petit hoc à Judice. Aut facit hoc perſona privata, vel etiam perſona publica, non tamen hoc facit, ut perſona publica, vel ſi hoc facit, ut perſona publica, non tamen juris ordine ſervato, & ſic graviter peccat 2. 2. qu. 5. ille qui. Movet etiam ibidem Aſteſanus aliud dubium difficile; An ſi quis audiat alium jurare falſum, & ipſe ſcit, & tacet, numquid peccet; quod ibi ex D. Auguſt. reſolvit, & ejus reſolutio deduci poteſt ex ſuperius dictis diſp. 6. q. 2. art. 4. num. 38. an liceat denunciare delictum occultum. Et tandem art. 4. agit de pœnis perjurii, de quibus etiam ex profeſſo, ac eruditè diſcurrit Tancred. lib. 3. cit. diſp. 7. cum Suarez lib. 3. de Jurejur. c. 20. & aliis Doctoribus ab ipſo citatis.

183 Sextò tandem ex proximè dictis, ac etiam in ſuperioribus diſp. 6. q. 2. & diſp. 8. qu. 3. deducitur quot modis peccetur in octavum hoc Decalogi præceptum; peccant enim in primis, ut Abellius quoque hic notat §. 10. qui deliberatè mendacium aliquod proferunt, quod quidem erit mortale, ſi honori divino, aut proximi bono ſit pernicioſum; peccant etiam qui per hypocriſim vitæ ſanctitatem fingunt ad alios decipiendos, quod peccatum adhuc gravius erit, ſi ex illo aliquod proximi damnum ſequatur, ut ſi fiat ad diſſeminandos errores. Rurſus peccant contrà hoc præceptum, qui extrà judiciales actus per judicium temerarium, detractionem, & contumeliam proximum lædunt, qui nimirum deliberatè, ac temerè aliquid mali de proximo judicant, vel ſuſpicantur, vel actione ejus honeſtas, aut indifferentes in ſiniſtram partem accipiunt, ac interpretantur; qui alterius famæ ſecretò detrahunt, vel crimen aliquod falſum ei imponunt, aut peccatum occultum manifeſtant; qui alterum ad detrahendum alliciunt, aut illius detractione delectantur, vel detractionem non impediunt; cùm poſſint, ac debeant, qui ſuſurrationibus diſcordias cauſant, vel libellos infamatorios ſcribunt, & aliis legendos exponunt. Item qui alterius honori contumeliam irrogant proferendo in eum verba probroſa, & injurioſa, ejuſdem peccatum occultum palam exprobrando, aut alia quævis cum irriſione, & contemptu obiiciendo. Demum contrà hoc præceptum peccant qui in actibus judicialibus injuſtam cōtrà proximum committunt, qui nimirum ſine legitima auctoritate Judicis officium ſibi arrogant, vel de cauſa aliqua ad ſuum tribunal non ſpectante judicaliter

Digitized by Google

cognoſcere, & ſententiam ferrè præſumunt, vel in judicando juris ordinem non ſervant, de occulto crimine rerum indebitè interrogando ſine ulla præcedente infamia, aut aliis ſufficientibus indiciis, aut contrà allegata, & probata judicando; qui favore, aut reſpectu aliquo humano à recto juſtitiæ tramite deflectunt, vel pro ſententia ferenda aliquid ultrà juſtum ſtipendium exigunt, vel cauſarum expeditionem notabiliter differunt, ut majores fiant expenſæ, vel aliquid juſtitiæ contrarium faciunt, aut fieri permittunt. Peccant etiam qui n. ad teſtimonium ferendum citati, ac legitimè interrogati aliquid falſum, vel ambiguum etiam pejerando affirmant, & contrà ipſius Judicis mentem reſpondent; item qui crimen aliquod bono communi pernicioſum non denunciant, quando commodè id poſſunt, & ſine gravi detrimonto; ac tandem peccant etiam rei quando legitimè interrogati contrà Judicis mentem reſpondent, illique legitimè aliquid ſtatuenti; aut juſtitiæ miniſtris illius juſſa exequentibus reſiſtunt, vel vim aliquam inferunt, ut ſuperioribus diſputationibus ſuis propriis locis dictum eſt.

QUÆSTIO DECIMA.

De nono, & decimo Decalogi præcepto.

184 TRaditis præceptis, quibus expreſsè prohibentur peccata oris, & operis, tandem traduntur ultima duo Decalogi præcepta, quibus prohibentur peccata cordis, concupiſcentia, ſcilicet, & deſiderium & præſertim luxuria, & avaritia, quod affectum, quæ in ſexto, & ſeptimo præcepto, quo ad effectum, ſeù operationem fuerunt vetita, nono namq; præcepto prohibetur conſenſus voluntatis in carnale opus illis verbis Exod. 20. *Non concupiſces uxorem proximi tui*, quod intelligitur de concupiſcentia inordinata, ſcilicet ad fornicandum, vel meretricandum, quia deſiderare filiam alicujus in uxorem non eſt prohibitum; decimo autem præcepto prohibetur voluntas deliberatè injuſtè accipiendi, vel detinendi alienum: *Non concupiſces rem proximi tui*, & quamvis his duobus ultimis præceptis prohibeatur omnis concupiſcentia, ſeù libido, aut improba voluntas faciendi, & adimplendi quodcumque mortale peccatum; magis tamen explicitè prohibetur concupiſcentia voluptatum, & divitiarum, quia ut Aſteſan. obſervat. tit.43. lib. 1. delectatio mæchiæ, & utilitas divitiarum ſunt propter ſe appetibilia, inquantùm habent rationem delectabilis, vel utilis, & ideò debuit in eis prohiberi non tantùm opus, ſed etiam concupiſcentia; homicidium verò, & falſitas ſecundùm ſe ſunt horribilia, & ideò non currit paritas de his, & illis. Et quamvis ea, quæ his duobus ultimis Decalogi præceptis prohibentur, jam ſexto, & ſeptimo ſint quoque prohibita ſaltem mediatè, & indirectè, ut in eorum explicatione dictum eſt; non ſine tamen magna ratione, ut ait Catechiſmus Romanus, hæc duo ultima præcepta aliis præcedentibus Deus ſubjunxit, tùm ut legum ſuarum perfectionem, & ab humanis legibus diſcrimen inſinuaret, quia lex humana judicat ſolùm de peccatis externis oris, & operis, & non autem de peccatis cordis, quia Eccleſia de occultis non judicat, at lex divina judicat etiam de occultis, & de peccatis cordis juxtà illud 1. Reg. 16. *Homo videt ea, quæ patent, Deus autem intuetur cor*; tùm etiam ut expreſſius moneret, quàm cauti, & ſolliciti eſſe debeamus in evitandis peccatis, quæ ſola cogitatione, & animi propoſito committuntur, concupiſcentia enim mali eſt radix omnis mali, & principium, ut ait D. Aug. & refertur de Conſt. c. Nam concupiſcentiam; niſi n. quis concupiſceret, malum non faceret, undè Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, furta, blaſphemiæ, falſæ teſtimonia, & hæc coinquinant hominem*. Prohibentur itaq; his duobus ultimis Decalogi præceptis omnes internæ concupiſcentiæ, & delectationes voluntariæ illorum operum, quæ præceptis ſecundæ tabulæ, præſertim ſexto, & ſeptimo vetantur.

ARTICULUS PRIMUS.

De motibus concupiſcentiæ appetitus ſenſitivi, & quomodo, & quando ſint peccata.

185 PRo reſolutione quæſtionis ſupponendum eſt ex dictis in libris de Anima in homine dari operationes intellectus, & voluntatis, quæ appellatur appetitus rationalis, item potentiæ imaginativæ, quæ phantaſia vocatur, & tandem appetitus ſenſitivi. Illæ priores potentiæ nempè intellectus, & voluntas propriæ ſunt hominis, ut animal rationale eſt; has verò duas poſteriores habemus communes cum beſtiis: in præſenti igitur inveſtigandum eſt, an in appetitu ſenſitivo ſecundùm ſe poſſit eſſe peccatum, ſeu an omnes motus concupiſcentiæ circà rem illicitam libertatem, & conſenſum voluntatis prævenientes ſint peccata v. g. motus iræ, odii, libidinis, &c. & quomodo in appetitu ſenſitivo poſſit eſſe peccatum propter conſenſum voluntatis, quæ ſenſui conjuncta nata eſt condelectari appetitui ſenſitivo, ut dicunt Philoſophi. Rurſus ſupponendum eſt ex dictis ſuprà q. 7. hujus diſputationis art. 3. in fine num. 148. motus ſenſualitatis, & concupiſcentiæ, alios eſſe primò primos, qui nimirum repentè conſurgunt, & excitantur; & omnem rationis conſiderationem præveniunt, alios autem ſecundò primos, qui nempè motibus primò primis immediatè ſuccedunt; & cum aliqua rationis conſideratione circà objectum propoſitum de ejus bonitate, vel malitia; his præſuppoſitis.

186 Primo conveniunt DD. motus concupiſcientiæ primò primos, & omnem voluntatis conſenſum prævenientes non eſſe peccata; ità n. contrà Lutheranos, & Calviniſtas definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ. 5. & apertè deducitur ex illo Jacobi p. 14. *Unuſquiſque tentatur à ſua concupiſcentia abſtractus, & illectus, deinde concupiſcentia, cùm conceperit, parit peccatum, peccatum verò cùm conſummatum fuerit generat mortem*, ubi ut Becan. advertit par. 2. tract. 2. cap. 5. quæſt. 3. Apoſtolus progreſſum deſcribit, quò à tentatione concupiſcentiæ ad peccatum mortale per voluntatis conſenſum pervenitur. Et primò ponit ipſum concupiſcentiæ motum, in quo conſiſtit tentatio, quam conſtat non eſſe peccatum, cùm ſit potius peccati occaſio juxtà illud ibidem: *Beatus vir qui ſuffert tentationem*, ideſt qui eam invitus patitur. Deindè ponit partum concupiſcentiæ nempè peccatum veniale, qualis eſt delectatio plenam deliberationem præveniens. Tandem ponit mortem, ſeù peccatum mortale, quod oritur ex pleno conſenſu. Ex quo Apoſtoli diſcurſu rectè Becan. infert tres motus concupiſcentiæ diſtinguendos eſſe, primum involuntarium, qui nullo modo eſt peccatum; ſecundùm imperfectè voluntarium, qui eſt peccatum veniale. Tertium perfectè voluntarium, qui eſt peccatum mortale, & hos tres motus ait vocari à Theologis Suggeſtionem, Delectationem, & Conſenſum. Denique ratio etiam id apertè ſuadet; quia peccatum debet eſſe voluntarium, & in noſtra poteſtate; ſed motus concupiſcentiæ rationem prævenientes non ſunt tales, quia primi motus, ut communiter dicitur, non ſunt in noſtra poteſtate nec ſunt voluntarii directè, vel indirectè, quia non ſunt voliti in ſeipſis, neque in cauſa. Tùm tandem quia alioquin ſequeretur hominem juſtum numquam poſſe mereri apud Deum reſiſtendo concupiſcentiis, niſi ſimul peccaret ſaltem venialiter, quod omninò abſurdum eſt; conſequentia patet, quia numquam homo ſuis reſiſtit concupiſcentiis, niſi quando inſurgunt concupiſcentiæ motus. Ex quo deducitur motus concupiſcentiæ omnem voluntatis conſenſum prævenientes, qui proindè dicuntur motus primò primi, non ſolùm peccata mortalia non eſſe, ut dixerunt Calvinus, & Lutherus, ſed neque etiam eſſe peccata venialia, ut opinatus eſt Cajet. q. 74. art. 4. eo quia putavit appetitum ſenſitivum habere propriam libertatem, quæ ſufficiens ſit ad peccatum veniale commitendum, quod eſt omninò falſum; quarè rationabiliter Bec. l. cit. talem ſententiam erroneam appellavit, quia ſenſus rationem honeſti cognoſcere nequit, quæ conſiſtit in conformitate ad rectam rationem, ac proindè ſecundùm ſe non eſt capax alicujus peccati, quia peccatum in privatione honeſtatis conſiſtit, ac proindè capacitatem ſupponit in ſubjecto, & hoc idem docet D. Bonav. 2. diſp. 24. p. 2. ar. 3. q. 1. & 2.

187 Secundò conveniunt DD. in appetitu ſenſitivo poſſe eſſe peccatum propter conſenſum voluntatis, ac proindè licet motus concupiſcentiæ per ſe ſumpti non ſint peccata, poſſe tamen eſſe peccata, ſi voluntatis conſenſus accedat, & ſunt peccata venialia; quando imperfectè conſentit in re gravi, ac etiam quando perfectè conſentit in re levi; & in hoc caſu eſt peccatum veniale ex ſuo genere, vel ex parvitate materiæ, in primo autem caſu eſt veniale ex indeliberatione actus, undè quando voluntas perfectè conſentit in re gravi, motus concupiſcentiæ eſt peccatum mortale; ex quo ſequitur duo requiri, ut aliquis motus concupiſcentiæ ſit peccatum mortale, primum eſt, ut ſit motus turpis in re gravi; alterum eſt, ut voluntas perfectè conſentiat; ad perfectum autem, & directum voluntatis conſenſum duo requiruntur, ut dictum eſt loco ſuprà c. unum eſt perfecta intellectus advertentia, alterum eſt motus, & approbatio voluntatis, undè conſequenter ſequitur ex duplici quoque capite conſenſum poſſe eſſe imperfectum, primò ex defectu advertentiæ intellectus, ſecundò ex defectu approbationis voluntatis; quarè ſi advertentia intellectus nulla ſit, nullus adeſſe poteſt voluntatis conſenſus circà objectum propoſitum, quia voluntas non fertur in incognitum, ac proindè nullum eſt peccatum, undè ſi aliqua tur-

Digitized by Google

turpis delectatio per aliquod temporis ſpatium in appetitu ſenſitivo duraret, nullum eſſet peccatum, quandiù ratio non adverteret; ſi verò aliqua adſit intellectus advertentia, ſed tamen imperfecta, poterit quidem eſſe aliquis etiam voluntatis conſenſus, non tamen ad peccatum mortale ſufficiens; ſi tandem advertentia intellectus ſit perfecta, & ad hanc accedat quoq; motus, & approbatio voluntatis, tunc adeſt plenus, & perfectus conſenſus ad peccatum mortale ſufficiens, ut loc. cit. dicebamus. Conſenſus autem voluntatis duplex eſſe poteſt, ut communiter DD. advertunt, unus directus, & expreſſus, alter indirectus, ſeù interpretativus, vel virtualis; primus eſt quando, voluntas directè tradit in ſenſualitatis objectum, volendo nimirum, & approbando illud idem, quod appetit ſenſitivus ipſe appetitus, vel quando fertur in ipſos ſenſualitatis motus volendo, ut motus illi in ſenſualitate exiſtant, & permaneant; quando igitur hujuſmodi voluntatis conſenſus intervenit, certum eſt motus ſenſualitatis eſſe peccata mortalia, quia ſunt ſufficienter voluntarii interveniente conſenſu expreſſo, niſi parvitas materiæ aliquando excuſet. Conſenſus vero indirectus, ſeù interpretativus dupliciter contingere poteſt; primo quando aliquid voluntarie fit, quod eſt cauſa motus ſenſualis, ut curiosè legere, jocosè loqui, immoderate aſpicere, &c. & quando fit aliquid venialiter malum, quod eſt cauſa alicujus motus ſenſualis, ut quando adeſt immoderatus aſpectus, tunc motus inde conſurgens venialis quoq; cenſetur; ſi vero fit aliquid mortaliter malum, quod ſit cauſa alicujus motus ſenſualis, hic quoque mortalis erit; alio modo contingere poteſt conſenſus indirectus, & eſt quando voluntas negative ſe habet, non impediendo, vel reprimendo motus, quos reprimere poteſt, & de hoc eſt difficultas n. ſeq. diſcutienda.

188 Tertio eſt Difficultas, An poſita perfecta advertentia rationis, ſi voluntas directè, & poſitivè non conſentiat, ſed quaſi negativè ſe habeat, & turpem delectationem excutere non conetur, an tunc cenſeatur ſaltem indirectè, & virtualiter conſentire, itaut peccet mortaliter, & ad peccatum vitandum opus ſit poſitive reſiſtere cogitationibus, & motibus primis. Prima ſententia negat, cujus fundamentum eſt, quia nemo peccat mortaliter, niſi aliquod præceptum tranſgrediatur obligans ad mortale; ſed hoc in propoſito non contingit, quia talis obligatio oriretur ex hoc præcepto negativo *Non concupiſces*; ſed hoc præceptum non obligat ad depellendam concupiſcentiam, ſed ſolùm ad non conſentiendum; ergo ſufficit non conſentire, & ſolùm negativè ſe habere. Confirmatur, quia hujuſmodi motus à natura proveniunt; non eſt igitur credendum de divina bonitate ſalutem æternam hominum his periculis expoſuiſſe, eſſet enim ſalus hominis non levi periculo expoſita, ſi cùm à natura ſit in malum proclivis arctatus ſit non ſolùm hos motus non admittere, ſed etiam illos reprimere, & coercere. Tandem ſi ad hoc teneretur, peccabit mortaliter, ſi cauſas non evitet, ex quibus cognoſcit hujuſmodi pravos motus inſurgere, nam ſi poſtquam excitati ſunt, illos reprimere tenetur, à fortiori tenebitur reprimere, ne excitentur, tenebitur ergò ſub mortali fœminam non alloqui, nec videre, aliaque ſimilia omittere, quæ in omnium ſententiam, vel bona ſunt, vel ſolum venialia. Ità Caſtropalaus tit. 1. tract. 2. d. 2. p. 10. Tamb. l. 10. c. 2. pro qua opinione cit. Cajet. Nav. Tolet. Philiarcum, & plures alios.

189 Secunda ſententia affirmat teneri poſitivè reſiſtere cogitationibus, & motibus primis, & non ſufficere, quod voluntas ſolum negativè ſe habeat non conſentiendo. Fundamentum eſt, quia præceptum negativum, quod prohibet actum malum non ſolum prohibet conſenſum in illum actum, ſed etiam voluntariam illius permiſſionem, nam eodem præcepto, quo teneor non occidere proximum, teneor etiam ejus mortem non permittere, ſi poſſum impedire; & ſimile eſt de muliere, cui vis infertur, nam ſi non reſiſtit conſentire cenſetur; ergo eodem modo qui vim patitur à concupiſcentia, tenetur ei reſiſtere. Undè dicunt hujus opinionis Auctores hoc præceptum: *Non concupiſces*, formaliter eſſe negativum, quatenus prohibet, ne conſentiamus concupiſcentiis, & virtualiter affirmativum, quatenus præcipit, ut iis reſiſtamus, ex quo deducunt non eodem modo nos ad utrumq; teneri, nam ad non conſentiendum tenemur ex naturali præcepto negativo, quod pro ſemper obligat, numquam enim in rem turpem conſentire licet, aut probabili periculo conſentiendi ſe exponere. Ad reſiſtendum autem tenemur ex præcepto affirmativo, quod non obligat per ſemper; ſed ſolùm pro eo tempore, quo adeſt delectatio, & ejus turpitudo cognoſcitur. Ità diſcurrit Bec. l. c. q. 5. citans D. Th. p. 74. art. 6. ac etiam Bonac. q. 4. de Matrim. punct. 7. citans Leſſium, Reg. Sanch. Fill. & alios. Ut breviter dicam quid in hac re ſentiam, ſpeculativè loquendo, & in rigore metaphyſico, prima ſententia probabilior videtur, ac pratice ſecunda, quia ut ſuprà diximus, in materia luxuriæ ob nimiam carnis fragilitatem ad pericula evitanda tutior pars eſt amplectenda; & in hoc puncto præſertim unuſquiſque propriam naturam, & complexionem complere debet, & examinare, nam ſi aliàs expertus eſt ſe his motibus excitatum non conſenſiſſe, merè negativè ſe habendo, illis poſitivè reſiſtere non tenetur, & in tali caſu locum habet prima ſententia; at ſi è contrà expertus eſt talem reſiſtentiam negativam non ſufficere ad concupiſcentiam expellendam, poſitivam quoque adhibere tenetur ad pericula evitanda, & in hoc locum habet ſecunda ſententia.

190 Quartò tandem ad majorem prædictorum intelligentiam inquirendum eſt, quinam motus concupiſcentiæ ſufficiat, ut accedente perfecto voluntatis conſenſu ſit peccatum mortale, varii enim eſſe ſolent concupiſcentiæ motus, qui in appetitu ſenſitivo excitautur, ut amor, odium, delectatio, triſtitia, timor, ira, & paſſiones conſimiles; & quidem certum eſſe debet apud omnes, quoſdam ex illis eſſe poſſe ob parvitatem materiæ adeò leves, ut accedente etiam voluntatis conſenſu ad peccatum mortale per ſe non ſufficiant, ut ſi quis ex cantu avis, vel citharæ ſono otioſam aliquam delectationem percipiat, vel ex cibi delicatioris comeſtione, etiamſi in eam delectationem conſentiat, talis enim delectatio etiamſi aliqualiter inordinata ob parvitatem materiæ malitiam peccati mortalis non attingit. Tota itaque difficultas eſt de carnali delectatione, ſeù venerea, quæ in appetitu ſenſitivo excitatur, an illa accedente voluntatis conſenſu ad peccatum mortale ſufficiat & difficultas non eſt de venerea delectatione cum excuſatione fœdi operis conjuncta, conſtat enim eamdem eſſe utriuſque malitiam, ſcilicet, tàm fœdi operis, quàm delectationis cum eo conjunctæ; ſed quæſtio eſt de ſenſuali delectatione, quæ ex cogitatione fœdi operis oritur in appetitu. Quam difficultatem breviter, & clarè reſolvit, & explicat Becan. loc. cit. qu. 6. ubi ait duobus modis poſſe aliquem in talem delectationem conſentire, nimirum, vel apetendo talem delectationem cum ipſius operis executione; vel non appetendo operis executionem, ſed ſtando in ſola delectatione operis cogitati; & quidem certum eſt primo modo delectationem ſenſitivam ſemper eſſe peccatum mortale, ſi adſit perfectus voluntatis conſenſus, ut conſtat ex illo Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt in corde ſuo*, & hoc intelligendum eſt, quandò executio operis cogitati eſt peccatum mortale, & ratio eſt, quia talis conſenſus in delectationem veneream directè cum hoc præcepto pugnat, *Non concupiſces*. Delectatio vero ſenſitiva ſecundo modo, quæ nimirum oritur ex opere cogitato ſine deſiderio executionis, quamvis à quibuſdam excuſetur à mortali, verius tamen, & valdè probabilius adhuc mortale peccatum cenſeri debet, ut docet D. Thom. qu. 74. art. 8. ad 4. & ratio eſt, quia qui cogitando in opere pravo delectatur, neceſſariò affectum ad opus pravum habet, eſtò executionem ejus nolit ob infamiam, aut aliud incommodum evitandum, & hoc etiam expreſsè ex Scriptura colligitur Jerem. 4. *Uſquequò morabuntur in te cogitationes noxiæ*, & Sap. 1. *perverſæ cogitationes ſeparant à Deo*, & Job 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut non cogitarem quidem de virgine*, quæ omnia magis patebunt ex dicendis de delectatione moroſa art. ſeq.

ARTICULUS SECUNDUS.

De delectatione moroſa, & quot modis contra hæc duo ultima præcepta peccetur.

191 PRimò ad ritè percipiendam naturam, & eſſentiam delectationis moroſæ obſervandum eſt, in hoc differre deſiderium, & conſenſum in copulam v. g. illicitam à delectatione ipſa, quam quis habet de eadem copula; quod deſiderium eſt actus ex ſe efficax, & conſummatur, ſeù conſummari intenditur ipſo opere externo fornicationis. Delectatio vero eſt actus ex ſe inefficax, & conſumatur interius, non enim tranſit ad volendum exequi id, de quo quis delectatur, nam propterea dicitur etiam delectatio moroſa, quia peccans dùm in ipſa delectatione moratur, nec ad opus conſummatum procedere intendit, in eadem veluti conquieſcit. Ità Tamb. l. 10. c. 3. cum pluribus aliis, & ſicut Bonac. obſervat q. 4. cit. de Matrimonio punct. 8. ab initio. Dicitur moroſa delectatio, non à mora temporis, eò quòd aliquis in ea immoretur, ſed à mora rationis, eò quòd homo poſita advertentia malitiæ actus adhuc delectationem admittat, illique conſentiat; undè ſi quis notabili temporis ſpatio delectationem capiat de re illicita non advertens ad illius malitiam, delectationem moroſam habere non dicitur, & conſequenter non peccat graviter, peccat verò quando poſita advertentia adhuc in delectatione permanet, & perſeverat, tunc enim propriè dicitur moroſam habere delectationem de re illicita; quæ fuit doctrina D. Bonav. 2. diſt. 24. par. 2. ar. 2. q. 1. & 2. ut Monſregalis advertit de ſextò, & nono Decalogi præcepto cap. 5. ubi docet, quòd mora temporis, quantum eſt de ſe, non facit, ut

Digitized by Google

quod prius erat veniale, fiat mortale, ſed ſolùm occaſionaliter, quia ſcilicet, talis mora inducit conſenſum expreſſum, vel interpretativum; tunc autem inducit conſenſum expreſſum, & formalem; quandò ex diuturnitate delectationis adeò creſcit libido, ut homo velit omnino in objecti illiciti delectatione perſiſtere, & morari; tunc verò conſenſum interpretativum inducit, quandò homo advertens periculum delectationis retentæ eam repellere negligit, & reprimere, hoc enim non eſt ſine propriæ ſalutis contemptu, eò quòd diſcrimini ſe exponit, illa enim delectatio ſubintret, ſicut ſerpens, & venena diffundit, per quæ rationalis ſpiritus interit morte culpæ. Itaque per deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum efficax rei malæ, & illicitæ, per delectationem verò ſimplex amor, vel complacentia objecti cogitati abſque deſiderio executionis, & dicitur moroſa non à mora temporis, cum momento perfici poſſit, ſed eò quòd voluntas poſt plenam rationis advertentiam ei immoretur.

192 Secundò certum eſt, deſiderium præſertim abſolutum ſivè cogitationem cum voluntate conſentiente abſolutè in peccatum aliquod perpetrandum, aut in perpetrato complacente habere eamdem ſpeciem, ac malitiam peccati mortalis, vel venialis, quam habet actus exterior, in quem fertur juxta illud Matth. 5. *Qui viderit*, &c. & ratio eſt, quia actus interior habet ſuam bonitatem, & malitiam ab actu externo, tamquam objecto, ut dictum eſt l. 2. ſen. diſp. de Actibus humanis. De malitia verò delectationis ità diſcurrit D. Bonav. loc. c. q. 2. dicens, quod poteſt diſcerni hoc modo, quia cùm percipitur delectatio; aut ſtatim repellitur, aut retinetur; ſi ſtatim repellitur, tunc leve eſt peccatum, vel nullum; ſi verò retinetur, hoc poteſt eſſe tripliciter, aut quia placet ipſa delectatio, & operis conſummatio, ità quod eſt voluntas delectandi in cogitatione, & etiam in opere, ſi facultas adeſſet, & tunc eſt ibi plenus conſenſus, & peccatum mortale. Aut placet delectatio, ſed tamen diſplicet peccati conſummatio, & licèt ex hac parte dici poſſit conſenſus ſemiplenus, nihilominus tamen adhuc peccat mortaliter, quia in illam conſentit delectationem. Aut utrumque diſplicet, ſcilicet, ipſa interior delectatio, & operis conſummatio, & tunc aut advertit periculum, aut non advertit; ſi non advertit periculum delectationis, nec repellit eam, peccat, ſed non mortaliter; aut advertit periculum, & delectationem illam non repellit, ſed mentem in talibus cogitationibus revolvi ſinit, & tunc peccat mortaliter, quia quamvis non ſit ibi conſenſus expreſſus, & formalis, eſt tamen ibi conſenſus interpretativus; & quamvis ſit aliqualis diſplicentia, adeſt tamen reprimendi negligentia, dum periculum advertit, undè ſanum eſt conſilium, quando de ipſo velut de mortali pœniteat, quia in dubiis ſecurior via eſt eligenda. Ità D. Bonaventura loc. cit. Ex qua doctrina infertur peccaminoſas eſſe omnes moroſas delectationes, quæ ex rebus obſcænis, cogitatione, vel imaginatione apprehenſis cum pleno, & deliberato voluntatis conſenſu percipiuntur: ac etiam ipſas cogitationes, & imaginationes turpes, quamvis nulla ex illis ſequatur turpis delectatio, ſi tamen illius percipiendæ cauſa animo verſentur, & foveantur, æqualem cum ipſis obſcænis delectationibus cenſentur habere malitiam, ſcilicet, mortalem quamvis nulla ſubſit voluntas rem illam turpem opere implendi, ut benè advertit Abellius de ſexto Decologi præcepto §. 1. quod probat ex D. Auguſt. l. 12. de Trinit. cap. 2. ubi inquit, *Totus homo damnabitur, niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per mediatoris gratiam remittantur.*

193 Tertiò conveniunt DD. in deſiderio, & conſenſu, imò & in gaudio de re illicita jam habita deberi in Confeſſione aperiri perſonæ deſideratæ conditionem hoc modo, deſideravi Virginem, monialem, nuptam &c. & in homicidio deſideravi occidere Patrem, vel fràtrem, vel Sacerdotem, &c. & ratio eſt, quia tales voluntatis actus contrà diverſas virtutes eſſe ſupponuntur ex diverſa perſonarum conditione, unde conſequenter ſuam ſumunt ſpecificationem à talibus objectis ſpecie morali diverſis, atque ideò in Confeſſione exprimendam. Sed quæſtio eſt inter Doctores de moroſa delectatione, an ſcilicet, ſi quis ſolùm delectetur, ſed non deſideret, de copula, quam cogitat cum Virgine, v. g. vel cum Moniali, vel nupta, debeat id explicare, an potius ſufficiat dicere, toties de copula illicita delectatus ſum illam cogitando, ſed non deſiderando. Affirmant aliqui, quorum ratio eſt, quia delectatio venerea non ſolùm eſt mala ex malo motivo, ſicut ſunt cæteræ delectationes, ſed etiam eſt mala ex cauſalitate quam ex ſua natura habet in opus externum, undè deducunt venereas delectationes ejuſdem eſſe ſpeciei cum opere externo, atque ideò in confeſſione explicandam eſſe circumſtantiam perſonæ, circà quam fuit delectatio, nam delectatio de uxore alterius habet malitiam adulterii contrà caſtitatem, & contrà juſtitiam; delectatio de conſanguinea non ſolùm habet malitiam ſimplicis fornicationis, ſed etiam incæſtus; & delectatio de moniali non ſolùm habet malitiam ſtupri, aut fornicationis, ſed etiam ſacrilegii in Confeſſione aperiendam. Ità Bonac. q. 4. c. pun. 8. citans Navarr. S. Antonium, Leſſium Tamb. & alios.

194 Alii negant adeſſe obligationem declarandi perſonas circà quas ejuſmodi delectatio verſata eſt; & probant ex oppoſito fundamento, quia delectationes hujuſmodi non variantur ſpecie ex varietate conditionum illarum perſonarum, quia omnes adequatè ſumunt ſuam turpitudinem ex oppoſitione cum virtute caſtitatis, quæ tunc ſola violatur, neque enim ille animus in ea ſola voluntate ſiſtens procedit ulterius ad violandum, ſeù ad deſiderium violandi jus ſpeciale conjugatæ, virginis, ſacræ &c. ergò ſatis explicatur per ſolam oppoſitionem ad virtutem caſtitatis, non ſic ſi quis delectaretur de concubitu conjugatæ formaliter, ut conjugata eſt, ſeù ut virgo, vel ſacra, tunc enim eſſet neceſſe id explicare, ut de ſe patet. Undè conſequenter negant delectationem de re venerea eſſe ejuſdem ſpeciei cum opere externo, & dicunt eſſe tantùm illius ſpeciei, cujus eſt motivum, quia delectatio ſumit tantùm ſpeciem à motivo; cùm ergò motivum delectationis ſit ſolus affectus venereus, qui cum ſola caſtitate oppoſitionem habet, ſequitur illam delectationem habere ſolam malitiam fornicationis contrà caſtitatem. Et quod dicunt de delectatione moroſa, videtur etiam ſecundùm hanc ſententiam dicendum de aſpectibus, quando ſcilicet, qui reſpicit mulieres affectu venereo ſine progreſſu ad eas concupiſcendas, quia tunc videtur ſimiliter delectatio tota conſummari interiùs. Ità Tamburin. loc. cit. pro qua ſententia adducit Vaſquez, Caſtropalaum, & alios, & utraque ſententia probabilis eſt, ut etiam Bonacina fatetur loc. cit. ſed hic caſus, quòd quis ſolùm delectetur, ſed non deſideret, de copula, quam cogitat, potius eſt metaphyſicus, quàm practicus, quia delectatio moroſa cum deſiderio regulariter connectitur, & unum ex alio ſuboritur.

195 Quartò eſt Difficultas, An peccent mortaliter conjuges, qui in alterius abſentia delectantur de actu conjugii præterito, vel futuro, & idem quæri ſolet de vidua, quæ delectatur de copula præterita, & de ſponſa, quæ delectatur de futura. Quoad conjugatos communis ſententia docet non peccare mortaliter, quia delectatio bonitatem, & malitiam ſumit à motivo, ſed motivum in hoc caſu eſt actus externus conjugii, ſeù venerea delectatio externa, quæ in conjugatis licita eſt ratione matrimonii; ergo ſtatus matrimonii hæc excuſat inter conjugatos, uti etiam actus impudicos ſolius voluplatis cauſa inſtitutos, modo periculum pollutionis abſit, ut ſuprà dictum eſt. Tùm quia hæc per ſe tendunt ad opus conjugale, licèt per accidens opus non exerceatur. Quod ad viduam verò, quæ de actu conjugii præterito, & ſponſam, quæ de actu matrimonii futuro carnaliter delectatur affirmat etiam communior opinio peccare mortaliter ob eamdem rationem, quia delectatio bonitatem, & malitiam ſumit ab objecto formali, & à motivo, ſed motivum iſtius carnalis delectationis eſt actus venereus conjugalis ſub ratione delectabili apprehenſus: ergo ſicut actus venereus externus non eſt licitus reſpectu viduæ, vel ſponſæ, ità neque licita eſt delectatio non conſtante matrimonio, quæ de illo actu capitur. Ità Bonac. loc. cit. Tambur. c. 4. Sanchez, Vaſq. Reginald. Filliuc. Leſſ. Diana, & alii paſſim. Quæri etiam ſolet, an dari poſſit parvitas materiæ excuſans veneream delectationem à peccato mortali. Sed de hoc jam diximus ſuprà quæſt. 7. art. 3. num. 144. ubi cum probabiliori ſententia negavimus parvitatem materiæ in rebus venereis ob nimiam humanæ carnis fragilitatem; nec enim opus eſt in omnibus præceptis dari materiæ parvitatem, ut conſtat de infidelitate, juramento falſo, blaſphemia, & aliis caſibus, in quibus tuta ratio malitiæ in qualibet quantitate materiæ reperitur, ut etiam in caſu noſtro accidit propter periculum, ad quod quilibet tactus impudicus, ſeù venerea delectatio inducit, undè concludit Bonac. loc. cit. in re tam lubrica, & periculoſa non eſſe admittendam diſtinctionem materiæ levis à gravi, & venialis delectationis à mortali, dùm adeſt advertentia, & conſenſus, excepta venerea delectatione inter conjugatos, quam excuſat matrimonii ſtatus. Alia plura de delectatione moroſa vide apud Turrianum opuſc. 12. diſput. 2.

196 Quintò ex dictis deducitur, quot modis contrà hæc duo ultima præcepta peccetur ſiquidem, ut Catechiſmus Romanus advertit par. 3. cap. 10. in nonum Decalogi præceptum peccant non tantùm illi, qui alterius uxorem adultero affectu concupiſcunt, ſed etiam qui eam præmaturo, aut inordinato affectu, ideſt, vivente marito ſibi matrimonio jungi exoptant, cùm mulierem, etiamſi à viro repudiata ſit, alteri in matrimonium ducere non liceat, niſi marito mortuo, undè qui

Digitized by Google

alterius uxorem concupiſcit facilè ex una in aliam incedet cupiditatem, aut .n. illius virum mori, aut adulterium admittere cupiet; quod quidem non ſolùm de mulieribus conjugatis intelligendum eſſe dicit Cathechiſmus, ſed etiam de iis, quæ alteri deſponſatæ ſunt, neque enim has item concupiſcere licet, cum ii, qui hæc pacta reſcindere ſtudent, violent ſanctiſſimum fidei fædus; & quemadmodum, quæ alteri nupta eſt, eam concupiſcere omninò nefas eſt, ſic quæ ad Dei cultum, religionemque conſecrata eſt, nullo pacto licet illam uxorem appetere. Quod verò ſpectat ad decimum, & ultimum præceptum Catechiſmus docet ibidem in illud peccare, qui nimis avidè divitias expetunt, & modis pravis, ac illicitis artibus opes augere concupiſcunt, ut qui ludis immoderatè abutuntur, & mercatores, qui rerum penuriam, annonæquo caritatem expetunt, atque id ægrè ferunt, ut alii præter ipſos ſint qui vendant, aut emant, quo carius vendere, aut vilius emere ipſi poſſint; qua in re item peccant, qui alios egere cupiunt, ut aut vendendo, aut emendo ipſi lucrentur. Subdit etiam in hoc præceptum peccare milites, qui bellum expetunt, ut furari liceat illis. Medicos item qui morbos deſiderant; Juriſconſultos etiam, qui cauſarum, litiumque vim, aut copiam concupiſcunt; tùm Artifices, qui quæſtus avidi, omnium, quæ ad victum, cultumque pertinent penuriam exoptant, ut indè plurimum lucri faciant, & planè quàm noxia ſint, & pernicioſa hæc prava, ac inordinata deſideria, ſi deliberato animo fiant, ac foveantur, deducitur ex illis verbis Apoſtol. 1. ad Timoth. 5. *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus; nam qui volunt divites fieri in tentationem incidunt, & in laqueum Diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem; radix enim omnium malorum eſt cupiditas.*

197 Poſtremò, ut huic Diſputationi finem imponamus, de decem Decalogi præceptis hæc dicta ſufficiant, cujus denarii numeri ſufficientiam ſi quæres, ſic aſſignari poteſt cum Nicolao de Orbellis 3. d. 40. Ad hoc enim, ut quis in aliqua Communitate, & Republica benè commoretur, requiritur ut benè ſe habeat, & ad eum, qui Communitati præeſt, & ad alios communitatis conſocios, & participes. Principi autem communitatis ſubditus tria debet. Primò fidelitatem, ſcilicet ut honorem principatus quantum eſt in ſe in alios non transferat. Secundò reverentiam, ut ſcilicet in eum nihil injurioſum committat. Tertiò famulatum, ſcilicet, in recompenſationem beneficiorum ab eo receptorum; quorum primum præcipitur primo præcepto, ſecundum ſecundo, & tertium tertio. Ad proximos autem, & conſocios Communitatis benè ſe debet quis habere, & ſpecialiter, & generaliter; ſpecialiter quidem quantum ad eos, quorum eſt debitor, ut eis debitum reddat, ad quod pertinet præceptum de honore parentum; generaliter verò quantùm ad omnes, ut nulli nocumentum inferat opere, vel ore, vel corde; opere quidem nec quantum ad perſonam propriam, contrà quod dicitur; *Non occides*. Nec quantum ad perſonam conjunctam ad generationem prolis, contrà quod dicitur: *Non mœchaberis*. Neque in rem poſſeſſam, contrà quod dicitur: *Non furtum facies*. Nocumentum autem oris prohibetur, cùm dicitur; *Non loqueris contrà proximum falſum teſtimonium*. Nocumentum tandem cordis prohibetur per duo ultima præcepta, cùm dicitur: *Non concupiſces uxorem proximi tui. Non concupiſces rem proximi tui*. Ità Diſcurrit Orbellius loc. cit.

DISPUTATIO DUODECIMA
DE PRÆCEPTIS ECCLESIÆ.

1 POSTQUAM Decalogi præcepta abſolvimus, nunc de præceptis Eccleſiæ breviter agendum eſt, quæ eſtò ſint plurima univerſaliter loquendo, præcipuè tamen toti Chriſtiano populo communia quinque numerantur, ut videre eſt apud Petrum Caniſium in ſumma doctrinæ Chriſtianæ cap. 3. & quia non eodem ordine ponuntur ab omnibus, nos de illis diſcurremus juxtà ordinem a Toleto, Bonacin. & pluribus aliis communiter obſervatum inchoando à jejunio.

QUÆSTIO PRIMA.

De primo Eccleſiæ præcepto, ideſt, jejunio.

2 JEjunii nomen quandoque generaliter ſumi ſolet pro abſtinentia à vitiis, & peccatis, ut loquitur D. Auguſt. tract. 13. in Joan. *Jejunium magnum, & generale, eſt abſtinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus ſæculi, quod eſt perpetuum jejunium*, & D. Baſilius hom. 1. de Jejunio. *Verum jejunium eſt ab omnibus vitiis eſſe alienum*. Quandoque vero ſumi ſolet ſpecialiter, & magis proprie pro abſtinentia à cibo, & hoc eſt duplex, ut ait Scot. 4. d. 8. q. 3. lit. B. & C. aliud naturale, quale requiritur ex præcepto Eccleſiaſtico ad ſumptionem Euchariſtiæ, & eſt carentia cibi ſuſcepti in ſtomacho, vel in via ad ſtomachum, & ab hoc dicitur quis jejunus, antequam cibum ſumat. Aliud Eccleſiaſticum, & eſt abſtinentia quædam, vel cibi ſubtractio ſecundùm formam ab Eccleſia præſcriptam, undè tale jejunium non ſolvitur, inquit Doctor, niſi per aliquam refectionem extraordinariam præter morem Eccleſiæ, & de hoc jejunio, quod dicitur Eccleſiaſticum, in præſenti quæſtione agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Jejunium, quis ejus finis, & modus ad ejus obſervantiam requiſitus.

3 QUoad primum, Jejunium Eccleſiaſticum, de quo hic eſt ſermo, *eſt voluntaria abſtinentia à cibo juxtà Eccleſiæ ritum, vel præſcriptum*. Ità DD. communiter, & colligitur ex Scoto l. c. dicitur *abſtinentia voluntaria*, quia jejunium eſt actus particularis virtutis .ſ. abſtinentiæ, ut Aſteſ. oſtendit l. 5. tit. 28. art. 1. & conſequenter eſt actus liber, & voluntarius, undè ad ſatisfaciendum præcepto jejunii requiritur voluntas, & intentio jejunandi, ſeù faciendi opus præceptum; undè qui invitus omninò abſtineret à cibo, quia nimirum illo careret, non diceretur jejunare, nec obſervare præceptum. Dicitur à cibo, nam potus, quamvis ſit vinum non ſolvit jejunium, ſivè ſumatur antè prandium, ſivè poſt, quia jejunium Eccleſiaſticum non conſiſtit in abſtinentia à potu, ſed in abſtinentia à cibo, qui principaliter contrà famem eſt inſtitutus, quæ eſt appetitus calidi, & ſicci, ſivè cibus ſit denſus, ut panis, caro &c. ſivè ſit liquidus, ut panis juſculum &c. undè lac, ſivè antè prandium, ſivè poſt ſumptum ſolvit jejunium, quia communiter per modum cibi ſumi ſolet, è contrà verò ſæpè in die jujunii bibens non violat jejunium etiam ſi id faceret non ſolùm ad ſedandam ſitim, verùm etiam cum intentione ſeipſum nutriendi, cùm vinum ex ſui natura aptum ſit ad nutriendum, & ratio eſt, quia ex conſuetudine recepta per jejunium ſumptio potus non prohibetur, ſed cibi ſolius; undè quamvis fieret nutritionis intentione, adhuc jejunium non ſolveret, quia non prohibetur intentio, ſed ſolùm externa cibi refectio, & ideò Scot. l. c. dixit jejunium Eccleſiaſticum non ſolvi, niſi per aliquam refectionem extraordinariam præter morem Eccleſiæ, & ità etiam tenet Bonac. cum pluribus aliis diſp. ult. q. 1. punct. 1. contrà Med. Reg. Ablufenſem, Azorium, & alios. Et hac etiam ratione inquit Doctor l. c. & ſequuntur alii paſſim, non violare præceptum jejunii, qui tempore jejunii medicamenta, & pharmaca ſumit, ſeù electuaria, & ratio eſt, quia non ſumit titulo cibi, ſed medicamenti. Dicitur tandem in definitione, *juxtà Eccleſiæ ritum, vel præſcriptum*, cùm enim ab Eccleſia inſtitutum ſit jejunium, de quo hic eſt

ſermo, ſervandus eſt modus ad ejus obſervantiam ab eadem præſcriptus, & quaſdam requirens conditiones, de quibus mox dicemus.

4 Quoad ſecundum Jejunii finis triplex eſt, ut colligitur ex D. Bonav. 4. diſt. 15. part. 2. art. 2. q. 2. Aſteſan. loc. cit. art. 2. & Toletus quoque advertit lib. 6. cap. 2. Primus eſt concupiſcentiæ carnis repreſſio; ſecundus mentis elevatio ad divinorum contemplationem; tertius eſt ſatisfactio pro pœnis peccatorum, quos jejunii fines explicat Eccleſia in præfatione Miſſæ Quadrageſimæ illis verbis. *Corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris, & præmia.* Jejunium itaque ad tria eſt ordinatum, primò ad concupiſcentiam carnis reprimendam, maximè enim furor carnis temperatur per cibi ſubtractionem, ideoque dicebat Apoſtolus ad Corint. 6. *In jejuniis multis, in caſtitate, &c.* & Eccleſia præcipuum jejunium, quod eſt in Quadrageſima, inſtituit in principio ferhyemalis equinoctii, quia tunc ex Solis acceſſu incipit caro vigere magis, & ſanguis fervere, quàm cæteris anni temporibus. Secundò ordinatum eſt ad hoc, ut liberius mens noſtra ad ſublimia contemplanda elevetur; corpore namque pleno mens ſenſu opprimitur, nec liberè poteſt divinorum contemplationi vacare, & ideò Daniel. 10. legitur, quod poſt trium hebdomadarum jejunium revelationes à Deo accepit, & ob id etiam Eccleſia vigilias aliquot Sanctorum, ac feſtorum inſtituit, in quibus jejunium præcipitur, ut ſolemnitatibus illis mens expeditiùs vacare poſſit. Tertiò tandem ordinatum eſt jejunium ad ſatisfaciendum pro peccatis juxtà illud Joel. 2. *Convertimini ad me in toto corde veſtro in jejunio*, &c. quamvis enim culpa peccati per contritionem, & pœnitentiæ Sacramentorum remittatur, ſæpè tamen tota pœna non remittitur, ſed manet obligatio pœnæ temporalis in Purgatorio ſolvenda, niſi in hac vita illi ſatisfiat, & ideò jejunium eſt inſtitutum, quod eſt pœnale, in pœnarum peccatorum ſatisfactionem, quod quidem intelligendum eſt non ſolùm de jejunio à Confeſſario pro pœnitentia impoſito, verùm etiam de jejunio voluntariè aſſumpto, ut colligitur ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. can. 13. & de ſatisfaciente, ſeù jejunante in peccato mortali etiam exiſtente. Et talis ſatisfactio excedit ſatisfactionem Purgatorii, non ſolùm quia multò levior, & brevior, ſed etiam quia cùm in gratia fit eſt meritoria argumenti gratiæ, & gloriæ, quod ſatisfactio Purgatorii non habet, ubi tempus merendi ceſſat.

5 Quod tertium, ſcilicet, quoad modum, quo jejunium Eccleſiaſticum fieri debet conveniunt DD. tres præſertim conditiones requiri ad debitam Jejunii Eccleſiaſtici obſervantiam. Prima eſt ciborum delectus, ſeù abſtinentia à carnibus, ut conſtat ex D. Baſil. hom. 1. de Jejunio, & D. Auguſt. lib. 20. contra Fauſtum c. 5. & ex perpetuo Eccleſiæ uſu, & traditione; quamvis enim olim non à carnibus ſolùm, ſed etiam ab ovis, & lacticiniis, quæ à carne procedunt, in diebus jejunii abſtinendum eſſet, Eccleſia tamen de priſtino illo rigore non nihil remiſit ob rationabiles cauſas permittendo in diebus jejunii per annum ova, & lacticinia extrà Quadrageſimam, imo etiam intrà eam in quibuſdam locis, ut notat Bonac. loc. cit. punct. 2. ex Nav. Leſſio, Sylvio, Azorio, Layman, Filliuc. Fagund. & aliis ubi etiam monet de tali uſu ovorum, & lacticiniorum conſuli debere, & ſervari locorum conſuetudinem, quæ eſt optima legum Eccleſiaſticarum interpres. Secunda conditio eſt unica in die refectio, & comeſtio, ut communiter docent Theologi omnes, quod melius probari non poteſt, ut idem Bonacina cit. punct. 3. obſervat, quam ex perpetua, & univerſali Eccleſiæ praxi; cùm nullum ſuper hoc reperiatur decretum. Verum eſt tamen, quod Eccleſia his poſterioribus ſæculis ob corporum infirmitatem, quæ mundo ſeneſcente ſemper magis augetur, & aliis rationabilibus de cauſis, tacito conſenſu indulſit, ut præter illam refectionem modicum aliquid cibi ſero per modum cænulæ, ſeù ut vocant collatiunculæ ſumeretur; & dicitur modicum aliquid cibi, quia qui notabiliter excederet abſque dubio jejunium frangeret, ut ait Bonac. l. c. ex Navarro, Armilla, Leſſio, Azor. Reg. Tol. & aliis. Tertia tandem conditio eſt certa refectionis hora, itaut unica illa refectio non prandii, ſed cœnæ rationem obtineat; & quamvis olim ſæculis elapſis hæc unica refectio in Quadrageſima uſque ad veſperam prorogari ſoleret, aliis vero jejuniorum diebus uſque ad horam nonam, quæ eſt tertia poſt meridiem, ut teſtatur D. Bernardus ſerm. 3. de Quadrag. his tamen poſterioribus ſæculis ob eamdem pariter rationem tacito conſenſu, indulſit, ut hora illa veſpertina licitè anticipetur, & in Quadrageſima, diebuſque aliis jejunii per annum circà meridiem jejunium ſolvi poſſit; undè regulariter loquendo hora hujuſmodi unicæ refectionis eſt circà meridiem, niſi aliud loci conſuetudo ferat, idque non mathematicè computandum eſt, ſed moraliter, & dictam horam notabiliter ſine juſtà cauſa prævenire, licèt Nav. mortale putet cum quibuſdam aliis, probabilius tamen Tol. Fil. Leſſius, Layman, & alii dicunt eſſe veniale, eò quod non violetur ſubſtantia jejunii, ſed tantùm circumſtantia: dicitur autem *notabiliter & ſine juſta cauſa*, quia prævenire ex juſta cauſa, v. g. ſi iter faciendum ſit, ſi hoſpites dimittendi, &c. & abſq; ea per mediam horam tantùm, nullum videtur eſſe peccatum, ut docent prǽcitati Doctores, & alii paſſim.

6 Circà primam conditionem ad debitam jejunii obſervantiam requiſitam eſt gravis Difficultas, quæ in praxi ſæpè contingere poteſt. An ſcilicet diſpenſatus in uſu carnium cenſeatur diſpenſatus ad non jejunandum, & ab unica comeſtione; in qua quæſtione tres ſunt opiniones. Prima opinio abſolutè affirmat, & ratio eſt, quia abſtinentia ab eſu carnium eſt de ſubſtantia jejunii; ergo qui diſpenſatus eſt quoad comeſtionem carnis, eo ipſo eſt diſpenſatus a jejunio. Antecedens ab omnibus conceditur, conſequentia probatur, quia ad actionem aliquam quis teneri non poteſt, ſi id, quod eſt de ejus eſſentia, non obligatur, undè conſequenter hæc opinio affirmat eum, cui concedunt carnes ob diſpenſationem, licitè poſſe ſerò cænare, imò pluries in die ſe reficere, quia ab obligatione jejunii jam eſt ſolutus. Ità Azorius, Medina, Henriquez, Filliucius, Toletus, Diana, Tamburinus, & plures alii. Secunda opinio abſolutè negat, & ratio eſt, quia neceſſitas, & juſta cauſa, quæ ab integro jejunio excuſat, non excuſat ab omni parte illius; præceptum enim Eccleſiæ licèt in totum ſervari non poſſit, in parte tamen, quæ ſervari poteſt, ſervandum eſt ex cap. *Cum dilecti* de dolo, & contum. ſic igitur in propoſito diſpenſatus in eſu carnium poterit, ac tenetur ſervare jejunium quoad unicam comeſtionem. Ità Graſſius, Petraza, & alii apud Dianam p. 1. tract. 9. reſol. 25. & ſicut etiam ex noſtris ſentire videtur Rubeus diſput. 23. reſ. 5. ubi ait, quòd quilibet tenetur obſervare præceptum Eccleſiæ quantum ad omnes illas conditiones, quas poteſt, in eo quod poteſt, & quantum poteſt; ſi enim jejunium ſervare non poteſt in totum debet illud ſervare in eo, quod poteſt, nam quando alicui fidelium permittitur à regula Eccleſiæ excedere in aliquo, intantum hoc illi permittitur, inquantum ſe extendit ipſius indigentia. Tertia opinio cum diſtinctione procedit, vel enim diſpenſatus ad eſum carnium edit carnes, quia piſces illi nocere ſolent, vel ut vires amiſſas recuperet ob naturæ debilitatem ex morbo præterito relictam, vel ex alio capite provenientem; priori modo diſpenſatus tenetur ad jejunandum nec licitè ſerò cænare poteſt, alter vero minimè, & ideo pluries edere poteſt, nec jejunare tenetur. Ità Leſſius, Reginaldus, Fernandez, Bonac. loc. cit. Angles, & Rodriquez ex noſtris in Summa c. 24. & plures alii. Quæ tres opiniones non ſunt probabiles; ſed prima prababilior videtur, ut teſtatur Diana loc. & Villalobos tom. 1. tract. 24. dub. 8. ob robur rationis ejus; nam ut Tamburinus ait lib. 4. c. 5. aliæ duæ opiniones id negantes, eſſentiam, & ſubſtantiam jejunii aſſignare nequeunt, ſi negant eam in abſtinentia ab eſu carnium ſitam eſſe, & ſi hoc concedant, conſequentiam rationis illius omninò negare non poſſunt, tùm quia ut ait Ludovicus à S. Raymundo p. 2. tract. 5. reſol. 2. majus, & dignius ſemper trahit ad ſe minus dignum; ergo ſublata abſtinentia à carnibus quæ eſt fundamentum jejunii, aufertur quoque unica comeſtio.

7 Circà ſecundam jejunii conditionem, quæ eſt unica in die refectio, alia difficultas occurrit, quia ſi unica refectio in die jejunii præcipitur, ſequitur eos peccare mortaliter, qui veſpere jentaculum ſumunt, ſeù ſecundam refectiunculam. Reſpondetur cum Bonacina l. c. punct. 3. Navarro, Armilla, Azorio, Reginaldo, Tolleto, & aliis communiter negando conſequentiam, quia, ut dictum eſt, illa non dicitur refectio, ſed refectiuncula, & per eam jejunium non ſolvitur, etiamſi non ad ſomnum capiendum, ſed ad nutritionem ordinetur, quia, & conſuetudo, & tacitus Eccleſiæ conſenſus hoc permittit, ut diximus. Difficilè tamen eſt determinare, quantum cibi ſumere liceat in ejuſmodi refectiuncula, & difficultas præſertim eſt de quantitate cibi, quia in hujuſmodi refectiuncula non ità rigoroſè prohibetur cibi qualitas, ſicut interdicitur quantitas, quia quoad qualitatem in ea prohibentur cibi ad fortem nutritionem communiter ordinati, quique inter fercula ſolent apponi, permittuntur autem leviores, ut fructus, & alia ex ſaccharo, & melle confecta, imò ſecundùm aliquos licitè etiam indulgeri poteſt juſculi cocti uſus, & cibus aliquis majoris nutritionis, modò cibi quantitas non excedatur, & collatiuncula non fiat cæna; ex quo patet in refectiuncula magis ſervandam eſſe quantitatem, quàm cibi qualitatem, nam etiam pro more regionis parum butyri, & caſei permittitur, ut in regionibus Septentrionalibus ob fructuum inopiam, ut ait Layman l. 4. tr. 8. c. 1. Quatuor dicendi modos in hac difficultate reperio. Primus eſt dicentium quantitatem trium, vel quatuor unciarum panis, & fructuum licitè ſumi poſſe. Ità Azorius Emmanuel Sà, & alii apud Bonac. l. c. Secundus eſt dicentium non eſſe notabiliter excedendam quartam, vel

quin-

quintam partem eorum, quæ jejunanti ſufficerent ad ordinariam cœnam. Ità Reginaldus, & alii apud eumdem, & Filliuc. tom.2. tract.26.p.2.c.2.qu.7.inquit ità deciſum eſſe in quadam celebri Theologorum accademia, qui omnes in quartam partem conſenſerunt. Tertius eſt Bonacinæ, & Toleti loc.cit. dicentium in hac materia ſtandum eſſe conſuetudini in ſingulis regionibus receptæ, quia refectiuncula fuit per conſuetudinem introducta, atque ideò ſumi poteſt juxtà limites receptæ conſuetudinis, dummodò tamen tanta cibi quantitas non ſumatur, ut refectiuncula in cœnam tranſeat. Quartus tandem dicendi modus eſt aliorum dicentium, quod ſicut in prima comeſtione non poteſt determinari, vel taxari omnibus jejunantibus eadem cibi quantitas propter diverſas hominum complexiones, ex quibus fit, quod unus homo majori, alter minori indiget cibo, idem prorſus de cœnula dicendum eſt, ſeù refectiuncula, in qua ſi eadem cibi quantitas pro omnibus indifferenter taxaretur, certè illa quantitas uni inſerviret pro cœna, qui nimirum delicatæ complexionis eſſet, & alteri non ſufficeret ad cœnaculam, qui nimirum robuſtioris eſſet complexionis, qua de cauſa non poteſt pro omnibus certa cibi quantitas rationabiliter taxari, præterquam quod exiſtente aliqua rationabili cauſa ver. gr. laboris, ſtudii, vel alterius cujuſcumque rationabilis cauſæ aliquod in tali caſu ultrà conſuetum ſumi poteſt, ità ſignificat D. Thomas 2. 2. qu. 147. ar. 6. ad 1. & ſequitur ex noſtris Rubeus diſp. 23. cit. reſ. 6. & hic dicendi modus cæteris mihi præferendus videtur, & probabilior, quia ad ſcrupulos tollendos hæc cibi quantitas in refectiuncula ſumenda phyſicè determinari non poteſt, ſed moraliter juxtà diverſitatem complexionum, quod enim ſufficit viro delicatæ complexionis, non ſufficit viro robuſtioris, & fortioris, & ità etiam ſentit ex noſtris Angles de Jejunio quæſt. 9. ar. 2. diffic. 4. ubi ait non eſſe doctrinæ communis præfigere iis menſuram, ſed prudentiæ timoratæ particularium.

8 Circà tertiam jejunii conditionem, quæ eſt certa quædam hora ſumendi refectionem in die jejunii, occurrit difficultas, An peccet qui manè ſumit refectiunculam, quæ veſperi ſumi ſolet dilato prandio ad veſperas, vel ad noctem. Communis opinio apud Bonacinam l. c. aſſerit non peccare mortaliter, etiamſi hoc faciat abſque cauſa, quia circumſtantia temporis non eſt de intrinſeca jejunii ratione, & hora ſumendæ refectionis non eſt de ſubſtantia jejunii, ſed tantùm illius circumſtantia, quia conditio temporis non tanti æſtimatur ab Eccleſia, quin aliquandò commutari poſſit, cùm refectio antiquitus veſperi ſumeretur, ſi ergò refectiuncula manè ſumatur dilato ad veſperas prandio præceptum jejunii non violatur quoad ſubſtantiam, ſed ſolùm circà temporis circumſtantiam, atque ideò moraliter non peccatur. Addit tamen peccare venialiter, ſi hoc faciat abſque cauſa, quia conſuetudine receptum eſt, ut refectiuncula in veſperas differatur, & non transferatur in tempus matutinum, qui autem faciat contrà conſuetudinem legitimè introductam peccat ſaltem venialiter. Addit tandem, nec etiam venialiter peccari, ſi id ex aliqua rationabili cauſa fiat, nam talis circumſtantia temporis ob rationabilem aliquam neceſſitatem ſupervenientem licitè, & ſine peccato variari poteſt, ſic enim uſu receptum eſt etiam apud viros doctos, & probos, ut ex rationabili cauſa v. g. ob iter peragendum, ob concionem faciendam, ob ſtudium, &c. manè ſumatur refectiuncula dilato in veſperas prandio. Immo Angles noſter loc. cit. diffic. 5. aſſerit integrum eſſe jejunium ſi hora prandii conſueta collatio ſumatur, & prandium in veſperam differatur, quoniam iſto modo ſervantur adhuc omnes illæ conditiones, quæ ſunt de eſſentia, & ſubſtantia jejunii, nimirum abſtinentiam à cibis vetitis, & unica comeſtio, quæ ſit per modum prandii, vel cœnæ parum refert. Immò addit hunc jejunandi modum ſecundum ſe eſſe conventiorem ad corporis afflictionem, quamvis alicui particulari fortè ſit minus moleſtus. Et hunc dicendi modum puto etiam probabiliorem, nempè qui manè hora prandii refectiuncula ſumit dilato prandio ad veſperas, vel ad noctem, nec etiam venialiter peccare, etiamſi id faciat ſine cauſa, quia hic jejunandi modus conducit magis ad corporis afflictionem, & macerationem, qua de cauſa refectio antiquitus veſperi ſumebatur, ut ſuprà dictum eſt ex Bonan. l.c.punct.4. & per hoc ſolvitur ratio prioris modi dicendi aſſerentis talem peccare venialiter, ſi id faciat ſine cauſa, quia facit contrà conſuetudinem legitimè introductam; ſolvitur, inquam, quia refectio antiquitus veſperi ſumebatur ad majorem corporis afflictionem, & oppoſita conſuetudo introducta eſt ab Eccleſia, & permiſſa in majorem jejunantium commoditatem, undè licitè; & laudabiliter quiſque cedere poteſt juri ſuo, & ſumpta manè refectiuncula prandium ad veſperas differre pro majori corporis afflictione & maceratione, & hoc etiam tenet Tamburinus l.4. c.5. §.3. nu. 10. ubi ait, quòd ſub veſperas jentaculum ſumi conſuevit, cùm ſit introductum ad ſomnum nocte conciliandum, quia tamen poſita jam ob hanc cauſam conſuetudine, abſolutè illud licitum eſt, ideò licitè illud meridie aſſumere etiam ſine neceſſitate poterit, rejecta in veſperas integra refectione.

9 Poſtremò eſt difficultas, An qui ſæpius comedit in die jejunii, toties peccet, quot ſunt comeſtiones. In qua difficultate duæ ſunt opiniones. Prima eſt affirmativa, & ratio eſt, quia toties agit contrà præceptum jejunii, quoties interpolatis vicibus comedit, ſiquidem præceptum eſt de una ſola comeſtione. Ità, Medina, Covarruvias, Monteſinos, & quidam alii. Secunda opinio communior, & probabilior negat dicens, quòd non peccatur contrà præceptum de jejunando, niſi per ſecundam commeſtionem, & non per alias ſubſequentes, & appoſitè dicit contrà præceptum de jejunando, quia & per primam, & per alias refectiones ſubſequentes poteſt homo per intemperantiam peccare, ut patet. Ità Navarr. Sylveſter, Angelus, Valentia, Leſſius, Azorius, Reginaldus, Toletus, Bonacina, & ex noſtris Rodriquez loc.c. & Angles diffic.6. quod ibi probat, quia in caſu poſito ſola ſecunda refectio eſt, quæ jejunium frangit, non tertia, nec aliæ ſubſequentes, nam quando iſtæ ſumuntur, jam jejunium erat per ſecundam refectionem fractum nec amplius eſt in poteſtate illius ſervare præceptum, quoad unicam comeſtionem, nemo autem peccat non ſervando pręceptum, quod ſervare non poteſt. Confirmatur à ſimili, quia ſi alicui detur præceptum de non tranſgrediendo aliquem terminum ſignatum, & tranſgrediatur non ſolùm uno, ſed multis paſſibus ultrà limitem progrediendo, talis non peccat, quoties paſſum paſſui addit ultrà limitem præſcriptum, ſed tantùm peccat in primo paſſu, quo limitem tranſit, ergò pariter in propoſito peccabit quamprimum ultrà limitem unius refectionis comedet, qui præfixus fuit, & non toties, quoties ultrà comederit, & piè credendum eſt intentionem Eccleſię non tendere, niſi in refectionem ſolam, qua jejunium frangitur, non enim ſunt jura amarè interpretanda, nec pęnalia ſunt amplianda, ſed reſtringenda. Ità diſcurrit Angles loc. c. qui tamen addit, ſicut & alli Doctores citati, hoc intelligendum eſſe dummodò in aliis ſubſequentibus comeſtionibus non ſumantur carnes, & alii cibi vetiti, nam in tali caſu toties peccaretur mortaliter contrà jejunii præceptum, & ratio eſt, quia ut ait Angles ibidem, & Bonacina l.c. in præcepto jejunii duo includuntur, primum eſt ſimpliciter negativum, ſcilicet, de non ſumendis cibis vetitis in die jejunii, & ſecundùm eſt affirmativum, ſcilicet, de unica refectione ſumenda, inter quæ hoc verſatur diſcrimen, quòd comedendo cibos vetitos in die jejunii interpolatis vicibus, toties quis peccat mortaliter, quoties illos ſumit, non autem comedendo cibos non vetitos, & ratio diſcriminis eſt, quia comedendo cibos non vetitos ſumpta ſecunda refectione poſt unicam præceptam non poteſt amplius ſervari præceptum affirmativum de unica refectione ſumenda, ut oſtenſum eſt; at ſumptis ſemel cibis vetitis poſt unicam refectionem præceptam adhuc viget obligatio non comedendi cibos vetitos, quæ ſervari poteſt, cum præceptum negativum obliget ſemper, & ad ſemper undè quoties hoc præceptum negativum non comedendi cibos vetitos violatur diſtinctis actibus, toties novum peccatum mortale committitur.

10 Quæres, An ſit licita abſtinentia, quæ notabiliter noceat ſaluti, aut vitam minuat; Reſpondent Doctores communiter negativè, ut conſtat ex dictis diſp. præc. qu. 6. de quinto Decalogi præcepto ar.2. nu.115. ubi diximus, quòd quando quis abſtinentiis, & jejuniis corpus caſtigat ad hunc finem, ut citius moriatur ad terminandas hujus vitæ miſerias, & ęrumnas peccat mortaliter, tamquam ſui ipſius interfector, moderatè autem ſe iis afflictationibus afficere ob bonum ſpirituale animæ, & ex intentione ſubjiciendi carnem ſpiritui diximus eſſe licitum, immò, & virtutis opus, quando corpori ſubminiſtratur debitum alimentum ad ejus conſervationem ſufficiens, etiamſi inde ſequatur aliqua vitę abbreviatio, vel infirmitas, hoc enim non eſt diminuere vitam, cùm ſufficiens alimentum ſubminiſtretur, ſed tantùm eſt non prolongare vitam, quantùm poſſet, & non niſi indirectè citioris mortis cauſam ſibi eſſe, quod in multis caſibus licere jam diximus ſuprà diſp.8. qu.2.ar.1.nu.17. Ex quo deducitur, quòd ſi quis indiſcretas abſtinentias, & jejunia ſuſcipiat, quæ vitam abbreviatura ſint, ſed hoc non advertat, & animæ ſpiritualem profectum intendat, excuſatur à peccato. Quod ſi exceſſum abſtinentiæ advertat, & damnum indè ſecuturum, ſed tamen putet ſe bene facere, peccat venialiter ſecundùm aliquos, ac etiam mortaliter ſecundùm alios, quia ſui ipſius occiſio eſt objectum peccati mortalis, & ſolùm ratione ignorantiæ à peccato excuſari poteſt. Ità Saccus ex noſtris in ſua Theologia moral. lib. 1. tract.3. c.10. de vitiis, & peccatis, ubi de Jejunio tractat, plures alios Auctores adducens.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ ſit Obligatio Jejunii.

11 PRimò conveniunt Doctores jure Eccleſiaſtico jeiunandum eſſe, quia jeiunia indicta ſunt ab Eccleſia, ut notat Bonac. loc. cit. punct. 5. & pręceptum Eccleſiaſticum jeiunii obligare ad ſui obſervationem ſub peccato mortali, ut conſtat ex eo, quod can. 68. Apoſtolorum, & can. 56. ſexti Concilii generalir, item can. 19. Concilii Gangrenſis, & pluribus aliis, jeiunii violatores excommunicationis pæna puniuntur, quæ tamen ab Eccleſia infligi non ſolet, niſi peccato mortali interveniente, ex quo ſequitur peccare mortaliter, qui abſque legitima cauſa jeiunium ab Eccleſia indictum frangunt. Obſervant tamen Aſteſanus ex noſtris lib. 5. tit. 28. cit. ar. 3. & Nicolaus de Orbellis 4. diſp. 15. qu. 1. §. 13. cum D. Th. 2. 2. qu. 147. ar. 3. quod jeiunium in communi cadit ſub præcepto legis naturę, in quantum eſt neceſſarium ad vitationem mali, & proſecutionem boni, ut enim patet ex ſupradictis, jeiunium valet ad vitandum mala, & proſequendum bona, unuſquiſque autem ex naturali ratione tenetur tantùm jeiuniis uti, quantùm eſt neceſſarium ad prædicta, & ideò jeiunium communi cadit ſub præcepto legis naturæ, ſed determinatio temporis & modi jeiunandi ſecundum convenientiam, & utilitatem populi Chriſtiani cadit ſub præceptis juris poſitivi, quod eſt inſtitutum à Pręlatis Eccleſię, ad quos pertinet ſtatuta pręcipere quę pertinent ad communem fidelium utilitatem, in ſpiritualibus bonis, & hoc eſt jeiunium Eccleſiæ, ut habetur de conſec. d. 7. Quadrageſima, & cap. ſeq. Imò quamvis Bonacin. loc. c. abſolutè dicat jejunium non eſſe de jure divino. Toletus tamen l. c. cap. 3. ait interdum eſſe etiam de jure divino, quando aliter ſaluti ſpirituali nequit provideri, & ſic etiam Cottinus in Summa Diana verbo Jeiunium, nu. 13. advertit pręter jeiunia ab Eccleſia indicta ad quę obligamur per ſe, adeſſe etiam obligationem de jure divino, qua per accidens jejuniare, vel à carnib. abſtinere tenemur, quando, & quomodo neceſſarium id eſt ſaluti, ſpirituali præſertim, quando urget gravis tentatio carnis, & aliud remedium non ſupponit juxtà illud Chriſti Domini. *Hoc genus Demoniorum, non ejicitur, niſi in oratione, & jejunio*, quod mihi valdè probabiliter dictum videtur, & ità etiam ex noſtris diſcurrit Rubeus diſp. 23. cit. reſ. 2.

12 Secundò conveniunt Doctores ex pręcepto jejunandum eſſe diebus ab Eccleſia pręſcriptis, & ratio eſt, quia pręcepta ſervanda ſunt juxtà pręcipientis determinationem. Dicitur autem ex pręcepto, quia ex devotione, aut ex voto certum eſt jeiunium aliis quoque diebus ſuſcipi poſſe, & poſſe aliquem ad jeiunia etiam obligari per legitimam conſuetudinem, aut per votum, ſed hic eſt ſermo de obligatione per legem univerſalem impoſita, quę autem ſint tempora jeiuniorum, quę ab Eccleſia pręſcripta ſunt, antiquiſſimum, & à SS. Patribus maximè teſtatum ſemper, & comendatum fuit Quadrageſimæ jeiunium, ac etiam religiosè obſervatum fuit in univerſa Eccleſia jejunium quatuor temporum, quod quidem vel ab ipſis Apoſtolis, vel non multo poſt Apoſtolorum tempora inſtitutum fuit, ut conſtat ex variis SS. Patrum teſtimoniis. Alia etiam jeiunia indicta ſunt in vigiliis quarumdam, ſolemnitatum majorum Chriſti Domini, Beatiſſimę Virginis Deiparæ, Apoſtolorum, & aliorum Sanctorum de quibus conſulendę ſunt locorum leges, & conſuetudines, quia non minorem locum, aut vim habet conſuetudo, quàm jus L. c. *Conſuetudo* d. 1. & C. *Eccleſias*, & C. *in iis rebus* d. 11. Quarè cùm in diverſis dięceſibus, vel Regnis diverſæ conſuetudines extent, certa regula aſſignari non poteſt obſervationis vigiliarum, ſed recurrendum eſt ad patriæ, vel loci conſuetudinem, & id obſervandum, quod in qualibet regione lex, ſeù conſuetudo legitima pręſcribit, ſi tamen alicujus vigiliæ jeiunium in diem Dominicam incideret, pręcedenti Sabbato anticipari debet, ut ex communi Eccleſię uſu ſatis conſtat & ex c. *ex parte* de obſervatione jeiuniorum. Denique ſingulis etiam hebdomadibus, diebus Veneris, & Sabbati à carnibus abſtinendum eſt, ut etiam ex communi Eccleſię uſu conſtat, & habetur; *Quis dies*, diſt. 5. de conſecr. & ex cap. ult. de obſervat. jeiun. ubi tamen excipitur, ſi feſtum Natalis Domini in feriam 6. incidat, vel Sabbatum, quia in eo caſu propter feſti excellentiam poſſumus veſci carnibus, niſi aliàs quis teneretur ex voto, vel obſervantia regulari, ut loquitur ibi Innocentius Tertius: quod tamen Cottinus loco cit. cum Molina, Fagundez, & aliis exponit de voto, quo quis ſe expreſsè obſtrinxiſſet ad jeiunandum illa die, nam ſi quis generaliter voviſset ſingulis v. gr. Sabbatis, vel feriis 6. jeiunare nihil de eo Sabbati, die vel Veneris determinans in quem Domini Nativitas inciderit, non teneretur in illo die jeiunare, quod probat Molin. tom. 2. diſp. 272. quia non eſt veriſimile hunc ſe ad illum ſolemnitatis, & communis lętitię diem obligare voluiſſe, tùm quia ut inquit Fagundez par. 4. lib. 1. cap. 6. dùm certò non conſtet de intentione voventis votum ſumendum eſt juxtà receptum morem Eccleſiæ, qui eſt ut non jeiunetur, ſi in ea die feſtum Nativitatis occurrat, & ſic etiam diſcurrunt Rodriquez, Fagundez, Azorius, Diana, Paſqualigus, & alii plures.

13 Tertiò. Hinc deduci poteſt fratres Minores non teneri ad jeiunium in feria 6. quando in ea occurrit feſtum Nativitatis Domini, ut etiam tenet ex noſtris Rubeus loc. c. ſed ad omnes ſcrupulos tollendos hic recolendum eſt, quod habetur in Minorica Fratrum Min. Conv. in cap. 3. Regulæ in declaratione illorum verborum. *Aliis autem temporibus non teneantur, niſi ſexta feria jejunare*, ibi enim habetur, quod Paleſtrellus in reſpon. caſuum conſcientię examinans diligenter, & accuratè hanc quęſtionem, An feria ſexta, quando in ea occurrit feſtum Nativitatis Domini, poſſit à Fratribus ſolvi jeiunium cum eſu carnium, concludit tandem, quòd ſi in ſolutione hujus jeiunii interveniat Superioris diſpenſatio, quę fit ob lętitiam, & exultationem illius ſanctiſſimi diei, tunc ſivè illud jeiunium ſit regulare, ſivè ſęculare ſolvi poteſt ſine ullo conſcientiæ ſcrupulo, & ſubdit quod hujus opinionis eſt etiam Sylveſter verbo *Jejunium*, Tabiena & Navar. in Man. ſi autem nulla interveniat diſpenſatio, tunc nullo modo ſolvi poteſt jeiunium, ſi auctoritate privata ſolvitur, ſemper mortaliter peccatur, & hoc modo ait intelligendam eſſe auctoritatem Honorii Tertii de obſervantia jeiunii, ubi expreſsè determinat his, qui voto, vel regulari obſervantia ad jeiunium ſextę ferię ſunt adſtricti, non licere jeiunium ſolvere, etiamſi in eo die feſtum Nativitatis Domini occurrat, hoc, inquam, intelligendum eſt, ſi Superioris diſpenſatio non interveniat, & in hunc modum intelligendi ſunt etiam omnes Doctores aſſerentes tale jeiunium ſine peccato mortali ſolvi non poſſe, & ſic tandem etiam intelligi debent Conſtitutiones noſtræ Urbanę in cap. 3. Regulę tit. 18. de Jeiunio, ubi occurrente Nativitatis Domini feſto in feria ſexta præcipiunt in tali caſu obſervandum eſſe prędictum Honorii Tertii decretum, & ità etiam ex noſtris ſentit Saccus loc. c. c. 12. dub. 8. quamvis Lezana oppoſitum teneat in qq. Regular. cap. 7.

14 Quarto certum eſt etiam omnes Chriſtianos completo anno vigeſimo primo, cujuſcumque ſint dignitatis, aut perfectionis teneri ſervare jeiunia ab Eccleſia pręſcripta, & pręcepta, niſi juſta aliqua cauſa excuſentur, undè etiam in Concilio Viennenſi, ut habetur, cap. *Ad noſtrum de hæreticis* damnatum eſt, tamquam hæreticum illud, quod aſſerebant Beguardi, & Beguinæ, ſolos imperfectos ad jeiunia obligari, perfectos verò ab illis eſſe exemptos, & ratio hujus eſt, quia quilibet fidelis Eccleſię ſubditus eſt, atque ideò omnia jeiunia tenetur ſervare ab ea præſcripta, quilibet enim ſubditus legibus ſui Superioris parere tenetur, ut patet ex regulis generalibus juris, niſi juſta aliqua cauſa ſit impeditus. Dicitur notanter completo anno vigeſimo primo, quia ut advertit Aſteſanus loc. cit. tit. 28. ar. 3. & alii Doctores communiter, quamvis fideles poſtquam ad rationis uſum pervenerunt, aliis legibus per ſe loquendo obedire teneantur, non tamen ſtatim adepto rationis uſu lege jeiunii ab Eccleſia præcepti obligantur, quia in pueris non eſt ità neceſſaria, ſicut in provectis, vitiorum repreſſio, ad quam jeiunium eſt inſtitutum, tum quia crebriori indigent cibo propter neceſſitatem augumenti, & non multo ſimul ſumpto, quia virtus naturalis ob naturę debilitatem illum in nutrimentum convertere non poſſet, & ideò dum ſunt in augumento, quod ſecundùm Philoſophum eſt, ut in pluribus, uſque in finem tertii ſeptenii, non tenentur ad jeiunia ab Eccleſia præſcripta, quod etiam notanter dicitur, quia ad alia jeiunia aliquando tenentur, ut omnes fatentur, de jeiuniis ex voto debitis, vel ex pęnitentia, vel ex obligatione, qua etiam adoleſcentes vitia carnis comprimere tenentur, quoties alio modo reprimi, & ſuperari non poſſunt, quàm jeiunio; quilibet enim adhibere tenetur media ad ſuperandas tentationes neceſſaria, ne illis opprimatur, unde ſubdit Aſteſanus loc. c. quòd licèt adoleſcentes ad jeiunia Eccleſię non teneantur citrà vigeſimum primum annum, adhuc tamen conveniens eſt, ut etiam in hoc tempore ſe ad jeiunandum exerceant plus, vel minus ſecundùm modum ętatis ſuæ. Et quandoque etiam magna neceſſitate, vel tribulatione imminente in ſignificationem pęnitentiæ arctioris etiam pueris jeiunia inducuntur, undè Joel 2. dicitur. *Sanctificate jejunium, congregate parvulos, & ſugentes ubera.*

15 Quinto conveniunt prętereà Doctores, obligationem jeiunii ab Eccleſia indicti eſſe perſonalem, quia ab ea imponitur ad affligendum corpus, & carnem edomandam, & ideò non poſſe aliquem jejunare per alium, & jejunii præcepto ſatisfacere, quia obligatio perſonalis non poteſt per alium adimpleri. Item eſſe obligationem certo die affixam, & onus pręfiniti temporis, & ideò illum, qui eo die jeiunare non poteſt, non teneri loco illius alio die jeiunare, quia obligatio jeiunii ab Eccleſia præcepti eſt affixa diei, & cum ipſo die tranſit, ut patet à ſimili de obligatione

ne Sacerdotum recitandi divinum officium, & de præcepto audiendę Miſſę in die feſto. Hoc autem peculiariter aſſeritur de jejunio ab Eccleſia indicto, quia loquendo de jejunio debito ex voto ſtandum eſt intentioni voventis, qui legem, & obligationem voti ſibi imponit, undè qui v.g. vovit bis in hebdomada jejunare, & non determinatis diebus, poteſt quibus voluerit diebus jejunare, non enim magis obligatur, quàm voto expreſſerit, & ſic pariter diſcurrendum eſt de jejunio alicui pro pœnitentia impoſito à Confeſſario, quod non ſit onus pręfiniti temporis, nam ſi jejunium, v.g. ſeptem dierum pęnitenti à Confeſſario imponitur, quamvis ille inceperit hodie jejunare, ſi hodie ab ipſo jejunium frangatur, non peccat, dummodò altero die jejunando ſatisfaciat. Ità Navarrus, Azorius, Reginaldus, Leſſius, Bonacina, & alii paſſim. Item obſervandum eſt obligationem jejunii in eodem die aliquando duplicari poſſe ex duplici pręcepto, quod duplex præceptum, ſi duas reſpicit virtutes, ut eſt obligatio Fratris Minoris in die Veneris coincidente Vigilia, qui ex præcepto Regulæ jejunare tenetur Religionem reſpiciente, & ex præcepto Eccleſiaſtioo reſpiciente Temperantiam, jejunare omittens duo peccata committit in Confeſſione exprimenda, ſecus vero ſi duplex pręceptum eamdem reſpiciat virtutem, ut ſi vigilia contingat in Quadrageſima, nam peccata non multiplicantur ex multiplicitate præceptorum, quando eamdem reſpiciunt virtutem. Undè qui jejunium ſolvit ex duplici Eccleſiæ pręcepto obligatus, ut v.g. Vigilię, & quatuor Temporum, vel vigilię, & Quadrageſimæ unum numero peccatum committit, quia utrumque obligat ex eadem Temperantiæ virtute, at qui jejunium ſolvit vigiliæ, ut v.g. & quod is fortè voverat, vel illi ex profeſſione ſuę Religionis impoſitum erat, duplici ſpecie peccati peccat, quia tunc adverſus Temperantiam agit, ac etiam Religionem. Ità Vaſquez, Suarez, Sanchez, Diana, Tamburinus, & alii Doctores paſſim, paucis quibuſdam exceptis.

16 Sextò quod ſupradiximus juvenes annum 21. non excedentes ab Eccleſiæ jejunia non teneri, intelligendum eſt de Laicis; & ſæcularibus, ſi enim Religioſi fuerint, & annos 14. attigerint, tenentur ad jejunia Religionis, & ſi regula ab ipſius in profeſſione promiſſa obligat ad jejunia Eccleſiaſtica, etiam ipſi ex vi obligationis regulæ ad jejunia Eccleſiaſtica tenentur, eo quia in voto ab ipſis emiſſo ſuo juri communi ceſſerunt, & ità eſt de Profeſſis noſtrę Religionis, eo quia regula S. Patris Franciſci non ſolùm ad jejunia particularia, ſed etiam ad Eccleſiaſtica no[s] adſtringit, ut ait Angles qu. 6. cit. diffic. 5. Hoc autem intelligendum eſt de jejuniis Eccleſię univerſalis, nam Religioſi non tenentur ad jejunia ab Epiſcopo indicta in Diœceſi, vel oppido, intrà cujus terminos poſitum eſt Monaſterium, ut Bonac. docet loc.c. punct.6. cum Azorio, Reginaldo, & aliis, & ratio eſt, quia Religioſi à juriſdictione Epiſcoporum ſunt exempti, ut ſupponitur, atque ideò eorum legibus non ligantur. Qua ratione, nec etiam tenentur ad jejunia, quæ ſervantur in oppido, in quo ſuum habent Monaſterium, ſi ea jejunia ſint tantummodò per conſuetudinem particularem introducta, & ratio eſt, ut ait idem Bonac. loc. cit. quia Laici, & Clerici ſæculares non tenentur jejuniis in Religione per conſuetudinem introductis; ergò è contrà, neque Religioſi tenentur ad jejunia conſuetudine particulari Laicorum, aut Clericorum recepta, quia hæc à Religioſis recepta non cenſentur, qui ſeorſum ab aliis vivunt, atque ideò eos non obligat, pręciſo tamen ſcandalo. Hoc autem notanter aſſeritur de jejuniis conſuetudine particulari introductis, quia jejunia generali conſuetudine aliàs introducta, & recepta etiam à religioſis ſervari debent, quia conſuetudo generalis omnes generaliter obligare cenſetur, atque ideo etiam ipſos Religioſos; tum quia hac ratione ipſi quoque tenentur feſta ſervare, quæ communi uſu in Civitate, vel oppido coluntur, in quo Monaſterium habent; ergò etiam tenentur ſervare jejunia ibi generali conſuetudine introducta. Ità etiam Diana par. 1. tract.9. reſol. 36. cum aliis DD. ab ipſo citatis.

17 Septimò eſt difficultas, an advenæ, aut viatores teneantur jejuniis locorum, per quæ tranſeunt. Prima opinio affirmat, & probat ex cap. 2. verſ. *Item de illis* de obſerv. jejuniorum ubi dicitur, in feſtivitatibus, & abſtinentiis ſervandam eſſe regionis conſuetudinem; ergò peregrini, & viatores tenentur ad jejunia locorum, per quę tranſeunt. Ità Major, Covarruvias, Lublinus, Malderus, & alii. Secunda opinio negat, cujus ratio eſt, quia leges non obligant, niſi eos, ad quos pertinent, lex autem jejunii localis non pertinet, niſi ad eos qui ſunt de loco, non materiali modo, ſed formaliter, hoc eſt, qui ſunt de communitate loci; advenæ autem quamvis per breve tempus in aliquo loco morentur, non ſunt de communitate loci, nec ſunt propriè oves illius gregis. Undè ſicut leges Eccleſiæ univerſales non obligant infideles, quia de foris ſunt, etiamſi inter fideles habitent, non alia ratione, niſi quia non ſunt de ovili univerſalis Eccleſiæ, ità nec leges ſpeciales Eccleſiæ obligabunt advenas, & peregrinos, quia non ſunt de gremio, & ovili illius Eccleſiæ, cùm ſint ibi tantùm in tranſitu, & non ut ſubjiciantur ſimul cum cæteris Paſtori. Ità Tolletus, Granadus, Filliucius, Fagundez, Diana, Bonacina, Azorius, Reginaldus, & alii communiter. Hujus difficultatis ſolutio pendet ex illa quæſtione in materia de legibus. An leges propriè alicujus Territorii obligent advenas, & peregrinos, dum ibi reperiuntur, quam tractavimus ſuprà diſp.2. *de legibus* qu.4.ar.4. nu.118. undè quamvis utraque opinio ex prędictis ſit probabilis, quia tamen loc.cit. diximus probabiliorem eſſe ſententiam affirmantem peregrinos, & advenas teneri legibus ejus loci, per quem tranſeunt, hic conſequenter dicendum eſt probabiliorem eſſe ſententiam affirmantem peregrinos, & viatores teneri ad jejunia locorum, per quæ tranſeunt, & ratio ibi adducta eſt quia hoc ad bonum Reipublicę ſpectat, & legum utilitas eadem ferè eſt in ordine ad incolas, & exteros, & eodem ferè modo confert ad quietem, & tranquilitatem Reipublicæ; undè ſicut lex v.g. ne quis arma noctu geſtet ad evitandas rixas, & homicidia, eodem modo urget, ne peregrini geſtent, & ſimiliter in ordine ad emptionem, & venditionem rerum, ut ſervetur idem ordo in omnibus, ità pariter ibi inferebamus idem dicendum in lege jejunio, & abſtinentia à carnibus certis diebus ad ſcandala evitanda. Undè hæc quæſtio reducitur ad contentionem de nomine, quando enim Auctores ſecundæ ſententiæ negant peregrinos, & advenas obligari legibus, & conſuetudinibus particularium locorum, & conſequenter dicunt non teneri ad jejunia locorum per quę tranſeunt, ſemper hanc limitationem addunt *præciſo ſcandalo*, & nos quando hic aſſerimus viatores teneri ad jejunia locorum, per quę tranſeunt, dicimus talem obligationem adeſſe ad ſcandala vitanda, quę facilè oriri poſſent ex eſu carnium in talibus locis ſaltem apud ſimplices, & idiotas, & ſic docente Ambroſio, & Aug. *Ad quamcumque Eccleſiam veneris, illi te conforma ſi cuique non vis eſſe ſcandalum*, ex Aſteſano, & Orbellio loc. cit.

18 Poſtremò ex dictis deducitur, quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ præceptum, peccant enim in primis qui in diebus ab Eccleſia præſcriptis abſque juſta cauſa, aut legitima diſpenſatione non jejunant, aut jejunium inchoatum ſolvunt, vel carnes edendo, aut alios cibos vetitos, vel per ſecundam refectionem cibis etiam permiſſis jejunium violando, & unicam refectionem non ſervando, peccant etiam qui in collatiuncula, vel refectiuncula veſpertina ultrà quam jejunii ratio exigit notabiliter excedunt, peccant etiam mortaliter, qui in die jejunii aliquid licèt in exigua quantitate, crebrius comedunt, quamvis enim paucas bucellas ſemel, vel bis comedere extra refectionis tempus non ſit mortale peccatum, ſed ſolùm veniale, ſi tamen id crebrius fiat, ſcilicet, ſepties, vel octies erit mortale, quia ut fert adagium multa pauca faciunt unum ſatis, & crebræ illę comeſtiunculæ notabili refectioni æquivalent. Prætereà peccant contrà hoc præceptum qui alios ad jejunium violandum aliquo modo inducunt, tunc enim cenſentur cum aliis cooperari in fractione jejunii, eſt enim regula generalis in hac materia jejunii quod quoties aliquis eſt cauſa, ut alii jejunium ſolvant, qui aliàs jejunare tenebantur, peccat mortaliter ac ſi ipſe non jejunaret; undè peccant caupones, qui cœnam aut alteram refectionem iis apponunt, quos ſciunt ad jejunium obligari, item patres familias, villici, & alii curam domus habentes, ſi filiis, ſervis, & famulis cœnam miniſtrant, vel cibos quibus jejunium ſolvant, vel illos laborare cogunt in die jejunii, itaut non poſſint implere præceptum hoc enim modo aliorum peccato cooperari cenſentur, ſi tamen timeatur, ne ii, quibus cæna negatur, gravius Deum offendant blaſphemiis, & convitia proferendo, aut aliquid aliud faciendo, poterit illis cæna apponi, hoc enim modo Leſſius, Abellius, & alii excuſant caupones hoſpitibus, & patres familias famulis, & domeſticis cænam in die jejunii permittentes, ne, ſi denegetur, gravius Deum offendant, aliàs ſi nihil ſimile timeatur, & abſque gravi incommodo illis cæna negari poſſit, illam permittere non debent, ne peccatis eorum cooperentur. Ità Leſſius, Toletus, Tamburinus, Fagundez, Sanchez, Azor. & alii paſſim, de quo etiam alia plura videri poſſunt apud Ludovicum à S. Raymundo part. 2. tract.6. reſol.28.

ARTICULUS TERTIUS.

Quæ cauſæ à jejunio excuſent.

19 JAm dictum eſt art. præc. certum, ac indubitatum eſſe apud omnes Catholicos, præceptum Eccleſiaſticum jejunii obligare ad ſui obſervationem ſub peccato mortali fideles omnes completo anno vigeſimo primo, niſi juſta aliqua cauſa excuſentur, ſunt enim cauſæ aliquę, ob quas quivis excuſari poteſt ab obſervatione jeiunii, quæ in hoc articulo examinandæ ſunt, & explicandæ, ubi advertendum eſt, quòd cùm diximus hos, vel illos quibuſdam de cauſis ab obſervatione jeiunii excuſari poſſe, id intelligi debet, ut advertit Abellius loc. cit. & alii Doctores paſſim, quatenus per illud præceptum unica dumtaxat refectio pręcipitur, non verò quatenus carnium prohibetur uſus & ciborum ſimilium, hic enim rarius concedi ſolet, nec niſi ratione gravioris alicujus neceſſitatis, quæ ſi evidens ſit, & urgens, nec commodè Superior adiri poſſit, poterit quis veſci carnibus licitè, & aliis cibis vetitis etiam abſque ulla diſpenſatione, quod ſi neceſſitas non urgeat, nec de illa tam evidenter conſtet, diſpenſatione Superioris opus erit ad tollendos omnes ſcrupulos, ac ut licitè carnibus veſci poſſit, cauſę autem ab obligatione jeiunii excuſantes ad tria pręiertim capita revocari ſolent, ut Bonac. advertit l. c. punct. ult. ex Navarr. Leſſio, & aliis, primum eſt impotentia, ſecundùm labor, tertium pietas, de quibus ſingulis hic modo agendum eſt.

20 Primo itaque ratione impotentiæ à jejunio excuſantur illi qui ſine aliquo gravi incommodo, vel notabili damno jeiunare non poſſunt, & ratio eſt, quia nemo ad impoſſibile tenetur, ſivè impotentia ſit phyſica, ſivè moralis, non enim cum tanto rigore fideles Eccleſia obligare intendit, undè infirmi, convaleſcentes, & debiles jeiunare non tenentur, & præſertim quando judicium Medicorum intervenit, item mulieres pręgnantes, & lactantes, & ratio eſt, quia hi omnes egent alimento multiplicato, qua ratione excuſantur etiam pueri, & adoleſcentes uſque ad annum vigeſimum primum completum, uti & ſenes communiter ſexagenarii, niſi evidenter conſtet eos ſine damno jeiunare poſſe, in dubio enim fortunam tentare non tenentur. Ità DD. communiter quorum plures abſolutè, & ſine ulla limitatione ſexagenarios omnes à jeiunio liberant, quæ ſententia probabilior videtur, & conformior tempori, & imbecillitati naturę humanę, nam robur ſenum eſt illuſivum, & repetito indiget alimento, undè Pius V. aliique Pontifices negantes Clericis lacticinia in Quadrageſima per Cruciatam, ſexagenarios excipiunt. Ità Granad. Eſcob. Laym. Sanch. Filliuc. Trull. Diana, & cæteris communiter; quandò autem prædictis de cauſis non jeiùnare liceat, aut etiam carnibus veſci, ſtandum eſt Medicorum conſilio, ac etiam Superioris auctoritati, & prudentiæ, ut ait Bonac. loc. c. nam certum eſt majorem infirmitatem requiri ad eſum carnium, quàm ad multiplicem refectionem concedendam, quia carnes ſtrictius vetantur præcepto negativo, quàm multiplex refectio ex cibis non vetitis; undè cùm hæc ſint inter ſe diverſa, conſequenter cui unum conceditur, v. g. multiplex refectio, non ſtatim cenſetur conceſſum aliud, ut patet ex dictis. Unde ille, cui propter debilitatem pluries comedere conceditur, non intelligitur excuſari à carnium abſtinentia, ad quam etiam pueri tenentur ſtatim poſt uſum rationis, & ſenes uſque ad ultimam ætatem, ut probat Eccleſiæ uſus. Et ſic pariter dicendum de lactantibus ſivè nutricibus, quod licet excuſentur ab unica comeſtione, cùm ſibi, & proli comedere debeant, & ſibi unica comeſtio non ſufficiat non ſubindè excuſantur à delectu ciborum, licèt, enim propter alendam prolem ſit neceſſaria major quantitas, non tamen eſt ità neceſſaria qualitas, niſi fortè detrimentum infantulo timeretur, in quo caſu facillimè debet cum hujuſmodi diſpenſari. Ità Angles ex noſtris cum pluribus aliis quæſt. 6. cit. de his qui jeiunare tenentur diffic. 6. & 7. Denique ex hoc primo capite excuſantur etiam à jejunio pauperes, qui alium cibum non habent præter prohibitum, vel non ſufficientem pro unica refectione, & hic advertendum eſt excuſationem à jeiunio ratione impotentiæ, non ſolùm intelligendam eſſe de jeiuniis Eccleſiæ, ſed etiam de illis, quæ quis certis diebus voviſſet in perpetuum, nam de his, & illis eadem paritas currere videtur ratione impotentiæ, quia nemo ad impoſſibile tenetur. Undè Sanch. de Matr. t. 2. l. 7. diſp. 32. nu. 17. ſexagenarios excuſat non ſolùm à jeiuniis Eccleſiæ, ſed etiam ab his, quæ certis diebus voviſſent in perpetuum, & Diana p. 9. tract. 7. reſol. 73. probabile affirmat non ſolùm ſexagenarios non teneri ad jeiunia ſui Ordinis, vel ſuæ regulæ, ſed nec etiam juvenes profeſſos ante annum 21. quia lex Religionis proportionari pręſumitur cum lege Eccleſiæ, ſed quamvis primum ſatis probabile cenſeam ob debilitatem ætatis ſexagenariæ, non tamen ſecundùm, quia experientia docet robuſtiorem eſſe adoleſcentem antè annum 21. quàm ſit ſenex poſt annum ſexageſimum completum, & ideo magis abſtinere poteſt, & cum minori vitę periculo, quàm ſenex, cujus robur cùm ſit dubium, & illuſivum, ut dictum eſt, non eſt expectandum donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis eſt defectus, non ſic in juvene ante annum 21. & leges Religionis rigidiores eſſe ſolent, quàm leges Eccleſiæ univerſalis.

21 Secundò alia cauſa excuſans à jeiunio eſt labor, ſi quidem labor corporeus macerans, & notabiliter corpus defatigans à jeiunio excuſat. Aſteſan. & Nicolaus de Orbellis loc. c. ex D.Th. Richardo, & aliis antiquioribus de manualiter operantibus hanc regulam tradunt, quòd ſi jeiunando poſſunt victum competenter habere pro ſe, & familia ſua, ſivè quia aliàs ſunt divites, ſivè quia de minore labore jeiunium ſecum compatiente poſſunt lucrari ſufficientia, non excuſantur à jeiunio, ſi verò alias non poſſunt tantùm laborare, quod victum ſufficientem acquirant, niſi jeiunium frangendo, excuſantur, ex quo deducunt, quod intentio majoris lucri non neceſſarii non excuſat eos à peccato, ſi jeiunium ſolvant. Recentiores verò mitius incedunt dicentes ratione laboris illos eximi à jeiunio, qui tali labore victum ſibi comparant, & familiæ, cum quo jeiunium viri prudentis judicio conſiſtere non poteſt, quales dicunt eſſe agricolas, fabros ferrarios, lignarios, & ſimiles operarios, ſivè divites ſint, ſivè pauperes ut ex declaratione Eugenii Quarti deducunt Leſſius, Bonacina, Angles, Toletus, Sylveſter verbo *Jejunium* & alii plures qui Bulla ſpeciali, cujus meminit Sylveſter loco cit. declaravit laborantes, ſeù facientes exercitia per ſe laborioſa, quales ſunt fabri ferrarii, lignarii, murarii, agricolæ, lapidicæ, bajuli, & ſimiles, ad jeiunium non teneri etiamſi ſint divites, in qua tamen non eximuntur, qui artes ſedentarias, vel parum laborioſas exercent, ſicut ſcriptores, ſutores, ſartores, & hujuſmodi, ac ſimili ratione dicunt excuſari viatores præſertim pedibus iter facientes ob aliqua negotia, quæ commodè differri nequeunt, quando itineris laborem ſimul cum jeiunii moleſtia ferre non poſſunt ſine gravi incommodo, quod notanter adjicitur, nam qui ſolius delectationis gratia putà venationis, deambulationis, iter alioquin longum ſuſciperent, non excuſarentur, cùm in aliud tempus differre poſſent. Advertendum tamen eſt cum Toleto lib. 6. cit. cap. 4. hunc laborem licitè à jeiunio excuſare præſertim cùm ex una trium cauſarum provenit. Prima eſt, cùm labor competit alicui ex officio, qui enim ex officio exercitia hujuſmodi laborioſa habent, excuſantur à jeiunio, licèt ſint divites, quòd ſi ex officio non habent, excuſantur adhuc, ſi ea faciunt in utilitatem Reipublicæ, vel communitatis, ut qui tempore belli juvant ad fabricandum, & muros conſtruendos, vel tormenta bellica fundenda, quamvis ex officio hæc exercitia non habeant. Et tandem excuſantur etiam, ſi hos labores aſſumant ad vitandum damnum temporale proprium, vel proximi, & multò magis ſpirituale, & ſic excuſantur, qui tempore jeiunii laborant ad extinguendum incendium in re propria, vel proximi, vel ad alind opus corporale faciendum, quod grave damnum induceret, niſi fieret. Itaque limitatio illa antiquorum Doctorum, quòd exercentes artes per ſe laborioſas à jeiunio excuſantur, dummodò non ſint divites, non admittitur à recentioribus, quia Eugenius Quartus anno 1440. abſolutè declaravit, quòd lex jeiunii non comprehendat exercentes artes laborioſas cum expreſſione, etiamſi exercentes divites ſint, & ratio etiam id ſuadet, quia non tenentur fideles ſuum honeſtum exercitium diebus deſtinatis derelinquere, ut jeiunare poſſint, nec Eccleſia hoc intendit, de quo puncto videndus eſt Saccus ex noſtris lib. 1. tract. 3. cap. 16. dub. 3. ubi fusè de hoc agit, & alias etiam ampliationes apponit, & ad ſingulas artes deſcendens diligenter examinat, quæ artes ſunt valdè laborioſæ, & requirant magnam corporis, & continuam agitationem, omnes enim iſtæ ſic laborantes excuſant à jeiunio, aliæ autem artes, quæ tantam corporis agitationem non requirunt, ut Sartores, Tonſores, Piſtores, & ſimiles, à jeiunio non excuſantur, quia in his exercitiis eſt parvus corporis motus, nec vires exhauriunt, ſiquidem fiunt cum labore moderato, & ideo poteſt corpus illis laboribus optimè cum jeiunio reſiſtere, nam tunc eſt neceſſaria multiplex comeſtio, quando per laborem, & corporis agitationem vires exhauriuntur.

22 Sed eſt difficultas, An propter laborem rei indifferenti, vel illicitæ impenſum liberetur quis à præcepto jeiunii. Prima opinio affirmat liberos eſſe à lege jeiunii qui culpa ſua, ità defatigati redduntur, ut jeiunare non valeant, ut qui defatigatus eſſet ludo pilæ, vel ex venatione, vel ex fœminarum commiſtione, nam tales die, quo pręceptum obligat, impotentes ſunt ſervare illud, die verò quo ludunt, vel venantur, nondum advenit; ergò ad jeiunium non tenentur, quod locum habere

dicunt

dicunt hujus opinionis Auctores etiamſi in fraudem jeiunii id agant, quia dum defatigatio aquiritur, non urget jeiunii pręceptum, dum vero jam acquiſita eſt, impoſſibilitas adeſt ad jeiunandum; ergo &c. Ità Sanchez in ſumma lib. 1. cap. 12. nu. 35. ubi addit, quod ſi quis ſe nimium defatigaret in fraudem jeiunii, adhuc non peccaret contrà tale præceptum, quia non affectaret non jeiunare, cum deberet, ſed fieri impotens ad jeiunandum, ac proinde deobligari. Secunda opinio cum diſtinctione procedit, & inquit quod defeſſus ex labore ſumpto ob recreationem honeſtam, ut ex ludo pilę, non tenetur ad jeiunium, nec peccat non jeiunando, licet pręviderit ſe ſic non poſſe eo die jejunare, quo pręceptum urget, & ratio eſt, quia pręceptum jeiunii non obligat ad abſtinendum ab his honeſtis actionibus, ſecus vero dicendum eſſe afferit de actionibus inhoneſtis, ſeù de laboribus ob finem inhoneſtum, ut de commiſtione cum fœminis, nam præceptum jeiunii ad hunc vitandum pręcipit abſtinentiam, & illud pręceptum adeſt prohibens illos labores, & finem inhoneſtum, & ideo peccatur contrà tale pręceptum, quo dictus finis prohibetur, & contrà pręceptum jeiunii. Ità Saccus loc. c. cum Ledeſma, Medina, Bonacina, Diana, & aliis ab ipſo citatis, ubi addit, quod non jeiunans, quia factus eſt impotens ad jeiunium ex aliquo actu turpi, tenetur in confeſſione hanc circumſtantiam jeiunii explicare, & non ſufficit, ut ſolùm actum turpem explicet. Sed quamvis hæc ſecunda opinio ſit tolerabilior prima, quam acriter reprehendit Angles loc. cit. diffic. 16. ut nimis laxam, adhuc tamen cum Tamburino loc. cit. §. 7. nu. 31. & pluribus aliis, nec excuſandum eſſe exiſtimo eum, qui ſemel, aut iterum aſſumit pilæ ludum, vel venationem prævidens ſe ſic non poſſe eodem die jeiunare, & ratio eſt, quia dum urget præceptum, vel eſt in proximo, obligamur non apponere impedimenta ad illius excuſationem, & ſolum admitti poteſt, quod ſi etiam cum peccato, & turpi actu quis ità ſe fatigat, ut jeiunare non poſſit eodem die, vel die ſequenti, in quo pręceptum urget, peccavit quidem dum impedimentum jeiunio exhibendo appoſuit, at poterit deindè ſine novo peccato comedere, quia tunc verè ſupponitur impotens effectus ad jeiunandum, & ſic etiam tenet ex noſtris Rubeus diſp. 23. cit. reſol. 3. ubi ait quod hujuſmodi labor licèt ſit rei indifferentis, tamen in præfato caſu voluntarie aſſumptus non excuſat laborantes, quin adhuc peccent mortaliter peccato ejuſdem ſpeciei cum peccato omiſſionis jeiunii, non quia peccans frangat jeiunium omiſſione externa, ac reali, cum ex tali defatigatione pręterita ſupponatur revera impotens ad jeiunandum, ſed peccat peccato omiſſionis per appoſitionem impedimenti adimpletionis pręcepti, ſiquidem actus, qui eſt cauſa alicujus omiſſionis culpabilis, licèt ſit de ſe indifferens, eo ipſo eſt malus malitia ejuſdem rationis cum omiſſione ex ipſo ſequente, vel ab ipſo cauſata, & ſic etiam ſentit Azorius p. 1. l. 7. c. 17. *in fine*.

23 Tertio ratione pietatis excuſantur à jeiunio omnes, qui operibus pręſtantioribus, vel majoris momenti incumbunt, quæ una cum jeiunio abſque gravi incommodo perficere nequeunt, qualia ſunt opera miſericordiæ corporalis, vel ſpiritualis, item opera Religionis, ut concionari, docere, Sacramenta miniſtrare, & ſimilia; unde à jeiunio excuſantur omnes, qui cum jeiunio his operibus melioribus vacare non poſſunt v. g. Concionatores, Pręceptores, Ordinarii, Confeſſarii, Lectores, & quotquot opera Charitatis, & miſericordię tàm corporalia, quam ſpiritualia exercent, quod Bonac. loc. c. cum aliis putat verum eſſe etiamſi hæc opera ob mercedem exerceantur, & intelligit de concionatoribus integræ Quadrageſimæ, quia valdè laborant, non autem de illis, qui concionantur tantùm in Dominicis, niſi ſint valde debiles ad arbitrium viri prudentis, & de Lectoribus etiam quorum labor improbus, vel complexio debilior eſt, quam quæ ſuo muneri cum ſatisfactione obeundo ſufficiat, & de Confeſſariis debilibus, & ſuo muneri aſſiduis. Idem quoque affirmant communiter Doctores de Advocatis, & Procuratoribus, ac etiam de Cantoribus, qui ex officio canendi vivunt, & jeiunando redderentur inhabiles, imò Sanchez diſp. 44. num. 18. excuſari nedum putat à jeiunio, ſed etiam ait ovis veſci poſſe in Quadrageſima ad vocem ſervandam, quia nemo tenetur ob jeiunium diminutivè munus ſuum obedire, addit tamen melius eſſe ad omnes ſcrupulos tollendos, ut Superiores cum talibus diſpenſat, quia in omnibus iſtis regula certa, & univerſalis ſtatui non poteſt alia, quàm quod lex Eccleſiæ non obliget cum magna difficultate, quia jugum Chriſti ſuave eſt, & onus ejus leve, ſcribas etiam tota die ſcribentes, & ex officio ſcribendi viventes aliqui à jeiunio excuſant, & alii non Sanchez verò loc. c. inquit, quod vires ſuas conſulant, an vigeant, ſed pro majori horum intelligentia ſequens quæſitum examinandum eſt.

24 Eſt igitur difficultas, an labor mentis, & ingenii eximat ab obligatione jeiunii. Prima opinio negat, cujus ratio eſt, quia labor ille à jeiunio eximit, qui corpus affligit, & vires exhaurit, ſed hic labor de quo loquimur corpus non affligit, nec ejus vires diminuit, cùm ſit labor mentis, & ingenii, non corporis ergò non eximit ab obligatione jeiunii: pro qua ſententia Saccus l. c. dub. 6. citat Molfeſium, Sanchez, Lublinum, & alios. Secunda opinio communior, & probabilior affirmat, cujus ratio fundamentum deſtruit oppoſitę ſententię, quę eſt talis, quia labor ingenii, & mentis etiam in corpus redundat ipſum affligendo, & extenuando, ex labore ſiquidem mentis, ut experientia docet, conſumuntur paulatim ſpiritus, quibus corpus fovetur; undè ſervata proportione ex labore ingenii plus patitur corpus, & extenuatur quàm ex labore corporali, ut experientia demonſtrat in his, qui continuò ſtudiis incumbunt, nam eorum complexio continuo ſtudio valdè debilitatur. Ita Angles, Layman, Baſſeus, Bonacina, Trullench. Paſqualigus, & alii communiter de jeiunio tractantes, ex quo Paſqualig. de Jeiunio deciſ. 333. deducit, illos qui ſolent continuo, & aſſidue tota die ſtudiis vacare, vel componendo aliquid typis mandandum, vel ſe præparando pro concionibus, vel pro lectura, vel quacumque alia de cauſa, à jeiunio excuſari, etiamſi ſolum ſtudeant cauſa delectationis, dummodo exercitium ſit continuum, & conſuetum, quia poſſunt uti jure ſuo, quod habent ad continuum, & aſſiduum ſtudium, & præceptum jeiunii reperit ipſos impotentes. Et quidem valdè miror Saccum l. c. c. 16. dub. 8. in fine de probabilitate hujus ſecundę opinionis dubitare, & quod audeat dicere conſuetu inem omnium Religioſorum eſſe contrariam, & in praxi non eſſe tutam, ſi enim hoc privilegium excuſandi à jeiunio labori corporis conceditur, quando notabilis eſt, & conſiderabilis, cur negandum eſt aſſiduo labori mentis, & ingenii? pręcipue quando impenditur in materias Reipublicæ Chriſtianæ neceſſarias, & animarum ſaluti conferentes, qualia eſſe ſolent Religioſorum ſtudia; hanc igitur ſecundam opinionem probabiliſſimam eſſe puto, ac etiam in praxi omnino tuta. Idem de Advocatis, Procuratoribus, & Judicibus dicendum cenſeo cum pręcitatis Auctoribus quando per notabile temporis ſpatium ſtudent, ſcripturas legunt, & ponderant pro Judice informando, & cliente tuendo, vel proferenda ſententia, hæc enim munera requirunt notabilem mentis conatum, & applicationem, naturalem vigorem conſumunt, & extenuant, & ideò quando continua ſunt, & aſſidua, ſunt cum jeiunio incompoſſibilia. Denique idem quoque de Medicis dicendum eſt, quando premuntur multitudine infirmorum, ità ut huc, & illuc diſcurrendum ſit ad medendum, tunc enim labor eſt magnus, & conſiderabilis, quia in tali caſu cum magna mentis occupatione conjungitur in conſideranda morborum qualitate, & opportunis remediis adhibendis.

25 Quarto alia etiam addi ſolet cauſa à jeiunio excuſans, ſcilicet Superioris diſpenſatio, qua tamen non eſt opus, ſi neceſſitas ſit evidens, ſed in dubio tantum, idque ſivè ad eſum carnium, ſivè ad ſecundam refectionem tantùm, unde cùm quis habet aliquam cauſam dubiam, an excuſet, vel non, petere debet declarationem, vel à Confeſſario, vel à Medico, vel à viro docto, vel à Superiore ipſo, qui omnes, & Medici præſertim advertere debent, ut ait Toletus l. c. ne ſint prodigi in hac parte, cautè enim debent cauſas diſpenſationis perpendere, & examinare, & non quavis levi cauſa concedere facultatem, ſeù declarare cauſam ſufficientem ad ſolvendum jeiunium, aut cibis prohibitis utendum, cauſa autem valida ad diſpenſandum erit, vel vera, vel quæ talis putatur facto ſufficienti examine, ſufficit enim credulitas inculpata, & in hoc advertendum eſt, quod ait Layman lib. 4. tractat. 8. cap. 3. in fine, minorem, eamque privatam cauſam ſufficere, ut cum uno, vel paucis in jeiunii lege per auctoritatem Prælati diſpenſetur, majorem vero, eamque publicam, ut cum integra communitate diſpenſari poſſit. Talis autem Superior habens legitimam facultatem diſpenſandi in lege jeiunii ex juſta, & legitima cauſa cum ſuis ſubditis eſt Epiſcopus, & ſic pariter Pręlatus regularis reſpectu ſuorum Religioſorum, & ratio eſt quia leges debent ſufficienter communitatis providere, ad regimen autem ſuave cujuſcumque communitatis opus eſt, ut ſuperior Summo Pontifici inferior, habeat in caſu neceſſitatis in quo ad Pontificem recurrere non poſſit, facultatem diſpenſandi in legibus Pontificiis, juſta, & legitima cauſa concurrente; cùm ergo jeiunii præceptum ſit ex lege Pontificia, Epiſcopi in ſuis Diœceſibus poteſtatem habent diſpenſandi cum ſuis ſubditis, in tali præcepto ex voluntate præſumpta, & interpretativa Summi Pontificis, aliàs ſufficienter non eſſet fidelibus proviſum. Et eadem ratione probatur eamdem facultatem habere Pręlatos regulares reſpectu ſuorum Religioſorum, qui omnes Prælati regulares tàm Superiores, quàm inferiores, ſeù locales habent juriſdictionem ordinariam in ſuos ſubditos; ergò habent facultatem diſpenſandi cum illis in lege jeiunii, tàm Eccleſiaſtici, quàm Regulæ, aut Conſtitutionis. Conſequentia probatur, quia ſi Pręlati Regulares talem facultatem non haberent, non poſſent ſuis ſubditis providere in neceſſariis. Additur autem hoc fieri

de-

Digitized by Google

debere ex juſta, & legitima cauſa ex parte illius, cui concedenda eſt diſpenſatio in lege jejunii, quia prædicta diſpenſatio, nec ab Epiſcopo, nec à Prælato regulari fieri poteſt ſine tali cauſa, aliàs diſpenſatio eſſet invalida, & nulla, quia Prælati inferiores non poſſunt diſpenſare, nec licitè, nec validè in legibus Superiorum nulla legitima exiſtente cauſa. Ità cum D. Th. Cajetanus, Navarrus, Sylveſter, Medina, Sanchez, Molfeſius, Aſteſanus l. c. tit. 5. & alii paſſim.

26 Sed eſt difficultas, An Parochus præſente Epiſcopo poſſit cum aliquibus in jejunio juſta de cauſa diſpenſare. Prima opinio negat, cujus ratio eſt, quia ſi Parochi præſente Epiſcopo talem facultatem haberent, vel hanc haberent à jure, vel à conſuetudine introducta, non primum, quia nullum eſt jus concedens Parochis facultatem diſpenſandi in lege jejunii etiam ex juſta cauſa Epiſcopo præſente, neque ſecundum, quia ſolùm eſt conſuetudine introductum, ut cum aliquibus Parochi juſta de cauſa diſpenſare poſſint in jejunio, quando non eſt facilis ad Epiſcopum aditus, at quando Epiſcopus eſt præſens, facilis eſt aditus ad ipſum; ergò &c. Secunda opinio communior, & probabilior affirmat, cujus ratio fundamentum deſtruit ſententiæ oppoſitæ, quæ eſt talis; quia conſuetudo, & præſcriptio dat juriſdictionem iis, qui ſunt capaces ipſius, ut colligitur ex c. *Cùm contingat* de foro competenti, atqui conſuetudine introductum eſt, ut Parochi poſſunt in lege jejunii etiam præſente Epiſcopo cum aliquibus diſpenſare juſta, & legitima exiſtente cauſa; ergò licèt Parochus jure communi talem juriſdictionem non habeat, benè tamen illam habet, ratione conſuetudinis jam introductæ. Quòd autem res ità ſe habeat, quotidiana experientia docet, & uſus communiter receptus, quia egentes diſpenſatione jejunii ex juſta, & legitima cauſa circà hoc non Epiſcopum, ſed ſolùm Parochum adire ſolent, etiamſi Epiſcopus ſit præſens, quia ad Epiſcopum non recurritur in minimis, ut uſus habet, & Epiſcopi, qui quotidie hoc ſciunt, non contradicunt, ſed libenter permittunt, quia ſi in hoc ſemper ad Epiſcopum eſſet recurrendum, nimis ſanè oneroſum eſſet, & pro Epiſcopo, qui difficulter his rebus minimis occupari poteſt, & pro ipſis indigentibus, nam acceſſus ad Epiſcopum etiam in Civitate præſentem non eſt ità facilis præſertim hominibus infimæ conditionis, & extrà Civitatem degentibus, ut quandò opus eſt, haberi poſſit; ergò valdè rationabiliter eſt introductum, ut etiam præſente Epiſcopo, vel ejus Vicario Parochi diſpenſent. Ità DD. ſupracitati, & plures alii, quos refert, & ſequitur Ludovicus à S. Raymundo tr. 6. cit. reſol. 22.

27 Poſtremò aliæ quoque cauſæ aſſignari ſolent à jejunio excuſantes, nam DD. paſſim excuſant conjugem, ſi debitum reddere non poſſit, quando jejunat, uti & uxorem quæ ob maciem non poſſit, cum jejunio ſe viro gratam præſtare, & ratio eſt, quia Eccleſia ſicut non præſumitur velle impedire opera neceſſaria, ità neque opera debita, undè univerſim loquendo nemo tenetur ob præceptum jejunii omittere opus, ad quod obligatur, niſi obligatio iſta ſit valdè levis, & rationabiliter obligationi jejunii poſtponenda. Ità Cajetanus, Navarrus, Medina, Leſſius, Azorius, Reginaldus, Toletus, Bonacina, Emmanuel Sà, & alii paſſim, quia etiam excuſant peregrinum, vel ſervum Catholicum inter infideles degentem eam nam ſi vitæ periculum immineat, vel alterius mali gravis, ſi jejunium ſervet in aliquo die præceptum, tali imminente periculo dicunt poſſe jejunium frangere, & carnes comedere die fidelibus vetito, hinc ſi remiges Chriſtiani in triremibus infidelium, vel ſervi in eorumdem domibus alium cibum præter carnes non haberent, vel ſi jejunando in odium notabile domini infidelis inciderent; à jejunii præcepto eximerentur, & ratio eſt, quia præcepta Eccleſiæ poſitiva cum tanto diſpendio non obligant, ut ſæpè dictum eſt. Prætereà ait Sanchez in ſelect. diſp. 54. excuſari à jejunio exequentem aliquod opus pium etiam abſque neceſſitate, quod ſecum jejunium non compatiatur, undè ſubdit flagellantes ſe, in hebdomada ſanctà à jejunio excuſari, ſi ob debilitatem jejunium ſervare nequeant, non enim Eccleſia præcipit à flagellis abſtineri ob jejunium, ſed tantùm jejunium ſervari à potentibus. Denique Medina, Fagundez, Filliucius, & alii dicunt, quòd quandoque Charitas, vel etiam urbanitas excuſare poteſt quoque à veniali eum qui die jejunii ab amico rogatus modicum cibi ſumit pro potu ſumendo, ut duas, vel quatuor amigdalas, quod admitti poteſt, quia parvitas materiæ excuſat.

QUÆSTIO SECUNDA.

De cæteris Eccleſiæ præceptis.

28 CÆtera Eccleſiæ præcepta ſunt quatuor, ſcilicet, de obligatione Miſſæ in die feſto audiendæ, de Confeſſione ſemel in anno facienda, de obligatione Euchariſtiæ in Paſchate ſumendæ, & de ſolvendis decimis, & quoniam de ſacro audiendo in diebus feſtis aliqua diximus diſp. præc. qu. 4. de tertio Decalogi præcepto ar. 2. & de aliis duobus ad materiam Sacramentorum ſpectantibus, ſcilicet, de annua Confeſſione, & Communione in Paſchate plura quoque diximus lib. 4. ſent. diſp. 3. de Sacramento Euchariſtiæ, & diſp. 5. de Sacramento Pœnitentiæ, ideò breviter de his agemus in hac quæſtione magis neceſſaria tangendo, & ſummatim complectendo articulo ſequent.

ARTICULUS PRIMUS.

De ſecundo Eccleſiæ præcepto, ideſt, de audiendo ſacro in diebus feſtis.

29 SUpponendum eſt ex dictis loc. cit. diſp. præc. qu. 4. ar. 2. hoc præceptum expreſsè haberi diſt. 1. capit. Miſſas de conſecr. & omnes fideles obligare poſtquam ad uſum rationis, & annos diſcretionis pervenerunt, ut conſtat ex univerſali, & continua Eccleſiæ praxi, & tria præſertim requiri ad ejus impletionem, & ſatisfactionem. Primum eſt præſentia aliqua moralis, & humana, ad quam neceſſe non eſt Sacerdotem audire, vel videre, nam ſurdus, & mutus Miſſæ aſſiſtentes adhuc præcepto ſatisfaciunt, undè nomine auditionis Miſſæ ea actio intelligi debet, per quam quis ſacro intereſt, & aſſiſtit humano modo, corpore, ſcilicet, & mente, & in tali diſtantia, ut ſaltem poſſit Sacerdotum videre, & illius miniſterium attendere, quarè ſi aliquis Miſſam audire inciperet, & poſteà per notabilem ejus partem etiam involuntariè dormiret, præcepto non ſatisfaceret, quia humano modo, ſcilicet, corpore, & mente Miſſæ non aſſiſteret. Alterum eſt debita intentio, & attentio, ut enim quis huic præcepto ſatisfaciat, debet intentionem habere audiendi Miſſam ſaltem virtualem, & interpretativam, undè ſi quis in Eccleſia maneat, dum ſit ſacrum, ad expectandum amicum, ſi intentionem non habet audiendi illam Miſſam, non ſatisfacit præcepto, attentio autem talis eſſe debet, ut audiens ſaltem virtualiter, & in confuſo advertere poſſit quid fiat; undè non tanta requiritur, ut nullatenus divagetur inadvertenter, ſed ne diſtrahatur advertenter, & voluntariè, quam voluntariam diſtractionem haberet ille, qui cùm ſacrum audit, ſcribere vellet, pingere, vel ſtudere, aut quid ſimile ab auditione, & attentione Miſſæ omninò diſtrahens. Ità docet communior, & probabilior opinio, ut ibi dictum eſt, quamvis de hoc ſint varii dicendi modi ut videre eſt apud Card. de Lugo diſput. 22. de Sacram. Euchariſtiæ ſect. 2. Tertium tandem ad hujus præcepti ſatisfactionem requiſitum eſt, quòd integra audiatur Miſſa, itaut pars notabilis ejus non omittatur, quæ autem ſit pars notabilis ad peccatum mortale ſufficiens, quamvis de hoc quoque varii ſint modi dicendi, communior tamen, & probabilior eſt, ut etiam ibi diximus, quod à mortali excuſantur, qui Miſſam audiunt à principio Epiſtolæ, vel ſedundùm alios Evangelii uſque ad finem, vel ab initio uſque ad communionem incluſivè. Ità Navarrus, Soto, Tabiena, Azorius, Suarez, Fagundez, Lugo, & alii paſſim, denique hoc præceptum audiendæ Miſſæ impletur, quocumque in loco audiatur, ſivè in Parochiali, vel Cathedralis, ſivè Regularium Eccleſia, ſivè in oratoriis privatis, ſivè etiam extrà Eccleſiam audietur, & ratio eſt quia Eccleſia auditionem Miſſæ tantùm præcipit, non autem locum, atque ideò quovis loco impletur, ac etiam quæcumque Miſsa audiatur, ſivè hoc, ſivè illo ritu Catholico dicatur, hac, vel illa lingua, quia præceptum eſt ſolùm de audienda Miſsa, undè ſequitur ſatisfieri huic præcepto audiendo Miſſam etiam votivam, & non de feſto, aut Dominica occurrente. Ità Navarr. Rodriquez, Azorius, Filliuc. Nugnus, Toletus, Suarez, Coninch. Bonacina, & alii paſſim, quo autem ſitu audiendum ſit ſacrum, genibus, v.g. flexis, vel ſtando, vel alio modo, non eſt de neceſſitate præcepti, cavenda tamen eſt irreverentia, vel ſcandalum quantum fieri poteſt ob venerationem tanto myſterio debitam. His itaque ſuppoſitis, ut ab omnibus communiter conceſſis expediendæ ſunt aliquæ difficultates in hac materia occurrentes.

30 Prima difficultas eſt, an ſit obligatio audiendi Miſsam in Parochia ſaltem Dominicis, & feſtis majoribus. Affirmat Marcantius in Candelabro myſtico tr. 4. cap. 7. & in Reſolutionibus Mo-

Digitized by Google

Moralibus cap.8. quod probat ex eo; quod jura antiqua ità decernunt, undè Sixtus IV. de tregua, & pace præcipit, ne mendicantes prædicent, non teneri audire Miſsam Parochia Dominicis, & feſtis, pro qua citat etiam decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis, in quibus multi, & doctiſſimi fuerunt Theologi. Deindè hoc etiam ait confirmari jure novo, quia Concil. Trid. ſeſs. 22. decreto de obſervandis in celebratione Miſsæ, ait Epiſcopus populum monere debere, ut frequenter ad ſuas Parochias ſaltem diebus Dominicis, ac majoribus feſtis accedant, & ſeſs. 24. c. 4. unumquemque illis diebus teneri Parochiæ ſuę intereſse ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei, hæc autem in pleriſque locis præſertim ruralibus docentur in Miſsa; ergò etiam ad Miſsam compelli poſsunt. Tandem ait plures Canoniſtas hanc opinionem fuiſſe ſecutos, & à quibuſdam Epiſcopis, etiam modò in praxim fuiſſe deductam. Oppoſitam tamen opinio communiſſima eſt, ac in praxim deducta, quia revera ea de re nullum extat præceptum, & licèt olim fortaſſe fuerit obligatio audiendi Miſſam in Parochia, poſteà tamen privilegiis illi obligationi derogatum fuit, ut ait Card. de Lugo loc. cit. ſect. 1. & S. Congreg. Concil. Trid. declaravit non poſſe ordinarium mulctis & pœnis cogere populum ad audiendam Miſſam, aut concionem in propria Parochia, etiam in caſu negligentiæ, aut contumaciæ. Confirm. quia c. *Ut Dominicis* jubetur Parochus antè Miſſam ejicere eos, qui proprio Parocho contempto illic Miſſam audire vellent; ergò ſine contemptu formali licet. Denique quia univerſalis fidelium, & ipſorum etiam Parochorum, & Confeſſariorum conſuetudo id manifeſtè docet, quia nec Parochi in hoc reclamant, nec Confeſſarii de hoc pœnitentes interrogant, ut notat Buſembaus lib. 3. cap. 1. dub.4.

31 Nec obſtant, quæ Mercantius in contrarium adducit, quamvis enim fortaſse antiqua aliqua jura id haberent, eis poſterioribus temporibus per varia privilegia, receptamque conſuetudinem univerſalem derogatum eſt, & eorum finis erat, ne id fieret cum formali contemptu proprii Parochi, ut patet ex c. cit. *Ut Dominicis*, neque decretum illud Sixti urget in contrarium, cùm ibi non dicat teneri, ſed tantùm ***nè publicè predicetur non teneri*** prohibeat, ut idem Auctor advertit loc.c. cùm enim honeſtiſſimum ſit, populum in propria Parochia Miſſam audire, idque ſuadere deceat, minimè deceret id diſſuadere præſertim publicè, indè enim ſcandala, & proprii Parochi contemptus ſequi poſſent, & hoc eſt, quod Sixtus, & antiqua jura cavere volebant, ut dictum eſt, & ſic etiam intelligenda ſunt decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis, & alia ſimilia, ne ſcilicet cum contemptu proprii Parochi ſacrum audiatur extrà Parochiam, aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel uſu abrogata fuiſſe. Ad auctoritatem Concil. Trid. ſeſſ. 22. patet ex ejus verbis; tantùm enim dicit ibi populum debere moneri, non autem teneri, ut frequenter Parochias adeant ſaltem Dominicis, & feſtis majoribus, & licèt ſeſſ. 24. dicat teneri fideles ſuas adire Parochias ad audiendum verbum Dei, nullam tamen facit mentionem Miſſæ, & pęnalibus illatio non valet, immò nec illam obligationem quoad conciones audiendas abſolutè imponit, ſed expreſsè limitatione addit, *ſi id commodè fieri poteſt*, & univerſalis etiam Eccleſiæ conſuetudo oſtendit non eſse receptam illam obligationem etiam quod conciones, eò quod fortaſſe id regulariter fieri commodè non poterat, ut notat Card. de Lugo loc. cit. Ad ult. eſtò aliqui antiquitus ſic ſenſerint, hoc tamen tempore poſt claram, & diuturnam Eccleſiæ conſuetudinem, & S. Congreg. Conc. Trid. declarationem, ac etiam ipſorum Pontificum decreta contraria à Buſemb. loc. cit. allata, non reperitur Auctor id aſserens, quòd ſi praxis illa alicubi eſt modò, quod non facilè credo, non niſi paucorum eſſe poteſt, & omninò contraria praxi communi Epiſcoporum in omnibus regnis, & provinciis, & inſuper Summi Pontificis, & hæc eſt communis ſententia, quam docent Azor. Barboſa, Fangud. Tamburin. Trullench. Lugo, & alii paſſim. Addit Rodriq. tom.1. c.123. nu.6. cum Navarro, Medina, & aliis hanc aſsertionem adeò veram eſse, ut præcipiente Epiſcopo ſub excommunicatione, quod nemo audiat Miſſam, niſi in ſua Parochia, erit illud mandatum nullius valoris, & Epiſcopus mortaliter peccaret, quia audire Miſſam, & ſatisfacere præcepto extrà Parochiam eſt conſuetudo generalis, quam non poteſt Epiſcopus tollere.

32 Secunda difficultas eſt, cujus Sacerdotis audienda ſit Miſſa, ut huic præcepto ſatisfiat. Conveniunt DD. Miſſam à quovis Sacerdote non ſolùm validè, ſed etiam licitè audiri poſſe, modò non adſit aliqua Eccleſiæ prohibitio, undè à quocumque Sacerdote Catholico Miſſa audiri poteſt, niſi ſit nominatim excommunicatus, interdictus, & ſuſpenſus, undè ſi nullus adeſt in die feſto Sacerdos, niſi is excommunicatus, ommittenda potius erit Miſſa in illo die, quàm cum illo ſacrum audiendo communicare, quia fortius obligat in Eccleſia præceptum vitandi excommunicatum non toleratum, quàm audiendi Miſſam. Ità Toletus, Rodriquez, Tamburinus, Bonacina, Aſteſanus noſter lib.4. tit.16. & alii paſſim, qui notanter loquuntur de excommunicato non tolerato, quia excommunicati tolerati, & non vitandi Miſſa audiri poteſt, quamvis enim anteà id non licuerit, tamen Concilium Conſtantienſe talem prohibitionem reſtrinxit ad conſcientias ſedandas, ut ſcilicet, ſolùm obligemur non communicare, ſivè in humanis, ſivè in divinis cum non toleratis, qua ratione poſset etiam ex hoc capite audiri ſacrum ab hæretico nondum nominatim denunciato, cùm toleratus cenſeatur, donec denuntiatio accedat, ſi tamen iſte cognitus eſſet talis, ſcilicet, hæreticus, obſtaret ſcandalum, ne videretur ejus Miſſam audiens, vel ipſi favere, vel hæreſis ipſius participem eſſe. Prætereà neque Miſſa audiri poteſt à Sacerdote degradato, & depoſito, quia hujuſmodi Sacerdos ab Eccleſia celebrare prohibetur, nec Eccleſia per ipſum orare intendit, ſicut neque per eos qui ratione cenſuræ ſunt vitandi. An verò Miſſam audire poſſumus Presbyteri concubinarii, non omnes DD. conveniunt, Bonacina de Sacrament. diſp. 4. quæ ult. punct. 12. cum aliis ab ipſo citatis affirmant audiri poſſe cùm Presbyter concubinarius non videtur amplius vitandus. Alii verò negant, qui audiens Miſſam illius facit contrà prohibitionem Nicolai, & Alexandri diſt.32. *Nullus*, ubi dicitur, nullus audiat Miſſam Presbyteri, quem ſcit concubinam in domo habere. Ità Sylveſter, Navarrus, Covarruvias, Rodriquez, & alii. Hanc difficultatem tractat ex profeſſo Aſteſanus loco citato ubi hanc ſecundam opinionem reputat tutiorem, quod, ſcilicet, non poteſt licitè, & ſine peccato audiri Miſſa ab eo, qui eſt publice concubinarius, & quod etiam notorius facti, ideſt cujus teſtis eſt populus, ità quod nulla poteſt tergiverſatione celari, ſtatim eſt ipſo jure ſuſpenſus, & quoad ſe, & quoad alios, & vitari debet à ſubditis in divinis officiis, & Sacramentis, pro qua opinione citat etiam Hoſtienſem, Goffredum, Riccardum, & alios antiquiores Canoniſtas, & conſonat doctrinæ Scoti 4.d.13. qu.2. art.1.

33 Tertia difficultas eſt, an poſſit audiri media Miſſa unius, & media alterius, ut v.g. qui audiret mediam Miſſam unius poſt conſecrationem uſque ad finem, ſatisfaciat præcepto audiendo poſteà ab alio uſque ad conſecrationem incluſivè. Prima opinio affirmat, quia illæ duæ partes unam integram Miſſam conſtituere poſſunt, ordo autem partium inter ſe ad ſubſtantiam præcepti pertinere non videtur, ſicut qui prius laudes recitaret, quàm matutinum, adhuc præcepto ſatisfaceret. Ità Navarr. Sà, Sotus, Henriquez, Fernandez, Bonacina, Hurtad. & plures alii. Secunda opinio negat, quia ex illis duabus partibus nequaquam conflatur unum ſacrificium, cui intereſſe jubet Eccleſia, cùm enim illæ duæ partes ſint inter ſe omninò independentes, unum integrum ſacrificium conſtituere nequeunt, & conſequenter qui eas audit, non audit integram Miſſam, ad quem obligatur. Confirmatur ex evidenti abſurdo, quod ex oppoſita opinione ſequeretur, quod, ſcilicet, poſſet quis ſimul ab uno Sacerdote dimidiam Miſſam audire, & ab alio celebrante eadem hora, & in vicino altari aliam dimidiam, & hoc pacto ſatisfacere, cùm ad utrumque Sacerdotem præſentia moralis haberi poſſit; hoc autem eſt manifeſtum abſurdum, nam hoc ſemel admiſſo, poſſet quis à tribus, vel quatuor Sacerdotibus ſimul in vicinis altaribus Miſſas celebrantibus varias partes Miſſæ audire, & ſatisfacere. Ità Azorius, Toletus, Suarez, Fagundez, Coninch. Card. de Lugo, Tamburinus, Caſpenſis, & plures alii. Sed quamvis hæc ſecunda opinio ſit ratione firmiori fundata, quia tamen plures DD. & graves primam ſequuntur, probabile eſt audientem duas medias in caſu neceſſitatis ſatisfacere, & notanter dico in caſu neceſſitatis, quia ut Coninch. advertit qu.83. art.6. dub. un. hanc praxi introducere ſine urgente neceſſitate, vel rationabili cauſa non deceret, & qui eam frequentaret, à peccato veniali ſaltem non excuſaretur. Ratio autem probabilitatis primæ opinionis eſt, quia ut ait Coninch. loc.cit. cùm Eccleſia ſciat ſuas leges ità à gravibus DD. explicari, hoc ipſo quod eorum explicationes publicè imprimi permittit, & doceri, cenſetur ſuum præceptum ſecundùm eas benè moderari, ex quo etiam patet non benè deduci abſurdum à ſecunda opinione illatum, veluti ex prima conſequens, quia cùm DD. non eodem modo afferant hunc ſatisfacere, ſicut priorem, Eccleſia non poteſt cenſeri in ſuo præcepto ſecundam hanc moderationem admittere, ſicut priorem admittit, quia ejus præceptum revera, in rigore unius integri ſacrificii auditionem continet, & mandat, ac propptereà diximus primam opinionem non niſi urgente neceſſitate, & rationabili cauſa practicari debere, ut ſi quis duas duarum Miſſarum dimidietates audiret, ut poſteà urgenti negotio vacet, vel alia rationabili cauſa.

34 Quæ-

Digitized by Google

34 Quarta difficultas, & valdè controverſa eſt de attentione ad auditionem Miſſæ requiſita, & eſt eadem quæſtio de attentione debita ad recitandum officium, an ſcilicet, ad ſatisfaciendum huic præcepto neceſſaria ſit attentio interior ad Miſſam; eſt enim duplex attentio, ut omnes hic advertunt, & præſertim Card. de Lugo loc. cit. interna nimirum,& externa, prima conſiſtit in applicatione interna mentis ad Miſſam, vel officium,quę triplex aſſignari ſolet, vel ad verba integrè,& debito ordine proferenda; vel ulterius ad ſenſum verborum, quæ eſt melior, vel etiam ad effectum, ideſt ad Deum, & res Divinas contemplandas, quæ eſt optima; externa verò conſiſtit in negatione diſtractionis externæ, ideſt, alicujus negotii, vel occupationis externæ, quę ex ſe mentem ab auditione Miſſæ diſtrahere ſufficit, ut v. g. ſi quis in Miſsa vellet depingere, vel hiſtorias legere, aut ſtudere, vel quid ſimile ab auditione, & attentione Miſſæ omninò diſtrahens, tunc attentionem externam non haberet; ſenſus ergò quæſtionis eſt, an ad ſacrum audiendum neceſſaria ſit interior attentio ad Miſsam, vel ſufficiat ſola exterior, & ſolutio hujus difficultatis pendet ab alia, an Eccleſia poſſit pręcipere actus internos & ſupponit aliquo modo eos præcipere poſſe, nam ſi nullo modo eos pręcipere poſset, tunc etiam certum eſset ad ſatisfaciendum præcepto audiendi Miſsam ſufficere attentionem ſolam externam; ſupponendum eſt igitur cùm communiori, & probabiliori ſententia, quòd licèt Eccleſia non poſſit actum merè internum directè, & per ſe præcipere, ſiquidem extrà tribunal confeſſionis non poteſt cognoſcere, & judicare actus internos; poſse tamen id facere indirectè, quatenus hic neceſsarius eſt, ut actus externus in eſse phyſico liberè, ac humano modo ponatur, & habeat rationem boni in eſse moris, ut docet D. Th.1. 2. qu.100. art.9. & in hoc ſenſu quæritur in propoſito, an ad ſatisfaciendum præcepto audiendi Miſsam neceſsaria ſit attentio interior ad illam.

35 Affirmant quam plures ad ſatisfaciendum huic præcepto audiendi Miſsam ſolam externam attentionem ſufficere ſine ulla prorſus attentione interiori, atque ideò eum, qui interius voluntariè, & liberè diſtractus aſſiſtit Miſsæ, ſi tamen non aſſiſtat exterius diſtractus, hoc eſt occupatus aliqua occupatione externa moraliter incompoſſibili cum attentione interna, v. g. ſcribendo, legendo, aut confabulando, ſatisfacere præcepto audiendi Miſſam, atque ità aſſerunt eum ſatisfacere, qui voluntariè toto ſacro eſt diſtractus, modò ſit ibi præſens, & cum reverentia externa aſſiſtat. Ità Coninch. Card. de Lugo, Hurtad. Caſpenſis, Tamburin. Diana, & plures alii recentiores citantes pro hac opinione alios antiquiores quorum præcipuum fundamentum eſt, attentionem internam non eſſe de ſubſtantia orationis vocalis, ut patet in forma extremæ unctionis, quæ eſt ſubſtantialiter oratio deprecativa, & tamen ſi Sacerdos ſivè involuntariè, ſivè voluntariè diſtrahatur, adhuc conficit Sacramentum, ſignum igitur eſt ſubſtantiam orationis non dependere in ſuo eſſe ab actuali attentione, ut conſtat in recitatione Divini Officii. Suppoſito autem, quòd diſtractio interna non tollat ſubſtantiam orationis vocalis, & externæ, conſequens jam videtur ſatisfieri ſubſtantialiter præcepto Eccleſiæ, ſi quis Miſſæ aſſiſtat cum hujuſmodi interna diſtractione etiam voluntaria, nam adhuc ponitur ſubſtantialiter totus actus præceptus.

36 Sed quamvis hęc opinio probabilis ſit ob tot DD. auctoritates, oppoſita tamen probabilior, & magis pia videtur, quam tenent Suarez, Vaſquez, Turrianus, Sotus, Medina, Cajetanus, uterque Navarrus, & alii antiquiores, ac Recentiores, & ratio eſt, quia ut arguit Bonacina loc. cit. punct.11. Eccleſia pręcipit auditionem Miſſæ, ut eſt actus humanus, & religioſus; non poteſt autem eſſe actus humanus, & religioſus ſine ulla prorſus interiori attentione, & cum omnimoda voluntaria diſtractione; ergò verior ſententia eſt, & magis conſulenda non ſatisfieri præcepto ab audiente Miſſam,qui voluntariè mente divagatur,ſi plenè advertat ſe diſtractum eſſe, & alienis rapi cogitationibus mentis.

Confirmatur, quia alterius opinionis Auctores externam attentionem, quam dicunt eſſe neceſſariam in auditu Miſſæ, explicant per negationem diſtractionis externæ, hoc eſt, occupationis externę, quę ex ſe ſit diſtractiva mentis ab auditione Miſſæ, & moraliter incompoſſibilis cum attentione interna; ergò per hoc implicitè fatentur neceſſariam eſse aliquam attentionem etiam internam, ſi non actualem, & explicitam, ſaltem virtualem, & implicitam, quæ eſt incompoſſibilis cum actuali, & voluntaria diſtractione interna, quam ipſi admittunt; undè ſic ſuam ſententiam declarando non videntur ſatis conſequenter loqui. Deindè licèt in oratione neceſſaria non ſit attentio actualis, tamen eſt neceſſaria virtualis, ut omnes fatentur in recitatione Divini Officii, idemque de auditione Miſſæ debemus aſſerere; & hęc cenſetur adeſse, quamdiù virtute propoſiti recitandi officium, vel audiendi Miſſam nulla, ſeù directè, ſeù indirectè, contraria intentione revocati in verborum recitatione, vel Miſſæ auditione perſiſtimus; quamvis enim mens ob innatam fragilitatem ad aliena cogitanda deflectat, adhuc tamen cenſetur prior actualis intentio virtualiter, ſeù in ſuo effectu permanere, & ità communiter à DD. intentio virtualis explicari ſolet. Intentio autem directè contraria, vim, & eſſentiam orationis deſtruens eſt, ſi quis cęptam intentionem conſultò, & expreſsè abjiciat, indirectè vero contraria vim etiam orationis abrumpens eſt, ſi quis inter orandum advertens animo ſe diſtrahi, vel actionem exercere attentioni repugnantem, negligat cogitationem diſtrahentem repellere, actionemvè, v. g. ſcriptionem, vel confabulationem intermittere; ergò eo ipſo quòd quis voluntariè, & advertenter ſe diſtrahit per cogitationem internam, licèt nullam actionem externam diſtrahentem exerceat, adhuc pręcepto recitandi officium, vel audiendi Miſſam non ſatisfacit, quia non habet attentionem ſaltem virtualem, quę ad eſſentiam orationis neceſſaria eſt, hęc enim tollitur tàm per intentionem directè contrariam, quàm indirectè, qualis eſt voluntaria diſtractio interna ab oratione ad aliena, & impertinentia. Denique ſi ad ſatisfaciendum præcepto audiendi Miſſam ſufficit ſola exterior attentio ſine ulla prorſus attentione interiori, imò cum omnimoda, & voluntaria diſtractione interna ad aliena, & impertinentia, ſequeretur aliquem præceptis Eccleſię ſatisfacere poſſe per meram ſimulationem, v. g. ſimulando ſe piè audire Miſsam, & recitare horas exterius, interius verò toto illo tempore ad aliena,& impertinentia eſſe voluntariè, & advertenter diſtractum, hæc enim eſt vera, & propria ſimulatio. Hac de cauſa Adverſarii quoque fatentur, quoties oratio vocalis continuatur, dari aliqualem attentionem internam, ut notaCard. de Lugo ſect.2. cit. in fine, & quando eam dicunt non eſſe neceſsariam, intelligunt de attentione magis formali, & explicita,quam etiam fatentur non poſse voluntarie omitti abſque culpa veniali propter irreverentiam, & ideò optimè etiam dixit Coninch. loc. cit. nu. 301. adductas ſententias reipſa convenire, & ſolùm de nomine videri diſsenſum.

37 Quinta difficultas eſt, An qui recitat, dum Miſsam audit, quæ aliàs recitare tenetur, impleat ſufficienter pręceptum audiendi ſacrum, & ſimul præceptum de recitandis horis, &c. Communis opinio affirmat, & ratio deducitur ex dictis, quia cùm illæ orationes pręſentiam non tollant, nec attentionem neceſsariam, ſeù ſufficientem auditui Miſsæ, parum refert ad hoc, quòd ſint, vel non ſint ex alia obligatione. Tùm quia recitans liberè Roſarium dùm Miſsam audit, vel officium B. Virginis, ex communi ſententia pręceptum adimplet audiendi ſacrum, ergò etiam adimplet, ſi ea ex obligatione recitat, ut ratione voti, vel pœnitentiæ injunctæ, quod enim oratio ſit pręcepta; vel non præcepta parum ad hoc refert, ut attentionem impediat, vel non impediat. Alia etiam difficultas examinari ſolet, An qui diſcedit à loco, ubi dies feſtus colitur, teneatur audire Miſsam præveniendo, ſi eo mane perventurus eſt ad locum ubi dies feſtus non celebratur, ſed de hoc ſufficienter jam diximus diſp. præced. quæſt.4. art. 2. nu.80. Aliam quoque novam difficultatem excitavit Caramuel in hac materia fundam.31. §. 13. An auditione unius Miſsæ poſſit ſatisfieri obligationi duorum dierum, & partem affirmantem cenſet poſse probabiliter defendi, ſicut etiam quòd unica officii divini lectione duorum dierum obligationi poſſit ſatisfieri, quod probare conatur ex multiplici diviſione diei, ac noctis contrà quem ex profeſso diſputat D. Ludovicus Epiſcopus Orioleníis in quæſtionibus ſelectis moralibus quæſt. 10.§.5.& 4. Sed jam pluries dixi opiniones hujus Auctoris aliàs eruditiſſimi examinans, in moribus dirigendis, & caſibus conſcientiæ decidendis non eſse ſubtilitatibus procedendum,nec dialecticis, aut ſophiſticis cavillationibus, ſed communi via, & trita gradiendum; quarè cùm ſententia affirmans nullum habeat Doctorem; ſaltem ab extrinſeco probabilis non erit, ſiquidem etiam Caramuel ipſe non vult ſententiam aliquam probabilitate gaudere; niſi quatuor ſaltem, vel ſex Doctores habeat ſectatores; ſed nec etiam ab intrinſeco eſt probabilis, cùm nullam pro ea afferat apparentem rationem; & planè certum eſt in Eccleſia, quòd quando præcipit auditum Miſsæ in diebus feſtis, intendit in ſingulis diebus ſingulas, & diſtinctas audiri Miſsas, & in ſingulis diebus præcipit obligatis ſingulas, & diſtinctas orarum recitationes. Quare ſicut hæc opinio quantum ad recitationem Divini Officii fuit damnata à S. Congregatione feria 3. die 18. Martii 1666. dum eam propoſitionem, tamquam ſcandaloſam damnat, & prohibet: *Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti, & craſtino*, ſic pariter dicendum quantum ad auditionem Miſsæ, cùm eidem fundamento nitatur quoad utramque partem.

38 Poſtremò quæritur, quibus de cauſis fideles excuſentur ab audi-

Digitized by Google

auditione ſacri, conveniunt enim Doctores interveniente rationabili cauſa poſſe legitimè, & ſine peccato fideles Miſſam omittere, quando eſt in præcepto, quia cùm hoc præceptum ſit tantùm de jure poſitivo, & Eccleſiaſtico, & de re ad ſalutem non ſimpliciter neceſſaria, nou obligat fideles cum tanto rigore, quin poſſit aliquando excuſari; intercedente rationabili cauſa. De hoc jam breviter diximus *diſp. præced.* q.4. art.2. primam & præcipuam cauſam ab hoc præcepto excuſantem eſſe impotentiam, quæ duplex eſſe poteſt, vel phyſica, ut cùm quis eſt in carcere detentus, vel lecto ob ægritudinem affixus, quia nemo ad impoſſibile ſimpliciter obligatur; vel moralis, qualis eſt difficultas ex notabili incommodo proprio, vel proximi, corporis, vel bonorum, ac etiam honoris, ut ſi quis timeat Eccleſiam adeundo in via ab hoſtibus occidi, vel ſi domum deferat à furibus expoliari, vel ſi ſit gravis difficultas adeundi Eccleſiam ob notabilem diſtantiam, ac tempus pluvium; ſi quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id advertatur ſi è domo prodeat; ſi quæ ſciret alteri, à quo perditè amatur, ſecuturam occaſionem peccati ſi prodiret, & ſimilia ſequantur incommoda, & ratio hujus de obligationis eſt, quæ hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ, & benevolæ matris. Secunda cauſa eſſe poteſt ignorantia, undè ſi quis ignoret invincibiliter hunc, vel illum diem eſſe feſtivum, quod faciliter in idiotis, & ruſticis contingere poteſt omninò excuſatur ab auditione ſacri, & ad hanc reducitur etiam naturalis oblivio, vel inconſideratio. Tertia cauſa eſt cenſura, undè qui ſunt in excommunicatione majori, vel interdicto non tenentur, nec poſſunt audire ſacrum etiam temporis præcepti. Quarta cauſa eſt officium, qua ratione excuſantur ab auditione ſacri milites caſtrum cuſtodientes, aut portas Civitatis, quando ſine periculo muneri ſuo deeſſe nequeunt; cuſtodes infirmorum ſi ob eorum abſentiam infirmi periclitarentur; Paſtores ovium, & armentorum ſi ob eorum abſentiam grave damnum, & periculum gregis timerent, & ſimiles. Quinta cauſa etiam addi ſolet, ſcilicet, conſuetudo, ut ſi ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctus, vel poſt partum, etiamſi plenè convaluerint. Ac tandem ſexta cauſa ab aliis, additur nempè quodcumque motivum rationabile, quo quis prudenter, & bona fide ſe excuſari putat ab auditione ſacri. Ità Navarrus, Suar. Filliuc. Bonac. Layman, Caſpenſis, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

De tertio Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, de annua Confeſſione.

39 SUpponendum eſt ex jam dictis lib.4. ſent. diſp.5. q. 16. de Confeſſione Sacramentali art. 2. & communi, ac certa Doctorum ſententia, & præſertim Scoti 4. diſt. 17. quæſt. un. art. 2. præceptum Divinum Confeſſionis omnes illas perſonas obligare, quæ poſt baptiſmum mortaliter peccaverunt; hoc enim manifeſtè conſtat ex capit. *Omnis utriuſque ſexus*, in Concil. Lateran. tùm etiam ex Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. ubi ait peccata omnia mortalia poſt baptiſmum commiſſa eſſe in confeſſione declaranda, & ratio eſt, ut ibi diximus, quia cùm peccata mortalia ſint materia neceſſaria hujus Sacramenti, & cùm hoc Sacramentum à Chriſto Domino fuerit inſtitutum, ut medium neceſſarium ad remittenda omnia peccata mortalia poſt baptiſmum commiſſa, ſequitur omnes baptizatos conſcientiam peccati mortalis habentes etiam Hæreticos, Apoſtatas, & degradatos hoc præcepto teneri, undè infert Doctor loc. cit. omnes baptizatos etiam pueros hoc præcepto teneri cùm primum, ad eam pervenerint ætatem, in qua ſint doli capaces, & conſcientiam peccati mortalis habere poſſint; appoſitè autem hoc dicitur de peccatis mortalibus, quia venialia quamvis rectè, & utiliter in confeſſione aperiantur, taceri tamen poſſunt citrà culpam, quia ut dictum eſt, ſola mortalia ſunt hujus Sacramenti materia neceſſaria. Quo autem tempore hoc præceptum obliget etiam de jure divino diximus ibidem art. 3. cum Scoto loc. cit. ſub O. obligare illum, qui ſibi conſcius eſt alicujus peccati mortalis, in articulo mortis, ac etiam in probabili ejuſdem periculo, ut ſunt navigatio diuturna, bellum periculoſum, partus difficilis, gravis, & periculoſa infirmitas, & alia hujuſmodi pericula, ut deducitur ex cap. *Cum infirmitas* de pœnit. & remiſs. & hæc eſt communis Doctorum ſententia, ut videre eſt apud Navarrum, Sotum, Angelum, Reginaldum, Vaſquez, Bonacinam, & alios paſſim. Solùm controverſia eſt, an hoc præceptum divinum confeſſionis obliget alio tempore, quàm in articulo, vel periculo mortis, loquendo de obligatione per ſe, ſcilicet, ex vi hujus præcepti, & ipſius confeſſionis præcisè, independenter à quocumque alio præcepto, & extrinſeca neceſſitate, quo pacto quilibet habens conſcientiam peccati mortalis jure ipſo Divino confiteri tenetur antè ſumptionem Euchariſtiæ, quæ quidem obligatio non eſt per ſe ex vi præcepti ipſius confeſſionis, ſed ſolùm ex vi ipſius Communionis. Pro cujus quæſtionis deciſione diximus etiam ibidem hoc præceptum per ſe aliquando obligare etiam extrà articulum, & periculum mortis, vagè tamen, & indeterminatè itaut nullum tempus aſſignari poteſt, quo obligaſſet, niſi Eccleſia determinaſſet, quod confeſſio fiat ſaltem ſemel in anno; undè quo tempore extra mortis articulum, & periculum, præceptum illud divinum obliget, Chriſtus expreſſe determinare noluit, ſed Eccleſiæ determinandum reliquit, quæ poſteà hoc determinavit in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio Tertio c. 21. his verbis: *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua peccata confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in annò, proprio Sacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere*, quod decretum declarans poſtea Concil. Triden. ſeſſ. 14. cap. 5. inquit, Eccleſiam tali decreto non ſtatuiſſe, ut Chriſti fideles confiterentur, quia jure divino hoc neceſſarium, & inſtitutum eſſe jam intellexerat, ſed veluti modificaſſe, & determinaſſe ipſum præceptum divinum de Confeſſione facienda, ut nimirum ſaltem ſemel in anno ab omnibus, & ſingulis, cùm ad annos diſcretionis perveniſſent, impleretur, atque ità tempus, quo implendum eſſet, præſcripſiſſe etiam extrà articulum mortis, vel ejus periculum. His itaque ſuppoſitis ex dictis loc. cit. nonnullæ difficultates in hac materia occurrentes, ſunt hic breviter diſcutiendæ; de quibus agunt ex noſtris Aretinus 4. diſt. 17. q. un. art. 3. & Branc. diſp. 24. de Sacr. Pœn. art. 2.

40 Prima difficultas eſt, An hoc præceptum obliget pro aliqua determinata parte anni. Prima opinio affirmat præceptum hoc obligare in parte anni determinata, ſcilicet, in Quadrageſima Paſchatis tempore; fundamentum eſt, quia conſuetudo confitendi tempore Quadrageſimali incæpit eo tempore, quo latum fuit præceptum de confitendo ſemel in anno, & communicando ſaltem in Paſchate, cui conſuetudini omnes Pontifices tacitè conſenſerunt, hoc ipſo, quod illam videntes approbarunt; ergò vim legis obtinet talis conſuetudo, & ad ſui executionem obligat, confirmatur ex diligentia ipſa, quam eo tempore Paſtores Eccleſiæ adhibent, ut ſciant qui ſint confeſſi, & qui non confeſſi. Denique hanc conſuetudinem retinendam eſſe ad implendum hoc præceptum docet etiam Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 5. in fine his verbis: *Obſervatur mos ille ſalutaris confitendi ſacro illo, & maximè acceptabili tempore Quadrageſimæ, quem morem hæc ſancta Synodus maximè probat, & amplectitur, tamquam pium, & meritò retinendum.* Ità Soto, Medina, Azorius, Fagundez, Megala, & plures alii, quod etiam indicaſſe videtur Doctor noſter diſt. 17. cit. q. un. lit. V. ubi dicit: *Quod quando, Eccleſia determinavit ſemel in annò, & illud ſemel videtur, ad minus eſſe circa Paſcha.* Oppoſità ſententia communior, & probabilior negat præceptum hoc obligare pro aliqua determinata parte anni, ſed illi ſatisfieri poſſe pro quocumque tempore anni eaque apertè colligitur ex tacito cap. *Omnis*, in quo pro communione determinatè tempus Paſchale aſſignatur, pro confeſſione verò quodlibet anni tempus. *Ut ſaltem ſemel*, inquit, *in anno fideliter confiteatur*; ergò in quovis anni tempore quis confiteatur, verè dicitur ſecundùm Pontificis decretum ſemel in anno confiteri, ac conſequenter huic præcepto ſatisfacere, ſiquidem ut fert axioma commune, præcepta non obligant, niſi ut ſonant. Ità Suarez, Vaſquez, Henriquez, Valentia, Coninchius, Toletus, Layman, Brancatius, Bonacina, Diana, Caſpenſis, Amicus, & alii paſſim.

41 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt cum Amico diſput. 18. de Sacramento pœnitentiæ ſect. 5. & aliis paſſim conſuetudinem illam introductam eſſe ratione communionis, quæ in Paſchate fieri debet, cùm enim fideles ſciant ſemel in anno confiteri debere, & in Paſchate communicare, & ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem confeſſionem eſſe præmittendam; illam differunt ad Quadrageſimam, nec ſi alio tempore confiterentur, deberent poſteà ratione ſacræ ſinaxis iterum confiteri; quamvis certo conſtet hanc conſuetudinem eſſe tacito Pontificum conſenſu approbatam non tamen conſtat eſſe approbatam quoad præceptum confeſſionis independenter à præcepto communionis, ſed dependenter ab ea; & ſi id conſtaret, maximè id eſſet ex decreto Sixti Quarti, qui communiter adducitur, *extrà de tregua, & pace*, ſed neque ex tali decreto id deduci poteſt, licèt enim ibi fratribus præcipiat, ut prædicent fidelibus: *Eos teneri ad confitendum proprio ſacerdoti ſaltem in Paſchate*, non tamen alia tempora excludit, quaſi ſi fideles confiteantur alio anni tempore, non ſatisfaciant. Ad confirmationem dicendum eam diligentiam tunc à Paſtoribus Eccleſiæ adhiberi, non quia tunc temporis ſub præcepto facienda ſit Sacramentalis confeſſio, ſed quia ratione opportunioris commoditatis jam explicatæ, & ratione Euchariſtiæ ſumendæ, magis conſuetum eſt fidelibus tunc confiteri; undè ſi conſtaret alio anni tempore ali-

re aliquem fuiſſe confeſſum, contrà eum pœnis Eccleſiaſticis non procederent. Ad ultimum dicendum eſt quòd eſtò Concilium Tridentinum loc. citato commendet morem Eccleſiæ, & fidelium de confitendo in Paſchate ratione opportunioris commoditatis prædictæ; tamen hoc non præcipit, neque irritat, ſi in alio tempore fiat, neque obligat aliàs confeſſum ad iterum confitendum; quod tamen facere debuiſſet, ſi fideles obligari voluiſſet ad confeſſionem annuam determinatè in Paſchate, & ità etiam explicandus eſt Scotus loc. cit. ubi contrariæ opinioni favere videtur, ut ex ejus modo dicendi deducitur, dum ait, *illud ſemel videri ad minus eſſe circà Paſcha*, ut etiam Aretinus advertit loc. cit. art. 5.

42 Secunda difficultas eſt; quomodo computandus ſit annus, in quo ſemel ex præcepto Eccleſiaſtico facienda eſt confeſſio. Prima opinio affirmat computandum eſſe à prima die Januarii, cùm annus eo die communiter incipere videatur; & ità præcipi, ut ſemel in anno communi quilibet fidelis confiteatur. & ratio eſt, quia Canones, & jura, niſi aliud exprimant, annum accipiunt juxtà communem modum, ſicut ſi præciperetur, ut ſemel in anno feſtum aliquod celebraretur, vel relinqueretur legatum ſingulis annis perſolvendum ſemel; ſatisfeciſſe obligationi diceretur, qui quovis anni communis die feſtum celebraret, vel legatum ſolveret. Ità Vaſquez, Card. de Lugo, Hurtadus, Brancatus, Caſpenſ.& alii. Secunda ſententia communior, & probabilior aſſerit annum computari debere à quadrageſima in quadrageſima, ſeù à tempore Paſchali ad tempus Paſchale, itaut anni nomine in eo decreto intelligatur annus Eccleſiaſticus; quamvis enim annus profanus à prima die Januarii incipiat, annus tamen præfixus ad iſtius præcepti obſervationem ex conſuetudine populi Chriſtiani jam recepta, quæ eſt optima legum interpres, inchoandus eſt ab uno Paſchate ad aliud Paſcha ſequens circiter, vel ab una Quadrageſima ad aliam Quadrageſimam, & ideò qui intrà annum ſic computatum ſemel confeſſus eſt, huic præcepto ſatisfecit, & hoc etiam Doctor innuere voluit l. cit. quando dixit, quod dum Eccleſia determinavit ſemel in anno eſſe confitendum, illud ſemel ad minus videtur eſſe circà Paſcha. Ex quo ſequitur eum, qui in Nativitate Domini, aut alio anni tempore confitetur, præcepto annuæ confeſſionis ſufficienter ſatisfacere, nec poſteà teneri ex vi hujus præcepti in Quadrageſima, vel Paſchate rurſus confiteri, cùm tam præceptum adimpleverit, notanter autem dixi ex vi hujus præcepti non amplius teneri, quia fieri poteſt, ut alio titulo, vel ex vi alterius præcepti confiteri teneatur, ut ſi Euchariſtiam ſit ſuſcepturus, & conſcientiam peccati mortalis ſe habere advertat, aut ſi mortis periculum ſuperveniat, ut patet ex ſuperius dictis. Ità Sylveſter, Victoria, Suarez, Ledeſma, Azorius, Coninchius, Henriquez, Fernandez, Reginaldus, Nugnus, Bonacina, & alii paſſim.

43 Tertia difficultas eſt, an qui non eſt confeſſus intrà annum, teneatur ſtatim confiteri initio ſequentis; ſivè hoc contigerit ſine culpa ob aliquod legitimum impedimentum, ſivè cum culpa. Prima opinio negat, & ratio ejus eſt, quia hoc præceptum eſt affirmativum, & determinatè obligat pro certo tempore, ergò eo tranſacto jam non obligat, ut patet de præcepto audiendi ſacrum, jejunandi, & ſimilibus, hæc enim eſt natura præcepti affirmativi, quod elapſo tempore pro quo obligat, non amplius obligat. Ità D. Antonin. Sylveſter, Tabiena, Ledeſma, Brancatus, & Rubeus ex noſtris, quam etiam probabilem exiſtimant Filliuc. Diana, & alii. Secunda opinio communior, & probabilior affirmat, cujus ratio eſt, quia aliquid dupliciter præcipi poteſt faciendum tali tempore, primò ob circumſtantiam, & conditionem, ſeù honorem talis temporis, vel diei, ſecundò abſolutè, & ſimpliciter non ſpectata circumſtantia, & conditione temporis, ſed ne diutius differatur, hoc autem præceptum confitendi ſemel in anno non determinat tempus, in quo præcisè hæc confitendi obligatio impleri debeat, ſed ultrà quod talis obligatio differri non debeat, & ideò quo magis differtur, eo magis obligat, ut cùm quis tempus aſſignat, intrà quod certa pecunia debita reddatur, quæ obligatio eo magis accreſcit, quo magis differtur; ex qua doctrina ſolvitur fundamentum prioris ſententiæ, quamvis enim præceptum de confitendo ſemel in anno ſit formaliter affirmativum, eſt tamen virtualiter negativum includens nimirum negationem de non differenda confeſſione ultrà annum; præcepta verò de ſacro audiendo, de jejunio, recitandis horas Canonicas, & ſimilia ſunt purè affirmativa, quæ ſuam obligationem ad certum tempus limitant, quo elapſo, cum eo ſimul ceſſat finis, & ratio, ob quam præcepta iſta obligabat. Ità Navarrus, Medina, Henriquez, Suarez, Vaſquez, Valentia, Coninchius, Layman, Caſpenſis, Bonacina, Amicus, Aretinus, & alii communiter. Hic autem advertendum eſt cum Suarez, Coninch. Amico, & aliis, in caſu propoſito eum, qui confeſſionem præcedentis anni omiſit, non poſſe per confeſſionem anni ſubſequentis utrique præcepto ſatisfacere, & anni præcedentis elapſi, & ſubſequentis inchoati, & ratio eſt, quia Eccleſia hujuſmodi confeſſionem exigit, tamquam ſpectantem ad annum præcedentem; quod tamen intelligendum eſt, niſi confeſſio differatur propè finem anni ſequentis, tunc enim moraliter non cenſeretur amplius ad annum præcedentem pertinere, ſed ad ſubſequentem.

44 Eadem difficultas controvertitur à Doctoribus de confeſſione in articulo, vel periculo mortis, & de Communione in tempore Paſchali, an hæc ſuo tempore non ſervata ſemper obligent, donec impleantur; & quidem de Confeſſione facienda in articulo, vel periculo mortis aliqui eodem modo diſcurrunt, ac de annua confeſſione, ac proindè dicunt eum, qui confeſſus non eſt in periculo mortis, cùm haberet conſcientiam peccati mortalis, teneri poſteà quam primum confiteri. Oppoſitum tamen probabilius docent Bonacina diſp. 5. cit. quæſt. 5. ſec. 2. punct. 4. Amicus diſp. 18. cit. ſect. 6. & plures alii, & ratio eſt, quia præceptum Confeſſionis in articulo obligat, præſertim ratione charitatis, quam unuſquiſque tenetur ergà ſeipſum habere, ut periculo imminentis damnationis occurratur, ſublato autem mortis periculo, non amplius periculum damnationis adeſt, atque ideo non amplius tenetur ad illud implendum; ex quo patet diſcrimen eſſe inter præceptum annuæ confeſſionis, & confitendi in articulo mortis, hoc enim latum eſt ob circumſtantiam, & conditionem talis temporis, ſcilicet, ob periculum imminens damnationis, atque ideò confeſſionem omittens in articulo mortis non tenetur poſteà, cùm periculum evaſit, illam quamprimum facere; præceptum verò annuæ confeſſionis omiſſæ obligat ad eam quamprimum faciendam elapſo anno præcedente, quia talis terminus ab Eccleſia non fuit appoſitus ad finiendam, ſed ad ſollicitandam excuſationis obligationem.

45 De Communione verò Paſchali, negant aliqui eum, qui ſine cauſa in Paſchate omiſit Euchariſtiam ſumere, teneri poſteà ſtatim, ſed poſſe abſque novo peccato communionem ad ſequentem annum differre; quorum fundamentum eſt, quia præceptum Euchariſtiæ eſt addictum tempori Paſchali ob illius temporis venerationem, & ſolemnitatem, quo elapſo, cauſa, & finis ceſſat, & propter quem impoſitum eſt præceptum: Ità Scotus, Medina, Valentia, Sylveſter, Henriquez, Toletus, & alii. Sed quamvis hæc opinio ſit probabilis, probabilius tamen alii oppoſitum defendunt, nempè præceptum communionis in Paſchate non minus, quàm annuæ confeſſionis fideles obligare ad ſtatim illud implendum, ſi non ſit ſuo tempore impletum. Ratio eſt, quia quando aliquid abſolutè præcipitur, illique aliquod tempus aſſignatur, tamquam magis congruum adimpletioni præcepti, elapſo eo tempore non ob id obligatio ceſſat, ſed ſumptio Euchariſtiæ abſolutè præcipitur ſaltem ſemel in anno, & tempus Paſchale non eſt aſſignatum ad obligationem finiendam, ſed ad ſollicitandam, & non differendam communionem ultrà tempus Paſchatis, quod tempus adimpletioni præcepti magis opportunum eſt, & conveniens; ergò tempore Paſchatis elapſo non ob id ceſſat communicandi obligatio. Undè ad fundamentum prioris ſententiæ negandum eſt ſuſceptionem Euchariſtiæ præcipi in Paſchate ſolùm ob venerationem, & ſolemnitatem temporis Paſchalis, non enim ob id præcisè factum eſt, ſed etiam, & præcipuè ob præceptum Chriſti, quod independenter à tempore Paſchali fideles obligat, quia non minus præceptum communionis, quàm confeſſionis eſt divinum, ut conſtat ex verbis Chriſti Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis non habebitis vitam in vobis*, cæterum Eccleſia præcepto ſuo utrumque conjunxit, nempè & præcepti Divini obligationem, & temporis venerationem, quo fuit hoc Sacramentum inſtitutum. Ità Navarrus, Angelus, Azorius, Suarez, Vaſquez, Nugnus, Amicus, Reginaldus, Coninchius, Aretinus ex noſtris, & plures alii, quæ ſententia adhuc magis declarabitur articulo ſeq. num. 54.

46 Quarta difficultas eſt, An habens ſolùm venialia teneatur ex præcepto Eccleſiæ confiteri. Prima opinio affirmat, pro qua citantur Alenſis, D. Bonaventura, Riccardus, Sylveſter, & alii antiquiores, ac etiam ſequi videtur Aſteſanus lib. 5. tit. 11. cujus fundamentum eſt, quia Eccleſia præcipit omnes fideles ſingulis annis proprio Sacerdoti ſemel confiteri, ſed qui ſolùm venialia habet, materiam habet ſufficientem confeſſionis; ergò tenetur ad confitendum. Confirmatur ex fine præcepti, qui eſt vel ob majorem ſecuritatem, & Euchariſtiæ reverentiam, vel certè ut Paſtores cognoſcant oves ſuas. Tandem quia abſolutè excommunicantur omnes, qui non confitentur ſemel in anno ſine ulla exceptione. Secunda ſententia negat, quam ſequitur Recentiorum torrens, & docet expreſsè Scotus loc. cit. 4. diſt. 17. quæſt. un. art. 3. lit. R. ubi ait, quod quantum eſt ex ſtatutis Eccleſiæ nullus tenetur ad confeſſionem venialium in quocumque caſu. Ratio eſt, quia illud idem præcipit Eccleſia,

quod

Digitized by Google

quod præceperat Chriſtus ſiquidem Eccleſia multiplicat tantùm cbligationes quoad numerum, non quoad res præceptas; ſed Chriſtus præcipit ſolùm confeſſionem mortalium, ut enim dictum eſt ab initio articuli, quamvis rectè, & utiliter venialia in confeſſione aperianrur, taceri tamen poſſunt citra culpam ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. cit. capit. 5. quod non doceret, ſi ſaltem aliquando eſſent confitenda. Confirmat hoc Doctor ex cap. cit. *Omnis utriuſque ſexus*, ubi præcipitur omnes fideles teneri ad confitenda ſemel in anno omnia peccata ſua, quod nequit intelligi niſi de mortalibus, nam ſi etiam venialia comprehenderentur, tenerentur fideles ad omnia illa confitenda, quod eſt impoſſibile. Tandem id etiam confirmat ex fine præcepti, & hujus Sacramenti inſtitutione, quia Eccleſia utitur Sacramento pœnitentiæ, tamquam tabula ſecunda contrà naufragium, quod non eſt in venialibus, nec ob ſola venialia contingere poteſt, nam moriens in peccato veniali ſalvatur, licèt prius in Purgatorio à culpa veniali purgetur. Hic tamen advertendum eſt cum Abellio capit. 5. de Sacramento Pœnitentiæ ſect. 12. quod dictum eſt non obſtare, quin adhuc conſultiſſimum ſit iis, qui nullius peccati mortali ſibi conſcii ſunt, ad pœnitentiæ tribunal tempore Paſchali accedere, & venialia confiteri, imò contingere poſſe, ut is, qui venialia tantùm habet peccata adhuc ad confeſſionem Paſchali tempore obligetur, non quidem per ſe, in quo ſenſu loquitur Scotus, ſed per accidens, & quidem primò ratione ſcandali, quod oriri poſſet, ſi tempore paſchali ad Confeſſionem non accederet; ſecundò ad evitandum peccatum præſumptionis, tertiò tandem ne ſeipſum decipiat ſibi nimium blandiendo, putans ſe habere tantummodò venialia, cùm fortè mortalia quoque habeat, quorum non recordatur, quæ tamen ei remitterentur indirectè ſimul cum venialibus confeſſis, quod potiori etiam ratione in articulo mortis obſervandum eſt.

47 Ad fundamentum prioris ſententiæ neganda eſt conſequentia, quamvis enim Eccleſia poſſit determinare tempus Confeſſionis non determinatum à Chriſto, non tamen aliam materiam hujus Sacramenti inſtituere poteſt præter illam, quam Chriſtus inſtituit, inſtituit autem mortalia ſolùm, ut materiam neceſſariam, venialia autem, ut liberam, & voluntariam, quamvis ſufficientem, ut diximus lib. 4. ſent. diſp. 5. de Sacramento Pœnit. quæſt. 12. art. 1. Ad confirmationem Caſpenſis diſp. 24. de pœnit. diſput. 4. ſect. 4. negat aſſumptum, qui enim venialia tantùm habet, non tenetur ex vi præcepti annuæ confeſſionis coram ſuo Sacerdote comparere, quicquid Scotus dicat, ut ille cognoſcat vultum pecoris ſui, & ut dicat ſe non meminiſſe alicujus peccati mortalis, quia ex præcepto confeſſionis non tenetur comparere coram ſuo Sacerdote, ut aliter agnoſcatur, quàm in judicio confeſſionis, ad quam tenetur ex præcepto, quod ſi ejus præcepti obligatio ceſſat ex defectu peccati, non aliter cognoſci debet ex vi præcepti. Verum Doctor loc. cit. quem ſequuntur Recentiores omnes, inquit fideles debere coram proprio Sacerdote comparere tempore Paſchatis, etiamſi ſola habeant venialia, & dicere ſe non habere niſi tantùm venialia, quorum non putant neceſſariam confeſſionem, & hoc facere debent non ex vi præcepti annuæ confeſſionis, ſed ad tollendum ſcandalum, ſi quod accidere poſſet, nam qui confeſſionis atteſtationem non deferunt, ſolent ab Eccleſia interdici; hoc ergò modo poteſt Paſtor cognoſcere vultum pecoris ſui abſque confeſſione venialium, ſi coram eo compareat, & dicat ſe velle Euchariſtiam ab ipſo, nolle autem confiteri, quia non habet mortalia, ſed tantùm venialia; quæ non ſunt materia neceſſaria confeſſionis, & hoc etiam fatetur Caſpenſis ipſe loc. cit. dùm inquit, propter notam, & ſcandalum teneri ſola venialia habentem coram proprio Sacerdote comparere, ut ei ſatisfaciat, & Epiſcopo, cui defertur copia eorum, qui confeſſi ſunt ex teſtimonio confeſſoris, & cæteri excommunicantur: ex quo patet hunc Auctorem Scotum non intellexiſſe, quando enim Scotus ait ſola venialia habentem teneri comparere coram proprio Sacerdote, non aſſerit ad hoc teneri ex præcepto annuæ confeſſionis, ſed tantùm ad evitandum ſcandalum, & ne excommunicationem, vel interdictum incurrat; per quod patet quid ſit dicendum ad ultimum; atque adeò & ratione Euchariſtiæ ſumendæ, & ut paſtor poſſit benè fungi munere ſuo, qui infrà annum non confitetur cogi poteſt, ut id faciat, vel ſimilem rationem reddat, cur non fecerit, ut Aretinus ex noſtris advertit loc. cit. An verò Eccleſia poſſit præcipere confeſſionem venialium, videri poteſt Brancatus noſter loco citato §. 4. ac etiam Caſpenſis loco citat. numer. 40.

48 Quinta difficultas eſt. An qui tempore Paſchæ confeſſus venialia tantùm incidit poſteà in mortale, teneatur alia vice confiteri in eodem anno, & ratio dubitandi eſt, quia iſte confitendo venialia ſuæ obligationi ſatisfecit de ſemel confitendo in anno; & ideò non videtur ad aliam confeſſionem obligatus. Communis tamen opinio affirmat, & ratio deducitur ex Scoto loc. cit. diſp. 17. quæſt. un. lit. Q. quia præceptum confeſſionis annuæ in cap. *Omnis utriuſque ſexus*, obligat ad peccata mortalia confitenda ſemel in anno, ſi pœnitens intrà annum ſit alicujus peccati mortalis conſcius, quod etiam confirmat Concil. Trident. ſeſſ. 14. c. 5. ſed qui ſemel, vel etiam centies venialia tantùm eſt confeſſus, non attulit ea peccata, quæ ad Sacerdotes ſemel in anno afferenda juſſit Eccleſia; ergò in caſu allato tenetur iterum in eodem anno confiteri; undè ad rationem dubitandi negandum eſt aſſumptum, quia ſi venialia confeſſus non fuiſſet, præceptum non violaſſet, ut patet ex dictis, quia ad ea confitenda non tenetur; atque ideo neque per eam confeſſionem præcepto ſatisfecit, undè remanet ſemper talis obligatio, ſi materia obligationis occurrat, ſcilicet, mortale. Ità Suarez, Vaſquez, Reginaldus, Zerola, Bonacina, Brancatus noſter l. cit. & alii paſſim. Dices, qui poſt confeſſionem, & communionem aliquod peccatum mortale commiſit nondùm elapſo anno, in quo prius confeſſus eſt, illud peccatum confiteri tenetur, ut annuæ Confeſſionis præcepto ſatisfaciat, quo præcipitur omnia peccata mortalia confiteri; ergò idem dicendum eſt, ſi ſola venialia confeſſus eſſet. Reſpondeo negando aſſumptum, ſi prius confeſſus ſit cum venialibus aliqua peccata mortalia, ut Bonacina advertit l. cit. cum pluribus aliis, & ratio, eſt, quia cùm ſemel integrè confeſſus ſit peccata mortalia, quorum tunc conſcius erat, juxtà caput *Omnis utriuſque ſexus*, videtur Eccleſiæ præcepto ſatisfeciſſe, quo præcipitur confeſſio ſemel in anno; non autem ſi ſola venialia confeſſus fuiſſet, cùm non haberet conſcientiam peccati mortalis, quia eorum confeſſio non præcipitur.

49 Sexta difficultas eſt, an ſit neceſſarium confiteri proprio Sacerdoti. Reſpondet Scotus loc. cit. ſub lit. R. & S. quod Eccleſia in cap. cit. *Omnis utriuſque ſexus* videtur ſpecificare præceptum divinum quantum ad illud, cui facienda ſit confeſſio, & hoc per illa verba *proprio Sacerdoti confiteatur*, nam ex prima inſtitutione Eccleſiæ non videntur fuiſſe diſtincti proprii Sacerdotes; quando enim Apoſtoli hinc, & indè ibant prædicando verbum Dei, nec fuit iſte Sacerdos iſtius gentis, nèc ille illius, ſed poſteà Diœceſes fuere diſtinctæ, ac etiam Parochiæ, & ſimiliter Sacerdotes in parochiis, & ſubdit, quòd proprius Sacerdos dicitur ille, qui habet juriſdictionem abſolvendi, ſivè ex jure ordinario; ſivè ex privilegio; undè qui Religioſo approbato ab Epiſcopo confeſſionem facit ſuorum peccatorum, ſatisfacit præcepto confeſſionis, cùm hujuſmodi Religioſus ſufficientem habeat juriſdictionem; quam Scoti doctrinam docent Recentiores communiter Suarez, Conincli. Reginaldus, Valentia, Henriquez, Nugnus, Peiantius, & alii paſſim, ut refert Bonacin. diſput. 5. cit. quæſt. 5. ſect. 2. punct. 4. in fine, ex quo deducunt Parochos non poſſe ſuos ſubditos prohibere ne confiteantur hujuſmodi Sacerdotibus, ſeù Religioſis ab Epiſcopo approbatis, & ratio eſt, quia facultas Sacerdoti, ſeù Religioſo approbato conceſſa quaſi relativa cenſetur, ut eo ipſo, quo Religioſus fuit ab Epiſcopo approbatus, & ad confeſſiones audiendas admiſſus, cenſeatur etiam Parochianis data facultas, ut poſſint huic Sacerdoti ſua peccata confiteri, nec amplius eadem peccata proprio Parocho in confeſſione aperire teneantur. Nec obſtat quod in cap. cit. dicatur peccata confitenda eſſe proprio Sacerdoti, id eſt, Parocho, aut alteri de licentia proprii Sacerdotis, non obſtat inquam, quia ut advertit Bonac. loc. cit. cum aliis Doctoribus adductis, non ſolùm Parochus, ſed etiam Epiſcopus eſt proprius Sacerdos ſuorum ſubditorum, & ideò qui Sacerdoti confitetur ab Epiſcopo approbato ſatisfacit præcepto Confeſſionis, quia confiteri cenſetur de licentia proprii Sacerdotis, ut dicitur in cap. cit. Hic autem Doctores communiter advertunt, vagabundos, hoc eſt, illos qui nullibi domicilium habent, & peregrinos, qui ratione devotionis peregrinantur, ac etiam viatores, qui abſunt ad tempus à proprio domicilio, ubicumque hi fuerint, confiteri poſſe Curato illius Parochiæ, ubi hoſpitantur, aut Religioſis privilegiatis, ac denique Confeſſariis pro tota illa Diœceſi conſtitutis, ut patet ex conceſſione Eugen. IV. in quadam extravaganti. Univerſi autem Religioſi confiteri nequeunt, niſi ſuo Prælato, vel alteri ſacerdoti de ejus licentia, neque ad audiendam alicujus Religioſi confeſſionem requiritur approbatio Epiſcopi, ſiquidem Religioſi non ſubduntur Epiſcopis, ſed immediatè ſummo Pontifici, quod totum deducitur ex cap. cit. *Omnis*, &c. Qui autem de hac materia alia plura deſiderat, videat Pontium ex noſtris diſput. 46. de Sacramento pœnitentiæ, ubi ex profeſſo hanc quæſtionem pertractat quæſt. 9. An qni confitetur Religioſis privilegiatis ſatisfaciat præcepto annuæ Confeſſionis, ob nonnullos, in Gallia tunc temporis oppoſitum ſtatuentes, ubi oſtendit in illo præcepto Concilii Lateranenſis per proprium ſacerdotem non intelligi Parochum tantùm, nam unuſquiſque Epiſcopus in

propria Diœceſi eſt proprius ſacerdos, ſicut & Pontifex à pari in tota Eccleſia; & ad tollendam omnem occaſionem, & tergiverſationem adducit tandem decretum Congregationis Cardinalium ſuper Concil. Trident. confirmatum auctoritate Apoſtolica Innocen. X. hac de re, cui occaſionem dedit Archiepiſcopus Burdigal. qui in ſua Diœceſi impedire voluit, ne Religioſi audirent Confeſſiones ſecularium à Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in Albis incluſivè. Tandem ut ait Toletus lib. 6.c.11. vocatur in præſenti proprius ſacerdos unus ex his tribus, aut qui ex officio habet facultatem abſolvendi, ut Prælatus, & Parochus, aut ex commiſſione Epiſcopi, vel Pontificis, qualem habent multi Religioſi, aut ex facultate pœnitenti conceſſa; multi enim pœnitentes per privilegia, aut diplomata, ſeu Bullas proprios Confeſſarios ſibi eligere poſſunt, ut patet de habentibus Bullam Cruciatam, & quocumque modo ſit proprius, ſatis eſt ad audiendas Confeſſiones.

50 Poſtremo quæritur, quibus de cauſis excuſentur fideles ab hoc præcepto annuæ confeſſionis, & conveniunt Doctores, excuſari ab hoc præcepto, qui phyſicè non poſſunt, v.g. quibus deeſt Confeſſarius; deindè qui moraliter non poſſunt, v.g. qui prudenter ſigilli revelationem timent, vel qui non poſſunt ſine notabili incommodo vitæ, fortunarum, &c. qua ratione dicebamus l. 4. diſp. 5. q. 16. & 17. illum excuſari à præcepto nedum Eccleſiaſtico, ſed etiam divino, qui ſub ſigillo confeſſionis peccata ſua confiteri non poteſt, ut ſi Confeſſarius ſurdus eſſet, vel pœnitens in navi cum aliis exiſtens peccata ſua explicare nequeat, niſi ab aliis audiatur; ac etiam eum, qui revelationem peccati probabiliter timet, aut aliud grave detrimentum; præceptum enim Confeſſionis cum tanto incommodo, ac præjudicio pœnitentis non obligat, & pariter, hac eadem ratione dicebamus ibidem cum Scoto 4. diſp. 17. qu. un. in ſolutione principalium eum, qui non niſi per interpretem confiteri poteſt, ut peregrinum idiomatis ignarum, à præcepto Confeſſionis excuſari non ſolùm Eccleſiaſtico, verum etiam divino, quod pluribus rationibus ibi probavimus quæſt. 16. num. 450. contra nonnullos oppoſitum ſentientes, & præſertim quia in capit. cit. *Omnis utriuſque ſexus* præcipitur confeſſio ſoli Sacerdoti facienda, ſoli autem Sacerdoti non fieret, ſi pœnitens teneretur per interpretem ſua peccata confiteri, ut ibi fusè oſtendimus, & hęc eſt communis Doctorum ſententia, ut videre eſt apud Bonacinam diſp. 5. cit. quæſt. 5. ſec. 2. punct. ult. Solum eſt aliqua difficultas, an qui non poteſt aliter confiteri, quàm per Scripturam, teneatur per Scripturam confiteri, ut ſi pœnitens lingua careat, vel Confeſſarius vitio ſurditatis laboret, aut pœnitens nequeat nutibus, aut alia ratione, quam, per Scripturam, peccata ſua explicare, in quo dubio Bonacina l. cit. duas refert opiniones extremè oppoſitas, & ipſe media via graditur diſtinguendo, quod vel pœnitens commodè poteſt per Scripturam confiteri, vel non poteſt ſine gravi incommodo; ſi commodè, & ſine periculo confiteri poteſt per Scripturam, tenetur ità confiteri, quoties præceptum confitendi inſtat; ſi autem commodè, & ſine periculo confiteri non poteſt per Scripturam, non tenetur hoc modo confiteri. Quomodo autem, & quando confeſſio facta per Scripturam ſit commoda confitenti jam declaravimus q. 17. cit. artic. 3. cum Scoto d. 17. cit. in fine quæſtionis, confeſſio enim facta per ſcripturam ſacerdoti præſenti commoda eſt pœnitenti, & ſine ullo periculo publicitatis peccatorum, poteſt enim ſcribere peccata ſua coram ſacerdote, & ſtatim cartam perfringere, in qua peccata erant ſcripta; confeſſio autem per ſcripturam facta ſacerdoti abſenti eſt omnino incommoda, quia periculo publicitatis expoſita, ut ait Doctor loc. cit. & ideo pœnitens ad confitendum per Scripturam hoc modo non tenetur, quia talis confeſſio eſt illicita, ut oſtendimus l. cit. ex decreto Clem. VIII. Conſtit. 87. per quam expreſsè prohibet confeſſionem factam per litteras ſacerdoti abſenti, & declarat illicitam.

ARTICULUS TERTIUS.

De quarto Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, de Communione in Paſchate.

51 SUpponendum eſt hic ex jam dictis 4. ſent. diſp. 1. qu. 10. art. 3. in fine Sacramentum Euchariſtiæ eſſe neceſſarium dumtaxat neceſſitate præcepti, non autem medii, quod de adultis quidem conſtat, tum ex communi Eccleſiæ conſenſu, tùm ex illis Chriſti verbis Marci ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit,* ubi æterna adultorum ſalus, de quibus ibi eſt ſermo, nulla Euchariſtiæ mentione facta, Fidei, & Baptiſmo ſolùm adſcribitur, de parvulis autem uſu rationis carentibus id expreſsè declaravit Concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. 4. Quod vero ſit neceſſarium neceſſitate præcepti conſtat ex cap. ſæpè cit. *Omnis utriuſque ſexus* Concil. Lateranenſ. ſub Innocentio Tertio, in quo ſtatutum eſt, ut ſinguli fideles, cùm ad annos diſcretionis pervenerint, Sacramentum hoc ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis percipiant, niſi ex licentia proprii ſacerdotis in plures aliquot dies ex aliqua rationabili cauſa differendum eſſe cenſeatur, ubi tempore Paſchatis intelligitur totum illud tempus, quod effluit à Dominica Palmarum uſque ad Dominicam in albis incluſivè, ut ab Eugenio Quarto declaratum fuiſſe refert Navarrus in Manuali cap. 25. undè qui intrà illius temporis ſpatium communicat, ſatisfacere cenſetur præcepto Eccleſiaſtico de communicando in Paſchate. Dicitur autem præceptum hoc omnes fideles obligare, quia Eccleſia poteſtatem non habet obligandi alios, quàm qui ſunt ſub ejus juriſdictione, quales ſunt ſoli baptizati, quia per Baptiſmum tamquam per januam ingreſſi ſunt in Eccleſiam. Additur, cùm ad annos diſcretionis pervenerint, quia non ſtatim, ac aliquis pervenit ad uſum rationis ſimpliciter, & abſolutè ſumptum, obligatur ad communionem, ſicut obligatur ad confeſſionem, ſed poſtquam pervenit ad annos diſcretionis, ut loquitur Conc. Trident. ſeſſ. 13. can. 9. ſeu ad uſum rationis perfectum, quem anni diſcretionis ſecum deferre ſolent; cùm autem hæc diſcretio à decimo anno advenire ſoleat, nec ultrà decimum quartum differri, ſequitur obligationem communicandi in adultis à decimo anno incipere uſque ad quartum decimum, ut notat Bonacina cum pluribus aliis diſp. 4. de Sacramento Euchariſtiæ diſt. 72. punct. 2. itaut reſpectu illius, cui advenit diſcretio ſufficiens in anno undecimo, incipiat obligatio communicandi in eo anno, & ſic de aliis proportionaliter loquendum eſt juxtà judicium prudentum. His itaque ſuppoſitis, ut communiter conceſſis, aliquæ difficultates occurrunt breviter diſſolvendæ.

52 Prima difficultas eſt, An præceptum de communicando ſit Eccleſiaſticum tantùm, an etiam divinum; & quamvis aliqui id negare videantur, communis tamen ſententia aſſerit non modò Eccleſiaſticum, ſed etiam divinum de ſumenda Euchariſtia extare præceptum, ut loc. cit. diximus; & tenet expreſsè Doctor 4. d. 13. q. 2. & conſtat ex verbis Chriſti Domini Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis,* ubi loquitur de manducatione vera reali, & Sacramentali, & cùm non loquatur de neceſſitate medii, quia hoc eſt Sacramentum vivorum, conſequens eſt, ut de neceſſitate præcepti intelligatur; idem colligitur ex illis verbis Lucæ 22. *Hæc quotieſcumque feceritis in mei memoriam facietis,* ex quibus, Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 2. hoc præceptum deducit inquiens, *Salvator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, Sacramentum hoc inſtituit, & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam præcepit.* Hoc autem præceptum non ſolùm Apoſtolis, & ſacerdotibus fuiſſe impoſitum, ut nonnulli dixerunt, ſed etiam laicis Euchariſtiam ſumentibus, ſatis expreſsè Paulus indicavit 1. Corint. 11. verbis illis: *Quotieſcumque enim manducabitis panem hunc, & Calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Hoc ergò præceptum ſumendi Euchariſtiam non tantùm Eccleſiaſticum eſt, ſed etiam divinum, & Eccleſia tantùm præſcripſit tempus, in quo fideles communicari debent ſemel in anno, ſcilicet in feſto Paſchatis.

53 Sed major difficultas eſt, quo tempore divinum hoc præceptum obliget etiam de jure divino. Et de hoc diſcurrendum eſt, ſicut art. præc. diximus de præcepto Divino confeſſionis Sacramentalis, ſcilicet, obligare ſaltem in articulo, vel periculo mortis, idque deducitur ex perpetua Eccleſiæ praxi, quæ peculiari cura ſemper cavit, ne infirmi ſine Euchariſtiæ ſumptione ex hac vita diſcederent; & ratio ipſa ſuadet, numquam enim major eſſe poteſt neceſſitas hujus Sacramenti, quàm in illo articulo, ex quo pendet æternitas, & imminet ultima lucta cum hoſte de perpetua animæ ſalute, unde in Concilio Nicæno 1. canon. 13. Euchariſtia in fine vitæ ſumenda, vocatur *Viaticum neceſſarium,* & idem habetur in Concil. Cartag. 4. can. 77. Addendum etiam eſt hoc Divinum præceptum obligare etiam aliquando extrà articulum, & periculum mortis, vagè tamen, & indeterminatè, itaut nullum tempus aſſignari poſſet, quo obligaſſet, niſi Eccleſia illud determinaſſet; undè quo tempore extrà mortis articulum, & periculum obliget hoc præceptum, Chriſtus expreſsè determinare noluit, ſed Eccleſiæ determinandum reliquit, quod etiam factum fuit in Concil. Lateranenſ. cap. cit. *Omni utriuſque ſexus fidelis poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, ſemel ſaltem in anno confiteatur ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum.* Itaque quiſque fidelis in periculo vitæ, quod prævidet, vel probabiliter timet, v.g. in gravi morbo antè conflictum, antè navigationem, & ſimilia pericula tenetur ſub mortali communicare, & Euchariſtiam ſumere per modum viatici neceſſarii, niſi tamen paucis quatuor, v. g. vel etiam octo diebus antè communicaſſet, talis enim communio proximè præcedens cenſe-

retur

Digitized by Google

retur habere rationem viatici, ut docent Suarez, Reginaldus, Filliucius, Coninchius, Caſpenſis, Aretinus ex noſtris, & plures alii, & quod ad hoc quiſque fidelis teneatur ex divino præcepto eſt communiſſima omnium Doctorum opinio, quæ expreſsè deducitur ex relatis Conciliis, unde minimè placet, quod ait Gavatius noſter diſput. 10. de Sacramento Euchariſtiæ q. 2. c.4. nu. 184. præceptum divinum de Euchariſtia ſumenda non obligare per ſe, & neceſſariò in articulo mortis illum, qui aliàs in vita etiam multò tempore antè communionem accepit; & ſubdit num. 187. ex hoc, quod Euchariſtia datur infirmis per modum viatici, non benè deduci eſſe neceſſariam in articulo mortis neceſſitate præcepti divini, quando quidem dicitur præcisè viaticum, quia cùm ſit maximè utilis, opportuna, imò efficaciſſima ad ſuperandas tentationes, quibus potiſſimum homo in fine vitæ premitur, ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine infirmis periculoſa infirmitate laborantibus conſuevit dari ſacra Communio. Hoc, inquam, minimè placet, quia Concilia allata, hoc viaticum appellant neceſſarium, non autem utile tantùm, & opportunum; & ſi hæc eſt antiqua Eccleſiæ conſuetudo, jam vim legis habet, & ſufficienter oſtendit obligare etiam de jure divino, quæ fruſtrà evadere conatur Gavatius l. cit. & ità etiam videtur ſentire Doctor 4. diſt.8. quæſt. 3.ſub D. ubi ait, diſceſſuro ex hac vita dandam eſſe Euchariſtiam, quia eſt viaticum proficiſcentium ex hoc mundo, ut per ipſum ducantur ad terminum.

54 Secunda difficultas eſt, an hoc præceptum ſit ità Paſchati affixum, ut qui tunc non communicavit, non obligetur amplius ad communicandum illo anno. Prima ſententia affirmat non obligari amplius pro illo anno, ſicut qui hodie non recitavit officium, vel Miſſam non audivit in feſto, non tenetur ad recitandum, quod omiſit, vel audiendam Miſſam die ſequenti, quia ſunt obligationes tali diei annexæ. Ità D. Antoninus, Sylveſter, Medina, Tabiena, Soto, Victoria, Ledeſma, Toletus, Valentia, Bonacina, Diana, & plures alii. Secunda ſententia communior, & probabilior docet hoc præceptum non eſſe ità Paſchati affixum, ut qui tunc non communicavit, non amplius in illo anno communicare teneatur, ſed ità obligare, ut qui in Paſchate Euchariſtiam non ſumpſerit, poſteà cum primùm commode poteſt, communicare teneatur, ut quanto diutius differat, tantò magis peccatum augeat; undè eadem eſt ratio de hoc Sacramento, ac de Sacramento Confeſſionis, ut diximus art. præced. num. 45. ubi pro hac ſententia plures adduximus Auctores, quam ex noſtris tuetur, & fusè probat Gavar. diſp. 10.cit. quæſt. 4. cap. 1. & diximus non valere paritatem in argumento pro oppoſita opinione aſſumptam, quia ſuſceptio Euchariſtiæ non præcipitur tempore Paſchatis ſolum ob venerationem, & ſolemnitatem temporis Paſchalis, quare elapſo Paſchatis termino non extinguitur obligatio præcepti, ſed adhuc durat, quia præceptum hoc non eſt, ſicut præceptum jejunandi, vel miſſam audiendi tali die, ſed duo præcepta virtualiter continet, unum communionis ſaltem in anno, alterum communicandi in Paſchate; undè quamvis in hoc ſecundum tali termino alligetur, quia reſpicit illius feſtivitatis venerationem, alterum tamen adhuc perſeverat. Illud tamen in hac ſecunda ſententia mihi quoque moderandum videtur cum Card. de Lugo diſp. 16. de Sacramento Euchariſtiæ ſect.4. quod nimirum ità perſeveret obligatio communicandi poſt Paſcha, ut ipſa ulterior dilatio novam ſemper afferat culpam,& tantò magis peccatum augeat. Hoc enim, ut ait Lugo, non videtur ſatis conſequenter dici, quia ſi illa duo præcepta diſtinguamus, quorum alterum communicandi in Paſchate amplius non obligat, nec obſervari poteſt, ſolùm manet obligatio alterius præcepti communicandi ſaltem ſemel in anno, hoc autem non obligat ad communicandum potius hoc menſe, quàm illo, ſed ad communicandum ſemel hoc anno, atque ideò non manet obligatio cõmunicandi ſtatim poſt Paſcha, ſed ſolùm communicandi ante finem anni, quod præſertim locum habet in ſententia annum computante à principio Januarii uſque ad finem Decembris.

55 Tertia Difficultas eſt, An prævidens ſe in Paſchate legitimè impediendum debeat præceptum præventione ſolvere communionem anticipando. Prima opinio affirmat, cujus fundamentum eſt, quia tenemur hoc præceptum ſervare; ergo ubi periculum eſt, ne illud ſervare poſſimus tempore ab Eccleſia præſcripto; tenemur ſaltem illud ſervare tempore anticipato; ſicut anticipatè tenemur obſervantiam præcepti de communicando in articulo mortis, ſi periculum ſit, ne tali tempore copiam talis Sacramenti habituri non ſimus. Ità Vaſq.Syl.Nugnus, Fagund. Gavatius ex noſtris l.cit.& ex parte approbat quoque Car. de Lugo loc. cit. Secunda opinio communior, & probabilior negant, cujus fundamentum eſt, quia nemo obligatur ad anticipandum actum præceptum, niſi per talem actum ſatisfacere poſſit obligationi præcepti, quia lex non obligat, niſi ut impleatur; ſe per communionem illam anticipatam ſatisfit obligationi præcepti, ergò non obligatur ex vi illius legis ad præveniendam, & anticipandam communionem, ſicut nec tenetur hodie ad recitandum officium craſtinum, eò quòd cras ſit habiturus impedimentum. Major de ſe patet; minor probatur, quia ante prædictum tempus præceptum communionis non obligat, quarè ſicut hac ratione, qui prævidet ſe in die feſto impediendum ab auditione ſacri, non tenetur anticipare die antecedenti, ità neque tenetur communionem anticipare, qui ſe prævidet impediendum in Paſchate. Tùm quia ſi quis in tali caſu communionem anticipaſſet, & poſteà Paſchali tempore impedimentum non occurreret, quod timebat, teneretur adhuc eo tempore, communicare; ergo ſequitur non ſatisfaciſſe anticipando, & conſequenter non teneri anticipatè communionem ſumere. Confirmatur hæc aſſertio ex proximè dictis, quia in hoc præcepto communicandi in Paſchatæ duo præcepta virtualiter continentur, unum communicandi ſaltem ſemel in anno, alterum communicandi in Paſchate; & quidem ut huic ſecundo ſatisfiat, non eſt obligatio anticipandi,ſicut qui cras officium recitare non poteſt vel Miſſam audire, non tenetur hodiè anticipare, nec talis anticipatio ſatisfaceret præcepto, ſed adhuc obligaretur, ſi impedimentum ceſſaret; ſed neque aliud præceptum communionis ſemel in anno obligat ad prævidendum, cùm enim hæc obligatio oriatur ſolùm ex præcepto communicandi infrà annum, & huic obligationi ſatisfieri poſſit communicando duobus, vel tribus menſibus poſt Paſcha, dum ſit antè finem illius anni, non poteſt eſſe obligatio anticipandi ex hoc capite, niſi fortè prævideatur impedimentum per totum annum duraturum, tunc enim deberet in principio ipſius anni obſervari, ſicut qui prævidet ſe in die feſto non auditurum Miſſam horis ſequentibus, debet eam prima hora audire ad obſervandum præceptum. Ità diſcurrit ad verbum Cardin. de Lugo loc. cit. undè non video ex qua parte primam poſſit approbare ſententiam. Ità Suarez Reginaldus, Coninch. Azor. Aretinus, & Centinus ex noſtris, & alii paſſim. Amicus tandem diſput. 29. ſec. 5. has opiniones conciliare ſatagit diſtinguendo, quia vel timetur futurum impedimentum pro tempore Paſchali tantum, & ſic non tenetur quis prævenire, cùm adhoc non obligetur; vel toto anno, & ſic ait teneri ad communionem anticipandam; & ratio eſt, quia præceptum de communione, ſicut & de Confeſſione, eſt ne ultrà annum differatur; igitur qui prævidet ſe impeditum iri per totum annum, tenetur Communionem, ſicut & Confeſſionem anticipare; & hoc eſt, quod nos quoque nuper dicebamus, & quod probat ratio pro prima opinione adducta, & hoc modo prædictæ opiniones conciliari poſſunt.

56 Quarta Difficultas eſt, An qui tempore Paſchatis communicavit in peccato mortali præcepto Eccleſiæ ſatisfacit; ut ſi ſumat Euchariſtiam non præmiſſa culpabiliter integra confeſſione, vel cum conſcientia peccati mortalis poſt confeſſionem perpetrati. Prima opinio negat, cujus fundamentum eſt, quia Eccleſia hanc communionem præcipit, ut Deus per eam colatur, & animus ſumentis reficiatur, at neutrum per ſacrilegam Communionem fieri poteſt, ergò &c. Ità Durand. Capreolus, Nugnus, Sylvius, Centinus ex noſtris, & quidam alii cenſentes hoc præceptum Eccleſiæ fideles obligare ad dignè communicandum, adeò quod qui indignè communicans, duplicem reatum incurrant, ſcilicet commiſſionis, qui Sacramento injuriam intulerunt, & omiſſionis, quia non communicarunt, ut oportet. Secunda opinio communior, & probabilior affirmat, eum qui ſcienter, vel ignoranter in Paſchate communicavit in ſtatu peccati, ſatisfacere Eccleſiæ præcepto, itaut poſtea non obligetur iterum ad communicandum eodem anno. Fundamentum eſt, quia Eccleſia ſolùm actum externum communionis præcipit, quem hic integrè ponit, qua ratione ſuprà dicebamus etiam per actum prava intentione infectum præcepto audiendi Miſſam ſatisfieri poſſe, dummodò adſit ſufficiens attentio exterior ſuperius explicata, & hoc conſonat etiam doctrinæ Soti 4. d.4.q.5.in fin.lit.G.ubi habet hæc formalia verba, quod actualiter peccans mortaliter in alio, ſivè in illo actu, poteſt implere præceptum affirmativum etiam in illo actu; ergo ſic pariter in propoſito, qui ſuſcipit Euchariſtiæ Sacramentum, etiamſi indignè ſumat, præceptum communicandi adimplet, etiamſi aliàs per ſacrilegium ſumptionis Euchariſtiæ mortaliter peccet. Confirm. quia præcepta non obligant ad finem, ſed ad ſubſtantiam præcepti, undè dici ſolet, quod finis præcepti non cadit ſub præcepto; ergo licèt Eccleſia in hoc præcepto intendat, quod fideles effectum percipiant hujus Sacramenti,id tamen, quod præcipit, ſolum eſt, quod Sacramentum percipiant; ergò qui re vera hoc ſuſcipit Sacramentum re vera præcepto Eccleſiæ ſatisfacit; undè ſicut præceptum ſuſcipiendi confirmationem, vel ordinem, vel contrahendi matrimonium obſervaretur ab eo, qui indi-

indignè ea Sacramenta ſuſciperet, ut ait Doctor loc.cit.& ſicut ſatisfacit præcepto audiendi Miſſam, qui eam ex malo fine, & peccaminosè audit, ut modò dicebamus; ità pariter in propoſito diſcurrendum eſt de præcepto annuæ Communionis, quia hoc præceptum eſt de Communione Sacramentali, & valida, non autem de fructuoſa; & licèt Eccleſia in hoc præcepto etiam fructum ſpiritualem intendat, non tamen præcipit, ut dictum eſt. Ità Suarez, Vaſquez, Coninchius, Henriquez, Corduba, Soto, Lopez, Fagundez, Card.de Lugo, Gavatius, & Aretinus ex noſtris, Bonac. & alii paſſim.

57 Ad fundamentum primæ ſententiæ negatur conſequentia, quia Eccleſia actum tantùm externum communionis præcipit, non enim poteſt, vel non ſolet præcipere, niſi actus externos, quos tantùm cognoſcere, & judicare poteſt; nec refert, quod eum præcipiat ut Deus colatur, & anima reficiatur, quia finis præcepti non cadit ſub præcepto, ut dictum eſt quando actus præceptus poteſt integrè poni ſine illo, ut contingit in caſu propoſito; tùm quia cultus Dei externus in tali communione ſecundùm ſpeciem ſuam integrè ſervatur. Dices Eccleſia præcipit ſemel in anno Euchariſtiam *reverenter* ſuſcipere, ut dicitur in cap.cit.*Omnis utriuſque ſexus*, qui autem indignè ſuſcipit non accedit reverenter, quia hæc particula internam animi diſpoſitionem importat; ergò non ſatisfacit præcepto. Reſp. illo verbo *reverenter* præcipi ſolùm ab Eccleſia reverentiam externam, quatenus verò ſignificat quoque reverentiam internam non tam præcipi, quam inſtrui, quid jure naturæ fieri debeat; & quidem ſi Eccleſia etiam internam reverentiam præcipere intenderet, minimè congrueret pœna arcendi ab Eccleſia transgreſſores, quam ibi imponit, non enim poſſent Prælati eam exequi contrà ſic indignè communicantes, cùm talem indignitatem dignoſcere nequeant. Dices tandem, debet probare ſeipſum accedens ad Euchariſtiam juxtà dictum Apoſtol. *probet autem ſeipſum homo*; ergò quia eum ſumit indignè, & in peccato mortali, huic præcepto ſatisfacere non videtur. Reſpondeo per hoc probari tantùm illum, qui cum peccato mortali in Paſchate Euchariſtiam ſumit, peccare contra præceptum divinum quo præſcribitur, ut Euchariſtia non ſumatur indignè, non verò contrà Eccleſiaſticum, quo Euchariſtiæ ſumptio ad tale tempus determinatur. Undè Amic.loc. cit. has quoque opiniones conciliare conatur per præfatam diſtinctionem de duplici præcepto Euchariſtiæ Eccleſiaſtico, & divino; nam per Eccleſiaſticum præcipitur tempore Paſchatis actualis Euchariſtiæ ſumptio quoad ſubſtantiam tantùm, & hęc Sacramentalis manducatio ſolvatur quoad ſubſtantiam per voluntariam dumtaxat ſuſceptionem hujus Sacramenti; per præceptum verò divinum præſcribitur etiam quoad modum, ut ſcilicet, non ſumatur indignè, præcipitur enim à Chriſto Euchariſtiæ ſumptio ut medium ad conſervandam vitam animæ ſpiritualem Jo.6.*Caro mea verè eſt cibus, qui manducat me, & ipſe vivet propter me*, undè non ſolùm externam, ſed etiam internam, & condignam præcipit hujus Sacramenti manducationem; atque ità concludit præfatus Auctor ſecundam opinionem veram eſſe loquendo de præcepto Eccleſiaſtico tantùm, primam verò loquendo etiam de divino.

58 Quinta Difficultas eſt, An ad impletionem hujus præcepti requiratur, ut Euchariſtia in propria Parochia ſumatur. Affirmativè reſpondent DD. communiter, hoc etiam expreſsè deducitur ex c. cit. *Omnis utriuſque ſexus*, ubi ab Eccleſia præſcribitur, ut fideles omnes ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis communionem ſumant à proprio Sacerdote,& hoc etiam ratio ipſa ſuadet, ad Paſtorem enim ſpectat paſcere oves ſuas, nec eo invito poteſt alius licitè mittere falcem in meſſem alienam; quarè qui in Paſchate extrà propriam parochiam communicavit abſque ſui paſtoris conſenſu præcepto Eccleſiaſtico ſatisfeciſſe non cenſetur, etiamſi communicaverit in Eccleſiis Religioſorum facultatem habentium adminiſtrandi Euchariſtiam, ut Bonacina advertit diſp. 4. cit. q.7. punct.2.cùm enim privilegium ſit in odium juris ſtrictè explicandum eſt, ſalvo ſcilicet jure Parochi, cui Summus Pontifex derogare non præſumitur, niſi de contraria ejuſdem intentione expreſsè conſtet. Ità etiam Navarrus, Azorius, Henriquez, Reginaldus, & alii paſſim. Peregrinis autem, & vagis poſſunt Regulares dare communionem Paſchalem, quia nullam Parochiam habent, in qua ſatisfacere teneantur, in quo conveniunt communiter DD. quos congerit, & ſequitur Diana t.2.tr. 2. de dubiis Regularium reſol. 12. Sacerdotes etiam præcepto communionis ſatisfaciunt quovis in loco celebrent tempore Paſchatis, præceptum enim communicandi in propria Parochia ex recepta conſuetudine ad eos ſolùm extendi videtur, qui Euchariſtiam ab aliis ſumunt, non verò ad Sacerdotes; Laici etiam Religioſis inſervientes, ac in eorum Monaſteriis degentes, aliiſque locis à Parochorum cura exemptis videntur licitè poſſe communionem etiam tempore Paſchatis ſumere iis locis, in quibus degunt ſicut enim inconſultis Parochis ibi ſepeliri poſſunt, ità etiam ibi Sacramenta ſumere poſſe videntur, ut notat Bonac. loc. cit. cenſetur enim à Parochiis exempti; omnes verò alii tenentur in propria Parochia Euchariſtiam ſumere, ut annuæ Communionis præcepto ſatisfaciant, quia conceſſa etiam facultate eligendi Confeſſarium in eo tempore, non intelligitur data facultas eligendi Miniſtrum Euchariſtiæ, ut notat Suar. diſp. 72. de Sacramento Euchariſtiæ ſect. 2.

59 Poſtremò quæri ſolet, quæ perſonæ hoc præcepto adſtringantur. Cujus quæſiti reſolutio patet ex dictis in principio hujus articuli, conſtat enim ſtultos hac lege non teneri, neque pueros antè uſum rationis; quando autem pueri, vel puellæ, poſtquam ad uſum rationis pervenerunt, hac lege teneantur, cùm non poſſit in hoc certa regula præſcribi, ſiquidem aliquibus citiùs, aliis autem tardiùs advenire ſoleat rationis uſu omnes in eo convenire videntur hoc non tàm ex eorum ætate ſpectandum eſſe, quàm ingenii maturitate, & perfecta circa res fidei inſtructione, quare ut obſervat Coninch.q.80.art.11.dub.4. etſi ſtatim, ac ſunt doli capaces, ac peccarunt mortaliter, obligentur etiam lege confeſſionis; conſuetudo tamen Eccleſiæ in Concilio Lateranenſi fundata habet, ut non ſtatim ad communionem admittantur, ſe expectent donec circà hoc myſterium ſint ſufficienter inſtructi, quod in illo primo uſu rationis ſufficienter capere non poſſunt, ut debitam ei reverentiam exhibeant, & ideò hoc relinquitur prudentum arbitrio, præcipuè tamen parentum,& confeſſariorum cùm ipſorum curæ, ac regimini ſint ſubjecti. Eſt tamen aliqua diſſenſio inter DD. ut Caſpenſis advertit diſp.9.cit.ſec. 7.an ejuſmodi pueris, qui peccare poſſunt, nec adhuc Euchariſtiam ſumpſerunt; danda ſit pro viatico in mortis articulo. Negant Vaſquez, Hurtadus, & alii ob rationem allatam; quia ſcilicet pueris prius advenit tempus obligationis præcepti confeſſionis, quàm Euchariſtiæ etiam pro articulo mortis ſumendæ, quia nimirum major diſcretio requiritur, ut quis ad communionem teneatur, quàm ad confeſſionem, ad hoc enim ſufficit, ut inter bonum, & malum diſcernere ſciat; ad illud verò requiritur, quod etiam inter cibum ſpiritualem, & corporalem, ac inter panem Cœleſtem, & communem perfectè diſcernat, & ſic contingere poteſt, ut puer confiteri quidem teneatur in articulo mortis, non tamen communicare. Alii tamen probabilius affirmant,ut Suarez, diſp.70.ſect.1. Caſpenſ. l. cit. & plures alii, quorum ratio eſt, quia articulus mortis eſt tempus divino præcepto præſcriptum habentibus diſcretionis annos ad Euchariſtiam ſumendam. Eccleſia verò ſuo præcepto ſolùm determinavit tempus ſuſcipiendi Euchariſtiam extrà mortis articulum, quod ex divino præcepto indeterminatum erat; quamvis ergò Eccleſia quoad annuam communionem pueros omnes non incluſerit; ſed cum latitudine parentum arbitrio, & confeſſarii quorum regimini, & curæ ſunt ſubjecti; tamen quoad articulum mortis illa latitudo non eſt admittenda, quia cùm articulus mortis ex divino præcepto non ſit indeterminatus, omninò relictus fuit in ſuo robore etiam reſpectu puerorum annos diſcretionis habentium.

ARTICULUS SECUNDUS.

De quinto Eccleſiæ præcepto, ſcilicet, ſolvendi Decimas.

60 Ultimum Eccleſiæ præceptum eſt de ſolutione decimarum, de quo fusè agit Aſteſanus noſter lib.6.tit. 35.per plures articulos, quod præceptum habetur c.*Tua nobis*, de Decimis, & aliis Canonibus, quæ ex veteri teſtamento originem duxerunt, ut Aſteſanus notat l. cit. & Toletus l.6.cap. 20. etenim Levit. 13. ex duodecim tribubus, quibus totus populus Judaicus conſtabat, unam elegit Dominus ſcilicet, Leviticam, ex qua ſibi miniſtros faceret, & quia hi Divino miniſterio occupati agriculturæ vacare non poterant, aliis præcepit tribubus, ut ex terræ fructibus quos colligebant, decimam partem ſinguli darent in ſuſtentationem hujus tribus, quæ in templo divino miniſterio occupata erat, & hæc quota decima dicebatur; quod præceptum cùm eſſet judiciale cum veteri lege ceſſavit; quia tamen in nova quoque ſunt Miniſtri Divino cultui intenti, & applicati, Eccleſia inſtituit, ut eædem decimæ in ſuſtentationem horum Miniſtrorum ſolverentur, de quibus nunc breviter agemus, quia magis ad Canoniſtas hæc materia ſpectat, quàm ad Theologos, & pauca pro Confeſſariis ſufficiunt.

61 Primo itaque nomine Decimæ intelligi debet quota bonorum, & proventuum Eccleſiæ miniſtris debita in ipſorum ſubſidium, & ſuſtentationem, ſicut enim Eccleſiæ Miniſtri nobis ſpiritualia ſubminiſtrant, ità quoq; par eſt,ut nos ipſis etiam corporalia præſtemus, quibus ſuſtentari queant; unde decimarum ſolutio partim eſt de jure Divino,& partim de jure poſitivo

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiaſtico; ſi enim decima conſideretur ut dicit partem aliquam non definitam ad ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ neceſſariam, debetur ipſis jure naturæ, & divino; jus enim naturæ dictat ſuſtentationem deberi Miniſtris Eccleſię, quia dignus eſt operarius mercede ſua, & hoc etiam dictat jus Divinum juxtà illud 1. Corin. *Qui ſpiritualia ſeminant, temporalia metunt*; ſi vero conſideretur decima quantum ad quotam partem determinatam, & definitam, ſcilicet, quod ſit decima, hoc modo nova lege debetur jure poſitivo Eccleſiaſtico, quia Eccleſia hanc partem taxavit, ubi in antiqua lege hoc modo conſiderata erat etiam de jure Divino, quia nimirum Deus tantam partem aſſignavit eſſe contribuendam, quod quidem præceptum, cum morale non fuerit, ſed judiciale, poſt Chriſti paſſionem ceſſavit, ut patet ex dictis 4. ſent. diſp. 1. de Sacramentis in genere. Quarè præceptum de ſolutione decimarum, quoad hanc partem eſt merè Eccleſiaſticum, quia detrimento decimæ partis eſt tempore gratiæ per Eccleſiam inſtituta, ut, ſcilicet, non minus populus novæ legis Miniſtris ejuſdem exhibeat, quàm populus veteris legis miniſtris illius temporis exhibeat. Ità Aſteſanus noſter loc. cit. quem communiter Recentiores ſequuntur Azorius, Toletus, Bonacina, Tancredus, & alii paſſim. Addit ibid. art. 2. ex Hoſtienſi tres eſſe decimarum ſpecies, ſcilicet, perſonales, ut illæ, quæ debentur ex his, quæ proveniunt ex opere perſonali, & ſolvuntur ex fructibus quos homo ſua acquirit induſtria, ut ex negotiatione, mercatura, & aliis actibus. Quædam vero ſunt prædiales, ut illæ, quæ ex terræ fructibus proveniunt, & debentur, ut oleo, frumento, & aliis hujuſmodi, quas ſolùm Judæi ſolvebant. Aliæ tandem ſunt mixtæ, quæ ſcilicet, partim ex prædiis proveniunt, & partim ex hominis induſtria, ut ſunt animalium fœtus, qui partim ex paſcuis, partim ex animalibus proveniunt interveniente hominis induſtria in illis alendis, & cuſtodiendis, & hæ ſunt decimæ, quæ in lege nova ſolvuntur, licèt non omnes in omnibus locis, & ità etiam diſcurrunt Auctores ſupracitati de decimarum ſpeciebus.

60 Secundò conveniunt Doctores teneri fideles, ſub peccato mortali decimas ſolvere Clericis in populi utilitatem laborantibus, ubi tamen eſt conſuetudo ſolvendi; ubi enim non eſt conſuetudo ſolvendi, ſolverę non tenentur, dummodò Parochus ſuam habeat ſuſtentationem, aliàs Parochiani ipſum alere tenentur, ubi autem eſt conſuetudo ſolvendi, illas ſolvere tenentur, etiamſi Clerici divites ſint, vel improbi, quia decimæ Clericis non debentur ob ipſorum inopiam, vel paupertatem, ſed ob miniſterium, & laborem, quem in populi utilitatem impendunt, quod ſi non facerent, non poſſent licitè decimas percipęre, ſivè pauperes eſſent, ſivę divites; quare non ſolventes decimas peccant contrà juſtitiam, quia faciunt contra jus, quod Clerici habent ad illas exigendas, & conſequenter tenentur ad reſtitutionem, niſi decimas ſolvant, dùm petuntur juxtà locorum conſuetudinem. Notant inſuper Doctores ex c. cit. *Tua nobis*, de Decimis, in ſolvendis decimis prædialibus non eſſę detrahendas expenſas factas in colendis agris, vel fructibus colligendis, àut in meliorandis prædiis, vel domibus, neque detrahendum eſſe ſeminis æſtimatione, aut tributum, vel cenſum, qui alteri ſolvitur; ſed antè omnia ſolvendas eſſe decimas ex omnibus fructibus, antequam expenſæ deducantur, vel tributa, aut alia debita; & ratio aſſignatur c. cit. quia decimæ ſolvuntur in recognitionem dominii univerſalis Dei, quod cùm omnia dominia, & jura excedat, & ad omnes fructus ſe extendat, æquum eſt, ut in recognitionem dicti dominii antè omnia debita decimæ ſolvantur. Eſt tamen inter Doctores aliqua diſſenſio, an fideles teneantur propriis expenſis decimam prædialem in horrea Clericorum deferre, & quamvis aliqui id affirment; communior tamen, & probabilior opinio afferit per ſe loquendo fideles ad id non teneri, quia jus hoc non præcipit, notanter autem dicitur per ſe loquendo, quia ſi legitima conſuetudinę alicubi uſus hic ſit introductus, ut Laici in horrea Clericorum decimam deferant, ſervanda erit conſuetudo. Ità Bonac. diſp. ult. cit. q. 5. punct. 4. in fine plures alios citans, quæ omnia docuit antea Aſteſanus noſter loc. cit. art. 3. ubi tractat quibus dari debeant, & à quibus recipi poſſint decimæ, & docet cum quibuſdam antiquis Doctoribus, & Canoniſtis, quòd Clerici, qui ſufficienter habent; undè poſſint vivere ſecundùm ſtatum perſonæ, poſſunt decimas recipere, ut procuratores in neceſſitatem pauperum, & utilitatem Eccleſiæ, non autem in uſus proprios, vel malos convertendos, imò ſi in uſus proprios, convertant, ſubdit ſacrilegium committere, ſi verò in malos, judicium incurrere, quod probat ex D. Auguſt. ad Bonifacium.

63 Tertiò conveniunt DD. neminem non baptizatum teneri per ſe ad ſolvendas decimas perſonales, aut prædiales, ſive ſit Judæus, ſivè Infidelis, ſivè Catecumenus, quia iſti de manu Sacerdotum Sacramenta non recipiunt, quæ eſt ratio obligationis decimarum, ut conſtat ex c. *Tranſmiſſa* de Decimis, tùm etiam quia præcepta Eccleſiaſtica ſolos baptizatos obligant, qui ei ſubditi ſunt. Nec obſtat, quod cap. de *Terris* de Decimis dicatur Judæos etiam teneri ad decimarum ſolutionem; id enim intelligendum non eſt ex vi juris decimarum, ſed ex eo, quia illa prædia, quæ poſſident, onus reale habebant, & obligationi decimarum obnoxia erant ex Gloſs. in d. c. *De terris*, ut notat Tancred. de Relig. lib. 2. de Decimis d. 9. quia prædia tranſeunt cum onere, & decima ſolvenda eſt illi Eccleſiæ, cui prædia ſunt ſubjecta, ut decernitur cap. 4. de Uſuris; qua ratione etiam ipſi Clerici, Parochi, & Epiſcopi decimas ſolvere tenentur ex bonis, ex quibus decimæ anteà ſolvebantur; nam una Eccleſia non amittit jus decimæ ſibi debitæ, licèt prædia ad perſonam Eccleſiaſticam devolvantur, quia ſemper cum onere tranſeunt, ut notat Bonac. diſp. cit. q. 5. punct. 3. cum Leſſio, Reginaldo, Tuſco, Moneta, Suar. & aliis; non ergo infideles per ſe loquendo tenentur ad decimas ſolvendas, & quamvis Eccleſia ab infidelibus aliquod tributum exigere poſſet ob expenſas in delegandis fidei prædicatoribus in partibus infidelium; tamen hoc imponere non ſolet etiam infidelibus ſibi temporaliter ſubditis. Regula itaque generalis eſt ſolos fideles ad ſolutionem decimarum teneri, & omnes baptizatos ad illas obligari ex hoc ipſo, quòd de manu Sacerdotis, cui ſubjecti ſunt, Sacramenta recipere tenentur ex D. Th. 2. 2. q. 87. ar. 1. & 4. inter quos computandi ſunt etiam hæretici, qui hæreſim deponere tenentur, & ſpiritualia à Sacerdotibus recipere; quod ſi hi ſint pauperes valdè, itaut congruam non habeant ſuſtentationem perſonæ, & familiæ, etiam ſi tantum eſſent in gravi neceſſitate, non autem extrema, ſatis probabile eſt ad decimas ſolvendas non teneri, quia ipſa inopia pro tunc excuſat, nec Eccleſia cum tanto rigore obligare intendit; tenentur tamen decimas ſolvere, quando ad pinguiorem pervenerint fortunam; ſi verò ratione extremæ neceſſitatis decimas non ſolvunt poſtea reſtituere non tenentur, etiamſi divites ſint, cùm omnia in tali caſu ſint communia, ut patet ex doctrina in ſuperioribus tradita de Reſtit. in communi. Ità Doctores omnes ſupracitati, & ante ipſos Aſteſanus noſter loc. cit. ar. 6.

64 Quartò conveniunt etiam DD, obligationem ſolvendi decimas poſſę privilegio Summi Pontificis condonari, & auferri, quatenus decimæ dicunt quotam fructuum, ideſt determinatam partem, non autem quatenus dicunt eam partem, quæ ad miniſtrorum Eccleſiæ ſuſtentationem neceſſaria eſt, niſi aliundè proviſum ſit de neceſſariis ad illorum ſuſtentationem. Ratio deducitur ex dictis, quia obligatio ſolvendi decimas, ut dicunt quotam fructuum ideſt determinatam partem, eſt inducta jure Eccleſiaſtico, & ideo auctoritate Pontificia auferri poteſt, res enim per quas cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, ut ajunt Iuriſtæ; quatenus verò dicunt eam partem, quæ ad Miniſtrorum Eccleſiæ ſubſtentationem neceſſaria eſt, auctoritate Papæ auferri non poteſt, niſi eis aliunde de neceſſariis proviſum ſit, quia decima hoc modo conſiderata debetur jure Divino, & naturæ, in quo Pontifex diſpenſare non poteſt. Ità Sylveſter, Suarez, Reginaldus, Rebuffus, Azorius, Vaſquez, Molfeſius, & Moneta, apud Bonacinam diſp. cit. q. 5. p. 5. & antè ipſos Aſteſanus noſter loc. cit. ar. 2. cum Riccardo 4. diſt. 19. q. 2. ar. 5. Et eadem rationę aſſerunt præfati Doctores per conſuetudinem etiam, & præſcriptionem poſſe pariter auferri obligationem ſolvendi decimas, quatenus decima dicit quotam fructuum, ideſt, certam partem illorum, quia ſi conſideretur, quatenus dicit partem fructuum ad ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ neceſſariam, obligatio ſolvendæ hujuſmodi decimæ per conſuetudinem abrogari non poteſt, quia hujuſmodi decima debetur jure naturæ, ut ſuprà dictum eſt, ac divino, conſuetudo autem legem naturalem, vel divinam abrogare non poteſt. Hoc autem intereſt inter conſuetudinem, & præſcriptionem, ut Bonacina advertit loc. cit. quòd ad conſuetudinem introducendam conſenſus communitatis requiritur, ad præſcriptionem verò ſufficit factum perſonæ particularis, unde conſuetudo dicitur, quid juris, præſcriptio quid facti, & ſicut per conſuetudinem acquiritur jus communitati, ità præſcriptione acquiritur jus privatis perſonis; deindę quia ad præſcriptionem requiritur bona fides, vel titulus, ad conſuetudinem vero minimè, & hæc de Decimis dicta ſufficiant, de quibus alia plura videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum loc. cit.

Digitized by Google

DISPUTATIO XIII.
DE CENSURIS
ALIISQUE POENIS ECCLESIASTICIS.

1 ECCLESIA pro recto animarum regimine non ſolùm quædam præcepta tulit ad earum ſalutem valdè utilia, & neceſſaria, ſed ad deterrendos homines à peccatis pœnas etiam quaſdam delinquentibus impoſuit, quæ Cenſuræ appellantur, quod quidem nomen ex veteri Romanorum jure deſumptum eſt, ab Eccleſia uſurpatum ad pœnam ſpiritualem ſignificandam, per quam homo baptizatus delinquens, ac coutumax bonorum quorumdam ſpiritualium uſu privatur auctoritate ipſius Eccleſiæ, & magis ex dicendis conſtabit; poſtquam igitur diſputatione præcedenti de præceptis Eccleſiæ tractavimus, iu præſenti de pœnis ſpiritualibus ab ea delinquentibus impoſitis agendum eſt.

QUÆSTIO PRIMA.

De Cenſuris in Communi.

2 IN hac diſputatione de Cenſuris Eccleſiaſticis prius de illis agemus in communi ad earum naturam, & eſſentiam explicandam, quia ſecundùm Ariſt. præceptum 1. Phyſicorum communia ſunt particularibus præmittenda; & cùm plurima ſint, & varia, quæ de Cenſuris in genere à Theologis explicantur, nos ad prolixitatem evitandam ea ſeligemus, quæ pro ratione noſtri inſtituti magis neceſſaria ſunt, & utilia, & juxtà ſubtiliſſimi Doctoris noſtri mentem dilucidè explicabimus, ut omnia ad hanc materiam ſpectantia compendio quidem, ſed abſque diſpendio comprehendamus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit Cenſura Eccleſiaſtica.

3 PRimò quoad primam quæſiti partem, ut à nomine ipſo exordiamor, cenſura primò ſumi ſolet generaliter loquendo pro omni judicio de aliqua re, quo notantur illa, quæ in ea re laudari poſſunt, vel vituperari, quo pacto librorum reviſores, & correctores ſolent cenſores appellari. Secundò quia apud Romanos conſtituti erant Cenſores, quorum munus erat de populi moribus indagare, & indignos honoribus ſua ſententia repellere, ſumitur cenſura ſpecialiter pro judicio, ſeù ſententia correctiva, aut pro pœna ipſa per eam ſententiam impoſita, ex quo cenſuræ vocabulum ab Eccleſia uſurpatum eſt, ut docet Navarrus cap. 27. Tertiò itaque ſumitur cenſura pro pœna correctiva, ſeù medicinali impoſita juriſdictione Eccleſiaſtica ad correctionem populi Chriſtiani, quo ſenſu de ea hic loquimur, & communiter à Doctoribus definiri ſolet, quòd eſt *pœna ſpiritualis, & medicinalis pro culpa inflicta, privans uſu aliquorum ſpiritualium bonorum per Eccleſiæ poteſtatem impoſita, ut fidelis baptizatus à contumacia diſcedat*, dicitur *pœna* quia infligitur ob culpam, & in ejus punitionem; dicitur *ſpiritualis*, ad excludendas pœnas corporales, & civiles, quibus malefactores à Judicibus ſæcularibus puniri ſolent; dicitur *medicinalis*, quia ut habetur cap. 1. de ſentent. excomm. in 6. inflictione cenſuræ contumax medicinaliter puuitur ejus emendationem, & correctionem intendendo, itaut hac poſita cenſura ex ſui inſtitutione exigat auferri. Dicitur *privans uſu aliquorum ſpiritualium bonorum*, ideſt, ſpiritualium actionum, quia non privat bonis ſpiritualibus habitualibus, ſivè permanentibus, v.g. charactere, poteſtate ordinis, fide, ſpe, charitate, &c. ſed tantùm quibuſdam externis, & publicis actionibus, quæ habent ſpiritualem aliquem effectum, ut ſunt ſacrificium, adminiſtratio, & ſuſceptio Sacramentorum, indulgentia, publica Eccleſiæ ſuffragia, &c. cùm enim Eccleſia ſit horum bonorum diſpenſatrix, non autem illorum, benè poteſt iſtis privare, non autem illis. Quòd ſi etiam aliquando bonis temporalibus, & corporalibus privat per excommunicationem, ut convictu, & conſortio humano, id facit ſecundariò, & indirectè, & inquantum conducunt ad bona ſpiritualia, & ſupernaturalia. Dicitur *per Eccleſiæ poteſtatem impoſita*, quia hæc poteſtas ferendi cenſuras in ſola Eccleſia reſidet, vel in eis, quibus ab Eccleſia committitur, ut ex dicendis conſtabit. Dicitur denique *ut fidelis baptizatus à contumacia diſcedat*, quia hic eſt finis Eccleſiæ in ferenda cenſura, & nondùm baptizati non ſunt Eccleſiaſticæ juriſdictionis, ſicque contrà eos cenſura ferri nequit. Dicitur etiam eſſe pœna pro culpa inflicta, quia non imponitur cenſura, nec incurritur, niſi ratione criminis, & non niſi propter culpam, ac etiam gravem juſtè imponi poteſt, ut deducitur ex c. *Nullus* 15. q. 3. & cap. *Sacro* de ſentent. excommunic.

4 Secundò, hæc autem cenſura, de qua hic eſt ſermo, dicitur Eccleſiaſtica, quia in ſola Eccleſia Dei reſidet poteſtas ferendi cenſuras; quamvis enim hæretici uonnulli hanc poteſtatem Eccleſiæ negaverint, & præſertim ferendi excommunicationem, quia excommuuicatio, & quæcumque alia cenſura in privatione bonorum ſpiritualium conſiſtat, quibus à nulla creatura poteſt homo privari, niſi à ſeipſo; fide tamen ſancitum eſt iu Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. & 15. in Eccleſia Dei eſſe poteſtatem ferendi cenſuras, ut conſtat ex uſu, & praxi Eccleſiæ, quæ à temporibus Apoſtolorum cenſuras tulit, & præſertim excommunicationem, ut patet ex Canonibus Apoſtolorum, & ex Conciliis generalibus, & ex innumeris Pontificum decretis, quam veritatem D.Tho. 3. p. q. 1. art. 2. D.Bonav. 4. diſt. 18. q. 3. Scotus diſt. 19. §. *de Quinto*, ex verbis Chriſti deducunt Matth. 18. dicentis Petro: *Si peccaverit in te frater tuus*, &c. & ſequitur: *Si non audierit dic Eccleſiæ, ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus*, & concludit: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis ſuper terram*, quæ verba, ut explicant præfati DD. intelligenda ſunt, non de auctoritate ligandi, atque ſolvendi in foro interiori, ſivè pœnitentiali, ſed de auctoritate ligandi, atque ſolvendi in foro publico, & judicali, ut etiam declaravit Innoc. III. in c. *Solito*, de major. & obedientia. & ratio eſt, quia Eccleſia habuit à Chriſto Domino auctoritatem gubernandi fideles, quando dixit Petro Joan. 21. *Paſce oves meas*, & corrigendi delicta publica illorum verbis admonendo, & per cenſuras coercendo in foro exteriori, ſi opus erit; ac proindè iu eodem foro privandi baptizatos ipſi rebelles, & inobedientes bonis ſpiritualibus, quæ ipſius diſpoſitioni, & adminiſtrationi ſubſunt, ut ſunt ſuffragia Eccleſiæ communia, uſus ordinum, & beneficiorum, & commercium cum aliis baptizatis, quæ ſunt membra Eccleſiæ, quamvis ſolus Deus bonis ſpiritualibus merè internis privare poſſit, ut ſunt gratia, virtutes, & dona, & homo poſſit ſua tantùm culpa illis à Deo privari. Hæc autem eſt poteſtas ligandi, atque ſolvendi in foro exteriori, & judiciali; undè ut notat Scot. l.c. poteſtas ligandi, & ſolvendi in foro interiori clavis dicitur, quia Cœlum aperit, vel claudit, & poteſtatem Ordinis neceſſariò comitatur; poteſtas verò ligandi, & ſolvendi in foro exteriori, & judiciali dicitur propriè gladius, quia Eccleſia per cenſuræ ſententiam ſubditos coercet, & non comitatur neceſſariò poteſtatem ordinis; notanter autem dicitur *propriè*, quia etiam hæc poteſtas latius loquendo Clavis dici poteſt, quatenus per cenſuram indignis clauditur Eccleſia, ideſt, communio fidelium per excommunicationem, & aperitur per abſolutionem ab ea, ſeù per reconciliationem.

5 Tertiò prætereà advertit Scotus ibidem loco citato, hanc poteſtatem tribus vicibus Paulum exercuiſſe, prima vice 1. Corinth. 5. deindè 1. ad Timoth. 1. & tandem ad Galatas 1. nam præfatis in locis aliquos homines peſſimos Satanæ tradidit, tradere autem Satanæ in Scriptura Evangelica idem eſt, quòd excommunicare; & plures Patres referunt, quòd cùm ab Apoſtolo aliquis Satanæ tradebatur, ſtatim Dæmon poteſtatem eos vexandi habebat, & hoc couveniens fuiſſe in primitiva Eccleſia, & propter terrorem Chriſtianorum, & propter excellentiam Apoſtolorum; nunc autem tradere Satanæ eſt aliquem privare Eccleſiæ Sacramentis, ac ejus ſuffragiis, quibus contrà Diaboli inſidias munimur; & planè hanc quoque poteſtatem ligandi, atque ſolvendi etiam in foro exteriori, & judi-

Digitized by Google

& judiciali eſſe in Eccleſia Dei ipſamet ratio dictat, quia in omni Republica benè ordinata præter poteſtatem directivam per leges, & præcepta, poteſtas etiam juriſdictionis exterior eſſe debet rebelles, & inobedientes coercens, ut ſcilicet puniantur, & corrigantur; ergo etiam in Eccleſia Dei, & Republica Chriſtiana talis poteſtas eſſe debet coercendi, ſuos ſubditos, & rebelles per pœnas Eccleſiaſticas correctivas, privando eos uſu miniſterii Eccleſiaſtici, vel Sacramentorum, vel communicationis in fructu ſacrificiorum, orationum, & aliorum bonorum operum, quæ diſpoſitioni ipſius Eccleſiæ ſubjacent, & hoc tum propter commune bonum ejuſdem Eccleſiæ, tùm propter proprium ipſorum fidelium, ut propter cenſurarum metum à patrandis peccatis retrahantur. Tandem hæc poteſtas ferendi cenſuras Eccleſiaſticas, ſive in particulari excommunicationem, eſt de jure divino, quia immediate hæc poteſtas a Chriſto eſt Eccleſiæ collata, ut ex allatis teſtimoniis conſtat, & ideo in extravag. *Unam ſanctam*, de major. & obedient. hujuſmodi poteſtas *divina* appellatur, quia ore divino Petro conceſſa fuit, ejuſque ſucceſſoribus, & ideo D. Chryſoſt. hom. 4. ad Hebræos, & refertur 11. quæſt. 3. c. 31. dicebat: *Nemo contemnat vincula Eccleſiæ, non enim eſt homo, qui ligat, ſed Chriſtus, qui hanc poteſtatem dedit*, quamvis autem poteſtas ferendi cenſuras Eccleſiæ immediate a Chriſto collata fuerit, ut conſtat ex dictis, cenſurarum tamen inſtitutio non fuit immediate facta à Chriſto, ſed ab Eccleſia tantùm, quæ pro arbitrio ſuo eas inſtituit, & ordinavit; unde licèt poteſtas ferendi excommunicationem, vel quamcumque aliam Eccleſiaſticam cenſuram ſit de jure divino inſtitutio tamen cenſurarum eſt de jure humano Eccleſiaſtico, ut docent Doctores communiter, quia Chriſtus id ſuæ Eccleſiæ reliquit, quæ cenſuras, ut nunc ſunt, inſtituit, & eas fert pro ſuo arbitrio, quando expedit pro bono fidelium regimine. Ità etiam de poteſtate ferendi cenſuras diſcurrunt Suarez, Henriquez, Avila, Soto, Ugolinus, Vaſquez, Valentia, Coninchius, Filliucius, Hurtadus, Bonac. & Blundus ex noſtris diſp. 3. de cenſuris art. 1. & alii recentiores paſſim.

6 Quarto quoad aliam quæſiti partem conveniunt Doctores triplicem eſſe cenſuram, ſeù eſſentialiter in tres præcipuas ſpecies dividi, ſcilicet, in excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum, loquendo de cenſura Eccleſiaſtica propriè dicta: & probatur ex Innocentio Tertio in cap. *Quærenti* de verbor. ſignificat. ubi habentur hæc verba: *Quærenti quid per cenſuram Eccleſiaſticam intelligi debeat, cum hujuſmodi clauſulam in litteris noſtris apponimus; reſpondemus, quod per eam non ſolùm interdicti, ſed ſuſpenſionis, & excommunicationis ſententia valeat intelligi*. Docet ergò Pontifex tres iſtas eſſe ſpecies cenſuræ Eccleſiaſticæ propriè dictæ, & quidem rationabiliter, quia cuilibet convenit definitio cenſuræ in communi jam traditæ, cuilibet enim convenit, quòd ſit pœna medicinalis modo jam explicato, bono ſpirituali privans; & quælibet eſt cenſura diſtincta ab alia quia quælibet privat diverſis, & diſtinctis bonis, & diverſimodè, ut infrà ſuis locis patebit de ſingulis diſcurrendo. Eſt tamen difficultas, an præter has tres cenſuræ ſpecies ſint aliæ; & quidem Sotus, Medina, Bannes, & alii Thomiſtæ affirmant, quorum fundamentum eſt, quia cenſura eſt pœna ſpiritualis privans hominem baptizatum uſu aliquorum ſpiritualium; ſed hoc non ſolum convenit excommunicationi, ſuſpenſionis, & interdicto, ſed etiam ceſſationi à divinis, irregularitati, degradationi, & depoſitioni; ergò ſignum eſt has etiam eſſe cenſuras propriè dictas, & conſequenter ſpecies cenſuræ plures eſſe tribus jam enumeratis. Verùm oppoſitum expreſsè deducitur ex c. cit. dùm enim Pontifex interrogatus; quid per cenſuram Eccleſiaſticam in litteris Pontificiis intelligi debeat, reſpondet intelligi excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum, eò ipſo quòd alias non enumerat, ſentit tantùm eſſe tres illas, & non eſſe plures, aliàs reſponſio Pontificis, diminuta eſſet, & quæſtionem indeciſam reliquiſſet, ſi adhuc aliæ ſpecies extarent; cùm ergò prædicta Pontificis reſponſio ſit doctrinalis pro tota Eccleſia, dicendum eſt tres tantùm eſſe ſpecies cenſuræ propriè dictæ ab eo enumeratas, & non eſſe plures; quicquid ſit ſumendo nomen cenſuræ communiter, & in ampla ſignificatione, nimirum pro quacumque pœna canonica ratione alicujus criminis inflicta; & ſic etiam ſentit ex noſtris Aſteſanus l. 7. tit. 1. ab initio, ubi ait nomine cenſuræ Eccleſiaſticæ intelligendam eſſe ſententiam excommunicationis, interdicti, & ſuſpenſionis, ex c. cit. *Quærenti* de verborum ſignificatione. Tandem in ipſomet jure in c. 1. &c. *Statutum* de ſent. excommunicat. in 6. harum trium cenſurarum ſit tantùm mentio, & nomine cenſuræ numquam aliam pœnam jus intelligit.

7 Ad rationem in oppoſitum neganda eſt minor, quia cenſura directè fertur in pœnam delinquentis, ceſſatio verò à divinis non magis reſpicit delinquentem, quàm innocentem, cùm tempore ceſſationis æqualiter omnibus officia ceſſent, undè non tàm eſt pœna privans hominem uſu aliquorum ſpiritualium, quàm ſimplex quædam prohibitio. Rurſus quia cenſuræ dicuntur pœnæ medicinales, quia primariò feruntur propter correctionem, & emendationem ejus, qui cenſura ligatur, & per modum vinculi, quod poſita emendatione facile ſolvitur; hoc autem non convenit depoſitioni, degradationi, & irregularitati propter delictum, quæ ex ſe ſunt pœnæ perpetuæ, undè depoſitio, & degradatio vinculum indiſſolubile appellatur; cenſura verò vinculum diſſolubile. Item quia cenſuræ non tollunt propriè ullam poteſtatem ſpiritualem, ſed eam quodammodo ligant, at irregularitas, depoſitio, & degradatio, quantùm in ſe eſt, tollunt ipſam poteſtatem ſpiritualem, idque in perpetuum ſine ſpe recuperationis, undè etiam pœnæ priores per abſolutionem rei tolluntur, poſteriores vero per ſolam legis diſpenſationem, ſeù relaxationem, quæ ex vi ſua exigit, ut tales pœnæ ſint perpetuæ. Tùm tandem quia in privilegiis Pontificum datur primò generatim facultas abſolvendi ab omnibus cenſuris, & deindè datur ſpeciatim facultas diſpenſandi in irregularitate ex delicto contracta, ſignum evidens eam ſub nomine cenſurarum non comprehendi, quæ omnia patent, tùm ex c. 1. de ſentent. excommunic. in 6. tum ex Bullis Pontificum, quibus ejuſmodi facultates conceduntur; ex qua doctrina patet, quod non omnis pœna Eccleſiaſtica eſt cenſura; licèt omnis cenſura ſit pœna Eccleſiaſtica, & quòd cenſura ſe habet ad pœnas Eccleſiaſticas, ſicut minus commune ad communius. Ita Sayrus, Navarrus, Avila, Henriquez, Suarez, Coninchius, Caſpenſis, Hurtad. Faber, & Blunduz ex noſtris, & alii paſſim.

8 Quintò tandem præter diviſionem eſſentialem cenſuræ jam aſſignatam, dividitur ulterius accidentaliter in eam, quæ eſt à jure, & eam quæ eſt ab homine. Cenſura à jure dicitur illa, quæ fertur per Canones, conſtitutiones, vel ſtatuta Eccleſiaſtica ſtabili, ac permanente lege, & tàm diù viget, quamdiù ipſa lex, aut Canon vim ſuam obtinet; cenſura vero ab homine dicitur, quæ à Judice, vel Superiore fertur, non per modum legis, ſed per modum ſententiæ judicialis, ſeù præcepti temporalis, & tranſitorii, eſtque vel particularis nimirum circà aliquod factum particulare, aut certas perſonas; vel generalis, quæ nulla ſingularis facti, aut perſonæ determinatione fertur, & hæc cenſura mortuo Judice ceſſat. Rurſus dividitur cenſura in eam, quæ eſt latæ ſententiæ, quam, ſcilicet, jus, aut Judex ſtatuit ipſo facto ſine alia ſententia incurrenda, atque ideò ipſo facto incurritur abſque alia Judicis ſententia; & in eam quæ non eſt latæ ſententiæ, ſed comminatoriæ, ſeù ferendæ ſententiæ, quæ proindè antè Judicis ſententiam non incurritur; pro quibus dignoſcendis conſideranda ſunt verba, quibus ſententia fertur, tunc enim dicunt Doctores eſſe latæ ſententiæ, quando in lege ponuntur iſtæ particulæ *ipſo facto*, *ipſo jure*, *aut latæ ſententiæ*, aut ſi verba ſint præteriti, vel præſentis temporis, ut quando dicitur, qui hoc, vel illud fecerit, excommunicatur, ſuſpenditur, vel eſt excommunicatus, vel ſuſpenſus, aut volumus, vel jubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, &c. item ſi verba ſint imperativi modi, ut v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. & ratio eſt, quia hæc omnia nullam aliam actionem interponunt. Eſt autem cenſura ſententiæ ferendæ ſaltem, ut plurimum, ſi verba ſint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, vel ſuſpendetur qui hoc fecerit, vel ſi verba ſint comminatoria, v. g. ſub pœna excommunicationis, ſub interminatione anathematis, &c. niſi tamen ex adjunctis aliud colligatur; ſi verò verba ſint ambigua, tunc judicandum eſt cenſuram non eſſe latæ ſententiæ, ſed ferendæ, juxtà regulam 45. juris in 6. quòd in dubio circà pœnas benignior interpretatio ſit facienda, quia odia non ſunt amplianda, ſed reſtringenda, & in mitiorem partem accipienda, & interpretanda, ut eſt commune, & vulgatum omnium Juriſperitorum, ac Theologorum axioma. Tandem dividitur quoque Cenſura in juſtam, & injuſtam; juſta dicitur quæ fertur ab eo, qui legitimam habet auctoritatem, juſtam ob cauſam, prævis tribus monitionibus, & ſervato juris ordine. Injuſta verò dicitur, cui aliqua deficit ex prædictis conditionibus, & hæc rurſus ſubdividitur in validam, & invalidam cenſuram injuſtam, nihilominus validam eam Doctores eſſe dicunt, quæ fertur ab eo qui legitimam auctoritatem habet, ob cauſam ſufficientem, & aliqua admonitione præcedente, quamvis aliæ conditiones ſupradictæ deſint. Cenſuram verò injuſtam, ac etiam invalidam eam eſſe dicunt, in qua una ex hìs tribus deeſt conditionibus, nimirum, vel quia fertur à non habente legitimam auctoritatem, vel abſque ſufficienti cauſa, vel ſaltem nulla monitione præmiſſa. Ità Sylveſter, Suarez, Savrus, Ugolinus, Filliucius, Coninchius, Bonacina, & antè omnes Aſteſanus noſter loc. cit.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

Qui poſſint ferre cenſuram, & quibus modis ſit ferenda,

9 Jam diximus artic. præced. cenſuras, ut nunc ſunt in Eccleſia, à ſummis Pontificibus inſtitutas fuiſſe, quia ſunt vitus quidam generales toti Eccleſiæ communes, qui proinde ab illis tantùm inſtituti poſſunt, qui toti Eccleſiæ præſunt, nunc ergo quæritur, in quibus ſit, & reſideat hujuſmodi poteſtas ferendi cenſuras à ſummis Pontificibus inſtitutas; & conveniunt Doctores in illis omnibus, & ſolis hanc poteſtatem ferendi cenſuras reſidere, in quibus eſt poteſtas Eccleſiaſtica, ſivè ordinaria, quæ nimirum convenit ex jure ordinario ſcilicet, ex proprio officio, & munere; vel delegata, ſeù commiſſa, quæ ſcilicet, non conveniunt ex munere dicto modo inſtituto, ſed tantùm ex ſpeciali conceſſione, & commiſſione, & judicis ordinarii arbitrio; ex quo deducitur duplicem eſſe poteſtatem ferendi cenſuras; unam ordinariam, quæ ex jure ordinario convenit, ſivè divino, ſivè humano; aliam vero delegatam, quæ ſcilicet, alicui convenit ex Judicis ordinarii commiſſione, & arbitrio; hoc ſuppoſito.

10 Primò dicendum eſt poteſtatem ordinariam ferendi cenſuras in Prelatis Eccleſiæ reſidere habentibus juriſdictionem in foro exteriori non impeditam, ac proindè in Summo Pontifice reſpectu omnium Chriſtianorum, & præterea in Epiſcopis, Archiepiſcopis, & Patriarchis reſpectu ſibi ſubditorum, ut ſatis conſtat ex perpetua conſuetudine totius Eccleſiæ; hæc enim poteſtas ad eorum officium ordinarium ſpectat, & requiritur, ut habetur in Trident. ſeſſ. 6. cap. 3. de Reform. & ſeſſ. 14. cap. 4. & in 6. tit. de Officio ordinarii cap. *Ad reprimendam*, & cap. *cum Epiſcopus*; eamdem poteſtatem ferendi cenſuras obtinet Legatus à latere Summi Pontificis, ut habetur ex cap. *Legatus* de Officio Legati in 6. eamdem quoque habet Vicarius Epiſcopi, vel Archiepiſcopi, ut habetur ex cap. *Licet* de Officio Vicarii, quia Vicarius Epiſcopi unum tribunal efficit cum ipſo; reperitur etiam in Capitulo Cathedrali Sede vacante, quia Epiſcopo ſuccedit in juriſdictione Epiſcopali, ut colligitur ex c. *Unico* de majoritate in 6. & idem dicendum de Vicario ejuſdem Capituli, ut deducitur ex Tridentino ſeſſ. 24. cap. 16. de Reformat. Eamdem quoque poteſtatem habent Cardinales in Eccleſia ſui tituli ex cap. cit. de majoritate, quia in Cardinalibus reperitur juriſdictio Epiſcopalis perpetua in ſuos Parochianos. Concilia item generalia, & Provincialia ex cap. *Grave nimis* de præbendis. Superiores etiam Religionum ex cap. *cum in Eccleſiis*, eodem titulo; ſub his autem comprehendi dicuntur, Generales, Provinciales, Superiores locales, & à fortiori Congregationes, & Capitula Religionum, quia Superiores Religionum etiam immediati ex privilegio Pontificio ordinario conſtituti ſunt Judices, & Paſtores ſuorum Religioſorum etiam in foro exteriori. Ita Doctores communiter apud Bonacinam diſp. 1. de Cenſuris qu. 1. punct. 2. qui etiam addunt hanc auctoritatem reperiri in multis Archidiaconis, & etiam in Archipresbyteris, & Decanis, ſivè ex ſpeciali inſtitutione, & conceſſione, ſivè conſuetudine vim juris ordinarii habente, & ſic etiam de poteſtate ordinaria Prælatorum Eccleſiæ ferendi cenſuras diſcurrunt Scotus 4. diſt. 19. cit. §. De quinto, & diſt. 25. q. 1. ubi loquens de Summo Pontifice inquit, quod ille per ſe, & primario eſt Miniſter in ferendo excommunicationem, cui ſubſunt, ſeù cui fideles omnes obedire tenentur, & D. Bonavent. 4. diſt. 18. par. 8. q. 3. de cæteris Prælatis, quod probat, quia ſicut poteſtas in foro interiori, ſivè pœnitentiali collata à Chriſto immediatè Petro Summo Sacerdoti, per ipſum deſcendit in omnes Sacerdotes, ità poteſtas collata à Chriſto, immediatè Petro, ut ſupremo Prelato in foro judiciali per ipſum in omnes alios Prelatos deſcendit, ideſt, in omnes, qui poteſtatem ordinariam habent alios judicandi in foro judiciali Eccleſiaſtico, ſicut enim habent poteſtatem ordinariam judicandi fideles ſubditos, ità etiam eos coercendi per cenſuras Eccleſiaſticas.

11 Secundò eſt aliqua Difficultas de Parochis, an habeant poteſtatem ordinariam ferendi cenſuras in ſuos ſubditos ſaltem pro aliquibus delictis, & quamvis Sylveſter verb. Excommunicatio, exiſtimet Parochum habere poteſtatem ferende excommunicationis in furto, & rapina, & ſimilibus caſibus; communis tamen opinio oppoſitum docet, ut videre eſt apud Bonacinam loc. cit. & ratio eſt quia Parochis ex vi ſui muneris non convenit juriſdictio exterior, & nullibi conſtat hanc poteſtatem illis competere ex jure divino, aut humano, nec etiam eorum muneri, vel officio per ſe neceſſaria eſt, quia in eo ſunt ordinarii judices in foro exteriori, vel contentioſo, ſed tantùm in foro interiori, ſeù pœnitentiali, quia in eo ſunt ordinarii Paſtores, & hoc etiam docuerunt D. Bonavent. loc. cit. quæſt. 4. & Scotus diſt. 19. §. De quinto, ubi ait, quod Sacerdotes Parochiales, & alii conſimiles in nullo caſu excommunicare poſſunt, niſi in quo invenitur eis expreſsè conceſſum, & idem dicit Gloſſa in cap. *Nemo* 2. q. 1. ità pariter circà hoc punctum diſcurrunt Doctores communiter, & ex noſtris Blundus diſp. 3. art. 3. adverti ex Abbat. in cap. 3. de offic. ordin. num. 10. quod ſi alicubi eſt conſuetudo, ut in aliquibus caſibus poſſint Parochi excommunicare, tunc non eſt ex proprio munere parochiali, ſed ex illa conſuetudine, hæc enim interdum juriſdictionem ſecum affert ſuppoſito tacito Pontificis conſenſu; hac verò conſuetudine ſecluſa Parochus in foro contentioſo juriſdictionem non habet ex proprio officio, neque in aliqua cauſa judicium ferre poteſt; eſt etiam communior, & probabilior opinio, quod neque Parochus hanc poteſtatem habeat ex proprio officio pro aliquibus delictis, & in aliquibus caſibus determinatis, ſcilicet, in furto, & rapina, niſi ex aliqua conſuetudine, vel privilegio aliquo hoc aliqui habeant, undè poteſtas excommunicandi jure ordinario ſolum ad Epiſcopos extenditur, & ad eos, qui ex ſpeciali inſtitutione, vel privilegio Epiſcopalem juriſdictionem participant, vel etiam ex conſuetudine, quo fit ut ſimplices, & communes Sacerdotes nullam talem poteſtatem habeant, ut docent D. Bonav. & Scotus loc. cit. & Faber cum ipſi diſp. 4. de Cenſuris cap. 2.

12 Tertiò, loquendo de poteſtate delegata deferendi cenſuras in illis omnibus, & ſolis repetitur, quibus delegata fuerit, vel commiſſa ab habentibus poteſtatem ordinariam, dummodò ſint capaces, quod notanter additur, quia poteſtas ferendi cenſuras, nec licitè, nec validè jure ordinario delegari poteſt niſi homini viatori, & baptizato, ſiquidem Angelo, vel Beato talis poteſtas committi nequit, cùm Eccleſia militans, & viſibilis per Miniſtros viſibiles gubernari debeat; & ſicut non poteſt excommunicari, niſi baptizatus, quia non baptizatus non eſt Eccleſiæ ſubditus, ità non baptizato committi non poteſt poteſtas ligandi baptizatos, ut habetur cap. 1. & 3. *de Præsbytero, non baptizato miniſtrante*, quia baptiſmus eſt janua Eccleſiæ & Sacramentorum. Item nec licitè, nec validè jure ordinario delegari poteſt niſi viro, & non fœminæ, ut deducitur ex cap. *Dilecta* 12. de majoritate, & obedientia, & ex cap. *de Monialibus*, de ſentent. excommunic. & ratio eſt, quia non videtur deces fœminas aſſumere ad exercendum ſpiritualia, & ad judicandum in Eccleſia, ut ait Scotus 4. diſt. 25. quæſt. 2. Rurſus non niſi viro Clerico committi debet, ut patet ex can. *in nona* 16. quæſt. 7. unde neceſſario requiritur in eo prima Tonſura, per quam in ſtatu Clericali conſtituitur; jure enim Eccleſiaſtico ſtatutum eſt, ut ille, cui committi debet hæc poteſtas; non ſit Laicus, quamvis non requiratur ordo Sacerdotalis, aut alius ordo ſacer, quia poteſtas ferendi cenſura ſeparabilis eſt à poteſtate clavium quia ſpectat ad forum interiorem, ſeù pœnitentialem, & neceſſario ordinem Sacerdotalem comitatur; & hæc conditio Clericatus eſt adeò neceſſaria, ut plurimi Doctores aſſerunt hominem religioſum, ſi non ſit Clericus talis poteſtatis commiſſariæ incapacem eſſe, imò ſi habens primam Tonſuram, vel quatuor minores ſit conjugatus, eſt etiam hujus commiſſionis incapax, vel deducitur ea cap. *Sane*, de Clericis conjugatis; reputatur enim, ac ſi eſſet merè laicus, quoad hanc poteſtatem. Ità de poteſtate delegata communiter diſcurrunt Doctores ſupracitati, & præſertim Blundus noſter diſp. 3. cit. a. 4. qui tamen addunt ex commiſſione Summi Pontificis merè Laicos, qui nec primam Tonſuram habent, poſſe ferre cenſuras, quia prima Tonſura ſolo jure poſitivo eſt ad id requiſita in quo Papa diſpenſare poteſt; imò hac ratione dicunt Doctores aliqui, ut refert Hurtad. Tractat. de Cenſuris in communi diffic. 4. ex Papæ diſpenſatione poſſe hanc poteſtatem delegari non ſolùm non Clerico, & multo melius Clerico conjugato, in quo Doctores omnes conveniunt, ſed etiam viro non baptizato, imò & fœminæ, quia nimirum merè laicus, & fœmina, & Clericus conjugatus, & non baptizatus ex ſolo jure Eccleſiaſtico, in quo Papa diſpenſare poteſt, ſunt prædictæ poteſtatis incapaces.

13 Quartò prætereà obſervant communiter Doctores, poteſtatem delegatam in hoc preſertim ab ordinaria differre, quod habens poteſtatem ordinariam poteſt eam alteri communicare, habens verò poteſtatem tantùm delegatam, alteri eam committere non poteſt, ut patet ex cap. ultim. De officio legati; & poteſtatem delegatam ferendi cenſuras, ſicut generaliter judicandi in foro exteriori, ità à poteſtate delegantis dependere, ut quando poteſtas delegantis deficit, vel morte, vel alia legitima de cauſa, etiam deficiat, vel impediatur poteſtas delegata, undè ſi nondùm cauſa inchoata committens moriatur, aut juriſdictionem amittat, vel translatione, vel excommunicatione, vel aliter, in eo cui facta eſt commiſſio, etiam poteſtas delegata ceſſat, ut conſtat ex cap. *Licet*, & ex cap. *Relatum*, & ex cap. ult.

de

Digitized by Google

de officio delegati,dicitur autem, *ſi nondum cauſa inchoata*, quia cauſa inchoata firmatur juriſdictio, nec ceſſat ob mortem delegantis, vel aliam ob cauſam, ut conſtat in cap. cit. In hoc tamen conveniunt utraque poteſtas ferendi cenſuras, quòd ſivè ſit ordinaria, ſivè delegata neutra,nec licitè, nec validè exerceri poteſt, neque ab excommunicato, neque à ſuſpenſo non toleratis,cùm privati ſint ab Eccleſia uſu juriſdictionis, ac proindè ſub pręcepto obligare non poſſunt, & conſequenter, nec ſuis cenſuris, quia cenſurarum incurſio inobedientiam ſupponit; quę non reperitur quamvis non impleatur præceptum excommunicati, aut ſuſpenſi præſertim non tolerati, cum licitum ſit ſubditis non communicare cum illo ſaltem in actibus juriſdictionis, quibus eſt privatus; ex quo etiam ſequitur, quòd Epiſcopus excommunicatus,vel ſuſpenſus non poteſt alteri committere, vel delegare excommunicandi poteſtatem, & ſi committit, factum non tenet, quia per excommunicationem, vel ſuſpenſionem poteſtas illius ordinaria ligata eſt, ac impedita; hoc autem intelligendum eſt, ſi ſit publicè, ſeù manifeſtè excommunicatus, ut patet ex cap. *Ad probandum*, quia ſi excommunicatio vel ſuſpenſio ſit occulta Eccleſiæ, etiamſi nota ei, qui excommunicationem fert, vel aliam cenſuram, excommunicatio valida eſt, quia Eccleſia occultè excommunicatum juriſdictione non privat, licèt ipſe tali poteſtate utendo graviter peccet;& idem dicendum eſt de hæretico, & ſchiſmatico, ſi hæreſis eſt manifeſta, vel occulta, ut Blundus advertit loc.cit.art.5. ab initio.

14 Quintò ulterius aliquæ conditiones requiruntur in ferente cenſuras, ut validè eas ferat, de quibus fusè agit Blundus noſter diſp.3. cit. art.4. præcipuæ autem ſunt iſtæ. Prima,ut habeat legitimam poteſtatem, quòd talis poteſtas non ſit impedita quia hæc ità ſe habet, ac ſi non eſſet, ut conſtat,ex modo dictis. Secunda, ut talem habens poteſtatem liberè ea utatur, quia hæc poteſtas eſt moralis, atque ideò uſus ejus moralis, & humanus eſſe debet, talis autem non eſſet, niſi à voluntate libera procederet, & cum intentione ſic operandi, nam intentio, & voluntas operandi eſt, quę dat valorem, & efficaciam actibus humanis cap. *Cum voluntate*, de ſentent. excommunic. Eſt tamen Difficultas, an neceſſaria ſit libertas à coactione, ſivè utrum cenſura metu extorta ſit invalida, & quidam affirmant, & probant ex cap. *Unico*, de his, quę vi, metuſvè cauſa fiunt, ubi dicitur abſolutionem à cenſura metu extortam eſſe validam; quarè à fortiori dicunt eſſe invalidam lationem cenſurę metu extortam, cùm hęc ſit odioſa, abſolutio autem favorabilis, & favores ſint ampliandi, odia verò reſtringenda. Communis tamen opinio oppoſitum docet, quam etiam tenet Blundus loc. cit. ut probabiliorem,quia licèt non omnia, quę ex metu fiunt, ſint valida, ut de contractu matrimonii tenet Scotus 4.diſt.29. aliqua tamen valida ſunt, ut in propoſito cenſura metu extorta, quia nullo jure irritatur, non quidem jure naturali, quia quamvis eo metu fiat, adhuc tamen eſt ſimpliciter voluntaria; deindè non jure aliquo poſitivo, quia nullum tale reperitur; ſicut reperitùr de abſolutione à cenſura, unde cùm Pontifex id ſpecialiter de abſolutione declaraverit, non autem de latione cenſurę, ſignum eſt in reliquis nullam factam eſſe mutationem, & quidem ſatis rationabiliter, ut Abbas advertit cap.2. De iis,quę vi, metuſque cauſa fiunt,quia ad irritandam abſolutionem fuit major ratio, quàm ad irritandam lationem cenſurę, ſiquidem quòd abſolutio per metum extorta ſit irrita, eſt in favorem Eccleſiaſticę poteſtatis, ut Eccleſię Paſtores à talibus vexationibus redderentur immunes; ſed quòd cenſura metu illata ſit irrita, non eſt favor Eccleſiaſticę poteſtatis,ſed illius in quem cenſura fertur; ergò non ità irritari debuit abſolutio per metum extorta, magis enim proſpiciendum fuit favori poteſtatis Eccleſiaſticę, quàm delinquentis tali favore indigni. Ità Hurtadus loc. cit. difficult.6. Coninch. diſp.13. de Cenſuris in Genere dub. 5.& alii Doctores communiter. Tertiò ad validè ferendas cenſuras requiritur, ut eas ferens adhuc in ſuos ſubditos ſit intrà locum ſuæ juriſdictionis, quia juriſdictio contentioſa, qualis eſt ad ferendas cenſuras exercetur pro tribunali, in quo quis extrà ſuum territorium ſedere nequit, undè Epiſcopus extrà ſuam Diœceſim, exiſtens non poteſt validè etiam in ſuos ſubditos cenſuras ferre, niſi obtineat conſenſum ejus, in cujus juriſdictione reperitur, ut patet ex Clementina *Unica*, de foro competenti, excepto eo caſu, quo Epiſcopus à ſua Diœceſi eſſet vi expulſus, tunc enim ſuos excommunicare poteſt petita, quamvis non obtenta licentia ab Epiſcopo loci. Ità etiam Auctores adducti, & alii paſſim, ex eadem Clementina.

15 Denique requiritur, ut in cenſuris ferendis obſervetur forma ſecundùm communem Eccleſiæ praxim, ad quam duo præſertim exiguntur, ut notat Abellius cap. 6. de cenſuris in communi §. 4. Primum eſt, ut admonitio aliqua præcedat, ut habetur ex cap. *Sacro* de ſentent. excommunic. & ex capit. *Statutum*, eodem titulo in 6. & ratio eſt, quia ut ſupradictum eſt, & amplius patebit ex dicendis cenſura fertur tantùm contrà contumaces in Eccleſiam, vel Superiorem; non poteſt autem quis cenſeri talis, niſi admonitio aliqua præcedat, & regulariter loquendo triplex admonitio præmitti ſolet ſecundùm communem Eccleſiæ praxim tribus diſtinctis dierum aliquorum intervallis, ut habetur in cap. *Conſtitutionem*, de ſentent. excommunicationis in 6. & in cap. *Omnes Decimæ*, 16.quæſt.7. & hoc intelligendum eſt, ut communiter explicant Canoniſtæ, niſi neceſſitas aliqua,vel alia rationabilis cauſa trinam illam admonitionem, ut plurium dierum intervallum impediat, ut etiam ex eodem cap.colligitur;& hoc rurſus intelligendum eſt de cenſuris, quæ ſunt ab homine, non de his, quæ ſunt à jure, iſtæ namque admonitionem non requirunt diſtinctam ab ipſa lege, vel conſtitutione,quæ eo ipſo, quo promulgatur, vel notificatur, ſufficientem admonitionem continere cenſetur, illæ verò expreſſam, & diſtinctam admonitionem requirunt, ut Doctores communiter docent. Alterum quod requiritur ad formam cenſuræ eſt, ut feratur in ſcripto, quo exprimatur ſpecies cenſuræ, quæ infligitur, nomen illius,cui infligitur, & cauſa,ob quam infligitur; alias ferens cenſuram ſolo verbo ſine Scriptura mortaliter peccat, ut communiter omnes docent, idque intelligendum eſt, ut notat Bonacina par.9. quando cenſura fertur contrà perſonam aliquam particularem, & determinatam, quando enim cenſura fertur generaliter, non poteſt hoc modo fieri admonitio exprimendo nomen illius, cui infligitur, eò quòd delinquentes ignorentur, undè in tali caſu ſufficit admonitionem fieri in loco publico, ut in Eccleſia coram populo, hac enim admonitione præmiſſa delinquentes venient in cognitionem cenſuræ, ſufficienterque contumaces dicentur facientes contrà prohibitiones, poſtquam illius notitiam habuerunt, & planè in cenſuris ferendis prævia admonitio eſt adeò neceſſaria ut Vaſquez, Avila, & plures alii Doctores exiſtiment admonitionem eſſe de eſſentia excommunicationis, & Eccleſiam non poſſe de plenitudine ſuæ poteſtatis excommunicare ſine prævia admonitione; quod colligunt ex illis verbis: *Si Eccleſiam non audierit, ſit ſicut Ethnicus, & Publicanus*. Suarez tamen, Cajetanus, Filliuc. Alterius, & alii paſſim, ut refert Bonacina loc. cit. cenſent Eccleſiam de poteſtate abſoluta poſſe cenſuras ferre ſine prævia admonitione, quamvis ordinariè non poſſit; quia ſic colligitur ex cap. in cauſis de ſentent. & de re judic.tùm quia ferre cenſuras ſine admonitione non ità juri naturali, vel divino repugnat, cùm Eccleſia de plenitudine ſuæ poteſtatis id facere poſſit, & ad argumentum in oppoſitum, reſpondet Bonacina loc. cit. in illis verbis ſermonem eſſe de correctione fraterna, aut de poteſtate ordinaria ferendi cenſuras in Eccleſia, non autem de poteſtate abſoluta. Alia plura de hac materia videri poſſunt apud Bonacinam loc. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

Qui poſſint ligari cenſuris, & quibus de cauſis.

16 QUoad primam quæſiti partem conveniunt Doctores poſſe cenſuris ligari ſolos homines,vivos,baptizatos, rationis,& doli capaces, Superiorem habentes, illiuſque ſubditos, à quo cenſuræ feruntur. Prima ergò conditio de parte ſubjecti requiſita ad cenſuram incurrendam eſt, ut ſit homo,undè nec creaturæ irrationales, nec Angeli mali cenſuris ligari poſſunt,quia non ſunt ſubditi alicui Superiori Eccleſiaſtico; & quamvis ab Eccleſia quædam imprecationes ſint inſtitutæ, quibus poſtulatur à Deo deſtructio locuſtarum, & aliorum quorumdam brutorum, quæ fructus terræ devaſtant, exorciſmata tamen illa excommunicationes dici nequeunt, & ſuperſtitioſum eſſet illa verba proferre intentione ferendi cenſuram, ut ait Navarrus in Summa cap.27. nam cenſura fertur propter delictum, & contumaciam, ut dicitur Matth. 18.& propter emendationem illius, cui fertur, quorum animalia bruta non ſunt capacia. Secunda, ut ſit vivens hac vita mortali, undè infertur, nec mortuos poſſe cenſuris ligari, quia Eccleſia non habet juriſdictionem in mortuos, ſed in vivos, non enim Dominus dixit, ut Gratianus obſervat cauſa 24. quæſt.2. quæcumque ligaveritis ſub terra, ſed ſuper terram, oſtendens, ſcilicet, quòd viventes pro varietate meritorum ſuorum ſolvere poſſumus, vel ligare, de mortuis autem ſententiam ferre non poſſumus, ſed horum cauſa Dei judicio eſt reſervanda; undè quando Eccleſia concedit indulgentias defunctis, hoc facit per modum ſuffragii, ideſt, applicando eis partem theſauri Eccleſiæ, non verò per modum abſolutionis liberando eos à pœnis purgatorii ideoque conceſſio indulgentiarum pro defunctis non eſt actus juriſdictionis reſpectu perſonarum, ſed tantùm reſpectu theſauri

ſauri

Digitized by Google

hauri applicati. Nec obſtat in Eccleſia mortuos etiam interdum excommunicari, & abſolvi, quia ut Doctores communiter docent apud Bonacinam loc. cit. punct. 4. Blundus ex noſtris diſp. 1. cit. art. 5. ac Faber diſp. 4. de excommunic. cap. 3. quando Eccleſia mortuos excommunicat, non eſt per ſententiam condemnatoriam, ſed tantùm declaratoriam, quæ reſpicit præteritum, ſcilicet, delictum, ob quod incurrit in via, & pœnas ipſo jure latas; & idem pariter dicendum de abſolutione, & in hoc ſenſu præcipit, qui in excommunicatione mortui ſunt, & abſolvi debere, ſi ante mortem ſigna contritionis dederint cap. *à nobis* 2. & cap. *Sacris* de ſentent. excommun. ubi Covarruvias, ſic loquitur; *Conſtat Eccleſiam militantem, nec ligare, nec ſolvere mortuos, ſed potius declarare eos deceſſiſe ligatos, vel abſolutos*, & hoc modo poteſt illos privare Eccleſiaſtica ſepultura, vel concedere.

17 Deindè tertia conditio eſt, quòd ſit baptizatus, quia Eccleſia in perſonas non baptizatas nullam obtinet juriſdictionem juxtà illud Apoſtoli; *Quid mihi de iis, qui foris ſunt judicare?* quod etiam conſtat ex c. *Gaudemus*, de divortiis ex cap. *Judæis*, diſt. 43. quarè Cathecumenus à fide diſcedens Eccleſiaſtica cenſura ligari non poteſt, quia ſine baptiſmo nullus eſt Eccleſiæ ſubjectus; cenſura autem eſt effectus ſpiritualis Eccleſiaſticæ juriſdictionis, ſivè poteſtatis, atque ideò non poteſt directè, & propriè exerceri, niſi in baptizatos, ut docet D. Bonavent. 4. diſt. 18. art. 1. q. 4. & Scotus diſt. 19. §. *De quinto*. Quarta conditio eſt, quod ſit rationis, & doli capax, cenſura enim eſt peccati pœna, peccatum autem ſupponit peccatorem eſſe rationis, & doli capacem; ex quo infertur, nec pueros antè uſum rationis, nec perpetuò amentes, qui antè uſum rationis in amentiam inciderunt, cenſuris ligari poſſe, quia non ſunt delicti capaces; propter quod cenſura fertur, neque obligationis, ſed effectus ejuſdem cenſuræ. Quinta conditio eſt, quod in terris ſuperiorem habeat, & ratio eſt, quia ſicut in ferente cenſuram requiritur juriſdictio; tamquam neceſſaria conditio, ità è contrà in eo, in quem fertur, eſt neceſſaria ſubjectio; ex quo infertur neminem in ſeipſum cenſuram ferre poſſe, quia non poteſt ſibi ipſi eſſe ſubjectus; nec Pontificem eſſe cenſura ligabilem, quia Superiorem non habet in terris, cui ſpiritualiter ſit ſubjectus; ipſo verò excepto omnis Chriſtianus quacumque dignitate fulgeat, vel excellentia, poteſt aliqua cenſura ligari, quia omnis talis habet Superiorem in ſpiritualibus, ut conſtat ex illa quæſtione, An Reges Chriſtiani, & Principes Superiorem habeant in ſpiritualibus, & ex uſu Eccleſiæ, & Pontificis decretis. Sexta tandem conditio eſt, quod ſit ſubditus illius, à quo cenſuræ feruntur, ſicut enim nullus poteſt legibus ſuis, aut decretis eos obligare, qui non ſunt ſibi ſubditi; ſic nec illos ad id pœnis cogere, vel renuentes cenſuris punire, & ideo de Regulis juris in 6. habetur, quod *ſententia, à non ſuo Judice lata nulla eſt*. Hic tamen occurrunt aliquæ difficultates breviter reſolvendæ.

18 Prima Difficultas eſt, An Communitas, vel Collegium poſſit cenſura ligari. Ratio dubitandi eſt, quia ad incurrendam excommunicationis cenſuram requiritur, ut ſit homo determinatus, non enim tota univerſitas, vel Collegium excommunicari poteſt, ut conſtat ex c. *Romana*, de ſentent. excommun. in 6. & ratio eſt, quia excommunicatio ſupponit peccatum, & contumaciam, ſed non eſt præſumendum, quod in Communitate non ſint aliqui boni, & obedientes, nullus autem bonus, & innocens excommunicari poteſt. Communis opinio diſtinguit de cenſuris, & inquit cenſuram ſuſpenſionis, & interdicti ferri poſſe in Communitatem, Capitulum, & Collegium c. *de Sede vacante*, de ſent. excomm. in 6. licèt excommunicatio ferri non poſſit, & ratio diſcriminis eſt, quia ſuſpenſio, & interdictum non ſunt pœnæ ità graves, ſicut excommunicatio, non enim privant hominem ſuffragiis, & auxiliis Eccleſiæ, ſicut privat excommunicatio, unde abſurdum non eſt innocentes, & bonos aliquando ligari ſuſpenſione, & interdicto, quæ ſolo peccato Principis, vel Superioris à tota communitate incurri poteſt ex D. Thoma 3. p. q. 47. artic. 4. ad 2. Ex quo ſequitur; quod ſi ſciretur omnes de Collegio, vel communitate deliquiſſe, poſſet in tali caſu tota communitas non ſolùm ſuſpendi, & interdici, ſed etiam excommunicari; verùm quia id regulariter non contingit neque ſcitur; ideò Epiſcopus non poteſt excommunicare totam communitatem, vel collegium ſic confusè, & collectivè ſumptum, ſed tantùm diſtinctè, & diſtributivè acceptum, undè excommunicatio regulariter loquendo non fertur contrà univerſitatem abſolutè, ſed in ſingulos delinquentes illius communitatis, & contrà particulares perſonas, quæ ſufficienter determinantur per delictum ab ipſis commiſſum, peccatum enim cùm ſit actus phyſicus eſt actus ſingularium ſolùm, non verò totius univerſitatis, & ideò ſolùm ſingulares perſonæ communitatis excommunicari debent, qui peccatum commiſerunt, cui annexa eſt excommunicatio. Ità Bonac. l. c. q. 1. punct. 4. n. 11. ubi citat Suar. Rodriquez, Filliuc. Coninchium, Sayr. Ugol. & alios, & ex noſtris Blundus l. c. & Rubeus reſol. moral. diſp. 15. reſol. 5. ac Faber diſp. 4. cit. de excommun. cap. 3. n. 118.

19 Secunda Difficultas eſt, An Epiſcopus poſſit ferre cenſuras in ſuum ſubditum extrà ſuum territorium exiſtentem, aut in alienum in ſuo territorio exiſtentem. Circà hoc punctum plura diſputant Suarez, Hurtad. Coninchius, Caſpenſis, & alii Doctores paſſim; ſed breviter dicendum eſt extrà territorium Prælati ſui delinquentem cenſura ab eo lata non ligari, ut præſertim ex noſtris docent Faber loc. cit. nu. 108. & Blund. loc. cit. art. 5. ità enim definitur in cap. 2. § *Statuto Epiſcoporum*, de Conſtit. in 6. ubi ratio redditur, quia *extrà territorium jus dicenti non daretur impunè*, quibus verbis innuitur Epiſcopum non habere juriſdictionem extrà ſuum territorium, & idem eſt, quando quis exiſtit in loco exempto à juriſdictione ſui Epiſcopi, quamvis intrà ſuum Epiſcopatum; quia locus ille materialiter tantùm eſt territorio talis Epiſcopi, formaliter autem eſt extrà territorium illius, cum ſit extrà ejus juriſdictionem; nomine autem loci exempti, quoad hunc effectum intelligitur locus exemptus ratione ſui, ut ſunt Abbatiæ quædam, & Prioratus aliqui; non autem intelliguntur Religioſorum Monaſteria, quia locus Monaſterii non eſt exemptus ratione ſui, ſed tantùm Religioſi ipſi, qui non ratione loci, ſed ratione ſui ſuis Prælatis ſunt ſubditi, ſicut filii parentibus, & ideò ubique terrarum poſſunt à ſuis ſuperioribus generalibus ligari cenſuris. Et quamvis in præcitato textu ſolùm ſermo fiat de cenſura lata per viam ſtatuti generalis, ejus tamen ratio æqualiter militat in cenſura lata per modum ſententiæ, ſeù præcepti, quia ſicut Epiſcopus limites habet circà perſonas, ità habet circà locum, ac proindè limites traſgredi non debet à jure præfixos, non enim magis ſtatutum, quàm ſententia, & præceptum à poteſtate juriſdictioni præficitur; ſi verò ſubditus illius Epiſcopi in proprio ejus territorio delinquat; & poſteà in alienum exeat poterit adhuc cenſura excommunicationis in eum ferri, licèt ſit extrà terrtiorium ejus, quia jam in proprio territorio deliquit, & ideò propter abſentiam non liberatur à pœna crimini impoſita; quia ratione delicti ſortitur quis forum, ut dicitur in cap. ult. de foro competenti, & ratio id ipſum ſuadet, quia aliàs Eccleſiaſtica poteſtas facilè contemneretur, & defraudaretur quantum ad forum exterius, nam ſi is non poſſe excommunicari in territorio, in quo deliqui, quia ab eo exivit, nec poſſet excommunicari in alieno, ad quod ſe contulit, facilè Eccleſiaſticam juriſdictionem ſubterfugere poſſet, ac deludere. Denique poteſt etiam Epiſcopus cenſuram ferre in alienum, & externum in ſua Diœceſi delinquentem, undè poteſt peregrinum, qui in ſua Diœceſi delinquit, compellere ad ſatisfaciendum parti læſæ, & nolentem excommunicare, quamdiù in ſua permanet Diœceſi, ut patet expreſsè ex cap. cit. ult. de foro competenti, & ratio eſt, quia talis ratione delicti tali Epiſcopo ſit ſubditus ad illius peccati correctionem, & hic dicendi modus communior eſt, & probabilior, & conformior iis, quæ diximus diſp. 2. de legib. q. 4. a. 4. n. 118. & diſp. præced. q. 1. ar. 2. n. 17. ubi ſtatuimus probabiliorem eſſe ſententiam affirmantem peregrinos, & advenas teneri legibus ejus loci, per quem tranſeunt.

20 Tertia Difficultas eſt, An cenſura lata contrà facientes includat etiam mandantes, & conſulentes. Ratio dubitandi eſt, quia agentes, & conſentiente, pari pœna puniuntur, ut eſt commune Juriſtarum axioma, ſed cenſura eſt pœna, qua ligantur agentes, mandans verò, & conſulens dicuntur conſentientes; ergo conſulens, vel mandans eadem pœna puniri debet, quia faciens punitur, & conſequenter cenſura contrà facientes lata conſulentes etiam, & mandantes afficere debet. Communis tamen DD. ſententia apud Bonacinam loco citato punct. 6. aſſerit cenſuram latam contrà aliquid facientes non ligare mandantes, vel conſulentes, niſi in ſententia cenſuræ exprimantur, & ratio eſt, inquit, quia ad cenſuram incurrendam actus perfectus requiritur, quantum lex requirit, ſed conſilium, vel mandatum non eſt actus perfectus, quantum lex requirit, niſi exprimatur, quia in odioſis facienda eſt ſtricta interpretatio; ergo &c. quarè ſi contrà furantes excommunicatio lata eſſet, mandantes, & conſulentes furtum eam non incurrent, quia mandans, vel conſulens propriè furari non dicitur, cùm mandatum, & conſilium furtum præcedant; ſecus autem dicendum eſt, quando cenſura fertur quibuſdam verbis, quæ mandantibus, etiam, & conſulentibus adaptari poſſunt, ut ſi dicatur, quicumque fuerit cauſa talis delicti, vel qui mediatè, vel immediatè, aut per ſe, vel per alium illud fecerit, ſit excommunicatus, Ad rationem verò dubitandi dicendum eſt, conſentientes non ſemper eadem pœna puniri, qua puniuntur agen-

Digitized by Google

agentes, niſi conſentientium aliquo ex prædictis modis, & ſimilibus mentio fiat, quia pœnæ ſunt reſtringendæ, & in odioſis facienda eſt ſtricta interpretatio, ut dictum eſt. Ità Bonacina l. cit. Cajetanum, Navarrum, Avilam, Ugolinum, Suar. Reginaldum, Sylveſtrum, Alterium, & alios.

21 Sed adhuc alia Difficultas eſt; An eadem perſona mandans, vel conſulens ſi revocat mandatum, vel conſilium, antequam delictum committatur, incurrat cenſuram latam ſub prædicta forma, quæ mandantes, etiam, & conſulentes comprehendat, ſi poſt talem revocationem mandatus, vel conſultus delictum committat, & quidem Doctores conveniunt revocationem mandati, vel conſilii pervenientem ad notitiam mandatarii, vel conſulti cenſuræ incurſionem impedire, quia eo ipſo mandatum, vel conſilium deſinit movere ſeù efficax eſſe, nec mandans, vel conſulens eſt amplius cauſa operis, ob quod ſolùm principaliter cenſura lata eſt; quare difficultas procedit ſolum quando mandati, vel conſilii revocatio quantum eſt, ex ſe efficax eſt, non tamen adhuc impedit effectum, quamvis mandans, aut conſulens omnem ad id diligentiam adhibuerit. Affirmant Navarrus, Molina, Coninch. Bonacina, & alii apud Dianam par. 5. tract. 9. reſol. 58. quorum ratio eſt, quia in tali caſu non obſtante revocatione mandans, aut conſulens adhuc vere eſt contumax, ſeù inobediens Eccleſiæ, quæ ſub cenſura mandatum, aut conſilium prohibuit. Negant probabilius Avila, Sayrus, Hurtadus, Caſpenſis, & alii cum Diana loc. c. ex oppoſito fundamento, quia per dictam revocationem quantum eſt ex ſe efficacem, ceſſat omninò, & deſtruitur inobedientia, & contumacia mandantis, vel conſulentis. Eccleſia autem non intendit eum cenſura ligare, qui antè incurſionem jam non eſt inobediens, & contumax, ſed efficaciter pœnitens, ſicut etiam à cenſura incurſa eum abſolvere ſolet, & debet, quem novit efficaciter pœnitentem obedientiæ factæ.

22 Quarta Difficultas eſt, an eadem perſona pluribus cenſuris ſimul ligari poſſit, & quidem certum eſt, & in hoc omnes Doctores conveniunt propter idem peccatum poſſe ligari cenſuris ſpecie diverſis, qui enim excommunicatus eſt poteſt ſuſpendi etiam, & interdici, ſi delictum ſit dignum tanta pœna; ſicut etiam propter diverſa peccata, & alterius rationis pluribus cenſuris puniri poteſt ſolo numero differentibus v. g. multis excommunicationibus. Difficultas ſolùm eſt, an quando delinquens facit peccata numer. diſtincta, & propter quodlibet impoſita eſt cenſura, v. g. excommucationis, an in tali caſu tot excommunicationes incurrat, quot fuerint peccata; & affirmativè reſpondent Faber, & Blundus l. c. ex D. Bonavent. 4. d. 17. p. 2. ar. 1. q. 4. Riccardo ibid. ar. 5. q. 2. Alenſi 4. p. q. 22. memb. 1. art. 5. & aliis, unde qui facit plures clerici percuſſiones numero moraliter diſtinctas, ut diverſis vicibus, vel plura clericorum homicidia etiamſi unico actu, vel ictu plures occidat, in tot incidet numero diſtinctas excommunicationes, quot fecerit homicidia numero diſtincta, & hac ratione pluribus egebit abſolutionibus, vel unica omnes illas excommunicationes complectens; quando verò non multiplicantur cauſæ, ſeù peccata, ſed eadem ſola permanet, & contumacia perſeverat. licet ad majorem delinquentis confuſionem poſſit plures denunciari excommunicatus, non tamen erunt plures, & diverſæ excommunicationes, ſed una plures repetita, undè unica ſola ſufficiet abſolutio; quæ doctrina in eo fundatur principio, quod excommunicatio non fertur, niſi propter peccatum mortale, & mortalem contumaciam, & ideo quando hæc multiplicatur, eſt ſufficiens cauſa, ut etiam excommunicatio multiplicetur, ut ex mox dicendis conſtabit.

23 Quoad aliam quæſiti partem ob quam, ſcilicet, cauſam cenſuræ infligantur, breviter dicendum eſt cenſuras infligi ob peccatum mortale exterius opere completum cum contumacia, & hic eſt communis DD. conſenſus. Dicitur primò *ob peccatum*, quia pęna, ut juſtè infligatur, ſupponit culpam, cùm innocens juſtè puniri nequeat, & ideò ubi nullum eſt peccatum, ibi nullus eſt cenſuræ locus. Dicitur ſecundò *mortale*, quia conveniunt Doctores actum illum, ob quem incurritur cenſura gravis, qualis eſt excommunicatio major ſuſpenſio ab ordine, interdictum generale, &c. debere eſſe mortale, ut habetur in Canone. *Nemo Epiſcoporum*, &c. *Nullus Sacerdotum*, 21. q. 3. & in Concil. Trident. ſeſſ. 23. c. 3. de reformat. quia cùm hæ cenſuræ ſint pœnæ graviſſimæ, eſſent valdè inæquales peccato veniali, utpotè levi, ac proindè injuſtæ, ac omninò nullæ, quarè excommunicatio propter percuſſionem clerici non incurritur ob levem percuſſionem, etiamſi ex animo mortali lædendi oriatur, quia debet eſſe materia gravis externa; quod autem ſpectat ad cenſuras minus graves, ut excommunicationem minorem, ſuſpenſionem levem &c. pro levioribus interdum, & venialibus peccati infligi poſſunt. Ità Navarrus, Rodriquez, Suarez, Vaſquez, Toletus, & plures alii apud Bonacinam loc. c. punct. 3. Dicitur *exterius*, quia ob peccatum merè internum cenſura infligi nequit, cùm Eccleſia de rebus occultis, & merè internis non judicet, ut habetur ex ca. *Erubeſcat*, & cap. *Sic tuis* de Simonia, & cap. *Chriſtiana* 31. q. 5. & ratio hoc ipſum ſuadet, quia cùm Eccleſia ſit viſibilis, actus quem punit, ſenſibilis eſſe debet, & externus; hinc non excommunicatur leviter percutiens clericum, eſtò intentionem mortalem habuiſſet, ſicut nec qui interiùs tantùm lapſus eſt in hæreſim, quam exteriùs non ſignificavit, quia Eccleſia tantùm judicat de externis. Ità Doctores communiter apud Bonacinam loc. cit. licèt nonnulli Canoniſtæ ſenſerint hæreticum purè interiorem incurrere excommunicationem latam contrà Hæreticos.

24 Deinde additur quartò *opere completum*, quia ad incurrendam cenſuram requiritur effectus perfectus, & completus, quem legiſlator cenſura puniræ intendit, undè ſi quis ex voluntate occidendi clericum ſagittam in eum projiciat, ſed eum non attingat, non incidit in excommunicationem contrà perſecutores clericorum latam, etiamſi aliàs graviter peccaverit, & ratio eſt; quia cùm impoſitio pœnæ ſit odioſa, ſemper eſt reſtringenda, & ſtrictè interpretanda. Ità pariter Doctores omnes apud Bonacinam l. c. propoſitione quarta, ex qua nonnulla corrolaria deducit ſcitu digna, quæ apud ipſum videri poſſunt. Denique additur *cum contumacia*, quia cum cenſura ſit pęna medicinalis ut dicitur cap. 1. de ſent. excomm. non exhibetur per modum ultionis, & vindictæ, ſed per modum ſalutaris medicinæ ad retrahendum hominem à peccato, & conſequenter ſemper admonitionem aliquam præcedentem præſupponit, quæ ſine contumacia reſpui non poteſt, unde conveniunt Doctores apud Bonacinam loc. cit. non poſſe pro peccato præterito commiſſo ferri cenſuram, ſed ad eam incurrendam requiri contumaciam, undè qui Miſſam die præterita non audivit non poteſt excommunicari propter omiſſionem Miſſæ, ſi non erat impoſitum præceptum Miſſæ audiendæ ſub excommunicatione, quia ferre cenſuram non præſuppoſita dicta monitione jure Canonico vetitum eſt in c. *Romana* 5. & in c. *Conſtitutionem* 9. de ſent. excomm. in 6. & in c. *reprehenſibilis* 26. de appellationibus, & in aliis capitibus juris, ut Hurtadus advertit l. c. diffic. 12. nam Eccleſia non habet facultatem excommicandi, niſi rebelles, & contumaces ipſam audire renuentes juxtà illud Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tamquam Ethnicus, & Publicanus*, qui autem jam peccatum commiſit, non fuit contumax rebellis, inobediens Eccleſiæ, eò quod Eccleſia pro tali delicto nullam tulerit prohibitionem ſub excommunicatione, vel alia cenſura; adhuc tamen pro peccato præterito aliqua pœna imponi poteſt, v. g. privatio officii, gradus, vel dignitatis, vel accedendi ad Euchariſtiam pro tanto tempore; ſed hæc pœna non eſt cenſura propriè dicta. An verò Eccleſia de plenitudine poteſtatis poſſit excommunicare, & cenſuras ferre ſine prævia monitione jam dictum eſt art. præc. num. 15. Et ex præmiſſa doctrina patet ſolutio plurium difficultatum, quæ hic diſputari ſolent, nimirum; An cenſura poſſit validè ferri ob peccatum purè internum, An validè ferri poſſit ob peccatum tantùm veniale; An quando cenſura fertur ob aliquod peccatum, tantùm ferratur ob illud completum in ſuo genere; & An cenſura poſſit ferri ob peccatum exterius abſque inobedientia reſpectu Eccleſiæ, de quibus ſigillatim agit Hurtadus loc. cit. Caſpenſis, Bonacina, & alii paſſim.

25 Quæres, An ad incurrendam cenſuram requiratur peccatum proprium, vel ſufficiat alienum. Reſp. cum Bonac. loc. c. propoſitione prima, & aliis DD. ab ipſo citatis cenſuram excommunicationis non incurri, niſi ob peccatum proprium ut patet ex c. *Si habes* 24. q. 3. ideoque ſancitum eſt, ut excommunicatio in communitatem ferri non poſſit, ut conſtat ex dictis ſuprà num. 18. & ratio eſt, quia excommunicatio eſt graviſſima pœna, & maximis bonis privans, impoſita ob contumaciam ejus, qui eam incurrit, cenſura verò ſuſpenſionis, & interdicti ferri poteſt ob peccatum alterius, undè ut ibi dictum eſt, ferri poteſt in communitatem ob ſolùm delictum Principis, vel Superioris c. *Si ſententia*, de excomm. in 6. non enim privant hominem ſuffragiis, & auxiliis Eccleſiæ, ſicut privat excommunicatio, in quo caſu non propriè fertur in pœnam illius qui non peccavit, ſed in pœnam delinquentis, qui ad majorem ſui confuſionem etiam punitur in alio, undè abſurdum non eſt, ut ibi dicebamus, innocentes, & bonos aliquando ligari ſuſpenſione, & interdicto.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS QUARTUS.

Quanam cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſent, & quis abſolvere poſſit ab eiſdem incurſis.

26 Quatuor præcipuè cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſantes à Theologis enumerari ſolent,ut refert Bonac.diſ.1.c.q.2. pun.1. Prima eſt ignorantia invincibilis, ſeù inculpabilis tùm juris,tùm facti ; pro cujus diſtinctionis intelligentia recolendum eſt ex alibi dictis, ignorantiam, vel inadvertentiam, aut oblivionem invincibilem eſſe, ut optimè declarat Caſpenſ. diſp.1. de Cenſur.ſect.8. quando nulla ratio occurrit de præcepto, neque dubium, neque ſcrupulus, qua de cauſa talis ignorantia vinci non potuit, ideoque dicitur inculpabilis, vincibilem verò è contrà eſſe, quando ſe obtulit ratio aliqua præcepti, vel dubium, vel ſcrupulus, ideoque dicitur culpabilis, quia vinci potuit, tenebatur enim tali ignorantia laborans ſufficientem diligentiam adhibere ſecundum prudentiam, & circumſtantias ad ſcrutandam illam rationem legis, vel cenſuræ, quam non adhibuit, & rurſus hæc ignorantia vincibilis duplex eſt, altera dicitur ſupina, ſeù craſſa, quando ſcilicet non vincitur, quia ignorans ex tædio diſcendi non curat ſcire ; & altera dicitur affectata, quando nimirum non vincitur,quia ignorans data opera ex fine aliquo vult ignorare, videlicet, vel liberius vivendi, vel ex alio, & ideò perquirere omittit, quæ ſcire tenetur. Rurſus ignorantia alia dicitur eſſe facti, qua ſcilicet quis factum ſuum ignorat, v. gr. ſe occidere hominem, dùm putat ſe occidere feram ; alia dicitur eſſe juris, ſivè naturalis, ſivè poſitivi, qua ſcilicet quis ignorat ſuum factum v.g. homicidium eſſe prohibitum cum pœna cenſuræ annexe. Hoc ſuppoſito conveniunt communiter DD. ignorantiam invincibilem, & inculpabilem excuſare ab incurrenda quavis cenſura ; ſive ea ſit facti, ut v.g. ſi neſcias, quem percutis, eſſe Clericum, ſivè juris, ut ſi ſcias eſſe Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe ; & quidem de ignorantia facti conſtat ex cap. *Si verò* 2. de ſent.excom. de ignorantia autem juris conſtat ex c. *Secundo* conſt.6. & ratio eſt, quia ad incurrendam cenſuram requiritur contumacia, ut ſupradictum eſt ; ſed ubi intervenit hujuſmodi ignorantia inculpabilis ſivè juris, ſivè facti, nulla committitur contumacia ; ergò nec ulla incurritur cenſura. Addit Bonac. l. c. cnm pluribus aliis etiam ignorantiam pœnæ, ideſt cenſuræ ab ejus incurſione excuſare, v.g. illum, qui ſciret quidem percuſſionem Clerici eſſe divina, & Eccleſiaſtica lege prohibitam, ſed ignoraret ſub excommunicationis pœna prohibitam eſſe, ſi Clericum percutiat, quamvis peccet,nullam tamen incurrere excommunicationem ; verùm talem iguorantiam pœnæ tali delicto impoſitæ à jure delinquentem non excuſare ab excommunicationis incurſu docet Scot.4. d.6. q. 8.

27 Secunda cauſa excuſans ab incurrenda cenſura eſt impotentia faciendi id, quod ſub pœna cenſuræ faciendum præcipitur, & hoc intelligendum eſt, ſivè impotentia illa ſit phyſica, ſive moralis tantùm, quando, ſcilicet, aliquis, vel nullo modo, vel ſine gravi incommodo id facere nequit ; & ratio eſt, quia ad impoſſibile nemo tenetur *L. impoſſibilium*, ff. de regul.jur.tum quia Eccleſiæ præcepta benigne ſunt accipienda, nec credibile eſt illam cum tanto rigore obligare velle ; tùm tandem quia impotentia faciendi, quod præcipitur, ſivè phyſica, ſivè moralis tantùm excuſat à peccato, & contumacia ; ergò excuſat etiam ab incurrenda cenſura, cùm cenſura non niſi ob peccatum, & contumaciam incurratur ; undè qui propter impotentiam non reſtituit, non afficitur excommunicatione lata contrà non reſtituentes, vel rei alienæ detentores. Ità Bonacina loc. cit. punct.3. cum Navarro, Suarez, Filliucio, Coninchio, Avila, & aliis,qui eodem modo diſcurrunt,quando quis ob metum aliquem gravem ; & cadentem in conſtantem virum ejuſmodi præcepto non obtemperat, quia metus etiam gravis à tranſgreſſione præceptorum excuſat, & contumacia contrà legem Eccleſiaſticam, cùm præcepta Eccleſiæ benignè ſint accipienda, ex quo deducitur Chriſtianos captos à Turcis ſine incurſione cenſuræ poſſe remis naves impellere contrà Chriſtianos, ſiquidem metu mortis hoc faciunt,& ratio hujus eſt, quia Tcut jugum Chriſti ſuave eſt teſte Joanne Apoſtolo, & mandata ejus gravia non ſunt, ſic etiam par eſt, ut præcepta quoque Eccleſiæ non ſint nimis oneroſa, ſed piè, ac benigne interpretentur itaut cum tanto incommodo non obligent. Quamvis autem cenſuram non incurrat,qui legem ex gravi metu trangreditur : quandoque tamen à gravi culpa non excuſatur, ut Bonacina, Layman, Coninchius, & alii advertunt, nam qui metu mortis adulterium committunt, quamvis ab incurſione excuſentur, ſi quæ lata eſſet contrà adulteros, non tamen excuſantur à peccato contrà caſtitatem, & juſtitiam. Hoc autem diximus de metu gravi intelligendum eſſe, quia metus levis, quo ſcilicet, malum leve timemus incurſionem cenſuræ non impedit, ut habetur in c. *Sacris* 5. de iis, quę vi, metuſvè cauſa fiunt,ubi Pontifex ait ; eum qui communicat excommunicatis, quamvis ob metum communicet, excommunicatione teneri, quia metus non excludit omninò culpam, quamvis eam attenuet, cùm pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere, quæ verba Pontificis de metu levi DD. communiter interpretantur, ut notat Hurtad. loc. cit. diffic. 23.

28 Tertia cauſa ab incurrenda cenſura excuſans eſt appellatio juſtè, & debitè facta, quæ tamen cauſa locùm habet ſolùm in cenſuris ſub conditione latis, modò appellatio fiat antè conditionis adimpletionem, undè ſi Judex, vel Prælatus inferior præcipit alicui ſub interminatione cenſuræ, ut aliquid faciat, vel omittat, ſi in ejuſmodi cauſa ad Superiorem appellatio fiat antè conditionis illius impletionem, excuſabit ab incurſione cenſuræ, non verò poſt ejus impletionem, v.g. ſi excommunicatio hoc modo feratur quod præcipitur alicui ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, ut compareat coram Judice intrà tres dies, ſi ex aliqua rationabili cauſa ab ea ſententia appellet antè tres illos dies expletos, per talem appellationem cenſura ſuſpenditur ; non tamen ſuſpenditur, ſi poſt tres illos dies appellationem differrat ; & ratio hujus eſt,quia per appellationem juridice factam cauſa eo ipſo ad Superiorem Judicem devolvitur, & juriſdictio inferioris Judicis, qui tulerat cenſuram ſub conditione, ſuſpenditur,undè ſi prior ille Judex poſt appellationem interpoſitam cenſuram ferre velit, invalidè ferret, cùm ejus juriſdictio ſit ſuſpenſa. Ità Sylveſter, Navarrus, Henriquez, & plures alii apud Bonacinam l.c. pun.2. Difficultas tamen eſt,an appellatio excuſet à cenſuris, ſi poſteà deſeratur, ut ſi Titius citetur à Judice ad compenſandum, vel reſtituendum intrà menſem ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, & ipſe appellationem interponat,an excuſetur ab incurrenda cenſura,etiamſi appellationem non proſequatur, & ratio dubitandi eſt, quod in c. *licet* 14.de ſent.excomm.in 6.habetur eum,qui eſt excommunicatus expreſſe,& nominatim, & aſſerit ſe poſt legitimam appellationem fuiſſe excommunicatum, eſſe denunciandum, ſi tempore præſcripto ad proſequendam appellationem non fuit eam proſecutus. Communis opinio docet apud Bon. l. c. appellationem à ſententia ſub conditione lara excuſare ab incurrenda pœna,etiamſi poſteà appellatio ipſa fuerit derelicta,& ratio eſt,quia ut habetur in c. *Si à Judice* 10. de appell. in 6. juriſdictio appellatione impeditur,ſuſpenditur,ſeù dormiat, ac proindequamvis poſteà appellatio deſeratur ſententia perfici nequit, ſi lata fuit, ſub conditione,& nequit validè ferri, ſi omnino feratur poſt appellationem ; & quod in oppoſitum adducitur ex c. *licet* 14. eſt verùm quoad præſumptionem in foro exteriori, non autem interiori, quia ſi non inveniatur proſecutus appellationem, præſumitur, vel non appellaſſe, vel non appellaſſe legitimè ; ut notat Hurtadus loc. cit. diffic. 25.

29 Quarta denique cauſa excuſans ab incurſione cenſuræ eſt voluntas, ſeù conſenſus illius, in cujus favorem cenſura lata fuit ; undè ſi quis creditor ab Eccleſiaſtico Judice ſententiam excommunicationis obtineat contrà ſuos debitores niſi intrà ſex menſes reſtituant,proroget verò poſteà, inſcio illo Judice, terminum illum uſque ad annum,debitores elapſis illis ſex menſibus excommunicationem non afficiuntur, ſed tantùm poſt annum elapſum. Ita etiam Bonac. loc.c. punct.4. Angel. Suar. Filliuc. Coninch.Hurtad.& alii communiter, & ratio eſt, quia ſi creditor ille debitum abſolutè condonaret, utique cenſura quoque ceſſaret ratione materiæ ablatæ, ſuprà quam cenſura cadebat, ut omnes concedunt ; ergò ſi ſuſpendatur obligatio debiti conceſſa prorogatione termini, etiam ipſa cenſura ſuſpenditur ; conſequentia patet à paritate rationis, ſicut enim ſe habet debiti condonatio ad tollendam cenſuram, ità ſe habet ſuſpenſio obligationis debiti ad eam ſuſpendendam, ut rectè diſcurrit Bonac. loc. cit. nam pro tempore,quo obligatio debiti ſuſpenditur per dilationem termini à creditore conceſſi, debitores non ſunt propriè debitores,ſed ſunt debitores lapſos dilationis tempore, & prorogationis termini. Tùm quia Judex non magis obligare debitorem intendit, quàm ipſe creditor velit, & intendat. cùm Judex in ejus gratiam,& favorem cenſuram concedat. Difficultas tamen eſt, an cenſura incurratur elapſo termino prorogato ab eo, in cujus favorem cenſura lata fuit, & quamvis aliqui negent,communior tamen, & probabilior opinio affirmat apud Bonac. l.c. & ratio eſt, quia quando terminus aliquis apponitur non ad finiendam, ſed ad ſollicitandam obligationem, termino illo elapſo obligatio non ceſſat, quia prorogatio fit ſub eadem conditione *L. Sed etſi, ff. de precario, L. ſi cum die, ff. de arbitris* at terminus præfixus in ſententia cenſuræ in favo-

rem

Digitized by Google

rem creditoris conceſſæ non fuit appoſitus ad finiendam ſolutionis obligationem, ſed ad illam ſollicitandam, ut ſcilicet, debitor intra illum terminum ſolveret, & ne ulterius differret, ergo debitor elapſo termino ſibi à creditore prorogato ſolvere tenetur, & non ſolvendo cenſuram incurrit, quæ adhuc viget, & ob lapſum termini non extinguitur, tùm quia Judex,ut dicebamus, non minus debitorem obligare intendit, quàm ipſe creditor velit, & intendat; hic autem debitorem obligare intendit etiam illo termino elapſo. Aliæ etiam cauſæ excuſantes ab incurrendis cenſuris aſſignari poſſunt,nimirum innocentia ſubditi, injuſtitia materialis cenſuræ, & nullitas ejus, ſivè hæc ex defectu juriſdictionis proveniat, ſivè cauſæ inferendæ cenſuræ, & denique cauſæ omnes à peccatis excuſantes, excuſant etiam ſaltem in foro interno à cenſuris, quæ ſemper peccatum ſupponunt; ſed quatuor jam aſſignatæ ſunt principaliores.

30 Quo ad aliam quæſiti partem,quis abſolvere poſſit à cenſuris incurſis, quia de hoc fuſius agemus q. ſeq.de excomm. in particulari, breviter nunc dicendum eſt cenſuris irretitum poſſe ſolùm abſolvi ab habente juriſdictionem ſuprà ipſum, cùm enim abſolutio à cenſuris ſit actus juriſdictionis in foro externo, ideo ſicut ad eas ferendas non requiritur poteſtas ordinis, ſed juriſdictionis, ut dictum eſt ſuprà a.2.n. 12. ex Scoto 4. d. 19. §. *de Quinto*, ità pariter ad eas tollendas; quapropter quamvis excommunicatus non poſſit à peccatis abſolvi,niſi priùs abſolutus ſit ab excommunicatione, quia excommunicatus eſt incapax ſuſceptionis Sacramenti, poteſt tamen priùs abſolvi ab excommunicatione, quàm abſolvatur à peccatis, ut docet D. Th. 3. p. q. 24. ad 2. Itaque à cenſuris, quæ nemini reſervantur, abſolvere poteſt quilibet habens poteſtatem abſolvendi à peccatis mortalibus, nam eo ipſo, quo Superior cenſuram non reſervavit, cenſetur aliis quoque facultatem abſolvendi conceſſiſſe, ut patet ex c. *Nuper de ſent. excomm.* à cenſuris verò reſervatis abſolvere poteſt; qui eas tulit, vel ejus Superior, aut ſucceſſor, aut delegatus, ut ex communi DD. conſenſu docet Bonac. cit. q.4. punct. 1. & habetur ex c. *Perpetua*,& ex c.*Sacro,de ſent.excomm.* Pro articulo tamen mortis conceditur omnibus Sacerdotibus quamvis excommunicatis, & non toleratis abſolvere à quibuslibet cenſuris, quando deficit, qui aliàs extrà eum articulum id facere poteſt, ut patet ex Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. ſub conditione tamen, aut ſub onere, ut qui ſic abſolutus eſt, ſi periculum evadat, coram eo compareat, à quo extrà eum articulum abſolvendus erat,executurum id, quod ab eo ſibi præſcribetur, ut habetur ex c. *Eos de ſent. excommun.*in 6. Rurſus Epiſcopi non ſolùm abſolvere poſſunt à cenſuris latis à ſe, vel prædeceſſoribus ſuis; ſed etiam ab omnibus cenſuris, & caſibus reſervatis Summo Pontifici, dummodò delicta hujuſmodi cenſuras annexas habentia ſint occulta id eſt, non ſint publica, vel notoria,aut famoſa,nec ad forum contentioſum deducta, & hoc patet ex Concil. Trid. ſeſſ.24. cap. 6. ubi prædicta facultas Epiſcopi conceſſa fuit, ut notat Bonac. loc. cit. poſſunt etiam ſæpè abſolvere à cenſura Papæ reſervata propter impedimentum ejus, qui incurrit, vel quando propter ſenium,morbum,ſexum, pauperiem Pontifex adiri, non poteſt, ut notat Hurtad. diſp. 15. diff.3. & idem Bonac. loc. cit.ex Navarr. Sanch. Avila, & aliis. Tandem variis Religionibus præſertim mendicantibus conceſſa eſt facultas abſolvendi in foro tamen interno tantùm, à variis cenſuris etiam Papæ reſervatis; & per Bullam Cruciatæ conceditur, ut eam habentes ſemel in vita, & iterùm in articulo mortis abſolvi poſſint à Sacerdotibus approbatis ab excommunicationibus Papæ reſervatis, etiam in Bulla Cœnæ contentis, excepta excommunicatione hæreſi annexa, ut notat Hurtadus loc. cit.

31 Denique quod ſpectat ad formam abſolutionis conveniunt DD. apud Bonac. loc.c. punct.5.ad abſolutionem à cenſuris ex parte abſolventis nullam certam verborum formam eſſe neceſſariam, ſed ſufficere quæcumque verba ore prolata, vel ſcriptis expreſſa, & exarata,quibus ſufficienter abſolutio exprimatur, & hoc intelligendum eſt de abſolutione in foro interno, quia in foro externo communiter ſervanda eſt forma cujuſque Epiſcopatus in abſolutione vero ſolemni à cenſuris ea ſervari debent, quæ in Rituali Romano præſcribuntur, aut aliis cujuſque Diœceſis propriis. Item una cenſura poteſt auferri alia remanente, undè qui pluribus cenſuris eſt adſtrictus, poteſt abſolvi ab una relictis aliis, quia inter eas non eſt neceſſaria connexio, cùm non habeant ordinem inter ſe, veluti peccata, quorum unum remitti, ſeù abſolvi non poteſt,non abſolutis omnibus, cùm ipſorum abſolutio non fiat, niſi per infuſionem gratiæ, quæ cum averſione à Deo conſiſtere nequit, quæ quidem averſio in quolibet peccato mortali reperitur; ſunt enim cenſuræ pœnæ, non culpæ, ob copulam commiſſam inflictæ, & ideo una relaxari poteſt altera retenta, undè ſi dicatur, abſolvo te ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, ſi quod incurriſti, quantum poſſum,& tu indiges;valet pro omnibus, ideoque ſi ſic abſolutus in Jubilco forte omiſiſſet invincibiliter peccatum cenſuram habens annexam, ſcilicet, excommunicationem; poſſet quis poſteà ab eo peccato per quemvis approbatum abſolvi, cum non ſit ampliùs reſervatum, eo quòd cenſura, ratione cujus tantùm erat reſervatum, ſit ſublata. Ità DD. communiter apud Bonac. loc. cit. punct. 6. Deindè ex parte illius, qui abſolvitur, duo præſertim requiruntur, ſcilicet, ipſius abſolutionis petitio, non quidem ex neceſſitate, & eſſentia abſolutionis, ſed ex congruitate; & debita ſatisfactio, ſi cenſura lata ſit ob damnum alicui illatum, aut ſaltem ſufficiens cautio de illa præſtanda; & prætereà ſi cenſura inflicta ſit ob aliquod grave delictum, cujuſmodi eſt Clerici percuſſio,aut crimen in Bulla Cœnæ contentum, debet abſolvendus ſub juramento polliceri ſe non amplius tale crimen patraturum, ſeque impoſterum præceptis Eccleſiæ obtemperaturum, ut deducitur ex c. ex tenore 10. de ſent. excomm. ubi tamen obſervat Bonac. cit. p. ult. hujuſmodi juramento opus non eſſe, dum abſolutio impenditur ſolùm in foro pœnitentiæ virtute Jubilæi, aut alterius privilegii, ſed tantùm in foro externo, ut reus caveat ab hujuſmodi criminibus in futurum patrandis, pro quo citat Alterium lib.4. diſp.7. cap.2.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Excommunicatione.

32 IN præced. q. de Cenſura in communi, ſeù in genere viſum eſt, nunc de ejus ſpeciebus agendum eſt, & quæ de ipſis cenſuris in communi hactenus dicta ſunt de unaquaque illarum intelligi debent, cùm in iis ſimili modò conveniant, & par ſit illarum ratio, ut habetur c. *1 de ſent.excomm. in 6.* quæ enim eſſentialiter generi conveniunt, ſunt etiam communia, & eſſentialia ſpeciebus, & primò de excommunicatione agemus, ac ejus effectibus utpotè quæ gravior cenſura, & pœna aliis exiſtit, ut docet Scot.4. d.25. q. 1. poſteà de ſuſpenſione, & interdicto.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit excommunicatio.

33 PRimò ut à nomine exordium ſumamus, excommunicatio idem ſignificat,quod à communione ſeparatio; excommunicatus enim dicitur, qui eſt extrà communionem ejectus; undè communiter definiri ſolet, quod *eſt cenſura, qua quis ab Eccleſiaſtica communione fidelium ſeparatur,* & ſic etiam definitur à Scoto 4. d.19. §.*de Quinto*, & colligitur 11. q.3.cap. *Omnis Chriſtianus,* ubi dicitur Chriſtianum per excommunicationem ab Eccleſia communione removeri,& excludi, non quidem excluſione,vel ſeparatione corporali, quæ fit in carceratione, ſed excluſione, vel ſeparatione, quæ fit per prohibitionem, ne ipſe cum aliis Chriſtianis communicet, nec alii cum eo, ut Scotus declarat loc. cit. quia Chriſtianus per hanc cenſuram ſit extrà communionem Eccleſiæ, quæ fundamentum habet in verbis Matt.18.*Si Eccleſiam non audierit; ſit tibi tamquam Ethnicus, & Publicanus* ideſt excluſus,& ſegregatus à communione fidelium. Dicitur *Cenſura*, quia eſt pœna medicinalis bono ſpirituali privans, & continetur ſub cenſura, tamquam ſub genere, in quo convenit cum ſuſpenſione, & interdicto, & differt ab irregularitate, degradatione, depoſitione, & ceſſatione à divinis, & aliis inhabilitatibus, vel pœnis, quæ non ſunt cenſuræ propriè dictæ. Dicitur ſeparans à communione fidelium, quia per hanc particulam differt à ſuſpenſione, & interdicto, hæc enim formaliter, & præcisè non privant ſocietate cum aliquo neque communione in aliquo bono cum aliis, etenim ſuſpenſio privat miniſterio Eccleſiaſtico tantùm, ut ſic, quatenus, ſcilicet eſt Monaſterium, ſeù uſus, & exercitium Clericalis poteſtatis, & interdictum privat tantùm divinis officiis, & bonis, quæ per ipſa participari poſſunt, ut patebit ex infrà dicendis. Additur *Eccleſiaſtica*, quia non privat communione, & participatione omnium bonorum ſpiritualium, ſed tantùm aliquorum, quæ Eccleſiæ poteſtati ſubduntur, non enim privat gratia, & charitate, & aliis virtutibus, ac donis, quæ poteſtati Eccleſiæ per ſe, & directè non ſubduntur, ſed privationem gratiæ, & charitatis per peccatum, & contumaciam præſupponit; imò fieri poteſt, ut quis antequam ab excommunicatione abſolveretur perfectæ contritionis actu gratiam recuperaſſet; ſimiliter non privat bonis ſpiritualibus particularibus v.g. effectu orationum, quas aliquis privatim pro excom-

Digitized by Google

excommunicato offerre poteſt; ſed tantùm communibus quæ Eccleſiæ diſpoſitioni ſubſunt, & tria præſertim enumerari ſolent, ut Toletus advertit l. 1. c. 4. Primùm eſt exterior converſatio, quæ in mutuo colloquio, & convictu fidelium conſiſtit. Secundùm eſt Sacramentorum participatio. Tertiùm orationes, & ſuffragia Eccleſiæ, quibus ſuos fideles adjuvare curat, & nomine ipſius factis impetrantur bona interna ſpiritualia. Excommunicatio ergò privat communicatione prædicta, ſivè omninò, ſivè ex parte, ut ſic comprehendamus tam excommunicationem majorem, quàm minorem, & hoc modo explicata excommunicationis definitio utrique convenit, tàm majori quàm minori, ut etiam ex noſtris docet Blundus diſp. 2. art. 1. licet oppoſitum doceat Faber diſp. 4. c. 1. nu. 12. ſiquidem quia aliquis ſeparari poteſt à communione fidelium, ſeu Eccleſiaſtica; vel in Sacramentis tantùm, ut fit per excommunicationem minorem; vel à Sacramentis, & ſimul à conſortio, & politica ſocietate fidelium, ut fit per excommunicationem majorem; ideò in communi dictum eſt, quòd excommunicatio eſt excluſio, vel ſeparatio Chriſtiani à communione fidelium, ſivè Eccleſiaſtica, ſic enim abſtractè ſumpta comprehendit ſeparationem à communione fidelium in communi, quæ poteſt eſſe ab aliqua communione, vel ab omni communione; & ſic majorem, & minorem comprehendit.

34 Secundò excommunicatio ex parte boni, quo privat, propriè, & principaliter dividitur in majorem, & minorem, ut habetur in cap. penult. *de ſent. excomm.* in quo utraque excommunicatio definitur dùm dicitur, quod excommunicatio minor ſeparat à perceptione Sacramentorum, & major à communione fidelium, ideſt ab omni, quia hæc locutio quamvis indefinita, cùm doctrinalis ſit, æquivalet univerſali: & ideo excommunicatio major, quæ ſimpliciter eſt excommunicatio, ut ait Scotus loc. cit. definitur, quod eſt, ea, quæ à fidelium, & Eccleſiaſtica communione totaliter ſeparat, & dicitur *totaliter*, quia non ſolùm excludit à communione Sacramentorum, tàm activè, quàm paſſivè, ſed etiam à communione civili, & politica, quæ in confabulatione, mutua ſalutatione, communi menſa, & hujuſmodi conſiſtit; atque hæc cenſura ideſt eſt, quod anathema, quo vocabulo ſignificatur aliquem, tamquam ſeparatum ab omni aliorum communicatione expoſitum eſſe abominationi, & deteſtationi hominum; ac in jure fere ſemper excommunicationis nomine intelligitur, & merito, quia excommunicatio major eſt ſimpliciter, & abſolutè excommunicatio, quia eſt totum includens, non ſolùm privationem ſuſceptionis Sacramentorum, in qua excommunicatio minor conſiſtit, ſed etiam privationem aliorum; & per hanc majorem excommunicatus eſt duplex, ſcilicet, toleratus, quem fideles vitare non tenentur, & non toleratus, quem tenentur vitare; & quidem poſt Concilium Conſtantienſe non tolerati ſunt hi duo tantùm, primò notorius Clerici percuſſor, deinde quivis nominatim excommunicatus, undè non teneris vitare eum, quem ſcit contrà legem peccaſſe, per quem illi etiam in particulari ſub pœna excommunicationis aliquid eſt vetitum, vel præceptum, requiritur enim, ut per ſententiam ſpecialem, & expreſſam contrà perſonam in particulari poſt peccatum commiſſum cenſura ſit publicata; & ſicut excommunicatio non fuit à Chriſto Domino inſtituta, & ordinata, ſed tantùm ab Eccleſia, ut univerſaliter de omni cenſura dictum eſt q. præc. a. 1. n. 5. ità dicendum eſt dictam communicationem etiam in divinis eſſe prohibitam jure tantùm humano Eccleſiaſtico, quia excommunicatio major inſtituta tantùm eſt ab Eccleſia, & non à Chriſto, quamvis fundata in illis Chriſti verbis Matt. 18. *Sit tibi Ethnicus, & Publicanus.* Excommunicatio verò minor, quæ eſt excommunicatio ſecundùm quid ea eſt, quæ à fidelium, & Eccleſiaſtica communione ſecundùm quid, ſivè partialiter privat, quia licèt à communione fidelium excludat, quæ conſiſtit in perceptione, & participatione Sacramentorum, & hoc paſſivè tantùm; non tamen excludit à politica, & civili communione, ut habetur in c. cit. penult. *de ſent. excomm.* & communiter omnes DD. docent, tàm Theologi, quàm Canoniſtæ, qui proindè etiam unanimiter docent cauſam excommunicationis majoris eſſe oportere peccatum mortale, & cum contumacia annexam; cauſam verò excommunicationis minoris poſſe eſſe etiam veniale, cùm enim incurratur ob unicam tantùm cauſam, ſi quis nimirum cum excommunicato majori excommunicatione communicet iis caſibus quibus non licèt, hoc eſſe poteſt peccatum veniale tantùm, ut cùm incurritur propter communicationem cum eo in rebus levioribus, ut in menſa, ſalutatione, &c. & poteſt etiam eſſe mortale, ut cùm incurritur propter communicationem in rebus gravioribus, & tandem ubi excommunicationis majoris plures ſunt effectus, & graves, ut infrà videbimus; excommunicationis minoris unicus tantùm eſt effectus, ſcilicet, privatio perceptionis Sacramentorum, & paſſivæ electionis ad beneficium.

35 Tertiò ex aſſignato diſcrimine inter utramque excommunicationem colligitur definitionem minoris eſſe, quod eſt Cenſura Eccleſiaſtica privans hominem participatione Sacramentorum, ſic enim definitur in cit. cap. pen. *de ſent. excomm.* & à S. Bonav. diſt. 18. ar. 4. quæſt. 5. & à Scoto loc. cit. & ab aliis Theologis, & Summiſtis; & ex hac definitione colligitur proprius, & adæquatus hujus excommunicationis effectus, qui eſt privare hominem uſu, & participatione Sacramentorum, ut expreſsè habetur ex c. cit. & ex c. *A nobis*, de except. & licèt hic effectus excommunicationi quoque majori conveniat, cui excommunicatio minor comparatur per modum partis, dicitur tamen proprius, & adæquatus excommunicationis minoris effectus, quia præcisè hoc ſolùm operatur in homine tali cenſura ligato; ex quo ſequitur omnes alios actus Eccleſiaſticæ communicationis, tàm ſacros, quàm civiles, ſeu humanos licitos eſſe homini minori excommunicatione ligato, ut expreſsè habetur in cit. cap. *A nobis* de exceptionibus ubi ponitur particula excluſiva, dùm dicitur. *Tantùm à Sacramentorum participatione eſt remotus*; ergò reliqua ſunt ſibi licita; quarè hujuſmodi excommunicatus, & Miſſam audire, & alia divina, quæ Sacramenta non ſunt, participare poteſt, neque privatur communicatione civili, ſivè publica, ſivè privata, neque juriſdictione, neque Eccleſiaſticis ſuffragiis, ut communiter Theologi docent 4. diſt. 18. & 19. nec etiam adminiſtratione activa Sacramentorum, undè cætera Sacramenta miniſtrando, vel non peccat, ut aliqui putant, vel ſi peccat, tantùm venialiter peccat, niſi faciat in contemptum Eccleſiæ. Quam ſententiam probabiliorem exiſtimant Faber, & Blundus ex noſtris loc. citat. propter verba Pontificis in c. ult. de Cleric. excomm. miniſtr. ubi dicit, quòd ſi ligatus excommunicatione minori celebret, peccat *graviter*, ſed dùm loquitur de collatione activa Sacramentorum, inquit tantùm *peccat*, & non apponit particulam *graviter*; ergò ſaltem venialiter peccat, quam ſententiam tenet Ledeſma, Covar. & alii, & ex profeſſo tuetur Faber loco cit. contrà Suarez, & alios.

36 Quartò propterea quamvis excommunicatus minori excommunicatione peccet mortaliter recipiendo Sacramenta, ut habetur in cap. cit. ubi dicitur graviter peccare, qui celebrat in minori excommunicatione, adhuc tamen validè ea ſuſcipiat, quia Eccleſia non irritat Sacramentum, ſi aliàs debita materia, & forma cum debita intentione à legitimo Miniſtro applicetur, ut notat Blundus loc. cit. hoc tamen intelligi debet, ut Caſpenſis advertit cùm aliis diſput. 3. cit. ſect. 15. excepto Pœnitentiæ Sacramento, quod non eſt validum, quando in eo mortaliter peccatur ex parte recipientis, quia ejus materia eſt etiam diſpoſitio ad gratiam; & rurſus licet hic excommunicatus in receptione Sacramentorum mortaliter peccet, niſi ignorantia vel alia cauſa excuſet, non tamen irregularitatem incurrit, quia non habetur hæc pœna in jure, undè licèt celebrans ſcienter in minori excommunicatione graviter peccet, nullius tamen irregularitatis notam incurrit, ut notant Faber, & Blundus loc. cit. & expreſsè docet Scotus 4. diſt. 13. q. 2. & d. 25. q. 1. & ratio eſt, quia talis irregularitas non eſt contrà ſic celebrantem in jure expreſſa. Item quamvis ſic excommunicatus e. cit. de ſent. excomm. prohibeatur eligi ad gradus, dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica, adhuc tamen talis electio facta eſt valida, non irrita, ſivè fiat ſcienter, ſivè ignoranter ab electoribus, vel recipiatur ſcienter ab ejuſmodi excommunicato; ſed licet ſit valida, poteſt tamen, & debet per ſententiam irritari, nam Pontifex in illo c. non dicit electionem illam ipſo jure eſſe irritam, ſed eſſe irritandam, quam opinionem tenent etiam Faber, Blundus loc. cit. cum Ricardo 4. diſt. 18. art. 7. quæſt. 4. Quod ſi aliquando in jure ſignificatur talem electionem eſſe irritam, intelligendum eſt poſt ſententiam, & eſſe irritam declarandam, ut contrà Covarruviam, & alios docent Vaſquez, Suarez, Avila, Coninch. Hurtadus, & alii; & hoc intelligendum eſt de electione ad gradus, dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica, ut dictum eſt, quia loquendo de electione ad dignitatem laicam, non ſolùm talis electio eſt valida, ſed neque irritanda. Denique ab hac excommunicatione lata à jure abſolvere poteſt Parochus, & quilibet Sacerdos habens poteſtatem abſolvendi à mortalibus cùm non ſit reſervata. Ità S. Bonavent. 4. diſt. 18. art. 4. qu. 6. Ricardus, Gabriel, Mayr. ibidem, & alii. Eſt tamen difficultas, an ſimplex Sacerdos non approbatus ab Ordinario poſſit ab ea abſolvere. Negant plures, affirmant alii, quando ſic excommunicatus non habet peccatum mortale, quia quicumque Sacerdos etiam non approbatus, vel jure divino, vel ſaltem ex permiſſione Eccleſiæ habet poteſtatem abſolvendi à venialibus, & conſequenter ab hac excommunicatione; quando conjuncta non eſt cum mortali. Ità Tabiena, Armilla, Navarrus, Toletus, Hurtadus, & alii apud Caſpenſem loc. cit.

37 Quintò ulteriùs præter diviſionem eſſentialem excom-

muni-

municationis jàm aſſignatam dantur etiam aliæ diviſiones accidentales, nam ex conſideratione cauſæ efficientis, ſivè ejus, à quo fertur, dividitur in excommunicationem à jure, & ab homine juxtà dicta quæſt. præced. de Cenſur. in communi ar. 1. n. 8. quæ duo membra non differunt, eo quia excommunicatio, quæ eſt à jure non ſit quoque ab homine, ſiquidem omnis excommunicatio eſt ab homine poteſtatem juriſdictionis habente; ſed quia excommunicatio à jure ea dicitur, quæ fertur per Canonem, ſeù Conſtitutionem, vel ſtatutum perpetuum obligans ſub hac pœna tranſgreſſores illius, & tales ſunt leges omnes in corpore juris inſertæ, vel in extravagantibus Pontificum in quibus ob bonum commune, & publicum ſtatuitur, ut aliquid fiat vel non fiat ſub hujuſmodi pœna, ut eſt illa, ſi quis ſuadente diabolo Clericum percuſſerit ſit excommunicatus. Excommunicatio verò ab homine dicitur illa, quæ fertur à legitimo Judice, ſervatis juris ſolemnitatibus in aliqua actione, vel negotio ſingulari abſq; hoc quod ſtabiliatur jus, vel ſtatum permanens, ſed ſolùm, ut talis actio particularis fiat, vel non fiat ab aliquo, vel aliquibus ſub pœna excommunicationis, quod præceptum particulare ſolùm pro ea actione durat, & ea tranſacta ceſſat, ut cùm Judex alicui præcipit ſub pœna excommunicationis, ut coram ipſo intrà tantùm temporis ſpatium comparere debeat ad reſpondendum in jure, & ſic de aliis. Undè ut ſequitur ex dictis loc. cit. de Cenſur. in communi, in hoc præcipuè differt excommunicatio à jure ab ea quæ eſt ab homine, quod illa perpetuò durat etiam mortuo, vel remoto ab officio, qui illam tulit, ut habetur in capit. *finali*, ut docent ibidem Gloſſa, Panormitanus, & alii Canoniſtæ communiter, nec toli poteſt, niſi à ſolo Pontifice, qui ſolus eſt juris conditor, & ſuprà jus. Excommunicatio vero ab homine ceſſat, ſeù ſpirat ſtatim, ac moritur, vel ab officio removetur, qui eam tulit. Ità Navarrus, Paludanus, Sayrus, Toletus, & ex noſtris Aſteſanus lib. 7. tit. 1. Faber diſp. 4. cit. cap. 1. Blundus diſp. 2. art. 2. & alii communiter; deindè excommunicatio ex parte ejus, vel eorum, cui vel quibus infligitur, dividitur in generalem, & ſpecialem, ut habetur cap. *A nobis* de ſent. excom. generalis ea eſt, qua generali edicto excommunicantur omnes, qui hoc, vel illud fecerint, unde non fertur in aliquam, vel aliquas perſonas determinatè, ſed generatim in eos omnes, qui hoc, aut illud fecerint, vel non fecerint, ſpecialis verò, ſeù particularis eſt illa, quæ determinatè fertur in aliquem, vel in aliquos tantùm, quod dupliciter fieri poteſt, vel nominatim ipſas perſonas exprimendo, aut quando excommunicatio aliquod particulare factum reſpicit, quod non ad omnes, ſed ad certum, vel ad certos aliquos pertinet, ex quo patet, excommunicationem ſpecialem ſeù particularem, non niſi ab homine ferri ſolere, jus enim ipſum circa determinatos tantùm, & particulares caſus non conſtituit, ſed circa univerſales. Ità Gloſſa c. *Relatum* de jure patronat. & c. *Dolentes* de celebrat. Miſſ. & de Sim. cap. 33.

38 Sextò ex parte modi, quo excommunicatio fertur benè, vel male dividitur in juſtam, & injuſtam, juſta dicitur, quæ fertur ab eo qui legitimam habet auctoritatem, juſtam ob cauſam, prævis tribus monitionibus, & ſervato juris ordine, ut conſtat ex dictis loc. cit. de Cenſ. in com. & docet S. Bonav. 4. diſt. 18. p. 2. qu. 6. illi autem omnes, & ſoli ſententiam excommunicationis ferre poſſunt, qui legitimam juriſdictionem habent in foro externo Eccleſiaſtico ordinariam, vel delegatam, etiamſi ſint inferiores Epiſcopo, & neceſſe eſt ut talis juriſdictio non ſit impedita per aliquam cenſuram Eccleſiaſticam, ſicut eſſet in excommunicato notoriè, & ab Eccleſia non tolerato, ut dictum eſt q. præc. art. 2. num. 10. & ſeq. Cauſa verò legitima, & juſta ferendi excommunicationem præſertim majorem eſt peccatum mortale, & contumaciæ adjunctum, ut dictum eſt quæſt. præced. 2. 3. num. 23. & ſeq. & non ſufficit quodcumque peccatum mortale, ſed ut inquit Scot. 4. d. 19. *§. de Quinto* debet eſſe peccatum enorme, & publicum, undè merito Doctor ibid. quoſdam Prælatos reprehendit, quos fatuos vocat, qui faciles ſunt ad excommunicandum, & frequentem uſum excommunicationis valdè deteſtatur, quia excommunicatio, inquit, eſt gladius Eccleſiæ, qui tamen ab Apoſtolis raro invenitur extractus, in omnibus enim Epiſtolis Pauli non invenitur, quod excommunicaverit; niſi tribus vicibus. Tandem ad juſtam excommunicationem requiritur debita forma in ea ferenda, quæ ſatis explicata manet ex ſuperiùs dictis quæſt. præc. art. 2. nu. 14. & ſeq. quarè injuſta excommunicatio dicitur illa, cui deficit aliqua ex conditionibus prædictis. Et ex his patet alia diviſio excommunicationis, ſcilicet in validam, & invalidam, ſeù nullam, quæ quidem eſt ſubdiviſio excommunicationis injuſtæ, nam juſta excommunicatio ſemper eſt valida, injuſta ergò excommunicatio, & nihilominus valida, ea eſt, quæ fertur à Judice legitimam auctoritatem habente, ob cauſam ſufficientem, & aliqua monitione præcedente, licèt aliæ quædam conditiones accidentales deſint pertinentes potiùs ad ſolemnitatem juris, quàm ad ſubſtantiam; excommunicatio verò injuſta, & invalida dicitur illa in qua de eſt una ex his tribus conditionibus eſſentialibus, & ad ſubſtantiam juris pertinentibus, nimirum, quæ fertur à Judice legitimam auctoritatem non habente, vel abſque ſufficienti cauſa, aut nulla prorſus monitione præmiſſa, ut dictum eſt de validitate, vel invaliditate Cenſuræ in communi quæſt. præc. art. 1. in fin. An verò aliquando excommunicatio obliget in conſcientia, licet ſit nulla, videatur Faber diſp. 4. cit. cap. 3.

39 Denique quando excommunicatio infligitur, ſivè à jure, ſive ab homine nulla facta mentione majoris, vel minoris, ſed ſimpliciter, & abſolutè DD. communiter docent intelligi debere de excommunicatione majori, & non minori, ità enim in jure declaratum eſt in c. penult. de ſent. excom. Et ratio eſt, quam Doctor noſter aſſignat l. c. quia excommunicatio major tantùm eſt ſimpliciter, & abſolutè excommunicatio, minor verò tantùm ſecundùm quid, ideo vox illa excommunicationis ſimpliciter, & abſolutè prolata præſertim in ſententia ferenda, vel a jure, vel ab homine, majorem excommunicationem indicat, verba enim abſolutè prolata ſumuntur in ſignificatione ſua ſimpliciter L. *non aliter*, *ff. de leg.* 3. Nec obſtat regula Juris in 6. quod in pœnis benignior pars, & interpretatio eſt ſumenda; cùm enim ex jure conſtet, quod vox hac *excom.* abſolutè prolata ſtat pro majori regula illa non habet locum, licet excommunicatio ſit pœna, quia in omni diſpoſitione etiam pœnali verba ſecundùm jus ſunt intelligenda.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quinam ſint effectus excommunicationis majoris, ubi de primo & ſecundo ejus effectu ſpecialiter diſcurritur.

40 VArii ſunt effectus excommunicationis majoris, quidam enim ſunt proximi, & immediati, de quibus hic eſt ſermo, alii vero remoti, & mediati, qui præſertim ſunt duo, primus eſt irregularitas, quam incurrit Clericus excommunicatus exercendo actum alicujus ordinis, ut ſuo loco infra dicemus; alter eſt, quod ſi quis per annum in excommunicatione inſordeſcat, ſit ſuſpectus de hæreſi, & contrà eum, ut talem, procedi poteſt ex Trid. ſeſſ. 25. cap. 3. & eſt ſententia communis Canoniſtarum cum Gloſſa in cap. *Contingit*, de dolo, & contumacia; & ulterius ſi excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter perſiſtens ſit perſona Eccleſiaſtica, & habeat beneficium, debet illo privari, ut etiam Canoniſtæ docent cap. *Cùm bona*, de ætate, & qualitate, & cap. *Rurſus* 11. q. 3. effectus verò proximi, & immediati, quos hic inquirimus ſunt plures, qui non eodem modo aſſignantur à Doctoribus, cum enim excommunicatio major ſit cenſura à communione fidelium, & Eccleſiaſtica totaliter ſeparans, ut dictum eſt artic. præced. omnes conveniunt effectum excommunicationis præcipuum, & immediatum eſſe privare excommunicatum communione fidelium. Verùm, quia communio fidelium pluribus contingit modis, hinc multi particulares effectus inſurgunt, qui in illa ſeparatione à communione fidelium continentur, & modò ſunt explicandi, & ideo vario modo à DD. aſſignantur, licet omnes in ſubſtantia conveniant, nos autem communiorem, & faciliorem modum eos explicandi aſſignabimus.

41 Primus itaque effectus excommunicationis majoris eſt privare excommunicatum ſaltem non toleratum communibus Eccleſiæ ſuffragiis, quorum nomine intelliguntur Sacrificium Miſſæ, orationes, & alia pia fidelium opera, quibus ſe invicem juvant juxtà articulum Symboli *Sanctorum Communionem*, undè ex hoc dicuntur ſuffragia Eccleſiæ, quia à membris Eccleſiæ fiunt, & hæc ſunt duplici differentia, quædam communia, quæ auctoritate publica fiunt, ut ſacrificium Miſſæ, quod nomine totius Eccleſiæ offertur, & orationes ordinatæ, vel actiones communes ab Eccleſia inſtitutæ, quæ ab ejus Miniſtris, ut ſic fiunt, & indulgentiæ à Summo Pontifice conceſſæ; & ab aliis Prælatis inferioribus facultatem habentibus eas concedendi; quædam verò ſunt ſuffragia privata, vel particularia, quæ, ſcilicet, fiunt non auctoritate publica, ſed privata, ut jejunia, & orationis privatæ, conveniunt ergo DD. excommunicationem majorem privare ſaltem non toleratos communibus Eccleſiæ ſuffragiis: & ratio à priori hujus eſt ordinatio, & inſtitutio Eccleſiæ quæ ita inſtituit, ut conſtat ex ipſius uſu, & ex variis juribus deducitur præſertim vero ex cap. *A nobis* 28. & ex cap. *Sacris* 38. de ſent. excomm. & hujuſmodi præceptum; ne fiant hæc ſuffragia pro tali excommunicato obligat ſub mortali, ut docet D. Thom. quol. 11. ar. 9. & DD. communiter, quia materia ex ſe eſt gravis; quod non congruè facit Eccleſia, quamvis pia mater, & in bonum ipſius excommunicati, ut vexatio det ei intellectum, &

 reſi-

Digitized by Google

reſipiſcat, & in bonum commune aliorum, ut terrore contineantur, qua ratione dicitur pęna medicinalis, quia non fertur per modum vindictæ, ſed correctionis, & reſipiſcentiæ. Dices, licet orare pro infidelibus, ut convertantur, & Eccleſia ordinat Miſſas offerri pro reductione hæreticorum, & ſchiſmaticorum, qui ſunt excommunicati. Reſpond. orationes publicas pro infidelibus, & hæreticis fieri poſſe tantùm indirectè, non autem directè, etenim directè, & per ſe pro Eccleſia fiunt ſ. pro ejus dilatione, vel augmento, & unione, & indirectè tantum pro illis quatenus tales orationes publice redundant in bonum infidelium, & hæreticorum, quorum converſione Eccleſia augetur, non ergo licitum eſt Miſſas directè offerre pro reductione hæreticorum, & ſchiſmaticorum, neque pro converſione infidelium, ſed tantum pro dilatatione, & ampliatione Eccleſiæ, quamvis dilatanda ſit eorum reductione, & converſione, quia tunc directè tantùm pro Eccleſia offeruntur, etiamſi directè redundet quoque in bonum illorum, ut Hurtadus advertit diſp. 3. diffic. 2. & Faber ex noſtris diſp. 4. cit. cap. 4. Dices Eccleſia feria ſexta Paraſceves etiamſi directè, & per ſe orat pro hæreticis, & ſchiſmaticis. Reſpondeo cum eiſdem Auctoribus Eccleſiam voluiſſe ab illa prohibitione generali illum diem excipere, quia eo die ſpeciali modo repræſentatur paſſio & mors Chriſti Domini, quæ pro omnibus ſufficientiſſima fuit, & ideo Eccleſia orare voluit, ut pro omnibus hominibus etiam infidelibus, & hæreticis efficax fiat, & hoc ex pietate ſua, ut etiam oſtendat deſiderium ſalutis animarum illorum, qui etiam extrà ipſam ſunt, quod licitè facere poteſt, quia hoc præceptum, ut excommunicatus talis ſuffragiis communibus privetur, eſt poſitivum Eccleſiæ præceptum, & ideo poteſt in illo diſpenſare, ut pro eis oretur etiam per ſe, & directè feria ſexta Paraſceves ob memoriam Dominicæ Paſſionis, non tamen aliis temporibus id permittit, undè ſi extrà eum diem Paraſceves qui eas orationes diceret, peccaret mortaliter.Ità Faber loc. citat.

42 Verùm quia, ut ſuprà dictum eſt, excommunicati alii ſunt tolerati, cum quibus licite poſſunt, & in humanis, & in divinis communicare fideles, & alii non tolerati, cum quibus, ſcilicet fideles licitè communicare non poſſunt, nec in divinis nec in humanis, quales ſunt poſt Concilium Conſtantienſe notorius Clerici percuſſor, & quivis nominatis excommunicatus; & ſpecialiter, ac publicè denunciatus; quamvis DD. conveniant prædictam ſuffragiorum communium privationem intelligi de non toleratis, & publicè excommunicatis: difficultas tamen eſt, an intelligatur etiam reſpectu excommunicatorum toleratorum, ſeu de occultis excommunicatis, vel licet publicis, non tamen in particulari nominati, ut ſunt hæretici omnes, qui ſunt excommunicati, non tamen ſub propriis, vel æquivalentibus eorum nominibus ſunt denunciati, vel nominati, & ob id dicitur excommunicati occulti in comparatione non toleratorum, licèt ſciatur eos eſſe excommunicatos. Prima opinio negat prędictam ſuffragiorum privationem intelligi reſpectu excommunicatorum toleratorum, & aſſerit licere alicui excommunicato nomine Eccleſiæ orare, vel ſacrificium offerre, ſi non fuerit denunciatus nominatim, vel notorius Clerici percuſſor. Ratio eſt quia ſicut talem excommunicatum vitare non tenemur, ita neque pro illa orare prohibemur, & ſacrificium offerre etiam nomine Eccleſiæ. Ità Navarrus, Henriquez, Coninchius, Sayrus, Hurtadus. Ugolinus, & alii. Secunda opinio communior, & probabilior affirmat prædictam ſuffragiorum communium privationem etiam ad excommunicatos toleratos extendi, & aſſerit non licere ſine mortali ſuffragia facere pro talibus excommunicatis nomine Eccleſiæ. Ratio eſt, quia ante extravagantem Concilii Conſtant. *Ad evitanda* non poterat hoc licite fieri; ergò neque modò, cùm illa Conſtitutio ſolùm ſit debita in bonum aliorum fidelium, & noluerit tales excommunicatos relevare in aliquo directè, ut conſtat ex illis verbis: *Per hoc autem non intendimus ipſos excommunicatos, ſuſpenſos, vel interdictos in aliquo relaxare, aut eis quomodolibet ſuffragari;* ſi autem liceret pro eis ſacrificium offerre, vel alias publicas orationes facere, valde illa Conſtitutio excommunicatis faveret; ergo hæc eſt Eccleſiæ intentio, ut hujuſmodi excommunicati non reſipiſcentes, & in excommunicationem manentes his communibus ſuffragiis non gaudeant. Confirmatur quia per excommunicationem Eccleſia excommunicatum privat omnibus Eccleſiæ, ſuffragiis, & hic eſt potiſſimus excommunicationis effectus cùm ergò Concil. Conſtantienſe nolit in aliquo excommunicato relevare, illos non facit per talem Conſtitutionem participes ſuffragiorum Eccleſiæ, atque ideò nec Sacerdos pro eis orare poterit nomine Eccleſiæ, etiamſi ſint tolerati. Nec obſtat, quod ex vi illius Conſtitutionis non cogimur ad vitandum talem excommunicatum, quia hoc eſt in bonum aliorum fidelium; ſed quod non poſſimus pro eo orare eſt in medicinam, & bonum excommunicati, ut ſcilicet, ipſe reſipiſcat, & contumacia ejus frangatur. Ità Suarez, Vaſquez, Avila, Caſpenſis, & Blundus ex noſtris diſput. quarta citat. articul. quarto, & alii plures, ac etiam Faber loc. cit.

43 Rurſus eſt alia Difficultas, An ſuffragia communia poſſint offerri pro excommunicatis contritis, pœnitentibus nondum ab excommunicatione abſolutis. Prima opinio negat, cujus ratio eſt, quia cum excommunicatio non tollatur, niſi per abſolutionem, ità neque ejus effectus, qui eſt excluſio à ſuffragiis communibus, undè ſicut poteſt quis eſſe in gratia, & manere adhuc in excommunicatione, ita ſimiliter cum effectibus excommunicationis. Confirmatur ex capit. *à nobis* 18. & ex ca. *Sacris* 38. de ſent. excom. ubi dicitur pro hujuſmodi excommunicatis jam defunctis etiamſi pręceſſerint ſigna manifeſta pœnitentiæ, non eſſe oblationes recipiendas, nec orationes faciendas ante impenſam abſolutionem; ergo multó minus pro illis vivis. Tandem, quia hoc etiam congruit ad reverentiam, & timorem hujus cenſuræ, ut illam homines magis timeant, & in majori veneratione habeant. Ità Soto, Suarez, Coninc. Hurtadus, Caſpenſis, & alii. Secunda opinio, quæ probabilior, & magis pia videtur, affirmat excommunicatum pœnitentem non eſſe his ſuffragiis privatum, & conſequenter infert poſſe ea pro illis offerri, licet non publicè. Ratio eſt, quia credi non poteſt Eccleſiam, quæ eſt pia mater velle à dictis ſuffragiis, illum excludere, quia jam non eſt contumax, ſed ſibi per charitatem conjunctus. Confirmatur, quia excommunicatio juſtè lata in foro exteriori, ſed injuſtè in foro interiori ob cauſam præſumptam, & non veram non valet, undè innocens ſi excommunicetur, non ob id ſuffragiis Eccleſiæ privatur, ut tenent communiter DD. ex cap. *Alma mater*, cùm illa ſententia coram Deo non liget, quia excommunicatio ſupponit grave crimen cum contumacia, ſeu rebellione, licet coram Eccleſia in foro exteriori pro excommunicato habeatur; ergo etiam in propoſito cùm cauſa præſumatur in foro exteriori, ſed revera non adſit, ſequitur, quod ſuum effectum non habeat quoad forum interius. Denique ceſſante cauſa ceſſat effectus ejus; at excommunicatio eſt pœna contrà contumacem, & inobedientem Eccleſiæ ordinata; cum ergo hæc tollitur, tollitur quoque excommunicatio in foro interiori, & apud Deum, & ad priſtinum ſtatum reſtituitur, & ſic gaudet ſuffragiis, & aliis bonis, quibus per excommunicationem privabatur. Ità Ricardus, D. Antoninus, Navarrus, Covarruvias, Azorius, Faber ex noſtris l. c. & plures alii. Nec rationes in oppoſitum urgent, unde ad primam dicendum eſt, quod licet excommunicatio in foro exteriori non tollatur, niſi per abſolutionem, in foro tamen interiori tollitur etiam per contritionem, & pœnitentiam, & ſic ceſſat ejus effectus; non tamen ob id ab abſolutione in foro exteriori liberatur, quia ſicut contritio de peccatis includit confeſſionem in voto; unde contritus confiteri tenetur, quamvis peccatum quoad culpam ſit dimiſſum; ità excommunicatus pœnitens, & contrictus tenetur ad petendam abſolutionem in foro Eccleſiæ. Ad Confirmationem dicendum cum Fabro ex illis cap. potius oppoſitum deduci, nam ibi Papa fatetur aliquem eſſe poſſe abſolutum in foro interiori, & apud Deum, & tamen eſſe ligatum apud Eccleſiam, quæ non judicat de occultis, ex hoc enim innuere videtur, quod licet in tali caſu orationibus communibus fidelium non privetur, quia tamen Eccleſia id ignorat, non debet prius orare pro illo, quàm abſolvat, quia rectus ordo judicii Eccleſiaſtici hoc poſtulat, ideò ſuprà diximus, quod licèt pro illo poſſint ſuffragia communia offerri, non tamen publicè applicari. Ad ultimum negatur congruum eſſe, ut ablata culpa, & cauſa excommunicationis, adhuc ipſa liget, imò hoc eſt valdè incongruum, & irrationabile, neque hoc eſt faciendum, ut ipſa magis timeatur, quia timor debet eſſe rationabilis, ut ait Faber loc. citat.

44 Denique eſt difficultas, an excommunicati adhuc in contumacia manentes priventur orationibus, & ſuffragiis privatis, jam enim ſupra diximus orationes hujuſmodi, & ſuffragia duobus modis à fidelibus fieri poſſe, interdum ſcilicet, privatim, ut ſingulæ perſonæ ſunt; interdum publicè, ut ſcilicet, ſunt miniſtri Eccleſiæ, & auctoritate publica, vel ex theſauro Eccleſiæ, ut per indulgentias, & quidem conveniunt Doctores omnes, pro excommunicatis omnibus etiam non toleratis, & in contumacia manentibus poſſe fieri orationes privatas, & pia opera, & ratio eſt, quia Eccleſia de facto hoc non prohibuit, ac proindè poteſt licitè, & fructuosè pro illis privatim orari, & alia ſuffragia privata offerri; immò addunt etiam in Miſſa in *Memento*, quando mentaliter, & occultè Sacerdos orat, poſſe hoc facere nomine proprio; licèt enim *Memento* ſit pars publici officii, nihilominus in eo non prohibetur privatim

etiam

Digitized by Google

etiam orare, pro quibus voluerit Sacerdos; unde non tantùm quiſque privatus, ſed etiam Sacerdos poteſt, tamquam perſona privata pro excommunicatis orare etiam in publicis precibus, & ſacro; imò actionem ſacrificandi, prout pendet à merito privato operantis offerre, vel ejus in *Memento* in particulari meminiſſe, imo addit Blundus noſter diſp. 4. c. 2. 3. non ſolùm Sacerdotem poſſe, ut privata perſona, licitè in Miſſæ *Memento* pro excommunicato orare, verùm etiam fructum Miſſæ, qui ſibi correſpondent, ut privata perſona, ſivè ſecundùm meritum perſonale applicare excommunicato applicatione ſpeciali cum Scoto *quodl.* 20. §. *De primo*, dummodò id ſecretè, & occultè fiat. Verùm quamvis hæc ſit communiſſima, & vera omnium ſententia, adhuc tamen probabile cenſet Faber loc. cit. excommunicatum eſſe etiam privatum fructu ſuffragiorum, & orationum particularium, & ratio eſt, quia in ſacris Canonibus habemus excommunicatum ejectum eſſe extrà Eccleſiam, & eſſe privatum communione fidelium; at in communione fidelium, quę explicatur in ſymbolo, includuntur nedum bona, orationes, ſuffragia communia Eccleſiæ, quæ ſcilicet, à Miniſtris publicis Eccleſiæ fiunt in ſacrificiis, & ſacris orationibus, ſed omnes orationes, & opera pia, quæ fiunt ab unoquoque fidelium privatim, ut ſunt jejunia macerationes, peregrinationes, & ſimilia. Cæterum à communi ſententia recedendum non eſt, quia Eccleſia de facto id non prohibuit, ut praxis, & conſuetudo Eccleſiæ oſtendit, & hoc valdè conſentaneum eſt Eccleſiaſticæ pietati, nec veriſimile eſt Eccleſiam, quæ eſt pia Mater, velle excommunicatos privare ſuffragiis quoque, & orationibus privatis, & quandò eos excludit à communione fidelium, excludit ab ea ut includit bona, orationes, & ſuffragia communia Eccleſiæ non autem particularia, & privata, ut Doctores communiter exponunt, & quamvis Eccleſia id non explicet, in partem favorabiliorem eſt interpretanda juxtà regulam juris, & id etiam docet ex noſtris Aſteſanus lib. 7. tit. 9. cum aliis antiquioribus ab ipſo relatis.

45 Secundus excommunicationis majoris effectus eſt privare excommunicatum à communione Sacramentorum tàm activa, quàm paſſiva, undè communiter Doctores docent, non ſolùm excommunicatum denunciatum, vel notorium Clerici percuſſorem, verum etiam occultum, & toleratum adminiſtrando, vel ſuſcipiendo Sacramenta mortaliter peccare, ità enim colligitur ex c. *Cum illorum*, & ex cap. *Si quem de ſent. excom.* & ex c. *ſi celebrat* de Clerico excommunicato miniſtrante, & ex c. *Engeltrud.* 3. qu. 4. ubi dicitur excommunicatum eſſe privatum communione fidelium, ſeù Eccleſiaſtica, quæ quidem communio in participatione Sacramentorum principaliter conſiſtit, tàm activa, quàm paſſiva, ideſt in illorum adminiſtratione, & ſuſceptione; ergò dum excommunicatus Sacramenta adminiſtrat, vel ſuſcipit, mortaliter peccat, quia facit contrà Eccleſiæ pręceptum ejuſque expreſſam prohibitionem, & hoc etiam communiter docent Theol. 4. d. 18. & Scotus d. 13. q. 2. G. & d. 25. q. 1. D. ubi etiam id probat, quia ſi celebrans in minori excommunicatione graviter peccat ex c. *licet de ſent. excom.* ut ſuprà dictum eſt, multò magis excommunicatus excommunicatione majori, imò addunt excommunicatum, etiamſi per pœnitentiam in gratiam Dei redierit, adhuc licitè non poſſe Sacramenta adminiſtrare, vel ſuſcipere, niſi prius fuerit abſolutus, & ratio eſt, quia per excommunicationem participatione Sacramentorum eſt privatus; ergo ſemper coram Eccleſia eſt privatus, donec ab excommunicatione non fuerit abſolutus, & ità præſertim docet Ricard. 4. d. 18. a. 9. q. 4. Hoc autem diximus intelligendum eſſe de excommunicato non ſolùm denunciato, ſed etiam occulto, & tolerato, & quia excommunicatus quicumque abſque ulla exceptione ſecundùm jus antiquum Sacramentorum participatione privatus erat, ut patet ex juribus citatis; ergò etiam ſecundùm jus novum, quia, ut ſuprà dictum eſt, extravagans Concilii Conſtant. nullo modo excommunicatis favere intendit, at valdè faveret, ſi ſine peccato Sacramenta adminiſtrare, vel recipere poſſent, ut Cajetanus advertit in ſumma, verbo *Abſolutio* cum pluribus alii. Hæc autem omnia intelligenda ſunt, ut communiter Doctores advertunt, & Scotus etiam l. c. ex c. *Apoſtolicæ* de Clerico excommunicato miniſtrante, niſi ignorantia invincibilis, metus mortis, infamia, jactura bonorum, & ſimilia damna excuſent, quia cenſura Eccleſiaſtica cum tanto rigore non obligat; unde ſi quis excommunicatus ignorans invincibiliter ſe eſſe excommunicatum ignorantia juris, vel facti adminiſtraret Sacramenta, vel reciperet, non peccaret mortaliter, quia, ut conſtat ex diſp. de Actibus humanis peccatum non eſt niſi voluntarium, talis autem ignorantia facit actum omninò involuntarium, itẽ ſi aliquis excommunicatus occultus, ſibi tamen notus, urgente gravi neceſſitate Sacramenta adminiſtraret, vel ſuſciperet v. g. ad evitandam mortem, vel infamiam, vel ſcandalum, vel gravem jacturam, non peccaret mortàliter, quia lex Eccleſiaſtica, qualis eſt de evitando excommunicato in Sacramentorum participatione cum tanto rigore non obligat, ut cum periculo mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, & ſimilium. Ità Navar. Soto, Sayrus, Layman, Armilla, Emmanuel Sà, Suarez, Faber, & Blundus ex noſtris l. c. & alii DD. paſſim. Conveniunt tandem Doctores, ut Hurtadus advertit diſ. 4. diffic. 2. excommunicatum poſſe etiam licitè adminiſtrare Sacramenta in caſu neceſſitatis proximi, quia id ſatis ſignificant Trid. ſeſſ. 14. ca. 7. dum inquit *ex pietate Eccleſiæ omnes Sacerdotes poſſe pro articulo mortis abſolvere quoslibet pœnitentes*, ſub qua particula *omnes* etiam ſacerdos excommunicatus comprehenditur, nam in eo articulo ex voluntate Eccleſiæ ſuſpenditur excommunicatio quoad privationem juriſdictionis, & quoad prohibitionem abſolvendi; & hoc intelligendum eſt, quando non eſt alius miniſter, qui id facere poſſit; ſed occurrunt aliquæ difficultates breviter diſſolvendæ. Ità etiam Faber l. c. cap. 5.

46 Prima difficultas eſt, an excommunicatus uſu, & participatione Sacramentorum fiat irregularis, vel aliam cenſuram incurrat. Reſpondetur cum communi Doctorum diſtinguendo de participatione activa, vel paſſiva, nam loquendo de paſſiva excommunicatus per ſuceptionem paſſivam Sacramentorum præter peccatum mortale nullam aliam pœnam, vel cenſuram incurrit, niſi ſuſcipiendo Sacramentum Ordinis, & ratio eſt, quia nullus aliquam cenſuram incurrit, vel pœnam Canonicam, niſi à latere Canonum ſit inflicta, ut docet Scotus 4. d. 6. q. 8. & d. 7. q. 4. & d. 13. q. 2. at non reperitur aliquod jus, in quo Pontifex aliquam pœnam infligat excommunicato Sacramenta ſuſcipienti, niſi ſit Sacramentum Ordinis; ità enim tradit Innocentius c. 1. *de ſent. excom.* in 6. undè excommunicatus ſuſcipiendo ordinem ſacrum manet eo ipſo ſuſpenſus ab executione Ordinis, & ſi in eo miniſtret, fit irregularis, hæc enim pœna in jure ſolùm in ſuſceptione Ordinis ſacri eſt impoſita, ut patet c. 1. & 2. de Schiſmaticis. Ità Doctores communiter, & ità ſentit Scotus 4. d. 25. q. 1. & Blundus, ac Faber cum ipſo, quia jus Canonicum ſic determinat. Loquendo autem de uſu, & participatione activa Sacramentorum certum eſt è contra apud omnes excommunicatum Sacramenta adminiſtrantem fieri irregularem, ut patet ex c. *licet*, & c. ult. de Clerico excommunicato miniſtrante, & c. *Si quis* 11. q. 3. & ex c. *Is qui*, & c. *Is cui de ſent. excom. in 6.* unde quoad irregularitatem incurrendam in uſu Sacramentorum non valet paritas de adminiſtratione, & receptione Sacramentorum, quia Jura Canonica talem pœnam imponunt adminiſtranti, non ſuſcipienti, & ratio diſcriminis eſt, & quia adminiſtrare ſacramenta major longè dignitas eſt quàm illa recipere. Verùm hoc etiam intelligendum eſt, niſi ſacerdos excommunicatus celebret, vel alios Ordinis actus exerceat ad gravem infamiam evitandam, vel mortis periculum, & aliis caſibus ſupradictis, & ratio eſt, quia hæc irregularitas contrahitur ex culpa, quę nulla eſt in his caſibus, ut docet Scotus l. c. 4. diſt. 13. quæſt. 2. & diſt. 25. qu. 1. ex cap. *Apoſtolicæ* de clerico excommunicato miniſtrante; undè eſt regula generalis, quod ad incurrendam irregularitatem ex delicto ſeù culpa, ſemper requiritur talis culpa, undè quotieſcumque irregularitas contrahitur ex delicto, ſeù culpa, ſi quis excuſatur à culpa, excuſatur etiam ab irregularitate pro tali culpa inflicta & idem quoque dicendum eſt, ſi ſacerdos Sacramenta adminiſtraret ignorans invincibiliter ſe eſſe excommunicatum. Ità Navar., Corduba, Savrus, Suarez, & alii Doctores ex cap. *Apoſtolicæ*, & ex Gloſſa ibidem.

47 Secunda difficultas eſt; an Sacramenta ſuſcepta ab excommunicato excommunicatione majori ſint valida; ſupponimus autem hic cum communi Doctorum, & præſertim ex Scoto 4. d. 13. q. 2. §. *Ad quæſtionem*, & diſt. 25. qu. 1. & d. 39. §. *De ſecundo* non eſſe idem in jure validum, & licitum; poteſt enim contingere, quod aliqua actio fiat illicitè, quia contrà prohibitionem Eccleſiæ, & conſequenter cum peccato mortali, & tamen ſit valida, ut conſecratio facta à Sacerdote hæretico, vel Shiſmatico, ſi fiat cum debita intentione, & omnibus aliis ad validè conſecrandum requiſitis; jam autem ſuprà diximus num. 45. excommunicatum excommunicatione majori etiam occultum, & toleratum adminiſtrando, vel ſuſcipiendo Sacramenta mortaliter peccare, idque proindè licitè facere; nunc ergò videndum eſt, an id faciat validè, quamvis illicitè, quod prius de ſuſceptione Sacramentorum explicabimus, & poſtea de adminiſtratione, & in primis certum eſt hanc difficultatem non habere locum in Sacramento Baptiſmi, qui antè ejus ſuſceptionem nullus eſſe poteſt excommunicatus, ut ſuprà dictum eſt; nec etiam in Sacramento Euchariſtiæ, quia iſtud ſupponitur factum antè ejus ſuſceptione; ſed tantùm in aliis quinque ſacramentis locum habet, quæ fiunt quando ſuſcipiuntur, & adminiſtrantur, & quidem de duobus Sacramentis, quæ cha-

Digitized by Google

characterem imprimunt, ſcilicet, Confirmatione, & Ordine ſacro conveniunt Doctores eſſe valida, ſi eſſentialia adſint, ſcilicet, materia, forma, & intentio miniſtri, & characterem imprimere, quia de jure divino, cùm hæc adſunt fit ſacramentum, ſive ſuſcipiens peccet, ſive non, illa recipiendo, quia hoc non pendet a diſpoſitione ſuſcipientis, licet effectum gratiæ propter ſuſcipientis indiſpoſitionem non producant, & idem etiam aſſerunt de Sacramentis extremæ Unctionis, & Matrimonii, quia ex Chriſti inſtitutione neceſſario perficiuntur, quandò forma materiæ applicatur cum debita Miniſtri intentione, & ideo Eccleſia nequit ea annullare, unde tale matrimonium inter excommunicatos non diſſolvitur, ſed ratum habetur, licet effectus gratiæ non ſequatur ex defectu diſpoſitionis ſubjecti recipientis, quod ſi in horum ſacramentorum receptionem contingat excommunicatum non peccare, ob ignorantiam invincibilem, vel aliis rationabilibus de cauſis jam explicatis, & eſſe recte diſpoſitum in eorum receptione etiam per illa ſacramenta gratiam recipiet ex opere operato, quia tunc talis effectus, cum ſit de jure divino, impediri nequit.

48 Difficultas tamen eſt de Sacramento Pœnitentiæ, an ſuſceptum ab excommunicato ſit validum non obſtante excommunicatione, & non eſt difficultas, ſi ſuſcipiens illud à mortali non excuſetur, quod ex vi communicationis ſcienter committit ſuſcipiendo illud, quia in tali caſu omnes concedunt eſſe nullum cum peccet mortaliter agendo contrà cenſuram, quod redundat in defectum materiæ eſſentialis, ſcilicet, doloris eſſentialiter requiſiti, ſed difficultas eſt de excommunicato ignoranter, & inculpabiliter recipiente abſolutionem ſacramentalem à peccatis ſuis, ut puta quia ignorat, vel oblitus eſt ſe eſſe excommunicatum, & conſequenter non abſolvitur ab excommunicatione priuſquam à peccatis, an illa confeſſio ſit valida, & abſolutio ſit rata. Negant tale ſacramentum eſſe validum Paludanus, Antoninus, Sylveſter, Vaſquez, Torres, Hurtado, & alii ex defectu juriſdictionis, quia id eſt prohibitum ab Eccleſia, à qua excommunicatus eſt ſeparatus; ergo de illo Judex Eccleſiaſticus judicare non poteſt. Affirmant Cajet. Navarrus, Angelus, Medina, Suarez, Avila, Sayrus, Coninchius, Bonacina, Caſpenſis, Faber, & Blundus ex noſtris, & plures alii, & hoc aſſerunt non ſolùm de excommunicato tolerato, quod etiam Adverſarii concedunt, ſi à tali culpa excuſetur ignorantia, aut inadvertentia invincibili, ſed etiam de non tolerato. Ratio eſt, quia Eccleſia non intendit punire innocentem, qui autem inculpabiliter Sacramentum pœnitentiæ ſuſcipit eſt innocens; ergo Eccleſia non intendit eum privare beneficio ſuſceptionis Sacramenti, ſed ſolùm quando quis eſt contumax juxta illud ex cap. 2. de Conſtit. *Res, quæ culpa caret, in damnum vocari non debet*. Confirmatur quia tunc dari poſſunt omnia requiſita ad valorem, & effectum hujus Sacramenti, ſcilicet, materia, forma, intentio, diſpoſitio in ſuſcipiente, & juriſdictio in miniſtro; neque in eo caſu dicendum eſt Sacerdotem carere juriſdictione abſolvendi talem excommunicatum, ut Adverſarii putant, quia Eccleſia in tali caſu auferre non præſumitur poteſtatem juriſdictionis Miniſtro aliàs eam habente, & proindè abſolutio illa cenſenda eſt valida; undè qui ſuæ excommunicationis invincibiliter, oblitus, aut ignorans à peccatis integrè confeſſis abſolvitur, non præmiſſa abſolutione ab excommunicatione verè & fructuosè abſolvitur, nec talem confeſſionem irritare tenetur, & ſimiliter, quandò inſtat mors excommunicati adeò repentina, ut non ſit tempus eum prius ab excommunicatione abſolvendi, tunc abſolutio à peccatis adhuc eſt valida, ſivè confeſſarius id faciat ex ignorantia, ſivè bona fide, & ratio hujus eſt, quia excommunicatus in his, & ſimilibus caſibus per cenſuram non ſit incapax abſolutionis, etſi prohibeatur eam recipere priuſquam abſolvatur à cenſura; & ut inquit S. Bon. 4. d. 18. a. 4. q. 4. licèt excommunicatus Eccleſiæ prohibitione privetur Sacramentorum participatione, tamen illa prohibitio non eſt irritatio juxtà regulam Juris, *Multa prohibentur, quæ tamen facta tenent*. Imò piè credendum eſt Eccleſiam, ut piam Matrem, non intendere in his caſibus excommunicatum ſuſpendere à Sacramentorum participatione, ſed excommunicationem ſuſpendere, ut conſtat ex dictis ſuprà n. 45. in fine.

49 Tertia difficultas eſt; an Sacramenta adminiſtrata ab excommunicato excommunicatione majori ſint valida, & rata. Conveniunt Doctores omnia Sacramenta præter pœnitentiam à tali excommunicato miniſtrata eſſe valida, quia in his non requiritur juriſdictionis poteſtas, qua privatur excommunicatus, & ideò ſi adſint omnia pertinentia ad Sacramenti ſubſtantiam nempè debita materia, forma, & intentio miniſtri in ſubjecto capaci ſunt valida, ut ſuo loco dictum eſt in tractatu de Sacramentis; ex Chriſti inſtitutione independenter à voluntate Eccleſiæ perficiuntur; quando forma applicatur materiæ cum debita intentione, & malitiâ miniſtri Sacramentum impedire non poteſt, neque effectum ejus, ſcilicet, gratiæ collationem, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit obex, quia Sacramenta ſunt de jure divino, quod Eccleſia invalidare nequit; & ideo inquit Scotus 4. d. 5. q. 1. Baptiſmum ab hæretico, & ſchiſmatico collatum eſſe validum, quod pluribus probat auctoritatibus, & præſertim ex D. Auguſt. ad Oroſium q. 59. idem de Sacramento matrimonii clarum eſt ex c. *ſignificaſti* de eo, qui duxit in matrimonium, ex quo cap. expreſſe habetur matrimonium ab excommunicatis, ſeù inter excommunicatos contractum validum, & ratum eſſe, cùm tamen ipſi contrahentes ſint veluti Miniſtri talis Sacramenti quoad ejus eſſentiam, & ſubſtantiam, quæ conſiſtit in mutuo, & libero conſenſu voluntatum ipſorum contrahentium, ut dictum eſt diſp. de Matrimonio, idem etiam docent Scotus de Sacramento Ordinis 4. d. 25. q. 1. §. *De ſecundo*, & D. Bonav. & omnes Theologi cum Magiſtro d. 24. quod validè confertur ab Epiſcopo excommunicato vitando, ſeu denunciato, & colligitur ex c. 1. & ult. *De eo qui furtivè ordines ſuſcipit*; & tandem idem quoque Doctores paſſim affirmant de Sacramento Euchariſtiæ, Confirmationis, & Extremæ Unctionis.

50 Sola igitur difficultas eſt de Pœnitentiæ Sacramento, an adminiſtratum ab excommunicato ſit validum, & non eſt difficultas, quando pęnitens abſque excuſatione à culpa excommunicato confitetur, tunc enim certum eſt nullum eſſe, quia tunc non ponitur requiſita materia, ſcilicet, vera confeſſio, & dolor requiſitus, ſed tantùm eſt difficultas, an pręcisè ex vi ipſius excommunicationis invalidè ab excommunicato adminiſtretur, & communis ſententia docet Sacramentum pœnitentiæ à Sacerdote excommunicato denunciato, vel notorio Clerici percuſſore adminiſtratum eſſe invalidum, & nullum & ratio eſt, quam Scotus aſſignat 5. d. 19. §. *De quarto*, quia ſcilicet, ad hujuſmodi Sacramenti validitatem requiritur in miniſtro, nedùm poteſtas ordinis, ſed etiam juriſdictionis, ſed ſacerdos excommunicatus, vel notoriè Clerici percuſſor privatur ab Eccleſia juriſdictione, quam habet in adminiſtrando Sacramenta, ut ſumitur ex c. *ad probandum de ſent. & re jud.* & ex c. *Romana* de officio Vicarii in 6. & ex c. *Audivimus* 24. q. 1. abſolutio autem data à non habente juriſdictionem eſt nulla; ergo &c. appoſite autem hoc dicitur de ſacerdote excommunicato, denunciato, vel notorie Clerici percuſſore, quia poſt decretum Concilii Conſtant. in Extrav. *Ad evitanda* Sacramentum pęnitentię à ſacerdote occulte excommunicato, ſivè tolerato adminiſtratum alicui pœnitenti validum eſt, niſi aliundè eſſentialem habeat defectum, ſcilicet, in materia, vel forma, vel intentione Miniſtri, quia eo ipſo quod Eccleſia in favorem aliorum fidelium eum permittit, & tolerat eis indulgens communicationem cum illo in receptione Sacramentorum ab eo relinquit illi juriſdictionem ſufficientem ad illud validè efficiendum.

51 Dices Conc. tali decreto noluiſſe favere excommunicato, ut ibi ſe declarat, multum autem ei faveret, ſi Sacramenta ab occulto excommunicato adminiſtrata ex vi illius decreti eſſent valida, & præſertim pœnitentiæ Sacramentum. Reſpondetur ex ſuperius dictis, Concilium per tale decretum noluiſſe favere excommunicato directè, quia non eſt in eo conceſſum excommunicato cum aliis fidelibus communicare ſed tantùm aliis fidelibus conceſſum eſt pluribus de cauſis poſſe non vitare illum in participatione Sacramentorum, imò, & Sacramenta ab illo petere, atque ideò Sacramenta valida ſunt ob fidelium cum ipſo excommunicato occulto participantium utilitatem, licèt id quoque reſultet indirectè in commodum etiam ipſi excommunicato. Ità Nav. Suar. Sanc. Ugolin. & alii Theologi, quos citat. & ſequitur Blund. diſp. 4. a. 6. Denique addunt DD. ut refert Blund. ibid. & Hurtadus diſp. 4. diffic. 2. quod etiam quando excommunicatio communiter ignoratur, ut ſi excommunicatus ſit in loco diſtanti ab eo, in quo denunciatus fuit, vel ubi notoriè ob Clerici percuſſionem incurrit excommunicationem, & aliàs titulum habet coloratum, & idoneum ad abſolvendum, ut ſi officium parochiale habeat, aut licentiam confeſſiones audiendi. Sacramentum pœnitentiæ, & abſolutio collata pœnitenti adhuc valida cenſetur, quia tunc Eccleſia pro ea occaſione excommunicationem ſuſpendit quoad privationem juriſdictionis.

ARTICULUS TERTIUS.

De aliis excommunicationis majoris effectibus.

52 Tertius effectus excommunicationis majoris eſt privatio uſus divinorum officiorum, itaut non tantùm eorum fructu careat excommunicatus, ſed etiam ſub mortali iis nequeat intereſſe ſic, quod mortaliter cenſeatur cum aliis communicare, niſi ignorantia excuſet, vel neceſſitas vitandi ſcandali,

aliavè

Digitized by Google

aliavè juſta cauſa, & privatur etiam Eccleſiaſtica ſepultura, ut conſtat ex cap. *Reſponſio*, & ex cap. *Nuper de ſent. excomm.* & cap. *Alma Mater*; undè excommunicatus etiam toleratus privatur, ne poſſit intereſſe, vel aſſiſtere ſacro, ſivè illud audire, vel ei inſervire, ut conſtat ex juribus citatis, & ex cap. *Illud* de Clerico excommunicato miniſtrante; quando tamen toleratus vult ſacro aſſiſtere, etſi male faciat, & mortaliter peccet, alii tamen idem ſacrum audientes illum vitare non tenentur, neque expellere, quia communicare cum illo in tali caſu eſt favor fidelibus conceſſus in prædicta Extravagante. *Ad evitanda*, licet indirectè ſit favor excommunicati tolerati; excommunicato autem non tolerato nedum non eſt licitum audire ſacrum, ſed neq; aliis fidelibus aſſiſtere cum illo in eodem ſacro audiendo, quia in prædicta Extravagante non eſt aliquod innovatum reſpectu excommunicatorum non toleratorum, ſed manet jus antiquum integrum; ſi tamen talis excommunicatus aſſiſtat alteri ſacro licèt ſit in eodem templo, hoc non prohibetur, quia non cenſetur communicatio cum non tolerato, quando fidelis aliud ſacrum audit, nec conjungitur ad unam orationem fundendam cum illo. Ità Suarez, Henriquez, Filliucius, Coninchius, Caſpenſis, & alii. Quod autem dictum eſt de communicatione externa prohibita in Miſſa, cum excommunicatis non toleratis, & toleratis, hoc idem dicendum eſt in aliis divinis officiis quoad miniſtrationem, quoad cooperationem in ſolemni officio, & publico, & quoad aſſiſtentiam; nomine autem divinorum officiorum intelliguntur Miſſæ ſacrificium, publica oratio, proceſſio, cantus Horarum Canonicarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera Ordini Clericali annexa, quæ ſolemniter fiunt excepta concione; in his enim licèt alii fideles toleratum vitare non teneantur, tenentur tamen ſub mortali vitare non toleratum, niſi vel levitas materiæ, vel ignorantia, vel neceſſitas excuſet. Diximus excepta concione, quia cuilibet excommunicato etiam non tolerato licet audire concionem, & ſacram Theologiæ lectionem, quia hæc audire ad converſionem audientium ordinatur, & in ipſis intenditur etiam converſio non tolerati, undè alii fideles concionem, vel ſacram lectionem audientes adeſſe poſſunt, quia aſſiſtentia hujuſmodi ſimultanea in concionibus audiendis non cenſetur communicatio, ſicut in Miſſa. Ità DD. adducti, & colligitur ex cap. *Si quis Epiſcopus* 4. q. 3. & c. *Is qui de ſent. excom. in* 6. & c. 1. *de ſententia, & re judicata in* 6. Demum excommunicatus non toleratus poſt mortem ſepultura Eccleſiaſtica privatur ex c. *Sacris* de Sepulturis, & Clementina prima eodem titulo, quia æquum eſt, ut ait ibi Pontifex, ne communicemus defuncto, cui non communicavimus vivo, quòd ſi deceſſit cum ſignis contritionis, etiam poſt mortem à cenſura, abſolvi poterit, & tunc in loco ſacro ſepeliri; ſi verò in loco ſacro ſepultus eſt, & non abſolutus, debet exhumari, ex c. cit. ſi ab aliis corporibus diſcerni poſſit, quòd ſi diſcerni nequeat, non eſt exhumandum. Ità etiam diſcurrit Faber ex noſtris d. 4. cit. c. 6. & Blundus loc. cit.

53 Quartus effectus excommunicationis majoris eſt incapacitas, & inhabilitas ad beneficia Eccleſiaſtica, & ad fructus eorum, unde nullus excommunicatus excommunicatione majori quamvis ſic occultus, ſivè toleratus, eſt capax beneficii habendi, ſed collatio beneficii eidem facta nulla eſt, uti & præſentatio, vel electio, inſtitutio, & confirmatio; idque verificatur, etiamſi excommunicatio ignoretur, & ratio eſt, quia ignorantia invincibilis licet excuſet à culpa, non tamen ſupplet defectum conditionis requiſitæ ad valorem actus. Ità habetur ex c. *Paſtoralis* de Clerico excommunicato, & tenet communis DD. ſententia Sanchez, Avila, Turrianus, Villalobos, Diana, Leſſius, Bonacina, Sayrus, Caſpenſis, & alii paſſim contrà nonnullos id negantes, & ratio eſt jus ipſum ità præſcribens in odium excommunicationis & quia beneficium datur propter officium, à quo excommunicatus jam eſt ex ſe ſuſpenſus; ex quo inferunt non eo ipſo, quòd datur abſolutio ab excommunicatione, revalidari collatione beneficii recepti in excommunicatione, ſed poſt abſolutionem ab excommunicatione iterum dandum eſſe beneficium à potente illud conferre, & ità etiam tenet Blundus noſter diſp. 4. cit. par. 5. art. 3. Nullus tamen excommunicatus etiam non toleratus privatur ipſo facto beneficio rectè, & validè obtento antè excommunicationem, ac proindè licitè, & validè retinet adhuc beneficium antè illam ſibi collatum; idq; deducunt DD. adducti ex cap. *Paſtoralis*, §. *verùm* de appellationibus, cap. *Rurſus* 11. q. 3. & planè in jure talis privatio non habetur, quod ſi aliquando in jure dicatur excommunicatum *ipſo facto* privari beneficiis obtentis antè excommunicationem, explicant DD. citati hoc intelligi debere poſt Judicis ſententiam, quia cùm pœna ſit rigoroſa, non tenetur reus illam in ſe exercere antè ſententiam. An verò excommunicatio major privet fructibus beneficii antè ipſam legitimè obtenti diſſenſio eſt inter Doctores. Negant aliqui dicentes excommunicatum poſſe adhuc licitè percipere fructus ſui beneficii, dummodò per ſe, aut per Vicarium ſatisfaciat officio, nec eos teneri reſtituere antè Judicis ſententiam. Ità Sanchez, Vaſquez, Bonacina, Coninchius, Hurtadus, Caſpenſis, & alii, quorum ratio eſt, quia talium fructuum perceptio non eſt communicare cum fidelibus. Affirmant alii probabilius non poſſe excommunicatum toto tempore, quò eſt excommunicatus, fructus beneficii, cujus adhuc retinet poſſeſſionem facere ſuos, ſed teneri illos reſtituere etiam antè Judicis ſententiam, ſi eos percepit durante excommunicatione, & hoc clarè deducitur ex cap. *Paſtoralis* §. *finali de appellat.* & cap. *Quod autem* 23. quæſt. 7. & cap. *Præter* 22. diſt. & ratio eſt quia beneficium datur propter officium *ex cap. finali de reſcriptis in* 6. ſed excommunicatus eſt ſuſpenſus ab officio quatenus nimirum privatus eſt uſu officii; ergo etiam privatus eſt beneficio, ideſt, uſu, & fructibus ejus, & ideò cap. cit. *Paſtoralis* dicitur, quod *illi proventus Eccleſiaſtici meritò ſubtrahuntur, cui Eccleſiæ communio denegatur*, quibus verbis innuitur illorum fructuum perceptionem eſſe aliquo modo Eccleſiæ communionem. Ità Covarruvias, Suarez, Toletus, Canus, Arragonius, Paludanus, Sayrus, & ex noſtris Blundus diſp. 4. cit. part. 5. art. 13. Hæc tamen doctrina limitanda eſt in electione Summi Pontificis, nam ſi aliquis excommunicatus denunciatus eligeretur in Summum Pontificem, validè eligeretur, & eſſet verus Pontifex, ut patet ex Clementina citata, in qua dicitur, quod *ad evitanda Schiſmata, & diſſenſiones nullus Cardinalium poteſt prætextu cujuſcumque Cenſuræ ab hujuſmodi electione repelli*, quæ verba cùm ſint generalia, & favorabilia, non ſunt arctanda ad electionem tantùm activam, ſed etiam ad paſſivam extendenda; undè ſicut excommunicatio quamvis notoria non reddit inhabiles Cardinales electores ad eligendum, ità nec ut eligantur, hoc enim eſt ſingulare in Summi Pontificis electione ad evitanda Schiſmatum pericula, & nocumenta, quæ ex oppoſito ſequi poſſent, ut hìc omnes DD. advertunt, & Blundus noſter loc. c. art. 1. ità etiam de hoc effectu excommunicationis diſcurrit Faber loc. cit.

54 Quintus effectus excommunicationis majoris eſt privatio juriſdictionis Eccleſiaſticæ externæ, ut deducitur ex can. *Audivimus* 24. q. 1. & ex c. *Ad probandum de ſent. & re judic.* in decretalibus, & c. *In cui* 12. de officio delegat. in 6. & ex cap. 1. de officio Vicarii in 6. Actus autem, ſeù uſus Eccleſiaſticæ juriſdictionis, quibus excommunicatio privat, ſunt præcipere, legem ferre, vel judicium tam in foro contentioſo, quàm in foro pœnitentiæ, diſpenſare, vel licentiam præbere ad aliquod munus Eccleſiaſticum exercendum, juriſdictionem delegare, indulgentias concedere, & ſimilia; ex quo infertur nedum illicitos eſſe quoſcumque actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ à tali excommunicato exercitos, ſed etiam invalidos, ſi non ſit toleratus, ut deducitur ex cap. cit. quod notanter additur, quia ſi ſit toleratus, omnia prædicta ab ipſo facta ſunt valida, quod deducitur ex Extravagante toties allegata *Ad evitanda*, quia eò ipſo, quòd Eccleſia illum permittit, & tolerat in favorem aliorum fidelium facultatem ſufficientem ei relinquit, ut validè tales actus ergà illos exerceat; quandò tamen excommunicatus toleratus hos actus exercet non provocatus à fidelibus, ſed in hoc ſe ingerit ſine neceſſitate, vel aliis fidelibus non petentibus, quamvis validè id faciat, non tamen licitè; quia permiſſio, & indulgentia in hoc ab Extravagante conceſſa, non intelligitur in favorem illius directè, ut ſæpè dictum eſt, ſed in favorem aliorum fidelium. Hic etiam inferunt Doctores excommunicatum non toleratum privatum eſſe juriſdictione conferendi Eccleſiaſtica beneficia, & conſequenter, ſi confert, collationem illam invalidam eſſe, & nullam, & qui ſic beneficium à non tolerato accepit, dicendus eſt intruſus, ac proindè tenetur ſine alia declaratione beneficium una cum fructibus relinquere, & id ſpeciale deducitur ex cap. *Ne ſede vacante in* 7. & ex c. *Quia diverſitatem*, ſcilicet, de conceſſione præbendæ, & ex cap. *Tanta* de exceſſibus Prælatorum; & hoc verificatur quoad electionem, non ſolùm quando excommunicatus eligit ſolus, ſed etiam quando eligit cum aliis non excommunicatis, quia alii non habilitant illum undè quando aliàs non conſtat fuiſſe ſuffragia ſufficientia abſque ſuffragio excommunicati, electio cenſenda eſt nulla; & quia è contrà excommunicatus non inhabilitat alios, ideò quando conſtat abſque illo fuiſſe ſufficientia, cenſenda eſt valida, etiam quando Capitulum admittit excommunicatum ad electionem, quia talis admiſſio nullo jure invalidat electionem licèt enim alii peccent admittendo excommunicatum ad electionem, non tamen ob id jure eligendi privantur, quia incurrunt tantùm excommunicationem minorem ob hujuſmodi admiſſionem, quæ non privat jure eligendi. Ità Henriquez, Coninchius, Hurtadus, & alii Theologi contrà quoſdam Canoniſtas oppoſitum docentes, ſi tandem electio certum numerum electorum non requirit, ut majorem partem, ſed

omnia requirerentur vota ad ejus validitatem, unius excommunicati votum ſufficeret ad eam invalidandam, & hoc in odium, & vindictam excommunicatorum. Ità Innocentius in cap. ultim. *de Procuratoribus*, & in cap. *Illa* de electione. Hæc tamen doctrina pariter limitanda eſt in electione Summi Pontificis, quæ valida eſt quamvis à Cardinalibus excommunicatis fiat, & denunciatis ex Clementina cit. *Ne Romani de electione in 6.* Sicut pariter ſupra diximus, ſi quis cum eſſet excommunicatus, in Summum Pontificem eligeretur, validè electus eſſet ob rationes ibi adductas. Demum ſi ab excommunicato tolerato beneficium conferatur, collatio valida eſt, licèt ipſe peccet conferendo, ſi ſpontè, & non ad petitionem fidelium illud conferat, ut docent Panormitanus, Angelus, Sayrus, Suarez, & alii paſſim, quia per Extravagantem *Ad evitanda* nullus favor fit excommunicato, licèt fiat aliis fidelibus; quod autem diximus de collatione beneficii, hoc idem dicendum eſt de præſentatione ad beneficium facta ab excommunicato non tolerato, ac pariter de ejuſdem reſignatione.

55 Sextus effectus excommunicationis majoris eſt privatio communicationis forenſis, vel judicialis, undè excommunicatus vitandus, ſeu non toleratus nec licitè, nec validè exercere poteſt actus judicii forenſis, ſeu ad judicium forenſe ſpectantis, etiam ſæculare, ut ſunt judicare, agere, procurare, advocare, ſcribere, & teſtificari; ità habetur cap. *Decernimus* 8. *de ſent. excom.* cap. 1. *de exceptionibus in 6.* & cap. *Veniens* 38. de teſtibus, & ex aliis juribus, niſi ſit excommunicatus toleratus, & invitetur ad id ab eis, cum quibus communicat eos exercendo, ut docet D. Bonav. 4. d. 18. art. 4. q. 5. undè nequit eſſe Judex nec Eccleſiaſticus, nec ſæcularis, ut communis ſententia tenet, & praxis Eccleſiæ, & colligitur ex cap. *Præſidentes* de Hæreticis; ratio eſt, quia ad hoc, ut leges, vel ſententiæ latæ vim habeant, debent ab eo ferri, qui juriſdictione non eſt privatus, excommunicatus autem eſt juriſdictione privatus, nec poteſt eſſe advocatus, nec procurator in judicio, neque teſtis ex cap. *Decernimus de ſent. excom.* & ex cap. *Intelligimus* de judiciis, quia privatur excommunicatus civili fidelium conſortio ex c. penult. *de ſent. excom.* ergò etiam privatur eorum conſortio in judiciis, & ſi compareat, poteſt ei opponi exceptio excommunicationis, & ſi non opponit reus, debet eam opponere Judex ex cap. *Decernimus*, ſi eſt excommunicatus vitandus; ſi vero ſit toleratus, poterit Judex, & reus ipſum in judicio admittere. Nec poteſt eſſe Tabellio publicus, ſcilicet, Scriba, vel Notarius ex cap. cit. & ob eamdem rationem, undè eſt regula generalis Doctorum in cap. *Ad probandum de ſent. & re judic.* acta ab excommunicato publico, ſeu non tolerato, virtute publici officii ipſo facto eſſe nulla; acta tamen ab excommunicato occulto valida ſunt, licet ipſe peccet, quia contrà Eccleſiæ præceptum communicat cum fidelibus, niſi ad petitionem fidelium, eorum neceſſitatem ea agat. Nec tandem poteſt eſſe Tutor, aut Curator, neque teſtamenti executor, ut docet Suarez, Sayrus, Silvius, Layman, Diana, & plures alii, qui tamé addunt acta ab hujuſmodi Tutore, & Curatore valida fore, ſi non repellatur, vel ei opponatur exceptio excommunicationis, ſic etiam de hoc effectu excommunicationis diſcurit Blundus noſter diſp. 4. cit. part. 6. & Aſteſanus lib. 7. cit. tit. 9.

56 An verò validi ſint contractus emptionis, venditionis, locationis &c. qui fiunt ab excommunicato denunciato; Doctores reſpondent cum diſtinctione, ſi enim contractus hujuſmodi celebrentur ab excommunicato ratione publici officii v.g. à Prælato, Curatore, Tutore &c. ſunt invalidi, ut colligitur ex cap. *Veritatis* de dolo, & contumacia, & ratio eſt, quia hujuſmodi excommunicatus ſuſpenſus eſt ab officio, & beneficio; ergò caret juriſdictione, & conſequenter contractus ab eo celebrati invalidi ſunt, tamquam à non habente juriſdictionem; ſi verò hujuſmodi contractus ſint celebrati ab excommunicato etiam denunciato, non ratione, & titulo publici muneris, vel officii, ſed privati, ſunt validi, & communiter docent Canoniſtæ ex cap. cit. *Cum inter de exceptionibus in 6.* & ex cap. *Si verò de ſent. excom.* nam ſi eſſent invalidi, hoc ideo eſſet, quia aliqua lege civili, vel eccleſiaſtica in odium excommunicationi irritantur, ſed nulla in jure reperitur lex talis illos irritans; imò contractus matrimonii eſt validus ab excommunicato initus ex cap. *Significaſti*; item profeſſio in religione facta ab excommunicato eſt valida ex cap. *Cum illorum de ſent. excom.* ut ibi notat Abbas; ſic etiam donatio ab excommunicato facta eſt valida ex cap. *Inter dilectos* de donationibus; ergò idem dicendum eſt de aliis contractibus; imò ut notat Sylveſter verbo *Excommunicatio* contractus celebrati cum excommunicato ità ſunt validi, ut poſſit quis eum in judicium convenire, & contrà ipſum agere petendo ab eo, ut debitum ſolvat ex contractu celebrato, licèt excommunicatus non poſſit in judicio contrà alium agere, ut debitum ſolvat, cùm poſſit è judicio repelli, ut dictum eſt; adhuc tamen, ut notat Blundus loc. cit. art. 7. extrà judicium poteſt debitum petere à ſuo debitore, nec peccat petendo à debitore, quod ille ſibi debet, quia in quibuſdam caſibus in jure expreſſis licitum eſt cum excommunicato communicare, & ipſi cum aliis, ut poſteà diximus. Denique etiam teſtamentum ab excommunicato denunciato factum eſt validum, & ratum, etiam cum excommunicatum inſtituit hæredem; ſi omnibus aliis juxtà formam juris conditum ſit, ut colligitur ex cap. cit. *Veritatis* de dolo, & contumacia, & ex cap. *Decernimus de ſent. & excom. in 6.* & ex cap. *ad probandum de ſen. & re judic.* Ratio eſt, quia teſtamentum valorem habet ex voluntate Teſtatoris, quæ ad hoc efficax eſt, niſi per legem irritetur; at nullum eſt jus irritans teſtamentum ab excommunicato factum, nec incapacem reddens hæreditatis excommunicatum ne poſſit hæres inſtitui; ſicut etiam nulla eſt lex reddens excommunicatum incapacem illorum, quæ ab inteſtato, vel per donationem ſibi relinquuntur; ergò validum eſt teſtamentum excommunicati etiam cùm alium excommunicatum inſtituit hæredem, licèt ille peccet teſtando, quia ſic faciendo contrà præceptum de non communicando cum aliis fidelibus in actibus civilibus communicavit cum eis; excipiuntur tamen ab hac aſſertione, ut notat Blundus loc. cit. ar. 1. & 2. ii, qui excommunicationem incurrunt, quia inſequuti ſunt hoſtiliter Cardinales cap. *Felicis de pœnis in 6.* ac etiam Hæretici, ac eorum fautores, ſi per annum permanſerint in excommunicatione, ut habetur cap. *Excommunicamus de Hæreticis in 6.*

57 Septimus, & ultimus effectus majoris excommunicationis eſt privatio civilis, & politicæ externæ communicationis fidelium, ideſt, baptizatorum per modum commercii, ſocietatis, & converſationis, itaut excommunicatus non poſſit cum aliis ſic communicare, etiamſi ſit toleratus, & ſi non ſit toleratus, etiam alii cum ipſo communicare non poſſunt, ità enim expreſsè præcipitur cap. *Cum excommunicato* 11. q. 13. &c. *Nuper* c. penult. *de ſent. excom.* quod, ſcilicet, fideles teneantur vitare excommunicatum denunciatum, & notorium Clerici percuſſorem in communi conſortio, & familiaritate, ità quod non liceat nec ſic excommunicato, nec aliis cum ipſo ſermones miſcere, prandium ſumere, civiles contractus celebrare, & alia hujuſmodi ad humanum, & civile conſortium ſpectantia, quæ hoc verſiculo comprehenduntur, qui ſumitur à Gloſſa in cap. *Statuimus de ſent. excom. in 6. Os, orare, vale, communio, menſa negatur*, & ità communiter explicatur à Doctoribus, quod *Os* ſignificat allocutionem, confabulationem, ſivè fiat per litteras, nutus, aut alia ſigna exteriora amicitiæ, & benevolentiæ, ut oſcula, amplexus &c. *Orare* ſignificat communicare cum excommunicato in recitando, aut cantando ſimul, vel alternatim divinum officium, vel idem ſacrum audiendo, & omnem aliam communicationem in divinis de qua ſupradictum eſt. *Vale* ſignificat omnem honorificam ſalutationem, qua denotatur bona æſtimatio, vel reverentia tali excommunicato facta, & non tantùm verbalem, ut aliqui dixerunt, ſed etiam aliis ſignis factam, ſcilicet, aperiendo caput, aut aſſurgendo ei reverẽtiam facere, ut communior opinio tenet. *Communio*, & hoc nomen à cæteris diſtinguitur, ſignificat quamcumque cooperationem, ſeu ſocietatem in negotio aliquo gerendo, quæ reliquis quatuor vocibus non ſignificatur, nempè cohabitare ſimul, vel ſimul iter agere, ut comites, item communicare in Sacramentis, & in quocumque humano contractu, ut emptionis, venditionis, locationis &c. qui tamen contractus, quamvis ſint prohibiti excommunicato, adhuc tamen ſunt validi, ut ſuprà dictum eſt; *Menſa* tandem ſignificat, & prohibet in eadem menſa ſimul comedere, quod intelligendum eſt formaliter, ideſt, cum alio per modum ſocietatis comedere, & tanquã cum comite, quia tunc eſt vera communicatio unius cum alio, qualis non eſt in caſu, ſi incidas in idem hoſpitium, iter menſam, imò lectum; undè communiter Doctores advertunt Suarez, Hurtadus, Bonacina, Caſpenſis, Blundus, Faber, & alii paſſim in hujuſmodi rebus ſemper ſecundum prudentiam, & circumſtantias facti attendendum eſſe, an communicatio fidelis cum excommunicato ſit formalis, & per ſe, an verò materialis tantùm, & per accidens: quia non prohibetur eſſe in eadem Urbe ſimul, vel platea, vel vico, imò neque in eadem domo, vel menſa quomodocumque, ſed prohiberetur communicatio formalis.

58 Quale autem peccatum ſit communicare cum excommunicato non tolerato, conveniunt Doctores communicationem in divinis, ut in Sacramentis, in Miſſa, in officiis divinis, ſolemniter, ſeu publicè celebratis eſſe mortale ex ſuo genere, ſeu ex objecto propter gravitatem materiæ, quamvis per accidens poſſit eſſe veniale ob ejuſdem materiæ parvitatem, ut ſi communicatio ſit in parva parte Miſſæ, aut officii divini ſolemniter celebrati; quod notanter additur, quia communicatio in officio divino privatim dicto, ut quando excommunicatus, &

alter

Digitized by Google

alter horas canonicas recitant, Clericus enim in ſacris conſtitutus, aut beneficiatus quamvis excommunicatus, officium recitare tenetur, tantùm eſt venialis, ut notant Covarruvias, Vaſquez, Hurtad. & alii communiter; loquendo verò de communione civili in humanis, ſeu temporalibus, quamvis aliqui putaverint etiam ex ſuo genere eſſe peccatum mortale, abſolutè tamen tenendum eſt cum communi ſententia eſſe tantùm veniale, quia eſt materia levis, & maximè vulgaris, & frequens, in quam facilè quis labitur; undè veriſimile non eſt pietatem Eccleſiæ has res frequentes, & ex ſe leves ſub mortali præcipere; eſſet tamen peccatum mortale, ſi talis communicatio fieret ex contemptu formali excommunicationis, & clavium Eccleſiæ, vel quia reputatur talis prohibitio inutilis, & vana, vel ſi quis cum excommunicato communicet in eodem crimine; ſecluſo igitur contemptu tantùm eſt veniale regulariter, ut notant Svarez, Bonacina, Diana, Cajetanus, Henriquez, Caſpenſis, Faber, Blundus, & alii paſſim; & qui cum eo communicat hoc modo, minorem tantùm excommunicationem incurrit, quæ privat tantùm ſuſceptione Sacramentorum, & electione paſſiva ad beneficia, & dignitates Eccleſiaſticas ut dictum eſt ſuprà ex cap. *Si celebrat de Cler. excom. miniſt.* Dices ergo unus excommunicatus non tenetur alium vitare; quia uterque eſt extrà Eccleſiam; prohibitio autem communicandi cum excommunicatis ſolùm fideles includit. Reſpondetur cum Blundo diſp. 4. cit. p. 3. art. 1. negando conſequentiam, ad probationem dicendum eſt, quod nomen *fidelis* ſumitur in propoſito pro quolibet baptizato, qui facto vel ſpeciali jure, ac debito fidelis eſſe debet, undè licèt aliquis ſit excommunicatus, nihilominus fidelis eſt, & conſequenter, cùm excommunicatio ſeparet à communione fidelium, ſeparat etiam excommunicatum à communione cum altero excommunicato; quod autem ſic accipiatur vox *fidelis*, quando dicitur excommunicationem privare excommunicatum communionem fidelium ex eo patet, quod Eccleſia intendit ſeparare excommunicatum à conſortio omnium illorum hominum, in quos ipſa juriſdictionem habet, ut patet in cap. *Sicut Apoſtolis* cum aliis 11. q. 3.

59 Poſtremò conveniunt Doctores ratione neceſſitatis, vel utilitatis, vel pietatis licitam interdum eſſe communicationem aliquam cum excommunicato etiam denunciato, vel notorio Clerici percuſſore, undè ex cap. *Cum conſiderat de ſent. excom.* & cap. *Quoniam multos* 11. q. 3. aliquas cauſas colligunt, ob quas hujuſmodi communicatio licitè haberi poteſt, quas hoc verſiculo communiter exprimunt *Utile, lex, humiles, res ignorata, neceſſe*, qui verſus habetur à Gloſſa in c. *Cum deſideret* & refertur à D.Bonaventura 4. d. 18. q. 5. *Utile* ſignificant utilitatem ſpiritualem excommunicati nempè correctionem, ut ſcilicet à vita ſua mala recedat, convertatur, Prælato obediat, Eccleſiæ ſatisfaciat, & alia hujuſmodi, quod etiam Scotus adnotavit 4. d. 19. §. *De quinto* ex Paulo ad Theſſal. 3. dicente *Nolite quaſi inimicum exiſtimare illum, ſed corripite, ut fratrem*; poteſt etiam ſignificare utilitatem illius, qui communicat cum excommunicato, v. g. petendo conſilium ab eo, ſi æquè bonum ab alio non ſperat, vel utendo medico excommunicato non tolerato, ſi ſit magis idoneus, vel petendo eleemoſynam ab eo, ſi ab aliis æquè commodè ſubveniri nequit; undè eſt regula generalis, quod ob utilitatem ſpiritualem, vel temporalem tam propriam, quàm ipſius excommunicati, poteſt quis cum excommunicato communicare, quando æquè commodè ab aliis ſubveniri non poteſt; *Lex* ſignificat obligationem illi reddendi, quod ſuum eſt, ut ſi debitor creditori mutuum reſtituat, ſi uxor viro debitum conjugale reddat, undè licitè poſſumus ab excommunicato petere debitum, vel reddere ex cap. *Intelleximus* de judiciis, nec excommunicatione mariti uxor eximitur ab obligatione communicationis debitæ ratione matrimonii, ut conſtat ex cap. *Inter alia* 31. *de ſent. excom. Humile* ſignificat ſubjectionem, & obſequium, quod filius parenti, ſervus domino deferre tenetur, ob talem enim ſubjectionem poſſunt filii cum parentibus, imò etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines, ac etiam ſervi, & famuli cum ſuis dominis excommunicatis communicare privata communicatione civili, ut patet ex cap. cit. *Quoniam multos*, & docet D. Bon. d. 18. cit. art. 4. q. 5. & alii Theologi ibidem; ſi tamen antè excommunicationem fuerint in ſervitio, nec auxilium dederint dominis, ſine quo illud crimen non commiſiſſent, propter quod excommunicati fuerunt; tunc enim non poterunt famuli cum ſuis dominis communicare, quia ſicut habetur in Canon. cit. Sicut ei fuerunt participes criminis, ità debent eſſe participes pœnæ, nec merentur, ut privilegium, quod aliis famulis conceditur, ipſis etiam concedatur; ob dictam tamen ſubjectionem per vocem *Humile* ſignificatam non excipiuntur vaſſalli, vel ſubditi alicui in juriſdictione temporalia prohibitione communicationis cum domino excommunicato non tolerato, nec è contrà ex cap. *Non Sanctorum* 15. quæſt. 6. quia vaſſalli non ſunt filii, nec ſervientes, nec aliter de familia domini temporalis, tùm quia moraliter loquendo non eſt neceſſaria hæc communicatio, ſicut eſt neceſſaria cum aliis dominis particularibus, cum quibus eſt cohabitatio; & ob eadem rationem Clerici non excipiuntur à prohibitione communicationis cum ſuo Epiſcopo excommunicato, niſi fuerint de familia, nec è contrà, ut habetur in cap. ultimo de exceſſibus Prælatorum; nihilominus propter vexationes, & alia, quæ tales ſubditi prudenter timere poſſunt, interdum poterunt excuſari, ut plures docent DD. de quo puncto alia plura videri poſſunt apud Blundum diſp. 4. cit. p. 6. art. 10. & apud Fabrum diſp. 4. cit. c. 7.

60 *Res ignorata* ſignificat ignorantiam excuſare à prædicta communicatione, ut conſtat ex dicto Canon. *Quoniam multos*, quòd intelligitur tàm de ignorantia facti, ideſt excommunicationis, quàm juris, ideſt, prohibitionis communicationis cum excommunicato, undè ut ait. S. Bon. loc. cit. ſi communicans cum excommunicato ignorat ipſum eſſe excommunicatum, vel per denunciationem, vel per publicam famam, non peccat, nec minorem excommunicationem incurrit, adhuc enim requiritur notitia moraliter certa non modò excommunicationis, ſed etiam denunciationis ejuſdem, aut incurſionis notoriæ in excommunicationem, aut percuſſionem Clerici, & hoc præſertim verum eſt, quando ignorantia eſt invincibilis, & inculpabilis, quia ſicut talis ignorantia excuſat à culpa, ità etiam excuſat ab excommunicatione, quæ non contrahitur, niſi per aliquam culpam, ut dictum eſt quæſt. præced. art. 4. n. 26. in dubio vero non peccat quis communicando, imò non poteſt tractari, ut excommunicatus abſque injuria illius, quia in dubiis melior eſt conditio poſſidentis, undè cùm ille poſſideat jus, & privilegium communicandi cum excommunicato non denunciato per Extravagantem Martini V. *ad evitandam*, tali jure, & privilegio ſe privare non debet, quouſque certò ſibi conſtet, vel ſaltem per famam, & rumorem publicum de denunciatione excommunicationis illius notitia ad illum pervenerit. Ità DD. communiter, & Blundus noſter loc. cit. art. 11. licèt Faber loc. cit. in oppoſitum inclinet. Qui vero ſcit aliquem excommunicatum fuiſſe, illum vitare tenetur, donec ſibi conſtet fuiſſe abſolutum, ad quod ſufficiet fama publica abſolutionis, vel quod plures fide digni id pro certo affirment. Ultima particula eſt *Neceſſe*, qua ſignificatur neceſſitatem ſpiritualem, ac etiam temporalem, ſi ſit notabilis, excuſare à prohibitione majoris excommunicationis; ſivè hæc neceſſitas ſit ex parte excommunicati denunciati, ſivè ex parte communicantis, aut participantis cum ipſo, ut patet ex cap. cit. *Quoniam multos* 11. q. 3. cap. *Inter alia* §. *illud de ſent. excommun.* Ex quo ſequitur quemlibet Sacerdotem poſſe adminiſtrare Sacramentum pœnitentiæ tali excommunicato in articulo mortis exiſtenti, eumque omni Cenſura, & Caſibus abſolvere ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. item quemlibet licitè poſſe tali excommunicato graviter indigenti victum & veſtitum præbere, eumque hoſpitio recipere, ſi non habeat, à quo recipiatur; & pariter è contrà poſſe excommunicatum denunciatum cum quolibet alio fideli communicare in gravi, & notabili neceſſitate, vel animæ, vel corporis conſtituto, eique eadem dona, & auxilia ſpiritualia, vel temporalia ſubminiſtrare, dummodò id non fiat in contemptum excommunicationis, vel Eccleſiæ, & alius idoneus haberi non poſſit ad talem neceſſitatem ſublevandam. Ità S. Bonavent. diſt. 18. cit. art. 3. quæſt. 5. Scotus 4. diſt. 6. quæſt. 2. & alii Doctores communiter. Item poſſe quemlibet communicare cum tali excommunicato in his, quæ pertinent ad vitandum grave damnum proximi, & præſertim Reipublicæ, quia ut docet Scotus loc. cit. quando duo præcepta ſimul concurrunt, præferendum eſt illud, quod magis urget, & obligat; in caſu autem poſito concurrit præceptum Eccleſiæ, & legis naturæ, quod eſt de vitando gravi damno proximi, & præſertim Reipublicæ; ergò hoc eſt præferendum præcepto Eccleſiæ de non communicando cum excommunicatis, quia ſupponendum eſt Eccleſiam, ut piam Matrem, non intendere in tali caſu ſuum præceptum obligare. Tandem, per *Neceſſe* intelligi etiam poteſt violentia, & gravis metus, ut habetur in cap. *Si vero de ſentent. excom.* quando nimirum per vim, & metum cadentem in conſtantem virum cogimur cum tali excommunicato communicare etiam in divinis, quia lex Eccleſiaſtica non obligat ad ſui obſervationem, quando notabile periculum urget, & gravis jactura. Ità Doctores communiter, & ex noſtris Blundus loc cit. art. 13. atque hi ſunt caſus, in quibus fideles cum excommunicato denunciato communicare poſſunt ſine peccato, & ſine incurſu excommunicationis minoris.

Digitized by Google

ARTICULUS QUARTUS.

De cauſis, ob quas incurritur excommunicatio major.

61 POſt explicatam naturam, effectuſque excommunicationis majoris, examinandum eſt, quot ſint, & quinam caſus, in quibus incurritur excommunicatio major, minorem ſiquidem conſtat ex dictis art. 1. hujus quæſtionis unico ſolùm caſu incurri communicatione, ſcilicet, cum excommunicato in caſibus ſuprà explicatis; poſſunt autem hujuſmodi cauſæ aſſignari, vel in univerſali, vel in particulari, & quidem cum in particulari multæ ſint, plures etiam, & variæ ſunt excommunicationes, quæ in quatuor potiſſimum claſſes dividuntur; nam aliç nulli, aliæ Epiſcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extrà illam reſervantur, de quibus communiter agunt Summiſtæ verbo *Excommunicatio*, & breviter, ac exactè Buſemb. in Medulla Theologiæ moralis lib. 7. cap. 2. de excommunicatione dub. 4. per plures articulos; quas brevitatis cauſa nos hic omittimus, illas enim ſigillatim recenſere nimis prolixum foret, & ſumma cura collectas quiſque videre poteſt apud Aſteſanum noſtrum lib. 7. cit. tit. 2. 3. & 4. Blundum d. 5. part. 1. & 2. Toletum lib. 1. cap. 18. 19. & ſeq. & alios paſſim. Nos igitur in præſenti de his cauſis, & caſibus incurrendi excommunicationem majorem in generali tantùm agemus, & quidem in duobus præſertim caſibus generatim incurri ſolet, ut notat Abellius, c. 6. de cenſuris ſect. 1. Primò quandò fit, vel omittitur aliquid quod à jure prohibitum eſt, vel præſcriptum ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ. Secundò, quando Judici Eccleſiaſtico, vel Prælato aliquid ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ præcipienti, vel prohibenti, & monitiones aliquas eo fine adhibenti, non obtemperatur.

62 Circà excommunicationes primi generis plura quoque dicenda forent, quis enim hodiè eas numerare ſufficiat; inquit Scot. 4. d. 25. q. 1. F. cùm creſcant enim in infinitum creſcentibus motibus capitum, non oportet circà hoc membranas implere, ſiquidem plurimæ, & maximè diverſæ per totum juris Canonici corpus pro variis cauſis, & eventibus latè reperiuntur, quæ apud Aſteſanum videri poſſunt lib. 7. cit. tit. 2. ubi exactiſſime eas recenſet, & 98. caſus ſigillatim enumerat in jure contentos, in quibus incurritur excommunicatio major; de uno caſu tantùm hic nos diſcurremus, qui frequenter accidere poteſt, & plures habet difficultates, qua ratione nimirum excommunicationem incurrat, qui Clericum, aut Monachum percutit, qui caſus ſtatuitur cap. *Si quis Suadente* 17. q. 4. ubi Innocentius II. excommunicat omnes, qui violentas manus in Clericum, vel Monachum iniiciunt, qui à ſolo Papa, ſivè ſingulari privilegio extrà mortis articulum abſolvi poſſunt his verbis: *Si quis ſuadente Diabolo in Clericum, vel Monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum præſumat eum abſolvere*, circà cujus Canonis intelligentiam plura diſcurrunt Aſteſanus loc. cit. tit. 3. & Blundus part. 2. art. 1. & alii paſſim, quod ſcilicet, hac voce *ſi quis* comprehenduntur omnes utriuſque ſexus, ordinis, ac dignitatis perſonæ, quæ ſunt excommunicationis capaces, & extenditur etiam ad efficaciter mandantes, conſulentes, conſentientes, ſuo nomine factum ratihabentes, non impedientes, ſaltem ſi ex officio; aut juſtitia teneantur, ut ſunt omnes, quibus aliorum cura demandata eſt, & ratio deducitur ex cap. *Quantæ de ſent. excom.* ubi habetur non ſolùm eos huic excommunicationis ſubiici, qui percutiunt, verùm etiam, qui conſentiunt, omnes autem prædicti mandantes, conſulentes &c. ad Clericum percutiendum conſentire cenſentur; hoc autem intelligendum eſt, dummodò ſequatur percuſſio, & mandatum, vel conſilium re vera in percuſſionem influxerit, quia eſt regula univerſalis, quod ad cenſuram incurrendam requiritur effectus ſecutus ſub cenſura prohibitur. An verò mandans, vel conſulens, ſi revocat mandatum, vel conſilium, antequam delictum committatur, excommunicationem incurrat, diſcurrendum eſt juxtà dicta ſuperius quæſt. præced. art. 3. num. 21. Nomine Clerici comprehenduntur omnes, non ſolùm habentes characterem, ſed etiam habentes primam Tonſuram, etiamſi conjugati ſint, ut habetur cap. *Unico* de Clericis conjungatis in 6. modò privilegio Canonis non ſint privati; amittitur autem hoc privilegium, primò degradatione, ut conſtat ex cap. *Degradatio* de pœnis in 6. deindè profeſſione alicujus artis indecentis, putà hiſtrionis, leonis, cauponis, ut habetur in 6. & in Clemen. de vita & honeſtate Clericorum; & tandem bigamia, ut liquet ex cap. *Nuper* de bigamia; imò Bannes Suarez, Layman, Coninchius, & alii addunt Clericum non gaudere privilegiis dictis Canonis, præſertim poſt Concil. Trident. niſi Clericalem habitum, & Tonſuram deferre ſolitus ſit, vel beneficium Eccleſiaſticum poſſideat, vel alicui Eccleſiæ, ex mandato Epiſcopi deſerviat. Nomine *Monachi* comprehenduntur omnes Religioſi profeſſi, aut converſi, etiam Novitii utriuſque ſexus; item Tertiarii S. Dominici, & S. Franciſci, ſi habitum geſtent, & in communitate vivant, ac etiam Heremitæ alicui regulæ, vel Superiori ſubjecti ut habetur cap. *Cum illorum, & cap. de Monialibus de ſent. excom. &c. Religioſo de ſent. excom. in 6.* Demum *per manus violentas* intelligi debet omnis actio exterior injurioſa perſonas Eccleſiaſticas violenter tangens, ſivè immediatè, ſivè mediatè, ut ſi tangat veſtem &c. nam ſi non tanget, quamvis animo tangendi lapidem proiiciat, vel aliquid aliud, ut Clericum percutiat, in hanc Excommunicationem non incidit, & notanter dicitur *actio exterior*, quia ſi quis contumelioſis, & injurioſis verbis Clericum afficere, non ob id hanc excommunicationem incurreret.

63 Hinc Aſteſanus noſter loc. cit. cum aliis antiquioribus, quos ſequuntur Recentiores paſſim plures caſus adducit, quibus dignoſci poteſt, quando quis incurrat, vel non incurrat, prędictam excommunicationem; incurritur enim, ſi quis Clericum conſpuat, pulvere, luto, vel aqua conſpergat, veſtem laceret, aliquid per vim, & injuriam de ejus corpore eripiat, pileum, verbi gratia, vel pallium, ita ut actio ſit graviter injurioſa; ſi manu, vel pede, aut baculo eum percutiat; ſi manus violentas in equum, cui inſidet, iniiciat occidendo, vel vulnerando, licèt enim talis actio ſit levis reſpectu corporis, non tamen reſpectu honoris; ſi eum perſequatur, ut in flumen vel foſſam incidat, vel equo decidat. Si eum violenter in carcere detineat, vel loco, undè ſine dedecore exire non poſſit; & denique aliqui addunt ex Navarro etiam Clericum in hanc excommunicationem incidere ſi ex malitia, vel paſſione ſeipſum injurioſè percutiat, ſed probabiliùs Barboſa, Turrianus, & alii id negant, quia prædictus Canon. *ſi quis ſuadente* manifeſtè loquitur de perſona diſtincta Clericum percutiente, tùm quia oppoſitum nullo jure probatur. E contrà verò excommunicationem hanc non incurrit, qui Clericum percutit cauſa diſciplinationis, & correctionis, ut Pater, quia non eſt etiam per Sacros Ordines liber à Patris poteſtate, ut conſtat ex Authentica *Præsbyteros* 1. C. de Epiſcopo. Item pręceptor, Superior, aut aliquis propinquus, vel ſenex, ut habetur in cap. 1. *De ſent. excom.* & in cap. *Cum voluntate*. Neque qui clam crumenam abſcindit Clerico, vel veſtem tollit, quia non eſt actio violenta, ſed fraudulenta. Neqùe qui Clericum percutit in tenebris non agnoſcens, quod habitum geſtet, quia ignorantia excuſat. Neq; qui eum percutit ad ſe defendendum, vel vitam ſuam, vel uxoris, parentum, filiorum, vel res ſuas cum moderamine tamen inculpatę tutelę. Neque qui Clericum percutit repertum in loco ſuſpecto cum uxore ſua, matre, aut filia, aut ſorore. Neque ſi percuſſio ſit jocoſa, qualis eſſe ſolet inter pueros primam Tonſuram habentes, quando ſe percutiunt, vel caſuales, qualis eſſe ſolet, quando janitor turbam eiiciens Clericum percutit. Neque ſi percuſſio fiat ex aliquo ſubito, & indeliberato animi motu, aut ſi injuria, & contumelia illata, viri prudentis judicio, talis non ſit, quę ad peccatum mortale ſufficiat: nec tandem qui Clericum percutit, quia ipſe voluntariè tali percuſſioni ſe ſubmittit, dummodò actio ſtatui, & Ordini Clericali non ſit injurioſa, & ità intelligitur dictum in cap. *Contingit de ſent. excom.* ut Blundus advertit loco citat. nam ſi ſit injurioſa, non excuſatur percutiens ab hac excommunicatione, quia lata eſt in favorem ſtatus Clericali, cui privata perſona cedere non poteſt, etiamſi ſponte ſe ſubiiciat, ut notat Panormitan. in d. cap.

64 Deniq; quamvis hæc excommunicatio ſit Papę reſervata, poteſt tamen adhuc Epiſcopus ab ea abſolvere in aliquibus caſibus, ut Blundus etiam advertit loc. cit. ex D. Bonav. 4. diſt. 18. art. 4. quęſt. 6. in fine, & Summiſtæ communiter. Primus eſt, ſi percuſſor ſit in articulo mortis, & habetur ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. capit. 7. imò in tali caſu non ſolùm Epiſcopus, ſed etiam quilibet ſimplex Sacerdos ex eodem Trid. hanc facultatem abſolvēdi habet ab omnibus Caſibus, & Cenſuris. Secundus, ſi percuſſor ſit impubes, pauper, ęger, ſenex, mulier, cæcus, claudus, ſervus, filius familias, nam in cap. *Mulieres* excipiuntur omnes perſonæ, quę non ſunt ſui juris, ut ſervi, mancipia & hujuſmodi, & hæ perſonæ ab Epiſcopo abſolvi poſſunt, & debent ex cap. *De cætero de ſent. excom.* quia poſt Summum Pontificem, quem non poſſunt hæ perſonę pro abſolutione adire, ordinarius Paſtor eſt Epiſcopus. Tertius eſt, ſi inimicitias capitales habeat, ex quibus vitæ periculum imminet ex cap. cit. *De cætero*. Quartus ſi percuſſio occulta fuit, vel levis quod Epiſcopi judicio relinquitur, ſufficiens tamen ad hanc excommunicationem incurrendam & quidem levis cenſetur, ſi fiat palma, pugno, pede, baculo, vel lapide veſtigium non relinquente, enormis verò, ſi cum mutilatione fiat, vel ſanguinis effuſione in notabili quantitate. Quintus caſus eſt, ſi percutiens ſit Princeps, vel magnæ potentiæ, & ſic delicatus, ut laborem adeundi Romanam Se-

dem

Digitized by Google

dem ſubire nequeat ut ex capit. *Mulieres* colligitur, tunc enim conſulenda eſt Apoſtolica Sedes, & de ſtatu perſonæ, & negotii veritate informanda, & interim, dum Pontifex conſulitur, ſub juratoria cautione abſolvi poteſt, ſi aliquod periculum ſit in mora, & idem dicendum eſt de quolibet habente legitimum impedimentum, ut non poſſit Papam adire, vel ejus Legatum. Sextus caſus eſt, ſi Regularis Regularem percutiat, hic enim à ſuo Prælato abſolvi poteſt, nec Sedem Apoſtolicam pro abſolutione tenetur adire ex cap. *Monachi de ſent. excomm.* & notanter dicitur, ſi Regularis Regularem percutit, quia ſi Clericum ſęcularem percuteret, Papam adire debet, ut expreſſe habetur in cap. *Cum illorum*, licet poſteà conceſſum ſit in cap. *Religioſo de ſent. excomm.* quod in eo etiam caſu ab Epiſcopo abſolvi poſſit. Hoc autem privilegium Regularibus conceſſum in cap. *Monachi* aliqui intelligunt, etiamſi percuſſio enormis fuerit, quia in dicto cap. hęc additur particula. *Quocumque modo ſe ſe in clauſtro percuſſerint*, ubi nullam facere videtur diſtinctionem inter percuſſionem gravem, & levem. Alii tamen limitant verbum illud *quocumque modo* dummodò non ſit percuſſio enormis quę limitatio expreſſe habetur in cap. *Canonica de ſentent. excomm.* ubi reſervatur conſtitutio dicti cap. *Monachi*, & in fine hęc verba adduntur; *Niſi exceſſus difficilis fuerit, & enormis, propter quem meritò ad Eccleſiam Romanam ſit recurſus habendus*, & hæc eſt communior opinio Canoniſtarum, & Theologorum, præſertim Franciſci de Maironis 4.d. 18. qu.5. ut obſervat Blundus noſter loc. cit. Quare extra hos caſus nullus ab hac excommunicatione abſolvere poteſt, niſi Papa, vel ejus à latere Legatus, ut habetur ex cap. *Ad Eminentiam*; & ità etiam diſcurrit ex noſtris Aſteſanus lib.7. tit.13. art.3.

65 Circà excommunicationes poſterioris generis, quæ ſcilicet, feruntur à Judice Eccleſiaſtico, quia non ſolùm feruntur contrà eos, qui crimen aliquod commiſſerunt, ſed etiam ſępe ferri ſolent contrà ſcientes crimen illud fuiſſe commiſſum, & illud denunciare, vel revelare nolentes; ideò ſupereſt diſſolvenda gravis difficultas, an quibuſvis caſibus teneatur quis Judici talem denunciationem ſub pœna excommunicationis imperanti obtemperare, & niſi fiat, an ſemper excommunicationem incurrat, pro cujus reſolutione conveniunt Doctores varios eſſe caſus, in quibus nulla eſt obligatio faciendi talem denunciationem, ſeu revelationem, ac proindè nulla ex ipſius omiſſione excommunicatio incurritur. Ad illos autem caſus dignoſcendos quædam regulæ aſſignari ſolent, ut Bonacina obſervat diſp. 6. de onere, & obligatione denunciandi eos, quos jura, vel edicta denunciari præcipiunt punct. 1. & Abelius cum ipſo loc. cit. Et quidem in primis certum eſt, qui ad denunciandum ſub pęna cenſuræ obligatur, eſſe debere ſubditum ferentis cenſuram, & conſequenter qui non eſt ſubditus illi, qui monitorium, edictum, aut legem ſub pœna cenſuræ tulit, non ligari excommunicatione lata contrà non revelantes, & ratio patet ex dictis ſuperius de Cenſuris in communi, quia actus juriſdictionis non poteſt in non ſubditum exerceri. Rurſus conveniunt Doctores neminem teneri in delictis ab aliis commiſſis in ſui damnum, ſeù in cauſa propria denunciare delinquentem, niſi aliter poſtulet publicum, & commune bonum, aut niſi alia circumſtantia hujuſmodi obligationem inducat & ratio eſt, nam quilibet injurias ſibi factas condonare poteſt juxta conſilium Evangelicum *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos &c.* contrà quod præſumendum non eſt Prælatum obligare vel in ſuis monitoriis, & edictis. Item conveniunt neminem teneri vi edicti ad revelandum id, quod novit ſub ſecreto naturali, ut, verbi gratia, quando quis conſilii, vel auxilii petendi gratia pro ſalute animę vel corporis, aut honoris, vel pro defenſione bonorum externorum, crimen ſuum ſub ſecreto alicui manifeſtavit, obligatio enim ſecreti eſt de jure naturæ, undè ſi quis remedium petit à Medico, vel conſilium ab Advocato, iſti revelare non tenentur, imò neque debent, quod hac via cognoverunt, & revelantes in hoc caſu peccant mortaliter, & ad reſtitutionem tenentur damni illati.

66 Deindè conveniunt Doctores neque etiam obligationem eſſe denunciandi, quando ex tali denunciatione notabile damnum, vel periculum imminet denuncianti in vita, vel in bonis; neque enim lex humana, vel Superioris præceptum cum tanto incommodò obligare cenſetur; undè ſequitur uxorem non teneri ad denunciandum crimen Mariti, neque maritum uxoris nequem filium Patris, quia, ſcilicet, damnum mariti, vel Patris non poteſt non redundare in uxorem, aut filium, vel è contrà Quam regulam aliqui extendunt etiam ad generos, ſoceros, fratres, & alios intrà quartum gradum. Hoc tamen intelligendum eſt cum hac limitatione, modò crimen non urgeat in detrimentum, & damnum publicum, ſiquidem bonum commune privato præferendum eſt; undè excipiuntur crimina illa, quæ in maximum Communitatis, & Reipublicæ detrimentum redundant, qualia ſunt crimina hæreſis, & læſæ Majeſtatis, &c. propterea filius denunciare poteſt, & contrà Patrem teſtari in cauſa hęreſis, eò quòd honor, & gloria Dei parentum reverentiæ præferri debet, ac etiam in cauſa læſæ Majeſtatis, quando crimen nondùm eſt patratum, ſed eſt in fieri. Præterea nemo obligatur ad denunciandum crimen illud, quod ſcit probari non poſſe, undè ſi quis vidit ſolus furtum aliquod committi, quod nullis aliis teſtibus, aut indiciis probari poteſt, illud denunciare non tenetur; & ratio eſt, quia crimen, quod juridicè probari non poteſt, ità ſe habet ac ſi neſciretur, ut colligitur ex cap. *Qualiter, & quando* de accuſationibus; tùm quia alioquin noſmetipſos exponeremus periculo levitatis & rerum damno, quod fortaſsè injuſtè reciperet, revelando ea, quæ juridicè probari nequeunt; excipitur tamen crimen hæreſis, aut aliud in grave damnum Communitatis vergens, quod ſemper denunciandū eſt, ut nuper diximus; & idem dicendum eſt, quando quis novit impedimentum aliquod matrimonii, quia ad impediendum matrimonium unus teſtis ſufficit, ut habetur c. *Poſtea* de Sponſalibus, quando verò etiam per alium teſtem omni exceptione majorem delictum probari poteſt, tunc ex decreto lato ad illud manifeſtandum oritur obligatio denunciandi in illo, qui vidit illud committi, hic enim in tali caſu dicitur poſſe illud juridicè probare. Hinc tandem ſequitur à fortiori, nullam eſſe obligationem denunciandi delictum, quod non ſcimus verè, & realiter, & cum certitudine aliqua morali non cognoſcimus, qualia ſunt quæ audivimus ex rumore aliquo incerto, vel à perſonis aliquibus levibuſquæ, non ſunt fide dignæ, vel quorum habemus levem ſuſpicionem, & ratio eſt, quia talis denunciatio nullam in foro externo fidem facere poteſt, & tantò magis noſmetipſos in tali caſu periculo levitatis exponeremus, & reum damno, quod injuſtè recipere poſſet, revelando ea, quæ verè, & realiter neſcimus; tùm tandem quia obligatio non eſt extendenda ultrà id, quod in monitoriis exprimitur, edicta autem loquuntur de ſcientibus verè, & realiter, & cum morali aliqua certitudine, ſcire enim propriè eſt veritatem viſu, vel alio corporis ſenſu perceptam mente retinere. Ità Bonacina l. cit. & alii Doctores communiter ab ipſo citati.

67 Denique loquendo generaliter de cauſis excommunicationis, ſive à jure ſive à Judice latæ conveniunt DD. excommunicationem majorem non niſi ob peccatum mortale ferri poſſe, ut dicitur in Can. *Nemo Epiſcoporum*, & in Trident. ſeſſ. 25. de reformatione cap. 3. & non ſolùm licitè id fieri non poſſe, ſed nec validè etiam à Papa, ut dictum eſt quæſt. præc. art. 3. num. 23. quia excommunicatio major eſt pœna nimis excedens, & inæqualis peccato veniali; & non ſolùm excommunicatio hæc ferri non poteſt validè, niſi ob peccatum mortale, ſed etiam non poteſt, niſi ob mortale externum, & cum annexa contumacia, ſeù inobedientia reſpectu Eccleſiæ præcipientis, ut ibidem dictum eſt num.24. Imò, ut obſervat Hurtadus diſp. 12. de excomm. diffic.3. quamvis excommunicatio major pro quacumque mortali inobedientia reſpectu Eccleſiæ validè ferri poſſit, quia quæcumquè mortalis hujuſmodi excommunicatione digna eſt; tamen adhuc illicitè fiet, quia ſi pro quacumque feratur, fiet ut excommunicatio major, quæ in animarum medicinam inſtituta eſt, in earum perniciem redundet, quia fideles nimis exacerbabuntur, ſi ità temerè, & ità facilè feratur; & hoc eſt, quod etiam docuit Scotus 4.d.19. §. De quinto, ut diximus ar. 1. hujus quæſt. n. 38. ubi ait, quod ad licitè ferrendam excommunicationem majorem non ſufficit quodcumque peccatum mortale, ſed debet eſſe enorme, & publicum, ideoque meritò ibidem reprehendit Prælatos faciles ad excommunicandum, & fatuos appellat, quia excommunicatio eſt gladius Eccleſiæ, qui tamen ab Apoſtolis rarò invenitur extractus, ſi quidem in omnibus D. Pauli epiſtolis non invenitur, quod excommunicaverit, niſi tribus vicibus, quas ibi enumerat. Addit tandem Hurtad. ibid. excommunicationem majorem validè, & licitè ferri poſſe à jure, & etiam ab homine, non ſolùm pro peccatis præteritis, ſed etiam pro futuris ſub conditione, ſi fiant, vel expreſſa, vel ſubintellecta, v.g. ſi quis non admiſerit, vel qui non admiſerit Conceptionem Virginis abſque peccato originali, ſit ipſo facto excommunicatus, verùm quod dicit de excommunicatione pro peccatis præteritis, non eſt abſolutè admittendum, ſed limitandum, ac intelligendum juxta prædicta qu. præc. de cenſuris in communi art. 3. num. 24. Quædam alia de cauſis excommunicationis majoris videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum lib. 7. cit. tit. 7. ubi docet nec uxorem excommunicari poſſe pro peccato viri, nec filium pro peccato patris, nec ſervum pro peccato domini, nec Principem pro peccato populi ſui, niſi committendo, vel omittendo particeps eſſet peccati populi, ſi nimirum eſſet notabiliter negligens, vel remiſſus in regimine illius, & ratio eſt, quia ad incurrendam cenſuram requiritur peccatum proprium, & non ſufficit alienum, ut dictum eſt q. præced. art. in fine.

68 Solet

Digitized by Google

68 Solet etiam hic agi de cauſis impedientibus incurſionem excommunicationis majoris, ſeù de cauſis excuſantibus ab ejus incurſu, de quibus fuse agit Hurtadus loc.cit.diſp.13. ſed de hoc diſcurrendum eſt juxtà doctrinam circà hoc punctum traditam qu. præc. de cenſuris in communi ar. 4. ubi plures aſſignavimus cauſas, quæ ab eis incurrendis excuſare poſſunt, ſed quatuor eſſe diximus præcipuas, & principaliores; prima eſt ignorantia invincibilis, ſeù inculpabilis, tùm juris, tùm facti; ſecunda eſt impotentia faciendi id, quod ſub pœna cenſuræ faciendum præcipitur; tertia eſt appellatio juſte, ac debite facta; quarta eſt voluntas, ſeù conſenſus illius, in cujus favorem cenſura lata fuit, & denique diximus cauſas omnes à peccatis excuſantes excuſare etiam ſaltem in foro interno à cenſuris, quæ ſemper peccatum ſupponunt, quod præcipuè de excommunicatione majori verificatur, ut ſuprà dictum eſt, & ideo non eſt neceſſe, ut in explicatione harum cauſarum immoremur.

ARTICULUS QUINTUS.

Qui poſſint abſolvere ab excommunicatione majori.

69 PRo abſolutione hujus quæſiti recolenda ſunt, quæ diximus, qu.præc.ar.4. de cenſuris in communi, quis poſſit abſolvere ab eiſdem incurſis, & ex ibidem dictis conſtituenda eſt hæc regula generalis pro abſolutione excommunicationis majoris, ſcilicet, hanc debere tolli ab habente poteſtatem, vel juriſdictionem, ſive ordinariam, ſivè delegatam, ſivè per privilegium, cujus tenor ſemper eſt diligenter ponderandus, & attendendus modus excommunicationem reſervandi, cui nimirum ſit reſervata; ut tamen diſtinctus hæc omnia percipiantur, ſuppoſita illa vulgata excommunicationis majoris diſtinctione, nimirum quod quædam eſt à Jure, & quædam ab homine, ſivè à Judice, ſequentes concluſiones ſunt ſtatuendæ.

70 Primo itaque dicendum eſt, quod ab excommunicatione à jure communi non reſervata Pontifici expreſse, ex vi juris communis poteſt abſolvere, qui poteſt abſolvere à peccatis, & ratio eſt, quia conditor Canonis dum excommunicationis abſolutionem ſibi non reſervavit, ſpecialiter ſibi eam non retinuit. Ità D. Bonaventura 4.d.18. art.4. quæſt.6. & Scotus d.25.qu. 1. litt. F. & cæteri Theologi, ac Canoniſtæ, unde Seraphicus Doctor loc. cit. hanc regulam generalem ibi tradit, quod de omni excommunicatione à jure lata, ſive majori, ſive minori, non reſervata, poteſt quilibet abſolvi à proprio Epiſcopo, vel Sacerdote, & ſumitur hæc generalis doctrina ex cap. Nuper de ſent. excommunicationis, ubi dicitur, quod quia Author Canonis eam abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur aliis facultatem relaxandi; & antè declarat, quibus hanc facultatem conceſſiſſe videtur his verbis: *In ſecundo caſu à proprio Epiſcopo, vel Sacerdote poterit abſolutionis beneficium obtinere*, & idem dicendum eſt de excommunicatione non reſervata lata per ſtatuta particularia Diœceſum, & Provinciarum ex cap. citat. Nuper, ut communis Doctorum ſententia tenet; unde qui habet poteſtatem, ſivè ordinariam, ſive delegatam abſolvendi aliquem à mortalibus, poterit etiam eumdem abſolvere à prædicta ab excommunicatione non reſervata, quare hæc facultas abſolvendi ab excommunicatione à Jure non reſervata extenditur etiam ad omnes illos Sacerdotes, qui ex privilegio, vel alia ratione vices ſubire poſſunt proprii Sacerdotis in Sacramento Pœnitentiæ miniſtrando, quo nomine intelligitur Parochus, ut ex pluribus cap. Juris Canonicis colligi poteſt, præſertim verò ex cap. *Omnis utriuſque ſexus*, de pœnit. & remiſs. tales autem ſunt, qui habent poteſtatem juriſdictionis abſolvendi à peccatis mortalibus, qui quatenus tale munus exercent, vicem gerunt proprii Sacerdotis, ſcilicet Parochi, quarè Regulares ab Ordinario ad Confeſſiones audiendas admiſſi habent hanc poteſtatem abſolvendi ab hujuſmodi excommunicatione à Jure non reſervata, & ideò addit Scotus loco citato. *Per abſolutionem cujuſcumque Sacerdotis juriſdictionem abſolvendi à peccatis habentis*, hujuſmodi excommunicationem tolli poſſe, & hoc etiam innuitur in cap. cit. dum inquit, excommunicationem non reſervatam tolli poſſe per abſolutionem, non ſolùm à Papa, ſed etiam à proprio Epiſcopo, imò à proprio Sacerdote, *vel qui ejus vices gerit*, per quam periculum inſinuatur, quod hæc facultas abſolvendi ab excommunicatione à jure non reſervata extenditur etiam ad omnes Sacerdotes qui ex privilegio, vel alia ratione vices proprii Sacerdotis ſubire poſſunt.

71 Nec refert, quod ait Faber diſp.4. cit. cap.8. n.253. in illo cap. *Nuper* caſu ſecundo ſermonem fieri de excommunicatione minori, non majori, undè infert præmiſſam doctrinam de abſolutione ab excommunicatione majori non reſervata non bene ex illo cap. deduci, ſed potius vim habere ex eo, quod ſic eſt in uſu, & ità ſervatur in praxi. Non refert, inquam, quia ut ait Hurtadus diſp.15.diffic.2. quamvis in eo cap. tantùm ſit ſermo de excommunicatione minori, ratio tamen dicta, & ibi adducta etiam pro majori inſervire poteſt; & cum ea ratio tantùm deſerviat Pontifici ad declarandam voluntatem excommunicantis, & non ad decernendum, ideò ubi eadem currit ratio, idem eſt dicendum. Verum quidem eſt, quòd licet Scotus hanc communem opinionem teneat loc. cit. non tamen omninò approbat rationem ex illo cap. deductam, qua cæteri Doctores utuntur, quod nimirum quia conditor Canonum talis excommunicationis abſolutionem ſibi ſpecialiter non retinuit, eo ipſo facultatem aliis relaxandi conceſſiſſe videtur; inquit enim Doctor, quem etiam ſequitur Suarez de Cenſur. diſp.7. ſect.4. quod illa conſequentia non ſequitur, nec formaliter, nec materialiter ad illud antecedens, ſcilicet, Papa non ſibi reſervavit abſolutionem ergò conceſſit, cùm ex ſola negatione reſervationis abſolutionis non ſequatur illius poſitiva conceſſio, etiam loquendo de forma conſequentiæ ſecundùm jura, alioquin multa poſſent Prælati inferiores Papæ, quia Papa non videtur illa ſibi ſpecialiter reſervare, quod tamen falſum eſſe multis exemplis oſtendi poteſt, ut videre eſt apud Fabrum loc. cit. Nihilominus, quia ut Blundus advertit ex D. Bonav. loc. cit. in illo cap. *Nuper* ſex caſus excipiuntur, à quibus non conceditur Epiſcopis, & propriis Sacerdotibus abſolvere, idcirco ſaltem implicitè in aliis caſibus id conceſſum eſſe videtur.

72 Secundo dicendum eſt, ab excommunicatione à jure reſervata eum tantum abſolvere poſſe, cui eſt reſervata, aut ejus Superiorem, aut eum, cui ipſe commiſerit per delegationem, vel privilegia, quia eo ipſo, quod reſervatur, non conceditur facultas aliis inferioribus. Epiſcopis verò ex Tridentino ſeſſ. 25. c. 6. de reformatione conceditur facultas abſolvendi ſuos ſubditos ab excommunicatione Papæ reſervata, quando delictum eſt occultum, imò etiam quando excommunicatio eſt publica, ſed excommunicatus eſt legitimè impeditus, itaut Papam adire nequeat ex cap. *De cætero de ſent. excom.* ſive ætate ſenili, ſivè infirmitate, ſivè impubertate, ſive fragilitate ſexus, ut fœmina cujuſcumque conditionis, ſivè inimicitia capitali periculoſa, ſivè cura familiæ, ſive quia eſt ſub cura parentum, ſivè quocumque alio impedimento ad arbitrium prudentis ſufficienti, & hæc omnia conſtant ex variis juribus, in quibus ſic decernitur. An verò nunc poſſit Epiſcopus uti prædicta conceſſione Tridentini quoad Bullam Cœnæ Domini, & quoad excommunicationes ei annexas, alii affirmant, alii negant, quos omnes refert Hurtad. diffic. 3. & utramque opinionem judicat probabilem. Quando autem, & quomodo poſſit abſolvere ille, cui à Superiore conceditur facultas abſolvendi à reſervatis, vel per delegationem particularem, vel generalem, vel per Privilegia, vel Indulgentias, Jubilæum &c. inſpicienda, & ponderanda ſunt verba in tali facultate poſita, nihil enim præter intentionem concedentis facultatem poteſt efficere, quæ intentio ex verbis concedentis eſt deducenda, & ex circumſtantiis eſt colligendum, an facultas illa extendatur etiam ad reſervata, quando non habetur expreſsè, ſed datur per verba generalia, eſt vero difficultas, an facultas abſolvendi per Privilegia, & per indulgentiam habet locum tantùm in foro interiori, & conſcientiæ, an etiam in foro exteriori & quidem, quando in privilegio additur, quod fiat pro foro tantùm conſcientiæ, certùm eſt non valere, niſi pro eo, quia talis additio ad id forum abſolutionem reſtringit; & pariter quando additur, quod etiam fiat pro foro exteriori, valet quoque pro illo, quarè difficultas procedit ſolùm, quando in privilegio abſolutè conceditur facultas abſolvendi nulla additione poſita, nec reſtrictione fori, ut conceditur in Bulla Cruciatæ, ac etiam mendicantibus. Aliqui docent tunc abſolutionem etiam valere pro foro exteriori, ſeù contentioſo, quia ex una parte in dicto privilegio facultas abſolvendi conceditur abſolute, & abſque ulla reſtrictione, & altera eſt gratioſa, & liberalis; ergò non eſt reſtringenda, & limitanda. Ita Suarez, Rodriquez, Bonacina, Medina, & alii. E contrà vero docent alii plures tunc abſolutionem ab excommunicatione non valere in foro exteriori, ac proinde ſic abſolutum poſſe à Judice tractari ut excommunicatum, & ratio eſt, quia oppoſitum aſſerere eſt contrà rigorem juris, & juriſdictionem ordinariorum, quo eorum tribunal non parum turbatur, quod non eſt credendum concedi generali, & abſoluta conceſſione. Ità Covarruvias, Henriquez, Avila, & alii, quos citat, & ſequitur Hurtadus loc. cit. diffic. 4. Tandem Faber loco cit. ait, quod ſi abſolutè concedatur facultas, videndum eſt, an ex modo conceſſionis, & ex ſubjecta materia intelligatur illam valere quoque in foro exteriori; verbi gratia, ſi concedatur hæc facultas in ordine ad confeſſionem faciendam, & ſuſcipienda Sacramenta, quomodo hæc facultas in Jubilæis concedi ſolet, in quibus cum Indulgentia plenaria conceditur quoque facultas abſolvendi à cenſuris, valet ſolùm in foro exteriori,

Digitized by Google

ri, & ſic pariſormiter ait de aliis eſſe diſcurrendum, qui dicendi modus ſicut eſt communior inter Doctores, ità quoque eſt probabilior.

73 Tertiò dicendum eſt, excommunicationem ab homine latam ab eo per abſolutionem relaxari poſſe, à quo lata fuit, vel à Superiore ejus. Ità D. Bonav. & Scotus loc. cit. & cæteri Theologi eadem diſt. & Canoniſtæ omnes, & habetur ex cap. *Inferior diſt.* 21. & cap. *Ad reprimendum*, & cap. *Paſtoralis* §. *præterea* de offic. Ordinarii, & ratio eſt axioma Theologorum, & Canoniſtrarum, quod ejus eſt ſolvere, cujus eſt ligare, cùm non minor, vel aliàs poteſtas requiratur ad abſolvendum, quàm ad ligandum; ergò abſolutio ab excommunicatione ab homine lata ab eo præſtanda eſt, à quo lata fuit, niſi ille ſit eo ſuperior, vel niſi excommunicatus ſit in mortis articulo, vel ejus evidenti periculo, quia in tali caſu conceditur omnibus Sacerdotibus quamvis excommunicatis, & non toleratis facultas ad abſolvendum ab omni excommunicatione, etiam ab homine, & ſpecialiter lata, quando deficit, qui aliàs extrà eum articulum id facere poteſt, ut poſteà dicemus ex Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 7. Quando autem dicitur ab eo relaxandam eſſe per abſolutionem excommunicationem à quo lata fuit intelligi non debet ſecundùm hanc perſonam ſingularem, ſed ſecundùm munus, & officium, quia licèt hæc perſona moriatur, officium tamen, & munus numquam moritur; & ideò ſi Epiſcopus, v. g. qui aliquem excommunicavit moriatur, vel per aliquam cenſuram ſua juriſdictione privetur, aut alio modo; ad ejus ſuperiorem, vel ad ejus ſucceſſorem pro abſolutione recurrendum eſt, ut benè diſcurrit Blundus loc. cit. quod ait expreſsè colligi ex capit. *Si Epiſcopus antè* 11. quæſt. 3. ubi dicitur, quod ſucceſſor eum abſolvere poteſt, quem Epiſcopus mortuus ligavit, & quod dicitur de Epiſcopo mortuo, id ipſum ait intelligi debere de depoſito, & quacumque alia ratione privato ab Epiſcopatu. Et quod dictum eſt habet locum non ſolùm in ſententia excommunicationis lata ab homine contrà aliquem, vel aliquos particulares, poſſe nimirum à tali excommunicatione abſolvere ipſum Judicem, qui excommunicavit, & eo ſuperiorem, ac etiam eum, cui aliquis eorum commiſerit, & non poſſe alium quamvis excommunicatio non ſit reſervata, quia abſolutio à dicta excommunicatione à nullo jure conceditur, ut tribunal Judicis ſit ordinariè illæſum, & non turbatum; ſed etiam habet locum in excommunicatione ab homine generaliter lata nimirum ſententia generaliter lata, ſivè medio præcepto generaliter lato, ut cùm Prælatus excommunicat quemcumque, vel quoſcumque qui fecerunt tale delictum &c. niſi tali tempore ſatisfaciant &c. nam ab hac etiam abſolvere poteſt, qui ſic generaliter excommunicavit, & eo ſuperior, & ille cui aliquis eorum commiſerit, & nullus alter, preſertim quando excommunicatio hujuſmodi eſt ſervata.

74 Difficultas tamen eſt an ab hac excommunicatione lata generaliter ab homine, quando non reſervatur, poſſit abſolvere qui poteſt ab excommunicatione à jure lata non reſervata. Negant Cajetanus, Suarez, Vaſquez, Ugolinus, & Faber ex noſtris loc. cit. Ratio eſt, quia excommunicatio generaliter lata contrà quoſcumque qui aliquod delictum fecerint, non eſt excommunicatio à jure, cùm non ſit regiſtrata in corpore juris, neque ſit ſtatutum aliquod, quia hoc reſpicit futurum, & eſt de peccatis futuris, non factis; hæc autem eſt de peccatis, ſeù exceſſis factis & preteritis; ergò debent de ea judicari, ſicut de excommunicationibus latis ab homine decernitur in jure; de illis autem decernitur, quod non poſſunt abſolvi niſi à Judice, qui illas poſuit vel à ſuo Superiore, ut apertè habetur cap. *Nuper de ſentent. excom.* in quo ponitur diſcrimen inter excommunicationem ab homine, & à jure, quod excommunicatio ab homine non relaxatur, niſi à Judice eam ferente, vel ab ejus Superiore; excommunicatio verò à jure poteſt relaxari ab Epiſcopo, vel à Parocho; ergò dicendum eſt excommunicationem generalem non poſſe relaxari, niſi à Judice, qui eam tulit, vel à ſuo Superiore, ut dictum eſt de aliis excommunicationibus ab homine. Ità diſcurrit Faber c.8.cit.nu.241. Alii verò affirmant ab excommunicatione lata ab homine per generalem ſententiam, ſi non reſervatur in ipſamet excommunicationis impoſitione, poſſe abſolvere quemlibet, qui poteſt abſolvere à peccatis, ut dictum eſt de excommunicatione lata à jure, & non reſervata. Ità Navarrus Cornelio, Coninchius, Avila, Hurtadus, Caſpenſis, Diana, & alii, quæ opinio communior eſt, & probabilior, & ratio eſt, quia eo ipſo, quod ejus abſolutio non reſervatur, committi videtur cuicumque qui poteſt abſolvere à peccato, ob quod incurritur, non minus quàm abſolutio à jure lata, eo quia abſolvendo à dicta excommunicatione non turbatur tribunal Judicis eam ferentis cùm non ſit ei reſervata. Nec obſtat, quod in cap. cit. *Nuper* decernatur, quod excommunicatio, quæ eſt ab homine, non poſſit abſolvi, niſi à Judice, qui eam tulit, vel à ſuo Superiore; nam ibi loquitur ſolùm de excommunicatione ſpeciali, & non per ſententiam generalem lata, hæc enim eò ipſo, quòd Superior, à quo impoſita eſt, eam non reſervavit, videtur abſolutionem commiſiſſe cuicumque facultatem habenti, & eo ipſo æquiparatur excommunicationi latæ à jure, & nemini reſervatæ; undè ex prædicto cap. *Nuper* ſolùm deduci poteſt, quod ab excommunicatione lata in particulari contrà aliquem, tantùm abſolvere poteſt, qui eam tulit, vel ejus Superior, vel ſucceſſor habens æqualem poteſtatem in officio, vel qui habuerit commiſſionem, vel privilegium à potente concedere, ut expreſsè habetur in cap. *Propoſuiſti* de foro competenti.

75 Quartò dicendum eſt, in articulo mortis, vel ejus evidenti periculo omnes Sacerdotes etiam ſimplices poſſe abſolvere à quacumque excommunicatione reſervata, ſicut & à peccatis reſervatis ex Trident. ſeſſ. 14. c. 7. quæ facultas conceditur in tali caſu Sacerdotibus etiam excommunicatis, non toleratis, quando deficiat, qui aliàs extrà eum articulum id faceret, & ratio eſt, quia in hoc caſu omnes Sacerdotes æqualem habent juriſdictionem ſaltem ex voluntate Pontificis, & Concilii indiſtinctè loquentis; imò aliqui aſſerunt, & non ſine probabili fundamento, hoc etiam verum eſſe, quamvis adſit Sacerdos, qui alia poſſet, & extrà eum articulum juriſdictionem haberet, quia cùm Concilium non diſtinguat, reſpectu cujuſcumque Sacerdotis militat ratio ibi à Concilio adducta; *Ne, ſcilicet, hac occaſione aliquis exiſtens in tali articulo pereat*, quod enim ille præſens, qui aliàs juriſdictionem habet, hoc eſt omninò per accidens, & Ità tenent Navarrus, Emmanuel Sà, Rodriquez, Vega, Caſpenſis, & plures alii. Hoc tamen fieri debet exigendo prius, ſi tempus non deficiat, juramentum comparendi, cùm primum commodè poſſit coram eo, à quo extrà eum articulum legittimè abſolvi poteſt, ut generaliter dicitur in cap. *eos qui* 22. *ſent. excom.* in 6. exceptis pueris, itaut abſolvendus juret ſe præſentaturum coram Superiore, cùm poterit ex c. *Ea noſcitur*, quæ preſentatio non eſt, ut reus abſolvatur, cùm jam ſit abſolutus, ſed ut Superior medicinam, vel ſatisfactionem neceſſariam imponat; & hoc onus ſe præſentandi eſt perſonale tantùm, nec tranſit ad heredes, ſed tantùm onus reſtituendi, ſi defunctus aliquid reſtituere tenebatur; quod ſi abſolutus ab excommunicatione in articulo mortis non ſe poſteà præſentet, cùm poſſit, in eadem re incidet in excommunicationem reſervatam ex cap. cit. *Eos qui*, hoc autem tempus, quo ceſſante impedimento ſe præſentare tenetur, taxandum eſt prudentis arbitrio attentis circumſtantiis perſonæ, loci & temporis, itaut nulla ſubſit fraus, vel negligentia; quando verò caſui reſervato non eſt annexa excommunicatio, tale onus ſe præſentandi imponendum non eſt, quia abſolutio ſupponitur fuiſſe directa, & nullo jure in eo onus ſe præſentandi coram Superiore imponitur, ut Doctores communiter docent. Denique ut Suarez advertit diſp.7.ſect.7. ſi in tali articulo contingat moribundum à peccatis abſolvi non poſſe, quia v. g. non eſſet ſanæ mentis, nec ulla contritionis ſigna dediſſet, adhuc tamen à cenſuris eſſet abſolvendus, ut in loco ſacro ſepelliri poſſit, ac etiam ut pro illo Eccleſiæ ſuffragia fieri poſſint.

76 Quintò, quoad conditiones requiſitas in abſolvente, ut abſolutio ſit valida, dicendum eſt præcipuas eſſe, ut habeat poteſtatem juriſdictionis in eum, qui abſolvitur, & quod ſit Clericus ſaltem prima tonſura initiatus, ut conſtat ex dictis quæſt. præc. de cenſuris in communi ar. 2. quia poteſtas ſpiritualis non competit Laicis, non tamen neceſſarium eſt, quod ſit Sacerdos, ſed ſufficit, ut ſit Clericus, & aliquo ex ordinibus inferioribus conſecratus. Eſt tamen difficultas, an in aliquo caſu poſſit Laicus abſolvere ab excommunicatione, utpotè in articulo mortis deficiente Sacerdote, & quamvis aliquid id affirment; attamen ut Faber noſter advertit loc. cit. abſolutè tenendum eſt non licere Laicis etiam in tali caſu abſolvere ab excommunicatione, quia Laici clavium poteſtatem in ſpiritualibus non habent cap. *Verbum* de Pœnitentia diſt. 1. ſed Clericis competit; & cùm Pontifex, & Concilium facultatem concedunt in articulo mortis abſolvendi ab omnibus cenſuris, præſumitur id intendere in ordine ad Confeſſionem peccatorum; ut ſcilicet, in illo caſu poſſint à peccatis abſolvi; at poteſtas abſolvendi à peccatis Laico competere nequit; ergò neque facultas abſolvendi à cenſuris in articulo mortis Laico competere poteſt, pro qua ſententia Faber citat Navarrum, Covarr. & alios. Deindè eſt difficultas, an Clericus non Sacerdos habens juriſdictionem Eccleſiaſticam in foro exteriori, ſeù judiciali, & qui in eo foro poteſt excommunicare, & ab excommunicatione abſolvere, poſſit etiam verè quo ad Deum, & in foro interno conſcientiæ abſolvere. Negant Sylveſter, & plures Canoniſtæ, quorum fundamentum eſt uſus Eccleſiæ, & auctoritas Concil. Tridentin. ſeſſ. 14. cap. 7. ubi loquens de conceſſione facultatis hujus articulo mortis, loquitur ſemper de Sacerdotibus. Alii tamen communis, & probabilius affirmant, ut Antoninus, Covarr. Avila, Hurt.

Fa-

Digitized by Google

Faber l.c. & plures alii, quorum fundamentum eſt, quia Matth. 18. eis, quibus conceditur poteſtas verè ligandi, etiam conceditur poteſtas verè ſolvendi. Clerici autem quamvis non Sacerdotes, jure communi capaces ſunt Eccleſiaſticæ juriſdictionis in foro exteriori, ſeù judiciali; quare ſicut per eam verè, & quoad Deum poſſunt ligare, ità etiam verè, & quoad Deum poſſunt abſolvere, tùm quia hæc abſolutio ab excommunicatione non eſt Sacramentalis, & ideò non indiget Sacerdote pro miniſtro Concilium autem l. cit. quamvis talem facultatem concedat Sacerdotibus illam non habentibus non ob id eam aufert illis, qui jam ordinariè, vel ex aliqua delegatione eam habent, quamvis non ſint Sacerdotes. Tandem eſt difficultas, an Clericus non Sacerdos nullam habens juriſdictionem in foro exteriori poſſit ab excommunicatione abſolvere exiſtentem in articulo mortis. Affirmant Sylveſter, Angelus, & alii Summiſtæ, quia Eccleſia eam facultatem concedere poteſt; ergò cùm ſit pia mater, eam concedere ſupponitur. Negant Suarez, Vaſquez, Hurtadus, & alii Doctores communiter, quia talis poteſtas nullo jure, nec ſcripto, nec conſuetudine firmato invenitur conceſſa, niſi ſolis Sacerdotibus, & ſolùm eo fine, ut à peccatis abſolvant, quia abſolutio à peccatis in articulo mortis ad ſalutem eſt maximè neceſſaria, non verò abſolutio ab excommunicatione, ut advertit. Hurtad. diſp. 15. diffic. 1. quia excommunicatio ratione ſui non impedit ſalvationem, ſed ratione peccati, cui annexa eſt; imò id quod poſt mortem manet excommunicationis, auferri poteſt poſt ipſam mortem, atque ideò Pietati Eccleſiæ non obſtat, quod eam non Sacerdotibus non concedat.

77 Sextò quid ſit dicendum quoad conditiones ex parte abſolvendi requiſitas conſtat ex dictis quæſt. præc. ar. 3. præſentia verò localis, vel abſentia ad excommunicandum, & abſolvendum nihil confert, quia videmus continuò, & præſentes, & abſentes excommunicari, & abſolvi. An verò abſolutio cenſuræ data abſenti habeat effectum ab inſtanti, quo datur ab abſolvente, an verò ab inſtanti, quo talis abſolutio pervenit in notitiam rei anteà ligati excommunicatione, conſtabit ex dicendis. Difficultas eſt, an excommunicatus poſſit invitus abſolvi ab excommunicatione, & difficultas eſt, an hoc licitè fieri poſſit, nam validam eſſe talem abſolutionem concedunt omnes, ut notat Faber loco cit. nu. 261. ex D. Thoma, D. Bonaventura, Riccardo, & aliis antiquioribus, quia cùm excommunicatio non ſit culpa, ſed pœna, ſicut poteſt ſimpliciter imponi invito, ità abſolutè loquendo poteſt ab invito removeri, in hoc enim differt ab abſolutione à peccatis, quæ non poteſt, niſi pœnitenti conferri. In qua re cum diſtinctione procedendum eſt, vel enim eſt ſermo de abſolvente per poteſtatem ordinariam à voluntate excommunicati independentem, vel per Bullam Cruciatæ, vel Jubilæum, aut aliud privilegium in favorem pœnitentis conceſſum, & ſi hoc poſteriori modo loquamus dicendum eſt cum Caſpenſi loco cit. ſect. 15. & aliis Recentioribus nolentem, & invitum abſolvi non poſſe, quia uſus privilegii pendere ex voluntate utentis illo, ac proindè ſi excommunicatus uti eo privilegio recuſat ſibi per Jubilæum conceſſo Confeſſarius facultatem non habet abſolvendi virtute illius. Si verò loquamur priori modo, ſcilicet, de abſolvente per poteſtatem ordinariam à voluntate excommunicati independentem, tunc rurſus diſtinguendum eſt cum Fabro loco citato, vel enim excommunicatus non perſeverat in delicto, ob quod fuit excommunicatus, ſed ab eo recedit, & ſatisfacit; tamen abſolutionem petere non vult, & taliter invitus poteſt ab excommunicatione abſolvi, nedum validè, ſed etiam licitè, quia cùm ablata ſit contumacia, nulla remanet cauſa, ob quam abſolvi non debeat, quamvis enim abſolutionem petere nolit, hoc parum refert, quia poteſtas abſolvendi à voluntate excommunicati non dependet, & ideò cum ſic invitum licitè abſolvere poteſt, vel perſeverat in delicto propter quod fuit excommunicatus, ut hæreticus permanens in hæreſi, vel habens rem alienam, nec volens reſtituere, & ſic invitus non poteſt licitè abſolvi, ut docet D. Bonaventura diſt. 18. cit. quæſt. 6. quia non poteſt abſolvi, niſi ceſſet à contumacia, propter quam eſt excommunicatus, & conſequenter abſolvi non poteſt, niſi volens ſivè de peccato pœniteat, ob quod excommunicationem incurrit, abſolutio enim, ut ait D. Bonaventura loc. citato in ſolutione argumentorum utilis eſt redeunti, non autem in contumacia perſiſtenti, & ideò talem excommunicatum abſolvere nolentem abſolvi, & à contumacia ceſſare potius eſt præſtare iram, quàm miſericordiam, & hoc etiam videtur repugnare juri, quod illam ponit, quia ſic invitum abſolvens hanc cenſuram enervat, & eam contemptibilem reddit. Addit tamen Seraphicus Doctor cum Riccardo, & aliis antiquioribus attentis quibuſdam circumſtantiis poſſe etiam ſic invitum licitè ab excommunicatione abſolvi, v. g. quando Judex cognoſcens, quod excommunicatio non prodeſt, ſed obeſt, & conſequenter non eſt medicina, ſed venenum, eò quòd excommunicatus à contumacia deſiſtere nolit; tunc enim ſi Judex prudenter cognoſcat, quod ſi abſolvatur etiam invitus, & contumax, hoc illi proderit; licitè ipſum abſolvere poterit; & ità etiam tenent Suarez, Vaſquez, Turrianus, Diana, Caſpenſis, Faber loc. cit. & alii Recentiores, quod etiam intelligendum eſſe dicunt, non tantùm de abſolutione ab homine, ut antiquores dicebant, ſed etiam de abſolutione à jure, ſi tres adſint conditiones. Prima, niſi jure caveatur, ut nullo modo abſolvatur, niſi ſatisfaciat. Secunda, quod non ſit in præjudicium tertii. Tertia, quod non adſit ſcandalum, nec cenſuræ contemptus.

78 Denique quoad formam abſolutionis ab excommunicatione poteſt eſſe ſermo de forma abſolutionis, vel quantum ad ſubſtantiam ad hoc ut ſit valida, vel quantum ad ſolemnitatem, ut diximus qu. præc. de cenſuris in communi ar. 4. nu. 31. Quantum ad ſubſtantiam omnes Theologi, & Canoniſtæ conveniunt, ut ibi dicebamus, nullam certam verborum formam eſſe neceſſariam, ſed ſufficere quæcumque verba ore prolata, vel ſcriptis expreſſa, & exarata, quibus ſufficienter abſolutio exprimatur, qualia ſunt *abſolvo* te, vel *reconcilio te Eccleſiæ, vel tollo à te cenſuram*, vel *benedico te*, & ſimilia, & ſemper exprimi debet perſona abſolventis, perſona quæ abſolvitur, & cenſura, à qua abſolvitur, neque opus eſt exprimere cauſam cenſuræ, imò neque cenſuram ipſam determinatam, ſi intentio ſit abſolvendi ab omnibus, quas poſſit abſolvens; & quibus ligatus ſit abſolvendus, quod ſi pluribus ſit ligatus, & unam tantùm abſolvere intendat, nec eam deſignet, à nulla abſolvet, quia non erit major ratio in tali caſu, cur potius ab una abſolvat, quàm ab alia; & de jure ordinario talis abſolutio fieri debet verbis, vel ſcripto, non autem aliquo alio ſigno, quamvis ſenſibili, quia ſic in jure ſtatutum eſt, ut patet Clementina ultima de ſent. excommunic. & aliter facta eſt nulla; dixi de jure ordinario hoc neceſſarium eſſe, quia ſi Summus Pontifex declararet ſe alio modo, quàm verbo, vel ſcriptis abſolvere, validè abſolveret, ut habetur eadem Clementina, quia ipſe eſt ſuprà jus poſitivum humanum, ſecus autem eſt de aliis Prælatis inferioribus, qui formam juris communis ſervare tenentur, nec illud immutare poſſunt; cęremonię verò ſervandæ in abſolutione à cenſura in foro pœnitentiæ, & interiori nullæ ſunt præter ſpectantes ad Sacramentum Pęnitentiæ, quæ autem ſint ſervandæ pro ſolemni forma abſolutionis videri poſſunt apud Fabrum l.c. nu. 271. & ſeq.

ARTICULUS SEXTUS.

Quædam difficultates explicantur in hac materia.

79 PRima difficultas eſt, an abſolutio ab excommunicatione poſſit ferri ſub conditione de futuro, v. g. ſi ſolveris infrà menſem, & dubitatur de conditione ſub futuro, quia fieri poſſe ſub conditione de præterito, aut de præſenti omnes concedunt, quotidie enim hoc modo abſolvimus antè abſolutionem à peccatis dicendo, in quantum poſſum abſolvo te à vinculo excommunicationis majoris, & minoris, ſi fortè incurriſti, vel teneris. Aliqui dicunt abſolutionem ſic factam eſſe illicitam, & nullam, quia abſolutio à peccatis non poteſt dari ſub conditione de futuro; ergò neque abſolutio ab excommunicatione, quia de utraque eadem ratio eſſe videtur. Ità D. Antoninus, Sylveſter, Angelus, & alii Summiſtæ. Alii verò aſſerunt talem abſolutionem eſſe quidem validam, ut potè nullo jure irritam, adhuc tamen eſſe illicitam, quia abſolutio dari non debet ab excommunicatione, niſi contumacia ceſſante, & data ſatisfactione, ità quod hæc præcedere debet, non ſubſequi; abſolvere ergò priuſquam fiat ſatisfatio, eſt modus inverſus, & nullius eſt effectus, antequam conditio adimpleatur, & poteſt parere contemptum cenſuræ, nam ſic abſolutus poſſet differre ſatisfactionem ad libitum, quia eſſet in poteſtate ſua conditionem adimplere, atque ideò talis modus abſolvendi eſt illicitus. Ità Avila 2. p. c. 7. diſp. 3. dub. 15. Faber ex noſtris d. 4. cit. q. 9. & alii Recentiores. Alii tandem aſſerunt validè, & licitè hoc fieri poſſe; validè quidem, quia abſolutio ſic facta nullo jure irritatur; ac proindè impleta conditione, ſub qua facta fuit, effectum tollendi excommunicationem habebit; nec eſt par ratio de abſolutione Sacramentali à peccatis, quia hæc eſt ex Chriſti inſtitutione, & ejus effectus annexus eſt ipſi verborum prolationi, abſque poteſtate ſuſpendendi talem effectum poſt dictam prolationem: at abſolvere ab excommunicatione, ſub conditione de futuro non eſt contrà inſtitutionem, & naturam excommunicationis, ſicut nec eam ferre ſub conditione de futuro; quod etiam licitè fieri poſſit probatur, quia nullo jure prohibetur, non quidem poſitivo, cùm nullum extet, nec naturali, quia ſic abſolvere non eſt contrà rationem, ſicut nec excommunicare ſub conditione, & abſolutio conditionata ab excommunicatione impleta conditione ſit abſoluta; ob rationem tamen à ſecun-

da

Digitized by Google

da opinione adductam hic modus abſolvendi, quamvis alioqui licitus, raró eſt in uſu, ſed impleta conditione datur abſolutio de novo. Ità Suarez, Vaſquez, Coninchius, Hurtadus, Caſpenſis, & plures alii Recentiores.

80 Secunda difficultas eſt, quando facultas abſolvendi conceditur, ſub hac conditione *ſatisfacta parte*, ut conceditur in Bulla Cruciatę; An quis abſolvi poſſit ab excommunicatione incurſa ob injuriam alteri factam non ſatisfacta parte; & quidem conveniunt DD. excommunicatum ob injuriam, ſeù injuſtitiam alteri illatam, licité abſolvi non poſſe, etiam à ſuo ordinario, niſi prius ſatisfaciat parti, ſi poſſit, & abſque gravi detrimento, ut deducitur ex c. 2. de ſentent. excomm. in 6. & ex cap. ex par. 23. de verb. ſignific. In hujus difficultatis ſolutione cum diſtinctione procedendum eſt; vel enim hæc ſatisfactio commodè fieri poteſt ab excommunicato, & abſque gravi detrimento; vel eſt impoſſibile pro tali ſtatu excommunicatum ſatisfacere parti, & quidem in hoc ſecundo caſu, quamvis Sot. in 4. d. 22. qu. 2. ar. 3. affirmet non poſſe abſolvi ex tali privilegio, & licentia, quia illa valet tantùm adimpleta conditione, quæ cùm non adimpleatur, facultas eſt nulla, quia abſolvens validè abſolvere nequit, niſi ſervata privilegii forma, communis tamen opinio aſſerit in tali caſu abſolutionem validam, & licitam, eſſe, ſi excommunicatus ſatisfaciat eo modo quo poteſt, præſtando, ſcilicet, cautionem vel pignorationem ſaltem juratoriam, ſi aliam non poſſit, & ſigna contritionis oſtendat, & ratio eſt, quia talis additio in privilegio poſita de ſatisfactione facienda intelligenda eſt, quando commodè fieri poteſt, & ſine magno detrimento, neque enim veriſimile eſt Pontificem poſtulare conditionem poſſibilem; & faciens, quod poteſt, videtur ſatisfacere parti; quia pars non debet, nec rationabiliter petere poteſt, niſi id, quod eſt poſſibile. Ita Navarrus, Graffius, Suar. Vaſquez, Henriquez, Avila, Coninchius, Caſpenſis, Hurtadus, & Faber loc. cit. ac alii Recentiores paſſim. Si autem commodè ſatisfacere poſſit, tunc adhuc eſt diſtinguendum, ſi enim illa particula *ſatisfacta parte* ponitur in privilegio, tamquam conditio neceſſariò requiſita, vel irritans abſolutionem factam illa non adimpleta, & Sacerdos abſolvat non ſatisfacta parte, abſolutio non ſolùm illicita eſt, ſed etiam nulla, quia ſatisfactio partis eſt conditio neceſſariò requiſita, qua non adimpleta facultas per privilegium conceſſa eſt nulla. Si tamen apponeretur particula illa, non tamquam conditio neceſſariò requiſita, ut abſolutio ſit valida, ſed abſolutè facultatem abſolvendi concederet, monendo tamen, vel præcipiendo, ut faceret ſatisfacere parti læſæ, & Sacerdos abſolvat, non ſatisfacta parte, quamvis lethaliter peccet, & teneatur ad reſtitutionem damni indè ſecuti parti læſæ, validè tamen abſolveret, quia haberet adhuc veram poteſtatem juriſdictionis; ſiquidem dicta additione, ſcilicet, *ſatisfacta parte*, non limitatur poteſtas delegato collata ex prædicto privilegio, ſed tantùm fit ei admonitio, ut juris communis formam ſervet; & cùm in jure communi prædicta verba abſolutionem non irritent, quamvis illicitam reddant, conſequenter neque etiam in privilegio, & ideò diligenter conceſſionis forma inſpici debet, & ſecundùm illam judicari. Ità Avila, Hurtado, Tannerus, Diana, Caſpenſis, & Faber loc. cit. contrà Suarez, Vaſquez, Coninchium, & alios.

81 Tertia difficultas eſt, An ut is, qui abſolutus eſt ad reincidentiam, iterum in excommunicationem incidat, requiratur nova culpa. Pro cujus quæſtionis intelligentia obſervandum eſt hanc abſolutionem ad reincidentiam poſſe dari dupliciter, ut cum aliis notat Faber loc. cit. primò quando aliquis abſolvitur ab excommunicatione, non ſimpliciter, & abſolutè ſed ad tale, & tantùm tempus, & ad certos aliquos effectus tantùm legitimè exercendos, v. g. ut excommunicatus poſſit ad teſtandum admitti, aut validè beneficii collationem acceptare, & ſimiles, ut colligitur ex cap. *Veniens* 38. de teſtibus; & de hoc caſu non agitur, quia abſolutio ad certum effectum non eſt propriè abſolutio, ſed potius diſpenſatio quædam, per quam non obſtante excommunicatione conceditur, vel talis poſſit hujuſmodi actum facere, talis enim verè manet excommunicatus, nec ullo modo ſolvitur ad ullum alium effectum, niſi ad illum particularem, quarè nec propriè illo perfecto in excommunicationem reincidit, quia nullam novam obligationem contrahit, ut Coninchius obſervat. diſp. 14. dub. 16. Secundò poteſt quis abſolvi ab excommunicatione cum conditione, quod infrà certum tempus faciat aliquid, & niſi faciat, in excommunicationem reincidat, tunc enim ſi conditionem adimplet, eſt liber ab excommunicatione ſimpliciter, ſi verò non adimpleat in excommunicationem reincidit. Difficultas ergò procedit, quando abſolutio datur poſteriori modo, in quo puncto Doctores variè diſcurrunt, ſed pro reſolutione breviter dicendum eſt, quod abſolutus hoc ſecundo modo, & cum tali conditione, ut niſi intrà menſem ſatisfecerit, rurſus in excommunicationem reincidat, vel commodè, & ſine gravi detrimento id facere potuit, vel non; ſi primum, certum eſt per novam culpam reincidere, quia reincidit in novam contumaciam contrà illud præceptum, quæ ſine nova culpa dari non poteſt; ſi ſecundùm, aliqui dicunt impotentiam implendi conditionem in tali caſu impedire reincidentiam, ſed probabilius eſt, ut ait Faber loc. citat. quod niſi in abſolutione ſpecificetur, quod impotentia excuſet, ſi apponeretur illa particula, *dummodo poſſis*, vel ſimilis, non excuſat, ſed tunc abſque nova culpa reincidit, quia abſolutio valet ſecundùm intentionem abſolventis, quæ verbis exprimitur, & tunc reincidit vi prioris ſententiæ, qua prius fuit excommunicatus. Nec obſtat neminem de novo ligari poſſe aliqua excommunicatione ſine novo peccató. Hoc enim ſolùm verificatur, cùm nova excommunicatio infligitur; ſecus autem eſt, quando prior reddit, quæ abſolutè ablata non fuit, ſed ſolùm pro certo tempore, & pro reliquo tempore ſub conditione, qua non poſita, & adimpleta, eadem excommunicatio reddit, & propter idem peccatum. Ità Suarez, Filliucius, Hurtado, Faber loc. cit. & plures alii contra Navarrum, Avilam, & Coninch. Henriquez, Bannem, Cordubam, Rodriquez, & alios.

82 Quarta difficultas eſt, ſi excommunicatio hoc modo feratur: *Petrus ob tale furtum ſit excommunicatus, donec reſtituat* an hoc ipſo, quo reſtituit, deſinat eſſe excommunicatus abſque alia abſolutione. Negant Gloſſa, Navar. Sylveſter, ac etiam Faber l. c. cap. 8. initio, quia excommunicatio ſolùm per abſolutionem tollitur, & in jure reperitur forma abſolutionis præſcripta ad auferendam excommunicationem; ergo abſque ea nequit excommunicatio auferri. Affirmant Covarr. Vaſquez, Coninchius, Caſpenſis, Avila, & alii, quia excommunicatio eſt pœna lata à jure, vel a Judice; ergo non durat amplius, quàm vult inflictor ipſius, quod etiam ob eamdem rationem contingit in ſuſpenſione, & interdicto.

Confirmatur, quia cùm pœnæ ſint reſtringendæ, ſententia pœnalis non amplius ligat, quàm verba in proprio, & rigoroſo ſenſu ſignificant, atque in tali ſententia verba in proprio ſenſu ſolùm ſignificant reum ligari uſque ad ſatisfactionem; ergò non amplius ligatur, & hæc ſecunda ſententia communior eſt, & probabilior; ſed ejus ſectatores non conveniunt in ſolutione rationis prioris ſententiæ, etenim Vaſquez, & Coninchius concedunt illud aſſumptum, ſcilicet excommunicationem non niſi per abſolutionem tolli poſſe, nec poſſe auferri, nec deſinere abſque abſolutione, undè in propoſito dicunt talem excommunicationem non tolli ſine abſolutione, quia hæc implicitè ſimul fertur cum ipſa excommunicatione, ſub conditione tamen futuræ ſatisfactionis, talis enim ſententia idem valet, ac ſi diceret *Ego te excommunico propter furtum, & rurſum te abſolvo ſtatim, atque ſatisfeceris*. Alii verò, ut Hurtado, & Caſpenſis dicunt, quod quando excommunicatio fertur ad certum tempus ceſſat eo completo ex cap. In loco 5. q. 4. & ratio eſt, quia excommunicatio major eſt pœna lata à jure, vel ab homine; ergò non durat amplius, quàm vult inflictor ipſius, atque ideò tunc non eſt neceſſaria abſolutio, ſed ipſa excommunicatione ex ſe ceſſat finito tempore, quia tantùm fertur uſque ad eum terminum cum carentia voluntatis promulgandi excommunicationem ultrà illum terminum, ac proindè ex defectu voluntatis illam prolongandi, ipſa ex ſe ceſſat. Unde in propoſito dicunt, eo modo excommunicandi ad certum tempus non fieri implicitè abſolutionem, ſed tantùm ferri excommunicationem uſque ad eum terminum cum carentia voluntatis prolongandi illam poſt illum terminum, quod in rigore non eſt excommunicationem auferre, & ab ea abſolvere; ſed tantùm eſt eam non prolongare, & ideò ceſſat non ex voluntate poſitiva eam auferendi, ſed ex defectu voluntatis eam prolongandi, quia abſque voluntate excommunicanti nequit prolongari. Ad rationem autem in oppoſitum dicunt, quod forma abſolutionis ab excommunicatione in jure reperta tantùm eſt pro excommunicatione abſolutè, & abſque termino lata. Ità Hurtad. diſp. 14. diffic. 1. qui dicendi modus eſt ſatis probabilis.

83 Quinta difficultas eſt; An abſolutus ab excommunicatione in foro conſcientiæ poſſit cum aliis communicare, & actus exercere qui per cenſuram prohibentur. Ille autem dicitur abſolvi in foro interiori, ſeù conſcientiæ, qui abſolvitur ab eo, cui Superior conceſſit facultatem abſolvendi, ſalvo jure cognoſcendi de illo delicto in foro exteriori, & de eo pœnam, & ſatisfactionem imponendi, ut docet Bonacina cum communi Doctorum diſp. 1. de Cenſuris in communi q. 3. pun. 10. quomodò autem dignoſcere poſſimus facultatem datam eſſe ad abſolvendum tantùm in foro conſcientiæ, vel in utroque foro, jam diximus art. præc. nu. 72. Ad hanc difficultatem dicendum eſt cum Navarro, Suarez, Rodriquez, Filliuc. Ugolino, & aliis quos citat. & ſequitur Bonac. loc. cit. eum, qui erat occultus excommunicatus, obtenta abſolutione in foro conſcientiæ, ſe gerere poſſe tam-

Digitized by Google

tamquam non excommunicatum, ſi verò eſſet excommunicatus publicus, non poteſt uti publicè abſolutione obtenta tantùm in foro conſcientiæ, neque cum aliis communicare propter ſcandalum, niſi etiam publicè conſtet ipſum fuiſſe abſolutum. Hoc autem tripliciter conſtare poteſt publicè, primò, dum ſcitur pœnitentem Confeſſum fuiſſe tempore Jubilæi, in quo aderat facultas abſolvendi ab illa excommunicatione. Secundò quando ſcitur ipſum fuiſſe Confeſſum Confeſſario habenti facultatem abſolvendi à tali excommunicatione & condignam exhibuiſſe ſatisfactionem. Tertiò tandem, quando ipſe Confeſſarius hoc atteſtatur, qui tamen cavere debet, ne prædictam faciat atteſtationem niſi à pœnitente prius facultatem obtinuerit illius atteſtationis faciędę, Confeſſarius enim loqui non poteſt extrà Confeſſionem de auditis in illa; in his igitur tribus caſibus uti poteſt publicè abſolutione obtenta in foro conſcientiæ, & cùm cæteris communicare, quia tunc ceſſat ſcandali periculum. Ità Bonacina loc. cit. cum Doctoribus adductis, ubi etiam addit, quod quando quis abſolutus fuit in foro conſcientiæ ab excommunicatione publica, poteſt occultè cum iis communicare, quibus notum eſt ipſum fuiſſe abſolutum, quamvis abſolutio publicè non conſtet, quia in tali caſu ſcandali periculum imminere non videtur; & quando ejus delictum, ob quod cenſuram contraxit, defertur ad Judicem, non indigere nova abſolutione, ut poſſit cùm cæteris communicare, aut actus per cenſuram prohibitos exercere, quia re vera fuit abſolutus, & conſequenter poteſt ſe gerere, tamquam abſolutus, modò aliis conſtet ipſum fuiſſe abſolutum, itaut non ſubſit ſcandali periculum.

84 Sexta difficultas eſt, An excommunicatus ab uno Epiſcopo, ſi mutet domicilium, poſſit ab alio Epiſcopo abſolvi, in cujus Diœceſi de novo domicilium accepit. Aliqui partem tuentur affirmativam, quia jam eſt ſub juriſdictione alterius Epiſcopi. Ità Vaſquez, Turrianus, & quidam alii. Alii verò partem defendunt negativam, quia cauſa jam eſt incepta, & ideo ad priorem Epiſcopum ejuſdem cauſæ conſummatio ſpectat. Ità Suarez, & ex noſtris Faber loc. cit. Alii communius, & probabilius cum diſtinctione procedunt, nam vel excommunicatus à ſuo Epiſcopo eſt excommunicatus non particulariter, nec nominatim, ſed ſolùm generaliter, & per ſententiam generalem lata fuit excommunicatio, quia, ſcilicet, Epiſcopus excommunicavit in genere quemcumque, qui illud delictum fecit; vel eſt excommunicatus particulariter, & nominatim ob aliquod delictum commiſſum, excommunicatus primo modo poteſt ab alio Epiſcopo abſolvi, in cujus Diœceſi domicilium accepit, quia talis excommunicatio non eſt reſervata ei, à quo lata fuit, ſed poteſt à quocumque abſolvi, ſicut excommunicatio à jure; excommunicatus autem ſecundo modo non poteſt abſolvi, niſi à Judice, qui ſententiam tulit, quia ille jam acquiſivit jus, & ideo juriſdictio ſic per actum confirmata non amittitur per mutationem domicilii, & tranſlationem dominii, nam ex lite coram ipſo Epiſcopo ille accepit jus in illum ex cap. *Propoſuiſti* de foro competenti, & aliter faciendo plures fraudes committi poſſent; Undè qui per ſententiam particularem contraxit excommunicationem, debet abſolvi à Judice, qui illam tulit, & à cujus excommunicatione ligatus fuit, quia ratione illius delicti delinquens eſt ſubditus illius Epiſcopi. Et pariter eadem ratione qui exiſtens in alieno Epiſcopatu citatus fuit in aliqua cauſa coram illo Epiſcopo, in qua cauſa contingat ipſum quoque excommunicari, ab alio Epiſcopo non poteſt abſolvi, quia ex lite coram ipſo Epiſcopo ille accepit jus in eum, ut habetur cap. cit. *Propoſuiſti*, de foro competenti. Ità Navarrus, Caſpenſis, & alii Doctores communiter, & quoad hanc partem conſentit etiam Faber loc. cit. cap. 8. apud quem alia quædam dubia videri poſſunt ſoluta ad hanc materiam ſpectantia. Demum quid ſit dicendum de excommunicatione minori, ac ejus effectibus, & quis ab ea abſolvere poſſit ſatis conſtat ex dictis ſuprà in hac quęſtione ar. 1. nu. 35. & 36. alia plura de excommunicatione videri poſſunt apud Nicolaum de Orbellis 4. diſtinct. 28. qu. 3. 4. & 5.

QUÆSTIO TERTIA.

De ſuſpenſione.

85 JAm ſuprà dictum eſt ab initio hujus Diſputationis de Cenſuris quæſt. 1. articul. 1. num. 6. triplicem eſſe cenſuram, ſeù eſſentialiter in tres præcipuas ſpecies dividi ſcilicet, in excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum. De prima Cenſura Eccleſiaſtica, quæ eſt omnium graviſſima, quæſtione præcedenti diſputavimus; in preſenti igitur ſecundam ſpeciem, quæ ſuſpenſio dicitur, aggredimur explicandam, & omiſſis variis acceptionibus, quibus hoc nomen accipi poteſt, ſolùm agemus de ſuſpenſione Eccleſiaſtica.

ARTICULUS TERTIUS.

Quid ſit ſuſpenſio, & quotuplex, & quomodo differat à cæteris cenſuris, & pœnis.

86 PRimò ſuſpenſio eſt cenſura, qua Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas exercere prohibetur, hic enim eſt ſermo de ſuſpenſione propriè, & ſtrictè ſumpta, & prout eſt Cenſura Eccleſiaſtica Clericorum propria, ſolus enim Clericus ſuſpendi poteſt; undè communiter à Doctoribus definiri ſolet, quod eſt *Cenſura Eccleſiaſtica, qua prohibetur, vel arcetur Miniſter Eccleſiæ ab aliquo actu Eccleſiaſtico aliàs ſibi conveniente, & hoc ad tempus*, & ſic etiam definitur à Scoto 4.d.25.q.1.H. Cenſura Eccleſiaſtica ſtat loco generis, per quod ſuſpenſio diſtinguitur ab alia pœna Canonica, quæ non eſt cenſura, ut eſt ceſſatio à divinis, irregularitas, degradatio, & depoſitio, quæ non ſunt cenſuræ propriè dictæ, ut conſtat ex dictis *loc. cit. qu. 1. art. 1. num. 6.* Additur *Quâ Miniſter Eccleſiæ*, &c. Siquidem hæc cenſura ab aliis differt Cenſuris excommunicatione, ſcilicet, & interdicto, ut Navarrus advertit cap. 27. quia ſuſpenſio propriè eſt Clericorum cenſura, & ſolis Clericis convenit, ut dictum eſt ſerturque formaliter contrà eos, ut Clerici ſunt, aut beneficium habent, excommunicatio verò, & interdictum ſunt cenſuræ communes Clericis, & Laicis. Additur tandem alia particula, *Ad tempus*, per quam ait Scotus ſuſpenſionem diſtingui ſpecialiter ab aliis pœnis Canonicis, & quamvis Suarez *diſp. 25. ſect. 1.* cum aliis recentioribus hanc particulam non approbet, quia omnes cenſuræ ſunt medicinæ, ut patet cap. *Medicinalis de ſent. excomm. in 6.* & idcirco in ſuſpenſione, quæ eſt cenſura, certum tempus præſcribi non poteſt, ſed ſemper illam conditionem includit *donec reſipiſcas, vel ſatisfacias*. Hoc tamen non obſtat, quia ut, Faber advertit *diſput. 6. c. 1.* quando Scotus dixit, quod ſuſpenſio eſt prohibitio ad tempus, non intendit, quod ſuſpenſio, quatenus eſt cenſura, feratur ad determinatum tempus, quia certum eſt ferri ad contumaciam tollendam; & ideò perſeverare poteſt, quantum ipſa contumacia durat, quæ cùm ſit incerta, incertum etiam eſt tempus, quo ſuſpenſio durare, & perſeverare poteſt; eatenus igitur dixit Scotus ſuſpenſionem eſſe prohibitionem ad tempus, quia ſuſpenſio ex vi nominis, & ex natura ſua eſt prohibitio non perpetua, ſed temporalis, qui enim ſuſpenditur ab aliquo officio vel beneficio, non privatur illo omnino, ſed remanet ſpes reſtitutionis; in aliis verò cenſuris, ut ſunt excommunicatio, & interdictum, & aliis pœnis Canonicis ut eſt irregularitas, depoſitio, degradatio, &c. ex vi nominis, & natura cenſuræ non inſinuatur ſpes reſtitutionis, ſed ſolùm privatio eorum bonorum, quibus privant, abſtrahendo à perpetuitate prohibitionis, & ſpe reſtitutionis; licèt in duabus illis cenſuris, in quantum ſunt ab Eccleſia inſtitutæ, ſpes reſtitutionis includatur, quia ſunt ordinatæ, ut medicinæ ad contumaciam tollendam. Ità Faber loc. cit. Aliæ etiam definitiones ſuſpenſionis à Recentioribus aſſignari ſolent, præſertim illa, quod eſt cenſura, qua Clericus impeditur, ne functiones exerceat ſui officii vel beneficii, ſeù qua Clericus functiones aliquas Eccleſiaſticas exercere prohibetur, quæ coincidunt cum illa à nobis aſſignata; qui autem ſuſpenſionem violat, & actum exercet, à quo ſuſpenſus eſt, mortaliter peccat, ut docet Navarrus, Bonacina, Suarez, & alii communiter, niſi materiæ levitas excuſet; & ſi ſuſpenſionem violet per exercitium ſolemne ordinis alicujus majoris, à quo ſuſpenſus eſt, etiam irregularitatem, ut patebit ex dicendis, incurrit.

87 Secundo ſuſpenſio multiplex eſt, altera enim eſt à jure, & altera ab homine ex Scoto l. c. quæ diviſio communis eſt omni cenſuræ, ut dictum eſt qu. 1. de Cenſuris in communi; peculiaris autem, & celebris diviſio cenſuræ ſuſpenſionis, quam ibidem Doctor aſſignat, eſt in ſuſpenſionem ab officio tantùm, ſivè officium ſit ordinis, ſivè juriſdictionis, & in aliam à beneficio tantùm, ſeù ab adminiſtratione, & fructibus beneficii percipiendis, & aliam addunt DD. communiter ab officio, & beneficio ſimul, quam Scotus omiſit, quia nihil aliud eſt, niſi aggregatum ex utraque ſuſpenſione, ut ait Faber loc. c. numeratur tamen, ut tertia ſpecies, quia utraque ſimul habet plures effectus, quàm ſuſpenſio ab officio tantùm, & ſuſpenſio à beneficio tantùm, qua ratione dici ſolet ſuſpenſio totalis, ut expreſsè habetur in cap. *Tuarum* 11. de privilegiis, aliæ verò duę priores dicuntur partiales, quia per unam ſuſpenditur quis ab officio tantùm, & per aliam à beneficio tantùm. Undè quando in jure profertur ſententia ſuſpenſionis ſimpliciter, & abſolutè, & non exprimitur, an ſit ab officio, vel beneficio, intelligi debet de ſuſpenſione ab utro-

Digitized by Google

utroque, ſivè de ſuſpenſione illum integrum effectum complectente, cùm non ſit major ratio, quare intelligatur potius de uno quàm de alio, ut communiter explicant DD. & ex noſtris Blundus diſp. 6. ar. 3. & Faber l. c. Rurſus ſuſpenſio ab officio alia eſt ab officio in totum, quia nimirum quis privatur omni uſu ſui officii, & omnibus actibus ad illud pertinentibus, ut ſi aliquis ſuſpendatur ab ordine, & à juriſdictione, alia eſt ab officio in partem, qualis eſt illa, qua v.g. quis ſuſpenditur à confeſſionibus audiendis, non vero ab aliis Sacramentis adminiſtrandis, aut aliis, quę proprium concernunt officium; per officium vero intelligitur in præſenti omnis poteſtas ſpiritualis ad aliquem actum ſpiritualem exercendum, ſivè ordinis, ſivè juriſdictionis, ſive adminiſtrationis Eccleſiaſticæ; per beneficium verò intelligitur jus ad capiendum Eccleſiaſticos fructus, vel proventus. Denique quia ſuſpenſio duobus modis ferri poteſt, uno modo, ut pęna medicinalis, quæ poſita emendatione exigat auferri, qua ratione eſt propriè cenſura Eccleſiaſtica, alio modo, ut pure pęna, ſeù vindicta alicujus peccati commiſſi; dividi quoque ſolet in ſuſpenſionem aliam pœnalem, & aliam medicinalem; pœnalis eſt illa, quæ fertur in punitionem, & vindictam delicti commiſſi, & hæc non fertur per modum cenſuræ, ſed per modum pęnæ; medicinalis eſt illa, qua intenditur emendatio delinquentis, & hæc eſt propriè cenſura, ut notat Bonacina diſp. 3. de ſuſpenſione punct. 1. Qui autem majorem harum ſpecierum explicationem deſiderat, Fabrum legat diſp. 6. cit. c. 1. ubi ſigillatim de ſingulis diſcurrit, de quo nos art. ſeq.

88 Tertio, Scotus loc. cit. cum aliis antiquioribus aliam addunt ſuſpenſionis ſpeciem, quæ eſt ab ingreſſu Eccleſiæ, quam Recentiores non libenter recipiunt, Suarez namque diſput. 35. ſect. 4. cenſet prohibitionem, qua quis ab ingreſſu Eccleſiæ prohibetur, non eſſe ſpeciem quamdam ſuſpenſionis, ſed interdicti Cæterum, ut Faber advertit l. cit. & Blundus art. 17. in jure ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſię fertur ſub nomine ſuſpenſionis, ut patet ex cap. *In cui* de ſentent. excommunic. in 6. & in cap. ult. de officio Ordinarii in 6. hæc ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ enumeratur cum aliis duabus ſpeciebus ſuſpenſionis ab officio, & beneficio, nam verba textus ſunt iſta: *Alioquin Epiſcopi, & eorum Superiores ab ingreſſu Eccleſiæ, cæteri vero ab officio, & beneficio tamdiù eo ipſo noverint ſe ſuſpenſos, quouſque reſtitutionem fecerint de prædictis*, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia talis prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt quædam ſuſpenſionis ſpecies, propriè Clericorum eſt, unde in cap. cit. fertur pęna irregularitatis contrà eum, qui ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ in ea celebrat divina; ut autem eſt ſpecies interdicti, eſt quędam pœna communis Clericis, & Laicis. Quarè ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt quędam ſuſpenſionis ſpecies, in hoc conſiſtit, quòd Clericus ſuſpenſus in ea celebrare prohibetur, & divinis officiis intereſſe; poteſt tamen in ea orare, Sacramentum recipere, juriſdictionem exercere, ac etiam in ea ſepelliri, ſi cum ſignis pœnitentiæ decedat, ut ex c. c. Colligunt Savrus, Emmanuel Sà, & alii Doctores. Interdum verò ab ingreſſu Eccleſiæ non ſolùm prohibet celebrationem divinorum in ea, ſed etiam Sacramenta ibi recipere, privatas orationes ibi fundere, & in ea ſepeliri, & alia hujuſmodi, ut patebit ex infra dicendis de interdicto, atque ità conſtat, quomodo prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt quædam ſuſpenſionis ſpecies, differat ab ejuſdem prohibitione, quatenus eſt ſpecies, interdicti. Tandem ut ait Faber l. cit. hæc diſputatio, an prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ ſit ſpecies interdicti, vel ſuſpenſionis; parvi momenti eſt, quia in jure fertur modo ſub nomine ſuſpenſionis, modo ſub nomine interdicti & ſufficit, ut ſciamus quiſnam ſit effectus talis prohibitionis, ut eſt ſpecies ſuſpenſionis, & ut eſt ſpecies interdicti.

89 Quartò differt ſuſpenſio à cæteris cenſuris, & pęnis Canonicis, & primò quidem differt ab excommunicatione majori, quia major excommunicatio plures parit effectus, quàm ſuſpenſio, & licèt plura ſint eadem materialiter, quibus hæc, & illa privant, ſunt tamen diverſa formaliter, quia illis privant ſub diverſa ratione; nam ſuſpenſio privat v. g. celebratione Miſſæ, quatenus eſt actus ordinis, & Eccleſiaſticæ poteſtatis, & uſus activus Clericorum proprius; excommunicatio autem major non privat hac ratione, ſed quatenus celebrare eſt communicatio in divinis cum aliis infidelibus. Ab excommunicatione minori differt, quia hæc privat ſolùm paſſiva receptione Sacramentorum, non verò ſuſpenſio, quæ ſolùm privat activa, & plures alios habet effectus, quàm excommunicatio minor. Ab interdicto differt, quia ſuſpenſio fertur in Eccleſiaſticas perſonas. Interdictum verò tàm fertur in Clericos, quàm in Laicos, & interdictum privat uſu paſſivo Sacramentorum, & Eccleſiaſtica ſepultura, quibus non privat ſuſpenſio, & licet ſæpe privent eadem re materialiter, non tamen formaliter, ſed ſub diverſa ratione, ac denique ſuſpenſio non inducit privationem rerum, ſicut inducit interdictum, ut ex dicendis patebit. Ab irregularitate differt, quod hæc privat ſuſceptione ordinis, ut ordo eſt: ſuſpenſio verò privat exercitio ordinis, vel beneficii, ſeù poteſtatis Eccleſiæ, ut eſt quædam functio. Demum differt à depoſitione, & degradatione, quod utraque iſtarum eſt amotio perpetua, & ſine ſpe recuperandi gradum Clericalem, unde hodie fiunt tantùm in iis Clericis, qui brachio ſæculari traduntur, quod non accidit in ſuſpenſione, quæ ex ſe non eſt perpetua, neque annullat officium ipſum, nec beneficium habitum, & eſt pœna medicinalis; depoſitio vero, & degradatio ſunt pęnę ex ſe perpetuæ, ac proindè neque medicinales, neque cenſurę, & privant officio, & beneficio habitis, inhabileſque reddunt ad beneficia de novo obtinenda; undè per depoſitionem, & degradationem perſona Eccleſiaſtica ob aliquod enorme delictum removetur in perpetuum ab omni ordine, juriſdictione, & beneficio, itaut quamvis ordinis characterem non amittat, qui indelebilis eſt, omni tamen, & quocumque illius uſu privatur abſque ulla ſpe remiſſionis. Quod ſi hæc ſolis fiat verbis, depoſitio verbalis appellatur; ſi vero præter verba aliæ quædam cæremoniæ adhibeantur in Pontificali præſcriptæ, vocatur realis depoſitio, ſeù degradatio, ut fuse declarar Faber diſput. 2. de pęnis, & cenſuris c. 1. cum Scoto l. c. ubi etiam advertit, quod depoſitio verbalis non tolit privilegium fori, degradatio vero tollit, itaut degradatus poſſit à Judice Laico eodem modo plecti, ac ſi numquam Clericus fuiſſet; & tandem addit ex communi Summiſtarum ſententia depoſitum, & degradatum non eximi ad obligatione ſervandi caſtitatem, & horas Canonicas recitandi, ad quas prius tenebatur, quia obligationes iſtæ ordinibus ſunt annexæ, ſeù poteſtati ordinis, non poteſtati juriſdictionis; tum quia depoſitio, & degradatio ſunt pœnæ, & ideò non imponuntur ad onera tollenda, ſed ad tollendos honores, & adimplenda gravamina, & Scotus addit l. c. has pœnas, numquam à jure, ſed pręcisè à Judice infligendas eſſe.

90 Quintò ſi ſuſpenſio propriè, & ſtricte ſumatur, quatenus eſt cenſura, ſeù pœna Eccleſ. lata in pœnam medicinalem ipſius ſuſpenſi, non poteſt validè ferri, niſi ob culpam propriam illius, qui ſuſpenditur, ut Faber advertit diſput. 6. cit. c. 2. & ratio eſt quia cùm cenſura ſit medicinalis non poteſt ferri, niſi ad tollendum peccatum, & contumaciam, undè quando nulla eſt contumacia, nec culpa, injuſte quis ſuſpenditur, quod maximè veritatem habet de ſuſpenſione ab officio, ſeù ab ordine ſacro, quæ primo, & principaliter eſt cenſura Eccleſiaſtica; immò neque ferri poteſt ob culpam tantùm venialem, ut contrà Navarrum, & Avilam tenent Faber, Suarez, Vaſquez, Caſpenſis, & alii, quia ex ſe eſt pęna gravior, & quæ non facilè tollitur, ac proindè ferri nequit, niſi ob culpam gravem, ſivè mortalem; notanter autem dixi, ſi ſuſpenſio propriè, & ſtriſte ſumatur, quia ſi ſumatur largè pro omni prohibitione utendi aliqua poteſtate, admiti poteſt, quod ferri poſſit ob culpam venialem tantùm, imò etiam & ſine propria culpa, ut docent aliqui Canoniſtę, quod deducunt ex cap. *Vel non eſt compos*, de tempore ordinandorum, ubi puer ordinatur in ætate 13. annorum ſuſpenditur ab officio Diaconi uſque ad ætatem legitimam; patet enim quod puer ille nullam habebat culpam, ſed Epiſcopus eum ordinando. Qui autem poſſint hac cenſura ligare, vel ligari, ſeù quinam poſſint ſuſpendere, vel ſuſpendi ſatis conſtat ex dictis de cenſuris in communi, nam poteſtate ordinaria ſuſpendere poſſunt omnes illi, in quibus ex vi proprii muneris jure ordinario, ſivè humano, ſivè divino, reſidet in foro exteriori Eccleſiaſtica poteſtas, & poteſtate delegata illi ſoli ſuſpendere poſſunt, quibus talis poteſtas delegata fuerit, vel commiſſa ab habente ordinariam poteſtatem. Suſpendi autem poſſunt omnes Clerici viventes, Summo Pontifice excepto, utpotè ſubditi Eccleſię, & Officii Eccleſiaſtici capaces, ac beneficii, à quibus ſit ſuſpenſio; qui verò non ſunt Clerici, effectuum ſuſpenſionis non ſunt capaces.

91 An vero communitas Eccleſiaſtica, ut Collegium, vel Capitulum ſuſpendi poſſit, pendet ex dictis *quæſt.* 1. de Cenſuris in communi ar. 4. nu. 18. ibi enim diximus cenſuram ſuſpenſionis, & interdicti utique ferri poſſe in Communitatem, Capitulum, & Collegium, ut habetur cap. un. *de Sede vacante*, & in cap. *Quia ſæpe* 40. de elect. in 6. non autem cenſuram excommunicationis, & ratio diſcriminis eſt, quia ut ibi dicebamus ſuſpenſio, & interdictum non ſunt pœnæ ità graves, ſicut excommunicatio, non enim privant hominem ſuffragiis, & auxiliis Eccleſiæ, ſicut privat excommunicatio, undè abſurdum non eſt aliquos innocentes, & bonos, quatenus ſunt membra illius corporis, ligari interdum ſuſpenſione, & propter peccatum commune puniri in particulari; tum quia ut ait Faber diſp. 6. cit. c. 2. ſuſpenſio in hoc præſertim ab excommunicatione differt, quod excommunicatio privat bonis perſonalibus, ut participatione Sacramentorum, & aliis rebus divinis, quæ ſunt actiones, quę non competunt communitati, ut ſic, & collectivè ſumptæ, cum illa, ut ſic, non habeat animam, quę ſit capax privationis

Digitized by Google

nis talium bonorum, at Communitas, ut ſic aliquod beneficium habere poteſt, quo tota Communitas fruatur, & habere poteſt aliquam poteſtatem juriſdictionis, ut conferendi aliquod beneficium; quæ poteſtas in corpore totius Communitatis reſidet, & Capituli, non in perſonis particularibus, ut particulares ſunt, ideò tota communitas collectivè ſumpta ab his beneficiis ſuſpendi poteſt, & ab his actionibus poteſtatis juriſdictionis. Non deſunt tamen qui dicant, ſuſpenſio Capitulo, vel Conventu non cenſeri ſuſpenſos ſingulos, niſi ſint in culpa, ut Emmanuel Sà, Layman, & alii.

92 Poſtremò, quantitas, & qualitas ſuſpenſionis colligi debet ex verbis quibus fertur ab homine, vel à jure, quæ utpotè in re odioſa non ampliùs ſunt extendenda, quàm ſignificent propriè, & rigoroſè accepta; quæ autem, & quot ſint ſuſpenſiones à jure recenſere nimis prolixum eſſet, & quidem Scotus de quatuor tantùm mentionem facit, ut Faber advertit loco citato; Summiſtæ verò alias plures recenſent, & Aſteſanus præſertim ex noſtris lib. 7. tit. 16. enumerat uſque ad 53. Nos cum Filliucio tract. 17. cap. 7. & aliis illas ſolùm enumerabimus; quę contrahuntur à Clericis in ipſa ordinatione peccantibus, quæ ſunt duodecim, ex quibus quatuor proveniunt ex parte dantis ordinis, octo vero ex parte recipientis. Suſpenduntur igitur. Primò recipientes ordines ab eo, qui renunciavit Epiſcopatui. 2. Recipientes ab alieno ſine licentia proprii. 3. Recipientes à proprio in aliena Diœceſi ſine licentia. 4. Recipientes ab excommunicato, vel ſuſpenſo. 5. Recipientes ante legitimam ætatem. 6. Recipientes extrà tempora ſine diſpenſatione. 7. Recipientes non ſervatis interſtitiis. 8. Ordinati ficto titulo. 9. Promoti per ſaltum. 10. Recipientes poſt Matrimonium ratum etiam non conſummatum. 11. Si ſint excommunicati, vel ſuſpenſi, vel interdicti. 12. Si cum litteris Capituli Sede vacante infrà annum. Sunt aliæ plures juris ſuſpenſiones, quæ videri poſſunt apud Blundum noſtrum diſp. 6. cit. part. 2. art. 6. Toletum, Suarez, Coninchium, Caſpenſem, & alios. Advertendum tamen eſt cum Hurtad. tract. de ſuſpenſione diffic. 13. plures ſuſpenſiones à quibuſdam afferri, quæ verè non incurruntur, nec obligant, niſi poſt Judicis ſententiam, & talem pręſertim eſſe inquit, quę communiter afferri ſolet contra Clericum concubinarium notorium ex c. *Quæſitum* de cohabitatione Clericorum, & mulierum, quod etiam aſſerit Bonacina loco citat. punct. 5. cum pluribus aliis ab ipſo citatis. Nihilominus Toletus lib. 1. cap. 47. cum pluribus aliis tenent ſuſpenſionem illam ipſo facto incurri antè quamcumque Judicis ſententiam, & certe Concilium Tridentinum. Seſſ. 45. cap. 14. contra Clericos Concubinarios graves decernit pœnas, & innovat, ac confirmat alias antiquis Canonibus latas. Sic pariter Abellius cum Bonacina, Suarez, & pluribus aliis in ſua medulla cap. 6. de Cenſuris ſect. 2. §. 2. de ſuſpenſione negat recipientem Ordines non ſervatis interſtitiis, aliquam incurrere ſuſpenſionem; & ideo in hac materia caute procedendum eſt & diligenter examinandum, quę ſuſpenſiones à jure ipſo facto incurrantur, & quę non niſi poſt Judicis ſententiam pręmiſſa monitione, & hoc deducendum eſt ex verbis, quibus à jure hæc, vel illa ſuſpenſio fertur.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectibus ſuſpenſionis.

93 JAm diximus ſuſpenſionem aliquando imponi abſolutè & tunc privare ab officio, & beneficio ſimul; aliquando autem ab officio tantùm, & hoc dupliciter, vel ab officio abſolutè, & ſimpliciter, ſeù totaliter, vel ab aliquo tantùm particulari officio; in præſenti itaque declarandi ſunt ſigillatim ſuſpenſionis effectus, quando hoc, vel illo modo imponitur, ſic enim ſingulæ ſuſpenſionis ſpecies magis innoteſcent.

Primò itaque ſuſpenſio ab officio ſimpliciter, & abſolutè lata habet pro effectu privari hominem omni uſu ordinis, & juriſdictionis, ac muneris Eccleſiaſtici aliàs ſibi convenientis. Hæc aſſertio eſt communis DD. ſententiam, quam etiam docent ex noſtris Faber, & Blundus loc. cit. & ratio ipſa ſuadet, quia ſuſpenſio ab officio abſolutè lata ad aliquam officii Eccleſiaſtici partem non coarctatur; ergò comprehendit totum, quia qui privat, & negat genus, privat, & negat omnes & ſingulas ſpecies illius generis; ac proindè hæc ſuſpenſio ab officio dicitur totalis, ſeu in totum, ut ſuprà dictum eſt, quia ſuſpendit ab omni actu ordinis, & juriſdictionis. Suſpenſio verò partialis dicitur, quæ ſuſpendit, vel ab ordine, vel à juriſdictione, non autem ab utroque ſimul, etſi ſuſpendat ab ordine majori, non ſuſpendit ab ordine minori, undè Sacerdotes interdum ſuſpenduntur ab officio Sacerdotalis abſolutè, ut in c. *Sanè* 2. de officio delegati interdum verò ſolùm à celebratione Miſſæ; aliquando ſolùm ab officio audiendi Confeſſiones, & ſic de aliis; & eodem modo fieri contingit in ſuſpenſione à juriſdictione, nam in Clem. 2. *De ætate, & qualitate*, &c. delinquens privatur voce in Capitulo, quæ ad juriſdictionem revocatur, aliquando tantùm à collatione beneficiorum ex cap. *Grave nimis* de prębendis, & cap. un. *Ne ſede vacante* in 6. Ex quibus patet, quod quando quis abſolutè, & ſimpliciter ab officio ſuſpenditur cùm illa ſuſpenſio ſit totalis, quia nulla ponitur expreſſa limitatio, ſuſpenſus intelligitur ab uſu cujuſcumque ordinis, juriſdictionis, & Eccleſiaſticæ adminiſtrationis, & ulterius impedit, ne aliud ſimile officium ſuſcipi poſſit ex cap. ult. de Cleric. excomm. miniſtrante.

94 Secundo ſuſpendit etiam ab omni loco, ſi feratur abſolutè abſque determinatione loci particularis, ſicut excommunicatus ab Epiſcopo, pro omni loco eſt excommunicatus, quia eſt pœna perſonalis, quæ perſonam ubique comitatur. Si vero determinetur locus, vel ex circumſtantiis colligatur, tantùm intrà ipſum ſuſpenſus intelligitur; unde qui in uno Epiſcopatu ab officio concionandi, vel Confeſſiones audiendi ſuſpenditur, poterit in alio Epiſcopatu concionari, vel Confeſſiones audire cum licentia illius Epiſcopi, quia effectus ſuſpenſionis ſæpè ſunt partiales, & non totales, & reſpectu unius loci, & non alterius, ut conſtat in extravaganti *Ambitioſè*, in qua ſuſpenditur à tali Eccleſia, quod non evenit in excommunicatione, qui enim in uno loco eſt excommunicatus, ubicumque debet haberi talis. Similiter ſi feratur ſuſpenſio ſine determinatione temporis, durabit donec auferatur ab habente poteſtatem; ſi vero limitetur ad certum tempus, eo finito ceſſabit abſque aliqua abſolutione, ut ait Gloſſa in c. Sacro *de ſent. excomm.* talis enim ſuſpenſio, ut ſuprà dictum eſt, revera eſt pęna, non cenſura, ideoque illa ſoluta nulla manet obligatio. Ex quo ſequitur ex ſe eſſe peccatum mortale, ut etiam ſupradiximus, violare ſuſpenſionem ab officio, quia materia ex ſe eſt gravis, niſi inadvertentia excuſet, vel aliquando aliqua materiæ levitas ex accidenti. Ità DD. communiter, ac etiam Faber noſter l. c. Tandem actus ſuſpenſi ab officio aliquando ſunt validi, & aliquando non; ſi enim ſunt actus ſolius ordinis poteſtatem juriſdictionis non requirentes, validi ſunt, quia ſuppoſita debita materia, & forma, & intentione Miniſtri eos Eccleſia impedire non poteſt, quoad valorem quem habent ex Chriſti inſtitutione, undè Sacerdos ſuſpenſus, ab ordine conſecrans validè conſecrat. Actus vero poteſtatem etiam juriſdictionis requirentes in ſuſpenſo ab officio ſunt invalidi per ſe loquendo, cùm ſic ſuſpenſus uſu juriſdictionis ſit privatus; per accidens tamen poſſunt eſſe validi, ut ſi ſuſpenſus ſit occultus, & ab Eccleſia toleratus in officio publico, in tali enim caſu propter commune bonum Eccleſia juriſdictionem ſupplet. Hoc tamen adhuc inter hos actus verſatur diſcrimen, quod ſuſpenſus ab officio, ſi actum ordinis exerceat, ipſo facto irregularitatem incurrit, ſivè ſit denunciatus, ſivè non, excuſabitur tamen in caſu, quo à culpa mortali excuſetur miniſtrando, v. g. ad vitandam infamiam, vel ſcandalum; ſi verò actum juriſdictionis tantùm exerceat, nullam pœnam incurrit ipſo facto, judicio tamen Judicis puniri poteſt, quia talis pœna in jure non invenitur. Ità etiam DD. communiter, ſed præſertim Blundus noſter diſp. 6. cit. par. 1. ar. 6. cum Scoto 4. diſt. 26. qu. 1. D. & F. ac etiam d. 13. *quæſt.* 2. §. *Primò videndum eſt*, ubi ait pœnam irregularitates eſſe impoſitam contrà exercentes officium ordinis, non juriſdictionis.

95 Tertiò ſuſpenſus ſivè à jure, ſivè ab homine ab officio ſimpliciter, non privatur beneficio habito, neque fructibus talis beneficii, ità etiam DD. communiter, & Faber, ac Blund. loc. cit. art. 7. & quidem quod ſpectat ad beneficium habitum nulla eſt dubitatio, quia in jure iſtæ ſunt ſpecies diverſæ, & una non includit alteram, neque in jure habetur, quod ſuſpenſio ab officio ſe extendat ad ſuſpenſionem à beneficio habito. De fructibus tamen aliqua poteſt eſſe dubitatio, quia beneficium datur propter officium c. ul. *De Reſcriptis* in 6. & acceſſorium ſequitur principale; ergò ex hoc ipſo, quod ab officio quis ſuſpenditur, ſuſpenditur conſequenter à beneficio, officium enim eſt principale, & fructus beneficii ſunt acceſſorium. Nihilominus communis etiam ſententia idem aſſerit quoque de fructibus beneficii; quod ſcilicet ſuſpenſio præciſe ab officio privationem fructuum non includit, quia nullibi in jure tali pęna aſſignatur; & prædictæ privationes ſunt diverſę, & una alteram non includit, cùm ergò ſuſpenſio ab officio non includat ſuſpenſionem à beneficio, nec etiam conſequenter includit privationem fructuum beneficii, quia iſti beneficium ſequuntur, & conſequenter ſunt illius, cujus eſt beneficium, ac proindè illos percipere poterit, dummodò beneficio inſerviat, vel per ſe, vel per alium tùm quia multi ſunt fructus beneficii, qui tantùm recitationem horarum Canonicarum requirunt; quas ſuſpenſus beneficiatus privatim recitare tenetur; ergò ſaltem reſpectu iſtorum

Digitized by Google

rum ſuſpenſus ab officio nullam privationem incurrit, nec ratio dubitandi adducta obſtat, quia illud caput de fructibus beneficii intelligitur, qui ità perſonalis miniſterio ſunt annexi, ut abſque illo non dentur, ut ſunt quotidianæ diſtributiones ex c. *licet* de præbendis; qui verò ſuſpenditur ab officio, non ideò privatur fructibus beneficii, cùm ſemper teneatur horas Canonicas ſaltem privatim recitare. An verò ſuſpenſus ſimpliciter ab officio impediatur etiam à conſecutione novi beneficii, itaut collatio talis beneficii ſit irrita, vel tantùm irritanda. Hurtad. Turrian. Caſpenſis, ac etiam Blundus ex noſtris aſſerunt non eſſe irritam, quia à nullo jure poſitivo id eſt prohibitum, & perſona ſuſpenſa non eſt inhabilis ad conſecutionem novi beneficii, ſed tantùm impedita, vel prohibita; dicunt tamen talem collationem eſſe irritandam ex cap. *Cùm bona memoria* 8. ubi decernitur collationem beneficii factam ſuſpenſo per triennium in ſuſpenſionem perſeveranti eſſe irritandam. Probabilius tamen eſt talem collationem eſſe irritam, & ſuſpenſionem ab officio reddere ſuſpenſum inhabilem ad novi beneficii conſecutionem ut tenent Avila, Suar. Vaſq. & plures alii, ac etiam Faber loc.cit. Ratio eſt, quia cùm beneficium detur propter officium, repugnat, ut illi detur beneficium, qui privatus eſt officio; undè non eſt par ratio, ut ait Faber de perceptione fructuum beneficii jam obtenti, & beneficii de novo poſt ſuſpenſionem collati, nam in primo qui habet beneficium, habet jam jus acquiſitum in fructibus ejus, quo per ſuſpenſionem non privatur; at in ſecundo nullum jus habetur, & novus titulus confertur, quod ſuſpenſo repugnat, ut dictum eſt; quod verò dicitur in c. citat. *Cùm bona memoria* talem collationem non eſſe irritam, ſed irritandam; explicari debet irritam eſſe declarandam, ſeù ab initio irritam quoque fuiſſe, ut alii ſimiles textus in jure explicari ſolent.

96 Quintò, ſuſpenſio ab officio partiali ab ea parte officii tantùm ſuſpendit, quæ per verba indicatur, & ab aliis partibus, quæ in illa parte implicitè neceſſariò includuntur, à qua fit ſuſpenſio, ab aliis verò partibus, quæ in illa non includuntur, nequaquam. Ità etiam DD. communiter, & præſertim Faber, & Blundus loc.cit. art.9. Aſſertio quoad primam partem probatur, & declaratur, quod ſcilicet ſuſpenſio partialis ab officio ſuſpendat tantùm ab illa parte officii, quam verba explicant, & ſignificant, nam ſi Epiſcopus aliquis, vel Parochus ſuſpendatur ab ordine abſolute ſine ulla limitatione, hic eſt ſuſpenſus ſolùm ab officio, & uſu ordinum omnium; at non eſt ſuſpenſus à poteſtate juriſdictionis, quia poteſtas ordinis, & juriſdictionis ſunt diverſæ poteſtates, & omninò diſtinctæ, quarum una alteram non includit, & una ſine altera conſiſtere poteſt, ut docet Scot.4. d. 19. §. *De quinto*, ergò ſicut ſuſpenſus ab officio non eſt ſuſpenſus à beneficio, quia illa ſuſpenſio iſta præſcindit, & eſt ſpecie diſtincta; ità intrà latitudinem officii ſuſpenſio ab ordine abſtrahit à juriſdictione, & Eccleſiaſtica adminiſtratione; unde ſequitur, quòd ſuſpenſus ab ordine non eſt ſuſpenſus ab actu eligendi, ſi hanc poteſtatem habeat, quia actus eligendi eſt actus juriſdictionis, non ordinis. Deindè probatur aſſertio quoad ſecundam partem, quòd ſcilicet ſuſpenſus ab una parte officii eſt ſuſpenſus ab omnibus incluſis in illa, hac enim ratione ſi Epiſcopus à Sacerdotio ſuſpendatur, etiam cenſetur ſuſpenſus ab ordine Epiſcopali, quia ordo Epiſcopalis includit ordinem Sacerdotalem, atque ideò ſuſpenſus à Sacerdotio conſequenter intelligitur eſſe ſuſpenſus ab ordine, & functionibus Epiſcopalibus; & hac eadem ratione ſuſpenſus ab ordine minori intelligitur etiam ſuſpenſus à majori, cùm illum intrinſecè ſupponat, & ſicut ſuſpenſus ab ordine inferiori conſequenter eſt ſuſpenſus, ſeu prohibitus, ne Superiorem ordinem recipere valeat ſi illum non habet; ità eſt etiam ſuſpenſus ab uſu illius, ſi illum habeat, eſt enim regula DD. generalis, quod cenſura, quæ impedit ſuſceptionem alicujus ordinis non habiti, à fortiori impedit uſum ejus jam habiti. Demum probatur aſſertio quoad tertiam partem, quod ſcilicet ſuſpenſus ab una parte officis non ſuſpenditur ab aliis, quę in illa non includuntur, nam Epiſcopus,v.g. ſuſpenſus à Pontificalibus non privatur uſum ordinum, quos exercet ſine Pontificalibus, quia hęc non ſunt eſſentialiter connexa, & ideò poteſt hujuſmodi Epiſcopus ſic ſuſpenſus dicere Miſſam privatam, ſicut ſimplex Sacerdos, & eodem modo diſcurrendum eſt de ſuſpenſione ab officio partiali quoad ſolam juriſdictionem, hæc enim non privat ab uſu actuum ordinis, quia poteſtas ordinis, & juriſdictionis ſunt omninò diverſæ, excipiuntur tamen actus ordinis, quia juriſdictionem ſubſtantialiter requirunt, ut miniſtratio Sacramenti pœnitentiæ; quarè ſicut juriſdictio in foro contentioſo non requirit neceſſario ordinem, ità nec ordo ſaltem quoad aliquos actus requirit juriſdictionem ad illos efficiendos,ut notavit Gloſſa in cap. *Tranſmiſſam*.

97 Quintò ſuſpenſio à beneficio, quæ eſt altera ſpecies cenſuræ, eſt prohibitio à fructuum beneficii perceptione, undè per hanc ſuſpenſionem non intelligitur, quis privarį beneficio jam obtento, ſed ſolùm uſu ejus, quia uſus in fructuum perceptione formaliter conſiſtit, ut DD. communiter docent; ex quo ſequitur quòd primarius hujus ſuſpenſionis effectus non eſt privare poſſeſſione beneficii, ſed tantùm uſu percipiendi fructus Eccleſiaſticos, quem habet ratione officii. Ità deducitur ex cap. *Cùm bona memoria* dæ ætate, & qualitate, & ex c. *Cupientes §. cæterum* de elect. in 6. & c. *Sicut* cohabitatione Clericorum, & mulierum; hæc autem ſuſpenſio à beneficio minimè includit ſuſpenſionem ab officio, ut ex prædictis c. deducitur, ſed tenetur ſic ſuſpenſus à beneficio exercere officium, ad quod obligat beneficium, ſivè ſit juriſdictionis, ſivè ordinis; undè ſi beneficium habeat obligationem Miſsas dicendi, tenetur ſuſpenſus à beneficio illas dicere, licèt fructibus beneficii frui non poſſit, nam cùm ſuſpenſio ſit pœna, & hic ſit ſuſpenſus propter ſuam culpam, mirum non eſt, ſi adhuc obligatus maneat ad onera beneficii, & privetur fructibus, quia cenſura non fertur ad tollendum onus, quarè ſicut ſuſpenſio ab officio non includit ſuſpenſionem à beneficio,ut ſupradictum eſt, niſi exprimatur, ità è contrà nec ſuſpenſio à beneficio includit ſuſpenſionem ab officio niſi exprimatur; ſuſpenſus tamen à beneficio intelligitur etiam ſuſpenſus à conſecutione novi beneficii ob rationem ſuperiùs adductam de ſuſpenſione ab officio. Ità DD. communiter, & præſertim Faber, & Blund. loc. cit. art. 11. Dices, beneficium datur propter officium; ergò ſuſpenſus à beneficio ſtatim intelligitur etiam ſuſpenſus ab officio, nam ſi quis beneficii fructibus privetur, non poteſt manere obligatus ad officium explendum, ad quod eſt obligatus propter beneficium.

98 Reſpond. cum Blundo loc. citat. ex Gloſsa, & aliis Doctoribus, quòd cùm ſuſpenſio à beneficio ſit tantùm à fructuum perceptione, & non ab ipſo beneficio, fit ut ſuſpenſus à beneficio, ideſt, à fructibus, ratione tamen beneficii, quod poſſidet, ſit obligatus ad officium, undè licèt beneficium detur propter officium, in pœnam tamen ſui criminis poteſt quis à fructuum beneficii perceptione ſuſpendi, & relinqui cum obligatione ipſi beneficio annexa. Undè ſi ſuſpenſus à beneficio fructus ejuſdem capiat, & peccat mortaliter ex ſe, & eos reſtituere tenetur, quia capit non ſuum, & hoc abſque ulla Judicis ſententia, niſi in aliquibus caſibus,de quibus præclarè Scot.4.d.15.q.2. §. *de Quinto*, nullam tamen pœnam incurrit præſertim irreguleritatis, quia in jure non invenitur irregularitas lata in violatorem cenſure, niſi propter miniſterium in divinis; à quo per cenſuram prohibitus eſt, ut Scotus docet 4.d.13.q. 2. O *Videndum primò*, irregularitas autem cùm ſit pœna graviſſima, non contrahitur, niſi expreſsè in jure ob tale, vel delictum infligatur, ut idem Scot.docet 4.d. 6.q.8.& d. 13.quæſt.2. fructus autem, quib. ſic ſuſpenſus privatur tempore ſuſpenſionis, numquam recuperari poſſunt, ſi eſt valida, quia illis juſtè privatur; ſi verò ſententia ſuſpenſionis invalida eſſet, recuperari poterunt quia in tali caſu injuſtè ablati ſunt. Sed quid dicendum, ſi Clericus à beneficio ſuſpenſus non habeat undè vivat, & ſine illis mendicare cogatur. Reſp. cum Fabro noſtro loc. citat. quòd ſi eſt ſuſpenſus propter contumaciam, quia non vult Eccleſiæ parere, non eſt alendus ex beneficii fructibus, & relinquendus eſt mendicationi, talem enim neceſſitatem ſibi imputare debet cùm poſſit recedendo à contumacia, & parendo Eccleſiæ ab ea liberari; ſi verò ſuſpenſus ſit in pœnam delicti commiſſi, de licentia Prælati eſt ei ſubveniendum ob decentiam ſtatus Clericalis, & quia non eſt in poteſtate ſua ab illa ſuſpenſione recedere, ità etiam Bon.diſp.3.punct.2.cum pluribus aliis. Demum ſuſpenſio à beneficio quoad circumſtantiam temporis privat ſuſpenſum fructibus beneficii, donec per eum, qui ſuſpenſionem tulit, auferatur, vel à Superiore ejus; & ſi talis ſuſpenſio ſit ſimpliciter lata, hoc eſt, abſque ſpeciali loci determinatione, tunc extenditur ad omnia loca, ideſt, privat fructibus cujuſcumque beneficii, ubicumque illud ſit, vel poſſideatur, ſivè ſuſpenſio lata ſit à Papa, ſive ab Epiſcopo, ut docet communis ſententia in cap. *Paſtoralis, §.Verum*, & in c. *Poſtulaſti* de foro competenti; quid verò nomine fructuum beneficii comprehendatur in ſuſpenſione lata ſimpliciter à beneficio, conveniunt DD. intelligi omnes redditus temporales ratione beneficii acceptos, ſivè ſint fructus terræ, ſivè animalia, ſivè pecuniȩ, ſivè diſtributiones quotidianæ, quæ dantur ratione tituli beneficii, de quo plura videri poſſunt apud Fabrum, & Blund. loc. citat. art. 16. Addunt aliqui ſuſpenſum à beneficio non poſſe conferre ulla beneficia, aut ad ea eligere, ſi jus conferendi, aut eligendi ei conveniant ratione beneficii, à quo ſuſpenſus eſt, quia ipſe privatus eſt fructib. beneficii, inter quos talis collatio eſt computanda. Sed contrarium ait eſſe dicendum Coninch. diſp. 15. de ſuſpenſione dub. 2. quia cap. *Cùm Vintonienſis* 25. de electione expreſsè dicitur ſuſpenſos à beneficio poſſe eligere. Ratio eſt,

Digitized by Google

quia electio, aut collactio beneficii eſt propriè actus juriſdictionis, ac officii Clericalis, à quo talis non eſt ſuſpenſus, & non niſi impropriè beneficii fructus dici poteſt.

99 Denique explicandi ſunt effectus prohibitionis ab ingreſſu Eccleſiæ quatenus eſt ſpecies quædam ſuſpenſionis, ut diximus art. præc. n. 88. & quidem Faber loc. cit. ait hanc tertiam ſuſpenſionis ſpeciem privare quibuſdam Sacramentis, & divinis officiis, ſcilicet, illis omnibus, qui in Eccleſia celebrantur, ut eſt celebratio Miſſæ, & divinorum officiorum, quæ in Eccleſia publicè fiunt, ac etiam Eccleſiaſtica ſepultura; non privare autem participatione Sacramentorum, & divinorum officiorum, quæ extrà Eccleſiam fiunt. Ex quo infert, quod qui interdictus eſt ab ingreſſu Eccleſiæ poterit intereſſe, & exercere omnia divina officia, quæ extrà Eccleſiam celebrari poſſunt; ab omnibus verò in Eccleſia prohibetur, ità quod ſic interdictus non poteſt celebrare, in ea, nec in ea ſepeliri, nec dare, aut recipere Sacramenta, nec aliud miniſterium ſacrum in ea miniſtrare, nec Miſſam, aut aliquod aliud officium ſacrum in ea audire, quæ omnia inquit, deduci ex cap. *Is cui, de ſent. excom. in 6.* Cæterùm hæc omnia potius ſunt effectus prohibitionis ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt ſpecies interdicti, & quædam pœna communis Clericis, & Laicis, prohibitio autem ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt quædam ſpecies ſuſpenſionis Clericorum propria, in eo conſiſtit quod Clericus ſuſpenſus in ea celebrare prohibeatur, & divinis officiis intereſſe; poteſt tamen in ea orare, Sacramenta recipere, juriſdictionem exercere, ac etiam in ea ſepeliri, ſi cum ſignis pœnitentiæ decedat, ut loc. cit. diximus, & docet etiam Blundus loc. cit. art. 17. cum Sayro, Emanuel Sà, & aliis Doctoribus. Interdictum verò ab ingreſſu Eccleſiæ non ſolum prohibet celebrationem divinorum in ea, ſed etiam Sacramenta ibi recipere, privatas orationes ibi fundere, & in ea ſepeliri; ex quibus conſtat effectus à Fabro enumeratos eſſe proprios prohibitionis ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt ſpecies interdicti; non autem ſuſpenſionis; quare proprius ejus effectus, ut eſt ſpecies quædam ſuſpenſionis, eſt quod Clericus ſuſpenſus in Eccleſia celebrare prohibetur, & divinis Officiis intereſſe; poteſt tamen in ea orare, ſeù privatas orationes fundere, Sacramenta recipere, ac etiam in ea ſepeliri, & ita colligitur ex c. cit. *Is cui*, ut diximus art. præc. num. 8. Hic denique obſervandum eſt cum communi Doctorum ſuſpenſum, quacumque, ſuſpenſionis ſpecie ſit ſuſpenſus, non eſſe à nobis neceſſariò evitandum, ſicut eſt præceptum de publicè excommunicato, & denunciato, non enim eſt nobis directè præceptum, ut ſuſpenſos Clericos ulla in re vitemus, ſed tantùm ne eos ad exercendum actum eis prohibitum indicamus, aut in eo ipſi cooperemur. Ità Coninchius loc. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

De cauſis ſuſpenſionis, & ejus abſolutione, & ablatione.

100 PRimò quoad primam quæſiti partem de cauſis ſuſpenſionis reſolutio facile deducitur ex dictis art. 2. n. 90. & ſeq. & quidem quod ſpectat ad cauſam efficientem regula generalis eſt apud Summiſtas illum ſolum ſuſpendere poſſe, ſeù cenſuram ſuſpenſionis ferre, qui excommunicare valet, & habet poteſtatem juriſdictionis, & reliquas conditiones, ut in ſuperioribus dictum eſt de poteſtate ferendi cenſuras. Cauſa vero materialis, ſivè proprium hujus cenſuræ ſubjectum eſt clericus, ſeù perſona Eccleſiaſtica, ſiquidem hæc pœna, ut ſuprà dictum eſt, propriè clericorum eſt, cùm materia circà quam hæc cenſura verſatur, ſub officiis, & beneficiis Eccleſiaſticis contineatur; undè Summo Pontifice excepto, qui cenſuræ non eſt capax, cùm in Terris Superiorem non habeat, quilibet alius clericus, etiamſi Epiſcopus, vel Cardinalis ſit, eſt materia, & ſubjectum aptum hujus cenſuræ quia dignitas illa non reddit eos correctionis incapaces, nec ab omni humana ſubjectione facit eos immunes, & liberos. Non tamen quilibet clericus à quolibet ſuſpendi poteſt, ſed unuſquiſque à ſuo Prælato, quem jure Ordinario, vel ex privilegio habet, ſolus autem Papa omnes, & ſingulos clericos, & Religioſos ſuſpendere poteſt, cùm ſuprà Eccleſiam totam habeat poteſtatem, conſequenter ferendi cenſuram in omnes Chriſtianos. Deinde de cauſa finali, ſeù propter quam cenſura ſuſpenſionis ferri poteſt diximus etiam loc. citat. cum communiori validè ferri non poſſe, niſi ob culpam propriam illius, qui ſuſpenditur, & eſſe debere mortalem, nec ſufficere venialem tantùm, quia ex ſe eſt pœna gravis, & quæ non facilè tollitur, ac proinde ferri nequit, niſi ob culpam gravem, ſivè mortalem. Nonnulli tamen docent poſſe cenſuram ſuſpenſionis etiam contrahi ſine propria culpa, licèt non ſine culpa aliena, & Blund. noſter diſp. 6. cit. p. 2. ar. 4. ait hoc etiam eſſe de mente Scoti 4. diſt. 25. q. 1. D. ubi inquit, quod ſi aliquis ignoranter invincibiliter ordines ſimoniacè accipiat, non efficitur irregularis niſi poſtquam hoc ſibi conſtiterit, actu ordinis ſimoniacè ſuſcepti exequatur; verùm poſtquam ſibi conſtat de ordine ſic ſuſcepto, ſuſpenſus eſt ab actu illius Ordinis, quouſque à tali ſuſpenſione liberetur; ergo ſecundùm Scotum ſimoniacè ordinatus ignorans invincibiliter, quod alius pretium dedit, ut ordinaretur, ſuſpenſionem contrahi ſinè propria culpa, non tamen ſinè culpa Epiſcopi ſimoniacè ordinantis, & illius, qui pretium dedit, ut ordinaretur; quare ad has opiniones conciliandas Blund. l. c. cum diſtinctione procedit, & inquit, quod ſi loquamur de ſuſpenſione lata à jure, contingere poteſt aliquem talem incurrere ſuſpenſionem ſine propria culpa, ut patet de eo, qui ignoranter ab Epiſcopo ſimoniaco, vel qui loco, & dignitati renunciavit, ordinatur, talis enim ſuſpenſus eſt ab ordinum executione, non propter propriam culpam, ſed Epiſcopi ſuſpenſi, à quo ordines accepit; ſi vero loquamur de ſuſpenſione lata ab homine ait talem numquam incurri ſine culpa ſaltem veniali illius, qui ſuſpenditur; quod ſatis probabiliter dictum videtur. Denique quod ſpectat ad cauſam formalem, ſeù ad formam ferendi ſuſpenſionis Cenſuram, dicendum eſt in ſuſpenſione lata à jure nullam aliam formam eſſe neceſſariam præter verba legis, quæ ſufficienter ſpeciem ſuſpenſionis, & modum illam incurrendi exprimant; in ſuſpenſione vero lata ab homine præter verba, quæ ſufficienter exprimunt modum, & ſpeciem, ſeù effectum ſuſpenſionis, neceſſariò requiritur, ſi fertur ob contumaciam, quod monitio præcedat, ut de ipſa contumacia ſuſpenſus, convincatur, quia ſi fertur ſuſpenſio in pęnam præteritæ culpæ non requiritur neceſſario monitio, ut notant Nav. Sayr. Suar. Emmanuel. Sà, & alii DD. paſſim, in quo tamen caſu talis pęna non eſt proprie dicta, ut dictum eſt q. 1. de cenſuris in genere ar. 3. n. 20.

101 Secundo quo ad aliam quæſiti partem conveniunt DD. ut notat Hurtad. loc. c. diff. 10. & 11. omnia, quæ excuſant opus cui annexa eſt ſuſpenſio propriè dicta, à culpa mortali impedire effectum, & valorem ſuſpenſionis, quia ſuſpenſio ſtrictè ſumpta non incurritur, niſi ob culpam mortalem, ut ſuprà dictum eſt, ſaltem regulariter loquendo; talia autem ſunt defectus advertentiæ, & ignorantia invincibilis, ſivè juris, ideſt, prohibitionis, ad cujus tranſgreſſionem fertur, ſivè facti prohibiti, ac etiam metus gravis mali, ſivè in corpore, ſivè in fama, & honore ac etiam in bonis fortunæ, quando opus cui eſt annexa ſuſpenſio eſt aliàs prohibitum jure naturali; hæc enim omnia valorem, & effectum ſuſpenſionis impediunt, ut univerſaliter dictum eſt de quacumque cenſura q. 1. art. 4. n. 16. Quibus autem modis ſuſpenſio tollatur, quando incurritur, cum diſtinctione procedendum eſt, ut idem Hurt. advertit, & Faber loc. cit. poteſt enim ſuſpenſio ferri dupliciter, vel per modum cenſuræ, vel per modum puræ pœnę; tunc fertur per modum cenſuræ, quando fertur ob contumaciam reſpectu Eccleſiæ, & medicinaliter, itaut emendatione poſita ſit debita abſolutio, ut quando fertur abſolutè, & prævia admonitione; tunc verò fertur per modum puræ pœnæ commiſſi delicti, quando fertur ad determinatum tempus, in hoc enim differt à depoſitione, & degradatione, ut ſuprà dictum eſt. Quando itaque ſuſpenſio fertur primò modo, ſcilicet, per modum cenſuræ, conveniunt DD. per abſolutionem tolli debere, ſicut alias cenſuras: quando verò fertur per modum puræ pœnæ ad certum tempus, dicunt tolli poſſe abſque abſolutione, aut ex ſe ipſa impleto termino, ſivè temporis, ſivè operis, ad quem uſque fuit lata, quod potius eſt ceſſare, quàm tolli; aut per diſpenſationem ante impletum terminum ab ipſo ſuſpendente, vel ejus ſuperiore, vel ex eorum facultate, quod finito tempore in ſententia præſcripto auferatur hoc impedimentum ex eo probatur, quia ſententia non obligat ampliùs, quàm ſit intentio Judicis, vel juris, quæ determinatis verbis ſignificatur & eadem ratio valet, ut etiam tolli poſſit per diſpenſationem antè impletum terminum. Quando autem tempus ſuſpenſionis incipiat, & quando terminetur, regula generalis aſſignatur, quod incipiat ab eo puncto, ex quo ſententia lata eſt, ſi feratur à Judice; & à tempore, quo delictum commiſſum eſt, ſi eſt à jure; terminatur verò, cùm tempus præſcriptum continuàtum completur omninò, quod tempus computari debet ſecundùm computationem communem temporis in contractibus humanis uſitatam; quia ſuſpenſio eſt prohibitio, ideo prohibet, & ſe extendit ad totum illud tempus completum, quod ſignificat, ut ait Faber loc. cit.

102 Tertiò ſuſpenſio, quæ eſt cenſura, & per modum cenſuræ fertur, non tollitur eo ipſo ablata contumacia, ut quidam Canoniſtæ dixerunt, ſed per abſolutionem potentis abſolvere, ſicut & aliæ cenſurę, ut dictum eſt, & ità tenet communis ſententia; & quidem omnes Sacerdotes in articulo mortis ab hujuſmodi cenſuris, ſicut à quacumque alia, & ab omni peccato abſolvere poſſunt, quia in tali articulo nulla eſt caſuum, nec cenſurarum reſervatio ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 7. extrà verò hunc articulum ſi ſit à jure reſervata debet abſolvi à ſuſpendente,

vel

Digitized by Google

vel ab alio de ejus licentia,& privilegio, quando enim conditor, Canonis ſibi abſolutionem reſervat tacitè , vel expreſsè juxtà cap. *Nuper*, nullus inferior abſolvere poteſt. Quando autem non eſt à jure reſervata , an poſſit abſolvi à quovis Confeſſario potente à mortalibus abſolvere , eſt inter Doctores diſſenſio . Affirmant aliqui , quia ab excommunicatione à jure non reſervata poteſt abſolvere, quia poteſt abſolvere à peccatis ex cap. *Nuper de ſent.excom.* ut dictum eſt quæſt.præced.ar.5. n.70. ergo etiam à ſuſpenſione. Communis tamen ſententia docet ab Epiſcopo tantum abſolvi poſſe , vel ab Epiſcopalem auctoritatem habente , non autem à Parocho , vel à quovis Confeſſario potente abſolvere à mortalibus , & inquit non eſſe parem rationem de excommunicatione , & ſuſpenſione ; excommunicatio enim à jure non reſervata abſolvi poteſt à quovis Confeſſario potente abſolvere à mortalibus propter majorem neceſſitatem abſolutionis excommunicationis ad recipienda Sacramenta, ſi quidem excommunicatio major privat ſuffragiis , & receptione Sacramentorum, quibus non privat ſuſpenſio , ſed ſolùm activa eorum adminiſtratione , quæ non eſt neceſſaria ſimpliciter ipſi ſuſpenſo ad ſalutem . Ità Layman , Avila , Henriquez, Hurtadus, Diana, Caſpenſis, & Faber ex noſtris loc. c. ac Blundus ar.7. Sed an hæc facultas Epiſcopis conceſſa competat etiam Superioribus Religionum , eò quod Epiſcopalem habeant auctoritatem ergà Religioſos eis ſubditos ; communis ſententia affirmat ut ait Blundus ibidem , & hoc expreſsè inquit declaratum fuiſſe à Pio V. in quodam Brevi ad inſtantiam Provincialis Provinciæ Caſtellæ Ordinis Prædicatorum , quod etiam probat evidenti ratione , quia non ſunt deterioris conditionis Regulares, quàm ſæculares, imo melioris , ut patet, ſunt enim in ſtatu altiori , undè ſi Superioribus Religionum talis facultas conceſſa non fuiſſet reſpectu ſuorum ſubditorum ; non eſſet Regularibus à Sede Apoſtolica ità benignè poviſum , ſicut ſæcularibus , & eſſent deterioris conditionis , quod non eſt dicendum ; ergò non ſolum Epiſcopus , ſed quilibet etiam juriſdictionem Epiſcopalem habens , vel quaſi Epiſcopalem hoc poteſt reſpectu ſuorum ſubditorum , ut omnes Doctores affirmant de Capitulo Sede vacante .

103 Quartò ſuſpenſionis cenſura ab homine lata à ſuſpendente abſolvi debet, vel à Superiore ejus, vel Succeſſore , vel ab eis facultatem habente ; & hoc etiam docet Scotus loco citato , d.25. q.1. ubi ait , quod tollitur ſuſpenſio per relaxationem factam ab eo , qui eam tulit , vel ab ejus ſuperiore , Si autem ſuſpenſio lata ſit ſub conditione , *donec ſatisfaciat,vel reſtituat*, aliqui dicunt ſecura ſatisfactione , vel impleta conditione tolli ipſo facto abſque aliqua abſolutione ; in hoc enim differe dicunt excommunicationem ex una parte , & ſuſpenſionem , & interdictum ex alia , quòd excommunicatio certam formam prærequirit adhoc, ut excommunicatus ſit abſolvendus , neque ejus abſolutio poteſt ex conjecturis , & tacita excommunicantis mente deduci ; ſuſpenſio autem, & interdictum nullam certam formam expoſcunt , neque verba requirunt, ut ceſſent, ſed ſufficit tacita Superioris voluntas, quæ reſultat ex illis verbis : *Suſpendo,vel interdico*, donec ſatisfecerit . Ità Layman , Cornelio, Hurtad.Caſp. & Bonac. qui etiam alios citant.loc.c. punct. ult. Alii verò id negant , quando ſuſpenſio fertur per modum cenſuræ , quia cenſura non tollitur eo ipſo ablata contumacia , ut ſuprà dictum eſt . Tum quia excommunicatio lata cum hac conditione, *donec ſatisfeceris*, non ceſſat poſita ſatisfactione , ſed adhuc per abſolutionem auferenda eſt, ut omnes concedunt ; ergo idem de ſuſpenſione dicendum eſt ; Tùm tandem , quia alioquin ſequeretur , numquàm ferendam eſſe abſolutionem à ſuſpenſione regulariter , & per ſe loquendo, quia non eſt abſolvendus ſuſpenſus antè ablationem contumaciæ regulariter , & licitè loquendo ; ſi igitur etiam poſt ablatam contumaciam , & ſecutam ſatisfactionem non eſt abſolvendus, ſequitur numquam abſolvendum eſſe. Ità Angelus,Sylveſt. Avila, Decius, Alterius, & Faber ex noſtris l. c. ubi ait hanc eſſe etiam Scoti opinionem, qui non agnoſcit alium modum auferendi ſuſpenſionem, quatenus eſt cenſura , & per modum cenſuræ fertur , niſi per abſolutionem ; nam ſi feratur per modum puræ pœnæ , & ad certum tempus , concedi poteſt , & admitti opinio oppoſita , ut ſuprà dictum eſt . Cæterum ſi conſequenter loqui velimus ad dicta qu. præc. ar. 6. num.82. dicendum eſt non ſolùm ſuſpenſionem per modum puræ pœnæ latam ad certum tempus tolli poſſe abſque abſolutione impleto termino , ſed etiam ſuſpenſionem latam per modum cenſuræ ſub conditione , donec ſatisfaciat, vel reſtituat , ob rationes ibi adſtuctas , imò hoc aſſerendum eſt etiam de ipſa excommunicatione ſub tali conditione lata, ut ibi dictum eſt, & quando dicitur cenſuram per modum cenſuræ latam non tolli eo ipſo ablata contumacia, hoc intelligendum eſt de cenſura , & excommunicatione abſolutè, & abſque termino lata, ſic enim non niſi via abſolutionis tolli poteſt ; & hoc etiam tenere debent omnes DD. ibi citati , ut conſequenter loquantur ad eam doctrinam ab ipſis receptam , & approbatam etiam in materia excommunicationis , licèt communiter dicatur excommunicationem cum hac conditione latam *donec ſatisfeceris* non ceſſare poſita ſatisfactione , ſed adhuc per abſolutionem eſſe auferendam ; nam ratio ibi adducta , ità convincit de excommunicatione, ſicut de ſuſpenſione, & interdicto , in quo tamen prudenti Lectori judicio me remitto .

104 Quintò tandem , quod ſpectat ad formam abſolutionis hujus cenſuræ conveniunt DD. nullam eſſe certam formam verborum præſcriptam pro abſolutione à ſuſpenſione , ſed ſufficere verba , quæ ſolutionem ſignificent à vinculo illo ſuſpenſionis ; uſitata tamen forma , ut communiter Summiſtæ dicunt , eſt iſta, *Ego abſolvo te à vinculo ſuſpenſionis,quam incurriſti,& reſtituo te ad executionem tui muneris, vel Ordinis, vel ad tuum beneficium* ; quando autem res eſt dubia , apponi debet particula , *ſi quam incurriſti* ; non tamen omnia illa verba ſunt neceſſaria,ſed illa ſolum, *Abſolvo te à vinculo ſuſpenſionis*,vel *à ſuſpenſione* , quia ſufficit, ut exprimatur àctus ſententiæ abſolventis , ut docet Scot.4.diſt.14. quæſt. 4. B , de abſolutione à peccatis ; undè ſicut in uſu eſt tantùm in abſolutione à peccatis , *Ego abſolvo te à peccatis tuis*, ità in propoſito dicere ſufficit : *Ego abſolvo te à vinculo ſuſpenſionis* , cùm enim verbum illud , à vinculo ſuſpenſionis, vel à ſuſpenſione, ſit verbum generale,& omnes ſpecies ſuſpenſionis includat ; licet abſolvendus ſit ſuſpenſus ab una ſpecie ſuſpenſionis, & non ab alia,ut ab officio, non à beneficio, vel è contrà opus non eſt in abſolutione ſpeciem ſuſpenſionis ſpecificare , ſicut neque in abſolutione à peccatis ſpeciem peccati, quia in illo generali nomine comprehenditur, ſed ſufficit, quod abſolventis intentio determinetur ad abſolvendum ab illa ſuſpenſione , quam incurrit , cujus abſolutione indiget . Quod autem ſpectat ad ſolemnitatem abſolutionis hujus cenſuræ nihil dicendum remanet , quia ab Eccleſia , ut notat Faber loc. cit. nulla ſolemnitas eſt inſtituta , quæ abſolvendo ab hac cenſura ſit ex præcepto ſervanda , quia de hac ſolemnitate nihil in jure reperitur,neque ex praxi communi aliqua eſt in uſu . Denique ſi ſuſpenſio conditionalis fuerit , ut quandiù quis non ſatisfecerit , ſuſpendatur, ceſſante conditione , ceſſat per ſe ſuſpenſio , neque ulla præterea verbalis abſolutio requiritur , ut ſuprà dictum eſt .

QUÆSTIO QUARTA.

De Interdicto.

105 DE excommunicatione, & ſuſpenſione hactenus diſputatum eſt , nunc de tertia cenſuræ ſpecie agendum eſt , quæ interdictum dicitur , & ut à nomine ipſo exordium ſumamus , non ſumitur interdictum in præſenti generaliter , quatenus omnis prohibitio Superioris, & in quacumque materia interdictum appellari ſolet, ſed ſumitur ſpecialiter pro quadam pœna ſpeciali Eccleſiaſtica quorumdam bonorum Eccleſiaſticorum , ſeù divinorum , privativa, & per modum cenſuræ impoſita , ut ſumitur in cap. *Quærenti* 20. de verb. ſignific.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid , & quotuplex ſit Interdictum.

106 PRimò interdicti nomine hic intelligitur Eccleſiaſtica quædam cenſura,per quam fidelibus prohibetur participatio Sacramentorum,divinorum officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ,ut colligitur ex c. *Non eſt nobis* de ſponſalibus , & ex c. *Quod in te* de pœnitentia,& remiſſione ; & definiri ſolet interdum per genus remotum, & interdum per genus proximum ; & quidem per genus remotum definitur à Scot.4.d.25.q.1.G,quod interdictum *eſt prohibitio , vel arctatio à quibuſdam actibus Eccleſiaſticis exercendi,vel ab aſſiſtendo quibuſdam talibus*, ubi Doctor ſupponit,quod interdictum ſit pena , & cenſura Eccleſiaſtica,cùm anteà dixerit *quinta pœna eſt interdictum*,illa verò particula: *Arctatio à quibuſdam actibus Eccleſiaſticis* eſt prima differentia,qua diſtinguitur ab excommunicatione,quæ eſt arctatio, & privatio univerſalis omnium actuum Eccleſiaſticorum ; alia verò particula *vel ab aſſiſtendo à quibuſdam talibus* eſt ſecunda differentia,per quam diſtinguitur à ſuſpenſione , & aliis pœnis, quæ non conſiſtunt in privatione aſſiſtentiæ divinorum , ſed in miniſtratione,etenim ſuſpenſio , & aliæ pœnæ Eccleſiaſticæ excommunicatione excepta,non privant aſſiſtentia divinis actibus ſed ſolùm interdictum,undè laici hanc penam incurrere poſſunt

aſſiſtendo divinis actibus prohibitis. Ità hanc Scoti definitionem explicat Faber noſter diſp. 5. cap. 1. Alii vero frequentiùs pro majori claritate definitionem interdicti aſſignant per genus proximum hoc modo, *eſt Eccleſiaſtica cenſura privans hominem activè, & paſſivè ab omnibus divinis officiis, & à certis Sacramentis, & Eccleſiaſtica ſepultura*. Quod ſit cenſura patet ex Innoc. III. in cap. *Quærenti* de verb. ſignif. per quod diſtinguitur ab aliis pœnis Canonicis, quæ non ſunt Cenſuræ, ut ſunt depoſitio, degradatio, irregularitas, & ceſſatio à divinis per illam particulam *privans hominem activè, & paſſivè omnibus divinis officiis* diſtinguitur interdictum à ſuſpenſione, quæ licet privet uſu activo officii, non tamen paſſivo, neque privat ſemper omnibus, ſed nunc uno, nunc duobus, & interdum omnibus, & dicitur activè, & paſſivè privare, quia quæ per interdictum prohibentur, ità prohibentur, ut ne quis dare, nec percipere poſſit, qua ratione interdictus Eccleſiaſticam ſepulturam nec dare, nec recipere poteſt, ſicut etiam, nec divina officia celebrare, nec eis aſſiſtere, differt etiam à ſuſpenſione, quia hæc Clericorum tantùm cenſura eſt, ut diximus, interdictum vero eſt cenſura communicans Clericis, & Laicis. Per aliàm vero particulam *à certis Sacramentis*, &c. ab excommunicatione diſtinguitur, quæ omnium Sacramentorum communione privat, & Eccleſiaſtica ſepultura. Differt tandem ab aliis cenſuris, quamvis enim materialiter plures habeat effectus communes cum illis, ſub diverſa tamen ratione formali, ut etiam diximus de ſuſpenſione qu. præced, art. 1. n. 89. quomodo autem prohibitio ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt ſpecies quædam interdicti, ſub hac quoque definitione comprehendatur, patet ex dictis ibid. n. 88. licet Blundus diſp. 7. p. 1. a. 1. neget comprehendi, quia putat eſſe tantùm ſpeciem ſuſpenſionis, & non interdicti, quod tamen eſt contrà communem omnium opinionem.

107 Secundò, interdictum prima ſui diviſione dividitur in locale, perſonale, & mixtum ex utroque, itaut tres ſunt interdicti ſpecies, ſcilicet, locale, & perſonale, ac locale, & perſonale ſimul: Ità Doctores communiter, & Scotus loc. cit. dum ait, quod hæc pœna interdicti infligitur loco, & non perſonæ, interdum perſonæ, & non loco interdum utrique, & ſicut infligitur, ità ſervanda eſt. Interdictum locale illud dicitur, quod directè fertur in locum, quia ſcilicet interdicit divina officia in eo loco celebrari ſecundùm modum à Canonibus expreſſum, in perſonas verò tantùm indirectè, & per redundantiam quamdam, ſcilicet, dum ſunt in illo loco, & in tali Eccleſia, unde illæ perſonæ poſſunt alibi divini officiis aſſiſtere, Sacramenta recipere, &c. interdictum autem perſonale eſt, quod immediatè, & directè fertur in perſonam, per quod perſona arcetur ab uſu tàm activo, quàm paſſivo quorumdam divinorum officiorum, & in quocumque loco. Interdictum tandem locale, & perſonale ſimul illud eſt, quo locus perſonæ ſimul interdicuntur, Addit autem Doctor loc. cit. quod hæc pœna interdicti, ut ab aliis Eccleſiaſticis pœnis diſtinguatur, frequentiùs infligitur loco, & non perſonis, niſi dum interſunt divinis in tali loco; indè quamvis interdictum in locale, & perſonale dividatur, magis tamen propriè videtur dici de locali, nam per hoc propriè diſtinguitur ab excommunicatione, & ſuſpenſione, quia iſtæ pœnæ propriè contrà perſonas feruntur, & non contrà loca. Dicitur autem locale, ut Faber advertit. loc. cit. non quia locus ſit propriè capax pœnæ ſpiritualis, ſed tantùm per accidens, quo etiam modo dicimus locum cum Eccleſia conſecrari, benedici, &c. & quia tendit in perſona ratione illius loci, quia in eo divina officia celebrare prohibentur. Et quidem de interdicto locali habetur ſermo c. *Præſenti de ſent. excom. in 6.* & de interdicto perſonali habetur cap. *Sententia* eodem titulo, ex quibus locis colligitur hæc eſſe interdicta ſpecie diverſa, & duas conſtituere ſpecies. Addunt etiam alii aliud interdicti genus, quod ambulatorium appellant, de quo ſit mentio in cap. *Non eſt vobis* de ſponſalibus, & in cap. *Dilectis filiis* de appellationibus, quod dicunt in hunc modum ferri. Interdicimus Petrum, & quemcumque locum, ubi fuerit, vel ubicumque fuerit Petrus, ille locus interdicto ſubjaceat; & hoc interdictum dicitur deambulatorium, quia ambulat cum perſona, itaut locus, in quo fuerit talis perſona, ſit interdictus. Verùm opus non eſt ſpecies interdicti multiplicare præter tres aſſignatas, quia hoc interdictum deambulatorium reducitur ad mixtum, quando nimirum, & locus, & perſona ſimul interdicuntur, ut Caſpenſis advertit diſ. 4. ſec. 1. cum pluribus aliis.

108 Tertiò, quodlibet ex his Interdictis dividitur rurſus in generale, & ſpeciale, & in primis quantum ſpectat ad interdictum locale diviſio ſumitur ex c. *Præſent. de ſent. excom. in 6.* & ex cap. *Cùm in partibus* de verborum ſignificatione; interdictum locale generale, eſt quo aliquis locus generalis, ſeù univerſalis plura, ſcilicet, in ſe continens partialia loca interdicitur, ut ſi interdicatur Regnum, Provincia, Diœceſis, Civitas, Villa, Caſtrum, & tota Parochia alicujus Civitatis, ut dicitur in cap. cit. unde ut locus dica tur generaliter interdictus, duo genera locorum continere debet, ſcilicet, locum ſacrum, & cultui divino dicatum, qualis eſt Eccleſia, & locum prophanum. Interdictum vero locale ſpeciale eſt, quo locus aliquis particularis interdicitur, verbi gratia Eccleſia aliqua ob crimen aliquod in ea perpetratum, atque ità extra illum locum poteſt perſona intereſſe divinis, niſi talis perſona illi interdicto particulari locali cauſam dederit, tunc enim nullibi poterit intereſſe divinis, ſed ubique ſe gerere debet, ut perſona interdicta, in hoc enim caſu interdictum particulare locale infert ſecum perſonale, ut notat Caſpenſis loc. cit. cum pluribus aliis ex c. *ſi ſententia de ſent. excom.* Rurſus interdictum perſonale dividitur ſimiliter in generale, & ſpeciale. Interdictum perſonale generale eſt, quod fertur in aliqua Communitate perſonarum, ut eſt corpus politicum plurium perſonarum collectivum, & in perſonas ſingulas, ut ſunt partes illius Communitatis, ut quando interdicitur omnes perſonæ unius Regni Provinciæ, vel Civitatis, aut Collegii, vel Capituli, & hujuſmodi interdictum conſtringit omnes, qui ex illa Communitate ſunt, etiam innocentes, qui proinde illud ſervare tenentur, niſi ſpeciali aliquo privilegio ſint exempti, ut docet Bonacina diſput. 5. de Interdicto punct. 1. cum pluribus aliis. Interdictum autem perſonale ſpeciale eſt, quod fertur in aliquas perſonas determinatè. Tandem interdictum quoque mixtum aliud eſt generale, aliud ſpeciale, ut notat Blundus noſter loc. cit. Generale eſt, quando totum Regnum, vel tota Civitas, vel totum Caſtrum interdicto ſubjicitur, & ſimul omnes perſonæ illius loci; mixtum verò ſpeciale eſt, quando certa aliqua Eccleſia interdicitur, & ſimul aliquæ perſonæ illius; addit prætereà Scotus loc. cit. quod interdictum ſive locale, ſivè perſonale, ſivè mixtum aliud eſt à jure, & aliud eſt à Judice, ſeù ab homine, quæ quidem diviſio ſatis patet ex dictis de Cenſuris in communi, & excommunicatione, & ſuſpenſione, ſiquidem omnis cenſura aut eſt à jure, aut ab homine, ſeù à Judice. Solet etiam dividi interdictum in totale, & partiale; totale eſt, quod fertur ſine limitatione, & comprehendit omnes interdicti effectus, quod fit cum perſona, vel locus ſine ulla exceptione interdicitur; partiale verò eſt, quod fertur cum limitatione in ordine ad effectum, ut ſi alicui interdicatur ingreſſus Eccleſiæ tantùm, vel ſi privetur tantùm Eccleſiaſtica ſepultura.

109 Quartò ex his infertur reſolutio illius difficultatis, an interdictum locale generale inferat interdictum generale perſonale, & è contrà; quamvis enim quidam Canoniſtæ dixerint interdictum locale generale ſemper eſſe junctum cum interdicto perſonali generali, dicendum tamen eſt cum communi ſententia, quam ex noſtris defendunt Faber, & Blundus loco citat. ar. 2. & 7. quod interdictum generale locale non infert interdictum generale perſonale, nec è converſo, ut expreſsè deducitur ex cap. *Si ſententia de excom.* undè ſi locus aliquis eſt tantùm interdictus, verbi gratia, Regnum, vel Civitas, perſonæ illius Civitatis non ſunt interdictæ, & ejus habitatores poſſunt intereſſe divinis officiis in alio loco non interdicto, & ibi Sacramenta recipere; & pariter Clerici illius Civitatis poſſunt extrà illam alibi celebrare divina officia, & omnes extrà locum interdictum in Eccleſia ſepeliri, ut docent Covar. Sayrus, Suarez, & alii Doctores paſſim, quod verum non eſſet, ſi interdictum locale generale ſemper junctum eſſet cum interdicto perſonali generali, tunc enim perſonæ illius Civitatis interdictæ neque in illa, neque extrà illam celebrare poſſent, nec ſacra audire, nec in Eccleſia ſepeliri. Verum tamen eſt, ut ſuprà diximus, interdictum locale generale, quod directè fertur in locum, poſſe quoque interdum in perſonas indirectè tantùm ferri, & per quamdam redundantiam, modo jam explicato, dum, ſcilicet, ſunt in loco ſacro interdicto; undè ſi dicatur in ſententia. *Non liceat in tali loco ſolemniter divina celebrare, nec divinis officiis intereſſe*; hujuſmodi ſententia, licèt indirectè, & per ſe in locum feratur, indirectè tamen, & per quamdam redundantiam etiam perſonas comprehendit, ut ſunt in tali loco, quia eis, ut ſunt in tali loco, non licet ſolemniter in eo celebrare, vel divinis officiis intereſſe, ut loquitur. Scotus loc. citat. ſimiliter interdictum perſonale non infert interdictum locale, undè interdicto Clerico non eſt interdicta Eccleſia, & ſi Parochus eſt perſonaliter interdictus, ejus Eccleſia non eſt interdicta, & alius Sacerdos non interdictus poteſt in ea celebrare divina, ut notat Gloſſa in capit. citat. & Sylveſter verbo *Interdictum*, quando autem, & perſona, & locus eſſent interdicta, nec ipſe Parochus, nec alius in alia Eccleſia celebrare poſſet. Ratio autem hujus doctrinæ deducitur ex dictis, quia, ſcilicet, interdictum perſonale, & locale ſunt interdicta diſtincta; & ideò ferri poteſt interdictum in perſonas, quia feratur in locum, & è converſo, & hoc etiam dedu-

Digitized by Google

deducitur ex praxi, & uſu, quia interdicto populo alicujus Civitatis, qualibet alia perſona, quæ non eſt de illo populo, poteſt divina celebrare, & divinis intereſſe.

110 Quinto prętereà ex dictis infertur reſolutio alterius difficultatis, an cum interdicitur populus alicujus loci, ſub tali interdicto omnes perſonæ illius loci comprehendantur; conveniunt enim Doctores, ut notant Faber, & Blundus loc.cit. art.8. interdicto populo interdici omnes perſonas, quæ ſunt partes illius Communitatis, tàm inculpabiles, quàm culpabiles, ut conſtat. ex c. *Si ſententia de ſent.excom. in 6.* in quo nulla fit injuria innocentibus, etiamſi eo interdicto impediantur ab eò, quod eis particulatim conveniunt, quia pœna ſpirituali benè unus pro culpa alterius puniri poteſt, ut notat Gloſſa in cap. cit. & eò magis in propoſito, ut Eccleſiaſtica ſententia plenè obſervetur, quia fortè contemptui exponeretur, niſi etiam innocentes ſub illa comprehenderentur. Hoc tamen vertit diſcrimen, ut notat Hurtad. tract. de Interdicto diffic.4. inter innocentes, & nocentes Communitatis generaliter interdictæ, quo ut deducitur ex cap. cit. innocentes tantùm ſunt interdicti, ut ſunt partes, & membra talis Communitatis, ac proindè eò ipſo, quòd mutatione domicilii, aut aliter deſinunt eſſe membra illius, deſinunt quoque eò ipſo abſque alia relaxatione eſſe interdicti, ſicut qui poſt interdictum in Communitatem latam fiunt illius membra, eò ipſo fiunt interdicti ſententia anteà in eam Communitatem lata; nocentes vero, & culpabiles etiam, ut particulares perſonæ ſunt interdicti, ac proindè quamvis per mutationem domicilii, vel aliter deſinant eſſe membra Communitatis illius, adhuc interdicti manent. Item interdicto populo cenſentur omnes de illo populo interdicti, ſivè præſentes ſint, ſivè abſentes, quia quamvis abſentes ſint, adhuc eam pertinent Communitatem, unde quando populus inerdicitur, interdicuntur etiam habitantes in ſuburbiis à Civitate aliquantulum diſtantibus, & etiam nobiles; niſi aliquo gaudeant, privilegio ſaltem ex conſuetudine. Hoſpites vero longi temporis non intelliguntur interdicti, quia non ſunt de populo illius Civitatis ſicut neque ſcholaſtici exteri, quia ſunt veluti hoſpites; ità communiter omnes Doctores tàm Theologi, quàm Canoniſtæ. An verò qui habet duo domicilia in diſtinctis populis, & in uno loco populus eſt interdictus, & in alio non, intelligatur interdictus, nec ne, diſſentiunt Doctores; affirmant aliqui, quia etiam ſi habeat domicilium in altero oppido populi non interdicti, & actu habitet in eo, adhuc tamen eſt vere membrum populi interdicti. Ità Hurtad. loc cit. cum quibuſdam aliis. Negant alii, ut Sylveſter, Suar. Faber, & Blundus, loc.cit. quia non eſt major ratio, cur ſit interdictus cum populo interdicto, quàm quod non ſit interdictus cum populo non interdicto, cùm utriuſque æquè ſit pars, & potiùs in partem favorabilem ſit inclinandum. Sed probabiliùs cum Caſpenſi, loc. cit. & pluribus aliis diſtinguendum eſt, quod hoc dubium decidendum eſt juxtà locorum diverſitatem, in quibus habitat: nam ſi tempore interdicti habitat in loco interdicto, tunc cenſetur interdictus, quia pro tunc intelligitur pars illius populi, non verò quando habitat in loco non interdicto, quia tunc illius pars cenſetur, in quo habitat.

111 Denique conveniunt Doctores, nomine populi interdicti Clericos non comprehendi, ac proindè multò minus Religioſos, nec è contrà nomine Chriſti interdicti populum comprendi, ut habetur in dicto cap. *ſi ſententia*, quia Clericus, & populus ſint diſtinctæ communitates, utpotè quæ diſtinctis legibus gubernantur; atque ideò interdicto populo non interdicitur Clerus, quia Clerus non eſt pars populi, & interdicto Clero non interdicitur populus, quia populus non eſt pars Cleri; nec etiam intelligitur interdictus Epiſcopus ex cap. *Quia periculoſum de ſent.excom. in 6.* ubi dicitur, quod Epiſcopi, & alii Prælati illi ſuperiores non comprehenduntur ſub generali ſententia ſuſpenſionis, & interdicti, niſi fiat de eis ſpecialis, & expreſſa mentio; an verò interdicto Clero cenſeantur etiam interdicti Religioſi; affirmant aliqui aſſerentes proindè interdicto Clero interdici etiam omnes perſonas Eccleſiaſticas privilegio Clericali gaudentes, ideſt, Religioſos etiam, & Novitios, & converſos, fœminas etiam Religioſas, & converſas. Ità Suarez diſp.32. ſect.1. cum pluribus aliis. Negant alii magis communiter, & probabiliter, & ratio eſt, quia licet in favorabilibus nomine Cleri, & Clerici veniant etiam Epiſcopi, & Regulares, non tamen in odioſis; tùm quia ſi interdicantur Religioſi, non cenſentur interdicti Clerici, quamvis Clerici lato modo dicuntur Religioſi; ergò à pari, quando interdicuntur Clerici, non cenſentur interdicti Religioſi, non enim ſtatus Religioſorum pejoris eſt conditionis ſtatu clericorum; cùm tamen fertur interdictum in omnes perſonas Eccleſiaſticas alicujus civitatis, Provinciæ, vel Regni intelliguntur etiam interdicti Religioſi. Ità Ugolinus Avila, Alterius, Coninchius, Layman, Bonacina, Caſpenſis, Diana, Faber, & Blundus, ex noſtris loc.citat. & paſſim alii Doctores: & hæc omnia hactenus in hoc articulo dicta de interdicto breviter, & clarè etiam ex noſtris docent Nicolaus de Orbellis 4.d.18. q.9. per plures §. & Aſteſanus in ſua Summa libr. *de Cenſuris* tit.16. per plures articulos, quamvis à nullo, quem viderim, ex Recentioribus citari.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectibus Interdicti, & pœnis illud violantium.

112 PRimò conveniunt Doctores tres eſſe effectus Interdicti ſimpliciter, & abſolutè lati, ſivè localis, ſivè perſonalis, & loquuntur de effectibus interdicti, qui modò incurruntur poſt Bonifacium VIII. & Martinum V. & Eugenium VI. nam jure antiquo multò plures erant; & expreſsè habentur cap. *Alma Mater*. Primus eſt privatio aliquorum Sacramentorum. Secundò eſt privatio divinorum officiorum. Tertius eſt privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ; dicitur autem tres hujuſmodi effectus eſſe interdicti ſimpliciter, & abſolutè lati, & abſque ulla limitatione, quia effectus iſti non ſunt ità inter ſe connexi, quin poſſint ab ipſo latore limitari, & ſeparari ad differentiam effectuum excommunicationis, qui ſeparari non poſſunt, ſed ſunt ipſo jure connexi; unde fieri poteſt, ut notat Bonac. loc. cit. punct. 3. ut aliquis interdicatur ab officio ſacerdotali, ſed non ab Eccleſiaſtica ſepultura, vel interdicatur ab officio prædicandi, non tamen à Sacramentis, vel interdicatur ab officio audiendi confeſſiones, non vero ab aliis; quarè conſultò ſubdit diligenter advertendam eſſe formam, qua interdictum fertur, nam quando fertur ſimpliciter, & abſolutè, ac ſine ulla limitatione, intelligendum eſt quo ad omnes tres recenſitos effectus; quando verò non fertur abſolutè, cum reſtrictione, & limitatione, eam tantùm actionem prohibet, quæ interdicto exprimitur, & omnem aliam, quæ in ea includitur, & ſine qua illa fieri non poteſt; non verò eam prohibet, ſine qua actio interdicta fieri poteſt, & quæ in interdicto non includitur, propterea verba interdicti ſunt ſemper diligenter conſideranda, & examinanda, ut cognoſcatur, ad quos effectus extendatur, & ad quos non; quia ut diximus interdictum ab ipſo latore limitari poteſt quoad effectus, quia non ſunt jure connexi ſicut ſunt effectus excommunicationis. Sed quamvis per Interdictum ſimpliciter, & abſolute latum prohibeatur participatio Sacramentorum, divinorum officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ, hæc tamen prohibitio varias habet exceptiones tàm in participatione Sacramentorum, quàm divinorum officiorum, quàm etiam Eccleſiaſticæ ſepulturæ, ut ex modò dicendis conſtabit.

113 Secundo itaque ut à primò exordiamur effectu, qui eſt prohibitio activa, & paſſiva quorumdam Sacramentorum, explicandum eſt quænam Sacramenta ſint excepta, & quæ non; in primis igitur tempore interdicti, ſivè ſit generale, ſivè particulare Sacramenta Baptiſmi, & Confirmationis ſolemniter miniſtrari poſſunt, ut habetur capit. *Quoniam* & cap. *Alma Mater de ſent.excom.in 6.* & conferri poteſt Baptiſmus, & recipi ab interdictis, ac etiam in loco interdicto ratione neceſſitatis hujus Sacramenti, cùm enim tunc urgeat præceptum divinum, & naturale, nullo jure Eccleſiaſtico tempore Interdicti hujus Sacramenti collatio, & receptio prohiberi poteſt; & quod dictum eſt de Baptiſmo etiam de Confirmatione dici debet, tùm quia Confirmatio eſt veluti complementum Baptiſmi, quia datur ad præſtandam fidem in Baptiſmo receptam; tùm quia cap. *Quoniam* cit. æquiparantur Baptiſmus, & Confirmatio quo ad eorum miniſterium in interdicto propter moræ periculum, quarè in quocumque interdicto ſivè locali, ſivè perſonali licitum eſt hæc duo Sacramenta miniſtrare; & cùm ibi non diſtinguatur de interdicto perſonali, & gratiæ ſint ampliandæ, & pœnæ reſtringendæ, ſatis probabile cenſet Faber diſp.5.cit. c.nu.17. quod etiam perſonaliter interdictus, qui cauſam dedit interdicto, poſſit utrumque Sacramentum dare propter moræ periculum, quamvis alii id negent. Sacramentum etiam pœnitentiæ, ut ibidem dicitur miniſtrari poteſt propter neceſſitatem hujus Sacramenti in quovis interdicto, ſivè locali, ſivè perſonali, præterquam iis, qui ſunt in cauſa culpabili, ob quam latum eſt interdictum, niſi priùs ſatisfecerint, aut ſatisfaciendi idoneam dederint cautionem, vel ſaltem ſe ſatisfacturos eſſe juraverint. Sacramentum item Euchariſtiæ tempore interdicti non niſi in articulo mortis, per modum viatici miniſtrari poteſt, ut conſtat ex cap. *Quod in te de pœnit. & remiſſ.* & ex cap. *Permittimus de ſent.excomm.* & idem dicendum eſt in probabili mortis periculo, undecumque periculum illud proveniat, ſive ex infirmitate, ſivè ex periculoſa navigatione inchoanda; ſivè ex bello, ſivè ex damnatione Judicis ad mortem, ſive ex periculoſo partu, tale ſiquidem mortis periculum non eſt tantùm in infirmitate mortali, ut notat Scotus 4. diſt.17. O, ſed etiam quan-

Digitized by Google

quando quis aggreditur actus arduos, in quibus fit veriſimile, quod mors immineat, ut Blundus noſter advertit loc. cit. art. 5. ex Covar. Ugolino, & aliis.

114 De extremæ Unctionis Sacramento dicendum eſt tempore interdicti omnino prohiberi, & ratio eſt, quia nullibi excipitur, cùm ergo generalis prohibitio habeatur de Sacramentorum adminiſtratione per interdictum, & illorum adminiſtratio ſolùm liceat, de quibus fit exceptio, & de hoc Sacramento nulla fit exceptio, ſequitur illius adminiſtrationem eſſe omnino interdictam. Ità diſcurrit Faber loc. citat. num. 16. ſic pariter diſcurrit, & eadem ratione de Sacramento Ordinis, quia per Interdictum generaliter prohibetur adminiſtratio, & receptio Sacramentorum, quæ non excipiuntur. Sacramentum autem Ordinis nullibi excipitur. Et tandem idem quoque aſſerit de Sacramento Matrimonii, quod tempore interdicti licitè contrahi nequeat, quia etiam de hoc Sacramento nulla eſt in jure exceptio, idemque docent Blundus noſter, & Bonac. loc. cit. & plures alii. Nihilominus ſatis probabiliter docent alii etiam tempore interdicti licitè matrimonium contrahi poſſe, dummodo fiat ſine benedictionibus nuptialibus, iſtæ enim tempore interdicti non licent, cùm inter divina officia computentur, & Miſſam adjunctam habeant, & preces ſolemnes, quæ tempore interdicti ſunt prohibitæ quod autem matrimonium nude ſumptum, & ſine benedictione nuptiali licitè contrahi poſſit colligitur ex cap. *Appellamus* de feriis, ubi dicitur matrimonium quocumque tempore contrahi poſſe, & ratio etiam ſuadet, quia matrimonium eſt contractus, contractus autem non eſt prohibitus tempore interdicti, neque perſonis interdictis: & quamvis in baptizatis habeat etiam adjunctam Sacramenti rationem, hoc tamen obſtare non videtur; quia hoc Sacramentum ſecundùm ſubſtantiam, non ab Eccleſia, ſed ab ipſis contrahentibus miniſtratur. Ità Hurtadus, Avila, Sancius, Layman, Coninch. Caſpenſis, Orbellius ex noſtris, & plures alii; imò quidam ex Adverſariis, dum dicunt tempore interdicti matrimonium licitè contrahi non poſſe, hoc intelligunt cum benedictionibus nuptialibus, & ità præſertim loquitur Blundus loc. cit. Quamvis igitur in c. *Si ſent. 16. de ſent. excommun. in 6.* ſuſceptio Sacramentorum tempore interdicti generatim prohibeatur, exceptis caſibus in jure expreſſis, & Sacramentum matrimonii non excipiatur, id tamen intelligendum eſt, ut Hurtadus advertit loco cit. diffic. 8. de Sacramentis adminiſtrationi Eccleſiæ commiſſis; hujus autem Sacramenti adminiſtratio non eſt Eccleſiæ commiſſa, ſeu miniſtris ab ipſa ordinatis, aut deputatis, ſed tantùm ipſis contrahentibus, ut diſp. de Matrimonio dictum eſt. Quorum autem Sacramentorum participatio ſit licita, & conceſſa etiam tempore Interdicti ex privilegio Mendicantibus, Religioſis, & Bullam Cruciatam habentibus, videri poteſt apud Blundum loc. cit. & alios paſſim.

115 Tertiò quod ſpectat ad alium Interdicti effectum; cui eſt privatio divinorum officiorum conveniunt Doctores hoc nomine ſignificari ſacrificium Miſſæ; Horas Canonicas, quæ publicè in Eccleſia cantantur ab ejus Miniſtris, Benedictiones ſolemnes, & alia omnia, quæ à perſonis Eccleſiaſticis publicè fiunt ad divinum cultum; hæc enim omnia tempore interdicti prohibita eſſe cenſentur, undè etiam interdicti ob alienam culpam ſacro intereſſe non poſſunt. Clerici tamen, & Religioſi, quando ipſi interdicti non ſunt, poſſunt, ac debent, ut antè, Miſſas, divinaque officia celebrare in Eccleſiis ſpecialiter, non interdictis, ſed januis clauſis, ſine campanarum ſono, voce ſubmiſſa, & excluſis excommunicatis, ac interdictis, ſicut habetur in cap. *Alma Mater*. Permittitur tamen, ut in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. Mariæ Virginis, quibus additus fuit à Martino V. dies feſtus Corporis Chriſti cum octava, & à Leone X. dies feſtus Conceptionis ejuſdem B. Virginis, tempore interdicti generalis Miſſæ, & divina officia publicè, & ſolemniter celebrentur, & cantentur; januis apertis, cum campanarum ſonitu admiſſis quoque interdictis, qui cauſam interdicto dederunt, modò iſti longè ſint ab altari, nec ad oblationes, vel communionem accedant. Hoc autem intelligendum eſt de tempore interdicti generalis localis, loquendo verò de interdicto locali ſpeciali, ut de aliqua Eccleſia particulari alicujus Civitatis, privilegia illa ex cap. *Alma* non habent locum, & ratio eſt, quia conceſſionis eorum privilegiorum fuerunt inconvenientia ibi à Pontifice adducta, quod, ſcilicet, ex rigore ſtatutorum interdicti ceſſabat populorum devotio; hoc autem locum non habet in interdicto particulari locali, quia in tali caſu ſi divina in uno loco non celebrantur, in alia celebrantur; tempore ergò interdicti localis ſpecialis non eſt licitum ſingulis diebus divina officia celebrare, vel Miſſas, ſed tantùm licet in Eccleſiis ſpecialiter interdictis, in quibus Euchariſtia aſſervatur, ſemel in hebdomada Miſſam celebrare ad renovandam Euchariſtiam, & adminiſtrandam infirmis, ſicut jure antiquo licitum erat, nam circà hoc nihil eſt immutatum jure novo in cap. *Alma Mater*, & tantò minus privilegia prædicta illius capitis locum habent in interdicto perſonali, ſive generali, ſive ſpeciali, quia ut dictum eſt, illud loquitur ſolùm de interdicto locali generali, non perſonali, unde tempore interdicti perſonalis perſonæ interdictæ perſonaliter interdicto particulari, vel generali Miſſas celebrare non poſſunt, nec eis intereſſe, quia hoc habetur expreſsè in c. *Si Civitas*, & c. *Si ſententia de ſent. excommun. in 6.* Ità Navarrus, Henriq. Bonacina, Caſpenſis, Faber, & alii Doctores paſſim.

116 Quarto, quod ſpectat ad privationem Eccleſiaſticæ ſepulturæ, qui eſt tertius interdicti effectus, conveniunt pariter DD. in loco generaliter interdicto non poſſe aliquem ſepeliri, niſi privilegium habeat ex c. *Quod in te* de pœnit. & remiſs. ubi præcipitur, ne corpus aliquod defunctum cujuſcumque fidelis laici etiam infantis in tali loco interdicto ſepeliatur, poteſt tamen in alio loco ſacro non interdicto ſepeliri, quando tamen interdictum eſt perſonale, corpus talis defuncti ſic interdicti nullibi ſepeliri poteſt in loco ſacro, ſicut neque ille, qui cauſam dedit interdicto generali locali ex cap. cit. *Si Civitas*; & ratio differentiæ eſt, quia in primo interdicto prohibitio non fertur in perſonas abſolutè, ſed ſolùm ratione loci; in ſecundo autem abſolutè fertur in perſonas. Quamvis autem tempore interdicti localis non poſſint laici, licèt non interdicti, ſepeliri in loco interdicto, poſſunt tamen clerici, dummodo perſonaliter interdicti non ſint, etiam in loco interdicto ſepeliri, ſine ſolemnitate tamen, & ſine campanarum ſonitu, ut patet ex cap. citat. *Quod in te* de pœnit. & remiſs. Ità Navarrus, Ugolinus, Sylveſter, Layman, Suarez, Bonacina, Orbellius ex noſtris, Caſpenſis, & alii paſſim; ſic etiam quibus interdictus eſt Eccleſiæ ingreſſus, decedentes cum ſigno contritionis, & pœnitentiæ poſſunt abſolvi, & in loco ſacro ſepeliri, ut habetur ex cap. *Is cui de ſent. excommun. in 6.* ubi dicitur interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ non poſſe in ea ſepeliri, nec in Cœmeterio, niſi pœnituerit. An verò laici habentes privilegium tempore interdicti generalis localis aſſiſtendi divinis officiis, eo ipſo gaudeant Eccleſiaſtica ſepultura, eſt contentio inter Doctores. Affirmant Navarrus, Avila, Sayrus, Coninchius, Bonacina, & alii. Ratio eſt, quia in privilegio duo conſiderari poſſunt, unum principale, & aliud acceſſorium, principale eſt divinum officium, acceſſorium eſt ſepultura; qui ergò tempore interdicti habet privilegium principalis, id eſt, officii divini, videtur etiam habere privilegium acceſſorii, id eſt, ſepulturæ, tùm quia cui communicamus vivo, poſſumus etiam communicare mortuo. Negant Covar. Ugolinus, Alterius, Caſpenſis, Suar. Faber ex noſtris loc. cit. & plures alii, quorum ratio eſt, quia hi effectus ſunt ſeparabiles & independentes; & ex vi conceſſionis circà unum non intelligitur circà aliud, unde videmus tempore interdicti corpora infantium defunctorum loco prophano ſepeliri, & tamen dùm vivebant, ad divina officia admittebantur: utraque opinio eſt probabilis, & ſufficienti innixa fundamento; conveniunt tamen in hoc, quod ſi quis haberet privilegium, ut tempore interdicti admittatur ad divina, tunc etiam abſque dubio admittendus eſſet ad Eccleſiaſticam ſepulturam, quia ſub illo modo loquendi generali hæc etiam comprehenditur.

117 Quintò explicatis iis, quæ tempore interdicti jure communi prohibentur, nunc diſcurrendum eſt de iis, quæ jure communi tempore interdicti locali permittuntur, & quidem conveniunt Doctores permitti publicè ſalutationem Angelicam, dùm pulſatur, recitare, benedictionem menſæ, gratiarum actionem, fructuum benedictionem, & habitus Novitiorum, cantum litaniarum per laicos confratres, ac etiam per Sacerdotes Regulares, ſed abſque ſolemnitate Crucis, & ſine *Dominus vobiſcum*, Crucis adorationem in feria ſexta Paraſceve; permitti etiam, quod Sacerdos, qui juvat infirmum, poſſit recitare Litanias, & alios pſalmos, & coram laicis dicere Evangelia, vel legere paſſionem Chriſti Domini, dummodò non dicat *Dominus vobiſcum*: in loco etiam interdicto legere lectiones Sacræ Scripturæ, Evangelium declarare, aut pſalmos prædicare, concionari, & quod in Eccleſia Conventuali ſubmiſſa voce, & ſine Cantu bini, vel terni horas Canonicas recitare poſſint, januis tamen clauſis, & interdictis, ac excommunicatis excluſis. Ità Blundus noſter diſp. 7. c. 2. ar. 10. cum Navarro, Sylveſtro, Tabiena, Medina, & aliis. Deindè licet etiam interdictis, ac tempore interdicti actus juriſdictionis exercere, quia effectus interdicti ſunt tantummodò tres, ſcilicet, privatio aliquorum Sacramentorum, divinorum officiorum, & ſacræ ſepulturæ, actus autem juriſdictionis exterioris ad nullum iſtorum effectuum reducitur; ex quo ſequitur interdictum etiam nominatim denunciatum poſſe excommunicare, vel ab excommunicationem abſolvere, dare indulgentias, & ſimilia, ſed abſque ſolemnitate ſacerdotali; ac etiam indulgentias conſequi poſſe, modò ſit in gra-

tia,

Digitized by Google

tia, & opera præſtet ad conſecutionem indulgentiarum præſcripta, & ratio eſt, quia interdictum conſecutione indulgentiæ non privat, & in pœnis non eſt facienda extenſio. Ità Bonac. loc. cit. punct. 6. cum Nav. Avila, Henriq. Ugolino, Sylveſtro, & aliis. Demùm conveniunt DD. nullam eſſe prohibitionem qua laici directè prohibeantur cum interdictis communicare, quamvis nominatim denunciatis, etiam in divinis excepta Eccleſiaſtica ſepultura, & ratio eſt, quia non eſt jus aliquod laicos obligans ad vitandum interdictos, niſi ad non tribuendum illis Eccleſiaſticam ſepulturam, ut habetur Clementina 1. de ſent. excomm. Ità Hurtad. tract. de interdicto diffic. 11.

118 Sextò tandem ſupereſt videre de pœnis, & quas ſecundùm Jura incurrunt violantes, ſeù non ſervantes interdictum, & quidem violare interdictum in materia Sacramentorum ea miniſtrando, vel ſuſcipiendo eſt peccatum ex ſuo genere mortale, quia eſt violatio præcepti Eccleſiaſtici gravis, & cùm ſit in materia Sacramentorum, eſt etiam ſacrilegium, tàm in laicis recipientibus tantum, quàm in clericis miniſtrantibus, vel recipientibus, niſi excuſent bona fides, ignorantia, vel inadvertentia, quia materia ex ſe eſt gravis, & clerici interdictum violantes modo proprio Clericorum miniſtrantes, vel celebrantes irregularitatem incurrunt, ſivè interdictum ſit locale generale, ſivè ſpeciale, vel perſonale ex cap. *Is cui de ſent. excom. in 6.* & ſunt etiam inhabiles, ut ad beneficia Eccleſiaſtica eligantur. Deindè violare interdictum in divinis officiis quantum ad Clericos eſt ex ſe peccatum mortale, quia ad illos maximè ſpectat illud ſervare, niſi ex levitate materiæ aliquando excuſentur. Similiter laici perſonaliter interdicti audiendo, vel aſſiſtendo divinis officiis ex ſe peccant mortaliter, quia faciunt contrà præceptum Eccleſiaſticum grave, ideoque talis violatio, & tranſgreſſio gravis reputatur, & ad peccatum mortale ſufficiens, quia hujuſmodi ſunt, qui præcipuè prohibentur; quod ſi laicus non interdictus in loco ſacro ſine ſcandalo Sacrum audiat, vel officiis divinis aſſiſtat, aliqui cenſent non peccare, vel ſolùm venialiter peccare, quod probabilius eſt, quia adhuc facit contrà Eccleſiæ præceptum, niſi privilegium habeat, vel ſit familiaris privilegium habentis, & illum comitetur. Inſuper Clerici interdictum violantes per actum Ordinis, ſivè ſit locale, ſive perſonale, irregularitatem incurrunt, & fiunt intelligibiles tàm activè, quàm paſſivè, & pariter quilibet clericus, ſive ſæcularis, ſivè Regularis coram interdictis non toleratis celebrare præſumens ab ingreſſu Eccleſiæ ſuſpenditur, donec eis ſatisfaciat, cujus ſententia violavit ex cap. *Epiſcoporum* de privilegiis in 6. Laici verò propter meram interdicti tranſgreſſionem nullam pœnam incurrunt, vel Eccleſiaſticam cenſuram; niſi cogentes celebrare divina officia in loco interdicto, vel vocantes ad ea publicè prohibito, vel prohibentes, ne interdicti Miſſæ præſentes exeant moniti à celebrante, nam laici hæc agentes ipſo facto excommunicantur in Clementina 2. de ſent. excommun. Denique violatio interdicti quo ad tertium effectum Eccleſiaſticæ ſepulturæ eſt peccatum mortale, & colligitur ex gravitate pœnæ tali violationi impoſitæ, quæ eſt excommunicatio, ut conſtat ex Clementina 1. de ſepulturis, ubi excommunicantur ipſo facto, qui aliquem ſepeliunt in loco interdicto, & nulla alia pœna præcisè propter hoc incurritur in jure; ſi verò defunctus aliquis contrà prædictam prohibitionem ſepeliatur in loco interdicto, non eſt exhumandus, & in loco non ſacro ſepeliendus, niſi ſit affectus cenſura excommunicationis, & ratio eſt quia per interdictum prohibetur ſolùm actus ſepeliendo in loco interdicto; non autem prohibetur corpora ibi ſepulta manere, ſicut prohibetur de excommunicato, undè cùm materia ſit odioſa, favorabiliùs eſt exponenda; at ſepultus extrà locum ſacrum eſt transferrendus. Ità diſcurrunt Doctores communiter de pœnis violantium interdictum generale locale.

ARTICULUS TERTIUS.

De cauſis interdicti, & ejus relaxatione, ac etiam de Ceſſatione à divinis.

119 PRimò quo ad primam quæſiti partem cauſa efficiens interdicti eſt ille, qui habet poteſtatem juriſdictionis ferendi interdictum, & interdicere poſſunt iidem, qui excommunicare poſſunt, & ſuſpendere. Ità Doctores communiter, & ratio eſt, quia ferre interdictum eſt actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ; ergò quilibet habens juriſdictionem Eccleſiaſticam, ſivè ordinariam, ſivè delegatam interdictum ferre poteſt ex cap. *Epiſcoporum* de privilegiis in 6. & ex c. *Sanè* 2. de officio delegati, & quia duplex eſt interdictum, aliud à jure, aliud ab homine; ſeù Judice latum, ut notat Scot. 4. diſt. 25. q. 1. G, ſequitur, quod ejus cauſa efficiens eſt duplex, nimirum, quandoque Jus, & quandoque homo, vel Judex; quarè illi ſolùm interdictum perſonale, & locale ferre poſſunt, qui juriſdictionem habent Eccleſiaſticam, ſivè ordinariam, ſivè delegatam in foro exteriori, & contentioſo in illas perſonas, & loca, ut conſtat ex c. *Cùm inter de conſuetud.* & ex cap. *Cùm ab Eccleſ.* undè Papa omnes Chriſti fideles, & eorum loca interdicere poteſt; legatus Papæ poteſt interdicere in loco, vel Provincia, ubi fugiunt munere legationis, ſicut etiam Nuncius Sedis Apoſtolicæ, ut patet ex cap. *Novit* de officio legati, & Epiſcopus in ſua Diœceſi ordinariam habet poteſtatem hanc cenſuram ferendi etiam ſine conſenſu Capituli, & poteſt ferre interdictum in clericos, & laicos, ex cap. 3. de conſuetudinibus in 6. Quod ſpectat ad cauſam materialem conſtat ex dictis poſſe interdici locum generalem, & ſpecialem, ac etiam univerſitatem ſivè collectivè, ſivè diviſivè; tam enim locus, quàm perſonæ ſub juriſdictione eſſe poſſunt Superioris interdicere potentis; poteſt etiam interdici Communitas perſonaliter ex capit. *Si ſententia de ſent. excom. in 6.* & hoc interdicto generali perſonali nec infantes, nec amentes comprehenduntur, undè in loco ſacro ſepeliri poſſunt, comprehenduntur vero in locali, ſivè generali, ſivè ſpeciali, eo quòd directè locum afficit.

120 Secundo quod ſpectat ad cauſam finalem, ſeù propter quàm infligitur interdictum, cùm hoc ſit quædam pœna, & Eccleſiaſtica cenſura ex genere ſuo graviſſima, non infligitur ſivè à Jure, ſivè à Judice, niſi propter aliquod delictum ſibi proportionatum, quod proindè debet eſſet mortale, & cum aliqua contumacia, interdictum itaque perſonale particulare culpam, & contumaciam particularem requirit, alioquin injuſtum eſſet, ut de excommunicatione dictum eſt; & tantò magis, ut feratur interdictum locale, vel perſonale generale in communitate requiritur peccatum valdè grave cum contumacia commiſſum vel ab omnibus, vel à capite, aut præcipuis membris Communitatis, licèt reliqui culpa vacent; quamvis enim omnes non peccaverint, quia tamen omnes ſunt de eodem corpore morali etiam innocentes interdici poſſunt, & in hoc ſuprà diximus interdictum ab excommunicatione differre, quod hæc in Communitatem ferri non poteſt, interdictum vero utique, ut patet cap. *Si ſentent. de ſentent. excomm. in 6.* & ſic etiam de Interdicto locali generali diſcurrendum eſt, cùm enim per iſtud quoque innocentes plectantur, requirit etiam graviſſimam cauſam, ſeù delictum, & cùm hæc cauſa reperiri non poſſit in loco, qui per ſe, & immediatè interdicto ſubjicitur, cùm ſit res inanimata, & incapax delicti; reperiri debet in hominibus illius loci, quia propter delictum hominis extranei locus interdici non poteſt; neque ſufficit unius perſonæ privatæ delictum, quia cùm interdictum ſit pœna publica, requirit cauſam publicam, vel æquivalentem, quale eſt delictum Principis, vel Rectoris loci, vel Communitatis, ut habetur cap. *Si ſentent. de ſentent. excomm.* & cap. *Non ex vobis* de Sponſalibus, quia tunc talis pœna in particulares, ut partes Communitatis redundans, eſt proportionata culpæ, quæ fuit Communitatis, aut capitis Communitatis, vel alicujus perſonæ publicæ: reſpectu verò innocentium potius habet rationem defenſionis juſtæ, quam pœna. Interdictum etiam locale ſpeciale requirit quoque culpam gravem, quamvis minorem, quàm interdictum generale requirat, quia interdictum locale ſpeciale eſt multò minùs gravis pœna; quàm ſit interdictum locale generale. Ità communiter diſcurrunt Doctores de cauſa finali, ſeù propter quàm infligitur hæc cenſura, & præſertim ex noſtris Faber diſp. 5. cit. q. 1. c. 3. & Blundus diſp. 7. p. 1. art. 3. De cauſa formali tandem, ſeù de forma, quæ ſervanda eſt in ſententia interdicti ferenda, conveniunt Doctores formam ſubſtantialem requiſitam eſſe verba ſignificantia interdictum ferri, ex quibus colligetur, an interdictum ſit locale, vel perſonale generale, vel particulare, & quando ſit amplè intelligendum, & qua reſtringendum; forma verò accidentalis ferendi hanc cenſuram eſt aliqua ſolemnitas, ad quam præſertim neceſſarium eſt præmittere monitionem, ut interdictus à contumacia deſiſtat, ut de excommunicatione jam ſuprà dictum eſt, & poſt latum interdictum neceſſaria eſt quoque denunciatio, ſeù intimatio, ſiquidem antè denunciationem vel intimationem nulla eſt obligatio ſervandi interdictum, ut docent Suarez, Filliuc. Bonac. & alii Doctores paſſim. Hic recenſeri ſolent caſus particulares, in quibus incurruntur interdicta perſonalia, & localia à jure lata, quæ brevitatis cauſa omittuntur, videri enim poſſunt apud Doctores, & Summiſtas paſſim ea referentes, & præſertim apud Blundum loc. cit. & Hurtad. cit. diffic. 17. ac Bonacinam citat. punc. 8.

121 Tertiò quoad aliam quæſiti partem, quomodo, & à quo interdictum auferri poſſit, conveniunt Doctores, quando interdictum fertur ad certum tempus, ut pura pœna peccati præteriti, ut cùm quis interdicitur ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem, tunc finito tempore interdictum ceſſare abſque ulla abſo-

abſolutione, quia ſententia, vel lex non operatur pluſquam verba ejus ſonant, ut pariter de ſuſpenſione dictum eſt quæſt. præced. art. 3. n. 101. ante tempus verò ſignatum, ut ceſſet, indiget relaxatione Superioris, vel illius, qui illud poſuit, vel ſucceſſoris, aut eſt eorum facultate, ut ait Scotus 4. d. 25. q. 1. G, Si verò interdictum feratur, ut cenſura, & pœna medicinalis, quod tunc contingit, quando fertur ob contumaciam reſpectu Eccleſiæ, & medicinaliter, itaut emendatione poſita ſit debita abſolutio, ut quando fertur abſolutè, & poſt admonitionem ſaltem à jure factam; tunc eget abſolutione, & per abſolutionem tollitur, ſi ſit perſonale; ſi verò ſit locale, tollitur per relaxationem; & ſi ſit reſervatum, debet tolli à reſervante, & ab habente poteſtatem, non enim per inferiorem tolli poteſt, quia requiritur poteſtas juriſdictionis in foro contentioſo; interdicta autem localia, & perſonalia generalia, quæ jure communi ſunt impoſita, nec ſunt reſervata, poſſunt tolli ab Epiſcopo, vel alio juriſdictionem habente in Communitatem interdictam, non tamen a Religioſis privilegiatis, quia locus, & Communitas foro pœnitentiæ non ſubjiciuntur; ab interdicto tamen juris perſonali, ſi reſervatum non eſt, quilibet Confeſſarius approbatus abſolvere poteſt, modò fiat ſatisfactio, vel detur cautio ſufficiens, ut rectè docet Faber loc. cit. & Suar. diſput. 38. ſect. 2. Dubium tamen eſt an cùm interdictum fertur ſub conditione, ut ſub hac forma *donec ſatisfaciat*, vel *reſtituat* dùm adimpleta conditione interdictum tollatur abſque abſolutione, ſeù relaxatione facta à Superiore. Suarez, & Faber loc. cit. tenent neceſſariam eſſe abſolutionem, ſeù relaxationem ab illo, qui interdictum poſuit, vel poteſtatem habet illud auferendi, quod deducunt ex juribus, quæ ſub illa forma ferunt interdictum, & cenſuras; non enim ſolùm ſatisfactionem requirunt ad illas tollendas, ſed etiam abſolutionem, & relaxationem, undè cap. *Quamquam* de cenſibus in 6. ubi cenſuræ, & interdictum feruntur contrà exigentes ab Eccleſiaſticis perſonis injuſta tributa, in fine hęc verba habentur. *Nec ab excommunicatione hujuſmodi abſolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie reſtituerint, & de tranſgreſſione competenter ſatisfecerint*; ex quibus verbis conſtat, quòd poſt ſatisfactionem exactam adhuc Papa requirit abſolutionem ab excommunicatione, & relaxationem ab interdicto. Sed quamvis hic dicendi modus ſit probabilis, probabilior tamen, & communior opinio docet, quod quando interdictum fertur ſub conditione, donec quis ſatisfaciat, facta ſatisfactione, & ablata contumacia, eo ipſo tollitur ſine relaxatione, vel abſolutione, ut etiam de ſuſpenſione diximus quæſt. præced. art. 3. n. 103. cum pluribus Doctoribus ibi citatis, & ità etiam de interdicto diſcurrunt Covar. Sylveſt. Caſpenſis, & alii Doctores paſſim, undè Faber. l. c. fatetur hanc eſſe communiorem opinionem.

122 Quarto præterea conveniunt Doctores interdictum locale tàm generale, quàm ſpeciale non tolli etiamſi Civitatis, vel Regnum interdictum deſtruantur, vel diruantur, quia ſemper remanet ſolum, ubi erat Civitas, vel Regnum, ſuper quod principaliter fundatur interdictum, quod propterea locale vocatur, quarè ſi de novo fiat in eo ſolo aliqua Eccleſia ſtatim interdicta manet, atque ità ut interdictum illud tollatur, eget relaxatione; & multò minùs interdictum tolli per alienationem, & venditionem loci interdicti à Principe, vel domino illius, quia interdictum eſt onus loci, & ideò locus tranſit ad emptorem cum onere; ſi tamen Princeps ille aliam emeret civitatem, illa non ſubjicitur interdicto, quia à principio talis civitas ſub interdicto comprehenſa non fuit. È contrà verò interdictum generale perſonale deſtructa communitate, eo ipſo tollitur, nam tunc petit ſubjectum, in quod directè interdictum ferebatur, undè licet maneant ſingulæ perſonæ, non tamen manent interdictæ, quia interdictum ferebatur in perſonas ſecundario tantùm, & ex conſequenti, quatenus erant partes illius, totius, quarè cùm totum illud corpus diſſolvitur, ſtatim interdictum ceſſat, quia ſingulæ illæ perſonæ non ampliùs manent, ut partes communitatis. Nec obſtat, quòd de civitate deſtructa dicebamus locum, in qua ſita erat, adhuc manere interdictum; quia ibi manet ſolùm, & in eo partes integrantes, quæ non ſeparantur, at communitas partes politicas habet, quæ omnes deſtructa communitate ſeparantur, itaut ampliùs non conſtituant illud corpus, & totum unum morale, quod prius conſtituebant. Si tamen aliqua ex illis perſonis cauſam dederunt interdicto, tunc talis perſona non liberatus ab interdicto per diſſolutionem illius corporis communitatis, quia tunc non eſt interdicta per participationem illius Communitatis, ſicut alii innocentes, ſed eſt cauſa directa, ob quam interdictum eſt latum, & conſequenter in perſonam illius primariò, & directè latum eſt, & ſic eſt interdictum perſonale particulare, quarè per diſſolutionem illius corporis non liberatur, ſed eget abſolutione, vel relaxatione. Ità Faber. loc. cit. cum DD. relatis.

123 Sed difficultas eſt, quid ſit dicendum, ſi quis perſonaliter interdictus, & in particulari pœniteat, ſed moriatur antequam ab interdicto ſit abſolutus ceſſet ne interdictum per mortem, & poſſit ſepeliri in loco ſacro, quamvis nulla ſit adhibita abſolutio. Negant Joannes Andreas, Ancharanus, Suarez, Bonacina, & inclinat Faber loc. cit. quia hæc videtur eſſe ſententia, & ſenſus c. *Is cui de ſent. excom. in 6.* dùm dicit: *Talis quoque ſi hoc interdicto durante decedat, non debet in Eccleſia, vel in Cæmeterio Eccleſiaſtico, niſi pœnituerit, ſepeliri.* Affirmant Avila, Cornejo, Caſpenſis, & plures alii ſi hic moriatur cum ſignis pœnitentiæ, poſſe in loco ſacro ſepelliri quamvis nullà ſit adhibita abſolutio, & ratio eſt, quia eo ipſo, quod cum pœnitentia deceſſit, manſit abſolutus à jure, quia hoc interdictum quantum ad hunc effectum poſitum erat, niſi potuerit, ut patet ex cap. cit. & ideo impleta conditione ſublatum fuit, unde prædictum caput videtur potius huic ſecundæ ſententiæ favere, quæ etiam mihi probabilior videtur ob regulam illam generalem, quod pœnæ, & odia ſunt reſtringenda, non amplianda; eſt etiam difficultas, an interdictum poſſit relaxari ad cautelam, quidam enim affirmant, & quidam negant; ſed breviter dicendum eſt, quod loquendo de interdicto generali locali abſolutio ad cautelam non habet locum, ita enim habetur expreſſe cap. *præſenti de ſentent. excom. in 6.* quando autem eſt interdictum ſpeciale loci, aut perſonæ, poteſt ad cautelam relaxari, quia jura id non prohibent, & hoc beneficium conceditur regulariter in omni cenſura; ergò neque in hac negari debet. Ita Sylveſter, Angel. Navar. Covar. Suar. & alii paſſim, ac etiam Faber, & Blundus ex noſtris loc. cit. Denique quantum ad formam ſubſtantialem ſervandam in abſolutione, vel relaxationem interdicti conveniunt etiam DD. nullam eſſe præſcriptam certam verborum formam, ſed talem eſſe debere, quæ ſine ambiguitate ulla exprimat tolli tale interdictum, ſeù talem locum, vel perſonam ab interdicto liberari.

124 Quintò tandem quoad ultimum quæſiti partem de ceſſatione à divinis, quæ proximè ad interdictum accedit, definiri ſolet, quod *ſit prohibitio, qua in aliquo loco divina officia celebrari, prohibetur, & Sacramenta aliqua adminiſtrari*; & quamvis, quo modo cum interdicto, & ſuſpenſione conveniat, cum ſimilia ferè prohibeant, diverſo tamen modo prohibent, quia prohibitio hæc non fit ab Eccleſia in punitionem alicujus peccati, nec eſt pœna medicinalis, & ideo non eſt cenſura, ſed fit ab Eccleſia tùm in ſignum mæroris ob enormem injuriam ipſi factam ad imitationem populi Iſraelitici, qui quando captivus ferebatur, in ſignum triſtitiæ organa ſuſpendebat, quibus laudes Deo cantabat; tùm etiam in defenſionem, ut cogat injurantem deſiſtere ex cap. 1. *de ſent. excom. in 6.* dicitur autem ceſſatio in locum decreta, quia ceſſatio à divinis non afficit immediatè perſonas, ſed locum; differt itaque ceſſatio à divinis eſſentialiter à ſuſpenſione, quia ſuſpenſio directè fertur in perſonam, non in locum, at ceſſatio à divinis fertur in locum tantùm, quia ex vi ceſſationis à divinis numquam ubique prohibetur celebrare divina, ſed tantùm in aliquo loco, quem reſpicit ceſſatio; ut conſtat ex uſu Eccleſiæ; differt etiam eſſentialiter ab interdicto, quia pœna violantis interdictum eſt irregularitas, ut ſuprà dictum eſt, pęna verò violantis ceſſationem a divinis non eſt irregularitas, ſed excommunicatio, ut habetur in Clementina 1. *de ſent. excom.* & in hoc etiam differt à ſuſpenſione, quia ſuſpenſus celebrans fit irregularis, non autem qui per ceſſationem à divinis eſt prohibitus, & celebrat. Ità Bonac. Hurtad. Caſpenſis, Faber loc. cit. & alii DD. paſſim tractantes, de ceſſatione à divinis, qui etiam quoad effectus ejus conveniunt, ceſſatione à divinis in loco, ubi eſt poſita, prohiberi celebrationem divinorum officiorum publicam, privata namque recitatio ſub obligatione ratione beneficii, vel ordinis non tollitur eo tempore, item adminiſtrationem Sacramentorum exceptis baptiſmo parvulis, & pœnitentia morientibus, & Euchariſtia per modum viatici, ut habetur in capitul. *Non eſt vobis* 11. de Sponſalibus.

125 Eſt tamen difficultas, an Eccleſiaſtica ſepultura liceat tempore ceſſationis à divinis; plures negant, alii concedunt clericis, quidam Sacerdotibus tantùm, ſed omnes ſine fundamento juris loquuntur, quia tempore ceſſationis à divinis non invenitur in jure prohibita Eccleſiaſtica ſepultura; quarè quoad hoc punctum dicendum eſt cum Suarez diſp. 39. ſect. 2. quem ſequitur Faber noſter loc. cit. quod accipiendo Eccleſiaſticam ſepulturam ſimul pro depoſitione Cadaveris in loco ſacro, & cum officio, ut fieri ſolet in mortuorum tumulatione, certum eſt illam tempore ceſſationis à divinis prohiberi, quia officium illud eſt Eccleſiaſticum; at loquendo de ſola, & nuda tumulatione cadaveris ſine ſolemnitate illius officii, dicendum eſt non prohiberi per ceſſationem à divinis, & ratio eſt, quia depoſitio corporis in loco ſacro, ſecluſa divini officii

reci-

Digitized by Google

recitatione ſolita non eſt divinum officium, ſed opus pietatis, & miſericordiæ, ergo ſic nudè conſiderata ſine ea ſolemnitate non continetur ſub prohibitione illa divinorum officiorum tempore ceſſationis à divinis. Conveniunt prætereà DD. ad ponendam ceſſationem à divinis requiri juriſdictionem fori contentioſi, & ſemper ceſſationem à divinis ferri ab homine, & numquam à jure; & cauſam ob quam imponitur, debere eſſe peccatum mortale externum communi bono Eccleſiæ univerſalis, vel alicujus particularis contrarium; undè non propter quodlibet peccatum mortale externum ceſſatio à divinis juſtè ferri poteſt; & ceſſatio à divinis ſic lata ſervari debet eo modo, quo de interdicto ſuprà explicatum eſt, ut docet Layman cum pluribus aliis cap.6. de ceſſatione à divinis ex probabiliori Theologorum ſententia. Conveniunt pariter graviter peccare violantes ceſſationem à divinis eò quòd faciant contrà prohibitionem Eccleſiæ in re gravi; non tamen irregularitatem incurrunt violando ceſſationem à divinis ſivè generalem, ſivè particularem, nam irregularitas, nec qualibet alia pœna incurritur niſi ſit in jure expreſſa; verum tamen eſt Religioſos etiam exemptos, & privilegiatos excommunicationem incurrere, ſi ceſſationem generalem non ſervent, quæ ab Eccleſia Cathedrali ſervatur, vel à Parochiali, ut habetur in Clement. 1. *de ſent. excom.*& conveniunt etiam ad pœnam juſtè ferendam quoad ſubſtantialia ea omnia eſſe ſervanda, quæ ſervanda eſſe diximus in ferenda excommunicatione, ut ſit valida, & juſta, quia illa communia ſunt omni ſententiæ juſtæ, & validæ; conditiones verò ad ſolemnitatem requiſitæ apud Fabrum videri poſſunt loc. cit. & alios paſſim. Conveniunt tandem DD. ceſſationem à divinis ab eo tolli, qui illam ponit, & cùm talis pœna non ſit à jure, ut ſuprà dictum eſt, quia in nullo jure aliqua reperitur, ſequitur quòd omnis ceſſatio ſit à Judice, & conſequenter ab ipſo, vel ſucceſſore, vel ſuperiore ſolùm tolli poſſe, & ſi ponatur, donec ſatisfecerit, ſecuta ſatisfactione eo ipſo tollitur; non tamen ſuſpenditur per appellationem ſequentem; ſicut enim interdictum per appellationem ſuſpendi non poteſt, quia ſecum affert executionem, ut habetur expreſsè c. *Ad hæc quoniam* de appellationibus; ità quoque de ceſſatione à divinis dicendum eſt, cùm in hoc aſſimiletur interdicto, quia ipſa etiam ſecum executionem affert; poteſt tamen ſuſpendi à Judice, qui eam poſuit, vel in partem, vel in totum, quia ab ejus voluntate pendet. Ità Faber loc. cit. cum pluribus.

QUÆSTIO QUINTA.

De Irregularitate.

126 HActenus de Cenſuris Eccleſiaſticis diſputavimus, tàm in generali, quàm in ſpeciali, nunc de Irregularitate agendum eſt, quæ licèt non ſit Cenſura Eccleſiaſtica, ut dictum eſt q.1. de Cenſuris in communi ar.1. eſt tamen pœna Canonica lata præſertim contrà violantes Cenſuras Eccleſiaſticas, & impedimentum Canonicum ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum, vel eorum uſum impediens, ut ex pluribus Juris capitibus deducit Scotus 4. d. 13. q.2. & diſt.25.q.1. & ideò ad complementum hujus diſputationis de Cenſuris quæſtio hæc de Irregularitate valde utilis eſt, imò neceſſaria, ut ex dicendis magis conſtabit, & de ſingulis Irregularitatibus fusè, & exactè tractat Aſteſan. noſter l. 6. per plures titulos.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit Irregularitas, & quinam ejus effectus, & cauſa.

127 PRimò, ut à quid nominis exordiamur. Irregularitas eſt nomen abſtractum ab hoc nomine concreto; *irregulare*, quod ſignificat extrà regulam, ſicut regulare ſignificat ſecundùm regulam, undè irregularitas amplè ſumpta ex vi nominis ſignificat impedimentum quoddam ponens extrà regulam; prout autem ad præſentem materiam ſpectat, & contrahitur, ſumitur pro quodam impedimento canonico, quo aliquis ab ordine clericali excluditur, quarè tali impedimento detentus extrà ordinem illorum ponitur, quibus ad ordinem clericalem aſcendere licet; hinc prout ſpectat ad quid rei communiter à Doctoribus definiri ſolet, quod eſt *impedimentum Canonicum ſuſceptionem Ordinum Eccleſiaſticorum, & eorum adminiſtrationem impediens*, & ſic etiam definitur à Scoto 4. d.25. q.1. D. quod *eſt inhabilitas ad ſuſceptionem Ordinum, & executionem actuum Ordinum*, undè ſequitur non eſſe cenſuram, ſed quaſi inhabilitatem, etſi enim interdum per modum pœnæ imponatur, propriè tamen pœna non eſt; quicquid dicat Faber diſp.3. de irregularitate cap.1. ſiquidem nec etiam irregularitas, quæ contrahitur ex delicto, eſt pœna proprie loquendo, quia non fertur in punitionem delicti, ſed ad evitandam indecentiam, quæ eſſet in eo, quod perſona, quæ tale commiſit crimen, ſuſcipiat Ordines, aut jam ſuſceptos exerceat, ut communiter Doctores advertunt. Sicut enim in lege veteri, ut habetur Levit. 21. & refert Scotus 4. diſt. 13. quæſt. 2. §. *primò videndum* aliqui ob quoſdam defectus ad evitandam indecentiam ad miniſteria altaris, & templi non admittebantur; ità in lege nova aliqui fideles ob aliquos defectus inhabiles cenſentur ad ſuſceptionem ordinum, vel ad executionem actuum Ordinum, ut Blundus noſter advertit diſp. 8. de irregularitate p. 1. art. 1.

128 Itaque prædictas definitiones in unam conjungendo Irregularitas definiri poteſt ut aliqui dicunt, quòd eſt *quædam inhabilitas jure Canonico introducta directè impediens Ordinum ſuſceptionem, & uſum ſuſceptorum*, ubi Ordo latè ſumitur, prout etiam primam Tonſuram comprehendit, quam irregularis ſuſcipere non poteſt ſecundùm communem DD. opinionem, ut notat Bonacina diſp. 7. de irregularitate qu. 1. punct. 1. Dicitur *inhabilitas*, quia eam contrahens redditur incapax ſuſceptionis, ac uſus ordinis, quantum per jus humanum fieri poteſt, in quo differt à ſuſpenſione, & aliis cenſuris, quod hæ immediatè, & directè uſum impediunt poteſtatis Ordinis; at irregularitas tollit ipſam potentiam ſuſcipiendi ordinem, ac eo utendi; ſimiliter differt à depoſitione, ac degradatione, quod hæ reſpiciunt per ſe, ac directè ordinem ſuſceptum, ideoque in ſolos clericos cadunt, at irregularitas immediatè, ac directè reſpicit, ac impedit ordinem ſuſcipiendum poteſtque contrahi à non Clerico. Dicitur *jure Canonico introducta*, quia omnis irregularitas eſt de jure Canonico, & nulla eſt de jure divino, ut docet Scot. 4. diſt. 6. q. 8. & d. 7. qu. 5. & d. 13. qu. 2. & diſt. 25. qu. 1. & diſt. 33. qu. 2. quibus in locis docet irregularitatem eſſe pœnam Canonicam, & tantùm juris poſitivi Canonici, & conſequenter numquam incurri ob aliquod crimen, vel defectum naturalem, niſi expreſsè ſit in Canone expreſſa, & inflicta, ut habetur cap. *Is qui, de ſent. excom. in 6.* ubi dicitur *Neminem cenſendum eſſe irregularem ob aliquod delictum, niſi expreſsè habeatur in jure*, ex quo ſequitur fœminas, neque non baptizatos eſſe propriè irregulares, & quia eorum incapacitas ſuſcipiendi Ordinis, non eſt à jure indicta, ſed oritur immediatè ex ipſa natura, ac inſtitutione Sacramenti ordinis, cui eſſentiale eſt, quod invalidè conferatur fœminis; aut non baptizatis; undè inconſultò aliqui confundunt irregularitatem, & incapacitatem ordinum, dum inter irregulares enumerant fœminas, & infideles, hi etenim potiùs incapaces ſunt quàm irregulares. Additur tandem particula *directè* ad differentiam excommunicationis, quia licet hæc etiam excommunicatum impediat promoveri ad ſacros Ordines, & jam promotum in illis miniſtrare; hoc tamen eſt indirectè; & inquantum Ordo eſt Sacramentum; irregularitas verò impedit directè, & non inquantum Ordo eſt Sacramentum, imo nec inquantum eſt officium, quia hoc facit ſuſpenſio, ſed præcisè inquantum eſt Ordo Eccleſiaſticus, ut Blundus l. c. deducit ex verbis Scoti 4. d. 25. q. 1. F. ubi ait, quod irregularitas tantùm excludit ab his, quæ pertinent ad ordines.

129 Secundò ex hac irregularitatis definitione deducuntur ejus effectus; primus enim, & præcipuus eſt impedire ordinum ſuſceptionem, & ſuſceptorum uſum, & quidem de ſuſceptione ordinum patet ex verbis Canonum dicentium. *Non aſpiret ad ordines* cap. *Curandum diſt.* 33. ſeù ad Miniſterium Eccleſiaſticum non admittatur cap. *Si cujus uxorem diſt.* 34. & ex. c. 2. *Significaſti* 16. de homicidio; quamvis autem irregularitas à ſuſceptione ordinum impediat, non tamen, ità impedit, quod ſi ordo ab irregulari ſuſcipiatur, ſit nullus, & irritus, adhuc enim validè ſuſcipitur, ut DD. communiter docent, quia Eccleſia, à qua irregularitas eſt inſtituta, Sacramentorum valorem impedire nequit, ſi omnia à Chriſto inſtituta, & requiſita adhibeantur; undè ſi aliquis antè legitimam ætatem ordinaretur in ſacris, qui ſecundùm multos eſt irregularis ex defectu ætatis, verè eſſet ordinatus ex Scoto 4. d. 25. q. quamvis non licitè, ſivè ſecundùm jura, nam multa prohibentur, quæ tamen facta tenent; de executione verò, & adminiſtratione eſt etiam communis ſententia, undè irregularis miniſtrans in ordine graviter peccat, ut Scotus docet in 4. d. 13. q. 1. ex cap. *Si celebrat* de Cleric. excommin. miniſtr. & ratio eſt quia talis prohibitio gravius eſt, & de re gravi; non tamen irregularis ſuſcipiens ordines, vel in ſuſceptis adminiſtrans novam incurrit irregularitatem, ut DD. communiter docent. Prætereà communior, & probabilior ſententia aſſerit, irregularitatem reddere ipſo facto beneficii, vel penſionis collationem factam irregulari invalidam, quia Canones prohibent beneficia conferri irregulari, ui habetur cap. 2. *Cleric.* *pugnan-*

Digitized by Google

pugnante in duello, & cap. *Dubium* de elect. cui ſententiæ favet etiam Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 7. de reform. ubi dicitur, homicidam nullo tempore poſſe ad ſacros ordines promoveri, nec illi aliqua Eccleſiaſtica beneficia conferri licere, etiamſi curam non habeant animarum, & ità tenent ex noſtris Blundus diſp. 8. cit. part. 2. art. 19. plures alios adducens Theologos, & Summiſtas. Probabile tamen eſt, ut etiam Hurtad. advertit diſp. 1. de irregularitate diffic. 5. irregularem non privari beneficiis antè irregularitatem obtentis, in quo omnes ait convenire DD. quia hæc privatio ex nullo jure deducitur, imo addit ex cap. *Cle-ricis* 5. ne Clerici, vel Monachi, clarè deduci Clericum ob irregularitatem ex mutilatione membrorum provenientem non eſſe ipſo facto privatum, ſed privandum, & conſequenter multò minus ob irregularitatem ex aliis cauſis; undè beneficiarius irregularis licitè beneficium retinet, quouſque à Judice privetur, dùm poſſit per ſe, vel per alium exercere officium beneficio annexum; idem docet Bonacina diſp. cit. q. 1. punct. 4. plures alios adducens. Non tamen privat irregularitas poteſtate jurisdictionis, nec impedit uſum ejus, ut communiter Canoniſtæ docent in c. *Tanta* de exceſſibus Prælatorum, & ratio eſt, quia poteſtas juriſdictionis non tantùm temporalis, ſed etiam Eccleſiaſtica eſt diſtincta à poteſtate ordinis, à qua tantùm excludit irregularitas, ſivè ab ordinum executione, ut docet Scotus 4. d. 25. q. 1. Hoc autem intelligendum eſt de juriſdictione in foro contentioſo, quia de juriſdictione fori interioris, quæ neceſſariò ſupponit uſum ordinis, & ejus poteſtatem, certum eſt irregularitatem ejus uſum impedire, licèt non privet poteſtate. Ità Covarruvias, Azorius, Suarez, Filliucius, Bonacina, & Blundus l. cit. & alii paſſim.

130 Tertiò irregularitas non aliter dividitur, & multiplicatur quàm ex cauſa, ob quam fertur, undè altera eſt, quæ contrahitur ex delicto, altera vero non ex delicto, ſed ex aliquo defectu, & quælibet ex his in plures alias ſubdividitur, ut ex dicendis patebit; undè Scotus 4. d. 25. quæſt. 1. Et ait, quod irregularitas quandoque incurritur ex quibuſdam delictis, ſeù criminibus; quandoque ex quibuſdam, quæ non criminibus, & quandoque ex quibuſdam, quæ interdum ſunt crimina, interdùm non. Ratio autem hujus diviſionis eſt, quia ut Caſpenſis advertit diſp. 5. de irregularitate ſec. 1. cum omnis irregularitas præcisè propter indecentiam contrahatur in jure ſignatam, quæ eſt ratio communis omnibus irregularitatibus, & hæc indecentia poſſit oriri ex defectu tantùm ſine peccato, & etiam ex peccato: ideò irregularitas primo dividi poteſt in eam, quæ eſt ex defectu tantùm, & in eam, quæ eſt ex peccato ſive delicto; deinde quia talis indecentia aliquando contrahitur per proprium actum, ſivè licitum, v. g. per ſententiam juſtam judicis ad mortem, ſivè per illicitum, ut per celebrationem in cenſura; aliquando etiam ſine proprio actu, v. g. ex defectu originis, ætatis, &c. ideò irregularitas rurſus dividi poteſt in eam, quæ per proprium actum contrahitur, & in eam, quæ contrahitur, ſine proprio actu. Prætereà dividitur in totalem, & partialem; totalis eſt, quæ omni Ordine ſuſcipiendo, & ſuſcepti exercitio privat, ut homicidium, bigamia &c. partialis verò eſt, quæ non impedit omne exercitium Ordinum, ſed tantùm aliquo Ordinis miniſterio privat, vel ſolo aſcenſu ad ordinem ſuperiorem, ut ſit in Sacerdote, qui ſine ſua culpa pollicem perdidit, qui excepta celebratione, poteſt alia Sacerdotalia munera obire, ut confeſſiones audire, &c. & in Diacono, qui ſiniſtro oculo carens inhabilis eſt ad Sacerdotium, in ſuo tamen Ordine miniſtrare poteſt. Quoniam verò indecentia illa, ob quam irregularis privatur ordinum ſuſceptione, & ſuſceptorum uſu, aliquando oritur ex proprio actu licito, aliquando ex proprio illicito, conveniunt Doctores ad utramque irregularitatem contrahendam requiri actum externum, quia propter actum merè internum irregularitas numquam contrahitur, non enim quis ex ſolo propoſito, & voluntate occidendi incurrit irregularitatem, quinimò nec eam contrahit, ſi actus externus non ſit conſummatus, undè ſi quis in hoſtem ſagittam proiiciat, ut illum occidat, ſi eum non interficiat, nec enormiter mutilet, talis non eſt irregularis; & ratio eſt, quia Eccleſia per has pœnas Canonicas actus internos punire non intendit, quia eorum non eſt Judex; denique quando irregularitas incurritur propter actum illicitum, ſeù ex delicto, requiritur neceſſario peccatum mortale ſecundùm communiorem, & probabiliorem, quia irregularitas ex delicto præſertim contracta eſt maxima pœna; ergo non imponitur, vel incurritur, niſi ex delicto gravi, & ideò ait Scotus 4. d. 13. q. 2. l. quod propter peccatum non contrahitur irregularitas, niſi ſit tale cui ſit annexa prohibitio Canonica. Quibus verbis indicat requiri gravitatem delicti, & peccatum mortale; quare ſi excuſetur à peccato mortale, vel propter defectum advertentiæ, vel propter levitatem materiæ numquam incurritur irregularitas de facto ex delicto; notanter autem diximus ad irregularitatem ex delicto incurrendam requiri culpam mortalem nam ad incurrendam irregularitatem ex defectu nulla culpa eſt neceſſaria, ut patet ex multis irregularitatibus, quæ ex ſolo defectu contrahuntur. Ità Navarrus, Suarez, Sanchez, Henriquez, Hurtado, Coninchius, Filliucius, Reginaldus, Faber, & Blundus, ex noſtris, & alii paſſim.

131 Quarto de cauſis irregularitatis, quod ſpectat ad cauſam efficientem conveniunt communiter Doctores nullam eſſe latam, ſeù impoſitam irregularitatem, niſi à jure humano Eccleſiaſtico, ut colligitur ex cap. *Is qui de ſent. excom. in 6.* ubi dicitur nullam incurri irregularitatem, niſi ſit expreſſa in jure; quarè irregularitas ſolo jure humano Eccleſiaſtico fertur, & non niſi Papali, quia à nullo Epiſcopo inferiore legitur jure lata, & ratio eſt, quia poteſtas ferendi irregularitatem ad eum pertinet, qui poteſt jus commune Canonicum condere, ut evidenter colligitur ex cap. cit. ubi aſſeritur nullam irregularitatem adeſſe, niſi ſit in jure expreſſa. Ità diſcurrunt Doctores communiter apud Bonacinam loc. cit. Difficultas tamen eſt, an irregularitas ferri, & imponi poſſit per ſententiam à Judice Papa inferiore. Affirmant aliqui, quia nulla eſt lex quæ prohibeat Judicem hanc pœnam infligere pro aliquo delicto, & pro hac parte citatur communiter Scotus 4. d. 25. quæſt. 1. D. ubi ait, quod hæc pœna incurritur frequenter à jure, quamvis poſſet aliquando infligi à Judice ſecundum jura; ac proindè eam, tamquam de mente Doctoris defendit Faber diſp. 3. cit. cap. 1. nu. 17. quod etiam hac ratione probat, quia infligere alicui pœnam irregularitatis pertinet ad poteſtatem juriſdictionis; ſicut ergo Judex per eamdem poteſtatem infligere poteſt alias pœnas canonicas graviores, ut eſt excommunicatio, ut patet, nulla eſt ratio, propter quam cogamur dicere hanc pœnam non poſſe à Judice infligi. Communis tamen opinio partem tuetur negativam, quam dicunt ex uſu Eccleſiæ deduci, quia numquam legitur lata ſententia, qua à Judice inferiore imponatur irregularitas; & ſatis congruenter, quia irregularitas non eſt inſtituta, ut pœna ad punienda delicta, ſed ut impedimentum ad indecentiam evitandam; ad Judices autem inferiores per ſententiam non tàm pertinet indecentias vitare quàm delicta punire. Ità Soto, Suarez, Avila, Hurtad. & alii plures, qui proinde concludunt Judices Papa inferiores etiam Epiſcopos ad ferendam irregularitatem, tam per ſententiam, quàm per jus, impeditos eſſe jure Papali, non ſcripto, ſed viva voce, aut aliter tradito, ità, præſertim Hurtad. diſp. 1. cit. de irregularitate diffic. 6. & hæc ſententia ſicut communior eſt, ità etiam probabilior, & eſt expreſsè Scoti 4. d. 6. q. 8. ut Blundus noſter advertit l. cit. art. 3. ibi enim Doctor ponderans cap. *Quibus de conſ. diſt.* 4. in quo ponitur pœna irregularitatis contra ſuſcipientes bis baptiſmum, licèt ignoranter, dicit, quod illud cap. deſumptum eſt ex Pœnitentiali Theodori Epiſcopi Cantuarienſis, & idcircò in quantum eſt talis Auctoris nullum robur habet infligendi pœnam irregularitatis, ſiquidem ſolus ille hanc pœnam infligere poteſt, qui eſt Eccleſiæ caput, & conditor Canonum; & in fine quæſtionis concludit, quod univerſaliter pœna Canonica non incurritur, niſi inferatur à latore, & conditore Canonis, qui eſt Papa, & tandem ſubdit, quod niſi inveniatur in jure Canonico expreſsè irregularitas inflicta pro aliquo delicto, numquam incurritur. Ex quo patet quàm immerito Doctor pro oppoſita ſententia citetur, quamvis enim loc. cit. diſt. 25. dicat, quod hæc pœna infligi poteſt à Judice, hoc non abſolutè dixit, ſed addidit *ſecundùm jura*, cujus additionis ſenſus eſt, ut idem Blundus advertit l. c. quod Judex interdum irregularitatem imponere poteſt, non tamen novam, ſed à jure prius impoſitam juxtà illud, quod habetur cap. cit. *Is qui*, ubi dicitur, quod nullus irregularitatem incurrit, niſi irregularitas ſit expreſsè in jure.

132 Quintò loquendo de cæteris cauſis irregularitatis conveniunt Doctores quod cauſa materialis, vel potius ſubjectiva, in quam cadit irregularitas, eſt omnis homo capax Ordinis, & ſubditus juri communi, & ratio eſt, quia irregularitas eſt quædam privatio, ſeù impedimentum ad recipiendos Ordines, & eos jam ſuſceptos exercendos; privatio autem ſupponit ſubjectum capax formæ; cujus eſt privatio; quæ capacitas reperitur ſolùm in homine juri communi ſubdito; quæ particula additur ad excipiendum Summum Pontificem, qui irregularitatem contrahere nequit, quia quamvis ſit ſubjectus juri ſuo quoad vim directivam, non tamen quoad vim coactivam, ut ſuo loco dictum eſt; ex quo ſequitur fideles omnes, & baptizatos tàm laicos, quàm Clericos etiam Epiſcopos, & Cardinales ligari poſſe irregularitatibus in jure expreſſis; infideles autem, & fœminæ irregulares dici non poſſunt propriè loquendo, quia capacitatem non habent ad ordines, quorum ſuſceptione, & uſu privat irregularitas; non enim poteſt quis tunc habere privationem, quando non eſt natus habere habitum, ſicut catulus antè novum diem non dicitur cæcus, vel viſu privatus, quia

Digitized by Google

quia tunc non eſt natus habere viſum; cùm ergò homo ante baptiſmum non ſit capax Ordinis ex c. *ſiquidem Præsbyter*, & ex c. *Veniens* de Præsbitero non baptizato, conſequenter neque eſt capax irregularitatis, cùm irregularitas ſit quædam privatio capacitatis ad Ordines. Ità Doctores communiter diſcurrunt de ſubjecto irregularitatis capaci. Sed hæc communis doctrina non videtur de mente Scoti 4.d.33.q.2.§.*Hi ſunt duo*, ubi tenet Bigamum etiam antè Baptiſmum eſſe irregularem,& inquit rationem in oppoſitum adductam non urgere, quia & ſi privatio non poſſit alicui ineſſe, niſi quando illud natum eſt habere habitum, tamen impedimentum habendi habitum pro tempore, quo deberet ineſſe, poteſt præcedere illud tempus habendi habitum, ut patet in exemplo allato, nam catulus ante nonum diem habere poteſt aliquod impedimentum, ne habeat viſum tempore, quo ſibi competeret; irregularitas autem non eſt privatio propriè ejus,quod eſt habere ordines, ſed magis eſt impedimentum, ne quis ſit capax Ordinis pro tempore, quo ſibi competeret; ergo poteſt eſſe antè baptiſmum. Tùm etiam quia licèt privatio non poſſit ineſſe, niſi quando poteſt ineſſe habitus; cauſa tamen privationis poteſt ineſſe, quando habitus non eſt natus ineſſe; ſed irregularitas eſt cauſa privationis, ſeù carentiæ Ordinis pro tempore congruo, quod eſt poſt baptiſmum ergò illud tempus præcedere poteſt. Ità diſcurrit Doctor loc. cit. quæ doctrina etiam exindè probari poteſt, quia ſi nulla irregularitas antè baptiſmum contrahi poſſet, fruſtrà diſputarent Theologi, an per Baptiſmum irregularitas homicidii, vel Bigamiæ tollatur, ſuppoſito quod aliquis antè Baptiſmum ſit homicida, vel Bigamus. Tùm tandem quia extat auctoritas Divi Ambroſii, quæ refertur diſt.26. c. *Una tantùm* dicentis *Antè Baptiſmum iterata conjugia prærogativa ordinationis impedimenta generant*.

133 Sed controverſia hæc eſt ſolùm in modo loquendi, ut rectè notarunt Faber diſp.3. cit. c.8. & Blundus p.1.art.7. quando enim Doctor inquit, quod homo etiam antè baptiſmum eſt irregularitatis capax, intelligit fundamentaliter,non formaliter, quia licèt omnis homo antè baptiſmum ſit incapax Ordinis propter carentiam baptiſmi, qui eſt janua omnium Sacramentorum, non tamen omnis talis habet impedimentum ad Ordines, quod habet Bigamus, & homicida, atque ideò tale impedimentum dici poteſt irregularitas ſaltem fundamentaliter, ut ait Blundus loc. c. quod adhuc magis explicat Faber. loc.cit. n. 240. dùm inquit, quod aliud eſt loqui de impedimento, ſeù defectu, cui eſt impoſita pœna irregularitatis; & aliud eſt loqui de ipſa irregularitate, ſeù de impoſitione irregularitatis illi defectui; impedimentum illud eſt antè baptiſmum,ſed non habet annexam irregularitatem, niſi poſt baptiſmum. Eccleſia enim ordinavit, quod hujuſmodi defectus etiam antè baptiſmum contractus faciat hominem inhabilem ad ſacros Ordines pro eo tempore,quo eſt capax illorum,quod eſt,quando eſt baptizatus, & ideò bigamia antè baptiſmum non eſt irregularitas,ſed ſolùm poſt baptiſmum ad differentiam homicidii facti antè baptiſmum, quod Eccleſia noluit eſſe impedimentum Ordinum,nec inducere irregularitatem poſt baptiſmum. Ità Faber diſcurrit, & optimè loc. cit. Et hoc totum fatentur etiam alii Theologi, ut advertit Hurtad. diſp.2. *de Irregularitate diffic.* 20. dùm ait Doctores in hoc convenire, quod in rigore loquendo per baptiſmum nulla tollitur irregularitas,quia ante Baptiſmum nulla incurritur, quamvis ante ipſum ſint defectus, & committantur crimina, ob quæ fertur irregularitas contrà baptizatos, quia irregularitas eſt impedimentum Eccleſiaſticum, quod nondùm baptizatos non afficit, cum non ſint Eccleſiæ ſubjecti; nihilominus qui antè baptiſmum aliquem contraxit defectum, ob quem impoſita eſt baptizatis irregularitas, ſi talis defectus poſt baptiſmum perſeveret, ſit ſtatim poſt baptiſmum irregularis, cùm poſt baptiſmum habeat talem defectum, & jam ſit capax irregularitatis, quod de Bigamo definitum eſt in Can. *Si quis viduam* d.34. ità diſcurrit Hurtad. loc. citat. quæ doctrina coincidit omnino cum allata ex Scot.loc.cit.juxtà explicationem dictorum Scotiſtarum Fabri, & Blundi.

134 Sextò circà cauſam formalem irregularitatis conveniunt Doctores aliam non eſſe, quàm verba ipſa irregularitatem exprimentia; circà formam vero verborum quibus in jure inducitur irregularitas, dicunt in primis verba juris irregularitatem inducentia debere ſignificare Canonicum impedimentum ipſo facto incurrendum, nulla expectata Judicis ſententia etiam declaratoria criminis; ac prætereà requiri; ut verba, quibus irregularitas incurrenda declaratur, ità ſi propria, in ſpecies tale impedimentum declarent ab aliis diſtinctum, & ex verbis juris colligendum eſt, an ſignificent irregularitatem totalem, vel tantùm partialem; quædam autem regulæ traduntur à Doctoribus ad cognoſcendum an verba ſufficienter exprimat irregularitatem incurrendam, quæ videri poſſunt apud Suarez, Coninchium, Bonacinam, & alios. Denique de cauſa finali, ſeù propter quàm incurritur irregularitas, jam conſtat ex dictis ad contrahendam irregularitatem ex delicto neceſſario requiri ad peccatum mortale, & non ſufficere peccatum veniale, cùm enim irregularitas ex delicto contracta ſit maxima pœna, conſequenter non niſi ex delicto gravi imponitur, vel incurritur; neque ad eam contrahendam ſufficere delictum mentale,ſed neceſſariò requiri actum externum à lege prohibitum,ut docet D.Th. p. 2. q.20. ar.5.ad 6. & alii Theologi, & Canoniſtæ, & ſufficit, quod actus ille externus ſit occultus, excepta irregularitate ex infamia, ut colligitur ex Concil. Trid.decernentes poſſe Epiſcopum diſpenſare in omni irregularitate ex delicto occulto proveniente, præterquam in homicidio; undè ſupponit dari poſſe peccata externa occulta ſufficientia ad irregularitatem incurrenda. Neque obſtat in quibuſdam Bullis concedi ſolere facultatem abſolvendi ab irregularitatibus mentalibus, ut enim exponunt Henriquez, Suarez, Coninch. Sayr. Caſpenſ. Bonac. & alii paſſim, per irregularitates mentales intelliguntur irregularitates occultæ, quæ, ſcilicet, per actum externum occultè contrahuntur, itaut in judicio probari nequeant. Irregularitas autem quæ non contrahitur ex delicto, propter tria præſertim incurri ſolet, nimirum propter ſervitutem, propter illegitimationem, & propter turpem, vel enormen corporis mutilationem, ſeù defectum, ut Blundus obſervat loc. cit. art.8. apud quem alia plura circà hoc punctum videri poſſunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quomodo, & quando Irregularitas incurratur.

135 Præcipua difficultas in hoc puncto eſt; an aliquis in dubio judicandus ſit irregularis, pro cujus intelligentia ſupponendum eſt ex alibi dictis in materia de opinione probabili tunc aliquem eſſe dubium de aliqua re, quando eſt ſuſpenſus, & anceps; itaut aſſenſum determinatum nulli parti dubii præbeat; in hoc enim ibi diximus dubium ab opinione differre, quod opinio aſſenſum, ſeù judicium ad unam partem determinatam includit, licèt cum formidine de oppoſito; & rurſus dubium eſſe duplex, aliud juris, quando nimirum ignoratur lex irregularitatem continens, vel de ea dubitatur; aliud facti, quando, ſcilicet, dubitatur, an tale factum ſit ex his, quæ prohibet lex ſub irregularitate. Hoc ſuppoſito Doctores conveniunt in hoc, dubitantem tàm dubio juris, quàm facti, graviter peccare, ſi in tali dubio operetur non adhibita ſufficienti diligentia ad veritatem aſſequendam, & dubium illud expellendum ad arbitrium viri prudentis, nam ſine tali diligentia adhibita cenſetur temerè operari, & cum periculo irregularitatem violandi, ſicut in dubio præcepti peccatum eſt facere contrà tale præceptum non adhibita priùs ſufficienti diligentia ad aſſequendam talis præcepti notitiam. Difficultas ergò eſt, quando præmiſſum eſt ſufficiens examen, & diligentia adhibita, an ſit in jure talis irregularitas, vel ſi conſtet illam extare, dubitatur an tale factum ſit ex his, quæ à lege prohibentur ſub irregularitate, an in hoc caſu poſſit talis dubitans ità ſe gerere, ac ſi irregularis non eſſet.

136 In hac controverſia tres ſolent referri opiniones. Prima abſolutè, affirmat, tam in dubio juris, quàm facti hominem cenſendum eſſe irregularem, undè qui dubius eſt, an in jure ſit alicui delicto, quod commiſit, aut defectui,quem habet, annexa irregularitas, vel qui dubius eſt, an crimen commiſerit, aut defectum habeat cui expreſsè ſit annexa irregularitas, cenſeri debere eſſe irregularem, & debere ſe gerere, ut talem; aliàs ſic dubius temerè ſe exponeret periculo tranſgrediendi præceptum, vel prohibitionem. Ratio eſt, quia in dubiis tutior pars eſt eligenda c. *Ad audientiam* de homicidio,& cap. *Significaſti* 2. eodem tit. Nec valet dicere Pontificem ibi loqui de dubio facti, non de dubio juris irregularitatis homicidii;qua ratio data à Pontifice in dubio facti homicidii militat etiam in dubio juris irregularitate homicidio, ideò enim hoc aſſerit in dubio facti; quia in dubiis tutior pars eſt eligenda; ſed etiam in dubio juris irregularitatis tutius eſt ſe reputare irregularem,& ut ſic ſe gerere, ergo tenebitur ad hoc dubius quoque de jure irregularitatis. Ità Vaſquez par.2. diſp.66. c.1. Turrianus de Cenſuris lib. 8.diſp.57. dub.5. Hurtad. in præſent. diffic.3.& 4.& plures alii. Secunda opinio utitur diſtinctione,& ait in foro interiori in dubio cenſendum eſſe irregularem ob rationem pro prima opinione adductam; in foro autem exteriori nequaquam, & ratio eſt, quia Judex in foro exteriori ſe regulare debet ſecundùm illas maximas. *Odia, & pœna ſunt reſtringenda, & quod in dubiis reus potius eſt abſolvendus quàm condemnandus* juxtà regulam juris in 6. Cum partium jura ſunt obſcura, reo favendum eſt po-

Digitized by Google

potiùs, quàm actori; & quod Judex non debet aliquem condemnare, de quo dubitet an condemnari debeat, nec ne. Ità Panormitanus, & Hoſtienſis; Joann. Andreas, Navarrus, & alii Canoniſtæ. Tertia opinio aſſerit in dubio juris neminem eſſe irregularem, in dubio verò facti in utroque foro cenſendum eſſe irregularitatem contrahi; diſſentiunt tamen Doctores, an non ſolùm in caſu homicidii, ſed etiam in omnibus aliis caſibus in puro dubio facti ſic dubius cenſeri debeat irregularis; aliqui hoc affirmant in omnibus caſibus, ut Covarruvias, Vaſquez, Faber ex noſtris loc. cit. alii autem in caſu tantùm homicidii, non autem in aliis, ut Avila, Suarez, Coninchius, Caſpenſis, Bonacina, Blundus ex noſtris, & alii plures, qui dicendi modus ſicut communior eſt, ità etiam probabilior.

137 Primo itaque dicendum eſt, in dubio juris irregularitatis facta ſufficienti diligentia, & ſemper manente dubio nullus judicandus eſt irregularis, nec tenetur quis ſe gerere ut irregularem, neque in foro interno conſcientiæ, neque externo, undè in tali caſu poteſt practicè dubium deponere judicando non eſſe latam irregularitatem. Ità Doctores tertiæ ſententiæ. Ratio deſumitur ex Scoto 4. diſt. 13. q. 2. H, quia pœnæ ſunt reſtringendæ, & non ampliandæ de Regulis juris in 6. ergo ſi expreſsè non conſtet propter tale delictum in jure latam eſſe irregularitatem, non eſt cenſendus irregularis, qui illud commiſit, quia ait Scotus loc. cit. & 4. diſt. 7. q. 5. numquam cenſendum eſt quis irregularis ob aliquod delictum commiſſum, niſi expreſsè in jure Canonico talis pœna inveniatur, ut habetur cap. *Is qui de ſent. excomm. in 6.* ubi dicitur *Neminem incurrere irregularitatem; niſi ſit expreſsè lata in jure*; in dubio autem juris non adeſt jus expreſſum ſufficienter irregularitatem indicans, & ità etiam diſcurrit Doctor d. 6. quæſt. 8. in fine; quare ſi irregularitas eſt ità dubia, ut prudentes, & ſapientes judicium ferre nequeant, an in jure contineatur, nec ne, quia non invenitur in jure ex vi verborum inflicta, non poteſt dici in jure expreſſa; atque ideò talis irregularitas abſolutè judicanda eſt nulla.

Confirmatur, quia qui ſufficientem adhibuit diligentiam ad dubium juris expellendum, & veritatem indagandam; ſi rei veritatem inveniri non potuit, & dubium expellere, eò ipſo ignorantia invincibili laborare cenſetur; ſed qui aliquod præceptum invincibiter ignorat, excuſatur illud non ſervando, quia ignorantia invincibilis à peccato excuſat; ergò pariter in propoſito qui ſufficientem adhibuit diligentiam ad expellendum dubium juris, & rei veritatem inveniendam circà irregularitatem ob aliquod delictum, nec de illa conſtat, irregularitatem ſervare non tenetur, neque ut irregularem ſe gerere. Quod deniqne id locum etiam habeat in utroque foro exindè probatur, quia in dubio juris nullus in foro externo judicatur irregularis; ut patet ex c. cit. *Is qui*, ergò neque judicandus eſt irregularis in foro conſcientiæ; quod eſt forum animæ, & miſericordiæ.

138 Secundo dicendum eſt, in dubio facti debere quemlibet ſe gerere pro irregulari, ſeù abſtinere ſe ab actibus Ordinum, donec diſpenſetur. Ità conſtat ex cap. prædicto *Ad audientiam*, &c. c. *Significaſti* & cap. penult. de Homicidio, quæ quidem capita loquuntur de utroque foro, quia in cap. *Ad audientiam* eſt ſermo de caſu in foro exteriori, in cap. verò *Significaſti* 2. eſt ſermo in foro interiori, & ratio, quæ ibi adducitur eſt, quod in dubiis pars tutior eſt eligenda, quæ ratio in utroque foro locum habet, ergò in dubio facti in utroque foro debet quis ſe gerere pro irregulari, & hoc etiam expreſsè docet Scotus 4. diſt. 5. qu. 3. C. ut Blundus advertit, ubi docet quod ſi in tali dubio quis dubitat ſe eſſe irregularem debet ſe gerere pro irregulari, quouſque dubium perſeverat; quod ſi re vera non ſit irregularis, ceſſante dubio diſpenſationem petere non debet, quia numquam re vera irregularis fuit. Hæc tamen doctrina de dubio facti ad dubium juris extendi non debet, ut facit prima opinio, quia Pontifex c. cit. loquitur tantùm de dubio facti homicidii, non autem de dubio juris irregularitatis homicidii, nec ratio ibi à Pontifice adducta, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, æquè militat in utroque caſu, ſcilicet, de dubio facti, & de dubio juris, nam eam rationem Pontifex ibi applicat tantùm ad dubium facti homicidii, & in eo intendit tantùm obligare, quod quidem facit propter atrocitatem delicti homicidii, quod etiam in dubio facti vult Eccleſia à ſuis miniſtris abeſſe; nam illa regula, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, ex ſe non ſemper obligat in quocumque caſu, ſiquidem ut diximus l. 2. ſent. diſp. 5. q. 2. de Conſcientia probabili in opinionibus ſæpè contingit, ut opinio minus probabilis ſit tutior, & tamen certum eſt poſſe probabiliorem ſequi opinionem, etiamſi ſit minus tuta; & in dubio, an res ſit alicujus, vel non; ſi quis eam bona fide poſſideat, & poſteà dubitet, an ſit ſua, ob tale dubium eam reſtituere non tenetur, ut omnes communiter docent, cùm tamen tutior pars eſſet eam reſtituere; non ergò in dubiis ſemper, & in quocumque caſu tutior pars eſt eligenda ſub obligatione.

139 Tertiò dicendum eſt, non in quolibet dubio facti aliquem judicandum eſſe irregularem, ſed ſolùm in caſu homicidii de quo caſu tantùm citata jura loquuntur, nec doctrinam tradunt generalem in omni caſu. Ità Doctores ultimò citati pro tertia ſententia. Ratio eſt, quia verſamur in materia odioſa, in qua pœnæ ſunt reſtringendæ juxtà regulam juris, cùm ergò jura citata loquantur ſolùm de dubio facti in caſu homicidii, quando eſt dubium facti in aliis quibuſcumque irregularitatibus provenientibus ex aliis quibuſcumque delictis ab homicidio diſtinctis, nemo eſt cenſendus irregularis neque in foro interno, neque externo, neque in his caſibus ſequenda eſt pars tutior ex obligatione, ſed ſtandum eſt pro poſſeſſione dubitantis, & in eis militat regula juris, *in dubio reum eſſe abſolvendum & cùm jura partium ſunt obſcura, reo potiùs favendum eſſe, quàm actori*, nam planè nimis durum eſſet in quocumque dubio facti obligare propter dubium, ut quis in ſe graviſſimas pœnas exerceat, & eas ſubeat.

Confirmatur, quia in dubio voti, an quis illud emiſerit, non obligatur illi, ut notat Gloſſ. in cap. *finali* de Cenſibus, & Abbas ibidem, & plures alii Theologi; & tamen dubium voti eſt dubium facti, quia votum eſt opus voventis; ergò nec in quolibet alio dubio facti excepto homicidio, debet quis ſe abſtinere ab uſu ordinum, ſi adhibita ſufficienti diligentia dubium expelli nequeat. Tandem quia eſt dubium juris, utrum in aliis factis, & delictis præter homicidium impoſita ſit irregularitas, in dubio autem juris, ut dictum eſt in prima aſſertione, poſt adhibitam ſufficientem diligentiam ad veritatem indagandam nullus cenſendus eſt irregularis. Nec rurſus hic obſtat, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, quia ut ait Scotus loc. cit. tunc in dubiis tutior pars eſt eligenda, quando timetur peccati mortalis periculum; ſi alia pars eligatur, ſed in propoſito non eſt periculum peccati, ut patet in exemplis allatis in dubio voti, & de dubio rei bona fide poſſeſſæ, an ſit ſua; tùm quia ut Blundus advertit l. c. ar. 6. nos non ſemper teneri, ſeù in omni caſu tutiorem partem eligere docent Antoninus, Sylveſter, Navarrus, Sanchez, & plures alii Theologi, ſed tantùm in caſibus à jure expreſſis, in aliis verò eſt de conſilio, non de præcepto, & ita præſertim docet Nav. in c. *Si quis autem de pœnit.* nu. 34. Tùm tandem quia q. 2. cit. de Conſcientia probabili ar. 4. nu. 82. ſatis explicuimus, quomodò intelligi debeat dictum illud, in dubiis tutiorem partem eſſe eligendam, hoc enim intelligendum eſt de dubio prædicto, quia operans cùm tali hæſitatione peccaret contrà conſcientiam; ad quam requiritur certitudo moralis de bonitate operationis, & ut ſit tale judicium, quo dicat, hoc mihi licet omni dubitatione ſecluſa ſaltem practica, licèt aliqua remaneat ſpeculativa, alioquin durante dubio practico partem tutiorem ſequi tenemur; undè in propoſito, ſi operans practicè dubitet, & tale dubium non deponat, tunc in omni caſu dubii, tàm juris, quàm facti eligere tenetur, quod tutius eſt, ut etiam Blundus advertit loc. c. atque ideò in prima aſſertione dicebamus, quod ſi quis dubitat, an verbi gratia lata ſit irregularitas contrà raptores, aut qui dubitat, an ſub talibus verbis contineatur irregularitas, ſi adhibita ſufficienti diligentia, adhuc perſiſtit in dubio, debet practicè dubium deponere; judicando non eſſe latam irregularitatem, ut licitè operari poſſit, & abſque periculo incurrendi, irregularitatem, ut etiam notat Bonacina citat.

140 Quarto dicendum eſt ignorantiam juris non excuſare ab irregularitate ex jure expreſſa, undè ſi aliquis Sacerdos eſt excommunicatus, ſed ignorat in jure latam eſſe irregularitatis pœna contrà excommunicatum celebrantem, vel in aliquo ordine miniſtrantem, tali celebrans, vel actum Ordinis exercens eſt irregularis. Ità Scotus 4. d. 13. quæſt. 2. G, quod probat, quia tenetur ille Sacerdos, qui ſe exponit ad talem & tantùm actum, ſcire Jura, per quæ poteſt licitè exercere talem, & tantùm actum, & ideò talis ignorantia non excuſat, ſed fortè magis aggravat, & ratio eſt, ut ibid. Aretinus advertit ar. 4. quia talis ignorantia in Sacerdote improbabilis omninò eſt, & vincibilis, & ſi non eſt affectata, eſt tamen craſſa, & ſupina, atque ideò talis ignorantia juris non excuſat; & cùm non excuſet à culpa mortali, non impedit, quin minus hæc irregularitas contrahatur; imò Blundus loc. cit. art. 5. advertit Doctorem hoc idem aſſerere d. 6. q. 8. de eo, qui Clericum percutit, vel hominem occidit, & neſcit pœnam irregularitatis latam contrà homicidam, & pœnam excommunicationis poſitam contrà percutientem Clericum; & pro ratione aſſignat, quia talis dat operam rei illicitæ, de qua re debet ſcire quod ſit illicita; & idem dicit de eo, qui Baptiſmum iterat, nam talem non excuſat ignorantia juris ab Irregularitate, quia debet ſcire, quid jura determinant circà baptiſmum, ejuſque reiterabilitatem, & hanc eamdem ſententiam ſequuntur Soto, Vaſquez, Sua-

Digitized by Google

Suarez, Hurtado contrà Navarrum, Sanchez, Coninchium, & alios, quòd probant, quia homicidium, v.g. & quodcumque aliud delictum factum contrà jus naturale etiam cum omnimoda ignorantia prohibitionis Eccleſiaſticæ ſub pœna irregularitatis, eſt ſimpliciter tale delictum, v.g. homicidium, aut aliud; & quamvis in eo delicto non ſit contumacia in Eccleſia, adhuc tamen remanet in eo ſufficiens indecentia ad ſuſcipiendos ordines, & ad exercendos jam ſuſceptos, ob quam evi tandam fertur irregularitas ab Eccleſia, imò in eo remanet ſufficiens culpa; ut ea pœnalitas ei infligatur; ergo abſque fundamento prærequiritur notitia prohibitionis Eccleſiaſticæ ad incurrendam irregularitatem, & tanto minus ſcientia, & notitia annexionis ipſius irregularitatis cum tali delicto, quia de ratione pœnæ, at quaſi pœnæ non eſt, quod ſit voluntaria, ſed tantùm culpa, propter quam incurritur. Ità Hurtad. diffic. 8.

141 Dices, ignorantia juris quo ad cenſuras excuſat, ne incurrantur; ergo etiam quo ad irregularitatem. Aſſumptum patet ex dictis q. 1. hujus diſp. ar. 4. num. 26.

Reſpondetur negando conſequentiam, & ratio diſparitatis eſt, quia cenſuræ ſunt pœnæ medicinales, quæ pro contumacia formaliter feruntur, & ut ab illis recedatur, ut ibid. dictum eſt; ubi autem intervenit hujuſmodi ignorantia inculpabilis, ſive juris, ſivè facti, nulla committitur contumacia, & ideo nec ulla incurritur cenſura; ſed irregularitas, quæ eſt pœna, non fertur ut medicina, ſed in vindictam delicti, & ideò ignorantia juris non excuſat, quin incurratur, quando talis irregularitas eſt in jure expreſſa pro tali delicto; imo juxta doctrinam Scoti adductam aſſumptum illud non eſt univerſaliter verum, ut patet ex exemplo ab ipſo adducto de percutiente Clericum, qui excommunicationem ignorat contrà hujuſmodi percutientem, quam tamen adhuc incurrit; ſed ſolùm quando excuſat à culpa, tunc enim excuſat etiam à cenſura. Addit tamen Scotus loc. cit. 4. d. 6. q. 8. C. & d. 13. q. 2. G, & diſt. 25. q. 1. G, quod ignorantia facti probabilis, ideſt, non craſſa, & truffatica, ut ipſe loquitur, totaliter excuſat ab irregularitate, quod probat ex c. *Apoſtolicæ* de Cleric. excomm. miniſtr. ubi dicitur, quod ignorans quis probabiliter ſe eſſe excommunicatum, ſi celebret non incurrit irregularitatem, ſicut nec peccat, & idem habetur cap. *Ignorantia* de Regul. juris in 6. ubi dicitur, quod ignorantia facti, non juris, excuſat, undè ſi Sacerdos Pariſiis exiſtens excommunicetur Romæ ipſo neſciente, celebrans cum tali ignorantia non ſit irregularis, niſi ad famam publicam conſtaret.

142 Quintò tandem dicendum eſt, quando irregularitas incurritur propter actum illicitum, ſeu ex delicto neceſſario requiri peccatum mortale ſecundùm communiorem, & probabiliorem ſententiam, ut dictum eſt art. præced. num. 130. ex Scoto 4. diſt. 13. quæſt. 2. I. atque ideò omnia, quæ excuſant opus delicti à culpa mortali, excuſant etiam delinquentem ab irregularitate ob illud delictum lata, undè ut advertit Hurtad. loco cit. cum Avila, Coninch. Bonacina, & aliis, ignorantia invincibilis, & defectus plenæ advertentiæ, conſiderationis, ſivè iuris, ob cujus violationem fertur irregularitas, ſivè facti, quo dictum jus violatur, quia à culpa mortali excuſant, ab irregulatate quoque excuſare cenſentur; & idem aſſerendum dicunt de metu mortis, aut infamiæ, vel alterius gravis nocumenti, quod nimirum excuſet ab irregularitate annexa operi prohibito jure tantùm humano, quia tunc metus cujuſcumque nocumenti gravis opus excuſat à culpa ſaltem mortali. Dixi autem hoc aſſerendum eſſe juxta communiorem ſententiam, & probabiliorem, quia Cajetanus, Covarruvias, Armilla, Corduba, & alii putant ad incurrendam irregularitatem peccatum veniale ſufficere, quorum ratio eſt, quia occidens aliquem caſualiter dans operam rei licitæ, & non adhibens debitam diligentiam excuſatur à peccato mortali, ut etiam docet Scotus loco citato non tamen ab irregularitate; ergò culpa venialis ſufficiens eſt ad contrahendam irregularitatem. Hæc tamen ratio non urget, ut Blundus advertit loc. cit. quia ibi Doctor loquitur de Irregularitate, quæ contrahitur ex homicidio, quod quandoque eſt delictum, quandoque non, ut eſt homicidium caſuale ab eo commiſſum, qui dat operam rei licitæ, ſed non adhibet debitam diligentiam, hic enim utique adhuc in tali caſu irregularitatem incurrit, ſed hæc ſecundùm Scotum eſt alia irregularitatis ſpecies ab ea, quæ ex delicto contrahitur, unde per delictum, ex quo contrahitur alia irregularitas, grave delictum intelligere videtur, quod vocat crimen, ut magis ex dicendis conſtabit.

ARTICULUS TERTIUS.

Quæ ſunt Irregularitates ex delicto.

143 JAm ſuprà dictum eſt ar. 1. hujus quæſtionis n. 130. ex duplici capite irregularitatem contrahi univerſaliter loquendo nimirum, vel ex delicto, vel ex aliquo defectu, inter quas irregularitates hoc præſertim verſatur diſcrimen, quod irregularitas ex defectu ablato defectu ſæpe tollitur, quæ vero eſt ex delicto, manet ſemper, donec diſpenſetur in ea, ut ait Præpoſitus can. *Miror* d. 50. eodem modo diſcurrit Scot. 4. d. 25. q. 1. E, de ſpeciebus irregularitatis, dum ait, quod irregularitas quandoque incurritur ex quibuſdam delictis, ſeù criminibus; quandoque ex quibuſdam non criminibus; quandoque ex quibuſdam, quæ interdictum ſunt crimina, interdum non; in præſenti igitur veſtigandum eſt, quot ſint genera delictorum, ob quæ irregularitas contrahitur, ſeu quæ, & quot ſunt irregularitates, quæ oriuntur ex delicto cum Scoto loc. cit.

144 Prima eſt ob iteratum baptiſmum ſeriò, & ſcienter, eſtque irregularis tàm rebaptizans, quàm rebaptizatus, etſi in rebaptizante irregularitas tantùm ſit partialis, ne Clericus ad altiorem ordinem aſcendere poſſit; quando igitur quis ſcienter rebaptizat, vel rebaptizatur, uterque irregularitatem contrahit, quod tamen intelligendum eſt de baptiſmo abſolutè reiterato, qui enim ſub conditione infantem rebaptizaret, de quo dubitaret, an validè baptizatus eſſet, nec peccaret, nec ullam irregularitatem contraheret. Ità Doctores communiter docent, & præſertim Scotus 4. diſt. 6. quæſt. 8. ex cap. *Ex litterarum* de Apoſtatis, & reiterantibus Baptiſma. Per iteratam autem Baptiſmi collationem, ignoranter factam, putant aliqui rebaptizatum eſſe irregularem, non autem rebaptizantem, quod probant ex cap. *Qui bis*, de conſec. diſt. 7. ubi dicitur, qui bis ignoranter baptizati ſunt, non indigent pro eis pœnitere, niſi quod ſecundùm Canones ordinari non poſſunt, niſi magna neceſſitas cogat. Quæ opinio Scoto non placet loc. c. quia ſi rebaptizans ignoranter ignorantia facti, non eſt irregularis, neque ſic rebaptizatus, quia non videtur eſſe majoris ponderis ſecundùm rationem de baptizato, quàm baptizante; tùm quia rebaptizatus ſuam ſalutem quærere tenetur, ne ſit in dubio; ergò dum dubitat, an ſit baptizatus, nec ne, vel ignorat; ſi rebaptizetur, non ſit irregularis, quia univerſaliter ignorantia facti probabilis, ut dictum eſt, excuſat ſuſcipientem, & conferentem ab irregularitate. Nec obſtat, inquit Doctor, caput citatum, quia illud non eſt ab Auctore Canonum, ſed ſumptum eſt ex pœnitentiali Theodori Epiſcopi Cantuarienſis, qui poteſtatem non habuit infligendi pœnam toti Eccleſiæ, quia hoc proprium eſt Capitis Eccleſiæ. Per iteratam autem Confirmationem, etiam ſcienter, nec ſuſcipiens, nec confirmans irregularitatem incurrit, licèt mortaliter peccet, ut pariter Doctores communiter docent, & præſertim Scotus 4. diſt. 7. quæſt. 4. & 5. contrà quoſdam Canoniſtas, qui à paritate rationis, ſivè à ſimili de baptiſmo arguunt de Confirmatione per c. cit. *Qui bis*, &c. contrà quos arguit Doctor, quia univerſaliter nulla pœna Canonica, & præſertim irregularitas incurritur ipſo jure, nec propter argumenta exponentium Canones, ſivè à ſimili, ſivè à contrario ſenſu, nec propter eorum auctoritatem, niſi illa ſit expreſsè in jure lata, licèt enim Jus conditum exponere poſſint, non tamen concedere novum per ſuas expoſitiones; cùm igitur non inveniatur in jure expreſsè lata irregularitatis pœna pro iteratione Confirmationis, ſequitur quod non incurratur, & eo maximè, quia conſtitutiones pœnales ſunt reſtringendæ, & non ampliandæ de regulis Juris in 6. Undè ſi voluiſſet Legislator talem pœnam pro iterationis Confirmationis infligere, ſicut pro iteratione Baptiſmi, expreſsè illam in aliquo Canone ſtatuiſſet, ſicut ſtatuit pro iteratione baptiſmi; quod etiam confirmat Doctor ex cap. *Illud*, de conſec. d. 5. ubi nulla talis pœna infligitur Epiſcopo iterum confirmanti, ſed nec ſuſcipienti. Alia plura de hac irregularitate videri poſſunt apud Fabrum citat. cap. 3.

145 Secunda irregularitas incurritur ex violatione cenſuræ in ſuſceptione, vel exercitio ordinum, ut ſi quis majori excommunicatione, ſuſpenſione, vel interdicto irretitus aliquos actus majorum ordinum ſolemniter exerceat, ut ſi Miſſam celebret vel ſacramentaliter abſolvat, talis enim ſit irregularis, ut habetur c. *Si quis Epiſcopus* 11. qu. 3. & cap. *Is qui* de ſent. excomm. Ità Doctores etiam communiter docent, & Scotus præſertim 4. diſt. 51. q. 1. D. Notanter autem hoc diximus de excommunicato excommunicatione majori, quia ſi eſt ſolùm excommunicatus excommunicatione minori, & in ea celebret, licèt graviter peccet, non tamen irregularitatem incurrit, ut Scotus docet 4. diſt. 13. q. 2. & d. 25. q. 1. & ex cap. *Si celebrat*, de Clerico

Digitized by Google

rito excomm. notanter etiam hoc diximus de ligato excommunicatione , ſuſpenſione , & interdicto , quia univerſaliter per violationem cujuſcumque Cenſuræ , & impedimenti Canonici, ut depoſitionis , vel degradationis efficitur quis irregularis,ut docet] etiam Doctor cit.4. diſt.13. q.2. lit.E,& I,& maximè, ſi miniſtrans in ordine ſciat, ſe eſſe cenſura ligatum , vel tali pœna Canonica impeditum , alioquin ignorantia facti probabilis excuſat,ut etiam D.notat l.c. ex c. cit. *Apoſtolica*,& Bonac. cum pluribus aliis ab ipſo adductis diſp.7.q.3.punct.3. ubi etiam addit, quod ſi quis cenſura aliqua ligatus actum ordinis exerceret, urgente aliqua gravi neceſſitate, aut ad evitandum aliquod ſcandalum, irregularitatem non incurreret, & inquit, quod ligatus majori excommunicatione, ſuſpenſione, vel interdicto, etiamſi ſit occultus, & toleratus incurrit irregularitatem exercendo ſolemniter, vel ex officio actus majorum ordinum, niſi excuſetur ratione neceſſitatis, vel ſcandali vitandi, vel ignorantiæ; & hoc notanter aſſeritur de exercitio actus majoris ordinis,quia ob exercitium minoris ordinis non incurritur irregularitas, nam actus minorum ordinum exercentur ex conſuetudine à Laicis etiam cum ſolemnitate.

146 Verùm loquendo de ſuſceptione ordinum contrà prohibitionem per cenſuras factam , an quis fiat irregularis , non ità conveniunt Doctores,ſicut de exercitio Ordinum , nam aliqui aſſerunt ligatum majori excommunicatione recipiendo ſcienter, vel cum ignorantia craſſa, vel affectata ordines ſacros irregularitatem non incurrere , ſed ſolùm remanere ſuſpenſum ab uſu ordinis ſuſcepti cum excommunicatione . Ità Suarez , Filliucius, Coninchius , Barboſa , & quidem alii . Communior tamen , & probabilior opinio affirmat ſuſcipientes ordines ſacros cum excommunicatione non tantùm ſuſpendi ab uſu ordinis ſuſcepti , ſed etiam irregularitatem incurrere , ut ait Bonacina loc.c. punct.4. & Faber noſter diſp.3.cit. c.2.n.65.nam hoc expreſſè deducitur ex c. 1. de eo, qui furtivè ordines ſuſcepit , quia in eo capite apertè dicitur de eo ſic ordinato . *Alioquin nulla ratione concedimus eum ad Sacerdotalem ordinem promoveri*,habetur ergo expreſſè ibi in jure pœna irregularitatis impoſita ſuſcipienti ordinem excommunicatione,cum in eo capite decernatur,quod qui ſuſcepit Subdiaconatum,à quo ſub anathemate prohibitus fuerat , non poſſit aſcendere ad Sacerdotium ſine diſpenſatione. Hoc autem præſertim aſſeritur de ſuſceptione ordinum ſacrorum , nam ligatus majori excommicatione juxtà quoſdam DD. non incurrit irregularitatem recipiendo ordines minores , vel primam Tonſuram, quia hæc irregularitas non eſt in jure expreſſa ; quamvis oppoſita ſententia probabilior ſit , ut notat Bonac. loc.c. quia cap. *Cum illorum* de ſent. excom.in 6. ubi talis irregularitas imponitur ſuſcipienti ordines in excommunicatione, abſolutè loquitur de ſuſcipiente Eccleſiaſticos ordines,nulla facta diſtinctione majorum , & minorum . Hoc tantum intereſt inter ſuſceptionem ordinum , & exercitium eorumdem cum violatione cenſuræ , quod exercens actus majorum ordinum, ſi excommunicatione , vel ſuſpenſione, aut interdicto ſit irretitus, irregularitatem incurrit , ut dictum eſt; ſuſpenſus verò,vel interdictus irregularitatem non incurrit recipiendo ordines ſacros, ſed tantùm excommunicatus , & ratio eſt , quia hoc non habetur expreſſè in jure de aliis cenſuris, ſicut de excommunicatione, ut notat Bonac.& Faber l.c.

147 Tertia irregularitas incurritur quoque ex abuſu ſuſceptionis ordinum , non quidem per violationem cenſuræ , ſed ob delictum , quo quis male ſuſcipit ordines, cùm nimirùm ſimoniace ordinatur ab Epiſcopo excommunicato , ſuſpenſo , interdicto, vel hæretico denunciatò ; niſi excuſet ignorantia , vel metus, qui in conſtantem virum cadere poteſt . Ità Scotus 4.d.25.q.1. D. de ſimoniacè ordinato, & 4.diſt.13. q. 2. H , ex cap. *Maritum*,diſt.33.& ex cap. *De cætero* 1. quæſt. 1.& ex cap. *Nobis*, & ex cap. *Si qui*, ità etiam Mayron.4. d.23. quæſt.3. Faber diſp.3. cit. cap.2.& Blundus diſp.8. cit. part.2. art. 1.& ità etiam diſcurrunt Navarrus, Emanuel Sà, & alii recentiores, qui etiam idem aſſerunt cum Scoto loc. citat. de ſuſcipiente ordines furtivè, ut expreſſe habetur cap. 1. & 2. de eo, qui furtive ordines ſuſcipit . Ille autem furtivè dicitur ordines ſuſcipere , ut ibidem Gloſſa explicat , qui ſine Epiſcopi ordinantis ſcientia , & voluntate non vocatus , nec legitimè examinatus , vel admiſſus ſe ingerit cum aliis ordinandis, vel nomen alterius approbari uſurpando , vel faciendo alium examinari nomine ipſius, & dando illi nomen ſuum, & poſteà ipſo proprio nomine vocatus ad ordines accedit, in his enim caſibus propriiſſimè dicitur, quis furtive ordines ſuſcipere, & conſequenter fieri irregularem,& irregularitas eſt ſaltem quo ad aſcenſum ad ordines & diſpenſatio in ea ſpectat ad Papam,ſi ſit publica, & ad Epiſcopos etiam, ſi ſit occulta . Alii etiam caſus referuntur à quibuſdā Doctoribus , in quibus ſit aliquis irregularis indebito modo ordines ſuſcipiendo,quos Blundus noſter enumerat loc.cit. Verùm cùm pœna irregularitatis non contrahatur, niſi ſit in Jure expreſſa, ut ſupra dictum eſt, & in illis caſibus non inveniatur irregularitas in jure expreſſa, ſequitur in eis irregularitatem non incurri, ſed vel excommunicationem , vel ſuſpenſionem . Advertendum tamen eſt, quod quando quis ordines ſuſcipit ab Epiſcopo non baptizato , vel conſecrato , vel non Sacerdote , qui eſt unus ex prædictis caſibus, ille nihil recipit, cùm nullam habeat poteſtatem, ordines conferendi , quia , non eſt Epiſcopus , qui autem poteſtatem non habet, ordines conferre non poteſt,ut docet Scotus noſter 4. diſp.36. q. ſecunda .

148 Cæterùm de ſimoniacè ordinato eſt aliqua difficultas,an fiat irregularis, etenim Suar.de Cenſ. diſp.43. ſect.4. contendit ex crimine ſimoniæ irregularitatem non induci,undè vult talem ordinatum ſuſpenſionem tantùm incurrere, non irregularitatem , quia talis irregularitas non eſt in jure expreſſa ; nemo autem judicandus eſt irregularis in jure, niſi caſus ſit expreſſus quia pœnæ ſunt reſtringendæ , non ampliandæ juxtà regulam juris , ut Faber loc. cit. ubi fuſè tractat hanc difficultatem, ait hanc opinionem videri communiorem , quia Navarrus cap. 27. ubi tractat de irregularitate,& ejus ſpeciebus hanc ſpeciem irregularitatis ex Simonia non adducit , ſicut etiam , & cæteri Summiſtæ de hac irregularitate nullam faciunt mentionē.Fundamentum tamen ſententiæ Scoti eſt valdè probabile , ut notant Faber , & Blundus loc. citat. quia eſt commune aſſertum , quod cenſuræ , ut excommunicatio , ſuſpenſio , & interdictum tolluntur per abſolutionem , non per diſpenſationem, irregularitas vero ſolùm per diſpenſationem propriè loquendo; at in multis Canonibus , in quibus ſit ſermo de ablatione impedimenti ex Simonia contracti , non eſt in uſu verbum *abſolvere* ; ſed diſpenſare , quod eſt proprium irregularitatis,ut patet cap. *Nobis* de Simonia à Scoto adducto , nam ibi dicitur , quod cum hujuſmodi ſimoniacis ſolus Papa diſpenſat ; cùm ergo diſpenſare ſit propriè ab irregularitate,non à ſuſpenſione , ut dictum eſt , ſequitur ſimoniacè ordinatum irregularitatem incurrere . Confirmatur , quia cùm in Bullis Jubilæorum , & in Bulla Cruciatæ conceditur ampla facultas abſolvendi à cenſuris , & pœnis Eccleſiaſticis numquam intelligitur concedi facultatem diſpenſandi in irregularitate , quia irregularitas non tollitur per abſolutionem,ſed per diſpenſationem, quam doctrinam,ait Faber ab ipſomet Suarez approbari loc.c. diſp.1. ſect.3. Denique majori & differenti pœna ſecundùm jura punitur ordinatus ſimoniacè ſcienter , quam ordinatus ſimoniacè ignoranter, ut patet c. cit. *Nobis* de ſimonia , & c. *de ſimoniace* , quia ille eſt propriè ſimoniacus , ſed ordinatus ſimoniacè ignoranter non eſt ſuſpenſus , & celebrare poteſt quouſque ignorantia invincibilis perſeverat , ceſſante autem ignorantia ſtatim ipſo facto eſt ſuſpenſus , & ſi deinde celebret ſit irregularis ; ergo non eſt dicendum , quod propter ſimoniæ crimen ſola incurratur ſuſpenſio , alioquin ſimoniacus ſcienter , & ſimoniacè ordinatus ignoranter eadem pœna plecterentur , quod eſt abſurdum . Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt , quod eſto in capitibus adductis non habeatur clarè nomen irregularitatis à ſimoniacè ordinato incurrendæ , habetur tamen verba æquivalentia idem ſignificantia , ut pluribus oſtendit Faber loc. cit. & ideo negandum non eſt , in jure non haberi ſimoniæ crimini impoſitam eſſe irrégularitatis pœnam , licèt ſub nomine ſuſpenſionis , depoſitionis , irritationis , damnationis , & ſimilium explicetur .

149 Quarta irregularitas, quæ rurſus ex abuſu Ordinum contrahitur , eſt , quæ incurritur ob peccatum , quod Clericus certò,ſcienter actum Ordinis ſacri , quem non habet , ſolemniter exercet , ut ſimplex ſacerdos exerceat actum Ordinis Epiſcopalis , ſi ſimplex Clericus baptiſmum ſolemniter adminiſtret , in his enim & ſimilibus caſibus irregularitas contrahitur , ità etiam Doctores communiter , & Scotus præſertim l. c. 4.d.25.q. 1.D. & d. 13.q. 2. E ubi ait quod ſi quis non eſt Sacerdos , & attentat facere , ut Sacerdos , non ſolum peccat mortaliter , & nihil facit , ſed etiam irregularis eſt, cap. 1.& 2. de Cleric. non ordinat. miniſtrant. & univerſaliter quicumque exequens, vel attentans actum alicujus Ordinis, quem non habet, irregularis eſt,quod ait conſtare in illo titulo in diverſis capitulis ; ex quibus Scoti verbis deducit Blundus loc. cit. quod hæc irregularitas non ſolùm à Clerico incurri poteſt , ſed etiam à Laico , à Clerico quidem , ut ſi Diaconus , v. g. Sacerdotis munus exerceat , talis enim duplicem incurrit pœnam , nimirùm ſuſpenſionis, quo ad Diaconatum, & irregularitatis quoad Sacerdotium ; à Laico verò , ſi aliquem actum Ordinis Sacri uſurpet , talis enim totaliter à Clericatu excluditur , quia irregularis efficitur , ità ut nullum ordinem ſuſcipere valeat , non tamen incurrit ſuſpenſionem , quia hæc propria Clericorum eſt : & hoc etiam dicunt aliqui intelligi poſſe de actu Ordinis minoris , ſi tamen exerceatur ab aliquo , ac ſi eſſet ordinatus

Digitized by Google

natus in eo, cum non ſit ordinatus, conſuetudo tamen obtinuit, ut omnem actum minorum Ordinum Laicus exerceat, ut Clericus, & ideò qui eos exercet, irregularitatem non incurrit, ſed tantùm exercendo actum Ordinum majorum. Hoc tamen intereſt quoad hanc irregularitatem inter Clericum, & Laicum, ut Suarez advertit diſp. 42. ſect. 4. & Caſpenſis diſp. 42. ſect. 5. quod hæc reſpectu Laici eſt totalis, reſpectu vero Clerici eſt partialis, ut non poſſit aſcendere ad Ordines ſuperiores, & manet ſuſpenſus ab executione ordinis præſtantioris, & ultimi per biennium, vel triennium ad arbitrium Epiſcopi, ut habetur capit. illo ſecundo, non vero ab uſu aliorum ordinum inferiorum ſuſceptorum, ut dixerunt Navarrus, Sylveſter, Angelus, & alii Summiſtæ.

150 Juxta præmiſſam doctrinam patet, quid ſit dicendum de Clerico per ſaltum promoto, quamvis enim aliqui dicant, eſſe tantùm ſuſpenſum, non vero irregularem, ſi tamen poſt ſuſceptionem ordinis per ſaltum in eo miniſtret, certum eſt fieri irregularem, quia violans ſuſceptionem per uſum Ordinis irregularitatem incurrit, ut notat Bonacina cit. pun. 4. & Faber, ac Blundus ex noſtris loc. cit. quin imo talis efficitur irregularis non ſolùm quoad ordinem prætermiſſum, in quo miniſtrat, ſed etiam ad aſcendendum ad Superiores ordines, undè promotus per ſaltum, v. g. ad Diaconatum, & miniſtrans in Subdiaconatu, quem prætermiſit, manet irregularis, nedum quoad talem ordinem, & alios ſuperiores ſuſcipiendum, ſed etiam ad miniſtrandum in Diaconatu; nam juxtà caput primum allegatum ab Eccleſia eſt abiiciendus, tamquam inhabilis factus ad omnem ordinem, & Eccleſiaſticum miniſterium ob ſuam temeritatem. Idem quoque dicendum eſt de Sacerdote, ſi miniſtret in Epiſcopatu, quem non habet, ſcilicet confirmando, & ordinando, ut notat Blundus loc. cit. talis enim manet irregularis, nec in Epiſcopum conſecrari poſſit, & à Sacerdotio ſuſpenſus biennio, vel triennio ad arbitrium Epiſcopi, non autem ab executione inferiorum ordinum, juxtà doctrinam cap. 2. cit. de Clerico non ordinat. miniſt. quod etiam colligitur ex regula illa univerſali ſuperius ex Scoto adducta, *quod exercens, vel attentans actum Ordinis, quem non habet, fit irregularis*. Hoc autem præcisè aſſeritur de actu ordinis, quia exercens actum juriſdictionis, qua caret, non fit irregularis, ut Doctores communiter docent, unde Sacerdos audiens confeſſionem ſine juriſdictione, vel abſolvens non ſubditum, irregularitatem non incurrit, licet mortaliter peccet, quia actum ordinis non exercet, ſed tantùm juriſdictionis.

151 Quinta irregularitas eſt, quæ incurritur ex delicto hęreſis & aliis criminibus ex annexis; dicitur autè hęreticus ille, qui habet errorem in intellectu de iis, quæ ſunt de Fide, cum pertinacia in voluntate, undè ad hæreſim completam hæ duæ conditiones requiruntur, ut communiter docent Theologi omnes, & Canoniſtæ, nimirùm error in intellectu eorum, quæ ſunt de Fide, & pertinacia in voluntate, cùm enim hæc deficit, & purus error, ob quem ſolùm non cenſetur quis hæreticus, niſi accedat pertinacia in voluntate. Hæretici itaque omnes, & Apoſtatæ à fide ſunt irregulares ex cap. *Qui in aliquod*, & ex cap. *Presbyteros*, diſt. 5. & intelligitur hæc irregularitas, tàm in Laicis, quàm in Clericis, tàm ad aſcenſum ad Ordines, quàm ad uſum receptorum, ità communiter Doctores omnes, & Scotus noſter diſt. 25. citat. quæſt. 1. in ſolutione ad ultimum principale, ubi dicit, quod Hæreticus ipſo facto etiam ante declarationem eſt irregularis ſecundùm jura; undè ad irregularitatem incurrendam ſufficit externa hæreſis, licet occulta, nec requiritur eſſe notorium, ſivè evidentia facti, ſivè propria confeſſione hæretici in judicio, ſivè per ſententiam Judicis, ut aliqui volunt, quia crimen occultum ſufficit ad incurrendam pœnam irregularitatis, ut ſuprà diximus ex Concilio Tridentino; & hæc eſt communior ſententia, quam docuit Scotus loc. cit. dum dicit hanc pœnam non requirere declarationem, & conſequenter ſufficere, quod tale crimen ſit perpetratum. Similiter prædictam irregularitatem incurrunt fautores, receptores, & conſilium, aut favorem hæreticis dantes, ut conſtat ex c. *Statutum*, 2. de Hæreticis; ubi idem, quod de Hæreticis, ſtatuitur etiam de eorum fautoribus, receptatoribus, & defenſoribus, unde ſine ullo fundamento de hoc dubitat Hurtadus difficult. 3. cum quibuſdam aliis.

152 Filii etiam Hæreticorum ex eodem cap. *Statutum* ſunt irregulares uſque ad ſecundam generationem, quamvis etiam veram fidem ſint amplexi, & ab errore parentum receſſerint, ſi tamen eorum parentes antè mortem fuerint Eccleſiæ reconciliati, tunc quamvis ipſi parentes etiam poſt hæreſis abjectionem, irregulares adhuc maneant, filii tamen nullam ab eis irregularitatem contrahunt; hoc autem notanter dicitur de filiis Hæreticorum, quia licèt quando pater eſt hæreticus, ejus filii, & nepotes ſint irregulares; quando tamen Mater tantùm eſt hæretica irregularitas extenditur ad filios tantùm, & non ad nepotes, ut exprimitur c. cit. Et quod dictum eſt de filiis hæreticorum, etiam intelligendum eſt de filiis fautorum, receptorum, ac defenſorum eorumdem quia eodem modo de omnibus illis jura allegata loquuntur. De quibus filiis prædicta jura intelligi debeant, communior opinio docet, ut ait Faber loc. cit. intelligi indifferenter de omnibus tam legitimis, quàm illegitimis quocumque modo, ſivè ſint nati poſt lapſum patris, vel antè, quamvis aliqui dicant intelligi tantùm de filiis poſt lapſum natis, & ratio eſt, quia jura allegata abſolutè loquuntur de filiis hæreticorum, fautorum, &c. abſque ulla exceptione, vel limitatione. Schiſmatici vero, ut ſic, nimirum recedentes ab obedientia Papæ propter aliquam cauſam, ſine hæreſi, vel cooperatione hæreticorum, quia ſic eſſent fautores, & irregularitatem incurrerent, juxta communem ſententiam, non ſunt irregulares, quia in jure talis irregularitas non habetur, ſed tantùm incurrunt alias pœnas contra Schiſmaticos latas, ut advertunt Suar. Caſpenſ. & alii. Religioſi tandem profeſſi à Religione Apoſtatæ ſunt irregulares ex c. fin. de Apoſtatis, ubi decernitur, durante eo ſtatu, non eſſe admittendos ad Ordines.

153 Sexta irregularitas eſt, quæ incurritur ex delictis infamibus, ſeu infamiam inducentibus in delinquentem, eſt autem infamia, ut ait Scot. 4. d. 15. q. 1. C. ſtatus læſæ dignitatis quantum ad vitam, & mores, ſicut fama eſt ſtatus illæſæ dignitatis quantum ad vitam, & mores, & duplex eſt, ut Doctores communiter docent, & Scotus ibidem, alia juris, alia facti; infamia juris contingit, quando committitur delictum, cui à jure Canonico impoſita eſt pœna infamiæ, & etiam à jure civili, dummodò per jus Canonicum non ſit revocata, nam omnis infamia civilis, quæ per jus Canonicum expreſsè non ſit ſublata, etiam eſt infamia canonica ex cap. *Omnes*, 2. 6. qu. 1. & duobus modis, inquit Doctor loc. c. poteſt quis hac via famam amittere, uno modo, quando publicè, & notoriè committit peccatum aliquod, cui à jure impoſita eſt infamiæ pœna, & hic dicitur infamis à jure ſimpliciter, & abſolutè, licet enim de hoc peccato non accuſetur, nec à Judice puniatur, adhuc tamen dicitur infamis à jure ob notorietatem peccati commiſſi; alio modo quando quis accuſatus de crimine, cui à jure pro pęna appoſita eſt infamia, eſt coram Judice convictus, & de illo eſt condemnatus, & tunc iſte eſt infamis, nedùm à jure, ſed etiam à Judice, & hæc infamia juris habetur in Canone *Infames* 16. qu. 1. ubi etiam recenſentur crimina, ob quæ infamia juris incurritur; quæ ſunt adulterium, inceſtus, raptus virginis, ſodomia, veneficium, duellum ſacrilegium, ſimonia, hæreſis, favor illius crimen læſæ Majeſtatis, hoſtilis inſecutio Cardinalium; perjurium judicio, & alia quædam quæ ibi videri poſſunt. Infamia vero facti, quæ populus dici ſolet, ſeu communis, contingit, quando committitur aliquod delictum, quod infame cenſetur apud viros probos, honeſtos & graves, vel ut alii dicunt quando opinio vitæ alicujus eſt gravata ex aliquo crimine apud bonos, & graves viros non inimicos, nec malevolos, ſed fide dignos; & hæc infamia differt ab infamia juris, ut notat Faber diſp. 2. q. 1. cap. 2. quia iſta eſt de crimine publicè & notoriè commiſſo, ut dictum eſt, vel ſi peccatum, cui à jure impoſita eſt infamiæ pœna, eſt occultum, tamen deductum ad forum contentioſum probatur per teſtes fide dignos, & per ſententiam Judicis de illo accuſatus condemnatur; at infamia facti eſt, quę oritur ex delicto occulto, cui eſt impoſita infamiæ pęna à jure, [opinio enim de aliis peccatis, quibus infamia non eſt à jure impoſita, non eſt infamia] non tamen publicè, & notoriè commiſſo coram pluribus, qui poſſint eſſe teſtes de viſu immediato, ſed noto aliquibus paucis, nec etiam evidenter, ſed per probabiles conjecturas, & adminicula, vel coram uno tantùm, qui poſſit eſſe teſtis de viſu immediato, à quo poſteà apud alios divulgatum eſt, per quam divulgationem fama ejus, & bona opinio graviter læſa remanet.

154 Conveniunt itaque DD. tam infamiam juris, ſivè Canonici, ſivè Civilis, cui Canonicum non reſiſtit, quàm infamiam facti, facere hominem irregularem, infamiam quidem juris ad ordines ſuſcipiendos, & exercendum ſuſceptos, infamiam verò facti ad ordines ſuſcipiendos, ut notant Avila, Caſpenſis & alii, ac etiam Faber noſter l. c. c. 4. in fine. Præterea conveniunt, ut notat Hurtad. 4. prædictam irregularitatem incurri etiam ob infamiam inflictam à Judice per ſententiam, quod innuit quoque Scot. l. c. ac etiam propter infamiam ex publica punitione corporali, ut ex publica verberatione, & ob infamiam ex officio, aut ex quacumque alia cauſa provenientem, ut colligitur ex cap. cit. *Infames*. Eſt tamen aliqua difficultas, an irregularitas orta ex infamia juris contrahatur, ſi crimen ſit occultum, ità enim affirmat Suar. diſp. 48. ſect. 1. cum quibuſdam aliis. Communior tamen, & probabilior ſententia docet cùm Scoto loc. c. neceſſariò requiri, quòd crimina ſint notoria ſivè con-

Digitized by Google

confeſſione rei in judicio, ſivè ſententia Judicis declaratoria, ſivè notorietate facti, quando, ſcilicet, crimen ità evidens fuit majori parti viciniæ, ut Collegii, ut nulla poſſit tergiverſatione celari. Ità Avila, Hurt. Caſpenſis, & alii paſſim, quod etiam ipſa ratio ſuadet, quia cùm infamia opponatur bonæ famæ, quæ eſt clara cum laude notitia, ut ait D. Auguſt.l.83. q.31.opus eſt pariter, ut infamia oriatur etiam ex publica delicti perpetrati notitia, quandiù enim delictum eſt occultum, delinquens pro infami non habetur; ex quo fit, nec adulterium, nec Sodomiam in Sacerdote irregularitatem inducere, ſi hæc delicta ſint occulta, quia textus expreſſus non invenitur, in quo talis irregularitas infligatur; excipienda tamen ſunt ea crimina, quibus ratione ſui, ſecluſa infamia, annexa eſt irregularitas, de quibus ſuprà diximus, quia ob hæc, quamvis occulta, incurritur irregularitas, eò quòd imponitur ob talia peccata abſolutè, & ſecundùm ſe conſiderata, & non quatenus ſolùm infamiam inducunt; & ideò irregularitatem cauſant, quamvis ſint occulta, qualia ſunt homicidium injuſtum, & rebaptizatio, & miniſtratio Sacramentorum, quando miniſtrans eſt aliqua cenſura ligatus, ac etiam hæreſis, ut ſupradictum eſt, licèt hoc neget, Hurtad. loc. cit.

ARTICULUS QUARTUS.

De irregularitate orta ex homicidio, & mutilatione.

155 SEjunctim de hac irregularitate agimus ab aliis enumeratis ex delicto contractis, tùm quia hæc oritur ex defectu, qui quandoque poteſt eſſe crimen, & non eſſe crimen, ut ait Scot. loc. cit. diſt. 25. quæſt. 1. ſub. E. hoc eſt, poteſt eſſe perpetratum cum culpa, & ſine culpa; tùm quia irregularitas variis modis ex hoc eodem crimine contrahi poteſt, ut ex dicendis patebit, qui particularem petunt explicationem; quicumque enim alterum injuſtè quocumque modo occidit, aut mutilat, vel illius injuſtę occiſioni, vel mutilationi cooperatur juſſu, conſilio,auxilio aut alio ſimili modo fit irregularis, neque ſolùm incurritur irregularitas ex homicidio voluntario ſimpliciter,& directè, ſed etiam ex caſuali, quod accidit præter intentionem operantis, quando debita diligentia non fuit adhibita, quæ ſi adhibita fuiſſet, homicidium ſecutum non eſſet, quod ſimiliter de mutilatione dicendum eſt, ut ex dicendis conſtabit. Pro intelligentia autem dicendorum, notandum eſt ex Scoto loc. c. duplex eſſe homicidium, ſcilicet ,voluntarium, & caſuale; voluntarium eſt illud, quod, directè, & per ſe intenditur ab occidente, quod rurſus duplex eſſe poteſt, aliud eſt ſimpliciter & omninò voluntarium, quando nimirum directè, & immediatè intendit hominem occidere; aliud vero eſt voluntarium ſimpliciter, ſed involuntarium ſecundùm quid, ſeù mixtum cum involuntario, ut cùm intendit occidere hominem immediatè, quia aliter non potuit evadere mortem, quàm occidendo invaſorem; hoc enim homicidium eſt voluntarium ſimpliciter, ſed involuntarium ſecundùm quid, quia eſt mixtum involuntario, ſi enim aliter poſſet evadere mortem, non occideret; cùm verò nullo modo intendit occidere, nec directè nec indirectè, ſed homicidium ſequitur omnino præter intentionem operantis, eſt involuntarium ſimpliciter, ut ſi quis irruat in gladium alterius ex ſeipſo, nullam illi præbendo occaſionem, dicitur homicidium omninò, & ſimpliciter involuntarium. Homicidium verò caſuale dicitur illud, quod non directa voluntate, nec immediatè intenditur ab occidente, ſed per accidens evenit; & hoc etiam duplex eſt, aliud eſt omninò caſuale, quod neque in ſe, neque in ſua cauſa eſt volitum, quia neque præviſum eſt, neque potuit prævideri ſecuturum, & hoc coincidit cum homicidio omninò, & ſimpliciter involuntario; aliud verò eſt, quod quamvis in ſe non fuerit directè volitum, & intentum indirectè tamen cenſetur aliquo modo volitum in ſua cauſa, ex qua potuit prævideri ſecuturum, quod etiam dupliciter contingere poteſt; primò quando non adhibet diligentiam debitam, quam ſi adhibuiſſet, homicidium ſecutum non fuiſſet; ſecundò quando occidens dat operam rei illicitæ, ut ſi aliquem fuſte percutiat non intendens occidere, ſed fuſtigare, & ſequatur homicidium, tunc enim illi imputatur, ac ſi eſſet voluntarium. Quare nomine homicidii voluntarii intelligitur in præſenti homicidium illicitum, & prohibitum in quintò Decalogi præcepto, & quod in ſe expreſsè, & formaliter eſt volitum, vel ſaltem implicitè in cauſa ità propinqua, ut ſit moraliter impoſſibile velle illam cauſam, & non velle illam mortem, vel ſaltem periculo ejus probabili ſe exponere.

156 Deinde obſervandum eſt eamdem eſſe rationem de homicidio, ac de mutilatione quoad hanc irregularitatem incurrendam, quia jura expreſsè nedùm homicidium, ſed etiam mutilationem huic pœnæ ſubjiciunt, ut videbimus, tàm quoad aſcenſum ad ordines,quàm quoad miniſterium in ſuſceptis, ut conſtat ex Clem. *Si furioſus* de homicidio, & ex cap. ult. de homicid.in 6. Mutilatio autem hic intelligitur, ut communiter Doctores exponunt, quando à corpore abſcinditur, & ſeparatur membrum aliquod principale, ideſt, pars corporis etherogenea, quæ officium per ſe diſtinctum habet, v. g. pes, manus, oculus,auris,&c. unde ſola ſanguinis effuſio, vel diviſio carnis, per quam ſanguinis effunditur, non cenſetur membri abſciſſio, quia corpus homogeneum, ut ſanguis, carò, cutis, & ſimilia propriè loquendo non dicuntur corporis membra, quia Canoniſtæ membrum appellant partem illam, quæ eſt quaſi proximum inſtrumentum alicujus actionis, ut manus, pes, oculus, &c. Aliqui tamen Theologi, ut Cajet. Sot. Suarez, & alii Recentiores,ac etiam Faber ex noſtris diſp. 3. cit. cap. 7. per membrum intelligunt non ſolùm partem illam principalem, quæ eſt proximum inſtrumentum alicujus actionis, ſed etiam eam,quæ eſt pars partis principalis, ità quod nedum manus, v. g. dicatur membrum corporis humani, ſed etiam digitus, unde abſcidens duos digitos principales manus, v. g. pollicem, & indicem ab his Doctoribus cenſetur irregularis, quamvis totam manum non abſcindat, quia adhuc talis abſciſſio cenſetur mutilatio enormis, quia munera, & actione manus notabiliter impedit;unde breviter dicendum eſt, per mutilationem hic intelligi abſciſſionem integram alicujus membri principalem, vel gravem, & notabilem alicujus talis membri diminutionem. An verò ſub mutilatione intelligatur etiam debilitatio, quæ reddat membrum inutile ad ſuam actionem exercendam, ut cùm quis fuſte frangit brachium, vel manum alteri, quam amplius movere non poteſt; vel requiratur ulterius abſciſſio totalis, & ſeparatio manus,vel brachii à corpore. Aliqui dicunt ſufficere debilitationem cum Panormitano, Sylveſtro, Angelo, & aliis. Aliqui negant cum Navarro, & aliis, quia jura debilitationem non nominant, ſed ſolam mutilationem, quæ ſignificat totalem membri abſciſſionem, & ſeparationem à corpore, & pœnæ non ſunt ampliandæ, ſed reſtringendæ, & idem ſentit Faber loc. cit. Sed breviter dicendum eſt cum Suarez diſp. 48. ſect. 2. & aliis Recentioribus, quod ſi debilitatio talis eſſet, quę faceret membrum pœnitus inutile, & aridum, ſeù mortuum, in hoc caſu prima opinio admitti poteſt, quia talis deformatio eſt idem, quod abſciſſio totalis, & obtruncatio, cùm enim ſit in utile, licèt ſit junctum corpori, videtur obtruncatum, & pendulum tantùm manere, quod etiam approbat Faber loc. cit. Denique quia tam hominis occiſio, quàm mutilatio poteſt eſſe juſta, vel injuſta, hoc eſt publica, vel privata auctoritate facta, videndum eſt, an ex quacumque tali hominis occiſione, vel mutilatione irregularitas contrahatur. His præmiſſis.

157 Primo dicendum eſt ex homicidio omninò involuntario irregularitatem non contrahi. Ità DD. communiter, & Scotus loc. cit. 4. diſt. 25. quæſt. 1. E. pro quo adducit diſt. 58. ubi dicitur, quod ſi quis irruit in gladium alterius, morte, vel mutilatione ejus ſecuta, non fit irregularis, & idem habetur in Clement. *de homicidio*, ubi dicitur, quòd ſi furioſus, aut inſanus, aut dormiens, hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit; & idem dicendum eſt de homicidio omninò caſuali, quod neque in ſe, neque in ſua cauſa eſt volitum, quia neque præviſum eſt,neque potuit prævideri ſecutum, homicidium enim ſic caſuale, ut dictum eſt, coincidit cum homicidio omninò, & ſimpliciter involuntario. Si verò ſit ſermo de homicidio caſuali, quod quamvis in ſe non fuerit directè volitum, & intentum, indirectè tamen cenſetur aliquo modo volitum in ſua cauſa, ex qua prævideri potuit ſecuturum, tunc diſtinguendum eſt, & idem etiam dicendum de mutilatione ſic caſuali. Qui dat operam rei licitæ, & non adhibet debitam diligentiam,quam debet,& poteſt, ne homicidium ſequatur, fit irregularis illo ſecuto, ut docet Scotus loc.cit.tàm ad aſcenſum ad ordines, quàm ad miniſtrandum in ſuſceptis, ut conſtat ex c. *Dilectus*,& c. *Significaſti*,& c. *Ad audientiam*, de homic. ubi dicitur homicidium caſuale imputari ei, qui dabat operam rei illicitæ ſi debitam diligentiam non adhibuit, & ratio eſt, quia homicidium indirectè voluntarium ſufficiens eſt ad irregularitatem contrahendam, ut omnes docent Doctores, tale autem homicidium eſt indirectè voluntarium, cùm debitam diligentiam omiſerit. Qui verò dat operam rei illicitæ, etiamſi debitam adhibeat diligentiam, ne homicidium ſequatur, fit irregularis eo ſecuto ex Scoto loc. cit. ubi ait duas conditiones neceſſariò requiri ad hoc, ut quis ex homicidio caſuali irregularitatem non incurrat, nimirum, ut det operam rei licitæ,& debitam adhibeat diligentiam,altera enim deficiente irregularitas incurritur, & hoc expreſsè habetur in c. *Finali*, de homic. ubi dicitur homicidium caſuale non imputari ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa diligentiæ requiſitæ, ex quo dedu-

Digitized by Google

deducitur altera iſtarum conditionum deficiente irregularitatem incurri; & hoc deducitur expreſsè etiam ex cap. *Suſcepimus*, & ex c. *de Cætero*, & ex aliis capitibus Juris Canonici.

158 Sed quamvis hæc ſit communis opinio, ac etiam D. Th. 2. 2. qu. 64. ar. 8. aliqui tamen ut Soto, Suarez, & alii oppoſitum ſentiunt aſſerentes, quod eſtò quis det operam rei illicitæ, ſi tamen hæc non ſit proxime, & immediate ad occiſionem alicujus ordinata, adhibita debita diligentia, non ſit irregularis; undè dicunt, quòd non per quodcumque opus illicitum, ad quod ſequatur homicidium, incurritur irregularitas, ſed tantùm per opus illud illicitum, quod ex ſe poteſt eſſe cauſa homicidii, ut ſi Clericus det operam rei bellicæ, licèt imprudens, & neſciens aliquem occidat, eſt irregularis; at ſi committens adulterium invadatur à marito, quem Clericus adulter occidat, non ſit irregularis, quia adulterium, licèt ſit opus illicitum, tamen non eſt cauſa ex ſe apta inducere homicidium; undè opus illicitum, ad quod ſequitur irregularitas, eſt illud quod prohibetur propter periculum homicidii, & de hoc jura loquuntur, non autem quodcumque opus illicitum, ſi non ſit tale, quod annexum habeat homicidii periculum. Cæterum opinio Scoti, ſicut communior eſt, ità etiam probabilior, quia ut ait Blundus diſput. 8. cit. ar.9. ſufficit, quòd res illa illicita ordinem aliquem habeat, & connexionem cum homicidio ſecuto, ut quis dans operam tali rei illicitæ irregularitatem incurrat; quod verò proximè, vel remotè, hoc non dicunt Canones, & hoc patet ex exemplo ab Adverſariis adducto de Clerico adulterium committente, & invaſo à marito, quem occidit, benè etenim prævidere poterat, ac debebat, quòd ſi inveniretur à marito, exponebat ſe periculo illum occidendi ad ſui defenſionem.

Confirmatur, quia in jure habentur caſus expreſſi, in quibus quis judicatur irregularis dans operam rei illicitæ, quæ ex ſe nullo modo eſt apta homicidium inducere, ut cauſa illius, quos caſus refert Faber c.7. cit. in fine: quarè ad irregularitatem incurrendam ex homicidio illæ duæ regulæ Scoti, & communioris opinionis ſufficere debent; ſi detur opera rei illicitæ, & ſequatur homicidium, irregularitatem incurri; etſi etiam detur opera rei licitæ, ſed debita diligentia non adhibeatur.

159 Secundò dicendum eſt, ex homicidio omninò voluntario, & injuſto contrahi irregularitatem, & ſic etiam de mutilatione diſcurrendum eſt. Ità Doctores communiter, & Scotus l.c. & habetur expreſsè ex cap. *Miror* diſt. 50. & ex cap. ult. d. 55. & ex tit. de homicidio voluntario, & caſuali; ubi notant communiter DD. ad hanc irregularitatem incurrendam non ſufficere ſolam voluntatem occidendi, vel mutilandi cum vulneratione, ſeù percuſſione ad hunc effectum, niſi mors ſequatur, vel mutilatio, & ratio eſt, quia ut ait Doctor loc. cit. talis non eſt verè homicida, & ideò pœnam latam contrà homicidas non incurrit, & pœna ipſo jure impoſita non incurritur, niſi per delictum conſummatum, non autem per ſolùm volitum, vel intentatum, non tamen requiritur, quod ex illato vulnere ſtatim mors ſequatur, vel mutilatio, ſed ſufficit, quod poſt ſequatur ex tali cauſa, unde qui præbet alicui venenum, licet mors ſequatur poſt longum tempus, talis eſt irregularis, etiamſi poſteà de peccato ſuo pœniteat, ut Blundus advertit loco cit. art. 3. & ratio eſt, quia mors poſteà ex veneno ſecuta, quod præbuit, eſt voluntaria ſaltem in cauſa, ſivè in illa priori voluntate, qua voluit præbere, & de facto præbuit venenum. Præterea non ſolùm occiſor, vel mutilator, ſeù qui propriis manibus hominem voluntarie, & injuſtè occidit, vel enormiter mutilat, ſit irregularis, ſed etiam omnes concurrentes voluntariè ad tale homicidium, vel mutilationem, illi autem ſunt omnes, qui in illis duobus verſibus continentur jam ſuprà relatis diſp. 7. de reſtitutione in communi qu.2. art. 1. agendo de perſonis ad reſtituendum obligatis. *Juſſio, conſilium, conſenſus, palpo, recurſus. Participans, mutus, non obſtans, non manifeſtans*; eodem enim modo peccatur circà furtum, ſicut circà homicidium, & alia crimina, & hoc aſſertum fundatur ſuper cap. *Nutum ſit* 1. qu. 1. ubi habetur illa maxima: *Facientem, & conſentientem par pœna conſtringit*, qui autem conſentiunt ſunt omnes, qui in prædictis verſibus tanguntur; & de homicidio in ſpecie hoc de mandante habetur c. *is qui* de homic. in 6. & de conſulente habetur in cap. *Perniciosè* de pœnit.d. 1. & c. *Sicut dignum* de homic. & c. *Si quis viduam* diſt.50. & c.2. *de Clericis pugnantibus*, & de cooperatore colligitur ex c. cit. *Sicut dignum*, & ex cap. *Significaſti* 2. de homicidio. Sunt autem intelligendæ particulæ illorum verſuum eo modo, quo ibi ſunt explicatæ ex Scoto 4.d.15.q.2. ar.4. nimirum, quòd concurſus ſeù conſenſus in quolibet ſit efficax, & expreſſus, vel interpretativus, ut diſp. cit. diximus qu.2. ar.1. nu.24. deindè, quod iſte conſenſus ſit verè cauſa homicidii, vel mutilationis, quia ſi ex eo non ſequatur effectus, nulla eſt irregularitas, tunc enim homicidium non cenſetur voluntarium & tandem, quod ſex priores conſentientes ſemper irregularitatem incurrunt; ſed tres ultimi ſolum, quando ex officio homicidium, & mutilationem prohibere tenentur; qui verò non tenentur ex officio, vel juſtitia, non incurrunt, quia talis irregularitas non eſt jure expreſſa, cùm non cenſeantur voluntariè concurrere ad effectum homicidii, ſicut qui tenentur ex juſtitia, adhuc tamen peccant contrà charitatem, quando ſine læſione perſonæ propriæ, & ſtatus, homicidium impedire poſſunt, & impediunt, ut de furto loc. cit. dicebamus, eodem enim modo circà homicidium peccatur, ſicut circà furtum, & alia crimina, quamvis Hurt. Caſpenſis, & alii dicant non impedientem homicidium, quod, ex juſtitia impedire tenetur, irregularitatem non incurrere, etiamſi ex dolo non impediat.

160 Ex doctrina tamen ibi tradita deducitur, quòd ſi mandans aliquem occidi, vel enormiter mutilari, revocat poſteà mandatum, & hanc revocationem intimet mandatario, & maniteſtè, irregularitatem non incurrit, ſi mandatarius revocatione non obſtante, illum occidit, vel mutilat, cùm non amplius ex ejus voluntate mandatarius illum occidat, vel mutilet, ſed ex propria voluntate, & malitia, & hæc eſt communis Doctorum opinio, ac etiam Innoc. in cap. *ad Audientiam*: Non tamen ità conveniunt DD. de conſulente conſilium revocante, aliqui enim dicunt talem revocationem non eſſe ſufficientem ad evitandam irregularitatem, quia adhuc cenſetur cauſa moralis homicidii, non enim eſt par ratio, inquiunt, de mandante, & conſulente, nam in mandante ſatis eſt, ſi revocet mandatum, cùm mandatarius agat nomine mandantis, at is, cui datur conſilium, agit proprio nomine, & in propria cauſa, motus rationibus acceptis à conſiliante, & ideò non eſt ſatis revocare conſilium. Ità Angelus, Sylveſter, Majolus, Emanuel Sà, Leſſius, & ex noſtris Blundus loc. cit. Oppoſita tamen ſententia magis placet, & eſt conformior doctrinæ loco cit. traditæ, ubi diximus tàm de mandante, quàm de conſulente, ut cenſeantur influere moraliter in delictum mandatum, & conſultum neceſſariò requiri, quod concurſus, ſeù conſenſus in quolibet ſit efficax & expreſſus, vel ſaltem interpretativus; at poſt revocationem factam ab hoc, vel illo mandati, vel conſilii modo jam explicato mandatum, vel conſilium non influit efficaciter in delictum, quia tunc delictum non procedit ex voluntate illa, cujus ipſe mandans, vel conſulens fuit cauſa, cùm fuerit efficaciter revocata, ſed tunc actio injuſta alterius malitiæ eſt imputanda. Igitur quoad hoc, nulla eſt differentia inter mandantem, & conſulentem. Ita Coninch. Hurtado, Caſpenſis, & plures alii.

161 Rurſus plures Doctores docent, quod ſi quis illicitè conſulat, vel mandet, ut homicidium fiat, ſi mandatarius, vel ille qui conſilium accepit, occidatur ab eo, quem occidere volebat, tunc mandans, vel conſulens non efficitur irregularis, quia in jure irregularitas non eſt lata, niſi ob mandatum, aut conſilium, quo quis mandat, aut conſulat aliquem, ut alterum, vel ſeipſum occidat ſecuto effectu. Ità Turrianus, Hurt. Caſpenſis, & alii. Oppoſita ſententia tamen probabilior videtur, quam docent Avila, Blundus loc. cit. & plures alii, quia qui ſic mandat, vel conſulit, dat operam rei illicitæ, & idcircò ſecuta illius morte irregularitatem non effugit, juxtà regulam ſuperius traditam de dante operam rei illicitæ. Verum tamen eſt, ut Blundus advertit, talem irregularitatem potius oriri ex homicidio caſuali culpabili, quàm voluntario, cùm is, qui mandat, vel conſulit homicidium inimici, nullo modo homicidium mandatarii intendat, vel illius, qui conſilium accepit de occidendo. Denique DD. etiam communiter docent, quòd ſi quis mandet occidi unum, & occidatur alius à mandatario, non eſt reus homicidii ſecuti, nec irregularitatem incurrit, quia tale homicidium, nec directè, nec indirectè eſt illi voluntarium, nec formaliter, nec virtualiter, quia licèt mandaverit fieri homicidium, non tamen vagè, ſed determinatè, ideſt, hujus determinatæ perſonæ. Cæterùm valdè probabile eſt, ut etiam Blundus advertit loco cit. talem adhuc eſſe poſſe reum homicidii caſualis, quia dat operam rei illicitè, & hoc capite irregularitatem contrahere juxtà regulam ſuperius traditam.

162 Tertiò dicendum eſt, etiam ex homicidio voluntario id eſt, publica auctoritate facto irregularitatem contrahi, ille enim dicitur juſtus occidens, qui non privata auctoritate occidit, ſed publica. Ità ſpecialiter habetur cap. *Sententiam* ne Clerici vel Monachi, ubi decernitur, quòd ſententiam ſanguinis nullus Clericus dictet, nec ſanguinis vindictam exerceat, & de Laicis idem habetur c. 1. & 2. d.51. in quibus decernitur arcendos eſſe à munere Clericali milites, & Curiales, ſeù miniſtrantes in curia criminali. Ratio autem propter quam ordinavit Eccleſia homicidam voluntarium etiam inculpabilem eſſe inhabilem ad ordines ſacros, & eſſe irregularem, eſt horror ſanguinis effuſi; ut ait Scot. l.c. d.25. q.1. infrà E. & d.15. qu.3. G. qua ratione David, qui tamen juſtè occiderat, voluit Deo ædificare domum, ſed quia fuit effuſor multi ſanguinis humani, prohibitus eſt à Deo 2.

Digitized by Google

Regum 7. Undè hæc irregularitas non oritur ex delicto, ſed ex defectu, quem communiter Theologi, & Canoniſtæ lenitatis appellant, quia, qui ſic hominem occidit, vel mutilat, etiamſi id juſte faciat, & abſque peccato; adhuc tamen irregularitatem incurrit ex defectu lenitatis propter horrorem ſanguinis, is enim pacem non præſefert, & Chriſti manſuetudinem, nec ipſum repræſentat, quarè ideò Eccleſia hanc irregularitatem ſtatuit, quia Sacerdos gerit perſonam Chriſti, qui utpotè leniſſimus neminem unquam læſit, neque hæc irregularitas contrahitur, niſi ex licita mutilatione, vel homicidio in judicio, vel bello juſto, ut dicemus art. ſequ. n. 176.

163 Quartò eodem modo diſcurrendum eſt de irregularitate, quæ ex bello contrahitur, quod quidem duplex eſt, quoddam defenſivum, quoddam aggreſſivum, & hoc rurſus aliud juſtum, aliud injuſtum. Itaque loquendo de bello aggreſſivo injuſto diſcurrendum eſt, ſicut de homicidio voluntario, & injuſto; quod, ſcilicet, militantes in bello injuſto, ſivè ſint Clerici, ſivè Laici ſecuta morte, vel mutilatione alterius, etiamſi propriis manibus non occidant, ſed occidentibus cooperentur, arma præbeant, & auxilium quóvis modo præſtent, vel favorem, hortando, conſulendo, &c. irregulares fiunt. Ità Doctores communiter, ſic enim habetur ex cap. *Quod in dubiis* de pœnis, & ex cap. *Si quis* d. 15. & ex aliis c. juris & ratio eſt, quia qui aliquo modo dant cauſam ad homicidium injuſtum, ſunt irregulares, ut ſuprà dictum eſt ex cap. *De cætero* at omnes, qui bello injuſto interſunt, aliquo modo ad injuſtum homicidium cooperantur; ergò ſecuto homicidio irregulares fiunt; undè in bello injuſto, ſi vel unus occidatur, totus exercitus fit irregularis, ſaltem ſi aliqua ratione ſit cooperatus, ut Bonac. advertit qu. 4. punct. 4. cum pluribus aliis. Si vero loquamur de bello juſto aggreſſivo, etiam omnes tàm Clerici quàm Laici propriis manibus pugnantes, occidentes, & mutilantes inimicos irregularitatem incurrunt; non tamen ex delicto, ſicut pugnantes in bello injuſto, ſed tantùm ex defectu lenitatis, ſivè manſuetudinis, ſicut enim qui juſtè contrà aliquem ſententiam ſanguinis profert, ſecuto effectu irregularitatem incurrit, ut ſuprà dictum eſt; ità qui militat in bello juſto aggreſſivo, ſi occidat, vel mutilet, ut patet ex c. *Si quis viduam*, & ex c. *Aliquantos*, d. 50. de quo dicemus art. ſequ. tractando de irregularitate ex defectu lenitatis contracta. Denique loquendo de pugnantibus in bello defenſivo idem dicendum eſt, quod de irregularitate contracta ex homicidio voluntario, quod tamen habet admixtum involuntarium, de quo dicemus concluſione ſequenti.

164 Quintò dicendum eſt, quod qui committit homicidium voluntarium ſimpliciter, ſed involuntarium ſecundùm quid ſeù involuntarium permixtum, ut qui occidit aggreſſorem, vel invaſorem ad ſui defenſionem, quia aliter mortem evadere non poterat, ſive ſit Clericus, ſivè Laicus, poſt Clem. un. de homicidio, irregularitatem non incurrit. Ita DD. communiter, tàm Theologi, quàm Canoniſtæ. Notanter autem dicitur *poſt Clement.* quia ſecundùm Scotum loco citato 4. diſtin. 25. quæſt. 1. Alenſem pagin. 3. quæſt. 3. membr. 3. artic. 2. D. Thom. 2. 2. qu. 64. art. 7. & alios antiquiores, talis occidens ſecundùm jus antiquum diſp. 50. cap. *Si quis viduam*, & diſt. 58. cit. *De iis*, irregularitatem incurrebat, ſed de facili diſpenſabilem; imò & Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. hoc jus antiquum renovare videtur, vel ſupponere illud non eſſe abrogatum, dum ibi diſpenſationem ſuper irregularitatem ex tali homicidio contractam loci ordinario committit, de qua re fusè diſputant Recentiores, ut videre eſt apud Covar. Nav. Suar. & alios ab eis citatos. Sed ad vitandam prolixitatem breviter hęc jura conciliari poſſunt cum Fabro diſp. 3. cit. c. 7. nu. 218. dicendo, quòd Clementina intendit occidentem invaſorem, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ non fieri irregularem, ità nimirum quod nulla ſit culpa in ſic occidente aggreſſorem. Verùm quia difficile eſt in hujuſmodi caſu ſervare ad unguem moderamen inculpatæ tutelæ, & facilè eſt excedere modum defenſionis, ideò Concil. Trid. dixit in hoc caſu diſpenſationem jure quodammodo deberi, & illam ordinariis locorum eſſe committendam, quid autem requiratur ad moderamen inculpatæ tutelæ ſatis explicuimus ſuprà diſp. 8. de Reſtitutione in particulari qu. 2. art. 1. num. 21. ubi de homicidio licito, & illicito fusè differuimus, de quo etiam plura videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum l. 1. tit. 25. art. 2. & Blundum diſp. 8. cit. p. 2. art. 5. & idem aſſerunt Doctores de eo qui invaſorem occidit ad ſe defendendum, ne ab eo mutiletur, aut graviter vulneretur, vel deformetur.

165 Hoc idem etiam aſſerunt Doctores de eo, qui invaſorem occidit in defenſionem bonorum temporalium, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, quia hujuſmodi homicidium non eſt peccatum, ut etiam diximus loc. cit. dummodò nocumentum temporale ſit grave, & actu injuſte inferatur, & non poſſit alio modo fieri defenſio, niſi per mortem aggreſſoris, & quamvis aliqui dicant hoc ſolummodo Laicis licitum eſſe, non autem Clericis, & Religioſis, quos ſequitur Blundus loc. cit. oppoſitum tamen probabilius eſſe diximus loc. c. & jura in contrarium afferri ſolita diximus intelligenda eſſe, quando non ſervatur moderamen inculpatæ tutelæ, & tantò magis dicendum eſt id etiam licitum eſſe pro defenſione pudicitiæ, undè ſi quis pro defenſione caſtitatis, ſi alia ratione eam defendere non poteſt, occidat iniquum invaſorem, nec peccat, nec irregularitatem incurrit, quod etiam aſſerit Scotus 4. d. 15. qu. 3. quia ſi licitum eſt propria defendere bona occidendo invaſorem cum moderamine inculpatæ tutelæ, multò magis licitum erit defendere pudicitiam, & caſtitatem occidendo, ſi alia ratione defendi non poteſt, cùm majus bonum ſit bonum animæ, ut eſt bonum virtutis, quàm corporis, ut eſt bonum temporale, ut ait Doctor loc. c. Hoc etiam aſſerunt communiter Doctores apud Bonacinam qu. 4. cit. punct. 6. de defenſione famæ, & honoris, quando aliud medium proprii honoris defendendi non ſupetit, nulla facta Clericorum, & Religioſorum exceptione, quæ tamen fieri debet juxtà dicta diſp. 8. cit. qu. 2. art. 1. nu. 25. eo vel maximè, quod opinio id aſſerens eſſe quoque Clericis, & Religioſis licitum damnata fuit à S. Congr. die 24. Septembr. 1665. Demum idem quoque dicendum eſt de eo, qui cum moderamine inculpatæ tutelæ occidat alterum in defenſionem proximi innocentis, quamvis defenſio non cadat ſub obligatione juſtitiæ, ſed tantùm ſit licita, ut etiam diximus loc. cit. nu. 26. ex communi Theologorum ſententia; quamvis non deſint, qui oppoſitum ſentiant, ut refert Blundus loc. c. quorum fundamentum eſt, quia in dicta Clement. ſolum fit mentio de defenſione propriæ vitæ, & non alterius etiam innocentis, tum quia praxis, & conſuetudo Curiæ Romanæ eſt, ut in caſu quo quis vitam defendit proximi innocentis, etiam cum moderamine inculpatæ tutelæ, quòd diſpenſatio petatur.

166 Prætereà plures Doctores aſſerunt prædictam doctrinam etiam habere locum, quamvis occidens dederit occaſionem alteri, ut ipſum invadat, ut dicendo verbum contumelioſum, aut adulterando cum uxore invadentis, ſi nequit aliter ſe defendere, ex quo deducunt adulterum, qui maritum aggreſſorem cauſa neceſſariæ defenſionis occidit, non fieri irregularem; quorum ratio eſt, quia per hoc, quod ille ad alienam acceſſerit uxorem, non eſt privatus jure defendendi ſe, atque ideò ſi occidat, licitè occidit, nec irregularitatem incurrit. Ità Covar. Soto, Medina, Suarez, Sayrus, Avila, Turrianus, Diana, Hurtado, Caſpenſis, & alii, quos ſequitur Blun. loc. cit. Verùm oppoſita ſententia probabilior eſt, ut diximus ſuprà nu. 158. nam ſi aliquis occidens hominem caſualiter dans operam rei illicitæ incurrit irregularitatem, ut ſuprà dictum eſt ex Scoto 4. d. 25. q. 1. E. tantò magis in adulterio deprehenſus, ſi maritum adulteræ occidat, ut mortem evadat, fit irregularis. Confirmat. quia ut ibi dicebamus, talis adulter voluntariè ſe ingeſſit actui periculoſo ex quo probabiliter judicare potuit indè poſſe ſequi homicidium alterius, ac proindè eo ſecuto fit irregularis, & hac ratione, ut refert Navarr. cap. 27. Pius V. declaravit Clericum adulterum, in caſu, quo erat probabile periculum, ne maritus ipſum occideret, vel uxorem adulteram, incurriſſe irregularitatem homicidio adulteræ ſecuto. Ità Navarr. l. c. D. Antoninus, Majolus, Villalobos, Aſteſanus ex noſtris lib. 1. tit. 35. & plures alii. Hæc tamen regula in omnibus caſibus prædictis eſt obſervanda, quod quando exceditur moderamen inculpatæ tutelæ, itaut mortaliter peccetur, non eſt dubium incurri irregularitatem homicidii, quia ſolùm occidens alium privatim ſine culpa irregularitatem non incurrit.

167 Poſtremo agendum remanet de irregularitate, quę contrahitur medendo, vel chirurgiam exercendo, & breviter dicendum eſt, Laicum exercentem mędicinam, vel chirurgiam, ſi debitam diligentiam adhibeat, non fieri irregularem, etiamſi membrum aliquod abſcindat cauſa ſanitatis, vel mors curati ſequatur. Ità DD. communiter ex c. *Ad aures*, de ætat. & qualit. & ratio eſt, quia dat operam rei licitæ, & adhibet diligentiam, quam debet, undè concurrunt illæ duæ conditiones ſuperius ex Scoto recenſitæ nu. 158. quæ morte alicujus ſecuta, vel mutilatione excuſant ab irregularitate; tum quia in hujuſmodi abſciſſione, vel exercitio non deeſt lenitas, vel manſuetudo, cùm pars abſcindatur ob conſervationem totius. Quid verò dicendum ſit de Clericis, & Religioſis artem Medicinæ, vel Chirurgiæ, exercentibus non conveniunt DD. aliqui enim abſolutè dicunt irregulares fieri, ut Blund. noſter l. c. ar. 10. quia talis ars eſt cis prohibita ex c. *Sententia*, ne Clerici, vel Monachi, & c. *Tua nos*, de homicidio, quarè morte curati ſecuta, vel mutilatione, irregulares fiunt, quia dāt operā rei illicitę, ac prohibitę. Alii verò dicunt non fieri irregulares tale officiū exercendo ſecundùm regulas artis citra abſciſſionem, vel aduſtionē, & hoc inquiūt, eſſet, quod ſpecialiter eis prohibetur in allatis cc. membra, ſcilicet abſcin-

Digitized by Google

abſcindendo, vel adurendo. Ità Bonac. l. c. pun. 5. citans Mol. Henriquez, Sayrum, & alios. Hoc tamen certum eſt apud omnes, Clericum majoribus ordinibus initiatum non peccare, nec affici irregularitate, ſi hanc artem exerceat etiam incidendo, vel adurendo urgente neceſſitate, ut idem Bonac. advertit l. cit. v. g. tempore peſtis, quando non adeſt alius, qui hoc munus exerceat, nam in eo eventu, in quo obligat jus naturæ, ceſſat prohibitio juris poſitivi. Denique ex his conſtat quid ſit dicendum de iis, qui curam infirmorum habent, ſi enim debitam diligentiam, & providentiam adhibeant, morte ſecuta infirmi, irregularitatem non incurrunt, cùm concurrant illæ duæ conditiones ex Scoto, quæ morte alicujus ſecuta ab irregularitate excuſant, quod ſi non adhibeat, eam incurrunt. Ità DD. communiter.

ARTICULUS QUINTUS.

Quæ ſint Irregularitates ex defectu.

168 PRima irregularitas eſt ex defectu animæ, ad quam incurrendam triplex defectus à Doctoribus aſſignari ſolet. Primus eſt illius, qui de recenti ad fidem acceſſit, ac proindè Neophiti ſunt irregulares, ut deducitur ex Can. *Neophitus*, d. 61. quod etiam colligitur ex can. 1. & 2. d. 48. & ideò recenter baptizati in adulta ætate ordinari non poſſunt, nec etiam ad ordines minores, ut contrà Toletum, & alios advertunt Avila, Suarez, Hurtado, & alii plures, & deducitur ex cap. *Neophitus*, ſi tamen poſt aliquod tempus ſui baptiſmi, ità profecit in fide, & in moribus, ut arbitrio Epiſcopi ſit quaſi veteranus Chriſtianus, poterit ordinari, ut ex dicto c. deducitur. Quidam inter irregulares ex hoc defectu recenſent etiam hæreticos, & infideles, non baptizatos, quibus etiam ſubſcribit Blund. noſter loc. cit. art. 16. ſed ſatis inconſideratè, ut etiam Toletus advertit lib. 1. cap. 59. ſiquidem non baptizati irregulares dicendi non ſunt, cùm non ſint capaces ordinis, ut diximus art. 1. hujus quæſtionis n. 128. hæretici vero ſunt ex delicto irregulares, ut conſtat ex dictis ar. 3. n. 151. Secundus eſt defectus uſus rationis ex Scoto 4. d. 13. qu. 2. §. Primò videndum undè perpetuò amentes cenſentur irregulares, & etiam qui ex crebra indiſpoſitione in furiam incidunt, ut qui morbo laborant epileptico, qui ſunt lunatici, energumeni. Secus autem eſt de phrenetico ex vi morbi, aut vulneris, aut iræ tranſeuntium, hi etenim ſtatim, ac deſinunt eſſe tales, non ſunt irregulares, & ſi illi ſunt ordinati, & intrà annum eo morbo non laborarunt, præſumuntur liberati, & ad ordinum exercitium permittuntur. Tertius eſt defectus litteraturæ, ſeù ſcientiæ ex cap. *Illitteratos*, d. 36. quæ vero ſcientia, & peritia in ordinandis requiratur, habetur ſufficienter ex Conc. Trident. ſeſſ. 23. de Reform. cap. 4. quæ autem requiratur ad Epiſcopatum habetur ex cap. *Omnes*, d. 38. & aliis cap. Juris, & noviter ex Trid. ſeſſ. 22. de Reform. cap. 2. de ſcientia requiſita in aſſumendo ad Eccleſias Cathedrales, Caſpenſis tamen advertit diſp. 15. ſect. 16. Epiſcopos diſpenſare poſſe cum Religioſis non multum litteratis; ut ad ſacros ordines promoveri poſſint, quia in illis non tanta ſcientia requiritur, ac in Clericis ſæcularibus, cùm ad curam animarum non ordinentur, tùm etiam quia ex continuo convictu, & communicatione cum doctis in Religione in ſcientia proficiunt.

169 Secunda irregularitas eſt ex defectu corporis, quia ut notat Scot. 4. d. 25. q. 1. E. ab aliquo contrahi poteſt, vel propter turpem, & enormem mutilationem, ut habetur ex tit. *De corpore vitiatis non ordinandis*, vel propter enormem infirmitatem, ut habetur ex tit. *De Clerico ægrotante, vel debilitato*, movetur autem Eccleſia ad reddendum irregulares corpore graviter vitiatos, vel horribili infirmitate infirmos, ut Scotus advertit. 4. d. 15. q. 2. §. *primò videndum*, quia ſicut in veteri lege Levit. 21 Lex hujuſmodi ſtatuta erat, quod qui maculam haberet, non offerret Deo ſuo panem, nec ad miniſterium ejus accederet; ità in lege nova, quæ eſt veteri perfectior, tantò magis ſtatuendum erat, perſonas in naturalibus defectuoſas, ſeù in corpore, ad ſervitium, & cultum Dei in altari non eſſe admittendas propter reverentiam Sacramenti, & ad vitandum ſcandalum puſillorum, & ſubdit Doctor prohibitiones iſtas patere in can. diſt. 25. & extrà de corpore vitiatis; tales autem ait eſſe enormiter corpore mutilatos, vel horribili infirmitate oppreſſos, ut leproſi, & hujuſmodi. Itaque enormis mutilatio, quæ gravem inducit deformitatem, & eum qua ſine ſcandalo, & indecentia quis in ordine miniſtrare non poſſet, vel quæ impedit uſum ordinis, inducit irregularitatem ſimpliciter, & abſolutè in Laico, ne ordines ſuſcipere valeat, & in Clerico, ne poſſit in ſuſceptis miniſtrare, & ad alios promoveri. Ità communiter DD ex cap. *Si Evangelica*, d. 55. & ex cap. *Expoſuiſti* de corpore vitiatis non ordinandis; ex quibus cap. etiam deducitur irregularem eſſe mutum, cæcum, aut altero oculo præſertim ſiniſtro carentem, qui dicitur oculus Canonis; item qui ità difformis eſt in manibus, vel in aliquo alio exteriori corporis membro, ut ſine ſcandalo puſillorum, & indecentia in ordine miniſtrare non poſſit; etiamſi nulla ſit mutilatio membri. Si autem deformitas, non eſſet notabilis, nec mutilatio gravis, irregularitatem non inducunt, eſt autem modica deformitas, vel non enormis, & turpis mutilatio ex Scot. 4. d. 15. q. 3. §. *De ſecundo*, quæ actum humanum non impedit, ut amputatio digiti vel alicujus partis digiti, quod tamen intelligendum, eſt, dummodò mutilatus non fuerit in culpa talis mutilationis, quia ſi ſponte, & non ex cauſa juſta hæc contigiſſet irregularitatem induceret, & in tali caſu ordinandus repellitur, & jam ordinatus deiicitur, ex d. 55. c. *Qui partem*, & de hoc defectu alia plura videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum lib. 6. tit. 21.

170 Sic etiam infirmitas enormis, ſeu quæ deformitatem inducit, aut perpetuum impedimentum ad uſum ordinum reddit infirmum irregularem. Ità Theologi omnes, & Scotus loc. cit. & habetur expreſsè in c. *Tua nos*, de Cleric. ægrot. & in toto titulo de corpore vitiatis, & ità lepra, cùm ſit infirmitas valdè turpis, irregularitatem inducit ex cap. cit. item morbus gallicus, ſi redat hominem notabiliter difformem, morbus caducus, paralyſis, apopleſia, peſtis, & univerſaliter quælibet alia horribilis infirmitas, ut Scot. loquitur; ſi autem infirmitas non ſit enormis, ſed curabilis, irregularitatem non inducit, non enim quælibet infirmitas, vel ægrotatio facit hominem irregularem, nec infirmitas curabilis vocatur vitium corporis, ut explicatur in L. *Inter ſtuprum*, de verborum ſignificatione; ſic etiam neq; irregulares cenſendi ſunt, qui levam mentis alienationem, vel vertiginem, vel deliquium animæ patiuntur; curare tamen debent, ſi ſunt ad Sacerdotium ordinati, ut Sacerdotem habeant aſſiſtentem, quando periculum eſt, ne ſacrificium perficere poſſint. De Hermaphrodito autem conveniunt Doctores, quod ſi in eo prævalet fœmineus ſexus, vel uterque ſexus cenſetur æqualis, eſt irregularis ob rationem ſuperiùs adductam, quia ſolus ſexus virilis eſt capax ordinationis, talis autem Hermaphroditus non eſt perfectus vir; ſi verò ſexus virilis prævalet, conveniunt Doctores eſſe capacem ordinationis, quia eſt capax characteris, & jam eſt vir, non fœmina, ſed an tunc, ſit irregularis, non conveniunt. Aliqui enim dicunt eſſe irregularem propter deformitatem monſtruoſitatis, quæ licèt ſenſibus non pateat, tamen cogitationi ſemper occurrit. Ità Navarrus, Sylveſter, Antoninus, Sylvius, Fernandez, & alii plures. Alii ex adverſo negant eſſe irregularem, quia mutilatio, ſeù monſtruoſitas ſine culpa, quæ munus Altaris non impedit, nec ſcandalum affert, irregularitatem non inducit; defectus autem hic Hermaphroditi, licet ſit vitium corporis, cùm tamen ſit occultum, nec Altaris miniſterium impediat, nec ſcandalum afferat, cùm ſit ſecretum, non videtur irregularitatem inducere. Ità Toletus. Turrecremata, Hurtado, & Faber ex noſtris d. 3. cit. cap. 6. quę ſententia ſuſtineri poteſt, modò talis defectus non ſit notorius, tunc enim non poſſet promoveri propter ſcandalum.

171 Tertia Irregularitas eſt ex defectu natalium, undè omnes qui non ſunt nati ex legitimo matrimonio vero, vel probabiliter exiſtimato, vel per ſubſequens matrimonium legitimati, aut à jure, vel ab homine canonicè, ſivè ſint naturales, ſivè ſpurii, ipſo jure irregulares, ſunt. Ità Doctores omnes tam Theologi, quàm Canoniſtæ, & Scot. cit. 4. d. 25. q. 1. Q. Faber diſp. 3. cit. c. 5. & Blundus diſp. 8. cit. a. 11. & Aſteſan. lib. 6. tit. 23. & ità expreſsè habetur in c. 1. & 2. *De filiis Presbyt. non ordin.* & c. *Is qui de filiis Presbyt.* & aliis illegitimè natis; dicitur autem quis illegitimus, quando non ex legitimo matrimonio, ſed ex fornicatione adulterio, aut alio quovis illicito concubitu procreatus eſt. Ratio autem quarè Eccleſia pro tali defectu hanc irregularitatem inſtituit, aſſignatur à Scot. l. c. quia tales illegitimi, ac malè nati præſumuntur imitatores paternę incontinentiæ, & præſumuntur etiam malè morigerati, quia malè educati, tùm etiam in deteſtationem paterni criminis ob infamiam quamdam, & turpitudinem, quam indè filius contrahit. Quamvis autem ſine eorum culpa tales illegitimi hanc irregularitatem contrahant, hoc tamen mirum eſſe non debet, quia ut Blund. advertit l. c. non propriè ab Eccleſia imponitur, ut pęna reſpectu eorum, ſed tanquam Canonicum impedimentum ob quandam indecentiã, quam ex vitio naturę illegitimi contrahunt; defectuoſum enim in Altari miniſtrare non decet, ideoq; ab Eccleſia meritò arceatur, & rejicitur à tali miniſterio, quod per uſum ordinis ſuſcepti exercetur. Tales autem communi jure legitimantur per ſubſequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis validè contrahere potuerint; item per diſpenſationem Pontificiam, licèt enim Principes ſęculares per poteſtatem tẽporalem civiliter legitimare poſſint in ordine ad officia ſęcularia, & hęreditates obtinendas; illa tamẽ non ſufficit ad irregularitatem tollendam, ſicut neq; ſufficiens eſt ad eam inducendam,

Digitized by Google

cùm ejus ſit ligare cujus eſt ſolvere de reg.juris in 6.poſſunt tandem legitimari quoque per profeſſionem religioſam, ut communiter DD. docent,quamvis ad dignitates etiam in Religione, v. g. Abbatiam, Prioratum, & ſimiles ſine diſpenſatione promoveri non poſſint, & Ità Gloſſa, Panormitanus, & alii illum textum intelligunt in c.ult. *De filiis Præbyt.* ut notat Blundus loc. c.

172 Sed hic duplex occurrit difficultas. Prima eſt quid dicendum ſit,quando eſt dubium, an quis ſit legitimus, debeat ne cenſeri irregularis? Affirmant Vaſq. cum quibuſdam aliis; ſed negativa ſententia communior eſt, & probabilior, & ſequitur ex dictis ſuprà art. 2. hujus quæſt. ubi diximus extrà caſum homicidii in dubio juris, vel facti nullum teneri ſe reputare irregularem, quia extra illum caſum nullo jure exprimitur, quod aliquis ſit irregularis. Tum quia ut diximus diſp.9. q. 3.de Reſtitutione ex adulterio, filius non tenetur credere matri aſſerenti eum eſſe illegitimum, niſi circumſtantiæ valdè urgeant, licèt enim filius credat matrem ſuam fuiſſe adulteram, non ob hoc credere tenetur eſſe illegitimum, quia cùm ſimul maneat cum marito potuit concipere ex marito æquè, ac ex adultero, & ideò non eſt cenſendus irregularis. Ità Avila, Coninch. Caſpenſis Diana, Faber l. c. & alii communiter. Alia difficultas eſt de expoſitis, an cenſendi ſint illegitimi? Affirmat Hurtad. cum aliis diffic. 14.ac etiam inclinat Faber l.c.n.146.ubi approbat ſententiam eorum, qui in hoc caſu aſſerunt conſulendum eſſe, ut diſpenſatio petatur, hoc enim ſecurius eſt, & maximè cùm facilè ſit eam omitere,ſi enim facilè diſpenſatur in illegitimitate nota, tantò magis in dubia. Negativa tamen ſententia etiam in hoc caſu communior eſt, & probabilior, quam ſequitur; & probat Blund.l.c. quia Jus Canonicum, & Civile in multis favet expoſitis, ut patet ex c.1. de Infantibus expoſitis,& in C.eodem titulo.Confir.ex Bulla, quam edidit Greg. XIV. in gratiam Confraternitatis pro expoſitis, ubi decernitur, ut habeantur pro legitimis, quia quòd aliquis exponatur, non eſt ſignum ſufficiens, quod ſit illegitimus, & extrà matrimonium ſuſceptus, nam parentes non ſemel filios ſuos ob paupertatem exponunt. Tandem quia qui non probatur malus in jure præſumitur bonus, vel talis præſumi debet, ut notat Scot.in 4. diſt.15.q.4.§. *De ſecundo,* & d.19. §. *Hic dicitur,* ex c.un.de ſcrutinio in ordine faciendo,& de regulis juris in 6.ubi habetur, ſemper in dubiis præferenda eſſe benigniora; ergò cùm expoſiti non probentur eſſe illegitimi à Jure, ſivè ab Eccleſia, pro legitimis habentur.

173 Quarta irregularitas eſt ex defectu ætatis, & libertatis, in primis etenim defectus legitimæ ætatis ad ordines ſuſcipiendos requiſitæ inducit irregularitatem, quamdiù defectus durat ſecundùm communem Doctorum ſententiam ex can. 1. d. 59. &c. ult. de temporibus ordinationum,& ità etiam tenet Fab.l.c. c.6.n.176.& alii paſſim ex Clem. *De ætate & qualitate* Blundus autem l.c. a. 17.cenſet quod ſi aliquis abſque legitima ætate ordinetur,& non celebret uſque ad legitimum tempus, potiùs dici debere ſuſpenſum, quàm irregularem, quia ſic docet Gloſſa in Clem. cit.ubi ait,quod ſi ante legitimam ætatem quis ordinetur, verè ſuſcipit ordines, ſed non habet legitimam eorum executionem, donec, legitimam attigerit ætatem, & ipſo jure eſt ſuſpenſus. Scot. nullam mentionem facit in 4. d. 25. q. 1. de hac irregularitate ex defectu ætatis,ſed ſolùm q.2.ejuſdem diſt.dicit pueris prohibitum eſſe ſacros ordines ſuſcipere, licèt minores ſuſcipere poſſint, ex quo colligi nequit, quod ſint irregulares ſi ad ſacros ordines accedant, quia non omnis prohibitio Canonica eſt irregularitas, ſiquidem, ut ipſe etiam docet 4.d. 13.q.2.§. *Primò ſciendum* etiam peccator publicus, & notorius prohibitionem habet, ne celebret, & tamen irregularis non eſt, ſi celebret, licèt mortaliter peccet; qua propter ponderanda ſunt verba textus in c.cit.an loquantur de irregularitate,vel ſuſpenſione.

174 Deindè irregularitas contrahitur etiam ex defectu libertatis. Ità DD. communiter, & Scot. l. c. 4.d.25.q.1. ſub. E.& habetur expreſsè ex d. 54. & ex tit. de ſervis non ordinandis per totum præſertim c.1.2. & 5. Ratio autem, cur Eccleſia hanc irregularitatem impoſuerit eſt iſta, inquit Doctor, quia ſervus propriè dictus eſt poſſeſſio domini, & ideò non debet ab eo auferri ipſo invito, ac proindè c.cit. ſtatutum eſt, mancipia non poſſe ordinari antè manumiſſionem; at ſi ſervus à ſervitute redimatur, vel à domino libertate donetur, poterit abſque ulla alia diſpenſatione ad ordines promoveri, ut habetur cap. *Servorum*; & c. *Nulli*, & c. *Quicumque* d. 54.& ratio eſt,quia ceſſante ſervitute, ut cauſa, ceſſat irregularitas, ut ejus effectus; ad hanc autem libertatem conſequendam per ordinationem ſufficit, qualiſcumque licentia domini etiam tacita, undè ſi ſervus ordinetur domino ſciente, & non contradicente ſtatim liber evadit, & conſequenter immunis ab irregularitate, ità enim expreſsè habetur c.*Si ſervus* d.54.ubi dicitur,quod ſi ſervus ſciente Domino, & non contradicente in Clericum fuit ordinatus, ex hoc ipſo, quod conſtitutus eſt liber, ingenuus erit, & conſequenter ab irregularitate immunis ex ſervitute proveniente. Si vero ordinetur Domino inſcio, id eſt ſine ulla licentia, nec tacita, nec expreſſa, nec de novo ad id conſentiente, quamvis aliqui dicant, quod adhuc liber evadit, ſi ſacris initietur; Scot.tamen l.c. dicit, quod debet domino reddi, qui tamen eum non debet actibus ſuum ordinem indecentibus applicare, ſed actibus ſuum ſtatum decentibus, id eſt, actionibus ſpiritualibus, ut nempè inſerviat divinum officium recitando, preces celebrando, & alia hujuſmodi faciendo, in his enim actionibus dominus potius lucratur, quàm læditur, ut ait Blundus l.c. art. 12.cùm actiones ſpirituales ſibi ſint utiliores corporalibus, & ſint majoris valoris. Dicit autem Scot. ſic ordinatum inſcio domino deberi ei reddi, quia licèt in prædictis cap. in favorem ordinis tali ſervo ordinato concedatur, ut ſatisfactione redimi poſſit; ſine tamen tali ſatisfactione hoc ei jura non concedunt, imò dicunt, quod ſi Epiſcopus fraudis conſcius illum ordinaverit, tenetur duplum reddere domino; quod ſi nullus præter ipſum ſervum ſit in culpa, & factus ſit presbyter, privandus eſt peculio, vel ex miniſteriis ſui officii ſatisfacere tenetur.

175 Ad hanc tandem irregularitatis ſpeciem reducitur etiam obligatio ad ratiocinia, ut Fab. advertit diſp.3. cit.cap.5.n.137. & conſtat ex cap.unico *De obligatis ad ratiocinia,* ubi dicitur ſic obligatos, quamdiù hæc obligatio durat, eſſe irregulares;dicuntur autem obligari ad ratiocinia, qui rationem reddere tenentur, ob adminiſtrationem rerum temporalium, ſivè publicarum,ut ſunt Judices, Tabelliones, Theſaurarii, vel Depoſitarii æris publici, Advocati, Procuratores, & hujuſmodi, ſivè rerum privatæ perſonæ, ut Curatores pupillorum, Tutores, & ſimiles perſonæ, tales enim ad ordines promoveri non poſſunt, niſi priùs officium illud deponant, & de officio adminiſtrato rationem reddant, ut patet ex c. cit. De obligatis ad ratiocinia non ordinandis, undè officio depoſito, & reddita adminiſtrationis ratione, ſine alia diſpenſatione ceſſet irregularitas, & ad ordines promoveri poſſunt; hoc autem notanter dicitur de adminiſtratione rerum temporalium, & ſæcularium, quia ob adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum non incurritur irregularitas, cùm non ſit adminiſtratio temporalis, ſed ſpiritualis quodammodo, & Eccleſiaſtica, ut advertunt Innoc. & Panorm. in cap. cit. & patet ex c. *Ne Clerici vel Monachi*. Imò nec hanc irregularitatem incurrunt adminiſtratores rerum piarum, quamvis ſæcularium, ut ſunt res perſonarum miſerabilium, in quo conveniunt etiam DD. & deducitur ex c. ult. d.86.& can. 1.diſt.88. quia talis adminiſtratio non eſt aliena à ſtatu Clericali, nec puræ ſæcularis. Tandem qui depoſuit officium, per quod obligabatur ad ratiocinia, & ſuæ adminiſtrationis rationem reddidit, poterit ad ordines promoveri, quamvis adhuc remaneat debitor alicujus ſummæ pecuniæ abſque alia lite, & infamia, quia ſolutus eſt ab obligatione ad ratiocinia, quod eſt illud, quod ad irregularitatem incurrendam jus canonicum requirit, ut præſertim ex noſtris advertunt Faber, & Blund. loc. cit.

176 Quinta irregularitas eſt ex defectu lenitatis, quæ oritur ex homicidio juſtè, & contrahitur quando quis directè, vel indirectè morti, vel mutilationi alterius, quamvis modo aliquo licito, & juſto cooperatur. Undè conveniunt DD. Judices omnes ſententiam ſanguinis proferentes (Summo Pontifice excepto, de quo dictum eſt ſuperius immunem eſſe ab omni cenſura, & irregularitate) id eſt, mortis, aut mutilationis; & omnes miniſtros juſtitiæ ad eam cooperantes publica auctoritate, ut accuſatorem, teſtem ferentem teſtimonium in cauſa ſanguinis, advocatum, ſeù procuratorem accuſatoris, & tabellionem fieri irregulares ſententia executioni mandata, ut habetur can. 1.diſt. 51.& cap.3.Ne Clerici; vel Monachi, & cap.3. de homic. in 6. Item omnes alios miniſtros ad executionem ſententiæ phyſicè concurrentes, ut ſunt lictores torquentes reum ad extorquendam veritatem, comitantes eum cauſa ſecuritatis & focum ſtruentes ad comburendum reum, ut ex dict. Can. deducitur, & conſtat ex communi praxi, & uſu. Non tamen irregularitatem incurrunt vendentes, aut donantes ligna ad hæreticum comburendum, gladios, & funes, & alia inſtrumenta ad interficiendos delinquentes, nec qui furcam erigit, nec famuli, qui à Notario dictata ſcribunt, qui nullus ex prædictis concurrit ad iſta injuſte, neque ut miniſter juſtitiæ ut advertunt Coninch. Hurtad. Caſpenſis, & alii paſſim. Nec etiam irregularitatem incurrit Judex Eccleſiaſticus, qui aliquem degradat, & tradit brachio ſæculari, maximè præmiſſa proteſtatione ſe non intendere ullam pœnam ſanguinis, ut cum pluribus aliis Bonac.docet diſp.4.qu.3.de irregular.pun. 1. nec etiam Inquiſitores fidei tradendo aliquos Judici ſæculari comburendos, etiamſi nullam præmittant proteſtationem, ut conſtat ex Bulla Pii V. apud eumdem Bonac. & in cap. *Novimus* de verb. ſignif. optimè declaratur, cur hujuſmodi Prelati, &

Digitized by Google

ti, & inquiſitores non fiant irregulares, ut notat Faber loc. c. c. 7.num. 208. quia nimirum in tali actione Prælatus non applicat reum foro ſæculari, & judicio mortis, quia hoc eſt valdè principaliter ad rei mortem cooperari, ſed ſolùm declarat illum eſſe reum talis criminis, & proinde ſe illum eiicere à ſtatu clericali, & intimare Judici ſæculari, ut eum in ſuum forum recipiat, qui deindè de ipſo judicat ſecundùm juſtitiam, & cùm juſtitia requirat, ut pœna mortis puniatur, eum morti adjudicat, & ſic etiam rem declarat Blund. loc. cit. art. 6. ex Scot. 4.d.13. q.2. E.& d.25.q.1.B. dum ait Inquiſitorem, vel alium Judicem Eccleſiaſticum tradere Clericum Curiæ ſæculari non eſſe aliud quàm ipſum totaliter excludere ab actibus Eccleſiaſticis, & tutela, & à foro, & à numero perſonarum Eccleſiaſticarum; hoc autem fieri poteſt ſine ullo irregularitatis periculo, quia terminus hujus actionis non eſt mors, ſed tantum excluſio à ſtatu Clericali; & ità proportionaliter diſcurrendum eſt, dum laicum tradit curiæ ſæculari, non fieri irregularem, quia ipſe non profert ſententiam ſanguinis, nec delegat juriſdictionem, ſed ſolùm permittit Judici ſæculari, ut in talem perſonam manum mittat, ſuppoſita delicti declaratione. Alia plura ad hoc ſpectantia de Judice, de Accuſatore, de Teſte, & aliis juſtitiæ miniſtris apud eumdem Blundum videri poſſunt.

177 Ad hanc irregularitatis ſpeciem reducitur etiam irregularitas contracta ex bello juſto aggreſſivo, ut diximus art.præc. n.163. tam enim Clerici, quàm Laici propriis manibus pugnantes in bello juſto aggreſſivo, & occidentes, vel mutilantes inimicos, irregulares fiunt, non tamen ex delicto, ſicut pugnantes in bello injuſto, ſed tantum ex defectu lenitatis, ſivè manſuetudinis, ut ibi dicebamus, ſicut enim qui juſtè contrà aliquem profert ſententiam ſanguinis, ſecuto effectu irregularitatem incurrit, ut modo dictum eſt, ità qui militat in bello juſto aggreſſivo, ſi occidat, vel mutilet, & patet ex c. *Si quis viduam* & ex c. *Aliquantos*, d.50. & ex c. *Petitio tua*, de homicid. Non tamen fit irregularis ille, qui in bello juſto hoſtem invadentem occidit ad propriæ vitæ defenſionem, ut art.præc.dictum eſt, neque qui hoſtem muros Urbis oppugnantem in ſui, ſuorumque defenſionem occidit, aut qui hortatur milites ad fortier pugnandum, hoſtemque repellendum. Notanter autem dictum eſt, tam Clericos, quam Laicos pugnantes in bello juſto aggreſſivo propriis manibus, & occidentes, vel mutilantes inimicos fieri irregulares; quia ſi propriis manibus non occidant, vel mutilent, non fiunt irregulares, etiamſi alii occidant, vel mutilent, ut docent Navar. Covar. Sylveſter, Emmanuel Sà, Majolus, Blund. loc. cit. & alii DD. paſſim ex c. cit. *Petitio tua*, & ratio eſt, quia tales militantes, cùm non occidant, nec mutilent, nec ad alterius occiſionem proximè concurrentes cenſeantur, conſequenter etiam nec videtur irregularitatem incurrere latam contrà homicidas, & enormiter mutilantes. Addit tamen Blund. loc. cit. Clericos in tali bello pugnantes, ſi ſint in ſacris, vel beneficiati, licèt non occidant, vel mutilent, peccare tamen mortaliter, quia non poſſunt Clerici in tali bello, quamvis juſto, licitè pugnare; cùm eis omnino ab Eccleſia prohibeatur propriis manibus pugnare, ut habetur in c. *Eos qui* 20.q.3.& in cap. *Quicumque* & in c. Clerici 23. q.8. eo quia non decet eos, qui ſe militiæ ſpirituali tradiderunt, arma, vel negotia ſæcularia tractare; quarè ſic pugnando mortaliter peccant, cùm faciant contrà prohibitionem Eccleſiæ, & ità docent Doctores communiter; quare ſi Pontifex Clericis concedat, ut in aliquo bello juſto propriis pugnent manibus, tunc ſi occidant, vel mutilent, irregularitatem non incurrunt, nec mortaliter peccant.

178 Sexta irregularitas eſt ex bigamia, ſeù ex defectu Sacramenti, qui in bigamia reperitur. Ita DD.omnes, & Scot.4.d.25. quæſt.1.E.& d.33.quæſtio 2.& habetur expreſsè ex cap. 1.2.& 4. de Bigamis non ordinandis; rationem vero congruentiæ, quare Bigamus ab Eccleſia arceatur, ne ordinetur in ſacris, vel ſaltem in Sacerdotem, aſſignat Doctor loc. cit. 4. d. 33. quæſt.2. B. ex D. Aug.& Ambroſ.defectum ſacramenti, ſeù ſigni ad ſignatum, ut habetur d.26.cap. *Acutius* & c. *Una*, ſacerdos enim tamquam Chriſti Vicarius in Eccleſia repręſentans perſonam Chriſti non debet habere aliquid repugnans Chriſto in comparatione ejuſdem Chriſti ad Eccleſiam, & Eccleſiæ ad Chriſtum; ſed Chriſtus eſt unicus ſponſus unius Eccleſiæ, & Eccleſia eſt unica ſponſa unius Chriſti ſponſi; ergò habens oppoſitum hujus non rectè ſignificant, vel repræſentat Chriſtum in Eccleſia; ſed Bigamus qui habuit duas uxores, vel unam, quæ fuit duorum, habet aliquid repugnans iſti conjunctioni Chriſti, & Eccleſiæ, ergò propter hoc Sacramenti, ideſt, ſignificationis defectus Bigamus congruenter arceetur ab ordinibus, præſertim à ſacerdotio; Cauſa verò neceſſitatis, ob quam bigamia inducit irregularitatem, vario modo à Doctoribus aſſignatur, quos omnes refert & reiicit Doctor loc.cit.art.2. ubi tandem concludit, quod cauſa hujuſmodi irregularitatis non eſt, niſi ex ſtatuto Eccleſiæ,

quod quidem ſtatutum habet pro fundamento defectum Sacramenti, id eſt ſignificationis in bigamo jam explicatum. Quando igitur quis pluries matrimonium contraxit, quamvis id licitè fiat, tale nihilominus matrimonium pluries iteratum non habet perfectionem omnimodam quantum ad Sacramenti ſignificationem, quia perfectè ſignificare non poteſt unionem Chriſti cum Eccleſia, quando unus, vel una cum pluribus ſucceſſivè contraxit, quamvis licitè, & ideò hæc irregularitas eſt ſolùm ex defectu, non ex delicto.

179 Triplex autem bigamia ex diverſis juribus deducta aſſignatur à Doctoribus in ordine ad inducendum hunc irregularitatis defectum, vera, interpretativa, & ſimilitudinaria. Vera bigamia eſt cùm quis validè matrimonium contraxit cum duabus, ſivè antè, ſive poſt baptiſmum ex cap.1.& 2.de bigamis; interpretativa, ob quam ſimiliter irregularitas contrahitur, contingit præſertim, quando quis viduam in matrimonium duxit ex Can. *Si quis viduam* diſt. 50. ſimilitudinaria tandem, ut loquuntur DD. eſt quando quis poſt votum ſolemne caſtitatis matrimonium contrahit etiam obtenta diſpenſatione ex can. *Quotquot* 27. q. 1. dicitur autem ſimilitudinaria, quia aſſimilatur veræ, quæ contrahitur ob duplex matrimonium, quia per votum ſolemne caſtitatis quodammodò contrahitur matrimonium ſpirituale cum Deo. Notanter autem diximus bigamiam interpretativam contingere præſertim, quando quis viduam in matrimonium duxit, quia licèt hic ſit modus præcipuus, & magis frequens, quo contingere ſolet; aliis tamen etiam modis contingere poteſt, quibus ſimiliter incurritur irregularitas, ut videre eſt apud Bonac. Hurtad. Caſpenſem, & alios paſſim. Non ſufficiunt autem ad hanc bigamiam contrahendam ſponſalia cum pluribus contracta, etiam ſecuta copula, nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus, ſed requiritur matrimonium verum, vel ſaltem præſumptum cum duabus, & conſummatum; diximus *vel ſaltem præſumptum*, quia licèt quandoque ſecundum matrimonium ſit nullum, juris tamen interpretatione præſumitur bigamia, licèt impropriè dicta. Movet autem dubium Scot. loc. cit. C. quare bigamia ante baptiſmum contracta inducat irregularitatem, non autem homicidium, ſed deformitas homicidii per baptiſmum tollatur, non autem bigamiæ, cùm tamen bigamia quid minus malum videatur, quàm homicidium. Et reſpondet cauſam non eſſe, niſi ſtatutum Eccleſiæ volentis iſtam pœnam remitti per baptiſmum, & non illam, & ait iſtam Eccleſiæ ordinationem eſſe rationabilem ex hoc, quod homicida non eſt inhabilis ad ordines, niſi ob horrorem ſanguinis effuſi, ut ſuprà dictum eſt, iſte autem horror tollitur in baptiſmo, quia præſupponitur, quo de lupo factus ſit agnus, ſicut, & Paulus antè baptiſmum perſecutor poſt baptiſmum factus eſt ovis, & paſtor. Cùm igitur in baptiſmo ceſſet cauſa illius inhabilitatis, debet ceſſare etiam effectus; ſed cauſa inhabilitatis in bigamo ad ordines non ceſſat in baptiſmo, quia ſemper remanet defectus Sacramenti, ideſt, ſignificationis, quæ requiritur in Sacerdote repræſentante Perſonam Chriſti in ordine ad Eccleſiam, ideò nec ibi tollitur effectus, niſi poſteà per ſpecialem diſpenſationem. Ità diſcurrit Scotus loc.cit. alia plura de hac irregularitate ex Bigamia, & variis modis eam contrahendi videri poſſunt apud Aſteſanum l. 6. tit. 7. Fabrum diſp. 3. cit.cap. 8. & Blund. loc.cit. art. 18.

180 Septima tandem irregularitas aſſignari ſolet ex defectu bonæ famæ, quando nimirum quis aliquam contraxit infamiam, ſivè ea ſit juris, qua ratione circulatores, hiſtriones, mimi, comædi, & alii artes ejuſmodi, vel officia exercentes cenſentur infames jure tam civili, quàm Eccleſiaſtico, ſivè infamia ſit facti, ut quando quis infamiam contraxit crimine aliquo notorio, & ſcandalo; ut proditione, ſacrilegio, & aliis ſimilibus criminibus, quæ degradatione, vel depoſitione ſunt digni. Ità hanc irregularitatem explicat Tolet. l.1. c. 57.cum pluribus aliis, quæ omnia clarè deducuntur ex c. *Infames* 16.q.1. Alii verò hanc irregularitatem ex infamia contractam connumerant inter ſpecies irregularitatum ex delicto contractarum, ut Bonac. diſp.7. de irregularitate quæſt.3. pun.1.cum pluribus aliis. Quarè ad confuſionem evitandam diſtinguendum eſt de irregularitate contracta ex infamia cum culpa, vel ſine culpa contrahentis; irregularitas primo modo contracta ex infamia connumerari debet inter ſpecies irregularitatum ex delicto contractarum, ut nos fecimus ſuprà art.3.n.153. hæc enim incurritur, ut ibi dictum eſt, ex delictis infamibus, ſeù infamiam ducentibus in delinquente; irregularitas verò contracta ex infamia ſecundo modo, ſcilicet, ſine culpa connumerari debet inter irregularitates ex defectu contractas, & talis eſt, quę contrahitur ex exercitio artium, vel officiorum ex jure infamium, vel alio modo ſine culpa, quales ſunt hiſtriones, mimi, comædi, & alii qui ex officio publicè tali officium exercent, & filii publicæ meretri-

cis, quamvis eſſet conjugata, aut ex quacumque alia cauſa proveniant ſine culpa contrahentis, & de tali irregularitate ex defectu bonæ famæ eſt ſermo in præſenti. Præterea docent etiam Doctores antiquiores ob pœnitentiam ſolemnem incurri irregularitatem, ut conſtat ex cap. *Placuit* & ex cap. *Quicumque* d. 50. & ex cap. *Pœnitentes* d. 55. de irregularitate agit Aſteſanus lib.6. c. tit.17. quia tamen pœnitentia hæc non amplius eſt in uſu, ideò irregularitas hæc jam non habet locum, ut notavit Hurtad. diffic. 19. Denique aliæ quædam irregularitates à quibuſdam afferri ſolent; quæ communiter rejiciuntur utpotè nullum habentes in jure fundamentum, ut oſtendit Bonacina, diſput.7. cit. punct. 7. §. un.

ARTICULUS SEXTUS.

Quomodo tollatur irregularitas, & quis ea diſpenſare poſſit.

181 PRimò quo ad primam quæſiti partem, conveniunt Doctores quatuor modis irregularitatem tolli poſſe, nimirum ſuſceptione baptiſmi, profeſſione religioſa, ablatione, ſeù remotione cauſæ, & diſpenſatione legitima. Per baptiſmum itaque tollitur quævis illegularitas ex delicto proveniens, vel magis propriè loquendo per baptiſmum fit, ut baptizatus nullam incurrat irregularitatem ratione delictorum, quæ antè baptiſmum commiſit: ſiquidem in rigore loquendo per baptiſmum nulla tollitur irregularitas, quia antè baptiſmum nulla incurritur, cùm ſit impedimentum Eccleſiaſticum, quod nondum baptizatos non officit, cùm non ſint Eccleſiæ ſubjecti, quamvis antè baptiſmum ſint defectus, & committantur crimina, ob quæ fertur irregularitas contrà baptizatos, ut ſatis ſuprà declaratum eſt art. 1. hujus q. nu.132. & 133. per nulla igitur peccata ante baptiſmum commiſſa fit quis irregularis baptiſmum recipiens, quare nec homicidium antè baptiſmum commiſſum, neque ſententia ſangninis ſecuta morte data antè baptiſmum facit hominem irregularem, ſi baptiſmum recipiat, quia talis irregularitas in jure non habetur. E contrà verò per baptiſmum non tollitur irregularitas, quæ oritur ex defectu, ſi poſt baptiſmum idem defectus remaneat, ut de bigamia dictum eſt artic. præced. enim 179. quarè autem bigamia ante baptiſmum contracta irregularitatem inducat, non autem homicidium, & homicidii deformitas per baptiſmum tollatur, itaut homicida baptizatus nullam irregularitatem incurrat non autem deformitas bigamiæ, quæ minor eſt, quam homicidii, jam ibi declaratum eſt ex Scoto 4.d.33.q.2.lit.C. Deindè per profeſſionem religioſam tollitur irregularitas ex defectu natalium proveniens, ſeu ex illegitimatione quo ad Ordines, licèt non quo ad prælaturas ex cap. 1. de filiis Presbit. dictum eſt art. præced. nu. 171. Rurſus auſertur etiam irregularitas ex defectu proveniens ſublata cauſa, ob quam fuerat inducta, ut v.g. irregularitas ex defectu ætatis proveniens tollitur per adventum legitimæ ætatis, & ſic de aliis, quæ feruntur pro tali tempore, pro quo durat talis caſus, ut notat Bonac. q.5. cit. pu.2. Demum tollitur irregularitas per legitimam diſpenſationem, nòn verò per abſolutionem, cùm non ſit cenſura, ut ait Blundus loc.cit.ar.20. & forma diſpenſationis eſt hæc: *Diſpenſo te in irregularitate, quam, vel quas ob hanc, vel illam cauſam incurriſti*, & quidem ſi diſpenſans intendat tollere omnes, idque poſſit, omnes tollit, ſin minus, eam tantùm tollit, quam poteſt, & vult.

182 Secundò quo ad alteram quæſiti partem, poteſtas diſpenſandi in irregularitate eſt ſolùm Eccleſiaſtica, ſicut enim per ſolam Eccleſiaſticam poteſtatem irregularitas imponi poteſt: ità per eamdem dumtaxat poteſtatem poteſt in ea diſpenſari, quia poteſtas ferendi leges, & in eis diſpenſandi ejuſdem ſunt ordinis, hæc poteſtas jure divino univerſalis, & ſuprema in ſolo reſidet Summo Pontifice, quia ipſe ſolus ligandi, atque ſolvendi poteſtatem immediatè habet à Chriſto; tùm etiam quia ex ſupradictis omnis irregularitas eſt de jure poſitivo Eccleſiaſtico, in quo jure univerſaliter Papa diſpenſare poteſt, ut ex ejus ſuprema poteſtate conſtat, & ex c. *Sunt quidam* diſt.25. & ex c. *Significaſti* de electione. Ità Doctores communiter, quia etiam docent nullum Epiſcopum in jure ordinario diſpenſare poſſe in irregularitate ſecundùm ſe, ſeù generaliter ſumpta, ſed ſolùm in ea, quæ ei conceditur, ut conſtat ex cap. *At ſi Clerici* de judiciis, & ex cap. *Cum illorum de ſent. excom.* Epiſcopis autem in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 6. *de Reformat.* conceditur, ut diſpenſare poſſint omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, ac etiam iis, quæ ad forum contentioſum pervenerunt, cùm ſuis ſubditis, & in ſua Diœceſi, unde licèt de jure ordinario diſpenſare nequeant in irregularitate, quia inferior in lege Superioris diſpenſare non poteſt; nihilominus ex dicto privilegio diſpenſare poſſunt in prælatis caſibus. Dicitur autem hoc facere poſſe cum ſuis ſubditis, quia cum extraneis diſpenſare non poteſt, ſicut neque poteſt Archiepiſcopus diſpenſare cum extraneis, vel cum ſubditis Epiſcoporum ſuffraganeorum, præterquam in actu appellationis, vel viſitationis Provinciæ, quia hæc auctoritas non conceditur Archiepiſcopo, ut Archiepiſcopus eſt, ſed ut Epiſcopus, ut Bonac. notat q.5. cit. pun.1. cum Suarez, & aliis. Hoc tamen privilegium à Trident. loc. cit. Epiſcopis conceſſum, ut communiter Doctores docent, intelligitur tantùm in eis Regionibus, ubi acceptatum eſt, nam ubi non eſt acceptatum quo ad leges oneróſas, ſupponitur neque acceptatum eſſe quo ad favorabiles, ut declaravit S. Concil. Congregat. quia par habet eſſe conditio favorum, & onerum *de Regul. Juris in 6.*

183 Tertio, quando Conc. Trid. loc. cit. concedit Epiſcopis diſpenſare poſſe cum ſuis ſubditis in irregularitatibus provenientibus ex delictis occultis, nomine occulti delicti in dicto decreto, ut notat Hurtad. diffic. 20. ex Avila, Henriquez, & aliis, intelligitur id, quod diſtinguitur à publico, ac proindè occultum dicitur, quod quamvis per teſtes probari poſſit, non tamen eſt publicum, quia nec eſt notorium, nec manifeſtum, nec famoſum, & ratio eſt, quia quando non eſt publicum, ceſſat ſcandalum, quod Tridentinum dicta limitatione evitare intendit; notorium autem dicitur, ut ibidem ait Hurtad. quod eſt notum, aut confeſſione rei in judicio, aut ſententia Judicio lata, aut evidentia facti, qua nimirum evidens eſt majori parti viciniæ, vel Communitatis, in qua decem ad minus habitant; manifeſtum verò dicitur, de quo eſt fama in majori parte viciniæ, vel Communitatis à ſcientibus orta, & deducta; famoſum tandem dicitur, quando eſt fama in majori parte Communitatis, non tamen ex certa ſcientia, ſed ex indiciis, & præſumptionibus. Quare in præſenti in hujuſmodi diſpenſationibus non ſumitur occultum, ut aliàs ſumi ſolet, pro eo, ſcilicet, quod non eſt probabile in judicio; ſed ſumitur pro eo, quod non eſt publicum in jure modo jam explicato; quod valde advertendum eſt, ne quis decipiatur in modo explicandi occultum in diſpenſatione irregularitatis, vel ſuſpenſionibus ex delicto occulto, ut notat Caſpenſis diſp.5. ſect. 17. Itaque Epiſcopus diſpenſare non poteſt in irregularitate, quando delictum eſt publicum, vel notorium, ſed ſolùm poteſt, quando delictum non eſt publicum, vel notorium, ut quando eſt notum tribus, vel quatuor tantùm, nec eſt fama in majori parte viciniæ vel Collegii de illo delicto, ut etiam Bonacina notavit loc. cit. cum pluribus aliis; exempli gratia, ſi quis majori excommunicatione ligatus publicè celebret, ſed illius excommunicatio ſit ignota adſtantibus, & ſic irregularitatem contrahat, poterit Epiſcopus in illa diſpenſare, quia licet celebratio ſit publica, delictum tamen non eſt publicum, ut explicat Bonacina ibidem.

184 Quartò, quando in dicto decreto Tridentini excipitur irregularitas ex homicidio voluntario proveniens, & ex quocumque delicto ad forum contentioſum deducto, per illud homocidium intelligitur homicidium injuſtum directè, & ex propoſito voluntarium, ut idem Hurtad. advertit loc. citat. undè diſpenſare poteſt Epiſcopus in irregularitate ex homicidio occulto caſuali contracta, ut Blundus etiam aſſerit loc. cit. Et tamen aliqua difficultas de irregularitate ex homicidio, quod quis committit vim vi repellendo, ut ſe à morte defendat, & non eſt ſermo de homicidio, quod quis committit ob inevitabilem neceſſitatem defendendi ſe à morte, quia talis ex ſupradictis in tali defenſione non peccat, nec irregularitatem incurrit ex Clement. *ſi furioſus*, ſed ſermo eſt de homicidio commiſſo ab eo, qui ſe defendendo moderamen exceſſit inculpatæ tutelæ, & quamvis aliqui negent poſſe Epiſcopum in tali irregularitate diſpenſare, Blundus tamen loc.cit. affirmat cum Aragonio, Salonio, Vivaldo, Henriquez, Coninch. Sairo, Rodriquez, & pluribus aliis, quorum ratio eſt, quia hæc irregularitas non eſt de numero earum, quæ non poſſunt diſpenſari, niſi à Papa, ut notant communiter Doctores ex Tridentino loc. citat. Quando etiam in dicto decreto excipitur irregularitas contracta ex quocumque delicto ad forum contentioſum deducto, nomine talis irregularitatis intelligitur illa, ſuper qua, aut ſuper cujus delicto trahitur quis ad tribunal, quouſque ab inſtantia abſolvatur undè in delicto ad forum contentioſum deducto Epiſcopus diſpenſare non poteſt, quando delinquens de aliquo delicto accuſatus fuit, ut nondum in judicio ſe purgavit, nec definitivè liberatus fuit, aut ab inſtantia; ſed tantùm quandò delinquens poſt accuſationem ſe purgavit; aut quando defectu probationis abſolutus fuit, tunc enim Epiſcopus cum eo diſpenſare poteſt, & docet Bonacina loc. cit. cum Henriquez, Rodriquez, Molina, Sairo, Suarez, Fillucio, Avila, Sanchez, & pluribus aliis, quorum ratio eſt, quia in tali caſu ceſſat ratio deductionis ad forum contentioſum, perindè enim eſt, ac ſi delictum non fuiſſet ad illud reductum, cùm accuſatus ad ſuum priſtinum ſta-

tum

Digitized by Google

tum reducatur antè accuſationem. Confirmatur, quia verba accipienda ſunt cum effectu cap. *Relatum* de clerico non reſidente; ergò quando Concilium in prædicto decreto in privilegio Epiſcoporum excipit crimen ad forum contentioſum deductum, intelligendum eſt cum effectu, ideſt, modò deductio ad forum ſortita ſit effectum.

185 Quintò eſt difficultas, an Epiſcopus finito, & completo judicio diſpenſare poſſit in irregularitate proveniente ex delicto ad forum contentioſum deducto, poſtquam delinquens convictus fuit condemnatus, & jam punitus. Affirmant Sanchez, Avila, Hurtad. loc. citat. & plures alii, quorum ratio eſt,quia Tridentinum denegat Epiſcopis facultatem diſpenſandi in delictis non occultis, & deductis ad forum contentioſum, ne minuatur, & perturbetur tribunal, & auctoritas Judicum; ſed Epiſcopus diſpenſando cum reo jam convicto in judicio, ac etiam punito non diminuit auctoritatem, nec turbat tribunal Judicum, quod vitare intendit Trident. cùm jam perfectum ſit judicium; ergò poteſt Epiſcopus cum eo diſpenſare. Negat Bonacina loc. cit. cum Suarez, Rodriquez, Sanchez, Henriquez, Reginaldo, & pluribus aliis, quorum ratio eſt, quia Concil. Trid. loc. cit. concedit Epiſcopis facultatem diſpenſandi in irregularitate ex delicto occulto proveniente, aut non deducto ad forum contentioſum; in caſu autem propoſito delictum deductum eſt ad forum contentioſum, nec eſt occultum, ſed eſt omninò publicum, nam quæ probantur in judicio appellantur publica, & hæc opinio probabilior videtur, & ex ejus fundamento allato facilè ſolvitur adductum pro oppoſita ſententia; cùm enim Concilium abſolutè loquatur, & ſine ulla diſtinctione, conſequenter neque nos diſtinguere debemus, ſed juxtà modum loquendi Concilii abſolutè aſſerendum eſt, Epiſcopum non poſſe diſpenſare in irregularitate ex hujuſmodi delicto proveniente, cùm delictum non ſit amplius occultum in caſu propoſito, ſed publicum omninò, & ad forum contentioſum deductum, & ibi omninò probatum, & condemnatum.

186 Sextò eſt difficultas. An Epiſcopus in caſu homicidii voluntarii juſti occulti diſpenſare poſſit, ut homicida promoveri poſſit ſaltem ad ordines minores, & beneficium ſimplex. Affirmant Garzias, Medina, Rodriquez, Emanuel Sà, Toletus, & alii, quorum ratio eſt, quia antè Concilium poterat hoc Epiſcopus, ut habetur cap. de filiis Presbyt. in 6. ergò etiam poſt cùm tale privilegium non ſit per Concilium ſublatum. Negant, Navarrus, Sayrus, Suarez, Bonacina, Blundus ex noſtris loc. cit.art.4. & alii communiter, quorum ratio eſt, quia Conc.Trident. dat facultatem Epiſcopis diſpenſandi in irregularitatibus provenientibus ex delictis occultis, excepta irregularitate proveniente ex homicidio voluntario etiam occulto, & abſolutè dicit non poſſe Epiſcopum diſpenſare in homicidio voluntario etiam occulto; ergò aufert, quod jus antiquum Epiſcopis concedebat, & hic dicendi modus probabilior videtur, & conformior modo loquendi Concilii. Poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare in irregularitate proveniente ex mutilatione occulta, quamvis ex induſtria facta, quia mutilatio, eſt diſtincta ab homicidio, & ità determinavit Sac. Cardinalium Concilii Congregatio, ut referunt Caſpenſis, Hurtado, Blundus loc. cit. & alii communiter. Nec obſtat Clement. 1. de Homicidio, quia ille tantùm procedit quoad incurrendam irregularitatem, in hoc enim homicidium, & mutilatio æquiparantur, nam ex utriuſq; contrahitur,quando mutilatio eſt enormis; non autem quoad diſpenſationem ex eadem Sac. Concilii Congreg. Et hic obſervandum eſt, quicquid conceſſum eſt Epiſcopis quoad diſpenſationem irregularitatum, intelligi etiam conceſſum Prælatis Religionum virtute indulti Apoſtolici, ſive ſuorum privilegiorum reſpectu ſuorum ſubditorum, ut communiter Doctores advertunt, & ratio eſt, quia Religionum Prælati in ſuos ſubditos habent juriſdictionem quaſi Epiſcopalem; undè conſequenter aſſerit Blundus noſter loc. cit. art. ult. poſſe etiam ſuos ſubditos abſolvere percutientes Clericos ſæculares ab excommunicatione, quam incurrunt, ſi percuſſio non ſit enormis, & ſit occulta, in foro conſcientiæ, ac etiam diſpenſare in irregularitate, quam contrahunt, ſi in ea excommunicatione celebrent, dummodò ſit etiam occulta, quod probat ex privilegio fratribus minoribus conceſſo à Clemente Quarto conſt. 4. & à Bonifacio Nono, & Eugenio Quarto; cui privilegio ait non eſſe derogatum, quod appareat, imò addit aliquos hoc privilegium extendere etiam ad percuſſionem enormiter, modò ſit occulta, quia quando eſt publica, ſoli Pontifici reſervatur.

187 Septimò eſt difficultas. An Epiſcopus diſpenſare poſſit in irregularitate orta ex hæreſi occulta. Hæc enim facultas eis conceſſa videtur ex Concil. Trid. loc. cit. ibi enim conceditur facultas Epiſcopis diſpenſandi in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, & idem in hæreſis crimine poſſe per ſe ipſos, non per Vicarium, & ità ſentiunt Ugolinus, Sanchez, & quidam alii. Communis tamen opinio aſſerit ſolum Pontificem diſpenſare poſſe in irregularitate ob hæreſim contracta, etiamſi hæreſis ſit occulta, quia, ut notat Faber diſp. 3. cit. cap. 4. n. 126. hęc conceſſio revocata eſt per Bullam in Cœna Domini, in qua hoc tempore Pontifici reſervatur poteſtas abſolvendi à cenſura, & à culpa hæreſis, undè conſequenter eſt illi quoque reſervata multo magis diſpenſatio irregularitatis indè provenientis,ubi enim prohibetur majus, intelligitur quoque prohiberi minus, argumento ca. *Cùm illorum de ſent. excom.* ubi habetur Epiſcopos in eis caſibus diſpenſare non poſſe, in quibus eſt illis prohibita abſolutio, nam majora illis intelliguntur prohibita, quibus prohibita ſunt minora, cùm ergò per Bullam Cœne revocata ſit poteſtas abſolvendi, conſequenter intelligitur quoque revocata poteſtas diſpenſandi; atque ideò cùm Epiſcopis prohibita ſit abſolutio hæreſis prohibita quoque cenſetur diſpenſatio irregularitatis ex hæreſi provenientis. Ità Suar. Toletus, Filliucius, Bonacin. & alii communiter, qua propter Faber loc. citat. ait hanc eſſe communem opinionem, quod ſolus Papa in hac irregularitate diſpenſare poſſit.

188 Poſtremò conveniunt Doctores in irregularitatibus ex defectu provenientibus ſolum Pontificem diſpenſare poſſe, non autem Epiſcopum, niſi in aliquo caſu particulari ſit ei conceſſa facultas, ut patebit diſcurrendo per ſingula, etenim in irregularitate ex defectu ætatis ſolus Papa diſpenſare poteſt ex cap. *Nullus de temp. ordin.in 6.* & Gloſſ. Clement.*generalem* de ętate, & qualit. In irregularitate ex defectu corporis ſolus Papa diſpenſare poteſt, ſivè ſit ex deformitate, ſivè ſit ex infirmitate, ut patet ex capitulo *Significaſti* de Corpore vitiatis, Epiſcopus vero indicare poteſt an defectus, vel deformitas irregularitatem judicat ex cap. 2. *de corp.vitiat.* In irregularitate ex defectu animæ etiam ſolus Papa diſpenſare poteſt, ut patet de Neophito apud Toletum, Suarez, & alios; certum eſt Epiſcopum non poſſe di ſpenſare circa omninò illiteratum ex cap. *Nullus de temp.ordinand. in 6.*& ex decretis Concil. Trident. adductis, ut notat Faber loc.cit.cap.6.n. 165. In irregularitate ex defectu bonæ famæ idem pariter dicendum eſt, quia ſolus Papa poteſt omnem infamiam juris, etiam civilis tollere à quocumque Clerico, & etiam à laico ſibi ſubjecto, ac etiam non ſubjecto, ſi ejus miniſterio indiget, ut notant Innocent. Panormit, & Hoſtienſ. cap. *Cum te de ſent. & re judic.* In irregularitate ex defectu natalium ſolus Papa cum illegitimo diſpenſare poteſt ad Ordines majores, ad dignitates, & beneficium curatum ex c. 1. *De filiis Presb. in 6.* Epiſcopus verò ſolùm ad Ordines minores, & beneficium ſimplex ex eod. cap. Nec etiam poteſt Fpiſcopus diſpenſare in irregularitate ex defectu lenitatis proveniente, quia ut Bonacina advertit q.4.punc. ult. Epiſcopus diſpenſare non poteſt in irregularitate, quam Judex cauſam ſanguinis exercens contraxit mandando homicidium, vel mutilationem juxta leges, & gravitatem delictorum, quia Trident. concedit Epiſcopis facultatem diſpenſandi in irregularitate proveniente ex delicto occulto, excepto homicidio, voluntario; ſed prædicta irregularitas non provenit ex delicto, ſed ex homicidio, juſto volito; ergò nequit Epiſcopus in ea diſpenſare; qua ratione nec diſpenſare poteſt in irregularitate, quam miles incurrit pugnando in bello juſto adverſarium occidendo, quia Epiſcopus ex privilegio Tridentini poteſt ſolùm diſpenſare in irregularitate proveniente ex delicto homicidii non voluntarii, ut idem Bonac. notat. ibid.

189 Circa diſpenſationem ſuper irregularitatem ex Bigamia contractam eſt difficultas, ut ait Scotus 4. diſt. 33. q.2.art. 2. nam neque Papa ſuper illam diſpenſare poſſe videtur, quia cap. *Super eo* de bigamis dicitur. *Quod cùm bigamis contrà Apoſtolum diſpenſare non licet, ut debeant ad Sacros Ordines promoveri*, quibus verbis innuitur non licere Pontifici in hac irregularitate diſpenſare, quia bigamia eſt de jure divino, cùm Apoſtolus dicat Epiſcopum eſſe debere unius uxoris virum 1. ad Timot. 3. non poteſt autem Pontifex diſpenſare in jure divino. Certum tamen eſt Pontificem in hac irregularitate diſpenſare poſſe, ut docet Scotus loc. cit. & eſt communis DD. ſententia, cùm enim omnis irregularitas ſit de jure canonico, certum eſt Papam ſuper hanc etiam diſpenſare poſſe, quod etiam probat Doctor ex cap. *lector cap.* 33. & ex Gloſſa ibidem, & quando Apoſtolus fecit hoc præceptum, fecit illud tamquam Epiſcopus particularis, & non promulgavit illud, tamquam à Deo conditum, ut advertunt Valentia, Henriquez, Sayrus, Filliucius, Bonac. l.c. & alii paſſim, Summus autem Pontifex diſpenſare poteſt in legibus latis ab Epiſcopis, ac etiam ab ipſis Apoſtolis, tamquam Epiſcopis, neque in allato ca.dicitur, quod Papa cum bigamis diſpenſare non poſſit. Sed quod non licet; dicitur autem non licere, ut Scotus declarat. l.c. non quia omninò non liceat, ſed ſolùm quod pro urgenti neceſſitate talis diſpenſatio licet, &

Digitized by Google

non aliter. Itaque in bigamia vero, quando, ſcilicet, quis duas virgines in Matrimonium ſucceſſivè, vel viduam duxerat, & cum eis illud conſummaverat, dicendum eſt ſolùm Papam diſpenſare poſſe, non Epiſcopum, etenim Sixtus V. ſuper hoc interrogatus reſpondit ex ſententia S. Congreg. ſuper Conc. non poſſe, & Epiſcopum ſic promoventem, & Bigamum ſic promotum aliquas cenſuras incurrere, nam Epiſcopus manet ſuſpenſus à collatione Ordinum, promotus verò ſuſpenſus manet ab executione Ordinum ſuſceptorum, & beneficio privatus, ac inſuper obligatus ad reſtitutionem fructuum, cùm non faciat illos ſuos. Ità Toletus l. 1. c. 31. Blundus noſter l. cit. Caſpenſis, Fernandez, Bonac. & eſt communis recentiorum ſententia.

190 De bigamia verò interpretativa eſt aliqua difficultas. Aliqui enim cenſent Epiſcopum diſpenſare poſſe, quando eſt occulta, & oritur ex delicto etiam alieno, quam contrahit is, qui cognovit uxorem, poſtquam cum alio adulterium commiſit. Alii verò tutius, & probabilius negant Epiſcopum diſpenſare poſſe ad ordines præſertim majores cum bigamo, ſivè verò, ſivè interpretativo. Ità Hoſtienſis, Præpoſitus, & Panormitanus, & plures alii, quod ſatis probatur ex cap. *Super eo* & cap. *Nuper* de bigamis. Immò Bonacina quæſt. 2. cit. punct. 5. id etiam affirmant quoad ordines minores, vel ad primam Tonſuram, vel ad beneficium etiam ſimplex, quod ait colligi ex Trid. ſeſſ. 23. cap. 17. ad finem. In bigamia tandem ſimilitudinaria Epiſcopum diſpenſare poſſe etiam quoad aſcenſum ad ſacros ordines affirmant omnes ex cap. *Sanè* de Clericis conjugatis, & cap. 1. Qui Clerici, vel voventes; & pariter affirmant Prelatos Regulares cum ſuis ſubditis in eadem bigamia diſpenſare poſſe, tàm ad ſacros ordines ſuſcipiendos, quam ad utendum anteà receptis. Ità Bonacina loco citato Suarez diſput. 59. ſect. 3. Caſpenſis diſput. 5. ſect. 14. & alii paſſim, & hæc de Cenſuris dicta ſufficiant ad explicandam noſtri Doctoris mentem in materia adeò gravi, & neceſſaria.

DISPUTATIO XIV.

DE PRÆCEPTIS PARTICULARIBUS.

CERTO HOMINUM STATUI PROPRIIS.

HACTENUS egimus de præceptis divinis & Eccleſiaſticis, ac etiam de pœnis quibuſcumque fidelibus communibus, nunc agendum eſt de præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis, ſicut enim fideles omnes præcepta Decalogi, & Eccleſiæ omnibus communia ſub peccato mortali ſcire tenentur, itaut eorum ignorantia vincibilis, etiamſi tranſgreſſio non ſequatur, ſit peccatum mortale; ità etiam quædam particularia præcepta, quę ad quorumdam ſtatum, & officium pertinent, ipſi quoque ſcire tenentur, de quibus modo breviter agendum eſt.

QUÆSTIO PRIMA.

De Statu Religioſo.

2 JAm ſuprà diximus diſput. 11. qu. 2. art. 1. Religionis nomen dupliciter accipi poſſe; primò ut ſignificat virtutem illam inter morales præcipuam, qua ab hominibus Deo debitus cultus, & honor exhibetur, quo ſenſu ibi de Religione tractavimus; ſecundò ut ſignificat ſtatum, & vitæ conditionem multorum fidelium ſpeciali modo, & regula Deum colentium, in quo ſenſu de Religione nunc agere intendimus, & explicare, in quo conſiſtat ſtatus Religionis hoc modo ſumptæ, & ad quę Religioſus ex vi ſuæ profeſſionis obligetur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ ſit nautra, & eſſentia ſtatus Religioſi.

3 PRimò conveniunt Doctores, quòd licèt Religioſus dici poſſit quicumque ſanctè, ac piè Deum colens, eo quòd Religio virtus ſit, qua Deo cultus debitus exhibetur, per antonomaſiam tamen quamdam Religioſi in Eccleſia nominari conſueverunt illi, qui peculiari vitæ inſtituto, & nominatim tribus votis Obedientiæ, Caſtitatis, & Paupertatis, ſe totos divino cultui addixerunt, & omninò ſe Deo tradiderunt, per obedientiam quidem quoad animum, per Caſtitatem verò quoad corpus, & per paupertatem quoad bona externa; undè ſtatus Religionis ità definiri ſolet ex D. Thom. 2. 2. quæſt. 108. art. 2. quod eſt quidam modus vivendi totum hominem divino cultui applicans ſub aliqua regula eum abducendo à curis ſæculi retardantibus à perfecta Charitate, & unione cum Deo, vel ut alii clarius, & diſtinctius loquuntur, *eſt plurium fidelium ad divinæ Charitatis perfectionem tendentium editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſtabilis in communi vivendi modus ab Eccleſia approbatus*. Dicitur *plurium fidelium*, quia ad ſtatum, atque Ordinem Religioſum requiritur, ut ſit Sacra quædam Congregatio, ſeù Communitas; dicitur *ad divinæ Charitatis perfectionem tendentium*, quia ſtatus Religionis eſt diſciplina quædam, qua aliquibus exercitiis ad perfectionem devenitur, undè ſequitur ſtatum Religioſum eſſe perfectionis, non quidem in eo ſenſu, quod omnes perfecti eſſe debeant, cùm quidam eorum ſint incipientes, quidam proficientes, undè Scotus 3. diſput. 18. quæſt. unic. diſtinguens ſtatum perfectionis inquit, quod quædam perſona eſt in ſtatu perfectionis exercendæ, ut Prælatus, quædam verò in ſtatu perfectionis acquirendæ, ut ſimplex Religioſus; ſed in eo tantùm ſenſu, quod omnes ad Chriſtianam perfectionem, unionemque cum Deo, tamquam propoſitum ſibi finem ex ſtatus ſui obligatione tendant, ut docet D. Thomas loco citat. Dicitur *editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ* quia tria ſunt præcipua hujus perfectionis conſequendæ impedimenta teſte Joan. epiſt. 1. capit. 1. *omne quod eſt in mundo concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ*, ab his autem impedimentis liberatur homo per voluntariam paupertatem, caſtitatem, & obedientiam, de paupertate enim dicitur Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*; & de obedientia ſubditur ibidem, *veni, & ſequere me*; de Caſtitate tandem etiam ibidem dicitur *ſunt Eunuchi, qui ſe caſtraverunt*, ideſt amputaverunt uſum, & poteſtatem venereorum, non quidem per abſciſſionem membri corpoream, ſed per votum Caſtitatis propter regnum Dei, ut communiter explicant Patres. Additur autem hæc tria vota debere eſſe perpetua, quia ad ſtatum Religioſum non ſufficit nudum propoſitum ſervandi tria illa Evangelica conſilia, ſed requiritur perſonalis obligatio per vota Deo edita, non ad tempus determinatum, ſed in perpetuum, & uſque ad finem vitæ; undè deducitur eſſentiam ſtatus Religioſi in tribus illis votis conſiſtere juxtà cap. ad *Apoſtolicam*, & cap. *Cùm ad Monaſterium* de ſtatu Monachorum. Tandem additur, quòd hic ſtabilis in communi vivendi modus debet eſſe ab Eccleſia, approbatus, quia quamvis olim Epiſcopi Religiones poſſent approbare; poſteà tamen in Concil. Lateran. ſub Innocentio Tertio ſtatutum eſt, ne nova inducatur Religio, niſi à Pontifice approbata, cùm enim Religio ſit quędam Sacra Congregatio, ſeù Communitas, in qua conſequenter aliqua ſpiritualis juriſdictio eſſe debet, & hæc à ſolo Papa proveniat, congruum eſt, ut talis Communitas ab eodem approbetur. Ità Aſteſanus noſter lib. 6. tit. 47. de Regularibus, ſivè Religioſis artic. 2. & poſt ipſum Bellarmin. Suarez, Reginald, Layman, Joannes de la Cruz, Lezana, & alii Recentiores.

4 Secundò, cùm ad eſſentiam Ordinis, & ſtatus Religioſi aliud non requiratur, quàm ut in eo tria prædicta vota perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ ſub Prælato edantur cum approbatione Eccleſiæ, ut conſtat ex modò dictis; ſequitur varios Religioſorum Ordines in eſſentialibus convenire & ſolùm inter ſe differre accidentaliter, quatenus omnes variis me-

Digitized by Google

mediis accidentaliter differentibus ad Chriſtianam edunt perfectionem, quæ eſt Charitas, & conjunctio cum Deo; eſſentialia vero ſtatui Religionis omnibus ſunt communia, commune eſt enim omnibus, ut editis Deo votis in perpetuum à ſe amoveant ea, quæ mortales plerumque à virtutis perfectione impediunt, ſcilicet, rerum externarum ſubſtantiam, carnis delectationes, & propriæ voluntatis libertatem; diverſitas vero accidentalis procedit ex diverſitate mediorum, quæ unuſquiſque Ordo juxtà Regulam ſuam adhibet ad eumdem finem principalem aſſequendum, ſeù ad ipſa eſſentialia vota meliùs adimplenda; etenim ad eumdem finem conſequendum diverſa media adhiberi poſſunt, quæ omnia ad ejus conſecutionem idonea ſint, & convenientia, licèt alia magis, & alia minus, ex quo diſcrimine oritur, quod inter Religiones, ſeù Ordines religioſos ille perfectior cenſeri debeat, qui ſecundùm regulam ſuam habet media magis accommodata ad finem, præſertim principalem conſequendum, huc enim tandem omnia Religionum exercitia tendunt, ac referri debent, ut charitas Dei in nobis perfecta ſit, ut Laym.diſcurrit tr. 5. c. 3. Ex quo etiam deducitur eos qui in Ordinibus militaribus ab Eccleſia approbatis caſtitatem non abſolutam, ſed limitatam, ſeù conjugalem profitentur; licèt Eccleſiaſticæ perſonæ cenſeantur, non tamen eſſe proprio Religioſos ex D. Thom.2.2. q.186. art.4. ad 3. quia non vovent abſolutam, & omnimodam caſtitatem, cùm ducant uxores, undè nec gaudent privilegio cap. *Si quis ſuadente Diabolo*, ut ait Cajetanus verbo *Excommunicatio*; ſunt tamen veri Religioſi Commendatarii Melitenſes, ſeu Equites, ſcilicet, S. Joannis, qui ſolemniter vovent perpetuam, & omnimodam Caſtitatem, & Obedientiam, & paupertatem; ſimiliter ex fratribus, & ſororibus Tertiariis, ſivè Ordinis Seraphici Patris S. Franciſci, ſivè aliorum, tantùm ſunt Religioſi propriè dicti, qui in Religionem approbata, ſecundùm certam regulam, tria vota ſubſtantialia emittunt; contrà verò hi non ſunt veri Religioſi, & propriè dicti juxtà doctrinam allatam, qui licet tria iſta vota emittant, & communiter, vel ſeorſim habitent, regulam tamen à Sede Apoſtolica approbatam non profitentur. Ita Buſembaus lib. 4. capit. 1. ex Layman loc. cit. & aliis; & ratio horum omnium eſt, quia eſſentia ſtatus religioſi, ut dictum eſt, in hoc conſiſtit, quòd ſit fidelium ad divinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ caſtitatis, & obedientiæ ſtabilis in communi vivendi modus; & ab Eccleſia approbatus, quorum uno deficiente, deficiet etiam ſtatus Religioſus proprie dictus undè ad ſubſtantiam, & eſſentiam veri & proprii Religioſi quatuor conditiones requiruntur ut notat Lezana in ſumma qq. Regularium capit. 2. Prima eſt profiteri obedientiam, paupertatem, & caſtitatem, ſecunda, ut hæc tria vota aliquo firmentur. Tertia, ut tale vòtum emittatur in Religione aliqua per Sedem Apoſtolicam approbata. Quarta, ut promittens hæc vota ſub juriſdictione, & poteſtate, alterius conſtituatur.

5 Tertiò conveniunt Doctores ad valorem profeſſionis religioſæ tres requiri conditiones. Prima eſt qualitas, ſeù aptitudo voventis, ſcilicet, ut decimum ſextum ætatis annum expleverit, annumque integrum in probatione ſteterit cum habitu religioſo juxtà Concil. Trid. decretum ſeſſ.25.c.15.de Regularibus, nullumque habeat impedimentum, quod per ſtatuta à Pontifice confirmata in eo ordine ſubſtantiale eſſe cenſeatur. Secunda ut profeſſio ſponté fiat non cogente gravi metu, qualis eſſet incarceratio, alimentorum ſubtractio, eò quod in profeſſionem conſentire noluerit, votum enim factum ex metu gravi injuſtè incuſſo à cauſa intrinſeca, ſeù libera ad extorquendum votum ex communi Doctorum conſenſu invalidum eſt, vel quia non eſt ſufficienter voluntarium, vel quia jus illud irritat, aut Deus non acceptat, ne det vim injuſtæ coactionis, ut diximus de Voto in communi diſp.11.de præceptis Decalogi q. 3. ar. 3. n. 161. Tertia conditio eſt conſenſus, & acceptatio expreſſa, vel tacita Prælati Ordinis, quæ Religioni incorporari debet, idque ordinariè non tantùm cum conſilio, ſed etiam cum conſenſu Capituli, aut certè majoris, vel principalioris partis ejuſdem juxtà cujuſcumque ordinis ſtatuta, & conſtitutiones. Ex quo ſequitur eum, qui profeſſionem irritam edidit ex defectu alicujus prædictarum conditionum, religione egredi poſſe, & uxorem ducere, niſi eam conditionem deficientem poſteà tacitè, vel expreſsè ratificaverit; ad evitandum tamen ſcandalum cauſam egreſſus notificare debet, ac inſuper defectum profeſſionis probare; ſi cauſa ad forum externum proveniat, idque intrà quinquennium à die probationis, alioquin poſt illud juxtà Trident. loc. cit. cap. 19. audiri non debet, quia præſumitur eam per illud ſpatium temporis intereà tacitè ratificaſſe. Undè non ſolùm profeſſio expreſſa, illa, ſcilicet, quæ fit verbo, vel ſcripto ipſius voventis, ſed etiam tacita, quæ, ſcilicet, fit portando per notabile temporis ſpatium habitum proprium Religionis, vel exercendò propria profeſſorum, verum Religioſum conſtituit, ſervatis conditionibus à Concil.Trid. ſeſſ. cit. c.5. deſignatis, & ratio eſt, quia jure antiquo utraque profeſſio tàm expreſſa, quàm tacita erat valida, & per Trid. profeſſio tacita non eſt ſublata, ſed potiùs confirmata. Ità Navarr. Rodriq. Azor. Leſſius, Layman, Lezana, Miranda, & alii paſſim.

6 Quartò eſt difficultas, an ad eſſentiam Religionis, & ut aliquis verus Religioſus cenſeatur, requiratur ejus vota eſſe ſolemnia, vel ut publica profeſſione ſint edita. Prima ſententia affirmat, quæ communis eſt apud Thomiſtas, ut refert Joannes Cruz de Statu Religionis cap.2. quod probat, quia ex Bonifacio Octavo cap. unico de Voto, & redemp. ut profeſſio religioſa valeat, debet fieri in manibus illius, qui poteſt profitentem tali Religioni incorporare; & ſubdit, quòd licèt Gregorius XIII. Bulla 26. declarat Patres Societatis Jeſu eſſe adhuc veros Religioſos, quamvis vota ſimplicia edant, & irritet matrimonium cum illo ſimplici voto caſtitatis celebratum; adhuc tamen eſt differentia inter iſtos, & alios Religioſos voti ſolemnis, quia hi eſſentialiter, & ex jure divino ſunt inhabiles ad matrimonium, & eorum votum à tempore Apoſtolorum hanc vim irritandi matrimonium, nec extat aliqua lex Eccleſiaſtica, quæ illam vim ei tribuat; tùm etiam quia per iſtud votum ſolemne totaliter homo Deo traditur, & conſecratur per internam voluntatem juxtà doctrinam D. Thomæ 2.2.q.88.ar.7. At religioſi Societatis voti ſimplicis ex jure Eccleſiaſtico prædicti decreti Gregor. XIII. ſunt inhabiles ad matrimonium, & ſic in omni ſententia poſſunt diſpenſari per Eccleſiam ad matrimonium contrahendum; imo in dicto decreto habetur, quod ex cauſa rationabili poſſunt dicti Religioſi voti ſimplicis à Miniſtro Generali dimitti, & votis iſtis liberari; ſi tamen iſti ſine licentia Miniſtri generalis à Religione recedant, ſunt apoſtatæ, & excommunicati, ut ibidem decernitur. Ità diſcurrit præfactus Auctor loc. citat.

7 Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior, ſcilicet, non ſolùm vota ſolemnia, qualia fiunt in omnibus Religionibus anno Novitiatus, ſed etiam vota ſimplicia, quæ Patres Societatis emittunt poſt approbationis biennium, conſtituere verè, & propriè Religioſum voventem; ità enim definitum eſt à Gregor.XIII. quæ incipit *Aſcendente Domino*, & ratio eſt, quia illis etiam conveniunt quatuor conditiones ſuprà aſſignatæ ad ſubſtantiam, & eſſentiam veri, & proprii Religioſi. Nec obſtat, quòd talia vota non ſint perpetua ex parte acceptantis, cùm ſic voventes à Societate expelli poſſint; ſufficit enim quod ex parte voventium ſint perpetua, & ipſi libertate diſcedendi à religione careant, quemadmodum, & alterius obligationis perſonalis, aut ſervitutis ſtatum ſatis eſt, quod ſervus ſeipſum à ſervitute eximere non poteſt, licèt à domino manumitti poſſit; & ad ſtatum Epiſcopalem ſufficit, quod aliquis Eccleſię ſit alligatus, licèt auctoritate Papæ transferri, vel omnino liberari poſſit; & idem etiam facere poteſt de ipſis Religionem ſolemniter profeſſis, quamvis enim obligatio ex votis ſolemnibus orta emiſſis in profeſſione Religioſorum ſit perpetua poteſt nihilominus Summus Pontifex in illis diſpenſare ex ſuprema poteſtate, quam habet; tùm quia id ſæpiùs feciſſe teſtantur hiſtoriæ, tùm quia in tali diſpenſatione nihil fieret contrà jus naturale, aut divinum, ut latè oſtendimus lib.4. ſent. diſp.7. de Matrimonio q.16. ar.2. ubi cum Scoto 4.d.38. q. un. ex profeſſo declaravimus, quęnam differentia ſit inter votum ſolemne, & votum ſimplex, & in quo propriè ſolemnitas voti conſiſtat, ac etiam quo jure votum ſolemne caſtitatis matrimonium irritet, an tantùm jure Eccleſiaſtico, vel etiam jure naturali, & divino, & cum Scoto loc. cit. ſtatuimus hæc vota non differre eſſentialiter, ſed tantùm accidentaliter ex ſola Eccleſiæ inſtitutione, ut etiam diximus ſuprà diſput.11.q.3.art.6.num.60. itaque ideò Pontificem diſpenſare poſſe in voto ſolemni caſtitatis, & Religionis, licèt ut hoc licitè fiat, requiratur publicæ utilitatis cauſa, & urgentiſſima; ex quo patet falſitas fundamenti ſententiæ oppoſitæ. Ità Vaſquez, Sanchez, Valentia, Regin. Layman, Lezana, & alii Recentiores paſſim.

8 Quinto conveniunt Doctores hanc obligationem procurandi perfectionem, ſeù tendendi ad illam in Religioſis eſſe ſub mortali peccato, & ità præſertim ex noſtris Corduba in Regulam S. Patris noſtri Franciſci cap. 1. Rodriquez 3. tom. qq. Regul. qu.48. art.1. Lezana loc. cit. cap. 1. & alii paſſim, & ratio eſt, quia talis obligatio eſt de re graviſſima, quam voverunt, & in qua conſiſtit ſubſtantia ſtatus Religioſi. An verò talis obligatio tendendi ad perfectionem in Religioſis ſit diſtincta obligatione ſervandi vota, & obſervantias regulares, vel ſit eadem cum illa, Doctores non ità conveniunt probabilius tamen eſt cum Sanchez lib.6. in Decalog.cap.5. Lezana loc. c. & aliis eſſe eamdem, & in illa contentam, ſicut obligatio obediendi Deo, ei placendi, & in ipſo conſtituendi noſtrum ultimum finem, non

eſt

Digitized by Google

eſt obligatio diſtincta ab obligatione ſervandi mandata Dei, ſed in illa includitur, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, nam aliàs quoties Religioſus votum aliquod tranſgrederetur, duplici peccato peccaret, uno nimirum contrà votum, altero contrà perfectionem, quam procurare tenetur; hoc autem aſſerendum non eſt, quia Religioſus ad aliam perfectionem comparandam non tenetur, niſi ad eam, quæ mediis inſtitutis ſuæ Religionis haberi poteſt; neque ex vi hujus obligationis, ſeù præcepti tenetur Religioſus omnes ſuas inordinatas paſſiones domitas, & ſuperatas habere, ſed ſufficit ut quantum potuerit conetur eas evincere, & ſuperare, quod Doctores declarare ſolent exemplo à D. Th. adducto loc. cit. de duobus militibus, quibus Dux præcipit, ut fortiter pugnent, ac dimicent, quorum unus ità hoc adimplet ut inimicum ſuperet, & occidat; alter verò quamvis fortiter dimicet, & pugnet, inimicum tamen non occidit, nec vincit, uterque enim ſic faciendo ſuæ obligationi ſatisfacit. Tùm quia ut ſuprà dictum eſt, ſtatus Religioſus eſt perfectionis non in eo ſenſu, quod omninò perfectus eſſe debeat, ſed quatenus ex ſui ſtatus obligatione ad perfectionem tendere tenetur, quantum potuerit, undè mortaliter peccaret contrà hoc præceptum procurandi perfectionem, quando nullo modo curaret de perfectione ſui ſtatus, & ea media contemneret, quibus ad perfectionem perveniri ſolet.

9 Sextò eſt difficultas, an peccata Religioſi graviora ſint peccatis ſæcularium, pro cujus reſolutione Aſteſanus noſter lib. 6. tit. 47. art. 2. in fine advertit, peccatum quod à Religioſis committitur, poſſe eſſe gravius peccato ſæcularium ejuſdem ſpeciei tripliciter; uno modo ſi ſit contrà votum religionis, ut ſi Religioſus fornicetur; ſecundo modo ſi ex contemptu peccet; quia ex hoc videtur eſſe ingratus divinis beneficiis, quibus eſt ſublimatus ad ſtatum perfectionis; tertio propter ſcandalum, quia ad vitam ejus plures reſpiciunt; ſi verò Religioſus non ex contemptu, ſed ex infirmitate, vel ignorantia peccatum aliquod, quod non eſt contrà votum ſuæ profeſſionis, committit abſque ſcandalo, ſcilicet, in occulto, refert opinionem D. Thomæ 2. 2. q. 189. ar. 10. quod levius peccat eodem genere peccati, quàm ſæcularis, quia peccatum ejus ſi ſit leve, quaſi abſorbetur à multis bonis operibus, quæ facit; & ſi ſit mortale faciliùs ab eo reſurgit, primò quidem propter intentionem, quam habet ad Deum erectam, quæ etſi ad horam intercipiatur, faciliter tamen ad priſtina reparatur; deindè quia juvatur à ſociis ad reſurgendum juxta illud Eccleſ. 4. *Si unus ceciderit, ab altero fulcietur, væ ſoli, quia cùm ceciderit, non habet ſublevantem ſe.* Sed Aſteſanus inquit loc. citat. quod licèt prædictæ rationes oſtendant, quod Religioſus in caſu illo reſurgit, & corrigit ſe faciliùs, & citiùs ratione intentionis, & adjutorii majoris, quod ſatis eſt veriſimile; non tamen oſtendunt, quod peccet levius, quin potiùs ex hoc ipſo, quod Religioſus eſt magis inſtructus, ſequitur quod graviùs peccat, quia ſcientia eſt circumſtantiam aggravans, non allevians peccatum; & ex hoc ipſo etiam quod eſt Religioſus, & ad ea, quæ ſunt perfectionis obligatus, tenetur magis vitare etiam tale peccatum, quàm ſæcularis, unde concludit Religioſum peccare graviùs cæteris paribus ratione ſtatus, quia ſtatus Religioſus eſt circumſtantia aggravans, non allevians peccatum. Neque hinc ſequitur Religioſos eſſe deterioris conditionis ſæcularibus, quia peccata illorum ſunt graviora peccatis iſtorum. Sicut enim ratione ſtatu Religioſi quilibet actus bonus in eodem genere in Religioſo melior eſt, & magis Deo acceptus, quàm in ſæculari; ità etiam dicendum eſt de actu malo in eodem genere abſque ullo præjudicio ſtatus Religioſi, juxtà regulam juris, quod ſi ſentit commodum debet etiam ſentire incommodum; & hæc etiam eſt communis opinio apud Lezanam loc. cit. quod peccata Religioſi abſolutè loquendo debent cenſeri graviora, cœteris paribus, peccatis ſæcularium, quia cùm Religioſus ſit ſpecialiter Deo dicatus tenetur habere majorem advertentiam ad non peccandum, & placendum Deo; tùm etiam rationem aliqualis ingratitudinis ob majora beneficia à Deo accepta.

10 Poſtremò, quamvis voluntaria paupertas ſit primum fundamentum ad perfectionem charitatis acquirendum, & ad ſtatum Religionis, ut conſtat ex illo Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus,* ac ſic dicat, ab hoc debes incipere, ſi vis ad perfectionem tendere; nihilominus inter illa tria vota Religionis votum obedientiæ eſt præſtantius, ut ait Aſteſanus loc. citat. cum D. Thoma 2. 2. quæſt. 186. art. 8. Primo quia per votum obedientiæ majus bonum offertur Deo, quàm per alia vota, ſcilicet, propria voluntas, ratione cujus quod fit ex obedientia eſt magis acceptum Deo, quàm id quod fit ex propria voluntate abſque præcedenti voto, & obligatione. Tùm ſecundo, quia in voto obedientiæ alia etiam vota continentur, non è converſo, nam etſi Religioſus teneatur ex voto ſervare caſtitatem, & paupertatem, tam hæc, & plura alia cadunt ſub obedientia, Tùm tandem; quia votum obedientiæ magis propriè extenditur ad actus propinquus fini Religionis, quanto autem aliquid eſt fini propinquius, tanto eſt melius, & hinc eſt quod votum obedientiæ eſt Religioni eſſentialius, ſi enim aliquis ſine voto Obedientiæ voluntariam paupertatem, vel caſtitatem ex voto ſervet, non ideò pertinet ad ſtatum Religionis, qui præfertur ipſi virginitati etiam ex voto ſervatæ; undè Auguſtinus de Virginitate dixit. *Nemo quantum puto auſus eſt Virginitatem præferre Monaſterio.* è contra verò in Religione, ſi ſola obedientia expreſsè promittatur, etiam alia tacitè, & implicitè promiſſa cenſentur, undè in profeſſione Fratrum Prædicatorum ſola obedientia expreſsè promittitur ut ait Joannes Cruz loc. cit. Et hæc tria vota ſtatui Religioſo ſunt adeò eſſentialia, ut quamvis Pontifex ex ſuprema poteſtate, quam habet, poſſit in eis diſpenſare, ut dictum eſt de voto ſolemni Caſtitatis, præſertim quando urget publicè utilitatis cauſa, & urgentiſſima, & diſpenſare poſſit in votis ſolemnibus Religionis, ut quis deſinat eſſe Religioſus, non poteſt tamen diſpenſare, ut quis manens Religioſus ſubſtantialibus votis non teneatur, quia ad eſſentiam Religionis illa ſpectant, ut docent Navarrus, Layman, Buſembaus, & nos quoque diximus diſp. cit. de Matrimonio. Denique notat Aſteſanus loc. cit. ad perfectionem ſtatus Religioſi requiri, quod hæc tria, ſcilicet, paupertas, continentia, & obedientia cadant ſub voto, & non ſufficere nedum propoſitum ſervandi illa tria Evangelica conſilia, ut ſuprà dictum eſt; quia ad Religioſos pertinet, quod ſint in ſtatu perfectionis; ad ſtatum autem perfectionis requiritur obligatio ad ea, quæ ſunt perfectionis, quæ quidem ſit Deo per votum; undè cum tria prædicta ad perfectionem vitæ Chriſtianæ pertineant, ſtatus Religioſi requirit, quod ad prædicta tria obligetur ex voto.

ARTICULUS SECUNDUS.

Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ Profeſſionis. & Regulæ ſui Ordinis.

11 PRimò conveniunt Doctores Religioſum vi ſuę profeſſionis teneri ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis, & ratio eſt, quia ex vi ſuæ profeſſionis tenetur velle ſervare ſuum ſtatum, qui eſt perfectionis, ſivè tendencium ad perfectionem; hoc autem eſt intrinſecè velle ad perfectionem tendere; & talem obligationem eſſe ſub mortali, & præſertim ex ea parte, qua reſpicit trium votorum obſervantiam, quæ eſt medium præcipuum ad talem perfectionem conſequendam, ut ſupra dictum eſt; quod apertè colligitur ex Concil. Tridentin. ſeſſ. 25. de Reform. cap. 1. ubi præcipit, ut omnes Regulares, tàm viri, quam mulieres ad regulæ, quam profeſſi ſunt præſcriptum vitam inſtituant, componant, atque in primis, quæ ad ſuæ profeſſionis perfectionem, ut Obedientię, paupertatis, Caſtitatis, ac ſi quæ alia ſunt alicujus regulæ, & Ordinis peculiaria Vota, & præcepta ad eorum reſpectivè eſſentiam, nec non ad communem vitam, & victum & veſtitum obſervanda pertinentia, fideliter obſervent; omniſque cura, & diligentia à Superioribus adhibeatur, tam in Capitulis Generalibus, & Provincialibus, quàm in eorum viſitationibus, quæ ſuis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis non recedatur, cùm compertum ſit ab eis non poſſe ea, quæ ad ſubſtantiam Regularis vitæ pertinent, relaxari, ſe enim illa, quæ baſes ſunt, & fundamenta totius Regularis diſciplinæ, exactè non fuerint conſervata totum corruat ædificium neceſſe eſt; ità verbum Concil. loc. cit. ex quibus verbis patet Religioſum ſub mortali obligari præſertim ad obſervantiam trium. Votorum, Obedientiæ, Paupertatis, & Caſtitatis, quæ ſunt veluti baſes, & fundamenta totius Regularis diſciplinæ; quod anteà etiam docuit D. Thomas 2. 2. qu. 186. a. 9. ubi ait Religioſum teneri ſub peccato mortali ex genere ſervare tria vota eſſentialia, & ſequuntur communiter alii Doctores.

12 Secundò, difficultas eſt, an Religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo quodcumque eorum, quæ in Regula continentur, quam difficultatem exactè tractat Aſteſanus noſter loc. citat. ubi negativè reſpondet, non enim æqualiter obligatur ad obſervandum omnia, quæ ibi continentur, ſed ſecundum magis, & minus ſecundùm quod ibi diverſimodè traduntur; nam in Regulis SS. Patrum continentur aliqua per modum ſtatuti rationabilis, aliqua per modum monitionis, & exhortationis, & hujuſmodi, & hoc patet in Regula Beati Patris Franciſci. Religioſus ergò tranſgrediendo illa, quæ continentur in Regula ſuę profeſſionis per modum præcepti, & inhibitionis peccat mortaliter. Tranſgrediendo vero illa, quæ continentur ibi per alium modùm, non peccat quantum eſt ex vi regulæ mortaliter, niſi fortè ratio-

Digitized by Google

ratione exceſſus, vel contemptus; aliter ſi SS. Patres Religionum fundatores aliquam Regulam æqualiter ad omnia contenta in ipſa obligare voluiſſent, fruſtra & difformiter ſecundum diverſitatem dictorum modorum eam tradidiſſent. Ità diſcurit Aſteſ. loc. c. quod etiam confirmat ex Greg. IX. Innocentio IV. Alexand. IV. & Nicolao IV. qui declarando Regulam B. Patris noſtri Franciſci, dicunt non obligari Fratres Minores per illam ſub mortali, niſi ad ea, quæ in ipſa præceptorie, vel inhibitoriè ſunt expreſſa. Hoc idem docet D. Thomas loc. cit. ubi ait non teneri Religioſos obſervare omnia in Regula contenta ſub culpa mortali, ſed aliqua ſub mortali, alia ſub veniali, & quædam alia nec etiam ſub veniali; & rationem adducit, quia eo modo obligantur Religioſi obſervare contenta in ſua Regula, ſecundùm quod ipſa Regula præſcribit. Regula autem quædam præſcribit, ut obligatoria ſub mortali; alia ſolùm ſub veniali, & alia quædam ad nullam culpam.

13 Sed obiicitur, quia facere contrà votum eſt mortale peccatum; ſed Religioſi voto profeſſionis adſtringuntur ad regulam, & per conſequens ad omnia contenta in ea; ergò peccant mortaliter tranſgrediendo quodcumque contentorum in regula ſua.

Reſpondet Aſteſanus loc. citat. concedendo, quod Religioſi adſtringuntur ad obſervandum regulam, & omnia contenta in ea; non tamen adſtringuuntur ad obſervandum omnia illa, & ſingula æqualiter, ut dictum eſt, ſed differenter ſecundùm quod ibi differenter tradunt, ſcilicet, præcepta, ut præcepta, ſtatuta, ut ſtatuta, & monita, ut monita; hoc enim intendit, qui regulam condidit, & hoc etiam intendit, vel intendere debet, qui regulam aliquam, vel contenta in ea vovet, vel profitetur, & ideo non ſequitur, quod Religioſus ſemper peccet mortaliter tranſgrediendo quodcumque contentorum in regula ſua, niſi tantùm quando tranſgreditur illud, quod expreſſe præcipitur, vel prohibetur in ipſa. Si rurſus obiicias, quod facere contrà votum eſt peccatum mortale, reſpondit Aſteſanus, quod hoc eſt verum, quando aliquis vovet aliquid intendens ſe ad illud faciendum obligare ſimpliciter, hoc eſt obligatione neceſſitatis, ità quod contraveniendo peccet mortaliter, hoc autem modo vovens aliquam regulam non intendit ſe obligare ad obſervandum ea, quæ continentur ibi per alium modum, quàm per modum præcepti, vel inhibitionis.

14 Tertiò, ex hoc infertur deſcendendo ad ſingula, quod ea, quæ ſunt in regula, & ſpectant ad obſervantiam votorum eſſentialium Religionis ſine dubio obligant ſub mortali, ut ſuprà dictum eſt, quantum eſt ex genere ſuo, niſi fortè ratione parvitatis materiæ ſolùm obligent ad veniale, & ratio eſt, quia hoc modo obligant ipſa vota; ea autem quæ ſunt in regula, & ſolum ab ea præſcribuntur, ut opera ſupererogationis, & de conſilio, qualia ſunt exercitia humilitatis, mortificationis, & ſimilia non obligant ad culpam neque mortalem, neque venialem, & ratio eſt, quia iſta opera non proponuntur, ut præcepta, ſed ſolum pertinent ad majorem Religioſorum charitatem exercendam, unde ad ea, quæ ſunt ſupererogationis, qualia ſunt conſilia Evangelica, non tenetur aliquis, niſi ex obligatione propria. Ità Aſteſanus loc. cit. & Lezana Tom. 1. c. 7. quando autem regula præſcribit aliqua, quæ aliàs ſunt ſub præcepto, v. g. diligere proximum, horas Canonicas recitare, & ſimilia, hæc utique obligant ad mortale, vel veniale ſecundùm quod aliàs obligarent, & ratio eſt, quia hæc proponi non ſolent in regula, tamquam nova præcepta, ſed ſolùm cum intentione reducendi in memoriam ea, quæ aliàs ſunt præcepta à Deo, vel ab Eccleſia, ut Lezana advertit. loc. cit. cum Cajetano, Valentia, & aliis; vel etiam addit, quod ſi hæc, & alia hujuſmodi in Regula ponerentur cum intentione inducendi novam obligationem, vel præceptum, (quod ex circumſtantiis attendendum eſt) tranſgreſſio talium duas includeret malitias ex doctrina jam tradita lib. 2. ſent. diſput. 6. de peccatis, unam ex proprio objecto, alteram ex circumſtantia voti, quod frangitur tranſgrediendo regulam ex voto promiſſam, & ratio deducitur ex dictis loc. cit. quia licèt diverſitas præceptorum præciſè inſpecta non faciat diverſitatem ſpecificam in peccatis, ut conſtat de frangente jejunium die, quo duplex urget jejunandi præceptum, ut quando in Quadrageſima aliqua occurrit Vigilia, tunc enim duplex peccatum non committit, tamen quando peccatum ad diverſas virtutes oppoſitionem habet, tunc in eo duplex malitia conſurgit; in caſu autem propoſito tranſgreſſio regulæ ad virtutem religionis haberet oppoſitionem ultrà illam, quam habet ad aliam virtutem, cui opponitur tale peccatum ex objecto; hæc autem malitia ex circumſtantia contrà Religionem conſurgens in caſu poſito ſequitur naturam malitiæ ex objecto, ità ut ſit mortalis, vel venialis, ſicut illa fuerit. Quando autem Regulæ inſtitutor ſuam mentem circà obligationem ad culpam non declaravit, attendenda eſt communis acceptatio, & uſus Religionis, cui Regula fuit tradita, ut advertit Lezana loc. cit. ſi enim communis ſenſus, & exiſtimatio Religioſorum fuit illam regulam obligare ad mortale, vel ad veniale tantùm, ſic obligare cenſendum eſt, & non aliter; communis enim acceptatio, & conſuetudo eſt optima legum interpres, ut habetur cap. *Cum dilectus* de conſuetudine, nec lex aliter obliget, quàm prout communiter ab omnibus accipitur.

15 Quarto, quod dictum eſt de obligationibus Religioſorum ratione regulæ ſui Ordinis pariter aſſerendum eſt, ſervata proportione, de obligationibus eorumdem ratione Conſtitututionum, ſeù Statutorum ſuæ Religionis poſſunt enim in Religionibus condi, ſeù inſtitui leges, aut Conſtitutiones Religioſos in conſcientia obligantes ad earum obſervantiam, qui Conſtitutiones, ſeù Ordinationes in Religione cum regula comparantur, ſicut in naturalibus perfectiones, ſeù formæ accidentales cum forma ſubſtantiali, ſeù anima, quæ eſt perfectio ſubſtantialis compoſiti, unde quando ea, quæ habetur in Conſtitutionibus, vel ſtatutis Religionum, ſunt de rebus aliàs præceptis jure naturali, divino, vel poſitivo, tranſgreſſio illorum talis cenſenda eſt, qualis ex ſe fuerit talium mandatorum tranſgreſſio. Et ſimiliter, quando fuerint res directè ad tria vota ſpectantes, tranſgreſſio illarum mortalis quoque cenſenda eſt, cum ſit de re gravi ex ſuo genere, niſi interdum per accidens ſolùm ſit venialis ratione inadvertentiæ, vel parvitatis materiæ, ut ſuprà dictum eſt; & tandem quando fuerint res, quæ ſolùm ſub conſilio proponuntur, ad nullam culpam obligabunt. Et hic advertendum eſt, quòd licèt in quibuſdam Religionibus obligatio obſervandi Conſtitutiones aliquando ſit ad culpam mortalem aliquando ad venialem, & aliquando ad nullum peccatum, ſed ad meram pœnam ab ipſis Conſtitutionibus taxatam, ut in Conſtitutionibus Carmelitarum exprimitur par. 5. cap. 1. dùm dicitur *Conſtitutiones noſtri Ordinis neminem ex ſe intendunt obligare ad culpam, ſed ad pœnas.* Nihilominus, ut advertit Lezana c. 8. n. 10. cum Suarez 4. tom. de Relig. tract. 8. lib. 1. capit. 2. quando Conſtitutiones hujuſmodi Religionum obligant ſolùm ad pœnam, poſſunt dici obligare ſaltem indirectè etiam ad aliquam culpam, & rationem adducit, quia adhuc tales Conſtitutiones obligant in conſcientia ad patiendum pœnam impoſitam, & dant jus Superiori ad puniendum tranſgreſſorem illarum tali pœna, ergò ſi Religioſus reſiſtat paſſioni tali pœna, peccabit juxtà gravitatem materiæ, & circumſtantiarum, ac per conſequens tales Conſtitutiones ad aliquam culpam obligant ſaltem indirectè; tum quia aliàs prædictæ Conſtitutiones non differrent à mero conſilio, nec eſſent vera præcepta. Confirmatur ex dictis lib. 3. de ſent. diſp. 3. de merito Chriſti qu. 9. art. 1. num. 367. ubi diximus doctrinam illam, quod dari poſſit mandatum aliquod Superioris non obligans ad ullum peccatum etiam veniale, non eſſe omninò certam, quia licet omittere rem ſub ſolo conſilio cadentem nullum prorſus ſit peccatum; valde tamen durum videtur poſſe omitti rem ſub præcepto cadentem abſque ulla prorſus culpa etiam veniali, cùm enim earum regularum tranſgreſſores in illis Religionibus quibuſdam pœnis puniantur; hoc ipſo convincuntur ſaltem eſſe veniales, quia non datur pœna ſine culpa, etenim ut Scotus docet quol. 18. L. & O. imputabilitas ſequitur mortalitatem, ut ejus propria paſſio, ad premium quidem actum moraliter bonum, ad pœnam verò actum moraliter malum, quarè tranſgreſſiones illæ eò ipſo, quod imputantur ad pœnam dignæ cenſentur, conſequenter etiam culpabiles, & peccaminoſæ cenſeri debent ſaltem venialiter.

16 Quintò, Lezana cap. 8. cit. n. 25. aliud addit notabile documentum, quod hic refero, quia Religioni noſtræ videtur maximè neceſſarium; ait ergò, quod conſtitutio, ſeù ordinatio Religionis permittens in ea Magiſtros, aut DD. tolerari poteſt, dummodò qui accipit tales gradus ſit idoneus, aliàs qui ſcit non eſſe idoneum, & petit illos peccat mortaliter, & tantò magis qui ſcienter admittit, & ſubdit circà hoc punctum advertendum eſſe decretum Clementis VIII. & Urbani VIII. quod de hujuſmodis graduatis ſic loquitur. *Nullus niſi actu legat, vel prædicet, aliquo ſui gradus privilegio gaudeat*, ubi advertit actu legere, vel prædicare dici debere Magiſtro, quando tempore vacationum ſtudente, ut legant, vel prædicent; & ad hunc abuſum multitudinis Magiſtrorum in Religione noſtra tollendum Conſtitutiones Urbanæ in cap. 5. Regulæ tit. 5. ſtatuunt, ne ad Magiſterium promoveantur, niſi Collegiales Collegiorum ab ipſis inſtitutorum; quod ſi quis Apoſtolicas litteras intrà, vel extrà Ordinem ad Magiſterium ſuſcipiendum obtinuerit; monent Generalem miniſtrum, ut ad Summum Pontificem, cui præcipuam perpetuò reverentiam, obedientiamque præſtare tenetur, pro revocatione, ne præter Urbanas Conſtitutoines, Sanctiſſimaque earum decreta aliquem ad hujuſmodi gradum promovere cogatur humiliter recurrere debeat; qualiter autem, &

quo-

Digitized by Google

quomodo hoc noſtrarum Conſtitutionum ſtatutum ſit hactenus obſervatum oſtendit multitudo Magiſtrorum actu exiſtentium præter alumnos Collegiorum ab ipſis inſtitutorum; Et adhuc major eſt abuſus Provincialium titularium ab eiſdem Conſtitutionibus Urbanis inſtitutorum in cap. 8. *Regulæ* tit. 21. ubi ſtatutunt ad hos Provinciarum titulos eos dumtaxat aſſumendos eſſe, qui iiſdem qualitatibus, ac inſignibus decorentur, quibus in tota Religione ad alios Provincialatus ſivè per electionem, ſivè per Inſtitutionem aſſumendos, decoratos eſſe oportet; & quia non poſt multum temporis minus dignis conferebantur, ac etiam indignis, ad tollendum abuſum Provincialatus hujuſmodi ſuppreſſi fuerunt, & abrogati; verùm anno 1660. Sanctiſs. D. N. Alexander Papa VII. à Generali tunc temporis exiſtente exoratus conceſſit denuò diſtributionem quatuor Provincialatuum titularium cenſuram in præmium dignioribus Patribus S. Theologiæ Magiſtris ob laborum, & meritorum præſtantiam ad priſtinam formam Conſtitutionum Urbanarum, ut patet in Decretis nunc temporis impreſſis pro regularis diſciplinæ inſtauratione in Religione noſtra Min. Conc. Sed nihilominus etiam ſub eodem regimine rurſus priſtinus ſubrepſit abuſus, quia in eodem Conventu hos diſtribuendo Provincialatus Magiſter ordinarium, & recens inſigni lectoribus publico viginti annorum ſpatio,& plurium Prælatus fuit, & quapropter Miniſtri Generales pro tempore exiſtentes omni conatu tanto abuſui conſcientia providere tenentur, ac illa ponderare decreta, in quibus non ſolùm S. Theologiæ Magiſtris ob exercitium lecturarum ad præſcriptam Conſtitutionem, & titulo-concionum in Eccleſiis inſignioribus decernitur in præmium Provinciæ paternitas ex merito; ſed etiam fratribus ſimplicibus quædam prærogativæ minores ob Magiſterium Novitiorum, ob meritum operum muſicalium, ob munus Confeſſari, ob miniſterium S. officio præſtitum, & hujus ponderis ſimilia onera ſpatio duodecim ſaltem annorum laudabiliter perecta, & hoc ad alliciendum præmio eorum animos, qui plerumque faſtidiunt talium functionum ſubire labores, ſed de præmio imprimentium, ac opera typis tradentium in Religionis utilitatem, & decorem nulla prorſus fit mentio, & hæc eſt potiſſima cauſa, ut diximus ſuprà d.6. q.1. ar.1. n.10. ex Card. de Lugo diſp.35. de Juſtitia, & Jure ſec.5. cur in Religionibus quibuſdam ſtudia langueant; cùm tamen Conſtitutiones noſtræ in c. 5. Regulæ tit.4. expreſsè dicant, quod nullum eſt inter Religioſorum exercitia, quod majorem ſibi vindicet laudem, quodvè plus ſplendoris Religioni, plus utilitatis proximis afferat, quàm laudabis ſtudiorum occupatio, ſacraque divinarum litterarum exercitatio.

17 Sextò, Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum extrà ordinem aſſumptum manet adhuc verus Religioſus, ac proindè votis eſſentialibus ſuæ Religioni obſtrictus, & ſumitur ex Gloſſa c. 3. 16. q.1. & in c. unico 18. q.1. rationem aſſignat D. Thomas 2.2. q. 185. ar.8. quia diſpoſitio ad aliquam perfectionem ipſa adveniente non tollitur; ſtatus autem religioſus ad hujuſmodi dignitates comparatur, ſicut diſpoſitio ad perfectionem, tùm quia cùm Religioſi ad hujuſmodi dignitates promoventur, etſi quo ad aliquos effectus paupertatis, & obedientiæ exempti cenſeantur, non tamen in prædictis votis diſpenſantur ex eodem D. Thoma 2.2.q.88.ar.11. ad 4.& q.185.ar.8. Et quidem de voto Caſtitatis nullum eſt dubium, nam potiùs magis roboratum manet in Religioſo jam ad Epiſcopatum promoto, eò quòd per Epiſcopalem dignitatem perſona magis manet Deo dedicata, & conſecrata, itaut Epiſcopus violando caſtitatem magis peccet. Dixi autem quo ad aliquos effectus obedientiæ, & paupertatis exemptum cenſeri; quia votum obedientiæ manens in Religioſo facto Epiſcopo non eſt reſpectu ſuperiorum Ordinis ſicut erat anteà, ſed reſpectu Pontificis, itaut ultrà obligationem, quam habent generaliter omnes fideles, ac alii Cardinales, & Epiſcopi ad obediendum illi, teneatur Religioſus factus Epiſcopus ex vi voti obedientiæ in profeſſione emiſſi illi ſpecialiter obedire. Quo autem ad votum paupertatis, licèt eo maneat obſtrictus, quia per ſupradictas dignitates non confertur illi dominium bonorum Eccleſiaſticorum, ſed ſolùm eorum adminiſtratio ex voluntate Pontificis, quod voto paupertatis non repugnat; poteſt tamen diſponere inter vivos de ſui Epiſcopatus redditibus eo modo, quo Epiſcopus ſæcularis; unde poteſt de illis diſponere ad moderatam ſui, & familiæ ſuſtentationem ſecundùm decentiam ſtatus, ad pia opera, eleemoſynas, &c. & ratio eſt, quia quamvis Religioſus Epiſcopus verum, & abſolutum dominium non habeat ſuorum reddit.uum, liberam tamen habet illorum adminiſtrationem in honeſtos, & pios uſus; hæc eſt communior, & probabilior opinio, quam docent cum D. Thoma cit. Suarez, Henriquez, Sanchez, Layman, Leſſius, Molina, Jo: Cruz, & alii paſſim, ut videre eſt apud Lezanam loc. cit. cap. 17.

18 Undè minimè placet, quod ait Angles in floribus 1. p.q. un. de Voto diffic. 13. dub. 3. Monachum ad Epiſcopatum aſſumptum ratione voti in profeſſione emiſſi ad obſervantiam præceptorum ſuæ Regulæ, vel ad tria vota eſſentialia non teneri, jam enim cùm ſit ad Epiſcopatum aſſumptus, non eſt Monachus. Non placet, inquam, quia Epiſcopus iſte adhuc manet Religioſus juxtà dicta, cùm ſtatus Religionis non repugnet ſtatui Epiſcopi, & aliàs ſtatus Religionis in tribus votis eſſentialiter conſiſtat ex cap. *Cùm ad Monaſterium* de ſtat. Monach. quod etiam ex eo probari poteſt, quod Epiſcopus Religioſus tenetur ex præcepto portare habitum ſuæ Religionis, qui eſt ſignum obligationis ad vota regularia, & ratio eſt, quia obligatio portandi illum non eſt ex ſolo mandato regulæ, aut Conſtitutionum, ſed ex jure Canonico; ut cap. penult. finali de vita,& honeſt. Clericorum; ac etiam ex rationabili conſuetudine, & ſi quo ad figuram habitus Epiſcopis ſæcularibus ſe conformare poſſint, retento ſolùm colore habitus ſuæ Religionis, ut Clemens VIII. conceſſit in Rituali Romano reformato. Verum eſt tamen, quod licèt prædicti ex Religionibus aſſumpti ad dignitates Cardinalatus, vel Epiſcopatus ad obſervantiam trium Votorum ſint obligati, non tamen ſubjacent cenſuris, aut pœnis à Religione contrà tranſgreſſores impoſitis, eò quòd non manent ampliùs ſub iuriſdictione Religionis, aut Prælatorum ipſius. Quo autem ad alia regulæ præcepta, ac regulares obſervantias ex obligatione moralis honeſtatis ea ſervare debent, quæ ipſorum munus non impediunt, & officium Pontificale, cujuſmodi ſunt ſolitudo, ſilentium, aut vigiliæ graves, quibus impotentes redderentur ad illud exequendum; dixi ex obligatione honeſta ad ea teneri, quia hujuſmodi obligatio ſeù debitum eſt ſolùm ſecundùm decentiam, & honeſtatem, non tamen legale, aut obligans ad culpam, vel pœnam, & ratio eſt, quia Religioſus factus Cardinalis, vel Epiſcopus extrà Ordinem eximitur, & liberatur à jugo Religionis cap. unico, 18. q.1. Ità DD. adducti, & alii paſſim, quod etiam anteà docuit Aſteſanus noſter loc. citat. art.5. ubi ait, quod cùm Monachi ad prælationes tranſeunt ſæculares, & abſolvuntur à quibuſdam obſervantiis, ut à jejunio, ſilentio, & vigiliis, quia ut dicitur 16. q.1. nemo poteſt Eccleſiaſticis deſervire, & in monaſtica regula ordinarie perſiſtere, ut diſtinctionem Monaſterii teneat, qui quotidiè in miniſterio Eccleſiaſtico cogitur permanere; & tandem ſubdit, quod ab aliis non abſolvitur, ut ab habitu, continentia, & proprio non habendo.

19 Septimo, ejecti etiam, & expulſi à religionibus tamquam incorrigibiles manent quoque cum eadem obligatione trium votorum Religionis, ſicut anteà, ut fusè oſtendit Lezana tom.1. c. cit. c.23. Undè neque placet, quod idem Angles ait loc. cit. q. *de Voto diffic.* 8. nempe excluſum à Religione non teneri præcepta Regulæ, nec votum obedientiæ; & paupertatis obſervare quia jam non eſt Monachus illius Religionis, & impoſſibile eſt obedientiam ſervare, quia non eſt illis Prælatis amplius ſubditus, atque etiam paupertatem, cùm ſine proprio vivere non poſſit; non placet, inquam, quia de voto Caſtitatis, & continentiæ etiam fatetur ipſe obligari ad illud ſervandum, ſicut anteà, & ex vi voti obedientiæ tenentur eſſe parati ad obediendum Prælatis Religionis, quando ad ipſam fuerint revocati, ſiquidem jus habent illos revocandi, cujus ſignum eſt, quod in c. *final. de regular.* innovato à Sacra Congreg. ut ait Lezana loc. cit. præcipitur, ut cenſuris cogantur ad Religionem reverti, quod non eſſet, niſi ad hoc ipſi eſſent ex voto obedientiæ obligati. Tenentur etiam ad votum paupertatis ſervandum eo modo, quo ſtatus illorum patitur, cùm ad hoc etiam ſint obligati ex vi ſuæ profeſſionis, in qua non eſt diſpenſatum, unde ejecti, nec habent, nec habere poſſunt dominium alicujus rei, quia hoc eſt directè contrà votum emiſſum, ſed ſolùm uſum facti, & incertum rerum ſibi ad victum, veſtitum, habitationem, & vitam neceſſarium, quia hic uſus non eſt contrà votum paupertatis emiſſum, quarè ſi res illæ eis à religione non ſubminiſtrantur, eo ipſo datur licentia illas quęrendi, & habendi, nec etiam poſſunt teſtari, ſi in illo ſtatu moriantur, quia teſtandi poteſtas non eſt cum voto paupertatis compoſſibilis, cùm ſupponat dominium rei, & non merum uſum, quem ſolùm habent ejecti, cùm non ſint domini eorum, quę poſſident; ſed ſolùm adminiſtratores nomine Religionis in ordine ad uſus neceſſarios; & quicquid in tali ſtatu acquirunt, Monaſterio, vel Religioni acquirunt, unde ſunt expulſi, cum ex vi profeſſionis ab ipſis emiſſæ Monaſterium, vel Religioſus habeat ad omnia impoſterum ab ipſis acquirenda. Tùm etiam quia hujuſmodi ejecti non ſunt omninò à religione derelicti, ſed ſolùm ſeparati à communione, & commercio ipſius, cujus ſignum eſt, quòd Religio tenetur eos quærere, & ſi correcti reſipiſcant, iterum recipere. Ità Lezana loc. cit. cum Navarro, Sanchez, Leſſio, Sairo, Molina, & aliis ab ipſo adductis.

20 Po-

20 Poſtremò, an Religioſi habentes parentes in extrema neceſſitate poſitos poſſint Religionem relinquere ad illos ſuſtentandos; dimiſſis variis dicendi modis, opinio affirmativa ſatis probabilis eſt, quam tenet Angles l. c. cum Corduba in medulla fratrum Minorum c.2.q.6.& probat ratione ſatis efficaci, quia cùm licitum ſit furari ex ſacrario, ut exiſtenti in extrema neceſſitate ſubveniatur, ſi aliud remedium adhiberi non poſſit, ut conſtat exemplo Davidis arripientis panes propoſitionis Deo conſecratos ad ſubveniendum eſurientibus; licebit etiam Religioſo Deo conſecrato à Religione recedere, ſi aliter parentibus ſubvenire non poſſit; nam præceptum de ſuſtentatione parentum eſt divinum, & naturale, quod quidem per votum obedientiæ, quod eſt tantùm poſitivum, minimè fuit revocatum. Hoc autem appoſitè aſſeritur in caſu extremæ neceſſitatis parentum, quia quando non extrema, ſed magna egeſtate laborent, ad illos ſuſtentandos ſatis probabile eſt Religioſos non licere à religione recedere, & ratio eſt, quia ſecundùm communiorem, & probabiliorem opinionem præceptum eleemoſynæ non obligat, niſi in extrema neceſſitate; erit tamen ſufficiens cauſa hæc impetrandi diſpenſationem à Sede Apoſtolica, ut non obſtante Religionis voto, filius Religioſus à Religione recedere poſſit ad parentes ſuſtentandos, nec alius ſit præter ipſum, qui illis ſubveniat, & hoc erit ſecurius, & tutius, non tamen muture poteſt religionis habitum, & regularem obſervantiam deſerere, ſed ex vi profeſſionis ſuæ ad paupertatem, & ad cætera Religionis præcepta tenetur; ſicut anteà, ſolùmque à præcepto obedientiæ eſt liber; & quidem Religionis habitu retento multo melius poterit parentum neceſſitati ſubvenire, quàm ipſo dimiſſo, ſivè concionando, ſivè confeſſiones audiendo, ſivè artem mechanicam, aut liberalem exercendo, tenetur enim regulam ſervare, præſertim in his, quæ ad vota eſſentialia pertinent, quantùm in ſe fuerit, ſola obedientia dempta. Ità Angles l. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

De obligationibus Religioſorum ratione voti obedientiæ.

21 POſt diſputationem de tribus votis eſſentialibus in communi, nunc de illis agendum eſt in particulari & quidem primò de voto obedientiæ, deindè de voto Caſtitatis, & ultimò de Paupertate, & ratio hujus ordinis eſt, quia per votum obedientiæ, quo Religioſus propriam abnegat voluntatem offert Deo bonum animæ, quod inter cætera hominis bona eſt excellentius, & nobilius, ut docet Ariſt. 1. Etich. per votum verò continentiæ, ſeù caſtitatis, quo venereis delectationibus renunciat, offert Deo bonum corporis delectabile; quod quidem ſicut animæ bonis eſt ignobilius, ità bonis exterioribus præcellit; per votum tandem Paupertatis, quo Religioſus omnibus temporalibus fortunæ bonis renunciat cum ſuis juribus, offert Deo exteriora bona, quæ inter prædicta bona infimum tenent locum; itaque obedientiæ votum non ſolùm eſt eſſentiale religionis, ſed etiam eſt præcipuum inter tria ſubſtantialia Religionis vota, eo quòd per illud propria voluntas Deo offertur, quæ potior eſt, quàm corpus, quod offertur per caſtitatem, & exteriora bona, quæ per votum Paupertatis Deo offeruntur.

22 Primo itaque obedientia communiter definiri ſolet ſecundùm Doctores, quod eſt virtus, quæ promptum facit hominem ad implendum mandatum Superioris, & Religioſus ex voto obedientiæ obligatur ad omnia, quæ Superior præcipit ſecundùm Regulam, & Conſtitutiones ſui Ordinis, ſivè directè, & expreſsè, ſivè indirectè, & implicitè, qualia ſunt illa quæ ad regulæ obſervantiam ſunt neceſſaria, & ratio eſt, quia ad hæc omnia ſe Religioſus obligavit eo ipſo, quod profeſſionem emiſit ſecundùm regulam; undè ſi ſuperior ſubdito jejunare præcipiat aliquo die, qui in Regula non exprimitur, vel aliam corporis macerationem ſubire in pœnam delicti commiſſi, nunc Religioſus obedire tenetur, quia hoc totum pertinet, & neceſſarium eſt ad Regulæ obſervantiam; ſic pariter obedire tenetur Superiori præcipienti mandata omnibus Chriſtianis communia, vel etiam omnibus Eccleſiaſticis, vel Religioſis, ut divinum recitare officium, Sacrum diebus feſtis audire, &c. quamvis enim iſta in Regula non contineantur, ſupponuntur tamen quaſi præambula quædam ad ejus obſervantiam neceſſaria; verò, quæ ſunt omnino ſuprà Regulam, ut, verbi gratia, magnæ auſteritates, nimiæ corporis macerationes, & mortificationes quædam extraordinariæ, nec poſſunt, nec debent à Superiore præcipi, nec Religioſus ad ea tenetur, quia votum Obedientiæ, ut dictum eſt, ſolùm ad ea obligat, quæ Regulam concernunt ſivè explicitè, ſivè implicitè; ſi tamen in regulam aliquid præcipiant, tunc ſubditus obedire tenetur, eo quod in tali caſu id quod præcipitur, eſt Regulæ conforme; itaque per votum obedientiæ obligatur Religioſus obedire ſuperiori ſecundùm ſtatuta ſuæ religionis, & non majori rigore obligatur, quàm ibi contineatur, undè inter ſtatuta illius aliqua non obligent ſub peccato, non tenetur ex vi voti illa ſub peccato ſervare. Ità DD. paſſim apud Lezanam loc. cit. cap.4. quæ omnia etiam Aſteſanus noſter advertit lib.6.cit.tit.47.ar.3. ubi ait, quod ſi loquamur de obedientia ſecundùm perfectionem; ſic extendit ſe ad omnia, quæ non ſunt contra Deum, & Regulam profeſſam, ut dicit D. Bernardus, quod perfecta obedientia finem neſcit; ſi autem loquamur de obedientia ſecundùm neceſſariam obligationem, hic habet modum, & menſuram ſecundùm voti emiſſi magnitudinem, atque ità ſecundùm regulam obedire tenetur; ſed ſecundùm regula aliqua dicuntur eſſe explicitè, aliqua implicitè, ſine quibus regularis obſervantia ſervari non poſſet, & tàm in his, quàm in illis obedire tenetur, quo aùtem ad ea, quæ ſunt omnino ſuprà regulam, ſubdit diſtinguendum eſſe, aut enim præcipiuntur in cautelam peccati committendi, v. g. quod ſubditus jejunet in pane, & acqua, quia Prælatus videt naturam ejus pronam ad luxuriam, & ſic non tenetur obedire, niſi in caſu, quod non poſſet aliter vitare peccatum; aut præcipiuntur in pęnam peccati commiſſi; & ſic tenetur, aut tandem in argumentum meriti, ut recipere martyrium, & alia hujuſmodi, & ſic non tenetur. Ità Aſteſanus loc. cit. & ità etiam ex noſtris diſcurrit Bartoluccius in Minorica lib. 1. cap.2. de Voto obedientiæ.

23 Secundò, circà ea, quæ ſunt præter Regulam, ut ſunt illa, quæ nec ibi continentur, nec de illa, quæ ibi continentur, expediunt, vel ordinantur, ut levare feſtucam, & alia hujuſmodi vana, & impertinentia, conveniunt etiam Doctores Religioſum non teneri obedire Pręlato ea pręcipienti, & ratio eſt, quia obligatio obedientiæ in Religioſis ſolùm conſurgit ex voto, quod emiſerunt, hoc autem votum ſolùm eſt ſecundùm regulam illius Ordinis, & ità quicquid eſt vanum, & impertinens & nullo pacto ad regulam ſpectans, ſub obligatione non cadit, Lez. c.4. cit. ex D. Thoma quol.10. art.10.& Aſteſ. noſter loc. cit. ſed Bartoluc. loc. cit. ait, quod licèt hęc ſit communis ſententia, & ſatis probabilis, & rationi conſona, ut patet ex ejus fundamento, nihilominus oppoſitam eſſe probabiliorem, & perfectioni religioſę convunientiorem, quam ait eſſe Scoti 4. d.3. q.4. F, docet enim ibi Doctor, quod quando Superior pręcipit aliqua vana; & impertinentia, ut levare feſtucam, ſpuere in parietem & ſimilia, quamvis liceat Subdito tale pręceptum Superioris contemnere, ideſt rationabile, & infructuoſum judicare: non tamen licet, dum eſt Pręlatus, contemnere non obſervando, quia dicitur Matth.13. *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quæcumque dixerint vobis, ſervate, & facite.* Verùm jam ſuprà diximus; aliud eſſe loqui de obedientia ſecundùm perfectionem, & aliud de obedientia ſecundùm neceſſariam obligationem, illa enim extenditur ad omnia, quę non ſunt contrà Deum, & regulam Ordinis, iſta verò ſolùm ex voto obedientię conſurgit, & modum, & menſuram deſumit ex voti emiſſi magnitudine, Scotus itaque loc. citat. intelligendus eſt de obedientia ſecundùm perfectionem, non autem ſecundùm neceſſariam obligationem, de qua hic eſt ſermo. Undè licèt in regula alicujus Ordinis univerſaliſſima obediendi materia pręſcribatur, ut ver. gr. in regula noſtra Minorum cap.10. ut obediant in omnibus, quę non ſunt contraria animę, vel regulę, & in Conſtit. Soc. Jeſu, ut obediant in omnibus, in quibus manifeſtè peccatum non cernitur; tamen id intelligendum eſt ſecundùm perfectionem obedientię, ad quam Religioſi tendere debent, non autem quatenus obediendi neceſſitas ex voto eſt, ut docet Layman lib.4. trac.5. c.9. ex D. Bonav. in 2.d.44.ar.3.q.2. & D. Thom.2.2. q.104. art. 5. ubi triplicem obedientiam diſtinguit. Prima eſt indiſcreta, quando ſcilicet aliquis obedit in illicitis contrà legem Dei, vel regulam Ordinis; altera imperfecta, ſed ſufficiens, quando ſcilicet quis obedit, tantùm in his; quę ſecundùm regulam ſunt, & ad quorum obſervationem ſe voto obedientię expreſsè, vel implicitè obſtrinxit. Tertia denique omninò perfecta, quę ſcilicet in omnibus licitis obedit ſine ullo termino, & limitatione, ut ſi quis obediat in omnibus, quę non ſunt contraria legi Dei, aut regulę, quam profeſſus eſt, & ità etiam diſcurrunt Major, Sylveſter, Sanchez, & plures alii.

24 Tertiò loquendo de his, quę ſunt contrà regulam, ſcilicet, quia eorum oppoſita in regulis pręcipiuntur, vel prohibentur, ait Aſteſanus loc. cit. diſtinguendum eſſe, aut enim in eis poteſt diſpenſare Pręlatus, aut non eo quod regula, vel conſtitutio prohibet; ſi ſit certum, quod diſpenſare non poteſt, tunc ſubditus ei in talibus obedire non tenetur; ſi verò ſit certum, quod poteſt, vel ſaltem dubium an poſſit, obedire tenetur cap. de *dubio* 23. q.1. quid culpatur. Undè quando Pręlatus pręcipit aliquid contrà regulam, ſi tamen conſtet evidenter, ac etiam probabiliter, imo etiam ſi res ſit ſpeculativè dubia, quod poſſit in illo diſpenſare, tenetur Religioſus obedire, & ratio eſt, quia in

his

Digitized by Google

his caſibus credere tenetur, quod præcipiendo illam rem diſpenſat in regula, & quod poteſt diſpenſare, quia docet Angelus verbo *Diſpenſatio* Prælati Ordinis cum interventu cauſæ legitimæ, & rationabilis poſſunt exceptis tribus votis eſſentialibus, ſuprà totam regulam diſpenſare, & idem dicendum eſt, quando dubitat Religioſus, an Prælatus ex juſta cauſa diſpenſet; quarè cùm Religioſus, ex ægritudine, aut alio probabili impedimento dubius eſt, an teneatur, v. g. jejunare, à carnibus abſtinere, divinum officium recitare, &c. tenetur obedire Prælato præcipienti ne jejunet, aut quod carnibus veſcatur, aut quod officium non perſolvat. Ita Lezana loc. cit. cum Navarro, Soto, Leſſio, Salas, & aliis. Ex quo etiam deducitur non ſolùm teneri Religioſum Prælato ſuo obedire in rebus, quas certò cognoſcit eſſe licitas, & honeſtas, ſed etiam quando dubitat, an res, quæ illi præcipitur, ſit licita nec ne, dummodo non ſciat evidenter eſſe malam, & illicitam, & ratio eſt, quia tunc eſt melior conditio ſuperioris, qui eſt in poſſeſſione poteſtatis præcipiendi, in dubio autem nemo ſpoliandus eſt jure, quod habet. Nec dicas ſubditum etiam eſſe in poſſeſſione libertatis, hoc enim falſum eſt, cùm habeat debitum parendi, qua ratione D. Auguſt. li. 22. contrà Fauſtum cap. 74. & 75. docet, quod etiam Regi iniquo indicenti bellum obediendum eſt à ſubditis, dum non conſtat bellum eſſe injuſtum. Imò Lezana loc. cit. cum Corduba, Vaſquez, & aliis aſſerit idem quoque dicendum in caſu, quo Religioſus judicat probabiliter ut malum, id quod Superior præcipit, dùm enim hoc ei non conſtet evidenter, obedire tenetur, tùm propter eamdem rationem; tum quia eſſet confuſio, & deſtructio communitatis, ſi prætextu opinionis probabilis nollet quis ſuperiori obedire; tùm tandem, quia aliàs cogendi eſſent ſuperiores ad non præcipiendum, niſi ex certa, & evidenti notitia honeſtatis rei præceptæ, quod eſt ſupra humanam facultatem. Ex quo tandem deducit, quod malè ſcioli quidam Religioſi, qui vix Theologia, vel Caſibus conſcientiæ à limine ſalutari, arundine Mathematica, quid Superiores iis, vel illis præſcribendis auctoritatis habeant cum ſcandalo puſillorum factioſè metiuntur; cum teſte D. Greg. in 1. Reg. l. 2. c. 4. *Vera obedientia nec Præpoſitorum intentionem diſcutit, nec præcepto diſcernit, quia omne vitæ ſuæ judicium majori ſubdidit.*

25 Quartò conveniunt etiam Doctores, Religioſum non teneri obedire Superiori actus merè internos præcipienti v. g. fidei, ſpei, charitatis, &c. & ratio eſt, quia nequit humana poteſtas, vel ſuperior creatus judicare de actibus internis intellectus, vel voluntatis, nec eos præcipere, vel prohibere, cùm ſcriptum ſit 1. Reg. in Cant. Annæ: *Deus ſcientiarum Dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes*, ac proindè Eccleſia dicitur non judicare de internis; quando tamen actus internus eſt modus neceſſarius externi, qui præcipitur, tunc ſub eodem præcepto cadit, quo externus, & tunc obligatur, Religioſus ad illum, & hi multoties ab Eccleſia præcipiuntur, & prohibentur ut patet in Bulla Cœnæ, ubi excommunicantur hæretici etiam occulti, & pariter dum Horæ Canonicæ recitantur, devotè, & attentè præcipiuntur recitari; undè ſi Superior præcipiat Religioſo, quod divinum recitet Officium, aut Miſſam celebret, & applicet pro aliquo, & juxtà ejus intentionem, tunc tenetur Religioſus habere actus internos attentionis, & intentionis, quia in tali caſu ſunt modi neceſſarii actuum externorum, qui præcipiuntur, ſiquidem in his, & ſimilibus præceptis, non imponitur ſubditis interior tantùm animi motus, ſed præcipitur ipſis interior, ut cum actu exteriori Miſſæ conjungatur, & ſubiti in hoc Prælatis non obedientes mortaliter peccant, cùm in re gravi obedientiæ reſiſtant. Ità D. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. Conveniunt etiam DD. Religioſum ex voto obedientiæ, ad obedientiam formalem non teneri, illam, ſcilicet, per quam ſubditus præceptum Superioris exequitur ex formali obedientiæ motivo, & quatenus præceptum eſt, & ratio eſt, quia Religioſus non vovet obedientiam formalem, & ſub motivo obedientiæ; ſed tantùm obedientiam materialem, id eſt, executionem rei, quæ præcipitur, ex quocumque motivo fiat, undè per illam voto ſuo ſufficienter ſatisfacit, ſicut generaliter fideles hoc etiam modo aliis præceptis ſatisfaciunt, ut dictum eſt 2. ſent. diſ. 6. q. 3. num. 85. Nec etiam tenetur Religioſus ex vi voti exequi id, quod ſcit ſuum Superiorem velle, ut faciat, niſi hæc voluntas aliquo præcepto, vel intimatione ei manifeſtetur; quia ex vi voti non obligatur, niſi ad obediendum, & exequendum mandata ſui Superioris; voluntas autem Superioris rationem præcepti non habet, niſi ſit intimata. Nec tandem tenetur Religioſus ad ea exequenda, quæ ſibi ſolùm à Prælato ſub conſilio proponuntur, quia quæ ſunt ſub conſilio ad nihil obligant, ut ex ipſo nomine conſtat, ſicut vota obedientiæ, caſtitatis, & paupertatis, ad nihil ſæculares obligant, quia illis ſolùm proponuntur, ut conſilia, non ut præcepta; quare ex dictis ſequitur Religioſum ex vi voti obedientiæ obligari ſolùm ad obediendum præceptis ſuorum Superiorum quomodocumque intimatis, ſivè oretenus, ſivè ſcripto, ſivè alio modo. Ità Lezana loc. c. cum Suar. Leſſ. Valent. Azor. & pluribus aliis.

26 Quintò, ad dignoſcendum quodnam ſit illud præceptum quod ſub peccati mortalis vinculo tranſgreſſores ligat, advertendum eſt ex dictis lib. 2. ſent. diſ. 6. q. 6. de differentia peccati mortalis, & venialis; nomen præcepti ſumi aliquando ſtrictè, & propriè, & ſic concernit, quæ ſunt neceſſaria ad ſalutem, itaut ſi aliquod illorum quis tranſgrediatur, mortaliter peccet, & hujuſmodi eſt illud. Non mæchaberis, non furtum facies, &c. aliquando minus ſtrictè ſumitur, ut nimirum concernit ea, quæ non ſunt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, valdè tamen utilia, quæ proindè ſi non ſerventur, non ob id mortaliter peccatur cujus generis ſunt. Non dices verbum otioſum, jurationi non aſſueſcat os tuum, & ſimilia; quæ doctrina habetur ex Scoto 2. diſt. 21. B. Præceptum ergò primo modo acceptum, eſt illud, quod verè, & propriè eſt præceptum, & ligat ſub mortali culpæ vinculo, niſi parvitas materiæ excuſet, vel inadvertentia, ut ſunt furtum de re, parva læſio famæ, ira ſubitanea, primi motus, & ſimilia. Modus autem cognoſcendi, quando aliquid ſtrictè præcipitur, & ut neceſſarium ſimpliciter ad ſalutem, ex quatuor præſertim capitibus deduci poteſt regulariter loquendo, ut paſſim Summiſtæ advertunt, ſcilicet, ex materia, quæ præcipitur; ex pœna, ſub qua præcipitur; ex verbis, ſub quibus præcipitur; & ex intentione præcipientis; ubi enim materia, quæ præcipitur eſt gravis, & neceſſaria ad ſalutem conſtat, quod hujuſmodi tranſgreſſio eſt mortalis, ut illa, non occides &c. Ex pœna verò cognoſcitur, dum aliquid præcipitur ſub pœna gravi, ſivè ſit ſpiritualis, ut excommunicatio, ſivè ſit corporalis, ut putà mortis, mutilationis membri, publicæ fuſtigationis, perpetui carceris, &c. mortaliter enim tunc peccatur, quia tunc tranſgreſſor notabili ſe exponit periculo contrà propriam ſui ipſius charitatem; ſi pęna verò ſit levis, & parva, venialis erit tranſgreſſio, ex verbis autem cognoſcitur, dum aliquid præcipitur in virtute, vel ad meritum ſanctæ obedientiæ, ſub pœna divinæ indignationis, maledictionis æternæ, ſub anathemate, ſub obteſtatione divini judicii; ſub pęna diſpoſitionis, degradationis, infamiæ, ſuſpenſionis, & ſimilium; item dum ponuntur hæc verba, præcipio, inhibeo, & interdico, teneantur; hæc enim, & ſimilia verba obligationem ſub mortali inducere videntur, ut deducitur ex cap. *Exivi* in Clement. Tandem ex intentione præcipientis gravitas præcepti dignoſci poteſt, dùm manifeſte Prælatus oſtendit mortale obligare ſe velle, undè hæc regula certa, & infallibilis aſſignari ſolet in iis, quæ ſolùm à voluntate humana dependet, quod ſi Superior in ſuis præceptis obligare ad mortale intendit, obligat; ſi autem non intendit ſic obligare, non obligat. Ità DD. communiter, & Bartoluccius noſter cap. 2. cit.

27 Sextò dubitatur, an teneatur Religioſus obedire Prælato, ut exponat ſe periculo vitæ ad bonum proximi, v. g. an tempore peſtis, vel alteriùs mali contagioſi, ex quo imminet periculum mortis, teneatur Religioſus obedire Prælato ſuo præcipienti, ut miniſtret infirmis Sacramenta, & ratio dubitandi eſt, quia Religioſus non tenetur ad ea, quæ ſunt ſuprà Regulam omninò, ut ſupra dictum eſt, ſicut eſt exponere ſe periculo mortis ad bonum proximi; tum quia hoc ad Epiſcopos ſpectat, & non ad Religioſos, ut ajt D. Thomas opuſc. 18. art. 7.

Reſpondetur in hujus dubii ſolutione cum diſtinctione procedendum eſſe; ſi enim peſtis, vel morbus contagioſus eſt inter Religioſos, & in Monaſterio, tenetur Religioſus obedire Prælato ſuo, ut miniſtret infirmis ſuæ Religionis tàm temporalia, quàm ſpiritualia ad ſalutem corporis, & animæ neceſſaria quia præſtare Religioſos ſibi invicem mutua hæc miniſteria, & pietatis obſequia ad conſervationem Religionis ſpectantia, concernit Regulam, quam profeſſi ſunt, & ideò tenentur ad ea etiam cum vitæ periculo, ſicut tenentur cum eodem periculo milites in bello præliari; quoniam hoc vitæ periculum concomitanter ſe habet ad opus, quod per ſe præcipitur, ſcilicet, ſervitium infirmorum; quod ſi hoc verificatur de Regularibus in communi, ut docent Cajetanus, Rodriquez, Sànchez, Lezana, & alii communiter; tantò magis in Fratribus Minoribus verificari debet, quia circà curam fratrum infirmorum habent in Regula ſingulare præceptum, ut Bartoluccius noſter advertit. loc. cit. Si verò peſtis ſævit in ſæculo, & extrà ordinem, non tenetur regulariter, & per ſe Religioſus obedire Prælato ſuo, ut miniſtret infirmis extraneis cum periculo vitæ, & ratio eſt, quia Religioſum ſervire infirmis extraneis cum periculo vitæ non eſt ſecundùm Regulam, ſed ſuprà illam. Dixi regulariter, & per ſe Religioſum ad hoc teneri; quia per accidens, & in caſu, quo deeſſent Parochi, qui Sacramenea infirmis miniſtrarent, vel qui eſſent ob multitudinem infirmorum non ſufficerent, tunc teneretur Religioſus obedire, & Sacramenta extraneis infirmis

Digitized by Google

mis miniſtrare & ratio eſt, quia Religioſi præſertim mendicantes, & alii, quorum inſtitutum eſt ſaluti proximorum incumbere, ſunt Epiſcoporum, & Parochorum coadjutores in ſalute proximorum procuranda, & ob id fidelium eleemoſynis ſuſtentantur. Ità Lez. loc.c. cum Doctoribus citatis; qui idem etiam aſſerit de tempore hæreſis, quę eſt peſtis animę ſpiritualis, ſcilicet, Religioſos teneri obedire Pręlato ſuo pręcipienti, ut aſſiſtant alicui loco ad prędicandum cum D.Thom.opuſc.cit. a.14. diſputandum,& veritatem Catholicam contrà hęreticos defendendum etiam cum periculo vitę, & ratio eſt eadem, quia hoc non excedit Regulam, quam profeſſi ſunt, ſed potius illam concernit, cùm in his neceſſitatis ſint Epiſcoporum, & Parochorum coadjutores.

28 Septimò, dubitatur ulterius. An Regulares profeſſi teneantur acceptare novam Regulam, ſeù arctiorem videndi modum, quem nec explicitè, nec implicitè profeſſi fuerunt. Affirmant Gloſſa, Innocentius, Abbas Roſella, & alii antiquiores,quorum ratio eſt,quia Religioſi profeſſi propriam voluntatem non habent, ſed eam edito obedientię voto in voluntatem ſuperioris tranſtulerunt. Negant alii communiter, ut Angelus, Sylveſter, Armilla, Vaſq. Sanchez, Layman, & alii paſſim ex oppoſito fundamento, quia Religioſi per votum obedientię non tranſtulerunt omnem voluntatem in Superiorem, ut quęlibet ipſis imperare poſſint, ſed tantùm ea,quę obſervationem Regulę quam profitentur, concernunt,directè,vel indirectè, ut ſuprà dictum eſt, & docet D.Thom.quol.10.ar.10.Verumtamen, ſi ſtatutum Superioris,ſivè capituli ſit ad reformationem regulę antiquę jam promiſſę, ut talis reformatio neceſsaria videatur ad religioſę vitę conſervationem, atque ut vota Religionis eſſentialia, aliaque ſalubria ſerventur, ſubditi talem reformationem, & novam obſervantiam acceptare tenentur, & ratio eſt quia talis obſervatio, & reſtrictio indirectè pertinent ad Regulam; quando ſine ea Regula, & ordinis inſtitutum in ſuo vigore conſervari non poteſt, & conſequenter quando Religioſus regulam profitetur, & vovet, ad ea omnia etiam ſe obligat ſaltem implicitè, ſine quibus ſtatus Religionis in ſuo vigore conſervari nequit, ſed paulatim collabi neceſſe eſt, & relaxari, & huic aſſertioni concordat Concil. Trid. ſeſſ. 25. ubi loquens de Regularium reformatione, habet hæc verba *S. Synodus neceſſarium eſſe cenſuit, quo facilius ac maturius, ubi collapſa eſt vetus, ac regularis diſciplina,inſtaretur,ut conſtantius ubi conſervata eſt perſeveret, percipere, &c.* ergò ſi ſtrictior obſervatio neceſſarium medium videatur ab ſubſtantialium votorum in tali ordine obſervatione, Regularibus auctoritate Superiorum, & Capituli imponi poteſt; eſtò eam expreſsè non voverint. Advertit tamen Rodriqu.t.1. qu.27.art. 2.dictum Concilii allatum cum hac limitatione intelligi debere, quod locum habeat ſolùm, ubi nulla eſt mitigatio Regulæ, ſeù diſpenſatio Sedis Apoſtolicæ, quia in quibus apparet aliquos ordines eſſe diſpenſatos, uti in noſtro Min. circà poſſeſſionem bonorum ſtabilium in communi, non eſt cur debeat admitti prædicta Concilii diſpoſitio.

29 Poſtremò eſt Difficultas, An liceat Religioſis appellare à correctione ſuorum Superiorum, & ſermo eſt de appellatione ad Judicem ſuperiorem intrà ordinem, non autem extra, quia ſi Religioſi ad Tribunalia ſæcularia, vel non ſua appellare præſumunt, in hoc caſu appellatio illi interdicitur per Gregorium XIII. & Julium ſecundum, qui prohibent appellationis Fratrum, & Monialium ad Curias Eccleſiaſticas, aut ſæculares, & præcipiunt ſub excommunicatione Judicibus quarumlibet Curiarum, ne iſtas appellationes ullo modo recipiant, vel cognoſcant, & aliter factæ ab eis irritantur. Prima opinio abſolutè negat id licere, cujus fundamentum eſt, quia id prohibetur per Sacros Canones, & per determinationem Summorum Pontificum, præſertim Alexandri Tertii in capit. ad noſtram, & cap. Reprehenſibilis, Innocentii Tertii in cap. Cùm ſpeciali de appellation. & Bonifac. VIII. in comprend. privil. appellation. & favere videtur etiam Conc. Trid. ſeſſ. 25. cit. de Reg. capit.4. ubi decernit, quòd non liceat Regularibus à ſuis Conventibus recedere, etiam prætextu ad ſuos Superiores accedendi, niſi miſſi, vel vocati fuerint. Communis tamen, & vera opinio affirmat id licitum eſſe, & non eſſe contrà votum obedientiæ, quod Religioſus gravatus à Prælato cauſa querelæ recurrat ad Superiorem Prælatum, ut ſi eſt gravatus à Priore, vel Guardiano, quod recurrat ad Provincialem, & à Provinciali ad Generalem, tùm quia appellatio à gravaminibus eſt de jure naturę, tùm quia poteſtas minoris Prælati eſt ſubordinata majori, & illi ſubjecta, ac per conſequens ab illo diſcutienda; tùm tandem quia extat decretum à S. Regularium Congregatione emanatum anno 1587. in quo conceditur, ut Regularium appellatio gradatim fiat, ſcilicet à Priore, vel Guardiano ad Provincialem, à Provinciali ad Generalem, & à Generali ad Protectorem Religionis,& à Protectore ad eamdem S. Congregationem Ità Navarrus, Roderiq. Sayrus, Lezana, & Bartoluccius noſter loc. citat. & alii paſſim. Et ad fundamentum prioris opinionis dicunt decreta illorum Pontificum intelligi debere, ſi ſubditi Regulares appellant à ſuorum Superiorum juſtis mandatis, & correctionibus, quæ fiunt juxtà ſtatuta Regulæ, vel ordinis, & ad effugiendam regularem diſciplinam, in tali enim caſu appellatio eſt illicita, & injuſta, quia ſubditus ſic correctus non gravatur, appellatio autem fundatur in gravamine, ut habetur capit. *Ut debitum* de appellat. Quando autem Subditus gravatur, & appellat ad ſuos, ac legittimos Superiores & præſertim juxta modum, ac formam à Sac. Congregatione præſcriptam, talis appellatio eſt licita, & rationabilis, & admittenda. Neque id contrariatur Concil. Trident. loc. citat. quia ibi non prohibet Religioſos recurrere ad ſuos Superiores per viam appellationis, ſed tantum abſolutè; quinimò addunt præfati Doctores, quod ſi regularis ſit verè gravatus; & oppreſſus, ejuſque appellationem gravans, & opprimens admittere nolit, nec facultatem facere adeundi Superiorem majorem, ſed conjicit in carcerem, aut alio modo impedit; tunc juſtè ſine ſui Prælati licentia fugere, & Superiore adire poteſt, ut à tali gravamine, & opreſſione liberetur, quia hoc eſt de jure naturæ, nec ob id cenſuram aliquam, aut Apoſtaſiam incurret.

30 Caveant igitur Superiores, ne ex paſſione, ut interdum accidere ſolet, ſubditum nimis gravent, vel opprimant, quia ut inquit Aſteſanus noſter loc. cit. plus peccat Prælatus non intendens fidelem curam, quàm ſubditus non ſolvens humilem obedientiam. Primò ratione officii,quia debet verbo,& exemplo lucere ſubdito, ſicut Sol in mundo, undè ſicut caſus Solis de Cœlo eſſet major defectus in mundo, quàm unius ſtellæ; ità major eſt caſus Prælati, quàm ſubditi, deinde ratione adjutorii, quia Prælatus habet majus adjutorium ſcientiæ, gratiæ, & obedientiæ ſubditorum ſibi obſequentium, & in omnibus ipſum adjuvantium. Tertiò tandem ratione majoris damni,quia ſicut majus damnum eſt corpori infirmitas capitis, quàm pedis; ſic defectus Prælati plus nocet Collegio, & religioni, quàm defectus unius, ac etiam plurium ſubditorum.

ARTICULUS QUARTUS.

De Obligationibus Religioſorum ratione voti Caſtitatis.

31 PRimò conveniunt DD. Religioſum per votum Caſtitatis emiſſum omnes venereas delectationes à ſe abdicare etiam aliàs in ſtatu conjugali licitas; qui enim caſtitatem in Religione vovit, non ſolum contrahendo matrimonium mortaliter peccat, quin etiam matrimonium ipſum eſt irritum, & invalidum, etiamſi ſit conſummatum, ut habetur in Concil. Vienn. Clem. unica de conſang. Trident. ſeſſ. 24. canon. 9. & aliis Conciliis. Unde Caſtitas, quæ antè votum ad ſolam virtutem temperantiæ, & continentiæ pertinebat, per votum emiſſum, pertinet etiam ad virtutem Religionis, & ſic violatio Caſtitatis in Religioſo duplicem habet malitiam ſpecificam in Confeſſione neceſſariò explicandam, nimirum luxuriè contrà temperantiam, & caſtitatem, & ſacrilegii contra Religionem. Per Caſtitatem itaque promiſſam obligatur Religioſus ſe abſtinere ab omni voluntaria delectatione venerea interna, & externa, qualiſcumque illa ſit, ut à turpibus cogitationibus, delectationibus moroſis, conſenſu, ac etiam actibus externis, ut ab aſpectu, locutione,tactu, & ſimilibus cum fœminis, & ratio eſt; quia ſicut iſta in ſæcularibus ſunt contrà Caſtitatem, vel Continentiam, ita in Religioſis ſunt contrà votum; votum enim caſtitatis eſt nova obligatio, quam ſibi Religioſus imponit ſupra obligationem juris naturalis, & divini, quod quidem hæc omnia prohibet extrà conjugium; ex quo fit, quod omnis actus venereus, qui in ſæcularibus extrà conjugiùm eſt peccatum contrà Caſtitatem, fit in Religioſo etiam ſacrilegium, quia talis actus virtuti Religionis quoque opponitur ratione voti emiſſi, ut dictum eſt. Ità Suarez,Sanchez, Leſſius, Cornello, Joannes Cruz, Layman, & Lezana loc. citat.capit.5.ubi etiam advertit hanc malitiam ſacrilegii eſſe mortalem in illis actibus, in quibus malitia libidinis in ſæcularibus eſt mortalis, venialem verò tantùm, in quibus illa eſt venialis, & ratio eſt, quia circumſtantia voti Caſtitatis obligationem juris naturalis non immutat, ſed ſolùm addit circumſtantiam ſacrilegi,quę circumſtantia naturam actus ſequitur, cui adjungitur. Subdit tandem contingere poſſe, actum venereum, qui in ſæcularibus eſt venialis, verbum v. g. inhoneſtum, geſtum impudicum, & ſimilia eſſe mortale in Religioſo ratione ſcandali, quia cùm ſæculares talia in Religioſo vident, grave concipiunt ſcandalum, ſiquidem Religioſus ab his alienus omninò eſſe debet, & hoc ratione ſtatus Religioſi ad exemplum aliorum.

32 Se-

Digitized by Google

32 Secundò eſt difficultas, quomodo confitendæ ſint circumſtantiæ voti Caſtitatis religioſæ, & annexæ ordini Sacro. An, ſcilicet Religioſus Sacerdos, ſeu in ſacris conſtitutus, contrà Caſtitatem peccans teneatur in Confeſſione manifeſtare circumſtantiam voti Caſtitatis religioſæ, & voti Caſtitatis annexi Sacerdotio, aut Ordini ſacro. Affirmant aliqui ut Petrus Ledeſma cap. 19. de pœnitent. cum quibuſdam aliis, quorum ratio eſt, quia ibi ſunt duæ malitiæ ſpecie diverſæ, una contrà Caſtitatem religioſam, & altera contrà Caſtitatem Sacerdotio debitam, aut Ordini ſacro. Communis tamen, & probabilior opinio negat aſſerens ſufficere, quòd dicat ſe contrà caſtitatis votum deliquiſſe. Ità Lezana loc. cit. cum Sanchez, Bonacina, & aliis paſſim, & ratio eſt, quia ſola præceptorum diverſitas non facit malitias diverſæ ſpeciei, niſi etiam ſint contrà diverſas ſpecie virtutes, ut dictum eſt ſuprà art. 2. hujus quæſt. num. 14. de frangente vigiliam in Quadrageſima occurrentem; in propoſito autem malitia contra Caſtitatem religioſam, & malitia contrà Caſtitatem ordini ſacro debitam, non ſunt contrà diverſas virtutes, ſed contrà eamdem, & ideò non ſunt malitiæ ſpecie diverſæ, nec neceſſariò in Confeſſione manifeſtandæ, ambæ enim ſunt contrà Religionem; undè etiam ſubdit Lezana, quòd in caſu quo Confeſſarius cognoſcat pœnitentem eſſe Religioſum, Sacerdotem, aut Diaconum, non tenetur pœnitens aliquam dicere circumſtantiam voti Religionis, aut Ordinis ſacri, eo quia Confeſſarius ſciens pœnitentem eſſe Religioſum Sacerdotem, vel Diaconum, ſufficienter etiam cognoſcit peccata ejus carnalia cum voto ſolemni Caſtitatis oppoſitionem habere, & eſſe ſacrilegia. Ex qua doctrina pendet etiam ſolutio alteriùs difficultatis. An, ſcilicet, qui ultra votum ſimplex Caſtitatis emiſit etiam votum ſolemne ejuſdem, & contrà illam peccat, utramque circumſtantiam in Confeſſione aperire teneatur. Quamvis enim aliqui affirment, eò quod obligatio ſervandi Caſtitatem ex voto ſolemni ſit major, & diverſa, quàm illa, quæ ex voto ſimplici originem ducit. Probabilior tamen, & communior opinio negat id neceſſarium eſſe, cum Lezana loc. citat. eò quod utrumque votum eſt ejuſdem ſpeciei eſſentialiter, & ſolùm accidentaliter diverſum ex ſola Eccleſiæ inſtitutione, ut dictum eſt art. 1. hujus quæſtionis num. 7. Scoto 4. d. 38. quæſt. un. & votum ſimplex Caſtitatis non minus obligat apud Deum, quàm ſolemne, ut etiam docet ex noſtris Aſteſanus lib. 8. tit. 16. ac per conſequens in tali peccato ſolùm eſt una malitia ſacrilegii, quæ ſufficienter explicatur dicendo, ſe votum Caſtitatis violaſſe.

33 Tertiò propter Caſtitatem à religioſis Viris obſervandam, & conſervandam ab Eccleſia, prohibitum eſt illis intrà ſua Monaſteria fœminas admittere, cujuſcumque qualitatis ſint, & conditionis, & hoc primo ex motu proprio Pii V. edito anno 1570. qui incipit. *Regularium Perſonarum*; Deindè & alia Conſtitutione Greg. XIII. quæ incipit: *Ubi gratiæ*, quæ tamen prohibitio de puellis parvulis intelligenda non eſt, ut explicant Rodriquez, Sanchez, Lezana cap. 10. & alii communiter, quæ permitti poſſunt intrare Religioſorum Monaſteria, non obſtante prædicta Pontificum prohibitione, eò quòd illorum finis eſt, ne detur Religioſis occaſio impudicitiæ, & periculum, quod ceſſat in parvulis puellis. Nomine autem Monaſterii tantùm intelligitur Clauſtrum, Dormitorium, & officinæ interiores, ut patet ex Innocentio Quarto, Nicolao Tertio, & Gregorio Nono, ſic explicantibus Regulam Minorum dictum fœminarum ingreſſum vetantem, undè mulieres hortos contiguos Monaſteriis, & Sacriſtiam intrantes, dum tamen per iſtorum portas, & non Conventus intrent, præfatas Pontificum leges ingreſſum in Monaſteria vetantes non violant. Nec obſtat quod Gregorius XIII. in ea conſtitutione dicat, quod non liceat intrare Monaſteria, & eorum loca, quia per loca Monaſteriorum intelligit illa, quæ Clauſuræ ſunt ſubjecta, ut ſunt Clauſtrum, Dormitorium, & aliæ Officinæ interiores; ut explicat Joannes Cruz l. 1. c. cap. 5. ubi ait ita explicatum eſſe in ſuis Conſtit. FF. Prædicatorum d. 2. cap. 1. ubi habetur, quòd mulieres non intrent clauſtrum, dormitorium, & alias Officinas interiores, & planè pluribus in locis, ſic uſu receptum eſt, & licèt Bonacina de Clauſura q. 1. pun. 1. & Lezana cap. 10. cit. & quidam alii dicant hortos Religioſorum Monaſterio contiguos eſſe clauſuræ ſubjectos, etiamſi habeant januam, per quam abſque clauſtrorum ingreſſu in illa intrari poſſit, quia iſta re vera ſunt partes monaſterii, & intrà Monaſterii ſepta continentur. Addunt nihilominus, ut videre eſt apud Lezanam loc. citat. quod ſi ſcandalum; & perturbatio Religioſorum abſit, ſitque contrarium uſu receptum, ingreſſus mulierum in ea loca tolerari poteſt; In quibus autem caſibus licitus ſit talis ingreſſus declarat Pius V. in dicta Conſtitut. *Decet Romanum Pontificem*, declarat enim licere fœminarum ingreſſum in Clauſtra Religioſorum, quando in eis Miſſæ, & Divina Officia celebrantur, at cùm proceſſiones fiunt, & quando Chriſti fidelium cadavera ibi ſepelliuntur, ac etiam pro eis ſuffragia fiunt. Similiter, quando Divinum verbum in Clauſtros Monaſteriorum proponitur, vel per aliam quamcumque cauſam tantus concurſus populi fuerit, quòd commodè ingredi non poſſint, & egredi per portam Eccleſiæ concedit, ut dictæ mulieres una cum aliis ſæcularibus perſonis poſſint ingredi, & egredi per portam Clauſtri Monaſteriorum, & locorum Regularium, dummodò recto tramite accedant ad portam, qua exitur è Monaſterio. Alia ad hoc pertinentia, videri poſſunt apud Lezanam, Bonacinam, & Joannes Cruz loc. cit.

34 Quartò, ſimiliter propter eamdem Caſtitatem à Religioſis fœminis, ſeu Monialibus obſervandam præcipitur etiam illis non admittere intrà ſua Monaſteria quaſcumque perſonas, ſive viros, ſive fœminas, aut è ſuis Monaſteriis egredi, pauciſſimis caſibus exceptis. Moniales itaque intrà Clauſuram ſui Monaſterii admittere non poſſunt quamcumque perſonam cujuſcumque generis, conditionis, aut ſexus, ità habetur in cap. *Periculoſo* de ſtatu Regul. in 6. & in Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 5. & in Bullis Pii V. & Gregorii XIII. Non extenditur autem hæc prohibitio ad infantes pueros, ſeu puellas, ut advertunt Joannes Cruz loc. cit. & Lezana cap. 5. & quando Concil. Trident. excludit omnes cujuſvis ætatis, loquitur de habentibus uſum rationis, & de illis, qui ad peccatum movere poſſunt, ut ſunt fatui, qui licèt intrando non peccent, peccant tamen Moniales eos admittentes; licentiam verò ingrediendi dictam Clauſuram concedere poſſunt Epiſcopi reſpectivè ad Monaſteria ſibi ſubjecta, ac etiam Superiores Religioſi in Monaſteriis ſibi ſubditis, & hoc ſemper intelligitur in caſibus neceſſariis, & cauſis legitimis occurrentibus licentiam concedendi. Cauſæ autem legitimæ, ut prædicti Auctores advertunt, ſunt primò neceſſitates communes Monaſteriorum, quæ per ipſas Moniales ſuppleri non poſſunt, v. g. fabricatorum, portatorum lignorum, & ſimilium deinde neceſſitates ſpirituales, v. g. Confeſſarii, ſeu Sacerdotis miniſtrantis Sacramenta infirmis; & tandem neceſſitates corporales, ut Medici, Chirurgi, &c. & generaliter loquendo ſatis eſt, quod hæc neceſſitas ſit moralis, & nec licet ingredientibus ex aliqua prædictarum cauſarum, finito negotio propter quod ingreſſus eſt, per aliquod temporis ſpatium notabile in Monaſterio immorari, quia jam ceſſavit legitima cauſa ingreſſus, & lex in ſuo robore manet. Licet etiam ſuperioribus monialium intrare earum Monaſteria in caſibus tamen neceſſariis, & comitati à paucis perſonis ſenibus, & religioſis. Ità Gregorius XIII. Bulla 42. ubi etiam Epiſcopi ſine cauſa neceſſaria Monialium ſuarum Monaſteria intrantes interdicuntur pro primo ingreſſu ab ingreſſu Eccleſię & pro ſecundo ingreſſu excommunicantur, & ſuſpenduntur à munere Pontificali, & à divinis, & alii Superiores Regulares ſine cauſa neceſſaria in Monaſteria Monialium ſuarum intrantes excommunicantur, & officio, & omni miniſterio ſunt privati. Poſſunt tamen in Monaſteriis Monialium admitti puellæ ſæculares, ut ibi honeſtè educentur, ut à S. Congregatione Cardinalium declaratum fuit anno 1575. de licentia tamen ſuperiorum, ſeu ſi à Superioribus Monaſteriorum licentiam impetraverint, atque Abbatiſſæ, & reliquarum Monialium conſenſus acceſſerit, & aliis conditionibus ſervatis à Sacra Congregat. præſcriptis; atque in eis dùm erunt, eamdem ſervare debent Clauſuræ legem, quàm Moniales ipſæ, & ſi ſemel exierint, nullam habeant ad ea Monaſteria revertendi facultatem. Ità Auctores ſuprà citati.

35 Quintò etiam, ut dicebamus, propter eamdem caſtitatem ſervandam nequeunt Moniales profeſſæ exire à Monaſterio etiam ad breve tempus quovis prætextu ex Concil. Tridentin. ſeſſ. 25. cap. 5. & c. *Periculoſo* jam citato, nec licentia egrediendi Monialibus à Monaſterio concedi poteſt, niſi urgente graviſſima cauſa, ut habetur in dicta Conſtitutione Pii V. anno 1569. ubi tres cauſæ aſſignantur, ſcilicet, *maximi incendii, vel infirmitatis lepræ, aut Epidemiæ*, & exiſtente aliqua iſtarum neceſſitatum, petenda eſt licentia à Superiore, ſi in brevi poſſit haberi, cùm talis egreſſio vetita ſit in jure ſine tali licentia in ca. *Monachum* 10. qu. 4. & in Concil. Trid. loc. cit. ſi tamen periculum ſit in mora, ſat eſt licentia præſumpta, & tunc Moniales ad locum competentem ſe transferre debent, ubi quantum commodè fieri poteſt, clauſæ morentur, quouſque de Monaſterio ſit proviſum; ità enim ſtatuit Pius V. l. c. & declaravit, quòd ad ſolum tempus neceſſarium ſtare licet Monialibus extra Monaſterium, & non amplius, quia licentia non durat, niſi durante cauſa egreſſionis. Affirmant etiam plures Doctores Navarr. Azorius, Guttierez, Lezana; Joannes Cruz, & alii plures, tres iſtas exceptiones Epidemiæ, Lepræ; & magni incendii in prædicta Conſtitutione contentas extendendas eſſe ad alios caſus ſimiles, vel urgentiores, qualis eſt caſus tempore belli hoſtium invadentium Monaſterium, caſus aquæductus, aut ruinæ domus, & alio

Digitized by Google

aliorum ſimilium incendio, ac etiam aliarum infirmitatum lepræ, & epidemiæ æquivalentium; unde nomine Epidemiæ dicunt non ſolùm peſtem intelligi debere, ſed & morbum etiam alium contagioſum, qui ſolet aliis de familia periculum mortis afferre. Ità Rodriq. Sanchez, Lezana, & alii. Imo addit Jo: Cruz loc. cit. quòd ſtando etiam in rigore vocabuli Epidemia poteſt accipi pro morbo multos invadente, & populariter graſſante etiam ſine pernicie, & morte, quia ſi talis morbus contagioſus etiam abſque pernicie, & morte ex una in alias Moniales tranſeat, & per Monaſterium graſſetur, difficillime clauſura ſervaretur, cùm ad minus neceſſe ſit illuc Medicos introducere, & alias mulieres ſæculares ad monialium medicamen. Difficultas tamen eſt, an iſte egreſſus ſit licitus in infirmitatibus ſoli moniali nocivis, & non toti communitati. Negant Rodriquez, Sanchez, Sylvius, & plures alii, quorum ratio eſt, quia Pontifex in illa exceptione ſolùm conſulit vitæ, & incolumitati totius communitatis, aut majoris partis ipſius, non unius, aut alterius Monialis. Tùm etiam quia magis præponderat bonum commune Religionis, aut Conventus, quod poſitum eſt in exacta clauſuræ obſervantia, quàm bonum particulare vitæ unius monialis. Alii vero etiam oppoſitum probabile cenſent, & magis pium, quia ſæpius hoc nullum præjudicium faciet bono communi Religionis, & lex naturalis conſervandæ vitæ ſuperior eſt quocumque præcepto Eccleſiaſtico. Ità Suarez, Lezana, Joannes Cruz, & alii cum Navarro in cap. *Statuimus*, ubi extendit dictum decretum Pii V. ad infirmitatem ſoli moniali nocivam, cui exeundo à Monaſterio remedium adhibetur, ſi aliàs periculum vitæ, aut gravis, & diuturnæ infirmitatis probabiliter timetur. Vide pro aliis caſibus Bonacinam de Clauſur. q. 1. punct. 9.

36 Sextò, variæ ſunt pœnæ tranſgreſſoribus prædictarum Conſtitutionum impoſitæ; pœnæ etenim, quas Religioſi incurrunt admittentes fœminas in ſua Monaſteria ſunt privationes officiorum, quæ in præſenti obtinent, & inhabilitatis impoſterum ad illa, & alia omnia, & ſuſpenſionis à divinis ipſo facto ſine alia declaratione. Ità Pius V. in ſuo motu proprio, & Gregorius XIII. addit privationem dignitatum, & beneficiorum, & inhabilitatis ad illa, & excommunicationem Pontifici reſervatam. Pœnæ verò contrà ingredientes Monaſteria monialium ultra caſum neceſſitatis, & ſine Superioris licentia ſunt excommunicatio ipſo facto ex Concil. Trid. ſeſſ. 25. cap. 5. illamque Summo Pontifici reſervavit Gregorius XIII. in Bulla illa 1575. quæ incipit *Ubi gratiæ*, ubi etiam contrà Prælatos, vel Moniales talem ingreſſum permittentes infligit pœnam privationis dignitatum, & beneficiorum ſuorum, ac inhabilitatis ad illa, & alia impoſterum obtinenda. Circa autem hujuſmodi pœnas, quæ in Decretis Pontificum, aut S. Congregationis contrà præfatos tranſgreſſores apponi ſolent, advertendum eſt cum Lezana c. 10. quod pœnæ excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, & irregularitatis impoſitæ ipſo facto, ut ſi dicatur *ipſo facto, ipſo jure*, aut *eo ipſo* incurrendæ, non ſolùm obligant in foro exteriori, ſed etiam interiori conſcientiæ, itaut antè omnem Judicis ſententiam teneatur tranſgreſſor legum ad illas obligantium illas ſubire, hæc enim eſt communis totius Eccleſiæ praxis; quando autem hujuſmodi pœnæ non ponuntur ipſo facto incurrendæ, ut ſi in lege dicatur ſolum *excommunicatur*, *ſuſpenditur*, vel *ſub pœna excommunicationis, ſub pœna ſuſpenſionis* non incurruntur, donec per Judicem ſit lata talis ſententia, vel declaratio; ſic etiam pœnæ illæ, quæ adjungi ſolent contrà tranſgreſſores, privationis vocis activæ, paſſivæ, privationis officiorum, dignitatum, adminiſtrationum, bonorum, &c. & inhabilitatis ad prædicta, vel alia quævis obtinenda ipſo facto, vel ipſo jure &c. infligendæ; hujuſmodi inquam, pœnæ pariter in conſcientia non obligant antè Judicis ſententia ad minus declaratoriam tranſgreſſionis talis legis, & ratio eſt, quia ſic uſu receptum eſt apud viros doctos, eo quod hoc eſt conforme naturæ legis humanæ, quæ facilis eſſe debet, & fragilitatis humanæ accomodata, nimis enim durum, & aſperum videtur, quòd hujuſmodi pœnæ incurrantur antè Judicis ſententiam, & delicti declarationem. Quando tandem non ſolùm iſtæ pœnæ ponuntur ſub illis terminis *ipſo facto, ipſo jure, eo ipſo, &c.* ſed ulterius adduntur hæc verba *abſque ulla declaratione, antè omnem declarationem, abſque ullo Superioris decreto, vel ſententia*, & ſimiles dictiones; tunc valdè probabile eſt, tales pœnas incurri, & obligare in conſcientia etiam, & foro interiori antè quamcumque declarationem, quamvis aliqui Theologi oppoſitum ſentiant, & ratio eſt, quia dum Pontifices, & harum legum latores iis utuntur terminis, nil aliud intendere videtur, niſi quod ad hoc, quòd illæ pœnæ in utroque foro incurrantur, nulla expectetur ſententia, ſed in hoc ſint ſimiles Cenſuris, & irregularitatibus, aliàs fruſtrà, & ſuperfluè illæ particulæ apponerentur, *abſque ulla declaratione*; *antè ullam ſententiam*. Ità Lezana loc. cit. cum Suar. Vaſquez, & pluribus aliis.

37 Poſtremo, Religioſus voto Caſtitatis adſtrictus nefandum Sodomiæ peccatum committens, non ſolùm contrà hujuſmodi votum graviſſimè peccat, ſed etiam pœnas in Concil. Later. taxatas ſub Alexand. III. relato in c. *Clerici* de exceſſ. prælat. ac etiam alias poſteà à Pio V. in Conſtit. edita anno 1568. quæ incipit *Horrendum illud*, in qua decernitur, quòd omnes Presbyteri, & alii Clerici ſæculares, & Regulares cujuſcumque gradus, & dignitatis tam dirum nefas exercentes omni privilegio Clericali, omnique officio, dignitate, & beneficio Eccleſiaſtico priventur; ità quòd per Judicem Eccleſiaſticum degradati, poteſtati ſtatim ſæculari tradantur, qui de eis illud idem capiat ſupplicium, quod in Laicos hoc in exitio devolutos legitimis reperitur ſanctionibus conſtitutum. Ità ad verbum loquitur citata Conſtitutio, ubi cum Navarro, & aliis illa particula advertenda eſt *tam dirum nefas exercentes*, per hanc enim innuitur ad illas pœnas incurrendas non ſufficere, quod quis ſemel, vel altera vice tantùm hoc crimen perpetraverit, ſi quidem illa particula denotat actum per plures vices continuatum, & cùm in prædicta Conſtitutione hujuſmodi pœnæ non ponantur ipſo facto incurrendæ, juxtà regulam datam; dicendum eſt non incurri, donec per Judicem ſit lata talis ſententiæ declaratio. Itaque Religioſus ratione voti Caſtitatis in profeſſionem emiſſi ad omnia prædicta obſervanda tenetur; expoſitores tamen Regulæ Minoritanæ, ut Bartoluccius noſter advertit in Minorica cap. 3. de Voto Caſtitatis, inquiunt, quòd voti Caſtitatis vinculum, ſicut, & aliorum votorum, Fratribus Minoribus ſtrictiori obſervantia indicitur, quàm cæteris Religioſis, & ratio eſt quia non ſolum ipſi tenentur ad præfata Venerea evitanda, quod omnibus Regularibus eſt commune, ſed præterea ipſis ſpecialiter præcipitur, quod omninò evitare debeant ſuſpecta conſortia, & concilia mulierum, ingreſſum in monialium Monaſteria, ac denique compaternitates virorum, & mulierum, quæ cap. 10. prædictæ Regulæ prohibentur. Peccatum denique Religioſi contrà caſtitatem, ſeu lapſus carnis voluntarius opere conſummatus à Superioribus Regularium reſervari poteſt ad majorem, & rigidiorem hujus voti obſervantiam, ut Clemens VIII. declaravit anno 1593. in decreto de Caſuum reſervatione, ubi iſte hoc loco ponitur inter eos quos reſervari poſſe permittit; per lapſum autem carnis voluntarium non ſolùm intelligitur fornicatio, adulterium, inceſtus, &c. ſed etiam quæcumque voluntaria pollutio, aut mollities, ut communiter docent Doctores, eò quòd etiam iſte eſt lapſus carnis voluntarius, ac etiam in ſua ſpecie opere conſummatus, licèt aliàs in ordine ad alium ultimatum actum, ſcilicet copulam, non ſit conſummatus. An verò caſus reſervati à Prælatis Regularium ſint etiam reſervati pro ſuis Novitiis, Doctores non conveniunt, Ledeſma namque, Joannes Cruz, & quidam alii negativam tuentur partem, quorum ratio eſt, quia antè profeſſionem non ſunt Religioſi; ergò nec legibus Religioſorum ſunt adſtricti. Sed probabilior videtur pars affirmativa, & ratio eſt, quia cùm Novitii ſint exempti a juriſdictione Epiſcoporum, ut Doctores communiter docent, conſequenter manebunt ſub juriſdictione Prælatorum Ordinis, quem ſunt ingreſſi, ac eorum legibus erunt ſubjecti. Ità Corduba, Rodriquez, & alii Doctores communiter, & rationabiliter, quia hoc poſtulat recta Novitiorum educatio, & inſtitutio, ut in Regula inſtruantur, quæ profiteri volunt.

ARTICULUS QUINTUS.

De obligationibus Religioſorum ratione voti Paupertatis.

38 QUamvis paupertas voluntaria in ordine, & numero trium votorum eſſentialium ſit ultimum, eſt tamen primum fundamentum ad perfectionem charitatis acquirendum, & ad ſtatutum Religionis, ut docet D. Th. 2. 2. q. 186. a. 3. & deducitur ex illo Mat. 19. *ſi vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*, ac ſi dicat, ab hoc debes incipere ſi vis ad perfectionem tendere, per votum enim paupertatis Religioſus abdicat à ſe dominium cujuſvis rei temporalis, undè paupertas definiri ſolet, quòd ſit *voluntaria rerum temporalium abdicatio, per quam Religioſus ipſorum proprietate privatur*, & ratio eſt, quia opponitur proprietati, quæ eſt facultas poſſidendi, & utendi aliqua re ad libitum, ex quo infertur Religioſum peccare mortaliter ex genere ſuo, tale votum violando: in individuo tamen peccabit mortaliter, vel venialiter ex gravitate, vel parvitate materiæ eo modo, quo peccat, qui rem alienam contrectat Domino rationabiliter invito, & ſic quæ eſt materia gravis ex objecto pro furto, eadem gravis erit pro conſtituendo peccato mortali contrà votum paupertatis, cujus exacta cognitio maxi-

Digitized by Google

maximè neceſſaria eſt pro Religioſorum conſcientiis dirigendis, quia alii ſtrictius, alii latius de eo ſentiunt, ex quo non mediocres ſcrupuli orlri ſolent, atque ideò plura in hac materia ſunt examinanda ad ſcrupulos tollendos.

39 Primò itaque Religioſus voto paupertatis obligatur, ut nihil habeat proprium, ubi nomine proprii bona temporalia intelliguntur pretio æſtimabilia, quorum dominium, & facultatem diſponendi liberam, & independentem in perpetuum per tale votum à ſe abdicavit, & notanter dicitur hoc de bonis temporalibus, quia Religioſus retinet dominium bonorum ſpiritualium honoris, famæ, & ſimilium, eo quod per votum paupertatis non renunciat prædictis bonis, aut juribus ſpiritualibus, ſed ſolùm bonis temporalibus, ut docet D. Thomas 22. qu. 186. art. 7. & non ſolum tenentur Religioſi ex voto paupertatis ad non habendum proprium, ſed etiam ex vi præcepti Eccleſiaſtici, ut patet ex c. *Non dicatis* 12.q.1.& can. *Cùm ad Monaſterium*, quod etiam confirmarunt Concil. Trident. ſeſſ. 25. capit.2. & plura alia Pontificum decreta. Itaque paupertas Religioſa privat dominio cujuſcumque rei temporalis, cùm enim dominium ſit jus perfectè diſponendi de re corporali, per paupertatem hoc jus perfectè diſponendi tollitur, & auſertur; privat etiam uſufructu, quod eſt jus utendi, & fruendi aliena re ſalva ejus ſubſtantia, quia per paupertatem Religioſus hoc quoque jure privatur, nec illud habet, niſi dependenter à Superioris voluntate, & ob eamdem rationem privat quoque uſu juris, qui eſt uſus utendi re aliena; non tamen privat uſu facti, quia hic uſus paupertati non opponitur, ſervi namque nihil habent proprii, & tamen hunc uſum habent reſpectu veſtium, & ciborum, quæ illis à Dominis ſuis adminiſtrantur, & conceduntur. Ità Azorius, Leſſius, Navarrus, Sanchez, Lezana, & alii Doctores paſſim; ex quo inferunt Religioſum ob votam paupertatis emiſſum non ſolùm non poſſe habere dominium uſusfructuum, aut uſum alicujus rei, prout quid juris important, ſed neque etiam poſſeſſionem, adminiſtrationem, aut peculium, prout etiam quid juris important, quia hæc omnia, hoc modo ſumpta facultatem important utendi aliqua re ad libitum, & independenter à voluntate alterius, quod voto paupertatis directè repugnat; ſicut enim per votum obedientiæ Religioſus voluntati Superioris omnes ſuas ſubjecit actiones; ità pariter per votum paupertatis ejuſdem Religioſi non remanet poſt votum paupertatis emiſſum, niſi purus uſus facti, ideſt uſus rerum neceſſariarum dependenter à Superioris voluntate, & ad ejus nutum, quia hic uſus cum paupertate non pugnat, Quæ doctrina deducitur ex dictis ſuprà diſp. 3. de Juſtitia, & jure qu. 1.art. 1. ubi explicavimus quid ſit dominium, uſus fructus, uſus juris, & uſus facti, ac etiam fusè declaratur à Fabro noſtro diſp. 45. de Reſtitutione cap. 2. & ſeq. quo autem ſenſus dici poſſit Religioſus habere etiam uſum juris, ut dixit Joannes XXII. in Extravagante *Ad conditorem*, jam declaravimus diſp. 3.cit.q. 1.ar.1. num.12. reſolvendo gravem controverſiam olim ortam inter prædictum Pontificem, & Nicolaum Quartum occaſione peculiaris paupertatis, quam profitentur Fratres Minores Regulam S. Patris Franciſci in puritate ſua obſervantes, de qua etiam fusè tract. Faber loc. cit.

40 Secundò, non repugnat voto paupertatis, quòd Religioſi habeant bona in communi etiam immobili, & ratio eſt, quia tale votum ſolùm dicit abdicationem dominii privati bonorum temporalium, & ità Concil. Trident. ſeſſ. 25. de Regularibus cap. 3. ubi habet. Concedit S. Synodus omnibus Monaſteriis, & Domibus tam Virorum; quàm Mulierum, & Mendicantium, exceptis Domibus Fratrum ſancti Franciſci Capuccinorum, & eorum, qui Minorum de Obſervantia vocantur, etiam quibus, aut ex Conſtitutionibus ſuis erat prohibitum, aut ex privilegio Apoſtolico non erat conceſſum, ut deinceps bona immobilia eis poſſidere liceat, &c. Ita Trident. loc. cit. Quod autem prædicti Minores de Obſervantia, nec in particulari, nec in communi poſſint habere dominium rerum, quæ poſſident, jam anteà determinarunt Nicolaus IV. cap. *Exiit qui ſeminat*, de verb. ſignific. in 6. & Clemens V. Clem. 1. §. *proindè cùm Vir Sanctus*, quare dominium earum rerum, quas illi Fratres poſſident jam loco ſuprà citato diſp. 3. q. 1. artic. 1. reſidere diximus, vel apud eleemoſynarum largitores, vel Sedem Apoſtolicam nudo dumtaxat uſu facti ad vitæ ſuſtentationem ipſis conceſſo, quod verificatur maximè poſt Bullam quamdam Martini V. & Pauli III. ut refert Rodriquez 2. tom. qq. Regul. quæſt. 125. ar. 6. Quamvis autem majoris ſit perfectionis in Religione nihil habere proprium, nec in particulari, nec in communi, ut probat Aſteſanus noſter lib. 6. citat. tit. 47. capit. 4. ex D. Gregorio hom. 12. ſuper Ezech. & ex D. Auguſt. de doctrina Chriſtiana lib. 3. cap. 3. ac etiam ex illo, quod Chriſtus Dominus dixit Apoſtolis Matt. 10. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam*, quibus verbis videtur Dominus prohibere Apoſtolis, quos voluit eſſe majoris perfectionis, ne aliquo modo poſſiderent in communi, nec in particulari hæc temporalia. Nihilominus conveniunt Doctores, & Patres habere bona in communi non contrariari paupertati Religionis, nec paupertatem Evangelicam lædare, vel minuere, & oppoſitum damnatur à Joanne XXII. in Extrav. cit. *Ad Conditorem*, & in Extravag. *Inter nonnullos*, de verb. ſignific. & illud aſſerentes habentur tamquam hæretici, & in Direct. inquiſ. q.1.& 18. ut refert Joannes Cruz lib. 1.cap. 4. dub.2. Imò dicunt aliqui hanc fuiſſe paupertatem ab Apoſtolis ſervatam, quia habebant bona in communi, quòd colligunt ex Actor. 2. & ex eo, quod legitur Joann. 12. quod Judas habebat loculos, in quibus ea ſervabat, quæ mittebantur, & Joann. 4. quod Diſcipuli intrabant Civitatem Samariæ, ut emerent neceſſaria. Sed quicquid ſit de hoc, an Apoſtoli habuerint bona in communi, certum eſt illa habere paupertatem Evangelicam non lędere, nec paupertati Religionis contrariari, quia votum paupertatis, ut dictum eſt, ſolùm importat abdicationem dominii privati bonorum temporaliũ.

41 Tertiò prætereà, modus ſpecialis, quo Religioſi tenentur ſervare votum paupertatis, ut Doctores communiter docent, eſt vivendo vita communi; vivere autem in communi, ut notat Bartoluc. noſter lib. 1. c. 3. de voto paupertatis n. 32. eſt vivere in vera paupertate, & de manibus Prælati ſincere recipere quicquid opus eſt cuique ad ſuæ vitæ ſuſtentationem, putà, victum, veſtitum, Cellam, mobilia, utenſilia, & alia hujuſmodi, & æquo animo retinere, recipere, & reſignare totum, quod per manus obedientiæ ad ipſum Religioſum pervenerit. Tenetur autem Religioſus ad hunc vivendi modum, quia licet ſine tali vita communi votum paupertatis ſimpliciter obſervari poſſit, ut ait Lezana cap. 6. cùm Navarro, & aliis, ac etiam Faber noſter diſp. 45. cit. c. 5. cum votum paupertatis ſubſtantialiter in eo conſiſtat, ut non habeatur dominium alicujus rei temporalis, aut uſus ipſius ſine licentia Superioris. Nihilominus Eccleſia Spiritu Santo edocta, proſpiciens difficultatem obſervandi paupertatis votum ſine prædicta vita communi, ideò hunc ſpecialem vivendi modum omnibus præſcripſit, ut patet ex Concilio Tridentino loc. cit. ubi ſtatuit, quod nemini Regularium, tam Virorum, quàm Mulierum liceat bona immobilia, vel mobilia cujuſcumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquiſita, tamquam propria, aut etiam nomine Conventus poſſidere, vel tenere, ſed ſtatim ea Superioris tradantur, Conventuique incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus bona ſtabilia alicui Regularium concedere, etiam ad uſumfructum, vel uſum, adminiſtrationem, vel commendam. Ita Concil. loc. cit. quæ omnia confirmata fuerunt à Clemente VIII. in decretis pro reformat. Regular. quæ habentur tom. 3. Bullar. num. 60. & poſteà approbata, & innovata à Sacra Congregatione Concilii Auctoritate Urbani VIII. in decretis de Apoſt. & ejectis. Neque audiendi ſunt, ut rectè advertit Lezana loc. citat. aliqui dicentes mentem Concilii, Summorum Pontificum, & SS. Congregat. eam ſolummodo eſſe, quod Religioſi nihil habeant inamovibile, & independens à voluntate Superioris; non verò, quod non poſſint habere quæcumque bona, ſivè mobilia, ſivè immobilia, amovibiliter tamen, & dependenter à Superiorum voluntate. Non, inquam, ſunt audiendi, quia hoc eſt manifeſtè eludere verba Concilii, Pontificum, & Sacræ Congregat. quorum decretis expreſsè præcipitur quòd omnia à Religioſis quomodocumque acquiſita, *Statim Superiori tradantur, & Conventui incorporentur, ac cum aliis ipſius bonis confundantur*. Undè illorum eſt intentum, non ſolùm quòd Religioſi nihil independenter à voluntate Prælatorum habeant, ſed ut adminiſtratio bonorum illorum ad ſolos Officiales Monaſteriorum pertineant, & non ad ipſos Religioſos privatim, ut inde communis victus, & veſtitus omnibus ſuppeditari poſſit, in quo vita communis conſiſtit.

42 Quartò tamen addendum eſt, cum Valentia, Vega, Rodriquez, Lezana, & Fabro noſtro loc. cit. & aliis communiter, quod non obſtantibus prædictis decretis in illis Monaſteriis, in quibus vita communis obſervari non poteſt, dando Religioſis ea, quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria, ſivè ob nimiam paupertatem, ſivè ob malitiam, incuriam, vel negligentiam Superiorum, Religioſis aliquod peculium permitti poteſt, etiam rei ſtabilis; annuus redditus, vel cenſus, ſi aliter commodè vivere non poſſit, & ſecundùm decentiam ſtatus, in ordine tamen ad uſus tantùm ſimpliciter neceſſarios, & amovibiliter ad nutum Superioris, & ratio eſt, quia peculium hoc modo ſumptum non eſt Religioſis prohibitum, neque ex natura voti paupertatis, quia votum paupertatis ſolùm excludit poſſidere, aut uti aliqua re independenter à voluntate Superioris, neque ex vi juris communis; quia licet capit. *Cum ad Monaſterium*, & cap. *Monachi* de ſtatu Monachorum, Religioſis prohi-

beatur

Digitized by Google

beatur aliquod habere peculium, hoc tamen intelligitur de peculio ſine rationabili cauſa conceſſo, vel irrevocabili, & à voluntate Superioris independenti; ſed ſolùm eſt contrà præcepta Eccleſiaſtica Concil. Tridentini, & Summorum Pontificum jam relata. Cùm igitur hæc præcepta non obligent cum morali impoſſibilitate, qualis in caſibus propoſitis ſupponitur eſſe, tunc non obligare cenſentur; eatenus enim Concil. Tridentinum, & Summi Pontifices prædicta omnia Religioſis prohibuerunt, quia ſupponebant Monaſteria, ac eorum Superiores ſingulis Religioſis omnia neceſſaria ſubminiſtrare, ut ex verbis ipſorum decretorum ſatis conſtat; ergò in caſibus propoſitis, in quibus Monaſteria de neceſſariis non provident, leges iſtæ Eccleſiaſticæ ceſſare cenſentur, & Religioſis licitum eſt peculium prædicto modo declaratum, ac pariter quod ea, quæ Religioſi proprio labore, induſtria, donatione acquirunt, concedantur ipſis ad uſus neceſſarios, & honeſtos. Similiter in prædictis Conventibus, in quibus Religioſi non providentur ſufficienter de neceſſariis ſimpliciter ad vitam, & decentiam ſtatus, vel ob Monaſterii paupertatem, vel ob malitiam, aut negligentiam Superiorum, ut interdum accidere oſtendit Faber cum Navarro diſp. 45. cit. num. 138. licita eſt aliquarum Religionum conſuetudo, in quibus de bonis Monaſterii certa portio pecuniarum, quod veſtiarium appellari ſolet, applicatur Religioſis pro quolibet Menſe, vel anno, & hoc ad uſus ſolùm neceſſarios, & dependenter à voluntate Superiorum; hoc ſiquidem aliud non eſt, quàm Superiorem applicare neceſſaria Religioſis de bonis Monaſterii, quod ſine dubio licitum eſt, ac debitum, ut advertit Lezana loc. cit. cum Navar. Sanchez, & aliis.

43 Quintò ulterius addendum eſt, quòd in prædictis Conventibus, & caſibus, in quibus ob rationes allatas vita communis obſervari non poteſt dando ſingulis, & omnibus Religioſis ea, quæ ſunt eis ſimpliciter neceſſaria ſecundùm decentiam ſtatus, ſervandum eſt ad minus commune, & publicum pecuniarium depoſitum ex his, quæ Religioſi acquirunt, aut Monaſteria ipſis concedunt, & quo ad portionem ſingulis applicatam, ex quo extrahantur expendenda pro ſingulorum neceſſitatibus, quòd ſi tale depoſitum, vel ærarium à Religioſis non ſervetur pecunias, & alia acquiſita in eis reponendo, ſed apud ſe retineant, peccant, peccato proprietatis, & contrà votum paupertatis, quia illas poſſident contrà ſui Superioris voluntatem, qui Depoſitarium publicum ad hoc aſſignavit, ut nempè apud illum Religioſi ſuas reponant pecunias, ac etiam contrà Pontificum decreta id præcipientium, ut præſertim conſtat ex decreto Sacræ Congregationis Apoſtolicæ viſitationis juſſu Urbani VIII. die 13. Julii anno 1627. pro Franciſcanis Conventualibus Monaſteriis Sanctorum Apoſtolorum Romæ, quod habetur in noſtris Conſtitutionibus Urbanis in c.4. regulæ t.1. & refertur etiam à Lez. c. 6. c. ubi habentur hæc verba. *Pecuniæ verò, aliaque res quæcumque Fratrum intrà viginti quatuor boras tradantur Superiori in commune Conventus Ærarium reponendæ, triplicique clave cuſtodiendæ, quarum una penes Guardianum pro tempore exiſtentem, duæ verè aliæ penes alios duos fratres ſingulo quoque anno per Conventum eligendos conſerventur, ex quibus ſubminiſtrato exhibitori, quantum Religioſæ ejus neceſſitate expoſtulare videbuntur, reliquum penes Ærarium remaneat, & arbitrio duarum ex tribus partibus Capituli, vel Congregationis Provincialis ſingulis annis facienda erogetur.* Et idem inferius in eodem cap. à noſtris Conſtitutionibus præcipitur tit. 8. de particularium Fratrum eleemoſynis, & quod qui ſecus attentare præſumpſerit, pecunias quomodolibet acquiſitas, ſeù largitas celando, ſeù malitiosè apud ſe, vel apud alios retinendo, veluti proprietarius puniatur; ex quo ſequitur loquendo de prædictis Conventibus, & caſibus adductis non eſſe contrà paupertatem, ſed licitum, quod ea quæ Religioſi proprio labore, induſtria, aut donatione acquirunt, ipſi concedantur ad uſus neceſſarios, & honeſtos, ut docent, Azorius, Valentia, Graſſius, Lezana loc. cit. & plures alii. Hinc Faber noſter diſp. cit. c.5. num.125. & ſequent. deducit, habere aliquid in particulari, ut peculium prædictum, non repugnare vitæ communi ſervatis tribus conditionibus. Prima, quod ſit de rebus neceſſariis, non ſuperfluis. Secunda, quòd ſit conceſſum juſta de cauſa. Tertia, quòd ſit conceſſum à Superiori; obſervantia enim depoſiti, & ærarii, jam declarata, quamvis non ſit totaliter conformis perfectę Communitati; eſt tamen pręvia, & proxima diſpoſitio ad perfectę Communitatis introductionem, quia Depoſitum ad hoc inventum eſt, ac inſtitutum, ut auferatur à Religioſis uſus fructus, & adminiſtratio bonorum, quę ab eis habentur, & Monaſterio incorporentur; ſed quantum ad uſum facti ſimplicem remaneant deſignata ad ſublevandas eorum neceſſitates, & hac ratione pecunię ſervatę non confunduntur.

44 Sextò in prædictis tamen Monaſteriis, & caſibus aſſignatis obſervandum eſt, quo ad fieri poſſit, ut notat Lezana loc. citat. quod pecuniæ ex prædicto peculio, bono ſtabili, vel cenſu provenientes, vel ex proprio Religioſi labore, aut induſtria acquiſitæ, vel quas Monaſterium ei conceſſit ad uſus ſimpliciter neceſſarios, non poſſideantur, colligantur, aut expendantur ab ipſis Religioſis, ſed à publicis Monaſterii Officialibus ab ipſo ad id munus deſignatis, id enim expreſsè indicat Concil. Trident. loc. cit. ſeſſ. 25. cap. 2. dicens *adminiſtratio autem bonorum Monaſteriorum ad ſolos officiales eorundem ad nutum Superiorum amovibiles pertineant;* & idem præcipiunt etiam Conſtitutiones noſtræ Urbanæ loc. citat. Adhuc tamen licitè poteſt aliquando Superior, ut Faber advertit diſp.45. cit. n. 131. pecunias aliquas pro honeſtis, & neceſſariis indigentiis concedere particularibus Religioſis etiã ab ipſis expendendas, quia de facto videmus ratione itinerum, equitationum, & hujuſmodi, Superiores Religionum, quæ etiam vitam communem exactè obſervant, concedere ipſis particularibus Religioſis pecunias expendendas pro hoſpitatione, equitationibus, & ſimilibus; qua ratione Lezana quoque c.6. cit. n. 56. cum Sanchez, & aliis inquit, quod conſuetudo etiam aliquid retinendi, accipiendi, dandi, vel expendendi ſine licentia Superiorum, quando eſt recepta, & viget conſentientibus ipſis, excuſat Religioſum à peccato proprietatis regulariter loquendo, quia talis conſuetudo vim licentiæ habet ſaltem tacitæ. Imò Joannes Cruz. l.1. c. 3. dub. 1. ait cum Victoria, Lopez, & aliis non peccare Religioſum ſaltem mortaliter retinendo pecunias aliquas in Cella, & non in communi depoſito, dummodo tamen animum habeat eas expendendi de licentia Prælati, neque retineat eas in Cella animo celandi Prælato, nam ſi Religioſus, quando ſit ſcrutinium à Prælato, aliquid in Cella, vel alibi retentum celaret, mortaliter peccaret ex genere; licèt ſi res cellata ſit levis, probabile ſit tantum venialiter peccare, ſiquidem in iſtis præceptis, ſicut, & aliis naturalibus, & poſitivis, quod ex ſuo genere eſt peccatum mortale, ob levitatem materiæ, ſit veniale. Quamvis enim aliqui putent in materia proprietatis non poſſe dari materiam levem, propter quam ſolum venialiter peccetur, ut Vivald. Paſſarellus, Vandellus, & alii, oppoſita tamen ſententia longe probabilior eſt poſſe crimen proprietatis quamvis ex genere ſuo mortale, reddi veniale ex parvitate materiæ, ut dictum eſt initio articuli, itaut ſi Religioſus aliquid leve poſſideat, accipiat, expendat, &c. ſine licentia ſui ſuperioris, ſolùm venialiter peccet, quod etiam docet Lezana c. 6. cit. n. 57. Hæc autem omnia approbo cum præfatis Auctor. non ut abuſibus anſam præbeam, ſed ut timoratis conſcientiis Religioſorum ſatisfaciam, qui in prædictis Monaſteriis, ubi vita communis exacta obſervari nequit, aliter vivere non poſſunt.

45 Septimo, conveniunt tamen DD. omnes, quòd ſi Prælatus ſubdito permittat, ut bona ex quacumque cauſa, vel titulo provenientia in uſus vanos, turpes, aut illicitos expendat, aut ſuperflua, pretioſa, ac ſtatum ſuum excedentia, & dedecentia penes ſe habeat, non ſolùm ſubditus peccat contrà votum paupertatis, ſed etiam Prælatus, eſtque talis donatio, ſeù alienatio, irrita, & reſtitutioni obnoxia, & ratio eſt quia Prælatus majorem facultatem ſubdito conferre non poteſt, quàm ipſe habeat, ipſe autem cùm non ſit dominus bonorum Religionis, & Monaſterii, ſed tantùm fidelis diſpenſator, non poteſt ea bona inutiliter, & arbitratu ſuo expendere, ſed tantùm in Religionis neceſſitatem & utilitatem. Ità Nav. Valentia, Sylvius, Molina, Azorius, Leſſius, Sanchez, Layman, Lezana, & alii paſſim, qui tamen omnes addunt poſſe Religioſum de licentia Superioris facere aliquas moderatas eleemoſynas, & hanc licentiam eſſe debere expreſſam, vel ſaltem tacitam, & præſumptam, quòd enim tacita ſufficiat, ſaltem quo ad Deum, & in foro conſcientiæ docet D.Th.2.2. q.32. a. 8. ad primum, qui eam appellat præſumptam, & dicit valere ad faciendam eleemoſynam, ſiquidem aliquid dare, ſeù donare alicui ſine licentia ſaltem præſumpta ſuperioris eſſet actus proprietatis, & dominii, exceptio tamen caſu quod pauper eſſet in extrema neceſſitate conſtitutus, tunc enim poſſet Religioſus ei ſubvenire etiam ſine licentia ſuperioris, quia in tali neceſſitate omnia ſunt communia, ut in ſuperioribus dictum eſt. Imo Faber noſter diſput.45. cit. num.127. docet cum Navarro, & aliis, quod licet etiam concedere religioſo benemerito, ut aliqua elargiatur cognatis pauperibus ad conſervationem ſui ſtatus, præſertim verò, quando ejus intuitu aliqua bona notabilia ab initio ingreſſus, vel poſteà Monaſterio obvenerunt per ſucceſſionem, artem, & induſtriam ejus, quod probat ex eo quod refert Navarrus Comment. 2. de Regularibus n. 25. ubi ait, quòd Dominicani S. Sthephani Salmanticæ ſolent Magiſtris ejuſdem Ordinis Cathedras magnorum ſtipendiorum ibi regentibus permitere, ut ex illis, cognatis pauperibus ſubveniant; quod etiam ex eo confirmari, poteſt, quòd Monaſte-

ria, & Superiores nomine ipſorum poſſunt, & tenentur de ſuperfluis eleemoſynas facere pauperibus; & ratio eſt, quia ut ait Molina t. 2. de Juſtitia diſp. 276. ipſi quoque obligantur præcepto communi dandi eleemoſynam, ſicut alii.

46 Poſtremò, ex dictis reſolvitur quæſtio, an Religioſi vitam communem non obſervantes ſint proprietarii, & pœnas incurrant proprietariis inflictas. Etenim ut optimè Lezana diſcurrit cap.6. cit. in fine, loquendo de illis Monaſteriis, & Conventibus, in quibus vitæ communis ſuperius explicatæ obſervantia viget, ſi aliqui Religioſi eam non obſervent, abſque dubio proprietarii cenſendi ſunt, ac ut tales plectendi, & ratio eſt, quia Conc. Trid.ſeſſ.25. cap.1. Regularibus omnibus tàm viris, quàm mulieribus præcipit, ut communem vitam, victum, & veſtitum fideliter obſervent,quod præſertim intendit de Monaſteriis, & Conventibus, ubi ſingulis Religioſis neceſſaria ſubminiſtratur pro victu,& veſtitu ſecundùm decentiam ſui ſtatus. Tum quia in tali caſu prædicti Religioſi peculia poſſident, & portiones contrà intentionem Regulæ, quam profeſſi ſunt, & voluntatem ſuorum Superiorum, ac etiam Summorum Pontificum, ut conſtat ex eorum decretis ſuperius allatis. Loquendo autem de aliis Conventibus, in quibus vitæ communis obſervantia non viget, vel propter eorum penuriam, & impotentiam ſubminiſtrandi neceſſaria omnibus, & ſingulis Religioſis, vel propter malitiam,& negligentiam Superiorum, qui nolunt, vel negligunt ſingulis Religioſis neceſſaria ſubminiſtrare pro victu, & veſtitu, excuſari poſſunt à peccato proprietatis, ſi alio modo commodè, & ſecundùm decentiam ſtatus vivere nequeunt, & ad minus commune depoſitum, vel ærarium ſervare debent modo jam explicato. Ità Lezana loc.cit. cum Bartolomeo à Sancto Fauſto de Voto paupertatis quæſt. 196. & 197. Qui tamen, & valdè notabiliter addit Religioſos, ità viventes, quia aliter vivere non poſſunt, & vitam communem in prædictis Conventibus obſervare non poſſunt, paratos, ſemper, & promptos eſſe debere ad reformationem recipiendam, & vitæ communis introductionem, ſi à Superioribus de novo inſtituatur, ſeù reſtauretur; nec ullo modo talem reformationem, & vitæ communis reſtaurationem ſine graviſſimo mortali peccato renuere poſſe, & ratio eſt, quia cùm modus vivendi in vita communi Religioſos omnes ſub mortali peccato univerſaliter obliget, nec ab illius obſervantia aliter excuſari poſſint, niſi quia Monaſterium illis neceſſaria non ſubminiſtrat pro victu, & veſtitu ſecundùm decentiam ſtatus; eò ipſo quòd hujuſmodi neceſſaria illis ſuppeditantur, & providentur, nulla amplius remanent excuſationis ratio, & hanc ait Lezana eſſe communem Doctorum ſententiam Sylveſtri, Valentię, Leſſii, Navarri, Rodriquez, Bartholomæi à Sancto Fauſto, & aliorum paſſim, quorum plures inquit præſertim loqui de obligatione Superiorum ad prædictam vitam communem in omnibus Conventibus introducendam.

47 Et quidem rationabiliter DD. allati hanc Superiorum obligationem exagerant, quia ut inquit Faber noſter diſp. 45. cit. n.138. quęrens, undè proveniat, quòd in quibuſdam Religionibus vita communis exacta non ſervetur, nec introduci poſſit; quamvis hoc proveniat ex nonnullis Religioſis privatis, & ſubditis, qui parum Deum timentes, & ſuæ profeſſionis immemores,volunt pecuniis pro voluntate uti; principalius tamen, & majori ex parte ex imperfectione, & culpa Superiorum majorum provenit,ut ibi cum Navarro oſtendit; quamvis enim extrinſecè ſanctitatem, & ſermonibus publicis, ordinibus, & factis quibuſdam externis Religionis reformationem, & vitæ communis reparationem prætendere videantur: intrinſecus tamen ſunt Lupi rapaces, & non niſi pecuniæ inhiantes, & munera accipientes à Religioſis dignitates, & officia ambientibus, quantumvis indignis, & dignioribus prætermiſſis, & hoc quotidiana experientia demonſtrat in quibuſdam Religionibus, Miniſtri enim Generales terminato eorum officio, ditiores facti, dignitates Eccleſiaſticas extrà Religionem quærunt, vel ſi in religione perſiſtant, omnes cumulatas opes ad ſuos Conventus deferunt, in quibus nec etiam vitam communem obſervati procurant, & hoc eſt, quod Faber noſter zelo Religionis impulſus exagerat, & cum lacrymis deplorat l.c. Ad majorem voti paupertatis declarationem hic ulterius agendum eſſet de largitione munerum Regularibus utriuſque ſexus interdicta, ſiquidem Clem.VIII. in Bulla 28. quæ incipit *Religioſæ*, ut votum paupertatis integrè ſervaretur, & bonis religionum conſuleretur, munerum largitiones, ſeù donationes fieri interdixit, injuncta tàm largientibus, quàm recipientibus pœna; ſed quia de hoc fusè,& exactè pertractant Bonac t.1. tr.var.diſp.3.Joannes Cruz l.1. c.3. dub.4. & Faber diſp.45. cit. c.4.in fine, breviter complectitur omnia in prædicta Bulla contenta, brevitatis cauſa omittimus Lectorem ad loc. c. remittendo. Hic etiam agendum eſſet de obligatione Religioſorum recitandi Divinum officium, ſed hæc etiam obligatio ſaltem quoad magis eſſentialia conſtabit ex dicendis de eadem obligatione Clericorum ſæcularium q. ſeq.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Statu Clericali.

48 NOminę Clerici generaliter intelliguntur illi, qui Sacris Ordinibus ſunt initiati, vel ſaltem prima Tonſura; ad quorum ſtatum cum plura pertineant jam declarata lib. 4. ſent. in Tractatu de Sacramentis, & alia plura etiam inferius diſcutienda in eadem materia, hic ſolùm agemus de Horis Canonicis ſeù de Divino Officio recitando, de Beneficiis Eccleſiaſticis, & Simonia; ut quilibet Sacris Ordinibus initiatus, aut Eccleſiaſticis Miniſteriis adſcriptus facilè dignoſcere poſſit, quæ ſint muneris ſui partes, & quid ratione characteris, & beneficii, vel officii ſuſcepti agere teneatur.

ARTICULUS PRIMUS.

De obligatione recitandi Divinum Officium, ſeù Horas Canonicas.

49 OFficii Divini, vel Eccleſiaſtici nomine intelligitur ſeries Horarum Canonicarum certis temporibus ab Eccleſiaſticis recitanda ex præſcripto, ac inſtitutione Eccleſiæ, & ex antiquiſſima Apoſtolorum, ac Patrum traditione: quatuor autem præſertim de Horarum Canonicarum recitatione quæri ſolent. Primum, quænam perſonæ ad illas recitandas obligentur. Secundum, quomodo horæ illæ recitari debeant; ut tali obligationi ſatisfiat. Tertium, quanta ſit hęc obligatio, & quibus pœnis ſubjaceant illi qui recitare omittunt. Quartum denique quænam cauſæ ab illarum recitatione excuſent, de quibus plura tractant DD. tàm veteres, quàm Recentiores, quę nos breviter hoc articulo perſtringemus magis neceſſaria tangendo ad prolixitatem evitandam in materia ſatis trita.

50 Primò itaquę quo ad perſonas huic obligationi ſubjectas conveniunt communiter Doctores hanc obligationem ex triplici capite oriri; nimirum ex ſuſceptione Ordinis Sacri, ex beneficio Eccleſiaſtico, & ex Religioſi ſtatus profeſſione, atque ideò tria eſſe perſonarum genera, quæ ad Horas Canonicas recitandas obligantur, ſcilicet, initiatos Sacris Ordinibus; beneficium aliquod obtinentes, & Religioſos, ſeu in ſtatu Religioſo conſtitutos. In primis igitur omnes Clerici in aliquo Ordine Sacro conſtituti ad Horas Canonicas privatim recitandas ſub culpa mortali obligantur, etiam ſi nullum Eccleſiaſticum beneficium poſſideant. Ità communiter Doctores omnes, & præſertim ex noſtris Aſteſanus lib. 6. tit. 1. art. 6. cum D. Bonaventura 4. diſt. 24. par. 1. quæſt. 1. art. 4. & apertè conſtat ex cap. *Dolentes* de Celebratione Miſſarum,ubi ſic dicitur: *Directè præcipimus in virtute Sanctæ Obedientiæ, ut Divinum Officium nocturnum, pariter,& diurnum, quantum eis Dominus dederit ſtudiosè pariter celebrent, & devotè*, præceptum autem obligat ad mortale, & hoc etiam conſtat ex generali totius Eccleſiæ praxi, & conſuetudine,quę vim legis obtinere meritò cenſetur,ut rectè Navarrus obſervat c.7. Deindè etiam omnes Clerici beneficium aliquod Eccleſiaſticum obtinentes, etiamſi nullo Sacro Ordine ſint inſigniti, ad eaſdem Horas Canonicas recitandas ſimiliter obligantur ex Divo Bonavent. loc. cit. & expreſsè id etiam deducitur ex cap. *Quia per ambitioſam*, de reſcriptis in 6. & ex Concilio Lateranenſi ſub Leone Decimo ſeſſ.9.in Bulla reformationis §. *Statuimus*, quam Conſtitutionem renovavit poſteà & explicavit Pius V. Bulla ſua 138.quæ à Navarro refertur cap. 26. Imò Aſteſanus loc. cit. addit, quòd Clerici beneficiati ſunt obligati ad dicendas Horas Canonicas non tantùm ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed etiam ex obligatione juſtitiæ, quia Laici ſæculares dederunt eis redditus, ut quia ipſi implicitè aſſiduè negotiis ſæcularibus non poterant intendere Divinis, ipſi Miniſtri Eccleſiæ vices eorum ſuppleant in Canonicis Horis recitandis. Quod autem dictum eſt Clericos in aliquo Ordine Sacro conſtitutos ad Horas Canonicas privatim recitandas ſub culpa mortali obligari, intelligendum eſt etiamſi ſint ſuſpenſi, excommunicati, interdicti, depoſiti, aut degradati, tùm jure Eccleſiaſtico, tùm generali Eccleſiæ conſuetudine, ut communiter docent DD. & ratio eſt, quia ut inquit Navarrus in Summa cap. 7. cit. tales privantur honoribus, non oneribus, recitatio verò Divini officii onus eſt, non honor.

51 Quod

Digitized by Google

51 Quod verò ad Religioſos ſpectat, quamvis aliqui dixerint ad recitationem Divini Officii non teneri, niſi in aliquo Ordine Sacro ſint conſtituti, vel ſpeciali aliquo Regulę ſuæ præcepto ad id obligentur. Communis tamen, & vera ſententia eſt Religioſos omnes, & ſingulos,qui Religionem profitentur Choro addictam, etiamſi in Sacris Ordinibus conſtituti non ſint, non minus quàm Clericos majoribus Ordinibus initiatos ad Divinum Officium recitandum, ſub culpa mortali obligatos eſſe. Et ratio eſt, quia licèt ad id ratione profeſſionis non obligentur, cùm tantùm vota Religionis profeſſi fuerint, non autem Divinum Officium recitare, neque etiam ex aliquo Eccleſiæ præcepto, cùm nullum tale reperiatur; nihilominus antiqua, & laudabilis Religionum conſuetudo ad illos obligat, undè ad id tęnentur vi generalis conſuetudinis, quæ in omnibus Religionibus Choro addictis recepta eſt, quarè ſi in aliqua Religione talis non vigeat conſuetudo,ſicut dicitur eſſe in Societate Jeſu, non erit talis obligatio. Ità Sanctus Antoninus, Medina, Rodriquez, Suarez, Valentia, Azorius, Lezana, Bellarminus, Leſſius, Layman, & alii paſſim. Profeſſi verò, qui non ſunt Choro deſtinari, verbi gratia, Laici, vel Converſi Religionum, ad id non obligantur nec ex vi profeſſionis Religioſæ, nec ex aliquo præcepto Eccleſiaſtico, aut conſuetudine, ſed tantùm ad dicendas certas orationes: *Pater noſter*, & *Ave Maria*, juxtà inſtitutum Regulæ, quam ſunt profeſſi, vel ſuarum Conſtitutionum, ut patet de Converſis Ordinis noſtri Minorum, qui ad prædictas orationes ſub mortali tenentur ratione Regulæ. Neque etiam Novitii ad Officium Divinum tenentur, niſi aliàs ſint in ſacris conſtituti, quia nulla lex, vel conſuetudo ad id illos obligat, ſi quidem non adhuc vèrè Religioſi cenſentur, nec in oneroſis, ſub hac voce comprehenduntur. Ità Doctores omnes citati. Præterea ex Clementin. 1. de Regular. omnes Eccleſiæ Regulares tenentur pſallere in Choro quotidie Horas Canonicas, & quamvis hoc præceptum omnes, & ſingulas obliget Religiones magis, vel minus juxtà modum ſui Inſtituti, probabiliſſimum tamen cenſet Lezana c.12. cum Suarez, & pluribus aliis hanc obligationem eſſe ſub mortali, quia ità eſt communiter receptum; & inquit hanc obligationem præſertim cadere in Superiores locales Conventuum, & Monaſteriorum; illis enim curare incumbit, ut eorum ſubditi huic muneri ſatisfaciant, & ratio eſt, quia quoties obligatio aliqua cadit in corpus aliquod myſticum, & Communitatis, capitalis corporis, qui eſt Prælatus, præcipuè incumbit curare, ut adimpleatur; tandem addit cum Navarro, Azorio, Rodriquez, & aliis, Moniales etiam teneri ad Divinum Officium recitandum, non quidem ex aliquo præcepto Eccleſiaſtico, ſed ex conſuetudine,quę habet vim legis,quod etiam Toletus affirmat l.2. c.12. cum duplici tamen limitatione, quæ apud ipſum videri poteſt.

52 Secundò, quod ſpectat ad modum, & ordinem recitandi Divinum Officium, in primis omnes, qui ad illud recitandum obligantur, recitare tenentur juxtà præſcriptum Breviarii Romani à Pio V. editi. & Clemente VIII. reformati, ità enim præcipiunt prædicti Pontifices in Bullis ſuper hoc editis, & præſertim Pius V. in Bulla. *Quod à nobis* 1568. edita, ubi tamen ab hac obligatione eximit Eccleſias, & Religiones, quæ jam à ducentis annis antè illius editionem alio Breviario, vel ex inſtitutione, vel ex conſuetudine uſi fuerint, eiſque permittit, ut illud deinceps etiam retineant. Ordo autem ſervandus in Horis Canonicis recitandis eſt, qui à Breviario præſcribitur, ſi tamen quis prædictum Ordinem inverteret, verbi gratia, ſi Veſperas ante Sextam, aut Nonam recitaverit, ſufficit, ut Horas omiſſas repetat, nec ullum eſt peccatum, quando id ſit propter rationabilem cauſam; ſine illa tamen, vel propter incuriam, aut negligentiam, ſolùm erit veniale, cùm ejuſmodi Ordo extrà Chorum præſertim, non ſit ſub præcepto, niſi ſecundariò, & tamquam circumſtantia minoris momenti,ità enim communiter hoc Eccleſiæ præceptum interpretantur Navarrus, Sotus, Layman, Lezana, Abellius, & alii paſſim. Singulæ autem Horæ integrè, & continuè recitari debent, & ſine notabili interruptione, ut habetur cap. *Nihil* 7. *quæſt.* 1. & cap. *Nullus, de Cenſur.* diſtinct. eò quod unitas uniuſcujuſque horæ Canonicæ ſpectat ad ritum recitandi illam ab Eccleſia præſcriptum. Sed difficultas eſt quale ſit peccatum, cùm quis Horarum recitationem notabiliter interrumpit; & conveniunt omnes nullum eſſe peccatum; ſi id fiat aliqua rationabili cauſa, ſi vero nulla talis cauſa ſubſit, aliqui exiſtimant culpam eſſe mortalem, ut Navarrus, & Lezana loc. cit. Alii verò communius, & probabilius cenſent ſecluſo contemptu, non incurri, niſi venialem, neque ullam eſſe obligationem horam inchoatam repetendi, cum ſinguli Pſalmi, immò, & ſinguli ferè verſiculi per ſe ſuam ſignificationem completam retineant. Addunt tamen,ſi interruptio, quamvis juſta, fuerit diuturna, conſultum eſſe repetitionem facere ſaltem ab initio Nocturni, vel Pſalmi, ſi id commodè fieri poſſit. Ità Cajet. Zechius, Layman, Abellius, Fill. Bonac. & plures alii.

53 Omnes etiam Horæ Canonicæ dici debent debitis, & ſtatutis temporibus à legitima conſuetudine præſcriptis, quod præſertim locum habet in recitatione Horarum publica; ſiquidem in privata, quamvis laudabile ſit, ut ſingulæ Horæ ſuis temporibus, & intervallis recitentur; nihilominus ad vitandum mortale peccatum, ut notant Tolletus, Leſſius, Abellius,& alii communiter, ſufficit, ut eo intervallo recitentur, quod eſt inter medium noctis præcedentis, & ſequentis, qui enim intrà illud tempus recitaverit, ſivè in initio, ſivè in medio, ſivè in fine, ſubſtantiæ præcepti ſatisfacit. Poteſt etiam tàm in recitatione publica, quàm privata, dici Matutinum ſequenti diei cum laudibus pridie non ſolùm poſt Solis occaſum, ut quidam dicunt, ſed etiam antè illum dictis Veſperis, & Completorio quinque horis poſt meridiem, ſivè in hyeme, ſivè in æſtate, quia ità etiam conſuetudine receptum eſt apud multos, etiam Romæ, ut teſtatur Lezana loc. cit. cum Suarez, & aliis. An verò unica Divini Officii lectione duorum dierum obligationi ſatisfieri poſſit; quamvis Caramuel juxtà ſuas novas doctrinas in dubium id revocaverit, unanimis tamen, & firma eſt omnium Catholicorum ſententia negativa, ut videre eſt apud Epiſcopum Orioleſem Creſpinum à Borgia in quæſt. ſelectis Moralibus quæſt. 10. caſu 3. undè oppoſita ſententia, ut diximus ſuprà diſput.12. quæſt.2. art. 1. num. 37. à Sacra Congregatione damnata fuit die 18. Martii 1666. qua ratione etiam ibi diximus, auditione unius Miſſæ obligationi duorum dierum non poſſe ſatisfieri;certum eſt enim, & apud omnes Catholicos indubitatum recitationem divini Officii onus eſſe affixum diei, undè ſi non eſſet introducta conſuetudo, vel privilegium concedens, ut Matutinum, & laudes poſſint dici in Veſpere, ad duo officia recitanda teneremur; ergo ſignum eſt, quod voluntas legiſlatoris fuit ad hoc obligare, nec privilegium, ut ſolutionem Matutini, & laudum anticipare poſſimus, debet eſſe in fraudem legis, ut rectè diſcurrit Epiſcopus Orioleſis loc. cit. Tum quia certum eſt non poſſe recitari totum Divinum Officium diei ſequentis in Veſpere præcedenti, ſicut Matutinum; ergò voluntatem expreſſam legiſlatoris habemus, quoad duplex officium Divinum, ut obligationi duorum dierum ſatisfiat. Demum attentio quoque, vel devotio neceſſaria eſt recitantibus Horas Canonicas, ut patet ex cap. cit. *Dolentes*, de Celebratione Miſſar. & hoc præceptum attentionis, ſeù devotionis ex communi ſententia obligat ſub peccato mortali, niſi excuſet levitas materiæ, quando, ſcilicet, eſt defectus attentionis ad paucos verſus, vel pauca verba. Qualis autem, & quanta hæc attentio eſſe debeat jam diximus loc. cit. diſp. 12. qu.2. art.1. num.34. & ſeq. declarando attentionem neceſſariam ad ſatisfaciendum præcepto audiendi Miſſam.

54 Tertiò, quanta ſit hæc obligatio quotidie recitandi Divinum officium, patet ex dictis ab initio articuli tantam eſſe, ut mortaliter peccet quiſquis hoc onus habens, Horas Canonicas, vel notabilem earum partem voluntariè omittit, & hæc eſt communis Doctorum opinio contrà paucos quoſdam dicentes non eſſe peccatum mortale, niſi quis habeat conſuetudinem eas omittendi, quæ ſententia nihil probabilitatis habere videtur, tum quia eſt contrà torrentem Doctorum, tum quia permittit violari præceptum in re gravi, & ad virtutem Religionis pertinens. Quæ autem ſit omiſſio materiæ notabilis ad peccatum mortale ſufficiens Doctores non conveniunt. Quidam enim arctè nimis, ut Navarrus, exiſtimant omiſſionem tertiæ partis unius parvæ Horę, verbi gratia, unius pſalmi cum Hymno eſſe peccatum mortale. Alii è contrà laxè nimis, ut Eſcobius, dicunt unam parvam Horam non eſſe partem notabilem reſpectu totius officii, quod per modum unius eſt præceptum. Communis tamen, & probabilior opinio media incedit via dicens materiam notabilem, cujus omiſſio eſt peccatum mortale eſſe integrum unius diei officium, vel integram aliquam Horam, ex brevioribus, vel ut addunt aliqui, dimidiam etiam partem illius, undè mortale non erit omittere unum pſalmum etiam ex Horis brevioribus, unam Lectionem, vel quid ſimile ex Matutino, nec tertiam partem Horæ parvę, quia non cenſetur pars notabilis, & talem etiam dicunt aliqui eſſe in Matutino, quod eſt ęquale uni parvę horę, undè cùm certa regula dari nequeat in hac materia notabili aſſignanda, judicio propriæ conſcientiæ ſtandum erit, quæ prudens ſit, & timorata; & in caſu dubii ad ſcrupulos tollendos explicandum erit in Confeſſione, qualis, & quanta fuerit.

55 Quoniam verò, ut ab initio articuli dictum eſt, obligatio in beneficiariis Clericis gravis eſt, & ſub peccato mortali ex ſuo genere, & non ſit tantum ex virtute Religionis, ſed etiam ex virtute juſtitiæ, quod etiam docent Sanctus Antonius, Medina, Suarez, Layman, & alii communiter; ideò præter peccati mor-

Digitized by Google

mortalis reatum, quem incurrunt, qui totum unius diei officium, vel aliquam notabilem illius partem recitare omittit, inducit etiam onus reſtitutionis fructuum pro rata omiſſionis officii, ſi elapſis ſex menſibus poſt adeptam beneficii poſſeſſionem culpabiliter officium non recitaverit, ità enim ſpeciali Conſtitutione ſtatutum fuit in Concilio Lateranenſi, ſub Leone Decimo ſeſſione 9. quæ poſteà à Pio V. ut ſuprà dictum eſt, renovata fuit, & explicata, & refertur hæc Bulla à Navarro cap. 25. in qua prædicta Conſtitutio ſic declaratur, ut ille qui primis ſex menſibus, poſt adeptam beneficii poſſeſſionem, officium non recitaverit, peccet quidem graviter, non tamen ad reſtitutionem teneatur vi illius Conſtitutionis, quòd ſi poſt illos ſex menſes adhuc omiſerit, tunc pro rata illius omiſſionis ad faciendam reſtitutionem obligabitur. Undè qui uno die tantùm officium omiſit, reſtituere tenetur omnes fructus beneficii, illi diei reſpondentes, verbi gratia qui accipit annuè 355. aureos ex beneficii fructibus tenetur pro omiſſione officii unius diei unum aureum reſtituere, qui autem Matutinum tantùm omiſerit, mediam partem fructuum reſtituere tenetur, nempè medium aureum, qui reliquas Horas etiam mediam partem; qui verò unam tantùm ex illis, ſextam partem; quæ quidem reſtitutio facienda eſt fabricæ, vel pauperibus, ſive illius loci, ubi beneficium ſitum eſt, ſivè alterius. Ità Layman, Filliucius, Bonac. Abellius, Diana, & alii communiter contrà quoſdam dicentes, quòd ſi Beneficiarius intrà unius anni ſpatium per octo, vel decem dies tantùm officium omittat, ad reſtitutionem non tenetur. Quamvis autem Concilium omnes fructus prædicto modo pro omiſſione Divini Officii reſtituendos eſſe decrevit, addunt tamen nonnulli DD. hoc decretum cum tali moderamine intelligi poſſe, ut Beneficiarii, qui præter Horarum recitationem alia quoque onera habent annexa, verbi gratia, Paſtores, Epiſcopi, &c. eam ſolummodò fructuum partem reſtituant, quæ judicio viri prudentis Horarum Canonicarum recitationi, ſervata debita proportione, reſpondere cenſetur. Ità Medina, Henriquez, Leſſius, Toletus, & alii apud Layman loc. cit. immò aliqui dicunt, quòd ſi aliquis Paſtor tenues habeat redditus ad ſuſtentationem, ad nihil obligandus videtur ab officii Divini omiſſionem, cùm ob alia onera, quæ annexa habere ſupponitur, illi ſuſtentatio debeatur.

56 Quartò, quænam cauſæ excuſent ab Horarum recitatione, conveniunt Doctores in primis excuſare gravem infirmitatem, quam notabiliter talis recitatio aggravaret, in tali enim caſu Eccleſia, quæ eſt benigna Mater, obligare non intendit, ut ſumitur ex c. *Clericum victum*, diſtinct. 91. in dubio autem, an infirmitas ſit talis, quæ excuſet, inquiunt ſtandum eſſe judicio Confeſſarii, vel Medici, aut alterius prudentis viri. Deindè urgentem occupationem circà negotium publicum, quod notabiliter impediretur, vel convenienter fieri non poſſet, ſi diceretur Divinum Officium, quomodò Concionatores, vel Confeſſarii aliquando excuſari poſſunt, & idem dicendum de urgenti occupatione circà negotium etiam privatum magni ponderis, ſivè proprium, ſivè alienum, ut circà curam infirmorum quia in his, & ſimilibus caſibus veriſimile non eſt Eccleſiam obligare ad Officium Divinum cum tanto diſpendio boni communis, vel particularis; ſi tamen recitatio illa abſque maxima difficultate intrà eumdem diem naturalem anticipari, vel poſtponi poſſet, id fieri deberet, ut ſi manè prævideas te tota die Confeſſionibus occupandum, quæ differri non poſſunt. Item excuſare recitandi impotentiam, undè ſi quis iter faciens Breviarium amittit, nec aliud reperire poteſt, haud dubiè excuſabitur ab officio Divino, quando ſine ſui culpa Breviarium amiſit, vel ei ablatum fuit, quia nemo ad impoſſibile tenetur; quando autem voluntariè, vel per negligentiam culpabilem Breviarium amiſit, non excuſatur, quia tunc non recitatio, ſeù officii omiſſio cenſetur illi voluntaria in ſua cauſa. Ità Toletus, Suarez, Azorius, Layman, Lezana, Bonacina, Diana, Tancred. & alii paſſim, qui etiam addunt ignorantiam quoque excuſare interdum à recitatione Divini Officii, ut ſi quis, v. g. illud omittat ex naturali quadam oblivione, quia, ſcilicet, nec venit in mentem intrà tempus debitum obligatio recitandi, nec ipſa recitatio, & ſolum eſſe poteſt aliqua culpa, quæ in hominibus timoratis ordinariè eſt levis.

57 Quæres, An qui ob aliquam cauſam ex prædictis integrum diei Officium recitare non poteſt, ſaltem teneatur aliquam illius partem recitare, ſi poſſit. Aliqui dicunt, ſi quis majorem ſaltem, vel præcipuam Officii partem, verbi gratia Matutinum cum laudibus recitare poſſit obligandum eſſe, non autem ſi partem ſolùm minorem, & minus præcipuam, v.g. parvas Horas, vel etiam Veſperas. Ità Navarrus, Azorius, Rodriquez, & alii apud Layman loc. cit. Alii tamen communius, & probabilius dicunt, qui ob aliquam ex prædictis cauſis à Divino officio recitando excuſantur, non tamen excuſari à dicendis illa, vel illis Horis Canonicis, quas commodè dicere poſſunt, ſicut qui debet centum, & non poteſt ſolvere, niſi decem tenetur decem ſolvere, & ſicut qui nequit totam jejunare Quadrageſimam, tenetur ſaltem illis jejunare diebus, quibus poteſt. Quòd ſi dubitet, an poſſit unam Horam integram recitare, certus ſit autem ſe non poſſe omnes, ſe omnino in tali caſu excuſatum præſupponere poteſt, & præſumere; in his enim caſibus Eccleſiaſticæ leges cum tanto rigore obligare non intendunt, & materiam anxietatis, & ſcrupulorum parant. Ità Suarez, Layman, Lezana, & alii communiter. Notanter autem diximus infirmitatem gravem à recitatione Divini Officii excuſare, quia levis dolor, v.g. pectoris, vel ſtomachi, ac etiam interdum febris tertiana, aut quartana non excuſat; cùm tota die non affligat; quod ſi ægrum nimis laxum, & afflictum relinqueret, adhuc excuſaret. Porrò taliter excuſatus, & rationabiliter, alium Horas legentem audire non tenetur, nec alium ſubſtituere, ut quidam nimis ſcrupuloſè dixerunt; ſi tamen commodè legere poteſt cum ſocio, magis pium, & probabile eſt teneri. Ità Navar. Leſs. Filliucius, Layman, Bonacina, Diana, & alii plures. Alia plura ad hanc materiam ſpectantia apud pręfatos Auctores videri poſſunt, & præſertim noviſſimè apud Tancred. de Relig. tr. 3. l. 4. & Stephanum à S. Greg. l. 3. de Divino Officio, ſeù horis Canonicis.

ARTICULUS SECUNDUS.

De beneficiis Eccleſiaſticis, & modis licitè ea obtinendi, & conditionibus ad hoc requiſitis.

58 Cum beneficia Eccleſiaſtica ſint annexa perſonis Eccleſiaſticis, de quibus hic agimus, & hæc plures habeant obligationes annexas, ut unuſquiſque Beneficiarius ſciat, quid ratione beneficii, vel officii ſuſcepti præſtare teneatur, neceſſarium judicavimus hic agere de Beneficiis, tamquam etiam de annexis ad dictas perſonas Eccleſiaſticas. Cùm autem plura circà Beneficia Eccleſiaſtica à Theologis, & Canoniſtis diſputari ſoleant, in præſenti magis præcipua, & maximè ſcitu digna tractabimus ex communiori, ac magis recepta Doctorum ſententia, tàm Veterum, quàm Recentiorum.

59 Primò, itaque quamvis variæ Beneficii definitiones à Doctoribus aſſignari ſoleant, in hoc tamen communiter conveniunt, quòd nomine Beneficii Eccleſiaſtici intelligi debeat; *Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis propter aliquod officium ſpirituale auctoritate Eccleſiæ conſtitutum*. Ità Leſſius, Layman, Filliucius, Stephanus à Sancto Gregorio, & alii paſſim, & antè omnes Aſteſanus noſter lib. 6. tit. 33. art. 1. Dicitur *Jus perpetuum*, ad excludendum Vicariam, Commendam, & Capellaniam temporalem, quæ non ſunt Beneficia, de quibus Canones loquuntur. Nec obſtat, quod Prioratus temporalis, vel etiam Abbatia, & aliæ Prælaturæ, apud Regulares ſint Beneficia, & tamen non ſunt perpetua. Quia etiam Beneficium regulare ex ſua inſtitutione non eſt amovibile, licèt ſit amovibile reſpectu perſonę Superiori ſubjectę, undè talis amovibilitas non provenit ex natura dictæ Prælaturæ, ſed ex accidenti, ſcilicet, ex Religionis regiminæ, & ſubjectione ad Superiores majores, qui juſtis de cauſis prædictas prælaturas nolunt eſſe perpetuas. Dicitur *jus percipiendi fructus propter officium*, quia in Beneficii conſtitutione tria concurrunt. Primum eſt officium, ſeù obligatio exercendi aliquam actionem ſpiritualem, ut legendi Horas Canonicas, vel etiam adminiſtrandi Sacramenta, aut quid aliud ſpirituale munus. Secundum eſt jus percipiendi proventum, ſeù fructus ex bonis Eccleſiaſticis, quod jus eſt quid ſpirituale, cùm ex cauſa ſpirituali ortum ducat. Tertium eſt ipſe proventus, qui licèt in ſe ſit quid temporale, provenit tamen ex bonis Deo dicatis, & ideò jure ſpirituale exigitur, & propter officium ſpirituale. Dicitur tandem *auctoritate Eccleſiæ conſtitutum*, quia ut dictum jus percipiendi fructus Eccleſiaſticos dicatur Beneficium Eccleſiaſticum, opus eſt ut auctoritate Eccleſiæ erectum ſit, vel confirmatum, ut communiter Doctores aſſerunt ex c. *Nemo*, de Conſecrat. diſt. 1. Tum quia ſolius Prælati eſt officia, & Beneficia in Eccleſia inſtituere, eiſque Eccleſiaſticos fructus annectere in ſuſtentationem Miniſtrorum, quibus eget Eccleſia. Tum tandem quia regula 1. Juris in 6. habetur, quòd *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione Canonica obtineri*. Hęc autem inſtitutio ſeù collatio juris beneficialis dicitur, quæ ab Eccleſia Prælato fit ſecundùm formam à Sacris Canonibus præſcriptam. Nec obſtat, quòd Laici quoque Reges, aliique Principes quædam beneficia conferant; id enim faciunt non quaſi jure ordinario, ac proprio, ſed ex ſpeciali privilegio, & quaſi delegatione Papæ, ut Layman advert. l. 4. tr. 2. c. 1. Ex quo tandem colligitur beneficia jure Eccleſiaſtico eſſe inſtituta, ut colligitur ex c. 1. & 2. d. 22. & c. *Licet* de præbend. in 6. ex Clem. 1. in fin.

60 Se-

Digitized by Google

60 Secundò dividitur Beneficium in Sæculare, & Regulare, & utrumque in ſimplex, & compoſitum, ſeù duplex. Ità Auctores ſupracitati, & Aſteſanus noſter lib. 6. cit. tit. 22. ar. 4. in fine. Beneficium regulare eſt illud, quod tantùm pro Regularibus inſtitutum eſt, & ſolis Regularibus competit, ut Abbatia, Prioratus, Canonicatus Regularis, &c. Sæculare verò eſt illud, quod pro Clericis ſæcularibus inſtitutum eſt; undè ſine diſpenſatione, nec beneficium regulare Clerico ſæculari conferri poteſt, nec vice verſa beneficium ſæculare Clerico regulari; ut colligitur ex c. *Cùm de beneficio de præbend. in 6.* & cap. *Super eo*, de Regularibus. Omne autem beneficium præſumitur eſſe ſæculare, niſi probetur eſſe regulare, vel ex prima ſui inſtitutione, vel per poſſeſſionem pacificam quadraginta annorum, per eam enim ex ſæculare fit regulare; & ſic etiam è contrà poterit probari beneficium eſſe ſæculare ratione præſcriptionis, ut patet ex cap. *De Quarta*, de præſcript. & notat. Gloſs. in cap. *Cùm de beneficio* de præbend. in 6. Beneficium compoſitum, ſeù duplex eſt illud, quod habet adjunctam aliquam adminiſtrationem, aut eminentiam in Eccleſia cum juriſdictione in foro externo, qualia ſunt beneficia curata, Archidiaconatus, Epiſcopatus, &c. Beneficium verò ſimplex dicitur illud, quod nullam adminiſtrationem, aut eminentiam hujuſmodi habet, ſed tantùm inſtitutum eſt ad preces Deo fundendas, aliaque Divina officia obeunda, quales ſunt Capellaniæ, Canonic. ſivè ſæcul. ſivè regul. &c. undè beneficia ſimplicia à compoſitis, ſivè duplicibus diſtinguuntur, quatenus ſimplicia ſunt inſtituta tantùm ad preces fundendas; duplicia verò habent aliquam adminiſtrationem annexam; & inter beneficia duplicia, quædam ſunt majora, ut Papatus, Epiſcopatus, Cardinalatus; quædam media, ut reliquæ dignitates Eccleſiaſticæ, perſonatus, & officia; denique quædam abſolutè Parochialia dicuntur. Ità Navar. Leſſius, Azorius, Layman, & alii paſſim de hac materia tractantes; qui etiam alias Beneficiorum diviſiones aſſignant, ſed iſtę ſunt principaliores, & ad noſtrum inſtitutum ſufficientes.

61 Tertiò Beneficia Eccleſiaſtica tribus modis communiter obtineri ſolent. Primò per electionem, & confirmationem, quę quidem electio fit à pluribus, ut à Capitulo, & à ſolis Eccleſiaſticis per ſuffragia; confirmatio verò eſt à ſolo Superiore, & eſt collatio beneficii facta electo, ſi electum idoneum eſſe intelligat. Secundò, per præſentationem Patroni præviam, & inſtitutionem ſubſecutam à Prælato Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit idoneus; undè preſentatio in eo differt ab inſtitution e, quòd illa eſt nominatio alicujus perſonæ idoneæ Patronum Epiſcopo facta, vel alteri, ad quem collatio pertinet, inſtitutio autem eſt ipſius beneficii, juriumque ipſius collatio, & attributio, quæ ſolum per Eccleſiaſticos fieri poteſt, præſentatio verò etiam per Laicos: & quamvis per Patronos præſentato, & nominato jus ad rem conferat, itaut beneficium alteri conferri nequeat, ſi ſit idoneus, jus tamen in re, & collatio beneficii per inſtitutionem datur. Tertiò tandem per collationem liberam, quandò nimirum beneficium ſolo jure Prælati datur, nec ſubeſt juri Patronatus, undè etiam Beneficia ex modo ea conferendi dividuntur in Electiva, Patronatus, & Libera. Quamvis autem hi tres ſint communiores, & frequentiores modi obtinendi beneficia; alii etiam duobus modis interdum obtineri poſſunt, nimirum Reſignatione in favorem alterius cum ſecuta collatione, & etiam interdum Permutatione. Reſignatio eſt, quando quis ſuum beneficium liberè reſignat, ſeù dimittit in manibus collatoris in favorem alterius. Permutatio verò, quando hæc reſignatio fit cauſa permutandi beneficii cum alterius beneficio. Quoniam verò, ut ſuprà dictum eſt, beneficia jure Eccleſiaſtico ſunt inſtituta, ideo ſupremus, & univerſalis omnium beneficiorum collator eſt Papa, quia ipſe eſt ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiaſticorum, & Ordinarius Ordinariorum, & ità decernitur in cap. cit. *Licet de præbend.* in 6. in Clem. cit. ubi habetur. *Romanum Pontificem plenam, & liberam poteſtatem habere ſuper beneficia*. In qualibet verò Diœceſi Epiſcopus eſt proprius beneficiorum collator, niſi ex legitima præſcriptione hoc jus alteri competat, & ratio eſt, quia Epiſcopus in ſua Diœceſi eſt moderator ſacrorum; ergò & ad ipſum ſpectat officia, & beneficia, ſacra conferre. Ità DD. omnes ſuprà cit. & alii paſſim.

62 Quartò, ut beneficium aliquod licitè, & legitimè obtineatur aliquæ conditiones requiruntur. Prima, ut ſit Clericus ſaltem primæ Tonſuræ, aliàs ad quodlibet beneficium inhabilis cenſetur, ut conſtat ex cap. *Cùm Deo* 17. deſcriptis, & ex c. *ex litteris* in 6. de tranſactionibus. Secunda, ut ſit ex legitimo thoro procreatus, illegitimus enim cujuſcumque beneficii incapax eſt, niſi cum eo diſpenſetur. Tertia, ut ſit legitimæ ætatis capit. *Cùm in cunctis* de electione, niſi diſpenſetur, ætas autem pro beneficio ſimplici determinatur annus decimuſquartus, ad Curatum vigeſimus quintus inceptus, ad Epiſcopatum verò trigeſimus annus incæptus, ut colligitur ex Trident. ſeſſ. 22. & 23. Quarta, ut nullo ſit inhabilis juris impedimento, qualis eſt irregularitas, vel excommunicatio, aut alia cenſura Eccleſiaſtica; collatio enim beneficii facta excommunicato excommunicatione majori, ſuſpenſo, interdicto, vel irregulari nulla eſt, & ipſo facto irrita, ut habetur c. *Poſtulaſtis* 7. de Clerico excommunicato, & c. *Tanta* 18. de exceſſibus Prælatorum, & c. *Cùm dilectus* 8. de conſuetudine. Quinta, ut ſit bonis moribus, & doctrina ſufficienti prædius, ut habetur cap. *Cùm in cunctis* de electione, & ex Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 12. dignitas enim perſonæ, ut ad beneficia aſſumi poſſit, in tribus præſertim conſiſtit, ſcilicet, in morum probitate, in ſcientia ſaltem earum rerum; quæ ad ſuum ſpectant officium, & præterea in aptitudine ad ſuum munus exercendum, qui enim bonus eſt, & doctus, neſcit tamen exercere ſuum munus, vel non poteſt ob alias occupationes, vel quia non eſt datus praxi, & exercitio exteriori, tunc non cenſetur dignus, ut Majolus Rodriquez, Fernandez, & Toletus advertunt, & plures alii. Sextà denique eſt, ut non ſit conjugio copulatus, ut habetur cap. 1. 2. & 8. de Clericis conjugatis, & in Trident. ſeſſ. 22. capit. 4. undè ſi quis Clericus beneficium habens, & antè ſacrorum Ordinum ſuſceptionem Matrimonium contrahat, ipſo jure illud amittit, ut communis Eccleſiæ praxis, & Doctorum ſententia demonſtrat. Imò, ut habetur cap. *Super inordinata*, & cap. *Gravi* de præbendis, qui recipit beneficium quodcumque, tenetur habere determinatam intentionem ſtatus Eccleſiaſtici, Ordiniſque muneri ſuo neceſſarii, & permanendi in ſtatu Clericali; undè deducunt Doctores illum mortaliter peccare, qui beneficium aliquod acceptat abſque tali intentione, ſed ſolummodò, ut ejus fructus per aliquod tempus accipiat, v. gr. donec ſtudiorum curſum abſolverit, vel opulentam uxorem invenerit, imò Navarrus, Leſſius, Laym. & alii dicunt in tali caſu non poſſe beneficium illud licitè retinere, & ad reſtitutionem teneri fructuum perceptorum, quia tamen addunt, quòd ſi ex juſta cauſa poſt modum ſtatus Clericalis non ſatis illis convenire videatur, poteſt animum mutare, v. g. ſi primogenitus familiæ, aut frater unicus ſine liberis decedat, ad conſervationem familiæ nobilis, vel graves lites ſopiendas inter cognatos hæredes, & ratio eſt, quia pia Mater Eccleſia ità ad Clericalem ſtatum obligare non intendit, ut hęc, & ſimilia bona impediantur.

63 Quintò ex dictis colligitur, quinam dicatur beneficio Eccleſiaſtico dignus, & quinam indignus, dignus enim dicitur ille, qui ſuppoſitis aliis conditionibus habet morum honeſtatem, ſcientiam quoque ad tale munus ſufficientem, ac denique prudentiam, & induſtriam rerum gerendarum, prout ad tale officium deſideratur; indignus verò dicitur ille, qui talibus caret conditionibus, & conveniunt Doctores grave peccatum eſſe Eccleſiaſtica beneficia conferre indignis, ut teſtatur Innocentius cum Concilio generali in capit. *Grave nimis* de prębendis, & conferentem teneri ad reſtitutionem damnorum, & pęnas juris incurrere, quas Rebuffus memorat in pract. benefic. de pęnis contrà collatores. Eſt tamen difficultas, an beneficia ſint ſemper dignioribus conferenda, quam fusè ſuprà diſcuſſimus diſp. 6. de obligationibus juſtitiæ diſtributivæ qu. 1. ar. 1. de diſtributione officiorum ſæcularium, & Eccleſiaſticorum nu. 7. & ſeq. Undè ex ibi dictis modò breviter aſſerendum eſt, quòd licèt ille, qui beneficium reſignat in favorem alterius, digniſſimum quærere non teneatur, ſed ſufficiat, ſi dignum quærat, electores tamen, præſentatores, & collatores quantum in ipſis eſt ſemper curare tenentur, ut beneficia pręſertim curam animarum annexam habentia dignioribus conferantur, itaut graviter peccet, & mortaliter is, qui eligit, præſentat, aut confert beneficium præſertim curam animarum habens annexam digno prætermiſſo digniori, qui nimirum aptior videtur, ſperaturque multò melius tali officio functurus; notanter autem hoc aſſeritur pręſertim de beneficiis curam animarum annexam, habentibus, quia ut dictum eſt loc. cit. loquendo de beneficiis ſimplicibus facilius excuſari poſſunt electores à peccato mortali eligendo dignum prætermiſſo digniori; dummodò tamen communiter, & frequentius digniores eligant, quia ſi communiter, & frequenter, eos prætermitterent, non facilè à gravi culpa excuſari poſſent, ſiquidem ſic faciendo brevi temporis intervallo Miniſtris indignis Eccleſia repleretur, ut ibi dicebamus cum Cardin. de Lugo diſp. 35. *de Juſtitia, & Jure* ſect. 2. Immò addunt aliqui etiam beneficium curam animarum habens annexam poſſe in aliquo caſu digno conferri, prætermiſſo digniori, ſi id fiat ex legitima cauſa; quia ſi, verbi gratia, Patronus dignum præſentet, collator conferre tenetur, etiamſi alios digniores noverit, & aptiores ad tale officium. Item ſi beneficium ex inſtitutione ſua alicui ex certa familia ſit conferendum, tunc enim aptiori ex illa familia conferendum erit, etiam aliis aptioribus prætermiſſis extrà illam; extrà autem hujuſmodi caſus beneficia hujuſmodi curam animarum annexam habentia ſemper dignioribus ſunt

conferenda, nec aliter ſine gravi peccato fieri poteſt, ut expreſsè docet Trid. ſeſſ. 24. cap. 1.

64 Sexto tandem conveniunt Doctores beneficia Eccleſiaſtica quatuor modis amitti, & vacare, ut Layman advertit loc. citat. cap. 17. Primo per mortem beneficiati, ad quam vacationem requiritur, ut beneficiatus habuerit jus in re, & quaſi dominium beneficii, nimirum ut in beneficio electivo per legitimam electionem, & confirmationem inſtitutus fuerit. Secundò ex juris diſpoſitione decernentis in tali, vel tali caſu beneficium vacare ipſo facto, atque ab altero impetrari poſſe; idque vel propter alterius beneficii incompatibilis conſecutionem, ut ver. gr. Epiſcopatus, ex cap. *Cùm in cunctis*, & cap. de *Multas de præbendis*. Vel propter profeſſionem religioſam, ut ſi beneficiatus Religionem, ſit profeſſus cap. *Beneficium de Regularibus* in 6. Vel per contractum Matrimonii cap. *de diverſis* de Clericis conjugatis. Vel propter commiſſionem criminis, cui amiſſio beneficii ipſo facto eſt annexa, verb. gr. hæreſis, ſchiſmatici, ſodomiæ ſæpiùs exercitæ, &c. quamvis etiam tunc opus ſit ſententia Judicis declaratoria criminis, antequam criminoſus beneficium dimittere non teneatur, ut docent Azorius, Sanchez, Henriquez, Layman loc. cit. & plures alii. Tertiò per Judicis ſententiam ob crimen, cui talis inferenda pœna à jure decernitur, ſcilicet, in homicidam cap. *Clericis*, Ne Clerici, vel Monachi; in hæreticorum receptores, & fautores capit. *Excommunicavimus* de Hæreticis, item in perjurium ſecundùm Gloſſ. in cap. *Querelam* de jurejur. Eſt autem non modicum diſcrimen inter privationem beneficii ipſo jure latam, & eam, quæ per Judicis ſententiam inferenda eſt; etenim ſi beneficium per Judicis ſententiam vacare debeat, neque fructus antè percepti condemnato auferri poſſunt; neque reſignatio, aut communicatio beneficii ab eodem facta reſcindi poteſt; benè tamen, ſi pœna privationis ipſo jure contracta ſit; item ſi per ſententiam Judicis ferendam beneficium vacet, non poteſt impetrari, aut auferri, antequam privationis ſententia in criminoſum feratur; benè tamen ſi beneficium ob crimen ipſo jure alicui adimatur. Quarto tandem vacat beneficium per liberam renunciationem, ſeù reſignationem, quæ definitur, *ſpontanea proprii beneficii dimiſſio facta coram legitimo Superiore id acceptante*, & notanter dicitur *dimiſſio*, quia per renunciationem aliquis jus in beneficio amittit, itaut vacare cenſeatur, & alteri poſſit legitime conferri. Additur *ſpontanea*, quia dimiſſio metu extorta, aut dolo, & fraude, irrita eſt, vel ſaltem irritari debet juxtà cap. *Super hoc de renunciat.* & cap. *Ad aures* de his, quæ vi, metuſve cauſa. Ità Layman loco citato cum pluribus aliis ab ipſo adductis. Quocumque autem modo ex prædictis beneficium aliquod obtineatur, aut per reſignationem dimittatur; Simoniæ peccatum præ cæteris evitandum eſt, quod in omnibus prædictis modis contingere poteſt, tàm ex parte obtinentis, quàm conferentis, aut patroni, de quo quidem peccato, quoniam frequenter evenire ſolet, ex profeſſo agemus qu. ſeq.

ARTICULUS TERTIUS.

De Beneficiatis, ac eorum obligationibus.

65 PRimò, ad reſidentiam perſonalem in loco beneficii ad obſequia Eccleſiaſtica perſonaliter reddenda obligantur in primis omnes habentes beneficia, quibus animarum cura incumbit. Ità ex cap. *Nonnulli*, & in ſuo Ordine, ex cap. *Cùm ad hæc* deducit Aſteſanus noſter lib. 6. cit. tit. 34. ubi habetur, quòd Clericus reſidere debet in propria perſona faciendo ſervitium Eccleſiæ, ad hoc enim beneficia ſunt inſtituta, ut ſervitium in Eccleſia indè fiat; & ità etiam expreſsè habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 1. *de Refor.* ubi decernitur Epiſcopos, Parochus, eoſque qui curatum beneficium habent ad talem reſidentiam jure divino teneri; nec ſufficere, ſi per alios adminiſtrent, niſi majus bonum urgeat; quia contrà rationem eſt, quòd hic officium, & fructus, alter vero onus habeat, & declarat reſidentiæ nomine intelligi debere aſſiduam commorationem in loco beneficii ad obſequia Eccleſiaſtica perſonaliter præſtanda, quod etiam anteà docuerat Aſteſanus tit. 34. cit. ar. 1. ubi ait, quòd qui reſidet in Parochia, & non exercet officium ſuum, non dicitur reſidere, & tenetur ad reſtitutionem fructuum dicto tempori correſpondentium, quia parum eſt ſuam præſentiam exhibere, & curam, ſivè ſervitium negligere, quod poſtea etiam docuerunt Sylveſter, Sotus, Layman, Bonacina, Stephanus à S. Gregorio, & alii paſſim; undè ſubdit Aſteſanus ibidem, quòd in Cathedralibus Eccleſiis, & Collegiatis diſtributioni quotidianæ tantùm præſentibus, qui divinis interſunt juxtà cujuslibet Eccleſiæ rationabilem ordinationem tribui debent; qui verò aliter de diſtributionibus illis aliquid percipit, illius dominium non acquirit, imò illud totaliter reſtituere tenetur, niſi eum infirmitas, vel juſta, & rationabilis neceſſitas corporalis, aut evidens Eccleſiæ utilitas excuſaret. Permittitur tamen Epiſcopis à Concilio loc. cit. ſingulis annis ſivè continuè, ſivè interruptè à ſuis Eccleſiis, ſive Diœceſibus ex juſta aliqua cauſa abeſſe duobus, vel ad ſummum tribus menſibus. Curatis verò, ſeù Parochis à ſuis Eccleſiis, ſeù Parochiis per duos tantummodò menſes, ſivè continuè, ſivè interruptè abeſſe poſſe, idque non niſi juſta aliqua de cauſa, & dummodò idoneos Vicarios ab Ordinario approbatos ſubſtituant; quod ſi Epiſcopi intrà annum ultra tres, & Parochi ultrà duos menſes abſque legitima cauſa per Epiſcopum cognita, & approbata abſint, mortaliter peccant, & fructus beneficii non faciunt ſuos; imò Diana, Bordonus, & alii aſſerunt ſuprà dictum Concilii decretum etiam in Superioribus, ſivè Prælatis regularibus habere locum, ideoque eos teneri etiam tempore peſtis cum periculo ſuis aſſiſtere: Denique Concilium ſeſſ. 24. cap. 10. idem decernit de iis, qui in Eccleſiis Cathedralibus, vel Collegiatis obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, quo nimirum ſi intrà annum ultrà tres menſes abſint, primo anno media parte fructuum, ſecundo verò anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati ſunt, priventur, quæ tamen pœna eſt ſententiæ ferendæ, non latæ, ut communiter Doctores advertunt, & ex ejuſdem Concilii verbis deducitur.

66 Secundò, ſunt quædam cauſæ à continua reſidentia excuſantes, & ob quas diuturna abſentia quorumcumque beneficiatorum etiam animarum curam habentium licita reddi poteſt, quæ ad quatuor capita revocari poſſunt, quorum meminit Concil. Trident. loc. cit. ut advertunt Azorius, Barboſa, Filliucius, Layman, Bonacina, & alii paſſim; nimirum ut loquitur Concilium, *Chriſtiana, charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia, ac evidens Eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitas*, quæ tamen cauſæ à Superioribus approbari debent, ut legitimæ cenſeantur. Ad primum caput ſpectat, v.gr. ſi quis à loco beneficii diſcedat cauſa juvandi proximum in gravi neceſſitate auxilio indigentem, ut ſcilicet, odia, vel lites componatur. Ad ſecundùm caput ſpectat, ſi à beneficii loco recedat ob aeris intemperiem per aliquod tempus, ob corporis infirmitatem, vel ob aliam juſtam, & rationabilem ſalutis corporalis neceſſitatem, ut ait Aſteſanus loco cit. verb. gr. ob capitales inimicitias, vel ad litem proſequendam pro juribus beneficii, & ob alias ſimiles rationabiles cauſas. Ad tertium caput pertinet, ſi mandato Papæ beneficiatus abſit, vel in Apoſtolicæ Sedis ſervitio occupatus, c. *Cùm dilectus*, & cap. *Ad audientiam eodem tit.* ubi Doctores notant, & præſertim Abbas, quod occupatus in ſervitio Papæ, quia ſervit Eccleſiæ univerſali, habetur pro reſidente in beneficio Eccleſiæ particularis. Ad quartum ſpectat, ſi Clericus abſit ob negotium Eccleſiæ, ut patet ex c. *Ad audientiam*, & c. *ex parte* eodem tit. ut notat Aſteſanus loco cit. ubi fusè explicat prædictas cauſas à reſidentia beneficii excuſantes. Hinc excuſari poſſunt Cardinales Epiſcopi, quos Summus Pontifex non reſidere permittit, ut illorum opera, conſilio, & prudentia utatur in rebus magni momenti ad Eccleſiam pertinentibus, & Epiſcopi onus legati, vel Nuncii Apoſtolici ſuſcipientes in obſequium Eccleſiæ, & Reipublicæ Chriſtianæ, quia in his, & ſimilibus caſibus adeſt cauſa obedientiæ, & utilitatis Eccleſiæ, ut notant Azorius, Molſeſius, Reginaldus, Bonacina, & alii paſſim, & antè omnes Aſteſanus loc. cit.

67 Dices, Reſidentia eſt de jure naturali divino, ut expreſsè docet Concil. Trid. loc. cit. ubi ait reſidentiam in beneficiis ſaltem curatis divino jure neceſſariam eſſe; ſed Summus Pontifex, & tantò minus Epiſcopus in jure naturali divino non poteſt; ergò non poteſt alicui etiam in prædictis caſibus facultatem, & licentiam non reſidendi concedere, atque ità abſens à beneficio etiam de licentia Superioris non excuſatur. Reſpondetur ex alibi dictis, quod eſto Summus Pontifex in jure divino diſpenſare non poſſit, poteſt tamen declarare jus divinum ad hunc, vel illum caſum non extendi, atque ità in propoſito declarare poteſt jus divinum naturale reſidentiæ ad prædictos caſus non extendi, & diſpenſare ſolùm in præcepto reſidendi, quatenus pendet à jure poſitivo humano; etenim, ut Bonacina advertit diſput. 5. punct. 5. Reſidentia paſtorum in loco beneficii ad curam gregis, quamvis formaliter ſit de jure divino, radicaliter tamen, & fundamentaliter eſt de jure Eccleſiaſtico, quatenus ab Eccleſia facta eſt beneficiorum diviſio, & quilibet ſuo beneficio deputatus eſt, ſeù quatenus beneficiarius pactum init cum Eccleſia de reſidendo, quod quidem pactum poteſtati Eccleſiæ ſubeſt.

68 Tertiò, ut pateat, qualiter beneficiati ſe gerere debeant in expendendis beneficiorum ſuorum redditibus, loquendo de ea parte redditumm, & proventuum Eccleſiaſticorum quæ congruæ, & honeſtæ ſuſtentationi minime neceſſaria eſt, ac proindè ipſi beneficiati ſuperflua, conveniunt Doctores te-

neri

Digitized by Google

neri beneficiarios hanc partem in pios uſus expendere, & peccaturos illos, ſi portionem illam ſuperfluam, & redundantem profanis uſibus, ut propinquis ditandis impendant, ità enim apertè conſtat ex Concil. Trident.ſeſſ.22. c.*Reform.*ubi ſic loquitur, *Omninò verò eis interdicit, ne ex redditibus Eccleſiæ conſanguineos, familiaſvè ſuos augere ſtudeant, cùm & Apoſtolorum Canones prohibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, ſed ſi pauperes ſint iis, ut pauperibus diſtribuant, eas autem non diſtrahant, nec diſſipent illorum cauſa; imò quàm maximè poteſt eos Sancta Synodus monet, ut omne humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis effectum, undè multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat penitus deponant*. Quæ ultima verba præſertim ab Eccleſiæ Prælatis etiam Cardinalibus ſunt valdè ponderanda, ut ibi Concilium exprimit. Quid autem per pios uſus ſit intelligendum conveniunt Doctores nomine pii uſus intelligi debere, qui vel ad cultum divinum, vel miſericordiam ſpiritualem, aut corporalem ordinatur, hoc eſt ad cultum templorum, vel pauperum neceſſitatem ſublevandam: ideſt, eorum, qui non habent neceſſaria, ſivè ad victum, ſivè ad ſuum ſtatum ſervandum; item in uſum Religioſorum in Cappellanias, Miſſas, ſuffragia pro defunctis, hoſpitalia, & ſimilia opera pia; in prophanos autem uſus conveniunt Doctores licitè à Clericis expendi poſſe in primis bona patrimonialia, quæ nimirum ipſis hæreditate, vel induſtria, vel donatione, vel alio modo, quo laicis ſolent, ſibi acquirunt, vivendo interim ex fructibus beneficii. Item quaſi patrimonialia, quæ nimirum ipſis, tanquam Clericis obveniunt, non tamen ut redditus beneficii, ſed ut ſtipendia alicujus officii Clericalis, & ob aliquas Eccleſiaſticas functiones, verbi gratia, ob Miſſæ celebrationem, concionem, cantum Eccleſiaſticum &c. Ratio eſt, quia de bonis patrimonialibus certum eſt beneficiarios liberè diſponere poſſe, cùm ejuſmodi bonorum verum habeant dominium, ſicut laici, neque enim per Clericatum, vel Ordinis ſuſceptionem fiunt dominii incapaces, ac proindè bona patrimonialia ad libitum expendere poſſunt, dummodo in eis expendendis nihil fiat juſtitiæ, vel charitati repugnans; & idem quonſque de bonis quaſi matrimonialibus, ac etiam de bonis merè Eccleſiaſticis, ſeu de redditibus beneficiorum quo ad eam partem tantùm, quæ congruæ cujuſcumque ſuſtentationi neceſſaria eſt, dici poſſe, cenſet Major, Covarruvias, Navarrus, Layman, Abellius, Stephanus à S. Gregorio, & plures; alii; undè beneficiarii fructus ſuperfluos in pios uſus expendere tenentur, & aliter faciendo graviter peccant, non autem fructus, quos ſibi ſubtraxerint ex decenti ſuſtentatione.

69 Quartò prætereà eſt difficultas, an Beneficiarius, qui beneficii fructus ſuæ congruæ ſuſtentationi ſuperfluos in prophanos uſus erogat, non ſolùm mortaliter peccet, ut dictum eſt, ſed etiam ad reſtitutionem teneatur; cujus difficultatis reſolutio ex alia quæſtione pendet, an, ſcilicet, beneficiarius verum, & proprium habeat dominium illius partis fructuum, & redituum beneficii, quæ congruæ, & honeſtæ ejus ſuſtentatione neceſſaria non eſt; de qua quæſtione duæ extant celebres Doctorum ſententiæ. Prima ſententia docet poſt erecta beneficia, cæteroſque proventus ſingulis titulis aſſignatos, beneficiarios effici abſolutè dominos omnium proventuum, licet enim beneficiarii non habeant dominium beneficiorum, ſaltem habent uſumfructuum; uſufructuarius autem dominium fructuum habet; tum quia, & Canones, & Concilia ſæpius dicunt, & repetunt beneficiorum munera beneficio debita exercentem facere fructus illius ſuos; ergo verum eorum dominium acquirit, ac proindè quamvis partem ſuperfluam in prophanos uſus expendendo mortaliter peccet, non tamen ad ullam reſtitutionem faciendam obligatur, non enim ad reſtitutionem tenetur, qui rem ſuam diſtraxit, ſed qui alienam, aut alteri debitam. Ità Covarruvias, Sotus, Leſſius, Reginaldus, Molfeſius, Valentia, Bonacina, & plures alii. Secunda ſententia docet beneficiarios non eſſe dominos illius partis redundantis, ſed tantùm diſpenſatores, ac proindè ex juſtitia obligari ad eam partem in pios uſus expendendam, aliàs ſi ſecus fecerint, non tantùm mortaliter peccare, ſed etiam ad reſtitutionem obligare, ideſt teneri tantundem ex aliis bonis in pia opera impendere; aſſumptum verò probatur, quia in primitiva Eccleſia facta fuit fructuum Eccleſiaſticorum diviſio in tres Partes, quarum prima uſibus pauperum deputata fuit; ſecunda conſtituta fuit in reparationem Eccleſiæ, & beneficiorum; tertia in commodam beneficiatorum ſuſtentationem; quod autem in alterius uſum deputatum eſt, non poteſt ſine violatione juſtitiæ, ex qua conſurgit reſtituendi obligatio, ad alium uſum applicari; beneficiarius autem fructus beneficii ſuperfluos profanè expendens eos non applicat ad uſum, ad quem ſunt deputati; ergo contrà juſtitiam peccat, & ideò ad reſtitutionem quoque tenetur. Ità Major, Paludanus, Navarrus, Layman, & alii. Quamvis autem ambæ iſtæ ſententiæ ſint valdè probabiles ob auctoritatem, pluralitatem gravium Doctorum eas propugnantium, & ob validitatem rationum, quibus unaquæque ſulcitur; poſterior tamen communiter cenſetur tutior, & in praxi conſulenda ad tollendos abuſus, qui frequenter contingere ſolent in expendendis beneficiorum redditibus. Denique ex communi Doctorum conſenſu congrua Beneficiarii ſuſtentatio cenſetur, quæ ad ſtatus, & familiæ ſuſtentationem neceſſaria eſt juxtà conditionem ſtatus, gradus, dignitatis, qualitatis, & regionis, in qua habitat, undè congrua ſuſtentatio in indiviſibili non conſiſtit, nec reſpectu omnium eſt æqualis, quia plus requirit Epiſcopus, quàm Decanus, & hic plus, quàm Canonicus, & plus requirit Canonicus in Eccleſia principali, quàm ſimplex Parochus, & plus debilis, & tener, quàm robuſtus, & valens; & quod ſufficit in uno loco, non ſufficit in alio ob varietatem pretii, victus, & veſtitus; quapropter regula, & modus congruæ ſuſtentationis attendi debet ex uſu aliorum prudentis, & timoratæ conſcientiæ, & in eodem gradu. Ità Buſembaus lib. 4. cap. 2. dub. 3. cum Molina, Bonacina, Layman. Card. de Lugo, & aliis.

70 Quintò ulterius eſt difficultas, an Milites Commendatarii, ut ſunt Equites S. Jacobi Calatravæ, Alcantaræ, aut Florentinæ Milites S. Stephani, & alii conſimiles poſſint fructus Commendarum ad libitum diſtrahere, & expendere. In qua quæſtione duæ ſunt ſententiæ. Prima negat, quia hujuſmodi Commendæ ſunt bona Eccleſiaſtica, qui autem talia bona obtinet, non poteſt eorum fructus impendere ad ditandos conſanguineos, vel amicos, nec ad prophanos uſus diſtrahere; quod tantò magis de prædictis Commendatariis aſſerendum eſt quia ſunt veri Religioſi, & votis Religionis adſtricti nempè paupertatis, obedientiæ, & caſtitatis; cum voto autem paupertatis dominium bonorum, aut fructuum ſtare non poteſt. Ità Navarrus, Avilla, Azorius, Reginaldus, & alii, Secunda opinio affirmat prædictos Equites, ſi profanè fructus Commendarum expenderint, non peccare mortaliter, ſed tantùm venialiter, ſecluſo peccato, ad quod illos conſummerent; & ratio eſt, quia dicti Commendatarii ſunt domini proventuum, quos ex bonis ſibi commendatis percipiunt, non enim habent votum perfectum paupertatis, nec hujuſmodi Commendæ applicantur eis ſub titulo aliquo ſpirituali, nec ſpiritualis officii, ſed potiùs titulo ſæculari, nempè militari; imò Gregorius XIII. revocando motum Pii V. eis teſtandi facultatem conceſſit, ſicut etiam anteà habebant; quarè prædicti Commendatarii hoc tempore graviter peccare non videntur contrà paupertatis votum proventus commendarum ludis exponendo, & ex eis conſanguineos ditando. Ità Bonacina cit. diſp.4. punct.2.& Stephanus à S. Gregorio lib. 3. *de Beneficiis* cap. 81. qui plures alios adducunt, & videtur opinio communior, & probabilior. Addunt tamen id aſſerendum non eſſe Equitibus S. Joannis Baptiſtæ, iſti namque ſtrictiùs vota emittunt, & obſervant, & Commendæ, quæ eis conceduntur, dantur ſub titulo ſpirituali, & cum obligatione etiam recitandi divinum officium; ac prætereà cenſent idem dicendum eſſe de Equitibus iſtis, quod de beneficiariis dictum eſt, & conſequenter non poſſe dictarum Commendarum proventus, & fructus ad libitum expendere, ſed ad pios uſus, nec de illis ditare parentes, vel amicos. De aliis autem bonis dicunt poſſe liberè pro arbitratu ſuo inter vivos diſponere, & ratio eſt, quia ipſi non vovent rigidam Clauſtralium Religioſorum paupertatem, ſed eam, quæ inter ipſos ſervari ſolet, & jam ex uſu, & experientia conſtat de prædictis bonis, prout libet, ipſos diſponere; ex quo tandem deducunt prædictos Equites, & Commendatarios S. Joannis Baptiſtæ, qui ultrà ſui ſtatus conditionem, pecuniam ex Commendis perceptam ludo exponunt, aut in vanos uſus conſumunt, graviter peccare; quamvis enim contrà voti obligationem non faciant paupertatis, quam Religioſi Clauſtrales in profeſſione promittunt, faciunt tamen contrà ſtrictum Trid. præceptum ſuperiùs adductum.

71 Poſtremò, Beneficiarii tenentur divinum officium recitare, aliter beneficii fructus non poſſunt facere ſuos, ut dictum eſt ſuprà art.1. n. 50. ex Concilio Lateràn. ſub Leone X. ſeſſ.9. §. *Statuimus*, ubi privantur fructibus Beneficiarii Horas Canonicas omittentes, & ratio eſt regula illa generalis, quòd beneficium datur propter officium, quod in ſe continet, cui ſunt annexæ Horæ Canonicæ; quænam autem pars fructuum ob omiſſionem alicujus partis officii, vel totius amittatur, declaratum eſt ibidem nu. 55. incipit autem talis obligatio ab eo tempore, quo beneficiarius jus habere incipit in beneficium per collationem, & acceptionem, vel per inſtitutionem, aut confirmationem; verum eſt tamen aliqua eſſe beneficia; quæ ex eorum inſtitutione ad horas Canonicas non obligant, ut ſunt

quæ-

Digitized by Google

quædam Propoſituræ, aliqui Perſonatus, & Præſtimonia quædam, quæ tantùm requirunt quotidiè Offici B. Virginis recitationem, vel quinque Pater, & Ave, vel pſalmum Miſerere, ut Navarrus, Leſſius, Stephanus à S. Greg. & alii paſſim advertunt, Inſuper intrà annum à collatione beneficii curati tenetur beneficiatus Sacerdotii Ordinem ſuſcipere, quem ſi non ſuſcipit, amittit ipſo jure deinceps beneficii fructus, illoſque reſtituere tenetur, ut Navar. advertit in Manuali c.25. & de oratione 22. ità enim ſtatuitur can. de elect. l.6. quod qui intrà annum à collatione beneficii curati Sacerdotio non initiatur, ipſo jure beneficio privetur; quamvis autem aliæ quoque ſint obligationes Beneficiariorum, principaliores tamen ſunt aſſignatæ, quæ culpam mortalem inducunt, ac etiam interdum fructuum beneficii reſtitutionem.

ARTICULUS QUARTUS.

De Pluralitate Beneficiorum ſimul, & de Penſionibus.

72 PRimò certum eſt ſimpliciter, & abſolutè loquendo plura ſimul habere beneficia non licere, ità enim decernitur cap. *Singula* 89. diſt. & in Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 17. & hæc prohibitio intelligenda eſt de omnibus beneficiis tàm curatis, quam ſimplicibus, ut declaravit Congreg. Cardinalium quam affert Emanuel Sà in ſumma cap. 31. cujus rationem reddit Concilium loc. cit. quia pluralitas hujuſmodi magnam inordinationem involvit, dùm minuitur cultus divinus; Eccleſia operariis, fundator pia intentione, pauperes utiliores Eccleſiæ futuri ſuſtentatione privantur, quando unus plurium officia occupat, & ideò ibi ſtatui, ut impoſterum unum tantùm Eccleſiaſticum beneficium ſingulis conferatur, quod quidem ſi ad vitam ejus, cui confertur, honeſtè ſuſtentandum non ſufficiat, liceat, nihilominus aliud ſimplex ſufficiens, dummodò utrumque perſonalem reſidentiam non requirat, eidem conferri. Ità ad verbum Conc. Trident. loc. c. ubi proindè declarat plures Epiſcopatus, quamvis exiguos, & plura beneficia curata, quamvis exigua, ſimul habere non licere, item nec plura, quæ reſidentiam requirunt, quales ſunt Canonicatus, & ſimilia, nec etiam plura ſimplicia, cùm unum ſufficit ad decentem beneficiarii ſuſtentationem. Notanter autem diximus regulariter, & ordinariè loquendo plura ſimul beneficia habere non licere, quia in quibuſdam caſibus plura ſimul habere licet etiam ſine ulla diſpenſatione. Primò cùm unum non eſt ſatis ad congruam ſuſtentationem beneficiati, dummodò utrumque perſonalem reſidentiam non requirat; ut ait Concil. l. c. Secundò, quando beneficia ſunt legitimè unita, ut quando Parochia eſt Cannonicatui annexa, eique acceſſoria, tunc enim utrumque per modum unius poſſidetur. Tertio cum talia beneficia, vel ſaltem alia, excepto uno, perſonalem reſidentiam non requirunt, in his enim caſibus nulla requiritur diſpenſatio, ut docent Nav. Angel. Tol. & alii.

73 Secundò addendum tamen eſt cum Layman, Leſſio, Azorio, & aliis, quod ſi plura illa beneficia compatibilia talia ſint, quòd unum ad honeſtam ſuſtentationem ſufficiat, ut licitè ſimul haberi poſſint, requiritur ſpecialis Papæ diſpenſatio, quæ etiam non niſi ex juſta cauſa, & honeſta eſt concedenda; undè qui per diſpenſationem plura talia beneficia obtinuit, niſi juſta cauſa ſubſiſtit, non erit in conſcientia tutus, ſed alterum reſignare tenebitur, ut docent præfati Doctores; porrò juſta diſpenſandi cauſa eſt, ut etiam communiter Doctores docent, evidens neceſſitas, & utilitas Eccleſiæ, & quandoque etiam prærogativæ, & merita perſonæ, v. g. inſignis nobilitas, dignitas, ſcientia, auctoritas, virtus &c. Modò caveatur ne beneficiorum coacervatio etiam ob perſonæ prærogativam facta ad privatum tantùm, & non ad commune bonum referatur, ut notat Buſembaus lib. 4. cit. cap. 2. art. 4. & tandem, ut ait Abellius in Appendice de ſtatu Clericali qu. 4. de illa neceſſitate, & utilitate Eccleſiæ, ac juſta diſpenſandi cauſa, an talis, ſit, quæ pluralitatem illam beneficiorum coram Deo excuſet, penes ipſum Pontificem judicium reſidere debet; quia ceſſante cauſa rationabili, & juſta, ſivè honeſtæ ſuſtentationis, ſivè neceſſitatis, aut utilitatis ipſius Eccleſiæ, illicitum eſt plura beneficia, quamvis compatibilia, ſimul retinere; nec ad id ulla Summi Pontificis diſpenſatio ſuffragari poteſt, cùm hæc beneficiorum qualiumcumque pluralitas juri naturali repugnet, quando nulla juſta, & rationabili cauſa cohoneſtatur, & ità ait ſentire præfatus Auctor D. Bernardum epiſt. 271. ad Theobaldum Campaniæ Comitem, & lib. 3. de Conſideratione ad Eugenium & D. Thomam quol. 9. art. 5. & plures alios Recentiores ab eo citatos, & præſertim Cardin. Bellarminum in Epiſtola ad Epiſcopum Theanum Nepotem ſuum, ubi poſtquam dixit ſacros Canones multiplicitatem beneficiorum horrere, addit Theologos Pariſienſes poſt longam diſputationem anno 1238. definiſſe. *Neminem poſſe duo beneficia, ſi unum ſufficeret ad eum alendum, obtinere ſine peccato mortali*, quod etiam poſteà à Conc. Trid. definitum eſt loc. cit. Hæc autem omnia de pluralitate beneficiorum illicita optimè inſinuavit Aſteſ. noſter l. 6. tit. 33. ubi contrarium docentes appellat divitibus obedientes, & vitia palpantes, ac foventes.

74 Tertiò, quoniam non minora inconvenientia, nec leviores abuſus in materia penſionum contingere ſolent, quàm pluralitatis beneficiorum, nonnulla de penſionibus quoque ſubdere neceſſarium duxi, licèt, non ſatis libenter, quia Veteres Doctores, quos præſertim, ut Magiſtros veneror, parùm, vel nihil de hæc materia tractant. Penſio itaque communiter definiri ſolet, quod eſt jus percipiendi fructus ex alieno beneficio, cui juri nomen hoc *Penſionis* impoſitum eſt, non ſolùm ad indicandum pondus, & unus ſolutionis, quod fert Beneficiarius, ex ſui beneficii fructibus, ſed etiam ad ſignificandum, quod non tantùm beneficiario quotidiè penſare incumbit, quomodò, & quando talem penſionem ſolvere debeat, ſed etiam penſionario, quod talis penſionis exactæ coram Deo rationem eſt redditurus, an juſtè, & ex juſta cauſa eam exigerit. Penſio autem triplex eſt, ut Toletus advertit cum aliis lib. 5. c. 82. quædam eſt temporali, quædam ſpiritualis, & quædam media, ſeù mixta, quia nec eſt omnino temporalis, ut prima, nec omninò ſpiritualis, ut ſecunda. Temporalis, quæ datur propter Miniſterium temporale Eccleſiæ exhibitum, verbi gratia, Æconomo, Cantori, Æditụo, quæ proindè etiam laicis confertur; ſpiritualis eſt, quæ datur alicui ob officium aliquod ſpirituale erga Eccleſiam, & titulo merè ſpirituali, ut quæ datur Concionatori, & Coadjutori Epiſcopi, vel Parochi. Altera media, ſeù mixta eſt, quæ fundatur quidem in ſtatu ſpirituali, ſeù Clericali, non tamen propter ſpirituale miniſterium confertur, ſed ob aliam cauſam, ut quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem, vel quæ datur cauſa reſignationis, vel litis componendæ. Prima penſio dicitur laicalis, quia laicis etiam datur; duæ poſteriores verò dicuntur Clericales, quia Clericis tantùm conferuntur; inter penſionem verò laicam, & Clericalem hoc præſertim verſatur diſcrimen, quod illa nihil prorſus cum Eccleſiaſtico beneficio commune habet; hæc autem cum eo multum convenit, ſiquidem, & jus ſpirituale eſt, vel potiùs ſpirituali annexum, & ſtatum Clericalem requirit; quamvis autem penſio Clericalis multùm cum Eccleſiaſtico beneficio conveniat, adhuc tamen ab eo differt, nec beneficium Eccleſiaſticum propriè dici poteſt, quia non eſt jus percipiendi fructus ex bonis Eccleſiaſticis ex ſe in perpetuum, ſed tantùm temporale. Beneficium verò ex ſua inſtitutione eſt ità durabile, ut ex unius amotione, qui illud poſſidebat, alium requirat poſteà, cui ſit conferendum. Ità Navarrus, Toletus Layman, Filliuccius, & alii paſſim.

75 Quartò, quiſnam autem penſiones beneficiis imponere poſſit, certum eſt Summum Pontific. talem habere poteſtatem penſiones imponendi ob juſtam cauſam, cùm in beneficiis pleniſſimam habeat poteſtatem cap. 2. de præb. in 6. Dixi ob juſtam cauſam, quia ut ait Tol. l. c. c. 83. conceſſio penſionis eſt quædam diſpenſatio, diſpenſatio autem ſine cauſa non habet locum in foro interiori, & coram Deo; quia Pontifex bonorum, & redituum Eccleſiæ non eſt dominus, ſed tantùm diſpenſator univerſalis; undè ſicut cum diſpenſat in voto ſine cauſa, non facit hominem in conſcientia ſecutum; ità in penſionum, & beneficiorum diſtributione, quarè nullus ſine juſta cauſa, quamvis diſpenſatus à Summo Pontifice, poteſt illas tuta conſcientia habere. Ità etiam diſcurrit Stephanus à S. Greg. l. 3. *de Penſione* c. 84. & ait eſſe communem Theologorum ſententiam, pro qua etiam citat Leſſium, & alios; ac etiam Fernandez p. 4. c. 15. §. 6. ubi etiam addit juſtam cauſam ad concedendam penſionem eſſe omnem illam, quæ in utilitatem Eccleſiæ cedit. Atque ideo in primis concedi poſſe pro dirimenda lite exorta inter duos circà idem beneficium, ne tempore litis Eccleſia legitimo paſtore careat, ut habetur cap. *Niſi eſſent. de præbend.* Deindè concedi poſſe alicui pro ſervitio Eccleſiæ facto, vel faciendo ſivè corporali, ſivè ſpirituali. Item concedi poſſe Clericis pauperibus, quia illorum congrua ſuſtentatio in decus, & honorem Eccleſiæ reſultat. Prætereà etiam concedi poſſe laicis egenis, quia pietas Eccleſiam, ut piam Matrem exornat; ac tandem concedi poſſe in permutatione pinguioris beneficii in minus pingue, ut permutanti fructus integri maneant ad decentiam ſui ſtatus ſervandam. Quamvis autem proprium ſit ſolius Pontificis penſiones deſignare, & imponere, addunt tamen aliqui id etiam poſſe Epiſcopum in quibuſdam cauſis ſpecialibus, & neceſſariis, v. g. propter paupertatem, & ſenium reſignantis, vel litis compoſitionem, vel propter adæquandos fructus in permutatione bene-

Digitized by Google

beneficiorum, quamvis non in perpetuum, neque cum facultate transferendi ad alterum, ſed ſolum ad vitam penſionarii, ideſt, ejus, cui penſio deſignatur, ut habetur in c. citat. *Niſi eſſent de præbend.* Ità Layman. & Fill. pro qua ſententia plures alios adducunt; id enim Epiſcopis competere poterat in certis caſibus jure antiquo, cui non eſt derogatum ex nova Conſtitutione Pii V. ut Filliucius declarat tr.42. *de Penſionibus* c. 2.

76 Quinto, ad hoc ut penſio dicatur legitimè, ac juridicè impoſita, debet eſſe moderata, itaut beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio, ut fusè probat Gigas de Penſionibus q. 6. & 9. talis autem plerumque cenſetur eſſe tertia pars fructuum undè in beneficio Parochiali poteſt imponi penſio, quando tamen tale beneficium excedat ſummam centum ſcutorum, nam juxtà Concilium Trident. ſeſſ.24. cap. 13. *de Reform.* vetitum eſt, ne Parochi penſione graventur, niſi ultrà dictam ſummam centum ducatorum ex beneficio habeant, & talis eſt communis uſus; ſic etiam in Epiſcopatu penſio imponi poteſt, quando fructus Epiſcopatus excedunt ſummam mille aureorum, ut dicitur in Concil. loc.cit.adeout ultrà penſionem centum remaneant pro Parocho,& mille pro Epiſcopo; nec obſtat, ſi Beneficiarius haberet pingue patrimonium,quia dicti fructus dantur illi, tamquam merces operis, & miniſterii, undè cùm hujuſmodi fructus in ea quantitate ſint ei aſſignati ratione ſtipendii ex eo, quod laboraverit, vel laboret pro Eccleſia, & tale ſtipendium ſit ei jure naturali, & divino debitum, quia dignus eſt operarius mercede ſua, non poteſt juridicè tali ſtipendio privari per impoſitionem penſionis,ut late probat Azor.l.6. 2. p.q. 1. cum pluribus aliis,qua ratione multi etiam afferunt in diſtributionibus quotidianis penſionem juridicè imponi non poſſe, quia dicti fructus dantur, tamquam merces operis, & miniſterii ex cap.1.de Cleric. non reſid. & ità tenet Joan. Andreas in rubric. *de Conceſſ. præbend.* Felinus c. *Ad aures de reſcr.* Oltradus conſil. 117. & plures alii. Notant etiam hic communiter D.D. quod quamvis beneficium ſit juris patronatus, adhuc poteſt ſuper illud penſio imponi, nec ad id requiri patroni conſenſum, quia id nullo jure ſtatutum eſt, & nulla ei fit injuria per talem impoſitionem; cùm is fructus ex beneficio non percipiat, ſed tantùm habeat jus inſtituendi, & præſentandi quod ei non adimitur; hoc tamen intelligendum eſt, niſi ratione paupertatis patroni eſſent ipſi applicandi fructus beneficii, in tali enim caſu, quod patronus verè pauper eſſet, & alimentis indigeret, & fructus beneficii non ſufficerent pro dicto beneficiario, & patrono, nullo modo in tali beneficio poſſet penſio aſſignari, nam patrono indigenti tenetur Eccleſia, ſeù Beneficiarius beneficium juriſpatronatus habens alimenta præbere ex cap. *Piæ mentis*, & c. *Filiis* 16. qu. 7. & potior in tali caſu reputanda eſt cauſa patroni, quàm penſionarii,ut advertit Stephanus à S. Gregor. l. 3. cit. c.84. num.11.

77 Poſtremò, circà obligationes penſionarii conveniunt Doctores eſſe obligatum ad recitandum Officium B. Virginis poſt Conſtitutionem Pii V. nec facit fructus ſuos, ſi omittat, item non poſſe exigere penſionem in conſcientia, niſi priùs litteras Apoſtolicas obtineat dictam penſionem concedentes, nec ſufficiet ſimplex impetratio, ut probat Gigas de Penſionibus q. 34. Præterea valdè probabile eſt cum Molina tom.1. *de Juſtitia & Jure* tr.2. diſp. 145. & pluribus aliis, penſionarium teneri eodem modo, ac beneficiarium ſuperfluos fructus penſionum in pios uſus expendere, illos autem, quos ſibi ſubtraxerit ex propria, & debita ſuſtentatione expendere poſſe, ut voluerit, ut de beneficiatis dictum eſt; rurſus tenetur pro rata penſionis ad ſolvenda onera fructibus beneficii ſupervenientia ab eo, qui poteſt imponere, niſi penſio ſit reſervata libera, & ab omni onere exempta ut Fill. advertit tr.42. cit.c.7. ſicut è contrà Beneficiarius non tenetur ad penſionem ſolvendam,ſi fructus beneficii in totum, vel in partem perierint, ut communiter Doctores docent, & videri poteſt apud Gigantem, Felinum, Azorium, & alios paſſim. An vero quis plures poſſit penſiones habere; dicendum eſt cum Stephano à S. Gregorio id ex jure communi non eſſe prohibitum ſicut eſt de beneficiis, attamen ſpectato jure naturali,habens unam penſionem ſufficientem ad honeſtam vitam,non poteſt aliam habere,ne unus eſuriat, & alius ebrius ſit; poſſunt tamen alicui ob merita, ob nobilitatem, litteraturam, vitæ probitatem,& alias prærogativas plures concedi penſiones; quod tamen intelligendum eſt cum limitatione ſuperiùs poſita circà pluralitatem beneficiorum, dummodò periculum abſit, ne penſionum coacervatio etiam ob perſonæ prærogativam facta ad privatum tantùm, & non ad commune bonum Eccleſiæ referatur. Denique conveniunt Doctores penſionem ex ſe non eſſe perpetuam, ſed extingui per mortem penſionarii, ſicut uſusfructus morte uſufructuarii, poſſe tamen Papam ex plenitudine poteſtatis facere perpetuam; ſed in his & ſimilibus caſibus ſumma Pontificum prudentia, & zelus optimum D. Bernardi documentum l. 3. cit. de Conſideratione ad Eugenium advertere deberet, quòd cum plenitudine poteſtatis concurrat etiam plenitudo juſtitiæ; ubi enim neceſſitas urget, excuſabilis diſpenſatio eſt; ubi utilitas provocat, diſpenſatio laudabilis eſt, utilitas, dico, communis non propria, nam cùm nihil horum eſt, non planè fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt. Ità Bernard. l. 3. cit. propè finem optimo zelo ductus.

QUÆSTIO TERTIA.

De Simonia.

78 QUoniam Simoniæ ſacrilegium Clericis ſpecialiter interdictum eſt, & nedùm in beneficiis obtinendis committi poteſt, ſed etiam in aliis caſibus emendo, aut vendendo res ſacras, ideo ſeparatim de Simoniæ ſacrilegio in hac quæſtione tractamus, quia copioſiorem exigit tractationem; hoc autem Simoniæ nomen, originem duxit à Simone Mago, quia primus hic fuit in lege gratiæ, qui Dei donum, ſeu Spiritum Sanctum emere volebat, ut illum venderet actorum 8. ut ait D. Auguſtinus tract. 10. in S. Joann. *Volebat emere Spiritum Sanctum, quia volebat vendere Spiritum Sanctum*; ex quo factum eſt, ut peccatum illud, quo aliquid ſpirituale, aut ſpirituali annexum pecunia, aut aliqua re pretio æſtimabili emitur, aut venditur, Simonia nuncupetur, & ſic etiam de hoc ſacrilegio diſcurrit D. Thomas 2. 2. q.100. art. 1. Hic igitur breviter perſtringemus, quæ pro hac materia ſunt magis neceſſaria.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit Simonia, & quale peccatum.

79 PRimò, Simonia communiter definiri ſolet tàm Theologis, quàm à Canoniſtis, quod *ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquod ſpirituale, vel ſpirituali annexum*, quam definitionem ità declarant ex noſtris Aſteſanus lib.6. tit.53. art.1. & Nicolaus de Orbellis 4. diſt. 25. quæſt.2. dicitur *Studioſa voluntas*, ut intelligatur eſſe actus deliberatus, & non ſurreptitius, & debet eſſe actus voluntatis qui ad effectum deducitur, ſeù voluntas ad actum exteriorem progreſſiva, ut loquitur Gloſſ. 1. q.1. *Qui ſtudet*, quia quamvis ſimonia mentalis ſit peccatum non tamen obligat ad reſtitutionem rei acquiſitæ ſpiritualis, vel temporalis, niſi ſequatur effectus emptionis, vel venditionis, ſeù nullo pacto interveniente, extrà de ſimonia, mandato noſtro. Nomine verò emptionis, & venditionis intelligitur omnis contractus non gratuitus,quia ſimonia ſine pactione aliqua non conſiſtit tacita, vel expreſſa, & obligatione ex pacto; quod additur, quia obligatio naturalis quæcumque ut gratitudinis,non ſufficit,v.g.quando quis ſperat vel intendit tantùm, non tamen obligat, quia non facit contractum. Nomine pretii temporalis intelligitur pecunia, vel aliquid pecunia æſtimabile, qualiter eſt munus à lingua,vel à manu, vel ab obſequio, ut communiter docent Theologi, & infrà declarabitur. Nomine tandem rei ſpiritualis,quæ per ſimoniam emi, vel vendi dicitur, intelligitur omne id, quod eſt aliquo modo ſupernaturale, hoc eſt,quod à Deo procedit, ut eſt auctor gratiæ, vel ad Deum,ut eſt auctor gratiæ ordinatur, ſivè ſit aliquod reale, ſivè morale tantùm, ſive per modum actus, ſivè per modum habitus, ut ſunt virtutes ſupernaturales, gratiæ datis datæ, aut gratum facientes, Sacramenta, & quilibet uſus poteſtatis alicujus ſupernaturalis, ut eſt conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excommunicatio, electio, præſentatio, confirmatio, collatio beneficii, aliique actus Eccleſiaſticæ juriſdictionis, dicitur tandem *vel Spirituali annexum* ad comprehendendum ea, quæ non ſunt pure ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur,eiſque ſunt annexa, vel quia ad officium ſpirituale pertinent, qualia ſunt beneficia Eccleſiaſtica, & vaſa, ornamenta, & cætera ſupellectilia ſacra; ex quo patet malitiam ſimoniæ conſiſtere in irreverentia, quæ committitur, dùm res ſpirituales inſtar temporalium pretio æſtimantur, & contractibus ſubiiciuntur.

80 Secundò conveniunt Doctores, pretium quod pro re ſpirituali tradi ſolet, & cujus ratione ſimonia committitur, triplex eſse, ſcilicet munus à manu, munus à lingua, & munus ab obſequio, ut Aſteſanus noſter advertit loc.cit. art.3. & fusè Bonacina declarat diſp.1.de ſimonia quæſt.1.paragr.1. ſic enim habetur in cap. *Salvator* 1.quæſt.3.& ad hæc tria rerum genera omnia alia revocari poſsunt, quæ in pretium pro re ſpirituali

tradi

Digitized by Google

tradi ſolent. Nomine muneris a manu intelliguntur omnia bona externa pretio æſtimabilia, ſivè mobilia ſint, ſivè immobilia, ſivè corporalia, ſivè incorporalia, ut habetur cap. *Totum* 1. q. 1. & cap. *Tua nos*, de ſimon. Et idem dicendum eſt de promiſſionibus, vel obligationibus illorum; unde ſequitur Simoniam committi, dum quis beneficium, vel rem ſpiritualem alicui confert ob rem aliquam pretio æſtimabilem, ut ob pecuniam, ob remiſſionem debiti, vel ob iſtorum promiſſionem, & ratio eſt, quia promittit temporale pro ſpirituali, & conſequenter tradit munus à manu. Nomine muneris ab obſequio, intelligitur opus hominis conducens ad utilitatem, ſeù commodum temporale hominis, hujuſmodi enim temporale obſequium eſt pretio æſtimabile, ut de ſe patet, pretium enim tradi ſolet, ut obſequium, ſeù miniſterium temporale alicujus obtineatur; undè ſequitur ſimoniam committi tradendo beneficium, vel aliquid aliud ſpirituale cum pactò, ſeù cum onere præſtandi aliquod obſequium temporale, quia in tali caſu exigitur munus ab obſequio pro re ſpirituali, & ità habetur cap. *Cum eſſent*, de Simonia. Subdit tamen Nicolaus de Orbellis loc. citat. cum Raimundo, Goffredo, & Hoſtienſi, quod obſequium corporale licitum, & honeſtum non inducit vitium ſimoniæ, dum tamen fiat ſine peccato, & ſerviens ſit dignus, ut ſi quis ſerviat Epiſcopo in negotiis ejus, vel Eccleſiæ, quia hoc innuit à contrario ſenſu Canon ille 1. q. 1. *Sunt nonnulli*, ubi munus ab obſequio dicitur ſervitus indebitè impenſa, id eſt obſequium illicitum. Nomine tandem muneris à lingua intelligitur actio precum, ſeù ſupplicationum, & interceſſionum, quæ lingua exerceri ſolent in favorem illius, qui confert beneficium, vel rem aliam ſpiritualem, cum enim hujuſmodi preces, vel interceſſiones fiant in favorem illius, merito hoc nomen muneris a lingua ſibi vendicant; ut tamen preces hujuſmodi rationem pretii habeant, opus eſt, ut fiant ex pacto expreſsè, vel tacitè inito cum eo, qui ſpirituale confert, tunc enim pretio æſtimantur, & cum re ſpirituali commutari cenſentur, undè erit ſimonia, ſi priùs preces præcedant ex pacto, verbi gratia, ſi intercedas pro me apud Regem, vel Principem, dabo beneficium; ſi verò nullum præceſſit pactum, ſimoniæ culpam non inducunt, quia gratis factæ cenſentur, nec habent rationem pretii defectu pacti, ſeù conditionis. Ità D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. quem ſequuntur Recentiores omnes.

81 Tertiò, ſimonia dividitur in eam, quæ eſt juris divini, eſtque prohibita propter malitiam ſuam, verbi gratia. Hoſtiam conſecratam vendere; & eam, quæ eſt juris humani, eſtque mala tantùm propter prohibitionem, quo pacto ab Eccleſia prohibetur venditio beneficiorum ſecundum id, quod in ipſis temporale eſt, ſcilicet quoad jus præcium percipiendi fructus, unde quælibet venditio, aut emptio rei ſpiritualis ſupernaturalis eſt ſimonia jure divino prohibita, ut deducitur ex variis Scripturæ locis, paſſim à Doctoribus adductis; venditio autem, vel emptio alicujus rei temporalis, quæ alicui rei ſpirituali annexa eſt, ut emptio, vel venditio beneficiorum Eccleſiaſticorum quoad partem temporalem Simonia eſt Eccleſiaſtico jure vetita quamvis enim jus ad percipiendos beneficii fructus materialiter conſideratum, & ſeorſim à quovis officio ſpirituali, & ſacro præciſum ſit quid temporale, quod proindè jure divino invendibile non eſt; ob reverentiam tamen rei ſpiritualis annexæ Eccleſiaſticis legibus prohibitum fuit, ne tale jus vendi poſſet. Undè ſicut Eccleſia poteſt locum materialem divino cultui dicatum à Laica poteſtate legibus ſuis immunem reddere, itaut qui talem immunitatem violat, contrà virtutem Religionis peccet, & ſacrilegium committat; ità prohibere poteſt, ne res aliqua annexa rei ſacræ vendatur ob reverentiam talis rei, itaut ſi vendatur, aut ematur pretio aliquo temporali, venditio illa, aut emptio ſimoniaca cenſeatur. Ità Suar. Azor. Reg. Leſſ. Laym. Bonac. & alii paſſim.

82 Quartò, rurſus dividitur Simonia in mentalem, conventionalem, & realem. Mentalis eſt ea, quæ cum externa actione dationis, acceptionis conjungitur, in qua tamen ſimoniæ malitia non apparet, qua ratione mentalis dicitur, ut Filliucius advertit tractat. 45. cap. 10. non autem quia ſit actus purè internus, ut quidam dicunt. Conventionalis ea eſt, in qua pactum intercedit dandi rem temporalem pro ſpirituali, vel expreſſum, vel tacitum. Realis tandem eſt, quando ex utraque parte pactum executioni mandatum eſt; unde ad perfectam, & realem omninò ſimoniam requiritur voluntas interior contrahendi ſub pretio temporali rem ſpiritualem; præterea pactum explicitum, vel ſaltem implicitum, quod tale cenſendum eſt, cùm datur pretium temporale, quamvis nulla conventio præcedat; & tandem exhibitio externa pretii, & externa traditio rei ſpiritualis, undè altero horum deficiente non eſt realis, ſed conventionalis ſimonia. Ità Armilla, Toletus, Fernandez, & alii paſſim. Addi quoque ſolet ſimonia confidentialis, verùm ut notat Filliucius loc. citat. hæc diverſam ſpeciem non conſtituit, ſed tantum in ea tres prædicti modi reperiri poſſunt, illa enim dicitur ſimonia confidentialis, cùm quis alteri dat beneficium, ut illud ſibi, vel alteri reſignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum; undè ſi nullum pactum intercedat, ſed interius tamen ſit mala intentio, erit ſimonia confidentialis mentalis tantùm; ſi fiat pactum exteriùs erit conventionalis, ſi pactum fuerit ex utraque parte completum, erit realis.

83 Quintò, conveniunt Doctores ſimoniam eſſe prohibitam jure naturali, divino, & humano, & quidem prohibitam eſſe jure naturæ probatur, quia ratio noſtra lumine Fidei inſtructa naturaliter dictat res ſacras ſanctè eſſe tractandas, & nullum pretium temporale eſſe rei ſacræ proportionatum, qua talis eſt, atque ideò, qui rem ſacram vendit, vel permutat, indignè illam tractat, quia ex terminis apparet valdè indignum eſſe tales res pro tali pretio vendere, vel permutare, res enim ſpiritualis non poteſt aliquo terreno pretio compenſari, ſicut dicitur de Sapientia Proverbiorum 3. Pretioſior eſt eunctis oppibus, & omnia, quæ deſiderantur, huic non valent comparari; quod etiam ſit prohibita jure divino patet ex tertio Regum 13. ubi reprehenditur Jeroboam eò quod daret Sacerdoti pretium, ac etiam ex verbis Chriſti Matth. 10. *Gratis accepiſtis, gratis date*, & tandem, quod etiam prohibita ſit jure poſitivo humano conſtat ex toto titulo *De Simonia*; & ideo ſuprà diximus ſimoniam dividi in eam, quę eſt juris divini, eſtque prohibita propter malitiam, ſeù quia eſt intrinſecè mala, & in eam, quæ eſt juris humani, & eſt mala tantùm propter prohibitionem. Hinc ad quæſitum illud, an in his quæ ſimoniam inducunt auctoritas Papæ diſpenſare poſſit, & excuſare à ſimonia, reſpondet Aſteſ. l. c. a. 2. cum Bernardo extrà de pactis. Cùm pridem, quod in his, quæ ſunt ex ſui natura ſimoniaca in veteri Teſtamento, ut vendere Sacramenta, & hujuſmodi ſpiritualia, non excuſat auctoritas Papæ; in his verò quæ ſunt ſimoniaca per conſtitutionem Eccleſiæ excuſat, quia poteſt in talibus diſpenſare. Undè ſubdit, quod Papæ non liceret accipere pecuniam pro aliqua re ſpirituali, ſicut nec alteri homini, imò tantò peccaret gravius, quantò locum majorem obtinet, licèt enim res Eccleſiæ ſint ipſius, ut diſpenſatoris principalis, non tamen ſunt ipſius, ut Domini, & poſſeſſoris; tandem concludit etiam D. Thom. l. cit. dicere, quòd ſi Papa reciperet pro aliqua re ſpirituali, ſivè de bonis Eccleſiæ, ſivè de bonis aliis, non careret vitio ſimoniæ. Ità diſcurrit Aſteſanus l. c. & ſequuntur omnes alii Doctores, ac etiam Orbellius cit. §. 15.

84 Sextò, ex dictis ſequitur ſimoniam eſſe peccatum mortale, & valdè grave ex genere ſuo, undè c. *Reperiuntur* 1. q. 1. dicitur *execrabile flagitium* & c. *Sicuti*, ideſt, de ſimonia, dicitur *Simoniacam peſtem tui magnitudine alios animæ morbos vincere*, & ratio eſt, quia aliquis actus eſt malus ex genere ſuo ex hoc, quod tranſit ſuper materiam indebitam; emptionis autem, & venditionis indebita materia eſt res ſpiritualis, quod probat Aſteſanus loc. c. triplici ratione. Prima eſt, quia res ſpiritualis non poteſt aliquo terreno pretio compenſari, ut ſuprà dictum eſt, & ideo Petrus dixit Simoni Actorum 8. *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri*. Secunda eſt quia illud ſolùm eſt materia debita venditionis, cùjus venditor eſt Dominus. Prælatus autem Eccleſiæ non eſt Dominus rerum ſpiritualium, ſed diſpenſator juxtà illud 1. Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*. Tertia ratio eſt, quia venditio repugnat origini ſpiritualium donorum, quæ proveniunt ex gratuita Dei voluntate, undè Matt. 10. dicitur *Gratis accepiſtis, gratis date*, & ideò aliquis in vendendo, & emendo ſpiritualia exhibet irreverentiam Deo, & ideò peccat peccato irreligioſitatis. Ità diſcurrit Aſteſanus loc. cit. Ex quo deducitur ſimoniam per ſe opponi virtuti Religionis, ſicut enim ad virtutem Religionis pertinet cultus Dei, ità etiam eidem adverſatur vitium illud, quo Deus in ſe, vel in re ſacra contemnitur, bonitas enim alicujus actus, & illius privatio ad eamdem virtutem ſuo modo pertinent. Negari tamen non poteſt, ut Bonacina advertit diſp. cit. q. 3. in fine, quin ſimonia poſſit per accidens malitiam quoque injuſtitiæ habere annexam, nimirum dum jus alterius violatur, illique fit injuria, ut, verbi gratia, ſi Parochus nolit ſine pretio ſuis ovibus Sacramenta miniſtrare, quibus aliàs gratis miniſtrare tenetur, aut ſi calicem conſecratum pluris vendat ratione Conſecrationis, quamvis enim Calix ſacer dignior ſit, & venerabilior, non tamen pretio magis æſtimabilis eſt, ut infrà dicemus de obligatione reſtitutionis ob ſimoniam. Hinc tandem concludunt DD. Simoniam ex genere ſuo graviſſimum crimen eſſe, nec veniale fieri poſſe ex materiæ levitate, quia nullum donum gratiæ licèt ſit parvum, & modicum, vendi poteſt ſine gravi irreverentia, tùm ipſiuſmet doni, tùm etiam Dei, undè tota ratio malitiæ reperitur in ven-

Digitized by Google

venditione rei ſpiritualis in pauca quantitate, ac in magna. Poteſt tamen ſimonia eſſe veniale peccatum ob actus imperfectionem, ut inadvertentiam, & inconſiderationem, ac etiam ignorantiam, ut patet ex regulis generalibus traditis in materia de legibus. Ità Suar. Fill. Layman, Tancred. Leſſ. Bonac. & alii paſſim.

85 Quæres, An ſimonia ſit adeò mala, ut neque per divinam potentiam licita fieri poſſit. Communis opinio affirmat ſimoniam, quæ eſt juris divini, de qua hic eſt ſermo, formaliter ſumptam numquam licitam eſſe, nec licitam fieri poſſe etiam per divinam potentiam. Ratio deducitur ex dictis, quia talis ſimonia eſt mala, quia prohibita, ſed eſt prohibita, quia mala; ergo intrinſecam habet malitiam ex objecto, ex quo ſequitur in ſimonia diſpenſari non poſſe etiam per divinam potentiam, ſicut eadem ratione diſpenſari nequit in mendacio, vel blaſphemia, & aliis peccatis contrà præcepta primæ tabulæ, cùm intrinſecam habeant malitiam, quæ auferri non poteſt manente eadem rei eſſentia, & non mutatis circumſtantiis.

Confirmatur, quia, ut arguit Bonac. loc.cit.ſemper eſt contrà rectam rationem æſtimare rem ſpiritualem pretio, ſeù re temporali; & quamvis Deus ſit rerum omnium Dominus, facere tamen non poteſt, ut res ſpiritualis non pluris æſtimetur quàm temporalis; cùm igitur in eo conſiſtat ſimoniæ malitia, ut res ſpiritualis non pluris æſtimetur, quam temporalis, conſequenter in ea, neque per divinam potentiam diſpenſari poteſt; nam ſuperior diſpenſando ſolam aufert prohibitionem; ablata autem prohibitione juris divini, vel humani adhuc ſimonia remanet illicita, quia ut ſuprà dictum eſt, eſt mala, quia prohibita, ſed eſt prohibita, quia mala; & ideo cap. *Sane* 15. qu. 13. ſimonia appellatur crimen læſæ Majeſtatis divinæ, & dicitur *inſtar publici criminis læſæ Majeſtatis eſſe puniendam*. Ità etiam Salas, Suar. Leſſ. Fill. Reginald. & alii paſſim.

86 Poſtremò ex dictis colligitur ad rationem ſimoniæ duo præſertim requiri, quorum unum eſt pretium, quale eſt pecunia, aut quodlibet aliud pretio aliquo æſtimabile, ut declaratum eſt ſuprà num. 80. alterum eſt veluti merx, ſcilicet, res aliqua ſpiritualis, vel ſpirituali annexa, quæ tali pretio æſtimatur, eoque venditur, vel emitur, materia enim circà quam ſimonia verſatur, eſt res ſpiritualis, aut annexa rei ſpirituali, ut ex ejus definitione deducitur; undè quotieſcumque hæc duo ſimul concurrunt, toties ſimonia committitur, ſi verò vel unum illorum deſit, non committitur. Dices, in quibuſdam caſibus hæc duo concurrunt, in quibus tamen nulla ſimonia committitur, v.g. quando pecunia datur in eleemoſynam pro vita æterna in remiſſionem peccatorum juxtà illud Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime*: temporalia etiam dantur miniſtrantibus ſpiritualia, & ab eis accipiuntur, tamquam ſtipendium, & tamen in his caſibus nulla committitur ſimonia, ergò &c.

Reſpondet Aſteſanus loc. cit.art. 3. in primo caſu ſimoniam non committi, quia eleemoſynæ ità dantur pauperibus, quaſi Deo, qui eſt Dominus ſpiritualium, & ideo ſimonia non committitur cum eo, ſicut cum Prælatis Eccleſiæ, quando eis aliquid datur pro beneficio collato, quia non ſunt domini, ſed diſpenſatores eorum. Item prædicta cadunt ſub merito, & proponuntur nobis venialia à Deo pro moneta dilectionis, & operibus charitatis; non ſic de ſpiritualibus, quæ per Miniſtros Eccleſiæ conferuntur, undè corporalis eleemoſyna non eſt pretium vitæ æternæ, niſi in quantum imperatur à charitate. Nec etiam in ſecundo caſu ſimonia committitur, quia temporalia miniſtrantibus ſpiritualia dantur, & ab eis accipiuntur, tamquam ſtipendium neceſſitatis, & pro ſuſtentatione, & ſecundùm Eccleſiæ ordinationem, & approbatam conſuetudinem, & non ut pretium mercedis ſpiritualium, quia tunc dantes, & accipientes ſimoniam committerent, non obſtante quacumque conſuetudine, quia conſuetudo non præjudicat juri naturali, vel divino, quod prohibet ſimoniam.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quibus modis Simonia beneficiis obtinendis, ac in aliis caſibus committi poſſit, vel non.

87 Quoniam hoc ſimoniæ peccatum innumeris ferè modis committi poteſt, quos hic ſigillatim referre nimis prolixum eſſet, atque moleſtum; proponenda eſt hic regula generalis, & à Doctoribus communiter recepta, qua in quovis caſu particulari dignoſci poſſit, an ſimonia committatur, nec ne; ad hanc autem regulam ſtatuendam ſupponendum eſt pecuniam, aut aliquid pecunia æſtimabile pluribus modis, & multiplici titulo pro aliqua re ſpirituali dari poſſe, ſcilicet, aut in ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ, aut in eleemoſynam Eccleſiarum, ſeù Confraternitatem, vel per modum oblationis, quæ Deo fit in perſona Miniſtri, vel per modum liberalis donationis in ſignum gratitudinis, vel per modum laudabilis conſuetudinis ab Eccleſia approbatæ, vel tandem per modum pretii ipſius rei ſpiritualis. Hoc ſuppoſito ad dignoſcendum in quibus caſibus committatur ſimoniæ peccatum, vel non, generalis hæc regula eſt ſervanda; quotieſcumque aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum modo jam explicato emitur, aut venditur, quod contingit quotieſcumque pro tali re aliquid pecunia æſtimabile, tamquam illius pretium, datur, aut accipitur, toties ſimoniæ labes incurritur, ſecus verò ſi alio titulo ex prædictis datur, vel accipitur; adhuc tamen tunc etiam examinandum eſt, ac mature perpendendum, qualis ſit ille titulus, an verus, & legitimus, an verò fucatus, & ad palliandam ſimoniam appoſitus, ut obſervat Abellius in Appendice cit. art. 3. qu. 2. Ità etiam diſcurrit Bonacina loc. cit. §. 2. ubi ait ad cognoſcendum in foro interno an res temporalis tradita ſit pro re ſpirituali per modum pretii, judicium ferendum eſſe ex aſſertione delinquentis, ipſius enim teſtimonio ſtandum eſt, quia culpa ſimoniæ magna ex parte pendet ab intentione operantis c. *Tua nos*. De Simonia. Loquendo autem de foro externo, ſeù quoad alios, qui de actione alterius judicium ferre debent, ait inſpiciendum eſſe, an adſit aliquis titulus probabilis tradendi rem temporalem, qui ſimoniacam labem non contineat, & ejus ſuſpicionem purgare poſſit, ut eſt titulus ſuſtentationis debitæ operario, aut titulus redimendæ vexationis, aut laboris, aut liberalitatis, & ſimiles; & ſi aliquis ex hujuſmodi titulis intercedat, tunc præſumendum eſt pecuniam, vel rem aliam pretio æſtimabilem non dari tamquam pretium rei ſpiritualis. Ratio eſt, quia quilibet jus habet ad bonam famam, & opinionem, cùm in illius poſſeſſione exiſtat; ergò niſi oppoſitum conſtet, vel ex ſufficientibus conjecturis colligatur, præſumendus eſt innocens, & immunis à delicto. Ità Bonacina loc. cit. imò addit, hoc verum eſſe poſſe, etiamſi pactum aliquod interceſſerit, nam pactum honeſtum eſſe poteſt, & conſequenter præſumitur factum ob titulum honeſtum, niſi ſufficientes conjecturæ in oppoſitum exiſtant, ex hac igitur regula generali jam aſſignata plures reſolvi poſſunt difficultates in hac materia.

88 Prima Difficultas eſt. An Sacerdos poſſit Miſſam cantare, & exequias celebrare pro pecunia citrà ſimoniam. Reſpondet Nicolaus de Orbellis diſt. 25.cit. qu. 2. §. 2. affirmativè cum D. Thoma loc. cit. & Scoto 4. d. 5. quæſt. 1. in fine, nam D. Thomas inquit, quòd Sacerdos poteſt accipere pecuniam, vel aliud, cujus pretium poteſt pecunia æſtimari, non tamquam pretium Conſecrationis Euchariſtiæ, aut Miſſæ celebratæ, ſed quaſi ſtipendium ſuæ ſuſtentationis; ſiquidem vendere, quod ſpirituale eſt in hujuſmodi actibus, aut emere, ſimoniacum eſt; ſed accipere, aut dare aliquid pro ſuſtentatione miniſtrantium ſpiritualia ſecundùm ordinationem Eccleſiæ, & conſuetudinem approbatam eſt licitum, ità tamen, quòd non adſit intentio emptionis, & venditionis. Prædicantibus etiam verbum Dei temporalia debentur ad ſuſtentationem ipſorum, non autem ad emendum prædicationis verbum, non enim venale eſt Evangelium; ſic etiam temporalia dantur Deum laudantibus in celebratione Divini Officii, ſivè pro vivis, ſivè pro mortuis, & pro proceſſionibus faciendis in aliquo funere, ac anniverſariis celebrandis, quæ recipientes tenentur celebrare pro illis, pro quibus rogantur; ſi autem hujuſmodi aliquo pacto interveniente fiunt, aut cum intentione emptionis, & venditionis ſimoniacum eſt. Scotus autem loco citato, dicit, quòd non licet emere, vel vendere actum illum, in quantum eſt Sacramentalis, ſed laborem Sacerdotis in actu illo, ſicut conducuntur hodiè Sacerdotes ad celebrandum Miſſas, non ut ipſi vendant, & alii emant actum Celebrationis, in quantum eſt Sacramentalis, quod abſit, ſed ipſi vendunt laborem, & alii eum emunt, quia oportet unumquemque de ſuo labore taliter qualiter victitare. Ità Scotus loco citato, qui tamen oppoſitum docere videtur quæſt. 20. quol. ubi inter cætera dicit; quòd non eſt veriſimile, quòd aliquis tantum vellet dare Sacerdoti pro labore corporali. Sed ait loco citato dici poſſe Sacerdotes pauperes ſuum laborem pro aliquo temporali permutare, non attendendo præciſè quantitatem laboris, ſed quia ex illo labore quantumlibet parvo oportet ipſos ſuſtentari. Ex qua doctrina D. Thomæ, & Scoti conſtat non committi ſimoniam, ſi Sacerdotes pro celebrationibus Miſſarum, exequiis mortuorum, aliiſque functionibus Eccleſiaſticis ſtipendium, ſeù honorarium accipiant, quando illud non datur per modum pretii, ſed per modum eleemoſynæ, & ſuſtentationis, aut laudabilis conſuetudinis ab Eccleſia approbatæ, undè Apoſt. dicit 1. Corint. 9. *Qui in Sacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt, & qui*

Altare

Digitized by Google

Altari deſerviunt cum Altari participant; ità etiam diſcurrit Aſteſanus loco citato, art. 3. & ſequuntur Recentiores omnes; quos citat Bonacina loco citato, quæſt. 4. punct. 2. ubi advertit non obſtare, quòd ſacerdotes ut plurimum aliundè habeant, quo alij poſſunt; hoc enim eſt per accidens; nec impedire poteſt, ne ſacerdos accipiat id, quod ſibi ex natura rei debetur, cùm nemo etiam dives ſuis ſtipendiis militare teneatur. Hac etiam ratione communiter aſſerunt DD. licitè mercedem aliquam honeſtam pro tradenda Theologiæ doctrina dari, & accipi poſſe, quamvis ſit ſcientia ſupernaturalis, nimirum ratione laboris, qui in tàm ſublimi, & ardua ſcientia docènda non niſi maximus eſſe poteſt. Ità Cajet. Victor. Sot. Suar. Layman. Tancred. & alii paſſim.

89 Secunda difficultas eſt, an occaſione rei ſpiritualis accipi poſſit aliquid temporale titulo gratitudinis citrà Simoniam. Communis opinio affirmat, ſimoniam non committi, dum occaſione rei ſpiritualis accipitur pecunia, ſeù res pretio æſtimabilis, non tamquam pretium rei, ſed gratis, vel titulo gratitudinis. Ratio eſt, quia ſimonia committitur, dum traditur pretium pro re ſpirituali; ſed quod datur occaſione rei ſpiritualis titulo liberalitatis, & gratitudinis, gratis datur, & non tamquam pretium rei acceptæ. Tum quia ſimonia committitur mediante contractu emptionis, & venditionis, in caſu autem poſito talis contractus non intervenit. Tùm tandem, quia ſic colligitur ex cap. *Quam pio*, & cap. *Sicut Epiſcopus* 1. quæſt. 2. Certum tamen eſſe debet ſimoniam eſſe, ſi quis ità paciſcatur, dono tibi pecuniam, ſeù aliam rem pretio æſtimabilem, ut mihi viciſſim ex gratitudine rem aliquam ſpiritualem præſtare debeas. Ratio eſt, quia hujuſmodi conventiones nomine donationis, aut remunerationis conceptæ reverà non ſunt donationes, ſed permutationes ſimoniacæ, quia in tali caſu ob rem datam accipienti novum onus imponitur viciſſim aliquid dandi, undè datio non eſt gratuita, ſed oneroſa, & reciproca, in hoc enim eſſentialis ratio pactionis oneroſæ conſiſtit; & quamvis donatarius ex naturali æquitate gratitudinis obligetur ad quandam antidoralem donationem faciendam, nihilominus, ſi ea in pactum prædicto modo deducatur, novum onus, ſeù obligatio pretio æſtimabilis ei imponitur, etenim, tali pactione ſecluſa, donatarius ad talem donationem facienda jure cogi non poſſet, etiamſi rem donatam retinere vellet, nec ei injuriam faceret, quia nulla obligatiò juſtitiæ adeſſet, ſed tantùm gratitudinis, atquè ideò in tali caſu ingratus tantùm diceretur antidoralem donationem intermittendo. Ità Layman cap. 8. cit. *de Simonia* §. 1. & Bonacina quæſt. 7. punct. 1. ubi inquit, quod licèt nulla ſimonia committatur tradendo aliquid alteri ex gratitudine, ſeù in remunerationem obſequiorum, ut ſi Prælatus beneficia conferat iis, qui de ipſo benemeriti ſunt; committitur tamen, dùm quis aliquid ſpirituale tradit alteri cum pacto, ut obſequium ſibi præſtet, vel rem pretio æſtimabilem præbeat, etiamſi diceret, liberaliter trado tibi hoc beneficium, vel rem aliam ſpiritualem, ſi tu rem aliquam temporalem liberaliter promittas. Ratio eſt, quia ſic dicendo obligationem in pactum deducit, & falſa eſt illa propoſitio, quia inducat ſe liberaliter tradere, & liberale donum exigere, cùm ſic dicendo contractum oneroſum ineat, & re ipſa non donet, ſed vendat; itaque ſine tali pactione ex natura rei ſimonia non eſt rem temporalem, ac pretio æſtimabilem gratuitò donare ei, qui ſpiritualem aliquem actum, aut officium exhibet, & ratio eſt, quia donum gratuitum pretio opponitur, ſiquidem pretium datur, vel promittitur, tamquam viciſſim ex juſtitia debitum. Ità etiam de muneribus diſcurrit Nicolaus de Orbellis d. 25. cit. §. 18. ubi ait quòd ſimonia aliquando committitur ex datis, acceptiſque muneribus, & aliquandò non, & ait dictum illud Iſajæ 33. *Beatus, qui excutit manus ſuas ab omni munere*, de illis donis intelligendum eſſe, quæ accipientis animum allicere, vel invertere ſolent; ſic etiam Aſteſanus loc. cit. art. 3.

90 Tertia Difficultas eſt. An ſit ſimonia promittere, aut donare alicui rem temporalem ſub conditione, ut ab illo opus ſpirituale præſtetur; ut verbi gratia, ſi parentes filiis munera promittant ſub conditione, ut Sacramenta frequentent; ſi Chriſtianus infideli donet ſub conditione, ut Sacramentum Baptiſmi ſuſcipiat; ſi puella viro hæretico futuras nuptias ſpondeat, ſi ad fidem convertatur; ſi puellæ, aut alteri perſonæ aliquid donetur ſub conditione, ſi Religionem ingreſſa fuerit. Affirmare videntur D. Antoninus, Medina, Sylveſter, Angelus, & alii, quia ſic etiam ſentire videtur D. Thomas 2. 2. quæſt. 100. art. 3. ad 3. & quæſt. 189. art. 9. ubi expreſsè docet ſimoniacum eſſe alterum ad Religionem trahere muneribus, ſi pactum interveniat. Communis tamen ſententia docet, ex natura rei ſimoniam non eſſe promittere, donare, aut legare alicui rem temporalem, ac pretio æſtimabilem ſub conditione, aut modo, ut ab altero opus bonum ſpirituale præſtetur, non per modum retributionis, ſeù commutationis, modo jam declarato in exemplis adductis. Ità Layman loc. cit. cum Adriano, Navarro, Molina, Sanchez, Suarez, Maldero, & aliis, quod probat ratione ſatis evidenti, nam certum eſt ſimoniam non committi, ubi non eſt contractus oneroſus, & reciprocus, ſed liberalis datio, ſeù donatio; ſi autem promiſſioni, vel dationi conditio, vel modus adiiciatur, qui promiſſario, vel donatario viciſſim non afferat obligationem ſimpliciter, ſed ſolùm ſi rem promiſſam accipere, vel rem donatam retinere velit, quod aliquid ab ipſo fieri debeat, non tamen in gratiam, & utilitatem dantis, ſed potiùs accipientis; tunc non tranſit in contractum oneroſum, & reciprocum, ſed adhuc ſub tali conditione, & modo manet liberalis pactio, vel donatio; ergo non eſt illicita, neque ſimoniaca; ſicut enim aliæ ſimiles conditiones gratuitas promiſſionibus, aut donationibus adiici poſſunt, abſque quod evadant oneroſi contractus, ut, verbi gratia, ſi pater tuus mortuus eſt, vel ſi Navis ex India venerit, dabo tibi &c. Ità etiam, ſi tale quidpiam à promiſſario, vel donatario factum fuerit, præſertim ſi id reſultet in utilitatem accipientis potius, quàm dantis; ſicut ergò licitum eſt ſecundùm communem Doctorum ſententiam promittere, vel donare alicui rem temporalem, ut ille ad opus bonum ſpirituale inducatur; ità etiam licitum eſſe videtur, promittere, aut dare ſub conditione, vel modo, ut tunc rem accipere, aut retinere promiſſarius, vel donatarius poſſit, ſi opus bonum ſpirituale ab ipſo perfectum fuerit.

91 Quarta difficultas eſt; an ſit ſimonia dare pecunias nolenti baptizare, niſi iis receptis. Affirmant aliqui exiſtimantes id ex natura rei ſimoniacum eſſe, ideoque numquam licitum eſſe, ac potiùs permittendum eſſe, ut infans ſine baptiſmo moriatur, ità ſentire videtur D. Thomas loc. cit. & 4. diſt. 25. qu. 2. Paludanus, Sylveſter, Arragonius, & quidam alii, imò & Doctor noſter 4. diſt. 25. quæſt. 2. in fine ait, quòd habens parvulum debet ipſe in tali caſu baptizare, ſi non eſt mancus, vel mutus, vel ſi non poteſt invenire aliquem, qui parvulum baptizet, niſi emendo baptiſmum, debet dimittere parvulum mori ſine baptiſmo, quia non ſunt facienda mala, ut indè eveniant bona, & quilibet magis debet diligere ſeipſum, quàm proximum, & per conſequens magis in ſeipſo vitare peccatum mortale, quàm in alio damnationem. Communis tamen opinio negat, & magis piè, ac probabiliter docet non eſſe ſimoniam tale pretium offerre pro redimenda illa negationis vexatione, atque ideò non eſſe peccatum dare pecuniam ſacerdoti nolenti parvulum baptizare in extrema neceſſitate exiſtentem, niſi pecunias recipiat, quas licitè recipere non poteſt, modò tamen dentur pro ipſa baptizatione, & actu Sacramentali, ſed ſolùm adhoc, ut illis moveatur ad faciendum, quod aliàs facere deberet. Ità Albertus Magnus, Adrianus, Major, Valentia, Suarez, Leſſius, Henriquez, & alii apud Layman loc. cit. & Pontius ex noſtris diſp. 56. *de Simonia* quæſt. 2. qui aſſerunt in tali caſu pecuniam dari poſſe ob redimendam injuriam infantis in extrema inevitabili neceſſitate conſtituti; quod tamen aliqui negant in cauſa adulti, quia alio modo ſibi conſulere poteſt, ſcilicet, per contritionem, quæ eſt baptiſmus flaminis, atque ideò tantam neceſſitatem non habet, ſicut infans.

92 Hæc autem aſſertio probatur ſatis evidenti ratione, nam dare pecuniam in tali caſu, vel eſſet illicitum, quia in ſeipſo Simoniacum eſt, vel quia inductivum ad ſimoniæ peccatum committendum; non primum, quia ſi licet precibus, aut minis alterius animum movere, ut pravum affectum odii, vel iræ, vel avaritiæ deponat, quo ille à debito virtutis opere præſtando impeditur, hoc etiam facere, mediis muneribus, licebit, cùm non ſit major ratio de uno, quàm de alio; neque ſecundum, quia ut arguit Pontius loc. cit. movere aliquem ad aliquid faciendum, quod ipſe poſſet facere, ſi vellet, ſine peccato, imò & quod facere deberet, non eſt malum, nec inductivum ad malum, ſed potiùs bonum; ſed Sacerdos ille non obſtante pecunia promiſſa, vel data poſſet ſine peccato baptizare, quia poſſet illam oblatam non recipere, vel acceptam ſtatim reſtituere, & gratis baptizare, & id etiam facere tenetur, ſi verò non fecerit, id accidit culpâ ipſius; ergò in tali caſu licet dare pecuniam; quia hæc non eò ordinatur, tamquam Sacramenti pretium, neque ex natura operis, ut de ſe patet, neque ex intentione operantis, quia ad hoc ſolùm datur, ut ſupponimus, ut ea moveatur Sacerdos ad faciendum, quod aliàs facere tenetur, & ad redimendam infantis injuriam in extrema neceſſitate conſtituti; & hoc etiam valdè probabile eſt de adulto, qui non poteſt ab alio baptiſmum ſine pretio obtinere, & eſt in ultimo vitæ periculo, & in periculo damnationis, quia difficilis eſt actus contritionis, cujus flamine baptizetur. Et eadem ratione Suarez, Filliucius, Bonacina, & alii aſſerunt licitum eſſe, ſi Tyrannus, vel infidelis Euchariſtiæ Sacramentum ſacrilegè detineat, & tractet, illi pecuniam dare, imò etiam ſponte offerre, ut à ſacrilegio ceſſet,

Digitized by Google

eeſſet, & Sacram Euchariſtiam Eccleſiæ reſtituat, eſto is pecuniam animo ſimoniaco accepturus exiſtimetur, tunc enim non fit Euchariſtiæ injuria, ſed potiùs honor, & reverentia exhibetur illam è manibus infidelium vindicando, & redimitur injuſta vexatio, quæ Euchariſtiæ impendebat, & idem dicendum de reliquiis ab infidelibus ſacrilegè retentis.

93 Nec puto Auctores primę opinionis ab hac ſecunda ſic explicata diſſentire, illi enim aliud non intendunt, quàm quòd non liceat dare tali Sacerdoti aliquid pro pretio Baptiſmi, & in hoc ſenſu loquitur præſertim Scotus loc. cit. ut ſatis ex ejus verbis conſtat, quæ habet in fine quæſtionis, ubi ait, quòd ſi Sacerdos nitatur venderę actum baptizationis, poteſt ille, qui offert parvulum, emere, non intendens actum illum emere, inquantum eſt Sacramentalis, ſed laborem Sacerdotis in illo actu; & tantò magis inquit, quòd ſi ille Sacerdos vellet vendere aquam ſuam, & nullo modo aliter concedere eam, poteſt ipſa emi, eſtò etiam quòd ſit conſecrata, ſed nullo modo habendo oculum ad Conſecrationem, quia tantùm valeret, quantùm non conſecrata, ſic enim licet vendere Calicem conſecratum nullo modo oculum habendo ad emendum, vel vendendum Conſecrationem. Ità Doctor loc. cit. Addendum tamen eſt, & advertendum cum Pontio loc. cit. quòd ſi Sacerdos ille diceret, quòd baptizare non vellet, niſi alter vellet ſignificare, quòd daret pecunias pro pretio, alterum non poſſe id facere, quia id eſſet intrinſece malum, & in hoc ſenſu etiam fortè locuti ſunt Auctores primę ſententię, dum dicunt dare pecunias in caſu poſito eſſe ſimoniacum.

94 Quinta difficultas eſt, quæ Simonia committatur in beneficiis. Pro cujus reſolutione in primis certum eſt apud omnes ſimoniam eſſe vendere, aut emere beneficium Eccleſiaſticum, ut patet ex cap. *Si quis* 1. qu. 3. ſicut etiam vendere, aut emere, pretiumve dare, vel accipere pro reſignatione beneficii, vel collatione, aut electione ad illud: licet tamen pecuniam dare electoribus, ut indignum non eligant, quia tunc non procuratur, niſi ut tollatur actio injuſta eligentium, quod conſtat eſſe honeſtiſſimum; non tamen licet pecuniam dare, ut eligatur aliquis dignus in particulari, niſi quando non eſt niſi unus dignus, qui poſſit eligi, & ratio eſt, quia tunc emeretur electio ipſius, quod patet ſimoniacum eſſe, poteſt tamen id fieri in eo caſu, quando non eſt, niſi ut dignus, qui poſſit eligi, quia in tali caſu procuratur pecunia directè, ut non eligatur indignus; quod licitum eſt, ut diximus, & indirectè tantùm, ac per accidens, ut eligatur ille, qui ſolus eſt dignus, in quo nihil mali reperitur. Ità Cajetanus, Scotus, Toletus, Fernandez, Pontius, & alii paſſim. Item licet reſignare beneficium reſervata penſione, ut patet ex cap. *Ad quæſtionem* de rerum permutatione, & ratio eſt, quia re vera penſio in tali caſu non eſt pretium beneficii, ſed potiùs pars ejus, quę renuncianti reſervatur, undè licitè poteſt Pontifex alicui beneficium conferre, reſervata pro alia penſione; quia id faciendo nihil aliud præſtat, quàm fructus beneficii quaſi dividere, & partem beneficiario dare, & partem alteri reſervare, quod licitè facere poteſt; ſicut enim plura beneficia poteſt eidem officio annectere, ità poteſt idem beneficium, ſeù fructus ejus dividere, & partem aſſignare beneficiario, & partem alteri. Ità Auctores omnes ſupracitati & ex communi uſu, & conſuetudine ſatis patet. Non tamen licet reſignare alteri beneficium in confidentiam, ideſt, ex intentione illum obligandi, ut poſt aliquod tempus illud reſignet Nepoti, vel amico reſignantis, aut penſionem ex eo alteri ſolvat, hæc enim eſſet Simonia confidentię mentalis, ut communiter Doctores ſentiunt; ſi verò pactum intercedat, committeret ſimoniam conventionalem realem, quæ pęnas juris infert, ut habetur in Bulla Pii Quinti, quam refert Navarrus cap. 23. num. 100. Poteſt etiam licitè, & citrà ſimoniam in permutatione beneficiorum compenſari fructuum inequalitas, dummodò ex licentia, & auctoritate Summi Pontificis id fiat, vel reſervando penſionem ex beneficio, quod ampliores habet proventus, vel aliquid pręſtando, quod ab ipſo Pontifice, tamquam juſtum, & licitum approbetur, ut docet Leſſius c. 35. dub. 17.

95 Sextà difficultas eſt, an titulus redimendę vexationis excuſet à crimine Simonię tradentem aliquid temporale. Et communis Doctorum ſententia affirmat, injuſtam vexationem excuſare à labe ſimonię, dum pecunia traditur ad tollendam ipſam injuſtam vexationem, quam quis patitur circa rem ſpiritualem, ità enim habetur in cap. *Dilectus* de ſimonia; & ratio eſt, quia in tali caſu temporale traditur pro temporali non pro ſpirituali, ipſa enim vexatio eſt temporale impedimentum, dum autem temporale traditur pro temporali, ſimonię labes non incurritur; undè ille, qui habet jus in beneficio aliquo, ſeù cui beneficii collatio legitimè facta eſt, poteſt pretio redimere vexationem injuſtam, ſi fortè quis eum impediat à poſſeſſione capienda, nec in ea redemptione ullam committit ſimoniam; & ratio eſt, quia in tali caſu non emit aliquod ſpirituale, ſed ſolùm procurat, ut auferantur impedimenta accipiendi poſſeſſionem rei ſpiritualis, quę ad ipſum pertinet Hinc infert Aſteſanus loc. cit. ar. 3. quòd ſi Epiſcopus excommunicet me injuſtè, vel minetur auferre mihi beneficium, quod juſtè poſſideo, licitè redimo jus meum dando ei pecuniam, ut ſententiam injuſtam revocet, vel ab hac injuria ceſſet, quod probat ex c. *Prohibemus extrà de Magiſtris*. Ità etiam Suarez, Leſſius, Layman, Bonacina Pontius, & alii paſſim.

96 Sed major eſt difficultas, an habens jus litigioſum in beneficio poſſit dare aliquid alteri tale jus pretendenti; ut non proſequatur jus ſuum, & communis ſententia videtur hoc abſque Simonia fieri non poſſe, quia dare aliquid, ut alter renunciet juri ſuo, in tali caſu videtur eſſe ſimoniacum, quia jus illud eſt ſpirituale. Hoc tamen non obſtante, Pontius noſter loc. cit. & quidem non improbabiliter exiſtimat non eſſe ſimoniam, ſi daretur aliquid, non pro beneficio, quod dans putaret eſſe ſuùm, ſed ut vitaret expenſas, quas ad jus ſuum defendendum facere deberet, nam procurare per decem nummos, ne quis exponatur periculo amittendi centum quos in lite expendere deberet, nihil habet malitię, neque enim quod dat eſt ſpirituale, neque illud, pro quo dat. Ex qua doctrina occurrit rationi in oppoſitum adductę, quamvis enim dare aliquid alteri, ut juri ſuo renunciet, ſit ſimoniacum, quia jus illud eſt ſpirituale; dare tamen aliquid, ut ceſſet à lite ad proſequendum jus ſuum, non videtur ſimoniacum, quia non ob id ille renunciat juri ſuo poſitive, ſed tantùm negativè, nimirum non proſequendo ipſum; illa autem negatio proſecutionis juris non eſt quid ſpirituale, & hoc eodem fundamento aſſerit etiam, quòd habens poſſeſſionem beneficii cum jure litigioſo poteſt illud relinquere alteri habenti ſimile jus accepto pretio abſque Simonia, quia cùm non ſit certum, quod beneficium ſit ſuum, ſed propter, probabilitatem tamen, quam habet, quòd ſit ſuum, vellet in litigando expenſas facere, nullo modo apparet eſſe ſimoniacum ad illas expenſas evitandas aliquid recipere, quia neque quod accipit eſt ſpirituale, neque illud, pro quo accipit, hoc eſt expenſæ; quas in litigio faceret. Hoc tamen ſecundùm minus probabile videtur, quam primum, tum quia Eccleſia generaliter interdicit pacta, & conventiones in beneficiis. Tum quia poſſeſſio illius beneficii eſt annexa titulo ſpirituali, & jus beneficiarii firmatur magis, & roboratur poſſeſſione, ut ait Bonacin. loco citato.

97 Poſtremò, conveniunt Doctores, nullam eſſe Simoniam, vendere, aut emere Calices etiam conſecratos pretio eodem, quo emerentur, ſi conſecrati non eſſent, quia ut docet Scotus loco citato 4. d. 25. qu. 2. in fine, Calices, vaſa alia, & veſtimenta Sacra remanent ſemper ſecundùm ſe pretio ęſtimabilia, ac proindè vendibilia; ſi tamen majori pretio venderentur, quia conſecrata ſunt, tunc Simonia committeretur, ut etiam Toletus advertit lib. 5. capit. 87. Item nullam eſſe Simoniam pro dote puellæ, quæ vitam Religioſam vult profiteri, aliquid ab ea, vel ejus parentibus accipere pro ejus ſuſtentatione; ſecus verò ſi præcisè pro ipſa ſuſceptione ad ſtatum religioſum aliquid acciperetur: dare enim, vel accipere pecunias pro ipſo Religionis ingreſſu, Simonia eſt, quia eſt res ſpiritualis, utpotè à Spiritu Sancto proveniens, & ad finem ſpiritualem tendens. Undè ſolùm pro neceſſaria ipſius ingredientis ſuſtentatione aliquid accipi poteſt; quod etiam deduci poteſt ex Concilio Tridentin. ſeſſ. 25. capit. 16. de Regul. ubi ſicut concedit accipere aliquid pro ſuſtentatione Novitii, ſic etiam, ut licitum concedere præſumitur pro ſuſtentatione Religioſi, poſita Monaſterii neceſſitate. Undè ſi Monaſterium, vel Religio eſt dives, communior opinio Doctorum cenſet Simoniam ſapere, aliquid hujuſmodi titulo ſuſtentationis exigere. Quare Innocentius Tertius in Concilio Generali Lateranenſi capit. 64. habeturque cap. *Quoniam* de Simonia, prohibuit omninò, ne Moniales, pro admittendis ad ſuum Monaſterium, pretium ullum recipiant prætextu paupertatis, non quidem veræ, ſed fictæ, & ſimulatæ. Unde quamvis aliqui Theologi nitantur excuſare praxim illam, quæ in omnibus ferè Monaſteriis Monialium etiam ditiſſimis nunc viget, ut in ea non niſi dote mediante, ac pretio ſub prætextu ſuſtentationis pateat aditus; alii tamen fatentur, id eſſe verum avaritię ſignum, & ſpeciem Simoniæ retinere, ut advertit Abellius loco citato, & plures alii. Conveniunt tandem Doctores, Simoniam eſſe dare, vel accipere pretium pro abſolutione à peccatis, cenſuris, pro diſpenſatione in voto, juramento, impedimento Matrimonii, irregularitate, &c. Advertit tamen Layman cap. 8. cit. paragraph. 2. in fine, in his poſſe interdum aliquid exigi per modum mulctæ ad piam cauſam applicandæ, qua ratione etiam Bardi pagin. 2. tract. 1. ſect. 1. ait non eſſe Simoniam dare Bullam Cruciatæ

pro

Digitized by Google

pro pecunia, quia pecunia illa ad bonum ſpirituale ordinata jam efficitur quid ſpirituale, & ſic commutatur ſpirituale pro ſpirituali, quod etiam Tancred. approbat lib. 4. de Simonia, diſputatione decima quarta.

ARTICULUS TERTIUS.

Quænam ſint pœnæ contrà Simoniacos conſtitutæ.

98 Loquimur hic de pœnis, præſertim à jure impoſitis, certum eſt enim alias quoque imponi poſſe per Judicis ſententiam. Pœnæ autem Simoniacis à jure impoſitæ intelligendæ ſunt, ſi Simonia ex utraque parte per traditionem completa ſit, ſeù de Simonia reali, & completa modo ſuperius explicato ar. 1. nu. 82. nulla enim pęna Juris incurritur propter Simoniam mentalem, ut docent communiter DD. & colligitur ex c. ult. de Simonia. Imò aliqui, & ſatis probabiliter opinantur, nec etiam puniri poſſe, quia licèt à Simonia mentali opus externum imperetur, tamen in tali opere non ità proditur Simoniaca labes, ut ab Eccleſia puniri poſſit, quæ ſolùm judicat de externis. Nulla autem Simonia etiam realis, & completa juris pœnas ipſo facto inducit præter illas, quæ committuntur in procurandis, aut dandis Ordinibus, Beneficiis, ac ingreſſu Religionis, quia jura de aliis mentionem non faciunt. Ità Aſteſan. noſter l. 6. cit. tit. 55. ar. 4. ſatis diffusè, Nicolaus de Orbellis d. 25. cit. qu. 2. §. 28. & poſteà Navarr. Sylvius, Cajet. Suar. Filliuc. Tancred. Bonac. & alii Recentiores communiter.

99 Primò itaque conferens Ordines cum Simonia reali, & completa eſt excommunicatus, ut habetur in Extrav. *Cùm deteſtabile* de Simonia, & ſuſpenſus à collatione cujuslibet Ordinis, quod plures explicant Doctores, intelligendum eſſe etiam de prima Tonſura, quia per eam ex communi loquendi modo aliquis ordinari dicitur, hoc eſt, in Ordine Clericorum conſtitui, ac etiam ſuſpenſus eſt ab executione omnium munerum Pontificalium, ut habetur in Bulla Sixti V. edita contrà malè promoventes, & promotos, ubi aliæ etiam pœnæ ſpecificantur, quod ſcilicet, interdictus ſit etiam illi Eccleſię ingreſſus; & quod ſi contrà ſuſpenſionem, & interdictum illud aliquid fecerit, ſit ab adminiſtratione ſuæ Eccleſię ſuſpenſus, & à perceptione fructuum omnium ſuorum beneficiorum, nullusque præter Summum Pontificem illum abſolvere poſſit, & hæ cenſuræ Sedi Apoſtolicę reſervantur, etiamſi Simonia ſit occulta, ut obſervat Layman loc. cit. §. 7. de pœnis Simoniæ. Qui autem ordinem aliquem Simoniacè ſuſceperit eſt pariter ipſo facto excommunicatus, ut habetur in eadem Extravag. & incurrit ſuſpenſionem ab Ordinibus, ſeù illorum executione, & non tantùm quos Simoniacè ſuſcepit, ſed etiam omnibus ſimpliciter, ut in eadem Extravag. exprimitur, & per ſuprà dictam Bullam Sixti V. privatur omnibus dignitatibus, officiis, & beneficiis, & inhabilis ad omnia efficitur, nec ab alio, quàm à Summo Pontifice poteſt abſolvi. Hoc tamen intelligendum eſſe explicat Leſſius pro iis locis tantùm, in quibus dicta Bulla promulgata fuit, & recepta, exiſtimat enim illam pluribus in locis ignorari, ac proinde non eſſe ubique receptam. Notant etiam communiter DD. quod ſi ignorante eo, qui ordinatus eſt, alius pretium Simoniacè obtulit, nulla cenſura ſuſpenſionis incurritur ab eo, qui ignoravit, & culpa caruit, & ità colligitur ex cap. *De Simoniacè* ubi dicitur, quod cùm quidam, ipſis ignorantibus, Simoniacè ordinentur, poſſunt in ſuis Ordinibus remanere, quia Simoniaci non ſunt. Ità Navarrus, Suarez, Henriquez, Leſſius, Caſtropalaus, Layman, Tancred. & alii paſſim.

100 Secundò, quod ſpectat ad Simoniam realem, & completam in beneficiis, qui beneficium Simoniacè confert, aut conferri procurat eligendo, præſentando, confirmando, aut inſtituendo in primis excommunicationem ipſo facto incurrit Sedi Apoſtolicę reſervatam, ut habet cit. Extravagant. *cùm deteſtabile*, quę pęna etiam ibidem decernitur contrà operam ſuam interponentes, ut beneficium Simoniacè obtineatur, vel ut Ordo Simoniacè conferatur. Qui verò beneficium Simoniacè acquirit eſt ipſe quoque ipſo facto excommunicatus, & collatio, ac proviſio beneficii nulla eſt, ac irrita, nullumque jus per eam acquiritur, neque beneficium conſecutus fructus ſuos facit, ſed ad eorum reſtitutionem tenetur, ut in eadem Extravag. ſtatuitur, & in cap. *Matthæus*, de Simonia, ac inſuper ſit inabilis ad idem beneficium obtinendum, ut habetur ex cap. *Nobis fuit* de Simonia, & cap. penultim. de electione. Sed Dubium eſt, quòd nomine beneficii hoc loco intelligatur cujus occaſione hæc excommunicatio incurritur, dum Simonia committitur. Aliqui dicunt intelligi ſolùm ea, quę propriè beneficia dicuntur, & appellantur, quorum ratio eſt, quia ſi Summus Pontifex in Extravagant. citat. quælibet officia regiminis ſpiritualis complecti voluiſſet, clarius, locutus fuiſſet, quarè cùm in materia pœnali verſemur, verba non ſunt interpretatione amplianda, ſed potiùs reſtringenda. Ità Bonacina de Simonia qu. 7. cit. §. 2. citans Navarr. Leſſium, Azorium, Sylveſtrum, & alios. Alii verò volunt intelligi non tantùm beneficia propriè accepta, verùm etiam quęcumque ſpiritualem juriſdictionem, aut adminiſtrationem habent, qualia ſunt officia Religionis, ſcilicet, Prioris, Guardiani, Provincialis, Generalis, & cęt. Ratio eſt, quia Summus Pontifex loc. cit. uſus eſt nomine officiorum, & non beneficiorum, ut quælibet officia Eccleſiaſtica ſpiritualem juriſdictionem, & adminiſtrationem habentia comprehenderet, & loquitur expreſsè, & ad verbum de Eccleſiis, Monaſteriis, Dignitatibus, Prioratibus, & aliis officiis Eccleſiaſticis, & hoc etiam valde conſentaneum eſt, quia non minora abſurda, & inconvenientia ſequuntur ex emptione, & venditione beneficiorum propriè dictorum, quàm aliorum ſpiritualem juriſdictionem, adminiſtrationem habentium, & ideò eidem pœnę quoque ſubjici debent iſta ementes, & vendentes Simoniacè, quarè hæc ſecunda ſententia tutior eſt, & probabilior, quam tenent Cajetanus, Navarrus, Suarez, Filliucius, Layman, & alii plures. Rurſus dubium eſt, An beneficium Simoniacè obtinens privetur ſuis beneficiis antè legitimè obtentis; & Doctores communiter reſpondent talem, cauſa cognita, privandum, ac deponendum eſſe per Judicis ſententiam, ſi Simonia per ejus culpam commiſſa fuit, ità enim colligitur ex cap. *Presbyter*, 1. *qu.* 1. & cap. Sicut Simoniaca, antè latam verò ſententiam Simoniacus poteſt in foro conſcientiæ beneficia antè legitima obtenta, ac poſſeſſa retinere, & fructus percipere. Ità Ugolinus, Henriquez, Avila, Suarez, Layman, & alii, nec etiam ad alia beneficia obtinenda ſit inhabilis antè Judicis ſententiam, ſed tantùm ad idem beneficium obtinendum hoc enim ſolùm exprimitur in cap. cit. licèt Bonacina oppoſitum teneat qu. 7. cit. punct. 2. diff. 2.

101 Tertiò quod attinet ad Simoniam pro Religionis ingreſſu in primis excommunicantur tàm dantes, quàm recipientes aliquid Simoniacè pro Religionis ingreſſu, ut videre licet in Extravag. 1. de Simonia. Communiter tamen Doctores advertunt Suarez, Leſſius, Layman, Navarrus, & alii rarò hanc excommunicationem incurri ob Religionis ingreſſum, & ab ea excuſare, vel tenuitatem, & paupertatem Monaſterii, vel contrariam conſuetudinem receptam, & ratio eſt, quia Monaſterium eſt inops, itaut commode ingredientem ſuſtentare nequeat, niſi aliquid pro ſuſtentatione tribuat, omnes concedunt illicitum non eſſe aliquid dare, vel recipere ex pacto ſuſtentatione ingredientis, quia hoc eſt jus naturale, & in tali caſu datur temporale pro temporali, ſcilicet, pro ſuſtentatione ingredientis, non autem pro ſpirituali, ſcilicet pro ipſo Religionis ingreſſu, ut ad Simoniam committendam requiritur. Si verò Monaſterium dives eſt, quamvis aliqui dicant, ut Toletus, Suarez, Filliucius, & alii, non poſſe quicquam licitè dari, vel accipi, & dando, vel accipiendo prædictam cenſuram incurri. Alii tamen dicunt etiam in tali caſu iſtam excommunicationem non incurri dando, vel recipiendo aliquid, non pro ipſo Religionis ingreſſu, ſed pro ipſius ingredientis ſuſtentatione, quia adhuc in hoc caſu eadem ratio militat, quamvis Monaſterium dives ſit, & locuples, quia quoties datur, vel accipitur temporale pro temporali, non committitur Simonia; ſed in hoc caſu etiam accipitur temporale pro temporali, cùm accipiatur pecunia, vel res alia pretio æſtimabilis pro ſuſtentatione Religioſi, quæ pretio æſtimabilis eſt; ergo Simonia, non committitur; atque ideò ſicut Monaſterium inops Simoniam non committit recipiendo aliquid pro ſuſtentatione ingredienti, ità neque Monaſterium dives, & conſequenter neque excommunicationem incurrit in cit. Extravag. poſitam contrà Simoniacos pro Religionis ingreſſu; quam ſententiam, ut probabiliorem ſequitur Bonac. loc. c. §. 4. num. 4. & aliis rationibus probat citans pro ea Sylveſtrum, Sotum, Mirandam, Suarez, Laym. & alios. Verùm, ut diximus art. præced. nu. 97. oppoſita ſententia tutior eſt in conſcientia, plures enim, & graves DD. cenſent Simoniam ſapere, quando Monaſterium eſt dives, aliquid titulo ſuſtentationes exigere; hoc enim fit prætextu paupertatis, non quidem veræ, ſed fictę, & ſimulatæ, & hoc præſertim apertè docet D. Th. 4. diſt. 25. qu. 3. ad 2. ubi ait, quod quando ſine gravamine Monaſterii recipi poteſt Novitius, Simoniacum eſt aliquid exigere, cui ſubſcribunt Cajetanus, Victoria, Roſella, Armilla, Leſſius, & alii Summiſtæ.

102 Quartò certum eſt ex dictis, & communi Doctorum ſententia ad prædictam excommunicationem contrà committentes Simoniam in Ordine, vel beneficio, aut Religionis ingreſſu incurrendam non ſufficere Simoniam mentalem, quia Eccleſia de internis non judicat, imò neque etiam ſufficere conditionalem, quia ad incurrendam cenſuram requiritur effectus completus, & conſummatus, per Simoniam autem ſolùm conventionalem effectus non eſt completus, & conſummatus, ſed per

Digitized by Google

per realem; ergò Simonia realis requiritur ad talem excommunicationem incurrendam.

Confirmatur, quia hæc excommunicatio fertur contrà dantes, & accipientes, ut textus Extravagant. citat. loquitur; hæc autem verba effectum Simoniæ completum indicant tàm ex parte dantis, quàm accipientis; tum tandem quia ut teſtatur Bonac. loc. cit. ſic uſu, ſtylo, & praxi Curiæ Romanæ receptum eſt, ſicque in Rota Romana ſuſtineri ſolet. Pœnæ etiam prædictæ inflictæ ſunt contra eos, qui Simoniam confidentialem committunt ſuperius explicatam art. 1. nu. 82. cùm quis, ſcilicet, alteri dat, vel procurat beneficium cum certa confidentia, ideſt, expreſſo, aut tacito pacto, ut is, cui procuratur, elapſo aliquo tempore illud ſibi, vel alteri reſignet, vel cum onere dandi certam fructuum partem, ut patet ex Bulla Pii IV. quæ incipit: *Romanum Pontificem*, & Pii V. quæ incipit *Intolerabilis*, hæc itaque ſpecialis Simonia inducit in primis excommunicationem Papalem utrique parti contrahenti; deindè annullat reſignationem, & collationem beneficii, in quo eſt commiſſa, & inhabilitat ad idem poſteà obtinendum. Rurſus privat omnibus beneficiis, & penſionibus antè obtentis, non tamen antè ſententiam latam, & beneficia ſic collata ſoli Pontifici reſervantur. Ad prædictas tamen pœnas incurrendas neceſſarium eſt, ut Simonia confidentialis opere impleta ſit dato, & accepto beneficio, licèt accipiens viciſſim illam promiſſionem non impleverit, v. g. penſionem nondum ſolverit, undè Simonia confidentiæ completa dato, & accepto beneficio, licèt accipiens promiſſionem viciſſim non impleverit, prædictas pœnas inducit. An autem iſta excommunicatio incurratur ſtatim poſt beneficii receptionem antè illius captam pacificam poſſeſſionem communis opinio affirmativè reſpondet, quia recepto beneficio completa videtur actio ſub cenſura prohibita; beneficiarius enim per collationem dicitur beneficium recipere, etiamſi illius pacificam poſſeſſionem adhuc non habeat. Quod autem dictum eſt de Simonia confidentiali in beneficiis, dici etiam debet de confidentia in penſionibus, quia conſtitutio Pii IV. beneficia, & penſiones complectitur, ut patet ex verbis ipſius à Bonac. relatis qu. 7. cit. punct. 1. §. 1. Ità Leſs. Suar. Layman, Bonac. & alii communiter, quamvis Tancred. hoc ultimum neget diſp. 45.

103 Quintò de reſtitutione debita propter Simoniam plura ſolent à Doctoribus diſputari; ſed breviter dicendum eſt, in primis propter Simoniam purè mentalem nullam deberi reſtitutionem, ita enim habetur cap. ult. de Simonia, & ità docent communiter DD. Deindè qui beneficium habet Simoniacè obtentum per alium, ſed à ſe bona fide poſſeſſum, non tenetur ſimul cum beneficio fructus collectos, & bona fide conſumptus reſtituere, ſed ſolùm eos, quos habet, quando bona fides ceſſat, & beneficium reſignat. Ità D. Th. 2. 2. qu. 100. ar. 6. ad 3. Tandem qui Simoniacè pro collatione ordinum, & beneficiorum pecunias accepit, illas reſtituere tenetur antè Judicis ſententiam, & ſimiliter pro collatione Sacramentorum, & Sacramentalium, ſi notabiliter excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat, ut docet D. Tho. l. c. art. ult. & ratio eſt, quia jus Canonicum ſuprà allegatum illum incapacem reddit dominii talis pretii, & pecuniæ Simoniacè acceptæ; & quamvis aliqui Theologi exiſtiment nullam ad id eſſe obligationem, oppoſitum tamen tutius eſt, ac probabilius, ut videri poteſt apud Leſſium dub. 18. & alios Doctores paſſim; & hoc præſertim de pretio pro collatione beneficii accepto, & de ipſo beneficio Simoniacè conſecuto, hoc enim retineri non poteſt etiam antè Judicis ſententiam, ut patet cùm ex cap. *Si quis neque* 1. qu. 1. tùm ex Extravag. *Cum deteſtabile*, de Simonia; imò non ſolùm beneficium ſic conſecutum reſtitui debet etiam antè Judicis ſententiam, ſed etiam fructus ejus jam percepti, ſiquidem nullo juſto titulo retineri poſſunt, cum adeptio beneficii Simoniaca ſit ipſo facto irrita; tum etiam quia ſic expreſsè habetur in Extravag. cit. *Cum deteſtabile*. Cui verò facienda ſit reſtitutio pretii accepti pro beneficio, collatione Ordinum, Sacramentorum, & Sacramentalium, licèt ſint etiam diverſi modi dicendi, brevius tamen, & probabilius dicendum eſt in primis, quòd qui dedit, ignoravit ſimoniacum eſſe contractum, ipſi ſemper eſt reddenda pecunia, vel pretium, quia bona fide dedit, ità decernitur cap. *Veniens* de Simonia. Deindè acceptum pro beneficio, aliave re ſpirituali, non ſecuta collatione, jure naturæ reſtituendum eſt ei, à quo eſt acceptum, quia deeſt titulus retinendi, cùm non præſtetur id, pro quo datum eſt. Tandem ſi res tradita ſit, & Simonia ex utraque parte completa, probabilius eſt reſtituendum eſſe, non danti, ut aliqui dixerunt, ſed Eccleſiæ beneficii, in cujus injuriam Simonia commiſſa eſt, vel pauperibus ubi conſuetudine id receptum eſt. Ratio eſt, quia Eccleſia utrumque punire intendit tam ſcilicet dantem, quam accipientem, quia in tali caſu turpiduto delicti, tàm dantem, quàm accipientem afficit, ideoque dans indignus eſt, ut ipſi reſtitutio fiat arg. l. 2. C. de condict. ob turpem cauſam, quapropter D. Th. 2. 2. qu. 32. & 62. Adrianus Covar. Navarr. Sylveſter, Leſſ. & alii communiter ajunt, quæ ſimoniacè accepta fuerunt, ea poſt præſtitam rem ſpiritualem, non danti, ſed Eccleſiæ, vel pauperibus eſſe reſtituenda.

104 Poſtremò de cauſa efficiente Simoniæ, ſeù de perſonis, quæ illam committere poſſunt, plura etiam à Doctoribus diſputari ſolent; ſed ſuppoſita diſtinctione Simoniæ præmiſſa ar. 1. n. 81. quòd alia jure divino prohibita eſt, & alia jure tantùm humano, breviter dicendum, omnes cujuſcumque conditionis homines culpam Simoniæ jure naturali, & divino vetitæ contrahere poſſe; & ratio eſt, quia omnes, etiam Summus Pontifex, juri naturali, & divino ſunt ſubjecti; undè non ſolùm Chriſti fideles, ſed etiam infideles peccato ſimoniæ ſubjici poſſunt, ut ſi Baptiſmum, vel Ordinem, vel Epiſcopatum pro filio, vel amico emunt, aut alia ratione ſpiritualia tradant prævia pecunia, vel recipiant; & ratio eſt, quia infideles etiam, & Pagani juri naturali, & divino ſubjiciuntur, loquendo autem de ſimonia jure tantùm humano prohibita, dicendum eſt omnes cujuſcumque conditionis homines Baptizatos Simoniam jure Canonico prohibitam incurrere poſſe; & ratio eſt, quia omnes homines baptizati legibus Eccleſiaſticis generaliter latis ſunt ſubjecti, undè licèt in tali materia Simoniæ Summus Pontifex excuſari poſſit, quia ſecum diſpenſare cenſetur, inferiores tamen Prælati, ut Epiſcopi, excuſari non poſſunt, ſed labem Simoniæ incurrunt, in beneficiis conferendis recipiendo aliquid temporale pro inſtitutione, collatione, reſignatione, permutatione, vel alia proviſione. Clerici etiam pluribus modis Simoniam incurrere poſſunt, ſi nimirum Ordines per pecuniam recipiant, vel beneficia, & alia Officia Eccleſiaſtica, vel ſi miniſtrent ſpiritualia pro temporalibus, tamquam pro pretio, & ſimilibus modis. Religioſi tandem, tàm ut Clerici, quàm ut Religioſi, ſimoniaci eſſe poſſunt, ut ſi Religioſum recipiant pro pretio, profeſſionem conferant pro pecunia, vel procurent officia, ut Generalatum, Provincialatum, Prioratum, & ſimilia, ut habetur c. *Salvator*, 1. qu. 3. Ità Suarez, Fillincius, Tancred. Bonacina, & alii Recentiores, & ex noſtris Aſteſanus, & Nicolaus de Orbellis loco citato.

DISPUTATIO XV.

DE PECCATIS.

PRÆMISSIS, & expeditis diſputationibus de Legibus, de Juſtitia, & Jure, de præceptis Virtutum Theologicarum, de Legis Divinæ, ſeù Decalogi præceptis, de præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis, ordo doctrinæ poſtulat, ut in præſenti diſputationem ampliſſimam de peccatis aggrediamur, quæ contrà prædicta præcepta committi poſſunt. Quoniam verò quoad ea de peccatis, quæ ad ſpeculationem, & ſcholaſticam ſpectant, copiosè, ac ſufficienter egimus, ac diſceptavimus lib. 2. ſent. diſput. 6. hic ſolùm, quæ ad moralem doctrinam pertinent tractabimus, repetendo interdum, & cum majori brevitate, ac facilitate ea dumtaxat, quæ ad praxim attinent, & ad rationem cognoſcendi, & diſcernendi peccata, juvare poſſunt pro directione Confeſſariorum, ac pœnitentium.

Digitized by Google

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura, & Eſſentia Peccati.

2 IN hac quæſtione non eſt ſermo de natura, & eſſentia peccati originalis, quod aliena culpa contrahitur, de quo ſufficienter actum eſt lib. 2. ſent. diſp. 4. qu. 5. ſed de natura, & eſſentia peccati actualis, quod propria culpâ contrahitur, & propria voluntate incurritur, & hoc rurſus eſt duplex, unum dicitur propriè, & ſimpliciter actuale, quia nimirum in aliquo actu conſiſtit, vel omiſſione actus, ut detractio, deſiderium impudicum, Miſſæ omiſſio, &c. Alterum dicitur habituale, quia, ſcilicet, habitualiter perſeverat, donec per pœnitentiam retractetur, ut eſt detractio, fractio jejunii, vel aliud peccatum externa die commiſſum, de quo pœnitentia nondum eſt peracta, & quoniam de peccato habituali quoque ſufficienter egimus 2. ſent. diſp. 6. cit. qu. 9. ideò in præſenti de natura, & eſſentia peccati actualis erit ſermo.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit peccatum actuale, & quotuplex.

3 PRimò, pro hujus quæſiti reſolutione ſupponendum eſt ex dictis diſp. 6. cit. qu. 1. malitiam moralem formaliter peccati conſtitutivam in privativo conſiſtere, & non in poſitivo, ut quidam Thomiſtę dixerunt, quod quidem ſatis evidenter conſtat, & Patrum auctoritate, & ratione; nam D. Anſelmus lib. de concordia præſcientiæ cum libero arbitrio cap. 1. inquit: *Non eſt injuſtitia qualitas, aut actio, aut aliqua eſſentia, ſed tantum abſentia debitæ juſtitiæ*, & D. Aug. lib. 12. de Civit. c. 7. ait: *Nemo quærat cauſam efficientem humanæ pravitatis, non enim eſt efficiens, ſed deficiens, quia nec illa effectio eſt, ſed defectio*, & D. Ambroſius lib. de Iſaac, & anima cap. 7. ait: *Quid eſt malitia, niſi boni indigentia?* & eodem modo loquuntur alii Patres, dum eſſentiam, & formalitatem peccati, & mali moralis explicare volentes, ſemper per privationem boni illud exprimunt, ipſum appellantes abſentiam boni, privationem boni, corruptionem virtutis, & ordinis defectum. Hoc idem ratione probatur, & quidem de peccato omiſſionis nulla eſt difficultas, hoc enim peccatum, ut ex ipſo nomine conſtat, concedunt omnes formaliter conſiſtere in carentia ipſius actus honeſti, & debiti, eum ſcilicet, quis poteſt, & tenetur illum elicere; ut ſunt omnia peccata contra præcepta poſitiva; de peccato autem commiſſionis probatur ratione Scoti 2. diſt. 27. quia poſita voluntaria, & libera privatione conformitatis ad legem, & regulas morum in voluntate, vel ejus actu, & præciſo quocumque poſitivo illis ſuperaddito intelligitur peccatum; ergò peccatum formaliter, quòd eſt malum morale, in tali privatione conſiſtit.

Confirmatur, quia poſita tota ſubſtantia actus cum libera tendentia in objectum, quod proponitur, ut prohibitum, adhuc actus non intelligitur formaliter malus, niſi intellecta tali privatione; ergo &c. Probatur aſſumptum, quia cùm actus tendens in objectum prohibitum non poſſit concipi ut talis, niſi ſub privatione conformitatis ad præceptum negativum; conſequens eſt non poſſe concipi, ut malum formaliter, niſi cum præfata privatione, ea namque ſecluſa jam non diceretur actus tendens in objectum prohibitum, atque ideò non diceretur moraliter malus; quaſdam verò Adverſantium reſponſiones fusè rejectas vide loc. cit. & hæc eſt communis opinio.

4 Secundò, cujus autem boni ſit hæc privatio, quam malitia formalis peccati importat, aſſerit Scotus loc. cit. 2. diſtin. 37. & diſtin. 40. & quol. 17. eſſe privationem debitæ rectitudinis, ſeù conformitatis ad legem, quam voluntas procurare tenetur in actu ſuo; hæc autem aſſertio probata ſufficienter remanet ex auctoritatibus, & rationibus modò allatis, quæ dum convincunt peccatum in privatione boni conſiſtere, non de alio bono loquuntur, quàm de eo, quod ineſſe debuit operi, vel operanti, cujus privatio eſt carentia rectitudinis debitæ actui, ut ibi loquitur Doctor, pro quo etiam alia duo Auguſtini loca adducit, quę apud ipſum videri poſſunt. Et hęc videtur eſſe communis Theologorum ſententia, dum peccatum communiter definiunt eſſe privationem rectitudinis illius, quam homo ex præſcripto legis æternæ, & rectæ rationis dictamine inducere tenetur in actum ſuum; & duo dicunt ad rationem peccati præſertim requiri, unum quod pertinet ad ſubſtantiam actus humani, tamquam ipſius peccati materiale, nimirum ut talis actus ſit humanus, id eſt, voluntarius, & liber; alterum, tamquam ipſius peccati formale, ut ſcilicet, talis actus ſit malus, & pravus, ideſt, ut careat debita commenſuratione ad ſuam regulam; regula autem humanorum actuum proxima, & interna eſt recta ratio, ut dictum eſt diſp. 1. de Conſcientia, remota verò, & principalis, ac primaria, ut dictum eſt diſp. 2. eſt ipſa lex æterna, quæ per lumen rationis naturalis cuicumque manifeſtatur juxtà illud Apoſtoli Rom. 2. dicentes homines geſtare: *Opus legis ſcriptum in cordibus ſuis teſtimonium reddentes illis conſcientias ipſorum*. Et hoc etiam modo Bonacina, diſp. 2. qu. 2. de peccato actuali cum Navarro, Medina, Azorio, Sanchez, & aliis explicat definitionem peccati à D. Auguſt. traditam lib. 12. contrà Fauſtum cap. 37. quod *eſt dictum, vel factum, vel concupitum contrà legem Dei æternam*, qua definitione comprehenduntur peccata oris, operis, & cordis, ad quæ omnia peccata reducuntur, & ait materiale peccati eſſe actum, ſi loquamur de peccato commiſſionis, formale verò eſſe privationem rectitudinis debitæ illi actui indicatam per illam particulam *contrà legem Dei æternam*, ut intelligatur omnia peccata, ſivè ſint contrà legem naturalem, ſivè contrà legem ipſam Divinam, ſivè contrà legem humanam eſſe ſaltem indirectè contrà legem Dei æternam, nam lex Divina non ſolùm præcipit obedientiam, & adimpletionem legis naturalis, & divinæ, ſed etiam humanæ, *qui enim poteſtati Dei, reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit*, ad Romanos 13. Demum in idem recidit alia peccati definitio, quæ à pluribus tradi ſolet, quod eſt tranſgreſſio legis, ſivè eſt voluntarius receſſus à regula Divina, per quam regulam intelligitur præceptum tàm naturale, & divinum, quàm humanum, & per receſſum intelligitur actus, vel ejus omiſſio.

5 Tertiò, ex præcedenti aſſerto ſequitur, quòd de ratione peccati, & mali moralis eſt eſſe contrà legem aliquam ex prædictis, itaut omne peccatum tale ſit formaliter, quia prohibitum, itaut ſi per poſſibile, vel impoſſibile quælibet lex ex dictis tolleretur, aut invincibiliter ignoraretur, peccatum non amplius eſſet peccatum formaliter, nec malum morale. Ità colligitur ex D. Bonav. 2. d. 35. dub. 4. & Scoto loc. cit. 2. d. 37. §. *Concedo igitur*, & 4. diſt. 50. qu. 1. §. *de Secundo*, ubi ait quodcumque peccatum ideò eſſe tale, quia eſt contrà legem, quod fusè probavimus diſp. 6. cit. de peccatis qu. 3. art. 1. tum auctoritate, tum ratione. Ità enim expreſsè deducitur ex Sacra Scriptura, nam Roman. 4. habetur, *ubi non eſt lex, neque prævaricatio*, & cap. 7. *peccatum non cognovi, niſi per legem*; ac etiam ex Patribus, ut patet ex Auguſt. loc. cit. cùm ait peccatum eſſe dictum, factum, vel concupitum contrà legem Dei æternam, & lib. 2. de peccatorum meritis, & remiſſione ait *neque peccatum erit, ſi non diutius jubeatur, ut non ſit*, & lib. de duabus animabus contrà Manich. inquit *peccatum eſt voluntas retinendi, vel conſequendi, quod juſtitia vetat*, & juxtà phraſim Auguſtini loquitur etiam Ambroſius lib. de Paradiſo c. 8. cùm inquit. *Quid eſt aliud peccatum niſi legis Divinæ prævaricatio, & cæleſtium mandatorum inobedientia?* quo loquendi modo expreſsè docent actum peccati præcisè eſſe peccatum, quia Divina lege prohibitum, adeout ſi nullum extaret præceptum, nullum eſſe peccatum. Ratione tandem probatur, quia peccatum ex dictis conſiſtit in privatione rectitudinis debitæ, ſed hoc debitum, & obligatio non poteſt eſſe, niſi à lege alicujus Superioris; ergò omne peccatum eſſe debet contrà aliquam legem, & hæc ſententia verior eſt, & communior in ſchola Scotiſtarum, & etiam Thomiſtarum, quam tenent Averſa, Salas, Bonacina, Lezana, & alii Recentiores paſſim aſſerentes malitiam peccati actualis conſiſtere in contrarietate ad legem.

6 Addendum tamen eſt, ut diximus, & fusè probavimus loc. cit. in his actibus, qui dici ſolent intrinſecè mali, ut ſunt odium Dei, blaſphemia, mendacium, & alia peccata contrà primę tabulæ præcepta, malitiam moralem non ità ex lege lata attendi debere, quaſi poſſint à Deo diſpenſari, ut benè fiant. Ità enim expreſsè docet Scotus 3. d. 37. §. 5. *Ad quæſtionem*, ubi negat pręcepta, primæ tabulæ, quatenus ſumuntur negativè, eſſe diſpenſabilia, licèt concedat præcepta ſecundæ tabulæ à Deo diſpenſari poſſe, & ratio à priori eſt, ut ibi diximus, quia quantumcumque ab illis actibus intrinſecè malis præſcindamus prohibitionem ex lege derivatam, & conſequenter malitiam formalem in genere moris ex tali prohibitione provenientem; numquam tamen poſſunt hi actus à prohibitione radicali, & fundamentali ſejungi, quæ oritur ex natura actus eò ipſo, quòd tranſit ſuper tale objectum; ex qua prohibitione oritur in actu malitia formalis in genere naturæ quæ ſufficit, ut numquam diſpenſari poſſit, ut licitè fiat; ut loc. cit. fusè probatur. Quomodo autem etiam peccatum veniale ſit contrà legem, & præceptum Dei patet ex dictis diſp. 6. cit. qu. 6. num. 163. & adhuc magis conſtabit ex infrà dicendis de diſcrimine inter peccatum mortale, & veniale vertente, quia nimirum mortale eſt contrà præceptum obligans ad aliquod neceſſarium ad ſalutem, veniale verò contrà præceptum obligans ad aliquod utile tantùm, non verò ſimpliciter neceſſarium, ut docet Scotus 2. diſt. 21. littera B. qua ratione dici ſolet conſilium. Quo etiam ſenſu dicantur

aliqua

Digitized by Google

aliqua mala, quia prohibita, & aliqua prohibita, quia mala, patet ex dictis diſp. cit. q. 3. num. 97. ea enim malorum diſtinctio ab omnibus admittitur in hoc ſenſu, quòd dantur aliqua mala, quia vetita ſunt præciſè per legem poſitivam; alia vero lege poſitiva quoq; prohibentur, quia ſunt mala, hoc eſt, contrà legem naturalem, & æternam, undè concluditur non dari peccatum, quod non ſit contrà legem, vel poſitivam, vel ſaltem naturalem.

7 Quartò, prætereà omne peccatum intrinſecè etiam includit oppoſitionem cum aliqua virtute, & ratio eſt, quia vitium directè virtuti contrariatur; ſed quodcumque peccatum pertinet ad aliquod vitium, à quo eliciatur, vel ad quod diſponat; ergò peccatum omne contrariatur virtuti; & hæc oppoſitio etiam peccati cum virtute eſt maxime illi intrinſeca, & eſſentialis; cùm enim malitia peccati in carentia rectitudinis, & honeſtatis virtutis eſſentialiter conſiſtat, ut diximus, conſequenter dicendum eſt hanc quoque oppoſitionem eſſe illi intrinſecam, & eſſentialem. Confirmatur, quia ex hac oppoſitione peccati cum virtute, ſeù rectitudine, & honeſtate illius oritur, quod ſit contra rationem, & naturam rationalem, ac etiam contrà legem, & contrà Deum; ergò talis oppoſitio eſt maxime intrinſeca, & eſſentialis peccato. Ex eo autem, quod peccatum ſit contrà Deum, deducunt plures peccatum etiam intrinſecè includere, quod ſit offenſa Dei, quod ex ejus definitione probant, eo enim quod in ipſa dicitur, quòd ſit *contrà legem æternam* denotant eſſe contra Deum, ac per conſequens offenſa ipſius. Ita Caſpenſis, Lezana, Granadus, Cornezo, & favent Cajetanus, Medina, Zumel, Victoria, & plures alii Thomiſtæ. Sed probabilius eſt, quod ait Bonacina loc. cit. cum pluribus aliis offenſam, & injuriam Dei eſſe potius veluti quamdam paſſionem, & proprietatem peccati, quatenus peccator peccando Deum offendit, illique injuriam facit, ſicut ſubditus ſuo Principi, vel Superiori injuriam facit, dùm ipſius legibus, & præcepti debitam obedientiam non præſtat. Non eſt tamen talis offenſa, & injuria de ratione formali, & intrinſeca peccati, quia ſi per impoſſibile aliquis invincibiliter Deum eſſe ignoraret, ſciret verò homicidium, vel furtum eſſe contrà rectam rationem; procul dubio furando, vel occidendo peccaret, ipſius tamen peccatum rationem offenſæ Dei non haberet, ſiquidem de ratione offenſæ, ut inquit Ariſt. 5. Ethic. c. 8. eſt quòd cognoſcatur perſona, quæ offenditur, alias non erit voluntaria, nec imputabilis; ſicut occiſio hominis non eſt voluntaria, aut imputabilis ei, qui invincibiliter eum, quem occidit, putat non eſſe hominem, ſed feram; non ergò includit intrinſecè peccatum eſſe offenſam Dei, & ob id etiam excuſatur amens, dùm alium injurioſis efficit verbis, quia neſcit illis verbis injuriam irrogari. Nec obſtat quod ajunt Adverſarii, quòd adhuc in tali caſu, quo eſſet in aliquo ignorantia Dei invincibilis, tale peccatum Deo diſpliceret quia eſſet contrà rationem, & dictamen rationis. Etenim admiſſo etiam, quod Deo diſpliceret, non tamen peccanti imputaretur, ut offenſa Dei, ob ignorantiam ejus invincibilem, quæ ipſum excuſat.

8 Quintò, quoad aliam quæſiti partem, pluribus, variiſque diviſionibus ſolet peccatum dividi, ut notat Aſteſan. noſter lib. 2. tit. 6. de vitiis, & peccatis in communi art. 2. quæ in præſenti inſinuandæ ſunt, & inferius ſpecialiter examinandæ. In primis itaque peccatum actuale dividitur in peccatum commiſſionis, & omiſſionis, ut docet D. Auguſt. lib. de perfectione Juſtitiæ c. 5 t. & ratio eſt, quia peccatum actuale eſt tranſgreſſio legis, hæc autem tranſgreſſio duobus modis fieri poteſt, ex Auguſt. loc. c. ſi nimirum aut illa fiant, quæ prohibentur, & hoc eſt peccatum commiſſionis; aut non fiant, quæ jubentur, & iſtud eſt omiſſionis. Unde peccatum commiſſionis opponitur præcepto negativo, quod obligat ſemper, & pro ſemper, ſeù omni tempore; peccatum verò omiſſionis opponitur præcepto affirmativo, quod obligat ſemper, ſed non pro ſemper, ideſt, non omni, ſed certo tantùm, & determinato tempore obligat. Deindè etiam generaliter dividitur utrumque peccatum tam commiſſionis, quàm omiſſionis in mortale, & veniale; peccatum mortale, ut nomen ipſum ſonat, eſt illud, ratione cujus homo gratia ſanctificante privatur, & æterna damnatione puniri meretur; veniale vero, quod quidem peccatum ſit, non tamen gratia ſanctificante hominem privat, neque damnatione æterna dignum reddit, ac proinde, ut ipſum nomen ſonat, facilè veniam conſequitur, vel aliquo modo venia dignum eſt, ità communiter diſcurrunt Theologi de differentia peccati mortalis, & venialis, ſic enim colligitur ex D. Auguſt. 21. de Civit. c. ult. & lib. de vera & falſa pœnit. c. 18. & ex D. Ambroſio lib. de Paradiſo cap. 5. & aliis PP. Rurſus ex D. Hieronymo Ezech. 43. dividitur peccatum in peccatum cordis, oris, & operis, & ità etiam colligitur ex D. Auguſt. lib. 22. contrà Fauſtum c. 27. dum ait, peccatum eſſe dictum, vel factum, vel concupitum contrà legem Dei, ſicut enim aliquando bonum pertinet ad cor, ut colligitur ex illo Pſal. 5. *Qui loquitur in corde ſuo*; aliquando ad os, *qui non egit dolum in lingua ſua*, & aliquando ad opus, *nec fecit proximo ſuo malum*: ità pariter de malo, & peccato diſcurrendum eſt, ut ait Scotus 2. diſt. 42. qu. 4. quod etiam in duplici ſenſu poteſt intelligi, ut communiter Doctores advertunt, primò de uno, & eodem peccato, ut v. g. de vindicta, quæ primò in corde concipitur, deindè per verba contumelioſa ad os progreditur, & poſteà ad opus per percuſſionem, occiſionem &c. ſecundò de diverſis peccatis, nam infidelitas perficitur in cordè, detractio in ore, & homicidium in opere. Item ex D. Greg. 31. Moral. inter peccata quædam ſunt ſpiritualia, & quædam carnalia. Peccata quidem ſpiritualia dicuntur, quæ in electione ſpirituali perficiuntur, & conſummantur, ut ſuperbia, inanis gloria, &c. carnalia verò, quæ in carnali, ut gula, & luxuria, undè dixit Apoſtolus 2. Corinth. 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritus.*

9 Demum ex parte motivi, ut ait Aſteſanus loc. cit. peccatum dividitur in peccatum ex ignorantia, ex paſſione, & ex malitia. Peccatum ex ignorantia illud eſt, quod ab ignorantia vincibili voluntarium diminuente, tamquam à cauſa per accidens procedit juxta illud 1. ad Cor. 2. *Si cognovisſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*; dicitur autem hoc peccatum ab ignorantia vincibili provenire, quia ut Scotus advertit 2. diſt. 22. quæſtion. un. quod ex ignorantia invincibili fit, omnino involuntarium cenſetur, ac proindè peccatum eſſe non poteſt, quia hoc eſſe debet voluntarium; dicitur etiam eſſe ex ignorantia voluntarium diminuente, ad excludendam ignorantiam vincibilem affectatam, ſeu directè volitam, quia ut Scotus ibidem innuit, ignorantia affectata perfectam libertatem non tollit, ac proinde peccatum ex ignorantia non conſtituit, ſed potius ex malitia, quando enim quis ex induſtria, & ex profeſſo aliquid vult ignorare, ut poſteà liberiùs peccet, tunc prima peccati origo non eſt ignorantia, ſed prava ignorandi voluntas. Peccatum ex paſſione illud eſt, quod ex motione appetitus ſenſitivi originem ducit trahentis voluntatem ad conſenſum, ac proindè ejus libertatem diminuentis juxtà illud Jacob. 1. *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus*, ad hoc enim ut dicatur peccatum ex paſſione, requiritur, ut paſſio perturbans intellectum antecedat, & quodammodo extorqueat voluntatis conſenſum, ut Scotus docet 2. diſt. 6. quæſt. 1. ad 1. nam quando ſequitur, & excitatur à voluntate, ut cùm quis ſpontè concupiſcentiam in ſe excitat, tunc non eſt peccatum ex paſſione, ſed ex malitia, ſiquidem tunc prima peccati radix, & origò non eſt paſſio, ſed mala voluntas, quæ paſſionem excitat, ut docet Scotus 2. diſp. 34. quæſt. 1. C. Peccatum tandem ex malitia ex Scoto ibidem eſt, quod abſque ignorantia, vel paſſione præcedente ex plena libertate, & voluntate committitur juxtà illud Job. 34. *Qui quaſi de induſtria receſſerunt à Deo*, qua ratione Ariſtot. 7. Ethic. cap. 7. & 8. vocat hoc peccatum ex electione, & ſic etiam vocatur à Scoto 2. diſt. 6. cit. quæſt. 1. & ratio eſt, quia tunc homo propriè ex ſe fertur in malum, quando neque ex paſſione, neque ex ignorantia, ſed propria libertate in illud fertur, & ideò tunc ex malitia peccare dicitur. Conveniunt autem DD. diviſionem peccati in tria prædicta membra non eſſe eſſentialem, ſed accidentalem, quia ſumitur ex diverſis motivis ad circumſtantiam tantùm pertinentibus, ut patet in exemplo homicidii, quod committi poteſt ex ignorantia, ex paſſione, & ex malitia, itaut nulla ex illis motivis inducatur diverſitas eſſentialis, & ſpecifica, ſed tantùm accidentalis ex diverſis circumſtantiis ad eamdem ſpeciem pertinentibus.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid requiratur ad peccatum actuale.

10 PRimò, ad hoc, quòd aliquis actus, vel ejus omiſſio ſit peccaminoſus, & culpabilis requiritur, quod non tantùm ſit voluntarius, ſed etiam liber, & deliberatus, id eſt, cum aliqua actuali advertentia malitiæ, & ratio deducitur ex dictis 2. ſent. diſp. 5. de actibus humanis q. 1. nu. 3. quia ad actum humanum, vel moralem duo requiruntur, nempè quòd ſit liber, & deliberatus, hoc eſt, quòd liberè procedat à voluntate ex delectu operante, & deliberatè ab intellectu, id eſt, ex debita conſideratione, & attentione rationis circà finem ejuſdemque deliberatione, & conſultatione circà media, quantum ſufficit ad exercitium libertatis; ſolùm enim actus hujuſmodi per regulas morum ſunt regulabiles, & poſſunt eſſe boni, vel mali in genere moris, & actuum moralium proprietates habere, ſcilicet eſſe meritorios, vel demeritorios, ac laude, vel vituperio dignos, ut ibi dicebamus. Neque ad actum peccaminoſum præſertim moraliter ſufficit libertas, & advertentia quævis virtualis, vel interpretativa, quia ſcilicet, quis advertere poterat, & debebat, nec quæcumq; actualis, qua ſcilicet intellectus malitiam objecti ſemi-

ſemiplenè attendat, ut contingit in ſemiebriis, vel ſemidormientibus, vel ità graviter mente diſtractis, ut ad malitiam objecti leviter advertant; ſed requiritur, ut bene, & ſufficienter malitiam objecti advertat, aut ſaltem de ea dubium, vel ſcrupulum concipiat, & ratio eſt, quia niſi quis talem advertentiam habeat malitiæ operis, quod præſtat, vel ſaltem dubium habeat, vel cogitationem aliquam mali; inadvertentia, ſeu oblivione invincibili laborare cenſetur, quæ ignorantiæ invincibili comparatur. Undè ſicut iſta à peccato excuſat, ita etiam inadvertentia malitiæ, vel periculi excuſare debet. Tùm quia non eſt peccatum, niſi voluntarium, ſivè advertentia autem voluntarium eſſe non poteſt, cùm voluntas non feratur in incognitum; unde quando quis actu peccat ſemper habere debet advertentiam aliquam malitiæ operis quod præſtat; ſaltem tenuem, & confuſam, ideòque Doctores communiter docent ebrium non peccare formaliter, quando uſu rationis caret, ſed malitiam eorum, quæ tunc fiunt, anteà contraxiſſe, dum prævidens malum, quod commiſſurus erat, ejus cauſam dedit, atque ideo peccaſſe ſolùm in cauſa.

11 Secundò, ex his ſequitur ad peccatum contrahendum tres requiri conditiones. Prima eſt, ut ſit voluntarium, ideſt, ut fiat à voluntate conſentiente; & defectu hujus conditionis nullus actus, qui neque eſt in voluntate, neque à voluntate, eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet, ſive is ſit internus, ut cogitationes contrà fidem, motus carnis etiam uſque ad effuſionem ſeminis, ſivè externus, ac violentus, ut ſtuprum Virgini per vim illatum. Secunda conditio eſt, ut ſit liberum, ideſt, ut ſit in poteſtate voluntatis illud facere, vel non facere, & defectu hujus conditionis à peccato excuſantur vehementiſſimi motus iræ, aut concupiſcentiæ, & ſenſualitatis, quibus uſus rationis perturbatur, & libertas tollitur, qui dici ſolent motus primò primi, motus enim primò primus juxtà communem Doctorum dicitur ille, qui omnem rationis uſum, & malitiæ advertentiam prævenit, conſequenter non eſt voluntarius, & liber, cùm voluntas in incognitum non feratur; non tamen defectu hujus ſecundę conditionis excuſantur à peccato motus ſecundò primi, talis enim dicitur ille, qui motui primò ſuccedit; & hic cùm ſit conjunctus cum aliqua cognitione, & advertentia malitiæ, ad culpam imputatur, quia poſita aliqua malitiæ advertentia, pręcaveri poteſt, & repelli, quamvis ſi perfecta non adſit advertentia, & deliberatio, ad mortalem culpam non imputatur, ſed ſolùm ad venialem, ut ſuprà dictum eſt. Tertia conditio eſt, ut advertatur malitia, & defectu hujus conditionis excuſatur à peccato qui aliquo die non jejunat, nihil cogitans, vel dubitans de jejunio in tali die; item qui lapidem proiicit per feneſtram nihil advertens periculum lędendi tranſeuntes; vel qui contractum uſurarium celebrat advertens eſſe talem, & tandem hac ratione damna, & eventus ex ebrietate ſecuti, & nullo modò prævisi inculpabiles ſunt, quia nec in ſe, nec in cauſis ſunt liberi; ſecùs vero, ſi ſint pręviſi, nec diligentia ſufficiens ex pręſcripto prudentię ſit adhibita, ne ſequatur quod conſultò addimus, quia tali diligentia adhibita, quamvis poſteà eveniant, culpa vacant. Ità Vaſquez, Leſſius, Sanchez, Azorius, Reginaldus, Bonacina, & alii Recentiores, & antè omnes Aſteſanus noſter l. 2. cit. tit. 6.

12 Tertiò, conſtat ex dictis qualem advertentiam per ſe requirat peccatum; etenim advertentia ad peccatum mortale requiſita plena eſſe debet, & perfecta per firmum intellectus judicium de malitia actus, vel ſaltem periculo illius, ut communiter Doctores docent, & ratio eſt; quia cùm peccatum mortale ſit gravis Dei offenſa, & creaturę rationalis irreparabile damnum, quia homo per peccatum mortale ęternæ pœnę ſit reus, plenum, atque perfectum voluntatis conſenſum requirit, qui eſſe nequit abſque plena advertentia, & firmo judicio de malitia actus, vel ſaltem de periculo malitiæ. Tum quia credibile non eſt infinitam Dei bonitatem, ac pietatem velle, ut homo talis, & tantę pœnę reus conſtituatur, niſi expreſsè ad peccati malitiam adverterit, vel ſaltem dubitaverit; & ſi quęlibet advertentia ad mortale ſufficeret, jugum Chriſti nimis onerosum eſſet, non ſoave, & leve; ergò ad peccatum mortale requiritur expreſſa advertentia malitię, vel periculi. Advertentia autem ad peccatum veniale ſufficiens eſt quæcumque ſemiplena, & imperfecta notitia per imperfectum, & ſemiplenum judicium de malitia actus, vel de periculo illius, & ratio eſt, quia cùm peccatum veniale ſit levis offenſa, nec ſeparans hominem à Deo, ad illud contrahendum ſufficit quicumque ſemiplenus, & ſubreptitius voluntatis conſenſus; & alias quæcumque advertentia etiam imperfecta, & ſemiplena ad prohibendum liberum conſenſum in opus cognitum, ut pravum, eſt ſufficiens. Quęres, an ad peccatum mortale requiratur plena advertentia malitię, quatenus malitia eſt mortalis, vel ſufficiat conſideratio, ſeu cognitio malitię ſimpliciter. Reſpondet Bonac. diſp. 2. cap. q. 2. p. 3. cum Vaſquez, Reginaldo, & pluribus aliis ſatis eſſe, ut homo advertat ad malitiam abſolutè ſumptam, tali enim poſita malitiæ advertentia poteſt homo, & tenetur ulterius inquirere, an malitia ſit gravis, vel levis, & periculum graviter peccandi cavere debet; ſi enim talem cautionem, & inquiſitionem non adhibeat, eo ipſo cenſetur velle opus quavis malitia affectum, ſeque periculo exponit patrandi grave delictum; qui autem ſe periculo graviter peccandi exponit, eo ipſo ſe coinquinat peccato, cujus periculo ſe exponit.

13 Quartò, ultrà advertentiam malitiæ prædeclaratam ad peccatum requiritur etiam conſenſus; & ratio eſt, quia nullum eſt peccatum, niſi ſit voluntarium, ſed voluntarium dicitur illud, cui voluntas conſentit; ergo nullum eſt peccatum, niſi adſit voluntatis conſenſus; hic autem poteſt eſſe duplex, unus directus, & expreſſus, alter indirectus, & interpretativus, ſeu virtualis; primus contingit quando voluntas aliquid expreſsè intendens operatur; alter verò contingit, quando quis aliquid facit, vel omittit prævidens ex tali opere, vel omiſſione aliquod peccatum, & malum ſecuturum, aut quando negativè ſe habet, vel negligens eſt tentationibus repellendis. Ad peccatum itaque incurrendum, licet conſenſus directus, & expreſſus non ſit neceſſarius, requiruntur tamen ad minus conſenſus virtualis, & interpretativus. Quomodo autem in dubiis diſcernere, & dijudicare poſſimus conſenſum perfectum, & ſufficientem ad mortale, vel imperfectum, & inſufficientem adfuiſſe, ait Bonac. l. c. triplici regula dignoſci poſſe. Prima eſt, ſi homo advertens ad peccatum ità ſe cognoſcit affectum, & animo diſpoſitum, ut quamvis illud facile committere poſſet, non committeret; ut plurimum judicandum eſt, non adfuiſſe conſenſum deliberatum, & ad mortale ſufficientem. Secunda regula eſt, ſi dubitans ſit vir ità bonæ, & timoratæ conſcientiæ, ut peccatis diſſentire ſoleat; ut plurimum judicandum, eſt, non habuiſſe plenam advertentiam, & conſenſum, licèt aliquam in repellendis tentationibus negligentiam admiſerit; ſecùs autem dicendum eſt de eo, qui frequenter tentationibus ſuccumbere conſuevit, hic enim in dubio putandus eſt conſenſiſſe perfectè; & ratio eſt, quia fortiſſima præſumptio, & probabilitas deſumitur ex conſuetis, ut ajunt Juriſperiti. Tertia tandem regula eſt, quando quis dubitat, an aliquid fecerit in ſomno, an in vigilia, ſeu dùm eſſet ſui compos, an potius dùm ebrietate, vel phreneſi correptus eſſet; non leve dicendum eſt feciſſe, ſeu voluiſſe ſine plena advertentia, & conſenſu, nam quæ cum plena advertentia fiunt, facillimè cognoſcuntur facta fuiſſe ratione plenæ advertentiæ, cùm rationis uſus liberam permittat homini de ſuis actibus cognitionem, niſi fortè mora temporis aliquam induxerit oblivionem. Ità Bonac. l. c. cum Sanch. Reginald. Clavis regia, & aliis; de quo etiam videri poteſt Becan. tr. 2. de Peccatis cap. 4. q. 5. ubi ait ad perfectum, & directum conſenſum duo requiri, perfectam nimirum intellectus advertentiam, & motum, ac approbationem voluntatis, undè quando hæc duo concurrunt, voluntas plenè, & perfectè conſentire cenſetur; ex quo ſequitur duplici etiam ex capite conſenſu poſſe eſſe imperfectum; primò ex defectu advertentię intellectus, deindè ex defectu voluntatis.

14 Sextò, ex dictis etiam colligi poteſt, quale peccatum ſit deſiderium malum, per quod intelligitur voluntas, intentio, vel deſiderium efficax rei malæ; hoc enim eſſe poteſt, vel abſolutum, vel conditionatum; ſi deſiderium ſit abſolutum, ſivè cogitatio cum voluntate in peccatum conſentiente aliquando perpetrandum, aut in peccato jam commiſſo complacente, dicendum eſt habere eamdem ſpecie malitiam peccati mortalis, vel venialis, quam habet actus exterior, in quem fertur, ut conſtat ex illo Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum mæchatus eſt in corde ſuo.* Et ratio eſt, quia actus interior ſuam bonitatem, vel malitiam habet ab exteriori, tamquam objecto, ut Scot. docet quol. 18. Si verò deſiderium eſt conditionatum, rurſus diſtinguendum eſt; ſi enim deſiderium ſit cum conſenſu conditionato, quo quis aliquid concupiſcit, ſub tali conditione, quę omnem malitiam objecti auferat, non eſt peccatum ſaltem mortale; v. g. vellem prædari, vel fornicari, ſi à Deo mihi permitteretur, ſi Judex eſſem, malefactorem iſtum occiderem. Si verò conditio malum non auferat, tunc eſt peccatum, v. g. ſi cogites, ſi non eſſet infernus, mæcharer; ſi non eſſem religioſus, fornicarer. Ratio eſt, quia quamvis conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte objecti voliti, in voluntate tamen ponit affectum, præciſa conditione non auferente malitiam, ac proindè talis erit culpa, qualis eſſet illud appetere abſque conditione. Ità Valent. Savrus, Salas, Sanchez, Layman, Buſemb. & alii. Hoc tamen intelligendum arbitror, ſi dùm Religioſus hæc dicit habeat affectum fornicationis faciendæ, ſi eſſet in ſtatu ſæculari; ſecus enim eſt, ſi illis verbis tantùm oſtendere vellet, quia facturus fuiſſet in alio ſtatu, qua ratione licitum eſt deſiderium cum conditione hac. *Si prohibitum non eſſet*, v. g. ede-

Digitized by Google

ederem carnes in die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet, tunc enim non peccaret, non ſolùm quia conditio omnem malitiam, quæ à ſola prohibitione eſt, aufert, ſed etiam quia ſic dicendo, tantùm oſtendere intendit, quid facturus eſſet, ſi Eccleſia id non vetuiſſet.

15 Poſtremò, eſt ſatis communis opinio omne peccatum neceſſariò ſupponere aliquem errorem, vel inconſiderationem in intellectu, atque ideo non poſſe voluntatem peccando deficere niſi in intellectu præcedat aliquis defectus, quo non exiſtente, nec in voluntate eſſet peccatum. Ità Thomiſtæ paſſim cum D. Th. 1. p. qu. 63. art. 3. & p. 2. qu. 77. art. 2. quod probant præſertim ex S. Scriptura, ubi omnia peccata alicui defectui intellectuali tribuuntur, ut Jer. 12. *deſolatione deſolata eſt terra, & quia nemo eſt, qui recogitet corde* Iſaiæ 5. *propterea captivus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam*, & Prov. 14. *errant, qui operantur malum*, unde in eadem Scriptura homo juſtus paſſim appellatur ſapiens, peccator verò ſtultus, immò & Ariſt. ipſe 3. Ethic. c. 1. ait, quòd omnis pravus eſt ignorans, & hoc etiam ſuadet ratio ipſa, quia malitia peccati tanta eſt, ut ſi perfectè pro viribus penetraretur, & conſideraretur, certè hominem à peccato deterreret, & ideò dixit Moyſes Deut. 32. *utinam ſaperent, & intelligerent, & noviſſima providerent*. Verùm licet ſpectato naturali, & ordinario modo operandi voluntatis creatæ ſoleat in intellectu præcedere aliqua inconſideratio eorum, quæ poſſunt à peccato voluntatem deterrere, & quamvis, ut regulariter homo malè operetur, aliquis, ut plurimum præcedat defectus in intellectu, non quicumque, ſed præcisè talis conſiderationis defectus, quæ morali certitudine quadam peccatum impediret, quo ſenſu intelligi debent teſtimonia Scripturæ adducta; tamen abſolutè loquendo non eſt neceſſe, ut omne peccatum voluntatis ex aliquo defectu intellectus ſemper procedat, quia ex ſola voluntate eligentis procedere poteſt, ut Scot. noſter docet 2. d. 6. qu. 1. ad 3. & 3. d. 36. art. 2. ubi fusè probat dari poſſe dictamina prudentiæ ſine actibus virtutis moralis conſequentibus, & conſequenter defectum in voluntate, ſine prævio defectu in intellectu, & 1. d. q. 4. 5. *ad argumentum* ubi docet voluntatem ità liberè aſſentire poſſe majori bono, ac efficacius propoſito, ſicut minori, & minus efficaciter propoſito, quod etiam evidenter oſtendit D. Auguſt. 12. de Civit. cap. 6. exemplo de duobus hominibus æqualiter corpore, & animo affectis eamdem pulchritudinem idem intuentibus, quorum alter conſentit, alter diſſentit: Quæ omnia fusè examinavimus lib. 2. ſentent. diſput. 3. *de Dæmonibus* qu. 2. ubi etiam cum Scoto oſtendimus malos Angelos non peccaſſe ex ignorantia, aut aliqua inconſideratione, vel inadvertentia, ſed cum pleniſſima ſcientia, & ex mera malitia, quam opinionem præter Scotiſtas plures ſequuntur Recentiores Valentia, Molina, Beccanus, Lezana, & alii ibi citati.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Peccato commiſſionis, & omiſſionis.

16 PRæmiſſo examine quidditatis, & eſſentiæ peccati actualis, ac eorum, quæ ad illud incurrendum requiruntur, ac diviſionum ejus in generali nunc ad illas ſpecialiter examinandas accedimus; & quia ar. 1. prima diviſio aſſignata fuit in peccatum commiſſionis, & omiſſionis, conſequenter eam primo declarandam aggredimur, quam diviſionem eſſe adæquatam ſupponimus cum communi Doctorum contrà nonnullos antiquiores; nam omne peccatum eſt contrà aliquam legem, ut dictum eſt, omnis autem lex, vel præcipit, vel prohibet aliquid, contrà legem præcipientem peccatur omiſſione actus præcepti; contrà prohibitionem verò peccatur commiſſione actus prohibiti.

ARTICULUS PRIMUS.

De Peccato Commiſſionis.

17 PRimò quæritur, An malitia peccati commiſſionis conſiſtat in aliquo poſitivo. Specialiter autem hæc difficultas movetur de peccato commiſſionis, quia ut dictum eſt art. 1. præcedentis quæſtionis ab initio, peccatum omiſſionis, ut ex ipſo nomine conſtat, concedunt omnes formaliter conſiſtere in carentia ipſius actus honeſti, cùm quis ipſum poteſt, & tenetur elicere, ut ſunt omnia peccata contrà præcepta affirmativa, & poſitiva. Plures Theologi ex ſchola Thomiſtarum docent malitiam peccati commiſſionis, quod actum poſitivum importat, ut eſt homicidium, furtum &c. conſiſtere in habitudine talis actus ad ſuum objectum; ac proinde in aliquo poſitivo, & quamvis in tali peccato admittant etiam aliam malitiam privativam, illam nihilominus poſitivam vocant priorem, & potiorem. Fundamentum præcipuum eorum eſt, quia peccatum commiſſionis, v. g. velle furari, vel occidere, præcisè ſumptum, & quatenus importat actum tendentem in objectum illud, quod eſt furari, vel occidere, ſecluſa omni privatione rectitudinis, eſt diſconveniens rationi, & naturæ rationali; ergò eſt malum moraliter; ac proindè malitia moralis ſolùm in prędicta tendentia poſitiva actus ad ſuum objectum conſiſtet: Ità quamplures ex ſchola Thomiſtarum, quorum aliqui dixerunt illud poſitivum eſſe aliquid phyſicum, & reale, ut Cajetanus, Medina, Bannes, Zumel, Cabrera, & Salmaticenſes; alii verò, ut Canus, Vaſquez, Perez, Arriaga, Amicus, Oviedo, Averſa, Caſpenſis, & alii Recentiores, dixerunt eſſe aliquid morale, nempe diſſonantiam, & diſconvenientiam actus peccaminoſi ad naturam rationalem rationaliter operantem, quam explicant per relationem rationis, aut extrinſecam denominationem.

18 Dicendum tamen eſt juxtà dicta qu. præc. art. 1. & fuſius 2. ſentent. diſp. 6. de peccatis quæſt. 1. etiam malitiam formalem peccati commiſſionis non conſiſtere in aliquo poſitivo, ſivè reali, ſivè morali, vel rationis. Hęc eſt communior, & probabilior ſententia Antiquorum, & Recentiorum, ut conſtat ex dictis loco cit. & probatur in primis ex communi doctrina Patrum, qui omne malum præſertim morale, & malitiam peccati ſolùm per negationem, ſeu privationem explicant, ut ſuprà dictum eſt; deinde ratione, quia ſi malitia formalis peccati conſiſtit in aliquo poſitivo reali, & phyſico, ſequitur Deum non ſolùm permiſſive, ſed etiam poſitivè eſſe cauſam peccati influendo, nimirum in formalem malitiam peccati, quod valdè abſurdum eſt, & anathemate comprehenditur Concil. Trident. ſeſſ. 6. can. 6. Conſequentia patet, quia omne ens poſitivum eſt à Deo, & Deus eſt cauſa per ſe influens in omnem entitatem realem poſitivam, & creatam, quam rationem latè proſequimur diſp. 6. cit. qu. 2. num. 6. & ſequ. varias reiiciendo Thomiſtarum reſponſiones. Quòd autem neque conſiſtat malitia peccati commiſſionis in aliquo poſitivo morali, ſeu rationis ibidem quoque oſtendimus nu. 15. & ſeq. hoc enim dicunt eſſe relationem diſſonantiæ, vel diſconvenientiæ ad legem, vel rationem eam proponentem, ſed hæc diſconvenientia non benè concipitur, vel explicatur per modum ordinis poſitivi, & contrarietatis ad legem, aut rationem, etenim potiùs concipi debet per modum receſſus & defectionis à lege juxtà modum loquendi PP. de malitia peccati: hoc autem modo explicata rationem aliquam poſitivam non importat, ſed ſolam privationem convenientiæ, & conformitatis ad legem. Tum quia admiſſa in actu hac relatione poſitiva diſſonantiæ, hæc neceſſariò ſupponere debet in actu receſſum à lege, & carentiam rectitudinis, & conformitatis ad legem; ergo nequit primordialiter actum malum conſtituere. Tum tandem quia non conſiderata in actu poſitivo illa diſconvenientia ad legem, ſed tantùm carentia debitæ rectitudinis, & conformitatis ad legem, habetur totum id quod ad rationem malitiæ moralis requiritur; ergò ſuperfluit quæcumque alia poſitiva relatio diſconvenientiæ. Quam etiam rationem loc. cit. fusè proſequimur varia reppellendo Adverſariorum reſponſa.

19 Addendum tamen eſt malitiam fundamentalem, ſeu radicalem peccati commiſſionis in aliquo poſitivo reali conſiſtere, nimirum in tendentia actus ad objectum rationi diſſonum, ſeu in converſione, per quam voluntas à Deo averſa ad bonum creatum convertitur; & ratio eſt, quia ut rectè advertit Lezana tract. 5. de peccatis diſp. 2. qu. 1. ex eo, quod actus, v.g. velle furari, vel occidere tendat in objectum rationi diſſonum, ſeu quod idem eſt, convertatur ad ipſum, oritur in eo privatio rectitudinis juſtitiæ, quæ eſt malitia formalis; ergò talis actus ſecundùm ſuam poſitivam entitatem importat eſſe, fundamentum, vel cauſam, & radicem malitiæ formalis, ac per conſequens malitia fundamentalis, & radicalis in poſitiva illius actus entitate ſita erit. Et hoc ſolùm convincit, & probat argumentum pro oppoſita ſententia adductum, nimirum velle furari, vel occidere, quatenus præcisè importat actum tendentem ad ſuum objectum, ſolùm eſſe diſconveniens naturæ rationali fundamentaliter, & radicaliter; non autem proximè, & formaliter, quia hoc habet ratione diſconvenientiæ, quę eſt convenientiæ, & conformitatis ad rationem privatio, & eodem modo explicandus eſt D. Auguſt. dum peccatum commiſſionis definit *per dictum, factum, vel concupitum contrà legem æternam*, quòd nimirum definit peccatum per actum quoad materiale ipſius peccati, non quoad formale, juxtà dicta ſuperius qu. 1. ar. 1. nu. 4. Alia verò argumenta plura pro poſitivo ab adverſariis adducta vide ſoluta diſp. 6. cit. de Peccatis qu. 1. cap. 2.

Digitized by Google

20 Secundò quæritur, An malitia peccati commiſſionis formaliter conſiſtat ſimul in poſitivo, & privativo, an potiùs in ſola privatione. Affirmant aliqui apud Lezanam loc. cit. qu. 2. conſiſtere ſimul in poſitivo,& negativo,quorum fundamentum eſt, quia nomina connotativa formaliter important ſimul tàm ſubjectum, quàm formam illius,ut patet de cæco, & ſurdo, qui formaliter important ſubjectum, & cæcitatem,ſeù ſurditatem;peccatum autem commiſſionis eſt nomen connotativum, ſicut cæcus, & ſurdus; ergò ſimul importabit tàm entitatem poſitivam actus, quàm privationem conformitatis ad legem.

Confirmatur à pari, quia aliqua ſunt, quæ in ſuo conceptu eſſentiali includunt poſitivum, & negativum, ut patet de ente creato, quod eſſentialiter includit ſuam poſitivam entitatem, & limitationem, ſeù negationem ulterioris perfectionis;ergò idem ſimiliter dici poterit de malitia peccati commiſſionis, prout à peccato omiſſionis diſtinguitur, quod conſiſtat eſſentialiter in poſitivo,& negativo,ſeù privativo. Communis tamen ſententia oppoſitum docet, & ſequitur ex dictis in reſolutione præcedentis difficultatis; ſi enim malitia formalis peccati commiſſionis conſiſteret ſaltem inadæquatè in poſitivo, conſequenter dici deberet Deum eſſe cauſam peccati commiſſionis quoad illud poſitivum, quod inadæquatè importat, quia omne ens poſitivum eſt à Deo,& Deus eſt cauſa per ſe influens in illud; Quarè dicendum eſt peccatum etiam commiſſionis in ſola privatione conſiſtere, ut dictum eſt quæſt. præced. art. 1. ab initio, quia poſita tota ſubſtantia actus cum libera tendentia in objectum, quod proponitur ut prohibitum, adhuc actus non intelligitur formaliter malus, niſi intellecta privatione conformitatis ad legem, & illa intellecta, ac poſita in actu, & præciſo quocumque poſitivo illis ſuperaddito, intelligitur peccatum commiſſionis; ergò tale peccatum in ſola hujuſmodi privatione formaliter conſiſtit. Ad rationem in oppoſitum adductam negatur major, ut enim conſtat ex dictis part. 1. Inſtitut. Logic. nomina concreta, & connotativa ſolam formam important pro formali, pro materiali autem, & connotato ſubjectum; undè in propoſito peccatum commiſſionis pro formali ſolam malitiam importat, quæ eſt veluti forma malè ſubjectum afficiens, ſcilicet, actum, & pro materiali, & connotato ipſum actum, quem afficit. Ad Confirmationem negatur etiam aſſumptum cum ejus probatione, negatio enim ulterioris perfectionis in ente creato non eſt eſſentialis illi, nec in ejus eſſentiali conceptu includitur, ſed illud neceſſariò ſequitur, & comitatur, ſicut negatio finitatis, & limitationis ſequitur neceſſariò ens increatum, & infinitum.

21 Tertiò quæritur, cujus rei ſit privatio malitia formalis peccati commiſſionis. Et dicendum eſt conſequenter ad dicta quæſt. præced. eſſe privationem rectitudinis, ſeù honeſtatis debitæ actui ipſi, qui malus denominatur, ſcilicet, furto, vel mendacio. Quomodo autem hoc ſit intelligendum,jam declaratum eſt diſp. 6. cit. qu. 2. art. 1. nu. 44. ubi diximus quemlibet actum malum, ſivè ex ſola circumſtantia, ſivè etiam ex objecto, nedum ſecundùm genus,ut aliqui dicunt, ſed etiam ſecundùm ſpeciem, & individuum eſſe immediatum ſubjectum privationis peccaminoſæ, quatenus conſideratur ſub differentia paſſiva ad elici, & non elici, continuari, & non continuari, ſic, vel non ſic, elici. Quod etiam ſatis aptè ibidem declaravimus ex Scoto quol. 18. art. 2. ſicut enim,quia voluntas, ut eſt ſub indifferentia activa ad elicere actum, vel non elicere, continuare, vel non continuare, ſtante præcepto legis negativo, debitrix eſt rectitudinis, ut ait Doctor. 2. diſt. 37. E. & imputabilis activè, ut loquitur quol. 18. & ſic eliciens actum, dicitur activè peccare, vel peccatrix, & privata rectitudine conformitatis ad legem. Ità pariter actus ipſius voluntatis, quia ex ſe liber eſt paſſivè, etiam in eo inſtanti, quo ſit, ut voluntas activè, ut ſtat ſub indifferentia ad elici, vel non elici, continuari, & non continuari, contrahit morale debitum paſſivum,ut materia legis, ut eliciatur, vel non eliciatur, ſic, vel ſic eliciatur, ſecundùm quòd lex fuerit prohibens, vel præcipiens: adeò quòd ſicut indifferentia activa, & debitum activum ex parte voluntatis ſufficit, ut ipſa dicatur peccare, vel peccatrix, ità è contrà indifferentia paſſiva, & debitum paſſivum ex parte actus ſufficit,ut in ſe dicatur peccatum,& paſſivè capax rectitudinis, & conformitatis ad legem prohibentem; nam ut ſtat ſub indifferentia reſpicit alteram quoque contradictionis partem, ſcilicet, non elici, non continuari, in qua fundatur rectitudo præcepta, & hac ratione habet capacitatem ad illam, ſi non phyſicam, & ſubjectivam, ſaltem moralem, & logicam, quatenus de ipſo actu, ſic indifferenti, utrumque extremum cum veritate enunciari poteſt, & conſequenter in hoc eodem ſenſu verum erit dicere, quod ſit capax rectitudinis, vel malitiæ, quæ in illis extremis fundari poſſunt. Ità ibi diſcurrimus de immediato malitiæ ſubjecto. Quam doctrinam ad verbum hîc repetere placuit ad tollendam difficultatem de actibus intrinſecè malis, quod eorum malitia in privatione debitæ rectitudinis conſiſtere nequeat,quia licèt ii actus, qui ſunt tantùm ex circumſtantia mali, & non ex objecto, poſſint habere oppoſitam bonitatem, quatenus poterant fieri abſque mala circumſtantia, alii tamen actus, qui ex genere, & objecto ſunt mali, verb. gratia, odium Dei, & blaſphemia ex natura ſua non ſunt capaces oppoſitæ bonitatis, undè deducunt Adverſarii eorum malitiam non poſſe in privatione conſtitui; placuit,inquam, præfatam doctrinam ad verbum repetere, quia ſatis ex ea patet, quomodo, & quo ſenſu etiam actus intrinſecè mali dici poſſint capaces rectitudinis debitæ.

22 Quartò quæritur, An peccatum commiſſionis eſſentialiter differat à peccato omiſſionis, & difficultas eſt de peccatis omiſſionis, & commiſſionis eidem virtuti oppoſitis. Aliqui abſolutè negant, quorum ratio eſt, quia eſſentia peccati conſiſtit in privatione rectitudinis; ergò ſi privatio eſt ejuſdem rationis in duobus peccatis, conſequens eſt, ut illa duo peccata ſint ejuſdem ſpeciei, licèt unum ſit commiſſionis, alterum omiſſionis. Ità autem contingit, quando commiſſio, & omiſſio opponuntur eidem virtuti ſecundùm eamdem rationem, ut contingit in commiſſione furti, & omiſſione reſtitutionis, quia utrumque opponitur juſtitiæ, & eodem modo facit inæqualitatem. Ità diſcurrit Beccanus tract. 2. cap. 3. quæſt. 1. cum Valentia, Suarez, & aliis, & Amicus diſp. 22. ſect. 1. inquit, & quòd eamdem ſententiam cohærenter docere tenentur quicumque rationem conſtitutivam peccati commiſſionis collocant in privatione oppoſitæ rectitudinis debitæ, quarè Auctores hujus ſententiæ concludunt differentiam peccati omiſſionis, & commiſſionis in moralibus non eſſe eſſentialem, ſed tantùm materialem. Alii verò abſolutè affirmant peccatum omiſſionis differre ſpecie à peccato commiſſionis, non ſolùm ſi hæc duo peccata materialiter conſiderentur, verùm etiam ſi conſiderentur formaliter ſecundùm inordinationem, & propriam malitiam contrà eamdem virtutem, alioquin odium Dei, & omiſſio amoris ipſis, quæ ſunt contrà Charitatem, & hæreſis, ac omiſſio credendi, quæ ſunt contrà Fidem, non diſtinguerentur ſpecie, ſiquidem important privationem honeſtatis, ſeù rectitudinis unius, & ejuſdem virtutis; conſequens autem eſt falſum, quia odiſſe Deum, & non amare, cùm teneris; hæreſis, & omiſſio actus credendi pluſquam ſpecie differunt, & illa ſunt longè pejora iſtis, nam hæreſis facit infidelem, non autem omiſſio actus credendi. Ità Amicus loco citato Azorius, Bonacina, Clavis Regia, Medina, Vaſquez, Curiel, & plures alii.

23 Sed in reſolutione hujus difficultatis media via incedendum eſt, adhibita diſtinctione, ut diximus diſp. 6. cit. qu. 2. ar. 4. ſi enim teneamus,quòd una, & eadem virtus poſſit fundare præcepta ſpecie diverſa, unum affirmativum, aliud negativum, ut probabiliſſimum eſt, tunc ſuſtineri poteſt omiſſionem, & commiſſionem contrà eamdem virtutem eſſe peccata adhuc ſpecie diverſa. Ratio eſt, quia ut ibi dicebamus, peccatum non eſt privatio rectitudinis habitualis ipſius virtutis, cui opponitur, neque ex hoc capite peccata poſtulant diſtingui ex rectitudine virtutum, quibus opponuntur,quia non ſunt privationes rectitudinis habitualis earum, ſed eſt privatio rectitudinis actualis, ideſt, conformitatis ad unum, vel plura dictamina, & præcepta ejuſdem virtutis ſpecie diverſa, & ità optimè ſtare poterunt plura peccata ſpecie diverſa omiſſionis, & commiſſionis contrà eamdem virtutem; licèt enim illa præcepta, & dictamina ſint circà idem materiale objectum virtutis, non tamen circà idem formale, neque ſecundùm eamdem rationem, ut contingit in exemplis allatis de odio, & non amore Dei; hæreſi, & omiſſione actus credendi. Quando verò omiſſio, & commiſſio eidem virtuti opponuntur ſecundùm eamdem rationem formalem, ut contingit in commiſſione furti, & reſtitutionis, tunc non ſunt peccata ſpecie diverſa, quia utrumque opponitur juſtitiæ, & eidem præcepto, quod dat unicuique poſſidendum, quod ſuum eſt. Ità diſcurrimus loc. cit. ubi etiam ſpecialius explicamus, quomodo præceptum affirmativum amoris Dei, & negativum odii poſſint eſſentialiter differre, etiamſi circà eamdem Charitatis virtutem verſentur, adeout inferri poſſit, utrumque peccatum contrà illa præcepta, commiſſionis unum, omiſſionis aliud eſſentialiter differre, & præfata diſtinctione adhibita opiniones adductæ facilè conciliari poſſunt, nam ſecunda opinio loquitur in primo ſenſu, prima verò in ſecundo, inquit enim peccata omiſſionis, & commiſſionis eſſe ejuſdem ſpeciei, quando omiſſio,& commiſſio opponuntur eidem virtuti ſecundùm eamdem rationem, ut contingit in commiſſione furti, & omiſſione reſtitutionis.

24 Poſtremò, hac eadem doctrina reſolvitur alia difficultas, quomodo diſtinguantur vitia extrema eidem virtuti oppoſita, ut etiam quæſt. 2. cit. artic. 3. dictum eſt, malitia enim prodiga-

Digitized by Google

digalitatis, & avaritiæ ſunt diverſæ ſpeciei, quia virtus liberalitatis conſiſtit in medio negans utrumque extremum, alterum per exceſſum, ut prodigalitas, & alterum per defectum, ut avaritia; quapropter liberalitatis virtus duo præcepta, & rationis dictamina neceſſario includit, quorum uno prohibetur exceſſus, & alio defectus; cùm liberalis dicatur ille, qui expendit, quando, & quantum eſt neceſſarium, hoc eſt, qui ſumptus facit, neque eximios, & exceſſivos, neque viles, & juſto minores. Cum igitur liberalitas duas rectitudines formaliter includat, vel duo præcepta ſpecie diverſa, conſequenter etiam conformitates ad illa e:unt ſpecie diverſæ, & quia prædicta vitia oppoſita, ſunt privationes iſtarum rectitudinum diverſarum, proinde ipſa quoque ſunt peccata ſpecie diverſa; & ſic etiam Lezana diſcurrit qu.3.cit. de vitiis extremis eidem virtuti in medio conſiſtenti oppoſitis, licèt enim honeſtas, & rectitudo virtutis, quæ eſt inter duo extrema vitia, ſit formaliter una, eſt tamen virtualiter duplex, & habet actus, ſeù rectitudines actuales ſpeciei diverſæ, & ità etiam vitia illa contraria ſunt ſpecie diverſa, quia opponuntur diverſis illis actibus, & rectitudinis actualibus, unum videlicet per exceſſum, & aliud per defectum; unde licèt liberalitas ſit una virtus adæquata, & unius ſpeciei adęquatæ, & prodigalitas, & avaritia ſint privationes ejuſdem virtutis liberalitatis, non tamen adæquate unaquæque ſeorſim ſumpta deſtruit duplicem rectitudinem, ex qua componitur liberalitas, ſed inadæquatè, ut fuſe explicavimus loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Peccato Omiſſionis.

25 CErtum eſt præter peccatum commiſſionis dari etiam peccatum omiſſionis, ut ſuprà dictum eſt, quia non ſolùm homo peccat, quando facit id, quod lex prohibet, & vetat, ſed etiam quando non facit id, quod præcipit, & hic ſecundus defectus eſt omiſſio, ſicut primus commiſſio, undè peccatum omiſſionis eſt carentia actus debiti ex vi præcepti affirmativi; poteſt autem omiſſio dividi in culpabilem, & peccaminoſam, de qua loquimur in præſenti, ut non audire Miſſam die ab Eccleſia præcepto; & in non culpabilem, ſeù non peccaminoſam, ut non audire Miſſam die feriali. Utraque etiam dividitur in omiſſionem actus interioris, v.g. dilectionis Dei, vel actus fidei, & exterioris, ut auditionis Miſſæ, &c. Et tandem dividi poteſt in eam, quæ eſt directè voluntaria, ut ſi quis expreſsè, & explicite velit Miſſam non audire; & in eam, quæ non eſt directè voluntariā, ſed indirectè tantùm, & implicite, ut ſi quis illam expreſsè non velit, ſed tamen velit expreſsè cauſam, ex qua talis omiſſio ſequitur, ut ſi quis ludere velit, vel dormire tempore, quo urget Miſſæ præceptum, vel in aliis actibus internis velit occupari tempore, quo pręceptum fidei currit, vel dilectionis Dei. His prænotatis.

26 Primò quæritur, An poſſit eſſe peccatum omiſſionis, abſque omni actu, & non eſt quæſtio de actu intellectus, quem neceſſario requiri nullum eſt dubium, ſiquidem ſine cognitione objectum proponente nihil poteſt eſſe voluntarium, nec conſequenter peccatum; ſed quæſtio eſt de actu voluntatis, an, ſcilicet; poſſit dari pura omiſſio peccaminoſa, ſine quocumque voluntatis actu, qui cauſa illius exiſtat directè, vel indirectè. Nec etiam eſt quæſtio de modo regulariter, & ordinariè peccandi omiſſivè, ſiquidem conveniunt omnes omiſſionem culpabilem regulariter, & ordinariè ab aliquo actu voluntatis oriri directo, ſeù expreſſo, vel ſaltem indirecto, qui antecedenter, aut concomitanter ad omiſſionem ſe habeat; ſed quæſtio eſt, an poſſit dari pura omiſſio culpabilis abſolutè loquendo abſque aliquo actu, ſivè directè, ſive indirectè in illam tendendem. Quamplures negativè reſpondent, quorum fundamentum eſt, quia ut omiſſio ſit peccatum debet ſaltem indirectè; & interpretativè eſſe voluntaria, ut de ſe patet, ſed non poteſt eſſe hoc modo voluntaria; niſi procedat ex aliquo actu voluntatis, qui ſit cauſa, vel occaſio illius; ergò & cæt. minor probatur, quia voluntarium interpretativum, ſeù virtualiter fundatur in aliquo voluntario formali, ideò enim quis dicitur aliquid virtualiter velle, quia vult aliquid, in quo illud virtualiter continetur. Ità Cajetanus, Capreolus, Bannes, Vaſquez, Suarez, Lorca, Lezana, Faber ex noſtris, & alii Thomiſtæ paſſim. Alii verò concedūnt dari poſſe peccatum omiſſionis abſque omni actu, loquendo de omiſſione interiori, qualis eſt omiſſio actus Charitatis, vel Fidei; non tamen loquendo de omiſſione exteriori, qualis eſt omiſſio audiendi Sacrum die feſto, & ratio eſt, quia videtur omninò impoſſibile, quòd quis omittat actum exteriorem eundi ad templum, niſi ſaltem ſedendo, vel ſtando, vel in cubiculo cubando, quando urget præceptum audiendi Sacrum, hæc autem, & alia id genus, licet phyſice non ſint actiones, ſed potius actionum privationes, moraliter tamen cenſentur pro actibus externis. Ità Azorius, Beccanus, Caſpenſis, & quidam alii.

27 Hanc quæſtionem latè tractavimus, & ex profeſſo diſp.6. cit. *de Peccatis* qu. 4. ubi ſententiam affirmativam abſolutè ſtatuimus, tamquam de mente Scoti, & Scotiſtarum omnium, & diximus, quod licèt regulariter loquendo peccatum omiſſionis non contingat ſine aliquo actu, qui ejus cauſa directè, vel indirectè exiſtat; abſolute tamen loquendo poſſe interdum contingere, ſine omni actu, ità quod, nec phyſicè, nec moraliter pura omiſſio peccaminoſa ſit impoſſibilis, ſivè interior, ſivè exterior, ità enim colligitur ex Scot. 2. d. 42. qu.4. in fine §. *Ad quæſtionem quartam*, ubi explicando diviſionem peccatorum cordis, oris, & operis ait, quòd debet intelligi poſitivè quoad peccatum commiſſionis, & negative quoad peccatum omiſſionis, undè ſecundùm ipſum pura negatio actus debiti eſt peccatum omiſſionis, & idem colligitur ex 1. diſt. 51. *Primum iſtorum ſolvitur*; & videtur etiam eſſe opinio D.Th. 2. 2. qu. 69. ar.2. ubi ait omiſſionem eſſe peccatum actuale, non quia neceſſario habeat aliquem actum, ſed quia negatio, vel privatio actus reducitur ad genus actus, ac proindè eam ſequuntur Salas, Averſa, Hacquetus, & alii etiam ex Thomiſtis. Fundamentum autem præcipuum hujus ſententiæ ſtatutum eſt ibi articul. 1. quoniam omittere eſt non agere, & exequi actum debitum, & præceptum, ſed poteſt voluntas libere non agere actum debitum abſque eo, quod ullum actum interiorem eliciat, aut exteriorem imperet, ſed tantùm prævideat ſe debere exercere actum præceptum, & non exerceat; ergo &c. Major probatur, quia peccatum omiſſionis, quod præcepto affirmativo opponitur, per hoc diſtinguitur à peccato commiſſionis, quod opponitur negativo, quod hoc ex ſuo genere includit actum poſitivum, at omiſſio ſecundum ſe nullum actum includit. Minor verò probatur ex Ariſtot. 3. Ethic. cap. 5. docente non minus eſſe immediatè in poteſtate voluntatis non agere, quàm agere, cùm hoc ſit de ratione libertatis exercitii, & contradictionis, prout diſtinguitur à libertate ſpecificationis, & contrarietatis; ergò cùm ad malitiam contrahendam non requiratur voluntarium formale, & explicitum, nec actus poſitivus, quo illa intendatur, ſed ſatis ſit eam tantùm prævidere, & præviam non impedire, poterit voluntas abſque ulla implicantia culpabiliter omittere nullum actum internum eliciendo, qui ſit cauſa talis omiſſionis directè, nec ullum exteriorem imperando, qui ſit ejus cauſa indirecta, ſed ſolùm prȩvidendo imminentis præcepti obligationem, & ab omni actu ceſſare etiam exteriori.

Confirmatur, quia ſicut liberè me continere poſſum ab actu præcepto ſine actu, quod id directè velim; ſic & à quocumque alio actu, tàm interiori, quàm exteriori, qui ſit cauſa per accidens, & indirectè, vel occaſio ejus, quia non ſum minus liber ad alios actus, & voluntas æque libera eſt ad actum præceptum, & quemcumque alium, qui poſſit eſſe cauſa indirectè omiſſionis ejus. Plures autem Adverſariorum reſponſiones, & evaſiones vide rejectas, & præcluſas loc. cit.

28 Pro ſolutione autem fundamenti prioris ſententiæ advertendum eſt, ut quæſt. cit. dictum eſt art.2. hos terminos voluntarii directè, & expreſſe, & interpretativè in vario ſenſu à Theologis uſurpari ſolere. Quandoque enim ſumuntur pro eo, quod eſt voluntarium in ſe, vel in cauſa, primo modo voluntarius dicitur omnis actus immediatè à voluntate elicitus, vel imperatus, ſecundo modo voluntarium dicitur, cujus cauſa eſt volita, ex qua conſequitur effectus voluntarius, ut cùm quis jacit ſagittam ad occidendam feram cum periculo occidendi hominem, ſi ſequitur occiſio, dicitur illi voluntaria in cauſa, etiamſi non fuerit intenta, & expreſsè volita, & quidem accipiendo voluntarium indirectum, & interpretativum in hoc ſenſu, ut videtur in argumento ſumi omiſſio actus, quem poterat, ac debebat habere voluntas, dici non debet indirectè volita, ac interpretativè, ſed potiùs formaliter, & expreſsè, ac directè, cùm non minus in poteſtate voluntatis ſit immediatè ſuſpenſio actus, quàm actus ipſe. Quandoque verò voluntarium, virtuale, indirectum, ac inter pretativum ſumitur pro eo, quod æquivalenter ſe habet ad actum explicitum, quamvis enim volūtas nullum talem habeat circà objectum; ex varia tamen rerum, ac circumſtantiarum ſerie interpretamur ipſam, ac ſi circà tale objectum haberet actum poſitivum volitionis, vel nolitionis; ut ſi quis in lecto decumbens audiens pulſum Miſſæ, & non ſurgens, etiamſi tàm circà actum præceptum, quàm circà decubitum in lecto merè negativè ſe habeat; adhuc tamen interpretamur eum nolle ire ad Sacrum, quamvis enim talem actum formalem, & poſitivum non habeat: in tali tamen caſu, dum voluntas non imperet actum adeundi templum, cùm poſſet imperare, & deberet, ità ſe gerit, ac ſi poſitivè nollet actum præceptum, vel poſitivè vellet decubitum, ex quo ſequitur Sacri omiſſio; unde accipiendo vo-

voluntarium indirectum, virtuale, ac interpretativum in hoc ſenſu neganda eſt minor argumenti cum ejus probatione, quia voluntarium indirectum, & interpretativum in hoc ſenſu opus non eſt, quod reducatur ad aliud voluntarium directum, & formale, ſed ſatis eſt, ut tamquam ad cauſam reducatur ad ipſam liberam voluntatem non operantem cum poteſtate, & debito operandi, nam in eo caſu voluntas ita ſe habet, ac ſi poſitivè nollet actum præceptum.

29 Quando autem dicebatur, videri omninò impoſſibile, quod actus exterior eundi ad templum omittatur, niſi ſedendo domi, vel ſtando, vel in lecto cubando, quæ moraliter cenſentur pro actibus externis,

Reſpondetur ex dictis qu. cit. art. 1. n. 106. Hoc totum verum eſſe, ſed nihil nobis officere; quando enim aſſerimus omiſſionem, tàm interiorem, quàm exteriorem poſſe ſine quocumque actu contingere, loquimur dumtaxat de actibus voluntatis elicitis, vel imperatis, undè concedimus utique ad omiſſionem exteriorem ſemper neceſſarium eſſe aliquem actum externum, vel aliquid ſe habens per modum illius, quòd ſit ejus occaſio, voluntas tamen circa hòc eſt libera, & poteſt illud imperare, vel non imperare; & quando non imperat, dicimus tunc contingere omiſſionem exteriorem, ſine quocumque formali voluntatis actu tàm elicito, quàm imperato; quamvis enim interveniat ſeſſio, cubatio, &c. tamen hæc non ſunt formaliter, & expreſſè imperata, ſed tantùm virtualiter, & interpretativè, undè licèt illa cenſeantur pro actibus externis, non tamen à voluntate formaliter ſemper imperatis, quo ſenſu hic de actibus externis loquimur, & dicimus ſine quocumque tali hoc modo conſiderato, hoc eſt, à voluntate imperato poſſe omiſſionem contingere tàm internam, quàm externam. Ità diſcurrebamus loc. c. quæ hic repetere placuit pro fundamentali iſtius difficultatis reſolutione: alia vero plura argumenta contrà hanc ſententiam ab Adverſariis objecta vide ſoluta loc. cit.

30 Secundo quæritur, An actus conjunctus omiſſioni culpabili ſit peccatum. Quoniam dubio præcedenti dictum eſt, regulariter, & ordinariè loquendo peccatum omiſſionis non contingere ſine aliquo actu, qui ejus cauſa directè, vel indirectè exiſtat: quæritur in præſenti, an talis actus regulariter conjunctus cum omiſſione culpabili ſemper ſit peccatum, ut v. gr. ſi quis ſtuderet, aut aliud ageret, dum Sacrum audiendum eſt, an illa actio ſit peccatum, Aliqui affirmant eſſe peccatum ratione omiſſionis, etiamſi ex ſe peccatum non eſſet, ut Capreolus, Valentia, & alii nonnulli. Alii negant eſſe peccatum ratione omiſſionis, ſi in ſe peccatum non ſit, ut Durand. cum quibuſdam aliis. Communior tamen, & probablior opinio, quam amplexi ſumus qu. 4. cit. ar. 1. nu. 109. diſtinguit, quia voluntas ejus, qui Sacrum omittit, duobus modis in actum ſtudendi ferri poteſt, vel aliud faciendi, dum Sacrum audiendum eſt; primò antecedenter, itaut voluntas ſtudendi, vel actus ſtudendi ſit cauſa omiſſionis Sacri; ſecundo concomitanter, aut conſequenter; ut cùm aliquis propter pluviam; verbi gratia, aut aliam cauſam jam ante deliberatè ſtatuit omittere Sacrum, & poſtea ne ſit otioſus, vel ſtudere. Quando igitur actus eſt cauſa omiſſionis culpabilis, tunc eſt peccatum, quia omnis actus liber, qui eſt cauſa alicujus peccati, eſt etiam peccatum, & malitia ejuſdem rationis infectus, undè talis actus in caſu poſitivo eſt peccatum non tamen ab omiſſionis peccato diſtinctum, niſi ſit aliundè malus; ex quo ſequitur in Confeſſione ſatis eſſe, ut v. g. quis declaret ſe in die feſto Miſſam omiſiſſe, nec ulterius teneri ad explicandum, quænam actio illius omiſſionis cauſa fuerit, ſi actio illa ex ſe mala non ſit. Hoc tamen cum ea limitatione intelligendum eſt, ut dictum eſt loc. cit. dummodò actus ille, qui eſt cauſa omiſſionis, non ſit ipſe quoque ſub præcepto, & quidem magis urgenti, tunc enim actus eſt bonus, & à peccato omiſſionis excuſat; eſt enim regula generalis, quòd quando duo præcepta ſimul occurrunt, quæ ambo ſervari non poſſunt; tunc illud ſervandum eſt, quod magis urget, qualis dicitur eſſe viſitatio infirmi periclitantis tempore Sacri, nam viſitatio illa in tali caſu à charitate præcipitur, & ideò auditioni Sacri præferri debet, qui præcipitur à Religione.

31 Quando verò actus omiſſioni conjunctus non eſt cauſa omiſſionis, nec eſt incompoſſibilis cum actu præcepto, ſed omninò concomitanter ad omiſſionem ſe habet, ut eſt oratio, vel recitatio officii in omiſſione auditionis Miſſæ, tunc non eſt malus ratione omiſſionis, imò bonus, & laudabilis eſſe poteſt, ut ſi quis volens tempore Sacri domi manere propter pluviam, legeret horas Canonicas, non peccaret legendo horas, ſed tantùm peccaret omittendo Sacrum. Hoc autem notanter aſſerimus de actu omiſſionis conjuncto, qui non eſt cauſa omiſſionis, nec eſt incompoſſibilis cum actu præcepto, nam aliqui putant actus omnes cum obſervantia præcepti incompoſſibiles, quos homo facere eligit, poſtquam apud ſe ſtatuit non obſervare præceptum, adhuc malitiam omiſſionis contrahere, & aliqui hoc aſſerunt ſaltem de prima operatione, quæ poſt illud propoſitum per ſe primò eligitur, eſtque incompoſſibilis cum obſervantia præcepti, ut Vaſquez, Beccanus, Bonacina, & alii nonnulli. Alii tamen probabilius univerſaliter negant operationes etiam cum obſervantia præcepti incompoſſibiles, quæ fiunt tempore omiſſionis, etiamſi per ſe primò exerceantur poſt voluntatem omittendi præceptum, eſſe peccata, dummodò integrum ſit homini, cùm libuerit, eas relinquere, & ad obſervantiam præcepti ſe applicare; undè ſi quis apud ſe deliberavit propter pluviam non ire ad Sacrum, & poſtea ſtudium elegit, ne tempore Sacri otio torpeat, dicunt hoc ſtudium, etiamſi incompoſſibile Sacro malitiam omiſſionis non contrahere; & hoc probabilius eſſe diximus loc. cit. & ratio eſt, quia ſuppoſita ſemel illi mala voluntate non audiendi Sacrum, jam omiſſio ſufficienter intelligitur per eam cauſata; neque ſtudium illud eſſe incompoſſibile cum auditione Sacri infert neceſſario eſſe illius cauſam, ſuppoſito enim quòd omiſſio Sacri ſemel habeat propriam, & ſufficientiam cauſam ſui, quicquid poſteà apponitur incompoſſibile cum auditione Sacri, per accidens ſe habet ad omiſſionem, & nullo modo eſt cauſa illius, quia omiſſio jam intelligitur ſufficienter cauſata per aliam cauſam, nempè per voluntatem omittendi ob difficultatem exeundi à domo propter pluviam. Ità etiam Suarez, Salas, Amicus, Arriaga, Ovviedus, Paſqualigus, Lezana, Averſa, Morandus, & alii communiter, ut fuſius proſequimur loc. cit.

32 Tertiò quæritur, Quo tempore peccatum omiſſionis contrahatur. Et quidem certum eſt apud omnes quando actu omittitur actus præcepti, ſi adſit libertas ad eum ponendum, tunc contrahi peccatum omiſſionis externæ, quia tunc verè, & liberè violatur præceptum; undè ſolùm difficultas eſt in caſu, quod fuerit impedita libertas ex ebrietate, vel ſomno, & ſenſus quæſiti eſt, an peccatum contrahatur, non tantùm quando quis occaſionem dedit, & cauſam probabilem futuræ omiſſionis, ſed etiam tempore poſteà adveniente, quando currit præceptum implendum, etiamſi tunc vitari non poſſit, putà ſi ſequatur omiſſio in ebrietate, vel ſomno, in quo ſtatu eſt impotens ad obſervantiam præcepti. Prima opinio affirmat utroque tempore peccatum omiſſionis contrahi, quando, ſcilicet, datur cauſa omiſſionis, & quando reipſa accidit, etiamſi tunc ſit ablata libertas per ebrietatem, vel ſomnum. Ita Thomiſtæ paſſim, Cajetanus, Medina, Tannerus, Suarez, Valentia, Lezana, Averſa, Hacquetus, Serra, & plures alii Recentiores. Secunda opinio aſſerit tunc tantùm peccatum omiſſionis contrahi, & omiſſionem ad culpam imputari, quando re ipſa currit præceptum, & ponitur omiſſio, & ratio eſt, quia ſicut præceptum affirmativum non obligat ad ſemper, ſed pro determinato tempore, ità omiſſio, quæ præcepto affirmativo opponitur, non contrahitur, nec ad culpam imputatur, niſi pro tempore, quo præceptum obligat; ſed contingere poteſt, ut præceptum obliget tempore, quo quis ebrius eſt, ergò, &c. pro qua opinione citari ſolent Marſilius, Altiſiodorenſis, Palatius, ac etiam ipſe D. Th. qui pluribus in locis, ait pro illo tempore ſolùm aliquem ceſſando ab actu peccare, quo obligat præceptum affirmativum. Tertia ſententia è contra tenet, quòd licet re vera peccatum omiſſionis contrahatur, quando currit præceptum, ſuppoſita libertate in operante; non tamen ablata libertate per ebrietatem, vel ſomnum, quo ſenſu verſatur hæc quæſtio, ſed in tali caſu aſſerit tunc peccatum omiſſionis contrahi, quando quis dedit cauſam illius, v. g. per ebrietatem, vel ſomnum, non autem eo tempore ebrietatis, vel ſomni, quando actus præceptus, v. g. auditio Miſſæ fieri debebat; pro qua citantur antiquiores D. Bon. Gab, Adrian. Auguſt. & ſequuntur Recentiores communiter Vaſquez, Arriaga, Amicus, Ovviedus, Caſpenſis, Morandus, & alii paſſim.

33 Hanc quoque quæſtionem fusè tractavimus diſp. 6. cit. qu. 5. ubi hanc tertiam ſententiam ſtatuimus tamquam de mente D. Bon. 2. d. 32. ar. 3. qu. 1. ad arg. & diſt. 36. ar. 1. qu. 2. ad arg. & 3. d. 12. ar. 2. qu. 1. ad arg. ac etiam Scoti 2. d. 40. & 42. in principio, & fine, & quol. 18. Quarè ex ibi dictis abſolutè aſſerendum eſt, quod ſuppoſito libertatis impedimento tempore, quo currit præceptum affirmativum, tunc omiſſio rei præceptæ non imputatur ad culpam, ſed ſolùm quando data liberè fuit cauſa ſubſecutæ omiſſionis, quæ proinde in eo caſu peccatum dici non poteſt, ſed tantùm effectum peccati, vel ſi peccatum dicatur, non debet dici peccatum in ſe, ſed tantùm peccatum in cauſa. Probatur aſſertum quoad primam partem, peccatum enim debet eſſe voluntarium, & liberum, cùm libertas ſit fundamentum totius generis moris; ſed omiſſio actus præcepti in ſomnis, vel in ebrietate conſecuta, & idem eſt de commiſſione libera, eſſe nequit etiam ſecundariò libertate ab actu derivata; ergò nequit eſſe in ſe peccatum, ſed tantùm in appoſitione cauſæ: Major patet, probatur minor, quia, ut actio ſit idoneum moralitatis

ſu-

Digitized by Google

ſubjectum ex Ariſt. 3. Ethic. c. 5. in fine, ità aebet eſſe libera, ut nedùm in principio, ſed etiam in medio, & fine ſit in poteſtate voluntatis elicientis, vel imperantis, ut etiam docet Scotus 2. d.42. infrà B, ſed quando omiſſio in ſomno, vel ebrietate contingit, actus voluntatis jam præceſſit, & omiſſio illa non amplius ſubditur voluntatis dominio, nec ipſa dicitur actu libera reſpectu illius; ergo ſicut in eo caſu ab actn voluntatis libertatem non participat, nec etiam ſecundariò, ità nec pariter malitiam. Deindè probatur aſſertio quo ad ſecundam partem, quòd nempè in his, & ſimilibus caſibus malitia omiſſionis contrahatur in applicatione, & appoſitione cauſæ, quæ fuit in voluntatis poteſtate, quia tunc eſt volita indirectè, & in cauſa talis omiſſio, & directè volitus eſt actus cum obſervantia præcepti incompoſſibilis, ebrietas, ſcilicet, vel ſomnus; ergò tunc contrahitur malitia omiſſionis, ſcilicet, in cauſa.

Confirmatur quia ut dicebamus loc. cit. hac ratione præcisè etiam in peccato commiſſionis, qui voluntarie alteri venenum propinavit, etiamſi effectus non ſequatur, peccat in hujuſmodi veneni propinatione, quia tunc voluntariè cauſam homicidii adhibuit, & per ipſum non ſtetit, quin ſequeretur; ergò pariter ſe inebrians, aut dormiens prævidens ex ebrietate, vel ſomno ſecuturam Miſſæ omiſſionem, tunc ejus malitiam contrahit, quia dat ejus cauſam.

34 Nec refert, quod quando cauſam appoſuit, præceptum auditionis Miſſæ non currebat; licèt enim tunc præceptum non urgeret ad exercendum actum, obligabat tamen ad non ponendum impedimentum exercendi illum pro tempore debito; hoc enim præcepto non ſolùm ipſa auditio Miſſæ præcipitur, ſed etiam ne apponatur cauſa impeditiva ipſius; ſicut præceptum non occidendi nedùm homicidium prohibet, ſed etiam probabilem homicidii cauſam, Nec etiam refert, quòd dormiens excitetur à ſomno, & Miſſam audiat, quia hoc eſt omninò per accidens, nec id tollit, quin adhuc periculo omiſſionis probabili ſe expoſuerit, eo ipſo quòd cauſam appoſuit. Ad fundamentum autem oppoſitæ ſententiæ, quòd omiſſio præcepti tunc ſolùm eſt, quando præceptum obligat, in caſu verò poſito præceptum obligat tempore, quo quis dormit, vel ebrius eſt; jam reſponſum eſt quæſt. cit. ar. 2. ab initio, præceptum non obligare ad actionem non voluntariam, & ità ad nihil obligare tempore ſomni, vel ebrietatis in ſenſu compoſito; ſed in ſenſu diviſo obligare præceptum ad aliquid libere faciendum, vel non faciendum, hoc, vel illo tempore; quòd ſi ebrius es, vel dormis, obligat ad non apponendum libere cauſam faciendi, vel non faciendi hoc, vel illo tempore; qui igitur dat liberè, & prævidens talem cauſam, tunc peccat peccato omiſſionis, vel commiſſionis, non autem tunc, quando omiſſio ſequitur, vel commiſſio, ſi ea libera non ſit. Varias autem Adverſariorum reſponſiones, & objectiones vide rejectas, & ſolutas loc. cit.

35 Quartò tandem quæritur. An qui propria culpa incidit in aliquem morbum diuturnum incurrat omnes omiſſiones ex eo ſequentes. Ratio dubitandi deducitur ex reſolutione dubii præcedentis, quia ſi in prædictis caſibus peccatum omiſſionis univerſaliter contrahitur in appoſitione cauſæ, non potiùs pro illo determinato tempore, quo urget præceptum, ſequitur quod qui voluntariè, & propria culpa incidit in aliquem morbum diuturnum, ex quo prævidit plures ſecuturas omiſſiones, verbi gratia jejunandi, audiendi Sacrum, recitandi officium, &c. incurrat omnes earum malitias, quod valdè durum videtur; probatur ſequela, quia, quando dedit cauſam tali morbo, dedit etiam illam omnibus prædictis omiſſionibus, quas prævidit ex eo futuras. Hanc quoque difficultatem attigimus q.5. cit. propè finem num. 151. ubi diximus varias eſſe illius ſolutiones, ut eſt videre apud Suarez, Becanum, Lezanam, & alios noſtræ opinionis ſectatores; communiter tamen ab eis ſequelam admitti, ſi hujuſmodi omiſſiones fuerunt actu præviſæ, & ſaltem indirectè voluntariè. Addunt tamen, quod, ut iſtæ omiſſiones ſint voluntariè indirectè, opus eſt non ſolùm eſſe præviſas, ſed eſſe tales, ut præceptum obliget ad vitandam ægritudinem, & morbum, ne illæ ſequantur; præcepta autem poſitiva ad hoc non obligant, niſi quando omiſſiones proximè, ac veluti eodem quaſi tempore moraliter loquendo ſequuntur; undè dicunt, quod quæ jure humano ligant, non imputantur in cauſa remota, quia id eſſet valdè durum, ſed tantùm in proxima, quæ, ſcilicet, eodem quaſi tempore impedit executionem, vel tollit media ad eam per ſe ordinata, ut in projiciente breviarium, vel ſe inebriante reſpectu officii recitandi, non ſic autem impedit recitationem officii, vel Miſſæ auditionem ægritudo, quę ex nimio potu, vel culpa incurritur, ſed ſolùm valdè remotè. Ità diſcurrimus loc. cit. & eſt plurium ſatis probabilis ſententia.

QUÆSTIO TERTIA.

De Peccato mortali, & veniali.

36 SEcunda diviſio generalis peccati actualis q. 1. hujus diſp. art. 1. aſſignata eſt in mortale, & veniale, ubi diximus per mortale, ut ipſum nomen ſonat, illud intelligi, quod ità Deum offendit, ut in animam privationem gratiæ inducat, & amicitiæ divinæ, quæ privatio eſt mors animæ, & puniatur etiam æterna pœna, quæ eſt mors ſecunda. Veniale autem, quod licèt peccatum ſit, & aliquo modo Deum offendat, non tamen ità graviter, ut amicitiam cum Deo deſtruat, & æternæ pœnæ reatum inducat, ac proindè ut ipſum nomen ſonat, facilè veniam conſequitur, vel aliquo modo venia dignum eſt; verùm quia diſcrimen modò allatum, quod mortale æterna, veniale temporali pœna dignum ſit, non eſt à priori, ſed à poſteriori, ſupponens aliud diſcrimen primo conſtituens, & unum ab alio diſcernens; ideò in præſenti eorum primaria differentia, ac veluti eſſentialis inquirenda eſt, ut uniuſcujuſque eſſentia, & quidditas dignoſci poſſit; quod breviter expediemus ex jam dictis diſp. 9. cit. de peccatis qu. 6. ubi fusè, & ſcholaſticè de hoc diſcrimine tractavimus.

ARTICULUS PRIMUS.

An aliud ſit peccatum mortale, aliud veniale, & quomodo inter ſe differant.

37 PRimò certum eſt, & ex fide dari quædam peccata mortalia, & quædam venialiā tantùm, divina namque ſcriptura pluribus in locis teſtatur damnationem, ſeù mortem æternam pro quibuſdam peccatis incurri, ut Epheſ. 5. *Omnis fornicator, aut immundus, &c. non habet hæreditatem in Regno Dei.* & Apoc. 12. *Homicidis, & fornicatoribus, &c. pars illorum erit in ſtagno ardenti, igne, & ſulphure*; quod vero quędam peccata ſint tantùm venialia indicat etiam eadem ſcriptura Prov. 20. *ſepties in die cadit juſtus*, & 1. Joan. 1. *Si dixerimus, quia peccata non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*, quo loco, ut D. Auguſt. advertit lib. de natura, & gratia c. 39. ſermo eſt de peccatis juſtorum, ob quæ juſti eſſe non deſinunt, & quæ proindè cum gratia ſanctificante ſtare poſſint, qualia ſunt peccata venialia; & ità etiam ſtatutum eſt in Conc. Milevitano can. 17. & Trident. ſeſſ. 6. cap. 21. ubi expreſſe declaratur juſtos, & ſanctos in levia, & quotidiana, quæ etiam peccata venialia dicuntur, quandoque cadere. Prætereà certum eſt, ac de fide diſcrimen peccati mortalis, & venialis non ex eo deſumendum eſſe, ut quidam Hæretici dixerunt, quòd peccata omnium prædeſtinatorum, aut fidelium venialia ſint; reproborum verò, & infidelium mortalia, ſed ex propria ratione, & natura ipſorum peccatorum; nam ſcriptura expreſsè teſtatur quoſdam prædeſtinatos, & fideles mortaliter peccaſſe, ut conſtat de Davide, cum adulterium perpetravit, quod peccatum mortale, fuit, & S. Petro, cùm per Chriſtum negavit, in qua negatione utique mortaliter peccavit, ut D. Auguſt. teſtatur tract. 66. in S. Joan. ubi dicit illum timendo corporis mortem per iſtam negationem mortem animæ incurriſſe. Id etiam conſtat ex Bulla Pii V. Gregor. XIII. in qua propoſitio Michaelis Baii damnatur. *Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne meretur pœnam æternam.* Denique id etiam probatur ex eo, quod ſi omnia prædeſtinatorum peccata venialia eſſent, ſequeretur à prædeſtinatis gratiam ſanctificantem numquam amitti poſſe, cùm per ſolùm peccatum mortale amittatur, quod tamquam falſum, & hæreticum à Conc. Trident. ſeſſ. 6. can. 53. damnatum eſt.

38 Secundò, conveniunt Doctores, peccatum mortale duplex eſſe, aliud eſt mortale ex genere ſuo, aliud ex accidente. Mortale ex genere ſuo eſt, quod per ſe lædit charitatem Dei, vel proximi quo ad perſonam, res aut jura, vel nos ipſos graviter corrumpit; unde peccata omnia contrà virtutes Theologicas mortalia ſunt ex genere ſuo, quia Deum offendunt, & alicui ejus interno bono nocent, verbi gratia, veracitatis, miſericordiæ, vel charitati; item ferè omnia, quæ fiunt contrà Decalogi pręcepta, quia quæ contra tria prima præcepta committuntur, nocent ſimiliter Deitati, ſcientiæ, omnipotentiæ divinæ, ejuſque honori externo, vel interno, quæ vero contra reliqua præcepta fiunt, nocent perſonæ, bono, aut juri proximi, peccata verò illa ſeptem, quæ capitalia dicuntur, aliqui Doctores aſſerunt non omnia eſſe mortalia ex genere ſuo, de quo infrà ſuo loco dicemus, cùm de his peccatis capitalibus in ſpecie agemus. Peccatum autem mortale ex accidente dicitur, cùm actus aliquis venialis, aut etiam ex genere ſuo indifferens, fit per accidens mor-

Digitized by Google

mortalis, ut etiam inferius ſuo loco declarabitur. Peccatum vero veniale etiam triplex eſt, ut dictum eſt diſp.6. cit. q.6. ab initio; aliud eſt veniale ex ſuo genere, & objecto, quia nimirum verſatur circa objectum, quod eſt materia levis offenſæ, ut verbum otioſum, immoderatus riſus, & ſimilia; aliud eſt veniale ex parvitate tantùm materiæ, ut furtum in parva quantitate, aliud tandem veniale dicitur ex imperfectione actus, id eſt, ex defectu deliberationis, ut ſubiti, & indeliberati motus odii, invidiæ, ſuperbiæ, luxuriæ, & ſimiles. Hoc autem intereſt inter peccatum veniale ex parvitate materiæ, & veniale ex imperfectione actus, ſeu ex defectu deliberationis, quod veniale ex hoc capite poteſt in quacumque materia contingere etiam ex ſuo genere graviſſima; unde qui ſubita quadam ira correptus blaſphemat, vel alium percutit non plenè advertens, quod dicit, vel facit, non peccat mortaliter, ſed venialiter tantùm ex defectu plenæ advertentiæ, & deliberationis; ad peccatum enim mortale plena advertentia, & deliberatio requiritur, ut dictum eſt quæſt.1. hujus diſp. ar.2. nu. 12. Veniale autem ex parvitate materiæ non poteſt in quacumque materia contingere, non enim in qualibet materia datur parvitas rei, ſeu materiæ, & ratione cujus peccatum, quod alioquin fuiſſet mortale, efficiatur veniale, & ratio eſt, quia ſemper ex ſuo genere invenitur culpa mortalis in ea materia, in qua reperitur integra ratio injuriæ, & offenſæ, cùm ergo detur aliqua materia, licet parva, in qua reperitur adhuc integra ratio injuriæ, & offenſæ, ſequitur non dari parvitatem materiæ in qualibet, materia. Ità Bonacina diſp.2. q.3. punct.4. cum Suarez, Sanchez, & pluribus aliis; unde deducit non dari parvitatem materiæ in actu odii, quo quis Deum proſequitur, neque in juramento falſo aſſertorio, quamvis res, ſuprà quam cadit juramentum in ſe ſit levis, nam adducitur Deus in teſtem falſi, eique mendacium tribuitur, & in materia Simoniæ, ſi quis vendat rem ſpiritualem, licet valdè modicam, & parvam, adhuc peccat mortaliter, quia rem ſpiritualem pretio æſtimat, & conſequenter illi gravem infert injuriam, & idem etiam evenit in quibuſdam aliis materiis, ut diximus de rebus venereis diſput.9. quæſt.7. artic. 3. num. 144.

39 Tertiò, diſcrepant Doctores in aſſignanda propria, & formali ratione, per quam peccatum mortale à veniali differat, de qua quæſtione varias examinavi ſententias quæſt.6. citat. art.1. Quidam enim exiſtimant in eo differre, quod mortale ſit contrà legem, veniale vero præter legem. Alii, quod mortale ſit contrà præceptum, veniale vero contra Concilium, qui dicendi modus communiter etiam Scoto tribuitur 2. diſp.21. B. Alii, quod mortale dicit deordinationem ab ultimo fine, quia tollit charitatem, & gratiam, per quam homo ad Deum ordinatur, & illi tamquam ultimo fine conjungitur; veniale vero non tollit ordinem ad finem, ſed tantùm media, quia ponit inordinationem in actione humana, quæ ad Deum referri deberet, tamquam ad ultimum finem, nec tamen poteſt, cùm peccatum in Deum referri nequeat, unde actus illi, qui immediatè tendunt contrà finem, ſcilicet, Deum, ſunt mortalia; qui tendunt contrà media ad finem, ſunt venialia. Denique alii afferunt rationem formalem diſtinctivam peccati mortalis à veniali in eo conſiſtere, quod in quolibet peccato mortali reperitur contemptus Dei, vel expreſſus, vel tacitus, ſivè interpretativus, ex quo ſequitur diſſolutio charitatis, & amicitiæ, quæ inter Deum, & hominem intercedit, in peccato autem veniali non reperitur, non proindè ipſius charitatis, & amicitiæ divinæ diſſolutio; ſicut in amicitia humana leves amici offenſæ, licèt ipſis diſpliceant, non tamen uſque ad illius contemptum procedunt, nec proinde amicitiæ vinculum, & unionem diſſolvunt. Omnes tamen iſti dicendi modi fusè refelluntur à nobis loco citato eo quia differentiæ ab eis aſſignatæ, vel non ſunt à priori, ſed à poſteriori; vel ſi ſunt à priori, non tamen ſunt omninò primæ; undè hæc etiam ultima differentia licèt ſit vera, & cæteris notior, & à Recentioribus communiter magis recepta, & approbata; adhuc tamen neque ipſa eſt prima, & eſſentialis, quam hic veſtigamus, cùm per eam non tàm eſſentia ipſius peccati, quàm unus illius effectus declaretur; tum quia non adhuc per eam ſufficienter declaratur quod hic inquirimus, quid, ſcilicet, ſit in mortali peccato, ratione cujus ſit gravis offenſa Dei, & odium inimicitiæ fundet, & quid in veniali, ratione cujus ſit levis offenſa, nec odium illud fundet; quarè ſi magis remotè, & radicaliter talem differentiam aſſignare velimus, dicere debemus mortale eſſe tranſgreſſionem præcepti graviter obligantis, veniale vero præcepti levis, vel leviter obligantis, quod niſi explicare velimus circulo vitioſo; ut præceptum grave dicatur, quod obligat ſub mortali, & leve quod obligat ſub veniali; recurrendum eſt, ut ibi dicebamus, ad explicationem ex Scoto mox aſſignandam, quod præceptum graviter obligans ſit illud, quod obligat ad aliquod neceſſarium ad ſalutem conſequendam; illud verò leviter, quod obligat præcisè ad aliquod utile tantùm.

Confirmatur tandem, quia licèt ex præfata differentia à Recentioribus communiter allata, quòd in mortali reperitur contemptus Dei, quia eſt offenſa gravis, in veniali autem non reperitur, quia eſt offenſa levis, etiam oriretur, quod aliud tollat gratiam, & aliud non, & aliud pœnam mereatur æternam, aliud verò temporaneam, adhuc tamen ipſa quoque aliud diſcrimen ſupponit primò conſtitutivum, & unum ab alio diſcriminans; adhuc enim aſſignari poteſt, ac debet alia ratio prior, propter quam mortale dicatur offenſa gravis, & veniale levis, & in mortali reperiatur contemptus Dei, non autem in veniali.

40 Quartò itaque juxtà reſolutionem hujus difficultatis jam aſſignatam loc. cit. dicendum eſt peccatum mortale per ſe, & à priori differre à veniali, quia illud eſt privatio rectitudinis neceſſariæ ad Deum beatificè conſequendum; veniale autem eſt privatio rectitudinis, quæ non eſt neceſſaria, ſed tantùm utilis ad talem finem conſequendum. Ità Scotus 2. d. 21. B, dùm inquit mortale per ſe à veniali differre, quia peccatum mortale eſt deordinatio oppoſita ordinationi; ſine qua finis non poteſt ſequi aliquo modo, quæ quidem ordinatio habet præceptum, contrà quod deordinatio ſit, peccatum autem veniale eſt deordinatio oppoſita ordinationi, quæ neceſſaria non eſt ad finem conſequendum, ſed eſt utilis, & quæ non eſt de præcepto, ſed potius de conſilio. Ità Doctor loco citat. per quæ ultima verba minimè negare voluit talem inordinationem prohiberi, aut rectitudinem oppoſitam præcipi, ut Thomiſtæ perperam intelligunt, ſed ſolùm non præcipi tamquam medium neceſſarium ad ſalutem, ſed tantùm utile quare lex, cui peccatum veniale opponitur, à Scoto non appellatur præceptum, ſed conſilium non quia non ſit vere præceptum, & ſit propriè conſilium, quale eſt illud Apoſtoli 1. Corint. 7. *De Virginibus præceptum Dei non habeo, conſilium autem do &c.* ſed quatenus præceptum ſimpliciter, & abſolutè loquendo illud ſignificat, quod obligat in re gravi, & ad aliquod neceſſarium ad finem conſequendum, & hoc modo Doctorem interpretantur ibi Rada, Faber, Vulpes, Pontius, & alii Scotiſtæ paſſim, ut dictum eſt loco citato. Probatur autem hic dicendi modus ex confutatione aliarum ſententiarum, licèt enim concedamus has eſſe differentias mortale peccatum à veniali diſtinguentes, quod mortale eſt offenſa, & contemptus Dei, ac averſio ab eo, non autem veniale, non tamen adhuc probatur has eſſe differentias primò conſtitutivas, quales hic inquirimus, ideo enim mortale eſt offenſa, contemptus, & averſio ſimpliciter à Deo, non autem veniale, quia illud eſt contrà præceptum obligans ad aliquod neceſſarium ad ſalutem, iſtud verò eſt contrà præceptum obligans ad aliquod utile tantùm; hac enim ratione prælertim peccans mortaliter dicitur ſimpliciter, & in rigore Deum offendere, & contemnere, ac ab eo ſimpliciter averti, quia avertitur ab aliquo præcepto obligante ad aliquod neceſſarium ad ſalutem, non ſic peccans venialiter; ergo hæc potiùs erit prior, & immediata differentia mortalis, & venialis, quàm illæ jam aſſignatæ. Varias evaſiones Adverſariorum vide præcluſas loc. cit. ubi fuſiùs de hac re diſſerimus.

41 Quintò deinde ex aſſignata differentia colligitur vera definitio peccati mortalis, & venialis, mortale enim eſt deordinatio oppoſita ordinationi, ſine qua finis ultimus ullo modo conſequi non poteſt; veniale vero eſt deordinatio oppoſita ordinationi utili ad illum finem conſequendum, quæ non cadit ſub præcepto, ſed ſolùm ſub conſilio, ab obligatione tamen legis non omninò libero, ſicut eſt conſilium propriè dictum, quod eſt totaliter liberum à legis obligatione, nec ullo modo ſpectat ad legem, quæ quidem definitiones clariùs, & breviùs ſic confici poſſunt, ut quæſt. 6. citat. dictum eſt nu. 165. quòd peccatum mortale eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquid neceſſarium ad ultimum finem conſequendum, veniale verò eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquod utile tantum, quæ definitiones non ſolùm competunt mortali, & veniali ex genere, & per ſe conſideratis, ſed etiam mortali, & veniali ex circumſtantiis, ſeu per accidens. De definitione mortalis patet, omne enim mortale ſivè ex genere, ſivè ex circumſtantiis eſt tranſgreſſio legis, obligantis ad aliquod neceſſarium, & eſt contrà præceptum propriè dictum; quamvis enim verbum otioſum in ſe ſpectatum ſit ſolummodo contrà conſilium in ſenſu jam explicato, verbum tamen otioſum propter malum finem, ex quo per accidens ſit mortale, eſt contrà præceptum propriè dictum. De definitione venialis autem hoc idem patet, omne enim veniale ſive ex genere, ſivè ex circumſtantiis eſt tranſgreſſio legis obligantis ad aliquod utile tantùm, ſivè eſt tranſgreſſio conſilii habentis modum præcepti leviter obligantis modo jam declarato; licet enim furtum in

Digitized by Google

in levi materia videatur contrà illud præceptum. *Non furaberis*, re tamen vera cum tali circumſtantia, ſcilicet, parvitatis materiæ non eſt contrà præceptum illud, ut graviter obligans, ſed tantùm leviter, quia ratione dicitur habere rationem conſilii, quia cum tali circumſtantia non graviter obligat; undè illa eadem lex *Non furaberis*, idem objectum reſpiciens, ſcilicet, rem alienam, ſi eam reſpicit in magna quantitate, eſt præceptum graviter obligans, quia obligat ad aliquod neceſsarium pro ultimo fine conſequendo; ſi verò in parva quantitate, eſt præceptum leviter obligans quatenus obligat ad aliquod utile tantùm, quia ratione dicitur habere rationem conſilii potiùs, quàm præcepti, & idem dicendum de aliis venialibus ex indeliberatione.

42 Poſtremò, hic quæri ſolet, an peccatum mortale importet gravitatem infinitam, & proponitur ſolùm quæſtio de peccato mortali, quia de veniali concedunt omnes non habere rationem infinitæ offenſæ, neque difficultas eſt, an malitia peccati mortalis ſit infinita ſecundùm quid, & intrinſecè eo modo, quo actus in ſe quidem finitus, attingens tamen objectum infinitum dicitur eſſe quodammodò infinitus extrinſecè, & objectivè, ſic enim concedunt omnes malitiam peccati etiam venialis eſse infinitam; ſed difficultas eſt de infinitate ſimpliciter, non quidem in tota entis latitudine, ſic enim conſtat ſolùm Deum eſse infinitum, ſed de infinitate in certo, ac determinato genere nempè in genere malitiæ, & offenſæ, affirmant Thomiſtæ quamplures, quorum præcipuum fundamentum eſt, quia offenſa, & injuria creſcit ex dignitate perſonæ offenſæ, & ideo gravior eſt offenſa, quo perſona offenſa dignior eſt; ſed dignitas Dei per peccatum offenſa eſt ſimpliciter infinita; ergò, &c. Hanc etiam quæſtionem ex profeſſo tractavi diſputat. 6. citat. quæſt. 7. ubi artic. 1. ſtatutum eſt cum Scoto pluribus in locis ibi citatis, quem Recentiores communiter ſequuntur, peccatum in ratione offenſæ non includere malitiam ſimpliciter infinitam intrinſecè, & formaliter, ſed tantum ſecundùm quid, & fundamentum unicum hujus ſententiæ, ac veluti à priori, ut ibi oſtendimus, eſt quia infinitum ſimpliciter in aliquo genere dicitur illud, quod majus dari non poteſt in eo genere, in quo eſt infinitum; ut conſtat ex dictis in Phyſica declarando naturam, & conditionem infiniti ſimpliciter, & in actu, quòd vocant cathegorematicum cum Ariſt. 6. Phyſ. ſi enim daretur majus infinito, jam infinitum haberet terminum, ultra quem protenditur illud, quod eſt majus; atque ità non amplius infinitum foret, ſed finitum in eo genere, in quo infinitum ponebatur; ſed ex peccatis mortalibus unum eſt alio majus, & majus in ratione malitiæ, & offenſæ; ergò nullum peccatum eſt ſimpliciter infinitum. Nec valet communis Adverſariorum reſponſio, argumentum probare tantùm malitiam peccati eſſe infinitam in ratione malitiæ, non autem in ratione offenſæ, & injuriæ. Non valet, inquam, quia peccatum eſt malitia, & offenſa Dei, ità tamen, ut malitia ſit radix injuriæ, & offenſæ, peccatum enim theologicè acceptum, & adequatè ideò eſt offenſa, injuria, & contemptus Dei, quia habet malitiam, quæ eſt privatio obſervantiæ, & præcepti legis Dei; ergò ſi ipſa ratio malitiæ in peccatis eſt inæqualis, & ſuſcipit magis, & minus, etiam ratio offenſæ, & injuriæ in omnibus peccatis æqualis eſſe non poteſt, ſed major, & minor pro peccatorum gravitate; conſequentia probatur, quia ut ibi dicebamus, acceſſorium ſequitur naturam principalis, & quòd ſequitur aliud per modum paſſionis, nequit habere perfectiorem modum eſſendi, quàm illud.

43 Ad fundamentum in oppoſitum jam diximus q. 7. citat. art. 2. diſtinguendam eſſe majorem, quòd creſcit injuria ex dignitate perſonæ offenſæ, non quo ad æqualitatem, ſed ſecundùm aliquam proportionem, & ideò ex dignitate infinita Dei offenſi non infertur injuriæ infinitas ſimpliciter, & poſitiva, ſed ſolum infinitas ſecundùm quid, & negativa, hoc eſt, excellentia ſuperioris gradus, & ordinis, adeout dari nequeat major gravitas ex tali circumſtantia perſonæ offenſæ; & ratio eſt, quia dignitas perſonæ non eſt cauſa præciſa augmenti offenſæ, ſed alia quoque concurrunt, quæ ſunt finita, & limitata, ſicut etiam è contrà actus charitatis in Deum non creſcit in bonitate ad æqualitatem, quantùm objectum eſt bonum, quia actus limitatur principio creato, à quo elicitur. Alia plura ad hanc difficultatem ſpectantia videri poſſunt loco citato, ſiquidem juxtà noſtrorum inſtitutum ea ſolùm hic repetenda, & recolenda judicavimus, quæ ad praxim pertinent, & ad moralem inſtitutionem neceſſaria, vel ſaltem utilia cenſemus.

ARTICULUS SECUNDUS.

An peccatum mortale, & veniale differant genere, vel ſpecie, & qualiter ſit inter utrumque diſcernendum.

44 Thomiſtæ, & alii Recentiores in hac quæſtione ità communiter diſcurrunt, quòd loquendo de peccato mortali, & veniali quantum ad rationem offenſæ nequeunt eſſe ejuſdem ſpeciei, aut generis, ſed neceſſe eſt differre ſpecie, & genere, quia peccatum mortale eſt gravis offenſa Dei, & privat gratia, & charitate, mortemque animæ ſpiritualem affert, veniale verò eſt levis offenſa, nec privat charitate, & gratia, nec mortem affert ſpiritualem, ut patet ex dictis. Loquendo autem de peccato mortali, & veniali quantum ad rationem malitiæ, dicunt ſpecie differre, ſi comparatio fiat inter veniale ex genere, & mortale ex genere. Ratio eſt, quia habent objectum ſpecie diverſum, & privant perfectione ſpecie diverſa, aliud enim eſt objectum, v. g. verbi otioſi, aliud furti, & alia eſt perfectio, qua privat mendacium jocoſum, & alia, qua privat homicidium; ſi verò ſermo ſit de veniali ex imperfectione actus, aut ex levitate materiæ, dicunt peccatum veniale ex hoc capite non differre ſpecie à mortali, ſed intrà eamdem ſpeciem differre ſolùm ſecundùm magis, & minùs, magis autem, & minùs ex communi Philoſophorum axiomate ſpeciem non variant, undè furtum quinque aſſium ejuſdem eſt ſpeciei cum furto centum aureorum, & ab eo ſolùm differt ſecundùm magis, & minùs, nam utrumque reſpicit idem ſpecie objectum, actus autem ſpecificatur ab objecto, & in idem recidit, quod alii dicunt peccatum mortale, & veniale eſſe ejuſdem generis, & ſpeciei in genere moris, quando ſunt circà eamdem materiam, ut furtum grave, & furtum leve, quando verò ſunt circa diverſam, eſſe diverſæ ſpeciei, ac etiam quandoque diverſi generis, ut mendacium jocoſum, & fornicatio. Ità Cajetanus, Medina, Valentia, Zumel, Meratius, Granadus, Becanus, Clavis Regia, Reginaldus, Bonacina, Lezana, & alii communiter cum D. Thom. 1. 2. q. 72. art. 7. & q. 88. art. 2. & 6.

45 Nos autem hanc quæſtionem alio modo decidimus de mente Scoti diſp. 6. cit. de peccatis q. 6. art. 2. ubi diximus peccatum dupliciter conſiderari poſſe, nimirum moraliter, ſeù philoſophice, alio modo theologicè, ut docet Scotus 4. d. 14. q. 3. B, & d. 21. q. 1. H, & alibi frequenter peccatum philoſophice conſideratum eſt, cujus malitia ex naturalibus cognoſci poteſt, ut virtuti naturali contrarium. Philoſophi ſiquidem peccatum conſiderant ſolummodò, prout rectæ rationi adverſatur, peccatum verò theologice conſideratum, eſt, cujus malitia non cognoſcitur, niſi dependenter à revelatione, & quatenus ſupernaturaliter innoteſcit, ut nimirum offenſivum Dei, impeditivum gloriæ, & diſpoſitivum ad pœnam æternam, Theologi enim in peccato attendunt, quòd ſit contrà Dei voluntatem, ac legem, adeòque ipſius Dei offenſa quædam, & injuria. Hoc autem ſuppoſito diximus ibi, quòd ſi peccatum mortale in communi, ut ſub ſe comprehendit mortale ex genere, & ex circumſtantiis, & pariter veniale in communi, ut comprehendit ſub ſe veniale ex genere, & ex circumſtantiis, theologicè conſiderentur, diferunt inter ſe differentia eſſentiali, & ſpecifica, ac proindè diviſio peccati hoc modo conſiderati in mortale, & veniale erit generis in ſpecies. Ratio eſt, quia natura, & eſſentia peccati in communi, ut abſtrahit à mortali, & veniali, conſiſtit in privatione rectitudinis, quæ actui in eſſe deberet, ut conſtat ex dictis, & privationes diſtinguntur penes rectitudines, quibus privant, vel quibus opponitur, ac rectitudo, vel lex habens rationem præcepti propriè dicti, quod, ſcilicet, obligat ad aliquod ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, differt eſſentialiter, & ſpecificè à rectitudine, vel lege habente potiùs rationem conſilii, etiamſi circà idem objectum verſentur, ſi non in genere moris, & philoſophico, ſaltem in genere theologico, & ſi non ex natura rei, ſaltem ex voluntate legiſlatoris; ergò privationes rectitudinis per veniale, & mortale contractæ, ſpecie inter ſe differunt, ac proindè talis diviſio peccati erit generis in ſpecies, & hæc diviſio à Theologis tantùm tradita fuit, nec unquam Philoſophis moralibus innotuit, ut Scotus inſinuat 2. d. 37. D, & 4. d. 21. q. 1. & d. 26. q. 1. concl. 3. & d. 50. q. 1. ſub E.

46 Verùm ſi de peccato philoſophicè loquamur, & in genere moris, tunc diſtinguendum eſt, etenim ſi de mortali, & veniali ex genere loquamur, ſpecificè, & eſſentialiter inter ſe differunt, & ratio eſt, quia mortale, & veniale ex genere, ut homicidium, & verbum jocoſum circà objecta ſpecie diverſa ſemper verſantur, atque ideò in genere moris ſemper ſpecificè diſtinguuntur; at ſi de eiſdem loquamur in eodem genere moris, prout ſunt venialia, & mortalia ex circumſtantiis tantùm, ſivè per accidens,

cidens, ſic non ſemper ſpecificè diſtinguuntur, quia utrumque peccatum hoc modo conſideratum poteſt eſſe circà idem objectum, & contrà eamdem virtutem, ut patet de furto, quod ſivè ſit grave, ſivè leve ſemper eſt circà idem objectum, ſcil. rem alienam, & contrà eamdem virtutem, & rectitudinem moralem, ſcilicet, contrà juſtitiam; in genere autem moris, quod peccatum ſit magis, vel minus grave contrà eamdem virtutem non variat ſpeciem moralitatis. Ex quo ſequitur communem illam diviſionem peccati mortalis, & venialis in mortale, & veniale aut ex genere, aut ex circumſtantiis, vel ſub aliis verbis in mortale, & veniale aut per ſe, aut per accidens, dari de mortali, & veniali philoſophicè conſideratis, & in genere moris, non autem theologicè; quia in hoc ſenſu nimirum theologicè conſiderata tàm per ſe differunt ſpecie furtum, & verbum jocoſum, quàm furtum leve, & grave, quia tàm per ſe eſt contrà conſilium dumtaxat, non autem contrà præceptum propriè dictum furtum leve, ut ſic, quàm verbum jocoſum, ut fuſiùs explicavimus loc. c.

47 Sed inſtant Thomiſtæ ſuſtinentes mortale, & veniale non diſtingui ſpecie, quando objectum eſt idem, ſeù quando circà eandem verſantur materiam, quia peccatum veniale ex ſola indeliberatione habet idem objectum materiale, & formale cum actu deliberato; ergò ſpecie non differunt. Conſequentia probatur, quia actus bonus deliberatus, & indeliberatus circà idem objectum ſunt ejuſdem ſpeciei; ergò idem dicendum de actibus malis ſimilibus.

Confirmatur, quia poteſt etiam idem actus numero ſucceſſivè fieri mortale, & veniale, ut paſſim Doctores docent dicentes peccatum mortale poſſe aliquando fieri veniale, & è contra, & nos etiam dicemus art. ſeq. at ſi mortale, & veniale ſpecie diſtinguuntur, & eſſentialiter, id fieri non poſſet, quia quod eſt in una ſpecie eſſentialiter, non poteſt ad aliam tranſire, homo enim non poteſt fieri equus, nec per ſe, nec per accidens; ergo ſpecie non diſtinguuntur.

Reſpondetur, argumentum probare ſolùm mortale, & veniale, quando circà idem objectum verſantur, non diſtingui ſpecie in genere moris philoſophicè, quod nos quoque gratis concedimus, non tamen probare, quod ſpecie non diſtinguantur adhuc in genere theologico, quia, ut ſuprà dictum eſt, ad hanc diſtinctionem inducendam ſufficit diverſa intentio obligandi in legiſlatore; diverſa eſt autem obligatio, qua inducitur per præceptum propriè dictum ab illa, quæ inducitur per conſilium, & ſi circà idem objectum verſarentur, quia præceptum obligat ad aliquid ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, conſilium autem ad aliquod utile tantum, ſine quo finis adhuc conſequi poteſt. Ad confirmationem conceſſa majori neganda eſt minor, & ad probationem dicendum veniale pro formali numquam mortale fieri poſſe, vel è contrà, itaut mortalitas tranſeat in venialitatem, vel è contrà, quia hoc implicat, ſicut quòd homo fiat equus; ſed benè veniale pro materiali poteſt fieri mortale, & è contrà quatenus poteſt idem actus creſcere in libertate, & cognitione objecti, aut quantitate, quo caſu deſineret in eo venialitas, & advenirct mortalitas, undè veniale formaliter numquam fit mortale, nec è contrà, ſed ſubſtratum unius malitiæ tranſit ad aliam, quia tàm venialitas, quàm mortalitas accidunt actui, nedùm in eſſe naturæ, ſed etiam in eſſe moris; & hoc verificatur non tantùm de actu exteriori, ſed etiam interiori, quia actus malus inchoari poteſt cum ſemiplena deliberatione, & continuari poſteà cum plena deliberatione, atque ità priùs erit venialis, deindè mortalis. Alia plura de hoc puncto videri poſſunt loc. cit.

48 Quoad aliam quæſtionis partem, quomodo, ſcilicet, inter mortale, & veniale diſcernendum ſit, quia ad Sacerdotis officium ſpectat lepram à lepra diſtinguere, nec juſtum in pœnitentiæ tribunali ſententia ferre poteſt, niſi peccatorum gravitatem vel levitatem dignoſcat; variæ regulæ à Doctoribus aſſignari ſolent, qua ratione peccata mortalia, & venialia inter ſe dignoſci poſſint, prima tamen, & omnium præcipua eſt, quam tradidimus q. 6. cit. ar. 2. in fine, & eſt vis, ac obligatio præcepti, contrà quod peccatum committitur; ſi enim eſt præceptum propriè dictum, obligans, ſcilicet, ad aliquod ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem conſequendam, peccatum contrà illud ſivè commiſſionis, ſivè omiſſionis eſt mortale, ſi verò non præceptum propriè dictum, ſed potiùs habet rationem conſilii, quatenus obligat ad aliquod utile tantùm, non autem neceſſarium pro ſalute conſequenda, erit veniale. An autem obligatio ſit præcepti, vel conſilii, ex Scripturis, præcipuè dignoſci poteſt, ut docet D. Auguſt. in Enchirid. cap. 78. quando enim Sacræ litteræ tradunt peccatum aliquod à Regno Dei excludere, inimicum Dei conſtituere, æterna morte peccatorem dignum efficere, ut ad Rom. 1. *Qui talia agunt digni ſunt morte* & ad Galatas *Qui talia agunt Regnum Dei non poſſidebunt*, & ſimilia, ex his, & ſimilibus loquendi modis rectè infertur peccata hujuſmodi ex genere ſuo eſſe mortalia, quandoque autem non ità ſtrictè obligat, ut de ſtultiloquio ad Epheſ. 5. habetur *ad rem non pertinere*. Quando autem in aliquo caſu ex Scripturis id ſufficienter dignoſci non poteſt, ex communi Eccleſiæ, & Doctorum conſenſu dignoſci poterit, undè ex modo loquendi Sacræ Scripturæ non ſatis liquet, an peccatum aliquod ex genere ſuo mortale ſit, aut veniale; videndum eſt quid ſentiant Eccleſiæ Doctores, ſi enim ex communi conſenſu doceant aliquod peccatum eſſe mortale ex genere ſuo, pro mortali habendum eſt, ſi veniale pro veniali, quod ſi de aliquo peccato inter ſe diſſentiant & variæ ſint eorum ſententiæ, ut pluries contingit, tunc pars probabilior, & tutior, vel ſaltem probabilis, & tuta eſt eligenda, ut dictum eſt lib. 2. ſent. diſp. 5. q. 2. & 3.

49 Præthereà, ut etiam diximus diſp. 6. cit. de peccatis art. 2. in fine, poteſt etiam obligatio legis ratione naturali dignoſci ſi hæc neque ex Scriptura, neque ex Doctorum ſententia poſſit ſufficienter colligi; conſiderari enim debet dignitas, & gravitas materiæ, quæ proponitur, vel prohibetur, etſi materia eſt digna, & gravis, adhuc conſideranda eſt illius quantitas, & ponderanda, nam etiamſi præceptum eſſet de re gravi, & magni momenti, parvitas tamen materiæ à peccato mortali excuſare poteſt, nam leviter à tali præcepto deficere, perindè eſt, ac leve præceptum tranſgredi. Quod ſi materia gravis, & digna foret, ac etiam in quantitate notabili, adhuc conſiderandum eſt, an conſenſus hominis fuerit plenè, & perfectè deliberatus, vel ſemiplenè, ac imperfectè. Hæc enim tria benè ponderata mortale à veniali ſufficienter diſcernunt, ut conſtat ex dictis, quia defectus primæ conditionis, ſcilicet, dignitatis, & gravitatis materiæ facit peccatum veniale ex genere, & ex objecto, ut verbum jocoſum, immoderatus riſus, & ſimilia; defectus ſecundæ, ſcilicet materiæ, faciunt peccatum veniale in parvitate, & levitate materiæ, ut furtum in parva quantitate; defectus tandem tertiæ facit peccatum ex indeliberatione, ut ſubiti, & indeliberati motus odii, invidiæ, ſuperbiæ, luxuriæ, & ſimiles.

50 Specialis tamen difficultas eſt de hoc actu: *Volo committere omnia peccata venialia*, an ſit peccatum mortale, vel ſolùm veniale. Affirmant D. Antoninus, Sanchez, Scotus, Bonacina & quidem alii. Negant Cajetanus, Salas, Granadus, Caſtropalaus, & alii. Sed breviter dicendum eſt cum Lez. diſp. 5. de peccato veniali qu. 7. talem actum conſideratum ſolùm ex parte objecti, & per ſe eſſe peccatum veniale dumtaxat, quia malitia actus interioris ſolùm ex objecto per ſe attenditur, quare cùm tale objectum limites peccati, venialis non excedat, ex hac parte malitia talis actus ſolùm vel per accidens, & ratione periculi, cui ſe exponit committens venialis eſſe poteſt; ſi tamen talis actus conſideretur plura venialia, & tantò magis omnia, cadendi in peccatum mortale, valdè probabile eſt eſſe peccatum mortale; & ratio eſt, quia quamvis peccata venialia quantalibet unico peccato mortali æquiponderare non poſſint, veriſſimum tamen eſt venialia peccata, ut docet D. Thom. qu. 10. art. 4. & illa præſertim, quę ex deliberata voluntate committuntur, eſſe diſpoſitionem ad peccatum mortale, quatenus humana voluntas illa committendo aſſueſcit divinæ legi in minoribus non ſubjici, undè paulatim diſponitur ad ipſius divinæ legis jugum etiam in majoribus, & gravioribus excutiendum juxtà illud Eccl. 19. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet*, & illud D. Greg. 4. Paſt. admon. 34. *Qui minima peccata devitare negligit, à ſtatu juſtitiæ non quidem repentè, ſed partibus totus cadit*, quarè volens committere omnia venialia, vult ſe exponere periculo proximo peccandi mortaliter, ac proindè mortaliter peccat ſaltem per accidens ratione hujus periculi.

ARTICULUS TERTIUS.

An peccatum mortale poſſit aliquando fieri veniale, & è contrà.

51 PRimò conveniunt Doctores, peccatum ex ſuo genere mortale poſſe ex accidenti fieri veniale variis modis, quod ità declaratur; tria enim ad peccatum mortale requiruntur, quorum ſi unum deſit, fit veniale, quod aliàs ex ſe eſt mortale, unum eſt ex parte intellectus, plena, ſcilicet, advertentia, & deliberatio, & alterum ex parte voluntatis, ſcilicet, perfectus conſenſus; & ratio eſt quia ſpectata humana fragilitate divinam bonitatem decere non videtur hominem ſuppliciis punire æternis abſque plena deliberatione, & conſenſu; ut ſatis conſtat ex dictis q. 1. hujus diſp. art. 2. tertium tandem, quod ad peccatum mortale requiritur, eſt gravitas materiæ ſaltem, ut plurimum, & ratio eſt, quia ubi materia parvi eſt momenti ibi moraliter modica offenſio eſſe reputatur, ut plurimum; quod notanter additur, quia cùm detur aliqua materia, licèt parva, in qua reperitur adhuc integra ratio injuriæ, & offenſæ ſequitur non dari parvitatem materiæ in qualibet materia, quæ à pec-

Digitized by Google

à peccato mortali excuſet, ut dictum eſt art. 1. hujus quæſtionis num. 38. Itaque hinc deducitur peccatum mortale ex ſuo genere tribus ex cauſis veniale fieri poſse. Primo ex parte intellectus non ſit perfecta advertentia malitiæ, ſeù deliberatio, qua ratione ira, quæ ex ſuo genere mortalis eſt, propter imperfectionem, actus venialis fieri poteſt, ſi aliquis, verbi gratia, ex imperfecta rationis advertentia, & deliberatione vindictam aliquam gravem appetat. Deindè peccatum mortale ex genere ſuo poteſt fieri veniale ex parte voluntatis, ſi non adſit perfectus conſenſus, cujus ſigna ſunt, ſi quis valdè timidè, & ſuſpensè proceſſiſe ſe meminit, vel ſi ſemiſomnis fuit non plene ſui compos, judicetque ſe id non fuiſse facturum, ſi plenè vigilaſset, & ſimilia. Tandem mortale fieri poteſt veniale ex parte materiæ, ſi hæc ſit parvi momenti, qua ratione furtum, quod ex genere ſuo eſt mortale, ratione levitatis materiæ venialis fieri poteſt ſi res furto ablata ſit viliſſima, & pretii exigui, & infimi; quando autem materia ſit parvi momenti diſcernendum eſt morali judicio viri prudentis, & attendendæ etiam ſunt circumſtantiæ, quia contingere poteſt, ut res ex ſe levis, attentis circumſtantiis boni communis, vitandi ſcandali, &c. fiat gravis; undè DD. deducunt gravitatem, vel levitatem materiæ deſumendam eſſe non tantùm ex ipſa ſecundùm ſe conſiderata, ſed ſpectatis omnibus circumſtantiis, & exemplum commune afferri ſolet de eo, qui ſartori acum furatur, quæ licèt ſecundùm ſe ſit materia levis, poteſt tamen tale furtum eſſe peccatum mortale, ſi acus ſit ſartori omninò materia neceſſaria ad vitam ſuſtentandam.

52 Secundò conveniunt Doctores peccatum quoque veniale ex ſuo genero poſſe ex accidenti fieri mortale variis modis, qui tamen omnes hac univerſali regula comprehenduntur; ſcilicet tunc fieri mortale, quando ſupervenit aliqua circumſtantia transferens ad ſpeciem peccati mortalis, in ſingulari autem quinque præſertim modis id poſſe contingere dicunt. Itaque in primis peccatum veniale ſit mortale, quando committitur dubitando, aut credendo ſe facere peccatum mortale, tale enim efficitur ex dictamine conſcientiæ erroneæ. Deindè ſi veniale in pravum aliquem finem referatur ex intentione operantis, ut ſi quis verbum otioſum dicat, vel mentiatur eo fine, ut ad fornicationem fœminam inducat; quod tamen non eſt duplex peccatum mortale, unde neceſſarium non eſt mendacium illud in Confeſſione exprimere, ſed ſolùm deſiderium fornicationis, quia ſecluſa malitia mortalis finis manet veniale. Rurſus veniale tranſit in mortale ratione nimii affectus in rem aliquam, ut ſi quis ità inordinatè efficiatur ab fabulas luſum, verba otioſa, & ſimilia, ut malit ſeſto omittere Sacrum, quàm illis privari, ac etiam ſi committat peccatum veniale cum ea animi præparatione, ut ſi eſſet peccatum mortale, eodem modo perpetraret; hic tamen affectus non tantùm habitualis, ſed etiam actualis eſſe debet, ut peccatum contrahatur, quia ad culpam non imputatur id, ad quod committendum habitu tantùm es paratus. Præterea veniale ſit mortale ratione gravis ſcandali, quod peccator ſecuturum prævidit, aut prævidere potuit, ac debuit, ut ſi ex tali peccato veniali alter occaſionem blaſphemandi deſumat, quia in hoc caſu tali operi aliquid ſuperadditur graviter charitati repugnans. Addunt aliqui veniale, vel opus differens tranſire etiam in mortale, ratione periculi incidendi in mortale, quando nimirum quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod in mortale labitur, vel proximum periculum peccandi mortaliter, tale autem cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum inducit, undè in Confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cujus periculo ſe expoſuit, quia eodem genere peccati peccavit juxtà illud *qui amat periculum peribit in illo*. Denique peccatum veniale tranſit in mortale, ſi tranſgreſſio aliqua, vel inobedientia ex ſe venialis committatur ex formali contemptu legis, vel Legislatoris, hoc enim eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ, ac formalis inobedientiæ.

53 Tertiò, eſt ſpecialis difficultas, an peccatum veniale propter ſui multiplicationem fieri poſſit mortale, ita ſcilicet ut plura peccata venialia integrent unum mortale. Ratio dubitandi pro parte affirmativa eſt, quia D. Auguſt. expreſsè hoc docuiſſe videtur, nam tract. 1. in epiſt. D. Joan. ait multa peccata levia faciunt unum grande, multæ guttæ implent flumen, multa grana faciunt maſſam, & ſerm. 41. de Sanctis ait, non ſolùm majora, ſed etiam minora, ſi nimirum plura ſunt, mergunt; & epiſt. 198. ſi collecta contrà nos fuerint, ità nos gravabunt, & oppriment, ſicut unum aliquod grande peccatum.

Confirmatur ratione, quia plura furta parva, cùm ad materiam gravem perveniunt, fiunt peccatum mortale, & idem argumentum in aliis materiis fieri poteſt; ergò plura venialia unum mortale conſtituunt, & ob id Gloſſa in cap. *Tres ſunt* de pœnit. docet ex pluribus peccatis venialibus fieri unum mortale, ſeù plura venialia unum mortale conſtituere. Communis tamen omnium ſententia oppoſitum docet, multa, ſcilicet, venialia unum peccatum mortale non efficere per ſe, & formaliter loquendo, ità expreſsè colligitur ex illo proverbiorum 14. *Septies in die cadit juſtus*, ubi vocatur homo juſtus, etiam ſepties, ideſt ſæpiùs, & frequenter venialiter peccet, & ratio eſt, quia multa venialia non privant hominem gratia Dei proximè, & immediatè, ſed cum eis ſtare poſſunt; ergò unum peccatum mortale non efficiunt cùm hoc hominem privet gratia Dei. Ità D. Thom. p. 2. q. 88. ar. 4. Cajetanus, Suarez, Vaſquez, Becanus, Lezana, Caſpenſis, Bonacina, & alii Doctores communiter aſſerentes, veniale non fieri mortale ratione frequentiæ, ſeù conſuetudinis, præciſo tamen contemptu, ſcandalo, & periculo proximo incidendi in mortale, quamvis enim quodlibet peccatum veniale præſertim repetitum ſit diſpoſitio ad peccatum mortale, ut ſupra dictum eſt, non tamen quodlibet inducit periculum proximum peccandi mortaliter, quia eſt ſolùm diſpoſitio remota, quæ per ſe non eſt moralis occaſio peccandi mortaliter, ſed tantùm in aliquibus peccatorum generibus conſuetudo, & frequentia venialium proximum affert periculum incidendi in peccatum mortale, modo jam explicatò articulo præcedenti num. 50. & ſic intelligendus eſt D. Auguſt. loc. cit. non enim intendit quòd peccata venialia fiant mortalia ex repetitione, vel conſuetudine tantùm, ſed ratione periculi, quod in quibuſdam peccatorum generibus ex frequentia, & repetitione actuum venialium, oriri ſolet.

54 Ad confirmationem ex ratione deducta eſt communis, & optima reſponſio; furtum illud ultimum eſſe peccatum mortale, non quia ex illo, & aliis præcedentibus mortale illud peccatum confletur, & coaleſcat, ſed quia in hoc ultimo furto poſt levia furta ad tantam quantitatem fur pervenit, quæ conjuncta cum præcedentibus materiam notabilem, & gravem conſtituit; undè in hoc ultimo furto peccat mortaliter advertens ad quantitatem præcedentem, non quia plura venialia unum mortale efficiant, ſed quia ultimus actus verſatur circà materiam, quæ cum præcedentibus continuata ad peccatum mortale ſufficiens eſt; licèt enim materia illius actus ſit ſecundùm ſe levis, ac per conſequens ſecundùm ſe ſolùm ſufficiens pro peccato veniali; tamen prout conjuncta, & unita moraliter cum materia præcedentium eſt gravis, & notabilis, atque ideò ad peccatum mortale ſufficiens; advertendum tamen eſt eſſe debere continuationem moralem juxtà commune hominum judicium, & æſtimationem, neque enim continuare levia furta quis dicitur, ſi hodie parvam quantitatem furetur, & poſt ſex menſes parvam aliam, & ſic deinceps. Dices, malitia peccati mortalis ſimpliciter finita eſt non infinita, ut ſuprà dictum eſt; ergò poſſunt tot peccata venialia cumulari, ut ad quantitatem illius malitiæ perveniant.

Reſpondetur negando conſequentiam, quia ſunt malitiæ diverſi generis, & ordinis, unde licèt peccatum veniale in ſuo ordine poſſit eſſe majus, & majus, numquam tamen ad malitiam mortalem, quæ eſt altioris ordinis, pervenire poteſt; ut patet de linea reſpectu ſuperficiei, de argento reſpectu auri, & de natura reſpectu gratiæ, ac hominis reſpectu Angeli, quantumcumque enim augeatur perfectio unius, quod eſt ordinis inferioris, numquam tamen attingere poteſt perfectionem alterius, quod eſt ordinis ſuperioris.

55 Hæc igitur à Doctoribus conſtituitur regula generalis, quòd quotieſcumque materia ultimi peccati venialis continuari poteſt cum materia præcedentium, quæ quantitas ex hypoteſi ſufficiat ad mortale, ultimum peccatum, verbi gratia, furtum, in quo materia notabilis completur, eſt mortale, quod per ſe alioquin eſſet veniale; quia in hoc ultimo furto continetur expreſſa, vel tacita volitio ſimul injuſtè retinendi parvas quantitates etiam antecedenter ablatas; quando verò materia ultimi peccati non poteſt continuari moraliter cum materia præcedentium peccatorum venialium, ultimum peccatum non eſt mortale, quia ſingulæ materiæ ſunt parvæ, & diviſæ remanent abſque mortali conjunctione, & conſequenter ultimum peccatum retinet qualitatem peccati venialis. Ità Bon. diſp. 2. q. 2. pun. 5. cùm pluribus aliis ab ipſo citatis. Quoniam verò hæc doctrina non in omnibus peccatis venialibus locùm habet, ut poſtremum ſimul cum præcedentibus materiam notabilem peccati mortalis conſtituat, ut patet de mendacio jocoſo, quod licèt millies repetatur, numquam tamen ſimul cùm præcedentibus materiam peccati mortalis integrat, & conſtituit, ideò ad hoc dignoſcendum regulam hanc ſub præfatis verbis, & cùm prædicta limitatione aſſignavimus, quod quotieſcumque materia, & objectum peccati venialis ſubſequentis continuari poteſt, & unum quid majus cum materia præcedentium integrare, tunc ultimum peccatum veniale, quòd cum præcedentibus materiam conſtituit notabilem, ſit mortale, quod alioquin eſſet veniale.

56 Quar-

Digitized by Google

56 Quartò eſt difficultas. An idem actus numero ſucceſſivè de veniali fieri poſſit peccatum mortale, & è contrà. Negat Faber noſter diſput. 6. de pœnitentia num. 9. eundem numero actum de veniali ſucceſſivè poſſe fieri mortalem, & è contrà, fretus auctoritate Scoti quol. 18. X, ubi ait, quòd actus de malo non fit bonus, vel de bono malus, quia raptim tranſit, vel ſi manet, manet communiter cum eo ſua rectitudo, nec idem manens mutatur à recto in non rectum. Communis tamen ſententia oppoſitum docet, ut dictum eſt art. præc. num. 47. & quidem actu exteriori ſatis de ſe patet, hic enim poteſt eſſe bonus, vel malus, ſi vel ceſſat obligatio præcepti, vel mutetur intentio finis; eodem actu exteriori manente, ac perſeverante; idem etiam de actu interiori probatur, quia ut ibi dictum eſt, actus malus inchoari poteſt cum ſemiplena deliberatione, & poſtea continuari cum plena deliberatione, atque ità prius erit venialis, deinde mortalis, & contrà fieri poteſt, ut actus in principio ſit plenè deliberatus, poſteà verò ſuperveniente aliqua paſſione manet imperfectè deliberatus, & ratio eſt, quia non oportet ad cognitionis variationem in his caſibus variari voluntatis affectum, poteſt enim volunta,ſadveniente perfecta notitia deformitatis objecti, perſeverare in eodem affectu, ex eodem motivo elicito. Neque id Scoticæ doctrinæ repugnat, quia ut dictum eſt diſp. 6. citat. de peccatis art. 2. num. 274. Scotus ubique docet bonitatem, & malitiam moralem accidere actui in genere naturæ, & loco cit. quol. 18. docet bonitatem, & malitiam ſe habere ad actum, ſicut velocitas, & tarditas ad motum, itaut ſicut idem motus poteſt eſſe nunc tardus, nunc velox; ita pariter idem actus elici poteſt conformiter regulæ rectæ, & poſteà non conformiter continuari, & tandem poſteà ſubdit regulariter non ita evenire, quia actus interior raptim tranſit, vel ſi manet cum eo regulariter ſua rectitudo, ex quibus verbis patet, ibi eſſe locutum de eo, quod regulariter, ac ut in pluribus evenit circà actum, non autem ſimpliciter, & abſolutè.

57 Quintò, quamvis conveniant Doctores eumdem actum numero ſucceſſivè de veniali fieri poſſe peccatum mortale, & è contrà, non tamen ità conveniunt, an idem actus numero poſſit eſſe ſimul peccatum veniale, & mortale. Affirmant aliqui, quorum ratio eſt, quia ſi mendacium, verbi gratia, jocoſum ordinetur ad homicidium, non amittit malitiam ſuam ex objecto venialem, licet acquirat aliam ex fine mortalem. Negant alii, eò quòd veniale, & mortale oppoſitionem, & repugnantiam includant, & rationes contradictoriè oppoſitas, veniale ſiquidem eſt ab intrinſeco principio reparabile, nec tollit gratiam, & amicitiam cum Deo, mortale verò è contrà eſt ab intrinſeco principio irreparabile, tollitque gratiam, & amicitiam cum Deo. Alii vero cum diſtinctione procedunt dicentes, eumdem actum numero, ſi propriè loquamur; non poſſe ſimul eſſe peccatum mortale, & veniale, quia denominationes iſtæ quamdam oppoſitionem, & repugnantiam includunt; poſſe tamen ſimul habere malitias peccati mortalis, & venialis, ſicut enim idem actus poteſt ſimul habere duas malitias ſpecie diſtinctas, ità fieri poteſt, ut uni earum ſit conjunctus contemptus Dei, & non alteri, ut cùm quis mentitur contrà juſtitiam, nam ibi eſt una malitia contrà veritatem, quæ non eſt mortalis, & altera contrà Juſtitiam, quæ eſt mortalis. Ità Becanus tract. 2. cap. 2. quæſt. 5. qui dicendi modus non ſatis placet, quia ſi idem actus numero poteſt ſimul habere malitias peccati mortalis, & venialis, & ſequitur neceſſariò talem actus eſſe ſimul peccatum mortale, & veniale, ut de ſe patet. Undè magis arridet, quod ait Amicus diſp. 13. ſec. 7. num. 216. non poſſe eumdem actum eſſe ſimul peccatum mortale, & veniale poſitivè, ſic enim deberet idem actus continere proprietates utriuſque peccati ſimul, quia hoc importat eumdem actum poſitivè eſſe ſimul mortale, & veniale, quod implicat, ut probat argumentum pro parte negante adductum; addit tamen poſſe eumdem actum eſſe ſimul mortale poſitivè, & veniale negativè, quia ad hoc ſufficit, ut idem actus de facto poſitivè contineat proprietates mortalis ratione finis, & eidem conſiderato ratione objecti conveniant proprietates venialis, non quidem actu, & poſitivè, ſed potentia, & negativè.

58 Poſtremò eſt difficultas, an idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris poſſit fieri mortale, vel è contrà, & communis opinio negativè reſpondet cum D. Th. 1. 2. q. 88. art. 4. ubi apertè negat poſſe eumdem actum moraliter ex veniali fieri mortale, licèt poſſit idem actus phyſicè. Ratio eſt, quoniam actus in eſſe moris principaliter pendet à ratione regulante; ſed alia eſt ratio regulans, a qua diſcordat veniale, & à qua diſcordat mortale; ergo alius eſt actus moralis peccatum veniale, atque mortale, minor probatur, nam regula, à qua diſcordat mortale, eſt dictamen de conſervanda charitate ultimo fini debita; regula vero, à qua diſcordat veniale eſt dictamen de conſervando tantùm fervore charitatis ergà ultimum finem.

Confirmatur, quia ſicut actus, qui anteà bonus erat mortaliter, non poteſt effici malus niſi adſit aliqua mutatio cognitionis, & affectus, ſeu voluntatis; ità actus peccaminoſus venialiter non poteſt idem numero in genere moris effici peccaminoſus mortaliter, niſi adſit aliqua mutatio, vel ratione cognitionis, & deliberationis, vel ratione finis mortaliter peccaminoſi, vel ratione alterius circumſtantiæ. Ità Bonacina, & Amic. loco cit. cum Medina, Valentia, Clave regia, & pluribus aliis. Verùm Auctores iſti non videntur conſequenter loqui; nam ut dictum eſt art. præced. ipſi quoque concedunt veniale ex imperfectione actus, aut ex levitate materiæ non differre ſpecie à mortali, ſed intra eamdem ſpeciem differre ſolùm ſecundùm magis & minùs, unde inferunt furtum quinque aſſium eſſe ejuſdem ſpeciei cum furto centum aureorum, ab eoque differre ſolùm magis, & minùs, nam utrumque reſpicit idem ſpecie objectum, actus autem ſpecificatur ab objecto; ergo idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris, hoc eſt, intra eamdem ſpeciem eſſentialem, fieri poteſt mortale ex circumſtantia ſuperveniente gravitatis materiæ, ut v. g. furtum quando pervenit ad quantitatem, quæ ad mortale ſufficiat, & ideò loc. cit. dicebamus tàm venialitatem, quàm mortalitatem poſſe actui accedere, nedùm in eſſe naturæ, ſed etiam in eſſe moris, & illa diverſitas regularum adducta in argumento pro mortali, & veniali, non reſpicit ipſa in genere moris, ſeu philoſophicè conſiderata, ſed ſolùm theologicè, ut declaratum eſt art. præc. nu. 45. & ideo idem numero peccatum veniale manens idem in genere mori, modo jam declarato poteſt fieri mortale, vel e contra.

QUÆSTIO QUARTA.

De diſtinctione, & comparatione peccatorum.

59 CUm in Concilio Tridentino ſeſſ. 14. c. 3. & can. 7. definitum ſit, omnia, & ſingula peccata poſt Baptiſmum commiſſa, quorum memoria haberi poteſt diligenti examine præmiſſo eſſe in Confeſſione declaranda, ac etiam circumſtantias ſpeciem peccatorum mutantes, ut pœnitens hoc præſtare poſſit, & Confeſſarius illum ad id præſtandum adjuvare, opus eſt inquirere, & declarare, undè ſpecifica, vel numerica peccatorum diſtinctio oriatur, & unde eorum inæqualitas ſit deſumenda, quod in præſenti quæſtione breviter præſtabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Undè ſpecifica peccatorum diſtinctio ſit deſumenda, & undè numerica.

60 PRimò, quod ſpectat ad primam quæſiti partem de diſtinctione ſpecifica peccatorum, non eſt hic ſermo de ſpecie, & diſtinctione ſpecifica phyſica peccatorum, ſed de ſpecie, & diſtinctione ſpecifica morali, neque eſt difficultas de peccatis omiſſionis, nam de his concedunt omnes ſpeciem ſumi ex actibus debitis, quorum ſunt omiſſiones, atque adeo omiſſiones illas dicunt eſſe peccata ſpecie diſtincta, quæ privant actibus debitis ſecundum ſpeciem moraliter diſtinctis, ut omiſſio Miſſæ, & eleemoſynæ, ſed præcipua difficultas eſt de diſtinctione ſpecifica peccatorum commiſſionis, in cujus deciſione juxtà ſententiarum varietatem circà rationem formalem peccati DD. diſcurrere ſolent; unde qui formalem malitiam peccati commiſſionis conſtitutivam collocant in poſitivo, quamvis peccata omiſſionis ſpecificari concedant per privationem oppoſitæ rectitudinis, qua privant, peccata tamen commiſſionis ſpecificati dicunt, & volunt per ordinem ad objecta, & materiam, circà quam verſantur, atque ideò ex diverſitate objectorum diverſas oriri malitias in actibus humanis. Ità Thomiſtæ ſupracitati q. 2. hujus diſp. art. 1. ab initio cum D. Thom. p. 2. quæſt. 18. ar. 2. & quæſt. 72. art. & 6. quorum fundamentum eſt, quia commune eſt actibus humanis diverſificari ſpecies per objecta, omnis enim actus eſſentialiter dicit tendentiam ad ſuum objectum; ergo ſpecificatur etiam ab objecto, conſequentia patet, quia quod habet eſſe in ordine ad aliud, ab eo quoque ſpecificationem ſumit, unde concludunt ſpecies morales peccatorum commiſſionis deſumi debere ex objectis ipſorum actuum, vel ex modo tendendi moraliter in illa, hoc eſt, ex reſpectu, & ordine, quo ſunt rectæ rationi diſſona, quia ſæpè contingit, ut objecta phyſicè ſpecie differant, & tamen cum recta ratione diſſonantiam non habeant ſpecie diverſam, ac proindè idem peccatum conſtituant in genere moris, ut ſi quis edendo carnes, vel piſces intemperans ſit, carnes, & piſces differunt ſpecie, ut res ſunt,

non

Digitized by Google

non tamen ut recte rationi adverſantur, & ideo peccata ſpecie diverſa in genere moris non conſtituunt. Verùm hic dicendi modus ſatis exploſus manet ex dictis loc. cit. ubi ſtatutum eſt malitiam formalem peccati etiam commiſſionis non conſiſtere in aliquo poſitivo, ſive reali, ſive morali, vel rationis, ſed in privatione debitæ rectitudinis, & probatum eſt præſertim ex communi Patrum doctrina, quia omne malum præſertim morale, & malitiam peccati ſolùm per negationem, ſeù privationem explicant debitæ rectitudinis. Ratio autem adducta, quod omnes actus ſpecie diſtinguantur ex objectis, probat ſolùm, ut loc. cit. diximus, peccata commiſſionis quo ad morteriale ſive entitatem poſitivam ſpecie diſtingui ex objectis formalibus eorum, peccata enim quoad materiales ipſos actus important, quoad formale autem proximè diſtinguuntur ab oppoſitis formis, ſivè rectitudine virtutis, qua privant, quia privationes proxime diſtinguuntur ſpecie à formis, quibus privant, peccata autem etiam commiſſionis formaliter ſunt privationes rectitudinum oppoſitarum, & ſolùm remotè, & fundamentaliter diſtinguuntur ex objectis, cùm enim rectitudo virtutis proximè ex objecto ſpecificetur, conſequenter etiam privatio talis rectitudinis ex eodem ſpecificatur remotè.

61 Secundò nec etiam qui malitiam peccati tàm omiſſionis, quàm commiſſionis in privatione debitæ rectitudinis conſtituunt, rem explicant eodem modo. Aliqui enim putant peccata diſtingui ſpecie per ordinem ad virtutes, quibus opponuntur & abſolutè dicunt diverſitatem ſpecificam rationis formalis cujuſcumque peccati ex diverſitate ſpecifica virtutum, quibus opponuntur, ſumi debere, pro quo dicendi modo etiam Scotus noſter citari ſolet 2.d.37. quæſt.un. §. *ex iſta ſolutione*, quorum fundamentum eſt, quia ab illo ſumitur ſpecificatio rei, à quo ſumitur conſtitutio ejuſdem, cùm eadem ſint principia conſtitutiva, & ſpecificativa, ſeù ſpecifice diſtinguentia; ſed peccata conſtitutione ſumunt à privatione debitæ rectitudinis oppoſitæ virtutis; ergo ab eadem ſpecificationem ſumunt, quare penes privationes diverſarum rectitudinum oppoſitarum virtutum, diverſitas ſpecifica, peccatorum etiam ſumi debebit; & ità furtum, verbi gratia, ideo ſpecie à blaſphemia diſtinguitur, quia illud eſt oppoſitum juſtitiæ, hæc autem religioni; ſicut igitur juſtitia, & religio ſpecie differunt, ità etiam furtum, & blaſphemiam dicendum eſt ſpecie differre. Sed nec etiam hic dicendi modus, niſi meliùs explicetur, plenè ſatisfacit, quia eidem virtuti peccata ſpecie diverſa opponi poſſunt, ut contrà juſtitiam peccata rapinæ, furti, adulterii, homicidii &c. Et contrà Religionem idololatria, ſacrilegium, violatio feſtorum, & alia hujuſmodi, idem conſtat de virtutibus, quæ in medio, ſeù mediocritate conſiſtunt, contrà quas ſunt duo peccata ſpecie diverſa per exceſſum, & defectum, ut dictum eſt ſuprà q. 2. hujus diſp.ar.1.num.24. Accidit, quòd aliqui actus mali, & peccaminoſi eſſe poſſunt, qui tamen non ſint contrà aliquam ſpecialem virtutem, ut verbi gratia, actus iſte *volo turpiter vivere*, hic enim actus certum quidem peccatum eſt, & tamen ad aliquam ſpeciem infimam malitiæ, vel peccati ſpectare non videtur, quia pro objecto habet malum, & turpe in communi non determinatum ad aliquam ſpeciem turpitudinis, & malitiæ, quia eſt voluntas, qua quis vult in univerſum malè, & turpiter vivere. Concedendum eſt itaque peccata diverſis virtutibus oppoſita, eſſe ſpecie diverſa, quia privationes perfectionum ſpecie diverſarum important, negandum tamen eſt ex oppoſitione ſolùm ad virtutes ſpecie diverſas diſtinctionem ſpecificam peccatorum ſufficienter colligi, ut conſtat ex rationibus adductis. Nec oppoſitum docet Doctor loc. cit. ut patet ex his, quæ ibi habet in ſolutione ad 2. ſub littera E, ubi ait, quòd cùm peccata ſint privationes rectitudinum, quæ deberent ineſſe actibus, non diſtinguuntur per converſiones ab objectis, quæ non ſunt mala niſi materialiter, ſed per comparationem ad rectitudinem aliam, & aliam ſpecie, quæ deberet ineſſe, & ſpecificat eſſe privationes habitualis rectitudinis ipſius virtutis, cui opponuntur, ſed actualis, quæ nimirum deberet ineſſe ipſis actibus.

62 Tertio, alii dicunt peccata ſpecificari per ordinem ad diverſa præcepta, à quibus unitatem, vel diverſitatem deſumunt, quorum fundamentum eſt, quia omne peccatum dicit contrarietatem ad aliquam legem, ut patet ex dictis q. 1. hujus diſp. art.1. num. 5. ergò ex diverſitate legum ſumenda eſt diverſitas peccatorum, conſequentia probatur, ſi enim contrarietas ad legem eſt eſſentialis peccato, ergò diverſitas legum cauſat diverſitatem eſſentialem in peccatis. Sed neque hic dicendi modus ſatisfacit, niſi meliùs explicetur, quod evidenti ratione ſuadetur quia deſiderium rei alienæ, & furtum rei alienæ ſunt peccata ejuſdem ſpeciei, ut de ſe patet, & tamen ſunt contrà diſtincta, & diverſa Decalogi præcepta, furtum enim ſeptimo prohibetur præcepto, quod eſt: *Non furaberis*, deſiderium verò rei alienæ eſt contrà decimum, quod eſt: *Non concupiſces rem proximi tui*, & idem argumentum fieri poteſt de ſexto, & decimo ejuſdem Decalogi præcepto, ſic etiam diverſa ſunt præcepta, non furaberis, & reſtitues rem alienam, & tamen furari, & non reſtituere peccata ſunt ejuſdem ſpeciei; ergo diſtinctio ſpecifica peccatorum ſimpliciter, & abſolutè loquendo, non rectè ſumitur ex diverſitate præceptorum, quibus illa vetantur. Accidit, quòd homicidium v.g. eſt unum ſpecie peccatum, & tamen duobus adverſatur præceptis, ſcil. divino, & humano, quibus prohibetur; ergo, &c. Tandem probatur, quia peccatum formaliter conſiſtit in privatione rectitudinis debitæ actui, ut ſæpè dictum eſt, eadem autem privatio reperiri poteſt in aliquo actu prohibito uno, vel pluribus præceptis; ergo, &c.

63 Quia tamen, ut ſatis conſtat ex dictis, ſæpè ex diverſitate præceptorum à poſteriori colligitur peccatorum quoque diverſitas, hæc regula à DD. aſſignatur ad dignoſcendum, quando rectè, & ſufficienter ſpecifica peccatorum diverſitas ex diverſitate peccatorum colligi poſſit, quæ talis eſt, quando peccata prohibita ſunt pluribus præceptis in diverſis materiis, & ob diverſa motiva, vel circà eamdem materiam, ſed propter diverſa motiva formalia ad diverſas virtutes pertinentia, tunc peccata contrà hujuſmodi pręcepta erunt in multiplici ſpecie, & inter ſe ſpecie diverſa, ut v. g. ſit præceptum prohibens furtum ſimpliciter, & præceptum, & prohibens furtum in loco ſacro, primum præceptum inducit motivum juſtitiæ, ſecundùm Religionis de cultu ſacris rebus debito, undè qui furatur in loco ſacro duplicem committit malitiam ſpecie diſtinctam injuſtitiæ, ſcilicet, & ſacrilegii; & ratio eſt, quia præcepta lata circà eamdem materiam, ſi ſint ex diverſis motivis, materiam præceptam conſtitunt in diverſis virtutibus, & perfectionibus, peccata autem diverſis virtutibus, & perfectionibus ſpecie diſtinctis oppoſita ſunt ſpecie diverſa, qua ratione fractio jejunii Eccleſiaſtici præcepto præſcripti, & ſimul a Confeſſario in ſatisfactionem peccatorum injuncti, duplicem continent malitiam, unam contrà temperantiam ratione Eccleſiaſtici prǽcepti, & alteram contrà pœnitentiam ratione Sacramentalis obligationis, quando vero leges prohibentes, vel præcipientes habent eamdem materiam, & idem motivum, in tali caſu unicum tantùm erit peccatum, ut conſtat in allato exemplo homicidii, quod eſt unum ſpecie peccatum, quamvis duobus ſit præceptis prohibitum, divino, ſcilicet, & humano; quando vero præcepta, aut leges habeant diverſa motiva, id deducendum eſt, vel ex diverſitate materiarum, quas præſcribunt leges, vel ex diverſitate virtutis, ſub cujus motivo eamdem ſæpe materiam præſcribunt, ut conſtat in exemplis allatis de furto in loco ſacro prohibito, & de jejunio ab Eccleſia ob temperantiam, & ſimul a Confeſſario ob pęnitentiam injuncto. Dices, qui facit aliquem actum prohibitum pluribus præceptis, etiam ex eodem motivo latis committere tot inobedientias quot ſunt præcepta, & conſequenter tot etiam peccata committere, quot ſunt præcepta. Negatur conſequentia, duplex enim eſt inobedientia in præceptorum tranſgreſſione, ut Doctores communiter advertunt, una ſpecialis, qua quis præceptum tranſgreditur ex contemptu expreſſo ſuperioris præcipientis, altera generalis, qua quis præceptum tranſgreditur abſque contemptu, & hæc non addit ſpecialem malitiam, ſed eſt circumſtantia generalis ſingulis peccatis communis, quæ non ita peccatum aggravat, ut diverſitatem ſpecificam ſuperaddat, vel numericam, aut circumſtantiam neceſſariò in Confeſſione explicandam, & ideò qui plura tranſgreditur præcepta ex eodem motivo lata, non tot incurrit ſpeciales inobedientias, quot ſunt præcepta. Ità Vaſquez, Clavis regia, Caſpenſis, Amicus, Bonacina, & alii DD. communiter.

64 Ex qua doctrina ſolvitur ratio in oppoſitum adducta, cùm enim dicebatur peccatum eſſe tranſgreſſionem legis, aut præcepti, ideoque multiplicatis legibus, ſeù præceptis, multiplicari etiam peccata, quæ ſunt contrà illa.

Reſpondetur id eſſe verum, quando multiplicantur præcepta formaliter; id eſt, quando propter motiva diverſarum virtutum lata fuerint, non autem quando ſolùm multiplicantur materialiter, hoc eſt, quando lata ſunt ex motivo ejuſdem virtutis; & ratio eſt, quia in hoc ſecundo caſu reſpiciunt ſolùm honeſtatem illius ſingularis virtutis, & habet unum dumtaxat motivum formale virtutis, a quo ſpecificantur, ideò ſolùm differunt materialiter, non formaliter, & conſequenter peccata contra ipſa commiſſa erunt ejuſdem ſpeciei, etiamſi præcepta, ſeù prohibitionis multiplicentur; at in primo caſu, quando præcepta, ſunt lata propter diverſa motiva virtutum, ſunt plura non tantum materialiter, ſed etiam formaliter, quia reſpiciunt diverſas honeſtates virtutum, & habent plura motiva formalia, & conſequenter peccata contrà ipſa commiſſa erunt diverſæ ſpeciei. Ità etiam Cajetan. Medin. Valentia, Conrad. Monteſinos, Lezana, & alii paſſim.

65 Quar-

Digitized by Google

65 Quartò itaque juxta dicta ſuperiùs quæſt.2. hujus diſput. art.1. dicendum eſt peccata ſpecie diſtingui per ordinem ad diverſas ſpecies perfectiones, & rectitudines, quibus privant. Ratio eſt, quia peccatum formaliter conſideratum, ut ibi diximus, conſiſtit in privatione rectitudinis, ſeu perfectionis alicujus moralis; ſed privatio ſpecificatur à forma, cujus eſt privatio, privationum enim ſpecifica diſtinctio, ut docent Philoſophi, non aliunde attenditur, quàm ex diſtinctione ſpecifica formarum, quibus privant; ergo cujuſcumque peccati formalis, & ſpecifica diſtinctio ab altero deſumenda eſt ex ratione ſpecifica illius rectitudinis, & perfectionis, qua privat. Ex quo ſequitur peccata illa eſſe inter ſe ſpecie diverſa, non modo quæ virtutibus ſpecie diverſis opponuntur, ſed etiam quæ eidem virtuti ſub diverſa tamen ratione formali repugnant, ut dicebamus ar.2. cit. num.23. & 24. qua ratione perjurium, & voti prævaricatio ſpecie inter ſe differunt, quia eidem virtuti Religionis ſub diverſa tamen ratione formali opponuntur, ut conſtat ex dictis diſp.11. de præceptis Decalogi in explicatione primi, & ſecundi præcepti; & ob eamdem rationem peccatum furti ſpecie differt à peccato rapinę, quia eſto eidem virtuti juſtitię opponantur; ſub diverſa tamen ratione formali, & ideò perfectio, & rectitudo, qua caret furtum, ſpecie diſtinguitur ab ea, qua caret rapina; furtum enim, quod in occulta acceptione rei alienę conſiſtit, ea perfectione caret, qua fur ex ſuppoſitione, quod voluiſſet circà rem alienam operari in abſentia domini, tenebatur bene operari abſque damno illius; rapina verò, quæ conſiſtit, in acceptione rei alienę coram domino, vel præſente, aut ſciente domino, caret ea perfectione, qua raptor ex ſuppoſitione, quod voluiſſet circà aliena coram domino operari, tenebatur bene operari abſque injuria, ac violentia domini, ut rectę Bonac. diſcurrit diſp. 2. q. 3. punc.3. Cùm ergò perfectiones debitę actui furti, & rapinę ſint diverſę ſpeciei, ſequitur etiam furtum, & rapinam eſſe peccata ſpecie diverſa, licèt eidem virtuti ſpecificę juſtitię oppoſita, quia important privationes perfectionum ſpecie diſtinctarum, & ſic de aliis peccatis diſcurrendum eſt, quę eidem virtuti ſub diverſa tamen ratione formali repugnant.

66 Quintò, quod ſpectat ad diſtinctionem numericam ipſorum peccatorum, dicendum eſt tot eſſe numero diſtincta peccata, quot ſunt actus voluntatis moraliter interrupti, & repetiti. Ità Doctores communiter cum D.Th.2.d.42.q.1.a.1.& ratio eſt quia cùm voluntas ſit principium actuum moralium bonorum, & malorum, nec ullum ſit peccatum, niſi in quantum ab ipſa voluntate deliberatè procedit, hinc ſequitur peccatorum numerum in tantum multiplicari, in quantum ipſius voluntatis actus moraliter interrupti repetuntur, ſicut enim ad unitatem motus requiritur unitas temporis, & continuatio partium ipſius ad invicem, alioquin idem numero motus non cenſetur, ut habetur 6. Phyſ. ità etiam ad unitatem numericam actuum voluntatis, ſed quando actus ſunt moraliter interrupti non eſt unum tempus ſed plura, & diverſa; ergo quando actus voluntatis ſunt moraliter interrupti, non eſt unum numero peccatum, ſed plura; tunc autem actus voluntatis moraliter interrumpi cenſentur, quoties nec formaliter, nec virtualiter perſeverant, hoc eſt, tum nullus effectus aſſignari poteſt, in quo virtualiter, vel interpretativè manere cenſeantur; undè qui proficiſcitur ad furandum, vel hoſtem occidendum, quamvis in via voluntatem furandi, vel occidendi ſæpius repetat, non cenſetur niſi unum numero peccatum committere quia tales actus non ſunt interrupti moraliter, cùm prior voluntas furandi, vel occidendi in actione itineris virtualiter perſeveret, & in aliis actionibus externis ad illum finem ordinatis, porro actus moraliter interrumpuntur, itaut nec virtualiter, nec interpretativè manere cenſeantur per contrariam voluntatem, ac propoſitum, item per ceſſationem ab actu voluntariam, & liberam; ac etiam ſecundùm aliquos per ceſſationem involuntariam, & naturalem, ut per ſomnum, quia cùm in illo ceſſet uſus rationis, non continuatur actio libera, & moralis; licèt alii hoc non concedant, quia eſto per hanc interruptionem phyſicè actus multiplicetur, non tamen moraliter, quia hoc ipſo, quod animus involuntariè diſtrahitur, prior voluntas interpretativè remanet, cùm non ſit retractata, aut aliter interrupta. Quomodo etiam peccata numero multiplicari poſſint ex diverſis numero objectis totalibus dicemus infrà q. 5. art.2. num.85. & ſeq.

67 Poſtremò, actus externi, licèt ſint numero diſtincti, ad eumdem tamen finem, & actum principalem ordinati, modo diſtinctam, & particularem malitiam non habeant, non cenſentur peccata diſtincta ab ipſo fine, & actu principali moraliter loquendo, & in ordine ad confeſſionem, ut communiter Doctores docent de oſculis, tactibus, verbis impudicis, & aliis actibus copulam carnalem præcedentibus, vel comitantibus, ac etiam ſubſequentibus, quæ tamquam diſpoſitiones, complementa, & appendices operis unum numero peccatum integrare dicunt moraliter loquendo; quia nimirum ſunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis ejuſdem actus humani, & objecti, in quo omnia prædicta moraliter uniuntur, quæ limitationes, & particulæ notanter apponuntur, quia ſi ſimiles actus non ſunt initia, vel partes integrantes, vel partes copulæ ſubſecuturæ, aut ex illa præterita ex natura rei paulò poſt non conſequantur; cenſentur peccata numero diſtincta, ac in confeſſione exprimenda, ut ſi quis de fornicatione jam præterita glorietur, vel rurſus illam poſteà iterare deſideret. Ità Suarez, Navarrus, Azorius, Filliucius, Buſembaus, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

Undè ſumatur inæqualitas, & gravitas peccatorum.

68 Hic ſupponendum eſt cum communi, & certa ſententia contrà Stoicos, non omnia peccata eſſe paria, & æqualia in gravitate, ſed alia eſſe aliis graviora, & minùs gravia, & imparia tàm in gradu eſſentiali, vel ſpecifico, quàm in accidentali, vel individuo, & hoc tamquam dogma fidei colligitur ex diverſis Scripturæ locis, Hier. 7. *Pejus operati ſunt, quàm Patres eorum.* Threnorum. 4. *Major effecta eſt iniquitas populi mei peccato Sodomorum.* Joan.16. *Qui tradidit me tibi, majus peccatum habet*, & 1.Corinth.5. *Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes*, & Deuteron.25. *Pro menſura delicti erit & plagarum modus*, & ſimiles aliæ auctoritates paſſim habentur tum in novo, tum in veteri teſtamento, & hoc adeò perſpicuum eſt etiam lumine rationis, ut meritò dixerit D. Auguſt. ep. 29. contrà omnes ſenſum gèneris humani Stoicus dixiſſe omnia peccata eſſe inter ſe paria, ſiquidem omnes nationes aliter judicant de diverſis peccatorum generibus, & gravius quædam præ aliis vituperantur, & puniuntur; quem errorem etiam latiùs impugnat lib. de hæreſibus c.22. ac etiam D. Hieronym. contrà Jovinianum, eumdem ſecutus errorem conſequenter etiam dixit pœnam Inferni pro omnibus damnatis forè æqualem. Hac igitur ſuppoſita veritate Catholica in præſenti examinanda ſunt capita, ex quibus peccatorum gravitas, & inæqualitas eſt deſumenda.

69 Primò itaque conveniunt Doctores, æqualitatem, & gravitatem peccatorum ſumi ex objectis, itaut quò objectum eſt magis rationi diſſonum, eò gravius ſit peccatum, & hac ratione peccata contrà Deum ſunt aliis graviora, & in peccatis contrà proximum homicidium eſt gravius furto. Ratio deducitur ex ſuperius dictis q.2. hujus diſp.art.1. ubi diximus, malitiam fundamentalem, ſeu radicalem peccati commiſſionis conſiſtere in tendentia actus ad objectum rationi diſſonum, ex quo ſequitur, quod prout magis, vel minus tale objectum fuerit rationi diſſonum, eo peccatum ſit gravius, aut levius, quod etiam proportionabiliter de peccatis omiſſionis dicendum eſt, ſi quidem cum ipſa omiſſio formaliter ſumpta ſit privatio actus debiti, reſpicit illum quaſi objectum ipſius, & ità eſt gravior, vel levior juxtà diverſitatem ipſius, & hac ratione etiam peccata ſpiritualia ſunt carnalibus graviora, quia habent objectum inhoneſtius. Hæc autem gravitas, ſeu inæqualitas peccatorum, quæ ex objectis eorum ſumitur fundamentaliter, & radicaliter, adhuc meliùs explicatur per ordinem ad virtutes, quibus opponuntur, quia malitia formalis peccati tàm omiſſionis, quàm commiſſionis conſiſtit in privatione rectitudinis alicujus virtutis, ut ſuprà dictum eſt, quò ergò major fuerit illa rectitudo, eò pejor erit privatio, ſicut in naturalibus cœcitas eſt ſurditate pejor, quia illa privat nobiliori ſenſu, quàm iſta, & hac ratione Ariſt.8. Ethic. cap. 10. dixit: *Peſſimum eſt, quod eſt contrarium optimo.* Igitur ex hujuſmodi virtutum inæqualitate ſumenda eſt etiam inæqualitas, & gravitas peccatorum illis oppoſitorum: & hac etiam ratione peccata ſpiritualia, ſivè ſint commiſſionis ſivè omiſſionis, ſunt graviora carnalibus, quia ſpiritualia perfectioribus opponuntur virtutibus, ſcilicet, Theologalibus, & moralibus in intellectu, & voluntate reſidentibus, peccata verò carnalia opponuntur virtutibus inferioribus; in appetitu ſenſitivo, exiſtentibus, ſcilicet temperantiæ, caſtitati, &c. Itaque quò virtus fuerit perfectior, eo peccatum, quod illi contrariatur, erit gravius, ſi tamen cætera ſint paria præcipuè ratione debiti, ut Caſpenſis advertit diſp. 2. ſec. ult. cum Vaſquez, & aliis, etenim contingere poteſt, ut præceptum virtutis minus nobilis ſtrictius obliget, quàm præceptum nobilioris virtutis, ut contingit in miſericordia, quando aliquis eſt in peccato mortali, & ſine diſpoſitione adminiſtrat Sacramentum in caſu neceſſitatis, cùm tamen Religio ſit nobilior virtus.

70 Secundò, conveniunt etiam DD. gravitatem, & inæqualitatem peccatorum ex parte circumſtantiarum deſumi,

itaut

Digitized by Google

itaut quò pejores fuerint, eò peccata ſint graviora, non ſolùm quatenus ab iis accipiunt novam ſpeciem malitiæ, ut patet de furto commiſſo in loco Sacro, quæ circumſtantia addit novam malitiam ſacrilegii, ſed etiam intrà eamdem ſpeciem cum objecto principali, ſicut gravius peccatum eſt furari centum, quàm decem. Ratio eſt, quia ſicut malitia humanorum actuum non ex objecto deſumitur, ſed etiam ex circumſtantiis, quæ ſunt veluti quædam adiacentia objectis actuum humanorum, ut ſuo loco dictum eſt; ſic pariter ex illis ſumetur gravitas, & inæqualitas peccatorum, itaut quæ pejores fuerint circumſtantiæ, majorem quoque gravitatem peccatis tribuant. Confirmatur, quia hac ratione quædam peccati circumſtantiæ ſunt neceſſario in Confeſſione Sacramentali exprimendæ ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3. undè etiam Scot. 4. d. 17. q. 1. H, duplex genus circumſtantiarum in peccatis notat, quæ ejus malitiam aggravat, quaſdam notabiliter aggravantes intrà eamdem ſpeciem quaſdam verò ſpeciem mutantes, ſeu novum peccatum ſpecie diſtinctum inducentes in eodem actu; quale eſt alienum accipere in loco Sacro, quia hoc ſpecialem habet prohibitionem ratione loci Sacri, & fornicari cum conſanguinea, vel affine, quia hoc etiam ſpecialem habet prohibitionem ratione conſanguinitatis, & affinitatis, & idem docet Doct. 2. d. 21. qu. 2. art. 3. ergò poteſt aggravari peccatum eſſentialiter ex circumſtantiis ſpeciem mutantibus ob ſpecialem earum prohibitionem, vel accidentaliter ex circumſtantiis ſpeciem non mutantibus, ſed tantùm intra eamdem ſpeciem aggravantibus, quæ, quando notabiliter aggravant, an ſint in Confeſſione neceſſario explicandæ, ſufficienter diſcuſſum eſt lib. 4. d. 5. q. 18. art. 1.

71 Tertiò, ad circumſtantias quoque ſpectat gravitas peccatorum ratione majoris nocumenti, certum enim eſt aggravari peccata, & unum eſſe majus alio ratione nocumenti, quod ex illis ſequitur, ut docet D. Thom. q. 20. ar. 5. & q. 73. art. 8. & alii Theologi communiter, qua ratione Scotus 3. diſp. 38. q. un. expreſsè docet mendacium perniciosum eſſe ex ſe nocivuum, & nocere cui quis mentitur, & de quo mentitur, ejuſque gravitatem penſari ex bono, cujus eſt ablativum, quod ſi fuerit jocoſum, vel officioſum docet ibidem ſub lit. E, magis eſſe peccaminoſum aliquando propter ſcandalum inde ſequens, ut conſtat ex illo Matth. 10. *Væ homini illi per quem ſcandalum venit*, ſcandalum enim nocumentum quoddam eſt; poteſt autem aggravari peccatum ratione nocumenti quandoque intrà eamdem ſpeciem, ut ſi quis comedat cibos ſuæ ſanitati nocentes gravius peccat comedendo cibos plus nocentes, & quandoque ratione nocumenti poteſt oriri nova ſpecies malitiæ in peccato, ut ſi ex furto homicidium ſequatur. Ad circumſtantias etiam ſpectat gravitas peccatorum ex conditione perſonæ, quæ peccat, & in quam peccatur, ut docet D. Thomas loco citato, ac etiam Scotus noſter 2. diſp. 21. quæſt. un. ſub F, ubi ait peccatum poſſe aggravari ex circumſtantia accidentali propter excellentiam perſonæ, & dignitatem, quæ ex hoc magis debet præcavere peccatum; item propter fortitudinem, & facultatem reſiſtendi; qua ratione ſubdit peccatum Adæ eſſentialiter levius peccato Evæ ex genere ſuo fuiſſe accidentaliter gravius peccato illius ex circumſtantia dignioris perſonæ, ac etiam quia Adam fuit circumſpectior, excellentior, & fortior Eva ad reſiſtendum tentationi; undè non ſolùm ex dignitate perſonæ, ſed etiam ex aliis conditionibus peccatum aggravari poteſt, ut qui ditior eſt magis peccat furando, & furari a magis paupere majus peccatum eſt, & ſic de aliis circumſtantiis facilè erit prudenti judicio rem expendere. Denique etiam ſumitur peccatorum gravitas, & inæqualitas ex parte voluntarii, ſeu liberi, aut communiter Theologi docent, itaut illud ſit gravius peccatum, quo majori cum libertate, & rationis advertentia perpetratur; illud verò levius, quod cum minori; ex quo infertur ea, quæ ſunt indirectè voluntaria, cæteris paribus, leviora eſſe, quàm voluntaria directè, & peccata ex ignorantia, metu, aut concupiſcentia perpetrata leviora eſſe, quàm ea, quæ in malitia, aut electione committuntur, ut Scotus docet 4. d. 43. q. 1. ſub G, & probat quia in peccato ex malitia eſt pleniſſima ratio voluntatis, non ſic in peccato ex paſſione, cùm paſſio appetitus ſenſitivi minuat rationem voluntarii alliciens voluntatem ad peccandum, & eam non relinquens omninò in ſua differentia; & ob id dicit. 2. d. 21. citat. peccatum carnis faciliùs remitti, quia difficiliùs vincitur, quatenus de noſtro contra nos roboratur, & ideò gravius eſt peccatum ex certa malitia, quàm ex paſſione.

72 Quartò circà circumſtantiam perſonæ eſt aliqua difficultas; An gravitas peccandi creſcat ratione perſonæ offenſæ; & ratio dubitandi eſt, quia ſi hoc verum eſſet peccatum veniale fieret mortale ſolùm ratione perſonæ offenſæ, & conſequenter leviſſima injuria, verbi gratia, contrà Regem erit peccatum mortale; conſequentia probatur, quia ſi peccatum aggravatur ex dignitate perſonæ offenſæ, cùm perſonæ dignitas in caſu poſito ſit magna, magna erit etiam aggravatio.

Confirmatur etiam, quia ſi peccatum augetur ex dignitate perſonæ offenſæ, graviùs inferatur damnum ratione damnationis æternæ. Veriſſimum tamen eſt peccatum creſcere ex dignitate perſonæ offenſæ, ut Scotus docet in 3. d. 19. q. un. in ſolutione ad ſecundum, ubi ait gravius eſſe peccatum in Deum, quàm increaturam, gravius in Regem, quàm in ejus militem ſupponens peccatum aggravari ratione perſonæ offenſæ tàm eſſentialiter ſecundùm diſtinctam ſpeciem gravitatis, ſi offenſio illius ratione dignitatis, officii, vel juriſdictionis eſt contrà ſpeciale præceptum, quàm accidentaliter ſub eadem ſpecie intenſivè, vel extenſivè, unde homicidium Sacerdotis eſt eſſentialiter graviùs homicidio ſæcularis, quia includit totam malitiam ſimplicis homicidii auferens rectitudinem præcepti *Non occides*, & addit novam malitiam ſacrilegii ratione Sacerdotii offenſi, quæ offenſio eſt ſpecialiter prohibita ex Scoto 4. d. 17. ſub N, & eadem ratione occiſio Patris, vel Matris eſt eſſentialiter gravius homicidio alterius, quia ultrà malitiam ſimplicis homicidii eſt contrà illud præceptum *Honora parentes*. Ad rationem dubitandi allatam neganda eſt conſequentia, licèt enim peccatum creſcat ex dignitate perſonæ offenſæ, non tamen creſcit ad æqualitatem, ſed proportionaliter, ut fusè declaravimus 2. diſp. 6. cit. de peccatis q. 7. & ſemper intra ordinem ipſius offenſæ, quæ ſi levis eſt, numquam ſit gravis, neque veniale ſit mortale, peccatum enim veniale eſt peccatum in Deum infinitum in dignitate. Ad confirmationem vel neganda eſt conſequentia, quia licet occiſio juſti gravius ſit peccatum ratione dignitatis perſonæ, occiſio tamen peccatoris majus peccatum eſt ratione damni illati; vel concedenda eſt conſequentia, quia niſi damnatio peccatoris eſſet ab occiſore intenta, talis æterna damnatio eſt effectus malæ diſpoſitionis ipſius occiſi, ideò cùm illa diſpoſitio ab occiſore non procedat, ſed ab occiſo, occidens non erit cauſa damnationis illius. De qua difficultate alia plura videri poſſunt apud Vulpianum noſtrum diſp. 132. de comparatione peccatorum adinvicem ar. 9. ubi tractat; an peccatum aggravetur ratione perſonæ offenſæ, & art. ſeq. an aggravetur ex magnitudine perſonæ peccantis.

73 Quintò eſt etiam difficultas; An peccatum levius ex objecto poſſit ex aliqua circumſtantia fieri gravius alio peccato graviori ex objecto. Negant Vaſquez, Monteſinos, & alii Recentiores cum Durando 4. diſt. 22. q. 1. quorum fundamentum eſt, quia in naturalibus individuum inferioris ſpeciei, quantumvis intrà ſuam ſpeciem perficiatur, numquam attingit, nec attingere poteſt perfectionem ſuperioris ſpeciei; ergo quantumcumque creſcat in peccatis ex circumſtantiis gravitas ſpeciei inferioris, ad ſpeciem ſuperiorem attingere non poterit; conſequentia patet, quia ſicut res ſe habet in ſpeciebus naturalibus, ità quoque in moralibus. Communior tamen, & probabilior ſententia docet peccatum levius ex objecto, aut virtute, cui opponitur, adeò poſſe ingraveſcere ex circumſtantiis, ut poſſit eſſe gravius alio peccato graviori ex objecto, & virtute, cui opponitur. Ità Medina, Valentia, Zumel, Azorius, Lorca, Granadus, Lezana, Averſa, & alii communiter. Ratio eſt, quia peccata contrà Fidé, & Charitatem ſunt ex objecto graviora, quàm fornicatio, & furtum, quæ ſunt contrà temperantiam, & juſtitiam; ſed peccatum infidelitatis poteſt fieri veniale, ſi ex ſurreptione, vel indeliberatione contingat, ut in ſubitis quibuſdam motibus ante plenam advertentiam, peccatum autem fornicationis eſt peccatum mortale, ſi fiat cum plena advertentia; ergò peccata leviora ex objecto, & virtute, cui opponuntur, ut ſunt furtum, & fornicatio, poſſunt eſſe graviora alio peccato graviori ex objecto, qualis eſt infidelitas, quæ in caſu poſito eſt veniale peccatum ratione ſurreptionis, & indeliberationis. Confirmatur, quia homicidium eſt gravius peccatum ex objecto, & virtute, cui opponitur, quàm fornicatio, & tamen fornicatio cum moniali ratione circumſtantiæ ſacrilegii annexæ redditur in tali caſu gravior homicidio; ergò peccatum levius ex objecto, & virtute, cui opponitur, adeò ex circumſtantiis ingraveſcere poteſt, ut peccatum, quod alioqui erat ex objecto levius, reddatur ſimpliciter gravius. Tandem id etiam probari poteſt ex naturalibus, quamvis enim aurum ex ſpecie ſua ſit nobilius, & majoris pretii, quàm argentum; poteſt tamen eſſe tanta quantitas argenti, ſeu tot nummi argentei, ut in æſtimatione, & morali valore unum nummum aureum excedant; pariter ergò etiam in moralibus contingere poteſt, ut peccatum levius ex objecto, & virtute oppoſita adæquare poſſit in gravitate, ac etiam excedere peccatum gravius.

74 Ex qua doctrina facilè ſolvitur ratio prioris ſententiæ, ſiquidem tantùm probat, quòd quantumcumque creſcat ſpecies inferior peccati, numquam ad ſpeciem ſuperiorem alterius peccati pervenire poterit quantum ad perfectionem phyſicam, &

Digitized by Google

entitativam, non tamen probat; quia pervenire poſſit quantum ad moralem æſtimationem, quod ſatis conſtat ex adducto exemplo auri, & argenti, ſiquidem, quia aurum eſt metallum altioris ordinis, & nobilius in ſpecie, quàm argentum, numquam argentum quantumcumque creſcat, & augeatur ad perfectionem phyſicam, ac entitativam ſpeciei auri pervenire poteſt; in ordine tamen ad humanos uſus, & ſecundùm moralem æſtimationem, & valorem, poteſt eſſe tanta quantitas argenti, ut perveniat, imo & excedat valorem, & perfectionem moralem ipſius auri. Hoc etiam contingit inter virtutes, poterit enim actus aliquis inferioris virtutis, & ex objecto ſuo minoris bonitatis reddi ex circumſtantiis magis bonus, hoc eſt, majoris valoris, & æſtimationis, moralis, ut patet in exemplo de omittente Miſſam die feſto, ut infirmo aſſiſtat in extrema neceſſitate conſtituto, quamvis enim Religio ſit nobilior virtus, quàm miſericordia, tamen in præfato caſu actus aſſiſtendi infirmo ex circumſtantia neceſſitatis extremæ redditur magis bonus, quàm actus audiendi Miſſam, qui eſt actus virtutis Religionis.

75 Poſtremò eſt difficultas de vitiis extremis eidem virtuti oppoſitis in medio conſiſtenti, quodnam iſtorum ſit gravius, aut majus in ſua ſpecie, an quod ei opponitur per exceſſum, vel quod opponitur per defectum. Pro cujus deciſione recolendum eſt, quod diximus qu. 2. hujus diſp. ar. 1. nu. 24. quod licet honeſtas, & rectitudo virtutis, quæ mediat inter duo vitia extrema, ſit formaliter una, eſt tamen virtualiter duplex, & habet actus, ſeù rectitudines actuales ſpeciei diverſæ, & ideo illud peccatum, ſeu vitium extremum erit gravius, quod actui perfectiori, ſeù rectitudini actuali virtutis opponitur, & illud minus grave, quod opponitur minori perfectioni. Verùm quia regula generalis aſſignari nequit, unde dignoſci poſſit, quodnam ſit vitium extremum, quod perfectiori actui, ſeù rectitudini actuali virtutis opponitur; ideo dicendum eſt cum Suarez, Monteſinos, Lezana, & aliis quòd in virtutibus in medio conſiſtentibus, quæ per ſe ordinantur ad impellendum hominem, qualis eſt liberalitas, quæ hominem impellit ad pecuniam elargiendam, & fortitudo, quæ impellit ad aggrediendum pericula, majus vitium illud cenſeri debet, quod tali virtuti opponitur per defectum, quàm quod opponitur per exceſſum, itaut majus vitium ſit avaritia, quàm prodigalitas; timiditas, quam audacia, ſeù temeritas. At verò per oppoſitam rationem in virtutibus per ſe ordinatis ad hominem cohibendum, ſeù retrahendum, qualis eſt, v. g. temperantia, majus vitium illud cenſeri debet, quod tali virtuti opponitur per exceſſum, quàm quod opponitur per defectum, itaut majus vitium ſit intemperantia, quàm inſenſibilitas, quia illud magis contrariatur, quàm iſtud, fini virtutis, qui eſt cohibere, ſeù retrahere illum.

QUÆSTIO QUARTA.

De ſubjecto peccati.

76 NOn eſt hic ſermo de ſubjecto proximo, & immediato peccati, & malitiæ ipſius, conſtat enim ex jam dictis qu. 2. hujus diſp. ar. 1. num. 21. proximum, vel immediatum ſubjectum peccati, & malitiæ ipſius eſſe ſolùm voluntatis actum elicitum, vel imperatum, poſitivum, vel negativum, in quantum voluntas circà quodcumque objectum creatum, vel increatum tendit libere ſaltem cum indifferentia contradictionis per actum poſitivum, vel negativum, rectum, vel obliquum, ut ex profeſſo jam demonſtravimus 2. ſent. diſp. 6. de peccatis qu. 2. ar. 1. ſed ſermo eſt de ſubjecto remoto, qualis eſt potentia, quæ tales actus elicere poteſt, qui ſit malitiæ moralis capaces.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ potentia poſſit eſſe ſubjectum peccati.

77 COnveniunt omnes DD. voluntatem poſſe eſſe, & de facto eſſe ſubjectum peccati, quod expreſsè docuit D. Auguſt. l. 1. retract. c. 9. ubi ait, quòd *voluntas eſt, qua peccatur, & rectè vivitur*, & manifeſte deducitur ex eo, quod odium Dei, vel proximi, invidia, &c. ſunt vera peccata, & ſubjectantur in voluntate, cùm ſint actus immanentes ipſius, de quorum ratione eſt, quod in ea potentia recipiantur, & ſubjectentur, à qua eliciuntur. Imò addunt omne peccatum, quatenus liberum, & voluntarium eſt, in voluntate ſubjectari, quia nullum eſt peccatum, quod non ſit liberum, & voluntarium; ſed eſſe liberum, & voluntarium à conſenſu voluntatis dependet, & hic conſenſus eſt actus ipſius, & in ipſa receptus; ergò omne peccatum ea ratione, qua voluntarium eſt, & liberum, in voluntate ſubjectatur. Solùm ergò difficultas eſt circà alias potentias præter voluntatem, an poſſint eſſe ſubjectum peccati. Pro reſolutione.

78 Primò dicendum eſt, ſolam voluntatem eſſe ſubjectum primo actus peccaminoſi, aliàs verò potentias ejus imperio ſubjectas ſecundariò. Ità Scot. 2. d. 42. §. *Ad quæſtionem*, ubi præmittit tamquam generale principium in hac materia per ſe notum, quòd malitia primò, & formaliter non eſt, niſi in aliquo actu voluntatis, quod probat ex D. Auguſt. 3. de libero arbitrio dicente, quòd *cauſa primò peccandi eſt voluntas*, & non niſi mediante proprio actu elicito, vel imperato, ſiquidem nihil eſt peccatum, niſi quod eſt in poteſtate facientis, & nihil eſt in poteſtate facientis, niſi quod eſt in poteſtate voluntatis ejus, ex quo ſequitur, quòd in ſolo velle eſt peccatum primò, & in aliis non niſi mediante velle. Tum quia omnis cauſa activa in univerſum præter voluntatem eſt naturaliter activa; ergò nulla præter voluntatem eſt vituperabilis propter ſuam actionem. Ex quo infert Doctor, quòd in cogitatione, ſermone, & opere non eſt peccatum formaliter primò, ſed hoc eſt in ſolo actu voluntatis, in illis autem formaliter ſecundò; undè infert poſteà actus inferiorum potentiarum, & actus humanos exteriores poſſe eſſe materialiter peccaminoſos, in quantum poſſunt imperari à voluntate contrà regulam rationis, quia ex D. Anſelmo voluntas eſt motor in toto regno animæ, & omnia ſibi obediunt; ſicut ergò voluntas tenetur habere in actibus ſuis rectitudinem, ſic tenetur illam habere in aliis actibus exterioribus ad quos cooperatur, ut motor, quarè tenetur habere rectitudinem tàm in ſuis actibus elicitis, quàm in imperatis; undè quia iſti quoque actus ſunt liberi libertate participata, ideò ipſi quoque poſſunt eſſe formaliter mali propria malitia eis inhærente, dependenter tamen à voluntate, à qua libertatem participant per ejus imperium. Undè omnis potentia, quę ſubeſt imperio voluntatis, eſt ſubjectum peccati modo prædicto, & nulla potentia diſtincta à voluntate poteſt eſſe principium conſummati peccati independenter à libero voluntatis conſenſu, & hæc eſt communis Theologorum ſententia contrà Cajetanum p. 2. qu. 47. art. 4. aſſerentem appetitum ſenſitivum propter conjunctionem eum appetitu rationali participare veſtigium quoddam libertatis, quod ſufficiens eſt ad peccatum veniale, etiam independenter à conſenſu, & motione voluntatis, non tamen ad mortale, quæ doctrina communiter ab omnibus reiicitur etiam ab ipſis Thomiſtis.

79 Secundò ex hoc deducitur dari peccatum ſubjectivè in potentia intellectiva, in quantum ſubeſt phyſico voluntatis imperio. Ratio eſt, quia in intellectu eſt error, hæreſis, & judicium temerarium, quæ ſunt peccata commiſſionis contrà præcepta negativa hos actus prohibentia, & ignorantia culpabilis, ſeù negligentia ad ſciendum, quæ ſcire tenemur, & carentia actus fidei, quæ ſunt peccata omiſſionis contrà præcepta affirmativa actus contrarios præcipientia. Quoniam autem peccatum in intellectu reperitur quatenus ſubeſt voluntatis imperio, Scotus loc. cit. litt. F. multis rejectis dicendi modis, declarat, quomodo actus intellectus ſit in poteſtate voluntatis, duas diſtinguens intellectiones, ſivè diſeretivas, ſivè directivas circà unumquodque intelligibile, quarum una eſt confuſa, & imperfecta præcedens naturaliter omnem voluntatis actum, ſiquidem intellectus eſt potentia merè naturalis priùs naturaliter operativa, quàm voluntas; altera eſt clara, & perfecta à voluntate imperata præſuppoſito objecto jam imperfectè, vel confuſè cognito; poſtquam enim intellectus plura indiſtinctè, & confuſè cognovit, & apprehendit, à voluntate poſteà applicatur imperativè ad cognoſcendum diſtinctè, & clare potiùs hoc, quàm illud. Voluntate igitur imperante, & complacente in aliqua intellectione confirmat intellectum in ea, illamque intendit, undè illa, quæ erat remiſſa, & imperfecta fit per illam complacentiam perfecta, & intenta, & hoc modo poteſt voluntas imperare cognitionem alicujus objecti, & convertere intellectum ad illam, voluntate autem nolente aliam cogitationem, & non complacente in ea, illa remittitur, vel definit eſſe, & ſic dicitur voluntas avertere intellectum ab intellectione illius. Et ex hac doctrina ſolvit ibi Doctor litt. H. argumentum in oppoſitum probans in cogitatione non poſſe eſſe peccatum, quia cogitatio non eſt in poteſtate voluntatis dicente Auguſt. 3. de liber. arb. c. 15. *non eſt in poteſtate noſtra, quin viſis tangamur*, eò quia volitio requirit intellectionem priorem natura. Reſpondet enim Doctor ſufficere, quod illa intellectio ſit imperfecta, & confuſa ad hoc, quòd voluntas illi complaceat, vel non complaceat; & intellectum ab ea avertat.

80 Tertio ex hoc ulterius deducit DD. l. c. in ſolutione qu. 3. inſenſualitate quoque ſeù in appetitu ſenſitivo poſſe eſſe peccatum, quia appetitus noſter, in quo convenimus cum brutis, eſt liber, & rationalis per participationem, non quidem per actum ſuum,

Digitized by Google

ſuum, ſed per actum alterius potentiæ, ſcilicet, voluntatis, cui ſubeſt, & ideo poteſt converti ad bonum, & averti à bono; in brutis autem licet ſit appetitus ſenſitivus, non tamen eſt particeps rationis in eis, ſicut eſt in nobis; qua ratione in 3. d. 33. ſub lit. A. vocat appetitum ſenſitivum in homine obedibilem rationi mediantè voluntatis imperio, cui proximè ſubiicitur, & à qua ejus actus imperari poteſt juxtà, vel contrà regulam rationis, qua ratione eſt homini imputabilis ad laudem, vel vituperium juxtà illud Aug. loc.c. de lib.arbit. *Motus ſi culpæ imputatur, non eſt naturalis, ſed voluntarius*, in brutis autem motus ſenſualitatis eſt prorſus naturalis. Ad hoc autem magis declarandum, quando nimirum motus ſenſualitatis in nobis ſint peccata; Doctor loc.cit. in 2. diſtinguit motus ſenſualitatis in primo primos, qui nimirum precedunt omnem voluntatis actū, quos voluntas, quia non poteſt, prævenire non tenetur, & de his intelligitur illud Aug. loc.cit. *non eſt in poteſtate noſtra quin viſis tangamur*. Deindè in ſecundo primos, hoc eſt, non ſic primos, ſed comitantes ſaltem actum voluntatis, ad quos de facto imperativè concurrit ad majorem ejus intenſionem, & durationem, & complacendo, vel condelectando appetitui ſenſitivo. Tertio tandem in quos ſaltem verè poteſt concurrere, quamvis negativè ſe habeat, illos non prohibendo, & poſitive in eos non concurrat; & hac diſtinctione præmiſſa motuum ſenſualitatis Doctor in motibus primi generis, vel ordinis nullum peccatum agnoſcit, quia in eis nulla ratio libertatis, vel voluntarii dari poteſt; in motibus ſecundi generis peccatum commiſſionis adſtruit, & in motibus tertii ordinis ſolùm omiſſionis peccatum, in quantum voluntas motus illos nec prohibet, nec cohibet. Ex hoc igitur patet, quommodo appetitus ſenſitivus in homine ſubjiciatur voluntatis imperio, ejuſque motus ab ea imperari poſſit, ut liber, & voluntarius dici poſſit ſaltem per participationem, atque ideo poſſit in eo eſſe peccatum, non tantùm veniale, ſed etiam mortale; nam motus inordinati appetitus ſenſitivi poſſunt eſſe tam circa levem, quàm circa gravem materiam, & tam ex perfecta, quam ex imperfecta advertentia rationis; ergò poſſunt eſſe non tantum peccata venialia, ſed etiam mortalia. Tum etiam quia habitus vitioſi, qui ſunt in appetitu ſenſitivo, tam ad peccata mortalia inclinant, quam ad venialia; ergo poſſunt eſſe principia horum, & illorum, atque ideo utraque in appetitu ſenſitivo ſubjectari poſſunt, & hęc eſt communis Theologorum ſententia.

81 Quartò, An in membris, & potentiis exterioribus poſſit eſſe peccatum, aliqui negant moti auctoritate D. Thomæ qu. 74. art. 2. dicentis, quod in membris externis nullum reperi tur peccatum, undè præter voluntatem admittunt peccatum ſolummodò in intellectu, & appetitu ſenſitivo, quorum fundamentum eſt, quia ſolæ iſtæ potentiæ, & actus eorum non ita imperio voluntatis ſubjiciuntur, ut moveantur ab illa neceſſario, & infallibili motu, itaut ei reſiſtere non poſſint, ſed potius habent proprium motum contra imperium voluntatis, undè ut ait Ariſt. 1. Politic. cap. 3. ſubjiciuntur ei imperio politico, & non diſpotico, quæ conditio in aliis potentiis exterioribus non reperitur, atque adeo concludunt præter voluntatem ſolùm in intellectu, & appetitu ſenſitivo poſſe eſſe peccatum. Communis tamen, & vera ſententia docet etiam in ſenſibus, & membris externis vere peccata requiri, ut Scotus docet l. c. in ſolutione q. 2. & non tantùm in voluntate, intellectus, & appetitu ſenſitivo, & hoc adeo certum eſt, ut mirum ſit in dubium revocari, quod poſſint eſſe ſubjectum peccati, certiſſimum enim eſt viſionem, vel auditionem rei obſcenæ ad libidinem excitantis ſæpiſſimè eſſe peccata etiam mortalia, & ſatis de ſe conſtat hæc ſubjectari in potentia viſiva, & auditiva, & ſimiles actus exteriores in Decalogo ſunt expreſsè prohibiti, ut *non occides*, *non mæchaberis*, *non furtum facies*, quod etiam Chriſtus dixit Matth. 15. *homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ, hæc ſunt, quæ coinquinant hominem*. Et probatur evidenti ratione, ut enim dictum eſt 2. ſent.diſp.5. de actibus humanis q. 5. actus interiores ſunt capaces formalis bonitatis, & malitiæ, licèt hanc non habeant à potentia exteriori, qua eliciuntur, ſed ab interno actu voluntatis, à quo liberè imperantur; ſed hi actus inſunt aliis potentiis à voluntate intellectu, & appetitu ſenſitivo, etiam in membris externis; ergò, &c.

Confirmatur, quia ut ait Scot. l. c. ad rationem peccati ſufficit libertas participata à voluntate, & diſſonantia cum regula rationis, & ob hanc cauſam præter voluntatem omnes peccatum conſtituunt etiam in intellectu, & appetitu ſenſitivo; ſed hæc ratio eodem modò urget in actibus membrorum externorum, nam & ipſi libertatem a voluntate participant, cùm ab illa imperentur, & habent conſonantiam, vel diſſonantiam cum regula rationis, actus enim potentiæ motivæ, ut ait Doctor, ſubeſt voluntati, & debet eſſe circumſtantionatus, & rectus rectitudine ſibi debita, ut quod tranſeat ſuper materiam debitam, ad hoc ut ordinetur ad debitum finem ergò, &c.

82 Ad rationem in oppoſitum adductam dicendùm eſt illud, quòd intellectus, & appetitus ſenſitivus obediunt voluntati politicè, itaut poſſint ab ea diſſentire, & proprios habere motus præter ejus imperium, at membra externa obediunt diſpoticè, itaut non poſſint non obedire, nec proprium habere motum contrà ejus imperium, non convincere, quod in iſtis non poſſit eſſe peccatum, ſed potiùs oppoſitum, nam qualecumque ſit imperium voluntatis in ſenſu, & membra externa, dummodò iſta voluntati obediant; & ab ipſa libertatem participent, ſequitur actus eorum eſſe humanos, ac proinde bonitatis, & malitiæ capaces; tùm quia ſi libertas participata eſt moveri, & imperari, quantò major fuerit ſubordinatio, & ſubjectio ad voluntatem, tantò major erit libertatis participatio. Denique ratio allata non convincit, quia libertas ad peccatum neceſſaria non conſiſtit in eo, quod aliqua potentia inferior poſſit repugnare voluntati, ſiquidem potentiæ inferiores, quæ aliquo modo ei repugnant, id præſtant naturaliter, & neceſſariò, & non liberè unde ſi ntellectus, & appetitus ſenſitivus obediunt voluntati politicè, & non diſpoticè, non eſt propter aliquam libertatem, quàm ex ſe habeant, & per quam imperio voluntatis contravenire poſſint; ſed propter neceſſitatem quamdam naturalem, qua non plenè ſubjiciuntur illi, motus enim, quos habent præter voluntatis imperium, ſunt omninò naturales.

83 Poſtremo remanet tamen adhuc alia difficultas, an malitia actus exterioris ſit diſtincta à malitia actus interioris, & communis ſententia Thomiſtarum aſſerit non eſſe diſtinctam, ſed eamdem, quia actus exterior, quatenus eſt in executione non dicitur malus intrinſece à malitia ſibi inhærente, ſed extrinſece à malitia exiſtente in actu interiori; unde inferunt malitiam formalem actus exterioris eſſe poſteriorem malitia actus interioris, non eo ſenſu quaſi ſint duæ malitiæ formales, quarum una ſit prior, quàm altera, ſed quia eſt una malitia formalis, quæ inhæret actui interiori, & per denominationem extrinſecam tribuitur actui exteriori. Verùm jam l. 2. ſent. diſp. 5. cit.q.5. ex profeſſo demonſtravimus cum Scoto quol.18. actum exteriorem habere dictam bonitatem, vel malitiam ſuperadditam illi, quæ ſupponitur in interno, itaut cum ipſo faciat majorem, vel minorem bonitatem, vel malitiam extenſivè, quam cæteris paribus ſolus externus non haberet, quod Doctor, probat quol. cit. art. 3. expreſſo D. Aug. teſtimonio 13. de Trinit. c. 5. dicentis *mala voluntate, vel ſola quilibet efficitur miſer, ſed miſerior poteſtate, qua deſiderium malæ voluntatis adimpletur*, & nos latè proſequimur pluribus aliis rationibus loc. cit. quas hic repetere non eſt opus. Hic ſolum eſt advertendum actus ejuſmodi exteriores dupliciter ſpectari poſſe, primò quatenus ſunt objecta actuum interiorum, ſecundò quatenus ſunt actiones exercitæ, & jam verſantur in executione, tamquam effectus actuum interiorum, ſi primo modo conſiderentur, actus interior habet ſuam malitiam formalem ab exteriori, tamquam ab objecto; ſi verò ſecundo modo, actus exterior habet ſuam malitiam formalem ab interiori, tamquàm à cauſa imperante.

ARTICULUS SECUNDUS.

Explicatur diviſio peccati in peccatum cordis, oris, & operis.

84 Declarando quæſt. 1. hujus diſp. art. 1. quid, & quotuplex ſit peccatum actuale; & plures, ac varias diviſiones peccatorum recenſendo, eam quoque aſſignavimus in peccatum cordis, oris & operis ex D.Hier. ſuper Ezech. c. 43. quæ ſatis in uſu, nam in Confeſſione generali dicimus eſt. *Peccavi cogitatione, verbo, & opere*, & diximus duplici ſenſu poſſe intelligi, ut Doctores communiter advertunt, primo de uno, & eodem peccato, ut v.g. de vindicta, quæ primò in corde concipitur, deindè per verba contumelioſa ad os progreditur, & poſteà ad opus per percuſſionem, occiſionem, &c. ſecundò de diverſis peccatis, ſiquidem nonnulla ſunt, quæ in actu interiori conſumantur, ut odium Dei, vel proximi, & peccatum hæreſis; quædam conſummantur in ore, veluti detractio, & contumelia; quędam denique conſummantur in opere, ut furtum, vel homicidium, & in hac acceptione pręſertim de hac diviſione hic eſt ſermo, cùm enim jam dictum ſit art. præcedent. non tantùm in voluntate, intellectu; & appetitu ſenſitivo, ſed etiam in ſenſibus, & membris externis verè peccata reperiri, ſequitur non ſolùm dari peccata cordis, ſed etiam oris, & operis. Hanc autem diviſionem Scotus loc. cit. quæſt. 4. 5. *Ad quæſtionem quartam*, ità breviter declarat, & inquit, quòd D. Hieronymus non divi-

Digitized by Google

dit hic peccatum actuale formaliter, nec ſubjectum peccati formalis, quia hic eſt actus voluntatis, & non cogitatio, nec ſermo, nec opus exterius; ſed diſtinguit hic tantùm ſubjectum materiale peccati, & poſſet contineri illa diviſio peccati ſub duplici membro, ſcilicet, quòd quoddam eſt peccatum in actu interiori, quoddam conſiſtit in actu exteriori; primo modo eſt peccatum cogitationis, ſecundo modo ſubdividitur, quia ſic continet locutionem, & operationem, quia locutio maximè convenit homini, ut eſt rationalis, & ut eſt homo, quia ut ſic eſt communicativus, & ſic circumloquimur actum exteriorem per duo membra, & debet intelligi diviſio poſitivè quo ad peccatum commiſſionis, negativè quoad peccatum omiſſionis in cogitatione, locutione, & opere. Ita Scot. loc. cit. Hac declaratione præmiſſa conveniunt DD. quòd loquendo de hac diviſione in primo ſenſu comparando nimirum peccata cordis, oris, & operis in ordine ad idem objectum, ut velle occidere, invitare ad occidendum, & occidere in hac acceptione, hæc peccata ſpecie non differre, ſed peccatum in corde dicitur inchoari, ore proſequi, opere autem compleri; at loquendo de hac diviſione in ſecundo ſenſu de diverſis, ſcilicet, peccatis, quorum aliqua conſummantur in actu interiori, ut odium Dei, & infidelitas; aliqua in ore, ut detractio, & contumelia, & alia in opere, ut homicidium, & furtum, certum eſt peccata cordis, oris, & operis ſpecie differre, quia habent objecta formaliter diverſa, ut de ſe patet. Tota itaque difficultas eſt in explicando, qua ratione peccata cordis, oris, & operis multiplicentur ſpecie, & numero. Pro cujus difficultatis reſolutione.

85 Primò dicendum eſt, peccata cogitationis multiplicari ſpecie ex diverſitate objecti, ſivè materiæ ſpecie diverſæ, ſivè ex objecto, & fine ſpecie diverſis; & ſimiliter etiam numero multiplicari ex parte objecti, ſivè materiæ, licèt alioquin ſit unus tantùm voluntatis actus, quando talis actus dicit ordinem, & reſpectum ad objecta numero diverſa. Ità deducitur ex jam dictis q.4. hujus diſp.art.1. de diſtinctione ſpecifica, & numerica peccatorum; & quidem quo ad primam partem probatur aſſertum ex variis exemplis etiam ibi adductis, ut verbi g. ſi quis alium occidere velit, ut bona ejus ſurripere poſſit; vel furari vellet, ut habeat undè de meretrici, in his enim, & ſimilibus caſibus, quamvis unus ſit voluntatis actus, duo tamen ſunt peccata ſpecie diverſa, quia in illo eodem actu duæ reperiuntur malitiæ ſpecie diverſæ, nimirum homicidii, & furti, vel furti, & fornicationis, & eodem modo diſcurrendum eſt, quando in objecto, & materia ſunt duæ pravitates, vel malitiæ contrà diverſas ſpecie virtutes, vel præcepta, ut ſi quis velit rem ſacram furari, vel Sacerdotem occidere, vel poſt votum caſtitatis emiſſum cum ſcorto rem habere. Quo ad aliam partem de multiplicatione numerica etiam probatur, quia ſicut per objecta ſpecie diverſa actus inter ſe differunt ſpecificè, ità etiam ex objectis numero diverſis numericè diſtinguuntur, & peccata numero multiplicantur, undè ſi Petrus, v.g. eodem actu voluntatis tres homines occidere proponat, eſt triplex homicidii peccatum, & idem dicendum eſt de peccato omiſſionis, ut ſi quis velit trium dierum Quadrageſimæ jejunia prætermittere, vel tribus diebus feſtis Miſſam non audire, ut rectè diſcurrit Caſpenſis cum pluribus aliis tr. de peccatis diſp.2. ſect. 8. ubi etiam advertit objecta, ad hoc, ut numero peccata multiplicent, debere eſſe integra, itaut unum non ſit pars alterius, nec omnia tamquam partes, aliquod totum conſtituant, nam in tali caſu non ſunt objecta numero diverſa, & conſequenter peccata numero non multiplicant. Ità Vaſq. Azor. Caſpenſis, Averſa, & plures alii contrà Navarrum, Bonac. Fill. & alios dicentes, quod ſi quis uno actu deſideret plures mulieres, aut plures homines occidere proponat, vel jejunare nolit per totam Quadrageſimam, vel non recitare officium per menſem, & ſimilia, unum tantùm numero peccatum committit, & non plura. Verùm, ut aliqui ex citatis Auctoribus notant, hæc eſt lis parvi momenti, nec multum ad rem refert uno, vel alio modo loqui, ſivè enim decem peccata dicas velle decem homines occidere, ſivè unum, parum refert, ſi in ullo uno malitiam aſſignes graviorem neceſſariò in confeſſione explicandam, cùm unum hoc illis decem æquivaleat, proindeque objecti gravitas in confeſſione exprimenda ſit, quippè quæ actum in ſuo eſſe individuali conſtituit, ſic enim ille unus actus æquivalet pluribus, & ſic ſaltem æquivalenter eſt plura peccata.

86 Secundò, quod ſpectat ad peccata oris, aliqui volunt multiplicari ſpecie, quando verbum, ſeù ſermo dirigitur ad ſpecie diverſa, ut ſi Petrus Paulum compellet Hæreticum, latronem, adulterum, tria peccata contumeliæ ſpecie diſtincta committit, & idem afferunt, ſi ſermo dirigatur ad objectum, quod duplicem habet malitiam ſpecie diverſam, ut ſi quis alium appellet furem rerum ſacrarum. Ità Sanchez, Vaſquez, Caſpenſis, & alii nonnulli. Alii verò negant, & dicunt omnes præfatas contumelias ejuſdem eſſe ſpeciei, quia in una ratione formali conveniunt; quæ eſt intentio auferendi alteri honorem; undè ajunt ſufficere in Confeſſione, ſi dicatur, toties contumelia affeci meum proximum, nec requiri quòd exprimat appellaſſe illum hæreticum, adulterum, &c. Ità Mol. Emmanuel Sà, Bonac. & alii. Priorem ſententiam probabiliorem cenſeo, quia prædictæ contumeliæ videntur ſpecie diſtinctæ, non autem ejuſdem ſpeciei, quod enim in una ratione formali conveniant, quæ eſt intentio auferendi alteri honorem, probat ſolùm, quòd veniant in una ratione formali generica, non autem ſpecifica; alioquin omnes blaſphemiæ in Deum, & Sanctos eſſent ejuſdem ſpeciei, nec opus eſſet eas in confeſſione exprimere, quia conveniunt in una ratione formali, quæ eſt intentio auferendi honorem Deo, & Sanctis, imò, & de omnibus peccatis hoc idem aſſeri poſſet univerſaliter loquendo, quia omnia conveniunt in una ratione formali, quæ eſt intentio faciendi contrà præcepta, ac Deum offendendi, quod tamen apertè conſtat falſum eſſe.

87 Quod verò ſpectat ad pluralitatem numerica peccatorum oris, nec etiam DD. conveniunt. Aliqui enim negant multiplicari numero peccata, ſi quis uno iræ impetu compellet alium ter, vel quater furem, & dicunt neque augeri numero convitia pro numero eorum, quibus objiciuntur, ſi quis ſimul Deo maledicat, & duodecim Apoſtolis, dicunt non eſſe, niſi duplex maledictum in Deum, & in Apoſtolos. Ità Navar. in Manuali c.6. cum quibuſdam aliis. Affirmant alii in prædictis caſibus peccata numero multiplicari, quia hæc convitia verbo complentur; ergo ſicut cum primo latronem appellaſti, ſemel peccaſti, ſic etiam cum ſecundo, & tertio, quia non eſt major ratio de primo, quam de aliis. Confirmatur, quia ſicut ſi ter mentiris, tria peccata committis; quoniam ſingula ſuo verbo conſummantur: ità etiam ſi ter alium latronem dixeris, tria erunt peccata, quia unumquodque ſuo verbo conſummatur. Deniq; ſi quis unico ictu tres homines occidit, tria utique committit homicidia numero diſtincta, & in confeſſione aperienda, quia diſtinguuntur ex objectis numero diverſis, quamvis unico ictu ſint patrata; ergò hac eadem ratione plura numero maledicta erunt in Deum, & Apoſtolos diſtincta ex objectis numero diverſis, quia non eſt major ratio, cur qui unico ictu tres homines occidit, tria peccata committat, quàm qui unico ſermone Deo maledicit, & duodecim Apoſtolis. Alii tandem, & probabilius cùm diſtinctione procedunt, quando qui, pluribus perſonis injuriam infert, plura peccata committit juxtà numerum perſonarum, ac proindè illarum numerum in confeſſione opus eſt explicare, non quia perſonarum pluralitas præcisè ſit circumſtantia ſpeciem mutans, ſed quia eſt objectum terminans, & determinans ipſum actum, ut aliquid ad ipſius ſubſtantiam ſpectans in individuo, cùm autem actus ipſe individualis in confeſſione ſit exprimendus, & hic ſufficienter exprimi nequeat, non expreſſo perſonarum numero, ſequitur numerum perſonarum eſſe exprimendum. At verò ſi quis ter, vel quater continuato ſermone alium appellet latronem; unum eſt contumeliæ peccatum, quia una eſt pugna, vel lis, undè licèt tres illi actus, vel quatuor ſint mali, ſunt tamen partes unius pugnæ, vel litis, idque probatur ex regula ſuperius tradita, quod ad hoc, ut objecta numero peccata multiplicent, debent eſſe integra, itaut unum non ſit pars alterius, nec omnia, tamquam partes, unum totum conſtituant, ſic enim non cenſentur objecta numero diverſa, & conſequenter peccata numero diverſa non multiplicant; ut patet quando quis cum altero dimicat, eumque ter, vel quater pugno percutit, aut vulnerat, tunc enim unum eſt peccatum, quia unica eſt pugna, cujus partes ſunt vulnera illata. Ità Suar. Vaſq. Henriq. Bonac. Caſp. & alii communiter.

88 Tertiò, quod ſpectat ad peccata operis, conveniunt Doctores ſpecies multiplicari ex objectis ſpecie diverſis, ut homicidium, furtum, adulterium, &c. item ex objecto plures malitias ſpecie diſtinctas habente, ut furtum rei Sacræ, homicidium Clerici, & ſimilia; ac tandem ex objecto, & fine ſpecie diverſis, ut ſi quis alium occidat, ut bona ejus ſurripiat, quæ omnia patent ex dictis q.præc. ar.1. explicando, undè ſumatur ſpecifica peccatorum diſtinctio. Numerica verò horum peccatorum diſtinctio ſumenda eſt, vel ex actibus, & objectis numero diſtinctis, vel ſi unus ſit actus, dicit tamen ordinem, & reſpectum ad objecta numero diſtincta, ut ſi quis uno ictu plures homines occidat, plura numero homicidia committit, ut conſtat ex modò dictis. Et tandem, quando hæc peccata operis facto conſumantur, tot ſunt numero peccata, quot actus ſunt, unus poſt alterum undè ſi quis ter, vel quater fœminam non nuptam cognoſcat, poſt primum actum conſummatum, alter, qui ſequitur eſt diſtinctum numero fornicationis peccatum, quia eſt omninò alius, & diverſus, & ſua per ſe turpitudine malus, & vitioſus, ac ideo in confeſſione particulariter exprimendus. Qui verò cum tribus fœminis tria commiſit fornicationis peccata, dicere non tenetur, ſe tres fœminas carnaliter cognoviſſe, ſed ſatisfacit dicendo ſe ter

fuiſſe

Digitized by Google

fuiſſe fornicatum, nam actus fornicationis cæteris paribus eamdem habet malitiam, ſive committatur cum una, & eadem fœmina, ſive cum pluribus, & diverſis ejuſdem rationis, & conditionis; quod notanter additur, quia ſi fœminæ non ſint ejuſdem conditionis, ut ſi copulam habuit cum virgine ſoluta, & conjugata, tunc exprimere tenetur, ſe toties cum virgine, toties cum ſolut a, & toties cum conjugata rem habuiſſe, quæ iſtæ circumſtantiæ ſpeciem mutant. Verum tamen eſt, quod loc. c. diximus explicando, unde ſumatur numerica peccatorum diſtinctio; quod actiones externæ, licet numero diſtinctæ, ad eumdem tamen finem, & actum principalem relatæ, dummodò ſpecialem non habeant malitiam ab eo diſtinctam, non diſtinguuntur ab ipſo fine, & actu principali moraliter loquendo, & in ordine ad confeſſionem, ſed unum numero peccatum cum ipſo conſtituunt, undè oſcula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imò, & concomitantia, & ſubſequentia, tamquam complementa, & appendices operis principalis, unum numero peccatum cenſetur, ut Doctores communiter docent.

89 Poſtremo, quia in ſenſualitate quoque, ſeu i nappetitu ſenſitivo poteſt eſſe peccatum, ut diximus art. præced. n. 80. ex Scoto 2. diſt. 42. q. 3. ideò hic quoque diſputari ſolet de motibus concupiſcentiæ appetitus ſenſitivi, quomodo, & quando ſint peccata; ſed de hcc ſufficienter, & ex profeſſo tractavimus diſp. 11. de præceptis Decalogi q. 10. art. 5. ubi cum Doctore loc. c. & ex communi omnium ſententia diximus motus ſenſualitatis, & concupiſcentiæ alios eſſe primò primos, qui nimirum repentè conſurgunt, & excitantur, & omnem rationis conſiderationem præveniunt, itaut nulla ſit apprehenſio, vel ſuſpicio malitiæ, & hos diximus non eſſe peccata, quia non ſunt in noſtra poteſtate, nec ſunt voliti in ſeipſis, neque in cauſa, quia ut ait D. Auguſt. 3. de lib. arbitr. c. 15. *Non eſt in poteſtate noſtra, quia viſu tangamur,* non eſt autem peccatum, niſi voluntarium directè, vel ſaltem indirectè, ideſt, in ſe, vel in cauſa; alios autem eſſe ſecundò primos, qui, ſcilicet, motibus primò primis immediatè ſuccedunt, & cum aliqua rationis conſideratione circà objectum propoſitum de ejus bonitate, vel malitia; & hos diximus eſſe poſſe peccata, ſi conſenſus voluntatis accedat; & eſſe peccata venialia, quando imperfectè conſentit in re gravi, ac etiam quando perfectè conſentit in re levi, quando autem perfectè conſentit in re gravi, eſſe peccata mortalia, atque ideò duo requiri, ut aliquis concupiſcentię motus ſit peccatum mortale; primum eſt, ut motus turpis in re gravi; alterum eſt ut voluntas perfectè conſentiant; ad perfectum autem voluntatis conſenſum duo etiam requiri, perfectam nimirum intellectus advertentiam, & motum ſeu approbationem voluntatis, quæ omnia fusè declarantur q. 10. c. a. 1. ubi etiam a. 2. agimus de delectatione moroſa, de qua etiam à pluribus hic tractari ſolet.

QUÆSTIO SEXTA.

De Cauſis peccati, & excuſantibus ab eo.

90 CErtum eſt, & apud omnes indubitatum primam, & præcipuam peccati cauſam eſſe voluntatem, quæ à Divinæ legis regula recedit, & liberè deflectit. Ità enim ſonătibus verbis docuit Aug. l. de duab. anim. contrà Manichæos c. 11. quando dixit *peccatum ſine voluntate eſſe non poſſe, omnis mens, apud ſe divinitus conſcriptū legit.* Sed quia præter voluntatem ſunt etiam aliç quçdam cauſç tum externç, tum internæ ad peccatum moventes, & inducentes, in præſenti quæſtione veſtigandum eſt quçnam ſint illæ.

ARTICULUS PRIMUS.

Quænam ſint cauſæ peccatorum.

91 PRimò ſupponendum eſt peccatum aliquam cauſam habere, cùm enim ſit aliquid extrà Deum ſuo modo exiſtens in rerum natura, conſequenter ab aliqua cauſa debet eſſe dependens eo modo, quo cauſari poteſt. Undè Doctores communiter dicunt habere quidem cauſam per ſe quoad entitatem poſitivam, quæ præſertim in peccato commiſſionis reperitur; quo autem ad deordinationem, quæ in privatione conſiſtit habere cauſam tantùm per accidens, quia privatio non per ſe intenditur, nec per ſe cauſatur, patet in naturalibus; ignis enim cauſando per ſe calorem, cauſat per accidens frigoris privationem, qua ratione dici ſolet, peccatum, prout in privatione conſiſtit, habere tantùm cauſam deficientem, non efficientem, & ità diſcurrit D. Thomas quæſt. 75. art. 1. & 2. Hoc tamen intelligendum eſt phyſicè loquendo, non autem in genere moris, ſiqui-

dem, ut docet Vulpes noſter diſp. 16. art. 2. & 3. ex Scot. 2. d. 36 infra E. loquendo in genere moris non accidit humano actui ex parte agentis deficere, vel non concordare ſuæ regulæ, ſi tale agens voluntarium ex propria libertate à regula ſua deficit, & illi non ſe conformat; & ratio eſt, quia non magis eſt per ſe in libertate voluntatis conformare actum ſuum propriæ regulæ, quàm illum non conformare, adeout non magis ex propoſito conformitatem ejus intendat, quàm negat ionem conformitatis, nec magis per ſe primò ab ipſa pendeat concordia ejus cum regula, quam negatio concordiæ, & receſſus à regula; ergo loquendo in genere moris propriè, & rigoroſè loquendo voluntas non eſt cauſa peccati per accidens, ſed per ſe. In hoc igitur ſenſu omnis peccati cauſa eſt creata voluntas, quia ut ait Divus Auguſtin. loc. cit. *Non niſi voluntate peccatur*, & ratio eſt, quia omne peccatum, ideò eſt peccatum, quia voluntarium, & liberum, utique à voluntate creatur, & eſt actus, ſi eſt peccatum cōmiſſionis, vel à voluntate elicitus; vel ſaltem imperatus, & ſi eſt peccatum omiſſionis, eſt etiam à voluntate, tamquam omittente, quia operari poterat, & debebat, aliæ verò potentiæ inferiores ſuos actus exercentes ſunt cauſæ peccati, in quantum voluntati ſubduntur. Sed quoniam præter voluntatem ſunt etiam aliæ quædam cauſæ tum externæ, tum internç, quibus homo inducitur ad peccandum, de his præſertim hic diſcurrendum eſt.

92 Secundò conveniunt Doctores, & Patres duas eſſe cauſas externas ad peccatum moventes, & inducentes, diabolum, ſcilicet, & mundum, & in primis quod diabolus per ſuggeſtiones ſuas, & tentationes ad peccandum moveat, & inducat colligitur ex illo Sap. 2. *Invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum*, & Jo. 8. *ille fuit homicida ab initio*, & 1. S. Petri 5. *Adverſarius veſter diabolus, tamquam Leo rugiens circuit quærens quem devoret*, quamvis enim dęmon eſſe nequeat cauſa directa noſtræ intellectionis, aut volitionis, ut docet Scot. 2. d. 11. quæſt. un. a. 2. ubi ait Angelum non poſſe intellectum humanum effectivè movere ad aliquem intelligendi actum, neque voluntatem ad aliquem ejus actum; poteſt tamen eſſe cauſa indirecta illorum, primò repræſentando ſenſibus externis objecta ad illos excitantia; ſecundò commovendo phantaſmata, & imaginativam; tertiò commovendò humores quibus homo moveatur ad iram, luxuriam, deſperationem, &c. quod etiam docet Doctor ibidem art. 2. ubi ait poſſe Angelum interius inſtigare hominem, ut inducatur ad aliquid agendum, primò immutando exteriores ſenſus per applicationem rerum ſenſibilium efficaciter illos immutantium; ſecundò interiores ſenſus, vel mediatè per phantaſmata è ſenſibus externis provenientia, vel immediatè offerendo novum imaginabile aptum illa generare; tertiò commovendo, aut perturbando ſpiritus, & humores quibus excitetur, & inducatur ad aliquid agendum. Hoc modo poteſt diabolus eſſe cauſa indirecta peccati, ex qua tamen diaboli tentatione nulla ſequitur in voluntate peccandi neceſſitas, ſed ſemper remanet libertas, & poteſtas illi reſiſtendi juxtà illud Jacob. in ſua canonica cap. 4. *Reſiſtite diabolo, & fugiet à vobis*, ſupponens non poſſe vim inferre. Quod verò ſpectat ad mundum hic etiam dicitur cauſa externa hominem movens, & inducentes ad peccandum, accipiendo, & intelligendo nomine mundi homines impios, & iniquos juxtà expoſitionem Auguſtini in Pſal. 54. certum enim eſt etiam illos, ſivè ſuo malo exemplo, ſivè nefariis eorum perſuaſionibus ad peccandum aliquando alios inducere juxtà illud Eccleſ. *Qui tetigerit picem inquinabitur ab ea, & qui communicaverit ſuperbo, induet ſuperbiam.*

93. Tertiò non defuerunt Hæretici aſſerentes Deum etiam eſſe cauſam, & auctorem peccati, quod probant ex quibuſdam Scripturæ locis, in quibus quædam peccata committi dicuntur ex Dei voluntate, & ordinatione. Deindè, quia in pluribus etiam Scripturæ locis dicitur Deum indurare, excæcare, &c. ut conſtat Exo. 7. Deut. 2. Joſue 11. Iſajæ 6. & ad Roman. 1. Demum ratione, quia qui eſt cauſa actus, ad quem ſequitur privatio, eſt etiā cauſa talis privationis; ſed Deus concurrendo cum voluntate creata eſt cauſa actus, ad quem ſequitur privatio rectitudinis, in qua conſiſtit malitia peccati; ergò etiam eſt cauſa ipſius malitię, ſeu privationis. Cęterum Deum non eſſe cauſam, & auctorem peccati eſt veritas Catholica manifeſtè ex Scripturis deducta, Pſal. 5. *Non Deus volens iniquitatē tu es*, Sapien. 14. *Odio ſunt Deo impius, & impietas ejus*, S. Jacob. 1. *Deus intētator malorum eſt, ipſe autem, neminem tentat.* Item hęc impietas damnata eſt in Conc. Arauſic. 2. can. 22. & 25. & Trid. ſeſſ. 6. can. 6. & à pluribus Patribus refutata pręſertim à D. Baſil. homilia integra, cui titulus eſt, quòd Deus non ſit auctor malorum, ubi probat æquè impium eſſe dicere Deum eſſe auctorem peccati, ac Deum non eſſe. Tandem probatur ratione, quia Deus non eſt cauſa moralis, neque phyſica peccati; ergò nullo modo eſt cauſa illius, quia nulla alia cauſa eſt præter moralem, & phyſicam, probatur ante-

Digitized by Google

tecedens quoad primam partem, quia cauſa moralis, eſt, quæ agit conſulendo, vel præcipiendo, Deus autem nec præcipit. nec conſulit peccatum, ut conſtat ex locis Scripturæ adductis, & Eccleſ.15. *Nemini mandavit impiè agere.* Quod autem neque ſit cauſa phyſica probatur ex jam dictis 1. ſent. diſp.4. quæſt. 3. an etiam actus mali ſint à Deo prædefiniti, ubi diximus, quòd licèt Deus poſitivè concurrat ad actum, non tamen ad ipſius defectum, ſeu ad privationem rectitudinis, quæ in ipſo actu reperitur, in qua ſola privatione conſiſtit ratio formalis ipſius peccati, & ratio eſt, quia aliter Deus eſt cauſa operis poſitivi, quàm ſit homo, Deus enim vult illum actum voluntate tantùm conſequente, non verò antecedente, & ità concurrit ad illum, ut quantum eſt ex ſe vellet non concurrere, qua de cauſa licèt actus ille una ratione dicatur Deo voluntarius ſimpliciter, alia tamen ratione dicitur involuntarius ſecundùm quid; & hinc eſt, quòd privatio rectitudinis illi actui annexa, in qua ratione peccati ſtatuimus, ſoli creaturæ tribui debet, ut cauſæ, non Deo, qui enim vult aliquid voluntate antecedente, vult omne illi annexum neceſſariò, qui verò vult voluntate tantùm conſequente poteſt etiam velle illud ſine annexo, ut fuſius declaravimus, diſp.4. cit. num.63. & hæc doctrina, ut ibi notavimus, eſt D. Bonav. 1.d.46.art.1.q.2. in ſolutione ad ultimum, quod probabat Deum eſſe cauſam peccati, & velle malum, quia qui vult aliquid, vult omne illi annexum, & reſpondet S. Doctor, quòd velle aliquid ſtat dupliciter, aut voluntate antecedente, aut voluntate conſequente, quod vult aliquis voluntate antecedente, vult omne illi annexum neceſſariò, quod verò vult voluntate conſequente, poteſt etiam velle ſine annexo.

94 Nec urgent teſtimonia Scripturæ in oppoſitum adducta, in quib. quædam peccata committi dicuntur ex Dei voluntate; & ordinatione, hæc enim, & ſimilia loca intelliguntur de Deo, quatenus peccata permittit, ſeu ratione permiſſionis illorum, eſt enim communis regula SS. Patrum, ut Lezana advertit diſp. 9. de cauſis peccati q.7. quòd quoties in S. Scriptura aliquod peccatum Deo tribuitur, id ſit intelligendum ſolùm permiſſive. Ità D. Auguſt. de gratia, & l. arb. c.23. Damaſc. 4. de fide c.20. Chryſoſt. h.35. Matth. quos communiter Theologi, & Scholaſtici ſequuntur. Ad illud de obduratione, & excæcatione reſpondet D. Aug. l.1. ad Simplicianum Deum indurare, & excæcare peccatores. *Non impertiendo malitiam, ſed non impertiendo gratiam* ſpecialem ſcil. & efficacem, & l. 5. contra Julian. cap. 3. & l. de gratia, & l. arb. cap.31. ait Deum homines indurare. excæcare, & tradere in reprobum ſenſu, quando ob eorum obſtinationem, & pervicacciam peccata ſequentia permittit in pœnam præcedentium. Alias Patrum expoſitiones vide apud Becan. c.6. de cauſa peccati q.4. Ad rationē patet ex dictis, quòd licèt Deus concurrat ad actum peccati, non tamen ad defectum illi annexum, quia vult illum voluntate tantùm conſequente, non autem antecedente, undè licèt ſit cauſa ipſius actus, non eſt tamen cauſa defectus, qui in illo reperitur, ſicut facultas motrix eſt quidem cauſa deambulationis, non tamen claudicationis, quę ex ſolo tibiæ defectu provenit, & eodem fere modo diſcurrit Scot. in ſolutione hujus difficultatis 2.d.37.5. *Ad ſolutionem*, ubi ait, quòd quando duæ cauſæ partiales concurrunt ad effectum communem ambarum, poteſt eſſe defectus in productione effectus ex defectu unius cauſæ concurrentis præcise, & non alterius, v.g. ad velle concurrit intellectus, & voluntas libera, poteſt igitur eſſe defectus in actu iſto ex defectu voluntatis, licèt non præcedat defectus in cognitione; ità igitur in propoſito, inquit Doctor, ſi ad velle voluntatis creatæ concurrunt duæ voluntates; ſcilicet voluntas creata, & divina, poteſt eſſe defectus in ipſo velle ex defectu alterius cauſæ, & hoc quia iſta cauſa poſſet dare rectitudinem actui, quam tenetur dare, & tamen non dat; alia autem licèt non teneatur eam dare, tamen quantum eſt ex ſe daret, ſi voluntas creata cooperaretur univerſaliter enim quicquid Deus dat antecedenter, daret illud conſequenter, quantum eſt ex ſe, niſi eſſet impedimentum, dando autem voluntatem liberam, dedit antecedenter opera recta, quæ ſunt in poteſtatem voluntatis, & ideò quantum eſt ex parte ſui dedit rectitudinem omni actui voluntatis, & voluntati ex conſequenti daret, ſi ipſa voluntas creata quemcumque actum elicitum rectè ageret ex parte ſui. Eſt igitur defectus in effectu iſtarum duarum cauſarum, non proper defectum cauſæ ſuperioris, ſed inferioris, non quia cauſa ſuperior cauſet rectitudinem in effectu, & inferior obliquitatem, ſed quia cauſa ſuperior quantum eſt ex ſe cauſaret, ſi cauſa inferior ſecundùm ſuam cauſalitatem cauſaret, & ideò rectitudinem non cauſari eſt propter hoc, quia cauſa ſecunda quantum ad ſe pertinet, non cauſat. Ità ad verbum Doctor loc. cit.

95 Quartò conveniunt DD. unum etiam peccatum reſpectu alterius poſſe, & ſolere habere rationem cauſę externæ, poteſt autem eſſe cauſa ad modum, quo actus intentionis ſimul cum voluntate eſt cauſa actus electionis, ſic enim intentio v. g. ſuperbiæ, vel inanis gloriæ cauſa eſt aliorum peccatorum, v.g. vindictæ, homicidii, furti, &c. & intentio adulterandi, aut furti poteſt etiam eſſe cauſa homicidii, poteſt etiam eſſe cauſa per modum fomenti, quo pacto dixit D.Th. qu.84.art.1. avaritiam, ſeu cupiditatem eſſe poſſe radicem aliorum peccatorum, quod probat ex illo 1. ad Tim.6. *Radix omnium malorum eſt cupiditas*, quod ait non eſſe ità intelligendum, quaſi omnia peccata ex cupiditate, & avaritia oriri debeant, ſed quia omnia poſſunt oriri ex illa, ſaltem per modum fomenti, & inſtrumenti, eò quòd pecuniæ ſunt inſtrumenta ad omnia vitia Sc. autem 2. d.6.q.2. ad argumenta principalia cupiditatem preſsè ſumptam pro inordinato divitiarum appetitu, ut communiter accipitur, non concedit eſſe propriam radicem omnium peccatorum, ſed latius ſumptam pro inordinata cupiditate complacendi ſibi ipſi ut ſit idem, ac nimia amicitia, vel inordinatus amor ſui ipſius, hic enim re vera radix eſt omnium peccatorum ex Auguſt. 14. de Civ. Dei ca. ult. *Amor ſui uſque ad contemptum Dei fecit civitatem Diaboli*, quarè Scot. loc. cit. art.1. primam radicem Civitatis Diaboli ponit inordinatum amorem amicitiæ ſui, quæ germinat uſque ad contemptum Dei, quod expreſsè deducitur ex illo Joan. 12. *Qui amat animam ſuam in hoc mundo perdet eā & qui odit animam ſuam, in vitam æternam cuſtodit eam*; ergo cupiditas ab Apoſtolo appellata radix omnium peccatorum ponitur pro inordinato hoc amore ſui, cui opponitur odium ſui ſanctum, ut fuſius Vulpes oſtendit diſp. 154. art. 1. quòd autem inordinatus amor ſuit ſi cauſa omnis peccati concedit etiam D.Tho.q.77.art.4.& q.84. per totam, quod & ipſe probat ex D.Aug.l.c. Præterea Scot.3. d.33.lit.B. & 4.d.14. q.1.5. *Dico* docet quod peccatum poteſt eſſe cauſa alterius peccati dupliciter uno modo diſponendo ad conſimilem actum eliciendum facilius in quantum uſu, vel conſuetudine ejus in humana voluntate habitus vitioſus generatur, alio modo, in quantum ſemel commiſſum manet objectivè præſens in memoria peccati per impreſſam ſui ſpecie, & ideò objectum, delectabilem illicitum peccati cauſativum ad ſecundò peccandum efficacius movet.

96 Quintò tandem quod ſpectat ad cauſas peccati internas, licèt variæ aſſignari ſoleant, ut intellectus, voluntas, appetitus, imaginatio, & ſimilia, tres tamen præſertim aſſignari ſolent, ſcilicet, Ignorantia, Paſſio, & malitia, ut inductivæ ad peccandnm, & ad quas reducatur omne peccatum, undè traditur, ut adæquata diviſio, quia omne peccatum, vel ex ignorantia, vel ex paſſione, vel ex malitia, ut dictum eſt qu. 1. hujus diſp. art.1. nu. 9. & hæc triplex peccati cauſa ex S. Scriptura expreſsè deducitur, & quidem de peccato ex ignorantia habetur Actor. 3. *Scio quia per ignorantiam feciſtis*, & 1. ad Corint. 2. *ſi cognoviſſent, numquam dominum gloriæ crucifixiſſent* De peccato autem ex paſſione Jacob.1. *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus, concupiſcentia verò cum conceperit, parit peccatum.* De peccato ex malitia tandem Job. 34. *qui quaſi de induſtria receſſerunt à Deo.* Et ratio ipſa, ac etiam experientia hanc diviſionem ſuadet, ac triplicem internam peccati cauſam; quidam enim peccant, quia ignorant, id quod faciunt eſſe peccatum, quidam verò, quia paſſione ad peccandum rapiuntur; alii tandem, nec ignorantia affecti, nec paſſione inducti peccant, ſed ex mera malitia, qua ratione Ariſt. 7. Ethic. c.7. & 8. vocat hoc peccatum ex electione, & ſic etiam vocatur à Scoto 2. diſt.6.q.1. Ignorantia autem eſt cauſa peccati, non per ſe, & poſitivè influendo, ſed per accidens tamquam removens prohibens; quia nimirum ſcientiam tollit, quæ ſi adeſſet, peccatum impediret juxtà illud Apoſt.l.c. *ſi cognoviſſent, numquam dominum gloriæ crucifixiſſent.* Paſſio eſt cauſa peccati, quia ut dictum eſt qu. præc. art. 1.. ex Scoto 2.d.42. in ſolutione q. 3. appetitus ſenſitivus poteſt voluntatem movere ad quoſdam actus indirectè, & ob connexionem harum potentiarum, ratione cujus voluntas nata eſt condelectari appetitui ſenſitivo. Malitia tandem magis denotat dependentiam peccati ex ipſa vi, & libertate voluntatis, ut ait Doctor l.c.2.d.6.q.1. tunc homo propriè ex ſe fertur in malum, quando neque ex ignorantia, neque ex paſſione, ſed propria libertate in illud fertur, & ideò tunc ex malitia peccare dicitur. Hæc autem tria peccatorum genera, ut dictum eſt præc. art. 1. in fine, non diſtinguuntur eſſentialiter ex parte hujus triplicis cauſæ, niſi contingant in diverſa materia, ex qua diſtinctionem ſpecificam ſortiantur, quia ſumuntur ex diverſis motivis ad circumſtantiam tantùm pertinentibus. De hac igitur triplici interna cauſa peccati in ſeq. art. breviter juxta inſtitutum noſtrum agendum eſt.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

Qua ratione ignorantia ſit cauſa peccati, vel ab illo excuſet.

97 SUpponendum eſt ex dictis diſp. 13. de Cenſuris qu. 1. ar.4.nu.26. & ex communi Theologorum ſententia, & Scot. 4.d.6.q.3. ignorantiam aliam eſſe juris, aliam facti;illa eſt, qua ignoratur jus ſivè divinum, ſivè humanum, ut ſi quis neſciat legem Eccleſiaſticam die Veneris carnium comeſtionem prohibere, ità verò, qua ignoratur factum materia, vel circumſtantia ipſius, ut ſi quis neſciat eſſe carnem id, quod comedit, vel non advertat eſſe diem Veneris, ea enim quæ de ignorantia dicuntur, de inadvertentia quoque, & oblivione intelligi debent. Rurſus alia eſt ignorantia antecedens alia concomitans, alia ſubſequens, ignorantia antecedens eſt, quæ nec directè, & indirectè volita eſt, ideoque dicitur antecedens quia omnem voluntatis actum omninò antecedit, itaut nullo modo ſit volita ab ipſa,& propterea vocatur etiam invincibilis, & probabilis dicitur invincibilis, quia nulla diligentia vinci potuit,ideoque dicitur etiam inculpabilis; dicitur verò probabilis ſeù juſta quando eſto abſolutè loquendo omni adhibita diligentia, quæ adhiberi poteſt vinci potuerit, non tamen debuit,quia non fuit obligatio adhibendi majorem diligentiam ea, quæ adhibita eſt, quia ſufficiens moraliter cenſebatur, licèt cum ea, ſuperari non potuerit, ideoque dicitur moraliter invincibilis, ac proindè eiam inculpabilis. Ignorantia concomitas eſt, quando ignoratur, aliquid quòd tamen ſi ſciretur,adhuc tamen ageretur,ut quando quis inimicum occidit exiſtimans ſe interficere feram, ità diſpoſitus tamen, ut ſi inimicum eſſe cognoviſſet, nihilominus occidiſſet. Ignorantia tandem conſequens dicitur illa ,quæ aliquo modo voluntaria eſt, ſeù per actum voluntatis volita, ſeù directè, & formaliter, ſivè indirectè, & interpretativè in negligentia ad ſciendum,cum ſcire poſſet,& deberet, & propterea vocatur vincibilis, culpabilis, & improbabilis, quia diligentia aliqua adhibita vinci potuit, ac debuit,& quando eſt directè, & expreſsè volita, vocatur affectata,ut cùm quis expreſsè vult aliquid ignorare, ut liberius peccet, quando verò eſt indirectè volita ratione negligentiæ vocatur craſſa, vel ſupina, & aliquando negligens,ut quando quis refugit laborem alicujus ſtudii, undè ignorantia rei alicujus ſequitur. Ità Aſteſan.noſter lib.2.tit.1.art.2.

98 Quænam autem diligentia ſit adhibenda, ut ignorantia aliqua judicetur invincibilis; certum eſt, quòd quotieſcumque quis præſtat omne id, quod præſtare tenetur ad ignorantiam expellendam, & ad acquirendam ſcientiam oppoſitam, quam habere tenetur, tunc ignorantia adhuc in eo remanens erit invincibilis, & inculpabilis, quia juxtà communem Theologorum ſententiam ad expellendam ignorantiam non tenetur homo adhibere omnem diligentiam phyſicè poſſibilem, ſiquidem cùm lex Dei ſit jugum ſuavè, cum tanto rigore obligare cenſenda non eſt,ſufficit, ſi adhibeat diligentiam moralitet poſſibilem, & quæ moraliter ſufficiens cenſeatur ad ignorantiam expellendam. Qualis autem, & quanta hæc moralis diligentia eſſe debeat, & quando dicatur quis omnem diligentiam pręſtare, quam adhibere tenetur, hæc regula generalis à Theologis cõmuniter aſſignari ſolet, quòd quotieſcumque adhibet humanam, & moralem diligentiam, quam adhibere ſolent homines cordari in aliquo negotio gravi, conſulendo, ſcilicet, viros doctos, & adhibet diligentiam prudenti judicio ſufficientem, quamvis poſſet habere majorem, non tenebitur, & ignorantia erit invincibilis. Undè non poteſt quis,nec tenetur ignorantiam vincere, quando nulla ratio occurrit de præcepto, nec ullum occurrit dubium, vel ſuſpicio de conditione; & malitia objecti, etenim abſque hujuſmodi cogitatione homo induci nequit ad veritatem inquirendam. Neque tenetur quis ignorantiam vincere, quando conſultis viris doctis, & peritis, invenit opinionem probabilem juxtà moralem, & prudentem exiſtimationem, tunc enim non tenetur homo illam deponere,& licèt contingat in re illam eſſe falſam, adhuc tamen qui juxtà illam ſe gerit prudenter operari cenſetur,& excuſatur à culpa,ut dictum eſt lib.2.diſp.5.quæſt.2.de Conſcientia probabili. His igitur ſuppoſitis quæritur in præſenti, qua ratione ignorantia poſſit eſſe cauſa peccati,& quæſtio non eſt de cauſa per ſe,quia cùm ignorantia ſit privatio, ſcilicet, ſcientiæ, non poteſt eſſe hoc modo cauſa peccati, nec quoad materiale, nec quoad formale,ſed eſt quæſtio de cauſa per accidens, ſcilicet, ut removens prohibens, quatenus removet ſcientiam, quæ ſi adeſſet, impediret peccatum,ne fieret,hoc enim modo non ſolum poteſt eſſe cauſa actus deordinati, ſed etiam ipſius deordinationis,in qua malitia formalis peccati conſiſtit. Pro reſolutione quæſiti.

99 Primò conveniunt. Doctores, ignorantiam antecedentem invincibilem tam juris, quàm facti omninò à peccato excuſare, atque ideò eſſe cauſam peccati non poſſe competere ignorantiæ omninò invincibili, ſed tantùm vincibili. Ità D. Thomas qu.76.art.3. Scotus 4.diſt.30.quæſt.1.& cum illis communiter omnes, & probatur ex verbis Chriſti Domini Joan. 15. *Si non veniſſem, & eis locutus non fuiſſem, peccatum non haberent* quæ verba ſic explicat D. Bernardus epiſt. 77. ad Hugonem, de S. Victore *ſi locutus non fuiſſet, ſed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia excuſaret*, & D. Aug. tract. 89.in S.Joan.cit.*illos ad quos Chriſtus non venit, & quibus non eſt locutus, excuſationem habere, non de omni peccato ſuo, ſed de peccato illo,quod in Chriſtum non crediderint.* Probatur etiam ratione ex Scot.l.c.deducta peccatum non eſt, niſi voluntarium ex Aug.de vera Religione, ſed ignorantia invincibilis, ſeù quod idem eſt, antecedens facit actum involuntarium ex 3.Ethic.ut concedunt Theologi omnes; ergò à peccato excuſat, nec poteſt eſſe cauſa peccati, quod neceſſariò debet eſſe voluntarium,atque hæc vera ſunt, ſivè ignorantia ſit habitualis proveniens à negligentia ad ſcientiam acquirendam,ſivè tantùm actualis per modum oblivionis, vel inadvertentiæ, quia ut ſuprà dictum eſt, ea quæ de ignorantia habituali dicitur, de inadvertentia quoque, & oblivione intelligi debent. Dices, qui invincibiliter ignoret eſum carnium die Veneris eſſe prohibitum ex tali ignorantia movetur ad carnes edendas ea die; ergò videtur eſſe cauſa peccati. Reſpondetur per hoc probari tantùm ignorantiam invincibilem eſſe cauſam peccati quoad actum, ſeù materiale peccati dumtaxat,non quoad formale, ſeù malitiam formalem, & deordinationem- undè quoad modum loquendi dici poterit hæc ignorantia eſſe cauſa peccati materialiter, non autem formaliter,hoc eſt,illius operis, quoad materialiter quidem vitioſum eſt, formaliter tamen non imputentur ad culpam, undè in hoc ignorantia invincibilis à vincibili differre dicitur, quòd invincibilis eſt cauſa peccati quantùm ad actum, ſeù materiale peccati dumtaxat,vincibilis verò etiam pro formali. Ità Cajetanus,Vaſq; Valent.Averſa, Lezana, Tannerus, & alii paſſim.

100 Secundò conveniunt DD. ignorantiam conſequentem, ſeù vincibilem non excuſare à peccato opus factum ex ipſa, atque ideò eſſe cauſam peccati non tantùm materialiter, ſed etiã formaliter, & hoc eſt, quod imputetur ad culpam. Ità D.Thomas, & Scot.loc.cit. & alii cum ipſis, & colligitur ex S.Scriptura, in qua ſæpè de peccatis ex ignorantia ſit mentio, & judicantur digna reprehenſione, & ſupplicio; probatur etiam ratione ex oppoſito fundamento, quia nimirum hujuſmodi ignorantia eſt volita, & voluntaria,qua ratione vocatur conſequens, deindè eſt culpabilis, idcircò vocatur vincibilis, & ideò non excuſat à peccato opus, quod ex ipſa provenit, undè licèt quis neſciat, vel non advertat aliquod eſſe malum, aut etiam putet eſſe bonum; ſi tamen veritatem ſcire potuit, & neglexit ſcire, peccatum utique eſt illi voluntarium ſaltem in cauſa, quod ſatis eſt, ut ei imputetur ad culpam. Cùm autem talis ignorantia conſequens, & vincibilis duplex eſſe poſſit affectata,ſcilicet, vel non affectata, ut conſtat ex dictis, hoc inter utramque vertit diſcrimen, quòd ignorantia illa, quæ non eſt affectata, minuit peccatum,quia minus voluntarium reddit, ea verò quę eſt affectata, peccatum non minuit, ſed potiùs auget. Quænam autem propria ignorantia vincibilis dici poſſit, ac debeat declarandum eſt conſequenter addicta de ignorantia invincibili, nimirum ignorantiam vincibilem eam eſſe judicandam, quæ ſtudio, & diligentia adhibita ſuperari poterat, quia, ſcilicet, in mentem venit rei ignoratæ cogitatio, & dum ſufficiens diligentia fieri potuit ad habendam veritatis,& præcepti cognitionem, non fuit adhibita, ſed omiſſa, & neglecta. Undè peccata ex hac ignorantia provenientia regulariter loquendo cenſentur eſſe ejuſdem ſpeciei, ac ſi fierent ex malitia, quia habent idem objectum formale, & eſſe directè volita, prout contingit in peccatis, quæ fiunt ex malitia, aut ſolùm indirectè, pro ut accidit in iis, quæ ex hujuſmodi ignorantia fiunt, differentiam ſolùm arguit accidentalem, ut notat Lezana diſp.9.cit.quæſt.3.imò propriè loquendo quæ fiunt ex ignorantia affectata, dici debent directè volita, appellatur enim affectata,quia eſt volita ex nimio affectu voluntatis ad peccandum juxtà illud Pſalm. 31. *Noluit intelligere,ut benè ageret*,undè quæ ex tali ignorantia fiunt,ſunt potiùs peccata ex malitia, nam quando quis ex profeſſo vult aliquid ignorare, ut poſteà liberiùs peccet, tunc prima peccati origo, non eſt ignorantia, ſed prava voluntas ignorandi, undè Divus Bernardus epiſt. 77. citat. Greg. libr. 25. moral. cap. 16. Auguſt. lib.de gratia, & lib arb. cap. 3. docent quòd neſcire ſit ignorantiæ; nolle autem ſcire ſit ſuperbiæ, quod ſignificat peccatum illud, quod eſt ignorantia affectata, propriè eſſe peccatum ex malitia.

101 Tertiò, an ignorantia concomitans excuſet à peccato, Doctores non conveniunt, aliqui enim negant excuſare à peccato,

cato; alii verò affirmant. Alii tandem media via procedunt dicentes ignorantiam concomitantem excuſare à peccato opus externum, quod ex illa fit, non verò operantem, aut actum internum illius. Sed breviter diſtinguendum eſt, de ignorantia concomitanti vincibili, vel invincibili; ſi fuerit vincibilis, non excuſat à peccato, quin potius accuſat, & eſt peccatum; & ratio eſt, quia eſt volita in ſua cauſa immediata, ſcilicet, in negligentia inquirendi veritatem, ut qui intendens occidere feram, occideret inimicum, nulla diligentia adhibita, in hoc caſu ignorantia non eſt cauſa peccati, quia ſi ſciviſſet, nihilominus occidiſſet, ſed eſt peccatum propter cauſam dictam, nempè quia voluit cauſam immediatam homicidii, ſcilicet, negligentiam inveſtigandi veritatem, ut benè diſcurrit Angles in Floribus 2. diſt. 22. quæſt. 2. art. 3. diff. 2. ſi vero ignorantia comitans fuerit invincibilis, tunc à peccato excuſat, & ratio eſt, quia ignorantia talis, etſi non faciat actum involuntarium, quia non cauſat aliquid voluntati repugnans facit tamen non voluntarium quia non poteſt eſſe actu volitum, quod eſt ignoratum, & ſic in hujuſmodi actu non reperitur ratio voluntarii, ſine qua peccatum nullum eſſe poteſt. Confirmatur quia actus ille, ex quo ſequitur homicidium commiſſum per ignorantiam invincibilem concomitantem ſagittario, ſeù venatori nullo modo imputandus eſt ad culpam, & homicidium indè ſecutum rationem peccati non habet, niſi ratihabitio ſubſecuta fuerit, quia de ratione peccati eſt, quòd ſit voluntarium, tale autem homicidium in caſu prędicto nullo modo eſt voluntarium, non quidem formaliter, ideſt in ſe, ut patet, neque interpretativè, ideſt in ſua cauſa, quoniam præfuit debita diligentia, neque virtualiter, quia ſagittatio, ex qua ſecutum eſt homicidium, non fuit ab animo irę, aut vindictæ imperata; ſed ab animo venandi; ergo, &c. Notanter autem addidimus, niſi ratihabitio ſubſecuta fuerit, nam ſi illi placuerit occidiſſe inimicum; eſſe mortale juxta illud Proverb. 2. *Lætantur cùm malè fecerint*.

102 Dices, ſi ille ſciret, adhuc inimicum ſuum occideret, ergò ſemper occiſio inimici indirectè ſaltem eſt voluntaria, atque ideò peccatum in caſu ignorantiæ concomitantis etiam invincibilis, quia occidens inimicum putans occidere feram ità diſpoſitus eſt, ut ſi inimicum eſſe cognoviſſet, nihilominus occidiſſet. Reſp. cum Angles l. c. quòd hæc conditionalis, ſi ſciret dictus ſagittarius ibi latere inimicum, occidiſſet ipſum, poteſt dupliciter haberi, aut formaliter tempore, quo mittit ſagittam dicens; ſi in illo nemore lateret inimicus meus, libenter eum occiderem, & hoc modo homicidium tunc eſſet volitum, & conſequenter peccatum, aut habetur in promptitudine animi, & diſpoſitione habituali, ità quòd ſi recordaretur inimici, formaret dictam conditionalem, quam non format, quia non recordatur, & in hoc caſu conditionalis non efficit actum culpabilem, & ratio eſt quia ſolus actus eſt meritorius, aut demeritorius, & non ſolus habitus, præparatio autem animi ſolùm ſapit naturam habitus. Quando igitur in argumento dicitur occidentem inimicum, qui putat occidere feram, eſſe ità diſpoſitum, ut ſi inimicum eſſe cognoviſſet, nihilominus occidiſſet, atque ideò homicidium eſſe ad culpam imputandum, neganda eſt conſequentia, quia ſic eſt diſpoſitus tantùm habitualiter, non actualiter, quod ad preſentem culpam homicidii nil refert, bonitas enim, vel malitia actus non pendet ex habituali, ſed ex actuali voluntate, pendet enim ex ea, quatenus eſt principium elicitum, aut imperativum actus, habitualis autem voluntas in prædicto caſu nihil elicit, vel imperat in ordine ad præſentem inimici occiſionem. Ex qua doctrina ſolvi poſſunt omnia, quæ contrà noſtrum aſſertum ſolent obiici.

103 Quartò eſt difficultas. An ignorantia vincibilis, quę eſt cauſa peccati, ſit in ſeipſa peccatum, & habeat ſpecialem malitiam præter malitiam peccati, cujus eſt cauſa. Varii quoque in hac difficultate ſunt modi dicendi; ſed breviter dicendum eſt, quòd ignorantia vincibilis, quæ eſt cauſa peccati, ſemper eſt peccatum, ſivè ratione ſui, ſivè ratione negligentiæ ad ſciendum, & eſt ſpeciale peccatum diſtinctum ab eo, quod fit ex eadem ignorantia. Ità Alenſis, D. Bonavent. & alii antiquiores 2. d. 22. & Recentiores ex noſtris Angles loc. cit. art. 2. diffic. 1. & Vulpes diſp. 135. art. 2. ex Scoto 4. diſt. 6. qu. 8. Quoad primam partem probatur, quia hæc ignorantia eſt vincibilis; ergò culpabilis, idem enim eſt ignorantiam eſſe vincibilem, ac eſſe culpabilem, ſicut è contrà idem eſt ignorantiam eſſe invincibilem ac eſſe inculpabilem. Confirmatur, quia ignorantia actualis, de qua præſertim hìc eſt ſermo, eſt carentia actus debiti, ſcilicet ſcientiæ actualis, vel conſiderationis alicujus rei, ſcilicet, myſteriorum fidei, vel rerum ſpectantium ad officium cujuſcumque hoc enim ratione hujuſmodi ignorantiæ vocatur inconſideratio, eſt ergò in ſe verum peccatum omiſſionis, & contrà præceptum affirmativum ſciendi talem rem. Quod etiam ſit ſpeciale peccatum diſtinctum ab eo, quod fit ex eadem ignorantia, probatur, quia ignorantia vincibilis articulorum fidei eſt mortale peccatum ſecundùm ſe, quamvis nullum aliud peccatum indè ſequeretur; & ratio eſt, quia cum credere ſit ſub præcepto qui enim non crediderit, condemnabitur, profectò, qui non habuerit fidem articulorum propter ignorantiam culpabilem, ſivè vincibilem, erit hujus præcepti reus, & ex conſequenti mortaliter peccabit. Et eadé eſt ratio de ignorantia earum rerum, quas qui tenetur ſcire propter operationem, ut ſunt v. g. tempus, quo obligant præcepta jejunii, Confeſſionis, Communionis, & ſimilia, quicquid dicat Lezana diſp. 9. quæſt. 2. ubi ait tamen ignorantiam non eſſe ſpeciale peccatum diſtinctum ab eo, quod cõmittitur propter ipſam. Quod autem eadem ſit ratio quoque harum rerum probatur, quia ignorantia culpabilis in eo, qui ignorat aliquod præceptum Eccleſiaſticum, ſivè præceptum aliquod ad ſuum ſtatum pertinens ſecundùm ſe eſt mortale peccatum, & ratio eſt, quia ut ait Angles loc. cit. ſcientia dictorum eſt neceſſaria ad cavendum mortale, & cùm laborans tali ignorantia in certiſſimo periculo peccandi mortaliter conſtituatur, erit talis ignorantia ſecundùm ſe mortale peccatum, cùm ſit certiſſima occaſio peccandi mortaliter. Ad quam autem peccati ſpeciem revocetur talis ignorantia, & cui virtuti opponatur, eſt ferè communis opinio eſſe peccatum oppoſitum præcepto, & virtuti, ex qua homo tenetur aliquid ſcire, vel facere, nam exponit ſe periculo faciendi contrà præceptum talis virtutis non curando ipſius cognitionem, & ſcientiam, ut in exemplis adductis ignorantia temporis jejunii opponetur temperantiæ, vel abſtinentiæ, ad quam pertinet jejunium, ignorantia articulorum fidei erit ſpeciale peccatum contrà virtutem fidei, ex cujus præcepto tenetur homo ipſius myſteria ſcire. Satis etiam probabile eſt opponi virtuti ſtudioſitatis, ad quam pertinet inclinare voluntate, ut moveat intellectum ad acquirendam ſcientiam rerum, quas homo ſcire tenetur.

104 Quintò tandem eſt difficultas. Quarum rerum ignorantia ſit vincibilis, aut poſſit eſſe invincibilis, & difficultas eſt de jure naturali, & poſitivo divino, vel humano. Et quidem de jure poſitivo humano certum, & notum eſt facilè contingere poſſe, & ſolere invincibilem ignorantiam, ſivè ſit jus poſitivum civile, ſivè Eccleſiaſticum, & ratio eſt, quia non omnes tenentur ſcire jus poſitivum, non enim colligitur neceſſariò ex principiis univerſaliſſimis juris naturalis, ut præcepta Decalogi, ſed ſolùm ex beneplacito legiſlatoris tale jus dependet; undè qui inculpabiliter ignorat legem, qua cavetur ne frumentum vendatur ultra pretium à lege definitum, neque erit reus injuſtitiæ, neque ad reſtitutionem tenebitur, & qui ignorat catalogum aliquos libros prohibentem, ſi ob ignorantiam invincibilem librum prohibitum retineat, vel quia oblitus eſt libri, vel quia conſulit peritiores, qui fortè catalogum ignorabant, in hoc caſu excommunicationem non contrahet, nec in aliis caſibus ſimilibus. Ità Angles loc. cit. diffi. 5. qui tamen rectè ſubdit, neminem poſſe ignorantiam invincibilem habere eorum, quæ ſunt juris poſitivi, & frequentiſſimè omnibus nota, undè qui percutit Clericum eſt excommunicatus, & peccat, qui in Quadrageſima comedit ova, & lacticinia, & ratio eſt, quia horum ignorantia culpabilis cenſeri debet, cùm ſint hæc lippis, & tonſoribus nota. Loquendo verò de jure poſitivo divino, communis hoc tempore eſt Theologorum ſententia, ut refert Averſa quæſt. 76. ſect. 4. dari poſſe infidelem in partibus orbis præſertim à Chriſtianitate remotis, qui omninò invincibiliter totam fidem Chriſtianam ignoret, eumque proindè, ſi in tali ſtatu moriatur, non forè damnandum ob peccatum infidelitatis, ſed ob alia peccata contrà legem naturæ, & ità expreſsè docuit Divus Thomas 2. 2. qu. 10. art. 1. ubi ait, infidelitatem in his, qui nihil audierunt de rebus fidei, non eſſe peccatum, & tales infideles non damnari propter culpam contrà fidem, ſed propter peccatum originale, & alia peccata contrà legem naturalem. Non deſunt tamen graviſſimi DD. negantes dari poſſe ignorantiam invincibilem fidei, & affirmantes nullum infidelem ſine ſua culpa ignorare poſſe myſteria fidei, quæ ad ſalutem neceſſaria ſunt, quia hæc fides ad ſalutem neceſſaria poteſt haberi ab omnibus adultis, etiam gentilibus quantum eſt ex parte Dei, niſi ipſimet impediant, quod colligitur ex illo Joan. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, ut jam diximus l. 3. ſent. diſp. 6. q. 15 a. 1. n. 390. de quo plura videri poſſunt apud Angles l. c. diff. 3. & Vulpes diſ. c. a. 6. Quoad pręſentem vero rem ſpectat, & ad fideles, docet Vulpes ibi. ex Scot. 3. d. 25. q. 1. fideles omnes per ignorantiá invincibilem excuſari non poſſe à culpa contrà præcepta divina, ſivè de credibilibus, ſivè de agibilibus in ſymbolo, & Decalogo contenta; poſſe tamen dari in aliquibus fidelibus ignorantiam aliquorum credibilium, & agibilium invincibilem, & à culpa excuſantem, utpotè facilè contingit pueros, habentes tamen uſum rationis, invincibiliter ignorare, ſe teneri ad præmittendam confeſſionem, vel contritionem ad ſuſcipiendum

Con-

Digitized by Google

Confirmationis Sacramentum, ſi habeant conſcientiam peccati mortalis, niſi de hoc doceantur, & ſic in aliis caſibus. Quæ doctrina ab aliis, etiam Theologis paſſim traditur.

105 Denique loquendo de jure naturali dicendum eſt cum Thoma q. 94. art.6. ex Scoto 3. d. 37. quæſt. un. §. *Ad quæſtionem* quos alii Theologi paſſim ſequuntur, univerſaliſſima ipſius juris naturalis principia ex terminis nota, vel concluſiones neceſſariò ex eis ſequentes, quæ ſunt ſtrictiſſime de lege naturæ, à quovis homine adulto invincibiliter ignorari non poſſe, cujuſmodi ſunt hæc. *Bonum eſſe faciendum, malum fugiendum, nemini injuriam inferendam,* ſunt enim hæc univerſales, & per ſe notæ humanarum actionum regulæ unicuique hominum naturaliter inſitæ, ut docet D. Aug. l.2. de lib.arb. c. 10. loquendo verò de jure naturali latius ſumpto, & quo ad alia principia minus univerſalia, quò pacto dicuntur aliqua eſſe de lege naturæ, quia ſunt multum conſona illi legi, licèt non ſequantur neceſſariò ex principiis practicis, quæ ſunt nota ex terminis, & omni intellectui apprehendenti ſunt neceſſariò nota; dicendum eſt ignorantiam invincibilem de illis in quibuſdam hominibus eſſe poſſe etiam toto vitæ tempore, manifeſtum enim eſt quamplura eſſe juri naturali repugnantia, & minimè conſona, quæ non ſolùm ab indoctis, & rudibus, ſed etiam à doctis, & ingenii acumine præcellentibus talia eſſe ignorantur, ſiquidem, & Caſſianus olim, & alii eruditiſſimi, ac vitæ ſanctitate præcellentes viri, ut in ejus collationibus habetur, exiſtimarunt mendacium aliquando eſſe licitum ad bonum aliquod promovendum, vel malum impediendum; imò etiam nunc quamplures doctiſſimi viri, ac in Theologia verſatiſſimi inter ſe diſſentiunt de re aliqua ad jus naturæ ſpectante minus preſsè ſumptum, ut patet in materia mercaturæ, & de contractibus, in qua ſunt multi contractus in u ſu penes multos, poſiti tamen in controverſia inter Theologos, an ſint liciti, & juſti, vel uſurarii, & injuſti, & variæ ſunt ſententiæ inter ſe oppoſitæ quibuſdam affirmantibus, aliis verò negantibus, undè ſequitur quoſdam illorum ignorantia invincibili juris naturalis laborare, quæ eos à peccato excuſat, & omnes eorum probabilem opinionem ſequentes in talibus contractibus.

ARTICULUS TERTIUS.

De aliis cauſis interioribus peccati, ſcilicet, paſſione, & malitia.

106 PRimò quo ad primam quæſiti partem, per paſſionem hoc loco intelligitur operatio appetitus ſenſitivi, quæ actio vocatur paſſio ratione immutationis corporalis, quæ huic actioni conjungitur, quod autem peccatum cauſetur etiam aliquando ex motibus, & paſſionibus appetitus ſenſitivi, teſtatur S. Scriptura Dan. 13. *Concupiſcentia ſubvertit cor tuum.* Jacob. 1 *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus*, & Rom. 7. *Sentit legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati*, unde peccatum ex paſſione illud eſt, quod oritur ex motione appetitus ſenſitivi trahentis voluntatem ad conſenſum, ac proinde ejus libertatem diminuentis, ſiquidem, ut docet Scot. 2. d. 42. in ſolutione q.3. appetitus ſenſitivus poteſt voluntatem movere ad quoſdam actus indirectè, etenim ratione connexionis harum potentiarum voluntas nata eſt condelectari appetitui ſenſitivo; notanter autem dicitur hoc peccatum ex paſſione oriri ex motione appetitus ſenſitivi, trahentis voluntatem ad conſenſum, nam paſſio, ſivè motio appetitus circa voluntatem dupliciter ſe habere poteſt, nam aliquando antecedit, & quodammodo voluntatis conſenſum extorquet; aliquando verò ſequitur, & excitatur à voluntate, ut cùm quis motum ſenſualitatis, & carnis concupiſcentiam in ſe excitat, & ſolùm primo modo peccatum ex paſſione conſtituit, de quo in præſenti eſt ſermo; non autem ſecundo modo, ſic enim non eſt peccatum ex paſſione, ſed ex malitia, quia tunc prima radix peccati non eſt paſſio, ſed mala voluntas, quæ ex mera ſua libertate paſſionem excitat; & hoc eſt valdè advertendum, quia inter utrumqne peccatum magnum vertit diſcrimen, quia hoc poſterius multò gravius eſt, cùm ex plena libertate fiat, & deliberato propoſito, & paſſio excitata non impediat, vel minuat voluntatis affectum circà turpem delectationem ſed potiùs augeat. Hoc autem peccatum, qnod ex paſſione oritur, dicitur etiam ex infirmitate procedere, eò, quòd paſſiones ſint quædam veluti animæ ægritudines, & infirmitates; poteſt autem paſſio dupliciter voluntatis conſenſum præcedere, & quodammodo extorquere, ut Scotus docet l. cit. primò ità antecedenter ad ipſum rationis judicium ut homo, antequam ad malitiam ſui actus attendat, paſſione aliqua præoccupetur, & tunc ſi adeò vehemens illa ſit, ut ipſius rationis judicium prorſus obnubilet, ac perturbet, itaut ad malitiam ſui actus attendere nequeat ob ejus vehementiam, nullum erit peccatum, ut contingit in motibus primò primis cùm nulla ſit rationis deliberatio, ſine qua conſenſu voluntatis liber eſſe non poteſt; ſecundò itaut paſſio judicium rationis non tollat, ſed illud tantum ex parte diſtrahat, aut impediat, itaut ratio ſufficienter malitiam ipſius actus advertant, & tunc à peccato non excuſat, illius tamen gravitatem minuit, ut contingit in motibus ſecundò primis, & declaravimus q.5.a.1. n. 80.

107 Secundò inquit Doctor loc. citat. paſſionem, ſeù concupiſcentiam non eſſe cauſam peccati directè, & per ſe, ſed ſolùm indirectè ex parte objecti, quod etiam docet D. Thomas qu. 77. ar.1. cùm enim appetitus ſenſitivus ſit quid materiale, & corporeum, non poteſt per ſe, & directè agere in voluntatem, quæ eſt potentia ſpiritualis, & à qua peccatum provenit, ſolùm igitur indirectè eſt cauſa illius ex parte objecti ex eò, quòd paſſio, ſeù concupiſcentia eſt occaſio, quòd voluntas feratur in bonum illud ſenſibile, ſeù delectabile circà quod verſatur ipſa paſſiò, quod adhuc magis declarat 3.diſt.15.quæſt.un. §. *Quantum ad ſecundum*, ubi ait voluntatem noſtram moveri à paſſione appetitus ſenſitivi ex connexione ejus cum illo, in quantum operatur pro ſtatu iſto dependenter ab illo, ſufficit enim connexio hæc, & dependentia, ut delectabile conveniens appetitui ſenſitivo conveniant etiam quodammodò voluntati, & ſubdit voluntatem humanam moveri primò à paſſione appetitus ſenſitivi per diſtractionem, vel per impedimentum judicii rationis ad exercitium ſuæ libertatis neceſſariò prærequiſiti, & probat ex D. Auguſtin. 14. de Civit. Dei c.16. dicente dolorem vehementem, vel ſummam delectationem in parte ſenſitiva uſum rationis impedire, & ex Ariſtot.7. Ethic. c.9. dicente, quòd delectatio vehemens furatur intellectum ſæpiſſimè ſapientis; ergò voluntas indirectè movetur à paſſione appetitus ſenſitivi ad operandum contrà regulam rationis. Confirmatur, quia ut etiam docet Doctor quol. 18. art.1. objectum voluntatis debet eſſe præcognitum, & practicè judicatum ſecundum principia prudentiæ, ut actus ejus ſit honeſtus, & cum omnimoda immutabilitate elicitus, ſed paſſio vehemens appetitus ſenſitivi impedit omninò, aut ſaltem valdè perturbat uſum rationis, & judicium intellectus; ergo poteſt voluntas indirectè impediri ab appetitu ſenſitivo, ne agat ſecundùm regulam rationis. Ità etiam diſcurrit Lezana diſp.9. cit. q.5. ubi ait paſſionem, ſeù concupiſcentiam eſſe cauſam peccati indirectè duplici modo; primò quidem per abſtractionem, ſeù diſtractionem eò quòd cùm tàm phantaſia, quàm intellectus ſint vires, & potentiæ ejuſdem animæ, & invicem connexæ pro ſtatu iſto, dùm phantaſia advertit vehementer ad objectum ſenſibile, quod eſt objectum paſſionis appetitus, diſtrahitur intellectus propter connexionem, & ſympathiam harum potentiarum ad hoc, ut non conſideret rationem mali, quæ eſt in tali objecto, ſed tantùm rationem boni delectabilis. Secundò modo poteſt eſſe paſſio cauſa peccati indirectè illiciendo, ſeù alliciendo ipſam voluntatem ad objectum illud delectabile, & intellectum ad hoc, quod ſub ratione boni convenientis illud proponat, qni duplex modus ex illo Jacobi 1. expreſsè colligitur; *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus* ubi prima particula *abſtractus*, primum modum inſinuat, & altera illectus ſecundùm denotat cùm enim paſſionem appetitus aliqua alteratio, ſeu immutatio corporalis humorum, membrorum, &c. comitetur ad objectum illud delectabile inclinans, facilè etiam undè provenit, quod voluntas etiam, trahatur ab ipſa, & conſequenter ad peccatum, quia nata eſt condelectari appetitui ſenſitivo.

108 Tertiò ex dictis infertur peccata ex paſſione provenientia ſemper aliquem defectum in intellectu præſupponere, ratione cujus poſſint dici aliquo modo ex ignorantia procedere. Ità Scotus 2.diſtinct.43. quæſt.1.& 2.& 3.diſt.37.ar.2. ubi affirmat peccatum ex paſſione appetitus ſenſitivi habere aliquam annexam ignorantiam; & ratio eſt, quia illa paſſio immutans phantaſiam trahit intellectum ad apprehenſionem ejuſdem ſenſibilis fortiter illam immutantis, ac inſuper illicit voluntatem ad operandum circà illud idem; atque ità diſtrahit intellectum à conſideratione malitiæ, quæ eſt in peccato; hæc autem abſtractio, vel diſtractio eſt quædam inconſideratio, aut defectus perfectæ cognitionis; ergò peccata ex paſſione facta ſemper defectum aliquem in intellectu ſupponunt, ratione cujus dici poſſint aliquo modo ex ignorantia procedere. Confirmatur ex Ariſtot.7. Ethic. cap. 3. & 10. ubi ait incontinentiam, ideſt, ex paſſione peccante ſe habere ſicut ſe habet ſemidormiens, vel temulentus; ergo habet aliquem defectum in intellectu. Et ob id Scot. l. c. peccatum hoc vocat ex infirmitatem dictum à peccato ex certa malitia, ad quod voluntas movetur ex ſola ſua libertate, nulla præcedente paſſione in parte ſenſitiva, nec ignorantia ex parte intellectus, & 2.d. 37.q.1.ad 1.ait hoc peccatum in nobis contingere pro hoc ſtatu naturæ corruptæ ex vulnere pec-

Digitized by Google

peccati originalis, quod reddit hominem infirmum ad reſiſtendum appetitui ſenſitivo immutato à præſente ſenſibili contrà ordinationem rationis, donec per gratiam conſummatam in patria perfectè ſanetur.

109 Quartò quo ad ſecundam quæſiti partem, peccatum ex malitia dicitur illud, quod committitur non ex ignorantia, aut paſſione, ſed ex certa ſcientia, induſtria, & propoſito, & ex plena libertate, & voluntate. Ità D. Thomas quæſt.78.art.3. & Scotus 2. diſt.43. quæſt. 2. quos paſſim alii omnes ſequuntur. Quod autem peccatum cauſetur etiam ab ipſa malitia, ſeù pravitate voluntatis itaut homo aliquando ex certa, & deliberata malitia peccet, conſtat ex Scriptura Job.34. *Quaſi de induſtria receſſerunt à Deo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt*, & ex Ariſtot.7.Ethic.cap.10. ubi peccatum ex paſſione vocat incontinentem, peccantem vero ex malitia vocat malum, ſeù malignum; undè Ariſtot. ibi vocat hoc peccatum ex electione, & Scriptura vocat peccatum ex induſtria, quia nimirum committitur ſine ignorantia ex parte intellectus, & ſine aliqua paſſione appetitus ſenſitivi. Confirmatur etiam ex Patribus, quia Auguſtin. lib.83. quæſt.q.26. inquit, quòd præter peccata, quæ ex ignorantia contingunt, vel ex infirmitate paſſionis appetitus ſenſitivi, ſunt alia, quæ contingunt ex ſola malitia, & induſtria. Probatur tandem ratione, quia libertas in homine dupliciter minui, vel impediri poteſt, primo ex parte intellectus, & hoc facit ignorantia; ſecundo ex parte appetitus ſenſitivi, & hoc facit paſſio; ergò quando nec ignorantia adeſt ex parte intellectus, nec paſſio ex patre appetitus ſenſitivi, & adhuc peccatum contingit, tunc peccatum eſt plenè liberum, & omni excuſatione carens, ac proindè dicitur peccatum ex malitia. Undè infertur peccatum ex malitia non dici tale, quia ex malitia antecedente procedat eo modo, quo peccatum ex ignorantia, vel paſſione procedit ex illis antecedenter ſe habentibus ad peccatum, ſed ſolùm dici peccatum ex malitia negativè, ideſt, non ex alia cauſa, quàm ex libertate voluntatis in malum conſentientis; undè ipſa libertas voluntatis, quæ malè ſua utitur facultate, & à nullo ſollicitata peccat, denominatione quadà extrinſeca vocatur malitia, qua de cauſa peccata ex malitia, cæteris paribus majorem habent culpam, ut infrà dicemus.

110 Quintò, cùm dicitur peccata ex malitia non accidere ex ignorantia, occurrit difficultas, an fieri poſſit, ut peccatum contingat ſine ullo errore, aut defectu præcedente in intellectu, ut ſignificari videtur, quando dicimus aliqua peccata eſſe ſola malitia. Et quidem inter Scholaſticos valdè communis eſt ſententia afferens nullum peccatum contingere abſque aliquo defectu in intellectu, quod probant ex Ariſt. 3. Ethic. cap.1. & 7. Ethic. cap.3. ubi habet, quòd *omnis peccans eſt ignorans*, & ex modo loquendi S. Scripturæ, quæ pluribus in locis dicit peccatores errare, erraſſe, vel ſimilia, qualis autem eſſe debeat hic defectus in intellectu neceſſariò præcedens defectum voluntatis, non conveniunt, & in varias ſententias ſunt diverſi. Ità Thomiſtæ omnes cum D. Thoma 1.p. q.63. art.3. & p. 2. q.77. ar. 2. Oppoſitum docet Scotus 2. diſt.6. qu.1. ad 3. & 3. d. 36. artic. 1. ubi fusè probat dari poſſe dictamina prudentiæ ſine actibus virtutis moralis conſequentibus, & conſequenter defectum in voluntate ſine prævio defectu in intellectu, idem docet D. Bonavent.2, diſt.41. art.3. in fine quæſt. & d.43.art.1. quæſt. 1. & ſequuntur plures Recentiores Valentia, Molina, Becanus, Arriaga, Lezana, & plures alii, quorum fundamentum eſt, quia voluntas eſt libera quo ad ſpecificationem, & exercitium; ergo poſita omnimoda ſcientia excludente omne genus ignorantiæ, erroris, vel inconſiderationis, adhuc peccare poteſt; ac per conſequens peccatum eſſe poterit ſine ullo genere ignorantiæ. De hac controverſia tractavimus ex profeſſo l.2. diſp.3. q.3. ubi diximus, quòd regulariter loquendo, ut homo malè operetur, aliquis ut plurimum præcedit defectus in intellectu, non quicunque, ſed præcisè talis conſiderationis defectus, quæ mortali certitudine quadam peccatum impediret; & ratio eſt quia malitia peccati tanta eſt, ut ſi perfectè pro viribus penetraretur, & conſideraretur, certè deterreret hominem à peccato, & in hoc ſenſu diximus in S. Scriptura omnia peccata tribui alicui defectu intellectuali, ut habetur Jerem. 12. *deſolatione deſolata eſt terra, quia nemo eſt, qui recogitet corde*. Addimus tamen ar.2. ſimpliciter, & abſolutè loquendo nullum defectum eſſe neceſſarium in intellectu, ut ſit defectus in voluntate, & tunc propriè, & in rigore dicitur peccatum ex malitia, quia quamvis regulariter, & moraliter loquendo ſemper aliqua inconſideratio, & inadvertentia peccatum præcedat; phyſicè tamen, & ex natura rei non eſt hoc neceſſarium, cujus rei ſignum eſt, quod multi peccant non ſolùm cum remorſu conſcientiæ, quod eſt ſignum peccare omnimodè ſcienter, & cum adverentia omnium, quæ animadverti debent, ſed etiam ex induſtria, & omnimoda ſcientia, de quibus intelligitur illud Job.34. *Quaſi ex induſtria receſſerunt ab eo*, qui modus peccandi propriè conſtituit peccatum ex malitia, prout diſtinguitur à peccato ex paſſione, & ignorantia. Cætera ad hoc punctum pertinentia videantur loc. cit.

111 Sexto, eſt difficultas, an peccata ex habitu vitioſo commiſſa dici debeant ex malitia, aut potiùs ex paſſione. Affirmat Lezana cit. q.6. cum pluribus aliis dici debere ex malitia cum D. Thoma q.78. art.2.& 3.& ratio eſt, quia illud dicitur fieri ex malitia, quod fit à voluntate ex ſeipſa; ſed habitus eſt aliquid intrinſecum voluntati, & procedens ex actibus ab ea elicitis, & in ipſa intrinſecè receptis, paſſio autem eſt aliquid extrinſecum ipſi elicita, & intrinſecè recepta ſolùm in appetitu; ergò quod fit ex habitu dici debet fieri ab ipſa voluntate ex ſe, ac per conſequens ex malitia, non ex paſſione. Scotus autem 3.d.33. q. un. B, & 4.d.14. q.1. art.1. §. *Dico*, ſupponens ex actibus malis frequentatis habitum vitioſum in voluntate generari, affirmat quidem peccatorem ex habitu remanere pronum ad ſequendam illam inclinationem vitioſi habitus, ut difficulter eligat bonum à ratione dictarum, & delectabiliter oppoſitum ſecundùm malam conſuetudinem præcedentem, non tamen affirmat peccantem ex tali habitu peccare ex malitia, ſed potiùs ex impotentia, itaut ejus peccatum ſit potiùs infirmitatis, quàm malitiæ. Ratio eſt, quia peccatum ex cèrta malitia, ut notat Vulpes diſp. cit.art.4. præcedit ex ſola libertate voluntatis, ut nihil ſit eam ad malum alliciens ex eodem Scot.3.d.43. q.2. at ex habitu acquiſito verè allicitur voluntas, veluti ex cauſa naturali ad peccandum faciliùs, & intenſius adjuvante, & inclinante; ergò tale peccatum eſt potiùs infirmitatis, & impotentiæ, quàm certæ malitiæ. Confirmatur, quia magis eſt libera voluntas non malè habituata ad peccandum, & non peccandum, quàm malè habituata: cùm vehementia naturalis habitus per modum ponderis libertatem, & dominium actus imminuat; ergò, peccatum ex tali habitu procedens potiùs infirmitatis eſt, quàm malitiæ, quia non procedit ex omnimoda, & plena voluntatis libertate, ſicut requiritur ad peccatum ex malitia. Denique tale peccatum eſt etiam ignorantiæ, & ſtultitiæ; quia ut ait Scot. 3. diſtin.36. art.2. habitui vitioſo ex actibus malis in voluntate genito reſpondet ſemper habitus ſtultitiæ genitus in intellectu ex frequentatis judicii erroneis, ex quo dicitur omnis malus ignorans. Ad rationem in oppoſitum dicendum eſt, quòd voluntas tunc ex malitia peccare dicitur propriè loquendo, quando ex pura libertate eligit ſibi malum ſine impulſu occaſionis extrinſecæ, habitus autem malus ex frequentatis actibus malis acquiſitus eſt inductivum extrinſecum; licèt inhæreat voluntati, in quantum accidens, & ideò peccatum ex habitu extrinſecè acquiſito eſt magis propriè infirmitatis, vel impotentiæ, quàm certæ malitiæ, undè difficultas iſta eſt potiùs contentio de nomine, quàm de re.

112 Poſtremò ex dictis concludendum eſt, peccatum ex malitia cæteris paribus eſſe majus, & graviùs peccato ex ignorantia, aut paſſione, non quidem ea ratione, ut aliqui dixerunt, quia voluntas per tale peccatum intendat malitiam, vel malum ſub ratione mali; hoc enim eſt impoſſibile, ut dictum eſt in l. de Anima diſp.7.q.5. n.99. & ſeq. ſed quia ex certa ſcientia, & cognitione mali eſt ex ſe circà illud, & ſi ſub ratione alicujus boni utilis, vel delectabilis, undè peccatum ex malitia eſt magis voluntarium, & liberum, cùm voluntas committat illud ex ſeipſa, peccata autem ex ignorantia, & paſſione, non niſi ab illis inducta. Ex aliis verò duobus membris peccatum ex ignorantia ex ſuo genere levius eſt, quàm peccatum ex paſſione, quia ignorantia minuit liberum, & voluntarium, paſſio verò licèt minuat liberum, auget tamen voluntarium, & voluntatis conatum, tùm quia faciliùs poteſt aliquis vitare peccatum ex paſſione, quàm ex ignorantia, & ità de gravitate horum trium peccatorum diſcurrit D.Gregor.l.25. Moral. cap.16. ubi ſic ait *Gravius quidem peccatur infirmitate, quàm ignorantia, ſed multò gravius ſtudio, quàm infirmitate*, & ità etiam de peccato ex malitia, & paſſione diſcurrit Scot.2. d.43. q.2.

ARTICULUS QUARTUS.

De cauſis excuſantibus à peccatis.

113 Primò conſtat ex dictis ſuprà art.2. n.99. ignorantiam antecedentem invincibilem tàm juris, quàm facti à peccato excuſare, & ratio eſt, quia ut ibi dicebamus, nullum eſt peccatum, niſi voluntarium, ſed ignorantia invincibilis facit actum involuntarium, ut omnes etiam Philoſophi docent ex 3. Ethic. cùm voluntarium ſupponat cognitionem, & uſus libertatis noſtræ in cognitione, tamquam radice nitatur; undè à peccato excuſatur, qui cognitionem aliquam, ſeù cognitionem legis habuit, vel aliquam advertentiã circà malitiam objecti, vel facti; ſed adhibita morali diligentia veritatem rei attingere non potuit

Digitized by Google

potuit, & ob id ab eo non abſtinuit à quo abſtinere tenebatur in tali enim caſu ignorare cenſetur ignorantia invincibili, ut patet ex dictis; etenim qui poſita dubitatione, vel cogitatione præcepti, vel malitiæ operis, eam adhibuit diligentiam, quam vir prudens ſufficientem judicabat juxtà facti, & negotii qualitatem,& circumſtantias non peccat ſi quidem poſteà præſtet, à quo revera abſtinere tenebatur,nec illa ad culpam eſt imputandum, cùm ex invincibili ignorantia factum cenſeatur, quę à peccato excuſat. Notanter autem hoc aſſerimus de ignorantia invincibili malitiæ objecti,vel facti,quia ignorantia invincibilis pœnæ à peccato non excuſat, & ratio eſt, quia ignorantia invincibilis pęnæ voluntarium non tollit, & advertentiam ſufficientem ad legem, & prohibitionem,& factum prohibitum, & conſequenter ad peccatum, ſed cùm ignorantia invincibili pœnæ advertentia juris prohibentis, aut facti prohibiti poteſt reperiri, & conſequenter peccati,atque ideò ignorantia pœnę à peccato non excuſat. Ità DD. communiter, Azor. Sanchez, Valentia, Suar. Reginaldus, Bonac. & alii paſſim.

114 Secundò conveniunt etiam Doctores, impotentiam adimplendi præceptum excuſare à peccato, ſivè impotentia ſit phyſica, ut quando quis in carcere clauſus Miſſam audire nequit die feſto; ſivè moralis, ut quando quis præceptum adimplere nequit ſine gravi incommodo, & periculo gravis damni proprii, vel alieni, utraque enim impotentia eſt ſufficiens cauſa excuſandi à peccato; & ratio eſt quia ad impoſſibile nemo tenetur, & impoſſibilium non eſt obligatio l. *Impoſſibilium*; qua ratione diximus ſuprà diſp. 11. q. 1. art. 3. ratione impotentiæ illos excuſari à jejunio, qui ſine aliquo gravi incommodo, aut notabili damno jejunare non poſſunt; non enim cum tanto rigore fideles Eccleſia obligare intendit, undè infirmi, convaleſcentes, & debiles jejunare non tenentur, & præſertim quando judicium Medicorum intervenit. Hic tamen DD. advertunt,quòd qui totum præceptum adimplere nequit, tenetur adimplere partem, quam novit ſe poſſe adimplere, modò ſit pars notabilis,& cenſeatur à ſuperiore intenta. Ità Bonac.cum pluribus aliis diſp. 2. c. q. 8. pun. 1. cujus ratio eſt, quia qui poteſt partem materiæ præceptam adimplere, ſi pars ſit dividua,ſeù ab alia indiviſibilis, & inſeparabilis,non habet ſufficientem cauſam, qua ab obligatione illius partis adimplendæ eximatur juxtà regulam juris, qui non poteſt ſolvere totum, quod debet, ſolvat quod poteſt; notanter autem dicitur, modo ſit pars notabilis, & à ſuperiore intenta cenſeatur,quia ſi pars ſit parvi momenti,aut talis, quæ à ſuperiore intenta non cenſeatur, conſequenter nulla cenſetur adeſſe obligatio illius levis partis adimplendę,quia ſubditus non obligatur ultrà voluntatem,& intentionem ſuperioris, & legiſlatoris,ut conſtat ex dictis ſuprà diſ. 2. *de legibus*. Ex qua regula deducitur eum, qui ob infirmitatem, vel aliam rationabilem cauſam divinum officium recitare non poteſt totum,tenetur ſaltem ad eam partem, quam commodè perſolvere poteſt, modò ſit pars notabilis; eum verò,qui lege aliqua, vel voto Domum Lauretanam, vel Romam adire teneturr ad quam ob impotentiam pervenire non poteſt, ad partem itineris, quam implere poteſt non teneri,quia talis pars à legiſlatore intenta non cenſetur,cùm legiſlator ſolùm intendat obligare ad iter illud peragendum ratione termini, quem ſupponimus ob impotentiam attingi non poſſe,licèt pars itineris peragi,& confici poſſit, & ſic diſcurrendum in aliis ſimilibus caſibus,ut docet Suar. Azor. Bonac. loc.cit. & plures alii. Quid vero dicendum ſit de eo, qui voluntariè ſe conicit in aliquod impedimentum, quo poſito non potuerit præceptum adimplere, an in eo caſu ob impotentiam excuſetur à peccato,patet ex dictis ſupra q.2.a.2. de peccato omiſſionis in ſine n.35.de quo etiam poteſt videri Bonac. l. c.

115 Tertiò, conveniunt prætereà Doctores per vim abſolutam alicui illatam excuſari a peccato, dicitur autem vis abſoluta, per quam homo omninò invitus ad aliquid prohibitum faciendum, vel præceptum omittendum impellitur, nihil ad hoc conferente ipſius voluntate, ut quando fœmina trahitur ad carnale peccatum committendum animo omninò repugnante, vel quis die feſto violenter impeditur, ne adeat Eccleſiam ad Sacrum audiendum; vis igitur abſoluta in hoc ſenſu alicui illata à peccato excuſat, & ratio eſt, quia ut ſæpiùs dictum eſt, non eſt peccatum, niſi voluntarium; at voluntarium excluditur, & impeditur, cùm vis abſoluta alicui infertur, quia is, qui per vim abſolutam aliquid facere cogitur, vel omittere, non conſentit; ergò &c. Verùm ne in judicando de peccatis ex hac doctrina errare contingat, advertit Reginaldus lib. 11. cap. 6. in fin. ad iſtud violentiæ genus,per quod homo excuſatur à peccato, duplicem reſiſtentiam eſſe neceſſariam; unam ex parte voluntatis, hoc eſt, ut ipſa nolit violentiam inferri; ſi enim velit poſitivè violentiam inferri, aut negativè ſe habeat itaut neque velit,neque nolit,ſed ſuſpenſa maneat,non dicetur vim abſolutè pati, nec violentiam inferri; undè ſi fœmina neque volens, neque nolens ad copulam carnalem trahatur, à peccato non excuſatur. Alteram ex parte facultatis membrorum exteriorum, nempè, ut is qui vim patitur, quantum poteſt externi agentis contrà ſe conatum impediat, & propulſet per fugam, aut clamores, aut alios externos actus ad reſiſtendum idoneos, & accommodatos, undè ſi quis manu ab altero per vim arrepta trahatur ad Clericum percutiendum, & quantum poteſt trahenti, & vim afferenti non reſiſtat, non excuſatur à peccato, & ſi eum occidat, ab homicidio, quia in tali caſu violentiam abſolutè pati non cenſetur, & ità diſcurrit Bonac. loc. cit.

116 Quartò, conveniunt etiam Doctores, nullum metum per ſe excuſare à peccato, & ideò quando quis timore inducitur ad faciendum aliquid illicitum, quamvis per metum minuatur malitia, quia minuitur libertas; non tamen excuſatur à culpa, quia ſicut metus non tollit voluntarium ſimpliciter; ità nec liberum ſimpliciter ad culpam requiſitum, & ſufficiens, & ad ſummum excuſari poterit quo ad gravitatem culpæ, alleviatur enim peccatum ejus, qui ex metu delinquit; quod autem metus non tollat voluntarium ſimpliciter,probat Scòt.3.d.15.q. un. lit.S, verſ. *Hoc credo falſum*, exemplo Mercatoris merces in mare proiicientis ad evitandum naufragium; quod enim voluntas abſolutè, & efficaciter vult, & exequitur abſolutè eſt voluntarium, & non niſi ſecundùm quid, ſeù ſub conditione involuntarium; ſed talia ſunt, quæ ex metu ſiunt, ut conſtat in prædicto exemplo, etenim mercator metu ductus merces in mari vult efficaciter proiicere, cum re ipſa illas proiiciat,nihil enim magis abſolutè, & efficaciter volumus, quàm quod liberè, & re ipſa facimus; quoniam vero huic efficaci voluntati annexa eſt diſplicentia inefficax, qua eas proiicere nollet, & de facto non proiiceret, niſi naufragium timeret, hinc eſt,quòd ea, quæ metu ſiunt, abſolutè, & ſimpliciter ſunt voluntaria, & involuntaria tantùm ſecundùm quid, & ſub conditione; atque ideò ſi metu facis, quod ſimpliciter malum eſt, ſimpliciter, & abſolutè peccas, quia operatio, quæ ſit ex metu habet rationem voluntarii ſufficienter ad peccatum. Notanter autem diximus nullum metum per ſe excuſare à peccato,quia interdum poteſt excuſare per accidens quando, ſcilicet, eſt tanto paſſio metus, ut turbato judicio verè tollatur deliberatio, quæ ad peccandum requiritur, poteſt enim metus,quando gravis eſt,adeò judicium turbare, ut non ſinat illud liberè operari. Eſt autem metus gravis, qui & cadens in conſtantem virum dicitur, præconcepta opinio mortis, aut alterius mali notabilis propriæ, vel propinquorum perſonæ, famæ, aut fortunis probabiliter imminentis, undè ad gravitatem metus non ſufficit quævis levis mali ſuſpicio, ſed requiritur præſentia,aut probabilis mali conjectura, ut jam diximus l.4.diſp.7. *de Matrimonio* q.4. a. 2. n. 120. & ſeq. ubi etiam advertimus, quòd ut metus cenſeatur gravis, vel levis, non ſolùm conſideranda eſt ratio mali, quod imminet, ſed etiam perſonæ, & probabilitatis, nam qui levis eſt viro conſtanti, & forti, facilè cenſebitur gravis imbecillo, ac muliebri, quod enim viro conſtanti, & forti formidabile non eſt, fœminæ tamen, vel puero, aut ſeni formidandum meritò videtur, ut etiam diximus ſuprà diſp.4. *de Contractibus* q.1. ar.2.n.19.

117 Quintò addunt communiter DD. quod quamvis tranſgreſſio legis ex quocumque metu oriatur ſit culpabilis,quia eſſentia peccati in voluntaria legis tranſgreſſione conſiſtit, ſæpè tamen contingit ob periculum alicujus mali ceſſare in eo caſu legis obligationem, & propterea tunc ſine peccato fieri, quod extrà illum caſum eſſet peccatum; in tali autem caſu opus excuſatur à peccato non quia fiant ex metu,ſed quia lex non obligat cum periculo talis mali,undè operatio ex talis periculi metu procedens non eſt tranſgreſſio legis, nec peccatum. Quando autem eſſet obligatio legis ratione metus, vel periculi, communior, & probabilior Doctorum opinio affirmat, ratione mali gravis imminentis ceſſare primo leges humanas, quæ pendent a libera voluntate Superioris, quia non eſt credibile legem humanam cum tanto onere obligare,cùm enim rationabiliter operetur, non cenſetur velle obligare cum tanto diſpendio, ut v. gr. audiatur Sacrum,vel ſervetur jejunium cum periculo vitæ;ſi tamen obſervatio legis humanæ ad conſervandum bonum, aut avertendum malum commune neceſſaria ſit, quod pluris æſtimatur, quàm bonum privatum,qualis eſt vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, ut ſi, v. g. tempore belli Dux mandet militi, quòd à ſtatione non recedat,item ſi perituræ ſint animæ; niſi tempore peſtis Paſtor ægros adeat;per accidens etiã interdum accidere poteſt, ut lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius præcepti juris naturalis, aut divini concurrentis, ut v.g. ſi quis cogere vellet tranſgredi Eccleſiæ præceptum in Religionis contemptum,& odium fidei. Præceptum verò legis naturalis negativum prohibens rem intrinſecè malam violare non licet,ne quidem ob metum mortis: hac ratione mendacium in nullo periculo poteſt carere malitia, quia contra-

Digitized by Google

trarietas locutionis cum interno conceptu, in qua hujus peccati malitia fundatur, eadem ratione in quovis gravi perſeverat periculo; idem dicendum de Idolorum cultu, & ſimilibus. Notanter autem hoc dicitur de lege naturali rem intrinſecè malam prohibente, quia multæ leges etiam naturales, aut divinæ, quæ non prohibent rem aliquam intrinſecè malam, non obligant in periculo gravis damni; ut patet in primis de voto, quod licèt debitum ſit jure divino naturali, non tamen obligat cum periculo gravis incommodi; item de reſtitutione, quæ licèt jure divino, & naturali ſit facienda, tamen non obligat cum longè majori proprio detrimento; ac etiam de confeſſione, quæ licet jure divino ſit antè ſumptionem Euchariſtiæ præmittenda, tamen non obligat ſimpliciter in omnibus caſibus. Ità Henriquez Vaſq. Suar. Sanch. Azorius, Becan. Laym. Arriag. Salas, Clavis regia, & plures alii apud Bonac. loc. cit.

118 Poſtremò, in jure humano diſpenſatio legiſlatoris, vel parem poteſtatem habentis, facta ex juſta cauſa excuſat à tranſgreſſione præcepti, & ratio eſt, quia cùm ſit auctor ſuæ legis, poteſt quemvis ab ea excipere; unde ſi Petrus obtenta diſpenſatione aliquid faciat, quod præciſa diſpenſatione peccatum eſſet excuſatur à peccato, quia non facit contrà legem cùm per validam diſpenſationem ab obligatione legis exemptus fuerit; ſecùs autem dicendum, ſi diſpenſatio ſit invalida, quia per talem diſpenſationem nullus ab obligatione legis eximitur, & conſequenter neque ab ejus tranſgreſſione excuſatur. Ità Doctores communiter, quis autem, quomodo, & quando valdè poſſit diſpenſare conſtat ex dictis ſuprà diſp. 2. de legibus qu. 6. art. 2. ubi de ceſſatione legis per diſpenſationem tractavimus. Quæres, an ceſſante cauſa diſpenſationis, ceſſat diſpenſatio ipſa. Affirmant aliqui, ſicut enim ceſſat obligatio legis, quando illius cauſa, & ratio ceſſat, ità aſſerunt de diſpenſatione dicendum, quòd ejus cauſa ceſſante, ipſa quoque diſpenſatio ceſſet. Negant alii, quia per illam diſpenſationem verè relaxata eſt illa lex, ac ejus obligatio extincta, ac proindè reviviſcere nequit, eò quòd cauſa ceſſaverit. Verùm l. c. diximus in hoc puncto cum diſtinctione, procedendum eſſe, ac media via incedendum; ſi diſpenſatione redacta ad actum irrevocabilem ceſſat tota cauſa, non ideò ceſſat, vel vim amittit diſpenſatio, v. g. ſi diſpenſatum fuit in impedimento conſanguinitatis propter paupertatem fœminæ, licèt contracto matrimonio divitias obtineat, non eſt irritum, & idem eſt, ſi beneficium per diſpenſationem quis obtineat, & poſteà ceſſat cauſa, ob quam diſpenſatum fuit. At ſi diſpenſatio excuſabat ab obſervatione alicujus præcepti, quod extenditur per tempus, v. g. jejunio in Quadrageſima, vel ab horis Canonicis diurnis propter ægritudinem, tunc ceſſante cauſa, ceſſat quoque diſpenſatio, quia nimirum ab initio ſupponitur data durante cauſa infirmitatis, & pro ſingulis illis diebus, quibus durabat infirmitas.

QUÆSTIO SEPTIMA.

De Effectibus peccati.

119 Poſt completam tractationem de cauſis peccati, nunc de ejus effectibus agendum eſt, certum enim eſt ut colligitur ex pluribus S. Scripturæ locis, ac Patrum teſtimoniis peccatum aliquos habere effectus; quamvis enim peccatum pro formali ſit nihil, aut privatio; pro materiali tamen actum poſitivum importat, & ità ratione illius aliquem poteſt habere effectum; immò etiam pro formali inſpectum adhuc aliquos poteſt habere effectus etſi non phyſicè, ſaltem moraliter, ut ex dicendis patebit, de his igitur effectibus in præſenti quæſtione breviter eſt diſcurrendum.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint peccati actualis effectus.

120 Primò certum eſt, ac de fide per peccata actualia, & perſonalia ſingulorum amitti dona Dei gratuita, atque adeò effectum eſſe peccati donis gratuitis ſpoliare: ità per peccatum mortale amittitur gratia habitualis ſanctificans, & Charitas, qui non ſunt habitus, vel virtutes realiter diſtinctæ, ſed una, & eadem virtus, ut ex profeſſo oſtendimus l. 2. ſent. diſp. 7. *de Juſtificatione q.* 6. ex Scoto 2. d. 27. ubi ſtatuimus gratiam habitualem non eſſe habitum realiter à Charitate diſtinctum, ſed tantùm ratione, ità nimirum, quòd quatenus nos Deo facit gratos dicitur gratia ſanctificans, quatenus verò nos inclinat, & pronos facit ad Deum diligendum Charitas appellatur, quod evidenter deducitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. ubi dicitur hominem impium juſtificari *dum per Spiritum Sanctum Charitas Dei diffunditur in corde ipſius*, quibus verbis fieri mentionem de gratia ſanctificante de ſe patet, quæ per peccatum mortale amittitur; habitus verò fidei amittitur per peccatum infidelitatis, & habitu ſpei per peccatum deſperationis. Quamvis autem per peccata venialia hæc dona non amittantur, ſolùm enim mortale eſt, quod ob ſui gravitatem, gratiam, & amicitiam cum Deo ſolvit, & deſtruit, pœnamque inducit æternam; adhuc tamen per peccatum veniale, ut communiter docent Theologi fervor charitatis minuitur, & aliqua temporalis pœna inducitur. Ruſus docent Theologi peccata actualia auferre, vel impedire plurima auxilia divinæ gratiæ, quæ ad benè operandum conferri ſolent, quoniam illis per peccata obicem ponimus. Immò aliqui exiſtimarunt peccata adeò augerri poſſe, ac multiplicari, ut Deus quibuſdam omne auxilium deneget in perpetuum. Communis tamen, & vera Theologorum ſententia eſt, ac divinæ pietati valdè conſona, peccatoribus quibuſcumque quamdiù in hac vita morantur, auxilia ad pœnitentiam ſufficientia numquam denegari, ut diximus l. 1. ſent. diſp. 5. de divina prædeſtinatione, & reprobatione.

121 Secundò, certum eſt etiam effectum peccati eſſe maculam quamdam, & deformitatem, quam anima per peccatum contrahit, & quæ tranſacto ipſius peccati actu in ea remanet, donec juſtificetur, ità expreſsè colligitur ex S. Scriptura Joſue 22. *Uſque in præſentem diem macula hujus ſceleris in vobis permanet*, Jerem. 2. *Maculata es* in iniquitate *tua coram me, dicit Dominus* Eccl. 31. *Qui inventus eſt ſine macula*, & aliis Scripturæ locis, in quibus peccatores appellantur immundi, coinquinati, ſordidi, & ex Patribus, qui eodem modo loquuntur. Conveniunt autem Doctores hanc maculam eſſe habituale peccatum, quod tranſacto actu peccati remanet in peccatore, & cenſetur durare, ac perſeverare, quouſque per pœnitentiam deleatur, & dicitur habituale peccatum eò quòd veluti habitualiter remanet in anima poſt peccatum actu commiſſum; undè peccatum iſtud habituale diſtinguendum eſt à vitioſo habitu, ſeu à prava illa inclinatione, & propenſione, quæ in anima generatur ex actibus peccati frequentatis, ac ſæpiùs repetitis, & in ea remanet etiam poſtquam ipſa peccati macula per infuſionem gratiæ deleta eſt, nec tollitur niſi per contrarios virtutis actus, & ſæpè repetitos. Quid autem hæc macula importet, ſeu habituale peccatum ſic ſumptum variæ ſunt Theologorum ſententię quas ſigillatim, & accuratè examinavimus l. 2. ſent. diſp. 6. cit. q. 9. de macula, ſeu peccato habituali. Communis tamen, & valdè celebris ſententia in ſchola Thomiſtarum eſt, peccatum habituale formaliter conſiſtere in privatione nitoris, & pulchritudinis animæ, ſeu gratiæ, ex D. Th. p. 2. q. 76. ar. 1. & 2. licèt non omnes eam eodem modo explicent, ac defendant. Verùm peccatum habituale non poſſe in ſola, ac nuda privatione gratię conſtitui probavimus evidenter q. c. ar. 1. ex Scot. 2. d. 37. §. *Iſta quæſtiones* quia hinc ſequeretur peccatum ſecundùm ſe non eſſe peccatum, quia non privaret hominem gratia, quæ per primum ſupponitur totaliter ablata; & omnia peccata habitualia eſſent ejuſdem ſpeciei, quia omnis privatio gratiæ eſt ejuſdem ſpeciei, cùm omnes privationes non aliunde diſtinctionem ſumant, quàm a b habitibus, quibus privant.

Confirmatur in præſenti, quia privatio gratiæ propriæ loquendo ſpectat ad primum effectum peccati jam aſſignatum, qui eſt ſpoliare hominem donis gratuitis; ergò macula, quæ eſt alter effectus peccati, & quam importat habituale peccatum, non poteſt adæquatè conſtitui in ſola, ac nuda privatione gratiæ, undè non ſatis conſequenter ad principia noſtra Vulpes d. 146. art. 1. & 2. maculam habitualem cauſatam per peccatum in anima conſtituit in privatione gratiæ.

122 Tertiò itaque ex dictis q. cit. art. 6. in declaranda vera, ac germana Scoti ſententia de peccato habituali, in quo conſiſtit macula habitualis, de qua eſt ſermo, dicendum eſt formale conſtitutivum peccatoris eſſe reatum quemdam, ſeu quamdam obligationem ex actu peccaminoſo contractam, qua ſtatim ac aliquis peccat, realiter obligatur ad pœnam peccato correſpondentem, quouſque pœna illa ſoluta fuerit, vel remiſſa. Ità clariſſimè loquitur Doctor 4. d. 14. quæſt. 1. art. 1. qui modus loquendi, ut rectè intelligatur, neque Adverſariorum cenſuris ſit obnoxius advertendum eſt, ut ibi diximus, quòd per hujuſmodi reatum, & obligationem ad pœnam duo intelligi poſſunt, nempè vel ordinatio, & deputatio ad pęnam, quæ eſt denominatio extrinſeca, aut relatio ſumpta ab actu divinæ voluntatis, quo peccator ob actum peccaminoſum præcedentem deputatur ad pęnam illi debitam; vel denominatio extrinſeca, aut relatio ab actu ipſo peccati præterito deſumpta, quæ eſt dignitas pęnæ, vel deputationis, ac ordinationis ad pęnam, quatenus eò ipſo, quòd homo peccavit, redditur dignus ex ipſo actu peccati, quod ordinetur ad pęnam. In primo ſenſu talis obligatio ad pęnam dicitur ſimpli-

Digitized by Google

ſimpliciter, & abſolutè reatus pœnæ, at in ſecundo ſenſu propriè dicitur reatus culpæ, cui veluti paſſio conſequitur ad ipſum actuale peccatum, & manet moraliter, vel habitualiter in peccatore etiam actu peccaminoſo phyſicè præterito; quando igitur Doctor loc. c. ſtatuit formale conſtitutivum habitualis culpæ in reatu, & obligatione ad pęnam peccato correſpondentem, non loquitur de reatu primo modo inſpecto, quo ſenſu ſimpliciter, & abſolutè dicitur reatus pœnæ, ſed loquitur de reatu in ſecundo ſenſu, quo pacto dicitur reatus culpæ, undè ſecundùm Scotum macula, quæ eſt alter effectus peccati, de quo hic loquimur, non conſiſtit in obligatione ad pœnam conſequente actum divinæ ordinationis, ſed conſequente actum ipſum peccati, quæ proindè dicitur dignitas pœnæ.

123 At objiciunt Adverſarii, quod per habitum gratiæ ſanctificantis formaliter homo conſtituitur mundus, Sanctus, ac Deo acceptus; ergò per privationem illius erit formaliter immundus, & maculatus, & hoc eſt eorum præcipuum fundamentum.

Reſpondemus quæſt. cit. ar. 8. gratiam poſſe dupliciter conſiderari, vel materialiter, ut eſt habitus quidam ſupernaturalis, vel formaliter ſub ratione gratiæ, quam formalitatem non participat, niſi quatenus per eam homo ordinatur ad Deum, ut ad finem ſupernaturalem, & habet jus ad gloriam; undè privatio è contrà gratię in tantùm eſt macula animę in quantum eam tali jure privat; ſi autem tali jure privari eſt macula animæ, tanto mag is ordinari ad pœnam damnationis erit ejuſdem macula; itaque ordinatio ad gloriam formaliter animæ mundities, pulchritudo, & ordinario ad pęnam è contrà eſt immundities, & turpitudo; quoniam ex divina ordinatione hujuſmodi formales effectus non exercentur modò, niſi mediante habitu gratiæ, & ejus privatione ideo dicebamus ibidem privationem gratiæ materialiter ſaltem, & concomitanter ad conſtitutionem habitualis culpæ concurrere, non autem formaliter ob plures rationes loc. cit. adductas.

124 Quartò, præter reatum culpæ, in quo macula habitualis conſiſtit, eſt etiam alter peccati effectus, qui dicitur reatus pœnæ, ut patet ex modò dictis, certum eſt enim pęnam aliquam peccatis hominum ex divina juſtitia eſſe decretam juxtà illud Matth. 5. *Qui dixerit fratri ſuo fatue, reus erit gehennæ ignis, &* Rom. 2. *Tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum.* Hæc autem pœna, cùm juſtè à Deo ſit decreta, ſupponit peccatorem illa dignum eſſe, illiuſque reatum per peccatum incurrere; reatus vero pęnæ duplex eſt, unus dicitur reatus pœnæ æternæ reſpondens peccato mortali nondùm remiſſo; alter eſt reatus pęnæ temporalis reſpondens peccato veniali, aut mortali jam deleto, pro quo nondùm ſatisfactum eſt; undè patet omne peccatum inducere reatum pœnæ, non ſolùm quo ad dignitatem, ideſt, quod omne peccatum ſit pęna dignum; ſed etiam quo ad ordinationem voluntatis Dei, & deputationem ad pęnam, hoc eſt, quod nullum peccatum abſque ſufficienti recompenſatione relinquetur. Verum eſt tamen, ut notat Averſa q. 87. ſec. 1. non omnia peccata de facto plectenda eſſe, quantum in ſe merentur, ſiquidem Deus ex ſua miſericordia peccata remittit, & homo etiam per Dei gratiam ſatisfacit, ne patiatur pęnam pro peccatis alioquin ſibi debitam, ut conſtabit ex dicendis inferius de Sacramento pęnitentiæ. Quarè dicendum eſt nullum peccatum abſque ſufficienti recompenſatione relinquendum eſſe; quia nimirum pro omni peccato, vel ſubire pęnam oportet illi debitam, vel exhibere Deo ſatisfactionem pro pęna æquivalentem, conſiderata etiam ſuperabundanti Chriſti ſatisfactione pro peccatis omnibus, quæ nobis ex divina miſericordia remittuntur, & ratio eſt quia ordo divinæ juſtitiæ petit, ut nulla culpa abſque pęna, vel ſatisfactione proportionata relinquatur.

125 Quintò ad dignoſcendum, quanta ſit pęna cuicumque actuali peccato divinitus decreta, cum diſtinctione procedendum eſt: eſt ſi enim de peccato mortali ſit ſermo, certum eſt, ac de fide unicumq; peccato mortali pęnam æternam, tùm damni quàm ſenſus eſſe conſtitutam, & quidem de pęna damni, quæ in beatificæ viſionis privatione conſiſtit, ſatis conſtat ex illo Matth. 8. ubi de reprobis, & peccatoribus dicitur, quod *ejicientur in tenebras exteriores*, de pęna verò ſenſus ex eodem S. Matt. 15. *Ite maledicti in ignem æternum*, de qua pęna fusè tractavimus lib. 2. ſent. d. 3. *de Dæmonibus* q. 6. ubi etiam advertimus, quod cùm in S. Scriptura dicitur, pœnam æternam cuicumque peccato mortali eſſe conſtitutam, non ſolùm de perpetuitate ipſarum pęnarum quantùm ad durationem, & extenſionem id eſt intelligendum, ſed etiam de earumdem pęnarum intenſione, & immutabiliter, itaut nullam earum immutationem damnati unquam habebunt, ut deducitur ex illo Iſaiæ c. ult. *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur.* Qua verò ratione juſtè Deus ob unicum peccatum mortale, quod aliquando breviſſimum, & quaſi momentaneum eſt, pęnam æternam decreverit, & ſtatuerit jam declaratum eſt 2. d. 6. *de peccatis* q. 7. a. 2. n. 195. ex Scot. 3. d. 19. q. un. ad 3. & 4. d. 50. in fine, ubi ait pęnam peccato mortali correſpondentem non eſſe infinitam intenſivè, ſed extenſivè, & quo ad durationem tantùm, neque infinitæ pęnæ duratio correſpondet peccato mortali ex propria natura, inquit Doctor, quia poſſet Deus abſolutè loquendo aliquam peccato mortali infligere pęnam, quæ ſi tantùm duraret per momentum adhuc ſufficienter peccatum puniret, ſed hoc accidit ex ordinatione divina ſic diſponente, quia enim culpa, & peccatum durat in obſtinata damnatorum voluntate, ideo quoque pęna durat, ut docet D. Auguſtin. de fide ad Petrum circà medium dicens; *permanente in eis injuſtæ affectionis malo, permanet eis juſtæ retributionis damnatio.* Hoc autem non ità intelligendum eſt, ideò damnatos æterna pęna puniri, quia actu demereantur, poſtquam ſunt in termino, neque quod actu puniantur propter illam malam voluntatem, cùm enim ſint in termino, non ſunt in ſtatu nec merendi, nec demerendi, ſed ità intelligi debet ut, ibi explicavimus, quia quando erant in via, fuerint in cauſa, ut quantum eſſet ex ſe ipſis, in tali ſtatu ſemper permanerent, unde duratio illa in æternum in peccato eſt voluntaria in cauſa, dùm voluntariè deceſſerunt in tali ſtatu, in quo pęnitentiam agere non poſſunt, & ideò proportione ſervata etiam pęna eſt in æternum duratura, quod Doctor in 4. d. 46. q. 4. ad 2. explicat exemplo de ſervo ſe in foveam proiiciente, è qua non poſſit niſi Domini auxilio exire, ſic enim quantum eſt ex ſe voluntatem habuit interpretativam manendi ſemper in tali ſtatu. Solet etiam alia ratio aſſignari æternitatis pęnæ, & eſt quia maximè expedit, ut peccata gravia, qualia ſunt mortalia, vitentur, ſi enim eſſet ſpes finis pęnæ, non multo curarent homines de illa. Ità diſcurrimus loc. cit.

126 Denique ſi de peccato veniali ſit ſermo, certum eſt de fide peccata venialia juſtorum, neque in hac vita, neque in futura punienda eſſe pęna æterna, ſed ſolummodò temporali, ſicut etiam de fide certum eſt homines juſtos in accepta juſtitia uſque ad mortem perſeverantes æterna beatitudine non eſſe privandos. Solùm eſt difficultas de peccatis illis venialibus, cum quibus peccatores, & reprobi ex hac vita decedunt, an, ſcilicet veniale mortali conjunctum puniatur in Inferno pęna eterna Affirmant Thomiſtæ cum D. Thoma quæſt. 87. ar. 5. ad 3. pęnam illam fore æternam, non tàm ratione gravitatis, quàm irremiſſibilitatis ipſius peccati venialis ratione conjunctionis cum mortali, cùm in Inferno nullus neque remiſſioni, neque redemptioni ſit locus. Negant Scotiſtæ cum Scoto 4. d. 15. qu. 1. & d. 21. quæſt. 1. aſſerentes peccatum veniale ſivè in hac vita dimiſſum quo ad culpam, ſivè non ſola temporali pęna etiam in Inferno puniri, licèt cùm mortali conjunctum, atque ideò veniale in Inferno dimitti poſſe, nedùm quo ad pęnam, ſed etiam quoad culpam. Hanc quæſtionem ex profeſſo tractavimus l. 2. d. 6. c. q. 7. ubi ſtatuimus peccata venialia in Inferno non puniri pęna æterna ſenſus, ſed tandem eorum pęnam finiri, & quidem de veniali in hac vita remiſſo quo ad culpam, non verò quo ad pęnam, hoc docet etiam D. Th. 4. d. 22. q. 1. ar. 1. & ratio eſt, quia qui ſolvit rem, quam debet, à debito illius omnino liberatur; ergò damnatur, qui totam temporalem pęnam veniali correſpondentem patitur in Inferno, verè liberatur à debito illius pęnæ, cum, paſſione illius ſolvat, & patiatur totum, quod ſolvere, & pati debebat. Nec obſtat, quod in peccato mortali exiſtat, quia Deus ſemper punit citrà condignum, & eſtò quod ſecundùm rigorem juſtitiæ puniret ad condignum, omnino injuſtum eſſet æternam pęnam infligere pro veniali in hac vita remiſſo, cui ſecundum ſe pęna temporalis deberetur. Idem dicendum eſt etiam de peccato veniali non remiſſo quo ad culpam, ſcilicet non puniri æterna pęna ſenſus, quia peccatum veniale, quamvis non remiſſum quo ad culpam, tantùm eſt dignum pęna temporali, & determinata quam verè ſolvit qui patitur in Inferno, & paſſione illius temporalis pęnæ extinguitur debitum, ſeù dignitas illius pęnæ.

127 Neque obſtat, ſolutionem pęnę apud Deum debere eſſe ſatisfactoriam, paſſionem autem pęnæ debitæ damnatorum in Inferno ſatisfactoriam non eſſe apud Deũ; aliàs in hac vita per pęnalitates impatienter toleratas pęnam reſtantem ex peccatis remiſſis quoad culpam ſolveremus. Non obſtat, inquam quia etiã paſſione non ſatisfactoria quod poteſt apud Deum ſolvi pęna imò, & pęnalitatibus in hac vita etiam impatienter toleratis, ſi in punitionem peccati à Deo immittuntur, & ordinantur, loc. c. latè oſtendimus. Senſus vero illius catholici axiomatis, quod in Inferno nulla eſt redemptio, ut etiam ibi diximus a. 2. eſt, quòd nulla eſt ſpes indè evadendi, ſive ibi aliquid veniale remitti poſſit, aut aliqua pęna venialis, etiam mortalis jam hic dimiſſi, ſivè non. Alias vero objectiones contrà hoc noſtrum aſſertum vide ſolutas l. c. ubi etiã diſſerimus, an veniale in Inferno remitti poſſit nedùm quo ad pęnam ſed etiã quoad culpã, quod eſt difficilius.

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

An peccatum diminuat bonum naturæ, ſeù inclinationem naturalem ad bonum.

128 Certiſſimum eſt, ac de fide per omnia peccata lædi quodam modo naturam, ità enim expreſsè ex S.Scriptura colligitur, quæ ad hanc læſionem explicandam variis utitur nominibus infirmitatis, corruptionis, vulneris, plagę, & ſimilibus, ut Pſalm.37. *putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ*. Pſal.40. *Sana animam meam, quia peccavi tibi*, Jer.17. *Sana me Domine, & ſanabor*. Ezech.18. *Anima, quę peccaverit, ipſa morietur*. Matth.9. *Non eſt opus valentibus medico, ſed male habentibu:*. Sic etiam loquuntur Concilia, & Patres, unde in Concil. Arauſic. 2. can. definitum eſt, per peccatum totum hominem *ſecundùm corpus, & animam in deterius commutatum*, & in Trid. ſeſſ. 6. cap. 1. liberum arbitrium per peccatum manſiſſe *viribus attenuatum*. Ratio etiam id ſuadet, quia omne peccatum naturam dedecet rationalem, & dicitur eſſe contrà naturam; ergo hac ſaltem ratione naturam aliquo modo lædit. Et conveniunt Theologi, & Patres ſpecialiter per peccatum originale valdè læſam eſſe humanam naturam, quod etiam expreſsè ex S.Scriptura deducitur, nam Geneſ.2. dicitur hominem per peccatum mortem incurriſſe, ubi nomine mortis intelliguntur etiam ægritudines, & aliæ hujus vitæ miſeriæ, & ærumnæ, & c.3. dicitur hominem propter peccatum factum eſſe ſubjectum laboribus, doloribus, & aliis hujus vitæ moleſtiis, quibus omnibus certe læditur humana natura; & c.6. & 8. expreſſa eſt inclinatio humanæ naturæ ad malum, & ipſius naturæ deordinatio propter peccatum; quod etiam ſuadet ratio, nam cum Dei perfecta ſint opera, credibile non eſt tantam motuum perturbationem, & repugnantiam, tantamque inclinationem ad malum humanæ naturæ, quanta in hoc ſtatu cernitur, in ipſo primo ſtatu, quo Deus hominem condidit, extitiſſe, ſed aliquo peccato ipſius accidiſſe, quò natura vitiata, & depravata fuerit; quæſtio ergo ſolùm eſt, quæ, & qualis corruptio naturæ, & boni ejus diminutio ſit effectus peccati, & quomodo.

129 Primo itaque conveniunt Theologi per peccatum non tolli, neque corrumpi ullam perfectionem intrinſecam, & naturalem ipſius hominis; cum enim D.Dionyſius c.4. de divinis nominibus afferat etiam in Dęmonibus naturalia manſiſſe integra poſt peccatum, hoc idem Theologi conſequenter afferunt de hominibus, & ratio eſt, quia perfectiones naturales hominis, & ei intrinſecæ ſunt ab ipſa natura humana inſeparabiles; ergo nequit eſſe effectus peccati illarum corruptio, vel diminutio, tum quia, ut conſtat ex ſuperiùs dictis, peccatum eſſentialiter eſt tantum privatio rectitudinis actui debitæ; ſolùm ergo illi opponitur, ac per conſequens perfectiones naturales homini intrinſecè per illud non corrumpuntur; nec ulla perfectio, vel potentia humanæ naturæ debita naturaliter dici poteſt per peccatum aboleri per ſe loquendo; quod notanter additur, quia ut advertit Averſa q.85. ſect.3. ex accidenti fieri poteſt, ut aliquis naturali quadam perfectione deficiat; ſic enim poſt primi parentis lapſum multi naſcuntur monſtruoſi, & abſque aliquo corporis membro, cùm tamen in ſtatu innocentiæ omnes integri, & perfecti nati fuiſſent. Corruptio itaque naturæ humanæ per peccatum primi parentis originata conſiſtit in diſſolutione illius ordinis, ſivè harmoniæ, quæ dono juſtitiæ originalis conſtabat, ut & corpus animæ, & ſenſualitas rationi, & ratio Deo plenè ſubiiceretur; quapropter propriè, & formaliter loquendo naturæ corruptio ex peccato originali contracta, eſt defectus illius facultatis, quam ex juſtitiæ originalis ſupernaturali dono natura humana habebat ad exequendum ſine ulla difficultate officium naturale virtutum earum, quarum actiones lege naturę præcipiuntur, & præſcribuntur; munus enim juſtitiæ originalis in ſtatu innocentiæ erat, ut declaravimus l. 2. diſp.4. q.5. de peccato originali art.5. n.127. comprimere motum, & rebellionem potentiæ inferioris circà proprium bonum delectabile; hac enim de cauſa voluntas, ut ait D.Anſelm. ibi citatus, amiſſa juſtitia originali, quæ erat frænum ipſius, facit actus inordinatos, & ſequitur appetitum ſenſitivum inordinatè, & contrà rationem debitam; & quoniam illa facultas, quam juſtitia originalis per modum fræni præſtabat, in quatuor potentiis inerat, intellectu, ſcilicet, voluntate, concupiſcibili appetitu, & iraſcibili, idcircò Patres, & Theologi dicunt naturam humanam ex originali peccato quatuor vulnera accepiſſe, ſcilicet, ignorantiam in intellectu, malitiam in voluntate, concupiſcentiam in appetitu concupiſcibili, & infirmitatem in iraſcibili, ut infrà dicemus, & declarabimus.

130 Secundò, conveniunt præterea Doctores per peccatum originale, & per peccata etiam actualia aliquo modo minui perfectionem naturalem, ſeù inclinationem naturalem ad bonum honeſtum operandum, ità enim deducitur ex illo Job. 8. *factus ſum mihi metipſi gravis*, ideſt, difficilis ad bene operandum & ex illo Pſalm.17. *corrupti ſunt, & abominabiles, non eſt, qui faciat bonum*, ac etiam ex verbis relatis Tridentini, non enim dici poteſt liberum arbitrium viribus attenuatum propter peccatum, niſi propter diminutionem aliquam inclinationis naturalis ad bonum honeſtum operandum. Non tamen omnes eodem modo rem explicante, aliqui enim velle videntur hanc diminutionem inclinationis naturalis ab bonum fieri propriè, & intrinſecè eo modo, quo minuitur quantitas per ablationem alicujus partis, & qualitas per ablationem gradus, & ità ſentire videntur D.Th. q.85. c.& D.Bonav.2. d.35. ar. 1. & 2. quem dicendi modum Scot. reiicit 2.d.37. §.*Iſtæ quæſtiones*, ac etiam alii communiter, quia propriè, & intrinſecè minui eſt per ablationem alicujus partis, vel gradus formæ, quæ dicitur minui, ut dictum eſt, & illud quod diminuitur per ablationem alicujus internæ partis, poteſt denique omninò tolli, ſi illa actio iterum, atque iterum repetatur, ſed inclinatio naturalis ad operandum bonum honeſtum, ſi radicaliter ſumatur, eſt ipſa animæ ſubſtantia; ſi proximè, eſt ipſa potentia intellectus, vel voluntatis, quæ non ſuſcipiunt magis, & minus, quod auferri, vel addi poſſit; ergò non poteſt intrinſecè minui.

Confirmatur, quia ſi per peccatum diminuitur intrinſecè inclinatio naturalis ad bonum, multiplicatis peccatis tandem omninò tolleretur, ac per conſequens poſt plura peccata commiſſa deſtrueretur anima, intellectus, voluntas, &c. & procedendo in peccatis æqualibus, vel majoribus ſequitur, quod natura humana tandem totaliter conſumeretur, quia omne finitum per ablationem finiti tandem conſumitur, ut ait Doctor l.c. ergò corruptio, vel diminutio naturæ, ſeù naturalis inclinationis ad bonum honeſtum operandum, quæ eſt effectus peccati, non poteſt conſiſtere in tali diminutione intrinſeca hujus naturalis inclinationis.

131 Tertio itaque dicendum eſt cum communiori opinione quæ eſt Scoti l.c. per peccatum non diminui inclinationem naturalem ad bonum honeſtum intrinſece, ſed tantùm extrinſecè, hoc eſt, non per ablationem alicujus intrinſeci, ſed per appoſitionem alicujus impedimenti, propter quod reddatur difficilis, vel minus idonea ad operandum, qua ratione dici poteſt diminui potentia viſiva per appoſitionem alicujus veli ante oculos, vel etiam per augumentum contrarii, qua ratione, ſi ex duobus exercitibus contrariis, qui primo erant æquales, unus poſteà augeatur, alter, qui non eſt actus, minorari dicitur, & fieri minus potens, & eadem ratione, ſi duo corpora priùs eſſent æqualia, & uni aliquid adjungeretur alterum jam eſſet minus alio, non per ablationem alicujus partis, ſed quia alterum per additionem partis alicujus majus factum eſt. Hoc igitur modo dicendum eſt per peccatum diminui inclinationem naturalem ad bonum honeſtum operandum, nam diminui aliquam inclinationem extrinſecè eſt reddi difficiliorem, & minus idoneam ad ſuum finem, vel effectum per appoſitionem, ſcil. alicujus impedimenti extrinſeci, vel per augumentum contrarii, ſic autem per peccatum diminuitur inclinatio naturalis ad bonum honeſtum, quia per quodcumque peccatum ſive mortale, ſive veniale producitur aliqua diſpoſitio, vel habitus ad ſimiles actus peccaminoſos, quod eſt impedimentum ad benè operandum, & rurſus per talé diſpoſitionem, vel habitum contraria inclinatio ad malum creſcit, & augetur, ſicut enim per actus bonos augetur, & roboratur inclinatio naturalis ad bonum honeſtum, ità per malos, & peccaminoſos diminuitur ſaltem extrinſecè. Et in hoc ſenſu etiam Vulpes noſter d.145.a.1. exponit dictum Tridentini, quod per *peccatum liberum arbitrium hominis eſt attenuatum*, nimirū quatenus extrinſecè tantum ob pęnalem dependentiam in operando à ſenſibus dicitur liberum arbitrium noſtrum pronum, & inclinatum, ſed non extinctum, quia nihil extrinſecè ex natura potentiæ eſt ablatum, nec datur alius habitus vitioſus in nobis, niſi extrinſecè acquiſitus impediens tantùm exercitium naturalis inclinationis noſtri rationalis appetitus ad virtuoſe agendum ſecundùm ordinationem rationis, & ſic etiam mentem D. Thom. interpretantur ejus Expoſitores, ſpecialiter Monteſinos, Caſp. Vaſq. Tanner. Lez. Averſa, & alii paſſim, & cum Scoto conciliari procurant, quando enim Scotus dicit inclinationem hominis ad bonum non minui per peccatum, de interna diminutione intelligi debet, ut ejus verba ſonant, & quando D. Th. & D. Bon. dicunt homminis inclinationem diminui per peccatum intelligi debent de diminutione extrinſeca jam declarata. Hic tamen advertendum eſt, quòd ſi per inclinationem naturalem ad bonum honeſtum intelligatur illa, quę per virtutes aquiſitas præſtatur, poſſe in hoc ſenſu dici aliquandò minui etiam intrinſecè per peccatum actuale, & perſonale, cùm enim per hoc introducatur interdum habitus, vel diſpoſitio virtuti aquiſitæ

Digitized by Google

ſitæ contraria, conſequenter talis virtus quoad aliquem gradum diminuitur, quod eſt intrinſece diminui modo jam explicato.

132 Quartò conveniunt etiam Doctores, quatuor eſſe vulnera, quæ in natura oriuntur ratione peccati, ſcilicet, ignorantiam, malitiam, concupiſcentiam, & infirmitatem, & colligitur, ut Scotus advertit 2.d.37.cit.q.un. ſuprà F. ex parabola. Lucæ 10. de illo, qui *deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho, & incidit in latrones, qui deſpoliaverunt eum, & plagis impoſitis abierunt ſemivivo relicto*, hic enim homo, ut paſſim Patres exponunt, ſymbolum eſt hominis, qui poſt peccatum non ſolùm manet ſpoliatus gratuitis, ſed etiam vulneratus in naturalibus, quod non eſt ita intelligendum, ut explicat Doctor l. c. quaſi natura humana fuerit per peccatum poſitivè vulnerata, ſed tantùm privativè, quia nimirum per peccatum juſtitia originali exſpoliata fuit, per quam omnes potentiæ erant unitæ, & conformes, & inferiores ſubjectæ ſuperioribus, & obedientes; poſt peccatum autem diviſæ manſerunt, & deſſidentes, hæc autem potentiarum diviſio, ſeù vitium inferiorum à ſuperioribus diſcontinuitas metaphoricè vulnus appellatur, metaphora deſumpta ex vulnere in animalibus, in quibus vulnus nihil aliud eſt, quàm partium unitatum diviſio, & diſcontinuatio; qui enim vulneratur, inquit Doctor, nullam ſui partem amittit, ſed tantùm ſolvitur continuitas determinatæ partis corporis, ut fiat inhabilis ad operationes ſuas. Ex hac autem potentiarum diviſione, & diſcontinuitate quatuor prædicta vulnera ſunt in potentiis animæ cauſata, ut notat Vulpes diſp. cit.art.3. ignorantia in intellectu, ut intelligens dependenter à phantaſmatibus confuſis multa ignoret ſi pertinentia, & deficiat in conſiderando, ea, quæ movent ad piè vivendum; malitia in voluntate, ut ex propria libertate inclinetur potiùs ad ſequendum quodlibet, quàm quod recta ratio dictat; concupiſcentia in appetitu ſenſitivo, qua inclinatur in bonum ſenſui delectabile, cui ſæpiùs peccatum conjungitur, & infirmitas in iraſcibili; qua infirmata eſt ad vincendas tentationes, & aggrediendum bonum arduum, quod eſt ejus objectum, prout deberet, magis enim timet mortem, aut aliud damnum corporale, quàm peccatum; quamvis autem hæc quatuor vulnera præcipuè ſint effectus peccati originalis, ut ſuprà dictum eſt, quia per illud amiſſa eſt juſtitia originalis, quæ potencias inferiores ſuperioribus ſubjiciebat, & obedientes reddebat; nihilominus ſunt etiam ſuo modo peccati actualis, & perſonalis effectus, ut docet D. Th. q. 85. e. a. 3. nam per illud ratio hebetatur, & obſcuratur in agendis, voluntas induratur ad bonum, & major difficultas bene agendi accreſcit, & concupiſcentia magis exardeſcit.

133 Quintò tandem conveniunt Doctores eſſe etiam effectum peccati privationem ſpeciei, modi, & ordinis, ut docet D. Tho. q. cit. a. 4. & Scot. in reportatis 2.d. 35.q. 1.a.2.ex D. Auguſt.de natura boni c.3.& 4.& in Enchiridio c.6.Hoc autem ità declarat Vulpes diſp.cit.art. 4. quia cùm peccatum formaliter ſit privatio rectitudinis debitæ, & concordiæ cum ſua regula in actu humano, ideò ponitur privatio ſpeciei, quia ſpecies eſt gradus poſitivus humani actus, ſcilicet, formalis ejus pulchritudo conſiſtens in integritate omnium ſibi convenientium ſecundùm ordinationem regulę rationis, quam aufert formaliter peccatum; ergò eſt privatio ſpeciei in humano actu. Deindè in hac conformitate cum ſua regula conſiſtit formaliter quoque modus humani actus, quia revera eſt conformitas ejus cum ſuo exemplari; ergò peccatum eſt privatio prædicti modi in actu humano. Tandem peccatum eſt formaliter, vel virtualiter demeritoriè averſio ab ultimo fine; ergò eſt etiam privatio ordinis, qui in humano actu eſt converſio formalis, vel virtualis ad Deum.

134 Poſtremò eſt difficultas, an unum peccatum poſſit eſſe pœna alterius, de qua fusè agunt Faber noſter de pœnitentia diſp. 8.c. 9. & Vulpes d. 147. art.3. & Scotus 2.d.36. adducitur pro parte affirmativa, ac etiam D. Bonavent. ibid.D.Th. autem pro parte negativa q. 87. a.2. Quia tamen quæſtio potiùs videtur de nomine, quàm de re, ut ait Lezana diſp. 20.q.6. breviter dicendum eſt unum peccatum eſſe poſſe pœnam alterius, non ratione malitię moralis, ſed ratione alicujus mali adjuncti, pręſertim verò denegationis auxilii efficacis, quæ in omni peccato præſupponitur. Ratio eſt, quia pœna eſt effectus juſtitiæ vindicativæ, ac proindè debet eſſe tale malum, quod Deus poſſit intendere, & efficere; ſed malitia moralis non eſt hujuſmodi; ergò ſecundùm ſe à juſtitia vindicativa Dei procedere nequit, ſed ſolùm ratione mali adjuncti in punitionem peccatoris, & pręſertim ratione permiſſionis, & denegationis auxilii efficacis, quod Deus ſæpè denegat propter peccata præcedentia, & in hoc ſenſu dixit Scot. l. c. peccatum eſſe poſſe pœnam peccati, ut patet ex his, quæ habet d.37. in fine ſolvendo argumentum in oppoſitum, quod erat tale, omnis pœna juſta eſt à Deo, nulla autem culpa eſt à Deo; ergò nulla culpa eſt pœna peccati. Reſpondet Doctor, quòd quædam pœna eſt poſitiva, ſicut calor excellens eſt diſconveniens carni, & tali poteſt eſſe à Deo efficiente; alia eſt privativa, cujuſmodi eſt peccatum, & talis non eſt à Deo efficiente, ſed deferente, ideſt, naturam, quæ deficit; delinquente in ſuo defectu, & in omnibus defectibus conſequentibus ad illum defectum, ubi includuntur multæ carentiæ perfectionum convenientium tali naturæ, & ſic concludit Doctor quod pœna, quæ eſt peccatum, non eſt a Deo efficiente, vel deficiente primo, ſed tantùm eſt à Deo deſerente voluntatem ratione primi demeriti, quæ deſerta à Deo cadit in ſecundum demeritum. Ità diſcurrit Doctor l.c. ex quibus verbis patet ipſius mentem eſſe, quòd peccatum ratione malitiæ moralis, & ſecundùm ſe nequeat eſſe pœna peccati præcedentis, ſed ſolùm ratione mali adjuncti, ſcilicet ratione permiſſionis, & denegationis auxilii efficacis, quod Deus ſæpe denegat propter peccata præcedentia. Quem dicendi modum ad unguem ſequitur Caſp. d.6.ſect.6.cum pluribus aliis recentioribus.

135 Sed objicies, Scotum paulo ſuperius §. *Ad quæſtionem tertiam* docere, quòd unum peccatum poteſt eſſe pœna alterius etiam ratione malitiæ moralis, & quatenus eſt carentia boni convenientis voluntati ſecundùm affectionem juſtitiæ; quod probat, quia ablatio boni commodi pœna eſt, quia conveniens ei; ſed bonum juſtitiæ eſt magis conveniens voluntati, quàm bonum commodi; igitur ejus ablatio per ſe eſt pœna, ſi enim privatio boni utilis, & delectabilis poteſt habere rationem pœnæ, tanto magis privatio boni honeſti, ſiquidem non minus eſt hoc diſconveniens naturæ rationali, quàm illa, imo magis, & hoc confirmat Doctor per vulgatum illud Aug. dictum lib. 1. Confeſſ. c.12. *Juſſiſti Domine, & ità eſt, ut animus inordinatus pœna ſit ſibi*. Reſpondetur cùm Lezana l.c hoc tantùm probare, quod lato modo loquendo poteſt unum peccatum dici pœna alterius; quia ad hoc, ut aliquid habeat rationem pœnæ lato modo ſumptæ, ſufficit quòd illud ſit diſconveniens naturæ rationali, & illi occaſione peccati proveniens; ſed peccatum etiam formaliter inſpectum ratione malitiæ eſt contrarium, & diſconveniens naturæ rationali, & occaſione alterius peccati illi proveniens; ut probat argumentum adductum; poteſt ergò habere rationem pœnæ lato modo ſumptæ; non autem propriè, & in rigore, ut eſt effectus virtutis juſtitiæ vindicativæ, quia ad hoc requiritur, ut poſſit infligi ab eo, qui culpam punit, & quod honeſtè poſſit à Judice juſto amari, & appetiri. Deus autem non poteſt infligere peccatum quoad malitiam, nec illud, ut ſic, amare, aut appetere, dicitur enim Abacuch. *Mundi ſunt oculi tui, ne videant malum*; erit ergò ſolùm pœna lato modo ſumpta, & in hoc ſenſu dumtaxat loquitur Doctor l.c.& ideò rectè ait Lez. loc. cit. hanc quæſtionem potiùs eſſe de nomine, quàm de re; & hoc etiam modò ait Averſa q. 87. ſect. 5. duas relatas ſententias conciliari poſſe.

QUÆSTIO OCTAVA.

De peccatis capitalibus in ſpecie.

136 EGimus hucuſque in præcedentibus quæſtionibus de peccatis in generali, modò in hac ultima quæſtione ad ſpecialia deſcendendû eſt, & pręſertim diſcurrendum de ſeptem peccatis capitalibus, quę ſunt ſuperbia, avaritia, luxuria, invidia, ira, gula, & acedia, & capitalia dicuntur, quoniam ab his alia peccata, oriuntur; & inſtar capitis, quod influit in membra, ipſa etiam influunt in alia peccata, ut docet D.Gre.35.mor.c.31. & notant hic graves DD. hæc ſeptem non debere appellari peccata mortalia, ut apud multos eſt in uſu, ſed capitalia, tùm quia non omnia ſunt mortalia ex genere ſuo, ut ex dicendis conſtabit; tùm quia rudes homines, cùm iſta tantum peccata adjunt vocari mortalia, credunt iſta ſola mortalia eſſe, nec dari alia peccata mortalia, quod eſt falſum, nam ſunt alia etiam peccata contrà Decalogi præcepta, & ideò ait Scotus2. d. 42.q.3. quòd ſecundum rationem formalem peccatorum diviſio iſta ſeptimembris non eſt ſufficiens; imò quòd eſſet per ſe accipienda diſtinctio peccatorum, vel ex carentia, vel ex obliquitate præceptorum, ità quòd ſicut ſunt decem præcepta, ità ſint decem peccata capitalia; & poſſet etiam ſumi diſtinctio peccatorum ex oppoſitione ad virtutes; ſuſtinendo tamen, & exponendo aſſignationem ſeptem vitiorum capitalium, quæ eſt in communi uſu, dicendum eſt, quòd hæc ſeptem capitalia vitia dicuntur, quia ex illis frequentiùs alia peccata oriuntur ſecundùm rationem cauſæ finalis, licèt aliqua peccata interdùm ex aliis cauſis oriri poſſint, ut notat Nicolaus noſter de Niſe tr.3.p.3.q.4.

Digitized by Google

ARTICULUS PRIMUS.

De prioribus peccatis capitalibus.

137 PRimò inchoando à ſuperbia recolendum eſt, quod diximus 2. ſent. diſp. 3. q. 4.a.1.ex Scoto 2.d.6.q.2. ſuperbiam dividi in propriam, & impropriam, ſeu late dictam ſuperbia propriè dicta eſt immoderatus affectus propriæ excellentiæ ad alios relatæ, quibus aliquis præeſſe, vel antecellere cupit, quod ex ipſo nomine ſuperbiæ clarè deducitur, ſuperbire enim idem ſonat, quod velle ſuper alios ire, unde propriè definitur, quòd ſit *appetitus propriæ excellentiæ ſuper alios*, alio verò modo magis communi,& vulgari ſuperbia appellatur quæcumque nimia complacentia ſui,quam aliquis habet cum magna æſtimatione illius perfectionis, quam in ſe videt, & amat, quo pacto exponit Doctor Auguſtinus 14.de Civit.Dei c.13.dicentem, quod ſibi placens immoderatè dicitur ſuperbus, negat itaque Scotus effectum nimiæ complacentiæ ſui ipſius eſſe ſuperbiam propriè dictam, ſed vocat illum luxuriam quamdam ſpiritualem, quę proprio nomine Philauthia dicitur, & lato modo ſuperbia; etenim ſuperbia propriè dicta ſuprà amorem ſui inordinatum addit relationem præcellendi aliis, quæ diſtinctio omninò neceſſaria eſt, ut ibi dicebamus, ad diſtinguendas formalitates horum vitiorum, ſiquidem vitia propriè diſtinguuntur per virtutes, quibus opponuntur; cùm igitur humilitas explicetur per hoc quòd quis ſe aliis minorem exiſtimet, & velit aliis ſubjici, ità e contrà ſuperbia propriè dicta includit præfactam relationem excellentiæ ſuper alios; atquè ideo appetitus immoderatæ excellentiæ ſine relatione ad alios, quibus aliquis pręeſſe deſideret, non exprimit formalitatem propriã, & ſpecificam ſuperbiæ, quæ dicitur ambitio, ſed tantum genericam, & communem.Quo autem modo ſumpta ex duobus aſſignatis hoc primum peccatum capitale conſtituat, non omnes convenire videntur, etenim ut refert Aſteſanus noſter lib.2.tit. 51. Iſidorus, & Caſſianus hoc primum peccatum capitale ſtatuunt ſuperbiam preſsè, & propriè ſumptam, at D.Greg. loc. cit. ſtatuit ſuperbiam latiùs, & genericè ſumptam, prout eſt inordinatus amor propriç excellentię pręciſa relatione ad alios quibus aliquis præeſſe deſideret, & ità communiter Theologi ſentire videntur,qui hoc primum capitale peccatum definiunt, quòd eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ ſimpliciter, & abſolutè loquendo, & dicunt ſuperbiam ſic ſumptam eſſe peccatum mortale ex objecto, & ex genere ſuo; aliquos tamen ſuperbiæ motus eſſe veniales propter eorum imperfectionem, dum, ſcilicet, eis ratio non conſentit, vel ex alia circumſtantia. & ità etiam ex noſtris ſentire videtur Nicolaus de Orbellis 2.d.42. ubi de his ſeptem vitiis capitalibus tractat.

138 Secundò ſuperbiæ hoc modo ſumptæ, licèt plures ſoleant aſſignari ſpecies, tres tamen ſunt præcipuæ, quæ & filiæ ſuperbiæ appellari ſolent, quatenus ab ea originantur,ut videre eſt apud Orbel. loc.c. Layman, Toletum, Saccum,Buſembaum, & alios paſſim.Prima eſt vanagloria,ideſt,cupiditas inanis gloriæ, vanus enim glorioſus vult propriæ excellentiæ manifeſtationem, ſivè veræ, ſivè fictæ, undè appetitus excellentiæ movet ad inanem gloriam,& ſic oritur ex ſuperbia;vanè igitur gloriari eſt inordinatè appetere propriç excellentiæ manifeſtationem cum laude indebita, & immerita; hanc enim gloriam appetere, quando excellentia eſt vera, non eſt ex ſe malum ſed indifferens, eſt autem malum, cùm appetitur inordinatè, unde hoc peccatum eſt tantùm veniale ex genere ſuo; ut docet D. Th. qu. 132. art. 3.& ratio eſt, quia per hoc vitium intrà ſuos terminos contentum nec Deo, nec proximo gravis irrogatur offenſa; ſit tamen ſæpè mortale per accidens, ſcilicet, vel ratione materiæ, ſi v.g. gloriatio ſit de re moraliter mala, vel ex fine malo, vel cum notabili damno proximi, qualis fuit jactantia Phariſæi Luc. 18. cùm dixit *non ſum ſicut cæteri homines,raptores, adulteri, velut hic publicanus*, quod animadverſione dignum eſt, propter frequentiam harum comparationum; quæ communiter fiunt. Secunda ſpecies, ſeù filia ſuperbiæ eſt pręſumptio,quæ eſt appetitus aggrediendi aliquid ſuprà vires,cùm enim homo vult dicere, vel facere ſuprà id, quod poteſt, dicitur præſumptuoſus, ut, v. g.quis præſumat dignitatem Eccleſiaſticam, poteſtatem Ordinis Sacri; item officium Medici, Advocati,Confeſſarii &c.ſine debita peritia,& licèt hoc peccatum veniale ſit communiter; ſit tamen mortale, ſi damnum Deo, aut proximo afferatur ut in exemplis allatis,peccat etiam mortaliter, qui aliquid præſumit cum periculo probabili proprii gravis damni corporalis, vel ſpiritualis, ut cùm quis equum ferocem aſcendit, vel pondus immodicum ſubit, & ſimilia facit ſuas vires excedentia: item cùm ſe exponit periculo peccandi, ut qui cognoſcens ſe proclivem ad venerea præſumit cum fœmina loqui, & cum ea ſola habitare, eſt enim ſic præſumere Deum tentare, ut docent Navarrus, Toletus, & alii Summiſtæ. Tertia ſpecies eſt ambitio, quæ communiter definiri ſolet, quòd ſit inordinatus appetitus dignitatis,& honoris non debiti, ut ſi ambias beneficium, vel officium,quo es indignus, undè dicunt ex genere ſuo eſſe tantùm veniale peccatum, & ex circumſtantia externa fieri mortale, ut ſi beneficium ambias illicito modo, & medio v.g. per ſimoniam, vel officium in Republica ad damna ferenda.Ità Navarr.Toletus,Fernandez,Buſembaus, & alii paſſim. Verùm cùm ambitio ſit ſuperbia propriè ſumpta, ut diximus, includit relationem excellentiæ ſuprà alios, atque ideo talis relatio in ejus definitione exprimi debet, quòd ſcilicet, ſit inordinatus appetitus honorum, & dignitatum ad præcellendum aliis ſicut humilitas, quæ illi opponitur, definitur per hoc, quòd quis ſe aliis minorem exiſtimet,& velit alii ſubjici; & hoc modo explicato ambitio, cùm ſit ſuperbia propriè dicta, cenſeri debet peccatum mortale ex genere ſuo,& veniale tantùm ex circumſtantiis; cùm enim diſtinctio, & gravitas peccatorum ſumatur ex oppoſitione ad virtutes, quarum rectitudine privant,& ambitio, cùm ſit ſuperbia propriè dicta, opponatur humilitati, quę principalis eſt virtus inter morales, conſequenter cenſenda eſt peccatum mortale ex genere ſuo, & non tantùm veniale, niſi ex circumſtantiis.

139 Tertio, Avaritia definitur, quòd ſit inordinatus divitiarum appetitus, ſeù immoderatus amor habendi,quod ità declarat Nicolaus de Orbellis lo.c.quòd ſi amor iſte ſit tantus, ut propter ipſum non vereatur homo facere contrà amorem Dei, & proximi,putà alienum injuſtè ſurripiendo, vel detinendo, ſeù ad hæc deliberatam voluntatem habendo, erit peccatum mortale; ſi autem inordinatus amor infrà hæc ſiſtat, ut ſcilicet,homo, quamvis ſuperfluè divitias amet, non tamen propter ipſas vellet facere aliquid contrà Deum,& proximum,ſic avaritia eſt tantùm peccatum veniale; & hoc eſt,quod ſub aliis verbis docet Toletus l. 7. tract. de ſeptem peccatis mortalibus c. 25. ubi ait, quod ad cognoſcendum, quale peccatum ſit avaritia, opus eſt conſiderare, & diſtinguere, quando contrà juſtitiam exercetur, vel contra liberalitatem; quandò enim eſt contrà juſtitiam, ut cùm pecuniæ effectu quis retinet alienum, aut aliqua via injuſta alienum accipit, mortaliter peccat, niſi ob levitatem materiæ, vel ob defectum deliberationis à mortali excuſetur, tunc enim tantùm venialiter peccat. Quando vero eſt contrà liberalitatem, tunc ex ſe veniale peccatum eſt, quamvis fiat mortale,cùm opponitur pręcepto charitatis;quod tunc contingit,quãdo ex tali divitiarum immoderato affectu ſuccurrere indigenti recuſat poſito in extrema, aut gravi neceſſitate, tunc enim ad hoc obligatur ex præcepto charitatis, & ità etiam diſcurrit ex noſtris Aſteſanus l. 2.tit.30. ubi quærens, an avaritia ſemper ſit peccatum mortale, reſpondet eſſe mortale, quando opponitur juſtitię,ſic enim ad avaritiam pertinet injuſtè alienum accipere, vel retinere;quando autem opponitur liberalitati,ſic dicit inordinatum amorem divitiarum, qui ſi creſcat tantùm quod propter ipſum non vereatur quis facere contrà amorem Dei, vel proximi, erit mortalis,ſi autem infrà hoc ſiſtat,eſt venialis.

140 Quarto ex avaritia plura oriuntur vitia, quæ ejus filiæ dicuntur, ut notat Aſteſanus Orbellius ex D. Gregorio loc. c. ſcilicet proditio, fraus, fallacia, perjurium, inquietudo, violentia,& obduratio contrà miſericordiam. Rationem reddunt, quia cùm avaritia ſit immoderatus amor divitiarum, avarus in duobus excedit; primò namque ſuperabundat in retinendo, & ſic ex avaritia oritur obduratio contrà miſericordiam, quia, ſcilicet, cor ejus miſericordia non emollitur, ut de ſuis divitiis ſubveniat miſeris; ſecundò ad avaritiam ſpectat ſuperabundare in accipiendo, & ſecundùm hoc, avaritia poteſt conſiderari dupliciter; uno modo ſecundùm quòd eſt in affectu, & ſic ex avaritia oritur inquietudo, in quantum ingerit homini ſollicitudinem, & curas ſuperfluas,*avarus enim non implebitur pecunia* Eccleſiaſt.1. alio modo poteſt conſiderari in effectu,& ſic in acquirendo aliena quandoque vi utitur, quod pertinet ad violentias,& rapinas;quandoque autem deceptione, ſeù dolo, quæ quidem ſi fiat verbo, erit fallacia quantum ad ſimplex verbum; perjurium autem ſi addatur juramenti confirmatione; ſi autem dolus committitur in opere, tunc aut quantum ad perſonam, & ſic eſt proditio, ut patet de Juda qui ob avaritiam proditionem commiſſit in Chriſtum; quantum verò ad res, erit fraus, vel furtum, & ità etiam poſteriores Summiſtæ Nav. Toletus, Saccus, Buſembaus, & aliis has avaritiæ filias explicant, & declarant. Advertit autem Orbell. loc. c. prędicta vitia ex avaritia pullulantia appellari ejus filias,& non ſpecies,quia aliud eſt peccatum habere ſpecies, & aliud habere filias; licèt enim aliquando ſpecies,& filiæ in idem concurrant,ſiquidem ſpecies vitiis capitalis ad idem genus pertinẽt, filię tamen plerumque ad aliud genus pertinent, cùm unum vitium oriatur ex alio,& vitium

Digitized by Google

tium oppoſitum uni virtuti oritur ex vitio oppoſito alteri virtuti, ſicut odium Dei, quod opponitur charitati, oritur ex luxuria, quæ opponitur caſtitati,& perjurium quod opponitur religioni, oritur ex avaritia. Subdit tamen, quod aliquando idem vitium poni poteſt filia,& ſpecies ejuſdem vitii, ſicut in propoſito fraus vel furtum eſt filia avaritiæ, cùm ex ipſo oriatur, & eſt etiam ejus ſpecies, cùm ſub ipſa contineatur, & ſic etiam de avaritia diſcurrit ex noſtris Nicolaus de Niſe tr.cit.de ſeptem vitiis q.5.

141 Quintò, luxuria eſt vitium capitale,quod committitur, cùm homo utitur venereis præter debitum ordinem rationis, ac proindè definitur, quod eſt appetitus inordinatus venereorum, quorum uſus cùm ex natura ſua ſit inſtitutus ad humani generis conſervationem, quòd eſt magnum bonum hominum, & externum Dei, proindè qui eo abutitur Deum lædit, & homines, & ideò ex genere ſuo eſt peccatum mortale; cujus ſeptem ſpecies numerari ſolent, ut notat Aſteſanus lib.1.tit.31. & lib.2.tit.46. nimirum Fornicatio ſimplex,Adulterium,Stuprum, Raptus,Inceſtus, Sacrilegium, & Peccatum contra naturam, quibus elaritatis gratia addi ſolet Impudicitia, quæ conſiſtit in actibus,aſpectibus impudicis, & verbis obſcænis,ac ſimilibus extrà matrimonium, de quibus fusè tractavimus diſp.11. q.7. de ſexto Decalogi præcepto,& q.10. de nono,& decimo Decalogi præcepto; unde hic ſolùm reſtat agendum de filiabus luxuriæ, quæ ab Aſteſ.Orbell.Nicol.de Niſe, & aliis paſſim octo aſſignantur ex D. Greg.l.c. ſcilicet, cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, horror,ſivè deſperatio futuri; quæ ſic intelligi debent, quòd cæcitas mentis eſt, cùm quis adeo addictus eſt turpitudini, ut de cœleſtibus non cogitet; præcipitatio, qua quis ex eadem cauſa ſine conſilio operatur, inconſideratio,quando in modo delinquit inconſideratè agens, quæ ſtatum, vel perſonam dedecent; inconſtantia, quando quis ex eodem affectu voluptatum à piis propoſitis mox deficit, & hæc quatuor priores ſunt mortales, quando ultimus finis in creatura ponitur, vel præceptum aliquod Dei graviter obligans prætermittitur, & ſe tenent ex parte intellectus. Aliæ verò quatuor poſteriores ſe tenent ex parte voluntatis, nempè amor ſui, talis animo homo ob voluptates carnis ſeipſum finem conſtituit ſuarum actionum, non Deum. Odium Dei, laſcivus enim à rebus divinis abhorrere ſolet, imò ab ipſo Deo, utpotè peccatorum vindice; affectus præſentis ſæculi, quia voluptatum carnalium amor ità animum efficit, ut etiam æternæ beatitudini renunciare paratus eſſet, ſi præſentibus frui ſemper permitteretur. Horror futuri ſæculi, quando voluptatibus immerſus mortem inordinatè timet, & de ea cogitare nolens vitam illicitis mediis prolongare ſtudet, & hæ quatuor poſteriores, ſi plenus ſit voluntatis conſenſus, per ſe ſunt mortales; ex indeliberatione verò, vel alia actuum imperfectione ſunt veniales. Ratio autem ſufficientiæ hujus numeri filiarum luxuriæ videri poteſt apud Orbellium, & Nicolaum di Niſe loc. cit.

142 Sextò, Invidia eſt triſtitia de alieno bono, prout illud eſt diminutivum propriæ excellentiæ, ſeu in quantùm tale bonum minuit excellentiam invidentis;hoc enim vitio volumus,& deſideramus alium carere tali bono,quia per illud nos excellit,quarè invidere ex vi nominis idem importat, quòd non velle videre, volumus enim non videre, tàm ipſum, cui invidemus, quàm bonum, quod invidemus; undè invidia eſt directè contrà charitatem, hæc enim gaudet de bono proximi, quod invidia deſtructum optat, & non deſtructum dolet,& ideo eſt peccatum mortale ex genere ſuo, cùm bonum, de quo triſtamur eſt grave, & cùm liberè, ac ſcienter in talem triſtitiam conſentimus; quod notanter additur, quia ſunt etiam interdum primi motus invidiæ in perfectis viris ex ſurreptione inſurgentes, qui ſunt veniales, & ſimile eſt de invidia parvulorum, in quibus non eſt uſus rationis, & de motu invidiæ ſecundùm quod eſt paſſio ſenſualitatis. Non eſt autem peccatum triſtari de alieno bono,non quia alius habet tale bonum, ſed quia nos non habemus illud, aut aliud ſimile, & hæc triſtitia propriè eſt zelus, ut ait Ariſt.2. Rethoric. & ſi ſit de bonis honeſtis eſt laudabilis illud Corint. 12. *Æmulamini charismata meliora*; undè talis triſtitia vocatur à Patribus invidia ſancta. Ità Aſteſan.lib.2. tit. 63. Orbell. & Nicol. de Niſe l. cit. qui etiam advertunt, quod licèt invidia oriatur ex inani gloria,dicit enim Philoſophus 2.Rhetor.quod amatores honoris, & gloriæ magis invident; adhuc tamen hoc non obſtante ponitur unum de vitiis capitalibus,non enim eſt contrà rationem vitii capitalis, quod ipſum ex alio oriatur, ſed quod non habeat aliquam rationem principalem producendi ex ſe multa genera peccatorum.

143 Denique Invidiæ quinque aſſignantur filiæ ex D. Greg. l. c. quæ ſunt odium, ſuſurratio, detractio, exultatio in adverſis proximi, & afflictio in proſperis; cujus numeri rationem,& ſufficientiam aſſignat Orbell. l.c.ex Alenſi,quia omnis invidia aut eſt in affectu, aut in ſermone, aut in opere; ſi in affectu,ſic eſt odium; odire enim proximum eſt effectare ejus malum, & hoc dupliciter, quia ſi ſit affectio mali pœnæ propter vindictam habendam, ſic odium id tam pertinet;ſi autem ſit affectio mali damni, ſic pertinet ad invidiam,quia enim invidus de bono proximi triſtatur, ad hanc triſtitiam tollendam movetur ad deſiderandum, quod proximus illo bono careat; ſi autem ſit invidia in ſermone, tunc aut ille ſermo ordinatur ad diſcordias ſeminandas, & ſic eſt ſuſurratio;aut ad famam proximi tollendam,& ſic eſt detractio; ſi autem ſit in opere, aut eſt reſpectu adverſitatis proximi,quam deſiderat, & procurat, & ſic eſt exultatio in adverſis; aut eſt reſpectu proprietatis, & ſic eſt afflictio in proſperis, quando nimirum proſpera proveniunt proximo contrà conatum invidentis ea impedire nitentis. Nicolaus autem de Niſe hujus numeri ſufficientiam ſic aſſignat, quia in conatu Invidiæ eſt aliquid, tamquam principium, aliquid tamquam medium, & aliquid tamquam terminus; principium eſt, ut aliquis minuat gloriam alterius,vel in occulto,& ſic eſt ſuſurratio,vel manifeſtè,& ſic eſt detractio;medium autem eſt quia aliquis intendens minuere gloriam alterius, aut hoc poteſt, & ſic ſequitur exultatio in adverſis; aut non poteſt,& ſic eſt afflictio in proſperis; terminus autem eſt in ipſo odio, quia ſicut bonum delectans cauſat amorem, ità triſtitia cauſat odium. Alia plura de Invidia videri poſſunt apud Vulpium noſtrum tom.2. par.3.d.59.

ARTICULUS SECUNDUS.

De cæteris peccatis capitalibus.

144 PRimò, ulteriùs procedendo ad cætera peccata capitalia, & loquendo de ira certum eſt hanc eſſe paſſionem quamdam, & ideò definitur, quòd ſit inordinatus vindictæ appetitus, undè ſi ordinatè appetatur vindicta, non eſt peccatum iræ, ut cùm Superiores iraſcuntur culpis ſubditorum,eoſque puniunt, ſeù vindicant.Notant autem Nicol.de Niſe,& Orbell. l.c. motum iræ poſſe eſſe inordinatum dupliciter, primò ex parte objecti, ſeù appetibilis, ut ſi quis appetat vindictam injuſtam, ſeù ob injuſtam cauſam, vel juſto majorem, ut optando inimico mortem,quam non meretur,vel propria auctoritate exequendā; vel denique licèt vindicta ſit juſta, non tamen eam appetit propter debitum finem ut propter juſtitiæ conſervationem,aut peccantium cohibitionem, vel aliorum quietem, ſed ut ſatiativam animi ſui malevoli, & ſic ira de genere ſuo eſt peccatum mortale, qua charitati, & juſtitiæ contrariatur; poteſt tamen contingere, quòd talis appetitus vindictæ ſit peccatum veniale propter imperfectionem actus, quæ quidem imperfectio contingere poteſt, vel ex parte appetentis, putà cùm motus iræ uſum rationis prævenit, vel ex parte appetibilis, putà cùm quis appetit in aliquo modico ſe vindicare, quod nempe eſt ità parvi momenti, ut ſi etiam actualiter inferatur, non eſſet peccatum mortale, putà ſi quis parùm trahat aliquem puerum per capillos, vel aliud hujuſmodi. Alio modo poteſt motus iræ eſſe inordinatus quantum ad modum iraſcendi; quia, ſcilicet, nimis ardenter iraſcitur, vel iram ſuam nimis manifeſtat exterius per ſigna, & ſic ira ſecundùm ſe non habet rationem peccati mortalis, ſed ex genere ſuo eſt veniale; poteſt tamen fieri mortale ex accidenti, ut ſi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum, & ſimilia.

145 Secundò aſſignant Doctores noſtri ſupracitati ſex iræ filias ex D.Greg.l.c. quæ ſunt rixa, tumor, mentis contumelia, clamor, indignatio, & blaſphemia, cujus numeri rationem,& ſufficientiam hoc modo reddunt, ira namque tripliciter conſiderari poteſt. Primò modo ſecundùm quod eſt in corde, & ſic ex ea duo vitia naſcuntur, primum eſt indignatio,in quantum quis reputat eum,contrà quem iraſcitur, indignè ſibi tale quid feciſſe; aliud eſt tumor mentis, in quantum qui animum ſuum implet diverſis cogitationibus diverſas excogitando vindictæ vias,undè licèt timor mentis aliquando pro inflatione ſuperbiæ accipiatur,non tamen in propoſito,ſed ſumitur pro quodam conatu,ſivè audacia hominis vindictam intentantis. Secundo modo conſideratur ira ſecundum quod eſt in ore, & ſic ex ira duplex vitium procedit; primum dicitur clamor,in quantum aliquis inordinatè, & confusè loquendo iram ſuam demonſtrat; aliud autem vitium eſt, ſecundùm quod quis in verba injurioſa prorumpit, quæ quidem ſi ſint contrà proximum peccatum illud dicitur contumelia; ſi verò ſit cōtrà Deum dicitur blaſphemia attribuendo Deo,quod non eſt ei attribuendum,vel negando ab eo, quod eſt ei attribuendum,blaſphemia etiam Sanctorum redundat in Deum. Tertiò modo conſideratur ira ſecundū quod procedit uſque ad factum, & ſic ex ira oriuntur rixæ, per quas intelliguntur omnia nocumenta,quæ facto proximis inferuntur ex ira.Ità etiam de his iræ filiabus diſcurrit Buſemb.l.5. c.3.dub.6.cum Tol.Baldel. Bon. & aliis Summiſtis, ubi etiā advertit ad diſcernendam earum malitiā,quod indignatio,quæ eſt inordinatus affectus ex eo, quod quis reputet indignè ſe ab alio tracta-

Digitized by Google

tractari, communiter eſt veniale, imò ſi ex juſto rationis judicio procedat, nullum eſt peccatum, poſſet tamen eſſe mortale, ſi creſceret uſque ad deliberatum odium, & contem ptum perſonæ gravem. Tumor mentis, quo quis moroſè diverſa, vindictæ vias excogitat, & bis cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum ſit, ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur, judicandum eſt. Clamor, cùm iratus vocem extollit, multa inordinatè, & confuſè effundens, eſt veniale communiter, niſi aliud addatur. Blaſphemia ex communi omnium conſenſu eſt mortale, ut dictum eſt diſp. 11. de præceptis Decalogi q. 3. art. 1. Contumelia, qua quis proximo malum aliquod objicit, eſt ex genere ſuo mortale, ſi fiat cum intentione illum inhonorandi; quod notanter additur; quia animo corrigendi, & humiliandi poteſt Superior obiicere ſubdito verbum aliquod contumelioſum, quomodo Chriſtus Apoſtolos vocavit ſtultos, & Apoſtolus Galatas inſenſatos, in quo tamen peccari poteſt, ſi modus debitæ correctionis excedatur, vel ſubditus gravius dehonoretur, quàm per delictum meruit. Rixæ tandem, ſi modum non excedant, ſicut leviculæ pugnæ, veniales ſunt; ſecùs ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, & cædes; ſuntque hæc communiter peccata ex parte inchoantis rixam; alter enim poteſt ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Vide Aſteſ. lib. 2. tit. 49. art. 3.

146. Tertio, Gula eſt inordinatus appetitus cibi, & potus, opponiturque virtuti temperantiæ, & ſobrietatis, & conveniunt DD. eſſe peccatum veniale tantùm ex genere ſuo, quia præcisè ſumptum non repugnat charitati Dei, vel proximi; quia verò ex circumſtantiis mortale fieri poteſt, ad diſcernendum quando ſit veniale, & quando mortale, notandum eſt ex Nicolao de Niſe loc. cit. qu. 6. talem appetitum cibi, & potus poſſe eſſe inordinatum dupliciter; uno modo per carentiam ordinis debiti circà finem ultimum, quia nimirum ab eo avertit, putà cùm quis delectationi gulæ inhæret, tamquam ultimo fini, & eam præfert divinæ dilectioni juxtà illud Pauli, *quorum Deus venter eſt*, & ſic eſt peccatum mortale. Alio modo poteſt eſſe talis appetitus inordinatus per carentiam ordinis in modo appetendi tantùm, putà, cùm quis nimis ardenter delectationem ciborum concupiſcit, aut etiam aliquem exceſſum; ſic tamen, quod propter hoc nihil agere vellet contrà legem Dei, & tunc eſt peccatum veniale tantùm; poteſt autem hic exceſſus, vel inordinatio quinque modis committi, ut Aſteſanus advertit lib. 2. tit. 42. ex D. Greg. l. c. nimirum, ſi edas antè tempus, ſi nimis exquiſita, ſi plus juſto, ſi voraciter, ſi nimis exquiſitè præparata, qui quinque modi continentur in hoc verſu, *ſi properè, lautè, nimis, ardenter, ſtudioſe*, & nullo ex his modis gula eſt peccatum mortale, quia nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei, vel proximi, ſit tamen peccatum mortale, ut Fernandez advertit par. 4. c. 2. §. 6. primo, quando in ea ponitur ultimus finis, ut dictum eſt; ſecundo, cùm eduntur prohibita à lege; tertiò, cùm ex cibo, & potu oritur grave damnum corporis, veluti ægritudo, vel damnum animi, veluti peccatum mortale. Quarto, quando ſcandalum oritur ex nimia ſuperfluitate ciborum, de quo ſcandalo Paulus dicebat, ſe numquam manducaturum carnes, ſi ſciret fratrem indè ſcandolo offendi. Quintò, tandem propter ciborum qualitatem, quos nimirum natura non creavit ad eſum, vel potum hominum, qualis eſt caro humana, & ſanguis humanus, ut docent Cajetanus, Navarrus, Toletus, & alii paſſim.

147 Quartò, circà ebrietatem, an ſit peccatum, notandum eſt cum Aſteſano noſtro lib. 2. tit. 43. ebrietatem dupliciter ſumi poſſe, uno modo pro defectu, qui provenit ex nimia vini potatione, & ſic eſt pœna conſequens ex culpa; alio modo pro actu, quo quis in talem incidit defectum, & ille actus dupliciter adhuc ebrietatem cauſare poteſt; primò ex vini generoſitate præter opinionem bibentis, & ſic poteſt eſſe ſine peccato; alio modo ex inordinata concupiſcentia, & uſu vini, & ſic eſt peccatum; undè malitia ebrietatis plenæ, & perfectæ in eo conſiſtit, quod quis ſine juſta, & gravi cauſa, tantùm ob voluptatem, aut ingluviem, ſciens, & volens privet ſe uſu rationis, qui neceſſarius eſt ad peccata declinanda, & opera virtutum exercenda, privet, inquam, ſe uſu rationis non ſimpliciter, ut ſit in ſomno modo naturali inſtituto ab auctore naturæ ad virium, & vitæ conſervationem; ſed violenter, & modo innaturali rationem perturbando in modum amentis bruti; quarè ebrietas, qua prædicto modo ratio plenè ſopitur, eſt ex genere ſuo mortale, & de facto eſt mortale, cùm advertit, quòd potus eſt potens inebriare, quia per ebrietatem ſe privat proxima poteſtate utendi ratione ad omnem ſuam neceſſitatem, quando verò non advertit, tunc poteſt eſſe cum peccato veniali. Ità etiam de ebrietate diſcurrit Orbellius loc. cit. ubi ait aliquem tripliciter inebriari poſſe; uno modo ità quòd neſciat potum eſſe immoderatum, & inebriare potentem, putà quia ignorat vini fortitudinem, & generoſitatem, & ſic ebrietas poteſt eſſe ſine peccato, ut patet de ebrietate Noe in lib. Geneſis; alio modo ſic, quòd aliquis percipiat potum eſſe immoderatum, non tamen æſtimat eſſe ſufficientem, & potentem ad inebriandum, & ſic ebrietas poteſt eſſe cum peccato veniali. Tertio modo contingere poteſt, quòd aliquis benè advertat potum eſſe immoderatum, ac etiam ad inebriandum potentem, & ſufficientem, & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quàm à potu abſtinere, & talis mortaliter peccat, cùm ſciens, & volens uſu rationis ſe privet, & periculo peccandi graviter ſe exponat. Cùm autem gula ſit vitium capitale, quinque habet filias, ut docent Aſteſanus, & Orbellius l. c. ex A. Greg. 31. moral. quæ inepta lætitia, ſcurrilitas, ideſt, jocularitas quædam proveniens ex defectu rationis, immunditia, quæ poteſt attendi ſecundùm inordinatam emiſſionem quarumlibet ſuperfluitatem, vel ſpecialiter quantum ad emiſſionem ſeminis, quæ ſi voluntaria ſit, eſt peccatum mortale; multiloquium; & hebetudo mentis circà intelligentiam, ſcilicet, propter fumoſitates ciborum caput perturbantes, quas gulæ, filias eodem etiam modo explicant Layman, Leſſ. Baldel. Eſcob. & alii paſſim.

148. Quintò, ad explicandum ultimum capitale peccatum, quod eſt acedia, ait Orbellius l. c. & Aſteſanus lib. 2. tit. 36. quod acedia ſecundùm Damaſcenum eſt quædam triſtitia aggravans, quæ, ſcilicet, ità deprimit animum hominis, ut nihil ei agere libeat, undè acedia importat quoddam tedium operandi juxta illud Pſalm. 118. *Dormitavit anima mea præ tedio*; hic tamen ſpecialiter accipitur, ut ſignificat triſtitiam, ſeù faſtidium ſpiritualis boni, undè communiter definiri ſolet cum D. Tho. 2. 2. q. 35. art. 2. quod eſt faſtidium ſpiritualium rerum, & ideò directè repugnat effectui charitatis, qui eſt gaudere de bono ſpirituali, ex quo ſequitur ſecundùm ſuum genus eſſe peccatum mortale. Hic tamen advertendum eſt cum Nicolao de Niſe l. c. q. 4. quòd peccata, quæ ex genere ſuo ſunt mortalia, non ſunt mortalia, niſi quando ſuam perfectionem, ſeù ſuum eſſe completum conſequuntur, eſt autem conſummatio peccati in conſenſu rationis, undè ſi deſit rationis conſenſus, tunc propter imperfectionem actus peccatum eſt veniale; quarè eſt regula generalis, quòd in quocumque genere peccati ſenſus inordinati motus abſque conſenſu rationis expreſſo, vel interpretativo rationem peccati mortalis habere non poſſunt; motus ergò acediæ in propoſito, quando eſt propter repugnantiam carnis ad ſpiritum ſi ratio ſibi non conſentit, eſt peccatum veniale; imo ſi ratio viriliter deteſtetur, nullum penitus eſt peccatum, ſed materia exercendæ virtutis, quod etiam eſt intelligendum in omni genere peccati; ſi verò motus acediæ habeat conſenſum rationis ità quod voluntas deliberate ſugiat, & horreat, ac quaſi deteſtetur bonum divinum, & ſpiritnale, carne omninò contrà ſpiritum prævalente, tunc manifeſtum eſt, quod acedia eſt peccatum mortale. Hinc deducunt Navarrus, Sylveſter, Toletus, Fernandez, & alii Summiſtæ verb. *Acedia* eum peccare mortaliter, qui faſtidioſus vitæ, & ærumnarum deliberate optat ſe numquam fuiſſe natum, aut conceptum, vel potiùs eſſe brutum animal, quàm hominem; ſi quis tamen afficeretur triſtitia ex eo, quòd implere teneatur opus laborioſum ſpirituale ſibi injunctum, ut jejunare, horas Canonicas recitare, Sacrum audire, & ſimilia opus tamen faceret, hoc eſt, jejunare, Sacrum audire &c. dicunt, quòd non peccaret. Et hæc omnia Scoti doctrinæ ſunt conformia, qui. 2. d. 6. q. 2. & d. 42. q. 5. in parte ſenſitiva hominis ponit acediam vitium capitale in quantum partem intellectivam inclinat, trahit, & allicit ad peccaminosè contemnendum, negligendum, vel appretiandum bona ſpiritualia neceſſaria, vel utilia ad Deum ſuper omnia diligendum, & ad vitam æternam promerendam; & cum hæc omnia concedat Vulpes l. c. diſp. 68. non video, qua ratione poſteà ibi neget art. 3. acediam ex proprio genere contrariari charitati, & ex genere ſuo eſt peccatum mortale.

149 Denique Acedia eſt etiam vitium capitale, ut eſt communis omnium ſenſus; & ratio eſt, quia ſicut invidia, quæ eſt triſtitia de bono proximi, eſt vitium capitale, eò quòd ex invidia homo impellitur ad aliqua facienda, ut fugiat triſtitiam, vel triſtitiæ ſatisfaciat, ut dictum eſt art. præced. ità in præſenti eadem ratione acedia, quæ eſt triſtitia de bono divino, & ſpirituali, vitium capitale poni debet, cui proindè ſex filiæ communiter aſſignantur ex D. Gregorio loco citato, quæ ſunt malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circà præcepta, & vagatio mentis circà illicita, ut ſpecialiter docent Doctores noſtri ſupracitati, Aſteſanus, Abellius, & Nicolaus de Niſe, qui loco cit. advertit, malitiam hic non ſumi ſecundùm quod eſt genus omnium vitiorum, ſed ſpecialiter pro ea, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe, aut qua ipſum pœnitet benè feciſſe, aut qua contemnit Dei beneficium, verbi gratia, deſiderando non fuiſſe natum, vel non agnoviſſe Chriſtum. Neque etiam rancor hic accipitur communiter pro quadam indignatione contrà eum, qui ad ſpiritualia bona inducit. Neque etiam accipitur hic evagatio mentis circà illici-

Digitized by Google

illicita, prout generaliter in omni peccato reperitur, ſed ſpecialiter in quantum, ſcilicet, propter faſtidium, & triſtitiam bonorum ſpiritualium aliquis ſe transfert ad delectabilia exteriora; & hæc ex ſe venialis eſt niſi cùm ex præcepto aliquo talis attentio exigitur, ut in audiendo Sacrum diebus feſtis, & in recitandis horis Canonicis, quando homo ad eos obligatur, in his enim rebus mentis evagatio mortalis eſſet, ſi notabilis eſſet; & culpabiliter, ſeù ex negligentia haberetur. Puſillanimitas eſt reſpectu conſiliorum, ut notat Aſteſanus loco citato, quia nimirum homo divina conſilia, quæ perfectionis ſunt, exequi non audet, & hæc venialis eſt ex ſe. Torpor verò eſt circà præcepta, quo, ſcilicet, homo negligit, & omittit facere, quæ ſunt ex præcepto, & hic mortale eſt, & charitati adverſatur, quia quicumque debet ſuam ſalutem procurare, & operari. Deſperatio tandem eſt, qua homo diffidit ſe finem ſupremum conſecuturum, hæc autem facilè oritur ex acedia, quia homo velut arduum, & difficilis conſecutionis reſpicit talem finem; eſt autem deſperatio mortale grave, cùm ſit ex pleno rationis conſenſu, veniale vero, quando eſt ſolùm quidam motus imperfectus. Hic verò communiter Doctores advertunt, quòd cùm tali genere acediæ non peccetur, niſi quando actio virtutis ſub præcepto cadens ob ſui difficultatem omittitur, vel negligentius quàm par eſt, exercetur; expelli debet hoc vitium non fugiendo, ſed reſiſtendo, & opus virtuti fortiter aggrediendo, & ratio eſt, quia difficultates in exercitio virtutum non tàm vehementes ſunt, ſicut falſa apprehenſione ab inexpertis æſtimantur; tùm quia rerum ſpiritualium ſtudium quantò magis exercetur, tantò avidius retinetur juxtà illud Sapientis de ſapientia loquentis capit. 8. *Non habet amaritudinem converſatio illius, neque tædium convictus illius, ſed lætitiam, & gaudium*. Ità Layman lib. 2. tract. 3. cap. 9.

DISPUTATIO XVI.
DE SACRAMENTIS IN GENERE.

1 POST Diſputationem de Peccatis ordo Doctrinæ expoſtulat ut materiam de Sacramentis aggrediamur, quæ ſunt remedia animam à maculis peccatorum expurgantia per collationem gratiæ; quemadmodum enim eruditè diſcurrit Abellius in ſua Medulla Theologica part. 2. tract. 5. de Sacramentis, quod olim per Ezechiel. 36. pollicitus fuerat Deus effuſurum ſe ſuper ſervos, & ancillas ſuas aquam mundam, qua emundarentur ab omnibus inquinamentis ſuis, hoc præſertim in Sacramentis à Chriſto Domino poſtmodum inſtitutis adimplevit; hæc ſiquidem ſunt veluti vaſa quædam ſacra, quæ ut declarat Concilium Tridentinum ſeſſ. 1. can. 6. divinum illum gratiæ ſanantis, & ſanctificantis liquorem in ſe continent, & ex ſe diffundunt; & hi ſunt fontes illi Salvatoris, ex quibus cum gaudio haurire poſſumus aquam vivam, quæ fiat in nobis fons aquæ ſalientis in vitam æternam, ut ipſe dixit Joan. 4. Quoniam vero de hac materia Sacramentorum jam accuratè, ac dilucidè tractavimus ex profeſſo lib. 4. ſentent. quoad ea præſertim, quæ ad ſpeculationem, & ſcholaſticam doctrinam ſpectant, non tamen omnia, quæ ad practicam, & moralem; ideò ad complementum noſtræ Theologiæ Moralis neceſſarium duximus hanc materiam Sacramentalem rurſus pertractare, addendo alia ad doctrinam moralem ſpectantia, ac interdum cum majori facilitate, & brevitate aliqua repetendo ibi pertractata, quæ ad praxim attinent, ut hic Tractatus de Sacramentis adeo neceſſarius ſit ex omni parte integer, & completus. Totaque hæc tractatio ſic optimè diſponetur, ut prius de Sacramentis in Genere, poſtmodum de ſingulis in ſpeciali tractetur.

QUÆSTIO PRIMA.

De Natura, & eſſentia Sacramenti in genere.

2 HOc Sacramenti nomen apud Latinos idem ſignificat, quod apud Græcos nomen *Myſterium* undè hæc nomina, tamquam ſynonima interdum accipi ſolent, ut patet ex illo Apocal. 12. *& in fronte ejus ſcriptum myſterium, & ego oſtendam tibi Sacramentum mulieris*; quamvis autem hoc Sacramenti nomen plures habeat acceptiones, duobus tamen præſertim modis apud Sacros Scriptores acceptum reperitur; uno modo pro re occulta, & latente, quo ſenſu dicitur Epheſ. 2. *Ut notum nobis faceret Sacramentum voluntatis ſuæ*; alio modo pro ſigno ipſius rei latentis, & occultæ; ut patet ex verbis Apoſtoli Epheſ. 5. ubi matrimonium appellat Sacramentum magnum quia eſt ſignum alicujus rei latentis, & occultæ, nimirum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego dico in Chriſto, & in Eccleſia*, & in hac poſteriori acceptione uſurpatum eſt hoc nomen à SS. Patribus, & ab ipſa Eccleſia in præſenti ad ſignificandam cæremoniam quamdam ſenſibilem aliquam ſanctitatem conferentem, ut ex dicendis conſtabit, & in hoc ſenſu veſtigamus modò naturam, & eſſentiam Sacramenti in genere.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Sacramentum, & in quo ejus eſſentia conſiſtat.

3 JAm diximus lib. 4. diſp. 1. de Sacramentis in genere q. 1. art. 1. partes, & varias Sacramenti definitiones à Theologis aſſignari, qui rectè intellectæ, & explicatæ, vel in unam, & eamdem coincidunt, vel ſaltem ex illis vera, & integra Sacramenti definitio colligi poteſt, ut enim inquit Scotus 4. diſtinct. 1. q. 2. in calce, quod una definitio non exprimit, per aliam exprimitur, & ſic ex omnibus colligendo, quod in ſingulis ſparſim invenitur, haberi poteſt hæc definitio completa, & omnibus numeris abſoluta, quam ipſe Doctor aſſignat quæſt. cit. artic. 2. ſub lit. F. dicens, quòd Sacramentum eſt, *ſignum ſenſibile gratiam Dei, vel effectum ejus gratuitum ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificans ordinatum ad ſalutem hominis viatoris*, quam definitionem Joannes Echius homil. 4. de Sacramentis ait eſſe omnibus aliis præferendam, quia ex communi omnium ſenſu tria ad eſſentiam Sacramenti ſpectare dicuntur; primum, ut ſit ſignum ſenſibile; ſecundum, ut ſignificet ſanctitatem, & juſtitiam ex Dei inſtitutione; tertium, ut eamdem efficiat; qua de cauſa Theologi paſſim docent Sacramentum eſſe ſignum practicum, quià non tantùm ſignificat, ſed etiam efficit, quod ſignificat; ſed hæc tria continentur, & explicantur in allata definitione, ut mox ex ejus declaratione conſtabit; undè coincidit cum illa, quæ traditur in Catechiſmo Concil. Trident. part. 2. cap. 1. quod Sacramentum *eſt res ſenſibus ſubjecta, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis, & juſtitiæ tùm ſignificandæ, tùm efficiendæ vim habet*, ſingulas autem allatæ definitionis particula explicabimus breviter repetendo, quæ fusè diximus loco citato.

4 Primò itaque Sacramentum dicitur *ſignum*, quod ſumitur ex Scriptura, nam Geneſ. 18. Circumciſio, quæ inter vetera Sacramenta erat præcipuum, dicitur *ſignum fœderis*, & ad Roman. 6. Baptiſmus appellatur ſignum ſepulturæ, & reſurrectionis. Signum autem non ſolùm dici poteſt in ordine ad cognoſcendum, & manifeſtandum aliquod occultum, quo pacto ſumitur ab Auguſtino lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 1. ubi definit eſſe illud, *quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire*, & dicitur ſignum cognoſcendi, quo modo hædera dicitur ſignum vini venalis, nomina rerum, fumus, ignis, &c. ſed etiam ad faciendum id, quod ſignificatur, quo pacto ſigna dicuntur illa quando inter aliquos convenit, vel ex pacto ſuo, vel ex mandato Superioris, ut dato tali ſigno certa quædam operatio fiat. Quando itaque Sacramentum dicitur *ſignum*, non debet hæc prima particula accipi pro mero ſigno

cognoſcendi, quod dicitur ſignum mere ſpeculativum, quaſi negando, vel excludendo ſignum faciendi, quod dicitur practicum; ſed potius accipi debet in communi, ut conſequenter per alias ſequentes particulas determinetur, quonam modo Sacramentum ſit ſignum, & hoc valde rationabiliter, quia *ſignum* in hac definitione ſtat loco generis, aliæ vero particulæ ſequentes *inſtitutione divina efficaciter ſignificans* tenent locum differentiæ genus illud contrahentis, ac determinantis. Additur vero, quod hoc ſit *ſignum ſenſibile*, quia debet eſſe ſignum ipſis hominibus, qui non niſi per ſenſus in cognitionem ducuntur, & ideo dixit Chryſoſtomus hom. 83. in Matth. *Si incorporeus eſſes nudè ipſa dona incorporea tibi tradidiſſet, ſed quia corpori conjuncta eſt anima tua, ideo rebus ſenſibilibus tibi intelligenda traduntur*, & hoc ad ſuavem Dei providentiam pertinuit, ut per res exteriores, & ſigna quædam ſenſibilia, veluti manu duceremur ad cognitionem, & perceptionem rerum ſpiritualium, & divinarum.

5 Secundò dicitur *ſignum efficaciter ſignificans*, ut oſtendatur Sacramentum non eſſe purum ſignum cognoſcendi, ſed etiam faciendi, quod ſignificat, quia Sacramenta (ut ait Scotus loc. cit.) ſunt ſigna practica gratiæ, & non tantùm ſpeculativa, unde per hanc particulam inſinuatur, quòd non ſolum ſignificant, ſed etiam cauſant gratiam; & per hanc particulam diſtinguuntur Sacramenta novæ legis à Sacramentis veteris legis, quę in ſuſcipiente veram animæ ſanctitatem non cauſabant, quæ ſolùm per gratiam habitualem, & ſanctificantem habetur, ſed tantùm legalem, & imperfectam; unde in Sacramentis veteris legis ſignificatio gratiæ erat purè ſpeculativa, & ideo Concilium Florentinum in litteris unionis aſſignando diſcrimen inter Sacramenta veteris, & novæ legis, eis ſolam tribuit gratiæ ſignificationem, illius nempe, quæ per novæ legis Sacramenta nobis conferenda erat ex meritis Chriſti; noſtris vero Sacramentis non tantùm ejuſdem gratiæ ſignificationem tribuit, ſed etiam cauſationem. Rurius per eamdem particulam *efficaciter* non tantùm innuitur Sacramenta novæ legis practicè gratiam ſignificare, ſed etiam modus, quo illam conferunt, ut docet Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 6. ubi inquit Sacramenta novæ legis non ponentibus obicem gratiam conferre infallibiliter; per hoc enim innuitur, quod gratiam non conferunt per modum meriti, aut actionis meritoriæ, ſicut datio eleemoſynæ propter Deum gratiam confert eam largienti, ſi ſit in ſtatu gratiæ ſanctificantis; ſed conferunt ex opere operato, ideo virtute ſua, & ex meritis exhibitis Paſſionis Chriſti, ideoque ex parte ſuſcipientis aliud non requiritur, quàm quod obicem peccati non ponat, ut docet Scotus 4. diſt. 1. q. 6. K. & magis patebit ex dicendis. Et hoc etiam eſt, quod exprimitur in definitione Sacramenti tradita à Catechiſmo loc. cit. cum ait *ſanctitatis & juſtitiæ tum ſignificandæ, tum efficiendæ vim habere*, quibus verbis indicatur Sacramentum eſſe ſignum quoddam practicum, cujus uſu, ſeu applicatione fideles interius ex opere operato ſanctificentur, & exterius veluti ſymbolo, ſeu nota quadam ab aliis gentibus diſcernantur, ut magis ex dicendis conſtabit.

6 Tertiò dicitur *ex inſtitutione divina*, quia Sacramentum non eſt ſignum naturale, aut phyſicum gratiæ, ſicut fumus ignis, ſed voluntarium, & ad placitum, & ratio eſt, quia nulla res creata ex ſui natura habet, quod poſſit eſſe gratiæ ſignificativa, gratia enim nedum ab agente naturali produci nequit, ſed neque ejus poſſibilitas innoteſcere poteſt, niſi per fidem. Imò Sacramentum nedùm eſſe non poteſt ſignum gratiæ practicum, & faciendi naturale; ſed nec etiam ſpeculativum, & cognoſcendi, quia tale ſignum eſt illud, quod natura duce, & ex ſeipſo ducit in cognitionem alterius, ſicut fumus reſpectu ignis, aurora reſpectu diei; at Sacramenta, cùm ſint ſenſibilia, & materialia nequeunt nos ducere naturaliter in cognitionem rei ſpiritualis, & præſertim ſupernaturalis. Additur etiam quòd ſit ſignum ex inſtitutione divina, ſeu ex ſola Dei voluntate, & inſtitutione, quia ſolius Dei eſt illa ſigna inſtituere, quæ juſtitiam, & ſanctitatem ſignificare, & conferre poſſint ſicut illius ſolius eſt ſanctitatem ipſam, & juſtitiam efficere; cùm enim gratia ſit ſpecialis divinæ naturæ participatio, nulla creatura ex natura ſua virtutem habet producendi illam, ſed ſolus Deus. Hoc tamen non obſtat, quin Chriſtus Dominus etiam in quantùm homo fuerit cauſa miniſterialis principalis ipſorum Sacramentorum, & ad eorum interiores effectus, non ſolùm meritoriè, ſed etiam efficienter in ratione cauſæ inſtrumentalis operetur; quod ità intelligi debet, ut declaramus diſp. 1. cit. q. 6. ab initio, quòd Chriſtus Dominus, qua Deus, tamquam cauſa principalis, & qua homo, tamquam cauſa immediatè determinans ſigna illa ſenſibilia ſeptem, & tamquam merens, & Deus iis mediantibus concurreret ad conferendam gratiam efficaciter, & infallibiliter, inſtituerit immediatè omnia novæ legis Sacramenta; ex quo infertur ſolum Deum eſſe cauſam principalem effectus interioris Sacramenti, ſcilicet, gratiæ, & charitatis. Chriſtum vero, ut hominem, eſſe cauſam principalem meritoriam illius effectus, efficientem verò miniſterialem ex commiſſione Dei. An vero potuerit homini, vel Angelo communicari poteſtas inſtituendi Sacramenta tractamus ex profeſſo q. 6. cit.

7 Quartò dicitur *ſignum efficaciter gratiam ſignificans*, quia juxtà definitionem Sacramenti ex Scoto traditam de ratione ejus eſt, non tantùm ſignificare, ſed etiam efficere veram gratiam, & ſanctitatem ex opere operato, hoc autem modo Sacramenta tantùm novæ legis rationem Sacramenti habent, non autem veteris legis, quia illa veram, & propriam ſanctitatem non cauſabant, ſed tantùm impropriam, & figurativam; quod ſi interdum cauſabant veram, & propriam ſanctitatem, hoc non faciebant ex vi propria, ſeu ex opere operato, ſed tantùm ex opere operantis, ſola Circumciſione excepta, quam vult Doctor noſter veram contuliſſe ſanctitatem ex opere operato, ut fusè oſtendimus diſp. 1. cit. q. 2. art. 3. Addit autem Doctor *gratiam, vel effectum ejus gratuitum*, quia in Euchariſtia res Sacramenti non eſt gratia habitualis animæ inhærens, ſed gratia per ſe ſubſiſtens, ſcilicet, Chriſtus ipſe ſub ſpeciebus Euchariſticis, & ideò ut utrumque includeret, illam appoſuit particulam, *vel effectum ejus gratuitum*; gratia verò inhærens non datur, niſi quando ſpecies recipiuntur. Quare Sacramentum Euchariſtiæ primò, & principaliter ſignificat verum Chriſti Corpus ſub ſpeciebus contentum, qui dicitur effectus gratuitus, quia ex gratuita Dei voluntate procedens; & dicitur effectus; non quia tunc de novo fiat, five eſſe accipiat, ſed quia fit de novo præſens illi ſpeciebus per tranſubſtantiationem panis, & vini in ipſum, quod eſt opus divinæ gratiæ, ut ex inferius dicendis conſtabit in propria diſputatione hujus Sacramenti. Hinc ſequitur, ea quæ Sacramentalia dicuntur, v. g. benedictio Abbatis, conſecratio Virginis, &c. non eſſe propriè Sacramenta, quia præcisè ex uſu ſuo, & opere operato gratiam non conferunt, uti nec actus virtutum, præterquamquod hi ſenſibiles non ſunt.

8 Quinto tandem dicitur *ordinatum ad ſalutem hominis viatoris*, ut explicaretur cauſa finalis hujus inſtitutionis, & ſimul indicaretur Sacramentum eſſe inſtitutum communi, & univerſali lege ad uſum hominum, & totius humani generis; & non pro certa aliqua perſona, & in privato aliquo, & peculiari caſu; & ratio eſt, quia Sacramenta tradita ſunt Eccleſiæ in communem fidelium utilitatem, & omnium ſalutem, atque ideò lege communi inſtitui debuerunt. Ex quo fit verba illa Chriſti ad Magdalenam, & Paraliticum *Remittuntur tibi peccata tua*, & inſufflationem Chriſti in Apoſtolos, per quam Spiritum Sanctum dedit illis dicens *Accipite Spiritum Sanctum*, non fuiſſe Sacramenta, quamvis fuerint ſigna rei ſacræ, ſcilicet, gratiæ à Chriſto Domino inſtituta ad ſanctificationem, eo quia non fuerunt ab eo inſtituta, neque ut cæremoniæ frequentandæ continuandæ, & permanentes in Eccleſia; neque in beneficium totius Eccleſiæ; & ad uſum communitatis fidelium, ſed fuerunt opera particularia, & ſigna in quibuſdam certis caſibus, & in beneficium ſingularium perſonarum, & ideò non veniunt ſub nomine Sacramenti, prout hic ſumitur, ſcilicet pro ſigno ſtabiliter inſtituto in beneficium Eccleſiæ, & communem fidelium utilitatem. Similiter Martyrium ob eamdem cauſam non eſt Sacramentum, quamvis enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen eſt ſpecialiter ad hoc inſtitutum, ut fuſius diximus d. 2. de Baptiſmo, & Confirmatione q. 7. Ex quibus infertur ad eſſentiam Sacramenti tria requiri. Primum eſt, ut ſit ſignum ſtabile, & communi, ac univerſali lege inſtitutum ad communem fidelium utilitatem. Secundum, ut ſignificet veram, & propriam ſanctitatem, qualis eſt gratia habitualis, & ſanctificans. Tertiùm, ùt eamdem efficiat ex opere operato, ideſt uſu ſuo, & applicatione per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, ſive per actum, aut diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis, quæ eſtò ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen ut cauſa, ſed ut conditio ſine qua non, ut conſtabit ex dicendis.

9 Denique ex dictis infertur definitionem Sacramenti ex Scoto aſſignatam eſſe optimam, quia habet verum genus, & differentiam, & quædam addita, quæ ſemper in definitione relativorum, quale eſt Sacramentum, poni debent, cùm eorum definitio non ſit purè quidditativa, ſed data per additamentum; nam *ſignum* ponitur, ut genus, quod pertinet ad relationem, alia verò duo *ex inſtitutione Divina efficaciter ſignificans* locum tenent differentiæ, ut conſtat ex dictis. Et quia in definitione relativi fundamentum, & correlativum ponuntur, tamquam addita, ideo in hac definitione Sacramenti, quod pro formali relationem importat, ponitur *ſenſibile*, pro fundamento, ſeu ſubjecto relationis, *gratia, vel effectus ejus gratuitus* pro correlativo, ſeu termino illius ſigni, quod eſt Sacramentum. Additur tandem, quòd ſit ordinatum *ad ſalutem hominis viatoris*, ut indi-

Digitized by Google

indicaretur finis, & modus quo talis Sacramentorum inſtitutio facta eſt, ut explicatum eſt; quarè nil deeſt, ut hæc definitio ſit vera,& propria eo modo, quo Sacramentum definiri poteſt. Ex hac etiam definitione conſtat, quænam importentur à Sacramento intrinſecè, & in recto, & quæ extrinſecè, ac in obliquo,nam intrinſecè,& in recto importantur illa,quę locum generis tenent, & differentiæ, nimirùm *ſignum*, quod ponitur ut genus; *ex inſtitutione divina, efficaciter ſignificans*, quod ponitur, ut differentia; cætera verò, quæ ponuntur ut addita,nimirùm *ſenſibile*, ut fundamentum talis relationis *gratia, verò vel effectus Dei gratuitus*, ut correlativum, importantur extrinſecè, & in obliquo, ut indicat Doctor loc.cit. I. quomodo autem, & in quo ſenſu materia, & forma dicantur partes extrinſecæ Sacramenti dicemus art.ſeq.ita circà aſſignatam Sacramenti definitionem diſcurrimus d.1.cit.de Sacram.in genere q. 1. a.1.ubi etiam art.plures ſolvuntur objectiones, quæ contra ipſam fieri ſolent, & ibi videri poſſunt; nam ex earum ſolutione adhuc magis eluceſcit præfatæ definitionis intelligentia.

ARTICULUS SECUNDUS.

De materia, & forma Sacramentorum.

10 DOgma Catholicum eſt,hæc noſtra Sacramenta novę legis conſtare quaſi materia rebus, ac veluti forma verbis, aliqua materiæ cum forma, tum in naturalibus, tum in artificialibus proportione ſervata; quomodo autem conſtent rebus,& verbis, tamquam materia,& forma,ut ex partibus ea intrinſece componentibus, fusè declaravimus d.1.cit.q.3. ubi ab initio quæſtionis advertimus ex Scoto4.diſt.3.q.2. §. *Hic primo*, pro recta hujus compoſitionis intelligentia Sacramentum dupliciter conſiderari poſſe; vel ut eſt quoddam totum ex rebus ſenſibilibus, & relatione ſigni conſtans, vel ex parte fundamenti, in quo relatio ſigni fundatur, ut eſt quoddam compoſitum ex aliquibus rebus, & verbis; quorum primum dicitur materia,alterum forma, non propriè, ſed metaphoricè, & proportionaliter, itaut nomine rerum intelligatur id omne, quod in Sacramentis indeterminatam habet ſignificationem, nomine verò verborum id, per quod illud determinatur, ut v.g.in Baptiſmo aqua naturalis ſe habet, ut materia qua ſignificare poteſt per ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem; ſed cùm dicitur: *Ego te baptizo* manifeſtatur quòd aqua utimur in Baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem. Sacramentum primo modo conſideratum eſt compoſitum phyſicum, & accidentale, cujus forma eſt relatio ſigni, alia verò ſunt fundamentum; vere enim à relatione ſigni afficitur illud ſubjectum, ſicut quælibet relatio ſubjectum, in quo fundatur, informat; undè tunc dicta materia, & forma, ideſt, res, & verba ſimul habent ſe inſtar materiæ, ſignificatio verò eorum inſtar formæ. Secundò autem modo conſideratum eſt compoſitum morale, & artificiale, ſiquidem ex beneplacito illa duo, ſcilicet, res, & verba ſunt aſſumpta, ut fundamentum relationis ſigni, & unum non informat, vel ſubjectat alterum; quarè minus rectè, ut diximus loc.cit. nonnulli Recentiores putant hanc quoque compoſitionem eſſe phyſicam, quia ad talem compoſitionem conſtituendam non ſufficit partes eſſe phyſicas, ſed requiritur ipſam quoque compoſitionem eſſe aliquo modo phyſicam nimirum, aut per realem unionem, aut continuationem,aut contiguitatem partium in ordine ad certam figuram conſtituendam, quarum compoſitionum nullam habent res, & verba Sacramentorum, ut ex dicendis conſtabit. Quando itaque in propoſito quæritur, an Sacramentum conſtet rebus, & verbis, tamquam materia, & forma, non eſt ſermo de Sacramento primo modo ſumpto, ut eſt quoddam totum ex rebus ſenſibilibus, & relatione ſigni conſtans; ſed eſt ſermo de Sacramento ſumpto ſecundo modo, ſcilicet, quoad ſuum eſſe partiale ex parte fundamenti, in quo relatio ſigni fundatur, & quæſtio eſt, an in quolibet Sacramento res, & verba ità ad invicem conjungantur, ut partes illius intrinſecæ, & eſſentiales cenſeantur, pro cujus reſolutione.

11 Primò dicendum eſt omnia novæ legis Sacramenta rebus, & verbis conſtare, vel formaliter, vel ſaltem æquivalenter, tamquam ex materia, & forma, ut verbi gratia, in Baptiſmo res ſenſibilis, & actio, ideſt, aqua, & ablutio, in unctione oleum, & unctio dicitur materia, & quidem oleum,& aqua materia remota, actio verò illa materia proxima;verba autem, aut quod eorum loco ponitur, ut in matrimonio ſignum conſenſus, dicuntur forma. Ità ſtatuimus loc. cit. & expreſsè declaratur in Concil. Florentin. in decreto Eugenii Papæ, ubi poſt enumerationem Sacramentorum novæ legis hæc verba leguntur: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & perſona Miniſtri cum intentione*; Ac etiam in ſcriptura quibuſdam Sacramentis expreſsè res, & verba aſſignantur, nam de Baptiſmo habetur Matth.28. *Baptizantes eos*, ecce res,ſcilicet,ablutionem, *In nomine Patris, & Filii, &c.* ecce verba. Deinde in Euchariſtiæ inſtitutione legimus Chriſtum accepiſſe panem, & dixiſſe illa verba: *Hoc eſt corpus meum*, & ſimiliter de extrema Unctione habetur Jac. 5. *Ungentes eos Oleo ſancto in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum*. Notanter autem diximus Sacramenta noſtra conſtare rebus, & verbis, vel formaliter, vel ſaltem æquivalenter; nam aliqua ſi non in toto rigore, ſaltem æquivalenter conſtant rebus, & verbis; ut Matrimonium,& Ponitentia; in Matrimonio enim ſemper verba interveniunt, vel formaliter, ut cùm expreſsè pronunciatur à contrahentibus,aut ſaltem æquivalenter, ut cùm per ſigna, & nutus notificantur, & quando Concilia, & Patres dicunt in Sacramentis præter verba requiri res, aliud docere noluerunt, quàm quod præter verba quæ ſunt forma,& à miniſtro prolata, requiritùr aliud, quod dicitur res, hoc eſt, contradiſtinctum ab eo, quod locum formæ tenet, & ab eo aliquo pacto determinabile; quod autem hoc aliud, quod habet rationem materiæ, & tenet locum rei, ſint verba, vel actiones alterius potentiæ, parum refert. Atque ità in Sacramento pęnitentiæ Confeſſio ipſa externa; ſivè verbis, ſivè nutibus,aut aliis ſignis exterioribus facta eſt, vera res Sacramenti pęnitentiæ contradiſtincta à verbis à Miniſtro prolatis, quæ ſola ſunt forma. Et ſic pariter dici poteſt in Sacramento Matrimonii,quod forma ſunt verba, vel alia ſigna exteriora conſenſum contrahentium exprimentia, res autem eſt traditio, ſeù translatio poteſtatis in corpora, verè enim transfertur dominium, & corpora traduntur, atque ita datio corporum eſt materia,& tenet locum rei in Sacramento Matrimonii, ut expreſsè innuit Doctor 4. diſt. 26. q.1. ſub P, quæ omnia propriis locis de unoquoque Sacramento magis explicabuntur.

12 Secundò dicendum eſt res, & verba, quæ dicuntur materia, & forma Sacramentorum ſemper eſſe partes intrinſecas, & eſſentiales Sacramentorum, quæ in uſu conſiſtunt, & in fieri, qualia ſunt omnia præter Euchariſtiam,quæ habet modum permanentis, ac veluti etiam in facto eſſe conſiſtit, & utraque eſſe fundamentum relationis ſigni, quam Sacramentum pro formali importat. Ità etiam ſtatuimus loco cit. & eſt communis omnium ſententia, quod ibi probavimus ex analogia ad compoſitionem naturalem, in qua partes illæ per modum materiæ, & formæ concurrere dicuntur; quæ ſunt compoſito intrinſecæ, & eſſentiales, una per modum determinabilis, alia per modum determinativi; ſed in Sacramentis novæ legis in uſu,& fieri conſiſtentibus tam res, quàm verba ſe habent,ut partes intrinſecæ, & eſſentiales ſigni Sacramentalis, res quidem, ut quid determinabile, verba verò, ut quid determinativum; ergo, &c. minor probatur, utraque enim neceſſaria ſunt, & neutra ſufficiunt ad fundandam ſignificationem Sacramentalem,ſiquidem in Sacramento Baptiſmi, verb. gr. nec ablutio ſine verbis, nec verba ſine ablutione ſufficerent ad internam animæ ablutionem ſignificandam, ablutio namque ſine verbo *Baptizo* indifferens eſt ad humectationem,frigefactionem, & ablutionem ſignificandam, & verbum *Baptizo* ſine ablutione eſt falſum. De Euchariſtia verò, quia eſt Sacramentum permanens, aliter diſcurrendum eſſe inquit Doctor 4. diſt. 8. q. 1. quamvis enim verba conſecrationis poſſint dici forma Sacramenti Euchariſtiæ, quatenus ſunt forma conſecrationis, quæ eſt inchoatio hujus Sacramenti propriè tamen loquendo non ſunt pars intrinſeca, & eſſentialis illius, ut evenit in cæteris Sacramentis, quæ in uſu conſiſtant, quia tunc non eſſet Sacramentum permanens, cùm verba non poſſint eſſe, niſi ſucceſſiva; ipſa tamen conſecratio conſiſtit in fieri, & ideò aliquam formam verborum requirit, ſed iſta non eſt forma Sacramenti, ſed conſecrationis Sacramenti, & intantùm illa verba dici poſſunt Sacramentalia, quia ad hoc Sacramentum pertinet, tamquam forma conſecrationis ejus, quæ eſt hujus Sacramenti inchoatio; ſed non dicuntur ſic Sacramentalia, ſicut verba Baptiſmi, illa enim ſunt Sacramentalia quia ſunt forma illius Sacramenti. Undè inquit Doctor hoc Sacramentum Euchariſtiæ conſiſtere in ſpeciebus conſecratis, itaut ipſæ ſpecies viſibiles ſint materia, ideſt. proximum fundamentum relationis ſignificationis, ipſa ſignificatio ſit formale. Et ſi quæras quodnam ſit in hoc Sacramento, tamquam materia, & aliud tamquam forma. Reſpondet,quòd non eſt hic aliud, tamquam materia,& aliud tamquam forma, ſicut eſt in aliis, cujus ratio eſt, quia hoc eſt Sacramentum permanens; & & ideò non poſſunt aliqua verba ad ejus eſſentiam pertinere, undè tandem concludit in ſolutione ad quartum utramque ſpeciem panis,& vini eſſe ſignum unius rei, ſcilicet,Corporis Chriſti ſub illis exiſtentis.

13 Sed obiiciunt aliqui, quòd ſuprà diximus ex Concil. Florent. omnia Sacramenta tribus perfici neceſſariò, rebus

tamquam materia, verbis tamquam forma, & Miniſtro, ubi etiam ſpecificatam materiam Sacramenti Euchariſtiæ eſſe panem, & vinum, quia in Euchariſtiæ inſtitutione legimus Chriſtum accepiſſe panem, & illa verba dixiſſe: *Hoc eſt Corpus meum*. Reſpondetur, quando Concil. Florent. ait materiam Euchariſtiæ eſſe panem, & vinum, hoc eatenus dixit quatenus ſint materia conſecrationis, quæ eſt inchoatio Sacramenti Euchariſtiæ; dixerat enim prius loquens de Sacramentis in genere, omnia tribus neceſſario perfici, rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & Miniſtro; ex quibus colligitur illa tria ſolùm eſſe neceſſaria ad fieri cujuſlibet Sacramenti, & hæc tria utique concurrunt etiam ad fieri Sacramenti Euchariſtiæ, quod eſt Conſecratio; undè quando ſubdit hæc omnia tribus conſtare, ſenſus eſt, quando non poteſt fieri Sacramentum, niſi per verba, & res, quod de omnibus eſt verum, & in hoc ſenſu quoque verum eſt Euchariſtiam in ſuo fieri habere res, & verba, at neceſſe non eſt, ut in facto eſſe hæc adſint. Quarè argumentum ex verbis Concilii deductum ad ſummum probat, panem, & vinum eſſe materiam Conſecrationis, verba verò formam; & in tantùm hæc dici poſſe materiam, & formam Sacramenti Euchariſtiæ, quatenus ſunt materia, & forma Conſecrationis; at abſolutè id aſſeri nequit, quia ſic inveniretur in Euchariſtia una cum Corpore, & Sanguine Chriſti ſubſtantiam panis, & vini remanere, quod eſt hæreticum, ut fusè diſcurrimus loc. cit.

14 Tertiò dicendum eſt, ut Sacramentum ſit validum, debere inter materiam, & formam, v. g. inter effuſionem aquæ in Baptiſmo, & pronunciationem verborum talem, & tamen eſſe conjunctionem, ut ſecundùm moralem hominum æſtimationem, ſpectata natura cujuſcumque Sacramenti, una alteram afficiat, hoc eſt, ut verba cenſeantur in talem rem cadere, & cum ea unum totale ſignum conſtituere. Ita Doctores communiter, & præſertim Scotus 4. diſt. 6. q. 3. infrà B. ubi inquit, quòd inter materiam, & formam Sacramentorum talis ſimultas requiritur, qualis requiritur in actibus humanis, noluit enim Chriſtus nos obligare ad tam ſubtilem ſimultatem, quamvis poſſet homo percipere, & ſervare. Ratio eſt, quia ſimultas materiæ, & formæ ſumi debet juxtà naturam compoſiti; ſi compoſitum ſit phyſicum, debent ſimul eſſe phyſicè, ſi morale, moraliter; undè in propoſito cum Sacramentum ſit compoſitum morale, & non phyſicum, ſatis erit ſi moraliter ſimul judicentur eſſe, etſi phyſicè aliqua mora intercedat. Sufficit ergò tanta conjunctio, ſeù propinquitas temporis inter res, & verba, quanta moraliter requiri videtur ad verificandum ſenſum verborum applicationem materiæ determinantem, quod totum prudenti judicio, & humano more æſtimandum eſt, ſicut fieri ſolet in aliis ſimilibus humanis rebus, & negotiis. Quoniam verò Sacramenta ex diverſis actibus humanis conſtant, quorum alii majorem ſimultatem, alii minorem ex natura ſua poſtulant, non poteſt una certa regula in omnibus aſſignari, ſed ſingularum operationum, quibus Sacramenta conſtant, eſt perpendenda natura, & juxtà earum diverſitatem poterit major, aut minor temporis propinquitas inter res, & verba eſſe neceſſaria, & ſufficiens; nam in confectione Sacramenti Euchariſtiæ requiritur, ut eo ipſo tempore; quo verba formæ proferuntur, materia ſit præſens, hanc enim, ut præſentem ſignificant pronomina demonſtrativa *Hoc*, *vel Hic*. In Sacramento autem Pænitentiæ, & Matrimonii major diſtantia admitti poteſt inter accuſationem pœnitentis, & abſolutionem Sacerdotis, quia peragitur per modum judicii, in quo accuſatio præſupponitur abſolutioni, nec requiritur, ut ſententia judicis cum rei accuſatione tempore conjuncta ſit; in Matrimonio etiam unius conjugis conſenſus poſt alterius conſenſum tamdiù ſequi, quamdiù hic moraliter permanere cenſetur, ſicut in aliis contractibus. In Baptiſmo, Confirmatione, Unctione, & Ordine requiritur talis conjunctio, ut dùm Miniſter verba pronuntiat, moraliter etiam cenſeatur lavare, &c.

15 Quamvis autem, ut dicebamus, non poſſit in omnibus una certa regula aſſignari, in praxi tamen hoc ſemper in omnibus eſt ſervandum, ut materia, & forma Sacramenti taliter conjungatur, quòd ſine periculo, & dubio, ſed modo certo, & tuto Sacramenta adminiſtrentur; qua ratione Doctor l. c. in Sacramento Baptiſmi requirit phyſicam ſimultatem ſaltem inter aliquam partem prolationis formæ, & materiæ, ut vel incipiat forma, antequam definat materia, vel è contrà incipiat materia, antequam forma abſolvatur, quam Scoti opinionem eſſe in praxi ſervandam conſulunt Navar. Sylveſter, Vivaldus, & plures alii apud Abell. part. 2. tract. 1. de Sacramentis in genere ſect. 2. ubi ait, quòd in Sacramentis, quæ in actione aliquà tranſeunte conſiſtunt, & quorum forma applicationem ipſius materiæ ſignificant, quamvis aliqui Doctores arbitrentur ad illorum validitatem ſatis eſſe, ut moralis aliqua conjunctio inter materiã, & formam reperiatur, ideoque validum, v. g. fore Baptiſmum, ſi ſtatim poſt ablutionem verba formæ proferantur, aut poſt formæ prolationem ablutio ſequatur; certior tamen, & tutior eſt in praxi aliorum Doctorum ſententia ad majorem certitudinem, ſcrupuloſque tollendos, qui aſſerunt materiam, & formam ſimul reipſa conjungi debere, itaut ſimul tempore materia Sacramenti applicetur, & verba formæ proferantur, aut ſaltem priuſquam materiæ applicatio finiatur, formæ prolatio inchoetur, vel vice verſa.

16 Quartò dicendum eſt, materiam, & formam Sacramentorum novæ legis fuiſſe determinatas ex inſtitutione Chriſti quoad ſubſtantiam, ità quòd ſi aliæ ſubſtantiæ ponantur quoad ſubſtantiam, non fiat Sacramentum. Ità etiam ſtatuimus q. 3. cit. cum Scoto 4. diſtinct. 3. quæſt. 2. & eſt communis Doctorum ſententia, quæ in primis conſtat ex Scriptura, ubi leguntur res, & verba à Chriſto Domino determinata pro Sacramentis. Deindè ex Concil. Florent. loc. cit. ubi ſingulis Sacramentis determinatas formas, & materias aſſignavit, & ex Trid. ſeſs. 3. can. 1. ubi docet Sacramenta novæ legis fuiſſe à Chriſto Domino inſtituta, ut inſtrumenta ad cauſandam gratiam, ac proindè ea inſtrumenta pro libito variare, & mutare non licebit, & conſequenter res, & verba Sacramentorum certa, & determinata eſſe debent, & ideò ſeſs. 20. cap. 20. aſſerit Eccleſiam non habere poteſtatem circà ſubſtantiam Sacramentorum. Demum id quoque conſtat ex perpetua, & conſtanti Eccleſiæ traditione, quæ ſemper docuit res, & verba determinata requiri ad Sacramenta. Unde D. Dionyſius lib. de Eccleſ. Hyrar. cap. inquit: *Primi duces Sacerdotalis muneris viſibilibus ſignis cœleſtia Sacramenta texuerunt, & partim ſcriptis, partim non ſcriptis inſtitutionibus nobis tradiderunt*. Obſervant autem communiter Doctores determinationem illam materiæ, & formæ, ſeù rerum, & verborum non eſſe æqualem, & ejuſdem rationis in omnibus Sacramentis novæ legis, ſed latitudinem quamdam habere, intra quam poteſt variatio aliqua reperiri abſque præjudicio validitatis Sacramenti; nam Chriſtus inſtituit, v.g. pro Euchariſtia panem de tritico, & vinum de vite, poteſt autem intra latitudinem hujus panis talis variatio reperiri, quòd ſit ex una, vel alia ſpecie tritici, quòd ſit azymus, vel fermentatus, & intrà latitudinem vini, quod ſit album, vel rubrum, purum, vel lymphatum, itaut talis materiæ variatio Sacramentum non irritet, dummodo vinum ſit de vite expreſſum, & panis non ex alio genere frumenti, quàm ex tritico. Sic etiam in Sacramento Pœnitentiæ quilibet dolor de peccatis ex ſupernaturali aliquo motivo elicitus, licèt non ſit ejuſdem ſpeciei, ad illius Sacramenti validitatem ſufficit, quia nimirum dolor ille ex quocumque motivo ſupernaturali elicitus, ſive ſit contritio, ſive attritio, eſt ſufficiens diſpoſitio ex parte pœnitentis ad abſolutionem peccatorum in Confeſſione recipiendam; è contrario autem in Baptiſmo, v. g. ſi aqua ſit congelata, quamvis ejuſdem ſit ſpeciei cum liquida, non eſt tamen materia Baptiſmi ſufficiens, quia non eſt apta ad corporalem ablutionem, undè determinatio materiæ in Sacramentis petenda eſt præſertim ex aptitudine ad uſum ipſius Sacramenti ſecundùm inſtitutionem Divinam. Sic pariter in forma Sacramentorum aliqua conſimilis latitudo reperitur intrà determinationem illius à Chriſto factam, nam cùm in reliquis ſex Sacramentis certa quædam, & determinata verba ore prolata requirantur. In Matrimonium ſigna, & nutus ad conſenſum de præſenti exprimendum verborum loco ſubſtitui poſſunt; & in aliis etiam Sacramentis, quæ certa verba ore prolata requirunt, determinatio verborum illorum ex qualitate ſoni, vel ſyllabarum, quibus illa conſtant, deſumenda non eſt, ſed ex ſignificatione, itaut eadem determinatè verba cenſeantur, quorum eadem eſt ſignificatio, ſivè Hebraicè proferantur, vel Græco, aut Latino ſermone, ſive vulgari Italico, Gallico, aut Hiſpanico, quia Chriſtus non determinavit, ut verba Sacramentorum hoc, vel illo idiomate proferantur, undè mutatio unius vocis in aliam eumdem ſenſum retinentem Sacramentum non invalidat.

17 Quinto dicendum eſt, ut valeat Sacramentum non debere fieri ſubſtantialem, ſeù eſſentialem mutationem materiæ, vel formæ, accidentalem verò mutationem, etſi ſæpè ſit illicita, non tamen invalidum facere Sacramentum. Ita etiam communiter Theologi docent, & Scotus præſertim 4. diſt. 3. q. 2. & diſt. 8. quæſt. 1. & alibi. Porrò mutatio materiæ Sacramentorum tunc ſubſtantialis cenſetur, quando tanta eſt, ut ſecundùm communem uſum, & æſtimationem hominum differat nomine, & re ab ea, quam Chriſtus præſcripſit, & inſtituit; accidentalis dicitur, quando cum ea eumdem adhuc retinet uſum, & nomen: formæ ſimiliter mutatio eſſentialis eſt, quando non manet idem ſenſus verborum, accidentalis autem, quando adhuc manet; unde ad dignoſcendum, quæ mutatio ſit eſſentialis, & quæ accidentalis hæc regula generalis eſt obſervanda, quod tunc mutatio eſſentialis cenſeatur, quando ſecundùm prudentem æſtimationem non manet ampliùs eadem res in

ſubſtan-

Digitized by Google

ubſtantia, nec in verbis eadem ſignificatio, itaut illa mutatio, quæ deſtruit ſenſum verborum à Chriſto inſtitutum, eſt ſubſtantialis, quæ verò non deſtruit cenſetur accidentalis; ex quo ſequitur nullum eſſe Sacramentum defectu materiæ, ſi materia cruda conſecretur, ideſt, farinacea maſſa nondum piſta, & igne cocta, quia ſecundùm communem uſum,& æſtimationem non eſt panis, ſivè hæc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſivè non; item ſi aquæ artificiales adhibeantur in Baptiſmo, quia non habent communem uſum, & nomen aquæ elementaris, eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent, valet tamen Sacramentum, & ſi aqua Baptiſmi ſit calida, & panis Euchariſticus ſit ater,fermentatus, &c. Defectu vero formæ Sacramentum eſt nullum, ſi litteræ aliquæ mutentur ſenſum variantes, quod facilè in initialibus contingit, ut ſi dicatur, in nomine Matris, Milii, &c. item ſi magna verborum fiat interruptio, itaut moraliter cohærere non videantur. Rurſus ſi forma diviſim à pluribus proferatur, verbi gratia, unus dicat. Ego te baptizo, alter in nomine Patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & ſenſus falſus. Forma verò valet, etſi non liceat, ſi omittas voces non eſſentiales, verbi gratia, *Ego*, *&* *Amen* in Baptiſmo, *enim* in forma Euchariſtiæ,ſi tantùm verba tranſponas,ut Hoc meum eſt Corpus, ſi ſynonima ſubſtituas, verbi gratia, abluo pro baptizo, ſi verbum aliquod addatur, quod tamen ſenſum ejus non evertat, v.g. In nomine Patris, qui te creavit, & ſimilia; in his enim omnibus, & ſimilibus caſibus mutatio formæ cenſetur eſſe accidentalis tantum, ut docet D. Thomas quæſt.6.art.7. Scotus loc. cit. & ſequuntur Layman, Toletus, Bonacina, Filliucius, & alii Summiſtæ paſſim.

QUÆSTIO SECUNDA.

De effectibus Sacramentorum.

18 SAcramenta maximè per ordinem ad effectus ſunt conſideranda, utpotè ex quibus eorum vis & efficacia magis percipitur, duplex autem Sacramentorum effectus à Theologis communiter aſſignari ſolet; unus primarius, qui eſt gratia habitualis, quæ eſt qualitas ſupernaturalis qua homo formaliter juſtificatur, qua de cauſa dicitur gratia ſanctificans; alter ſecundarius, qui dicitur Character, quo nomine intelligitur ſignum quoddam ſpirituale, quod animæ per quædam Sacramenta imprimitur, ratione cujus ſunt irreiterabilia, de hoc itaque duplici Sacramentorum effectu in hac quæſtione agemus, & prius de primario, ac poſteà de ſecundario.

ARTICULUS PRIMUS.

De primario effectu Sacramentorum, qui eſt gratia.

19 PRimò certum eſt, ac de fide contrà quoſdam veteres, ac etiam recentiores Hæreticos, Sacramenta novæ legis conferre gratiam ſanctificantem, & juſtificantem, non tantum Fidem excitando in ſuſcipiente, ſed per ſe, & propriè ex divina inſtitutione, hoc enim expreſsè Scripturæ teſtimonia demonſtrant, dum per Sacramenta præter Fidem remiſſionem peccatorum nobis promittunt, ac animæ ſalutem, quæ non niſi per gratiam juſtificantem obtineri poteſt, quod patet per plura Sacramenta diſcurrendo de Baptiſmo quidem Joan. 2. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, &c.* quibus verbis regeneratio ſpiritualis, quæ fit per gratiam, aquæ Baptiſmali, tamquam cauſæ tribuitur de Pœnitentia Jo. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis*, &c. quibus verbis ſignificatur Sacerdotes in Sacramento pœnitentiæ per abſolutionem verè peccata remittere, ac proindè gratiam conferre, ut declarat Conc. Trid. ſeſſ. 14. c.3. & 9. de Euchariſtia Jo. 6. *Qui manducat me, & ipſe vivet propter me*, vita nimirum ſpirituali, & gratiæ, de Ordine 2. ad Timoth.1. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam, quæ eſt in te, per impoſitionem manuum mearum*,& tandem de extrema Unctione Jacob 5.*Ungentes eum oleo in nomine Domini, &c. ſi in peccatis ſit, remittentur ei*, quibus verbis,declaratur vis hujus Sacramenti ad remittenda peccata, ac proindè ad gratiam conferendam. Undè ſequitur alia quoque Sacramenta eumdem habere effectum, cùm horum, & aliorum ſit par ratio.

Confirmatur auctoritate Conciliorum, & Patrum, nam in Concilio Florentino in decreto Eugenii, & Trident.ſeſſ.7.c.6.expreſsè definitum eſt *Gratiam conferri per legis Sacramenta ſemper, & omnibus quantum eſt ex parte Dei, ſi ritè ea ſuſcipiunt*, quod etiam expreſsè docent Chryſoſtomus homil. 60. ad populum dicens *Deum per viſibilia ſigna inviſibilem largiri virtutem*, & Auguſt. in Pſal.37. dicens *Sacramenta novi teſtamenti dare ſalutem*, & ſic etiam loquuntur alii Patres. Denique hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia infantibus verè, & realiter Sacramentum Baptiſmi exhibetur, per quod mediante Divina gratia peccatum originale deletur, in quibus tamen actus fidei non excitatur, tum quia alioquin Sacramenta non plus valerent, quàm prædicatio Evangelii, aliaque externa ſigna, quibus in audientium, & videntium animis fides excitatur.

20 Secundò certum eſt etiam, ac de fide Sacramenta novæ legis gratiam producere, & conferre,non ſolùm in quantum ſuſcipientes ad aliquem actum fidei,aut alium pium effectum objectivè excitant, ut præfati ſectarii dicebant, ſed propria virtute & efficacia, non quidem principaliter, hoc enim ſolius Dei eſt proprium, ſed inſtrumentaliter, & ex opere operato, ut Theologi loquuntur; quod ut facilius intelligatur, notandum eſt ex Scoto 4. d.1. d.6. K. dupliciter gratiam obtineri poſſe, uno modo ex opere operantis, & eſt quando obtinetur ex merito, vel ratione diſpoſitionis præciſè, ut eſt ab operante, quo modo ſemper intervenit aliquod meritum ſaltem de congruo reſpectu gratiæ; alio modo ex opere operato, & eſt quando præciſè ratione operis externi, vel Sacramenti applicati datur aliqua gratia ultrà omne meritum operantis, tam de condigno, quàm de congruo. Undè in propoſito gratiam conferri ex opere operantis in aliquo Sacramento idem eſt, ac conferri intuitu meriti ipſius operantis, ſeu illius, qui eſt conficiens, vel adminiſtrans Sacramentum, aut illud ſuſcipiens, gratiam verò conferri ex opere operato idem eſt, ac conferri gratiam præciſè vi ipſius operis operati, ideſt, Sacramenti applicati, & facti, prout juxtà Divinam inſtitutionem faciendum eſt. Quod igitur novæ legis Sacramenta gratiam quoque conferant ex opere operato ſatis apertè demonſtrant Scripturæ teſtimonia jam relata, quæ hanc vim ſingulis tribuit Sacramentis, tum quia alioquin ex opere operantis poteſt, & ſolet homo gratiam conſequi, vel ejus augmentum per alios quoque virtutum actus, undè non eſſet quicquam proprium, ac peculiare Sacramentorum ſic gratiam conferre. Confirmatur etiam auctoritate Conciliorum, & Patrum, nam Trid. ſeſſ.7. can.8. dicit. *Si quis dixerit per novæ legis Sacramenta non conferri gratiam ex opere operato, anathema ſit*, & D.Aug.lib.19. contrà Fauſtum cap. 11. vim Sacramentorum quoad gratiam conferendam appellat *inenarrabilem*, & c. 16. ait, *Sacramenta novæ legis plurimum à legalibus diſtare, & eſſe virtute majora, utilitate potiora*, talia autem non eſſent, ſi ſolùm ex opere operantis gratiam conferrent. Item S. Cyprianus ſerm. de Cœna Domini ait: *Sacramentis ineſſe æternæ vitæ effectum*. Denique Innocentius Tertius lib. 1. de Myſteriis Miſſæ inquit: *Miſſæ ſacrificium conferre gratiam, licèt per malos miniſtros, quid etiamſi opus operans ſit fortaſſe immundum ex parte miniſtri, tamen opus operatum eſt ſemper mundum reſpectu Dei*. Cùm autem Sacramenta dicuntur hoc modo conferre gratiam hoc intelligi debet, ut ſuprà diximus non quidem in eo ſenſu, quòd ſint cauſa principalis, cùm enim gratia ſit ſublimis quædam naturæ Divinæ participatio, ſolus Deus eſſe poteſt cauſa principalis, & auctor gratiæ, ſed dici debent cauſæ inſtrumentales, quatenus talia ſigna ſenſibilia aſſumuntur à Deo ad conferendam gratiam ſupra omnem eorum virtutem, & extrà omnem naturæ ordinem.

21 Tertiò, quia duplex occurrit modus, quo Sacramenta dici poſſunt ſic inſtrumentaliter gratiam conferre; unus phyſicus, itaut Sacramentum per veram, & propriam efficientiam ex ipſa Sacramenti ſubſtantia directè, & immediatè manantem per verum, & phyſicum influxum gratiam in anima producat, quo pacto anima,v.g.per oculum, tamquam per inſtrumentum actum viſionis producere dicitur; alter moralis, itaut gratia à ſolo Deo immediatè producatur, & ad præſentiam, & exhibitionem ipſius Sacramenti, tamquam ſigni ab ipſo inſtituti, in animam infundatur, quæ actio gratiæ productiva non ab ipſo Sacramento directè, & immediatè egrediatur, ſed à ſolo Deo ad exhibitionem Sacramenti, qui modus cauſandi ſolam dicit cauſalitatem moralem. Controverſia famoſa eſt inter Thomiſtas, & Scotiſtas, quonam horum modorum Sacramenta ſint cauſæ inſtrumentales gratiæ, an ſcilicet, phiſicè, vel ſolùm moraliter. Thomiſtæ affirmant Sacramenta per phyſicam efficientiam, & cauſalitatem gratiam conferre; Scotiſtæ verò aſſerunt eſſe cauſas tantùm morales, quatenus ad gratiam producendam, & ſuſcipientibus largiendam movent ipſum Deum gratiæ omnis auctorem, largitorem, qui ideò gratiam illam tunc vult conferre, quia Sacramentum rectè perfectum, & debitè ſuſceptum eſt. Quam ſententiam ex profeſſo docuit Scot. 4. diſt. 2. q.4. & 5. §. *Ad primam*; *ergo quæſtionem*, & nos fusè defendimus d.1. c. de Sacrament. in genere q.4. ex Conciliis, & Patribus efficientiam gratiæ tribuentibus immediatè,& proximè ipſi Deo, per miniſterium tamen, & exhibitionem ipſius Sacramenti, ita

ità enim expreſsè docuit Concilium Moguntium ſub Paulo III. celebratum anno 1549. cap. 11. ubi loquens de Sacramentis novæ legis, & eorum efficacitate in gratia conferenda ait, *non eſſe ritus ſimplices, ſed ſacroſancta ſingula, & efficacia ſigna, quæ ritè ea ſuſcipientes gratiam eis conferendo ſanctificant; gratiam verò Sacramentalem, non ex ipſa externarum rerum virtute, nec ex merito miniſtri, ſed ex interna, & divinæ operationis virtute æſtimandam eſſe*, quibus verbis exprimit Concilium gratiam nobis per Sacramenta collatam non externo ſymbolo Sacramẽtali tribuendam eſſe, ſed internæ virtuti, & operationi divinæ.

22 Hoc idem innuunt Patres Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Cyprianus, & alii loc. cit. adducti, dum dicunt in Sacramentorum ſuſceptione Deum ſolum eſſe, vel Spiritum ſanctum, qui animam ſanctificat, mundat, & lavat, dum exterius Sacramentum perficitur, elementum lavare extrinſecus, Deum verò mundare intrinſecus, & tandem Sacramentum ſignificare viſibiliter, quod Deus agit inviſibiliter, quo quidem loquendi modo ſatis expreſsè Patres ſignificant, non ipſum Sacramentum per modum cauſæ phyſicæ gratiam efficere, ſed Deum ipſum immediatè ad exhibitionem Sacramenti. Denique rationibus hoc idem ibi probavimus oſtendendo improbabilitatem, & impoſſibilitatem omnium modorum, quibus Thomiſtæ defendere, & ſuadere nituntur Sacramenta phyſicè gratiam cauſare, & præſertim modi communioris, quo utuntur, dùm dicunt Sacramentum immediatè efficere ipſam gratiam in anima recipiendo in ſe virtutem quamdam à Deo ſuperadditam, qua per modum inſtrumenti elevatur ad producendam gratiæ effectum, hunc enim dicendi modum ex inſtituto reiicit Doctor loc.cit.4.d.1.quæſt.5. §. *Contra opinionem iſtam*, quia gratia eſt adeò ſublimis, & excellens Divinæ naturæ participatio, ut non videatur poſſibilis ulla virtus creata illius phyſicè effectiva, vel enim hæc eſſet corporea, vel ſpiritualis; non primum, quia virtus corporea non ſufficit ad producendam formam taliter ſpiritualem, & ſupernaturalem, nam adhuc ita erit improportionata, ſicut ipſa Sacramenti ſubſtantia, quod eſt corporeum. Neque ſecundum, quia virtus ſpiritualis in ſubjecto corporeo collocari nequit, cui tamquam accidens inhæreat, aut enim eſſet indiviſibiliter, ideſt, tota in toto, & tota in qualibet parte, aut diviſibiliter, ideſt, tota in toto, & pars in parte, non primo modo, quia inter omnes formas materiam perficientes ſola intellectiva ponitur talis, nec ſecundo modo, quia tunc extenderetur per accidens in ſubjecto, quod eſt contra rationem virtutis ſpiritualis. Ità diſcurrimus qu.4. cit. art. 1. num. 149. & ſequentibus. Deinde art. 2. num. 155. probamus cum Doctore loc. cit. quod etiam ſi poſſibilis eſſet modus ille cauſalitatis, adhuc Sacramentis, prout de facto ſunt inſtituta, tribui non debet, nec convenire poteſt, nam per Sacramenta, quæ in fieri conſiſtunt, & ſucceſſivè exercentur gratia, producitur in inſtanti ultimo, in quo jam non eſt Sacramentum, nempè per primum non eſſe illius; in quo verum eſt dicere, cùm ſit inſtans extrinſecum, nunc non eſt Sacramentum, ſed immediatè antè fuit; ergò nequeunt eſſe cauſæ inſtrumentales phyſicæ, quia nihil poteſt phyſicè cauſare etiam per modum inſtrumenti, niſi actu exiſtat, ſiquidem actualis exiſtentia eſt conditio ſimpliciter neceſſaria ad phyſicam cauſalitatem, ſivè principalem, ſivè inſtrumentalem. Reſponſiones autem, & objectiones Thomiſtarum adamuſſim rejectæ ſunt, & ſolutæ loc. cit. Sunt verò cauſæ morales gratiæ Sacramenta non quidem principales, ſed tantùm inſtrumentales, tùm quia ſic vocantur à Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. tum quia cauſa moralis principalis ipſius gratiæ eſt paſſio Chriſti Domini, ut dicitur ibidem, in cujus virtute dumtaxat Sacramenta hunc ſuum attingunt effectum.

23 Quartò, cum certum ſit Sacramenta omnia novæ legis conferre gratiam ſanctificantem, ſivè primam, ut Baptiſmus, & Pœnitentia, ſivè ſecundam, quæ eſt augumentum ipſius præhabitæ gratiæ, ut reliqua Sacramenta, quæri ſolet, an Sacramenta cauſent aliam gratiam, quòd ſanctificantem, quod quæſitum breviter reſolvimus diſc. cit. quæſt. 10. art. 1. ubi cum communi ſententia diximus nullam gratiam cõferri per Sacramenta à gratia habituali diſtinctam præter auxilia aliqua particularia, quæ Deus dare decrevit tempore opportuno Sacramenta debitè recipientibus, quod etiã deducitur ex Scoti principiis, poſtquam enim 4.diſt.1. q.4. & 5. docuit Sacramenta gratiam conferre habitualem, ſeu ſanctificantem, agens poſteà de Sacramentis in particulari, aliquos peculiares effectus ſingulis aſſignat, & gratias diſtinctas ab illa communi, quàm omnia cauſant, quæ non important, niſi auxilia prædicta, agens enim de Baptiſmo inquit per gratiam ab illo collatam nos regenerari, per Confirmationem nec nos roborari ad confitendum conſtanter Chriſti fidem, per Ordinem dari gratiam dignè exequendi miniſteria ſacra, quod conſequenter de aliis quoque dicendum eſt, ut docet D.Bernardus ſerm. de Cœna Domini; etenim per Sacramentum Euchariſtiæ conferuntur ſubſidia ad perſeverandum in gratia, & ut non ſentiamus tam magnas iræ, invidiæ, & luxuriæ tentationes, quas ſine illo Sacramento experiremur; per Sacramentum Pœnitentiæ pœna æterna in temporalem commutatur; per Sacramentum Matrimonii dantur auxilia ad ejus onera ſuſtinenda, & prolem rectè educandam; & tandem per extremam Unctionem conferuntur auxilia, quibus infirmus reſiſtat tentationibus in fine vitæ occurrentibus, & quibus ſanitatem recuperet, ſi magis ad bonum animæ conducat. Undè concluditur, quòd gratia, quam ſingula Sacramenta addunt ſupra communem gratiam, quam omnia conferunt, conſiſtit in auxiliis actualibus ad fines ſpeciales juvantibus, ob quos ſingulã Sacramenta ſunt inſtituta; atque ità gratia Sacramentalis differt à gratia communi habituali ab omnibus Sacramentis cauſata per ordinem ad peculiares effectus Sacramentorum ad quos præſtandos gratia ipſa communis ordinatur per ſpecialia Dei auxilia in ſingulis Sacramentis collata, quæ doctrina eſt etiam Divi Bonaventuræ 4. diſt.1. quæſt.6. & diſt.7. art.2. quæſt.2. & in hoc ſenſu dici ſolet ſingula Sacramenta ſpecialem aliquam gratiam conferre, ratione cujus inter ſe diſtinguuntur, quatenus quodlibet Sacramentum confert peculiarem gratiam ex vi ſua diſtinctam à gratia alterius ratione peculiaris effectus, quæ quidem ſpecialia auxilia diſtinctè etiam recenſentur, ac enumerantur Concil. Florent. in decreto Eugenii Papæ, & diſtinctius, ac facilius intelligentur ex iis, quæ infrà de unoquoque Sacramento in particulari dicenda ſunt. Tribuuntur autem illa ſpecialia auxilia non ſtatim, ac Sacramentum recipitur, ſed iis temporibus, & occaſionibus, in quibus convenientia, & neceſſaria talia auxilia videntur illi, qui eſt ut ait Propheta Pſalm. *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione*.

24 Quintò quæritur, An Sacramenta novæ legis æqualem ſemper conferant gratiam. Pro reſolutione notandum eſt, quæſitum hoc in duplici ſenſu accipi poſſe; primò, an diverſa Sacramenta, ut v. g. Baptiſmus, & Euchariſtia æqualem conferant gratiam, ſecundò, an unum, & idem Sacramentum æqualem conferat gratiam omnibus illud ſuſcipientibus. Et quidem in primo ſenſu omnes conveniunt conferre inæqualem, nam in Concil. Trid. ſeſſ.7. can.7. definitum eſt Sacramenta omnia non eſſe inter ſe æqualia, ſed alia aliis digniora eſſe, & excellentiora undè communiter hic ordo dignitatis inter Sacramenta aſſignari ſolet, ut etiam ſatis indicat Trid. ſeſſ.13. cap. 1. & ſeq. quòd omnium digniſſimum, & præſtantiſſimum ſit Sanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramentum, ſecundum dignitatis locum obtineat Sacramentum Ordinis, tertium Confirmatio, quartum Baptiſmus, quintum extrema Unctio, ſextum Pœnitentia, & ſeptimum Matrimonium, valdè autem conſentaneum eſt Deum voluiſſe majorem, & uberiorem gratiam conferre cæteris paribus per Sacramenta digniora, & perfectiora, qua ratione Theologi communiter dicunt Euchariſtiæ Sacramentum majorem, & uberiorem gratiam præ cæteris conferre. In ſecundo autem ſenſu concedunt omnes Sacramenta ejuſdem rationis inæqualem conferre gratiam pro inæquali recipientis diſpoſitione, itaut major gratia conferatur magis diſpoſito, & minus diſpoſito minor, ſic enim expreſsè docet Tridentinum ſeſſ. 6. cap.7. dùm inquit loquens de adultorum juſtificatione illos juſtitiam recipere *ſecundum propriam cujuſque diſpoſitionem, & cooperationem*, & ratio deducitur ex perfectiſſima Dei providentia, & juſtitia diſtributiva, quemadmodum enim majori contritioni, & diſpoſitioni juxtà Sacramentum major quoque gratia correſpondet, ità majori attritioni, quæ in Sacramento locum contritionis ſupplet, major quoque gratia correſpondere debet. Petes, an gratia illa uberior, quæ melius diſpoſitis tribuitur, ſit tantùm ex opere operantis, an etiam ex opere operato.

25 Aliqui putant melius diſpoſitis tribui majorem gratiam non modò ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, nam actus illi, per quos homo ad ſuſcipiendum aliquod Sacramentum diſponitur, duobus modis ſpectari poſſunt, primò prout ſunt ex ſe alicujus gratiæ meritorii, ſecundò prout paſſivè diſponunt ſubjectum ſuum, & magis aptum reddunt ad effectum Sacramenti recipiendum, & ſic duplex illis reſpondet gratia; ſi ſpectentur priori modo, gratiam merentur ex opere operantis; ſi poſteriori modo, reddunt hominem aptum ad majorem gratiam Sacramentalem ex opere operato recipiendum. Ità Abellius c.1. de Sacramentis in genere ſect. 5. cum Becano, & aliis. Sed quamvis hoc ſit ſatis probabiliter dictum, aliter tamen pluribus Scotiſtis dicendum videtur de mente Doctoris 4. diſt.4. q. 7. §. *ſic ergò* quod ſcilicet, illa uberior gratia, quæ melius diſpoſitis tribuitur, ſit tantùm ex opere operantis, non autem ex opere operato; inquit enim ibi, quod quantùm ex parte ipſius Sacramenti Deus aliquam gratiæ portionem diſpoſuit regulariter conferre cum iſto ſigno, ità quod nulli minorem, & ità dici poteſt conferri virtute Baptiſmi, de quo ibi loquitur; quia virtu-

Digitized by Google

virtute veritatis hujus ſigni, & ſicut determinatio iſta univerſalis quantum ad illum gradum eſt uniformis, ità & effectus æqualis; ex quibus verbis mens ejuſdem colligitur eſſe, ut advertimus diſp. 1. cit. quæſt. 9. ar. 1. quòd Deus de facto gratiam Sacramentalem determinavit ad certum, & determinatum gradum, ità quòd nulli ſuſcipienti Baptiſmum, v. g. conferatur unquam major, vel minor gradus gratiæ, & ille confertur ſemper ex vi Sacramenti illud ſine obice ſuſcipienti; & ex vi ejuſdem, quod eſt idem ac ex opere operato, numquam major confertur, vel minor, ſed omnibus æqualis; & ſi interdum alicui melius diſpoſito confertur major, id erit ex opere operantis, & non ex opere operato, & ratio eſt, quia quodlibet Sacramentum habet definitum effectum ex certa lege, & promiſſione Dei, ut docet Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 7. de Sacramentis in genere, & ideò hic effectus ex parte Sacramenti ſemper eſſe debet æqualis, ſicut enim Sacramentorum ſignificatio debuit eſſe determinata pro ſingulis, ità & eorum efficientia quantum eſt ex parte Sacramenti; hæc tamen eſt quæſtio de nomine, quia ſemper major gratia confertur melius diſpoſitis, ſivè hæc majoritas ſit ex opere operantis, ſivè ex opere operato.

26 Sextò quæri ſolet, An omnia Sacramenta vim habeant conferendi primam gratiam. Hanc difficultatem reſolvimus diſp. 1. cit. qu. 10. ar. 2. ubi diximus cum Scoto 4. d. 9. qu. un. & diſtinct. 25. qu. un. non omnia Sacramenta ex ſe, & ex vi ſuæ inſtitutionis primam gratiam conferre; nam quædam per ſe, & principaliter ſunt inſtituta ad delendum peccatum originale, vel actuale, ut Baptiſmus, & pœnitentia, quæ proindè ex vi ſua, & propria inſtitutione habent conferre primam gratiam, ideoque communiter Sacramenta mortuorum appellari ſolent, quia nimirum ſunt inſtituta ad præbendam vitam ſpiritualem iis, qui ſpiritualiter per peccatum mortui erant. Alia verò ſunt Sacramenta per ſe, & principaliter inſtituta ad perficiendam magis animam, ut Confirmatio ad roborandam animam, non enim corroboratur, niſi quòd prius eſſe habet, & Euchariſtia ad eamdem reficiendam per modum cibi ſpiritualis, ideoque dici ſolent Sacramenta vivorum, quia per ſe loquendo ſupponunt, & juxtà ſuam inſtitutionem animam eſſe in gratia. Ex quo fit ut volentes ad hæc Sacramenta vivorum accedere, ità diſpoſiti eſſe debent, ut ſaltem in ſua conſcientia, & exiſtimatione eſſe in ſtatu gratiæ ſupponuntur, quod non requiritur in accedentibus ad ſacramentum Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, quæ dicuntur Sacramenta mortuorum. Addimus tamen loc. cit. per accidens, & indirectè fieri poſſe, ut Sacramenta inſtituta ad primam gratiam conferendam conferant augumentum gratiæ, & è contrà illa, quæ inſtituta ſunt ad augumentum, conferant aliquando etiam primam gratiam, quod ità declaravimus ibidem, quia contingere poteſt ex una parte, ut accedens ad Baptiſmum, vel pœnitentiam ſupponatur eſſe in ſtatu gratiæ per actum perfectæ contritionis, in quo ſanè caſu hæc duo Sacramenta, alioquin per ſe ad primam gratiam conferendam inſtituta, conferant ſecundam, ſeù augumentum gratiæ, ut ait Doctor 4. diſt. 4. qu. 6. Ex alia parte poteſt etiam per accidens contingere, ut aliquis habens aliquod mortale oblitum, putans tamen bona fide ſe eſſe in gratia, cum attritione accedat ad Sacramentum aliquod vivorum, & tunc ex virtute talis Sacramenti, alioquin ad ſolùm gratiæ augmentum conferendum inſtituti, primam gratiam recipiat, & à peccato juſtificetur, & ratio eſt, quia Sacramenta omnia ex ſe vim habent conferendi gratiam non ponentibus obicem, ex Tridentino ſeſſion. 6. canon. 6. & 7. taliter autem ſe habet homo bona fide accedens, & inculpabiliter ignorans ſe eſſe in ſtatu peccati, ſed tamen re vera attritus de peccatis, cum qua attritione reciperet utrique gratiam per Sacramentum Baptiſmi, vel pœnitentiæ; ergò etiam dici debet retinere primam gratiam in tali caſu per Sacramenta vivorum modo jam explicato loco citato. Specialis tamen difficultas eſt de Sacramento Euchariſtiæ, an valeat primam gratiam conferre, & peccatum mortale remittere ſaltem per accidens, de qua fusè agimus etiam loc. cit. ad quem brevitatis gratia Lectorem remitto.

27 Poſtremò quæri ſolet, quo tempore Sacramenta gratiam conferant. Conveniunt Doctores Sacramenta cauſare gratiam, quando ſunt in eſſe completo Sacramenti, ideſt in eo inſtanti, in quo materia, & forma habent perfectam ſignificationem, ad quam ſunt inſtituta, ſivè Sacramentum ſit completum, & perfectum in ultimo inſtanti prolationis verborum, ſivè in ultimo inſtanti materiæ, ſivè in ultimo inſtanti utriuſque, ſi materia, & forma ſint ſimul. Ratio eſt quia Sacramenta gratiam producunt in eo inſtanti, in quo gratiam ſignificant, ſiquidem Sacramentum eſt ſignum practicum, ut ſuprà dictum eſt, quod ſcilicet, ſignificat, & ſignificando producit, ſed ſignificat gratiam in eo inſtanti, in quo materia, & forma perfectam habent ſignificationem; ergò, &c. undè Sacramentum Baptiſmi, verbi gr. cauſat gratiam in eo inſtanti, in quo ablutio, & prolatio verborum perfectum ſenſum gignit, & conſequenter non eſt verus Baptiſmus, quando quis, aut nondum abluit, aut nondum protulit verba perfectum ſenſum habentia. Ità Suarez, Henriq. Coninchius, Bonac. & alii paſſim. Qui tamen minus rectè dicunt illud ultimum inſtans, in quo completur Sacramenti ſignificatio, & gratia producitur, eſſe inſtans intrinſecum; hoc enim repugnat principiis Philoſophiæ docentis ſucceſſiva deſinere per ultimum inſtans extrinſecum, ſeù per primum ſui non eſſe quatenus valet dicere, modò non eſt, immediatè anteà erat; undè aſſignari non poteſt ultimum eſſe entis ſucceſſivi, nec ejus ultimum indiviſibile, ſicut aſſignatur punctum in linea, eò quòd ſit ens permanens; ergò gratia producitur in ultimo inſtanti extrinſeco, in quo jam non eſt Sacramentum, ſed immediatè anteà fuit, cùm enim hoc ſit ens ſucceſſivum, excepta Euchariſtia, v. g. prolatio verborum, vel motus localis ablutionis in Baptiſmo, debet deſinere per primum non eſſe; in quo verum eſt dicere, cùm ſit inſtans extrinſecum, nunc non eſt forma illa integra, ſed immediatè anteà fuit, hoc eſt toto tempore ab inceptione prolationis uſque ad illud inſtans, ut fuſius dictum eſt diſp. cit. qu. 4. ar. 2. nu. 158.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectu ſecundario quorumdam Sacramentorum, qui eſt Character.

28 PRimò conveniunt Doctores nomine Characteris intelligi ſignum quoddam ſpirituale, quod animæ per quædam Sacramenta imprimitur, ut enim diximus diſp. 1. cit. qu. 5. ar. 1. Character eſt nomen græcum idem ſignificans, quod latinè ſonat ſignum, nota, vel ſigillum alicui rei impreſſum, & affixum; & dicunt eſſe ſignum indelebile, nec ullis peccatis obiterari poſſe, ac proinde Sacramenta, quę illum imprimunt, iterari non poſſe; immò Characterem illum manere etiam poſt mortem, non ſolùm in animabus beatorum, ſed etiam damnatorum, in illis quidem ad majorem ornatum, & ſplendorem, in iſtis verò ad majorem ignominiam, & confuſionem. Ità de nomine, & natura Characteris diſcurrit Scotus noſter 4. diſt. 6. qu. 9. §. *De Primo*, & ità expreſsè definitum eſt in Concil. Trident. in decreto Eugenii Papæ, & in Trident. ſeſſ. 7. can. 9. & antè præfata Concilia idipſum docuerunt SS. Patres, undè D. Ambroſ. l. 1. de Spiritu Sancto inquit *Spiritu ſignamur, ut ſplendorem, atque imaginem ipſius tenere poſſimus, quod eſt utique ſpirituale ſignaculum*, & Cyrill. Hieroſ. præfatione in Catech. Baptiſmi Sacramentum per effectus definiens ait eſſe *ſignaculum ſanctum, & indelebile*, & ſic etiam de Charactere diſcurrit D. Aug. ſerm. de geſtis cum Emerito c. 6. & l. 2. contrà Epiſt. Parmeniani. Et quidem ejuſmodi Characterem verè imprimi animæ per ſuſceptionem quorumdam Sacramentorum colligitur etiam ex pluribus Scripturæ locis, ut ad Epheſ. 1. *In quo credentes ſignati eſtis*, ubi Apoſtolus loquitur de ſignaculo ſpirituali, quod accipitur in Baptiſmo, ut exponunt Chryſ. Hieron. & alii Patres; & ad Epheſ. 4. *Nolite contriſtare Spiritum Sanctum, in quo ſignati eſtis in diem redemptionis*, quem etiam locum intelligit Hieronymus de Charactere baptiſmali. Item 2. Corint. 1. *Unxit nos Deus, & ſignavit nos* ubi Apoſtolus de Sacramento Confirmationis loquitur, & Unctioni illius ſignaculum conjungit, quę loca fuſius declarata apud Bellarmin. videri poſſunt t. 5. l. 2. c. 20.

29 Secundò conveniunt Doctores tria tantùm Sacramenta Characterem imprimere, Baptiſmum, ſcilicet, Confirmationem, & Ordinem, ut conſtat ex Concil. Florent. & Trident. cit. quod etiam ratione ſuadetur, ut diximus qu. 5. cit. quia tria illa tantùm Sacramenta iterari non poſſunt, ut ex praxi continua Eccleſiæ colligitur, alia verò quatuor iterari poſſunt; hoc autem verum non eſſet, niſi Characterem imprimerent, ſiquidem ex ſola Characteris impreſſione Trident. loc. citat. deducit illa tria Sacramenta iterari non poſſe, alioquin nulla ratio eſſet, cur iterari non poſſent, ſicut alia Sacramenta; ergò ex non iteratione, tamquam ab effectu, quod Characterem imprimant, rectè deducitur. Rurſus hoc probat Scot. 4. diſt. 6. q. 10. ut l. c. dicebamus eleganti congruentia ex politia humana deducta, nam ſicut qui in familia Principis benè diſpoſita, vel exercitu benè ordinato ad diverſa applicantur officia, diverſis notis, ac inſignibus notari ſolent; quibus eorum munus cognoſcatur, & ab aliis diſcernantur; ità in exercitu, & familia Chriſti diverſi ſunt hominum ordines, ſinguli propriis Characteribus notati, quibus eorum munus cognoſcatur, ab aliis diſcernantur; nam per Baptiſmi Characterem homo familię, & militię Chriſti adſcribitur, & ab omni alio extrà hanc familiam diſtinguitur; per Characterem Confirmationis deputatur homo tamquam miles Chriſti ad certamen ſpirituale, ad profitendam fidem, & ſtrenuè pugnan-

Digitized by Google

pugnandum contrà fidei perſecutores, & tandem per Characterem Ordinis deputatur homo, tamquam Chriſti Miniſter ad Sacramenta diſpenſanda, & varias actiones ſacras obeundas juxtà Ordinum diverſitatem; quam congruentiam indicavit etiam D. Aug. cit. lib. 2. contrà epiſt. Parmeniani, nam ibi loquens de Baptiſmo, & Ordine dicit, Sacramenta illa non minus inhærere apoſtatis, quàm corporalem notam Imperatoris militibus fugitivi, ideoque illa non eſſe iteranda, dum apoſtatæ ad Eccleſiam redeunt; hac igitur ratione valdè congruum eſt, ut per tria illa Sacramenta diverſi imprimantur Characteres juxtà graduum, & munerum diverſitatem. Ex quo rurſus Doctor l.c. ſub lit. I. deducit rationem, cur alia Sacramenta præter hæc tria Characterem non imprimant, nullus enim habet determinatum gradum in familia Regis, quia comedit, vel bibit, nec quia poſt offenſam Domini reconciliatur ſibi, nec quia perſonas multiplicat in illa politia, nam iſti actus communes eſſe poſſunt omnibus in quocumque gradu, ſed alium gradum habet aliquis, quando in familia Domini recipitur; alium quando conſtituitur miles ad Rempublicam defendendam; & alium quando conſtituitur, ut ſupremus in familia ad conſtituendum alios in gradibus determinatis. Sic in propoſito alia Sacramenta, ut Euchariſtia ad nutritionem ſpiritualem ordinata, Matrimonium ad procreationem corporalem, Pœnitentiam ad reconciliationem in nullo certo gradu conſtituunt in Eccleſia, immo poſſunt eſſe communes omni membro Eccleſiæ in quocumque gradu; atque ideò nulla eſt ratio, vel congruitas, cur hæc Sacramenta Characterem imprimant, ſicut illa tria.

30 Tertiò conveniunt etiam Theologi, ut l. c. dicebamus, in hoc quòd Character producatur à Sacramento eo modo, & eo tempore, quo producitur gratia ſanctificans, ſi non adſit obex. Ratio eſt, quia Character eſt effectus Sacramenti ſecundarius ſicut gratia eſt primarius, ut ſuprà dictum eſt, ideoque produci debet ex opere operato, & tunc quando Sacramentum cenſetur completum, ut de gratia jam diximus. Quod tamen cum hoc diſcrimine, & limitatione intelligendum eſt, quòd gratia, ſi adſit obex, non producitur, producitur tamen Character, & ratio eſt, quia ipſe non ponitur directè ad ſanctificandum, & juſtificandum, ſicut ponitur gratia, unde quando adeſt obex, adhuc Character producitur ipſo non obſtante, gratia vero ſolùm, quando obice ablato Sacramentum iterum reviviſcit. Ex quo deducitur ad productionem Characteris nullam requiri diſpoſitionem, qualis requiritur ad productionem gratiæ, ſed ſolùm quod Sacramentum debito modo conficiatur, hoc eſt, cum debita materia, & forma, & intentione Miniſtri. Et hinc tandem deducitur Characterem eſſe animæ impreſſum indelebiliter, ut ſuprà dictum eſt, cujus rationem innuit Doctor l.c. §. *Ad quæſtionem*, quia quicquid corrumpitur, vel corrumpitur ex defectu ſubjecti, vel conſervantis, vel ratione contrarii oppugnantis; at Character ex nullo capite ex enumeratis corrumpi poteſt; non quidem ex primo, cùm ejus ſubjectum ſit anima, quæ eſt immortalis; non ex ſecundo, quia conſervatur à Deo; nec denique ex tertio capite, quia nullam formam phyſicè contrariam habet, nec etiam moraliter, ſi enim ullam talem haberet, maximè eſſet peccatum, conſtat autem eum manere in peccatoribus ex auctoritate Patrum, & Conciliorum, præſertim Concilii Florentini, & Trident. cit. quarè ſequitur eſſe indelebilem, & à parte poſt, æternum, ut l. c. fusè diſcurrimus.

31 Quartò quamvis etiam Theologi paſſim in hoc conveniant, quod Character eſt ens phyſicum reale ab anima realiter diſtinctum, quia impreſſio Characteris eſt actio realis juxtà modum loquendi Conciliorum, & Patrum, atque ideò Character eſt res aliqua verè, & realiter exiſtens, non verò ſola rationis relatio, aut extrinſeca denominatio, cùm ſit effectus per realem actionem productus. Adhuc tamen in multis aliis diſcrepant, & diſputant, an ſit forma realis relativa, vel potiùs forma aliqua abſoluta de genere qualitatis, & ad quam illius ſpeciem pertineat. Et quamvis etiam conveniant, quòd unum ex potiſſimis prædicatis Characteris ſit eſſe ſignum, & ſigillum quoddam ſpirituale deſignans ſubjectum, & ſegregans ab aliis, quia tale ſignum non habent, adhuc tamen diſputant, an ſit ſignum, aut ſigillum hoc naturaliter ſignificans, vel ſolum ad placitum, & ex inſtitutione Divina; de quibus omnibus fusè diſputamus l. c. ubi dicimus, quod licèt de mente Scoti 4. diſt. 6. qu. 12. cit. probabiliter defendi poſſit Characterem eſſe formam realem relativam de numero earum relationum, quæ in ſchola noſtra extrinſecus advenientes appellari ſolent; probabilius tamen eſſe formam realem abſolutam de genere qualitatis etiam de mente ejuſdem; & rurſus non eſſe ſignum naturaliter ſignificans aliquem eſſe Chriſti famulum, aut militem ejus, vel poteſtatem illam, quam habent ordinati, ſed merè ad placitum, & ex inſtitutione Divina, quæ omnia fuse probamus qu. 5. cit. ar. 7. concl. 1. & 2. & addimus concl. 3. Characterem non eſſe merum, & nudum ſignum Chriſto conformativum, & configurativum abſque aliqua prorſus activitate, & potentia cauſandi, ut quidam putant, imò potiùs habere virtutem, & potentiam aliquo modo ordinatam ad quoſdam effectus aliquo modo cauſandos, quod manifeſte deducitur ex modo loquendi Patrum Ambroſii, Nazianzeni, Auguſtini, & aliorum, qui in Charactere aliquam virtutem agnoſcunt ad aliquos effectus operandos, unde Catechiſmus Romanus de Sacramento Confirmationis loquens ait Charactere per ipſam impreſſo nos, veluti Chriſti milites, contrà nobis inſitum hoſtem, & ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus armari, atque inſtrui; armari autem Charactere virtutem quamdam ejus, & efficaciam ſignificat ad agendum, & reſiſtendum, Addimus tamen ibidem concl. 4. Characterem non eſſe potentiam propriè, & phyſicè activam, aut paſſivam, neque habere ex natura ſua phyſica ulla ratione potentiæ reſpectu illorum effectuum, qui communicantur iis, qui eo inſigniti ſunt; ſed ſolùm eſſe moralem quamdam poteſtatem, & habilitatem, quod facilè ſuadetur, quia Character in aliquem effectum phiſicè non influit, ſed tantùm moraliter, quatenus eſt quoddam ſignum ex Divina ordinatione ad hoc inſtitutum, ut qui illo fuerit inſignitus, aptus ſit, & habilis ad ea munera exercenda, quæ reperiuntur in receptione, vel adminiſtratione horum Sacramentorum; quod declaratur diſcurrendo per tria Sacramenta Characterem imprimentia, nam per baptiſmi Characterem fidelis eſt aptus ad recipienda cætera Sacramenta; per Characterem Confirmationis ad tuendam fidem; & per Characterem Ordinis ad miniſtranda aliis Sacramenta; hoc autem totum provenit ex Ordinatione, & inſtitutione Divina, quatenus per eam factum eſt, ut nemo recipere poſſit validè ullum Sacramentum, niſi Baptiſmo ſuppoſito, cùm tamen anima phyſice loquendo poſſit æquè ſuſcipere alia Sacramenta, ſive habeat baptiſmi Sacramentum, ſivè non, neque ex officio adminiſtrari, aut confici Sacramenta, niſi ab habente Characterem Ordinis.

32 Quintò dicimus l. c. concl. 5. quòd ſi Character ponatur accidens abſolutum, & qualitas quædam ſpiritualis ſupernaturalis, ut probabilius eſſe diximus, in ſecunda qualitatis ſpecie reponi poteſt, ut eſt poteſtas quædam ſpiritualis ad aliquid agendum, vel recipiendum, Character quidem Baptiſmi ad recipiendum, Ordinis verò, & Confirmationis ad agendum. Ità enim docet Doctor loc. c. §. *Ad quæſtionem*, & facilè probatur ex dictis, quia potentia, quæ eſt ſecunda ſpecies qualitatis eſſentialiter importat qualitatem, quæ ſit principium alicujus operationis; ſed Character eſt qualitas ex divina inſtitutione ordinata ad aliquam operationem, ordinatur enim ad cultum Dei, qui in Sacramentorum receptione, vel adminiſtratione exercetur; nam Character baptiſmalis, ut dictum eſt, reddit hominem habilem, & idoneum ad omnia Sacramenta recipienda, ac eorum effectus, itaut ſine tali Charactere, neque vera Sacramenta reciperentur, neque illorum effectus. Character Ordinis dat facultatem homini, ut diverſa munera ipſorum ordinum exerceat, & miniſtret. Character denique Confirmationis hominem ad hoc diſponit, & ordinat, quod ſidem coram Tyranno confiteatur, quaſi ex proprio officio, & munere; ergò Character rectius in ſecunda qualitatis ſpecie reponitur, quam in aliis. Ex quo tandem ſequitur Characterem tria præſertim efficere in anima, cui imprimitur, ut notat Abel. l. cit. ſect. 6. Primum eſt, quòd conferat poteſtatem quamdam ſpiritualem ad ea peragenda, quæ ad cultum divinum ſpectant, quæ quidem poteſtas, vel eſt paſſiva, ut in Baptiſmo, vel activa, ut in Ordine, & Confirmatione, ut declaratum eſt. Secundum eſt, quòd hominem Criſto Domino configuret, à quo tamquam Summo Sacerdote omnis poteſtas ſpiritualis derivatur, & ideò qui Charactere aliquo ſunt inſigniti, Chriſto Domino magis aſſimilantur, quàm ſimili Charactere carentes. Tertium tandem eſt, quod hominem conſignet eumque ab aliis ſecernat, qui hujuſmodi Characterem non receperunt; undè qui Charactere Sacerdotali, v.g. ſunt inſigniti, quovis in loco, vel ſtatu reperiantur per totam æternitatem, ut tales, agnoſci poterunt, & ab aliis diſtingui.

33 Denique diſputant DD. in quo ſubjecto proximè imprimatur Character, tamquam in immediato ſubjecto, an ſcilicet, in eſſentia, & ſubſtantia ipſius animæ, vel potiùs in potentiis ejus intellectu, aut voluntate. Thomiſtæ quamplures, illud in intellectu reponunt, ut Cajet. Capreolus, Soto, Nugnus, Ledeſma, & alii. Scotiſtæ vero paſſim in voluntate reponunt cum Scoto 4. d. 6. qu. 11. Alii tandem communiter in eſſentia, & ſubſtantia animæ immediatè; ut recentiores paſſim. Quæſtio itaque eſt de ſubjecto proximo, & non remoto, quia hoc ſolùm poteſt eſſe homo, qui ſolus eſt Sacramentorum capax, & effectuum ipſorum, inter quos eſt Character, & tota difficultas eſt de ſubjecto proximo, & immediato, quod notanter additur, quia loquendo de ſubjecto proximo, ut à remoto condiſtinguitur, cer-

Digitized by Google

certum eſt tale ſubjectum eſſe animam, ut definitum eſt in Cōcil.Florent. & Trident.cit. Quia tamen in anima diſtinguimus eſſentiam, & duas potentias ſcilicet intellectum, & voluntatem, quæſtio eſt inter Theologos ubi nam proximè, & immediatè ſubjectetur character, an in ipſa animæ ſubſtantia, an in aliqua ex ejus potentiis,& quidem cùm anima ſit ſpiritualis,& indiviſibilis ſubſtantia,& omnes ejus potentiæ ſint idem realiter cum ipſa in ſchola noſtra, ut dictum eſt in libris de Anima;certum eſt in ipſam totam eſſe characteris ſubjectum inhæſionis, undè in ſententia noſtra non eſt tanta difficultas in hoc puncto, quanta eſt in ſententia Thomiſtarum potentias animæ realiter ab ipſa diſtinguentium, ſiquidem apud nos hæc ſola remanet difficultas, an character ſubjectetur in anima ſub ratione formali animæ, an potius ſub ratione formali intellectus, vel voluntatis. Et pro reſolutione dicendum eſt cum Scoto loc. cit. characterem immediatè ſubjectari in voluntate, ſeù ſubjectari in anima ſub ratione formali voluntatis,ut ex profeſſo diſputavimus q.5.cit.art.4. & probavimus rationibus ſatis evidentibus cum Doctore. Primo quia ſi character eſt ſignum, vel fundamentum obligationis animæ ad Deum,& rationabile eſt, quod ponatur in illa potentia,cujus eſt primo obligari, vel eſſe rationem contrahendi obligationem, talis autem eſt voluntas, quia preciſè per ejus actum aliquis ſe obligat principaliter,illa enim quæ concurrunt ibi ex parte intellectus,vel alterius potentiæ in homine, non ſunt niſi præambula quædam ad firmum velle, quod eſt rationabiliter proponere, vel vovere, vel alia ſigna illud eſt firmum manifeſtantia. Confirmatur, quia diſpoſitio, & forma,ad quam eſt diſpoſitio,ponuntur in eodem ſubjecto;ergo cùm gratia, & charitas ponantur in voluntate, tamquam in ſubjecto, ſequitur characterem quoque debere in voluntate locari,tamquam in ſubjecto proximo, & immediato,cùm ſit diſpoſitio ad gratiam Sacramentalem. Tandem quia etiamſi character non ſit potentia phyſica,aut phyſice operativa, eſt tamen potentia moralis reddens homines aptos, & idoneos ad actus exercendos pertinentes ad recipienda, vel miniſtranda Sacramenta, qui actus immediatè, & principaliter à voluntate exercentur, ſiquidem per actus Sacramentales debitum honorem Deo reddimus,qui eſt actus Religionis,quę eſt virtus ad voluntatem pertinens, cùm ſit pars juſtitiæ, quam omnes Theologi docent in voluntate collocari. Varias autem reſponſiones, & evaſiones Adverſariorum vide rejectas, & præcluſas loc. cit.

QUÆSTIO TERTIA.

De Miniſtro, & ſuſceptore Sacramentorum.

34 De cauſis intrinſecis materiali, & formali Sacramentorum ſatis egimus quæſt. 1. explicando, quæ pertinent ad naturam, & eſſentiam Sacramenti; quod ſpectat ad cauſas extrinſecas pro cauſa finali ſufficiunt, quæ hactenus diximus quæſt. præced. de Sacramentorum effectibus, Sacramenta ſiquidem ad ſuos effectus conferendos proxime ordinantur, quarè in præſenti quæſtione agendum reſtat de cauſa effectiva, & ſubjectiva, effectiva duplex eſt, prima inſtituens, ſeù cauſa principalis efficiens Sacramentorum, quæ eadem eſt cum auctore, & inſtitutore Sacramenti, qui ſolus eſt Deus, & inſtrumentalis conjuncta, humanitas Chriſti, ut dictum eſt ſuprà quæſt. 1.art.1.nu.6. Secunda eſt cauſa conficiens, & conferens Sacramentum, & eſt Miniſter, qui Chriſti virtute Sacramentum conficit, cauſa tandem ſubjectiva eſt is, qui Sacramentum ſuſcipit, & de his in præſenti breviter agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis ſit Miniſter Sacramentorum, & quæ in illo requirantur ad validam illorum adminiſtrationem.

35 Hic ſupponendum eſt cum communi ſententia ex D. Thoma quæſt.64.art.3. diſtinct.6. q.5.de facto, & lege ordinaria ſolùm hominem viatorem eſſe legitimum Sacramentorum Miniſtrum, ut conſtat ex variis Scripturæ teſtimoniis 1.Corinth.4.*Sic nos exiſtimet homo, ut Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*,& Epheſ.4. *Ipſe dedit quoſdam Apoſtolos,quoſdam autē Prophetas, quoſdam Paſtores,& Doctores*, & Hæbreor.10. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum*. Et tandem ex inſtitutione particulari cujuslibet Sacramenti conſtat poteſtatem illam ſolis hominibus viatoribus eſſe collatam,iis enim dixit: *Baptizate omnes gentes* dum baptiſmum inſtituit; *hoc facite in meam commemorationem*,dum inſtituit Euchariſtiam;*& quorum remiſeritis peccata*, &c. dum inſtituit Pœnitentiæ Sacramentum. Notanter autem diximus ita eſſe de facto,& lege ordinaria, quia de poſſibili, & ex privilegio particulari, ut ait Doctor loc.cit. poteſt Sacramentorum eſſe Miniſter quilibet ratione utens, ſive ſit Angelus, ſivè anima ſeparata, ſive homo beatus, ſivè damnatus, unde Divus Auguſtinus lib. 2. contrà Parmenianum cap. 15. inquit: *Quod áttinet ad Baptiſmum adeſt Deus,qui dat,ſivè per ſeipſum, ſivè per hominem, ſivè per Angelum*. Talis autem Miniſter nullam habet cauſalitatem in gratiam, quæ producitur per Sacramentum, niſi quatenus habet intentionem, & adhibet materiam, & formam,quæ materia, & forma, ſuppoſita miniſtri intentione, eſt cauſa moralis proxima, & totalis gratiæ per Sacramentum collatæ, ut ſuprà dictum eſt, & hoc ſufficiat pro deciſione quæſiti quoad primam partem, pro reſolutione autem quoad alteram.

36 Primò dicendum eſt in Miniſtro ad hoc, ut validè Sacramentum aliquod adminiſtret duo præſertim requiri ſecundùm communem omnium ſententiam. Primum eſt ſufficiens, & legitima poteſtas, cùm enim Sacramenta non agant, & operentur, niſi ſupernaturali modo, & juxtà Divinæ inſtitutionis præceptum,ut ſuprà dictum eſt;hinc neceſſariò ſequitur illos dumtaxat cenſeri debere idoneos Miniſtros ad illa conficienda, qui ſecundùm rationem inſtitutionis cujuſque Sacramenti ſufficientem à Deo poteſtatem acceperint. Hæc autem poteſtas reſpectu Baptiſmi ſecundùm Divinam inſtitutionem in omnibus, & ſingulis viatoribus etiam infidelibus ſufficiens reperitur, reſpectu verò Matrimonii in omnibus fidelibus baptizatis nullo impedimento Canonico obſtrictis, & tandem reſpectu aliorum quinque Sacramentorum in iis ſolùm, qui Sacerdotali, aut Epiſcopali charactere ſunt inſigniti, ut inferius locis de unoquoque Sacramento magis explicabitur. Alterum quod requiritur in Miniſtro, ut validè Sacramentum aliquod adminiſtret, eſt intentio conficiendi Sacramentum, & ad ejus effectum cooperandi, vel ſaltem in genere faciendi id, quod Chriſtus faciendum inſtituit, vel quod ipſa Eccleſia facit; ut docet Scotus loc. cit. quod quidem primum ſancitum eſt in Concilio Florentino in decreto ad Armenos,cùm inquit: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, ſcilicet,rebus, tamquam materia, verbis tamquam forma, & perſona miniſtri conficientis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Eccleſia*, & poſteà in Tridentino ſeſſion.7.can.11.cùm ait.*Si quis dixerit in Miniſtris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, anathema ſit*. Et ratio etiam ex inſtitutione ipſius Chriſti deducitur, quia Sacramentorum ſuorum Miniſtros voluit, ut ea humano, & rationabili modo conficerent, & miniſtrarent, undè & Apoſtolus eos diſpenſatores vocat, ut ſignificet illos conſideratè, & cum certa intentione operari debere, ut etiam Doctor inſinuat loc. citat. quæſt. 5. in corpore quæſtionis.

37 Secundo, quando dicimus ex parte Miniſtri neceſſariam eſſe intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, per hanc intentionem non intelligitur ſola intentio faciendi meram actionem externam eo ritu, quo eſt ab Eccleſia præcepta, & merè materialiter ſumpta;ſed intentio conficiendi illam, quatenus eſt Sacramentum; quòd eſt dicere requiri intentionem explicitam, vel implicitam conficiendi verum Sacramentum, & faciendi, quod Chriſtus inſtituit, adeò quòd non ſufficit prior illa intentio materialiter, ut validum conficiatur Sacramentum, ſed requiritur intentio illa formalis faciendi, quod Chriſtus inſtituit, vel Eccleſia intendit, vel quod alii Miniſtri Chriſti intendere ſolent. Ita jam ſtatuimus diſp.1.cit.q.7. art. 1. cum Scoto 4.d.6.q.5.D.Bonavent.q.6.art.3.q.1.Alenſi q.8. membro 3.art. 1. & eſt communis Theologorum ſententia, quod ibi probavimus præſertim ex definitionibus Conciliorum jam adductis ad valorem Sacramenti requirentium intentionem faciendi id, quod facit Eccleſia, hæc enim intentio non eſt facere dumtaxat actiones externas Sacramentales à Chriſto Domino inſtitutas, quaſi materialiter ſumptas; ſed etiam intentio illas faciendi formaliter, prout ſunt Sacramenta; quia cùm Concilia definiunt eſſe neceſſariam intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, damnat errorem Hæreticorum dicentium, quantumvis jocoſe, aut per ludibrium miniſtretur forma, aut materia Sacramenti, verè confici Sacramenta,ut patet ex Trid. ſeſſ.14. cap.6. & can.9.de pœnit. ubi inquit, quod ſi Sacerdos non ſerio, ſed joco abſolutionis verba proferat, abſolutio non valet, quod etiam prius ſancivit Conc. Cor t. ſeſſ.ult. & contrà hunc errorem dicunt Concilia requiri in Miniſtris intentionem faciendi id, quod facit Eccleſia; ſed qui jocosè, aut per ludum Sacramenta miniſtrat, vere haberet intentionem faciendi res externas, in quibus materialiter Sacramentum conſiſtit; alia ergò intentio requiritur à Conciliis, ſcilicet, faciendi Sacramen-

mentum formaliter, ut tale,& exercendi actiones exteriores, quatenus Sacramentales ſunt, ut fuse probamus loc. cit. ubi etiam nonnullas objectiones ſolvimus contrà neceſſitatem hujus intentionis, non ſpernendas, quæ ibi videri poſſunt.

38 Tertiò, cùm triplex eſſe poſſit Miniſtri intentio in Sacramentis exercendis, ſcilicet,actualis,habitualis,& virtualis,quæ eſt veluti media inter illa duo membra,ut ait Doctor 4. d.6.q. 6. A. quatenus eſt imperfectior prima,& perfectior ſecunda; ad valorem Sacramenti ſola habitualis intentio non ſufficit, quia habitualis intentio,ut explicat Doctor l.c.nihil aliud eſt,quam propenſio illa,& facilitas, ſeù promptitudo ad efficiendum Sacramentum, quæ oritur ex iterata ſæpius Sacramentorum adminiſtratione;hæc autem poteſt etiam eſſe in dormientibus; hi enim multa aliquando faciunt ex habitu jam acquiſito, quæ tamen neque ad premium, neque ad pœnam imputantur,quia ſine deliberatione fiunt; ſi vero habitualis intentio explicetur cum pluribus Recentioribus pro actu præterito, & non retractato nec etiam hoc modo ſumpta eſt ſufficiens, quia intentio ad Sacramentum conficiendum requiſita debet eſſe cauſa influens in ejus effectionem; ſed intentio merè habitualis in hoc ſenſu nullo modo in effectionem Sacramenti influere poteſt, quia talis intentio neque manet in ſeipſa,cùm jam ſit præterita,neque in aliquo effectu indè ſecuto, quia ut ſupponimus, nulla actio ad Sacramentum ordinata ex tali intentione orta fuit,aliàs non eſſet intentio,mere habitualis,ſed virtualis; cùm ergo Sacramentum, & ejus effectio nec immediatè, nec mediatè ex tali intentione procedat, dicendum eſt talem habitualem intentionem nullo modo ſufficere. Actualis autem intentio eſt quidem ſufficiens ad valorem Sacramenti, imò ſufficientiſſima ea enim eſt, qua aliquis Sacramentum conficiens actu, & de facto intendit conficere, ſeù facere,quod facit Eccleſia; non tamen eſt abſolutè neceſſaria, quia non major intentio requiritur in actionibus Sacramentalibus, quàm in aliis actionibus moralibus, & meritoriis, ad quas non neceſſariò requiritur actualis intentiò,ſed ſufficit virtualis,tum quia, ut ait Doctor, noluit Deus hominem obligare cum tanto rigore, vel ad nimis difficile,& moraliter impoſſibile, eſt autem impoſſibilis moraliter continuata attentio in aliqua actione, quia ut ait Auguſt. 3.de lib.arb. non eſt in poteſtate noſtra,quin viſis tangamur,& experientia docet objectum ſenſibile ob connexionem appetitus ſenſitivi cum intellectivo voluntatem diſtrahere, & rationem. Quarè concluditur, ut ait Doctor, & eſt communis ſententia, ſolam virtualem intentionem eſſe ſufficientem, & neceſſariam ad conficiendum verum Sacramentum; virtualis autem intentio dicitur illa, qua operans virtute actualis intentionis priùs habitæ facit omnia, quæ facit,tamquam ex radice, ità, quòd intentio illa actualis præhabita fuit principium ordinatum ad omnes actus ſequentes; & in propoſito ea eſt, quæ cùm paulò antè actu extiterit, nec revocata fuerit, ex vi illius miniſter actionem Sacramenti perficit, ut cùm quis,v.g. ex intentione celebrandi Miſſam, & conficiendi Sacramentum Euchariſtiæ, veſtes Sacras induit & ad altare accedit; quòd ſi poſteà in ipſo conſecrationis, actu ex humana fragilitate diſtrahatur, dummodò verba conſecrationis ſuper materiam aptam debitè proferat,nec primam intentionem revocet,validè Sacramentum conficit, quia id facere cenſetur vi actualis illius intentionis præteritæ, quæ cauſa extitit,ut veſtes Sacras induerit, ad altare acceſſerit, & alia egerit, cum quibus conſecratio connexionem habuit,ut fusè explicatum eſt q.7. cit.ar.2. Quòd autem intentio interpretativa non ſufficiat diximus ibi n. 283.

39 Quartò, prætereà addendum eſt ad efficiendum Sacramentum neceſſariam eſſe intentionem abſolutam, neque ſufficere conditionatam, niſi talis ſit, quæ ſtatim in abſolutam tranſeat; ità etiam ſtatuimus q.7.cit.art.2. in fine,& eſt communis omnium ſenſus. Ratio primæ partis eſt, quia ut ibi dicebamus, intentio pro conficiendo Sacramento debet eſſe efficax, at ſola abſoluta intentio eſt efficax,non autem conditionata:ergò illa eſt neceſſaria. Probatur etiam, & explicatur ibidem quoad alteram partem, quia conditio appoſita intentionis, vel eſt de futuro, vel præterito,vel præſenti; ſi eſt de futuro v.g.abſolvo te, ſi cras reſtitutionem feceris, non conficit Sacramentum, quia talis conditio de futuro ſuſpendit intentionem præſentem, & facit, quod tunc Miniſter intentionem non habeat, ſiquidem intentio, quam habet,ab illa conditione futura dependet; ſed ad Sacramenta conficienda requiritur intentio de præſenti, quia requiritur intentio influens in adminiſtrationem illorum, vel actualis,vel ſaltem virtualis,ut dictum eſt; ſi vero intentio eſt de præterito, vel de præſenti, opus eſt, ut vel omninò deſtruat intentionem, vel illam relinquat abſolutam, & efficacem,nam ſi conditio illa nec fuit,nec eſt,jam deſtruit intentionem, quia voluntas ſub conditione, non poſita conditione, nulla eſt,ſi verò conditio illa vel fuit,vel eſt,jam intentio tranſit in abſolutam, quia voluntas conditionata, impleta conditione, fit abſoluta: unde quando quis ſub conditione hac alterum baptizat, ſi non es baptizatus, ego te baptizo, illa conditio vel eſt adimpleta,vel non; ſi non eſt adimpleta, deſtruitur intentio ob rationem allatam; ſi vero eſt adimpleta, intentio tranſit in abſolutam,& ita conficit Sacramentum,& hac de cauſa,ut l.c.dicebamus, jura conſulunt, quòd ſi Sacramenta fiant ſub conditione,hæc conditio ſit de præterito,vel de præſenti, non verò de futuro, nam adimpleta conditione conficitur Sacramentum; non adimpleta, non conficitur; quia ſtatim intentio deſtruitur: ſi vero conditio appoſita ſit de futuro,ſemper eſt contraria ſubſtantiæ Sacramenti, & nihil efficit, etiamſi conditio appoſita poſteà impleatur, quia ad conficiendum Sacramentum ultra Miniſtri intentionem requiritur materia, & forma Sacramenti, at poſteà cùm impletur conditio, licèt intentio adeſſet, non tamen adeſt materia, & forma Sacramenti, quippè quæ jam præterit, & ideò nec anteà, nec poſt fit Sacramentum, ut etiam Becanus obſervat c.5. de Sacramentis in communi q. 4.

40 Dices,ſi Sacramentorum validitas pendet ab intentione Miniſtri, duo ſequerentur, abſurda,primum Sacramenta noſtra incerta eſſe, ac dubia, quia non poſſumus eſſe certi de intentione Miniſtri,cùm hæc nobis non conſtet; alterum eſt, malitiam Miniſtri alteri nocere poſſe quoad ſalutem animæ, ut ſi Miniſter baptizans puerum intentionem non haberet illum baptizandi, quod nimis durum videtur.

Reſpondetur ex dictis loco cit.negando ſequelam primi abſurdi loquendo de certitudine morali, quæ ad ſecuritatem, & tranquillitatem animi ſufficere debet, quod, ſcilicet ſpectatis omnibus circumſtantiis nulla occurrat rationabilis cauſa dubitandi de Sacramenti ſuſcepti validitate; imo ſicut ex præcepto charitatis judicia omnia temeraria, & ſuſpiciones contrà proximum, ac proindè contrà quemcumque Sacramentorum miniſtrum abiicerè debemus; ſic etiam dubitationes omnes, quæ de illius legitima, & ſufficienti intentione ſuboriri poſſent, repudiare tenemur; undè argumentum probat tantum nos non habere certitudinem phyſicam de intentione Miniſtri,quæ quidem neceſſaria non eſt,non autem probat de certitudine morali quæ ſufficit ad pacandos animos, ſicut hac morali certitudine quieſcit filius credens firme eſſe talis patris filium, cùm tamen facilè contingere poſſit ex levitate matris, vel tentatione, aut alia occaſione, quod eſſet alterius patris filius. Ad aliud abſurdum evitandum plura quoque diximus q.7.c. nu.271. & valdè probabilem eſſe diximus Alenſis,Durandi,Gabrielis,& aliorum Doctorum ſententiam,qui exiſtimant in eo caſu,in quo ex malitia, vel ignorantia, aut inadvertentia Miniſtri in collatione alicujus Sacramenti intentio ſufficiens adhibita non eſſet Chriſtum Dominum, tamquam ſummum Sacerdos, qui numquam in neceſſariis deeſt,defectum illius Sacramenti ſuppleturum eſſe; nec deeſt congruentia, ut Deus cauſa principalis inſtituens, & cauſans hominum ſalutem medio Sacramento, in eo caſu, quo Sacramentum abſque ulla ſuſcipientis culpa, ſed ſolùm conferentis ſit nullum, ſua divina miſericordia defectum ſuppleat in his, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria.

41 Quinto ulterius quæritur, an præter legitimam poteſtatem, & ſufficientem intentionem in Miniſtro requiratur etiam fides,& gratia ſanctificans ad valorem Sacramenti,& eſt commune Catholicorum dogma contrà Donatiſtas, & alios Hæreticos neutram requiri ad Sacramenti validitatem, quia valor Sacramenti per ſe non pendet ex fide,vel ſanctitate Miniſtri, ac proinde validum eſt Sacramentum, quod confertur ab Hæretico; vel ſchiſmatico,vel peccatore,dummodo reliqua neceſſaria concurrant, & ità expreſsè definitum eſt in Conc. Trid. ſeſſ.7. c.12.de Sacramentis in genere,& can.4.de baptiſmo,& olim definitum fuerat in Conc.Nicæn.1.can.19.& Chartagin.1.can.1. & à Summis Pontificibus Leone Magno epiſt. 77. ad Nicetam, & Gregorio Magno lib.3.regiſtri epiſt.71.Ratio eſt,quia Miniſter Sacramentorum operatur auctoritate, & poteſtate à Deo accepta, ut omnes concedunt; hanc autem poteſtatem non auſert Deus propter peccatum, aut infidelitatem Miniſtri, quia poteſtas conficiendi Sacramentum non eſt gratia gratum faciens, ſed gratis data, & non datur in utilitatem Miniſtri, ſed aliorum; ergo non debet auferri propter peccatum Miniſtri, quia alii non debent puniri propter peccatum alterius.

Confirmatur,quia ut paſſim docent Patres,& Concilia ſi valor Sacramentorum dependeret à probitate, aut fide Miniſtri, multi redderentur perplexi de valore Sacramenti, quia ſtatus, Miniſtri quoad ſanctitatem, & fidem incertus eſt neque de ea poteſt eſſe tanta certitudo moralis, ſicut de intentione, de qua ipſe Miniſter certitudinem phyſicam habere poteſt, non autem de ſua probitate,& fide; & multò facilius eſt Miniſtrum habuiſſe intentionem faciendi, quod facit Eccleſia,ſeù quod idem eſt, faciendi verum Sacramentum, quàm ipſum eſſe juſtum, &

ſan-

Digitized by Google

ſanctum, & ideò decuit, & congruum fuit valorem Sacramenti ab intentione Miniſtri pendere, non ſic à ſanctitate. Addendum tamen eſt, ad hoc ut Miniſter non modo validè, ſed etiam licitè Sacramentum conficiat, fidem, & gratiæ ſanctificantis ſtatum in eo requiri; tum quia Chriſto, cujus eſt Miniſter ſe conformare debet, tum quia ſancta ſanctè ſunt tractanda, ut conſtat ex D. Dionyſio de Eccl. Hierarch. c.1. ubi ait, quod *malis non eſt fas tangere ſymbola* ideſt, Sacramenta, & ex D. Aug. l.2. contrà Parmenianum, ubi dicit quod *omnia Sacramenta, cum obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus*.

42 Sexto ex hoc deducunt Doctores communiter, & præſertim Abellius loc.cit. ſect.8. quod quotieſcumque aliquod Sacramentum eſt conficiendum, illius Miniſter diligenter examinare debet, an peccati alicujus mortalis ſit conſcius, & ſi ità eſſe deprehendat, vel dubitet, illud priùs Sacramentali confeſſione delere debet, ſi opportunitas adſit, ſin minus ſaltem perfectæ contritionis actu expiare, non enim licet Sacerdoti adminiſtrare Sacramenta cum ſola attritione cognita, quia adhuc eſt extrà ſtatum gratiæ, ut Bonac. advertit cum pluribus aliis qu. 3. punct.2. §.1. Excipitur tamen caſus neceſſitatis urgentis v.g. Baptiſmi puero moribundo conferendi, tunc enim quamprimum fieri poteſt, illius ſaluti conſulendum eſt, omiſſis quibuſcumque aliis; nec peccaret qui tunc Baptiſmum in peccato mortali miniſtraret, ſi contritionis eliciendæ tempus non ſuppeteret. Plures etiam aſſerunt non eſſe peccatum mortale ex ſe, & ex genere ſuo, qui in ſtatu peccati mortalis Euchariſtiam alteri ſumenda porigat, ſicut neque ſi Parochus, vel alius Sacerdos ab eo delegatus in tali ſtatu peccati adſiſtat celebrationi Matrimonii, quia in tali actione non Miniſtri, ſed teſtis honorarii perſonam ſuſtinet; nec etiam ſi Diaconus, vel Subdiaconus in ſtatu peccati mortalis ſolemniter miniſtrent, quia hæ actiones non tendunt proximè ad ſanctificationem animę ex opere operato, ſicut actiones Sacramentales; qua ratione etiam Sacerdos, vel Epiſcopus mortaliter non peccat, ſi Sacramentalia exerceat in peccato mortali v.g. nuptias, aquam benedicat, altaria, templa, vaſa conſecret, concionetur, Euchariſtiam de loco in locum transferat, & ſimilia. Ità Valentia, Suarez, Henriquez, Vaſquez, Layman, Coninchius, Card. de Lugo, & alii communiter, quamvis Cajetanus, Silvius, Navarrus, Filiiucius, & alii oppoſitum ſentiant; ſed licet prior ſententia ſit maximè probabilis, in praxi tamen totius eſt, ut antequam Miniſter functionem ſolemnem cujuſcumque ordinis ſacri exerceat, ſi peccati mortalis conſcius ſit, actum contritionis ſemper præmittat ob Sacramenti reverentiam.

43 Denique docent communiter Doctores, & præſertim Averſa qu.64. de Sacramentorum cauſis ſect.2. in fine non omnes, qui poſſunt validè, poſſe etiam licitè Sacramenta præbere; ſic enim recto Eccleſiæ regimini congruebat, ut quibuſdam certis Miniſtris Sacramenta miniſtrare ex officio competeret, & non aliis, ad confuſionem evitandam, & alia inconvenietia; undè ſoli Sacerdotes in univerſum poſſunt licitè Sacramenta Miniſtrare, excepto Matrimonii Sacramento, cujus Miniſtri proprii ſunt iidem contrahentes, ut dictum eſt l. 4. d.7. *de Matrimonio* qu.2. ar.2. ac etiam excepto Baptiſmo in caſu neceſſitatis quando nullus adeſt Sacerdos, tunc enim etiam ab aliis licitè conferri poteſt; ſed nec etiam omnes Sacerdotes, ſivè etiam Epiſcopi licitè poſſunt quæcumque Sacramenta quibuslibet miniſtrare, ſiquidem ad hoc Miniſterium peculiarem habere debent juriſdictionem, vel ordinariam, qualem reſpectu ſuorum ſubditorum habent Epiſcopi, & Parochi, qua ratione dicuntur illarum ovium Paſtores, vel delegatam, ideſt, ex commiſſione, & licentia ejuſdem proprii Paſtoris, qualis ſæpè concedi ſolet etiam aliis Sacerdotibus, qui non ſunt animarum Paſtores, & hujuſmodi juriſdictio, ſeù juriſdictionis poteſtas, vel ordinaria, vel delegata in Sacramento Pœnitentiæ non ſolùm eſt neceſſaria ad licitè, ſed etiam ad validè abſolvendum, ut Theologi communiter docent; ac etiam in Sacramento Matrimonii ad ejus valorem hæc juriſdictionis poteſtas neceſſaria eſt ex decreto Concil. Trident. licèt enim contrahentes ſint Miniſtri, debet tamen adſiſtere Parochus, vel alius Sacerdos de ejus licentia. Demum præter hanc juriſdictionem Sacramenti Miniſter ad licitè Sacramenta miniſtranda debet eſſe expeditus, & liber ab omni Eccleſiaſtica cenſura, & impedimento, alioquin ſi excommunicatione, interdicto, ſuſpenſione, aut irregularitate ligatus eſſet, graviter in miniſtrando peccaret, ut dictum eſt ſuprà diſp.13. *de Cenſuris*.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quis ſit ſuſceptor Sacramentorum, & quæ in illo requirantur ad validam, & licitam eorum ſuſceptionem.

44 Hic etiam ſupponendum eſt cum communi Theologorum ſententia, quod ſicut de facto, & lege ordinaria ſolus homo viator eſt legitimus Sacramentorum Miniſter, ut dictum eſt ar. præced. ità etiam ſolus homo viator, & in hac vita degens eſt ſubjectum Sacramentorum capax, & ratio eſt, quia Sacramenta ſunt inſtituta ad ſalutem hominis viatoris, & in remedium peccati, ut patet ex definitione Sacramenti ſuperiùs tradita; ergo ſolus homo eſt ſubjectum Sacramentorum capax, quamdiù in hac vita degit, in una remedio eget ad tollenda peccata, & gratiam acquirendam. Notanter verò diximus facto, & lege ordinaria ſolùm hominem viatorem eſſe ſubjectum Sacramentorum capax, quia de potentia abſoluta etiam Beati poſſent Sacramenta recipere, hoc enim nullam involuit implicantiam; Angeli tamen nullatenus ſunt Sacramentorum capaces, quia ſunt entia prorſus ſpiritualia, Sacramenta verò in rebus materialibus conſiſtunt, ut conſtat ex dictis; adhuc tamen verum eſt non omnes, & ſingulos homines eſſe omnium Sacramentorum capaces, nam aliqui ſunt incapaces Ordinis, ut fœmina, alii ſunt incapaces extremæ Unctionis, ut puer, qui nondum ad rationis uſum pervenit, & aliqui etiam ſunt incapaces Matrimonii propter impotentiam perpetuam, aut propter defectum uſus rationis, & hoc ſufficiat pro reſolutione quæſiti quo ad primam partem; quo autem ad alteram.

45 Primò declarandum eſt, quæ intentio requiratur, & ſufficiat in ſuſcipiente Sacramenta, & quidem in primis certum eſt in infantibus, vel adultis perpetuò amentibus nullam requiri intentionem, cùm nullum poſſint actum voluntatis elicere, ac proindè validè ea Sacramenta recipere, quorum ſunt capaces, v.g. Baptiſmum, & Confirmationem, etiamſi id nullo modo intendat; ſicut etiam è contrà certum eſt invalidè Sacramentum conferri omnino invitis, & voluntate repugnantibus, & contradicentibus, vel iis, qui voluntatem habuerunt numquam ſuſcipiendi Sacramentum, & in amentiam inciderunt, antequam eam revocarent, ità enim expreſsè habetur cap. *Majore*. de Baptiſmo. In adultis verò, ſi ſint rationis compotes, requiritur conſenſus ad validam cujuſcumque Sacramenti ſuſceptionem. Ità expreſsè deducitur ex Concil. Arauſic. 1. cap. 12. ubi habetur *Obmuteſcens baptizari, aut pœnitentiam accipere poteſt ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet*; & ex Conc. Cartag. 3. cap. 35. ubi habetur *Ægrotantes ſi reſpondere non poſſunt, cum voluntatis eorum teſtimonium hi, qui ſui ſunt, dixerint baptizentur*, unde Concilia ſupponunt non poſſe ægrotantibus, vel obmuteſcentibus Sacramenta Baptiſmi, aut Pœnitentiæ miniſtrari, niſi aliquando voluntatem ea ſuſcipiendi habuerint, & oſtenderint, aliàs fruſtrà teſtimonium aliorum de tali voluntate requireretur; qua etiam ratione in Rituali Romano Pauli V. prohibetur baptizari eum, qui cùm aliquando rationis uſum habuerit, ante amentiam numquam voluntatem oſtendit baptiſmi recipiendi; & hoc rationi validè conſentaneum eſt, ut qui compos rationi vult beneficium tam magnum recipere, ipſe in ſuam utilitatem adminiculum conſenſus adhibeat, ut Pontius etiam obſervat diſp.41. *de Sacramentis in genere* qu.10. concl.3. Sufficit autem ad hoc quælibet intentio, ſivè actualis, ſivè virtualis, ſivè etiam habitualis, ut adultus validè Sacramentum ſuſcipiat, ac proindè opus non eſt, ut actu intendat, dum ſuſcipit, ſed ſufficit, ut aliquando id intenderit, & numquam revocaverit, & ità etiam ſuavis Dei providentia poſtulat, ut ſicut nullum ſine ſuo conſenſu juſtificat, ità abſque ejus conſenſu nullum per Sacramenta conſecraret, ac proindè qui aliquando uſum rationis habuit, & nulla unquam ratione Sacramentum expetiit, invalidè illud ſuſcipit, an vero ſufficiat voluntas merè interpretativa, & in cauſa, licèt aliqui id negent, ut Coninchius, Caſpenſis, & alii, probabiliter tamen admitti poteſt, ut diximus diſp.1.c.qu.7.ar.2.nu.284. quia cùm intentio ex parte ſuſcipientis requiratur ſolùm, tamquam diſpoſitio, ſeù conditio, per quam ſuſcipiens intelligatur non repugnare Sacramento, non verò ut principium actionis Sacramentalis, ſicut requiritur in Miniſtro, quemadmodum in ſuſcipiente ad talem non repugnantiam indicandam ſufficit ſola intentio habitualis, ità etiam interpretativa ſufficere videtur, quorum neutra ſufficit in Miniſtro; undè diverſa eſt omninò ratio de Miniſtro, & ſuſcipiente, tum ex inſtitutione ipſa Chriſti, tum ex ipſa rerum proportione, qua plus requiritur ad agendum, quàm ad recipiendum. Hæc eſt communis Theologorum doctrina, & præſertim Scoti 4.diſp.4.qu.4. ubi quęrit, an adultus non conſentiens poſſit effectum baptiſmi recipere, & ait adultum ratione uten-

Digitized by Google

utentem, & contrariè ſimpliciter diſſentientem non validè baptizari, quia Deus per ſapientem dicit Proverb. 23. *Fili præbe mihi cor tuum* nolens aliquem omnino invitum familiæ ſuæ adſcribi, ſuſcipiens autem baptiſmum adſcribitur per hoc familiæ Chriſti, & licèt ſpecialiter ibi de baptiſmo loquatur, eſt tamen doctrina generalis pro omnibus Sacramentis recipiendis.

46 Secundò ad declarandum, an præter intentionem prædictam requiratur adhuc ulterior diſpoſitio in adultis ad Sacramenta validè ſuſcipienda, ſcilicet, fides, & probitas ſuſcipientis, diſtinguendum eſt de diſpoſitione, quæ requiritur ad ſubſtantiam, vel valorem Sacramenti, & de diſpoſitione, quæ requiritur ad effectum principalem Sacramenti, qui eſt gratia juſtificans quia aliud eſt Sacramentum, aliud effectus Sacramenti, & Sacramentum eſt priùs natura, quàm effectus; loquendo igitur de prima diſpoſitione ad valorem Sacramenti non eſt neceſſarium ut recipiens habeat fidem, aut ſanctitatem, excepto Pœnitentiæ Sacramento, ubi requiritur diſpoſitio fidei, & contritio, vel attritio, quod apertè conſtat ex Conciliis, & Pontificibus, qui juxtà ritum Eccleſiæ Hæreticos baptizatos, vel ordinatos nolunt rurſus baptizari, vel ordinari. Undè ſupponunt Sacramentum ſine vera fide, & conſequenter ſine ſanctitate eſſe validum, & idem docent SS. Patres. Ratio autem hujus rei alia non eſt, quàm inſtitutio Chriſti, qui probitatem, aut fidem ſuſcipientis non præſcripſit, tamquam conditionem ad valorem, & ſubſtantiam Sacramenti neceſſariam, niſi in Sacramento Pœnitentiæ, de cujus ſubſtantia eſt pœnitentia interna peccatoris, quam ſimul cum externa Confeſſione, pro parte eſſentiali per modum materiæ inſtituit. Loquendo autem de diſpoſitione, quæ requiritur ad effectum principalem, qui eſt gratia, nam ad Characterem non alia diſpoſitione eſt opus, quàm quæ ad valorem Sacramenti requiritur, loquendo inquam, de tali diſpoſitione, aliqua alia adhuc diſpoſitio requiritur, & conditio, ob cujus defectum Sacramenta, quamvis valida, dicuntur informia; undè, ut Babtiſmus, & Pœnitentia gratiam conferant juſtificantem, licèt non requiratur in ſuſcipiente prævia aliqua ſanctitas, ſeù gratia ſanctificans, adhuc tamen requiritur fidei, ſpei, & contritionis, vel attritionis diſpoſitio, ut infrà ſuis locis explicabitur, non requiritur autem gratia ſanctificans, quia duo Sacramenta ſunt inſtituta ad primam gratiam conferendam, & ideò dicuntur Sacramenta mortuorum, ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut ſuſcipiens ſit in gratia, quia illa non primam, ſed ſecundam tantùm gratiam, id eſt augumentum tantùm gratiæ conferunt, etſi aliquando per accidens dent primam, cùm ſcilicet, quis bona fide putat ſe carere mortali. Ità Layman, Bonacina, Beccanus, Averſa, & alii communiter, quæ omnia fusè declarata ſunt 4. ſent. diſp. 2. q. 5. de diſpoſitione neceſſaria ad recipiendum Baptiſmum requiſita, & de aliis Sacramentis in propriis locis, non enim poteſt una regula de Sacramentis omnibus definiri, quænam diſpoſitio adhuc Sacramentorum effectum requiratur, & quinam ſit obex effectuum hunc impediens, ſed diſtinctè, & in ſpecie de ſingulis eſt aſſignanda, in genere autem hæc adnotare ſufficiet non eſſe neceſſarium ad omnia Sacramenta recipienda accedere in ſtatu gratiæ, & ſpecialiter id neceſſarium non eſſe ad Sacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ, quia hæc per ſe inſtituta ſunt ad primam gratiam conferendam, & peccatorum remiſſionem, ſed ſatis eſſe ad hæc accedere cum deteſtatione, & pænitudine peccatorum, ſivè hæc ſit contritio, ſivè & attritio, & cum propoſito ab iis impoſterum abſtinendi.

47 Tertiò ex hoc deducunt Doctores communiter, & præſertim Averſa qu. 64. cit. ſect. 9. in fine, graviter peccare, & ſacrilegii reum eſſe accedentem ad aliquod Sacramenntum ſuſcipiendum, ſi conditiones non adhibeat, quantum eſt ex parte ſua, ad ejus valorem requiſitas, & pariter ſi diſpoſitionem non adhibeat requiſitam ad effectum gratiæ recipiendum, & obicem ponat juxtà illud Apoſtoli 1. Corint. *Qui indignè manducat, & bibit, judicium ſibi manducat, & bibit*, ſi nimirum cum conſcientia peccati mortalis Euchariſtiam ſuſcipit; & eadem regula eſt de reliquis Sacramentis, proportione ſervata, ut ſi quis v. g. Baptiſmum ſuſcipiat, vel abſolutionem Sacramentalem abſque attritione ſaltem ſuorum peccatorum, & pariter ſi alia Sacramenta ſuſcipiat cum conſcientia peccati mortalis, grave ſacrilegium committit; quę obligatio ex ipſa vi, & inſtitutione Sacramentorum ortum trahit, cùm enim Sacramenta vim habeant gratiam conferendi ex eorum inſtitutione grave irreverentiam eis inferunt, qui ſine debitis diſpoſitionibus ad illa accedunt, quia eorum virtutem ſupernaturalem impediunt conferendi gratiam, & quantum eſt de ſe irritam reddunt Sacramentorum vim, & ſignificationem; ex vi tamen hujus obligationis quicumque habet conſcientiam peccati mortalis confeſſionem Sacramentalem præmittere non tenetur ad quodcumque aliud Sacramentum ſuſcipiendum, excepto Euchariſtiæ Sacramento, de quo quantum ad hoc extat ſpeciale præceptum, ut ſuo loco videbimus; ſed ſatis erit per ſe loquendo præmittere, vel confeſſionem, vel contritionem, qua prudenter quis putet ſe in gratia repoſitum eſſe, imò loquendo de Baptiſmo, quando quis indiſpoſitus, & cum ſacrilegio ſuſcipit illud, ſed poſteà ſe diſponit, effectum quoque gratiæ Baptiſmalis recipiet, ut dicemus diſp. ſeq. Denique qui vult Sacramenta ſuſcipere, liber eſſe debet, & expeditus ab excommunicatione, & interdicto ex inſtituto Eccleſiæ talem ſuſceptionem impediente; imò ſi quis etiam eſſet in ſtatu gratiæ, quod quidem eſſe poteſt per actum contritionis ſimul cum hujuſmodi cenſura accedendo ad Sacramentum, grave adhuc peccatum ſacrilegii committeret, & ideò abſolutionem à cenſura priùs procurare debet.

48 Quartò conveniunt Doctores adultum Sacramenta recipientem recipere majorem, vel minorem gratiam juxtà diſpoſitionem meliorem, vel minus perfectam, qua ſe præparat, ac diſponit ad illa recipienda, ut dictum eſt ſuprà qu. 2. ar. 1. nu. 24. ità enim expreſsè habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 6. c. 7. ubi loquens de adultorum juſtificatione per Baptiſmum, de quo & aliis Sacramentis quantum ad hoc eſt eadem ratio, inquit illos *Juſtitiam recipere ſecundùm menſuram, quam Spiritus Sanctus partitur ſingulis, prout vult, & ſecundùm propriam cujuſque diſpoſitionem*, & hoc valdè congruum eſt, ut ex hoc magis excitentur ad melius ſe diſponẽdos; & ne talis diligẽtia ſit fruſtranea; an verò illa major gratia detur virtute Sacramenti ex opere operato, an verò ob meritum diſpoſitionis ex opere operantis, ibidem dictum eſt num. 25. Quamvis autem gratia, quæ datur in Baptiſmo, & in aliis Sacramentis ſemper ſit æqualis; quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti, in parvulis, vel adultis æquè diſpoſitis, & ità ſit de facto, attamen de poſſibili, & ex ſpeciali privilegio poteſt uni communicari major gratia, quàm alteri, non obſtante æqualitate diſpoſitionis, & hoc ex triplici capite, ex ſpeciali nimirum Dei benevolentia, qui eſt cauſa principalis; ſecundò ex ſpeciali Paſſionis Chriſti applicatione, qui eſt cauſa meritoria; tertiò tandem ex merito Miniſtrorum, & adſtantium, qui ex opere operantis, & de congruo poſſunt ſuſcipienti aliquem gratiæ gradum mereri; ità expreſſis verbis Scotus 4. diſt. 4. qu. 7. §. *Sic ergò*, ubi aſſertionem probat quoad ſingulas partes, & nos ex profeſſo defendimus diſp. 1. cit. de Sacramentis in genere qu. 9. contrà Recentiores omnes oppoſitum aſſerentes ex verbis Concil. Trident. cit. quibus expreſsè docet gratiam dari ſecundùm propriam uniuſcujuſque diſpoſitionem, & cooperationem; ſicut ergò magis diſpoſitis major gratia datur per Sacramentum, ità æqualiter diſpoſitis æqualis gratia dari debet. Verùm ut diximus loc. cit. ar. 2. ex verbis Concilii potiùs oppoſitum deducitur, quia non ſolùm diſpoſitionem aſſignat pro menſura quantitatis gratiæ conferendæ, ſed etiam voluntatem Dei; & Concilium ibi loquitur de facto, & de eo, quod contingit ex lege communi; nos autem cum Scoto loquimur de poſſibili, & de eo, quod contingere poteſt ex ſpeciali privilegio, non enim Doctor ſuſtinet de facto hanc aſſertionem de inæqualitate provenire ex parte cauſæ principalis, aut meritoriæ, ut ei Recentiores imponunt, ſed de poſſibili, ut apertis verbis loquitur cit. cap. cùm inquit: *Dubium eſt de facto, ſed poſſibilitas eſt oſtenſa*. Alia ad hunc punctum ſpectantia videantur loco citato.

49 Quintò, eſt difficultas. An Sacramenta ſine debita diſpoſitione ſuſcepta ſuos conferant effectus ſaltem homine poſteà ſe diſponente; & difficultas procedit, quando Sacramentum integrum ſuſcipitur quoad eſſentialia, tamen ſine effectu ob indiſpoſitionem ſuſcipientis, quia non accedit legitimè diſpoſitionem ſuſcipientis, quia non accedit legitimè diſpoſitus, & ideò ejus effectum non recipit, an ſcilicet, in eo caſu ſublato obice, & accedente diſpoſitione, quam ſuſcipiens omiſerat, Sacramentum gratiam producat. Quamvis autem de Baptiſmo id omnes affirment, ut fusè diſcurrimus diſp. 2. cit. qu. 6. & declaramus cum Scoto 4. d. 4. qu. 5. de cæteris tamen Sacramentis varii ſunt modi dicendi, ut ibidem diximus ar. 3. communior tamen, & probabilior eſt hoc privilegium convenire omnibus Sacramentis characterem imprimentibus, ac proindè non ſolùm Baptiſmo, ſed etiam Ordini, & Confirmationi concedi debere, quę nullo modo iterari poſſunt, quod præſertim ex noſtris docuerunt Baſſolius, Pontius, Brancatus, & alii Recentiores, & colligunt ex Scoto 4. d. 1. qu. 5. §. *Contrà iſtam opinionem*, Verſ. *Quartò arguitur* in fine, ubi negat per alia Sacramenta imprimi ornatum characteri ſimilem, quia aliàs recedente fictione ſuum cauſarent effectum, ſcilicet, gratiam, ſi adeſſet diſpoſitio ad eam. Advertimus tamen ibi articulo 3. numero 164. quod potior ratio, cur Baptiſmus inter alia Sacramenta hoc habeat privilegium conferendi gratiam recedente fictione, ſivè obice, vel impedimento, non eſt, quia characterem imprimat, ſed quia eſt medium ad ſalutem neceſſarium, ſcilicet ad remiſſionem

Digitized by Google

nem originalis culpæ, & peccatorum mortalium antecedentium; quare cùm ſemel ſuſceptus iterari non poſſit, ne præcludatur via ſalutis, neceſſariò dicendum eſt eumdem baptiſmum cum obice ſuſceptum habere poſteà vim remittendi illa peccata ablato obice, atque adeò conferendi gratiam juſtificantem, & hæc eſt ratio, quam Doctor adducit 4. d. cit. quæſt. 5. B. hæc autem ratio non procedit de Confirmatione, & Ordine, quamvis characterem imprimant, quia nec ſunt Sacramenta neceſſaria ad ſalutem, nec per ſe inſtituta ad peccatorum remiſſionem.

50 De Sacramento Matrimonii, & extremæ Unctionis hoc idem afferunt alii, quòd ſcilicet gratiam conferant ablato obice, & ferè eadem ratione, quia hæc etiam aliquo modo ſunt irriterabilia, licèt characterem non imprimant, nam Matrimonium iterari nequit antè mortem unius conjugum, nec extrema Unctio in eadem infirmitate iterari poteſt. Sed hæc ratio minimè urget, ut ibi diximus num. 166. quia hæc duo Sacramenta ſunt ſimpliciter iterabilia, quod illis tribus characterem imprimentibus nullo modo convenire poteſt; tum quia dato etiam, quòd hæc Sacramenta ſint aliquo modo irriterabilia, jam dictum eſt etiam in Sacramentis ſimpliciter irreiterabilibus, qualis eſt Baptiſmus, non eſſe irriterabilitatem ſolam præcipuam rationem, cui Sacramentum ablato obice gratiam conferat, ſed quia cum irriterabilitate medium ad ſalutem ſimpliciter neceſſarium, quod de his duobus Sacramentis affirmari non poteſt. De Sacramento autem Euchariſtiæ omnes ferè conveniunt, ut diximus ibidem, ſemel cum obice ſuſceptum peccati mortalis, gratiam poſteà non conferre ablato obice, qua de cauſa dixit Apoſtolus eam indignè ſuſcipientem, & in peccato, judicium ſibi manducare; & quidem maxima irreverentia Chriſto Domino exhibita, ſub Sacratis ſpeciebus contento meritò exigere videtur, ut tale Sacramentum ab initio indignè ſuſceptum, nec tum nec poſteà ablato obice gratiam conferat, præſertim cùm poſſit iterum dignè ſumi in ordine ad conſequendam ſimilem gratiam, qualem conferret, niſi obex adeſſet. De Pœnitentia tandem negat expreſsè Doctor loc. cit. 4. diſt. 1. qu. 5. poſſe gratiam conferre ablato obice, quod nos etiam ex inſtituto defendimus lib. 4. diſp. 5. de Sacramento Pœnit. qu. 14. ubi abſolutè negamus poſſe dari hoc Sacramentum validum, ſed informe, ut conceditur de Baptiſmo.

51 Poſtremò eſt difficultas, an à malis Miniſtris liceat Sacramenta recipere; mali autem, & indigni Miniſtri ſunt, qui habent quidem poteſtatem Sacramenta conficiendi, ſunt tamen in ſtatu tali, ut ſine peccato tali poteſtate uti non poſſint; quæritur ergò, an liceat à talibus Miniſtris Sacramenta petere, & recipere; quales nimirum ſunt illi, qui notoriè in peccato aliquo mortali exiſtunt, ut publici concubinarii, de peccatis enim occultis nemo judicare debet. Huic quæſito communiter cum diſtinctione reſponderi ſolet à Doctoribus quod dublex eſt Miniſter indignus, alter toleratus ab Eccleſia, alter non, toleratus vocatur, qui licèt ſit peccator, tamen ab Eccleſia non eſt præciſus, nec à Sacramentorum miniſterio per cenſuram Eccleſiaſticam prohibitus; non toleratus verò, qui eſt ab Eccleſia prohibitus, & præciſus. Rurſus vel Miniſter eſt is, cui ex officio Sacramenta miniſtrare incumbit, ut Epiſcopus, & Parochus, aut is, cui non ex officio id incumbit, ſed tantùm ex delegatione, & tandem vel hic eſt expoſitus ad Sacramenta miniſtranda, ut quando Confeſſarius aliquis in loco ſedet, ubi confeſſiones audire ſolet, vel non eſt expoſitus. Hac diſtinctione præmiſſa affirmant communiter Doctores non licere petere, vel accipere Sacramenta à Miniſtro non tolerato, quia qui Sacramentum petit à tali Miniſtro communicat peccato illius, talis enim Sacramentum adminiſtrare non poteſt ſine peccato mortali, cùm ſit illi ab Eccleſia graviter prohibitum; excipiunt tamen caſum extremæ neceſſitatis, quia in tali caſu ceſſat prohibitio, & ideò tunc licitum eſt petere, ut Scotus docet 4. d. 5. qu. 2. undè in articulo mortis abſolutio Sacramentalis licitè peti poteſt à Sacerdote etiam non tolerato, ſi alius Sacerdos non adſit. Ità Canus, Azorius, Becanus, Abellius, & alii paſſim, & habetur in declaratione Cardinalium, ex collect. Joann. Galemat. capit. 7. ſeſſ. 14. Concil. Trident. Deindè dicunt licitum etiam eſſe nulla urgente neceſſitate Sacramenta petere, ac recipere à Miniſtro, cui ex officio Sacramenta miniſtrare incumbit, quamvis malus ſit, & indignus, quamdiu tamen ab Eccleſia toleratur, & ratio eſt, quia ſubditus, qui tale jus habet petendi, & accipiendi Sacramenta ab eo, ob illius malitiam, tale jus amittere non cenſetur; ſimiliter dicunt ab eo, etiam, cui ex officio Sacramenta miniſtrare non incumbit, ſi ſit expoſitus, & ab Eccleſia toleretur, licitum eſſe Sacramenta recipere quia ipſe adminiſtrans illa ſibi ſoli nocet, ut habetur Can. *Sciſcitantibus* 15. qu. 8. Tandem dicunt à malis Miniſtris, qui nec expoſiti ſunt, nec ex officio miniſtrare tenentur non licere illa petere, ſi nulla urgeat neceſſitas, & ratio hujus eſt, quia hoc eſſet verè eos ad peccandum inducere, de quo poteſt videri Toletus lib. 1. cap. 92.

QUÆSTIO QUARTA.

De numero, ordine, & neceſſitate Sacramentorum.

52 De diverſitate Sacramentorum veteris, & novæ legis, & quantum Evangelica Sacramenta præſtent, ac præcellant antiquis; item quot, & quæ fuerint vetera Sacramenta & præſertim quid ſit dicendum de Circumciſione pro ſtatu legis ſcriptæ, ſufficienter jam diſcurrimus 4. ſent. diſp. 1. de Sacram. in genere qu. 2. Quare hic ſolùm reſtat aſſignare numerum, & ordinem Sacramentorum novæ legis, ac eorum neceſſitas declaranda, ut deinceps de ſingulis pertractemus; quod breviter agemus duobus articulis ſequentibus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ, & quot ſint noſtra Sacramenta, & quem ordinem inter ſe habeant.

53 Primò Eccleſiæ Catholicæ conſtans eſt ſententia Sacramenta novæ legis eſſe numero ſeptem, nec plura, nec pauciora, quæ ſunt: Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, & Matrimonium, quod tamquam dogma de Fide definitum eſt in Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 10. & anteà in Florentino ſeſſ. ultima, & à Lucio Papa Tertio c. *Ad abolenda*, de Hæreticis aliiſque antiquioribus Pontificibus, & Conciliis, & colligitur ex Scriptura, nam de Baptiſmo Joan. 3. dicitur: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*, & Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. De Confirmatione Actorum 8. ubi Apoſtoli imponebant manus ſuper baptizatos ut ei daretur Spiritus Sanctus: *Tunc imponebāt manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum Sanctum*, ubi Eugenius Quartus in Florent. cit. per manus impoſitionem intelligit Chriſmatis Unctionem, & per accipere Spiritum Sanctum intelligit donum gratiæ ſanctificantis. De Euchariſtia Joan. 6. Matth. 26. Marci 14. Lucę 22. patet hoc Sacramentum fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutum in ultima Cœna, ubi dedit auctoritatem Apoſtolis Sacramentum hoc conficiendi dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*. De Pœnitentia Joan. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*. De Ordine conſtat in Evangelio Chriſtum ordinaſſe ſuos Apoſtolos in Sacerdotes, quando in nocte Cœnæ dixit illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, & quando poſt Reſurrectionem eiſdem dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, & quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, de quo etiam rectè intelligitur locus ille 2. ad Timotheum 1. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ in te eſt, per impoſitionem manuum mearum*. De Extrema Unctione Jacob. 5. ubi habetur: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio Fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, etſi in peccatis ſit, remittuntur ei*. Denique de Matrimonio probari ſolet ex illo Pauli ad Epheſ. 5. ubi de Matrimonio loquens ait: *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia*, quibus verbis ſignificat Apoſtolus Matrimonium eſſe Sacramentum, ut Aug. exponit lib. 1. de nupt. & concup. c. 21. licèt Scot. noſt. 4. d. 26. ſub lit. r. dicat hujus Sacramenti inſtitutionem planius deduci ex illis verbis à Chriſto prolatis Matth. 19. *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*. Quamvis enim ibi tantùm approbaverit contractum inſtitutum Gen. 2. & per conſequens illum ibi non inſtituerit, inſtituit tamen Sacramentum, ſeu illum contractum ad dignitatem Sacramenti evexit, quæ quidem S. Scripturæ teſtimonia amplius ſuis locis illuſtrabuntur tractando de unoquoque Sacramento, & inſtitutione illorum.

54 Secundò, ratio, ſeu potiùs congruentia, cur ſeptem numero Sacramenta fuerint inſtituta, deſumi ſolet ex analogia inter corporalem, & ſpiritualem vitam, ut docent D. Th. 3. p. qu. 65. ar. 1. & Sco. 4. d. 2. qu. 1. hoc modo, nam in vita corporali requiruntur quædam ex parte cujuſlibet particularis perſonæ, quædam ex parte totius Reipublicæ; ex parte hominum ſingulorum requiruntur tria per ſe, nempè generatio, augmentatio, nutritio, & duo per accidens, nimirum remedia contrà morbos, ſi infirmitas occurrat, & remedium contrà morbi reliquias, ut perfectè convaleſcat. Ex parte verò Reipublicæ duo requiruntur, primò parentes, qui vitam corporalem hominum propagare poſſint; ſecundò Principes, & Magiſtratus, qui eam ordinent, &

gu-

Digitized by Google

gubernent. Eodem ergò modo in vita ſpiritualis res ſe habet; primò requiritur regeneratio, quæ fit per Baptiſmum; ſecundo augmentatio, ſeù roboratio, quę fit per Confirmationem; tertiò nutritio ſpiritualis, quæ fit per Euchariſtiam; quartò remedium contrà morbum peccati, quod fit per Pœnitentiam; quinto remedium contrà reliquias peccatorum, quod per extremam Unctionem habetur; ſextò ex parte Reipublicæ Matrimonium, quo licitè propagantur homines ad cultum Dei deputati; ſeptimo tandem inſtitutum eſt Ordinis Sacramentum pro recta Eccleſiæ gubernatione; & hanc totam congruentiæ rationem claręè expreſſit quoque Concilium Florentinum his formalibus verbis: Per Baptiſmum ſpiritualiter renaſcimur; per Confirmationem augemur in gratia, roboramur in fide; renati autem, & roborati nutrimur divina Euchariſtiæ alimonia; quòd ſi per peccatum ægritudinem incurrimus, ſpiritualiter per Pœnitentiam ſanamur; ſpiritualiter etiam, & corporaliter, prout expedit animæ, per Extremam Unctionem; per Ordinem verò Eccleſia gubernatur, & multiplicatur ſpiritualiter; per Matrimonium tandem corporaliter augetur. Hic autem advertendum eſt, quòd licèt Concil. Florent. & Trident. definierint ſeptem tantùm eſſe Eccleſiæ Sacramenta, non tamen definierunt ſingula dicere ſpeciem ultimam, & infimam, ſed reliquerunt Scholaſticis diſputandum, præſertim de Sacramento Ordinis, & Euchariſtiæ, ut lib.4. ſent. jam diſcuſſum eſt in propriis horum Sacramentorum diſputationibus.

55 Tertiò, ſi Sancti Patres aliquando alios ritus, vel cæremonias Sacramenta vocant; non loquuntur in propria, ſed in lata ſignificatione, ut communiter Doctores docent, qui etiam ad hoc rectè intelligendum advertunt ad conficienda Sacramenta duplicem ritum requiri, unum eſſentialem, qui eſt de neceſſitate Sacramenti, & alium accidentalem, qui eſt tantùm de neceſſitate præcepti; ad ritum eſſentialem Sacramenti requiritur materia, & forma, & intentio Miniſtri; ad ritum vero accidentalem certè cæremoniæ requiruntur ex Eccleſiæ inſtitutione, ſeù actiones externæ, & religioſæ, quibus Sacramenta licitè, & ordinatè miniſtrantur juxtà Eccleſiæ præſcriptum. Circà quod conveniunt Doctores, quod Sacramenta, nec licitè, nec validè adminiſtrantur ſine ritu eſſentiali; & ratio deducitur ex proximè dictis, quia ritus eſſentialis conſiſtit in materia, & forma, ac debita intentione Miniſtri, Sacramenta autem altero iſtorum deficiente, non validè adminiſtrantur; cùm Sacramenta his tribus perficiantur, ut conſtat ex ſuperius dictis; ſine ritu autem accidentali, quamvis validè adminiſtrentur, non tamen licitè, quia tenemur nos accommodare ritibus Eccleſiæ in Sacramentorum adminiſtratione, ut conſtat apud omnes, ac proindè variare ritus, & cæremonias Eccleſiæ eſt peccatum mortale ex genere ſuo contrà Religionem, niſi quis ob levitatem materiæ à mortali excuſetur, qualis videtur eſſe, ſi quis lingua vulgari baptizet, & non latino idiomate abſque neceſſitate, & ratio eſt, quia peccatum contrà Religionem, qualis eſt variatio rituum, & cæremoniarum ab Eccleſia præſcriptarum, eſt mortale, poſita gravitate materiæ, tum quia ritus à Summo Pontifice præſcripti neque per alios Prælatos, Summo Pontifice inferiores, mutari poſſunt, quia inferior legem ſuperioris abrogare non poteſt. Poteſt tamen Epiſcopus in ſua Diœceſi ritus mutare; qui à Summo Pontifice præſcripti non fuerunt, ſiquidem in poteſtate Epiſcopi eſt ea facere, quæ ad rectum Eccleſiæ ſuæ regimen pertinent, dummodò à Summo Pontifice non impediatur. Ità Suarez, Valentia, Henriquez, Reginaldus, Leſſius, Azorius, Caſpenſis, Becanus, Averſa, Bonacina, & alii paſſim.

56 Quartò, quod ſpectat ad ordinem, quem inter ſe Sacramenta tenent, docent etiam præfati Doctores multiplicem ordinem inter Sacramenta conſiderari poſſe. Primus eſt ordo numerationis, ſeù connexionis, quo ſuperius enumerata ſunt ex Concil. Florent. & Trident. ut primum locum obtineat Baptiſmus, ſecundùm Confirmatio, tertium Euchariſtia, quartum Pœnitentia, quintum Extrema Unctio, ſextum Ordo, & ſeptimum Matrimonium, cujus ordinis ratio ſumitur pręcipuè ex analogia illa, & proportione vitæ ſpiritualis ad corporalem. Secundus eſt ordo dignitatis, & perfectionis, quo aliquod ſit aliis dignius, & excellentius, & juxtà hunc ordinem omnium digniſſimum, & præſtantiſſimum eſt Euchariſtiæ Sacramentum, ut ſuprà diximus ar. 1. hujus quæſt. 2. num. 24. ex Trident. ſeſſ. cap.7. cap. 1. & ſeq. & ratio hujus præeminentiæ eſt, quia hoc Sacramentum continet realiter, & ſubſtantialiter Chriſtum ipſum ſub ſpeciebus Euchariſticis; ſecundum dignitatis locum obtinet Sacramentum Ordinis; tertium Confirmatio; quartum Baptiſmus; quintum Extrema Unctio; ſextum Pœnitentiæ, & ſeptimum Matrimonium, quod etiam inſinuat Trident. loc. c. Tertius eſt ordo executionis, ſivè ſuſceptionis, & ſic antè omnia ſuſcipitur Baptiſmus, & primum locum obtinet, quia ipſe eſt janua omnium Sacramentorum, ita ut alia Sacramenta invalide ſuſcipiantur nondum ſuſcepto Baptiſmo, ſecundò ſuſcipi ſolet Confirmatio, quamvis non de neceſſitate, ſed de congruentia; tertiò per ſe loquendo ſequitur Euchariſtia, & dicitur per ſe, quia per accidens, ſi nimirum interponatur peccati mortalis impedimentum, tunc mediate debet Sacramentum Pœnitentiæ; undè ut obſervat Averſa qu.65. ſect.2. hic mos in Eccleſia ſervatur, ut adulti qui baptizantur, ſtatim confirmentur, & ad ſumendam Euchariſtiam admittantur; ſed quia filii ex parentibus fidelibus orti ſtatim in infantili ætate baptizantur, & non niſi per plures annos ad communionem admittuntur, & interim ex humana fragilitate peccata contingunt, ideò inter fideles Pœnitentiæ Sacramentorum ſumptionem Euchariſtiæ præcedere ſolet. Tandem ſequitur Extrema Unctio, quæ reliquias peccatorum abſtergit, & ad finalem pręparationem diſponit, ut ait Scotus l.c. & hæc ſunt quinque Sacramenta, quæ ſingulas perſonas reſpiciunt, & per ſe in eodem ſuſcipiente ordinem habent; inter Sacramenta vero Ordinis, & Matrimonii hic ſuſceptionis ordo non reperitur, quia non per ſe in eodem ſubjecto junguntur, ſed mere per accidens, quatenus contingere poteſt, ut conjugatus decedente, aut conſentiente uxore promoveatur ad ordines, vel anteà ordinatus in minoribus, poſteà Matrimonium contrahat.

57 Denique quartus, & ultimus eſt ordo neceſſitatis, quo ſcilicet, unum Sacramentum præ aliis eſt neceſſarium, & hunc ordinem reſpiciendo primum locum tenet Baptiſmus, deindè Pœnitentia, quia nullus ſalvari poteſt ſine baptiſmo, vel etiam ſine pœnitentia poſt lapſum in peccatum; tertium locum obtinet Ordo, qui reſpectu totius Eccleſiæ eſt neceſſarius. Alia verò quatuor Sacramenta dicuntur neceſſaria ad melius eſſe, Confirmatiò poſt Baptiſmum, Euchariſtia, & Extrema Unctio poſt Pœnitentiam, Matrimonium ad fidelium multiplicationem, ſed de hac Sacramentorum neceſſitate diſtinctius agemus artic. ſeq. Addit Averſa loc.c. ordinem quoque tractationis, & doctrinæ, quia in declarandis, & conſiderandis ſingulis Sacramentis non omnes eumdem ordinem ſervant; hic autem ordo doctrinæ in tractatu de Sacramentis præſertim ex natura rei poſtulare videntur, ut initium à baptiſmo deſumat, utpotè qui eſt janua omnium Sacramentorum, & Sacramentum pertinens ad generationem ſpiritualem animarum; & finem attingat in Sacramento Extremæ Unctionis, ut potè pertinente ad finalem præparationem; hoc enim eſt Sacramentum, ut inquit Scot. loc. cit. quo exiens finaliter præparatur, quia vita iſta ſpiritualis quædam via eſt ordinans, ut benè vivens in ea, de ipſa ſine impedimento tranſeat ad aliam, pro qua præparatur.

ARTICULUS SECUNDUS.

An omnia Sacramenta ſint ad ſalutem neceſſaria, & quomodo.

58 PRimò, conveniunt DD. fuiſſe aliquo modo neceſſarium ad ſalutem hominis viatoris Sacramenta inſtitui, non quidem ſimpliciter, & abſolutè, ſed ad melius eſſe, & facilem illius conſecutionem, & quidem quod Sacramentorum inſtitutio non fuerit ſimpliciter, & abſolute neceſſaria ex indè probatur, quia virtus infinita Dei non eſt Sacramentis alligata, ut communiter Theologi dicunt, Deus enim liberè Sacramenta inſtituit ad noſtram juſtificationem, & ſalutem, ſiquidem alio modo poterat, & ſine Sacramentis hominem ſalvare, poterat enim inſtituere, ut per ſolos actus ex opere operantis homines ſalvarentur; fuit tamen neceſſarium ad melius eſſe, & faciliorem ſalutis conſecutionem, quia multò melius, & utilius fuit Sacramenta inſtituere, præſertim propter parvulos, & infantes, qui cum actu proprio juſtificari non poſſent, optimè illis proviſum eſt, ut per aliquod externum remedium eis applicandum, & ex opere operato juſtificari poſſent ab originali, atque ſalvari, & hoc etiam multò melius, & utilius fuit propter adultos, ut abundantiorem, & uberiorem per Sacramenta gratiam reciperent, & cum majori certitudine juſtificarent. Hinc deducitur Sacramenta eſſe neceſſaria ſolùm ex ſuppoſitione, ſeù ſuppoſita Chriſti inſtitutione, quantum ad uſum, & exercitium, quia nimirum inſtituta ſunt à Chriſto tamquam media, & remedia, ſine quibus homo juſtificari, & ſalvari non poteſt, quod intelligendum eſt indefinitè, ideſt, non de omnibus, & ſingulis Sacramentis, ſed abſolute, & in genere, ſicque intellecta propoſitio eſt de fide, ut habetur in Concil. Trid. ſeſſ.7. can.4.

59 Secundò ad hoc melius, & diſtinctius intelligendum duplicem ſolent Theologi præſertim Recentiores diſtinguere neceſſitatem reſpectu ſalutis, ſeù vitæ æternæ, unam medii, alteram præcepti, ut diximus diſp.2. cit. *de Sacramentis in genere*, qu.10. art. 3. illud dicitur neceſſarium neceſſitate medii juxtà po-

Digitized by Google

potiorem modum explicandi utramque neceſſitatem, quod eſt omninò per ſe neceſſarium ad gloriæ conſecutionem, ideoque ab antiquioribus Theologis neceſſarium ſimpliciter appellabatur; ſic ſtatus gratiæ dicitur neceſſarius ad gloriam conſequendam, gratiam enim juſtificans ſecundùm legem Dei ordinariam eſt medium neceſſarium ad conſequendam beatitudinem, quatenus ſine illa de lege Dei ordinaria nullo modo obtineri poteſt, quarè illud dicitur neceſſarium neceſſitate medii; quo prætermiſſo, etiamſi ex ignorantia, vel oblivione prætermittatur, ſalus non obtinetur juxta legem Dei ordinariam. Neceſſarium verò neceſſitate præcepti ſolùm eſt neceſſarium quaſi per accidens, quia tantùm ſe habet, ut removens prohibens, quatenus, ſcilicet, præceptum implendo tollitur peccatum, quod ex tali tranſgreſſione committeretur, & gloriæ conſecutionem impedire poterat deſtruendo ſtatum gratiæ, qui eſt ſimpliciter ad eam neceſſarius; undè quod eſt neceſſarium hoc ſecundo modo dumtaxat, cùm ſit ſolum quaſi per accidens neceſſarium, ſi prætermittatur ob ignorantiam, vel impotentiam, non impedit gloriæ conſecutionem, quia in tali caſu ad culpam non imputatur; undè quia jejunium ſolùm eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, ſi quis ob impotentiam non jejunet, vel ob ignorantiam præcepti inculpabilem, excuſabitur à peccato, ac proindè jejunii omiſſio gloriæ conſecutionem non impediet. Hujus autem duplicis neceſſitatis diſtinctiò, licèt quibuſdam ex noſtris non placeat ſine ullo fundamento, ut loco citato ex profeſſo oſtendimus; eſt omnino neceſſaria ad dignoſcendum, quænam Sacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medii, & quæ ſolum ſint neceſſaria neceſſitate præcepti, ut mox explicabimus.

60 Tertiò præmiſſa hac doctrina pro terminorum declaratione, & modo loquendi, dicendum eſt cum Scoto pluribus in locis, quædam Sacramenta eſſe ſimpliciter neceſſaria juxtà modum loquendi veterum Scholaſticorum, vel eſſe neceſſaria neceſſitate medii juxtà modum loquendi Recentiorum, ut Baptiſmus; quædam verò eſſe eodem modo neceſſaria, non tamen omnibus, ut Pœnitentia, quæ ſolis adultis peccatoribus eſt neceſſaria; nam Sacramenta Baptiſmi, & Pęnitentiæ ad primam gratiam conferendam ſunt inſtituta; Baptiſmus quidem ſimpliciter reſpectu omnium pro culpa originali delenda, Sacramentum verò Pęnitentiæ pro actuali delenda in adultis, ſi poſt baptiſmum ſuſceptum illos peccare contingat; ſed gloria haberi nequit ſine prima gratia; ergò hæc duo Sacramenta ſunt neceſſaria ſimpliciter; ſeù neceſſitate medii præfato modo explicata. Dices, ſi quis antè ſuſceptum baptiſmum actum contritionis eliciens, aut dilectionis Dei ſuper omnia moriatur, ſalvabitur; & idem dicendum de eo, qui poſt baptiſmum ſuſceptum peccaſſet; ergò hæc Sacramenta non ſunt ſimpliciter neceſſaria, ſeù neceſſitate medii. Huic inſtantiæ jam occurrimus l. cit. nu. 366. iſtos in prædictis caſibus ſalvari, quia prædicta Sacramenta habent in voto, & deſiderio ſuſcipiendi, quia ſuſciperent de facto, ſi poſſent, ità enim diſpoſuit ſuavis Dei providentia, ut cùm prædicta duo Sacramenta ſint ſimpliciter neceſſaria; quàndo nequeunt ſuſcipi in re, ſufficiant in voto, vel in aliquo æquivalenti, ſi votum non habet locum, ut in parvulo, cui ſufficit martyrium, ſi baptiſmum ſuſcipere nequit, quod baptiſmus ſanguinis dici ſolet. Dices rurſus, non minùs contritione, ut ſit medium juſtificans, involvitur votum reſtituendi, & quodcumque aliud præceptum adimplendi; quàm baptiſmum recipiendi; ergò ſi neceſſarium neceſſitate medii eſt id, quod in re, vel in voto ad juſtificationem requiritur; non minus reſtitutio, jejunium, quàm Baptiſmus, & Pęnitentia erunt neceſſaria neceſſitate medii. Reſponſum eſt ibid. num. 367. negando conſequentiam, quia licèt ad illud, quod dicitur neceſſarium neceſſitate medii requiratur, quòd ſine ipſo, vel in re, vel in voto ſalus obtineri non poſſit; hoc tamen non ſufficit; ſed ulterius requiritur, quòd per ſe, & poſitivè in juſtificationem influat modo jam ſuprà explicato n. 59. & non tantùm per accidens, & per modum removentis prohibentis; quod in propoſito de reſtitutione, & jejunio, & aliis pręſcriptis minimè verificatur; ſicut enim reſtitutio in re, vel jejunium non concurrit ad juſtificationem, ut medium poſitivè influens, ſed tantum ut removens prohibens, nempè peccatum, quod ex tranſgreſſione pręcepti reſtitutionis, vel jejunii contraheretur; ità neque votum ejus poſitivè concurret, ſivè ut medicum quoad juſtificationem.

61 Quartò, quędam Sacramenta ſunt toti Eccleſię communitati ſimpliciter neceſſaria vagè non determinando perſonas, & talia ſunt Sacramenta Ordinis, & Matrimonii. Ratio eſt, quia nequeunt homines ſalutem conſequi, niſi aliqua Sacramenta recipiant, hęc autem nequeunt confici, & miniſtrari, niſi à Sacerdotibus, & perſonis Deo ſacratis; ergò ſimpliciter neceſſarium eſt Ordinis Sacramentum, per quod homines fiunt Dei Miniſtri vagè tamen, & indefinitè, itaut aliqui ex tota communitate debeat Sacramenta illa conficere, & miniſtrare. Sic etiam de Sacramento Matrimonii diſcurrendum eſt ſervata proportione, quia in tota Eccleſia propagatio humani generis eſt neceſſaria, pro qua etiam extat præceptum naturale; contractus autem Matrimonii in lege nova ad eſſe Sacramenti à Chriſto eſt elevatus ergò etiam Sacramentum Matrimonii eſt ſimpliciter neceſſarium in Eccleſia Dei vagè, & indefinitè, itaut aliqui ex tota Communitate illud Sacramentum ſumere debeant, licèt nullus in particulari teneatur, & plura adhuc de convenientia, & neceſſitate horum Sacramentorum in ſequentibus dicenda ſunt, & maximè in ſpeciali tractando de ſingulis, quare in præſenti ſolùm advertere ſufficit, quòd licèt Ordo, & Matrimonium ad bonum commune totius Eccleſiæ maximè requirantur, & neceſſaria ſint, ad ſalutem tamen uniuſcujuſque fidelium nullam neque medii, neque præcepti neceſſitatem inferunt.

62 Quinto Euchariſtiæ Sacramentum eſt neceſſarium dumtaxat neceſſitate præcepti, ut conſtat ex Trid. ſeſſ.13.can.9. ubi damnatur quicumque dixerit homines non teneri ex præcepto Sanctæ Eccleſiæ in feſtis Paſchalibus communicari ſtatim ac ad uſum rationis pervenerint; eſt tamen aliqua inter Theologos diſſenſio, an præceptum de Euchariſtia ſumenda ſit Eccleſiaſticum tantùm, an etiam divinum, & hoc ſecundum valdè probabilius videtur, ut diximus l.c. num.370. & expreſsè tenet Scot.4. d.13. qu. 3. quia Chriſtus Joan. 6. apertè dixit ſe velle ſumi in Euchariſtia à quolibet Chriſtiano verbis illis *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis*, ubi loquitur Chriſtus de manducatione, & potatione vera, reali, & Sacramentali, & cùm non loquatur de neceſſitate medii, quia hoc eſt Sacramentum vivorum, ſequitur quòd de neceſſitate præcepti ſit intelligendus. Eccleſia verò tantùm præſcripſit tempus, in quo fideles communicari debent ſemel in anno, ſcilicet, in feſto Paſchatis, ut dictum eſt ſuprà diſp. 12. *de præceptis Eccleſiæ* q.2.a.3. Dices hoc Sacramentum eſſe neceſſarium etiam neceſſitate medii, & ſimpliciter, quia ſicut ſe habet cibus corporalis, & materialis ad vitam corporalem, ita panis Euchariſticus ad vitam ſpiritualem; ſed cibus corporalis eſt ſimpliciter neceſſarius ad vitam corporalem, ergo ſpiritualis ad vitam ſpiritualem.

Reſpond. ex dictis q.10.c.ar.3. in fine Euchariſtiam non comparari cibo materiali quoad neceſſitatem vitæ ſimpliciter, alioquin in omni ætate, & tempore ſumenda eſſet, quod tamen Eccleſia prohibet; ſed tantùm quoad augmentum vitæ, & ejus conſervationem; quarè cùm hic cibus ſpiritualis ad alendam vitam gratiæ ſpiritualem ordinetur, quæ non niſi per actionem malam deperditur, quæ ſit libera, non erit neceſſarius ſimpliciter, ſicut cibus materialis ad vitam corporalem, undè paritas aſſumpta non currit in omnibus, ut argumentum ſupponit.

63 Poſtremo communis etiam ſententia docet Sacramenta Confirmationis, & extremæ Unctionis non eſſe neceſſaria neceſſitate medii, neque præcepti, ut etiam diximus l. c. Ratio eſt, quia cùm ſint Sacramenta vivorum, & inſtituta ad dandam ſecundam gratiam, ſeù gratiæ augmentum apertè deducitur non eſſe neceſſaria neceſſitate medii, quia augmentum gratiæ non eſt medium ad ſalutem ſimpliciter neceſſarium, cùm ſine illo ſalus haberi poſſit. Neque etiam ſunt neceſſaria neceſſitate præcepti, ut ait Scot.4.d.7. qu. 2. quia de illis nullum extat præceptum, ſed ſolùm obligant ad non contemnendum; quarè ad ſummum dici poſſunt neceſſaria neceſſitate ſecundùm quid, hoc eſt utilia; cùm enim per ipſa conferatur gratia, & ſint inſtituta ad particularem finem in ſalutem hominis viatoris, non eſt dubitandum, quin ſint maximè utilia, & proficua ad eamdem ſalutem obtinendam, ut infrà ſuis locis explicabitur.

Digitized by Google

DISPUTATIO XVII.

DE BAPTISMO ET CONFIRMATIONE.

1 POST tractatum de Sacramentis in genere deſcendimus ad tractatum de Sacramentis in ſpecie, & in particulari, quem merito inchoamus à Baptiſmo, quia janua eſt reliquorum, & ſine ipſo ad aliud Sacramentum non eſt aditus. Non agitur hic autem de Baptiſmo ſanguinis, ideſt martyrio, nec de Baptiſmo flaminis, ſeu ſpiritus, ideſt, contritione cum voto baptiſmi, vel deſiderio, quia non ſunt Sacramenta propriè dicta, ſed de Baptiſmo fluminis, qui dicitur ablutio corporis exterior ſub præſcripta forma verborum facta, ut poſteà dicemus. Hic autem Diſputationi de Baptiſmo aliam quoque addimus, & annectimus de Confirmatione, tùm quia ità fecimus l.4. ſent. diſp.2. q.8. tùm quia ibidem præcipuas de hoc Sacramento difficultates ex profeſſo diſcurrimus, undè opus non eſt in præſenti diſtinctam de eo diſputationem inſtituere.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & exiſtentia Baptiſmi, ac ejus neceſſitate.

2 NOmen Baptiſmi, quod à voce greca derivatum eſt, ex vi vocabuli lotionem, immerſionem, ſeù lavacrum importat, & ex uſu omnium Patrum, Conciliorum, & ipſius Eccleſiæ impoſitum eſt ad ſignificandum aliquod Sacramentum ſpeciale legis Evangelicæ, quod conſiſtit in quadam ablutione facta ſub certa verborum forma ſignificante ablutionem animæ à peccato, ut declarat Catechiſmus Conc. Trid. p.2. Hic igitur breviter videndum eſt quid ſit Baptiſmus hoc modo acceptus, quæ ejus neceſſitas, & quando à Chriſto Domino fuerit inſtitutus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Baptiſmus, & in quo ejus eſſentia conſiſtat, ac neceſſitas.

3 PRimò, ad explicandam Baptiſmi eſſentiam Doctores communiter utuntur definitione tradita à Magiſtro ſent.4. d.3. q.1. quòd *ſit ablutio corporis exterior facta ſub præſcripta forma verborum*, quæ quidem definitio, quia aliquas patitur difficultates, nec omnino clarè eſſentiam exprimit Baptiſmi, ut notat Scot.4. d.3. q.1. aliam clariorem ibi tradit dicens, quòd *eſt Sacramentum ablutionis animæ à peccato conſiſtens in ablutione hominis aliqualiter conſentientis facta in aqua ab alio abluente, & in verbis certis ſimul ab eodem abluente cum debita intentione prolatis*, quam definitionem carpunt nonnulli Thomiſtæ, & alii Recentiores veluti comatam, & involventem particulas, & conditiones ſuperfluas, nempè ut ablutio ſit hominis aliqualiter conſentientis facta ab alio, & ut verba cum intentione debita proferantur. Verùm, ut diximus 4. ſent. diſp.2. qu.2. definitioni relationis in concreto addere conditiones, & rationes fundandi non eſt contrà artem definiendi relationes, nec contrà naturam definitionis datæ per additamentum, quæ ſpecifica, & propria exponit, & convertitur cum definito; talis autem eſt definitio à Scoto tradita, utpotè data per omnes cauſas, tùm phyſicas, tùm metaphyſias juxta Ariſt. monitum, cùm enim dicitur *eſt Sacramentum* per hanc particulam aſſignatur genus metaphyſicum, eſt enim Baptiſmus Sacramenti ſpecies. Cùm dicitur *ablutionis animæ à peccato* per hoc cum cæteris particulis ſequentibus indicatur ejus differentia à cæteris Sacramentis. Cùm additur *conſiſtens in ablutione hominis aliqualiter conſentientis* indicatur materia proxima cum ſubjecto; cùm dicitur *facta in aqua* indicatur materia remota. Cum tandem additur *in certis verbis ſimul ab eodem abluente cum debita intentione prolatis* aſſignatur forma, & intentio in miniſtro requiſita. Quarè datur per omnes cauſas, per efficientem, ſcilicet, cùm intentione; per finalem, ſcilicet, ablutionem animæ à peccato; per materialem, nempè ablutionem, & verba, & tandem per formalem ſcilicet ſignificationem, ac etiam per ſubjectivam cum ſuis diſpoſitionibus, ideſt, hominem aliqualiter conſentientem; cùm igitur explicet eſſentiam Baptiſmi per omnes cauſas tàm phyſicas, quàm metaphyſicas, omnibus numeris abſoluta cenſeri debet. Accedit, quòd definitio Baptiſmi à Magiſtro tradita ſimpliciter, & abſolutè inſpecta; ut ſonat, non ſoli Baptiſmo Sacramentali competit, ut benè diſcurrit Hiquæus noſter 4. d.3. q.1. *in fine*, quia ſi quis baptizaret Canem, vel aliud animal, ut malefici quandoque faciunt, cum præſcripta verborum forma, non eſſet ablutio baptiſmalis, quamvis eſſet exterior corporis ablutio cum præſcripta verborum forma; rectè ergò ponitur in ea definitione, quod ſit *ablutio hominis*. Item ſi invitus baptizaretur, non eſſet baptiſmalis ablutio; ergò benè additur *aliqualiter conſentientis*. Rurſus ſi hæc ablutio fieret à ſeipſo, non eſſet baptiſmalis, ergò rectè additur *ab alio facta*. Prætereà ſi eſſet in alio liquore non eſſet baptiſmalis; rectè ergò additur *in aqua*. Demum, ſi joco, & ſine intentione fieret, neque eſſet baptiſmalis, rectè ergo additur *cum debita intentione*, atque ideò definitio illa nullam continet particulam ſuperfluam.

4 Secundò, quod ſpectat ad ipſius Baptiſmi neceſſitatem, certum eſt de fide eſſe neceſſarium omnibus cujuſcumque ſexus, ætatis, & conditionis non tantùm neceſſitate præcepti, ſed etiam medii, ut dictum eſt q. præc. art.2. n.60. quod primò probatur ex ipſius Chriſti verbis Jo: 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*. Deinde probatur ex Conciliis Cartag. & Melvit. in quibus damnatus eſt error Pelagianorum dicentium parvulos ſine baptiſmo ſalutem conſequi poſſe, ac etiam ex Concil. Conſtantienſi, in quo denuò proſcriptus eſt idem error ab Vvicleſo renovatus, ac tandem Trident. ſeſſ. 7. can. 5. ubi anathematizatur qui dixerit Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium non eſſe. Rurſus probatur ex Auguſt. li.3. de orig. animæ c.9. & l.1. de peccatorum meritis, & remiſſ. c.18. & Hier. li.3. contra Pelagium, & alii SS. Patribus à Bellarmino relatis l. 1. de Bapt. c. 4. Denique probatur ratione, quia illud eſt neceſſarium neceſſitate medii ad ſalutem, ſine quo ſalus obtineri non poteſt, ut conſtat ex dictis qu. præced. a.2. n. 59. ſed ſine Baptiſmo ſalus obtineri non poteſt, ut patet ex verbis Chriſti relatis: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei*, ubi illa particula *Niſi* denotat neceſſitatem medii; ergo, &c. Ex quo etiam ſequitur Baptiſmum eſſe quoque neceſſarium neceſſitate præcepti, quia quod eſt neceſſarium neceſſitate medii, eſt etiam neceſſarium neceſſitate præcepti, cùm major neceſſitas inferat minorem; Hæc tamen eſt differentia inter parvulos, & adultos, ut etiam loc. cit. inſinuavimus, quod parvulis neceſſarius ſit Baptiſmus reipſa ſuſceptus, adultis verò, vel in re, vel in voto, quod etiam declaravit Conc. Trid. ſeſſ. 6. ubi dicit *Juſtificationem à peccatis poſt Evangelium promulgatum ſine lavacro, aut ejus voto fieri non poſſe*, unde communiter dici ſolet Baptiſmum eſſe neceſſarium neceſſitate medii in re, vel ſaltem in voto, quando non adeſt facultas illum ſuſcipiendi in re; quarè per votum baptiſmi intelligitur illud ſuſcipiendi deſiderium, & propoſitum, non quidem nudum, aut ſimplex, ſed fidei, & perfectæ contritionis conjunctum, quia ſine actibus harum virtutum nullus adultus extrà Sacramentum juſtificari poteſt, ut conſtat ex dictis l.2. ſent. d.7. de juſtificatione.

5 Tertiò, hinc deducitur in caſu neceſſitatis in adultis ſuppleri poſſe Sacramentum Baptiſmi per contritionem, atque ideò Baptiſmum in re non eſſe adultis ſimpliciter neceſſarium ad primam gratiam conſequendam, & peccatorum remiſſionem, ſed ſufficere contritionem in ſe votum Baptiſmi continentem, ut ex Scoto deducitur 4. diſtin. 4. quæſt. 6. ab initio, & fusè probavimus 4. ſentent. diſputat. 2. de Baptiſmo, & Confirmatione quæſt. 7. artic. 1. ex illis præſertim Scripturæ locis, in quibus promittitur juſtificatio, & peccatorum remiſſio hominibus verè pœnitentibus, ut Ezechiel. 18. *Si egerit pœnitentiam impius, vita vivet, & non morietur, &c.* ex his enim, & ſimilibus Scripturæ locis conſtat per-

fe-

Digitized by Google

perfectam contritionem eſſe ſufficientem, & ultimam diſpoſitionem ad gratiam ſanctificantem, quæ contritio utique haberi poteſt ab homine adulto antè realem baptiſmi ſuſceptionem, cum voto tamen ſuſcipiendi, quod conſtat ex Act. 10. ubi legitur Concilium Centurionem antè Baptiſmi ſuſceptionem fuiſſe juſtificatum, quare dixit D. Auguſt. l. 4. contra Donat. c. 22. *Fidem, converſionemque cordis id, quod ex Baptiſmo deerit, poſſe ſupplere, ſi fortè ad celebrandum Miſterium Saptiſmi anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt*, quod ipſe quoque oſtendit exemplo Cornelii Centurionis antè realem baptiſmi ſuſceptionem juſtificati. Neque hinc ſequitur ſuperfluam fore poſteà baptiſmi ſuſceptionem ſiquidem de eo Cornelio Aug. c. 21. jam dixerat, quod & de quolibet aliquo dici poteſt: *Si etiam Spiritu Sancto jam accepto baptizari noluiſſet, contempti tanti Sacramenti, reus extitiſſet*. Hic tamen advertendum eſt, quod diximus q. 7. cit. a. 1. nu. 172. quòd licèt regulariter loquendo in caſu poſito votum baptiſmi eſſe debeat explicitum, tamen in aliquo caſu ſufficere votum Baptiſmi in actu contritionis incluſum, & non neceſſariò requiri explicitum, ſed interdum etiam ſufficere implicitum; votum enim Baptiſmi poteſt eſſe duplex, vel dupliciter fieri poteſt, explicitè, ſcilicet, & implicitè; tunc fit explicitè quando adultus non ſolùm de ſuis peccatis contritionem habet cum propoſito generali ſervandi deinceps omnia, & ſingula præcepta; ſed etiam cum ſpeciali propoſito Baptiſmum ſuſcipiendi, quod haberi non poteſt ſine fide, & cognitione Baptiſmi, & hoc eſt votum Baptiſmi explicitum. Implicitum vero eſt, quòd in ipſa contritione, & generali propoſito omnia mandata ſervandi continetur; & hoc dicimus ad juſtificationem ſufficere, quod etiam indicavit Trid. ſeſſ. 14. c. 4. ubi dicit perfectam contritionem eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad gratiam; in ea autem includitur votum Baptiſmi ſaltem implicitè, quia includitur propoſitum ſervandi omnia mandata, & adimplendi omnia ad ſalutem neceſſaria, qualis præſertim eſt Baptiſmi ſuſceptio.

6 Quartò, conveniunt prætereà DD. & paſſim docent SS. Patres Baptiſmum adultorum ſuppleri poſſe per martyrium, quando adeſt Baptiſmi impoſſibilitas, ita ſtatuimus diſp. 2. c. q. 7. art. 2. cum Alenſi D. Th. D. Bon. ex Scot. l. c. & diſt. 14. q. 1. lit. V. quod probant ex illo Matth. 10. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*, quibus verbis D. Aug. l. 2. de orig. anim. c. 12. aſſerit. *Martyres, quibus contigerit antè pro Chriſti nomine occidi, quàm Chriſti Baptiſmate dilui, exceptos eſſe ab hac ſententia, niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, &c.* Sola difficultas eſt de modo, an ſcilicet ſic Baptiſmus ex opere operato tollit totam culpam, & pœnam, ſicut etiam martyrium vi ſua præter meritum patientis gratiam conferat. Et quamvis aliqui antiquiores id negaverint, communior tamen, & probabilior ſententia affirmat martyrium ex ſingulari privilegio, & ſpeciali Dei diſpenſatione habere vim conferendi primam gratiam; & conſequenter ad inſtar Sacramenti Martyrem juſtificare ex opere operato; itaut ſi quis ad martyrium accedat, adhuc in peccatis exiſtens, tamen ſine affectu ad aliquod peccatum, ut cum fide, & dilectione inchoata, & pœnitentia ſaltem imperfecta, qualis requiritur etiam antè Baptiſmum aquæ, is virtute Martyrii ex opere operato juſtificabitur, atque ſalvabitur, hoc eſt vi ſua ad evitandam de nomine quæſt. ita ſtatuimus l. c. cùm Scot. 4. d. q. 6. ubi dicit, quòd ſi Baptiſmus ſanguinis ſit completus, martyr moritur, & evolat in cœlum, nec tenetur ad Baptiſmum aquæ, & eodem modo diſcurrit d. 4. q. 1. §. *Sed nec debet requiri*, & ſequuntur Recentiores omnes ibi citati. Ratio autem hujus aſſerti fundatur præſertim in promiſſione Chriſti, qui voluit hoc ſpeciale privilegium iis concedere, qui pro ipſo moriuntur, ut non minus in ſanguine ſuo, quàm in aqua baptizari poſſint, ut ex ejus verbis colligitur Matth. 10. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor ego eum coram Patre meo*, & Mar. 8. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvam faciet eam*, quæ verba juxtà Aug. interpretationem 13. de Civitate Dei c. 7. ſpecialem continent promiſſionem factam iis, qui vitam pro Chriſto exponunt; unde inquit ibi Auguſtinus, quod quicumque etiam non percepto regenerationis lavacro pro Chriſti confeſſione moriuntur, tantùm valet iis ad dimittenda peccata, quantum ſi abluerentur ſacro fonte ipſius Baptiſmatis, nam qui dixit. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, etiam dixit *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus*, & rurſus: *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*; ergò ſi Baptiſmus vim habet omnem culpam, & pœnam tollendi, eò quòd ſit Sacramentalis, ſeu Myſtica configuratio mortis Chriſti, ut habetur ad Rom. 6. multo magis Martyrium illam vim habebit, cùm ſit realis conformatio cum Chriſto, quo argumento uſi ſunt Clemens, Cyprianus, Tertullianus, & alii Patres, ut fusè diſcurrimus l. c. ubi etiam nonnullas evaſiones, & objectiones ſufficienter præcludimus, & ſolvimus, quæ autem diſpoſitio requiratur ad martyrium in adultis, etiam tractavimus ibi articulo 3.

7 Quintò, ſtatuimus etiam ibidem articulo 4. cum communiori, & probabiliori ſententia non tantùm Baptiſmum adultorum, ſed etiam infantium per Martyrium ſuppleri poſſe, ut expreſsè etiam tenet Doctor noſter 4. diſt. 4. q. 3. §. *Dicitur* ubi docet etiam infantes, qui in utero cum ipſa Matre propter Chriſtum trucidantur, conſequi eumdem Martyrii fructum, quem conſequuntur qui excluſi ab utero Matris eodem titulo trucidantur, undè tantò magis ſupponit de infantibus ab utero materno excluſis nullum eſſe dubium, quin ſint Martyrii capaces, ſeù Baptiſmi ſanguinis. Hoc autem probari ſolet, ut diximus ibi, præſertim ex traditione Eccleſiæ, & SS. Innocentium exemplo, quos Eccleſia tamquam Martyres colit, ut patet in eorum officio, in hymno enim inquit. *Salvete flores Martyrum*, & rurſùs in oratione; *Deus cujus præconium Innocentes Martyres non loquendo, ſed moriendo confeſſi ſunt*; & paſſim etiam apud SS. Patres pro Martyribus habentur, unde Auguſtinus inquit libro 3. de Symbol. ad Catechumenos *Sanctos Innocentes ab originali peccato fuiſſe ſuo ſanguine dilutos*, & 3. de lib. arb. c. 23. ait: *Non fruſtra Infantes illos, qui ab Herode occiſi ſunt, in honorem Martyrum receptos commendat Eccleſia*, & ita etiam eos appellant, Chryſoſtomus, Cyprianus, Bernardus, Hilarius, Hieronym. Beda, & alii Patres, quorum verba paſſim referunt Recentiores. Hoc etiam probari poteſt ex modò dictis, quòd, ſcilicet Martyrium non tantùm ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato gratiam confert, atque ideò etiam parvulis illud patientibus pro Chriſto ſuum effectum conferre poteſt, ſcilicet primam gratiam peccatum originale delentem, & hanc confert mortaliter, non phyſicè, quatenus Deus intuitu Martyrii, quòd eſt optimum opus, eique gratiſſimum, hanc gratiam confert ad inſtar Sacramentorum ob ſpeciale privilegium, peculiaremque, promiſſionem, quam fecit Chriſtus verbis illis. *Qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam*. Neque ob id eſt Sacramentum, quia Sacramentum eſt actio quædam ſacra, & ſancta ad cultum veri Dei ordinata; & à Chriſto inſtituta, Martyrium verò, dùm ex impietate Tyranni provenit, nedum ſacra actio non eſt, ſed potiùs ſacrilega, & impia, qua ſervi Dei crudeliter necantur, & Deus ipſe graviter offenditur; undè non confert gratiam activè Sacramentorum more, ſed tantùm paſſivè, quatenus patienti Martyrium promiſit Deus ex ſpeciali privilegio gratiam conferre. Cætera adhoc punctum ſpectantia videantur l. c. ubi fusè de hoc diſcurrimus.

8 Poſtremò, ex dictis facilè eſt intelligere, quid communiter Patres, & Theologi ſignificare velint, cùm triplicem Baptiſmum diſtinguunt, fluminis, flaminis, & ſanguinis, Baptiſmus enim fluminis eſt Baptiſmus jure ſuſceptus; Baptiſmus flaminis eſt Baptiſmus in voto; Baptiſmus denique ſanguinis eſt Martyrium, quod morte pro Chriſto perpeſſa eſt. De primo dicitur Ioan. 3. *Venit Jeſus in terram Judeæ, & baptizabat*; de ſecundò legitur Actor. 1. *Vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non poſt multos hos dies*, de tertio Marci 10. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum, & Baptiſmo, quo ego baptizor baptizari?* Hinc ſequitur, ut notat Gloſa cap. *Baptiſmi vicem*, de conſecrat. diſt. 4. tria eſſe baptiſmata Sacramenta, quia Baptiſmus fluminis tantum eſt propriè Sacramentum, qui eſt unicus in eſſentia, & ſpecie athoma juxtà illud Pauli ad Epheſ. 4. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptiſma*, quem locum de unitate ſpecifica ibi Chryſoſtomus interpretatur; reliqua verò duo non ſunt propriè Sacramenta, quia ut Gloſa loquitur non ſiunt accedente verbo ad elementum, ſed vicem tantùm Sacramenti ſupplendo per cordis contritionem, vel ſanguinis pro Chriſto effuſionem, quia ſic inquit Gloſa, mundatur homò à peccatis per pœnitentiam, vel ſanguinis effuſionem, ſicut per Baptiſmi lavacrum. Ita ad verbum diſcurrimus quæſt. 7. cit. ab initio.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quando Baptiſmus fuerit inſtitutus à Chriſto, & cœperit eſſe ſub præcepto.

9 PRimò, ut jam diximus diſp. 2. cit. q. 1. ſupponit quæſtio Baptiſmum fuiſſe verè, & immediatè ab ipſo Chriſto inſtitutum, & ex verbis ejus deducitur expreſsè Jo. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, &c.* & Matt. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes in nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti*, & quærit de tempore, quo fuerit inſtitutus, an antè, vel poſt Paſſionem, & Reſurrectionem ipſius. Quamvis autem Antiquiores quidam, ut Alenſis, Albertus, Mairon, & alii putaverint inſtitutum fuiſſe poſt Paſſionem, & Reſurrectionem ejus; quando Apoſtolis dixit l. c. Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c.* Communis tamen, & verior ſententia docet, ut diximus ibidem, fuiſſe à Chriſto inſtitutũ antè

Digitized by Google

ipſius Paſſionem, ut Scot.docet 4.d. 3. q.4. quem ſequuntur non ſolùm Scotiſtæ omnes, ſed etiam Recentiores omnes ibi citati, & probat ex ipſa Evangelica narratione Jo. 3. ubi cùm expreſsè legatur Chriſtum antè ſuam Paſſionem per diſcipulos baptizaſſe, nulla eſt ratio negandi, Baptiſmum fuiſſe antè ejus paſſionem inſtitutum. Nec valet expoſitio quorumdam Patrum, quibus innititur oppoſita ſententia dicentium Apoſtolos tunc baptizantes non dediſſe illum baptiſmum, qui eſt novæ legis Sacramentum; ſed vel eumdem quem dabat Joan. Baptiſta, vel alium qui eſſet ſolùm figura, & quaſi inchoatio Baptiſmi à Chriſto inſtituendi. Non valet, inquam, quia ut ait Doctor l.c.cum Auguſt.ea. 118. videntes diſcipuli Joannis diſcipulos Chriſti baptizantes conqueſti ſunt apud Joannem, quòd auſi ſint baptizare; ſi autem baptizaſſent Baptiſmo Joannis, nullum habuiſſent cauſam querelæ, quòd Apoſtoli baptizaſſent Baptiſmo Chriſti; ergo Apoſtoli non dabant baptiſmum Joannis, ſed alium omnino diverſum à Chriſto inſtitutum, quam Scoti rationem latè proſequitur Suarez diſp. 19. Sect. 1. Nec etiam benè dicitur illum Baptiſmum fuiſſe quidem à Chriſto inſtitutum antè paſſionem, non tamquam verum Sacramentum, ſed ſolùm tamquam figuram, ac veluti inchoationem Baptiſmi poſteà inſtituendi. Non enim conveniens erat, ut Chriſtus ipſe, in cujus adventu umbræ, & figuræ omnes ceſſare debeant, uteretur Baptiſmo, qui eſſet ſolùm umbra, & figura veri Sacramenti tùm quia Baptiſmus ille dabatur in Spiritu Sancto, ut ipſe Jo. Baptiſta atteſtabatur; ergo gratiam conferebat, & verum erat Sacramentum. Ita diſcurrimus loc. cit.

10 Secundò, licèt certum ſit Baptiſmum fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutum antè ipſius mortem, & paſſionem addit tamen Scot.loc.cit. ex Scriptura aſſignari non poſſe certum, ac determinatum tempus, quo antè ejus mortem fuerit inſtitutus quod probat rejiciendo ſingulos dicendi modos. Quod enim, communiter dici ſolet ex D. Thom. q. 66. art.3.2. fuiſſe propriè inſtitutum, quando Chriſtus in Jordane à Joann ebaptizatus eſt, non ſufficienter probat, quia Chriſtus Dominus non fuit baptizatus Baptiſmo ſuo, ſed Baptiſmo Joannis, benè tamen ait Doctor, tunc aquam dedicavit ex contactu ſuæ mundiſſimæ carnis, tamquam ſui Baptiſmi materiam idoneam, ut docet D.Ambr.lib.2. in Lucam, dum ait: *Baptizatus eſt Dominus non mundari volens, ſed mundare aquas, ut abluta per Chriſti carnem, quæ peccatum non cognovit, baptiſmatis jus haberent;* quod quidem non in uno ſenſu intelligendum eſt, ut l. c. diximus, quaſi contactu ſuæ carnis tunc Chriſtus aliquam virtutem mundandi communicaverit aquis, ſed illa ſanctificatio aliud non fuit, niſi ordinatio, ſeu deſignatio qua Chriſtus ordinavit, & dedicavit aquam, tamquam ſui baptiſmi idoneam materiam. Neque etiam rectè dici poteſt inſtitutum fuiſſe per verba illa Nicodemo dicta Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c.* quoniam generale præceptum omnibus neceſſarium, & ſolemne, quale eſt Baptiſmi Sacramentum, decens non erat inſtitui coram privata perſona; & eo vel maximè, quia per Nicodemum talis Baptiſmi inſtitutio promulganda non erat; quarè concludit Doctor, quòd licet inſtitutio Baptiſmi fuerit facta ante mortem Chriſti tempus tamen præciſum, & determinatum in Evangelio non legitur, & eodem modo diſcurrit etiam D.Bonav.4.d.3.q.1 dum ait, quod Chriſtus non ſolùm inſtituit Baptiſmum, ſed etiam inſinuavit, antequam inſtitueret, ac denique inſtitutum illum ſtabilivit, & approbavit; inſinuavit quidem, quando fuit à Joanne in Jordane baptizatus; inſtituit vero, quando ipſe, & diſcipuli ejus baptizabant; confirmavit denique; & approbavit poſt Reſurrectionem, quando dixit Apoſtolis Mat.28. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Varias reſponſiones, & objectiones Vaſquez, & aliorum vide præcluſas, & ſolutas l. c.

11 Tertiò, quod ſpectat ad aliam quæſiti partem, quando, ſcilicet, Baptiſmus cæperit eſſe ſub præcepto, inquit Doctor l.c. non ſtatim, ac fuit inſtitutus, cæpiſſe eſſe ſub præcepto quod probat, quia licet antè mortem Chriſti fuerit inſtitutus, non fuit tamen hominibus tunc propoſitus, ut medium ad ſalutem neceſſarium, quia præceptum ejus, non fuit eo tempore datum, neque enim nobis traditum eſt; nec ſcriptum antè Chriſti mortem, & reſurrectionem, ſed poſt, cùm dixit Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c.* & quamvis anteà Nicodemo dixerit. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* non eſt veriſimile, Baptiſmum ab eo tempore fuiſſe neceſſarium, quo Chriſtus hæc verba protulit; quia illa non protulit tamquam legem condens, vel promulgans, ſed in privato colloquio ſermonem habens; tùm quia illis verbis minimè Chriſtus indicavit, quòd jam tunc neceſſarium eſſet ad ſalutem, ſed quod tempore ſuo futurum erat neceſſarium; undè verba illa ſupponunt pro eo tempore, quo talis renaſcendi modus fuerit hominibus præſcriptus & per illa potius explicavit neceſſitatem Baptiſmi futuram, quem dederit formale præceptum. Accedit ratio generalis ex debita, & congrua diſpoſitione divinæ providentiæ deſumpta, quia credibile non eſt, Chriſtum voluiſſe homines obligare eodem tempore duplici lege, alioquin non jugum ſuave, ſed onus intolerabile fuiſſet hominibus impoſitum, qui eodem tempore fuiſſent ad onera veteris, & novæ legis adſtricti; lex autem vetus obligavit, & duravit ſaltem uſque ad mortem Chriſti, quia ut inquit Doctor, lex vetus mala non erat, ſicut idololatria, & ideo non debuit ſubito repelli, & extingui, ſed debuit ſynagoga cum honore ſepeliri, ut oſtenderetur fuiſſe bona pro tempore ſuo, & in hoc puncto nobiſcum conveniunt etiam Thomiſtæ, & alii communiter.

12 Quartò addit Scotus, Baptiſmum neque cæpiſſe eſſe ſub præcepto ſtatim poſt Chriſti mortem, vel ejus Reſurrectionem ut dicunt Thomiſtæ; quia Baptiſmus antè Chriſti mortem ſtatim poſt ejus inſtitutionem non fuit ſub præcepto, ſed tantùm ſub conſilio, quia lex Evangelica, quæ eſt perfectiſſima, non debuit præcipitanter imponi, ſed priùs per conſilium ad ejus obſervantiam debuerunt homines allici, ut poſteà exercitatis poſſet ſub præcepto imponi; ſi ergò poſt ejus inſtitutionem non ſtatim fuit ſub præcepto, ità nec ſtatim à morte Chriſti cæpit eſſe ſub præcepto, ſed tantùm ſub conſilio; conſequentiam probat Doctor, quia nullus aliter ſe habet nunc, quam priùs, ad aliquam legem, vel præceptum niſi quia aliter ſibi eſt promulgatum, lex ſiquidem, vel præceptum antè ſufficientem ejus promulgationem obligare non incipit; ſed à Paſſione Chriſti ſtatim lex Evangelica, & Baptiſmi præceptum non fuit aliter promulgatum, ac antè Chriſti mortem; ergò reſpectu ejus non aliter ſe habuerunt homines, quàm ante Chriſti mortem. Major patet, quia promulgatio eſt de intrinſeca ratione legis obligantis, vel ſaltem neceſſaria conditio ad ejus obligationem, undè apud Juriſperitos commune eſt axioma, quod *lex non obligat, niſi promulgata*, & hanc promulgationem ajunt tantam eſſe debere, ut ſit ſolemnis, adeout non ſit ſatis, ut in una, vel altera Regni parte fiat, ut univerſum Regnum obligationem inducat, ut ſatis conſtat ex dictis ſuprà diſ. 2. *de legibus* q.1.a.2.n.17. & 18. Minor probatur; quia in paſſione Chriſti tantùm abeſt, quod publica quædam, ac ſolemnis Evangelii facta fuerit publicatio, ut Apoſtoli ejus præcones futuri ob metum Judæorum tunc temporis latitarent, undè poſt Chriſti mortem, ejuſque reſurrectionem uſque ad Pentecoſtem nulla talis promulgatio legitur facta, ſed Chriſtus toto eo tempore privatim tantùm Apoſtolos inſtruebat, qua ratione, & quo modo poſt acceptum Spiritum Sanctum in die Pentecoſtes Evangelium promulgare deberent. Imò eis prohibebat, ne priùs illud promulgarent, ut habetur Actor. 1. *Et conveſcens præcepit eis ab Hieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſionem Patris &c.* Neq; Apoſtoli uſq;ad illum diē publicè prędicaverūt juxtà illud Lucę 24. *Vos autē ſedete in illa Civitate, donec induamini virtute ex alto.*

13 Quintò tandem concludit Scotus l. c. obligationem Baptiſmi generaliter, & quoad omnes incæpiſſe poſt ſufficientem, & ſolemnem Evangelii promulgationem Orbi univerſo factam, & ita etiam expreſsè Conc.Trid.docere videtur ſeſſ.6.c.4. ubi de juſtificatione loquens vocat eam translationem peccatoris de ſtatu peccati ad gratiam, *quæ quidem translatio* inquit *poſt Evangelium promulgatum ſine lavacro regenerationis, aut ejus voto fieri non poteſt*, ubi notanda ſunt illa verba *poſt Evangelium promulgatum*, ait enim Concilium neminem ſine baptiſmo juſtificari poſſe, non ſtatim poſt mortem, vel reſurrectionem Chriſti, ſed poſt Evangelium promulgatum; ergò ex Concilio antè Evangelii promulgationem, & præcepti de Baptiſmo per aliud medium juſtificari poterant, nempè per Circumciſionem, & ſolùm poſt ſolemnem Evangelii promulgationem obligatio baptiſmi incæpit. Neque communis Thomiſtarum reſponſio ſatisfacit, Concilium tantùm requirere hanc promulgationem, ut poſſit ignorantia tolli, qua homines à Baptiſmi ſuſceptione excuſabantur, non autem ad obligationem ejus inducendam, quæ ſtatim poſt Chriſti mortem incæpit. Hæc enim expoſitio eſt omninò præter Concilii mentem eo loci, ubi minimè docere intendit, qua ratione homines peccent baptiſmum non ſuſcipiendo, ſed qua ratione abſque illo juſtificari nequeant ſive ejus obligationem ignorent, ſive, non.

14 Cæterum gravis adhuc urget difficultas, quandonam facta fuerit ſufficiens, & ſolemnis Evangelii promulgatio, itaut cæperit omnes obligare, & an facta fuerit ſimul apud omnes gentes, vel potius ſucceſſivè, & aliquo temporis tractu. Dixerunt aliqui factam fuiſſe in die Pentecoſtes, quia eo tempore Apoſtoli prædicaverunt variis linguis omni nationi. Quoniam ergò illi promulgationi intererant homines ex omni ferè natione, quę ſub Cęlo eſt, ut patet Actor.2. veriſimile eſt illam promulgationem fuiſſe univerſalem, & ſolemnem, & hinc etiā deducunt uno, eodemq; tempore legem novam cępiſſe ubiq; vim

ſuam

Digitized by Google

ſuum habere, ſicut eodem tempore pro toto terrarum Orbe fuit lex vetus abrogata, itaut obligare deſineret, & hoc tempus dicunt fuiſſe diem illum Pentecoſtes; nam videtur omninò certum illos, qui tunc illi promulgationi intererant, cùm ſtatim in ſuam patriam redirent, hoc totum aliis nationalibus ſuis notificaſſe, nec amplius obligatos fuiſſe ſervare legis veteris cæremonias. Scotus tamen q.4. cit. §. *Quantum ergò*, quamvis concedat in die Pentecoſtes novam legem propriè obligare cæpiſſe, quia tunc incepit ſolemnis Evangelii promulgatio, & Apoſtoli cæperunt publicè Evangelium prædicare; negat tamen in illa die ſimul, & ſemel omnes obligaſſe gentes ubique terrarum; ſed inquit, quòd in die Pentecoſtes miſſo Spiritu ſancto ſolemniter prædicaverunt, & appoſitæ ſunt animæ in illo die circiter tria milia, & baptizati ſunt Actor.2. Indè autem ad alias Civitates ſecundùm ordinem cuilibet loco, vel gentis erat tempus, in quo ibi publicè, & ſolemniter prædicabatur lex Evangelica, itâ quòd tempus non incæpit ſimul apud quoſcumque, ſed ex Sion exibat lex, & verbum Domini de Jeruſalem juxtà prophetiam Iſaiæ; & quibuſdam incæpit tempus obligationis ad mentem poſt Pentecoſtem, & aliquibus ad annum, aliquibus ad decem annos, & ſic deinceps, ſicut eis prædicabatur. Itâ diſcurrit Doctor l. c. itaut certa regula temporis deſignari nequeat pro ſingulis locis, ſed debet res moraliter æſtimari, ſicut in promulgatione humanarum legum, nempè ut intercedat tempus moraliter requiſitum quo diffundi poſſit ſufficiens notitia legis, quia lex nova non debuit temerè, & præcipitanter induci, hoc enim eſſet contra ſuavem Dei providentiam, & induceretur onus, grave, & non leve, & hoc ipſum oſtendunt, & ſuadent congruentiæ ex Doctore ſuperius allatæ. Alia ad hoc punctum ſpectantia videantur loc. cit.

QUÆSTIO SECUNDA.

De materia, & forma Baptiſmi.

15 EXplicata eſſentia, & exiſtentia Baptiſmi, ut ejus eſſentia phyſica magis pateat, & materia, & forma Baptiſmi in præſenti quæſtione eſt breviter declaranda, recolendo, quæ fusè diximus lib. 4. d. 2. cit. *de Baptiſmo* q.2.a.1.& 2. & cùm duplex ſit materia Baptiſmi proxima, ſcilicet, & remota, agemus prius de materia remota, poſteà de proxima, ac denique de forma ejuſdem.

ARTICULUS PRIMUS.

De materia remota, & proxima Sacramenti Baptiſmi.

16 PRimò, ſtatuendum eſt ſolam aquam ſimplicem, naturalem, & elementarem eſſe legitimam materiam remotam Sacramenti Baptiſmi, ex jam dictis loc. cit. Itâ de fide definitum eſt in Conc. Lateranenſi c. *Firmiter*, de ſumma Trinitate; in Florentino in Decret. Eugen. & Trid. ſeſſ.7. can.2. de Baptiſmo, & habetur ex pluribus Scripturę locis; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c. Ecce aqua quis prohibet me baptizari, &c.* Actor. 8. *Mundans eam lavacro aqua, &c.* ad Epheſ. 5. Nec aliter poteſt probari aſſertio inquit Scotus 4.d.3. qu.3. §. *Hic dicendum*, niſi ex voluntate, Chriſti inſtituentis aquam veram, & naturalem pro materia hujus Sacramenti, ut patet Joan. 3. & Matth. 3. ſubdit verò hujus inſtitutionis apertas eſſe congruentias, quia aqua eſt frigida, fluida, lucida, neceſſaria, & communis, quæ proprietates humori illi conveniunt, in quo Baptiſmus fieri debet, quia eſt ad reprimendum æſtum concupiſcentiæ, ad flectendum rigorem inobedientiæ, ad illuſtrandam claritatem fidei, ad introducendum in viam ſalutis, & hoc Sacramentum eſt commune omnibus, & cùm ſit Sacramentum neceſſitatis, in ea materia inſtitui debuit, quæ ubique reperiatur. Nomine autem aquæ naturalis intelligitur illa, quæ eſt naturalis, & ſimplex, ſive ſit ex mari, ſive ex flumine, aut fonte, aut palude, vel ex pluvia, aut ex nive, & glacie reſoluta, ut docet D.Thomas quæſt.66.art.3. & 4. & hæc itâ neceſſaria eſt, ut non ſufficiat quicumque alius liquor, quamvis aptus ad lavandum, & quamvis ſimilis aquæ naturali, ut fusè tradit Doctor. loc. c. in quo ſingularis elucet divinæ miſericordiæ benignitas ut Catech. Roman. obſervat part.2. c.2. quod ad Sacramentum tantæ neceſſitatis, & utilitatis conficiendum materiam illam elegerit, quæ ſemper præſto eſt, atque ab omnibus ubique facilè parari poteſt. Hinc communiter inferunt Theologi aquas omnes artificiales, quæ v.g. ex roſis, aut aliis floribus, vel herbis eliciuntur, & alios humores mixtos, ut, verbi gratia, lacrymas, ſalivam, ſudorem, brodium, vinum limphatum, cerviſiam, & ſimiles liquores; qui ab aqua naturali ſpecie differunt non eſſe idoneam, & ſufficientem Baptiſmi materiam, & ratio eſt, quia morali hominum æſtimatione non cenſentur aqua naturalis, & uſualis. E contrà verò dicunt ex quacumque aqua naturali, quamvis accidentaliter immutata, Baptiſmum validè confici poſſe, dummodo ſecundum communem hominum æſtimationem veram naturalis aquæ formam retineat, ac proindè nihil validitati hujus Sacramenti obeſſe, ſi aqua calida ſit, vel frigida, pura, vel impura, aut aliquo liquore alieno in modica quantitate permiſta; adhuc enim validè, inquiunt Sacramentum confici; quod notanter additur, quia, ut licitè adminiſtretur, aqua pura eſt adhibenda, quantum fieri poterit,

17 Secundo, ſtatuendum eſt materiam proximam hujus Sacramenti eſſe ablutionem ex aqua naturali, ut conſtat ex illis Chriſti verbis: *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* & ex communi totius Eccleſiæ praxi, & doctrina, eſtque res de re clara, cùm enim aqua ſit Baptiſmi materia remota, ut dictum eſt, oportet materiam ejuſdem proximam conſiſtere in applicatione ipſius materiæ remotæ, quæ fit per ablutionem, & hoc etiam indicat ipſum Baptiſmi nomen, quod propriè dicit ablutionem, non enim quis baptizatur, niſi dum abluitur, & intelligitur hic ablutio, ut notat Doctor l. cit. non tantùm, ſicut aqua dicitur lavare corpus quaſi formaliter, ſed ſicut homo dicitur lavare corpus cum aqua quaſi propriè activè, nam ſolus contactus corporis ab aqua, quæ eſt quaſi ablutio formalis, non eſt inſtituta tamquam ſignum, vel pars ſigni, ſed ipſa lotio effectivè ab aliquo abluente facta; nec oportet, quod ſit ablutio, ut importat amotionem ſordium à corpore contactum aquæ, ſed ſufficit lotio in communi dicta corporis ab aqua, alio hoc agente, quod nihil aliud eſt, niſi quod oportet iſtum contactum corporis ab aqua fieri ab alio cauſante iſtum contactum: Ex quo deducitur hanc oblutionem conſiſtere in contractu ſucceſſivo corporis, & aquæ, vel ſcilicet, corpore per aquam traducto, ut ſi fieret per immerſionem ejus in aquàm, vel aqua fluente per corpus, ut ſi fieret per aſperſionem, vel infuſionem aquæ ſuper corpus & requiritur etiam, quòd iſte contactus ſit immediatus; id eſt, quòd immediatè tangat corpus; undè non ſufficeret circa veſtes, ut ſi quis ablueretur corio incluſus. Quæſtio tamen eſt, an ablutio, quæ eſt materia proxima hujus Sacramenti ſi ablutio actio, hoc eſt, quatenus rectè exercetur, ab eo, qui abluit, vel potiùs ablutio paſſio, id eſt, quatenus paſſivè recipitur in eo, qui abluitur; quam difficultatem breviter reſolvimus q.2. cit. nu. 36. dicentes ablutionem, quæ eſt materia proxima hujus Sacramenti; non eſſe ablutionem actionem, ſed ablutionem paſſionem, ut docet Scotus 4. d.6. qu.2. ſub D, quod ibi probat, quia ſi Baptiſmus eſſet ablutio, quæ eſt actio, ſequeretur quod ſi Miniſter ſimul, & eadem aſperſione plures baptizaret, eſſet ibi unicus tantùm Baptiſmus, quia eſſet unica tantùm actio, quod eſt falſum; & è contrà ſi duo activè eumdem hominem baptizarent, ſequeretur plura ibi eſſe Sacramenta; quia ibi plures interveniunt actiones, quod etiam eſt falſum, quia homo ille unum tantùm ſuſciperet Baptiſmum, ſicut una tantùm eſt ablutio paſſiva.

18 Tertio quoniam ut ſuprà dictum eſt, ablutio dupliciter exerceri poteſt, ut paſſim Theologi docent, uno modo per aſperſionem, ſeù effuſionem aquæ in corpus; alio modo per immerſionem corporis in aqua, & conſuetudo Eccleſiæ utrumque modum in diverſis locis obſervat, & in praxi ſervanda eſt conſuetudo cujuſcumque loci; difficultas eſt, num ibi poſterior modus abluendi ſervari ſolet, ſit de neceſſitate, & valore Sacramenti, ut poſt immerſionem ſequatur emerſio, vel etiam valeat Baptiſmus, ſi proiiciatur; & ſubmergatur infans in puteum, vel flumen cum prolatione verborum. Communis opinio Recentiorum tenet, non eſſe de neceſſitate Sacramenti emerſionem, ſed valere Baptiſmum factum per projectionem, & illam immerſionem puram ſufficere, & eſſe verè, & propriè ablutionem baptiſmo idoneam, quamvis illicitam, iniquam, & mortiferam, dummodò proferatur integra forma antè mortem infantis; quorum fundamentum eſt, quia quamvis in tali caſu ſequatur ſubmerſio, & mors infantis, nihilominus infans poteſt verè dici ablutus, & baptizatus, quia Baptiſmus non ordinatur ad vitam corporis, ſed animæ; unde ſicut, ſi ſuper infantem in cuna jacentem ſuper infundat quis tantam aquæ copiam, ut eum coopertum relinquat, utique verè baptizat, ſi cætera adſint; ſic pariter ſi illum proiiciendo ſubmergat; quemadmodum etiamſi Sacerdos Catechumenum mergat in fontem, ex quo eum caſu extrahere nequeat, ſed ſubmergatur, modò adſit intentio baptizandi, & cætera adſint, adhuc verè baptizat. Itâ Suar. Vaſq. Coninch. Laym. Hurtad. Valent. Diana Bonacina, Caſp. Averſa, & alii paſſim.

19 Oppoſitum tamen docuimus q.2. cit. art.1. nu. 14. cum

Digitized by Google

Scoto 4. d. q. 3. ſub A, ubi in quodam corollario dicit, quod ſi parvulus eſſet de Ponte projectus, non eſſet baptizatus, quia hoc modo non eſt ad vitam ordinatus, ſed ad mortem, quæ opinio communis eſt in ſchola Scotiſtarum, ac etiam apud antiquiores Riccard. Palud. Marſil. Holcot. Aliacenſ. Sylveſt. Armil. & alios præſertim Alteſan. lib. 4. tit. 3. art. 7. & probatur ratione Doctoris ibidem, quia ablutio Baptiſmalis ordinatur ad vitam, & non ad mortem per ſe loquendo, nec veriſimile eſt Chriſtum pro materia proxima hujus Sacramenti ordinaſſe materiam, quæ ex natura ſua eſt ordinata ad mortem corporalem; qualis eſt ſubmerſio; hoc enim ad ſuavem ejus providentiam ſpectat, & Chriſtus Sacramentorum inſtitutor ſic Sacramenta inſtituit, ut per virtutem, quam corporaliter per materiam ſenſibus conferunt, arguamus inſenſibilem gratiam, quam animæ conferunt; unde ſicut in aqua hoc Sacramentum eſt inſtitutum, quia quemadmodum corporaliter maculas abluit, ità & ſpiritualiter, ſic pariter, ſi materia hujus Sacramenti vitam ſpiritualem præſtare debet, hoc per fomentum corporale innuere debet; in caſu autem poſito tantùm abeſt, ut ablutio vitam corporalem juvet, quod potius ex natura ſua eam deſtruit.

Confirmatur, quia ut arguit Alteſanus noſter loco citat. cum Riccardo, proxima materia Baptiſmi eſt ablutio in aqua, qui autem aqua abluitur, primo aqua cooperitur vel in toto, vel in parte, & poſteà diſcooperitur, unde propter primum repræſentat Chriſti ſepulturam, propter ſecundum, ejus Reſurrectionem, quamvis autem infans in caſu prædicto per actum illius, qui ipſum projicit in aquam immergatur, non tamen eſt actus ordinatus ex ſui natura ad hoc, ut puer abluatur, ſed ut ſubmergatur; ergo, ut baptiſmus per immerſionem factus ſit verum Sacramentum, debet poſt eam immediate ſequi emerſio, quia Baptiſmus eſt Sacramentum non tantùm repræſentans Chriſti ſepulturam, quod ſit per immerſionem, ſed etiam Reſurrectionem, quod ſit per emerſionem immediatè ſequentem. Denique cùm ſubmerſio non vitam, ſed mortem pariat corporalem, non eſt cenſenda apta hujus Sacramenti materia; qua vita deſignari debet, non interitus, ut fuſiùs loc. cit.

20 Hinc patet ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ; negatur enim ſubmerſionem infantis in puteum, vel flumen eſſe verè, & propriè ablutionem, & mundationem à ſordibus, quia ex natura actionis ordinatur ad mortem infantis, non autem ad ablutionem, per quam tolluntur ſordes ſalva ſubſtantia, & vita baptizati; etenim in communi modo loquendi id ablui dicitur, & lavari, quod vel non totum immergitur, vel immerſum emergitur ſtatim; unde etiam negatur, ſi ſuper infantem in cuna jacentem tanta aquæ colluvies ſuperinfundatur, ut moriatur, eſſe verum Baptiſmum, quia ablutio, quæ eſt materia Baptiſmi proxima, talis eſſe debet, ut ex natura ſua ad mortem baptizandi non ordinetur, hoc enim magis congruum eſt divinæ inſtitutioni, & ablutioni uſuali, ſeu conſuetæ, & morali; & licet Baptiſmus non ordinetur ad vitam corporis, ſed animæ, adhuc tamen neque per ſe ordinatur ad mortem corporis, quia etiam Chriſti Reſurrectionem figurare debet, ac repræſentare; ſic autem ordinaretur, ſi ſub materia ejus comprehenderetur ablutio ex natura ſua ad mortem corporis ordinata, qualis eſt ſubmerſio, quare in hoc ſenſu dici poteſt Baptiſmus etiam ordinatus ad vitam corporalem, quatenus pro ejus materia talis ablutio eſt inſtituta, quæ ex natura ſua compatibilis ſit cum vita corporali. Caſus autem ille, quo non poſſet miniſter Catechumenum ex fonte extrahere, vel flumine, ad rem non eſt ut l.c. dicebamus; tunc enim eſſet verus Baptiſmus, quia per accidens in tali caſu ſequeretur mors baptizati, nimirum ex defectu virium Miniſtri non potentis illum extrahere; non autem per ſe, & natura rei, ut evenit in caſu ſubmerſionis, de qua eſt ſermo, ut fuſiùs l. c. diſcurrimus.

21 Quartò, quia Baptiſmalis ablutio, ut ſuprà dictum eſt, etiam alio modo exerceri poteſt, nempe per aſperſionem, ſeu effuſionem aquæ in corpus, qui modus baptizandi, ut plurimùm in Eccleſia ſervatur, certum eſt apud omnes non oportere ablutionem fieri toto corpore, aut majori ejus parte, alioquin nullus Baptiſmus nunc perfectus eſſet, quia regulariter in ſolo capite datur, non enim eſt veriſimile, inquit Scotus 4.d.4.q.3. §. *ad quæſtionem*, quod in die Pentecoſtes, quando baptizati ſunt tria milia ab Apoſtolis Act. 2. quòd quilibet, quantum ad totum corpus ſuum lavaretur aqua, ſed præciſe quantum ad faciem aſpergendo, vel quantum ad caput perfundendo. Difficultas tamen eſt, quænam pars corporis ablui debeat, ut validus ſit Baptiſmus, & quidem conveniunt Doctores, Baptiſmum haud dubiè validum fore, ſi caput hominis abluatur, quod docet D. Thomas q. 56. art. 11. ad 4. & Scotus l. cit. ubi dicit, quòd ſi appareat ex utero Matris caput infantis, & in ea corporis parte baptizetur, ſi puer naſceretur, & ex utero matris exiret, non oporteret ipſum rebaptizare, quia illa cenſetur pars hominis præcipua, utpotè in qua viget omnis ſenſus, & hoc ex Eccleſiæ præcepto faciendum eſſe conſtat ex cap. *Poſtquam vos* de conſecrat. d. 4. & ex Catechiſ. Trid. part. 2. cap. 1. Validum quoque fore Baptiſmum exiſtimant Soto, Suarez, Laym. Iſambertus, & plures alii, ſi ſcapulæ, pectus, aut alia hujuſmodi pars notabilis abluatur; cæterum ſi alia pars minus notabilis v. g. manus, pes, &c. tantummodò ablueretur, ut ſi infans in egreſſu ex utero materno manum, vel pedem proferret, Doctores non conveniunt. Aliqui enim dicunt ſimpliciter, & abſolutè loquendo validum eſſe Baptiſmum abluta quacumque corporis parte etiam minima, quorum fundamentum eſt quia ſicut homo dicitur tangi, & vulnerari, in quacumque parte tangatur, & vulneretur, ita etiam dicitur ablutus in quacumque corporis parte abluatur. Tùm quia anima rationalis eſt in qualibet parte; ergò quacumque corporis parte abluta etiam minima, verè denominari poteſt totus homo ablutus, & effectus Baptiſmi etiam in anima recipi poteſt. Ità Vaſq. Henriq. Diana, Caſpenſis, Morantius, & plures alii Recentiores, quorum aliqui etiam dicunt ad valorem Baptiſmi ſufficere, ſi aqua ſolos capillos attingat; & per eos defluat, etiamſi cutem non attingat, quia capillos quoque putant animatos anima rationali, vel ſaltem computantur tamquam corporis partes & ſumuntur, ut unum totaliter cum corpore.

22 Oppoſita tamen ſententia probabilior eſt, ut diximus qu. 2. cit. n. 45. nimirum tale Baptiſmum non eſſe tutum, & nullam eſſe certitudinem, quod Baptiſmus datus in aliqua minima corporis parte ſit validus, & propterea ſic baptizatum in caſu neceſſitatis iterum eſſe rebaptizandum ſub conditione, & hæc eſt communior opinio cum D. Thom. Scoto l. cit. ubi poſtquam dixit, quod ſi appareat in utero Matris caput infantis, & in ea corporis parte baptizaretur non oportere ipſum rebaptizare, ſi ex utero matris exiret; ſubdit deindè, quòd ſi appareat tantùm pars minus principalis, ſcilicet, manus, vel pes, illa eſt baptizanda, ſi aliquod vitæ periculum immineat, quia ibi eſt tota anima, licet non omnis ſenſus, ſicut in capite, quamvis hoc minus ſufficeret, ut eſſet ſimpliciter baptizatus, unde ſi naſceretur poſteà vivus, eſſet ſub conditione rebaptizandus, ut habetur extrà de Baptiſmo, & ejus effectu, cap. *De quibus*. Ità ibi Doctor, quia ſi id aſſerit de manu, & pede, tantò magis credendum eſt hoc idem de minimis partibus aſſeruiſſe, ut de digito, vel auricula. Ratio eſt, quia hoc Sacramentum, ſicut eſt ſummè neceſſarium, ità cum maxima ſecuritate tradendum eſt, ne anima infantis periculo exponatur, & propter eà monemur textu citat. *Extrà de Baptiſmo*, & in Rituali Romano in prædictis caſibus; ubi perplexitas ſecuritati præſtat, iterandum eſſe Baptiſmum ſub conditione, quod utique Eccleſia non conſuleret, ſi in prædictis caſibus validus eſſet Baptiſmus ſine ulla hæſitatione, ut prima opinio aſſerere videtur. Addit Layman cum quibuſdam aliis idem ſentiendum eſſe, ſi infans pelle adhuc illa, quam vocant ſecundinam, circumdatus, propter periculum baptizetur, cùm à quibuſdam dubitetur, an ſit pars infantis; ſed de hoc diſcurrendum eſt, ut inquit Averſa q. 64. ſect. 4. quod ſi veſtis, vel membrana illa eſſet adeo ſubtilis, vel poroſa, ut aqua ad ipſum corpus permearet, & circa illud flueret, tunc validus eſſet Baptiſmus; quod ſi res dubia eſſet, ob majorem ſecuritatem Baptiſmus repeti deberet ſub conditione; & hoc idem pariter aſſeri deberet, ſi ſoli capilli aqua perfunderentur, ut l.c. diximus n. 47. quia ad veritatem Baptiſmi opus eſt, ut aqua corpus, & carnem tangat, juxtà illud Aug. hom. 80. in Joan. *Quæ eſt iſta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?* Cum igitur capilli non ſint verè, & propriè corporis partes, ſed potius ornamentum, eorum præciſa ablutio non erit materia Baptiſmi idonea, & ideò tutius eſt in re tanti momenti Baptiſmum ſub conditione repetere.

23 Ad fundamentum prioris ſententiæ jam diximus loc. cit. n. 46. quòd licet anima ſit in qualibet corporis parte, & quamvis juxta communem loquendi modum dicatur homo vulneratus in quacunque corporis parte vulneretur etiam minima, non tamen in communi modo loquendi verè & propriè dicitur ablutus per lotionem cujuſcumque minimæ partis illius; & ideò ſi ſolus pes, aut digitus abluatur, non videtur validus baptiſmus; cùm per hujuſmodi partis ablutionem non videatur ſufficienter homo denominari ablutus, eſtò in caſu neceſſitatis adminiſtrandus ſit Baptiſmus in qualibet parte, etiam in ſolo digito, ſi nequeat in capite baptizari, ob ſummam hujus Sacramenti neceſſitatem. Verum eſt tamen, quod l.c. addimus, & notat Averſa l.c. quæſtionem hanc eſſe potius de nomine, quàm de re, quia nec auctores primæ ſententiæ ità validum putant ejuſmodi Baptiſmum, ut negent tranſacta neceſſitate debere poſteà in aliqua parte principali ſub conditione repeti ad dubium, quod anteà non valuerit. Nec Auctores ſecundæ ſententiæ putant eſſe ità invalidum; quin adhiberi poſſit, ac debeat in caſu neceſſitatis, in quavis minima parte ob aliquã probabilitatem, & ſpem

quod

Digitized by Google

quod valeat; undè omnes in hoc conveniunt, quòd ob ſummam hujus Sacramenti neceſſitatem debet in caſu neceſſitatis quodcumque remedium adhiberi, & tentari, in quo ſit aliqua ſpes, & probabilitas utilitatis, & ob certitudinem, & ſecuritatem remedii tantæ neceſſitatis, omnis cautela major adhiberi debet, quæ opportuna ſit, & poſſibilis, cùm numquam ſatis tutò æternæ animarum ſaluti, quæ ex hoc Sacramento pendet, conſuli poſſit.

24 Quintò tandem eſt difficultas, quanta ablutio ſit ad Baptiſmum neceſſaria, an ſcilicet, ſufficiat quæcumque modica aquæ quantitas, utpotè aliqua gutta ad valorem Baptiſmi. Negant Bonac. Granad. Laym. & alii Recentiores, & ratio eſt, quia ad Baptiſmum requiritur contactus ſucceſſivus, & tanta aquæ quantitas, qua poſſit homo denominari ablutus: ex quo inferunt, invalidum eſſe Baptiſmum, quando quis una, aut duabus aquæ gutti, aſpergitur, eò quòd non poſſit ſic dici homo ſimpliciter ablui: Affirmant Vaſq. Henriq. Meratius, Averſa, Caſp. & alii plures, dummodo tantùm gutta aquæ fluat, ac extendatur per aliquas corporis partes, alioquiu ſi in aliqua parte ſiſteret, & non flueret, verè non ablueret. Sed etiam hæc quæſtio potiùs eſt de nomine, quàm de re, ut diximus, q.2.cit.a.1. in fine. Neque enim Auctores primæ opinionis negant paucas aquæ guttas ad Baptiſmum ſufficere, ſi per partes corporis fluant, ſed dicunt eas non ſufficere, quia regulariter perſiſtunt, & non fluuut per corpus. Neque Auctores ſecundæ opinionis aſſerunt eſſe materiam ſufficientem, ſi perſiſtant, & non fluant per corpus. Addimus tamen ibidem ſecundùm dicendi modum magis conformari Doctori d.4. c.q.4. dùm ait in die Pentecoſtes fuiſſe homines circà ter mille baptizatos, non quod in toto corpore, vel majori parte fuerint abluti, ſed præciſe quantum ad faciem aſpergendo, vel quantum ad caput perfundendo, quibus verbis innuit Doctor, partem illius multitudinis fuiſſe ſingulatim per ſufficientem aquæ copiam ſuper caput effuſam baptizatos partem verò pro temporis anguſtia per aſperſionem aquæ in facies eorum per guttas aquæ, quæ tamen fuerint ſufficiens Baptiſmi materia. Undè deducitur ad Baptiſmi validitatem ſufficere poſſe guttas aliquot, quæ corpus tangant cum aliqua ſui diviſione, & partium ſucceſſione; cùm enim hoc ſit Sacramentum neceſſitatis, dicendum eſt modicam aquam ſufficere, quanta ſatis eſt ad abluendum, vel tangendum corpus ſucceſſivè per aliquas partes, & eam aquæ quantitatem adhibendam eſſe, quæ ad ejus validitatem citrà quodcumque dubium ſufficere poſſit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De forma Sacramenti Baptiſmi.

25 Certum eſt, ac de fide eſſe neceſſariam in hoc Sacramento, certam verborum formam; & veram, ac legittimam eſſe illam, quæ ſumitur ex illis Chriſti verbis Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, ut conſtat ex Conciliis Lateranenſi cap. *Firmiter* de Summa Trinitate, Florent. in decret. Eugen. & Trident. ſeſſ.7. can.4. de Baptiſmo. Verùm tamen eſt aliquam reperiri diverſitatem in accomodatione, & uſu hujus formæ inter Eccleſiam Latinam, & Græcam, ſiquidem Latini baptizant dicendo; *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*; Græci verò baptizant dicendo *Baptizetur*, vel ut Arcudius vult *Baptizatur ſervus Chriſti in nomine*, &c. eſtque de fide utroque modo formam eſſe validam, & legittimam, ut patet ex Concil. Florent. cit. & ipſo Eccleſiæ uſu, nobis tamen non licet in forma Græcôrum, quia eſt contrà conſuetudinem, nec fieret ſine ſcandalo; rationem autem hujus diverſitatis jam aſſignavimus q.2. c. art.2. cum Scoto 4. d.3. q.2. §. *de ſecundo*, quæ ibi videri poteſt; hic autem breviter declaranda ſunt, quæ ſunt de eſſentia formæ prædictæ.

26 Primò, itaque in prædicta forma exprimi debet actio ipſius Miniſtri, ut docent D.Thom.q.66. ar.5.& Scot. l. c. *De tertio*, & jam diximus qu.2. cit. uum. 51. ſivè exprimatar per verbum activum, ut ſit à Latinis, ſivè per paſſivum, ut ſit à Græcis, & ſumitur ex illo Matth.ult.cit. *Baptizantes eos, &c.* ubi exprimitur actus ille baptizandi, & ratio eſt, quia Baptiſmus eſt Sacramentum in uſu conſiſtens; in Sacramentis autem in uſu conſiſtentibus exprimitur actio ipſa Sacramentalis; tum etiam quia in collatione baptiſmi duplex intervenit cauſa, una principalis, quæ eſt Sancta Trinitas, alia inſtrumentalis, quæ eſt miniſter baptizans; ergò in forma baptiſmi utrumq; exprimi debet & Trinitas invocata, cujus nomine, auctoritate, & virtute ſit baptiſmus, & exterior actus baptizandi, qui ſit à Miniſtro. Undè Alexander Tertius c.1. de baptiſmo, & ejus effectu dicit, quòd *ſi quis puerum ter in aquam immerſerit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & non dixerit, Ego te baptizo, non eſt puer baptizatus*, & in hoc etiam ſenſu Eugenius Quartus in Conc. Florent. cit. explicuit ſenſum formæ Græcæ, *Baptizatur talis ſervus Chriſti* hoc eſt, ſubdit Eugenius baptizetur manibus meis quibus apertè iudicat iu forma, quam prædixerat, implicitè ſubintelligi *manibus meis*, unde ſaltem virtualiter exprimitur actio, ut à Miniſtro. Quarè putandum non eſt, ut diximus l. c. Græcos aliam aſſumpſiſſe formam à Latinis, quaſi actionem Dei dumtaxat, non autem Miniſtri inſtrumentaliter deſignari vellent; ſed indicativum modum neglexerunt, ut denotarent Miniſtrum totum opus, ut cauſam principalem non perficere, nec ſibi nomeu baptiſmi arrogare poſſe; quia per verbum indicativi modi, quo utuntur Latiui, videbantur eis anſam dari quibuſdam putandi, non actum operis dumtaxat, ſed omnem etiam effectum baptiſmi principaliter à Miniſtro manenere, undè ad tollendum hoc ſchiſma inter eos ordinatum fuit, aut Miniſter non exprimeretur in propria perſona, nec actus baptizandi indicativo modo exprimeretur, ſed optativo; qua etiam de cauſa Doctor loc. cit. ait verbum illud *Baptizetur* in forma Græcorum non eſſe imperativi modi, ut volunt Recentiores, ſed optativi ad ſignificandum non eſſe Miuiſtrum, qui virtutem det baptiſmo, ſed Deum, illum verò deſiderare tantùm, & orare Deum, ut virtutem baptiſmo conferat, quia imperativus modus auctoritatem Miniſtri deſignat, non ſic deprecativus.

27 Secundò, requiritur etiam neceſſitate Sacramenti, ut diximus loc. c. ut in forma baptiſmi exprimatur perſona, quæ baptizatur, ut patet in utraque forma Latinorum, & Græcorum, per illud verbum *Te* in forma Latinorum, aut *talis ſervus* in forma Græcorum, ut hoc modo explicetur diſtinctio inter perſonam baptizantem, & baptizatam, quod ad valorem baptiſmi neceſſarium eſt, quia nemo ſeipſum baptizare poteſt. Non ità tamen opus eſt exprimi perſonam baptizantis directè, baptiſmus enim forma Græcorum couſueta miniſtratus validus eſt, ut conſtat ex Concil. Florentino cit. & tamen in ea forma perſona miniſtri baptizantis directè non exprimitur. Ità Scotus loc. cit. §. *de tertio*, ubi ait, quòd licèt ſuſcipientem neceſſe ſit in forma baptiſini exprimere; miniſtrum tamen non eſt neceſſarium aliquo verbo exprimi; undè non ſolùm, ſi prætermittatur *ly Ego*, & dicant *Baptizo te*, ubi in ipſo verbo ſatis includitur perſona Miniſtri, ſed etiamſi nec in ipſo verbo explicetur, ut patet in forma Græcorum, adhuc perficitur Sacramentum. Dices hoc repugnare præcedenti aſſerto, in quo diximus exprimendam eſſe actionem Miniſtri, quæ exercetur circà eum, qui baptizatur. Hanc inſtantiam præcluſimus loc. cit. negando aſſumptum, aliud enim eſt exprimendam eſſe iu forma actionem, quæ exercetur circà eum qui baptizatur, aliud verò exprimendam eſſe perſonam Miniſtri baptizantis; item aliud eſt, non eſſe neceſſarium directè exprimere perſonam miniſtri, & aliud eſt debere directe, & explicitè excludi, primum quidem aſſeruimus, non ſecundum, non enim valeret, ſi quis diceret, baptizat te Chriſtus, & uou ego, quia illo ipſo modo dicendo *baptizat te Chriſtus*, debet implicite, & indirecte ſubintelligi, baptizat te Chriſtus per hoc meum miniſterium, ſivè per meas manus. ideoque non debet hoc excludi directè per aliam contrariam negationem, ſi enim taliſexcluſio fieret dicendo, baptizat de Chriſtus, & non ego, profecto non baptizaret, quia intentioni Chriſti, & Eccleſiæ adverſaretur, ſed ſi illa non fiat excluſio, etiamſi directè perſona Miniſtri non exprimatur, ſed tantùm perſona Chriſti, adhuc eſt forma ſufficiens, quia Chriſtus intelligitur per ſuum miniſtrum baptizare; & in hoc ſenſu Eugenius Quartus in Concil. Florentin. explicavit ſenſum formæ Græcæ *Baptizetur N. ſervus Chriſti*, &c. ut ſuprà dictum eſt.

28 Tertio prætereà, ut docent D.Thomas, & Scotus loc. citat. & eſt communis Theologorum ſententia, ad valorem Baptiſmi neceſſaria eſt expreſſio, & invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis ſub unitate Deitatis, quod ſignificatur illo verbo *in nomine*, undè, Sanctus Hieronymus ſuper cap. 4. ad Epheſ. ait *non baptizamur in nominibus Patr s, &c. ſed in uno nomine, quo intelligitur Deus*, & Aug. lib.3. *contrà Maxim.* cap.32. inquit *conferri baptiſmum, non in nominis, & quia tres unum ſunt*. Exprimi etiam debet explicita, & diſtincta prolatio, & iuvocatio trium perſonarum SS. Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, at conſtat ex citatis Chriſti Domini verbis: *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* tùm ex Concil. Lat. c. *Firmiter* ex D. Aug. loc. c. Leone ep.4. Cypriano ep.63. ad Jubajanum, & aliis Patribus. Ex quo Theologi communiter deducunt eum invalidè baptizare qui his formis uteretur, ego te baptizo in nomine Chriſti, aut qui diceret in nomine trium perſonarum, aut in nomine SS. Trinitatis, & ratio eſt, quia his formis non exprimuntur nominatim tres Triuitatis perſonæ, quarum explicita expreſſio ad valorem Baptiſmi neceſſaria eſt, & non ſufficit implicita.

Digitized by Google

Dices ab initio naſcentis Eccleſiæ adminiſtratum fuiſſe ab Apoſtolis baptiſmum in nomine Jeſu Chriſti, ut habetur pluribus in locis Actuum Apoſtolorum. Huic inſtantiæ latè ſatisfecimus l.c. quare ex ibi dictis reſpondetur, vel id fuiſſe permiſſum Apoſtolis à Chriſto Domino ſpeciali diſpenſatione, ut magis eo tempore Chriſti nomen innoteſceret, ut inquit Doctor loc. cit. nobis tamen permiſſum non eſſe, eò quòd ceſſaverit cauſa talis diſpenſationis baptizandi hoc modo; Vel ipſos etiam Apoſtolos formam Baptiſmi conſuetam ſervaſſe cum expreſſa invocatione Sanctiſſimæ Trinitatis facta ſpeciali mentione Jeſu Chriſti in ſecunda perſona hoc modo: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Jeſu Chriſti filii ejus, & Spiritus Sancti*, ut explicat, Sanctus Cyprianus Epiſt. 73. ubi exponens, Sancti Petri verba Actorum 2. *Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu* ſic ait, *Jeſu Chriſti mentionem fecit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed ut Patri quoque filius adjungeretur.*

29 Quartò, ulterius quæri ſolet; An baptiſmus collatus ſub hac forma exprimendo Trinitatem perſonarum ſub aliis nominibus, ſcilicet; *genitoris geniti, & procedentis ab utroque*, ſit validus. Affirmant aliqui eſſe validum, quia hæc nomina videntur ſynonyma ſaltem quo ad principale ſignificatum cum Patre, & Filio, & Spiritu Sancto, quia in idem recidunt Pater, & Genitor, Filius, & Genitus; Spiritus, Sanctus, & Procedens ab utroque; unde illa mutatio non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis, ſed quæſt. 2. cit. nu. 56. diximus cum Scoto loc. cit. ſub H, nec validè, nec licitè poſſe ſic Trinitatem invocari, quia non ſervaretur forma à Chriſto inſtituta, & ratio eſt, inquit Doctor, quia ſicut Deus dederat Judæis nomen divinam eſſentiam ſignificans ſub propria ratione, ſcilicet, *Tetragrammaton*, ità Chriſtus dedit Eccleſiæ nomina perſonas Divinas ſignificantia ſub propriis rationibus, & in exercitio Baptiſmi ſub illis invocari debent, & talia ſunt hæc nomina Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; illa verò nomina Genitor, Genitus, & ab utroque Procedens non ſignificant Divinas perſonas ſub propriis rationibus, ſed tantùm earum notionem, & originationem, unde falſum eſt illa nomina eſſe ſynonyma propriè loquendo, quia verba illa dicuntur ſynonyma propriè loquendo, quæ eamdem rem ſignificant, ſub eadem ratione; at diverſa ſunt ſignificata illorum nominum, quia Pater, Filius, Spiritus Sanctus ſignificant propriam eorum rationem perſonalem; at Genitor; Genitus; & ab utroque Procedens ſignificant tantum eorum notionem, & generationem, & idem etiam docuerunt D. Thomas q. 66. cit. art. 7. ad 7. D. Bon. 4. d. 3. q. 3. art. 2. Alenſis, & alii antiquiores, quos ſequuntur paſſim Recentiores, qua de cauſa Auctores oppoſitæ ſententiæ ingenuè fatentur ſuam ſententiam eſſe tantùm ſpeculativè probabilem, non tamen in praxi ponendam, & addunt, quòd ſi contingat aliquem fuiſſe ſub illa forma baptizatum, genitoris, geniti, & ab utroque procedentis, iterum baptizandum eſſe ſub conditione, ut videre eſt apud Caſpenſem diſp. 1. *de Baptiſmo* ſec. 3. *in fine*.

30 Quintò, quia dictum eſt ſuprà de neceſſitate Sacramenti requiri, ut in forma baptiſmi exprimatur perſona, quæ baptizatur, occurrit difficultas, An validus ſit baptiſmus collatus alicui, quem Miniſter credebat eſſe maſculum, cùm ſit fœmina, aut eſſe filium Petri, cùm ſit filius Pauli; eſt igitur difficultas, an error perſonæ baptiſmum deſtruat. Affirmant aliqui apud Bonacinam diſp. 2. cit. q. 2. punc. 4. num. 26. quia Sacramentum Matrimonii vitiatur, & irritum redditur per errorem perſonæ, ut omnes concedunt; ergò idem dici debet de baptiſmo. Communis tamen opinio negat, ut ait Bonacina loc. cit. & ſequitur ex noſtris Angles quæſt. ult. de Miniſtro Sacramentorum art. 8. difficul. 3. Ratio eſt, quia quamvis in caſu poſito Miniſter ſpeculativè erret, tamen practicè non errat, cùm dirigat, & dirigere debeat intentionem ſuam in præſentem perſonam, ne irritum faciat Sacramentum, ſicut valida eſt abſolutio, quam quis impendit illi quem credit eſſe virum, cùm ſit fœmina, & hoc non ex alia ratione, niſi quia intentionem ſuam dirigit in præſentem perſonam. Quarè validè baptizat, qui baptiſmum confert filio Petri, quem putabat eſſe filium Pauli; modò intentionem contrariam non habeat, qualem haberet, ſi diceret volo hunc baptizare, qui eſt filius Pauli, quòd ſi fortè alius ſit, eum baptizare non intendo; tunc enim invalidè baptizaret, quia in particulari deficeret intentio ad valorem baptiſmi neceſſaria, & in tali caſu Miniſter ſuo miniſterio abuteretur, debet namque prius baptizandum cognoſcere, & intentionem ad illum, quicumque ſit baptizandus dirigere, & in caſu, quòd quis pro fœmina baptizatus fuerit in infantia, & nomen ei impoſitum, quod fœminis imponi conſuevit, ſi poſteà in virili ætate virilia membra prævaleant, quæ in infantia ità latebant, ut fœmina putaretur, non eſſet rebaptizandus, ſed ſolùm nomen commutandum in nomine viri, ut Bonacina advertit l.c. cum Scoto, Sairo, Vivaldo, & aliis, qui dicunt in Luſitania erraſſe quoſdam qui baptiſmum iterum contulerunt cuidam jam provectæ ætate, qui ſemper fœmina exiſtimatus fuerat. Ad rationem in oppoſitum neganda eſt paritas de Matrimonio, & baptiſmo, aliiſque Sacramentis, quia Matrimonium contrahens hic, nunc cum tali perſona particulari contrahere intendit, & ſecundùm conditiones individuas; at baptizans, vel alia Sacramenta adminiſtrans nec reſpicit, nec reſpicere debet perſonas particulares ſecundùm conditiones individuas, ſed perſonam præſentem, qualiſcumque ſit, conditiones ſolùm neceſſarias ad confectionem Sacramenti conſiderare debet, ut validè conferatur.

31 Denique quæri ſolet; An baptiſmus ſit validus, quando cum aliqua verborum mutatione adminiſtratur pro cujus quæſiti ſolutione varias aſſignat regulas Soto loc. cit. generalis autem regula illa eſt, quam aſſignavimus præcedenti diſp. *de Sacramentis in genere* quæſt. 1. art. 2. n. 17. quod quando in verbis ſubſtantialis mutatio contingit, ut ſi verba aſſumerentur ſenſum diſtinctum importantia à ſenſu, qui ſub verbis formæ continetur, tunc Sacramentum invalidum cenſeri debet, ſi verò mutatio ſit tantùm accidentalis, tunc validum adhuc eſt Sacramentum. Undè cenſetur validè baptizare, qui omittit tres illas particulas, *Ego*, *In*, *Amen*, nam mutatio non eſt ſubſtantialis, nec deſtruit ſenſum formæ, & cùm non ſit materia gravis non efficit baptizantem reum lethalis culpæ; ſi verò omittantur alia verba invalidus eſt baptiſmus, quia mutatur forma ſubſtantialiter, & non remanet idem ſenſus. Sic etiam validè baptizare cenſetur, qui loco illius particulæ *Ego* dicit *Nos*, quando particula *Nos*, idem ſignificat quod *Ego*, aut qui baptizando Principem dicit, Ego vos baptizo, nam per hujuſmodì permutationem non variatur ſenſus formæ ſubſtantialis. Ità Bonacina loc. cit. cum pluribus aliis ab ipſo citatis. Dubium tamen eſt, an particula conjunctiva, quæ ponitur inter nomina perſonarum ſit de neceſſitate, ac validitate formæ. Affirmant Conrad. Vivald. Reginald. Barthol. de Angel. & alii, quia particula *Et* confert ad ſignificandam diſtinctionem inter Divinas perſonas. Negant alii probabilius, quia ſine tali particula conjunctiva adhuc conſiſtit, & benè exprimitur Divinarum perſonarum diſtinctio. Ità Coninchius, Comitol. Toletus, Diana, Caſpenſis, Aretinus ex noſtris, & alii plures; in rigore, tamen, ut ait Averſa qu. 66. cit. ſec. 5. ſatis eſſet ſemel apponere talem particulam ſcilicet, antè nomen tertiæ perſonæ dicendo, In nomine Patris, Filii, & Spiritus ſancti, quia more latino idem eſt ſenſus, ac ſi per ſingula nomina repeteretur. Tandem dubium etiam eſt, an ordo nominandi Divinas perſonas, ſcilicet primò Patrem, ſecundò Filium, tertiò Spiritum ſanctum ſit de ſubſtantia formæ, & aliqui affirmant, quia hic ordo eſt de ſubſtantia Trinitatis; alii tamen cum Bonacina loc. c. probabilius dicunt talem ordinem in nominando non eſſe de eſſentia formæ, quia etiamſi quis diceret, In nomine Filii, & Patris adhuc vocabula ipſa ordinem originis denotant, qui eſt de ſubſtantia Trinitatis, ſiquidem omnino Filius à Patre procedit; & ſic à fortiori dicunt non eſſe contrà formæ eſſentiam, ſi inter alias partes illius invertatur ordo, dummodò debitus ſenſus retineatur, ut ſi quis diceret, Ego in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti baptizo te, aliove ſimili modo. Non vacaret tamen mortali culpa, ut ait Averſa loc. c. invertere ordinem Divinarum perſonarum, aut aliam notabilem inverſionem ordinis in tota forma facere; undè licèt non ſit de neceſſitate Sacramenti, eſt tamen de neceſſitate præcepti, ut forma fiat cum dicto ordine.

QUÆSTIO TERTIA.

De Miniſtro, & Suſceptore Baptiſmi.

32 Miniſter Baptiſmi propriè intelligitur ille, qui baptizat, qui hoc Sacramentum confert: duplex autem eſt hic baptiſmi miniſter, vel adminiſtrator, primus dicitur miniſter, ſolemnitatis, cui nimirum competit ex officio hoc Sacramentum cum debita ſolemnitate miniſtrare; alter verò dicitur miniſter neceſſitatis, ad quem non ſpectat ex officio, ſeu vi ſui muneris, ſed tantùm ob neceſſitatem defectu illius baptiſmum adminiſtrare. Item ſuſcipere baptiſmum dicuntur illi, qui baptizantur, non ſolum adulti, qui ſua ſpontè, & voluntate baptizari, petunt, & conſentiunt, ſed etiam infantes, quibus nihil de hac re cognoſcentibus confertur baptiſmus. De his igitur tractandum eſt in præſenti quæſtione.

A R-

Digitized by Google

ARTICULUS PRIMUS.

Quis poſſit Baptiſmum conferre, & adminiſtrare.

33 PRimò, ut jam diximus diſp. 2.cit.q. 3. quamvis ſoli Presbytero ex officio, ex vi ordinis, & conſecrationis miniſtrare baptiſmum incumbat, & Diacono etiam ex vi ordinis, & commiſſione Presbyteri, & Parochi, ut docet D. Thomas q.67.a.2.in caſu tamen extremę neceſſitatis pueri,v.g. periclitantis quævis perſona humana rationis particeps vir,aut fœmina, fidelis,aut infidelis, non ſolùm validè,ſed etiam licitè baptizare poteſt, dummodò poſſit alium abluere,& legitimam formam proferre cum debita intentione faciendi, quod facit Eccleſia,ut docet Scot. 4.d.6. p. 1. & licèt antiquis temporibus multis etiam Eccleſiæ Patribus hic punctus fuerit dubius;modò tamen abſque erroris periculo negari non poteſt,cùm id fuerit expreſsè definitum ab Innocentio Tertio in Concilio Lateran. c. *firmiter* de Summa Trinitate, & Fide Catholica, & ab Eugenio IV. in Concil. Florentin. in decreto fidei, cujus rei congruentia eſt maxima hujus Sacramenti neceſſitas, ob quam oportuit validè à quavis perſona humana habente prædicta requiſita validè miniſtrari poſſe, & hac ratione ait D.Tho. q. 67. cit. ar. ità à Chriſto Domino inſtitutum fuiſſe, ut nimirum Sacramentum ad ſalutem ſimpliciter neceſſarium, ſeù neceſſitate medii à quocumque homine in caſu neceſſitatis validè, & licitè conferri poſſet, dummodò non adſit alia perſona dignior,undè in caſu neceſſitatis docent communiter Doctores ordinem hunc eſſe ſervandum, ut dignior minus digno præferatur; ordo autem dignitatis, & Prælationis hic eſt. Primò Sacerdos, deindè Diaconus, poſteà Subdiaconus, poſtmodum initiatus Minoribus Ordinibus, indè habens primam tonſuram, ultimò laicus, & inter hos vir præfertur fœminæ, fidelis autem fœmina præfertur viro infideli, atque ità præſente Sacerdote non baptizet Diaconus, præſente Diacono non baptizet Clericus inferior,vel Laicus,nec præſente viro baptizet fœmina. Addunt etiam communiter DD. apud Laym.c.7. de Baptiſmo hunc ordinem invertere, interdum eſſe peccatum mortale, & quandoque veniale tantùm;mortale quidem dicunt eſſe,ſi præſente Sacerdote Laicus,aut etiam inferior Clericus baptizare pręſumeret; veniale verò dumtaxat, ſi præfatus ordo invertatur inter alios Clericos inferiores, & Laicos, vel inter virum, & mulierem; imò nullam fore culpam,ſi aliqua adſit rationabilis cauſa inverſionis iſtius ordinis, ut quia obſtetrix melius, & certius modum baptizandi callet, vel quia virum accedere non decet ad puerum baptizandum nondum omninò ex utero matris editum. Cùm autem dicimus quemlibet hominem in caſu neceſſitatis non modò validè, ſed etiam licitè miniſtrare poſſe, hoc eſt intelligendum abſque ſolemnitate, ideſt, abſque cęremoniis illis, quæ ex præcepto Eccleſiæ in collatione baptiſmi adhiberi ſolent, etenim ſi Laicus cæremonias illas uſurparet, mortaliter peccaret, & irregularis fieret,ut habetur c. *Si quis* extrà de non ordinato miniſtrante.

34 Secundò quæritur, an unus Miniſter poſſit validè ſimul, & ſemel plures baptizare ſub hac forma, *Ego vos baptizo*, cui quæſito reſpondet Scot. d.q.2. §.*De tertio membro*, ut etiam diximus q.3.cit.a.2.affirmativè,non enim eſt contrà baptiſmi inſtitutionem plures ſimul baptizari ab uno,imò fundari videtur in illis verbis *Baptizantes eos*, &c. & ità credibile eſt,ut Doctor ſuprà dixerat. Apoſtolos tria millia hominum baptizaſſe in die Pentecoſtes, ut habetur Act.2. undè inquit, quòd in caſu neceſſitatis, quod ſingulos ſingillatim baptizando aliqui periclitarent, non ſolùm eſſet validum, ſed etiam licitum;extra verò caſum neceſſitatis, quamvis eſſet validum, tamen eſſet illicitum, & grave peccatum,quia eſſet contrà ritum Eccleſiæ in re gravi. Quærit autem Doctor loc. cit. an in tali caſu eſſet unus baptiſmus, vel plures pro numero eorum, qui baptizantur, & ratio dubitandi eſt,quia non eſt,niſi unica forma, nam verba ſunt tàtùm ſemel, & ab uno prolata.Et reſpondet eſſe plura baptiſmata,& Sacramenta pro numero eorum,qui baptizantur;cujus ratio eſt,quia plures ſunt baptizati, & per conſequens plures baptizationes paſſivæ, atque ideò baptiſmata plura, quia Sacramentum baptiſmi præſertim in baptizatione paſſiva conſiſtit. Ad rationem verò dubitandi adductam dicit, minimè opus eſſe ad plurificationem alicujus omnia,quę ſunt ipſo plurificari,ſed ſufficit aliquod plurificari ad hoc, quod totum plurificetur; & illa etiam forma non eſt ſimpliciter una, quia ly *Vos* includit ſingulare pluries geminatum,undè forma,ſeù verborum prolatio eſſet ſaltem virtualiter,ſeù æquivalenter multiplex,quaſi diceretur: Ego te baptizo Petre, Baptizo te Paule, & ſic de ſingulis; & tandem plures ſunt effectus, nempè diſtincti in ſingulis, qui baptizantur, gratia, ſcilicet, & character, quarè vis quoque ſignificativa, & cauſativa talis effectus ſe habet, umultiplex. Ità diſcurrimus l.c. cùm Doctore, quem dicendimodum communiter recentiores ſequuntur ibi citati, ubi aliaplura vide ad hoc ſpectantia.

35 Tertio, major eſt difficultas, an plures poſſint eumdem hominem baptizare ſimul,ſeù uni,& eidem validè baptiſmi Sacramentum miniſtrare, quam difficultatem etiam reſolvimus q. 3.cit.a.2. cum Doctore 4. diſp.6.qu.2.ubi ab initio ait,pluribus modis contingere poſſe, quòd plures ſimul eumdembaptizent. Primus eſt, ſi plures ſimul & eodem tempore corpus abluant, & debitam formam cum debita intentione proferant.Secundus, ſi plures ſimul id faciant, ſed uno priùs altero, velabluente,vel formæ prolationem abſolvente. Tertius uno tantùm abluente,& altero formam proferente, putà ſi unus ſit mutus,& tantùm abluat, alter ſit brachiis mutilus, & verba tantùm proferat. Quartum tandem addunt alii, ſi plures abluant, & ſimul hanc formam proferant *Nos te baptizamus in nomine Patris, &c.* Et quidem in primo caſu ait Doctor l. c. §. *De primo* cum Alenſi, Divo Thoma, D.Bonav. Riccardo, & aliis antiquioribus, quos ſequuntur Recentiores communiter, baptiſmum validum eſſe, quia in tali caſu veriſimile non eſt factum unius irritare factum alterius, non enim unus habet actionem contrariam alterius opus irritantem, ſed omninò ſimilem; at ſi unus tantùm Miniſter faceret, & adminiſtraret baptiſmum, eſſet verum Sacramentum; ergò eſto alius quoque idem faciat,& adminiſtret Sacramentum, factum alterius validum erit. Confirmatur, quia poſſunt ſimul plures Sacerdotes eamdem hoſtiam conſecrare,ſiquidem recenter creati Sacerdotes ſimul cum Epiſcopo verè conſecrant;ergò à pari ſi plures baptizent,verum, & validum Sacramentum conferunt. tandem in iſto concurrunt omnia ad baptiſmum neceſſariò requiſita, nam ſinguli applicant integram formam, & materiam independenter ab alio;ergò ſi ſinguli debitam habeant intentionem, ut ſupponitur, verum conficient Sacramentum. An verò in præfato caſu conferatur unus, vel multiplex baptiſmus,fusè diſcurrimus l.c.& diximus quæſtionem non eſſe magni momenti, & quodcumque dicatur facilè, & probabiliter admitti poſſe; addimus tamen, quod præſtat dicere, cum Doctor loc. cit. D. ſi plures eumdem baptizarent, unum eſſe baptiſmum, & non plures,quia Sacramentum baptiſmi magis,& principalius conſiſtit in baptizatione paſſiva quàm in activa; quarè ſicut in caſu,quod unus miniſter ſimul, & ſemel plures baptizet, diximus eſſe plura baptiſmata,quia plures ſunt baptizati,& per conſequens plures baptizationes paſſivę;ità è contrà in caſu,quod plures unum,& eumdem ſimul baptizent, unus baptiſmus dici debet,& non plures; quia licet ſint plures baptizationes activæ,unica tamen eſt paſſiva, ſicut unus tantùm eſt baptizatus, ut ibi fusè diſcurrimus.

36 Quartò, conveniunt etiam Doctores, ut diximus quæſt. cit. num. 66. in ſecundo caſu jam poſito, ſi plures unum baptizent ità, ut unus alterum præveniat in abſolvenda forma cum appoſitione materia, baptiſmum à primo collatum eſſe validum, & ab ipſo ſolùm conferri, altero nihil efficiente;& ratio, qua omnes utuntur, eſt iſta, quia ſubjectum ſemel baptizatum incapax eſt ulterioris baptiſmi, cùm hoc Sacramentum ſit de numero irreiterabilium, ut ſuperiùs dictum eſt; ergò quicquid poſteà ſit ab alio Miniſtro abluente, & verba proferente irritum eſt, ac inane. E contrà verò non ità conveniunt Doctores, an in tertiò caſu propoſito ſit validus baptiſmus nempè ſi unus Miniſter materiam adhibeat, & alter formam, ille aquam infundendo,& iſte verba proferendo.Quidam enim antiquiores, quibus adhæret Cajetanus 3. part. quæſt.67. artic.6. talem baptiſmum valere dixerunt,ſi forma proferatur ritu Græcorum, baptizetur ſervus Chriſti, vel etiamſi formas Latinorum inhærendo dicatur in plurali. Nos te baptizamus. Communis tamen ſententia oppoſitum docet, talem nempè baptiſmum non valere, ac etiam in caſu neceſſitatis, ſi conveniant mutus, & muncus, non poſſe puerum validè baptizare, itaut mutus lavet, & muncus verba proferat. Ità Alenſis, D. Thomas, Divus Bonaventura, & Scotus loc. cit. §. *De ſecundo* lit. E. quod ibi probat,quia actus ille eſſet contrà Chriſti inſtitutionem,qui ſic inſtituit baptiſmum,ut ab unico miniſtro utraque actio prodiret, ſcilicet, abluendi, & verba proferendi, ut ex illis verbis colligitur. *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. hoc enim ità intellexit, ut idem ipſe Miniſter actum ablutionis exerceat, & verba ipſa proferat. Deindè probat etiam Doctor, quia baptiſmus ille ſub nulla forma valeret; non quidem ſub forma inter Latinos conſueta dicendo *Ego te baptizo*, quia ſi muncus hanc formam proferat, falſum diceret,cùm ipſe non abluat,ſed mutus, & conſequenter nequit eſſe conveniens forma. Sacramenti, & idem eſt, ſi diceret, *Nos te baptizamus*, quia cùm ab uno ſolo abluatur, propoſitio etiam falſa eſt. Nec tandem valeret ſub forma Græcorum, quia adhuc ſub ea forma debet

ſic exprimi actus baptizandi, ut notetur eſſe ab eo Miniſtro, qui verba profert, ut dictum eſt quæſt. præcedenti art. 2. num. 27. & Græca illa oratio non eſt pura deprecatio, ſed efficax operatio, quaſi diceretur, per actum iſtum, qui à me fit, baptizetur ille; ergò muncus formam tantùm proferens, & non abluens, veram formam non ſervaret dicendo. *Baptizetur ſervus Chriſti* quia eſſet oratio falſa, cùm actus abluendi à proferente non exeat. Reſponſiones autem, & objectiones Cajetani vidæ præcluſas, & ſolutas loc. cit.

37 Quintò tandem, neque Doctores conveniunt, an validus ſit baptiſmus à pluribus collatus in quarto caſu jam poſito, nempè ſi plures Cathechumenum abluant, & ſimul hanc formam proferant *Nos te baptizamus in nomine, &c.* Aliqui enim abſolutè affirmant, ut Marſilius, Riccardus, Major, Paludanus, Durandus, & Cajetanus, talem baptiſmum eſſe validum quia ab omnibus Theologis communiter conceditur poſſe plures miniſtros eodem tempore unum hominem validè baptizare, ſi unuſquiſque aquam infundens dicat *Ego te baptizo in nomine Patris*, &c. ut diximus in primo caſu; ſed quando plures ad baptizandum concurrunt, melius, & convenientius eorum pluralitas exprimitur per hanc formam *Nos te baptizamus*, quã per illam, *Ego te baptizo*, nam per eam non ſignificatur plurium Miniſtrorum conventus, qui ad unum baptizandum concurrunt, ſed potiùs unius tantùm Miniſtri perſona; ergò & cæt. Alii verò cum diſtinctione procedunt, & inquiunt, quòd ſi Miniſtri dicentes *Nos te baptizamus*, habeant talem intentionem, ut nullus eorum per ſe totum baptiſmum conferat, ſed omnes ſimul, & unus dependenter ab alio, ità quod forma faciat ſenſum complexivum, Sacramentùm nullum eſt, quia illa intentio eſt contrà ſignificationem, & veritatem formæ, per quam ſignificatur abluentem baptizare independenter ab alio. Si verò Miniſtri dicentes *Nos te baptizamus* habeant intentionem, quòd unuſquiſque eorum per ſe, & independenter ab alio totum conferat baptiſmi Sacramentum, tamquam ſi ipſe eſſet ſolus, itaut proferant talem formam in ſenſu copulativo cum recta intentione integrè baptizandi, verè baptizant, quia tunc quilibet habet intentionem ad Baptiſmum ſufficientem. Ità Suarez, Averſa, & alii Recentiores.

38 Communior tamen, & probabilior ſententia abſolutè negat talem baptiſmum eſſe validum, ità quòd ſi duo baptizarent dicentes *Nos te baptizamus*, neque in ſenſu complexivo, neque in ſenſu copulativo Sacramentum efficeretur. Ità Vaſquez, Coninchius, Caſpenſis, Surianus, Bonacina, Ledeſma, Centinus ex noſtris, & alii paſſim. Ratio eſt, quia in utroque ſenſu daretur in forma variatio eſſentialis, ut diximus quæſt. cit. n. 73. nam forma baptizandi ex ſuo modo ſignificandi, ſignificat baptiſmum ab uno miniſtro cauſari, cùm ſit hæc *Ego te baptizo*, & conſequenter ſignificat ab illo cauſari adæquatè, & independenter ab alio; at hæc forma *Nos te baptizamus*, licèt ſignificet baptizare, ſignificat tamen me baptizare cum alio, inadæquatè; ergò habet modum eſſentialiter diverſum ab eo, qui fuit inſtitutus à Chriſto. Nec ſufficit dicere argumentum valere, ſi talis forma proferatur, & intendantur in ſenſu complexivo, non autem copulativo. Nam quando uterque dicit *Nos* ſignificatur tunc per eam particulam pluralis numeri, quod ab utroque complexim adminiſtretur baptiſmus, & ſic à quolibet partialiter, non totaliter, ac etiam in ſenſu copulativo indicatur, quòd unus baptizat cum alio, & dependenter ab eo; ergò in neutro ſenſu efficitur Sacramentum. Dices parum referre, quòd in caſu poſito uterque baptizantium formam explicet in numero, plurali, quia ſi aliquis Epiſcopus ob dignitatem perſonæ diceret baptizando, *Nos te baptizamus*, adhuc verus eſſet baptiſmus, ſic enim illa particula, eſtò in plurali prolata, numerum ſignificat ſingularem, cùm unus ſolus baptizet. Sed hæc inſtantia non eſt ad rem, gratis enim concedimus propoſitionem illam poſſe ab uno ſolo proferri baptizante ob dignitatem perſonæ, quam ſuſtinet, ut ſolent primates, & magnates dicere, Nos dicimus, Nos volumus, in hoc autem ſenſu non agitur hæc quæſtio in præſenti, ſed in ſenſu proprio, quod particula *Nos* numerum pluralem ſignificet, & conventum plurium ad unum, & eumdem baptizandum.

39 Ad fundamentum verò oppoſitæ ſententiæ jam occurrimus loc. cit. num. 74. gratis concedendo verum eſſe baptiſmum à pluribus collatum dicente unoquoque *Ego te baptizo*, quia per hanc formam, non conventus plurium, ſed unuſquiſque, ut integer Miniſter deſignatur, & totalis, ac ab alio independens; At dicendo, Nos baptizamus, ex vi propoſitionis indicatur ſenſus complexivus, vel plurium copulativus, indicans utrumque partialiter ad baptiſmum concurrere; quod eſt contrà ejus inſtitutionem, qua ratione in primo caſu, quòd plures, eumdem baptizarent unoquoque dicente, *Ego te baptizo*, dicendum eſt ſingulos illorum eſſe cauſam integram, & totalem Sacramenti, quia in cauſis moralibus, & inſtrumentalibus non repugnat dari plures cauſas totales ejuſdem effectus. Sacramenta autem dictum eſt diſp. præced. non phyſicè, ſed tantùm moraliter concurrunt ad productionem gratiæ. Dices; hæc propoſitio, *Nos te baptizamus*, æquivalet iſtis ſingularibus Ego te baptizo, & Ego te baptizo, ſed ſi quilibet Miniſtrorum diceret in ſingulari, Ego te baptizo, verus eſſet baptiſmus, ut ſuprà dictum eſt in primo caſu; ergò quamvis dicatur in numero plurali, Nos te baptizamus, adhuc verus erit baptiſmus.

Reſpondetur negando majorem, nam ſicut dicit Priſcianus illud pronomen *Nos* non geminat ſingulare ſuum, ut dicatur Ego, & Ego, ſed Ego, & Tu, vel Ego, & ille; & ideò hæc propoſitio *Nos te baptizamus*, non reſolvitur in has duas, Ego baptizo, & Ego baptizo, ſed in has, Ego baptizo, & ille baptizat, &c. & ideò ſi dicatur, Nos baptizamus, aliquid dicitur, quo forma variatur etiam eſſentialiter, ut dictum eſt loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quis baptiſmum ſuſcipere poſſit, & quæ diſpoſitiones ad id requirantur.

40 Certum eſt, ac de fide quemlibet hominèm in ſtatu vitæ baptiſmi capacem eſſe, ut expreſsè colligitur ex verbis Chriſti Matt. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. & quidem de adultis nulla eſt difficultas, de his enim præſertim ſermo eſt ibi, ſiquidem ſicut ad Evangelicam doctrinam audiendam ſunt idonei, ſic etiam ad percipiendum Baptiſmi Sacramentum, qui omnium Sacramentorum eſt janua. De infantibus verò rationis uſum nondum aſſecutis negarunt Hæretici nonnulli contendentes, non niſi adultis conferendum eſſe Baptiſmum, atque ideò dixerunt infantes, cùm ad ætatem adultam pervenerunt, iterum rebaptizandos eſſe, ſi antè uſum rationis baptizati fuerunt, qua de cauſa Anabaptiſtæ ſunt appellati. Verùm contrà hunc errorem, ut ait Scotus 4. diſt. 4. quæſt. 1. & 2. fides Catholica docet, parvulos etiam uſum rationis nondum aſſecutos eſſe baptizandos, & Baptiſmi ſuſcipiendi eſſe capaces pro remiſſione peccati originalis, quod in carnali conceptione contraxerunt, ut inquit Divus Auguſtin. de fide ad Petrum, quod clarè deducitur ex verbis ipſius Chriſti Matt. 19. *& Sinite parvulos venire ad me, talium eſt enim Regnum Cœlorum*, ideoque hæc veritas, tamquam dogma de fide in pluribus Conciliis definita eſt, ut in Concilio Milevitano can. 2. cap. 23. ubi hæc habentur *Placuit, ut quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, anathema ſit*, ac etiam in Viennenſi, ſub Clemente Quinto Clementina 1. de Summa Trinit. & fide Cathol. ac tandem in Trident. ſeſſ. 5. can. 4. ideoque D. Auguſt. libr. 10. de Geneſ. ad lit. ait hanc baptizandorum puerorum in Eccleſia conſuetudinem eſſe traditionem Apoſtolicam, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia cùm Baptiſmus ſit neceſſarius, non tantùm neceſſitate præcepti, ſed etiam medii, ut ſuprà dictum eſt, & conſtat ex illo Joann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto &c.* conſequens eſt, ut quilibet homo natus, & in hoc mortali corpore exiſtens, ſivè adultus ſit, ſivè infans, ſivè vir, ſivè fœmina ſit ſubjectum baptiſmi idoneum, quia prædicta Chriſti verba, cùm ſint univerſalia, & neminem excludant, ad quemlibet hominem ſunt extendenda. Quoniam verò circà hoc punctum dubia quædam occurrere ſolent, hic breviter ſunt reſolvenda.

41 Primò quæritur, An liceat baptizare infantes in utero Matris exiſtentes. Reſpondet Scotus 4. d. 4. cit. qu. 3. §. *Ad quæſtionem*, quòd vel puer ſecundùm omnes partes eſt in utero matris, vel ſecundùm aliquam partem apparet extrà uterum; ſi primo modo, ait quod poteſt baptizari, quia baptiſmus eſt lotio, vel ablutio in aqua, ſed parvulus ſic in utero exiſtens non poteſt lavari, quia nec ſic immediatè tangi ab aqua, & ſic etiam diſcurrit D. Tho. q. 68. ar. 11. undè ſubdit quòd ab Baptiſmum conferendum expectanda eſt totalis egreſſio pueri ex utero materno, quia in Concilio Neoceſarienſi cap. 6. dicitur baptiſmum mulieris prægnantis non prodeſſe filio. Si tamen periculum aliquod immineat, & ſecundùm aliquam partem infans extrà uterum appareat, ſubdit Scotus, quòd aut appareat pars principalis, ut caput, & tunc poteſt baptizari in illa parte, nec eſt poſteà rebaptizandus, ſi eum perfectè naſci contigerit, quia cenſetur ſimpliciter baptizatus, non eſt enim veriſimile, inquit Doctor, quod in die Pentecoſtes, quando baptizati ſunt tria milia Actor 2. quòd quilibet quantum ad totum corpus ſuum lavaretur aqua, ſed præciſe quantum ad faciem aſpergendo, vel quantum ad caput perfundendo, ſi autem appareat pars minus principalis, ſcil. manus, vel pes, illa eſt baptizanda, quia ibi eſt tota anima, licet non omnis ſenſus, ſicut in capite; erſi hoc minus ſufficet ad hoc, ut eſſet ſimpliciter baptizatus, undè ſi naſce-

re-

Digitized by Google

ſceretur poſteà vivus, eſſet ſub conditione rebaptizandus, ut docetur extrà de Baptiſmo, & ejus effectu cap. *De quibus*, ut jam diximus quæſt. præcedenti art. 1. nu. 21. & tandem ſubdit Doctor, quòd ſi puer non naſcatur vivus, credendum eſt, quod Deus ſuppleat, quod impotentia impediret, & ideò talis, etiamſi mortuus naſcitur, ſepeliendus eſt in terra benedicta. Et hæc eſt communis Theologorum ſententia contrà Cajet. 3. p. q. 68. a. 2. & 11. ubi ait parvulos exiſtentes in utero matris; etiamſi nulla pars corporis extrà uterum appareat, & poſſe ſalvari per baptiſmum in voto parentum, hoc eſt, per fidem parentum facta oblatione prolis ad Deum cum invocatione Trinitatis; quia valdè conſonum eſt Divinę miſericordiæ, ut nullus ſit hominum ſtatus, in quo ſalvari non poſſint; ſed impoſſibile eſſet ſalvari puerum, qui intrà uterum Matris moritur, niſi illis ſubvenire poſſet fides parentum modo jam explicato. Hæc tamen opinio, quamvis ſpeciem quamdam pietatis præſeferat eſt aliena à ſenſu, & dogmatibus Eccleſiæ, & ideò Pius V. in editione illa Romana operum D. Thomæ juſſit eſſe prætermittendam, ut refert Aretin. noſter 4. d. 4. q. 3. a. 3. ubi ad fundamentum Cajetani reſpondit, quòd non eſt illis parvulis impoſſibilis ſalus propter defectum miſericordiæ divinæ, nam jam Deus inſtituit remedium generale Sacramenti Baptiſmi, ad quod ſi pervenirent, ſalvarentur; cui addendum eſt Deum providiſſe pro quolibet hominum ſtatu, & etiam pro parvulis in utero Matris exiſtentibus, non quidem per baptiſmum, ſed per martyrium; ut jam diximus 4. diſp. 2. q. 7. art. 4. ubi ſtatuimus baptiſmum infantium poſſe per martyrium ſuppleri, quod etiam docet Doctor d. 4. cit. q. 3. § *Dicitur*, ubi inquit infantes, qui in utero cum ipſa matre propter Chriſtum trucidātur, conſequi eumdem effectum martyrii, quem conſequuntur, qui excluſi ab utero Matris eodem titulo trucidantur.

42 Secundò quæritur, An Moſtrum ex viro, & fœmina genitum ſit baptizandum, & ſit baptiſmi capax, quod notanter additur, quia Syrus, vel genitus ex fœmina, & bruto non eſt capax baptiſmi, ſiquidem nec eſt homo, nec originale peccatum habet, cùm peccatum originale ex Adamo per virilem virtutem traducatur.

Reſpondent Doctores communiter, quòd ſi monſtrum ſit tale, ut de eo dubitetur an ſit homo, & animam habeat rationalem ſi nihil certi dignoſci poſſit, mortiſque periculum immineat, baptizari debet hac conditione adhibita, *ſi homo es, ego te baptizo*, quòd ſi poſteà certò conſtiterit eſſe hominem, non eſt rebaptizandus, quia illa conditio ſemper fuit vera. Si verò nullum ſit in mora periculum, medici conſuli debent, & alii in hac arte periti, ac etiam tutius erit rem ad Epiſcopum deferre, ordinemque ab illo præſcriptum exequi, ut habetur in Rituali Romano titulo de Baptiſmo. Si Monſtrum autem tale ſit, de quo dubitetur an ſit unus homo, vel plures, reſpondent cum Scoto 4. d. 6. quæſt. 2. §. *De quarta* quòd ſi tempus haberi poteſt addiſcernendum, an monſtrum ſit ſimpliciter una perſona, vel duæ de hoc debet haberi diligens inquiſitio, antequam baptizetur; diſcerni autem præſertim poterit; ſi unum, vel plura capita in eo ſint, unum, vel plura pectora, tunc enim totidem erunt corda, & animę, hominesque diſtincti probabiliter loquendo, quod notanter additur, quia ait Doctor, nec ſignum de duobus capitibus eſſe omninò certum, quia tamen raró, vel numquam accidit, quod ſit duæ animæ, quin ſint duo capita, vel duæ partes principales capitis, ſubdit quòd ſi certitudo haberi poteſt, & ſint partes, de quibus patet, quod pertinent ad diſtinctas perſonas, in tali caſu ſcorſim ſinguli erunt baptizandi, & ſeparatim perfundi debebit iſta pars, & illa cum iteratione formæ in ſingulari ſuper utrumque. Si autem certitudo haberi non poſſit, baptizandus eſt ſaltem in illis partibus, quæ principaliter pertinent ad unum cum forma in ſingulari, & ſecundo abluendæ ſunt aliæ partes, quæ non videntur principaliter pertinere ad illum primun, & hoc cum forma, quæ ſervanda eſt in illis, de quibus eſt dubium, quæ ponitur extrà de baptiſmo, & ejus effectu c. *De quibus*. Ità Doctor l. c. quod etiam habetur in Rituali Romano l. c. ubi declarat, quòd ſi diſtinctio illa perſonarum non poſſit certò deprehendi, ut ſi monſtrum duo quidem capita habeat, non vero duo pectora, tunc in uno abſolutè baptizari debet, in altero ſub conditione.

43 Tertiò quęritur, An adulti amentes ſint baptizandi. Reſpondent Doctores communiter cum diſtinctione. Vel enim fuerunt perpetuò amentes, nec ſperatum eos rationis compotes aliquandò eſſe futuros, & talibus conferri debet baptiſmus, ſicut aliis infantibus, cum baptiſmus ſit Sacramentum maximę neceſſitati; & ſicut ad valorem baptiſmi infantis non eſt opus, ut baptizetur cum ejus conſenſu, cujus tunc non eſt capax, cùm uſu rationis careat; ità neque ad valorem baptiſmi amentis, ſed ſufficit Eccleſiæ voluntas, & ratio eſt, quia ſicut prædicti peccato originali maculati ſunt per alienam voluntatem, ſcilicet, primi parentis, ità per alienam quoque, ſcilicet, Eccleſiæ voluntatem ab ea labe mundari poſſunt, ita Bellarminus, Henriquez, Bonacina, & alii paſſim ex Concilio Cartaginenſi, & Arauſicano. Si verò amentes aliquando uſum rationis habuerunt, & poſteà in amentiam lapſi ſunt, rurſus diſtinguendum eſt; etenim ſi conſtet illos, dùm mentis compotes eſſent, baptiſmum petiiſſe, vel exoptaſſe, nec voluntatem illam mutaſſe, baptiſmus erit illis conferendus, ſi verò dubitetur, an petierit baptiſmum antè amentiam, inquiunt DD. citati baptizandos eſſe ſub conditione, ſi baptiſmum petierunt, vel exoptarunt, modo non conſtet permanſiſſe in ſtatu peccati mortalis, & ratio eſt, quia melius eſt ipſos decedere cum baptiſmo dubio, quàm ſine ullo baptiſmo. Verùm ſi conſtet in ſtatu peccati permanſiſſe, ut in concubinatu, non ſunt baptizandi, quia baptizarentur cum obice, & Sacramentum miniſtraretur indignis, undè etiam habetur in Conc. Trident. in tali caſu à baptiſmi adminiſtratione abſtinendum eſſe. Et hæc tota doctrina eſt Scoti 4. d. 4. quæſt. 4. 5. *Hic diſtinguo*, ubi etiam ipſe in ſolvendo hoc dubio cum ſimili diſtinctione procedit, & iniquit quòd idem eſt judicium faciendum de adultis, qui numquam rationis uſum habuerunt, quales ſunt amentes, vel fatui à nativitate, atque de pueris reſpectu baptiſmi, cum hoc tamen diſcrimine, quod ſi ſperatur adultum aliquando eſſe curandum, & ratione uſurum, expectandum eſſe, tale tempus, ut cum majori reverentia Sacramentum recipiat; ſi verò deſperetur illum perventurum ad uſum rationis, ſtatim eſſe baptizandum: Amentes verò, qui ex ſana mente in amentiam inciderunt, ſubdit judicandos eſſe ſecundum eam voluntatem, quam habuerunt, dùm ſanæ mentis exiſterunt; undè ſi tunc in eis apparuerit voluntas ſuſcipiendi baptiſmum debet in furia, vel ementia conſtitutis Sacramentum exhiberi, ſi deſperetur illos ad uſum rationis perventuros denuò, quia aliàs eſſent in periculo damnationis; an verò ſi dum ſana mente pollebant, nulla in eis apparuerit talis voluntas, inquit nequaquam eſſe baptizandos. De quo puncto alia plura videri poſſunt apud Aret. qu. 4. cit. art. 3.

44 Quartò quæritur, An liceat infidelium infantes invitis parentibus baptizare. Quæſtionem hanc jam ex profeſſo diſcurrimus diſp. 2. cit. q. 4. ubi ab initio diximus nomine infidelium hic intelligi ſolos non baptizatos, non autem Hæreticos, & Apoſtatas, qui à fide defecerunt, cum enim iſti adhuc in ſua Apoſtaſia ſint Eccleſiæ ſubjecti, ſicut ipſi ad fidem ſervandam cogi poſſunt, ità & eorum filii ipſis etiam renitentibus poſſunt baptizari, ſiquidem ratione parentum quod ſalutem ſpiritualem manent Eccleſiæ ſubjecti. Neque eſt quæſtio de validitate baptiſmi, quia infantes hujuſmodi ſunt baptiſmi capaces, & poſſunt eis applicari omnia ad ejus valorem eſſentialiter requiſita, ſcilicet, materia, & forma cum debita intentione Miniſtri, nec requiritur proprius conſenſus, cùm uſum rationis non habeant, neque parentum, quia in his, quæ ad juſtificationem ſpectant, voluntas parentum non cenſetur voluntas filii, niſi in jure civili ad aliquos effectus civiles à voluntate parentibus invitis, undè quæſtio eſt ſolùm an licitè id fieri poſſit. Negat Divus Thomas 2. 2. qu. 10. ar. 2. & 3. par. qu. 67. art. 10. cum ſuis ſectatoribus, & eſt communis Recentiorum ſententia. Affirmat Scotus cum ſuis 4. d. 4. q. 9. quæ controverſia, ſi bene perpendatur, potius eſt de nomine, quàm de re, quia Scotus etiam id abſolutè non affirmat, ſed quibuſdam cautelis adhibitis, quibus conſideratis utraque ſententia ferè in idem recidit. Prima enim ſententia aſſerit infantes infidelium invitis eorum parentibus non eſſe baptizandos, ſi ſub illorum cura, & poteſtate remaneant, aut periculum ſit, ne ad eorum curam, & poteſtatem redeant, & ab illis pervertantur. Si autem ab illorum cura, & poteſtate juſtè abſtrahi poſſunt, itaut nullum ſit periculum, ne ad illos redeant, aut ab illis pervertantur, affirmat in tali caſu licitum eſſe infantes illos etiam invitis parentibus baptizare, & ſimiliter ait hoc eſſe licitum in caſu, in quo infans eſſet in certo periculo mortis, de cujus vita deſperatum eſt quia in eo eventu ceſſat periculum perverſionis, & ſubveniendum eſt proximo extremè indigenti. Ità diſcurrunt Soto, Vaſquez, Valentia, Reginaldus, Coninchius, Caſpenſis, Amicus, Averſa, & alii Auctores primæ ſententiæ. Sed his quoque cautelis adhibitis aſſerit Scotus loc. cit. ſententiam affirmativam, non aliter, nec alio modo, ut diximus quæſt. 4. cit. art. 1. ab initio, nimirum ſi præcaveri poſſit, ne infantes occidantur à parentibus, ne baptizentur, & ſit aliqua certitudo, quod tales infantes baptizati ſint religioſè educandi, ne irreverentia accidat fidei ob Apoſtaſiam, quibus cautelis adhibitis conſtat hanc controverſiam eſſe potius de nomine, quàm de re, & Recentiores ità loquentes in Scoti ſententiam prorſus incidere. Aliqua autem ad rem ſpectantia vide accuratè diſcuſſa loc. cit.

45 Quarto quæritur, An jam juſtificati teneantur ad ſuſceptionem baptiſmi; & ratio dubitandi eſt, quia non legitur de

Digitized by Google

Apoſtolis, nec de B. Virgine, quod fuerint baptizati, tùm quia ſi juſtificatus baptizaretur, videretur fieri injuria Sacramento, injuria enim eſt Sacramento, quòd ſit ſignum falſum; ſed jam juſtificatus ſuſcipiens baptiſmum, facit hoc, tunc enim baptiſmus caret ſignificato, cùm non det gratiam; ergò &c. Hanc quæſtionem tractat Scotus 4.d.4. quæſt. 6.& reſpondet affirmativè etiam juſtificatos teneri ad baptiſmum ſuſcipiendum poſt ſufficientem ipſius promulgationem, & eſſe capaces effectus baptiſmi, quod intelligit tam de juſtificatis mediante voto baptiſmi, quàm de illis, qui eſſent juſtificati ſine tali voto; quæ eſt communis Doctorum ſententia, & quidem de juſtificatis primo modo, ſcilicet, mediantè voto baptiſmi res de ſe patet, quia eò ipſo, quòd non juſtificantur niſi mediante tali voto, ſequitur maniſeſtè, quod teneantur poſtea ad baptiſmum, quando illum ſuſcipere poſſunt. De aliis verò juſtificatis etiam probatur, quia præceptum baptiſmi eſt univerſale; ergò etiam juſtificati ſecundò modò à tali obligatione eximi non debent, præſertim cùm nulla ſit cauſa, ob quam excipi, debeant, quia illis eſſet maximè utile baptiſmum ſuſcipere, ut eo mediante characterem reciperent, & etiam augmentum gratiæ, & aliorum Sacramentorum capaces redderentur; tum quia ait Doctor, omnes ad legem Chriſti ſunt adſtricti; & ideo ſignum Chriſti recipere debent, ſcilicet, characterem baptiſmalem, quilibet enim debet eſſe membrum Eccleſiæ militantis, non ſolum latenter, ſed etiam patenter, ne alios ſcandalizet, unde concludit Doctor quemlibet viatorem qualitercumque juſtificatum, niſi cum eo Deus ſpecialiter diſpenſet, poſt baptiſmum promulgatum per modum præcepti ad illum teneri. Hinc deducitur valdè probabile eſſe, quod Apoſtoli fuerint vel à Chriſto, aut à ſe invicem baptizati, ut tenet D. Auguſt. & habetur in decreto de Conſec. diſtint. 4. canon. *Quando alius*, nec ulla videtur neceſſitas, quod Chriſtus cum Apoſtolis in hoc diſpenſaverit, tùm quia Chriſtus etiam in ſeipſo voluit baptiſmum ſaltem Joannis, ſuſcipere, antequam legem baptiſmi aliis imponeret, quia Actorum 1. dicitur, quod *Chriſtus cæpit facere, & docere*, debebant ergò Apoſtoli, ſicut & Chriſtus priùs facere, deindè docere. Idem etiam ſubdit piè credendum eſſe de B. Virgine, cùm voluerit & purificari juxtà legem Moyſis; niſi ipſa fortè ſit excepta ab illa lege, quia fortè habuit in conceptione filii ſui illam plenitudinem gratiæ, ad quam Deus diſpoſuit eam pervenire. Deníque reſpondet ad rationem dubitandi in oppoſitum, quòd non ſit injuria Sacramento, nec per hoc ſit, quod ſit ſignum falſum, quia vel ibi confertur aliqua gratia de novo, per quam augetur præcedens, & tunc eſt ſignum practicum; vel nulla, ſi jam priùs erat gratia perfecta, & adhuc etiam tunc eſt ſignum practicum verum, non reſpectu gratiæ in fieri, ſed in eſſe; & ſimiliter reſpectu ablutionis interioris, non quæ tunc ſit, ſed priùs factæ. De quo alia plura videri poſſunt apud Hiqueum in Comment. d. 4. citat. quæſt. 6.

46 Denique quod ſpectat ad aliam quæſiti partem de diſpoſitionibus ad ſuſcipiendum fructuosè baptiſmum neceſſariis, de adultis ſolùm quæſtio intelligenda eſt, non de parvulis, & quia de hoc ex inſtituto tractavimus d. 2. cit. q. 5. ex jam ibi dictis cum Scoto 4. d. 4. q. 4. breviter nunc dicendum eſt, tres diſpoſitiones ad baptiſmum fructuosè recipiendum in adulto requiri. Prima eſt ejus conſenſus, ità D. Tho. q. 68. a. 7. & Scot. loc. c. quod probat, quia Deus per Sapientem dicit Proverb. 23. *Fili præbe mihi cor tuum*, nollens aliquem omninò invitum familiæ ſuæ adſcribi; ſuſcipiens autem baptiſmum adſcribitur per hoc familiæ Chriſti, & hoc etiam certum eſt ex praxi Eccleſiæ, quę numquam adultum baptizat, niſi priùs illum interroget, an velit, & reſpondeat, velle aut ſaltem ſibi conſtet, quòd ante à baptiſmum petierit, quod etiam docuit Innocentius Tertius c. *Maiores* de Baptiſmo, & ejus effectu, undè poſteà etiam Paulus Quintus in Rituali Romano monet, non niſi volentem eſſe baptizandum; amentes verò, qui lucida habent intervalla, eſſe baptizandos, dùm mentis ſunt compotes, ut ſuum poſſint præbere aſſenſum; non requiritur autem conſenſus actuali expreſſus, ſed ſufficit virtualis, aut interpretativus, ſeu ut adultus aliquandò habuerit actualem ſuſcipiendi baptiſmi voluntatem, eamque non retractaverit. Secunda diſpoſitio ad ſuſcipiendum baptiſmum neceſſaria eſt fides ex Scoto loc. c. ut conſtat ex illo Matth. ult. *Docete omnes gentes, qui crediderit, & Baptizatus fuerit*, &c. & Actorum 8. ubi Eunucho baptiſmum poſtulanti Philippus reſpondit: *ſi credis ex toto corde, licet*, & hoc etiam conſtat ex praxi Eccleſiæ, quæ baptizandum ſuper præcipuis fidei noſtræ articulis interrogat, illiuſque publicam profeſſionem ab eo exigit; ſufficit autem, ut diximus q. cit. a. 2. n. 123. quòd hæc fides ſit actualis; nec neceſſaria eſt habitualis; nam ante juſtificationem in baptiſmo receptam non datur in recipiente fides habitualis, ſimul enim dantur in effectu baptiſmi tres virtutes Theologicæ. Tertia diſpoſitio neceſſaria in adultis, qui cum peccato originali aliquod mortale conjunctum habent, eſt aliqua pœnitentia, ac diſplicentia peccatorum commiſſorum; ità diximus ibidem n. 125. ex Doctor l. c. & eſt certum de fide, ut expreſſum eſt Actorum 2. illis Sancti Petri verbis *Pænitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum*, & hæc neceſſitas, & obligatio pęnitentiæ antè baptiſmum ad dignam, & ſalutarem ejus ſuſceptionem definita fuit in Conc. Carthag. 4. c. 85. & nuper in Trid. ſeſſ. 6. c. 6. de juſtificatione, ubi dicuntur peccatores diſponi *per eam pænitentiam, quam antè baptiſmum agi oportet*, & eadem eſt frequens doctrina Patrum; qualis verò debeat eſſe hæc pœnitentia, & qualis ille dolor, & ex quo motivo elicitus ſufficienter, declaratur l. c. Notanter autem diximus has tres conditiones requiri in adulto ad baptiſmum fructuosè recipiendum, quia ad ejus validitatem prima ſolùm neceſſaria eſt, ut conſtat ex c. *Majores*, &c. *de Judæis* d. 64. & ex D. Auguſt. l. 2. contrà Petilian. & l. de Catech. rud. c. 17. Undè quando quis ſeriò vult baptiſmum recipere, quamvis neque fidem, neque de peccatis commiſſis dolorem habeat, verè ipſius baptiſmi characterem recipit, non tamen gratiam ſanctificantem, neque alios effectus ab ipſa pendentes, de quibus agemus q. ſeq. Ideoque dicebamus qu. 5. c. a. 2. n. 122. Baptiſmum ſeparari poſſe à ſuo effectu principali, qui eſt gratia ſanctificans, ejus efficaciam ſequente, quia poteſt quis accedere cum diſpoſitione ad baptiſmum ſufficientem, ejuſque valorem, & non ad effectum baptiſmi, qui eſt gratia, & hoc reſpectu adultorum, quia reſpectu parvulorum eadem eſt diſpoſitio ad validitatem, atque ad effectum baptiſmi, vel potius nulla talis requiritur diſpoſitio, ſed ſufficit capacitas phyſica, ut ait Doctor d. 4. q. 4. A. & docet Trid. ſeſſ. 7. c. 13. & 14. quia parvuli ſunt incapaces diſpoſitionis moralis, & idem eſt judicium de adultis amentibus, & perpetuò furioſis, nam neque in his aliqua requiritur diſpoſitio moralis ad baptiſmum, vel ejus effectum, ut ſuprà dictum eſt.

QUÆSTIO QUARTA.

De effectibus Baptiſmi.

47 QUoniam, ut dictum eſt diſp. præc. de Sacramentis in genere q. 2. Sacramenta maxime per ordinem ad effectus ſunt conſideranda, utpotè ex quibus eorum vis, & efficacia magis percipitur in præſenti quæſtione diſcurrendum eſt de effectibus Baptiſmi, & videndum quos effectus per ſe conferat Baptiſmus, & quia hæc quæſtio magna ex parte reſoluta loc. c. de Sacramentis in genere, ideo in ea explicanda breviter procedemus ea tantùm addentes, quæ ibi non ſunt declarata.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint effectus Baptiſmi.

48 PRimò dicendum eſt, in Sacramento Baptiſmi imprimi characterem, quod eſt ſignum quoddam ſpirituale indelebile, ratione cujus baptiſmus ſemel ritè ſuſceptus iterari non poteſt. Hoc aſſertum eſt de fide, quod probat Scotus 4. d. 6. quæſt. 9. §. *Ad quæſtionem*, quia de Sacramentis Eccleſiæ ſentiendum eſt, ſicut ſentit Romana Eccleſia, ut dicitur in cap. *Ad abolendam* extrà de Hæreticis, ſed Eccleſia Romana ſentit characterem imprimi in anima in Sacramento Baptiſmi, conſtat ex cap. *Majores* de Baptiſmo, & ejus effectu, ubi Innocentius Tertius dicit; Qui fictè accedit ab baptiſmum characterem ſuſcipit Chriſtianis impreſſum, & ibidem in fine ejus capituli dicitur: Tunc characterem imprimit Sacramentalis operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non invenit obſiſtentem. Igitur propter auctoritatem Eccleſiæ tenendum eſt in Baptiſmo imprimi characterem. Deindè hoc dogma, ut de fide definitum eſt in duobus Conciliis generalibus, ſcilicet, in Conc. Florentino in decreto Eugenii §. *Quintò Eccleſiaſticorum*, & Trid. ſeſſ. 7. can. 9. de Sacramentis in genere, undè hac ratione ibi declarat hoc Sacramentum iterari non poſſe, & per iſtum characterem baptizatum fieri habilem ad validè recipiendum reliqua Sacramenta, eſt enim Baptiſmus Sacramentorum janua, ut loquitur Concilium ubi ſuprà. Tandem id etiam ex diverſis congruentiis Doctor probat, quæ apud ipſum videri poſſunt; naturam autem hujus characteris cum ſuis proprietatibus jam latè explicuimus 4. diſput. 1. de Sacramentis in genere quæſt. 5. undè hic ſolùm eſt advertendum ad hunc effectum characteris recipiendum præcisè in adultis non eſſe aliam diſpoſitio-

Digitized by Google

poſitionem neceſſariam, quam virtualem ipſorum conſenſum ſuſcipiendi Sacramentum, undè imprimi poteſt abſque reliquis effectibus gratiæ, & donorum, ut dictum eſt art.2. q.præced. *in fine*, & exprimit Innocentius Tertius cap. *Majores* cit.

49 Secundo dicendum eſt in Baptiſmo per ſe infundi gratiam habitualem unà cum virtutibus Theologicis fidei, ſpei, & charitatis, & de gratia quidem expreſsè definitum eſt, cùm in Concil. Florent. loc.cit. tum in Tridentino ſeſſ. 6. can. 11. ubi dicitur, quod nullus juſtificari poteſt, niſi per habitum gratiæ infuſum, ſic enim loquitur. *Si quis dixerit homines juſtificari, vel ſola imputatione juſtitiæ Chriſti, vel ſola peccatorum remiſſione excluſa gratia, & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffunditur, atque illis inhæreat*, &c. Sed in Baptiſmo juſtificantur homines; ergò per habitum gratiæ animæ infuſum, & ſic etiam loquitur Scotus 4.diſt.4.quæſt.5. *Ad quæſtionem*, ubi ait, quòd ſicut eſt creditum parvulo in Baptiſmo originale dimitti; ità, & creditum eſt ſibi gratiam infundi, quia Deus pro ſtatu naturæ lapſę nulli remmittit culpam, niſi cui datur gratia, nullum enim liberat à perditione, niſi quem ordinat ad hoc, ut ſi filius regni. Quod etiam cum gratia habituali in Baptiſmo infundantur aliæ virtutes Theologicæ expreſsè deducitur ex eodem Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. ubi definitur juſtificationem fieri per voluntariam ſuſceptionem gratiæ, ſcilicet, charitatis, quæ in cordibus eorum diffunditur, qui juſtificantur, atque ipſi inhæret ſimul cum fide, & ſpe, & verba Concilii ſunt iſta; *In ipſa juſtificatione cum remiſſione peccatorum hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Jeſum Chriſtum, cui inſeritur fides, ſpes, & charitas*, & ibidem definit cauſam inſtrumentalem hujus juſtificationis eſſe baptiſmum, Præterea Thomiſtæ aſſerentes pręter virtutes Theologicas admittendas eſſe quoque morales per ſe infuſas ordinis ſupernaturalis eſſentialiter diverſas ab acquiſitis purè moralibus, conſequenter dicunt has etiam virtutes morales in baptiſmo infundi, quod probant ex Concil. Viennenſi in Clement. de ſumma Trinitate. & fide Catholica, ubi definitur in Baptiſmo infundi, gratiam, & virtutes, & ex Catechiſm. Romano de Baptiſmo, ubi dicitur: *Gratiæ adhæret nobiliſſimus virtutum comitatus, quæ in anima ſimul cum gratia divinitus infunduntur*. Sed admittendas non eſſe hujuſmodi virtutes morales per ſe infuſas, & à Theologicis, ac moralibus acquiſitis eſſentialiter diverſas jam oſtendimus lib.3.ſentent.diſp.7. *de virtutibus* quæſt.2. cum Scoto 3. diſt. 39. qu. un. ubi etiam art. 1. diximus Concil. Vienneſe per *virtutes* ſolas Theologicas intelligere, quia controverſia, quæ fuerat inter Theologos tempore Innocentii Tertii in Concil. Lateran. & refertur capit. *Majores*; erat de virtutibus, Theologicis, & non Moralibus, ut Vaſquez advertit diſ. 86. c. 2. ait enim fuiſſe opinionem multorum Scholaſticorum aſſerentium nec etiam virtutes Theologicas infundi ſimul cum gratia; & ideò cùm Clem. Quintus in Conc. Viennenſi, tamquam probabiliorem opinionem approbavit in Baptiſmo infundi gratiam, & virtutes, de Theologicis virtutibus intellexit, non de Moralibus, quæ quidem virtutes Theologicæ cum gratia infuſæ nobiliſſimus virtutum comitatus optimè vocari poſſunt, ut loquitur Catechiſmus, ut loc. cit. fusè declaramus.

50 Tertiò dicendum eſt, per gratiam in Baptiſmo infuſam non ſolùm deleri originale peccatum, ſed etiam omnia actualia, ſi quæ antè Baptiſmi ſuſceptionem commiſſa ſunt, non tantùm quo ad culpam, ſed etiam quo ad pœnam illis debitam. Ità expreſsè definitum eſt in Concilio Florentino in Decreto Eugenii citato §. *Primum omnium* his verbis; *Hujus Sacramenti effectus eſt remiſſio omnis culpæ originalis & actualis*, quo ad culpam. Quod attinet verò ad pęnam propriè dictam, quatenus, ſcilicet, diſtinguitur à pœnalitatibus naturam corruptam conſequentibus, quales ſunt poſſibilitas corporis, ægritudines, dolores, fames, ſitis, fomes peccati, & potentiarum inordinatio, quas ipſa experientia notum eſt per Baptiſmum non auferri patet ex eo, quòd hac ratione ibi negat baptizatis imponenda opera ſatisfactoria pro peccatis antè Baptiſmum commiſſis his verbis: *Omnis quoque pœna, quæ pro ipſa culpa debetur, propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda eſt ſatisfactio, ſed morientes, antequam culpam aliquam committant, ſtatim ad Regnum Cęlorum, & Dei viſionem perveniunt*; ex quo etiam deducetur Baptiſmum non ſolùm delere peccatum originale, & actuale mortale antè ipſum commiſſum, ſed etiam veniale, quia ſi Baptiſmus vi ſua non ſe extenderet etiam ad venialia remittenda, non poſſet pœna illis debita condonari, cùm nequeat ſaltem de lege ordinaria condonari pęna manente culpa, idem etiam habetur expreſsè *de conſecrat.* diſput.4. cap. *Per Baptiſmum*, ſub his verbis, *Quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum eſt, totum aboletur, & quaſi factum non ſit habetur*, ſed ſi peccata remiſſa eſſent punienda poſt Baptiſmum ſuſceptum, non haberentur, tamquam non facta, atque ideò dici debeant per baptiſmum deleri tam quo ad culpam, quàm quoad pęnam. Tandem hoc idem etiam noviſſimè definitum eſt in Concilio Trid. ſeſſion. 5. cap. 5. ubi docet homines per Baptiſmum renaſci Deo innocentes, immaculatos, innoxios, Deo dilectos, hæredes Dei cohæredes Chriſti: *Ita ut nihil prorſus eos ab ingreſſu Cæli remoretur*; remoraretur autem, ſi una cum originali in adulto omnia perſonalia non delerentur tàm mortalia, quam venialia, cùm etiam venialia, quamdiù non remittuntur ab ingreſſu regni cœleſtis retardent, & expreſſius ſeſſ.6.cap.14.dicit in Sacramento pęnitentiæ non ſemper totam pęnam temporalem remitti, ut in Baptiſmo fit, quod latius repetit ſeſſ.14. c. 8. ubi in hoc conſtituit diſcrimen inter juſtificationem, quæ per Baptiſmum, & per Sacramentum pęnitentiæ fit. Et hoc confirmari poteſt ex univerſali Eccleſiæ praxi quæ nulla unquam ſatisfactionis opera baptizatis imponere ſolet, ſicut imponit ſacramentaliter confeſſis, imò Catechiſ. citat. dicit *ſine maxima Sacramenti injuria fieri non poſſe*.

51 Quarto dicendum eſt, præter gratiam ſanctificantem Baptiſmum conferre quoque omnia illa auxilia ſupernaturalia quæ ſunt proportionata fini, ad quem baptiſmus eſt inſtitutus. Hoc conſtat ex his, quæ ſuprà diximus diſp. præced. qu.2. art. 2. num.23. ubi univerſaliter oſtendimus omnia, & ſingula Sacramenta præter gratiam habitualem, & ſanctificantem ab omnibus Sacramentis cauſatam, conferre quoque propriam gratiam Sacramentalem ad proprium finem ordinatam, ob quem ſingula Sacramenta ſunt inſtituta, quæ gratia Sacramentalis ut ibi explicavimus in quibuſdam auxiliis conſiſtit, quibus homo ſupernaturaliter adjutus faciliùs proprium finem conſequitur, ad quem Sacramentum ordinatur. Cùm igitur proprius finis Sacramenti Baptiſmi ſit ſervare legem Chriſti, ejuſdem Religionem profiteri, conſequenter gratia Sacramentalis baptiſmi conſiſtit in quibuſdam ſupernaturalibus auxiliis, quibus Deus Chriſtianos ſpeciali modo ad ſervandam divinam legem, Sacramenta digne ſuſcipienda, aliaque Religionis, & pietatis officia exequenda habiles reddit, ut explicat Catechiſmus loco citat. quam gratiam Sacramentalem ait procedere ex arctiſſima illa unione, qua per Baptiſmum Chriſto Domino baptizati, tamquam capiti ſuo, membra copulantur, & connectuntur. Præter hos effectus principaliter, & per ſe à baptiſmo collatos alioſque effectus ſecundarios ſolent enumerare SS. Patres, & Doctores, ut refert Aſtelanus noſter lib. 4. & Bonacina diſp. 2. qu. 2. punct. 7. ut eſt ſanitas, quam baptiſmus aliquando confert, ut dicitur de Lepra Conſtantini ablatio irregularitatis ex delicto; obligatio ſervandi præcepta Eccleſiæ, & alia hujuſmodi, quæ apud Auctores paſſim videri poſſunt, ex quibus Baptiſmi effectibus colligi poteſt, ut inquit Abellius c.1. *de Baptiſmo*, ſect.6. qualis, & quanta ſit hujus Sacramenti excellentia, & dignitas, quanta etiam ejuſdem utilitas, & neceſſitas; ac proindè quàm juſta ratione præceperit Eccleſia in Rituali Romano tit. de Baptiſmo ut parvuli recenter-nati quàm primum ad Eccleſiam baptiſmi ſuſcipiendi cauſa deferantur, & quàm graviter peccent parentes, qui ob inanes cauſas, & vanos quoſdam reſpectus per plures dies hujus Sacramenti ſubſidio infantes privant, eoſque ſine ulla rationabili, & ſufficienti cauſa beatitudinis æternæ admittendæ periculo exponunt.

52 Quinto quæritur, An omnes baptizati recipiant æqualiter effectum Baptiſmi, qui eſt gratia, ſeù in Baptiſmo conferatur ſemper ſuſcipientibus æqualis gratia. Quæſtionem hanc de Sacramentis in communi jam reſolvimus diſp. præced. q.2.a.1. n. 24. nunc ſpecialiter diſcutienda eſt de Sacramento Baptiſmi cum Scot.4. diſt.4.b.7. & in duplici ſenſu poteſt intelligi, primò an ex parte Sacramenti ſemper detur omnibus æqualis gratia; ſecundò an ex parte ſuſcipientis detur uni interdum major gratia, quàm alteri. Et quidem in primo ſenſu inquit Doctor in corpore quæſtionis §. *Sic ergò*, quod gratia, quæ datur in Baptiſmo ſemper eſt æqualis quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti, quod ità declarat, quia aliquam gratiam diſpoſuit Deus regulariter conferre cùm iſto ſigno, ità quòd nulli minorem, & iſta poteſt dici conſerri virtute baptiſmi, quia virtute veritatis hujus ſigni, & ſicut determinatio illà univerſalis quantum ad iſtum gradum eſt uniformis, ità effectus æqualis confertur ſemper ex vi Sacramenti ſine obice illud ſuſcipientis, & ex vi Sacramenti nunquam major confertur; ex qua Scoti doctrina ita probatur aſſertio quo ad hanc partem, quia ab eadem cauſa, & æqualiter ſe habente æqualis producitur effectus; ſed Baptiſmus habet ſemper æqualem virtutem; ergo quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti ſemper æqualem gratiam cauſabit. Verumtamen, ſubdit Doctor, quia Deus prædeſtinavit diverſos electos ad diverſos gloriæ gradus; & hoc antè determinationem hujus ſigni ad tantam, vel tantam gratiam conferendam, & ordinato ad majorem gloriam rationabiliter poteſt conferri major gratia; poſſet Deus in determinando veritatem, ſeù cer-

Digitized by Google

certitudinem hujus ſigni diſponere conferre alicui ſuſcipienti præcisè illam gratiam, quæ requiritur ad certitudinem ſigni, & alicui majorem, quem prædeſtinavit ad majorem gloriam, ſed ille ulterior gradus non conferretur virtute Baptiſmi, ſed de ſpeciali benevolentia divina; ità quòd haberet iſte duplicem gratiam, unam ex vi Sacramenti Baptiſmi, illam, ſcilicet, quam determinavit Deus conferre infallibiliter, & regulariter Baptiſmo mediantè, & alteram ex ſpeciali benevolentia divina, quæ licèt non ſit effectus Baptiſmi, ſicut prima, dicitur tamen effectus, quia concurrit ad eamdem numero gratiam conſtituendam in baptizato cum illo gradu priori, & concomitanter ſe habet cum effectu Sacramenti; licèt non ſit propriè illius effectus. Tandem addit Doctor, quòd etiam ex parte cauſæ meritoriæ, qualis eſt paſſio Chriſti, poteſt eſſe in baptizatis inæqualitas gratiæ ſuſceptæ, quia cùm Chriſtus noverit omnes electos, & gloriam, quam eis diſpoſuit Deus dare, potuit efficacius offerre paſſionem ſuam pro illis, quibus diſpoſuit Deus majorem gloriam conferre.

53 Denique quo ad aliam quæſiti partem, an, ſcilicet, ex parte ſuſcipientis detur uni major gratia, quàm alteri, reſpondet Doctor litter. D, §. *De tertio* quòd vel baptizati ſunt parvuli, vel adulti comparando parvulum ad parvulum, cùm nullum habeant motum proprium, nullam habent inæqualitatem ad gratiam ex parte ſui recipiendam; poteſt tamen in parentibus unius eſſe major motus, quàm alterius pro ſuo parvulo, vel in aliquibus aliis miniſtrantibus, aut aſſiſtentibus Baptiſmo, ob quorum merita Deus uni parvulo majorem gratiam conferre poteſt, quàm alteri, ſed hoc non virtute Baptiſmi, ſed meriti, & hoc modo fortè parentes B. Nicolai orationibus ſuis meruerunt ſibi majorem gratiam, quæ erat in eo etiam parvulo principium tàm mirabilis effectus, ut duobus diebus in hebdomada unica tantùm lactatione contentus maneret; undè quo ad hoc magis optandum eſt puerum baptizari à bono Sacerdote, quàm à malo, quia oratione Sacerdotis boni, quas multas facit antè, & poſt Baptiſmum, magis exaudiuntur, & proſunt illi, pro quo fiunt, quàm orationes mali. Ubi tamen advertendum eſt, hoc meritum miniſtri, & aliorum aſſiſtentium eſſe de congruo, & non de condigno, ſiquidem Theologi omnes communiter in hoc conveniunt, quòd purus homo alteri non poſſit primam gratiam mereri de condigno, ut docet Alenſis 3. part. quæſt. 69. memb. 5. art. 2. D. Thomas p. 2. q. 114. art. 6. Bonavent. 2. d. 27. art. 2. quæſt. 1. & alii antiquiores, quam totam doctrinam vide fuſius declaratam l. 4. diſp. 1. *de Sacramentis in genere* q. 9. ubi etiam diximus non obſtare, quod contrà hoc a Recentioribus afferri ſolet ex eo, quod communiter dicitur Sacramentum non dependet à malitia, vel bonitate Miniſtri; ſiquidem hoc intelligitur ſolùm quantum ad ſubſtantiam Sacramenti, effectum, & fructum ejus ordinarium, quod planè non obſtat, quin adhuc Deus adjicere poſſit ex liberalitate aliquid ob impetrationem aliorum. Deindè ſubdit Doctor loc. c. propè finem quæſtionis, quod ſi baptizati ſint adulti, cùm illi per motum proprium poſſint eſſe inæqualiter diſpoſiti, & in Sacramento conferatur gratia ſecundùm proportionem diſpoſitionis in ſuſcipiente, ſequitur inæqualis effectus pro ratione majoris, vel minoris diſpoſitionis, & ſic expreſsè docet etiam Concil. Trident. ſeſſion. 6. cap. 6. ubi loquens de adultorum juſtificatione ait illos juſtitiam recipere *Secundùm propriam cujuſque diſpoſitionem; & cooperationem*, quod etiam valdè conſonum eſt perfectiſſimæ Dei providentiæ, ac juſtitiæ diſtributivæ, ſicut enim majori contritioni, & diſpoſitioni extrà Sacramentum major quoque gratia correſpondet, ità pariter majori attritioni, quæ in Sacramento locum contritionis ſupplet, major quoque gratia correſpondere debet, ut dicebamus diſp. præced. quæſt. 2. art. 1. n. 24. de Sacramentis novæ legis in univerſum. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadet quia actus activorum ſunt in patiente diſpoſito 2. *de Anima tex.* 24. ideſt, formæ recipiuntur in ſubjecto ſecundùm diſpoſitionem illius, ſed inter adultos poteſt unus eſſe magis diſpoſitus ad Baptiſmum ſuſcipiendum, quàm alter: poteſt enim unus accedere cum majori devotione, quàm alter: ergò in magis diſpoſito perfectior recipitur Baptiſmi effectus, atque ità ex parte recipientis poteſt dari major gratia in Baptiſmo, & ità tenent Doctores communiter D. Antoninus, Sylveſter, Nugnus, Suarez, Reginaldus, Coninch. Vivaldus, Bonacina, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

An fictio impediat Baptiſmi effectum, & hic conferatur illa recedente.

54 NOtandum eſt fictionem hic accipi, prout opponitur diſpoſitioni, ille enim ad Baptiſmum fictè accedere cenſetur, qui non eſt ſufficienter diſpoſitus ad ejus receptionem ſumpto nomine ex Sapient. 1. *Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum*; ſicut ergò in adultis duplex diſpoſitio requiritur, una ad valorem Baptiſmi altera ad effectum illius; ſic etiam eſt duplex fictio, ſeù indiſpoſitio, prima impediens valorem Baptiſmi, ſecunda effectum ejus principalem, qui eſt gratia; prior eſt, quando quis Baptiſmum recipit ſine voluntate, ſeù intentione illum recipiendi; poſterior eſt, quando quis caret fide, vel attritione, aut propoſito ſervandi mandata Dei; quæ diſpoſitiones requiruntur ad effectum Baptiſmi conſequendum qui eſt gratia, ut dictum eſt quæſt. præced. art. 2. num. 46. Hic autem obex gratiæ duplex eſſe poteſt, primus quaſi negativus, ut cùm quis ad Sacramentum diſpoſitus accedit, hoc tamen invincibiliter ignorat, & ideò non peccat, licèt ob defectum diſpoſitionis requiſitæ effectum Sacramenti non recipiat; Alter eſt poſitivus, quando quis actualiter peccat in ipſa Sacramenti ſuſceptione, ut ſi ſciens ſe eſſe in peccato mortali Sacramentum ſuſcipiat. Vel loquendo juxtà phraſim antiquiorum fictio, quę effectum Sacramenti impedit duplex eſſe poteſt, una ſine peccato, quæ tunc accidit, quando quis abſque idonea diſpoſitione ad baptiſmum accedit bona fide credens ſe eſſe ſufficienter diſpoſitum, altera cum peccato, & tunc accidit, quando quis ſciens ſe eſſe in peccato mortali abſque aliqua diſpoſitione debita doloris de ſuis peccatis ad Sacramentum accedit, & juxtà hanc diſtinctionem reſolvenda eſt quæſtio propoſita breviter ex jam fusè dictis 4. d. 2. cit. q. 6.

55 Primò itaque dicendum eſt, quòd loquendo de fictione ſeù indiſpoſitione valorem Baptiſmi impediente, hac poſteà recedente valor Baptiſmi non ſequitur; at loquendo de fictione impediente tantùm ejus effectum, hac recedente effectus baptiſmi ſequitur, & confertur. In hac aſſertione conveniunt omnes Doctores, & ratio eſt, quia valor Baptiſmi à ſola ſuſcipientis voluntate non dependet, ſed etiam ab aliis conditionibus ad illam neceſſario requiſitis, ſcilicet intentione Miniſtri, ac etiam à debita materia, & forma, quæ proinde ſi deſint, Baptiſmus validus eſſe nequit, etiamſi adſit voluntas recipientis, per quam fictio primi generis removeretur; at effectus Baptiſmi, qui eſt gratia poſito Baptiſmo cum legittima diſpoſitione infallibiliter ſequitur; ergo ſi per ſufficientem diſpoſitionem fictio ſecundi generis removetur, ſtatim Baptiſmi effectus ſequitur, qui per hujuſmodi fictionem impeditus erat. Dices, quando hujuſmodi fictio ſecundi generis removetur, jam reipſa Baptiſmus non adeſt, ſed anteà præceſſit; ergò tunc effectum ſuum producere nequit. Conſequentia probatur à ſimili de valore Baptiſmi, ideò enim non ſit validus Baptiſmus recedente fictione primi generis, quia materia forma, & intentio Miniſtri jam tranſierunt, valor autem Baptiſmi pendet ab illis præſentibus, non præteritis; idem ergò dicendum de effectu Baptiſmi, qui eſt gratia, quod recedente fictione ſecundi generis, non ſequitur, nec confertur, quia Baptiſmus non eſt præſens, ſed tranſivit. Reſpondetur negando paritatem de valore, & effectu Baptiſmi, valor enim Baptiſmi intrinſecè, & eſſentialiter pendet à materia, & forma, ac intentione Miniſtri, atque ideò pendet ab illis præſentibus, non præteritis, effectus autem Baptiſmi, qui eſt gratia pendet à Baptiſmo effectivè tantùm, tamquam ab inſtrumento morali, quod moraliter operari poteſt, etiamſi phyſicè non ſit præſens, quamvis igitur, quando obex, vel fictio ſecundi generis removetur per ſufficientem diſpoſitionem, jam reipſa non ſit Baptiſmus, ſed tranſierit; hoc tamen minimè obſtat, quia talis effectus principaliter à Deo pendet, & inſtrumentaliter à Baptiſmo effectivè in genere cauſæ moralis, quæ operari poteſt etiamſi non ſit præſens phyſicè.

56 Secundò, loquendo de fictione, ſeù indiſpoſitione impediente tantùm Baptiſmi effectum, ſi Baptiſmus ſuſceptus fuerit cum obice tantùm negativo, qui, ſcilicet, eſt ſine peccato, dicendum eſt fortior poſteà ſuum effectum in tali homine ſe diſponente per ſolam attritionem, nimirum tunc gratiam infundi, peccatum originale remitti, nec non, & peccata omnia tàm mortalia, quàm venialia Baptiſmum antecedentia, & condonari debitam pęnam; & quidem hoc totum haberi virtute Baptiſmi præteriti, quamvis enim tunc baptiſmus non adſit, ſed tranſierit, hoc tamen non obſtat, quin talis effectus tunc ſequatur, & conferatur, quia ut ſuprà dictum eſt pendet ab eo effectivè tamquam ab inſtrumento morali, quod moraliter operari poteſt,

etiamſi

Digitized by Google

etiamſi non ſit phyſicè præſens; in hac concluſione Doctores etiam omnes ferè conveniunt, quod quando obex eſt tantùm negativus, ſola ſufficiat attritio, ut diximus quæſt. 6. cit. art. 1. & ratio eſt quia in eo qui fictè ab baptiſmum accedit cum obice tantùm negativo ſine actuali peccato, ſufficienter tollitur fictio, & talis obex, ſi poſt ſuſceptum baptiſmum non peccavit mortaliter; ergò jam relinquitur locus baptiſmo, ut ſuum poſſit producere effectum. Conſequentia patet, quia in tali caſu opus non eſt Sacramento pœnitentiæ, cùm ſupponamus omnia peccata antè baptiſmum eſſe perpetrata, aſſumptum probatur; quia attritio ſufficiens eſt diſpoſitio in ipſo baptiſmo, ut conſtat ex dictis diſp. 2. cit. quæſt. 3. ergò etiam poſt baptiſmum, ſi nullum intereà acceſſerit peccati impedimentum; Tùm quia fictio, de qua hic eſt ſermo, cùm ſit obex negativus tantùm, in ſola carentia diſpoſitionis conſiſtit; ergò poſita diſpoſitione tollitur fictio, in caſu autem noſtro non opus eſt alia diſpoſitione, quàm attritione; ergò hac poſita tolluntur omnia peccata vi ſolius baptiſmi.

57 Tertiò Dicendum eſt, quòd ſi baptiſmi Sacramentum fuerit ſuſceptum cum obice poſitivo, & cum fictione, quæ eſt cum peccato; tunc neceſſaria eſt contritio, vel attritio ſimul cum Sacramento pœnitentiæ ad tollendam talem fictionem, & ad hoc, ut baptiſmi Sacramentum ſuum producat effectum. Hęc etiam concluſio eſt fere communis, paucis quibuſdam exceptis, qui dicunt hominem in tali caſu gratiam poſteà recipere virtute novæ contritionis, vel Sacramenti; pœnitentiæ, non autem prioris baptiſmi. Fundamentum præcipuum eſt, ut diximus, & latè explicuimus quæſt. 6. cit. num. 142. auctoritas D. Aug. lib. 1. *de Baptiſmo contrà Donatiſtas* cap. 12. & lib. 3. cap. 13. & lib. 6. cap. 5. quæ inſerta eſt in jure his verbis. *Tunc valere inci pit ad ſalutem baptiſmus, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit, quæ corde in malitia, vel ſacrilegio perſeverante, peccatorum ablutionem non ſinebat fieri*, quam auctoritatem latè explicamus l. c. Deindè probatur ratione, quia baptiſmus debet aliquàdo ſuum effectum habere, ſi tollatur obex fictionis, aut impedimenti, aliàs non poſſent peccata antè baptiſmum fictè ſuſceptum commiſſa unquam deleri; non enim deleri poſſunt per pœnitentiam per ſe loquendo, & multò minus per alia Sacramenta; nam pęnitentia per ſe non reſpicit, tamquam proprium objectum, niſi peccata poſt baptiſmum commiſſa, aut quę committuntur in ipſa baptiſmi ſuſceptione, ut omnes fatentur. Tandem probatur, quia neque contritio, neque pœnitentiæ Sacramentum totam pœnam peccatis debitam condonat, nec per ſe, nec per accidens, ſed hoc tantùm convenit baptiſmo; ergò cùm baptiſmus iterari non poſſit, dicendum eſt peccata jam commiſſa ex vi præcedentis baptiſmi dimitti recedente fictione cùm hic effectus baptiſmi aliundè ſuppleri non poſſit, ut loc. cit. fusè demonſtramus.

58 Quartò dicendum eſt, quod eſtò in caſu propoſito præcedentis aſſerti peccata baptiſmū præcedentia tollantur vi baptiſmi præcedentis ſublata fictione per contritionem, vel pœnitentiam; ipſa tamen fictio, & ſacrilegium per ipſam commiſſum in ſuſceptione baptiſmi non tollitur in virtute baptiſmi, ſed virtute contritionis, vel pœnitentiæ. Hæc etiam aſſertio eſt Scoti loc. cit. in qua omnes convenire videntur, & primò probatur ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. can. 14. ubi aſſeritur peccata poſt baptiſmum commiſſa non poſſe per baptiſmum deleri, ſed per pœnitentiam. Deindè probatur ratione, nam cùm peccatum in ipſa ſuſceptione baptiſmi commiſſum, & poſt ipſam ſuſceptionem perſeverans ſit poſterius baptiſmo ſaltem natura; quia eſt ſacrilegium commiſſum ob indignam baptiſmi ſuſceptionem, non poteſt deleri, niſi per Sacramentum pœnitentiæ, vel per contritionem; ergò poſita contritione, vel attritione cum Sacramento pœnitentiæ directè deletur peccatum in ſuſceptione baptiſmi commiſſum. Demum probatur, quia, ut inquit Doctor, tale fictionis peccatum per ſe, ac directè opponitur ipſi baptiſmo, & ejus effectui: eſt enim formaliter injuria, & irreverentia in Sacramentum, & eſt impedimentum baptiſmalis effectus ergò per ipſum baptiſmum auferi nequit, ſed alio adæquato remedio tolli debebit, qua fictione ſublata totum ſuum effectum baptiſmus habebit quo ad reliqua peccata ipſum præcedentia. Hoc idem aſſerendum eſſe inquit Doctor l. c. infrà D. etiam de peccatis baptiſmum concomitantibus, ut ſi v. g. contingat, quod quis in ipſa actualis ſuſceptione baptiſmi habeat voluntatem furandi, aut fornicandi, aut odii, vel invidiæ &c. talia nimirum peccata baptiſmum concomitantia modo prædeclarato virtute contritionis, vel pœnitentiæ dimitti, ſicut dimittitur ipſa fictio, non virtute baptiſmi; quod etiam tenent Coninchius, Caſpenſis, & alii Recentiores; & probant ratione à Scoto inſinuata, communiter enim ab omnibus conceditur ideò indignam baptiſmi ſuſceptionem non poſſe poſteà per ipſum dimitti, quia directè impedit effectum ejus, ac ei irreverentiam infert; non enim probabile videtur Sacramentum eſſe inſtitutum ad remittendum illud peccatum, quod ejus vim enervat, effectum impedit, eique directè opponitur, & irreverentiam infert; undè neque pęnitentia tollit peccatum in actu ipſo pœnitentiæ commiſſum hoc enim beneficio privatur, qui ei injuriam infert, ſicut qui violat Eccleſiam, beneficio privatur immunitatis Eccleſiaſticæ; ſed alterum peccatum ſacrilegæ fictioni conjunctum in caſu poſito eodem modo virtuti baptiſmi opponeretur, ejus effectum impediret, & injuriam inferret; ergò per ipſum remitti non poteſt. Minor probatur, quia indigna Sacramenti ſuſceptio ideò ejus virtutem directè impedit, quia debitę diſpoſitioni directè repugnat; atqui quodvis aliud peccatum mortale durans in ſuſceptione Sacramenti uſque ad ultimum ejus inſtans debitæ diſpoſitioni directè repugnat, imò ad ipſam ſacrilegam fictionem attinet, quia omne peccatum, quod ſit contra dignum Sacramenti ſuſceptionem, integrat fictionem, ergo pariter impedit ejus virtutem, ac proinde ejus virtute remitti non poteſt. Ex quo ſequitur tum ipſam baptiſmi indignā ſuſceptionem, quàm aliud quodlibet peccatum illam concomitans, poſteà ſpeciatim in confeſſione explicandum eſſe; quia per baptiſmum remitti nequeunt, ut q. cit. proſequimur nu. 150.

59 Quinto, ex hoc deduximus qu. cit. nu. 153. Sacramentum baptiſmi reviviſcens quandoque gratiam conferre, ut cauſam totalem, quandoque verò, ut partialem tantum, quandò reviviſcit per ſolam attritionem, & per ablationem obicis negativi tantùm, tunc ſolus totam gratiam confert, ut conſtat ex dictis concluſione ſecunda nu. 56. quia in eo caſu nihil eſt aliud, quod poſſit gratiam cauſare. Quando vero reviſcit per Sacramentum pœnitentiæ in ablatione obicis poſitivi, ut in caſu concluſionis tertiæ nu. 57. ſimul natura cum eo confert gratiam, ut cauſa partialis, & quidem majorem, quàm unumquodque ſeorſim per ſe conferret, quia utrumque Sacramentum vim habet cauſandi certam gratiam, nec unum alterius vim impedit. Ita Doctor qu. 5. cit. lit. D. ubi ait quod ad juſtificandum fictum poſt fictionem concurrunt pœnitentia, & baptiſmus, ut cauſæ partiales quarum quęlibet reſpicit objectum ſuum, baptiſmus enim reſpicit originale, & actualia, ſive propria ante ejus ſuſceptionem commiſſa, pœnitentia vero omnia alia, quæ fuerunt cauſa fictionis, vel poſt baptiſmum commiſſa. Et ratio eſt, quia tunc nec baptiſmus poteſt gratiam conferre ex ſe ſolo, cùm peccata poſt ſe commiſſa remittere nequeat; nec pœnitentia poteſt peccata delerę antè baptiſmum commiſſa, quia ei non ſubjacent. Et cùm ex alia parte nequeat gratia infundi, ſine peccatorum remiſſione, nec unum peccatum poſſit ſine alio remitti, ſequitur neutrum Sacramentum poſſe habere effectum ſine alio, ſed ſuum effectum conferunt ſimul dependenter à ſe mutuo, ſeù cum mutua dependentia unius ab alio, ſicut duo idem levant pondùs, quod neuter ſeorſim levare poterat. Ità diſcurrit Doctor lo. cit. Plures autem inſtantias Vaſquez diſp. 159. cap. 3. vide ſolutas qu. 6. cit. art. 2. contrà præcedentem doctrinam.

60 Poſtremò quærunt hic Theologi. An Circumciſio, quæ olim apud populum Judaicum divinitus inſtituta fuerat, peccati originalis remiſſionem, & gratiam ſanctificantem ex opere operato contulerit. Negant Thomiſtæ communiter cùm D. Thoma qu. 70. art. 4. quod probant ex Conc. Florentino in decreto Eugenii, ubi dicitur. *Sacramenta legis antiquæ non cauſaſſe gratiam, ſed eam ſolùm per paſſionem Chriſti dandum figuraſſe*. Affirmantem ſententiam jam ex inſtituto defendimus 4. diſp. 1. *de Sacramentis in genere* q. 2. art. 3. ubi concluſ. 1. diximus Circumciſionem non ſolùm fuiſſe à Deo inſtitutam in ſignum populi hoc charactere ſignati, ſed etiam in remedium originalis culpæ pro parvulis, ut docet Scot. 4. d. 1. qu. 6. ab initio ex pluribus Patribus præſertim ex Auguſt. li. 3. *contrà Julianum* capit. 18. & lib. 5. cap. 9. & cap. 2. de gratia, & peccato originali cap. 30. lib. 16. *de Civitate Dei* c. 27. l. 4. *de baptiſmo* c. 24. & alibi frequenter, quod deducit ex ipſamet inſtitutione Circumciſionis Geneſ. 17. *Maſculus, cui præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima ejus de populo*, quem locum ita interpretatur Aug. cum aliis Patribus, quia parvuli originali culpa vulnerati, niſi per Circumciſionem ejus remiſſionem obtinebant, damnabantur. Deindè concluſ. 2. ibidem diximus cum Doctore loco citato, Circumciſionem gratiam contuliſſe ex opere operato, quod neceſſaria ſequitur ex præcedenti aſſerto, ſemel enim conceſſo, quod Circumciſio inſtituta fuerit ad delendum originale peccatum, ſtatim ſequitur, quod gratiam contulerit, non enim aliter de potentia ordinaria peccatum originale deleri poteſt, quàm per gratiæ collationem, ut omnes concedunt; quod vero eam contulerit ex opere operato, probatur etiam auctoritate Patrum qui manifeſtè eamdem cauſalitatem, & eumdem tribuunt cauſandi modum circumciſioni, & remedio legis naturæ quàm baptiſmo reſpectu gratiæ, undè D. Gregor. lib. 4. Moral. capit. 2. inquit. *Quod apud nos valet aqua baptiſmi, hoc*

egit

Digitized by Google

egit pro iis, qui de Abraha ſtirpe prodierunt, myſterium Circumciſionis. Probatur etiam ratione, quia circumciſio effectum juſtificationis habebat parvulis applicata abſque bono, vel meritorio opere miniſtrantis, ſiquidem etiam ab infideli poterat conferri, ac ex pravo fine valide, ſi facere intendiſſet, quod Eccleſia, vel congregatio fidelium intendebat ex D. Aug. lib. 2. contrà Creſconium cap.31.& epiſt.103.ubi ait Circumciſionem à Samaritano collatam fuiſſe validam non minus, quàm nunc ſit baptiſmus ab Hæretico collatus; cùm ergò ex opere operantis gratiam non conferret, ſequitur, eam contuliſſe ex opere operato, ſi quidem alius modus non datur in productione gratiæ, niſi ut intuitu meriti ſuſcipientis, vel miniſtrantis, aut virtute ipſius Sacramenti conferatur. Ad auctoritatem verò Concilii Florentini adductam jam reſponſum eſt quæſt. 2.cit. a. 4.n.90. ex doctrina Scoti q.6.c.lit. I. Concilium eſſe locutum de Sacramentis Moſaichæ legis, atque propriè dictis, atque ideo ſub iis Circumciſionem non comprehendiſſe, quia ante legem Moſaicam per multos annos inſtituta fuit, unde D. Paulus etiã dixit Circumciſionem non fuiſſe ex lege, ſed Patribus, ideoque ſecurè dici poteſt non fuiſſe ſaltem præcisè veteris leges Sacramentum, nec ſub illius legis Sacramenti per ſe includi, atque ità neque cum eis connumerari debere, niſi veluti per accidens, quatenus in lege Moyſis inſerta fuit, & confirmata; alioquin de ſe erat Sacramentum, & remedium legis naturæ, in quantum erat quædam determinatio illius remedii in populo Hebræo. Quod autem ſit diſcrimen inter vim Circumciſionis, & baptiſmi ad conferendam gratiam jam diximus qu. cit. concluſ.3. quod Circumciſio non habet vim juſtificandi adultos ab actuali peccato, ut habet baptiſmus, ſed tantùm parvulos ab originali, nec vim habuit augendi gratiam quando applicabatur homini prius juſtificato, ut facit baptiſmus, ut Scotus docet diſt.1.q.6.cit.lit.I.

QUÆSTIO QUINTA.

De Sacramento Confirmationis.

61 QUoniam Confirmationis Sacramentum ſpecialiter inſtitutum eſt,ut roborentur baptizati in ſpirituali militia Chriſti ad fortiter pugnandum, tùm interius contrà tentationes, tùm exterius in quibuſvis caſibus etiam cum diſcrimine vitæ, ſi opus ſit; pro conſervatione fidei in baptiſmo receptæ, quam baptizati conſervare profeſſi ſunt, ut conſtabit inferius agendo de hujus Sacramenti effectibus, qua ratione dici ſolet complementum, & perfectio gratiæ baptiſmalis; convenienter poſt baptiſmum in præſenti, & hac ultima quæſtione de Confirmatione agendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

De nomine, & eſſentia Confirmationis, ejuſque inſtitutione, ac neceſſitate.

62 PRimò, ut à nomine inchoemus, per hoc nomen Confirmationis intelligitur in Eccleſia ritus ille,quo Epiſcopus baptizati frontem ſacro Chriſmate ungit ſub certa verborum forma, qui ritus licèt à SS. Patribus diverſis nominibus appellari ſoleat, nam à S.Clemente epiſt.4.*Conſignatio* vocatur, à S. Cypriano epiſt. 73. ad Jubajanum *Signaculum Dominicum*, à S. Auguſtino l.2.*contrà Petilianum* c.104.*Sacramentum Chriſmatis*, & aliter ab aliis; communi tamen nomine, & magis uſitato in Eccleſia vocari ſolet *Confirmatio*, quod nomen, ut Abellius advertit. ca. 3. *de Sacramento Confirmationis* ſec.1. antè 1200. annos uſurpatum reperitur à S. Melchiade Pontifice in Epiſtola ſua decretali ad Epiſcopos Hiſpaniæ, ubi ait, quòd *Confirmatio armat, & inſtruit nos ad agonem vitæ iſtius*. Quod autem ſpectat ad eſſentiam,& quid rei, communiter definiri ſolet, ut notat Bonac. diſp.3. punc.1.quòd Confirmatio eſt Sacramentum, quo homo viator baptizatus inungitur in fronte ab Epiſcopo cum Chriſmate, & præſcripta verborum forma ad fidei robur conſequendum; in qua definitione quatuor cauſarum genera exprimuntur, ac etiam ſubjectum iſtius Sacramenti capax,quod eſt homo vivens in hoc mortali corpore, per particulam *inungitur* indicatur cauſa materialis proxima, quæ eſt unctio, per aliam *cum Chriſmate* indicatur materia remota, quæ eſt Chriſma, per aliam *ab Epiſcopo* indicatur cauſa efficiens miniſterialis hujus Sacramenti, dicitur, *ſub præſcripta verborum forma* ad denotandum cauſam formalem,quę in Verbis ab Epiſcopo prolatis continetur; additur tandem *ad fidei robur conſequendum*, ut effectus, & cauſa, finalis hujus Sacramenti oſtendatur. Quam definitionem adhuc magis explicat Scotus noſter 4.d.7.qu.1.ab initio, dùm inquit,quòd Confirmatio,ſeù Sacramentum Confirmationis eſt unctio hominis viatoris aliqualiter conſentientis, vel libero arbitrio numquam uſi, facta in fronte in figura Crucis cum Chriſmate ſanctificato, & hoc à Miniſtro idoneo ſimul cum intentione debita inungente, & verba certa proferente, ſignificans efficaciter ex inſtitutione divina unctionem animæ per gratiam roborantem ad confitendum cum conſtantia fidem Chriſti.

63 Secundò, certum eſt, ac de fide Confirmationem eſſe Sacramentum novæ legis à Chriſto Domino inſtitutum, ut jam diximus 4.diſp.2.cit.q.8. de Sacramento Confirmationis ab initio; ità enim definitum eſt in Concilio Florentino in decreto de unione Armenorum §. *Secundùm*, & poſteà in Tridentino ſeſſ. 7.cap. 1. *de Sacramentis in genere*, & can.1. de Confirmatione, quæ veritas manifeſtè etiam colligitur ex ſcriptura Actorum 8. *Tunc imponebant manus ſuper illos,& accipiebant Spiritum Sãctum*, ubi Eugenius Quartus in Florentin.cit. per manus impoſitionem intelligit Chriſmatis unctionem, & per accipere Spiritum Sanctum intelligit donum gratiæ ſanctificantis, & ſic etiam explicatum fuit in Conc.Senonenſi decreto 10.his verbis; *Qui tunc impoſitionis manum, tunc Confirmationis appellatum eſt Sacramentum*, & eodem ſenſu hunc locum explicant D.Hieronymus in Dialogo adverſus Luciferianos, & D. Cyprianus epiſt. 73. ad Jubajanum. Et ex hoc eodem loco evidenter colligitur hoc Sacramentum eſſe à baptiſmo condiſtinctum, ait enim ſacer textus de Apoſtolis loquens. *Qui cùm veniſſent,oraverunt pro ipſis, ut acciperent Spiritum Sanctum,nondùm enim in quemquam illorum venerat,ſed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jeſu* Et quamvis neque ex hoc loco,neque ex ullo alio Sacrę Scripturæ inſtitutio hujus Sacramenti efficaciter deduceretur, ut quidam Hæretici contendunt, adhuc id non obſtaret, ut inquit Scotus d.7. cit. quæſt.1. infrà C. ſupponitur enim adhuc inſtitutum eſſe à Chriſto, licèt tempus, & modus hujus inſtitutionis in ſcriptura non legatur, forte, quia hiſtoriographi ſcripturam uſque ad tempus illud non produxerunt non enim produxerunt ultrà tempus Apoſtolorum; nec enim eſt improbabile, inquit Doctor multa eſſe tradita auctoritative à Chriſto Eccleſiæ per Apoſtolos, quæ tamen in ſcriptura non legimus, ut dicit Damaſcenus libr. 4. capit. 4. & plura de fide credimus, quæ ex ſcriptura non conſtat, ſed ex perpetua Eccleſiæ traditione juxtà illud Pauli 2. ad Teſſalon. 2. *Tenete traditiones, quas didiciſtis, ſivè per ſermonem, ſivè per epiſtolam noſtram*, hujus autem Sacramenti inſtitutio ex perpetua Eccleſiæ traditione nobis conſtat, quam nobis ſcriptam plures reliquerunt Pontifices, & Patres, quos latè referunt Bellarminus in hoc loco cap.3. Suarez diſp.32.ſec.1. Amicus diſput.13.ſec.1. & alii Recentiores paſſim, ex quibus Patrum teſtimoniis præclarum præſertim eſt illud Auguſtini l.cit.ubi ait, quod *Sacramentum Chriſmatis in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe baptiſmus*.

64 Tertiò, quo autem tempore hoc Sacramentum fuerit à Chriſto Domino inſtitutum,quamvis aliqui, ut ait Suarez diſp. 32.citat.ſec.2.cenſeant fuiſſe inſtitutum poſt Chriſti Domini reſurrectionem, cùm Apoſtolis plenitudinem Epiſcopalis poteſtatis in corpus myſticum Eccleſiæ ſuæ contulit illis dicens: *Sicut miſit me Pater,& ego mitto vos*; communis tamen, & probabilior ſententia eſt, ut diximus quæſt. 8. cit. quòd in nocte cœnæ fuerit à Chriſto Domino inſtitutum, unde promanavit conſuetudo ſacrum Chriſma conficiendi inſtitutum in die Cenæ Domini, quæ quidem ſemper in Eccleſia ſervata eſt, & adhuc ſervatur, & hanc ſententiam expreſsè tradidit Fabianus Papa ep. 2.c.2.dùm ait. *In die illa Dominus Jeſus poſtquam cœnavit cum Diſcipulis ſuis, & lavit eorum pedes, ſicut à Sanctis Apoſtolis prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt, Chriſma conficere docuit*, ubi per Chriſma Sacramentum Confirmationis intelligitur, quod totum poſteà confirmavit etiam Catechiſmus Romanus de Sacramento Confirmationis, ubi tamen advertendum eſt, quod licèt ea nocte Apoſtolos docuerit Chriſma conficere, ſatis tamen probabile eſt nemini eorum tunc temporis datam eſſe poteſtatem conferendi hoc Sacramentum, quia nondum Apoſtoli in ultima Cœna inſtituti erant Epiſcopi, ad quos tantùm ſpectat hoc miniſtrare Sacramentum ſed Chriſtum id Apoſtolis contuliſſe poſt reſurrectionem Joan. 20. cùm dedit eis plenariam poteſtatem ordinis Sacerdotalis, & Epiſcopalis, quando dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, &c.* per quòd etiam conciliari poſſunt allatæ opiniones dicendo cum Coninchio, Aretino, Bonacina, & aliis inſtitutionem Sacramenti Confirmationis inchoatam fuiſſe in die ultimæ cœnæ, cum ibi inſtituta fuerit materia, & forma; completam verò fuiſſe hujus Sacramenti inſtitutionem poſt Chriſti Domini reſurrectio-

rectionem Jo. 20.cùm data fuit Apoſtolis plena poteſtas ordinis Sacerdotalis, & Epiſcopalis. Nullatenus admittenda eſt opinio quorumdam dicentium hoc Sacramentum fuiſſe inſtitutum Matth. 19. quando Chriſtus parvulis imponebat manus, cùm enim parvuli nondùm eſſent baptizati, veriſimile non eſt tunc inſtitutum fuiſſe Confirmationis Sacramentum, quod baptiſmum ſupponit, ſed ibi potiùs deſignatum, & ſignificatum fuiſſe.

65 Quartò quod ſpectat ad obligationem hujus Sacramenti ſuſcipiendi, ſatis conſtat ex dictis 4.diſp. 1. *de Sacramentis in genere* quæſt.10.art. 3.num.369. Sacramentum Confirmationis non eſſe neceſſarium neceſſitate medii neque præcepti; non quidem neceſſitate medii;quia cùm ſit Sacramentum vivorum, & inſtitutum ad dandam ſecundam gratiam, ſeu gratiæ augmentum, apertè deducitur non eſſe neceſſarium neceſſitate medii, quia gratiæ augmentum non eſt medium ad ſalutem ſimpliciter neceſſarium, cùm ſine illo ſalus haberi poſſit, & experientia conſtat plures ſalvari ſine confirmatione, ut patet in infantibus baptizatis antè ſuſceptam Confirmationem ex hac vita decedentibus; undè concludit Scotus diſt. 6. cit. q. 2. hoc non eſſe Sacramentum ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem juxtà illud Marci ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*, & de Conſec. diſt. 5. ubi habetur, quod baptizatus per ſolum baptiſmum ſalvetur. Neque jam eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, quia nec ex ſcriptura, nec traditione, neque ſine, aut inſtitutione Sacramenti tale præceptum colligitur; quamvis enim confirmatio vires tribuat, & robur ad profitendam, & confitendam fidem; nihilominus hujuſmodi vires per alia media adhuc obtineri poſſunt, ut mediis orationibus confeſſione, & Euchariſtia, undè neque Eccleſia urget ejus ſuſceptionem ullis pœnis. Ex quo fit, ut qui Confirmationem ſponte omittit non peccet mortaliter ſecluſo contemptu, vel alia circumſtantia, quod notanter additur, quia obligatur adultus,ut ait Doctor loco cit. ad non contemnendam hujus Sacramenti ſuſceptionem, ſicut habetur extrà de ſent. excom.ubi dicitur in Gloſsa,quod non eſt plenè Chriſtianus, qui contemnit,& in hoc ſenſu explicat id, quod habetur de conſec. diſt. 5. ubi dicitur quod omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum poſt baptiſmum Spiritumſanctum ſuſcipere debent, ut pleni Chriſtiani inveniantur; loquitur enim de adulto, inquit Doctor,qui debet ſuſcipere,ideſt,non contemnere, & pro tempore congruo ſuſcipere in effectu; judicaretur enim contemptus, ſi omnimoda oportunitate oblata non ſuſciperetur: quam Scoti doctrinam amplectuntur etiam Toletus, Sylveſter, Abellius. Laymam, & alii ab ipſo citati cap. 5. de Confirmatione, qui exiſtimant proxime ad contemptu accedere, ſi quis non curaret hoc Sacramentum ſuſcipere, oblata illius ſuſcipiendi oportunitate,quam poſterum non ad futuram prævideret.

66 Denique Abellius cap.3. cit. ſeſſ.4.cum Iſamberto diſt. 7. art.1. aſſerit in iis locis, ubi viget, aut imminet perſecutio contrà Eccleſiam, teneri quemlibet adultum, ſi Epiſcopum commodè adire poſſit, hoc Sacramentum ſuſcipere, ut ex illo robur, & vires ad fidem conſtanter profitendam acquirat,ſicut,& illum qui graves contrà fidem experiretur tentationes, quas per hujuſmodi Sacramenti virtutem ſe poſſe tantùmmodo ſuperare exiſtimaret; undè non ſatis mihi probatur, quod ait Bonacina diſp.3. cit.punct.2.num.2.qui Confirmationem ſpontè omittit, non peccare mortaliter, ſecluſo contemptu, etiamſi omittit, quando fidem proteſtari debet coram Tyranno; non inquam, mihi ſatis probatur, quia omiſſio Confirmationis in tali caſu ſaltem proxime ad contemptum accedit. Et ſic etiam ſentire videtur Buſembaus in ſua Medulla Theologica lib.6.tract.1.c.2. dub. 3. ubi ait, quòd non ex ſolò contemptu,ſed etiam ex aliqua alia circumſtantia Confirmatio aliquando poteſt eſſe neceſſaria ad ſalutem ex præcepto charitatis ſui,vel proximi, vel alio v.g. ad cavendum ſcandalum, vel ratione conſcientiæ, qua quis valdè metuit, ne in tormentis deficiat ſine hoc Sacramento.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quænam ſit materia, & forma Sacramenti. Confirmationis.

67 CONveniunt Catholici omnes, ut diximus q.8.cit.art. 1. & 2. materiam remotam hujus Sacramenti eſſe Chriſma ex oleo olivarum, & balſamo confectum, & ab Epiſcopo benedictum, proximam verò eſſe ipſius Chriſmatis unctionem in fronte ſuſcipientis ab Epiſc.factam in figura Crucis; formam verò conſiſtere in his verbis, quæ ab Epiſcopo proferuntur: *Signo te,vel conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; ità D. Tho.q.72.a.2.& 4.& Scotus noſter loc.ci.diſt.7. q.1.ab initio, & conſtat tùm ex Conc. Florent. in decreto Eugenii, tùm ex Catechiſmo Romano p.2. cap.3. ac etiam ex ipſo uſu, & praxi Eccleſiæ; undè licèt non habeatur in ſacris litteris expreſſum, tamen ex communi PP. & Theologorum conſenſu, ac etiam ex traditione ipſa Eccleſiæ, & praxi ſatis conſtat, quæ etiam ſufficit ad reddendam rem tamquam de fide certam. Et quidem quantum ad materiam proximam, quod in unctione conſiſtat, nomen ipſum Chriſmatis oſtendit, quo hoc Sacramentum ſolet etiam communiter appellari, nam Chriſma Græcè eſt Latinè unctio,& Paul.2.ad Corint.1.inquit: *Qui confirmat nos Deus, & unxit nos*. Quod vero ad materiam remotam ſpectat ejus convenientiam explicat Doctor q.cit. in fine hac ratione, quia nimirum Chriſma habet ſimilitudinem cum effectu hujus Sacramenti,oleum enim nitorem habet, & ſupereminet cęteris liquidis,& eſt materia proxima incendii;per primum ſignificat caſtitatem, vel munditiam; per alia duo ſignificat charitatem, & balſamum, quod habet bonum odorem, ſignificat bonam famam juxtà illud 2. Cor. *Chriſtus bonus odor ſumus*, balſamum etiam corpora mortuorum condiuntur, ne putreſiant, ideò ſignificat incorruptionem;per illam ergo materiā, ſcilicet Chriſma ex oleo, & balſamo confectum ſignificatur, quod confirmatus debet habere munditiam, & charitatem,& bonam famam, quia ſine iſtis non eſt multū authentica Confirmatio fidei Chriſtianæ.Demum de ſufficientia formæ dubitari non poteſt, cùm Eccleſia in doctrina Sacramentorum errare nequeat, ut notat Doctor diſt. 6.quæſt. 8. de charactere ex cap. *Ad abolendum* de hæreticis, & ejus ſufficientia patet, quia exprimit materiam proximam,& remotam,cauſam inſtrumentalē, & principalem, & denique ſubjectum,& effectū hujus Sacramenti, ut patet diſcurrenti per ſingulas particulas,& declarat Doctor l.c. ſed quia in hac materia aliquę difficultates occurrunt q.cit.accuratè diſcuſſæ,ex earum reſolutione ibi tradita aliqua ſunt hic obſervanda ad clariorem, & certiorem hujus veritatis intelligentiam.

68 Primò itaque quia antiquiores quidam dixerunt ſolam Epiſcopalis manus impoſitionem eſſe materiam eſſentialem hujus Sacramenti, quod probant ex facto Apoſtolorum, qui ut legitur Act.8.& 19.per ſolam manum impoſitionem hoc Sacramentum miniſtrabant nulla mentione facta de Chriſmate, aut alia materia; hic obſervandum eſt, nullam manuum impoſitionem ab ea condiſtinctam, quæ requiritur in ipſa ſacri Chriſmatis unctione, eſſe eſſentialem hujus Sacramenti materiam,ut Scotus docet loc. cit. in ſolutione ad primam objectionem ſub lit.C. & fundamentum habet in Conc. Florent.cit. ubi Eug. IV. in decreto unionis Armenorum dicit, *loco illius manus impoſitionis Apoſtolicæ dari nunc in Eccleſia Confirmationis Sacramentum*, hoc eſt ſacri Chriſmatis unctionem, undè in Pontificali Rom. hujus manus impoſitionis nulla prorſus fit mentio pręter eam,qua Chriſmatis unctio in modū Crucis applicatur in fronte confirmandi, & eadem plane veritas ex ritu etiam gręco colligitur, in quo præter Chriſmatis unctionem nulla alia manus impoſitio adhibetur. Ad objectionem ex facto Apoſtolorum deſumptam ab initio naſcentis Eccleſiæ reſpondent Bellarminus, Uvaldenſ.Hugo, & alii impoſitionem manum, cujus fit mentio in actis Apoſtolorum, aliam non fuiſſe, quàm unctionem Chriſmalem, cùm Apoſtoli non ungerent, niſi imponendo manus, ac proindè illam manuum impoſitionem ſemper conjunctam fuiſſe cum Chriſmatis unctione; quæ reſponſio admitti poſſet, ut diximus loc. cit.niſi obſtaret auctoritas Conc. Florent. in decreto cit.dùm ait loco manus impoſitionis, qua utebantur Apoſtoli ab initio naſcentis Eccleſiæ, ſucceſſiſſe poſteà in Eccleſiam Confirmationem,hoc eſt Chriſmatis unctionem; quibus verbis expreſsè ſignificatur aliam fuiſſe manus impoſitionem; quam tunc Apoſtoli adhibebant, ab ea qua nunc utitur Eccleſia,alioquin non benè diceretur loco illius nunc ſucceſſiſſe Chriſmatis unctionem, ut una res propriè alteri ſuccedere dicatur, debet eſſe ab ea diverſa, cùm nulla res ſibi ſuccedere dicatur. Ac proinde diximus meliorem eſſe Scoti reſponſionem loco cit. hoc feciſſe Apoſtolos ab initio naſcentis Eccleſiæ ex ſingulari diſpenſatione, & ſpeciali Chriſti privilegio pro eo ſolùm tempore, quo Spiritus Sanctus ſuprà fideles ſub viſibilibus ſignis deſcendebat, ac proindè tunc neceſſaria non erat ſenſibilis materia Sacramentalis; quando verò hujuſmodi ſigna viſibilia ceſſarunt, uſi ſint Apoſtoli Chriſmate in hujus Sacramenti collatione,quam expoſitionem dedit etiam Div.Thomas quæſt.62. cit. art.2. & ulterius addendum eſt, quòd quando manuum impoſitione utebantur, non erat Sacramentum, ſed ex ſpeciali diſpenſatione eo modo conferebant rem hujus Sacramenti, ſcilicet, Spiritum Sanctum, ſeu ejus gratiam, quando vero ceſſantibus illis miraculis ab initio Eccleſiæ neceſſariis ad fidem introducendam, utebantur unctione Chriſmatis, & conferebant gratiam Spiritus ſancti, tunc Confirmatio illa erat Sacramentum, ut l.c. fuſiùs explicamus.

Digitized by Google

69 Secundò obſervandum eſt ex dictis q.2.n. 223. ad ſubſtantiam hujus Sacramenti neceſſariò requiri Chriſma compoſitum ex oleo olivarum, & balſamo; ita enim expreſsè docent D. Bonav. 4. d. 7. par. 1. q. 2. Alenſis, & D.Tho. & Scotus loc. cit. dum ait materiam remotam hujus Sacramenti eſſe Chriſma compoſitum ex oleo olivarum, & balſamo, & hoc quidem de neceſſitate Sacramenti, ut explicant ibi Scotiſtæ omnes cum omnibus ferè Recentioribus; paucis quibuſdam exceptis, qui cùm Cajetano dixerunt ad validitatem Confirmationis ſolum oleum ſufficere poſſe, nec mixtionem balſami requiri, niſi ex Eccleſiæ præcepto, eo modo quo in Sacramento Euchariſtiæ commixtio aquæ in calicem eſt de præcepto; quia Eugenius IV. in ſuo decreto in Concil. Florent. ità dixit aquam debere vino admiſceri in Sacramento Euchariſtiæ, ſicut balſamum oleo in Confirmatione; ſed hoc non obſtante vinum ſine aqua eſt materia ſufficiens in Euchariſtia; ergò ſic pariter oleum in Confirmatione ſine balſamo; tùm quia materia Sacramentorum debet eſſe communis, & facilis, nec conſtitui debet in liquore pretioſo, & raro, qui non facilè invenitur, cujuſmodi eſt balſamum; debet etiam eſſe clara, & certa, de qua nemo dubitare poſſit, ut patet in materia Baptiſmi, Euchariſtiæ, & aliorum Sacramentorum, at difficile eſt invenire verum, & genuinum balſamum, & in omnium ſententia facillimè illud adulterari poteſt. At hæc opinio non ſatis probabilis videtur, ut l. cit. diximus, cum Concilia, & Patres, ut habetur in Catech. Rom. ſuprà, perpetuò docuerint hoc Sacramentum per Chriſma, ſeu unguentum ex oleo, & balſamo confici oportere, quod expreſſis verbis præſertim declaravit Concil. Florent. cùm abſolutè doceat loc. cit. materiam hujus Sacramenti eſſe Chriſma ex oleo, & balſamo confectum; undè omninò falſum eodem modo locutum eſſe Concilium de mixtione aquæ cùm vino in calicis conſecratione, & mixtione balſami cum oleo in Confirmatione; nam loquendo de materia Euchariſtiæ vinum de vite abſolutè dicit eſſe materiam, cui poſteà addit ratione myſterii aquam debere miſceri, quæ verba denotant ſolum vinum eſſe materiam, & poſteà addendam eſſe aquam veluti de neceſſitate præcepti; materiam verò Confirmationis ait eſſe non ſolum oleum, cui admiſceatur balſamum, ſed Chriſma ex oleo, & balſamum confectum. Nec opus fuit materiam hujus Sacramenti eſſe ità obviam & communem, ut eſt materia aliorum, quia non eſt tantæ neceſſitatis ad ſalutem ſicut alia, cùm non ſit neceſſarium neceſſitate medii, neque præcepti; & cùm balſamum in modica quantitate ſufficiat, facilè haberi poteſt præſertim indicum, quod in magna copia ex India defertur; & pro materia hujus Sacramenti ſufficit quodlibet balſamum, ſivè perfectum, quale dicitur eſſe Syriacum, ſivè imperfectum, quale reputatur Indicum, ubi naſcitur in magna copia, hoc enim quoque ſufficit ad hujus Sacramenti materiam, ut patet ex declaratione Pauli Tertii, & Pii Quarti, & parum ad hoc refert, quòd ſit ejuſdem, vel alterius ſpeciei cum Syriaco, ſicut nec refert de diverſis vini ſpeciebus pro materia Euchariſtiæ; de quo alia plura vide l. c.

70 Tertiò tandem obſervandum eſt, ad ſubſtantiam quoque hujus Sacramenti requiri, ut Chriſma ſit ab Epiſcopo benedictum, ut docet D. Thomas cit.art.3.& Scotus d.7.q.1.ſub lit.D. & conſtat ex Concil.Florent. citat.in prædicto decreto de unione Armenorum; tùm ex Innocentio I. Epiſt. 29.ad Decentium, tum etiam ex communi, & perpetua Eccleſiæ praxi. Ratio autem cur materia hujus Sacramenti debeat neceſſariò eſſe benedicta, ut Sacramentum validè conferatur, aſſignatur à Soto loc. cit. eò quia Chriſtus contactu ſuæ carnis mundiſſimæ omnem aquam conſecravit in uſum baptiſmi nō ſic autem materiam illam Confirmationis, & ideò requiritur hic ſpecialis conſecratio, & ſanctificatio, quod etiam inquit eſſe rationabile magis hic, quàm ibi, quia baptiſmus eſt Sacramentum neceſſitatis, & ideò poteſt à quocumque Miniſtro conferri, & rationabile eſt, quòd in aqua non conſecrata, alioquin materia conveniens non poſſet eſſe communis, & impediretur ſalus multorum. Ità Doctor loc. cit. qua ratione utitur etiam Catechiſmus Romanus ad hoc idem probandum. Ex qua doctrina facilè rejicitur quorumdam opinio aſſerentium conſecrationem Epiſcopi eſſe neceſſariam neceſſitate tantùm præcepti, non verò Sacramenti; quod probant, tùm quia hæc Chriſmatis benedictio eſt aliquod Sacramentale ab Eccleſia inſtitutum, ſicut benedictio aquæ baptiſmalis, tùm quia eodem Chriſmate ab Epiſcopo benedictio inungitur baptizandus, & confirmandus; ſed reſpectu baptizandi eſt pura cæremonia ab Eccleſia inſtituta; ergo etiam reſpectu confirmandi. Ità Paludanus, Capreolus, Cajetanus, Soto, Palatius, Valentia, & quidam alii. Sed facilè ſolvitur, ut dicebam, hujus ſententiæ fundamentum ex prædicta Scoti doctrina aſſignando diſparitatē de benedictione Chriſmatis, & aquæ baptiſmalis; ideò enim benedictio aquæ baptiſmalis, ſicut etiam benedictio Chriſmatis, quo baptizandi inunguntur, eſt Sacramentale quoddam, quia talis benedictio non fuit à Chriſto inſtituta, ſed ab Eccleſia ordinata, & conſequenter ſine illa validus poteſt eſſe baptiſmus; at benedictio Chriſmatis, quo ungitur confirmandus, eſt ab ipſo Chriſto inſtituta, ut conſtat ex Concil. citat. & ideo ſine ipſa validum eſſe nequit Confirmationis Sacramentum. Ita diſcurrimus q.8.cit.n. 227. quibus nunc addimus cum Abellio, & Jamberto loc.cit. nullam certam benedictionis formulam à Chriſto Domino fuiſſe determinatam, illudque ſolummodò decreviſſe, ut Chriſma benediceretur ab Epiſcopo, modum verò benedicendi Eccleſiæ arbitrio reliquiſſe, qua Epiſcopus uti debet. An verò ſaltem per diſpenſationem Pontificis poſſit Chriſmatis conſecratio ſimplici Sacerdoti committi, vide q.8.cit.n.228.

ARTICULUS TERTIUS.

De Miniſtro, & ſuſceptore Confirmationis, ac ejus effectibus.

71 PRimò conveniunt DD. tamquam in dogmate de fide, ut jam diximus q.8. cit. a.3. ordinarium hujus Sacramenti Miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum; ità enim definitum eſt in Concil. Conſtantienſi ſeſſ.8. & in Florent. ab Eugenio IV. in ſuo decreto fidei, cujus rationem reddit ibi, quia de ſolis Apoſtolis, quorum vicem tenent Epiſcopi, legitur, quòd per manus impoſitionem Spiritum ſanctum dabant; quod poſteà confirmatum eſt in Trident. ſeſſ. 7. can. 3. dùm inquit, quòd *ſi quis dixerit S. Confirmationis ordinarium miniſtrum non eſſe ſolum Epiſcopum, ſed quemvis ſimplicem Sacerdotem, anathema ſit.* Et non tantùm eſt ordinarius, ac neceſſarius miniſter neceſſitate præcepti, ſed etiam Sacramenti, ut dictum eſt loc.cit. itaut ſi ſimplex Sacerdos propria auctoritate illud conferre tentet, nihil efficiet, quia cùm ex inſtitutione Chriſti ordinarius Miniſter ipſius ſit ſolus Epiſcopus, à quocumque inferiori collatum erit invalidum, qua de cauſa Concil. Trident. ſeſſ. 23 cap.4. inter alias functiones proprias Epiſcoporum, quarum functionum poteſtatem reliqui Sacerdotes ordinis inferioris nullam habent, ponit hanc etiam, ſcilicet, Confirmationis Sacramentum conferre; quod etiam anteà docuit Innocentius I. Epiſt. 29. ad Decentium, ubi ait non ab alio, quàm ab Epiſcopo Confirmationis Sacramentum eſſe conferendum. Ex quo ſequitur, ut diximus loc. cit. à quolibet Epiſcopo etiam hæretico, & degradato hoc Sacramentum collatum eſſe validum; & ratio eſt, quia ad hoc Sacramentum miniſtrandum validè aliud non requiritur, quàm materia debita, & forma à Miniſtro habente ordinem Epiſcopalem miniſtrata; ſed per hæreſim, vel degradationem Epiſcopus ordinem Epiſcopalem non amittit, cùm hic à Chriſto pendeat, nec per ullum peccatum tollitur, aut impeditur, quo minus validè, eſtò non licitè, Epiſcopales exerceat functiones, ut habetur ex eodem Trid. ſeſſ. 7. can. 12. de Sacramentis in genere, talis enim functio eſt actus Ordinis, nec à Juriſdictione dependet, ut validè fiat.

72 Secundò, addimus tamen ibi num. 245. ſecundùm communiorem, & veriorem ſententiam tùm veterum, tùm Recentiorum, ſcilicet Alenſis, D.Thomæ, D.Bonav. Riccardi, & Scoti q.cit. ſub lit. B. ex commiſſione, ſeu delegatione Summi Pontificis Confirmationis Sacramentum poſſe à ſimplici Sacerdote miniſtrari, cujus ſententiæ præcipuum fundamentum eſt factum D. Greg. Papæ lib. 3. epiſt. 65. & refertur cap. *Prævenit*, d.25. qui tandem permiſit, & conceſſit presbyteris Sardinę confirmare, ſeù Sacramentum Confirmationis conferre; cujus diſpenſationis meminit Eugenius IV. in Conc.Florent.cit. dicens: *legitur aliquando per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem ex rationabili, & urgēti cauſa ſimplicem Sacerdotē Chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe Confirmationis Sacramentum;* ubi notanter dicitur cum Sacerdote talem diſpenſationem factam fuiſſe, quia alteri, vel etiam Diacono tale munus committi non poteſt, etiam à Rom. Pontifice; dicitur etiam id factum fuiſſe per Apoſtolicæ Sedis diſpenſationem, quia Epiſcopus, ut communiter DD. docent, etiam ad ſuos ſubditos non poteſt committere munus confirmandi ſimplici Sacerdoti, poteſt tamen alteri Epiſcopo per litteras dimiſſorias; additur tandem ſimplicem Sacerdotem ex tali diſpenſatione hoc Confirmationis Sacramentum miniſtrare poſſe Chriſmate per Epiſcopum confecto, quia quamvis ſimplex Sacerdos ex diſpenſatione Summi Pontificis poſſit extraordinariè hoc Confirmationis Sacramentum conferre, tamen ſacrum Chriſma conficere ſemper ex perpetua Eccleſiæ praxi Epiſcopo ſoli reſervatum fuit, ut ſuperius dictum eſt cum communi Doctorum, & probat Iſambertus diſput.2.art.6. Ex his itaque patet ſolùm Sacerdotibus, & ſolùm a Summo Pontifice hoc miniſterium delegari poſſe, &

Digitized by Google

ſe, & nullum eſt fundamentum, vel exemplum ad hanc facultatem ulterius extendendam, ut aliqui dixerunt tota autem difficultas hujus communis ſententiæ conſiſtit in explicando, quomodo poſſit, vel potuerit Pontifex ea, quæ jure divino ſunt Epiſcopi propria, conferre ſimplici Sacerdoti, cùm Miniſter ſpectet ad eſſentialia Sacramenti; de qua difficultate fusè agimus q. 8. cit. n. 247. & ſeq. An autem ex commiſſione Summi Pontificis poſſit etiam ſimplex Sacerdos Chriſma conficere vide q. 8. art. 1. num. 228.

73 Tertiò, quod ſpectat ad ſuſceptorem hujus Sacramenti, conveniunt Doctores ſolum hominem viatorem eſſe hujus Sacramenti capacem ex illa generali regula, quòd omnia Sacramenta ſint pro hominibus viatoribus inſtituta, eò quòd ſoli homines viatores ſint novæ gratiæ capaces ejuſque Sacramenti. Item ſolos homines baptizatos eſſe ejuſdem Sacramenti capaces, cùm baptiſmus ſit janua Sacramentorum faciens baptizatos omnium illorum capaces. Denique omnem hominem viatorem, ſivè infantem, ſivè adultum, ſivè virum, ſive fœminam, ſive rationis compotem, ſivè amentem eſſe hujus Sacramenti capacem. Et ratio eſt, quia omnis homo baptizatus eſt capax effectus iſtius Sacramenti; ergò etiam & ipſius Sacramenti, etenim qui capax eſt effectus Sacramenti, eſt etiam ipſius Sacramenti capax, ſiquidem Sacramentum eſt propter effectum. Addunt tamen, quod licèt infantes antè uſum rationis validè confirmari queant, melius tamen eſt conferre illis, poſtquam ad rationis uſum pervenerint, ut recordentur ſe hoc Sacramentum recepiſſe, ne iterum recipiant, & uſum rationis expectandum eſſe praxis Eccleſiæ docet. Præterea dicunt non ſolùm pueris, ſed etiam amentibus, qui antè amentiam petierunt, conferri poſſe Confirmationis Sacramentum; imò addunt aliqui etiam perpetuò amentibus adminiſtrari poſſe, & moribundis, etiamſi illud anteà non petierint. Et ratio eſt, quia non poteſt afferri ſufficiens ratio, qua oſtendatur hos privandos eſſe gratia habituali, quæ per Sacramentum Confirmationis confertur. Nec obſtat iſtos non eſſe præliaturos, & fidem proſtraturos, hoc enim eſt per accidens, & perpetuò amentes, ac in periculo mortis exiſtentes non recipiunt hoc Sacramentum ad pugnam, & conflictum, ſed ad meritum obedientiæ, & gratiæ augmentum, quod eſt eis valdè utile, nam effectus hujus Sacramenti eſt character, & augmentum gratiæ, ut mox dicemus, & nulla in hoc caſu eſt Sacramenti irreverentia, ad hæc enim ritè conferenda ſufficit in parvulo, & eadem eſt ratio de perpetuò amente, ſola voluntas Chriſti, & Eccleſiæ. Ità Bonacina cum pluribus aliis ab ipſo citatis diſp. 3. q. un. punct. 4. quod totum etiam innuitur à Scoto in definitione Confirmationis allata, dùm inquit, quòd Confirmatio eſt unctio hominis viatoris aliqualiter conſentientis quoad adultum, vel libero arbitrio numquam uſi quo ad infantem & perpetuò amentem.

74 Quartò, quod ſpectat ad aliam quæſiti partem de hujus Sacramenti effectibus; quamvis plures enumerari ſoleant, tres tamen ſunt præcipui, & principales ad quos alii reduci poſſunt. Primus illis cum aliis Sacramentis communis eſt, nempè augmentum gratiæ ſanctificantis; non enim hoc Sacramentum per ſe inſtitutum eſt ad dandam primam gratiam, quia illa ſola Sacramenta ſunt inſtituta ad dandam primam gratiam, quæ per ſe inſtituta ſunt ad tollendum originale peccatum, vel mortale; at ſolus baptiſmus inſtitutus eſt ad tollendum originale peccatum, & reliqua, quæ cum eo fuerint conjuncta; ad tollendum verò alia peccata poſt baptiſmum commiſſa ſolum pœnitentiæ Sacramentum eſt inſtitutum, ut conſtat ex Concil. Florent. cit. in decreto Eugenii, & Trid. ſeſſ. 7. & 14. ergò Sacramentum Confirmationis neque ad remiſſionem peccati, neque ad primam gratiam conferendam per ſe inſtitutum eſt, ſed tantùm augmentum ejus. Quo fit, ut hoc Sacramentum per ſe requirat ſtatum gratiæ in ſuſcipiente, undè nequit adultus cum conſcientia peccati mortalis licitè ad illud accedere, quamvis in eo caſu caracterem adhuc acciperet, quia hic cum peccato non pugnat; ſed ſolùm in ſuſcipiente requirit virtualem, & interpretativam voluntatem ſuſcipiendi Sacramentum. Secundus effectus hujus Sacramenti proprius, & peculiaris eſt complementum, & perfectio gratiæ baptiſmalis, & auxilium quoddam ſpeciale actualis gratiæ tempore opportuno conferendum, ad Chriſti fidem interius fideliter contrà quaſlibet tentationes retinendam & exterius in quibuſvis caſibus etiam cum vitæ periculo, ſi opus fuerit, fortiter profitendam. Ità Doctores communiter, & conſtat ex decreto Eugenii, & Conc. Trid. cit. & anteà docuerat S. Melchiades Papa in epiſt. cit. ad Epiſc. Hiſp. ubi ait: *In Baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam, in Baptiſmo ablumur, poſt Baptiſmum roboramur.* Cùm igitur hoc Sacramentum ex ordinatione Chriſti ad Chriſtianam Religionem tuendam inſtitutum ſit, præter augmentum gratiæ habitualis peculiaria confert auxilia ſuo tempore danda ad hunc effectum facilius conſequendum. Tertius denique hujus Sacramenti effectus eſt character ſpiritualis, qui per hoc Sacramentum indelebiliter animæ imprimitur, diſtinctus à charactere Baptiſmali, qua peculiari nota confirmatur inſignitus adſcribitur in militia Chriſti. Ità expreſsè definitum eſt, tam in Concil. Florent. citat. in decreto de unione Armenorum §. *Quintò*, quam in Tridentino ſeſſ. 7. can. 9. & anteà definitum fuerat in Concil. Toletan. 8. can. 7. & etiam in Concilio Cabilonenſi 3. can. 27. Quod autem Character Confirmationis à charactere Baptiſmali ſit diſtinctus ex eo patet, quia diſtincta ſunt Sacramenta, ſicut quia ordo ex Sacramentum diſtinctum à Baptiſmo, & Confirmatione diſtinctum quoque ab illis imprimit characterem; tùm etiam quia character baptiſmalis, nullum alium ſupponit in ſuſcipiente characterem, eſtque prima janua, & omninò neceſſarius ad alia Sacramenta ſuſcipienda, character verò Confirmationis baptiſmalem ſupponit, & ad reliqua Sacramenta neceſſarius non eſt.

75 Quintò tandem quæritur quæ diſpoſitio requiratur in adulto ad Sacramentum Confirmationis validè, & fructuosè recipiendum; pro cujus quæſiti reſolutione ſupponendum eſt ex dictis Confirmationis Sacramentum ſolis baptizatis validè conferri poſſe, quia hujus Sacramenti character, ut modò dicebamus, Baptiſmi characterem ſupponit, itaut, ſi quis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, quia Baptiſmus eſt janua omnium Sacramentorum. Hoc ſuppoſito in primis certum eſt ad effectum hujus Sacramenti per ſe loquendo neceſſarium eſſe, ut qui illum recipit, primam gratiam habeat, quia hoc per ſe inſtitutum eſt, non ad primam gratiam conferendam, ſed tantùm ejus augmentum, ut dictum eſt; undè qui baptizatus eſt, ſi Baptiſmalem gratiam non amiſit ſufficienter diſpoſitus eſt ad effectum hujus Sacramenti recipiendum, nec novam diſpoſitionem neceſſario requirit, ſivè infans ſit, vel adultus, ſi verò poſt baptiſmum moraliter peccavit, per ſe loquendo indiget contritione, vel attritione cùm Sacramento pœnitentiæ, ut dignè hoc Sacramentum recipere poſſit, ac ejus effectum. Et ratio eſt jam adducta, quia indiget prima gratia ad effectum hujus Sacramenti recipiendum, unde cum eam peccando amiſerit, opus eſt, ut eam prius recuperet, quàm ad effectum hujus Sacramenti recipiendum accedat. Deindè in adulto requiritur conſenſus, non tantùm per modum diſpoſitionis ad effectum Sacramenti, ſed etiam per modum intentionis, & voluntatis ad valorem Sacramenti neceſſariæ, undè adultus ratione utens, ſi ad hoc Sacramentum accedat ſine tali conſenſu, ideſt, nolens confirmari, Sacramentum non recipit, quia nullus adſcribitur militiæ Chriſti invitus, ut etiam de Baptiſmo dictum eſt; non tamen opus eſt conſenſum hujuſmodi eſſe actualem, vel virtualem, ſed ſufficit, quòd ſit conſentiens habitualiter, hoc eſt ut prius habuerit voluntatem Confirmationis, & poſt talem conſenſum non habuerit diſſenſum contrarium; unde qui talem conſenſum habuit, nec illum revocavit, ſi poſteà in amentiam incidit, adhuc ſufficienter diſpoſitus hoc Sacramentum ſuſcipit; demum ſi detur adultus ratione utens, qui merè negativè ſe habeat ad hoc Sacramentum recipiendum, hoc eſt, non conſentiens neque diſſentiens tam actualiter, quàm habitualiter, illud validè non reciperet, quia oportet hominem ratione utentem, aliquam habere devotionem ad Sacramentum ad hoc, ut illi valeat, aliter enim illud contemnere cenſetur, ut patet ex dictis de Sacramentis in genere, & de Baptiſmo q. 3. art. 2. nu. 46. & ex definitione Confirmationis à Scoto tradita, quod eſt unctio hominis viatoris aliqualiter conſentientis quoad adultum. Alia plura de hoc Sacramento videri poſſunt apud Aſteſanum noſtrum lib. 4. tit. 7.

Digitized by Google

DISPUTATIO XVIII.
DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

1 PLURA de ineffabili, & auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento diſputavimus lib.4.ſent.diſp.3. & ea præſertim, quæ ad ſpeculationem, & ſcholaſticam doctrinam ſpectant, ſed quia plura etiam omiſſa ſunt ad practicam, & moralem attinentia, ideò pro complemento noſtræ Theologiæ moralis hanc ſublimem diſputationem rurſùs percurrere opus fuit, addendo alia ad moralem doctrinam ſpectantia omiſſa, & ibi pertractata breviter repetendo, & cum majori facilitate ferè ordine, quo in præcedentibus diſputationibus uſi ſumus.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia Euchariſtiæ, ac ejus exiſtentia.

2 VAriis nominibus Sanctiſſimum hoc Sacramentum à Sanctis Patribus nuncupari conſuevit, ut Sacramentum corporis, & ſanguinis Chriſti, Sacramentum Altaris, Sacra Synaxis, Communio, & ſimilibus, ſed præ cæteris uſitatiſſimum eſt in Eccleſia Euchariſtiæ nomen, quod idem latinè ſonat, ac *Bona gratia*, vel quia Chriſtum gratiæ auctorem realiter continet, vel quia futuram gloriam ſignificat, unde & futuræ gloriæ pignus dicitur; vel ad denotandum nos in hoc Sacramento gratias uberrimas, imò & ipſum gratiarum fontem in nobis recipere, & per idem Sacramentum acceptiſſimas Deo gratias referre poſſe, ut dicitur in Catechiſmo Trident. par.2. cap.4. Cæterum quovis nomine appelletur hoc venerabile Sacramentum, illud ſignificat, quod à Chriſto Domino in ultima Cœna inſtitutum eſt, in quo ſub ſpeciebus panis, & vini verè, & realiter, ac ſubſtantialiter ejuſdem Chriſti Corpus, & ſanguis continetur, ut in Concil.Trid. definitum eſt ſeſſ.13. cap.1.& 2. ejuſque eſſentia, & exiſtentia in præſenti quæſtione eſt declaranda.

ARTICULUS PRIMUS.

An Euchariſtia ſit Sacramentum, & in quo ejus eſſentia conſiſtat.

3 PRimò, quod ſpectat ad hujus Sacramenti exiſtentiam, & inſtitutionem, ſupponendum eſt, tamquam certum de fide, ut Scotus docet 4.d.8.quæſt.1. Euchariſtiam eſſe verè, & propriè Sacramentum novæ legis à Chriſto Domino inſtitutum in ultima Cœna, ut habetur Lucæ 22.ubi dedit auctoritatem Apoſtolis hoc Sacramentum conficiendi dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*; & hoc quidem certum eſt de fide, ut diximus 4. diſput. 3.cit.ab initio,tùm ex communi, & perpetua Eccleſiæ traditione, tùm ex pluribus Conciliis, in quibus hæc veritas definita eſt, ut in Concil. Carthag. 4. can. 29.& in Concil. Lateranenſ. c. *Firmiter* de Summa Trinitate, & in Concil. Florent. in decreto Eugenii, ac denique in Tridentin. ſeſſ.7. can. 1. & ſeſſ. 13. eſtque veritas adeo manifeſta, ut nullus Hæreticorum, qui Sacramenta aliqua novæ legis agnoverunt, hoc negaverint. Congruitatem autem, & convenientiam inſtitutionis hujus Sacramenti deducit Doctor, tùm ex fine cultus, & Religionis circà Chriſtum; congruum enim fuit Chriſtum eſſe nobiſcum in tali ſigno ſenſibili, ut magis excitetur quilibet ad reverentiam, & devotionem erga Chriſtum; tum etiam ex neceſſitate ipſius Sacramenti, quia congruum fuit, ut poſt generationem ſpiritualem, quæ fit in Baptiſmo, & poſt augmentum, ſeu robur, quod in Confirmatione acquirimus ad confeſſionem, & defenſionem fidei, daretur nobis nutrimentum ſpirituale ſub ſimilitudine nutrimenti corporalis, quod præcipuè in pane, & vino conſiſtit. Ex quo tandem deducitur eſſe etiam Sacramentum ab aliis diverſum, quia habet materiam, & formam ab aliis diverſam, & diverſum modum ſignificandi gratiam, quam confert; quia in Euchariſtia datur nobis augmentum gratiæ, non per modum roborantis ad pugnam ſpiritualem, ut datur in Confirmatione, ſed ad nutriendam, & augendam vitam animæ, & ideò ſub ſpecie cibi corporei eſt inſtituta, ut inſinuetur eoſdem effectus in anima cauſare, quos cibus naturalis in corpore cauſat. Quod verò ſpectat ad hujus Sacramenti eſſentiam Scotus loc.cit. ſic illud definit: *Euchariſtia eſt Sacramentum Corporis Chriſti, & Sanguinis veraciter contenti ſub ſpeciebus panis, & vini poſt conſecrationem factam à Sacerdote ſub certis verbis cum debita intentione prolatis ex inſtitutione divina veraciter ſignificans corpus Chriſti, & ſanguinem ſub eis realiter contineri*, in qua definitione *Sacramentum* genus definiri denotat,nempè relationem ſigni in recto; *corporis, & ſanguinis* terminum talis relationis,ſeu ſignificatum; *ſub ſpeciebus panis, & vini* denotant materiam converſionis, & fundamentum proximum talis relationis; *poſt conſecrationem* indicat actionem Sacramentalem; *à Sacerdote* miniſtrum idoneum talis Sacramenti; *certis verbis* formam conſecrationis; & tandem *ex inſtitutione divina veraciter ſignificans* modum ſignificandi.

4 Secundò; quoniam ad hoc Sacramentum perficiendum multa concurrunt,& præſertim quatuor, ſcilicet, conſecratio, corpus, & ſanguis Chriſti, ſpecies conſecratæ,& uſus ſive ſumptio Sacramenti, ex quibus primum, & quartum in actione aliqua tranſeunte conſiſtunt, ſecundum verò, & tertium in re permanente quæritur, in quibus ex iſtis omnibus eſſentia Sacramenti Euchariſtiæ propriè, & intrinſecè conſiſtat; Hæretici nonnulli, ut refert Caſtro de Hæreſibus verbo *Euchariſtia* hæreſi 11. contendunt hoc Sacramentum non in re permanente, ſed in re tranſeunte conſiſtere. Calvinus quidem in ſolo illius uſu,& ſumptione, Kemnitius autem tum in ſumptione, tùm in conſecratione ipſius, ut refert Bellarminus lib.4.de Euchariſtia; oppoſitum docent Catholici omnes, & præſertim Scotus quæſt.1.cit.infra lit.D. ubi inquit quod uſus hujus Sacramenti non eſt Sacramentum, ſed quædam diſpoſitio Sacramentalis, ſeu via, quia hoc Sacramentum applicatur membro Eccleſiæ, & ratio eſt, quia antè ſumptionem Sacramentum eſt eſſentialiter integrum, ut habetur ex Trident.ſeſſ.13.cap.3. & probatur ex verbis conſecrationis,quæ antè ſumptionem proferuntur, & in inſtanti terminativo prolationis ſuam habent veritatem; atque ideò antè illam datur verum Sacramentum; tùm quia hoc Sacramentum non reputatur tale ſolùm,quando ſumitur,& eſt in ore ſuſcipientes,ſed etiam quando in ſacrario ſervatur, defertur ad infirmos, & in proceſſionibus circumfertur, & ut tale adoratur; unde concludit Doctor loco citato, Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum in re aliqua permanenti conſiſtere, & ſic corpus Chriſti Domini poſt verba conſecrationis prolata realiter exiſtens ſub ſpeciebus panis, & vini eſt propriè, & verè Sacramentum,ſive ſumatur,ſive in ſacrario ſervetur;unde colligitur hoc Sacramentum ab aliis ſex in eo præſertim differre; quod alia Sacramenta in aliqua actione tranſeunte conſiſtant, ſcilicet, in applicatione formæ ad materiam, nec proindè exiſtant, niſi cum actu conferuntur, & ſuſcipiuntur;at Sacramentum Euchariſtiæ in aliqua re permanenti conſiſtit, ut ait Doctor loco citato. Denique tantò magis, certum eſſe debet nec panem, nec vinum hujus Sacramenti eſſentiam ingredi, nam materia remota nullius Sacramenti eſſentiam ingreditur. Neque gratiam Sacramentalem, quæ nobis media ſumptione confertur, quia hæc potiùs eſt effectus Sacramenti, & ad ſummum ſolùm concurrit, ut terminus ſignificationis Sacramentalis; nec etiam conſecrationem ſumptam pro actione conſecrativa, quia Sacramentum Euchariſtiæ eſt res permanens, & non in ſolo uſu conſiſtit, ut cætera Sacramenta, ut ſuprà dictum eſt.

5 Tertiò cùm igitur conſtet tamquam dogma de fide,Sacramentum hoc in re permanenti conſiſtere, diſputant Doctores, nùm in ſolo Chriſti corpore ſub ſpeciebus contentum, nùm in ſolis ſpeciebus, num in utroque ſimul Sacramenti hujus ratio propriè conſiſtat; & eſt valdè communis opinio inter Recentiores aſſerentes conſiſtere, tam in ſpeciebus conſecratis,quàm in Chriſti corpore ſub iis exiſtente, proindeque Sacramentum Euchariſtiæ eſſe veluti quid compoſitum ex ſpeciebus conſecratis,

Digitized by Google

cratis,ac corpore,& ſanguine Chriſti Domini; quod probant ex cap. *Hoc eſt de conſec. diſt.* 2. ubi dicitur hoc Sacramentum *conſtare duobus,viſibili elementorum ſpecie,& inviſibili Chriſti carne,& ſanguine*,deindè ex eo,quod Concil. Trid. dicit in Euchariſtiæ Sacramento verè contineri corpus,& ſanguinem Chriſti, undè infertur aliquid aliud ab ipſo Chriſti corpore, & ſanguine ad rationem Sacramenti pertinere, nimirum ſpecies,& accidentia, ſub quibus continentur. Ità Victoria, Vaſquez, Coninchius, Amicus,Card.de Lugo,Morandus,Abellius,& alii quamplures. Sed quamvis verum ſit, ſpecies panis, & vini pertinere ad rationem eſsentialem hujus Sacramenti,ut ait Doctor l.c.& eſt communis Theologorum ſententia contrà Uvaldenſem tom. 2. de Sacramentis cap.21. Attamen in rigore loquendo corpus,& ſanguis Chriſti,quæ continentur in Sacramento Euchariſtiæ,neque totaliter, ut dicebat Uvaldenſis, neque partialiter, ut ajunt Recentiores citati,hoc Sacramentum conſtituunt,itaut utrumque complectatur,& ſpecies Sacramentales, & corpus, & ſanguinè Chriſti,& ſupponat pro aggregato ex utroque. Ità jam ſtatuimus diſp.3.cit.quæſt.1.ar.1. n.14. & ſeq.cum Scoto l. c. in ſolutione ad 3.quod ibi fusè probamus, quia de ratione Sacramenti eſt, quòd ſit ſignum ſenſibile, ſeù ut loquitur Trid.inviſibilis gratię viſibilis forma;ſed corpus,& ſanguis Chriſti,ut in Euchariſtia exiſtunt, non ſunt ſigna ſenſibilia, & viſibilia; ergo &c. Tùm quia corpus, & ſanguis Chriſti non ſunt ſignum, ſed ſignificatum in Euchariſtia, ſpecies enim, ſeù accidentia illa conſecrata ſignificant ibi eſse corpus, & ſanguinem Chriſti;ergo non ſunt Sacramentum, nec ad rationem Sacramenti intrinſecè, & eſsentialiter ſpectant,quod eſt eſsentialiter ſignum; conſequentia patet,quia implicat idem eſse ſimul ſignum, & ſignatum; probatur aſsumptum ex Trid. ſeſs.13. cap. 8. ubi ait, *commune hoc quidem eſt Sanctiſſimæ Euchariſtiæ cum cæteris Sacramentis ſymbolum eſſe rei ſacræ, & inviſibilis gratiæ formam viſibilem*, ubi Concilium loquitur de ipſis ſpeciebus præcisè, diſtinguens ſignatum,& ſignum permanens,formam viſibilem, & gratiam inviſibilem à ſe invicem, ſicut in aliis Sacramentis diſtinguuntur. Evaſiones vero Adverſariorum vide præcluſas loco citato.

6 Nec urgent quæ in oppoſitum adducuntur, nam locus illius capituli *Hoc eſt* non ad rem, quia ibi loquitur de ſacrificio Miſsæ, & de compoſitione ſacrificii, in quo offertur Chriſtus ſub ſpeciebus, & non de compoſitione Sacramenti, inquit enim *Sacrificium Eccleſiæ duobus confici, & duobus conſtare, viſibili elementorum ſpecie &c.* imò potiùs eſt ad oppoſitum, quia extremis verbis illius Capituli habetur.Sacramentum Euchariſtię eſse ſpecies, corpus verò Chriſti eſse rem Sacramenti, ſic etiam quod ex Conc. Trident. adducitur potiùs eſt ad oppoſitum; dicit enim in hoc Euchariſtiæ Sacramento verè contineri corpus, & ſanguinem Chriſti; ergò ſolæ ſpecies, ſub quibus continentur, erunt eſsentialiter Sacramentum, non verò corpus, & ſanguis Chriſti, quia non poteſt idem eſse ſui ipſius continens. Nec tandem urget, quod etiam ſolet objici, plures Patres dicere Euchariſtiam eſse ex duobus compoſitam, nempè ſpeciebus, & corpore Chriſti; & ex viſibili elementorum ſpecie, & indiviſibili corpore, & ſanguine Chriſti. Quia ut diximus loc.cit.art.2. num.30.hoc modo loquendi nil aliud docere prætendunt,quàm quod cum ſpeciebus eſt etiam ſimul corpus, & ſanguis Chriſti, nihil curando quàm faciant compoſitionem, & an utrumque ſit de eſsentia hujus Sacramenti, quia de hoc puncto non diſputabant cum Hæreticis, ſed tantùm de intima Chriſti præſentia ſub ſpeciebus, quam illi negabant.

7 Quartò, tandem addimus q.cit. concl.5.n.18.quòd quamvis Sacramentum Euchariſtiæ eſsentialiter, & in recto ſolas ſpecies Sacramentales importet, & pro illis ſupponat, connotare tamen adhuc corpus, & ſanguinem Chriſti ſub ipſius contenta, & in hoc ſenſu dici poſse Sacramentum Euchariſtię eſse veluti quid compoſitum ex ſpeciebus conſecratis, & corpore, & ſanguine Chriſti, itaut unum importetur in recto, & aliud in obliquo, ſeù pro connotato. Ità Scotus loc. cit. lit.G.§.*ſi autem quæras*; ubi dicit, quòd Euchariſtia ſupponit tantùm pro ſpeciebus, quatenus continent corpus, & ſanguinem Chriſti; quod diximus manifeſtè deduci ex pluribus teſtimoniis, quæ rationem Sacramenti ſolis ſpeciebus attribuunt, canit enim Eccleſia in ſequentia Miſſæ, *fracto demum Sacramento ne vacilles, ſed memento tantùm eſſe ſub fragmento, quantùm toto tegitur*; fractio autem eſt ſpecierum, ut patet ex verſu ſequenti, *ſigni tantum fit fractura qua nec ſtatus, nec ſtatura ſignati minuitur*; item in cap. *Berengarius* dicitur poſt conſecrationem non ſolum manere in altari Sacramentum ſed etiam ipſum Chriſtum; ex quibus, & aliis teſtimoniis loc. cit. adductis ſatis conſtat ſolas ſpecies dici Sacramentum. Nec ſatisfacit Adverſariorum reſponſio dicentium, ſpecies non ideò dici Sacramentum tantùm, quia ipſæ ſolæ ſint Sacramentum; ſed quia non habent aliud munus, quàm Sacramenti, non enim ſignificantur, ſed ſignificant tantùm. Non inquam, ſatisfacit hæc reſponſio, immò potiùs argumentum confirmat, nam ſi ſpecies dicuntur Sacramentum, quia ſignificant, & non ſignificantur, hinc deducitur ipſas ſolas eſſe Sacramentum proprie loquendo, non autem corpus Chriſti, quia de ratione Sacramenti eſt ſignificare, & non ſignificari; tùm quia ipſæ ſolæ corpus Chriſti practice ſignificant, atque ideo in ipſis tantùm hoc Sacramentum eſſentialiter conſiſtit, hoc enim eſt primarium hujus Sacramenti ſignificatum. Quod autem ſaltem de connotato, & in obliquo corpus Chriſti ad hoc Sacramentum pertineat, quatenus, ſcilicet, eſt objectum ſpecierum, & terminus continentiæ earum, eſt adeò clarum, ut ab ullo negari poſſit; cùm enim in hoc Sacramento principale ſignatum ſit corpus, & ſanguis Chriſti, quæ poſt conſecrationem per ſpecies repræſentantur; ſequitur neceſſariò hæc aliquo modo, nempè pro connotato, & in obliquo ad Sacramenti eſſentiam pertinere, & Sacramentum ab eis extrinſecè ſpecificari eo modo,quo relationes, & relativa à ſuis terminis extrinſecè ſpecificari dicuntur; cùm enim Sacramentum Euchariſtiæ, ſicut & alia ſint in genere ſigni, ſignum autem dicat ordinem ad ſignatum, & ſpecia lia Sacramēta pænes hoc diſtinuguantur, quod ordinem dicunt ad ſpecialia, & diverſa ſigna formaliter;opus eſt, ut ipſum ſignatum in quolibet Sacramento habeat rationem formæ extrinſecæ, à quo extrinſecè ſpecificetur eo modo, quo relationis, & relativa à ſuis terminis ſpecificari dicuntur. Et quod dicitur de Euchariſtiæ Sacramento, in quantùm eſt ſignum quoddam, poteſt, ac debet dici de eodem, in quantùm continet corpus, & ſanguinem Chriſti, nam continens etiam dicit ordinem ad contentum. Alia plura ad hoc ſpectantia vide l. c.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Unitate hujus Sacramenti, ac neceſſitate.

8 AGitatur hæc quæſtio,ut diximus diſp.3. cit. quæſt. 2. ab initio, tam de unitate, vel pluralitate ſpecifica, quàm numerica; cùm enim conſtet hoc Sacramentum confici ſub duplici ſpecie, ſcilicet, panis, & vini, quæritur an ſit unum, vel potiùs plura ſpecie Sacramenta ſub ſpecie panis, & ſub ſpecie vini. Et cùm etiam conſtet toties confici in diſtinctis formulis panis,& potionibus vini, quæritur an ſit unum, vel plura numero Sacramenta in pluribus hoſtiis conſecratis, & pluribus vini potionibus;quo ad alteram quæſiti partem de duplici etiam neceſſitati medii, vel præcepti quæſtio intelligi poteſt, & hoc ſuppoſito breviter ex ibi dictis,per ſequentes concluſiones eſt reſolvenda.

9 Primò itaque loquendo de unitate ſpecifica dicendum eſt hoc Sacramentum ſimpliciter, & abſolutè debere dici unum, non unitate ſimplicitatis, & indiviſibilitatis, ſed unitate integritatis, & perfectionis eſſentialis. Ità ſtatuimus quæſt.2. cit. art.1. n. 37. cum Scoto 4.d.8.q.1.ſub lit. D. quod ibi probat, & declarat dicens corpus Chriſti poſſe dupliciter conſiderari; primò ſtrictè, ut includit partes tantùm animatas, cujuſmodi non eſt ſanguis, & alii humores, licet ſint in potentia proxima,ut animentur, & in carnem animatam convertantur, & hoc modo corpus eſt eſſentialiter aliud à ſanguine; ideoque dari poteſt proprium ſignum ſignificans corpus hoc modo ſumptum, prout è ſanguine contradiſtinctum. Alio modo poteſt corpus accipi prout includit omnia illa,quæ pertinent ad totum corpus organicum,ſcilicet,partes animatas,& inanimatas,& humores, & ſpiritus, & hoc modo ſanguis eſt aliquid corporis ſic ſumpti; & corpus ſic ſumptum eſt unum unitate integritatis, & dari poteſt aliquod ſignum tali unitate unum,quod tale corpus integrū ſignificet; atq; ità ſignū proprium corporis primo modò ſumpti, quales ſunt ſpecies panis,& ſignū propriū ſanguinis, quales ſunt ſpecies vini, poſſunt eſſe unū ſignū corporis ſecundo modo ſumpti, unum, inquam, unitate integritatis,non indiviſibilitatis, cū enim ſignatum ſit unum unitate integritatis,non indiviſibilitatis eadem pariter unitas eſt adſcribenda ſigno,ut Sacramento,nempè ipſis ſpeciebus panis, & vini,& per conſequens dicendum eſt non plura, ſed unum eſſe Sacramentum Euchariſtiæ in hoc ſenſu.Congruum autem fuit,inquit Doctor,hoc Sacramentum habere talem unitatem integritatis, & non indiviſibilitatis, quia eſt ad completam animæ nutritionem inſtitutum, quæ ſignificatur per completam corporis nutritionem; completa autem hominis nutritio fit ex aliquo uno unitate integritatis, non indiviſibilitatis, ſcilicet, ex alimento, non enim nutrit ſufficienter cibus ſine potu, nec è contrà. Itaque ſicut in rebus phyſicis plures ſubſtantiæ diverſæ ſpeciei poſſunt concurrere ad unam ſubſtantiam unius ſpeciei etiam athomæ integrandam, ut patet de carne, oſſibus, & nervis ad conſtitutionem corporis huma-

Digitized by Google

humani unius ſpeciei athomæ concurrentibus; ità pariter in præſenti ſpecie panis, & vini concurrunt ad componendum unum totum integrale Sacramentum per modum partium diſtinctæ ſpeciei, quia re vera forma, & materia corporis eſt tam diſtinctæ ſpeciei a forma, & materia ſanguinis, quàm à materia, & forma cujuſcumque alterius Sacramenti, & præterea in ratione Signi formaliter ſunt inſtituta ad ſignificanda ſignata omninò diverſa, etenim quando conſecratus panis, ex vi verborum continetur, & ponitur ibi tantùm corpus Chriſti primo modo ſumptum,& ex concomitantia ſolùm ponitur ibi ſanguis quia verum Chriſti corpus ſinè ſanguine non reperitur; ſimiliter dùm conſecratur vinum,ibi ex vi verborum eſt ſãguis Chriſti, & corpus per concomitantiam, ut notat Doctor 4. diſp. 10. q. 4. ad. 2. Itaque Sacramentum Euchariſtiæ eſt unum ſignum, & Sacramentum unitate integritatis, non indiviſibilitatis; ità quod ex utroque ſigno partiali ſpecierum Euchariſtiæ integretur unum ſignum totale corporis Chriſti latè ſumpti, prout, ſcilicet, ſanguinem etiam includit. Et quando dicimus utramque ſpeciem habere ſe tamquam partem integralem hujus Sacramenti, non in eo ſenſu intelligendum eſt, ut illud integrent tantùm ſecundùm aliquam perfectionem debitam, non tamen eſſentialem, ſicut pes, & manus hominem integrare dicuntur; ſed in eo ſenſu, ut ſint partes integrantes illud eſſentialiter, ità quòd qualibet earum deficiente deſinat eſſe hoc Sacramentum quoad ſuam integritatem eſſentialem.

10 Dices ergo in natura harum ſpecierum ſalvabitur eſſentia hujus Sacramenti, quod eſt falſum, ſi enim ſub utraque ſpecie ſeorſim totus, & integer ſumitur Chriſtus, verumque Sacramentum; ergò ſub utraque ſpecie ſumitur ſimpliciter Sacramentum, atque ità in utraque ſimpliciter ſalvatur eſsentia Sacramenti, idque expreſsè docet Trid. ſeſs. 21. c. 1. ubi dicitur *ſub altera tantùm ſpecie totum, atque integrum Chriſtum, & verum Sacramentum ſumi*. Reſpondemus q. 2. cit. num. 39. in utraque ſpecie ſeorſim ſalvari eſsentiam hujus Sacramenti materialiter, & implicitè, non verò formaliter, & explicitè, ut requiritur ad complementum, & integritatem eſsentialem hujus Sacramenti; cùm enim ſub qualibet ſpecie ſit totus Chriſtus, ut animam ſpiritualiter reficiat, ut definit Trid. loc. citat. habetur integrum Sacramentum quoad rem ſignificatam, ſcilicet, Chriſtum, & perfectam refectionem; non tamen quoad modum ſignificandi, & ex vi Sacramenti, ſeù formaliter, quia tali pacto ſub ſpeciebus panis continetur tantùm corpus, ſeu caro Chriſti, & per modum cibi; & ſub ſpeciebus vini continetur, tantùm ex vi verborum ſanguis Chriſti, & per modum potus. Nec aliud intendit Trident. l. c. dicens contrà Hæreticos neceſſariam non eſſe communionem ſub utraque ſpecie, quia communicantes ſub una tantùm ſpecie nihil minus ſuſcipiunt, nec minus reficiuntur ſpiritualiter, quàm communicantes ſub utraque cùm in qualibet ipſarum ſit totus Chriſtus quoad rem ſignificatam, licet non quoad modum ſignificandi. Neque per illam particulam *verum Sacramentum* intendit Concilium alteram ſpeciem per ſe ſumptam eſſe abſolutè integrum Euchariſtiæ Sacramentum quoad eſſentiam, non enim inquit ſub altera tantùm ſpecie totum, atque integrum ſumi Sacramentum, ſed ait ſumi *Totum atque integrum Chriſtum, & verum Sacramẽtum*, quibus verbis diſertè diſcernit inter veritatem, & integritatem, vel totalitatem Sacramenti, & ait ſumi in altera ſpecie totum, & integrum Chriſtum, non tamen totum, & integrum Sacramentum, adhuc tamen verum Sacramentum, eo quod communicantes ſub una tantùm ſpecie nihil minus ſuſcipiunt, nec minus reficiuntur ſpiritualiter, quàm communicantes ſub utraque, cùm in qualibet ipſarum ſit totus Chriſtus, quantum attinet ad rem ſignificatam, licèt non quoad modum ſignificandi.

11 Secundo dicendum eſt, unitatem hujus Sacramenti non eſse ſpecificam tantùm ſpecie ſubalterna, ut aliqui dicunt, ſed etiam ſpecie infima, & athoma. Ità Scotus loc. cit. & Scotiſtæ omnes, & ſequuntur Recentiores paſſim,& probatur in primis, quia hoc Sacramentum propriè, & ſimpliciter loquendo, & à Concil. Trid.& Catechiſ. Romano enumeratur, ut unum, ſic enim loquitur agens de Sacramento Euchariſtiæ, *non plura, ſed unum Sacramentum Eccleſiæ auctoritate docti confitemur*, ac etiã Patres de Euchariſtia ſemper loquuntur, tamquam de uno Sacramento; ſi ergò hoc Sacramentum propriè, & ſimpliciter loquendo eſt unum, ſequitur eſſe unum unitate ſpecifica infima, & non tantùm ſubalterna; quamvis enim homo, & leo conveniant in ratione animalis, tamquam generis proximi, vel ſpeciei ſubalternæ; adhuc tamen ſimpliciter dicuntur plura animalia,& unum tantùm ſecundùm quid, quia unitas generica, eſtò ſit etiam generis proximi, eſt unitas tantùm ſecundùm quid. Confirmatur,quia ſi ſpecies panis,& vini ſunt partes integrantes Euchariſtiam integritate eſſentiali, ut dictum eſt; ergò non poſſunt eſſe partes tantùm ſubjectivæ illius, quæ ſolùm potentia ſunt in ſuo toto, ſed debent eſſe integrales,quæ neceſſariò ſunt actu in toto; eſsent autem partes ſubjectivæ tantum, ſi eſſent Sacramentum unum ſpecie tantùm ſubalterna, ſicut homo, & leo ſunt partes tantùm ſubjectivæ animalis generis proximi, & Sacramentum Euchariſtiæ, ut ſic, eſset tantùm totum univerſale reſpectu Sacramenti corporis & ſanguinis Chriſti, non autem integrale, ut loquitur Scotus, ſicut animal reſpectu hominis, & leonis eſt totum univerſale tantùm non integrale. Demum quemadmodum convivium corporales,quamvis ex cibo, & potu integretur, eſt unum ſpecie infima, quia refectio corporalis integra ex cibo, & potu conſtat, ſi quidem nec ſolus cibus, nec ſolùs potus eſt integra refectio, ſed utrumque ſimul; ità ſingulæ ſpecies non ſunt Sacramentum totale, ſed ſolùm partiale habentes ſignificationes partiales adinvicem ordinatas ad conſtituendam, & integrandam unicam ſanctificationem totalem unius ſignati ſpeciei infimæ, quemadmodum cibus, & potus ordinata ſunt ad integrandum unum convivium totale & unam refectionem ſpecie infima. Objectiones autem contrà aſſerta prædicta vide ſolutas q. 2. c. art. 2.

12 Tertiò, loquendo de unitate numerica, licèt aliqui dicant Euchariſtiam eſse unum numero Sacramentum ex parte rei contentæ, eſse verò plura ex parte ſpecierum continentium, abſolutè tamen dicendum eſt Sacramento Euchariſtiæ multiplicationem numericam eſse concedendum, adeout non ſit unum Sacramentum, quod ubique ab omnibus fidelibus ſumitur; ità ſtatuimus quæſt. 2. cit. art. 3. cum communiori ſententia tum Scotiſtarum, tùm Recentiorum; & ratio eſt, quia una particula conſecrata ſignificat corpus Chriſti præſens, & eſt cauſativa gratiæ per modum cibi independenter ab omni alia particula conſecrata; ergò eſt Sacramentum corporis Chriſti ſecundùm ſe conſideratum, nec dici poteſt, quod ſit idem numero Sacramentum cum alia particula conſecrata, quia una poteſt in pixide conſervari, & alia corrumpi; ergò nequit dici eſse idem numero Sacramentum cùm illa alioquin de eodem contradictoria verificarentur ſcilicet, corrumpi; & non corrumpi, recipi, & non recipi. Hæc autem unitas, vel pluralitas numerica, ut l. c. diximus, non eſt deſumenda ex unitate, vel pluralitate ſumentium, aut ſumptionum, ut quidam putant, quia ab eo res habet unitatem à qua habet entitatem, unitas enim cùm ſit paſſio intrinſeca rei, à propria, & intrinſeca ejus entitate ſumenda eſt; ſed antecedenter ad uſum, & ſumptionem habet Euchariſtia totum ſuum eſse eſsentiale, quidditativum,& permanens, ut patet ex dictis art. præced. ergo antecedenter ad ſumptionem habet ſuam unitatem, vel multiplicitatem numericam. Hæc ergo ſumenda eſt ex unitate, vel pluralitate numerica ſpecierum conſecratarum, ut dictum eſt l. cit. n. 63.& ratio eſt, quia tota eſsentia Sacramenti Euchariſtiæ in ſpeciebus conſecratis conſiſtit; ergò ad earum multiplicationem debent quoque Sacramenta numero multiplicari, & Chriſtus hoc Sacramentum inſtituit in ſpecie conſecrata panis ſecundùm ſe, & in ſpecie conſecrata vini ſecundùm ſe, & ſecundùm earum phyſicam unitatem, quia in qualibet harum ſpecierum independenter ab altera eſt ſignificatio corporis, vel ſanguinis Chriſti,& ſignificatio corporis practica, vel factiva gratiæ; ac proindè plures hoſtiæ conſecratæ, etiamſi ſimul conſecrentur,& ſumantur, adhuc ſunt plura numero Sacramenta, quia ſunt plures numero diſtinctæ,& phyſicè diſcontinuatæ, & in qualibet ſeorſim, & ab altera independenter hoc Sacramentum eſt inſtitutum, & planè ſicut pluralitas numerica aliorum Sacramentorum deſumitur à pluralitate numerica ſignorum ſenſibilium, ut patet de Baptiſmo, Confirmatione, Pœnitentia &c. ex quibus conſtituuntur, ità pariter de Euchariſtia diſcurri debet. Objectiones autem contra hoc aſſertum vide ſolutas q. 2. cit. art. 4.

13 Quartò, quod ſpectat ad aliam quæſiti partem de neceſſitate hujus Sacramenti conveniunt Doctores Euchariſtiam in re ſuſceptam, nec infantibus, nec adultis eſse neceſsariam neceſſitate medii, ſeù non eſse medium neceſsarium ad primam gratiam obtinendam. Ità D. Thomas q. 65. art. 4. & D. Bonavent. 4. d. 12. p. 2. art. 2. q. 1. quos alii paſſim ſequuntur,& colligitur ex Trident. ſeſs. 13. c. 2. ubi docet ad primam gratiam obtinendam ſufficere Baptiſmum, & Pœnitentiam, quia baptiſmus per ſe primò ad remiſſionem peccati originalis eſt inſtitutus. Pœnitentia verò ad remiſſionem peccatorum mortalium poſt baptiſmum, ac proindè dicuntur Sacramenta mortuorum; ergò Euchariſtia numquam eſt neceſſaria ad primam gratiam juſtificãtem. Confirmatur, quia nullum Sacramentum ſupponit neceſſariò effectum,propter quem per ſe primo inſtitutum eſt,ut conſtat ex terminis;at uſus hujus Sacramenti primam gratiã, & remiſſionem peccati per ſe ſupponit,& multò magis,quã reliqua, quæ dicuntur Sacramenta vivorum, ut deducitur ex Tridentin. ſeſſ. c. c. 7. ubi docet præmittendã eſse confeſſionem ad Euchariſtiam ſumẽdam,cùm quis conſcius eſt peccati mortalis, etiamſi con-

Digitized by Google

contritum ſeſe exiſtimet; ergò hoc Sacramentum nulla ratione per ſe inſtitutum eſt ad primam gratiam conferendam, ac proinde ad ſalutem conſequendam neceſſarium non eſt neceſſitate medii. Neque obſtat, quòd eiſdem ferè verbis, quibus Chriſtus Joan. 3. propoſuit neceſſitatem baptiſmi; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, &c.* expreſſerit etiam neceſſitatem hujus Sacramenti: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, &c. non habebitis vitam in vobis.* Non obſtat, inquam, quia ut hic notant communiter Doctores, talis forma verborum de ſe indifferens eſt ad ſignificandam neceſſitatem medii, vel præcepti, undè ſenſus ex materia, ſuprà quam verba illa cadunt, eſt colligendus, & diſcernendus; nam ſi ſermo ſit de aliqua re, vel actione ad primam gratiam obtinendam neceſſaria, præter neceſſitatem præcepti continet etiam neceſſitatem medii, ſi verò ſit ſermo de actione aliqua, quæ primam gratiam acquiſitam ſupponat, neceſſitatem præcepti ſolùm ſignificat. Ità Recentiores communiter, & præſertim Caſpenſis tract. 22. diſp. 1. ſec. 5.

14 Quinto tandem hinc ſequitur Euchariſtiæ Sacramentum eſſe neceſſarium dumtaxat neceſſitate præcepti, ut dictum eſt ſuprà diſp. 16. q. 4. art. 2. in fine, & conſtat ex Trid. ſeſſ. cit. ubi damnatur quicumque dixerit homines non teneri ex præcepto Sanctæ Eccleſiæ in feſtis Paſchalibus communicari ſtatim, ac ad uſum rationis pervenerint, ubi etiam addidimus hoc præceptum de ſumenda Euchariſtia ſecundùm probabiliorem, & communiorem ſententiam, quam expreſsè tenet Scotus 4. d. 13. qu. 2. non tantùm eſſe Eccleſiaſticum, ſed etiam divinum, quia Chriſtus Joan. 6. apertè dixit ſe velle ſumi in Euchariſtia à quolibet Chriſtiano verbis illis: *Niſi manducaveritis carnem filii hominis non habebitis vitam in vobis*, ubi Chriſtus loquitur de manducatione, & potatione vera, reali, & Sacramentali; & cùm non loquatur de neceſſitate medii, ut dictum eſt, quia hoc Sacramentum vivorum, ſequitur quod de neceſſitate præcepti ſit intelligendus; Eccleſia verò tantum præſcripſit tempus, in quo fideles communicari debent ſemel in anno, ſcilicet, in feſto Paſchatis, ut dictum eſt ſuprà d. 12. de præceptis Eccleſiæ q. 2. ar. 3. Quamvis autem hoc Sacramentum non ſit neceſſarium ad ſalutem neceſſitate medii, ſed tantùm præcepti; aſſerunt tamen Doctores communiter, ut notat Caſpenſis loc. cit. eſſe moraliter adultis neceſſarium in re, vel in voto ad perſeverandum in gratia, hoc eſt, valdè utile, & efficax; & ratio eſt quia Euchariſtia eſt inſtituta à Chriſto Domino ad præſervandum hominem à peccatis, ut docet Trident. ſeſſ. 13. cit. c. 2. & ad conſervandum hominem in gratia; cum ergo hoc ſit adeò arduum, & difficile, & homo tàm fragilis, ſi poſſit, & non ſuſcipiat Euchariſtiam, videtur moraliter loquendo caſurus; & hoc videntur ſignificare Patres, dùm hujus Sacramenti neceſſitatem extollunt ad perſeverandum in gratia, præſertim verò Cirillus lib. 10. in Joan. c. 13. ubi ait: *Non poterat aliter corruptibilis hæc natura ad corruptibilem vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei conjungeretur*, loquitur enim de impoſſibilitate morali, non de abſoluta.

QUÆSTIO SECUNDA.

De materia Euchariſtia.

15 SIcut in aliis Sacramentis eſt duplex materia, proxima, & remota, ita etiam in Euchariſtia, ſed ordine inverſo, ut notavimus 4. d. 3. c. q. 3. nam in aliis materia remota eſt res permanens, proxima verò ejus uſus, qui tranſit; in hoc autem Sacramento remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet, ſpecies panis, & vini; quæritur ergo tantùm de remota, illa nimirum, quæ facta conſecratione tranſit in corpus, & ſanguinem Chriſti. Supponimus autem in præſenti ex Conciliis Lateranenſi, Florentino, & Tridentino à Recentioribus paſſim relatis materiam remotam Euchariſtiæ omninò neceſſariam eſſe panem, & vinum quod etiam conſtat ex perpetua traditione, & uſu Eccleſiæ, quæ numquam in alia materia conſecravit exemplo Chriſti Domini, qui corpus ſuum in pane, & ſanguinem ſuum in vino conſecravit, ut conſtat Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. & 1. Corin. 11.

ARTICULUS PRIMUS.

Qualis panis, & quale vinum requiratur ad Euchariſtiam conficiendam.

16 PRimò dicendum eſt materiam conſecrationis corporis Chriſti neceſſariò eſſe debere panem triticeum aqua naturali confectum, & igne decoctum, vel aſſum. Ita jam ſtatuimus diſp. 3. cit. q. 3. ar. 1. cum Scoto 4. d. 11. par. 2. q. 5. & eſt communis Doctorum ſententia, & quidem quod ſolus panis ex frumento, vel tritico confectus ſit ſufficiens, & apta hujus Sacramenti materia expreſsè deducitur ex Concil. Florent. ubi in decreto Eugenii ſtatutum eſt: *Euchariſtiæ materiam eſſe panem triticeum, & vinum de vite*; ex quo ſequitur panem ex hordeo, avena, aut aliis ſimilibus granis à tritico ſpecie diverſis non eſſe idoneam hujus Sacramenti materiam, undè patet falſum eſſe, quod docuit Cajetanus Euchariſtiam poſſe conſecrari ex quovis pane cujuſvis ſpeciei, dummodò ſit aptus ad veſcendum. An autem confici poſſit in pane permixto ex tritico, & aliis granis, hæc regula aſſignari ſolet, ut notat Aſteſanus noſter part. 1. ſuæ ſummæ l. 4. tit. 9. de materia Euchariſtiæ, quod aut eſt tanta permixtio, quod trahitur triticum ad ſpeciem alienam vel ad medium, ut quando ex utraque parte eſt æqualis permixtio, & tunc in eo confici non poteſt; aut manet adhuc ſpecies pani triticei, ut quando virtus tritici præponderat, & ſic poteſt confici, quando autem ità ſit, ex accidentibus cognoſci poteſt; præcipue ex ſapore, quia accidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendam ſubſtantiam, eſt tamen ſemper optimum, & reverentiæ tanto Sacramento debitæ convenientiſſimum, ut panis conſecrandus ex puro tritico conficiatur ſine ullâ granorum quorumvis admixtione. Deindè quod ſolus panis aqua naturali confectus ſit hujus Sacramenti materia idonea, probat Scotus loc. cit. quia ità ſupponitur panem illum fuiſſe formatum, quo uſus eſt Chriſtus conſecrando, tùm etiam quia panis communis, & uſualis, quo utuntur homines, ſolùm ſit ex materia triticea, & aqua naturali. Ex quo rurſus conſtat falſum eſſe, quod ait Cajetanus q. 74. art. 7. panem ex aqua roſacea confectum eſſe materiam ſufficientem hujus Sacramenti: nam ſicut neceſſe eſt totam farinam, vel ſaltem majorem ejus partem eſſe triticeam; ità pariter opus eſt totam aquam, vel ſaltem majorem ejus partem eſſe naturalem, non autem artificialem, qualis eſt aqua roſacea. Tandem quòd panis ex aqua naturali, & farina triticea confectus debeat etiam eſſe calore ignis concoctus probatur, quia ſolus panis triticeus in convivijs communiter uſitatus morali hominum judicio cenſetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne toſtus, ſive aſſus; undè neque maſſa farinæ nondum igne cocta, neque panis ille, qui ex melle, aut butyro eſſet coagmentatus, aut frixus, vel elixus ſufficiens hujus Sacramenti materia cenſetur; ad hoc enim, ut ſit talis, debet per ignem coqui, ità ut aſſetur, vel torreatur, ſive in furno, ſive ſub cineribus, ſive alio conſimili modo, non autem elixetur, vel frigatur; alioquin non eſſet verus, & uſualis panis, in quo Chriſtus conſecravit.

17 Secundò dicendum eſt loquendo de neceſſitate Sacramenti tàm panem fermentatum, quàm azymum eſſe materiam conſecrationis ſufficientem; loquendo autem de neceſſitate præcepti tenentur Latini conſecrare in pane azymo, & Græci in fermentato juxtà diverſum ritum Eccleſiæ Latinæ, & Græcæ. Ità ſtatuimus l. c. & quoad primam partem aſſertio eſt communis inter Catholicos, & ità docet Scotus loc. cit. ubi ait ſimpliciter tenendùm eſſe, quòd de neceſſitate panis conſecrabilis non eſt, neque ut ſit azymus, neque fermentatus, & probatur ex Conc. Flor. in decreto unionis §. 2. ubi definitum in azymo, ſive fermentato pane triticeo Corpus Chriſti veraciter confici. Deindè, quia ut conſtat ex traditione Eccleſiæ Chriſtus inſtituit pro materia ſubſtantiam panis triticei azymo, & fermentato communem, ſicut ſubſtantiam vini communem albo, & nigro; & quidem quod panis fermentatus ſit ſufficiēs materia Euchariſtiæ, patet, quia eſt aptiſſimus ad uſum ſuſtentandi, hominem, per quem uſum effectus hujus Sacramenti ſignificari debet; de pane verò azymo hoc idem efficaciter probatur ex facto Chriſti, qui ut conſtat ex Matth. 26. Marci 14. & Lucæ 22. panem, & vinum conſecravit in primo die azymorum, in quo Judæis non licebat habere apud ſe panem fermentatum, ut conſtat ex Exod. 12. & 13. Quoad ſecundam partem eſt etiam communis aſſertio inter Theologos, & colligitur ex Florent. c. definiente in alterutro pane, ſcilicet azymo, & fermentato corpus Domini conficere debere unumquemque juxtà ritum ſuæ Eccleſiæ ſive Occidentalis, ſive Orientalis, quo loco particula *debere* indicat obligationem præcepti ſervandi conſuetudinem propriæ Eccleſiæ, undè Catechiſ. Romanus dicit nulli licere privata auctoritate, aut potius temeritate Eccleſiæ ſuæ ritum immutare; ex quo ſequitur Sacerdotem Græcum in Eccleſia Græca pane fermentato, Latinum verò in Eccleſia Latina non niſi azymo uti debere. Quod quidem præceptum de pane azymo tantummodò ad conficiendam Euchariſtiam in tota Eccleſia Latina adhibendo adeò ſtrictè obligare aſſerit Abellius cum Iſamberto c. 4. de SS. Euchariſtia ſect. 3. ut ne quidem in caſu neceſſitatis exiſtimet Sacerdotem Latinum in pane fer-

fermentato conſecrare licitè poſſe, quod probat ex cap. finali Extrà de celebrat. Miſſarum, ubi Sacerdos, qui in pane fermentato conſecraverat, punitur officii depoſitione, & amiſſione beneficii, quamvis excuſationem neceſſitatis prætexeret.

18 Tertio dicendum eſt ſolum vinum de vite eſſe aptam materiam ad conſecrationem ſanguinis Chriſti; ità etiam ſtatuimus l.c.q.3.art.2. & eſt communis aſſertio omnium Catholicorum, & Scoti q.6.cit.§. ad ſecundam quæſt. & ratio principalis, inquit Doctor, ex Chriſti inſtitutione deducitur Matth. 26. qui cùm vinum conſecraſſet illis verbis. *Hic eſt ſanguis meus* ſtatim ſubjunxit verba illa: *non bibam amodò de hoc genimine vitis*, & idem habetur Marci 14. Quod ſi hæc verba fuerunt à Chriſto prolata antè conſecrationem, ut quidam volunt, adhuc tamen ex ipſis eodem modò conſtat vinum ex vite fuiſſe in ea menſa propoſitum, & Chriſti verbis conſecratum, & inſtitutum ad conficiendum ſanguinem Chriſti, ut in eum locum præſertim notarunt Chryſoſt. hom. 83. in Matth. & Cyprianus l.2. epiſt. 3. Idem etiam definitum eſt in pluribus Conciliis, ſcilicet, in Aurelianenſi quarto cap. 4. Lateranenſi cap. *firmiter* de ſumma Trinit. & fide Catholica in Florent. in decreto Eugenii cit. & tandem Trident. ſeſſ. 13. can. 2. Declarat etiam Doctor hoc vinum eſſe debere de uva expreſſum, quamdiù enim liquor eſt in uva tantùm habet magis rationem comeſtibilis, quàm potabilis, undè muſtum ex ut uvis maturis expreſſum eſſet quidem in rigore materia valida, quamvis aliqui de hoc dubitent, non eſſet tamen conveniens, donec ſit purum, & ſufficienter concoctum eò quod muſtum ſemper habet aliquam imperfectionem, & mixtionem alterius rei; in caſu tamen neceſſitatis non eſſet peccatum in muſto conſecrare, ut patet ex cap. *Cùm omne crimen de conſec. d.* 2. Ex quo ſequitur nullum alium liquorem à vino vitis eſſe materiam ſufficientem conſecrationis unde excludunt vina, quæ non ſunt vitis, putà ex pomis malogranatis, moris, furmento, & ſimilibus, quæ non ſunt vinum de vite, & vinum appellantur, eò quod colorem vini referant, & ad modum vini conficiantur. Item excluduntur liquores aliqui, qui licèt ſint ex uvis, non tamen ſunt vinum uſuale, putà agreſtis, ſapa, aquatum, acetum, ſi jam propriè ſit acetum, tunc enim ſpecie differt à vino, ut ex utriuſque diverſis affectionibus, & proprietatibus conſtat; nam ſi ſit vinum, quod ſolùm incipiat aceſcere, eſſet adhuc materia ſufficiens, ſed non conveniens, undè conficiens in illo peccaret. De vino autem congelato, quamvis quidam Theologi exiſtiment non eſſe idoneam conſecrationis materiam, attamen l. c. cum communi ſententia ſtatuimus vinum quoq; congelatum eſſe ſufficientem conſecrationis materiam, quia ut docet Scotus 4.d.12.q.4. vinum condenſari poteſt, & rarefieri ſubſiſtente Euchariſtia, rarefactio enim, & condenſatio ſubſtantiam vini non deſtruunt, ſicut congelatio aquæ, olei, & cujuſcumque alterius liquoris fluxibilis non deſtruit prætactos liquores, unde ſi poſt conſecrationem accidat congelatio, adhuc permanet ibi ſanguis Chriſti, ut habetur in rubrica Miſſalis, & ſimiliter ſi vinum congelatum liqueſcat, poteſt optime conſecrari, ex quo manifeſte deducitur per congelationem vinum ſubſtantialiter non immutari, ſicut nec alios liquores fluxibiles. Adhuc tamen verum eſt, quod eſto in vino gelato poſſit fieri valida conſecratio, ad majorem tamen decentiam, & ſcrupulos evitandos, ut monet Suarez diſp. 45. ſect. 1. conſultius eſt, vel aliud vinum, adhibere, vel vinum congelatum adhibitis pannis calidis, aut admoto igne liquefacere, ut ſic convenientius conſecrari poſſit, quod quidem rubricæ Miſſalis faciendum eſſe præſcribunt, ſi poſt conſecrationem vinum congelet, ut à Sacerdote celebrante ſumi poſſit.

19 Quartò Dicendum eſt aquam vino permiſcendam eſſe antè conſecrationem, in parva tamen quantitate, itaut ſpecies vini non ſolvatur, ſed potiùs ut ipſa aqua in vinum convertatur, & ſic in vinum converſa conſecretur, talem tamen mixtionem non eſſe neceſſariam neceſſitate Sacramenti, ſeù non eſſe de eſſentia conſecrationis. Ità etiam ſtatuimus l. c. cum Scoto ibidem, & eſt communis aſſertio inter Catholicos, & quidem quod in conſecratione Calicis aqua ſit apponenda in pluribus Conciliis definitum eſt Toletano, Carthaginenſi, Bracharenſi, Florentino, & tandem in Trident. ſeſſ. 22. can. 7. & 9. & hoc in Eccleſia ſemper obſervatum fuiſſe teſtantur SS. Patres, qui fusè à Gratiano citantur 2. de Conſecrat. idque ex profeſſo probat S. Cyprianus epiſt. 63. ad Cæcilium. Quod autem hujuſmodi mixtio non ſit neceſſaria neceſſitate Sacramenti ex eiſdem etiam Conciliis colligitur, conſulto enim dicitur in Florentino, *materiam eſſe vinum, cui aqua antè conſecrationem ſit miſcenda*, non autem dixit eſſe vinum, & aquam, vel mixtum ex vino, & aqua, ſed tantùm dixit vinum, ubi de Sacramento Confirmationis loquens abſolutè dixit materiam illius eſſe oleum balſamo mixtum. Hoc etiam expreſsè docet Cathechiſmus Romanus c.4. ubi dicit ſine tali permixtione Sacramentum conſtare poſſe, & in Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 7. dicitur id ab Eccleſia præceptum eſſe Sacerdotibus, undè ſequitur non eſſe ex inſtitutione divina neceſſarium, & neceſſitate Sacramenti, ſed tantum neceſſitate præcepti, & Eccleſiaſtici tantùm, non verò divini, ut etiam docet Scotus l. c. quod etiam probari poteſt ex Conciliis jam citatis; in Florentino enim decernitur, ut Armeni debeant aquam admiſcere, quia omnes Eccleſiæ ab initio hoc ſervaverunt, & ſervant, & inconveniens eſt, ut aliqua Religio diſcrepet ab hac univerſali obſervatione; quibus Concilii verbis aperte indicatur neceſſitatem faciendi talem permixtionem peti ex conſuetudine Eccleſiæ, ac proinde præcepti Eccleſiaſtici, cùm conſuetudo vim habet legis.

20. Quinto tandem addimus q.3. cit. ar.2. in fine, hanc aquam in ſubſtantia debere eſſe naturalem, non artificialem, ut eſt roſacea, vel ſimilis, quia illa ſimpliciter intelligitur nomine aquę, & præceptum talis admixtionis potiſſimum eſt ad imitandam mixtionem à Chriſto factam, qui ſine dubio aquam admiſcunt naturalem, & in caſu, quo illa deeſſet, nullatenus per ullam aquam artificialem ſuppleri poteſt, ſeù alium liquorem. Deinde hujuſmodi aqua in modica quantitate adhiberi debet, ut ſuprà dictum eſt, nam in Concil. Florent. cit. dicitur illam eſſe debere modiciſſimam, & idem docet Eccleſiæ uſus, cui omnis Sacerdos ſe conformare tenetur, & ratio eſt, quia quælibet parva aquæ gutta, dummodo ſenſibilis ſit, ſufficit ad ſignificationem, ad quam ritus hic deſervit, & ex alia parte, quo minor eſt aqua, eo commodius poteſt in vinum converti, & deindè cum ipſo in ſanguinem, & hæc eſt ratio, quam Doctor abducit d. 11. q. 7. in fine, ubi ait ità modicam eſſe apponendam, & ità tempeſtive, ut antè conſecrationem poſſit in vinum converti, quia non convertitur in ſanguinem, niſi prius ſit converſa in vinum. An verò aqua mixta vino poſſit immediate in ſanguinem Chriſti converti, latè differimus diſp. 3. q. 4. cùm ſit controverſia hac præſertim tempeſtate valdè celebris, ibique aſſerimus artic. 1. cum communiori, & antiquiori ſententia aquam vino mixtam non immediatè, ſed tantùm mediatè in ſanguinem converti, quatenus prius in vinum convertitur per ipſius vini virtutem, ex quo ſequitur converſio ejus in ſanguinem, & hanc controverſiam in præſenti omittimus, quia eſt quæſtio mere Scholaſtica.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ conditiones ad materiæ conſecrationem requirantur.

21 PRimò conveniunt omnes, ut diximus d. 13. cit. q. 5. art. 2. materiam conſecrandam ſive panis, ſive vini Sacerdoti celebranti ſufficienter debere eſſe præſentem ad hoc ut conſecratio ſit valida, itaut aliquo ſenſu, putà viſu, vel tactu deprehendi poſſit. Et hoc conſtat ex verbis ipſius conſecrationis, quæ materiam illam Sacerdoti conſecranti præſentem eſſe ſignificant, quia particulæ illæ demonſtrativæ *Hoc*, & *Hic*, quæ in conſecratione panis, & vini adhibentur ſi per ſe ſumantur, & juxtà propriam ſignificationem, & acceptionem, denotant præſentiam localem rei, quæ per tales particulas oſtenditur, quæ enim à longe videmus non ſignificamus pronomine *Hoc* ſed *illud*, undè talis præſentia non eſt ad Sacramentum conficiendum ſufficiens; duo enim materia conſecranda requirit, & notitiam aliquam ſenſus, ut certum reddat conſecrantem de qualitate materiæ, & debitam loci propinquitatem, cùm debeat à miniſtro conſecrari, quod fieri nequit, niſi ſit ipſi moraliter præſens, unde non ſumitur hic præſentia pro ſola exiſtentia rei in loco, ſed etiam pro relatione ejuſdem ad cognitionem proferentis, itaut illa materia dicatur miniſtro præſens, quæ aliqua cognitione ab ipſo præcipitur, putà viſu, vel tactu. Non eſt autem neceſſe, ut materia percipiatur in ſe, ſed ſufficit, ut percipiatur in ſuo continente, ut panis in pixide, vinum in calice etiam coopertum, undè quod materia præſens ſivè panis, ſivè vini ſit operta, vel non operta, nihil refert, nam demonſtratio per tales particulas *Hoc*, & *Hic* juxtà communem uſum etiam proprium refertur ad res præſentes, non ſolum diſcoopertas, ſed etiam opertas; & operimentum quoties ſe habet per modum proximi continentis, ſeù cooperientis materiam conſecratam non tollit ſufficientem præſentiam, ſecus autem eſſet, ſi corpus, quo materia celatur, non haberet talem habitudinem ad materiam, ut ſi inter materiam, & conſecrantem intercederet paries, aut quid ſimile, tunc enim conſecratio non teneret, ut docent communiter Doctores, quia non eſt præſentia requiſita. Ex quo ſequitur, quod quando cumulus aliquis hoſtiarum, vel formularum in altari exponitur coram Sacerdote, poſſint omnes ab illo validè conſecrari, quamvis non videat ſingulas, nec

tan-

Digitized by Google

tangat, quia ſingulæ cenſentur ei moraliter præſentes eo ipſo, quo continentur in cumulo illo, quem videt, aut tangit; materia verò valdè procul v.g. centum paſſibus diſtans, & ſi videri poſſit invalidè conſecratur, quia moraliter cenſetur abeſſe, cùm non poſſit demonſtrari per *ly Hoc* vel *Hic*. Quanta autem propinquitas, ſufficiat, dubium eſt, & ex morali prudentum judicio pendet.

22 Secundò conveniunt omnes ad validitatem conſecrationis opus eſſe, ut materia non ſolùm ſit moraliter preſens, ſed etiam ut per intentionem conſecrantis certa ſit ac determinata, ac conſequenter illam ſolam materiam validè à Sacerdote conſecrari, quam determinatè conſecrare intendit. Ratio eſt, ut dicebamus quæſt. 5. cit. n. 128. quia intentio miniſtri adeò neceſſariò ad fieri cujuſcumque Sacramenti requiritur ex Concil. Florent. & Trident. ut ſi illa deſit, nullo modo Sacramentum conficiatur. Tum quia actiones ſunt ſingularium, & circà ſingularium ex 1. Metaph. ergò ſi Sacerdos determinatam intentionem non haberet circà materiam aliquam ſingularem, ac determinatam, nihil efficeret; undè non ſufficit, quòd materia conſecranda ſit Sacerdoti localiter præſens, ſed etiam per ejus intentionem determinari debet, ut ſit hæc, vel illa. Hinc communiter notant, quod ſi Sacerdos v. g. manu tenens decem hoſtias intendat tantum novem conſecrare, non determinando quas, vel unam tantùm conſecrare intendat, non determinando quam, nihil conficeret, etiamſi tota illa materia ſit ſufficienter præſens. Ratio eſt, quia intentio conſecrantis debet eſſe practica, & non tantùm ſpeculativa, talis autem eſſe non poteſt, niſi circà determinatam materiam; tùm quia particulæ demonſtrativa formæ non deſignabit materiam, quæ conſecratur, nec effectum, qui ex conſecratione fit. Quarè ad ſcrupulos evitandos communiter docent tutius, ut Sacerdos ſemper conſecrare intendat formulas omnes ſibi appoſitas, quamvis earum numerum ignoret, illius enim primæ intentionis virtute omnes conſecrantur, etiamſi quando ipſius formæ verba profert, de illis actu non cogitet, ſed ad eam, quam præ manibus habet, ſolummodò attendat. Undè ſi Sacerdos conſecret exiſtimans tantùm unam conſecrare hoſtiam, & poſteà reperiat duas, ſi intentionem ad unam hoſtiam ità coarctavit, ut omnem aliam poſitivè excluſerit, nulla erit conſecrata; ſi verò intentionem non tam coarctatam habuerit, ſed conſecrandi materiam ſibi præſentem, & quam ad conſecrandum defert, utraque hoſtia conſecrata manebit; nec obſtat falſa illa exiſtimatio, quòd ſit una tantùm hoſtia, quam ſecum detulit ad altare, quia talis exiſtimatio ſpeculativa, & privata cenſetur, nec nocet intentioni practicæ, & generali Sacerdotis, quam ſemper habere ſupponitur Sacerdos conſecrandi totam materiam, quam habet præſentem, & qua generali intentione tota illa materia præſens determinationem recipit in ordine ad conſecrationem.

23 Tertiò conveniunt rurſus omnes quamcumque minimam quantitatem ſenſibilem, in qua ſubſtantiam panis, & vini conſervari poteſt, eſſe aptam materiam conſecrationis. Ratio eſt, ut dicebamus q. cit. nu. 129. quia talis particula eſt præſens localiter, & eſt deſignabilis per particulam demonſtrativam *Hoc* vel *Hic*, quod ſufficit ad hoc, ut poſſit converti in corpus, & ſanguinem Chriſti. Tum quia hæc particula omnes habet conditiones ad conſecrationem requiſitas, eſt enim ſenſibilis, quæ eſt præcipua Sacramenti conditio; & ſub ea conſervatur ſubſtantia panis, & vini, quæ eſt materia remota hujus Sacramenti; nec refert, quòd ſit minima, dummodò ſit ſenſibilis, nam Chriſtus de facto exiſtit ſub quacumque minima parte hoſtiæ conſecratæ. Ex quo ſequitur, quòd ſi panis, vel vinum ſit in tam exigua quantitate, ut modo humano, & naturaliter ſenſibilis non ſit, nulla ratione validè conſecrari poterit, quia quandocumque Sacramentum ex inſtitutione divina habeat, quod ſit ſignum ſenſibile, & conſequenter materiam requirit, quæ ſit ſenſibilis, atque ideò, quòd actu ſenſibile non eſt, validè conſecrari non poteſt. Dices; Chriſtus conſervatur in quavis parte etiam inſenſibili hoſtiæ conſecratæ, ſi à toto divideretur, quia in Florent. & Trid. abſolutè, & ſine ulla limitatione definitur corpus Chriſti contineri ſub ſingulis ſpecierum particulis etiam ſeparatione facta; ergo poſſet etiam in ea primò produci, nam eadem diſpoſitio requiritur ad conſervandum, atque ad perficiendum hoc Sacramentum. Reſpondemus l.c. negando conſequentiam, quia aliqua exiguntur ad fieri rei, quæ ad conſervationem neceſſaria non ſunt, undè licèt conſervari poſſit Chriſtus facta ſeparatione ſub qualibet particula, non tamen conſecrari; quia in fieri neceſſe eſt materiam poſſe demonſtrari, ut conſecretur; ſed poſt conſecrationem non eſt id neceſſarium, ut conſervetur.

24 Quartò, quoad quantitatem ex parte magnitudinis non omnes conveniunt, ſed variæ ſunt opiniones ut diximus q. 5. cit. nu. 131. Aliqui affirmant dari terminum in quantitate quoad magnitudinem, ultrà quam Sacramentum nequit validè conſici. Alii è contrà abſolutè negant dari ullum terminum, etiamſi in infinitum procedatur in extenſione. Alii tandem negant quidem ſi in infinitum fingamus panem, vel vinum extendi; aut ultrà ſenſum, poſſe conſecrari, non quidem ob exceſſum quantitatis, neque defectu poteſtatis conſecrandi, ſed defectu præſentiæ requiſitæ. Ità Suarez, Averſa Morandus, Amicus, Pontius, & Gavatius ex noſtris, & alii paſſim, & hæc opinio ſicut eſt communior in Scholis; ità etiam probabilior. Ratio eſt, quia ad præſentiam requiſitam in re conſecranda requiritur, ut res ſit præſens aliquo modo practico, & moraliter, & demonſtrabilis per *ly Hoc* vel *Hic*, ut ſuprà dictum eſt, at ſi panis, vel vinum eſſent in immenſa aliqua magnitudine extenſa, non diceretur talis particula demonſtrari, nec eſſe præſens practicè, & moraliter; ergò &c. Neque enim ad hoc, ut aliquid dicatur alicui eſſe præſens morali modo, itaut ſit proprie demonſtrabile per *ly Hoc* ſufficit, quòd ſit continuatum cum eo, quod eſt illi præſens, & demonſtrabile, undè videmus; quòd licèt aer v.g. qui eſt in ſuprema aeris regione continuetur cum eo, qui eſt nobis præſens, & terra, quæ eſt hic Meldulæ v.g. continuetur cum ea, quæ eſt Romæ; non tamen loquendo de aere ſupremæ regionis, aut de terra, quæ eſt Romæ, dicemus *hic aer*, vel *hæc terra*, ſed potius ille aer, illa terra, non ſecus ac ſi eſſent omninò diſcontinuata ab aere, & terra nobis præſenti. Ex quo patet ad hoc, ut materia conſecrabilis dicatur moraliter præ..ns, & ſenſibilis, non ſufficere quamcumque partium continuitatem ſed talem eſse debere, quæ ſufficiat ad demonſtrandum aliquid præſens per illa pro nomina *Hoc*, & *Hic*, & ità ſolùm illæ partes, quæ ſunt intrà ſpheram activitatis potentiæ ſenſitivæ, poſſunt dici moraliter præſentes, & ſenſibiles, licèt ratione partium interpoſitarum actu non ſentiantur. Quanta autem debeat eſſe hæc propinquitas, quæ ſufficiat ad faciendam rem moraliter præſentem, nulla certa regula præſcribi poteſt, & mathematica menſura definiri; ſed prudenter dijudicari debet juxtà ſenſum, & proprietatem loquendi, de quo videri poteſt Bonacina quæſt. 2. punct. cap. 6. n. 10. & 9. Itaque concludendum eſt materiam Euchariſtiæ per ſe non habere terminum ſuæ magnitudinis, aut parvitatis; hoc eſt, ex vi formæ, & poteſtatis, quæ eſt in Miniſtro, ſed accidens, quia materia conſecrabilis debet eſſe moraliter præſens conſecranti, & ſenſibilis, hoc eſt, quæ aliquo ſenſu percipi poſſit, atque ideò ſolùm per accidens habet terminum ſuæ magnitudinis, & parvitatis, ut fuſiùs declaramus loc. cit.

25 Quintò conveniunt Doctores ad conficiendam Euchariſtiam neceſſariam eſſe quoque conſecrationem ſub utraque ſpecie, ſed diſcrepant in hujuſmodi neceſſitate explicanda, an ſcilicet, ſit neceſſaria ſola neceſſitate præcepti, an etiam Sacramenti; & fuit opinio quorumdam antiquorum, quam refert Innocent. III. lib. 4. *de officio Miſſæ* cap. 25. qui dicebant ambas ſpecies ità neceſſario ad hoc Sacramentum requiri, ut ſi una abſque altera conſecretur, irritum omninò, ac invalidum eſſet Sacramentum. Oppoſita ſententia communis eſt inter DD. ut jam diximus q. 5. cit. art. 1. ſcilicet, non eſſe de neceſſitate Sacramenti Euchariſtiæ utriuſque ſpeciei conſecrationem nimirum panis, & vini, itaut ſi in una tantùm ſpecie fieret conſecratio, validum eſſet Sacramentum; & ità etiam ſentit Scotus 4. d. 8. q. 3. §. *Reſpondeo*, ubi in fine inquit in hoc Sacramento plures concurrere conſecrationes, non quidem totales, ſed partiales, ita ut ſi una forma tantùm conſecrationis unitate integritatis, non verò indiviſibilitatis, qua continet in ſe plures formas partiales, diſtinctio autem illarum formarum partialium, ait Doctor, patet, quia una eſt efficax ſine alia quod manifeſtum eſt, alioquin enim fideles corpus adorantes antè conſecrationem ſanguinis eſſent idololatræ, quòd falſum eſt, quæ ratio fuit D. Bernardi epiſt. 69. ubi hoc idem probat, quia communiter una pars materiæ, ſcilicet, panis, conſecratur antè vinum, & ſtatim a populo adoratur, tamquam Sacramentum Euchariſtiæ, antequam conſecretur vinum. Confirmatur, quia hoc ſignificant ipſa conſecrationis verba *Hoc eſt &c.* cùm enim veriſſima ſint, antequam vinum conſecretur, neceſſario ſub accidentibus panis conſtituunt Chriſti corpus, antequam ſub accidentibus vini ſit ſanguis; quod etiam idem eſſet, ſi priùs conſecraretur vinum, quàm panis, quia una conſecratio non pendet eſſentialiter ab alia, cùm effectus unius formæ non ſit per ſe, & neceſſariò connexus cum effectu alterius, unde corpus ex ſe poteſt eſſe ſeparatum à ſanguine, & è contrà, ut fuit in triduo mortis Chriſti. Tùm tandem quia hoc eſt proprium debitæ formæ, ut ſi proferatur ſuper debitam materiam à Miniſtro cum ſufficienti intentione, infallibiliter faciat, quod ſignificat. Objectiones quaſdam in contrarium vide ſolutas l.c.

26 Sextò conveniunt rursùs DD. ad Euchariſtiam conficiendam neceſſariam eſſe conſecrationem ſub utraque ſpecie neceſſitate præcepti, ſed diſcrepant in ea explicanda; quidam

Digitized by Google

enim dicunt eſse neceſsariam ſola neceſſitate præcepti Ecceleſiaſtici, ut Adrianus, Major, Alenſis, Navarrus, & alii apud Suarez diſp.43.ſect.2. Communis tamen, & probabilior ſententia docet, ut diximus loc.cit. conſecrationem ſub utraque ſpecie non ſolùm eſse neceſsariam neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici, ſed etiam divini, ut notat Bonacina diſp.4.cit.q.2. punct.3. & ità etiam ſentit Scotus loc.cit.ubi ſub lit.D.ponit caſum; quòd Miniſter pàrans calicem Sacerdoti ex aliqua negligentia pro vino ponit aquam, & Sacerdos non advertens,& ſupponens miniſtrum ritè omnia feciſse, procedit uſque ad perceptionem, & percipiens liquorem de calice advertit eſse aquam. Et reſpondet, quòd in tali caſu tenetur conſecrare ſanguinem de novo,& conſecratum percipere, quòd probat, quia quando ſunt duo præcepta ordinata; præceptum Superioris magis ligat, nunc autem præceptum Chriſti,& Eccleſiæ eſt, quòd Sacramentum, quando conficitur, conficiatur integrum, & inquit de iſta integritate ſervandam eſse diſtrictam Eccleſiæ obligationem de Conſec.d.2. cap. *Comperimus*, & diviſionem prohiberi à Chriſto ex prima inſtitutione hujus Sacramenti; quarè aſsertum hoc quoad utramque partem eſt DD. loc.cit. & quoad primam partem patet ex cap. cit. *Comperimus*, ubi dicitur non poſse à Sacerdote abſque gravi ſacrilegio dividi myſterium, & non ſumi utramque partem hujus Sacramenti. Quoad alteram quoque partem probatur, nam quod ex Chriſti inſtitutione pendet, de jure divino cenſeri debet, ſed utramque ſpeciem ad hoc Sacramentum requiri ex Chriſti pendet inſtitutione, ut inquit Doctor; ergò præceptum hoc non tantùm ab Eccleſia pendet, ſed etiam à Chriſto, & conſequenter eſt de jure divino. Minor probatur ex Concil. Trid. ſeſs. 22. cap.1. ubi indicat hoc Sacramentum ità à Chriſto inſtitutum eſse, ut noluerit fieri ſine ſacrificio corporis, & ſanguinis ſui, ut patet ex illis verbis *Hoc facite in meam commemorationem*, ſed ſacrificium corporis, & ſanguinis, quod Chriſtus inſtituit, non poteſt eſse ſine conſecratione panis, & vini, ut patebit ex inferiùs dicendis de ſacrificio Miſsæ; ergò neque hoc Sacramentum confici poteſt abſque conſecratione panis, & vini ex præcepto etiam divino.

27 Poſtremò ſequitur ex proximè dictis neque Summum Pontificem diſpenſare poſse, ut in una ſola ſpecie conſecretur, ut diximus loc.c. cum communi ſententia; & ratio eſt,quia in iis,quæ ſunt juris divini nequit Eccleſia diſpenſare, quandoquidem inferior in lege Superioris diſpenſare non poteſt, ut ajebat Scot.l.c.& ità ſtatutum fuit ab Urb.II. q.1.c. *Sunt quidam*, & Zoſimo c. *Contrà ſtatuta*. Confirmatur, quia non minus eſt de jure divino integritas hujus Sacramenti, quàm illius materia; ſicut ergò nequit Pontifex ſuprà materia Sacramentorum diſpenſare, ut quòd deficiente vino alius liquor ſufficiat, & deficiente pane triticeo ſatis ſit hordeaceus; ità neque diſpenſare poteſt, ut deficiente vino in ſolo pane conſecratio fiat, vel è contrà.

Confirmatur tandem, quia Eccleſia diſpenſare non poteſt in iis, quæ ad ſubſtantiam Sacramentorum pertinent; utraque autem ſpecies pertinet ad integritatem ſubſtantialem Euchariſtiæ, ut ſuprà dictum eſt,cùm Sacramentum non ſit integrum, & perfectum ſine utraque ſpecie, & plane ſi poſset Pontifex circà Sacramentum Euchariſtiæ diſpenſare in iis, quæ Chriſtus circà illud inſtituit; nulla poſset aſſignari ratio,cur pariter diſpenſare non poſset in ſigillo Confeſſionis, Matrimonio conſummato, materia Baptiſmi, & aliorum Sacramentorum. Objectiones quaſdam in contrarium vide ſolutas loc. cit.num. 123.&124.

QUÆSTIO TERTIA.

De forma Euchariſtiæ.

28 QUemadmodum duplex eſt materia partialis Sacramenti Euchariſtiæ, nimirum panis, & vini, ut conſtat ex dictis quæſtione præced. ab initio; ità pariter eſt duplex partialis forma, alia dicitur forma Sacramenti corporis, & alia ſanguinis; & de hac duplici forma in præſenti quæſt. diſcurrendam eſt; & primo loco agemus de forma Sacramenti corporis, poſteà verò de forma Sacramenti ſanguinis breviter repetendo, & cum majori facilitate,quæ de hoc fusè diximus 4.ſent.diſ.3.q.cit..6. & 8. & ſeq. & alia addendo ibi omiſſa ad moralem doctrinam ſpectantia, ut fecimus quæſt. præced. agendo de materia Euchariſtiæ.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ ſit forma ad conſacrandam Euchariſtiam requiſita, & qui verus, & propius verborum illius ſenſus.

29 PRimò conveniunt omnes Catholici formam conſecrationis corporis in illis quatuor verbis conſiſtere *Hoc eſt corpus meum*; ità enim docuit Apoſt. 1. Cor. 11. ubi recitans,& docens formam, qua Chriſtus conſecravit, dicit *Hoc eſt corpus meum*. Ità etiam docuit Conc. Florent. in decreto Eug. ubi in ſpecie loquens de Sacramento Euchariſtiæ dicit formam hujus Sacramenti eſſe verba illa Salvatoris. *Hoc eſt corpus meum* quibus hoc Sacramentum conficitur, Sacerdos enim in perſona Chriſti loquens illis verbis hoc conficit Sacramentum, & idem tandem docet Trid.ſeſſ.13. Conveniunt etiam particulam *enim* non eſſe de eſſentia formæ conſecrationis, & conſequenter neo de neceſſitnte Sacramenti, ſed tantùm poni ad continuanda quatuor præfata verba cum præcedentibus, ſcilicet: *Qui pridiè &c.* eſſe tamen de neceſſitate præcepti, undè qui eam omitteret,graviter peccaret contrà perpetuam, & univerſalem Eccleſiæ conſuetudinem. Solum igitur eſt difficultas, an quatuor iſta verba ad ſubſtantiam, & validitatem Sacramenti ſufficiant, an etiam neceſſaria ſint verba præcedentia *Qui pridie*, ut Sacramentum conficiatur. Aliqui dicunt,quòd licèt illa verba non ſint forma, vel pars illius, eſſe tamen ità neceſſariò requiſita, ut ſi Sacerdos illis prætermiſſis conſecraret, vel nihil efficeret, vel ſaltem dubium eſſet, an conſecraſſet, quia verba illa præcedentia ſunt neceſſaria,tamquam conditio determinans modo ſenſibili prolationem formę fieri in perſona Chriſti, quæ opinio communiter tribuitur Scoto 4.d.8. quæſt. 2. §. *de ſecundo dico*,eamque ſequuntur nonnulli Scotiſtæ, ut Rada,Faber,& Brancatus. Communis tamen ſententia docet verba præcedentia illud pronomen *Hoc* non eſſe de neceſſitate Sacramenti,ſed ſolùm præcepti,ac proinde ſi omitterentur, adhuc per illa quatuor verba *Hoc eſt corpus meum* verè Euchariſtiæ Sacramentum conficeretur; quamvis enim verum ſit,quod illa quatuor verba abſolutè prolata ſine præcedentibus ex vi verborum non ſignificant,id, quod efficitur, ſed corpus proferentis, quia ly *Eſt* unit ly *Corpus* ad eum, qui dicit *meum*; tamen ſi Sacerdos,cùm illa verba profert,intendat corpus Chriſti, jam hæc non ſignificant corpus proferentis, ſed Chriſti, quam opinionem ut communiorem, & probabiliorem nos etiam amplexi ſumus 4.diſp.3.q.6.cit.art.1.ubi etiam cum cæteris Scotiſtis diximus eſſe de mente Doctoris,quamvis enim q.2. cit.art.2. pro prima opinione ſtare videatur; poſteà tamen art.3. ejuſdem quæſtionis in communem opinionem ipſe quoque condeſcendere videtur, ut ibi explicat Hiqueus, etenim ex diſcurſu Doctoris, quem habet ſub lit.Y. verſ. *ſic ergo breviter* colligitur,quòd quotieſcumque Sacerdos intendit proferre, & profert verba conſecrationis ſecundùm quod fuerunt à Chriſto inſtituta, ſufficienter intelligitur loqui in perſona Chriſti, & habetur totum id,quod requiritur, ut Sacramentum conficiatur,ſcilicet, intentio debita, & inſtrumentum debitum,cui Deus aſſiſtit, ut fusè loco citato,diſcurrimus, & objectiones in oppoſitum ſolvimus art.2.

30 Secundò conveniunt etiam omnes Catholici verba illa *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel illis æquivalentia *Hic eſt ſanguis meus*, nam illa verba intelliguntur per figuram methonimiam pro re contenta in calice, eſſe ſimpliciter de eſſentia conſecrationis calicis, vel ſanguinis, itaut illis omiſſis,eſto alia proferantur, non erit verè Sacramentum, & hoc de fide tenendum eſt, quia illis verbis fit, & ſignificatur vinum eſſe converſum in ſanguinem Chriſti, ſicut his verbis *Hoc eſt corpus meum* fit, & ſignificatur panem eſſe converſum in Corpus Domini. Quarè ſolùm eſt dubium de verbis aliis hæc verba antecedentibus, ſcilicet, *ſimili modo*, ac etiam ſubſequentibus,ſcilicet, *novi, & æterni teſtamenti &c.* & quidem de antecedentibus eodem modo diſcurrendum eſt, ut de præcedentibus formam conſecrationis panis, quod nimirum ſunt neceſſaria tantùm neceſſitate præcepti, non verò Sacramenti, ut conſtat ex modò dictis in ſimili de conſecratione panis; de ſubſequentibus verò tres eſſe diximus præcipuas ſententias diſp.3. cit. qu.7. Prima aſſerit omnia verba in forma Calicis, qua utimur, contenta eſſe de eſſentia conſecrationis, pro qua citatur D.Thomas 3. p. qu.78. art. 3. & 4.d. 8. & q.2. art.1. Secunda verò aſſerit verba illa *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum* eſſe eſſentialia, illa verò intermedia *novi, & æterni teſtamenti* non eſſe eſſentialia, ſed proferri ad magis explicandum myſterium, quam ſequuntur nonnulli Recentiores. Tertia tandem ſententia, quæ eſt communis, docet ſola illa verba *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel æquivalentia, *Hic eſt ſanguis meus* eſſe de eſſentia conſecrationis

Digitized by Google

tionis calicis, reliqua verò eſſe tantùm neceſſaria neceſſitate præcepti, ſaltem in Eccleſia Latina, quam diximus eſſe Alenſis, D. Bonaventuræ, ac etiam Scoti loc. cit. quæſt. 2. art. 2. poſtquam enim ibi impugnavit opinionem D. Thomæ aſſerentis omnia verba eſſe eſſentialia, deindè ſub lit. D, §. *De ſecundo articulo* cit. dico breviter, quòd non eſt nobis traditum omninò certitudinaliter, an ad formam conſecrationis ſanguinis pertineant aliqua verba poſt illud *ſanguinis mei*, ideò periculoſum eſt hoc aſſerere, quibus verbis expreſsè docet verba illa, *Hic eſt calix ſanguinis mei* eſſe eſſentialia, cętera verò, quæ ſequuntur, non eſſe eſſentialia, & periculoſum eſſe illud aſſerere ſine ſufficienti auctoritate.

30 Hinc concludimus loc. cit. dicendum eſſe, formam conſecrationis ſanguinis in illis verbis eſſentialiter conſiſtere *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel in æquivalentibus, *Hic eſt ſanguis meus*, verba verò ſequentia, non eſſe de ejus eſſentia, & probamus à priori, quia illa ſola verba ſunt de eſſentia conſecrationis Calicis, quæ ſufficienter ſignificant præſentiam ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus vini, ſed ſola verba illa *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel *Hic eſt ſanguis meus* id ſufficienter ſignificant; ergo &c. Major patet, quia verba illa ſufficiunt ad eſſentiam formæ, quæ ſignificant ea, quæ ſunt de eſſentia Sacramenti, verba enim Sacramentalia id efficiunt, quod ſignificant; minor probatur, quia illa verba ſignificant id, quod ſub ſpeciebus vini continetur, eſſe Chriſti ſanguinem, & hoc in ultimo inſtanti ſuæ prolationis antecedenter ad prolationem ſequentium; ergo cùm tota ratio Sacramenti in ſignificatione conſiſtat, verba illa ad conſervationem ſufficientia erunt.

Confirmatur, quia prolatis illis tantùm verbis neceſſariò cauſatur præſentia ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus cùm neceſſariò ſint vera, & ex inſtitutione divina efficiant quod ſignificant; ergò ipſa ſola ſunt de eſſentia conſecrationis Calicis, quia antecedenter ad ſequentia verba continent veritatem, & veriſſima ſunt. Tandem, quia non ſunt minoris efficaciæ verba illa *Hic eſt ſanguis meus* in conſecratione Calicis, quàm iſta *Hoc eſt corpus meum* in conſecratione panis; ergo ſicut hæc ſufficiunt ad converſionem panis in corpus Chriſti, nec ſunt de eſſentia alia ſequentia verba, *Quod pro vobis tradetur*; ità & illa ad converſionem vini in ſanguinem, nec erunt de eſſentia alia ſubſequentia verba, *Qui pro vobis effundetur*, & hæc eſt communis, & vera ſententia, tùm antiquorum, ut diximus, tùm Recentiorum, Vaſq. Suar. Coninch. Card. de Lugo, Becani, Meratii, Averſæ, Hurtadi, Caſpenſis, & aliorum paſſim. Reſponſiones autem, & objectiones Adverſariorum vide rejectas, & ſolutas l. c.

31 Tertiò, quod ſpectat ad verum, & proprium illorum verborum ſenſum, quibus fit conſecratio, quæritur, an debeant intelligi recitativè tantùm, ſeu materialiter, an verò ſignificativè ſeu formaliter, ſeu an Sacerdos verba illa proferat animo ſolùm referendi verba ab ipſo Chriſto in hujus Sacramenti inſtitutione uſurpata, an etiam animo exercendi ſignificationem illorum & conſecrandi, ſeu convertendi panem, & vinum in corpus, & ſanguinem ejuſdem Chriſti; in qua quæſtione tres etiam ſententias eſſe diximus diſ. 3. ci. q. 8. duas nimirum extremas, & tertiam mediam. Prima extrema docet prædicta verba ſolùm recitativè, & materialiter dici à Sacerdote, pro qua citantur plures antiquiores, Ocham, Major, Durandus, Salmeron, Mirandulanus, Catherinus, & alii. Secunda extrema aſſerit ſignificative tantùm proferri, & formaliter, quam tenet Vaſquez, Amicus, Bernal, & alii Recentiores. Tertia tandem ſententia media aſſerit utroque modo proferri, quæ eſt opinio Divi Thomę, D. Bonav. Scoti l. c. & omnium Thomiſtarum, & Scotiſtarum, & quidem in primis quòd recitativè proferantur probamus qu. 8. cit. ar. 1. quia illud verbum *dicens* immediatè ponitur in Canone Miſsæ antè verba conſecrationis, ergò hæc verba proferri à Sacerdote recitativè negari nequit, quia Sacerdos expreſsè narrat verba illa fuiſse à Chriſto prolata in ult. Cena, dicit enim *Benedixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis, dicens, accipite, & manducate: Hoc eſt corpus meum*; ergò Sacerdos profert illa verba recitativè, quia narrat quid Chriſtus Dominus in hujus Sacramenti inſtitutione fecerit, & dixerit, aliquid autem recitativè proferri aliud non eſt, quam proferri, ut dictum ab alio. Deindè quòd etiam ſignificativè, & formaliter à Sacerdote proferantur, probatur, quia Sacerdos illa verba non profert animo ſolùm referendi verba ab ipſo Chriſto in hujus Sacramenti inſtitutione uſurpata, ſed etiam animo exercendi ſignificationem illorum, & conſecrandi, ſeu convertendi panem, & vinum in corpus, & ſanguinem Chriſti, ut ipſe fecit. Tùm quia expreſsè deducitur ex eo, quod in decreto Eugenii declaratur Sacerdotem in perſona Chriſti loquentem hoc conficere Sacramentum; non loqueretur autem in perſona Chriſti, ſi tantùm narraret, & recitaret id, quod Chriſtus dixit. Tum tandem, quia ut dicebamus loco citato ex mera ratione verborum non colligitur præſentia corporis, & ſanguinis Chriſti in Euchariſtia, verba namque præciſè recitativè, & hiſtoricè prolata ſolùm referunt factum Chriſti, & ſolùm ſignificant, id quod Chriſtus habuit in manibus poſt eorum prolationem eſſe corpus, & ſanguinem ſuum, non autem hoc, quod Sacerdos habet in manibus, eſſe corpus, & ſanguinem Chriſti, ut ergò hoc colligatur proferri etiam debent ſignificativè, & formaliter. Reſponſiones autem, & objectiones Adverſariorum vide rejectas, & ſolutas loco citato.

33 Quarto quæritur, quid demonſtret pronomen *Hoc*, vel *Hic* in forma conſecrationis, & ratio dubitandi eſt, quia vel pronomen *Hoc* in forma corporis ſignificat panem, & tunc propoſitio eſſet falſa, quia panis non eſt corpus Chriſti; vel ſignificat accidentia panis, & neque hoc dici poteſt ob eamdem rationem; vel demonſtrat ipſum corpus Chriſti, & hoc etiam dici nequit; quia quando profertur corpus Chriſti non adeſt, cùm non ponatur, niſi in fine prolationis totius formæ. Ad quam difficultatem ſolvendam tres etiam diximus qu. 8. cit. eſſe dicendi modos. Primus eſt, ut pronomen illud accipiatur ſubſtantivè ſaltem in forma conſecrationis panis, & per illud ſignificetur ſubſtantia corporis Chriſti, confuſè tamen eo pronomine deſignata, itaut nec determinet ſubſtantiam panis, nec ſubſtantiam corporis Chriſti, ſed dicat ſubſtantiam ab utraque abſtrahentem ſive individuum ſubſtantiale vage, & indifferentur ſumptum, quod tandem per ipſum propoſitionis prædicatum determinatur in fine prolationis verborum ad ſubſtantiam corporis Chriſti ſignificandam. Ità Suar. Cardin. de Lugo, Averſa, & plures alii Recentiores. Secundus dicendi modus aſſerit prædictum pronomen ſuum adjectivè, & habere ſuſpenſam ſignificationem uſque ad finem prolationis verborum, & totius propoſitionis, ſicut habet terminos ſyncategorematicos, itaut eodem modo hęc Chriſti verba intelligantur, *Hoc eſt corpus meum*, ſicut ſi quis diceret *Hoc eſt theſaurus meus*, & ſicut etiam Pater cęleſtis de eodem Chriſto Domino dixit, *Hic eſt filius meus dilectus*, & hoc præſertim cernitur in forma conſecrationis ſanguinis, ubi pronomen *Hic* accipitur adjectivè, ſiquidem in genere maſculino convenit cum ſanguine, non eſt autem major ratio, cur pronomen *Hic* in forma ſanguinis adjectivè ſumatur quàm pronomen *Hoc* in forma panis. Ità Major, Maldonatus, Vaſq. Hurtadus, Amicus Caſpenſis, & alii. Tertius dicendi modus eſt Scoti 3. d. 8. cit. q. 1. concl. 8. & 9. ubi aſſerit *ly Hoc* & *Hic* ſumi ſubſtantive, & non adiectivè, & non demonſtrare aliquod ſingulare vagum commune ſubſtantiæ panis, & corporis Chriſti, ſivè ſubſtantiæ vini, & ſanguinis ejus, ſed denotare ſingulare, & individuum entis, quod in fine prolationis formæ contrahitur, & determinatur ad ſignificandum corpus, vel ſanguinem Chriſti, quę eſt communis Scotiſtarum ſententia, quam fuſè probamus, & declaramus q. 6. cit. art. 2.

34 Quod autem pronomina *Hoc*, & *Hic* in formis conſecrationis non adjectivè, ſed ſubſtantivè ſumantur, probamus ibi ex ipſa Grammatica, quia pronomina demonſtrativa hic, hæc, hoc, tunc adjectivè ſumuntur, quando actu alicui ſubjecto copulantur, ut hic calamus eſt obtuſus, hæc pagina eſt alba, hoc attramentum nigrum; ſubſtantivè verò, quando per ſe ponuntur nulli ſubſtantivo copulata, ut hic eſt calamus, hæc eſt pagina, hoc eſt attramentum; cùm ergò illa pronomina in formis conſecrationis per ſe ponantur, & nulli ſubſtantivo actu, & explicitè copulentur, ſubſtantivè, non adiectivè ſumuntur. Deindè pronomina *Hoc*, & *Hic* non demonſtrare aliquod ſingulare vagum commune ſubſtantiæ panis, & corporis Chriſti, ſivè ſubſtantiæ vini, & ſanguinis probamus ibidem, quia quodcumque ſingulare vagum commune corporis Chriſti, & aliis corporibus, & ſubſtantiis habet ſe per modum ſuperioris reſpectu corporis Chriſti, ſed quod eſt inferius prædicatione propria, & naturali non poteſt prædicari de ſuperiori, ſicut non benè de animali prædicatur, quòd ſit homo, ſed è contrà; Tùm quia pronomina illa demonſtrant id, quod in ultimo inſtanti prolationis verborum reperitur, hoc autem non eſt aliquod commune, pani, & corpori Chriſti, vel vino, & ejus ſanguini, ſed ipſum corpus, & ipſe ſanguis Chriſti; ergo &c. Tandem, quod illud pronomen *Hoc*, quamvis ſecundùm rem demonſtret Corpus Chriſti, tamen ſecundùm modum ſignificandi, vel ex vi ſignificationis ſuæ demonſtret ſingulare entis, itaut ſit ſenſus *Hoc ens eſt corpus meum*, probamus ibidem ſupponendo ex dictis in Logica quæſt. 1. de genere a. 3. dari individua generica, de quibus genus immediatè prædicari poteſt, & quod in ſingularibus eſt ordo ſecundùm ordinem univerſalium, & quod prius univerſale quodcumque poteſt intelligi deſcendere in proprium ſingulare, quam contrahatur per differentiam aliquam ad aliquod inferius tamquam ad ſpeciem, ut ſi habeamus ordinem iſtorum ſingularium, hoc ens, hæc ſubſtantia, hoc corpus, & ſic deinceps uſque ad ſortem; quare, in propoſito pronomen *Hoc*

Digitized by Google

Hoc licèt ſignificet corpus Chriſti ſecundùm rem; ſecundùm tamen modum ſignificandi, ſeù ex vi ſuæ ſignificationis ſignificat ſingulare entis, ſcilicet, hoc ens; undè licèt pronomen *Hoc* ſecundùm rem corpus Chriſti ſignificet, illud tamen diverſa ratione ſignificat, nam corpus Chriſti, ſignificat corpus Chriſti, ut eſt ſingulare naturæ determinatæ; at verò pronomen *Hoc* ſignificat corpus Chriſti, ut eſt ſingulare entis, & ut eſt præſens, & demonſtrabile, non quidem per ſe, ſed per accidentia, ſub quibus continetur, & hæc conceptuum diverſitas ſufficit, ne illa propoſitio *Hoc eſt corpus meum* ſit identifica, ſed formalis; ut ibi fuſius explicamus. Reſponſiones autem, & objectiones Adverſariorum vide rejectas, & ſolutas loc. cit.

35 Quinto tandem quæritur; quomodo hæc forma conſecrationis vera eſſe poſſit, & ratio dubitandi eſt, quia prius requiritur rem aliquam eſſe, quàm veram eſſe propoſitionem, quæ affirmat illam eſſe juxtà axioma philoſophicum; ab eo quòd res eſt, vel non eſt, oratio dicitur vera, vel falſa; forma autem conſecrationis, cùm afficiat rem illam, quam enunciat, eſt illa prior, & ex conſequenti falſa, cùm ſignificet id eſſe, quod nondum eſt. Veritas tamen Catholica hæc eſt, verba conſecrationis in hoc Sacramento proprie, & in rigore ſermonis eſſe vera, quando proferuntur, quamvis nonniſi in ultimo inſtanti prolationis earum reperiatur corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, & ſanguinis, ſub ſpeciebus vini. Ità jam ſtatuimus d.3.c. q.9.a.1. quam veritatem in toto rigore logico demonſtrat Scot. l.c. per tredecim concl. & præcipua ratio eſt, quia veritas propóſitionis non regulatur pro tempore, quo copula profertur, ſed pro tempore, quo tota propoſitio abſolvitur, atque ideò à tota propoſitione finita deſumitur; ſed in ultimo inſtanti prolationis verborum, quod eſt primum non eſſe illorum, in quo præciſè inſtanti verborum Sacramentalium ſignificatio intelligitur completa, res per illa ſignificatæ à parte rei exiſtunt, ſcilicet, corpus Chriſti, ſub ſpeciebus panis, & ſanguis ſub ſpeciebus vini; ergo formæ illæ ſecundùm omnem rigorem, & verborum proprietatem ſunt veræ. Minor eſt de fide, major probatur; quia conceptus per orationem prolatam cauſatus non habetur niſi in ultimo inſtanti prolationis ejuſdem; ergò ut aliqua propoſitio vocalis ſit vera de rigore ſermonis, ſatis eſt, quòd in ultimo inſtanti, in quo conceptus illius completur, ſignificatum per eam à parte rei exiſtat; undè hæc oratio *Hoc eſt corpus meum* non ſortitur veritatem, & ſignificationem totalem niſi ſit omnino finita, & ſecundum omnes ejus partes completa; ſi enim quis hanc orationem proferret *Hoc eſt corpus*, & non proferret *meum*, ſed diceret *Petri*, certè talis oratio referretur tota ad corpus Petri; ergo ejus ſenſus nondùm determinatus eſt, niſi ultima quoq; particula proferatur, per quam determinantur termini priores, & copula eorumdem, & tunc integra propoſitio dicitur exiſtere, non verò anteà, & id maximè in propoſito dicendum eſt, cùm enim formæ conſecrationis ſint practicæ, & operativæ, totam earum veritatem referunt ad ultimum inſtans, in quo operantur, & tota hæc eſt Scoti doctrina l.c. *§. aliter ergò* in prima concluſione. Ex qua etiam ſolvitur ratio dubitandi adducta, quod hoc præſertim verſatur diſcrimen inter propoſitiones, quæ vim ſignificativam ſolummodò habent, & eas, quæ vim etiam habent effectivam illius, quod enunciatur; quod illæ ſupponant rem, quam enunciant, jam eſſe, hæ verò illam efficiant; unde ad veritatem formæ conſecrationis, per quam corpus Chriſti, ſub ſpeciebus panis ponitur, ſufficit quòd in eodem inſtanti prolationis verborum, quo ejus ſignificatio completur, res per eam ſignificata, & enunciata talis à parte rei ſit, qualis eſſe ſignificatur, & enunciatur, quod cùm in forma illa reperiatur, ut ex dicendis art. ſeq. conſtabit, ſequitur illam eſſe; & ità etiam diſcurrit Abellius c.4. cit. ſect.4. de mente D. Thomæ in ſolutione hujus quæſiti, & alii Recentiores paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid in hoc Sacramento per verba conſecrationis efficiatur.

36 EXplicata veritate verborum conſecrationis Euchariſticæ, eorumdem efficacia modò eſt declaranda; tria verò ſunt præſertim, eaque maxima admiranda, ut docet Catechiſmus Roman. p.2. cap. 4. quæ per verba conſecrationis efficiuntur. Primum eſt, quòd verum, & proprium Chriſti corpus, & illud idem, quod ex Sanctiſs. Virgine natum ad dexteram Patris ſedet, & verus, ac proprius ejuſdem ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt, in hoc Sacramento realiter, & ſubſtantialiter continetur; Secundum eſt, quod nulla in Sacramento illo remanet panis, aut vini ſubſtantia, quamvis id à ſenſibus alienum omninò videatur, ſed tota ipſius panis, & vini ſubſtantia in ſubſtantiam corporis, & Sanguinis Chriſti Domini convertitur. Tertium denique eſt, quòd in eo Sacramento accidentia panis, & vini, quæ oculis, aliiſque ſenſibus percipiuntur, ſine ullo ſubjecto mirabili quadam ratione remanent, & operantur, quæ tria hic ſunt breviter explicanda, & tamquam de fide ſtatuenda.

37 Primò itaque ſtatuendum eſt, ut diximus diſp.3. cit. q.10. tamquam dogma Catholicum in pluribus Conciliis definitum Epheſino, Romano, Viennenſi, Conſtantienſi, Florentino, & aliis contrà plures Hæreticos antiquos, & Recentiores, cæteroſque Sacramentarios, ſub ſpeciebus Euchariſticis contineri verè, & realiter, & ſubſtantialiter corpus, & ſanguinem Chriſti, & non tantùm in figura, ſigno, & virtute, & ut illi comminiſcuntur verum ſenſum ſcripturarum, Conciliorum, & Patrum detorquentes; etenim hęc Catholica veritas nullam habet repugnantiam cum principiis philoſophicis, ut oſtendit Scot. 4. d.10.q.1. ex quibus ſupponimus nullam eſſe implicantiam idem numero corpus per potentiam Dei abſolutam eſſe in pluribus locis, & habere plures præſentias, ſivè hujuſmodi præſentiæ ſint diverſæ rationes, ſcilicet, una circumſcriptiva, alia definitiva, ſive ejuſdem rationis ſcilicet plures circumſcriptivæ, vel plures definitivæ, in hoc enim nullam eſſe implicitam de potentia Dei abſoluta jam oſtendimus diſp. 11. Phyſ. Undè non obſtat, quod Sacramentarii objicere ſolent, poſſibile non eſſe Chriſtum totum in tam parva hoſtia contineri realiter, & in ejus qualibet minutiſſima particula, ac ſimul in Cœlo, & in tot locis ſuper terram realiter adeſſe. Hæc enim, & ſimilia argumenta probant ſolùm iſta videri poſſe impoſſibilia iis, qui Dei poteſtatem incomprehenſibilem, & inexhauſtam bonitatem, ac magnam charitatem ignorant, ut ait Apoſt. ad Eph. 2. fideles verò, qui firmiter credunt *non eſſe impoſſibile apud Deum omne verbum*, ut teſtatus eſt Angelus firmiſſimè etiam ſibi perſuadent realem illam Chriſti præſentiam in hoc Sacramento tam expreſſis divinæ veritatis teſtimoniis aſſertam, Deo poſſibilem eſſe, licèt poſſibilitatis illius modum ignorent. Totus itaque Chriſtus ſecundùm ſuam ſubſtantiam eſt præſens Sacramento Euchariſtiæ, ideſt, ſecundùm corpus, ſanguinem, animam, divinitatem, & ſubſiſtentiam divini Verbi, & non tantùm ſecundùm ſubſtantiam ſed etiã ſecundùm accidentia ſua omnia intrinſeca, & abſoluta, quæ habet in Cęlo, atque adeò etiam ſecundùm ipſius quantitatem; & totus Chriſtus tam quo ad ſubſtantiam, quàm quo ad accidentia eſt in hoc Sacramento, ac qualibet ejus particula tamdiù, quamdiù ſpecies manent incorruptæ, & ità definitum eſt in Conciliis citatis. Licèt autem totus Chriſtus ſit in qualibet ſpecie, non tamen eodem modo eſt ſub una, atque ſub altera ſecundùm corpus ſuum, & ſanguinem, nam ut paſſim Theologi declarant, ſub ſpecie panis ex vi quidem conſecrationis, & primariò tantummodo eſt corpus, per concomitantiam verò, & quaſi conſequenter, & ſecundariò eſt ibi ſanguis, & reliqua, quæ ad Chriſtum pertinent; è contrà verò ſub ſpecie vini ex vi conſecrationis, & primariò eſt tantùm ſanguis, per concomitantiam autem, & ſecundariò corpus etiam, & reliqua; & ratio talis præſentiæ ſumitur ex verbis ipſius conſecrationis, quibus id, quod in Sacramento fit, ſignificatur, ut loc. cit. fusè declaravimus.

38 Secundò fides Catholica docet, non ſolùm corpus, & ſanguinem Chriſti Domini realiter in Sacramento Euchariſtiæ exiſtere, ut dictum eſt, ſub ſpeciebus panis, & vini, ſed prætereà nihil ſubſtantiæ panis, & vini in eo remanere, totamque panis, ac vini ſubſtantiam tranſmutari, & converti in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis Chriſti, ut de fide definitum eſt in Conciliis Rom. ſub Gregorio VII. & Nicolao III. Lateranenſ. ſub Innocentio III. Conſtantienſ. ſeſſ.8. & Trid. ſeſſ. 13. cap. 4. & can. 2. ubi eam propriè, & aptiſſimè tranſubſtantiationem appellat, ut diximus diſp.3. cit. quæſt.12. contrà Hæreticos tam Calviniſtas negatores prorſus realem præſentiam Chriſti, ſub ſpeciebus, ſine qua non poſſet eſſe hujuſmodi converſio; quàm Lutheranos qui licèt realem præſentiam Chriſti, ſub ſpeciebus admittant, adhuc tamen putant manere ſimul ſub ſpeciebus ſubſtantiam panis, ideoque actionem illam, per quam ponuntur ſub ſpeciebus conſecratis corpus, & ſanguinis Chriſti, vocant Impanationem, non autem Tranſubſtantiationem. Nec obſtat Euchariſtiam in ſcripturis vocari panem, ut 1. Corinth. 10. undè inferunt panis ſubſtantiam ſimul cum Chriſti corpore in Euchariſtia remanere, aliàs falsò panis diceretur; vocatur enim panis, vel quia antè conſecrationem verè panis fuit, ideoque panis dicitur, quamvis amplius non ſit; vel quia exteriorem figuram panis retinet, & alia panis accidentia, ſicut Geneſ. 18. Angeli vocantur viri, quia exterius tales apparebant, licèt realiter tales non eſſent. Nec etiam obſtat verbum *Tranſubſtantiationis* in Scriptura non reperiri; ſiquidem neque in illa reperitur verbum *Conſubſtantialis*, quod tamen Concilium Nicænum primum uſurpavit ad Chriſti Domini naturam Divinam explicandam, quarè idem quoque rationabiliter Concilia Lateranenſ. Florent. & Trident. facere potuerunt ad Euchariſtiæ myſterium, & veritatem expreſſius ſignificandam, & ab erroribus vindicandum, ut notat Abellius cap. 4. citat. ſect. 5.

§. 2.

Digitized by Google

§. 2. Sicut autem per tranſubſtantiationem fit converſio panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti, & ea ratione ſiſtitur ille in Euchariſtia præſens: ità etiam aſſerendum eſt hunc talem effectum, omninò etiam fieri virtute verborum formæ, tamquam per Dei quoddam inſtrumentum, atque ideo per opus ipſum Eccleſiaſtici miniſterii, & deducitur ex facto ipſius Chriſti, & inſtitutione; quibus accedit, quod Sacramenta novæ legis ſignificando efficiunt idipſum, quod ſignificant, ut ſuprà dictum eſt; ſiquidem eorum ſignificatio non eſt purè ſpeculativa, ſed practica, & operativa; ſed verba illa, ut ſignificant eſſe præſens Corpus Chriſti, ſunt de ſubſtantia ipſius Sacramenti; ergò idipſum efficiunt, tamquam pars Sacramenti, & conſequenter dicendum eſt etiam ipſum Miniſtri, ut illa verba profert, unà cum illis quoque concurrere ad converſionem inſtrumentaliter, ſi quidem & Miniſter, & opus ipſum Eccleſiaſtici Miniſteri cenſeri debent, tamquam unum inſtrumentum integrum ad Sacramenti effectum attinens.

39 Tertiò prætereà fides Catholica docet, ſpecies illas, ſeù accidentia panis, & vini, putà figuram, colorem, ſaporem, &c. manere ſine ullo ſubjectò: ità definitum eſt in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 8. ubi damnata eſt, tamquam falſa, & hæretica hæc Vuicleſi propoſitio: *Accidentia panis non manent ſine ſubjecto in Sacramento*, &c. & denuo definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 13. can. 2. & ſequitur ex proximè dictis, aliter enim non ſtaret fides tranſubſtantiationis, ut perſpicuum eſt; id tamen de omnibus accidentibus conjunctim ſumptis eſt intelligendum; alioquin verum eſt, quod diximus diſp. 3. cit. q. 15. ab initio cum Scoto l. c. & D. Thom. q. 77. a. 1. & 2. ſolam quantitatem panis, & vini ab omni ſubjecto ſeparatam divina virtute in hoc Sacramento exiſtere, reliqua verò accidentia in quantitate recipi, & ſuſtentari, tamquam in proximo, & immediato ſubjecto, uti recipiebantur anteà, quando ſimul cum quantitate ſubſtantiæ inhærebant. Ex quo conſequenter diximus nullam fieri mutationem in reliquis accidentibus, ſed in ſola quantitate, nam ſola quantitas manet ſeparata à proprio ſubjecto, ſcilicet, ſubſtantia, reliqua verò manent, ut anteà, totaliter, ac ſufficienter ſuſtentata à quantitate, quia quantitas eſt ſubjectum immediatum, & proximum aliorum accidentium, per quod ſubſtantiæ inhærent, ut oſtenſum eſt diſp. 2. Phyſ. q. 3. a. 2. Sola remanet difficultas, quomodo accidens ſeparatum conſervetur. Aliqui enim volunt in tali caſu novum perſeitatis modum accidenti ſeparato fore concedendum loco actualis inhærentiæ ac ei oppoſitum, cujus virtute per ſe exiſteret ſine ſubjecto. Alii concedunt quidem Deum tale accidens conſervaturum abſque aliqua additione alterius modi poſitivi, non tamen eadem actione, qua prius eamdem formam in ſubjecto conſervabat, ſed influxu alterius omninò rationis. Alii utrumque aſſerunt in tali, ſcilicet, caſu accidens ſeparatum fore conſervandum, tùm per novum modum poſitivum, tùm per novam actionem. Nos autem utrumque negamus l. c. cum Scoto 4. d. 12. q. 1. & 6. §. *Ad argumenta*, ubi accidenti ſeparato nullum concedit novum perſeitatis modum poſitivum pro ejus conſervatione, ut per ſe exiſtere dicatur, ſed tantùm negativum, quatenus, ſcilicet, proſequitur Deus conſervationem accidentis ſecundùm ſuam entitatem, & ſubtrahit concurſum, quo conſervabat ſubjectum, & inhærentiam accidentis in ſubjecto; ac etiam negat accidens ſeparatum indigere ad conſervationem ſuæ entitatis novo concurſu à priori diverſo ſecundùm rem, quo conſervabatur in ſubjecto, quam etiam ſententiam latè probavimus diſputat. 3. Phyſ. quæſt. 4. art. 2.

40 Quartò circà efficaciam verborum conſecrationis eſt difficultas, an verba conſecrationis ſuum effectum operentur, quatenus vera, adeout veritas formæ ſit cauſa converſionis panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti, vel potius è contrà converſio ſit cauſa veritatis; vel brevius, an verba conſecrationis ſint cauſæ converſionis, non ſolùm ratione ſignificationis, ſed etiam ratione veritatis. Thomiſtę communiter partem tuentur affirmativam, eo quia Concilia, & Patres ex veritate verborum deducunt converſionem panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti. Scotus verò 4. diſt. 8. q. 2. cit. propè finem exiſtimat verba pro illo priori eſſe quidem ſignificativa ſui objecta non tamen vera, nec falſa, ſed neutra, hoc eſt præſcindere ab utroque, ac proindè verba illa eſſe cauſam converſionis ratione ſignificationis, non autem ratione veritatis, quam ſententiam non ſolùm ſequuntur Scotiſtæ omnes, ſed etiam Recentiores ferè omnes communiter Suarez, Vaſquez, Lugo, Averſa, Caſpenſis, Becanus, & alii paſſim; qua propter d. 3. cit. q. 9. ar. 2. ſtatuimus cum Scoto loc. cit. formam conſecrationis eſſe converſivam, ſeu cauſare tranſubſtantiationem, & præſentiam corporis, vel ſanguinis Chriſti, in quantum eſt ſignificativa, non autem in quantùm eſt vera, unde verba conſecrationis, eſto ſint vera in fine prolationis, non tamen ſunt converſiva, quatenus vera, ſed quatenus neutra, & præcedentia veritatem ſaltem natura; & quidem quoad primam partem nulla eſt difficultas, quia omnia Sacramenta ſuos effectus cauſant, quatenus ſunt quædam ſigna ſenſibilia à Deo aſſumpta, & inſtituta, ut ad eorum poſitionem Deus aſſiſtens ponat effectus aliquos; ergò cauſant quatenus ſignificant; tum quia ex eo, quod forma conſecrationis ſignificet corpus Chriſti eſſe ſub ſpeciebus, colligitur, quod cauſet præſentiam ejus ſub illis, nam Sacramenta efficiunt, quod ſignificant; quo ad ſecundam partem probat Doctor loco citato ideo hæc oratio eſt vera: *Hoc eſt corpus meum*, quia ea expleta panis deſtruitur, & corpus Chriſti ſub ſpeciebus ponitur in quo conſiſtit converſio; ergo prius natura ponitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, quàm intelligatur oratio illa veritatem habere. Conſequentia patet, nam cauſa, & omnis ratio, ſecundùm quam cauſat, debet præcedere effectum ſaltem natura, quam rationem late proſequimur loco citato, ubi etiam videri poſſunt reſponſiones Thomiſtarum rejectæ, & objectiones ſolutæ.

41 Poſtremò hic quæri ſolet, an plures formæ poſſint ſimul concurrere ad ejuſdem materiæ conſecrationem, ſeù an plures Sacerdotes poſſint ſimul eamdem materiam conſecrare, & eſt dubium nedum de valida, ſed etiam de licita conſecratione; quam quæſtionem q. cit. ar. 2. *in fine* diximus eſſe reſolvendam juxtà dicta ſuperius de Baptiſmo diſp. præced. q. 3. art. 1. num. 35. ubi diximus ex Scoto d. 6. q. 2. plures eumdem baptizantes ſic, quòd omnes ſimul formam expleant, ſingulos eorum verum, ac validum Sacramentum conficere. Ità igitur in propoſito quoque dicendum eſt, plures Sacerdotes formam conſecrationis in eodem inſtanti ſimul ſuper eamdem materiam proferentes cum recta, & abſoluta intentione illam conſecrandi, ſi ſimul verba conſecrationis abſolvant, omnes vere Sacramentum conficere; ſicut enim plures præfato modo eamdem baptizantes validum Baptiſmi Sacramentum conficiunt, ita eadem ratione de Euchariſtia diſcurrendum eſt, & ſicut in eo caſu diximus plures illos baptizantes concurrere, ut cauſa totales morales ad eumdem baptiſmum; ità pariter in propoſito dicendum eſt, plures Sacerdotes unam, & eamdem hoſtiam ſimul conſecrantes verè ſe habere, ut cauſas totales eumdem effectum totaliter cauſantes in genere moris, quia id non importat in ſignato reſpectu ſigni phyſicam, & eſſentialem dependentiam, quam tantùm negamus poſſe in uno aliquo affectu reperiri ad plures cauſas totales, quæ fuit doctrina Scoti loc. cit. à nobis latè tradita, & diſputata diſp. 8. Phyſ. q. 3. art. 2. Quod etiam licitę poſſint interdum plures Sacerdotes eamdem materiam conſecrare probat conſuetudo, qua Eccleſia Romana utitur cum Sacerdotibus de recenti ordinatis, qui omnes cum Epiſcopo ordinante concelebrant ſimul cum ipſo verba conſecrationis ſuper eamdem materiam proferentes, quem ritum ab omnibus Epiſcopis obſervari præcipitur in novo Pontificali juſſu Clementis VIII. edito, undè eſt ſententia hoc ſæculo adeo communis, & certa, ut ſine maxima temeritate in dubium revocari nequeat.

ARTICULUS TERTIUS.

Explicantur quædam difficultates circà tranſubſtantiationem panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti.

42 Prima difficultas eſt. Quid ſit propriè illa tranſubſtantiatio, & quomodo intelligi debeat. Varii ſunt modi dicendi Theologorum in hac re, & fusè diſcurrimus diſp. 3. cit. q. 12. art. 2. ubi diximus communiorem, & probabiliorem tùm Antiquorum, tùm Recentiorum eſſe illorum, qui dicunt tranſubſtantiationem panis in corpus Chriſti non eſſe ipſius corporis Chriſti ſubſtantialem productionem, ſeù mutationem, ideſt, Chriſti corpus per illam tranſubſtantiationem de novo non produci, nec ſubſtantialiter mutari, aut localiter moveri, ſed per vim, & efficaciam conſecrationis fieri, ut deſinente tota panis ſubſtantia corpus Chriſti, quod eſt in Cœlo, ſine ullo motu locali, aut mutatione ſubſtantiali jam eſſe incipiat ſub ſpeciebus ipſius panis; adeout converſio panis in corpus Chriſti ſit tranſubſtantiatio non productiva; ſed adductiva, vel tranſlativa, & actio per quam Chriſtus in Sacramento ponitur; realiter & formaliter ſit actio, per quam producitur præſentia Sacramentalis Chriſti ad ſpecies panis, & vini, quia hoc verè, eſt, quod fit in hoc Sacramento, ut Chriſtus qui erat in ſeipſo, præſens fiat ipſis ſpeciebus; quæ actio vocatur adductio, quia corpus Chriſti non per motum localem ſit præſens ſpeciebus, ſed per quamdam aliam ſimplicem mutationem conſtituitur in Sacramento, quia Chriſtus nec deſerit locum Cęli, ſed ibi ſemper permanet, nec ſucceſſivè advenit, ut fiat præſens ſpeciebus, nec tranſit per medium ſed ſtatim, & immediatè ſit præſens. Et hæc eſt expreſſa Scoti ſent. 4. d. 11. q. 3. *Quantùm ergo ad iſtum articulum*; ubi ait, quod tran-

Digitized by Google

tranſubitantiatio poni poteſt duobus modis, uno modo quòd ſit ad ſubſtantiam, ut per ipſam accipientem eſſe, alio modo ut ſit ad ſubſtantiam, ut per ipſam accipientem eſſe hic; prima poteſt dici productiva ſui termini ad quem, ſecunda adductiva; quia per ipſam adducitur terminus, ut ſit hic; tranſubſtantiatio primo modo non poteſt eſſe ad ſubſtantiam, quæ præfuit, quia non videtur poſſe poni ſecundùm eſſe ſuum antiquum, ſed ſecundo modo benè poteſt eſſe in præexiſtens, quia poteſt fieri de novo præſens hic, ubi fuit terminus à quo, manens tamen ubi erat prius; ità Scotus loc. c. undè ad hanc tranſubitautiationem requiritur, ut corpus Chriſti fiat præſens verè, & realiter accidentalibus panis, itaut corpus quod prius non erat præſens ſub accidentibus, poſt conſecrationem fiat præſens, & terminus formalis tranſubſtantiationis ſit ſubſtautia corporis Chriſti ſecundùm ſuum eſſe ſubſtantiale antiquum, & præexiſtens, relatio vero præſentialitatis in corpore Chriſti fundata, & ad ſpecies terminata ſit terminus concomitans, quatenus tranſubſtantiatio adductiva includit mutationem quamdam ad ſimplicem præſentiam circà terminum ad quem, ratione cujus poteſt eſſe, ubi non præfuit, & ubi præfuit terminus à quo, ut Doctor declarat loc. cit. ità ſtatuimus q.13. cit. art. 2. & ex profeſſo defendimus, & art. 3. ſolvimus objectiones contrà tranſubſtantiationem adductas.

43 Secunda Difficultas eſt, An præſentia Sacramentalis Chriſti ad ſpecies præter inſeparabilem eorum præſentiam ex pacto divino includat etiam aliquam unionem phyſiam corporis, & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus. Affirmant Thomiſtæ, & plures Recentiores dicentes talem præſentiam Sacramentalem Chriſti ad ſpecies haberi per unionem phyſicam formalem ſimilem illi, quam habebat ſubſtantia panis, & vini cum eiſdem accidentibus, dempta inhærentia; itaut Chriſtus incipiat eſſe ſub ſpeciebus non ſolùm per ſimplicem præſentiam, ſivè coexiſtentiam, ſed etiam per unionem quamdam; qualis erat inter ſubſtantiam panis, & accidentia ejuſdem, ſublata tamen inhærentia. Oppoſitum ſtatuimus diſt.3. cit. quæſt.10. art.1. ubi n.220. aſſerimus inter ſpecies, & corpus Chriſti nullam phyſicam intercedere unionem, ſed ſolùm realem, & inſeparabilem præſentiam, qua Chriſtus eſt indiſſolubiliter præſens ſpeciebus, quæ indiſſolubilis præſentialitas non ab aliqua formali unione phyſica attendi debet, neque ab aliquo naturali, & neceſſario vinculo, ſed ſolùm à divina voluntate, quæ decrevit corpus Chriſti eſſe intimè præſens ſpeciebus quouſque eſſe ſpecierum retinent. Ità Scot.4. d.10. q.6. concl. 4. cum tota ſua ſchola; & probatur quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, nulla autem eſt neceſſitas ponendi aliam unionem, quàm illa præſentiæ à Deo conſervatæ, quamdiù ſpecies manent; ergo &c. Minor probatur primò, quia Patres, & Concilia præſertim Florentinum, & Tridentinum; quæ exactiſſimè Chriſti exiſtentiam in Euchariſtia declarant, aliis vocabulis non utuntur, quàm præſentiæ, vel continentiæ; ergo ſignum eſt nullam aliam unionem inter Chriſtum, & ſpecies eſſe neceſſariam; deindè quia eò ipſo, quòd neceſſariò ex pacto Dei illa præſentia conſervetur corporis Chriſti ſub ſpeciebus, neceſſariò etiam movebitur Chriſtus motis ſpeciebus, ut patet, & iis monſtratis poteſt ſemper verè dici *Hoc eſt Corpus Chriſti*, quia corpus Chriſti ſub eis continetur. Tandem quia alia unio formalis phyſica non datur, niſi vel partium in continuo, vel formæ in ſubjecto, quorum neutrum dici poteſt, quia licèt ſpecies, & corpus Chriſti compenetrentur ad invicem, non tamen continuantur; nec accidentia ullo pacto corpori Chriſti inhærent, ut ſubjecto, nec illud totaliter afficiunt, non enim dicitur quantùm, vel album quantitate, vel albedine panis; neque è contrà corpus Chriſti afficit ſpecies, cùm nihil ab eo recipiant, aliter non eſſent ibi accidentia ſine ſubjecto. Nec etiam dici poteſt eam unionem eſſe effectivam, ut alii comminiſcuntur, qualem intercedere dicunt inter ferrum, & magnetem illud ſibi copulantem, ut loc cit. fuſè oſtendimus Adverſariorum reſponſa rejiciendo, & objecta ſolvendo art.2. quæ ibi videri poſſunt. Nec tandem valet dicere cum aliquibus hanc unionem eſſe ineffabilem, & inexplicabilem, quia ſic eludi poſſent omnes difficultates circà fidei myſteria contingentes, quod eſt contrà Apoſtoli monitum dicentis, nos eſſe debere paratos de illis rationem reddere, quantum fieri poteſt ex principiis fidei.

44 Tertia difficultas eſt, quid ponatur in hoc Sacramento ex vi verborum, & per concomitantiam. Hoc etiam ſufficienter declaravimus diſp.3. cit. quæſt.11. ar.1. in fine, ubi diximus, quòd licèt totus Chriſtus ſit ſub utraque ſpecie, & in qualibet ejus parte, non tamen eodem modo eſt ſub una, atque ſub altera ſecundùm corpus, & ſanguinem, ut docet Scot. diſt.10. citat. quæſt.4. & ſatis patet ex dictis de forma conſecrationis in ſuperioribus, & art. præced. num. 37. nam ſub ſpecies panis ex vi conſecrationis, & primariò tantummodò eſt corpus; per concomitantiam vero, & quaſi conſequenter, & ſecundariò eſt ibi ſanguis, & reliqua, quæ ad Chriſtum pertinent, è contra autem ſub ſpecie vini tantum eſt ſanguis ex vi conſecrationis, & primario, per concomitantiam verò corpus etiam, & reliqua, & ratio hujus diſpoſitionis ſumitur ex verbis conſecrationis, quibus id, quod in hoc Sacramento ſit, ſignificatur. Hoc autem amplius declarat Doctor loc. cit. dicens aliquid poſſe eſſe in Euchariſtia primo, & ex vi verborum, aliquid verò concomitanter, ac veluti ſecundario; ſub ſpecie panis primò, & ex vi verborum ponitur corpus Chriſti animabile, vel animatum, vel exanime, hoc eſt, ut mortuo, & vivo præſcindit, quia in forma nulla ſit mentio vini, aut mortui, ſed corporis, quod ut ſic ab utroque ſtatu reſcindit; atque ità Sancti de hoc Sacramento loquuntur dicentes, illud corpus eſſe in Euchariſtia, quod natum eſt ex Virgine, pependit in Cruce, jacuit in ſepulchro, & glorioſum reſurrexit. Conſequenter verò eſt ibi omne abſolutum, & omne reſpectivum cum corpore, conjunctum, quod abſolutum, & reſpectivum ſit prius natura ipſo ubi; itaut ſub ſpecie panis concomitanter eſt anima, ſanguis, Verbum unitum corpori, & animæ, eſt quantitas corporis, & qualitas naturalis ejus, eſt ſcientia, & gratia animæ, & ſimilia. Sub ſpecie autem vini primò, & ex vi verborum eſt ſanguis, concomitanter ſunt anima, corpus, & Verbum, & accidentia ſanguinis, & aliorum concomitantium. Et hæc tota doctrina Scoti confirmata eſt in Conc. Trid. ſeſſ.13. c.3. ubi diſerte docet animam eſſe ſub utraque ſpecie per concomitantiam his verbis dicent. Verum Chriſti corpus, utrumque ejus ſanguinem ſub panis, & vini ſpecie unà cum ipſius anima, & divinitate exiſtere; ſed corpus quidem ſub ſpecie panis, & ſanguinem ſub ſpecie vini ex vi verborum, ipſum autem corpus ſub ſpecie vini, & ſanguinem ſub ſpecie panis, animamq; ſub utraque vi naturalis illius connexionis, & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini, qui jam ex mortuis reſurrexit non amplius moriturus, inter ſe copulantur; divinitatem quoque propter admirabilem illam ejus cum corpore, & anima hypoſtaticam unionem; quapropter veriſſimum eſt tantumdem ſub alterutra ſpecie, atque ſub utraque contineri; totus enim & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub quavis ejus ſpeciei parte totus item ſub vini ſpecie, & ſub quavis ejus ſpeciei parte exiſtit. Ità diſcurrit Conc. loc. cit.

45 Quarta Difficultas eſt, an Chriſtus in Euchariſtia propriam retineat quantitatem, & eamdem figuram, quam habet in Cœlo. Hoc etiam ſufficienter declaravimus quæſt. 11. cit. art.2. ubi diximus cum Scoto diſt.18. cit. quæſt.1. & eſt communis Theologorum ſententia, ſubſtantiam corpoream Chriſti exiſtere in Sacramento cum illa partium diſtinctione, & organorum diſpoſitione, quæ corpori humano connaturalis eſt, & quæ convenit ipſi Chriſto in ſe, undè habet corpus Chriſti in Euchariſtia omnes ſuas partes diſtinctas, & ordinatas eo modo, quo illas habet in ſe, quam extenſionem vocat Doctor partium in ordine ad ſe, & ait ſeparari poſſe ab extenſione earumdem partium in ordine ad locum, ità quòd in uno etiam puncto loci poſſit totum corpus exiſtere cum hac diſtinctione, & diſpoſitione partium in ordine ad ſe. Hinc diſtinguit Doctor duplicem poſitionem, una dicit ordinem partium in toto, altera eſt commenſuratio partium corporis contenti ad partes corporis continentis; prima poſitio, & exiſtenſio eſt differentia quantitatis, & de ejus eſſentia; altera verò eſt de prædicamento ſitus, & eſt modus quantitativus, quo corpus commenſuratur loco, & eſt reſpectus extrinſecus adveniens. Quoniam verò omne abſolutum alteri abſoluto comparatum poteſt eſſe ſine reſpectu extrinſecus adveniente, utpotè qui non neceſſariò ſequitur extrema, ut reſpectus intrinſecus adveniens; ideò poteſt quantitas corporis Chriſti eſſe præſens quantitati panis, & modum quantitativum non habere, ſecundùm quem ei commenſuretur; undè licèt corpus Chriſti in comparationem ad quantitatem hoſtiæ habeat reſpectum intrinſecum advenientem inæqualitatis, nam eſt majus corpus Chriſti, non tamen habet reſpectum extrinſecum commenſurationis ad quantitatem hoſtiæ, quia totum corpus Chriſti eſt in tota quantitate hoſtiæ, & totùm in qualibet illius parte, quod etiam dici debet de ſanguine reſpectu quantitatis vini ſecundùm proportionem. Sic pariter diſtinguenda eſt duplex figura in corpore quanto, ut ſignificat Doct.4. diſt.12. quæſt.42. una intrinſeca, & quantitativa, quam alii organicam appellant, quæ fundatur in poſitione de genere quantitatis: altera extrinſeca, & ſitualis, quæ fundatur in poſitione de genere ſitus; prima conſiſtit in tali unione, & ordine talium partium inter ſe, ratione cujus inter illam, & iſtam partem mediant plures, vel pauciores; altera verò eſt talis diſpoſitivo partium in ordine ad locum, qua, ſcilicet, caput eſt ſurſum, pedes deorſum, manus ad latera, & ſic de aliis. Quia ergò illa attenditur penes ordinem partium in toto, & ad ſe invicem, iſta penes ordinem partium in loco, ideo hæc eſt corporis accidens

per

Digitized by Google

per accidens, ac proinde ab ipſo ſeparabilis, illam vero ſemper retinet etiam exiſtens in loco indiviſibiliter. Et ideò de figura intrinſeca, & quantitativa dicendum eſt eamdem, quam Chriſtus habet in Cęlo, etiam in Euchariſtia retinere, quia licèt ibi partes corporis ejus ſint in eadem ſpatii parte; habent tamen talem ordinem unionis inter ſe, ut ratione illius caput immediatè ſit unum collo, non manibus, vel pedibus, & ratione cujus etiam talem exigunt localem diſpoſitionem, ſi connaturali modo locentur, ut caput eſſe ſurſum, pedes deorſum, & ſic de aliis. Ità diſcurrunt Suarez diſp. 48. ſect. 1. Card. de Lugo diſp. 8. ſect. 2. & alii Recentiores.

46 Quinta difficultas eſt de actione, & paſſione accidentium in Euchariſtia, an, ſcilicet, accidentia in Euchariſtia poſſint habere quamcumque actionem, & paſſionem, quam potuerunt habere in ſubjecto, de qua quæſtione latè agimus diſp. 3. cit. qu. 15. & quod ſpectat ad actionem diximus ibi art. 1. omnes actiones, quas prædicta accidentia poſſunt cauſare, dùm ſubjecto inhærent, per ſolum influxum accidentalem, poſſunt etiam cauſare in Euchariſtia, ut Scotus docet 4. diſt. 13. q. 3. & eſt communis Theologorum ſententia; & ratio eſt, quia accidentia Euchariſtica eamdem retinent naturam, quam priùs habebant conjuncta; ergò poſſunt agere per ſe ſola quicquid poterant, dùm in ſubjecto erant; conſequentia patet, quia forma manens eadem in eſſe eamdem habet virtutem, & conſequenter ejuſdem actionis principium eſſe poteſt.

Confirmatur, quia inhærentia in ſubjecto erat ſolùm neceſſaria, ut in rerum natura exiſterent; ſed in Euchariſtia perfectè exiſtunt per divinam virtutem; ergò agere poterunt quicquid anteà poterant, etſi non ſint in ſubjecto; & ut ad ſingularia deſcendamus, diximus ibidem accidentia Euchariſtiæ eaſdem actiones intentionales exercere poſſe, quas anteà, hoc eſt producere omnes ſpecies intentionales, quas poterant conjuncta, ut experientia docet, tanguntur enim, videntur, guſtantur, odorantur, &c. Item efficere poſſunt omnem accidentalem alterationem, quam anteà poterant in ſubjectum externum, nam calefaciunt, frigefaciunt, ſpecies vini in magna quantitate inebriant, etſi eſſent maximæ activitatis, poſſent ultimo diſponere ad formam ſubſtantialem de novo gignendam, & ad priorem corrumpendam. Ratio eſt, inquit Doctor d. 12. quæſt. 3. citat. lit. K, quia quando aliqua forma eſt totale principium activum reſpectu actionis alicujus, ſi illa manet per ſe ſub modo convenienti ad agendum, poteſt eſſe principium ejuſdem actionis; ſed qualitas eſt principium formale, & totale utriuſque actionis, quæ ſibi competere poteſt, ſcilicet realis in paſſum ipſum alterando, & intentionalis in ſenſum; & quando eſt ſeparata à ſubjecto, eſt tamen in quantitate ſivè habens extenſionem, ſicut antè ſeparationem à ſubſtantia, atque adeò manet ſub modo convenienti ad agendum, qui eſt modus extenſionis; ergò poteſt eſſe principium utriuſque actionis: major patet, quia totali principio poſito, & ſub ratione, qua natum eſt eſſe principium, producere poteſt illud, cujus eſt principium; minor de actione intentionali patet, quod enim accidentia ſint principium totale ſenſationis, manifeſtum eſt, accidentia enim ſunt illa, quæ immediatè per ſe ſubiiciuntur ſenſibus; ſubſtantia verò non niſi per accidens, ſcilicet, mediantibus ipſis accidentibus, & hinc provenit accidentia ſeparata eodem omninò modo ſenſus immutare, ſicut quando erant conjuncta. Hoc idem etiam probatur de actione reali, quia illa forma eſt principium totale actionis, quæ eſt principium affirmandi ſibi paſſum; ſed accidentia ſeparata in Euchariſtia ſunt hujuſmodi præſertim in actione reali, ut patet de frigiditate, quæ ab accidentibus vini producitur in alio vino, hæc enim eſt totaliter ſimilis frigiditati producenti; & ergo &c.

47 Demum quod ſpectat ad paſſionem diximus q. cit. art. 2. ſpecies Euchariſtię ab agente creato mutari poſſe ſecundùm locum, ut docet Scotus diſt. 12. cit. quæſt. 4. lit. E, quia Sacerdos huc, & illuc hoſtiam defert, & hoſtia ſibi derelicta deorſum cadit ex impetu propriæ gravitatis, principium enim internum, quo gravia moventur deorſum eſt gravitas, ut dictum eſt diſp. 3. in lib. de Cęlo q. 2. Rurſus moveri poſſe motu alterationis, ut calefieri, & frigefieri, & hoc ab agente naturali, ut docet Doctor loc. cit. quia ſubſtantia ipſa tranſmutatur ab agente naturali mediante quantitate, ſiquidem mutationes naturales fiunt per contactum phyſicum, & corporeum; ergò priùs fit mutatio in quantitate quàm in ſubſtantia, atque adeò quantitas ſeparata à ſubſtantia non minus ad qualitatem poterit, immediatè agente naturali, tranſmutari. Tandem diximus etiam ibi ſpecies Sacramentales tranſmutari poſſe ab agente naturali motu rarefactionis, & condenſationis, & probavimus ex jam dictis de rarefactione, & condenſatione diſp. 4. de generat. & corrup. q. 5. ubi docuimus tamquam probabilius, & menti Doctoris conformius, non acquiri per eas, veluti per ſe terminum, niſi novam extenſionem localem partium locati majorem, vel minorem ad prædicamentum ſitus pertinentem; ſi ergò per rarefactionem, & condenſationem non acquiritur, vel deperditur quantitas, ſed tantùm major, vel minor extenſio localis, eadem quantitate permanente; ergò hujuſmodi mutationes fieri poſſunt circà ſpecies Sacramentales ab agente naturali. Conſequentia patet, quia in tantùm alii oppoſitum tenent, quia dicunt per condenſationem, & rarefactionem variari quantitatem; at quando ſpecies rareſiunt, majorem dumtaxat extenſionem localem acquirunt, quem in condenſatione deperdunt, quarè earum quantitas non ſecundùm rem variatur, ſed tantùm ſecundùm modum, ſcilicet ſecundùm reſpectum quemdam extrinſecus advenientem ad partes loci, non autem in ordine ad ſe, ut loc. cit. fuſiùs explicamus. Quid autem poſſit Chriſtus agere, & pati prout exiſtens in Euchariſtia, vide diſp. cit. q. 14. ubi de hoc agimus ex profeſſo, & plures alias reſolvimus difficultates ad hanc materiam de tranſubſtantiatione ſpectantes.

QUÆSTIO QUARTA.

De effectibus Euchariſtiæ.

48 CErtum eſt, ac de fide Sacramentum Euchariſtiæ dignè ſuſceptum ſuum conferre effectum; idque ex opere operato, ut de omnibus Sacramentis novæ legis jam definitum fuit in Conc. Florent. in decreto de unione Armenorum, & rurſus in Tridentino in univerſali quidem de omnibus ſeſſ. 6. c. 7. & ſeſſ. 7. can. 6. & 8. in particulari verò de Euchariſtiæ Sacramento ſeſſ. 13. c. 2. In præſenti igitur quæſtione inquirendum eſt, quinam ſint effectus Euchariſtiæ in particulari, & quomodo, ac tempore ab ea conſerantur, & quæ diſpoſitiones ad dignam hujus Sacramenti ſuſceptionem ſint neceſſariæ, quod hic præſtabimus breviter percurrendo, quæ de hoc latè diſputavimus diſp. 3. cit. q. 17.

ARTICULUS PRIMUS.

Qui ſint effectus Euchariſtiæ, & quomodo, ac quando ab ea cauſentur,

49 PRimò conveniunt Doctores, ut dictum eſt l. c. primarium, & per ſe effectum hujus Sacramenti eſſe ſecundam gratiam, ſeu augmentum gratiæ. Ratio eſt, quia hoc eſt Sacramentum vivorum, non verò mortuorum, ut clarè deducitur ex illo Job. 6. *Qui manducat me, & ipſe vivet propter me*, quarè ſicut cibus, & potus vitam ſumentis augent, ità hoc Sacramentum vitam ſpiritualem gratiæ augebit, quàm ſupponit, cùm inſtitutum ſit per modum cibi, & potus; cujus finis eſt ſpiritualis animæ nutritio. Undè ſicut nutritio corporalis vitam corporalem ſupponit, ità nutritio ſpiritualis animæ, quæ fit virtute hujus Sacramenti, vitam ſpiritualem ſupponit, ac proindè appellatur Sacramentum vivorum, quia ex inſtitutione ſua gratiam in ſuſcipiente ſupponit, cibus enim non datur mortuis, ut reſurgant, & ad vitam revocentur, ſed tantùm vivis, ne moriantur, & in vita conſerventur, & augeantur. Confirmatur, quia ut in pluribus Conciliis definitum eſt, & Theologi communiter docent, hoc Sacramentum per ſe, & ex inſtitutione ſua peccatum mortale non remittit, nec primam gratiam confert habitualem, quia per modum cibi, & potus inſtitutum eſt; atque ideo ex ſui inſtitutione vitam gratiæ in ſuſcipiente ſupponit, & peccati mortalis remiſſionem; ergò primarius, & per ſe illius effectus, ad quem inſtitutum eſt, eſt gratiæ augmentum, non verò ipſa prima gratia habitualis. Notanter autem dicitur hunc eſſe primarium, & per ſe illius effectum; ac ex inſtitutione ſua, quia ut diximus q. 17. cit. art. 1. n. 397. in aliquo caſu veluti per accidens, ſecundariò, & indirectè primam gratiam conferre poteſt, & peccatum mortale remittere, ut Scotus docet 4. d. 9. q. un. *§. de ſecundo*, & ex inſtituto declaravimus d. 1. *de Sacramentis in genere* quæſt. 10. ar. 2. n. 350. ubi etiam talem caſum indicavimus, quo id contingere poſſit; quando nimirum quis ad Euchariſtiam accedit nullam habens conſcientiam peccati mortalis, & putans invincibiliter ſe eſſe in gratia, eò quòd facto diligenti peccatorum examine nullius peccati recordatur; vel ſi recordatur, nec habet copiam Confeſſarii, habet actum quem putat contritionis, cùm re vera non ſit, niſi attritio; iſte enim cum tali diſpoſitione Euchariſtiam ſumens, verè accedit dignè, & ſine obicè, atque ità recipit gratiam, cùm omnia Sacramenta gratiam conferant non ponentibus obicem ex Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 7. ut fuſiùs declaravimus loc. cit.

50 Se-

Digitized by Google

50 Secundò conveniunt etiam Doctores, ut diximus loc. cit. præter augmentum gratiæ, qui eſt primarius, & præcipuus hujus Sacramenti effectus, quoſdam alios etiam cauſare, de quibus fusè Recentiores, etenim peccata venialia remittit, & à mortalibus præſervat, ut docet Trident. ſeſſ. 13. cap. 2. ubi ait Euchariſtiam eſſe antidotum, quo à quotidianis liberamur culpis, & à mortalibus præſervamur, & S.Bernardus ſerm.de Cœna Domini,ubi dicit,*duo in nobis hoc Sacramentum operari, ut & ſenſum minuat in minimis, & in gravioribus tollat omninò conſenſum*,hos autem duos effectus tribus pręſertim præſtat modis,ut docent plures SS.Patres, primò ſuggerendo vires, & rubur addendo per augmentum gratiæ, ſecundò amovendo peccandi occaſionem juxtà illud. Pſal.22. *Paraſti in conſpectu meo menſam adverſus eos,qui tribulant me*, tertio protegendo nos à dæmonum impugnationibus, ipſoſque dæmones arcendo. Item diminuit fomitem, & inordinatum appetitum, quia Chriſtus Dominus ſe in hoc Sacramento ſumendum nobis exhibet, non modo tamquam cibum, quo nutriamur, ſed etiam tamquam ſalutare medicamentum,quo naturæ noſtræ infirmitates, ideſt pravæ inclinationes,immoderati affectus,&c. curentur; undè S. Greg.Nicenus Orat.Cathec. c.37.dicit Euchariſtiam eſſe: *Salutare medicamentum veneni damnum,quod corpori fuerat inditum per contrariam repellens affectionem*,S.Ambroſ.lib.5. de Sacram. c.4. *Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmationis*. Rurius quædam ſpecialia gratiæ actualis auxilia opportuno tempore vi hujus Sacramenti dignè ſuſcepti conferuntur, per quæ charitas conſervatur, roboratur, & perficitur, ut explicat S.Griſoſt.hom.6.ad populum Antioch.dum ait hoc eſſe Sacramentum, in quo Chriſtus Dominus maximam erga nos charitatem evidentiſſimè teſtatur. Tandem præſtantiſſimus etiam hujus Sacramenti effectus recenſetur à PP. Singularis quædam, & inexplicabilis unio Chriſti Domini cum eo, qui Sacramentum iſtud dignè ſuſcipit juxtà illud, quod ipſe dixit Joan.6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo*, & de hac mirabili unione cum magno pietatis affectu ſæpè loquuntur PP. ſed præceptim S. Ghryſoſt. loc.cit.ubi ait: *Propterea ſeipſum nobis immiſcuit, & corpus ſuum in nos comtemperavit, ut unum quid efficiamur, tamquam corpus capiti coagmentatum, ardenter enim amantium hoc eſt*. Hoc autem diximus q.17. cit. art.1. in fine, intelligendum non eſt de unione aliqua phyſica, ut quidam explicare videntur, quaſi dicat aliquid præter unionem per affectum, & præter ſolam indiſtantiam localem Chriſti ſub ſpeciebus ad os, & ſtomachum communicantium; ſed tantùm de unione quadam morali, quatenus communicantes dicuntur una caro cum Chriſto, dum dignè accedunt ad ejus carnem manducandam, & ſanguinem bibendum, quia ſpeciali modo fiunt ejus membra, quatenus quodammodo in ipſo convertuntur,& ipſos reſpicit quaſi carnem ſuam.

51 Tertiò loquendo de modo, quo primarius effectus hujus Sacramenti cauſatur, eſt præcipua difficultas an hoc Sacramentum majorem gratiam conferat virtute utriuſque ſpeciei, quàm unius tantùm; & quæſtio eſt de ſpeciebus diverſæ rationis,panis, ſcilicet, & vini,quibus hoc Sacramentum, tamquam perfectum convivium ſpirituale integratur, non autem de ſpeciebus ejuſdem rationis; de his enim omnes concedunt, quòd etiam multiplicatæ in eadem ſumptione per ſe, & ex vi Sacramenti majorem non conferunt gratiam, quàm conferrent non multiplicatæ, imò quàm conferret vel minima pars hoſtiæ conſecratæ: Eſt etiam quæſtio de ſpeciebus diverſæ rationis per ſe, & vi Sacramenti conſideratis, non autem ratione melioris diſpoſitionis ſubjecti, quia alioquin ſi quis poſt unam ſumptam ſpeciem interim ferventiores actus eliciens melius diſponatur, jam ratione melioris diſpoſitionis ſumendo aliam ſpeciem majorem gratiam conſequetur, quod quidem concedi debet non tantùm de pluribus ſpeciebus diverſæ rationis, ſed etiam ejuſdem rationis, utpote per plures hoſtias in una communione ſumptas, itaut ſucceſſivè una poſt aliam ſumatur. Negant D. Thomas, D. Bonavent. Cajetanus, Valentia, Suarez, Amicus, Coninchius, Becanus, Averſa, Morandus, Bonacina, & ex noſtris, Gavatius, Brancatus, & alii communiter, quod probant primò ex Concil.Trid.ſeſſ.21.c.3.dicente. *Nulla gratia neceſſaria ad ſalutem fraudari eos, qui unam ſpeciem ſolùm accipiunt*, per quod innuit tantam gratiam recipere,qui unam tantùm ſpeciem recipit, ſicut qui utramque. Deinde quia alioquin poſſent laici merito de Eccleſia conqueri,quod uſum Calicis ipſis interdixerit. Demum quia in qualibet ſpecie eſt totus Chriſtus; ergo per quamlibet ſpeciem datur tota gratia hujus Sacramenti Affirmant Alenſis, Uaſquez, Lugo, Caſpenſis, Orlandus, Meratius, Bernal, & ex noſtris Pontius, Hiqueus, & alii.

52 Quamvis autem utraque opinio ſit probabilis, & negativa etiam communior,nos tamen q.17. citat. art.2. diximus affirmativam videri probabiliorem, quod ibi probamus, quia hoc Sacramentum non ſolùm, ut Sacrificium, eſt ſub utraque ſpecie inſtitutum, ſed etiam ut Sacramentum Joan. 6. *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus*, nam ad completum convivium requiritur cibus, & potus; ergò quælibet pars hujus Sacramenti habet cauſare gratiam, & ſuam habet ſignificationem diverſam,& ſuum refectionis modum, quia Sacramenta id efficiunt,quod ſignificant,atque ideò non minus uni, quàm alteri ſigno reſpondere debet ſua propria gratia Sacramentalis. Confirmatur quia quælibet ſpecies habet propriam ſignificationem gratię diſtinctam à ſignificatione alterius cùm una ſignificet animæ refectionem per modum cibi, & alia per modum potus; ergò quælibet habet proprium effectum diſtinctum ab altera,ſiquidem cauſalitas ſequitur ſignificationem,ac per conſequens quando ſumitur utraque ſpecies, ſumitur plus gratiæ, quàm cùm recipitur una. Tandem hæ duæ ſpecies faciunt ad integritatem convivii ſpiritualis; ſed cauſis pluribus, quando integrant unam, cuilibet ex ratione propria convenit eſſe partem in cauſando: ergò idem in propoſito dicendum eſt has,ſcilicet,duas ſpecies una cauſam integram in ſpecie conſtituere,& conſequenter quamlibet propriam habere efficaciam cùm ergo quælibet per ſe gratiam conferat,ſi ambæ ſumuntur; major fructus percipitur, & conſequenter utraque ſimul uberiorem gratiam confert, quàm altera tantùm; qua ratione Clemens Sextus in Bulla ad Regem Galliæ conceſſit ei communionem ſub utraque ſpecie dicens hoc ei permittere, *ad majus gratiæ augmentum*; ità diſcurrimus loc.cit. præcludendo varias Adverſariorum evaſiones, quæ ibi videri poſſunt. Ad id, quod ex Trident. adducitur in oppoſitum reſpondemus ibidem ea verba noſtræ potius favere ſententiæ; non enim abſolutè dicit Concilium, nulla gratia fraudari eum, qui ſub una tantùm ſpecie Sacramentum recipit, ſed dicit,*nulla gratia neceſſaria ad ſalutem fraudari*, quibus verbis ſupponere videtur accipientes unam tantùm ſpeciem aliqua gratia privari, quam tamen dicit ad ſalutem non eſſe neceſſariam. Ad ſecundum non poſſunt Laici de Eccleſia conqueri, tùm quia non ob id aliqua gratia ad ſalutem neceſſaria privantur, ut declarat Concilium; tùm quia in hujus Sacramenti diſpenſatione non tam attendi debet ſuſcipientium utilitas, quàm ipſius Sacramenti reverentia, quia periculum eſt Calicis effuſione in tanta communicantium multitudine; qua etiam de cauſa non datur hoc Sacramentum parvulis baptizatis, nec amentibus perpetuis, ac ægrotis vomitum patientibus,nec una die bis ſumi poteſt, quæ omnia ſuſcipientium utilitatem impediunt, & tamen ob reverentiam, huic Sacramento debitam,omittuntur. Ad ultimum negatur conſequentia, quia quamvis totus Chriſtus ſit ſub qualibet ſpecie, tamen virtus cauſativa gratiæ in hoc Sacramento non eſt ſolus Chriſtus,ſed Chriſtus,& ſpecies; ille ut cauſa principalis,iſtæ ut inſtrumentales,ideò quia ſpecies vini à ſpeciebus panis ſunt diverſæ, opus eſt diverſum quoque cauſare effectum; tùm quia licèt totus Chriſtus contineatur in hoſtia,non tamen, ut potabilis, ſed ut cibus, ideoque ibi cauſat ſolum effectum cibationis ſpiritualis, non verò potationis. Alia quædam ad hoc ſpectantia vide loc. cit.

53 Quintò loquendo de tempore,quo hoc Sacramentum incipit conferre gratiæ augmentum in ejus ſumptione; Aliqui dixerunt tunc primùm Euchariſtiam gratiam conferre, quandò primùm eſt in ore,quia verè ore fit manducatio juxta ſignificationem ipſius verbi *manduco*,derivatur enim à *mando*, quod ſignificat dentibus, & ore cibum conterere, gratia autem hujus Sacramenti non eſt promiſſa, niſi manducationi ipſius juxtà illud Joan.6. *Qui manducat me, ipſe vivet propter me*, quarè, inquiunt gratiam dari,cum hoſtia ſumpta eſt in ore, etiamſi non ſit in ſtomacum tranſmiſſa; alioquin ægroti, qui hoſtiam præ infirmitate nequeunt in ſtomachum tranſmittere, non acciperent gratiam,quod videtur abſurdum; Ità Vaſquez, Becanus, & alii. Communis tamen opinio, ut diximus loc. cit. docet hoc Sacramentum gratiam non confere, niſi traiiciantur, & deglutiantur ſpecies, quia hoc eſt propriè comedere, & bibere, nec enim in communi modo loquendi dicitur quicquam ille comediſſe, vel bibiſſe,qui panem,aut vinum in ore ſumens, aut etiam panem dentibus conterens, totum indè expueret nihil deglutiens; undè quamvis verbum *manduco* derivatum videatur à verbo *mando*,quod ſignificat cibum ore, & dentibus conterere, tamen ſi propriè loquamur, eſtò manducatio à maſticatione incipiat, principalius tamen, imò eſſentialiter in trajectione cibi conſiſtit, & tranſmiſſione in ſtomachum, & in eo cōſumatur;quo etiam modo de potu diſcurrendum eſt, quia nec bibiſſe potum dicitur,qui deguſtans ſtatim expuit, nec manducaſſe;qui acceptum in ore cibum ſtatim ejecit, imò ab omnibus hic cenſetur jejunius,quę eſt doctrina Scoti expreſſa 4.d.8.q.3.L. c. ubi de cibo loquens,& ejus ſumptione,ut frangit jejunium,ait

opus

Digitized by Google

opus eſſe, ut cibus ſtomachum intret, quia jejunium eſt carentia cibi ſuſcepti in ſtomacho, vel in via ad ſtomachum, ità quod intret ſtomachum; juxtà quam doctrinam non ſolvitur jejunium naturæ, niſi cibus ſtomachum intret, atque ideò manducatio, quæ jejunium frangit, eſſentialiter petit trajectionem, ſeù tranſmiſſionem cibi in ſtomachum, & ità debet ſumi manducatio in propoſito, & non pro ſola maſticatione, quæ ore, & dentibus exercetur. Neque præbetur Euchariſtia infirmis, qui deglutire non poſſunt, ſed ſollicitè curari ſolet, ut hoſtiam traiiciant, non ergò Euchariſtia gratiam confert ſtatim, ac linguam vel palatum attingit, vel quamdiu in ore retinetur; ſed requiritur, & expectatur trajectio per guttur; Tunc igitur hoc Sacramentum incipit primò cauſare gratiam quando primò verum eſt dicere hoſtiam fuiſſe in ſtomacho receptam, ſeu in ultimo inſtanti terminativo, in quo verum eſt dicere, ſpecies Sacramentales eſſe ad ſtomachum trajectas.

54 Quinto tandem eſt difficultas, an Euchariſtia per ſe, & ex opere operato gratiam conferat quouſque in ſtomacho exiſtit, præſertim ſi homo tunc temporis melius diſponatur. Communis opinio negat, cujus fundamentum præcipuum eſt, quia gratia hujus Sacramenti non eſt promiſſa, niſi manducationi ipſius, ut jam dictum eſt, ſed toto tempore, quo, poſt comeſtionem, ſpecies durant in ſtomacho, non manducatur; ergo nec gratiam influit. Ità Victoria, Vaſquez, Bonacina, Meratius, Granado, Caſpenſis, & ex noſtris Pontius, Gavatius, & alii paſſim. Alii verò adhuc piè, & probabiliter docent, Sacramentum Euchariſtiæ toto tempore, quo durante ſpecies in ſtomacho, augere gratiam ex opere operato, ſi homo qui recipit illud, magis, ac magis adhuc ſe diſponat, Ità Cajetanus, Valentia, Suarez, Coninchius, Averſa, Lugo, Orlandus, & ex noſtris Hiqueus, & alii, quem dicendi modum q. 17. cit. art. 2. in fine diximus valdè pium eſſe, & aptiſſimum ad excitandos homines ad devotionem, & reverentiam huic Sacramento exibendam toto eo tempore, quo in ipſis permanet ob ſpem majoris fructus, & exaltat miſericordiam Dei erga nos, & hujus Sacramenti excellentiam, ſuadet enim Chriſtum otioſè non manere eo tempore in ſtomacho, & eſt rationi valdè conſentaneum, quia hoc Sacramẽtum gratiam confert per modum nutrimenti; ſed cibus præcipuè nutrit, quando eſt in ſtomacho calore naturali adjutus; ergo etiam hoc Sacramentum calore melioris diſpoſitionis quaſi adjutum animam ſpiritualiter nutriet, quæ nutritio ſpiritualis in augmento gratiæ conſiſtit, ut expreſsè ſignificatur in decreto Eugenii citat. ubi dicitur: *Omnem effectum quem cibus & potus materialis quoad vitam operatur corporalem ſuſtentando, augendo, reparando, & delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operari ſpiritualem*. Ex quo etiam facilè occurritur rationi prioris ſententiæ, quod gratia hujus Sacramenti præciſè manducationi ipſius promiſſa eſt; licèt enim tranſacta ſumptione, & quando Euchariſtia durat in ſtomacho, non perſeveret manducatio Sacramenti phyſicè, adhuc tamen moraliter perſeverat ratione diſpoſitionis, & ità credibile eſt, & pium etiam tunc temporis cauſare gratiam, ſeù augmentum gratiæ ex opere operato. Hoc ſaltem certum eſt in hac materia, optimè eum facere, qui ob reverentiam tanti Sacramenti diſponit ſe ad recipiendum gratiæ augmentum, quamdiù ſpecies Sacramentales intrà ſeipſum conſervat, ſic enim faciendo, ſi non accipiat vi Sacramenti ex opere operato illud augmentum, recipiet tamen ipſum meritoriè ex opere operantis propter ipſam bonam diſpoſitionem, ut Pontius obſervat d. 44. q. 10. n. 8. Tandem monet ſapienter Abellius cum Iſamberto c. 4. cit. ſect. 6. in fine, ad hos Euchariſtiæ effectus per totam vitam obtinendos Sacramenti illius perceptionem ſæpè repetendam eſſe, adeout exiſtimet vix fieri poſſe, ut quis propria ſponte, ac deliberatè ab hoc Sacramento per longum tempus abſtineat, quin in novum aliquod peccatum mortale dilabatur; hujus tamen Sacramenti frequentia ſemper cum hac conditione intelligi debet, ut quoties ſumitur, dignè, & cum debitis diſpoſitionibus ſumatur, de quibus agendum eſt art. ſeq.

ARTICULUS SECUNDUS.

De diſpoſitionibus ad dignam hujus Sacramenti perceptionem neceſſariis.

55 PRimò conveniunt Doctores, primam, & præcipuam diſpoſitionem neceſſariam ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem eſſe munditiem ab omni peccati mortalis macula, & gratiæ ſanctificantis in ſuſcipiente ſtatum; atque ideò præmittendam eſſe confeſſionem Sacramentalem antè hujus Sacramenti ſumptionem ab eo, qui alicujus peccati mortalis à ſe commiſſi conſcius eſt. Ità D. Thomas q. 79. art. 2. & Scotus d. 8. cit. q. 3. ſuprà B. & ratio deducitur ex dictis, cùm enim hoc Sacramentum ſe habeat inſtar ſpiritualis alimenti, vitam ſpiritualem in ſuſcipiente neceſſariò ſupponere debet; quarè Apoſt. 1. Cor. 11. apertè declarat indignè manducantem, & bibentem *reum eſſe corporis, & ſanguinis Chriſti*, & Patres communiter docent Euchariſtiam ſumentes cum conſcientia peccati mortalis graviſſimum committere peccatum, quod quidem peccatum indignè communicantium aliqui Patres cum peccato Judæ proditoris comparant, ut D. Auguſtinus tr. 6. in S. Joann. alii cum peccato eorum qui Chriſtum Dominum occiderunt, ut D. Chryſoſt. hom. 6. ad pop. Anthioc. quarè monet Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. quod *communicare volenti revocandum eſt in memoriam Apoſtoli præceptum, probet autem ſeipſum homo, Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius peccati mortalis, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa confeſſione Sacramentali ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat*. Notanter autem dicitur ad dignam ſacræ Euchariſtiæ ſumptionem requiri munditiam à quovis peccato mortali, non verò à peccato veniali, quia per hoc ſanctificantis gratiæ ſtatus non deſtruitur, ut eſt de fide, qui ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem eſt ſufficiens. Hoc autem totum intelligendum eſt, ut explicat Concil. l. c. modò non deſit copia Confeſſoris, & extrà caſum neceſſitatis urgentis.

56 Secundò difficultas eſt, an accedens ad Sacramentum Euchariſtiæ debeat eſſe in gratia per confeſſionem, vel ſufficiat per contritionem. Communis opinio affirmat non ſufficere ſtatum gratiæ per contritionem, ſed debere eſſe per confeſſionem, quod deducunt ex Concil. Trid. l. c. ubi ait neceſſariam eſſe confeſſionem ad dignam hujus Sacramenti ſumptionem, etiamſi contritio de mortali adſit, ità Bonac. diſp. 4. q. 6. punct. 1. plures alios citans, imò Suar. diſp. 66. ſect. 3. & Card. de Lugo diſp. 14. ſect. 4. dicunt eum, qui per revelationem ſciret ſe per contritionem juſtificatum eſſe, obligari nihilominus ad confeſſionem antè communionem præmittendam, & ſequitur etiam ex noſtris Aretinus d. 9. q. 1. art. 11. ubi ait eſſe de fide communicaturum habentem aliquod mortale peccatum, de quo contritus eſt, & non confeſſus, prius teneri tale peccatum confiteri, quàm communicet, ſi adſit copia Confeſſarii. Oppoſitum tamen, & quidem ſatis probabiliter, docet Gavatius ex noſtris d. 21. q. 3. c. 1. ubi ait quod qui in mortale aliquod incidit, ejuſque contritionem verè à parte rei habet, abſque actuali confeſſione poſſet dignè ad Sacramentum Euchariſtiæ accedere, quod deducitur ex Scoto loc. cit. ubi ait, quod qui in peccato mortali non contritus Euchariſtiam recipit, illam ſpiritualiter non recipit, quia non recipit effectum ſpiritualem; ad quem illius ſuſceptio ordinatur, qui eſt ſpiritualis animæ nutritio; quibus inſinuat Doctor, quod peccator contritus Euchariſtiam ſpiritualiter reciperet, etiam omiſſa confeſſione; in tantum enim confeſſio neceſſaria videtur, ut homo peccator dignè accedat ad Euchariſtiam ſuſcipiendam, inquantum per illam homo peccator juſtificatur, & Deo gratus redditur; ſed non minus per contritionem juſtificatur homo, & Deo fit gratus; ergò etiam non præmiſſa confeſſione contritio ſufficit, ut homo dignè communicet. Neque Concilium loc. cit. inquit neceſſariam eſſe confeſſionem, etiamſi contritio adſit, ſed ait etiamſi peccator exiſtimet ſe eſſe contritum, vel ſibi videatur contritus, quæ duo diverſa ſunt, undè obſervat Gavatius loc. cit. num. 64. Auctores citatos maxima æquivocatione laborare non diſtinguentes inter has duas propoſitiones, quæ tamen re vera aliæ ſunt, & diverſæ ab invicem: Prima eſt, peccator verè contritus poteſt abſque præmiſſa confeſſione dignè ad Euchariſtiam accedere. Secunda peccator, qui ſe contritum exiſtimat, vel qui ſibi contritus videtur, non tenetur confeſſionem præmittere illius peccati, cujus conſcientiam habet, ſed abſque illa poteſt ad Sacramentum Euchariſtiæ accedere; & hanc ſecundam propoſitionem tradidit Tridentinum, non verò primam. Quoniam verò difficilis eſt vera, & propria contritio, & adhuc difficilius hominem cognoſcere ſe ità eſſe contritum, hac de cauſa pro majori ſecuritate præceptum extat præmittendi confeſſionem antè Euchariſtiæ ſumptionem; ſi quis peccati mortalis conſcius ſit, quantumvis ſibi contritus videatur; undè ſi quis etiam eſſet verè contritus de tali peccato, adhuc peccaret ex hoc capite accedendo ad Euchariſtiam ſine confeſſione, quia faceret contrà tale præceptum. In eo verò caſu, quod quis per revelationem ſciret, ſe per contritionem juſtificatum eſſe, ſatis probabile eſſet non obligari ad confeſſionem antè communionem præmittendam, quia tale præceptum latum eſt ob incertitudinem cognitionis veræ contritionis, undè in caſu propoſito locum non haberet, ſed ſine ullo ſcrupulo ad Euchariſtiam accedere poſſet omiſſa confeſſione, nam ex certitudine cognitionis veræ contritionis præſumere poſſet ſe tali præcepto non adſtringi, qui tamen caſus eſt purè metaphyſicus.

Digitized by Google

57 Tertiò difficultas eſt, quo jure Sacramentalis confeſſio ſacræ communioni præmittenda ſit; in qua tres extant ſententiæ. Prima docet eſſe juris divini naturalis, quia reverentia huic Sacramento debita exigit hominem, quantùm poſſibile eſt, digne ad illud accedere, ne injuria inferatur tanto Sacramento, quod per ſe ſtatum gratiæ requirit, nullum autem certius remedium eſt ponendi ſe in ſtatu gratiæ,ac proinde dignè accedendi ad hoc Sacramentum, quam Sacramentalis confeſſio, ut de ſe patet, cùm ad perfectam contritionem difficilius, & rari perveniant. Hic tamen dicendi modus communiter non recipitur, quia non ſemper tenetur homo in ſuis operationibus certiora adhibere media præſertim quando medium certius omne dubium appoſitæ partis adhuc non tollit, ut eſt in propoſito caſu, in quo neque Sacramentalis confeſſio omne dubium tollit, quod peccatum ſit remiſſum, cum etiam dubium ſit, an ad confeſſionem Sacramentalem cum ſufficienti dolore accedamus ad tale Sacramentum requiſito. Quare abſolutè loquendo huic obligationi ſatisfacere poteſt homo per ſolam contritionem de peccato commiſſo, quia per hanc non ſolùm omnium mortalium remiſſionem conſequitur, ſed gratiam ipſam, per quam formaliter ſit juſtus, & ſanctus. Secunda ſententia aſſerit hujuſmodi præceptum eſſe divinum poſitivum à Chriſto ſtatutum, & à Paulo traditum, & promulgatum verbis illis 1. ad Cor. 11. *probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat*, ità plures Thomiſtæ Soto, Suarez, Vaſquez, Valentia, Averſa, Card. de Lugo, Bernal, & alii. Tertia ſententia aſſerit prædictum præceptum non eſſe divinum, nec naturale, nec poſitivum, hoc eſt immediatè à Chriſto Domino ſtatutum, ſed vel Apoſtolicum, vel præcisè Eccleſiaſticum. Ita Scotus noſter 4. d. 9. q. un. in fine, ubi ait hoc præceptum de præmittenda confeſſione antè ſumptionem Euchariſtiæ eſſe ſtatutum illa lege Apoſtoli, quæ ponitur 1. Cor. 11. probet autem ſeipſum homo &c. & ait illa verba eſſe Apoſtoli, non Chriſti, cui dicendi modo expreſsè favet Conc. Trid. loc. cit. dùm ait *communicare volenti revocandum eſt in memoriam Apoſtoli præceptum probet ſeipſum homo &c.* & probatur ratione evidentiſſima, quia ex communi Theologorum conſenſu præceptum divinum confitendi per ſe, & mediatè non obligat, niſi in articulo mortis, ſivè ut ait Scotus l. c. ad aliquando, quod quando antè ſpecificationem Eccleſiæ fuit indeterminatum ad quodcumque antè mortem; ergò per ſe non obligat antè communionem, quam ſententiam ſequuntur Joan. Medina, Palatius, Navarrus, Alphonſus de Caſtro, Coninchius, & plures alii, & Gavatius egregie defendit q. 3. cit. c. 3.

58 Quartò difficultas eſt. An ad percipiendum primarium hujus Sacramenti effectum, ſcilicet, augmentum gratiæ præter ſtatum juſtitiæ, & ſanctitatis, neceſſarius ſit aliquis devotionis affectus ex pia aliqua conſideratione procedens. Affirmant aliqui dicentes, quod ſi talis devotionis affectus ex aliqua actuali diſtractione, aut aliquo actuali peccato veniali impediatur, etiam impediri fructum hujus Sacramenti, quoniam veniale peccatum opponitur fervori, & devotioni ad perceptionem hujus Sacramenti requiſitis, pro qua opinione citantur Alenſis, D. Bonaventura, Durandus, Cajetanus, & alii antiquiores, quorum præcipuum fundamentum eſt, quia SS. Patres ad effectum hujus Sacramenti percipiendum magnam animi devotionem, charitatis fervorem, vel quid ſimile poſtulare videntur. Tum quia hoc Sacramentum inſtitutum eſt per modum cibi, & potus, qui viventem non nutriunt abſque proprio actu vitali ipſius viventis. Communis tamen, & probabilior ſententia eſt, ut diximus diſp. 3. cit. q. 17. ar. 2. ab initio, quòd ad percipiendum hujus Sacramenti fructum, ſcilicet, augmentum habitus gratiæ, & ſanctitatis in ſuſcipiente Euchariſtiam, præter ſtatum gratiæ nulla alia actualis devotio requiritur, itaut ille effectus nullatenus impediatur aliquo peccato veniali, vel mentis diſtractione; ità colligitur ex Scoto d. 6. q. 6. & d. 9. quæſt. un. & docent paſſim Recentiores ibi citati, & probatur ex Concil. Trid. l. c. ubi ait diſpoſitionem neceſſariam ad hoc Sacramentum eſſe ſtatum gratiæ, & ſanctitatis, & ſi ſit conſcientia peccati mortalis, quod præmittatur confeſſio, & nullam aliam Concilium diſpoſitionem requirit. Deindè quod talis effectus nullo peccato veniali impediatur ex eo patet, quia ſi peccata venialia ſunt præterita, & non remiſſa, virtute hujus Sacramenti remitti poſſunt; ſi autem ſunt præſentia, etiamſi actu committantur, adhuc cum augmento gratiæ non repugnant, ſicut enim in facto eſſe, & permanenter ſimul cum ea conſiſtere poſſunt, ità etiam in fieri non repugnant. Denique quod neque actualis diſtractio hunc effectum impediat probatur, quia ſi eſt voluntaria ex hac parte ſolùm addit culpam venialem, quæ hoc augmentum non impedit, ut modò dictum eſt; ſi vero involuntaria, tanto minus impediet; quare ad ſummum impedire poterit fervorem charitatis, & auxilia actualia, quæ tunc virtute Sacramenti tribui ſolent, non vero augmentum gratiæ habitualis. Ad fundamentum in oppoſitum ex SS. Patribus deſumptum jam occurrimus l. c. Patres eam devotionem actualem in recipientibus Euchariſtiam poſtulare, non tamquam diſpoſitionem neceſſariam ad ejus effectum recipiendum, ſed tamquam utilem, & maximè decentem Sacramenti hujus dignitatem; tùm etiam ob majorem gratiam recipiendam, tùm denique ob comitatum actualium auxiliorum, quæ in perceptione hujus Sacramenti conferri ſolent. Ad rationem etiam ibidem diximus, ut hoc Sacramentum augeat gratiam, ſufficere, quòd inveniat vitam ſpiritualem in anima, & dignè ſuſcipiatur, ſic enim facta eſt promiſſio gratiæ à Chriſto Domino medio hoc Sacramento, & ad ſummum probat requiri voluntatem ſaltem virtualem recipiendi Sacramentum; & quod accedens ad hoc Sacramentum cum peccato veniali actuali non recipit ejus effectum quaſi ſecundarium, qui eſt fervor charitatis, non tamen probat, quod non recipiat primarium, qui eſt augmentum gratiæ, quia hæc cum peccato veniali oppoſitionem non habet.

59 Quintò conveniunt prætereà DD. aliam quoque requiri diſpoſitionem ex parte corporis, ut, ſcilicet, qui Euchariſtiam vult recipere ſit jejunus, ideſt, ut nihil cibi, vel potus à media nocte ſumpſerit. Ità D. Thom. q. 80. art. 8. & Scot. & diſp. 8. cit. q. 3. idque in variis Conciliis definitum eſt, ut in Carthag. 3. c. 29. & Toletan. 7. can. 2. & rationem congruitatis aſſignat Aug. ep. 118. nempè, *ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Chriſtiani Corpus Domini intraret, quam reliqui cibi*, quam auctoritatem referunt Angelicus Doctor, & Subtilis, & indè deducunt quale hujuſmodi jejunium eſſe debeat, perfectum ſcilicet, & naturale, itaut omnem prorſus cibi, potus, medicinæ, aut cujuſvis alterius rei comeſtibilis, vel potabilis in quantumlibet parva quantitate ſumptionem excludat. Unde etiam deducunt, quod ſi quis ſanguinem, vel alium humorem ex capite fluentem, aut cibi reliquias dentibus adhærentes, aut os eluendo aquæ guttulas cum ſaliva mixtas caſualiter deglutiret, jejunium violare non cenſetur, neque ob id à communione abſtinere tenetur, quia nempè non ſe habent per modum cibi, ſed potius per modum ſalivæ. Nec etiam jejunium ſolvere cenſetur, qui aromata ori apponit eaque dentibus tergit ad vitandum, v. g. aerem noxium, dummodò nihil deglutiret, ſi enim deglutiret, jejunium ſolveret, quamvis poſteà evomeret. Præceptum hoc de præmittendo jejunio ipſi communioni Euchariſtiæ non eſt naturale divinum, quia ex natura rei non inconvenit hoc Sacramentum ſumi poſt alicujus cibi, vel potus ſumptionem, alioquin nec in articulo mortis poſſet dari non jejunis per modum viatici, nec Chriſtus Dominus poſt cœnam illud ſumpſiſſet, & Apoſtolis tradidiſſet. Nec etiam hujuſmodi præceptum eſt divinum poſitivum, ut conſtat ex D. Auguſt. l. c. ubi ſubdit, quod *ideò non præcepit Chriſtus quo deinceps ordine ſumeretur Euchariſtia, ut Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſervaret hunc locum*, unde reſtat ut tale præceptum ſit mere Eccleſiaſticum, ut docent Scotus, D. Thomas l. c. quos omnes alii paſſim ſequuntur. Nec obſtat, quod Chriſtus in cœna Sacramentum iſtud inſtituit, & poſtquam cœnavit illud diſcipulis ſuis tradidit, ut patet Lucæ 22. & 1. ad Corint. 11. Non obſtat, inquam, quia ut docet D. Bonav. d. 8. art. 2. q. 2. hora illa conveniens fuit primæ inſtitutioni, ſed uſui noſtro non convenit, nam uſus idoneitatem ſuſcipientis exigit, homo autem ſatur ad ſpiritualia peragenda non eſt idoneus.

60 Aſſignantur tamen nonnulli caſus, in quibus ſecundùm communem Doctorum ſententiam, & Eccleſiæ praxim non jejuno Euchariſtiam ſumere licet; Primus eſt, quando in periculo mortis per modum viatici ſumenda eſt, ut docent D. Tho. & Scotus l. c. idque colligitur ex Concil. Conſtantienſi ſeſſ. 13. ubi prohibet hoc Sacramentum recipi à fidelibus non jejunis, *niſi in caſu infirmitatis, aut alterius neceſſitatis à jure, vel Eccleſia conceſſo, vel admiſſo*. Secundus caſus eſt, quando id exigere videtur reverentia huic Sacramento debita, ut in caſu v. g. quod niſi ſtatim ſumatur Euchariſtia, vel incendio abſumenda eſt, vel infidelium, aut impiorum manibus profananda; tunc enim à Sacerdote vel à quovis alio etiam non jejuno ſumi poteſt, ac debet, quod tamen intelligendum videtur in caſu, quo ibi non adſit aliquis jejunus, qui Sacramentum ſumere poſſit. Tertius caſus eſt, quando ſacrificii perficiendi neceſſitas incumbit, quod tripliciter contingere poteſt, ut Gavatius noſter advertit diſp. 11. cit. q. 5. c. 2. primo ſi Sacerdos loco vini aquam conſecravit, vel alium liquorem, illumque ſumpſit, tunc enim vinum accipere debet, & conſecrare, & poſteà ſumere, licet non jejunus. Secundò ſi poſt Conſecrationem recordetur ſe non eſſe jejunum tunc enim debet adhuc hoc non obſtante Miſſam proſequi, ut ſacrificium perficiat. Tertiò, ſi poſt Conſecrationem, ſed antè Sacramenti ſumptionem Sacerdos celebrans moriatur, tunc enim debet alius Sacerdos etiam non jejunus ſacrificium inchoa-

Digitized by Google

choatum perficere, ſi jejunus commodè haberi nequeat, qui Miſſam abſolvat, & ſacrificium perficiat. Hoc autem ità probat Scot. l. c. Quando ſimul concurrunt duo præcepta, quæ ſimul ſervari nequeunt, illud ſervandum eſt, quod ſtrictius, & fortius obligat ex regula generali communiter recepta; ſed præceptum de Sacramento integro ſumendo ſtrictius, & fortius obligat, quàm præceptum de non ſumendo à jejuno, quia hoc eſt præceptum Eccleſiæ dumtaxat, illud verò eſt divinum, nempè Chriſti, qui illud integrum inſtituit, ac confecit, integrumque à Sacerdotibus ſumi mandavit; ergo illud ſtrictius, & fortius obligat, atque ideo in caſibus poſitis illud ſervandum eſt, altero omiſſo. Quartus denique caſus eſt, quando poſt ſumptam ablutionem, animadvertit Sacerdos aliquas hoſtiarum à ſe conſecratarum particulas in patena ſupereſſe, illas enim tunc licitè abſumere poterit, ut docent Navarrus, Suarez, Coninch. Bonacina, & alii paſſim.

61 Poſtremo ad dignam hujus Sacramenti perceptionem requiritur, ut notat Abell. cit. ſect. 7. §. 1. ut nulla Eccleſiæ prohibitio talem perceptionem impediat, in tali caſu quamtumvis quis ſanctus, & juſtus exiſtat, Eccleſiæ parere tenetur, nec contempto, aut neglecto illius præcepto digne poteſt quis ad talem menſam accedere; undè ſi quis excommunicationis alicujus ſententia fuerit Superioris auctoritate perculſus, ab Euchariſtiæ perceptione abſtinere tenetur, quamtumvis aliàs coram Deo innocens & ab omni culpa immunis exiſtat, donec vel innocentiam ſuam Superiori probaverit, vel abſolutionem ab excommunicatione acceperit, ut enim rectè monet D. Greg. Hom. 29. in Evang. *Paſtoris ſententia juſta, vel injuſta ſemper eſt timenda, & is, qui ſub manu Paſtoris eſt, timeat ligari, vel injuſte, nec Paſtoris ſui judicium temerè reprehendat, ne ſi injuſtè ligatus ſit, ex ipſa tumida reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat, fiat.*

QUÆSTIO QUARTA.

De Suſceptione, & Miniſtro hujus Sacramenti.

62 PRius hic agimus de ſuſcipientibus hoc Sacramentum, quàm de Miniſtro, quia ſuſceptio majorem habet connexionem cum quæſtione præcedenti de effectibus Euchariſtiæ, & diſpoſitionibus neceſſariis ad primarium ejus effectum percipiendum. Duplex autem eſt hujus Sacramenti miniſter, alter conficiens, cujus poteſtas verſatur in materia conſecranda, alter tantùm diſpenſans, qui ſolùm diſtribuit materiam jam conſecratam; undè in hoc Sacramento duplex quoque miniſterium diſtinguitur, quæ duo in aliis Sacramentis non diſtinguuntur, quia conſiſtunt in fieri, & conficiuntur, dùm conferuntur, & in utroque ſenſu de miniſtro, & miniſterio hujus Sacramenti agemus in præſenti qu.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint hujus Sacramenti capaces.

63 PLuribus modis hoc Sacramentum ſuſcipi poteſt, ut docet Scot. 4. d. 8. q. 3. ab initio, & poſteà Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 8. ubi triplicem diſtinguit modum ſuſcipiendi Euchariſtiam; nempè Sacramentalem tantùm, ſpiritualem tantum, Sacramentalem, & ſpiritualem ſimul. Sacramentaliter tantùm illi communicare dicuntur, qui re ipſa Sacramentum percipiunt manducando corpus, & bibendo ſanguinem Chriſti Domini, ex ſua tamen indiſpoſitione effectum Sacramenti non recipiunt, ad quem ordinatur hujus ſuſceptio, qui eſt animæ nutritio ſpiritualis per gratiam datam à Chriſto, Spiritualiter tantùm communicant, illi, qui voto, & deſiderio ſine reali ſumptione hoc Sacramentum appetunt, & ex Trident. cit. illi propriè ſic communicare dicuntur, qui in ſtatu gratiæ inveniuntur, & ita ex fide viva deſiderant, quæ per dilectionem operatur; de quo communicandi modo explicat Scotus loc. cit. illud Auguſtini dictum de Conſec. d. 3. *Et quid paras dentem, & ventrem? Crede, & manducaſti*; talis enim ſpiritualiter nutritur. Sacramentaliter tandem, & ſpiritualiter ſimul illi communicant, qui cum debita præparatione, ac diſpoſitione accedentes realiter hoc Sacramentum recipiunt, ac etiam ex opere operato ejus effectum; unde hoc tertio modo, inquit Scot. l. c. recipit Sacramentum bonus fidelis ſine peccato mortali ſecundùm poſſibilitatem ſuam, & quia diligenter conſcientiam examinavit; & talis vere nutritur, & Chriſto cibo ſpirituali unitur, & incorporatur ſecundùm illud Aug. *Crede, & manducabis non me convertens in te, ſed tu converteris in me*, hoc enim intereſt inter cibum corporalem, & ſpiritualem, quòd cibus corporalis convertitur in nutriendum, ſed in nutritione ſpiritualiter cibatus convertitur in cibum. Hoc igitur quæritur; quinam poſſit hoc tertio modo Euchariſtiam ſuſcipere, & conveniunt Doctores ſolos homines viatores ſic Euchariſtiam ſuſcipere poſſe, & ſolos baptizatos, & non alios eſſe propriè hujus Sacramenti capaces, quod conſtat ex illa regula generalis ſuperius tradita, Baptiſmum eſſe januam aliorum Sacramentorum, & cætera Sacramenta, baptiſmo non præmiſſo, prodeſſe non poſſe; tùm etiam ratione ſpeciali de hoc Sacramento, quia non genitus nutriri non poteſt, & ità homo non regeneratus per baptiſmum non eſt hujus ſpiritualis nutrimenti capax. Hoc ſuppoſito breviter examinandæ ſunt aliquæ difficultates hic occurrentes.

64 Primò dubitatur, an infantes, & amentes ſint hujus Sacramenti capaces. Pro parte affirmativa facit, quod in quibuſdam Eccleſiis olim fuit conſuetudo præbendi Euchariſtiam parvulis poſt baptiſmum, cujus rei pro antiquo tempore meminit Dionyſ. cap. 3. Eccleſ. Hierarch. & pro mediis temporibus *Alcuinus* l. de Divinis Officiis. c. de Sabbato Sancto; quam conſuetudinem neque condemnat Conc. Trid. ſeſſ. 21. cap. 4. ubi ait: *Neque damnanda eſt antiquitas, ſi eum morem in quibuſdam locis ſervavit, ut enim Sanctiſſimi illi Patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt, &c.* Communis tamen, & vera ſententia docet omnes baptizatos etiam infantes eſſe quidem capaces, ut cum fructu hoc Sacramentum percipere valeant, non tamen expedire de facto Sacramentum iis præbere. Et quidem quoad primam partem aſſertum conſtat ex Conc. Trid. c. dùm enim conſuetudinem parvulos communicandi non damnat in antiquis Patribus, jam ſcutit Euchariſtiam effectum ſuum poſſe in illis habere, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ut conſtat ex dictis q. præc. art. 2. n. 58. actualis devotio neceſſaria non eſt ad fructum hujus Sacramenti percipiendum, ſed ſufficit ſolus ſtatus gratiæ, qualis in parvulis reperitur; undè ſicut alia Sacramenta, quæ non requirunt eſſentialiter operationem ſuſcipientis, ut non ſolùm Baptiſmus, ſed etiam confirmatio, & ordo valida ſunt, ſi dentur parvulis, ità etiam de Euchariſtia dicendum eſt in propoſito reſpectu ipſorum. Quod autem de facto non expediat tale Sacramentum eis præbere patet ex præſenti uſu, & praxi Eccleſiæ, & rectè quidem antiqua illa conſuetudo communicandi parvulos ſublata eſt ob reverentiam, ac decentiam tanti Sacramenti, & ad evitandum periculum, cum alioquin id non ſit neceſſarium parvulis ad ſalutem, ut ait Trid. l. c. quarè licèt non extet de hoc expreſſa prohibitio, id tamen eſt prohibitum ſaltem per conſuetudinem ab Eccleſia approbatam, & traditam Parochis pro regula in Rubricis Romanis Pauli Quinti. Quod verò ſpectat ad amentes, cum diſtinctione procedendum eſt, vel enim ſemper caruerunt uſu rationis & ſunt perpetuo amentes, & de his diſcurrendum eſt, ſicut de infantibus, quarè ſicut iſtis, neque in articulo mortis licitum eſt Euchariſtiam præbere, ita neque perpetuò amentibus. Amentibus verò, qui prius uſum rationis habuerunt danda eſt Euchariſtia in articulo mortis, ſi prius habuerunt voluntatem eam ſuſcipiendi, quam habuiſſe prudenter creditur, quia habuerunt voluntatem implendi omnia præcepta, inter quæ extat præceptum divinum de accipiendo viatico, quod proindè eis denegandum non eſt, cùm ſint capaces effectus, & fructus hujus Sacramenti, niſi conſtet commiſiſſe aliquod mortale, nec ſit periculum irreverentiæ, ut vomitus, expuitionis, &c. His tandem, qui non omnino amentes ſunt, ſed debilem tantùm habent rationis uſum, non eſt hoc Sacramentum omninò negandum etiam extra articulum mortis, ſed pro ratione diſpoſitionis, & devotionis adminiſtrandum. Ità Suarez, Vaſquez, Averſa, Caſpenſis, Amicus, Abellius, & alii Theologi paſſim cum D. Thoma q. 80. art. 9.

65 Secundo dubitatur, qua ætate pueri ſint hujus Sacramenti capaces, & eis adminiſtrari debeat. Et quidem in c. *Omnis* expreſſum eſt *poſtquam ad uſum rationis pervenerint*, quod quidem D. Anton. Paludanus, Jo: Sancius, Caſtropal. Philippus de Cruce, & probabile reputat Diana p. 3. tr. 6. reſ. 70. intelligunt ſtatim, ac puer uſum rationis attigerit, ſivè ſtatim atque ſit capax peccati mortalis, atque præcepto confeſſionis, quod ibidem ſancitum eſt, incipiat obligari. Alii verò DD. communiter de hoc præcepto tractantes intelligunt, uſque dum puer perfectiorem, & maturiorem judicii uſum aſſequatur; quod planè non poteſt certa menſura pro omnibus definiri, ſed cujuſque pueri indoles eſt conſideranda, quia alii citius, alii tardius perfectionem judicii aſſequuntur, neque tamen requiritur, ut puer pleno, ac perfecto judicio polleat; ſed ſatis eſt, ut aliqualem uſum rationis habere incipiat; quo poſſit actum fidei, & devotum aliquem effectum circa hoc Sacramentum elicere. Undè prudentiſſimè inquit Abell. c. 4. c. de Euchariſtia ſect. 9. graviter aliquando peccare parentes, paſtores, & Confeſſarios, qui ex incuria primam puerorum communionem nimis differant, quos D.

Digitized by Google

Franciſcus Saleſius Epiſcopus Gebennenſis in ipſo rationis crepuſculo ad Chriſtum Dominum volebat in hujus Sacramenti participatione adduci, ut illius gratiis irrorati tamquam novellæ olivarum in circuitu menſæ Domini adoleſcerent, eaque confortante baptiſmalem innocentiam fœlicius, & conſtantius cuſtodirent. Addunt tamen communiter Doctores quando pueri jam rationis uſum adepti incidunt in mortis periculum, etiam communicari poſſe antè eam ætatem, qua iis ſolent hoc Sacramentum concedi, quod exemplis ſuadent, & ratione, ſi enim olim dabatur infantibus ſtatim poſt baptiſmum, & nunc etiam datur amentibus, qui ſolùm anteà rationis uſum habuerunt, ſed poſtea omnis humanæ cognitionis expertes ſunt, iiſque debet ex obligatione à Paſtoribus dari; multò magis pueris dari debebit aliqualiter cognoſcentibus, immo tanta cognitionis luce præditis, quanta ſufficit ad mortale peccatum, & ad confitendum, & dolendum de peccatis ſuis, & qui ſunt verè capaces obligationis, & præcepti. Tùm quia niſi tunc impleatur divinum communionis præceptum, jam non remanet tempus ulterius illud adimplendi, utpotè morte inſtante, quarè tunc non adeſt commoditas differendi, ſicut circà præceptum Eccleſiaſticum annuæ communionis, atque ideò non ſolùm poteſt, ſed ex obligatione debet tunc à Paſtoribus hoc Sacramentum pueris miniſtrari. Ità diſcurrit Averſa qu. 8. de Sacram. Euchar. ſect. 2. cum Suar. Henriq. Laym. Bonac. Diana, Reg. Salas, & aliis.

66 Tertiò dubitatur, an mutis, & ſurdis à nativitate, non ſolùm in articulo mortis, ſed etiam in vita Euchariſtia ſit adminiſtranda. Communis opinio affirmat, & fundamentum eſt, quia muti, & ſurdi à nativitate capaces ſunt Sacramenti pœnitentiæ, ut tenent communiter Doctores; ergò etiam Sacramenti Euchariſtiæ; probatur conſequentia à paritate rationis, quia plura difficiliora, vel ſaltem non minus difficilia quis cognoſcere debet, ut valdè, & fructuosè confiteatur nimirum diſcrimen inter peccatum mortale, & veniale, dolorem de peccatis præteritis ſufficientem ad validitatem confeſſionis, firmum propoſitum illa non reiterandi, & animum ſatisfaciendi, ac alia, quæ non minus difficilia ſunt ad capiendum, quàm illa quæ ad validam Euchariſtiæ ſumptionem reperiuntur. Confirm. quia muti, & ſurdi, ut plurimum adeò perſpicaci pollent ingenio, ut plura difficillima ipſis per ſigna, & nutus ſignificata intelligant & intellecta facilè ſignis manifeſtent, ut ipſa experientia docet; ergò per ſigna quoque, & nutus poteſt eis Euchariſtiæ myſterium explicari, & diſpoſitiones ad dignam eis ſuſceptionem requiſitæ, & poſteà communicari. Denique quamvis muti, & cæci à nativitate ſint capaces Sacramenti pœnitentiæ, adhuc tamen hoc de mutis difficilius eſt, quàm de ſurdis, ut diximus 4. diſp. 5. qu. 16. art. 2. n. 246. & ſeq. quia confeſſio Sacramentalis aliquo ſigno ſenſibili fieri debet; ſignum autem ad confeſſionem aptiſſimum eſt humana vox, quia diſtinctius, & certius ſignificat, quàm alia omnia ſigna ſenſibilia, & eſt inter homines maximè uſitatum, & notum, ideoque in Concil. Florent. in decreto Eugenii materia Sacramenti pœnitentiæ dicitur eſſe oris confeſſio. Et nihilominus hoc non obſtante diximus ibidem cum communi Theologorum ſententia ex Scoto 4. diſt. 17. q. un. in ſolutione principalium mutos eſſe capaces Sacramentalis confeſſionis, & ad illam de jure divino teneri, quia manifeſtatio humanorum conceptuum poteſt fieri non ſolùm voce, & locutione, ſed etiam ſcripto, aliiſvè ſignis, & nutibus, ut conſtat de moribundis, quia non potentes loqui ſigna contritionis, & confeſſionis exhibent; ergo tantò magis id aſſerendum erit de Sacramento Euchariſtiæ, pro cujus ſumptione non ſunt neceſſaria ſigna adeò ſenſibilia, ita etiam Diana t. 5. tr. 6. reſol. 6. & 7. Caſp. tr. 22. diſp. 9. ſect. 5. in fine, & alii paſſim.

67 Quartò dubitatur, an rei ad mortem damnati ſint Euchariſtiæ capaces, ut licitè illis denegari non poſſit. Affirmat communis opinio apud Caſpenſ. loc. cit. damnato ad mortem dandam eſſe Euchariſtiam; etiamſi non ſit jejunus, quia ex una parte is tenetur ex præcepto, cùm ſit in articulo mortis, nec violenta mors tollit ei hanc obligationem; & ex alia Judex non tenetur differre executionem, quando commodè non poteſt, & multò minus, ſi reus ex induſtria jejunium violavit, ut vitam protraheret; Imò ſubdit ibidem coutrà Julium Clarum, Zerolam, & alios Juriſtas non eſſe indecens Euchariſtiam recipere quoq; in ipſo die mortis, ac etiam quamvis pridie antè mortem ſumpta eſſet Euchariſtia à damnato per modum viatici, ſi tamen devotionis cauſa ipſo quoque die mortis iterum communicare vellet, non ſolùm non eſſe impediendum, ſed potius hortandum, ut tolerabilius mortem pateretur, ut etiam Sanchez notat in ſcelect. diſp. 4. nu. 4. Verum quamvis hic ſit communis dicendi modus, & Chriſtianæ pietati valdè conſentaneus, nihilominus ſatis etiã probabiliter addit Abell. ſec. 9. cit. cum Iſamberto Eccleſiam poſſe ſpeciali aliquo decreto, vel ratione alicujus conſuetudinis hujuſmodi reos ad mortem damnatos Sacramentali Euchariſtiæ ſumptione privare, quod præſertim probat ex eo, quod Eccleſia olim in quibuſdam Conciliis, ac nominatim in conſilio Illiberitano quoſdam peccatores publicos, licèt pœnitentes, & Sacramentaliter abſolutos, ſacra viatici ſumptione etiam in articulo mortis privavit; ergo idem etiam nunc in ſimilibus caſibus facere poterit ad hororem quorundam criminum altius animis imprimendum; cùm in diſpenſatione Sacramentorum ſalva illorum ſubſtantia plenariam à Chriſto Domino poteſtatem acceperit. Ità diſcurrit Abellius loc. cit.

68 Quinto tandem dubitatur, an Laici teneantur communicare ſub utraque ſpecie. Affirmant Hæretici multis Scripturæ, & Patrum auctoritatibus moti, præſertim verbis illis Jo. 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem non habebitis vitam in vobis*, ubi Chriſtus eodem modo neceſſitatem communicandi, ſub utraq; ſpecie promulgat, quo Baptiſmi neceſſitatem promulgaverat Jo. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non poteſt introire in Regnum Dei*, cùm igitur particula *Niſi* neceſſitatem indicet, æqualis erit neceſſitas in utraque ſpecie communicandi. Oppoſitum docent Catholici omnes juxtà definitionem Concil. Trid. ſeſſ. 21. cap. 1. 2. & 3. ubi ait Laicos, & Clericos non conficientes nullo præcepto divino ad Euchariſtiæ Sacramentum ſub utraque ſpecie ſumendum obligari, neque ullo pacto ſalva fide dubitari poſſe, quin illis alterius ſpeciei communio ad ſalutem ſufficiat; quia fatendum eſt etiam ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum ſumi, ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem illos defraudari, qui unam ſolùm ſpeciem accipiunt, ut dictum eſt q. præc. art. 1. n. 51. & hoc etiam habetur in Concil. Conſtant. in quo primum uſus Calicis videtur fuiſſe prohibitus, ut innuit Trid. loc. cit. dùm ait in Eccleſia progreſſu temporis gravibus, & juſtis cauſis mutatam fuiſſe illam conſuetudinem communicandi ſub utraque ſpecie, & certè ut Abellius advertit loc. c. in Scripturis etiam Act. 2. 20. & 27. ſit mentio ſolius fractionis panis, in cujus communicatione fideles dicuntur fuiſſe perſeverantes illis verbis: *Erant autem perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis*, & idipſum Jo. 6. Chriſtus ipſe expreſſit, *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, & olim in Eccleſia Sacramentum hoc ſub ſola ſpecie panis ad communionem infirmorum aſſervatum ipſiſq; infirmis miniſtratum fuiſſe conſtat ex Conc. Nic. can. 12. & 14. & ex Euſeb. lib. 6. Hiſt. Eccleſ. c. 35. & etiam ex S. Gregor. Nazianz. in oratione de Gorgonia ſorore; ex quibus clariſſimè conſtat, quantum à veritate alienum ſit, quod Hæretici dicunt, fideles omnes, & ſingulos ad communionem ſub utraque ſpecie ſumendam ex divino præcepto obligari; & in antiqua Eccléſia fuiſſe quoque in uſu communionem in unica ſpecie. Nec unquam in Eccleſia Catholica uſitata fuit communio, ſub utraque ſpecie prætextu neceſſitatis, & obligationis, ſed ſolùm cauſa devotionis, quæ poſteà aucto fidelium numero, & imminuto miniſtrorum ſtudio, merito in hanc reverentiam, & cautelam commutata eſt, ut in ſola panis ſpecie communio præbeatur, ad evitandum præſertim periculum ut aliquid ſanguinis effundatur, quod quidem magis cavendum eſt, quàm aliquid panis in terra decidat, quia gutta ſanguinis colligi non poteſt.

69 Nec obſtant verba illa Joan. *Niſi manducaveritis*, &c. ſenſus enim eorum non eſt, quòd neceſſaria ſit communio ſub utraq; ſpecie conjunctivè, ad quod demonſtrandum Conc. Trid. loc. c. refert verba ex eodem Evangelii textu jam adducta *Panis quem ego dabo*, &c. in quibus ſola panis ſpecies nominatur; & ad illa verba explicanda plures expoſitiones à Doctoribus adduci ſolent, frequentior autem, & probabilior eſt particulam illam *Et* non ſumi collectivè, ſivè copulativè, ſed disjunctivè, nam etiam Dialectici tradunt aliquando particulam *Et* ſignificare disjunctivè, ut ſenſus ſit, Niſi manducaveritis carnem filii hominis, vel biberitis ejus ſanguinem, &c. Et hic modus ſumendi particulam *Et* pro *Vel* frequentiſſimus eſt in ſacra Scriptura, ut notat etiam Gavatius ex noſtris diſp. 10. qu. 3, ca. 3. nam Levitici 20. dicitur, *Qui maledixerit Patri; & Matri, ſanguis ejus ſit ſuper eum*, hoc eſt qui maledixerit Patri, vel Matri, alioquin non dixiſſet, ſanguis ejus, ſed ſanguis eorum, & Exodi c. 2. 1. *Filium quoque, & filiam ſi cornu percuſſerit, ſimili ſententiæ ſubjacebit, ſi ſervum, ancillamq; invaſerit triginta Siclos argenti Domino dabit*, ac ſi dixiſſet, filium quoque, vel filiam; ſimiliter ſi ſervum, vel ancillam, & alia exempla ſimilia habentur quoque in teſtamento novo, ut Act. 3. *Argentum, & aurum non eſt mihi*, ideſt, argentum, aut aurum; & hanc expoſitionem indicat Trident. loc. cit. dùm ait ex illis verbis non rectè colligi communionem ſub utraque ſpecie, nam qui dixit, Niſi manducaveritis, &c. dixit quoque, Qui manducaverit ex hoc pane vivet in æternum; & dixit etiam, Panis quem ego dabo caro mea eſt pro mundi vita.

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

Quis ſit legitimus hujus Sacramenti Miniſter.

70 PRimò dicendum eſt, ſolum novæ legis Sacerdotem, ut miniſtrum legitimum Euchariſtiam conficere poſſe, & ut Miniſtrum ordinarium diſpenſare. Ità Theologi omnes cum D. Thoma q.82. art.3. & Scoto d.13.q.2.& quoad primam partem conſtat ex ipſis Chriſti verbis Luc. 22. & Matt.26. *Hoc facite*, &c. quibus ſolis Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus hanc Euchariſtiæ conficiendæ poteſtatem conceſſit; conſtat etiam ex Conc. Lateran. ſub Innocentio III. c.*Firmiter*, in quo ſtatuitur *Neminem niſi Sacerdotem ritè ſecundum claves Eccleſiæ ordinatum Sacramentum hoc poſſe conficere*, quod etiam expreſsè definitum eſt in Concil. Trid. ſeſſ.2. c. 1. & SS. Patres unanimiter docent. Quoad ſecundum etiam conſtat ex verbis Apoſtoli ad Corint. 4. *Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*, & ex verbis, quæ Eccleſia recitat in hymno Corporis Chriſti *Sic ſacrificium iſtud inſtituit, cujus officium committi voluit ſolis Presbyteris, quibus ſic congruit ut ſumant, & dent cæteris*, undè in cap. *Pervenit* de Conſec. d.2. reprehenduntur quidam Sacerdotes; qui Laicis Euchariſtiam dabant ad infirmos deferendam. Hoc etiam definitum fuit in Concil. Nicæno 1. c. 16. ubi dicitur *Miniſtrare hoc Sacramentum proprium eſt Presbyteri & non Diaconi*, & poſteà in Trid. ſeſſ.13. c.8. ubi dicitur *Hunc ſemper in Eccleſia morem fuiſſe, ut Laici à Sacerdotibus communionem acciperent*. Denique id probat Sco. l. c. ratione ex congruitate deducta, ſicut enim ab anima mediante corde illius virtutes ad cætera membra derivantur, & in corde eſt principalis ſedes vitæ ex Ariſt. l. de hiſt. anim. c. 16. & ſicut in qualibet politia actus principales ad eam pertinentes alicui perſonæ in illa præcipuæ competunt; ità congruum eſt actum iſtum diſpenſandi Euchariſtiam apud illum reſidere, qui in Eccleſiaſtica Hierarchia principalis eſt, qualis eſt Sacerdos. Notanter autem dicitur ſolum Sacerdotem eſſe ordinarium diſpenſationis, & adminiſtrationis hujus Sacramenti Miniſtrum, quia ut teſtantur S. Ambroſius l. 1. off. c.41. & S. Juſtin. Apolog.2. in fine, primis Eccleſiæ temporibus ob Sacerdotum penuriam extraordinariè hæc Euchariſtiæ diſpenſatio Diaconis etiam commiſſa fuit, & delegata, quod tamen tempore conſequenti ad ſolam cauſam neceſſitatis redactum fuit, ut declaratur in Conc. Carthag.4. can. 38. Undè dicunt etiam DD. communiter, nunc quoque ex commiſſione Sacerdotis, & cauſa neceſſitatis poſſe Diaconum hoc Sacramentum diſpenſare, ut ſi infirmus in mortis articulo viaticum poſtularet, nec adeſſet Sacerdos, poſſet Diaconus illi adminiſtrare, quia id ei convenit jure communi, ut conſtat ex Concilio Nicæno can.14.

71 Secundo eſt difficultas, an ex commiſſione, ſeu neceſſitate poſſet etiam Clericus minor Diacono, aut purus Laicus hoc Sacramentum infirmo miniſtrare, aut ſibimet ſumere in mortis articulo. Affirmant plures, quia priſcis temporib. Euchariſtia dabatur in manus proprias Laicorum, ut ſe communicarent, & interdum per Laicos ad infirmos mittebatur, ut narrat Euſeb. l. 6. Hiſtor. c. 36. undè nulli dubium eſt tunc licuiſſe; Sed etiam poſt rigoroſam prohibitionem, quæ habetur in c. cit. *Pervenit*, & non multis antè annis narratur etiam ac laudatur, Mariam Scotiæ Reginam in Anglia detentam, inſtante ſibi ob fidem Catholicam morte, per ſe ſumpſiſſe Sacram Euchariſtiam quam ad hunc finem a Catholico Sacerdote receptam ſecum aſſervabat; quarè id etiam his temporibus in caſu præciſæ neceſſitatis concludunt licitum eſſe; ità Suar. Valentia, Layman, Filliuc. Reginald. Diana, Lezana, Caſtropal. Gavat. ex noſtris, & plures alii, qui etiam rationem reddunt, quia jure ſolum humano prohibitum eſt Laico attingere Euchariſtiam ex c. cit. *Pervenit*; jus autem humanum non videtur in tali eventu obligare, ſed potius videtur cedere graviori præcepto Divino, quo fideles tenentur in articulo mortis communicare. Negant plures alii, quorum præcipuum fundamentum eſt prohibitio relata in c. cit. *Pervenit*, quod decretum confirmat Conc.Trid. ſeſſ.13. c.8.ubi ait in *Sacramentali ſumptione ſemper in Eccleſia Dei mos fuit ut Laici à Sacerdotibus communionem acciperent, qui mos tamquam ex traditione Apoſtolica deſcendens jure, ac meritò retineri debet*, quę conſuetudo fundatur tùm in reverentia ipſa Sacramenti, ob cujus dignitatem decet, ut non niſi à Sacerdote, & in ſolo neceſſitatis caſu tantùm à Diacono adminiſtretur. Tùm quia cùm hoc Sacramentum non ſit ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medii, ſed tantùm utile, non obligat niſi cum debitis circumſtantiis ad ipſius debitam reverentiam requiſitis, quæ privatæ perſonæ utilitati prævalere debet; undè in pluribus locis, etiam ubi ſunt pauci Sacerdotes, & Diaconi non ſufficientes ad communicandos moribundos omnes, multi permittuntur mori abſque viatico; quod tamen non contingeret, niſi exiſtimaretur Eccleſia ob reverentiam Sacramenti interdicere, quòd nemo, niſi Sacerdos, aut Diaconus Euchariſtiam miniſtret, etiam in caſu neceſſitatis, quia non eſt Sacramentum neceſſarium neceſſitate medii. Et ad id, quod refertur de Regina Scotiæ, dicunt illam habuiſſe privilegium ad hoc faciendum à Summo Pontifice, & prætereà ſine privilegio illud facere potuiſſe ad vitandam irreverentiam, quæ ab Hæreticis Sacramento inferri potuiſſet, quo caſu quicumque etiam non jejunus Euchariſtiam ſumere poteſt, aut miniſtrare; potuit etiam id facere ex ſententia ſui Confeſſarii, aut alterius Viri docti, qui fuiſſet opinionis oppoſitæ. Ità Alenſis, D. Thom. Henriquez Bonacin. Caſpenſ. Amic. Pontius, Aſteſanus noſter, & plures alii, quæ opinio ſicut eſt communior, ità etiam probabilior, utpotè conſuetudini Eccleſiæ conformior.

72 Tertiò, quoniam hoc Sacramentum ad legitimam ſui adminiſtrationem duplicem requirit poteſtatem Ordinis, ſcilicet, & juriſdictionis, ut communiter docent Doctores, ulterius addendum eſt, nullum Sacerdotem poſſe licitè alteri Euchariſtiam adminiſtrare, niſi ſit ejus proprius Paſtor, vel ex proprii Paſtoris commiſſione, ſeu licentia expreſſa, vel rationabiliter præſumpta id faciat; pro cujus declaratione ſciendum eſt ex communi etiam Doctorum conſenſu duplicem eſſe juriſdictionem ordinariam, ſcilicet, & delegatam, ordinaria reſidet in Superioribus, quorum officio annexa eſt, ut in Summo Pontifice pro univerſa Eccleſia, in Epiſcopo pro ſua Diœceſi, in Parocho, pro ſua parochia, in Generali Religionis pro tota ſua Religione, & ſic de aliis Superioribus ordinatis. Delegata eſt, quæ communicatur à Superiore, vel ad tempus huic, & illi perſonæ; vel ſtabiliter per privilegia tori Religioni, aut communitati; loquendo igitur de juriſdictione ordinaria proprius hujus Sacramenti diſpenſator eſt Sacerdos, qui paſtor eſt ovium, ad Paſtorem namque pertinet proprias oves paſcere, & nutrimentum præbere; cæteris verò convenit ex commiſſione, vel privilegio, quæ commiſſio exhiberi poteſt, vel per expreſſam voluntatem, vel per ratihabitionem, ſeu rationabilem præſumptionem; licèt enim diſpenſatio Euchariſtiæ ſit propria Paſtoris, & ejus qui habet juriſdictionem; ipſa tamen actualis diſtributio non eſt actus juriſdictionis & ob id ad eam non requiritur approbatio Epiſcopi, nec neceſſaria eſt expreſſa voluntas, vel ratihabitio, ſed ſufficit rationabilis præſumptio, quæ non ſufficit ad miniſtrationem Sacramenti pœnitentiæ ut ſuo loco dicemus. Ex privilegio autem jam à Sede Apoſtolica conceſſum eſt omnibus Ordinibus, vel ſaltem ex communicatione privilegiorum, ut toto anno, excepto feſto Paſchæ Reſurrectionis, poſſint omnibus fidelibus in ſuis Eccleſiis Euchariſtiam miniſtrare. Ità Suarez Vaſquez, Coninchius, Caſpenſis, Amicus, Averſa, Lugus, Caſtropal. Gavatius diſp.3. cit.q.2. ubi fuſe de hac retractat, & alii paſſim, qui etiam addunt poſſe dare Viaticum in caſu neceſſitatis, quando Parochus expectari non poteſt, vel ejus conſenſus haberi, nam in tali caſu poteſt benè præſumi conſenſus Parochi; ſed talis præſumptio conſenſus ipſius non ſufficit, ut detur communio Paſchalis, quia facilè illa communio differri poteſt, donec conſenſus expreſſus illius habeatur.

73 Quartò quæritur, quænam diſpoſitio requiratur in Sacerdote Euchariſtiæ Sacramentum adminiſtrante; & quidam in conficiente hoc Sacramentum ſtatum gratiæ requiri, ut licitè illud conficiat, fatentur omnes, quamvis enim in ſtatu peccati adhuc validè conficeret; grave tamen ſacrilegium committeret, faceret enim contrà reverentiam huic Sacramento debitam ex eadem ſpecie Religionis, qua præſcribitur hoc Sacramentum digne tractari, tam in conſecratione, quàm in oblatione. Difficultas tamen eſt, an etiam ad diſpenſandum aliis hoc Sacramentum requiratur ſtatus gratiæ, ut licitè diſpenſet. Affirmant plures requiri, quorum ratio eſt, quia Sacerdos eſt miniſter deputatus ex officio ad hoc munus, & conſecratus cum ſpeciali gratia; qui autem ex officio deputatus eſt ad miniſtranda Sacramenta, debet eſſe in gratia, alioquin graviter peccat indignè tractando Sacramenta, in peccato mortali. Ità Suarez, Valentia, Coninchius, Bonacina, Reginald. Villalobos, Filliucius, & alii, citantur etiam pro hac ſententia D.Thom. Riccardus, & alii antiquiores, qui tamen re vera loquuntur ſolùm de Sacerdote celebrante, & Euchariſtiam conficiente, non autem diſpenſante, de quo præſens quæſtio. Negant alii dicentes, Sacerdotem in peccato mortali exiſtentem non peccare mortaliter, ſed venialiter tantùm diſpenſando aliis hoc Sacramentum, & hæc ſententia eſt ſatis probabilis, poteſtque commodè defendi, ut ait Averſa q. 10. cit. de Miniſtro Euchariſtiæ ſect. 5. quia in hoc miniſterio Sacerdos non conficit Sacramentum, ſed ſolùm applicat, quare ſe habet, veluti in rebus naturalibus cauſa per accidens applicans activa paſſivis; & non eſt ita per ſe, ac indirectè inſtrumentum Dei ad ſanctificandum hominem,

ſicut quando actu conficit Sacramentum conſiſtens in fieri non videtur ergo tam graviter obligari, eſſe in ſtatu gratiæ, ut alioqui in hoc miniſterio mortaliter peccet, ſed tamen ob reverentiam tanto Sacramento debitam; ſaltem venialiter peccabit, dummodò id contingat ſine ſcandalo ſuſcipientium. Ità diſcurrit Averſa loc. cit. pro qua ſententia citantur ab ipſo Silvius, Nugnus, Cabrera, Kelliſonus, Vaſq; Lugus, uterq; Ledeſm. Joan. de Cruce, Barboſa, Diana, & alii.

74 Quintò præterà debet cavere Sacerdos, ne hoc Sacramentum miniſtret cenſura aliqua irretitus, etiamſi alioqui ſe repoſuiſſet in ſtatu gratiæ, aliter non ſolùm mortaliter peccaret, ſed etiam irregularitatem incurreret, utpotè cum tali impedimento actum Ordinis exercens, ut ſupra dictum eſt diſp. 13. de cenſuris qu. 2. art. 2. quod tamen intelligendum eſt excepto caſu extremæ neceſſitatis ad communicandum infirmum. Dubium tamen eſt, an poſſit fidelis in caſu neceſſitatis Euchariſtiam accipere ab excommunicato, degradato, ſchiſmatico, hæretico, & dubium non eſt de excommunicato ab Eccleſia tolerato, à quo etiam extrà caſum neceſſitatis Euchariſtiam accipere poſſumus, quando commodè alium habere nequimus; ſed tantùm de excommunicato non tolerato, qualis eſt nominatim excommunicatus, & notorius Clerici percuſſor, cùm quibus tantum in ſacris communicare prohibemur juxtà decretum Concil. Conſtant. Negant plures ex antiquis, pro qua ſententia citari ſolent D. Thom. D. Bonav. Durandus, Paludanus, Palatins, & alii Scholaſtici 4. d. 13. quorum fundamentum eſt prohibitio ipſa Eccleſiæ, quæ prohibet nos cum hujuſmodi hominibus in ſacris communicare, ut dictum eſt diſp. cit. à quibus non niſi Sacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria in articulo mortis ex eadem Eccleſiæ conceſſione ſuſcipere poſſumus. De Baptiſmo habetur 24. qu. 1. can. *Si quem*, qui deſumptus eſt ex D. Auguſt. lib. 1. de Baptiſmo contrà Donatiſtas cap. 2. De pœnitentia verò habetur cap. *Quod in te*, de pænitentiis, & remiſſionibus, docetque Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. ubi definit in articulo mortis quoſcumque Sacerdotes abſolvere poſſe quoſcumque Pœnitentes à quibuſcumque peccatis; de communione verò, reliquiſque Sacramentis nulla fit mentio. Affirmant plures ex Recentioribus, ut Soto, Suarez, Vaſq. Amicus, & alii, quæ ſententia probabilior videtur, & conformior jam dictis diſp. 13. cit. qu. 2. art. 2. quorum fundamentum eſt, quoniam eadem jura, quæ in articulo mortis concedunt Sacramentum pœnitentiæ ab omnibus Sacerdotibus ſuſcipiendum, concedunt etiam viaticum, ut conſtat ex cap. citato *Quod in te* ubi Pontifex expreſſis verbis declarat, quod eodem verbo, quo pœnitentiam concedit morientibus, concedit quoque viaticum.

Confirmatur ratione, quoniam hoc Sacramentum jure divino obligat in articulo mortis, ſed Eccleſia prohibere non poteſt, ne hoc jus in eo articulo ſervetur, niſi ſolum in caſu irreverentiæ; nulla autem eſt irreverentia hoc Sacramentum in mortis articulo ſuſcipere à nominatim excommunicato, degradato Schiſmatico, Hæretico, alioquin ſequeretur, neque nos poſſe in articulo mortis Sacramentum Pœnitentiæ à tali Sacerdote recipere, cùm eodem modo ſit contrà reverentiam Sacramenti pœnitentiæ, ut illud à talibus Miniſtris impendatur. Tandem quia eo ipſo, quod Eccleſia in tali caſu facultatem concedit moribundis ab hujuſmodi Miniſtris Sacramenta petendi, hoc ipſo concedit illis quoque poteſtatem ea ipſa Sacramenta in talli caſu licitè miniſtrandi, petere enim, & miniſtrare ſunt correlativa, unde non poteſt in tali caſu eſſe licita petitio, quin ſimul licita ſit adminiſtratio Sacramenti, & ideò nulla à petente committitur irreverentia à talibus Miniſtris in articulo mortis Sacramenta ſuſcipiendo.

75 Ex qua doctrina facilè occurritur fundamento prioris ſententiæ, illa enim Eccleſiæ prohibitio non ſe extendit ad fideles in articulo mortis conſtitutos, in quo ſicut licitum eſt ab hujuſmodi miniſtris accipere Sacramentum Baptiſmi, ut etiam Scot. docet 4. d. 5. q. 1. & pœnitentiæ, ità & Euchariſtiæ, ut jam oſtenſum eſt. In hac tamen difficultate mihi valdè probatur, quod ait Amicus diſp. 31. de Miniſtro Euchariſtiam diſpenſante ſect. 2. in fine, cum pluribus aliis, quod quia vix in praxi fieri poteſt, ut ab hujuſmodi Miniſtris hoc Sacramentum ſine ſcandalo aliorum adminiſtretur, aut periculo ſalutis ipſius ſuſcipientis, ne in eorum errores, & hæreſes, quas plerumque ſolent hæretici, & Schiſmatici in Sacramentorum adminiſtratione admiſcere, conſentiat; conſultius eſt in eo articulo mortis à communione abſtinere, quàm ab hujuſmodi Miniſtris illam accipere cum tanto periculo, præſertim cùm hoc Sacramentum non ſit ad ſalutem neceſſarium neceſſitate medii; Quod confirmari poteſt exemplo Hermenigildi filii Leovigildi Regis Viſigothorum, qui potius elegit à parentibus occidi, quàm ab Epiſcopo Ariano Euchariſtiam accipere ipſa die Paſchatis, propter quod factum mirificè laudatur à D. Gregor. lib. 3. Dialog. cap. 31. & refertur 24. qu. 1. can. *Capit* quia nimirum optime, & laudabiliter communionem ab Hæretico oblatam renuit, ne videretur cum illo in hæreſim conſentire, & ad evitandum periculum, ne ab eo in errorem induceretur, ad hunc enim finem à parente ad eum miſſus fuerat, ut illum in ſuum traheret errorem, ut innuit D. Greg. loc. cit.

76 Poſtremò examinandum eſt, quomodo ſe debeat gerere Miniſter cum peccatore Euchariſtiam poſcente, nùm, ſcilicet, peccatori Euchariſtiam petenti poſſit Miniſter abſque peccato diſpenſare, aut potius illam denegare debeat; notanter autem additur *Euchariſtiam poſcenti*, quia certum eſt Miniſtrum non poſſe illi, quem ſcit eſſe in peccato, ultrò Euchariſtiam offerre licitè, & abſque peccato. In ſolutione iſtius difficultatis procedendum eſt juxtà regulas generales traditas diſp. de Sacramentis in genere circà Sacramentorum adminiſtrationem diſtinguendo de peccatoribus publicis, vel occultis, & de adminiſtratione publica vel ſecreta. Si igitur peccator ſit occultus, & publicè Euchariſtiam petat, omninò Sacerdos debet illam dare, ut docent Alenſ. quæſt. 11. memb. 2. art. 3. D.Thom. qu. 80. art. 6. D.Bonav. diſp. 9. qu. ult. & alii Theologi paſſim, quia peccator occultus habet jus in facie Eccleſiæ Euchariſtiam petendi, quo jure privari non poteſt, niſi aliqua cauſa manifeſta, undè ſi Sacerdos illam denegaret, peccatum ejus proderet, atque ideò peccaret; quamvis enim quoad forum interius, & coram Deo nullum habeat jus ad petendum Euchariſtiam, habet tamen quoad forum exterius, & in facie Eccleſiæ, quo jure privari non debet, aut repelli, niſi in facie Eccleſiæ ſit ſufficienter convictus. Si verò peccator ſit publicus, & notorius, nullo modo Euchariſtia eſt conferenda, niſi de emendatione conſtet, ut docent præfati Doctores, quia peccator notorius, & publicus, cùm ſit in ſtatu notoriè indigno, & abſque debita diſpoſitione, non habet jus in eo ſtatu Euchariſtiam petendi, atque ideò eſt illi omninò deneganda, quocumque modo illam petat. Tandem ſi peccator ſit occultus, & Euchariſtiam ſecretò petat, adhuc eſt Euchariſtia deneganda, quia peccator ille nullum jus habet petendi Euchariſtiam, & nullum adeſt periculum illius peccatum prodendi, quia ſecretò petit; hoc autem intelligendum eſt, dummodò per Sacramentalem confeſſionem peccatum illius Miniſtro non innotuerit, tunc enim quamvis nullum eſſet infamiæ periculum, eſſet illi nihilominus omninò Euchariſtia adminiſtranda, quia Confeſſarius ex ſigillo tenetur non ſolùm aliis, ſed nec ipſi pœnitenti abſque illius licentia, peccata in confeſſione detecta, obiicere, & exprobare, hoc autem faceret ſaltem implicitè ſi ſumpta occaſione confeſſionis Euchariſtiam petitam pœnitenti denegaret, de quo plura alia videri poſſunt apud Gavatium diſput. 13. cit. q. 3. quæ in fine hujus Diſputationis de Sacroſancto Miſſæ Sacrificio tractari ſolent, quam materiam ad ſequent. Diſput. de Sacramento Ordinis remittimus agendo de Ordine Sacerdotii, ut fecimus in 4. ſent. libro.

Digitized by Google

DISPUTATIO XIX.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

1 POST diſputationem de Sacramento Euchariſtiæ aliam aggredimur de Sacramento Ordinis utpotè quæ cum illa neceſſariam habet connexionem, ſiquidem Ordo, ſeu ordinatio, ut inquit Scotus 4. d.24. q.un. ar.3. eſt inſtitutio alicujus in gradu Eccleſiæ præeminente, cui convenit aliquod miniſterium circà Euchariſtiam exhibendum, & ſeptem gradus, quibus conſtat Ordinis Sacramentum, appellantur gradus per ſimilitudinē, quia per eos, quaſi gradus aſcenditur ad Presbyteratus dignitatem, virtute cujus homo conſtituitur legitimus Euchariſtiæ miniſter, tam quoad confectionem, quàm quoad diſpenſationē, ut dictum eſt diſp. præc. Et quoniam plura quoq; de hoc Sacramento diximus l.4. ſent. diſp.4. ad ſpeculationem præſertim ſpectantia, breviter hanc diſputationem expediemus ex dictis ibidem, addendo alia ad moralem doctrinam attinentia ibi omiſſa.

QUÆSTIO PRIMA.

De eſſentia, & exiſtentia Sacramenti Ordinis.

2 NOmen Ordinis, quod ex ſe latiſſimam habet ſignificationem, ut obſervat Scotus loc. cit. magis in rigore accipitur pro gradu eminenti in politia, vel Communitate aliqua, & Republica, ſic enim dicitur Ordo Senatorius, ordo equeſtris, & ſimiles, & hinc ab Eccleſia uſurpatum eſt ad ſignificandum certum ſtatum, & gradum perſonarum, qui dicitur Ordo Clericalis, nempe Miniſtrorum, qui ad res divinas, & ſacras ſunt deputati, ut docet etiam Catechiſmus Romanus p. 2. c. 7. Tùm etiam ad ſignificandum ritum illum ſacrum, quo quiſque Miniſtrorum illorum ſolemni religione conſecratur, ac divino cultui, ſacriſque Altaribus deputatur, & in hoc ſenſu ſumitur in præſenti.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Ordo, & an ſit Sacramentum, & quotuplex.

3 QUamvis ſit aliqua Doctorum varietas in aſſignanda Ordinis definitione, quæ potiùs eſt de nomine, quàm de re, ut diximus, diſp.4. cit. qu.1. ab initio, clarior tamen, & exactior eſt, quam tradit Doctor loc. cit. quòd Ordo, ſeu ordinatio eſt inſtitutio alicujus in gradu Eccleſiæ præeminenti, cui convenit aliquod miniſterium circà Euchariſtiam exhibendum facta à Miniſtro idoneo, certa verba proferente, & ſimul cum intentione debita miniſterium gradus illius aliquo ſigno viſibili repræſentans ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans gratiam præeminentem, qua ordinatus dignè aliquod miniſterium exequatur. Ita Doctor loc. cit. ubi ait ex hac communi Ordinis definitione proportionaliter deduci poſſe rationes ſpeciales Ordinis cujuslibet; & notanter ibi dicitur præcipuè circà Euchariſtiam, quia actus Ordinum verſantur ſolum circà illam ut infra dicetur, vel ſaltem actus principaliores eorum; dicitur autem à *Miniſtro idoneo*, ſcilicet, ab Epiſcopo quantum ad ſacros Ordines, nam quantùm ad alios non ſacros aliqui non Epiſcopi poſſunt eſſe Miniſtri; dicitur tandem *proferente verba certa*, quantùm ad formam, vel formas ordinationum, quæ ſunt diverſæ in diverſis Ordinibus, ut patet in libris Epiſcoporum. Quæritur ergo in præſenti, an Ordo ſic ſumptus ſit Sacramentum, quæ quidem quæſtio dupliciter intelligi poteſt; Primò in genere, an, ſcilicet, in Eccleſia Dei ſit Sacramentum Ordinis, ſecundò in particulari, an quilibet Ordinum Eccleſiaſticorum, qui communiter ſeptem enumerantur, ſit Sacramentum, pro cujus reſolutione.

4 Primò dicendum eſt, Ordinem eſſe Sacramentum novæ legis à Chriſto Domino inſtitutum. Ità ſtatuimus loc. cit. tamquam dogma fidei contrà Hæreticos quoſdam, & ſatis apertè ex ipſa Scriptura deducitur, nam in Evangelio Chriſtus ordinavit ſuos Apoſtolos, in Sacerdotes, & Epiſcopos, quando in noctæ Cœnæ dixit illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, & quando poſt Reſurrectionem eis dixit: *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, Joann.20. Deindè Apoſtoli ipſi ordinaverunt ſeptem illos viros Actorum 6. *Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum, & orantes impoſuerunt eis manus.* Ordinaverunt Paulum, & Barnabam Act.10. *Tunc jejunātes, & orantes, imponenteſque eis manus dimiſerunt illos*, item colligitur ex verbis Apoſt.2. ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*, ubi loquitur de ſacra ordinatione ipſius Timothei, ex quibus locis deducitur in ſacra ordinatione aliquem ritum ſenſibilem intervenire, & collationem gratiæ per hunc ritum, undè ſequitur veram rationem Sacramenti in ordinatione reperiri; & quòd ordinatio Miniſtrorum Eccleſiæ ſit à Deo inſtituta, & mandata non ſolùm demonſtratur ex Patribus, Pontificibus, & Conciliis, ut referunt Bellarminus, Vaſquez, Becanus, Averſa & alii, ſed apertè etiam colligitur ex Act.cap.13. *Segregate mihi Paulum, & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos*, & c.20. *In quo vos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, & ad Epheſ.14. *Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios autem Paſtores, & Doctores*. Et hoc tandem ſuadet ratio ex congruitate deducta, ut dicebamus l. c. nam extat in Eccleſia exercitium ſacrarum functionum, & præſertim conficiendi ſacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum, & Sacrificium, item abſolvendi à peccatis, & ſimiles; & quia non expediebat, neque decens erat, ut omnibus promiſcuè, & abſque diſcrimine hoc miniſterium competeret, & poteſtas; opus planè fuit, ut ipſe Chriſtus legitimam hanc poteſtatem in Eccleſia ad hæc facienda reliquiſſet, & ritum aliquem viſibilem; ſeu ſenſibile ſignum inſtitueret, quo talis poteſtas, & gradus certis quibuſdam perſonis à legitimo Miniſtro communicaretur, & hic ritus, & hoc ſignum eſt Sacramentum Ordinis, de quo loquimur.

5 Secundò dicendum eſt ſeptem eſſe Ordines propriè dictos, ſcilicet, Oſtiariatum, Lectoratum, Exorciſtatum, Acolithatum, Subdiaconatum, Diaconatum, & Presbyteratum; primam verò Clericalem Tonſuram non eſſe Ordinem propriè dictum ſed eſſe puram Eccleſiæ inſtitutionem, & eſſe diſpoſitionem, ac præparationem ad præfatos Ordines, quorum tres poſteriores dicuntur majores, quatuor verò priores dicuntur minores. Hoc aſſertum conſtat ex diverſis Conciliis ſeptem illos Ordines enumerantibus, ut ex Conc. Roman. ſub S. Sylveſtro c.4. Carthag. 4. c.2. Florent. in decret. Eugenii, & nuper ex Trident. ſeſſ. 23. cap.2. ubi hos ſeptem Ordines Eccleſiæ enumerat quoſdam majores, & quoſdam minores, per quos veluti per gradus ad Sacerdotium aſcendimus; & ita etiam diſcurrit Scotus 4. d. 24. cit. art.2. lit. D. ubi inquit, quòd communiter ſeptem Ordines ponuntur tres majores, & ſacri, & quatuor minores, & non ſacri, quorum ſufficientia ſic aſſignatur; quia Ordo eſt poteſtas, & gradus præeminens ad actum Sacramentalem, præcipuè circà Euchariſtiam, aut igitur directè, & immediatè, aut indirectè, & mediatè. Primo modo deducuntur tres Ordines ſacri, qui dicuntur majores, & ſecundo modo quatuor non ſacri, qui dicuntur minores; primum ſit tripliciter, aut Euchariſtiam conficiendo, & ſic eſt Ordo Sacerdotii, aut diſpenſando, & tractando eam in vaſis, & ſic eſt Ordo Diaconatus, undè patet quod legere Evangelium non eſt principalis actus Diaconi, ſed ſecundarius, aut ſubminiſtrando materiam Euchariſtiæ, & ſic eſt Subdiaconatus, cujus etiam legere Epiſtolam, eſt actus minus principalis, & ſecundarius; alii autem quatuor Ordines minores accipiuntur reſpectu actuum remotè ſe habentium ad Euchariſtiam, ut Doctor ibidem explicat. Quod verò ſpectat ad Clericalem Tonſuram, quamvis Canoniſtæ quidam aliis Ordinibus annumerandam eſſe arbitrentur; communis tamen, & vera Theologorum ſententia eſt, ut diximus q. 1. cit. art. 1. non eſſe ordinem, ſed ſolummodò cæremoniam Eccleſiaſticam, quæ præparat, & diſponit ad Ordines ſuſcipiendos, ut D. Thom. D. Bonav. Scot. & alii Theologi 4. d. 24. communiter docent, & clarè conſtat ex Concilio Trid. ſeſſ.23. c. 2. ubi numerantur, & nominantur ſinguli Ordines; nec tamen inter primam ponit Tonſuram, ſed diſtinctè, & ſeparatim eam commemorat, tamquam quid prævium ad omnes Ordines cùm dicit: *Ut qui jam Clericali Tonſura inſigniti eſſent, per minores, & majores Ordines ad Sacerdotium aſcenderent*, quibus verbis expreſsè primam Tonſuram à numero etiam ordinum Minorum excludit, & clarius adhuc in Catechiſ. Rom. loc. cit. dicitur, Tonſuram eſſe tantummodò præparationem quamdam ad Ordines ſuſcipiendos ſicut Exorciſmus eſt præparatio ad Baptiſmum, & ſponſalia ad Matrimonium.

Digitized by Google

6 Tertiò dicendum eſt, non tantùm Ordinem in genere, ſed etiam in particulari unumquemque Ordinem Eccleſiaſticorum eſſe Sacramentum; ita ſtatuimus diſp. 4. cit. quæſt. 2. art. 1. cum communi, ac retinenda Theologorum, ac Canoniſtarum ſententia, & probatur aſſertum primò de illis omnibus Ordinibus in genere ex Concil. Trident. citat. c. 2. ubi cùm omnes ſeptem Ordines enumeraſſet, eoſdemque ſemper in Eccleſia fuiſſe dixiſſet, cap. 3. & poſteà abſolutè definit Ordinem eſſe Sacramentum abſque ulla reſtrictione ad majores Ordines, aut minorum excluſione, undè deducitur ſecundùm ejus mentem omnes ſeptem Ordines univerſaliter loquendo habere veram Sacramenti rationem, & à Chriſto Domino inſtitutos fuiſſe. Nec obſtat, quòd tres tantùm majores Ordines dicantur ſacri, quia ut cum Iſamberto obſervat Abellius c. 7. de Sacramento Ordinis ſect. 1. non ſic vocantur, quaſi ſolis illis ratio Sacramenti competat, ſed quia ſolis illis votum continentiæ annexum eſt. Denique de ſingulis etiam in particulari probatur l.c. ut ibi videri poteſt, quare ſola remanet difficultas, quomodo prædicti Ordines unum conſtituant Sacramentum; ſi enim ſinguli rationem Sacramenti participant, ſequitur plura eſſe Sacramenta, quàm ſeptem, at hæc quoque difficultas ſoluta eſt diſp. citat. q. 1. ar. 2. in fine ex Scoto d. 23. cit. q. un. art. 4. ubi docet duas unitates his ſeptem Ordinibus tribui poſſe. Prima eſt unitas generis proquinqui adeò quòd omnia ſit unum Sacramentum in genere propinquo, non remoto; quod declarat exemplo virtutum moralium, nam Juſtitia, Fortitudo, & Temperantia ſunt tria genera virtutum, quorum unumquodque ſub ſe varias continet virtutum ſpecies, & tamen omnes illæ tres virtutes continentur ſub uno genere communi, quod eſt virtus moralis; ſic igitur pariter in propoſito iſti ſeptem Ordines ſunt unum Sacramentum unitate generis propiuqui, quod eſt Ordo, & eſt genus ſubalternum, quod reſpectu Sacramenti, in communi ad ſeptem Eccleſiæ Sacramenta eſt ſpecies, eſt verò genus reſpectu iſtorum ſeptem ſpecierum Ordinum, ſeu Ordinationum ſub illo contentorum, quod Ordo ſacer appellatur, & eſt ſupremum Sacramentum, quam ſolutionem amplectitur Bellarminus libr. 1. de Sacramento Ordinis cap. 8. & alii Recentiores paſſim, dùm inquiunt, quod quamvis ſinguli Ordines rationem Sacramenti habeant, unum tamen in genere Sacramentum ſimul conſtituunt, quod ſufficit, ut Ordo dicatur unum genericè Sacramentum, quod ſub ſe diverſas continet ſpecies. Alia unitas, quæ his etiam ſeptem Ordinibus tribui poteſt, eſt unitas Ordinis, & cujuſdam connexionis, quam habent inter ſe, & ad Sacerdotium, qui eſt ſupremus Ordo, ad quem alii ordinantur, quatenus in Clericum aſſumendus prius debet primam Tonſuram recipere, deinde Oſtiarium, & ſic deinceps gradatim uſque ad Sacerdotium, quamvis hæc graduatio non ſit ſimpliciter neceſſaria neceſſitate Sacramenti, ſed tantùm præcepti Eccleſiaſtici, ut loco citato, diximus. Addit tamen Doctor hanc unitatem Ordinis, & Subordinationis non eſſe illam, propter quam Ordo, vel ordinatio eſt unum Sacramentum, ſed magis eſſe unitatem, priorem jam aſſignatam nimirum generis propinqui.

7 Quarto dicendum eſt, Epiſcopatum quoque eſſe Ordinem propriè dictum ab omnibus enumeratis diſtinctum etiam à Sacerdotio. Ità ſtatuimus cum communiori in Scholis q. 1. cit. a. 1. n. 8. in quam etiam magis Doctor inclinare videtur loc. c. ar. 2. & expreſsè deducitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. ubi declarat præter cæteros Eccleſiaſticos gradus, Epiſcopos, qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ad hunc Hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & poſitos, ſicut idem Apoſtolus ait, à Spiritu Sancto regere Eccleſiam Dei, eoſque Presbyteris ſuperiores eſſe, ac Sacramentum Confirmationis conferre, & paulò poſt addit; docet inſuper Sacroſancta Synodus in ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotum, & cæterorum Ordinum, &c. Itaque Concilium docet Epiſcopos ad Hierarchicum Ordinem pertinere, præter cæteros Eccleſiaſticos gradus, per quos utique cæteros ordines intelligit; facit deinde mentionem de Ordinatione Epiſcoporum, Sacerdotum, & cæterorum ordinum; quare ſicut ordinatio Sacerdotum, & aliorum Ordinum eſt Sacramentum Ordinis, ita & ordinatio Epiſcoporum; ſed poteſtas data per ordinationem, quæ eſt Sacramentum, eſt Ordo propriè dictus; ergò & Epiſcopatus quoque erit talis Ordo, & ab aliis diſtinctus, quia Concilium illum enumerat, ut ab aliis condiſtinctum. Cui veritati ſuffragantur etiam SS. Patres, qui Epiſcopatum Ordinem vocant; ut S. Anacletus epiſt. 3. cap. 1. S. Cajus epiſt. ad Felicem Epiſcopum, & S. Ambroſius lib. 3. de Sacramentis cap. 1. ſuffragatur etiam ratio, quia Epiſcopatus eſt gradus, quidam præeminens in Eccleſiis, & poteſtas quædam ad actus Sacramentales, qui nullo modo conveniunt cæteris Ordinibus, ut ad actus ordinandi Sacerdotes, Diaconos, & Subdiaconos ſimiliter ad actum confirmandi, & conficiendi Chriſma. Tùm quia non minùs videtur neceſſarius in Eccleſia aliquis Ordo reſpectu actuum Sacramentalium per ſe, & magis nobilium abſque comparatione, quàm reſpectu Sacramentalium per accidens, & indirectè, ac minus nobilium; ſed planum eſt quòd actus illi, ad quos diſponit gradus Epiſcopi, vel Epiſcopatus ſunt per ſe Sacramentales, & valdè nobiliores, & excellentiores actibus, ad quos diſponunt omnes alii Ordines à Sacerdotio, quamplures enim ſunt indirectè tantùm Sacramentales, ſicut actus Subdiaconi, & quatuor minorum Ordinum; ergò, &c. Et ſanè omninò abſurdum videtur, quòd Ordines minores, aut etiam Diaconatus, & Subdiaconatus ſint Ordines propriè dicti, & non Epiſcopatus, cùm hæc poteſtas ſit longè excellentior illis.

8 Quintò, etiam addendum eſt, Epiſcopatum non ità a Sacerdotio diſtingui, ſicut alii Ordines inter ſe diſtinguuntur. Ità quoque ſtatuimus loc. cit. cum communi ſententia à Sacerdotio Epiſcopatum diſtinguente, & deducitur ex Scoto loc. c. alii namque Ordines ita ſe habent, ut notat ibi Doctor, quod ſolùm ex præcepto Eccleſiæ debet inter eos ſervari certa quædam connexio, & graduatio, alioquin quantum ad ſubſtantiam re vera valeret quicumque Ordo, etiamſi alium non ſupponeret ante ſe, ità quòd ſi Sacerdotium ipſum alicui non habenti Diaconatum conſerretur, imò nec ullum prorſus ex aliis inferioribus Ordinibus, adhuc eſſet ratum & validum, nec repeti, & iterari deberet, quamvis ex ipſius Eccleſiæ præcepto ab ejus exercitio ille ſuſpenſus remaneret, & ratio eſt, quia nullus Ordo ex illis ſeptem in collatione de neceſſitate Sacramenti ab alio dependet, ut patet *Extra* de Clerico per ſaltum promoto c. un. in quo non eſt reiterandus ordo ille, ſed cautè ſupplendum eſt, quod fuerit omiſſum. At non ità ſe habet Epiſcopatus reſpectu Sacerdotii, imò tantam cum eo habet connexionem; quòd niſi Sacerdotium præcedat, invalidè confertur: undè ſi aliquis non Sacerdos ordinaretur in Epiſcopum, nihil fieret, quia Epiſcopatus de neceſſitate Sacramenti à Sacerdotio dependet, & hoc totum eſt de inſtitutione ipſius Chriſti; undè debebit prius ille in Sacerdotem ordinari, & poſtea tota conſecratio Epiſcopalis ex integro repeti debebit rurſus, & iterari, quia nimirum illa, quæ anteceſſit, fuit irrita prorſus, & nulla; atque ideò ob hanc neceſſariam connexionem Epiſcopatus cum Sacerdotio, & neceſſariam dependentiam ab illo, non poteſt ita diſtingui ab eo, & ſeparari, ſicut alii Ordines ab invicem diſtinguuntur.

9 Dices communis, & antiqua Eccleſiæ traditio habet, quòd ſint tantùm ſeptem Ordines Eccleſiaſtici, vel ergò Epiſcopatus poni non debet Ordo, vel ſaltem non diſtinctus à Sacerdotio. Ad hanc inſtantiam Auctores aſſerentes Epiſcopatum eſſe Ordinem propriè dictum, & ab Ordine Sacerdotii ſimpliciter diverſum, gratis concedunt Ordines eſſe plures, quàm ſeptem, & quando ſeptem communiter aſſignantur, & enumerantur, ajunt ſermonem eſſe de Ordinibus ad Sacerdotium requiſitis, & Concilia de illis ſeptem præſertim mentionem feciſſe quia ſupponebant ſatis notum eſſe, Epiſcopatum eſſe ordinem particularem, à reliquis diſtinctum. Melius tamen reſpondetur, ut dictum eſt loc. cit. optimè in Eccleſia aſſignari, & retineri numerum Ordinum ſeptenarium, quorum ſeptimus ſupremus, & ultimus dicatur Ordo Sacerdotii; ita tamen, ut hic ultimus Ordo amplè ſumatur, & nomen Sacerdotii, non tantùm pro poteſtate conſecrandi, ſed etiam validè conferendi illa Sacramenta, quæ requirunt miniſtrum conſecratum; ac deindè hoc tamquam genus dividatur in duas ſpecies, hoc eſt, in duos Sacerdotii gradus, unum ad conficienda Sacramenta Euchariſtiæ, Abſolutionis, & extremæ Unctionis, alterum ad Sacramenta Confirmationis, & Ordinationis, itaut Epiſcopatus, & Presbyteratus faciant unum Ordinem unitate generica, qui in duas ſpecies dividatur, quarum una includit, vel præſupponit aliam, & uni quidem relictum eſt idem commune nomen Sacerdotii, alteri vero attributum eſt nomen proprium Epiſcopatus, quod quidem fundamentum habet in dicto Anacleti Papæ cit. qui epiſt. 3. c. 1. dicebat bipartitum eſſe ordinem Sacerdotum, & duos eſſe Ordines Sacerdotum, ſcil. Epiſcoporum, & Presbyterorum, idque ex Chriſti Domini inſtitutione; de quo plura alia videri poſſunt loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ ſit materia, & forma Sacramenti Ordinis, & quæ ſint Officia ſingulorum.

10 PRimò dicendum eſt, materiam remotam Sacramenti Ordinis in generali eſſe rem illam, quæ ab Epiſcopo traditur ſuſcipienti aliquem Ordinem, proximam vero eſſe illius rei traditionem; formam denique in verbis illis conſiſtere ab Epiſcopo prolatis, quibus exprimitur poteſtas Ordinis, qui confertur.

Digitized by Google

fertur. Ità Doctores communiter; & conſtat ex Concil. Carthag. & ex Florent. in decret. Eugenii, ubi dicitur materiam Sacramentis Ordinis eſſe rem illam, cujus traditione confertur Ordo, formam verò eſſe verba, quæ ab Epiſcopo in hujuſmodi traditione proferuntur; loquendo verò de materia, & forma ſingulorum Ordinum in particulari recolendum eſt, quod diximus diſt. 4. cit. quæſt. 3. ab initio Chriſtum Dominum non determinaſſe in omnibus Sacramentis æqualiter ſpeciem rei ponendæ pro materia; in aliquibus enim non determinavit rem ponendam, vel exhibendam talem ſecundùm ſpeciem infimam, ſed ſolùm per ſe deſignavit in materiam alicujus ſigni externi poſitionem, vel traditionem externam alicujus rei ſenſibilis aptę, ut per ipſam ſignificaretur talis effectus Sacramentalis, relinquendo Eccleſię determinationem magis ſpecialem rei adhibendæ. Quod præſertim patet in exemplo Confeſſionis Sacramentalis, nam pro materia Sacramenti pœnitentiæ inſtituta eſt manifeſtatio peccatorum ſenſibilis; quomodocumque hoc contingat, ſivè enim hæc manifeſtatio fiat ſenſibilis per verba, ſivè per ſolos nutus eſt ſufficiens, quia tale ſignum externum confeſſionis peccatorum habet ſubſtantiam ſigni à Chriſto inſtituti; atque ità dicendum eſt in præſenti de Sacramento Ordinis, quòd Chriſtus pro materia quorumdam Ordinum inſtituit traditionem alicujus rei accommodatæ ad ſignificandum talis Ordinis miniſterium, poteſtatem, & gratiam; non tamen deſignavit ipſe rem numero, vel ſpecie determinatam, ſed ſpecialem ejus rei determinationem Eccleſiæ reliquit, ut hæc opportunè determinaret talem iſtam, vel illam eſſe tradendam, ubi v. g. librum, vel vas, cereum, vel candelabrum, vel utrumque, & plane id ipſa experientia docet, quia non ſolùm ipſe Chriſtus illam materiam non adhibuit, quæ de facto in collatione Ordinum adhiberi ſolet, ſed nec etiam Apoſtoli illam ab initio adhibebant; ſiquidem tunc temporis ab Eccleſiæ primordio nec liber Evangeliorum, nec Epiſtolarum extabat, cujus traditio eſt materia alicujus Ordinis de facto. Quarè veriſimile non eſt Chriſtum quorumdam Ordinum materias determinaſſe, quæ modò ſunt in uſu, ſed illam materiam Eccleſiæ determinationi reliquit. Ità Doctores communiter ibi citati.

11 Secundò igitur ad ſingulos Ordines in particulari deſcendendo in aſſignanda materia, & forma cujuſcumque Ordinis, ac eorumdem officii procedemus juxtà Scoti doctrinam 4. diſt. 24. qu. unica, & ea quæ habentur in Concilio Cartaginenſi cit. & in Pontificali Romano, ut fecimus qu. 3. cit. ar. 1. Itaque materia ordinationis Oſtiarii eſt traditio clavium Templi per manus Epiſcopi, forma verò ſunt verba illa, quibus utitur conſecrans, quando illas porrigit; ex quo conſtat officium Oſtiarii eſſe aperire, & claudere fores Eccleſiæ ad ingreſſum fidelium, & ad cuſtodiam ſacratum rerum. Materia, & forma Sacramenti, quo confertur Ordo Lectoratus eſt porrectio, vel traditio Codicis, de quo ordinandi legere debent, & verba, quæ proferuntur ab Epiſcopo Codicem tradendo, unde Lectoris officium eſt legere ad populum lectiones ſacras, ſive ſimpliciter recitando, ſive canendo. Materia, & forma Exorciſtatus eſt traditio libri exorciſmorum ad expellendos Dœmones ab obſeſſis, & verba, quę tum ab Epiſcopo proferuntur, quibus ordinans dat ei poteſtatem ad expellendos Dœmones, & hoc eſt peculiare officium Exorciſtæ. Materia, & forma Acolythatus eſt traditio Cerei extincti, & urceoli vacui cum verbis, quæ tunc Epiſcopus profert. Ex quo ſequitur duplex eſſe Acolythi officium in dicta duplici Ordinationis parte ſignificatum, unum eſt lumina accendere, & deferre, & cum his Sacerdoti aſſiſtere ad Euchariſtiæ Sacrificium. Alterum eſt præparare, & porrigere urceolos cum vino, & aqua ad idem Sacrificium peragendum, ideſt urceolos, cum vino, & aqua Subdiacono præparare. Undè quia hic concurrunt duæ materiæ, & duæ formæ, dubitari ſolet, quænam earum ſit de eſſentia, & in qua parte conſiſtat propriè hæc Ordinatio. Aliqui volunt conſiſtere in priori illa parte, ſcilicet in traditione Cerei cum ſuis verbis, quia iſtud videtur Officium hujus Ordinis præcipuum, undè & ſumptum eſt nomen Acolythi, & Ceroferarii. Alii è contrà contendunt conſiſtere in poſteriori parte, ſcilicet, in traditione Urceoli cum ſuis verbis, quia hoc miniſterium magis directum eſt, & proximum ad Euchariſtiæ Sacrificium. Melius tamen, & tutius affirmant alii, ut diximus loc. cit. media via incedentes in ordinatione Acolythi materiam, & formam in duplici parte conſiſtere, & ex utraque coaleſcere, materiam, ſcilicet, ex traditione Urceoli vacui, & candelabri cum Cereo extincto, formam vero ex verbis ipſi correſpondentibus, undè tutius, & probabilius videtur utramque traditionem, tàm Urceoli, quàm Cerei eſſe in hac Ordinatione eſſentialem, tum quia utraque ponitur æqualiter in Conciliis, & Catechiſmo, ac Pontificali Romano; tum quia in iis, quæ ad validitatem Sacramentorum ſpectant, tutior ſemper pars eſt amplectenda.

12 Tertiò duplex quoque eſt materia partialis, & duplex forma Subdiaconatus, & Diaconatus. Prior materia partialis Subdiaconatus eſt traditio Calicis vacui cum patena vacua cui partialis hæc forma reſpondet; *Videte cujus miniſterium vobis traditur*; poſterior ejuſdem materia partialis eſt traditio libri Epiſtolarum, cui reſpondet hæc altera partialis forma, *Accipite librum Epiſtolarum, & habete poteſtatem legendi eas in Eccleſia Dei, &c.* Ex quo patet præcipuum Subdiaconi officium eſſe, ut ait Doctor loc. cit. ar. 2. in fine, ſacra vaſa, calicem, ſcilicet, & patenam ad uſum ſacrificii præparare, & ad altare deferre, aliud vero officium minus præcipuum eſt Epiſtolam in Miſſa ſolemniter canere, prout Eccleſiæ ritus obſervat. Similiter prior partialis materia Diaconatus eſt manuum Epiſcopi impoſitio, quę fit ſuper ordinandum, forma correſpondens illi ſunt hæc verba: *Accipite Spiritum Sanctum, ac robur ad reſiſtendum Diabolo, & tentationibus ejus in nomine Domini*; poſterior partialis materia eſt traditio libri Evangeliorum, forma ei reſpondens verba illa: *Accipe poteſtatem legendi Evangelium in Eccleſia Dei, &c.* Ex quo patet duos eſſe præcipuos actus Diaconatus, vel officia; primum eſt miniſtrare materiam ad conficiendam Euchariſtiam, & diſpenſare Corpus, & Sanguinem Chriſti; alterum eſt Evangelium legere, ſivè canere inter Miſſarum ſolemnia, prior tamen actu eſt nobilior, inquit Doctor loc. cit. quia immediatius ordinatur ad Euchariſtiam conficiendam, in ordine ad quam jam ſupradictum eſt Ordines diſtingui, & alios dici Majores, alios Minores, legere autem Evangelium eſt actus remotior. Verùm quia in his Ordinationibus quoque traditur ab Epiſcopo duplex materia, & profertur duplex forma, inſurgit dubitatio ſimilis præcedenti, quænam illarum ſit materia, & forma eſſentialis, in qua dubitatione pariter ſunt opiniones, duæ extremæ aſſerentes unam, vel alteram materiam, & formam dumtaxat eſſe eſſentialem, & tertia media aſſerens materiam, & formam in his Ordinationibus Subdiaconatus, & Diaconatus in duplici parte conſiſtere, & ex utraque coaleſcere; undè materiam Subdiaconatus conſtituit in traditione Calicis vacui, & patenæ vacuæ, & ſimul in traditione libri Epiſtolarum. formam verò in verbis, quibus utraque traditio fit ab Epiſcopo. Et ſimiliter Ordinationem Diaconatus adæquatè conſtituit in utraque parte, ſcilicet, in impoſitione manus, & libri Evangeliorum traditione cum ſuis verbis, quæ in utraque dicuntur; & ex utraque ratione inquit integram compleri materiam, & ex utraque prolatione integram formam; quam ſententiam docet Sanchez, Henriquez, Bellarminus, Lugus, Coninchius, Bernal, Averſa, Caſpenſis, & alii Recentiores communiter, & latè defendimus loc. cit. ut probabiliorem, ut ibi videri poteſt.

13 Quartò præterea duplex etiam eſt materia partialis, & duplex forma Presbyteratus; prior partialis materia eſt traditio calicis cum vino, & patenæ cum pane, ſeù hoſtia ſuperpoſita; forma correſpondens ſunt hæc verba, *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium Deo, Miſſaſque celebrandi tàm pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini*; poſterior partialis materia ejuſdem eſt impoſitio manum Epiſcopi ſuper ordinandum, partialis item forma ei reſpondens ſunt hæc verba, *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta ſunt*. Quæſtio eſt autem ſimiliter inter Doctores, an ſola traditio calicis cum vino, & patenæ cum hoſtia ſit materia ſufficiens, & eſſentialis, & verba illa, quæ tunc ab Epiſcopo proferuntur; an verò etiam impoſitio manuum ſit materia neceſſariò requiſita, ut de eſſentia, & ſimul etiam verba ab Epiſcopo prolata, dum manus imponit, ſint eſſentia formæ. In qua controverſia ſunt pariter tres ſententiæ, duæ extremæ, & una media. Prima extrema cenſet materiam eſſentialem hujus ordinationis eſſe ſolam impoſitionem manuum Epiſcopi, formam verò eſſe verba illi correſpondentia, & ratio eſt, quia hujus tantùm fit mentio in Concil. Carthag. 4. cap. 3. Secunda extrema docet totam eſſentiam ordinationis hujus conſiſtere in traditione patenæ cum pane, & calicis cum vino, & verbis ei adjunctis, impoſitionem verò manus cum verbis ei correſpondentibus non eſſe de eſſentia, & ſubſtantia Ordinis Sacerdotibus; ſed eſſe Sacramentalia, quæ ſunt adhibenda ratione præcepti, non vero quia ſint de eſſentia, qui dicendi modus eſt communis apud Summiſtas. Media ſententia communior, & tenenda aſſerit Sacerdotis ordinationem adæquatè conſiſtere, tum in traditione patenæ, & calicis cum pane, & vino, tum in illa manuum impoſitione, quæ fit ab Epiſcopo poſt hanc traditionem, atque adeò integram materiam eſſe hanc traditionem, & impoſitionem, integram verò formam eſſe verba, quæ in utroque actu ab ordinante proferuntur, quam opinionem etiam, ut probabiliorem, qu. 3. cit. ar. 2. amplexi ſumus, & docet Scotus diſt. 24. quæſt. un. ar. 3. ubi conceptis verbis inquit; in Sacerdotio videri probabile, quod ibi ſint duæ formæ partiales, in quarum altera

con-

Digitized by Google

conferatur poteſtas conficiendi Euchariſtiam, & in alia poteſtas abſolvendi in Sacramento Pœnitentiæ; & iſtis conjunguntur duæ materiæ, hoc eſt, duo ſigna viſibilia propria, formæ primæ traditio calicis, & patenæ cum hoſtia, ſecundæ formæ impoſitio manus Epiſcopi ſuper caput ordinandi, ut ſic Epiſcopus concorditer agat cum Summo Epiſcopo Chriſto, qui priùs contulit poteſtatem Apoſtolis tàm conficiendi Euchariſtiam, quàm abſolvendi à peccatis.

14 Ex qua doctrina deſumitur unicum hujus aſſertionis fundamentum, nam in Sacerdotio perfecto duplex reperitur poteſtas, una eſt in corpus Chriſti naturale, & phyſicum, qua quis conſtituitur potens Euchariſtiam conficere; altera eſt in corpus Chriſti myſticum, ſeù morale, quia quis poteſt peccata fidelium remittere, & Sacramenta Pœnitentiæ, atque Extremę Unctionis miniſtrare, & utraque poteſtas pertinet formaliter ad eumdem Ordinem Sacerdotii, ut expreſſis verbis docet Scotus loc. c. litt. G. ubi ait, quòd utraque poteſtas, ſcilicet, in corpus Chriſti verum, & myſticum committitur cuilibet Sacerdoti completè ordinato, & quòd utraque poteſtas integrat totum Ordinem Sacerdotii, & iſta poſterior præſupponit illam priorem in ſubjecto neceſſitate Ordinis; ſi ergò hæ duæ poteſtates ſunt ità eſſentialiter connexæ neceſſitate Ordinis, & de jure divino, falſum eſt manuum impoſitionem, per quam traditur ſecunda Poteſtas, eſſe cæremoniam tantùm accidentalem, & neceſſariam ſolùm neceſſitate præcepti, quia non eſt perfectè, & completè Sacerdos, qui utramque poteſtatem non habet. Fundamenta verò utriuſque extremæ ſententiæ vide ſoluta loc. c. Ex his patet primaria, & præcipua Sacerdotis officia, quæ ei de jure divino, & ex vi ſuæ inſtitutionis conveniunt, & quæ ſunt ei ità propria, & annexa, ut nec validè, nec licitè exerceri poſſint ab alio quocumque non ordinato Sacerdote; patet inquam; hæc eſſe nimirum conſecrare panem, & vinum in Corpus, & Sanguinem Chriſti, ſivè offerre hoc Sacrificium, quod in lege Evangelica eſt unicum, & ſingulare; item à peccatis abſolvere, quod eſt Sacramentum Pœnitentiæ miniſtrare, demum præbere etiam Extremæ Unctionis Sacramentum. Alia quædam minus præcipua addi ſolent, quæ in Pontificali videri poſſunt.

15 Quintò tandem de Epiſcopatu loquendo aliqui dicunt triplicem eſſe materiam partialem Epiſcopatus, triplicem item formam partialem. Prima illius materia partialis eſt impoſitio manum à tribus Epiſcopis facta ſuper caput illius, qui in Epiſcopum ordinatur; forma ei correſpondens, ſunt hæc verba ab illis tribus ſimul prolata: *Accipe Spiritum Sanctum*. Secunda materia partialis eſt unctio capitis, & manuum ipſius electi in Epiſcopum facta per conſecrationem Epiſcopi, forma ei reſpondens, ſunt verba, quæ in ipſa unctione à conſecratore Epiſcopo proferuntur. Tertia denique partialis materia eſt traditio baculi paſtoralis, annuli, & libri Evangeliorum; forma ei reſpondens ſunt verba, quæ in ipſa traditione conſecrator Epiſcopus profert, ità Abell. cum Iſamberto, & aliis cap. 7. de Sacram. Ordinis ſect. 2. Cæterum, ut diximus qu. 3. cit. ar. 2. in fine communior, & probabilior opinio eſt, hanc ordinationem eſſentialiter, & adæquatè conſiſtere in manuum impoſitione, tamquam in materia, & verbis, quæ in illa dicuntur, tamquam forma: *Accipe Spiritum Sanctum*, quæ etſi ſint verba generalia, hic, & nunc denotant Apoſtolicam, dignitatem, qua creatus Epiſcopus in Eccleſia refulget; ità Bellarm. Vaſq. Layman, Averſa, Caſpenſis, Bernal, & alii paſſim, & ità quidem ex Scriptura deducitur, ubi Apoſtolus ordinationem Timothei per manuum impoſitionem nominabat, & eodem modo antiqui P.P. locuti ſunt, nominantes conſecrationem Epiſcopalem per manuum impoſitionem, quorum teſtimonia adducunt Auctores relati. Ex quo deducitur unctionem capitis, & manuum, & verba illa: *Ungatur, & conſecretur caput tuum cæleſti benedictione &c.* ad eſſentiam hujus ordinationis non pertinere, quia id etiam videmus in multis cæremoniis Baptiſmi, Presbyteratus &c. quæ ſunt ſolummodò Sacramentalia, non Sacramenta, neque partes Sacramenti eſſentiales; ubi etiam advertendum eſt Epiſcopum ab Epiſc. ordinari debere, non ab inferiori ſimplici Sacerdote, imò jure ſaltem Eccleſiaſtico à tribus Epiſcopis ejus conſecratio fieri debet.

16 Demum officia Epiſcopo propria, ut loc. cit. dictum eſt, quædam conſiſtunt in miniſterio eorum Sacramentorum, quæ peculiariter ad Epiſcopum ſpectant, & jure divino illi competunt, & ex inſtitutione ipſa Chriſti nimirum conferre Sacramentum Confirmationis, conferre Sacramentum Ordinis, item benedicere, & conſecrare ipſum Chriſma, quod eſt materia confirmationis, ac tandem benedicere, & conſecrare oleum infirmorum pro Sacramento Extremæ Unctionis. Quædam verò conſiſtunt in quibuſdam aliis benedictionibus, & conſecrationibus, quæ peculiariter ad Epiſcopum ſpectant jure Canonico, & Eccleſiaſtico, quia ſunt ritus ab Eccleſia inſtituti, tamquam cæremoniæ quædam, & ſolemnitates Eccleſiaſticæ, ut benedicere, & conſecrare Templa, & altaria, & vaſa ad Sacrificium Euchariſtiæ deſervientia, ſcilicet, calicem, & patenam; Campanas quoque pulſantes ad divina officia; Virgines, & Moniales, tamquam Chriſti Sponſas, qui omnes ſacri ritus in Pontificali Romano latè deſcribuntur.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Miniſtro, & Suſceptore Sacramenti Ordinis, ac ejus effectibus.

17 Declaratis, quæ pertinent ad eſſentiam hujus Sacramenti in præcedenti quæſtione, in præſenti agendum eſt de Miniſtro, & ſuſcipiente hoc Sacramentum, & declarandum, quis legitimè Sacramentum Ordinis conferre, & quis item illud ſuſcipere poſſit, & quænam qualitates, ſeù diſpoſitiones requirantur in illis, qui ad Ordines ſunt promovendi, & tandem, quinam ſunt hujus Sacramenti effectus, quod breviter duobus articulis ſequentibus expediemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis Sacramentum Ordinis conferre, & quis illud ſuſcipere poſſit.

18 Primò, quod ſpectat ad primam quæſiti partem, certum eſt, ac de fide Ordinarium hujus Sacramenti miniſtrum eſſe ſolùm Epiſcopum, ut conſtat ex Concil. Flor. in decret. Eugenii, & Trid. ſeſſ. 23. cap. 4. ac etiam ex perpetua Eccleſiæ traditione, & pluribus SS. Patrum teſtimoniis probant Aſteſ. noſt. lib. 6. cit. ar. 1. ubi etiam rationem congruam hujus divinæ inſtitutionis adducit ex D. Bonav. 4. diſt. 25. qu. 1. ar. 2. quia ſicut ad ſolum principem pertinet, non tantùm ordinare in exercitu viros bellatores, ſed etiam Duces exercitus; ſic & ad Epiſcopos ſolos, qui ſunt in Eccleſia Principes non tantùm ordinare homines ad certandum contrà fidei perſecutores audacter confitendo fidem Chriſti; quod fit per Sacramentum Confirmationis, ſed etiam conſtituere Duces exercitus Eccleſiaſtici, quo faciunt conferendo Sacramentum Ordinis; ſed difficultas eſt, an omnis, & quilibet Epiſcopus, etiam excommunicatus, aut hæreticus, vel degradatus poſſit validè ordinare; & communiter affirmativè reſpondent cum D. Bonav. loc. cit. & Scoto, ac Riccardo ibidem, ac etiam Aſteſano loc. cit. fundamentum eſt, quia ſicut poteſtas conſecrandi à charactere Sacerdotali dependet, ità poteſtas ordinandi fundamentaliter, & eſſentialiter à charactere dependet Epiſcopali, cùm ipſa ordinatio fiat per modum cujuſdam conſecrationis, character autem ille æquè in Epiſcopis, ac in Sacerdotibus eſt indelebilis; ergò hanc poteſtatem retinent Epiſcopi, licèt ſint excommunicati, vel interdicti, vel ſuſpenſi, aut privati Epiſcopatu, quia adhuc characterem retinent Epiſcopalem, cui annectitur prædicta poteſtas Ordines conferendi. Quamvis autem talis ordinatio eſſet valida, adhuc tamen eſſet illicita, ut enim Epiſcopus non modò validè, ſed etiam licitè Ordines conferat, ab omni cenſura, & impedimento Canonico immunis eſſe debet, alioquin illicitè conferret, & ordinatus ab excommunicato vitando ſuſpenſionem incurrit, ut patet ex dictis de Cenſuris. Ità Vaſquez, Coninchius, Bonacina, Henriquez Fornarius, Soto, Abell. & alii communiter.

19 Secundò, eſt difficultas, an ex commiſſione Summi Pontificis poſſit aliquis alius ab Epiſcopo conferre Ordines; & conveniunt Doctores ex diſpenſatione Summi Pontificis ſimplicem Sacerdotem Ordines minores conferre poſſe, non autem aliquem non Sacerdotem; & ratio eſt, quia collatio Ordinum eſt actus Ordinis, actus autem Ordinis non poteſt exerceri ab eo, qui caret Ordine; quòd autem ſimplex Sacerdos poſſit ex diſpenſatione Summi Pontificis conferre Ordines minores, ex eo conſtat, quod Abbates Regulares ſuis ſubditis primam Tonſuram, & quatuor minores ex conceſſione Summi Pontificis conferre poſſunt, ut habetur cap. *Quoniam*, diſt. 96. & cap. *Cùm contingat* extrà de ætate, & qualitatibus ordinandorum, & etiam ex Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 21. de Reformat. De Diaconatu autem, & Subdiaconatu Doctores non conveniunt; antiquiores enim communiter negant hos Ordines à ſimplici Sacerdote conferri poſſe, etiam ex conceſſione Summi Pontificis, nam jure divino determinatus videtur miniſter ſacri Ordinis, ità docet Aſteſanus loc. cit. cum D. Th. 4. diſt. 25. qu. 1. ar. 1. & ſequuntur Bellarminus, Henriquez, Covaruvias, Suarez, Furnarius, Bonacina, & alii plures. Affirmant alii, ut Abellius loc. c. quod probat ex privilegio per Innocentium VIII. Anno Domini 1488.

Abba-

Digitized by Google

Abbatibus Ciſtercienſibus conceſſio, ut quibuſcumque Monachis ſui Ordinis Subdiaconatum, & Diaconatum, conferre poſſint. Hoc ſaltem certum eſſe debet de Presbyteratu, ut etiam Abellius ipſe concedit, cùm enim nullum extet ſimilis privilegii exemplum, nec ulli ſimplici Sacerdoti, quamvis in maxima dignitate conſtituto, Summus Pontifex conceſſerit unquam facultatem ordinandi Sacerdotes, hinc conſequenter inferendum eſt, ejuſmodi facultatem ità ſoli Epiſcopo competere, & convenire, ut nullis alii delegari, aut committi poſſit. Quod tandem ſpectat ad Epiſcopatum, quamvis ut ſuprà dictum eſt, & habetur in Pontificali Rom. ad conſecrandum Epiſcopum, tres Epiſcopi jure communi requirantur, poteſt nihilominus Pontifex diſpenſare, ut unus Epiſcopus alium Epiſcopum ordinare ſolus poſſit, quod probat Abellius loc. cit. ex facto S. Gregorii Papæ, qui cum Auguſtino Epiſcopo in Angliam miſſo diſpenſavit, ut quando ibi ſolus eſſet Epiſcopus, ſolus etiam alios Epiſcopos ordinare poſſet, donec plures eſſent, qui cum illo Epiſcopalem ordinationem facerent.

20 Tertio, quod ſpectat ad aliam quæſiti partem conveniunt communiter Doctores, ſolos maſculos eſſe Sacramenti Ordinis capaces, ità enim conſtat ex perpetua Eccleſiæ traditione, & colligitur ex Apoſtolo 1. Timoth. 2. ubi prohibet mulierem in virum dominari, & 1. Corinth. 22. jubet eſſe ſubditam, nec permitti ei in Eccleſia loqui, vel docere, qui verò ad Ordines promoventur, præeminentiam accipiunt, ac poteſtatem in alios; & cap. *Nova quædam*, de pœnitent. & remiſſion. dicitur mulierem ſacræ ordinationis eſſe adeo incapacem, ut ne quidem Sanctiſſimæ Virgini Deiparæ, quæ tamen univerſis Apoſtolis longè dignior, & eminentior fuit, claves Regni Cœlorum traditæ fuerint. Nec obſtat, quòd ex antiquis Canonibus conſtet in Eccleſia primitiva fuiſſe Diaconiſſas, Presbyteras, Oſtiarias, &c. ſic enim dicebantur, non quia ullo Ordine fuerint inſignitæ, ſed quia erant uxores Diaconorum, vel Presbyterorum, vel quia deputatæ erant ad quædam officia, & munia exteriora præſertim erga alias mulieres obeunda abſque ulla ordinatione. Et hac ratione tenetur etiam communiter Hermaphroditum, qui magis inclinat in ſexum fœmineum, non eſſe ſubjectum hujus Sacramenti idoneum. Ut autem maſculi validè ordinentur, debent eſſe baptizati, quia Character Ordinis præſupponit de neceſſitate Characterem Baptiſmi, ut conſtat ex cap. *Veniens*, de Presbytero non baptizato, ubi dicitur, quòd fundamento non exiſtente, nihil poteſt ſuperædificari, Baptiſmus autem eſt fundamentum, & janua omnium Sacramentorum, & ideo ſine Baptiſmo, nec Ordo, nec aliud Sacramentum validè ſuſcipi poteſt; undè ſi quis non baptizatus credens ſe eſſe baptizatum, ad Ordines accedat, & ad Sacerdotium promoveatur, talis non eſt Sacerdos, nec Sacramentum Euchariſtiæ conficere poteſt, nec in foro pœnitentiali abſolvere: Undè talis in Presbyterum ordinatus, ſi ſe deprehenderit non eſſe baptizatum, debet baptizari, & iterato ordinari, ut habetur capite citato, & refert Aſteſanus lib.6.tit.2. ar.4. ex D.Bonav.4. d.24. par.2. qu.1.ar.3. & D. Th. ibidem. Si verò maſculus fuerit baptizatus, eſt ſubjectum Ordinis capax, quamvis ſit infans, & carens uſu rationis, ut habetur cap. unico extrà de his, qui per ſaltum ordinantur, ubi dicitur illos non eſſe reordinandos, qui antè diſcretionis annos acceperunt minores Ordines, undè ſupponit maſculos rationis uſu carentes eſſe capaces Sacramenti Ordinis, quod etiam ratio ſuadet, quià hoc aliud impedire non poſſet, niſi defectus conſenſus, ſed ille non magis ad hoc requiri debet, quàm ad ipſum Baptiſmum ac etiam confirmationem, & Eucariſtiam, quæ infantibus olim etiam Conferebantur, uſus enim rationis ſolummodo requiri videtur in ſuſcipientibus Sacramenta, quæ conſiſtunt in aliquo actu ipſius ſuſcipientis, ſicut eſt Matrimonium, quod conſiſtit in mutuo contrahentium conſenſu, & Pœnitentia, ad quam neceſſarius eſt dolor, & confeſſio, qui ſunt actus Pœnitentis; non eſt autem neceſſarius rationis uſus in ſuſcipiente Sacramenta, per quæ datur aliqua poteſtas, quæ eſt prior actu, quale eſt in propoſito Sacramentum. Ità Bon. diſp. 8. qu. un. punct. 5. & alii DD. communiter ab ipſo cit.

21 Quartò, ad hoc Sacramentum Ordinis non tantùm validè, ſed etiam licitè recipiendum, aliæ quoque requiruntur conditiones. Prima eſt, ut ſuſcipiens hoc Sacramentum ſit confirmatus, quia licèt Ordo non ſupponat neceſſariò Characterem Confirmationis, ut validè ſuſcipi poſſit, ut ait Aſteſanus loco cit. & Doctores communiter concedunt, illum tamen ſupponit, ut licitè conferri poſſit, ut patet ex Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap.4. ubi prohibentur initiari Tonſura, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperunt. Secunda, ut ſuſcepturus Ordines initiatus ſit prima Tonſura, ut patet ex communi uſu, & praxi Eccleſiæ, valida tamen eſt ordinatio antè primam Tonſuram, cùm nullo jure colligatur hanc neceſſariam eſſe ad validam Ordinis ſuſceptionem, ut obſervat Bonac. loc. cit. cum Toleto, Fornario, & aliis. Tertia eſt legitima ætas, quamvis enim jure divino, & ex inſtitutione Chriſti, & conſequenter ad valorem Ordinis nulla certa ætas requiſita ſit in ordinando, jure tamen Eccleſiaſtico pro ſingulis Ordinibus eſt præſcripta, ad primam Tonſuram, & minores Ordines requiruntur ſaltem ſeptem anni completi, ad Subdiaconatum viginti duo, ad Diaconatum viginti tres, ad Presbyteratum viginti quinque ut decernit Trid. ſeſſ.22.cap.12. de Reform. quod tamen intelligendum eſt de annis inchoatis, etiamſi per medium tantùm diem ſint inchoati, ut conſtat ex Bulla Pii II. quam refert Quaranta verb. *Ordinatio*, ad Epiſcopatum vero requiruntur juxtà juris antiqui diſpoſitionem triginta anni completi, ut habetur cap. *Cùm in cunctis*, de electione, & nihil jure novo in contrarium ſtatutum eſt. Quarta conditio eſt ſcientia ſufficiens ad uſum uniuſcujuſque Ordinis, quapropter Conc. Trid. ſeſſ. 2. 3. c. 12. in promovendis ad minores requirit, ut ſaltem linguam Latinam intelligant, in promovendis verò ad Subdiaconatum, & Diaconatum exigit cognitionem eorum; quæ ad iſtos Ordines pertinent, & tandem cap.14. in promovendis ad Sacerdotium eam ſcientiam exigit, quà poſſint populum docere neceſſaria ad ſalutem, ritèque adminiſtranda Sacramenta, ut fusè declarat Abell. c. 7. cit. ſect. 4. ex qua Concilii doctrina ſatis prudenter deducit, pleroſque decipi exiſtimantes ſufficere ſimplici Sacerdoti, qui neque curam animarum ſuſcipere, neque divinum Verbum prædicare, neque audiendis confeſſionibus, aut aliis Sacramentis adminiſtrandis vacare intendit, ſi linguam Latinam utcumque intelligat, & ea, quæ ad Miſſam celebrandam, Officiumque divinum recitandum ſpectant, didicerit; cùm tamen Concilium abſolutè nullos ad Sacerdotium promoveri velit, niſi qui ad populum docendum ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, & adminiſtranda Sacramenta idonei comprobentur, quod eſt valdè obſervandum, ut licitè quis ad Sacerdotium promoveri poſſit.

22 Quinto, præterea ad legitimum tempus Ordinationis requiritur, & eſt quinta conditio, ut ſerventur temporum interſtitia, id eſt, ut poſt aliquem Ordinem ſuſceptum non niſi anno elapſo ſuperior Ordo conferatur, quod non ſolùm in majoribus, ſed etiam minoribus Ordinibus ſervari debere teſtantur Navar. Majol. Menoch. Reginald. & alii apud Bonac. loc.c.qui tamen advertunt interſtitia non eſſe mathematicè computanda, ſed moraliter, & juxtà ritum Eccleſiæ, nimirum ab una Quadrageſima ad aliam, à Pentecoſte, ad Pentecoſtem, quamvis inter primam, & ſecundam Pentecoſtes ſolemnitatem duodecim menſes non ſint elapſi; ut Barboſa declarat ex Cardinal. Congreg. ſeſs. 23. cap. 11. poſſe tamen Epiſcopum in illis temporum interſtitiis ex cauſa rationabili diſpenſare, & omnes etiam minores Ordines ſimul, & eodem die conferre, non verò duos majores, neque etiam ipſos minores ſimul cum aliquo majori abſque Summi Pontificis diſpenſatione cap. *Dilectus*, de temporibus ordinandorum. Sexta conditio eſt, ut ordinandus nullo cenſuræ vinculo ſit innodatus, præſertim excommunicatione, ſiquidem excommunicatio Sacramentorum ſuſceptione privat, ut conſtat ex dictis de cenſuris; item, ut nulla etiam ſit irregularitate impeditus, irregularitas enim eſt inhabilitas ad Ordines ſuſcipiendos; undè ſpurius licitè non poteſt Ordines ſuſcipere, neque carens debita membrorum integritate, ut carens naſo, vel digitis ad hoſtiam elevandam, vel perfringendam neceſſariis, vel manus habens inſtabiles, & tremulas, itaut periculum adſit effuſionis Sanguinis in elevando Calice, nec tandem qui ad mortem alterius cooperatus eſt, licitè ad Ordines promoveri poteſt, cùm ſit irregularis, & graviter peccat Ordines ſuſcipiendo, & eo ipſo ab Ordinum ſuſceptorum exercitio ſuſpenſus eſt, ut conſtat ex dictis de irregularitate. Septima conditio eſt, ut ordinandus nulla lethali culpa ſit inquinatus, ſiquidem ut ait Catechiſmus Romanus loco cit. qui mortiferi alicujus peccati ſibi conſcius initiari ſe curaret, vel pateretur, novo, & maximo ſcelere ſe obſtringeret, & ideo monet ibidem, ut qui ſacris ſunt initiandi præſertim, priùs Pœnitentiæ Sacramento conſcientiam purgare diligenter ſtudeant.

23 Denique præfatis conditionibus, & diſpoſitionibus ad ſacros Ordines requiſitis addenda eſt adhuc una, quam valdè inculcat Concil. Trid. ſeſs.21. c.2. de Reform. ut nimirum habeat titulum, quando ad ſacros Ordines promovetur. Cùm enim non deceat, ut Concilium loquitur, eos qui divino miniſterio adſcripti ſunt, cum Ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere, ſtatuit S. Synodus, ne quis deinceps Clericus ſæcularis, quamvis aliàs ſit idoneus moribus, ſcientia, ac ætate ad ſacros Ordines promoveatur, niſi priùs legitimè conſtet, eum beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiat, pacificè poſſidere, aut patrimonium, vel penſionem verè ab eis obtineri, taliaque eſſe, quæ iis ad vitam ſuſtentandam ſatis ſint, atque illa, deinceps ſine licentia Epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus poſſint donec bene-

Digitized by Google

neficium Eccleſiaſticum ſint adæpti ad uſum ſufficiens, vel aliunde habeant, undè vivere poſſint, hocque ſtatuit Concilium antiquorum Canonum pœnas, ſuper his innovando, quia compertum fuerat complures pluribuſque in locis ad ſacros Ordines admitti, qui variis artibus, ac fallaciis fingebant ſe beneficium Eccleſiaſticum, aut etiam ſacultates idoneas obtinere. Ex quo Concilii decreto deducit Abellius ſect.4. cit. in fine, quàm graviter peccent illi, qui ficto interdum, & ementito patrimonii titulo, ſe Ordinibus ſacris ingerunt, aut ſtipulationes aliquas de retrocedendo titulo illo, aut fructibus ejus numquam exigendis contrà Concilii mentem faciunt, ne verentur Spiritui Sancto mentiri, qui haud dubiè maledictionem pro benedictione expectare debent, ac meritò formidare, nec tam indigna, & ſacrilega Sacramenti ſuſceptio ipſis in animæ perniciem, æternamque ruinam vertatur. De quo puncto alia plura etiam videri poſſunt apud Bonacinam loc. cit. & quas pœnas incurrant.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quinam ſint hujus Sacramenti effectus.

24 PRimò conveniunt Doctores, per dignam cujuſcumque Ordinis, ſivè majoris, ſivè minoris ſuſceptionem conferri gratiam, tum ſanctificantem, ſicut ſit in aliorum Sacramentorum ſuſceptione, cum hic ſit effectus omnium communis; tum ſpecialem, & cujuſcumque Ordinis propriam, quæ conſiſtit in jure quodam accipiendi ſpecialia quædam auxilia functionibus, & officiis uniuſcujuſque Ordinis proportionata, per quæ is, qui aliquo Ordine eſt initiatus, ad officia illa debitè, & ritè exercenda peculiari modo juvatur, & idoneus efficitur; & hæc auxilia ſpeciali Dei providentia conferuntur, non ſolùm in ipſa actuali Ordinis ſuſceptione, ſed etiam quoties ſuſceptus Ordo eſt exercendus. Conveniunt ulterius per Ordinum ſuſceptionem conferri quoque jus quoddam ad ſacras, & religioſas functiones cujuſque Ordinis proprias legitimè exercendas, cùm eo præſertim fine unuſquiſque Ordo confertur, ut patet ex verbis in uniuſcujuſque Ordinis collatione prolatis. Conveniunt tandem per Sacramentum Ordinis imprimi quoque Characterem indelebilem, quod expreſsè definitum eſt in Concil. Trid. *ſeſs.* 23. cap. 4. & can. 4. & conſtat ex dictis diſp. de Sacramentis in genere, & ex communi ſenſu Eccleſiæ docentis Sacramentum Ordinis iterari non poſſe magis quàm Baptiſmi, & hoc quidem ex impreſſione Characteris indelebilis provenire; undè quando ordinatos interdum deponi, vel degradari contingit ob gravia crimina perpetrata, Character Ordinis ab eis non auſertur, cum ſit indelebilis; ſed tantùm gradus, & honor, ac locus Ordini debitus, itaut quoad hunc gradum, honorem, & locum cum laicis reputentur, & pro talibus habeantur. Hic tamen occurrunt aliquæ difficultates breviter diſcutiendæ.

25 Secundò eſt difficultas, an omnis Ordinatio, ſeù quodlibet Ordinis Sacramentum imprimat Characterem. Negant Vaſquez, & alii exiſtimantes aliquos Ordines non eſſe Sacramenta propriè dicta. Affirmant alii oppoſitum tenentes cum D. Thoma, & Scoto ſingulos nimirum Ordines eſſe Sacramenta propriè dicta, juxtà quam ſententiam conſequenter affirmandum eſt quemlibet ex prædictis Ordinibus Characterem imprimere, ut diximus diſp.4. cit.qu.3. ar.3. quæ ſententia communior eſt, & probabilior, & expreſse ex Concil. Trid. loc. cit. deducitur, ubi cùm abſolutè loquendo de Ordinis Sacramento dicat Characterem imprimere, conſequenter ſignificat cuicumque Sacramento Ordinis ſub ipſo contento id competere.

Confirmatur, quia ex communi Eccleſiæ ſenſu quodlibet Ordinis Sacramentum eſt irreiterabile; ergò quodlibet Characterem imprimit, hic enim communiter cenſetur eſſe cauſa irreiterabilitatis ex Concil. Florent. in decreto Eugenii, ubi habetur Sacramento novæ legis, quæ repeti non poſſunt, Characterem imprimere. Nec valet quorumdam reſponſio dicentium, quòd imprimitur per aliqua Ordinis Sacramenta, non eſſe novum Characterem diſtinctum à Charactere Ordinis prioris, ſed potiùs quamdam illius extenſionem. Non valet, inquam, quia ut loc. cit. diximus, hoc eſt gratis, & voluntariè dictum ſine ullo prorſus fundamento, quia non eſt facilius explicare, & intelligere, quomodo talis extenſio fieret, quàm quomodo novus Character imprimatur; imò eſt longè difficilius, nam talis extenſio abſque alicujus qualitatis in anima impreſſione concipi nequit; at iſta qualitas, qua fieret extenſio, omnes utique conditiones habet ad rationem Characteris requiſitas, ergò eſſet Character, atque ideò intelligi nequit fieri novam prioris Characteris extenſionem abſque novo Charactere addito.

26 Tertiò eſt difficultas, an ad valorem ſingularum Ordinationum, ut hunc ſuum producant effectum, & Characterem imprimant, ex parte ordinandi requiratur tactus phyſicus rei, cujus traditione ordinatur, & quæſtio eſt de neceſſitate Sacramenti, quia de obligatione præcepti habetur expreſsè in Pontificali tale præceptum, ut tangatur calix, & patena ſuperpoſita. Negant quamplures neceſſarium eſſe contactum iſtum phyſicum, & quoad hoc ajunt ſufficere hæc inſtrumenta porrigi ei, qui ordinatur, præſenti, & conſtituto coram ordinante, quia ad verificationem formæ non eſt neceſſarius tactus materiæ phyſicus, ut enim quis verè, & propriè dicat, *Accipite hoc, vel illud*, non eſt neceſſe, ut ille, cui offertur, vel porrigitur, accipiat illud, ſed ſufficit, ut illi offeratur, & porrigatur. Ità Cajetanus, Victoria, Armilla, Tabiena, & Saliſummiſtæ. Sed quamvis hic dicendi modus ſit probabilis, communior tamen, & probabilior eſt ſententia requirens contactum phyſicum ſaltem mediatum, ejus materia, cujus ſit traditio, dum conceditur poteſtas Ordinis, dummodò non in tanto rigore intelligatur, ita ſtatuimus loc.c. cum Valentia, Averſa, Coninchio, Bonacina, Caſpenſi, & pluribus aliis etiam ex noſtris; quod præſertim probant auctoritate Clementis VIII. qui ſpeciali diplomate decrevit ordinari ſaltem ſub conditione, qui tunc temporis fuerant ab Epiſcopo Sagienſi ordinati, eo quod nec Epiſcopum ille per ſeipſum tradidiſſet inſtrumenta ordinandis, nec ordinandi phyſice inſtumenta illa tetigiſſet; hoc etiam ſuadet ratio; ſicut enim ex ea parte, qua aliquis ordo confertur per manuum impoſitionem, opus eſt, ut ordinatus verè, & phyſicè ab ordinante tangatur, ſic pariter dum Ordines conferuntur per inſtrumentorum porrectionem, neceſſe erit verum, & phyſicum contactum intercedere ſaltem mediatum, & certè plana, & plena verbi illius, *Accipe* ſignificatio id quoque exigere videtur, ut nempe is, qui ordinatur, verè tangat, & hoc pacto ſacra inſtrumenta accipiat, quod enim non apprehenditur, aut tangitur, non accipitur. Notanter autem dicitur, cotactum verum, & phyſicum *ſaltem mediatum* intercedere debere, quia alioquin opus non eſt ad valorem Ordinationis, ut ordinatus immediate tangat ſuis manibus ſacra inſtrumenta, nam etiamſi id contingeret mediante aliquo velo, id ad valorem ſufficeret; imo de facto cùm materia ordinationis Sacerdotalis ſit panis, & vini, non tamen immediatè tangitur ipſum vinum, ſed ſolùm calix vinum continens, ſicut neque opus eſt ad valorem Sacramenti tangi panem immediatè, ſed ſatis eſt tangere patenam, in qua continetur, ut docent Sylveſter, Angelus, Sanchez, Averſa, Hurtbertus, Abellius, & alii Auctores hujus ſententiæ.

27 Quarto eſt difficultas, an Ordinatio Epiſcopi imprimat Characterem à Sacerdotali diſtinctum. Auctores aſſerentes Epiſcopatum eſſe quidem verum Ordinem, & Sacramentum, non tamen à Sacerdotio diſtinctum, ſed facere, & complere unum Ordinem cum illo, conſequenter hi dicunt non imprimi per ipſum novum, ac diſtinctum Characterem, ſed ſolùm extendi eumdem priorem Sacerdotalem ad hoc, ut valeat perficere novos actus Epiſcopales. Sed juxtà dicta qu.præc.ar.1. dicendum eſt in Epiſcopatu addi, & imprimi novum Characterem ab aliis diverſum etiam à Sacerdotali; ità cum communiori, & probabiliori jam ſtatuimus loc. cit. & ratio eſt, quia Trid. loc. cit. can.9. abſolutè docet per Sacramentum imprimi Characterem, cùm ergò Epiſcopatus ſit Ordo ſimpliciter à Sacerdotio diſtinctus ex dictis ibidem, & per eum nova poteſtas conferatur ordinato ad novos actus Sacramentales diſtincta à poteſtate collata per Ordinem, & Characterem Presbyteratus, conſequenter dicendum eſt novum, atque diſtinctum imprimere Characterem, & ut ibidem dicebamus, magis præſtat dicere per Epiſcopum novum, & diſtinctum imprimi Characterem, quàm extendi priorem Sacerdotalem, quia explicari commodè nequit quomodo talis fiat extenſio, niſi aliquid de novo infundatur; quod ſi de novo ſit talis qualitas, dici potiùs debet novus Character, quàm prioris extenſio.

Confirmatur, quia ſi in aliis inferioribus Ordinibus imprimitur intrinſecè qualitas in eorum collatione, quę dicitur Character in anima, & non eſt ſola extenſio Characteris Ordinis prioris, ut ſuprà dictum eſt; hoc tanto magis de Epiſcopatu affirmandum erit, qui eſt Ordo longè nobilior illis, & longè excellentiorem ordinato affert poteſtatem. Tandem probatur, quia per Epiſcopatum nova, & diſtincta poteſtas tribuitur ordinato, quam non habet ſimplex Sacerdos, & non eſt unus Ordo cum Sacerdotio, ſed ſimpliciter ab eo diverſus, licèt neceſſariò ipſum præſupponat; ergò per ipſum quoque novus imprimitur Character, ſicut ſit in aliis Ordinibus præcedentibus.

28 Quinto prætereà eſt difficultas, de connexione Ordinum inter ſe, an, ſcilicet, ex eorum inſtitutione ſint ità connexi, ut Character Ordinis poſterioris neceſſariò præſupponat in Ordinato impreſſionem Characteris prioris; & ratio dubitandi eſt, quia Ordines inſtituti ſunt, tamquam gradus, ergò ex ipſa inſtitutione ſit, ut non poſſit aſcendi ad poſteriores, niſi per inferiores. Cæterum ſatis conſtat ex dictis quæſt. præced. & ex Scoto

diſt.

Digitized by Google

diſt. 14. ar. 4. connexionem hanc, & graduationem Ordinum nequaquam requiri ad validitatem ſequentium, nec ſimpliciter eſſe de jure divino, & ex inſtituto Chriſti, ſed fuiſſe ab Eccleſia tantùm injunctam; undè nec Character Sacerdotalis præſupponit neceſſariò neceſſitate Sacramenti Characteres aliorum Ordinum præcedentium, nec ullus ex inferiorum Ordinum Characteribus præſupponit neceſſariò ullum ex reliquis, ut notat Aſteſanus noſter lib.6. tit. 2. art. 4. Hocque probavimus quæſt. 3. cit. articul. 2. ex ipſo jure in cap. un. de Clerico per ſaltum promoto, ubi qui omiſſo Diaconatu fuerat conſecratus Sacerdos, non jubetur in Sacerdotem reordinari, ſed permittitur in Ordine Sacerdotis miniſtrare, poſtquam Diaconatum acceperit, quod utique factum non eſſet, ſi impreſſio Characteris Sacerdotalis Characterem Diaconatus neceſſariò præſupponeret neceſſitate Ordinis, & Sacramenti, quod conſequenter dicendum eſt de aliis Ordinibus reſpectu præcedentium. Addidimus autem ibidem, quòd licèt aliqui Canoniſtæ hoc etiam aſſerant de gradu, ſeù Charactere Epiſcopali reſpectu Sacerdotalis, quod non ex intrinſeca ratione, ſeù Chriſti inſtitutione hic ſupponatur ab illo, ſed tantùm ex Eccleſiæ præcepto, itaut ſi quis non Sacerdos in Epiſcopum ordinatur, valeat hæc ordinatio, nec ſit iteranda. Nihilominus communis, & vera Theologorum ſententia eſt Epiſcopalem Ordinationem de ipſo jure divino, & Chriſti inſtitutione Sacerdotium ſupponere ità neceſſariò, itaut abſque ipſo non valeat, & qui abſque Sacerdotio in Epiſcopum ordinatus fuiſſet, deberet denuò poſt Sacerdotalem ordinationem ſuſcipere Epiſcopalem. Undè Epiſcopatus quamvis formaliter Diaconatum non includat, vel neceſſariò ſupponat neceſſitate Sacramenti, nec alios Ordines præcedentes, includit tamen formaliter, & intrinſecè Sacerdotium, vel ſaltem illud neceſſariò præſupponit juxtà dicta ſuperius, ideoque vocatur abſolutè Sacerdotium. Ratio autem congrua iſtius eſſentialis incluſionis, vel dependentiæ eſſe poteſt, quia nemo dare poteſt, quod priùs in ſe non habet, vel formaliter, vel eminenter; non poteſt ergò Epiſcopus ordinare Sacerdotes, quod eſt ejus præcipuum, & primarium munus, niſi ſit Sacerdos.

29 Poſtremò eſt difficultas, an Character Epiſcopalis ſit dignior Sacerdotali, pro cujus reſolutione qu. 3. cit. art. 3. duos aſſignavimus dicendi modos, quorum uterque probabilis eſt. Primus eſt plurium Scotiſtarum ex Scoto deſumptus, diſt. 24. cit. ar. 2. quòd ſi loquamur de Charactere totali, integro, & perfecto, quem habet Epiſcopus, ut eſt Sacerdos, & Epiſcopus, eſſe ſine dubio digniorem, quia includit alterum, & aliquid amplius; ſi verò conſideretur Character particularis, qui ſuperadditur Characteri Sacerdotali in ordine ad functiones illas, quæ ſoli Epiſcopo competunt, eſt omninò inferior, quia majoris dignitatis eſt conficere Corpus, & Sanguinem Chriſti, & abſolvere à peccatis, quàm conferre Ordines, & Confirmationem, aut conſecrare Chriſma, ut patet, quem dicendi modum ſequitur Bellarminus de Ordine c. 6. cum pluribus aliis Recentioribus. Alter dicendi modus aſſerit defendi etiam poſſe Ordinem Epiſcopalem non ſolùm eſſe excellentiorem, & nobiliorem Sacerdotali, ſi ſumatur, quatenus illum includit, & aliquid ſuperaddit; ſed etiam ſi præcisè ſumatur, aut ſi per Dei potentiam abſolutam realiter ſine illo daretur. Ratio eſt, quia verè quidem poteſtas conſecrandi Euchariſtiam eſt in hoc genere ſuprema, ſed certè poteſtas Epiſcopalis non eſt ab hoc aliena, quinimò per ſe valet conſtituere ipſos Sacerdotes, qui habent conſecrare Euchariſtiam, & per ſe confert hanc poteſtatem illis; undè per modum cauſæ univerſalis, & ſuperioris modo quodam eminenti reſpicit hunc ipſum effectum, qui eſt conſecrare Euchariſtiam; quarè ex hac parte Character, & ordo Epiſcopalis etiam per ſe, ac præcisè ſumptus eſt ſuo modo Sacerdotali ſublimior. Ità Averſa qu. 1. ſect. 10. cum aliis Recentioribus, quod etiam anteà docuit Baſſolius noſter 4. diſt. 14. ubi ait propè finem quæſtionis nullum eſſe inconveniens aſſerere, quòd ſicut Epiſcopatus eſt ſuperior, & poſterior ordo Sacerdotio, ità etiam ſit nobilior, quia Sacerdotium ex Epiſcopatu dependet, cum nullus in Sacerdotem niſi ab Epiſcopo ordinetur, & ità actus Sacerdotii virtualiter continetur in actu Epiſcopatus, & Sacerdotium in Epiſcopatu.

QUÆSTIO QUARTA.

De Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio.

30 QUoniam ſuprà diximus primarium, & principale munus Sacerdotis eſſe, conſecrare panem, & vinum in Corpus, & Sanguinem Chriſti, & hoc Sacroſanctum Euchariſtiæ ſacrificium Deo in Miſſa offerre, quod quidem in lege Evangelica unicum eſt, & ſingulare; nunc inquirendum eſt, & declarandum, an in Miſſa verum, & proprium ſacrificium Deo offeratur à Sacerdote, quod breviter reſolvemus ex jam dictis diſp.4. cit. quæſt.4. ſupponendo hic nomine *Miſſæ* ſecundùm communiſſimam, ac uſitatiſſimam illius acceptionem ſignificari actionem illam Religioſam divinitus inſtitutam, per quam Chriſti Domini corpus, & ſanguis conſecratur, offertur, & ſumitur cum ſacris quibuſdam ritibus ab Eccleſia præſcriptis.

ARTICULUS PRIMUS.

An in Miſſa verum, & propriè dictum Sacrificium Deo offeratur, & quænam partes ejus ad rationem Sacrificii pertineant.

31 PRimò, ut pateat in quo vera, & propria ratio ſacrificii conſiſtat, conveniunt Doctores, quòd quamvis ad rationem ſacrificii requiratur, ut per illud ſignificetur interna animi noſtri ſubmiſſio, & ſuprema Dei excellentia; hoc tamen non ſufficit, quia in eo ſacrificium convenit cum aliis actibus Religionis, adoratione namque interna animi noſtri ſubmiſſionem profitemur, & ſupremam Dei excellentiam, & majeſtatem, & tamen hæc veram, & propriam ſacrificii rationem non participat, nam ſacrificium propriè dictum non modò in nullo actu purè interno, ſed neque in quolibet externo ſalvari poteſt, quia ſacrificium eſt peculiaris actus Religionis, quo ſpeciali quodam modo proteſtamur excellentiam Dei abſolutam, & noſtram ſubjectionem per oblationem rei externæ. Hinc Recentiores communiter, ut diximus diſp.4.cit.qu.4. ab initio, dicunt rationem ſacrificii conſiſtere in immutatione rei Deo oblatæ, qua Deum ipſum auctorem vitæ, & mortis noſtræ præſertim profitemur, qua ratione ſacrificium definiunt, quòd *ſit nota, ſeù ſignum exiſtens in re Deo oblata, quo Deum ipſum Auctorem vitæ, & mortis profitemur*, & per hoc ſacrificium diſtinguunt ab omnibus aliis actibus Religionis, & præcipuè à laude, adoratione, & ſimplici oblatione, cum quibus majorem habet ſimilitudinem; laude ſiquidem, & adoratione eminentiam divinæ naturæ ſuprà omne creatum proteſtamur; ſimplici oblatione ſupremum ejus, & abſolutum dominium in res omnes creatas; ſacrificio autem profitemur ejus omnipotentiam, qua eſt Auctor vitæ, & mortis, & poteſt cuncta deſtruere pro arbitratu ſuo, ſicut nos rem, quam ei ſacrificamus, in ejus honorem deſtruimus. Sed hunc dicendi modum loc. cit. reiicimus, quia, & laus, & adoratio, & ſimplex rei oblatio fieri poſſunt Deo, ut Auctori vitæ, & mortis; etenim ex motivo recuperandæ ſanitatis, vitandæ mortis, aut ob ſanitatem jam recuperatam poſſumus Deum laudare, adorare, argentum, & aurum, aut veſtes offerre, in quo caſu hujuſmodi actus laudis, adorationis, & oblationis utique Deo fierent ex motivo omnipotentiæ Dei vitæ, & mortis Auctoris.

Confirmatur, quia latria eſt cultus divinitati debitus propter ſeipſam, ſivè ob ejus excellentiam abſolutè conſideratam; ſed ſacrificium eſt actus externus ad ſupremum latriæ cultum pertinens; ergò ſicut cultus latriæ Deo convenit, qua Deus eſt, & ratione divinitatis, ità & ſacrificium Deo debebitur, qua Deus, eſt, & non qua præcisè eſt vitæ, & mortis Auctor. Quapropter ibi dicimus cum Hiqueo, Gavatio, & aliis Scotiſtis ſacrificium propriè dictum, de quo hic eſt ſermo, melius definiri, quòd ſit oblatio externa alicujus rei permanentis Dei exhibita, qua ſignificatur ſupremum dominium, aut excellentia Dei, & ſubjectio ſacrificantis ad ipſum, mediante aliqua ipſius rei oblatæ deſtructione, aut immutatione. Per hoc enim ſufficienter ſalvatur, quòd ſacrificium ſit actus Religionis, & quidem ſupremæ ſpeciei, quæ eſt latria, & ſufficienter diſtinguitur à quocumque alio, quod non eſt ſacrificium; per hoc enim, quod dicitur oblatio externa rei permanentis diſtinguitur à laude, quæ fit verbis, & ab adoratione, quæ fit per genuflexionem; per id quòd additur, cum aliqua deſtructione, vel immutatione rei oblatæ diſtinguitur à ſimplici oblatione; per alias tandem particulas exprimitur ejus ſignificatio in ordine ad terminum, & diſtinguitur ab oblatione facta Deo mediatè, ut à primitiis, decimis &c.

32 Secundò conveniunt Doctores, & Catholici omnes in Miſ-

Digitized by Google

Miſſa verum, & propriè dictum ſacrificium Deo offerri, & contrà Hæreticos plures id negantes, & expreſsè deducitur ex ipſa Chriſti inſtitutione, cùm dixit *Hoc facite in meam commemorationem*, ubi verbum *facite* æquivalet verbo *ſacrificate*, ſic enim interdum Scriptura loquitur, ut Levit. 15. *Sumet duos turtures, dabitque Sacerdoti, qui faciet unum pro peccato, & alterum in holocauſtum*, unde denotat rationem ſacrificii, quia juſſit Chriſtus hoc myſterium exerceri, veluti ad perpetuo retinendum, ac repetendum ſuæ mortis ſacrificium, quod in hoc Sacramento myſticè renovatur. Ità communiter Patres hunc locum exponunt, ducti teſtimonio Andreæ Apoſtoli, qui Ægeæ Proconſuli ſuadenti, ut Diis immolaret, reſpondit. *Ego omnipotenti Deo immolo quotidie, non Taurorum carnes, nec Hircorum ſanguinem, ſed immaculatum Agnum in altari*, quo clarius dici non poterat in hujus veritatis teſtimonium. Deindè probatur auctoritate Eccleſiæ, quæ ſemper intellexit in hoc myſterio Euchariſtiæ verum ſacrificium ex mandato Chriſti celebrari, ut in pluribus Conciliis definitum eſt, nimirum in primo Concilio Niceno can. 14. in 1. Toletano can. 5. in Antiſiodorenſi can. 8. in Lateranenſi c. 1. in Florentino in decreto Eugenii, ac demum in Trid. ſeſſ. 22. c. 1. ubi ſic loquitur: *Eccleſiæ ſuæ viſibile, ſicut hominum natura exigit, reliquit ſacrificium, quo cruentum illud ſemel in Cruce peractum repræſentaretur, ejuſque memoria in finem uſque ſæculi permaneret, atque illius ſalutaris virtus in remiſſionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur*, & tandem concludit can. 1. *Si quis dixerit in Miſſa non offerri Deo verum, & proprium ſacrificium &c. anathema ſit*. Tandem probatur ex ratione ſacrificii ſuperius aſſignata, quæ tota in hoc myſterio completur cum omnibus conditionibus requiſitis, ejus enim definitio communiter recepta eſt, quòd ſit exterior oblatio, & immutatio alicujus rei permanentis exhibita in honorem, & cultum Dei ad recognoſcendam, & proteſtandam ſummam ejus excellentiam, & ſupremum dominium, facta per legitimum Miniſtrum, & per legitimam auctoritatem inſtituta; ſed hæc tota ratio planè in myſterio Euchariſtiæ, & celebratione Miſſæ invenitur; nam panis, & vinum converſa in Corpus, & Sanguinem Chriſti offeruntur Deo in ſignum ſupremi ipſius dominii, & noſtræ ſubjectionis; ſit hæc etiam oblatio per legitimum Miniſtrum, nempè per Sacerdotem ad hoc officium ſpecialiter deputatum, & inſtituta eſt per legitimam auctoritatem, nempè ab ipſo Chriſto, qui eſt Caput, legiſlator, & Eccleſiæ fundator; fit etiam rei oblatæ conſumptio, quia Chriſtus ipſe deſinit eſſe, quatenus eſt ſub ſpeciebus panis, & vini viſibilis, & ſenſibilis, & ſpecies ipſæ Sacramentales conſumuntur, nam per manducationem, & potationem deſinunt eſſe; verum igitur, & proprium ſacrificium in Miſſa offertur; quamvis enim in Miſſa interveniat myſtica tantùm victimæ, ſeu hoſtiæ immolatio; adhuc tamen talis immolatio eſt vera, & realis hoſtiæ ſacrificatio, undè ad verum, ac reale ſacrificium ſufficit myſtica hoſtiæ occiſio, hoc eſt Sacramentalis Chriſti deſitio ſub ſpeciebus, ut loc. c. fusè oſtendimus, ubi ar. 1. Ità ad verbum diſcurrimus, & alia plura videri poſſunt ad hunc punctum ſpectantia.

33 Tertiò, quoniam plures actiones in Miſſa exercentur, quibus hoc ſacrificium percipitur, ideò dubitatur, & quænam ipſarum præſertim ad eſſentiam ſacrificii ſpectet, & de duabus præſertim ipſius Miſſæ partibus eſt difficultas, conſecratione, ſcilicet, & communione, an utraque, vel una tantùm illarum ad rationem, ſeu eſſentiam ſacrificii pertineat; de aliis enim, quæ in Miſſa fiunt, conveniunt ferè omnes, quod ad eſſentiam ſacrificii minimè pertineant, ſed quòd ſint tantùm cæremoniæ quædam ab Eccleſia inſtitutæ, quarum aliæ ſunt præparatoriæ, ut eſt oblatio panis, & vini in Offertorio, quòd ab oblatione denominatur; aliæ ſunt repræſentativæ eorum, quæ in Paſſione Chriſti Domini geſta ſunt, aliæ demum ſignificativæ fructus, qui ex illo ſacrificio in fideles derivatur. Tres autem ſunt celebriores Theologorum ſententiæ in hac quæſtione; prima aſſerit rationem, ſeu eſſentiam ſacrificii in ſola conſecratione conſiſtere, ſumptionem verò ſe habere potiùs conſequenter, & non niſi extrinſecè ad illud pertinere, cujus fundamentum eſt, quia hujus ſacrificii eſſentia in ea actione conſiſtit, quæ eſt expreſſiſſima Paſſionis, & mortis Chriſti Domini; repræſentatio, atque conſecratio eſt hujſmodi, cùm in illa vi verborum corpus ſeorſum à ſanguine ponatur, & ſic fiat miſtica quædam ſeparatio ſanguinis ab ipſo corpore, in qua quidem ſeparatione realiter in Cruce facta poſita fuit vera, & propria ratio ſacrificii cruenti in ipſa Cruce peracti; ergò &c. Ità Alanus, Suarez, Vaſquez, Coninchius, Meratius, Bernal, Caſpenſis, & alii. Secunda aſſerit ſolam ſumptionem eſſe propriè, & formaliter ſacrificium, conſecrationem verò ſe habere antecedenter, veluti actionem præviam, & præparatoriam; cujus fundamentum eſt, quod ad rationem ſacrificii pertineat realis quædam immutatio, ſeu deſtructio rei oblatæ; per conſecrationem autem nulla fit Corporis, & Sanguinis Chriſti deſtructio, ſed potiùs nova ipſius ſub ſpeciebus Sacramentalibus poſitio, quæ per communionem deſtruitur, per quam proindè fit, ut Corpus Chriſti eſſe Sacramentale amittat per deſtructionem ſpecierum, & ſic realiter immutetur; ergò in ſola ſumptione verè, & propriè hoc ſacrificium conſiſtit. Ità Angles, Ledeſma, & alii apud Vaſquez diſp. 222. c. 3. Tertia tandem ſententia communior, & probabilior aſſerit nec ſolam conſecrationem, nec ſolam Sacramenti ſumptionem integrare eſſentiam Sacramenti Euchariſtici, ſed utramque ſimul. Ità Bellarminus, Scotia, Lugo, Averſa, Amicus, Abellius, & ex noſtris Hiqueus, Pontius, Gavatius, & alii quamplures, quam ſententiam nos quoque tuemur qu. 4. cit. ar. 2. & 3.

34 Quarto itaque cum hac ultima ſententia aſſerendum eſt in utraque actione ſimul, conſecratione, ſcilicet, & ſumptione hujus Sacramenti rationem ſacrificii eſſentialiter conſiſtere, & neutram ſine alia ſufficere, & hoc ſolùm probant rationes pro utraque parte adductæ; & quidem de conſecratione patet ex eo, quod Eccleſia præcipit, ut habetur in Jure cap. *Nihil* & cap. *illud* 6. qu. 1. ut ſi contingat Sacerdotem celebrantem facta conſecratione mori antè Communionem, alius Sacerdos etiam non jejunus Miſſam perficiat, conſummando totam victimam, ne ſcilicet, ſacrificium imperfectum relinquatur, per quod innuitur hoc ſacrificium abſque ſumptione non eſſe integrum, ac perfectum eſſentialiter; nec ratio adducta pro prima opinione convincit, quia myſtica illa ſeparatio ſanguinis à Corpore Chriſti non ſufficit ad rationem ſacrificii, ad hanc enim realis aliqua immutatio rei ſacrificatæ requiritur, alioquin non ſacrificium, ſed ſimplex oblatio foret, ut conſtat ex dictis; cùm ergò talis immutatio in ſola conſecratione non reperiatur, hinc ſequitur in illa ſola perfectam, & completam ſacrificii rationem minimè reperiri. Prætereà, quòd nec etiam ſola ſumptio ſufficiat ad eſſentiam hujus ſacrificii conſtituendam ex eo patet, quia ſi hæc ſola eſſentiam ſacrificii conſtitueret, & conſecratio ſolùm ſe haberet, ut actio prævia, & præparatio ad ſacrificium, ut dicebat ſecunda ſententia, nempè tamquam productio, vel adductio victimæ per ſumptionem ſacrificandæ; ſequeretur, quod etiamſi Sacerdos ex hoſtia multo anteà conſecrata, vel ab aliis, vel à ſe, poſteà ſumeret, talis ſumptio adhuc ſacrificii rationem haberet, dum fieret intentione offerendi cultum Deo; & prætereà cùm ſumptio etiam laici conveniat, & omninò extrà ſacrificium, ſequeretur rationem ſacrificii ab uſu Sacramenti differre ex ſola diverſitate ſumentis, & intentionis, & non ex ipſa ratione, & uſu externo, quæ ſunt abſurda manifeſta; quare ratio pro hac ſententia adducta probat quidem ſumptionem Sacramenti quoque eſſe de eſſentia ſacrificii, in quo præter oblationem victimæ, quæ offertur, neceſſaria eſt etiam aliqua victimæ immutatio, quæ fit in ipſa ſumptione; non tamen probat in ea ſola rationem ſacrificii conſiſtere; unde ex his ſufficienter deducitur utramque actionem, nempè conſecrationem, & ſumptionem eſſentialiter ſacrificium Euchariſticum integrare, nam ea tantùm actio cenſenda eſt eſſentialis huic ſacrificio, quæ omiſſa neceſſariò eſt repetenda, quia nequit hujus neceſſitatis alia aſſignari cauſa; ſed tantùm conſecratio, & conſumptio omiſſa neceſſariò eſt repetenda, ut conſtat ex proxime dictis; ergo &c.

35 Quintò tandem addendum eſt, ut diximus loc. cit. quòd quamvis utraque actio ad eſſentiam hujus ſacrificii pertineat adhuc tamen conſecratio magis principaliter ſe habet, & ratio eſt; quia illa actio magis principaliter ad eſſentiam ſacrificii concurrit, propter quam principaliter confertur poteſtas ipſa ſacrificandi, nam poteſtas ſacrificandi eſt propter ſacrificium, ſed poteſtas ſacrificandi principaliter confertur propter conſecrationem; ergò hæc principalius ſpectat ad ſacrificium. Minor colligitur ex forma Sacerdotii à Conc. Florent. aſſignata, *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia &c.* ſed hæc poteſtas principaliter cadit ſuprà conſecrationem Corporis, & Sanguinis Chriſti, nam propter hanc illa participaliter confertur, ut conſtat ex Trident. ſeſſ. 23. can. 1. ubi actionem ipſam conſecrandi aſſignat, tamquam primam, ac principalem actionem Sacerdotii. Tum quia hæc actiò conficiendi Sacramentum eſt magis digna, quàm illud ſumendi, & in conſecrationem magis repræſentatur paſſio Chriſti, quæ fuit ſacrificium cruentum, ut oſtendit ratio adducta pro prima ſententia, cui deinceps ſubſtitutum eſt hoc noſtrum ſacrificium incruentum, ac demum in perſona Chriſti exercetur. Verùm quamvis conſecratio ſit pars principalior hujus ſacrificii, adhuc tamen difficile eſt explicare, quomodo ad eſſentiam ſacrificii pertineat, de cujus ratione eſt, ut victima, quæ ſacrificavit, immutetur, & deſtruatur; in conſecratione autem tantùm abeſt, ut deſtruatur Chriſtus, quod potiùs tunc ſub novo modo eſſendi in Sacramento conſtituitur; ut ratio adducta pro ſecunda ſententia urgebat, quomodo ergò per conſecrationem immutatur, prout ad rationem ſacrificii requi-

ri-

Digitized by Google

ritur? pro hujus difficultatis explicatione varii dicendi modi ſunt à Recentioribus excogitati, quos retulimus, & examinavimus qu.4. cit.ar.3.

36 Poſtremò autem ibi nu. 83. hanc difficultatem ſolvimus dicendo, Conſecrationem ad intrinſecam, & eſſentialem rationem ſacrificii Miſſæ ſpectare, quatenus habet rationem oblationis, qua Sacerdos perſonam Chriſti gerens ejuſdem Corpus, & Sanguinem Deo ſuper Altari offert; itaut tota ratio intrinſeca, & eſſentialis ſacrificii Miſſæ conſiſtat, tum in conſecratione, ut habet rationem oblationis, qua Chriſtus in Altari ſub ſpeciebus panis, & vini offertur; tum in ſumptione, per quam victima per Conſecrationem oblata immutatur, & ad deſtructionem ſpecierum ſecundùm eſſe Sacramentale deſtruitur. Quod totum conſonat doctrinæ ab initio quæſtionis de ſacrificio in communi traditæ; ſicut enim ibi diximus ad eſſentiam, & naturam ſacrificii in communi, propriè accepti, duo pertinere, nempè oblationem externam, & ſenſibilem ex una parte, & rei oblatæ deſtructionem ex alia. Ità in propoſito in ſacrificio Miſſæ dicimus intervenire Conſecrationem, tamquam oblationem externam, & ſenſibilem, & Sacramenti ſumptionem, tamquam rei oblatę deſtructionem, & totam hanc doctrinam deducit Gavatius noſter part.2. diſp.1.qu.3.ex Scoto 3. qu.9. quæſt. un. art.2. ubi ſacrificium Miſſæ oblationem appellat, quàm debet Sacerdos offerre pro ſe, & pro populo, & quol. 20. ab initio ſub A. quod quandocumque Chriſtus, ut Summus Sacerdotes offert, panis, quem dat, id eſt, caro ejus eſt mundi via; tunc autem ſemetipſum Chriſtus offerre dicitur, quando dat nobis carnem ſuam, quod utique non fit, niſi in Conſecratione, dum dicit *Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum*; ergo de mente Doctoris Conſecratio habet rationem oblationis, quod etiam expreſsè colligitur ex Concil.Trident.ſeſs.22.cap.1. & can.2. ubi docet Chriſtum Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus poteſtatem dediſſe offerendi ſacrificium Miſſæ verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem*; undè & can. 2. ait: *Si quis dixerit, illis verbis, hoc facite &c. non ordinaſſe, ut ipſi, aliique Sacerdotes offerrent corpus, & ſanguinem ſuum, anathema ſit*, ex quibus verbis expreſsè conſtat apud Patres Concilii conſecrare, & offerre eſſe unum, & idem.

Confirmatur ex forma ordinationis Sacerdotis, in qua dicitur: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Deo*, in illa autem forma accipit poteſtatem conſecrandi; ergò Conſecratio habet rationem oblationis in Miſſa; & hic etiam eſt communis loquendi modus Patrum, dum de Conſecratione loquuntur, quod eam appellant oblationem in ſacrificio Miſſæ, quod probat Gavatius ibidem plurium Patrum teſtimoniis, quæ apud ipſum videri poſſunt. Alia plura ad hunc punctum ſpectantia vide qu. 4. cit. & præſertim ar.4. ubi exactè ſolvuntur quæcumque contrà præfatam doctrinam obiici poſſunt.

37 Solet etiam hic diſputari, an utriuſque ſpeciei Conſecratio ſit de eſſentia ſacrificii Miſſæ, de quo egimus ex profeſſo diſp. 4. cit. quæſt.5. breviter diximus, quod ſi ſacrificium ſumatur ſolùm pro reali oblatione, & immutatione rei in honorem Dei juxtà ea, quæ hactenus de ſacrificio dicta ſunt; ſic in ſingulis Euchariſtiæ partibus, & in qualibet per ſe, ratio ſacrificii invenitur, quia ſacrificium hoc modo ſumptum eſt oblatio externa rei permanentis cum ejuſdem deſtructione facta à legitimo miniſtro, ſummam Dei excellentiam, noſtramque ergà eumdem ſubjectionem repræſentans; ſed ſola Conſecratio panis eſſet oblatio externa Corporis Chriſti cum ejuſdem immutatione, ſicut enim ſpecies panis diſtincta Conſecratione, ità diſtincta ſumptione ſumitur à ſpecie vini, & ideo quoad hanc conſiderationem ſola unius ſpeciei Cõſecratio veram, & eſſentialem haberet ſacrificii rationem; ſi verò ulterius conſideretur, quòd eſt ſpeciale in Euchariſtiæ ſacrificio ex vi ſuæ inſtitutionis, quòd nempè ſit expreſſa, & completa repræſentatio ſacrificii cruenti in Paſſione Chriſti peracti, planè ſecundùm hanc conſiderationem hoc ſacrificium expreſsè, & completè, non niſi in conſortio utriuſque ſpeciei inveniri poteſt, quia cùm Chriſtus per realem occiſionem, & ſeparationem corporis, & ſanguinis immolatus fuerit, ideò hoc myſterium inſtituere voluit, in quo myſticè toties denuò mactaretur, quoties hoc myſterium exercetur; hac autem myſtica mactatio in ipſa ſeparatione corporis, & ſanguinis, quantum eſt ex vi verborum, conſiſtit, quod planè, niſi utriuſque conſecrationis virtute haberi poteſt, ut fusè loc. c. diſcurrimus, & declaramus.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ res ſit oblata in hoc ſacrificio, & quinam offerens.

38 QUoniam tria in hoc myſterio reperiuntur omninò diſtinguenda; primò panis, & vinum quantum ad ſubſtantiam, quæ deſtruitur, deindè Chriſtus ipſe, qui fit Sacramentaliter præſens ſub ſpeciebus, & tandem ſpecies Sacramentales, quę permanent cum ſubſtantia Chriſti, & priùs erant cum ſubſtantia panis, & vini, diſputant Theologi, quænam res propriè ſit, quæ offertur, & ſacrificatur in Euchariſtia, ut verè, & propriè ſacrificium dici poſſit; & Recentiores aliqui, ut Vaſquez, Coninch. Meracius, & alii, quos ſequitur ex noſtris Gavatius diſp. 1. cit. de Sacrificio Miſſæ qu.6. dicunt, id quod in hoc Sacrificio offertur eſſe ſolùm Chriſtum cum ordine ad ſpecies, ipſas tamen ſpecies intrinſecè ad ſacrificium Miſſæ non pertinere, ut partem rei oblatæ; ſi enim ſub ſpeciebus panis, & vini ipſe obtulit corpus, & ſanguinem ſuum, igitur res oblata fuit corpus, & ſanguis, ſpecies verò id, ſub quo. Similiter ſi ſeipſum ſub ſignis ſenſibilibus immolandum inſtituit, jam res immolata eſt Chriſtus; ſpecies autem, non id quod, ſed ſub quo Chriſtus immolatur, adeò ut res in hoc Sacrificio oblata, & immolata in recto eſt Chriſtus, ſpecies autem in obliquo ſolùm; undè concludunt, quod ſpecies non ſunt res oblata, nec pars rei oblatæ, ſed modus ſub quo Chriſtus offertur, & immolatur. Circà aliam quæſiti partem quæſtio eſt de Chriſto, an actu una cum Sacerdote hoc ſacrificium offerat, & principalis offerens, & qualiter nimirum, num immediatè, & proximè offerat, vel remotè tantùm, & mediatè, hoc eſt, mediantibus Sacerdotibus; & ſimiliter Recentiores nonnulli dicunt Chriſtum Dominum, non ſolùm remotè, & mediatè, ſed etiam proximè, & immediatè hoc ſacrificium offerre, quorum ratio eſt, quia hoc modo melius ſalvatur, quo pacto Chriſtus ex Trident. ſeſſ.22. c.2. ſit principalis offerens in hoc ſacrificio, ſic enim non tantùm remotè, & habitu, ſed proximè etiam, & actu ponitur concurrere cum ipſo Sacerdote ad actionem ſacrificandi. Ità Bellarminus, Suarez, Coninchius, Miranda, Caſpenſis, Caſtropalaus, Fornarius, & alii. Pro reſolutione quæſiti quoad primam partem.

39 Primò ſtatuendum eſt ex jam dictis qu.4. cit. art. 1. quòd licet ſubſtantia panis, & vini ſit quidem aliquo modo materia hujus ſacrificii, non tamen propriè, & principaliter ſit res, quę immolatur, & ſacrificatur; Et quidem quod ſit aliquo modo materia ſacrificii patet ex modo loquendi Eccleſiæ in Offertorio Miſſæ, cùm dicit: *Suſcipe Sancte Pater hanc immaculatam hoſtiam &c. Offerimus tibi Domine Calicem ſalutaris, &c.* illud autem, quod tunc in manibus Sacerdos tenet, eſt ſubſtantia panis, & vini; unde licèt illa oblatio non ſit formaliter immolatio, ſaltem indicat illud, quod tunc offertur, eſſe materiam ſacrificii, quatenus conſtat ex pane, & vino, tamquam ex termino à quo, & materia tranſeunte; non tamen eſt res, quæ propriè, & principaliter ex intento offertur, & ſacrificatur, ſeu victima, quæ immolatur; quia licèt ſubſtantia panis, & vini in hoc ſacrificio deſtruatur in proteſtationem divinæ potentiæ, ac proindè ſit aliquo modo hujus ſacrificii materia, quia tamen ejus deſtructio non eſt primariò, ac per ſe intenta, ſed ſecundariò ad verificanda verba Conſecrationis, & ad introductionem Corporis, & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus, quæ in hoc Sacramento ſunt per ſe, & primariò intenta; ideò nequit eſſe propriè materia hujus ſacrificii, ſed ſolùm ſpectat ad illud, ut terminus à quo, & materia tranſiens, quæ ad præſentiam rei principaliter intentæ corrumpi debet, ac deſinere.

40 Secundò dicendum eſt, Chriſtum ipſum eſſe rem, quæ propriè, & principaliter in hoc ſacrificio offertur; ità Concil. Trid. ſeſſ.22.c.1. ubi de Chriſto loquens inquit, *quod in Euchariſtia novum inſtituit Paſcha ſeipſum ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum*, & cap.2. *In divino hoc officio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chriſtus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara Crucis ſemel ſeipſum cruente obtulit*, quo etiam loquendi modo paſſim utuntur Patres, dum dicunt Chriſtum ipſum, Corpus, & Sanguinem Chriſti ſacrificari, offerri, & immolari in Altari. Quod ſi quæras, an ſimul cum humanitate in hoc ſacrificio offeratur etiam ſuppoſitum divinum, dicendum eſt eo modo, quo fuit in Cruce oblatum, offerri quoque in Altari, & ſacrificio Miſſæ, nempè per ſolam Idiomatum communicationem, non per formalem actionis ſacrificativæ ſubjectionem, implicat enim ſuppoſitum divinum eſſe capax immutationis, quæ ad ſacrificium requiritur, & ſignificationis divini cultus, nam hæc ſupponit inferioritatem ad Deum. Confirmatur, quia Chriſtus in ſumptione Sacramenti immutatur modo ad ſacrificium ſufficienti, quia licèt non deſtruatur quoad eſſe ſimpliciter, ſicut in antiquis ſacrificiis victima mactabatur, & cremabatur; deſtruitur tamen quoad eſſe Sacramentale, & licèt non deſinat quoad ſubſtantiam, benè tamen quoad præſentiam Sacramentalem; idque omninò ſufficit, ut propriè dici poſſit in Euchariſtia ſacrificari, quia hoc ſacrificium ſic Deus inſtituit, hoc nempè modo extraordinario, & ſingulari aliis victimis, & ſacrificiis non communi.

41 Tertiò dicendum eſt ſpecies etiam Sacramentales aliquo mo-

Digitized by Google

modo pertinere ad rem, quæ in hoc myſterio ſacrificatur. Hoc enim expreſsè deducitur ex verbis Tridentini allegatis, dum inquit Chriſtum obtuliſſe corpus, & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis, & vini, & ſeipſum ſub ſignis viſibilibus inſtituiſſe, quo planè loquendi modo ſignificavit, has quoque ſpecies ad victimam hujus ſacrificii pertinere; imo Concilium in illo eodem capite rationem congruitatis aſſignat, dum inquit: *Ut dilectæ Sponſæ ſuæ Eccleſiæ viſibile, ſicut hominum natura exigit, relinqueret Sacrificium*, quia ergo victima, ut ſit humano uſui accommodata debet eſſe ſenſibilis, ideo & ipſæ ſpecies ad rationem hujus victimæ pertinere debent, Confirmatur, quia ſpecies ipſæ in hoc ſacrificio valdè immutantur, nam in ſumptione conſumuntur, & in Conſecratione à ſubjecto ſeparantur; ergò nil obſtat, quin pertinere poſſint ad rem, quæ in hoc Sacramento ſacrificatur. Tum tandem quia expreſſe habetur ex Canone. *Hoc eſt* de Conſecrat. d. 2. ubi dicitur: *Hoc ſacrificium duobus conſtare, viſibili, ſcilicet, elementorum ſpecie, & inviſibili Domini Noſtri Jeſu Chriſti, carne, & ſanguine*, ità etiam Suarez, Becanus, Scortia, Averſa, Amicus, & alii Recentiores. Quod autem dicebant Auctores ſuprà adducti, ſpecies Sacramentales ad rem oblatam in hoc ſacrificio non pertinere, ut partem ejus, ſed eſſe purum modum, ſub quo Chriſtus offertur, & immolatur, eſt pura de nomine contentio, ut diximus qu. 4. cit. nu. 74. & ſeq. nam Hiqueus 4. d. 13. qu. 5. ſui Commentarii aſſerit ipſe quoque nobiſcum ſpecies in ratione ſacrificii unum integrum conſtituere cum Chriſto, ſub ipſis; gratis adhuc concedens ſpecies ſe habere, ut quo, & Chriſtum, ut quod, & rationem adducit, quia ſacrificium eſt viſibile, & ſenſibile ſignum, & mediantibus ſpeciebus convenit Chriſto eſſe, quod habet in Sacramento, & ſacrificio; ergò ab iis in ratione ſacrificii non præſcindit, quia tamen Chriſtus, ut ſub ſpeciebus offertur; ideò oblatio terminatur ad Chriſtum, ut ad rem principaliter oblatam, & ad ſpecies, ut quo. Non ergò repugnat, quòd ſpecies pertineant ad rationem ſacrificii tantùm, ut quo, & adhuc cum Chriſto, ut quod, integrent unam rationem ſacrificii cum ipſo, quarè concluſimus l. c. utramque opinionem ſuſtineri poſſe, quia in re Auctores utriuſque conveniunt, & ſolùm in modo loquendi diſcrepant, omnes enim concedunt ſpecies Sacramentales pertinere ad rem, quæ in hoc myſterio ſacrificatur, quod eſt intentum noſtrum in hoc puncto, ſivè ut quo, ſivè ut quod.

42 Quartò quod ſpectat ad alium quæſiti partem, Chriſtus Dominus eſt principalis offerens Miſſæ ſacrificium. Ità D. Thomas qu. 82. ar. 1. & Scotus quodl. 20. ab initio lit. A. ubi explicans illud Joan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*, ſubdit, quandocumque enim Chriſtus, ut Summus Sacerdos offert, panis quem dat, ideſt, caro ejus, eſt mundi vita, quibus verbis ſignificat, quòd Chriſtus eſt offerens ſacrificium Miſſæ, non quomodocumque, ſed ut Summus Sacerdos, & principalis offerens, undè Tataretus ibi, & alii Scotiſtæ dicunt, quòd Sacerdos offert miniſterialiter Chriſtum, & Chriſtus offert ſe principaliter, quam doctrinam poſteà confirmavit Concil. Trid. l. c. dum inquit, *Chriſtum eſſe nunc offerentem Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc obtulit in Cruce*, quod etiam anteà docuerat Concil. Lateran. ſub Innocentio Tertio, ut refertur c. *Firmiter* de Summa Trin. & fide Catholica, *Idem ipſe Sacerdos eſt, & Sacrificium Jeſus Chriſtus*, & ſic etiam colligitur ex Scriptura, ut explicant Sancti Patres, & præſertim D. Auguſt. lib. 10. de Civit. Dei c. 29. ubi dicitur de Chriſto, *Tu es Sacerdos in æternum*, optimè enim intelligi poteſt Sacerdotium Chriſti dici æternum, ideſt, perpetuum in toto ſæculi decurſu, quia ſemper Chriſtus ipſe in hoc ſacrificio officium gerit Sacerdotis, ſub ſpeciebus panis, & vini. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadet, ut notat Averſa qu. 21. ſect. 8. ex Bellarmino lib. 6. de Euchariſt. c. 4. quia cùm ſacrificium ſit oblatio, perſonam quoque offerentem involvit, undè ut ſit Deo acceptum, debet eſſet à digno, & grato offerente, & ideò Gen. 4. dictum eſt: *Reſpexit Deus ad Abel, & ad munera ejus, ad Cain autem non reſpexit*; ſed ſic eſt quòd interdum contingit Miſſam ab indigno Miniſtro celebrari; ergò alius debebat eſſe Summus Sacerdos, nempe Chriſtus, ſemper offerens principaliter hoc ſacrificium, & cujus vice aliis Sacerdotes offerunt, ideoque hoc ſacrificium ſemper eſt Deo acceptiſſimum, ſicut munus miſſum à Principe per manus famuli, quod juxtà dignitatem mittentis acceptatur, & non juxtà conditionem famuli; & eleemoſyna data à probo hero per manum iniqui ſervi adhuc eſt Deo accepta intuitu dantis. Per hunc enim modum ſalvatur, ut docet Scotus l. c. quo pacto actio ſacrificandi non inquinetur, etiamſi à malo Miniſtro procedat, ſed ſemper ex opere operato ſuum conſequatur effectum, quia nimirum actio illa ſacrificativa non accipit ſuam honeſtatem, ſaltem completam, ut procedit à Miniſtro, ſed ut eſt à Chriſto aſſumpta, ut principali offerente, mediante Miniſtro, tamquam inſtrumento.

43 Quintò addendum eſt, Chriſtum Dominum principaliter hoc ſacrificium offerre, non quia proximè, & immediatè offerat, ut dicebant Auctores citati ab initio articuli, ſed ſolùm quatenus illud inſtituit, non quomodocumque, ſed à Sacerdotibus ſuo nomine Patri offerendum, undè Chriſtus non eſt offerens proximè, & immediatè, ſed remotè, & mediantibus Sacerdotibus, quatenus iſti in perſona illius offerunt, ità Divus Thomas, & Scotus loc. cit. ut fusè declarat Gavatius noſter diſp. 2. qu. 1. cap. 1. & ſequuntur Henriquez, Vaſquez, Becanus, Amicus, Averſa, & alii Recentiores communiter; & probatur in primis ex Concil. Florent. in decreto de Sacramentis, ubi inquit, quod *Sacerdos in perſona Chriſti loquens conficit hoc Sacramentum*; ergò non Chriſtus immediatè, & proximè, ſed Sacerdos perſonam Chriſti gerens ſacrificium hoc conficere dicitur, quem modum etiam indicat Concil. Trid. dum inquit, Chriſtum eſſe nunc offerentem *Sacerdotum miniſterio*, & idem demonſtrat Gavatius loc. cit. pluribus Patrum teſtimoniis, quæ apud ipſum videri poſſunt. Deinde hoc etiam ratio ipſa ſudet, nam ut Chriſtus ſit principalis offerens in hoc ſacrificio; ſufficit ut Sacerdos in perſona ipſius offerat, & per virtutem ab ipſo acceptam, ſicut enim verè dicitur agere, qui per alium agit, tamquam per ſuum ſubſtitutum, & per virtutem, & auctoritatem illi impertitam, & communicatam. Ità Chriſtus verè ſacrificare dicitur, cùm per Sacerdotes, tamquam per ſuos ſubſtitutos, & per virtutem illis communicatam ſacrificat. Confirmatur, quia ut Amicus advertit diſp. 33. ſect. 4. ſi aliquis Apoſtolus in triduo conſecraſſet, talis ſacrificii principalis offerens fuiſſet idem Chriſtus, non ratione actualis oblationis, ad quam tunc Chriſti anima à corpore ſeparata non concurriſſet, cum hoc ſit munus totius compoſiti; ergò ratione inſtitutionis, & virtutis Sacerdotibus communicatæ, tamquam Chriſti Vicariis, & Miniſtris. Propria ergo ratio, qua verè Chriſtus dicitur principalis offerens in hoc ſacrificio eſt, quia ſic illud inſtituit, ut offeratur nomine ipſius, & in ipſius perſona, hac enim ratione quilibet Sacerdos ſe habet, ut Miniſter Chriſti Summi Sacerdotis, & ità ſe gerit, ac ſi diceret, offero tibi Deus hoc munus nomine Chriſti filii tui; ſivè Chriſtus filius tuus per manus meas mittit tibi hoc munus acceptiſſimum Corporis, & Sanguinis ſui, ſicut quando famulus nomine ſui Domini aliquod munus defert alteri, ut declarat Averſa loc. cit.

44 Demum, quia Sacerdos dicitur hoc ſacrificium offerre, non tantùm nomine Chriſti, ſed etiam nomine Eccleſiæ, difficultas eſt, quomodo id ſit intelligendum; Amicus, & Averſa loc. cit. cum Bellarmino, Vaſquez, & aliis ſic explicatur, quòd dicitur Sacerdos hoc ſacrificium offerre quoque nomine totius Eccleſiæ, ſed diverſo modo, quo illud offerre dicitur in perſona Chriſti, quoniam in perſona Chriſti Sacerdos offert, tamquam inferior nomine, & juſſu Superioris; nomine verò Eccleſiæ, tamquam Superior pro inferiore, eſt enim Eccleſia, prout à Sacerdotibus contradiſtinguitur, populus fidelis, qui hoc Sacrificium offert per Sacerdotem, tamquam per Superiorem, & advocatum ſuum apud Deum. Concurrit autem ad hoc Sacrificium offerendum Eccleſia, vel habitualiter, & interpretativè, quo pacto omnes fideles etiam abſentes concurrunt vel actualiter, & expreſsè, ut præſentes, qui ſimul cum Sacerdote illud offertur actu; vel cauſaliter, ut qui præcibus illud, vel eleemoſyna procurarunt, undè unuſquiſque eò magis de illius fructus participat, quo expreſſius, pluribuſque titulis ad illud concurrit. Ità Amicus ad verbum ſect. 4. cit. in fine.

45 Cæterum diſtinctius, & magis accuratè cum diſtinctione procedit Gavatius noſter in hujus puncti declaratione diſput. 2. cit. qu. ult. ubi ait, quòd Eccleſia non tantùm ſumitur in communi modo loquendi pro populo, ſed pro univerſo fidelium cætu, ut loquuntur Recentiores adducti; ſed etiam ut ſupponit pro Prælatis, & præſertim Summo Pontifice, ad quem ſpectat ritus, & cæremonias Miſſæ ordinare, quamvis ergò accipiendo Eccleſiam in primo ſenſu, ſcilicet, pro univerſo fidelium cætu, verum ſit, quòd Sacerdos offerens hoc ſacrificium nomine Eccleſiæ offert illud tamquam ſuperior pro inferiore, accipiendo tamen Eccleſiam in ſecundo ſenſu, dicitur illud offerre, tamquam inferior pro Superiore, Eccleſia enim in hoc ſenſu ſupponit pro Prælatis, nempe pro Epiſcopis, à quibus Sacerdotes poteſtatem celebrandi, & ſacrificium offerendi accipiunt, reſpectu quorum Sacerdotes non ſe habent, ut ſuperior, ſed ut inferior; ergò Eccleſia in hoc ſenſu verè dicitur per Sacerdotem ſacrificium Miſſæ offerre, ut ſuperior per miniſtrum inferiorem cui offerendi poteſtatem largita eſt; neque offert Sacerdos in perſona Eccleſiæ, ut ſic, ut Superior in perſona inferioris; ſed ut miniſter inferior nomine ſuperioris; Si verò Eccleſia ſumatur in alio ſenſu, prout ſcilicet, intelligitur pro univerſo fidelium cætu, utique verùm eſt Sacerdotem ſacrificium offerre nomine Eccleſiæ ſic ſumptæ, tamquam ſuperiorem pro inferiore, & advocatum ejus apud Deum. Nec ullum eſt inconveniens fideles

etiam

Digitized by Google

etiam concurrere aliquo modo ad hoc ſacrificium offerendum, ſtat enim quòd ſoli Sacerdotes proximè, & immediatè ſacrificium offerant tamquam particulares Miniſtri ad hoc munus deputari; Miſſæ alii verò fideles remotè modo jam explicato, & ipſis Sacerdotibus mediantibus. Adhuc enim ſalvatur ſolos Sacerdotes hoc ſacrificium offerre oblatione propriè dicta,quatenus illi ſoli ſacrificare convenit; cæteri verò fideles Laici dici poſſunt, & ipſi illud idem ſacrificium offerre, quatenus interno affectu ſacrificio conſentiunt, & fructum illius poſtulant eſſe particeps, & quatenus Sacerdoti exterius ſacrificanti cooperantur, petendo, aut procurando ſacrificium, dando eleemoſynam, aut ſacrificanti inſerviendo, vel orationibus aſſiſtendo, his enim actionibus dicuntur fideles etiam ſpecialiter ſimul cum Sacerdote hoc ſacrificium offerre. Denique quòd alii quoque fideles hoc ſacrificium offerant conſtat ex ipſo Canone Miſſæ ibi, qui antè Conſecrationem dicitur. *Et omnium circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota devotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis,* & peracta Conſecratione ſubditur; *Undè & memores Domine nos ſervi tui, ſed & plebs tua ſancta, &c. offerimus præclaræ Majeſtati tuæ de tuis donis, ac datis, hoſtiam puram,&c.* ſicut etiam antè Conſecrationem dicitur, *Hanc igitur oblationem ſervitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, &c.* dicuntur autem fideles hoc ſacrificium offerre, non quia ad id efficiendum phyſicè vel moraliter concurrant, ſed quia Sacerdos eſt à Deo deputatus pro populo, ut nomine fidelium illud offerat, & pro eorum ſalute.

QUÆSTIO QUARTA.

De effectibus Sacrificii Miſſæ.

46 SUpponendum eſt ex Scoto quodl.20.ab initio,& communi DD.ſententia Sacrificium Miſſæ duplicem habere valorem, nimirum ex opere operantis, & ex opere operato ad effectus ſuos producendos; primumque eſſe, qui ex bonitate ipſius Miniſtri emanat,quod quidem illis cum omnibus aliis piis operibus commune eſt; ſecundùm qui ex Chriſti inſtitutione competit, ſivè bonè moraliter dat,ſivè male ſivè operans ſit in ſtatu gratiæ, ſivè peccati, dummodò opus ipſum exequatur ſecundùm quòd fuit à Chriſto Domino inſtitutum; unde Conc.Trid.ſeſſ.22. c.1. dicit *hujus ſacrificii oblationem ità eſſe mundam,ut nulla indignitate, vel malitia offerentium inquinari poſſit.* Hic non diſputamus eſſe de effectibus,quos hoc ſacrificium cauſat ex opere operantis, ſed de effectibus,quos cauſat ex opere operato,quatenus eſt opus Chriſti nullo habito reſpectu ad diſpoſitionem Miniſtri offerentis.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint hujus ſacrificii effectus.

47 PRimò, conveniunt Catholici omnes, hoc ſacrificium ex ſui inſtitutione,& ex opere operato habere vim remittendi pœnam peccatorum ſuppoſita remiſſione culpæ, ſicq; eſſe verè ſatisfactorium,& propitiatorium,& non ſolùm pro vivis,ſed etiam pro defunctis, ideſt, animabus in Purgatorio detentis: & expreſsè colligitur ex Trid.ſeſſ.22. & cap.3. in quibus definit,hoc ſacrificium non ſolùm prodeſſe ſumenti, ſed etiam iis,pro quibus offertur tàm vivis quàm defunctis pro peccatis, pœnis,& ſatisfactionibus. Habetur etiam ex perpetua Eccleſiæ traditione,& fidelium exiſtimatione; ratione vero non alia conſtare poteſt,quàm voluntate,& inſtitutione Chriſti; ità Eccleſiæ ſuæ manifeſtata,& ex efficacia paſſionis Chriſti, cujus cruenti ſacrificii hoc incruentum eſt repræſentatio,ac veluti renovatio. Dùm autem dicitur virtute hujus ſacrificii remitti pœnas debitas poſt remiſſionem culpæ reſtantes, intelligi debet, quòd immediatè remittantur,& non tantùm mediatè impetrando auxilia ad opera ſatisfactoria; hoc innuit Concil. loc.c. cùm ait per hoc ſacrificium prædictas pœnas, non ſolum fidelibus vivis remitti, ſed etiam defunctis in Purgatorio degentibus quibus utique immediatè remittuntur, & non impetratione gratiæ actualis ad bona opera ſatisfactoria excitantis,quia in Purgatorio non eſt locus ſatisfaciendi, ſeù exercendi opera ſatisfactoria, ſed ſolùm ſatiſpatiendi,& ſola pœnarum perpeſſio; idem ergò de vivis quoque dicendum eſt, cùm idem ſacrificium pro utriſque offeratur,& quantum ad hoc non ſit in eo diverſa virtus reſpectu horum,& illorum. Denique dici debet conferri hunc effectum ex opere operato, ideſt, ex ipſa hujus ſacrificii inſtitutione, & Chriſti promiſſione independenter à merito, & probi-

tate operantis, atque ideò conferri certò, & infallibiliter ſtatim de præſenti, ſicut Sacramenta conferunt gratiam, dummodò tamen non inveniant obicem,ideſt,culpam non remiſſam; & ratio eſt,quia huic ſacrificio aliquis effectus eſt tribuendus, quem lege infallibili conferat, cùm habeat rationem cauſæ particularis ſicut Sacramenta, per quam ex opere operato meritum paſſionis Chriſti nobis applicatur; non poteſt autem commodius alius aſſignari effectus immediatus,& infallibilis, quam prædictarum remiſſio pœnarum,ut paſſim docent Theologi omnes; quia talis effectus non dependet à dignitate Miniſtri,ut ait Concilium loc.c. Scotus quodl.20.ab initio quæſtionis.

48 Secundò, loquendo autem de remiſſione peccatorum quoad culpam docent communiter Theologi non remitti immediatè peccata mortalia quoad culpam, neque conferri primam gratiam,etiamſi is, pro quo hoc ſacrificium offertur, attritus ſit; ſed tantùm mediatè, quatenus Deus hoc ſacrificio placatus confert auxilia, quibus homo diſponitur ad veram pœnitentiam,& peccatorum remiſſionem;& ità etiam expreſsè docet Conc.Trid.l.c.dum loquens de ſacrificio Miſſæ quoad remiſſionem peccatorum quantum ad culpam inquit, *Hujus oblatione placatus Dominus gratiam, & donum pœnitentiæ concedens crimina,& peccata etiam ingentia dimittit,* ubi nomine gratiæ non intelligitur gratia ſpiritualis, & formaliter juſtificans alioquin non ſubderet Concilium *donum pœnitentiæ concedens*, ſed intelligitur gratia actualis auxilii,ſeù præveniens, qua excitamur ad pœnitentiam, & peccatorum deteſtationem. Ex quo Theologi communiter deducunt remiſſionem peccatorum quoad hujus ſacrificii effectum,non eò modo, quo in Baptiſmo, & Pœnitentia per infuſionem gratiæ habitualis remitti ſolent; ſed ea ſolùm ratione, quòd hujus ſacrificii intuitu donum pœnitentiæ Deus conferat,ideſt,gratiæ,actualis alicujus auxilium, quo peccator excitetur, & adjuvetur ad actum perfectæ contritionis eliciendum,vel ad abſolutionem in Sacramento pœnitentiæ dignè, & fructuosè recipiendam, ut declarat expreſsè Trident.loc. cit.quæ etiam eſt expreſſa Scoti doctr. 4. diſt. 13. ubi docet peccata mortalia non niſi per Baptiſmum, & Pœnitentiam remitti, & ſimiliter Baptiſmum dumtaxat, & Pœnitentiam eſſe media per ſe inſtituta ad acquiſitionem primæ gratiæ; igitur etiam juxtà doctrinam Scoti,ut etiam obſervat Gavatius noſter diſp.4. cit.quæſt.2.ſacrificium Miſſæ nec peccata mortalia immediatè remittit, nec primam gratiam confert,& hæc etiam fuit expreſſa D. Thomæ ſententia 4.diſt.12.q.2. art. 2. proindè ſequuntur Bellarminus,Azorius, Suarez, Coninchius, Vaſquez,Lugus, Meratius, Bonacina, Averſa, Amicus, Caſpenſis, & Recentiores omnes. Nec urgent teſtimonia Patrum à quibuſdam adducta, qui putant ſacrificium hoc habere vim conferendi etiam immediatè primam gratiam, & peccatorum mortalium remiſſionem homini attrito,pro quo offertur. Non urgent inquam, quia,ut etiam advertit Gavatius loco cit. licèt plures Patres dicant per hoc ſacrificium peccata mortalia deleri; non eſt tamen neceſſe, ut de immediata deletione, & remiſſione id intelligatur ſed mediata, hoc eſt, mediante pœnitentiæ dono, ut explicat Concil. loc. cit. Dices ergò non per ſacrificium, ſed per pœnitentiam dicerentur peccata remitti. Reſpondeo per utrumque, per pœnitentiam quidem immediatè,per ſacrificium verò mediatè, quatenus virtute ſacrificii confertur auxilium gratiæ prævenientis, qua peccator ad pœnitentiam excitatur, per quam deindè peccata remittuntur, ut ſuprà dictum eſt; & ſic etiam tenent ex noſtris Aret.4. diſt.14. q.2. art.4.& Angl.4. qu. *de valore Miſſæ diffic.4.*

49 Tertiò, loquendo de remiſſione peccatorum venialium quoad culpam,plures ex allegatis DD.præſertim Coninch. Suarez, Vaſq.Amicus, Caſpenſis,Averſa,& alii eodem modo diſcurrunt,ac de remiſſione mortalium, ſcilicet, non remitti venialia quoad culpam immediatè per hoc ſacrificium, ſed tantùm mediatè impetratione nimirum auxiliorum, quæ ad contritionem perfectam,vel ſuſceptionem Sacramenti excitent pœnitentiæ, & rationem deducunt ex tractatu de pœnitentia, ubi docent venialia extrà Sacramentum non remitti ſine contritione, & infuſione gratiæ. Alii verò afferunt ſacrificium hoc, nedùm habere vim peccata venialia remittendi mediante auxilio ſupernaturali divinæ gratiæ eò modo,quo de mortalibus jam dictum eſt ſed etiam immediatè,per ſe,& ex opere operato,ità Canus,Henriq.Nugnus,Diana,& Gavat.ex noſtris q.2.cit.c.3.& alii plures dummodò ille,pro quo ſacrificium offertur,obicem non ponat, hoc eſt,ad peccata venialia affectum,& complacentiam non habeat,ſivè illa non continuet; quod planè videtur ſatis probabiliter dictum,& ſatis evidenter probat Gavat. ibidem ex Concil. Trid. ſeſſ.14. cap.5. ubi docet, peccata venialia non eſſe materiam neceſſariam Sacramenti pœnitentiæ, ſed multis aliis remediis expiari poſſe,ut nos quoque fusè docuimus 4.diſt.5. q.9. de remiſſione peccatorum venialium art. 1. & 2. atqui nullum

Digitized by Google

aliud remedium ad id efficacius videtur, quàm Miſſæ ſacrificium, quod, ut idem Concilium docet ſeſſ. 22. cap. 1. fuit à Chriſto Domino Eccleſiæ ſuæ ſponſæ relictum, quo ſalutaris ſacrificii cruenti Crucis virtus in remiſſionem eorum, quæ à nobis quotidiè committuntur, peccatorum, applicaretur. Si ergo Chriſtus Eccleſiæ ſuæ reliquit hoc ſacrificium, ut per illud paſſionis ejus virtus nobis applicaretur in remiſſionem peccatorum venialium; veriſimile eſt ſacrificium hujuſmodi habere vim remittendi peccata venialia etiam immediatè, & non mediatè tantùm eo modo, quo peccata mortalia per illud remittuntur, cùm longè facilius venialia remittantur ex genere ſuo, quàm mortalia. Confirmatur, quia Concilium dùm de remiſſione mortalium loquitur per Miſſæ ſacrificium, modum etiam aſſignat, quo illa remittit, nimirum non immediatè, ſed mediante divinæ gratiæ auxilio modo jam explicato; loquens verò de remiſſione venialium abſolutè inquit illa per ſacrificium Miſſæ remitti, quatenus nobis virtutem paſſionis Chriſti applicat, ſive ſacrificii cruenti Crucis in eorum remiſſionem. Demum id etiam deducitur ex jam dictis di p. 7. q. 9. de remiſſione peccatorum venialium, ubi diximus talem remiſſionem fieri poſſe, per meram extrinſecam Dei condonationem abſque ulla gratiæ habitualis infuſione, aut formali peccati retractatione; ergò nulla poteſt aſſignari ratio, cur non poſſit ſacrificium Miſſæ habere vim illa remittendi immediatè, Quod autem veniale remitti poſſit abſque gratiæ infuſione probavimus q. cit. art. 3. ex Scoto 4. diſt. 21. lit. E. quia peccatum veniale non includit privationem gratiæ, ſed eſt cum illa compoſſibile, ergo ad illud tollendum non requiritur neceſſario gratiæ infuſio. Quod etiam non requiratur actualis pœnitentia, & formalis peccati retractatio ibidem latè demonſtramus, & expreſsè Doctor ipſe docet 4. diſt. 9. D. dùm ait, quòd de peccato veniali non oportet dubitare, quia de illo non eſt neceſſitas pœnitentiæ formalis, & actualis, ex qua doctrina ſolvitur fundamentum prioris modi dicendi, quòd venialia, extrà Sacramentum ſine contritione, & infuſione gratiæ, remitti non poſſit.

50 Quartò, dixerunt aliqui hoc ſacrificium habere etiam per ſe, & ex opere operato vim augendi gratiam immediatè, ſeù conferendi augmentum gratiæ habitualis hominibus juſtis. Communis tamen ſentẽtia affirmat virtute hujus ſacrificii gratiam habitualem non augeri immediatè, ſed tantùm mediatè, quatenus virtute illius conferuntur juſtis auxilia actualia, & efficacia ad bona opera exercenda, quibus in juſtitia, & ſanctitate creſcant. Ità Doctores omnes ſupracitati, & alii paſſim, & deducitur expreſsè ex Conc. Trid. ſeſſ. 7. ab initio, ubi docet omnem veram juſtitiam per Sacramenta, vel incipere, vel cæptam augeri, vel amiſſam reparari; ſola igitur Sacramenta ſunt, quę per ſe immediatè, & ex opere operato gratiam conferunt; & ratio etiam id ipſum ſuadet, quia aliàs ſequeretur hoc ſacrificium poſſe offerri pro infantibus, ut in gratia continuò creſcant, & poſſe adultum ſine interiori motu recipere augmentum gratiæ, juſtiorem fieri, & majoris beatitudinis capacem, quod non videtur ſatis ſolidè dictum; conſequentia patet, quia hoc ſacrificium motum voluntatis non requirit, ut conferat effectum ſibi immediatè convenientem, & ex opere operato, ei pro quo offertur; quarè nullatenus putandum eſt illum, qui abſque receptione Sacramenti concurrit ad Miſſam, vel pro quo celebratur Miſſa, per hoc recipere novum augmentum gratię præter meritum operantis; & multò minus ſi erat in ſtatu peccati, licèt attritus, recipere primam gratiam, & remiſſionem mortalium peccatorum, cùm enim ſacrificium Miſſæ per ſe ad augmentum gratiæ conferendum inſtitutum non ſit, tantò minus poterit per accidens primam gratiam conferre. Quarè concludendum eſt hoc ſacrificium habere vim tantùm impetrativam mediante augmento gratiæ, ſi enim pro aliquo peccatore oblatum vim habet impetrandi eidem auxilium divinę gratiæ, quo excitetur ad eliciendum actum perfectæ contritionis de peccatis; multo magis ſi pro homine juſto, & in ſtatu gratiæ offeratur, auxilium eidem impetrare poterit, quo diſponatur ad eliciendum actum bonum de condigno augmenti gratiæ, & gloriæ meritorium. Ità Doctores omnes allegati, & præſertim Gavatius noſter diſp. 4. cit. q. 3.

51 Quintò tandem conveniunt Doctores hoc ſacrificium habere virtutem impetrandi à Deo plura bona temporalia, quatenus ad ſpiritualia conducunt, & ordinantur; ità colligitur ex Scoto quodl. 20. cit. lit. B. in fine, & expreſsè docetur à Trid. ſeſſ. 22. cit. cap. in fine, ubi aſſeritur hoc ſacrificium offerri non ſolùm pro peccatis, pęnis, & ſatisfactionibus, ſed etiam pro aliis neceſſitatibus, qua ratione dici ſolet hoc ſacrificium eſſe propitiatorium, ſatisfactorium, & impetratorium; & hoc etiam deducitur ex continua praxi, & perpetuo uſu Eccleſiæ, in qua offeruntur ſacrificia pro peſte avertenda, pro pluvia petenda, vel aeris ſerenitate juxtà temporum contingentiam, pro pace obtinenda, tranquillitate Reipublicæ, Principum concordia, & aliis innumeris beneficiis impetrandi. Notanter autem additur virtute hujus ſacrificii à Deo impetrari plura bona temporalia, quatenus ad ſpiritualia ordinantur, & conducunt, quia hujus ſacrificii effectus nituntur meritis ſacrificii cruenti à Chriſto in Cruce oblati, at nobis non promeruit Chriſtus in Cruce bona temporalia, niſi in ordine ad ſpiritualia, & prout ad illa conducant, & ordinantur. Et hinc eſt, quod effectus hujuſmodi non ſemper, & infallibiliter obtinentur, quia non ſemper ad bonum ſpirituale conducunt, & animæ ſalutem, ſæpè enim Miſſæ celebrantur pro ſalute, pro pace, & aliis neceſſitatibus, & tamen re ipſa effectus non obtinetur, ut ſatis experientia conſtat, licèt credibile ſit ſemper aliquid à Deo obtineri, nec ſacrificium in vanum offerri, etiamſi non obtineatur id, pro quo de facto offertur. Et hoc etiam ſuaderi poteſt exemplo extremæ Unctionis, cujus effectus eſt etiam ſanitas corporalis, non tamen abſolutè, ſed prout animæ ſaluti id expedierit, ut docet Trid. ſeſſ. 14. c. 2. Et tandem, quod virtute hujus ſacrificii impetrentur bona temporalia ſolùm prout ad ſpiritualia ordinantur, conſtat ex 1. ad Timot. c. 2. ubi cùm obſecraſſet Apoſt. fieri orationes, poſtulationes gratiarum pro omnibus hominibus, pro Regibus, &c. ſtatim immediatè ſubjunxit, ut quietã, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate, hoc enim bonũ eſt, & acceptũ corã Salvatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſalvos fieri &c.

52 Poſtremo hinc colligitur illius quæſiti reſolutio, an Miſſæ ſacrificium effectus ſuos infallibiliter producat, etenim ut Abellius advertit ſect. 11. de Sacrificio Miſſæ §. 3. in fine cum diſtinctione procedendum eſt, ſi enim conſideretur, ut eſt latreuticum, & Euchariſticum, infallibiliter ſuum conſequitur effectum reſpectu Dei, ad quem laus, & honor ex hoc ſacrificio redundat, & illi ſemper accepriſſimum eſt. Si vero conſideretur, ut ſatisfactorium, habet etiam ſuum effectum in illis, pro quibus offertur, dummodò nullum ponant obicem, quando eis talis fructus applicatur; hoc eſt, ut ſint in ſtatu gratiæ conſtituti, numquam enim peccati pœna relaxatur, niſi ſimul remittatur culpa; vel anteà ſit remiſſa; confertur autem hic effectus illis, pro quibus hoc ſacrificium offertur ſecundùm modum, & menſuram tùm inſtitutionis ipſius Chriſti, tum devotionis, & bonæ diſpoſitionis illorum. Si tandem hoc ſacrificium ſpectetur, ut impetratorium, dici poteſt habere hanc quoq; efficaciam infallibilem ad bona ſpiritualia, vel temporalia in generali à Deo impetranda, non vero ad hæc, vel illa in particulari; cùm ex parte Dei nulla intercedat promiſſio abſoluta de his, aut illis ſpecialibus bonis ſacrificii hujus intuitu conferendis, nulla enim talis conſtat abſoluta Dei promiſſio ex Scripturis, vel Patribus, ſed tantùm conditionata; ſi nimirum bona illa hic, & nunc conducant ad majorem Dei gloriam, & illius, vel illorum pro quibus poſtulantur, ſalutem, ut conſtat ex loco Scripturæ citato 1. ad Tim. c. 2.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quantam vim, & efficaciam habeat hoc ſacrificium in ſuis effectibus conferendis.

53 MOvetur hoc quæſitum de vi, & efficacia extenſiva, non autem intenſiva; etenim quantam virtutem intenſivè habeat Miſſæ Sacrificium in ſuis effectibus conferendis, quantam ſcilicet, pœnam remittat, quantam ſatisfactionem exhibeat, item quantam gratiam auxiliantem conferat, & ſimiliter de aliis temporalibus beneficiis, non poteſt certa menſura definiri, nec certa regula aſſignari, niſi quòd cẽſeri debet majorem, vel minorem conferre juxtà majorem, vel minorem ſubjecti diſpoſitionem, cui applicatur, & auxilia gratiæ, aliaque beneficia conferre etiam plus, aut minus, juxtà divinę providentiæ diſpoſitionem. Movetur igitur quæſtio de vi, & efficacia extenſiva tantùm, ſeù de effectu extenſivo, & ſenſus eſt; an Miſſa, v.g. oblata pro quatuor habeat majorem effectum remiſſionis pœnæ extenſivè, quàm ſi offeratur pro uno, an verò inter illos dividatur ille effectus, qui tribueretur uni v. g. ſi uni defuncto remitteretur unus annus Purgatorii, ille annus dividatur inter quatuor defunctos, itaut ſingulis quarta pars anni remittatur; & ſimiliter etiam, an virtus imperatoria hujus ſacrificii ſit determinata, nùm potius extenſivè infinita, ut poſſit pluribus, & pluribus prodeſſe abſq; ſingulorum detrimentum. Undè ex hujus difficultatis ſolutione pendet celebris illius practicæ quæſtionis deciſio; an liceat Sacerdoti plura adæquata ſtipendia à pluribus accipere ſi enim Miſſæ Sacrificium talem valoris infinitatem habeat, videri poſſe licere, quia in tali caſu facta hac ſuppoſitione, per applicationem ad plures non minueretur fructus Miſſæ ad ſingulos. Si vero talis infinitas negetur, negandum etiam erit licere, nam qui pro Miſſa juſtum ſtipendium donat, ea intentio-

ne

Digitized by Google

ne præbet, ut totus fructus remiſſionis pœnæ ſibi applicetur.

54 His præacceptis pro intelligentia quæſtionis, eam breviter reſolvemus ex fuse jam dictis de hac materia 4.diſp. 4.cit.q. 6. juxtà doctrinam Scoti quodl. 20.ubi hanc controverſiam præ cæteris eruditiſſimè tractat; in qua diximus tres extare ſententias, duas extremas, & unam mediam. Prima affirmat hoc ſacrificium habere vim,& efficaciam infinitivam extenſivè, ſcilicet,quantum ad numerum eorum,quibus prodeſſe, & applicari poteſt ad conferendos ſuos effectus,id eſt poſſe pluribus applicari,atque tantumdem unicuique prodeſſe, ac ſi nulli alteri applicaretur,quæ ſententia fundatur in valore hujus ſacrificii,tùm ex parte rei oblatæ, quæ infinita eſt, tùm ex parte principalis offerentis, qui eſt idem Chriſtus, & in ritu Eccleſiæ, quo poſſunt Sacerdotes in Memento vivorum,& mortuorum plures, & plures commemorare nullo præſcripto termino ad hoc,ut fructum ſacrificii participent. Ità Cajetan. Sylveſter, Canus, Corduba Vaſquez, Nugnus, Pont.& alii; ſecunda ſententia negat, & aſſerit hoc ſacrificium habere virtutem ità limitatam, ac determinatam etiam extenſivè, ut ſi una Miſſa dicatur pro pluribus, ille ſolus effectus, qui datus fuiſſet uni, per partes diſtribuatur inter illos plures; quæ ſententia fundatur praxi, Eccleſiæ, quia ſolent Sacerdotes determinatè pro certis perſonis Miſſas applicare, nec permittitur unam Miſſam pro pluribus celebrare, qui ſinguli integrum dederunt ſtipendium; & hanc limitationem deducit ex conditione ipſius actionis ſacrificandi, quæ in ſe, & ut procedit à tali Miniſtro immediatè, finita eſt, ac limitata, quarè non poteſt ejus virtus ad plures & plures æqualiter extendi, ſed ejus effectus determinatus diſtribuetur per partes, ſi pluribus applicetur. Ità D. Bonaventura, Scotus, Riccardus, Navarrus, Bellarminus, Valentia, Coninchius, Suarez, Bonacina, Toletus, & ex noſtris Aretinus, Hiribarnes, Hiqueus, Gavatius, & alii Recentiores. Tertia opinio media aſſerit virtutem impetratoriam hujus ſacrificii non eſſe determinatam, ſed eſſe infinitam extenſivè, itaut poſſit pro pluribus, & pluribus abſque ſingulorum detrimento prodeſſe. Sed virtutem ſatisfactoriam affirmat eſſe ſimpliciter limitatam, ut non niſi certum effectum, vel totum uni, vel per partes diſtributum pluribus conferre poſſit; & fundamentum eſt, quia effectus ſatisfactionis, ideſt, remiſſio pœnæ datur ſtatim, & infallibiliter, & totaliter ex opere operato,quarè poteſt, & debet certam habere menſuram; at impetratio ad diſpoſitionem divinæ providentiæ refertur, ut quatenus ei placitum eſt, beneficia, quæ petimus largiatur,cujus non eſt abbreviata manus in paucis,vel in multis. Ita Averſa, Caſpenſis, Filliucius, Alphonſus de Leone, & alii Recentiores. Pro reſolutione juxta dicta l. c.

55 Primò dicendum eſt valorem hujus ſacrificii ad ſatisfaciendum pro debito pœnæ teſtantis poſt remiſſionem culpæ, qui eſt primus, & principalis effectus,qui certò, & infallibiliter ex opere operato per hoc ſacrificium confertur, non eſſe infinitum,ſed finitum juxtà diſpoſitionem divinæ ſapientiæ,& meram Chriſti, & Dei voluntatem,& inſtitutionem. Ità D. Bonaventura 4.d.45.art.3.q.3. & Scotus quodl. 20.lit. N, ubi inquit, quod Miſſa non tantùm valet virtute ſacrificii applicata pluribus in eodem gradu, ſicut ſi uni ſi applicaretur, & eſt communis Auctoribus ſecundæ ſententiæ. Probat autem id Doctor quodl.cit. a.1. infrà B, quia ſi idem numero ſacrificium ob ſui infinitatem ex æquo pluribus, imò infinitis prodeſſe poſſet, ac ſi unitatum illorum applicarentur,vel paucioribus, tunc fruſtrà in Eccleſia eſſent ſpeciales orationes aſſignatæ, aliæ pro vivis, & aliæ pro defunctis,& iterum pro vivis aliis, & aliis, ut patet in orationibus in Miſſali Romano pro diverſis perſonis aſſignatis, & Statibus,vel Congregationibus, fruſtrà, inquam eſſent iſtæ ſpecialiter aſſignatæ,quia non plus valerent illis,quàm generaliter cuicumque in Eccleſia. Sequeretur etiam, inquit Doctor ibidem paulo inferius, Sacerdotes qui non ex ſtipendio, nec ex aliqua alia obligatione, ſed ex mera devotione celebrant,contrà charitatem facere,ſi pro una Purgatorii anima celebrant,quia ſecundùm ordinatam charitatem pro omnibus celebrare deberent, nam ex charitate tenetur Sacerdos impetrare bonum pluribus, dummodò hoc poſſit per eumdem actum ſine diminutione boni alicujus eorum,atque ità per unicam Miſſam totum Purgatorium evacuare poſſet. Sequeretur tandem quemlibet Sacerdotem unico ſacrificio ſatisfacere poſſe pro quibuſvis fundationibus, & obligationibus pia teſtatorum voluntate relictis, ac denique poſſe ab uno, vel diverſis plura ſtipendia accipere, & unica Miſſa omnibus ſatisfacere, quod eſt contrà Eccleſiæ praxim. Ratio autem à priori hujus aſſertionis eſt,ut loc. c. dicebamus, quia oblatio hujus ſacrificii,ut fit à Chriſto neque eſt actio meritoria, neque ſatisfactoria, cùm Chriſtus nunc nec mereatur, nec ſatisfaciat; undè ſolùm habet vim tollendi debitum pœnæ, quatenus ex Cſtriſti inſtitutione habet annexas ſatisfactiones præteritas ipſius Chriſti;congruum autem fuit,ac convenientiſſimum, ut hæc annexio fieret finitò, & limitato modo, & cum virtute finita, ut hac ratione ſæpius à Sacerdotibus frequentaretur,& offerretur,ſi autem infinitum habuiſſet valorem,unum ſacrum pro omnibus defunctis ſufficeret, & pro omnibus vivis, ac per conſequens inutiliter multiplicarentur Capellaniæ, & obligationes aliç, quas fideles in commodum animarum ſuarum piè fundere ſolēt. Ex qua doctrina ſolvitur fundamentum primæ ſententiæ, quamvis enim ſacrificium Miſſæ ſit in ſe valoris infiniti tam ratione rei oblatæ, quàm ratione principalis offerentis cujus dignitas,& excellentia infinita eſt, nihilominus efficientia & influxus actualis ipſius ſacrificii eſt ſolummodò finitus, ut docet etiam D. Thomas 4.d.45. q.2.art. 4. Eucharistia namque non eſt majoris efficientiæ in ratione ſacrificii, quàm in ratione Sacramenti,quarè ſicut in ratione Sacramenti,quāvis ſit infiniti valoris,& excellētiç,nō tamē niſi limitatos producit effectus,ità à pari in ratione ſacrificii nō niſi finitos producet, & limitatos.

56 Secundò, addendum tamen eſt ex dictis loc. cit. etiam in hoc ſacrificio quamdam valoris infinitatem ſyncathegorematicam aſſignari poſſe reſpectu ejuſdem effectus ſatisfactionis;quatenus creſcere poteſt valor ſemper ex majori, & meliori diſpoſitione offerentis, vel illius pro quo offertur, quæ devotio, cùm ſemper creſcere poſſit; poterit etiam eodem modo creſcere valor ſatisfactionis ſyncathegorematicè. Hanc etiam tenent aſſertionem plures ex Auctoribus ſecundæ ſententiæ, nec Doctoris repugnat loc. c. ubi cùm negat hujuſmodi valorem eſſe infinitum in hoc ſacrificio,loquitur de illo valore ex ſe,& independenter à meliori diſpoſitione. Undè concluſio ſic eſt intelligenda, ut dicebamus loc. cit. quòd,ſi hoc ſacrificium conſideretur per ordinem ad eos, pro quibus offertur, nulla habita ratione diſpoſitionis ipſorum, certum habet effectum, ac limitatum, quē in illis cauſat,qui proindè effectus pluribus applicatus ſemper ſit minor proportionaliter, ſi verò conſideretur cum ordine ad diſpoſitionem, quam ſinguli habent ad hoc ſacrificium, non habet hoc ſacrificium limitationem ad aliquem determinatum effectum, quo perfectiorem cauſare non poſſit, ſed eo majorem in unoquoque ex opere operato cauſabit,quo majorē ac meliorem diſpoſitionem inveniet in ſubjecto,cui applicatur, Concluſio autem ſic explicata probatur; hunc enim modum cauſandi, ideò Sacramentis tribuimus, ut majorem, ſcilicet gratiam ex opere etiam operato conferant magis diſpoſitio, & minus diſpoſitio minorem ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 7. quia facit ad majorem Sacramentorum venerationem, ſic enim fideles devotius, & ferventius ad ea ſuſcipienda præparantur; ergo ob eamdem rationem ſimilem cauſandi modum huic ſacrificio tribuere debemus, cùm æque teneamur, hanc majorem fidelium devotionem ſalvare; ac venerationem ergà hoc ſacrificium Undè cùm res ità ſe habeat, quòd non minorem devotionem Chriſtus à fidelibus erga hoc ſacrificium expoſcat, cenſendum eſt prædicto modo hoc ſacrificium inſtituiſſe ad eos magis ad hanc majorem devotionem excitandos.

57 Tertio dicendum eſt, valorem hujus ſacrificii non ſolùm quoad vim ſatisfactivam, ſed etiam quoad vim impetrativam illi ex opere operato competentem finitum, & limitatum eſſe, & propterea ſacrificium idem pluribus applicatum minus illi prodeſſe, ac ſi paucioribus, vel uni tantum applicaretur. Ità ſtatuimus loc. cit. contrà tertiam ſententiam mediam, & eſt Scoti quodl. 2. infra lit. C.quam probat, quia ſacrificium Miſſæ non minus finitè, & limitatè applicat paſſionem Chriſti ad ſatisfaciendum; ergò ſicut quoad vim ſatisfactivam minus prodeſt oblatum pro pluribus quàm pro paucioribus, ut probatum eſt, etiam quoad vim impetratoriam minus prodierit, probat Doctor aſſumptum, quia ſi virtus ſacrificii Miſſæ impetratoria eſſet infinita extenſivè adeo, quod poſſet pluribus, & pluribus prodeſſe abſque ullo ſingulorum detrimento, ſequeretur per unum ſacrificium poſſe tam facilè impetrari primam gratiam, & donum pœnitentiæ peccatoribus quotcumque ſicut uni, quia ad hoc non requiritur pœnæ ſolutio, ſed ſola placatio, & impetratio boni ab ipſo, & ità etiam æquè facilè poſſet ſanitas impetrari omnibus ægrotis uno ſacrificio ſicut uni, quæ omnia communi fidelium ſenſui repugnant, aliter fruſtrà Eccleſia determinatas orationes adhiberet pro privatis hominibus, & pro rebus particularibus obtinendis.

Confirmatur,quia in amicitia humana dilectus per ſupplicationem ſuam meretur majus bonum uni, quàm ſi ſupplicaret pro multis, nam pro uno exaudiretur, ut tantum bonum impetret ei, qui ſi pro multis peteret, vel non pro omnibus exaudiretur, vel non tantùm bonum impetraret, & iſtud ſecundum juſtam legem amicitiæ, igitur per unum ſacrificium non poteſt tantū bonum pro multis impetrari, ac uni ſoli,pro quo ſpecialiter offertur. Ex qua doctrina reiicitur etiam fundamentum illud tertiæ ſententiæ mediæ, quod impetratio non fundatur in proportione,& conveniētia orationis cū beneficio petito, ſed in libe-

talitate, & ubertate Dei, quæ non minuitur, etiamſi oratio pro multis fiat.

58 Quartò addendum eſt prætereà ex dictis loc.c. vim etiam hujus ſacrificii impetrativam poſſe aliquo modo dici ſynchategorematicè infinitam, quatenus fructus ejus, qui per modū impetrationis obtinetur, ratione devotionis, aut multitudinis offerentium poteſt in infinitum ſemper creſcere. Hanc etiam tenent quamplures ex Auctoribus ſecundæ ſententiæ; nec etiam hæc repugnat Doctor l.c. ubi quando negat hanc vim impetrativam eſſe infinitam in hoc ſacrificio, loquitur de illa prout ei competit ex opere operato, & independenter à meliori offerentium diſpoſitione. Et facilè probatur, quo enim plures ſacrificium idem offerunt, & quo devotius, ac ferventius tam Sacerdos, quàm reliqui adſtantes, eò planè majorem habet vim impetrandi, nam ſinguli tantum impetrant, quantum impetrarent ſi ſoli in ſuo ordine offerrent, modò æquè efficaciter, & ferventer ad ſacrificium concurrant, ac ſoli eſſent; quod explicari poteſt exemplo plurium eamdem navim trahentium, ſi aſſociati eumdem conatum adhibeant, quem adhiberent, ſi unuſquiſque ſeorſim traheret. Ex quo deducitur, ut omnes communiter advertunt, quando plures eamdem Miſſam audiunt, aut ei interſunt, & ità eam aliquo modo offerunt, non ideò eos ſingulos minorem effectum percipere, ut aliqui dicunt, quibus adhæret Gavatius noſter diſ.3.cit.q.2.in fine; falſum enim prorſus eſt, quod ex majori adſtantium multitudine minuatur fructus, quia cùm ſint ibi diſtinctæ oblationes, etiam diſtincti ſunt effectus iis correſpondentes, qui potius ex multitudine concurrentium creſcunt, tantùm abeſt, ut minuantur; quò enim numeroſior eſt offerentium multitudo, eò major Deo honor exhibetur, ſicut Princeps multitudine adſtantium, & ſibi deſervientium magis honorari cenſetur, tùm quia plurium preces ſimul per modum unius Dei oblatæ ſunt magis efficaces, quam ſi omnes eſſent ſeparatim oblatæ, quia etiam hic verificatur, quod vulgo dicitur. *Major eſt virtus unita ſeipſa diverſa, & virtus unita fortior*, qua ratione SS. Patres, & Concilia Miſſam Parochialem commendant propter majorem in illa fidelium offerentium unionem, & uberiores, quæ indè profluunt benedictiones; & hac eadem ratione Eccleſia in neceſſitatibus curat, ut multi ſimul ad Miſſam ſolemnem audiendam, & ſimul orandum concurrant.

59 Quintò tandem ex dictis deducitur Miſsæ ſacrificium non æquè prodeſſe iis, pro quibus offertur tantùm generaliter, ac illis, pro quibus offertur ſpecialiter, & nominatim, quod ſatis conſtat ex ipſa ipſius Eccleſiæ praxi; fruſtrà enim Eccleſia pro certis, & determinatis perſonis illud offerret, ut pro infirmo, vel muliere prægnante, & pro hoc, vel illo defuncto ſi non magis prodeſſet iis, pro quibus ſpeciatim offertur, quàm pro aliis: ſacrificium verò Miſſæ ſpecialiter pro pluribus oblatum, non tantùm prodeſſe illis ſingulis, quantum uni eorum, ſi pro illo ſolo ſpecialiter offeretur, ac proinde Sacerdotem, qui ratione ſtipendii à pluribus perſonis accepti, aut alia de cauſa ad ſacrificandum eſt obligatus, non ſatisfacere unicum pro illis offerendo ſacrificium; quod planè conſtat, ut diximus ex communi ipſius Eccleſiæ ſenſu, & continua praxi, qua tam multæ ſingulares Miſſæ pro ſingularibus perſonis offerentur, quod utique non faceret, ſi pro illis pluribus, vel omnibus oblatæ æquè illis ex opere operato prodeſſent, ac ſi pro ſingulis offerrentur, & quidem cùm Miſſæ, ſacrificium pro defunctis oblatum aliter illi prodeſſe non poſſit, niſi ad pœnæ temporalis relaxationem ab ipſis in Purgatorio luendæ, ſi Miſſa una pro pluribus oblata tantum pœnæ ſingulis relaxaret, quantum relaxaret uni, ſi pro eo ſolo offerretur, utique non tam multæ Miſsæ pro uno dumtaxat, & non pro omnibus, aut ſaltem pro pluribus ſpeciatim offerrentur, ut quotidiè contingere videmus; nec in reductione Miſſarum ad minorem numerum adeò rigoroſè procederet Concil. Trident.ſeſs.25.c.de Reform.& ipſa Sacra Congregatio in tot Bullis ſuper hoc emiſſis, ſi Miſsam pro pluribus oblatam tantum ſingulis prodeſse exiſtimaret, quantum ſi pro uno dumtaxat offeratur; hocque intelligi debet de ſacrificio Miſsæ non tantum prout eſt ſatisfactorium, qua ratione quando pro pluribus ſpeciatim offertur minus ſingulis prodeſt, minuſque pœnæ redimit reſpectu ſingulorum, quàm ſi pro uno tantùm offeratur, quia, ut ſic, ſe habet per modum cujuſdam ſolutionis, quæ cùm finita ſit ſine dubio minuitur, ſi in plures dividatur, ſed etiam quatenus eſt impetratorium, loquendo de vi impetrativa illi ex opere operato competente, ut dictum eſt n. 57.

QUÆSTIO QUINTA.

De ſubjecto, pro quo hoc Sacrificium offerri, & applicari poteſt.

60 Quoniam Sacrificium Euchariſtiæ non ſolùm ad præſtandum cultum Deo eſt inſtitutum, qua ratione, Lautreticum, & Euchariſticum dicitur, ſeu Sacrificium laudis quatenus fit in gratiarum actionem pro ſummo beneficio Paſſionis Chriſti accepto; ſed etiam ad obtinendam culpæ, & pœnæ remiſſionem, qua ratione Propitiatorium appellari ſolet, & Impetratorium, quatenus ad omnia bona impetranda conducit, tam ſpiritualia, quàm corporalia; videndum ſupereſt, pro quibus illud licitè, & validè offerri poſſit, & quibus hujuſmodi fructus provenire poſſint; & quæſtio propoſita intelligenda eſt, non de eo Miſsæ fructu, qui ex opere operantis provenit, certum enim eſt ejuſmodi fructum à quolibet Sacerdote applicari poſse iis omnibus vivis, & defunctis, pro quibus oratione, ſuas particulares dirigere poteſt, cùm de utroque ſit par ratio, ſed de fructu illo, qui eſt ex opere operato.

ARTICULUS PRIMUS.

Pro quibus licitè, & validè Miſſa Sacrificium offerri poteſt.

61 In hujus quæſtionis reſolutione in quibuſdam conveniunt Doctores, & in quibuſdam diſcrepant, ut ergò certa ab incertis ſeparemus, conveniunt omnes in primis in eo, quòd Sacrificium Miſsæ licitè, & validè offerri poſſit pro omnibus, & quibuſcumque fidelibus baptizatis, & non excommunicatis, ſive vivis, ſive defunctis in Purgatorio exiſtentibus, idque conſtat ex perpetua, & univerſali ipſius Eccleſiæ praxi, & ex ritu illo, quo in Miſsæ celebratione Sacrificium hoc offerri conſuevit. *Pro omnibus orthodoxis, atque Catholicæ, & Apoſtolicæ fidei cultoribus, &c. & pro omnibus in Chriſto quieſcentibus, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei, & dormiunt in ſomno pacis*, & ità docet ex Conc.Trid.ſeſs.22.c.2. & can. 3. quoniam hi omnes ſunt effectum hujus Sacramenti capaces. Conveniunt etiam omnes è contrà Sacrificium Miſsæ, nec licitè, nec validè pro damnatis offerri poſse, ſive cum peccato aliquo actuali mortali, ſivè cum ſolo originali deceſſerint, & ita docuit D. Aug.lib.1. de origine animæ c.9. & 11.& eſt de fide contrà Origenem damnatos æterna pœna eſse cruciandos, juxtà illud Matt.25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*, & ratio eſt manifeſta, quia hoc Sacrificium nihil eis prodeſſe poteſt, cùm non ampliùs ſint in ſtatu conſequendi novam miſericordiam, nec damnati, nec pueri ſunt aliqua ratione membra Chriſti, quando cum peccato originali deceſserunt, Sacrificium autem Miſsæ offerri non poteſt, niſi pro iis, qui ſunt membra Chriſti, ſi non actu, ſaltem potentia ex Aug. l. c. Conveniunt item Sacrificium Miſsæ propriè loquendo pro Sanctis, & Beatis, qui jam ſunt in termino beatitudinis, offerri non poſse; & ratio eſt, quia nulla opus habent ſatisfactione, nec pro culpa, nec pro pœna, cùm enim ſint in termino finali beatitudinis, ab utraque omninò ſunt immunes; tùm enim quia nulla re indigent, quam illis poſſimus per ſacrificium impetrare; ergo propriè loquendo, pro illis Sacrificium hoc nequit offerri. Dixi propriè loquendo, quia minus propriè loquendo licitè, & validè poteſt hoc Sacrificium offerri in honorem, & memoriam Sanctorum, ut habetur in Concil. Trid.ſeſs.22.c.3. non quod illis offeratur Sacrificium, ut ibidem declarat, ſed Deo ſoli, qui illos coronavit. Hæc ſunt in quibus Doctores communiter conveniunt, in quibuſdam autem aliis diſcrepant, quæ breviter hic ſunt reſolvenda.

62 Primò dubitatur, an Miſsæ Sacrificium licitè offerri poſſit pro infidelibus non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis. Affirmant nonnulli hoc Sacrificium directè pro infidelibus non baptizatis, & excommunicatis baptizatis licitè offerri poſse, & ſequitur ex noſtris Pontius diſput.44. quæſt. 10. conc.4. ubi ait, quod fructus hujus Sacrificii, quatenus eſt impetratorium gratiæ, & favoris, poteſt participari etiam à non baptizatis, & ab excommunicatis quoque, ut offertur pro illis à Sacerdote, quatenus particularis perſona, non verò quatenus illud offert nomine Eccleſiæ; imò Gavat. noſter diſput.5.cit. q. 2. c. 1. aſſerit Miſsæ Sacrificium non ſolùm per modum impetrationis, verùm etiam ex opere operato pro non baptizatis, & præſertim Cathecumenis licitè, & validè à Sacerdote offerri poſse, pro excommunicatis vero validè quidem, ſed non licitè. Communior tamen, & probabilior opinio docet, indirectè quidem pro infidelibus non baptizatis, ſicut & pro excom-

Digitized by Google

excommunicatis baptizatis, ſacrificium Miſſæ licitè offerri poſſe, & de facto ſic offerri, quatenus ſcilicet, pro incremento, & exaltatione Eccleſiæ, & quovis ſchiſmate ab ea tollendo offertur, quæ duo per converſionem infidelium, reſipiſcentiam excommunicatorum maximè fiunt; directè autem nec pro infidelibus non baptizatis, nec pro excommunicatis baptizatis licitè offerri poſſe. Et quidem, quòd nec validè, nec licitè poſſit directè offerri ſacrificium Miſſæ pro non baptizatis, quamvis Catechumenis conſtat ex ipſius Eccleſiæ praxi, quæ, quamvis ſummo affectu, veluti pia Mater eorum converſionem, & ſalutem exoptet, nullam tamen mentionem eorum in Miſſa fieri voluit, neque orationes ullas pro eis in illa inſtituit offerendas, niſi in ſolo die Paraſceves; quod tamen ſine dubio feciſſet, ſi pro eis hoc Sacrificium offerri voluiſſet, hoc etiam confirmat D. Tho. q.79.a.7.teſtimonio D.Aug.l.cit. de origine animæ c.9. afferentis hoc ſacrificium non eſſe directè offerendum, niſi pro his, qui ſunt membra Chriſti, & hoc etiam ſuadet manifeſta ratio, ut Caſpenſis advertit diſp.1. de Sacrificio Miſſæ ſect. 4. quia Baptiſmus eſt janua omnium Sacramentorum, & ideò qui non eſt capax fructuum Sacramentorum, nec erit capax fructus ſacrificii hujus ex opere operato, ſed omnes nondùm baptizati non ſunt capaces Sacramentorum, cùm nondum ſint ingreſſi januam Eccleſiæ per Baptiſmum; ergò, &c. Quod autem neque pro excommunicatis poſſit offerri, quorum nomine intelliguntur nominatim excommunicati, vel notorii Clericorum percuſſores juxtà extravagantem Martini Quinti, quæ incipit *Ad evitanda*, conſtat ex prohibitione Eccleſiæ c. *A nobis* & c. *Sacra*, extrà de ſent. excom. ubi vetatur pro illis Miſſæ ſacrificium offerri, quam tamen prohibitionem Navarrus cum aliis cenſet non extendi ad excommunicatos per veram pœnitentiam jam contritos, licet nondùm ab excommunicatione abſolutos, pro quibus exiſtimat, licitè hoc ſacrificium offerri poſſe. Sed forte hæ duæ ſententiæ facilè conciliari poſſunt, nec in re diſcrepant, ſed tantùm in modo loquendi; cùm enim hæc ſecunda negat, poſſe licitè hoc ſacrificium offerri pro infidelibus, non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis, intelligit non poſſe offerri, directè, & nomine Eccleſiæ, & quando prima affirmat offerri poſſe, intelligit id fieri poſſe à Sacerdote indirectè, & ut à privata perſonâ, non autem nomine Eccleſiæ, ut patet legenti illius ſectatores.

63 Secundò dubitatur, an licitè hoc ſacrificium offerri poſſit nomine Eccleſiæ pro excommunicato tolerato, nec nominatim denunciato. Affirmant plures, quia per conceſſionem Concilii Conſtantienſis poteſt excommunicatus occultus in loco Sacro ſepeliri, non poteſt autem more Eccleſiaſtico ſepeliri quis, quin preces, & orationes pro eo offerantur, & divina officia celebrentur. Poteſt etiam cum aliis admitti, quando Miſſæ ſacrificium offertur, tunc autem Sacerdos pro omnibus circumſtantibus orat, ut patet ex illis verbis in Memento. *Et omnium circumſtantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium*, & denique quia in dicto Concilio permittitur communicare hujuſmodi excommunicatis occultis, & toleratis in quibuſcumque divinis, vel extra, & eos non vitare, ità Navarrus, Henriquez, Ugolinus, Avila, Coninch. Lugus, Averſa, Caſtropalaus, & ex noſtris Faber de cenſuris diſp.4.c.4.& Gavatius q.cit.c.4. & plures alii. Negant alii, quorum ratio eſt, quia prædicti excommunicati manerent, & non manerent excommunicati, quod implicat; manerent quidem ex ſuppoſitione, quòd abſolutionem aſſecuti non fuiſſent; non manerent autem, quia communicarent cum aliis fidelium in communibus Eccleſiæ ſuffragiis; excommunicatus verò eſt membrum ab Eccleſia præciſum, ergò ſi gaudet communibus Eccleſiæ influxibus, & beneficiis non eſt membrum ab Eccleſia præciſum. Undè ad rationem prioris ſententiæ reſpondent Conc. Conſtant. ad evitanda ſcandala, & ſuccurrendum conſcientiis timoratis ſolùm conceſſiſſe fidelibus, ut poſſint communicare cum excommunicatis toleratis, quantum ad externam converſationem, tam in divinis, verb. g. in audiendo Sacro, in adminiſtratione, & receptione Sacramentorum quàm in humano convictu, ut conſtat ex proœmio illius Conſtitutionis; non verò voluiſſe eis concedere internam ſuffragiorum communionem. Ità Valentia, Suarez, Vaſquez, Bonacina, Marchinus, & plures alii, quam etiam ut veriorem, & probabiliorem opinionem ſequitur Caſpenſis l. cit. Et planè utraque opinio mihi quoque probabilis videtur, quòd ſi quis negantem probabiliorem exiſtimare velit, non tamen aſſerere debet Concilium Conſtantienſe noluiſſe omninò concedere hujuſmodi excommunicatis internam ſuffragiorum communionem univerſaliter loquendo, ſed tantùm contumacibus, & impœnitentibus; non autem excommunicatis per veram pœnitentiam jam contritis. Si enim hoc probabiliter aſſeritur de excommunicatis notoriis, & toleratis, quòd, nempè, hujus ſacrificii fructus participare poſſint, quando per veram pœnitentiam ſunt contriti, licèt nondùm ſint ab excommunicatione abſoluti, ut ſuprà dictum eſt, idipſum tantò magis aſſeri poteſt, & debet de excommunicatis occultis, & toleratis, & hoc modo etiam opiniones conciliari poſſent, quòd prima affirmans hoc ſacrificium offerri poſſe nomine Eccleſiæ pro excommunicatis occultis, & toleratis, loquitur de illis, qui per veram pęnitentiam ſunt contriti; ſecunda verò negans hoc ſacrificium pro his excommunicatis offerri poſſe, intelligit de illis, quamdiù in contumacia exiſtunt, & ſunt impœnitentes.

64 Tertiò quamvis certum ſit hoc ſacrificium pro damnatis offerri non poſſe, ut ab Inferno liberentur, ut ſuprà dictum eſt, adhuc tamen dubitatur, an ſaltem illis prodeſſe poſſit ad aliquam pœnæ mitigationem, ſeù remiſſionem. Aliqui dixerunt per ſuffragia minui etiam damnatis pœnam debitam peccatis venialibus in hac vita remiſſis quo ad culpam, ac minui etiam pęnam debitam peccatis mortalibus remiſſis quoad culpam, & non ad plenum in hac vita quoad pœnam condonatis, pro qua ſententia Amicus diſ.33. ſect.5. citat Majorem in 4. d.45. q.5. & Scot. etiam noſtrum 4.d.15.q.1.§. *De quarto*. Communis tamen & vera Doctorum ſententia eſt nullo modo ſuffagia prodeſſe damnatis, adeoque non poſſe hoc ſacrificium pro ipſis offerri, & oppoſita ſententia communiter erronea cenſetur, vel ſaltem errori proxima, quæ veritas deducitur ex communi Eccleſiæ ſenſu, quæ docet in inferno nullam eſſe redemptionem, & ex ipſo damnatorum ſtatu, qui in termino exiſtentes nullius ſunt redemptionis capaces, ſicut è contrà, quia Beati ſunt in termino beatitudinis, nullius ſunt diminutionis gloriæ capaces, quarè graviter peccaret, qui pro damnatis oraret, ut rectè Maironus noſter 4.d.21.q.5.ar.3. & expreſsè prohibetur cap. *Pro euntibus* 13. q.2. Adhuc tamen verum eſt, ut jam ſtatuimus, & latè probavimus 2.ſent.diſp.6.q.8. peccatum veniale ſive in hac vita dimiſſum quoad culpam, ſivè non, ſola temporali pœna etiam in Inferno puniri, licèt cum mortali conjunctum, & pariter pœnam peccati mortalis hic dimiſſi; ſed non in hac vita ſolutam, in Inferno perſolvi, talis enim ſolvitur in Inferno per ſatiſpaſſionem, & non per ſatisfactionem, aut per ſuffragia, pęna enim ſolvi poteſt, quantum juſtitiæ debetur per ſolam ſatiſpaſſionem involuntariam, & in hoc ſenſu loquitur Doctor loc. c. quod declarat exemplo ex actibus humanis deſumpto, ſi enim alicui offenſæ in Regem correſpondeat præcisè ſecundùm legem abſciſſio manus, ſi iſti etiam invito abſcinditur manus, ſatiſpatitur, & hoc adeò ſufficit Regi, quòd ſecundùm legem, & juſtitiam non debet ab eo pęnam ulteriorem exigere, & tamen non recipit eum in gratiam, vel amicitiam. Quinam autem ſit ſenſus illius Catholici axiomatis, quod in Inferno nulla eſt redemptio, jam fusè declaravimus q.8. cit. ar.2. eſſe quod ibi nulla eſt ſpes evadendi, ſivè ibi remitti poſſit per ſatiſpaſſionem involuntariam aliquod peccatum veniale, aut aliqua pęna venialis, vel mortalis jam hic dimiſſi, ſivè non, ut ibi fuſius videri poteſt.

65 Quartò, quamvis etiam omnes Catholici doceant hoc ſacrificium non tantùm vivis baptizatis, ſed etiam defunctis in Purgatorio exiſtentibus applicari poſſe quoad pęnarum remiſſionem, ut dictum eſt, adhuc tamen quæſtio eſt, quomodo hoc ſacrificium defunctis proſit, an ſcilicet remiſſionem pęnæ animabus purgantibus hoc ſacrificium conſerat infallibiliter, & ex certa lege, an tantùm per modum liberalis impetrationis. Aliqui dixerunt remiſſionem pęnæ animabus purgantibus hoc ſacrificium conferre tantùm per modum liberalis impetrationis non verò infallibiliter, & ex certa lege, ità Soto in 4. d.53.q.2.a.1.Can.lib.12.de locis Theol.c.13. & quidam alii Thomiſtę. Communior tamen, & probabilior opinio docet hunc effectum remiſſionis pęnarum ab omnibus purgantibus infallibiliter, & certa lege participari, & ex opere operato hujus ſacrificii, ità Suar. Vaſquez, Henriquez, Coninch. Caſpenſis, Amicus, Averſa, & alii Recentiores paſſim, & Faber ex noſtris tom.de Pœnitentia diſp.37. cap.2. & nos quoque docuimus 4.diſp.4.cit.q.7.a.1. colligitur ex Scoto quodl.20.ar.5.principali 2. puncto §. *De ſecundo autem in iſto articulo*, quod ibi multipliciter probamus, ſed præſertim ex deſtructione præcipui fundamenti oppoſitæ ſententiæ, quod eſt, quia præcipua conditio ad percipiendum fructum hujus ſacrificii ex opere operato, & infallibiliter, eſt ſtatus viatoris, ut paſſim Theologi docent; animę autem in Purgatorio exiſtentes non ſunt amplius in via, & ſunt extrà poteſtatem, & dominium Eccleſiæ militantis, & ideò non poſſunt infallibiliter, & ex certa lege participare bona ipſius, ſed tantùm per modum liberalis impetrationis, nempè prout Deo placuerit orationes vivorum, & Eccleſiæ ſacrificia pro defunctis acceptare; ſed hæc ratio non convincit, ut ibi diximus, nam quando dicitur ſtatum viatoris ad hunc effectum participandum neceſſariò requiri, etiam ſtatum Purgatorii comprehendere debemus, nam quatenus qui illic ſunt, ad ultimum terminum non adhuc pervenerunt, aliqua ex parte viatores ſunt adhuc maximè quoad remiſſionem pœnarum, vel etiam culparum venialium obti-

Digitized by Google

nendam, atque ideò animæ in Purgatorio detentæ ſunt capaces fructus ex opere operato hujus ſacrificii, utpotè quæ aliqualiter ſunt viatrices. Tùm quia animæ Purgatorii ſunt membra Chriſti,& quamvis non poſſint mereri,nec demereri,quia tamen non ſunt omnino in terminò, & extrà viam, nam adhuc ſunt in via ad Cœlum, ideò hoc ſacrificium poteſt eis prodeſſe, ſicut prodeſt vivis. Tùm tandem quia paribus verbis apud Patres, & Concilia dicitur hoc ſacrificium vivis prodeſſe, & defunctis ut patet apud Tridentinum ſeſſ.22. cap.1. can.3. & ſeſſ. 25. in decreto Purgatorio, & ità in forma Ordinis Sacerdotalis æquè poteſtas tribuitur Sacerdotibus, & non magis determinatur ad vivos, quàm ad defunctos, dùm dicitur; *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro vivis, & defunctis.* Quare ex hoc capite concludendum eſt animas purgantes adhuc eſſe ſub poteſtate, & dominio Eccleſiæ militantis, nam licèt ſint in termino merendi, non tamen ſunt in termino,ſed adhuc in via ſolvendi debita, quæ ex peccatis in vita commiſſis, & non ad plenum expiatis contraxerunt ideoque poterunt militantis Eccleſiæ ſuffragiis, & ſatisfactionibus infallibili lege juvari, cùm non minus dominium quantum ad hoc Eccleſia in eas habeat, quàm in viventes. Alias probationes vide loc. cit. & objectiones in oppoſitum ſolutas.

66 Quinto tandem dubitatur, an Miſſæ ſacrificium ex opere operato proſit non ſolùm illis,pro quibus offertur, ſed etiam ipſi Sacerdoti offerenti, quatenus præciſe eſt offerens; notanter autem dicitur ex opere operato,quandoquidem quod Sacerdos offerens poſſit ex opere operantis ſibimet aliquem fructum impetrare, nulli dubium eſſe poteſt, cùm oblatio facta ab homine exiſtente in gratia ſit actio digniſſima,& ad impetrandum apta. Affirmant aliqui Sacerdotes offerentes participare hunc ſacrificii fructum, non ſolùm quatenus hoc ſacrificium pro ſe offerre poſſunt, ſed etiam quatenus offerentes ſunt formaliter; quorum fundamentum eſt, quoniam ipſa actio offerendi de ſe digniſſima eſt, ut ad illam etiam qua oblatio eſt præciſè, hic effectus conſequatur, cùm illa fiat in perſona Chriſti fundata in meritis ipſius; igitur ſi hic effectus eſt proprius iſtius ſacrificii, maximè ratione hujus oblationis, quæ ſuum valorem immediatè accipit à re oblata,quæ eſt corpus, & Sanguis Chriſti; ità Suarez diſput.79.ſect.5. Amicus diſput. 33. ſect.6. num.171. & quidam alii. Communior tamen, & probabilior opinio negat, docetque nullum in ſacrificio Miſſæ fructum ex opere operato provenire Sacerdoti offerenti,quatenus eſt offerens præciſè, quod probatur eò, quod Apoſtolus dicit ad Hebræos cap. 5. Pontificem, ſeu Sacerdotem conſtitui pro hominibus in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis, undè concludit, quod *debet quemadmodum pro populo,ità etiam, & pro ſemetipſo offerre pro peccatis*, & cap. ſubdit. *Qui non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum Sacerdotes, prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deindè pro populis*; ex quibus Apoſtoli verbis expreſſe deducitur, Sacerdotem effectum ſacrificii ſui participare, non in quantum Sacerdotem, ſed in quantum peccatorem,proindèque, ut effectum aliquem ſui ſacrificii participet; neceſſariò requiri, ut paſſivè ſe habeat ad illud, ideſt, ut illud offerat prò ſe, ſicut, & pro aliis, ad quos ex ejus applicatione fructus Miſſæ derivatur.

67 Denique confirmari poteſt etiam ex verbis, quibus per Epiſcopum Sacerdos conſecratur; *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium tam pro vivis,quàm pro defunctis*, hæc enim verba ſignificant illi conferri poteſtatem, qua proſit iis, pro quibus Miſſæ ſacrificium oblaturus eſt, undè ſequitur Sacerdotem præciſè eatenus ſibi prodeſſe, non quatenus Miſſæ ſacrificium offert, ſed quatenus etiam pro ſe ipſo offert; & hæc doctrina non ſolum eſt D.Thom.3. part.quæſt.22.art.4. ad 1. ſed etiam Scot. quodl.20.I.ubi dicit,quòd etſi bonum reddendum virtute Sacrificii non debeatur Sacerdoti pro ſe, debetur tamen Eccleſiæ ſecundùm ejus diſtributionem, quia ipſe ex ordine ſuo eſt nuncius ſponſæ ad ſponſum offerens petitiones ſpecialiter pro determinatis perſonis, & ità diſpenſatoriè, vel diſpoſitivè determinans eis illud,quod pro talibus petitionibus reddetur; ità diſcurrit ad verbum Doctor loc. c. quibus verbis ſignificat effectus, qui ex opere operato correſpondent virtuti ſacrificii à terminatione, & applicatione Sacerdotis dependere, ideoque non niſi illis prodeſſe, quibus ab ipſo ſacrificium applicatur; quarè ut dicebat Apoſtolus ad talem fructum participandum debet quemadmodum pro populo; ità etiam pro ſemetipſo offerre pro peccatis; & hæc eſt ſententia communior, & probabilior, ut dicebant, quam ſequuntur Vaſquez,Coninchius, Lugus, Meratius, Abellius, & alii plures, & ex noſtris Gavatius diſp.1. cit. q. 2. Ratio autem in oppoſitum adducta probat ſolùm Sacerdotem offerentem poſſe ex opere operantis ſibimet aliquem fructum hujus ſacrificii impetrare; non autem ex opere operato, de quo tantùm effectu procedit propoſita quæſtio,ut ſuprà dictum eſt.

ARTICULUS SECUNDUS.

Qualis eſſe debeat Sacerdotis applicatio, ut Miſſæ fructus in alios derivetur.

68 PRimò,conveniunt Doctores ex jam declarata fructuum Miſſæ generalitate, ut notat Abellius ſect.11. de Miſſæ Sacrificio §.5.ex inſtitutione Chriſti notabilem aliquam partem relictam eſſe liberæ applicationi, & determinationi Sacerdotis, tamquam ipſius Miniſtri, & diſpenſatoris myſteriorum ejus, quod conſtat ex communi ipſius Eccleſiæ ſenſu, & quotidiana praxi, quæ morem fidelium, & conſuetudinem approbat quo expetunt pro re ſacrificium illud peculiariter offerri, quòd utrique fruſtrà fieret,ſi jam ex Chriſti Domini,& Eccleſiæ inſtitutione omnis ejus fructus applicatus eſſet, nulluſque ſuper eſſet per Sacerdotis intentionem applicandus; Sicut autem ſacerdos in hujus ſacrificii actione omnibus aliis cum ipſo offerentibus,modo ſuperiùs explicato,ſuperior exiſtit,ità etiam fructuum illorum applicatio ab ejus intentione præſertim dependet, ut Scotus docet loc. c. itaut, ſivè licitè, ſivè illicitè applicet, valida tamen, & rata ſit ſemper ejus applicatio, cùm ſit actus à poteſtate Ordinis pendens,ut patet ex verbis relatis,quibus per Epiſcopum Sacerdos conſecratur, qui proindè ejus voluntati ſubjacet. Verùm eſt tamen certò determinari non poſſe, quantus ſit fructus Miſſæ, quem Chriſtus voluit,ſivè generatim ad omnes fideles vivos, & defunctos, ſivè ſpeciatim ad hos, vel illos ſecundùm intentionem particularem Sacerdotis celebrantis,derivari,ut ait Abell. loc.cit. cum nec Sac. Scriptura, nec Eccleſiæ traditio,nec Concilia,aut Patres quidquam de hujuſmodi quantitate definierint,aut tradiderint; ideoque ſatis eſſe,ut Sacerdos celebrans ſaltem tacitè, vel interpretativè tantum de hujuſmodi fructu ſacrificii his,aut illis ſecundùm devotionem, & obligationem applicare velit, quantùm Chriſtus Dominus ipſi applicandum conceſſit.Hoc itaque ſuppoſito modo declarandum eſt,quænam applicatio requiratur ex parte Sacerdotis celebrantis;ut Miſſæ fructus in alios derivetur, & quænam ex parte ejus requirantur,ut applicatio ſit valida,& licita.

69 Secundo conveniunt Doctores, ad hoc ut validè hujus ſacrificii fructum applicet, in primis requiri ejus intentionem eo modo, quo ſuperiùs dictum eſt requiri, ut Sacramentum aliquod validè conficiatur; dubitatur tamen qualis eſſe debet hæc intentio,& applicatio,& conveniunt Doctores, non requiri neceſſariò applicationem actualem, ſed ſufficere virtualem, ut ſuprà de Sacramentis in genere docuimus. An verò ſufficiat intentio habitualis eſt difficultas; negat Vaſquez diſp.38.cap.6. cum aliis ſufficere habitualem, quia applicatio habitualis dicitur voluntas præterita nondum retractata, ut ſi ego hodie pro anima Petri applicarem Sacra per totum menſem, vel annum facienda; tùm ergo hæc voluntas, & intentio ad valorem Sacramenti ſufficiat, ut omnes admittunt, ſic inquit Vaſquez, neque ſufficere ad valorem ſacrificii; & ſequitur Abellius loc. cit. cum Granado, & quibuſdam aliis. Communior tamen,& probabilior ſententia, ut diximus quæſt.7.cit. art.2. docet non eſſe neceſſariam in Sacerdote actualem, vel virtualem intentionem,aut applicationem, ſed ſufficere habitualem, hoc eſt, quòd prius intentionem actualem habuerit, ipſamque non retractaverit. Ità Scotus quodl.20. D, ubi dicit, quod non oportet celebrantem pro multis tunc de eis actu cogitare, ſed ſufficit,quod antè recollegerit iſtos, pro quibus intendit ſpecialiter orare intentionem ſuam talem Deo obtulerit; ex tunc enim, ſi tantùm in communi eorum memoriam habet, hoc ſufficit, quia tunc Deus oblationem, & devotionem ſuam pro illis acceptat, pro quibus ordinavit ſe prius velle offerre, ità Doct. ibi quem ſequuntur Suarez, Lugus, Bonacina, Diana, Averſa, Caſpenſis, Coninchius, Hurtado, & ex noſtris Gavatius, Centinus, Brancatus, & alii Recentiores paſſim, ut diximus loc. cit. ubi etiam advertimus propriè loquendo de intentione habituali non importare intentionem merè præteritam non retractatam per actum contrarium, ut communiter Recentiores exponunt,ſed potiùs promptitudinem quamdam per actus præcedentes acquiſitam,qualis etiam in dormientibus eſſe poteſt, ut explicat Doctor 4.d.6.qu.6. lit.A, ſed accipiendo etiam habitualem intentionem pro volitione præterita non retractata,ut ipſe quoque accepit 4.d.4. q.4.lit.H, adhuc dicimus,quòd licet ad valorem Sacramenti non ſufficiat, ſufficit tamen ad valorem ſacrificii, ut pro aliquo re vera applicatum dicatur.

70 Quare autem ad conficiendum Sacramentum, & præſertim Euchariſtiam talis intentio habitualis non ſufficiat, ſed requiratur actualis, vel ſaltem virtualis, ad valorem vero ſacrificii ſufficiat habitualis, ideſt, quæ antecedenter intervenerit, & retractata non ſit, jam loc. cit. duplicem aſſignavimus.

Pri-

Digitized by Google

Prima eſt, quòd hęc applicatio Sacrificii non eſt tamquam voluntas, & intentio faciendi talem actum, quæ proinde influere debet, & movere in actum ad hoc ut illum conſtituat in tali ſtatu morali; ſed eſt tamquam donatio & tranſlatio fructus percipiendi ex tali actu, quæ quidem valida, & efficax eſt, quamdiu retractata non fuerit; undè in Sacerdote duplex intentio conſideranda eſt, una eſt, qua vult celebrare, & conficere Sacramentum, & Sacrificium, & hæc quidem debet eſſe actuali, vel taltem virtualis, quia eſt voluntas faciendi talem actum, debetque influere, & movere ad ipſum faciendum; altera, qua vult, ut fructus talis Sacrificii, quando celebrabit, perveniat ad talem perſonam, & hæc ſatis eſt, ut præceſſerit, & retractata non ſit. Alia autem diſparitas ibidem quoq; aſſignata inter Miſſæ applicationem, & intentionem conficiendi Sacramentum eſt, quod ut aliqua forma habitualiter permanere dicatur, vel phyſice, vel ſaltē moraliter, opus eſt, quòd in eo ſubjecto, vel aliquem relinquat habitum, vel ſaltem obligationem aliquam ſequentem ad illam formam, quo pacto actus contrahendi univerſaliter loquendo etiam præteriti; quia obligationem relinquunt, moraliter permanere dicuntur. Ità autem contingit in propoſito, nā quando Sacerdos Miſſam pro aliquo ſingulis anni diebus celebrare promittit, talis promiſſio obligationem relinquit, ratione cujus habitualiter donare, & permanere cenſetur in genere moris, ideoq; talem intentionem habitualem ſufficere dicebamus, ut ſingulis poſteà diebus Sacrificium pro illo applicatum cenſeatur; At non ſic res ſe habet de intentione jam din præterita, & non retractata de conficiendo Sacramento, quia hæc per id nec phyſicè, nec moraliter permanet; non quidem phyſice, quia nec in ſe ipſa durat, nec in aliquo effectu permanet ab ipſa ſecuto; nec etiam moraliter, quia nulla eſt obligatio ex tali intentione præterita; ideoque intentio habitualis nullo modo dici poteſt, nec ullo modo ſufficiens pro conficiendo Sacramento, Quaſdam objectiones in contrarium vide ſolutas loc. eit.

71 Tertiò eſt difficultas, an applicatio Sacrificii, & an valida ſit, fieri debeat ſecundùm intentionem à Sacerdote habitam, vel ſecundùm intentionem debitam, hoc eſt, an Deus attendat ad intentionem, quam de facto habet Sacerdos, an vero ad illam, quā habere debebat juxtàpręceptum, vel juxtà aliam obligationem, ut ſtipendii accepti, vel promiſſionis. Aliqui dicunt, quod ſi Sacerdos applicet Miſſam alicui, & Superior Sacerdotis applicet alteri, aut præceperit Sacerdoti, ut applicet illi, cui intendit ipſe Superior, tunc valere applicationem, aut juſſionem Superioris, & non Sacerdotis, ac fructum Saerificii pervenire ad illum, cui vult Superior, non cui vult Sacerdos, ita quamplures Summiſtæ, Corduba, Barboſa, Diana, Marchinus, Alphonſus de Leone, Ledeſma, Gavantus, & alii, pro qua ſententia etiam Scotus citari ſolet, quodl. 20. art. 2. k, ubi dicit, quòd quando habetur doctrina certa de applicatione, eſt ſic facienda, ità quod ſi contrarium fiat, fortè nec ei, eui applicatur valet, & applicanti nocet, quia peccat. Oppoſita tamen ſententia, ut diximus q. 7. cit. ar. 2. communior eſt, & probabilior, quæ aſſerit peccare quidem talem Sacerdotem, vel contrà obedientiam, vel contrà juſtitiam, attamen ſuam applicationem potius valere, & fructum Sacrificii pervenire ad eum, cui ipſe applicat. Ità Suarez, Vaſq. Lugus, Coninchius, Averſa, Caſpenſis, & alii plures, & ex noſtris Gavatius diſp. 5. cit. q. 2. c. 5. ubi benè ponderat Scot. loc. cit. §. *De ſecundo articulo principali*, expreſse pro hac ſententia ſtare, inquit enim lit. H, I, eſſe in poteſtate Sacerdotis celebrantis applicare virtutem Sacrificii, quod probat ex Div. Auguſtni. ac etiam ratione, quia ſicut Sacerdoti Sacrificium offerenti cōvenit determinare intentionem ſuam, pro quo ſpecialiter offerat; ſic convenit ſibi diſpenſatoriè, vel diſpoſitivè determinare, cui virtute ſacrificii, bonum, quod impetratur reddatur; & tandem concludit, quod Sacerdos ratione Ordinis habet gradum notabilem in Eccleſia, propter quem ſibi convenit offerre, & oblationis virtutem determinare; & in hoc non eſt præciſè organum, ſed miniſter, & diſpenſator, miniſter reſpectu oblationis, diſpenſator reſpectu determinationis virtutis Sacrificii ad certas perſonas; ſicut igitur Sacerdos ſolus poteſt hoc Sacrificium Deo offerre proprie loquendo de Sacrificii oblatione, ità ipſe ſolus valet virtutem Sacrificii ad hanc, vel illam perſonam determinare, quia Miniſter, & diſpenſator hujus Sacrificii eſt ipſe Sacerdos non ejus Prælatus; & hac ratione Scoti, quæ eſt à priori utuntur Recentiores omnes ad hoc aſſertum probandum, undè non video, quomodo illum citent pro oppoſita ſententia, ejus enim verba ſuperiùs adducta non ſufficiunt, ut de mente Doctoris tale feratur judicium, quia non aſſertive illud dicit, ſed dubitativè, ut oſtendit particula *fortè*, & advertit Gavat. l. c.

72 Et per hoc refellimus loc. cit. reſponſionem, quam Adverſarii ſolent adhibere, oblationem ſacrificii quoad ſubſtantiam utique à voluntate Prælati pendere non poſſe, benè tamen quoad applicationem pro hoc, vel illo. Hanc enim ſolutionem allata ratio directè impugnat, quia utrumque ſit immediate à Sacerdote ex commiſſione Chriſti, & poteſtate ab ipſo accepta ut conſtat ex forma, qua Sacerdos ordinatur, *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium pro vivis, & defunctis*, per quam non ſolùm datur Sacerdoti poteſtas conſecrandi, ſed etiam Sacrificium applicandi; ergo non tantùm quoad Cōſecrationem, ſed *etiam quoad applicationem operatur*, ut Miniſter Chriſti, & ex commiſſione, & poteſtate ab ipſo accepta, ut dicebat Doctor loc. c. Confirmatur, quia ſicut in aliis Sacramentis, dum Miniſter intendit conficere, & conferre alicui Saeramentum, quamvis id faciat contrà volnntatem, & præceptum Superioris, aut quamcumque obligationem, adhuc ſua confectio, & collatio Sacramenti valebit, dnmmodo adſint reliqua ad valorem Sacramenti requiſita; ità pariter in propoſito tam ejus oblatio, quàm Sacrificii applicatio erit valida, & effectum habebit, quamvis contrà præceptum obedientiæ, aut debitum juſtitiæ; & ratio eſt, quia in adminiſtratione, & applicatione Sacramentorum ſubditus non pendet a voluntate Superioris, quoad valorem actionis, excepto pœnitentiæ Sacramento, ad quod requiritur eſſentialiter juriſdictio cujus collatio pendet à Superiore, ità diſcurrimus l. c. ubi videri poſſunt nonnullæ objectiones in oppoſitum ſolutæ.

73 Quartò conveniunt Doctores, ut applicatio illa ſpecialis à Sacerdote faeienda ſit valida, & licita, neceſsario requiri, quòd ſit determinata, & certa, ne effectum hujus Sacrificii ſuſpenſum relinquat. Verùm hæc certitudo, & determinatio non eodem modo ab omnibus explicatur. Aliqui enim adeò rigoroſè id intelligunt, ut dicant Sacerdotem non poſse celebrationem Miſsæ prævenire, offerendo, & applicando pro eis, qui poſteà eleemoſynas dabunt, quia applicatio hujus Sacrificii non poteſt eſse ſuſpenſa, & ſicut Sacramentorum ſic etiam Sacrificii effectus à futura conditione pendere non poteſt. Ità Corduba, Suarez, Coninch. Barboſ. Abellius, Iſambertus, Marchinus, Caſpenſis, & alii plures. Alii verò dieunt Sacerdotem id facere poſſe, modò non intendat effectum ſacrificii ſuſpendere ad illud uſque tempus, quo ſibi tradetur eleemoſyna; non enim eſt in poteſtate Sacerdotis effectum ſacrificii ſuſpendere, ſicut enim omnia Sacramenta, ſimul atque perficiuntur, ſuum habent effectum ex opere operato, nec eſt in poteſtate miniſtri illnm ſuſpendere, & in futurum reſervare, ita Saerificium ſuum habet effectum ex opere operato, nec miniſter poteſt ſua intentione illum in futurum reſervare. Sacerdos igitur, qui anticipatè celebrat Miſſas, effectum ſacrificii non ſuſpendit, ſed ex tunc applicat Sacrificii valorem pro eo, qui dabit eleemoſynam, ſatisfacit, & poteſt accipere eleemoſynam pro Miſsa jam celebrata. Ratio eſt, quia fructus ſacrificii anticipatè celebrari prodeſt, certæ perſonæ eleemoſynam tradituræ, cùm perſona ſit certa in mente Dei, & ſi capax fructus, ut ſupponitur, & Sacerdos mentem ſuam in ipſam dirigat pro ipſa Miſsæ ſacrificium offerendo; Tum quia ſicut bonus debitor ſatisfacit creditori anticipata ſolutione, ità Sacerdos, &c. Ità Bonacina diſp. 4. q. ult. punc. 7. §. 5. pro qna citat Arragonium, Reginaldum, Petrum, Navarrum, Rodriquez, Henriquey, & alios, & inquit idem ſenſiſse Congregationem Pœnitentiariæ Mediolanenſis ipſo præſente, & ità conſulente, qui dicendis modus mihi etiam ſatis probabilis videtur, Deus enim utique noſcit futurum eſse, ut talis craſtina die, vel poſteà roget Sacerdotem, ipſique eleemoſynam largiatur, ut pro ſe offerat, & ideo Deus talem oblationem, & applicationem anticipatam acceptare poteſt, quo ſuppoſito effectus hujus Sacrificii ſuſpenſus non relinqnitur. Subdit tamen Bonacina loc. cit. in praxi hujuſmodi conſuetudinem non eſse approbandam, & tolerandam, tum qnia redolet nimiam lucri cupiditatem, tum qnia fideles retrahi poſsent ab eleemoſynis in futurum tradendis pro celebratione Miſsarum, ſi Sacerdos offerenti eleemoſynam reſponderet, applico tibi ſacrificium, quod aliàs celebravi: ſic enim facilè homines ſibi perſuaderent, Sacerdotem accipere ſtipendium, & non perſolvere onus, pro quo ſtipendium accepit; quare talis applicatio non eſt in conſuetudinem trahenda, ſed ſolum in aliquo caſu neceſſitatis permittenda. Et ſic etiam de difficultate diſcurrit Amic. diſc 33. e. ſect. 8. in fine.

74 Quintò tandem eſt difficultas, an qui tenetur in aliqua Eccleſia celebrare ſine ſacrificii applicatione, ſeù obligatione talis applicationis, poſſit Miſsam illam alteri applicare, & pro illa ſtipendium accipere, v. g. an quando datur ſtipendium Sacerdoti, non pro applicatione ſacrificii, ſed pro cultu Eccleſiæ, vel commoditate populi tunc poſſit Sacerdos Miſsam applicare pro aliquo alio, & ab eo ſtipendium aecipere. Negant aliqui qnia id expreſsè prohibitum eſt per ſacram Congregationem Concilii Tridenti in declaratione Decreti de celebratione Miſsarum ſub Urb. VIII. emanati: communior tamen, & probabilior ſententia affirmat, Sacerdotem licitè id facere poſse, qnia in tali caſu licèt pro cultu Eccleſiæ, vel populi commoditate celebrare teneatur, nullam tamē obligationē habet applicationē ſacrificii, ſed ei li-

bera manet, qua ratione Bonacina q.cit.punct.8.tenet cum pluribus aliis ab ipſo citatis, Parochum illis diebus, quibus non tenetur ſui ovibus Miſſæ Sacrum applicare, poſſe ab aliquo ſtipend. accipere,& pro ipſo Sacrificium offerre, quia non eſt deterioris conditionis cæteris Sacerdotibus, cæteri autem Sacerdotes onus non habentes Miſſæ applicandæ, poſſunt eleemoſynam accipere; Decretum autem S.Congr.adductum intelligendum eſt de Sacerdote volente ſatisfacere una Miſſa duplici obligationi celebrandi pro duobus, de hoc enim caſu Decretum loquitur,ut patet ipſum legenti. Ità Suarez, Vaſq.Lugus, Capenſ. Bonac. & alii paſſim,& præſertim Averſ.q.21.de Sacrificio Miſſæ ſec.17.plures alios citans, quia dum Sacerdos, inquit titulo beneficii, vel quovis alio tenetur ſolùm ad celebrationem tali loco,vel tempore,& non ad applicationem Sacrificii, nihil huic obligationi præjudicat applicatio alteri Sacrificium, & accipiendo ſtipendium; nec ex alia parte ſimiliter præjudicat ei, à quo ſtipendium accipit, dum ei integrè Sacrificium applicat, quòd alio titulo celebrare, ſed non applicare tenebatur,nec alio quovis jure id vetitum eſt.Decretum enim S. Congregat. ut diximus, intelligi debet de Sacerdotibus, qui aliis titulis celebrare tenebantur cum applicatione Sacrificii ad aliorum intentioné,ut colligitur ex ipſa ſerie,& tenore legis in ea materia editæ.

ARTICULUS TERTIUS.

De ſtipendio, quod pro celebratione Miſſæ accipere licet.

75 CONveniunt Doctores, & Catholici omnes Sacerdoti licitum eſſe pro Sacro faciendo ſtipendium accipere, ſivè per modum annui redditus cum onere celebrandi, ſivè per modum manualis eleemoſynæ pro ſingulis Miſſæ,ut moris eſt, quod ſatis patet ex communiſſima Eccleſiæ praxi ex mente omnium Prælatorum, ac Summorum Pontificum, & ex generali doctrina Chriſti in Evangelio Matth. 10. & Apoſtoli 1. ad Corinth. 9. undè ſumptum eſt illud: *Qui altari ſervit, de altari vivere debet*, atque ideò in Concilio Agathenſi definitum eſt Sacerdotes licitè, & juſtè poſſe accipere certum pro Miſsa ſtipendium. In aſſignanda autem ratione hujus rei non omnes eodem modo loquuntur,communior tamen, & facilior modus dicendi eſt, licitum eſſe ſtipendium illud accipere pro vitæ ſuſtentatione,ſivè ex toto,ſivè ex parte,quia dignum certè eſt, ut qui aliquid in alterius gratiam facit, ſive in miniſterio ſpirituali in alterius bonum occupatur, ab eo ſuſtentetur, hic enim titulus abundè ſufficit ad juſtificandam hanc ſtipendii acceptionem, & communiter à Doctoribus approbatur,quia ex Evangelico l. c. deducitur, licèt aliqui alios titulos, rationeſque quæſierint; & hanc rationem præſertim aſſignat Scotus 4.d.5.q.2. in fine, ubi ait, quod habens parvulum baptizandum, quem Sacerdos non vult baptizare,niſi vendendo actum baptizationis, poteſt emere à Sacerdote talem actum,non in quantum eſt quid Sacramentale, ſed poteſt emere laborem Sacerdotis in illo actu, ſicut conducuntur Sacerdotes ad celebrandas Miſſas non ut ipſi vendant, & alii emant actum celebrationis, in quantum eſt quid Sacramentale,quod abſit, ſed ipſi vendunt laborem, & alii emunt illum, quia oportet unumquemque de ſuo labore taliter qualiter victitare, & vitam acquirere. Quod fuſiùs declaravimus ſuprà diſp.14.q.3. a.2. tradendo regulam generalem, & à Doctoribus communiter receptam, qua in quovis caſu particulari dignoſci poſſit, an ſimonia committatur, nec ne; undè fit nullam hic intervenire ſimoniam, cùm ſtipendium nulla ratione exigatur, aut detur in pretium rei ſacræ, vel miniſterii ſacri, ſed tantum pro vitæ ſuſtentatione ex eo debita, quod alteri ſpiritualia miniſtrentur, non enim eſt ſimonia occupari in miniſtrando ſpiritualia ſub onere,ut alter ſuſtentationem præſtet; idque licite facere poſſunt non ſolùm Sacerdotes pauperes, ſed etiam divites, ut l.c. dicebamus, & communiter etiam Doctores advertunt, nam etiam Sacerdos aliundè dives adhuc jus habet ſe ſubſtentandi ex altari miniſterio,ſi velit, etiamſi aliundè habeat, undè ali poſſit, hoc enim eſt per accidens, nec impedire poteſt, ne Sacerdos accipiat id,quod ſibi ex natura rei debetur, cùm nemo etiam dives ſuis ſtipendiis militare teneatur. Ità Cajetan. Sylveſter, Suarez, Vaſquez, Navarrus, Coninch. Caſpenſis, Bonacina, & alii paſſim, quia nimirum ſtipendium illud non accipitur titulo eleemoſynæ ad paupertatem ſupplendam, ſub titulo juſtæ ſuſtentationis propter opus in alterius gratiam factum, ac proindè non minus digni ſunt mercede ſua Sacerdotes aliundè divites, quàm pauperes. Conveniunt tandem Doctores ſtipendium juſtum, & condignum pro Miſſæ celebratione illud cenſendum eſſe,quod lege communi Prælati, vel Epiſcopi, & communi Eccleſiæ conſuetudine taxatum eſt, ac prudenti hominum exiſtimatione, vel judicio, ſicut contingit in aliarum rerum pretii taxatione, quæ pecunia æſtimari ſolent. His præſuppoſitis, ut communiter conceſſis, plura dubia circà hujuſmodi ſtipendium controverti ſolent, quæ hodiè ceſſaſſe videntur poſt decreta S. Congregationis Concilii juſſu Urbani VIII. edita anno 1625. ac proindè breviter expediemus.

76 Primo dubitatur. An pro unica Miſſa Sacerdos pauper poſſit accipere tot ſtipendia,prout ſufficiunt ad ejus diurnam ſuſtentationem. Affirmabant Scoto, Arragonius, Nugnus, & plures alii ex eo principio quod Miſſa ſit valoris infiniti extenſivè, ac proindè pluribus applicata tantundem ſingulis proſint; Negabant Suarez, Vaſquez, & alii ſuprà citati q.præced.art.2. magis communiter, vel ex oppoſito principio, quod omiſſa ſit valoris finiti extenſivè, itaut pluribus applicata certus ejus fructus ſingulis per partes diſtribuatur, ut nos quoque magis ibidem approbavimus ex Scot. quol.20. quoad ſatisfactionis effectum vel etiam admiſſa illa valoris infinitate,quia adhuc Sacerdos titulum non habet percipiendi duplex ſtipendium pro ſuſtentatione, ſuppoſito quod unum ſit congruum, & proportionatum. Sed quicquid ſit ſtando in jure naturali, jam modo controverſia hæc eſt deciſa ex jure poſitivo in prædictis decretis de celebratione Miſſarum, in quibus graviter cuilibet Sacerdoti, interdicitur,ſivè ſit dives ſit ſivè pauper,pro una Miſſa plura accipere ſtipendia, & ideò modò ita omninò obſervandum eſt;non quaſi per hoc damnata ſit prior opinio ſuo antiquo ſtatu, ut advertit Averſa ſect.17.cit.ſed quia ipſa lege poſitiva illius uſus, & praxis eſt prohibitus,ſicut paſſim prohiberi poſſunt, & ſolent alia, quæ alioqui ſtando in ſolo jure naturæ licita erant; verba autem prædicti decreti ſunt iſta: *Sacra Congregatio ſub obteſtatione divini judicii mandat, ac præcipit, ut abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint,itaut alioquin ii,ad quos pertinet,ſuæ obligationi non ſatisfaciant,quinimò graviter peccent, & ad reſtitutionem teneantur*; & ità etiam jam pridem docuit ex noſtris Nicolaus de Orbellis 4.d.13.q.4. ubi ait obligatum ad dicendam Miſſam pro uno non ſufficienter ſolvere debitum dicendo Miſſam pro ambobus, nam qui tenetur ad majus bonum non ſatisfacit ſolvendo minus bonum, ſed ex ſuppoſitione tenetur iſte ad dicendum duas Miſſas ex obligatione,qua ſe ſingillatim cuilibet obligavit; ergò non ſatisfacit dicendo miſſam pro ambobus.Imò quia aliqui dixerunt poſſe Sacerdotem ſatisfacere per unam Miſſam, ſi plura diminuta ſtipendia acceptavit, niſi oppoſitum expreſsè promiſerit, & præſertim in caſu, quo Sacerdos nimia coactus inopia ea diminuta ſtipendia acceptavit; declarat ulterius S. Congregatio, & præcipit, ut omninò tot Miſsæ dicantur, quamvis recepta ſtipendia ſint exigua, & incongrua, ſive Sacerdos expreſsè promiſerit, ſivè tacuerit, neque excipitur, quando Sacerdos ex nimia inopia diminutum ſtipendium acceptavit; ſed pro tot diminutis ſtipendiis, tot miſsas, quot fuerunt requiſitæ, ex integro celebrare debet.

77 Secundò dubitatur, an poſſit Sacerdos duobus ſtipendiis à duabus perſonis acceptis ſatisfacere unica miſsa applicando uni partem ſolitam, & alteri ſuam partem, quæ ipſi celebranti correſpondet. Affirmarunt aliqui,quos refert Diana tom.1.tract.de celebr. Miſſar.reſol.14. quia præter valorem ſpecialem pro iis, quibus miſſa applicatur, cenſetur habere alium pro ipſomet celebrante, in quantum offert, & hunc ipſum valorem dicunt poſſe quoque pro aliis applicari,atque ideo poteſt Sacerdos pro applicanda hac ſua parte aliud ſtipendium accipere; idque ait Averſa l.cit.eam poſt edita decreta admitti à Bartholomæo de S.Fauſto, Peirino, Bordone, & aliis dicentibus æquivalere, & & ſufficere valorem, & fructum unius Miſſæ ad hunc effectum; vel ſaltem æquivalere,& ſufficere fructum trium miſſarum,hoc eſt,ſi partem ſibi correſpondentem in tribus miſſis applicit Sacerdos pro una miſſa debita. Alii tamen id verius negant, ut Suarez, Bonacina, Averſa, Caſpenſis, Lugo, & alii paſſim, & ratio id convincit, quia vel illam partem in alium Sacerdos transferre non poteſt, vel certè res eſt valdè dubia,& naſcitur an habeat effectum etiam quo ad ſatisfactionem ex opere operato; at qui dat ſtipendium pro Miſſa, valorem certum ſibi applicari intendit, non autem incertum, & dubium, & ſub opinione Doctorum manentem, & præſertim poſt prædictum Congregationis decretum nulla de hac re poteſt eſſe dubitatio, cùm prohibeatur unquam unica miſſa duobus ſtipendiis ſatisfacere etiã cum onere reſtituendi,& præcipit expreſsè: *ut abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint*. Addit tamen Averſa l.c.quòd ſi ii,qui ſtipendia tribuunt vel diminuta, vel etiam integra, contenti ſint, ut per unam Miſſam illi ſatisfiat, ſivè applicatione valoris, & fructus ad eumdem Sacerdotem ſpectantis, ſivè etiam abſque ea, tunc id ſanè licebit, quia ſcienti, & volenti non fit injuria. Hinc minimè placet, quod noviſſimè ſcripſit Ludovicus à S. Raimundo part.2.tract.2. de ſtipendio Miſſæ reſol.1. aſſerens, ut verius, & probabilius abſolutè fructum ſpecialem Miſſæ Sacerdo-

Digitized by Google

cerdoti correſpondentem eſſe applicabilem ab ipſo pro aliis perſonis,& conſequenter poſſe Sacerdotem pro dicta applicatione ſtipendium diſtinctum accipere ab eo, quod accipit pro applicatione fructus ſoliti non obſtante decreto Urbani octavi de celebratione Miſſarum. Hoc enim eſt aperire viam avaritiæ quorumdam Sacerdotum, & abuſibus, quos Sacra Congregatio prædicto decreto præcludere omnino intendit, qui paſſim contingebant in ſtipendiis accipiendis pro Miſſarum celebratione, dùm præcipit expreſsè, *ut abſolutè tot Miſſæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint*, ubi ponderanda eſt particula illa *abſolutè*, tali enim generali, & abſoluto loquendi modo prohibet etiam, ne poſſit Sacerdos duplex ſtipendium pro una Miſſa accipere applicando uni perſonę partem ſolitam, & alteri ſuam partem. Nec valet quod inquit, cùm prædicta lex ſit pœnalis, potiùs reſtringendam eſſe, quàm ampliandam juxtà regulam juris in 6. Non valet, inquam, quia regula illum locum habet, quando lex penalis non abſolute, & generaliter aliquid prohibet, ſicut prohibet in propoſito, nulla limitatione admiſſa, vel tergiverſatione, hæc enim erat Sacræ Congregationis intentio.

78 Tertiò dubitatur, an Sacerdos, qui Miſſas dicendas ſuſcepit, poſſit poſteà aliis Sacerdotibus dicendas dare, retenta ſibi parte ſtipendii accepti, & dato illis ſtipendio quidem juſto, ſed inferiori; & ratio dubitandi eſt, quia cùm det àlteri Sacerdoti ſtipendium juſtum pro Miſſa celebranda, licitè videtur hoc poſſe facere. Nihilominùs id etiam in prædicto decreto expreſsè interdicitur, & præcipitur, ut totum acceptum ſtipendium Sacerdoti Celebraturo reddatur his verbis: *Ac ſimiliter omne damnabile lucrum ab Eccleſia removere volens prohibet Sacerdoti, qui Miſſam ſuſcepti celebrandam tunc certa eleemoſyna, ne eamdem Miſſam alteri, parte ejuſdem eleemoſynæ ſibi retenta, celebrandam committat*. Non tamen per hoc intelligitur prohiberi, quo minus beneficiatus habens pinguiorem redditum pro certis Miſſis celebrandis, poſſit exceſſum ſibi retinere, dato alteri conſueto ſtipendio; nec enim tenetur dare ſtipendium alteri Sacerdoti celebranti ad rationem reddituum benefici, ſed ſufficit quòd det eleemoſynam congruam, ut ipſamet S. Congregatio declaravit, quę hoc intelligit ſolùm de Sacerdote; qui ab aliquo ſuperabundane ſtipendium pro Miſſa accepit, in tali caſu tenetur integrum ſtipendium alteri Sacerdoti tribuere, cui vult Miſſam remittere. Item nec prohibetur, quo minus Eccleſiarum adminiſtratores exiguam aliquam partem juſti ſtipendii retinere poſſint pro expenſis, quas faciunt in ordine ad eaſdem Miſſas dùm alios non habent redditus ad id ſufficientes, ut eadem Sacra Congregatio declaravit. Peres, ſi Sacerdos alteri Miſſam dicendam committat, quam ipſe accepto ſtipendio dicere debebat,& alter Sacerdos partem ſtipendii ei remittat, & contentus ſit parte aliqua, an poſſit tunc primus retinere ſibi partem ex voluntate condonantis. Affirmant Lugus, Diana, Averſa, & alii, & quidem ſatis probabiliter, quia ſicut poſſet merè gratis ſecundus Sacerdos celebrare, ut primum liberet ab onere ſuſcepto, quo caſu condonat illi totum ſtipendium acceptum, ſic poſſet à fortiori condonare partem, ac proinde prædicto decreto non prohibetur, quominus poſſit dari alteri Sacerdoti diminutum ſtipendium ad celebrandum, retenta ſibi parte, quando alter ſcienter, & ſpontè conſentit, volenti enim, & ſcienti nulla fit injuria. Hoc etiam minimè placet, quod ait Bordonus reſol. 25. quæſt. 18. ubi inquit etiam poſt decretum Urbani tradentem ſtipendium taxatum, retenta ſibi parte minori, aut majori non peccare mortaliter, nec ad reſtitutionem teneri, quia nulli infertur damnum, neque injuria, ſed ſolùm fit contrà ſimplicem prohibitionem, quod non poteſt eſse niſi peccatum veniale,& hoc non intelligit ſolùm in una, aut paucis Miſſis, ſed abſolutè, & abſque ulla limitatione; quod planè admittendum non eſt, quinimò, ut ait Averſa loco cit. ſi quis pro magno Miſsarum numero recipit ab alio integra ſtipendia, & alterum Sacerdotem, decipiat dicendo ſe non accepiſse niſi dimidiata, cumque hoc dolo ad ea acceptanda inducat, graviter peccaret,& ad reſtitutionem obligaretur; ſi tamen patefacta veritate eum inducat, ut ſciens,& volens conſentiat, ſic juxtà prædicta excuſari poterit.

79 Quartò, quoniam ut ſuprà dictum eſt triplex eſt hujus ſacrificii fructus, primus eſt, ut conferat gratiam, & peccata remittat modo jam explicato q. præc. a. 1. ſicque dicitur propitiatorium; ſecundus eſt, ut nobis impetret bona, quæ petimus, & ſic dicitur impetratorium, tertius eſt, ut ſatisfaciat pro peccatis, & pro pœnis eis debitis, & ſic dicitur ſatisfactorium; quæritur modo, an Sacerdos poſſit pro una Miſsa duplex ſtipendium accipere à diverſis perſonis applicando uni fructum impetrationis,& alteri fructum ſatisfationis. Affirmant aliqui, quia contingere poteſt, & de facto multoties contingit, ut duæ perſonę petant eidem Sacerdoti, ut pro eis unam Miſsam celebret, & una petat, ut celebret Miſsam pro defuncto,& alia, ut illam Miſsam celebret pro ſalute alicujus infirmi; in tali autem caſu prima petit tantùm fructum Miſsæ ſatisfactorium, cùm anima in Purgatorio exiſtens non ſit capax fructus impetratorii; alia verò ſolùm petit impetrationem,& non ſatisfactionem; cùm ergò iſti duo fructus impetrationis, & ſatisfactionis ſint realiter diſtincti,& ſeparabiles, utrique obligationis ſatisfaciet Sacerdos dicendo, v.g. Miſsam de Spiritu ſancto, vel de B. Virgine, & applicando uni perſonæ fructum Miſsæ impetratorium, & alteri ſatisfactorium ex accepto ab eis ſtipendio; ità Marchinus de Sacram. Ord. tract. 3. p. 3. c. 16. ubi alios, ſuppreſso nomine, refert, Communis tamen,& vera ſententia negat, & ratio eſt, quia qui dat ſtipendium pro Miſsa cenſetur velle fructus omnes, qui ab ea procedunt, tàm impetratorium, quàm ſatisfactorium, nam interrogatus, utrumque velle ſine dubio reſpondere,, & ſtipendium pro utroque eſt ſufficiens; ergo Sacerdos ex juſtitia tenetur applicare utrumque fructum danti tale ſtipendium.

Confirmatur, quia Sac. Congreg. in allato decreto de celebratione Miſsarum expreſsè præcipit, ut Sacerdotes abſolutè tot Miſsas celebrent, quot ad rationem attributæ eleemoſynæ præſcriptæ fuerint, & cùm generaliter, & abſolutè loquatur, generaliter, & abſolutè intelligi debet, ut diximus; ergo ſtante ſupradicto decreto non poteſt Sacerdos etiam in caſu poſito duplex ſtipendium accipere à diverſis perſonis pro ejuſdem Miſsę applicatione. Ad rationem prioris opinionis licet aliqui concedant poſse Sacerdotem ſe obligare ad unum fructum Miſsæ, & non ad alium de conſenſu, & voluntate largientis eleemoſynam pro miſsæ celebratione, ut Bordon. loc. cit. quia fructus illi ſunt realiter diſtincti, & ſeparabiles; abſolute tamen, & abſque ejus conſenſu id nullatenus Sacerdoti licet, quia tribuens eleemoſynam habet jus ad utrumque Miſsę fructum,& uterq; illi debetur ratione ſtipendii dati, & utrumq; ſibi vult applicari ſaltem implicitè, atq; ideò Sacerdoti non licet velle ſe obligare ad unum Miſsæ fructum,& non ad alium abſq; ſcientia, & conſenſu explicito tribuentis. Ità Navarr. Bonac. Poſsevin. Tambur. Pellizar. Lezana, Ludovicus a S. Raymundo, & alii paſſim.

80 Quintò dubitatur an omiſſio unius Miſsæ, pro qua acceptum eſt ſtipendium à Sacerdote, ſit peccatum mortale. Negant aliqui docentes Sacerdotem omittentem unam Miſsam celebrare, pro qua ſtipendium accepit, non peccare mortaliter, ſed tantùm venialiter ob parvitatem materiæ, & damni illati, quia ſtipendium regulariter loquendo notabilem furti materiam non attingit, ità Sanchez lib. 1. *de Matrimonio* d. 5. n. 25. cum quibuſdam aliis. Communis tamen, & vera opinio affirmat omiſſionem unius Miſsæ, pro qua receptum eſt ſtipendium, eſse peccatum mortale; & ratio eſt, quia obligatio in Sacerdote conſiſtens ex acceptatione ſtipendii eſt de genere juſtitiæ, & ad juſtitiam commutativam reducitur, ità quod ſi opus non adimpleatur, onus reſtitutionis reliquatur, cenſeturq; hæc obligatio ità gravis, ut Sacerdos accepto ſtipendio non celebrans mortaliter peccet, etiamſi alioquin ſtipendium acceptum notabilem furti materiam non attingat; licèt enim damnum pecuniæ non ſit grave, damnum tamen ſpirituale per privationem debiti fructus Miſsæ eſt ſatis grave; quia dictus Sacerdos per talem omiſſionem privat eum, qui dedit ei pro Miſsæ celebratione ſtipendium juſtum, fructu ipſius Miſsæ, quo ipſe dans ſtipendium à Deo impetrabat vel beneficium aliquod, vel liberationem alicujus animæ à pœnis Purgatorii; atqui hoc totum eſt quid grave, & conſequenter omiſſio illa gravis eſt, utpotè tertiam perſonam privans beneficio gravi ſpirituali; ergo Sacerdos per talem omiſſionem mortaliter peccat contrà virtutem juſtitiæ, ſiquidem ratione pacti initi cum perſona illa juſtum ſtipendium ei dante pro tali Miſsæ celebratione, pro illa dictam Miſsam celebrare tenebatur; quamvis enim propriè commutatio dici non poſſit inter Miſsam, quam Sacerdos veluti dat, & ſtipendium, quod accipit; tamen in tantum juſtè accipit ſtipendium in ſui ſuſtentationem, in quantum Miſsam celebrat in beneficium dantis ſtipendium, ideoq; ſi juxtà illius intentionem non celebrat, injuſtè ſtipendium retinet, & ad reſtitutionem tenetur; ex qua doctrina ruit prioris ſententiæ fundamentum, quia gravitas omiſſionis dictæ Miſsæ non eſt penſanda cum ſtipendio, ſeù eleemoſyna data pro tali Miſsæ celebratione, ſed cùm privatione fructus ipſis Miſsæ impetratorii, & ſatisfactorii, quæ privatio eſt in materia gravi ſpirituali debita ex juſtitia. Ita Petrus, Navarra Aragonius, Alphonſus de Leone, Bonacina, Averſa, Ludovicus a S. Raymundo, & alii communiter.

81 Poſtremò quæritur, an Sacerdos poſſit accipere plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus ſatisfacere poſſit Circà hoc in citato decreto S. Congregatio decrevit, & prohibet, ne accipiantur eleemoſynæ pro Miſſis, niſi oneribus antè ſuſceptis ſatisfactum ſit, vel ut in declarationibus ejuſdem decreti explicatum fuit, niſi infrà modicum tempus poſſit

omni

omnibus ſatisfieri, vel qui dat eleemoſynam ſciat, & conſentiat, ut toto illo tempore celebratio differatur, donec aliis ſatisfiat; ex conſenſu enim partis benè poteſt celebratio Miſſarum quantumcumque diferri, quia ſcienti, ac volenti non fit injuria; ad paucos etiam dies poteſt diferri, quia non eſt mora notabilis. Quid autem intelligendum ſit per modicum tempus, ſeù quanta intelligatur modica dilatio pro qualitate hujus materiæ Ledeſma, Villalobos, Diana, Lugus, Averſa, Caſpenſis cenſent ad quinquaginta, vel ſexaginta dies, & Pontius noſter addit ſeptuaginta, ità ſcilicet, ut per tot diebus poſſit anticipatè Sacerdos ſtipendium Miſſarum accipere; addit tamen Averſa qu. 11. cit. ſec. 18. quod eſt valdè advertendum pro urgenta rerum poſſe contingere, ut etiam unius diei dilatio ſit nimia, ut ſi quis hoc manè Miſſam petat pro lite eadem die dicenda, pro infirmo agonizante, periclitante, & ſimilibus, itaut præter gravem culpam dilationis teneretur etiam Sacerdos reſtituere ſtipendium tranſacta jam indigentia Miſſæ. Specialiter autem pro ſuſcipiendo onere Miſſarum in perpetuum ſub certo ſtipendio ſingulis, vel certis diebus celebrandorum, in iiſdem decretis Sacræ Congregationis duæ conditiones diſtinctè injunguntur; una eſt ne id onus ſuſcipiatur, niſi de Superioris licentia, nimirum Epiſcopi in Eccleſiis ſæcularium, & Generalis, vel Provincialis in Eccleſiis Regularium, qui Superiores accuratè conſiderare debebunt, ſi attentis aliis ſimilibus oneribus, & numero Sacerdotum tali Eccleſiæ inſervientium locus remaneat nova onera Miſſarum ſuſcipiendi, & adimplendi; altera conditio eſt, ne pecunia pro tali onere aſſignata expendatur, ſed omninò in aliquo fundo fructifero cum expreſſâ oneris mentione implicetur, ut inde perpetuus ſimiliter cenſus pro futuris temporibus percipiatur. Reliqua ad hoc ſacrificium ſpectantia fafacillima ſunt, & apud Auctores communiter, ac ſufficienter declarata.

DISPUTATIO XX.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

1 IAM diximus diſputat. 16. quæſt. 4. agendo de ordine tractationis Sacramentorum referre, quo ordine quis tractaverit de Sacramentis in particulari, cùm nullus talis ex natura rei aſſignari poſſit, niſi ut initium talis tractatus à Baptiſmo deſumatur, utpotè qui eſt janua omnium Sacramentorum, & Sacramentum pertinens ad generationem ſpiritualem animarum, & finem attingat in Sacramento extremæ Unctionis, utpote pertinente ad finalem præparationem pro tranſitu ex hac vita ad aliam. Et quoniam ibidem diximus quędam Sacramenta eſſe omnibus, & ſingulis ſimpliciter neceſſaria, ut Sacramenta Baptiſmi, & Pœnitentiæ, utpotè ad primam gratiam conferendam inſtituta, Baptiſmum quidem pro culpa originali delenda, Pœnitentiam verò pro actuali delènda in adultis, ſi poſt ſuſceptum Baptiſmum illos peccare contingat; quædam verò eſſe toti Eccleſiæ communitati ſimpliciter neceſſaria vagè tantùm, non determinando perſonas, qualia ſunt Sacramenta Ordinis, & Matrimonii. Quamvis lib. 4. ſentent. ultimo loco de hoc Sacramento agemus, placuit hic de ipſo agere immediatè poſt diſputationem de Sacramento Ordinis, ob hanc convenientiam, quam invicem habent, quod ſunt neceſſaria vagè non determinando perſonas; de hoc autem Sacramento diſcurremus breviter repetendo ibi dicta ad moralitatem ſpectantia, & alia addendo ibi prætermiſſa, ut fecimus in præcędentibus diſputationibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De eſſentia, & Inſtitutione Matrimonii.

2 MAtrimonii nomine, quod etiam conjugium, & connubium appellari ſolet, intelligitur legitima viri, & mulieris conjunctio individuam vitæ ſocietatem continens, ut docet Chatechiſmus Romanus part. 2. cap. 1. eſſe autem licitum, ac honeſtum contrà quoſdam Hæreticos in pluribus Conciliis eſt definitum Grangenſi cap. 11. can. 8. Brachar. can. 11. Tolet. 1. & aliis, expreſsè enim docuit Apoſtolus 1. Corinth. 7. *Qui Matrimonio jungit Virginem ſuam, benè facit, & ſi nupſerit Virgo, non peccavit*, imò Scotus 4. diſt. 26. quæſt. unic. nedùm ex relatis, ſed etiam ex naturalibus fusè demonſtrat Matrimonium, etiam ut à Sacramento præſcindit, eſſe actum licitum, & honeſtum, quia nimirum eſt medium proportionatum ad finem per ſe bonum, & honeſtum; ſcilicet, ad filiorum procreationem, & generis humani propagationem eo modo, quo docet humanam naturam; ſolet autem dividi matrimonium in legitimum, ratum, & conſummatum; legitimum dicitur illud, quod legitimo conſenſu inter perſonas non impeditas contractum eſt, quale olim erat ante Chriſti Domini adventum, & quale etiam nunc eſt inter Ethnicos, & infideles. Ratum in ſe includit legitimum, & addit rationem Sacramenti, per quod majorem acquirit firmitatem, & indiſſolubilitatem, qua ratione dicitur ratum, ut docet Innoc. III. in cap. *Quanto* de divortiis, dùm inquit: *Etſi matrimonio verum inter infideles exiſtat non tamen eſt ratum*, quia ut ait Gloſſa, diſſolvi poteſt; inter fideles autem non tantùm legitimum, ſed & ratum exiſtit, quia habet rationem Sacramenti, ac proindè eſt indiſſolubile. Matrimonium tandem dicitur conſummatum, quando reali corporis uſu, & legitima conjugum copula perficitur, & completur.

ARTICULUS PRIMUS.

An Matrimonium ſit Sacramentum, & in quo eſſentialiter conſiſtat.

3 PRimò conveniunt Doctores, quod ſicut in prima mundi conditione matrimonium à Deo inſtitutum eſt, tamquam officium naturæ, cùm dixit conjungens Adamo cum Eva Gneſ. 2. *Relinquet homo patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*, ut fuse Scotus oſtendit 4. d. 26. cit. ſub lit. H. & Q. & nos cum ipſo 4. d. 7. q. 1. a. 2. ità in ipſius mundi inſtauratione per Chriſtum facta Sacramenti dignitas illi adjuncta eſt, itaut Matrimonium, quod inter fideles legitime contrahitur, ſit ex ipſius Chriſti Domini inſtitutione verùm, ac propriè dictum novæ legis Sacramentum, & hæc eſt veritas de fide definita in Concil. Flor. in decretis Eugenii, & in Trid. ſeſſ. 24. cap. un. & can. 1. damnantur, qui dixerint non eſſe Sacramentum novæ legis; & eadem veritas conſtat ex univerſali, & perpetua Eccleſiæ traditione à tempore Apoſtolorum, & ex SS. Patrum teſtimonio, qui Matrimonium Sacramenti nomine vocant, eiq; proprium Sacramentum effectum tribuunt, ſcilicet, gratiæ collationem, undè Auguſt. l. de fide, & operibus cap. 7. inquit *in Eccleſia nuptiarum non ſolum vinculum, verum etiam Sacramentum ità commendatur, ut non liceat viro uxorem ſuam alteri tradere, & l. de bono conjugali* c. 18. *in noſtrarum nuptiis plus valet ſanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas uteri, &* Ambr. l. 1. *de Abraham* c. 7. ait *eum, qui conjugii thorum polluit, peccare in Deum, ejuſque gratiam ſolvere, ac Sacramenti cœleſtis amittere conſortium*, & Cyrillus Alexandrinus l. 2. in Jo. c. 22. vocat nuptias ſanctas, & ait Chriſtum ſua inſtitutione ſanctificaſſe principium noſtræ nativitatis, & in ipſius nuptiis præparaſſe gratiam hominibus naſcituris. Tandem etiam ratione ſuadetur, nam cœremonia externa cum ſignificatione rei ſacræ, & cum annexa promiſſione gratiæ eſt Sacramentum; matrimonium autem in lege Evangelica eſt hujuſmodi, nam externa contractus celebratio viri cum fœmina efficiens obligationem perpetuam eſt cæremonia externa, & ſignum ſenſibile; adeſt etiam rei ſacræ ſignificatio, quæ duplex eſt, una eſt conjunctio

Digitized by Google

ctio Chriſti ſponſi cum Eccleſia, altera verò eſt conjunctio viri cum fœmina per dilectionem, & chriſtianam charitatem, ut ſignificat Paulus ad Epheſ. 5. *Viri diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus Eccleſiam*, ubi etiam verba illa ſubdit. *Sacramentum hoc magnum eſt*, quibus verbis Tridentinum ait loc.c. inſinuari, quòd matrimonium ſit Sacramentum. Quando autem Chriſtus hoc Sacramentum inſtituerit, Doctores non eodem modo diſcurrunt, quamplures dicunt Chriſtum hoc Sacramentum inſtituiſſe in nuptiis Canæ Galileæ Jo. 2. eò quod aliqui Patres doceant Chriſtum ſua præſentia tunc nuptias ſanctificaſſe; ſed planè in ea functione nihil prorſus de Matrimonio Chriſtus protulit, ut fecit, quando alia Sacramenta inſtituit. Quare Scotus loco cit. inquit hujus Sacramenti inſtitutionem planius non poſſe deduci, quàm ex illis verbis à Chriſto prolatis Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; licet enim ibi tantùm approbaverit contractum inſtitutum Gen. 2. & per conſequens illum ibi non inſtituerit; inſtituit tamen Sacramentum, ſeù illum contractum ad dignitatem Sacramenti evexit, quod poteſt accipi ex illo verbo, quod additur, *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*, ut non intelligatur ibi conjunxiſſe pro inſtituiſſe præcisè contractum matrimonii, ſed conjunxiſſe tunc gratiosè per inſtitutionem Sacramenti concomitantis illum contractum conjungentem. Ità Doctor ibi ſub lit. K. quam ſententiam tenet etiam Sanchez lib. 2. diſp. 4. & alii plures apud ipſum.

4 Secundo ad declarandum, in quo eſſentialiter ratio Matrimonii conſiſtat, notat Doctor loc. cit. ſub lit. O. verſ. *De quinta concluſ.* ut diximus qu. 1. cit. art. 1. ab initio tria in matrimonio diſtingui debere, ſeù matrimonium tripliciter ſumi poſſe. Primo pro vinculo inter conjuges, quod conſiſtit in relatione mutuæ obligationis, ſeù dominii, & ſervitutis, quia hinc indè corpora traduntur in poteſtatem in ordine ad finem contractus, quæ relatio eſt moralis, ſeù rationis materialiter, & permanens. Secundò ſumitur matrimonium pro ipſo contractu in fieri, ex quo manat vinculum illud, tamquam ejus effectus, & conſiſtit in actione illa tranſeuntè contrahendi inter conjuges; unde matrimonium hoc ſecundò modo ſumptum ſe habet ad matrimonium primo modo dictum, ſicut cauſa in fieri, quemadmodum generatio ad paternitatem, vel potius ſicut baptizari, & ordinari ad characterem. Tertiò tandem ſumitur pro Sacramento, ſeù ſigno ſenſibili cauſante gratiam, & eſt ſimiliter in fieri, & ſimul eſt, & non eſt cum matrimonio ſecundò modo ſumpto, ideoque non ſemper manet, nec in aliquo permanenti conſiſtit, addit autem Doctor acceptionem hujus vocis matrimonii eſſe æquivocam, ſi ponatur æque primò illa importare, ſed hoc minimè aſſerendum eſſe ait, ſed potius dicendum, quòd hoc nomen abſolutè prolatum directè, & principaliter ſignificat primum, hoc eſt, vinculum ipſum jam explicatum in recto; alia verò duo, non niſi ut connotata, & in obliquo, itaut pro ſecundo dicatur contractus matrimonii, & pro tertio Sacramentum Matrimonii, ubi non eſt conſtructio intranſitiva, ſed tranſitiva, & hęc acceptio matrimonii, itaut abſolutè prolatum ſupponat pro vinculo permanenti inter conjuges, conformior eſt modo loquendi Canonum, & Conciliorum; unde Tridentinum ſumit matrimonium pro ipſo vinculo in cap. doctrinali, & in cap. 1. de Reform. Matrim. ſeſſ. 24. & ſeq. & etiam communiter Doctores dicunt matrimonium conſiſtere in vinculo. Quia tamen in communi modo loquendi matrimonii nomen ad illa tria ſignificanda extendi ſolet; ideo quando quæritur, quid ſit matrimonium, & in quo ejus ratio formalis conſiſtat, ſeu definitio, melius eſt declarare prius, de quo matrimonio ſit ſermo, ſeù in qua acceptione, an, ſcilicet de matrimonio, quod eſt contractus civilis tantùm, an de eo, quod etiam eſt Sacramentum, an tandem de illo, quod eſt vinculum ex contractu ortum; quarè ad rem magis declarandam, & confuſionem evitandam aſſignat Doctor tres matrimonii definitiones juxrà triplicem ejus acceptionem jam declaratam.

5 Tertiò itaque definit Doctor loco cit. Matrimonium ut ſupponit pro vinculo hoc modo, Matrimonium *eſt vinculum indiſſolubile inter marem, & fęminam ex mutua translatione poteſtatis corporum ſuorum in ſe invicem facta ad procreandam prolem benè educandam*, quæ definitio optima eſt, quia datur per omnia quatuor cauſarum genera; per cauſam formalem, dùm dicitur *vinculum indiſſolubile*, per materialem dùm dicitur *inter marem, & fœminam*, per efficientem, dicitur *ex mutua tranſlatione*, & tandem per finalem, dùm additur *ad procreandam prolem*. Quarè eſſentia matrimoni, ut eſt quid permanens, conſiſtit in vinculo illo perpetuæ obligationis, ſeu juris dominii mutui inter marem, & fœminam, quod ex contractu tranſlationis ortum eſt, & mutua corporum traditione; & ratio eſt; quia in matrimonio nihil eſt permanens, niſi vinculum, quod in mare, & fœmina mutuum permanet uſque ad mortem ex 1. Corint. 7. *Mulier alligata eſt legi quanto tempore vir ejus vixit, & mulier non habet ſui corporis poteſtatem, ſed vir, neque vir habet ſui corporis poteſtatem, ſed mulier*; patet ergò hoc ſolum vinculum in matrimonio eſſe quid permanens, contractus enim, & civiliter, & Sacramentaliter conſideratus tranſit. Ex quo ſequitur conjunctionem hanc maritalem non eſſe ipſam copulā carnalem, quia hæc etiam eſt tranſiens, & antè illam eſt verum, & legitimum matrimonium, imo ſine copula poteſt per totam vitam durare, ut patet de màtrimonio S. Joſeph. cum B. Virgine, neq; etiam eſſe præcisè puram animorum conjunctionem, quia hæc etiam inter fratres, & amicos reperiri ſolet; ſed in eo conſiſtere, quod ex mutuo conſenſu, per quem ſemel facta eſt dominii corporum mutua tranſlatio, uterque conjux jus habet, & poteſtatem utendi corpore alterius ad actum conjugalem, quæ poteſtas, & jus poteſt aliquando quoad actum ſecundum impeditum remanere, vel ad tempus, vel etiam ad totam vitam; quarè copula frequens non ſe habet, tamquam pars eſſentialis, & intrinſeca matrimonii, ſed ſe habet tamquā complementum; & conſummatio matrimonii; undè conjuges per copulam matrimonium conſummare dicuntur, ac proindè diſtingui ſolet in ratum, & conſummatum, ut diximus, & quamvis de ratione matrimoni conſummati ſi copula, quia per hanc propriè conſummatur, & completur, tamen abſque hac ſubſiſtit matrimonium, quod dicitur ratum. Aliqua tamen eſt difficultas inter Doctores, quid importet hoc vinculum, ut habet vim denominandi contrahentes ligatos, quamdiù vivunt, quædam enim dixerunt eſſe relationem aliquam realem ex contractu prævio inter conjuges reſultatem; alii verò dicunt eſſe relationem rationis, quia actio præterita conſenſus non inducit vinculum ex natura actionis phyſicæ, ſed qua moralis eſt, & ſubeſt legi, & inſtitutioni. Sed planè ut diximus loco cit. nec oportet, nec expedit hoc vinculum matrimoniale explicare per relationem vere, & propriè realem, non per relationem verè, & propriè rationis; ſed potius explicandum eſt per denominationem realem extrinſecam ex ipſomet contractu præterito derivatam; hoc enim per ſe ſufficit, quia ex vi illius verè, & propriè conjuges manent inter ſe colligati cum dicto dominio, & ſubjectione, neque ad id opus eſt alia relatione, aut forma reali diſtincta, ut fuse loco cit. oſtendimus.

6 Quartò deindè definit Doctor matrimonium ſecundo modo ſumptum, nempè pro ipſo contractu in fieri dicens, quòd *Cōtractus matrimonii eſt maris, & fęminę mutua tranſlatio corporum ſuorum pro uſu perpetuo ad procreādam prolem debitè educandam*. Hæc etiam definitio recta, & ſufficiens cenſeri debet, ut diximus loco citat. quia conſtat ex genere, & differentia abſque ulla ſuperfluitate, & conſequenter eſſentiam matrimonii declarat hoc ſecundo modo accepti, & à quocumque alio contractu diſtinguitur, ut patet per ſingulas particulas diſcurrendo, dicitur *tranſlatio*, quia in hoc convenit, tamquam in genere cum quocumque alio contractu, quelibet enim contractus fundatur in *do, ut, des*, mutua autem tranſlatio explicat hanc mutuam dationem omni contractui communem; *corporum ſuorum* deſignat materiam hujus contractus, ut à cæteris diſcernitur: *Maris, & fæminæ*, perſonas contrahentes ſignificat, quia alii non ſunt capaces hujuſmodi contractus; reliquæ tandem particulæ uſum, & finem hujus contractus explicant; ergò hæc definitio eſt bona, quia tranſlatio tenet locum generis, ea autem quæ transferuntur dicto modo, ſcilicet, pro uſu perpetuo, & ad prædictum finem, ſcilicet ad procreandam prolem, ſunt differentię tranſlationis eam contrahentes ad hanc ſpeciem contractus, cùm igitur allata definitio hæc omnia explicet, recta, & ſufficiens cenſeri derbet, & cum ea coincidit definitio Matrimonii conſueta in jure Canonico, & Civili ex Alexandro Tertio deſumpta in cap. *Illud quoque de præſumptione* quod eſt: *conjūctio maritalis viri, & mulieris inter perſonas legitimas individuam vitæ conſuetudinem retinens*, quam etiam Magiſter ſent. aſſignavit, & Scotus approbat d. 27. q. 1. nam per ly *Conjunctio* explicatur Matrimonium in ratione contractus; uniuntur enim per voluntates mutuas, per ly *Maritalis*, excluditur conjunctio fornicaria, per ly *viri*, *& mulieris*, excluduntur perſonæ ejuſdem ſexus, quæ non ſunt matrimonii capaces, & dicitur in ſingulari, quia matrimonium debet eſſe unius tantùm cum una; per ly *inter legitimas perſonas*, excluduntur, qui aliqua lege prohibentur Matrimonio copulari, hic enim contractus fit tantùm in perſonas habiles ſecundùm leges. Denique additur *individuam vitæ conſuetudinem retinens* id explicandum vinculum indiſſolubile, quod oritur ex tali contractu, & per quod Matrimonium ab aliis contractibus differt, quorum vinculum mutuo contrahentium ſenſu diſſolvi poteſt, hoc verò minimè, quod etiam inſinuatur in definitione ex Scoto allata per illa verba *pro uſu perpetuo*, ideſt, vita durante ob vinculi indiſſolubilitatem; hæc indiſſolubilitas eſt huic contractui adeò neceſſario connexa, ut Matrimonii vinculum etiam antequam elevaretur à Chriſto

ad

Digitized by Google

ſto ad eſſe Sacramentale erat inſolubile, & tale etiam fuit ab initio in lege naturæ, ut Doctor advertit d.31.lit. D.

7 Quinto, tandem definit Doctor loc. cit. Matrimonium tertio modo ſumptum, nempè prout ſupponit pro Sacramento dicens, quòd Sacramentum Matrimonii eſt *expreſſio certorum verborum, vel ſignorum æquivalentium maris, & fœminæ ad ſe invicem ſignificantium traditionem mutuæ poteſtatis corporum ad prolem debitè procreandam, ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans gratiam conferendam mutuò contrahentibus ad conjunctionem mutuam animorum gratioſam.* Quia etiam definitio perfecta eſt, cùm explicet omnia ad hoc Sacramentum Matrimonii eſſentialia; dicitur enim *expreſſio certorum verborum, vel ſignorum,* quia Sacramentum Matrimoii fundatur in contractu matrimoniali qui, conſiſtit in prædicta expreſſione interni conſenſus per actus externos, & ſenſibiles, ut patet ex proximè dictis Cùm verò additur: *Ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans gratiam, &c.* ſpecificatur Matrimonium ſub ratione Sacramenti, & diſcernitur à Matrimonio infidelium, & antiquorum temporum, quod non eſt, nec erat propriè Sacramentum, nec conferebat gratiam; & ratio Sacramenti in noſtro Matrimonio propriè conſiſtit in virtute ei à Chriſto collata ad conferendam gratiam contrahentibus, ſicut ſuſcipientibus alia Sacramenta, & cùm dicitur hoc Sacramentum ex inſtitutione divina efficaciter ſignificare gratiam conferendam contrahentibus, ſignificatur quòd ſit ſignum ſenſibile conferens gratiam ſanctificantem ex opere operato, quæ eſt ratio generica Sacramentorum novæ legis. Cùm verò additur: *ad conjunctionem mutuam animorum gratioſam*, denotatur finis, & differentia hujus gratiæ Sacramentalis, ut diſcernitur ab aliis Sacramentis, quia gratia baptiſmalis eſt ad regenerandum, gratia Confirmationis ad roborandum in fide, & ſic de aliis Sacramentis, quæ ſicut contrà differentes morbos viatoris ſunt inſtituta, ità gratiam conferunt ad hunc, vel illum finem, Matrimonium vero ad finem deſignatum, & proprium in ordine, ſcilicet ad benè ferenda onera matrimonialis contractus; quia per hoc quòd Sacramentum iſtud conferat gratiam ſanctificantem, & alias gratias, & auxilia ad finem prædictum, ſignificatur different ia ipſius in ſe ab aliis Sacramentis, quæ per ſe ad hoc non ſunt inſtituta; de quo effectu loquitur Doctor d.26.cit. ſub littera N. ſed ad alios fines valdè diverſos, ut patet tractando de ſingulis Sacramentis

8. Denique ex his ſatis conſtat rationem hujus Sacramenti conſiſtere in contractu, & in ipſo præcisè fundari, non autem in vinculo, & in actu illo tranſeunte, non in effectu permanente atque ideò eſſe ſolùm Sacramentum in fieri, non autem deinceps in facto eſſe; nam ſolùm ille contractus, & actus tranſiens inſtitutus eſt, & elevatus, tamquam medium ad conferendam gratiam, non verò vinculum ex illo actu reſultans, & deinceps permanens. Ratio eſt, quia quodlibet Sacramentum ex inſtitutione Chriſti ſuo uſu gratiam confert, at vinculum matrimoniale ſuo uſu non ſanctificat; aliàs dicendum eſſet, quòd quoties conjuges in ſtatu gratiæ coirent, & actum matrimonialem exercerent, toties gratiam novam acciperent, non ſolùm ex opere operantis ſed etiam ex opere operato, quod eſt apertè falſum; nequaquam enim putandum eſt per ipſam copulam dari ex opere operato Sacramentalem gratiã, aut alium ſpiritualem effectum, & quoties iteratur copula, dari ex opere operato aliud gratiæ augmentum, & hic eſt communis Theologorum ſenſus, ut videri poteſt apud Coninchium, Averſam, Caſpenſem, & alios in cujus probationem addi ſolet, quod dicitur c. *Connubia* 32.quæſt.2.ex Origene h.6. in Numer. *Non tamen tempore illo, quo conjugales actus geruntur, præſentia Spiritus ſancti dabitur.* At alia plura ad hunc punctum de eſſentia Matrimonii ſpectantia, vide diſp. 7. cit.q. 1. art.1. ubi in fine articuli etiam explicamus quomodo, Sacramentum Matrimoni ſit unum.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Materia, forma, & Miniſtro Matrimonii.

9 PRimò omiſſis variis Theologorum ſuper hac queſtione ſententiis, quas exactè diſcuſſimus diſp. 7. cit. q. 2. diximus ibi art. 1. n. 53. probabiliorem eſſe, quæ docet materiam hujus Sacramenti eſſe corpora contrahentium, mutuò tradita, vel tradenda, formam verò eſſe verba eorumdem, vel alia ſigna externa æquivalentia ſufficienter exprimentia conſenſum; quam etiam diximus eſſe de mente Scoti d. 26. cit. de materia quidem in calce quæſtionis ad 2. ubi ait, contrahentes eſſe materiam; de forma verò ſub lit. L. ubi ait, quòd verba contrahentium hinc indè expreſſiva conſenſus, vel alia ſigna externa æquivalentia ſunt una forma unitate integritatis, quia ſunt unum ſignum integrum reſpectu contractus, & reſpectu gratiæ. Idem ſentit D. Bonavent. 4. d. 26. part. 2. quæſt. 1. ubi ait, quod ſemper vir, & mulier fuerunt materia hujus Sacramenti, & D. Thom. d.42. qu.3. art. 2. ubi in corpore quæſtionis ait, quòd debitam materiam hujus Sacramenti facit perſonarum legitimitas & debitam formam expreſſiò conſenſus interioris per verba. Hoc idem ſentiunt Scotiſtæ paſſim, Baſſolius, Almainus, Tataretus, Brancatus, & alii, quos ſequitur magna Recentiorum caterva, Vaſquez, Ponce. Meratius, Hurtad. Caſpenſis, Layman, & alii quamplures; & evidenti ratione probatur, quia ut ſæpè ibi dictum eſt, Chriſtus Dominus in nullo penitus naturam hujus contractus immutavit, ſed ſolùm ad ſtatum Sacramenti evexit, ut eſſet gratiæ collativum; eadem ergò materia, & forma erit in hoc contractu aſſignanda, quę in aliis contractibus civilibus aſſignari ſolent, quæ Sacramenta non ſunt; clarè autem conſtat in aliis contractibus materiam eſſe eam, de qua contrahitur, & inter contrahentes convenit, & formam eſſe mutuum contrahentium conſenſum ſignis externis, & ſenſibilibus expreſſum, ſic in contractu venditionis res ipſæ, quæ venduntur, ſunt materia contractus, ut equus, vel domus, & forma eſt conſenſus ipſe, ut verbis, vel aliis ſignis externis expreſſus. Cùm ergò eadem ſit materia, & forma Matrimonii, quatenus Sacramentum eſt, & quatenus contractus, concludendum eſt in hoc Sacramento conſenſum verbis, vel aliis ſignis expreſſum eſſe formam, materiam verò eſſe corpora contrahentium, ut mutuò tradita, vel tradenda; & ſicut in aliis contractibus materia eorum debet eſſe legitima, ideſt, non impedita lege aliqa, ſic etiam in Matrimonii contractu corpora debent eſſe legitima, hoc eſt, non impedita, vel naturali, vel humana lege, de quibus impedimentis, infra erit ſermo. Confirm. quia hæc ſententia valdè quadrat verbis Eugen. in decreto fidei Conc. Flor. ubi dicit omnia Sacramenta tribus perfici, rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & intentione Miniſtri, nam juxtà hanc ſententiam res ſunt corpora contrahentium, forma autem ſunt verba eorum conſenſum exprimentia; poſteà verò loquendo de hoc ſeptimo Sacramento, quod eſt Matrimonium, cauſam ejus efficientem, aſſignavit dicens, quòd *cauſa efficiens Matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus,* & cùm in aliis Sacramentis materiam, & formam deſignaſſet, abſtinuit ab aſſignanda materia, & forma hujus Sacramenti; non tantùm ob varias Theologorum opiniones in hoc puncto, ſed præſertim, quia cùm hoc Sacramentum rationem contractus ſupponat, illam ſupponit Eugenius eſſe materiam, & formam Matrimonii, ut Sacramentum eſt, quæ fuerit illius, ut contractus eſt, tantumque aſſignavit cauſam Matrimonii efficientem

10 Secundo, quia diſcrepant etiam hujus probabilioris ſententiæ Auctores in aſſignanda proxima hujus Sacramenti materia, diximus deindè, loc. cit. num. 54. probabiliorem modum dicendi in hoc puncto eſſe eorum, qui dicunt corpora contrahẽtium eſſe materiam remotam, & circà quam contractus matrimonii; traditionem verò, & acceptationem corporum, non quidem verbalem, ſed realem, eſſe materiam proximam: Ratio eſt, quia omnia Sacramenta habent eſſe in fieri, excepta Euchariſtia, atque ideò etiam matrimonio talis materia aſſignari debet, quæ in fieri conſiſtat, ſed nequit melius alia conſtitui, niſi traditio illa ſicut enim in Baptiſmo, & Confirmatione, Ordine, & extrema Unctione actio, & cùm materia remota exercetur, dicitur materia proxima; idem pariter dicendum eſt de corporum traditione in matrimonio; & ſicut in aliis donationibus, & commutationibus dicitur verè, & realiter quis tradere, cùm expliceat de præſenti ſuam rem alteri transferre, & tamen datio non eſt conſenſus, quia hic eſt cauſa dationis, neque verba, quia hæc exprimunt eam, ſed actualis, & realis externa translatio; ità in matrimonio diſcurrendum eſt. Et ſicut in donationibus regulariter intervenit actus aliquis tãgendi rem datam in ſignum poſſeſſionis, ſic etiam hic intervenit manuum tactio, qua poſſeſſus corporum mutuò datur, & fides perpetua exprimitur; hæc ergò realis datio, ut diſtinguitur à verbali, eſt matrimonii materia proxima, ita Hurtadus diſp. 3. diffic. 21. Branca tus noſter diſp. 23. art. 3. & 4. plures alii. Dices, omnia alia Sacramenta per verba perficiuntur, ut patet ex Conc. Florent. in prædicto fidei decreto, ubi etiam Eugenius de matrimonio loquens expreſsè ait per verba de præſenti perfici; ergò ſola verba ſunt de eſſentia formæ Sacramenti hujus, nec alia ſigna externa æquivalentia ſufficiunt. Deindè Eccleſia inquit mutare materiam, & formam Sacramentorum, ſed poteſt Eccleſia variare materiam prædictam, quia poteſt utriuſque conſen ſum de habili ad contrahendum inhabilem reddere, & contrà, ergò &c.

11 Reſpondemus loc.cit. negando paritatem de hoc, & aliis Sacramentis, quia alia Sacramenta in elementis fundantur, vel aliis rebus, at matrimonium conſiſtit in contractu ejuſdem omninò rationis cum eo, qui inter homines fieri ſolet, neque Chriſtus Dominus illum ullo modo immutavit, vel

ejus

Digitized by Google

ejus naturam alteravit, ſe ſolùm ad ſtatum Sacramenti evexit, undè cùm etiam per nutus fieri ſoleat, & alia ſigna à verbis diverſa ſic etiam remanſit. Neque Eugenius in eo decreto abſolutè dixit matrimonium per verba de præſenti perfici; ſed addidit particulam *regulariter*, per quam indicare voluit hoc Sacramentum etiam nutibus, vel per Epiſtolam perfici poſſe abſolutè loquendo, atque adeò verba præcisè non eſſe de ratione, vel conſtitutione formæ iſtius Sacramenti; nec aliter dici poteſt, quia ſurdis, & mutis permittitur contrahere, & frequenter in hoc contractu matrimoniali contrahentes à Parocho interroganrur, an conſentiant, quibus ſufficit innuere, quod ſic, ut ait Trident.ſeſſ.24.cap.1. Ad aliud dicendum eſt matrimonium ab Eccleſia variari poſſe ex ea parte, qua eſt contractus, humanus & lib. hac enim ratione ejus poteſtati ſubiicitur; non autem ex ea parte qua eſt Sacramentum, & gratiæ collativum, hoc eſt in quantum eſt ſignum ſenſibile, & practicum gratiæ ſanctificantis. Chriſtus autem non aliam materiam, & formam pro hoc Sacramento inſtituit niſi illam, quam habet, ut contractus eſt, itaut matrimonium ſemel inſtitutum ſub ratione contractus ab humana poteſtate habet ex divina inſtitutione, quod ſit Sacramentum, & retineat pro materia, & forma eamdem omninò, quam habebat, ut contractus; neque Eccleſia ſtatuere poteſt, ur id, quod pro contractu matrimonii eſt materia, forma, & Miniſter, non ſit etiam pro eo, ut Sacramentum eſt.

12 Tertio quoad aliam quæſiti partem, quis ſit hujus Sacramenti Miniſter, quamvis non deſint, qui putaverint eſſe Sacerdotem, vel Parochum, quia actio Sacramentalis eſt Sacra, & ideò miniſter etiam debet eſſe Sacer; vera tamen, & communis ſententia, ut diximus q.cit. art.2. oppoſitum docet: Parochum, ſcilicet, non eſſe hujus Sacramenti Miniſtrum, ſed ipſos contrahentes, quòd etiam expreſsè docuit Scotus diſt.26. citat. ſub lit. M, verſic. *de miniſtro eſt aliud debitum*, ubi ait, quòd ipſimet contrahentes ſibi ipſis miniſtrant hoc Sacramentum, vel mutuò, vel uterque ſibi, integrant tamen unum Miniſtrum, ut ſuprà dixerat de unitate formæ. Et hoc etiam expreſse deducitur ex doctrina decreti fidei Eugenii Quarti jam citati, ubi ait, quòd *cauſa efficiens matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*, quibus verbis ſignificat nullam aliam eſſe cauſam efficientem vinculi matrimonii præter mutuum contrahentium conſenſum, ideoque Sacerdotem non eſſe hujus Sacramenti Miniſtrum, ſed ſolos contrahentes. Probatur etiam ratione ex natura ipſius contractus deducta, circà quem nihil immutatum eſt, niſi quod ad rationem Sacramenti in lege Evangelica fuit elevatus; hoc Sacramentum in contractu conſiſtit, contractum autem non Sacerdos, ſed ipſi contrahentes celebrant; ergo non Sacerdos, ſed ipſi contrahentes ſunt Miniſtri ipſius Sacramenti, vel ut ajebat Doctor loco citato, ſunt ambo unus Miniſter totalis integraliter, & duo partiales, quia ſic concurrunt ad efficiendum contractum. Neque Concilium Trident.ſeſſ.24.cap.1. aſſiſtentiam Parochi requirit, tamquam Miniſtri Sacramentum conficientis, ſed tamquam conditionem neceſſariam ad validitatem contractus, ac proindè verba illa quæ profert, *Ego vos conjungo* non pertinent ad formam hujus Sacramenti, ſed ex Eccleſiæ inſtituto adhibentur ad contractum mutuum ipſorum contrahentium comprobandum, undè ſenſus illorum eſt, ego vos declaro conjunctos, vel approbo conjunctionem veſtram maritalem, nam verè antè hæc verba Parochi jam peractum eſt Sacramentum, ſicut & contractus in ipſo mutuo conſenſu expreſſo contrahentium, nec rurſus aliter, nec alio modo Rituale Romanum adminiſtrationem hujus Sacramenti tribuit Parocho, niſi in quantum debet in ipſo contractu aſſiſtere, ac poſteà benedictionem ſolemnem impertiri. Neque obſtat, quòd actio Sacramentalis ſit Sacra, hinc enim non ſequitur neceſſariò Miniſtrum quoque ejus eſſe debere Sacrum, ut patet in Baptiſmo, quem tamen etiam laici validè conferre poſſunt. Dices, contrahentes ſunt materia hujus Sacramenti, ut ſuprà dictum eſt: ergò non poſſunt eſſe Miniſtri, conſequentia patet ex paritate aliorum Sacramentorum, in quibus Miniſter numquam poteſt eſſe materia, tùm quia materia coincidit cum efficiente ex communi Philoſophorum axiomate. Reſpondeo negando conſequentiam cum ejus probatione; diſpar enim eſt ratio aliorum Sacramentorum, quia alia non conſiſtunt in contractu perſonæ Miniſtri, ſicut matrimonium, ideoque materia, & miniſter in hoc Sacramento coincidunt; illud verò axioma Philoſophicum licet ſit verum, ut in pluribus, non tamen univerſaliter etiam in phyſicis, ut patet de agentibus actione immanenti, omnes enim potentiæ vitales ſuos cauſant actus, eoſque recipiunt.

13 Quartò addendum eſt ulterius, ut etiam diximus loc. cit. contrahentes non tantùm eſſe Miniſtros hujus Sacramenti, quando per ſe ipſos immediatè contractum efficiunt Matrimonii, ſed etiam quando ſit per procuratores, vel per litteras, aut internuncios, quod validè fieri poſſe mox dicemus, ità Vaſquez, Ponce, Hurtadus, & alii Recentiores. Ratio eſt, quia tunc etiam ipſi ſunt, qui moraliter contrahere dicuntur, quamvis enim Procuratores, & non ipſi, phyſicè conſenſus eliiciant, & eos exprimant, quia tamen virtute principalium, & ex eorum commiſſione, & nomine eos eliciunt, & exprimunt, non autem pro ſeipſis, & nomine proprio, ideò ipſi principales dicuntur abſolutè contrahere, & non procuratores, niſi cum addito, nempè inſtrumentaliter, ſed ut miniſtri inſtrumentales. Quòd, ſi quando matrimonium ſit per procuratores, adhuc ipſi conjuges ſunt Miniſtri contractus, & Sacramenti: tantò magis id aſſerendum erit, quando contrahunt per epiſtolam, & nuncios, quia tunc ipſi ſunt, qui non tantùm moraliter, ſed etiam phyſicè conſentiunt exprimendo conſenſum per epiſtolam, ac proindè quando contractus ſit per epiſtolam, conſenſus conjugum, & ſcripturæ, quibus exprimuntur, ad eſſentiam contractus, & Sacramenti pertinent, & quando ſit per nuncios, conſenſus conjugum, & verba nuncii nomine ipſorum prolata pariter etiam ad contractus, & Sacramenti eſſentiam ſpectant, ut advertit Hurtad.diſ.3.diff.22. Verùm an inter abſentes matrimonium validò contrahi poſſit eſt aliqua difficultas, quamvis enim conveniant Doctores contractum matrimonii antiquitus validè celebrari potuiſſe in abſentia per Procuratores; ut conſtat ex c. fin. de Procuratoribus in 6. adhuc tamen opinati ſunt aliqui poſt Concil. Trid. validè fieri non poſſe inter abſentes per Procuratorem hujuſmodi contractum, ubi ejus decretum de matrimonio publicatum eſt, & receptum, quia nimirum Concilium ad valorem matrimonii etiam ſub ratione contractus requirit, ut omninò coram Parocho, & teſtibus contrahitur, quod quidem per eoſdẽ contrahentes immediatè fieri debet, & non poteſt fieri per Procuratorem, vel epiſtolam; nam Concilium hanc regulam tradit quod *Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto dicat, ego vos in matrimonium conjungo*, ubi plane ſupponit ambos contrahentes debere per ſe, & immediatè, ac præſentialiter adhibere, & exprimere conſenſum ſuum, non autem mediante procuratore, vel internuncio, aut per epiſtolam. Alii verò licet gratis concedant poſſe validè, & licitè, etiam ſtante decreto Concil. Trid. contrahi Matrimonium per procuratorem, vel internuncium, aut litteras, adhuc tamen negant talem contractum baptizatorum in abſentia factum, quamvis validum, habere rationem Sacramenti, & eſſe gratiæ collativum, quod probant ex paritate aliorum Sacramentorum, nam pœnitentiæ Sacramentum requirit præſentiam pœnitentis ad abſolvendum, quia in ejus forma dicitur; *Ego te abſolvo*, & ſimiliter Baptiſmus, & alia Sacramenta ob eamdem rationem, ſic etiam in Matrimonio dicitur; *Ego te accipio in conjugem*, ergò etiam in ipſa præſentia contrahentium requiritur, pro qua ſententia citantur Cajetanus, Canus, Victoria, uterque Ledeſma, & alii, ſed his non obſtantibus pro reſolutione.

14 Quintò, dicendum eſt validè celebrari Matrimonium inter abſentes per Procuratorem, epiſtolam, vel nuncium, & in ratione contractus, & in ratione Sacramenti; Ità ſtatuimus cum communi, & vera ſententia q.2.cit. art.3. & eſt de mente Doctoris 4.d.26. lit. M, ubi docet Matrimonium poſſe celebrari per alium nomine contrahentium, & loquitur de Matrimonio, tam ſub ratione contractus, quàm Sacramenti, & d.27.q.2. ad 2. ubi dicit, quòd ad contractum Matrimonii ſufficit parentes contrahere pro filiis, & ſufficeret ſine quibuſcumque verbis contractus per litt. ſiquidem in aliis contractibus emptionis, & venditionis, firmior contractus habetur in litt. quàm in verbis nudis, & an in tali contractu ſalvetur quoque ratio Sacramenti, ſe remittit ad ea quæ dixerat d.26. concluſ. 4. & quidem quod ſit validum Matrimonium inter abſentes celebratum ſub ratione contractus conſtat ex cap.ult.cit.de Procuratoribus, in 6. & cap. *Honorantur* 32. q. 2. eaque diſpoſitio etiam poſt Tridentinum locum habere poteſt, ſiquidem Concilium circà hoc nihil innovavit, ſed tantùm aliquid addidit ex parte formæ ad tollendos abuſus, & fraudes, & modus ille interrogandi contrahentes, & dicendi illa verba: *Ego vos in Matrimonium conjungo*, ponitur à Concilio tamquam ordinarius & cõſuetus, nam in rigore loquendo ſufficit, ſi proferatur, & exprimatur conſenſus abſque ulla interrogatione, nec ulla verba Parochi ſunt de eſſentia hujus contractus: præterquam quod, quando intervenit Procurator, poteſt à Parocho interrogari de conſenſu pro ſuo principali, & de facto ità practicatur, quando contractus ſit per Procuratorem, quòd Procurator coram Parocho, & teſtibus dicit, talis accipit te in uxorem, mediante me, aut ego nomine talis, verbi gratia, Petri accipio te in illius uxorem, aut alio ſimili modo, quo aptè exprimatur conſenſus ſui principalis. Ad hoc autem ut Matrimonium per Procuratorem validè contrahatur, tres requiruntur conditiones, ut habetur in

dicto

dicto c. finali de Procuratorib. in 6. Prima eſt, ut Procurator habeat ſpeciale mandatum ad Matrimonium nomine alterius contrahendum. Secunda eſt, ut id exequatur per ſe ipſum, & non per alterum à ſe ſubſtitutum. Tertia eſt, ut hujuſmodi commiſſio non revocetur antè contractum Matrimonium, etenim ſi alter conjugum talem commiſſionem revocaſſet, Matrimonium non ſubſiſteret, ut fuſiùs declaramus l.c. & eodem modo poteſt etiam contractus Matrimonii per epiſtolam validè celebrari, ut patet ex l. *Mulierem* ff. de ritu nuptiarum, quia per epiſtolam poteſt quis proprium conſenſum coram Parocho, & aliis teſtibus exprimere, & ex tunc per eumdem alterius conſenſum, ſi verè conſentiat, coram eiſdem acceptare, quod ſufficienter fiet his verbis ſcriptis, vel æquivalentibus. *Accipio te in meam Conjugem*: celebratur enim contractus per litteras eiſdem verbis ſcriptis, quibus voce prolatis in præſentia celebrari ſolet. Tandem validè etiam celebrari poteſt per internuncium, qui referat, & exprimat, ut nuntius eſt, nomine mittentis conſenſum ipſius dicendo: *Petrus v. gr. mittit me, ut ſuo nomine nunciem tibi, ipſum te velle in uxorem.* Et his caſibus, quando nimirùm contractus Matrimonii per epiſtolam, vel nuncium celebratur, ille cui mittitur epiſtola, vel nuncius exprimens conſenſum ipſius mittentis, etiam debet ſuum conſenſum, & acceptationem traditionis ſibi factæ à mittente exprimere ipſi mittenti, vel per alteram epiſtolam, vel per nuncium, quia illi facienda eſt expreſſio talis, ſive in ſua perſona per epiſtolam, ſivè alteri ad id commiſſionem habenti, ut nuncius habere ſolet.

15 Denique quod Matrimonium inter abſentes prædicto modo contractum ſit etiam validum in ratione Sacramenti propriè dicti probatur, quia in Matrimonio ſic celebrato concurrunt omnia ad ſubſtantiam Sacramenti ſervandam neceſſaria, ſcilicet, materia, forma, & intentio contrahentium, datur enim materia, nempè contrahentium corpora, datur legitima forma, utriuſque, nempè conſenſus ſufficienter expreſſus per ſigna, vel verba mandantis, quatenus per Procuratorem innoteſcunt, vel per epiſtolam, aut internuncium, intentionem contrahentium adeſſe ſupponimus; ergò nihil deeſt ad ſubſtantiam Sacramenti neceſſarium. Confirmatur, nam quotieſcumque in Matrimonio ſalvatur ratio veri, & legitimi contractus, ſalvatur etiam ratio Sacramenti; quia ut ſæpè dictum eſt, Chriſtus in nullo prorſus naturam Matrimonii immutavit, ſed illam ad rationem Sacramenti evexit, atqui in Matrimonio contracto inter abſentes fideles, ac baptizatos ſalvatur ratio contractus naturalis, & civilis, ut conſtat ex modo dictis, & præterea ſervari etiam poſſunt omnes conditiones poſteà à Trid. ſtatutæ, & præſcriptæ, exprimendo nimirum prædictum conſenſum coram Parocho, & duobus teſtibus, interveniente etiam ipſo Procuratore, vel nuncio; ergò nihil omninò deeſt, quin ſit verum Sacramentum. Nec fundamentum oppoſitæ ſententiæ urget ex paritate aliorum Sacramentorum deductorum, quia hoc eſt ſpeciale in Sacramento Matrimonii, eò quòd fundatur in contractu, ejuſque naturam ſubſequitur, contractus autem ex ſua natura præſentiam contrahentium neceſſariò non poſtulat, ſed etiam poteſt inter abſentes perfici. Et in aliis Sacramentis illa determinata verba cum illis pronominibus ex inſtitutione Chriſti ſunt de neceſſitate Sacramenti, & ad eorum veritatem requiritur præſentia Miniſtrantis, & ſuſcipientis; at illa verba, *Ego accipio te in Conjugem*, non ſunt determinatè requiſita; quia per quæcumque verba, vel etiam ſigna conſenſum traditionis dominii corporum exprimentia poteſt Matrimonium perfici; hujuſmodi autem conſenſus, & traditio, & conſenſus mutui expreſſio poſſunt eſſe inter abſentes per Procuratorem, vel nuncium, vel epiſtolam. Neque dicas fieri poſſe, ut is, qui per Procuratorem contrahit, eo tempore, quo Procurator ejus conſenſum per verba de præſenti exprimit, ſit in ſtatu peccati mortalis; hoc enim non obſtat, quin matrimonium illius ſit verè Sacramentum, quamvis nullam ex eo gratiam recipiat ob diſpoſitionis defectum in ſuſcipiente. Alia plura ad hoc punctum ſpectantia loc. cit. videri poſſunt.

ARTICULUS TERTIUS.

Quæſita nonnulla reſolvuntur.

16 Primò quæritur, an Matrimonium etiam antè legem Evangelicam, & in omni populo fuerit Sacramentum. Extat quorumdam opinio, ut diximus q. 1. cit. a. 3. qui putarunt ab ipſo mundi exordio, & ex immediata inſtitutione divina Matrimonium fuiſſe Sacramentum habens vim conferendi gratiam, & ità quidem primum fuiſſe inſtitutum à Deo inter Adamum, & Evam in ſtatu innocentiæ, ac deindè poſt peccatum fuiſſe denuò reparatum ad talem ſtatum Sacramenti ex meritis Chriſti prævifis, ac deinceps inter omnes populos ità fuiſſe, ac tandem fuiſſe in lege Evangelica à Chriſto Domino confirmatum, ità Alenſis, Catherinus Petrus Soto, Alphonſus de Caſtro, Albertus Pighius, & quidam alii, quod probant ex auctoritate veteris Teſtamenti, quia dum Geneſis primo dictum eſt: *Maſculum, & fœminam creavit eos, benedixitque illis Deus, & ait, creſcite, & multiplicamini.* Illa benedictio otioſa cenſeri non debet, ſed potiùs gratiam contuliſſe, & pro reliquis conjugibus promiſiſſe, & ideò ſingulariter hominibus data fuit, non aliis animalibus. Verùm jam diximus ibidem communem, & veram opinionem in Schola, tam Thomiſtarùm, quàm Scotiſtarum, & Neoticorum eſſe, quòd licèt Matrimonium fuerit in omni lege, & apud omnes nationes honeſtum, & laude dignum in ratione contractus civilis; non tamen fuiſſe in omni lege Sacramentum, ſed tantùm in Evangelica per Chriſti inſtitutionem. Ità Doctor loc. cit. littera k, quod poſteà in Trident. Concil. definitum eſt ſeſſ. 7. his verbis: *Si quis dixerit omnia ſeptem Sacramenta non fuiſſe à Chriſto Domino inſtituta, anathema ſit*, inter quæ Sacramenta etiam Matrimonium recenſet, & ſeſſ. 24. can. 3. Statuitur. *Si quis dixerit matrimonium non eſſe verè, & propriè Sacramentum ex ſeptem legis Evangelicæ à Chriſto Domino inſtitutum neque gratiam conferre, anathema ſit*, & & etiam ibidem dicit, & ſubdit Matrimonium in lege nova conjugiis per Chriſtum gratiam præſtare, quod falſum eſſet, ſi Matrimonium in vetere lege verum fuiſſet Sacramentum, ſiquidem tunc etiam in illa lege gratiam contuliſſet. Idem etiam indicat Concilium Florentinum in decreto Eugenii, ubi pariter definivit ſeptem eſſe novæ legis Sacramenta à Chriſto inſtituta, inter quæ Matrimonium quoque connumerat, & de omnibus ait per hoc differre à Sacramentis veteris legis, quòd noſtra Sacramenta gratiam continent, & conferunt, & ſic etiam loquuntur communiter Patres. Neque etiam dici poteſt ſaltem poſt Chriſti adventum matrimonium inter Infideles habere rationem Sacramenti: quia Baptiſmus eſt janua omnium Sacramentorum, ac proinde nullus, niſi ſuſcepto Baptiſmo eſt Sacramentorum capax à Chriſto inſtitutorum. Ad fundamentum autem oppoſitæ ſententiæ negandum eſt, benedictionem illam Dei primis parentibus datam vim habuiſſe conferendi gratiam, aut ſanctificandi; ſiquidem fuit ſolùm approbatio quædam divini operis in eſſe naturæ, undè etiam falſum eſt illam benedictionem fuiſſe hominibus ſingulariter datam, & non aliis animalibus, nam paulò ante creationem volatilium, & aquatilium pariter *benedixit eis dicens, creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris, aveſque multiplicentur ſuper terram.*

17 Secundò quæritur, an matrimonium infidelium ſaltem, quando ambo conjuges baptizantur, evadat Sacramentum, cùm anteà ſimplex contractus eſſet. Affirmant quamplures, quorum aliqui docent ſine ullo novo conſenſu, aut ratificatione fieri Sacramentum, & fundamentum eſt, quia contractus ipſorum præteritus non habuit aliud impedimentum, ut non fuerit Sacramentum, quàm quod non fuerit baptizatorum; ergo cùm contractus præteritus maneat moraliter, & ſit baptizatorum, evadit ſtatim Sacramentum poſt ſuſceptum Baptiſmum; præſertim cùm tam congruum ſit, quòd illis provideatur de remedio hujus Sacramenti, ac aliis quibuſcumque fidelibus ad ferenda Matrimonii onera, pro quo dicendi modo citantur D. Thomas, Paludanus, Hiſpalenſis, Covarruvias, Sanchez, Becanus, & ſequitur Averſa q. 1. de Matrimonio ſec. 6. & ex noſtris Pontius diſp. 49. q. 3. Alii vero docent fieri Sacramentum, ſi interveniat novus conſenſus, ſeù ratificatio; & fundamentum eſt quia Matrimonium antè Baptiſmum contractum poterat diſſolvi, poſt Baptiſmum autem non poteſt amplius diſſolvi; ergò poſt Baptiſmum fit Sacramentum, non poteſt autem fieri, niſi per novum conſenſum, vel ratificationem præcedentis. Ità Capreolus, Hæchius, Bellarminus, Henriquez, Bonacina, Ledeſma, Abellius, & ſequitur ex noſtris Brançatus diſputat. 13. ar. 9. Oppoſita ſententia abſolutè negat matrimonium contractum inter infideles poſſe unqnam fieri verum Sacramentum, ità Vaſquez, Sylvius, Coninchius, Ponce, Diana, Caſpenſis, Hurtadus, & ſequitur ex noſtris Hiqueus 4. d. 36. in Commentario num. 58. quam ſententiam loc. cit. diximus eſſe probabiliorum, quia nullo ex duobus modis aſſignatis matrimonium jam inter infideles contractum fieri poteſt Sacramentum, quando baptizantur, & ad fidem convertuntur. Non quidem primo modo, quia eſſentia Sacramenti hujus annexa eſt contractui in fieri, non autem contractui in facto eſſe, vel moraliter permanenti, nec vinculo permanenti poſt contractum, hoc enim Sacramentum eſt quid tranſiens in fieri, & in actione conſiſtens, cùm ergò contractus ille præteritus non fuerit inter baptizatos, dici nequit evadere Sacramentum, quando baptizantur, quia tunc actu non exiſtit, ſed fuit antè; Sacramenta namque tunc tantùm fiunt, quando applicatur materia,

Digitized by Google

ria, & forma eorum phyſicè; quando autem baptizantur infideles illi, non applicatur materia, & forma hujus Sacramenti, qui eſt mutuus conjugum conſenſus, juxtà primum dicendi modum; ergò tunc non conficitur hoc Sacramentum, nec præteritum matrimonium evadit Saeramentum; neque Baptiſmus illo vinculo concedit aliam firmitatem, niſi quòd ſit ratum, hoc eſt, non poſſit diſſolvi; undè fatemur vinculum Matrimonii conſummati fieri per Baptiſmum utriuſque conjugis omninò indiſſolubile, non tamen Sacramentum, quia per Baptiſmum non applicatur materia, & forma neceſſaria hujus Sacramenti.

18 Quod autem neque ſecundo modo, hoc eſt, per interventum novi conſenſus, aut ratificationem prioris jam præteriti poſſit Matrimonium infidelium ad ſtatum Sacramenti tranſire; probatur, quia nequeunt infideles illi de novo Matrimonium contrahere, cum non poſſint ſibi mutuò corpore tradere, quia neuter jam habet ſui corporis poteſtatem, & nemo poteſt alteri tradere, quod ſuum non eſt; ergo Matrimonium inter infideles jam contractum non poteſt fieri Sacramentum per interventum novi conſenſus, vel ratificationem prioris; antecedens patet, conſequentia verò probatur. Ideò enim Auctores ſecundi modi dicendi ad novum conſenſum recurrunt, vel ratificationem prioris, ut fingant novam materiam, & formam hujus Sacramenti; ſed hic contractus non poteſt innovari, quia ſupponit contractus hujuſmodi partes eſſe ſui juris, quod de jam conjugatis dici nequit; cùm jam legitimum contractum celebraverint, qui non eſt ſuſpenſus, aut impeditus, neque poſito Baptiſmo amplius impediri poteſt, ſi eſt Matrimonium conſummatum. Ex quo patet quid ſit dicendum ad fundamentum utriuſque modi dicendi primæ ſententiæ, quando verò addebatur congruum eſſe, quòd etiam infideles conjugati, & ad fidem converſi hujus Sacramenti remedium participent ad ferenda Matrimonii onera, quæ fuit utilitatis ratio, ob quam Chriſtus hoc Sacramentum inſtituit; dicendum eſt magis videri rationi congruum, ut dicatur Deum per fidem, converſionem, & Baptiſmum eorum ſupplere gratiam, & auxilia, quæ ſolent conjugatis hoc Sacramento conferri ad onera Matrimonii ferenda, quàm ut detur gratia Sacramenti hujus nullo adhibito Sacramento. Et ex his tandem ſolutio alterius dubii deduci debet, an etiam quando unus ſolus convertitur, matrimonium anteà initum fiat Sacramentum, ſi enim quando ambo conjuges ad fidem convertuntur, matrimonium anteà initum non tranſit ad ſtatum Sacramenti, ut hactenus oſtenſum eſt; tantò minus; & ob eamdem rationem, quando unus tantùm ex conjugibus venit ad fidem, & baptizatur, ejus matrimonium rationem Sacramenti aſſumet, ſiquidem in utroque caſu cauſa eadem militat ratio, ut conſideranti patebit, licèt oppoſitum doceant Averſa loco cit. & etiam Brancatus noſter art. 10. ut conſequenter loquantur ad ſua principia.

19 Tertio quæritur, an matrimonium fidelis cum infideli ſit Sacramentum ſaltem ex parte ipſius fidelis; & difficultas procedit ex ſuppoſitione, quod inter baptizatum, & non baptizatum poſſit validè fieri matrimonium, obtenta nimirum diſpenſatione de contrahendo cum infideli; & quidem certum eſt non eſſe Sacramentum ex parte conjugis infidelis, quia iſte eſt defectu Baptiſmi aliorum Sacramentorum incapax, quarè eſt ſola difficultas ex parte baptizati. Affirmant Soto, Catherinus, Echius, Rebellus, Averſa, & ex noſtris Hiqueus, Poncius, & Brancatus; fundamentum eſt quia potuit ſic optimè inſtitui à Chriſto Matrimonium in Sacramentum, ut ſemper quando contrahitur ab aliquo baptizato, atque ideo Sacramentum novæ legis capaci, vere ſit in illo Sacramentum, etiamſi alter ex contrahentibus ob defectum Baptiſmi non ſit capax alterius Sacramenti, eratque hæc inſtitutio rationabilis, quia perindè indiget talis fidelis contrahens cum infideli ope, & ſubſidio ſpirituali per auxilia gratiæ, ad quæ conferenda fuit à Chriſto data vis ipſi matrimonio, nec oportebat hanc vim ſubtrahi ob incapacitatem alterius contrahentis.

Confirmatur, quia de facto, ſi ex duobus contrahentibus unus ſit per peccatum mortale indiſpoſitus, & incapax ad recipiendum tunc effectum hujus Sacramenti, adhuc alter, qui eſt diſpoſitus, & capax verè recipit totum effectum ſuum, qui ad eum ſpectat; ergo ſic pariter in propoſito poteſt habere vim conferendi gratiam in uno, qui eſt capax Sacramenti ratione Baptiſmi, quamvis non in altero, qui ſit incapax ob defectum Baptiſmi, & ità in uno ſit Sacramentum, & non in altero. Tandem, quia, quamvis infidelis ſit incapax hujus Sacramenti, adhuc tamen benè poteſt eſſe, ut ejus actio concurrat ad conſtituendam eſſentiam Sacramenti per modum materiæ, & formæ in altero conjuge fideli; ſicut certè valet Sacramentum Baptiſmi datum etiam ab infideli, & non baptizato ſervatis conditionibus ad valorem requiſitis, quia ipſimet conjuges dicuntur hujus Sacramenti Miniſtri, & hoc Sacramentum conficere, ut ſuprà dictum eſt.

20 Negant è contrà tale matrimonium etiam ex parte fidelis eſſe Sacramentum Vaſquez, Henriquez, Sanchez, Coninchius, Iſambertus, Hurtadus, Ponce, Caſpenſis, & alii Recentiores, quam ſententiam loco citat. diximus eſſe probabiliorem. Fundamentum eſt, quia eſſentia hujus Sacramenti conſiſtit in mutuo expreſſo conſenſu utriuſque conjugis, & non unius tantùm, ſed dùm alter eſt infidelis, ſeù non baptizatus, atque adeò incapax hujus Sacramenti, jam non poteſt adhibere conſenſum aptum ad eſſentiam ipſius Sacramenti; ergò tale matrimonium nec ex parte illius, qui baptizatus eſt, erit Sacramentum, cùm non habeat totam Sacramenti eſſentiam requiſitam. Confirmatur, quia Chriſtus Dominus in ſolo contractu integro hoc Sacramentum inſtituit, ut prædictum eſt; ſed in ſolo baptizato non eſt integer, & perfectus contractus, ſed in utroque conjuge; ergò in ſolo baptizato non habet rationem Sacramenti, & ſicut matrimonium eſt unicus contractus duorum, ſic etiam eſt unicum Sacramentum in ambobus conjugibus. Denique quia quamvis potuerit quidem hoc Sacramentum à Chriſto inſtitui, ut quando contrahitur ab aliquo fideli, & baptizato, verè ſit in illo Sacramentum etiamſi alter ex contrahentibus ob defectum baptiſmi non ſit capax hujus Sacramenti, & potuit etiam facere, ut ipſe conſenſus conjugis infidelis concurreret ad conſtituendam eſſentiam Sacramenti in altero conjuge fideli, quamvis ipſe non ſuſcipiat Sacramentum, ſicut de facto valet Sacramentum Baptiſmi datum etiam ab infideli, & non baptizato; quamvis inquam, hoc totum concedamus, nullam tamen habemus conjecturam, quod ità de facto ſit inſtitutum, imò potius oppoſitum deducitur ex Scripturis, Conciliis, & Patribus expreſsè docentibus ſolum contractum matrimonialem baptizatorum eſſe elevatum ad rationem Sacramenti; quarè concludendum eſt, quòd ſi vera eſt illa propoſitio ex doctrina fidei, quòd ſolus contractus inter baptizatos eſt elevatus ad rationem Sacramenti, contractus fidelis cum infideli non eſt Sacramentum etiam ex parte ipſius, quia talis non eſt contractus baptizatorum, ſeù inter baptizatos, ſed eſt contractus baptizati cum infideli, & non baptizato.

21 Ad fundamentum primæ ſententiæ patet ex dictis, quod utique poterat ſic inſtitui Sacramentum Matrimonii, neque negari poteſt, quod talis inſtitutio rationabilis fuiſſet ob rationem ibi allatam, at non apparet ex Scriptura, Conciliis, & Patribus, quòd ſic fuerit inſtitutum, ſed potius oppoſito modo, quia dicunt ſolum contractum inter baptizatos ad rationem Sacramenti elevatum eſſe. Neque ob id fidelis infideli conjunctus deſtitutus eſſet auxiliis neceſſariis ad ferenda Matrimonii onera, quæ per hoc Sacramentum conferri ſolent, nam adhuc in hoc caſu illa haberet virtute fidei, & baptiſmi, ut ſuprà dicebamus de matrimonio infidelium, quando ambo baptizantur. Ad Confirmationem patet per idem, quòd ſicut de facto matrimonium inter fideles contractum confert gratiam uni, & non alteri obicem ponenti peccati mortalis; undè reſpectu illius remanet informe; ita etiam taliter inſtitui poterat, ut inter fidelem, & infidelem contractum vim haberet conferendi gratiam illi, & non iſti, quia eſt incapax Sacramenti hujus ob defectum Baptiſmi; at de facto non eſt ità inſtitutum, quia ambo contrahentes debent eſſe baptizati, ut ſit contractus Sacramentalis, cùm ſolum matrimonium baptizatorum ſit ad rationem Sacramenti elevatum, ut loquuntur Concilia, & Patres. Ad ultimum paritas ex Sacramento Baptiſmi deſumpta, quòd poteſt etiam ab infideli conferri planè omninò claudicat, quia baptiſmus eſt Sacramentum neceſſitatis pro animarum ſalute, & ideò ità inſtitutum eſt, ut valet etiam datum ab infideli, & non baptizato, ſervatis conditionibus ad valorem Baptiſmi requiſitis, non ità matrimonium, & quamvis talis fidelis contrahens cum infideli ope, & ſubſidio ſpirituali indigeat, ad quæ conferenda Sacramentum Matrimonii fuit à Chriſto inſtitutum, hoc poteſt ſuppleri virtute ipſius fidei, & Baptiſmi, ut ſuprà dictum eſt.

22 Quartò quæritur, an inter baptizatos poſſit celebrari Matrimonium, quod non ſit propriè Sacramentum, ſeù an inter fideles poſſit ſeparari à matrimonio ratio Sacramenti, ità ut ſit tantùm contractus legitimus, & non Sacramentum, ut, v.g. ſi duo fideles haberent intentionem contrahendi Matrimonium validum, non tamen faciendi Sacramentum, & hoc quia fortè ſunt in peccato mortali, & nolunt committere aliud mortale per ſacrilegium, faciendo, ſcilicet, & recipiendo Sacramentum Matrimonii in mortali. Negant Ledeſma, Coninchius, Sanchez, Averſa, & communiter noſtrates Hiqueus, Poncius, Brancatus, & alii Recentiores: fundamentum eſt, quia Chriſtus inſeparabiliter addidit contractui baptizatorum rationem Sacramenti, quod conſtare videtur ex Concil. Flon. & Trid. abſolutè, & abſque ulla limitatione dicentibus matrimonium baptizatorum

rum

Digitized by Google

rum eſſe Sacramentum, cùm igitur contractus Matrimonii ex Chriſti inſtitutione intrinſecè, & neceſſario ſit Sacramentum, non poteſt ex intenſione contrahentium ſeparari ratio Sacramenti à ratione contractus; unde volens, & intendens contractum, vult etiam implicitè, & intendit conſequenter Sacramentum, ac proinde intentio in contrahentibus non conficiendi Sacramentum repugnat directè intentioni faciendi Matrimoniū, ut contractus eſt, quia ex inſtitutione Chriſti inſeparabilis eſt in Matrimonio fideliū ratio Sacramenti à contractu Matrimonii.

23 Affirmant alii inter baptizatos poſſe fieri, ut contrahentes ex ſuo arbitrio, & intentione ineant validum, & ratum Matrimonium in ratione humani, ac civilis contractus, excluſa ratione Sacramenti, ſi nempè intendant verè inter ſe contrahere, ſeque mutuò obligare, & ſibi invicem dominium ſuorum corporum tradere, non tamen conficere, & ſuſcipere Sacramentum. Ità Vaſquez, Rebellus, Hurtadus, Caſpenſis, Ponce, Bonacina, Diana, & alii plures, fundamentum eſt, quia ſine intentione Miniſtri nullum fit Sacramentum, ad ejus enim validitatem hæc tria concurrunt, materia, forma, & intentio Miniſtri, cùm igitur Miniſtri hujus Sacramenti ſint conjuges ipſi, ut ſuprà dictum eſt, ſi non habent intentionem conficiendi Sacramentum, ſed tantùm civilem contractum, planè talis contractus, eſtò validus, rationem Sacramenti non habebit. Et abſque fundamento dicitur Chriſtum ità inſeparabiliter addidiſſe contractui baptizatorum rationem Sacramenti ut deficiente ratione Sacramenti ex defectu intentionis conficiendi Sacramentum, vel aliter, inſtituerit contractum irritum evadere, hoc, inquiunt, dicitur ſine fundamento, nam Chriſtus evadendo Matrimonium in Sacramentum, ipſum contractum Matrimonii in ſua natura reliquit, & tantùm illi adjunxit ſignificationem infallibilem gratiæ ſanctificantis; ergò non repugnat dari inter baptizatos Matrimonium validum, & legitimum in ratione contractus, non verò in ratione Matrimonii. Concilia vero abſoluta illa locutione quòd Matrimonium baptizatorum ſit Sacramentum, tantùm indicare voluerunt, Chriſtum omnem contractum Matrimonii baptizatorum validum abſque aliqua exceptione in Sacramentum inſtituiſſe, quod non tollit poſſe non fieri Sacramentum, ſi deſit intentio requiſita, ſicut contingere poteſt, quod ablutio, & prolatio verborum Baptiſmi, quas abſque exceptione aliqua Chriſtus in Sacramentum inſtituit, ex defectu intentionis requiſitæ, non fiat Sacramentum.

24 Fatentur tamen relati Auctores conjuges in tali caſu ſacrilegium committere contrà reverentiam Sacramento debitam celebrando contractum abſque ratione Sacramenti, quia id eſſet actionem Sacramentalem irritare, ſi quidem tenebantur etiam habere intentionem Sacramenti, cùm Chriſtus Dominus Matrimonium in Sacramentum inſtituerit; ſicut quilibet alius Sacramentorum Miniſter mortaliter peccat, dùm abſque intentione conficiendi Sacramentum præſtat id, quod Chriſtus in Sacramentum inſtituit. Quænam autem harum opinionum ſit probabilior, & magis de mente Doctoris noſtri jam diximus loc.cit. in fine articuli deducendum eſſe ex his, quæ habet diſt. 26.cit.ſub lit.L, verſ. *Sed hic eſt dubium*, ubi formam hujus Sacramenti inquirit, & ibi totum ejus diſcurſum ad verbum retulimus, ex quo diſcurſus Hiqueus, & Brancatus deducunt primam opinionem eſſe magis de mente ejus, quia in ultimis verbis dicit, quod omnem contractum Matrimonii legitimum concomitatur Sacramentum in lege Evangelica, idest, inter baptizatos, quia illud ſignum, quod requiritur ad contractum, eſt ex inſtitutione divina hoc Sacramentum independenter à contrahentibus, & non ex eorum voluntate. Verùm notavimus ibi, quod quamvis in fine illius diſcurſus ità loquatur Doctor, tamen ab initio etiam dixit, quod ſi pro forma hujus Sacramenti determinata ſunt verba, ſequitur etiam in lege Evangelica quandoque dari contractum ſine Sacramento, cùm contrahatur quandoque inter mutos ſine verbis, & ait iſtud non eſſe abſurdum, undè abſolutè loquendo non videtur habere pro inconvenienti; quòd in lege Evangelica dari poſſit in aliquo caſu matrimonium in ratione contractus, & non Sacramenti, nec iſtud eſt abſurdum, inquit Doctor, quia poſſibile eſt, quod uſque ad legem Evangelicam frequenter contrahebatur, ubi tamen numquam fuit Sacramentum propriè loquendo; quarè ſic intelligendo Scoticum diſcurſum probabilior eſſet de mente ipſius ſecunda opinio, quàm prima, ſed quia hic caſus præciſionis contrahentium eſt purè metaphiſicus, quoniam moraliter poſſibile non apparet, quod volens inire contractum talem nolit ipſum inire, ut Sacramentum, quænam harum opinionum ſit probabilior, non determinavimus, ſed prudentis lectoris judicio determinandum reliquimus.

QUÆSTIO SECUNDA.

De validitate Matrimonii.

25 CONveniunt DD. quatuor præſertim requiri ad Matrimonii validitatem. Primum eſt, ut contrahentes liberum præbeant conſenſum, illumque de præſenti verba aliqua, aut ſigna exteriora exprimant, ut docet Catheciſ.Rom. p.1. c.8. Secundum eſt, ut conſenſus illius expreſſio fiat cum Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus, ut expreſsè habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 24. *de Reformatione Matrimonii*. Tertium eſt ætas pubertatis in utroque contrahentium, in mare quidem annorum quatuordecim completorum, in fœmina verò duodecim item completorum, ut habetur ex c. *Continebatur*, & c. *Atteſtationem*, & c. ult. de diſpenſatione impuberum, ubi pueri, & puellæ antè dictam ætatem declarantur inhabiles ad Matrimonium contrahendum, niſi malitiam ſuppleat ætatem, & ob juſtam aliquam cauſam cum illis diſpenſetur. Quartum tandem ad validitatem Matrimonii requiſitum eſt, ut in contrahentibus nullum ſubſit impedimentum Canonicum, quod Matrimonium contrahendum impediat, contractumque dirimat, de quibus impedimentis inferiùs ſuo loco dicemus, verùm quia circà prima duo requiſita præſertim aliquæ difficultates occurrunt, hic breviter illas declarabimus ex jam dictis l.4. diſp.7. citat. *de Matrimonii Sacramento* q. 3. & 4.

ARTICULUS PRIMUS.

De mutuo contrahentium conſenſu ad Matrimonium neceſſario.

26 PRimò quoad primam conditionem ad validitatem Matrimonii requiſitam conveniunt Doctores, ut diximus q.3. cit.a.1.ad valorem contractus Matrimonii mutuum conſenſum contrahentium neceſſario requiri, itaut ſi ex parte alicujus contrahentium liber ille conſenſus deſit, Matrimonium ſit nullum, ut patet ex decreto fidei in Conc. Florent. ubi Eugenius Quartus definit, quod *cauſa efficiens Matrimonii eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*, & idem habetur c. *Tua* 26. de Sponſalibus, & deducitur ex natura ipſa, & ſpeciali conditione hujus contractus, quicquid ſit de aliis contractibus in quibus alioquin poteſt contrahentium conſenſus aliunde ſuppleri; nec ſufficit, quod conſenſus iſte ſit ſimplex quædam voluntas, & complacentia, ſed eſſe debet volitio efficax, ut in dicto cap. *Tua* ſignificatur; & ratio eſt, quia per Matrimonii contractum dominium corporum invicem traditur, quod abſque conſenſu efficaci tradi nequit. Nec ſufficit, ut ex quacumque deliberatione procedat, ſed ex plena deliberatione procedere debet ad peccatum mortale ſufficiente, ſiquidem Matrimonii contractus magni ponderis eſt, & momenti, utputè dominii corporis tranſlativus in alteram perſonam in ordine ad carnalem conjunctionem, & gravis obligationis inductivus in ipſo transferente dominium, & hæc eſt communis doctrina in omni ſchola, quam ex profeſſo tradidit etiam Scotus 4.d.26.litt. G, diſt.27. qu. 2. & d.28. 29. & 30. Et hic conſenſus, qui ordinariè ad validitatem Matrimonii neceſſarius eſt, non poteſt ſuppleri per ullam humanam auctoritatem; undè nec Pontifex, nec ullus Princeps ſæcularis poteſt quemquam cogere ad Matrimonium etiamſi appareat urgens neceſſitas, ut dicebamus loco citat. cum communi Doctorum, quia Deus hoc ſibi reſervavit, & inſtituit abſolute contractum per conſenſum maris, & fœminæ, cui alligavit contractum, itaut ſine ullo iniri nequeat: undè quamvis Princeps Eccleſiaſticus, vel ſæcularis poſſit præcipere, ut vir, vel fœmina conſentiant in Matrimonium, tamen ſine eorum conſenſu nullatenus eos poteſt maritali vinculo copulare; & ratio eſt, quia Reſpublica tantùm habet poteſtatem ſuprà res, & corpora civium, quatenus publico bono expedit, at bono Communitatis minimè expedit, ut vir, & fœmina contrà eorum voluntatem, ac ipſis invitis matrimonialiter conjugantur, immo matrimonia ſic inita infælices haberet exitus, nam conjugium ſuaptè natura ordinatur ad ſuſcipiendam, & educandam prolem per mutuum amorem inter conjuges nulla ergò humana poteſtas ad hoc ſe extendit, ut uni tradat dominium conjugale corporis alterius abſque proprio eorum conſenſu, ſed ipſimet homines habent ſinguli ſuorum corporum poteſtatem ad tradendum ſui dominium in uſum conjugalem, an verò ſaltem poteſtate divina poſſint vir, & fœmina abſque proprio conſenſu in Matrimonium copulari, fusè diſputamùs loco citato ad quem lectorem remittimus.

17 Se-

Digitized by Google

27 Secundò conveniunt Doctores ad hujuſmodi contractum niſi ſufficere conſenſum merè internum, ſed requiri, ut exterius ſignificetur, & exprimatur. Ità Theologi paſſim, & Juriſtæ, ut diximus qu.3. cit. art.3. & Scotus noſter 4. d. 26. cit.lit. G. ubi loquens de actibus conſentiendi maris, & fœminæ ait oportere iſtos actus per aliqua certa ſigna mutuò exprimi, alioquin neutri conſtaret de actu voluntatis alterius, & idem repetit d.27.q.2. Probatur ex Conc.Florent. in decreto Eugenii citato, ubi hæc expreſſio ponitur, tamquam pars eſſentialis, & conſtitutiva matrimonii: idem conſtat ex jure Canonico, & Civili, ubi paſſim hæc expreſſio intervenire ſupponitur, tamquam ipſius conjugii conſtitutiva, ut habetur c. *Licet*, & c. *Tua fraternitati*, & c. finali de Sponſalibus. Hoc etiam ſuadet ratio, quia matrimonium eſt humanus contractus, eſt enim mutua traditio, & acceptatio corporum ad uſum conjugalem, at omnis humanus contractus per actus humanos, & ab hominibus perceptibiles fieri debet; alioquin ut inquit Doctor, neutri contrahentium conſtaret de actu voluntatis alterius, quoniam per voces, & ſigna externa conceptus interni manifeſtantur, eſt etiam matrimonium in lege nova Sacramentum; ergò non ſufficit ad illud conſenſus merè internus, niſi externo, & ſenſibili ſigno ſit expreſſus. Sed dubium eſt, num ſaltem ex diſpoſitione divina poſſet conſtitui matrimonium ſolo interno viri, & fœminæ conſenſu abſque alia expreſſione externa, ſed Deo revelante utrique alterius conſenſum, & ita ſupplente humanam expreſſionem; in qua difficultate aliqui affirmant, ut Coninchius, & Averſa; alii negant; ut Sanchez, Ponce, Caſpenſis, & alii paſſim. Quam contentionem loc. cit. diximus eſſe ſolùm de nomine, & quoad communem loquendi modum de matrimonio negantem ſententiam eſſe probabiliorem: hic enim ſermo eſt de matrimonio, & aliis contractibus inter homines ex natura rei, & ſpectata ipſa contractuum humana inſtitutione; & in hoc ſenſu dicimus etiam ex divina diſpoſitione non poſſe matrimonium conſtitui nec ſub ratione contractus, nec ſub ratione Sacramenti, ſolo interno viri, & fœminæ conſenſu abſque alia expreſſione externa, ſed Deo ipſo utique revelante alterius conſenſum; at in alio ſenſu loquendo de contractibus, & Sacramentis, ſicut ſpirituali modo inter Angelos conſtitui potuerunt, ſi Deus miraculosè efficeret, ut homines ſibi invicem per conceptus loquerentur, ut Angeli loquuntur, planè negandum non eſt, internum conſenſum per ſigna intellectus tunc manifeſtatum ſufficientem eſſe ad contrahendam obligationem, & vinculum matrimoniale, & per talem modum internum contractus poſſe Deum conferre gratiam, ſicut nunc confert per actum externum ſenſibilem. Hoc autem non tollit, quin ex ipſa naturali contractuum inſtitutione inter homines neceſſaria ſint ſigna externa ſenſibilia, quandoquidem natura nos animo, & ſenſu conſtare voluit, & non alio modo intelligere, quàm per ſenſus.

28 Tertiò conveniunt rurſus Doctores verba non eſſe ſimpliciter neceſſaria ad valorem hujus contractus, ſed ad hunc ſufficere nutus, & alia ſigna externa verbi æquivalentia, & ſufficientia ad exprimendum conſenſum internum; omnes enim concedunt verba non eſſe in omnibus neceſſaria, nam benè poteſt inter ſurdos, & mutos contrahi matrimonium per alia ſigna, & nutus, ut habetur c. cit. *Tua* de Sponſalibus, ubi dicitur ſurdos, & mutos contrahere poſſe ſine verbis, & hoc idem Scotus inſinuat d.26. lit. L. & adhuc expreſſius d. 28. qu.1. ubi movens dubium de contractu matrimonii, an poſſit fieri ſine verbis, ſed aliter, affirmativè reſpondet. Hoc autem intelligendum eſt de valore matrimonii, non tantùm ſub ratione contractus, ſed etiam Sacramenti, quoniam in c. cit. *Tua* de Sponſalibus ſermo eſt de matrimonio, quod etiam ſit Sacramentum inter fideles; & hoc idem inſinuat Florentinum in decreto Eugenii, ubi loquens de Sacramento matrimonii ait regulariter per verba perfici, ſignificans per illam particulam *regulariter* poſſe etiam in aliquo caſu aliter perfici, per nutus, ſcilicet, & alia ſigna verbis æquivalentia; ſed difficultas eſt, an impotentibus loqui requirantur verba de neceſſitate Sacramenti, aut ſaltem ex præcepto. Affirmant aliqui Juriſtæ ſpeciali jure Eccleſiaſtico neceſſaria eſſe verba impotentibus loqui ad valorem matrimonii, & neceſſitate Sacramenti, eo quod in prædicto cap. *Tua* apertè dicitur, quod *neceſſaria ſunt quantum ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti*; Quidam verò Theologi, licèt non admittant ea eſſe neceſſaria neceſſitate Sacramenti, dicunt tamen eſſe neceſſaria neceſſitate, & obligatione præcepti, quia ſaltem ille textus in c. *Tua* ſatis indicat neceſſitatem præcepti. Ità Sylvius, Ledeſma, Rodriquez, & Averſa, & quidam alii.

29 Communis tamen ſententia negat verba etiam impotentibus loqui eſſe neceſſaria neceſſitate Sacramenti, quod expreſsè habetur in c. 1. Deſponſ. Impuberum in 6. ubi ſtatuitur valere matrimonium quando parentes exprimunt conſenſum nomine filiorum præſentium, & non contradicentium, quia hoc eſt ſufficiens ſignum, quòd ipſi conſentiunt, quod totum etiam docuit Scotus d.27. q.2. ad 2. & hoc etiam ratio ipſa ſuadet; quia cùm ad rationem contractus, & ad veram expreſſionem conſenſus partium alia ſigna exteriora ſufficere poſſint præter verba, & in matrimonio debeant omninò ſufficere inter ſurdos, & mutos, congruum non erat, neque expediens, ut Eccleſia in reliquis præfigeret verba, tamquam neceſſaria neceſſitate Sacramenti ad valorem matrimonii, & hoc etiam conſtat ex praxi Eccleſiæ in Rituali Romano de Sacramento Matrimonii, ubi dicitur quòd ad illud contrahendum *non ſufficit conſenſus unius, ſed debet eſſe amborum, & expreſſus aliquo ſigno ſenſibili, ſivè fiat per ſe, ſivè per Procuratorem*, neque id reſtringit Rituale ad ſolos mutos, ſed indifferenter loquitur de omnibus, & loquitur de matrimonio, non tantùm, ut contractus civilis eſt, ſed etiam ut Sacramentum. Negat etiam communior opinio impotentibus loqui verba eſſe neceſſaria neceſſitate præcepti, ut dictum eſt l.c. Ità Sanc. Ponce, Coninch. Hurt. Filliuc. Diana, & ex noſtris Hiq. & Branc. & alii Recentiores dicentes quòd licèt ſit valdè congruum, ut matrimonium per verba celebretur, & hæc ſint valde convenientia ad rem tanti momenti; ſecluſo tamen ſcandalo, non videtur eſſe de præcepto divino, aut Eccleſiaſtico, modò ſubſit aliqua cauſa ſufficiens, ut verecundia in puellis, quia recedere à communi forma, quæ eſt in uſu per verba, & re gravi, ſi fieret ex contemptu, & ſine cauſa, peccatum utique eſſet, ſi tamen ex cauſa excuſante, qualis in puellis eſt pudor, non eſt peccatum, quia onera non ſunt aggravanda, niſi lex ſit expreſſa, nulla autem lex in contrarium apparet, quæ verba eſſe adhibenda præcipiat; etenim in dicto cap. *Tua* ſignificatur tantum verba eſſe neceſſaria, ut matrimonium, & conſenſus contrahentium clarius conſtet Eccleſiæ, quæ non judicat de occultis, & tamquam id, quod regulariter facit ad probationem matrimonii faciliorem, non autem voluit illis verbis ſignificare Pontifex, quòd Eccleſia exigat tantùm verba, alioquin ſtatim ſibi contradiceret, dùm ſubdit, quòd ſurdi, & muti poſſunt contrahere matrimonium ſine verbis per mutuum conſenſum aliis ſignis expreſſum.

30 Quartò conveniunt D. verba, vel alia ſigna, quibus contrahitur matrimonium, talia eſſe debere, ut exprimant de præſenti, & tunc, quando proferuntur, conjuges mutuo transferre, ſeu dare ſua corpora ad invicem. Ità D.Th. D.Bonav. & Scotus 4. d.28. q.1. ubi ait ſignificationem verborum debere eſſe talem, ut exprimat conſenſum, & contractum de præſenti; quia ſunt ſigna repræſentativa, non autem prognoſtica, quod quidem commune eſt omnibus Sacramentis. Probatur ex c. *Licet* de ſponſa duorum, & ex tot. tit. de ſponſalibus, & de Clandeſtina Deſponſatione, ubi contractus matrimonialis per hoc à ſponſalibus ſecernitur, ſeù à ſimplici promiſſione, quod ille ſit per verba de præſenti translationem exprimentia, & pro præſenti; hæc verò per promiſſionem de futuro, & per verba exprimentia translationem faciendam. Deindè probatur ex Conc. Flor. in Decreto Eugen. ubi loquens de matrimonio inquit, quod *cauſa efficiens matrimonii regulariter eſt mutuus conſenſus per verba de præſenti expreſſus*. Tandem probatur ratione à Scoto ibi inſinuata, quia contractus matrimonialis eſt actualis traditio mutua poteſtatis corporum adinvicem, ſed ſola verba, ſeù ſigna, quæ eam exprimant de præſenti, ſignificant actualem dationem, & traditionẽ, non autem verba de futuro; quia nullus promittendo tradit illud, quod promittit, imò eſt contradictio, quia promiſſio eſt de tradendo in futurum; ergò conſenſus, & contractus matrimonialis non poteſt exprimi, & celebrari, niſi per verba de præſenti. Hoc etiam probat Doctor de matrimonio ea ratione; quia Sacramentum eſt, quia intentio Miniſtri de Sacramento conficiendo, quando verba profert, non poteſt eſſe de futuro, ſed neceſſario eſſe debet de præſenti, nec intendere pro futuro eſt ſufficiens intentio in miniſtro ad Sacramentum conficiendum, ſed oportet, quòd intendat pro præſenti, ſicut ſignum ſignificat, omnia enim verba Sacramentorum talia ſunt, quæ ſignificant, repræſentativè effectum tunc fieri, quando proferuntur, non autem prognoſticè, ſcilicet faciendum; ergò contrahentes non contrahunt, nec Sacramentum efficiunt, ſi conſenſum præſtant per verba de futuro, ſed neceſſariò debent eſſe de præſenti, ut appareat conſenſum eſſe de translatione dominii corporum pro præſenti, & manifeſtent exterius tunc fieri translationem dominii in corpora contrahentium, quando verba proferuntur ab illis, vel ſigna æquivalentia demonſtrant. Qualiter etiam hujuſmodi nubentium conſenſus poſſit adhiberi, & exprimi per procuratorem, nuncium, aut epiſtolam, jam declaratum eſt ſuprà qu. præced. art.2. nu.14. & 15. ubi etiam ſtatuimus talia matrimonia non ſolum valere in ratione contractus, ſed habere etiam veri Sacramenti rationem, etiam ſtante decreto Concilii Tridentini.

31 Quintò, eſt tamen gravis difficultas, quam fusè exagitamus loc. cit. an ſimultas temporis requiratur ad conſenſum mutuum de præſenti, ut ſit validus, in qua diximus tres eſſe opi-

Digitized by Google

niones, duas extremas, & tertiam mediam, quæ probabilior eſt, & communior. Prima extrema abſolute affirmat utriuſque conſenſum debere ſimul exprimi, & incontinenti abſque temporis intervallo, ità nonnulli Juriſtæ. Secunda extrema docet nihil referre quantocumque tempore conſenſus conjugum inter ſe diſtent, & nullam temporis concomitantiam, aut propinquitatem requiri ad matrimonii validitatem, ut patet de contractu facto per litteras, vel Procuratorem inter abſentes, & longè diſtantes, poteſt enim eſſe, ut unus exiſtens in Europa velit contrahere cum exiſtente in India, nam in tali caſu magna temporis diſtantia inter utriuſque conſenſum intercedere debet. Tertia ſententia media negat contrà primam neceſſarium eſſe, quòd conſenſus contrahentium ſimul tempore exprimatur, & contrà ſecundam nihil referre, quantocumque tempore conſenſus inter ſe diſtent; & inquit ſufficere, & requiri inter conſenſum, & expreſſionem amborum contrahentium talem conjunctionem, ut moraliter permanere cenſeatur conſenſus, & expreſſio ex parte unius, quouſque adhibeatur ex parte alterius, cenſerique moraliter permanere juxtà intentionem, & diſpoſitionem illius, qui prior conſenſit. Ità colligitur ex Scot. d.26.concl.4.& 5.ubi ait ad validitatem matrimonii non eſſe ſemper neceſſariam ſimultaneam exiſtentiam conſenſuum, ſed eam ſufficere, quæ ſufficit ad contractum legitimum, & ſequuntur Recent. paſſim Soto, Lopez, Henr. Ledeſm. Sanch. Dian. Ponce, Averſa, Coninch. Hurt. Caſp. & ex noſtris Hiq. d.28. q.un. & quoad primam partem manifeſta experientia convincitur in matrimoniis per epiſtolam, nuncium, aut procuratorem celebratis, in quibus conſenſus partium ſimul exprimi nequit, ergò ſimultanea conſenſuum coexiſtentia ad validitatem matrimonii non eſt neceſſaria. Quòd autem inter conſenſus contrahentium neceſſaria ſit aliqua ſimultas, vel propinquitas ſaltem moralis, & talem opus ſit intervenire conjunctionem, ut moraliter permanere cenſeatur conſenſus, & expreſſio ex parte unius, quouſque adhibeatur ex parte alterius contra ſecundam opinionem, nec ad valorem matrimonii ſufficere qualemcumque, & quantamcumque temporis intercapedinem probatur, quia quamvis nullum tempus definitè præſcribatur ad expectandum alterius contrahentis conſenſum, omnes tamen implicitè cēſentur ſaltem indeterminatè aliquod tempus contractui perficiendo ità præſcribere, quia nemo eſt, qui velit perpetuò alterius conſenſum expectare, & de ſtatu ſuo continuò permanere ſuſpenſus; ergo omnino dici debet aliquam moralem conjunctionem requiri inter conſenſum, & expreſſionem amborum contrahentium, ut matrimonium valeat, & hæc tamdiu permanere cenſetur, quamdiù durat moralis, ſeu habitualis permanentia conſenſus; conſenſus autem tamdiù moraliter, vel habitualiter perſeverat, donec explicitè vel ſaltem implicitè revocetur. Quantum autem tempus hoc caſu debeat effluxiſſe, ut quis cenſeatur ſuum revocaſſe conſenſum, non poteſt generatim præſcribi, ſed ex intentione, & diſpoſitione contrahentis diſcerni debet, & ex modo conſentiendi, & variis circunſtantiis, quæ in re morali occurrere ſolent, ut fuſius declaramus loc. cit.

32 Sextò conveniunt Theol. proprium, & per ſe objectum conſenſus maritalis eſſe jus, & mutuum dominium in corpora conjugum, itaut præfatus conſenſus expreſsè ferri debeat, ut in objectum, & in materiam circà quam; in mutuam dominii corporum traditionem, & acceptationem in ordine ad actum conjugalem, & copulam carnalem, ut docet Scot. 4.d.30.q.2.art.2. & deducitur ex jam dictis de ſubſtantia matrimonii, ad cujus eſſentiam pertinere diximus mutuam illam corporum traditionem, & acceptationem in ordine ad copulam, & actum conjugalem; non tamen eſſe, ut habeant intentionem re ipſa exercendi copulam, quaſi etiam copula ipſa ingrediatur objectum proprium, & per ſe hujus contractus, & conſenſus conjugum ad eſſentiam Sacramenti neceſſarius debeat etiam eſſe expreſſus in copulam carnalem; quia copula carnalis eſt tantùm actus, & uſus poteſtatis, & dominii per matrimonii contractum acquiſiti in corpora conjugum, actus autem, & uſus contractus, vel rei contractæ numquam dicitur pars contractus, nec ei eſſentialis; undè quando matrimonium dicitur per copulam conſummari, non ideò dicitur quia matrimonium per talem actum compleatur quoad aliquam ſui partem eſſentialem, vel integralem; ſed quia poteſtas, & dominium rei per propriam operationem, & actum completur; atque ideò tota matrimonii eſſentia conſiſtere poteſt abſque conſenſu ſaltem explicito in copulam, ſicut etiā veritas, & validitas matrimonii conſiſtere poteſt, etiamſi copulam numquam ſequatur, communiter aſſeritur de Sanctiſſimo conjugio Deiparæ cum S. Joſeph; quare ſolum eſt difficultas; an ſaltem neceſſe ſit, ut conſenſus conjugum indirectè, & implicitè feratur in copulam, quam ex profeſſo tractavimus q. 3. cit.art. 3. & ibi videri poteſt. Denique quia in quolibet contractu poteſt aliquis ſuum præſtare conſenſum dupliciter; abſolutè nimirum, quando, ſcilicet, datur abſque ulla conditione, & limitatione; vel conditionatè, hoc eſt dependenter ab aliqua conditione, à cujus exiſtentia valor contractus dependet, quia ſit dependenter ab illa, diſputatur hic ulterius à Theologis, quænam conditiones matrimonium invalident, & quæ non; de qua etiam quæſtione ex profeſſo diſſerimus diſp.7. cit.q. 5. & ibi ejus reſolutio videri poteſt, & præſertim, an matrimonium contractum ſub conditione ſervandi caſtitatem ſit validum, ubi n.161. affirmativè reſpondemus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De libertate ad conſenſum conjugalem requiſita.

33 Primò conveniunt Doctores, ut ſuprà dictum eſt, conſenſum ad matrimonium requiſitum liberum eſſe debere ideſt à ratione deliberata profectū, alioquin conſenſus obligationem non induceret, cùm hæc ſit in contractibus effectus quidam deliberatæ rationis contrahentium, imò Scotus 4.d.29. q.un.a.1. docet liberum conſenſum ad matrimonium requiri; nō tantùm jure humano, ſed etiam divino, ut ex profeſſo cum ipſo demonſtravimus d.7. cit.qu.4.ar.4. ut verò pateat quæ, & qualis eſſe debeat libertas ad conſenſum conjugalem requiſita, duplex libertas conſiderari poteſt, ut diximus qu.4.cit.ar.1. una dicitur à neceſſitate, quæ, ſcilicet, opponitur omnimodæ neceſſitati, & determinationi ad unum, quo pacto actiones humanæ dicuntur liberæ ad differentiam actionum naturalium, & hæc dicitur libertas phyſica, qua fruitur ſola rationalis natura, eo quia uſum rationis participat; Alia dicitur libertas à coactione, quæ opponitur externo impulſui, & motivo, quo dicitur quis invitus conſentire, & cogi ad aliquid faciendum, quo impulſu actus redditur ſecundùm quid involuntarius, ſalva adhuc phyſica libertate, quia voluntas non poteſt cogi ſimpliciter ad actum volendi, ut docet Doctor l.c. ſed tantùm ſecundùm quid, metu, ſcilicet, majoris mali, quod declarat exemplo mercatoris projicientis merces in mare, ut ſubmerſionem evitet, & libertas huic extrinſecæ coactioni, & violentiæ oppoſita libertas civilis appellari ſolet; & quidem certum eſt libertatem primi generis, ſcilicet, phyſicam, quæ opponitur neceſſitati, & determinationi ad unum, ad contractum matrimonii neceſſario requiri, non qualemcumque, ſed plenam, & perfectam, & ex plena, & perfecta deliberatione, & advertentia procedentem; & ratio eſt, quia matrimonium eſt contractus humanus, cujus objectum, & materia, circà quam verſatur eſt valdè gravis, nimirum proprii corporis traditio ſub alterius poteſtate. Undè pueri, qui nondùm ad perfectum rationis uſum pervenerunt, inſani, & mente capti tempore, quo uſu rationis carent, non poſſunt validè matrimonii contractum celebrare ex defectu planæ libertatis, quam dicimus requiri, & de furioſo definitur in cap. *Dilectus* de ſponſalibus, & in l. 6. tit.2. part. 4. & in aliis juribus declarantur tales prorſus inhabiles ad alios humanos contractus; atque ideò tantò magis ad iſtum, qui eſt de re graviſſima.

34 Secundò, major difficultas eſt de libertate civili, ſeu à coactione, an ſcilicet, hæc etiam ad validitatē matrimonii ſit neceſſaria, itaut conſenſus ad illud requiſitus debeat eſſe, non tantùm phyſicè, ſed etiam civiliter liber, & minimè coactus; pro cujus deciſione duplex metus diſtingui ſolet, unus gravis, qui cadit in conſtantem virum, ſeu quem vir conſtans, & fortis prudenter, & rationabiliter concipit; alter levis & non cadens in conſtantem virum, & eſt ille quem concipit vir exili, & puſillo animo, vel etiam fortis, imprudenter, & irrationabiliter. Undè Scot. qu. cit.a.1. duas conditiones aſſignat metus cadentis in conſtantem virum; prima eſt, quòd malum ſit grave, quæ gravitas attendi debet ex natura mali in ſe, ut patet in exemplis ab ipſo adductis de morte, carcere, captivitate, & mutilatione enormi, ſtupro, & ſimilibus, non autem ex vana, & non fundata ęſtimatione patientis, aut metuentis; altera conditio eſt, ut illa mala certo immineant, hoc eſt, ſecundùm prudentem, & fundatam æſtimationē, quæ ſufficit ad electionem rectam in actibus humanis; quod ſi conditiones iſtæ ſimul non concurrant, metus nō cenſebitur gravis, ſed levis. Rurſus advertendum eſt gravem metum dupliciter incurri poſſe, vel incuti, vel ſcilicet, injuſtè, ut cùm Tyrannus mortem minatur alicui, niſi adoret Idola, vel juſtè, ut cùm Princeps minatur ſubdito mortem, ſi rebellionē tentet, hiſque omnibus modis poteſt quis induci ad matrimonium contrahendum. Hoc prænotato inquit Doctor l. c. ad valorē matrimonii requiri conſenſum ità liberum, & voluntarium, ut non ſit metu gravi injuſtè incuſſo extortus, alioquin matrimonium eſſe ipſo facto nullum, & irritum in utroque foro, ſcilicet, conſcientiæ, & externo, & hæc eſt communis Theologor. Juriſtarum, & Moralium ſententia, quam docuerunt D.Thom. D.Bonav. Riccardus, Paludanus, & veteres alii Scholaſtici, & ſequuntur paſſim Recentiores, eſtque expreſſa in jure cap. *Cum locum*, & c. *Veniens* eod. tit. de

Digitized by Google

de Sponſalibus, & cap. *Significabit*, in quibus locis apertè deciditur, ut Doctor advertit, matrimonium contractum ex metu cadente in conſtantem virum eſſe ipſo facto nullum, & irritum in utroque foro, & non ſolùm ſenſus eſt, quando deeſt conſenſus internus, ſed etiam quando adeſt, ipſo metu extortus.

35 Hic autem advertendum eſt, ut loco citato, dicebamus, duplicem eſſe metum gravem, alium intrinſecum, qui nempè provenit à cauſa intrinſeca, ut ſi oriatur ex remorſu conſcientiæ, vel metu gehennæ, alium extrinſecum, qui ſcilicet, provenit à cauſa extrinſeca, ut ab homine privato, vel à Judice. Quando hic dicimus matrimonium ex metu gravi contractum ipſo facto nullum eſſe, & irritum, ſermo eſt de metu à cauſa extrinſeca proveniente, quia ſi ab intrinſeco proveniat certum eſt non irritare matrimonium, quia ſpontè fit, & totum eſt ab intrinſeco abſque ulla vi, debet ergò intelligi de metu gravi à cauſa extrinſeca proveniente, ac etiam injuſtè incuſſo, ut ſi quem velit aliquis interficere, aut infamare, niſi in matrimonium conſentiat, nam ſi juſtè ſit incuſſus, ut cùm Epiſcopus excommunicationem minatur Petro, niſi Mariam ducat, cum qua ſponſalia contraxit, vel Judex cogit illum adducendam virginem, quam violavit, hoc, inquam, pacto metus ad extorquendum conſenſum juſtè incuſſus matrimonium non irritat, quia hoc modo cogitur ad id, quod ipſe contrahens facere tenebatur, qua ratione metus potius videtur eſſe ab intrinſeco, quàm ab extrinſeco, quia ipſemet dedit juſtam cauſam iſtius metus incutiendi.

36 Tertiò eſt difficultas apud Doctores de metu reverentiali quando, v.g. puella jubenti Patri, ut cum tali viro nubat, contradicere non eſt auſa, an ſcilicet, metus ille debeat cenſeri gravis, atque ſufficiens ad matrimonium irritandum. Nonnulli Juriſtæ ſignificarunt metum reverentialem ſufficere ad irritandum matrimonium, aliſque contractus, itaut conſenſus ab aliquo præſtitus ex reverentia ergà majores non valeat ex defectu libertatis ad matrimonium requiſitæ, & ſequuntur Navar. & quidam alii, quos citat Layman part. 2. de Sacramento Matrimonii cap. 5. Communior tamen, & probabilior opinio docet ſolam reverentiam ergà majores ſivè metum reverentialem non ſufficere ad reddendum irritum matrimonium, niſi accedente rationabili timore gravis mali. Ità Soto, Henriquez, Leſſius, Coninchius, Lopez, Sanchez, Averſa, Abellius, & alii Morales dicentes metum illum reverentialem tunc ſolummodò cenſeri gravem, ac proinde validitati matrimonii contrarium, quando voluntati, & imperio Patris, aut alterius Superioris conjunctæ ſunt minæ graves, aut aliqua ſævitia, idemque dicendum ſi timeatur gravis, & diù duratura indignatio Patris. Neque dicas metum reverentialem ſe ſolo ſufficere ad annulandam profeſſionem Religioſam, ut plures docent Doctores, atque ideò etiam ſufficientem eſſe ad annullandum matrimonium, cùm tam ad profeſſionem emittendam, quàm ad matrimonium contrahendum liber requiratur conſenſus, eo quòd agatur de electione ſtatus, quæ eſt materia gravis. Hoc enim non urget, nam longè probabilior eſt opinio contraria aſſerens dictum metum reverentialem ſe ſolo non ſufficere ad reddendam invalidam profeſſionem, niſi pariter adſint minæ, vel ſævitiæ conjunctæ modo jam explicato, alioquin profeſſio adhuc valida erit, ut colligitur ex c. *Puellæ* 20. qu. 1. ubi textus ad annullandam puellæ profeſſionem non ſolum Patris imperium ponderat, ſed etiam coactionem. Ità docet Sanchez l. 4. diſp. 6. Stephanus à S. Gregorio lib. 3. de matrimonio, qui plures alios citat.

37 Quarto præterea eſt etiam difficultas, an blanditiæ, ac etiam preces importunæ poſſint afferre metum gravem cadentem in conſtantem virum, atque ità matrimonium annullare. Negant Juriſtæ nonnulli, etiamſi dictæ preces à Superiore adhibeantur, ubi ſimul conjungitur reverentia, quæ illi debetur, ac defertur, ſufficere ad incutiendum metum gravem, ſeù cadentem in conſtantem virum, ità Abbas cap. *Cum inter* de elect. n. 8. ubi ait preces inſtantiſſimas Principum juſtum metum non inducere ad reſcindendum actum, niſi ſævitias ſoleant in ſibi non obtemperantes exequi, ſic etiam diſcurrunt Henriquez, Lopez, Ledeſma, Averſa, & alii dicentes ſolas preces, & blanditias, quamvis importunas, non ſufficere ad reddendum irritum matrimonium, niſi tamen adjungatur metus alterius damni, aut indignationis, qui quidem metus facilè adjungetur in repellendis precibus Principis, aut Superioris, cujus gratia, & benevolentia ſubditus indigeat. Fundamentum eſt, quia ſola precum importunitas, & frequentia, & ſola blanditiarum ſuavitas non debet tantam vim viro conſtanti inferre, & hæc moleſtia non eſt tam magna, ut quis ad ſe liberandum ab ea debeat prudenter facere rem tam magnam ſicut eſt contrahere matrimonium ſibi alioquin ingratum, ſed ad ſummum hæc importunitas comparabitur metui levi, qui non ſufficit ad matrimonium irritandum. Affirmant alii Juriſtæ dictas preces importunas cum metu reverentiali junctas ſufficienter poſſe incurrere timorem in virum conſtantem cadentem, quod probant ex c. *Petitio* de jurejurando, ubi dicitur juramentum, quod Antiochenus Princeps extorſit non eſſe ſervandum, & rationem reddunt Innocentius, Hoſtienſ. Jo. Andreas, & alii, quia precibus importunis extorſit, & in propriis terminis profeſſionis, & matrimonii docet annullari per dictas preces importunas cum metu reverentiali Covar. 4. decretal. 3. par. c. 3. & alii Juriſtæ, quos ſequitur Sanchez lib. 4. diſp. 7. explicans per preces importunas debere intelligi inſtantiſſimas, ac ſæpius inculcatas, & replicatas, etenim preces Principis dicuntur in jure extorquere, & cogere, ut habetur in cap. cit. *Petitio* de jurejurando, & cap. *Cum inter* de elect. & hoc idem ſentit Stephanus à S. Greg. loc. cit. cum aliis Rec.

38 Inter has opiniones viam mediam elegimus loc. citat. diſtinguendo, quòd vel preces, & blanditiæ adhiberi poſſunt ab æqualibus etiam inferioribus, vel à Superioribus, & majoribus; primo modo, quia non ſunt cum metu reverentiali conjunctæ, quantumvis ſint inſtantiſſimæ, & importunæ, certum eſſe debet ſufficientes non eſſe ad metum inducendum cadentem in virum conſtantem, nec conſequenter ad matrimonium annullandum. At ſecundo modò, cum metui reverentiali ſint conjunctæ, quando ſunt importunæ, hoc eſt, inſtantiſſimæ, ac ſæpius repetitæ, & inculcatæ, ſufficientes videntur cum ſecunda ſententia ad inducendum metum gravem, & matrimonium irritandum. Nec juvat dicere cum Averſa qu. 4. ſect. 5. non quaſcumque principis preces habere vim coactionis, ſed tantùm quæ ferunt periculum gravis indignationis. Nam, ut ipſe quoque fatetur ibidem, facilimum eſt tale periculum adeſſe in repellendis precibus Principum, & Superiorum, qui ob ſupremam eorum actoritatem ſolis nutibus obediri prætendunt, ut ipſa experientia docet, qua de cauſa ſimpliciter, & abſolutè, & abſque ulla limitatione Principis preces in jure cap. cit. conſenſum ſubditorum cogere, & extorquere dicuntur. Undè ratio inducta pro prima ſententia locum non habet in precibus Principum quando ſunt importunæ, ac ſæpius inculcatæ; quia quando ſunt tales eo ipſo prudenter judicari poſſunt habere periculum annexum gravis indignationis Superioris; quòd ſi preces Principis non ſunt tales, in tali caſu ratio adducta valet, & prima ſententia rectè diſcurrit, neque ſecunda contradicit. Et hoc à fortiori de blanditiis aſſerendum eſt, quod nempè non inducant coactionem matrimonium irritantem, quia ut inquit Doctor diſt. 29. tit. ad 3. prin. in eis eſt multum de voluntario, ſiquidem voluntas frequenter appetitui ſenſitivo concordat, cui nata eſt condelectari. Objectiones quaſdam contrà præmiſſam doctrinam de conſenſu coacto vide ſolutas q. 4. cit. art. 2.

39 Quinta tandem eſt difficultas, an matrimonium metu contractum juramento, aut ſequenti conſenſu, vel copula validari poſſit, & quidem ut diximus qu. 4. cit. art. 3. eſt communis opinio matrimonium metu gravi extortum, licèt juramento firmetur, irritum eſſe, & expreſsè habetur in jure c. 2. De eo, qui duxit in matrimonium, ubi declaratur non fuiſſe validum matrimonium quoddam metu contractum, & juramento firmatum, & ratio etiam id ſuadet; quia eo ipſo, quod Eccleſia irritum declaravit matrimonium metu contractum, ſupponitur etiam declaraſſe irritum tale matrimonium etiam juramento firmatum, quia nempè ſemper conſenſus eſt coactus, & juramentum ipſum eſt coactum, ac vi extortum. Tùm quia ſi tale juramentum validum redderet matrimonium, vanum eſſet remedium ab Eccleſia ſtatutum declarando, & decernendo tale matrimonium eſſe irritum, & nullum, qui enim ad matrimonium compellit; ad juramentum etiam compellere poſſet, & ita mens Eccleſiæ deluſa remaneret, ita Sanchez, Hurtadus, Ponce, Corduba, Averſa, Caſpenſis, Stephanus à S. Gregorio, & alii paſſim. Deindè conveniunt DD. matrimonium metu contractum poſſe validari per novum conſenſum ſpontaneum poſteà præſtitum, ſed non conveniunt in modo declarandi. Quamplures dicunt ad faciendum validum matrimonium, quod re vera eſt invalidum defectu conſenſus interni, vel ratione gravis metus, ſufficere ſi conſenſus de novo præſtetur ab eo, qui conſenſerat fictè, aut per metum gravem, perſeverante adhuc altero conjuge in ſuo priori conſenſu; & ratio eſt, quia ex parte alterius ſponſi adſunt omnia requiſita ad contrahendum matrimonium, & deeſt tantummodo conſenſus ejus, qui fictè, vel cum metu conſenſit; ergo accedente novo conſenſu ex parte iſtius validum fit matrimonium, tunc enim adeſt mutuus conſenſus, quo matrimonium perficitur, & nihil aliud deeſt. Ità Navar. Rodriquez, Sanchez, Henriquez, Coninch. Averſa, Bonacina, & alii, quorum aliqui addunt non eſſe neceſſarium in hoc caſu aliquo ſigno externo exprimere conſenſum, qui de novo præſtatur, ſed ſufficere conſenſum internum, nec etiam opus eſſe aliquid dicere alteri conjugi, qui verè conſenſit, nam ex parte ipſius non requiritur novus conſenſus. Verùm loco citato hunc dicendi modum non approbavimus, & diximus in utroque ca-

Digitized by Google

ſu neceſſarium eſſe iterari conſenſum utriuſque conjugis, & neceſſarium eſſe, ut exteriùs quoque renovetur, quia expreſſio exterior antiqua exhibita ab eo, qui fictè conſenſit, vel ex gravi metu, non eſt expreſſio ſufficiens conſenſus poſteà eliciti, & tandem in utroque caſu utrumque conjugem conſcium debere fieri de nullitate matrimonii, quia alter conjux talis nullitatis ignarus alio modo ſufficienter conſentire non poteſt ad revalidandum matrimonium nullum, quæ omnia ibi latè probata ſunt, ac ibi videnda.

40 Denique loquendo de copula carnali conveniunt DD. matrimonium metu gravi contractum, & ſimul eodem metu conſummatum nullum eſſe, & nequaquam ratificari per copulam conſummatam, ut docent Sanchez, Ponce, Hurtadus Caſpenſis, & alii communiter, qui etiam conveniunt convalidari per ſequentem copulam affectu conjugali ſpontè habitam, ideſt animo ſe habendi perpetuo conjuges, non autem animo fornicario explendi, ſcilicet, tunc ſuam libidinem abſque intentione perpetui conjugii, & hoc expreſse habetur in cap. *is quidem* de ſponſalibus, & ſuadet ipſa ratio, quia hæc eſt expreſſa renovatio conjugalis, non metu, ſed ſpontè facta. Quia tamen copula ſimplex non eſt ſignum ſufficiens exterius, ſeu expreſſio exterior maritalis conſenſus, ſed tantùm pium, & prudens indicium expreſſionis anteà factæ, & coitus non facit matrimonium, ſed voluntas ex c. *Beata Maria*, & c. *Conjuges*, aliqui Doctores dicunt in præfato caſu copulæ metum paſſum debere manifeſtare novum ſuum conſenſum conjugi, vel anteà copulam, vel in eo, quòd ſi ità fiat, tunc per eam conſenſus expreſſionem propriè loquendo validatur matrimonium anteà nullum, & per copulam quodammodo confirmatur, tamquam per pium, & prudens indicium expreſſionis anteà factæ, & in hoc ſenſu dicit Eccleſia cap. cit. & cap. *Ad id*, matrimonium metu contractum per ſubſequentem copulam affectu maritali habitam validari. Quam doctrinam nos quoque loc. cit. ſatis approbavimus, quia cùm revocari nequeat, & ratificari matrimonium anteà nullum, niſi fiat Sacramentum, magis pium eſt dicere, quòd Sacramentum fiat per expreſſionem conſenſus factam anteà copulam, vel in ea, quàm per actum ipſius carnalis concubitus, quia ut ſæpè jura inculcant, coitus non facit matrimonium, ſed voluntas.

ARTICULUS TERTIUS.

De altera conditione ad validitatem Matrimonii requiſita, ubi de Matrimonio Clandeſtino.

41 ALteram conditionem ad validitatem matrimonii requiſitam ab initio hujus quæſtionis num. 25. jam diximus eſſe, quod conſenſus illius expreſſio fiat coram Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus, quamvis enim matrimonia clandeſtinè contracta eſſent olim ſolummodò illicita, novo tamen jure ſunt quoque invalida, ut in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. de reformatione matrimonii conſtitutum eſt. Quare ubi promulgatum eſt prædictum Trident. decretum de matrimoniis clandeſtinis, requiritur etiam ad matrimonii validitatem præſentia Parochi, aut alterius Sacerdotis de illius, vel ordinarii licentia adeout ſi non adſit, non ſufficiat contrahentium conſenſus, modo jam declarato expreſſus, undè communiter Theologi dicunt quod ubi decretum illud eſt promulgatum, ſi matrimonium contrahatur per procuratorem, per nuncium, vel per litteras, neceſſe ſit, ut etiam Parochus, & teſtes adhibeantur, qui teſtari poſſint de conſenſu utriuſque præſtito per litteras, vel internuncium, ut declaravimus diſp. 7. cit. qu. 3. num. 95. undè præſentia Parochi, vel alterius Sacerdotis ab eo, vel ordinario ſubſtituti, & teſtium, quam Concilium ad matrimonii validitatem requirit, non tantùm phyſica eſſe debet, ſed etiam moralis, itaut intelligant quid agatur, & de eo teſtari poſſint, qua ratione teſtes à Concilio vocantur, ut advertunt Layman, Ledeſma, Abellius, & alii Recentiores paſſim. In præſenti igitur de matrimonio clandeſtino agendum eſt, & videndum quo jurè, & ex quo tempore ſit prohibitum, licet autem nomen hoc matrimonii Clandeſtini apud Canoniſtas plures habeat acceptiones, tamen apud Theologos duobus tantùm modis matrimonium dicitur Clandeſtinum, uno modo ex defectu proclamationum, ſeu denunciationum, quæ antè contractum matrimonii præmitti ſolent, inter quas matrimonii Clandeſtini acceptiones hoc intereſt, quod priori modo ſumptum poſt definitionem Concil. Trid. loc. cit. eſt nedùm illicitum, ſed etiam invalidum, quando fit ſine Parocho, & teſtibus, ac poſteriori modo ſumptum, quamvis ex eodem Trid. ibidem ſit proibitum, non tamen eſt irritum, & invalidum quia nullo jure irritatur; undè matrimonium ſine denunciationibus prævijs, & abſque earum diſpenſatione contractum eſt tantùm illicitum, non autem invalidum, ut poſteà dicemus. De matrimonio itaque clandeſtino in utroque ſenſu hic agendum eſt.

42 Primò itaque conveniunt Doctores, tam Theologi, quàm Canoniſtæ matrimonium Clandeſtinum non eſſe prohibitum jure divino, ſed tantùm jure Eccleſiaſtico, ut diximus diſp. 7. cit. quæſt. 8. art. 1. quia ex ſolis Eccleſiæ decretis habetur talis prohibitio in pluribus Conciliis, ut patet in cap. finali de Clandeſtina deſponſatione, non autem ex Sacra Scriptura, quia nullum tale extat præceptum nec in veteri, nec in novo teſtamento. Conveniunt etiam ex antiquis temporibus, imò à principio Eccleſiæ fuiſſe prohibitum, ut teſtatur Trident. loc. cit. ubi loquens de matrimoniis Clandeſtinis ait: *Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis illa ſemper deteſtata eſt, atque prohibita*, undè in Eccleſia ſemper prohibita fuere, & illicita, ex quo ſequitur ſic contrahentes, etiam ubi Trident. non viget, peccare mortaliter, ut Brancatus noſter advertit d. 22. art. 2. in fine. Quo autem ad invaliditatem ejuſdem, dicendum eſt, quod quamvis antè Tridentinum validum fuerit, eſtò illicitum, tamen poſt ejus definitionem omninò invalidum, & illicitum eſt, adeo quod invaliditas matrimonii clandeſtini non fuit ab Eccleſia introducta in ejus initio, neque in alio tempore ſequenti uſque ad Concil. Trident. in quo declarata, & firmata eſt, & hæc aſſertio communis eſt inter Catholicos, & quoad utramque partem patet ex ejuſdem Concilii verbis loc. cit. ubi ſic loquitur: Dubitandum non eſt clandeſtina matrimonia libero contrahentium conſenſu facta, rata, & vera eſſe matrimonia, quamdiù Eccleſia ea irrita non fecit, & poſteà ſubdit: impoſterum, qui aliter, quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, vel Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad ſic contrahendum omninò inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit, & annullat. Ità Concilium ibi, ex quibus verbis conſtat hanc invaliditatem non ſolum eſſe circà perſonas, ſed etiam circà contractum ipſum, itaut matrimonium clandeſtinum ex defectu Parochi, & teſtium non ſolùm ſit invalidum, eo quod perſonæ ſic contrahentes redditæ ſunt inhabiles, ſed etiam quia ipſemet contractus redditus eſt inhabilis, & ſufficiens ad obligandum contrahentes, finis autem, & motivum, quod habuit Eccleſia ad irritanda matrimonia clandeſtina fuit, ut polygamias impediret, & perpetuos concubinatus, & alia plura Reipublicæ incommoda ex illis derivata, quæ per ſimplicem prohibitionem euſque impediri non potuerant, ut loc. cit. verbis expreſſis Concilium ſe declarat.

43 Secundò, occurrit difficultas, qualiter Eccleſia reddere potuerit irritum matrimonium clandeſtinum anteà validum, & ratum, & ratio dubitandi eſt, quia ea, quæ ad Sacramentorum ſubſtantiam, & validitatem pertinent, ab Eccleſia mutari non poſſunt, quia quicquid ad eorum valorem requiritur, fuit jure ipſo divino à Chriſto Domino inſtitutum, ſi ergo olim conſenſus clandeſtinus ad valorem matrimonii ſufficiens fuit, etiam nunc ſufficiens erit, nec videtur Eccleſia potuiſſe matrimonium clandeſtinum invalidare. Sed hæc difficultas loc. cit. ex communi Doctorum ſententia reſoluta eſt, quod licet Eccleſia facere non poſſit, quòd verus, & legitimus contractus non ſit materia ſufficiens Sacramenti matrimonii, ut à Chriſto inſtitutum eſt, poteſt tamen facere, ut ille, qui anteà verus, & legitimus erat contractus, non ſit deinceps legitimus, & verus, novas inſtituendo leges, & ſolemnitates, quia humana poteſtas variare poteſt ea quæ ſpectant ad validitatem contractus, & ideò Eccleſia mutare potuit conditiones, & circumſtantias hujus contractus ſicut, & aliorum, requirens juſtis de cauſis ad ejus validitatem ſolemnitatem illam, quæ anteà neceſſaria non erat, præſentiam nempè Parochi, & aliorum teſtium. Ex quo patet quid ſit dicendum ad rationem dubitandi adductam, quamvis enim Eccleſia efficere non poſſit, ut validus contractus non ſit ad rationem hujus Sacramenti ſufficiens, quia ſubſtantia matrimonii eſt contractus legitimus, & validus, & à Chriſto ad rationem Sacramenti elevatus eſt, ideoque Eccleſia facere non poteſt, ut contractus legitimus non ſit Sacramentum, adhuc tamen Eccleſia immutare poteſt, ut talis contractus ſit, vel non ſit legitimus, & ad hoc ut contractus validus exiſtat, certas conditiones apponere, quæ ſi deſint, cenſebitur invalidus, nec proindè ad hujus Sacramenti ſubſtantiam, ſeù validitatem ſufficiens erit, & hoc non eſt per ſe, & directè ſubſtantiam Sacramenti immutare, ſed tantùm per accidens, indirectè, & remotè, quatenus invalidando matrimonium clandeſtinum, impeditur ne talis contractus fiat Sacramentum, ſeù ad ſtatum Sacramentalem elevetur. Quamvis igitur Eccleſia inſtitutionem Chriſti immutare non poſſit faciendo, ut contractus legitimus non eſſet Sacramentum, optimè tamen facere potuit, ut non eſſet legitimus

timus contractus, niſi qui tali forma, & publicitate ineatur, nempè coram Parocho, & teſtibus. Ità Scotus qu. un. in fine, ubi ait, quod Eccleſia bene poteſt aliquid immutare circà materiam habilem, vel inhabilem, & declarare perſonas idoneas, vel non idoneas, ſed non poteſt circà illud, quod eſt eſſentiale contractui matrimonii, præſuppoſita materia idonea.

44 Tertiò, eſt rurſus difficultas, an matrimonium clandeſtinum poſt Tridentinum ſit ita invalidatum, ut in nullo caſu ſit validum inter fideles, v. g. quando abſque gravi detrimento, ſive in articulo mortis, ſive extrà, nequit matrimonium omitti, ſeù differri, celebretur invalidè abſque Parocho, cujus non eſt copia. Affirmant aliqui in prædicto caſu validè fieri matrimonium abſque Parocho, imò etiam abſque teſtibus, utpote ſi quis lethaliter vulneratus, vel morti proximus contrahit clandeſtinè cum fœmina concubina, tùm ob ſalutem animæ, tùm ob mulieris honorem, & ut filios legitimos reddat, ſi tunc copia Parochi, & teſtium haberi non poteſt; nam in tali præſertim caſu ceſſat finis legis, quia ſtatim ſequitur mors, undè nullum eſt periculum tranſeundi ad ſecundas nuptias, & perpetui concubinatus; ad quæ Tridentinum reſpexit, quando clandeſtinum invalidavit. Confirmatur, quia lex poſitiva præſertim humana non obligat cum gravi incommodo, & nocumento, ut conſtat de lege audiendi Miſſam; aut jejunandi, vel divinum officium recitandi; quarè hujuſmodi caſum poſſumus conjectari Concil. comprehendere noluiſſe. Ità Soto 4. diſt. 22. q. 1. quem ſequitur Graffius l. 2. dec. c. 85. & quidam alii. Communis tamen opinio oppoſitum docet, nempè ob nullam neceſſitatem tale matrimonium valiturum, ſicut neque inter conſanguineos, aut aliter jure Eccleſiaſtico impeditos, & ratio eſt, quia ut diximus loc. cit. quia Tridentinum abſolutè, & abſque ulla limitatione irritat matrimonium abſque Parocho, & teſtibus celebratum, & reddit perſonas inhabiles, quæ nulla neceſſitate habiles fieri poſſunt, & univerſaliter loquitur de omni matrimonio clandeſtino, & de omnibus contrahentibus toti Eccleſiæ præſcribens, quinam contractus matrimonialis ſit validus; ergò neque præfati caſus, neque præfati contrahentes excipiuntur. Ità Sanchez, Ponce, Hurtadus, Averſa, Brancatus, & alii communiter. Et ad rationem in oppoſitum reſpondent, quòd quamvis urgens neceſſitas excuſet ab obligatione legis poſitivæ præcipientis, aut prohibentis etiam divinæ, non tamen efficit habilem aliàs lege inhabilem, neque validum, quod lege irritante eſt nullum; & licèt motivum legis invalidantis fuerit illud jam in argumento adductum, & illud ceſſet in aſſignatis caſibus, non ob id ceſſare cenſendus eſt vigor legis, quia lex contrà omnes contractus clandeſtinos lata eſt univerſaliter, & abſolutè loquendo, quia Eccleſia præſcribere voluit formam, & validitatem legitimi contractus in univerſum, & formam eſſentialem, & neceſſariam in omni caſu, nullam permittens exceptionem, & moribundus ille benè ſalvari poteſt per pœnitentiam de præterito, neque exiſtimatio famæ mulieris, & legitimatio prolis tanti ponderis eſt, ut aditum relinquere debeat ad infringendam Eccleſiæ legem præſcribentem formam ſubſtantialem conjugii inter fideles.

45 Dices, pro caſibus ſimilibus extremis Eccleſia de remedio providit in aliis materiis, ut caſuum reſervatorum, cenſurarum, &c. ergò etiam in hac. Reſpondemus loc. cit. negando conſequentiam, quia illa ſunt ad ſalutem neceſſaria, non autem matrimonium, nam ſi moribundus ſit concubinarius, poterit contineri, & confiteri abſque matrimonii contractione, ut dictum eſt, ac proindè Eccleſia pro hoc caſu non diſpenſavit in matrimonio clandeſtino. Adhuc tamen verum eſt, quod ſi poſt matrimonium coram Parocho, & teſtibus contractum, deprehendatur occultum aliquod impedimentum dirimens; tunc obtenta diſpenſatione ſatis erit, ut vir, & mulier de novo conſentiant in matrimonium inter ſe mutuo contrahendum, & conſenſum illum ſigno aliquo exteriori ſibi invicem manifeſtent, nec ad id Parochi, aut teſtium præſentia requiritur, ut docent Navarrus, Sanchez, Hurtadus. Merarius, Caſpenſis, & alii. Ratio autem diſparitatis in hoc caſu, & aliis ſuprà adductis eſt; quia in hoc ultimo caſu optimè validatur matrimonium abſque nova Parochi præſentia, & aliorum teſtium, eo quod præſentia antiqui, & præcedens in caſu impedimenti, vel defectus occulti ſufficit ad evitanda incommoda, quorum intuitu Tridentinum irritavit matrimonia facta abſque Parochi præſentia, & aliorum teſtium, quod in aliis caſibus ſupra adductis dici non poteſt, quia nulla præceſſit Parochi, & teſtium præſentia. Sufficit inquam, in hoc ultimo caſu antiqua præſentia Parochi, & teſtium ad evitanda abſurda ex clandeſtinis matrimoniis conſurgentia, quia tunc matrimonium, eſtò invalidum ex occulto defectu, publicum fuit in facie Eccleſiæ, & ideò ſi aliud matrimonium contrahere vellent, impedirentur ab Eccleſia, quæ primum matrimonium in foro externò validum judicaret, qua de cauſa matrimonium ſic contractum nequit dici clandeſtinum, quia ſemel in facie Eccleſiæ contractum fuit, quod ſufficit ad tollendam clandeſtinitatem.

46 Quarto præterea eſt difficultas, an ut validè matrimonium contrahatur præmittendæ ſunt denunciationes, quæ ſint admonitiones quædam, quibus in Eccleſia publicè prolatis nominibus nubere cupientium monentur Chriſtiani, ut ſi aliquod impedimentum noverint inter eos, illud revelare teneantur, vocanturque etiam publicationes, & proclamationes, quod prius ſtatutum fuit in Concil. Lateran. ſub Innocentio Tertio cap. 51. & refertur cap. *Cum inhibitio* de Clandeſt. Deſponſ. & rurſus innovat, ac præcipit Trid. loc. cit. ubi decernit, ut antequam matrimonium contrahatur ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publicè denuncientur, qui matrimonium contrahere volunt. Non deſunt Juriſtæ opinantes has denunciationes ità ad valorem matrimonii eſſe neceſſarias, ut iis non præmiſſis contractus ſit irritus, & nullus, ſicut de aſſiſtentia Parochi, & teſtium ſuprà dictum eſt. Fundamentum eſt, quia Trid. eodem decreto, eodemque verborum tenore præcipit, ut anteà præmittantur denunciationes, ac poſteà cum aſſiſtentia Parochi, & teſtium matrimonium contrahatur, ſicut ergò irritum eſt prætermiſſa Parochi, & teſtium aſſiſtentia, ità etiam prætermiſſis denunciationibus. Confirm. quia matrimonium eſſentialiter requirit publicitatem, cùm clandeſtinum ſit irritum, & invalidum, ac denunciationes non minus ad publicitatem ſpectant, quàm Parochi aſſiſtentia, imò magis, quia inſerviunt ad detegendùm, ſi quæ ſint impedimenta inter contrahentes; ergò ſi aſſiſtentia Parochi eſt ad valorem matrimonii neceſſaria, tanto magis denunciationes. Tandem quia fruſtratorium eſſet Concilii præceptum de denunciationibus, niſi ad valorem requirantur.

47 Communis tamen, & vera ſententia, ut diximus q. 8. cit. art. 2. aſſerit ad validitatem matrimonii prævias denunciationes non requiri, ſicut requiritur Parochi, & teſtium aſſiſtentia. Ratio eſt, quia non ſunt neceſſariæ ad ſubſtantiam hujuſmodi contractus ex natura rei, ſeu jure naturali, quia alii contractus his proclamationibus non egent, & antè Conc. Lateran. non conſtat fuiſſe in uſu. Neque ſunt neceſſariæ ex inſtitutione Chriſti, quia neque ex Scriptura, neque ex traditione id habetur, & tamen ante dictum Later. Conc. vera matrimonia fiebant. Nec tandem ſunt neceſſariæ ad valorem matrimonii ex Eccleſiæ decreto, ſed tantùm ad ſolemnitatem, & ex præcepto, quod ſatis patet ex ipſo Conc. Trid. cùm enim decretum commune præceptivum tuliſſet de præmittendis denunciationibus, ac de aſſiſtentia Parochi, & teſtium in ipſo contractu; poſteà clauſulam irritantem adjecit ſolùm de aſſiſtentia Parochi, & teſtium, non autem de prævis denunciationibus inquit enim: *Qui aliter, quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi, ſeù Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus teſtibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad contrahendum omninò inhabiles reddit, & hujuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit, & annullat*; ex quibus verbis patet Concilium non ponere denunciationes inter requiſita ad valorem, & ſubſtantiam matrimonii, qui inter ea, ſine quibus matrimonium eſt nullum, ipſas non recenſet ſed tantùm aſſiſtentiam Parochi, & teſtium. Confirmatur, quia Concilium ibidem arbitrio Epiſcopi, & Ordinarii remittit, ſi expedire judicaverit, prætermitti denunciationes, ſignum evidens non illas conſtituiſſe tamquam de ſubſtantia contractus, ſed ad ſummum, tamquam de obligatione. Denique Ponce l. 5. qu. 30. & alii Recentiores, ità referunt, ità declaratum fuiſſe a S. Congr. Concilii, quia de hoc requiſita reſpondit, matrimonium ſic contractum, hoc eſt ſine denunciationibus, & proclamationibus, quæ ſolent præmitti, non eſſe invalidum, & nullum ſicut illud, quod ſine præſentia Parochi, & teſtium contrahitur. Hinc patet ad fundamentum in oppoſitum, quod ex eodem Concilio deſumi videbatur, licèt enim ea omnia requirat, non tamen omnia, tamquam ad valorem, & ſubſtantiam matrimonii requiſita; & licèt in priori parte eodem tenore verborum præceptum injungat de præmittendis denunciationibus, & aſſiſtentia Parochi, non tamen clauſulam irritantem apponit, ſicut in poſteriori parte facit, ubi ſolùm loquitur de aſſiſtentia Parochi, & teſtium, & clauſulam irritantem apponit, undè ad ſummum dicetur Concil. in prima parte illius decreti præſcribere formam, & limitare modum, ut matrimonium licitè contrahatur, non autem ut validè, quaſi omnia illa ſint etiam de neceſſitate valoris. Ad Confirmat. negatur minor, quia ut patet ex dictis, licèt tota illa publicitas à Concil. præcipiatur, & per denunciationes, & per Parochi, & teſtium aſſiſtentiam, tamen in poſteriori parte decreti ſecunda tantùm publicitas pro validitate præſcripta eſt, & ad hanc tantùm clauſu-

lam irritas appoſita eſt, & non ad primam. Ad ultimum negatur conſequentia, non enim fruſtratorium eſt præceptum de denunciationibus præmittendis, cùm ſit ad finem detegendi impedimenta, quæ inter eos eſſe poſſunt, qui matrimonium contrahere intendunt.

48 Quintò tandem quæritur, quænam requiratur, ut matrimonium non modo validè, ſed etiam licitè contrahatur, & communiter reſpondent DD. quatuor præſertim neceſſaria eſse. Primum eſt, ut conſtat ex modo dictis, aut antequam matrimonium contrahatur ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſsarum ſolemnia publicè denuncietur inter quos matrimonium ſit contrahendum, ità enim præſcribitur in Concil. Lateran. & Trident. cit. & hæ denunciationes ab utriuſque contrahentium Parochis fieri debent, ſi fortè ad diverſas Parochias pertinent, ut impedimenta, ſi quæ ſubſint, ex utraque detegi poſſint, à quibus denunciationibus, vel illarum aliquibus poteſt Epiſcopus diſpenſare ex juſta cauſa, ut in præfato decreto declaratum eſt, ità Sanchez, Henriquez, Laynan, Abellius, & alii paſſim. Secundum eſt, ut ipſi contrahentes nullius peccati mortalis ſibi conſcii ſint, unde Concil. Trident. loc. cit. monet conjuges, ut antequam contrahant, ſua peccata diligenter confiteantur, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, cùm enim matrimonium ſit Sacramentum vivorum, ab iis, qui per peccatum mortui ſunt, nec licitè, nec utiliter ſuſcipi poteſt. Tertium eſt, ut matrimonium à filiis familias cum conſenſu parentum contrahatur, quamvis enim matrimonium, invitis parentibus contractum, ſi aliæ conditiones neceſſariæ obſerventur, ſit validum, ut definitum eſt in Concil. Trident. in decreto de reformatione Matrimonii c. 1. certum eſt tamen, ut communiter DD. docent, graviter peccare filios familias, ſi invitis rationabiliter parentibus, vel eorum conſenſu non requiſito Matrimonium contrahant. Quartum denique eſt, ut tempore apto, & convenienti Matrimonium celebretur, ſerveturque Eccleſiæ interdictum nuptiarum celebrationem prohibentis à prima Dominica Adventus uſque in diem Epiphaniæ, & à feria 4. Cinerum uſque ad oct. Paſchatis incluſive, ut habetur in Concil. Trid. ſeſſ. 24. cit. cap. 10. quæ omnia etiam fuſiùs jam declaravimus diſp. 7. cit. q. 8. in fine.

QUÆSTIO TERTIA.

De Matrimonii unitate, & indiſſolubilitate.

49 DEclaratis, quæ pertinent ad Matrimonii eſſentiam, ac validitatem in ratione contractus, & Sacramenti, modò diſcurrendum eſt de ejuſdem matrimonii unitate, vinculo, firmitate, ſeù indiſſolubilitate, quæ ipſum conſequuntur, & comitantur, veluti connaturales ejuſdem proprietates, quæ omnia breviter expediemus percurrendo, quæ de hac materia, fusè diximus, & ex profeſſo lib. 4. diſp. 7. *dè Matrimonii Sacramento* q. 6. & 7.

ARTICULUS PRIMUS.

De Matrimonii unitate.

50 UNitati matrimonii Polygamia opponitur, ſeù uxorum pluralitas, quæ duplex eſſe poteſt, ut dicebamus q. 7. cit. ab initio, una ſucceſſiva, quando, ſcilicet, ſucceſſive quis plures habet uxores, altera ſimultanea, quando nimirum ſimul habet plures. Et quidem pluralitatem uxorum ſucceſſivam validam eſſe, & licitam, altero conjugum mortuo, eſt communis Catholicorum ſenſus contrà Montaniſtas, & Novatianos olim ſecundas nuptias damnantes, & apertè colligitur ex Divo Paulo 1. Corinth. 7. *Mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod ſi dormierit vir ejus, liberata eſt, cui vult nubat, tantùm in Domino,* & Rom. *Si mortuus fuerit vir ejus, liberata eſt à lege viri, ut non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro.* Quod poſtea confirmatum eſt in Concil. Florent. quod expreſsè definit, non ſolùm ſecundas nuptias licitas eſſe, ſed etiam tertias, quartas, ac ulteriores quoque eſſe licitas, & ità loquitur in Armenorum inſtructione. Et idem ratione conſtat, quia morte unius conjugis ſolvitur in ſuperſtite vinculum, & obligatio; ergo cum altero liberè contrahere poteſt, quia ex priori matrimonio nullum ligaminis impedimentum relinquitur; inſtantias vero Hæreticorum, & præſertim Kemnitii ſolvunt Dogmatici paſſim. Quare remanet ſola quæſtio de Polygamia; & pluralitate uxorum ſimultanea, quam licet omnes matrimonio repugnare concedant, & invalidam, ac illicitam eſse in lege Evangelica, diſputant tamen quo jure ſit prohibita, & an aliquando fuerit licita, & permiſſa; pro cujus quæſtionis reſolutione breviter recolenda ſunt, quæ diximus loc. cit.

51 Primo conveniunt DD. & Catholici omnes Polygamiam ſeu pluralitatem uxorum jure divino eſse prohibitam, & repugnare primæ inſtitutioni matrimonii, quæ à Deo facta eſt in terreſtri Paradiſo, quod deducunt Hieronymus, Chriſoſtomus, Anſelmus, Beda, & alii Patres ex ipſa Adami, & Evæ creatione, quia ſi Deus voluiſset matrimonium eſſe unius cum multis, creaſset Adamo, non unam tantùm, ſed plures fœminas, quas in uxores ducere potuiſset; cùm ergò unam tantùm creaverit, ſatis conſtat voluiſse, ut una tantùm haberet uxorem, non plures, qua ratione Innocentius Tertius cap. *Gaudemus*, de Divortiis dicit unam tantùm coſtam, in unam tantùm fœminam converſam fuiſse, & non plures in plures. Hoc etiam deducitur ex verbis illis à Deo prolatis Geneſ. 2. *Erunt duo in carne una*, ubi ſupponitur conjuges non poſse eſse plures, quam duos. Conveniunt præterea polygamiam jure divino poſitivo prohibitam eſse in lege quoque Evangelica, ut apertè colligitur ex verbis ipſius Chriſti Matth. 19. & Marci 10. ubi expreſse docet eſse adulterum eum, qui dimiſsa voce ducit aliam, quod non eſset, ſi vivente priori alia quoque eſset uxor ejus legitima; & hoc poſteà tamquam de fide definitum eſt in Conc. Trid. ſeſs. 24. can. 2. *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege divina eſſe prohibitum, anathema ſit*, quod etiam anteà docuerunt Divus Thomas, Divus Bonaventura, & Scotus 4. diſt. 33. Conveniunt tandem pluralitatem maritorum ſimul cum una uxore eſse etiam jure naturali illicitam, & nullam, quia hæc polygamia, quæ magis propriè dicuntur Poliviria, directè militat contra finem primarium matrimonii, ſcilicet, contrà prolis generationem, & commodam ejus educationem; ſiquidem conjunctio plurium virorum cum eadem muliere generationem maximè impedit, ut docent Medici, & experientia conſtat in meretricibus, quæ hac de cauſa numquam, vel rarò concipiunt, quando pluribus commiſcentur viris; nocet etiam hæc virorum pluralitas debitæ prolis educationi, quia nullus virorum, quibus eadem uxor communis eſset, ſufficienter filiorum educationi incumberet ob prolis incertitudinem, quia nullus proprium filium agnoſceret. Et hac de cauſa Canones, Concilia, & Patres numquam de Poliviria, hoc eſt, virorum pluralitate locuti ſunt, quia de hac numquam fuit quæſtio, ſed ſolùm de polygamia, ſeù pluralitate uxorum.

52 Secundò eſt difficultas, an pluralitas uxorum ſimul etiam jure naturali ſit illicita, & irrita, & quidem communis opinio hoc ſimpliciter, & abſolutè affirmat. Verùm melius cum Scoto diſtinguendum eſt, & dicendum polygamiam eſse contrà jus naturæ latè ſumptum, non autem ſtrictè, & in rigore, etenim ut docet Scotus 4. diſt. 17. & diſt. 26. F. & repetit in propoſito diſt. 33. q. 1. §. *Ad argumenta* in ſolutione ad primum lex naturæ dupliciter ſumi poteſt, primo pro primis principiis practicis notis ex terminis, vel pro concluſionibus ex his principiis deductis, & hoc modo dicitur eſse de lege naturæ, quod eſt verum practicum ſimpliciter notum lumine rationis naturalis, & in primum, & potiſſimum gradum tenet principium practicum notum ex terminis, ſecundum gradum tenet concluſio demonſtrata ex talibus principiis; ſecundo ſumitur lex naturæ latiùs pro omni eo, quod eſt conſonum legi naturæ primo modo dictæ, & dicitur lex naturæ ſecundario, & addit quòd circa primum, ſeù quod eſt de lege naturæ primò modo, nulla cadit diſpenſatio, & ideò oppoſitum ſemper videtur eſse peccatum, at circà ſecundum poteſt cadere diſpenſatio; undè tandem concludit ſecundo tantùm modo monogamiam eſse de lege naturæ, & polygamiam contrà illam, non verò primo modo. Et quidem polygamiam eſse contrà jus naturæ latè ſumptum omnes concedunt, & ſatis de ſe patet, nam conſonum eſt legi naturæ, ut unus unam ducat, & cum ea perpetuò contrahat, nec ipſa vivente aliam ducat; ergo polygamia eſt contrà jus naturæ latè ſumptum; conſequentia patet, & probatur aſsumptum nam eſt legi naturæ conſonum, quod proles benè, & commodè educatur; quod concupiſcentiæ, & incontinentiæ commodè, & oportunè ex utraque parte provideatur, & tandem, ut pax, & amicitia in domo, familia, & Republica, quantum fieri poteſt, conſervetur, at hæc omnia bene, & facilè cum unitate uxoris conſervantur, & valdè difficulter cum pluralitate; ergo, &c. Quod autem polygamia non ſit contrà jus naturæ ſtrictè, & in rigore ſumptum probatur, quia illud dicitur eſſe de jure naturæ hoc modo, quod eſt ex terminis notum, vel ex principiis per ſe notis neceſsariò deductum; ſed conjugatum cum una non poſse ſimul etiam cum alia conjugari non eſt ſic notum; ergo, &c. Minor probatur, quia hoc non includitur in illo primo principio: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris, & quod tibi vis, alteri feceris*, etenim in tali contractu

non

non læderetur jus alienum, quia ſupponitur, quod fieret cum tali ſcientia, & implicito uxoris primæ conſenſu, ut ſi viro placeret, poſſet aliam deinceps ducere; tum quia ſicut poteſt mulier renunciare totaliter juri ſuo, ità quod ſi poſteà petat, non teneatur vir reddere, ità poteſt renunciare parti juris ſui, ideſt, partialiter juri ſuo cedere, quod transferat jus, quod cedit, in aliam, & hoc videtur licitum, dummodò non ſit ſpecialis Superioris prohibitio. Neque injuſtitia adeſſet in hac ſecunda permutatione, inquit Doctor, quia quantum ad finem principalem matrimonii, ſcilicet, prolis procreationem, pluris valet vir, quàm mulier, quia vir poteſt ſimul, & proximo tempore plures fæcundare mulieres; ſed mulier non niſi ab uno viro fæcundari poteſt, & ideò quoad hunc finem matrimonii præcipuum plus valet vir, quam mulier; quarè concludit Doctor, quod niſi divina lex polygamiam prohiberet, jure naturæ licita eſſet; tùm quia nec eſt contrà prolis educationem, quia poſſet ducere, quarum proli educandæ cum ſubſidio præſertim ipſarum ſufficere poſſit. Denique ſi polygamia eſſet contrà jus naturæ ſtricte, & in rigore ſumptum, numquam à Deo fuiſſet in hoc diſpenſatum, quia ſuprà tale jus nulla cadit diſpenſatio, inquit Doctor; patet autem quòd in veteri lege polygamia aliquando diſpenſata fuit ut mox dicemus; ergo &c. Objectiones autem quaſdam contrà hanc doctrinam vide ſolutas l. c.

53 Tertiò prætereà eſt difficultas, an polygamia fuerit aliquando valida, & licita, & conveniunt Theologi, ac Juriſtæ polygamiam plurium virorum cum una uxore ſemper fuiſſe illicitam, & contrà jus naturale, & poſitivum, necunquam fuiſſe permiſſam, & ità præſertim docet Scotus diſtinct. 33. citat. 5. *Ad argumenta* in ſolutione ad 2. prin. ubi ait, quod numquam fuit ex parte juſtitiæ inter commutantes ſic commutare, ut minus eveniret finis principalior, & magis eveniret finis minus principalis, quia finis principalis eſt magis intendendus, ſed pluralitas maritorum magis eſſet ad finem minus principalem, ſcilicet, ad ſedendam libidinem, & multò minus ad finem principaliorem, ſcilicet fœtus generationem, quia eadem mulier infrà idem tempus à pluribus viris fæcundari non poſſet. Quod ex D. Auguſt. deſumpſit lib. de Bono Conjugat. c. 17. ubi inquit, quod non ſicut uni viro plures licebat habere uxores, ità uni fæminæ plures viros, duobus enim, ſivè pluribus maritis vivis nullam legimus ſerviſſe Sanctarum, plures autem fœminas uni viro legimus conjunctas, plures enim fœminæ ab uno viro fœtari poſſunt, una verò à pluribus non poteſt. Ità Auguſtinus l. c. ergò nunquam à Deo diſpenſatum fuit pro Poliviria, ſeù maritorum pluralitate. Imò Bellarminus, Soto, & alii dicunt, nec Deum diſpenſare poſſe, ut una mulier plures duceret maritos. Communior tamen, & probabilior oppinio oppoſitum docet, & ratio eſt, quia Deus diſpenſare poteſt in aliis quoque præceptis juris naturæ, ut in fornicatione, furto, homicidio, & ſimilibus, ut docet Doctor 3. d. 36. ergò pariter etiam in hoc diſpenſare poſſet, cum non ſit præceptum urgentius illis. Tùm quia Deus in tali caſu poſſet res ità diſponere, ut ex hujuſmodi polygamia non ſequerentur illa inconvenientia, ob quæ à lege naturæ eſt prohibita, atque ideò tali diſpoſitione facta lex naturæ non obligaret.

54 Quartò conveniunt etiam Doctores polygamiam, ſeù pluralitatem uxorum per ſingularem Dei diſpoſitionem olim conceſſam fuiſſe antiquis Patribus, ità Scotus diſt. 33. cit. a. 2. ac Divus Thomas, & Divus Bonaventura ibidem, quod probat Doctor ex Geneſ. 16. & 25. de Abrahamo, qui habuit Saram, Agar, & Cæturam, de Jacob, qui habuit Rachelem, & Liam, & de David 2. Regum 5. qui plures habuit uxores; probabile autem non eſt, quod hi Patres ſic contrahendo aliquid fecerint illicitum, ſed potiùs credendum eſt, quod illas non accepiſſent, niſi fuiſſet cùm illis diſpenſatum, & hoc in caſu paucitatis fidelium procreantium prolem, ut hoc modo plures mulieres ab uno fæcundarentur, & ſic proles ad divinum cultum propagaretur, & multiplicaretur. Quod verò id ſit contrà jus naturale non obſtat, ut id Deus concedere poſſit, quia non eſt contrà jus naturale ſtrictè ſumptum, & primariò, ſed tantùm latè ſumptum, & ſecundariò, ut ſuprà dictum eſt. Tùm quia ut docet Scotus 3. diſt. 36. & ſequitur Hurtad. diſp. 9. difficult. 2. cum aliis Recentioribus ipſius Dei conceſſione, & diſpenſatione, quæ eſt juris declaratio, vel juris revocatio, deſinit eſſe contrà jus naturæ, quia deſinit eſſe contrà jus uxoris, cùm Deus, ut ſupremus corporum Dominus poſſit viro facultatem concedere, ut validè, & abſque injuſtitia in uxorem aliis quoque uxoribus ſuum tradat corpus; ſicut etiam conceſſione divina facta alicui, ut alterum occidat, vel ejus bona accipiat, occiſio illius, & bonorum acceptio deſinit eſſe injuſta, & contrà jus naturale, quia Deus eſt ſupremus Dominus bonorum, & vitæ omnium. Tùm tandem, quia Doctor loco citato, optimè declarat, quomodo adhuc in tali caſu ſervabatur juſtitia conſiderando contractum ex parte contrahentium; quando enim aliquid ordinatur ad duos fines, unum principalem, & alium minus principalem, rationabile eſt uti illo eo modo, quo magis confert ad finem principalem, licet per hoc aliquid detrahatur fini minus principali, verbi gratia, cibus valet ad duo, ſcilicet, ad delectationem, quæ eſt finis minus principalis, & ad nutritionem, qui eſt magis principalis ſecundùm rectam rationem, & conveniens eſt, ut aliquis utatur cibo eo modo, quo magis expedit nutritioni, licet in hoc aliquid detrahatur delectationi. Ità ergo in propoſito iſte contractus matrimonii eſt ad bonum prolis, ut ad finem principalem, & ad vitandam fornicationem, ut ad finem minus principalem; ergò ſecundum rectam rationem debent contrahentes ſic commutare, ut commutatio plus valeat ad procreationem prolis, licet minus valeat ad illam redditionem debiti, ſed hoc fit in commutatione corporis unius viri pro pluribus corporibus mulierum, quia corpus viri ad prolis procreationem, qui eſt finis principalior, plus valet, quàm corpus mulieris, ut ſuprà dictum eſt: ergo abſolutè faciendum eſt in caſu neceſſitatis, quia quando eſt neceſſarius valdè finis principalis, negligendus eſt finis minus principalis.

55 Quintò addendum eſt, quod polygamia conſiſtens in hoc, quod aliquis poſt repudium unius uxoris acciperet alteram, qualis erat in uſu apud Judæos, fuit licita ex diſpenſatione divina in lege Moſayca. Ità ſtatuimus q. 7. cit. artic. 2. cum Scoto d. 33. cit. q. 3. contrà illos, qui dicebant repudium in lege Moſayca non fuiſse conceſſum per veram, & propriam diſpenſationem, quæ faceret illud licitum, ſed fuiſse ſolùm permiſſum & toleratum ad majus malum evitandum nempè uxoricidium, hoc idem defendunt Scotiſtæ, & Moderni omnes; Fundamentum eſt, quia Moyſes hanc permiſſionem ſcripſit in Legum Codice, non per modum puræ permiſſionis, ac tolerantiæ, ſed etiam diſpoſitionis, & legis, ut patet in Deuteron. c. 24. & Malachiæ 2. ubi præceptivo modo repudium permittitur; ergò non potuit eſſe ſimplex tolerantia, vel convenientia, quia nullus legiſlator aliquid tolerans contrà legem propriam, vel alterius Superioris poſitiva lege, vel edicto tolerantia ſcribit in Codice Legum, ſed in facto tantùm per punitionis ſuſpenſionem eaſdem ſuffert. Confirmatur, quia lex juſta non debet dare alicui occaſionem peccandi mortaliter; ſed ſi repudium in Lege Moſayca fuit ſimpliciter illicitum, tunc lex Moyſis dediſſet per ſe, & directè occaſionem peccandi. Denique aliud eſt permittere tantùm, & diſſimulare aliquid; aliud eſt ipſum dictare, & conſulere, aut præcipere, primum fieri poteſt à lege, vel legiſlatore reſpectu mali per ſuſpenſionem punitionis, ſed ſecundum numquam fit reſpectu mali à lege juſta, vel legiſlatore. Cùm ergo lex Moyſis juſta fuerit, & non ſolùm repudium permiſerit, ſed faciendum dictaverit, ſequitur repudium ſub illa lege non tantùm fuiſse permiſſum, & toleratum ad majus malum evitandum, ſed etiam juſtum, & licitum ex divina diſpenſatione, quia Moyſes, ut legiſlator, inquit Doctor, non fuit niſi præco Dei, nam ſi ſola permiſſio fuiſſet, ac tolerantia Moyſis, ſequeretur ipſum manifeſtè populum decepiſse, ſcandalum perpetuum commiſiſse, & Deum graviter offendiſse, quod de Moyſe nefas eſt cogitare, dum legem Dei tunc populo præſcribebat. Objectiones autem quaſdam contrà hoc vide ſolutas loco cit.

56 Poſtremò concludendum eſt, in lege Evangelica nullo modo licitam eſse polygamiam, nec habendo plures uxores ſimul, nec habendo ſucceſſivè plures repudiando primam. Ità Doctor loc. cit. & eſt communis inter Catholicos, quia conceſſio populo fideli facta revocata fuit à Chriſto Domino Matth. 6. & 19. qui matrimonium reduxit ad ſuam primam, & naturalē inſtitutionem, quando dixit. *Erunt duo in carne una*, non tres vel quatuor, *& eum, qui dimiſſa uxore aliam ducit, mœchari; & eſſe adulterum*, cùm ergo prima matrimonii inſtitutio polygamiam excludat, ut ſupra dictum eſt, ſequitur hanc diſpenſationem fuiſse à Chriſto penitus ſublatam. Hoc totum etiam definitum eſt in Conc. Trid. ſeſs. 24. can. 2. *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla lege divina eſſe prohibitum, anathema ſit*. Accedit tandem ratio, quia matrimonium in nova lege eſt Sacramentum ſignificans unionem Chriſti cum Eccleſia; ergò debet eſſe neceſſariò unius cum una. Addunt etiam communiter. Doctores, non ſolùm quoad Chriſtianos prædictam conceſſionem fuiſse penitus ſublatam per legem Chriſti, ſed etiam quoad Judæos, & alias nationes omnes, itaut jam non Chriſtianis ſolùm, ſed etiam aliis omnibus polygamia ſit vetita. Ratio eſt, quia Chriſtus Dominus ſimpliciter, & abſolutè pro omnibus hominibus, & non pro Chriſtianis tantùm matrimonium reduxit ad primævum ſuum ſtatum, & modum de jure naturæ; Undè apud Judæos, & alios infideles jam ulteriora connubia nec valent, nec licent; non quia id mera Chriſti lege ſit vetitum, cui legi ſine baptiſmo præcedente

Digitized by Google

dente alii populi non ſunt ſubjecti, ſed quia, cum jure ipſo naturali omnes adſtringantur, ſublata eſt per Criſtum conceſſio, ſeù diſpenſatio de polygamia. Ex quo factum eſt, ut quando infidelis conjugatus cum pluribus ad fidem convertitur, & baptiſmum ſuſcipit, non permittatur in conjugio permanere, niſi cum prima, quam habebat, uxore. Addit tandem Doctor poſſe caſum neceſſitatis occurrere ex bello, vel peſte, in quibus multitudo virorum caderet, & multitudo mulierum maneret; & tunc in tali caſu licitam eſſe poſſe polygamiam ex parte commutantium, ſicut olim in antiqua lege ad propagationem, & multiplicationem cultorum veri Dei; nec deficeret ibi, niſi completio juſtitiæ, quæ eſt ex approbatione divina, quæ fortè tunc fieret, & Eccleſiæ ſpecialiter revelaretur. Ità concludit Doctor noſter l.c. quod ſatis piè, & prudenter dictum cenſendum eſt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De matrimonii indiſſolubilitate, & perpetuitate.

57 PRimò conveniunt Catholici omnes, ut diximus qu. 6. cit. art. 2. contrà quoſdam Hæreticos matrimonium legitimè contractum ſivè ratum, ſivè conſummatum inter fideles continere nexum perpetuum, & indiſſolubilem, & ita præſertim docuit Scotus noſter in toto tractatu de matrimonio à d. 36. uſque ad 42. ubi nil aliud tam frequenter repetit, & inculcat, quàm matrimonialis vinculi indiſſolubilitatem, non tantùm ſub ratione Sacramenti, ſed etiam ſub ratione legitimi contractus à Sacramento præſcindentis, & ità expreſsè docet d. 31. q. 1. §. *Ad quæſtionem* ſub lit. D. movens dubium, an iſta indiſolubilitas conveniat matrimonio Evangelico propter rationem Sacramenti, ut ajunt Gloſſa, & quidam Canoniſtæ, reſpondet. Dico, quòd in lege naturæ fuiſſet indiſolubile, & tunc non fuiſſet propriè Sacramentum annexum contractui matrimonii, & Chriſtus potuiſſet iſtam indiſſolubilitatem præcepiſſe in matrimonio ſuæ legis, licet nullum Sacramentum adjunxiſſet illi contractui, Ità Doctor l. c. quæ omnia poſteà per Trid. confirmata videntur ſeſſ. 24. in principio de matrimonii reformatione, ubi hoc ipſum de omni matrimonio generaliter docet; idemque inſinuat Gregorius Nonus in cap. finali de Conditionibus appoſitis, ubi ait conditionem perpetuitati matrimonii repugnantem eſſe contrà ſubſtantiam illius, & manifeſtè deducitur ex Geneſ. 2. ubi generaliter dicitur. *Quam ob rem relinquet homo Patrem, & Matrem & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*, hoc eſt, ut explicat Scotus diſt. 26. F. & H. non momentaneè accipiet, vel ad tempus, ſed perpetuò, & tota vita durante; idem deducitur ex Matthæi 19. ubi de matrimonio dicitur. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & Marci 10. & Lucæ 16. ubi omnis, qui uxorem dimittit, & aliam ducit, mæchari dicitur. Idcircò Paulus ad Roman. 7. dixit Mulier, vivente viro, obligata eſt legi, nam durante conjugum vita maritali vinculo & lege matrimonii ſunt devincti, undè ortum habuit vulgaris matrimonii definitio, quod eſt *viri, & fœminæ maritalis conjunctio individuam vitæ ſocietatem, & conſuetudinem retinens.* Et tandem hac de cauſa communiter Doctores ajunt ceſſare in matrimonio, & exceptionem pati vulgarem, & communem regulam de Contractibus traditam c. 1. de Regulis juris: *Omnis res per quaſcumque cauſas oritur, per eaſdem ſolvitur*, hæc enim regula ſolùm habet locum in aliis contractibus, in quibus ratione materiæ poſſunt contractus diſſolvi ex ipſamet contrahentium voluntate, qui ut liberè contraxerunt, ità & pro arbitratu ſuo poſſunt contractum reſcindere cedentes jure ſuo, vel ex poteſtate Superioris illos ex juſta cauſa reſcindentis; hæc autem regula in matrimonio non tenet, tum propter bonum commune, cum matrimonii diſſolutio in detrimentum publicum vergat, tùm propter jus divinum, quo matrimonium indiſſolubile fuit inſtitutum, ut mox dicemus.

58 Secundò, hoc ſuppoſito ex communi Doctorum, eſt difficultas, quo jure matrimonium ſit indiſſolubile, ſive præciſe ratum, ſivè etiam conſummatum, de quo plures ſunt ſententiæ; Aliqui enim dixerunt ex ſola Eccleſiæ inſtitutione, & diſpoſitione indiſolubilitatem matrimonii provenire, ità plures Juriſperiti apud Sanchez lib. 2. diſp. 13. Alii aſſerunt, non jure naturali, ſed ſupernaturali divino, vel ab origine mũdi, vel etiam à Chriſto Domino in lege gratiæ matrimonii contractum indiſolubilitatem accepiſſe, ità Sanchez l. c. Tancred. ibidem, Coninchius diſp. 26. dub. 2. & alii ab ipſis citati. Alii tandem affirmant etiam jure naturali eſſe matrimonium indiſſolubile, tam conſummatum, quàm ratum etiam in ratione contractus, ut à Sacramento præſcindit, ità communiter Scholaſtici 4. diſt. 31. quos ſequuntur Vaſquez, Meratius, Ponce, Corduba, Lopez, Hurtadus, Bellarminus, Rebelius, Averſa, Bonacina, Caſpenſis, Azorius, & alii paſſim. Nos autem quæſt. 6. cit. art. 1. ſtatuimus in primis matrimonium fuiſſe inſtitutum indiſolubile jure divino ſupernaturali à Mundo condito, & poſteà tale confirmatum fuiſſe à Chriſto Domino in lege gratiæ, ità Scotus d. 26. qu. un. lit. H. & Q. ubi ait obligationem matrimonii indiſſolubilem fuiſſe à Deo inſtitutam lege ſua poſitiva, & eſt communis Theologorum ſenſus, tam veterum, quàm Recentiorum, quod probat Doctor ex illo Geneſ. *Adhærebit uxori ſuæ*, ideſt, non momentaneè accipiet, inquit Doctor, & probat etiam ex oraculo Chriſti, qui Matth. 19. interrogatus, an liceret uxorem dimittere ex quacunque cauſa, reſpondit: *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio maſculum, & fœminam creavit eos; & dixit, propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ*, & concludit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet*, quibus verbis Chriſtus expreſſit; non poſſe uxorem dimitti, quia à Deo facta eſt conjunctio, & Deum inſtituiſſe contractum indiſſolubilem inter virum, & fœminam, qui auctoritate humana diſſolvi nequeat.

59 Deindè diximus Matrimonii indiſſolubilitatem eſſe quidem legi naturæ valde conformem, non tamen eſſe de lege naturæ ſtrictè, & in rigore loquendo; & ratio eſt, quia ut diximus art. præced. n. 52. ex Scoto 4. diſt. 17. & 26. propriè, & in rigore loquendo illud dicitur eſſe de lege naturæ, vel jure naturali, cujus veritas eſt nota ex terminis, vel quod ſequitur evidenter ex tali principio ſic noto; undè in rigore loquendo nihil aliud eſt de lege naturæ, niſi principium, vel concluſio demonſtrata, indiſſolubilitas autem matrimonii non eſt quid ex terminis notum, neque ex primis principiis practicis neceſſario deductum, ſi enim ſic nota eſſet, omnes nationes id cognoſcerent, & cognoviſſent, quia lex naturæ omnibus, & ſingulis hominibus nota eſt, hoc autem falſum eſt, ut de ſe patet. Et quamvis poſſit eſſe legis naturæ præceptum, & lumine naturæ notum, eſſe neceſſarium ad genus humanum propagandum, & conveniens ad bonam prolis educationem, & Reipublicæ conſervationem, ut mas, & fœmina inter ſe contrahant cum tali obligatione; non tamen poteſt ex terminis apparere, vel ex principiis evidentibus neceſſario deduci talis obligatio, & indiſſolubilitas contractus, ut omninò neceſſaria ad talem finem conſequendum, ſed ſolùm ut magis apta, & ad talem finem idonea, ac proindè quod ſit legi naturæ valdè conveniens; nam ſine tali contractu indiſſolubili adhuc prolis propagatio; & educatio conſiſtere poſſet, mediantè nimirum contractu ad tempus, & annos determinatos, quamdiù v. g. conjuges ſint apti ad generationem, & nati ad conſiſtentem ætatem pervenerint. Addimus tandem ibi in fine articuli, quod licèt matrimonii vinculum antequam elevaretur à Chriſto ad ſtatum Sacramenti, erat indiſolubile, & tale etiam fuit ab initio; adhuc tamen ex tali elevatione ejus indiſolubilitas magis firmata eſt, ac ſtabilita, itaut ex nullo capite humana auctoritate ſolvi poſſit, ità declaravit Innocentius Tertius in capit. *Quanto* de Divortiis, ubi Pontifex aſſignans diſcrimen inter fidelium, & infidelium conjugia inquit, quòd etſi matrimonium verum inter fideles exiſtat, non tamen eſt ratum, quia Sacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratum efficit conjugii Sacramentum, ut ipſum in conjugibus illo durante perduret. Ità ille, quòd etiam adhuc magis conſtat de matrimonio conſummato: quia nulla adeſt diſpenſatio ad ſolvendum matrimonium conſummatum fidelium, ſicut eſt ad ſolvendum matrimonium infidelium, ut habetur d. 28. q. 2. c. Finali, *ſi infidelis*, ubi permittitur, quód ſi unus ex conjugibus convertatur ad fidem, & alius remanens vult diſcedere, poteſt diſcedere, nec eſt ei ſervanda fides conjugii; ſed hoc non ex alio capite provenire poteſt, niſi quia matrimonium fidelium eſt Sacramentum, infidelium autem minimè. Hoc autem præſertim aſſeritur de matrimonio conſummato, quia hoc in oratione Sacramenti repræſentat unionem hypoſtaticam Verbi cum natura humana, quæ unio ſicut eſt indiſſolubilis, ità etiam indiſolubile eſt matrimonium conſummatum inter fideles, quod illam repreſentat, ut ait Innocentius Tertius de Bigamis c. *Debitum*.

60 Tertiò eſt difficultas, an matrimonium diſſolvi poſſit ob aliquam cauſam in lege Evangelica, nam Græci omnes affirmant poſſe diſſolvi ob adulterium alterius conjugis moti ex verbis Chriſti Matth. 19. *Quicunque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit mæchatur*, quibus concedere videtur, quod vir poſſit uxorem dimittere, & aliam accipere ob cauſam adulterii. Pro cujus difficultatis reſolutione qu. 6. c. art. 2. ſtatuimus in primis, matrimonium Chriſtianorum conſummatum eſſe omninò indiſolubile, itaut neque ob adulterium alterius conjugis, neque ob hæreſim, aut moleſtam cohabitationem, vel aliam ſimilem cauſam diſſolvi poſſit, ac proindè alio conjuge ſuperſtite nunquam licitum eſſe ad alias nuptias tranſire. Hæc eſt communis Catholicorum ſententia, quam Scotus ex inſtituto docuit 4. diſp. 31. G. & diſt. 33. quæſt. 3.

§. *Alia*

Digitized by Google

5. *Alia opinio*, ubi ait repudium à Deo conceſſum in lege Moyſis fuiſſe à Chriſto in lege ſua Evangelica penitus, & quacumque ex cauſa abrogatum. Quod poſtea confirmatum eſt in Concil. Florentin. & Trident. ſeſſ. 24. cap. 5. & 7. & probatur evidenter ex Sacra Scriptura Marci 10. ubi Chriſtus Dominus generaliter loquens ait. *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit, adulterium committit ſuper eam, & ſi uxor dimiſerit virum, & alii nupſerit, mæchatur*, idem habetur Lucæ 16. *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, & aliam ducit, mæchatur, & qui dimiſſam à viro ducet, mæchatur*, & Roman. 7. *Quæ ſub viro eſt mulier vivente viro alligata eſt legi, & vivente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro*, & Corint. 1. cap. 7. *iis, qui matrimonio juncti ſunt præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari*. Probatur etiam hæc veritas pluribus SS. Patrum teſtimoniis, & Pontificum reſcriptis, quæ fuſe à Bellarmino referuntur cap. 16. & Brancato noſtro diſp. 16. ar. 7. tandem probatur ratione jam inſinuata, Matrimonium Chriſtianorum conſummatum, eſt ſignum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia, quatenus ſub ratione Sacramenti repræſentat unionem hypoſtaticam Verbi cum natura humana, ut ait Paulus ad Epheſ. 5. ſed illa conjunctio eſt indiſſolubilis; ergò, & Matrimonium Chriſtianorum eſt indiſſolubile. Ad fundamentum in oppoſitum ex verbis Matth. 19. deſumptum reſpondetur ex doctrina Patrum, Conciliorum, & reſcriptis Pontificum in repudio, ſeu perfecta dimiſſione quoad vinculum duo eſſe conſideranda, ſcilicet, dimiſſionem unius, & poteſtatem ducendi aliam: Chriſtus igitur in præfatis verbis hæc duo diſtinguit, & unum in cauſa fornicationis concedit, ſcilicet, dimiſſionem, alterum vero, ſcilicet, poteſtatem aliam ducendi omninò abrogavit, alioquin eſſet manifeſta contradictio cum præcedentibus verbis, quibus repudium quod erat in lege Moſayca permiſſum, & ſolutionem quoad vinculum omnino reprobaverat, ſolùm ergo concedit illis verbis, quod ex cauſa fornicationis poſſit quis uxorem dimittere quoad cohabitationem, & thorum, non tamen quoad vinculum, nec in ullo caſu permittit licere aliam ducere, priore conjuge vivente, & ſic patet, quod idem dicit Matthæus, quod Lucas, & Marcus, & in hoc ſenſu hunc locum expoſuit præſertim D. Auguſtin. lib. 2. de adulterio conjugat. cap. 9.

61 Deindè diximus ibidem Matrimonium Chriſtianorum ratum, & non conſummatum jure derivato à Chriſto Domino in favorem profeſſionis religioſæ poſſe diſſolvi quoad vinculum per ingreſſum alterius conjugis in Religionem. Ità communiter Doctores, quos adducunt, & ſequuntur Sanchez, Tancred. Ponce, Meratius, Caſpenſis, & alii paſſim, & Scotus noſter ex profeſſo 4. d. 31. qu. un. C. ubi inquit; quòd Chriſtus, qui indiſſolubilitatem induxit Matth. 19. probans pro lege ſua repudium Moſaycum, ipſe relaxavit indiſſolubilitatem, quando alter conjugum ad Religionem convertitur, undè Eccleſia numquam attentaſſet poſt Matrimonia rata non conſummata licentiare alterum ad Religionem, altero manente in ſæculo, niſi Chriſtus hoc inſtituiſſet, habetur autem hoc ex facto Chriſti vocantis Joannem Apoſtolum, & Evangeliſtam à nuptiis Joan. 2. cujus exemplum imitati ſunt alii. Doctor loc. citat. quod totum poſteà confirmatum eſt in Concil. Trident. in ſeſſ. 24. can. 6. & in jure Canonico c. *Ex publico* de Converſione Conjugatorum, & c. *Ex parte tua* eodem titulo, ubi aſſeritur *Ex ſacri eloqui interpretatione, & divina revelatione in Eccleſia Chriſti ſemper fuit cuſtoditum, ut ratum Matrimonium per profeſſionem ſolemnem diſſolveretur*, unde ex Chriſti privilegio, ut Scotus dicebat, profeſſio religioſa vim obtinuiſſe creditur dirimendi Matrimonium ratum, quod non aliundè conſtat, quàm per Eccleſiæ traditionem. Hoc etiam ratione ſuadetur, quia recta ratio dictat, ſemper licitum eſſe tranſitum de ſtatu minus perfecto ad perfectiorem, ſi abſque alterius detrimento id fieri poſſit; at ſtatus religioſus perfectior eſt, & ſtatus conjugii imperfectior; ergò poteſt quis ab iſto ad illum tranſire, ſi abſque alterius detrimento id fieri poſſit, quod fit quando Matrimonium eſt tantummodò ratum, & nondum conſummatum, quia tunc nulla eſt proles, & uxor, ſi velit alteri nubere, poteſt, & æquè benè, ac anteà, cùm ſit Virgo, & ex tali ſeparatione nihil infamiæ incurrat, ut de ſe patet, neque ulla fit ei injuria, ſed marito conſentire tenetur perfectiores nuptias cum Chriſto inire volenti, cùm id ſine ullo ſuo incommodo facere poſſit, quam materiam fusè proſequitur Brancatus noſter diſput. 16. art. 13. 14. & 15. Addimus tandem ibi in fine articuli Matrimonium inter infideles contractum diſſolvi poſſe quoad vinculum, ſi alter conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit alteri cohabitare ſine injuria Creatoris. Ità Doctor 4. d. 39. ſub E. & F. idem docent D. Thomas, & D. Bonavent. & eſt communis omnium Theologorum, & Canoniſtarum ſententia, quam deducitur ex verbis Apoſtoli 1. ad Corint. 7. *Si infidelis diſcedit, diſcedat, non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi*, quæ verba non ſunt intelligenda tantùm de ſeparatione quoad thorum, & cohabitationem, ſed etiam quoad vinculum Matrimonii, & eſt res in Eccleſia deciſa, & expreſſa in jure cap. *Si infidelis* ex Divo Ambroſio dicente, ut in ejus loci expoſitione refert Cornelius à Lapide. *Qui in infidelitate perſeverat, non debetur ei reverentia conjugii, qui horret auctorem conjugii, ſed poteſt alteri ſe conjungere*, & Divo Gregorio ſic exponente *Contumelia Creatoris ſolvit jus Matrimonii circa eum, qui relinquitur, infidelis autem diſcedens, & in Deum peccat, & in Matrimonium, nec eſt ei fides ſervanda conjugii*. Idem habetur cap. *Quanto*, & capit. *Gaudemus* de Divortis ex Innocentio Tertio, ubi Pontifex declarat, quod frater, aut ſoror fidelis non ſubjiciatur ſervituti, & ligamini prioris conjugii, ſed poſſit illud diſſolvere, & aliud inire conjugium cum altera, ſcilicet, perſona fideli, quod fuſius adhuc declaramus loc. cit.

62 Quarto tandem eſt difficultas, an Matrimonium ratum non conſummatum auctoritate Pontificia diſſolvi poſſit, & eſt quæſtio de Matrimonio rato extrà caſum profeſſionis religioſæ, itaut ſenſus ſit, an poſſit etiam in aliis caſibus ex diſpenſatione Summi Pontificis abſque ſolemni profeſſione alterius conjugum verè diſſolvi Matrimonium ratum nondum conſummatum, itaut ambo liberè poſſint ad alia tranſire conjugia, an inquam, id fieri poſſit ex ejuſdem Pontificis diſpenſatione, gravi interveniente cauſa, hac enim deficiente certum videtur non poſſe validè diſſolvi, etiam per diſpenſationem Rom. Pontificis. Negant quamplures ex communi principio, & fundamento, quòd nequeat Pontifex diſpenſare in jure naturali, & divino, ut dicitur in tractatu de legibus; Matrimonium autem ratum eſt ex ſua natura, ac divino jure indiſſolubile, ità communiter diſcurrunt Scholaſtici veteres. Alii è contrà volunt Matrimonium ratum eſſe quidem ex natura ſua indiſſolubile propria contrahentium auctoritate, tamen non ſolùm poteſtate divina, ſed etiam humana Summi Pontificis poſſe diſſolvi, ità Recentiores communiter, Sanchez, Henriquez, Bonacina, Averſa, Caſpenſis, Layman, Navarrus, & alii paſſim, & præſertim qui dicunt inſolubilitatem Matrimonii rati eſſe juris Eccleſiaſtici. Quoniam hæc eſt una ex præcipuis controverſiis in hac materia, latè eam diſcurrimus quæſt. 6. cit. art. 3. ubi diximus poſſe etiam ex diſpenſatione Summi Pontificis in aliis quoque caſibus præter caſum poſſeſſionis Religioſæ, verè diſſolvi Matrimonium ratum, nondum conſummatum, itaut ambo liberè poſſint ad alia tranſire conjugia, & hæc videtur probabilior ſententia, quia auctoritati Pontificiæ favorabilior in re juſta, & ſuadetur ex ipſo facto, quia pluries in hac re Summi Pontifices diſpenſarunt, ut de Eugenio IV. & Martino V. teſtatur D. Antoninus 3. par. tit. 1. cap. 21. & de Paulo Tertio, & Pio Quinto teſtatur Navarrus in Summa c. 11. & de Gregor. VIII. refert Henriquez l. 11. de Matrimonio c. 8. una die cum undecim diſpenſaſſe.

Confirmatur, quia Summus Pontifex poteſt diſpenſare, & de facto diſpenſavit, ut pluribus exemplis oſtendimus loc. cit. in profeſſione ſolemni, quod eſt vinculum potentius, cùm hoc dirimat vinculum Matrimonii non conſummati; ergò à ſimili, vel à fortiori Pontificia poteſtas extenditur ad Matrimonium ratum, quod eſt minoris vinculi, quia ſicut ad commodam, & prudentem gubernationem fidelium convenienter Chriſtus Eccleſiæ ſuæ poteſtatem reliquit diſpenſandi in votis ſolemnibus, quæ alioquin cùm ſint promiſſiones factæ Deo obligant de jure divino naturali, tanto magis ob eamdem rationem de diſpenſatione Matrimonii rati hoc aſſeri poterit, quod ſolo jure divino poſitivo eſt indiſſolubile, non autem naturali in rigore loquendo, ut ſuprà declaratum eſt.

63 Addimus tamen loc. cit. Pontificem hanc habere auctoritatem non ex ſolo humano jure, quaſi ſolùm humana lege, & conſtitutione, atque inter Chriſtianos Pontificia, juſſum ſit ne Matrimonium ratum diſſolvatur, ſed dici debet Pontificem hanc auctoritatem habere ex Divina Conceſſione Chriſti Domini, ut ejus Vicarium in Eccleſia, quia Romano Pontifici à Chriſto Domino collata eſt poteſtas diſpenſandi non ſolùm in jure divino, quando hoc ad bonum Eccleſiæ regimen expedire cenſetur eo tamen modo, quo diximus in ſuperioribus diſput. 2. de legibus qu. 3. ar. 2. in fine, per declarationem nimirum, & interpretationem, quæ propriè non eſt diſpenſatio, & in rigore loquendo, ut ibi declaravimus, & expreſsè deducitur ex illo Jo: 21. ad Petrum, & ejus ſucceſſoribus *Paſce oves meas*, ſed quandoque expedit ſic diſpenſare in Matrimonio rato nondum conſummato, ut patet in aſſignandis cauſis talis diſpenſationis; ergò hæc poteſtas Romano Pontifici neganda non eſt, atque ità dici debet Pontificem hanc habere auctoritatem ex divina Conceſſione Chriſti, quo pacto licèt Matrimonium ratum ex natura ſua dicatur non poſſe diſſolvi, adhuc tamen plenè divinæ ſubdi-

Digitized by Google

ditur poteſtati, ut Dei auctoritate diſſolvi poſſit, & ſicut Chriſtus eidem ſuæ Eccleſiæ poteſtatem reliquit diſpenſandi in voto profeſſionis, quod eſt majus vinculum, ſic etiam ad meliorem fidelium gubernationem hujuſmodi poteſtatem reliquit diſpenſandi in Matrimonio, gravi interveniente cauſa. Et per hoc patet ad fundamentum primæ ſententiæ negantis poſſe Pontificem diſpenſare ad diſſolvendum Matrimonium ratum, eò quod nequeat diſpenſare in jure naturali, & divino, nam ſatis dictum eſt id non poſſe Pontificem auctoritate humana, ſed ſolùm divina ſibi à Chriſto Domino conceſſa. Addimus tandem ibi, juſtam requiri cauſam ad hoc, ut Pontifex, non ſolùm licitè; & abſque peccato, ſed etiam ut validè diſpenſet in Matrimonio rato, cùm enim ſupponamus ex dictis etiam hoc Matrimonium ratum eſſe jure divino inſolubile, ad ſummam ex juſta cauſa dici debet conceſſa poteſtas illud diſſolvendi, ſicut pariter requiritur in voti diſpenſatione, nequit enim Pontifex uti auctoritate diſpenſativa in lege divina, quæ ex ſpeciali conceſſione ejus diſpoſitioni hic, & nunc ſubiicitur, niſi ut fidelis diſpenſator in ædificationem, & juſta interveniente cauſa, aliàs non ratificatur talis diſpenſatio à Deo, qui poteſtatem tribuit in ædificationem, non in diſſipationem, & deſtructionem, & hanc opinionem, ut tutiorem, & probabiliorem ſequuntur Sanchez, Barboſa, Averſa, Tancred. & ex noſtris Hiqueus, & Brancatus, & eſt non ſolùm contrà Juriſtas aſſerentes inſolubilitatem Matrimonii rati eſſe juris humani; ſed etiam contrà quoſdam Theologos, qui licèt fateantur eſſe juris divini naturalis, vel poſitivi, dicunt tamen Chriſtum conceſſiſſe abſolutè hanc diſpenſandi poteſtatem Pontifici etiam ſine cauſa, ne relinqueret locum perplexitati. Quæ autem ſint juſtæ hujus diſpenſationis cauſæ, variæ aſſignari ſolent, ut magna inæqualitas inter virum, & fœminam, vel periculum magni ſcandali, vel damni inter conjunctos, aut perpetuæ diſcordiæ inter conjuges ipſos, item impotentia conſummandi poſt contractum, vel perpetuus morbus alteri conjugum ſuperveniens, ſed hæc res prudenti judicio diſpenſantis potiùs relinquenda eſt, ut diximus l. c.

QUÆSTIO QUARTA.

De Sponſalibus Matrimonio præviis.

64 ANtè Matrimonium non ſolùm Denunciationes præmitti ſolent, ſed etiam ſponſalia, hoc eſt, promiſſio, & conventio contrahendi, non quidem quaſi id neceſſarium ſit ex natura Matrimonii, vel ejus valore, aut ex præcepto Eccleſiæ, ut de Denunciationibus dictum eſt, ſed quia ad præventionem, & ſæcuritatem Matrimonii futuri hoc eſt utile, & opportunum, velut quædam moralis prævia diſpoſitio ad illud, & dicuntur ſponſalia à verbo *Spondeo*, quod eſt promitto, ſeù à ſpondendo, aut ſponte promittendo, & ſignificat ſpontaneam promiſſionem mutuam inter virum, & fœminam de Matrimonio in futurum contrahendo, ſponſaliorum namque obligatio non contrahitur per ſolum deſiderium, aut propoſitum Matrimonii contrahendi, niſi promiſſio intercedat, eaque mutua, & reciproca; undè ſponſalia propriè dicta, de quibus hic loquimur, definiuntur, quòd ſunt *futurarum nuptiarum mutua promiſſio*, ut habetur in c. *Noſtrates* 30. qu. 6. & L. 2. ff. de ſponſalibus, & quia de his Scotus ex profeſſo non tractat ex Sacris Canonibus, & Theologis moralibus, quæſtionem hanc expediemus breviter repetendo, quæ de hoc fusè diximus 4. diſp. 7. cit. p. 9.

ARTICULUS PRIMUS.

Quæ, & quot ad Sponſaliorum valorem requirantur.

65 PRimò conveniunt Doctores, ut diximus quæſt. 9. cit. ar. 1. ad validitatem ſponſaliorum requiri, ut ſpondentes verè, & ex animo promittant, & talis promiſſio ſit libera & voluntaria, quia ſponſalia obligationem inducunt, vis autem obligandi ex voluntate oritur, ac proindè talis promiſſio libera eſſe debet, & voluntaria, ac etiam deliberata, non enim ad inducendam obligationem eſt ſufficiens, niſi ex plena advertentia & deliberatione procedat, qua ratione non ſolùm deliberata eſſe debet, ſed etiam ſpontanea, ut excluditur promiſſio metu, vel fraude extorta, quæ non eſt valida, ut ſuprà dictum eſt de Matrimonio ex metu extorto, quæ autem, & qualis deliberatio requiratur, & ſufficiat ad ſponſalia, communiter dicunt illam requiri, & ſufficere, quæ ad peccatum mortale requiritur, & ſufficit, cùm enim ſponſalia obligent ſub mortali, petunt plenam deliberationem, & maturum judicium, quale ad mortale requiritur. Nec major advertentia eſt neceſſaria, ut quidam putarunt; quia Eccleſia ætatem ſufficientem ad ſponſalia ſeptennium deſignavit, ſiquidem uſus rationis, & libertas regulariter ſeptennio incipit, ut habetur in cap. *Litteras* 4. in cap. *Acceſſit* 5. & in cap. *ad diſſolvendum* 12. & in cap. un. de ſponſalibus impub. & rationabiliter hæc ætas aſſignatur ut ſufficiens ad ſponſalia, quia talis ætas ſufficiens eſt ad uſum rationis, & ad graviter peccandum, ac proindè hic uſus rationis ad ſponſalia ſufficiens cenſeri debet. Deinde conveniunt ad valorem ſponſaliorum neceſſariam eſſe mutuam promiſſionem ſponſi, & ſponſæ, & ità deducitur ex l. 1. ff. de ſponſalibus, ubi ſponſalia vocantur repromiſſio, hoc eſt reciproca promiſſio; & ratio eſt, quia ſponſalia promiſſionem continent futuri Matrimonii, ſicut ergo Matrimonium utriuſque partis conſenſu perficitur, dum vir, & fœmina ſe invicem in conjuges accipiunt; ità ſponſalia non niſi mutua utriuſque partis promiſſione de contrahendo Matrimonio perficiuntur, & ſicut Matrimonium eſt duorum mutuam, & reciprocam ſuorum corporum poteſtatem tradentium, ità ſponſalia ſunt duorum mutuam, & reciprocam ſuorum corporum poteſtatem promittentium, ſiquidem res, quæ in contractu Matrimonii traditur, in contractu ſponſaliorum prævio promittitur. Ex quo ſequitur ſponſalia, non niſi per mutuam ipſorum contrahentium promiſſionem conſtitui, itaut verè non fiant uno promittente pro alio, etiamſi Pater pro filio, vel filia promitteret, abſque promiſſione propria ipſius patris, vel ſaltem abſque ejus mandato, ut alius tamquam Procurator promittere valeat, ut habetur l. *Sponſalia l. In ſponſalibus*, & l. *filio familias* ff. de ſponſalibus, & cap. *Acceſſit* de Deſponſat. Impuber. & cap. unico ſub eodem titulo in 6. An verò cenſenda ſit repromiſſio ad ſponſalia ſufficiens, quando alter fidem dedit de Matrimonio contrahendo, alter verò non expreſsè repromiſit, ſed alterius promiſſionem tantùm acceptavit vide l. cit. ubi cum communior negativè reſpondemus. Conveniunt tandem Doctores promiſſionem declaratam de Matrimonio contrahendo ad valorem ſponſalium neceſſariam ſigno aliquo ſenſibili exprimi debere, quia hæc promiſſio debet contrahentibus innoteſcere, aliàs non poſſet eſſe mutua, quarè ad definitionem ſponſaliorum ſuperius relatam à Canoniſtis traditam, quòd *ſunt futurarum nuptiarum mutua promiſſio* addunt Theologi Morales hanc aliam particulam *ſigno aliquo ſenſibili expreſſa*; quæ autem, & qualis expreſſio per verba, aut ſigna requiratur ad conſtituenda ſponſalia, diſcurrendum eſt, ſicut ſuprà dictum eſt de Matrimonio in ſimili propoſito. Ex quo patet diſcrimen, quod verſatur inter promiſſionem, quæ fit Deo per votum, & inter promiſſionem, quæ fit homini; promiſſio enim quæ fit Deo, ſufficit, ut ſit interna, cùm Deus intueatur Cor. 1. Regum 16. non verò ſufficit, ſi fiat homini, quia actu humano ab homine imperceptibili, qualis eſt actus merè internus, inſurgere nequit obligatio cum alio.

66 Secundò eſt difficultas, an ſponſalia clandeſtina ſint valida & licita, ſeù an ſponſalia debeant publicè, vel poſſint validè, & licitè etiam clam iniri. Non defuerant ex Canoniſtis, qui dixerint, quòd ſicut ad Matrimonii valorem requiritur illa ſolemnitas, ut publicè coram Parocho, & teſtibus contrahantur ex decreto Concil. Trid. ut ſuprà dictum eſt, ità etiam requiritur ad validitatem ſponſaliorum, nam eadem ratio, ob quam Eccleſia olim prohibuit, & poſteà in Tridentino irritavit Matrimonium clandeſtinum, etiam in ſponſalibus procedere videtur, ne ſcilicet, quiſquam poſtquam uni promiſit clam, & privatim impunè deinceps promittat aut cōtrahat cum altera, dum prior promiſſio in facie Eccleſiæ non poteſt probari, & ob alia hujuſmodi inconvenientia. Communis tamen ſententia oppoſita docet ut diximus qu. 9. cit. art. 2. nempè non eſſe de neceſſitate, nec de obligatione ſponſaliorum, ut publicè, ſivè coram Parocho, & teſtibus ineantur, ſed benè poſſe etiam clam, & privatè inter ipſos promittentes iniri, non ſolùm validè, ſed etiam licitè. Ità Sanchez, Lopez, Hurtad. Becanus, Rebellus, Averſa, Coninchius, Brancatus ex noſtris, & alii paſſim. Fundamentum eſt, quia ſponſalia clandeſtina neque irrita ſunt, neque prohibita jure naturali, ut patet, neque alio jure poſitivo de ipſis ſpecialiter lato, quia ſi aliquo, maximè prædicto, Tridentini, eo autem non irritatur, nec prohibetur, niſi Matrimonium clandeſtinum; ergò ad ſponſalia extendi non debet, lex enim Trident. irritans, & prohibens tale Matrimonium eſt correctioria juris communis, ac proindè ultrà caſum ab ea expreſſum extendi non debet l. *Præcipimus C. de appellationibus*. Confirmatur, quia ità de facto declaravit S. Cardinalium Congregatio, ut refert Hurtad. diſp. 1. diff. 26. ubi etiam Rebellum citat hæc verba S. Congregationis referentem *Decretum Trid. quo ſtatuit, ut Matrimonium fiat coram Parocho, & teſtibus non habere locum in ſponſalibus*, & ità etiam uſus Eccleſiæ ſuadet, non

enim

Digitized by Google

enim conſuetum eſt inter fideles, ut ſponſalia coram Parocho celebrentur, & interdum inter ſolos contrahere volentes nullis aliis præſentibus, vel conſciis perficiuntur, ſuper qua re tamen conſuli debent cujuſque Diœceſis conſuetudines, & leges particulares. Hinc ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur aſſumptum, quod eadem ratio prohibitionis procedat de matrimonio clandeſtino, & de ſponſalibus, nam matrimonium clandeſtinum à Tridentino prohibitum eſt, ad adulteria vitanda, ſolebant enim aliqui, ſpreto priori matrimonio clam inito, publicè aliam ducere, & cum ea in perpetuo adulterio vivere, cùm enim de priori matrimonio Eccleſiæ non conſtaret, ad ſecundum cogebat, quod erat adulterium coram Deo, undè in matrimonio maximum aderat periculum, quia poſt unum matrimonium contractum omne aliud ſubſequens erat invalidum, hoc autem periculum non habet locum in ſponſalibus, nam matrimonium contractum, prioribus ſponſalibus cum alia contemptis, validum eſt, quamvis illicitè contrahatur cum injuria prioris ſponſæ, & promiſſionis, ut fuſius declaratum eſt loc. cit.

67 Tertiò, quamvis Doctores conveniant ad validitatem ſponſaliorum requiri, ut contrahentes ſaltem ætatis annum ſeptimum expleverint, quia uſus rationis, & libertas ſeptennio incipere ſolet regulariter loquendo, & ſecundùm communem naturæ curſum, ut conſtat ex cap. *Litteras*, & cap. *Acceſſit* de deſponſatione impuberum: adhuc tamen difficultas eſt, an ad valorem ſponſaliorum requiratur ſeptennium mathematicè completum, & an ſi malitia ſuppleat ætatem, hoc eſt, quando ante ſeptennium uſus rationis eſt perfectus, ſponſalia ſint valida antè illud contracta, & ſit valida, ac etiam licita. Negant plerique ad valorem ſponſaliorum neceſſariò requiri ſeptennium mathematicè completum dicentes etiam anteà poſſe tam validè, quàm licitè iniri ſponſalia, & ſatis eſſe, ſi puer ſit proximus ſeptennio, eique pauci deſint dies ad illud complendum, pro qua opinione citari ſolent D. Thomas D. Antoninus, Victoria Vivaldus, Diana, & alii, quorum fundamentum eſt, quia in moralibus parum pro nihilo reputatur, & quod parum diſtat, nihil diſtare videtur; undè qui proximè completurus eſt ſeptennium, moraliter habetur, ac ſi complevisset. Immò volunt prædicti Auctores valere etiam ſponſalia, quandocumque malitia ætatem ſuppleat, ideſt prudentia, & judicium rationis ſeptennium prævenit, in præſenti enim materia malitia nil aliud ſignificat, quàm diſcretionem, & uſum rationis perfectum, & fundamentum eſt, quia cùm etiam in jure præſcripta ſit certa ætas ad matrimonii valorem, tamen declaratur ſufficere minor ætas, ſi malitia ætatem ſuppleat c. *de illis* 2. de deſponſatione Impub. & quod dicitur de matrimonio debet pariter ad ſponſalia extendi ex l. *Oratio* ff. de ſponſalibus; ergo pariter ſponſalia antè ſeptennium validè contrahi poterunt quando malitia ætatem ſupplet.

68 Communior tamen, & probabilior opinio, ut diximus loc. cit. docet verè requiri ſeptennium completum ad validè ineunda ſponſalia, ità Sanchez, Ponce, Coninchius, Tancred. Hurtad. Caſpenſis, Averſa, Brancatus ex noſtris, & alii paſſim. Ratio eſt, quia profeſſio ante annum 16. completum eſt irrita ex Trident. ſeſs. 24. c. 15. & Teſtamentum conditum ante annum 14. completum, eſt invalidum l. *Qui ætate* ff. Qui teſtamentum condere poſſunt; ergò ſimiliter ſponſalia antè ſeptennium completum celebrata erunt invalida; cùm eadem ſit utrobique juris diſpoſitio; habentur enim textus expreſſi in jure Canonico, in quibus hæc ætas præſcribitur. Neque admittenda eſt illa exceptio, & limitatio valere ſponſalia, ſi deſint tantùm pauci dies ad complendum ſeptimum annum, dum enim ex ipſo jure expreſſo requiritur certus annus completus, jam deficit præſcripta ætas, ſi vel unus dies deſit; undè communiter Doctores requirunt etiam ultimum diem anni ſeptimi ſaltem inchoatum, ut ſeptennium dicatur completum, & ſufficiens ad validè ineunda ſponſalia. Immo Hurtad. d. 1. diffic. 24. contendit non ſufficere ultimum diem ſeptennii eſſe inchoatum, ſed debere eſſe completum, quia quouſque completus ſit, non eſt ſeptennium, mathematicè completum, nec in indiviſibili conſiſtens, idem ſentit Brancatus noſter diſp. 27. art. 5. ſicut de tempore ordinationis in Sacris certum eſt, inquit, quod niſi completus ſit annus 21, & incipiat. 22. ætas non ſufficit ex Conc. Trident. ſeſs. 23. can. 12. & idem inquit eſse de profeſſione regularium, qua ſtatuitur, ut profeſſio non fiat antè 16. annum completum, & niſi dies ultimus anni 16. ſit expletus, irrita eſſet profeſſio, quia re vera non eſſet expletus annus 16. Verùm Ponce, Averſa, Becanus, Caſpenſis, & alii communiter dicunt ſufficere, ſi ultimus dies anni ſeptimi ſit inchoatus, licèt nondum totus effluxerit, quia in rebus favorabilibus id ſufficit, qualia ſunt teſtamentum, contractus matrimonii, & ſponſaliorum, & ità in favorem Teſtamenti ſtatutum eſt l. *qua ætate* ff. de Teſtamentis, & idem ſentiendum eſt tempore ordinationis in Sacris, & Religioſæ profeſſionis, nimis enim rigoroſum videtur mathematicum illud complementum; eò enim ipſo quod ultimus dies eſt inchoatus, licèt nondum totus effluxerit, vere, & proprie juxtà juris ſtatutum ſeptennium completum dici poteſt, non autem ſi deſint dies pauci, dùm enim ex jure ipſo requiritur certus annus completus, ſi vel unus dies deficit, ætas à jure præſcripta, ut dictum eſt. Undè regula illa, quod parum diſtat, nihil diſtare videtur, non habet locum ubi terminus eſt à jure præſcriptus, neq; pro nihilo reputatur illud parum, quod jure ipſo exigitur, nec moraliter in jure habetur, ac ſi compleſſet annum, ſi deſint pauci dies, & unus ſolùm ad complendum ſeptimum annum, ſed oportet, ut ſaltem ſit inchoatus ultimus dies talis anni, etiamſi nondùm totus effluxerit. Et juxta hunc dicendi modum regula illa poteſt habere locum, quod parum pro nihilo reputatur, & quod parum diſtat nihil diſtare videtur, ſi enim dies ultimus anni ſeptimi ſit inchoatus, etiamſi nondum totus effluxerit, adhuc in rei veritate, & abſque juris præjudicio ſeptennium completum dici poteſt, quia nullus dies anni deficit etiam ultimus, cùm jam ſupponatur inchoatus.

69 Quarto rurſus neque admittenda eſt alia exceptio, & limitatio, ut dicebamus l. c. valere ſponſalia antè ſeptennium, ſi malitia ſupplet ætatem, ità probabilius tenent Abbas, Angelus, Roſella, Vaſquez, Hurtad. Averſa, Brancatus noſter, & alii. Ratio eſt, quia jus talem exceptionem non apponit in ſponſalibus: & planè ſi apponeretur, fruſtratoria omninò fuiſſet lex de ætate ſeptem annorum, ſiquidem ſufficeret quæcumque ætas, in qua uſus rationis adeſſet, & ad nihil prorſus prædicta juris diſpoſitio deſerviret, quia ſi malitia ſupplet ætatem, ſponſalia eodem modo fiunt, aut non fiunt validè, ſivè adſit ſeptennium à jure præſcriptum, ſivè non. Neque ex eo, quod hæc exceptio in ætate ad matrimonium requiſita appoſita fuerit, debet pariter extendi ad ætatem in ſponſalibus requiſitam, ut urgebant Auctores primæ opinionis, non enim generaliter quod decretum, & ſtatutum eſt in matrimonio, etiam de ſponſalibus intelligi debet, ut de publicitate ſuprà dictum eſt, nec ſpecialiter in præſenti caſu eadem ratio exceptionis militat in ſponſalibus, quæ in matrimonio, nam ætas ſufficiens ad matrimonium definitur probabilitate ad generandum, quæ ſi citius adveniat, minor etiam ſufficiet ætas, ſicut de facto ſufficit in fœmina ætas, duodecim annorum, cùm in viro requiratur quatuordecim, & ità habetur ex c. *de illis* 2. de Deſponſ. Impub. ubi dicitur, quod ſi fuerint ità ætati proximi, quod carnali copula conjungi potuerint, minoris ætatis intuitu ſeparari non debent, & hæc eſt ratio, quæ communiter aſſignari ſolet, cur jus canonicum eamdem ætatem in viris, & fœminis ad ſponſalia præſcripſerit, cùm tamen diverſam ad matrimonium exigat, nam ad ſponſalia ſufficit uſus rationis, qui regulariter eodem tempore viris, & fœminis obvenit ſeptennio expleto, ad matrimonium autem requiritur potentia generandi, quæ tardius in viris reperitur, ut docet D. Thomas qu. 43. art. 2. & 3. Reſponſionem autem Sanchez, Ponce, Becani, Caſpenſis, & aliorum docentium, malitia ætatem ſupplente adhuc validè ſponſalia contrahi ante ſeptennium, vide rejectam art. 2. cit. num. 169. Quæ verò habilitas requiratur ad ſponſalia ineunda, conveniunt Doctores omnes illas ſolas perſonas ad ſponſalia habiles eſſe, inter quas matrimonium conſiſtere poteſt, adeout ad ſponſalia eadem requiratur habilitas, quæ ad matrimonium, ſponſalia namque ſunt futuri matrimonii promiſſio, ideoque inhabiles ad matrimonium, inhabiles quoque ad ſponſalia cenſentur.

70 Quintò tandem eſt difficultas, an eſſet peccatum mortale, ſi quis ſponſalia contraheret antè legitimam ætatem à jure præſcriptam. Affirmant aliqui, quod deducunt ex c. 2. de Deſponſ. Impub. ubi diſtrictè inhibetur, ne aliqui, quorum uterque, vel alter ad ætatem legibus, vel Canonibus præſcriptam non pervenerit, conjungantur, niſi fortè aliqua urgentiſſima cauſa interveniente, quæ diſtricta inhibitio vim præcepti continet, undè qui contrà eam facit, videtur peccare mortaliter, & in re gravi. Verùm loc. c. in fine articuli negantem ſententiam probabiliorem cenſemus cum præcitatis Auctoribus Sanchez, Tancred. Coninch. Ponce, Hurtado, Averſa, Becano, Caſpenſi, & aliis. Ratio eſt evidens, quia pueri antè legitimam ætatem ſponſalia contrahere nequeunt, niſi contrahant antè uſum rationis, ut conſtat ex dictis; ſed antè uſum rationis peccare non poſſunt, ſaltem mortaliter; ergo contrahendo antè legitimam ætatem non peccant. Quod ſi pueri antè ſeptennium plenum rationis uſum habere ſupponantur, & promittant inter ſe matrimonium, neque per hoc adhuc dici poſſunt peccare, licèt non poſſint adhunc ſponſalia perficere, quia promittunt ſibi quantum poſſunt humano modo, & valebit promiſſio quantum in ea infantili ætate valere poteſt per modum ſimplicis promiſſionis, undè neque ſubeunt impedimentum publicæ honeſtatis ab Eccleſia inſtitutum, ſuper quod cadit jus Eccleſiæ, ut ſponſalia non valeant antè completum ſeptennium. Ad funda-

Digitized by Google

damentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt textum illius juris Canonici de matrimonio intelligendum eſſe, non de ſponſalibus, ut exponit Panormitanus cum aliis Canoniſtis, loquitur enim de conjunctione, non de promiſſione, ut liquido conſtat ex illa particula *conjungatur*, ſponſalia autem non ſunt conjunctionis promiſſio, cum res ſit penalis, & prohibitoria, ultrà proprium ſenſum, & ſignificatum extendi non debet.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quam obligationem ſponſalia inducant.

71 CONveniunt Doctores, ut diximus qu. 9. cit. art. 3. ab initio ſponſalia validè obligare in foro conſcientiæ ſub mortali, itaut ex promiſſione illa mutua inter virum, & mulierem, ſivè privatim, ſivè in faeie Eccleſiæ facta oriatur obligatio ſub peccato mortali ad illam ex parte utriuſque adimplendam, contrahendum, ſcilicet, matrimonium, & majorem adhuc eſſe hanc obligationem, ſi ſponſalia fuerint juramento firmata, ita habetur in jure cap. *ex litteris* & cap. *Requiſivit* de ſponſalibus, cap. *Deſponſata*, & cap. *De conjugali* 27. qu. 2. quibus in locis obligatio gravis inſinuatur inter ſponſos ad matrimonium contrahendum, atque adeò ſub culpa mortali. Accedit etiam ratio ex ipſa rei natura, & ex vi ipſius contractus promiſſorii deducta, quia ex contractu oritur obligatio juſtitiæ ſub mortali, quando materia eſt gravis, & conſtat ex dictis ſuprà diſputat. de Contractibus; hæc enim eſt natura, & vis contractus, qui eſt mutuus, & oneroſus ex utraque parte, ut graviter obliget ex juſtitia ad ſui obſervationem, ſed ſponſalia ſunt contractus mutuus, & oneroſus inter ſponſos in materia gravi, itaut injuſtè agat, & gravem injuriam irroget alteri parti illa pars, quæ reſilit, & recuſat adimplere promiſſa; ergo &c. Diximus autem loco citato ſponſalia obligare ſub mortali per ſe loquendo, & quantum eſt ex natura ipſorum, quia alioquin ex juſta cauſa, & juſto modo poteſt eſſe licitum reſilire, ſi nimirum ex adimpletione promiſſionis, ſivè ex illo matrimonio prævideatur ſecuturum aliquod grave malum, vel magnum ſcandalum, ut graves rixas inter parentes contrahentium, vel aliud grave incommodum, etenim juſtitia non obligat ad faciendum malum, eſt autem malum celebrare matrimonium cum ſcandalo aliorum, in hoc inquam, Doctores omnes conveniunt, ſed in pluribus aliis diſcrepant, quæ hic ſunt breviter reſolvenda ex dictis loc. cit.

72 Primò dubitatur, an ſponſalia obligent etiam in foro externo, itaut ad implendum promiſſum matrimonium poſſit Judex Eccleſiaſticus compellere ſponſum injuſtè à ſponſalibus recedentem. Aliqui dixerunt tunc ſolùm eſſe cogendum, quando ſponſalia juramento firmavit, quod deducitur ex cap. *Ex litteris* de ſponſalibus, ubi Pontifex reſcribit compellendum eſſe promiſſorem per cenſuram Eccleſiaſticam, ſi promiſſionem juramento firmaverit, quia contrà juramentum venire periculoſum eſt, ità Soto, Viguerius, Bart. Ledeſmà, Tabiena, & alii nonnulli. Alii verò aſſerunt non eſſe cogendum, etiamſi juramento ſponſalia firmaverit, ſed tantùm eſſe monendum, & ſi monitis non acquieverit, relinquendum, quod probant ex cap. *Requiſivit* de ſponſalibus, ubi Pontifex expreſsè definit, mulierem, etiam quæ cum juramento promiſit, monendam eſſe potius, quàm cogendam, quia matrimonia debent eſſe libera, & coactiones ſolent habere difficiles exitus, ità Angelus, Armilla, & pauci quidam alii. Communior tamen opinio docet, ut diximus loco citato per ſe loquendo injuſtè à ſponſalibus reſilientem, petente parte, debere, primò admoneri, & ſi nolit parere, per cenſuras, & alia juris remedia cogendum eſſe, ſivè ſponſalia juramento confirmata fuerint, ſivè ſola fide firmata, ità Sanchez, Ponce, Trancred. Averſa, Caſpenſis, Becanus, Coninch. Hurtad. Brancatus noſter, & alii paſſim, qui tamen addunt aliquandò per accidens non eſſe cogendum, quamvis ſponſalia ſint jurata, quando nimirum ex matrimonio timetur prudenter malus exitus. Et quidem quod per ſe, ideſt, periculo excluſo mali exitus, & gravis incommodi, cogendus ſit, quando ſponſalia ſunt juramento firmata, ſatis patet ex cap. cit. *ex litteris* & ratione conſtat, quia ad Judicem præſertim Eccleſiaſticum ſpectat juramento obſtrictum cogere ad juramenti impletionē, cùm ejus violatione nimia Deo inferatur injuria. Et etiam quòd cogendus ſit, ſi juramentum non præceſſit, ſed ſola fide ſponſalia fuerint firmata, evidens ratio convincit, quia contrahentes ſponſalia tenentur ſervare fidem ex juſtitia, & ad Judicem compellere ſpectat, ut unicuique petenti, quod ſuum eſt reddatur debitum ex juſtitia. Neque obſtat cap. cit. *ex litteris*, ubi cogendus dicitur qui juraverit non enim ob id negat obligationem ex ſponſalibus ortam, ut ſic, non ſufficere, ut Judex compellat, ſed ſolùm juramentum adducitur pro cauſa, quia erat ſufficiens, & major, quàm ſola ſponſalium promiſſio. Neque ſequitur invalide eum matrimonium contrahere, qui metu excommunicationis ad id compellitur, nam metus excommunicationis juſtè incuſſus, ut in præſenti ſupponitur, non cadit in conſtantem virum, & non ſequenter matrimonium non irritat. Et quod adducitur ex cap. *Requiſivit*, ubi dicitur ſponſam recuſantem monendam eſſe potius, quàm compellendam, intelligitur de compulſione, ſeu coactione extraordinaria, quia ex matrimonio extraordinarie coacto exitus difficiles frequenter eveniunt. Et hoc etiam advertitur in cap. *ex litteris*, ubi dicitur nolentem compellendum eſſe, niſi rationabilis cauſa obſtet, qualis eſt prudens timor mali exitus, nam exiſtente hujuſmodi rationabili cauſa, quæ ad prædicta mala extendi poteſt, compellendus non erit. Ex quo probata manet altera pars aſſerti, nimirum quod per accidens, quando, ſcilicet, timetur periculum mali exitus, non ſit cogendus reſiliens ad implenda ſponſalia etiam jurata; & ratio eſt, quia minus malum ſæpè permittendum eſt ad vitandum majus; at majus malum eſt ſcandala, & perpetuas rixas, & inimicitias oriri, quàm fidem ſponſalium frangi; ergò quando ex matrimonio coacto malum gravius timentur, quam ſit non implere ſponſalia, ut quando timentur perpetuæ rixæ, aut uxoris deſertio, nolens non eſt cogendus, hoc minus malum permitti poteſt, ut illud majus evitetur.

73 Secundo dubitatur, an ex ſponſalibus ſuboriatur nova malitia præter fornicationem in actibus carnalibus ſpondentium cum aliis perſonis. Affirmant plures ſponſalia addere fornicationi ſponſæ, aut ſponſi cum alia perſona novam malitiam injuſtitiæ ſpecie diſtinctam, & in confeſſione neceſſariò explicandam. Ità Sanchez, Coninchius, Hurtad. Tancred. Diana, Filliucius, & alii, quorum fundamentum eſt quia ſponſi per ſponſalia ſibi mutuò reddunt jus juſtitiæ ad corpora; ergò violatio corporis promiſſi ſponſi, vel ſponſæ eſt injuſta, ſcilicet, contrà jus, quod quilibet ſponſus habet in corpus alterius. Negant alii ſponſalia novam ſuperaddere malitiam fornicationi, qui proindè dicunt hanc circumſtantiam non mutare ſpeciem nec eſſe neceſſariò in Confeſſione aperiendam. Ità Ponce, Meracius, Caſpenſis, Brancatus noſter, & alii communiter, quam opinionem l. c. diximus eſſe probabiliorem. Ratio eſt, quia peccatum hujuſmodi adulterium non eſſet, ut deducitur ex ejus definitione, quam D. Auguſt. aſſignat lib. 2. de adult. conjng. & habetur c. 2. cauſa 36. qu. 1. *Adulterium eſt alieni thori violatio*, & eſt etiam Iſidori ex c. Non mæchaberis, ubi ſuper Exod. c. 29. ſic habet: *Specialiter adulterium facit, qui præter ſuam ad alteram accedit*, & ſic etiam omnia jura loquuntur, quæ ſtatuunt adulterum eum eſſe, qui habens uxorem alteri commiſcetur, & è contrà, undè adulterium dicitur quaſi ad alterius torum acceſſus; ſed ſpondens tantùm alicui eam accipere in uxorem non eam adhuc habet uxorem, & ſpondentes non habent unum torum; ergo copula eorum cum aliis non eſt adulterium propriè loquendo de adulterio, & accedens ad ſponſam de futuro cum alio non violat alienum torum, ac proinde nec adulterium committit. Deinde nec committitur alia injuſtitia, quia ſponſalium ſubſtantia in eo conſiſtit, ut ſpondentes futuro tempore matrimonium mutuò promittant contrahendum, & ad id ſe obligent; ſed dum cum alia perſona fornicantur, contrà hanc obligationem nihil faciunt, nec alter quoad hoc lædit jus alterius, quia tali fornicatione non obſtante ſemper talis obligatio manet, & voluntas implendi promiſſum; ergo &c. Hinc ad fundamentum alterius ſententiæ neganda eſt conſequentia, quia illud jus non eſt aliud, quàm jus in uno habenti alium aliquandò in conjugem, & acquirendi dominium corporis ejus, quod jus nec tollitur, nec violatur per fornicationem, quia planè ei ſatisfiet, dùm alteri ſe in conjugem tradet. Cùm igitur ſponſus, vel ſponſa ex vi ſponſalium ſuum corpus, & jus in illud alteri non dederit, ſed tantùm promiſerit, injuſtitiam contrà promiſſarium non committit, ſi illud alteri ad fornicandum commodaverit, ſicut ſi promittens alteri agrum vendere, interim illum alteri commodet etiam ad damnificandum, nullam ob id injuſtitiam promiſſario facit.

74 Tertio dubitatur, an qui prius votum ſimplex caſtitatis, vel Religionis emiſit, & puellam defloravit cum promiſſione matrimonii, teneatur ad matrimonium, vel potius ad votum. Et difficultas procedit, quando Virgo voti ignara erat, quia ſi conſcia eſſet, nulla erit obligatio eam ducendi, immò nec reſarciendi damnum illatum, quia mala fide permiſit damnum illud ſibi inferri. Prima opinio docet votum caſtitatis, vel Religionis impedire obligationem ducendi ſic defloratam, ac proindè deflorantem teneri voto. Ità Navarrus, Rodriquez, Vivaldus, Layman, Hurtad. Diana, & alii. Ratio eſt, quia per votum prius Deus acquiſivit jus, quod non poteſt vovens propria auctoritate tollere ſuſcipiendo ſtatum voto contrarium. Tum quia prædictus non tenetur illam ducere ratione promiſſionis, quia

fuit

Digitized by Google

fuit nulla, utpotè rei illicitæ ratione voti præſuppoſiti, neque tenetur ratione damni illati, quia huic ſatisfieri poteſt conſtitutione dotis, aut aliter. Alia opinio docet votum ſimplex caſtitatis, aut Religionis non impedire obligationem ducendi illam, etiam cum animo conſummandi. Ratio eſt, quia ex voto oritur ſola obligatio ſpectans ad virtutem Religionis, ex ſponſalibus verò obligatio rigoroſa juſtitiæ, quæ arctior, & ſtrictior eſt. Tum quia promiſſio voti ad Deum fuit merè liberalis, at promiſſio ſponſalium ad alteram fuit oneroſa cum reciproca obligatione ex parte alterius; nec Deus ità rigidè exigit obſervantiam promiſſionis ſibi factæ, præſertim cum injuria alterius & ità cenſentur in eo caſu eam relaxare. Tum tandem, quia votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex juſtitia. Ità Sanchez, Leſſius, Tancred. Vaſquez, Rebellius Caſpenſis, & plures alii. Has tamen opiniones facilè conciliavimus l. c. media via incedendo, & dicẽdo quod ſi damno illato nequit alia via ſatisfieri, niſi eam ducendo, ut regulariter contingit, quando defloratione non cautè facta à viro, aut ab eo publicata, virgo eſt infamata, non ceſſat ipſo facto voti obligatio, ſed emergit ſufficiens cauſa petendæ, & obtinendæ diſpenſationis, qua obtenta tenetur illam ducere ob rationes ſecundæ opinionis, quia, ſcilicet, votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex juſtitia. Et hoc aſſerendum eſt, quando neceſſaria ſit ſatisfactio, non enim ſemper eſt neceſſaria, ut notat Hurtad. diffic. 21. tunc, ſcilicet, quando deflorata non eſt infamata à viro, & æque benè nubit, ac ſi non eſſet deflorata, & quando eſt neceſſaria, ut cùm non poteſt æque benè nubere, tunc ſatisfieri poteſt per conſtitutionem dotis ſufficientis ad reſarcimentum damni per deflorationem illati, & univerſaliter loquendo impleri poteſt, ac debet votum caſtitatis amiſſum abſque damno defloratæ; quando alia via, quam ducendi eam, poteſt ei ſatisfieri, ut ſæpe poteſt. Quando autem non poteſt alia via ſatisfieri, niſi eam ducendo, erit obligatio eam ducendi, & tunc votum obligabit quoad redditionem debiti conjugalis, etiamſi quoad petitionem obliget, & quoad alios actus. Quod ſi, ad tollendam omnem dubietatem, & ſcrupulum, petatur in tali caſu, & obtineatur voti diſpenſatio, ut conſultius judicio, tunc votum penitus evaneſcet tàm quoad redditionem debiti conjugalis, quàm quoad petitionem, & alios actus.

75 Quarto dubitatur, an qui defloravit virginem ſpe fictæ promiſſionis Matrimonii, eam ducere teneatur, in qua difficultate conveniunt Doctores, quod ſi fictus promiſſor ſigna dedit, quibus fœmina ſufficienter agnoſcere potuit ſubeſſe dolum promiſſionis, vel ipſa agnoſcendo inæqualitatem conditionis re vera intellexit, vel ſuſpicata eſt fictè Matrimonium promitti; in eo caſu non tenetur fictus promiſſor ad promiſſionem implendam, quia ex mera ſua voluntate conſenſit, & decepta non fuit, nec tenetur ratione damni illati, quia volenti, & ſcienti nulla fit injuria. Quòd ſi fœmina ſufficienter agnoſcere non potuit ſubeſſe dolum promiſſioni, & conſenſit decepta, & ſpe fictæ promiſſionis inducta, conveniunt etiam Doctores eum, qui fictè, ſeù verbaliter tantùm promittens Matrimonium ſub ea ſpe virginem defloravit, teneri aut ad eam ducendam, aut ad ſatisfaciendum damno deflorationis; eſt autem difficultas, an teneatur determinatè ad eam ducendam in uxorem. Negant aliqui præſertim ſi diſparis ſint conditionis in nobilitate, vel divitiis, dicentes ſatisfacere conſtituendo ei dotem ad ſupplendum damnum deflorationis; & ratio eſt, quia ille nullam incurrit obligationem ratione promiſſionis, quæ fuit omninò ficta, ſed ſolùm ratione damni illati; ergò ad nihil amplius tenetur quàm ad ſatisfaciendum damno illato, dotem ſufficientem addendo ut nubat viro ſibi ſimili in qualitate, & conditione. Ità D. Antoninus, Bart. Ledeſma, & alii nonnulli. Affirmant alii, & ratio eſt, quia iſte verè intulit damnum virgini contrà ejus voluntatem, quæ ſolum conſenſit ſub conditione promiſſionis veræ, & non fictæ; ergò tenetur ex juſtitia eam ducere, quia quamvis damnum deflorationis poſſit pecunia compenſari, non tamen juſta deceptio; niſi eam in uxorem ducendo. Ità Sanchez Vaſquez, Tancred. Meratius, Becanus, Caſpenſis, Ponce, & plures alii. Alii tandem docent prædictum teneri ex fidelitate ad eam ducendam in uxorem, quamvis, ſit multò nobilior illa; ex juſtitia verò ad id non teneri, ſed ſatisfacere, ſi damnum deflorationis pecunia compenſabit, aut conſtitutione dotis ſufficientis, aut aliter. Ratio prioris partis eſt, quia prædicta promiſſio, quamvis ſolùm verbalis, eſt vera promiſſio reſpectu hominis; ergò obligat ex fidelitate ad ſtandum promiſſioni Matrimonii. Ratio poſterioris eſt, quia qui ità fictè promiſit, non tenetur promiſſione ipſa, aut contractu, aut ex juſtitia; quia ea promiſſione noluit conferre jus juſtitiæ; ſed tantùm tenetur ratione damni illati, quia injuſtè, utpotè deceptione illatum eſt. Ità diſcurrit Hurtad. diſp. 1. diffic. 12. & quidam alii cum ipſo.

76 Sed jam diximus loc. c. quòd quamvis omnes iſtæ opiniones ſint probabiles, ſecunda tamen probabilior videtur, quod ſcilicet, qui ſub ſpe fictæ promiſſionis virginem defloravit, eam ducere tenetur ſub mortali in uxorẽ, nec damno illato ſatisfacit conſtituendo ei dotem ſufficientem, ut nubat viro ſimili in qualitate, & conditione. Ratio eſt, quia eſto fictus promiſſor non obligetur ex promiſſione, quia reipſa non fuit vera promiſſio, ſed promiſſionis fictio; obligatur tamen ex juſtitia commutativa, nimirum ex contractu ad hanc juſtitiam pertinente, ut patet de omnibus aliis contractibus conditionalibus, ubi intervenit pactum, & illa conditio, do, ut des, vel facio, ut facias; nam in his contractibus, ubi alter ex ſua parte implevit, tenetur etiam alter implere, quamvis fictè contraxerit, quia ex juſtitia verè contrahere tenebatur; juſtitia autem commutativa non tantùm petit reddi æquale, ſed interdum, ut idemmet reddatur, ut ſi equum furatus es, non ſatisfacis reddendo pecuniam, nam unum pro alio creditore invito reddi non poteſt l. 2. ff. *ſi certum petatur*; ſed in hoc caſu intervenit perfectus contractus, ſcilicet, do, ut des, vel facio, ut facias; ergò cùm puella promiſſionem impleverit tradendo corpus ſuum innitens promiſſioni Matrimonii, ſi ſe deflorandam dediſſet, tenetur fictus promiſſor implere ducendo eam, & adhibendo conſenſum ex juſtitia debitum; non quidem ratione damni illati, ut prima, & tertia opinio dicebat, quia nullum damnum illatum eſt virgini ſub tali conditione conſentienti, ſed ratione contractus, & pacti initi. Et hoc ibi aſſerendum eſſe diximus, quamvis ſponſores diſparis ſint conditionis in nobilitate, vel divitiis, & hoc intelligendum eſſe non ſolùm quando mulier fuit inæqualitatis inſcia, ſed etiam dum fuit ſatis conſcia, ſibi tamen perſuaſit Matrimonium ab illo ex animo promitti; & ratio eſt, quia intervenit verus contractus obligans ex juſtitia commutativa ad ſervandam conditionem, ſub qua fuit initus; nec diſparitas conditionis eximit promittentem ab obligatione implendi id, quod fictè promiſit, aliàs ſi ex animo promiſiſſet, non maneret ſua promiſſione ex juſtitia obligatus ob eamdem inæqualitatem, ſed tantùm ex fidelitate. Nec refert, quòd hæc inæqualita virginis nota fuit inditium ſufficiens, & argumentum doli, & fraudis in viro nobili in promiſſione facienda, ac proindè ſaltem in tali caſu non teneri fictum promiſſorem ad promiſſionem implendam, quia virgo non conſentit, hæc data hypotheſi, ſpe futuri Matrimonii in copulam, ſed liberè, & independenter à tali ſpe, quia ſatis agnovit ſibi fictè promitti. Hoc enim gratis omnino dicitur; quia ut notat Caſpenſis diſput. 1. ſect. 4. ſæpè nobiles, ac divites, & hoc paſſim videmus, non ſolùm ſponſalia, ſed Matrimonium quoque cum mulieribus abjectis, & plebeis, ac pauperibus contrahere ſolent; atque ideò virgo illa potuit credere, & ſperare ſecum fieri, quod cum aliis ſuæ conditionis ſæpè factum eſt; undè ſi bona fide, & ſimplici animo conſenſit, contractus tenet, & fictus promiſſor promiſſum implere tenetur, nec ſatisfacit, dotem conſtituendo, niſi ipſa complaceat, & remittat. Undè addimus loc. c. in fine articuli non placere, quod ait Bonac. quæ 1. punct. 2. nu. 7. plures alios adducens, virum in tali caſu, non ſolùm non teneri ad illam fœminam ducendam, ſed neque ad illam dotandam, vir enim in tali caſu illi injuriam feciſſe non cenſetur, cùm fœmina videatur ſciens conſenſiſſe. Non placet inquam, quia licèt ſupponatur conſcia notabilis diſparitatis, adhuc bona fide id fecit, & ſimplici animo inducta ſpe futuri Matrimonii ob alios ſimiles caſus ſæpè ſecutos, quarè contractus adhuc tenet, & fictus promiſſor tenetur implere promiſſum ratione contractus, & pacti ...

Quintò tandem dubitatur, quid dicendum ſit de ficta Matrimonii promiſſione quoad vim obligandi, quam difficultatem [illegible] tractavimus qu. 9. cit. ar. 4. ubi diximus in promiſſione Matrimonii triplicem eſſe poſſe voluntatem, unam promittendi, alteram obligandi ſe per promiſſionem, tertiam implendi quod promiſſum eſt; & ſic e contrà tribus etiam modis promiſſionem fictam fieri poſſe; primò quando quis exterius, & verbaliter promittit, interius verò animum promittendi non habet; ſecundò itaut ſit animus promittendi, non tamen ſe obligandi; tertiò ſi promittens animum habeat promittendi, & ſe obligandi, non tamen promiſſum implendi. Et diximus convenire DD. in hoc tertio genere promiſſionis eum, qui habet animum promittendi, & ſe obligandi non tamen implendi, revera contrahere ſponſalia, & obligari ad præſtandum id, quod promiſit; ratio eſt quia obligatio ſequitur naturaliter ex voluntaria promiſſione animo ſe obligandi facta; ergo ſicut poſito igne neceſſariò ſequitur calor, etiam ſi nolit apponens, ità poſita voluntaria promiſſione animo ſe obligandi facta, ſequitur naturaliter obligatio, quæ per contrariam voluntatem non adimplendi impediri non poteſt, quia poſitis rerum naturis, nullus earum effectus neceſſarios impedire poteſt. De aliis verò duobus promiſſionis fictæ generibus diximus diſcrepare DD. quorum opiniones ibi exactè examinavimus, & pro reſolutione diximus, quòd loquendo, de primo ge-

Digitized by Google

genere promiſſionis fictæ, verius & probabilius eſt promiſſionem Matrimonii externam ſolis verbis, & oretenus factam abſque animo promittendi non ſufficere ad ſponſalia, & in foro interno non obligare. Ità Sanchez, Tancred. Coninch. Meratius, Becanus, Caſpenſ. Averſa, Brancatus noſter, & eſt communior, & probabilior ſententia, quæ probatur ex ratione contractùs, ſiquidem contractus, ſeù pactum eſſentialiter eſt duorum conſenſus, & conventio ex l. 1. ff. de Pactis; ſponſalia verò ſunt verus contractus, verumque pactum; ergò impoſſibile eſt, ut ſubſiſtant ſine intentione promittendi, ſeu conſenſu interno, ideoque dictum eſt ſuprà, ſi fiant ab impuberibus infrà ſeptennium eſſe irrita, & nulla ex defectu conſenſus ex c. *Litteras*, & c. *Continebatur*, de Deſponſ. Impub. Confirmatur à pari de voto, & Matrimonio ipſo, ſi enim in his deficiat intentio vovendi, & contrahendi, ipſo facto nulla ſunt, & nihil fit in foro interno, licèt Eccleſia in externo præſumat eſſe verum votum, & verum Matrimonium. Dices cum Vaſquez, Ponce, & aliis oppoſitum ſentſentibus promiſſio, quamvis tantùm exterior, & verbalis eſt vera promiſſio reſpectu hominis, qui cor non intuetur; ergò eſt valida ad obligandum. Reſpondetur hoc probare tantùm, ut dicebamus, quòd talis promiſſio vera reputaretur in foro externo; & talem Eccleſia eſſe præſumeret, non tamen probat, quòd vera, & legitima eſſet in foro interno, de quo hic loquimur, ut fuſius declaramus l. c.

78 Loquendo verò de ſecundo genere promiſſionis, quando nimirum habet quis animum promittendi, non tamen ſe obligandi, an obliget talis promiſſio; quamvis aliqui affirment, & conſequenter dicant ſic promittentem verè ſponſalia contrahere, & obligari; negativa tamen ſententia communior eſt, & probabilior, ut diximus loc. cit. quam tuentur Auctores adducti, & omnes probant hac unica ratione, quæ eſt efficaciſſima, quia conditio verbis expreſſa, vel mente retenta, quæ adverſatur ſubſtantiæ Matrimonii, ipſum annullat; quamvis contrahens cum illa conditione habeat animum contrahendi ex c. *finali* de condit. appoſit. ergò ſimiliter invalidabit ſponſalia, & quamcumque promiſſionem conditio contraria ſubſtantiæ illorum; at de intrinſeca ratione ſponſalium, & cujuſvis alterius contractus eſt animus, & intentio ſe obligandi; ergò conditio, quæ huic animo adverſatur, promiſſionem reddit invalidam. Minor ſubſumpta probatur, quia conſenſus ſine obligatione non ſufficit ad contractum oneroſum, ideo enim contractus dicitur oneroſus, quia contrahenti imponit onus ad aliquid faciendum, dandum, & permutandum; ergo ſi deſit conſenſus ad dandum, faciendum, &c. non eſt contractus. Et planè immeritò prorſus negat Hurtad. diſp. cit. diffic. 10. intentionem non ſe obligandi eſſe contra ſubſtantiam promiſſionis, hoc enim experimur in Matrimonio, ſi enim quis conſentiat abſque animo ſe obligandi non tenet ut omnes fatentur; ergò idem dicendum erit in ſponſalibus, cùm ſint contractus ejuſdem rationis, idem etiam experimur in voto ſi enim deſit animus ſe obligandi, jam non eſt votum ex cap. *Litteraturam* de voto; ergò de ſponſalibus idem dicendum eſt, cùm ſit eadem ratio, ſicut enim per votum aliquid Deo promittimus ità per ſponſalia Matrimonium promittitur ſponſæ. Immo hac ratione deducunt Auctores citati, nec hujuſmodi promiſſionem animo non ſe obligandi factam obligare etiamſi juramento firmetur, ſuppoſito promittentem non habere animum ſe obligandi, tamen ſi habeat animum promittendi, jurandi; & ratio eſt, quia ſicut promiſſio per ſe non obligat, niſi adſit animus obligandi, ità pariter juramentum non obligat, niſi adſit ani[...] obligandi, nec Deus acceptat juramentum, niſi ſecundùm [...]minis intentionem c. *humanæ aures*, 22. qu. 5. Notanter a[...] diximus promittentem eò modo, ſcilicet, cum animo prom[...]tendi non autem cum animo ſe obligandi, non obligari ex vi talis promiſſionis ad eam ſervandam, quia ut Bonacina advertit cum Leſſio, Ledeſma, Rebello, & aliis fieri poteſt, ut ob aliam rationem ſervanda ſit promiſſio, ut ratione vitandi ſcandali, ſi aliter evitari non poteſt, quàm per adimpletionem promiſſionis; immò fictè promittens etiam hoc modo cogetur in foro externo ſtare promiſſioni, eamque ſervare, quia ut ſupradictum eſt, juraſſe præſumetur cum animo, & intentione jurandi, & ſe obligandi. Similiter fieri poteſt, ut obligetur ſtare promiſſioni non ſolùm ratione ſcandali vitandi, ſed etiam ratione damni præcavendi, ut quando quis ficta promiſſione matrimoni, aut ficto juramento aliquam decepit illam deflorando, quamvis enim in tali caſu non teneatur ex vi promiſſionis, aut juramenti ſervare promiſſum Matrimonium, celebrando cum decepta, teneretur tamen ratione damni injuſtè illati, ut dictum eſt. Objectiones in oppoſitum vide ſolutas loc. c.

ARTICULUS TERTIUS.

Quibus modis, & quibus de cauſis Sponſalia diſſolvantur.

79 PRimò, quia contractus ſponſalitius non eſt natura ſua indiſſolubilis, ſicut conjugalis, ut habetur cap. 2. de ſponſalibus, conveniunt Doctores omnes, tàm Theologi, quàm Canoniſtæ, ut diximus diſput. 7. cit. quæſt. 10. obligationem in ſponſalibus contractam aliquando ceſſare, & diſſolvi poſſe ob aliqua impedimenta ſupervenientia, ſeù ob juſtam aliquam cauſam, cùm enim in ſola promiſſione de futuro conſiſtat, poteſt omninò diſſolvi, itaut promiſſionis obligatio ceſſet, dicuntque ſponſalia pluribus modis diſolvi poſſe, quorum præcipuos, & magis ordinarios hic breviter referemus ex dictis loc. c. Itaque in primis ſponſalia diſſolvi poſſunt per mutuum conſenſum, & mutuam ipſorum ſponſorum remiſſionem liberè factam; & ratio eſt, quia contractus hic natura ſua diſſolubilis eſt, ut diximus, contractus autem diſſolubilis ex voluntate contrahentium diſſolvi poteſt, res enim per quas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur, ut patet ex regula generali omnium contractuum, & obligationum, quæ ſumitur ex cap. 1. de Regulis juris; & idem dicendum eſt, quamvis ſponſalia fuerint juramento firmata, quia cum materia juramenti, in quam cadit, ſit promiſſio facta homini, altero promiſſionem remittente, ceſſat obligatio juramenti, quæ in illa fundabatur, cap. *Debitores* de jurejurando. Hoc autem totum de ſponſalibus puberum intelligendum eſt, ut diximus loc. cit. non autem impuberum, impuberes dicuntur pueri, qui annum ætatis 14 non attingunt, & puellæ non attingentes 12. & conſequenter puberes dicuntur, qui 14. annum jam attigerunt, & puellæ, quæ annum 12. Quando igitur ſponſalia inter impuberes inita fuerunt, vel ambos, vel unum puberem, & alterum impuberem, non poſſunt impuberes ſua voluntate reſilere, & ſponſalia reſcindere, antequam ad pubertatem perveniant, ſed ſolùm poſſunt ſtatim, ac pubertatem attigerint; ità definitum eſt in cap. *De illis*, 7. de ſponſal. Impub. cujus diſpoſitionis hæc ratio fuit, ut immaturitati impuberum occurratur, qui ob eam ſæpiùs contraherent, & diſſolverent; tum quia, ut ſi fortè minus prudenter ſe obligaverint, poſſint obligationem excutere, cùm ad majorem ætatem pervenerint, & uſus rationis magis capacem. Undè ſponſalia antè pubertatem inita non habent vim ſimpliciter obligandi ad contrahendum in pubertate, ſed habent vim ligandi, ne interim alia ſponſalia ineantur, & inducunt publicæ honeſtatis impedimentum: Et ſi impuberes, qui ſponſalia contraxerunt, ità ſe habeant, ut unus priùs ad pubertatem perveniat, quàm alter, non poſſunt ſponſalia diſſolvi, niſi alter quoque ad pubertatis annos pervenerit, & habetur ex eodem cap. cit. *De illis*.

80 Secundo conveniunt Doctores ſponſalia quoque diſſolvi per Religionis ingreſſum, quod etiam intelligendum eſt, ſi fuerint juramento firmata, ut diximus quæſt. 18. cit. artic. 1. quia cùm juramentum ſit in confirmationem ſponſalium, ceſſante ſponſalium obligatione, ceſſat etiam juramenti obligatio. Sed non eodem modo rem declarant; aliqui enim dicunt ſponſalia non diſſolvi per Religionis ingreſſum, niſi promiſſione ſecuta, ac proindè ſi ſponſus tempore Novitiatus Religionem deſerat, [...]neri ad fidem ſervandam, nam ingrediens Religionem non [...]atim cedit juri ſuo, ſed ſub ea conditione, ſi profeſſus fuerit; [...]ponſalia namque per ingreſſum Religionis dirimi dicuntur, quia eſt mors quædam ſpiritualis, at non eſt mors ſpiritualis Religionis ingreſſus, niſi facta profeſſione. Ità Durandus, Paludanus, Viguerius, Veracrux, & Armilla. Alii verò communius, & probabilius exiſtimant ſponſalia dirimi per ſolum Religionis ingreſſum alterius ſponſorum, etiamſi profeſſionem non emittat, ità enim deducitur ex cap. *Ex publico* de Converſione conjugatorum, ac proindè manentem in ſæculo poſſe ſtatim aliud Matrimonium contrahere, & à fide priorum ſponſalium omninò ſolutum eſſe; ratio eſt, quia eo ipſo quod quis Religionem ingreditur, ſatis ſe declarat ſponſalibus renunciare, ſiquidem in eo notabilis fit mutatio ſtatus, nam vulgò magnum cenſetur dedecus Matrimonium inire cum eo, qui fuit Monachus, aut cum ea, quæ fuit Monialis; ergò manens in ſæculo liber eſt ab obligatione. Ità Navarrus, Soto, Ledeſma, Sylveſter, Angelus, Sanchez, Averſa, Becanus, Toletus, Bonacina, & alii paſſim. Rurſus aliqui volunt ſponſalia per Religionis ingreſſum penitus diſſolvi ex parte utriuſque ſponſi, tàm ſcilicet, ex parte ingredientis Religionem, quam ex parte manentis in ſæculo, itaut hic ſit liber ad aliud Matrimonium contrahendum, & ille ſi à Religione egrediatur, ſit etiam liber ad contrahendum cum alia. Ità Sanchez, Tancred.

Hen-

Digitized by Google

Henriquez, Bonacina, Becanus, Stephanus à S. Gregorio,& alii. Ex adverſo autem probabilius tenent alii quamplures ſolvi quidem ſtatim ſponſalia ex parte remanentis in ſæculo, itaut eo ipſo ſit liber ad aliud Matrimonium contrahendum; non tamen ſtatim ſolvi ex parte alterius Religionem ingredientis, ſed hunc adhuc obligatum manere, ut ſi forte egrediatur, & altera pars eum acceptet, teneatur adhuc cum ea contrahere. Ità Ponce, Coninch. Hurtad. Rebellus, Averſa, Caſpenſis, Brancatus ex noſtris, & plures alii. Et quidem ſtatim diſſolvi ſponſalia ex parte manentis in ſæculo, conceditur ab Auctoribus etiam primæ opinionis, & facilè probatur, quia quando fit notabilis mutatio ſtatus in altero ſponſorum, ceſſat obligatio ſponſalium in omnium ſententia; nam contractus ſponſalium hanc conditionem tacitam involvit, niſi fiat notabilis mutatio ſtatus; hæc autem in iſto caſu occurrit, nam ingreſſu Religionis notabilis mutatio ſtatus fit in perſona ingrediente, ut dictum eſt, adeout à Religione egrediens fiat moraliter minus aptus ad nuptias, quia magnum dedecus cenſetur inire Matrimonium cum tali ob notam gravem levitatis, & inconſtantiæ offenſam in egreſſu, & permanens in ſæculo cogitur expectare, an alter profiteatur, quod eſt onus grave; ergo,&c. Quod autem non ſolvantur ſponſalia ſtatim ex parte alterius, qui Religionem ingreditur, ſed adhuc maneat obligatus, ſi è Religione egrediatur, ad fidem ſervandam, & cum ea contrahere, quæ remanet in ſæculo, ſi parata ſit eum acceptare, probatur, quia non fit liber jure aliquo poſitivo, cùm nullum tale extet; neque in ingreſſu ipſo, quia profeſſionem poteſt egredi; ergo ſi egrediatur, & alter velit, tenetur adhuc ſtare promiſſis, non enim rationi conſonum eſt, ut qui retrocedit, gaudeat favore Religionis, ſed ut ad ſæculum redeat cum antiquis obligationibus, & oneribus.

81 Tertio conveniunt rurſus Doctores, ut dictum eſt loc. cit. quando unus ex ſponſis vovet caſtitatem, alterum manere, liberum à ſponſalibus, quia, vovens ſuo voto obligationi alterius renunciare cenſetur, quia intendit ad id ſe obligare, quod cum Matrimonio ſibi promiſſo eſt incompoſſibile; conveniunt etiam ſuſceptionem Ordinis Sacri, utpotè ad Matrimonium inhabilitantis, diſſolvere ſponſalia priùs facta, ut habetur ex cap. *Scripſit*, 27. qu.2. immò ad votum ſuſcipiendi Sacros Ordines, ſponſum manere liberum à ſponſalibus, quia eo voto ſponſus ſuo juri, & obligationi ſponſæ renunciare cenſetur. Dixi per votum ſuſcipiendi Ordines Sacros, & majores, quia ſponſalia non dirimuntur per votum ſuſcipiendi Ordines minores, imò neque per realem eorum ſuſceptionem, cùm minores Ordines ſtatui Matrimonii non repugnent. Eſt tamen difficultas, an per votum ſimplex caſtitatis ſubſequens, vel ſuſcipiendi Sacros Ordines ſolvantur ſponſalia etiam ex parte ſponſi voventis, & liber maneat ab ipſis. Negant aliqui, quod deducitur ex cap. *Veniens*, qui Pontifex jubet pœnitentiam imponi ob mentitam fidem mulieri, quæ poſt ſponſalia votum caſtitatis emiſerat; ergò votum caſtitatis ſubſequens ſponſalia dirimit. Deindè probant ratione, quia illicitè, & invalidè promittuntur Deo res prius alteri homini promiſſa, & debita, ut ſi quis prædium dedit, vel promiſit Petro cum titulo oneroſo, non poteſt illud dare, vel promittere Eccleſiæ, ſed per ſponſalia promiſerat quis corpus ſuum alteri homini; ergò non validè promiſerat per votum caſtitatis Deo, vel Sacrorum Ordinum in præjudicium prioris promiſſionis, ità Navarrus, Sanchez, Tancredus, Reginaldus, Rebellus, Coninchius, Hurtadus, Valentia, Becanus, & alii. Communior tamen, & probabilior opinio affirmat, & ratio eſt, quia in ſponſalibus, ut dictum eſt, ſubintelligitur illa conditio, niſi perfectior vitæ ſtatus eligatur, non enim debent perfectionem impedire; cùm igitur per votum caſtitatis, vel ſuſcipiendi Ordines Sacros perfectior vitæ ſtatus eligatur, ſtatus enim cælibatus, & Clericatus perfectior eſt ſtatu Matrimonii, ut conſtat ex Tridentino ſeſſ.24. can. 10. ſequitur ſponſalia dirimi per votum ſimplex caſtitatis, vel Sacros Ordines ſuſcipiendi, eorumque obligationem ceſſare ex utraque parte. Ità Sotus, Henriquez, Ponce, Rodriquez, Ledeſma, Cajetanus, Suarez, Vaſquez, Naldus, Angelus, Averſa, Bonacina, Caſpenſis, Brancatus noſter; & alii paſſim. Ad fundamentum primæ opinionis ex can. citato deductum dicendum eſt per mentitam fidem non intelligi fidem ſponſalitiæ promiſſionis, ſed fidem Deo datam per votum, quia mulier illa poſt votum Deo factum cum alio contrahere volebat, ut patet ex verbis textus, & Gloſſa ibidem; vel ſi per fidem intelligatur ſponſalitia promiſſio, adhuc aliqua debuit pœnitentia injungi, eò quòd illa mulier non tàm caſtitatis amore, quàm potiùs ne compelleretur cum illo ſponſo contrahere, votum emiſit, ut narratur in textu. Ad rationem, ſi argumentum valeret, magis urgeret contrà Religionis ingreſſum poſt Matrimonium ratum, quàm contrà votum poſt ſponſalia emiſſum, quia ibi facta eſt traditio, & tranſlatio corporum, quæ non eſt facta in ſponſalibus, & tamen Deus acceptat rem alterius, tanto ergò magis poterit Deus acceptare rem alteri promiſſam, & adhuc nòn collatam; major ergò eſt falſa, quando prior promiſſio eſt obſtaculum implendi perfectiorem ſtatum ob rationem allatam; in aliis vero promiſſionibus, quæ perfectiori ſtatui non obſtant, qualis eſt in argumento aſſignata, & ſimiles, eſt vera illa doctrina, & Deus talem rem alteri promiſſam acceptat, quia promittens conditionalem habuit intentionem de non ſtando contractui, ſi vellet uti divino privilegio ſolvendi illum Deo ſe dedicandi. De quo alia plura vide loc. cit.

82 Quartò conveniunt Doctores, quòd ſi Matrimonium de præſenti cum alia contractum ſit validum diſſolvuntur priora ſponſalia cap. *Si inter* de ſponſalibus, quamvis peccat mortaliter qui ſic contrahit, ut habetur cap. *Sicut ex litteris* de ſponſalibus. Ratio eſt, quia obligatio Matrimonii eſt major, quàm ſponſalium, ergò ſi illa adhæſit, hæc ceſſat, ſi verò Matrimonium cum alia contractum ſit irritum adhuc obligant priora ſponſalia, quia non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum, ut habet 52. regula juris in 6. hoc autem intelligendum eſt reſpectu illius, qui cum alia Matrimonium contraxit invalidum, non autem reſpectu innocentis, hic enim liber eſt à ſponſalium obligatione, eo quia alter receſſit à contractu cum illo jam inito. Difficultas tamen eſt, an ità ceſſet, ut penitus extinguatur, vel an ſponſus ſoluto Matrimonio cum alia contracto per mortem illius non amplius ad priora ſponſalia teneatur. Aliqui docent omninò ceſſare, & penitus extingui, itaut ſoluto Matrimonio, ſivè morte, ſivè profeſſione ſecundæ, contrahere cum prima, ſivè relicta non teneatur etiam ipſa volente. Ratio eſt, quia jam per ſuſequens Matrimonium extincta prorſus erat vis priorum ſponſalium ex juribus anteà adductis; ſed obligatio ſemel extincta non reviviſcit ex c. *Quæris*, de Conſecr. diſt.4. Confirmatur quia Matrimonium ſuperveniens eſt fortius vinculum vinculo ſponſalium præcedentium, & ejuſdem rationis cum illo, & cum eo incompoſſibile; ergò extinguit illud, ſicut etiam qui vovet profiteri in Religioni ſtrictiori liberatur omninò ab eo voto per profeſſionem factam in Religione laxiori. Ità Sanch. Tancred. Henriquez, Villalobos, Leſſius, Becanus, Bonacina, Filliucius, Stephanus à S. Gregorio, & quidam alii. Communior tamen, & probabilior ſententia docet teneri. Ratio eſt, quia in tantùm ille manet liber ab obligatione ſponſalium præcedentium, quia per ſequens Matrimonium impeditur ne eam adimplere poſſit; ſed per diſſolutionem Matrimonii tale impedimentum tollitur, & redditur habilis, & expeditus ad illam adimplendam; ergò adimplere tenetur, ſi prior ſponſa cum eo contrahere velit; undè quamvis vinculo Matrimonii durante cum ſecunda ſopita ſit obligatio ſponſalitia reſpectu primæ, non tamen omnino extinguitur, ideòque tali vinculo deficiente cum ſecunda, reviviſcit ſponſalitia cum prima ad contrahendum Matrimonium cum ipſa, ſi velit. Confirm. quia obligatio validè contracta non ſemper extinguitur per impedimentum fortius ſuperveniens, ſed ſuſpenditur, ut cùm quis votum Religionis emiſit, & poſteà Matrimonium contraxit, & conſummavit, mortua uxore Religionem adhuc ingredi tenetur; ergò ob eamdem rationem idem erit in præſenti dicendum. Ità Adrianus, Ledeſma, Hurtadus, Coninchius, Vega, Ponce, Averſa, Caſpenſis, Brancatus ex noſtris, & alii quamplures.

83 Ad fundamentum oppoſitę ſententię negatur aſſumptum, illa enim jure utique definiunt debere hominem manere in Matrimonio poſt priora ſponſalia contracto, quia ipſo durante priorem promiſſionem ſponſalitiam nequit implere, ſed non dicunt priorem illam obligationem ità penitus extingui, ut etiamſi Matrimonium cum ſecunda contractum per ejus mortem diſſolvatur, non teneatur amplius homo factus liber à conjugio eam adimplere. Ad Confirmationem negatur aſſumptum quoad ſecundam partem, quamvis enim vinculum Matrimonii ſit fortius obligatione ſponſalitia, & ejuſdem rationis cum ea, non tamen eſt incompoſſibile cum ea, ut refertur ad tempus ceſſationis ipſius vinculi, unde licèt quamdiù vinculum Matrimonii durat, ejus impletionem impediat, & obligationem ſuſpendat, non tamen omninò tollit, & extinguit. Nec valet aſſumpta paritas de voto ingrediendi Religionem ſtrictiorem, quod omninò extinguitur per profeſſionem in Religione laxiori & ratio diſparitatis eſt, quia votum illud ſimplex commutatur in eam profeſſionem, & votum ſolemne, aut ex privilegio Eccleſiæ, & jure Pontificio, aut ab ipſo profitente, quia profeſſio quamvis in Religione laxiori, certè majus bonum eſt, quàm votum proficiendi in ſtrictiori, ut ait Hurtad. diſp.2. diffic.3. ità diſcurrimus qu.cit. ar.1. in fine.

84 Quinto conveniunt prætereà Doctores fornicationem ſponſi, vel ſponſæ ſponſalibus ſupervenientem innocenti præbere jus diſſolvendi ſponſalia, ità enim definitum eſt in c. *quemadmo-*

Digitized by Google

modum, 25. de jure jurando, etiamſi ſponſalia fuiſſent juramento firmata; & ratio eſt, quia juramentum illud hanc tacitam includit conditionem, ſi alter contrà deſponſationis fidem non peccaverit, aliàs fidem frangenti fides ſervanda non eſt, quæ ratio æquè probat de ſponſo, qui fornicando ſimiliter fidem notabiliter frangit. Eſt tamen duplex difficultas; Prima eſt, an diſſolvantur ſponſalia, quando fornicatio eſt involuntaria, ut quando ſponſa per vim cognita. Secunda eſt, an per fornicationem à ſponſa exiſtimata virgine antè ſponſalia commiſſam & poſt ſponſalia à ſponſo cognitam, poſſint ſponſalia ex parte ſponſi diſſolvi. Circà primam, quamvis aliqui negent, quia ſponſa in tali caſu eſt inculpabilis, nec fidem fregiſſe cenſetur, nec in futurum ſuſpecta redditur. Communis tamen opinio docet poſſe diſſolvi, & ratio eſt, quia iſta cenſetur notabilis mutatio ex parte ſponſæ, ex qua vir dedecus grave pati poteſt, cùm vulgò ſatis infame ſit corruptam ducere in uxorem, præſertim cùm non ità facilè conſtare poſſit ſponſam per vim, & omnino involuntariè cognitam eſſe; & quamvis etiam id conſtaret, & ſponſa in tali caſu inculpabilis eſſet, adhuc tamen facta eſt talis mutatio circà eum, propter quam meritò ſponſus eam repudiare poteſt, & hoc clarè deducitur eſt cap. *Raptor*, 37. qu.1. ità Henriquez, Sanchez, Tancredus, Reginaldus, Navarrus, Coninchius, Rodriquez, Ledeſma, Becanus, Bonacina, Hurtanus, Stephanus à S. Gregorio, & alii paſſim; qui etiam addunt ob eamdem rationem ſponſalia diſſolvi poſſe ex parte ſponſi, ſi ſponſa permittat ſe turpiter tangi, quia eo ipſo habetur omnino impudica, ac proindè vilior, & etiam quia notabiliter frangit, ſeù in re gravi, legem ſponſalium, ſeù fidem. Circà ſecundam difficultatem Paludanus cum quibuſdam aliis partem tuentur negativam, quod deducitur ex c. *Quemadmodum* 25. de jurejurando, ubi dicitur ſponſum non poſſe obiicere ſponſæ fornicationem ſponſalia præcedentem. Communis tamen opinio affirmat ſponſum adhuc reſilire poſſe, non quia ſponſa fidem fregerit, aut quia ob fornicationem ſponſalia præcedentem impoſterùm ſuſpecta reddatur, ſed quia adhuc per talem fornicationem eſt notabiliter vilior, quàm æſtimatur à ſponſo: quarè ſponſus in tali caſu graviter deceptus cenſeri debet, & quod tantùm per errorem conſenſerit, contractus autem cur error gravis cauſam dedit, poteſt à decepto irritari, & ob eamdem rationem propter fornicationem præcedentem viduæ exiſtimatæ honeſtæ antè ſponſalia commiſſam, & poſtea cognitam à ſponſo, poteſt ſponſus à ſponſalibus reſilire, quia, ſcilicet, illa fornicatione reddita eſt notabiliter vilior. Neque contrà id obſtat prædictum cap. *Quemadmodum*, quia ibi apertè loquitur de fornicatiône præcedente cognita ante ſponſalia, ut Gloſſa ibi advertit, & paſſim Doctores exponunt; ſponſa autem è contrà ob fornicationem ſponſi præcedentem, quamvis ignoratam, & poſteà cognitam reſilire non poteſt quia ſponſus ob illam non eſt notabiliter vilior in ordine ad Matrimonium, ità docent Sanchez, Tancredus, Coninchius, Hurtadus, Caſpenſis, & alii Auctores ſupracitati, quia id ſponſæ non eſt dedecus, nec per ejuſmodi actum vir redditur infamis, ut nota inuvatur ſponſę, nec ignominioſum eſt ſponſæ talem virum ducere, ſicut eſſet ſponſo talem mulierem ducere.

85 Sextò prætereà conveniunt Doctores ſponſalia quoque diſſolvi per lapſum termini conſtituti ad contrahendum Matrimonium, ſi terminus ille præfixus ſit, tamquam terminus finiens obligationem, ultrà quem contrahentes obligari nolunt; diſſolvi, inquit, ex parte illius, per quem non ſtetit, quo minus Matrimonium ineretur; ratio eſt, quia prædictus terminus in tali caſu ad id fuit aſſignatus, ut eo tranſacto finiatur obligatio; ergò is, per quem non ſtetit, ab obligatione liber manet, quia obligari tantùm voluit uſque ad præfatum terminum, & non ultra; alter verò per quem ſtetit, non manet liber, quia tunc quamvis finita fuerit obligatio orta per ſe ex dictis ſponſalibus, obligatur tamen per accidens, ut reddat, quod debuit ex juſtitia reddere. Si verò terminus obligationi adiiciatur, & præfigatur non ad finiendam obligationem, ſed ad ſollicitandum obligationis effectum, ſeù ad conſtituendum tempus, ut deinceps debitor in mora conſtituatur non ſolvendo tunc lapſus termini obligationem non extinguit: ratio eſt, quia tunc terminus non fuit præfixus ad finiendam obligationem, ſed tantùm ad ſollicitandum ejus effectum, ac proindè eo finito, & tranſacto, non eo ipſo finitur obligatio. Si tandem terminus nullus ſit præfixus, nec alia conditio, non tenetur promiſſor ſtatim implere, ſed tantùm requirente eo, cui facta eſt promiſſio, hoc enim generale eſt in omni debito abſque termini præfixione, quod ſolùm tenetur debitor ſolvere à creditore requiſitus; & in hoc caſu ſponſalia diſſolvi poſſunt, quando dilator requiſitus ab altero ſponſo ad perficienda ſponſalia, & Matrimonium contrahendum ità differt, & prorogat, ut judicio prudentum cenſeatur ſponſalibus renunciaſſe, aut quando mora eſt tanta, ut alter non cenſeatur ſe uſque ad tantùm obligaſſe, quæ omnia prudentum arbitrio diſcernenda ſunt. Ità Reginaldus, Coninchius, Hurtadus, Becanus, Gutierez, Rebellus, & alii Auctores ſupracitati. Qui ulterius addunt ſponſalia etiam quamvis juramento firmata, per diſceſſum alterius ſponſi in longinquas partes abſque conſenſu alterius dirimi, & diſſolvi ex parte relicti. Ità habetur expreſsè in cap. *De illis*, 5. de ſponſalibus, cujus diſpoſitionis ratio, eſt quia ſponſus tàm longè diſcedens cum mutatione domicilii, & abſque alterius licentia juri ſuo renunciare videtur, atque ità poteſt alter eam tacitam renunciationem acceptare, & Matrimonium cum alio contrahere. Et quamvis Jus Civile L. 2. C. de repudiis præſcribat talem ſponſum expectandum eſſe per triennium, ſi fuerit extrà Provinciam, vel per biennium intrà Provinciam, tamen vel dictum jus habet vim tantùm in foro externo, ut ait Bonacina qu.1. punct. 6. *in fine*; vel melius dicendum cum aliis jus Civile fuiſſe correctum per jus Canonicum l. c. cujus deciſioni ſine dubio in hac materia ſtandum eſt, cùm ſit ſatis conſona rationi.

86 Denique conveniunt Doctores, ſponſalia quoque diſſolvi poſſe per notabilem aliquam mutationem poſt ſponſalia contracta ſupervenientem; quæ ſi ab initio extitiſſet, aut præviſa fuiſſet, a ſponſalibus contrahendis meritò abſterruiſſet, ut ſi alter ſponſorum in morbum contagioſum incidat, lepram, paralyſim morbum gallicum, aut notabilem corporis defectum, vel deformitatem, item ſi notabilem famæ, aut bonorum jacturam patiatur, ſi ſponſa dotem promiſſam afferre nequeat, ſi graves inter ſponſos, aut eorum parentes inimicitiæ oriantur, ſi ſponſus patrium ſolum mutare, vel vagari cum gravi ſponſæ incommodo conſtituat; in his enim, & ſimilibus caſibus, qui judicio viri prudentis dignoſci debent ſponſalia diſſolvi poſſunt. Ratio horum omnium eſt, quia contractus ſponſalitius tacitè ſit ſub hac conditione, quod ſi adſit rerum notabilis mutatio ob quam ſponſalium impletio ſit notabiliter gravior, & oneroſior, is cui ſit, reſilire poſſit. Accedit, quod promiſſio ſemper ſupponitur, & intelligitur facta, rebus in eodem ſtatu permanentibus ex cap. *Quemadmodum* de jurejurando. Immò etiam ſi aliqua ejuſmodi cauſa tempore ipſo ſponſalium extiterit, nec niſi poſt illa contracta deprehendatur, adhuc in hoc caſu ſponſalia diſſolvi poſſunt, cùm enim ſponſalium tempore defectus non appareret, perindè erat, ac ſi non eſſet, quando verò apparere incipit, perindè eſt, ac ſi de novo exiſtat, nam in jure paria cenſentur non eſſe, & non apparere L. *In fundi*, ff. de contrahendum empt. & hæc omnia intelligenda ſunt, etiamſi ſponſalia eſſent juramento firmata, quia juramentum naturam ſequitur promiſſionis; & hujus obligatione ceſſante, ceſſat etiam juramenti obligatio, ut ſæpè dictum eſt. Ità Sanchez, Ponce, Tancred. Coninchius, Tuſcus, Riccius, Reginaldus, Molina, Ledeſma, Valentia, Averſa, Hurtadus, Caſpenſis, Brancatus, ex noſtris, & alii paſſim. Ità diſcurrimus quæſt.10. cit. art. 2. ubi etiam in fine difficultatem illam expendimus, an propria auctoritate liceat à ſponſalibus reſilire juſta de cauſa, vel opus ſit auctoritate Judicis Eccleſiaſtici, cui cum communi Doctorum ibi reſpondemus, quòd ſi cauſa diſſolvendi ſponſalia moraliter certa ſit nulla Judicis auctoritate opus eſt, niſi ratione vitandi ſcandali, quando nimirum publicè contracta fuere, undè etiam pluribus in locis obſervatur, ut à ſponſalibus publicè notis reſilire, non liceat, niſi cauſa etiam priùs ad Ordinarium delata, & ab ipſo probata; undè propria, & privata auctoritate ſponſalia diſſolvere licebit, quando hęc clam contracta fuerunt, & cauſa ea diſſolvendi occulta eſt, & dum publicè contracta ſunt, & juſta cauſa ea diſſolvendi etiam publicè conſtat, quia ex hac diſſolutione ſponſalium propria, & privata auctoritate facta nullum oritur ſcandalum. Si autem cauſa diſſolvendi ſponſalia dubia ſit, nec certò conſtet eſſe juſtam, & ſufficientem, tunc propria, & privata auctoritate ea diſſolvere non licet, quia quilibet ſponſus vi contractus ſponſalitii eſt in poſſeſſione juris acquiſiti, ut fiat, quod promiſſum eſt, in dubio autem nemini licet propria, & privata auctoritate alterum de poſſeſſione ſui juris deturbare, ſed ad hoc decidendum requiritur legitima Judicis auctoritas.

QUÆSTIO QUARTA.

De Matrimonii Impedimentis.

87 POſtquam in præcedentibus de eſſentia Matrimonii, & ſponſalium dictum eſt, nunc de impedimentis ejuſdem agendum eſt, de quibus tractat Scotus 4. diſtinct. 34. uſque ad 42. hæc autem impedimenta duplicis

cis

Digitized by Google

ris ſunt generis, quædam enim matrimonium contrahendum ſolummodo impediunt, alia verò etiam contractum dirimunt, & hæc Doctor loc. cit. appellat ſimpliciter talia, quia non ſolùm obſtant, ne licitè contrahatur, ſed etiam ne validè, illa verò vocat impedimenta tantùm ſecundùm quid, quia prohibent quidem matrimonium, non tamen reddunt illud irritum, & nullum, ſi cum ipſis contrahatur, ſed tantùm illicitum. Unde impedimenta primi generis dicuntur merè prohibentia, ſecundi verò generis dicuntur etiam dirimentia juxtà diviſionem communiter à Doctoribus traditam, hanc igitur quæſtionem breviter expediemus juxtà fusè dicta, & diſputata de hac materia diſp.7. q.11. & ſeq.

ARTICULUS PRIMUS.

De impedimentis non dirimentibus, ſeù merè prohibentibus.

88 HIc ſupponendum eſt ex dictis q.11.cit.a.1. Eccleſiam ex auctoritate ſibi à Chriſto Domino collata in omnes fideles potuiſſe ex cauſis rationabilibus certa quædam Matrimonii impedimenta inſtituere non tantùm prohibentia, ſed etiam dirimentia, & ità de fide definitum eſt in Concil. Trid. ſeſſ.24. can.3.4. & conſtat ex praxi, & uſu Eccleſiæ, & ſicut in veteri teſtamento quædam impedimenta matrimonii conſtituta fuere, ità expediens fuit, ut in lege quoque nova conſtituerentur, & quamvis Chriſto Domino non fuerunt immediatè conſtituta, hoc tamen prudenter, & utiliter fecit Eccleſia, in qua hæc poteſtas remanſit, ut docet Scotus diſt.35. & ſeq. quibus in locis expreſsè docet potuiſſe Eccleſiam ſtatuere impedimenta matrimonium etiam dirimentia, & de facto ſtatuiſſe, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia jure humano nemo negat ſtatui poſſe nonnullas conditiones humanorum contractuum, ut licitè, & validè celebrentur; cùm igitur matrimonium ſit quidam contractus humanus, ex ea parte qua talis eſt, poterat utique ex ipſo jure humano hujuſmodi conditionibus ſubiici, & poterat humana poteſtate illicitus reddi, imò & irritari non minus, quàm reliqui contractus, ſtatuendo ut matrimonium ab his, vel illis perſonis, aut hoc, vel illo modo factum ſit illicitum, ac etiam invalidum & nullum, & quidem ut ab impedimentis non dirimentibus, ſed merè prohibentibus exordium ſumamus, impedimenta hujus generis quinque communiter à Theologis numerantur, ut diximus diſp. cit.q.12. art. 1. & videre eſt apud Bonacina, quæſt.3.punct.14.qui alios cit. & Brancatum noſtrum diſp.36.nimirum Interdictum, Catechiſmus, Votum ſimplex, Sponſalia, & Crimen, quæ memoriæ juvandæ cauſa verſibus quibuſdam comprehenduntur, qui paſſim à Summiſtis referuntur.

89 Primùm itaque impedimentum eſt Eccleſiæ interdictum ſeù prohibitio, ut habetur ex c. *Non uxorem.* 33.q.1.& c. *Capellanus,* de feriis; interdicti autem nomen id ſonat, quòd prohibitio, quarè ſi amplè in hac ſignificatione ſumatur, omnia impedita generaliter comprehendit, ſpecialiter autem hic nomine Interdicti intelligitur prohibitio matrimonium ratione feriarum, interdictum eſt enim ab Eccleſia, ſeù prohibitum; ne quibuſdam anni temporibus matrimonia fiant, & diverſa de hoc fuit prohibitio pro temporum varietate, nunc autem impedit ab Adventu uſque ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum uſque ad Octavam Paſchatis incluſivè, ut habetur ex Trid.ſeſs.24.c.10. Verum tamen eſt Conc. loc. cit. prohibere ſolùm dictis temporibus ſolemnitatem nuptiarum undè de licentia Ordinarii poſſunt etiam in illis ſponſalia, & matrimonia celebrari abſque ſolemnitate, ut ait Gloſſa communiter recepta in dicto c. *Capellanus* de feriis, ſecluſa verò licentia prohibitum eſt temporibus illis matrimonia celebrare, ut hic notant Sanchez, Reginaldus, Coninchius, Bonacina, & alii. Non tamen eſt vetitum his temporibus conſummare matrimonium ante contractum, nam jura non loquuntur de conſummatione matrimonii, ut notant relati Auctores; prohibitio igitur matrimoniorum in prædictis temporibus complectitur ſolum ſolemnia cum publica benedictionè in Eccleſia, & aliis ejuſmodi pompis, ut patet expreſsè ex ipſis Concilii verbis, quod etiam anteà adnotavit D. Bonavent. 4.diſt.32. p.4. q.1. ubi etiam congruentiam aſſignat, cur illis præſertim temporibus Eccleſia matrimonia prohibuerit ſic celebrari. Interdicti etiam nomine in propoſito intelligendum venit, quando ab Epiſcopo prohibentur nuptiæ, donec aliqua cauſa examinetur, ut notat Novellus inſtructione Chriſtiana ad Parochos de Sacramento Matrimonii verſus finem, pro quo citat. c.1.2.& 3. de Matrimonio contracto contrà interdictum. Interdicti enim nomine intelligi poteſt peculiaris prohibitio, non à jure, ſed ab homine, quæ interdum ſit certis aliquibus perſonis, ne contrahant, & poteſt juſtè fieri, non ſolùm à Pontifice, ſed etiam ab Epiſcopo, ut dictum eſt, imò etiam à Parocho ex cauſa, & ad tempus ut ait Averſa q.15.ſect.2. ubi etiam advertit, quod quandocumque in tali prohibitione, & interdicto, etiamſi ſit à Pontifice, non apponitur expreſsè forma irritans, remanet purum impedimentum prohibens, & non dirimens. Quis enim in hoc diſpenſare poſſit, dictum eſt loc.cit.

90 Secundum impedimentum eſt Catechiſmus, qui eſt inſtructio fidei, quæ ſit ante januam Eccleſiæ ſuper baptizando à patrino, qui ad interrogationem factam à Parocho reſpondet nomine ejus, qui baptizari debet, per hanc ergo ſacram cæremoniam contrahit hic patrinus cognationem quamdam ſpiritualem cum eo, quem tenet, ob quam prohibitum eſt illi cum eo poſteà contrahere, ità habetur ex c. *Contracto,* de cognat.ſpirit.& c.2. de cognat. ſpirit.in 6. & hoc dicitur impedimentum Catechiſmi prohibens, ſed non dirimens, eſtque rationi conſonum, ut ſicut patrinus tenens in baptiſmo contrahit cum baptizato perfectam cognationem ſpiritualem matrimonium dirimentem; patrinus tenens tantùm in Catechiſmo quamdam contraheret imperfectam, ac veluti inchoatam cognationem ſpiritualem ſolummodò prohibentem, & de hoc impedimento mentionem facit Scotus 4.d. 42. k, ubi ait per Catechiſmum, qui præcedit baptiſmum oriri cognationem ſpiritualem, per quam impeditur matrimonium contrahendum, licèt non dirimatur contractum, ac etiam D. Bonaventura ibidem par.1. q.1. Sed dubium eſt, an hoc impedimentum jure novo Concil. Trid. ſeſſ.24.cap.2.de Matrim.fuerit ſublatum. Negant aliqui dicentes ibi tantùm fuiſſe reſtrictum ad eaſdem perſonas, & gradus cum cognatione ſpirituali perfecta oriente ex baptiſmo. Ità Palacius, Navarrus, Ugolinus, Vega, & quidam alii, quos ſequitur Brancatus ex noſtris diſp.76.art.2. Communis tamen, & probabilior opinio affirmat, ut diximus loc. cit. hoc impedimentum jure novo per Conc.loc.cit.fuiſſe ſublatum, ità enim clarè habetur ex verbis ipſius, ut etiam notavit Averſa quæſt.10. ſect.3. in fine, ibi enim poſt deſignatas perſonas, inter quas contrahi voluit ſpiritualem cogitationem, concludit *Omnibus inter alias perſonas hujuſmodi ſpiritualis cognationis impedimentis omninò ſublatis,* quo loquendi modo non tantùm impedimentum dirimens, de quo præſertim agebat, ſed etiam mere prohibens, ſatis attingit, & cum hoc impedimentum in nulla parte deſignaverit, jam in omnibus ſuſtulit, & quando etiam Concilium dubiè, & obſcurè eſſet locutum, adhuc hæc opinio, ut communior, & probabilior amplectenda eſt, quàm oppoſita, quia lex dubiè loquens pro parte favorabili eſt declaranda, cùm privilegia ſint amplianda, & pœnæ reſtringendæ, undè hanc opinionem ſequuntur Henriq. Sanch. Reginaldus, uterque Ledeſma, Tancred. Coninch. Guttierez, Ponce, Filliuc. Emman. Sà, Diana, Becanus, Bonac. Averſa, Abellius, Steph. à S. Greg. & tota ferè Recentiorum caterva, imò Ponce l.6.c.11. teſtatur, ità S.Congregationem declaraſſe, cujus verba ibidem refert.

91 Tertium matrimonii impedimentum eſt votum caſtitatis, hoc autem poteſt eſſe duplex, aut ſolemne, quale eſt in profeſſione religioſa, vel etiam in ſuſceptione Ordinis Sacri, aut ſimplex, quarè privatim fieri ſolet, de voto ſolemni agemus poſteà inter impedimenta dirimentia, nunc verò ſermo eſt de voto ſimplici caſtitatis, vel ingrediendæ Religionis, vel ſuſcipiendi Sacros Ordines, vel non nubendi, & de hoc impedimento etiam loquitur Doctor 4.d.38.q.un. C, ubi inquit, quòd votum ſimplex continentiæ non impedit ſimpliciter, licèt enim impediat matrimonium contrahendum, non tamen dirimit contractum quòd ſolum impedimentum dirimens, dicitur ſimpliciter impedire. Hoc igitur votum ſimplex caſtitatis jam declaratum eſt impedimentum prohibens matrimonium contrahendum, ut conſtat ex cap. *Si quis* 27. qu. 1. & c.un. *de voto in* 6. Ratio eſt quia matrimonium repugnat adimpletioni hujuſmodi voti, & tali voto adſtrictus contrahendo matrimonium graviter peccat, cùm faciat contrà votum in re gravi, quamvis matrimonium ab eo factum ſit validum, quare Doctores Communiter dicunt, quod qui cum hujuſmodi voto matrimonium contrahit, diſpenſatione illius non obtenta, non ſolùm mortaliter peccat, ſed nec etiam debitum conjugale licitè petere poteſt, quamvis redſtere poſſit, ac debeat, & hoc etiam jam pridem docuerunt. D. Thom.4.d.38.q.1.art.3.D.Bonavent.ibidem part.2.quæſt.1.hæc autem vis eſt in voto, non tam ex præcepto poſitivo Eccleſiæ, quàm per ſe ex jure divino, & naturali, quia hoc ſua natura, ſeù ſuo jure naturali impedit ſub mortali ne fiat matrimonium, quia ſic contrahere eſt contrà fidem Deo datam in re gravi, & ex natura rei quiſque tenetur ſervare, quæ Deo promiſit; quarè hoc matrimonii impedimentum eſt de jure divino naturali, & peccaret quoque alter conjugum, qui talis voti conſcius contraheret, tamquam alterius peccato cooperans. Sed Dubium eſt, an ſic vovens poſſit ſine peccato matrimonium contrahere animo determinato non conſummandi. Affirmant

Digitized by Google

mant plures abſolutè loquendo, quia votum caſtitatis, & Religionis impediunt tantùm contrahere cum animo conſummandi, quare ſi talis animus abſit, votum caſtitatis Matrimonium non impedit. Ità Hurtad. diſp.21. diffic. un. Caſpenſis diſput.8. ſect. ult. & alii. Sed hoc non placet ſic abſolutè prolatum, ut diximus loc. cit. ut enim hoc licitè fieri poſſit, requiritur etiam alterius conjugis conſenſus, alioquin fieret ei injuria, & eſſet quædam illuſio; ſi autem in hoc alter etiam conjugum conſentit, aut etiam ſimili voto ad perpetuam continentiam ſe obligat, tunc quidem votum Caſtitatis Matrimonium non prohibet, nec contrahens peccat, dummodò periculum copulæ abſit, hoc enim modo valere, & licere Matrimonium, & ità de facto contraxiſſe B. Virginem, & S. Joſeph communiter docent Doctores; ſecluſo autem alterius conjugis conſenſu, is qui contraheret animo non conſummandi, licet non peccaret contrà votum caſtitatis, niſi ratione periculi, cui ſe exponeret; peccaret tamen adhuc contrà juſtitiam, & debitum conjugale, ut etiam benè advertit Averſa qu. 10. cit. ſect.4. ità diſcurrimus loco cit. ubi etiam quædam alia dubia reſolvimus ad hoc ſpectantia.

92 Quartum Matrimonii impedimentum, ut etiam diximus loco cit. eſt contractus ſponſalium cum alia perſona initus, hæc enim ſponſalia anteà celebrata impediunt inire Matrimonium cum alio, vel cum alia. Quòd ſi de facto Matrimonium contrahatur, & celebretur, valebit utique, ſeù validum erit, illicitum tamen erit, & injuſtum contrà obligationem juſtitiæ ex ſponſalibus ortam, qui enim ſponſalia contraxit cum una perſona, gravem contraxit obligationem ſtandi ſponſalibus, ſiquidem ſponſalia ſunt Matrimonii promiſſio, quę obligationem ſub mortali inducit, ut declaratum eſt quæſt. præced. ubi etiam ar. 3. declaravimus ex profeſſo, quibus modis, & quibus de cauſis liceat à ſponſalibus reſilire; & diximus, quòd in hoc caſu licèt per Matrimonium de præſenti cum alia contractum priora ſponſalia diſſolvantur, ut habetur cap. *Si inter* de ſponſalibus; non tamen ità ceſſat obligatio, ut penitus extinguatur adeò, ut ſponſus ſoluto Matrimonio cum alia contracto per mortem illius non amplius ad priora ſponſalia teneatur; quamvis enim vinculo Matrimonii durante cum ſecunda ſopita ſit obligatio ſponſalitia reſpectu primæ, non tamen omninò extincta eſt, & ideò tali vinculo deficiente cum ſecunda per mortem illius, reviviſcit obligatio ſponſalitia cum prima ad contrahendum Matrimonium cum ipſa, ſi velit, ut ibi probavimus, non enim Matrimonium cum ſecunda contractum eſt incompoſſibile cum obligatione ſponſalitia reſpectu primæ, etiamſi quamdiù durat, impletionem illius impediat, & ſit incompoſſibile cum ipſa impletione.

93 Quintum tandem Matrimonii impedimentum eſt crimen, ubi tamen advertendum eſt, ut diximus qu.22. cit.ar.2. crimen duo impedimenta conſtituere, unum dirimens, de quo dicemus infrà, aliud verò merè prohibens, de quo modo agendum eſt,& declarandum quodnam ſit hoc genus criminis, quod conſtituit hoc impedimentum merè prohibens. Hoc itaque crimen, quod Matrimonium prohibet, ſeptem delicta ſub ſe continere dicitur ex antiquo jure Canonico, ut uxoricidium, Presbytericidium, inceſtus, & alia loc. c. à nobis enumerata, & declarata, ob quæ olim quaſi pœnitentiæ loco Matrimonium interdictum erat; ſed circà hæc omnia impedimenta ex crimine orta occurrit difficultas, num hæc impedimenta adhuc vigeant, & obligent, in qua tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & una media, ut dictum eſt loc. cit. Prima eſt hujuſmodi impedimenta ſemper obligaſſe ſub mortali, & adhuc etiam ſic obligare, ſicut, & alia impedimenta jam relata non ex crimine orta, ità Rebellus, Toletus, Brancatus noſter, & alii, quorum ratio eſt, quia nulla eſt facta Canonum, & decretorum circà hæc impedimenta immutatio; ergò ſicut prius, ità & nunc adeſt obligatio. Nec valet dicere, hæc impedimenta prohibentia ex crimine orta eſſe jam per conſuetudinem abrogata, nec amplius obligare: Quia conſuetudo mala contrà legem eſt corruptela non ſequenda,ſed abiicienda ex diſt.8. cap. *Malam*,& conſuetudo obſtans Canonicis inſtitutis eſt nulla c. *Ad noſtram*, de Conſuetud. nec demum valet præſcriptio conſuetudinis, quando obſtat jus commune, etiamſi bonâ fide aliquid fiat ex cap. 1. de præſcript.in 6. Secunda ſententia extrema aſſerit hęc omnia impedimenta merè prohibentia, & ex crimine orta eſſe jam per conſuetudinem abrogata, nec amplius obligare, nec oportere de his petere diſpenſationem ad licitè contrahendum, aut ſaltem cum limitatione hæc impedimenta non amplius vivere in locis, ubi conſtet de conſuetudine abrogante, aut ſaltem non amplius ligare, ubi talis contraria conſuetudo ſcientibus, & approbantibus, ſeù tollerantibus Prælatis invaluerit, ità Navarrus, Sanch. Tancred. Coninch. Ponce,Diana,Ledeſma, Bonac. Gutier. Averſa loc. cit. ubi hanc rationem affert, quia ſanè de facto non apparet talia impedimenta eſſe in uſu, nec ſolet de iis diſpenſatio peti, & hoc benè ſciunt Prælati, & Pontifex ipſe, & tamen ea renovare, aut de eorum obſervatione ſolliciti eſſe non curarunt, quare dici poſſunt de conſenſu ipſius Eccleſiæ abrogata eſſe, & in iis abrogandis non obſtant iſtæ leges, quæ contraria conſuetudinem reprobabant, ut corruptelam, loquebantur, enim tantùm de impedimentis dirimentibus.

94 Denique tertia ſententia media, quæ magis placet, ut diximus loc. cit. & per quam duæ extremæ conciliari poſſunt eſt, quòd etiam olim jure antiquo non aliter accepta ſunt hæc impedimenta ex crimine orta, niſi ut quando crimina eſſent publica, aut in judicio Eccleſiaſtico convicta, talis pœna pro iis imponeretur, ut delinquentes ad Matrimonium contrahendum non admitterentur, undè etiam nunc poſſent Judices Eccleſiaſtici ob hujuſmodi crimina talem pœnam imponere, neque hoc ſit abrogatum, ſi cauſa ad judicium Eccleſiæ deducatur. Et eſt falſum, quod in hoc ſenſu ſuper his impedimentis ex crimine ortis Prælati conveniant, loquendo de formali conniventia, immò experientia eſt in contrarium, quia conniventia formalis eſt, quando cum ſcientia, quæ pro foro externo eſt neceſſaria, nempè publica tacetur, non enim tenentur, neque poſſunt de occultis judicare; ſi autem aliquos hujuſmodi impedimentis irretitos contraxiſſe comperiant juridicè, & cum ſufficienti probatione, contrà eos juris remediis utique procedunt, & hoc quidem non alio jure, quàm antiquo; ergò in hoc ſenſu loquendo hæc impedimenta adhuc vigent, & obligant, & hanc tertiam ſententiam etiam obligare videntur Brancatus noſter, & Averſa loc. c. & plures alii ſequuntur, quę etiam tantò magis tuenda eſt de aliis impedimentis merè prohibentibus non ex crimine ortis, nam etiam experientia conſtat, quòd ſi Prælati juridicè comperiant aliquos tempore interdicti, vel feriarum, vel aliis etiam impedimentis non ex crimine ortis detentos contraxiſſe, contrà eos procedunt, & pœnis à lege præſcriptis, tamquam reos plectunt. Quis autem diſpenſare poſſit in dictis impedimentis non dirimentibus, ſed merè prohibentibus, jam ſatis declaravimus loc. cit. in fine ſecundi articuli, & rurſus dicemus infrà ar. 4. in fine nu.115.

ARTICULUS SECUNDUS.

De impedimentis Matrimonium dirimentibus.

95 JAm diximus ſuperius ab initio quæſtionis impedimenta ad Matrimonium duplicis eſſe generis, quædam impedientia, vel prohibentia tantum; alia verò etiam dirimentia, quibus nimirum efficitur, ut Matrimonium non tantùm illicitè, ſed etiam invalidè contrahatur; unde hęc impedimenta non in ſenſu dirimentia dicuntur, quaſi diſſolvant Matrimonium jam factum, & validè contractum, ut ex ipſius vocabulis etymologia deſignari videtur, ſiquidem ex anteà dictis ſatis conſtat, Matrimonium ſemel validè contractum, etiamſi ſit tantùm ratum, diſſolvi non poſſe, niſi per ſolemnem Religionis profeſſionem, ſed in hoc ſenſu tantum dirimentia dicuntur, quia impediunt,ne Matrimonium, validè contrahi poſſit. Hæc igitur impedimenta duodecim communiter à Theologis enumerantur, quæ his tribus verſibus comprehenduntur,qui etiam à Scoto referuntur 4. diſt.52. qu. un. litt. M.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis.

Hæc ſunt duodecim impedimenta ex antiquo jure Canonico recenſita, ſed ut diximus diſp.7. cit.qu. 13. ar.1. præter hæc aliud quoque impedimentum dirimens jure novo inſtitutum fuit in Conc. Trid. nempè Raptus irritans, & dirimens Matrimonium inter raptorem, & raptam, quamdiù hæc in poteſtate illius fuerit, ita enim decrevit ſeſſ.24. cap.6. *Inter raptorem, & raptam quamdiù ipſa eſt in poteſtate raptoris, nullum poſſe conſiſtere Matrimonium*,hoc tamē non eſt omnino novum, quia facilè reduci poteſt ad impedimentum vis, ſeù violentiæ contrà Matrimonii libertatem. Quando autem, & quomodo hæc impedimenta Matrimonium dirimant, & invalidum reddant, conveniunt Doctores, non ſolùm invalidè contrahere illos, qui verè ſe agnoſcunt aliquo horum impedimentorum detentos, ſed etiam quando impedimentum ſubeſt, & eſt eis ignotum, etiamſi bona fide contrahant, & præmiſſis anteà debitis diligentiis; & ratio eſt, quia dum re vera talia ſubſunt impedimenta, eo ipſo inhabiles ſunt ad contrahendum,quamvis ipſi id ignorent, & proptereà eorum Matrimonium reipſa eſt nullum, & invalidum, detecto errore ſtatim remedium quærere debent ad Matrimonium convalidandum, ne in peccato permaneant. An vero valeat Matrimonium, ſi è contrà aliqui contrahant putantes ſe aliquo impedimento dirimente laborare, cùm tamen re vera tale impedimentum non adſit, & ſcientes Matrimonium cum tali im-

Digitized by Google

impedimento contractum eſſe invalidum, diſſenſio eſt inter Doctores, quam exactè diſcutimus loco cit.

96 Quomodo autem, & qualiter Matrimonium cum impedimento dirimente contractum convalidari debeat ſublato impedimento, in primis certum eſſe debet, ut diximus qu. 13. cit. ar. 2. non ſufficere ſolam impedimenti ablationem, ſed novum conſenſum requiri, & ità expreſſè docet Doctor 4. d. 35. quæſt. un. C. ubi ait, quòd ſtante tali impedimento primus conſenſus non fuit Matrimonialis, & ideò nullus, actus poteſt eſſe licitus in virtute illius conſenſus, & ideò adhoc ut ſint conjuges, requiritur novus conſenſus, primus autem conſenſus non fuit Matrimonialis, quia præſtitus fuit inter perſonas tunc inhabiles, atque ideò nullius erat valoris, nec virtute illius Matrimonium unquam perfici poteſt, ſed opus eſt, ut poſtquam per impedimenti diſpenſationem perſonæ factæ ſint habiles, novus adhibeatur conſenſus, quo Matrimonium perficiatur. Additur ulterius Doctor ibidem non ſufficere novum conſenſum illius tantùm conjugis qui impedimentum novit, & poſtmodum fecit eſſe ſublatum, ſed requiri novum conſenſum ex parte utriuſque, & ità communiter ſentiunt Doctores; cujus ratio eſt, quia ex utraque parte defuerat conſenſus legitimus, & validus, cùm eſſet inter perſonas inhabiles, & incapaces; Quòd ſi impedimentum erat ex parte unius tantùm, ut quando neſciente muliere viri conjugium initus eſt cum ea contractus, vivente adhuc propria uxore, poſt iſtius mortem, & habita diſpenſatione, adhuc ex parte utriuſque neceſſarius eſt novus conſenſus ad validandum Matrimonium, quia licèt nullum eſſet impedimentum ex parte mulieris, ejus tamen conſenſus non fuit validus, inquit Doctor, quia conſenſit in eum, tamquam in potentem contrahere, ipſe autem ex parte ſui non erat talis, qualis eum credit. Et tandem in his caſibus non ſatis eſt interius renovari conſenſum, ſed requiritur ſimul novus conſenſus externus, ſivè nova conſenſus expreſſio, quoniam totus antecedens conſenſus tàm quoad actum internum, quàm externum, erat nullus, & irritus ex utraque parte ob rationem allatam. An verò ad validitatem Matrimonii, & legitimam conſenſus renovationem requiratur, conjux ignarus fiat conſcius nullitatis, controverſia eſt inter Doctores, quam etiam exactè diſcutimus loco citato. His itaque ſuppoſitis, jam explicanda ſunt prædicta impedimenta.

97 Primum impedimentum eſt error, qui dupliciter contingere poteſt, vel circà ſubſtantiam perſonæ, ut ſi quis ducat Claram exiſtimans eſſe Annam, vel circà ipſius perſonæ qualitatem, ut ſi quis ducat Claram exiſtimans eſſe nobilem, vel divitem, quam poſteà comperit eſſe ignobilem, vel pauperem, & quidem priori modo conveniunt Doctores reddere Matrimonium invalidum, non autem poſteriori. Ut autem hoc clarius, & magis fundatè percipiatur, advertendum eſt ignorantiam ab errore differre, eò quòd ignorantia dicat tantùmmodò negationem ſcientiæ, quæ dici ſolet ignorantia ſimplicis negationis; error autem dicat judicium perverſum intellectus, qui dici ſolet ignorantia pravæ diſpoſitionis, uterque tamen ſufficit ad cauſandum actum involuntarium, quia voluntas non fertur in incognitum. Quilibet autem ex his erroribus duplex eſt, ſcilicet, vel antecedens contractum, & cauſans illùm, qui à Juriſperitis dans cauſam contractui appellatur, & eſt dum aliquis nollet iniri Matrimonium cum tali, ſi ſciret eſſe talem, & non eam, quam ipſe putat, & intendit determinatè Claram, & tamen offertur ei Anna, quam exiſtimat eſſe Claram. Ille verò error dicitur concomitans, dum re vera ignorat illam ſibi oblatam eſſe Annam, ſed exiſtimat eſſe Claram, ſi tamen id agnoſceret, id ipſum vellet, nam diſpoſitus eſt; contraheret etiam cum illa perſona, quę illi offertur, ſi eam agnoſceret. Hoc ſuppoſito communis ſententia docet errorem circà ſubſtantiam perſonæ, ſivè ſit antecedens, ſivè etiam concomitans, dirimere Matrimonium, non tantùm jure poſitivo, ſed etiam naturali, ità ſtatuimus diſp. 7. cit. qu. 14. ar. 1. cum D. Thoma, Bonavent. & Scoto 4. d. 30. qu. 1. ubi ait errorem ſubſtantiæ in omni contractu illum invalidare, ut ſi vendatur auricalcum pro auro nulla eſt venditio, & ſic de aliis. Probatur autem ſpecialiter in propoſito, quod ſit de jure naturæ, nam quod ſit de jure poſitivo conſtat ex cap. un. 29. qu. 1. quia jure naturali exigitur conſenſus liber ad valorem alicujus contractus, ſaltem circà id, quod eſt per ſe objectum talis contractus, ſed ad libertatem requiritur cognitio, & advertentia rationis, quæ in utroque errore nequaquam reperitur, quamvis enim error concomitans non cauſet involuntarium poſitivè, cauſat tamen non voluntarium, cùm nihil ſit volitum, quin præcognitum, nec poſſit eſſe voluntarium, quod eſt ignoratum, ac proindè etiam non reperitur libertas ſufficiens, & neceſſaria ad valorem illius conſenſus, conſenſus enim conjugalis circà talem perſonam non ſolùm debet eſſe voluntarius negativè, aut non voluntarius, ſed debet eſſe voluntarius poſitivè cum tali perſona ad hoc, ut valeat, & vinculum Matrimonii inducat. Ità Recentiores etiam omnes ſentiunt.

98 Circà errorem verò qualitatis, ut nobilitatis, aut divitiarum conveniunt Doctores in caſibus jure etiam naturali Matrimonium dirimere, ut etiam diximus loc. c. Primò quando ſit Matrimonium dependenter ab ea qualitate, tamquam à conditione, ut ſi contrahens his verbis ſuam exprimeret intentionem *Contraho tecum modò ſis dives vel nobilis* eſſet etiam invalidum Matrimonium, niſi illa conditio, quę tunc ſpectat ad objectum per ſe illius intentionis, verificaretur, & ratio eſt, quia cùm tunc deficiat conditio, ſub qua ſit contractus, deficit etiam contractus ipſe. Secundò dirimit Matrimonium hic error, quando refunditur in perſonam, & tranſit in errorem perſonæ modo jam explicato loco cit. Extrà autem hos duos caſus conveniunt Doctores errorem qualitatis per ſe non dirimere Matrimonium, & ità expreſſum habetur in cap. *Unico* cit. 29. qu. 1. ubi dicitur, quòd error fortunę, & qualitatis non excludit conſenſum, undè quæ nubit pauperi putans illum eſſe divitem, non poteſt renũciare, quamvis erraverit, ſimiliter qui accipit corruptam, vel deformem, quam exiſtimabat virginem, vel pulchram, non poteſt illam dimittere, & cum alia contrahere, & optimam rationem reddit Sanchez lib. 7. diſp. 18. quia cùm nihil ſit volitum, quin præcognitum, quando error eſt in apprehenſione rei non neceſſariæ ad eſſentiam contractus, & ad ipſius finem, ſed in aliquo accidente, efficit quòd contractus ſit quoad eſſentiam voluntarius, & quòd tantùm ſit involuntarius ſecundùm quid, & quantum ad illud accidens, in quo verſatur error, non verò reddit illud involuntarium ſimpliciter quoad ſubſtantiam, ſiquidem intentio non reſpicit qualitatem, tamquam objectum per ſe, ſed tamquam aliquid accidentiarum objecto per ſe. Sed difficultas eſt, an error qualitatis Matrimonium dirimat, quando dat cauſam contractui, quando, ſcilicet; error circà qualitatem perſonæ talis eſt, ut quis niſi ſic circà qualitatem deceptus non contraheret, ſed uno voluntatis actu fertur in perſonam, prout tali qualitate indutam. Affirmant aliqui, ut Præpoſitus, Medina, Ponce, & Brancatus noſter diſp. 20. ar. 5. Communis tamen, & certa ſententia Theologorum, & Juriſtarum eſt, errorem qualitatis per ſe Matrimonium non dirimere, etiamſi fuerit antecedens, & dans cauſam contractui, niſi tamen conſenſus fuiſſet conditionatus ſub tali qualitate, aut niſi error qualitatis tranſeat in errorem perſonæ, ut ſuprà dictum eſt, alioquin non valeret Matrimonium, quando aliqua accipitur, ut virgo, quæ talis non eſſet, quod tamen neque Auctores oppoſitæ ſententiæ concedunt, quia oppoſitum expreſſè habetur in dicto cap. *Unico* 29. qu. 1. conſequentia patet ex paritate rationis, vir enim ducit illam ex errore, quo putat eam virginem alioquin non ducturus, ſi ſciret eam, & contrahens regulariter hanc qualitatem intendit in conjugem determinatè, & explicitè. Ità diſcurrimus loc. cit. ubi ſolvimus rationem in oppoſitum.

99 Secundùm Matrimonii impedimentum eſt *conditio*, cùm autem nomẽ conditionis ſit in ſua ſignificatione adeò amplum, inter impedimentum Matrimonii adaptatum eſt ad denotandum peculiariter ſtatum ſervilem, & hoc ex communi uſu, vel abuſu, ut diximus loc. cit. ar. 2. quia propriè loquendo ait Scotus 4. d. 42. N. impedimentum conditionis importat conſenſum conditionatum contrà tria bona Matrimonii, ut habetur cap. fin. condit. oppoſit. & ſervilis conditio intelligitur eorum, qui ſunt propriè ſervi, ideſt, mancipia, & ità ſunt Domini, ac ſub ejus poteſtate, ut eos vendere poſſit, & de conditione ſervitutis in hoc ſenſu hic eſt ſermo. Hoc ſuppoſito conveniunt Doctores Matrimonium contractum cum errore conditionis non eſſe invalidum, quando perſona, cum qua contrahitur eſt æqualis, aut melioris conditionis, & ità præſertim docet Scotus 4. d. 30. qu. 1. B. & d. 36. c. 2. ar. 1. ubi dicit errorem in meliori, & etiam æquali conditione non annullare Matrimonium, quia in utroque caſu conditio contrahentis non ſit deterior, ſed melior in primo, & qualis in altero caſu. Eccleſia enim hoc impedimentum appoſuit, ut non fiat injuria perſona liberis, cùm igitur nulla inæqualitas interveniat, vel injuria, quando perſona, cum qua contrahitur eſt æqualis, vel melioris conditionis, ſequitur Matrimonium in tali caſu cum conditionis errore contractum eſſe validum. Ex quo ſit ſervum contrahentem cum ſerva, quam credebat eſſe liberam, aut contrahentem cum libera, quam putebat eſſe ſervam, validè contrahere, & ità habetur c. *Si quis*, & c. *Ad noſtram* de conjugio ſervorum, nam in primo caſu fieret æqualis conditionis, & in ſecundo melioris.

100 Conveniunt etiam Doctores, ut diximus loc. cit. Matrimonium contractum cum errore conditionis eſſe invalidum, quando conditio errantis ſit deterior, ut quando liber contrahit cum ſerva, quam credebat liberam, quod etiam conſtat

ex Juribus adductis, & ratione jam aſſignata , cùm enim ab Eccleſia hoc impedimentum fuerit inductum ad tollendam inæqualitatem, & ne injuria fieret alteri contrahenti , magna adeſſet inæqualitas, ſi validum foret matrimonium,quando fit deterior conditio errantis,ſic in caſu poſito contingeret,quando,ſcilicet, liber cum ſerva contraheret, quam liberam eſſe credebat. Ità etiam Doctor loc. cit. quod probat ratione ſatis evidenti , qua liber intendit commutationem ſui corporis liberam facere pro poteſtate libera corporis alterius , ſed ſervus non poteſt hanc liberam facere , quia eſt omnino ſubditus Domino per ſervitutem,qui eum vendere poteſt etiam extrà patriam in longinquas regiones ; ergò liber non cenſetur in ſervum ſcienter conſentire , & ſic ex defectu conſenſus liberi contractus eſt nullus . Et hoc etiam aſſerendum eſt, quando ignorantia ſervitutis eſt vincibilis, ut hic notant Sanchez, Coninchius, Averſa , & alii, quia nempè hic non agitur de culpa vitanda , ſed de validitate matrimonii, quæ requirit omnino ſcientiam conditionis hujus , ut dicebamus de errore perſonæ; quarè in hoc caſu ignorantia vincibilis, & craſſa non æquiparatur ſcientiæ,ſicut dici ſolet in materia de culpa vitanda , quando tamen contrahens opinionem haberet,vel probabilem dubitationem de conditione ſervili perſonæ, cum qua contrahit , tunc bene matrimonium valeret , ut hic advertunt Bonacina, Ponce, Rebellus , Averſa , & alii, quia hæc opinio, & dubitatio venit ſub nomine ſcientiæ , ideſt , notitiæ in hac re, & in hoc caſu contrahenti non fit injuria, eo quòd inæqualitas videatur eſſe voluntaria . An verò error ſervitutis , ſeu ignorantia in perſona libera dirimat matrimonium jure naturali, aut tantùm Eccleſiaſtico , & quædam alia dubia ſoluta videri poſſunt loc. cit. & etiam alia plura à Theologis , & Canoniſtis de hoc impedimento ſervitutis diſputari ſolent , quæ apud alios videnda relinquimus , quia hujuſmodi impedimentum hodiè inter Chriſtianos rariſſimè contingit , niſi fortè reſpectu eorum, qui per Judicis ſententiam damnati ſunt ad triremes in perpetuum eorum vita durante , aut carceri perpetuo mancipati , tales enim cùm ſint ſervi pœnæ , ut jura loquuntur , ſervilis conditionis leges ſubire debent . Hæc autem omnia videri poſſunt apud Scotum clarè diſcuſſa d.36. quæſt.1. ubi ex profeſſo agit de impedimento ſervitutis .

101 Tertium impedimentum eſt Votum ſolemne , ſcilicet , illud, quod emittitur vel in ſuſceptione ſacrorum ordinum , vel in profeſſione Religionis , tale ſiquidem votum non modò impedit matrimonium contrahendum , quod etiam facit votum ſimplex caſtitatis , ut dictum eſt art. præced. ſed etiam contractum dirimit , & ità definitum eſt in Concilio Viennenſi Clement. unica, & in Trident.ſeſſ.24. can.9. & in aliis Conciliis relatis à Sanchez lib.7. diſp.26. & aliis Theologis,itaut ſi poſt hoc votum emiſſum contrahatur matrimonium, irritum ſit, & nullum . Ut autem rectè intelligatur differentia vertens inter hæc duo vota ſolemne, ſcilicet , & ſimplex , videnda ſunt quæ diximus diſp.7. cit. quæſt.16. art.2.ubi cum Scoto 4. d.38.qu.un.fuſè, & ex profeſſo declaravimus quænam differentia ſit inter votum ſolemne , & ſimplex , & in quo propriè voti ſolemnitas conſiſtat , ac etiam quo jure votum ſolemne matrimonium irritet , an tantùm jure Eccleſiaſtico , vel etiam jure naturali divino , & cum Scoto loc. cit. ſtatuimus , hæc vota non differre eſſentialiter , ſed tantùm accidentaliter ex ſola Eccleſiæ conſtitutione , atque ideo Pontificem diſpenſare poſſe in voto ſolemni caſtitatis , & Religionis , & ſic expreſſe habetur cap. *Unico* in 6. his verbis *voti ſolemnitas ex ſola Eccleſiæ conſtitutione eſt inventa* . Undè concludit Doctor in fine quæſtionis , quòd ratio hujus differentiæ eſt tantùm Eccleſiæ ſtatutum , quæ illegitimat perſonam ſolemniter voventem ad contractum matrimonialem , non autem voventem ſimpliciter , & congruentia hujus eſſe poteſt , inquit Doctor , quia vovens ſimpliciter non ſic ponit ſe in poteſtate Eccleſiæ quantum ad propoſitum contractus, ſicut vovens ſolemniter non ſolùm in manu Dei ſe ponit, ſicut vovens ſimpliciter , ſed etiam in poteſtate Eccleſiæ , & ideò voventem ſolemniter cogit Eccleſia ad non contrahendum , & talem contractum illegitimat , ſed voventem ſimpliciter relinquit divino judicio tantùm , undè licèt contrahendo mortaliter peccet , non tamen Eccleſia talem contractum dirimit , & hanc ſententiam non ſolùm ſequuntur Scotiſtæ , ſed etiam Recentiores ferè omnes , ut Sanch. Tancred. Ponce , Coninch. Averſa, Caſpenſis , Hurtad. Bonacina , Becanus , Stephanus à S.Gregorio, & alii paſſim , qui proindè aſſerunt votum ſolemne, & ſimplex ejuſdem materiæ v. g. caſtitatis non differre eſſentialiter, nec ex ipſius voti natura , nec jure divino , ſed tantùm accidentaliter ex ſola Eccleſiæ conſtitutione , quæ inſtituit, ut votum ſolemne dirimat matrimonium ſubſequens non autem ſimplex , votum enim ſolemne nihil habet ſuprà votum ſimplex , ratione cujus magis dirimat matrimonium , quàm ſimplex , excepto Eccleſiæ decreto , ſicut enim in voto ſolemni perſona traditur Deo , ità etiam in ſimplici . Rationes autem oppoſitæ ſententiæ vide ſolutas loc. cit.

102 Quartum matrimonii impedimentum eſt cognatio, quę ſignificat conjunctionem quamdam inter certas perſonas , ob quam inter eas matrimonium non admittitur . Triplex autem à Theologis diſtinguitur naturalis , ſcilicet, ſpiritualis, & legalis . Cognatio naturalis, quæ etiam conſanguinitas vocatur, eſt vinculum perſonarum , quæ ab eodem proximo ſtipite per carnalem propagationem deſcendunt ; de quo impedimento tractat Scotus 4.d.40. q.un. & ad declarandum , quomodo cognoſcendi ſint gradus conſanguinitatis , & in primo articulo aſſignat deſcriptionem conſanguinitatis , & diſtributionem graduum , & tres regulas generales, quæ communiter à Theologis , & Canoniſtis ſunt receptæ,ut diximus diſp.7.cit.q.17.ar.1.inquit itaque conſanguinitatem deſcribi poſſe quod ſit vinculum perſonarum ab eadem perſona carnali propagatione deſcendentium, illa autem perſona, à qua deſcendunt, dicitur ſtipes , linea verò dicitur ordinata collectio hujuſmodi perſonarum , & dividitur in aſcendentem , & deſcendentem , quæ dicitur linea recta , & in tranſverſalem , ſeù collateralem , linea recta deſcendens eſt à perſona propagante ad propagatas, ut pater,filius nepos, &c. linea aſcendens eſt è converſo, ut pater, avus , proavus, & c. linea vero tranſverſalis eſt , quando ambæ perſonæ deſcendunt ab eadem, & neutra ab altera, ut frater ſoror , conſobrini , &c. In his autem lineis ſunt diverſi gradus cognationis , gradus autem eſt determinata propinquitas perſonæ ad perſonam , ſiquidem in linea aſcendentium , & deſcendentium quælibet perſona addita alteri facit gradum, undè pater , & filius ſunt in primo gradu , nepos in ſecundo , pronepos in tertio , abnepos in quarto ; in linea verò tranſverſali duo fratres ſunt in primo gradu , horum filii in ſecundo, ità conſequenter . Porrò ad diſtantiam illam dignoſcendam, & computandos ipſius cōſangninitatis gradus tres regulas generales aſſignat Doctor , quas alii etiam paſſim adducunt . Prima regula hæc eſt , quod in linea recta aſcendentium, & deſcendentium tot numerantur gradus, quot perſonæ , undè pater, & filius in primo conſanguinitatis gradu conjuncti eſſe dicuntur, quia filius à patre una generatione deſcendit , nepos eſt in ſecundo cum avo,quia ab eo deſcendit duabus generationibus, proavus, & pronepos ſunt in tertio , abavus , & abnepos in quarto gradu , & ſic deinceps . Secunda regula eſt , quòd in linea tranſverſali æquali tot gradibus unus conjugitur alteri , & ab eo diſtat, quot quilibet conjungitur ſuo communi ſtipiti, & ab eo diſtat; ratio eſt, quia ratione illius tantùm conjunguntur, & in ordine ad illum diſtant, undè frater , & ſoror ſunt in primo gradu lineæ tranſverſalis ; quia in eo gradu ſunt cum ſuo communi ſtipite proximo , quo mediante inter ſe conjunguntur, & in ordine ad quem diſtant, patrueles verò , & conſobrini, ſeù filii, & filiæ fratris , & filii , ac filiæ ſororis ſunt in ſecundo gradu, nepotes, & neptes ex fratre, & nepotes , ac neptes ex ſorore ſunt in tertio gradu, pronepotes,ac proneptes ex fratre, & pronepotes, ac proneptes ex ſorore ſunt in quarto gradu , & ſic deinceps . Tertia regula eſt , quòd in linea tranſverſali inæquali tot gradibus unus conjungitur alteri, & ab eo diſtat, quot qui remotior eſt à communi ſtipite proximo, & ei conjungitur, & ab eo diſtat . Ratio eſt , inquit Doctor , quia perſonæ , quæ ſunt in linea tranſverſali , non habent inter ſe propinquitatem , niſi ratione communis ſtipitis, à quo originem ducunt , & ideò non poſſunt inter ſe propinquius conjugi , quàm remotior eorum conjungatur ſtipiti, undè patruus,& nepos ex fratre ſunt in ſecundo gradu, quia eodem diſtat nepos ex fratre ab avo, qui eſt ſtipes utriuſque , & ſimiliter pronepos diſtat à patruo in tertio gradu , quia eodem diſtat à proavo , & ſic deinceps . His præmiſſis inquit Doctor , quòd aliqua variatio facta eſt pro decurſu temporis in deſignatione gradus , ad quem ſe extendat hæc prohibitio , & irritatio matrimonii , etenim olim extendebatur uſque ad ſeptimum gradum,ut patet ex pluribus capitib.35. qu.3. ſed poſteà ſub Innocentio Tertio reſtricta eſt , uſque ad quartum gradum incluſivè, ut patet ex cap. *Non debet* de Conſanguinit. & affinitate, quod confirmatur à Trid. ſeſſ.24. cap.5. An autem conſanguinitas in linea recta , ac etiam tranſverſali , & in quo gradu , matrimonium dirimat etiam de jure naturæ fuſè diſputamus loc. cit.

103 Cognatio ſpiritualis eſt quædam propinquitas orta ex adminiſtratione , vel ſuſceptione Baptiſmi inter ſuſceptores , & baptizatum illi uſque patrem , ac matrem,nec non inter baptizantem,& baptizatum, ejuſque patrem,ac matrem,quòd etiam de Confirmatione intelligendū eſt , unde hęc cognatio deſcribitur à Scoto 4.d.42.q.un. ab initio §. *Reſpondeo,* quòd eſt quoddā vinculum contractum ex diſpenſatione Sacramentorum ſpecialiter Baptiſmi,& Confirmationis . Hęc tamen ſpiritualis cognatio , quæ tale afferat impedimentum matrimonium dirimens , non eſt inducta jure naturali , aut divino , ſive ex intentione

ipſa

Digitized by Google

ipſa horum Sacramentorum, ſed ex mero jure Eccleſiaſtico, & ſtatutum fuit in Concilio Nicæno can. 21. quod poſtea ab aliis Pontificibus, & Conciliis confirmatum eſt, & præſertim in Trident. ſeſſ.24. *de reformat. matrim.* cap. 2. & habetur in jure Canonico per plura capita 30. quæſt. 1. de cognatione ſpirituali in decretalibus, & eodem tit. in 6. Ratio autem congruitatis, cur Eccleſia hanc cognationem ſpiritualem, tamquam impedimentum dirimens, conſtituerit potius in Sacramento Baptiſmi, & Confirmationis, quàm in aliis, fundatur in quadam congruentia, & ſimilitudine generationis naturalis, ut Doctor inſinuat loc. cit. ſicut enim per generationem naturalem naturalis cognatio contrahitur, ità per generationem ſpiritualem, quæ fit per hæc Sacramenta, contrahitur ex Eccleſiæ inſtituto cognatio quædam ſpiritualis, & ſicut cognatio naturalis eſt impedimentum matrimonium dirimens ob reverentiam conſanguineis debitam; ità pariter congruum fuit, ut per hanc quoque ſpiritualem cognationem matrimonium dirimatur inter perſonas quas afficit, ob reverentiam cognationis ſpiritualis. Quamvis autem olim jure antiquiori hujuſmodi cognatio ſpiritualis plures comprehenderet perſonas, modò tamen per Tridentinum loc. cit. jure novo inter pauciores reſtricta eſt, ubi declarat, quod miniſter baptizans, ſeù confirmans, & patrinus, ac matrina tenens in baptiſmo, ſeù confirmatione contrahit hanc ſpiritualem cognationem cum baptizato, ſeù confirmato, & eum patre, ac matre ejus, nec ultrà has perſonas cognatio hæc extenditur. Ex quo ſequitur, ut hinc notant Sanchez, Hurtadus, Meratius, & alii, nullam inter ipſos ſuſceptores contrahi cognationem, hoc eſt, inter virum, & fœminam tenentes baptizatum, aut confirmatum, proindeque patrinum poſſe validè, & licitè eam conducere in matrimonium, cum qua ſimul alienum filium è ſacro fonte ſuſcepit, ut conſtat ex Bulla Pii Quinti, quæ incipit *Cum illis vicem*. Hic tamen DD. communiter obſervant hoc impedimentum ſpiritualis cognationis à patrino, vel matrina non contrahi in adminiſtratione baptiſmi privata abſque ſolemni ritu, ſed tantùm à baptizante; ratio eſt, quia ea cognatio ſpiritualis ex parte illorum non contrahitur præciſè propter munus, quod exercent tenendi parvulum, ſed quia ſolemniter, ſeù ritu ſolemni tale munus exercent, at ex parte baptizantis contrahitur præciſè propter munus baptizandi quacùmque etiam ſolemnitate præciſa. Excipiunt tamen caſum, in quo maritus conjugis ſuæ prolem in neceſſitate baptizat, tunc enim nullam cum eo contrahit cognationem, ut habetur cap. *Ad limina* 30. q. 1. ità diſcurrimus q. 17. cit. art. 2. cum Sanchez, Suarez, Tancred. Hurtad. Rebel. Diana, Bonac. & aliis contrà Navarrum, Coninch. Poncium, & alios, ubi etiam ſolvimus tres præcipuas difficultates in hac materia occurrentes.

104 Cognatio denique legalis dicitur, quæ ex humana adoptione naſcitur, ut diximus loc. cit. eſt enim propinquitas perſonarum ex adoptione proveniens, adoptio verò eſt ex perſonæ extraneæ in filium, aut in filiam legitima aſſumptio, & quoniam hæc cognatio à lege eſt introducta ad producendas, ſeu propagandas familias, quod fit dum aliqua familia extinguitur, niſi alius in eam adoptetur, ſeu inſeratur, ideo dicitur legalis; & hoc matrimonii impedimentum primò introductum eſt lege Civili L. *Adoptivus* ff. de Ritu Nupt. & Inſtit. de Adoption. quod lex Canonica poſteà confirmavit cap. *Ità diligere* e. *Per adoptionem* 30. q. 3. & extrà cap. un. de Cognatione legali. Ut autem magis pateat, undè hæc cognatio legalis oriatur, & ad quas perſonas ſe extendat advertit Scotus diſt. 42. cit. ab initio qu. lit. B. quod adoptio eſt duplex, una perfecta, quæ dicitur arrogatio, per quam adoptatus tranſit in poteſtatem adoptantis, & fit hæres illius neceſſarius etiam ex teſtamento non ſecus, ac filius naturalis, neque talis adoptio fit, niſi auctoritate ſupremi Principis. Alia eſt imperfecta, ſeu ſimplex, quæ nomen adoptionis retinet, & fieri poteſt auctoritate Magiſtratus inferioris Principe, per quam adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis quia eſt ſub poteſtate ſui patris naturalis, & non hæres neceſſarius in teſtamento, ſed tantum ab inteſtato. Conveniunt DD. ex adoptione perfecta oriri cognationem legalem matrimonium dirimentem, ſed difficultas eſt, an hæc oriatur etiam ex adoptione imperfecta. Negant Sanchez, Henriquez, Tancred. Meratius, Bonacina, Reginald. Filliucius, Averſa, Caſpenſis, & alii communiter, quorum ratio eſt, quia jura quibus hoc impedimentum introductum eſt, potius reſtringenda ſunt, quàm dilatanda in favorem matrimonii; ergò cùm loquantur de adoptione abſolutè, intelligi debent de ſola adoptione perfecta, quia imperfecta abſolutè talis non eſt. Verùm Scotus loc. cit. docet cognationem legalem matrimonium dirimentem non tantùm ex adoptione perfecta oriri, quæ dicitur arrogatio, ſed etiam ex imperfecta, & ſimplici; ità etiam Scotiſtæ omnes, Baſſolius, Hiqueus, Brancatus, & inſuper Riccardus, Paludanus, D. Antoninus, & ex Recentioribus Petrus Soto, Toletus, Lopez, Angelus, Tabiena, Ponce, Rebellus, Hurtadus, & alii, quod probant ex contrario fundamento, quia ubi jura non diſtinguunt, neque nos diſtinguere debemus; at jura, quibus ex adoptione inducitur cognatio legalis matrimonium dirimens loquuntur de adoptione abſolutè, & abſque ulla diſtinctione, ut explicat Gloſſa in cap. unico de cognatione legali, ubi habet, per decretalem iſtam, quæ indiſtinctè loquitur de adoptione, non diſtinguendo inter adoptatum, & arrogatum introductam eſſe cognationem legalem. Tum quia adoptio imperfecta, quamvis ſit imperfecta, eſt tamen abſolutè, verè, & propriè adoptio; ergo dicta jura non ſunt reſtringenda ad cognationem legalem ex adoptione perfecta. Alia quædam ad hoc punctum ſpectantia vide latius explicata loco citato.

ARTICULUS TERTIUS.

Alia impedimenta matrimonium dirimentia explicantur.

105 Quintum matrimonii impedimentum eſt *Crimen* dirimens, quia de alio impedimento criminis merè prohibente jam tractavimus ſuprà art. 1. hoc autem impedimentum criminis, quod non tantùm impedit, ſed etiam dirimit eſt duplex, ut habetur ex cap. *Si quis vivente* 31. quæſt. 1. & cap. *Significavit*, & cap. *Super hoc* de eo qui duxit. Primum eſt homicidium, ſeù occiſio conjugis, aliud verò eſt adulterium, ut diximus diſput. 7. cit. quæſt. 19. art. 1. Tunc homicidium præciſè ſecluſo adulterio matrimonium dirimit, quando vir, & fœmina ex intentione invicem matrimonium contrahendi in necem mariti mulieris conſpirat, vel in necem uxoris viri, morte ſequuta quovis modo ad eam necem concurrant, ſivè utroque phyſicè per ſeipſos occidendo, ſivè morantici imperando, conſulendo, ſuadendo, &c. ſivè altero phyſicè, & altero moraliter concurrente; ità DD. communiter docent, & Scotus loc. cit. 4. diſt. 35. quæſt. un. ubi advertit quaſdam requiri conditiones, ut crimen ſolius homicidii impedimentum dirimens inducat. Prima eſt, ut uxor occidat maritum, vel maritus uxorem phyſicè, vel moraliter modo jam declarato; undè ad inducendum hoc impedimentum non ſufficit ſola homicidii ratihabitio abſque cooperatione, quia ratihabitio non eſt homicidium, ſed poſterior homicidio, nec in ipſum influit nec phyſicè, nec moraliter, ità Valentia, Sanchez, Henriquez, Guttierez, & alii apud Bonac. quæſt. 3. punct. 6. Secunda conditio ex Bonacina ibidem eſt, ut vir, & fœmina, qui conjugium contrahunt, ambo ſimul in mortem conjugis conſpiraverint, undè ſi unus illorum machinatus ſit mortem, abſque alterius conſpiratione, non contrahit impedimentum matrimonium dirimens; modò non interceſſerit adulterium cum homicidio, ut habetur cap. *Super hoc* de eo, qui duxit in matrimonium. Oppoſitum tamen tenet Averſa quæſt. 18. ſect. 4. ubi ait, non ſolùm quando ambo concurrunt, & conſpirant in necem, ut contrahant, incurrere hoc impedimentum; ſed etiam ſufficere ex hac parte machinationem, & intentionem unius etiam inſcio altero, & inquit ſic expreſsè haberi in jure cap. *Si quis vivente* 31. quæſt. 1. ubi jura imponunt hoc impedimentum machinatori, & conſequenter eodem impedimento ligant etiam alium, cum quo ille intendebat contrahere, quia non poteſt unus abſque alio illud incurrere, & dum jura ita clarè loquuntur, diximus loc. cit. hoc probabilius eſſe, licèt Doctor in primum magis inclinare videtur. Tertia conditio eſt, ut in finem contrahendi vir, & fœmina machinentur mortem, ut patet ex eodem cap. *Si quis*, ſi enim ob alium finem fecerint, ut ex odio, vel vindicta, & non ex intentione contrahendi matrimonium inter ſe, tunc homicidium matrimonium non dirimit, & conſequenter poterit cum ea matrimonium contrahere, & in hac conditione conveniunt omnes ferè DD. quia expreſsè deducitur ex jure loc. cit. Quarta conditio eſt, ut mors ipſa ſequatur realiter, & ex vi actionis illorum, quia ſi ex incuria Medici, vel Chirurghi, vel ex alia cauſa ſequatur, tunc tale homicidium matrimonium non dirimet, & colligitur ex eodem cap. cit. *Si quis* 31. q. 1.

106 Aliud verò crimen dirimens eſt adulterium, ubi etiam DD. communiter advertunt apud Bonacinam loc. cit. ſolum, & nudum adulterium non ſufficere ad dirimendum matrimonium inter adulteros; ſed ut dirimat matrimonium, quod poſteà adulteri inire tentaverint, unum ex his tribus delictis debet habere conjunctum. Primum, vel homicidium ad hunc finem factum, ut cum adultero ſuperſtite, quamvis illius cædis minimè conſcio, contrahere poſſit. Secundum, matrimonium contractum de præſenti ſuperſtite conjuge, qui adulterii injuriam patitur, & hoc verum eſt, ſivè adulterium præceſſerit contractum matrimonii, ſivè ſecutum ſit, ſivè matrimonium clandeſtinè contrahatur, ſivè coram Parocho, & teſtibus. Tertium ſcilicet, pro-

Digitized by Google

promiſſionem futuri matrimonii mortuo conjuge, quando nimirum alter conjux adulterium committit, & pollicetur ei, cum quo adulteratur, ſe contracturum cum eo poſt obitum conjugis, & hæc promiſſio ab eo acceptatur. Unde conveniunt Doctores adulterium etiam abſque machinatione in mortem conjugis matrimonium inter ipſos adulteros contrahendum dirimere, ſi adulterium conjungatur, aut cum matrimonio per verba de præſenti inter ipſos adulteros inito, adhuc, altero conjuge ſuperſtite, aut cum promiſſione matrimonii contrahendi cum altero complice facta ante mortem conjugis, ut conſtat ex c. *Relatum* 31. q.1. & ex cap. 1. 6. 7. & ult. De eo qui duxit in matrimonium, & talis promiſſio ſeria eſſe debet, & ex corde debet eſſe mutua, & ab utroque acceptata, ac tandem abſoluta, & ſine conditione præter conditionem mortis ipſius conjugis. Et hæc tota doctrina eſt Scoti q. cit. *in fine*, ubi recolligendo dicta inquit, quod adulterium ſe ſolo non inducit impedimentum criminis matrimonium dirimens, ſicut neque etiam fides data, ſeu promiſſio ſe ſola ſufficit, niſi conjungatur adulterium, ſeu machinatio mortis, machinatio autem mortis ſe ſola abſque alio ſufficit, ſi fiat intuitu matrimonii contrahendi; ſi autem ex alio fine fiat, ut ſi uxor in odium mariti ejus mortem permittat, non ſufficit ſaltem in foro interno, quia in foro externo præſumitur ſolam machinationem mortis impedire contractum, ut dixi concluſ. 3. Hoc autem totum aſſeritur ſuppoſito, quòd uterque delinquens norit adulterium, nam ſi alter, vel uterque probabiliter ignorabat vinculum prioris matrimonii, atque adeò ſe committere peccatum adulterii, non contrahitur impedimentum dirimens matrimonium, ut patet ex cap. *Veniens* de eo qui duxit in matrimonium. Tandem ſubdit Doctor d.35. lit. G. nec jure naturæ, nec divino inductum eſſe hoc impedimentum, ſed tantùm Eccleſiaſtico, ut fuſè proſequimur loc. cit.

107 Sextum matrimonii impedimentum, ut diximus q. 19. cit.art.2.cum Scoto d.39.q.un. eſt *Cultus diſparitas*; quando, ſcilicet, baptizatus contrahit matrimonium cum fœmina non baptizata, aut mulier baptizata cum viro non baptizato, hoc enim eſt impedimentum dirimens, non quidem jure naturali, vel divino, ſed tantùm jure Eccleſiaſtico poſitivo, quia Eccleſia, ait Doctor l. c. illegitimavit fidelem reſpectu infidelis cap. *Sic enim* 28.qu.1. cujus ratione inſinuat, quia ibi non eſt completa ratio Sacramenti ex parte infidelis, qui non fuit baptizatus, cùm baptiſmus ſit janua Sacramentorum, & hoc impedimentum colligitur etiam tùm ex Concil. Toletano 3.c. 14. tùm ex communi praxi ipſius Eccleſiæ, quæ ſufficiens eſt ad tale impedimentum inducendum, quamvis etiam non eſſet in jure expreſſum, ut Bonac.advertit l. c. punct.7. Quo autem ad matrimonium inter Catholicos, & Hæreticos conveniunt Doctores, ut diximus loc. cit. talem cultus diſparitatem matrimonium non dirimere, & hoc etiã ſatis patet ex ipſa conſuetudine, & praxi Eccleſiæ; numquam enim talia matrimonia quoad vinculum diſſolvuntur, aut irrita judicantur, & cap. decrevit *de Hæreticis* in 6. mulier catholica nubens hæretico privatur quidem dote, ſed matrimonium valere ſupponitur; patet etiam ex reipſa, quia nullo jure ſtatutum eſt hoc impedimentum. Certum tamen eſt etiam ex communi Doctorum talia conguaja jure Eccleſiaſtico eſſe prohibita, & illicita, non ſolùm ex pluribus Canonibus paſſim adductis, ſed etiam ex Concilio generali Calcedonenſi can.14. ubi talia matrimouia interdicta fuerunt, & cap. c. *decrevit* de Hæreticis in 6.ubi etiam puniuntur. Addit etiam Averſa q.18.ſect. 2. talia matrimonia etiam jure naturali eſſe prohibita, & illicita, quia frequenter tale matrimonium affert Catholico perverſionis periculum, & proli pravæ educationis, diſcordias, & rixas in familia, ob quæ conſequenter ex natura rei illicitum eſt, & cavendum redditur, quod pluribus etiam probat Layman c. 14. de impedimentis matrimonii, ubi etiam monet experientia compertum eſſe ex hujuſmodi matrimoniis tot, & tanta ſequi ſpiritualia incommoda, tùm ipſi conjugi Catholico, tùm liberis ac Chriſtianæ Reipublicæ, ut plerumque legi charitatis adverſetur, in quo caſu inquit, nec quidem ſummum Pontificem id diſpenſative permittere poſſe, niſi probabilis aliqua ſpes ſubſit ex hujuſmodi matrimonio longè majores fructus ſpirituales obventuros eſſe, quorum intuitu incommoda illa, tamquam minora, utcumque tolerari poſſunt. Undè quamvis fateantur omnes ex diſpenſatione Pontificis licere Catholicis contrahere cum Hæreticis, hoc tamen intelligi debet ſolùm ex ea parte, qua tale conjugium lege poſitiva Eccleſiæ prohibetur, alioquin ex alia parte, qua jure naturali eſt illicitum inſtante perverſionis periculo, nulla Eccleſiaſtica diſpenſatio ſuffragari poteſt, ut etiam obſervat Averſa loc.cit. ſublato ergo hoc periculo, poteſt ſine dubio Pontifex diſpenſare, quia ſic faciendo relaxat ſolùm ſuam legem poſitivam. Alia plura videri poſſunt loc.cit.ad hoc impedimentum ſpectantia.

108 Septimum impedimentum eſt *vis*, ſeù metus gravis injuſtè incuſſus, quando nimirum quis vi, aut metu ejuſmodi ad contrahendum matrimonium inducitur, quod nullo modo contraxiſſet, niſi ad id prædicto modo compulſus fuiſſet, de quo dictum eſt ſuprà q.2. ar.2.de libertate ad contractum conjugalem requiſita: violentia enim, ſeù vis, quæ inter impedimenta dirimentia recenſetur, coactionem ſignificat, qua quis minis, & metu ad contrahendum inducitur; qualiter autem, & quo jure matrimonium metu contractum ſit irritum, & nullum ex defectu libertatis ad talem contractum requiſitæ; jam ex inſtituto tractavimus d.7. cit. q. 4. art. 3. ubi diximus eſſe irritum nòn tantùm jure Eccleſiaſtico, ſed etiam jure naturali, & poſitivo divino cum Scoto d.19. art. 2. ubi ait hoc impedimentum eſſe de jure naturæ, vel ſaltem divino poſitivo, & impedimentum coactionis non eſſe a ſola Eccleſia inductum, ſed à Deo, ab Eccleſia tamen fuiſſe expreſſum, & explicatum. Quarè hic ſolùm reſtat agendum de impedimento raptus, qui proximè ad violentiam accedit, ut ſuprà diximus, & importat violentam fœminæ extractionem de domicilio, ſeù loco, in quo morabatur, ſivè eſſet domus parentum, ſivè alius quicumque, itaut violentia, qua abducitur ſit phyſica, aut moralis, nempè minis, & metu gravi, non autem ſolis precibus, aut blanditiis, ſeù donis, aut promiſſis, vel etiam dolo, & fallaciis, ut diximus d.7.cit. q.14. c.3. Et quidem juri antiquiori hoc impedimentum ità matrimonium dirimebat, ut nullatenus inter raptorem, & raptam conſiſtere poſſet, etiamſi rapta in priſtinam libertatem remiſſa conſentire, & contrahere vellet, ut habetur cap. *Placuit* 36.q.2. jure tamen Canonico noviori correctum eſt, vel potiùs ablatum in c. finali de Raptoribus, ubi ſub Innocentio Tertio ſtatutum fuit matrimonium inter raptorem, & raptam valere, ſi rapta conſentiat liberè abſque clauſula, quod rapta prius eſſet in locum alium liberum reſtituta. Jure tandem noviſſimo Trid. ſeſſ. 24. c.6. de matrimonio irritatur matrimonium inter raptorem, & raptam, quandiù rapta manet in poteſtate raptoris, non verò ſi fuerit ſeparata, & in loco tuto, & libero reſtituta, unde Concilium limitare hoc impedimentum conſtituit, ſcilicet pro eo ſolùm tempore, quo rapta in poteſtate raptoris manſerit, ſed poſtquam in locum liberum fuerit reſtituta extrà poteſtatem raptoris, poſſe cum eodem raptore contrahere, ſi velit, abſque ulla impedimenti diſpenſatione, ubi etiam advertendùm eſt, hoc impedimentum tantùm habere locum, ubi Tridentinum receptum fuit, & viget. Circà tamen hoc Tridentini decret. aliquæ contingunt difficultates, quas exactè examinamus loc. cit. ſed præſertim dubitatur, an raptus, quo fœmina invitis parentibus, ipſa tamen conſentiente, rapitur, matrimonium dirimat. Aſfirmant aliqui dicentes, quòd raptus propriè dicitur, quando perſona aliqua invita, vel reſiſtentibus ejus parentibus, ſeù illis, ſe quorum cura eſt, abducitur per vim ad matrimonium contrahendum, vel libidinem explendam, ità Bonacina, quæſt. 4. punct.18. citans Henriquez, Gutierez, Tuſcum, Molinam, & alios. Negant verò Sanchez, Tancredus, Coninchius, Hurtadus, Caſpenſis, & alii, & meritò quidem, quia ut ait Hurtad. diſp. 23. diffic. 3. Tridentinum in dicto decreto loquitur tantùm de raptu, quo læditur libertas ad matrimonium requiſita, quia huic læſioni tantùm occurrere intendit, dicto autem raptu, quamvis verò, non læditur libertas ad matrimonium requiſita, quia non ſit iuvita fœmina, cujus tantùm libertas, & non parentum, ad matrimonium conducit, ideoque in dicto decreto conſulitur libertati, non pareutum, ſed ipſorum contrahentium tantùm. Alias quatuor difficultates ad hoc punctum ſpectantes vide ſolutas, loc. c.

109 Octavum impedimentum eſt *Ordo*, quando ſcilicet, quis initiatus eſt ſacris Ordinibus, vel aliquo illorum, tales, enim ordines ob votum ſolemne caſtitatis, quod habent annexum, matrimonium contrahẽdum impediunt, & contractum dirimunt, ut habetur c.un.de Voto in 6. & ex Conc.Trid.ſeſſ.24. can.9. ità ſtatuimus d.7. cit.q. 16. ar.2. cum Scoto 4.d.36. q.un. Quod autem de omni ordine ſacro id intelligatur eſt evidens, quia Canones, & Concilia loquuntur de ordine ſacro in communi; ut omnes, & ſingulos comprehendit, maxima autem ait Doctor l. c. §. *Dico, ergo*, congruentia fuit ad hoc ſtatuendum, quia talis deputatur Miniſterio ſacro, quod munditiam requirit mentis, & carnis, perſpicacitatem intellectus, & fervorem affectus, ad quæ omnia diſponit continentia, & ad eorum oppoſita frequentia carnalis actus, nec in hoc debet aliquis dicere Eccleſiam ſibi præjudicare in ſuo jure, quia Eccleſia communiter non cogit aliquem ad ſuſceptionem Ordinis ſacri, & ſatis publicavit, quod poſt talem Ordinem ſuſceptum, ſuſcipiens eſt inhabilis ad contrahendum, igitur voluntariè incurrit talem inhabilitatem, ità Doctor l. c. Diximus autem l. c. ex communi tam Veterum, quàm Recentiorum ſententia jure tantùm Eccleſiaſtico, & non divino ſacris Ordinibus hanc continentiæ obligationem

eſſe

Digitized by Google

eſſe annexam, quæ ſit impedimentum dirimens matrimonium poſt Ordines Sacros contractum, quia nullum extat divinum præceptum de hac re, neque ex lumine naturali colligi poteſt quamvis enim ratio naturalis dictet eſſe validè conſentaneum, ut diximus, quòd ſacri homines ab actibus carnalibus abſtineãt, & uſu matrimonii, non tamen dictat eſſe neceſſarium; alioquin veteris teſtamenti Sacerdotes uxores habere non potuiſſent; quod etiam Doctor confirmat ex conſuetudine primitivæ Eccleſiæ, quæ multis jam ſæculis Græcis Sacerdotibus uſum matrimonii conceſſit antè ordinationem contracti, ut patet in cap. *Cum olim* in decretalibus de Clericis conjugat. hoc autem non feciſſet, ſi celibatus jure divino eſſet Sacerdotio annexus. Undè autem in Ordinatis oriatur hoc impedimentum dirimens, an, ſcilicet, hæc inhabilitas proveniat præciſsè ex vi voti cum ſacris ordinibus annexi, an etiam ex ſtatuto Eccleſiæ inhabilitantis exiſtentem in ſacris ordinibus ad matrimonium, ex inſtituto jam diſſernimus loc. cit. ubi diximus de mente Doctoris noſtri obligationem continentiæ ſacris ordinibus annexam eſſe non tantùm ex vi voti, ſed etiam directè, & immediatè ex præcepto Eccleſiæ imponentis talem obligationem iis, qui ordinantur in ſacris, ſicut præcipit, & obligat ad recitandum divinum officium, ut fusè proſequimur loc. cit.

110 Nonum impedimentum eſt *ligamen*, quod ait Doctor. 4. diſt. 33. nil aliud importare, quàm vinculum viri cum uxore poſt contractum matrimonium legitimum, ſivè conſummatum, ſivè tantummodò ratum, quamdiù enim hoc vinculum durat, matrimonium cum quovis alio contrahendum impedit, ac dirimit, idque non tantùm jure Eccleſiaſtico, ut patet ex cap. 1. & ult. de ſponſa duorum, ſed etiam jure divino, ut ſatis conſtat ex prohibitione Chriſti Domini Matth. c. 19. & Marc. c. 10. ubi dicitur: *Quicumque dimiſerit uxorem, & aliam duxerit mæchatur*, ex quibus verbis ſic ait à fortiori Innocentius Tertius cap. *Gaudemus* extrà de Divortiis. *Si ergo uxore dimiſſa, duci alia non poteſt, quanto fortiùs, & ipſa retenta*; & ratio eſt, quia uxor dimiſſa poſt legitimum matrimonium adhuc eſt verè uxor; & hoc idem ex Eccleſiæ praxi, & communi Chriſtianorum uſu expreſsè deducitur; unde Conc. Trid. ſeſſ. 24. can. 2. hoc idem his verbis definit: *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures habere uxores, & hoc nulla divina lege eſſe prohibitum, anathema ſit*; ità diſcurrimus diſt. 7. cit. qu. 16. ar. 1. unde deduximus, quòd ſi contingat quempiam adhibita omni diligentia, & cum morali certitudine de morte prioris conjugis, contrahere novum matrimonium; ſed poſteà detegatur priorem conſortem adhuc vivere, hoc ſecundum matrimonium non valere, quamvis bona fide contractum, & mulierem teneri ad priorem conjugem reverti dimiſſo ſecundo, quia bona illa fides ligamen contractum cum priori non diſſolvit, & ità expreſsè deciſum eſt in jure cap. *Dominus* de ſecundis nuptiis, & c. *Cum per bellicam*, & hic eſt communis Doctorum conſenſus. Eſt tamen difficultas, an validè ſecundum contrahat matrimonium, qui ſine ſufficienti probatione, & certitudine de morte prioris conjugis illud contrahit, ſed re vera poſteà invenitur illum fuiſſe anteà defunctum. Negat Ponce lib. 7. cap. 53. quia eo cap. *In præſentia* inhabilis redditur perſona conjugata ad iterum cõtrahendum, donec certum nuncium accipiat de morte prioris conjugis. Communis tamen opinio affirmat, ut diximus loc. cit. cum ſit re vera contractum mortuo priori conjuge, & ità expreſsè habetur cap. cit. *Dominus* de ſecundis nuptiis; quamvis enim, ne matrimonium illicitè contrahatur præcipiat Pontifex ibi, quod nullus ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec ei conſtet, quod ab hac vita migraverit conjux ejus, adhuc tamen ſupponit, & docet valere hoc matrimonium abſque tali certitudine contractum, & ſolùm dirimi, quando de vita ejus conſtiterit. Neque in cap. adducto *In præſentia* dicitur oppoſitum, ſed tantùm declaratur ibi illicitum ſecundum matrimonium antè habitum certum nuncium de morte prioris conjugis, non tamen per hoc redditur nullum in caſu, quod re vera prior conjux ſit defunctus.

ARTICULUS QUARTUS.

De cæteris impedimentis, ac eorum diſpenſatione.

111 Decimum impedimentum eſt *Honeſtas* publica, quæ ut docet Scotus 4. diſt. 41. §. *Ad quæſtionem* eſt propinquitas quædam jure Eccleſiaſtico introducta oriens ex ſponſalibus inter ſponſum ex una parte, & conſanguineos ſponſæ ex altera, & è contrà, aut oriens ex matrimonio rato nondum conſummato inter maritum, & conſanguineos uxoris; & è contra; & impedit, ne quis contrahere valeat cum perſona conſanguinea illius, cum qua tale matrimonium inierat, vel ſponſalia; undè ad perſonas affines non extenditur, ſed attingit tantùm perſonas conſanguineas illius, cum quo inita ſunt ſponſalia, vel matrimonium, & in jure hoc impedimentùm juſtitia publicæ honeſtati appellari ſolet, quia juſtum, & æquum eſt, ut ob publicam honeſtatem, ſeu decentiam inter dictas perſonas matrimonium non contrahatur. Ex quo conſtat hoc impedimentum diſtingui ab impedimento affinitatis, quia hoc oritur ex ſponſalibus, vel ex matrimonio rato non conſummato, illud verò contrahitur ſolùm per copulam carnalem licitam, vel illicitam, ut mox dicemus. Quamvis autem jure antiquo impedimentum iſtud uſque ad quartum gradum protenderetur, ſicut extenditur affinitas, ut patet ex cap. *Unico* de ſponſalibus; jure tamen novo in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 3. conſtitutum eſt, ut impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum ultrà primum gradum non extendatur; undè ſi quis de futuro contraheret cum aliqua, ea mortua non poſſet cum ejus matre, vel ſorore contrahere, quia ſunt in primo gradu, in cæteris autem gradibus poſſet. Quando verò hoc impedimentum oritur ex matrimonio rato, extenditur ad quartum gradum, ſicut antè Tridentinum extendebatur, & ſecundùm juris antiqui diſpoſitionem relictum eſt, ut conſtat ex decreto Pii V. quod incipit *Ad Romanum ſpectat*, lex autem hujus impedimenti habetur tit. De ſponſalibus cap. *Juvenis* cap. *Veniens* cap. *ad audientiam*, & cap. *Sponſam*; ità diſcurrimus de hoc impedimento diſp. cit. qu. 18. art. 2. ubi etiam nonnullas ſolvimus difficultates circà hoc impedimentum contingentes, quæ ibi videri poſſunt, & hic ſolùm advertere ſufficit in ſolutione illius dubii, an ex ſponſalibus etiam invalidis hoc impedimentum dirimens oriatur, aliter ex jure antiquo, aliter ex novo procedendum eſſe, nam jure antiquo ex ſponſalibus quavis ratione invalidis, dummodò non eſſent invalida ex defectu conſenſus, oriebatur impedimentum publicæ honeſtatis, ut habetur cap. un. cit. de ſponſalibus in 6. & refert Doctor loc. cit. At jure novo poſt Conc. Trid. ex ſponſalibus invalidis quomodocumque non oritur impedimentum publicæ honeſtatis, ità enim clariſſimè decernit ſeſſ. 24. citata cap. 3.

112 Undecimum impedimentum eſt *Affinitas*, quam Doctor deſcribit loco cit. quòd ſit vinculum quoddam perſonæ ad perſonam ex carnali copula cum perſona alteri conſanguinea contractum, ſivè ut alii definiunt, & recidit in idem, eſt propinquitas perſonalis proveniens ex carnali copula, ſive hæc ſit licita, ſivè illicita, ut habetur cap. *Diſcretionem* de eo qui duxit, & in Trident. ſeſſ. 24. cap. 4. & quia talis conjunctio accedit ad fides quaſi ipſiuſmet conſanguinitatis, propterea affinitas vocatur, inquit Doctor. Contrahitur autem ex uno capite inter conſanguineos viri cognoſcentis fœminam, & ex alio inter ipſam fœminam cognitam præcisè, & ſimiliter ex eodem capite inter conſanguineos fęminæ cognitæ, & inter ipſum virum cognoſcentem dumtaxat ex alio. Ex quo infertur neque cognoſcentem contrahere affinitatem cum cognita, vel è contrà, neq; conſanguineos cognoſcentis cum conſanguineis cognitæ, vel è contrà; propterea duo fratres poſſunt ducere duas ſorores, & filius poteſt ducere illam, cujus matrem pater ejus dixit c. *Super bis* de Conſanguinitate, & Affinitate, quarè ſi Petrus habeat copulam cum Anna, fit affinis conſanguineis Annæ in eo gradu, in quo ſunt ipſi conſanguinei Annæ cum ipſa, undè ſi ipſi ſunt ejus conſanguinei in primo gradu, fiunt affines cum Petro in primo gradu, & idem dicendum eſt de conſanguineis Petri reſpectu Annæ, nam ipſa per copulam habitam cum Petro fit affinis conſanguineis Petri in eo gradu, in quo ipſi conſanguinei ſunt cum Petro; licèt autem Petrus fiat affinis cum conſanguineis Annæ, & Anna fiat affinis cum conſanguineis ipſius Petri, nihilominus conſanguinei Petri, & conſanguinei Annæ non fiunt affines inter ſe, nullo enim jure talis affinitas probari poteſt, quia affinitas affinitatem non parit, & hæc eſt communis omnium doctrina tam Theologorum, quàm Juriſtarum, cum expreſsè habeatur in jure. Subdit deindè Doctor quod affinitas propriè gradus non habet, ſed menſurantur gradus affinitatis juxtà gradus conſanguinitatis; atque ideò diſtantia, vel propinquitas affinitatis eſt menſuranda juxtà diſtantiam, vel propinquitatem gradum conſanguinitatis cum ea perſona, per quam paritur affinitas, undè ſtipes in affinitate ſunt illæ duæ perſonæ, quæ ſe carnaliter cognoſcunt, quæ proindè non dicuntur affines, ſed principium affinitatis, ut ſi Petrus carnaliter cognoſcat Annam, Petrus, & Anna ſunt ſtipes affinitatis ex eorum copula conſurgens. Quarè Doctor ad cognoſcendam affinitatis diſtantiam, & propinquitatem talem regulam aſſignat *quoto gradu conſanguinitatis aliquis diſtat ab alio, toto gradu affinitatis ab eodem diſtat illa, quæ eſt ab iſto carnaliter cognita*, undè gradus affinitatis ità computantur, ut conſanguinei viri cognoſcentis fœminam eum gradum affinitatis cum ipſa teneat, quem ipſi conſanguinei tenent cum viro illo, qui fœminam cognovit; & ſimiliter ex parte fœminæ cum

Digitized by Google

gradum affinitatis teneant cum viro cognoſcente fœminam, quem fœminę conſanguineæ illius mulieris cognitæ tenent conſanguinitati cum ipſa hac muliere cognita. Quare ſi Petrus v. g. cognoſcit Annam conjugem ſuam habentem fratres ſorores, patrem, & matrem, frater, & ſoror Annæ ſunt affines Petri in linea tranſverſa, pater verò, & mater Annæ fiunt affines Petri in linea recta, nam in affinitate computandi ſunt gradus eodem modo, quo in conſanguinitate, pro cujus majori intelligentia videri poteſt arbor affinitatis deſcripta à Brancato noſtro diſp. 26. art. 1.

113 Conveniunt autem Doctores, affinitatem jam declaratam matrimonium dirimere jure ſaltem Eccleſiaſtico, ne inter affines validè contrahi poſſit, ut diximus qu. 18. cit.ar.ità enim habetur ex pluribus capitibus 35.qu.2.qu.10. aliiſque ſacris Canonibus, & aliis Pontificum, & Conciliorum decretis, & hoc ſivè affinitas conſurgat ex copula licita, & conjugali, ſivè illicita & fornicaria. Hoc tamen inter copulam licitam, & illicitam verſatur diſcrimen, quod ex copula licita oritur impedimentum matrimonium dirimens uſque ad quartum gradum, ex illicita verò oritur impedimentum dirimens matrimonium uſque ad ſecundum dumtaxat, ut noviſſimè Conc.Trid.declaravit ſeſſ.24. c.4.ubi nihil innovavit circà affinitatē ex copula conjugali conſurgentem,ſed illam reliquit uſque ad gradum,in quo anteà determinata erat, ob reverentiam matrimonii, affinitatem verò ortam ex copula fornicaria uſque ad ſecundum gradum tantùm revocavit, licèt olim etiam in gradibus remotioribus dirimeret, & hoc fecit ob difficultatem detegendi affinitatem ex copula fornicaria conſurgentem in ulterioribus gradibus, undè qui fornicatus eſt cum aliqua poteſt contrahere matrimonium cum conſanguinea illius in tertio, vel quarto gradu. Eſt tamen difficultas inter Doctores, an affinitas dirimat matrimonium etiam jure naturæ in aliquo gradu, & eſt præſertim quæſt.de affinitate orta ex copula conjugali,& licita, ortam enim ex copula illicita, & fornicaria omnes concedunt non impedire, niſi ex jure poſitivo Eccleſiæ, quia nec ratione,nec auctoritate oppoſitum conſtat, in qua difficultate variæ ſunt ſententiæ, quas fusè examinamus l. c. ubi diximus communiorem, & probabiliorem univerſaliter docere in nullo affinitatis gradu jure naturali irritum eſſe matrimonium & ità præſertim Scot. docere d.42.§. *Ad quæſtionem* ubi ait, quod affinitas ſimpliciter impedit matrimonium, & ratio non eſt, niſi ſtatutum Eccleſiæ illegitimantis affines, & in eodem gradu impedit matrimonium, in quo conſanguinitas, loquendo de affinitate propriè dicta. Ità etiam Alenſis, Cajet. Sanc.Henriq. Trancred. Ponce, Hurtad. Meratius, Caſp. Bonac. Diana, Averſa, & alii Recentiores paſſim, & Scotiſtæ omnes, & præſertim Brancatus noſter diſp.36. art.8.

114 Duodecimum tandem impedimentum eſt *Impotentia*, ideſt, inhabilitas perpetua ad conſummandum matrimonium, ut diximus diſp.7. cit. quæſt.15. cùm enim finis primarius matrimonii ſit prolis generatio,& hæc non niſi per copulam carnalem naturali modo obtineri poſſit planè vir, & fœmina,qui matrimonio ſunt jungendi, ad hujuſmodi copulam habiles eſſe debent, ut ait Scotus 4. diſt.34. quæſt.un. ubi agit de hoc impedimento, quare impotentia, & inhabilitas ad exercendam copulam carnalem ad humanam generationem neceſſariam maximè matrimonium impedit, & eſt impedimentum dirimens, ſive hoc ſe teneat ex parte viri, ſivè ex parte mulieris,dummodo fuerit eo tempore, quo matrimonium contractum eſt, non verò poſteà ſubſecutum ſit. Undè inhabilitas non eſt ex eo præciſe, quod alteruter conjugum, aut uterque ſint ſteriles, quia impotentia ad generandum, ſeù ad prolificandum, dummodò adſit potentia ad copulam carnalem, & ſeminationem, non eſt impedimentum dirimens, ut omnes paſſim concedunt cum Scoto 4. diſt.31. quæſt. un. ad 3. prin.ubi ait, quod contrahens non tenetur abſolutè ad prolem, ſed conditionatè ſi eveniat ad gravanter ſuſcipiendam,& religioſè educandam, & ubi eſt certa impoſſibilitas ad bonum prolis,tunc matrimonium eſt ibi in remedium non in officium, quia ut ſuprà dixerat d.26. ſub Q. & R.inſtitutio divina reſpectu matrimonii, licet fuerit ad procurandam prolem, tamquam propter finem principalem, & primarium, tamen præter hoc fuit inſtitutum etiam in remedium, ſcilicet, vitandæ incontinentiæ poſt lapſum, tamquam propter finem ſecundarium, & minus principalem, quare in caſu ſterilitatis matrimonium eſt in remedium concupiſcentiæ, quia homo poſt Adæ lapſum utitur concupiſcentia, Deus autem huic morbo piiſſimè ſubvenit, ut etiamſi proles non poſſit haberi, matrimonia fiant, ideò dixit Apoſtol.1. Corinth. 7. propter vitandam fornicationem unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & mulier ſuum virum, & poſteà nulla prolis mentione facta ſubdit, *melius eſt nubere, quam uri*, quarè Doctores omnes docent validum eſſe matrimonium inter ſteriles contractum, quia inter iſtos adhuc intercedit vera copula apta ex natura ſua ad generationem prolis, ut videre eſt apud Bonac. quæſt.3. punct. 13. ubi alios citat. Si vero talis impotentia eveniat poſt matrimonium conſummatum, aut etiam ſi ſequatur matrimonium ratum, licèt præcedat conſummationem, non dirimit matrimonium, quia cum matrimonio rato fuit poteſtas irrevocabiliter tradita, licèt poſteà eveniat impedimentum actus, & ità de omni matrimonio deciſum eſt cap. *Hi qui*, 32. qu.7. tam conſummato, quàm rato, ſiquidem etiam matrimonium ratum ex inſtitutione ſua indiſſolubile eſt, ſolùmque ex conceſſione Chriſti factum eſt, ut per auctoritatem Eccleſiæ ſolvi poſſit, ſicut de facto ſolvitur per ſolemnem profeſſionem, ſed ſtatutum non eſt, ut per ſupervenientem impotentiam diſſolvatur. Ità Scotus loco citato Sanchez, Henriquez, Averſa, Filliucius, Brancatus noſter, & alii communiter. Si verò dubitetur, an impotentia præceſſerit, vel ſupervenerit ad conjugalem contractum, licet aliqui dixerint non debere dirimi matrimonium, ſed potiùs præſumi, ac ſuſtineri debere validum, communior tamen ſententia eſt, ut diximus loc. cit. in tali dubio debere potiùs præſumi impedimentum præceſſiſſe, atque adeò matrimonium non valere, ſed dirimi debere, ità Bonacina loc. cit. & Averſa qu.13. ſect. 4. qui alios adducunt. Quæ autem, & qualis impotentia dirimat matrimonium, & Hermaphroditus validè contrahere poſſit, & quomodo, fusè declaravimus quæſt. 15. cit. artic. 2.

115 Quæres, quis in ſupradictis impedimentis diſpenſare poſſit. Communis, opinio docet in impedimentis non dirimentibus poſſe Epiſcopum diſpenſare excepto voto Caſtitatis, Religionis, ità præſertim Bonacina quæſt.3. puncto 15. ubi rationem adducit ex Navarro, quia quamvis inferior non poſſit diſpenſare in lege Superioris per ſe loquendo, nihilominus conſuetudine receptum eſt, ut diſpenſatio iſtorum impedimentorum non obtineatur à Papa, excepto voto Religionis, & Caſtitatis, quod Pontifici reſervatum eſt, quæ tamen communis opinio nonnullas patitur exceptiones, ut notavimus diſputatione 7. citat. quæſt. 12. *in fine* ibi videndas. Loquendo autem de impedimentis dirimentibus conveniunt Doctores Summum Pontificem diſpenſare poſſe in impedimentis jure ſolùm Eccleſiaſtico matrimonium dirimentibus, cùm plenariam habeat poteſtatem in totum jus Eccleſiaſticum, & ut Theologi, & Canoniſtæ ajunt, totum corpus juris ſit in ejus poteſtate reconditum, & è contrà conveniunt diſpenſare non poſſe in impedimentis dirimentibus jure naturæ & divino, ſiquidem in iſtis impedimentis poteſtatem non habet, quia cùm diſpenſatio propriè dicta ſit juris relaxatio, non habet ſummus Pontifex poteſtatem relaxandi jus naturale, & divinum, nam Pontifex non habet poteſtatem in jus ſuperius, ſeu in legem ſuperioris ſui, qualis eſt lex divina, aut naturalis. Satis tamen probabile eſt, ut diximus diſp. 7. cit. quæſt. 10. ultim. p. quod licèt Papa relaxativè diſpenſare nequeat in aliquo caſu juris naturalis, aut divini, quæ ſola propriè, & rigoroſè diſpenſatio dicitur, habeat tamen poteſtatem declarandi, quando præcepta naturæ obligant, quando non, in quibuſdam caſibus particularibus, & hac ratione dici poſſit, quòd poteſtatem habeat diſpenſandi declarativè in eis, & ſimiliter etiam in jure divino poteſtatem habeat declarandi, quando lex aliqua divina non obliget, ità enim expreſsè docuit D. Bonaventura 4. d.38. part. 2. quæſt. 3. de quo videri poteſt Brancatus noſter diſp.38. art.2.

116 Eſt tamen difficultas, an ſummus Pontifex diſpenſare poſſit in voto ſolemni Religionis, quam fusè diſcutimus diſp.7. cit.q. 20. ar.1.Negant Thomiſtæ communiter cum D.Th.2.2.q. 88. art.2. quorum præcipuum fundamentum eſt, quia nequit Pontifex diſpenſare in his,quæ ſpectant abſolutè ad jus naturale, & divinum, ſiquidem non poteſt inferior in lege ſuperioris propria auctoritate diſpenſare ex Can. *inferior* 21. alioquin tolleretur debita ſubordinatio inferiorum ad ſuperiores, ſed votum ſolemne Religionis matrimonium irritat,non tantum jure Eccleſiaſtico, ſed etiam naturali, & divino,quod probant pluribus rationibus l.c. adductis, ergò & c. Affirmant tamen Scotus 4.d.38. q.un.& cum eo alii omnes extrà ſcholam D. Thomę Summum Pontificem poſſe diſpenſare in voto ſolemni caſtitatis, ut valeat tali voto adſtrictus matrimonium inire, quando juſta eſſet cauſa,eſt autem juſta cauſa, non quando reſpicit bonum alicujus particularis, ſed quādo ità exigit bonum commune alicujus Regni, & Reipub.poſſe inquam,in tali caſu diſpenſare,non quidem ad tempus, ut aliqui dixerunt v.g. ut duret in matrimonio, donec filios generet,quia hoc eſt contrà ſubſtantiam matrimonii, quod eſſentialiter eſt vinculum perpetuum, ſed debet diſpenſare abſolutè,vel ſaltem cum hac conditione, ut uxore conſentiente, vel fornicāte poſt prolem ſuſceptam teneatur ad Religionem redire. Ità cum Scoto Scotiſtæ omnes,& Cajet. etiam ex Thomiſtis 2. 2.q.88. art.2.Sanchez, Tancred. Coninch. Ponce, Leſſius, Reginal-

Digitized by Google

ginaldus, Bonacina, Hurtadus, Averſa, Azorius, & alii paſſim quod probant ex pluribus caſibus ſecutis, quia de facto Summi Pontifices non ſemel diſpenſarunt in votis Religionis ſolemnibus, ut Alexander Tertius diſpenſavit cum Nicolao Juſtiniano Monacho, ut Surius refert, ut Matrimonium contrahere poſſet. Idem etiam referunt factum fuiſſe cum Rege Aragoniæ, in voto ſolemni Religionis, item etiam cum Conſtantia ſanctimoniali filia Rogerii Regis Siciliæ. Cœleſtinus Papa diſpenſavit, ut Monaſterium poſt profeſſionem exiens Henrico Sexto Regi nuberet, & alia quoque ſimilia exempla in hiſtoriis leguntur; ergo poſſunt Summi Pontifices diſpenſare in voto ſolemni Religionis, quia ab actu ad potentiam conſequentia tenet. Varia autem ſubterfugia, & evaſiones Adverſariorum ad hoc argumentum eludendum ex hiſtoriis, & caſibus ſecutis adductum vide præcluſas loc. cit.

117 Ratio autem à priori ad hoc idem probandum eſt, quia ut loc. cit. dicebamus, non poſſumus, nec debemus negare Pontifici Eccleſiæ capiti, quod concedere poſſumus abſque ullo abſurdo, & quod ſit valdè expediens gubernationi Eccleſiæ; ſed poſſe Pontificem in his votis diſpenſare nullum eſt abſurdum, & regimini Eccleſiaſtico valdè expediens ergò &c. Minor probatur, & quidem quod ſit validè expediens, ſatis conſtat, nam poteſt evenire caſus, ut Regnum integrum depredatur, vel maximè deturbetur, niſi Religioſus aliquis ex illa ſtirpe regia ſuperſtes ducat uxorem, ut hac noſtra tempeſtate vidimus in Regno Poloniæ; quod autem nullum ſit abſurdum, probatur ex deſtructione fundamenti opinionis adverſæ, quæ in tantùm affirmat non poſſe Summum Pontificem in voto ſolemni Religionis diſpenſare, in quantum putat votum ſolemne Matrimonium irritare, non tantùm jure Eccleſiaſtico, ſed etiam jure naturali, & divino; ſed falſitas hujus fundamenti conſtat ex jam dictis diſp. 7. cit. qu. 26. art. 2. ubi ex inſtituto oſtenſum eſt, ut ſuprà diximus ar. 2. hujus qu. nu. 101. ſolo jure Eccleſiaſtico, non autem jure naturali, aut divino factum eſſe, ut votum ſolemnę profeſſionis religioſæ Matrimonium dirimat, & profeſſos reddat inhabiles ad contrahendum, quia ſolemnitas ipſa voti in profeſſione religioſa ſolo jure Eccleſiaſtico eſt inſtituta, ut ibi latè demonſtratum eſt pluribus, & efficacibus motivis. Ex quibus patet quid ſit dicendum ad rationem oppoſitæ ſententiæ, conſtat enim ex dictis nec majorem, nec minorem eſſe ſimpliciter veras, ſed cum aliqua limitatione; licèt enim nequeat Pontifex abſolute, & in rigore diſpenſare in his, quæ ſpectant ad jus naturale, & divinum, poteſt tamen diſpenſare diſpenſatione declarativâ, & interpretativa, vel ex commiſſione extraordinaria Chriſti ſuperaddita officium ſummi Paſtoris, & legiſlatoris Eccleſiaſtici ad remittendum nomine Dei obligationem ortam ex voto ipſi Deo facto, quæ extraordinaria commiſſio conceſſa eſt, ei illis verbis Joan. 21. *Paſce oves meas*, ut advertunt Hurtad. diſp. 16. diffic. 1. Caſpenſis diſp. 10. ſect. 1. & alii; qui etiam addunt, quòd, quia hæc poteſtas ſupperaddita eſt Pontifici, non abſolutè, & in deſtructionem, ſed tantùm in ædificationem, ideò voti diſpenſatio abſque rationabili cauſa ſpirituali cedente in ædificationem eſſet invalida. Nec etiam vera eſt abſolutè minor, quamvis enim votum Religionis jure naturali obliget, ipſa tamen voti ſolemnitas in profeſſione religioſa ſolo jure Eccleſiaſtico inſtituta eſt ex jam dictis qu. 16. cit. art. 2. Rationes verò, quibus Adverſarii oppoſitum probare contendunt, jam ſufficienter ſolutæ ſunt qu. 20. cit. ar. 1.

118 Denique quid requiratur, ut diſpenſatio ſit valida; jam dictum eſt qu. 20. cit. ar. 2. ex communi Doctorum conſenſu ad valorem diſpenſationis à Pontifice concedendæ in iis impedimentis, quæ ſunt de mero jure Eccleſiaſtico nullam requiri cauſam, ſed ſolam ejus voluntatem ſufficere, & poſſe pro ſuo libito diſpenſare in lege propria abſque ulla cognitione cauſæ, ſi ipſe verè diſpenſare intendat; & ratio eſt, quia cùm lex humana à voluntate legiſlatoris totam ſuam vim habeat, jam tali voluntate ceſſante etiam ſine cauſa lex obligare deſinit, & ſic valet legis relaxatio, ſivè diſpenſatio in tali caſu, ut non ſolùm validi, ſed etiam liciti ſint actus ſubditorum, qui deinceps contrà talem legem fierent ex toto, vel ex parte ſublatam; appoſitè autem dicitur, ſi ipſe verè diſpenſare intendat, quia ſi intentionem diſpenſandi non habeat, niſi exiſtente juſta cauſa, diſpenſatio ſine tali cauſa obtenta non valet, non quidem ex poteſtatis defectu, ſed intentionis; ideò ſi Pontifici falſæ cauſæ exponantur, obtenta diſpenſatio minimè valebit, quia Pontifex ex dicta ſuppoſitione, non niſi veris exiſtentibus narratis diſpenſare intendit. Diximus etiam in iis impedimentis, quæ ſunt de mero jure Eccleſiaſtico, quia ſi Pontifex diſpenſare poteſt aliquo modo etiam in iis impedimentis, quæ ſunt de jure divino, & naturali, nempe poteſtate extraordinaria, & à Chriſto Domino ſuperaddita, ut aliqui volunt, vel poteſtate ſolùm declarativa, ſeù interpretativa, ut alii contendunt juxtà dicta ſuperius nu. præc. id utique non poteſt, niſi ex juſta cauſa; ut ibi diximus, ſine qua diſpenſatio non valeret, ac de facto cùm votum obliget de jure divino, & naturali, ſaltem ad prohibendum, ſi non ad dirimendum, requiritur juſta cauſa, ut voti diſpenſatio valeat, itaut ſi abſque tali cauſa diſpenſaretur, non ſolùm illicita eſſet diſpenſatio, & contractus Matrimonii illicitus, ut ait Averſa qu. 19. ſect. 4. ſed etiam invalida juxtà ſuperius dicta, quia ad validè diſpenſandum in votis, quibus Matrimonium impeditur, ſeù prohibetur; neceſſaria eſt etiam rationabilis cauſa judicio prudentis diſcernenda ſecundùm communem opinionem, ut notat Hurtad. diſp. 26. diffic. 3. & Stephanus à S. Gregorio cap. 112. *in fine*, pro quo Canoniſtas citat. in Gloſſa cap. *Non eſt verum*, ubi dicitur inferiorem invalidè diſpenſare in lege Superioris abſque juſta cauſa, undè conſequenter deducit Summum Pontificem abſque juſta cauſa diſpenſantem in voto, vel juramento, aut aliis ad jus divinum ſpectantibus, non tantùm illicite, ſed etiam invalidè diſpenſare. Qua ratione in caſibus, quibus etiam ab Epiſcopis concedi poteſt diſpenſatio, vel aliis ex delegatione Pontificis etiam in impedimentis, quæ ſunt de mero jure Eccleſiaſtico, omnium cauſa requiritur ad valorem diſpenſationis; & ratio eſt, quia cùm agatur de lege Superioris, non eſt in libera facultate inferiorum ei derogare, ſed ſolùm in quantum expreſsè, vel præſumptive illis à Superiore permittitur. Certè autem Pontifex non intendit, nec conſentit, ut quiſquam alius infrà ipſum abſque rationabili cauſa diſpendet, atque ideò quæcumque alia diſpenſatio ab aliis infrà ipſum ſine tali cauſa conceſſa non erit valida. Quæ autem alia requirantur ad validitatem diſpenſationis magis ad particularia deſcendendo videantur loc. cit.

QUÆSTIO SEXTA.

De effectibus Matrimonii, atque Divortio.

119 PRo Complemento hujus diſputationis de Matrimonii Sacramento reſtat poſtremo agendum de ejus effectibus, atque Divortio, quamvis enim, Matrimonium inter Chriſtianos legitimè contractum, & ab ipſis conſummatum ſit omninò indiſſolubile quoad vinculum conjugale, ſunt tamen aliqui caſus, in quibus poſſunt conjuges licite ab invicem quoad thorum, & cohabitationem ſeparari, remanente tamen ſemper vinculi conjugalis indiſſolubilitate; hanc igitur quæſtionem quoad utramque partem breviter expediemus ex jam fusè dictis, & diſputatis de hac materia diſp. 7. cit. *de Matrimonii Sacramento* 4. ſent. lib. qu. 12. & 22.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint Matrimonii effectus.

120 COnveniunt Doctores, ut diximus qu. 21. cit. ar. 1. præter gratiam ſanctificantem, quæ per hoc Matrimonii Sacramentum confertur, & eſt communis omnium Sacramentorum effectus, & præter gratiam Sacramentalem iſtius propriam, & peculiarem, quæ conſiſtit in quibuſdam ſpecialibus gratiæ actualis auxiliis, quæ opportuno tempore hujus Sacramenti intuitu conjugibus conferuntur ab ipſius Matrimonii officia debitè, ac merè obeunda; tres prætereà eſſe hujus Sacramenti peculiares, & principales effectus, qui alio nomine à Patribus, & Theologis tria Matrimonii bona appellari ſolent, quæ ſunt Sacramenti indiſſolubilitas, prolis legitimæ ſuſceptio, ac pia educatio, & thori conjugalis fides. Hoc autem non ità intelligendum eſt, ut ibi dicebamus, quaſi hoc Sacramentum præter hæc tria alia quoque bona annexa non habeat, nimirum concupiſcentiæ remedium, mutuum conjugum adjutorium, mutua obſequia, & ſimilia, qui etiam ſunt effectus, & bona Matrimonii; ſed hæc tria præſertim aſſignantur tamquam præcipua, & principalia, de quibus agit Scotus noſter 4. d. 31. & 32.

121 Primò itaque quod ſpectat ad Matrimonii indiſſolubilitatem, quod vocat Doctor loc. cit. bonum Sacramenti, certum eſt ex dictis ſuprà qu. 3. art. 2. Matrimonium inter Chriſtianos legitimè contractum, & ab ipſis conſummatum eſſe omninò indiſſolubile quoad vinculum, id enim conſtat tum ex Scriptura Marci 10. & Luc. 16. ubi Chriſtus Dominus hanc de Matrimonio Chriſtianorum legem tulit, *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, & alteram duxerit, adulterium committit*. Tum ex Concil. Tr. ſeſſ. 24. c. 5. & 7. de refor. Matr. ubi anathema profertur in eos, qui dixerint propter adulterium, hæreſim, aut quamlibet aliam cauſam Chriſtianorum Matrimonia diſſolvi poſſe quoad vinculum. Nec obſtat, quòd Chriſtus Matt. 10. dixerit uxorem dimitti poſſe ob fornicationem, quia intellexit poſſe dimitti quo-

ad

ad thorum, & cohabitationem, non vero ſeparari quoad ipſius Matrimonii vinculum, ut declaravit D. Aug. de adult. conjug. cap. 11. & nos explicuimus qu. 3. cit. ar. 2. Certum quoque eſt ex dictis ibidem Matrimonium ratum quidem, ſed non adhuc conſummatum, quamvis ſit verum Sacramentum, ſolvi tamen poſſe etiam quoad vinculum, ſi alter conjugum votum ſolemne religionis emittat, ut definitum eſt in Conc. Trident. ſeſſ. [illegible]. 6. & hæc relaxatio Chriſti, inquit Doctor d. 31. cit. lit. C. rationabilis, fuit, quia rationabile eſt obligationem ad minus bonum commutari in obligationem ad majus bonum ab eo, qui habet auctoritatem commutandi; profeſſio autem in Religione eſt obligatio ad majus bonum quia ad ſpirituale cum propoſito continentiæ perpetuo, & iſtum ſtatum prætulit ſtatui conjugali. Et tandem hac de cauſa c. *Ex publico* de converſione conjugatorum ſecundùm communem Doctorum ſententiam, & expoſitionem injungitur Judici, ut conjugi de Religionis ingreſſu deliberanti antè Matrimonii conſummationem bimeſtre ſpatium definiat, intrà quod vel religionis ingreſſum, & propoſitum exequatur, vel conjugi debitum reddat.

122 Secundò quod ſpectat ad bonum prolis, certum eſt Matrimonium à Deo inſtitutum eſſe ad generis humani conſervationem, & multiplicationem, & ad ipſius Eccleſiæ propagationem, & eſt finis principalior Matrimonii, & ad hunc finem ordinatur etiam bonum fidelitatis, ponitur etiam quidam alius finis annexus Matrimonio, ſcilicet, vitatio fornicationis pro tempore lapſus, non ſolùm enim Matrimonium eſt in officium procreandi prolem, ſicut tempore innocentiæ, ſed etiam eſt in remedium concupiſcentiæ. Notant autem Baſſolius, Nicolaus de Niſſe, & alii Scotiſtæ cum Doctore opus non eſſe, ut hoc bonum prolis ponatur in re, & in effectu abſolutè inter conjuges, ſed ſufficit ſub conditione ponatur, ut ſi evenerit proles, quod non poteſt poni ſine redditione debiti, non impediatur, nec perimatur, & ſi ſubvixerit, religiosè educetur. Quarè abſolutè loquendo poteſt alter non petere, & ſic etiam alius non reddere, immò, & Matrimonio jam rato, ſivè etiam conſummato poſſunt perpetuam vovere continentiam; undè ſi ex amore virtutis, & ad perfectius, liberiuſque Deo ſerviendum pari conſenſu continentiam ſervare vellent, haud dubiè perfectiorem ſtatum adhuc eligerent, ut D. Auguſt. docet epiſt. 45. ad Armentarium, & Paulinam conjuges, quos ad ſervandam continentiam efficaciter hortatur, quam communi voverant conſenſu, & idipſum quoque probat lib. 1. de conſenſu Evangel. cap. 1. ex caſtiſſimo conjugio Deiparæ Virginis, & S. Joſeph, quod inter eos interceſſit abſque ullo Virginitatis detrimento, quorum proindè exemplo concludit, magnificè inſinuari fidelibus conjugatis etiam ſervata pari conſenſu continentia, poſſe permanere, vocarique conjugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Multum etiam confert Matrimonium proli genitæ, ut notat Averſa qu. 22. ſect. 2. efficit enim filios legitimos, quod multum valet ad bonorum ſucceſſionem, & graduum, ac dignitatum ſucceſſionem, nedum in ſæculo, ſed etiam in Eccleſia juxtà varias leges civiles, & Eccleſiaſticas. Rurſus Matrimonium habet vim legitimandi filios anteà ſuſceptos, ità quòd ſi vir, & fœmina per illicitam copulam prolem habuerint, & poſteà juſto Matrimonio conjungantur, per hoc ſubſequens Matrimonium legitimi redduntur filii anteà geniti per copulam illicitam ad bonorum ſucceſſionem, & graduum, ac dignitatum capacitatem; ita enim ſtatutum fuit jure civili, cum variis limitationibus, & adhuc magis amplè jure Canonico, & abſque alia limitatione, niſi quòd anteà tales parentes eſſent ad contrahendum habiles, & nullum haberent impedimentum dirimens, ità habetur c. *Tanta* c. *Conqueſtus* c. *Tranſmiſſa* & c. *Cauſam*. Itaque Matrimonium duplici nomine cohoneſtatur ex prole, primo quia proles per ſe magnum bonum quoddam eſt, cùm illius procreatio ſocietatem humanam conſervet, & augeat; ſecundò quia filii ex verò Matrimonio ſuſcepti, vel poſt illud cenſentur eſſe legitimi, hoc eſt, idonei ad bonorum hęreditatem, & ſucceſſionem, ad publicas dignitates, & officia in Republica; qui autem extrà Matrimonium procreantur, illegitimi ſunt, & inhabiles ad officia.

123 Tertiò quòd ad thori conjugalis fidem pertinet, ſivè fidelitatis ad conjugem, in duobus conſiſtit hæc fides, vel tribus; primò quod non tradatur corpus unius conjugis; niſi alteri conjugi, quia hoc eſſet contrà juſtitiam, & fidelitatem, & iſtud eſt neceſſarium ſemper in omni Matrimonio; & invariabiliter in omni lege ſicut non permittere adulterium, undè conjuge vivente alter conjux cum alia perſona contrahere nequit; nec ullo modo permiſceri. Deindè thori conjugalis fides exigit; ut ambo conjuges mutuò cohabitent, & mutua obſequia in re familiari adminiſtranda, & filiorum educatione præſtent, ad quòd quidem reciprocè obligantur, & etiam cogi poſſunt à Judice tàm Eccleſiaſtico, quàm ſæculari ex c. *Litteras* de reſtit. ſponſaliorum; cùm autem vir ſit caput uxoris, & familiæ, ut dicitur Epheſ. 5. tenetur uxor ad obediendum viro in his, quæ ad familiæ adminiſtrationem ſpectant, & viciſſim obligatur vir ad alimenta, & alia vitæ ſubſidia uxori, ac reliquæ familię præſtanda; cumque ad virum pertineat pro libito ſuo domicilium eligere, ac mutare, uxor eum ſequi tenetur, ut habetur ex cap. *Unaquæque* 13. qu. 2. ut docet Navarrus c. 14. ubi tamen rectè monet uxorem non teneri virum ſequi cum gravi corporis, vel animi incommodo, ut ſi ad bellum proficiſcatur, cui ſubſcribunt Sanchez, Tancred. Scotus, Layman, Abellius, Averſa, & alii paſſim, in quibus autem caſibus an poſſint conjuges licitè ab invicem quoad thorum, & cohabitationem ſeparari dicemus poſteà ar. ſeq. Tandem fides conjugalis conſiſtit in tradendo corpus ſuum conjugi petenti pro loco, & tempore, ſeù ut vir, & uxor ſibi mutuo debitum conjugale reddant, nam ut loquitur Apoſ. 1. Corin. *Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir, ſimiliter autem vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier*; undè idem præcipit, *ut uxori vir debitum reddat, ſimiliter, & uxor viro*, idque ſivè debitum illud conjugale expreſsè petatur, ſivè tacitè, & hæc obligatio mutua reddendi debitum conjugale eſt ſub peccato mortali, ſi alter conjugum ſerio, inſtanter, & rationabiliter illud petat. Diximus autem teneri conjuges debitum ſibi invicem reddere pro loco, & tempore, quia reddere debitum eſt præceptum affirmativum de juſtitia, & fidelitate obſervanda ad alterum; præcepta autem affirmativa licèt obligent ſemper, non tamen ad ſemper, ſed pro loco, & tempore ſecundùm circumſtantias debentes concurrere ad actum. Undè conjux non tenetur alteri debitum, reddere pro quandocumque alius petit, ſed in aliquibus caſibus debet, etiam non reddere; ut inquit D. d. 3. qu. un. §. *Ad quæſtionem*, ut quando unus conjugum adulterium commiſit, vel fornicationem, tunc enim jus petendi amiſit, & conjux innocens debitum ipſi negare poteſt. Item ſi ex redditione debiti imminet probabile periculum damni notabilis in ſalute corporali, quia rectus naturæ ordo exigit, ut priùs conſulatur incolumitatis proprii individui, quàm generationi prolis, quod verum eſt etiamſi exigenti immineat incontinentię periculum, quia cum tanto detrimento non tenetur vitare periculum alterius, ut Sanchez, Coninch. Hurtad. & alii advertunt. Item ſi uxor ſit prægnans; & proli conceptæ probabile mortis periculum timeatur.

124 Quartò movet difficultatem Scotus loc. c. quomodo hęc tria bona in quolibet Matrimonio reperiuntur, nam in primis de indiſſolubilitate, quæ dicitur bonum Sacramenti, videtur, quòd non reperiatur in Matrimonio rato non conſummato, quia diſſolvitur per votum ſolemne Religionis, ut ſuprà dictum eſt. Deindè dubitatur etiam de bono prolis, quia cum ſterili, vel virgine, quæ vovit Virginitatem, vel cum ſene jam impotente poteſt eſſe Matrimonium, & tamen non eſt ibi bonum prolis, nec in re, nec in ſpe. Denique dubium eſt etiam de bono fidei, ſeù fidelitatis, quia inter adulteram, & virum ſuum eſt verùm Matrimonium, & tamen non eſt ibi bonum fidei. Reſpondet Doctor etiam Matrimonium ratum jure divino poſitivo eſſe perpetuum, excepto caſu profeſſionis Religioſæ, quem exemit Chriſtus à lege inſolubilitatis, quod etiam conſonat rationi naturali rectæ, ut ſuprà dictum eſt; in hac ergò lege indiſſolubilitatis Matrimonii Chriſtus ipſe diſpenſavit, aut non comprehendit caſum converſionis conjugis ad Religionem, non conſummato Matrimonio: Quando ergò Matrimonium dicitur eſſe inſolubile, intelligi debet de ſolubilitate ab homine, non autem à Deo, qui poteſt etiam Matrimonium conſummatum diſſolvere, ut habetur Matth. 19. *Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet*, & ideò purus homo non poteſt conjuges diſſolvere, nec tota hominum communitas; & quando alter conjugum antè Matrimonii conſummationem Religionem ingreditur, illa diſſolutio fit à Deo, non ab homine, unde Deus inſtituit profeſſionem, ſeù votum ſolemne unicum remedium diſſolutionis Matrimonii, & non quodlibet votum ſolemne, ſed religionis, nam votum ſolemne ſuſcipiendi ordines ſacros non diſſolvit Matrimonium, nec cum eo eſt incompoſſibile, niſi mero jure Eccleſiaſtico. Ad ſecundum inquit Doctor, quòd obligatio non eſt abſolutè ad bonum prolis, ſed ſub conditione, ſi ſcilicet eveniat ad gratanter ſuſcipiendum, & religiosè educandum, & non ad procurandum ſtudiosè oppoſitum per aliquem modum illicitum ſcilicet ne eveniat; & ità patet ad illud, quod dicitur de virginibus, & ſterilibus, & aliis non potentibus generare, vel non volentibus propter votum caſtitatis emiſſum, quia non obſtantibus prædictis poſſunt contrahere, & ſufficienter in eorum Matrimonio habetur bonum prolis ſcilicet ſub conditione modo jam declarato. Addit tamen Doctor loc. cit. in ſolutione ad 3. prin. quòd ſecundùm rei veritatem ubi eſt certa impoſſibilitas ad bonum prolis; non videtur actus ille conjugalis multum excuſari per illud bonum ſub conditione, & in tali caſu, inquit Doctor, Matrimonium eſſe tantùm in remedium, non in officium. Ad

ulti-

Digitized by Google

ultimum ait Doctor, quòd bonum fidei ſemper in Matrimonio reperitur ex obligatione, licet non ſemper in executione; unde licèt inter adulteram, & innocentem non ſit bonum fidei quantum ad actum ex parte adulterantis, adeſt tamen in obligatione quia uterque conjux ad tale bonum obligatur ex vi Matrimonii; & de his Matrimonii bonis plura videri poſſunt apud Aſteſanum lib. 8. tit. 10.

125. Quintò conveniunt Catholici omnes uſum Matrimonialem, ſeù copulam conjugalem, quæ eſt effectus Matrimonii, ex ſe licitam eſſe, ut diximus qu. 21. cit. art. & ſatis apertè conſtat ex eo, quod Deus Geneſ. 1. primis parentibus commendavit uſum conjugalem illis verbis *Creſcite, & multiplicamini*, & ex eo, quod ad Hæbr. 7. thorus conjugatorum dicitur à Paulo, *immaculatus*, immò Scotus noſter 4. d. 26. qu. un. fusè demonſtrat, nedum ex revelatis, ſed etiam ex naturalibus Matrimonium etiam, ut à Sacramento præſcindit, eſſe actum licitum, & honeſtum, quia eſt medium ex natura rei proportionatum ad finem per ſe bonum, & honeſtum, ſcilicet, filiorum procreationem, & humani generis propagationem eo modo, quo humanam decet naturam. Verùm quia per licitam, & honeſtam copulam intelligendo illam, quæ omni prorſus culpa vacet tàm veniali, quàm mortali, & è contrà illicitam, quæ etiam venialiter ſolùm ſit culpabilis, valdè refert conſideratio finis, & aliqua difficultas, quo fine ſit exercendus talis actus, ut licitè fiat; & quidem conveniunt omnes actum conjugalem, non ſolùm ob prolis generationem, quæ eſt ejus finis primarius, & immediatus, ſed etiam ad vitandam incontinentiam in altero conjuge, dùm alter videt illum eſſe in periculo, eſſe licitum, & honeſtum, quia eſt actus Charitatis ex fine ſalutis ſpiritualis proximi, & etiam juſtitiæ reddere indigenti, quod ſuum eſt; & ità expreſsè docuit Scotus 4. d. 32. A. ubi conſiderato duplici fine Matrimonii, & propter prolem generandam, & propter fornicationem vitandam, docet uſum Matrimonii, ſeù copulam carnalem conjugum eſſe ex genere ſuo actum virtutis, ſaltem juſtitiæ. Difficultas tamen eſt, an in actu conjugali facto ad vitandam propriam incontinentiam ſit aliqua culpa ſaltem venialis, & quidem Magiſter 4. diſt. 31. quem etiam nonnulli ſequuntur Theologi, & Summiſtæ, exiſtimat in eo eſſe culpam ſaltem venialem. Ratio eſt, quia utens actu conjugali ad eum finem, non intendit proprium finem ipſius actus, ſcilicet, prolis generationem, ut patet; Communis tamen ſententia eſt nullum eſſe peccatum nec veniale, conjugem petere debitum præcisè, ut incontinentiam in ſeipſo vitet; ità præſertim Almainus ex noſtris 4. d. 26. qu. un. in fine, quod probat ex D. Paulo 1. Corinth. 7. ubi ait *propter fornicationem autem unuſquiſque uxorem ſuam habeat, & unaquæque ſuum virum*, ideſt, ad vitandam fornicationem, & infrà cùm ſuaſiſſet conjugibus aliquando orationi vacare, & communi conſenſu à conjugio abſtinere ſubdit *iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram*, qui loquendi modus planè non denotat promiſſionem venialis peccati, ſed omnino conceſſionem actus liciti. Hinc etiam Almainus deducit rationem, quà poſteà uſi ſunt Navar. Rebel. Coninch. Ponce, Hurtadus, Averſa, Caſpenſis, & alii Recentiores paſſim hanc opinionem ſequentes, quia uſus conjugalis ſuppoſito peccato, ſeù lapſu humanæ naturæ, ordinatur ſua natura in remedium concupiſcentiæ propriæ, undè ait Paulus loc. cit. *Qui non poteſt continere, nubat in Domino*, undè ſæpiùs replicat Scotus, quòd Matrimonium in ſtatu naturæ corruptæ non eſt ſolùm in officium, ſed etiam in remedium: ergò ſi quis ordinet actum Matrimonialem in illum finem propter quem inſtitutum eſt Matrimonium in ſtatu naturæ corruptæ, dicitur referre in finem rectum, quamvis minus principalem, quàm ſit prolis generatio; & erit actus licitus, quia nulla lex eſt, quæ cogat, ut in uſu rei principaliorem finem ſemper intendamus, aliàs in præſenti materia uſus conjugalis ad vitandam incontinentiam in altero conjuge exiſtente in periculo ejus non eſſet licitus, & ſterilis non poſſet uti Matrimonio, quia nequit prolis generationem intendere. Ex qua doctrina patet ad rationem in oppoſitum, negatur enim aſſumptum, quia in ſtatu naturæ lapſæ etiam concupiſcentiæ extinctio eſt, finis Matrimonii proprius, & quamvis ſit minus principalis, non tamen pervertitur ordo utendo tali medio, quia adhuc adhibetur medium per ſe licitum, ac etiam ad talem finem ordinatum, nec ulla lex obligat, ut dicebamus, quòd quis ordinare debeat actum ſuum ad finem primarium, & principalem, ac perfectiorem, ſed ſatis eſt, ſi ordinet ad finem in ſe quoque licitum, & honeſtum, ad quem ſuo quoque modo refertur.

126 Poſtremò major adhuc eſt difficultas, ut loc. cit. dicebamus, an uſus conjugalis factus ſolius voluptatis, & delectationis cauſa, quæ in ipſo actu eſt, ſit licitus. Negat Mairon, Hugo, Hoſtienſis, Sanch. Tancred. & quidam alii exiſtimantes copulam conjugalem ob talem finem exercitam eſſe peccatum mortale, vel ſaltem culpa veniali non carere. Fundamentum hujus ſententiæ ſumitur præſertim ex auctoritate; nam D. Auguſt. de bono conjugali c. 6. ait: *Conjugalis concubitus generandi cauſa non habet culpam, concupiſcentiæ verò faciendæ venialem habet culpam*; & cap. *Vir cum propria* adducitur hæc auctoritas ex D. Gregor. *Cùm, non amor procreandæ prolis, ſed voluptas dominatur in opere commiſtionis, habent etiam ipſi conjuges in ipſa commiſtione quid defleant*, & plures alii Patres eodem modo loquuntur, quibus etiam inter ipſos conjuges damnari videtur copula gratia ſolius voluptatis habita. Verùm Auctores adducti, & præſertim Almainus noſter l. c. & eſt modo communior opinio, aſſerunt etiam ob finem delectationis, ſervàta tamen convenienti moderatione, non eſſe illicitam copulam, nec venialiter culpabilem. Ratio eſt, quia in humanis operationibus culpabile non eſt moderatè appetere delectationem in iis à natura inſitam, quando ipſæ operationes per ſe licitæ ſunt, & honeſtæ, nec immoderato exceſſu, aut aliis præviis circumſtantiis vitiantur, ut patet in delectu ciborum, & potus; ac delectatio carnalis copulæ conjugalis ex ipſa rei natura eſt annexa, & avidius appetatur ob conſervationem ſpeciei, & dicta delectatio, ſeù voluptas verè eſt licita ſicut, & actus ipſe; ergò talis finis intentus inter conjuges culpabilis non erit; quibus copula ipſa per ſe licita eſt; dummodò neque actu, neque habitu alii fines Matrimonii excludatur, quia hac ratione non tantùm eſſet veniale, ſed etiam mortale, atque ideò talis actus ex eo fine præcisè ex ſuo genere non eſt malus, niſi aliqua circumſtantia vitietur. Unde non carebit ſaltem culpa veniali, ſi fiat ob capiendam nimiam delectationem, ſeù ex deſiderio nimiæ delectationis, & hoc tantùm volunt innuere Patres illo loquendi modo, volunt enim ſolùm damnare exceſſum, non tamen moderatum voluptatis uſum, & ità Auguſt. exponit Almainus l. c. Addit tamen Brancatus noſter diſp. 39. ar. 3. quòd licèt uſus conjugii ob finem delectationis moderatæ non ſit culpabilis, eſt tamen valdè periculoſum illum velle propter talem finem, quia difficilè concupiſcentia moderamen ad limites agnoſcit, nam modus in voluptate ſenſuali, quæ mentem abſorbet, vel abſolutè ſervari non poteſt, vel ſaltem cum difficultate, & qui eam amat, & appetit, raró non ſine exceſſu amat, & appetit, ut Patres, eo loquendi modo innuere voluerunt. Quarè concludit, & quidem ſatis rationabiliter, quòd licèt velle copulam conjugalem ex fine voluptatis moderatæ, non excludendo poſitivè alios Matrimonii fines, non ſit peccatum, eſt tamen valdè periculoſum ex tali fine eam velle, quia difficulter eum tali moderamine appeteretur. Quibus autem aliis modis actus conjugalis fiat illicitus fusè diſcurrimus qu. 21. cit. ar. 2. & 3.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quibus de cauſis inter Conjuges divortium fieri poſſit.

127 DIvortium dicitur, vel à diverſitate mentium, vel quia hi, qui Matrimonium diſtrahunt, in diverſas partes eunt, ut notat Aſteſanus noſter lib. 8. tit. 36. undè definitur, quòd ſit *legitima viri ab uxore, vel è converſo ſeparatio*, ff. de Divortiis L. 2. & dicitur ſeparatio legitima, quia ſine lege, vel ratione fieri non debet, & hic ſumitur pro diſſolutione Matrimonii, & ſeparatione conjugum quoad thorum, & habitationem ſimul remanente tamen ſemper vinculi conjugalis indiſſolubilitate, quo ſenſu communiter à Theologis uſurpatur, & à Concil. Trid. ſeſſ. 24. can. 8. dum ait. *Si quis dixerit Eccleſiam errare, cùm ob multas cauſas ſeparationem inter conjuges quoad thorum, & cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit*. In hoc igitur articulo videndum eſt; qualiter poſſit unus conjux ab altero ſeparari, & recedere ob illius delictum & culpam etiam eo invito, nam qualiter poſſint conjuges per profeſſionem religioſam, aut ſuſceptionem Ordinis ſeparari, ut quando uterque conjux pari conſenſu religionem ingreditur, jam ſuperius dictum eſt; & conveniunt etiam DD. poſſe conjuges ex mutuo conſenſu, ſecluſo incontinentiæ periculo, thoro ſeparari, aut ad tempus, aut in perpetuum, ut melius Deo ſerviant, aut ob aliam honeſtam cauſam, immo poſſe etiam continentiam vovere, quamvis neuter Religionem ingrediatur. Hic igitur inquirendæ ſunt cauſæ, ob quas divortium quoad thorum, & habitationem licitè fieri poſſit, aut in perpetuum, aut ad tempus ob delictum, & culpam alterius conjugis, hoc enim maximè propriè divortium appellatur, quod facile reſolvemus ea jam dictis diſp. 7. cit. qu. 22.

128 Primò certum eſt apud Doctores, ut diximus qu. 22. cit. art. 2. quòd licèt adulterium non ſit cauſa ſufficiens faciendi divortium quoad vinculum inter conjuges, ut dictum eſt ſuprà qu. 3. ar. 2. de Matrimonii indiſſolubilitate; nihilominus eſt cauſa ſufficiens divortii perpetui quoad thorum, & habitationem, & hoc

Digitized by Google

& hoc oſtenditur ex triplici jure naturali, Divino, & Eccleſiaſtico; naturali quidem, quia hoc totum oritur ex natura ipſius contractus conjugalis, ut conjux, qui non ſervavit Matrimonii fidem, alter præſtare non debeat conjugale commercium; fides autem data in Matrimonio perfectè violatur per fornicationem,& commixtionem carnalem cum alio, quàm cum proprio conjuge, conjuges enim Matrimonium ineunt,ut per illud fiant una caro ex 2.Geneſ.dividit autem carnem conjux ille,qui cum alio commiſcetur. Idem conceſſum eſt etiam jure divino, ut patet Matth. 5. & 19. *Omnis qui dimiſerit uxorem ſuam excepta fornicationis cauſa*, &c. quod non intelligitur quoad vinculi ſolutionem, ut loc. cit. dictum eſt, ſed tantum quoad divortium, de quo nunc eſt ſermo, quoad thorum, ſcilicet, & cohabitationem. Et tandem hoc etiam ſtatutum eſt jure Eccleſiaſtico cap. *Significaſti*, cap. *Gaudemus*, cap. *Ex litteris* de Divortiis,& aliis Sacris Canonibus, quos refert ex noſtris Brancatus diſp. 42. ar.3. & Aſteſanus lib.8.tit.36. & alii Recentiores paſſim. Suntque in hac re æquales tàm vir, quàm uxor, quæ eodem modo ob adulterium mariti poteſt ab eo ſeparari, ut communiter docent Doctores contrà Cajetanum, quia uterque ſibi mutuò obligatur ex juſtitia ad fidem ſervandam, ut probat Orbellus noſter 4. d. 35. qu.2. ex cap. *Si quis uxorem* 32. qu. 2. Et ex natura Matrimonii etiam hoc deducitur, quia re vera etiam vir adulterando frangit conjugii fidem, atque adeo juſtam cauſam uxori præbet denegandi illi deinceps conjugale commercium, & licet gravior injuria, & infamia, ac Matrimonii læſio ab uxore adultera inferatur contrà virum, ejuſdem tamen ſpeciei injuria quoque infertur uxori à viro adultero, nec magis, & minus variant ſpeciem, & ideò eamdem cauſam divortii præbet vir uxori adulterando, & fidem conjugalem frangendo. Poteſt autem hæc ſeparatio fieri à conjuge innocente licitè, & juſtè quoad thorum propria auctoritate, & abſque Judicis ſententia, hæc enim eſt conditio per ſe incluſa in conjugali contractu, ut ſuprà dictum eſt, ut in tantùm unus conjugum teneatur alteri fidem ſervare in reddendo debito, in quantum alter illi fidem ſervaverit in non habendo copulam cum alia perſona, & ideò tali conditione non adimpleta eo ipſo ſolvitur à debito conjugali reddendo. Loquendo autem de divortio quoad ſeparationem habitationis, licet ſint varii modi dicendi, dicimus tamen loc. cit. probabilius eſſe per ſe loquendo non poſſe conjugem læſum propria auctoritate divortium facere ab adultero invito,ſed ad hoc Judicis ſententiam eſſe neceſſariam, ut docent D. Th. & D. Bonaventura, & pluribus etiam textibus Canon. oſtendit Brancatus noſter,diſp.42. ar. 9. §.2. ſi tamen præter adulterium, ſivè publicum, ſivè occultum adſit etiam alia cauſa conjuncta, ut ſævitia, vel inſidiæ mortis, alteriuſvè gravis damni,& imminens ſit periculum, poteſt innocens propria auctoritate divortium facere, non quidem ratione adulterii præcisè inſpecti, ſed ratione iſtius cauſæ annexæ, ut idem Auctor advertit ibidem.

129 Secundò conveniunt Doctores, ut diximus ibidem, nomine adulterii, quod ſufficientem divortii cauſam præbet, præſertim copulam conſummatam intelligi, quæ ex natura ſua habilis ſit ad generationem, qualis eſt uxoris cum alio viro,vel viri cum alia fœmina. Sed quia alia etiam peccata contrà conjugii fidem committi ſolent, nempè vel non conſummata, ſed per ſolos actus impudicos cum alia habitos, vel conſummata contrà ordinem naturalem, ut pollutio extrà vas, Sodomia, & beſtialitas, hinc diſputant,num hæc etiam ad divortium ſufficiant, ità ut ſub adulterii nomine comprehendi poſſint. Prima opinio ſatis communis, & probabilis affirmat copulam Sodomiticam cum tertia perſona habitam, ac etiam beſtialitatem ad divortium ſufficere. Fundamentum eſt, quia per Sodomiam, aut beſtialitatem non minus frangitur fides conjugi, quàm per copulam naturalem cum tertia perſona habitam,nam ille actus carnalis frangit fidem, qui carnem unius conjugis ab alio dividit; talis autem eſt Sodomia ab uno conjuge habita cum tertia perſona, nam carnem ſuam uxor, vel vir in tali caſu alteri jungit, licèt modo innaturali, & idem etiam de peccato beſtialitatis cenſendum eſt; quando enim unus conjugum divertit ad unionem carnalem cum beſtia, ſeparat ſe à carne alterius conjugis, & frangit fidem ei datam; aliis verò actibus impudicis cum tertia perſona factis, ſivè ſint tactus, ſivè etiam pollutiones, ſi non ſint cum copula, gratis concedit hæc opinio cauſam ſufficientem non præberi ad faciendum divortium, qua his actibus non dividitur caro, ſed tantùm quando ſit unitas carnis cum tertiò; at per quoſcumque actus impudicos ſecluſa copula carnali, non ſit unitas carnalis cum alio; ergò neque diviſio à conjuge proprio; ità ſignificarunt D. Th. D. Bonaventura, Ricardus, Durand. & alii antiquiores 4.d.35.qu.2. quos ſequuntur plures Recentiores, Sanchez, Tancred. Coninch. Hurtad. Bonacina, ac Summiſtæ paſſim, & Branc. ex noſtris diſp.44.cit.ar.3. Alia opinio negat ob hæc peccata luxuriæ dari poſſe divortium, & ratio eſt,quia Chriſtus Dominus in verbis Matth.cit.tantùm ob adulterium permiſit divortium, & non ob alia luxuriæ peccata, & cùm ſimus in lege pœnali, mitior interpretatio ſumenda eſt, atque ideo dicendum hæc alia peccata præter copulam adulterinam generationi aptam non ſufficere ſimpliciter ad divortium. Ità Abulenſis, Palatius, Innocentius, Cardinalis, & alii ex Juriſtis, quos ſequuntur, & referunt Ponce, l.9. c.17. Averſa qu. 23. ſect.1. & alii, quæ quidem ſententia quoque ſua probabilitate non caret, ſi enim concedit prima opinio nec etiam pollutionem habitam cum tertia perſona, dummodo non adſit copula, & intrà vas ſeminis effuſio, ad divortium ſufficere, quia adhuc non eſt diviſio carnis ſuæ in alterum per copulam, & concubitum; ità etiam concedere debet ob eamdem rationem nec copulam Sodomiticam cum tertia perſona habitam, & cum effuſione ſeminis intrà vas innaturale ſufficere ad divortium, quia ut arguit Averſa loc. c. licèt hæc ſit copula conſummata, & ſit diviſio carnis ſuæ in alterum; tamen non eſt copula ad generationem per ſe habilis, propriè autem illa adulterina copula juſtam divortii cauſam præbet, qua unus conjux poſſet prolem gignere cum alia perſona, & in domum, & familiam prolem adulterinam inducere. Confirmatur, quia ſicut hæc ſola copula fundare affinitatem ſufficit, & in viro bigamiæ irregularitatem inducere, & non alia quæcumque, ità etiam iſta ſola videtur ad divortium ſufficere. Denique ſi prima opinio admittit quamcumque pollutionem extrà vas,& cum quibuſcumque tactibus ad divortium non ſufficere, etiamſi in omni tali peccato adſit ſpecialis malitia, ac deformitas contrà fidem Matrimonii, ſi pariter id admittere poterit de copula in vaſe innaturali, vel cum beſtia, quia in tali copula non eſt habilitas ad prolem generandam.

130 Tertiò conveniunt Doctores, ut dictum eſt qu. 22. ar. 1. doctrinam generalem nunc traditam de divortio, quòd unus conjugum ab alio juſtè, & licitè faceret, poteſt ob ejus adulterium, plures limitationes, & exceptiones habere, quia plures ſunt caſus, in quibus non poteſt adultera à viro accuſari, vel dimitti; ut notat Orbellus ex noſtris 4. diſt.35. undè dicunt adulterium non ſufficere ad divortium, quando adulterium commiſſum eſt ſine culpa conjugis adulteri, tunc enim non licet alteri divortium facere, non ſolùm quoad ſeparationem habitationis, ſed nec etiam licebit negare debitum, ſiquidem nec per viam pœnæ, nec conventionis debet hæc privatio habere locum, ubi non eſt culpa; id autem contingere poteſt, quando uxor probabiliter credens virum mortuum alteri nubit, nam in hoc caſu non poteſt ob adulterium à viro ſuperveniente dimitti, quia re vera non eſt culpa formaliter adulterii, & fractæ fidei, ut habetur c. *Si virgo* 34. qu. 2. & ea fornicationis culpa non fuit formaliter injurioſa viro, qui putabatur defunctus, & idem habetur cap. *Cùm per bellicam* ibidem, quia per talem ignorantiam, ac bonam fidem excuſatur culpa. Similiter ſi uxor cognita ſit per fraudem ab aliquo ſe virum ejus ſimulante, putà ſi ad mulierem noctu quis accedat ſub ſpecie mariti, aut ad virum alia mulier ſub ſpecie uxoris ex c. *In lectum* 44. qu.2. & ratio eſt, quia talis ignorantia tollit voluntarium, & culpam excuſat. Tamdem idem dicendum, ſi per vim cognita ab alio fuerit,dummodò illata vis reddat omninò copulam involuntariam, quia tunc nullam formalem injuriam infert, neque formale adulterium committit, & ità habetur c. *Ita* 32. qu.5. quia non eſt peccatum, niſi voluntarium, & liberum, ità communiter DD. Theologi, & Canoniſtæ, de quo plura vide apud Brancat. noſtrum diſput.42. art.6. §.1. Item conveniunt Doctores neque adulterium ſufficere ad divortium, quando injuria adultero remiſſa eſt, in hoc enim caſu innocens ab adultero recedere non poteſt,quia tali remiſſione cedit juri ſuo diſcedendi. Hæc autem remiſſio fieri poteſt, vel expreſsè, ut quando expreſsè ſe remittere affirmat, vel tacitè, ut quando conjux adulterii conſcius ad adulteram liberè accedit petendo, vel reddendo debitum, vel illam adhuc retinet, vel recipit, cùm illam anteà dimiſiſſet, hæc enim omnia ſufficiens remiſſionis ſignum cenſentur, & condonationis; ſecus autem eſt, ſi hæc faceret adulterii ignarus, aut non omninò voluntariè, & liberè, ſed cauſa redimendæ alicujus vexationis, tunc enim non cenſetur remittere, quia tunc acceſſus non eſt ſufficiens remiſſionis ſignum, ut quando uxor metu mariti; aut præcepto Judicis ad hæc compellitur, antequam adulterium probare poſſit. Ità Sanchez, Tancred. Coninch. Hurtad. Caſpenſis, & alii paſſim.

131 Quarto conveniunt Doctores adulterium non ſufficere ad divortium, ſi vir ſit cauſa fornicationis uxoris, ut ſi eam proſtituat, ſivè lenocinium exerceat, ità habetur ex cap. *Diſcretionem* de eo qui cognovit conſanguineam. Quod verum eſt, ſivè invitam proſtituat,ſivè volentem, hoc eſt, quando mulier etiam libenter, & ſpontè conſentit, & quando volenti adulterare vir ipſe conſentit, ut contrà quoſdam antiquiores docent communiter

Digitized by Google

niter Recent. adducti,& ratio eſt,quia eſt ſemper particeps ejuſdem culpæ, & deducitur ex verbis citati Canonis, dum additur *præſertim invitam*, quia per hæc verba ſupponitur id etiam eſſe verum,quando non proſtituitur invita. Et eodem modo nec poteſt mulier divortium facere à viro, in cujus adulterium ipſa conſenſit, quia eadem prorſus eſt deciſio juris, & ratio, æquum enim non eſt, ut vir obiiciat uxori, vel è contrà, adulterium ipſius conſenſu factum, & ut ob id debitum neget. Et idem dicendum, ſi vir adulterii conſcius non prohibeat, cùm poſſit abſque gravi damno, cenſetur enim conſentire, quoties potens prohibere non prohibet, ſi juſtam cauſam non habeat ad non prohibendum, & ità habetur ex L. 2. C. *Ad legem Juliam de adulteriis*, quia in tali caſu, ità ſe habet, ſicut qui poſitivè conſentit, etenim hoc modo tacite, & facto ipſo conſentit, ac licentiam uxori adulterandi concedit. Secus dicendum de uxore; putant Sanchez, Tancred. Caſpenſis, & alii, ſi conſcia ſit adulterii viri, & non prohibeat, nec tamen poſitivè conſentiat; volunt enim adhuc ſimpliciter divortium facere poſſe, quia communiter uxores non audent reprehendere viros, & cùm uxor ſit inferior, ac proindè non ſit ejus officium prohibere viri delicta, ejus taciturnitas non reputatur conſenſus, ſicut in viro. Averſa tamen cum aliis qu. 23. ſect. 3. eamdem cenſet eſſe rationem de uxore reſpectu viri, licèt enim in regimine domus ſit ei ſubjecta, eſt tamen par illi quoad debitum conjugalis fidei, ac pariter ejus officium eſt viri adulterium, ſuique injuriam prohibere; ſi poteſt,pari enim modo ab Apoſtolo dictum eſt: *Vir ſui corporis poteſtatem non habet,ſed mulier;* licèt ergò difficilius,& rarius contingat, ut uxor poſſit prohibere, & impedire virum, caſu tamen quo commodè poſſit, ſi non impediat, videtur quoque tacitè conſentire; & certe, inquit Averſa, fœmina quæ tali ſenſu, & animo vigeat, ut audeat à viro ob ejus adulterium recedere, vel debitum denegare, multò promptius audere poterat reprehendere virum, quando fructum ſine ſuo damno ſperabat.

132 Quinto prætereà conveniunt DD. adulterium non ſufficere ad divortium, quando ab utroque conjuge commiſſum eſt ut conſtat ex c. *Significaſti* 4.de Divortiis, in tali enim caſu neuter tuta conſcientia poteſt alterum dimittere, quia injuria uni facta compenſatur injuria ei ab altero facta, & quamvis aliqui Juriſtæ dixerint opus eſſe, quòd utriuſque conjugis delicta ſint numero, & gravitate paria ad hoc, ut de rigore fiat delictorum compenſatio, quia hæc ratio redditur in jure loc. c. *Quod paria delicta mutua compenſatione tollantur*: Theologi tamen communiter aſſerunt ad compenſationem ſufficere quodcumque alterius delictum, quod per ſe præbuiſſet ſufficientem divortii cauſam, & ſic intelligi paria delicta, ideſt, pariter per ſe ſufficientia ad divortium. Ità Scot. Paludan.Gabriel.Palat.Tabiena, Sanch.Hurtad.Caſpenſis,Averſa, Ponce,Coninch.& alii Recent. Undè non ſufficit quod unus unicum tantùm commiſerit adulterium, & alius plura,non ſufficit,inquam,ut qui unum tantùm commiſit poſſit divertere ab altero, qui plura commiſit, nec quòd unus tantùm ſecretò,alter verò publicè adulteraverit,quia pares ſunt quoad hoc, quod eſt eſſe infideles, & fidei fractores, & dediſſe cauſam ad divortium ſufficientem;& benè poteſt adulter publicus opponere conſorti volenti divortium facere, ſeù neganti debitum, ſimile delictum ſibi notum quamvis apud alios occultum, & ità illum compenſationis lege adſtringere, dummodò tamen de ſimili conſortis adulterio ſit certus; alioquin ſi certus non ſit, non poteſt ad compenſationem adſtringere, quia ut jura loquuntur certi ad incertum, & aliquid ad illiquidum compenſatio fieri non debet. Rurſus dicunt aliqui, non ſufficere, ut unus ſit emendatus, & alter in adulterio perſiſtat, etiamſi emendatus admoneat, ſeù inducat alterum ad emendationem, & reconciliationem,quia emendatio injuriam illatam non aufert, & ea invitatione non extinguitur injuria invitato illata, nam ea invitatio, vel inductio non eſt ſatisfactio pro illa, ut ait Ponce l.9. cap. 17. Hurtad. d. 11. diff. 3. & plures alii. Verùm meliùs reſpondent alii cum D. Bon.4. d. 35. in expoſitione litteræ, poſſe in tali caſu emendatum petere divortium à non emendato, quando illum admonuit, ut ſe corrigeret, & nihilominus ſe corrigere noluit, ſed denuò in adulterium lapſus eſt. Ratio eſt, quia mediante admonitione conjux correctus, & emendatus ſuum declarat animum, & reditum ad primum ſtatum, & jus acquirit, & præteritis delictis terminum compenſationis imponit, ideoque deinceps ſe habet adinſtar innocentis, quarè ab altero adhuc in ſuo crimine perſeverante, & contumaci juſtè tunc poterit divortium facere abſque compenſationis obſtaculo. Ità Sanchez, Tancred. Coninc. Reginald. Henriquez, Ledeſma, Averſa, Bonacina, & alii

133 Sextò ulterius addunt alii neque adulterium ſufficere ad divortium, ſi innocens poſt divortium factum adulteret, tunc enim innocens poſteà factus nocens alterum emendatum tenetur admittere, quia injuria ſibi facta ſufficienter compenſatur per adulterium poſteà à ſe contrà alterum commiſſum. Ita Coninc. Hurtad. Averſa, Caſpenſ. & alii contrà Sanch. Tancred. & Rebel. quod verum eſſe dicunt, quamvis divortium factum ſit per ſententiam Judicis. Ratio eſt, quia poſt ſententiam quoque ſemper manet vinculum Matrimonii, & tenetur alter quamvis dimiſſo ſervare fidem; quarè etiam poſt ſententiam innocens adulterando conjugi dimiſſo injuriam infert, qua poſteà compenſatur injuria jam ipſi innocenti facta à dimiſſo,& conſequenter jus anteà innocentis perſiſtendi abſque altero ceſſat, quia per ſententiam non acquiſivit jus adulterandi, ſed tantùm per eam declaratum fuit, quòd jus habebat divertendi ab altero, ſententia enim jus facit, non crimina fovet; ergò verè injuriam intulit, & conſequenter eſt compenſanda, quia quamvis ſententia lata ſit, illa tamen reſpexit tantùm ſtatum præſentem, juxtà quem lata eſt, & ideò non tollit reo jus compenſationis, ſi innocens in futurum fiat nocens, quia quoad hanc partem numquam hæc ſententia in rem judicatam tranſire cenſetur, quaſi oppugnari nequeat, & reſcindi, ſed ſemper conjux condemnans audiri debebit, & veris probationibus adductis alterius delicti abſolvi, & remitti. Ex quo infertur eum, qui adulterium commiſit poſt divortii ſententiam nondum mutato ſtatu, teneri ſibi reconciliare conjugem dimiſſum, etiamſi ad hoc à Judice non compellatur; quod ſi ſtatum mutaſſet per profeſſionem in Religione, vel Ordinum ſuſceptionem; nec tenetur, nec poteſt jam redire,cùm Religio jam in Religioſum jus acquiſierit,quod ſtrictius eſt jure conjugis dimiſſi, de quo alia plura videri poſſunt ad hoc punctum ſpectantia qu. 22. cit. ar. 2. & apud Brancatum noſtrum diſp.52. ar.6. §.4.

134 Poſtremò conveniunt Doctores, ut diximus etiam qu. 22.cit.ar.3.alias etiam eſſe cauſas ſufficientes præter adulterium ad faciendum divortium quoad thorum, & habitationem, non quidem in perpetuum, ſed quamdiù ipſæ cauſæ durant, & ad duo capita generalia reduci poſſunt, quia Doctores communiter affirmant, & deducitur ex prædictis capitibus juris, conjugem poſſe ab altero ſeparari; primò quando cohabitare nequit cum illo ſine gravi animæ periculo; deindè quando nequit habitare cum eo etiam abſque gravi corporis periculo;quod etiam ratione ſuadetur, quia conſentaneum non eſt, nec ratio exigit, ut cum tanto detrimento animæ, vel corporis obligationi cohabitandi ſatisfiat, ac proindè jure naturali ſeparari licet;undè ceſſante dicto periculo ad cohabitationem redeundum eſt,quia ob illud tantùm conjux à cohabitatione excuſabatur, quarè tali cauſa ceſſante, etiam divortium ceſſare debet. Ex quo deducitur primò conjugem ſeparari poſſe ab altero, quando ab eo provocatur, & inducitur ad peccandum mortaliter, & admonitus non deſiſtit à provocando, & inſtigando, in hoc enim caſu conjux inſtigatus timens ſibi lapſum recedere poteſt, quia non tenetur cum altero conjuge cum tanto periculo permanere. Secundò poſſe ſeparare, quandò alter labitur in hæreſim, vel apoſtaſiam, quia ſemper cohabitatione cum eo perſeverante in hæreſi, aut in apoſtaſia eſt periculum aliquod infectionis tàm conjugi innocenti, quàm proli conſtat ex c. *De illa 6.* de Divortiis, & c. *Idololatria*, lapſus enim in hæreſim, vel infidelitatem eſt quædam fornicatio ſpiritualis, ob quam licitum eſt facere divortium, ſicut licitum eſt ob fornicationem carnalem. Tertiò poſſe conjugem ab alio ſeparari, quando ob ejus furiam, vel ſævitiam timet ſibi grave aliquod damnum, quod virum conſtantem terreat, vel ob morbum contagioſum, quia ratio non exigit, ut cum tanto detrimento obligationi naturali cohabitandi ſatisfiat; docent autem communiter Doctores ſub nomine ſævitiæ venire omnem metum damni notabilis cadentem in conſtantem virum, ut periculum vitæ, crudelem caſtigationem, moleſtam cohabitationem, diſcordias, & jurgia gravia, ut fusè declaravimus ar.3. cit. num.584. Quartò tandem dicunt conjuges ſeparari poſſe, quando alter eſt veneficus, quia venefici ſæpè etiam conjunctiſſimis graviter nocere ſolent,utpotè qui Dæmonis conſilio agunt.

135 Quæres, an facto divortio licitum ſit utrique conjugi mutare ſtatum, & quidem conveniunt DD. conjugem innocentem poſt divortium ritè factum ob adulterium, etiam altero invito, poſſe caſtitatem vovere, ſacris initiari, & Religionem ingredi, quia tunc innocens ità eſt in perpetuum ab altero ſolutus quoad thorum, & cohabitationem, ac ſi alter mortuus eſſet, & ità apertè definitum eſt in jure c. *Agathoſa* 72. qu. 2. c. *Conſtitutus*, & c. *Conveniens* de Converſ. Conjugatorum. Difficultas autem eſt, an liceat etiam conjugi adultero mutare ſtatum poſt factum divortium per Judicis ſententiam ingrediendo Religionem, vel Ordines ſuſcipiendo. Affirmant aliqui etiam invito, & renitente conjuge innocente, vel ſaltem licere inſcio, & inconſulto innocente; quamvis non eo invito, admittunt Palud. Henriq. Angles,& quidam alii. Communis tamen ſententia docet conjugem adulterum non poſſe altero inconſulto, & tanto

mi-

Digitized by Google

minus invito, etiamſi ſeparatio facta ſit per Judicis ſententiam, quia lata fuit in favorē innocentis,non verò in favorem nocētis, ac proindè quoties innocens velit, alter manet obligatus, & eſt ad ipſum revocandus; unde adulter invito, & inconſulto innocente ad Religionem tranſire nequit, nec Sacris initiari, aut caſtitatem vovere; & ſi profeſſus ſit, vel Sacris initiatus, vel votum emiſerit, ab innocente revocari poteſt, & votum irritari, contrà enim jus conjugis innocentis profeſſio, & votum non valet. Benè tamen poterit adulter mutare ſtatum de licentia, & conſenſu innocentis, quia jam eo ipſo innocens cedit juri ſuo declarando ſe non curare reconciliari, & conjugale conjugium inſtaurare; Et ad hoc ſufficiat licentia tacita, ideſt, ſi innocens ſciat alterum velle mutare ſtatum, & potens reclamare non contradicat, nec reſiſtat. Ità Sanchez, Tancred. Coninchius, Hurtadus, Caſpenſis, & alii paſſim. Hoc tamen totum intelligendum eſt, ut declarat Averſa qu. 23. ſect.8. quando adhuc innocens ſtatum non mutavit, ſi enim tunc repugnet mutationi alterius, velitque reconciliari, non poteſt adulter mutare ſtatum, ſed reconciliationem acceptare tenetur, nec etiam tunc temporis poteſt adulter mutare ſtatum inſcio, & inconſulto innocente, quia cùm hic jus habeat Matrimonium inſtaurandi per reconciliationem, debet adulter explorare, an alter velit. Sed poſtquam innocens ſtatum mutavit, ideſt, profeſſionem in Religione emiſit, vel Sacrum Ordinem ſuſcepit, poterit pariter ipſe adulter ſtatum mutare, quia jam non poteſt ampliùs revocari, & ad reconciliationem invitari, ità diſcurrimus qu.22. cit. art.1. in fine, de divortio ob adulterium ſecuto. Si verò ſit ſermo de divortio facto ob alias cauſas prædictas ab adulterio diſtinctas, aliter diſcurrendum eſt, quia ut communiter DD. advertunt,in nullo ex dictis caſibus poteſt per ſe ſeparatio fieri in perpetuum, ſed tantùm quamdiù durat prædictum periculum; quia ob illud dumtaxat unus conjugum à cohabitatione cum altero excuſatur, ideoque eo ceſſante periculo ad cohabitationem rurſus reverti tenetur. Quapropter, an facto divortio ex prædictis cauſis ab adulterio diſtinctis ſit licita mutatio ſtatus, plura circà hoc punctum dici ſolent à DD. tàm Canoniſtis, quàm Theologis, quæ breviter retulimus, & reſolvimus qu. 22. cit. ar.3. num. 586. & ibi videri poſſunt. Reliqua verò ad hoc Sacramentum Matrimonii ſpectantia videantur diſp.7. ſæpè cit. l.4. ſent.

DISPUTATIO XXI.
DE POENITENTIÆ SACRAMENTO.

1 POSTQUAM in præcedentibus egimus de Sacramentis Ordinis, & Matrimonii ob convenientiam, quam invicem habent, quod ſunt Sacramenta toti Eccleſiæ communitati ſimpliciter neceſſaria vagè tantùm non determinando perſonas; nunc de Pęnitentię Sacramento agendum eſt,quod eſt Sacramentum omnibus, & ſingulis ſimpliciter neceſſarium pro actuali culpa delenda in adultis, ſi poſt ſuſceptum Baptiſmum illos peccare contingat. Verùm quia pęnitentia aliquando accipitur pro virtute pœnitentiæ, aliquando pro Sacramento pœnitentiæ, quandoque etiam pro Confeſſione, quandoque pro ſatisfactione, & aliquando etiam pro aliis actibus; breviter hic agemus in primis de pœnitentia virtute, poſteà de pœnitentia Sacramento, & tandem de Confeſſione, & ſatisfactione, quæ ſunt partes Sacramenti pœnitentiæ juxtà ordinem ſervatum l.4. ſent. diſp. 5. de Pœnitentiæ Sacramento, & virtute, & hoc totum agemus breviter repetendo ibi dicta ad moralitatem ſpectantia pro conſcientiis dirigendis, & alia addendo ibi prætermiſſa.

QUÆSTIO PRIMA.
De Pœnitentia, ut eſt virtus.

2 POenitentia, ut diximus diſp.5. cit. qu.1. ab initio, ſecundùm nominis ethymologiam derivatur à pœna, & tenere, & dicitur pœnitentia, quaſi pœnę tenentia, ut ait D. Aug. l. de vera, & falſa pœnitentia cap.11. ſicut verbum pœnitere ſignificat animi dolorem, ſivè retractationem, ac deteſtationem facti præteriti. Undè Eccleſia ſemper hoc nomine uſa eſt, quatenus non ſolùm ſignificat mutationem, & emendationem antè actæ vitæ, ſed præcipuè animi dolorem, & afflictionem, & quamdam voluntariam punitionem, quam pro commiſſis culpis ſibi peccator infligit, undè pœnitentia in præſenti quæſtione accipitur pro hujuſmodi peccati remedio, quo peccato à Deo remiſſionem obtineat, quod quidem remedium à mundi initio in omni lege fuit à Deo hominibus conceſſum, quo & ipſi primi parentes, ac deinceps omnes alii peccatores ſuorum delictorum veniam conſequi potuerunt; quarè pœnitentia in hac quæſtione non ſumitur pro uno ex Sacramentis novæ legis, ſed in latiori ſignificatione, qua virtus pœnitentiæ appellatur, ut enim dantur aliæ virtutes de aliis bonis actibus, ita nominatur hæc virtus, cujus munus eſt pœnitere de peccatis commiſſis, ut magis ex dicendis conſtabit.

ARTICULUS PRIMUS.
An pœnitentia ſit ſpecialis virtus à cæteris diſtincta, & quæ ſit propria ratio ejus, ac objectum.

3 DIlo ſupponenda ſunt in hac quæſtione, ut diximus loc.c. tamquam communiter conceſſa, & apud omnes certiſſima; primum eſt Pęnitentiam eſſe virtutem,quia præcepta divina ſunt de actibus virtutum, extat autem pręceptum de pœnitentia agenda Matth.4. *agite Pœnitentiam*; ergo non eſt dubium pœnitentiam eſſe rationi conformem, & conſequenter eſſe virtutem, ſi habitualiter ſumatur, vel eſſe actum virtutis, ſi ſumatur pro actu ex tali habitu producto; probatur etiam ratione ex Scoto 4. deducta 4. d. 14. qu. 2. A. quia habitus pœnitentiæ ſivè infuſæ, ſivè acquiſitæ reſpectu omnium ſuorum actuum conſideratus eſt electivus, ſecundùm rectam rationem eſt per ſe principium actus laudabilis, eſt diſpoſitio perfecti ad optimum, eſt qualitas, qua benè vivitur, & nemo malè utitur; ergò eſt virtus, & ejus actus ſunt virtuoſi. Conſequentia patet ex definitione virtutis; aſſumptum verò probatur, quia inclinat ad deteſtandum, & vindicandum peccatum, ad acceptandam, & ferendam pœnam pro peccato voluntariè ex dictamine rationis recto, & omnes hujuſmodi actus ſunt laudabiles, & pręmiabiles, per eam homo benè, & ſanctè vivit, & diſponitur ad amicitiam Dei, quę eſt quid optimum. Et quamvis pœnitentia videatur involuntaria, quia eſt contrà inclinationem voluntatis conſideratæ ſecundùm affectionem commodi; eſt tamen voluntaria, ſi voluntas conſideretur ſecundùm affectionem juſtitiæ, ac deliberationis, licèt enim pœna ſit omni naturæ, & potentiæ contraria, voluntas tamen ex libertate ſua poteſt aliquam ſibi inferre pœnam, vel etiam potentiis inferioribus; ut docet Scot. d.14. cit. qu.2. lit. X. Alterum quod in hac quœſtione ſupponitur, eſt pœnitentiam non eſſe virtutem Theologicam,ſed moralem, quia virtus Theologica habet Deum pro objecto,non verò aliquod creatum, ut conſtat ex dictis lib.3. ſent. diſp. 6. de Virtutibus Theologicis; pœnitentia autem non habet Deum pro objecto, nec formali,nec materiali,ſed aliquod creatum ordinabile ad aliud; objectum enim ejus materiale eſt peccatum commiſſionis, vel omiſſionis præteritum, formale verò vel compenſatio injuriæ Deo factæ, vel vindicabilitas, & punibilitas mali per pœnam, vel reconciliatio, & pax habenda cum Deo, vel malitia ipſa, vel deſtruibilis juxtà opinionum diverſitatem, aut quid aliud ſimile; ergò pœnitentia non eſt virtus Theologica, ſed moralis. Tum quia pœnitentia reducitur ad juſtitiam, quę eſt virtus moralis, ut infrà conſtabit, & hoc totum docet etiam Scot.4.d.14.qu.2.lit.G.ubi ait pœnitentiam ad virtutes morales eſſe reducēdam,eò quòd objectum ipſius ſit aliquod creatum ordinabile ad aliud. Hoc ſuppoſito pro reſolutione quæſtionis.

4 Pri-

Digitized by Google

4 Primò notandum eſt, ut diximus diſp.5.cit. quæſt.1.ar.1. ab initio ex Scoto 4. diſt.14. quæſt.1. ar.3. §. *De ſecunda concluſione*, quòd cum pœnitere ſit quaſi pœnam tenere ſecundùm nominis ethymologiam, hoc poteſt eſſe quadrupliciter. Primò per actum voluntatis imperativum, quæ ſibi,& aliis imperat ſecundùm Auguſtinum, imperando nimirum intellectui, ut conſideret peccatum eſſe offenſivum Summæ Majeſtatis, & bonitatis divinæ, quæ eſt ſuper omnia diligenda, & imperando ſibi ipſi nolitionem, ſeù deteſtationem peccati commiſſi propter cauſandam triſtitiam, licèt quandoque iſta triſtitia non ſequatur; & hoc modo pœnitere eſt vindicare, vel punire peccatum à ſe commiſſum, quia applicare ſibi ipſi pœnam eſt tenere eam, & illud poteſt intelligi ſivè applicet, vel infligat pœnam in effectu, vel affectu, quia vindicans non minus vindicat, etſi quandoque pœna non ſequatur propter defectum alicujus cauſæ ſecundæ, dum tamen ipſe æquè, & juſtè intendat pœnam infligere. Secundo modo pœnitere contingit deteſtando, vel odiendo, aut nolendo peccatum à ſe commiſſum, & hoc in particulari ſub propria ratione, vel in generali ſimul de quocumque peccato à ſe commiſſo, & etiam loquendo de diſplicentia formali, vel virtuali, quæ nimirum illam includit, ſicut cauſa effectum, licèt etiam effectus non ſequatur, ut eſt actus dilectionis divinæ, ad quem nata eſt ſequi talis diſplicentia. Tertio modo pœnitere contingit pœnam inflictam, ſcilicet, triſtitiam gratante acceptando, & talis complacentia triſtitiæ eſt actus voluntatis habentis triſtitiam pro objecto volito ad quod ſequitur paſſio gaudii gaudendo, ſcilicet, de ipſa triſtitia, ſicut dicit Auguſtinus *Peccator de peccato doleat, & de dolore gaudeat*. Quarto tandem modo pęnitere contingit pęnam ſibi pro peccato inflictam patienter ſufferendo, & ſic pœnam tenere eſt pœnam non abiicere remurmurando, undè ſuſtinere eſt ſub actione infligentis ſe illi conformando tenere, & hoc eſt minus, quàm tertium, ut patet. Poteſt autem pœna ſumi pro triſtitia, quæ eſt in parte intellectiva, & quæ primò, & propriè eſt pœna, & ſecundùm Auguſtinum 14. de Trinitate eſt diſſenſio animæ ab his, quę nobis nolentibus accidunt; vel pro aliquo diſconvenienti in parte ſenſitiva, cauſatur itaque paſſio à duobus primis actibus pœnitendi, & ſupponitur à duobus ultimis; Ex quo ſequitur triſtitiam, vel dolorem non eſſe pœnitentiam propriè ſumptam, quatenus eſt virtus, vel virtutis actus, ut plures inconſideratè loquuntur, quia pęnitentia in actione potiſſimum conſiſtit, triſtitia autem eſt paſſio quædam; tum quia pęnitentia eſt tentio activa pęnæ, imo eſt ipſa pęna tenta, ut notat Baſſolius d. 14. qu.1. ar. 1. tum tandem quia triſtitia eſt objectum pęnitentiæ, vel effectus cauſatus ab illa, non autem ipſa pœnitentia. Hanc verò pęnitentiæ diſtinctionem, & diviſionem fuiſſe rationabiliter à Doctore noſtro aſſignatam contrà nonnullos Recentiores fusè demonſtramus loc. cit.

5 Secundò iſta ſuppoſita doctrina, & ſufficienti diviſione actuum pęnitentiæ reſolvit Doctor quæſtionem d. 14. cit. qu.2. ar.1. dicens, quòd pęnitere ſecundo modo, ſcilicet, deteſtari peccatum non eſt actus alicujus ſpecialis virtutis, ſed eſt actus cuicumque virtuti appetitivæ communis, quod probat quia quæcumque virtus inclinans ad complacendum in bono honeſto, inclinat etiam ad deteſtandum, & odio habendum, ſivè ad diſplicentiam de malo inhoneſto oppoſituo, ut v. g. Caſtitas ſicut inclinat ad actum caſtum, ità inclinat ad deteſtandum actum inhoneſtum caſtitati contrarium, & humilitas inclinat ad deteſtandum actum ſuperbiæ, quia opponitur actui humilitatis, & ſic de cæteris. Eodem etiam modo diſcurritur de pęnitere tertio modo, quod eſt gratanter acceptare pęnam pro peccato inflictam, quia quæcumque virtus poteſt eſſe principium acceptandi, & volendi aliquod objectum, poteſt etiam inclinare, & eſſe principium ad acceptandum aliquid in ordine ad illud objectũ; per diverſas autem virtutes poteſt acceptare aliud,& aliud objectum, in ordine ad quod poſſit pęna inflicta pro peccato acceptari; nam ſi ex Charitate amatur Deus, poteſt acceptari pęna in quantum reductiva eſt ad Dei amicitiam. Si autem ex virtute ſpei deſideratur Deus, ut bonum mihi, ex virtute ſpei acceptatur pęna, ut ordinativa ad conſecutionem, & poſſeſſionem hujus objecti. Si ex virtute timoris cavetur amiſſio vitæ æternæ, ex ipſa quoque poteſt acceptari pęna, ut illam amiſſionem excludens. Si ex amicitia honeſta ad ſeipſum diligit quis ſibi munditiam, & innocentiam, ex illa etiam poteſt acceptare pęnam, quæ ſolvit reatum, qui infuit. Ità diſcurrit Doctor loc. cit. in fine primi articuli, ex quo patet actum quoque illum pęnitendi tertio modo non eſſe unius ſpecialis virtutis, ſed plurimum. Et hanc doctrinam ex Recentioribus præſertim acceptat, & approbat Averſa quæſt. 2. de Pœnitentię virtute ſect.2. eamque declarat dicens, ſumi poſſe pœnitentiam generaliter, prout ſpectat ad omnes, & ſingulas virtutes in propria materia, quia prorſus ejuſdem virtutis eſt velle aliquod bonum honeſtum, & nolle malum illi oppoſitum. Sumi etiam poteſt pœnitentia circà univerſitatem peccatorum, prout incluſa in Charitate Dei, vel virtute Spei, vel alia ex virtutibus; peccatum enim poteſt conſiderari quaſi malum Dei, prout Deo diſplicet; item ut malum quoddam ſpirituale ipſius peccantis, quatenus, ſcilicet, per peccatum mortale amittit homo gloriam æternam, & pœnitentia de peccato primo modo ſpectat ad virtutem charitatis, ſecundo autem modo ad virtutem Spei, quia ad eamdem virtutem, quæ gaudet de aliquo bono, ſpectat dolere de malo oppoſito. Rurſus conſideratur peccatum, ut eſt contrà legem, & obedientiam generalem, quæ omnia præcepta complectitur, ſicque dolere, & pœnitere de peccatis ſub hoc motivo ad virtutem obedientiæ pertinebit. Et quatenus peccatum conſideratur ut eſt contrà gratitudinem debitam Deo ſummo benefactori, ejus deteſtatio ſpectabit ad virtutem gratitudinis; ità diſcurrit Averſa ibidem, quæ eſt ipſiſſima Scoti doctrina loc. cit.

6 Tertiò deindè inquit Doctor l.c. quòd pœnitere primo modo ſumptum eſt actus cujuſdam virtutis ſpecialis ſub juſtitia cõtentæ, eſt enim actus juſtitiæ punitivæ, quæ eſt pœnitentia propriè dicta, & pariter inquit pęnitere quarto modo, qui eſt patienter ferre, eſſe actum virtutis particularis, ſcilicet patientiæ. Ut autem oſtendat pœnitentiam propriè ſumptam eſſe ſpecialem virtutem, & non univerſalem, ideſt, incluſam in omnibus, quæ odio habent malum propriæ honeſtati, ſeù bonitati oppoſitum, utitur duplici argumento ex duobus mediis deducto, ſcilicet, à ſpecialitate objecti, & à ſpecialitate circumſtantiarum, quod in unum ità reduci poteſt; Illa eſt ſpecialis virtus, & à cæteris diſtincta, quæ peculiare objectum formale habet, & peculiarem laudem, ac difficultatem in objecto ſuo attingendo; ſed pęnitentia primo modo ſumpta, quæ eſt propriè pęnitentia, eſt hujuſmodi; ergo &c. Minor, quod attinet ad objectum probatur, nam pęnitentia hujuſmodi reſpicit per ſe, & formaliter rationem peculiarem objecti, quam nulla alia virus attingit, reſpicit enim peccatum, quatenus vindicabile, & per pęnam expiabile, ut ait Doctor lit. C. reſpicit enim peccatum præteritum, quatenus ut eſt offenſa Dei, poteſt aboleri, & deſtrui deteſtando illud, ut Deus qui anteà propter peccatum fuit homini iratus, fiat eidem propitius, & placatus. Eſt autem formale hoc motivum pęnitentiæ objectum, neque ab ulla alia virtute reſpicitur per ſe, & formaliter niſi à pęnitentia, ut magis infrà patebit, & ſine dubio eſt per ſe honeſtum, & expetibile, ut peccatum per pęnam deleatur, ut Deus anteà iratus nobis fiat propitius, & placatus, ac proindè ex hoc objecto habet actus pęnitentiæ peculiarem laudem, & honeſtatem; an autem pęnitentia, qua peccatum præteritum deletur ſit actus abſolutus, & efficax, vel conditionatus videndus eſt Doctor 2. d.6.q.1. & 3.d.15. §. *Aliter poteſt dici*, ac etiam quod nos diximus q.1.cap.1. n. 10 Quòd verò pęnitentia peculiarem quoque habeat difficultatem in objecto ſuo attingendo, quàm alię virtutes circà ſuum non habent, probatur, nam in hoc ipſo etiam, quod ſic aboleatur Dei offenſa, & reddatur homini Deus ex irato placatus, eſt peculiaris difficultas à difficultate cujuſque virtutis diſtincta, nam virtus pęnitentiæ cùm verſetur in peccato præterito deſtruendo, id homini robur præſtat, ut quamvis peccati illecebras, & blandimenta ſit expertus adhuc peccatum efficaciter deteſtetur, quod quidem eſt multò difficilius; per alias autem virtutes peccata ipſis contraria averſatur quis formaliter, & per ſe, non ut jam expertus; ut facit pęnitens, ſed abſolutè, ut habent turpitudinem tali, vel tali virtuti repugnantem, ſivè illam quis expertus ſit, ſivè non; undè nulla virtus per ſe habet difficultatem illam peculiarem, quàm per ſe, & formaliter ſuperat virtus pęnitentiæ propter experientiam peccati præteriti, & ideò bene dicebat Doctor loc. citato, quod nulla alia virtus verſatur circà tale objectum, ſcilicet, peccatum, ut vindicabile, & per pęnam expiabile, nec actus ullius virtutis habet tales circumſtantias, quæ conveniunt actui pęnitentiæ, ut in tale objectum tendenti, ſcilicet, finem, modum, & hujuſmodi. Ex hoc igitur ſatis patet præter pęnitentiam generaliter ſumptam prout ſpectat ad omnes, & ſingulas virtutes in propria materia, dari proprie ſpecialem virtutem pęnitentiæ, quæ omnia peccata complectitur condiſtinctam à prædictis omnibus virtutibus cujus propria, & ſpecifica ratio eſt pęnitere, vel pęnam tenere de peccatis formaliter conſideratis, quatenus ſunt offenſa, & injuria Dei, ſivè velle ſatisfacere Deo offenſo, & offenſam per pęnam aſſumptam reſarcire; in peccato namque conſiderari poteſt non ſolùm turpitudo contrà propriam virtutem, non ſolùm eſſe quaſi malum quoddam Dei, eſſe malum proprium peccantis, eſſe contra legem, & obedientiam; ſed prætereà ratio offenſæ, & injuriæ contrà Deum, tamquam ſupremum Dominum; pęnitere ergò de peccatis ſub hoc formali motivo eſt ſpecialis pęnitentiæ virtus à cœteris con-

condiſtincta. Ità etiam diſcurrit Averſa l. c. ubi quoque hanc virtutem ex humanis deducit, quia etiam inter homines eſt quædam virtus ſpecialis, quæ unumquemque obligat, ne offendat, & ſi forte offenderit, debeat ſatisfare, & offenſam per pœnam voluntariè aſſumptam reſarcire; ſimilis ergo quædam virtus ſpecialis agnoſcenda eſt hominis ergà Deum, & hæc eſt pęnitentia ab aliis virtutibus condiſtincta, de qua modo agimus, & rationem inquirimus.

7 Quarto quod attinet ad aliam quæſiti partem de objecto formali pęnitentiæ varii ſunt dicendi modi, quos accuratè, & ſigillatim examinamus diſp. 5. cit. q. 2. art. 1. ubi in fine concludimus probabiliorem dicendi modum eſſe illorum, qui motivum formalem ſpecialis pęnitentiæ aſſignant ipſum peccatum ut vindicabile, hoc eſt in pœnam commutabile, & per aliquam ſatisfactionem, vel ſatiſpaſſionem expiabile, quod motivum diſtinguit pęnitentiam à certis virtutibus, quæ licet peccatum deteſtentur, ut contrarium proprio objecto, non tamen ulterius tendunt ad illud expiandum per aliquam ſatisfationem. Et hic eſt modus dicendi Scoti loc. cit. & fuit etiam D. Thom. 3. p. q. 85. a. 3. quem bene probat Brancatus noſter cum aliis Scotiſtis diſp. 3. ar. ult. quia peccatum ex communi ſententia eſt objectum materiale, in quod tendit pęnitentia, ſed ſub nulla alia ratione tendit in illud, niſi ſub ratione vindicabilis, & per pęnam expiabilis; ergo &c. Minor probatur, non enim poteſt eſſe peccatum ejus objectum ſimpliciter ſub ratione mali, ſeù privatione boni alicujus virtutis, quia ſic reſpicitur, vel reſpuitur a qualibet virtute, cui opponitur, non ſub ratione offenſæ Dei, ut plures arbitrantur, quia ſub hac ratione à charitate reſpicitur, & reſpuitur, quæ vult in Deo omne bonum, & reſpuit omne malum tam in bonis intrinſecis quàm extrinſecis. Non ſub ratione injuriæ, quia ſic reſpicitur à juſtitia commutativa, quæ dictat compenſationem pro offenſa, & præſcindit à pęnali, & non pęnali actione. Nec denique alia ratio eſt aſſignabilis in peccato, ſub qua re reſpiciatur a pęnitentia, niſi ſub ratione vindicabilis, & punibilis, & per pęnam expiabilis, ut patet ex impugnatione aliorum modorum dicendi. Confirmatur, quia ſub hac ratione vindicabilitatis ad nullam aliam virtutem pertinere poteſt præterquam ad pęnitentiam, ut poteſt inductione oſtendi tam in moralibus, quàm theologicis virtutibus; non quidem ad Fidem, quæ pro objecto reſpicit verum à Deo revelatum; non ad Spem, quæ reſpicit bonum poſſidendum; non ad Charitatem, quæ reſpicit bonum amico inexiſtens, vel inexiſtere potens. Et ex virtutibus moralibus, non ad Fortitudinem; quæ reſpicit arduum aggrediendum; non ad Temperantiam, quæ reſpicit mediocritatem in delectationibus; remanet ergo ut ad Juſtitiam pertineat, hæc autem commutativa eſſe non poteſt, ut ex dicendis patebit; ergò erit juſtitia punitiva; juſtitia autem proprii peccati punitiva eſt virtus pęnitentiæ, quia tenet pęnitentiam ſibi, & non infligit alteri; ergò objectum formale pęnitentiæ eſt peccatum, quatenus vindicabile. Denique per hunc dicendi modum ſalvantur omnia, quæ de virtute pęnitentiæ dicuntur; ſalvatur enim, quod ſit virtus, quia vindicabilitas peccati eſt aliquid eligibile ſecundùm rectam rationem, ſalvatur quomodo reſpiciat peccatum in ratione objecti odibilis, & deteſtabilis, quod toties in Scriptura, & Patribus inculcatur; ſalvatur ordo actuum, quos in peccati punitionem elicit, vel imperat pęnitentia, & denique ſalvantur cætera alia, quę pęnitentiæ tribui ſolent, ut ex argumentorum ſolutione oſtendimus q. 2. cit. a. 1.

8 Quintò tandem ad declarandum ulterius, quæ virtus ſit pęnitentiam, jam diximus d. 5. ci. q. 3. art. 1. eſſe quamdam juſtitiam ergà Deum, ideoque ad juſtitiam reduci debere, ut eſt una, & particularis virtus ex Cardinalibus, ut ex Sacra Scriptura colligitur Baruc. 2. *Anima, quæ triſtis eſt ſuper magnitudine mali, dat tibi gloriam, & juſtitiam Domino*, & probat Scotus q. 2. cit. ſub. lit. A. hac ratione, quia virtus inclinans ad puniendam trangreſſionem legis eſt juſtitia ex Ariſt. 10. Ethic. cap. ult. ubi agens de vitiis, & virtutibus legem poſitivam ſtatuit, quia eſſet præmiativa virtutum, & punitiva vitiorum, quæ lex ad virtutem juſtitiæ ſpectat; ſed pęnitentia ad hoc inclinat, ut patet ex dictis, quia actus potiſſimi pęnitentiæ ſunt actus, quibus pęna infligitur pro legis tranſgreſſione; tum quia ad juſtitiam propriè ſpectat ſatisfacere alicui pro offenſa illata, reſarcire, & compenſare injuriam illatam, & hoc propriè præſtat pęnitentia ergà Deum; ergò eſt juſtitia quædam, & proprie loquendo juſtitia vindicativa dici debet, ſeu ejus ſpecies, ut docet Scotus loc. citat. lit. F. ubi ait eſſe actum juſtitię punitivæ, & probatur ex definitione Auguſtini communiter à Theologis recepta, quod ſit *Vindicta puniens in ſeipſo, quod dolet commiſiſſe*; ſi enim pęnitentia ex ſua ratione formali eſt vindicta, jam eſſentialiter erit juſtitia vindicativa. Hoc etiam evidenter deducitur ex Concil. Trid. quia pęnitentiæ Sacramentum eſt tribunal juſtitiæ, & non alterius, quàm vindicativæ, ut patet ex ſeſſ. 14. cap. 1. ubi ait pęnitentes, tamquam reos ſiſti antè hoc Sacramentum, & peccatorum remiſſionem recipere, & cap. 5. & 8. dicit ad divinam juſtitiam ſpectare pęnitentes recipere, & pęnam remanere peccantibus poſt baptiſmum, pro qua ordinatur opus ſatisfactorium, quod aliter appellat pęnas ſatisfactorias, quarum neceſſitatem oſtendit ex condecentia divinæ juſtitiæ peccatum vindicantis, unde ca. 8. ipſum ſatisfactionis opus pęnam vocat; ergo eſt propriè actus juſtitiæ vindicativæ ſatisfactionem pro peccatis præſcribere. Et tandem probatur ratione ex his deducta, quia Deus ex juſtitia vindicativa ordinat peccatum per pęnam, & actus pęnitentiales in hoc Sacramento ex Conc. loc. cit. ſed etiam eſt finis exequentis pęnam, ſeù Miniſtri, & ipſius Judicis; peccator autem eſt Miniſter exequens in ſeipſum, vel contrà ſeipſum pęnam mediante virtute pęnitentiæ; ergò virtutis pęnitentiæ finis proprius, & intrinſecus eſt vindicare peccatum; minor probatur, quia ut miniſter ordinate procedat, debet procedere ex fine legis, & legislatoris, cùm idem ſit finis poteſtatis miniſterialis, & principalis cauſam delegantis.

9 Sed Obiicies, juſtitia eſt ad alterum, pęnitentia eſt ad ſe; ergo non eſt juſtitia, nec ad juſtitiam pertinet. Confirmatur, quia poteſt pęnitens ſatisfacere Deo per actum temperantiæ, & fortitudinis, ſed tales actus non ſunt juſtitiæ, nec ordinantur ad alterum; ergo &c. tandem proprium eſt juſtitiæ ponere æqualitatem inter exceſſum, & defectum, implicat autem creaturam ponere æqualitatem inter exceſſum peccati, & defectum offenſæ, quia nullam poſſumus pro offenſa Dei condignam offerre ſatisfactionem; ergo &c.

Reſpondet Doctor q. cit. lit. D. juſtitiam non eſſe ad alterum ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed ad alterum, vel quaſi ad alterum; & ſic etiam ſe habet pęnitentia, nam actum vindicandi peccatum poteſt aliquis eodem modo ſecundùm rectam rationem exercere in ſeipſum, ſicut in alterum; quando enim exercet in ſeipſum, non exercet in ſe, niſi ut in alterum, quia exercet in ſe, niſi in quantum ſibi committitur à legislatore in iſtum reum vindicare, accidit autem, quòd iſte, cui comittitur, ut Miniſtro judicis, ſit ipſe reus, quia eodem modo exerceret ſecundum rectam rationem Miniſtri in reum, ſi eſſet omnino alius in perſona, hoc, inquam, accidit in juſtitia, ſicut accidit Medicinæ, quod Medicus ſanet ſeipſum, cùm ipſa reſpiciat ſanabile, ut ſic. Ad Confirmationem dicendum, quòd poteſt pęnitens Deo ſatisfacere per actus temperantiæ, & fortitudinis elicitivè ſolùm nam poteſt pęnitentia quoſcumque actus virtutis imperare, & per tales actus à ſe imperatos, & à propriis virtutibus elicitos Deo ſatisfacere, in quo caſu actus illarum virtutum imperativè tantùm erunt pęnitentiæ; elicitivè autem illius erunt virtutis, ex cujus motivo proximè eliciuntur. Ad ultimum probat tantùm pęnitentiam non eſſe juſtitiam ſimpliciter perfectam, & rigoroſam, quod gratis concedimus, quia talis inter Deum, & Creaturam non datur, ut dictum eſt lib. 3. ſent. diſp. 3. de Merito Chriſti quæſt. 5. art. 3. ſed veluti ſecundùm quid, ac deficientem a rigore juſtitiæ, ut latè explicamus quæſt. 3. art. 1. num. 49. Inſtabis pœnitentiam ſaltem non eſſe juſtitiam vindicativam, quia hæc verè, & proprie eſt in Judice, non in reo, ſicut eſt pœnitentia; Tùm quia juſtitia vindicativa per ſe non intendit reconciliationem, ſed æqualitatem compenſæ, nam ſæpè inter inimicos datur æqualis compenſatio, & juſta ſolutio abſque reconciliatione; at pœnitentia per ſe intendit deſtructionem peccati ut cum Deo amicitia recuperetur. Reſpondetur ex modò dictis juſtitiam vindicativam non eſſe in Judice tantùm, ſed vel in ipſo, vel in Miniſtro ab ipſo delegato, quia dum Judex vindictam juſtè imperat, & ex recto dictamine legis, Miniſter ad intentionem Judicis exequens juſte agit, & actum juſtitiæ exercet; ſic autem pœnitens dicitur in ſeipſo punire, & vindicare peccatum, ut Miniſter Dei legislatoris, unde juſtitia vindicativa non ei convenit, ut reo, ſed ut Dei miniſtro in tali cauſa conſtituto. Ad Confirmationem dicendum, quod quamvis peccator per pœnam Deo reconcilietur, hic tamen non eſt finis præcipuus, & proximus pęnitentiæ, ſed remotus; & minus principalis, ut docet Doctor cit. lit. F. ubi ait, quod quamvis peccator per pęnitentiam Deo reconcilietur, ipſa tamen pęnitentia vindicativa non eſt principaliter ad hanc reconciliationem ordinata, ſed potiùs ad commutationem culpæ in pęnam, ſeù ad juſtam correſpondentiam, quam lex exigit inter culpam, & pęnam.

ARTI-

ARTICULUS SECUNDUS.

An Pœnitentia ſit virtus infuſa, vel acquiſita, & ejus actus ſint ſupernaturales, & quomodo.

10 EXplicato pœnitentiæ objecto cum ſuo modo, quo debet attingi ad quidditatem ejus pœnitus declarandam, remanet explicandum, an ſit virtus infuſa, vel acquiſita, & an actus ejus ſint ſupernaturales quoad ſubſtantiam, vel tantùm quoad modum, & ſermo eſt de pœnitentia Chriſtiana, quę ad gratiam aliquo modo diſponit ſivè mediante Sacramento, ſive extrà, ſivè remote, ſivè proximè; ſunt autem actus pœnitentiæ ſicut etiam cujuslibet habitus, alii eliciti, alii imperati; eliciti ſunt, quos ipſa phyſicè producit; & hi quidem omnes intrinſecè tendunt ſub motivo formali pœnitentiæ; imperati verò, quos non cauſat phyſicè, ſed alias inducendo virtutes, ut eos eliciant, etenim ut dictum eſt lib. 2. ſent. diſp. de actibus humanis, quęlibet virtus poteſt imperare actus aliarum virtutum eos dirigendo, & extrinſecè ordinando in finem, quem ipſa reſpicit, & ad quem illi ſunt apti, & idonei, undè regula univerſalis eſt eos omnes actus poſſe à pœnitentia imperari, qui utiles apprehendunt ad finem pęnitentiæ conſequendum; actus autem aliarum virtutum, tàm interni, ut charitatis, fidei, quàm externi, ut eleemoſynæ, jejunii, & orationis apti ſunt, & idonei ad vindicationem, & compenſationem peccati à pœnitentia intentam, veluti præcipuum ejus finem, & intrinſecum, ut ſuperiùs dictum eſt.

11 Primò itaque quæſiti reſolutio quoad primam partem, an ſcilicet, pœnitentia ſit virtus infuſa, vel acquiſita, ut jam diximus qu. 3. cit. ar. 2. pendet ex doctrina jam tradita, lib. 3. ſentent. diſput. 6. de virtutibus moralibus qu. 2. ubi concluſum eſt præter virtutes Theologicas non dari alias morales per ſe infuſas, ut communiter tenent Thomiſtæ, & articulo primo in fine, id etiam de virtute pœnitentiæ aſſeruimus cum Scoto diſt. 14. cit. qu. 2. in ſolutione ultimi principalis, & qu. ſeq. & communiter etiam defendunt Scotiſtæ, & alii Recentiores; ubi tamen advertendum eſt, quòd quando Doctor ait loco cit. pœnitentiam eſſe virtutem moralem, acquiſitam quoad habitum, & non per ſe infuſam, intelligitur in eo ſenſu, & rigore, quo Theologi de virtute per ſe infuſa loquuntur, & eo modo, quo virtutes Theologicas Fidem, Spem; & Charitatem, virtutes per ſe infuſas appellant, hoc eſt habitus quoad ſubſtantiam ſupernaturales totaliter, & immediatè in anima à Deo cauſatos, quia de ratione entis à Deo infuſi in hoc ſenſu eſt, ut Deus activè totaliter phyſicè cauſet id, quod in ſubjectum aliquo infundit, ut patet de infuſione animæ, luminis gloriæ, & virtutum Theologicarum. Non autem loquimur in ſenſu Patrum, qui infuſum appellare ſolent, quodcumque gratuitè à Deo donatum, & ejus gratia obtentum, ad quod natura propriis viribus pertingere non poteſt, nam in hoc ſenſu pœnitentia Chriſtiana, quæ eſt diſpoſitio ad juſtificationem, utique infuſa dici poteſt, & debet, quatenus divina gratia auxiliante, & excitante donatur mediante ſuo actu, nam actus pœnitentiæ, ut ſit fructuoſus, & ad juſtificationem diſponat; gratiam auxiliantem, & excitantem requirit, ut Patres, & Concilia frequenter docent, & in hoc ſenſu pœnitentia eſt virtus ſupernaturalis, ut ſupernaturale diſtinguitur contrà id, quod ſit viribus ſolius naturæ ſine adjutorio gratiæ ſpecialis, non autem ut ſignificat virtutem infuſam ſupernaturalem quoad ſubſtantiam in ſenſu, quo jam frequentius ſumitur à Theologis, quatenus diſtinguitur contrà virtutem acquiſitam moralem.

12 Secundo, hac de cauſa Doctor l. c. duplicem ſecernit pœnitentiam cum Auguſt. lib. de vera, & falſa pœnitentia, unam fructuoſam abſolute poſſibilem ex naturalibus hominis, alteram fructuoſam, quæ eſt opus Dei ab ejus miſericordia inſpiratum, etenim ut docet ipſe 3. diſt. 33. & 36. omnis virtutis appetitiva, qualis eſt pœnitentia, quia eſt in voluntate, habet ſua peculiaria dictamina in intellectu, à quibus in ſuis actibus regulatur, quorum aliqua ſunt merè naturalia, id eſt, habita abſque ulla revelatione, ſed ſolo naturæ dictu, ut v. g. quòd Deus ſupremum Numen; & prima cauſa eſt colenda: quod tibi non vis, alteri ne feceris, & his ſimilia, quę dictat natura, & ſic virtus, quę tali lumine regulatur, nequit reſpicere objectum ſupernaturale, quatenus tale, quia omnis actus, vel habitus objectum ſupernaturale ſic reſpiciens à lumine ſupernaturali fidei principium habet, & originem trahit, & hoc modo virtus pœnitentię in pagano quoque, & infideli dari poteſt cum dictamine naturali, quod omne malum eſt puniendum, hæc tamen virtus ejuſque actus ſupernaturalia, ut ſic, non reſpicit. Cæterum præter hæc dictamina naturalia dantur etiam dictamina revelata, hoc eſt, per fidem nota, ut ſunt dictamina Decalogi, & aliorum revelatorum in lege nova, & veteri, quæ poſſunt regulare virtutes naturaliter acquiſitas, quarum actus ex tali dictamine eliciti, & cum auxilio etiam ſupernaturali objecta ſupernaturalia reſpiſcere poſſunt, & ſic de pœnitentia dicimus in propoſito, quòd ſuppoſito dictamine revelato, & credito Deum offendi per omne peccatum, ejus gràtiam amitti, & obligationem ad pęnam æternam remanere, inſuper Deum per vindictam, & dolorem de peccato commiſſo placari, ſi hujuſmodi actus ex tali dictamine eliciantur, & ſupernaturali auxilio, talis actus eſt ſupernaturalis, & reſpicit objectum ſupernaturale, etiamſi ad habitu naturaliter acquiſito procedat, ut etiam Brancatus noſter advertit diſp. 1. qu. ult. cum aliis Scotiſtis.

13 Tertiò, plures rationes ad noſtram aſſertionem probandam Scotiſtæ adducere ſolent, quæ generaliter probant non dari virtutes morales per ſe infuſas ab acquiſitis diſtincta; peculiaris tamen, & magis convincens pro pœnitentia virtute eſt iſta; ut diximus qu. 3. cit. ar. 2. quòd nulla eſt neceſſitas, aut fundamentum ſtatuendi actum pœnitentiæ, ut virtutis per ſe infuſę, niſi in ordine ad deletionem peccati, quod ineſt, & non remittitur, niſi ſuppoſita pœnitentia, & per ipſam, tamquam per diſpoſitionem præviam, ut patet ex Concilio Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. 6. 7. & 14. ſed pœnitentia per ſe infuſa inutilis eſt ad hunc effectum; ergò fruſtra, & ſine fundamento ponitur. Major patet, quia nec Scriptura, nec Patres, nec Concilia alium uſum pœnitentiæ tribuunt, vel agnoſcunt; Minor probatur, quia priùs natura habet homo dolorem de peccatis, quàm Deus illum juſtificet; ergo talis dolor non eſt elicitus à pœnitentia infuſa, & hic actus ſemper præcedit ejus infuſionem; conſequentia patet quia pœnitentia infuſa ſecundùm Adverſarios non infunditur, niſi in ipſo juſtificationis inſtanti; quare ſi pœnitentiæ actus præcedit juſtificationem, ut ejus prævia diſpoſitio, etiam præcedet pœnitentiam infuſam, atque ideo hæc neceſſaria non erit, ſiquidem abſque tali habitu infuſo Deus acceptavit pœnitentiam actualem ex dictamine revelato, & auxilio ſupernaturali præcedentem. Confirmatur, quia impoſſibile eſt, quod actus, qui eſt cauſa diſponens ſubjectum ad infuſionem alicujus habitus producatur ab illo eodem habitu infuſo, quia idem eſſet cauſa, & effectus reſpectu ejuſdem, quod implicat, & hoc etiam univerſaliter verificatur in diſpoſitionibus ad alias formas, nam calor lignum diſponens ad introductionem formæ ignis, non producitur à forma genita ad quam diſponit, ſed comproducitur ab ipſo igne; Ignis enim producens formam in ligno ſimul producit calorem ultimò diſponentem lignum, & ipſam formam ignis. Neque obſtat quod urget, & ſæpius inculcant Thomiſtæ, actum pęnitentiæ, ut ſit fructuoſus, & diſpoſitio ſufficiens ad gratiam, & juſtificationem eſſe debere ſupernaturalem, atque ideò talem actum ab habitu ſupernaturali, & infuſo procedere debere. Non obſtat, inquam, quia ut fusè diſcurrimus l. c. ad ſupernaturalitatem actus, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, minimè opus eſt, quòd ab habitu infuſo ſit elicitus; ſed ſufficit, quòd ſit ab una cauſa ſupernaturali, nempè ab auxilio ſpeciali, nec aliam cauſam hujus actus ſupernaturalem requirit Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 5. & 6. definit enim ibi contrà Pelagianos, & Semipelagianos illos actus non fieri ſine adjutorio Dei ſpeciali, & ſolis liberi arbitrii viribus dicens: *Si quis dixerit ſine præveniente Spiritu Sancti gratia, atque ejus adjutorio, &c.* & hoc idem definiunt Patres, & Auguſtinus poſt Concilium Dioſpolitanum ar. 7. de aliarum virtutum actibus, ut ſint ſufficientes diſpoſitiones ad juſtificationem, quas non ob id licet conſtituere infuſas, & denique omnia, quæ in hac materia decernunt Patres, & Concilia, concernunt actum, & non habitum, & ideo nihil faciunt ad rem, ut fusè proſequimur loc. cit. ubi ſolvimus quæcumque Thomiſtæ in oppoſitum obiiciunt.

14 Quartò quoad aliam quæſiti partem, an hi actus; ut à pœnitentia procedunt, ſint naturales, vel ſupernaturales, & quomodo, advertendum eſt pro quæſiti intelligentia, quòd ſupernaturalitas eſt duplex, prima quoad ſubſtantiam, quæ excitativè eſt ſuprà omnem exigentiam, & capacitatem ſubjecti, & à ſola natura produci poteſt, ut gratia, viſio beata, habitus infuſi, qui à ſolo Deo, vel non niſi media aliqua cauſa creata ſupernaturali produci poſſunt; Altera quoad modum, quæ ſolùm ſe tenet ex parte producentis, vel modi producendi, ut cùm effectus eſtò ſecundùm entitatem ſuam præcisè ſpectatam naturæ facultatem tranſcendat, modus tamen, quo producitur, prorſus naturæ facultatem excedit, quo pacto viſus cæco nato reſtitutus, & revocatio defuncti ad vitam effectus dicuntur ſupernaturales, quia licèt in ſe entitativè ſint naturales, quia tamen ſunt ſuprà, ac præter exigentiam naturæ, quia in his circumſtantiis, & diſpoſitionibus viſus, & vitæ productionem non poſtulat, ideo dicuntur ſupernaturales quoad modum. Quæritur ergò in propoſito, an actus pœnitentiæ ſint ſupernaturales quoad ſubſtantiam, vel tantùm

Digitized by Google

quoad modum; & pro reſolutione jam diximus diſt.5. cit.q. 4. art. 1. quod quamvis dari poſſit actus vindicandi, & deteſtandi peccatum, qui ſit naturalis ex parte intellectus ratione dictaminis, & ex parte voluntatis ratione principali, hoc eſt ſine auxilio ſupernaturalis gratiæ; actus tamen pęnitentiæ, qui diſponit ad juſtificationem, & gratiam eſt ſupernaturalis tam ratione dictaminis, quàm ex parte principii, ſcilicet, divini auxilii concurrentis. Hoc aſſertum eſt Scoti 4.diſt.14. q. 2. art. 2. & in fine quæſtionis, ubi docet dari pęnitentiam duplicis generis, ut dictum eſt, unam fructiferam, ideſt, ferentem fructum, ut veniam peccatorum, & gratiam, quam proinde dicit eſſe meritum de congruo, ſeù diſpoſitionem reſpectu juſtificationis; aliam vero non fructiferam, ideſt, hos effectus non ferentem, & primam dicit ſine amore, Dei haberi non poſſe; ſecundam vero ait abſolutè ex puris naturalibus hominis innaſci poſſe, & ead.diſt.14.q. 3.ab initio A.B.& C.duplicem rurſus ait dari poſſe pęnitentiam, unam naturalem, ideſt, naturali lumine notam, quamdam vero ſupernaturaliter notam, ideſt, fide, & habentem dictamen ſupernaturale dictans, quæ pęna, & quomodo ſit à pęnitente tenenda. Et quidem, quòd poſſit dari actus deteſtandi peccatum, qui ſit naturalis ex parte dictaminis, ac proindè quod poſſit peccator peccatum deteſtari ex puris naturalibus ſolo influxu generali, probatur, quia peccator naturaliter cognoſcere poteſt peccatum eſſe offenſivum Dei, & averſivum ab ipſo, ut ab auctore, gubernatore, & fine naturę; ergo ſub hac ratione poteſt illud ex puris naturalibus deteſtari. Et ſimili ratione probatur dari poſſe actum deteſtandi peccatum, qui ſit naturalis ex parte principii ideſt, ſine auxilio ſupernaturali, quia poſſunt dari actus aliarum virtutum moralium abſque auxilio ſupernaturali gratiæ, quia auxilium ſupernaturale non tam datur ad ſuperandam difficultatem actus, quàm ad proportionandum illum fini; cùm ergò actus deteſtandi peccatum ex fine naturali bono, ſicut & actus aliarum virtutum ex eodem fine facti proportionem habeant cum objectis, potentia, fine, & aliis circumſtantiis, nil obſtat, quin fieri poſſint à potentia naturali abſque aliquo principio, ſeù auxilio ſupernaturali.

15 Quòd verò prædictus actus pœnitentiæ naturalis non ſit meritorius gratiæ de congruo, neque ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, quæ eſt altera pars aſſerti, probatur, quoniam actus pœnitentiæ, qui diſponit ad juſtificationem, & gratiam, eſt donum Dei, & Deo tribuitur, ac ſpeciali auctori, & ex ſpeciali ejus motione pendet, ità habetur Jeremiæ 31. *Poſtquam enim convertiſti me, egi pœnitentiam,* in quem locum Hieronymus ait, *Ergò idipſum, quod agimus pœnitentiam, niſi Dei nitamur auxilio, implere non poſſumus*, & ad Tim.2. inquit Apoſtolus: *Ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à Diaboli laqueis*; in quem locum ait Chryſoſtomus. *Et quis hoc dat, niſi qui reſpexit Petrum negantem, & fecit flentem?* Sic etiam olim ob antiquis Patribus, & Conciliis contra ipſum Pelagium decretum fuit, ut habetur in Concilio Paleſtino art.12. *Ut fateatur ſecundùm gratiam, & miſericordiam Dei veniam pœnitentibus dari, non ſecundùm merita eorum, quandoquidem etiam ipſam pœnitentiam eſſe donum Dei dixit Apoſtolus, ubi ait, Ne quando det illis Deus pœnitentiam,* quæ autem mere naturalia ſunt, non dicuntur ſpecialia dona Dei, cùm ſint omnibus communia. Hoc idem ſancitum fuit in Conc.Trid.ſeſſ.6.can.3. *Si quis dixerit ſine Spiritus Sancti inſpiratione, & ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pęnitere poſſe ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.* Ex quo etiam deduci poteſt ratio, quia actus pęnitentiæ Chriſtianæ hominem diſponit ad juſtificationem, per hoc enim à quavis alia pęnitentia diſtinguitur, quę ad hoc non ſufficit, ſiquidem per illa verba *ut oportet* innuitur dari aliqua alia pęnitentia, quæ ad juſtificationem non diſponit; quòd autem ad juſtificationem diſponit, ſolis naturæ viribus fieri nequit, ut definitum eſt in Concilio Arauſicano 2.can. 6.9. & 10. & in Trid.loc. cit. alioquin ſola natura juſtificationem inchoare poſſet contrà divina oracula; ergò pœnitentia naturalis prodiens à libero arbitrio cum ſolo concurſu generali Dei neque eſt diſpoſitio ad gratiam, neque meritoria de congruo ad expiationem peccati, & juſtificationem peccatoris. Ex quibus teſtimoniis deducitur actum pęnitentiæ Chriſtianæ, quæ eſt ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, non tantùm eſſe debere ſupernaturalem rationem dictaminis ex parte intellectus, ſed etiam ex parte voluntatis ratione principii, ſcilicet, auxilii divini moventis, & concurrentis; & hoc inſinuare voluit Trid. cùm inquit: *Si quis dixerit ſine Spiritus Sancti inſpiratione, & ejus adjutorio,* &c. nam per inſpirationem ſignificat dictamen per revelationem, vel illuminationem ex parte intellectus, & per ejus adjutorium denotat ſpeciale auxilium, & ſpecialem motionem ex parte voluntatis. Et hanc fuiſſe germanam, & perpetuam Doctoris noſtri ſententiam fusè demonſtramus loc. cit. ubi etiam convincenter reiicimus calumniam, ei communiter impoſitam, quod 4. diſt.14. quæſt.2. §. de 2. principali docuerit poſſe peccatorem ex ſuis viribus naturalibus cum communi influentia Dei pœnitere de ſuis peccatis, hancque pœnitentiam eſſe diſpoſitionem de congruo ad infuſionem gratiæ, & remiſſionem peccati. Hoc enim falsò imponitur Doctori noſtro, ut latè diſcurrimus ibidem.

16 Quintò tandem diximus q.4. cit.a.2.quòd quamvis actus pœnitentiæ Chriſtianæ, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem peccatoris, debeat eſſe ſpiritualis, ut dictum eſt, non tamen eſt ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, ut communiter Thomiſtæ aſſerunt, & alii Recentiores, ſed tantùm quoad modum. Quod quidem deducitur ex dictis lib.3.ſent.diſp.6. de virtutibus Theologicis q.6. ubi diximus etiam actus ſupernaturales verum credendi, ſperandi, & Deum ſuper omia diligendi non eſſe ſupernaturales quoad ſubſtantiam, & entitatem, ſed tantùm quoad modum; quod ibi præſertim deduximus ex diſcrimine actuum ſupernaturalium patriæ, quales ſunt viſio, & fruitio beata, ab actibus ſupernaturalibus viæ credendi, ſperandi, & Deum ſuper omnia diligendi, quando namque Patres, & Concilia de actibus patriæ loquuntur glorioſis, & beatificis, abſolutè negant poſſe rationalem creaturam per proprias vires naturales videre Deum, eoque beatè frui abſque ſpeciale elevatione per lumen gloriæ facta, aut conſimile auxilium ſpeciale, ut conſtat ex Conc. Viennen. in Clementina, quæ ibi citatur *Ad noſtram de Hæreticis.* At quando de actibus viæ loquuntur ſupernaturalibus credendi, ſperandi, &c. & dicunt ſpeciale auxilium ad eos exercendos eſſe neceſſarium, non ſic abſolutè loquuntur, ſed cum quadam limitatione, ut conſtat ex Conc. Trident. ſeſſ. 6. cit. can.3. dicente hominem non poſſe ſine gratia, & ſpeciali auxiliò credere, ſperare, & Deum ſuper omnia diligere, *ut oportet ad hoc, ut ei juſtificationis gratia cōferatur*, quo loquendi modo indicat dari poſſe alios actus harum virtutum, qui non ſint *ſicut oportet* ad juſtificationem, & vitam æternam, hoc eſt, qui ſint naturales ſecundùm ſubſtantiam, non ſupernaturales; ſi enim exprimere voluiſſet eſſe ſimpliciter, & abſolutè ſupernaturales ſecundùm ſubſtantiam, & non tantùm ſecundùm eam circumſtantiam *ſicut oportet* adeò quod liberum arbitrium viribus propriis actus illos ſecundùm ſubſtantiam attingere non poſſit; nulla aderat neceſſitas illam particulam apponendi *ſicut oportet*, ſed abſolutè dicere poterat hominem ſine gratia non poſſe credere, ſperare, & diligere, ut juſtificationis gratiam conſequatur, ſicut abſolutè loquitur Concil. Viennen. de actibus beatificis patriæ.

17 Cùm igitur Conc.Trid.ſeſſ.6. cit. can.3. eodem modo loquatur de actu pęnitendi, qui eſt diſpoſitio ſufficiens ad juſtificationem, dicendum eſt hunc pariter actum eſſe ſupernaturalem dumtaxat quo ad modum, non quo ad ſubſtantiam. Imo potiori ratione de actu pęnitendi id eſt aſſerendum, quam de actu credendi, ſperandi, & Deum ſuper omnia diligendi, quia iſti ſunt actus virtutum Theologicarum, & infuſarum, non autem actus pęnitendi, quia pęnitentia ex dictis non eſt virtus Theologica, neque infuſa; quarè ſi hoc non obſtante adhuc actus credendi, ſperandi, & diligendi Deum ſunt in noſtra ſententia actus ſupernaturales tantùm quoad modum, non quoad ſubſtantiam, id tantò magis dicendum erit de actu pęnitendi. Et planè dùm Concilium ad pęnitendum, ſicut oportet, ut juſtificationis gratia conferatur, requirit auxilium ſpeciale, non obſcurè indicat dari quoque aliquod pœnitere ejuſdem rationis quoad ſubſtantiam, ac entitatem phyſicam, ſed non cum illo modo *ſic oportet*, ad quòd non requiritur ſpeciale auxilium; hoc autem aliud eſſe non poteſt, quàm actus pœnitentiæ naturalis, qui quoniam ex ſupernaturali motivo non procedit, neque ex aliquo ſpeciali concurſu indebito, non eſt ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem cùm nullus actus ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem eſſe poſſit, ne quidem remota, niſi ex ſpeciali auxilio Dei dato per Chriſtum procedat, ut docent Concilia, & Patres, cùm omnis diſpoſitio ad juſtificationem à gratia Dei inchoari debeat, Objectiones autem Adverſariorum contrà allatam doctrinam vide ſolutas loc. cit.

QUÆSTIO SECUNDA.

De actibus contritionis, & attritionis.

18 Duplex diſtingui ſolet pœnitentia Chriſtiana, ut diximus diſp.6. cit. q.5. ab initio, altera perfecta, quæ Contritio dicitur; altera imperfecta, quæ Attritio nominatur, quæ diſtinctio præſertim intelligitur de pœnitentia ſumpta pro pœnitudine de peccatis præteritis cum propoſito amplius non peccandi. & ap-

Digitized by Google

& approbantur à Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. ubi eam perfectam appellat, quæ vim habet juſtificandi ex ſe independenter à ſuſceptione Sacramenti, & per ſe ſufficiens eſt ad remiſſionem culpæ; Imperfectam verò, quæ quidem ſuo modo utilis eſt, & ſaltem remotè ad juſtificationem diſponens, ſed de ſe non ſufficit ad juſtificandum, ſufficit autem cum ſuſceptione Sacramenti Baptiſmi, vel Pœnitentiæ. Ratio autem hujus diſpoſitionis eſt, quia omnis pœnitentia, aut peccatum deteſtatur ex ſupremo, & perfectiſſimo motivo, quatenus Dei offenſa, & ſic dicitur pœnitentia perfecta, ſeu Contritio, aut ex aliquo motivo infra Deum, & ſic dicitur pœnitentia imperfecta, ſeu Attritio. Conveniunt autem in hoc Contritio, & Attritio, quod utraque eſt actus ſupernaturalis ex auxilio ſupernaturali procedens, ut colligitur ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. & 14. ubi decernit, quòd nulla pœnitentia, etiamſi cum baptiſmi ſuſceptione ſit connexa ſit ſufficiens ad juſtificationem, niſi à gratia excitante, & adjuvante oriatur, & ſeſſ. 14. cap. 4. illam contritionem imperfectam quæ Attritio dicitur, declarat donum Dei eſſe, & Spiritus Sancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis, ſed tantùm moventis, quo adjutus viam ſibi ad juſtitiam parat. Conveniunt etiam in hoc, quòd uterque actus, tàm attritionis, quàm contritionis debet eſſe adeò efficax, ut formaliter, vel ſaltem virtualiter includat propoſitum de cœtero non peccandi, itaut ſimpliciter voluntatem avertat ab effectu peccandi, aliàs enim eſſe non poterit ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, cujus infuſioni affectu peccandi adverſatur; undè pœnitentia definitur ſeſſ. 14. cap. 4. quòd *eſt animi dolor, ac deteſtatio de peccatis commiſſis cum propoſito non peccandi de cætero*. Cùm ergò Contritio, & Attritio in his rationibus conveniant, & aliis quoque conditionibus ad rationem veræ pœnitentiæ neceſſariis interius aſſignandis, nunc videndum eſt, in quibus differant, & quomodo ab invicem diſtinguantur, quod patere non poteſt, niſi priùs inveſtigando utriuſque eſſentiam, & formalem rationem.

ARTICULUS PRIMUS.

De actu Contritionis pœnitentiæ perfectæ.

19 SUmendo igitur Contritionem in rigore pro pœnitentia perfecta, & prout ab attritione diſtinguitur, opus eſt explicare quid ſit, ſivè per quid hæc perfecta pœnitentia conſtituatur. Contritio itaque propriè dicta ſolet à Theologis definiri, quòd ſit deteſtatio de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cœtero ex motivo charitatis, vel eſt deteſtatio peccati propter Deum ſummè dilectum, vel eſt dolor, quem quis concipit de peccato ex eo, quod diligat Deum ſuper omnia amore amicitiæ. Ex quo deducitur, quòd ut contritio ſit proxima diſpoſitio ad gratiam debet procedere ex ſupernaturali Dei dilectione, quod colligitur ex Trid. ſeſſ. 6. c. 6. ubi deſcribens pœnitentiam adultorum ad juſtificationem neceſſariam, docent eam ex dilectione Dei procedere, & ſeſſ. 14. cap. 4. affirmat pœnitentiam, quæ extrà Sacramentum hominem cum Deo conciliat, eſſe charitatem perfectam, deducitur etiam ex ſcriptura Luc. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*, ubi peccatorum remiſſio dilectioni Dei tribuitur, ita etiam paſſim docent Patres præſertim Auguſt. ſerm. 7. de tempore, ubi ait. *Pœnitentiam certam non facit, niſi odium peccati, & amor Dei*. Accedit tandem ratio, quia contritio debet eſſe per ſe ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, & remiſſionem peccati mortalis; ergò debet includere averſionem à peccato, quæ per odium ejuſdem habetur, & converſionem ad Deum, quæ fit per actum amoris Dei ſuper omnia; pro cujus majori declaratione diſcurrendum eſt breviter per ſingula, quæ diſputari ſolent, an ſint ad contritionem requiſita, ex dictis quæſt. 5. cit. art. 1. & ſeq.

20 Primò itaque quæritur, quo pacto contritio includat hanc ſupernaturalem Dei dilectionem, an, ſcilicet requiratur formalis amor Dei, & explicitus, an ſufficiat virtualis ſaltem, & implicitus. Affirmant aliqui neceſſariam eſſe dilectionem formalem imperantem, quod probant, quia ex Scriptura, & Patribus perfecta pœnitentia procedit ex dilectione Dei; ergò procedit ex illa tamquam ex actu imperante diſtincto, quod etiam Trid. innuere videtur l.c. ubi dilectionem Dei requirit, ut cauſam pœnitentiæ, & deteſtationis peccati; ex qua doctrina hæc etiam ratio conficitur, electio medii poſterior eſt ſemper intentione finis juxtà illud axioma, ordinatè volens prius vult finem, deindè media ad finem; ſed contritio peccati per ejus deteſtationem eſt medium ordinatum ad dilectionem Dei; ergò prius eſt volita dilectio Dei, quàm contritio eliciatur. Ità Canus, Soto, Coninch. Lorca, & alii Recentiores, & ex noſtris Faber diſp. 16. c. 1. Diximus tamen loc. c. quòd licèt regulariter loquendo perfecta contritio ſupponat dilectionem Dei formalem, à quà imperetur, abſolutè tamen loquendo, poteſt juſtificari peccator abſque formali amore per deteſtationem perfectam peccati includentem in ſe virtualiter Dei amorem, atque ita perfecta contritio non neceſſariò ſimpliciter ſupponit dilectionem Dei formalem, ſed ſat eſt virtualis, quam includit in actu ipſo deteſtationis propter Deum elicito. Et hæc aſſertio quoad utramque partem deducitur ex Scoto d. 14. cit. quæſt. 2. §. *In iſta quæſtione*, verſ. *alia concluſio*, ubi ait; quod licet regulariter charitati conveniat uti actu pœnitentiæ, interdum tamen etiam actus ipſe charitatis ab actu pœnitentiæ imperari poteſt, & ita tenent non ſolum Scotiſtæ communiter, ſed etiam Suarez, Vaſq. Averſa, Amic. Card. de Lugo, & alii recentiores, quod pluribus probavimus loc. c. ſed ratione præſertim, quia non repugnat inveniri veram contritionem ſine formali actu amoris Dei ſuper omnia, ſiquidem hujuſmodi actus differunt objectis, quorum unum ſine altero menti obiici poteſt; poteſt enim peccator conſiderare peccatum, ut divinæ bonitati ſummè repugnans, & illud repræſentare voluntati, ut tale, quamvis non apprehendat explicitè Deum, ut ſuper omnia amandum, ac proindè poterit voluntas, in tali caſu elicere unum actum, nempè perfectæ deteſtationis peccati, quamvis alium non eliciat, & erit adhuc vera contritio, quia amor Dei ſuper omnia in tali actu virtualiter continetur; ex eo enim quòd vera contritio peccatum deteſtatur, tamquam divinæ bonitati ſummè repugnans, ex vi illius ferretur in Deum per actum amoris ſuper omnia, ſi Deus tamquam amandus obiiceretur. Hoc etiam confirmat Card. de Lugo diſp. 5. de pœnit. ſection. 7. quia idem eſt deteſtari peccatum ex motivo charitatis, ſeu quia malum Dei eſt, ac velle Deo carentiam peccati, licèt quòd modum tenendi differant hi duo actus, ſicut etiam hi actus, quo volo Petro viſum, vel quo nolo Petro eſſe cæcum, nam licèt unus ſit per modum fugæ, & alter proſecutionis, re tamen vera habent idem objectum ſaltem virtualiter, undè ſit actum contritionis, qui ex motivo charitatis ſit, ſemper eſſe actum dilectionis, licet non ità explicitum, ac ſi tenderet per modum proſecutionis, undè concludit contritionem ſine alio actu amoris ſufficere, quia ipſa ſemper eſt actus amoris ſaltem virtualiter.

21 Hinc patet ſolutio fundamenti oppoſitæ ſententiæ, quando enim Scriptura, & Patres dicunt ad contritionem perfectam neceſſariò requiri dilectionem Dei, loquuntur de pœnitentia, quæ ordinariè concipitur ex dilectione formali imperante, quippè quæ perfectior eſt, & uſitatior; Vel non ſunt intelligendi tantùm de dilectione formali, ſed etiam virtuali, qui caſus tunc contingit, quando peccator juſtificatur abſque proprio, & formali actu amoris Dei re ipſa tunc elicito, ſed per deteſtationem perfectam peccati, quæ & virtualiter, & voto amorem Dei includit, qualis eſt deteſtatio peccati, quatenus eſt contrà bonum Dei in ſe, quæ deteſtatio verè dici poteſt propter Deum ſummè dilectum, quia eſt elicita, ex charitate ejus, & reſpiciendo ſolùm ad bonitatem, & amicitiam ipſius, undè eſt verè actus charitatis non minus, quàm dilectio formalis; non tamen hæc diſplicentia eſt amor Dei formalis, quia non eſt formaliter actus proſecutionis, ſed fugæ; nec tendit in Deum, ut in objectum *Quod*, ſed ſolùm tamquam in motivum *Quo*, quatenus reſpicis illum, ut rationem proximam deteſtandi peccatum. Ad rationem dicendum eſt, quòd eſtò contritio peccati per ejus deteſtationem poſſit eſſe medium ordinatum ad dilectionem Dei, immò ità ſit regulariter loquendo; tamen interdum etiam poteſt eſſe medium ordinatum ad finem charitatis abſque formali dilectione Dei; poteſt enim peccator conſiderare peccatum, ut divinæ bonitati ſummè repugnans, quod eſt motivum charitatis, & illud repræſentare voluntati, ut tale, quamvis non apprehendat explicitè Deum elicies ſuper omnia amandum; in quo caſu voluntas actum perfectè deteſtationis peccati ſine actu formali amoris Dei, ut enim actus dicatur formalis amor Dei non eſt ſatis, quòd ſit elicitus à charitate, quia charitas habet unum objectum primarium quod eſt Deus, & alia ſecundaria, ex quibus quædam amat propter Deum, ut proximum, alia odio habet, ut peccatum; undè in illo caſu deteſtatio peccati eſt amor Dei virtualis tantùm, non formalis, & eſt actus non ab ipſa charitate imperatus, ſed formaliter ab ipſa charitate elicitus, quod fuſius adhuc declaramus loc. cit. quæſt. 5. artic. 1. num. 91. & ſeq.

22 Secundò quæritur, an ſit de ratione Contritionis, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem extrà Sacramentum, quod ſit ex motivo charitatis. Affirmant Thomiſtæ communiter, & Neoterici, ut actus contritionis proximè diſponat ad gratiam, & peccati remiſſionem extrà Sacramentum debere eſſe ex motivo charitatis, ac proindè Contritionem definire ſolent *eſſe dolorem de peccatis propter Deum ſummè dilectum*, & colligunt ex Scripturis, & Patribus, qui dicunt amorem Dei ad juſtifica-

Digitized by Google

tionem requiri formalem, vel ſaltem virtualem, qui utique non haberetur, ſi motivum charitatis non interveniret; quare Vaſquez quæſt. 75. artic. 2. erroneam cenſet ſententiam dicentium actum Contritionis, qui non ſit dilectio, vel ex illa proficiſcatur ſufficere ad juſtificationem, & hanc etiam opinionem ſequuntur Suarez, Valentia, Bellarminus, Coninchius, Amicus, & plures alii, ac etiam ex noſtris Poncius diſp. 45. q. 2. Nos tamen diximus loc. c. quòd licèt pœnitentia de peccatis ex motivo formali charitatis, & dilectionis Dei ſit perfectiſſima contritio, de qua maximè verificatur, quod ſit proxima diſpoſitio ad gratiam juſtificantem; adhuc tamen contritio, & pœnitentia de peccatis ex motivo juſtitiæ, quatenus peccata ſunt contrà debitum, & contrà jus Dei, vel ex alio motivo ſpectante ad Deum, probabiliter videtur eſſe ſufficiens in ratione ultimæ, ac proximæ diſpoſitionis ad juſtificandum peccatorem. Ità colligitur ex Scoto 4. diſt. 14. qu. 2. §. *Ad ſecundum*, ubi dicit, quòd poteſt præcedere actus intentionis, ſeù voluntatis vindicandi peccatum, qui non eſt actus charitatis, vel ex motivo charitatis elicitus, ſed potius eſt proprius actus pœnitentiæ virtutis, & ex motivo juſtitiæ elicitus, ſub qua continetur pœnitentia, & ex illo poteſt immediatè oriri deteſtatio peccati, ità etiam Baſſolius ibidem qu. 2. art. 2. & ſequuntur Scotiſtæ paſſim, & Nominales affirmantes, ut contritio ſit proxima diſpoſitio ad juſtificationem, ſufficere quòd eliciatur ex motivo ſatisfaciendi Deo, vel conſequendi remiſſionem peccatorum, aut reconciliationem cum Deo, vitæque emendationem, vel ex alio motivo ſpectante ad Deum, quam opinionem cenſet quoque probabilem ipſe Suarez diſp. 4. ſect. 2. licèt ibi in partem negativam inclinet, ac etiam Card. de Lugo diſp. 5. ſect. 1. ubi ait non eſſe dignam cenſura, qua eam notavit Vaſquez, eamque ſequuntur plures Recentiores, ſed egregiè præ omnibus defendit Averſa q. 3. ſect. 5.

23 Probatur autem in primis ex modo loquendi Sacræ Scripturæ, ubi non ſemper videtur exigi pœnitentia ex motivo dilectionis Dei, ſeù charitatis, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad remiſſionem peccatorum, ſed ex motivo univerſaliori, & præſertim ex motivo peculiari ipſius pœnitentiæ, quatenus eſt ſpecialis virtus à cæteris diſtincta, ut patet ex illo Ezech. 18. *ſi impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, omnium iniquitatum ejus non recordabor*; & idem indicat modus loquendi Patrum frequenter dicentium Deum eſſe paratum dare ſuam gratiam peccatori ſe à ſui viis convertenti; & planè durum nimis videtur, ut inquit Averſa, illum actum, qui maximè propriè virtutem pęnitentiæ conſtituit; non eſſe idoneum ad juſtificationem, & remiſſionem peccatorum, alioquin malè factum fuiſſet, ut nomen pęnitentiæ tali actui, & virtuti appropriaretur, ſi per ſe non eſt ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, ſed potius appropriari debuiſſet ſoli virtuti charitatis, ſi ſolùm ex hoc motivo eſt ſufficiens ad juſtificationem diſpoſitio. Confirmatur, quia ideo Adverſarii dicunt contritionem ut ſit proxima diſpoſitio ad gratiam, ex ſupernaturali dilectione procedere debere, & motivo charitatis, quia pęnitentiæ ex tali motivo elicitæ juſtificatio, & peccati remiſſio in Scriptura promittitur, ut Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*; ſed non minus frequenter in Scriptura promittitur juſtificatio, & peccati remiſſio contritioni, & perfectæ peccatorum deteſtationi ex ſolo motivo pęnitentiæ, quatenus eſt ſpecies juſtitiæ vindicativæ, & virtus à cæteris diſtincta, ut patet ex locis ſuperius adductis; ergò hæc Dei promiſſa liberaliora nimis rigoroſè reſtringuuntur ad contritionem ſolam ex motivo dilectionis. Denique aliundè definiendum non eſt, quanam pęnitentia ad juſtificationem ſufficiat, quàm ex Sacra Scriptura; hæc autem àliud non dicit, quàm opus eſſe peccatorem toto corde converti ad Deum, ideſt, deteſtando peccatum ſuper omne deteſtabile, & propter Deum; ſed hoc totum ſalvatur in pęnitentia de peccatis aſſumpta propter Deum ex motivo juſtitiæ quatenus peccatum eſt offenſa Dei; ſic enim pęnitendo, dicitur peccator ad Deum toto corde converti, & peccatum ſuper omnia deteſtari ideſt, ſuper quodcumque aliud malum pęnæ, itaut paratus eſſe, quodcumque incommodum, & quamcumque pęnam ſubire potius, quàm Deum offendere; ergò talis pęnitentia ex motivo juſtitiæ elicita videtur ad juſtificationem ſufficiens.

24 Et planè, ut loc. cit. dicebamus, huic doctrinæ favet communis fidelim conceptus, quem habent de pęnitentia, ipſi enim dum de contritione cogitant, & ipſa mediante ſtudent à peccatis juſtificari, abſolutè de peccatis ſuis dolere conantur, quatenus ſunt contrà Deum, & dùm confitentur, dicere ſolent ſe dolere de peccatis commiſſis eo, quòd per illa Deum offenderunt, neque cogitant an doleant de peccatis ſimpliciter, ut ſunt malum Dei, & Deo diſplicent, vel ut ſunt offenſa, & injuria indebita Deo, ergo perfectam contritionem reſtringere non opportet ad illam ſolam, quæ eſt actus charitatis, ſed ampliari benè poteſt ad illam quoque quæ ſit actus juſtitiæ, qua fideles dolent de peccatis ſuis ob offenſam Deo illatam, ut ait Lugus l. c. quod fruſtrà nititur evadere Poncius. Neque in hac ſententia difficultatem ingerit modus loquendi Patrum, & Theologorum; qui expreſse videntur poſtulare dilectionem, & charitatis motivum ad hoc ut peccata remittantur, qui modus loquendi videtur etiam ex Scriptura deſumptus; quando enim Scriptura dixit peccata propter dilectionem remitti, non ob id negavit etiam per actum pęnitentiæ ſpecialis, quæ eſt juſtitia vindicativa, poſſe remitti; immò id pluries affirmant, ut conſtat ex dictis & quando dixit peccatores toto corde ad Deum converti debere non determinavit id ex motivo charitatis neceſſariò fieri debere, poteſt enim intelligi id etiam fieri poſſe ex motivo ipſius juſtitiæ. Et demum, quando Theologi dixerunt contritionem eſſe dolorem de peccatis propter Deum ſummè dilectum, vel id dixerunt, quia pęnitentia de peccatis ex motivo formali charitatis, ac dilectionis Dei eſt inter omnes perfectiſſima contritio, de qua maximè verificatur, quòd ſit proxima diſpoſitio ad gratiam juſtificantem, vel abſolutè dicere voluerunt eſſe dolorem de peccatis propter Deum ſummè dilectum, quatenus ſunt contrà Deum ſummè appretiatum, & præferendo Deum omnibus aliis rebus, abſtrahendo de reliquo ab una, vel alia formalitate, in quantum peccata ſunt contrà bonum Dei, & Deo diſplicet, quod eſt motivum charitatis, aut ſunt contrà bonum Deo debitum, & offenſam Deo irrogant, quod eſt motivum juſtitiæ, ut explicat Averſa. Quaſdam autem Adverſantium inſtantias, & objectiones vide ſolutas loc. cit.

25 Tertiò quæritur, an ſit de ratione contritionis, ut ſit proxima, & ultima diſpoſitio ad gratiam habitualem, quòd ſit cum ea conjuncta, ſeù quòd ſit formata habitu charitatis. Affirmant Thomiſtæ paſſim, quia putant contritionem perfectam, quæ eſt ultima diſpoſitio ad gratiam habitualem procedere ab habitu charitatis, & conſequenter à gratia immediatè, ſi hæc ab habitu charitatis non diſtinguitur, & mediatè, ſi ſunt duo habitus inter ſe diſtincti. Ità tenent Cajetanus, Conradus, Medina, Soto, Canus, Valentia, Vaſquez, Martinez, Torres, Serra, & alii Thomiſtæ communiter freti auctoritate Divi Thomæ quęſt. 113. artic. 8. aſſerentis infuſionem gratiæ eſſe primam in juſtificatione, & poſt illam ſequi motum liberi arbitrii in Deum, & in peccatum, ex quo ſequi videtur actum contritionis efficienter à gratia habituali procedere, & conſequenter, ut ſit talis, debere eſſe conjunctam cum gratia, & charitate. Nos tamen diximus quæſt. 5. cit. num. 99. contritionem perfectam habere quidem pro eodem inſtanti temporis, in quo eſt, gratiam, & juſtificationem annexam, tàm ut formatam habitu gratiæ, & charitatis, non diſponere ad juſtificationem, & peccati remiſſionem, ac proindè non eſſe de ratione ejus, ut ſit ultima diſpoſitio ad gratiam, quod ſit cum ea conjuncta; ità jam docuimus lib. 2. ſentent. diſp. 3. *de Juſtificatione* quæſt. per totam, de mente Doctoris 4. diſt. 14. qu. 2. N. & diſt. 16. q. 2. ubi in eodem temporis inſtanti, in quo ſit juſtificatio, duo diſtinguit inſtantia naturę, unum, in quo contritio gratiam habitualem præcedit, ut proxima, & ultima diſpoſitio ad ipſam, alterum quo ipſam comitatur, & jam intelligitur gratia formata, ubi in priori ſigno intelligebatur, ut informis: undè inquit ibi contritionem, non quidem, ut charitate formatam, ſic enim conſequitur, vel concomitatur juſtificationem, & peccati remiſſionem, ſed quæ eſt formata charitate, & in ſenſu diviſo diſponere ad juſtificationem, qua ratione diſtinguitur à ſe ipſa, ut informata, & ità ſentiunt Scotiſtæ, ibidem Baſſolius, & Hiqueus, Brancatus diſt. 8. artic. 13. & Faber diſput. 16. cap. 2. in fine, & ſequuntur Recentiores omnes citati diſp. cit. de juſtificatione quæſt. 7. qui tenent contritionem, ut eſt proxima, & ultima diſpoſitio ad juſtificationem, & gratiam habitualem non procedere efficienter ab ipſa, ſed ſolum ab auxilio ſpeciali cum libero arbitrio. Et quidem quòd contritio perfecta in eodem temporis inſtanti, in quo elicitur, habeat juſtificationem annexam, etiam ſine receptione actuali Secramenti docet expreſsè Concilium Trident. ſeſſ. 14. & paſſim concedunt omnes, quia per hoc præſertim à poſteriori differt contritio ab attritione, quòd illa infallibiliter gratiam affert ſine Sacramenti ſuſceptione, hæc autem non.

26 Quòd autem contritio, ut formata habitu charitatis, non diſponat ad juſtificationem, quæ erat altera pars aſſerti, probatur, quia in eo poſteriori naturæ ſigno, in quo intelligitur, formata gratia, ſupponit juſtificationem, & peccati remiſſionem, ergò non diſponit ad eam; conſequentia patet, quia nulla forma diſponit ad effectum formalem, quem includit, alioquin diſponeret ad ſe ipſam; ergò nequit pęnitentia, ut formata habitu charitatis diſponere ad juſtificationem, in qua formaliter includitur ipſa charitatis infuſio, & peccatorum remiſſio. Reſtat ergò, ut diſponat ad eam ſolùm in priori ſigno naturæ conſiderata quatenus informis, quia quælibet diſpoſitio præcedit

formam

Digitized by Google

formam, ad quam diſponit, tempore, vel ſaltem natura, quarè cùm tali ſit contritio reſpectu gratiæ habitualis, ſolùm in priori ſigno naturæ erit diſpoſitio, in quo intelligitur ut informis. Et quidem in eo ipſo ſigno naturæ, in quo præcedere intelligitur, tamquam diſpoſitio ad gratiam, dicenda eſt contritio, ſic eam appellat Concilium Tridentinum ſeſſ.6. cap. 6. ubi docet hanc eſſe præviam diſpoſitionem ad juſtificationem, & c. 7. inquit, *hanc autem diſpoſitionem, ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur*; ergo ut prior juſtificatio, quamvis in eo priori intelligatur, ut informis, eſt verè, & propriè contritio, quia ut talis cauſat moraliter, & infallibiliter gratiam, & eſt actus peccati deteſtativus ob Dei amorem, & denique in eo ſigno habet omnia prædicta eſſentialia contritionis, ut ab attritione diſtinguitur. Neque fundamentum in oppoſitum urget, quia diſp.cit. de juſtificatione qu.7. ex profeſſo demonſtravimus contritionem, ut eſt proxima, & ultima diſpoſitio ad gratiam habitualem, nequaquam ab ea elici, & effectivè procedere, ſed præſupponi ad ipſam per modum diſpoſitionis; & meriti de congruo, cùm enim Deus gratiam habitualem infundat intuitu talis diſpoſitionis præcedentis, ut ait Concil. l. c. jam nequit actus ille, qui eſt diſpoſitio, eſſe ab eadem gratia, ut principio efficiente. Neque hinc ſequitur liberum arbitrium ſe ſolo ad juſtificationem diſponi ex puris naturalibus, quod fuit error Pelagii, ſufficit enim, ut ille actus ab auxilio efficaci, & gratia actuali procedat, ut non dicatur eſſe motus liberi arbitrii nudi, ut fusè loco c. oſtendimus, & in hoc ſenſu explicari poteſt D.Thoma loc. c. dum ait, infuſionem gratiæ eſſe primam in juſtificatione, & poſt eam ſequi motum liberi arbitri in Deum, ut nimirùm loquatur de infuſione, & communicatione gratiæ actualis, & non habitualis.

27 Quartò quæritur, an ad veram contritionem requiratur intenſio in tali, vel tanto gradu, num potiùs ſufficiat ſubſtantia actus in quocumque ſit gradu. Faber noſter tom. de pœnitentia diſp.16.c.2.tenet de mente Doctoris eſſe, quod contritio requirat determinatam, & certam quamdam intenſionem citans eum in 4.diſp.14. q.2.ar.2. item tenet Hiqueus 4.d. 14.q.2. in Comment.fundamentum eſt, quia contritio eſt actus à charitate imperatus, ſed hęc includit intenſionem, quia amat Deum ſuper omnia, ſiquidem præceptum charitatis erga Deum obligat, ut ametur *ex toto corde, ex tota mente, & ex tota anima*, Deut.6. hoc autem exhiberi nequit, niſi toto conatu cauſetur amor, totiſque viribus; ergo actum intenſum faciunt, & ad hoc tenetur homo, ut conteratur. Nos tamen diximus qu. 5. cit.art.2.ad veram contritionem non requiri intenſionem in tali, vel tali gradu, ſed ſufficere ſubſtantiam actus in quocumque ſit gradu, & hanc eſſe veram, & genuinam Doctoris noſtris ſententiam, quam ſequuntur Scotiſtæ paſſim, ut Aretinus, Hiribarnes, Poncius, Branc. & alii, & nos quoque ſtatuimus lib.3. diſp.6. q.12. ubi docuimus de mente Doctoris 3. diſt.27, q.un. Deum eſſe ſuper omnia diligendum appretiativè tantùm, ſeu prælativè, non autem intenſive, & probatur ex ibi dictis, quia ad actum charitatis non requiritur certa intenſio, hæc enim accidentalis eſt, & ſola appretiatio eſt ei eſſentialis, nam formæ, quæ intendunt, & remittuntur ſemper ſunt ejuſdem rationis, ac ſpecie in quocumque gradu; ergò idem quoque de contritione dicendum. Confirmatur, quia peccatum mortale quantumvis remiſſum tollit gratiam, & charitatem; ergò è converſo contritio quantumvis remiſſa, dummodò ſit vera contritio, peccatum tollet, quia contritio etiam minus intenſa eſt dolor ſuper omnia, non quidem intenſivè, ſed appretiativè, immò ſi non eſſet appretiativè ſummus, quantumcumque eſſet ſummè intenſus, non ſufficeret, debet ergo eſſe ſummus appretiativè, quia debet oriri ex motivo charitatis Dei ſuper omnia, undè ſicut amor Dei ſuper omnia non debet neceſſariò eſſe ſummus intenſivè, ſed tantùm appretiativè, quia, ſcilicet præfert Deum creaturæ, ut loco cit. declaratum eſt, ſic etiam ſervata proportione de contritione dicendum eſt. Ad fundamentum in oppoſitum primò poteſt negari major univerſaliter vera, quia ut conſtat ex dictis, & docet Scotus q.2. cit.lit. S, contritio non tantùm cauſari poteſt ex motivo, vel imperio charitatis, ſed etiam ex motivo proprio juſtitiæ, vel pęnitentiæ. Deindè conceſſa majori debet adhuc negari minor, quia ut diximus lib. 3. d.6.cit.q.12.a.2.ex illis teſtimoniis colligitur tantùm obligatio diligendi Deum ſuper omnia appretiativè, itaut pro nulla creatura velimus Deum offendere, aut ei diſplicere, & in hoc conſiſtit totalis cordis, mentis, & virium, qua præcipimur Deum diligere, non autem in totalitate intenſionis, quia quantum ad hanc conditionem, ut inquit Doctor cum Auguſtino, non poteſt hoc præceptum in via adimpleri, ſed tantùm in Patria.

28 Et ex hac doctrina diximus rurſus loco citat. ſolvi aliam quæſtionem quoque quæ hic diſputari ſolet, quantumnam vera pœnitentia, & perfecta contritio debeat deteſtare peccata, ſicut enim Deus eſt ſuper omnia diligendus appretiativè, ità & contritio debet deteſtari peccatum ſuper omnia alia mala appretiativè, quia enim peccatum avertit à Deo ſuper omnia diligibili, ideò debet homo plus fugere, & deteſtari peccatum, quàm quodcumque aliud ſummum malum pœnæ, ſivè incommodum. Quòd exemplo amoris explicari ſolet, tunc enim amor dicitur appretiativè ſummus, cùm noſtra æſtimatione aliquid tanti facimus, & ità eum amamus, ut parati ſimus, ſi neceſſe ſit, quodlibet præ illo negligere, & hac ratione diligimus Deum appretiativè. Eodem igitur modo eſt de deteſtatione diſcurrendum, quod. ſcilicet, id ſummè deteſtamur, quòd præ aliis odio habemus, quarè ut deteſtatio peccati ſit actus veræ contritionis debet eſſe ſuprà omne deteſtabile, & ſuprà omne malum pœnæ, debetque à pęnitente odio haberi, non ſolùm ſuper quodcumque malum, & incommodum, quòd homines in hac vita perpeti ſolent, & poſſunt, ſed ſuprà omne malum pęnæ etiam ipſius inferni; ſi ab eo culpa præſcindatur, quia malum pęnæ etiam æternæ eſt minus malum malo culpæ. Quando autem diximus deteſtationem peccati, ut ſit actus veræ contritionis, debere eſſe ſupra omne deteſtabile, & ſuprà omne malum pęnæ, advertunt omnes hoc non eſſe ità intelligendum, quaſi per ſe, & neceſſario requiratur, ut expreſsè comparatio fiat inter peccatum, & omne aliud malum in particulari, quia nec præcipitur hujuſmodi expreſsa comparatio, nec fideles de hoc ſunt ſolliciti, nec Confeſsarii hanc expreſsam comparationem à pęnitentibus poſtulant; immò nec etiam illis conſulere debent, quia mala in particulari conſiderata magis terrent. Satis ergò erit actum pęnitentiæ talem eſse ut implicitè, vel virtualiter, aut interpretativè deteſtetur peccatum pluſquam omne aliud malum in univerſali, quia quicumque ſe diſponit ad primam gratiam poſt peccatum recipiendam, debet eſse in ea animi diſpoſitione ſaltem virtualiter, ut ſi occurreret occaſio peccandi mortaliter potiùs eligeret pœnam quamlibet, quàm iterum mortaliter delinquere, hoc autem eſt peccatum deteſtari ſuprà omne malum pœnæ ſaltem implicitè, & virtualiter. Ità rem declarant Navar. Valentia, Suar. Averſa, Caſpenſ. Amic. & communiter Doctores, & ex noſtris Brancatus fusè diſp.7.art.7.

29 Quintò quæritur, an ad contritionem requiratur certa temporis mora, ſeu duratio, & ſenſus eſt, an odium peccati, vel contritio requirat durare aliquo tempore, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem. Affirmat Cajetanus cum quibuſdam aliis tom. 1. opuſc. tract.4. quæſt.1. ubi ait, Deum non juſtificare peccatorem mox, ut habet dolorem de peccatis propter Deum ſuper omnia amabilem, & propoſitum vitandi peccatum ſupra omne vitabile, ſed expectare etiam tum incertum nobis tempus priuſquam eum ſibi reconciliet, quod probat, quia ſi Deus ſtatim in ipſo inſtanti contritionis infallibiliter infunderet gratiam ſanctificantem, jam homo poſset eſse certus de ſua gratia, cùm poſſit nobis evidenter conſtare dolere nos de peccatis propter Deum, at nemo certus eſse poteſt de ſtatu gratiæ; ergò ſignum eſt actum contritionis debere aliquo tempore durare, antequam Deus gratiam infundat, neque nobis conſtare, quanta ſit illius temporis menſura. Communis tamen opinio docet, ut diximus loco citato. ad remiſſionem ſolius culpæ quantumcumque graviſſimæ ſufficere momentaneam contritionem, & deducitur evidenter ex Scriptura Iſaiæ 30. *Ad vocem clamoris tui ſtatim, ut audierit, reſpondebit tibi*. & Ezech. 33. *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die converſus fuerit ab impietate*, ubi *in quacumque die*, proindè valet, ac ſi diceret *in quocumque momento*, juxtà communem Patrum expoſitionem. Hoc idem docent Patres, Leo Papa Epiſt. 91. *Apud Deum nullas patitur veniæ moras vera converſio*, quòd confirmat Cyprianus de Cœna Domini exemplo boni latronis, cui ſtatim contrito dictum fuit. *Hodie mecum eris in Paradiſo*, undè ſubdit, *cujus impietas in momento induit pietatem*, quarè Auguſtinus in Enchiridio cap.65. concludit, *quod non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris, cor enim contritum, & humiliatum Deus non ſpernit*. Accedit etiam ratio, quia ſicut juſtus eodem inſtanti quo peccat, juſtitiam amittit, ſic peccator eodem inſtanti, quo conteritur, juſtitiam acquirit, aliàs ſequeretur poſse fieri, ut ſi quis habens peccatum haberet veram contritionem, & moreretur illo intermedio tempore, antequam Deo reconciliaretur, damnaretur, quod eſt abſurdum.

30 Notanter autem diximus, ad remiſſionem ſolius culpæ etiam graviſſimæ momentaneam contritionem ſufficere, quia ad remiſſionem totalem peccatorum, tam ſcilicet, quo ad culpam, & omnem pœnam temporalem virtute ſolius contritionis, exigitur extenſio doloris per aliquam temporis moram; quia quo peccata ſunt graviora, eò major dolor deſideratur, ut omnis remiſſio pęnæ habeatur, non ſolùm intenſivè, ſed etiam extenſivè, ſic enim habetur in Apoc. *Quantum glorificavit ſe, & fuit in deliciis, tantum date ei tormentum, & luctum*, undè ad remiſſio-

miſſion em culpæ, & omnis pœnæ major requiritur ſatiſfactio, quàm a d remiſſionem culpæ tantùm, & per conſequens major tempo ris mora erit neceſſaria. Imo actus pœnitentiæ virtutis, quæ eſt deteſtatio peccati, eſto ſalvari poſſit in unico inſtanti pro remiſſione culpæ, adhuc tamen conſulendum eſt peccatori ut quo magis poteſt, illum protrahat, & ità conſulebat D. Aug. lib. de vera, & falſa pęnitentia cap. 13. *Omnes fructus Pęnitentiæ pa vor habere, nunquam credat ſufficere, ſemper doleat, ſemper coram Domino erubeſcat, & dolorem cum vita finiat.* Accedit etiam ratio, quia actus inſtantaneus dolendi proportionem non habet cum actu peccandi, qui numquam, vel raró per unicum tantùm inſtans durat. Ad fundamentum in oppoſitum negatur ob id poſſe hominem eſſe certum de ſua juſtitia, quamvis enim poſſit alicui eſſe motum per vitalem experientiam, ſe habere actum doloris, & contritionis, non tamen eſt evidens illum actum eſſe ſupernaturalem, virtualis enim experientia per ſe non ſufficit ad diſcernendum, an actus internus ſit naturalis, vel ſupernaturalis, & ratio deducitur ex dictis, quia actus pęnitentiæ non eſt ſupernaturalis quo ad ſubſtantiam, ſed tantùm quo ad modum, ut dictum eſt q. præc. art. 2. n. 16.

31 Sextò quæritur, quale propoſitum de cætero non peccandi requirat contritio, an, ſcilicet formale, vel actuale, an potius virtuale, ſufficiat, nam abſolutè loquendo de ratione pęnitentiæ eſt propoſitum non peccandi impoſterum abſtrahendo à propoſito formali, & virtuali, qua de cauſa hoc propoſitum indefinitè ponitur à Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. in definitione contritionis, cùm inquit, quòd eſt dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo cùm propoſito non peccandi de cætero, & ſeſſ. 6. c. 6. idem propoſitum recenſent inter diſpoſitiones ad juſtificationem requiſitas, & hoc adeò verum eſt, ut Scotus 4. diſt. 14. q. 4. in ſolutione ad 2. princ. hoc propoſitum de non peccando impoſterum, non ſolùm ad rationem contritionis poſtulat, ſed etiam ad veritatem attritionis. Controverſia igitur eſt, quale debeat eſſe hoc propoſitum, an, ſcilicet, requiratur explicitum, & formale, quo nimirum pęnitens actualiter ſtatuat non ampliùs peccare, vel ſufficiat implicitum, & virtuale, ideſt, imbibitum in ipſamet deteſtatione de peccatis commiſſis, quæ nempè deteſtatio talem vim habeat, quòd ſi à pęnitente explicitè quæratur, an vellet iterum peccare, non poſſet ſimul cum illa deteſtatione habere animum peccandi, ſed ſi aliquem actum circà hoc eliciat non niſi propoſitum abſtinendi à peccatis habebit. In qua controverſia tres ſunt ſententiæ, duæ extremæ, & una media. Prima extrema affirmat requiri formale, & actuale, quod quidem aliqui requirunt tantùm de neceſſitate præcepti, aliqui verò etiam de neceſſitate medii, pro qua ſententia plures citantur Thomiſtæ, & ex noſtris Brancatus diſp. 8. art. 14. & Hiqueus diſput. 17. qu. un. in Comment. Secunda ſententia extrema negat neceſſario, & per ſe requiri formale propoſitum aſſerens ſufficere virtuale incluſum in ipſa deteſtatione peccatorum, vel obedientali dilectione Dei. Ità Major, Argentinus, Medina, Valentia, Vega, Coninchius, & alii. Tertia ſententia media quam ſequimur loco citato, aſſerit expreſſum propoſitum de cætero non peccandi per ſe quidem, & regulariter eſſe neceſſarium, ſivè neceſſitate præcepti tantùm ſive etiam medii, quando pęnitens cogitet, & advertat etiam de tempore futuro, per accidens tamen, & in aliquo caſu defectu conſiderationis, aut temporis ſufficere virtuale, & implicitum, & ſequuntur Navarrus, Suarez, Vaſquez, Henriquez, Nugnes, Amicus, Lugus, Averſa, & ex noſtris, Aretinus diſp. 14. quæſt. 3. art. 8. Hiribarnes eadem diſt. qu. 2. ſect. 7. & plures alii Scotiſtæ, & Recentiores, & quidem hoc aſſertum quoad primam partem eſt Scoti diſp. 14. cit. quæſt. 4. §. *Ad primum argumentum*, ubi ad rationem contritionis cum diſplicentia de peccatis commiſſis exigit etiam propoſitum cavendi de cætero, quam ſufficienter probant rationes, & auctoritates, quæ pro priori ſententia adduci ſolent, ſic enim loquitur Scriptura Iſaiæ 1. *Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum, quieſcite agere perverſè.* Amos 5. *Odite malum; & diligite bonum*, ad Ephes. 4. *Deponite veterem hominem, & induite novum*, in quibus, & ſimilibus auctoritatibus paſſim in Scriptura occurrentibus præter deteſtationem præteritæ vitæ, ſemper propoſitum additur novæ vitæ. Sic etiam loquuntur Patres, ut Ambroſius, Gregorius, & alii, dum pęnitentiam definiunt, quòd ſit *præterita mala plangere, & plangenda iterum non admittere.* Sic etiam Concilia loquuntur præſertim Florentinum in decreto Eugenii Quarti, & Trid. loc. cit. dùm dicunt ad contritionem pertinere, ut doleat de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero. Sic tandem ſuadet ratio, quia perfecta pęnitentia eſt motus, quo anima per gratiam movetur à ſtatu peccati ad ſtatum juſtitiæ juxtà illud *declina à malo, & fac bonum*, hic autem includit receſſum à malo per deteſtationem vitæ prioris, & acceſſum ad bonum per deſiderium, & propoſitum vitæ melioris; ergò per ſe, & regulariter loquendo, quando per tempus licet, & cum deteſtatione præteritæ vitæ ſubit memoria futuræ, & non impedit invincibilis ignorantia, vel naturalis oblivio tali propoſiti, hoc eſt neceſſarium formale, & explicitum, ſivè ut medium, & diſpoſitio ad juſtificationem, ut aliqui volunt, ſivè ut præceptum naturali jure conjunctum cum deteſtatione præteritæ vit a, ut fert communior opinio.

32 Quo verò ad aliam partem, quòd, ſcilicet, quoties advertentia futuræ vitæ defuerit inculpabiliter, tunc ſatis ſit virtuale propoſitum, & implicitum, ſivè in Dei dilectione imbibitum, ſivè in actu deteſtationis peccati, quatenus offenſa Dei eſt, eſt etiam Scoti 4. d. 22. q. 1. §. *De tertio*, ubi ait, quòd pęnitens quotieſcumque dignè pęnitet, obligat ſe ſaltem in voto ad non peccandum impoſterum, quia ſine tali propoſito non eſt digna pęnitentia. Itaque in caſu naturalis oblivionis, aut invincibilis ignorantiæ, vel temporis defectu, expreſſum propoſitum cavendi peccata in futurum non eſt ad juſtificationem neceſſarium, ſed ſufficit virtuale, & implicitum, ſiquidem veriſimile non eſt in his caſibus peccatorem non juſtificari, ſi aliàs fecerit, quantum in ſe fuit, deteſtando efficaciter peccata commiſſa ex motivo charitatis, nam in his caſibus defectus formalis propoſiti ad culpam imputari non poſſet, alioquin ſequeretur, quòd ſi quis præterita peccata ex vehementi amore Dei deteſtans moreretur ſtatim, antequam de futura vita cogitare poſſet, gratiam conſecuturus non eſſet, quod omninò alienum eſt à miſericordia Dei, qui diligentes ſe diligit. Dato ergò caſu, quòd pęnitens præ nimio dolore peccatorum non recordaretur, vitæ futuræ, cum tali tamen diſpoſitione, quod ſi recordaretur, proponeret efficaciſſimè in futurum cavere, talis dolor eſt propoſitum virtuale, & pęnitens in tali caſu excuſatur ab actuali, ut patet in celebri illa Davidis juſtificatione, in qua nulla ſit mentio hujus propoſiti, ſed ſtatim exclamanti, *Peccavi*, ſubjungitur à Propheta Nathan, *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum*, ubi inquit Aug. hom. 41. de tempore *in his tribus ſyllabis peccavi flamma Sacrificii coram Domino aſcendit in cælum*. Accedit etiam ratio, quia dolor de peccatis commiſſis propter offenſam Dei virtualiter includit propoſitum cavendi poſteriori tempore peccata; ergò in his caſibus ſufficiens cenſeri debet, cùm includat receſſum à quovis peccato etiam futuro, ſaltem virtualiter, conſequentia patet, probatur aſſumptum, quia ſola deteſtatio peccati commiſſi ſeparat cor ab affectu peccati, non tantùm pręteriti, ſed etiam peccati abſolutè ſumpti, prout eſt indifferens ad præſens, præteritum, & futurum; ergò ſaltem implicitè in ſe imbibit propoſitum vitandi peccata etiam impoſterum, atque adeò erit ſufficiens diſpoſitio in illis caſibus ad juſtificationem, neque prædictorum caſuum poſſibilitas negari poteſt, etenim contingere poteſt, aliquem peccatorem ſubita ſic morte præveniri, ut recordari quidem poſſit peccatorum commiſſorum, & de is dolentem, & clamantem *Domine miſerere*, moriatur, antequam de futuro aliquid cogitare, & ſtatuere potuerit. Objectiones in oppoſitum vide ſolutas loco citato.

33 Septimò quæratur, an votum, ſeù propoſitum Sacramenti Pęnitentiæ, ſeù Confeſſionis ad contritionem requiſitum, ut ſit proxima, & ultima diſpoſitio ad juſtificationem ex Trid. ſeſſ. 6. c. 14. & ſeſſ. 14. cap. 4. debeat eſſe ſemper explicitum, & formale, an interdum ſufficiat etiam implicitum, & virtuale. Recentiores communiter affirmant ſufficere virtuale, & implicitum, de quo putant Tridentinum eſſe locutum loc. c. quia ibi loquitur de Sacramenti voto, quod in ipſa contritione includitur; non includitur autem, niſi virtualiter. Alii verò è contrà dicunt, votum Sacramenti pęnitentiæ non ſufficere, ſi ſit implicitum, ſed ſemper explicitum eſſe debere, & actum ab ipſa contritione diſtinctum, ità præſertim ex noſtris Brancatus diſp. 8. art. 5. Nos tamen diximus q. 5. cit. art. 3. num. 117. per ſe, & regulariter loquendo tale votum eſſe debere formale, & explicitum, per accidens tamen, & in aliquo caſu implicitum, & virtuale ſufficere poſſe, ut in præcedenti quæſito dictum eſt de propoſito non peccandi impoſterum. Aſſertum quoad primam partem deducitur ex Scoto 4. diſput. 17. q. un. in ſolutione principalium ad auctoritatem Auguſtini, & Caſſiodori, ubi dicit contritioni annexum eſſe votum confitendi, nec deleri peccatum per contritionem ſine propoſito Confeſſionis, & loquitur de voto explicito, & formali, ut patet legenti textum, & ibi notat Hiqueus, & expreſsè etiam deducitur ex Conc. loc. cit. ubi votum Sacramenti requirit, tamquam aliquid ab ipſa contritione diſtinctum, & non tantùm, ut virtualiter in ipſo contritionis actu incluſum, ità habetur ſeſſ. 6. c. 14. ubi loquens de pęnitentia hominis Chriſtiani poſt lapſum inquit: *ea contineri nō modo ceſſationem à peccatis, & eorum deteſtationem, aut contritum, & humiliatum: verum etiam eorundem Sacramentalem Confeſſionem, ſaltem in voto, & ſuo tempore faciendam*; hi autem actus ſunt diverſi, & tamquam diverſi numerantur; ergò ſenſus

Con-

Digitized by Google

Concilii eſt, quòd regulariter loquendo tale votum Sacramenti Pęnitentiæ debeat eſſe expreſſum, & formale, & fieri debeat per actum ab ipſo actu contritionis diverſum. Idem etiam D. Bonavent. pag. 1. ejuſdem diſt. 17. ar. 1. ubi aſſerit, neminem juſtificari poſſe abſque Sacramento Confeſſionis ſaltem in voto, & loquitur de voto explicito, & ſic explicat plures Sanctorum auctoritates docentium neminem ſine confeſſione juſtificari poſſe, & ſic etiam diſcurrunt Alenſis pag. 4. q. 9. membr. 2. art. 1. & Divus Thomas 3. par. quæſt. 86. art. 6. Magiſter diſp. 16. cap. 2. & alii antiquiores, apud quos non ità familiaris fuit diſtinctio voti formalis, & virtualis, ſicut eſt apud Recentiores. Quòd autem per accidens, & in aliquo caſu ſufficiat aliquando votum confuſum, & implicitum Sacramenti Pęnitentiæ, verbi gratia, in caſu ignorantiæ, quando eſt defectus inſtructionis, qui caſus contingere poteſt etiam frequenter in iis, qui minus ſunt inſtructi, concedunt Recentiores paſſim, & ex noſtris Hiqueus diſp. 17. quæſt. un. n. 112. & probatur, quia hoc ſatis congruum videtur divinæ Miſericordiæ, & infirmitati noſtræ, & tale propoſitum re vera ſufficit, ut verè peccatum remitti dicatur in ordine ad claves; ergò aliud non requiritur. Conſequentia probatur, quia aliàs facientis, quod in ſe eſt ex fide, & gratia Deus deeſſet, hic autem in tali caſu aliud præſtare nequit ex impedimento ſuppoſito defectus ſufficiens inſtructionis, quamvis habeat bonam voluntatem, & perfectum dolorem de peccatis commiſſis, ergò, &c.

34 Octavò quæritur, an contritio neceſſariò cadat ſuper omnia peccata memoriæ pręſentia, vel poſſit eſſe de aliquo tantùm. Affirmant aliqui dari poſſe veram pęnitentiam formaliter de uno peccato, & non de aliis, quæ utilis, & fructuoſa ſit, itaut per talem actum conſequatur fructum pęnitentiæ, qui eſt remiſſio omnium peccatorum, ità Jo: Medina tract. de pęnitentia qu. 12. par. 2. Fundamentum eſt, quia non repugnat peccatorem moveri ad unum peccatum deteſtandum propter peculiarem oppoſitionem cum aliquo attributo, & perfectione divina non deteſtando ſimul cætera, v.g. motus ex peculiari affectu ergà Sanctitatem divinam deteſtari poteſt peccatum blaſphemiæ ob peculiarem oppoſitionem, quam cum tali habet attributo, non deteſtando reliqua peccata intemperantiæ, aut injuſtitiæ ergà proximum. Quòd autem talis actus ſit charitatis ergà Deum, licèt imperfectus, & inadæquatus ex eo conſtat, quia pro motivo formali habet ipſam increatam Dei ſanctitatem, ob quam immediatè movetur ad deteſtandum blaſphemiæ peccatum, ut peculiariter huic divinæ perfectioni oppoſitum; ergò talis actus eſt bonus, & laudabilis, & poteſt eſſe ſupernaturalis, ſicut actus aliarum virtutum. Nos autem diximus loc. cit. num. 122. contritionem, quæ eſt vera, & imperfecta pęnitentia in ſcripturis injuncta pro peccatorum remiſſione eſſe debere adæquatà de omnibus peccatis mortalibus formaliter, vel ſaltem virtualiter, nec poſſe unum mortale deteſtari, quin ſimul alia commiſſa deteſtentur. Et hæc eſt communis ſententia, quæ expreſsè deducitur ex ſcripturis, quibus de omnibus peccatis pęnitentia inducitur, ut patet ex illo Ezech. 17. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus ſuis*. Patet etiam ratione, quia contritio, ut talis deteſtatur peccata propter Deum ultimum finem ſuper omnia dilectum, ut conſtat ex dictis; ergò implicat ut deteſtetur unum peccatum mortale, quin ſimul deteſtetur omnia memoriæ præſentia ſaltem virtualiter, & penitus excludat complacentiam de aliquo alio peccato. Conſequentia patet, quia ſi per contritionem homo deteſtatur peccatum, jam eo ipſo implicat cum contritione retinere affectum, & complacentiam ad aliquod peccatum mortale; nam hoc ipſo non deteſtaretur peccatum propter Deum ſuper omnia dilectum, ſiquidem non deteſtaretur illud propter Deum dilectum ſuprà illam creaturam, cujus complacentiam, & affectum præferret complacentiæ, & dilectioni Dei. Ut ergò contritio ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem, ſi ſit expreſsè, & formaliter de uno ſolo peccato, debet ſaltem virtualiter eſſe de omnibus aliis, quod tunc contingit, ſi ſit motivo generali, quatenus communi omnibus peccatis, poteſt enim quis de aliquo peccato dolere conſiderans illud, ut offenſa Dei, itaut moveatur formaliter hac ratione deteſtabilitatis ſecundùm ſe ſpectata, undè cùm alia quoque peccata ſint malum, & offenſa Dei, hæc pęnitentia, ſaltem virtualiter, cætera quoque complectitur peccata, & eſt talis, ut prorſus excludat complacentiam, aut voluntatem de aliis peccatis. Hinc patet ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, nam actus, quo peccator unum peccatum mortale deteſtatur, ut ſpecialiter alicui divino attributo oppoſitum, cum ſit ex particulari motivo cujuſdam certæ virtutis, non eſt dolor alia diverſa peccata virtualiter includens, quin imò ex ſui ratione videtur poſſe ſecum admittere complacentiam de aliquo alio peccato, atque ideò non eſt cenſendus ſufficiens diſpoſitio, ne quidem cùm Sacramento ad juſtificationem.

35 Nonò quæritur, an ad contritionem requiratur, ut ſit de ſingulis peccatis diſtinctè, itaut de ſingulis mortalibus culpis debeat eſſe de ſingulis contritio. Affirmant aliqui, & ità ſignificat Sylveſter verbo *Contritio* num. 5. Angelus num. 4. & alii, quorum fundamentum eſt, quia magis tenentur ad habendam contritionem, quàm confeſſionem de peccatis, quoniam à contritione nulla excuſat neceſſitas; ſed tenemur omnia, & ſingula peccata in particulari confiteri; ergò & de omnibus, & ſingulis conteri. Confirmatur, nam graves morbi ſpeciales requiruntur medicinas; ergò, & graves culpæ ſpeciales deteſtationes. Demum ità quoque docet Catechiſmus de Sacramento pęnitentiæ §. *Maximè autem*. Nos tamen diximus loc. cit. n. 125. ad veram contritionem, quæ ſit ſufficiens diſpoſitio, ſivè intrà, ſivè extrà Sacramentum non requiri, ut unicuique peccato mortali ſua reſpondeat ſpeciali deteſtatio, ſivè per unum, ſivè per diverſos actus, ſed ſufficere pęnitentiam de omnibus peccatis commiſſis in confuſo, & in generali. Ità Scot. 4. diſt. 25. qu. 1. §. *Ex hoc patet*, ubi dicit, quòd una contritio in ſpecie poteſt competere pluribus in ſpecie peccatis, & quòd una numero eſt ſufficiens ſub ùna generali ratione de pluribus numero, & paulò infrà, §. *De quinto articulo* aſſerit ſufficere contritionem expreſſam de uno, quæ habitualiter, ſeu virtualiter extendatur ad reliqua, & ità tenent communiter Scotiſtæ Hiqueus, Aretinus, Faber, & alii ibidem, & Recentiores quoque Suarez, Vaſquez, Amicus, Averſa, Coninch. qui alios citant. Fundamentum eſt, quia ex ſcriptura hoc non habetur, ſed potius oppoſitum, ut patet ex loco Ezech. adducto *ſi impius egerit pęnitentiam ab omnibus iniquitatibus ſuis*, &c. ubi de omnibus peccatis pęnitentia in ſingulari exigitur, & non pęnitentiæ; ſic etiam nullum Concilium ſancivit, ut de multis peccatis multæ habeantur contritiones, ſed ad peccata delenda dicunt contritionem ſufficere ſine Sacramento in re, ſed ſolùm in voto, vel attritionem cùm Sacramento, & non exigunt attritiones, vel contritiones in plurali. Undè perfecta contritio ad delectionem peccatorum requiſita non coaleſcit ex pluribus actibus ſingulis peccatis correſpondentibus, neque eſt illorum ſimul collectio, ſeù eſt ſimplex voluntatis motus omnia peccata reſpiciens in generali, & ſic illa deteſtans. Undè ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur paritas de Confeſſione, & Contritione ſecundùm ſe conſiderata, nam ex vi inſtitutionis hujus Sacramenti per modum judicii exercendi tenetur quidem pęnitens diſtinctè recogitare, & in memoriam ſibi reducere ſua peccata adhoc, ut ea confiteatur; non tamen ſingillatim diſtinctos actus doloris elicere, aut unum deteſtationis actum ad ſingula diſtinctè, & ſingillatim terminatum; ſed ſatis erit unus actus omnia complectens in generali moraliter confeſſioni conjunctus, & ſicut in ordine ad confeſſionem ſufficit una contritio de omnibus confitendis; ità in ordine ad pęnitentiam una deteſtatio de omnibus pęnitendis in generali. Ad Confirmationem negatur omnimoda paritas de morbis corporalibus, & ſpiritualibus; ad hos enim ſufficit una medicina efficax, qualis in propoſito ex inſtitutione divina eſt contritio de omnibus in genere ſub ratione offenſæ, fruſtrà enim fit per plura, quod per unum fieri poteſt. Ad ultimum Catechiſ. illud tantùm ſuadet, ut quia perfectius, non autem præcipit, ut neceſſarium, ut conſtat ex ejus verbis, *Hortandi, & movendi ſunt*, &c.

36 Poſtremò quæritur, an contritio de pluribus peccatis ſimul requirat diſtinctam eorum recogitationem, ſeù an eſſe debeat de omnibus mortalibus diſtinctè recogitatis, an tantùm confusè cognitis. Affirmant aliqui contritionem plurium peccatorum ſpecie diverſorum requirere cogitationem illorum diſtinctam, confuſam verò, & in generali nullo modo ſufficere. Ità præſertim ex noſtris Branc. diſp. 8. ar. 11. quòd pluribus ibi probare contendit, quæ fuit opinio Cani, Soti, & Medinæ, ut refert Suar. ſect. 6. quod probant ex Scriptura, quæ videtur requirere ſaltem diſtinctam recogitationem omnium peccatorum Pſ. 76. *cogit.avi dies antiquos, &c. exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum* Iſ. 36. *recogitabo tibi annos meos*. Sic etiam PP. docuiſſe videntur, præſertim verò Chryſ. h. 9. ad Hebr. circà finem, ubi inquit, *Si quis recognoſcat ſe peccaſſe, & non ad ſingulas ſpecies deſcendat, numquà ceſſabit*. Deindè probant ratione quia talis debet eſſe cognitio peccatorum præcedens contritionem, qualis debet ſufficere ad confeſſionem; ſed ad hanc non ſufficit confuſa cognitio peccatorum; ergò neq; ad eam; minor patet, probatur major, quia contritioni competit gratiæ collatio, & peccatorum remiſſio quatenus habet votum confeſſionis; ergò eorum cogitatio talis eſſe debet, qualis ad confeſſionem requiritur; adeout contritus peccatorum ſuorum confeſſionem facere poſſit abſque alia recogitatione.

37 Nos tamen diximus loc. cit. num. 129. ad valorem contritionis extrà Sacramentum non neceſſariò, requiri examen, & recogitationem explicitam ſingulorum peccatorum in particulari, ſed ſufficit, ut homo feratur in omnia formaliter, & actu ex-

preſſo de illis delendo in generali. Ità Scotiſtæ omnes,& Recentiores citati pro præcedenti aſſerto, ex quo hoc quoque neceſſariò ſequitur, ſi enim ſemper opus eſſet ad juſtificationem media contritione conſequendam ſingula peccata ſua in ſpecie, & numero recolere, peccator ad mortem illicò raptus non poſſet juſtificari, & paſſim contingere poſſet quempiam ad talem terminum devenire, ut de peccatis ſuis inciperet diſtinctè recogitare, & pœnitere, ſed quia non haberet ſpatium omnia percurrendi, non poſſet juſtificari, quod eſt contrà valorem virtutis pœnitentiæ communiter à Patribus edoctum; ergo dolor de peccatis confusè conſideratis ſortiri poteſt rationem contritionis, ſi in peccatum feratur ſub contritionis motivo, poteſt enim ex confuſa conſideratione vitæ præteritæ dolere propter Deum ſummè dilectum,ac firmiter proponere vitæ emendationem, quamvis ullum peccatum in particulari conſideret. Pro majori autem intelligentia hujus doctrinæ advertendum eſt ex dictis l.c. quod quando quæritur, an ad veram contritionem requiratur diſtincta recogitatio omnium peccatorum, poteſt hoc dupliciter intelligi; primò,an contritio extrà Sacramentum cogitationem requirat de ſingulis peccatis mortalibus, ut homo juſtificari poſſit,ſeù an ea cognitio de ſingulis peccatis requiratur ex ſpeciali præcepto contritionis; & in hoc ſenſu dicimus non requiri; ſecundò intelligi poteſt, an contritio requirat talem peccatorũ cogitationem in ordine ad confeſſionem,ſeu ex ſpeciali pręcepto confeſſionis, & hoc omninò negari non poteſt; unde ſi aliqui PP. & antiquiores Theologi contrariæ ſententiæ favere videantur, certè loquuntur de examine, & cogitatione in ordine ad confeſſionem, non autem in ordine ad valorem contritionis extrà Sacramentum. Et in hoc ſenſu locutus eſt Scot. 4.d.17.qu.un. ar.2. ✠l, cum dicit faciendum eſſe inquiſitionem poſſibilem fragilitati humanæ ad recogitanda peccata,loquitur, enim in ordine ad confeſſionem faciendam, inquit enim quod peccata ſic ad memoriam reducta debet pœnitens poſteà confiteri; alioquin loquens d.15.q.1.§.*De quinto articulo* de peccatorum recogitatione in ordine ad contritionem habendam extrà Sacramentum apertè dicit quod non eſt neceſſe intellectum ſimul conſiderare hoc peccatum, & illud, nec voluntatem pœnitere ſimul de hoc, & illo, ſed ſufficit, quòd dùm cogitat de uno, & pœnitet de illo promptus quoque ſit cogitare, & pęnitere de alio, ſi ſibi occurreret, ut Faber etiam notat diſp.16. c.2.

38 Ad auctoritates pro oppoſita ſententia adductas dicendum eſt Scripturam ibi narrare, quod viri Sancti & perfecti fecerunt ad pleniorem, & perfectiorem pęnitentiam, & ſatisfactionem, non tamen juſſiſſet ità ab omnibus fieri debere,unde hoc eſt conſilium, non præceptum: Patres quoque comendarunt quidem diſtinctam peccatorum recogitationem ad pleniorem pœnitentiæ modum, & aliquando ad obligationem confeſſionis in lege Evangelica reſpexerunt. Chryſoſtomus autem non negat abſolutè poſſe peccatorem juſtificari per contritionem, niſi per prævium examen ad ſingulas peccatorum ſpecies deſcendat, ſed ſolum negat perſeveraturum in gratia,quia regulariter oportet propoſitum deſcendere ad particularia, ut occurrente poſteà occaſione ſervetur,& perſeveret,quæ regula apud viros ſpirituales ſatis communis eſt; unde nos quoque fatemur, in praxi utiliſſimum eſſe peccata ſingula in memoriam revocare ad perfectiorem contritionem habendam. Ad rationem negatur major, quia non eodem modo quantum ad hoc fuerunt homines in lege veteri obligari ad contritionem, ſicut nunc ad confeſſionem, quia hæc obligatio eſt nova in lege Evangelica, alioquin neque ex lege veteri, neque jure naturali talis apparet obligatio; ad probationem majoris, conceſſo antecedente negatur conſequentia, ex hoc enim quod contritio virtutem habeat peccata remittendi, quatenus habet annexum confeſſionis votum; ſolum ſequitur pœnitentem teneri ad diſtinctum peccatorum examen quando aderit confitendi oppertunitas. Alias rationes ad idem vide ſolutas l.c. reſponſiones Adverſariorum præcluſas.

ARTICULUS SECUNDUS.

De actu Attritionis pœnitentiæ imperfectæ.

39 DIximus ab initio quęſtionis attritionem eſſe dolorem aliquem de peccatis, qui non eſt tam perfectus, nec eſt ultima,& proxima diſpoſitio ad gratiam, ſicut eſt ipſa Contritio, & Scotus ipſe 4.d.14.q.2.N,& q.4. nomine attritionis intelligit actum odii,doloris,ſeù deteſtationis peccati, qui ſecundùm ſe, & proximè non diſponit ad gratiam ſanctificantem,ſed eſt tantùm remota diſpoſitio, & fit proxima virtute Sacramenti reipſa ſuſcepti.Cæterum,ut diximus diſp.5. cit.q.6. ab initio eſt aliqua attritio non ſolum inſufficiens ad remiſſionem peccatorum per ſe ipſam obtinendam, hoc eſt abſque Sacramento in re, ſed etiam inſufficiens cum ipſo Sacramento, ut ſi ſit actus naturalis, vel non ſit efficax in ordine ad peccata vitanda; quià nimirum eſt abſque propoſito actuali, vel ſaltem virtuali emendandi vitam: Et de hac attritione hic non eſt ſermo, quia hæc non eſt attritio ſupernaturalis, quæ juvat ad ſalutem, & de qua Trid. ait ſeſſ. 14. c. 4. eſſe donum Spiritus ſancti, & includere propoſitum non peccandi de cætero; ſed illa, quæ eſt actus ſupernaturalis, & ex Spiritus ſancti impulſu elicitus, quæ licèt per ſe ipſam ad gratiam obtinendam ſit inſufficiens, efficitur tamen ſufficiens virtute Sacramenti, undè ſuperius diximus hanc attritionem ſupernaturalem in hoc convenire cum contritione, quòd eſt dolor de peccatis cum propoſito emendandi vitam, & ſpe veniæ divinitus obtinendæ, nam tam attritio, quàm contritio eſt peccatorum deteſtatio, deteſtatio aut idem eſt,quod nolitio, & diſplicentia peccati, quæ à dolore diſtinguitur ſicut cauſa ab effectu, ſeparari poſſunt, in Beatis enim eſt perfecta diſplicentia de peccatis ſine dolore, dolor autem eſt effectus deteſtationis in ſubjecto doloris capaci, adhuc tamen ſolent Concilia, & Patres contritionem, & attritionem appellare dolorem, ſumpta denominatione non ab eſſentia rei, ſed ab effectu. Sicut autem ar. præc. naturam, & eſſentiam Contritionis veſtigavimus, varias difficultates reſolvendo, quæ de ipſa diſputari ſolent, ſic pariter in hoc articulo de attritione procedemus.

40 Primo itaque explicandum eſt, quænam ſint motiva Attritionis ex dictis q.6. cit.a.1.& quidem attritionis piæ,& Chriſtianæ,quæ homini ad ſalutem prodeſſe poteſt, & de qua hic eſt ſermo,Conc. Trid. l.c. ſeſſ.14. c. 4. duplex aſſignat motivum, unum quo concipitur ex turpitudinis peccati conſideratione; alterum verò, quo concipitur ex gehennæ, & pœnarum metu; juxtà quam doctrinam duplex erit attritio, una oritur ex conſideratione fœditatis peccati, altera ex metu gehennæ,& aliarum pœnarum cujus diviſionis ſufficientiam ſic explicamus l.c. quia infra dolorem peccati propter Deum,vel dolet quis,quia peccatum in ſe malum eſt,& deforme, vel quia eſt ſibi cauſa, mali, ſcilicet,pęnæ;& ità adęquatè hoc duplex motivi genus communiter à Theologis recipitur,& aſſignatur;& hoc etiam inſinuavit Scot. ipſe 4.diſt.20.q.1.§. *In iſta quæſtione*, ubi poſtquam dixit deteſtationem ordinatam,quæ verè contritio eſt, debere elici à principio libero, & habere pro fine ipſum Deum, cujus conſideratio, & amor voluntatem moveat ad deteſtanda peccata, paulo infra oſtendit, quænam ſit attritio,dicens, quod in extremis, morte ſubitanea imminente difficilè eſt habere actum ità circumſtantionatum, quia qui uſque tunc impœnitens fuit, non videtur extorquere à ſeipſo diſplicentiam novam, niſi timore pœnæ imminentis, præſumitur enim, quòd ſi remotus eſſet à pœna, ſicut prius, non extorqueret à ſeipſa illam diſplicentiam ſicut nec prius. Ità Doctor ibidem, quibus verbis expreſſe indicavit diſplicentiam ortam à timore gehennæ conſtituere attritionem, & ſe ſola non ſufficere ad ſalvandum peccatorem; diſplicentiam vero ortam ex conſideratione Dei, & ſuper omnia diligibilis, conſtituere contritionem, & ſe ſola ad ſalutem ſufficere ſine Sacramento, ut etiam notavit Hiribarnes noſter diſp. 6.ſec.1.Sub nomine autem pęnarum,advertimus l.c. non ſolùm comprehendi pœnam æternam Inferni, ſivè ſenſus, ſivè damni, ſed etiam pęnas temporales Purgatorii, & hujus vitæ, ſcilicet, peſtis, famis, belli,vel alterius damni,quo Deus ſæpè punit peccata, etiam in hac vita;ſiquidem Deus minatur, & pęnas æternas, & temporales hujus ſæculi ad homines deterrendos, ut ex metu pęnæ fugiant culpam, ac proindè timor hujuſmodi laudabilis eſt, ac honeſtus, etiam metu pęnæ temporalis, hoc enim timore,inquit Trident. ſuprà, utiliter concuſſi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem terroribus plenam pęnitentiam egerunt. Et hic etiam advertendum eſt,ut ibi diximus, pęnam hujuſmodi metuendam, ut a Deo inflictam, vel infligendam,& non ab homine, metus enim pęnæ præcise, ut ab homine procedit, ſivè per vindictam,ſivè per judicialem ſententiam,non ſufficit ad attritionem, tũ quia non avertit hic metus hujus pęnæ ab omni peccato,ſed ab externo tantùm,quod ſolum homo animadvertere, & punire poteſt, tum quia cùm omnis juſtificatio etiam in Sacramento ſit converſio hominis ad Deum qui atteritur præcisè ob motivum humanum, is nullo modo convertitur ad Deum, ſed ſolùm ad hominem. Difficultates autem, quæ circa hoc motivum fieri poſſunt vide ſolutas q.6. cit. ar.1. n. 139. & ſeq.

41 Secundò circà aliud motivum attritionis à Concilio aſſignatum ex turpitudinis peccati conſideratione eſt difficultas, in quo conſiſtat ratio talis turpitudinis, & quæ peccati turpitudo ſit ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis. Affirmant aliqui nullam turpitudinem contrà virtutem,& honeſtatem naturalem eſſe ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis, ſed eam dumtaxat peccati turpitudinem, quæ opponitur alicui perfectioni divinæ ſupernaturaliter cognitæ. Fundamentum eſt quia ea tantùm peccati turpitudo eſt ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis, quæ opponitur peccato in hoc ſtatu commiſſo, ſed

pec-

Digitized by Google

peccatum in hoc ſtatu commiſſum includit averſionem à Deo objecto ſupernaturali; ergò ea tantùm peccati turpitudo erit ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis, quæ opponitur alicui perfectioni divinæ ſupernaturaliter notæ, ut ſunt irreverentia contrà Deum finem ſupernaturalem, ingratitudo, inobedientia, & ſimilia. Ità Lugus diſp. 5. ſec. 2. Amic. diſp. 3. ſec. 2. Caſpenſ. diſp. 3. ſec. 7. & alii Recentiores. Nos tamen diximus l. c. n. 143. cum communiori opinione quamlibet turpitudinem moralem peccati, ſivè oppoſitionem dicant aliqui perfectioni divinæ ſupernaturaliter cognitæ, ſivè non dummodo ſit ſupernaturaliter, ideſt, per fidem nota, ſufficere, ut ſit motivum attritionis Chriſtianæ. Ità Suarez diſp. 5. ſect. 3. Averſa q. 2. ſec. 14. Brancatus ex noſtris diſp. 9. art. & alii Neoterici paſſim. Ratio eſt, quia Concilium non ſe reſtringit ad illas peccati turpitudines tantùm, quæ opponuntur alicui perfectioni divinæ ſupernaturaliter notæ, ſed indefinitè loquitur de peccati turpitudine, ut opponitur huic, vel illi virtuti in particulari, excepta Charitate, ut ſi deteſteris furtum, quia eſt contrà juſtitiam, fornicationem, quia eſt contà caſtitatem, &c. & omnis talis actus eſt verè bonus, & honeſtatis in generę moris, & de genere virtutis moralis, quæ ipſa honeſtas ſicut oppoſita turpitudo, non ſolùm naturali lumine conſtat, ſed etiam revelatione divina, & lumine fidei, & talem actum ſupponimus eſſe ex ſuperiori auxilio gratiæ; & de ordine ſupernaturali ſaltem ſecundum modum, ſicut de aliis ſimilibus actibus ſalutaribus Concilium loquitur; ergo talis dolor, & attritio de peccatis ob eorum intrinſecam turpitudinem, & ex amore oppoſitæ honeſtatis, ut per divinam legem præceptæ, & revelatæ, erit verè ſalutaris, & cum Sacramento ſufficiens ad juſtificationem diſpoſitio. Per quod patet ad fundamentum in oppoſitum; falſum enim eſt eam tantùm turpitudinem eſſe ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis, quæ opponitur alicui perfectioni divinæ ſupernaturaliter notę; nam aliæ quoque turpitudines peccatorum, ut huic, vel illi virtuti in particulari opponantur, ſunt contrà Deum legiſlatorem, cùm rectitudines oppoſitæ ſint à Deo præceptæ, & per fidem revelatæ, ut media idonea ad ſalutem conſequendam, ut fuſius oſtendimus loc. cit.

42 Tertiò, quia dictum eſt etiam attritionem eſſe aliquo modo deteſtationem peccati propter Deum, dubitatur ulteriùs, an ſit ità deteſtatio peccati propter Deum, ut etiam dilectionem Dei includat formaliter, vel ſaltem virtualiter. Affirmant aliqui ex noſtris, ut Faber diſp. 16. cit. c. 3. Hiqueus 4. d. 14. q. 2. n. 219. Poncius d. 45. q. 3. immò hi duo ultimi dicunt attritionem, ut ſit ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem conſequendam in Sacramento pœnitentiæ elici debere ex motivo charitatis ſivè proximo, ſivè remoto, hoc eſt, elici, vel imperari à charitate. Nos tamen diximus a. cit. n. 146. attritionem elici non poſſe ex motivo charitatis proximè, & immediatè, ſed ſic elici ex metu gehennæ, aut turpitudine peccati, aliovè motivo honeſto, quod non ſit motivum charitatis; ità enim fert communis opinio, & eſt expreſſa Concilii Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. ubi hanc differentiam ponit inter attritionem, & contritionem, quòd attritio eſt, vel ex motivo turpitudinis peccati, vel ex timore pęnarum; contritio verò ex alio motivo nobiliori, quia eſt dolor de peccato, prout eſt offenſa Dei ſuper omnia dilecti, vel diligibilis; ergo non requiritur ad conſequendam gratiam in Sacramento pœnitentiæ attritio ex motivo charitatis proximè, & immediatè, nec talis attritio eſt dabilis, quia eo ipſo nō amplius eſſet attritio, ſed contritio. Undè ibidem rejectis Poncii, & Hiquei reſponſionibus, concludimus n. 148. quòd formale motivum, in quo contritio tendit eſt peccatum, ut offenſivum Dei, eique adverſativum, ut ſupernaturali fini ſuper omnia diligibili. Formale autem motivum, in quo tendit attritio eſt peccatum deteſtabile propter aliquod motivum infrà Deum ſuper omnia diligibilem. Inſuper immediatum motivum, quo nititur contritio ad peccatum deteſtandum eſt Deus ipſe, ex cujus complacentia movetur ad illud deſtetādum, immediatum verò motivum attritionis eſt aliqua honeſta ſupernaturalis creata, Deus autem ſolùm extrinſecè terminata actum attritionis Chriſtianę, ut finis *Cui*; & hoc omninò neceſſarium eſt, quia ſi quis peccatum deteſtaretur præcisè propter timorem gehennæ, itaut in illo timore ultimò ſiſteret, & non ordinaret actum illum ad timorem filialem, ſed illum pro ultimo fine ſibi conſtitueret, licèt actus non eſſet de ſe malus, ſed bonus; tamen non eſt attritio, quæ eſt ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem in Sacramento pœnitentiæ, quia excluderet debitum finem ultimum; quando autem talem finem non excludit eſt ſufficiens diſpoſitio cum Sacramento ad juſtificationem, quia ſufficienter tollit effectum ad peccandum; & conſequenter tolit obicem ad Sacramentum, illa enim attritio ſufficienter tollit affectum ad peccandum, quę actu animum peccatoris convertit ad Deum, à quo avertit peccatum, ſed omnis attritio concepta ax aliquo motivo ſupernaturali cum ordine ad Deum objectum, & finem ſupernaturalem *Cui*, ſi animum peccandi excludat, efficaciter convertit hominem ad Deum; igitur omnis attritio cōcepta ex motivo ſupernaturali cum ordine ad Deum objectum, & finem ſupernaturalem *Cui*, ſi voluntatem peccandi excludat, erit ſufficiens diſpoſitio cum Sacramento ad juſtificationem, atque ideo falſum eſt, quod prælati Scotiſtæ dicebant; ut quis benè diſponatur per attritionem ad juſtificationis gratiam in Sacramento pœnitentiæ conſequendam, ſemper opus eſſe, quod habeat dolorem de peccatis ex motivo charitatis ſivè elicitè, ſivè imperatè; ſufficit enim, quod attritio concepta ſit ex aliquo motivo ſupernaturali cum ordine ad Deum objectum, & finem ſupernaturalem *Cui*, hic autem non eſt ordo, quem importat dilectio formalis, vel virtualis Dei, & eſt proprius contritionis, quia non eſt ordo ad Deum, tamquam ad objectum, ex cujus amore movetur pęnitens ad deteſtandum peccatum; ſed eſt ordo ad Deum, tamquam ad juſtum peccati vindicem, quem pœnitēs timet, timens enim malum ſibi imminens ab aliqua determinata perſona, timet etiam perſonam; non ergò ex hoc, quod attritio dicit ordinem ad Deum hoc modo, & eſt propter Deum, ſequitur quod ſemper eſſe debeat ex motivo charitatis formali, vel virtuali. Objectiones autem præfatorum Scotiſtar. vide ſolutas l. c.

43 Quartò quæritur, quo pacto attritio à contritione diſtinguatur, circà quod varios dicendi modos recenſemus, & examinamus q. 6. c. a. 2. ubi in fine concludimus ex ſuperius dictis ſufficienter deduci, in quo attritio, & contritio conveniant, & in quo differant. In primis enim conveniunt ex parte objecti materialis, & proximi, ſcilicet, peccati, nam ambę circà illud verſantur. Deindè ex parte modi illud reſpiciendi, ſcilicet, averſando, & deſtruendo illud ſuper omnia. Rurſus in efficacitate deſtruendi illud, nam uterque actus voluntatem deſtruendi peccatum includit formaliter, vel virtualiter modo eis proportionato, & uterque includit voluntatem, & propoſitum non peccandi de cætero ex Trid. l. c. Item conveniunt in ordine, & origine, quia uterque eſt actus ordinis ſupernaturalis, & conſequenter ex auxilio gratię procedens. Denique quia neuter requirit certum aliquem intentionis gradum, aut certam durationis quantitatem. Potiſſimum verò diſcrimen, & à priori inter attritionem, & contritionem ſumendum eſt ex diverſo formali motivo, in quo tendunt, nam formale motivum, in quo contritio tendit, eſt peccatum, ut offenſivum Dei, eique adverſativum, ut ſupernaturali fini ſuper omnia diligibili. Formale autem motivum, in quo tendit attritio, eſt peccatum deteſtabile propter aliquod motivum infrà Deum ſuper omnia diligibilem, quod Conc. Trid. ſeſſ. 14. cit. c. 4. ſpecificat communiter eſſe, vel peccati turpitudinem, vel timorem pœnarum; cùmque hæc differentia attritionis, & contritionis aſſignetur ibidem expreſſis verbis à Concilio, quiſque tenetur ei ſe conformare, & talem differentiam, ut primariam, & eſſentialem agnoſcere. Adhuc tamen Concilio non repugnat alias aſſignare differentias, veluti ſecundarias, & accidentales, qualis eſt illa, quòd contritio conſtat ſe ſola gratiam cauſare ſine Sacramento reipſa ſuſcepto, & in effectu, ſed cum ſolo ejus voto, & in effectu, loquendo nimirum de cauſalitate diſpoſitiva, non autem formali; attritio verò non cauſat gratiam ſivè Sacramento reipſa ſuſceptò, & in effectu, atque ideò illa ſe ſola ſufficit ad juſtificationem extrà Sacramentum obtinendam, hæc vero ſufficit ſolùm ad juſtificationem in Sacramento obtinendam. Hæc, inquam, etiam eſt vera, & propria differentia attritionis, & contritionis etiam ab eodem Concilio aſſignata, & paſſim à Theologis adducta; non tamen eſt primaria, & eſſentialis, ac veluti per cauſam, ſed tantùm ſecundaria, & accidentalis, ac veluti per effectum; & ſi quæ aliæ etiam aſſignentur differentiæ inter attritionem, & contritionem, pariter accidentales, & ſecundariæ cenſeri debent, ut ab illa omninò prima, & eſſentiali originem ducentes, quæ ſumitur per originem ad objecta formalia, & motiva, pœnes quorum diverſitatem actus eſſentialiter ſpecificari ſolent.

44 Quintò eſt difficultas, an attritio poſſit fieri contritio, & quomodo. Affirmant aliqui illo vulgariter dicto innixi, quòd peccator virtute Sacramenti ex attritio fit contritus, & videtur etiam favere Doctor diſt. 14. quæſt. 1. & 2. N. ubi ait attritionem fieri poſſe contritionem. Pro reſolutione autem hujus difficultatis jam diximus quæſt. 6. cit. a. 3. numer. 168. attritionem ſumi poſſe, vel juxtà ſenſum antiquorum Scholaſticorum, qui per attritionem intelligebant illam peccati deteſtationem, ſivè perfectam, ſivè imperfectam, quæ gratiæ infuſionem præcedebat, quem actum poſtea continuatum poſt gratiæ infuſionem, contritionem appellabant. Vel in ſenſu Recentiorum, qui juxtà modum loquendi Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 4. per contritionem intelligunt deteſtationem peccati propter Deum ſuper omnia diligibilem, quæ ſine Sacramento pęnitentię in re, ſed ſolùm in voto peccata delet, & gratiam cauſat per modum moralis diſpoſitionis;

Digitized by Google

ſitionis; per attritionem verò deteſtationem factam ex inferiori, & imperfectiori motivo, nempè pœnarum, vel turpitudinis peccati quæ ſine Sacramento in re ſuſcepto juſtificationem non cauſat. Quandò itaque Doctor l. c. attritionem fieri poſſe contritionem, accipit in primo ſenſu ab Antiquoribus uſurpato ut patet legenti textum, in quo ſenſu utique attritio fieri poteſt contritio, quia nullum eſt inconveniens, nec ulla repugnantia, quòd actus doloris de peccatis commiſſis ſine Sacramento in re ſuſcepto duret uſque ad illud inſtans, in quo Deus decrevit gratiam infundere ſine Sacramento, qui actus antè gratiæ infuſionem dicatur contritio, quia eſt informis; & poſt talem infuſionem dicatur contritio, quia eſt actus formatus juxtà modum loquendi veterum, qui actum informem appellabant attritionem, formatum verò gratia, contritionem; nulla enim eſt repugnantia, quòd actus aliquis intrinſecè immutetur per ſolam adjacentiam ad aliquod extrinſecum, modò unam habeat denominationem, modò aliam, & in hoc ſenſu quoque Doctorem explicant Hiqueus d. 14. q. 2. n. 115. & Brancatus diſp. 9. a. 3. At accipiendo attritionem, & contritionem juxtà mentem Conc. l. c. & modum loquendi Recentiorum pro dolore nimirum perfecto, vel imperfeto ratione motivi, non verò gradualis intentionis, numquam ſecundùm rem, & eſſentiam attritio fieri poteſt contritio, nam cùm attritio, & contritio in hoc ſenſu ſint actus eſſentialiter diverſi juxtà diverſitatem objectorum formalium, & motivorum, à quibus ſpecificantur, non poteſt unus intrinſecè in alium mutari, quia fieri non poteſt, ut idem actus numero, qui erat antè eſſentialiter attritio, poſteà fiat contritio; ſi enim qui anteà peccatum deteſtabatur ex motivo pœnarum, vel peccari turpitudine, poſteà ex motivo charitatis incipiat illud deteſtari; tunc quidem eo attrito fiet contritus, non tamen attritio fiet contritio, ſed poſt attritionem ſuccedat contritio; ſicut quando in aqua calori ſuccedii frigus dicitur quidem calidum fieri frigidum, non tamen calor fit frigus; undè melius eſt dicere hominem ex attrito fieri contritum per advenientem gratiam, quàm attritionem fieri contritionem, quia hic poſterior loquendi modus ſignificat mutationem intrinſecam attritionis in contritionem.

45 Et hinc patet intelligentia illius vulgariter dicti, quòd peccator virtute Sacramenti ex attrito fit contritus, non enim ſenſus eſt attritionem intrinſecè mutari in contritionem, cùm enim ſint actus eſſentialiter diverſi, non poteſt unus intrinſecè in alium mutari, nec etiam ità debet intelligi quaſi homo recipiens abſolutionem, eo ipſo tranſeat ex actu attritionis ad actum contritionis, incipiatquè poſteà deteſtari ex perfecto motivo propter Deum; ſed intelligendum eſt ſolùm per denominationem ab effectu deſumptam, ac veluti per quamdam æquivalentiam, in quantum, ſcilicet, ut recipit effectum virtute Sacramenti nimirum juſtificationem, quam alioquin habuiſſet ex vi contritionis, cujus defectum ſupplet abſolutio, vel in quantum contritio dicitur à conterendo, ac delendo peccato, per Sacramentum enim abolentur, ac deſtruuntur peccata; & in hoc eodem ſenſu dici etiam poteſt attritio extrinſecè tantùm mutari in contritionem, quia nimirum ſuſcepta gratia per Sacramentum, ex quæ ex intrinſeco motivo erat, & perſeverat attritio, dicitur ex ſuperveniente gratia contritio, quia virtute Sacramenti habet effectum contritionis, quod eſt reddere hominem gratum, & amicum Deo per juſtificationem; & hoc totum eſt de mente Doctoris 4. d. 17. qu. un. ubi docet attritum virtute Sacramenti juſtificari; & eſt communis Theologorum ſenſus, & diſtinct. 14. q. 4. in ſolutione ad 2. principale, ubi in hoc eodem ſenſu jam explicato concedit attritionem fieri contritionem.

46 Sextò eſt difficultas, an attritio etiam cognita, ut talis ſufficiat ad juſtificationem cum Sacramento. Negant quamplures apud Averſam q. 11. ſect. 4. quorum aliqui neceſſariam ſimpliciter putant eſſe in hoc Sacramento contritionem perfectam, non ſolùm obligatione præcepti, ſed etiam de neceſſitate medii ad ejus effectum conſequendum, itaut etiamſi bona fide quis confiteatur cum ſola attritione, nihil proficiat. Alii vero dicunt eſſe quidem neceſſariam ex obligatione præcepti ad effectum Sacramenti conſequendum, non tamen neceſſitate medii, ità quòd ſi quis bona fide accedat putans ſe eſſe contritum, cùm tamen re vera ſit tantùm attritus, adhuc recipit gratiam Sacramenti. Fundamentum eſt, quia ſciens eſſe attritum, & non contritum accedit ad Sacramentum cum conſcientia peccati mortalis; ergò ponit obicem gratiæ, peccatum enim mortale gratiæ repugnat, atque ideò attritio cognita, ut talis, non ſufficit ad juſtificationem cum Sacramento; & ſic etiam ſentire videtur ex noſtris Faber diſp. 16. c. 3. n. 69. ubi ait, quòd nota attritio, quæ eſt præciſè propter timorem pœnæ, & non propter Deum, non eſt vera attritio Chriſtiana, nec ſufficit ad Sacramentum baptiſmi, vel pęnitentiæ dignè ſuſcipiendum, ejuſq; effectum conſequendum, quibus verbis ſignificare videtur ſaltem eſſe debere putatam contritionem, licèt poſteà diſ. 18. cap. 3. oppoſitum probabilius putet. Nos tamen diximus q. 6. cit. a. 3. n. 171. in hoc Sacramento non eſſe neceſſariam perfectam contritionem nec neceſſitate medii, nec obligatione præcepti, ſed ſufficere atttritionem etiã cognitam ad recipiendam abſolutionem, & gratiam Sacramentalem. Ità Doctor diſt. 14. q. 4. cit. in ſolutione ad 2. princ. ubi ait, concedo ergò, quòd antè perceptionem dignam pœnitentiæ oportet ſuſcitari, vel ſimpliciter, vel ſecundùm quid, ſcilicet, ut habeat diſplicentiam aliquam de peccatis; & intrà diſt. 19. in reſponſione ad quæſtionem §. *Contrà primum*, ubi determinat Sacramentum pœnitentiæ poſſe dignè recipi ab attrito ea attritione, quæ non ſufficeret extrà Sacramentum; & hoc idem jam antè ſtatuerat de Baptiſmo 4. d. 4. q. 5. ab initio, ubi dicit accedentem ab Baptiſmum debere eſſe de peccatis commiſſis, vel contritum, vel ſaltem attritum, qua de cauſa nos quoque ſuperius diſp. 17. de Baptiſmo q. 3. a. 2. diximus ad effectum Baptiſmi conſequendum, ſcilicet gratiam, neceſſariam non eſſe in adultis pœnitentiam, quæ ſit vera, vel ſaltem putata contritio, ſed ſufficere attritionem etiam cognitam, ut talem, & eſt communis opinio in Scholis, quam tenet Suarez, Vaſquez, Lugus, Caſpenſis, Averſa, Coninch. Becan. Valentia, Bellarminus, Bonacina, & ex noſtris Hiqueus, Poncius, Brancatus, Aretinus, & Alii Theologi paſſim.

47 Probatur autem primò ex Doctrina Evangelii. *Quorum remiſſeritis peccata, remittuntur eis*, & ubicumque Clavium ſit mentio, quarum clavium poteſtas data eſſet ſolùm ad declaranda omnia peccata mortalia jam remiſſa per contritionem, non autem ad remittenda, niſi ſufficeret attritio cum Sacramento, ut patet; fateri ergò oportet aliquam diſpoſitionem eſſe, quæ licèt per ſe non ſufficiat ad conſequendam peccatorum veniam, ſufficit tamen cum Sacramento, quæ utique non eſt perfecta contritio, ſed attritio ſolùm, & hoc non ſolum in eo, qui dubitaret eſſe perfectè contritum, ſed etiam in eo, qui cognoſcit ſe ſolùm attritum. Deindè probatur ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4. ubi attritioni tribuit eam vim cum Sacramento, quam habet contritio extrà Sacramentum, ſufficit autem contritio ad juſtificationem; rurſus attritioni tribuit vim in Sacramento, quam ei negat extrà Sacramentum; ergò ſupponit in Sacramento eſſe ſufficientem ad juſtificationem. Neque dicas ibi Concilium loqui de attritione, quæ contritio æſtimetur, nam loquitur ibi de ea quæ concipitur ex metu gehennæ, vel peccati turpitudine, hæc autem eſt æſtimata attritio, & cognita, ut talis; tùm quia æſtimatio non facit ad veritatem diſpoſitionis, præſertim quando eſt erronea, ſicut illa, quæ putat attritionem eſſe contritionem, cùm re vera non ſit talis, nam veritas contritionis non pendet ab eſtimatione noſtra, ſed ſolùm ab acceptatione divina circumſtantiis honeſtis, & gratia. Tandem probatur ex inſtitutione hujus Sacramenti, quod dicitur mortuorum, & per modum judicii riconciliatevi; ergò de ſe non ſupponit vitam, & reconciliationem anteà habitam, ſcilicet per contritionem; tum quia inſtitutum eſt tamquam novum remedium ad faciliorem remiſſionem peccatorum, quo carebat lex vetus; at niſi ſufficeret attritio cum ipſo, ſed requireretur contritio, eſſet gravior, & difficilior remiſſio in lega nova, quàm antiqua, in qua ſola contritione ſine onere ſuſcipiendi Sacramentum juſtificabat, cùm ergò ſufficiat attritio cum Sacramento ad veniam peccatorum obtinendam, non ſolùm non tenetur peccator accedere cum contritione, ſed poteſt ſciens, & volens cum tali diſpoſitione accedere ad Sacramentum, qua virtute Sacramenti juſtificetur, quod eſt dicere attritionem, etiam cognitam ut talem, ſufficere cum Sacramento ad juſtificationem. Ad rationem in oppoſitum neganda eſt conſequentia, quia ille ſolam gratiæ Sacramentali obicem ponere cenſetur, qui accedit cum diſpoſitione repugnante effectui, ad quem primò, & per ſe Sacramentum ordinatur; conſcientia autem peccati mortalis non repugnat remiſſioni ipſius peccati, & ad quam tamquam ad proprium effectum primò, & per ſe Sacramentum pœnitentiæ ordinatur. Sed quòd repugnat remiſſioni peccatorum eſt complacentia in ipſis, & propoſitum, vel voluntas peccandi mortaliter; & ideo ad hoc Sacramentum dignè ſuſcipiendum neceſſariò prærequiritur, quòd pęnitens habeat veram attritionem Chriſtianam, quæ omnem complacentiam in peccato, & omne propoſitum, ac voluntatem peccandi mortalirer excludat. Alias rationes quoque contrà noſtrum aſſertum vide ſolutas l. c.

48 Septimò eſt difficultas, an attritio debeat eſſe formalis, & expreſſa deteſtatio, ſivè dolor de peccatis, an verò ſufficiat virtualis. Navar. cap. 1. nu. 18. Emanuel Sà verbo *Contritio*, & alii Summiſtæ affirmant ſufficere virtualem, undè dicunt ad effectum hujus Sacramenti ſufficere eam attritionem, quæ pœnitens dolet ſe non habere dolorem peccatorum. Communis tamen opinio eſt, ut diximus ar. cit. n. 173. dolorem debere eſſe formalem, & expreſſum de peccatis, & virtualem non ſufficere. Ità

Vaſq.

Digitized by Google

Vaſq. Hurt. Caſp.& alii,& probatur tum ex Trid.ſeſſ.14.c.3. & 4.ubi inſinuat ad effectum hujus Sacramenti conſequendi requiri dolorem formalem de peccatis,tùm ex inſtitutione hujus Sacramenti per modum judicii voluntarii reconciliativi, quòd non poteſt conſiſtere,niſi ille,qui vult reconciliari cum eo, quem offendit, verè, & actu doleat de offenſa, eamque deteſtetur, ſicut veram,& actualem accuſationem exibet. Quarè qui verè non dolet,nullo modo juſtificatur, eſtò ſi id inculpabiliter faciat,novam culpam non committat. Ex quo etiam ſequitur neque juſtificari etiamſi doleat ſe non dolere,neque enim dolere de carétia doloris eſt dolere de peccatis, ſicut ſi doles, quia non amas aliquem, non ideo illum amas;tum quia dolere de defectu, ſeù carentia doloris non eſt dolere de peccato, nec expreſsè, ut patet,neque virtualiter,quia carentia illa doloris, ſeù dolor de tali carentia non continet virtualiter dolorem de peccato, cùm ſufficiens non ſit, nec efficax ad excitandum dolorem de peccato. Ità tamen loquitur communis opinio, ut diximus l.c. quia ex quatuor modis pęnitendi à Soto aſſignatis d.14.q.1.art.3. §. *De ſecunda Concluſione* ſolùm ſecundum agnoſcit,quod eſt deteſtari,vel odio habere peccatum à ſe commiſſum, ſeù diſplicentiam habere de peccato à ſe commiſſo; at etiam alio modo poteſt voluntate pœnitere, ut Doctor docet ibidem, per actum, ſcilicet, imperativum imperando nimirum intellectu, ut conſideret peccatum ut offenſivum Dei, & imperando ſibi ipſi nolitionem, ſeù deteſtationem peccati commiſſi ad cauſandam triſtitiam,& dolorem; & hoc modo pęnitere eſt vindicare, vel punire peccatum à ſe commiſſum, quia applicare ſibi pęnam eſt tenere eam,& iſtud poteſt intelligi inquit Doctor, ſive applicet, vel infligat pęnam in effectu,vel affectu,quia vindicans non minus vindicat etſi quandoq; pęna non ſequatur propter defectum alicujus cauſæ ſecundæ, dùm tamen ipſe æquè, & juvè intendat pęnam infligere,quem pęnitendi modum, ut primum, & præcipuum à Scoto aſſignatum jam declaravimus ab initio hujus diſp. q.1. art.1. Juxta igitur hunc dicendi modum etiam prima opinio optimè defendi poteſt, quòd interdum quoque ſufficiat dolor virtualis de peccatis,ac etiam dolor non habendi dolorem de peccatis; ſi enim pęnitens per actum voluntatis imperativum cauſas proximas triſtitiæ, & doloris applicavit, nimirum conſiderationem turpitudinis peccati,& nolitionem ejus,quamvis dolor, & pęna non ſequatur interdum ex defectu alicujus cauſæ ſecundæ, adhuc non minus verè pęnitere cenſendus eſt, quia ut inquit Doctor l. c. vindicans non minus vindicat, etſi quandoque pęna non ſequatur propter defectum alicujus cauſæ ſecundæ,dùm tamen ipſe æquè, & juſtè intendat pęnã infligere.

49 Poſtremò eſt difficultas,an ad valorem Sacramenti requiratur quòd prædictus dolor Confeſſionem præcedat. Affirmant aliqui dolorem huic Sacramento neceſſarium debere eſſe priorem confeſſione non ſolùm natura,ſed etiam tempore. Ità Coninchius diſp.4.dub.6. cum quibuſdam aliis;fundamentum eſt, quia confeſſio debet reddere ſenſibilem dolorem internum ſignificando illum,non poteſt autem eſſe ſignum doloris, niſi ex ipſo dolore procedat,neque enim alio modo dolorem ſignificare poteſt niſi tamquam cauſam; ergò ſi dolor non eſt cauſa confeſſionis, non redditur dolor ſenſibilis per confeſſionem. Confirmatur, quia confeſſio debet eſſe ſignum doloris, actus verò externus non poteſt eſſe ſignum interni, quem non ſupponit. Denique accuſatio verè debet eſſe profecta ex odio delicti; ergò ſi confeſſio non oritur ex dolore, non fuit vera accuſatio. Nos tamen diximus a.3.cit.in fine opus non eſſe,quòd prædictus dolor confeſſionem præcedat, ſed ſatis eſſe ſi ipſam ſequatur antè abſolutinem. Ità Suar. Lugus,Amicus,Caſpenſ.& alii paſſim,& eſt ferè communis in Scholis; probatur ex praxi fidelium tam pœnitentium,quàm Confeſſariorum, ſi enim illi aliquando peccata confitentur abſque dolore: Hi à Confeſſarii exhortatione excitati dolent. non repetunt peccata, neque ab iis ad ea repetenenda urgentur, ſed ſtatim abſolvuntur,tamquam ritè,& ſufficienter diſpoſiti. Confirmatur,quia nulla eſt ratio, cur dolor ille ſubſequens non ſufficit,quia licèt confeſſio ſine dolore facta, nec ſit Sacramentalis, nec accuſatio, tamen per ſubſequentem dolorem informata, & ſubjecta clavibus, & accuſatrix, & Sacramentalis eſt. Tandem rectè preceditur in hoc negotio, ſi facta prius omnium peccatorum explicatione, & poſteà concepta contritione, vel attritione poſtremò dicat pœnitens,ſe dolore de omnibus peccatis, jam expoſitis, & illorum veniam petere, & ſi nihil dicat pœnitens ſufficit, quòd expoſitis omnibus peccatis percutiat pectus, ut fieri ſolet, nam etiam illa ſola pectoris tunſio eſt vera accuſatio, utpotè doloris effectus, & index.

50 Ad fundamentum in oppoſitum dicendum eſt contritionem in eo caſu, vel attritionem fieri ſenſibilem per ipſam confeſſionem præcedentem, ad quod non requiritur, quod confeſſio ſit effectus doloris,ſed voluntatis ſuſcipiendi Sacramentum, ut hæc voluntas inferat poſitionem doloris neceſſarii, undè confeſſio ſignificare poteſt dolorem, non ſolùm,ut ſui cauſam, ſed etiam ut effectum provenientem ab alia cauſa, nempè à voluntate, ſeù intentione ſuſcipiendi Sacramentum, ac conſequenter ponendi omnia ad illud requiſita. Cùm autem unum ex his ſit dolor, eo ipſo,quod pęnitens peccata confitetur, oſtendit ſe de iis doluiſſe, vel dolorem habiturum eſſe antè abſolutionem; confeſſio autem non ſolùm ſignificat cauſam illam,ideſt, intentionem dictam, ſed etiam alium effectum ejuſdem intentionis, nempè dolorem cum ipſa connexum, & ab ipſa inſeparabilem, ſed diſiunctivè, ſcilicet, vel poſitum, vel ponendum antè abſolutionem, quo dolore, ſivè præterito, ſivè præſente, ſivè etiam conſequenter ſufficienter redditur doloroſa confeſſio propter connexionem, ſcilicet, confeſſionis, & doloris in illa intentione ſuſcipiendi Sacramenti cum omnibus requiſitis.

Ad Confirmationem pariter dicendum eſt actum externum eſſe poſſe ſignum actus interni, vel præcedentis, vel ſaltem concomitantis,aut ſubſequentis antè abſolutionem, & in prædicto caſu confeſſionem eſſe ſignum doloris concomitantis modo jam explicato. Ad ultimum eodem modo dicendum eſt accuſationem veram procedere ex odio delicti, vel præcedente, vel ſaltem concomitante, aut ſubſequente, quod in eo caſu non reſpicit propriè, ut ſui cauſam, ſed ut coeffectum ab eadem cauſa manantem, & procedentem, ſcilicet,ab intentione, & voluntate ſuſcipiendi Sacramentum pœnitentiæ cùm omnibus requiſitis. Alia plura ad actum attritionis ſcholaſticè ſpectantia videri poſſunt quæſt. 6. cit.

QUÆSTIO TERTIA.

De neceſſitate, & efficacia Pænitentiæ virtutis ad remiſſionem mortalium.

51 QUæſtio procedit de potentia ordinaria,ut diximus diſp.5. cit. q.7. nam loquendo de extraordinaria inquit Doctor 3.diſt.14.q.1. V. pęnitentiam non eſſe ità neceſſariam, ut ſine ea, implicet contradictionem remiſſio peccati, quia poſſet Deus de potentia abſoluta ſine ullo actu peccatoris omnem culpam, & pęnam remittere, ut jam ſtatuimus lib.2. ſent.diſp.7. de juſtificatione quæſt.4.& quando etiam Deus peccatum remittere vellet, mediante aliquo peccatoris actu, adhuc ſine pęnitentia remittere poſſet; ſicut enim de facto pęnitentiam deſtinavit inter media neceſſaria ad culpæ remiſſionem, ità deſtinare poterat alium, ſcilicet, temperantiæ, miſericordiæ, &c. cùm id abſolutè ex ſua voluntate dependeat. Procedit etiam quæſtio ſolum de adultis, etenim de parvulis loquendo, certum eſt juſtificari poſſe, & de facto ſic juſtificari per gratiam eis in Baptiſmo collatam ſine aliquo motu voluntaris eorum cujus in ea ætate ſunt incapaces, Pęnitentia autem duplex eſt, formalis nimirum, ſeù explicita nempè deteſtatio, & dolor de peccato commiſſo cum propoſito emendationis, & virtualis, ſeù implicita, quæ conſiſtit in dilectione Dei ſuper omnia, ſeù in actu perfecto amoris Dei, qui virtute continet pęnitentiam formalem. Duplex etiam eſt neceſſitas nempè medii, & præcepti, ut dictum eſt ſuprà diſp. 16. de Sacramentis in genere quæſt.4. art.2.dicitur aliquid neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo, vel ex natura rei,vel ex inſtitutione Dei non poteſt haberi finis, itaut carentia, & omiſſio ipſius ſivè culpabilis, ſive inculpabilis impediat conſecutionem finis, undè vocatur neceſſitas finis, & unicum medium; illud verò dicitur neceſſarium neceſſitate præcepti, cujus culpabilis tantùm, non autem inculpabilis tranſgreſſio, vel omiſſio impedit conſecutionem finis, ut loc. cit.declaravimus. In præſenti igitur quæſtione explicandum eſt, quanta ſit hujus pęnitentiæ neceſſitas, quæ, & qualis pęnitentia ſit neceſſaria, quando talis neceſſitas urgeat, tandem quomodo pęnitentia cauſet remiſſionem peccatis mortalis.

ARTICULUS PRIMUS.

Quanta ſit Pænitentiæ neceſſitas, & quæ Pænitentia ſit ad ſalutem neceſſaria.

52 PRimò pro reſolutione quæſiti quoad primam partem jam diximus q.7.cit.ar. pęnitentiam eſſe neceſſariam neceſſitate medii ad ſalutem homini lapſo in peccatum mortale; & eſt aſſertio de fide,quam Scot.docet 4.diſt.14.q.1.D,& X, & d.17. F, ubi indiſcriminatim loquitur de omni ſtatu hominis poſt peccatum,& probatur ex Sacra Scriptura,quæ ubique peccatoribus hoc unicum pęnitentiæ remedium proponit, ut Eccleſiaſt. 13. *Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domi-*

Digitized by Google

Domini,& non in manus hominum,& Luc.13. *Niſi pęnitentiam egeritis,omnes ſimul peribitis*, quarè dicit Conc.Trid.ſeſſ.14. c.1. quòd fuit pœnitentia univerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quovis tempore ad gratiam, & juſtitiam aſſequendam neceſſaria. Probatur etiam ex Patribus, qui nil frequentius inculcant, quàm ut peccatores pœnitentiam agant, quia hoc eſt illis unicum ſalutis remedium, undè inquit Aug. epiſt. 50. *Niſi egeris pœnitentiam, ſalvus eſſe non poteris*, qua ratione etiam pęnitentiam ſecundam tabulam poſt naufragium appellare ſolent, per quam veluti unicum remedium poſt fractam innocentiæ navem à naufragio eripimur, & portum ſalutis intramus; dicitur autem ſecunda tabula poſt naufragium, quia prima eſt Baptiſmus, per quem homo naufragus ex peccato originali ſalvatur, ut notat Scot. d.14.e. qu. 1. D. Ex quo loquendi modo Scripturæ, & Patrum ſatis conſtat pœnitentiam eſſe propriè neceſſariam neceſſitate medii ex inſtitutione, & ordinatione Dei, ſine quo non contingit peccatorem juſtificari, adeout ſi peccator etiam abſque nova culpa impœnitentiæ, vel ex inculpabili oblivione, vel ex ſubitanea morte, aut judicii amiſſione deficiat in adhibenda debita pœnitentia, non juſtificabitur, neque,ſalvabitur,ſed ob priorem culpam non remiſſam damnabitur. Deindè diximus art. cit. nu. 179.pœnitentiam eſſe etiam neceſſaria neceſſitate præcepti, quod etiam clarè deducitur ex Scriptura, quæ non ſemel de peccatis commiſſis pœnitentiam injungit ſub forma præcepti, & Ezech. 18. *Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris* Joel. 2. *Convertimini ad me, ſcindite corda veſtra* Matth.3. *Agite pœnitentiam*, quę verba utique præceptum ſonant; & ſuadet etiam ratio, quia ſi pœnitentia eſt neceſſaria tamquam medium, non poteſt non eſſe etiam ex præcepto, quia ſicut homo tenetur ad ſibi procurandum ſuum ultimum finem, ſic pariter tenetur ad ponenda media pro talis finis conſecutione. Tandem addimus ibidem n.181. pœnitentiam eſſe peccatori neceſſariam,non tantùm ex præcepto poſitivo, ut conſtat ex modo dictis, ſed etiam naturali, ut ait Scotus 4. d. 14.cit.q.1.& 3. A. quia jus naturæ obligat, ut homo applicet ea, quæ ſibi ſunt neceſſaria ad finem conſequendum, quem ſibi acquirere tenetur, ſed pœnitentia eſt neceſſaria de lege ordinaria ad juſtificationem acquirendam, & hæc omnino neceſſaria eſt ad beatitudinis conſecutionem, quam unuſquiſque ſibi procurare tenetur; ergò &c. Undè autem oriatur talis pœnitentiæ neceſſitas; & ex quibus motivis ſit attendenda latè declaramus loco citato n.190. & ſequenti.

53 Secundò pro reſolutione quæſiti, quoad alteram partem, quæ ſcilicet, & qualis pœnitentia ſit neceſſaria ad ſalutem, in primis certum eſt ut, diximus quæſt.cit.a.2. ab initio pœnitentiam, quæ in lege tam naturæ, quàm Moyſis erat ad ſalutem neceſſaria poſt peccatum perſonale commiſſum, fuiſſe actum contritionis perfectæ, ut docet Doctor loc cit. in quibus indiſferenter loquitur de omni ſtatu, & poſteà confirmavit Trident. ſeſſ.14.cap.1. ubi docet quovis tempore fuiſſe pœnitentiam neceſſariam univerſis hominibus, qui ſe aliquo peccato mortali inquinaſſet, ad gratiam, & juſtitiam aſſequendam, quam pœnitentiam pro antiquis Patribus inferius poſteà declarat fuiſſe contritionem perfectam. In lege autem gratiæ neceſſaria eſt, vel contritio perfecta extrà Sacramentum, vel imperfeta, quę dicitur attritio cum Sacramento, etenim Trid.l.c.duabus cauſis juſtificationem tribuit per infuſionem gratiæ, & deletionem peccati, ſcilicet, Sacramento pœnitentiæ, & perfectæ contritionis cum voto Sacramenti, quia in lege gratiæ, ut contritio ad ſalutem ſufficiat, eſt neceſſarium habere votum Sacramenti pœnitentiæ, ut etiam antè Trid. docuit Scot.4.d.17.q.un. X. & ratio eſt, quia in lege Evangelica fideles obligantur ad pœnitentiam Sacramentalem, itaut illis non ſufficiat contritio, ut hanc obligationem adimpleant, ſed etiamſi prius per contritionem juſtificati ſint, adhuc tenentur Sacramentaliter confiteri, quia nimirum in contritione ipſa votum Sacramenti includebatur, & hæc obligatio oritur ex præcepto Chriſti, ut poſteà de ipſo Sacramento oſtendemus. Difficultas tamen eſt, an ad pœnitentiam ad ſalutem neceſſariam ſufficiat ſola attritio cum Sacramento confeſſionis. Et quamvis Valentia diſp. 7. q. 8.de Contritione punct.4.abſolutè affirmet in nullo caſu, in quo per ſe obligat præceptum contritionis, poſſe per ſolam attritionem cum Sacramento Confeſſionis ſuppleri, quia præceptum datum de uno actu non adimpletur per alium actum, atque ideò poſt confeſſionem factam adhuc teneri ad contritionem perfectam. Communis tamen ſententia affirmat, ut diximus l.c. ad remiſſionem peccati ſufficere attritionem cum Sacramẽto, & præter hoc peccatorem non teneri per ſe ex vi pœnitentiæ ad contritionem. Ità Navarrus, Canus, Suarez, Vaſquez, Coninchius,Henriquez,Amicus,Averſa,& alii communiter, & ſequitur ex dictis quæſt.præc.a.2. n. 46.ubi diximus cum Scoto ibi citato attritionem etiam cognitam ut talem ad Sacramentum Confeſſionis ſufficere, & effectum ejus conſequendum, nam alioquin opus eſſet ad hoc Sacramentum accedere cum contritione ſaltem putata, & gravior, & difficilior eſſet remiſſio peccatorum in lege nova, quàm antiqua, in qua ſola contritio juſtificabat ſine onere ſuſcipiendi Sacramentum, undè ſequeretur duplicatum fuiſſe onus pęnitentiæ in lege Evangelica. Tùm quia hinc ſequeretur Sacramentum confeſſionis peccata remittere in voto contritionis ſuo tempore exercendæ, quod falſum eſt, cùm potius res è contrà ſe habeat, quòd contritio peccata remittit in voto confeſſionis ex Trid. loc.cit.

54 Ratio autem à priori hujus veritatis, ut diximus l. c. eſt Chriſti voluntas, qui in lege Evangelica præceptum contritionis commutavit in præceptum confeſſionis, atque ideò in omnibus caſibus, in quibus anteà contritio obligabat, nunc per Sacramentum Confeſſionis ſuppleri poteſt. Unde non per hoc dicitur diſpenſatum fuiſſe antiquum contritionis præceptum, ſed ſolùm commutatum, quia loco contritionis per Sacramentalem Confeſſionem poteſt tunc adimpleri. Ex quo patet ad fundamentum allatum in oppoſitum,nam juxtà explicationem Eccleſiæ in Trid. loc.cit.nomine legitimæ,& perfectæ pœnitentiæ non tantùm intelligitur contritio, ſed etiam attritio cum Sacramento, etenim ad hoc diſiunctim tenemur in lege gratiæ, itaut per utrumque diſiunctim præceptum pœnitentiæ adimpleri poſſit; unde præceptum pœnitentiæ ſuppleri poſſe per Sacramentum Confeſſionis non tollit præceptum pœnitentiæ ſpecialis virtutis, ſeù contritionis, ſed tantùm facit, quod hæc non ſit determinatè neceſſaria, quia etiam ſervari poteſt per attritionem in Sacramento, quod eſt novum remedium in lege Evangelica ad faciliorem remiſſionem peccatorum, quo carebat lex vetus.

55 Tertiò eſt difficultas, an ſaltem in articulo mortis teneatur peccator non ſolùm per confeſſionem cum attritione, ſed etiam per veram contritionem agere pœnitentiam. Affirmant Valentia, Suarez, Tannerus, Sanchez, Granadus, & alii Recentiores putantes ſaltem in articulo mortis præceptum contritionis per ſe obligare independenter à præcepto Confeſſionis. Fundamentum eſt, quia cum homo non poſſit eſſe certus ſe eſſe in gratia, & poſſit in Sacramento aliquis intervenire defectus, vel ex parte pœnitentis, vel ex parte Sacerdotis, debet homo pluribus modis ſuam procurare juſtificationem,ut tutius poſſit ex hac vita decedere. Confirmatur, quia non eſt omnino certum attritionem cognitam, ut talem, ad Sacramentum ſufficere, & ideò quamvis alioquin in rebus moralibus operari ſufficiat juxtà opinionem probabilem, tamen in re graviſſima, & in extremo mortis articulo debet homo tutiſſimũ adhibere remedium, & hoc ex charitate ergà ſeipſum.Tandem quia ſi quis in extremo mortis articulo conari ad perfectam contritionem renueret, ſuſpectum ſe redderet ne ſufficientem quidem habere attritionem, ſed potius occultum aliquem affectum ad peccatum. Nos tamen diximus a.cit. n. 196. neque in articulo mortis teneri ad contritionem, qui per Sacramentum confeſſionis in eo articulo juſtificatus eſt, ſed tantùm teneri in caſu, quod copiam Confeſſoris non haberet. Ità Scotus 4.d.19.q.2. *in calce*, & d. 20.q.un. A. ubi docet pœnitentiam vel ſolam interiorem, vel exteriorem cum ſuſceptione Sacramenti pęnitentiæ ſufficere ad ſalutem alicujus etiam in extremis, & ſequuntur Recentiores communiter Card.de Lugo,Amicus, Averſa, Becanus, Turrianus,Laym, Diana, & ex noſtris Faber,& Brancatus, & alii paſſim. Probatur ex Trid.ſeſſ.14.cit.c.4.univerſaliter docente vel contritionem perfectam, vel attritionem cum Sacramento ſufficere ad ſalutem, & ſufficienter diſponere ad obtinendam Dei gratiam, & peccatorum remiſſionem,nullum excipiẽdo caſum. Confirmatur, quia nequit aſſignari ratio, cur in aliis temporibus ſufficiat ſola attritio, etiam cognita, ut talis, & non in articulo mortis;ergò ſi in aliis ſufficit temporibus,etiam & in ipſo mortis articulo, cùm tunc non minorem habeat virtutem Sacramentum Confeſſionis, quàm in aliis temporibus, planè fruſtrà proviſum eſſet fidelibus in nova lege de Sacramento pęnitentiæ, ſi hoc in majori neceſſitate illis non proficeret, ſed contritio neceſſaria eſſet, ſicut in veteri lege. Sicut ergò aliis temporibus præcepto contritionis ſufficienter ſatisfit per Sacramentum Confeſſionis, ita & in articulo mortis, ubi major eſt neceſſitas.

56 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur, hominem in articulo mortis ad tantùm onus obligari, & ſi poteſt aliquis intervenire defectus, vel ex parte pęnitentis, vel ex parte Confeſſari, idque ad talem obligationem inducendam ſufficeret, hoc etiam aſſerendum eſſet extra mortis articulum, quia tales defectus etiam extra mortis caſum cõtingere poſſunt; tùm etiã quia eſtò poſſit aliquis intervenire defectus ex parte pęnitentis, poteſt etiam in exercenda contritione id contingere, quarè

ſuæ

ſuæ obligationi pœnitens ſatisfacit, dùm morali certitudine rite confiteri conatur; ad ſupplendum verò Confeſſarii defectum ſufficit bona fides pœnitentis & moralis quædam certitudo abſque alia cautela, niſi quando occurrit aliqua particularis, & moralis ratio dubitandi, ut dici ſolet in collatione Baptiſmi, Ordinis,& aliorum Sacramentorum exerçitio. Ad confirmationem negatura ſſumptum, etenim poſt Concil.Trid.ſatis certum moraliter eſt attritionem etiam cognitam ad Sacramentum pęnitentiæ ſufficere,ut ſuprà dictum eſt, inſuper falſum eſt hominem in mortis articulo teneri tutiorem viam ſub præcepto eligere; ſufficit enim, ut eligat tutam, & moraliter certam,quæ omne dubium practicum tollat oppoſitæ partis, & hoc præſertim verum eſt, quando neque pars tutior omne dubium metaphyſicè tollit, ut eſt in propoſito de contritione de qua numquam poteſt eſse quis certus metaphyſicè, ſed ſolùm à tuta differt ſecundùm magis, & minus intrà eumdem moralis certitudinis gradum. Ad ultimum argumentum,non eſt ad rem, quia ſupponimus hominem in mortis articulo conſtitutum facere, quod in ſe eſt, & moralem adhibere diligentiam, ac diligens ſtudium ritè, & devotè confitendi.

57 Quartò eſt difficultas, an ſemper ſit neceſsaria pęnitentia formalis, vel potius aliquando ſufficiat virtualis, hoc eſt, an per ſolum actum dilectionis Dei ſuper omnia, qui dicitur pęnitentia virtualis,quia continet virtute deteſtationem peccatorum abſque actuali pęnitentia,poſſit in aliquo caſu peccatum remitti. Negant aliqui in nullo caſu etiam naturalis oblivionis,& invincibilis ignorantię,ac etiam martyrii pro Chriſto perpeſſi ſufficere pœnitentiam virtualem in eo, qui peccata commiſit, ſed ſemper requiri pœnitentiam formalem, & actualem peccatorum ſaltem in genere ab eo, cui nulla occurrit memoria peccatorum in ſpecie. Ità Cujus in relectione de pęnit.par.3. §. *De Charitate*, Petrus Soto de Inſtit. Sacerd. ſect. 4. & quidam alii Thomiſtæ, quorum præcipuum fundamentum eſt, quia implicat eſſe veram dilectionem Dei in peccatore ſine formali pęnitentia, & deteſtatione peccati, nam eſt natura charitatis, & dilectionis Dei ſuper omnia ut ſtatim peccatorem excitet ad formalem deteſtationem offenſæ contrà Deum ſaltem in genere,ſi ſpecialiter memoriæ non occurrat. Nos tamen diximus ar. cit.num.199.cum communiori ſententia quòd licèt regulariter pęnitentia formalis poſt mortale ſit neceſſaria ad ſalutem, in aliquo tamen caſu poteſt non eſſe neceſſaria, ſed ſuppleri per pęnitentiam virtualem,qualis eſt dilectio Dei ſuper omnia. Ità Scotus 4.d.14.q.1. *De ſecunda concluſione,& §.Ex his ad ſolutionem* & Scotiſtæ omnes ibidem, quam Scotiſtam ſententiam ſequuntur communiter Recentiores Bellarminus, Suarez, Vaſquez, Coninc. Lugus, Amicus Averſa, Valentia,Navarrus, Corduba, Bonacina, & plures etiam ex Thomiſtis cum S.Thom.3. p.q.87. art.1. & Cajet.ibid.Hoc autem probat Doctor.d.14.cit.q.1. litt. V, quia alioquin daretur caſus, in quo peccator deſtitueretur medio ad ſalutem contrà Scripturam Dei miſericordiam exaggerantem,qui non vult mortem peccatorem, ſed magis ut convertatur,& vivat,nec prius deſerit, quàm deſeratur, ſequelam verò probat,quia poteſt quis in actu fervoris ad martyrium ſtatim ſuſtinendum rapi, ubi fortè non eſſet cogitatio de peccatis commiſſis,nec per conſequens aliqua pęnitentia formalis; ergò in tali caſu homo ille non ſalvaretur, quia pęnitentiam formalem non habet de peccatis ſuis; hoc autem dici non poteſt,quia nullus excluditur à Regno Cęlorum,qui facit quod eſt ſimpliciter neceſſarium,& ſibi poſſibile,ut facit homo ille in tali caſu; neceſſitatur enim tunc ad toto corde inſiſtendum circà actus diſtrahentes à cogitatione de peccato commiſſo ad profitendam fidem coram Tyranno, ad patienter ſufferendum martyrium, qui actus in eo inſtanti diſtrahunt, & impediunt peccatorum cogitationem, & deteſtationem, igitur in tali caſu dicendum eſt ad ejus juſtificationem ſufficere ferventem amoris actum, quo mortem ſubit pro fide.

58 Ratio autem à priori hujus aſſerti eſt,quia dilectio ſupernaturalis, & efficax eſt perfecta converſio creaturæ ad Deum, ergò ſtatim ei correſpondet converſio Dei ad creaturam juxtà illud Zacharię 1.*Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, alioquin pateretur in amore ſe vinci à creatura,ſi poſita converſione perfecta ipſius ad Deum, Deus ſtatim non converteretur ad eam; ad hoc faciunt plura ſcripturæ, & Patrum teſtimonia, in quibus dilectioni Dei vis juſtificandi, & remittendi peccata concedi videtur, ut Proverb.8. *Ego diligentes me diligo* Joan. 4. *Qui manet in charitate in Deo manet,& Deus in eo.*& c.14. *Qui diligit me diligetur à Patre meo*,& Lucæ 7.*Remittuntur ei peccata multa,quoniam dilexit multum*;& 1.Petri 4.*Charitas operit multitudinem peccatorum*, ità etiam loquuntur Patres, ut Bernardus epiſt.75. Origenes hom.2.in Leviticum, Auguſtinus de natura,& gratia c.ult.& tract.5. in epiſt.Jo. & alibi frequenter. Ad fundamentum in oppoſitum dicendum eſt, ità eſſe per ſe loquendo ſuppoſita ſaltem dubia peccatorum memoria; per accidens autem oppoſitum accidere poteſt, quando,ſcilicet,homo non habet ſpatium vitam ſuam examinandi, & pro tunc peccata memoriæ non occurrunt, ut in caſu martyrii adducto, quòd autem in eo caſu dilectio Dei ad peccatorum deteſtationem non excitet, non eſt ex defectu ſui, ſed vel inculpabilis memoriæ peccatorum, vel opportunitatis temporis,in quo aut urget prçceptum majus,ut in profitenda fide coram Tyranno, cùm, ad utrumque ſimul animus attendere nequit, aut non poteſt ſimul in eodem momento utrumque actum dilectionis, & deteſtationes elicere; hoc autem efficacitati dilectionis non obeſt, quò minus opportuno tempore deteſtationem excitet, ut benè diſcurrit, Amicus diſp.14.ſect.3. & eſt doctrina Scoti loc.c. Alias objectiones vide ſolutas loc. c.

59 Quintò eſt difficultas, an cum actuali memoria peccatorum charitas ſupplere poſſit neceſſitatem pęnitentiæ formalis. Affirmant aliqui, quorum fundamentum eſt, quia pęnitentia eſt præceptum affirmativum, de cujus ratione eſt non obligare ſemper, ſed ſuo tempore,igitur poterit peccator tempore, quo pęnitentia formalis non obligat, habere dilectionem Dei ſuper omnia abſque pęnitentia formali peccatorum, quæ tunc menti occurrunt,ſed ſolùm habere propoſitum pęnitendi tempore ſuo; ergò ſtatim hic juſtificabimur ſine formali pęnitentia peccatorum,quorum præſentem memoriam habet; hæc ultima conſequentia probatur, quoniam dilectio Dei ſuper omnia perfectè convertit animum peccatoris ad Deum, & aliundè non ſtatim tenetur ad obſervantiam præcepti de formali pęnitentia; ergò dilata pęnitentia formali ad tempus debitum, quando de ea præceptum curret, poterit interim juſtificari per ſolum actum dilectionis formalis, pro qua ſententia citari ſolent Medina, Gabriel, Cajetanus, Navarrus, Vega, quibus ſubſcribunt Valentia, Lugus, & Averſa, qui volunt actum amoris ſufficere etiam in caſu, quo homo recordatur ſuorum peccatorum, ſed non inſtat tunc præceptum,& obligatio pęnitentiæ. Nos tamen diximus a.cit.n.203.non eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad gratiam juſtificantem dilectionem, quæ non ſtatim peccatorem excitat vel ad formalem deteſtationem peccatorum, quorum memoriam habet, vel ad deteſtationem in genere,ſi dubius ſit, an aliquid commiſerit,cujus memoria non occurrit. Ità Scotus 4.d.14.cit.q.1.V, ubi inquit, quando adeſt memoria actualis, peccatorum neceſſariam eſſe formalem diſplicentiam,& 4.d.49. 4.ſub N,ubi ait,quòd actu cogitans peccatum, & ſine omni diſplicentia peccat,& d.45.q.3.in reſponſione ad 3.princ.inquit hominem obligari ad contritionem peccatorum commiſſorum, quotieſcumque illorum recordatur, quod probat hac ratione, quando enim Petrus ſui peccati recordatur, aut ſequitur velle, & complacere in illo, aut nolle, ſivè diſplicere,aut nec placere, nec diſplicere, ſi primum Petrus malus eſt, quia complaceat in peccato, quod commiſit; ſi ſecundum, habetur intentum, quia diſplicet; ſi tertium adhuc malus eſt, quia ſi quis prudens, & ſciens cogitat de aliquo, quod eſt contrà Deum, & illud ei non diſplicet, non habet veram Dei dilectionem, quia illa non patitur ſecum aliquid, quòd ſit contrà Deum. Eſt quo ſequitur dilectionem Dei in eo, qui memor eſt peccati, habere connexionem moralem neceſſariam cum pęnitentia formali, ità quòd ſi quis Deum diligit perfectè, & toto corde,& actu cogitet de offenſa ei illata per peccatum, non poterit non triſtari de hujuſmodi peccato, & injuria. Et tandem ex hac eadem doctrina facilè ruit fundamentum oppoſitæ ſententiæ, ſupponit enim hominem non obligari ad deteſtationem peccati quotieſcumque memoriæ occurrit; cujus oppoſitum docet Doctor loc.cit. & nos etiam rurſus dicemus ar. ſeq. & hoc idem cum Doctore tenent Amicus, Faber, Aretiuus, & Brancatus l. c. & alii Scotiſtæ, ac Recentiores.

60 Poſtremò eſt difficultas, an qui ſine formali contritione juſtificatur extrà Sacramentum per formalem Dei amorem cum oblivione, vel inadvertentia inculpabili ſuorum peccatorum,teneatur poſteà,cùm ipſorum recordatur,elicere formalem contritionem, ſi nullam deteſtationem ſaltem in genere de eis habuit. Negat Vaſquez q.86.art.2.dub.2. quia præceptum contritionis eo ſine impoſitum eſt, ut homo à peccato juſtificetur: ergò hoc ſine per formalem Dei amorem obtento ceſſat contritionis obligatio. Confirmatur,quia præceptum Confeſſionis non eſt impoſitum ex ſine dumtaxat juſtificationis obtinendæ, ſed etiam ſubiiciendi peccata clavibus: ergò licèt juſtificatus extrà Sacramentum teneatur poſteà confiteri, tamen juſtificatus extra Sacramentum per formalem Dei amorem, non tenebitur poſteà confiteri. Nos tamen art.c. n.205. affirmativè reſpondemus cum Scoto loc.cit.4.d.45. q.3. in ſolutione ad 3. princ. ubi non ſolùm aſſerit viatorem obligari ad contritionem ad eſſequendam peccatorum remiſſionem, quotieſcumque recordatur completa deliberatione etiam ait ad hoc fore obligatos Beatos ipſos,

Digitized by Google

ipſos, ſi in illis daretur memoria peccatorum, vel ſi datur, niſi gaudium beatificum impediret, & ſequuntur communiter Recentiores Suarez, Coninch. Amicus, Henriquez, Caſpenſis, & ex noſtris Aretinus, & Faber loc.cit. Verum tamen eſt, ut diximus loc.cit. Recentiores citatos id teneri, non ex eo capite, quòd præceptum contritionis obliget, quotiſcumque peccata memoriæ occurrunt, nam plures id negant, ut videbimus art, ſeq. ſed quia cùm hoc præceptum ſit naturale fundatum in ipſa natura reconciliationis, poſito quòd defectu inculpabili oblivionis non fuerit ſtatim adimpletum, adimplendum eſt cùm primùm poteſt; poteſt autem cum primùm oblita peccata mentem ſubeunt. Et quidem ſi Deus ultrà formalem ſui amorem ſine memoria peccatorum elicitum exigit accedente recordatione formalem contritionem, planè rem exigit multum rationi conſonam, nam valdè conſonum eſt rationi, ut qui alium offendit ultrà actum amoris ergà illum elicitum, debeat quoque illi ſigna doloris, & pęnitentia de offenſione illata exibere, hoc enim eſt ſignum indicans veram, & efficacem dilectionem, quæ de ſe talem infert illatæ offenſæ deteſtationem.

61 Ex quo patet ad fundamentum Vaſquez negandam eſſe conſequentiam, nam per formalem Dei dilectionem remiſſum eſt peccatum cum obligatione ad contritionem, quia deteſtatio formalis eſt effectus naturaliter conſequens dilectionem efficacem Dei, & pœnitentia formalis requiritur, ut præceptum naturaliter ſervandum, cùm primùm ſervari poteſt; poteſt autem, cùm primùm oblita peccata mentem ſubeunt. Ad Confirmationem negatur pariter conſequentia, quia ſicut Deus per contritionem extrà Sacramentum juſtificat cum obligatione confitendi, cum primùm poterit, ita per formalem ſui amorem in caſibus allatis peccata remittit, ut quando poſteà peccator juſtificatus ſui peccati recordatur, de eo quoque conteri teneatur, quia Deus cùm tali onere cenſetur illud remiſiſſe, ſicut remittit illud cum onere confitendi, ſi hoc fieri poſſit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quando neceſſitas pœnitentiæ urgeat, & præceptum contritionis obliget.

62 SErmo eſt rurſus de pœnitentia virtute, non Sacramènto, ut diximus q.7. cit.ar.4.ab initio nam benè notum eſt extare apud fideles præceptum annuæ Confeſſionis, quod eſt poſitivum Eccleſiaſticum quantum ad hanc temporis determinationem; ſermo item eſt de obligatione per ſe, & ab intrinſeco ratione virtutis pœnitentiæ; certum enim eſt per accidens, & in gratiam alterius obligare aliquando, ut ſi conſcius peccati mortalis debeas Sacramentum aliquod ex his, quæ vivorum dicuntur, ſuſcipere, vel quodcumque Sacramentum ex officio miniſtrare, nam in tali caſu obligatio pertinet ad Religionem, non autem ad pęnitentiam, ſi alioquin non occurrat tempus, in quo ſimul urgeat pœnitentiæ præceptum. Certum autem eſt in primis præceptum pœnitentiæ per ſe obligare in articulo mortis, ſi peccator non habeat copiam Confeſſarii, & eſt communis omnium ſenſus; nam ſi tunc pœnitentia non fiat, aliud tempus non ſupereſt, quo fiat, non enim in alia vita datur locus pęnitentiæ ſalutari; & quidem tunc temporis per ſe, & ex natura rei intrinſecè obligat, & idem dicendum eſt in caſu, quo periculum amentiæ immineret, quod quantum ad hoc periculo mortis æquivalet; Remanet itaque dubitatio, an extrà periculum mortis aliquo alio tempore tale præceptum per ſe obliget, quod reſolvemus juxtà dicta art.3.cit.

63 Primò itaque dubitatur, an peccator poſt commiſſam culpam ſtatim, & abſque dilatione reſurgere teneatur, & pęnitere. Affirmant quamplures ex veteribus Theologis, quorum aliqui dixerunt, quòd licèt non obligaret omnes ſtatim poſt peccatum, ſaltem obligare aliquos, ſcilicet, Religioſos, utpotè qui majorem cum Deo profitentur familiaritatem, atque adeo continuo poſt peccatum tenentur illi reconciliari, ità præſertim D. Bonav. 4.diſt.17. part.3. art.2. quod probant in primis ex pluribus ſcripturæ locis, in quibus dilatio pœnitentiæ damnatur, ut Eccleſiaſt. 5. *Non tardes converti ad Dominum, & non differas de die in diem*, & ad Rom. 2. *Tu autem ſecundùm duritiam tuam, & impœnitens cor tuum theſaurizas tibi iram in die iræ*, & ſic loquuntur Patres. Deindè ratione, quia numquam licet peccatum committere; ergo neque in eo manere, atque ideò ſtatim peccator tenetur per pœnitentiam reſurgere. Tandem id ſpecialiter probant de Religioſi, quia Religioſus ſaltem tenetur ſemper tendere ad perfectionem, ſed quando eſt in peccato mortali non tendit; ergò ut tendat, tenetur ſtatim reſurgere. Negant alii communiter teneri peccatorem de rigore, & per ſe loquendo ſtatim, ſed quamprimùm poſt peccatum commiſſum redire ad pœnitentiam, & quia Alenſis, D.Thomas, D. Bonaventura, & Scotus nihil expreſsè de hoc determinarunt, itaut ſit neceſſarium, & de præcepto, ſed ſolùm tamquam decens, & magis congruum commendarunt, ideo hæc ſecunda opinio, ut diximus art.3. cit.num.208. tenenda eſt, ut modò communis in ſchola Recentiorum, quia non eo ipſo, quòd aliquid eſt congruum, & decens, fingendum eſt præceptum naturale, quo præcipiatur; ratio clariſſima eſt, quia licèt obligatio ad non peccandum ſit per modum præcepti negativi, obligatio tamen reſurgendi poſt peccatum commiſſum eſt per modum pręcepti affirmativi; ergò non obligat ſemper, & pro ſemper, ſed certis. & determinatis temporibus. Confirmatur, quia ex oppoſita ſententia ſequitur, peccatorem continuò peccare actualiter, quia qui tenetur ad aliquod præceptum affirmativum, eo tempore, quo tenetur, & non implet, peccat peccato actuali; ergò ſi peccator ſtatim poſt peccatum commiſſum ſemper tenetur præcepto contritionis, & ſtatim penitere abſque ulla dilatione, ſemper peccat actuali peccato, quod nimis durum eſt, & contrà communem ſenſum fidelium, nam neque pęnitentes ſe accuſant de hac dilatione, neque Confeſſarii eos interogant. Tandem neque Religioſi ipſi ex perfectione ſui ſtatus tenentur ſtatim à peccato reſurgere, quia Religioſi non tenentur ad plus, quàm alii niſi ad quod voto ſe adſtrinxerunt, licèt poſſint, & ſoleant ex vi ſuæ regulæ ad ſæpius, & citius confitendum obligari.

64 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſpondetur teſtimonia, illa ſcripturæ, & ſimilia indicare tantùm conſilium, & non præceptum, vel ſi præceptum important, hoc ſolùm jubemur deſiſtere ab actualibus peccatis committendis, & repetendis; vel tandem ſi præceptum important de non differenda pęnitentia, hoc ſolùm convincit præceptum de contritione obligare aliquibus aliis temporibus extrà articulum mortis, quod gratis concedimus, ut mox dicemus, non verò quod ſtatim obliget poſt peccatum commiſſum. Dices, ſemper tenetur homo non eſſe Deo infenſus, & inimicus; ergo ſi peccatum incurrit, ſtatim tenetur ab eo reſurgere, cùm per peccatum homo fiat Deo infenſus, & inimicus. Reſpondetur ſemper hominem teneri non eſſe Deo infenſum, & inimicum actu, non autem habitu, niſi quando currit præceptum de reconciliando nos cum Deo. Ad confirmationem negatur conſequentia, utique enim verum eſt, numquam licere manere in peccato actuali illud continuando, ſed non eſt eadem obligatio ſtatim reſurgendi à peccato habituali, quia in iſto non permanet homo per aliquam actualem tranſgreſſionem, ſed ſolùm per dilationem pęnitentiæ, ad quam adhuc non obligatur. Ad ultimum tendentia ad perfectionem in Religioſo eſt finis, & circumſtantia generalis, ſicut amicitia Dei, & obedientia Decalogi in Chriſtiano, & ideò quia generalia ſunt, quamvis in quolibet peccato omittantur, niſi per ſe, & directè contrarium intendatur, diverſum peccatum non conſtituunt. Quando itaque dicitur Religioſum ſemper teneri tendere ad perfectionem, hoc ità intelligendum eſt, ut numquam velit regredi, vel non progredi directa, & expreſſa voluntate, non verò indirecta, & implicita, qualis eſt in caſu noſtro. Alias objectiones ad idem vide ſolutas l.c.

65 Secundò dubitatur, an ſaltem alio tempore antè mortis articulum pręceptum contritionis per ſe obliget de peccatis commiſſis pœnitere. Negant Vaſq.dub.6. Hurt. diffic. 4. & alii aſſerentes præceptum pęnitentiæ obligare per ſe ſolùm in mortis articulo, quia tantùm videtur contrà rationem, & contrà charitatem ergà Deum in æternum permanere in inimicitia Dei, & ità etiam ſentit Cajetanus in ſumma verbo *Contritio* Oppoſitum tamen docet communis ſententia tam Veterum, quàm Recentiorum apud Coninch. Lugum, Suar. Averſ. Caſp. Amicum, & alios, ut diximus art.3. cit. n. 211. & fuit præſertim expreſſa Scoti ſententia 4. d. 20. ubi agit de difficultate pęnitentiæ in extremis, & in ſolutione ad 2. princ. ait; quòd qui determinate non pęnitere, niſi in articulo mortis, mortaliter peccat, quia exponit ſe periculo decedendi ex hac vita in peccato mortali, cùm articulo mortis ſit incertus; & hoc ſuadent plura Scripturæ teſtimonia pęnitentię dilationem uſque ad extremum vitę damnantia, & Patrum acriter repræhendentium nimiam pęnitentiæ dilationem, inter quos Auguſtinus præſertim à Scoto loc. cit. relatus pęnitenti in articulo mortis minimè eredit, undè inquit ſerm.37. de temp. *Age pœnitentiam, dum ſanus, ſecurus, es quando eo tempore pœnitentiam egiſti, in quo peccato potuiſti; ſi autem vis agere pœnitentiam, quando jam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa*; ità Aug. loc. cit. Et ratio expreſſa deducitur ex triplici motivo generali pęnitentiæ, quod aſſignavimus diſp. 5. cit.q. 7. art. 1. num. 190. & ſeq. nimirum charitatis Dei, charitatis propriæ, & juſtitiæ, cùm enim dilectio Dei hominem obliget, ut interdum in ſpatio vitæ actum dilectionis exerceat, utique eadem ipſa charitas peccatorem obligabit, ne per totam ejus vitam, aut magnam vitę partem inimicus Deo exiſtat. Et cùm homo ſe diligere teneatur quantum ad

bona

Digitized by Google

bona ſpiritualia, maximum planè malum ejus eſſet, & graviſſimum animæ periculum per totam ejus vitam, aut magnam vitæ partem in ſtatu periculi jacere, raro enim conceditur diu vixiſſe in peccato, & mori in gratia juxta tritum adagium, *qualis vita finis ita*, unde inquit Auguſt. loc. cit. *Pœnitentia ſera, raro vera*. Et denique ex ſpeciali etiam motivo juſtitiæ, ſeù pœnitentiæ, ut eſt ſpecialis virtus, peccator obligari videtur, ne tamdiù differat ſatisfactionem Deo offenſo, hic enim eſſet manifeſtus divinæ amicitiæ contemptus.

66 Quandò autem intrà vitæ curſum, ſeù quanto tempore poſt commiſſum peccatum, teneatur peccator ex natura rei ad pœnitentiam, difficile eſt determinare. Coninch. Lugus, & alii ſpatiusṇ trium, aut quatuor annorum deſignant, ſed pro diverſo ſtatu perſonarum, aut circumſtantiarum erit hoc tempus plus, vel minus contrahendum, ſicut in aliis materiis jejunii, furti, dilationis votorum, & ſimilibus fieri ſolet; unde magis coarctari debebit pro Religioſis v.g. quàm pro Laicis ratione ſtatus, & conditionis perſonarum. Solet etiam hoc tempus in quibuſdam occaſionibus determinatè aſſignari; obligat enim quoties quis tenetur elicere actum dilectionis ergà Deum, certum eſt autem præcepta Fidei, Spei, & Charitatis non obligare ſolùm in fine vitæ; tunc ergò pariter etiam pœnitentiæ præceptum obligabit, quia ut ſuprà dictum eſt, amor Dei ſuper omnia neceſſariò infert dolorem de peccatis, quando menti occurrunt, & propoſitum firmum ea impoſterum cavendi, unde quando quis tenetur ad Dei amorem, tenetur etiam ad pęnitentiam peccatorum menti occurrentium. Rurſus obligat in morali periculo vitæ, ut paſſim docent Doctores, eſt autem morale periculum vitæ, non in quo uni, aut alteri, ſed in quo pleriſque ſolet mors contingere, ut in bello, vel longa, & periculoſa navigatione, quia morale periculum vitæ æquivalet ſupremo mortis articulo; tenetur inquam, homo in his caſibus, vel ad actum contritionis, ſi copia Confeſſarii non adeſt, vel ad Sacramentum Confeſſionis ſaltem cum attritione. Addunt alii alios caſus, in quibus tale præceptum urget, ſed minus certos, ut videri poteſt loc. cit.

67 Tertio dubitatur, an hoc præceptum obliget, quoties peccata commiſſa menti occurrunt, & eſt quæſtio de cogitatione completa, & deliberata, quando, ſcilicet, voluntas ex electione cogitat de peccato commiſſo, vel ſi ex accidenti tali contingat recordatio, voluntariè, & deliberatè ſiſtit in tali cogitatione, nam de cogitatione indeliberata, & ex ſurreptione omnes concedunt hominem non teneri de peccatis commiſſis conteri, quoties ſic menti obiiciuntur. Negativa ſententia communis eſt inter Recentiores, ut videre eſt apud Suarez diſp. 14. ſect. 4. fundamentum eſt, quia in prima dubitatione propoſita hujus articuli diximus poſt peccatum commiſſum non ſtatim teneri hominem de illo pœnitere; non poteſt autem pœnitere, niſi cùm primo occurrit memoria peccati, ex quo ſequitur evidenter non teneri pro quocumque temqore, quo ei in memoriam venit, alioquin etiam teneretur, cùm primò ei occurrit poſt ejus commiſſionem. Confirmatur, quia non minus obligat præceptum charitatis ad Deum diligendum, quàm contritionis ad deteſtandum peccatum, quia non eſt gravius hoc præceptum de odiendo peccato, quam de amando ſummo bono; ſed ſola memoria Dei practice diligibilis non obligat ad actualem Dei dilectionéṁ; ergò nec ſola memoria peccati practicè deteſtabilis ad actualem ejus deteſtationem. Demum quia fideles communiter non putant ſe eſſe ad hoc obligatos, nec etiam ipſi ſe de hoc peccato omiſſionis accuſant, aut Confeſſarii de illo eos interrogant.

68 Affirmativa vero ſententia, ut magis pia, apud veteres Theologos eſt magis recepta, ut diximus art. cit. n. 214. & expreſſe deducitur ex Scoto loc. cit. 4. d. 46. ad 3. princ. ubi quærens, an Beati cùm recordantur peccatorum commiſſorum triſtentur, inquit. Si viator completa deliberatione recordari non poteſt peccatum commiſſum, quin deteſtetur, vel diſpliceat, alioquin peccat ad minus omittendo &c. & inferius d. 49. q. 4. ſub N. ubi dicit, actu intelligens Deum, & nullo modo diligens peccat, ſimiliter actu cogitans peccatum, & ſine omni diſplicentia peccat; ſequuntur Scotiſtæ paſſim præſertim Branc. d. 14. art. 7. & Faber diſp. 18. cap. 4. pro qua etiam adducit D. Thom. D. Bonav. & Alenſem. Verùm eſt tamen, ut Brancatus notat l. cit. quod quando ii Theologiæ proceres dixere tàm de lege naturæ, quàm poſitiva divina peccatorem teneri ad dolendum de peccatis commiſſis, quoties de illis complete, ac deliberatè recordatur, non eſſe ſolum locutos de pœnitentia juſtificante, qualis eſt contritio, ut loquuntur Recentiores, ſed de omni actu pœnitentiæ indiſcriminatim, ſivè contritionis, ſivè attritionis, & de contritione ſivè formali, ſivè virtuali; quia revera non eo ipſo, quod homo recordatur peccati commiſſi, ſtatim tenetur ſe ad juſtificationem diſponere per actum contritionis perfectæ, alioquin fruſtrà inſtitutum eſſet pœnitentiæ Sacramentum, nam homo teneretur ſemper accedere juſtus ad confeſſionem; ſed ſufficit, & præcepto pœnitentiæ ſatisfacit, ſi ſe diſponit ad juſtificationem ſaltem per attritionem. Et hoc etiam ſatis congruum eſt, ac rationi conſentaneum, quia ſicut alia præcepta, ſive naturæ, ſive poſitiva, licet pro certis caſibus obligent, non tamen obligant ad actus perfectiſſimos, qui in talium præceptorum virtutibus fieri poſſunt; ita de pœnitentiæ præcepto dicendum eſt, quod non ſemper obliget ad perfectiſſimum. Aſſertum vero ſic explicatum probatur ratione Scoti 4. diſp. 46. quæſt. 3. *in ſolutione* ad 3. princ. ſuperius adducta, quia peccator deliberatè cogitans de peccato commiſſo, hoc eſt, ex electione, & cum attentione, vel illud deteſtatur, & habetur intentum, vel complacet in eo, & ſic peccat novo peccato commiſſionis, vel nec complacet in illo, nec diſplicet de illo, & ſic ad minus peccat peccato omiſſionis, inquit, Doctor. Neque dicas tunc non peccare peccato omiſſionis, quia tunc præceptum pęnitendi non obligat, undè poteſt ſine peccato omittere abſque actu amoris, vel odii, complacentiæ, vel diſplicentiæ. Quia hæc eſt manifeſta principii petitio, quod tunc præceptum pęnitentiæ non obliget, hoc enim eſt, quod modo diſputatur, & nos aſſerimus, quod ſi præceptum eſt aliquando de peccatis commiſſis pęnitere, non poteſt opportunum tempus aſſignari, quàm cum menti occurrunt ex electione, & plena deliberatione, ut offenſiva Dei; ergo tunc obligat, ut ea actu deteſtemur, quia ſi hoc non eſt opportunum tempus deteſtandi peccatum, nullum tempus erit à lege naturæ determinatum, in quo tale præceptum urgere debeat; quia in tali tempore attente cognoſcitur, & cum plena deliberatione ejus malitia apparet.

69 Ad fundamentum in oppoſitum dicendum eſt nos negaſſe hominem teneri ad pęnitentiam ſtatim poſt commiſſum peccatum in eo caſu, quod id aſſerebant Doctores ſupracitati, qui volebant quamprimum moraliter fieri poteſt teneri peccatorem ad examen conſcientiæ faciendum de peccatis commiſſis, & eorum cogitationem procurare, & de illis pęnitentiam agere, & in eo ſenſu eam opinionem rejecimus, ut nimis rigoroſam, & diximus ad tale examen non teneri, neque ad talem pęnitentiam; cum quo tamen adhuc ſtat, quod ſi aliqua occaſio ſeſe offert de peccati commiſſi cogitatione habenda plena, & deliberata, tunc ad illius deteſtationem teneatur, tunc enim tempus eſt, in quo debet poni actus ejus in eſſe, & in quo obligat præceptum pęnitentiæ. Ad Confirmationem negatur minor, imo retorquetur argumentum, nam quoties deliberatè cogitat homo de ſummo bono, tenetur illud amare; ergo quoties cogitat deliberate de ſummo malo, quale eſt peccatum, ut Dei offenſivum, tenetur odio habere, eodem enim modo ſe habent odium mali, & amor boni, nam ex naturæ principiis hæc doctrina deducitur, quod nocivum cum attente conſideratur, odio haberi debet. Ad ultimum negatur aſſumptum, certum enim eſt, quòd regulariter loquendo, quando quis de peccatis commiſſis attentè cogitat, vel illa odit, vel in illis complacet, & de tali complacentia ſe in confeſſione accuſat & à Confeſſario interrogatur, an eam habuerit; undè eo ipſo, quod ſe accuſat habuiſſe complacentiam de peccato commiſſo, cùm illud recogitavit, ſufficienter confitetur omiſſionem deteſtandi, quæ cum tali complacentia eſt neceſſario annexa. Alias objectiones ad idem vide ſolutas loc. cit.

70 Quarto tandem dubitatur, an peracta ſemel ritè pęnitentia reſtet obligatio rurſus pęnitendi, quoties peccata remiſſa menti occurunt. Negant Recentiores communiter poſt pęnitentiam ſemel, ac ſufficienter ritè peractam, quoties peccata memoriæ occurrunt, actu poſitivo pęnitentiam continuare, ſeù repetere, niſi in quantum denuo lapſus eſt, quia tunc ſine dubio neceſſaria eſſet & pęnitentia. Ità Valentia, Suarez, Vaſquez, Coninch. Amicus, Averſa, & alii paſſim. Fundamentum eſt, quia præceptum pęnitentiæ ſemel obligat tantum circa eadem peccata, quia habita ſemel pęnitentia, & contritione perfecta de uno, vel pluribus peccatis, ille liberatur a pęna æterna, & fit amicus Dei, & hæres vitæ æternæ, ergo non obligat quotieſcumque peccatum memoriꝗ occurrit. Confirmatur, quia ſi teneretur homo pęnitentiam reiterare quotieſcumque peccata ſemel expiata ex ſe in memoriam recurrunt, & ad hoc obligaretur ex vi ipſius pęnitentiæ; deberet etiam per ſe procurare hanc peccatorum cogitationem, quod patet eſſe falſum. Tandem, quia nequit aſſignari motivum dolendi de peccatis dimiſſis, cùm memoriæ occurrunt, & maximum onus imponeretur hominibus abſque neceſſitate; peccator enim ſemel juſtificatus obligatur tantum ad pęnitentiam deinceps negativè, ſeù habitualiter continuandam, ne unquam, ſcilicet, complaceat de peccato commiſſo, & in hoc ſenſu Patres dicunt debere adhuc peccatorem juſtificatum pęnitentiam per totam vitam continuare; non tamen tenetur actu poſitivo illam repetere, quando peccata memoriæ occurrunt.

Digitized by Google

71 Cæterum ſatis quoque pium, & probabile eſſe diximus art.cit.num.221.teneri hominem ad pœnitendum etiam de peccatis dimiſſis pœnitentia virtute ſive formali, ſive virtuali, quoties de illis complete, & deliberatè recordatur. Ità Doctor loc. cit.4.d.45.q.3.ad 3.prin.ubi loquitur etiam de peccatis dimiſſis, nam ait ad hoc obligatos etiam fore Beatos, ſi in illis daretur memoria peccatorum, vel ſi datur, niſi gaudium beatificum impediret; certum autem eſt peccata Beatorum antè ingreſſum beatitudinis fuiſſe delata, & hoc idem docuerunt Alenſis, D. Thomas, & D. Bonaventura, ut referunt Faber, & Brancatus loco citato, & probatur eadem ratione, qua idem probatum eſt præcedenti dubio de peccatis commiſſis; cùm enim homo poſt peccatum dimiſſum attentè recordatur illius, vel illud amat, vel odit, quamvis enim ſit dimiſſum non ob id ceſſat eſſe malum, atque ideo non ceſſat exigere odium ſui, & in hoc ſenſu etiam dicunt Patres adhuc peccatorem juſtificatum continuare debere pœnitentiam per totam vitam, quoties illi de novo ſua peccata dimiſſa in memoria redeunte cum cogitatione practica de iis, prout deteſtabilia ſunt. Nec rurſus replicare juvat non teneri peccatorem juſtificatum peccatum ſic ei præſentatum deteſtari, ſed ad divertendum intellectum à tali objecto, ne ſe exponat periculo peccati, vel ab omni actu ceſſare. Non ſufficit inquam, quia incidente cogitatione practica de peccatis commiſſis vel dimiſſis, quatenus deteſtabilia ſunt, non videtur voluntas poſſe ab omni actu ceſſare, & merè negativè ſe habere nullum prorſus eliciendo actum, nam hoc eſt difficile, & moraliter non contingit; ſed debet aut velle, aut nolle actum deteſtationis, nolle videtur malum; ergo tenetur velle. Nec etiam actus divertendi intellectum à tali objecto ſufficit, nam hoc ſaltem Adverſarii negare non poſſunt, quod ſi quando incidit memoria peccati remiſſi, adſit periculum complacentiæ, vel delectationis moroſæ, tunc tenemur poſitivum pœnitentiæ, ac diſplicentiæ actum elicere, quia per hoc tutius excluditur peccatum, quam per actum diverſivum.

72 Ad fundamentum in oppoſitum dicendum eſt, præceptum contritionis, ſeù pœnitentiæ utique tantum obligare ſemel pro venia obtinenda, adhuc tamen etiam obligare ad eam repetendam incidente cogitatione practica de peccatis remiſſis quatenus deteſtabilia ſunt, ne novum peccatum committatur. Ad Confirmationem negatur conſequentia, ex hoc enim quod incidente practica cogitatione de peccatis etiam remiſſis, quatenus deteſtabilia ſunt, teneatur homo ad repetendum pœnitentiæ actum minimè ſequitur, quòd etiam ſemper tenetur per ſe procurare hanc peccatorum recogitationem; unde gratis concedimus in nullo tempore per ſe teneri hanc peccatorum recogitationem procurare ad ea deteſtanda, ſed ſolùm per accidens ex tali ſuppoſitione, quòd menti obiiciantur ut deteſtanda; & per hoc ſalvatur diſcrimen valdè notandum quod verſatur inter obligationem pœnitentiæ ad deteſtanda peccata commiſſa, ac remiſſa, quando menti occurrunt; nam ad hæc deteſtanda tenemur præcisè ex tali ſuppoſitione, quòd menti occurrant, atque ità merè per accidens, ad illa verò tenemur etiam per ſe aliquando antè mortis articulum eorum recogitationem procurando. Ad ultimum negatur aſſumptum, quia ſicut bonum exigit ſemper amari, etiam poſtquam millies eſt amatum, ità & malum exigit ſemper odiri etiam poſt plura odia præcedentia, undè remiſſio peccati non tollit, quin rurſus odiri debeat, quando menti occurrit, ut practicè deteſtandum. Neque ob id maximum onus imponitur hominibus abſque neceſſitate, quia præceptum pœnitentiæ non per ſe obligat poſt peccatorum remiſſionem abſolute loquendo, quaſi teneatur homo etiam per ſe hanc peccatorum recogitationem procurare, ſed ſolùm per accidens facta nimirum tali oppoſitione, quod ex occaſione aliqua peccata dimiſſa in mentem recurrant, ut practicè deteſtanda, & adſit periculum complacentiæ, vel delectationis moroſæ, tunc enim tenemur elicere poſitivum pœnitentiæ actum, ad diſplicentiæ, quia per hoc tutius peccatum excluditur, quam per actum diverſivum, ut ſupra dictum eſt.

ARTICULUS TERTIUS.

Quomodo pœnitentia, ſeù contritio cauſet remiſſionem peccati mortalis.

73 Explicata pœnitentiæ virtutis neceſſitate, in hoc ultimo articulo explicanda eſt ejuſdem virtutis efficacia ad tollendum peccatum mortale, quod breviter expediemus ex jam dictis hac materia diſp.5. cit.q.8.ubi ab initio diximus, certum eſſe in lege Evangelica duo dari remedia ad delendum peccata poſt baptiſmum commiſſa, ſcilicet, contritionem perfectam, & attritionem cum Sacramento, ut ſatis conſtat ex ſuperius dictis; pœnitentia virtus, quæ dicitur attritio de facto non poteſt ſe ſola abſque Sacramento delere peccata mortalia; ut docet Concil.Trid.ſeſſ.14.c.4.circà finem, ubi ait attritionem non diſponere ad juſtificationem, & gratiam ſe ſola, licet id faciat cum Sacramento, quod etiam anteà docuit Scot.4. diſt. 19. qu.2. in fine, & ratio eſt in promptu, quia ſi attritio ſufficeret, fruſtrà inſtitutum eſſet pœnitentiæ Sacramentum in ſupplementum efficaciæ attritionis. Pœnitentiæ autem virtus, quæ dicitur contritio nedùm in lege veteri efficaciam habuit delendi peccata mortalia, ſed eam quoque habet in lege Evangelica hac conditione, quod ſaltem in voto Sacramentum requirit pœnitentiæ, ut docet Trid.l.c.& Scot.4.diſt.10. qu.un. A. Nunc igitur diſcurrendum eſt de modo, quo pœnitentia, ſeu contritio cauſet remiſſionem peccati mortalis, in qua quæſtione diximus l.c. tres præſertim eſſe ſententias. Prima tenet peccati deletionem à contritione cauſari phyſicè, & in genere cauſæ efficientis, ità quidam Thomiſtæ, eo quod D. Thomas q.85.ar.2. ad 3.dixit pœnitentiam expellere peccatum effective, & expreſſive docet in eadem 4.p.qu.17.art.4.Secunda ſententia docet contritionem in genere cauſæ formalis ex natura rei expellere culpam, itaut habeat formaliter vim juſtificandi peccatorem, vel per ſe, & præciſe ſumpta, vel ſaltem conjuncta cum gratia habituali. Ita Vaſquez p.2.diſp.203.Meratius, Hurtad.Turrianus, & alii. Tertia tandem, & communior ſententia docet contritionem ſolùm eſſe diſpoſitionem ad remiſſionem peccati, vel ſe ſola, & ex natura ſua, ſicut eſt calor ad expulſionem frigoris, vel ex inſtitutione divina. Quid autem pro reſolutione hujus quæſtionis dicendum ſit, fuse declaravimus q.8.cit. art. 1. & 2. undè breviter repetendo ibi dicta quæſitum reſolvemus.

74 Primo dicendum eſt, contritionem non eſſe deletivam culpæ phyſicè, & in genere cauſæ efficienti, neque in genere cauſæ formalis, quaſi per contritionem homo formaliter juſtificetur, ſed tantum moralis diſpoſitivæ. Concluſio eſt valdè communis contrà primam, & ſecundam ſententiam, & quoad primam partem probatur, quia forma non expellit aliam phyſicè, & efficienter, niſi producendo in ſubjecto formam aliam phyſicè cum illa incompoſſibilem, ut patet de igne per phyſicam efficientiam frigiditatem à ligno, vel aqua expellente, quia in eis phyſicè calorem inducit; ſed contritio non producit phyſicè formam cum peccato incompoſſibilem, ſcilicet gratiam, vel charitatem; quamvis enim Thomiſtæ nonnulli dicant actum ipſum pœnitentis concurrere phyſice effectivè, ſaltem inſtrumentaliter ad producendam gratiam ſanctificantem in anima, hoc tamen falſum omnino eſt, quia gratia, & charitas non ab actibus noſtris, eſtò ſupernaturalibus, ſed à ſolo Deo phyſice, & immediate producitur. Tum quia eſto etiam actus ſupernaturales ipſius pœnitentis eò modo ad producendam gratiam inſtrumentaliter concurrerent; gratia tamen peccatum non expellit phyſicè, & ex natura rei, ſicut calor frigus, quia non opponuntur phyſice, & ex natura rei, ſed tantùm moraliter, & demeritorie ut dictum eſt lib.2.diſp.7.de juſtificatione q.2.ergò &c. Tùm tandem quia contritio intantum delet culpam, inquantum ſtatuit Deus ad diſpoſitionem ejus culpam delere; ergò etiam delet non in genere cauſæ phyſicæ, ſed moralis tantùm.

75 Quod verò contritio neque ſit deletiva culpæ in genere cauſæ formalis; quaſi per contritionem homo formaliter juſtificetur, ſed tantùm moralis diſpoſitivæ docet ex profeſſo Scotus 1. diſtinct.17. q.1. ubi ait hominis juſtificationem de facto fieri per habitum infuſum, & non per ſolum actum, & 4. diſt. 14. quæſt.2. §. *De ſecundo principali* ubi docet attritionem perfectè circumſtantionatam in genere moris, quæ in ejus ſententia eſt contritio informis, quatenus natura præceſſit gratiam, eſſe diſpoſitionem tantum, & meritum de congruo ad juſtificationem, & peccati remiſſionem; quatenus vero formata eſt gratia, delere peccata etiam formaliter, non ratione ſui, ſed gratiæ annexæ, a qua valorem accipit, & ſic etiam loquitur Trid. ſeſſ.6. ca.7. ubi ait *hanc diſpoſitionem, ſeù præparationem juſtificatio ipſa conſequitur*; & ſeſſ. 14. cap.4. docent per *contritionem nos præparari ad juſtificationem*; forma autem diſpoſitiva ad aliquem effectum non cauſat eum formaliter, & præſertim ſi ſolùm ſit diſpoſitio in genere moris, ſicut eſt contritio, non enim eſt diſpoſitio ad juſtificationem phyſicè, & ex intrinſeca ſua natura, ut dictum eſt diſp.7. cit.de juſtificatione quæſt.8.art.3.ſed tantùm ex inſtitutione Dei libere illam acceptantis in ordine ad remittendum peccatum. Item Trident. loco cit. contritionem, & pœnitentiam appellat formam impetrativam remiſſionis peccatorum dum ait: *Contritionem fuiſſe omni tempore neceſſariam ad impetrandam veniam peccatorum*, forma autem impetrativa alicujus effectus non cauſat eum formaliter; ergò ex modo loquendi Concil. Trident. clarè deducitur contritionem non cauſare peccati remiſſionem in genere cauſæ formalis, ſed propriè eſſe cauſam remiſſionis peccatorum, tamquam cauſam moralem per modum diſpoſitionis, impe-

impetrationis, & præparationis ad gratiam ſanctificantem, quę formaliter paccata remittit, & delet, ut ex profeſſo docuimus diſp. cit. de juſtif. qu. 8. a. 1. ubi oſtendimus ſolam, & adæquatam cauſam formalem juſtificantem in nobis eſſe gratiam habitualem, ut docet Trid. ſeſſ. 6. c. 7. dum inquit, quòd *unica formalis cauſa eſt Juſtitia Dei, qua nos juſtos facit*, atque ideò diximus actum contritionis non habere per ſe vim juſtificandi formaliter peccatorem, ſed gratiam habitualem eſſe per ſe cauſam adęquatam formalem talis juſtificationis, itaut etiam ſine alia diſpoſitione propria peccatoris ipſum juſtificaret.

76 Secundo, quia adhuc ulterius dubitatur, num pœnitentia ità ſit cauſa moralis juſtificationis, ut ſe habeat per modum meriti ad illam, aliqui enim tenentes nullum meritum debere pręcedere juſtificationem, negant pœnitentiam ullam habere meriti rationem nolentis uti, niſi nomine diſpoſitionis moralis, ideò pro reſolutione hujus difficultatis aſſerimus quæſt. 8. cit. artic. 1. num. 226. poſſe dici peccatorem per pœnitentiam perfectam, qualis eſt contritio, aliquo modo juſtificantem gratiam mereri: ſed quia duplex eſt meritum, ſcilicet de congruo, & de condigno, addimus ibidem non meriri de condigno, ſed ad ſummum de congruo. Ità Scotus loc. cit. 4. d. 14. q. 1. Y. & q. 2. §. *De ſecundo principali*, & diſt. 19. in fine, & diſt. 20. ab initio, ubi docet pœnitentiam virtutem, quæ juſtificare poteſt ſine Sacramento in re, hoc facere, ut meritum de congruo, ſic etiam paſſim Scotiſtæ loquuntur, Faber, Hiqueus, Hiribarnes, Brancatus, & alii, qui etiam advertunt, ità quoque locutum fuiſſe D. Thomam part. 2. qu. 109. art. 7. Alenſem q. 17. memb. 1. art. 2. & D. Bonav. 4. diſt. 16. art. 3. q. 1. & ſic etiam loquuntur Recentiores ut videre eſt apud Averſam part. 2. qu. 114. ſect. 6. & Cardinalem de Lug. diſp. 8. de pœnit. ſect. 6. Et quidem quòd pœnitentia perfecta non deleat peccata, nec ad juſtificationem diſponat, ut meritum de condigno deducitur ex omnibus Scripturæ locis, quibus ſignificatur peccatorem gratis juſtificari, juxtà illud Roman. 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius*; At ſi contritio eſſet meritum deletionis culpæ de condigno, talis deletio culpæ non eſſet gratia, & donum liberale Dei, ſed merces, & pręmium, quod enim debetur merito de condigno eſt merces, & pręmium & hæc eſt expreſſa doctrina Trident. ſeſſ. 7. cap. 8. dum inquit, quòd gratis juſtificati omninò dicimur, quia nihil eorum, quę juſtificationem præcedunt, ſivè fides, ſivè opera, ipſam juſtificationis gratiam promerentur. Quod verò rectè, & candidè dici poſſet contritionem peccata delere, & ad juſtificationem diſponere per modum meriti de congruo, probatur, quia in Scripturis pœnitentię voluntariæ, & contritioni promittitur remiſſio peccati; at non poteſt ei promitti, ut merito de condigno, quia tale meritum gratiæ ſtatum ſupponit in operante, talis autem pœnitentia eſt a peccatore; reſtat ergò ut ei promittatur, veluti merito de congruo. Neque huic loquendo modo obſtat Scriptura appellans juſtificationem peccatoris gratuitam, hoc enim loquendi modo ſolùm ſignificat juſtificationem cadere non poſſe ſub merito de condigno, quia hoc genus meriti excludit gratiam, & donum; & habet pro termino præmium, & mercedem ex juſtitia; ac meritum de congruo nequaquam, ſed habet pro termino beneficium, & donum cum hoc ſolo diſcrimine, quòd meritum de congruo aliquo modo diſponit ad illud obtinendum ſine tamen excluſione gratiæ tribuentis, quod non evenit in dono, & beneficio collato abſque ulla præviſione operis illius, cui confertur, ut ſatis patet ex dictis de natura utriuſque meriti jam declarata leg. 3. ſent. dict. 3. quæſt. 1. ergò nil obſtat. quin pœnitentia perfecta, ſeu contritio dici poſſit peccata delere, & ad juſtificationem diſponere per modum meriti de congruo.

77 Tertiò, ex dictis etiam deduci poteſt deciſio quæſiti illius, an pœnitentia virtus ſit etiam cauſa gratiæ juſtificantis, & quomodo, poteſt enim dici cauſa moralis tantùm, & diſpoſitiva, & per modum meriti de congruo; quæ aſſertio deducitur ex Scoto loc. cit. & Concilio Tridentino in omnibus relatis locis, in quibus docet pœnitentiam perfectam eſſe præparationem, & diſpoſitionem ad juſtitiam, quæ eſt gratia habitualis nos juſtificans, quo loquendi modo aliquam cauſalitatem illi tribuit reſpectu gratiæ peccatori conferendæ, & cùm hæc phyſica eſſe nequeat, quia ſic ſolus Deus gratiam cauſat juxtà illud Pſalm. 84. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*, ut ſit cauſa in genere cauſæ moralis tantùm, & quidem Concilium ipſum, dum loc. c. contritionem vocat diſpoſitionem, impetrationem, & præparationem ad gratiam juſtificantem, quæ formaliter peccata remittit, & delet, nedùm cauſalitatem, ſed etiam ſpeciem cauſalitatis inſinuare videtur, ſcilicet, moralem.

Confirmatur ex omnibus Scripturæ locis, tàm veteris, quàm novæ legis, in quibus pœnitentiæ promittitur juſtificatio, & peccatorum remiſſio, ut Ezech. 18. *In quacumque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius, & vita vivet*; ſi ergo poſita pęnitentia perfecta pro veteri lege cauſabatur infallibiliter gratia in homine contrito, in nova autem ea poſita cum voto Sacramenti eadem cauſatur, planè negari non poteſt, quin ſit aliquo modo cauſa gratiæ; illa enim cenſetur cauſa ſufficiens, & efficax alicujus effectus, qua poſita ponitur effectus, & qua ablata aufertur; cùm ergo non ſit cauſa phyſica, erit ad minus cauſa moralis, ſi enim ſaltem hoc modo non cauſaret gratiam, explicari non poſſet quomodo ad juſtificationem diſponat, & peccatorum remiſſionem. Denique quòd nequeat eſſe niſi cauſa moralis, probatur, quia quod non cauſat effectum ex natura ſua, ſed ex pacto, & voluntate, vel ordinatione alterius, alio modo cauſare nequit, quàm moraliter, & diſpoſitivè, ut patet de meritis, & precibus, immò & de ipſis Sacramentis; ſed pœnitentia non cauſat gratiam, & juſtificationem, niſi ex pacto, & promiſſione Dei, ut conſtat ex omnibus Scripturæ locis, in quibus à Deo pœnitentiæ promittitur juſtificatio, & peccatorum remiſſio; ergò non aliam cauſalitatem exercere poteſt, quàm moralem, & per modum impetratianis, ut Concilium loquitur; ſi enim hoc ſaltem genus cauſalitatis non exerceret, explicari non poſſet, quomodo ad juſtificationem, & gratiam habitualem præparet peccatorem, ac diſponat. Et hic advertendum eſt, quod omnia, quæ de pœnitentia perfecta dicuntur, hoc eſt de contritione ſine Sacramento in ordine ad juſtificationem cauſandam, dici quoque debet de pœnitentia imperfecta, ſcilicet, attritione cum Sacramento, hæc enim quoque virtute Sacramenti in re ſuſcepti æquivalet contritioni, & pœnitentiæ perfectæ, atque ideò utraque eſt cauſa efficax, & infallibilis gratiæ juſtificantis modo declarato.

78 Quartò diximus etiam q. 8. cit. art. 1. num. 229. virtute pœnitentiæ de facto omnia mortalia ſimul remitti, nec unum ſine alio remitti poſſe; quod aſſertum cenſetur eſſe de fide, expreſsè enim deducitur tùm ex Scriptura, quæ non niſi integram peccatorum remiſſionem promittit pro integra pęnitentia, ut patet ex dicto Ezech. cit. *In quacumq; hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor amplius*, tum ex doctrina Conc. Trid. de Juſtificatione ſeſſ. 6. & de pęnit. ſeſſ. 14. ubi juſtificationem declarat per modum vivificationis, & liberationis à morte juxtà modum loquendi Sacræ Scripturæ; hæc autem non habetur, niſi per integram omnium peccatorum mortalium remiſſionem, nam per unum ſolum peccatum mortale, quod in anima remaneret, homo non eſſet juſtis, ſed impius, non eſſet vivus, ſed mortuus ſpiritualiter, demum non eſſet in ſtatu ſalutis, ſed damnationis æternæ. Hoc idem probatur ratione, quia peccatorum remiſſio de facto ſit per juſtitiam inhærentem, & formam juſtificantem, quæ dicitur gratia habitualis, ex Trid. ſeſſ. 6. ſed gratia de facto nullum peccatum mortale ſecum compatitur, & hominem pęnitus juſtificat, & ſanctificat, & ſi pęnitens de uno ſolo peccato complacentiam haberet, jam eſſet prorſus indignus remiſſionis aliorum juxtà illud Jacob. 2. *Qui in uno offendit factus eſt omnium reus*. Notanter autem diximus de facto, & de potentia ordinaria unum peccatum mortale ſine alio remitti non poſſe, quia licèt aliqui id affirment etiam de potentia Dei abſoluta, ut Valentia, Vaſquez, Becanus, Amicus, & alii quorum fundamentum eſt, quia peccatum mortale etiam de potentia Dei abſoluta non niſi per infuſionem gratiæ remitti poteſt, quam dicunt intrinſecè, & ex natura rei, cum omnibus, & ſingulis mortalibus æquè formaliter repugnare. Alii tamen concedunt id fieri poſſe per potentiam Dei abſolutam, ita Doctores omnes citati lib. 2. d. 7. qu. 3. tenentes omne peccatum non ſolùm in pura natura, ſed etiam in jam elevata ad finem ſupernaturalem poſſe à Deo ex vi alterius providentiæ ab ea, quæ nunc eſt, remitti abſque infuſione gratiæ ſantificantis, & abſque ulla forma intrinſeca per ſolam extrinſecam condonationem, quæ eſt expreſſa Scoti ſententia pluribus in locis ibi adductis artic. 1. juxtà quod principium poſſet Deus de potentia abſoluta unum condonare peccatum, aliis non condonatis, & hoc idem deduci poteſt ex alio quoque principio in ea diſp. 7. quæſt. 2. præmiſſo, quod gratia, & peccatum non ex natura rei, ſed tantùm ex Dei ordinatione ad invicem repugnant, idcoque de potentia Dei abſoluta poſſe eſſe ſimul, atque per infuſionem gratiæ poſſe remitti unum peccatum ſine alio, quia juxtà hoc principium ſola gratia ex ſe non delet peccatum, niſi accedente extrinſeca condonatione, & favore divino modo jam explicato d. 7. cit. quæſt. 1. art. 1. atque ità poteſt dari gratia cum extrinſeca condonatione unius peccati, & non alterius, & poteſt à Deo ordinari ad delendum unum peccatum ſine alio.

79 Quintò tandem diximus art. cit. nu. 231. virtute pęnitentiæ, ſeù contritionis ſimul cum culpa etiam ſemper remitti pęnam æternam, non tamen totam pęnam temporalem, ſivè in hac vita, ſivè in Purgatorio luendam. Quod aſſertum eſt etiam communiter omnium Catholicorum, & expreſsè do-

cuit Scotus diſt. 14. quæſt. 1. cit. lit. L. & H. ubi poſtquam dixit tranſacto actu peccaminoſo remanere in peccatore reatum, ſeu obligationem ad pœnam æternam, docet deinceps hunc reatum per pœnitentiam deleri, & diſt. 20. ab initio docet deleri, vel per pœnitentiam interiorem, ſcilicet contritionem, vel per Sacramentum, & tandem diſt. 14. qu. 4. & d. 22. lit. F. ait, quòd dum reatus pœnæ æternæ deletur, commutatur ex Dei miſericordia pœna æterna in temporalem, vel in via, vel in Purgatorio ſolvendam. Quoad primam partem probatur ex Scriptura, quæ inſeparabiliter jungit ſtatum culpæ cum reatu damnationis æternæ, & è contrà remiſſionem culpæ, ſeu juſtificationem cum redintegratione ad gloriam, & liberatione à tali damnatione, ut conſtat ex illo ad Rom. 6. *Nunc liberati à peccato ſervi facti Deo habentes fructum veſtrum in ſanctificatione, finem autem vitam æternam*. Et hoc idem docet Trident. ſeſſ. 6. cap. 14. ubi ſupponit pœnam æternam ſimul cum culpa mortali deleri, & hoc tandem ſuadet ratio, quia ordinariè non remittitur culpa, niſi per gratiam habitualem, hæc autem eſt filiatio adoptiva Dei hominem conſtituens Hæredem vitæ æternæ ex eodem Tridentin. ſeſſ. 6. cit. cap. 4. & 7. ergò tollit reatum, ſeu dignitatem pęnæ æternæ, non enim poteſt quis ſimul eſſe dignus vita, & pęna æterna.

80 Quoad ſecundam partem probatur etiam ex communi Theologorum conſenſu, qui dicunt, dum cum reatu culpæ deletur quoque reatus pęnæ æternæ, commutari ex Dei miſericordia pęnam æternam in temporalem, vel in via, vel in Purgatorio ſolvendam, & hoc etiam ſancivit Trid. ſeſſ. 14. c. 8. contrà Hæreticos noſtri temporis id negantes, ac conſequenter Purgatorium, ſuffragia, & indulgentias pro defunctis, ut refert Bellarmin. libr. 4. de pęnit. cap. 2. verba verò Conc. ſunt hæc: *Sancta Synodus declarat falſum omnino eſſe, & à verbo Dei alienum culpam à Domino nunquam remitti, quin univerſa etiam pœna condonetur*. Denique hoc etiam ſuadet ratio ex offenſis humanis deducta, in quibus remiſſa tota offenſa per acceptationem in amicitiam, adhuc poteſt, & ſolet offenſus ab offendente aliquam ſatisfactionem exigere ad reſarciendum jus læſum publicæ juſtitiæ; ergò ſimiliter poteſt Deus peccatorem ad ſuam amicitiam acceptare condonata perfectè culpa, & adhuc ab eo aliquam exigere pęnam in recompenſationem divinæ juſtitiæ læſę, nam qui Deum offendit, non ſolùm amicitiam violavit, ſed etiam jus, & juſtitiam, quarè utraque redintegranda eſt, & bene poteſt ſeparatim una abſque alia reſarciri, nam poteſt quis eſſe alteri amicus, & ſimul debitor juſtitiæ, quia hæc jura, cùm ſint diverſa, non ſibi contradicunt. An autem de potentia Dei abſoluta poſſit Deus remittere culpam non remiſſo debito pęnæ æternæ, diſputamus loc. cit. in fine art. & objectiones contrà præcedentem doctrinam ſolvimus artic. 2. ejuſdem quæſtionis.

QUÆSTIO QUARTA.

De remiſſione peccatorum venialium.

81 Declarata remiſſione peccatorum mortalium per virtutem pęnitentiæ, in præſenti quæſt. diſcurrendum eſt de remiſſione venialium, pro quo ſupponendum eſt ex dictis l. 2. diſt. 6. de peccato habituali, etiam ex peccato veniali cauſari in anima aliquam maculam, quæ conſiſtit non quidem in privatione alicujus gradus gratiæ habitualis, quandoquidem ſit cum ea compoſſibilis in quocumque gradu; ſed vel in denominatione à præcedenti culpa non retractata, vel in aliquo alio ab ea moraliter relicto, & permanente, pro quo homo nondum condignè ſatisfecit, quæ macula, & denominatio cauſa eſt, ut in homine aliquid ſit, quod Deo diſpliceat, & quod impediat aliquorum donorum collationem, & auxiliorum, quibus homo charitate, quam habet ferventiùs uteretur. Certum autem eſt, ut jam diximus diſp. 5. cit. q. 9. ab initio, & paſſim concedunt omnes, maculam peccati venialis ſufficienter tolli per contritionem formalem, vel ſaltem virtualem, ac etiam per attritionem cum Sacramento, nam ſi hæc ſufficiunt ad maculam abſtergendam peccati mortalis, tantò magis venialis, & nedum per Sacramenta tolluntur, ſed etiam per Sacramentalia, qualia ſunt oratio Dominica, aſperſio aquæ benedictæ, largitio eleemoſynæ, benedictio Epiſcopi, &c. Sed difficultas eſt de modo, quo hæc omnia maculam venialem tollant, & an præter hæc aſſignata dentur etiam alia media ad illam tollendam, adeo ut, quamvis longè difficilior ſit reſurrectio à peccato mortali, quàm à veniali, difficilius tamen eſt explicare qualiter per pęnitentiam peccata venialia remittuntur, de quo varii ſunt modi dicendi, quos fusè examinamus loco cit. quæſitum autem nunc breviter juxtà dicta ibidem de mente Doctoris reſolvemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo remittantur venialia in hac vita.

82 Primò dicendum eſt peccatum veniale poſſe deleri extrà Sacramentum per contritionem, ſivè generalem reſpicientem omnia peccata in genere, ſivè etiam per ſpecialem tendendam diſtinctè in veniale, & poſſe etiam deleri virtute attritionis cum Sacramento, immo etiam extrà Sacramentum in homine juſto. Concluſio quoad primam partem eſt communiter conceſſa, & eſt Scoti 4. d. 21. q. 1. §. *In iſta quæſtione*, ubi ait peccatum veniale in hac vita remitti poſſe per pęnitentiam interiorem, & exteriorem, ubi nomine pęnitentiæ exterioris Sacramentum pęnitentiæ intelligitur, & obvia eſt probatio; quia contritio extrà Sacramentum, & attritio cum Sacramento ſufficientes ſunt ad delendum mortale, ut conſtat ex dictis q. præced. ergò tanto magis ſufficientes erunt ad veniale delendum; dicuntur autem ſufficientes ad delendum veniale peccatum, quia non ſunt media neceſſaria, ut inquit Doctor loc. cit. cùm per alia quoque remitti poſſit. Quod autem in homine juſto poſſint venialia deleri etiam per ſimplicem attritionem ſine Sacramento, quæ eſt altera pars concluſionis, eſt Scoti, & Scotiſtarum, Suarez 3. part. diſp. 11. ſect. 2. Coninch. diſp. 2. dub. 14. & aliorum contrà Vaſquez, & alios Recentiores in homine juſto ad delectionem venialis extrà Sacramentum requirentes contritionem formalem, vel ſaltem virtualem, & probatur, quia ex oppoſita ſententia ſequeretur, quod magis, vel æquè rigoroſa ſatisfactio exigeretur pro peccato levi, & gravi, quod non congruit juſtitiæ; ſed contritio formalis, vel virtualis neceſſario extra Sacramentum ad deletionem peccati mortalis exigitur, ut conſtat ex dictis quæſt. præc. ergò talis ſatisfactio non neceſſariò exigitur ad delectionem venialis præſertim in homine juſto ſed minor ſufficit, qualis eſt attritio. Confirmatur, quia attritio quoque eſt verus actus pęnitentiæ, & habet oppoſitionem cum peccato veniali, quia eſt odium, nolitio, & deſtructio ipſius; ergo poteſt illud delere, conſequentia patet, quia melius deſtrui nequit actus volitionis præteritus, quàm per nolitionem, & retractationem ejuſdem, qualis in propoſito eſt attritio reſpectu venialis peccati. Reſponſiones autem, & objectiones Adverſariorum vide rejectas, & ſolutas quæſt. 9. ar. 1. & præſertim illam, quam adeo exaggerant, quòd ſi ſola attritio ſufficeret ſine Sacramento, numquam venialia verè remitterentur in Sacramento, quia jam ſemper inveniretur remiſſio facta per attritionem.

83 Secundo dicendum eſt, juſtum poſſe quoque venialia delere per actus aliarum virtutum, qui æquè placent Deo, ac veniale diſplicuit, ſi ab ipſomet operante ad talem finem referantur, ſcilicet, deletionis peccati, vel ſaltem à Deo ad talem finem acceptentur. Hæc aſſertio verbatim eſt Scoti loc. c. & omnium Scotiſtarum, & tenet Suarez diſp. 11. ſect. 3. quamplúribus probat Brancatus noſter diſp. 15. a. 11. & quidem cum Trident. ſeſſ. 14. c. 5. dicat multis remediis poſſe deleri venialia ultrà formalem pęnitentiam, quæ ſit contritio, vel attritio, utique ſub iis remediis opera quoque aliarum virtutum implicitè incluſit, utpotè in exiſtimatione æquivalentia venialibus offenſis; nulla enim eſt ratio cur magis diſplicere debeat levis offenſa, qualis eſt veniale, quàm placere actus fidei, charitatis, miſericordiæ, temperantiæ, &c. factos ab homine juſto. Confirmatur exemplo ex humanis deducto, nam ſi Princeps ſit leviter offenſus à Subdito, & hic opus heroicum faciat ad ei placendum, & talem offenſam tollendam; ſtatim Princeps talis operis intuitu placatur, & offenſam dimittit, ſiquidem ei magis placet tale opus heroicum, quàm levis illa offenſa diſplicuerit; ergò idem de Deo dicendum, qui in benignitate, miſericordia, & liberalitate ſuperari non poteſt, quis enim dicat Deum non acceptare jejunia, peregrinationes, opera pietatis, & ſimilia pro deletione venialium, aut non magis, vel ſaltem æquè placere Deo hæc opera facta à juſto pro delendis venialibus, ac diſpliceant ei venialia? eo præſertim quia venialia ſunt leves offenſiones, & interdum parum ſpontaneæ, & præfati virtutum actus aliquo modo à priori defectu voluntatem avertunt, & alioquin magnū valorem à gratia accipiunt, quæ ſupponitur in homine juſto, atque adeo ſunt Deo magis grati, quàm veniale diſplicuerit; ergò ſatis erunt ad remiſſionem, Deumque inducent in genere cauſæ moralis ad illam exhibendam, & quòd ea opera ſic acceptet, ſatis pium eſt credere, ac rationabile, quia per illa tantus honor exhibetur Deo, immo major, quàm ſubtractus ſibi fuerit per veniale, & talibus operibus ſæpe in Scriptura talis acceptio promittitur, & remiſſio, ut dimittendo aliis injuriam *Dimittite, &*

di-

Digitized by Google

dimittetur vobis, dimitte noſtris debita noſtra, &c. ut Auguſt. notat Epiſt. 108. Denique quodlibet opus bonum ex gratia procedens eſt meritorium augmenti gratiæ, & gloriæ; ergò & remiſſionis culpæ venialis, patet conſequentia, quia hæc remiſſio eſt quid minus, quàm vita æterna, qui autem poteſt in majus, poteſt etiam in minus. Objectiones autem Adverſariorum vide ſolutas art.1. cit. n.252.

84 Tertiò diximus etiam loc. cit. n.253. pœnitentiam valere ad remiſſionem venialium, non per modum formæ phyſicæ, & cauſæ formalis, ſed ſolùm per modum cauſæ moralis, & in homine juſto valere per modum condignæ ſatisfactionis, ſeù meriti de condigno. Et quidem pœnitentia tollere venialia, non per modum formæ phyſicæ, & cauſæ formali, ſed moralis tantùm; probatur, quia venialia compatiuntur, cum juſtitia, ſeu gratia habituali, quæ hominem juſtificat; ergò à fortiori cum contritione, aut alia quacumque forma, quæ ad juſtitiam ſolùm diſponit, conſequentia patet, quia quod eſt compoſſibile cum aliqua forma, tantò magis compoſſibile eſt cum diſpoſitione ad eam. Quòd verò in homine juſto valeat pœnitentia per modum condignæ ſatisfactionis, ſeù meriti de condigno, quæ erat altera pars aſſerti, facilè probatur, quia ſi conſideretur actus, pœnitentiæ de venialibus elicitus ab homine juſto, ſicut hic actus eſt moritorius de condigno gloriæ, ità poteſt de condigno valere ad remiſſionem peccati venialis, & ſicut homo juſtus poteſt de condigno ſatisfacere pro pœna temporali relicta ex culpa remiſſa, ſivè mortali, ſivè veniali, ut Trident. docet loc. cit. ità etiam ſatisfacere poterit pro ipſa culpa veniali. Et ratio eſt, quia homo juſtus, cùm ſit verè dignus gloria, poteſt etiam de condigno removere impedimenta ab ingreſſu gloriæ retardantia; hujuſmodi autem eſt pœna temporalis ſolvenda, & ſic etiam culpa veniali expianda. Diximus autem hoc totum procedere de homine juſto, quia alioquin de peccatore loquendo remiſſio peccati venialis datur omninò gratis, ideſt, ſine merito, vel ſatisfactione condigna, quia nec ordine naturæ, nec tempore ſupponit perſonam gratam, ſed ſimul omninò cum ipſa gratia confertur, & ideò ſicut gratis datur, ità hæc remiſſio, quia ante gratiam ſanctificantem nulla ratio juſtitiæ, nec meritum, aut ſatisfactio de condigno in nobis eſſe poteſt. Objectiones autem Adverſariorum rurſus vide ſolutas artic. citato numer. 255. & ſequent.

85 Quartò conveniunt ulteriùs communiter Patres, & Doctores per Sacramenta quoque venialia remitti, ut diximus q.9. cit. art.2. quorum commune fundamentum eſt, quia omnia Sacramenta, ut inſtrumenta paſſionis Chriſti ad ſanctificandas animas ſunt inſtituta, eaſque perfectè diſponendas ad gloriæ conſecutionem, & conſequenter ad tollenda omnia impedimenta, quæ aliquo modo poſſunt à gloriæ conſecutione impedire; cùm igitur venialia nos à conſecutione gloriæ retardent, debent per Sacramenta ritè ſuſcepta remitti. Et quidem venialia remittunt non ſolùm excitando fervorem charitatis, quo formaliter illa expellantur; ut aliqui dixerunt, ſed ex ſe, ſivè ex opere operato illa remittunt poſita ſufficienti ſubjecti diſpoſitione, nam ſi ratione tantùm fervoris in eorum ſuſceptione excitati remitterentur, jam non ex merito, & opere operato Chriſti, ſed ex merito, & opere ſuſcipientis remitterentur, non autem ex vi Sacramenti. Tùm etiam quia non ſemper Sacramenta etiam dignè ſuſcepta talem fervorem excitant; & ità in tali caſu verum non eſſet Sacramentum remittere venialia etiam in non ponentibus obice; fatendum ergò eſt ſemper ex ſe ſe illa remittere poſita ſufficiente diſpoſitione ſubjecti ad tollendum obicem pro digna Sacramenti ſuſceptione. Quæſtio tamen eſt, quàm diſpoſitionem Sacramenta in ſuſcipiente requirant ad tollendum obicem, ut ea remittere poſſint. Communiter requirunt ad minus attritionem de peccato veniali commiſſo, quia attritio neceſſariò requiritur in ſuſcipiente Sacramentum, tamquàm diſpoſitio ad tollendum obicem, & abſolutionem obtinendam. Verùm licèt attritio neceſſariò prærequiratur ad conſequendam abſolutionem mortalium, ut ſuprà dictum eſt, ac etiam venialium, quando ſunt cum mortali conjuncta, tamen quando ſunt ſuperata, ut accidit in juſtis, talis diſpoſitio non eſt neceſſaria ad tollendum obicem, ut Sacramentum eorum abſolutionem influere poſſit; ſed ſufficere poteſt etiam aliqua minor diſpoſitio, nempè actualis non complacentia de talibus peccatis, & voluntas recipiendi effectum remedii, quod aſſumit, hæc enim cenſetur virtualis quædam peccati deteſtatio, dùm homo vult ejus medicinam aſſumere, quod etiam concedunt Soto, Suarez, & alii plures.

86 Quintò de Sacramentalibus difficultas eſt, an ipſa quoque remiſſionem venialium ex opere operato conferant, an potius ex opere operantis tantùm: Quidam dixerunt hæc Sacramentalia vim aliam non habere remittendi venialia, niſi excitando in nobis motum contritionis, aut dilectionis, per quem

immediatè venialia tollantur, ità plures apud Henriquez lib.1. de Sacramentis cap.10. Alii verò dicunt hæc Sacramentalia per modum impetrationis venialia dimittere propter fidem, & orationes Eccleſiæ, quæ in benedictione aquæ, ſalis, &c. ſolet orationes adhibere, quibus petit, ut hujuſmodi res benedictæ ad ſalutem mentis conferant, & corporis, ut conſtat ex Miſſali Romano. Alii tandem contendunt hæc Sacramentalia ex inſtitutione Eccleſiæ habere vim remittendi venialia, non tantùm ratione impetrationis, aut quia excitant motum contritritionis, & pœnitentiæ, ſed etiam ex opere operato, ut refert, & tenet Valentia quæſt. 4. de Pœnitentia; ratio eſt, quia Sacramentalia ſemper remittunt peccatum veniale, & tamen non ſemper in nobis excitant motum pœnitentiæ; ergò veniale non remittunt ſolùm excitando pœnitentiam, ſed ex opere operato.

87 Nos tamen diximus artic.2. cit. num.260. Sacramentalia ab initio quæſtionis enumerata, quæ hoc nomine appellantur, quia ſunt cæremoniæ quædam ab Eccleſia inſtitutę ad ornatum, ſolemnemque ritum Sacramentorum, non remittere venialia ex ſe, & ex natura, & ex opere operato, aut ex vi ſuæ inſtitutionis, ſed ſolùm quatenus excitant motum pœnitentiæ venialium, aut eam à Deo impetrant. Ità recentiores communiter, & indicavit Doctor diſt. 21. cit. quæſt. 1. ab initio quæſtionis argumenta proponendo, dum ait *per pœnam minimam poſſe remitti veniale, dum tamen ſit voluntaria, ut aſperſione aqua benedicta, & hujuſmodi*, ubi rationi voluntarii, & actui interiori, & tandem operi operantis, ſeù pœnæ voluntariæ, quam amplectimur, tribuit venialium remiſſionem, & non ipſi aſperſioni, ut ſigno efficaci, & operi operato, & ſic etiam loquuntur Faber, Hiribarnes, Brancatus, Hiqueus, & alii Scotiſtæ. Ratio, qua omnes utuntur eſt, quia ſi hujuſmodi Sacramentalia ex opere operato venialia remitterent, vel id eſſet ex inſtitutione Chriſti, vel Eccleſiæ, non primum, quia de hac inſtitutione nullibi conſtat; neque ſecundum, quia Eccleſia auctoritatem non habet inſtituendi certa, & infallibilia remedia, ſeù ſigna ad remittenda venialia, ergò propriè loquendo Sacramentalia hujuſmodi dici non debent venialia remittere ex opere operato, ſi nimirum ex opere operato dicatur illud, quod de condigno, & infallibiliter ex meritis alterius datur, vel operatur. Dixi propriè loquendo, quia ſi illud dicatur ex opere operato, quod confertur non ſolùm intuitu operantis, ſed alterius etiam, ſic dici poſſunt ex opere operato cauſare, quia habent efficaciam quatenus, ſanctitas Eccleſiæ ipſis applicatur mediantibus orationibus, quibus hunc effectum ipſis impetrat à Chriſto Sponſo. Ratio eſt, quia alioquin Eccleſia fruſtrà illas orationes adhiberet benedicendo, & conſecrando aquam luſtralem, & ſimilia, ſi non poſſent habere ſuum effectum, ſaltem per modum impetrationis, quod etiam non ità intelligendum eſt, quaſi Eccleſia orationibus ſuis impetret nobis immediatè remiſſionem venialium, quando utimur Sacramentalibus, ſed quia impetrat nobis contritionem, & pœnitentiæ motum, per quam venialia tolluntur, quà ratione tandem Sacramentalia non dicuntur remittere venialia juſti ex opere operato, licèt intercedat Eccleſiæ impetratio, ſed ex opere operantis, quia Eccleſia ſuis orationibus non impetrat nobis immediatè remiſſionem, ſed impetrat contritionem, per quam venialia tolluntur, tùm etiam quia hic effectus non eſt omninò infallibilis, quia non eſt fundatus in aliqua ſpeciali promiſſione Dei.

88 Ex quo patet prædicta Sacramentalia non delere venialia ex eo præcisè, quod excitent motum aliquem pœnitentiæ, per quem immediatè venialia tollantur, ut prima opinio dicebat; quia ſic dicendo nihil Sacramentalibus illis concederetur, tùm etiam, quia librorum lectio, verba concionantis, & amicorum correctiones hos motus excitare ſolent, neque ob id librorum lectio, concio, correctio, & ſimilia dicuntur venialia delere. Neque dicuntur venialia delere per modum impetrationis præcisè propter fidem, & orationes Eccleſiæ, quæ in benedictione aquæ luſtralis, & ſimilium adhibentur, ut ſecunda opinio dicebat, quia Eccleſia ſuis orationibus, ut dictum eſt, nobis non impetrat immediatè venialium remiſſionem, quando Sacramentalibus utimur, ſed quia nobis impetrat pœnitentiæ motum, per quem peccata tolluntur, alioquin poſſent Sacramentalia dormienti, & fatuo applicari, eiſque venialia deleri. Ut ergò Sacramentalia ſuum ſortiantur effectum utrumque requiritur, & unum ſine alio non ſufficit, requiritur, inquam, motus virtutis internus pœnitentis Sacramentalia ſuſcipientis, ſuppoſita Eccleſiæ impetratione, per quod patet ad fundamentum illius tertiæ ſententiæ, negatur enim Sacramentalia poſſe venialia delere peccata, etiam quando in nobis nullum excitant pœnitentiæ motum. Neque opus eſt talem virtutis motum à Sacramentalibus excitatum eſſe ſemper contritionem, vel attritionem formalem, ut paſſim Recentiores loquuntur, alioquin majus reme-

Digitized by Google

remedium, & potentius requireretur ad delendum venialia quàm mortalia, nam ad delendum mortalia ſola contritio ſufficit, ad venialia verò delenda ipſa requireretur cum uſu Sacramentalium; tum quia ſi ſemper formalis pœnitentia requireretur, non multi eſſent modi venialia delendi, ut docet Trid. ſeſſ. 14. c. 5. dicens: *quòd multis aliis remediis poſſunt expiari*, ſed unus, ſcilicet formalis pœnitentia. Sufficit ergò ad venialia hoc modo delenda, quòd Sacramentalia habeant annexum aliquem actum, qui ſit vel pœnitentiæ formalis, vel virtualis, vel ad ſummum, qui referat talem uſum Sacramentalium ad talem finem, idest, ut peccata venialia deleantur, ut ait Doctor diſt. 21. quæſt. 1. E.

89 Sextò tandem eſt difficultas, an veniale in hac vita poſſit ſine mortali dimitti. Communiter concedunt omnes, ut diximus q. 9. cit. art. 3. peccata mortalia remitti poſſe abſque venialium remiſſione, quia non omnis diſpoſitio ſufficiens ad remiſſionem mortalium ſufficit ſemper ad remiſſionem venialium, nam actus quo quis deteſtatur peccata, quatenus ſunt gravis offenſa Dei, eſt diſpoſitio ſufficiens ad remiſſionem mortalium, non verò venialium, cùm hujuſmodi actus deteſtationis non habeat ſufficientem incompoſſibilitatem cum venialibus permanere, quæ ſunt levis offenſa Dei. Sed controverſia eſt, an etiam e contra poſſint in peccatore venialia remitti ſine mortalibus per diſpoſitionem ſufficientem ad illorum remiſſionem, non verò iſtorum. Et quidem communis opinio id negat, quia licèt concedant omnes gratiam habitualem non requiri formaliter ad remiſſionem venialis, cùm nulla gratia habitualis quantumvis intenſa incompoſſibilis ſit cum peccato veniali; dicunt tamen neceſſariò requiri, vel antecedenter, vel concomitanter, itaut nemo de facto aſſequatur remiſſionem peccati venialis, niſi vel jam juſtus ſit, vel tunc juſtificetur. Ità Suarez, Vaſquez, Nugnus, Valentia, Coninchius, Peſantius, Amicus, Becanus, Bonacina, Averſa, & alii Recentiores paſſim, quos ſequitur ex noſtris Brancatus diſt. 15. artic. 9. quorum commune fundamentum eſt, quia remiſſio venialium in hac vita ſine infuſione gratiæ habitualis fieri nequit, cum quo non ſtat peccatum mortale, quod ita probant quia ſi veniale poſſet ſine mortali remitti; vel id fieret in Sacramento, vel extrà; non in Sacramento quia ibi ſemper confertur gratia habitualis, quando digne ſuſcipitur, mortale autem cum tali gratia conſiſtere nequit. Nec extrà Sacramentum, quia vel remitteretur per attritionem, vel per contritionem, attritio ſola non ſufficit, nec haberi poteſt in peccatore de ſolis venialibus, Deus enim excitare non ſolet peccatorem ad dolendum de ſolis venialibus, ſed potius, ac principaliter de mortalibus; contritio tandem non ſolùm venialia, ſed etiam mortalia tollit, nullus ergò eſt caſus in quo venialia tollantur manente mortali.

90 Nos tamen art. 3. num. 264. aſſerimus ex oppoſito fundamento poſſe remitti veniale peccatum relicto mortali, cui erat conjunctum per attritionem ſupernaturalem, & extrà Sacramentum, nec ſemper ad ejus remiſſionem requiri gratiam habitualem antecedenter, vel conſequenter; ità enim inquit Doctor diſt. 21. cit. q. 1. E. cùm ait, poteſt dici alio modo, quòd peccatum veniale in iſta vita remitti poteſt, non tantùm per pœnitentiam interiorem, vel exteriorem, quia illa non eſt neceſſaria ad hoc, ſed per aliquem actum Deo magis acceptum, quàm venialis diſpliceat, &c. ubi cùm Doctor conferat pœnitentiam interiorem cum exteriori, ſcilicet Sacramento, inde infertur nomine interioris intellexiſſe veram contritionem formalem, vel virtualem, non verò attritionem, quia hæc ſeorſim ſumpta non æquivalet Sacramento, neque illud continet in voto, quare vult Doctor, peccatum veniale poſſe in hac via remitti abſque ſuſceptione Sacramenti pœnitentiæ, & abſque contritione formali, vel virtuali, per ſolam, ſcilicet attritionem ſupernaturalem, ſeu alium actum æqualis valoris, quo revocetur actus parvus venialis, & hanc ſententiam, ut de mente Doctoris ſequuntur Hiribarnes diſp. 19. ſect. 4. & Hiqueus ibidem in comment. & alii Scotiſtæ. Probatur 1. quia per Sacramentalia remittuntur venialia, neque Eccleſia explicat uſum Sacramentalium eſſe tantùm pro juſtis, imò contrarium, ut in aſperſione aquæ benedictæ, quæ tàm juſtis, quàm peccatoribus communicatur, & ità communis videtur fidelium ſenſus, qui in ſuſceptione Sacramentalium, verbi gratia aſperſione aquæ benedictæ, benedictionis Epiſcopi, &c. putant etiam in ſtatu peccati mortalis ſe à venialibus liberari, & hoc idem ſignificavit D. Aug. in Enchirid. cap. 71. cùm inquit: *De quotidianis levioribus culpis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium ſatiſfacit, eorum enim eſt dicere Pater noſter. &c. fidelium* dicit, & non *Juſtorum*, ut omnes comprehendant. Deindè probatur cum Hiqueo ex deſtructione oppoſiti fundamenti, quod erat, ad remiſſionem venialis neceſſariam eſſe gratiæ habitualis infuſionem, vel antecedenter, vel concomitanter, nam veniale eſt dictis privationem gratiæ non includit, & compatitur cum ipſa; ergò ad ejus remiſſionem non neceſſariò gratiæ infuſio requiritur. Tandem probatur ex deſtructione alterius fundamenti oppoſitæ ſententiæ, quòd ſola attritio ad deletionem venialis non ſufficiat, nam ut arguit Hiribarnes loc. cit. ità ſe habet attritio reſpectu venialis, ſicut ſe habet contritio reſpectu mortalis, ſed hæc deſtruit mortale; ergò & illa veniale poteſt delere, major probatur, quia ſicut mortale eſt averſio à rectitudine ardua, & neceſſaria ad ſalutem, & gratiæ conſervationem; ità veniale eſt averſio à rectitudine exigua; & utili ad hanc conſervationem, ſi gratia adeſt, & ſicut contritio æquivalet illi rectitudini eximiæ, & illam continet, ſic etiam attritio æquivalet rectitudini parvæ, & illam continet; ergò ſicut contritio remiſſionem mortalis inducit efficienter per modum cauſæ mortali, & de congruo; ità attritio poterit ſervata proportione deletionem venialis inducere, & ſicut contritio habet rationem meriti de congruo reſpectu deletionis mortalis; ità attritio habebit eamdem reſpectu expiationis venialis.

91 Dices remiſſio venialium eſt reintegratio ad familiaritatem Dei, quæ eſſentialiter ſupponit amicitiam ejuſdem, nam talis remiſſio fieri nequit ſine reſtitutione ſpecialium auxiliorum quibus homo per peccata venialia voluntariè ſe privavit, hęc autem auxilia familiariſſimè hominem cum Deo ſtringunt, atque ideò venialium remiſſio hominem reſtituit ad perfectam familiaritatem cum Deo, quæ amicitiam ejuſdem neceſſario ſupponit, atque ideò implicat ea remitti habitualem gratiam non habentibus. Reſpondetur ex dictis art. cit. nu. 266. non eſſe univerſaliter verum, remiſſionem venialium eſſe reintegrationem ad Dei familiaritatem, quæ eſſentialiter amicitiam ejuſdem ſupponit, ſed tantum verificatur in juſto, cui dum per venialium remiſſionem reſtituuntur auxilia, quibus per venialia ſe privavit, ſtatim etiam ad familiaritatem Dei reſtituitur, quia talia auxilia ipſum in ſtatu amicitiæ inveniunt, quem effectum in peccatore producere nequeunt, quia in ſtatu amicitiæ eum non reperiunt. Itaque univerſaliter loquendo tàm reſpectu juſti, quàm peccatoris remiſſio venialium ſit per reſtitutionem quorumdam auxiliorum, quibus homo per peccata venialia voluntariè ſe privavit; hæc autem auxiliorum reſtitutio ex diverſo ſubjectorum ſtatu diverſos quoque ſortitur effectus, nam ſi talis reſtitutio fiat juſto, hominem reſtituit ad perfectam Dei familiaritatem, quia ipſum invenit in ſtatu gratiæ, & amicitiæ; ſi verò fiat peccatori de ſolis venialibus attritio talem effectum producere nequit, ſed alium longè inferiorem, quia ipſum invenit in ſtatu inimicitiæ, & peccati. Neque novum eſt, quòd eadem cauſa ex diverſa ſubjectorum diſpoſitione in quæ agit, diverſos quoque producat effectus ſecundarios, ut conſtat de ſole, qui per eumdem calorem ceram liquefacit, & lutum indurat; ſic inquam in propoſito eorum auxiliorum, & donorum reſtitutio, per quam veniale deletur tàm in juſto, quàm in peccatore licèt in utriſque eumdem primarium producat effectum, nempè venialium deletionem, non tamen eumdem ſecundarium, nam in juſto ratione ſui ſtatus inducit familiaritatem cum Deo, & facit ut ferventius utatur charitate, quam habet, quem effectum in luto peccatoris ſortiri non poteſt ratione ſui ſtatus, ſed aliud longè inferiorem, quæ doctrina eſt valdè notanda pro hujus difficultatis ſolutione. Alias objectiones Adverſariorum vide ſolutas art. 4. cit. in fine.

ARTICULUS SECUNDUS.

An veniale poſſit in alia vita dimitti, & quomodo.

92 Primò certum eſt mortale in alia vita dimitti non poſſe, illi enim non remiſſo debetur æterna punitio, & ideò quæſitum movetur ſolùm de peccato veniali, & de hoc quidem quoad culpam, quia quoad pœnam certum eſt in Purgatorio dimitti, quando in hac vita fuit quoad culpam remiſſum, quia ei correſpondet pœna temporalis, non æterna. Negarunt aliqui venialia poſt hanc vitam remitti poſſe, quia poſt hanc vitam non eſt tempus merendi, & ſatiſfaciendi pro peccatis juxtà illud Jo. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt, veniet nox, quando nemo poteſt operari*, per diem autem Patres intelligunt tempus vitæ præſentis, per noctem verò futuræ, ità Alenſis 4. par. qu. 15. memb. 3. art. 3. ubi negat venialia poſt hanc vitam remitti, ſed ſolùm in hac vita ſaltem in termino continuativo vitæ, & mortis, prout paſſim à Recentioribus refertur. Communis tamen ſententia, ut diximus qu. 9. cit. arti. 4. affirmat, & deducitur ex illo Matth. 12. *Qui peccaverit in Spiritum Sanctum non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro*, ex quo Partes deducunt præcipuè Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 9. eſſe aliqua peccata, quæ in futuro ſæculo remittuntur, *in qua ſententia datur intelligi*, inquit Gregorius, *quaſdam*

culpas

Digitized by Google

culpas in hoc ſæculo, quaſdam verò in futuro poſſe laxari. Et ratio eſt, quia poteſt aliquis ex hac vita decedere cum ſolis venialibus, poteſt enim decedere ſine quacumque conſideratione venialium, & per conſequens ſine ulla deteſtatione illorum, & abſque alicujus Sacramenti ſuſceptione, ut patet de illo qui ſolis venialibus detinetur, & vadit dormitum, & inter dormiendum occiditur, vel in amentiam perpetuam cadit; & cùm certum ſit, quòd ſalvabitur, quia eſt in gratia, & ſolo veniali detinetur nec perpetuò ſtabit in Purgatorio ratione peccatorum venialium nec cum culpa veniali beatificabitur, quia nihil inquinatum intrabit Regnum Cœlorum; ergò poteſt acquirere venialium remiſſionem poſt hanc vitam, ſivè id fiat in ipſa ſeparatione animæ à corpore, ſivè toto tempore Purgatorii. Neque urget, quod dicebat Alenſis, poſſe venialia dimitti, ſaltem in termino continuativo vitæ, & mortis, nam aut illud inſtans eſt intrinſecum vitæ, aut intrinſecum morti, implicat enim eſſe intrinſecum utrique ſimul cùm nequeat vita, & mors, quæ ſunt contradictoria ſimul, eſſe in eodem inſtanti; non poteſt autem dici, quòd ſit intrinſecum vitæ, quia cùm adhuc anima pro inſtanti ſit in via poſſet venialiter peccare, cùm igitur in eodem inſtanti non poſſit quis peccare, & peccata ſimul retractare, aſſignandum eſt aliud tempus, in quo poſſit tale peccatum remitti, quod aliud eſſe non poteſt, quàm inſtans intrinſecum morti, vel tempus in quo manebit in Purgatorio. Quarè fatendum eſt poſſe veniale peccatum poſt hanc vitam dimitti.

93 Secundò remanet tamen adhuc difficultas de modo, & quando poſt mortem remittantur, de quo varii extant dicendi modi hic breviter examinandi, & quidem valdè communis, & plauſibilis eſt tàm apud Veteres, quàm Recentiores, quòd peccatum veniale quoad culpam romittirur decedendi in charitate poſt hanc vitam per aliquem actum bonum converſionis animę ad Deum, & deteſtationis venialium. Ità quòd anima in primo inſtanti ſeparationis ejus à corpore poteſt habere ferventem actum dilectionis Dei, & contritionem etiam perfectam omnium præcedentium culparum, quia in ęo inſtanti optimè cognoſcit ſtatum ſuum, & eſt expedita ad operandum, & ex parte Dei habet auxilium efficaciſſimum juxtà menſuram ſuæ gratiæ, & ipſa ſtatim ſine mora operatur, & perfectè tendit in Deum, & avertitur ab omnibus venialibus, atque ideò ille actus ſufficit, ut ſtatim tollantur omnia illa peccata, quoad culpam. Ità Durandus, Paludanus, Riccardus, Raſolius, Almainus, quos ſequitur tota Modernorum Caterva Henriquez, Suarez, Vaſquez, Amicus, Coninchius, Lugus, Becanus, Averſa, Caſpenſis, & alii paſſim, quorum aliqui etiam dicunt venialia deleri poſſe poſt mortem per actus contritionis, & charitatis factos in alia vita, ſcilicet in Purgatorio aliquo tempore poſt ſeparationem animæ à corpore; quia ex natura rei neceſſe non eſt, ut in primo ſeparationis inſtanti anima ſtatim eliciat ſufficientem actum pœnitentiæ pro ſuis venialibus. Sed hic dicendi modus Scoto non placet 4. d. 21. quæſt. 1. ubi in fine quæſtionis antè principalium ſolutionem inquit, quòd ponere in anima ſeparata aliquem bonum motum, vel diſpoſitionem, qua de congruo, vel de condigno quis mereatur deletionem culpæ venialis, non eſt conſonum doctrinæ theologicæ, quæ ponit ſtatum illum immunem ab his, & in re obſcura magis recurrendum eſt ad regulas generales, & modum remiſſionis ſecundùm legem ordinariam, quæ reſpicit opera Viatoris, quàm aliquid ſtatuendum contrà legem, quæ non admittit ſtatum merendi in alia vita, quia poſt mortem non eſt amplius tempus merendi, nec ſatisfaciendi, ſed ſolùm ſatiſpatiendi, ut apertè colligitur ex teſtimonio Joan. citato *operamini donec dies eſt, venit nox, quando nemo poteſt operari*, & ex verbis Eccleſiaſt. *Ante obitum tuum operare juſtitiam, quia non eſt apud Inferos invenire cibum*, quam rationem proſequuntur ibidem Faber, Aretinus, Hiqueus, & præſertim Brancatus diſp. 15. ar. 13. reſponſiones autem, ac evaſiones Recentiorum vide rejectas, & præcluſas ar. 4. cit. nu. 172.

94 Tertiò, alius dicendi modus dimittendi venialia poſt mortem aſſignatur à Scoto loc. cit. 4. d. 21. qu. 1. E. & eſt quòd peccata venialia decedendi in charitate ſtatim poſt mortem remittantur non quidem per aliquem actum meritorum; quem habeat juſtus poſt mortem, ut præcedens opinio aſſerebat, ſed propter aliquem actum factum à juſto in vita acceptatum à Deo ad remiſſionem venialium talis hominis ſtatim poſt ejus mortem, quamvis homo ille poſt mortem per actum proprium de novo non mereatur remiſſionem illorum venialium. Idque ſuadet Doctor, ut diximus loc. c. quia ad peccatum veniale delendum non requiritur neceſſariò pęnitentia, & diſplicentia formalis peccati, ſed poteſt deleri per aliquem actum magis Deo gratum, quàm actus peccati diſplicuerit, ut dictum eſt ar. præc. cùm ergò in vita ſic culpa venialis poſſit dimitti, non eſt inconveniens dicere, quod etiam in primo inſtanti poſt mortem deleatur per acceptionem operum illorum à Deo, licèt juſtus tunc non poſſit illa referre meritorie ad Deum pro illis culpis. Cur autem Deus in vita priùs illorum operum intuitu peccata venialia non deleverit, ſed tantùm in primo inſtanti poſt mortem, reddit rationem Doctor, quia cauſa impedibilis, dum eſt impedita, non ponit effectum, dum verò non eſt impedita ponit, ſed merita illius morientis in charitate eſſent cauſa ſufficiens deletionis venialium illius, vel relata ab ipſo, vel à Deo acceptante illa in ordine ad aliud; ſi ergò non poſuit ille obicem continuando peccatum, in vita erunt ei dimiſſa, ſi verò poſuit obicem, Deus in vita illa non dimiſit; quia ergò poſt mortem non poteſt ampliùs obicem ponere continuando in peccato, quia poſt mortem nemo ampliùs meretur, vel demeretur, ſtatim venialia remittuntur ob actus bonos, qui in vita præceſſerunt, & magis Deo placuerunt, quàm veniale diſplicuerit. Concludit itaque Doctor remitti utique venialia in primo mortis inſtanti, non per actum tunc elicitum, ut præcedens modus aſſerebat, quia tunc homo eſt extrà ſtatum vitæ, ſed per media facta in vita relatà ab ipſo merente, vel à Deo ad remittenda hęc venialia poſt mortem, quem dicendi modum ampliùs declaramus loc. cit.

95 Quartò, alius quoque dicendi modus, quo peccatum veniale poteſt in alia vita dimitti, aſſignatur à Scoto loc. cit. & eſt per ſatiſpaſſionem, ſeù ſolutionem totius pœnæ temporalis, ad quam veniale ordinatur, itaut nil aliud ſit culpæ venialis remiſſio in purgatorio, quàm ſolutio pœnæ temporalis debitę pro illa quod ità declarat Doctor, quia actu tranſacto culpa quæ manet, nihil aliud eſt, niſi reatus ad debitam, iſte verò reatus peccati venialis non eſt, niſi ad pœnam temporalem, ut conſtat ex dictis; ergò ſoluta pęna temporali in purgatorio, quæ pro veniali debetur, culpa venialis erit remiſſa, quem dicendi modum ſequuntur veteres Scotiſt. ac etiam Recentiores, Faber, Aretinus, Gavatius, & alii paſſim, paucis quibuſdam exceptis, utpotè conformem doctrinæ, quam univerſaliter tradit Doctor de macula, & peccato habituali 4. d. 14. qu. 1. ar. 1. ubi ait formale conſtitutivum peccatoris eſſe reatum quemdam, ſeù quamdam obligationem ex actu peccaminoſo contractam, qua ſtatim ac aliquis peccat, ſivè mortaliter, ſivè venialiter, obligatur ad pęnam peccato correſpondentem quocumque pęna illa ſoluta fuerit, quam germanam Scoti ſententiam de peccato habituali latè declaravimus lib. 1. ſent. diſp. 6. qu. 8. ar. 6. & ſeq. Verùm quia non omnes Scotiſtæ, ut diximus loc. cit. hunc dicendi modum à Scoto aſſignatum pro dimiſſione venialis culpæ in alia vita eodem modo declarant, ideò ex dictis loc. c. de habituali peccato advertendum eſt, quòd cum ait Doctor peccatum veniale poſſe in purgatorio dimitti per ſatiſpaſſionem, ſeù ſolutionem totalis pœnæ temporalis, ad quam veniale ordinatur, per pœnæ ſolutionem non eſſe præciſe intelligendum ipſius pœnæ exhibitionem, & exactionem, nam hæc quoque datur in Inferno, ubi damnati pœnam temporalem luant pro peccatis venialibus in hac vita commiſſis; & non remiſſis; & tandem per ſatiſpaſſionem talis pœna finitur, & terminatur, cùm ſit temporalis, & non ęterna, ut diximus d. 6. cit. de pec. qu. 8. & adhuc reatus culpam non dimittitur, ſed perſeverat ratione ſtatus, ut ibi dictum eſt nu. 230. & ratio eſt, quia aliud eſt loqui de pœna actuali exhibita, & aliud de dignitate, & obligatione ad eam ex tali actu contracta, in qua propriè conſiſtit reatus culpæ; poteſt enim adhuc iſta manere culpa non retractata, etiamſi pęna ſemel ſit ſufficienter inflicta, & ſoluta, ut ſi reus ob commiſſum crimen mereatur una tantùm vice fuſtigari, ſi poſtquam eſt virgis cæſus, peccati patrati non pœniteat, adhuc crimen in eo habitualiter, vel moraliter manens, quatenus non eſt retractatum, dicitur fuſtigatione dignum, ſeù illa pœna, quæ ſemel ei fuit inflicta, non autem nova fuſtigatione, hoc enim eſſet novam dignitatem ponere, non antiquam durare, quod evidenti exemplo declaratur; Doctor enim eximius, poſtquam ſemel Doctoratus lauream accepit, adhuc dicitur laurea dignus, non quòd ſit ſemper laureandus quamdiù vivit, ſed quia ſemper dignitatem tenet ad lauream, quàm ſemel accepit, ut diſcurrimus loc. c.

96 Quando igitur in præſenti dicimus veniale etiam quoad culpam poſſe in purgatorio remitti per ſolutionem totius pœnæ temporalis illi debitæ, non tantùm intendimus ſolutionem ab illa actuali pęna, ſed etiam à dignitate, & obligatione ad eam, in qua præcipuè reatus culpæ venialis conſiſtit, adeò quòd ſoluta totali pœna ſtatuta pro venialibus non ſolùm anima purgans ab actuali illa pęna liberetur, ſed etiam à debito, & obligatione ad eam, in qua conſiſtit ipſius culpæ venialis reatus, & hanc venialium remiſſionem Patres apertè deducunt ex illa Apoſtoli auctoritate 1. Corint. 3. ubi loquens de anima purgante inquit: *Sic ſalvus erit quaſi per ignem*, quibus verbis inſinuat peccata venialia in purgatorio dimitti per ſatiſpaſſionem, & purgationem ignis, non tantùm quoad reatum pęnæ, quæ remanſit ibi

luenda pro peccatis in hac vita remiſſis, ſive venialibus, ſive mortalibus, ſed etiam quoad reatum culpæ pro venialibus hic non dimiſſis; nam hominem ibi ſalvum fieri per purgationem ignis præcipuè ſignificat liberationem ejus à culpa, & non tantum à pœna. Et quando dicimus deletionem venialium fieri per ſolutionem pœnę illis debitæ, non ità intelligendum eſt quaſi per talem ſolutionem ex ſe ipſo veniale deſtruatur, ſicut ex ſolutione pecuniæ alicui debitæ deſtruitur debitum abſque beneficio, & gratia creditoris dimittentis; ſed ita intelligendum eſt, ut ſoluta pœna veniali debita, intuitu illius ſolutionis per ſatiſpaſſionem Deus culpam dimittat, hoc enim totum pendet ex ordinatione divina, ut Suarez etiam concedit tract. 5. diſp. 7. ſect. 7. nam Deus cùm ſit juſtus, accomodat pœnam dignitati culpæ. Unde facta quacumque ſolutione pœnæ, adhuc fatendum eſt Deus remittere culpam, licèt ejus intuitu, ità quòd non à ſemetipſa ceſſat culpa, neque per remiſſionem factam ab ipſo ſolvente pœnam, ſed ipſe Deus remittit ejus intuitu, iniquitates enim noſtras ipſe delet, undè dicebat per Iſaiam 43. *Ego ſum qui deleo iniquitates tuas*, & alibi: *Qui eſt qui peccata deleat, niſi ſolus Deus?* Itaque duo ultimi modi pro remiſſione venialium aſſignantur à Scoto loc. cit. tamquam aliorum probabiliores, & quidem hic ultimus etiam a D. Greg. aſſignatur 4. Dialog. cap. 39. ubi dicit: *De quibuſdam levibus culpis eſſe ante judicium purgatorius ignis credendus eſt*. Alter verò de remiſſione eorumdem per merita præcedentia, confirmatur ex Gloſſa D. Greg. allata ab Alenſe qu. 25. memb. 3. art. 3. 5. *Super dictum* Matth. 12. dicente: *Quædam enim culpæ in hoc ſæculo relaxantur, quædam verò parvæ in futuro, quæ quidem poſt mortem gravant, ſed dimittuntur, ſi homo bonis actibus in vita, ut ibi dimittantur, promeruit*, quæ auctoritas clarior eſſe non poteſt pro ſecundo dicendi modo venialia dimittendi in purgatorio.

97 Quinto tandem eſt difficultas, an veniale etiam in Inferno dimitti poſſit non tantùm quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam. Affirmant Fab. Hiribarnes, & alii Scotiſtæ, quorum fundamentum eſt, quia juxtà hoc principium de remiſſione venialis in Purgatorio, quoad culpam per ſolam ſatiſpaſſionem, videtur defendi poſſe veniale etiam in Inferno remitti non tantùm quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam. Nos tamen diximus q. 9. cit. a. 4. in fine longè probabilius eſſe poſſe veniale in Inferno dimitti tantùm quoad pœnam, quæ temporalis eſt, non verò quoad culpam, & ratio diſcriminis inter damnatos, & purgantes eſt, quia ſatiſpaſſio damnatorum omnino involuntaria eſt, atque coacta, atque ideo licèt poſſit eſſe ſufficiens ad pœnam tollendam, cùm enim in tali ſatiſpaſſione ſervetur æqualitas juſtitiæ pro puniendo peccato, acceptanda videtur, tamquam ſolutio ſufficiens ad pœnam tollendam, non tamen culpam, quia ad hoc ulterius requiritur, ut pęna ſit ſufficienter tolerata, & ſine numeratione, ut ex profeſſo declaratum eſt diſ. 6. c. de peccatis q. 8. quomodo autem durante culpa in damnatis peccati venialis poſſit ceſſare pęna, & ordo ad eam, declaratum eſt ibidem præſertim nu. 230. ut ſuprà dictum eſt. Itaque concludendum eſt animabus in Purgatorio exiſtentibus venialia dimitti, tùm quoad culpam, tùm quoad pęnam, non per bonum actum voluntatis, quem habeant, ut aſſerebat primus dicendi modus jam relatus, ſed vel ob ſolutionem pœnæ temporalis debitæ, ut aſſerebat tertius dicendi modus, vel intuitu meritorum in vita præcedentium, ut aſſerebat ſecundus; ſi enim ante mortem fuit obex, ob quem deleri non potuerint illorum intuitu, ceſſante obiice per ſeparationem animę poterunt illa merita talem ſortiri effectum, ut uterque dicendi modus à Scoto approbatur loc. cit. In Inferno autem veniale mortali conjunctum dimitti, poteſt quoad pœnam, non quoad culpam, ita quòd veniale in Inferno pęna æterna non puniatur, ſed temporali, ut late oſtendimus diſp. 6. c. de peccatis q. 8. cum Scoto 4. diſt. 21. q. 1. quia peccato veniali nec per ſe, nec per accidens æterna pęna debetur, quatenus ſcilicet, eſt conjunctum cum mortali, ut ibi fusè diſcurrimus. Et hæc de pęnitentia virtute ſufficiant.

QUÆSTIO QUINTA.

De Pœnitentia, ut eſt Sacramentum.

98 JAm diximus ab initio diſputationis hujus pęnitentiæ nomen in duplici ſenſu à Theologis ſumi ſolere; primo pro virtute morali, cujus proprius actus eſt deteſtari peccatum, ac de illo commiſſo dolere, quatenus eſt offenſa quædam, & injuria Deo illata, ut explicatum eſt. Secundò pro uno ex Sacramentis novæ legis, idest, pro ritu aliquo externo, & ſenſibili divinitùs inſtituto actus quoſdam hominis pęnitentis, & Miniſtri abſolventis complectente, cujus virtute à peccatis poſt Baptiſmum commiſſis abſolvitur, ac Deo reconciliatur; poſtquam igitur egimus de pęnitentia virtute, ſequitur, ut de pęnitentia Sacramento agamus.

ARTICULUS PRIMUS.

De exiſtentia Sacramenti Pœnitentiæ, ac ejus eſſentia.

99 PRimò, hoc eſſe Sacramentum novæ legis propriè dictum, & à Chriſto Domino immediatè inſtitutum contrà Hæreticos quamplures definitum eſt in Conciliis, Conſtantienſi, Florent. & Trident. ſeſſ. 14. cap. 1. & cant. 3. quàm inſtitutionem deducunt, ut diximus diſp. 5. cit. quæſt. 11. ex illis verbis, quæ dixit Chriſtus Apoſtolis Jo. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*, quod etiam anteà docuit Scotus 4. diſt. 2. qu. 1. ubi explicans quænam ſit hæc auctoritas Apoſtolis à Chriſto data dimittendi peccata, inquit non eſſe poteſtatem principalem quia hæc eſt ſolius Dei propria, ſed arbitram & miniſterialem, qualis eſt auctoritas Judicis arbitri, quod etiam adhuc magis explicat diſt. 14. quæſt. 4. 5. *Quoad hoc ſecundum*, ubi dicit, quod pęnitentia eſt abſolutio, id eſt, quædam ſententia definitiva abſolvens reum, non tamen ſententia Judicis principalis, ſed Judici ſecundarii, vel commiſſarii; poteſt enim quis cognoſcere in cauſa ex commiſſione, & ſententiare vel pro condemnatione rei, ſi indignus eſt, vel pro ejus abſolutione, ſi dignus ſit, & tandem hoc idem confirmat 4. diſt. 17. quæſt. un. quod autem hæc inſtitutio facta fuerit per modum Sacramenti propriè dicti contrà Hæreticos id negantes, ex eiſdem Chriſti verbis deducitur, & ratione ſuadetur, quia ad rationem Sacramenti propriè dicti duo maximè requiruntur, & ſufficiunt, ſcilicet, ritus extrinſecus, ſive ſymbolum divinitùs inſtitutum, & promiſſio gratiæ juſtificantis illi ſymbolo annexa; ſed in relatis Chriſti verbis Jo. 20. utrumque reperitur, promiſſio quidem gratiæ in illis verbis potentiſſima eſt, cùm dicitur, *remittuntur eis*, remittuntur enim peccata, cùm quis juſtificatur; ſignum etiam ſenſibile ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans abſolutionem hominis à peccato clariſſimè ejuſdem Domini verbis inſinuatur, nam cùm Sacerdotibus conceſſerit poteſtatem remittendi, & abſolvendi, planè illa poteſtas aliquo ſigno ſenſibili eſt exercenda, cùm homines corpore conſtent; undè abſolutionis verbum ex eo loco clarè deducitur. Et cùm abſolvi nequeant, qui ligati non ſunt, ac etiam qui ſolvi nolunt, dum ſcilicet paratum animum non indicant recipiendi abſolutionem, nec teſtantur ſe peccaſſe, & eis peccata diſplicere, ex eodem loco colligitur ex parte pęnitentis quoque intervenire debere ritum externum, & ſenſibile ſignum, quo hanc animi diſpoſitionem Judici Sacerdoti oſtendat; nil ergò deficit, quin pęnitentia ex vi ſuæ inſtitutionis ſit verè, & propriè novæ legis Sacramentum.

100 Secundò, ejuſdem dogmatis veritas expreſſis etiam Patrum teſtimoniis probari ſolet; nam D. Chryſoſtomus libr. 3. de Sacerdotio, poſtquam poteſtatem Sacerdotibus collatam ad remittenda peccata contulit cum poteſtate eorumdem ad Euchariſtiam conficiendam, poſteà conferens eamdem cum poteſtate baptizandi inquit: *Neque enim ſolùm cùm nos regenerant, ſed etiam poſteà condonandorum vobis peccatorum poteſtatem obtinent*. Item D. Ambroſius libr. 1. de pœnitentia cap. 7. inquit: *Cur Baptizatis, ſi per hominem peccata dimitti non licet? quid intereſt utrum per pœnitentiam, an per lavacrum hoc jus ſibi datum Sacerdotes ſibi vindicent?* & tandem Petrus Chriſologis ſerm. 81. *Ubi ſunt*, inquit, *qui per homines non poſſe peccata remitti, præſcribunt? remittit Petrus peccata, & toto cum gaudio ſuſtipit pœnitentes, atque omnibus Sacerdotibus hanc a Deo conceſſam amplectitur poteſtatem*. Quibus Patrum teſtimoniis non ſolùm conſtat, Pœnitentiam eſſe verum, & propriè dictum novæ legis Sacramentum, ſed etiam ab omnibus aliis diſtinctum, & diverſum, & præſertim à Baptiſmo contra eoſdem Hæreticos id negantes; quod etiam docet Scotus iiſdem loco citato etenim ut conſtat ex dictis de Sacramentis in genere, Sacramenta propriè dicta pœnes duo inter ſe diſtinguuntur, ſcilicet, pœnes ſignum ſenſibile, & pęnes effectum; patet autem hæc duo in Baptiſmo, & Pœnitentia eſſe omninò diverſa, nam pœnitentiæ ſignum ſenſibile eſt abſolutio Sacerdotis, & confeſſio ipſa pœnitentis, ut modò dictum eſt; ſignum verò Baptiſmi eſt ablutio facta in aqua naturali cum illis verbis: *Ego te Baptizo &c.* ſunt enim diverſa ſigna, & effectus, quia licèt in utroque Sacramento gratia juſtificans ſignificetur, diverſo tamen modo ſit hæc ſignificatio, nam pœnitentia eſt ſignum gratiæ juſtificantis, quatenus hominem liberat à peccato actuali poſt Baptiſmum commiſſo, Baptiſmus vero eſt ſignum ejuſdem gratiæ, quatenus liberat ab originali, & ab actuali quoque ante Baptiſmum com-

Digitized by Google

commiſſo. Quæ etiam ratione probatur ab aliis quoque Sacramentis diſtingui, nam in aliis pariter Sacramentis diverſa ſunt ſigna ſenſibilia, ac diverſi effectus, & ſignata, ut patet diſcurrenti per ſingula.

101 Tertiò, circà eſſentiam, ſeù eſſentialem hujus Sacramenti conſtitutionem eſt valdè agitata inter Scholaſticos controverſia, quæ tamen, ut omnes, fatentur, eſt ſolùm de nomine, & modo loquendi, omneſ enim admittunt ad faciendum pęnitentiæ Sacramentum hæc omnia requiri, ſcilicet, contritionem confeſſionem, & factisfactionem ex parte pœnitentis, & abſolutionem ex parte Sacerdotis, & ſine his perfici non poſſe, & eſt diſſidium poſteà in modo explicandi, quomodo hæc omnia concurrant ad Sacramentum pœnitentiæ conſtituendum, an ſcilicet omnia prædicta dici poſſint, & debeant verè, & in rigore partes Sacramenti pœnitentiæ eſſentiales, vel ſaltem integrales, an potiùs in una tantùm tamquam in principali conſiſtat, in aliis verò tamquam in circumſtantiis, aut diſpoſitionibus ad illud neceſſariis. Pro cujus difficultatis reſolutione advertimus quæſt. 11. art. 1. ab initio duplicem in Sacramentis novæ legis compoſitionem conſiderari poſſe ex Scoto 4. d. 3. q. 2. §. *Hic primo*, prima eſt ex ſigno, & ſignificatione, quam Recentiores Sacramentalem appellant, & fit ex rebus, & verbis, tamquam ex ſubjecto, & ſignificatione Sacramentali, tamquam forma; in omni enim Sacramento invenitur id, quod aſſumitur ad ſignificandam gratiam, & ipſa ſignificatio, ſeu inſtitutio, & poteſtas ſignificativa, & in hoc ſenſu in omnibus Sacramentis, ac etiam in iſto pœnitentiæ ſignificato eſt forma, reliqua verò omnia etiam abſolutio ipſa in propoſito ſunt materia, quia ea omnia aſſumpta ſunt, & inſtituta ad gratiam ſignificandam. Secunda verò compoſitio in ipſa materia ſignificante conſiderari poteſt, quæ proindè dicitur materialis, fitque ex rebus, & verbis, & ad Sacramentalem præſupponitur, & fit ex illis rurſus, tamquam ex materia, & forma, & in hoc Sacramento fit ex actibus pœnitentis, tamquam ex materia, & ex verbis Sacerdotis, tamquam forma; utraque autem eſt materia reſpectu alterius formæ, quæ eſt gratiæ ſignificatio, quam Sacramentum quodlibet pro formali importat. Et quidem omnes Theologi in hoc convenire videntur, ut dictum eſt loc. cit. abſolutionem eſſe partem hujus Sacramenti intrinſecam, & eſſentialem, ut docet Scotus loco cit. quod etiam probari poteſt ex Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap. 3. ubi ait, vim hujus Sacramenti præcipuè in verbis illis ſitam eſſe *Ego te abſolvo*, &c. abſolutio enim eſt id, quod potiſſimè ſignificat, & operatur remiſſionem peccatorum; ergò ipſa eſt pars potiſſima, & principalis hujus Sacramenti, ut Sacramentum eſt, quia poſitis omnibus aliis, & ſola deficiente abſolutione non datur Sacramentum pœnitentiæ.

102 Quartò, diximus quoque loc. cit. num. 309. actus etiam pęnitentis eſſe partem materialem intrinſecam hujus Sacramenti adæquatè conſiderati, & ſumpti pro aggregato ex rebus, & verbis, quod eſt proximum, & adæquatum fundamentum ſignificationis Sacramentalis, quod etiam probavimus ex eodem Trident. loc. cit. ubi dicit, quod ſunt quaſi materia hujus Sacramenti ipſius pœnitentis actus, qui quatenus in pęnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remiſſionem ex divina inſtitutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicantur. Confirmatur, quia forma abſolutionis habet verè rationem formæ in genere moris ſcjt rationem determinantis, ac perficientis, ac ſuo modo informantis; ergò debet ei neceſſariò correſpondere in genere moris aliqua materia per modum determinabilis, & perfectibilis, hæc enim ſunt correlativa; hæc autem materia per verba abſolutionis determinabilis, & perfectibilis aliud commodius ſtatui nequit, quàm ipſius pęnitentis actus. Denique ſicut in Baptiſmo v. gr. non ſola verba miniſtri, ſed etiam ablutio in ipſo Sacramento includitur, & ſic in aliis; ità etiam non ſola verba abſolutionis ſed confeſſio quoque ſuprà quam abſolutio cadit, includitur in hoc Sacramento, & hoc totum ex utraque parte compoſitum fundat integram, & totalem ſignificationem Sacramentalem à Chriſto inſtitutam; Chriſtus enim non ſolùm abſolutionem, ſed etiam actus pęnitentis inſtituit, ut ad eorum omnium poſitionem poneretur gratia, & ideò omnia hæc dicuntur ſignum efficax, & cauſa moralis gratiæ, ac remiſſionis peccatorum, licèt unum eorum ſit cauſa magis principalis, & alia minus. Et hæc eſt etiam communis Recentiorum ſententia dicentium eſſentiam Sacramenti pęnitentiæ in utroque conſiſtere, ſcilicet, in abſolutione, & in actibus pęnitentis, quia eſſentia hujus Sacramenti conſtat ex materia, & forma, ſicut eſt in cæteris; forma autem eſt abſolutio, materia verò actus pęnitentis. Neque oppoſitum ſentit Scotus 4. d. 14. q. 4. ut cenſent nonnulli Scotiſtæ, quamvis enim ibi, & d. 16. q. 1. Sacramentum pęnitentiæ abſolutè dicat eſſe abſolutionem, propter quod velle videtur, quod ſola abſolutio ſit integrum fundamentum ſignificationis Sacramentalis, & actus pęnitentis ſint quid prærequiſitum. Hæc atamen mens non eſt, ut etiam Faber ipſe fatetur diſp. 9. cap. 2. quia pęnitentiam Sacramentum definiens ait, quòd eſt *abſolutio hominis pœnitentis &c.* Undè actus pęnitentis quoque agnoſcit eſſe partem iſtius Sacramenti, & cum abſolutione conſtituere integrum fundamentum relationis ſigni; qua etiam ratione d. 17. q. un. R. contritionem, & confeſſionem partes pęnitentiæ appellat, ut loc. c. fusè oſtendimus.

103 Quinto addimus l. c. n. 313. inter partes materiales hujus Sacramenti adæquatè ſumpti præter Confeſſionem aſſignandas eſſe quoque contritionem, & ſatis factionem, cum hac tamen limitatione, ut ſatisfatio in voto, ideſt, propoſitum ſaltem implicitum ſatisfaciendi ſit pars eſſentialis Sacramenti, in re autem exhibita, ſivè executio ejuſdem ſit tantùm pars integralis. Et quidem quòd contritio ſpectet ad materiam eſſentialem hujus Sacramenti ex eo patet, quia quando abſolutè loquendo confeſſio dicitur hujus Sacramenti materia, intelligitur confeſſio doloroſa, quæ fit cum peccatorum deteſtatione, & ideo hęc tamquam una adęquata materia aſſignatur, nam ſine hac confeſſio non haberet veram rationem accuſationis ſui ipſius, ſed eſſet ſolùm hiſtorica quædam narratio, vel ſimulata quædam accuſatio, undè illa actio veram rationem judicii non haberet. Quòd vero ſatisfactio in voto, ſeù propoſitum ſaltem implicitum ſatisfaciendi in vindictam peccati commiſſi ſit pars eſſentialis hujus Sacramenti deducitur ex Scoto 4. d. 16. quæſt. 1. E. ubi ait, quòd dum perficitur Sacramentum pęnitentiæ per abſolutionem, debet pęnitens habere votum ſatisfaciendi, & hoc modo ſatisfactio dicitur concurrere tunc ad perficiendum Sacramentum, qui enim contritus, vel attritus confitetur, habet etiam votum, & propoſitum ſatisfaciendi, ideſt, reſolvendi pęnam poſt abſolutionem relinquendam, nam ſi peccator tale propoſitum non haberet ſaltem implicitè; ſed haberet voluntatem contrariam, vel negativam, Sacramentum non conficeretur: ergò in hoc ſenſu pars ejus eſſentialis cenſeri debet, nam judicialis abſolutio eſſentialiter dicit accuſationem delicti cum propoſito exequendi pęnam à Judice infligendam, & ipſam Judicis ſententiam, & in hoc ſenſu ſatisfactionem quoque eſſe partem eſſentialem hujus Sacramenti, & non tantùm integralem docent etiam Amic. diſp. 10. ſect. 4. Brancatus noſter diſp. 15. a. 1. & plures alii. Tandem, quòd ſatisfatio in re exhibita non ſit pars eſſentialis, ſed tantùm integralis ex eo patet, quia enim perfecta eſt eſſentia Sacramenti, & collata juſtificationis gratia antè executionem ſatisfactionis, injunctæ, ideò ſatisfactio reipſa exhibita pars eſſentialis Sacramenti cenſeri non debet, ſed tantùm integralis, quia licèt ad primum, & præcipuum ejus effectum non ſit neceſſaria, ſcilicet, ad remiſſionem culpæ, cùm hæc à ſatisfatione reipſa exhibita non dependeat, conducit tamen ad ſecundùm effectum, ſcilicet, ad remiſſionem pœnę temporalis, & ideo ſatisfactio ſic ſumpta dicitur tantùm pars integralis, quia ſine ipſa cōſtaret utique eſſentialiter Sacramentum, ſed veluti mutilum, ſicut ſe habet homo ex anima, & corpore eſſentialiter conſtans, deficiens tamen brachiis, aut alia parte ex illis, quæ dicuntur integrales, quia hoc Sacramentum non ſolùm eſt ſignum, & cauſa remiſſionis culpæ, ſed etiam pęnæ relictæ ex peccato, cum hoc tamen diſcrimine, quòd primò, & eſſentialiter conſtituitur per rationem ſigni practicci ſignificantis remiſſionem peccati, ſecundario autem remiſſionem pęnæ temporalis, & ideò ſatisfatione deficiente licèt adhuc in eſſentiâ conſtitutum remaneret ob remiſſionem peccati vi ipſius obtentam; remaneret tamen veluti mutilum, quia non eſſet ſignum, & cauſa remiſſionis pœnę temporalis poſt remiſſionem peccati adhuc remanentis.

104 Sextò deduximus ex dictis loc. c. nu. 315. Sacramentum pœnitentiæ eſſentialiter conſtare contritione, confeſſione, & propoſito ſaltem implicito ſatisfaciendi, tamquam materia, & abſolutione juridica miniſtri, tamquam forma. Ratio eſt, quia primarius, & adæquatus conceptus hujus Sacramenti totaliter, & adæquatè conſiderati modo ſuperius explicato eſt eſſe ſignum efficax gratiæ reconciliativæ peccatoris cum Deo per modum judicii abſolutorii, ut omnes concedunt, ſed hic conceptus non ſalvatur ſine omnibus enumeratis, ſcilices ſine contritione, confeſſione, & ſatisfatione in voto, ſeù propoſito ſatisfaciendi ex parte pęnitentis, & abſolutione juridica ex parte Miniſtri, ergo &c. Minor probatur, nam judicialis abſolutio eſſentialiter dicit, & importat accuſationem delicti cum propoſito exequendi pęnam à Judice infligendam, & ipſam Judicis ſententiam, ut ſuprà dictum eſt, quatenus autem eſt ſignum gratiæ cum Deo reconciliativæ neceſſariò ſupponit contritionem ex parte reconciſiandi, ſine qua perfecta conciliatio intelligi nequit, ut ſuprà dicebam; ergò ſine omnibus prædictis conceptus hujus Sacramenti eſſentiali adæquatè ſalvari nequit, ſcilicet, ſine contritione, confeſſione, & propoſito ſatisfaciendi, tamquam ma-

Digitized by Google

teria ex parte pęnitentis, & juridica abſolutione,tamquam forma ex parte miniſtri,ut benè diſcurrit Amic.loc.c.Confirmatur, quia nihil obſtat, quin omnia prædicta dicantur partes eſſentiales hujus Sacramenti adæquatè accepti , nempè pro aggregaro jam explicato , quod eſt proximum fundamentum ſignificationis Sacramentalis , vel enim obſtaret , quia ſunt res diverſi generis , & non componunt aliquod per ſe unum , cùm non ſe habeant per modum per ſe actus , & per ſe potentiæ ; vel quia non omniam importantur æqualiter per concretum Sacramenti , ſed unum in recto, & aliud in obliquo; ſed primum non obſtat,nam ſolùm impedit , quin dicantur partes eſſentiales entis per ſe metaphyſicè , & logicè ; at præter hoc eſſe eſſentiale , datur etiam alius modus eſſendi tale , nam omne accidens concurrens cum ſubſtantia ad totum accidentale conſtituendum , dicitur eſſentiale tali toti , cùm non minus ad illud unum requiratur, quàm aliud . Neque ſecundum obſtat,quia non repugnat aliquam eſſe partem alicujus concreti , quæ tamen per illud non ſignificetur in recto , ſed tantùm in obliquo, ut patet de albo , cujus pars intrinſeca tamen eſt albedo , quàm ſubjectum , eſtò unum importetur in recto , & aliud in obliquo , ergò etiam in propoſito nil obſtat , quin actus pęnitentis, & abſolutio dicantur partes eſſentiales hujus Sacramenti . Alias objectiones contrà præcedentem doctrinam vide ſolutas q. cit. art. 2.

105 Septimò concludimus q.11. cit. ar.3.nu.328. Sacramentum pęnitentiæ ſumptum pro aggregato , quod eſt proximum fundamentum ſignificationis Sacramentalis, importare in recto abſolutionem , in obliquo verò actus pęnitentis.Ità Scot. & Scotiſtæ paſſim l.c.4.d.14. q.4. A. & d.16.q.1 . E. quod etiam ſentire videntur D. Bonav.Alenſis, & Riccardus in præſenti,quatenus dicunt,quòd conſiderando pęnitentiam,prout eſt Sacramentum, ſupponit pro abſolutione , quod evidenter deducitur ex Trid. ſeſſ.14.cit.cap.4.dùm ait vim hujus Sacramenti præcipuè in verbis illis formæ ſitam eſſe . *Ego te abſolvo* , & ex Conc.Colonienſi c.3.dùm inquit , hoc Sacramentum potiſſimum in abſolutione presbyteri conſiſtere , quæ teſtimonia clariora eſſe nequeunt pro noſtri aſſerti probatione,quod hoc Sacramentum principaliter , & in recto abſolutionem importet , actus verò pęnitentis in obliquo tantùm , & pro connotato ; id enim ſignificatur in recto ab aliquo concreto,quod eſt principalius in eo;ſed ex Conciliis adductis abſolutio in hoc Sacramento principalius importatur quia in eò dicunt præcipuam hujus Sacramenti virtutem ſitam eſſe ; ergò &c. Quòd verò actus pęnitentis importentur in obliquo probatur , quia ex dictis in Inſtit.log.ca.3.importari per modum connotati , & in obliquo , aliud non eſt,quàm concretum intelligi non poſſe , niſi ad ejus intellectionem aliud cointelligatur , quod datur intelligi ex modo ſignificandi principalis ſignificati ; ſed ità ſe habent actus pęnitenti in Sacramento pęnitentiæ , quia nequit haberi conceptus quidditativus , & quietativus judicii , & ſententiæ judicialis ſine accuſatione,examine, & confeſſione , judicium enim humanum intrinſecè conſtat , non ſolùm ex ſententia Judicis , ſed ex aliis etiam actibus judicialibus ; ergò cùm hoc Sacramentum ſit à Chriſto inſtitutum per modum judicii,connotat, & dat intelligere actus pęnitentis, ideoque cum definitur dicitur eſſe *abſolutio hominis pęnitentis &c.* Tandem,quòd nequeat in recto importare utrumque nempè abſolutionem , & actus pęnitentis , probatur ex dictis in ſummulis loc.c. quia nullum compoſitum accidentale poteſt ex æquo importare utramque partem , ſcilicet ſubjectum , & formam , cùm non faciant per ſe unum logicè , & metaphyſicè , ſed unum importatur in recto , & principaliter ſignificatur , aliud in obliquo, & connotatur ; cùm igitur aggregatum ex rebus , & verbis in hoc Sacramento ſit compoſitum accidentale , nec dicat per ſe unum logicè,& metaphyſicè,nequit illa ex ęquo importare in recto , ſed importabit illud in recto, quod principaliter ſignificatur, ſcilicet , abſolutionem , & in obliquo quod connatur,vel datur intelligi ex modo ſignificandi principalis ſignificati , nempè pęnitentis actus .

106 Sed obiiciunt quidam Thomiſtæ putantes cum Scoto 4. d.14. q.1. a.1. Sacramentum pęnitentiæ ſupponere in recto pro actiquis pęnitentis connotando in obliquo abſolutionem , quia illum importatur in recto ab aliquo concreto,quod ex vi nominis datur intelligi , ſed ex vi nominis pęnitentiæ non datur intelligi abſolutio , quia abſolutio non eſt pęnitentia , ſed ſolùm pęnitentis actus , non ſolus pęnitens dicitur ponere pęnitentiam. Reſpondemus l.c. nu.329.majorem verificari,quando nomen ad ſignificandum totum impoſitum , vel ex tota rei eſſentia , vel ſaltem ex parte ejus principaliori derivatum eſt ; interdum verò contingit tale nomen deſumi ex una parte magis nota , licèt principalior non ſit , ut conſtat de Baptiſmo , qui talis a ſola abſolutione denominatur,quę eſt pars magis nota,ſed minus principalis , imò quandoque ex ſolo effectu deſumatur , ut Ordo , qui potius videtur effectus Sacramenti, quàm ipſa actio ordinandi ; unde argumentum concludit ſolum hoc Sacramentum eſſe pęnitentiam ratione alicujus ſuæ partis eſſentialis,præter quam abſolutionem quoque includit , tamquam , partem etiam magis principalem , quo pacto etiam Confirmatio dici ſolet Chriſma ab altera parte , & extrema Unctio à ſola materia denominatur . Præterquam quòd hoc Sacramentum non tantùm dicitur pęnitentiæ , ſed etiam interdum appellatur Sacramentum reconciliationis ab effectu , interdum abſolutionis à forma , ſic enim appellatur à Trid. ſeſſ.14.cit.c.3.& quandoque etiam appellatur Sacramentum Confeſſionis à notiori parte materiæ , & ità vulgariter vocatur .

107 Denique ut diximus loc.c. nu.332. conſequenter ad doctrinam allatam Scotus 4.d.14.q.4.ſub A.hoc Sacramentum definit quòd eſt *abſolutio hominis pœnitentis facta certis verbis cum debita intentione prolatis à Sacerdote juriſdictionem habente ex inſtitutione divina efficaciter ſignificantibus abſolutionem animæ à peccato* , quæ definitio cæteris exactior cenſeri debet , quia hujus Sacramenti quidditatem per omnes cauſas explicat , etenim illa prima particula *abſolutio* explicat formam hujus Sacramenti pro aggregato ſumpti,& quia in omni Sacramento verba ſunt forma , hic explicatur genus verborum , ſcilicet abſolutorium,illa particula *hominis pœnitentis* materialem explicat cauſam ; quia pęnitentis actus ſunt materia hujus Sacramenti modo jam explicato ; aliæ duæ particulæ *à Sacerdote juriſdictionem habente ex inſtitutione divina* cauſam efficientem explicant,tum miniſterialem, qui eſt Sacerdos,tum principalem,qui eſt Deus ; illa particula *ſignificantibus* explicat formale per ſe hujus Sacramenti , etenim ut ſæpè dictum eſt ex Scoto 4. d.3.q.2.§.*Hic primò* relatio ſigni ad ſignatum eſt formale per ſe in quocumque Sacramento; ac tandem illa particula *abſolutionem animæ* explicat cauſam finalem proximam hujus Sacramenti ; ergò eſt definitio data per omnes cauſas , atque ideò aliis exactior , ut fuſius declaramus l. c. Quomodo autem Sacramentum pęnitentiæ ſit unum , & qua unitate vide l.c. n.334. & ſeq.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ ſit materia Sacramenti Pœnitentiæ .

108 JAm in ſuperioribus dictum eſt ex Scot.4. d.3.q.2. §.*Hic primò* duplicem in Sacramentis novæ legis compoſitionem conſiderari poſſe , juxtà quam duplex quoque materia,ac duplex forma in eis aſſignari poteſt,quodlibet enim Sacramentum habet compoſitionem ex relatione ſigni , & rebus in quibus talis relatio fundatur , & juxtà hanc compoſitionem , quæ Sacramentalis dicitur , forma eſt relatio ſigni , materia verò res , in quibus fundatur . Et quoniam res , in qua fundatur relatio illa, plura includit, nimirùm verba, & alia quæ non ſunt verba, habet aliam quoque compoſitionem ex rebus , & verbis , quia ; ergò talis compoſitio etiam in Sacramento pęnitentiæ reperitur , nempè ex verbis abſolutionis à Sacerdote prolatis , & ex actibus ipſius pęnitentis , ut conſtat ex art. præced. videndum eſt in præſenti quodnam ex illis habeat rationem materiæ , & quodnam rationem formæ . Prò reſolutione autem quæſiti ſupponimus ex dictis diſput.5. cit.q.12.a.5.ab initio in Sacramento pęnitentiæ , ſicut & in aliis novæ legis Sacramentis , duplicem materiam eſſe diſtinguendam, remotam,ſcilicet, & proximam, materia remota Sacramenti dicitur illa , circà quam verſatur materia ipſa proxima , ut in Baptiſmo aqua dicitur materia remota ; quia circà illam verſatur ablutio,quæ eſt materia proxima . Ruſus materia alia eſt ex qua , & alia circà quam , prima dicitur quæcumque res concurrens ad conſtitutionem alterius per modum ſubjecti , ut lignum reſpectu arcæ , vel ſtatuæ , & dicitur *ex qua* , quia ex ea , & forma res conſtat,& componitur. Materia verò , circà quam propriè talis dicitur in ordine ad aliquam potentiam, vel actum, & eſt quæcumque res , quæ poteſt eſſe objectum alicujus potentiæ , vel actus; hoc prænotato .

109 Primò diximus loc. cit. actus pęnitentis eſſe materiam proximam hujus Sacramenti , ſcilicet contritionem , ſeù dolorem ſumpto generatim hoc nomine , prout etiam attritionem complectitur, confeſſionem, ac etiam ſuo modo ſatisfactionem. Ità expreſsè docent Florentinum in litteris Eugenii , & Trident. ſeſſ.14.c.3.ubi abſolutionem vocant formam hujus Sacramenti, actus verò pęnitentis quaſi materia , abhibent autem particulam illam diminuentem *quaſi*, quia in aliis Sacramentis materia eſt aliquod ſenſibile,& tangibile corpus , ſeù ejus applicatio , ut aqua,& ablutio, oleum, & unctio , in hoc autem non eſt talis materia corporea , ſed ſolùm humana locutio,ut explicat Catechiſmus de Sacramento pęnitentiæ nu.14. Ratio autem deducitur ex jam dictis diſput. *de Sacramentis in genere* , ubi loquendo de compoſitione materiali Sacramentorum ex rebus , & verbis juxtà doctrinam Scoti loco cit.4. d.3. quæſt.2. dicebamus illud;

quod

Digitized by Google

quod eſt magis ſignificativum, & determinativum eſſe formam, quod autem eſt magis determinabile, & minus ſignificativum eſſe materiam, ac ideò dicebamus communiter in quocumque Sacramento rem eſſe materiam; quia eſt magis determinabilis, & minus ſignificativa, verba vero eſſe formam, quia ſunt magis ſignificativa. Cùm igitur ad Sacramentum pœnitentiæ componendum pro materiali, & aggregato concurrant res, & verba ſicut ad alia Sacramenta, & res ſint pęnitentis actus, ſine quibus forma nihil efficit, nec efficacem habet ſignificationem, ſequitur in hoc Sacramento actus pęnitentis meritò dici materiam, & verba abſolutionis formam. Dicuntur autem materia proxima, quia proximè ad ea ſpectant, quę ſunt ad hoc Sacramentum ſimpliciter neceſſaria, & ſine quibus eſſentia hujus Sacramenti ſubſiſtere nequit, qua ratione dicuntur etiam partes hujus Sacramenti eſſentiales, ut dictum eſt ar. pręc. ac proindè etiam dici debent materia *ex qua* hujus Sacramenti, & non tantùm *circà quam*, ut dixit Pontius diſp.45. qu.1. nam eo ipſo, quod Concilia, & Patres actus pęnitentis appellant pœnitentiæ partes, jam explicari nequeunt de materia *circà quam*, quia hæc numquam eſt pars illius, cujus dicitur materia *circà quam*, ſed neceſſariò intelligi debent de materia *ex qua*, quæ neceſſariò habet rationem partis.

110 Secundò diximus ibidem num.339. materiam remotam hujus Sacramenti eſſe tantùm peccata actualia poſt baptiſmum commiſſa, vel potiùs materiam remotam hujus Sacramenti eſſe peccata actualia pœnitentis, quatènus ſunt materia circà quam verſatur, ſicut Medicina circà vulnera. Ità Scotus 4.d.4. qu. 5. ad 3. & eſt communis in omni ſchola; & probatur, quia materia remota hujus Sacramenti, quod per modum judicii emendativi fuit inſtitutum eſt illa, quæ eſt materia judicii, ſed materia remota judicii ſunt crimina delinquentis emendanda; ergò materia remota hujus Sacramenti ſunt peccata pœnitentis. Tum quia illa eſt materia remota alicujus Sacramenti, circà quam verſatur materia ejuſdem proxima, ut dictum eſt ab initio articuli; ſed materia proxima hujus Sacramenti ſunt actus pęnitentis ex præcedenti aſſerto, qui verſantur circà peccata tamquam circà materiam deſtruendam; ergo &c. Deinde quod ſint peccata tantùm actualia poſt baptiſmum commiſſa probatur, quia peccatum originale, & actualia ante baptiſmum commiſſa tolluntur per ipſum baptiſmum ut ex Trid. deducitur c. 1. & 2. ubi dicitur pęnitentiæ Sacramentum inſtitutum eſſe ad reconciliandos fideles poſt baptiſmum lapſos, & ratio eſt, quia Judicis ſententiam non poteſt validè fieri, niſi in eos, & circà ea; quæ juriſdictionem habet; at Sacerdos juriſdictionem habet tantùm in eos, qui in Eccleſia per januam Baptiſmi ſunt ingreſſi, ac proindè in ea tantùm peccata poſt talem ingreſſum commiſſa; peccatum autem originale, aut etiam actuale ante baptiſmum commiſſum non ſubiicitur juriſdictioni, aut judicio Eccleſiæ, cùm homo, dum ea commiſit, non eſſet ſubditus Eccleſiæ, & Eccleſia non judicet de illis, qui non ſunt ſubditi juxta illud 1. Corinth. 5. *Quid mihi de is, qui foris ſunt?* Tandem, quod hujuſmodi peccata poſt baptiſmum commiſſa mellius dicantur materia circà quam, quàm remota materia ex qua, patet quia materia quoque remota eſt pars conſtitutiva ex qua, patet quia materia, ut patet in omni compoſito naturali, & artificiali, ac etiam in aliis Sacramentis, ut conſtat de aqua in Sacramento Baptiſmi & oleo benedicto in extrema Unctione; at peccata numquam hoc Sacramentum conſtituunt, & ideò non rectè ejus materia appellantur ejus remota, ſi per hanc intelligatur materia ex qua ſed tantùm quatenus ſunt materia circà quam verſatur hoc Sacramentum, ſicut medicina circà vulnera ut etiam Brancatus notavit diſp.17. ar.2. & Coninch. diſp.4. dub.3.

111 Tertiò diximus ibid.n.340. omnia peccata actualia poſt baptiſmum commiſſa eſſe hujus Sacramenti materiam cum hoc diſcrimine, quod mortalia ſunt materia neceſſaria, venialia verò tantùm ſufficiens. Hæc eſt communis aſſertio, & Scoti 4. d. 17.qu.un.in fine, & habetur ex Conc.Trid.ſeſſ.14.cap.5.ubi dicit peccata venialia in confeſſione omitti poſſe abſque peccato, non autem mortalia, & ratio eſt, quia Sacramentum hoc eſt neceſſarium poſt naufragium, hac enim ratione dicitur à Patribus secũda tabula poſt naufragium; ſed ſic eſt, quòd ſola peccata mortalia naufragium inducunt, non autem venialia, quia cum gratia ſanctificante ſunt compatibilia; ergò ſola mortalia ſunt hujus Sacramenti materia neceſſaria, non verò venialia, ſed tantùm ſufficiens, & hoc etiam verùm eſt de mortalibus per contritionem remiſſis, adhuc enim ſubiici debent aſolutioni Sacramentali, & ideò non niſi in voto Sacramenti dicuntur remitti. Dices, quando Chriſtus dedit Sacerdotibus poteſtatem abſolvendi peccata verbis illis: *Quorum remiſeritis peccata, &c.* vel incluſit venialia, vel non; ſi non, ergo non dedit eis poteſtatem ab eis abſolvendi, atque ideò non erunt apta confeſſionis materia, ſi incluſit; ergò ſicut propterea fideles obligavit ad confitenda mortalia, & dedit poteſtatem Sacerdotibus ea retinendi, ità etiam de venialibus. Reſpondetur cum Averſa quæſt.10.ſect.2. Chriſtum in poteſtate remittendi peccata, quam contulit Sacerdotibus, incluſiſſe utique etiam venialia, ſed non ob id fideles obligaſſe ad eorum confeſſionem, & verba Chriſti in ſenſu diſtributivo, & accomodo accipi debere pro hoc duplici peccatorum genere, ut illa peccata, quorum remiſſio eſt neceſſaria cadãt ſub materia debita & neceſſaria, alia verò quorum remiſſio non eſt neceſſaria, cadant ſub materia libera. Inſuper poteſtas remittendi peccata Sacerdotibus data poteſt quoque ſuper venialia cadere, quatenus poteſt Sacerdos denegare eorum abſolutione homini non ritè diſpoſitio, ſine qua abſolutione adhuc homo ſalvari poterit, ſi non habeat peccatum mortale adjunctum, quod eſt cum gratia incompoſſibile, & aliis etiam modis remiſſionem eorumdem venialium obtinere poterit præter Confeſſionem Sacramentalem, ut ſuprà dictum eſt quæſt.pręc. a. 1. de venialium remiſſione. Tandem quando dicimus peccata mortalia eſſe materiam neceſſariam hujus Sacramenti, hoc intelligendum eſt etiam de peccatis mortalibus dubiis, quę ut dubia ſunt confitenda, ut omnes docent.

112 Quarto eſt difficultas, an peccata validè confeſſa, & remiſſa poſſint eſſe materia novæ confeſſionis Sacramentalis, & difficultas eſt de materia ſufficienti, non verò neceſſaria; omnes ſiquidem fatentur non eſſe materiam neceſſariam, cùm ſemel ſint dimiſſa per hoc Sacramentum. Negarunt aliqui Nominales, quorum fundamentum eſt, quòd nihil amplius circà talia peccata jam remiſſa, & confeſſa poſſit abſolutio operari: nec verificaretur tunc forma abſolutionis, quia peccata jam ſemel abſoluta rurſus abſolvi non poſſunt, ſiquidem nullus ſolvi poteſt, niſi ligatus; ergò non eſſet abſolutionis capax talis penitens, quia non eſſet ligatus, alioquin hoc Sacramentum etiam innocenti poſſet impendi, qui numquam peccavit. Ità Gabriel 4.d. 17.q.1.a. 3.dub.2.Rubion.d.15.q.2.& quidam alii. Nos tamen diximus q.12.cit.n.342.cum communi ſententia licitum eſſe dę eiſdem peccatis validè confeſſis, & abſolutis novam petere abſolutionem Sacramentalem, & conſequenter poſſe eadem peccata jam remiſſa eſſe materiam ſufficientem iteratæ confeſſionis Sacramentalis. Ità expreſsè Scotus 4. d. 19. q.2. in fine in ſolutione primi principalis, ubi concedit validè, & licitè idem peccatum jam remiſſum iterum ſubdi clavibus. Et probatur ex extravag. 1.Benedicti XI.de Privil.ubi ait quòd *licet de neceſſitate non ſit iterum eadem confiteri peccata, tamen quia propter erubeſcentiam, quæ magna eſt pœnitentiæ pars, ut eorumdem peccatorum iteretur confeſſio, reputamus ſalubre.* Idem deducitur ex can. *Quem pœnitet* de Pęnitentia d.1. ubi ſic legitur *Undè patet, quo quanto plurimus confitebitur ſub ſpe veniæ turpitudinem criminis, tantò faciliùs conſequetur miſericordiam remiſſionis,* & tandem colligitur ex communi praxi, & uſu piorum hominum, qui ſæpè generales confeſſiones de ſuis peccatis aliàs confeſſis facere ſolent, etiamſi nullum dubium habeant, quod priores confeſſiones fuerint validæ, nec alia peccata nova offerant, ſed ſolùm peccata anteà confeſſa. Hoc etiam conſtat ex multis Regulis, & Conſtitutionibus plurium Religionum, & Ordinum, qui piè, ac ſanctè alumnos ſuos ad Generales Confeſſiones faciendas obligant.

113 Ad fundamentum in oppoſitum negatur aſſumptum, falſum enim eſt peccata ſemel remiſſa non eſſe amplius capacia novæ Sacramentalis abſolutionis ſaltem novo titulo, alioquin neque peccata contritione remiſſa eſſent Sacramentalis abſolutionis capacia, quod optimè declarat Card.de Lug.diſ.13. n. 17. nam ſicut qui ſemel ſe obligavit alicui ad aliquid præſtandum, poteſt iterum ſe ei obligare ad idem; & qui ſemel vovet, poteſt iterum vovere, & ſæpius idem objectum promittere: ſic qui remiſit debitum, poteſt iterum idem remittere; nam remittere in rigore obligare per ceſſionem juris ad non utendum jure acquiſito jure offenſæ in ordine ad talem, vel talem effectum; quarè ſicut poſſumus per obligationem repetitam dare idem jus, ſeù jus ad idem alicui, ità per remiſſionem repetitam poſſumus renunciare eidem juri in favorem alicujus. Ex quo etiam patet, quòd licèt qui numquam ligatus fuit, non ſit ſolutionis capax qualis eſt innocens, tamen qui ſemel ligatus fuit, & abſolutus, poteſt iterum aliquo novo titulo abſolvi per ceſſionem juris, quod aliquando habuimus. Falſum eſt rurſus quòd tunc non verificaretur forma abſolutionis, nam conſtat ex uſu hominum, quòd eamdem offenſam ſæpius remittere ſolent ſæpius cedendo juri quod aliquando habuerunt, nec tamen putant ſe mentiri, quando ſecunda vice remittunt. Alias objectiones ad idem vide ſolutas l.c.

114 Quintò eſt ulterius difficultas, an ſufficiat ad novum Sacramentum conficiendum, novam tantùm addere confeſſionem eorumdem peccatorum jam confeſſorum abſque novo dolore informatam, nùm potius requiratur præterea novus dolor

Digitized by Google

de eiſdem peccatis, quæ iterata confeſſione ſubiiciuntur clavibus. Primum affirmant aliqui apud Dian. tr.4. de Sacram. reſolut. 116. ac etiam faber noſter loc. cit. ubi inquit, quòd cùm quis ſemel confeſſus eſt peccatum, & manet in eadem diſpoſitione, ut attritionis, vel contritionis, eſt ſufficienter diſpoſitus ad ſecundam abſolutionem abſque nova diſpoſitione, vel dolore, ſicut fuit ad ſuſcipiendum primam abſolutionem, atque ideò concludit hanc novam diſpoſitionem non eſſe neceſſariam. Cæterum, ut diximus q.12. cit. n.344. longè probabilior eſt opinio oppoſita aſſerens non ſufficere ad novum Sacramentum conficiendum novam tantùm addere confeſſionem eorumdem peccatorum jam confeſſorum, ſed requiri præterea novum dolorem de eiſdem peccatis, quæ iterata confeſſione ſubiiciuntur clavibus. Ita Navarrus, Suarez, Vaſquez, Coninch. Amicus, Averſa, & alii, quos citat, & ſequitur Bon. diſp.5. qu.3. punct.1. in fine, ubi ait eadem peccata poſſe inſervire pro materia remota plurium Sacramentorum Pœnitentię, modo adſit diſtincta materia proxima, hoc eſt, diſtinctus dolor, & diſtincta confeſſio. Ratio eſt, quia ad novum Sacramentum conficiendum requiritur nova ſaltem materia proxima à priori diſtincta; ſed eadem peccata nova tantùm confeſſione ſubjecta clavibus ſine novo dolore non eſt nova materia ſufficiens ad novum Sacramentum conſtituendum; major patet ex ſuprà dictis; minor probatur, quia quando confeſſio dicitur materia proxima, & pars eſſentialis integrans Sacramentum pœnitentiæ, non intelligitur de confeſſione nuda, & abſolutè ſumpta, ſed dolore informata, quæ fit cum peccatorum deteſtatione, ut conſtat ex ſuperius dictis. Nec reſpondere juvat cum Fabro loc. cit. ſufficere ad hoc, ut novo tantùm actu prior dolor applicetur ſuper eadem peccata de novo confeſſa, ſic enim intelligitur ſecunda confeſſio priori dolore informata. Falſum enim eſt id ſufficere, nam omninò requiritur, ut novus eliciatur doloris actus à priori diſtinctus, ratio eſt, quia novus ille tantùm actus voluntatis prioris doloris applicativus ſuper eadem peccata de novo confeſſa non præbet materiam novam proximam, quam diximus requiri ad novum Sacramentum conſtituendum; nam talis novus actus eſt tantùm conditio applicans priorem dolorem, non autem intrinſecè Sacramentum conſtituens; ergò non poteſt præbere novam materiam proximam novi Sacramenti conſtitutivam cum nova abſolutione Sacramentali.

115 Denique concluſimus q. cit. num. 345. iteratam Confeſſionem Sacramentalem eorumdem peccatorum jam remiſſorum novo dolore informatam non tantùm eſſe validum Sacramentum, ſed etiam fructuoſum, & ſalubre. Ità Scotus loc. ci. ubi concedit validè, & licitè idem peccatum jam dimſſum iterum ſubiici clavibus, ac etiam fructuoſè, & apertè deducitur ex Extravag. jam citata Benedicti XI. ubi ait, *Ut eorumdem peccatorum iteretur confeſſio, reputamus ſalubre*, & ſolidè probatur cum Amico loc. c. quia non ſolùm licitè, ſed etiam cum fructu repetimus ſuper eadem peccata ſemel contrita novam, & novam contritionem extrà Sacramentum; ergò etiam licitè, & cum fructu poſſumus ſuper eadem peccata ſemel confeſſa novam, & novam Sacramentalem iterare confeſſionem. Conſequentia probatur, quia Sacramentum Confeſſionis in lege Evangelica ſuccedit præcepto contritionis, illudque facilitat, & adjuvat, ut quod non poteſt imperfecta contritio extrà Sacramentum aſſequi, aſſequatur cum Sacramento; ergò ſicut nondum inſtituto Confeſſionis Sacramento, poterant peccatores contritionis actus ſuper eadem peccata cum fructu iterare, & replicare; ità inſtituto Confeſſionis Sacramento, non tantùm validè, & licitè, ſed etiam cum fructu poſſimus ſuper peccata illud iterare modo jam explicato, alioquin in Evangelica lege minus efficax, & fructuoſum eſſet Sacramentum quàm fuerit in veteri contritionis præceptum.

Confirmatur, quia poteſt peccatum contritione remiſſum cum Sacramentali abſolutione verum conſtituere Sacramentum, non modò validum quoad eſſentiam, ſed etiam efficax, & fructuoſum quoad effectum; ergò pariter poterit peccatum priori confeſſione, & abſolutione remiſſum cum iterata confeſſione, & abſolutione validum conſtituere Sacramentum, & non modò validum quoad eſſentiam, ſed etiam efficax, & fructuoſum quoad effectum; aſſumptum conceditur communiter ab omnibus; conſequentia probatur; tùm quia non minus contritus, quàm ſecundò confitens accedit cum peccatis jam deletis, & remiſſis; ac proindè ſine materia abſolvenda; tùm quia non minus in uno, quàm in alio verba formæ verificari debent; igitur ſi hoc non obſtat in uno, neque obſtabit in alio.

116 Reſpondet Faber diſp. 21. cit. cap. 2. in fine non eſſe parem rationem de eo, cui dimiſſum eſt peccatum per contritionem, antequam obtineret abſolutionem Sacramentalem, & de eo, cui dimiſſum eſt peccatum per abſolutionem Sacramentalem, quia in primo caſu nondum obtinuit totum beneficium, quod per Sacramentum ſibi obvenire poterat, ideò per abſolutionem Sacramentalem obtinet totum illud, quod juſtè ſibi obvenit; at in ſecundo caſu pœnitens obtinuit jam totum beneficium, quod ſibi exiſtentia in illa diſpoſitione obveniebat ex juſtitia, ideò ſtante eadem diſpoſitione per vim clavium nihil amplius ſibi debetur, ideò per ſecundam ſententiam, & abſolutionem nihil novi beneficii accipere poteſt. Sed hæc ſolutio, ut diximus ibidem nu. 346. procedit ex ea ſuppoſitione, quòd in iteratione Confeſſionis eadem ſit diſpoſitio ex parte pœnitentis, nec ullus novus dolor elicitus de peccatis jam commiſſis, & remiſſis; qua data ſuppoſitione gratis utique concedimus ſecundam abſolutionem non ſolùm futuram inefficacem, & infructuoſam quoad effectum, ſcilicet, gratiæ augmentum, ſed etiam invalidam quoad eſſentiam Sacramenti, quia ut ſuprà dictum eſt, ut ſecunda abſolutio ſit verùm Sacramentum, non ſolùm requiritur nova confeſſio eorumdem peccatorum, ſed etiam novus dolor de eiſdem peccatis, quo dato caſu etiam Faber ipſe concedit ſecundam abſolutionem non ſolùm futuram validam quoad eſſentiam, ſed etiam fructuoſam quoad effectum, ſcilicet, gratiæ augmentum. Ex his itaque conſtat, quomodo de mente Doctoris ſuſtineri poteſt iteratam Confeſſionem eorumdem peccatorum novo dolore informatam non ſolùm eſſe validam, ſed etiam fructuoſam, non tantùm quoad primum effectum, nimirum gratię augmentum, ſed etiam quoad ſecundum, ſcilicet, dimiſſionis pœnæ temporalis, quæ ſolvenda remanſerat poſt primam Confeſſionem, ut l.c. declaramus.

ARTICULUS TERTIUS.

Quæ ſit forma Sacramenti Pœnitentiæ.

117 Conveniunt Doctores, & eſt communis Catholicorum ſenſus in Eccleſia Dei extare poſtremo abſolvendi à peccatis tàm quoad culpam, quàm quoad pœnam, ut expreſſum eſt in Conc. Trid. ſeſſ.6. c.14. ubi docetur per Sacramentum pœnitentiæ, vel per ejus votum pœnam æternam una cum culpa remitti. Certum item eſt ad formam hujus Sacramenti neceſſariò aliqua verba requiri juxtà definitionem Concilii Florentini in decreto Eugenii generatim ſtatuentis Sacramenta novæ legis verbis conſtare, tamquam forma, quod poſteà loquens ſpecialiter de hoc Sacramento inquit, ejus formam eſſe verba abſolutionis; quæ Sacerdos profert, cùm dicit *Ego te abſolvo*, &c. quo etiam modo loquitur Trid. ſeſſ.14. c.3. ubi inquit *formam hujus Sacramenti ſitam eſſe in illis Miniſtri verbis*, &c. quod etiam anteà docuit Scotus 4. d.14. q.4. A. & d.16. q.1. E. ubi ait pœnitentię Sacramentum conſtare forma, quę aliud non eſt, quàm abſolutio facta certis, ſeù determinatis verbis ſignificantibus abſolutionem animæ à peccato. Verùm quia circà hoc plures inſurgunt difficultates, opus eſt eas breviter explicare juxtà dict. q.12. c.2.

118 Primò itaque dubitatur, an ad formam hujus Sacramenti requirantur eſſentialiter verba propriè dicta, ſeù an abſolutio Sacramentalis neceſſariò certis verbis ſit proferenda. Non defuerunt dicentes ad valorem hujus Sacramenti opus non eſſe, ut abſolutio verbis proferatur, & vocaliter, ſed ſufficere alio ſigno, ſcilicet, ſcripto, vel nutu judicari; quorum fundamentum eſt, quia Sacramentum hoc inſtitutum eſt per modum judicii; ergò id, quod ſufficit in rigore ad valorem ſententię in aliis judiciis; ſufficit etiam in hoc; ſed ſententia judicialis poteſt, & ſolet à Judice etiam ſcripto proferri; ergò ſic etiam pariter Sacramentalis abſolutio; ſicut à pari eo quia Sacramentum Matrimonii ſequitur naturam humani contractus; ideò poteſt etiam ſcripto, aut nutu, & per Procuratorem perfici, quamvis alioquin in aliis Sacramentis omninò debeat forma voce proferri. Ità Paludanus, Adrianus, Medina, Soto, Navarrus, & alii apud Suarez diſp.19. ſect.1. Vera tamen, & communis ſententia docet, ut diximus l.c. n.352. in hoc Sacramento abſolutionis formam proferri debere certis verbis voce formatis, & pronunciatis, & hoc non ſolùm ex obligatione præcepti, ſed etiam ex neceſſitate valoris. Ità præſertim Scotus noſter l.c. & clarè deducitur ex Flor. in cit. univerſaliter docent omnia novæ legis Sacramenta perfici verbis tamquam forma; & quamvis poſteà loquens de Matrimonio dicat, regulariter perfici verbis, indicans poſſe interdum ſine illis fieri, hæc ipſa exceptio, ut Lugus advertit diſp.13. ſect.1. firmat regulam in contrarium, cùm de aliis Sacramentis nihil tale dicatur. Imò idem Concilium de hoc Sacramento pęnitentię ſpecialiter loquens expreſsè ait, quod *forma hujus Sacramenti ſunt verba abſolutionis, quæ Sacerdos profert, cùm dicit*, &c. ubi ly *verba* & *profert* neceſſitatem verborum expreſsè indicant in hac forma. Specialiter etiam de hoc Sacramento Trid. ſeſſ.14. c.3. dixit ejus formam in Miniſtri verbis conſiſtere. Ratio autem potiſſima ſumenda ex inſtitutione Chriſti, quam traditio, & conſuetudo Eccleſiæ perpetua manifeſtavit; omnino ergò ne-

ceſſe

Digitized by Google

ceſse eſt, ut Sacerdos voce ſua explicitâ proferat verbum proprium hujus Sacramentalis abſolutionis expreſſivum, & communem hanc regulam Pœnitentia cum aliis Sacramentis participat ex eodem Eccleſiæ uſu, & communi Theologorum intelligentia, & ſolùm exceptio fit juxtà mentem Eccleſiæ de Sacramento Matrimonii, ut patet ex Flor. cit. quòd ſolùm de Matrimonio hanc generalem Sacramentorum regulam limitavit.

119 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ jam loc. cit. n. 354. negavimus judicium Sacramentale quoad omnia judicio publico ſubordinari debere, quamvis enim abſolutio ſit ſententia quædam judicialis, non ob id debet in omnibus normam humani judicii imitari; in illo enim nequit idem ſimul eſse teſtis, & reus, in hoc autem niſi idem ſit teſtis, & reus, Sacramentum non eſt validum; illud poteſt eſſe coactum, hoc non niſi voluntarium; in hoc Judex reum confitentem abſolvit, non damnat, in illo è contrà; ſicut ergo in his conditionibus judicium Sacramentale non ſequitur naturam judicii publici, ità neque in illis, de quibus argumentum urget, nam illud fieri poteſt verbo, aut ſcripto, immò regulariter ſcripto perficitur, non voce, hoc verò non niſi verbo, & voce; & ratio à priori eſt, quia judicium publicum ad externum Reipublicæ bonum ordinatur, ad quod ſufficit externa delicti emendati, aut judicium Sacramentale ordinatur ad internam animi ſalutem, quę liberam poſtulat retractationem, & Confeſſionem peccatorum. Nec valet inſtantia de Matrimonio, quod ſine verbis contrahi poteſt per ſola ſigna æquivalentia conſenſum mutuum exprimentia; nam Matrimonium in aliis etiam pluribus conditionibus Sacramentorum aliorum inſtitutum non ſervat, ut ſuo loco viſum eſt, cujus diſparitatis variæ congruentiæ aſſignari ſolent, ſed pro adæquata ratione diſcriminis ad ſolam Chriſti voluntatem, & inſtitutionem recurrendum eſt, ut diximus loco cit.

120 Secundò dubitatur, quænam ſint eſſentialia verba in conſueta forma Sacramenti pœnitentiæ. Circà quod plures ſunt dicendi modi, quorum pæcipuus docet omnia, & ſola illa verba *Abſolvo te à peccatis*, ad eſſentiam formæ hujus Sacramenti pertinere. Fundamentum eſt, quoniam illa indicant Florent. & Trid. dùm poſt illa verba *Ego te abſolvo*, addunt, *& cætera*. Deindè quia verba hæc *abſolvo te*, ſine aliis ſunt ex ſe indifferentia ad ſignificandam abſolutionem à cenſura, vel abſolutionem à peccatis; ut igitur determinatè hanc ſignificent, determinanda ſunt per particulam *à peccatis*. Vera tamen, & communis ſententia. ut diximus loc. c. num. 355. docet ſola illa duo verba *abſolvo te* eſſentialem formam hujus Sacramenti conſtituere, & ad ejus valorem ſufficere, ac neceſſariam eſſe; & ità præſertim docuit Scot. diſt. 14. cit. quæſt. *Ex hoc patet*, ubi dicit, quod communiter iſta verba ſunt apta *Ego te abſolvo*, quæcumque alia præmittantur, vel conſequantur ſecundum diverſam conſuetudinem in diverſis Eccleſiis. Nec apponit particulam *Ego* tamquam neceſſariam, quia præter verbum *abſolvo* non eſt neceſſarium ad valorem Sacramenti pronomen *Ego*, cùm per ſe includatur in ipſo verbo ut patet. Nec etiam neceſſe eſt addere à peccatis, nemo enim eſt, qui audiat Sacerdotem illa verba proferentem ſuper peccatorem peccata ſua confitentem, qui eo ipſo non intelligat Sacerdotem ſignificare illis verbis, quod abſolvat pœnitentem à peccatis, quæ confeſſus eſt. Ratio eſt, quoniam ea tantùm verba eſſentialem formam hujus Sacramenti conſtituunt, quæ cum adjunctis circumſtantiis exprimunt principalem effectum Sacramenti; talia autem ſunt illa duo verba *abſolvo te* in forma Sacramenti pœnitentiæ; ergo hæc tantùm ſunt de eſſentia formæ. Major patet, quia illa tantùm vera ſufficiunt, quæ ſufficienter ex natura ſua ſignificant peccatorem abſolvi à peccatis per Sacerdotem. Minor verò probatur, quia verba illa *abſolvo te* licèt indifferentia ſint ad ſignificandam abſolutionem tàm à cenſura, quàm à peccatis; prolata tamen ſuper pœnitentem, qui ſua peccata confeſſus eſt Sacerdoti, determinatur ad ſignificandam abſolutionem à peccatis, qui eſt principalis hujus Sacramenti effectus. Ad fundamentum prioris ſententiæ negatur conſequentia, alioquin ſequeretur etiam, quòd addi deberet *in nomine Patris*, *&c.* quod etiam auctores illius ſententiæ negant, non enim magis particula *& cætera* referri debet ad *à peccatis*; quàm ad *in nomine Patris*, itaque Concilia illa addunt particulam, *& cætera*, non quia indicare voluerint, alia etiam verba ſequentia ad eſſentiam formæ hujus Sacramenti ſpectare, ac eſſe eſſentialia, ſed ſolùm integralia, quæ ex conſuetudine, & præcepto Eccleſiæ adduntur eſſentialibus, vel ut indicarent ſe non definire, an alia verba eſſentialiter requirantur, ſed hoc relinquere Theologis diſputandum. Ad Confirmationem patet ex dictis quomodo verba illa *abſolvo te* ſuper pęnitentem prolata qui Sacerdoti peccata ſua confeſſus eſt, determinantur ex tali circumſtantia ad ſignificandam abſolutionem à peccatis.

121 Tertiò dubitatur, an hoc ipſum verbum *abſolvendi* ſit ſimpliciter neceſſarium ad ſubſtantiam hujus Sacramenti, & valorem formæ; an potius ad valorem ejus etiam aliquod aliud verbum æquivalens ſufficere poſſit. Et quidem communis etiam eſt opinio poſſe validè dari per verba æquivalentia, ut diximus l.c. n. 357. ac præſertim ſufficere verbum remittendi dicendo *Remitto tibi peccata tua*, quia Chriſtus Dominus ſub hoc ipſo verbo dixit. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis* ſimiliter verbum dimittendi, condonandi, indulgendi, parcendi, liberandi, quæ etiam habent vim ſententiæ judicialis. Ità Averſa q. 12. ſect. 2. cum aliis Recentioribus, quod etiam anteà docuerat Scot. diſt. 14. cit. q. 4. lit. C. ubi inquit; ex hoc patet ratio, quare non eſt neceſſe in iſto Sacramento eſſe iſta præciſa verba, ſcilicet, *Ego te abſolvo*, ſicut in Baptiſmo, vel Euchariſtia, quia ſufficit, quod exprimatur actus ſententiæ abſolutionis, ſicut in Judicio publico non opportet eſſe limitata verba; talis autem Judicialis actus ſufficienter exprimitur per allata verba ſynonyma æquivalentia, nam verba requiſita ad quodlibet Sacramentum ea debent eſſe, quæ ſignificent illam actionem, quam ſignificant verba Chriſti, & illum effectum, quem cauſant ex opere operato; ſed verba ſynonyma cum illis *abſolvo te* habent totum hoc; ergò &c. Idem etiam dicendum de pronomine *Te*, ſufficere, enim ad valorem Sacramenti idem exprimere aliquo modo æquivalenti, utpotè in tertia perſona, vel ſub nomine proprio pęnitentis *Abſolvo hunc hominem*, *abſolvo*, *Petrum* ut notat etiam Averſa l.c. aut ſi honoris gratia Sacerdos diceret *Abſolvo Dominationem tuam*, *Excellentiam tuam*, & ſic ſub aliis titulis conſuetis, vel indicando perſonam in particulis ſequentibus, ut *abſolvo à peccatis tuis*, vel *remitto peccata tua*, quamvis enim eſſet imperfectus loquendi modus, quia dici deberet, abſolvo te à peccatis tuis, remitto tibi peccata tua; tamen adhuc haberet ſenſum integrum, ac determinatum; quantum ſufficeret; culpabile tamen eſſet in hac re immutare ritum Eccleſiæ. Ex qua doctrina, quà eſt communis in omni ſchola concluditur, quod quibuſcumque verbis proferatur forma abſolutionis, ſufficiens eſt ad valorem Sacramenti, quoties per illa verba ſufficienter ſignificatur actus Judicis proferentis ſententiam deciſivam abſolutionis peccatorum.

122 Quartò dubitatur, an forma Sacramenti pęnitentiæ ſit valida, ſi proferatur deprecatoriè, num potius proferri debeat indicativo modo ad hoc, ut ſit valida. Quidam antiquiores dixerunt non rectè dari abſolutionem ſub forma, & modo indicativo *Abſolvo te*, ſed potius dari debere per modum deprecativum, ſeu per modum orationis, v.g. dicendo *abſolvat te Deus*, ſicut nempè in Sacramento extremæ Unctionis forma profertur per modum deprecationis: *Indulgeat tibi Dominus* &c. quia ille modus loquendi ſub verbo indicativo denotat veluti auctoritatem cauſæ principalis peccata remittentis, ſed ſub modo deprecativo denotaret miniſterium cauſæ inſtrumentalis, certè autem Sacerdos non eſt auctor principalis peccata remittens, eſt tantùm Miniſter, ac veluti inſtrumentum, cui modo dicendi aliqui etiam Patres favere videntur, & decreta Juris, dùm abſolutionem à Sacerdote datam vocant orationem, & ſupplicationem. Vera tamen, & communis ſententia, ut diximus q. 12. cit. ar. 3. n. 359. docet formam abſolutionis modo deprecativo prolatam non ſufficere ad valorem, & eſſentiam hujus Sacramenti, ut ſi dicatur *Abſolvat te Deus*. Ità colligitur ex Scoto loc. cit. & ratio eſt, quia non remanet idem ſenſus in verbo deprecativo *abſolvat*, & in verbo indicativo *abſolvo*, nam per verbum *abſolvo* oſtenditur id quod fit, per verbum verò deprecativum oſtenditur affectus, & deſiderium illius, quod fieri optatur.

Confirmatur, quia hoc Sacramentum inſtitutum eſt per modum judicii ex Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. & 5. ſententia autem Judicis deciſiva tradi nequit modo deprecativo, ſed proferrur modo indicativo, & non eſſet ſententia, ſi modo tantùm optativo proferatur. Demum id colligitur ex ipſis Chriſti verbis, non enim dixit: *Peccata illorum pro quibus oraveritis, remittentur eis*, ſed ſimpliciter, & abſolutè dixit: *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, undè ſi quis pęnitentem abſolveret dicendo: *Abſolvat te Deus*, nihil efficeret. Ex quo ſolvitur fundamentum in oppoſitum, diverſa namque eſt ratio de Sacramento extremæ Unctionis, & pęnitentiæ, hoc enim inſtitutum fuit per modum judicii, non autem orationis, vel deprecationis, quarè meritò Sacerdos juxta eamdem normam à Chriſto traditam dicit modo indicativo *Abſolvo te*; at forma extremæ Unctionis inſtituta eſt per modum ſubſidii, & orationis, ut deducitur ex Epiſt. Jacobi c. 5. Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum ungentes cum oleo in nomine Domini, &c. Nec ille modus indicativus in Sacramento pęnitentiæ per ſe denotat auctoritatem cauſæ principalis, ſed potius communis eſt & indifferens etiam ad Miniſtrum, nam Judex etiam non ſupremus, ſed Miniſter, aut delegatus Principis dicit quoque in cauſis decidendis, ego judico, abſolvo, condemno, quarè

etiam

Digitized by Google

etiam in hoc locutionis modo indicativo optimè intelligitur Sacerdos totum facere auctoritate Chriſti Domini juxtà verba quæ formæ abſolutionis præmitti ſolent. Quando denique Patres interdum abſolutionem vocant orationem, & deprecationem, hoc dicunt ob alia verba deprecatoria, quæ in hoc miniſterio adjungi ſolent, ut exponit D. Thomas q. 84. art. 3. ad 2.

123 Quinto dubitatur, an abſolutionis forma ſub conditione prolata ſit valida. Communis ſententia docet, ut diximus l. c. n. 362. quod abſolutio data ſub conditione de preterito, vel de preſenti valida eſt, non verò quę profertur ſub conditione de futuro. Ratio prioris partis eſt, quia illa conditio de præterito, vel de præſenti non ſuſpendit actum, & ex multis cauſis poteſt dubitare Sacerdos, an ritè abſolverit pœnitentem, ac proindè poteſt ità abſolvere, ſi non es abſolutus ego te abſolvo. Ratio poſterioris partis eſt eadem, quia conditio de futuro ſuſpendit actum, illa enim verba, abſolvo te ſi cras reſtitues, vel eleemoſynam dederis, reddunt hunc ſenſum, verba quidem abſolutionis nunc profero; ſed effectum illorum conferre nolo uſque ad illud tempus, quo reipſa reſtitues, vel eleemoſynam dabis; quod quidem non eſt in poteſtate Miniſtri, quia hoc Sacramentum eſt agens neceſſarium, ac proindè in eo inſtanti, in quo eſt, producit effectum ſuum in ſuſcipiente rectè diſpoſito, neque eſt in poteſtate Miniſtri talem effectum ſuſpendere. Ità rem explicant Averſa, Caſpenſis, Bonacina, Ledeſma, Iſambertus, Gammachæus, Abell. & alii Recentiores paſſim.

124 Verùm hæc communis ſententia plures, & graves patitur difficultates; ut oſtendimus loc. cit. niſi melius explicetur, ac proindè ſubdimus ibidem nu. 363. rem ſic eſſe explicandam, quod conditio, vel eſt de re neceſſario connexa cum actu Miniſtri, vel cum ipſo pœnitente, v. g. ſi ego ſum vivus, ſi ſum Sacerdos, &c. quæ ſubintelliguntur, etiamſi non proferantur; ſic ex parte pœnitentis, ſi es attritus, ſi es integrè confeſſus, quæ etiam ex parte ipſius ſupponuntur; Vel conditio eſt de re contingenti, & hæc vel præterita, vel futura, vel præſenti; & tunc dicendum eſt, quòd nulla conditio ſequens naturam actus, ſive ſit præſens, ſivè præterita impedit valorem abſolutionis; nam talis conditio non deſtruit actum illum, nec ejus ſignificatum mutat, & etiamſi non opponeretur, adhuc ut appoſita ſubintelligeretur, v. g. hæc conditio, te abſolvo, ſi es capax, vel rationis compos, vel ſi habeo poteſtatem abſolvendi, & ſimiles, nam conditiones hujuſmodi ſupponuntur ad hoc, ut abſolutio ſit valida, undè quando etiam explicitè, & verbaliter apponerentur, valorem formæ non deſtruunt, vel impediunt. Deinde dicendum eſt conditionem de præſenti, vel præteritò contingenti, & incerto reddere invalidam abſolutionis formam, quia talis conditio reddit formam dubiam, cùm neque Miniſter, neque ſuſcipiens ſint certi de adimpletione talis conditionis, ut v. g. ſi Princeps dormit, vel nocte præterita dormivit, Ego te abſolvo, talis conditio reddit invalidam abſolutionis formam, reddit enim ſignum Sacramentale incertum, & indeterminatum, ſiquidem neque Miniſtro, neque ſuſcipienti certa eſt illius, conditionis adimpletio. Tandem dicendum eſt formam abſolutionis prolatam cum conditione de re poſſibili, vel futura contingenti non eſſe validam ob eamdem rationem, quia forma valida eſt ſignum certum effectus Sacramentalis, talis autem non eſt forma ſub illa conditione prolata, nam propoſitio conditionalis non facit certitudinem, niſi adimpleta conditione, ſed ſi conditio eſt futura, non eſt impleta, quando forma proferatur, atque ideo tunc non eſt certum ſignum. Nec dici poteſt, tunc formam eſſe validam, quando adimpletur conditio, quia tunc verba non adſunt, neque aliæ compartes; ergo neque validitas; tum quia pœnitens poſſet mori, antequam conditio adimpleatur, vel Miniſtri intentio retractatur. Rationes vero dubitandi oppoſitum vide ſolutas l. c.

125 Sextò tandem dubitatur, an abſolutio poſſit conferri abſenti, qui per ſcripta, vel nuncios confiteretur, vel ſaltem an confeſſus Sacerdoti præſenti poſſit ab eodem abſente per litteras abſolvi. Non defuerunt plures, & graves Auctores, qui opinati ſunt validè, & ex juſta cauſa etiam licitè dari poſſe abſolutionem inter abſentes, nempè per Epiſtolam, vel internuncium, vel propria voce abſolvendo abſentem. Fundamentum eſt, quia hoc Sacramentum in forma judicii exercendum eſt ex Trid. ſeſſ. 14. can. 9. ſed natura judicii non poſtulat præſentiam judicandi, cùm poſſit judicari, & abſolvi etiam abſens, ut conſtat de excommunicato. Sed quamvis ſic aliquando opinari licuerit, tamen ut diximus l. c. n. 366. poſt interpoſitam Sedis Apoſtolicę declarationem, ac juſſionem, certum jam eſt non poſſe abſolutionem inter abſentes dari nec licitè, nec validè, itaut ſemper invalidum ſit Sacramentum pœnitentiæ collatum abſenti, ſivè pœnitens confeſſus fuerit præſens, ſivè abſens; ità declaravit Clemens VIII. in Bulla ſuper hoc edita anno Domini 1602. die 19. Julii, ubi ut falſa, temeraria, & ſcandaloſa damnatur hæc propoſitio, *litteræ per litteras, ſivè per internuncium Confeſſario abſenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere*, prohibeturque ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ ſoli Papæ reſervatæ *Ne illa publicè, vel privatim doceatur, neque unquam, tamquam aliquo caſu probabilis defendatur, aut ad praxim quovis modo deducatur*; quibus verbis innuitur, & ità ab omnibus intelligitur, interdictam eſſe abſolutionem in abſentia, non ſolum in uſu ordinario, ſed etiam in caſu extremæ neceſſitatis; & ità non ſolùm prohiberi, ut illicitam, ſed damnari quoque ut invalidam. Et quidem hoc ipſum deducitur ex ipſa propria hujus Sacramenti forma *abſolvo te*, quæ præſentem perſonam demonſtrat; hic enim loquendi modus propriè ad perſonam præſentem dirigitur; & quamvis ſcribens per Epiſtolam eodem modo alloquatur abſentem, non tamen voce, ſed ſcripto, jam autem ſuprà diffic. 1. ſtatutum eſt abſolutionem dari debere voce, & non ſcripto. Hoc idem ex Trid. deducitur ſeſſ. 14. c. 2. ubi loquens de hujus Sacramenti inſtitutione à Chriſto facta inquit, *ante hoc tribunal tamquam reos ſiſti voluit, ut per Sacerdotum ſententiam ab admiſſis peccatis poſſent liberari*; quo loquendi modo expreſsè Concilium ſignificat debere pœnitentiam conſtitui perſonaliter antè ipſum Sacerdotem, ut ab eo abſolutionem recipiat. Deindè hoc etiam probatur evidenti ratione, quia Sacerdos abſens nequit ſufficienter ſtatum rei cognoſcere per litteras, qui variari poteſt, & peccare poſt eas ſcriptas; ergo nec licitè, nec validè poteſt ab ipſo abſolvi in tali abſentia. Tandem hoc idem probat etiam Scotus 4. diſt. 17. q. un. in ſolutione principalium propè finem, quia hoc forum eſt ſecretum, talis autem modus miniſtrandi hoc Sacramentum per litteras, vel internuncium non eſt ſecretus; ergò &c.

126 Addimus tamen ibid. nu. 367. adhuc validum eſſe Sacramentum, ſi pœnitens per litteras mittat ſua peccata Confeſſario, & deinde in præſentia ejuſdem dicat ſe de omnibus illis, quæ ſcripſit, accuſare, & ab eodem Confeſſario abſolutionem obtineat in præſentia; ita inquit Doctor loco cit. dum inquit cum Gloſſa validam eſſe pœnitentiam per Scripturam, dummodo poſtea abſolutionem obtineat in præſentia Sacerdotis, quod etiam tenet Aret. de mente Doctoris 4. d. 17. qu. un. art. 8. & ſequuntur Valentia, Henriqu. Suar. Nugnus, Bonac. Amicus, & alii Recentiores affirmantes poſſe pęnitentem Sacerdoti abſenti per litteras, vel nuncium confeſſum ab eodem poſteà præſenti abſolvi. Ratio eſt, quia in tali caſu tam abſolutio, quàm confeſſio fieri cenſetur in præſentia pęnitentis, & Confeſſarii, & nihil deſiderari videtur ad validitatem confeſſionis, cùm pęnitens in tali caſu cum dolore integrè ſe accuſet de omnibus peccatis. Ex quibus ſequitur relatam Pontificis propoſitionem *non licere per litteras Confeſſario abſenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere*, intelligendam eſſe conjunctivè, ut nimirum non liceat per litteras ſimul confiteri, & abſolvi, non autem diſiunctivè quoad confeſſionem dumtaxat. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ jam abſolutæ neganda eſt minor de judicio Sacramentali, quod ad certam verborum formam limitatur, ad quod cætera judicia non ſunt limitata, ut conſtat ex dictis, hoc enim judicium ſpecialiter ità fuit à Chriſto inſtitutum, prout Sacramentum naturæ, & tenori congruum erat, & ità etiam propriæ rationi hujus Sacramenti congruebat, quod non ex aliorum accuſatorum dicto, vel teſtium peragitur, ut judicia humana, ſed ſolius ejuſdem rei, neque ex deductis, & probatis in foro externo, ſed ex ſtatu, & diſpoſitione præſenti ipſius pœnitentis. Alias objectiones ad idem vide ſolutas loc. cit. in fine quæſtionis:

QUÆSTIO SEXTA.

De vi, & effectibus Sacramenti Pœnitentiæ.

127 JAm diximus d. 16. de Sacram. in genere, vim, & effectum communem omnium Sacramentorum novę legis Evangelicæ eſſe conferre ſanctificantem gratiam, unde juxta hanc regulam generalem omnibus Sacramentis communem hoc Sacramentum vim habet conferendi hujuſmodi effectum. Effectus autem proprius hujus Sacramenti, quem expreſsè, & peculiariter ſignificat, prout à cęteris diſtinguitur, eſt remiſſio peccatorum poſt Baptiſmum commiſſorum, ad hunc enim finem propriè inſtitutum eſt per modum judicii, ut ſuprà dictum eſt, omneſque ejus partes confeſſio, abſolutio, & ſatisfactio ad hunc effectum ex divina inſtitutione ſignificandum, & conferendum maximam habens proportionem; pro majori igitur explicatione effectus hujuſmodi remittendi peccata poſt Baptiſmum commiſſa, & quorumdam aliorum, hæc quæſtio inſtituitur, quam breviter reſolvemus juxtà dicta diſp. 5. cit. q. 15. declarando etiam diſpoſitionem ad tales effectus conſequendos neceſſariam.

ARTI-

Digitized by Google

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint effectus hujus Sacramenti.

128 PRimò dicendum eſt, proprium, primarium, ac per ſe effectum hujus Sacramenti, & poteſtatis clavium eſſe remittere peccata poſt Baptiſmum commiſſa quantumcumque gravia quoad culpam. Hæc eſt vera, & communis ſententia, ut diximus qu.13. cit. ar.1. contrà antiquos quoſdam Scolaſticos, qui dixerunt effectum abſolutionis Sacramentalis in hoc conſiſtere, quòd Sacerdos declarat, & pronunciat peccata eſſe remiſſa à Deo, quia ſolius Dei eſt peccata remittere Iſaię 43. Sacerdos verò per abſolutionem Sacramentalem oſtendit pœnitentem eſſe abſolutum in facie Eccleſiæ, itaut ſenſus verborum abſolutionis ſit, Ego te oſtendo, & declaro abſolutum à Deo per contritionem præcedentem; quem dicendi modum omninò exprobrarunt D.Thom. qu.86. ar.6. & Scot.4. diſtinct.14. qu.4. ar.3. & diſt.19.qu.un. ubi ex profeſſo contrà Magiſtrum oſtendit, hoc Sacramentum principaliter habere vim remittendi peccata quantum ad culpam, & hunc eſſe primarium ejus effectum; ità etiam omnes alii Scholaſtici, & morales Auctores, qui propterea dixerunt, non neceſſariò prærequiri contritionem pro diſpoſitione ad hujus Sacramenti ſuſceptionem, ut Veteres illi dicebant, ſed ſufficere attritionem, & hęc ſententia eſt adeò hoc tempore certa, ut oppoſitam erroneam putent Suarez, Vaſquez, Lugus, Amicus, Averſa, & alii Recentiores, nam cenſetur damnata à Trid. ſeſſ.14. can.9. illis verbis. *Si quis dixerit abſolutionem Sacramentalem Sacerdotis non eſſe actum judicialem, ſed nudum miniſterium pronunciandi, & declarandi peccata eſſe remiſſa, anathema ſit*. Et hæc veritas apertè deducitur ex ipſis Chriſti verbis Joan.20. *quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, quæ in proprio, & rigoroſo ſenſu ſignificant remiſſionem peccati quoad culpam, & ſimiliter cùm dixit Matth.16. & 18. *Quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in Cęlis*, utique primariò de peccatis intellexit quantum ad culpam, nam ſi eſſet abſolutio declaratoria tantùm, quaſi jam ſolutio peccatorum per contritionem præceſſiſſet, non benè dixiſſet; *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum, & in Cælis*, ſed dicere debuiſſet *fuit ſolutum in Cælis*, quia ſolutio facta fuiſſet à Deo intuitu contritionis abſolutionem præcedentis, cùm ergò non dixerit *fuit ſolutum*, ſed *erit ſolutum in Cælis*, ſignum eſt hoc conſequenter ſe habere, illud verò præcedere.

129 Deindè hoc etiam probat Doctor ratione loco cit. nam oppoſita opinio Sacramento pœnitentiæ nimis derogare videtur nam juxtà illam per Sacramentum pœnitentiæ numquam deletur peccatum, ſed neceſſe eſſet prius deleri per contritionem ad hoc, quod dignè ſuſciperetur Sacramentum pœnitentiæ, & ex ea ſequeretur etiam hoc non eſſe Sacramentum novæ legis, & Sacerdotem Evangelicum non differre à legali, ſi non abſolveret à peccatis, ſed ſolùm pœnitentem jam abſolutum declararet. Tandem probatur deſtruendo fundamentum oppoſitæ ſententię, cùm enim dicebant, ſolius Dei eſſe peccata dimittere Iſaiæ 43. inquit Doctor 4.diſt.19.qu.un. B. hoc eſſe verum auctoritativè, & principaliter; Sacerdos autem peccata dimittit diſpoſitivè, & inſtrumentaliter, ut inſtrumentum Paſſionis Chriſti, non quidem attingendo illum effectum phyſicè, & virtute propria, nec alterius, ſed attingendo moraliter modo jam declarato loc.cit. nu.375. Aliud etiam fundamentum falſum eſt, quòd neceſſariò requiratur contritio antè hujus Sacramenti ſuſceptionem, ut pęnitens cenſeatur rectè diſpoſitus, & ſic antè abſolutionem conſequatur peccatorum remiſſionem ex vi contritionis, hoc, inquam, falſum eſt, nam pęnitens cum ſola attritione accedit veræ diſpoſitus ad hoc Sacramentum, ſiquidem attritio ſola eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam hujus Sacramenti recipiendam, & cum hoc Sacramento ſufficienter diſponit ad primam gratiam, & peccati remiſſionem obtinendam, ut latè oſtendit Doctor 4.d.14. qu.4.ar.3. & poſteà Concil. definivit ſeſſ.14.cap.4. & magis conſtabit ar. ſeq.

130 Secundò, effectus hujus Sacramenti non tantùm eſt remiſſio peccatorum mortalium, pro quorum remiſſione præſertim inſtitutum eſt, ſed etiam venialium, ſicut enim quivis poteſt piè, & ſalubriter hæc in confeſſione declarare, quia ut ſuprà dictum eſt, licèt venialia non ſint ejus materia neceſſaria, ſunt tamen materia ſufficiens; ità de illis quoque remiſſionem virtute hujus Sacramenti conſequi poſſe certum eſt; nam ſi venialia etiam per alia Sacramenta remitti poſſunt, ut dictum eſt ſuprà qu.4.ar.1.nu.85. tantò magis per hoc Sacramentum, quod ſpecialiter inſtitutum eſt pro remiſſione peccatorum poſt baptiſmum commiſſorum. Eſt tamen difficultas inter Theologos, qua ratione peccata venialia in Sacramento pęnitentiæ remittantur; aliqui dicunt hanc peccatorum venialium remiſſionem in Sacramento pœnitentiæ fieri per gratiam ſanctificantem per hoc Sacramentum ex opere operato productam, non ſolùm ſecundùm ſe præciſè conſideratam, ſed præſertim ut datam intuitu præviç de aliis attritionis, qua ratione formalem cum illis peccatis habet repugnantiam, cùm ſit gratia reconciliationis ab ipſis. Ità Vaſq.p.2.diſp.207.c.4.cum pluribus aliis. Verùm ad remiſſionem venialis neceſſariam non eſſe gratiæ habitualis infuſionem nec antecedenter, nec concomitanter, jam diximus loc. cit. quia veniale privationem gratiæ non includit, & compatitur cum ipſa, atque ideò ad ejus remiſſionem non neceſſariò gratiæ infuſio requiritur. Et quamvis attritio neceſſariò prærequiratur in ſuſcipiente hoc Sacramentum, tamquam diſpoſitio ad tollendum obicem, & abſolutionem obtinendam mortalium, ac etiam venialium, quando ſunt cum mortali conjuncta; tamen quando ſunt ſeparata, ut accidit in juſtis, talis diſpoſitio non eſt neceſſaria ad tollendum obicem, ut eorum abſolutionem Sacramentum influere poſſit, ſed ſufficere etiam poteſt aliqua minor diſpoſitio, nempè actualis non complacentia de talibus peccatis, & voluntas recipiendi effectum remedii, quod aſſumit, ut à venialibus purgari poſſit, hæc enim cenſetur virtualis quædam peccati venialis deteſtatio, dum homo vult ejus medicinam aſſumere, ut ab eo purgetur, ità jam ſtatuimus ſuprà loquentes de remiſſione venialium qu.4. cit. ar.1. & magis declarabimus inferius agendo de dolore, & propoſito requiſito ad confeſſionem venialium. Quarè concludendum eſt, ut diximus ibidem in fine articuli n. 91. quòd univerſaliter loquendo tàm reſpectu juſti, quam peccatoris remiſſio venialium per Sacramentum pœnitentiæ fit per reſtitutionem quorumdam auxiliorum, quibus homo per peccata venialia ſe voluntariè privavit; hæc autem auxiliorum reſtitutio ex diverſo ſubjectorum ſtatu diverſos quoque ſortitur effectus, nam ſi talis reſtitutio fiat juſto, hominem reſtituit ad perfectam Dei familiaritatem, quia ipſum invenit in ſtatu gratiæ, & amicitiæ; ſi verò fiat peccatori de ſolis venialibus attrito, talem effectum producere nequit, ſed alium longè inferiorem, quia ipſum invenit in ſtatu inimicitiæ, & peccati, ut ibi declaramus; verùm tamen eſt veniale in hac vita non poſſe ſine mortali dimitti per Sacramentum pœnitentiæ, ſed tantùm per attritionem ſupernaturalem, & extrà Sacramentum, ut ibidem diximus num. 90. ſic enim in peccatore poteſt remitti veniale peccatum relicto mortali, cui erat conjunctum, ut ibi declaramus, non autem per Sacramentum pœnitentiæ.

131 Tertiò eſt difficultas, quando producatur hic effectus infuſionis gratiæ, & remiſſionis peccatorum per verba abſolutionis Sacramentalis, an, ſcilicet, ſola illa verba *Abſolvo te*, quæ ſuprà diximus eſſe de eſſentia formæ concurrant de facto ad effectum Sacramenti, num etiam concurrant alia ſequentia *à peccatis tuis*. Qui contendunt particulam *à peccatis* eſſe de eſſentia, & neceſſitate hujus formæ requiſitam ad valorem ipſius abſolutionis, ut tenet Averſa qu. 12. ſect. 3. cum aliis ab ipſo relatis, conſequenter volunt illa quoque verba concurrere ad effectum Sacramenti, itaut effectus non ponatur, donec omnia proferantur. Vaſquez autem, Henriquez, & alii quamvis teneāt in rigore ſola illa verba, *Abſolvo te*, ad valorem formę ſufficere, quia implicitè important illa quoque *à peccatis tuis*: dicunt tamen, quòd quando de facto illa quoque expreſsè apponuntur, pertinere ad eſſentiam, & ſubſtantiam formæ, atque adeò concurrere, nec poni effectum donec illa prolata ſunt. Denique Suarez, Card. de Lugo, Amicus, Hiqueus, Pontius, & alii communiter tenent, non concurrere, quia cum verba *Ego te abſolvo* ex ſe ſufficiant, nec verba illa ſequentia diſtrahant illorum ſignificatum ad aliam ſignificationem, omninò cauſare debent gratiam in ultimo inſtanti, quo proferuntur, & ſic ſequentia verba non concurrerent. Tamen adhuc probabile videtur, ut loco citato num.376. quod ait Pontius diſp. 46.quæſt.2. quòd ſi Sacerdos intenderet non ſignificare abſolutionem à peccatis, niſi per integram formam, non cauſaretur gratia per propria verba *Te abſolvo* niſi adderetur *à peccatis*, & conſequenter in tali caſu hæc quoque ultima verba ad effectum concurrerent; cum enim priora verba, quantum eſt ex ſe, poſſent ſignificare aliam abſolutionem, quàm à peccatis, ut puta à cenſuris ab intentione Sacerdotis dependet, quod abſolutè prolato ſine particula *à peccatis* ſignificent abſolutionem ab eis, ideoque ſi intendat tantùm per omnia verba ſignificare abſolutionem à peccatis, videtur quod in tali caſu illa ſola verba *Ego te abſolvo* non ſufficiant ad habendum Sacramenti effectum. Et quamvis intentio privata Miniſtri validitatem formæ mutare non poſſit, quando manet intentio univerſalis faciendi quod facit Eccleſia, & Chriſtus inſtituit, & proferuntur verba ex ſe determinata ad ſignificationem, quam forma debet habere; tamen quando ad aliquid verba ſunt æquivoca, & ex ſe indifferentia aliud ſignificandum, ſatis probabile, eſt quòd ab intentione

Mini-

Digitized by Google

Miniſtri dependet illa verba indiſſerentia ad ſenſum debitum, & requiſitum limitare.

132 Quartò eſt difficultas, quomodo ſalvetur vis, & effectus hujus Sacramenti, & quem ſenſum habeat forma abſolutionis, quando invenit jam peccata remiſſa, vel per contritionem, vel aliam antecedentem confeſſionem, jam enim dictum eſt qu. præced. art. 2. num. 112. peccata ſemel validè confeſſa, & remiſſa poſſe eſſe materiam novæ Confeſſionis Sacramentalis. Ratio dubitandi eſt, quia quando peccata jam ſunt condonata, & remiſſa vel per contritionem, vel per aliam confeſſionem præcedentem, non abſolvitur tunc ab illis, non enim abſolvitur ille, qui vinculis non eſt ligatus, nec poteſt condonari debitum, quod non eſt; cujus difficultatis ſolutio, dimiſſis variis dicendi modis l. c. ſigillatim examinatis art. 3. deducitur ex ſuperius dictis effectum, ſcilicet, Sacramentalis abſolutionis non tantùm ſemper eſſe infuſionem gratiæ peccatorum remiſſivæ, ſed actualem quoque ipſorum remiſſionem juxtà proprium, & abſolutum ſenſum ipſorum verborum, etiamſi inveniantur jam remiſſa peccata vel per præviam contritionem, vel antecedentem confeſſionem, & ratio conſtat ex ibidem dictis, quia minimè implicat peccata iterum atque iterum remitti, & fieri novam eorumdem remiſſionem, ac novum remiſſionis actum, & ſicut ab initio per infuſionem gratiæ talis peccatorum remiſſio facta fuit, itá denuò per aliam gratiæ infuſionem, & accretionem fieri poteſt; quod totum ibidem fuit etiam cum Lugo, & Averſa ex humanis deductum, qui enim offenſus fuit, vel alterius creditor erat, etiam facta reconciliatione, ac debito ſoluto, poteſt adhuc rurſus, ſi voluerit, aut alter rogaverit, offenſam, vel debitum dimittere dicendo, dimitto iterùm offenſam, vel debitum, & poteſt de hoc novam Scripturam condere, & hoc novo titulo rurſus juri ſuo cedere, non obſtante priori ceſſione. Poteſt pariter, qui ſemel promiſit, & aliquid ſe obligavit, iterum promittere, & ad illud idem ſe de novo obligare, prout de facto ſolemus idem votum apud Deum repetere; ergò & Deus, ac Sacerdos nomine ipſius poteſt idem de novo peccatum dimittere, titulo præſertim novi doloris de ipſo eliciti; conſequentia patet, quia divina peccatorum noſtrorum remiſſio, eſt veluti promiſſio de indignatione non retinenda pro noſtris offenſis, quæ quidem promiſſio repeti poteſt, quæ repetitio talem vim habet, ac ſi diceret, etiamſi anteà non remiſiſſem, non promiſiſſem, nunc remitto, nunc promitto, in quo caſu ponitur quidem novus voluntatis actus in hominibus, ex parte Dei ponitur aliquis novut effectus ad extrà.

133 Neque hæc doctrina, ut dicebamus q. 13. cit. ar. 2. n. 387. repugnat Doctrinæ Scoti 4. d. 14. qu. 4. in ſolutione ad 2. princ. quando enim inquit ibi, quòd cùm per præviam contritionem jam obtenta eſt peccatorum remiſsio, tunc per Sacramentum pœnitentiæ non deletur peccatum; ſed gratia, quæ infuit, augetur; non loquitur de quacumque peccati remiſſione, & abſolutione, ſed de omnino prima peccati remiſsione, quæ propriè dicitur peccati deletio, & deſtructio; per alias enim remiſsiones ſequentes, & repetitas licèt peccatum rurſus dimitti dicatur, & condonari, non tamen propriè deleri, & aboleri; non enim propriè deſtruitur, & aboletur, niſi quod actu eſt, & exiſtit, & quod non eſt planè deleri non poteſt. Et quando etiam dixit d. 19. q. un. in ſolutione rurſus ad 2. prin. quod nullus ſolvi poteſt, niſi ligatus, jam dictum eſt ſuprà q. præced. ar. 2. n. 113. quod licèt, qui numquam ligatus fuit, qualis eſt innocens, non ſit ſolutionis capax; tamen qui ſemel ligatus fuit, & abſolutus, poteſt iterum aliquo novo titulo abſolvi per novam juris ceſsionem, quod aliquando habuimus in ipſum, ut ibi diximus; quarè illa propoſitio, nullus poteſt ſolvi, niſi ligatus, valet in phyſicis, non in moralibus, quia licèt in phyſicis ſolutio ſupponat ligamen, nequit enim imaginari, quomodo ſit ſolvendus, niſi in aliquo vinculo, ſeù ligamine concipiatur; in moralibus tamen poteſt quis pluries ſolvi, quia pluries judicari; licèt enim homo à vinculis corporeis ſolutus non poſsit amplius ſolvi, poteſt tamen offenſa, ac debitum jam remiſſum iterum atque iterum remitti, quia poteſt offenſus, vel creditor iterum atque iterum ſe obligare ad non exigendum illud debitum, nec indignationem concipiendam propter illam offenſam, quod eſt propriè cedere juri, & offenſam remittere.

134 Quintò eſt difficultas, an per pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reviviſcant; de duplici autem bonorum operum genere propoſita difficultas intelligi poteſt: primò de his, quæ in ſtatu peccati mortalis exercentur, & opera mortua vocantur; ſecundò de illis, quæ in ſtatu quidem gratiæ facta ſunt, ſuperveniente autem peccato mortali extinguuntur, vimque ſuam, ac meritum amittunt, & proindè opera mortificata dicuntur; & quidem loquendo de operibus bonis primi generis certum eſt opera bona facta in ſtatu peccati mortalis nihil unquam homini juſtificato profutura eſſe ad gloriam conſequendam, ut enim diximus lib. 2. ſent. diſp. 7. de juſtificatione inter conditiones operis vitæ æternæ meritorii prima, & præcipua eſt, ut fiat ab homine juſto, & in ſtatu gratiæ ſanctificantis conſtituto; undè D. Aug. tract. 71. in Joan. explicans illa Chriſti verba: *Sine me nihil poteſtis facere*, dicit opera fidelium à Chriſto Domino per peccatum mortale excíſorum nihil illis ad vitam æternam conſequendam prodeſſe; loquendo autem de operibus bonis ſecundi generis, ſcilicet, factis in ſtatu gratiæ ſanctificantis, & per peccatum mortificantis dicendum eſt virtute hujus Sacramenti reviviſcere, itaut jus quod homo ſibi ad æternam gloriam per opera illa acquiſierat, eidem reſtituatur, & hic eſt communis Theologorum ſenſus, & præſertim Scoti 4. diſp. 22. q. un. art. 2. quod quidem ex profeſſo probavimus diſp. cit. de juſtific. quæſt. 10. art. 1. ubi diximus etiam merita mortificata reviviſcere per quamcumque juſtificationem ſubſequentem non tantùm juxtà diſpoſitionem, quam habet reſurgens, verùm etiam quoad totum jus, quod habuerant antè reſpectu præmii eſſentialis, quod etiam expreſsè docuit Concil. Trident. ſeſſ. 16. ca. 6. ubi ait: *Juſtificatis hominibus, ſivè acceptam gratiam perpetuò ſervaverint, ſivè amiſſam recuperaverint, proponenda eſſe Apoſtoli verba, abundate in omni opere bono ſcientes, quòd Deus non eſt injuſtus ut obliviſcatur operis veſtri.* Ubi ponderanda eſt diſtinctio gratiæ perpetuò ſervatæ, & gratiæ amiſſæ, ſed recuperatæ, quæ videtur inutilis, niſi Concilium intelligeret per pœnitentiam priſtina merita inſtaurari; & hoc etiam expreſsè, docuit D. Hieronym. in cap. 3. ad Galat. dum inquit: *Qui ob Chriſti fidem laboraverit, & poſteà lapſus fuerit in peccatum non perdet merita ſua, ſi ad priſtinam fidem, & ſtudium revertatur.* De hoc etiam alia plura videri poſſunt diſp. 5. cit. de pœnitentiæ Sacramento q. 10. ubi non ſolùm agimus de reviviſcentia meritorum per pœnitentiam, ſed prætereà diſputamus, an ſicut bona opera mortificata per pœnitentiam reviviſcunt, ſic è contrario peccata in Sacramento pœnitentiæ ſemel remiſſa per ſubſequens peccatum mortale redeant quoad reatum tam culpæ, quàm pœnæ.

135 Poſtremò eſt difficultas, an ſemper hoc Sacramentum conferat ſuum effectum, vel poſsit eſſe validum, & informe, Sacramentum dicitur validum, quando conſtat omnibus ſuis partibus eſſentialibus; informe verò, quando non confert actu gratiam ſantificantem ob indiſpoſitionem ſuſcipientis; itaque quia alia quædam Sacramenta poſſunt eſſe vera, & valida, & carere effectu gratiæ ob indiſpoſitionem ſuſcipientis, ut præſertim ſuprà dictum eſt de Baptiſmo diſp. 17. q. 3. art. 2. nu. 46. modò dubium eſt de hoc quoque Sacramento, an in aliquo caſu validum eſſe poſſit, & ob aliquam indiſpoſitionem ſuſcipientis effectu gratiæ carere, quo ſenſu diceretur informe, non quaſi in ſua forma eſſentiali deficiens, alioquin etiam invalidum eſſet, ſed tamquam deficiens ſolùm in effectu gratiæ, quæ eſt forma animam ſanctificans. Affirmans ſententia communis eſt in ſchola Thomiſtarum, quàm ſequuntur Suarez, Lugus, Valentia, Averſa, Caſpenſis, Henriquez, Navarrus, Diana, Bonacina, & alii Morales, quod præſertim dedunt ex paritate aliorum Sacramentorum, quæ poſſunt eſſe valida quoad eſſentiam, & informia quoad effectum, ut communiter aſſeritur de baptiſmo. Verum tamen eſt hos auctores inter ſe diſcrepare, in quibus caſibus poſsit hoc Sacramentum eſſe validum, & informe, & quamvis major pars eorum affirmet, hoc evenire poſſe ex defectu doloris, ſi nempè pœnitens accedat abſque dolore, vel ſaltem cum aliquali dolore, non tamen ſufficiente, nec habente omnes conditiones requiſitas ad effectum gratiæ; adhuc tamen non conveniunt qualis eſſe debeat hic dolor, qui ad eſſentiam Sacramenti ſufficiat, non tamen ad effectum.

136 Nos tamen id abſolutè negamus diſ. 5. cit. q. 14. ar. 1. cum Scoto 4. d. 1. q. 5. ubi §. *Contrà iſtam opinionem* in fine, ubi inquit, quod in ficte pœnitente ceſsante fictione nihil eſt, quod ſufficiat ad effectum veræ pœnitentiæ, alioquin non oportet talem fictè confeſsum de eiſdem peccatis aliàs confiteri, & verſ. *Quartò arguitur* inſinuat privilegium illud baptiſmi conferendi gratiam recedente fictione, ſeu ablato obice ad ſummum convenire poſſe cæteris Sacramentis characterem imprimentibus Ordini, ſcilicet, & Confirmationi, & itá tenent etiam Gabriel, Major, Adrianus, Joan. Medina, Vega, Vaſquez, Coninch. Turrianus, Amicus, Layman, Emanuel Sà, Fagundez, & alii Recentiores; quorum fundamentum eſt, quia hoc præſertim diſcrimen verſatur inter hæc, & alia Sacramenta, quod illa non includunt, ut partem eſsentialem ipſam ſuſcipientis diſpoſitionem, undè poſsunt eſse valida quoad eſsentiam, & informia quoad effectum, quia omnia eſsentialia includere poſsunt, etiamſi debitam ſuſcipientis diſpoſitionem non includant in ordine ad effectum; at Sacramentum pęnitentię ipſam pęnitentis diſpoſitionem includit, ut partem eſsentialem, quam ſi ſemel includit, non ſolùm erit validum, ſed etiam efficax, & formatum; ſi verò non includit,

cludit,non ſolùm erit inefficax,& informe,ſed etiam invalidum. Ex quo patet falſam eſſe paritatem aſſumptam de hoc, & aliis Sacramentis, magna enim eſt differentia hujus Sacramenti ab aliis, in quibus diſpoſitio neceſſaria ad effectum diſtinguitur ab omnibus iis, quæ ad eorum eſſentiam requiruntur, at in hoc Sacramento idem actus, qui eſt diſpoſitio neceſſaria ad ipſius effectum, eſt etiam ipſius pars eſſentialis. Ratio autem cur præſertim Baptiſmus inter alia Sacramenta poſſit eſſe validum, & informe,& gratiam conferre recedente fictione,non autem pœnitentia eſt,quia ut docet Scot.4.d.1.q.5. lit. D. eſt medium ad ſalutem neceſſarium,ſcilicet,ad remiſſionem originalis culpę,& peccatorum mortalium antecedentium; quarè cùm ſemel ſuſceptus iterari non poſſit, ne præcludatur viæ ſalutis, neceſſariò dicendum eſt, eumdem baptiſmum cum obice ſuſceptum habere poſteà vim remittendi illa peccata ablato obice, atque adeò tunc conferendi gratiam ſanctificantem, quæ neceſſitas de Sacramento pęnitentiæ non urget,cùm iterari poſſit. Alias autem objectiones contrà hanc ſententiam vide ſolutas q.14. cit.ar.3.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ diſpoſitio ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum ſit neceſſaria, & ejus effectus conſequendos.

137 PRimò dicendum eſt, aliquem actum interiorem pœnitentiæ, ſeù aliquem dolorem formalem, & expreſſum eſſe neceſſarium non ſolùm ad effectum, ſed etiam ad eſſentiam hujus Sacramenti, ita quòd,ut confeſſio ſit valida, non ſufficit negativè ſe habere neque complacendo,neque diſplicendo, ſed omninò requiritur formalis diſplicentia, & dolor peccatorum commiſſorum. Ità ſtatuimus cum communi Doctorum diſp.5.cit.qu.15.art.1. contrà Sylveſtrum, Roſellam, & alios quoſdam Summiſtas dicentes, quòd ſi quis integrè omnia ſua peccata confiteatur, & abſolvatur, licèt negativè ſe habeat formaliter quoad hoc, quòd eſt complacere, vel diſplicere, de peccatis; nihilominus verùm recipit Sacramentum, immò & gratiam; quia ipſa voluntaria abſolutionis ſuſceptio ſine obice peccati actualiter voliti, & in quo complaceat, eſt quædam virtualis attritio, quæ ſufficit, ut virtute Sacramenti gratiam conſequatur. Hæc aſſertio definita eſt in Concil.Florent.& Trident. quæ Concilia explicari non poſſunt de dolore virtuali, nam hìc ſalvari non poteſt, cùm peccata actu memoriæ non occurrunt; at verò ad Sacramentum Confeſſionis neceſſaria eſt actualis memoria peccatorum, quæ ſunt confitenda; & quidem Trid. ſeſs.14. cap.3. & 4. poſtquam definivit Contritionem eſſe partem Sacramenti pœnitentiæ, ſtatim explicat hujuſmodi contritionem importare animi dolorem, & peccati deteſtationem, qui autem peccata ſua confitendo merè negativè ſe habet, non dolet verè, & propriè; ergò dolorem non habet ad eſſentiam hujus Sacramenti neceſſariam, & tantò minus ad ejus effectum percipiendum. Accedit contritionem, ſeù dolorem ſumpto generatim hoc nomine prout etiam attritionem complectitur, eſſe partem hujus Sacramenti eſſentialem, & ad ejus eſſentiam neceſſariò requiſitam, ut ſuprà dictum eſt quæſt. præced.ar.2.nu.109. ergò talis interior pœnitentia per modum actus formalis, & expreſſi neceſſariò requiritur præſertim ad recipiendum hujus Sacramenti effectum, hic enim non cauſatur, niſi à Sacramento eſſentialiter perfectò quapropter Vaſquez quæſt.92.art.1.dub.1. oppoſitam ſententiam non dubitavit appellare erroneam, & contrà omnes Doctores; hoc etiam expreſsè docuit Scotus, quicquid aliqui dixerint, pluribus in locis, nam diſp. 14. quæſt. 5. in ſolutione ad 2. princ. ait antè dignam hujus Sacramenti ſuſceptionem opus eſſe, ut peccator ſuſcitetur, vel ſimpliciter, quod ſit per contritionem, vel ſecundum quid, quod ait fieri per aliqualem diſplicentiam de peccatis, quæ nimirum eſt attritio, quod etiam anteà docuerat eadem diſp.14. quæſt. 2. art. 2. ubi ait rurſus deteſtationem peccati eſſe duplicem, unam, quæ eſt perfecta, & cum omnibus circumſtantiis, quæ eſt contritio, aliam quæ eſt imperfecta, & caret aliqua, vel aliquibus circumſtantiis, & eſt attritio; & hoc rurſus repetit inferius diſp.17. *§. de articulo*,& d.19. *§. Ad quæſtionem*, quibus in locis apertè docet non ſatis eſſe ad hoc Sacramentum accedere cum ſola voluntate illud recipiendi, ſed prætereà neceſſarium eſſe dolorem formalem,& expreſſum de peccatis commiſſis, non ſolùm ad effectum, ſed etiam ad eſſentiam hujus Sacramenti.

138 Diximus autem ſuprà quæſt. 3. art. 2. num.48. ad effectum, & valorem hujus Sacramenti non ſufficere dolorem de non dolere, ſed dolorem, & diſplicentiam de ipſis peccatis; eſſe debere, quia accuſatio Sacramentalis eſt de ipſis peccatis; ergo, & eorumdem peccatorum deteſtationem involvere debet, & pœnitentia quæ in ſcripturis requiritur,& toties peccantibus inculcatur, planè intelligitur de ipſis peccatis. Diximus etiam ibidem num.49. minimè opus eſſe, quòd prædictus dolor confeſſionem præcedat ordine temporis, ut contendunt Layman, Coninch. & quidam alii Recentiores, ſed ſatis eſſe ſi ipſa ſequatur antè abſolutionem, & fortè etiam ſi in ipſa abſolutione, ſeù abſolutionis actu concomitetur, licet probabilius ſit debere actum doloris ad abſolutionem ſupponi; ſicut confeſſio ipſa, quia hæc tota materia, ſuper quam cadit abſolutio, nec proferri poteſt judiciali ſententia, niſi poſt accuſationem; ille ergo dolor qui eſt de ſubſtantia, & valore hujus Sacramenti, ad abſolutionem ſupponi debet, quia hoc Sacramentum miniſtratur per modum judicii reconciliativi, in quo antè abſolutionem præſupponitur cognitio cauſæ, & dolor de peccato commiſſo. Diximus tandem ſuperius quæſt.5. art.2. num.114. non ſolùm quandocumque ſit nova confeſſio de novis peccatis, & requiritur nova abſolutio, requiri novum ac diſtinctum actum doloris; ſed etiam quando ſit nova confeſſio de antiquis peccatis jam confeſſis, vel ex oblivione inculpabili prætermiſſis, & poſteà menti occurrentibus, nec priorem dolorem in præcedenti confeſſione habitum ſufficere, ut dixerunt Ledeſma, Diana, Joannes de Cruce, & quidam alii Summiſtæ. Et quidem in nova,ac repetita confeſſione de peccatis aliàs confeſſis novum, & diſtinctum doloris actum requiri,ibi convincenter probatum eſt, quia debet eſſe nova,ac diſtincta materia proxima pro nova forma,& nova ſubſtantia Sacramenti, hæc autem materia proxima in hoc Sacramento eſt contritio, & confeſſio, quarè ſicut dari non poteſt denuò abſolutio, niſi adſit nova confeſſio, ità et iam niſi adſit nova contritiò, ſeù novus dolor. Quòd verò novus etiam requiratur dolor, in nova confeſſione de peccatis jam oblitis, & poſteà menti occurrentibus, nec prior dolor in præcedenti confeſſione habitus ſufficere poſſit, probatur modo evidenti ratione,quia dum quis ritè confitetur, ſed aliquo obliviſcitur, etiam facto diligenti examine, intantùm dicitur indirectè quoque abſolvi à peccati oblitis, inquantùm habuit dolorem univerſalem de omnibus peccatis commiſſis etiam invincibiliter oblitis, ad quæ talis dolor cenſetur ſaltem virtualiter extendi; hæc autem virtualis extenſio doloris ſic de omnibus explicatur, quòd ob ſufficientem diligentiam adhibitam pœnitens cenſetur promptus ad eliciendum actum doloris formalem circà peccata oblita, & ab illa confeſſione manifeſtanda, ſi menti occurrerent; ergò talis virtualis extenſio doloris neceſſariò petit, ut quotieſcumque peccata jam oblita, & indirectè remiſſa menti occurrunt, circà illa eliciat novum doloris actum in nova confeſſione de illis facienda.

139 Secundò dicendum eſt, ſimul cum dolore jam explicato requiri propoſitum de cætero non peccandi; ità ſtatuimus q.15.cit.art.1. n. 417. cum communi Theologorum, & præſertim Scoto 4.d.14.q.4.in ſol.ad 1. princ. ubi ad rationem contritionis cum diſplicentia de peccatis commiſſis exigit etiam propoſitum cavendi de cætero, & poſteà definitum eſt in Trid.ſeſſ. 14. c. 4. ubi hoc propoſitum ponit in definitione contritionis, cum inquit, quòd eſt dolor,ac deteſtatio de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero,& ſeſſ.6.c.6.idem propoſitum recenſet inter diſpoſitiones ad juſtificationem requiſitas, nam hoc includitur in ipſo dolore efficaci peccatorum, ubi nomine doloris comprehendimus etiam ejus cauſam, nempè peccati deteſtationem ſeriam, & efficacem.Et ſicut peccati deteſtatio ſeria debet eſſe,& efficax, talis etiam debet eſſe voluntas de cætero abſtinendi à peccato; neque ſufficit volitio inefficax, ſiquidem cum hac ſtare poteſt volitio efficax peccandi in futurum,ut patet in exemplo proiicientis merces in mari ob metum tempeſtatis; qui utique nollet merces proiicere, ſi aliter vitam ſervare poſſet. Solùm controverſia eſt, an hoc propoſitum ſemper debeat eſſe explicitum,& actuale, an interdum ſufficiat implicitum,& virtuale,quam jam reſolvimus ſuperius q.2.a.1.nu. 31. & 32. ubi diximus per ſe, & regulariter loquendo neceſſarium eſſe formale, & explicitum propoſitum non peccandi in poſterum;per accidens tamen, & in aliquo caſu defectu conſiderationis,aut temporis ſufficere virtuale,& implicitum, nam ſaltem quando pęnitens invincibili ignorantia talis propoſiti laborat,aut nulla ſubeſt futuræ vitæ memoria, ſed ſolius præteritæ deteſtandæ, ſufficere videtur virtuale propoſitum eſſentialiter incluſum in ipſo efficaci peccatorum dolore, quæ dum efficaciter pęnitens deteſtatur, virtualiter, & exercite proponit eadem ampliùs non committere; Secus autem eſt,ſi abſit memoria futuræ, vitæ, & formalis propoſiti de cætero non peccandi, tunc enim tenetur explicitè tale propoſitum habere, ut l.c.ex inſtituto probatum eſt. Ex quo ſequitur attritioni Sacramentali eſſe magis intrinſecam deteſtationem præteritæ vitæ, quàm propoſitum emendationis futuræ, quia ſine illa nullus poteſt eſſe dolor,benè tamen ſine propoſito ſaltem formali,unde Mairon 4.d. 14.q.1.ad 4. ait ſatis eſſe propoſitum negativum non peccandi.

140 Ter-

Digitized by Google

140 Tertiò dicendum eſt, ad Confeſſionem validam, & fructuoſam non neceſſario requiri contritionem perfectam ſed ſufficere attritionem, etiam cognitam, ut talem. Ità ſtatuimus q.15.cit.nu.418.cum Scoto 4.d.14.q.4. *in ſolutione*, ad 2.prin. & 19., *in reſponſione ad quæſtionem* §. *Contrà primum*, unde neque neceſsaria eſt attritio putata contritio,ut quidam dicunt, ſed ſufficit attritio etiam cognita, ut talis,ut ſuprà diximus q.2. ar.2.nu.46. quod expreſsè deducitur ex Trid. l.c. ubi loquens de contritione imperfecta, ſivè attritione ait, quòd quamvis ſine Sacramento pœnitentiæ, ſunt ejus formalia verba, per ſe ad juſtificationem perducere nequeat peccatorem; eum tamen ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandum diſponit, quod intelligendum eſt ultimò, & infallibiliter, nam etiam extrà Sacramentum diſponit, ſed non proximè,& infallibiliter. Deindè hoc ipſum ſuadet ratio ,quia baptiſmus, & pœnitentia ſunt Sacramenta mortuorum, hoc eſt, ad ſuſcitandos ſpiritualiter mortuos per ſe inſtituta; at ſi contritionem perfectam prærequirerent, ut neceſsariam diſpoſitionem ad eorum valorem, & effectum percipiendum, numquam mortuos ſuſcitare poſſent,cùm jam eos ſupponerent contritione ſuſcitatos, qua etiam ratione probatur ſufficere attritionem etiam cognitam, ut talem; cùm enim prædicta Sacramenta ſint ad mortuos ſuſcitandos per ſe inſtituta, jam qui ſe mortuum ſentit per peccatum mortale, & ſolam attritionem in ſe experitur, licitè poteſt velle per Sacramentum ſuſcitari, atque ideo non eſt opus, ut credat,& putet ſe eſſe contritum, ſeù contritione vivum, ut l. c. ex inſtituto probatum eſt. Hic tamen advertendum eſt, ultra ibidem dicta, quod quando dicimus ad valorem, & effectum hujus Sacramenti ſufficere attritionem,intelligendum eſt de attritione, quæ in re ſit talis, & non ſufficit tantum putata,ut aliqui dixerunt nimis laxantes habenas. Ratio eſt,quia hæc requiritur, ut pars eſſentialis Sacramenti, cùm enim Concilia dicunt dolorem de peccatis adhoc Sacramentum eſſentialiter requiri, non de dolore putato loquuntur, aut intelligi poſſunt, ſed de dolore vero, & reali; ſicut cùm dicunt ad baptiſmum aquam requiri, panem,& vinum ad Euchariſtiam, loquuntur de aqua, pane,& vino veris, & realibus, non autem putatis: Sacramentum verò non eſt validum, nec ſuum effectuum conferre poteſt; niſi ſit eſſentialiter perfectum; ergò ad valorem, & effectum hujus Sacramenti non ſufficit attritio tantùm putata, quia talis exiſtimatio nihil ponit in re, & ſola notitia non mutat naturam objecti. Quarè etiamſi pœnitens putet invincibiliter ſe accedere diſpoſitum, ſi re vera talis non ſit, effectum Sacramenti non conſequitur, ſed tantùm à peccato excuſatur; imò Sacramentum eſt nullum, & irritum, quia deficit eſſentialis pars Sacramenti.

141 Quartò dicendum eſt,attritionem in Confeſſione Sacramentali neceſſariam,& ſufficientem eſſe debere ſupernaturalem, & ex duobus motivis à Conc.Trid. aſſignatis l. c. naturalem verò, & ex motivo merè humano elicitam non eſſe ſufficientem. Ità etiam ſtatuimus q.15.cit. n.419. ſatis conſtat ex dictis ſuperius q.2.art.2.n.39. & ſeq. Et quidem attritionem adhoc Sacramentum requiſitam eſſe debere ſupernaturalem, ſeù actum ordinis ſupernaturalis ſaltem quoad modum docet expreſsè Trid. l.c. ubi ait eſſe donum Dei,& Spiritus Sancti impulſu; & deducitur ex generali doctrina, quæ tradi ſolet in materia de gratia, ſcilicet, hominem non poſſe ex naturæ viribus ad juſtificationem ſe diſponere, ac præparare abſque ſpeciali, & ſupernaturali auxilio, & actus noſtros naturale, & ſolis naturæ viribus elicitos non eſſe idoneam diſpoſitionem ad gratiam, nec valere in ordine ad ſalutem; undè talis attritio ordinis merè naturalis nedum ad effectum hujus Sacramenti eſt inſufficiens, ſed etiam ad valorem, quia Concilium l.c. dolorem exigit, nempè ordinis ſupernaturalis, tamquam de neceſſitate, & ſubſtantia ipſius Sacramenti, Qua etiam ratione probatur non ſufficere attritionem de peccatis ob humana incommoda, ſed eſſe debere elicitam, vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu; ut loquitur Concilium, & docens Suarez, Vaſquez,Coninch.Amicus,Hurtadus, Averſa, & alii Recentiores,& facilè ſuadetur, quia accuſatio Sacramentalis, & deteſtatio peccatorum debet eſſe formaliter de peccatis, prout mala ſunt,ac deteſtabilia in genere moris,& vel explicitè, vel ſaltem implicitè in ordine ad Deum, ut ſic enim ad hoc tribunal deferuntur, & cum hac diſpoſitione huic foro ſubiici debent, ut a Sacerdote, tamquam à Judice conſtituto a Deo remittantur;ſed dolor de peccatis ob detrimentum merè humanum ex iis reſultans, vel etiam àb humano Judice inflictum, vel infligendum, eſt merè naturalis, nec eſt de peccatis propriè, & formaliter, ut ſunt mala, & deteſtabilia in genere moris, nec per ſe excludit voluntatem peccandi, nec induit moralem probitatem, & relationem ad Deum, nec ullo modo ad ſupernaturalem ordinem elevatur;ergò dicendum eſt dolorem de peccatis ob humana incommoda, vel ex alio motivo merè humano non valere,nec eſſe de genere attritionis ſalutaris, & in Sacramento ſufficientis, qualis in Concilio deſcribitur. Talis autem è contra eſt illa attritio, quæ peccata deteſtatur ob timorem Inferni, vel etiam Purgatorii,ac etiam aliarum pœnarum hujus vitæ, ſi conſiderentur,prout à Deo infliguntur in odium, & vindictam peccati. Talis etiam eſt attritio illa, quæ peccata deteſtatur ob eorum turpitudinem moralem, quia hoc motivum ſaltem implicite in Deum refertur, ſicut etiam opera moralium virtutum exercere ob earum honeſtatem, atq; ideo utraque attritio illa eſſe poteſt ſupernaturalis, & ad valorem, & effectum hujus Sacramenti ſufficiens,ut conſtat ex dictis ſuprà q.2.art.2.n.39.& 40.

142 Quintò dicendum eſt, interiorem pœnitentiam confitentis eſſe debere integram, & adæquatam de omnibus peccatis mortalibus formaliter, vel ſaltem virtualiter; nec poſſe unum mortale deteſtari, quin ſimul alia commiſſa deteſtetur.Ita etiã ſtatuimus q.15.cit.art.1. in fine, ubi etiam diximus non eſſe id ita intelligendum, quaſi opus ſit,ut unicuique peccato mortali ſua reſpondeat ſpecialis deteſtatio,ſive per unum, ſivè per diverſos actus, ſed ſufficere pœnitentiam de omnibus peccatis commiſſis in confuſo, & in generali ex Scoto 4.d.15.qu.1.§.*Ex hoc patet*, ac etiam paulò infrà §.*de quinto articulo*, ut jam ex inſtituto oſtendimus ſuprà q.2.art.1.n.35.Non tenebitur autem,qui bona fide putat ſe non habere alia peccata mortalia, pœnitere, ac dolere ſub conditione,ſi quæ fortè alia habeat, qui tamen rationabiliter de hoc timere poteſt, ut facilè contingit in iis, qui diù confeſſionem diſtulerunt, adhoc teneri videtur ſicut etiam qui confitetur in articulo mortis, quia tunc debet cum majori ſecuritate ſuæ ſaluti conſulere. In aliis autem ordinariis confeſſionibus, eſtò hoc non ſit neceſſarium, adhuc tamen conſultiſſimum erit ſemper habere univerſalem dolorem de omnibus mortalibus, ſi quæ fortè commiſſa ſint, & tunc in mentem non veniant. Ita diſcurrit Averſa q.11. ſect.6. ubi proindè conſulit pœnitentem, ut ſemper doleat de peccatis ex motivo generali,& attritionem concipiat ex motivo univerſali complectente etiam aliud peccatum ſibi occultum, & invincibiliter oblitum, ſic enim ſaltem virtualiter, & implicite hujuſmodi attritio attingit etiam hoc peccatum, ac proindè adhuc ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, quia verè, & realiter voluntas per illud motivum generale avertitur ab omni peccato, ſuper quod cadit tale motivum, & ità non ponit obicem gratiæ,ſolùmque remanet obligatio confitendi poſtea, & expreſsè, ac formaliter pœnitendi de illo alio peccato,ſi quando poſtea in mentem veniat. Ad veram tandem, & idoneam pœnitentiam non requiri certam actus intenſionem,nec durationem ſive in Sacramento, ſive extra Sacramentum jam probatum eſt ſuperius q.2.art.1.n.27.& 29.

143 Sextò, quia ſuperius dictum eſt, etiam peccata venialia ſola abſque moralibus eſſe poſſe materiam ſufficientem hujus Sacramenti, hic etiam quæri ſolet, an ſimilis diſpoſitio ſit quoque neceſſaria in confeſſione venialium pro eorum remiſſione, vel aliqualiter differens ſufficiat attenta levitate peccati venialis. Eſt itaque difficultas,an in Confeſſione,quæ ſit de venialibus requiratur dolor formalis,& expreſſus ſaltem per modum attritionis,& abſolutus,ac efficax, ſicut dictum eſt requiri in confeſſione mortalium. Affirmant Lugus d.14. ſect.8. Averſa qu.11. ſect.1. & alii Recentiores paſſim, quorum fundamentum eſt, quia adhuc in confeſſione venialium procedit eadem neceſſitatis ratio,ſiquidem talis confeſſio debet adhuc eſſe vera accuſatio,& ut ſit materia ſufficiens ad valorem Sacramenti, debet eſſe cum dolore, & deteſtatione talium peccatorum, & hic actus eſt adhuc de neceſſitate, & ſubſtantia ipſius Sacramenti; partes enim eſſentiales ejus ex doctrina Conciliorum ſunt contritio, & confeſſio, nomine autem contritionis non poteſt intelligi dolor aliquis imperfectus,ſeu diſplicentia inefficax, quia hæc non eſt deteſtatio, aut retractatio, imò poteſt ſtare ſimul cum propoſito iterum committendi illud peccatum, & cum ipſo peccato actuali, eſt autem incredibile, quòd Deus remittat peccatum etiam veniale habenti complacentiam in ipſo, nec deferenti formaliter,aut ſaltem virtualiter priorem voluntatem peccaminoſam. Nos tamen diximus q.15.cit.art.2.n. 422. quod licèt attritio neceſſariò prærequiratur in ſuſcipiente hoc Sacramentum, tamquam diſpoſitio ad tollendum obicem, & abſolutionem obtinendam mortalium, ac etiam venialium, quando ſunt eum mortali conjuncta; tamen quando ſunt ſeparata, ut accidit in juſtis,talis diſpoſitio non eſt neceſſaria ad tollendum obicem, ut eorum abſolutionem Sacramentum influere poſſit; ſed ſufficere etiam poteſt aliqua minor diſpoſitio, nempe actualis non complacentia de talibus peccatis,& voluntas recipiendi effectum remedii,quod aſſumit, ut à venialibus purgari poſſit, hæc enim cenſetur virtualis quædam peccati venialis deteſtatio, dùm homo vult ejus medicinam aſſumere, ut ab eo purgetur, ut ſuprà dictum eſt q.4.art.1.num.85. & art.præced. nu.130. & ſequuntur

Digitized by Google

tur Soto, Ledeſma, Henriquez, Nugnez, & alii Neoterici dicentes ſufficere aliquam retractationem virtualem per quemcumque actum, quo quis deſiderat emundari à venialibus, & tenet ex noſtris Hiribarnes diſp. 19. ſect. 1. Probatur autem ex dictis loc. cit. nam ſola attritio abſque comite Sacramento ſufficit in homine juſto ad deletionem venialis ex ibi dictis; ergò ad tollendum obicem in Sacramento, qui talem remiſſionem impedire poteſt, aliqua diſpoſitio minor attritione formali ſufficere poteſt, conſequentia patet, quia ad tollendum obicem minus requiritur, quam ad ipſum veniale tollendum, ergo ſi ad delendum ipſum veniale ſatis eſt attritio, ad tollendum obicem in Sacramento minus requiritur. Confirmatur, quia peccatum mortale eſt gravis offenſa Dei, & maxima averſio ab eo, veniale vero levis omninò, & exigua, cùm gratiæ, & amicitiæ Dei non opponatur; ergò ad tollendum obicem reſpectu venialis, ejuſque remiſſioni impetrandæ in Sacramento minor diſpoſitio ſufficere poterit, quæ, ſcilicet, ſit attritio virtualis, ut igitur homo ſuſcipiens Sacramentum non dicatur ponere obicem remiſſionis venialis, ſatis erit, ut Sacramentum accedat ſine actuali complacentia venialis, & affectu recipiendi Sacramentum, ejuſque effectum, cùm tale deſiderium ſit virtualis quædam retractio venialis, quatenus homo paratus eſt ſumere remedium talis mali deſtructivum. Denique quia ex oppoſita ſententia ſequeretur, quòd magis, vel æquè rigoroſa diſpoſitio requireretur ad remiſſionem peccati levis, & gravis, quod juſtitiæ non convenit.

144 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ reſponſum eſt loc. c. n. 423. quòd licèt ad conſequendum fructum hujus Sacramenti pro remiſſione mortalium neceſſaria ſit attritio formalis ad tollendum obicem ob peccati mortalis gravitatem, tamen ad conſequendum fructum pro remiſſione venialium ob eorum levitatem ſufficit alia diſpoſitio minor jam declarata, nempè ut homo non habeat actualem complacentiam talium peccatorum, & habeat voluntatem recipiendi effectum remedii, quod aſſumit; hæc enim eſt quædam virtualis attritio, & deteſtatio peccati, dùm homo vult efficaciter ejus medicinam, & antidotum aſſumere; tali enim actu ſufficienter excluditur quælibet complacentia peccati venialis, & quodlibet propoſitum committendi iterum illud peccatum, undè licèt non ſit diſplicentia ità perfecta, ſicut eſt formalis attritio, eſt tamen diſplicentia efficax ſicut illa, deſiderium enim, quo juſtus cupit à peccato emendari per ſuſceptionem Sacramenti, eſt quædam ſaltem virtualis deteſtatio, & retractatio peccati, dùm homo vult medicinam aſſumere, & quamvis ex ſe non ſufficiat extra Sacramentum ad deletionem venialis, ut attritio formalis, dicimus tamen ad id ſufficere cum Sacramento, quia ſufficit ad tollendum obicem pro effectu Sacramenti conſequendo. Quandò verò dicitur attritionem, & dolorem formalem etiam in confeſſione venialium eſſe ſaltem neceſſariam ad valorem hujus Sacramenti, quia à Conciliis ponitur ejus pars eſſentialis, & ſine vero, & efficaci dolore hoc Sacramentum conſiſtere nequit; reſponſum eſt loc. cit. ad valorem confeſſionis venialium poſſe etiam ſufficere attritionem virtualem jam explicatam, cùm hæc equivaleat deteſtationi, & retractationi formali ipſorum, ut jam dictum eſt, & quando Concilia dicunt ad valorem confeſſionis neceſſariam eſſe attritionem formalem, & verum, ac efficacem dolorem, loquuntur præſertim de confeſſione mortalium, vel venialium cum aliquo mortali, nam pro pura confeſſione venialium poteſt etiam ad ipſius valorem attritio virtualis jam explicata. Aliam verò ſolutionem, ſi hæc non placet, vide l. c.

145 Septimò ulterius eſt alia difficultas, an debeat etiam pœnitens dolere de omnibus venialibus, quæ confitetur. Affirmant aliqui teneri pœnitentem ſub mortali habere ſaltem attritionem de omnibus venialibus, quæ confitetur, itaut quamvis non ſit obligatus de his confiteri, & poſſit quæ voluerit prætermittere, tamen ſuppoſito, quod velit de eis confiteri, debere accedere cum eorum attritione, & alioquin peccare mortaliter ità referunt Suarez diſput. 20. ſect. 6. Lugus d. 14. ſect. 8. Averſa qu. 11. ſect. 6. fundamentum eſt, quia cum materia hujus Sacramenti ſit confeſſio cum dolore, niſi quis habeat verum dolorem ſubjicit pro materia Sacramenti potius hiſtoricam narrationem quæ non eſt apta materia, quarè facit injuriam notabilem Sacramento, & ità ſacrilegium committit. Communis autem opinio Recentiorum affirmat non teneri pœnitentem ex neceſſitate de omnibus venialibus dolere, quæ confitetur, ſed tantùm de aliquibus, ne irritum ſit Sacramentum, quia dùm pęnitens confitetur aliqua peccata cum diſpoſitione idonea ad valorem, & effectum Sacramenti, jam ponit in tuto exercitium Sacramenti, ne ſit irritum, & careat effectu, & de reliquo non irrogat gravem injuriam Sacramento exponendo ſimul aliqua venialia de quibus non percipiat in ſe diſpoſitionem, & attritionem requiſitam ad eorum remiſſionem, ſicut non peccant qui ſimul cum peccatis accuſant ſe de quibuſdam defectus, & imperfectionibus rationem culpæ non habentibus, ſed tantùm importantibus carentiam majoris perfectionis, quæ non eſt propriè materia hujus Sacramenti, ità Suarez, Lugus, Averſa, Henriquez, Hurtad. & alii Recentiores.

146 Hic tamen dicendi modus, ut diximus loc. cit. num. 425. rectè procedit tenendo communem opinionem, quòd in confeſſione venialium requiratur dolor formalis, & expreſſus ſaltem per modum attritionis, ſicut requiritur in confeſſione mortalium, ſic inquam, verum eſt non teneri pœnitentem ex neceſſitate de omnibus venialibus dolere, quæ confitetur, ſed tantùm de aliquibus ne irritum fiat Sacramentum. Cœterum tenendo juxtà doctrinam præmiſſam in ſolutione præcedentis difficultatis attritionem formalem, & expreſſam non eſſe neceſſariam diſpoſitionem pro remiſſione venialium, quando non ſunt cum mortalibus admixta, ſed ſufficere poſſe minorem diſpoſitionem nempè actualem non complacentiam de talibus peccatis, & voluntatem efficacem recipiendi effectum remedii, quod aſſumit, ut à venialibus purgari poſſit, juxtà, inquam, hanc doctrinam tenetur pęnitens accedens ad Sacramentum cum ſolis venialibus de iis omnibus hoc modo dolere, & pęnitere, nam talis pęnitentia importat non ſolùm diſplicentiam de talibus peccatis, & voluntatem recipiendi remedium, quod aſſumit, ſed talis actus debet neceſſariò cadere ſuper omnia venialia, quę confitetur, nam ſi ad omnia non ſe extenderet, jam de aliquo veniali complacentiam actualem haberet, vel diſplicentiam inefficacem, nec voluntatem efficacem haberet aſſumendi remedium pro purgatione omnium venialium, quæ confitetur; Undè ſic accedendo gravem injuriam faceret Sacramento, & ideò loquendo de iſta minori diſpoſitione, quam diximus pro remiſſione venialium ſufficere mediante Sacramento, debet talis pęnitentia ad omnia venialia ſe extendere, quæ in confeſſione aperiuntur, alioquin confeſſio irrita eſſet, & confitens mortaliter peccaret, quia cum obice accederet ad Sacramentum.

147 Poſtremò eſt difficultas, an etiam in Confeſſione venialium requiratur propoſitum efficax formale, vel virtuale evitandi omnia peccata venialia. Nam ex una parte tale propoſitum videtur neceſſarium ad excludendam voluntatem iterum venialiter peccandi; ex alia verò parte videtur, quod non quia ſcimus nos non poſſe vitare omnia illa, ſuppoſita fragilitate noſtra, undè dicitur de venialibus, quòd *ſepties in die cadit juſtus*; nemo autem poteſt efficaciter velle, quod videtur eſſe moraliter impoſſibile, non enim dari poteſt voluntatis propoſitum, & decretum efficax circà objectum cognitum impoſſibile: hinc oritur dubium, quonam modo poſſit pęnitens hoc propoſitum habere circà peccata venialia in poſterum vitanda; pluribus modis hanc poſſibilitatem explicare conatur Lugus diſput. 14. ſect. 9. & præſertim inquit, quòd pęnitens poteſt habere dolorem, & propoſitum de his peccatis venialibus, quæ confitetur, & habere dolorem de his omnibus, ac propoſitum vitandi omnia ſimilia; neque neceſse eſt in peccatis venialibus, ſicut in mortalibus, habere animum omnia poſſibilia vitandi, in hoc n. differt confeſſio de venialibus à confeſſione mortalium, in qua requiritur ſempre univerſale propoſitum vitandi omnia, quod propoſitum non requiritur ad remiſſionem venialium, tale igitur propoſitum ſatis erit ad conſequendam veniam omnium venialium quæ confitetur, quem dicendi modum ſequitur etiam Averſa q. 11. ſect. 2. cum quibuſdam aliis. Sed hunc dicendi modum reiicimus loc. c. quia tali propoſito limitato ad ſimilia peccata tantum evitandi, qualia confeſsus eſt, ſeu non iterum illa committendi ſtare poteſt voluntas committendi alia venialia diverſa, ſivè diverſæ ſpeciei; ſicut ergo in confeſſione mortalium non ſufficit propoſitum ſic limitatum, ſed requiritur, propoſitum univerſale omnia prorſus mortalia evitandi, ſivè ſimilia, qualia confeſsus eſt ſivè diſſimilia, & alterius ſpeciei; ità etiam dicendum de propoſito in confeſſione venialium requiſito ad conſequendam veniam omnium eorum, & quæ confeſsus eſt.

148 Dicendum ergò potius eſt, ut ibi ſtatuimus, quòd poteſt, ac debet pęnitens non ſolùm actu dolere de omnibus præteritis & dicere, quod nullum vellet commiſiſse, ſed etiam habere propoſitum faciendi diligentiam vitandi in poſterum quodlibet ſingillatim, & cautè vivendi quantum ex divina gratia ſibi concedetur: poteſt, inquam, habere propoſitum efficax faciendi quantum eſt ex parte noſtra, & quantum in nobis fuerit ad vitanda illa, quantum humano modo fieri poſſit ſuppoſito divinæ gratiæ auxilio; hoc enim propoſitum ſufficit ad hoc, ut in Sacramento remittantur omnia venialia, quæ ſiunt confeſſionis materia, & ità videtur ſentire Suarez diſp. 4. ſect. 3. neque diſſentit Averſa loc. c. ubi gratis concedit, quod hæc diligentia apprehendi poteſt à pęnitente, ut poſſibilis, & quòd excludit voluntatem committendi ullum veniale in particulari; non enim benè ſtaret cum illo animo voluntas mentiendi venialiter, aut negligenter orandi, & ſic de ſimilibus; atque hoc propoſitum de ſt-

Digitized by Google

futuro ſatis correſpondet cum dolore de præterito, & ſufficiet ad conſequendam veniam de omnibus anteà commiſſis. Ad rationem verò dubitandi addnctam, quòd nemo poteſt efficaciter velle, quod videt eſſe moraliter impoſſibile, non poteſt autem homo in hac vita ob ejus fragilitatem omnia venialia vitare; dicendum eſt, quòd licet hoc verum ſit, adhuc tamen homo verè, & realiter phyſicam ſemper habet potentiam, & auxilium ſufficiens ad vitanda quælibet peccata venialia, nec vitando plura, & plura talem amittit potentiam vel viribus deficit, & auxiliis ad alia vitanda ſufficientibus. Quando ergò dicitur homini impoſſibile omnia evitare venialia, hoc intelligendum eſt de potentia morali dumtaxat, non autem phyſica, & hoc eſt propter maximam, & ingentem difficultatem, & ob magnam ſui fragilitatem, ac divinam permiſſionem, quamvis autem voluntas circà objectum phyſicè impoſſibile efficax propoſitum habere non poſſit, ut ad volandum, vel movendum ſaxum excedentis ponderis, poteſt tamen habere circà morabiter impoſſibile ſuppoſito auxilio divino, atque ideò poteſt homo proponere efficaciter modo jam explicato ab omnibus venialibus in futurum abſtinere, etiamſi ſciat, vel probabiliter dubitet ob magnam difficultatem, & ſui fragilitatem ſe in plura, & plura ſucceſſivè lapſurum, talis enim dubitatio efficacitatem propoſiti non tollit.

QUÆSTIO SEPTIMA.

De Confeſſione Sacramentali.

149 POſt contritionem, quæ erat prima pars materialis, & eſſentialis hujus Sacramenti, agendum eſt de confeſſione externa, quæ eſt altera pars eſſentialis Sacramenti hujus, & notior contritione, ut per ſe ſenſibilis; ſumitur autem Confeſſio in præſenti pro manifeſtatione, ſeù accuſatione ſuorum peccatorum in foro interno coram legitimo Miniſtro ad finem obtinendi eorum veniam, & remiſſionem per abſolutionem, & hæc eſt propriè Sacramentalis confeſſio, de qua hic eſt ſermo, & eſt actus pœnitentiæ virtutis, qui hic conſideratur, ut altera pars hujus Sacramenti, definitur autem, ut diximus diſp.5.cit.quæſt.16.quòd ſit *accuſatio Sacramentalis legitima de peccatis propriis facta coram Sacerdote ad eorum veniam impetrandam virtute clavium*, prima particula ſtat loco generis, quia confeſſio Sacramentalis non eſt qualiſcumque peccati propalatio, & manifeſtatio, reliquæ verò locum tenent differentiæ, etenim *Sacramentalis* ponitur ad differentiam Contritionis, quæ eſt confeſſio coram Deo, & aliarum confeſſionum non Sacramentalium, *legitima* ponitur ad differentiam earum, quæ carent conditionibus requiſitis, *de propriis peccatis* ponitur ad differentiam confeſſionis laudis, in qua Deum laudamus, non autem noſmet accuſamus, *facta coram Sacerdote* ad differentiam confeſſionis externi fori factæ coram Judice criminali, additur tandem *ad veniam impetrandam* ad differentiam confeſſionum pœnalium, quæ ad punitionem præcisè ordinantur, non ad veniam. Itaque in præſenti qu. diſcurrendum eſt de neceſſitate hujus confeſſionis Sacramentalis, de modo quo fieri debet, ac de ejuſdem integritate, quod breviter reſolvemus juxta dicta diſp.5.cit.q.16.17.& 18.

ARTICULUS PRIMUS.

An Confeſſio Sacramentalis ſit ad ſalutem neceſſaria, & quomodo.

150 PRo reſolutione quæſiti ſupponendum eſt ex dictis q.16. cit. art. 1. Sacramentum pœnitentiæ fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutum completè quoad omnes ſuas partes, etiam quoad confeſſionem Sacramentalem contra quamplures. Hæreticos, id negantes, & hoc præſertim docet Scot.4.d.17.q.un. art. 1.& poſteà tamquam de fide definitur Conci. Trid. ſeſſ.14.cap.5. ubi ſic loquitur *ex inſtitutione Sacramenti pœnitentiæ univerſa Eccleſia ſemper intellexit, inſtitutam etiam eſſe à Domino integram peccatorum confeſſionem,& omnibus poſt Baptiſmum lapſis jure divino neceſſariam exiſtere*, undè infrà concludit repellendam eſſe inanem eorum calumniam, quia eam à mandato divino alienam, & inventum humanum eſſe, atque à Patribus in Concil. Lateran. congregatis initium habuiſſe docere non verentur. Hanc autem integram hujus Sacramenti inſtitutionem ſufficienter colligi ex verbis Chriſto Jo. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, &c.docet Scotus l.c. ac etiam poſteà Conc. Trid. nam per hæc verba, inquit Doctor, acceperunt Apoſtoli, ac ejus ſucceſſores poteſtatem remittandi, & retinendi peccata fidelium,& conſtituti ſunt, tamquam Judices, qui pœnitentibus ritè diſpoſitis ſententiam abſolutionis, & remiſſionis proferrent, indignis verò, & indiſpoſitis ſententiam retentionis, ſed certè judicium exerceri, & ſententia proferri non poteſt, niſi probè cognita, & diſcuſſa causa, de qua agitur; ergò ex Inſtitutione hujus Sacramenti, & de jure divino, explicita, & diſtincta confeſſio peccatorum præcedere debet. Hoc ſuppoſito.

151 Primo dicendum eſt, hoc Sacramentum eſſe medium neceſſarium ad conſequendam remiſſionem mortalium, quæ poſt baptiſmum commiſimus, neceſſitate divini præcepti, & conſequenter confeſſionem Sacramentalem eſſe fidelibus eodem modo neceſſariam, & in hoc Sacramento requiſitum ex inſtitutione ipſa Chriſti, & divino jure, atque ut talem ſemper, & ab initio in Eccleſia viguiſſe. Ità Scotus loc. cit. cum omnibus Catholicis contrà Hæreticos id negantes, & conſtat auctoritate plurimorum Conciliorum generalium, ac præſertim Lateranenſis ſub Innocentio Tertio c. 21. Conſtant. ſeſſ. 8. Florent. in decreto Eugenii, & Trid. ſeſſ. 14.c.5. cit.ubi ait ex inſtitutione Sacramenti pœnitentiæ à Chriſto facta integram peccatorum confeſſionem omnibus poſt baptiſmum lapſis jure divino neceſſariam exiſtere, & can. 6. damnat negantes confeſſionem Sacramentalem inſtitutam eſſe à Chriſto, & neceſſariam jure divino, & can. 7. declarat eſſe de jure divino neceſſarium confiteri in Sacramento pœnitentiæ omnia, & ſingula peccata mortalia. Et quidem ut ait Scotus, & poſteà Trid.loc.cit.neceſſitas hujus Sacramenti, ſivè confeſſionis Sacramentalis ſufficienter etiam deducitur ex relatis Chriſti verbis Jo.20. *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, &c.ſuppoſita obligatione hominis ad diligendum Deum, & ſe ipſum, facta autem hac obligatione ſic arguit Doctor, qui amiſit primam gratiam tenetur eam recuperare ex illis duobus præceptis, Diliges Dominum Deum tuum, & diliges te ipſum, ſed ubi ſunt duæ viæ conſequendi ſalutem, tenemur ad faciliorem, & tutiorem, alioquin videremur ſalutem contemnere eam periculo exponendo, facilior autem, & tutior via eſt peccati remiſſionem conſequi per pœnitentiam Sacramentum, quàm per pœnitentiam virtutem, quia ad conſequendam gratiam cum pœnitentia Sacramento ſufficit attritio, cum pœnitentia verò virtute requiritur contritio, quæ eſt longè difficilior; ergò ſub præcepto tenemur hoc Sacramentum ſuſcipere ad peccati remiſſionem certius conſequendam; ità diſcurrit Doctor ſub lit. D. & Aſteſanus noſter cum ipſo lib. 5. tit. 10. art.2.Deindè neceſſitas hujus Sacramenti, ſivè confeſſionis Sacramentalis poteſt rurſus efficaciter deduci ex aliis Evangelii locis, ut diximus lo.c.n.436.& notat Averſa q.3.ſect.2. in quibus Chriſtus per ſimilitudinem clavium hujus Sacramenti eſſentia, & excellentiam expreſſit, ſicut enim clavis ad oſtium aperiendum eſt omninò neceſſaria ut quo foris ſunt, ingredi poſſint; ità poteſtas Sacerdotis ad ſolvendum, & ligandum à Chriſto ei communicata, quæ dicitur clavis, neceſſaria eſt ad aperiendam januam remiſſionis peccatorum, & Regni Cœlorum, alioquin ſi abſque hujuſmodi clave pateat aditus, fruſtrà data eſt clavis Sacerdotibus, & fruſtrà diceretur Clavis; ergò illis, quibus à Sacerdotibus per poteſtatem clavium apertio, & ſolutio non conceditur, clauſa manet janua atque ideò hoc miniſterium, & Sacramentum eſt eis ad Salutem neceſſarium; quarè concludendum eſt Confeſſionis neceſſitatem, ſicut & ordinationem fuiſſe à Chriſto inſtitutam, eſſeque verè de jure divino, qua tamen neceſſitas intelligenda eſt quando talis confeſſio fieri poteſt, caſu enim quo fieri non poſſet, ſufficere poteſt ſola confeſſio in genere ad hoc, ut Sacramentum validè, & utiliter conficiatur, & abſolutio pœnitenti impendatur, imò etiamſi deſit copia Confeſſarii, ſola contritio ſufficere poteſt cum Sacramento in voto, ut paſſim omnes docent.

152 Secundò vicendum eſt, pœnitentiæ Sacramentum neceſſarium eſſe, non tantùm neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate medii in re, vel in voto illis, qui mortaliter poſt baptiſmum peccarunt. Ità jam ſtatuimus ſuprà diſp.16.de Sacramentis qu. 4. art. 1. cum Scoto loc.cit. ubi etiam hæ duo neceſſitatis genera explicuimus, & probatur in primis ex Trid.ſeſſ.14. cap.2. ubi definit pœnitentiæ Sacramentum ità neceſſarium eſſe lapſis poſt baptiſmum, ſicut baptiſmus eſt neceſſarius iis, qui modum illum ſuſceperunt, ſed baptiſmus neceſſarius eſt neceſſitate medii in re, vel in voto, ut loc.cit.dictum eſt; ergò pariter pœnitentiæ Sacramentum neceſſarium eſt vel in re, vel in voto lapſis poſt baptiſmum. Deindè probatur ratione, quia ex dictis ibidem illud eſt neceſſarium neceſſitate medii in re, vel in voto quo prætermiſſo in re, vel in voto ſalus obtineri non poteſt, ſed prætermiſſo pœnitentiæ Sacramento in re, vel in voto ſalus obtineri non poteſt ab eis, qui poſt baptiſmum lapſi ſunt; ergò pœnitentiæ Sacramentum eſt illis neceſſarium neceſſitate medii in re, vel in voto. Tandem effectus, ad quem hoc Sacramentum ordinatur, eſt reconciliatio cum Deo, & peccati mortalis remiſſio poſt baptiſmum; ſine hac autem reconciliatione,

Digitized by Google

ne, & remiſſione ſalus obtineri non poteſt, & hic effectus nulla ignorantia ſuppleri poteſt etiam invincibili; ergo non tantùm eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, quia talis neceſſitas per ignorantiam invincibilem ſuppleri poteſt, ut loc.cit.dictum eſt, ſed etiam neceſſitate medii. Ex quo patet mortaliter peccantem poſt baptiſmum ſalvari non poſſe, niſi pœnitentiæ Sacramentum recipiat in re, vel in voto, hoc eſt, niſi recipiat ipſum pœnitentiæ Sacramentum, aut actum contritionis eliciat, in qua votum Sacramenti pœnitentiæ continetur, aut eliciat actum dilectionis Dei ſuper omnia, qui actui contritionis æquivalet; undè iquit Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. remiſſionem peccati non eſſe contritioni attribuendam ſine voto Sacramenti, quod in illa includitur. Sufficit verò contritio cum voto Sacramenti, quando vel adhuc non inſtat tempus obligationis, quo peccator per confeſſionem juſtificari teneatur, vel ſi teneretur, non poſſet tunc confiteri, & hæc tota doctrina expreſsè habetur apud Doctorem cit. 4. diſt. 17. quæſt. un. in ſolutione principalium ad auctoritatem Auguſtini & Caſſiodori, ubi dicit contritioni annexum eſſe debere votum confitendi, nec deleri peccatum per contritionem ſine propoſito confeſſionis, nam qui actum contritionis elicit, tenetur adhuc eadem peccata; quorum remiſſionem per actum contritionis obtinuit, ſubiicere ſuo tempore Sacramento pœnitentiæ; contritio enim non ita juſtificat, ut peccatorem liberum relinquat ab obligatione ſubiiciendi peccata Sacramento pœnitentiæ, quamvis remiſſionem peccatorum illorum per contritionem obtinuerit; undè qui contritionis actum elicit, obtinet quidem virtute illius peccatorum remiſſionem, non tamen ſimpliciter, & abſolutè, ſed per ordinem ad futuram confeſſionem, cui Deus vult illa eadem peccata ſubiici debere; facta autem confeſſione à tali obligatione pœnitens liberatur: ſicut quandò res aliqua venditur, & traditur emptori antè pretii ſolutionem, acquirit quidem emptor illius rei dominium, & venditor tradit per ordinem tamen ad futuram ſolutionem. Quomodo autem hinc non conſequatur contritionem in nova lege eſſe deterioris conditionis, & minoris virtutis, & efficaciæ, quàm eſſet in veteri lege, ubi juſtificabat independenter à confeſſione jam quoque declaratum eſt loco citato, ubi diximus potius hinc ſequi, quòd modò ſit majoris virtutis, & efficaciæ, quàm fuerit in veteri lege, quia nemini poteſt eſſe certum, ſi veram habeat contritionem; efficacia autem Sacramenti eſt certa fide divina, quarè per ordinem ad Sacramentum majorem ſumit valorem, & certitudinem, ut etiam docet Bonacina diſp. 5. q. 2. punct. 3.

153 Tertiò dicendum eſt cum Scoto diſt. 17. cit. quæſt. un. art. 2. præceptum divinum Confeſſionis omnes illas perſonas obligare, quæ poſt baptiſmum mortaliter peccaverunt, etiam Hæreticos, Apoſtatas, & degradatos. Hoc manifeſtè tùm ex Conc. Lateran. c. *Omnis utriuſque ſexus*, tùm ex Trid. ſeſſ. 14. cit. c. 2. ubi dicit baptizatos, qui ſe crimine aliquo contaminaverint, ad pœnitentiæ tribunal ex Chriſti Domini inſtituto ſiſti debere, & ratio eſt, quia cùm peccata mortalia ex ſuperius dictis ſint materia neceſſaria hujus Sacramenti, & cùm hoc Sacramentum ſit à Chriſto inſtitutum, ut medium neceſſarium ad remittendum omnia peccata mortalia poſt baptiſmum commiſſa, ſequitur omnes baptizatos conſcientiam peccati mortalis habentes hoc præcepto teneri. Unde infert Doctor loc. c. omnes etiam pueros baptizatos, cùm primum ad eam pervenerit ætatem, in qua ſint doli capaces, & conſcientiam peccati mortalis habere poſſint, hoc præcepto teneri. Ex quo ſit infantes antè uſum rationis non eſſe hujus obligationis capaces, non ſolùm, quia non ſunt capaces præcepti, ſed etiam quia non ſunt peccati actualis capaces, quod eſt materia hujus Sacramenti, & eadem ratione, ſi quis eſſet adultus innocens, & in gratia confirmatus, ut fuit B. Virgo, non obligaretur hoc præcepto, ut ait Doctor cit. in ſolutione ultimi argumenti. Dubium tamen eſt de Infidelibus, an teneantur tali Confeſſionis præcepto. Affirmant aliqui puros etiam Infideles, qui baptizati non ſunt, hoc præcepto obligari, non quidem Eccleſiaſtico annuæ Confeſſionis, ſed divino de Confeſſione ſimpliciter facienda, quod etiam tenent nonnulli ex Scotiſtis, ut diximus loc. c. quorum præcipuum fundamentum eſt, quia præceptum de confitendis peccatis non eſt humanum, ſed divinum; ergò non ſolùm ad illud tenentur fideles, qui ſunt intrà Eccleſiam, ſed etiam Infideles extrà Eccleſiam exiſtentes, quia præceptum divinum obligat omnes.

154 Nos tamen diximus qu. 6. cit. *n.* 442. quòd licèt de poſſibili potuerit hoc præceptum Confeſſionis etiam ad infideles non baptizatos extendi, non tamen de facto extenditur. Ita Scotus loc. cit. & eſt vera, & communis ſententia, quæ ex eo deducitur, quòd peccata antè baptiſmum commiſſa non ſunt materia neceſſaria Sacramentalis Confeſſionis, ut Doctor docet ibidem, & poſteà definitum eſt in Concil. Florent. & Trident. nam ſeſſ. 6. c. 14. docet Sacramentum pœnitentiæ eſſe à Chriſto inſtitutum pro iis, qui poſt baptiſmum in peccata labuntur, & ſeſſ. 14. c. 1. & 2. inquit, quòd ſi juſtitiam in baptiſmo ſuſceptam conſtanter tueremur, non opus fuiſſet aliud ab ipſo baptiſmo Sacramentum ad peccatorum remiſſionem inſtitui; ſi autem peccata antè baptiſmum commiſſa eſſent materia neceſſaria Sacramenti pœnitentiæ, deberent etiam per baptiſmum remiſſa ſubiici clavibus, quia in baptiſmo non remitterentur, niſi in ordine ad claves, ſicut remittuntur peccata extra Sacramentum per contritionem; atque ita præter baptiſmum neceſſarium etiam fuiſset pœnitentiæ Sacramentum, adhuc conſtanter conſervata juſtitia baptiſmali, quod negat Trid. loc. cit. ergò infideles non baptizati non obligantur hoc præcepto, imo nec confiteri poſsunt peccata antè baptiſmum commiſsa, ſed pro iis delendis tenentur ſolùm ſuſcipere baptiſmum; nec ad hunc finem, & ex hoc motivo baptizari tenentur, ut confiteantur, itaut ſecus faciendo duplex peccatum committant, aut aſserunt Auctores oppoſite opinionis, quam intelligunt, non quòd in eo ſtatu infidelitatis confiteri teneatur, ſed quod ad hoc ipſum baptizari debeant, ut confiteantur, ita quòd prætermittentes baptiſmum non ſolùm peccent contrà ipſum baptiſmi præceptum, ſed etiam contrà hoc Confeſſionis. Fundamentum vero in oppoſitum, quòd præceptum Confeſſionis eſt divinum, non humanum, & ideò obligat omnes, & cùm ſit univerſale, omnes comprehendit, parum urget; hoc enim intelligitur ſolùm de omnibus talis Sacrameti capacibus, quales non ſunt Gentiles, & infideles, cùm enim Eccleſia non judicet, niſi per baptiſmi januam fuerint in ipſam ingreſſi ex Trid. ſeſſ. 14. c. 2. quod probat ex verbis Apoſtoli ad Corint. 5. *quid enim mihi de iis, qui foris ſunt judicare?* ad ſolos baptizatos hoc præceptum reſtringi debet.

155 Quartò eſt difficultas, an muti jure divino teneantur ad hoc Sacramentum, & quomodo. Ratio difficultatis eſt, quia confeſſio Sacramentalis aliquo ſigno ſenſibili fieri debet, cùm nequeant homines ſibi invicem ſuos manifeſtare conceptus, niſi per ſigna ſenſibilia, ſignum autem aptiſſimum ad confeſſionem eſt humana vox, quia diſtinctius, & certius ſignificat, quàm alia omnia ſigna ſenſibilia; ergò mutus, qui loqui non poteſt, ad hoc præceptum teneri non videtur. Confirmatur quia in Concilio Florent. in decreto Eugenii materia hujus Sacramenti dicitur eſſe oris confeſſio; ergo de neceſſitate, & valore hujus Sacramenti videtur eſſe, ut voce fieri debeat, ſicut ablutio aquæ in baptiſmo. Tandem de neceſſitate hujus Sacramenti eſt, ut abſolutio ore proferatur, ut ſuprà dictum eſt, undè Concil. Florent. loc. cit. dicit formam hujus Sacramenti eſſe verba Sacerdotis; ergò ita etiam de Confeſſione dicendum videtur. Nos tamen loc. cit. n. 447. diximus mutos etiam de jure divino adhoc Sacramentum teneri. Ità Scotus d. 17. cit. q. un. in ſolutione principalium, & eſt communis Theologorum ſententia. Probatur, quia nullum extat præceptum divinum, vel Eccleſiaſticum, ut confeſſio Sacramentalis humana voce fiat; non quidem divinum, quia neque ex ſacra ſcriptura, neque ex traditione conſtat de hujuſmodi præcepto; neque ex ejus inſtitutione hoc præceptum colligi poteſt, ſiquidem ex ejus verbis ſolùm habemus neceſſarium eſſe, ut pœnitens judici cauſam ſuam manifeſtet: hinc tamen deduci non poteſt opus eſſe, ut hæc notitia detur per proprium ſermonem humanum, nam hæc etiam haberi poteſt per quamcumque expreſſionem per alia ſenſibilia ſigna; & ita ſervatur in praxi, ut conſtat de moribundis, qui non petentes loqui ſigna contritionis, & confeſſionis exhibent, ſic ergò pariter muti ſua peccata exprimere poterunt nutibus, vel aliis ſignis, habetur etiam exemplum in Sacramento Matrimonii, quod pariter non ſolùm voce, ſed aliis etiam ſignis mutui conſenſus expreſſivis perfici poteſt. Nec etiam de hac re reperitur, Eccleſiaſticum præceptum, aliudvè decretum, imo ex conſuetudine Eccleſiæ oppoſitum colligitur, nam cùm pœnitens loqui non poteſt, ſi quovis alio modo conſcientiam ſuam Sacerdoti ſignificet, cenſetur ſufficere, ut abſolvendus ſit, ſicut de moribundis dictum eſt. Et planè optima fuit congruentia talis inſtitutionis, quia hoc Sacramentum præcipuè inſtitutum fuit, ut remedium ad ſalutem peccatorum maximè neceſſarium; ergò ejus eſſentia ad illud ſignum limitari non debuit, quod ſæpiſſimè in articulo neceſſitatis deeſt, hujuſmodi autem eſt vox articulata, & humanus ſermo, quo non ſolùm muti, ſed etiam moribundi ſæpè uti non poſſunt.

156 Ad fundamentum in oppoſitum, conceſſo antecedente quoad omnes partes, negatur conſequentia, quia manifeſtatio humanorum conceptuum poteſt fieri, non ſolùm voce, & locutione, ſed etiam ſcripto aliiſque ſignis, & nutibus, undè bene poteſt quis peccata ſua aliis ſignis exprimere, & accuſare, & conſequenter benè poterit ab iis à Sacerdote abſolvi, adhuc tamen optimus, & conſuetus modus confitendi per vocem, & verba, quæ in humano commercio ſunt commodiſſima ſigna. Ad Confirm. patet per idem, ideò enim Conc. Florent. peccatorum

Digitized by Google

accuſationem in hoc foro appellavit oris confeſſionem, quia ordinario modo ſic fieri ſolet, imo debet ex obligatione ſic fieri voce ab eo, qui poſt, niſi rationabili cauſa excuſetur, non tamen eſt abſolute pro omnibus neceſſarium, & in quocumque caſu, & ideò Conc. Trid. ad omnem tollendam ambiguitatem particulam oris omiſit, & ſolum dixit confeſſionem in genere, & abſolute ſumptam eſſe materiam; ex quo patet diſcrimen inter materiam Sacramenti hujus, & baptiſmi, non enim eſt una in ſpecie materia hujus Sacramenti, ſicut eſt aqua in baptiſmo, ſed eſt una unitate generica, quia eſt manifeſtatio peccatorum per ſigna; in baptiſmo verò requiritur omninò ablutio aquę, nec ſufficit alius quicumque liquor, quia ſpecie, ac determinatè in tali materia Sacramentum baptiſmi eſt inſtitutum. Ad ultimum negatur conſequentia, non enim ità neceſſarium eſt confeſſionem fieri voce, ſicut abſolutionem, quia ex Conc. cit. eſſentialis formæ ratio hujus Sacramenti conſiſtit in verbis, cujus etiam congrua ratio reddi poteſt, quia nimirum materia Sacramenti non ſemper expreſſam continet ſignificationem, ſed hęc completur per formam. & perficitur, & ideò magis neceſſarium eſt verbum ex parte formæ, quàm ex parte materiæ; tum etiam quia moraliter loquendo numquam, aut vix contingit neceſſitas abſolvendi ſine verbo, confitendi autem frequens eſt, quarè in Concil. Arauſicano primo ſub Leone I. c. 12. ſtatutum eſt *obmuteſcentem ſi nutibus confiteatur, abſolvendum eſſe*.

157 Quintò eſt difficultas, an pęnitens ex vi præcepti Confeſſionis, & de jure divino teneatur confiteri per Interpretem ſi aliter non poſſit. Affirmant Sylveſter, & Canus apud Suarez ſect. 6. Lugus diſp. 15. ſect. 5. Caſpenſis diſput. 4. ſect. 3. Brancatus ex noſtris diſ. 23. a. 6. & alii Recentiores, quorum fundamentum eſt, quia licèt præceptum divinum non obliget ad confitenda peccata cum gravi detrimento extrinſeco, ex confeſſione tamen facta per interpretem fidelem, & prudentem, qui eodem modo obligatur ſecretò, & ſigillo ac Confeſſarius, non videtur tale detrimentum ſequi, niſi quòd peccata, quæ aliàs uni tantùm nota eſſe deberent, ſcilicet, Confeſſario, manifeſtentur duobus, illi nimirum, ac interpreti. At hoc incommodum non videtur tanti ponderis eſſe, ut pœnitentem excuſet ab obligatione divini præcepti, quia ſæpè habens peccatum reſervatum abſolvitur ab inferiori, cum onere tamen comparendi poſteà coram Superiore, cui caſus reſervatur, ac ei manifeſtandi, & tamen non ob id pœnitens à tali obligatione eximitur; ergo etiam ità dicendum eſt de obligatione confitendi per interpretem, æquè enim in utroque caſu urget periculum damni publicati. Nos tamen diximus loc. cit. n. 450. ex præcepto divino, & multò minus Eccleſiaſtico non teneri fideles ad confeſſionem per interpretem ità Doctor expreſsè d. 17. cit. q. un. in ſolutione principalium, ubi in reſponſione ad argumentum, quid ſit dicendum, ſi interpres ſit neceſſarius, ut cònfeſſio in particulari fiat, ait eum non teneri per interpretem confiteri, maximè quando timetur eum non eſſe idoneum, aut ſecretum, non negat autem eum ſic poſſe confiteri, ſi velit, ſed negat eum obligatum eſſe ad ſic confitendum, ut ibidem advertit Hiqueus in Commentario num. 121. & Ponc. diſp. 45. qu. 6. ubi particula illa *maximè* non tenetur reſtrictivè, quaſi ſolùm in tali caſu non teneatur, ſed ampliativè, nam ſuprà dixerat abſolutè loquendo non videri neceſſarium ex præcepto divino confiteri per Interpretem, & poſteà ſubdit maximè non teneri, quando timetur eum non eſſe ſecretum, & hæc eſt communis opinio apud Recentiores, Suarez, Vaſquez, Averſam, Coninchium, & alios.

158 Quòd autem talis confeſſio per Interpretem non ſit ex præcepto divino, præter rationem à Scoto inſinuatam loc. cit. clare deducitur ex Trid. ſeſſ. 14. c. 5. ubi inquit, cæterum quoad modum confitendi ſecretò apud ſolum Sacerdotem, etſi Chriſtus non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum & ſui humiliationem, tum ab aliorum exemplum; tùm ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem delicta ſua publicè confiteri poſſit, non eſt tamen hoc divino præcepto mandatum, nec ſatis conſultè humana aliqua lege præciperetur, ut delicta præſertim ſecreta, publica eſſent confeſſione aperienda. Hæc ibi Concilium. Quibus verbis patet confeſſionem hujuſmodi, licèt non ſit à Chriſto vetita non tamen eſſe præceptum nec divina, nec humana lege, atque adeò nullum, neque jure divino, neque Eccleſiaſtico teneri ad aliam confeſſionem præter ſecretam, & articularem ſoli Sacerdoti factam. Nec valet reſpondere cum Lugo cit. Concilium ſolùm loqui de Donfeſſione ſecreta, prout contrà diſtinguitur à publica, quæ fieret coram multis, qualis non eſt, quæ ſit per interpretem, neque enim eſt publicum, quod per Interpretem fideliſſimum, & ſtricto præcepto obſtrictum dicitur Confeſſario, ſicut neque eſt publica confeſſio, qua idem peccatum reſervatum manifeſtatur Superiori, & inferiori. Non valet, inquam, quia Conc. accipit confeſſionem ſecretam, & diſtinguitur à publica, non ſolùm coram multis facta, ſed etiam facta duobus, ut ſunt Sacerdos, & Interpres, ait enim à Chriſto ſolùm eſſe præceptum *modum confitendi ſecretò apud ſolum Sacerdotem*, quibus verbis excluditur quilibet alius præter Sacerdotem. Et quamvis etiam Concilium loqueretur de confeſſione publica coram multis facta, tamen ratio, ob quam dicit Concilium talem confeſſionem publicam non fuiſſe à Chiſto præceptam probat, etiam quòd non præceperit illam, quæ fieret per Interpretem, hæc enim ratio eſt publicitas, quæ in utraque confeſſione reperitur, tàm coram multis facta, quàm per Interpretem, nec differunt niſi quoad magis, & minus eo enim ipſo, quòd Confeſſio non fit ſoli Saeerdoti, jam eſt aliquo modo puplica, vel ſaltem non ſecreta, ſicuti à Chriſto eſt præcepta, quæ præcepit ſolùm *modum confitendi ſecretò apud ſolum Sacerdotem*, ut ſonantibus verbis Concilium expreſſit. Neque eſt par ratio de confeſſione, qua idem peccatum reſervatum Superiori, & inferiori manifeſtatur, & de Confeſſione per interpretem facta, nam in eo caſu facilè poteſt impediri ſignificatio peccati alteri, quàm confeſſario, primò quia ad hunc finem in qualibet Eccleſia inſtitui ſolent Pęnitentiarii publici facultatem habentes abſolvendi à reſervatis, & ſi Confeſſarius talem facultatem non haberet, poteſt ipſam petere pęnitens, & prócurare per Confeſſarium ipſum abſque eò quod Superior veniat in notitiam perſonæ pœnitentis. Deinde quia poſſet immediatè confiteri ipſimet Superiori, qui ipſum audire teneretur, ſi alii confiteri non velit, ex illa obligatione, qua alter teneretur ipſi peccatum reſervatum manifeſtare, neque enim Superiori pœnitentem obligare poteſt, ut pluribus quàm uni peccatum tale confiteatur. Tùm tandem quia in tali caſu de peccatis reſervatis Superior, & inferior unum audientem conſtituere videntur ob unicam poteſtatem juriſdictionis abſolvendi ab illis, quod dici nequit de Confeſſione per Interpretem facta, qui nullam ſupponitur habere poteſtatem nec Ordinis, nec juriſdictionis, undè re vera, & phyſicè, & moraliter ſunt plures audientes; ex qua doctrina ſolvitur fundamentum prioris ſententiæ.

159 Sextò eſt difficultas, quo tempore præceptum Confeſſionis obliget de Jure divino, & ſermo eſt de obligatione per ſe, & ex vi præcepti ipſius Confeſſionis, nam loquendo de obligatione per accidens certum eſt fideles in quibuſdam caſibus de jure divino ad præceptum confeſſionis teneri, quos aſſignat Faber diſp. 28. c. 2. & Branc. diſp. 23. ar. 3. & alii Recentiores paſſim, & indicat Scotus ipſe mox citandus dicens fidelem ad confeſſionem teneri etiam quando vult exercere actus aliquos quibus debetur reverentia ſpecialis, ut quando vult communicare, &c. In hoc autem ſenſu loquendo, ut diximus q. 10. cit. ar. 3. omnes concedunt cum Scoto 4. diſt. 17. q. un. a. 2. ſub O, hoc præcepto obligari fideles omnes, qui ſunt in articulo mortis, & conſcientiam peccati mortalis habent, etenim ſi tunc hoc præceptum non adimpleant, non amplius illud adimplere poſſunt, vel ſaltem ſe periculo exponunt illud non adimplendi. Concedunt item pariter omnes cum Scoto loco cit. hoc præcepto obligari etiam illos, qui ſunt in probabili mortis periculo, poſtquam enim dixit loc. cit. divinum præceptum obligare ad Sacramentum pœnitentiæ, quandocumque homo eſt in articulo mortis, ſubdit deindè, & declarat hoc non eſſe tantùm in infirmitate mortali, ſed etiam quando aggreditur actus arduos, in quibus ſit veriſimile, quòd mors immineat, ut in bello mortali, naufragio, &c. Unde non ſolùm dicimus in mortis articulo, quo quis eſt certò moriturus, ſeù lethali premitur morbo, ſed etiam periculo, cùm ſc. quis periculoſum bellum, vel diuturnam navigationem, aut ſimilia pericula ingreditur, hi enim omnes ante articulum, vel periculum mortis confiteri tenentur, dùm copiam Confeſſarii habent, & peccati mortalis conſcientiam ob rationem allatam; quia cùm hoc præceptum non obliget, niſi ad confitenda mortalia, ſi in articulo, vel periculo mortis conſtitutus nullam conſcientiam peccati mortalis habeat, hoc præcepto non tenebitur. Sola ergo difficultas eſt, an hoc præceptum divinum Confeſſionis fideles obliget alio tempore, quàm in articulo, vel periculo mortis loquendo de obligatione per ſe independenter à quocumque alio præcepto, & extrinſeca neceſſitate, cùm extrà hæc tempora non videatur aliud certum tempus aſſignabile, in quo hoc præceptum per ſe obliget. Negant quamplures dicentes ſecluſo præcepto Eccleſiaſtico non teneri quemquam ex divino jure antè mortis articulum, aut periculum confiteri eo quòd ex præcepto Confeſſionis ſimpliciter non alia obligatio temporis oriatur, cùm enim ſit præceptum affirmativum non obligat, niſi tempore neceſſitatis, eſt autem hoc tempus ſolus articulus, vel periculum mortis, ità Suar. Coninch. Lugus, Filliucius, & alii Recent. citantes Durand. Paludanum, Riccardum, & alios antiquiores. Affirmant alii præceptum divinum Confeſſionis adhuc extrà caſum articuli, vel periculo mortis obligare, ſed non conveniunt in aſſignando tali tempore. Aliqui enim di-

Digitized by Google

dicunt obligare ſtatim, ac quis peccavit. Alii vero, quoties ex dilatione confeſſionis oritur probabile periculum oblivionis peccatorum, ut videre eſt apud Fabrum diſp. cit.

160 Nos tamen diximus q.16. cit.ar.3. cum communiori, & probabiliori ſententia, præceptum divinum confeſſionis ex vi ſua non ſolùm obligare in mortis articulo, verùm etiam aliquoties extrà mortis periculum, vagè tamen, & indeterminatè, itaut nullum tempus aſſignari poteſt, in quo obligaſſet, niſi Eccleſia id determinaſſet, quòd ſaltem confeſſio fiat ſemel in anno. Ità Amicus, Caſpenſis, Averſa, & ex noſtris Hiqueus 4.d.17. qu.un. Faber loc.cit. & alii paſſim. Quòd autem hoc præceptum per ſe aliquando obliget etiam extra articulum, & periculum mortis ſatis evidenter deducitur ex Trid.ſeſſ.14.c.5.ubi ſic loquitur: *Neque enim per Lateranenſe Concilium Eccleſia ſtatuit, ut Chriſti fideles confiterentur, quod jure divino neceſſarium, & inſtitutum eſſe intellexerit, ſed ut præceptum Confeſſionis ſaltem ſemel in anno ab omnibus, & ſingulis, cùm ad annos diſcretionis perveniſſent impleretur*. Cùm ergò Concilium his verbis doceat determinatum fuiſſe ab Eccleſia hoc tempus, in quo Chriſti fideles tenerentur hoc divinum præceptum de confitendo adimplere, neceſſariò intellexit de tempore, quo extrà mortis articulum hoc idem præceptum jure divino òbligaſſet, hoc enim tantùm tempus Eccleſiæ determinatione egebat; at ſi tempus implendi hoc præceptum jure divino eſſet tantùm articulus, vel periculum mortis, jam in tali caſu determinatum eſſet tempus impletionis præcepti jure divino, atque ideò non potuiſſet Eccleſia ſtatuere, ut obligaret ſemel in anno, quando enim præceptum, & tempus præcepti jure divino conſtituta ſunt, non poſſunt ab Eccleſia mutari. Probatur etiam ratione ſatis congrua, quia finis inſtitutionis hujus Sacramenti non fuit, ut hominem ſolùm in extremo vitæ diſponeret, ut Sacramentum extremæ unctionis, ſed ut hominem à peccato mundaret, & in gratia Dei conſervaret in hac vita, ut opera meritoria vitæ æternæ operari poſſet, quæ ſine gratia haberi non poſſunt, aliàs ſequeretur, quòd in hac vita non teneretur facere bonum, aut ſuis meritis ingredi Regnum Cęlorum, & ſibi præparare coronam, quod in ſtatu peccati aſſequi nequit; ergò ſicut antè finem vitæ tenetur ad actus aliarum virtutum, & ſuam ſalutem operari mediantè fide, ſic etiam ad pęnitentiam, ſicut enim ad effectum ſalutis fides ſine operibus mortua eſt, ità opera exiſtentis in peccato mortali mortua ſunt. Nec fundamentum oppoſitæ ſententiæ urget, quamvis enim hoc ſit præceptum affirmativum, adhuc tamen negandum eſt obligare tantùm in extrema neceſſitate, licèt in ea tantùm determinatè obliget, extrà quam non niſi vagè, & indeterminatè obligat quantum eſt ex ſe, ut mox dicemus.

161 Deindè quòd extrà mortis periculum hoc præceptum confeſſionis obliget tantum vagè, & indeterminatè itaut nullum tempus aſſignari poſſit, quo obligaſſet, niſi Eccleſia id determinaſſet, quod ſaltem confeſſio fiat ſemel in anno, pendex ex dictis ſuprà de pœnitentia virtute q.3. art.2. ubi nu.65. diximus etiam aliquo tempore extrà mortis articulum, vel periculum præceptum contritionis de peccatis commiſſis per ſe obligare, difficilè tamen eſſe tale tempus ex natura rei determinatè; ſi ergò præceptum contritionis de peccatis commiſſis non habet determinatum tempus extrà caſum extremæ neceſſitatis, non eſt cur dicamus illud habere præceptum divinum confeſſionis, quæ minus neceſſaria eſt, quàm contritio. Quod etiam oſtendi poteſt excludendo duos modos jam relatos pro hujuſmodi temporis determinationis extrà mortis articulum, quòd enim tempus determinatum obligationis, vel adimpletionis hujus præcepti de jure divino non ſit ſtatim poſt peccatum commiſſum, conſtat ex dictis loc. cit. qu.3.ar.2.num.63. ubi ſtatuimus non teneri peccatorem ſtatim conteri, & pœnitere poſt peccatum commiſſum, aliàs eſſet in continuo peccato, qui ſtatim ac peccat non conteritur, vel diligit Deum, ſicut qui non reſtituit, quod nullus concedit; ſi ergò non tenetur peccator ſtatim poſt peccatum commiſſum conteri, & pœnitere, multò minus tenebitur ſtatim confiteri, quia non eſt major neceſſitas confeſſionis, quàm contritionis, quia ſine confeſſione poteſt quis ſalvari, ſi nimirum habeat contritionem, nec adſit copia Confeſsarii, at ſine contritione nequaquam. Confirmatur ex communi fidelium ſenſu, qui numquam ſe accuſant, quòd non ſtatim, ac peccaverant, ſint confeſſi, & ex ipſo Eccleſiæ præcepto de annua Confeſſione, non enim Eccleſia voluit, aut potuit obligationem juris divini retardare, & ſi tunc urgeret obligatio, erraſſet Eccleſia talem differendo obligationem, ſeù dilationem concedendo per annum integrum, & ea ſtante occaſionem prævaricandi fidelibus obtuliſſet, qui abſque ullo ſcrupulo, ac conſcientiæ remorſu putant ſe de rigore obligationis non teneri citius confiteri.

162 Denique quod neque determinatum tempus obligationis hujus præcepti ſit, quando ex dilatione confeſſionis oritur probabile periculum oblivionis peccatorum, ut aſſerebat alter ex duobus dicendi modis jam relatis pro ſecunda ſententia, quem ſignificarunt Marſilius, Sotus, Medina, Nugnez, & quidam alii, colligitur ex eodem uſu Eccleſiaſtici præcepti, quia aliàs multi, de facto tenerentur frequentius, quam ſemel in anno confiteri, facilè namque in unius anni ſpatio periculum occurrit oblivionis de aliquibus peccatis, & circumſtantiis, ac pręſertim de eorum numero, cum multi de facto omnia ſua peccata intra annum commiſſa memoria retinere nequeant, unde ſequeretur non ſufficienter Eccleſiam tempus determinaſſe, quo omnes Chriſti fideles integrè hoc præceptum adimplere valeant. Confirmatur, quia ſi hæc opinio vera eſſet, ſequeretur pœnitentem teneri confiteri adamuſſim omnia peccata, quæ re vera commiſit; at hoc eſt falſum, quia ex præcepto divino confiteri non tenemur, niſi omnia illa peccata, quæ menti occurrunt poſt diligens examen, ut Trid. definit.ſeſſ.14.c.5. Tandem hoc idem ratio ipſa ſuadet, quia obligatione integritatis in confeſſione ſervandæ ad ſummum deducitur pœnitentem teneri moralem facere diligentiam eo tempore, quo confitebitur, in ſuis peccatis recolendis, & ea tantùm confiteri, quæ poſt maturam diligentiam, & prudentem diſcuſſionem recordatus fuerit, nec obligatur facere extraordinariam diligentiam, qualis eſſet anticipare confeſſionem, qua de cauſa, nec etiam peccata commiſsa ſcribere tenetur, ut ſufficienter memoriæ fragilitati provideat, & nulli dubium eſt, quòd hoc remedio ſatis memoriæ conſuleret. Concludendum igitur eſt, ut diximus q.16.cit.in fine, pręceptum Confeſſionis ex vi ſua non ſolùm obligare in mortis articulo, vel periculo, verùm etiam aliquoties extrà mortis periculum, ut ſuprà dictum eſt, vagè tamen, & indeterminatè, itaut nullum tempus aſſignari poſſit, quo obligaſſet, niſi Eccleſia id determinaſſet; quod ſaltem Confeſſio fiat ſemel in anno. Et quamvis Soto, Navarrus, Bonacina, & alii Summiſtæ dicant tempus hoc poſſe, ac debere determinari juxtà prudentis viri judicium ad conſulendum propriæ ſaluti, & alia evitanda peccata; difficilè tamen eſt tale tempus aſſignare extrà articulum, & periculum mortis, maximè cum quacumque neceſſitate aſſignata in ſpeciali poſſit eſſe remedium dilectio Dei vel contritio de peccatis commiſſis; ideoque probabilius alii Doctores cenſent neceſſariam fuiſſe Eccleſiæ determinationem, quę vagum hoc tempus, ac indeterminatum ad certum ſpatium limitaret, ſcilicet ſaltem ſemel in anno. Ex quo infertur, cùm Chriſtus non determinaverit tempus præcepti Confeſſionis, reliquiſſe illud Eccleſiæ determinandum, ut rectè advertunt Amicus, & Caſpenſis loc. cit. & Aſteſanus noſter l.5. cit.tit.11. ubi ait, quòd Eccleſia potuit in hoc præcepto tempus determinare, cùm ſit præceptum diſciplinæ, non naturæ. De præcepto autem Eccleſiæ annuæ Confeſſionis ſufficienter tractavimus in ſuperioribus diſp.12. q.2. art.2.

ARTICULUS SECUNDUS.

An ut Confeſſio ſit Sacramentalis, & valida, debeat eſſe ſecreta & de quibuſdam aliis ejus conditionibus.

163 Hic advertendum eſt, ut diximus diſp.5. cit.q. 17. ab initio, duplex eſſe Confeſſionis ſecretum, unum quod ſervare tenetur Confeſsarius audita alterius Confeſſione, quòd Confeſſionis ſigillum dici ſolet, de quo infrà, alterum, quo pœnitens debet ſecretò facere Confeſſionem apud ſolùm Sacerdotem, quo ſenſu Confeſſio dicitur ſecreta, non ſolùm prout ſecretum opponitur publico, & publicum dicitur, quod omnibus, aut pluribus innoteſcit, & quod paucis notum eſt dicitur adhuc ſecretum, ſed rigorosè excludendo omnem alium præter Sacerdotem, undè etiam dici ſolet articularis Confeſſio. Quæſtio igitur eſt, an confiteri publicè coram pluribus ſit contra inſtitutionem hujus Sacramenti, & ità non ſit vera Sacramentalis confeſſio; ſupponit autem hæc quæſtio modum ſecretæ confeſſionis honeſtum, & ſanctum eſſe, & à Chriſto Domino inſtitutum, & non habet ſolum ex pura Eccleſiæ traditione, ut nonnulli dicunt Hæretici, qui error poſteà damnatus eſt in Concil. Trid. ſeſſ.24.c.3.& can.6.his verbis: *Si quis dixerit modum ſecretè confitendi ſoli Sacerdoti, quem Eccleſia Catholica ab initio ſemper obſervavit, & obſervat alienum eſſe ab inſtitutione, & mandato Chriſti, & inventum eſſe humanum anathema ſit*. In hac autem quæſtione diximus loco citato, tres eſſe ſententias, duas extremas, & unam mediam. Prima extrema docet conditionem ſecreti eſſe de eſſentia confeſſionis, & neceſſitate hujus Sacramenti, ità quòd ſi omittatur confeſſio non ſit Sacramentalis, quam enixè defendit Faber diſp.29.c.2. tamquam de mente Doctoris 4.d. 17.q.un.ubi in ſolutione principalium ait confeſſionem factam per Interpretem non eſſe pęnitentialem, vel Sacramentalē, quia non eſt confeſſio ſecreta, ſed quodammodo publica. Secunda ſen-

Digitized by Google

ſententia extrema aſſerit è contrà conditionem ſecreti nullatenus eſſe de eſſentia, & neceſſitate hujus Sacramenti, atque ideò eſſe poſſe veram Confeſſionem Sacramentalem, etiamſi publicè fiat, aut pluribus Sacerdotibus, aut per Interpretem, ità Recentiores, communiter cum Suarez diſp. 21. ſect. 2. ubi non ſolùm dicit ſecretam Confeſſionem non eſſe de neceſſitate Sacramenti ex inſtitutione Chriſti, ſed nec etiam eſſe de neceſſitate præcepti ex parte pęnitentis, quia nullum in hac re invenitur præceptum divinum. Tertia ſententia media aſſerit uſum confeſſionis ſecretæ eſſe ex inſtitutione Chriſti, & non haberi iſtum modum confitendi ex ſola Eccleſiæ traditione, ut ſtatuit Trid. loc. c. non tamen iſtum modum eſſe de neceſſitate Sacramenti ſimpliciter, & abſolutè loquendo, & in quocumque caſu, ſed tantùm prout regulariter fit, adeout confeſſio publicè facta in aliquo neceſſitatis caſu, ut in loco, ubi plures infirmi ſimul jacent tempore peſtis, vel in repentino incendio, terræ motu, naufragio, & ſimilibus, eſſet vera Confeſſio Sacramentalis, non quidem quoad modum à Chriſto inſtitutum, & in Eccleſia uſitatum, ſed tantùm quo ad ſubſtantiam, quatenus includit informationem Judicis in ſubſtantia, & cum intentione recipiendi abſolutionem, quia in quantum ſervat in ſubſtantia, ſufficit in caſu, quo nequit obſervari modus jam à Chriſto inſtitutus, & in Eccleſia conſuetus, ità ex noſtris Hiquęus, Aretinus, Brancatus, Pontius, & alii Scotiſtæ, qui in hoc ſenſu Scotum interpretantur, nec oppoſitum tenuiſſe, cùm ſolùm dicat, quòd non ſit neceſſarium confiteri per Interpretem, vel pluribus Sacerdotibus, & quamvis det pro ratione, quòd forum hoc eſt ſecretiſſimum, tamen ſine dubio loquitur de ipſo, ut regulariter contingit, & ut ex præcepto quis tenetur ad illud accedere, hoc enim ſolùm ſufficiebat intento ipſius, quòd erat probare confeſſionem per Interpretem non eſſe neceſſariam, & ſub præcepto non cadere; Pro reſolutione igitur quæſtionis juxtà hanc tertiam ſententiam, & doctrinam loc. cit. traditam.

164 Primò dicendum eſt, quòd quamvis Chriſtus inſtituerit modum confitendi ſecretum, tamquam modum Confeſſionis regularem, & ordinarium, ac per ſe convenientiorem, non tamen iſte modus de eſſentia, & neceſſitate ſimpliciter Confeſſionis Sacramentalis. Ità ſtatuimus q. 17. cit. ar. 1. num. 463. contrà primam opinionem relatam, & clarè deducitur ex Trid. cit. ſeſſ. 14. cap. 5. ubi ſic loquitur. Cæterùm quoad modum confitendi ſecretum apud ſolùm Sacerdotem, & ſi Chriſtus non vetuerit, quin aliqui in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humiliationem, tùm ob aliorum exemplū, tùm ob Eccleſiæ offenſæ edificationem delicta ſua publicè confiteri poſſit, non eſt hoc tamen divino mandato pręceptum; ità Concilium, quibus verbis clarè inſinuatur, quòd confeſſio ſecreta utique inſtituta eſt à Chriſto ſub obligatione, non tamen publica, licet neque hanc vetuerit fieri poſſe in aliquo caſu neceſſitatis, & ob aliquos fines particulares ultrà abſolutionem obtinendam. Neque ſic tamen inſtitutus eſt modus iſte ſecretè confitendi, quòd non poſſit pęnitens renunciare tali modo, ſivè juri ſuo, quia ob ejus famam, & quietem conceſſus fuit, quæ renunciatio licita eſt pœnitenti, ut ex Concilio conſtat, eſtque conſona juri naturali divino, & Eccleſiaſtico. Confirmatur, quia plura habemus circà Sacramenta à Chriſto Domino inſtituta, quæ tamen non ſunt de eſſentia, & neceſſitate Sacramenti ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed tantùm ordinariè, & regulariter, ſic à Chriſto Domino Eccleſia accepit modum orandi, gratias agendi, & benedicendi, antè Euchariſtiæ conſecrationem, ipſe enim gratias agens benedixit, fregit &c. & tamen ſi abſque his omnibus fieret conſecratio, adhuc valida eſſet, quia de eſſentia Sacramenti nihil aliud eſt, quàm materia, forma, & intentio Miniſtri, ſic ergò in propoſito, quamvis à Chriſto hunc Confeſſionis modum Eccleſia acceperit, nec poſſit Eccleſia illum abrogare, vel immutare, nihilominus ſic Confeſſio in aliquo neceſſitatis caſu, aut alia rationabili de cauſa publicè fiat, adhuc erit vera; & Sacramentalis Confeſſio, ſi reliqua quæ habent rationem materiæ, & formæ non deficiant. Ex quo ſequitur Confeſſionem publicè factam Sacerdoti aliquo neceſſitatis caſu, vel alia rationabili de cauſa, ſi cætera adſint, eſſe validam, & Sacramentalem, ut deducitur expreſsè ex Concilio loco citato ubi ait Chriſtum non prohibuiſſe Confeſſionem publicam, ſi pœnitens eam facere velit, licet ſolam ſecretam præceperit; ut regulariter, & ordinariè faciendàm, & ſatis patet Concilium ubi loqui de Confeſſione Sacramentali, quicquid dicat Faber loco citato ibi enim loquitur de Confeſſione in genere; quæ eſt accuſatio ſui ipſius, eamque diſtinguit in publicam, & ſecretam, docens ſolam ſecretam eſſe præceptum, non verò publicam; ex quo minimè ſequitur publicam, non eſſe Sacramentalem, ſaltem quoad ſubſtantiam, ſed ſolum, quòd non cadat ſub divino præcepto.

165 Confirmatur, quia adſunt aliqui caſus, in quibus Confeſſio eſt facienda, & tamen ſecretò, & ſoli Sacerdoti fieri non poteſt, ut quando confeſſio fit per Interpretem, certum eſt enim talem Confeſſionem, ſi fiat, validam eſſe & Sacramentalem, ſivè homo teneatur ſic confiteri, quando aliter non poteſt, ſivè non. Alius eſt, ſi in articulo, vel periculo mortis, ut in bello, vel in naufragio, vel in aliquo loco peſte laborante plures confiteri velint, & non poſſint, niſi aliis audientibus, & ſimul confitentibus, certum eſt enim has, & ſimiles Confeſſiones validas eſſe, & Sacramentales. Quòd verò ait Faber talem Confeſſionem eſſe quidem validam, non tamen Sacramentalem, nec Sacerdotem tunc abſolvere pęnitentem, ut Miniſter Sacramenti, ſed ut Judex, & Miniſter publicus in foro exteriori, & ea auctoritate, qua abſolveret habens auctoritatem in foro publico, eſt planè contrà omnium ſenſum, fideles enim ſic decedentes ex hac vita in illis neceſſitatis caſibus firmiter credunt decedere cum Sacramento pœnitentiæ, & Sacerdotes ipſi tunc temporis intendunt ſic confitentibus Sacramentalem impendere abſolutionem ejus formam proferendo, & ità eſt in praxi, ſicut præteritis annis magna pietatis laude auditum eſt, erumpentibus è Veſuvio monte ingentibus flammis, & tota Civitate Neapoli crebris terræ motibus contremente, paſſim in viis, & templis plurimos graviora ſua peccata coram quolibet obvio Sacerdote proclamaſſe abſolutionem petendo, ut refert Averſa q. 10. ſect. 5. *in fine*. Quod ſi aliter eſſet, in magnum verteret fidelium ſic decedentium detrimentum, quia attritio cum Sacramento conjuncta ſufficiens eſt ad delenda peccata, non autem extrà Sacramentum, undè ſi aliquis in illis caſibus ſolam de ſuis peccatis attritionem haberet, non verò contritionem, veniam illorum non conſequeretur. Nec ſatisfacit, quod ait Faber, Eccleſiæ datam eſſe poteſtatem in utroque foro abſolvendi, & illam abſolutionem à peccatis in foro externo valere etiam in Cęlis, ſicut Sacramentalem, gratis enim hoc omninò aſſeritur, quia privilegium, & virtus remittendi peccata confeſſa Sacerdoti etiam cum ſola attritione data eſt ſolùm abſolutionis Sacramentali, ut conſtat ex ſcripturis, Conciliis, & Patribus non autem alteri abſolutioni judiciali. Ratio tandem à priori eſt, quia licèt Confeſſio fiat ſine ſecreto, adhuc poteſt eſſe vera accuſatio ex dolore cordis profecta, & per illam dari Sacerdoti ſufficiens notitia, ut poſſit de peccatis judicare; ergò etiamſi in aliquo neceſſitatis caſu alii interſint, & audiant, adhuc validitas Confeſſionis ſalvari poteſt. Nec valet Fabri reſponſio, non ſufficere ad Sacramentum pœnitentiæ peccata manifeſtare Sacerdoti, & cum dolore cordis ad abſolutionem eorum obtinendam, ſed requiri inſuper quòd Confeſſio ſit ſecreta. Hæc enim eſt manifeſta principii petitio, hoc enim eſt, quòd in diſputatione vertitur, & quod directè illa ratio impugnat, quia ad eſſentiam Sacramenti nil aliud requiritur, quàm materia, forma, & intentio Miniſtri, quæ omnia ſunt in Confeſſione publicè facta in prædictis.

166 Secundò dicendum eſt, Confeſſionem publicè factam Sacerdoti in prædictis neceſſitatis caſibus, vel alia rationabili de cauſa, licèt eſſet Sacramentalis quoad ſubſtantiam ut probatum eſt, non tamen quoad modum, quo ſcilicet eſt inſtituta à Chriſto, & ad quem obligat Confeſſionis præceptum. Hanc aſſertionem ſtatuimus quæſtion. 17. cit. num. 466. cum Auctoribus tertiæ ſententiæ mediæ, per quàm facilè conciliari poſſunt aliæ duæ opiniones extremæ, & explicari in quo ſenſu dixerit Doctor noſter talem Confeſſionem non eſſe Sacramentalem, negat enim eſſe Sacramentalem, non ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ſed reſpectivè ad modum ſecretum confitendi, cùm quo obligat præceptum affirmativum Sacramenti, & ſine quo non obligat. Probatur autem, & explicatur aſſertio, nam in communi modo loquendi, ut aliquid dicatur ſimpliciter, & abſolutè tale abſque addito, non ſolùm requiritur ut ſit tale ſecundùm ſubſtantiam, ſed etiam ſecundùm reliquas conditiones ad illud regulariter requiſitas; qua ratione puer, & infans licèt ſit homo, ſecundùm ſubſtantiam, quia tamen non eſt rationis compos, nec dum ad uſum rationis pervenit, non appellatur homo, aut vir, ſed puer, & infans, quia in communi modo loquendi per hominem intelligitur, qui eſt rationis compos, & jam ad rationis uſum pervenit, ſic igitur in propoſito eſt de Confeſſione publica diſcurrendum, quòd licèt quoad ſubſtantiam poſſit eſſe Sacramentalis, quatenus nimirum includit informationem Judicis in ſubſtantia, & cum intentione recipiendi abſolutionem à Sacerdote, & ſit à pœnitente, tamen quia non habet conditionem, & modum, quo à Chriſto Domino inſtituta fuit, & præcepta, & quo regulariter, & ordinariè in Eccleſia exerceri ſolet; ideò ſimpliciter, & abſolutè loquendo non dicitur Sacramentalis,

quia

Digitized by Google

quia modus ſecreti deficit, ſed dicitur talis tantum in ſubſtantia. Confirmatur, quia illa confeſſio dici debet, & conſuevit Sacramentalis ſimpliciter, & abſolutè loquendo, quæ regulariter exigitur, & non illa, quæ in caſu tantum neceſſitatis permittitur, vel alia rationabili de cauſa, & non aliter, quia in quantum ſervat ſubſtantiam Confeſſionis Sacramentalis, ſufficit in caſu in quo nequit obſervari modus regulariter requiſitus. Demum, quia talis confeſſio, quia publica eſt, per accidens ſe habet ad Sacramentum, in tantum enim reſpicit Sacramentum, & rationem ejus participiat, in quantùm præcisè eſt accuſatio rei apud Judicem cum intentione ab eo recipiendi abſolutionem; quod verò fiat apud alios, vel aliis præſentibus, eſt omninò impertinens ad Sacramentum, licèt ad alios fines à Concilio relatos conferre poſſit, ut ad ſui humiliationem, aliorum exemplum, Eccleſiæ ædificatione, &c. qui tamen fines non ſunt Sacramentales, redundant enim omnes ex Confeſſione illa ut notificat peccata aliis publice, qui non habent poteſtatem judiciariam abſolvendi, & non in ordine ad abſolutionem, undè pęnitens eſt abſolutionis capax, & Confeſſio Sacramentalis ea præcise ratione, qua dirigitur ad Confeſſarium pro informatione danda, & abſolutione obtinenda, non verò ea ratione, qua fit publicè, & ad alios dirigitur nullam habentes poteſtatem judiciariam abſolvendi, unde ex hac parte confeſſio dici non debet, nec poteſt Sacramentalis. Rationes verò quibus Faber l. c. probare nititur confeſſionem publicè factam, ſivè in caſu neceſſitatis, ſivè alia rationabili de cauſa, nullatenus Sacramentum eſſe, nec etiam ſecundùm ſubſtantiam vide ſolutas q. 17. cit. ar. 2.

167 Tertiò, quia plures alias conditiones ad veram, & legitimam Confeſſionem requiſitas Theologi recenſere ſolent, & eas tantùm hic examinare intendimus, quæ aliquam habent difficultatem, cæteræ namque apud Summiſtas paſſim explicatæ videri poſſunt, hic dubitari ſolet, an Confeſſio Sacramentalis debeat neceſſario eſſe vocalis, itaut neceſſariò ſit facienda voce humana, & propriâ pęnitentis, quando impotentia non impedit; nam in tali caſu certum eſt, & exploratum apud omnes, quantùm ad ſubſtantiam Sacramenti attinet, ſatis eſſe quamcumque expreſſionem per quæcumque ſigna ſenſibilia, & ita ſervatur in praxi, ut etiam mutis, qui nutibus, vel aliis ſignis peccata ſua exprimunt prout poſſunt, impendatur abſolutio, & ſimiliter moribundus, qui non potentes loqui ſigna contritionis, & confeſſionis exhibent, ut dictum eſt art. præced. num. 155. eſt igitur difficultas, an excluſo actu impotentiæ ſit de neceſſitate, & obligatione præcepti confiteri per vocem. Communis Recentiorum ſententia, ut diximus quæſt. 17. cit. art. 3. num. 475. docet adeſſe quidem gravem obligationem, ſed quæ rationabili cauſa excuſari queat, nec quidem ex inſtitutione hujus Sacramenti, vel ex ullo præcepto divino, vel Eccleſiaſtico talem oblgationem haberi; ſed tamen ex uſu ipſo, & ſtylo fidelium in Confeſſionibus faciendis, & Sacerdotes non permitterent aliter confiteri volentes, ſatis hanc obligationem fundari, qua ſuppoſita undè conſequenter redderetur irrita, & invalida confeſſio ſecus facta. Addunt tamen hanc obligationem non eſſe talem, ac tantam, quæ ex rationabili cauſa aliquam exceptionem, & excuſationem non admittat. Et ſufficiens ratio præſertim cenſetur ad excuſandum à confeſſione vocali, etiam excluſo caſu impotentiæ, magna difficultas, vel nimia verecundia in exprimendis peccatis commiſſis, ſi puella v. g. præ nimio pudore non audeat ſua peccata verbo proferre; ſed facilius ſcripto legenda traderet; aut ſi infirmus gutture laborans, & cum difficultate loquens commodius ſcribere poſſet; cùm enim talis obligatio confeſſionis vocalis ſit ſolum ex conſuetudine introducta, non eſt accipienda cum tanto rigore. Ità Suarez, Vaſquez, Becanus, Coninch. Lugo, Layman, Diana, Caſpenſis, Filliucius, Averſa, Fagundez, Stephanus à S. Gregorio, & alii Recentiores paſſim.

168 Probabilius tamen ſtatuimus q. 17. cit. art. 3. num. 476. cum Fabro diſp. 29. cap. 2. Brancato diſp. 10. art. 4. & 5. & aliis Scotiſtis adeſſe præceptum divinum Confeſſionis vocalis, nec erubeſcentiam excuſare, ſed ſolam impotentiam. Colligitur ex Scoto 4. d. 15. q. 1. art. *in fine*, & d. 17. q. 1. *in principio*, & ar. 2. per totum, ubi confeſſionem Sacramentalem docet eſſe actum externum, & ex ſua inſtitutionem vocalem, quando naturalis impotentia non impedit, ut accidit in mutis, quod ſi quis difficultatem habet loquendi, ut accidit in balbutientibus, poteſt verba nutibus adjuvare, ut ſufficienter poſſit Confeſſarius pęnitentis conceptum intelligere, & hoc apertè habetur c. *Quem pœnitet* de pœnitentia diſtin. 1. illis verbis; *Præcepit enim Dominus mundandis, ut oſtenderent ora Sacerdotibus docens corporalis præſentia confitenda peccata, non per nutum, nec per ſcriptum manifeſtanda, dixit enim ora monſtrate, erubeſcentia enim victa timore offenſi fit venia criminis*. Ex hoc ergo Canone habemus facere confeſſionem ore eſſe divinum præceptum, nec erubeſcentiam excuſare, hæc enim confeſſio ex natura ſua habet pro objecto actus pęnitentis, præſertim confeſſionem, quæ ſecundùm uſum humanum fit voce humana, atque adeò ex intrinſeca ſua ratione confeſſione modo humano requirit, ſi naturalis impotentia id non impedit. Confirmatur ex Concilio Florentino in decreto poſt ultimam ſeſſionem, ubi materiam Sacramenti pœnitentiæ aſſignans dicit eſſe *oris confeſſionem*, quia hæc ſola, & univerſaliter fit confeſſio Sacramentalis, ſed quia regulariter, & ordinarie vocaliter fieri debet, quando naturalis impotentia non obſtat, præter quam nulla rationabilis cauſa occurrere poteſt, qua quis coram Sacerdote oris confeſſionem omittere poſſit. Denique ut benè diſcurrit Brancatus noſter loc. c. ſi hoc afferatur, facile invenietur maxima fidelium copia, & præcipue puellarum, quæ hac diſpenſatione uti vellet, cùm enim notum non ſit, cujus gradus, vel intenſionis debeat eſſe pudor à tali præcepto excuſans, facillimè eum ſibi in eſſe exiſtimabit, unde brevi tempore confeſſio vocalis non amplius eſſet in uſu, & deficeret.

169 Quarto prætereà eſt difficultas, an confeſſio ſit verè Sacramentalis, & valida, ſi fiat per ſcripturam præſenti Miniſtro, & hic non loquimur de obligatione, & præcepto confitendi per ſcripturam, quando non poteſt voce, nam de hoc ſufficienter dictum eſt art. præced. ſed ſermo eſt de validitate confeſſionis Sacramentalis, & ſenſus eſt, an confeſſio facta per ſcriptum, quod legatur à Sacerdote præſente, ſit contra Chriſti inſtitutionem, atque ideo nulla, & invalida. Pro cujus difficultatis reſolutione jam diximus l. c. nu. 477. confeſſionem per ſcriptum factam Sacerdoti preſenti eſſe validam, præſertim vero quando vocaliter fieri nequit; ita Scotus d. 17. cit. qu. 1. in fine, & probatur quia Chriſtus confeſſionem inſtituendo aliud non velit niſi quòd homo aliquod ſignum ſenſibile faceret, quo ſua peccata manifeſtaret ſubmittendo ſe Sacerdoti, undè dictum eſt ſuprà materiam hujus Sacramenti non eſſe unam in ſpecie, ſicut eſt aqua in baptiſmo, ſed eſſe unam unitate generica, quia eſt manifeſtatio peccatorum per aliquod ſignum ſenſibile, ſivè hoc ſit vox, ſivè ſcriptum, ſive nutus, ſed per ſcriptum hoc totum habetur, quia per hoc ſua manifeſtat Sacerdoti præſenti delicta, & ſe illi ſubmittit, ergò &c. tunc autem eſſet invalida confeſſio, quando Chriſtus decreviſſet ſolam confeſſionem vocalem eſſe ſignum Sacramentale. Confirmatur, quia ſi confeſſio per ſcriptum Miniſtro præſenti eſſet invalida, vel hoc eſſet, quia regulariter vocalis in Eccleſia eſt in uſû, & in cap. *Quem pœnitet* diſt. 1. dicitur confeſſionem non debere ſcripto fieri, ſed hoc non obſtat, quia Eccleſia permittit, ut mutus, vel moribundus, aut alio ſimili morbo correptus per ſcriptum, vel per nutus confiteatur, & in cap. cit. vult non fieri licitè, niſi adſit neceſſitas, cùm ergo ipſa nequeat materiam Sacramentorum facere, ſignum eſt, dùm utitur hac confeſſione, ipſam quoque ſub Chriſti inſtitutione contineri. Vel hoc eſſet, quia per ipſam tollitur pudor, & verecundia, quæ eſt pęna à Chriſto intenta in confeſſione, at neque etiam id obſtat, quia eſtò in abſentia Miniſtri tolleretur, vel minueretur verecundia, cùm tamen ſcriptum in præſentia illius legitur, minimè hæc tollitur, vel notabiliter minuitur, cum quemlibet pudeat de ſuis occultis, ac delictis, quæ alter in ſua præſentia legit. Vel hoc eſſet, quia abſolutio nequit validè niſi per verba conferri; Et neque id obſtat, nam de abſolutione hoc conſtat ex Eccleſiæ doctrina, & traditione, & confeſſione verò conſtat oppoſitum. Vel tandem hoc eſſet, quia confeſſio pèr ſcriptum vetita eſt ab Eccleſia ut invallida, & illicita, & neque hoc obſtat, quia id intelligendum eſt de confeſſione per ſcriptum facta in abſentia Sacerdotis, non in ejus præſentia, ut mox dicemus. Dices, vel Chriſtus inſtituendo confeſſionem in ſignum Sacramentale habuit in mente pro objecto vocalem, & ſcriptam, vel non, ſi ſecundum ergo nullus unquam poteſt uti ſcripta, ſi primum; ergo indifferenter quilibet poteſt uti ſcripta, ſicut vocali, cùm æqualiter à Chriſto in ſignum Sacramentale ſit deputata. Reſpondetur, quòd quando Chriſtus confeſſionem inſtuit in ſignum Sacramentale habuit pro objecto talis inſtitutionis aliquod ſignum ſenſibile, quo homo peccata ſua Sacerdoti manifeſtaret abſtrahendo à voce, ſcripto, nutibus, & aliis ſignis ad humanos conceptus exprimendos idoneis, cum hoc diſcrimine tamen, ut vocalis confeſſio ſemper eſſet in uſu, & regularis modus confitendi; ſcripta verò, & per nutus in caſibus dumtaxat neceſſitatis, in quibus nimirum vox non ſuppetat, undecumque hoc proveniat, & ità etiam ſentiunt Suarez diſp. 21. ſect. 3. & Vaſqu. qu. 91. ar. 3. dub. 4.

170 Quintò tandem eſt difficultas, an confeſſio per ſcripturam in abſentia Sacerdotis ſit valida, & Sacramentalis, communis ſententia negat, nedùm eſſe validam, & Sacramentalem ſed aſſerit etiam eſſe illicitam ex decreto Clementis VIII. Conſtitutione 67. per quam expreſsè prohibet confeſſionem Sacra-

mentalem per litteras Sacerdoti abſenti, & declarat illicitam ità Recentiores omnes poſt tale decretum à Sede Apoſtolica emanatum, ac etiam Scotiſtæ omnes idem affirmarunt etiam antè tale decretum, quia Scot. 4.d.17.q.un. circà finem expreſsè docet confeſſionem per Scripturam abſente Sacerdote non valere. Hæc tamen difficultas non ità abſolutè decidi debet, ſed juxtà doctrinam ſuperiùs aſſignatam q.5.cit.art.3.n.125.nempe adhuc tali conſtitutione non obſtante, validum eſſe Sacramentum, ſi pœnitens per litteras peccata ſua confeſſario mittat, & poſteà in præſentia ejuſdem dicat, ſe omnibus illis, quæ ſcripſit, accuſare, & ab eodem confeſſario abſolutionem in præſentia obtineat; ſupponendo tamen, quòd talem confeſſionem per ſcripturam fecerit in caſu alicujus neceſſitatis, nam extrà talem caſum confeſſio nec valida, nec licita foret. Ità innuit Doctor loc. cit. dùm inquit cum Gloſſa validam eſſe confeſſionem per ſcripturam, dummodò poſteà abſolutionem obtineat in præſentia Sacerdotis, quod etiam tenent Valentia, Henriquez, Suarez, Nugnus, Amicus, Bonacina, & alii Recentiores, quia in tali caſu tam abſolutio, quàm confeſſio fieri cenſetur in præſentia pœnitentis, & confeſſarii, ſiquidem pœnitens in tali caſu cum dolore ſe integrè accuſat de peccatis commiſſis jam per ſcripturam Confeſſario manifeſtatis. Quarè dicebamus loc.cit. propoſitionem Pontificis in allato decreto inſertam: *Non licere per litteras Confeſſario abſenti peccata Sacramentaliter confiteri, ab eodem abſente abſolutionem obtinere*, intelligendam eſſe conjunctivè, ut nimirum non liceat per litteras ſimul confiteri, & abſolvi, non autem diſiunctivè quoad confeſſionem dumtaxat. Ratio eſt, quia aliud eſt loqui de confeſſione, aliud verò de abſolutione, hæc enim ad certa quædam verba limitata eſt, quæ requirit pœnitentis præſentiam, ac proindè non niſi proprio Sacerdotis verbo imponendi poteſt, an confeſſio ex ſui inſtitutione ad certa verba non limitatur, quæ confitentis, & audientis præſentiam requirant, unde fieri poteſt per nutus, per ſcriptum, & per Interpretem, quando urget neceſſitatis cauſa. Congruentia verò hujus inſtitu tionis fuit, quia multò plures cauſæ poterant pœnitentem impedire à vocali confeſſione in præſentia Sacerdotis, quàm Sacerdotem à vocali abſolutione in præſentia pœnitentis, ut loc. cit. declaratum eſt.

ARTICULUS TERTIUS.

An ut Confeſſio ſit Sacramentalis, & valida, debeat eſſe integra, & quomodo.

171 Conveniunt Doctores omnes inter cæteras Confeſſionis conditiones præcipuam eſſe ejus integritatem, & hanc ad validitatem, fructum ejus neceſſariam eſſe, non tantùm jure Eccleſiaſtico, ſed etiam divino, pœnitenteſque ad omnia ſua peccata in Confeſſione declaranda, & exprimenda teneri, & hoc ſonantibus verbis docuit Concilium Tridentinum ſeſſ.14. cap.5. ubi non modò indicat neceſſitatem integritatis in confeſſione ſervandæ, ſed etiam quis ſit illius modus, ſeù quænam requirantur, ut confeſſio integra eſſe cenſeatur, quæ omnia fusè declarata ſunt diſp.5. cit. q. 18. & hic breviter repetemus.

Primò igitur ad integritatem confeſſionis ſecundùm mentem Concilii requiritur, ut pœnitens confiteatur omnia peccata mortalia à ſe commiſſa, quod, & anteà docuerat Scotus 4. d. 17.q.un.ſub M, ubi ait pœnitentem teneri, & debere confiteri peccatum mortale, nam per veniale nullus periclitatur extrà navem Eccleſiæ, quia peccatum veniale ſtat cum perfecta charitate, quæ eſt navis ſalvans, & ideò ex prima inſtitutione pœnitentiæ, ut ſecundæ tabulæ poſt naufragium, non oportet aliquem ad ipſam confugere pro remedio contrà peccatum veniale, ſed tantùm contrà mortale. Imò inferiùs poſtquam docuerat peccata venialia eſſe materiam ſufficientem, licèt non neceſſariam hujus Sacramenti, ideoque hominem poſſe venialia confiteri, & hanc confeſſionem eſſe verum pœnitentiæ Sacramentum, movens poſteà dubium ſub lit. R, an obligatus confiteri ſemel in anno, ſi urgente præcepto Eccleſiæ non habeat niſi venialia tantùm, teneatur ad confeſſionem illorum pro obſervantia præcepti, reſpondet non teneri dicens, quantum capio ex ſtatutis Eccleſiæ generalibus, nullus tenetur ad confeſſionem venialium in quocumque caſu, neque in hoc Eccleſia ſpecificavit præceptum de Confeſſione, & obiiciens ſibi, quomodo in eo anno poterit Paſtor ovis ſuæ vultum cognoſcere, reſpondet tunc ſufficere, ſi ſuo Sacerdoti dicat, Domine regratior Deo, quia ex quo fuit ultimò confeſſus, non habeo conſcientiam de peccato mortali, da mihi Euchariſtiam. Et hoc docuit etiã Trid. loc. cit. dum inquit mortalia eſſe deferenda ad Sacerdotes Iudices, & Chriſti Vicarios, venialia verò, quamquam utiliter deferantur, poſſe ſine culpa taceri, & aliis modis remitti, ut ſuprà declaratum eſt agendo de hujus Sacramenti materia. Omnia itaque mortalia pœnitens confiteri tenetur à ſe commiſſa, etiamſi aliqua peccata mortalia inveniantur anteà remiſſa, non tamen conteſſa, utpotè remiſſa per actum perfectæ contritionis, aut per aliam confeſſionem indirectè, in qua ex oblivione inculpabili omiſſa fuerunt, & ratio eſt, quia illa remiſſa non fuerunt virtute contritionis, vel præcedentis confeſſionis indirectè, niſi in voto confeſſionis de illis faciendæ. De illis vero peccatis, de quibus pœnitens dubitat, utrum mortalia ſint, vel utrùm ſint à ſe commiſſa, communis Doctorum ſententia eſt, & in praxi tenenda, pœnitentem ad ea ſub dubio confitenda obligari, quia in dubiis tutior pars eſt tenenda, ut videri poteſt apud Aretinum 4.d.17.q.un.ar.11. & omnia illa peccata mortalia uni, & eidem Sacerdoti eſſe confitenda, neque ſine ſacrilegio confeſſionem dividi, vel dimidiari poſſe, itaut quædam peccata uni, reliqua verò peccata alteri Sacerdoti declarentur, cum hæc diviſio, & dimidiatio confeſſionis integritati ejus repugnet, nec poſſit unum peccatum mortale ſine alio remitti, & ità præſertim obſervat Abellius c.5. *de Pœnitentia ſect.* 24. cum Petro de Ledeſma tr. *de Sacram. pœnit.* c. 16.

172 Secundo ad integritatem Confeſſionis requiritur, ut pœnitens omnia mortalia confiteatur, tam quoad ſpeciem, quàm quoad numerum eorum in eadem ſpecie, neceſſe eſt, autem confiteri ſpecies omnes peccatorum mortales nõ verò phyſicas, quando moralem non mutant ut v. g. quòd occiſio facta ſit gladio, vel veneno, & ratio eſt, quia non cognita ſpecie peccatorum, non poteſt à Judice hujus fori cauſæ gravitas dignoſci, nec debita pœnitentia pro gravitate peccatorum imponi. Nec obſtat, quòd rudes, & idiotæ ſpecierum peccati diverſitatem ignorent, quia in tali caſu ſatisfaciunt, ſi factum narrant. Numerus etiam peccatorum eſt neceſſariò in confeſſione exprimendus dicendo, toties furatus ſum, fornicatus, vel mentitus, quòd ſi certus numerus non occurrat, debet exprimere veriſimilem, dicendo ſe decies, vel centies, aut circiter mentitum eſſe. Habetur autem hoc in Conc. Florent. ſeſſ. ult. *de hoc Sacramento*, & in Trid. loc. c. ſeſſ. 14. c. 5. & can. 7. cùm dicunt neceſſarium eſſe confiteri omnia, & ſingula peccata mortalia, nempè de jure ipſo divino, qui loquendi modus planè denotat, non ſolùm varias ſpecies eſſe exprimendas, ſed & ſingula peccata ſub eadem ſpecie. Qui ergò determinatè recordatur de numero ſuorum peccatorum debet abſolutè dicere, toties ſum mentitus, vel fornicatus, & ſic de ſingulis peccatis mortalibus. Qui verò non determinatè, & præcisè de certo numero ſuorum mortalium peccatorum recordatur, debet dicere circiter, ſivè inter plus, & minus, quia plerumque præſertim in longioris temporis confeſſione impoſſibile eſt exactè numerum peccatorum exprimere, & ad impoſſibile nemo tenetur, quarè ſatisfacit dicendo quantum poſt moralem diligentiam in mentem reccurrat. Quòd ſi neque hoc modo aliquid veriſimile dicere confidit ob memoriæ labilitatem, vel peccandi frequentiam, aut temporis longitudinem, ut contingit de meretrice multorum annorum ſpatio vitam fornicariam agente, vel viro pluribus annis concubinam habente, & ſimilibus, debebit ſaltem dicere tempus, quo in tali ſtatu permanſit, quantum ſibi videtur, exprimendo conſuetudinem, & frequentiam peccandi, ut toties in die, vel hebdomada, vel menſe. Et in confeſſione meretricis ultrà tempus, vel biennium, aut decennium meretricii, & frequentiam, ut toties in die, hebdomada, vel menſe, debet exprimi certarum ſpecierum numerus, ut ſi peccavit cum viris conjugatis, cum Religioſis, vel ordinatis in ſacris, ſi peccato contrà naturam, hæc enim peccata diſtinctam habent ſpecie malitiam, & faciliùs numerari poſſunt, quia non ſolent eſſe ità frequentia, & hæc eſt communior Theologorum ſententia in explicatione peccatorum facienda in confeſſione quoad numerum, & ſpeci es eorum, ut dicebamus loc. cit.

173 Tertiò requiritur, ut pœnitens non tantùm explicet omnia peccata mortalia modo jam dicto, ſed etiam omnes circumſtantias ſpeciem peccati mutantes; ità Concil. loc. c. ubi advertendum eſt, quòd circumſtantia peccati eſt conditio non pertinens ad ſubſtantiam actus, ſed aliquo modo ipſum attingens, & circumſtans, ut dictum eſt lib.2.ſent.diſ.6.de peccatis, quæ dum tranſit in objectum, ceſſat eſſe circumſtantia, & conſtituit ſpeciem actus, & ſolùm dicitur circumſtantia reſpectu alterius ſpeciei, quam in eodem actu præſupponit, ut quando quis in loco ſacro furatur, locus ſacer reſpectu furti eſt quidem circumſtantia, quia illud præſupponit in actu per ablationem rei alienæ, at reſpectu ſacrilegii non eſt circumſtantia, ſed objectum, quia illud primò conſtituit. Septem verò circumſtantiæ numerari ſolent, *Quis, Quid, Ubi, Quibus auxiliis, Cur, Quomodo Quando* harum autem quædam mutant ſpeciem peccati, vel de veniali in mortale, vel de una ſpecie in aliam, ut furari in loco ſacro, fornicari cum conjugata, conſanguinea, moniali; tunc enim fornicatio mutatur in adulterium, vel inceſtum, vel ſacrilegium,

legium, & hæ debent neceſſariò confiteri ex Concil. cit. Quædam verò non mutant ſpeciem, ſed tamen aggravant, vel minuunt peccatum intrà eamdem ſpeciem, ut ſunt quantitas, conatus, intenſio, malitia, ignorantia, paſſio &c. gravius ſiquidem peccatum eſt intrà eamdem ſpeciem, quod fit majori conatu, quàm quod minori, item quod ex malitia, quàm ex ignorantia, vel paſſione, & gravius demum eſt furtum mille aureorum notabiliter furto decem, vel unius aurei. Quædam tandem circumſtantiæ nec ſpeciem mutant, nec notabiliter aggravant, ut ſi inimicum occidiſti ferro, vel ligno, & tales certum eſt apud omnes non eſſe neceſſariò confitendas, ſed tantùm ſpeciem mutantes, nam de notabiliter aggravantibus intrà eamdem ſpeciem eſt controverſia inter Doctores, ut mox dicemus ex Trident. cit. quod etiam Scotus anteà docuerat d. 17. qu. un. cit. ar. 2. N. dum inquit eas circumſtantias notabiliter aggravantes eſſe neceſſariò confitèndas, quæ ſpeciali prohibitione prohibentur ver. gr. alienum accipere eſt illicitum, ſed ſpeciali prohibitione prohibetur accipi de loco ſacro, & ideò ſpeciale peccatum, ſcilicet, ſacrilegii per hanc circumſtantiam conſtituitur. Regula autem ad diſtinguendas circumſtantias, quæ ſpeciem mutant, vel ſolùm intrà eamdem ſpeciem aggravant, hæc eſt, ſi illa circumſtantia faciat ut actus pertineat ad aliud vitium, & ſit contrà aliam virtutem, mutat ſpeciem; ſi verò non faciat ut ſit contrà aliam virtutem, ſivè ad aliud vitium pertineat, non mutat, ſed aggravat intrà eamdem ſpeciem. Ad evitandas autem perplexitates, in quas perſonæ idiotæ aliquandò incurrunt neſcientes, quænam ſint circumſtantiæ, ſpeciem peccati mutantes, vel notabiliter tantùm intrà eamdem ſpeciem aggravantes, aut quomodo explicari debeant, ſufficit ut ad Sacramentum pœnitentiæ, accedentes circumſtantias notabiliores, quæ per ſe ſtatim memoriæ occurrunt, & ſeipſas ſtatim evidenter produnt, in Confeſſione explicent, & paratos eſſe ſinceré, ac humiliter reſpondere ad Sacerdotis interrogata, cujus eſt dignoſcere circumſtantias in Confeſſione neceſſario explicandas, ac de eis pœnitentem interrogare.

174 Quartò de circumſtantiis autem, quæ ſpeciem peccati non mutant, ſed illud notabiliter aggravant, an ſint in Confeſſione neceſſario explicandæ, controverſia eſt inter Doctores; dixi autem notabiliter aggravantes, quia ex una parte certum eſt apud omnes circumſtantias parum aggravantes non eſſe neceſſariò explicandas, ut dictum eſt, & ex alia certum eſt pariter circumſtantias aggravantes in infinitum, ideſt, quæ ex veniali faciunt mortale peccatum eſſe explicandas, licèt enim hujuſmodi actus in eadem ſpecie remaneat, quæ ex objecto petitur, in ratione tamen propria peccati, & offenſæ divinæ diverſitatem acquirit etiam pluſquam ſpecificam; ſurripuiſti v.g. Sutori pauperi acum, quo victum ſibi, ac familiæ parabat, teneris hanc confiteri circumſtantiam, quæ furtum tuum alioquin veniale ex genere ſuo facit mortale. Et ob eamdem rationem circumſtantiæ minuentes in infinitum, hoc eſt, de mortali facientes veniale ſunt aperiendæ, ut v. g. ſi cogitationem habuiſti de fornicatione, ſed abſque plena deliberatione, teneris explicare deliberationem imperfectam, quæ à mortali excuſat. Quæſtio igitur eſt de circumſtantiis in eadem ſpecie, & intrà eumdem gradum peccati mortalis, & quidem notabiliter, ſeù multum aggravantibus, in qua quæſtione duæ ſunt oppoſitæ ſententiæ. Prima affirmat hujuſmodi circumſtantias eſſe neceſſariò confitendas, cujus præcipuum fundamentum eſt, ut obſervat Abellius ſect. 14. cit. quod ſine illarum circumſtantiarum notitia vix poſſint Confeſſarii dignoſcere, quales, & quantas ſatisfactiones, aut reſtitutiones injungere; quæ remedia proponere, aut conſilia pœnitentibus ſuggerere debeant, aliter enim haud dubiè ſe gerere debet Confeſſarius cum eo, qui brevi, aut qui diuturno tempore in peccati alicujus cæno hæſit; aliter cum illo, qui ex gravi, & inveterato odio, aut qui ex repentina ira, deliberata tamen, malum aliquod intulit, aut optavit, cùm tamen hæ circumſtantiæ peccati ſpeciem non mutent, ſed tantummodò aggravent. Ità Alenſis, Altiſiodorenſis, Major, Marſilius, Suarez, Coninchius, Nugnus, Sanchez, Fagundez, Henriquez, Amicus, Abellius, & Recentiores alii, & ex noſtris Hiqueus, Faber, Aretinus, & alii. Secunda ſententia negat. Ità D. Thomas, D. Bonavent. Albertus Magnus, Durandus, ex Recentioribus verò Vaſquez, Valentia, Lugus, Becanus, Peſantius, Reginaldus, Diana, Bonacina, Caſpenſis, Averſa, & alii plures, quorum præcipuum fundamentum eſt, quia Conc. Trid. loc. cit. circumſtantias tantummodo ſpeciem peccati mutantes in Confeſſione declarandas eſſe dicit; nulla facta mentione circumſtantiarum, illarum, quæ tantummodò notabiliter aggravant in eadem ſpecie, quod tamen dicere non omiſiſſet, ſi neceſſarium eſſe judicaſſet, illas in confeſſione exprimere; & hanc ſententiam etiam ex noſtris ſequuntur Poncius, Hiribarnes, & Brancatus, in hoc autem diviſi ſunt Scotiſtæ, quia Scotus d. 17. cit. ſub N. docet dari etiam circumſtantias quaſdam non mutantes ſpeciem, de quibus inquit non eſſe ita certum, quòd eas oporteat confiteri, licèt tutiùs, & utiliùs fateatur eas confiteri, quod nemo negat.

175 Nos autem diximus quæſt. 18. citat. artic. 1. quòd licet utraque ſententia ſit probabilis, & in praxi tuta, tùm ob inſignium Doctorum auctoritatem, tùm ob rationum momenta, nihilominus, quia Doctor nobis libertatem reliquit hanc vel illam tuendi, & quia ſecunda etiam ſpeculativè fortioribus videtur niti fundamentis, aſſerendum eſſe cum ea circumſtantias etiam notabiliter peccatum aggravãtes intrà eamdem ſpeciem non eſſe per ſe loquendo ex obligatione explicandas ad Confeſſionis integritatem ſervandam. Notanter autem additur per ſe loquendo, quia per accidens interdum poteſt eſſe obligatio eas manifeſtandi, nempè ſi propter talem circumſtantiam peccatum habeat reſtitutionem, vel cenſuram annexam, in quo caſu jam obligatio aliundè oritur, non autem ex hoc capitè præcisè, quia circumſtantia eſt notabiliter aggravans; quod ibi probamus ſatis evidenti, ac efficaci ratione, quia non eſt imponenda obligatio, & quidem tam oneroſa, qualis illa, niſi conſtet de lege, ſivè præcepto eam imponente, ſed de hoc non conſtat; ergo &c. major patet, quia lex non obligat, niſi promulgata, imo in dubio legis latæ lex non obligat, minor probatur, quia neque èx ſcriptura, neque ex ſenſu Eccleſiæ, cujus eſt jus divinum interpretari, colligitur hujuſmodi præceptum, & quidem Conc. Trid. l. c. ubi exactè hujus Sacramenti inſtitutionem declarat, & explicat, quę ad obligationem Confeſſionis pertinent, non meminit harum circumſtantiarum; ſed obligationem limitat, & reſtringit ad numerum peccatorum, & circumſtantias ſpeciem mutantes, atque adeo tacitè excludit alias circumſtantias ſpeciem non mutantes, quales ſunt aggravantes; in doctrinalibus autem, ſivè in dogmaticis, limitatio doctrinæ, & reſtrictio ad unam partem excludit aliam. Nec valet communis Adverſariorum reſponſio Concilium ea tantùm definire, quæ certa ſunt, ut moris eſt, reliqua verò ſub inquiſitione Doctorum reliquiſſe, quibus præjudicare Concilia non ſolent. Nam hoc ſubterfugium per allatam doctrinam omninò præcluditur, expreſſe enim Concilium inquit, nihil aliud in Eccleſia à pęnitentibus exigi, quàm ut poſt diligens conſcientiæ examen ea peccata confiteantur, quæ ad memoriam veniunt quoad ſpecies, & circumſtantias ſpeciem mutantes; at in doctrinalibus, ubi præſcribuntur ea, quæ neceſſaria ſunt, ea quæ prætermittuntur, tacitè dici videtur non eſſe neceſſaria; cùm igitur Concilium agens de circumſtantiis dicat eſſe præceptum confitendi illas, quæ ſpeciem mutant, & de aggravantibus taceat, utique virtualiter negat tale præceptum ad eas extendi, cùm enim dicat: *Nihil aliud à pœnitentibus in Eccleſia exigitur*; ergo nihil aliud eſt ſub præcepto, niſi quod ibi ponitur. Alias rationes vide l.c. & de circumſtantiis actus humani, quæ diximus lib. 2. ſent. d. 5. q. 4. a. 4.

176 Ad fundamentum alterius ſententiæ jam diximus loc. c. quòd ſi argumentum valeret, probaret etiam circumſtantias non notabiliter aggravantes eſſe neceſſariò confitendas, quod nec ipſi Adverſarii concedunt, imò etiam notabiliter allevianteſ; ſicut enim dicunt aggravantes eſſe neceſſariò confitendas, ut Confeſſarius probè cauſam noſcat, & æquam injungat pœnitentiam, & ne illa gravitas Confeſſarium lateat, ità planè ob eamdem rationem notabiliter minuentes explicari debebunt, ne plus concipiat Confeſſarius, quàm quod factum eſt; quod licèt aliqui ex Adverſariis concedant, eſt tamen omninò falſum, & contrà communem uſum fidelium, quia hoc Sacramentum non eſt ad ſe excuſandum; ſed ad ſe accuſandum, manifeſtatio autem talium circumſtantiarum notabiliter minuentium videtur non accuſatio, ſed excuſatio, quam poteſt cum laude, & meritò omittere pœnitens. Itàque ad argumentum negandum eſt aſſumptum, & dicendum eſt ſufficere illud Sacerdotis judicium, in quo ſpecies peccatorum, & eorum numerum, & circumſtantias ſpeciem mutantes cognoſcat, ad condignitatem pœnitentiæ, & culpæ ſufficere, quòd pœnitentia reſpondeat dignitati culpæ ſecundùm ſuam naturam ſpecificam ſpectatæ. Neque Eccleſia obligare voluit ad exactius judicium, quo cognoſcantur circumſtantiæ aggravantes intrà eamdem ſpeciem, impoſſibile enim eſt mortaliter loquendo omnes tales, circumſtantias cognoſcere, & explicare; neque opus eſt pœnitentiam reſpondere perfectiſſimæ condignitati culpæ ſecundùm omnes circumſtantias aggravantes, non enim cum tanto rigore hoc Sacramentum eſt inſtitutum; quarè ad ſummum concludit argumentum tutius, & utilius eſſe tales circumſtantias confiteri, ut ait Scotus loco citato, & nemo negat, non verò neceſſarium & ex obligatione. Dices, ſequeretur hinc poſſe pœnitentem citrà culpam in confeſſione mentiri, vel ſaltem occultare majorem gravitatem, ut ſi dicat, furatus ſum quinquaginta aureos,

cùm

Digitized by Google

cum centum furatus fuerit, non enim hæc circumſtantia eſſet neceſſario confitenda. Reſpondetur negando conſequentiam, quia furatus centum aureos tenetur totum numerum confiteri, non quidem per ſe, ſed per accidens ob obligationem, ſcilicet, reſtitutionis annexam, ut ſuprà dictum eſt, in quo caſu jam obligatio aliunde oritur, non autem ex hoc capite præciſè, quia eſt circumſtantia notabiliter aggravans; & ab illa etiam obligatione præſcindendo numquam licet pęnitentem mentiri in confeſſione; vel majorem occultare quantitatem in his circumſtantiis citrà culpam, non quia has circumſtantias taceat, ſed quia non confitetur peccatum, quod fecit, ſed aliud, quod non fecit; vel certe non explicat totum peccatum, quod fecit, ſed aliud, quod non fecit, vel certè non explicat totum peccatum, quod fecit, ſed partem tantùm, ut fuſe l. c. oſtendimus, ubi etiam alias objectiones in oppoſitum ſolvimus ibi videndas, & in fine articuli quæſitum illud breviter reſolvimus. An pœnitens teneatur has circumſtantias aggravantes manifeſtare, ſi à Confeſſario interrogetur.

177 Quintò tandem certum eſt apud omnes, licèt id non eodem modo omnes explicent, ad hanc Confeſſionis integritatem aſſequendam præſupponi debere diligens, & exactum conſcientiæ examen, quia eo ipſo, quòd confeſſio integra omnium mortalium eſt ſub præcepto, ſub eodem quoque præcepto cadit diſcuſſio, examen ad confeſſionem prævium, quæ abſque prędicto examine integrè fieri nequit moraliter loquendo, & ideo Trid. l. c. inquit, *oportet à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem diſcuſſionem conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri*. Et quamvis non poſſit aſſignari aliqua certa regula ad dignoſcendum quando examen ſit ſufficiens ad integram peccatorum expreſſionem, Scotus noſter quem poſtea Recentiores omnes ſunt ſecuti ad tollendos ſcrupulos d. 16. q. 1. a. 2. inquit neceſſarium eſſe præmittere diligentem inquiſitionem ſecundùm poſſibilitatem fragilitatis humanę, quod ità declarat, ut homo adhibere debeat tantam diligentiam in ſuæ conſcientiæ examine, quantam adhiberet circà aliquod arduum negotium, quod ſibi multum eſſet cordi, ut ſi vellet uxorem ducere, vel Principem alloqui in cauſa amiſſionis magnæ partis bonorum; talis inquam, ac tanta diligentia ſufficit, etiamſi alioquin præſumi poſſet, quod per exquiſitam diligentiam ſufficit, etiamſi alioquin præſumi poſſet, quod per exquiſitam diligentiam, & iſta majorem plura adhuc peccata in mentem venirent, & hoc eſt, quod communiter dicitur ad examen conſcientiæ requiri ſummam diligentiam moraliter poſſibilem; non verò phyſicè. Undè nec ſufficit nimis levis, quæ apta non ſit peccata in memoriam revocare, nec nimis exquiſita requiritur, qualis maxima ſollicitudine adhiberi poſſet; ſed ad tollendos ſcrupulos conveniens, & mediocris diligentia adhiberi debet quanta prudentis viri arbitrio ſufficiens videatur, & ut inquit Doct. quanta in rebus gravibus, & magni momenti à viris cordatis, & prudentibus adhiberi ſolet. Et hęc pro vario perſonarum ſtatu, & pro quantitate temporis ab alia confeſſione elapſi inęqualis eſſe debet, & major in uno requiritur, quàm in alio, ubi certa regula, & menſura taxari non poteſt, niſi prout in ſingulis prudentia dictaverit, non enim rudiores ad tam examen ſunt obligandi, ut docti, & prudẽtes, ſed Confeſſarii induſtria adjuvari debent ità tamen ut aliquam ſaltem diligentiam juxtà ſuam capacitatem pręmiſerint, ad evitandas perplexitates, & ſcrupulos tollendos, in quos perſonę laicę, & idiotæ aliquando incurrere ſolent neſcientes, quanta, & qualis diligentia requiratur ad ſufficiens conſcientię examen, quod Confeſſioni faciendę pręmitti debet, ut peccatorum ſuorum abſolutionem medio hoc Sacramento conſequi poſſit; & hęc Sc. doctrina paſſim à Summiſtis recipitur, & approbatur.

ARTICULUS QUARTUS.

An ſemper, & in omni caſu confeſſio debeat eſſe integra, vel aliquando non integra ſufficiat, imò non explicita.

178 DE hoc puncto ex profeſſo tractamus q. 18. cit. ar. 2. & 3. ubi ab initio advertimus; quòd confeſſio formaliter non integra dici ſolet; quando pœnitens in confeſſione aliquod peccatum mortale culpabiliter omittit; confeſſio vero materialiter non integra vocatur, in qua pœnitens non peccat omittendo rationabili de cauſa aliquod peccatum mortale, quod per ſe loquendo ſub gravi culpa exprimere tenetur. Et quidem certum eſt omnino ex dictis confeſſionem debere eſſe integram utroque modo per ſe loquendo, & regulariter, at per accidens, & in quibuſdam caſibus fatentur omnes ſufficere quandoque etiam non integram, ſeù dimidiatam, in qua nimirum aliquod mortale peccatum aliqua rationabili de cauſa, & legitimo impedimento prætermittatur, vel aliqua circumſtantia alioquin neceſſario exprimenda. Undè communiter dicunt Sacerdotem poſſe infirmum abſolvere in tribus præſertim caſibus, etiamſi confeſſio quoad externum ſermonem non ſit integra. Primo quando cœpit confiteri, & non poteſt confeſſionem perficere, & complere. Secundò, quando ſignis, & nutibus explicat ſua peccata in ſpecie. Tertio quando ſignis, & nutibus exprimit aliqua peccata in ſpecie, & non poteſt omnia exprimere. In his autem caſibus licet confeſſio non ſit integra materialiter, quia aliquod omittitur peccatum; adhuc tamen dicitur integra formaliter, hoc eſt, quantùm ad intentionem, & moralem poſſibilitatem, atque obligationem pœnitẽntis, quia tale peccatum omittitur rationabili de cauſa, & legitimo impedimento, & talis confeſſio adhuc vim habet conferendi gratiam ſanctificantem, & remittendi omnia peccata mortalia tam confeſſa, quàm omiſſa, quia non poteſt unum ſine alio remitti; cum hoc tamen diſcrimine, quod quæ in confeſſione exprimuntur directè, & per ſe abſolvi dicuntur, & remitti; reliqua verò indirectè, & per concomitantiam; quę proinde non manent exempta ab obligatione confitendi ſicut priora directè remiſſa, ſed confiteri debent, ſi poſtea poſſint exponi, & abſolutioni directè ſubiici. Verùm quia ſunt aliqui caſus, in quibus dubium eſt, an ſufficiat confeſſio non integra peccatorum; non erit ab re principaliores hic repetere, & breviter percurrere.

179 Primo conveniunt DD. confeſſionem materialiter non integram locum habere, ſeu licitam eſſe, quoties ex ea grave damnum, aut incommodum, ſivè temporale, ſivè ſpirituale, vel pęnitenti, Confeſſario, vel aliis imminet, aut prudenter timetur. Ratio eſt, quia Sacramentum Confeſſionis non obligat ad integritatem Confeſſionis materialem cum gravi damno faciendam, ut de caſu oblivionis definit Trid. ſeſſ. 14. c. 5. pręcepta enim poſitiva cum tanto incommodo obligare non ſolẽt. Damnum autem ſpirituale pęnitentis pluribus modis contingere poteſt, ſi nimirum timeatur, ne decedat abſque abſolutione ob imminens mortis periculum, ſive ex morbo ingruente, ſivè ex incendio, ſive ex naufragio; ſi timeat ne inducatur à Confeſſario ad peccata ſimilia iis, quę confitetur, ſi timeat, ne diutius hærendo in examine peccatorum carnalium ſeipſum excitet ad turpia deſideria, latius enim erit in tali caſu levius conſcientiam examinare, licèt aliquod peccatum elabatur, quàm curando confeſſionis integritatem inſiſtere cum periculo peccandi, ut not. Con. d. 7. n. 25. Damnum vero temporale ejuſdem pęnitentis eſt, ſi timeat ſibi mortem, vel grave morbum ex longiori mora apud Confeſſarium peſte, vel alio contagioſo morbo infectum; ſi timeat, ſibi grave odium, vel perſecutionem a Confeſſario, cujus fratrem, v. g. occidit, vel ſororem violavit; ſi timeat ſibi gravem infamiam, quia putat, vel probabiliter dubitat Confeſſarium revelaturum eſſe peccatum, ſi ęger ob difficultatem loquẽdi, vel capitis imbecillitatem non poſſet ſine gravi incommodo in recenſendis, vel veſtigandis peccatis immorari. Si deniq; non poſſit confiteri, niſi per Interpretem, vel coram aliis, qui in eodem ægri tecto, vel cubiculo decumbunt, tunc enim reticere poſſet, quæ graviorem infamiam aſſerunt. Damnum ſpirituale Confeſſarii eſt, ſi timeas, ne ille ex tuorum peccatorum narratione occaſionem ſumat ſimilia, vel alia peccata committendi; temporale vero, ſi periculum incurrat, ne contagio, quo tu laboras, inficiatur. Ita Suarez, Con. Granado, & alii apud Averſ. q. 10. ſect. 15. quicquid dicat Marc. de peſte p. 3. c. 4. imò ad mutilandam confeſſionem urgeris, non ſolùm ob damnum temporale Confeſſarii, ſed etiam ob ſpirituale aliorum, ſi eodem morbo laborent, ut ſcilicet etiam in Sacramenta miniſtret in penuria Sacerdotum. Sed ne in mutilanda Confeſſione propter damna imminentia aliqua interveniat deceptio, hæc erunt obſervanda. Primum eſt, ut damna hujuſmodi ſint vera, & ſubſiſtentia, non autem imaginaria, ſeù ex levi ſuſpicione orta. Secundum, ut non ſit alius Confeſſarius, cui citra incommodum illa confitearis. Tertium, ut ea tantùm peccata reticeas, de quibus prudenter times. Quartum denique ut memineris peccata prętermiſſa, cum damna illa evanuerint, eidem, vel alii Confeſſario eſſe aperienda, quo directè ſecundum Sacramentale judicium abſolvaris.

180 Secundo eſt difficultas, an ſufficiat confeſſio peccatorum in genere, qua ſcilicet poenitens nullum explicat peccatum in ſpecie, ſed ſolùm ſe accuſat in genere multa peccata commiſiſſe, quia nempe ſenſibus deſtitutus non poteſt aliud addere. Negant quamplures Thomiſtę apud Card. de Lugo, & Dianam de abſolutione Sacramentali ſect. 1. Ratio eſt, quia materia proxima hujus Sacramenti debet eſſe confeſſio, qua per accuſationem rei nova notitia datur Confeſſario, quam anteà non habebat de ſtatu pęnitentis, quod non accidit in propoſito, ſciebat enim etiã anteà Confeſſarius pęnitentem habuiſſe, vel commiſiſſe peccata, ſeù eſſe peccatorem juxta illud 1. Jo. cap. 1. *Si dixerimus, quia peccatum nõ habemus, veritas in nobis non eſt.* Confir. quia Trid. docet neceſſariam eſſe confeſſionem peccatorum, non tantùm

in

in genere, ſed etiam in ſpecie, quia cùm abſolutio ſit actus judicialis, cauſa debet eſſe Sacerdoti diſtinctè cognita. Communior tamen, & probabilior opinio affirmat apud Recentiores, & ex noſtris præſertim Ponc. Aret. Hiribarnes, & Faber diſp.24. c. 4. ubi ait hanc eſſe probabiliorem, & magis piam, quia valdè durum videtur, quòd qui in extremo vitæ ſuæ cupit, & vult ſuſcipere Sacramentum pœnitentiæ, tamen propter infirmitatem aliquam impedientem loquelam, & alios motus, quibus peccata ſua particularia intelligibiliter Sacerdoti manifeſtare non poſſit, privetur beneficio tanti Sacramenti, & ei præcluſa ſit via ſalutis. Nec ſufficit dicere poſſe in tali caſu ſalvari per actum contritionis. Nam talis actus eſt valdè perfectus, quem non ità facile homo elicere poteſt, præſertim in articulo mortis conſtitutus, ubi gravitas infirmitatis, tentationes, & alia negotia eum valdè perturbant, ideò ſi ſolam habeat attritionem, non ſalvabitur ſine Sacramento, cum Sacramento autem ſalvatur, & ideò hæc ſecunda opinio eſt probabilior, quę probatur ex decretis Conciliorum, & Pontificum, & præſertim Pauli V. in Rituali Romanò, ubi ſtatuitur abſolvendum eſſe infirmum, qui petit confeſſionem his verbis *ſi æger confitendi deſiderium, ſivè per ſe, ſivè per alios oſtenderit, abſolvendus eſt*. Quarè Sacerdos non ſolùm poteſt, ſed etiam debet impendere abſolutionem ægroto in caſu propoſito, ne fortè, ſi ſolùm haberet attritionem, damnetur, quia cùm beneficio abſolutionis factus eſſet ſalvus. Ad fundamentum prioris opinionis dicendum eſt, ad rationem, & valorem Confeſſionis ſufficere ſi ſit accuſatio de peccato commiſſo, qualis eſt in propoſito, licèt imperfecta, ſed quanta haberi tunc poſſet, qua deferatur notitia delicti, ſivè eam jam haberet Judex, ſive non, & petatur remedium implorando ejus officium, ut patet quotidiano experimẽto fori externi. Conc. verò Tr. loquitur de integritate confeſſionis prout per ſe, & regulariter fieri debet ex inſtitutione Chriſti, non autem prout per accidens contingere poteſt, & in aliquo caſu neceſſitatis, ſicut hic loquimur; tunc enim ſufficere poteſt confeſſio in genere facta peccatorum commiſſorum, quę ex impotentia exprimi nequeunt quoad ſpeciem; hæc enim confeſſio generalis in tali caſu ſatis informat Confeſſarium, ut poſſit cognoſcere illum pęnitentem habere materiam remotam Sacramenti, quæ ſunt peccata, velle ab illis abſolvi, quę ſunt per ſe requiſita ex parte pęnitentis ad valorem confeſſionis, undè licèt in tali caſu peccata in ſpecie non exprimat, impotentia excuſatur.

181 Tertiò, eſt difficultas, an poſſit abſolvi qui morbo oppreſſus nullum peccatum neque in genere confitetur, ſivè ore, ſivè nutu, exhibet tamen ſigna doloris coram Sacerdote, ſivè explicitè in ordine ad Confeſſionem, & claves Eccleſiæ, ut ſi dicat Confeſſario dolere ſe de peccatis, velle confiteri, & petere à Deo veniam propter abſolutionem obtinendam, ſive abſque ordine explicito ad claves, & ſine mentione Confeſſionis, ut ſi tundat pectus, ſi imaginem ſacram cum ſuſpiriis aſpiciat, ſi dicat, Miſerere mei Deus. Negant Suarez, Bon. Megala, & alii pauci, qui licet dicant exhibenti ſigna primi generis poſſe, ac debere abſolutionem impendi, non tamen exhibenti ſigna ſolùm ſecundi generis. Ratio eſt, quia vera, & neceſſaria materia hujus Sacramenti eſt propriè confeſſio, & excuſatio, non autem ſola devotio, & contritio, ſeù veniæ petitio, quamvis exterius expreſſa. Nos tamen diximus q. 18. cit. a. 2. n. 500. quæcumque ſigna tàm primi, quàm ſecundi generis ſufficere, ut laboranti in extremis abſolutio Sacramentalis impendi poſſit. Ità Lugus, Diana, Layman, Sancius, & alii quamplures etiam ex noſtris. Ratio eſt, quia non ſolùm prima, ſed etiam poſteriora ſigna ſunt quædam confeſſio in ordine ad abſolutionem Sacramentalem, non quidem expreſſa, ſed tacita, quæ ſufficit in caſu illo extremæ neceſſitatis; ergò &c. conſequentia patet, probatur aſſumptum, quia etiam perditiſſimi homines in caſu propoſito quantam habent vocem promere ſolent in petenda confeſſione; ergò etiam in eo, qui deſtitutus eſt voce, ſigna illa ſunt tacita confeſſio, quia & ipſi animæ ſuæ remedium quo poſſunt modo quærunt. Et quidem ex Aug. ſerm. 44. tunditur pectus, ut arguatur, quod latet in pectore, & evidenti pulſu occultum caſtigetur peccatum; eſt ergò pectoris tunſio aliqua peccati manifeſtatio, & accuſatio, ac proindè confeſſio, eſtò magis explicitè ſignis prioribus illa innoteſcat. Confirmatur, quia ex Layman, Sancio, & aliis apud Dianam conferri poteſt abſolutio moribundo, quando dubium eſt, an ſigna prædicta procedant ex contritione, aut ex morbi, & mortis anguſtiis, ac mœrore, cùm prodeſſe poſſit infirmo, nec obeſſe Sacramento propter appoſitam conditionem; ergò multò magis conferri poterit, ſi dubitetur ſolùm, an ſigna data ordinentur ad claves, nec ne, ſaltem ſub conditione. Tandem probatur ex Rituali Romano Pauli V. juſſu edito, docente ad impendendam, abſolutionem moribundo ſenſibus deſtituto ſatis eſſe, ſi confitendi deſiderium oſtenderit.

182 Quarto eſt difficultas, an qui abſente Confeſſario petiit confeſſionem, & ſigna pœnitentiæ exhibuit, poſſit deinde ab illo ſuperveniente abſolvi, cùm jam ſenſibus eſt deſtitutus, itaut nullum ſignum coram Sacerdote oſtendat. Negant Soto, Victoria, Canus, Navar. Ledeſma, & alii. Ratio eſt, quia matèria eſſentialis hujus Sacramenti eſſe videtur confeſſio, qua pœnitens ſe accuſat coram Sacerdote de ſuis peccatis; ergo non ſufficit, nec valet confeſſio facta in abſentia. Confirm. quia Clemens VIII. decrevit nullo modo licere confiteri per litteras, aut internuncium; ſed confeſſio pœnitentis in dicto caſu fit per internuncium, & teſtem ſupervenienti Sacerdoti; ergo non eſt ſufficiens. Communis tamen Recentiorum ſententia affirmat Suarez, Vaſq. Valentia, Lugus, Layman, Averſa, Amicus, & ex noſtris Poncius, Brancatus, Aretinus, & alii; probatur autem clarè ex pluribus Conciliorum, & Pontificum decretis, Arauſicanum enim can. 11. decrevit, quod ſubito obmuteſcens baptizari, aut pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis prętеritæ teſtimonium verbis habeat, & Carthag. 4 c. 63. decrevit, quod qui in infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam Idem decrevit Leo I. epiſt. 91. & refertur c. *His, qui tempore*, & tandem hoc confirmavit Paulus V. in Rituali Romano cit. verbis jam relatis. Et planè ſine ullo fundamento negant Soto, & alii quidam prædicta decreta intelligenda eſſe de abſolutione Sacramentali à peccatis, ſed de abſolutione cęremoniali à cenſuris Eccleſiæ. Nam & in illis antiquioribus decretis, & præſertim in noviſſimo Rituali Romano ſermo eſt de abſolutione Sacramentali à peccatis, quæ in illis decretis nomine pœnitentiæ, & reconciliationis intelligitur, ut conſtat ex eorum tenore, & intentio. Probatur etiam ex deſtructione oppoſiti fundamenti, quia in tali caſu illa Confeſſio eſſet integra formaliter, nam pęnitens talibus ſignis peccata ſua Sacerdoti ſubiiciendo facit, quod in ſe eſt, & quantum poteſt hic, & nunc, & Confeſſarius per ea ſigna ſufficiens judicium format, quantum fert occaſio, & caſus neceſſitatis de peccatis, & diſpoſitione pœnitentis; ergò poteſt ac debet abſolutionem impendere.

183 Ex quo patet ad fundamentum in oppoſitum, nam Confeſſio facta per ſigna, & facta per Interpretem in caſu neceſſitatis eſt vera Confeſſio, licèt imperfecta ut ſuperius viſum eſt, confeſſio autem facta à moribundo in caſu noſtro eſt hujuſmodi, nam fit per ſigna, & per teſtem ea fideliter Sacerdoti ſupervenienti referentem, quæ proinde æquivalet Confeſſioni factę per Interpretem; ad judicium autem Sacramentale ſufficit qualiſcumque peccati notitia, qualis à reo hic, & nunc haberi poteſt; undè falſum eſt abſolutè loquendo, quod in argumento aſſumebatur, materiam eſſentialem hujus Sacramenti eſſe Confeſſionem, qua pęnitens ſe accuſat coram Sacerdote de ſuis peccatis; nam etiam ſuperius diximus Confeſſionem per Scripturam in abſentia Sacerdotis eſſe validam, & Sacramentalem, dummodo poſteà abſolutionem pęnitens obtineat in præſentia Sacerdotis, ità notavimus ſuprà qu. 5. ar. 3. nu. 125. & in præſenti quęſtione ar. 2. nu. 170. Nec etiam obſtat Decretum Clementis VIII. circà cujus intelligentiam variæ ſunt excogitatæ expoſitiones, quarum quinque refert Averſa qu. 10. ſect. 17. quę ſingulæ aliquam patiuntur difficultatem. Quare potiùs dicendum eſt prædictis loc. c. circa illius decreti intelligentiam, Clementem prohibere Confeſſionem per litteras, & internuncium Confeſſario abſenti, tamquam inſufficientem ad abſolutionem validam abſenti conferendam à Sacerdote pariter abſente, cui fieret non verò hujuſmodi Confeſſionem, quæ fit per petitionem Confeſſari, & ſigna doloris, quæ eſt omninò diverſæ rationis à Confeſſione priori, & ideò illa ſolùm Confeſſio prohibita eſt ex vi illius decreti, non autem iſta. Undè Coninch. diſp. 7. nu. 105. ex Epiſtola Archiepiſcopi Armacani refert eumdem Clementem declaraſſe. *Non fuiſſe ſibi propoſitum damnare, ſeù prohibere, quòd abſolutio Sacramentalis impendatur incidenti in eo caſu*, & Averſa loco cit. refert in Congregatione etiam S. Inquiſitionis Romana ſub die 2. Decembris 1621. denuò declaratum, ac juſſum fuiſſe, ut Rituale in prędicto caſu obſervaretur, nec decreto Clementis VIII. id repugnare.

184 Quintò eſt difficultas, num ſi peccatum commiſſum ſit cum quodam complice, nec poſſit quis integrè ſuum confiteri peccatum cum circumſtantia ſine manifeſtatione complicis, ſi v. g. peccavit quis cum ſua ſorore, matre, vel filia benè nota eidem Confeſſario, num, inquam, poſſit tacere, vel dicere debeat talem circumſtantiam, non alio imminente damno, niſi ſola notitia, & infamia complicis apud Confeſſarium, ſi enim prudenter timeretur infamandum eſſe complicem a Confeſſario apud alios, aut occidendum, tunc complex non eſt revelandus, in eo. n. caſu non obligare integritatem materiam Confeſſionis concedunt omnes, ut ſuprà dictum eſt; undè hæc controverſia

non

Digitized by Google

non intelligitur de infamia, vel damno, quod complici timetur ex multis, vel imprudentia Confeſſarii, ut quod illum ſit revelaturus, aut malum aliquod illaturus, ſed ſola infamia apud Confeſſarium, quæ per ſe ex confeſſione talis peccati ſequitur intelligitur etiam in caſu, quo alium Confeſſarium adire non poſſit, qui complicem ignoret, & urget confitendi neceſſitas, nam ſi commode poſſet, alium adire teneretur. Affirmant aliqui poſſe, ac debere pœnitentem tacere circumſtantiam complicis in tali caſu. Fundamentum eſt, quia quando duo pręcepta concurrunt, quæ ſimul ſervari non poſſunt, ſervandum eſt illud, quod eſt majus, & fortius; at majus, & urgentius pręceptum eſt de ſervanda fama proximi, cùm ſit juris divini naturalis, quàm de integritate Confeſſionis, quæ eſt juris divini poſitivi; ergò quando ſimul concurrunt, ſervanda eſt fama proximi & omittenda integritas Confeſſionis. Confirmatur, nam hac ratione non tenemur confiteri per Interpretem, aut circumſtantiam explicare, ex qua probabiliter timemur nobis, vel alteri infamiam ſecuturam, aut illam à Confeſſario, alteri revelandam, quia noſtra, & proximi fama integritati confeſſionis eſt præferenda. Demum quia pręceptum divinum integritatis confeſſionis non obligat, quando ex ea grave damnum proximo imminet, nec putandum eſt cum tàm magno proximi detrimento obligare. Ità Marſilius, Navarrus, Palatius, Valentia, Armilla, Bannes, Faber ex noſtris diſp. 24. c. 5. & alii.

185 Communior tamen, & probabilior opinio, ut diximus l. c. it n. 504. affirmat complicis circumſtantiam eſſe manifeſtandam, ut confeſſio ſit integra, præſertim ſi nullum aliud damnum ſequatur, quàm infamia complicis apud ſolùm Sacerdotem. Ità D. Thom. D. Bonaventura, Durandus, Paludanus, Major, Almainus, Suarez, Vaſquez, Coninch. Lugus, Becanus, Amicus, Averſa, Caſpenſis, & alii Recentiores paſſim, & hęc etiam fuit opinio Scoti 4. d. 21. q. 2. verſ. *De quid*, ubi hanc opinionem, ut veram ſupponit, inquit enim Confeſſarium teneri ad ſigillum non ſolùm peccati confitentis, ſed circumſtantiarum etiam, & perſonę ſecundę, cum qua peccatur, undè ſupponit in confeſſione poſſe licitè revelari perſonam complicis, & veram eſſe opinionem communem, quæ afferit non ſolùm licere, ſed etiam teneri. Probatur primò auctoritate D. Bernardi opuſc. de formula honeſtæ vitæ, ubi circà finem ità *De nullo prorſus finiſtrè loquaris, quantumcumque ſit verum, vel manifeſtum, niſi in confeſſione, & hoc ubi non potes aliter manifeſtare peccatum tuum*, ſentit ergò D. Bernardus circumſtantiam complicis eſſe in confeſſione explicandam, quando aliter tuum peccatum manifeſtare non potes, vel Confeſſarium adire, cui complex ſit ignotus. Confirm. quia ſi non teneremur ad manifeſtandam perſonam complicem, etiam quando nullum aliud damnum ſequitur complici præter illam ſimplicem notitiam, quę Confeſſario datur, & qualemcumque infamiam, quam apud illum incurrit; ſequeretur conjugatam non teneri adulterium confiteri, quia illud redundat in infamiam alterius conjugis, nec conjugatos obligari ad peccata confitenda in abuſu matrimonii commiſſa, quando uterque eſt Confeſſario notus. Tandem probatur deſtruendo oppoſitum fundamentum, quod erat eſſe præceptum naturale de non infamando proximo, ſed occultum proximi peccatum alteri manifeſtare non eſt intrinſecè malum, & contrà legem naturalem, ſed tantùm in duobus caſibus, ut notat Bec. c. 36. q. 2. nimirum quando fit ſine rationabili cauſa, & quando fit ex intentione infamandi proximum, nam hujuſmodi intentione deficiente, & alioquin rationabili cauſa interveniente, non erit peccatum detractionis, aut infamationis; undè ſi aliquis ſciens uxorem adulterium commiſiſſe, hoc communicaret amico taciturno, & ſecreto per modum conſultationis, ut nempe conſulat quid agendum, an occidenda, vel dimittenda, vel corrigenda; nulli dubium eſt hoc fieri poſſe ſine ullo ſcrupulo peccati mortalis, quia hęc manifeſtatio fit rationabili de cauſa, & ſine intentione infamandi uxorem. At in noſtro caſu non eſt intentio infamandi proximum manifeſtando complicem peccati, ſed integrè confitendi, quia Deus obligat ad manifeſtandum peccatum in ſpecie, quę exprimi nequit ſine manifeſtatione perſonæ complicis; tùm quia ratione ſigilli, quo Confeſſarius obſtringitur, aliqui volunt nullam ſequi complicis infamationem apud Confeſſarium, quod etiam innuit Doctor l. c. Quòd autem ſit ſufficiens cauſa probatur, quia majus bonum eſt regulariter integritatem confeſſionis conſervare ob reverentiam Sacramenti, quam ſervare famam unius apud ſolum Confeſſarium, quando hinc ſequeretur aliquis infamia complicis apud illum, nam integritas confeſſionis à Chriſto præcepta, & ad valorem Sacramenti neceſſaria majoris momenti eſt, quàm non infamare proximum apud ſolum Confeſſarium ſigillo Confeſſionis obſtrictum, pręcipuè ſi aliud damnum non timetur.

186 Hinc patet ad fundamentum alterius opinionis, negatur enim indirectam Complicis manifeſtationem ad proprium peccatum exprimendum eſſe proximi infamationem; ſicut enim per Adverſarios non eſt proximi infamatio, quando perſona complicis manifeſtatur ob ipſius utilitatem; ità etiam dicendum in caſu noſtro, quia nec fit animo infamandi, nec ſine rationabili cauſa, & ſufficienter compenſatur hoc qualecumque damnum utilitate, & integritate confeſſionis. Ad Confirmationem negatur paritas, quia jure divino tenemur integram facere confeſſionem, non ſic autem tenemur ad confeſſionem per Interpretem, ex vi enim ipſius non tenemur, niſi ſoli Confeſſario propria manifeſtare peccata. Ad ultimum gratis omnino concedimus pręceptum divinum integritatis Confeſſionis non obligare, quando grave damnum ex ea proximo imminet, utpote ſi probabiliter timeatur infamandum eſſe à Confeſſario apud alios, aut occidendum, in his, inquam, & ſimilibus caſibus gratis concedimus non obligare integritatem materialis Confeſſionis; ſed negatur in propoſito tam grave damnum, & detrimentum ſequi complici ex ejus manifeſtatione Confeſſario, qui ſub ſigillo tenetur ejus peccatum occultare, ſicut principalis; ſi enim hoc fieri poteſt abſque ſcrupulo peccati mortalis cum amico ſecreto, & taciturno per modum conſultationis, ut ſuprà dictum eſt, multò magis id fieri poterit in Confeſſione, ubi ſigillum tam ſtrictè obligat. Sed inſtat Faber loc. cit. ex hac noſtra ſententia plura ſequi poſſe inconvenientia in locis, ubi non eſt facile poſſe invenire Confeſſarium, qui non cognoſcat complicem, ut in vicis, ubi eſt unus Sacerdos Parochus tantùm, vel in Conventibus Regularium, ubi omnes ſe agnoſcunt; in his enim locis exprimere in Confeſſione perſonam complicem magnum poteſt afferre detrimentum, & varia pandere ſcandala ſaltem ſucceſſu temporis. At hæc inſtantia parum urget, quia ut patet ex dictis, quæſtio præſens, & caſus propoſitus non eſt quando ex manifeſtatione complicis timetur prudenter aliquod malum ejus extrinſecum ex malitia, vel imprudentia Confeſſarii, ut quod illum ſit revelaturus, aut aliquod mali illaturus, ut urget inſtantia facta, in tali enim caſu gratis omnino concedimus oppoſitam ſententiam eſſe ſequendam; ſed pręſens caſus eſt, quando nullum aliud damnum complici obvenit præter illam ſimplicem notitiam, quæ Confeſſario datur, & famæ diminutionem, quam apud illum incurrit, & ſufficienter compenſari diximus utilitate, & integritate confeſſionis.

187 Poſtremò dubitatur, an dimidiari poſſit Confeſſio in caſibus reſervatis, in quo caſu triplex occurrit difficultas. Prima, an poſſit Superior abſolvere tantùm à reſervatis, & quoad reliqua pęnitentem remittere ad inferiorem. Secunda, an quando Superior abſolvit tantùm à reſervatis, teneatur pęnitens ſimul cum non reſervatis reconfiteri etiam reſervata. Tertia, an interdum poſſit inferior ſaltem indirectè à reſervatis abſolvere; quas difficultates exactè tractamus qu. 18. cit. ar. 3. & breviter expediemus qu. ſeq. agendo de caſuum reſervatione.

ARTICULUS QUINTUS.

An, & in quibus caſibus Confeſſio ſit invalida ac repetenda, & quomodo.

188 Confeſſio tunc valida eſse cenſetur, & non iteranda, quando eſt apta, ut ex ea Sacramentum perfici poſſit, & è contrà tunc cenſetur invalida, & repetenda, quando Sacramentum pęnitentiæ ex ea fieri nequit, ex duobus autem præſertim capitibus Confeſſio reddi poteſt invalida, & irrita, ſub quibus alia plura continentur; primò ex parte pęnitentis, nimirum ex defectu diſpoſitionis, ex omiſſione culpabili peccatorum, ex incapacitate effectuum, & ſimilibus; ſecundo ex parte Miniſtri, ut ex defectu juriſdictionis, debitæ intentionis, ſcientiæ ſufficientis ex defectu auditus, qui eſt diſtractus, vel dormiens, & aliis hujuſmodi; ſatis autem conſtat ex dictis Confeſſionem interdum invalidam eſse, & irritam, & quandoque mortaliter peccari, & ſacrilegium committi in actuali ſuſceptione Sacramenti, in quo caſu tantùm abeſt, ut quicquam proſit, ut potius nova culpa animam gravet; atque ideo talem confeſſionem eſse de novo iteranda, & peccata repetenda. Neque dicas nullibi reperiri obligationem peccata confeſsa eſse denuo in hoc judicio Sacramentali repetenda. Hic ergò veſtigandi, & recenſendi ſunt caſus, in quibus Confeſſio cenſetur invalida, & rurſus repetenda, & quomodo.

189 Primò itaque ex defectu pœnitentis iteranda eſt confeſſio, quoties pęnitens culpabiliter moraliter integrè non confitetur, ſed omittit aliquod peccatum in Confeſſione; item ſi ex defectu examinis culpabili peccatum aliquod contingat omitti. Aſſertio eſt communis, & quoad primam partem probatur; quia integra peccatorum confeſſio eſt de neceſſitate ſalutis, ut diximus a. præc. ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. per totam, ſed facta cum

Digitized by Google

illa omiſſione non eſt integra; ergò remanet obligatio faciendi integram, & conſequenter eſt repetendi totam confeſſionem, & in tali caſu ſufficere dicere peccatum omiſſum. Quamvis enim nullibi reperiatur explicitè, reperitur tamen implicitè, nam ex ipſa inſtitutione Sacramenti pœnitentiæ, & neceſſitate confeſſionis Sacramentalis obligatio ſufficienter deducitur, cùm enim ad ſalutem neceſſarium ſit omnia peccata mortalia confiteri ad abſolutionem, & remiſſionem obtinendam, & per confeſſionem illam mutilatam non ſint abſoluta, neque remiſſa, remanet ſemper obligatio ea dicendi, & eo modo, quo ſunt abſolutionis capacia; hoc autem fieri nequit, niſi ſimul dicantur, quia dimidiam à Deo ſperare veniam impium eſt, ut eſt commune Theologorum adagium. Hoc tamen totum intelligendum eſt, ut etiam communiter Doctores advertunt, quando Confeſſarius memoriam non habet de prima confeſſione; nam ſi illam habeat, ſufficit quòd pœnitens in genere ſe accuſet de peccatis anteà confeſſis, & addat peccatum omiſſum, & ſacrilegium commiſſum, ſic enim adhuc ſufficienter peccata jam omiſſa ſubjiciuntur clavibus, & de omnibus poteſt judicium ferri, & ſententia, atque ideò in tali caſu non eſt neceſſaria repetitio. Et ſic pariter diſcurrendum eſt quoad ſecundam partem, quòd ſi ex defectu examinis aliquod peccatum omitti contingat, & defectus ſit culpabilis confeſſio eſt repetenda, ſi Confeſſarius præteritæ confeſſionis non recordetur, quia confeſſio non integra voluntariè repetenda eſt, ut conſtat ex probatione primæ partis, talis autem eſt confeſſio cum omiſſione procedente ex culpabili defectu examinis, quia omnis omiſſio orta ex ignorantia conſequente eſt voluntaria; ſi autem Confeſſarius præcedentis confeſſionis recordetur; ſufficit pariter, ut pœnitens in genere ſe accuſet de prius dictis addens omiſſa, & negligentiam examinis, undè proceſſit omiſſio, dùm enim recordatur Miniſter de prius dictis à pœnitente, & additur manifeſtatio peccati omiſſi, & negligentiæ, poteſt judicium de omnibus ſufficienter ferri.

190 Addit inſuper Brancatus noſter diſp. 12. de pœnitentia art. 9. §. 2. ex defectu quoque culpabili examinis, etiamſi nullum in confeſſione omittatur peccatum repetendam eſſe confeſſionem modo jam prædicto, quia per illam Confeſſionem, ad quam præcedit negligentia culpabilis examinis, non habetur effectus confeſſionis, ideſt, remiſſio peccatorum, & gratiæ infuſio, tenetur enim pœnitens conformare ſe præcepto dictanti confeſſioni debere præmitti diligens examen ad illam integrè faciendam, Sed hoc minimè placet, quia ſi in confeſſione nullum omittitur peccatum, jam ſignum eſt præceſſiſſe ſufficiens conſcientiæ examen, & nullam adeſſe culpabilem examinis negligentiam, neque pœnitens in hoc caſu peccat contrà præceptum de faciendo gravi examine ante confeſſionem, quia hoc præceptum habet pro fine integritatem ejus, quæ in tali caſu non omitteretur, undè talis doctrina ſolùm conferat ad ſcrupulos inducendos, & magnam conſcientiæ perturbationem, quilibet enim facta etiam integra confeſſione, dubitare poſſet, an diligenter ſe excuſſerit, nec ne, & frequenter confeſſiones repetendæ eſſent. Notanter autem diximus ex omiſſione culpabili alicujus peccati, vel defectu culpabili examinis iterandam eſſe confeſſionem, quia ut notat Averſa quæſt. 10. ſect. 19. cum Gerſone, Adriano, Sylveſtro, Navarro, & aliis, ſi ignorantia, ſeù oblivio, & inadvertentia fuit invincibilis, & inculpabilis ſaltem moraliter, etiamſi pœnitens non excuſetur à culpa veniali, non ob id redditur confeſſio invalida, & repetenda, ſed tantùm relinquitur obligatio ſupplendi poſteà defectu, ideſt, confitendi illa ſolùm peccata, quæ prætermiſſa fuerant, quando, ſcilicet, poſteà pœnitens cognoſcet, ſeù recordabitur, & advertet illa eſſe peccata mortalia: undè ajunt prædicti Doctores, pueros, & puellas, qui grandiores facti noviter agnoſcunt quædam eſſe mortalia, quæ prius ex ignorantia omiſerant confiteri, non teneri iterare priores confeſſiones, ſed tantùm confiteri illa, quæ noviter dicunt eſſe mortalia.

191 Secundò ex defectu etiam diſplicentiæ, ſeù attritionis de peccatis commiſſis, ac etiam ex defectu propoſiti non peccandi de cætero eſt iteranda confeſſio. Hæc etiam eſt communis, & probatur; quia dolor de peccatis commiſſis eſt unum ex requiſitis ad confeſſionem validam, ut ſupradictum eſt ex Concil. Tridentin. ſeſſ. 14. cap. 4. & ſequent. undè ait Scotus 4. diſt. 14. quæſt. 1. X. quod ſine dolore peccatum non remittitur, & quod graviter peccat; qui dolorem ad confeſſionem requiſitum propria culpa prætermittit cùm ponat obicem ad Sacramentum, & in materia Sacramenti deficiat, eodem modo probatur, quod ſi deficiat propoſitum formale, aut virtuale non peccandi de cætero, ut ſuprà explicatum eſt, pœnitens confeſſionem iterare tenetur, quia tale propoſitum ingreditur partem Sacramentalis confeſſionis ex Tridentino loco citato, ſiquidem debet eſſe connexum contritioni, in cujus definitione includitur, ut ſuperius dictum eſt, & ſine tali dolore ponitur obex Sacramento, & nullus effectus cauſatur. Ex quo etiam ſequitur, ex defectu quoque intentionis relinquendi occaſionem peccandi proximam iterandam eſſe confeſſionem, quando enim pœnitens noluit deſerere ſtatum, & occaſionem proximam peccandi mortaliter cenſetur voluiſſe permanere in ſtatu peccati mortalis, & debitum dolorem non habuiſſe. Notanter autem diximus talem iterationem oriri ex defectu intentionis relinquendi occaſionem proximam peccandi, quia confeſſio facta abſque voluntate relinquendi occaſionem remotam peccandi non eſt iteranda; occaſio enim proxima eſt illa, ut communiter Summiſtæ docent, quæ inducit aliquem frequenter ad peccandum, ſeù cum qua difficillimè homo abſtinet à peccato; remota vero e contrà eſt illa, quæ non ità frequenter ad peccandum inducit, & cum qua abſque tanta difficultate à peccando abſtinet; undè confeſſio facta ſine voluntate relinquendi occaſionem remotam peccandi non caret propoſito non peccandi, nec habet conjunctam voluntatem actualem, vel virtualem peccandi; ſolùm autem illa confeſſio eſt iteranda ratione propoſiti, & voluntatis non peccandi de cætero, quæ vel caret voluntate non peccandi, vel eſt conjuncta cum voluntate peccandi ſaltem virtuali, qualis eſt tantum occaſio proxima peccandi, non autem remota. Ex his etiam deducitur, quòd ſi excommunicatus ſcienter, & mala fide confiteretur, & abſolutionem à peccatis reciperet abſque prævia abſolutione cenſuræ, confeſſionem irritam, & ſacrilegam faceret; quam proinde repetere deberet; & ratio eſt, quia primò deficit in confeſſionis integritate, cùm taceat excommunicationem, & peccatum, quod tunc denuò committit, deinde deficit in dolore, ac propoſito ad validitatem confeſſionis requiſito, ſiquidem actualiter habet voluntatem peccandi, dum eo ipſo actu peccat. Quando verò quis bona fide confitetur, & abſolvitur cum cenſura, probabilis eſt confeſſionem eſſe validam, nec eſſe repetendam, ſed ſatis eſſe, ut poſteà cognita excommunicatione ejus abſolutio obtineatur. Ità Averſa, Cardinalis de Lugo, Brancatus noſter loco citato, Navarrus, Sylveſter, Toletus, & plures alii.

192 Tertiò, ex defectibus occurrentibus ex parte Confeſſarii repeti debet Confeſsio facta Sacerdoti, non audienti, aut non percipienti, & repetenda eſt ex toto, vel ex parte, ſi facta ſit apud Confeſſarium non audientem ex ſurditate, vel non attendentem ex ſomno, vel ex diſtractione, vel non percipientem loquelam ex diverſitate idiomatis; & ratio eſt, quia Confeſsio inſtituta à Chriſto eſt manifeſtatio peccatorum facta alteri, qui debet judicare; ergò ſi pœnitens advertit, quòd Confeſſarius peccata non audivit, tenetur confeſſionem ex integro repetere; ſi verò deprehendat aliquam ſolùm partem non fuiſſe auditam, vel perceptam, utpote ob ſomnum Confeſſarii, vel diſtractionem, vel ob ſtrepitum externum, qui auditum impedierit, hanc ſolùm partem repetere tenebitur; ſi autem pœnitens eſt certus, quod Confeſſarius ob ſomnum, vel diſtractionem aliqua peccata non audivit, & alia audivit, vel diſcernere nequit, quænam audita fuerit, & quæ non, omnia repetere tenebitur, quia in tali caſu obſtat periculum defectus integritatis, & ſemper remaneret dubium, an omnia ſint confeſſa, necne; ergò ſemper erit obligatio repetendi, ſicut ſi dubius es, an confeſſus fueris aliquod mortale, vel illud omiſeris, certè teneris illud confiteri; tenebitur ergo pœnitens in tali caſu totam repetere confeſſionem quoad materiam moralem, & neceſſariam. Si tandem bona fide, & abſque advertentia pœnitentis peccata confeſſa non audiantur à Confeſſario, vel quia dormit, vel quia de aliis cogitat, non tenetur pœnitens Confeſſionem repetere, niſi quando poſteà talem docretum deprehendit, hoc autem deprehenſo, illum ſupplere tenetur, etiamſi illa confeſſio, & abſolutio ex ejus bona fide, & diſpoſitione valida fuerit, & effectum gratiæ contulerit, ut ait Averſa loc. cit. cum pluribus aliis, licet validè de hoc dubitet Brancatus cit. §. 6. num. 244. de illo, qui ſic confitetur ſolùm attritus, hic enim juſtificatus eſſe non videtur, quia attritio non ſufficit ad juſtificandum ſine Sacramento, in hoc enim caſu videtur, quod Sacramentum non fieret, quia confeſſio non fuit tota audita: ergo ſi Deus alio modo extraordinario hunc non juſtificaret; non videtur eſſe in ſtatu ſalutis. Poſſet tamen dici, quòd hoc modo ſit inſtituta confeſſio, ut ſi ex parte pœnitentis non obſtet, etiamſi tota non audiatur ſufficiat, nam pœnitens, qui in caſu mortis totam nequit perficere confeſſionem, ſi abſolvitur cum attritione eſt ſalvus; ergò multo magis qui totam perficit, & ex alterius incuria ſua peccata non audiuntur, quia eſt eadem impotentia phyſica in utroque caſu, qui enim neſcit de non fuiſſe auditum, impotens phyſicè eſt ad cognoſcendum ſuam obligationem. Et ſi in tali caſu Sacramentum non fieret, dicendum eſt Deum ex ſua miſericordia alio modo extraordinario hunc juſtificare, & defectum Sacramenti ſupplere, ut dici ſolet in aliis ſimilibus caſibus; quia

Digitized by Google

quia pœnitens facit, quod in ſe eſt, & ignorat ſe ad aliud obligari.

193 Quartò repetenda pariter eſt confeſſio facta advertenter, & ex induſtria à pœnitente Sacerdoti ignaro, & diſcernere neſcienti, quæ neceſſaria ſunt, ut quæ ſint peccata mortalia, & venialia, quando ſit facienda reſtitutio, remota occaſio, & ſimilia; in tali enim caſu non cenſetur pœnitens diſpoſitus ad Sacramentum illud judiciale, ità enim ſe habet, ac ſi peccata ſua manifeſtare nollet, atque ideò facit confeſſionem irritam, & ſacrilegam, eamque prorſus repetere debet, & in hoc omnes conveniunt, eſtque res de ſe clara. Dubium tamen eſt, an pœnitens qui bona fide confeſſus eſt Sacerdoti indocto, & minus idoneo, ac ſufficienti ad ipſius confeſſionem excipiendam, quem poſt confeſſionem cognovit neſciviſſe diſtinguere inter peccata mortalia, & venialia, vel inter reſervata, & non reſervata, teneatur iterum confeſſionem repetere. Affirmat D. Antoninus, Riccardus, Sylveſter, Victoria, Vaſquez, & Turrianus, apud Averſam loc. cit. Negant alii, modò pœnitens bona fide confeſſus ſit, & modò Confeſſarius poteſtatem habeat abſolvendi ab hujuſmodi peccatis reſervatis. Ratio eſt, quia obtinuit abſolutionem Sacramentalem ab habente facultatem abſolvendi, & plenè peccata ſua manifeſtavit, ut ſupponitur, nec obicem poſuit valori Sacramenti; hoc autem intelligunt modò Sacerdos, cui pœnitens ſua peccata confitetur, non ſit adeò rudis, & indoctus, ut nulla omninò ratione cognoſcat peccati gravitatem, ſed illam aliqua ratione cognoſcat, quamvis in particulari neſciat diſcernere, & diſtinguere ſpecies in particulari. Ità Bonacina diſp.5. quæſt.5. punct.3. plures alios citans, & Brancatus noſter loco citato. Melius tamen, & clarius, cum diſtinctione procedendum eſt, & dicendum cum Averſa loco citato non teneri pœnitentem bona fide confeſſum repetere confeſſionem, vel aliqua peccata ex eo capite, quod Confeſſarius inter mortalia, & venialia non benè diſcerneret, dummodò tamen factum à pœnitente ſit narratum, & à Confeſſario perceptum, ſicut reipſa erat; etenim hac ignorantia non obſtante, adhuc re vera, & Sacramentaliter eſt abſolutus, & licèt in ſatisfactione congrua injungenda defecerit, hic non eſt error ſubſtantialis, ob quem confeſſio neceſſariò repeti debeat, & ſi etiam ex Confeſſarii incuria, & imperitia pœnitens de ſuis obligationibus non fuit ſufficienter monitus, & inſtructus, ut reſtituendi, ſolvendi, & ſimilibus; ſatis erit ſi alium virum doctum conſulat, à quo inſtruatur abſque confeſſionis repetitione. Si autem ex imperitia Confeſſarii pœnitens non diſtinctè expreſſit peccatorum ſpecies, non explicavit circumſtantias ſpeciem mutantes, nec numerum peccatorum determinavit, ut facilè accidere poteſt; tunc utique ſubdit; Averſa; talem defectum ſupplere tenebitur, & ea dicere, quæ prætermiſit, quod non eſt propriè confeſſionem repetere quoad ea, quæ dixit, niſi fortè ad aliquam circumſtantiam explicandam, vel multitudinem peccatorum numericam, denuo commemorare ſit opus id quod antea conciſè, vel confuſè dictum fuerat, & ità etiam diſcurrunt Coninchius, Caſpenſis, & alii ab ipſo Averſa cit.

194 Quintò, debet repeti Confeſſio, quando pœnitens non fuit legitimè abſolutus, quod pluribus modis evenire poteſt ex defectu ſolius Confeſſarii, ut ſi hic debitam abſolutionis formam non protulerit, vel ſi intentionem requiſitam non habuerit, vel ſine ſufficienti juriſdictione abſolverit, vel ſi Eccleſiaſtica cenſura, aut inhabilitate ligatus fuerit, in his enim caſibus eſt confeſſio repetenda, quamvis bona fide ex parte pœnitentis facta ſit, & cum omnibus debitis conditionibus ſi poſteà deprehendatur defectus, quia confeſſio ad validam abſolutionem ordinatur, qua verum Sacramentum perficiatur, & ideò quamdiù hæc obtenta non fuerit, obligatio manet eam procurandi per iteratam confeſſionem, & ſi pœnitens talis defectus in Sacerdote conſcius erat, grave quoque ſacrilegium commiſit, de quo proindè in iterata confeſſione ſe accuſare debebit. Quod autem diximus de defectu Sacerdotis Eccleſiaſtica cenſura, vel inhabilitate ligati, intelligendum eſt in caſu, quo ſit vitandus juxtà Extravagantem: Ad evitanda, quia hic eſt juriſdictione privatus; quod ſi non ſit vitandus, juriſdictione non caret, & licèt ipſe peccet ſe ingerendo, non peccat, tamen requiſitus miniſtrando, nec illum requirens ut dictum eſt ſuprà diſp. de Cenſuris, Quod verò diximus de defectu juriſdictionis, intelligendum eſt, ſi omni juriſdictione careat, itaut in nulla peccata ex his, quæ confeſſus eſt pœnitens, juriſdictionem habeat, tunc enim nulla eſt confeſſio, & iteranda; ſed ſi habuit, in aliqua, v.g. in non reſervata, tunc eſt valida, quia etiam reſervata manent indirectè remiſſa, ſicut peccata oblita etiam indirectè remittuntur, ſi pœnitens ſit in bona fide; cum obligatione tamen confitendi apud alium habilem miniſtrum de ſolis reſervatis, poſtquam ſciverit, & non de aliis, à quibus jam fuit validè, & directè abſolutus, ſiquidem bona fide illi Sacerdoti confeſſus erat, neſciens peccata illa eſſe reſervata, vel putans eum plenam habere poteſtatem etiam ab illis abſolvendi. Ità Averſa, Caſpenſis, Bonacina, Brancatus, & Aratinus ex noſtris, & alii paſſim.

195 Sextò, eſt difficultas, an Confeſſio facta Sacerdoti in juriſdictione dubio ſit repetenda; quæ difficultas alio modo proponi ſolet, an confeſſio facta Miniſtro, qui communi errore, & titulo colorato putatur habere juriſdictionem, ſit valida, vel potius invalida, & iteranda, cùm advenit notitia erroris, & illegitimitatis; ex cujus dubii ſolutione pendet quid ſit dicendum de Confeſſione facta Confeſſario excommunicato evitando, qui communi errore, & titulo colorato præſumebatur legitimus Confeſſarius in loco, ubi facta eſt confeſſio; undè hoc non intelligitur de privata tantùm opinione ſolius Sacerdotis, vel pœnitentis; ſed communi aliorum, quando, ſcilicet, communiter habetur talis. Prima ſententia negat talem confeſſionem eſſe repetendam, fundamentum eſt, quia in eo caſu cenſetur Eccleſia poteſtatem concedere, nam hoc ipſo, quòd Miniſtri in abſolvendo ſequantur opiniones probabiles Doctorum, ducuntur regula humana ad operandum humano modo proportionata: ergò hoc ipſo Eccleſia cenſetur eorum geſta approbare ſupplendo defectum poteſtatis, ubi, & quantum opus fuerit, ne publicum bonum animarum lædatur; quæ doctrina colligitur ex Lege *Barbarius*, ff. de Officio Prætoris, in qua, ne publicum bonum lædatur, ſtatuitur, ne res à putato tantùm Prætore geſtæ irritæ ſint, & invalidæ, nam hoc inquit: *humanius eſt* eadem ergò ratione dicendum in præfato caſu Sacerdotem Eccleſiaſtico jure habere poteſtatem abſolvendi à peccatis, ne publicum bonum animarum patiatur damnum.

Confirmatur, quia Parochus tantùm putatus, utpotè qui ſimoniacè beneficium obtinuit, ex eadem tacita conceſſione Eccleſiæ cenſetur habere omnem poteſtatem ad ſuum officium ritè obeundum. Ità Amicus diſp.13. de Confeſſione ſect.12.num. 275.cum Leſſ.Henriq.Lugus,Sanch.Bonav.& aliis;ex quo etiam deducit validas eſſe Confeſſiones factas Sacerdoti, qui cum falſa licentia Ordinarii aliorum excipit confeſſiones,ut etiam cum aliquibus ſentit Diana tract. 4. de Sacramentis reſol. 122.

196 Alia ſententia affirmat talem confeſſionem eſſe iterandam, ubi primum pœnitenti conſtiterit, quòd Sacerdos nullam juriſdictionem habuit, Fundamentum eſt, quia ad Sacramentalem abſolutionem non ſufficit tantum putata, vel probabilis poteſtas, ſed requiritur realis, & certa; ſicut nec ſat eſt putatus dolor, ſed requiritur realis, quoniam hæc non pendent ex opinione Doctorum, ſed ex Chriſti inſtitutione; ergò ut primum pœnitenti conſtiterit, quod Sacerdos nullam habeat poteſtatem, tenetur priorem confeſſionem repetere. Ità Suarez diſp.26. ſect. 6. cum pluribus aliis, quam opinionem tuentur enixè ex noſtris Brancatus diſp.22. cit. art.9. nu.267. dicens omnino ab Eccleſia non poſſe ſuppleri defectum juriſdictionis in illo communi errore; nullibi enim habetur hæc doctrina, quòd Eccleſia det juriſdictionem non habenti, quando alii putant habere; alioquin dici poſſet, quod ſi in Civitate fœmina exiſtimata vir, & Sacerdos, quia alienigena, attentaret audire confeſſiones, vel ex facultate obtenta ab Epiſcopo putante eſſe Sacerdotem, vel quia putatur obtinuiſſe; pœnitentes confeſſi non tenerentur ad repetendas confeſſiones, quod eſt falſum. Imò ſi ſimplex Sacerdos, aut Clericus fingens ſe Epiſcopum, & putatus talis, confirmaret, & ordinaret, ſequeretur eos eſſe confirmatos, & ordinatos, quia Eccleſia ſuppleret communem errorem, quod nemo dicet. Quarè concludit, quòd ubi non eſt poteſtas, deeſt validum exercitium illius quomodocumque putetur ibi eſſe poteſtatem; neque numquam Eccleſia dat poteſtatem alicui ad faciendum validè, quæ tentat facere, & non habet poteſtatem per hoc quod exiſtimatur habere.

197 Quamvis hæc ſecunda opinio tutior ſit, & ſecurior prima; firmo tamen non nititur fundamento, quia negant Auctores primæ ſententiæ poteſtatem abſolvendi, qua in dicto caſu Sacerdos uteretur eſſe tantum putatam, & conſiſtentem in ſola hominum opinione, licèt ea prærequiratur, ut neceſſaria conditio, qua poſita Eccleſia ipſa ex æquitate juris cenſetur concedere realem poteſtatem ad abſolvendum, quæ poteſtas cùm ſit juriſdictionis, pendet ab Eccleſia, ut ponatur, vel non ponatur, ut benè diſcurrit Amicus loc.c. ubi proindè negat eſſe eamdem rationem de dolore putato, quoniam hic non pendet ab Eccleſia, ſed ab ipſo pœnitente, & ideò primùm ſuppleri poteſt inſcio etiam eo cui conceditur, quia conceditur ad publicum bonum, non autem ſecundùm. Ex quà doctrina ſolvitur etiam ratio Brancati noſtri ex abſurdis deducta, quæ ex prima ſententia ſequerentur, negatur enim illa ſequi abſurda, poteſtas enim ordinis diſtincta eſt à poteſtate juriſdictionis, quæ ab Eccleſia pendet, ut ponatur, vel non ponatur, illa verò immediatè pendet à Deo, à quo eſt immediatè inſtituta, & ideò Eccleſia facere non poteſt,

Digitized by Google

teſt, quod fœmina exiſtimata vir, & Sacerdos validè Confeſſiones audiat, & pœnitentes abſolvat, neque quòd ſimplex Clericus ſe fingens Epiſcopum, & communiter talis putatus validè confirmet, & ordinet; quia deficeret illis poteſtas Ordinis, quæ ab Eccleſia immediatè non pendet ut ponatur, vel non ponatur, ſed à collatione Ordinis Sacerdotii, & Epiſcopatus, quod eſt Sacramentum immediatè à Chriſto inſtitutum. Sed neque etiam opinio ſatis firmo nititur fundamento, quia ut diximus 2. ſent. diſp.5. qu.3. de Conſcientia probabili ar.1. ex obligatione virtutis Religionis in materia Sacramentorum, ac eorum miniſterio tenemur ſequi opinionem tutiorem, & certiorem ob ſpecialem materię celſitudinem, & omnimodam Sacramentorum venerationem ex inſtitutione Chriſti Domini præciſè dependentem. Cùm igitur ſecunda opinio tutior ſit, & ſecurior ut dictum eſt hæc ſequenda videtur, & dicendum iterandam eſſe Confeſſionem, ubi primum pęnitenti conſtiterit, quod Confeſſarius nullam habuit juriſdictionem ad ipſum abſolvendum. Et ne dicatur, quòd hoc tenendo malè proviſum eſſet iis, qui errore inculpabili detinerentur, ne ſtatum Miniſtri illegitimi cognoſcerent, addendum eſt infinitam eſſe Dei miſericordiam nec abſolutè ſuam omnipotentiam Sacramentis alligaſſe, ut communiter docent Theologi, atque ideò exiſtimandum eſt, quod Deus in tali caſu alia via illis peccata condonet, & det gratiam, quàm per viam Confeſſionis, ut ſuprà dictum eſt de eo qui in caſu mortis totam nequit facere Confeſſionem, ſi abſolvitur cum ſola attritione; vel dicendum, quòd Deus eos illuminat, ut errore cruantur, ut in aliis caſibus ſimilibus dici ſolet, quia pœnitens facit, quod in ſe eſt, & ſe ad aliud obligari inculpabiliter ignorat.

198 Poſtremo, ut conſtet quonam modo ſit repetenda Confeſſio in caſibus prædictis, conveniunt Doctores, quod ſi Confeſſio apud alium Confeſſarium à priori diverſum ſit repetenda, debent omnino explicitè, & diſtinctè omnia repeti peccata quod etiam, & numerum, ac ſi pęnitus dicta non fuiſſent, & ratio eſt, quia prior illa Confeſſio, & notitia priori Confeſſario præſtita nihil prorſus notitiam, & informationem poſterioris confert, ut de ſe patet, quarè debent omnia peccata huic de novo, & integro narrari, & manifeſtari. Si verò Confeſſio fiat apud priorem Confeſſarium, aliqui dicunt ſufficere, ut pœnitens ſe accuſet, in genere de peccatis eidem Confeſſario anteà manifeſtatis in alia Confeſſione, etiamſi Confeſſarius oblitus ſit ſtatus pœnitentis. Ità Medina qu.24. de Confeſſione, quod tenet Diana 3.par. tract.4. reſol. 123. exiſtimans abſolutionem fore validam in eo eventu, quamvis Confeſſarius neque ſtatum peccatoris generatim recordetur, ſed ſolùm quòd ſibi Confeſſarius fuerit. Alii verò contrà volunt de novo, & diſtinctè, ac explicitè repetendam eſſe Confeſſionem, quia neceſſaria eſt in Confeſſario diſtincta peccatorum notitia, ut medelam neceſſariam adhibere poſſit, & ideò requiritur diſtincta Confeſſio. Ità Corduba in Summa qu. 6. Suarez diſp.22. ſect.6. Coninch. diſp.7. ſect.11. Brancatus loc. cit. & alii nonnulli. Alii tandem communius, & probabilius media via incedentes docent, quod ſi Confeſſarius recordetur ſaltem in confuſo de ſtatu conſcientiæ pęnitentis, vel ſaltem pęnitentiæ illi injunctæ, opus non ſit diſtinctè Confeſſionem repetere, ſed ſufficienter confitebitur dicens, ſe irritam feciſſe Confeſſionem ob hanc vel illam cauſam, accuſando illam ſi culpabilis fuit, & ſimul ſe accuſando uno verbo generatim de omnibus peccatis tunc dictis; hæc enim accuſatio cum illa ſtatus notitia ſufficit, ut Confeſſarius rectè judicet, & pęnitentiam imponat, ac proindè ut convenienter abſolvere poſſit, atque ità quidem ſervatur in praxi; nam ſæpè quando differt abſolutionem ab uno die in alium, non recordatur diſtinctè, & explicitè omnium, quę audivit, ſed ſolùm in confuſo ſtatum pęnitentis comprehendit, & hoc ſufficit ad abſolutionem tribuendam, & congruam pęnitentiam imponendam; hoc etiam igitur ſufficiens erit in repetendis Confeſſionibus invalidè factis, ſivè ex defectu doloris, ſivè ex defectu integritatis, & aliis capitibus; nec opus eſt ut Sacerdos diſtinctè, & in ſpecie recordetur peccatorum, illorum, ut contendit etiam Brancatus noſter ar.9. cit num. 285. Ità Navarrus, Sylveſter, Vaſquez, Valentia, Henriquez, Toletus, Bonacina, Reginaldus, Layman, Caſpenſis, Averſa, & alii paſſim.

QUÆSTIO OCTAVA.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

199 CERTA fide tenendum eſt, ut diximus 4. ſentent. diſput. 5. cit. quæſt. 19. ſolùm Sacerdotem eſſe hujus Sacramentum Miniſtrum, ità definiunt Concilium Conſtantienſe in Bulla Martini V. & Trident. ſeſſ. 14. cap. 6. & 10. quod etiam ex ſcripturis evidenter deducitur, nam. Jo.10. & Matt.18. ſolis Apoſtolis, ac eorum ſucceſſoribus promiſſa, & conceſſa eſt clavium poteſtas illis verbis: *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, ut unanimiter verba illa Chriſti Domini intellexerunt SS. Patres, & præſertim S. Ambroſius lib. 1. *de pœnitentia* cap.3. S. Auguſt. lib.2. conf. Epiſt. Parmeniani cap. 12. & S. Leo epiſt. 92. ad Thodorum. Et inſulſum omninò eſt, ac ridiculum, ut ibi dicebamus, quòd ait Lutherus per illa verba Chriſtum omnibus Chriſtianis talem contuliſſe facultatem; ſiquidem expreſſe ex ipſo Evangelico textu deducitur, tunc Chriſtum Dominum ſolis diſcipulis eſſe locutum, qui erant ibi congregati *foribus clauſis propter metum Judæorum*, atque ideò illis ſolis talem conceſſiſſe facultatem, & auctoritatem; qui erant Apoſtoli, & conſequenter eorum ſucceſſoribus, ut patet ex univerſali Eccleſiæ traditione. Verùm quia circa modum hujus miniſterii aliquæ ſunt difficultates, breviter ſunt explicandæ ex ibi dictis, alia addenda ibi omiſſa ad moralitatem ſpectantia.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis ſit legitimus Sacramenti Pœnitentiæ Miniſter.

200 PRimò pro reſolutione quæſiti dicendum eſt, quòd quamvis certum ſit ſolum Sacerdotem eſſe legitimum hujus Sacramenti Miniſtrum, ut dictum eſt, non tamen quilibet Sacerdos quoslibet pœnitentes validè abſolvere poteſt, ſed præter poteſtatem ordinis, quam in ordinatione accipit, requiritur ulterius in eo poteſtas juriſdictionis; quarum poteſtatum diſtinctionem ità explicavimus cum communiori l.c. quod quamvis Sacerdos vi ordinationis ſuæ accipiat immediatè à Chriſto Domino poteſtatem remittendi peccata; non tamen accipit materiam, cui poteſtatem illam applicet, nec vi ordinationis ſuæ ſubditos habet, in quos judiciariem illam poteſtatem exerceat, ſed per Eccleſiam poſteà iſti determinantur, quatenus Sacerdotes conſtituit Judices vel ordinarios, vel delegatos talium, & talium. Ita declaratum fuit in Concil. Florent. in decreto Eugenii, in quo dicitur: *Miniſtrum Sacramenti pęnitentiæ eſſe Sacerdotem habentem auctoritatem abſolvendi, vel ordinariam, vel ex commiſſione*, & poſteà confirmatum eſt in Trident. ſeſſ.14. cap.7. ubi expreſsè dicit, *nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem*. Et hoc totum ſignificavit Scot. 4. diſp.19. quæſt.un.ar.4. ubi docet remiſſionem peccatorum ex poteſtate clavium totaliter provenire, quam Sacerdos in ſua ordinatione accipit, tamquam à principio, ſeu poteſtate, per quam directè fit ipſa remiſſio, quia remiſſio fit virtute Sacramenti, & directè per abſolutionem, quæ eſt uſus clavis, & per miniſtrum ex divina inſtitutione; non autem per aliquam inſtitutionem humanam Eccleſiæ, quæ nullam habet poteſtatem Sacramenta inſtituendi; aut eis efficaciam ullam tribuere, ſeu effectum, ſecundum quod inſtituta ſunt à Chriſto, & mediantè ſola Chriſti inſtitutione. Undè ſicut Eccleſia accepit tantùm juriſdictionem fori externi, mediantè qua nequit peccata remittere, ità quicquid per hanc poteſtatem facit directè, non concedit auctoritatem dimittendi peccata propriè, & directè. Quia tamen auctoritas in ſua ordinatione Sacerdotibus conceſſa non tollit auctoritatem Eccleſiæ conceſſam juriſdictionis, ſubordinationis, & hierarchiæ, quam in perſonas omnes habet, ideò huic auctoritati ſubordinatur clavium poteſtas indirectè, quatenus determinatio, & conceſſio perſonæ, in quam exerceri poſſit ſententia, directè ſpectat ad Eccleſiam, ut inquit Trident. loc. cit. illis verbis: *Quoniam igitur natura, & ratio judicio illud expoſcit, ut ſententia in ſubditos dumtaxat feratur &c.* Quamvis ergò Sacerdos à Chriſto poteſtatem, acceperit abſolvendi à peccatis directè, & quando abſolvit, in perſona Chriſti abſolvat, ut ejus Vicarius, & in virtute poteſtatis illius, à quo data eſt; quia tamen ut illa poteſtas validè exerceatur, requiri ſubditum, in quem feratur ſententia, quem Sacerdos ex vi ordinationis ſuæ non habet; ſed debet ab Eccleſia recipere, quæ ſola in ſubditos poteſtatem habet per ſe, & reliqui dependenter ab ipſa, ſeu ex ejus conceſſione, hinc manet ſuſpenſa poteſtas clavium, donec per Eccleſiam reducatur ad actum, quod totum optimè advertit Hiqueus 4. diſp.19. qu. un. art.4. in Commentario.

201 Secundò hinc deducit Doctor. loc. citato poteſtatem clavium eſſe potentiam remotam, & non propinquam, quia potentia remota eſt, qua quis de ſe, & ſimpliciter agere, poteſt, propinqua verò, & proxima requirit paſſum approximatum, & non impedimentum, ut agat, ex Ariſt.9. Met.c.4. ubi docet quòd potentia activa, cui ſtatim reſpondet paſſiva, & non eſt impedibilis eſt potentia propinqua ad agendū; potentia verò, cui ſtatim non

reſpon-

Digitized by Google

reſpondet paſſum, vel eo habito eſt impedibilis,durante impedimento non eſt potentia propinqua,ſed remota. Quia ergo Sacerdos ex ordinatione Sacerdotali non ſtatim materiam habet, in quam claves exerceat,ſed opus eſt, quòd aliquis ſubditus ſibi aſſignetur, in quem habeat juriſdictionem, & uſum clavium, non ſolùm ad hoc, quòd ritè abſolvat,ſed ad hoc,ut ſimpliciter abſolvat, quia ut habetur in 6.de Regulis juris, ſententia à non ſuo Judice lata eſt nulla; ideò talis poteſtas ordinis, ſeù clavium præcisè ſumpta eſt remota,non propinqua. Et hinc Doctor ibidem aſſignat diſparitatem inter poteſtatem conſecrandi, & abſolvendi ordinatione Sacerdoti collatas, quòd illam nequeat Eccleſia validè ſuſpendere quoad nullitatem actus, quem facit, ſi attinet, quia poteſtas illa cùm habeat materiam in re ipſa independenter ab Eccleſiæ juriſdictione, & conſenſu, eſt poteſtas proxima nulli alteri ſubordinata, non ità poteſtas abſolvendi, quæ non habet materiam independenter à conſenſu, & auctoritate Eccleſiæ, ideoque ſuſpenſa manet,donec accedat Eccleſiæ approbatio reſpectivè ad deſignationem ſubditorum, quam tribuit vel ratione muneris, & officii,ad quod aliquem aſſumit, ut ratione beneficii, cui annexa eſt animarum cura, & hæc vocatur ordinaria, vel tantùm delegat auctoritatem perſonæ,quæ dicitur delegata,quia non ex munere, & officio conveniens; & ſic intelligitur habere auctoritatem, & juriſdictionem uno, vel altero modo Confeſſarius in Eccleſia, ut poteſtatem clavium ritè, & validè exercere poſſit, & hæc eſt communis doctrina Scotiſtarum d.17. cit. Aretini ibidem, Faber diſp.25. c.3. Brancatus diſp.19. art.3. & aliorum.

202 Tertiò eſt difficultas,an quilibet Sacerdos etiam non approbatus poſſit à peccatis abſolvere venialibus, & mortalibus aliàs confeſſis. Affirmant plures quemlibet Sacerdotem etiam non approbatum à peccatis mortalibus aliàs confeſſis,& remiſſis & à quibuſvis venialibus quemlibet Sacramentaliter abſolvere, poſſe dummodò tamen non ſit excommunicatus, aut alio impedimento Canonico notoriè obſtrictus. Ità Vivaldus,Peſantius, Suarez, Henriquez, Reginaldus, & alii apud Bonacin. diſp. 9. q.7. de Sacram. Pœnit. punct.1. ſivè id poſſit ex vi ordinationis ſuæ,ſivè ex conſuetudine, vel tacita Eccleſiæ conceſſione,ſivè ex eò, quòd pœnitens quoad ea peccata ſe et ſubiicit,quæ clavibus, Eccleſiæ non tenentur ſubiicere, cùm ſit materia libera; Hoc idem docent alii à nobis citati quæſtion.19.citat. art.2. qui dicunt antiquos Doctores ſupponere hanc conſuetudinem Eccleſiæ, quòd quilibet Sacerdos materia libera abſolvere poſſit. Addunt tamen adhuc quamplures iſtorum hanc juriſdictionem quoque haberi ab Eccleſia immediatè, & non ſimpliciter de jure divino, aut ab ipſo pœnitente liberè ſe ſubijciente huic, vel illi Confeſſario in confeſſione venialium,& hanc eſſe juriſdictionem non ordinariam, ſed delegatam per univerſalem conceſſionem quoad hoc factam ab Eccleſia omnibus Sacerdotibus. Verùm Faber noſter diſp.25.cap.3. verſus finem, Brancatus diſput.19.art.3. in fine cum aliis negant ſimplices Sacerdotes poſſe à peccatis abſolvere venialibus, & mortalibus alias confeſſis, quia hoc etiam fieri nequit ſine peculiari juriſdictione, cùm etiam ſuper materiam liberam hoc miniſterium exerceatur per modum judicii. Nullibi autem apparet, quòd Deus in Ordine det hanc juriſdictionem Sacerdoti quoad venialia, & mortalia dimiſſa, quia, illis verbis: *Quorum remiſeritis peccata &c.* inſtituit hoc Sacramentum contrà peccata indiſtinctè, nec ulla ratio expoſtulat, ut ibi conſtituat Sacerdotes Judices animarum cum plena poteſtate in cauſis levioribus, ut ſunt peccata venialia, in cauſis vero gravioribus, ut ſunt mortalia,cum auctoritate diminuta. Nec dici poteſt,quòd ab Eccleſia, ſcilicet, Concilio,vel Papa ſupremam auctoritatem habente conceſſa ſit ſimplici Sacerdoti hujuſmodi juriſdictio,& facultas quoad peccata venialia,non enim apparet à quo Concilio, vel Papa talis conceſſio facta fuerit; Neque apparet in Eccleſia talem ſemper extitiſſe conſuetudinem, quia noſtris temporibus nullum videmus ſimplicem Sacerdotem audire confeſſionem etiam venialium, niſi habeat auctoritem juriſdictionis ordinariam, vel delegatam,idque expreſsè deducitur ex Trid. ſeſſ.14. cap.7. ubi ait in Eccleſia Dei ſemper fuiſſe cuſtoditum, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis & nullius momenti eſſe abſolutionem, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut delegatam non habet juriſdictionem, Navarrus in Manuali c. 4. & in cap. placuit diſt.6. *de Pœnit.* inquit, nullibi legiſſe, nec vidiſſe eſſe in uſu hanc conſuetudinem, ut Sacerdos non admiſſus ab Ordinario abſolvat etiam à venialibus:

203 Quartò eſt difficultas,an quilibet Sacerdos etiam ab Ordinario non admiſſus poſſit in articulo mortis pœnitentem abſolvere. Communis ſententia docet, quemcumque Sacerdotem quamvis nec approbatus ſit, nec ab Ordinario admiſſus, imò et ſi nominatim excommunicatus, ſuſpenſus, degradatus, aut hæreticus ſit, ut poſteà dicemus, poſſe tamen quemlibet pœnitentem quibuſvis peccatis, & cenſuris in articulo mortis abſolvere, ut docet D. Bonavent.4.diſt.19. art.3.quæſt.1. quod expreſsè deducitur ex ipſis Concilii verbis ſuperius relatis in pietatem Eccleſiæ id reducentibus, dùm inquit: *Piè admodum in Eccleſia Dei cuſtoditum ſuit ſemper, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis*, & ſumitur etiam ex ipſa forma reſervationis caſuum, qua Pontifices mortis articulum ſemper excipere ſolent, undè talem auctoritatem quoque in mortis articulo ab Eccleſia quilibet ſimplex Sacerdos habere ſupponitur, ut ſonantibus verbis docet Concilium l.c. Per articulum verò mortis,licèt Canus, Soto, Valentia, Covaruvias, & quidam alii Summiſtæ intelligant in rigore tempus illud, in quo certo, & de proximo mors inſtat, undè negant in urgenti mortis periculo poſſe Sacerdotem ſimplicem audire, & abſolvere pœnitentem contendentes hanc auctoritatem eſſe illi conceſſam in ſolo mortis articulo, non periculo; alii tamen Theologi communiter per articulo, non in periculo; alii tamen Theologi communiter per articulum mortis etiam illius probabile periculum intelligunt,quale eſt eorum, qui prælium, aut periculoſam navigationem proximè ſunt inituri, & in hoc neceſſitatis caſu, & periculo dicunt poſſe ſimplicem Sacerdotem audire, & abſolvere pœnitentem, quæ explicatio articuli mortis fundamentum habet in ipſo jure, ubi ſacri Canones pro eodem accipiunt articulum mortis, & periculum mortis c. *Si quis ſuadente &c.* & c.17. q.4.& cap. *Eos qui de ſent.excom. in 6.* Et hoc etiam rationi ſatis conſonum eſt ob animarum remedium,& ſalutem,ne perditionis periculo exponatur; quarè ſicut fideles non tantùm in articulo mortis rigoroſè ſumpto,quando nimirum proxima eſt, ac inevitabilis ſecundùm communem naturæ curſum ſibi conſulere, & propria peccata confiteri tenentur, ſed etiam in alio quocumque probabili mortis periculo; ità & Eccleſia cuilibet Sacerdoti in ſimilibus caſibus facultatem audiendi, & abſolvendi conferre cenſetur. Hæc eſt autem in tali caſu periculi mortis differentia obſervanda, quòd Sacerdos ille à quibuſcumque peccatis tunc directè abſolvat etiam reſervatis; à cenſuris verò non, niſi ſub ea conditione, ut elapſo mortis periculo pœnitens ſe coram Superiore ſiſtat,id quod ſibi ab illo injungatur præſtiturus, ut cit. cap.declaratur. Ità Medina,Sylveſter,Suarez,Vaſquez,Nugnus, Coninchius, Lugus, Caſpenſis, Averſa, Diana, Abellius, & ex noſtris Faber, & Poncius, & alii paſſim.

204 Quintò eſt difficultas, an ſimplex Sacerdos hanc habeat auctoritatem in prædictis caſibus etiam præſente Parocho, vel alio Confeſſario delegato. Affirmant Navarrus, Rodriquez, Henriquez, Villalobos, Barboſa, Ledeſma, Diana, & probabile etiam cenſent Cardinalis de Lugo, & Caſpenſ. eò quòd Concil. Trident. in verbis adductus amplam, & abſolutam facultatem concedit omnibus Sacerdotibus pro articulo mortis abſque ulla exceptione, & limitatione; cùm igitur verba Concilii ſint univerſalia, & nullam conditionem, vel limitationem apponant, & abſolutè, ac indiſtinctè dicat, omnes Sacerdotes ea poteſtate gaudere in illo articulo, nullum eſt fundamentum ea limitandi, & reſtringendi, cùm lex ipſa non diſtinguat, nec reſtringat, Communis tamen, & probabilior ſententia negat. Ità Valentia, Vaſquez, Coninchius, Molina, Turrianus, Averſa, Avila, Bonacina, & abſolutè Lugus, & Caſpenſis, & alii paſſim. Probatur ex ipſo jure; quia in antiquis Canonibus c. *Aurelius* cap. *Presbyteri*, & cap. ult. quæſt.6. expreſsè hæc limitatio ponebatur, ut quando haberi poterat facultas à legitimo Superiore ad abſolvendum infirmum periclitantem, deberet hæc facultas exequiri, ſivè pro foro externo, ſivè etiam interno. Neque cenſendum eſt Tridentinum in allegatis verbis plus concedere voluiſſe ultrà antiqua jure, cùm verbis expreſſis declaret, ſe confirmare ſolùm id, quod in Eccleſiæ uſus, & antiquiora jura dictabant, ut nempè Sacerdotes omnes in mortis articulo, quando neceſſitas urget, nec adeſt Superior habens facultatem, poſſint à quibuſcumque caſibus reſervatis abſolvere. Accedit etiam congrua ratio hujus intelligentiæ verborum Concilii, quia ceſſante fine legis ceſſat ipſa lex; finis autem legis hujus fuit, fidelium neceſſitati in his caſibus ſubvenire, ut patet ex illis verbis: *Ne ipſa occaſione aliquis pereat*; ſed hæc neceſſitas non eſt, quando adeſt proprius Sacerdos, & Superior facultatem habens ordinariam, vel delegatam. Quòd tandem confirmatur etiam ex uſu, & praxi Eccleſiæ in aliis Sacramentis adminiſtrandis, quæ planè ab alieno Sacerdote infirmis non miniſtrantur, niſi in defectum proprii.

205 Sextò eſt etiam difficultas,an hæc facultas ſit etiam conceſſa Sacerdotibus excommunicatis, ſuſpenſis, interdictis, & hæreticis. Negant Medina, Covarruvias,Navarrus, Soto, Ledeſma,& alii,quorum fundamentum eſt, quia cenſura Eccleſiaſtica ipſo facto tollit juriſdictionem;ſed juriſdictio neceſſaria eſt ad abſolutionem à peccatis; ergò cenſura impedit talem abſolutionem. Affirmat tamen communis, & probabilior opinio, ut

dixi-

Digitized by Google

diximus etiam loc. cit. & ratio eſt, quia ad id etiam inſtantia neceſſitatis extenditur, & ſacri Canones, ac Trident. Concilium amplè loquuntur abſque ulla exceptione; tùm quia hæretici, Schiſmatici, & alii quovis vinculo irretiti Sacerdotes non ceſſant eſſe Sacerdotes ex hæreſi, ſchiſmate, & quavis alia cenſura, & pro illo actu eis juriſdictio non aufertur, juriſdictio enim tolliter Sacerdotibus per voluntatem Eccleſiæ, tales enim cenſuræ ſunt ab homine; ſed Eccleſia pro eo auctu, & in tali caſu concedit eis juriſdictionem, quia nullum excipit Sacerdotèm, ut conſtat ex Trident. cit. Adhuc tamen valdè probabile cenſemus, quod ait Averſa quæſt. 16. ſect. 3. in fine, quòd ſi adſint ſimul unus ſimplex Sacerdos nullo impedimento ligatus, & alius excommunicatus vitandus, vel hæreticus, debet præferri Sacerdos ſimplex alteri impedito, dùm commodè fieri poteſt, quia tunc ceſſat neceſſitas utendi miniſterio alterius impediti, & exeluſi, de quo plura videri poſſunt apud Brancatum noſtrum diſp. 19. art. 9.

206 Septimò ex dictis deducebam loc. cit. num. 531. certum eſſe ex fide, ne validè quidem poſſe ullum Sacerdotem audire confeſſionem, & abſolvere à peccatis abſque poteſtate iſta juriſdictionis, quod patet ex hujus Sacramenti inſtitutione, nam Sacerdotes ex vi hujus inſtitutionis illud adminiſtrant cum auctoritate ferendo ſententiam remiſſionis, aut retentionis peccatorum, tamquam Judices, & Superiores quidam fidelium quoad hunc actum in tribunali, & foro conſcientiæ, hanc autem auctoritatem ferendi talem ſententiam, ſive dicendi jus appellant omnes in propoſito juriſdictionum, ſivè juriſdictionis poteſtatem; igitur æquè de fide certum eſt non poſſe hoc Sacramentum validè adminiſtrari ſine hac poteſtate juriſdictionis, ut validè feratur illa judicialis ſententia in foro conſcientiæ. Sequitur ſecundò ex dictis hanc juriſdictionem poteſtatem, quæ ex divina inſtitutione neceſſaria eſt, ut adminiſtratio hujus Sacramenti ſit valida, non omnes Sacerdotes in quoslibet pænitentes habere, ſed alios in alios juxtà Eccleſiæ deſignationem, ac proindè aliquo modo differre à poteſtate Ordinis ipſius Sacerdotalis. Sequitur tandem poteſtatem juriſdictionis, quæ ultrà poteſtatem Ordinis ad abſolvendum requiritur, & quam non omnes Sacerdotes habent, neceſſariam ad id eſſe non ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto, ſed etiam ex ipſa Chriſti inſtitutione, & jure divino, nam ex Chriſti inſtitutione eſt neceſſe, ut Sacerdotes abſolutionem impendant, tamquam Judices; ergò etiam ut ad id habeant juriſdictionis poteſtatem, quæ ad id requiritur, non enim poteſt quis munus Judicis obire ſine competente juriſdictionis poteſtate, ut conſtat in quocumque foro.

207 Poſtremò addimus hic, in Sacerdotibus qui parochiale beneficium non habent, præter juriſdictionem, & poteſtatem, quæ ipſius demandari poteſt, requiri quoque Epiſcopi approbationem, quæ nihil aliud eſt quàm authenticum teſtimonium de illorum capacitate, & ſufficentia ad excipiendas fidelium confeſſiones, eoſque Sacramentaliter abſolvendos; cenſetur autem Epiſcopus aliquem approbare hoc ipſo quòd ſciens, & volens ei præcipit, ut confeſſiones audiat; & ità definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 23. c. 5. de Reform. ubi; *Decernit Sancta Synodus nullum etiam Regularem poſſe Confeſſiones ſæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videtur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat.* Ex quibus verbis manifeſtè deducitur Sacerdotem illum qui neque parochiale beneficium obtinet, neque ab Epiſcopo eſt approbatus, ad Sacramentum pœnitentiæ miniſtrandum idoneum non eſſe, ac proindè nec licitè, nec validè abſolutionem Sacramentalem conferre poſſe; deducitur etiam ex hoc Concilii decreto, etiam Doctores, & Lectores licentiatos in ſacra Theologia, vel jure Canonico, de quorum ſcientia conſtat, ſivè ſæculares, ſivè regulares, teneri hanc approbationem petere, & obtinere, ut validè confeſſiones excipere, & pœnitentes abſolvere poſſint; & è contrà Superiores Religionum poſſe ſuis dare Religioſis licentiam ſibi eligendis in Confeſſarium aliquem è Sacerdotibus per Epiſcopum non approbatis, quia Concilium approbationem illam ad confeſſiones tantùm ſæcularium exigit. Notanter autem diximus in Sacerdotibus, qui parochiale beneficium non obtinent, præter poteſtatem juriſdictionis, quæ ipſis demandari poteſt, requiri quoque Epiſcopi approbationem; quia ex natura rei per talem approbationem nullum jus confertur, nec ulla juriſdictio ad confeſſiones audiendas, ſed ſolùm perſona judicatur habilis, & idonea, cui juriſdictio conferatur, ſine qua approbatione invalidè ei hoc munus committeretur ad audiendas ſæcularium confeſſiones. Hoc autem præcipuè conſtat in Religioſis, qui quamvis ab Epiſcopo approbentur ad excipiendas ſæcularium confeſſiones, tamen ab eo juriſdictionem non accipiunt, ſed immediatè à Summo Pontifice, cui etiam immediatè ſubiiciuntur. Ità Suarez, Coninchius, Cardinalis de Lugo, Caſpenſis, Iſambertus, Abellius, & alii paſſim.

208 Hic autem advertendum eſt, quòd, ut Regularis licitè utatur Epiſcopi approbatione circà ſæcularium confeſſiones debet eſſe à Prælato ſuæ Religionis approbatus Generali, vel Provinciali; ità habetur in Clement cap. *Dudum de ſepulturis*, ubi dùm Pontifex Regularibus facultatem concedit audiendi ſæcularium confeſſiones primò vult eos examinari, & approbari à ſuis Prælatis, & deindè præſentari Epiſcopis, ut de eorum licentia, & beneplacito poſſint in Diœceſibus eorumdem ſæcularium confeſſiones audire. Et hæc eſt communis Religionum praxis, nulla enim eſt ferè Religio, quæ ſuis fratribus non prohibeat vel petere approbationem Epiſcopi, vel uti petita, ac obtenta abſque approbatione ſui Generalis, vel Provincialis; atque ideò Regularis abſque tali approbatione ſui Superioris implicita, vel explicita procurans ab Epiſcopo approbationem, & ea utens illicitè facit. Et quidem ſatis conſulto hæc praxis in Religionibus obſervatur, quia Superiores Ordinis fratrum vitam, & mores norunt, ac eorum habilitatem, & capacitatem, alioquin accidere poſſet, ut ſuſpenſi, interdicti, excommunicati &c. aliquando ab Epiſcopis approbarentur. Notanter autem dictum eſt hanc approbationem ſuorum Superiorum in Regulari requiri, ut approbatione Epiſcopi licitè utatur circà ſæcularium Confeſſiones, quia utens approbatione Epiſcopi abſque prævia, vel ſaltem ſequenti approbatione Prælatorum ordinis in abſolvendis ſæcularibus validè abſolvit, licèt illicitè, quia requiſita ad abſolvendos ſæculares etiam in Regularibus ex Concil. cit. ſunt approbatio, & licentia Epiſcopi. Ità Rodriquez, Layman, Cardinalis de Lugo, Emmanuel Sà, Brancatus, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

De aliis conditionibus in Miniſtro hujus Sacramenti requiſitis, & ejus obligationibus.

209 IN præcedenti articulo actum eſt de conditionibus, & qualitatibus in Miniſtro hujus Sacramenti adeò neceſſariis, ut ſine ipſis facta confeſſio invalida foret, nunc agendum eſt de aliis, quæ ſunt neceſſariæ dumtaxat ad congruè, & debitè miniſterium ſuum exercendum, & licèt quamplures loquentes de conditionibus miniſtri idonei ad hoc Sacramentum has conditionis cum aliis confundere ſoleant, re tamen vera non ſunt confundendæ, quia aliud eſt loqui de conditionibus ſimpliciter neceſſariis, ut hoc miniſterium validè fiat, & aliud eſt loqui de requiſitis, ut rectè fiat, ſicut etiam aliud eſt quærere, quæ ſint conditiones neceſſariæ confeſſario jam in munere Confeſſoris conſtituto, & aliud eſt loqui de conditionibus requiſitis in perſona ad hoc munus eligenda, ut hoc miniſterium idonea cenſeatur, & obſervandum eſt eaſdem requiri conditiones in perſona admittenda ex auctoritate delegata ad confeſſionem, & in perſona deputanda ad aliquod beneficium, & auctoritatem ordinariam quantum ad hoc munus.

210 Primò itaque requiritur probitas in Confeſſario ad hoc miniſterium licitè exercendum, certum enim eſt ſancta non niſi ſanctè eſſe tractanda, nec Sacramenta in ſtatu peccati mortalis adminiſtrari poſſe, quin novum mortale peccatum incurratur, ut habetur c. Illud diſt. 95. & cap. *per Iſaiam* 1. q. 1. non tamen in rigore tenetur prævia confeſſione ſe præparare, ſed ſi commodè non poſſit, & aliqua neceſſitas urgeat, ſufficit perfecta contritione ſe eluere, quod totum non eſt in hoc Sacramento peculiare, ſed commune ad Sacramentorum miniſterium, ut definit Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 12. & ità etiam docuit Scotus 4. d. 5. q. 1. ubi dicit in miniſtro Sacramentorum ad validè miniſtrandum ſtatum gratiæ non eſſe neceſſarium, benè tamen ad licitè miniſtrandum, ad hoc enim ſtatus gratiæ requiritur, ut eadem diſt. oſtendit. quæſt. 2. G. & qu. 5. K. Sed quia ſpecialiter in hoc Sacramento plures interveniunt actiones, nempè audire confeſſionem, imponere ſatisfactionem, & abſolvere à peccatis, quæ actiones non niſi ſucceſſivè à Miniſtro exerceri poſſunt, quæritur ulterius, an miniſter teneatur eſſe in ſtatu gratiæ, quando abſolvi, an etiam quando audit confeſſionem pænitentis. Aliqui dicunt ſatis eſſe, ſi Confeſſarius procuret ſe reponere in ſtatu gratiæ, dùm vult abſolutionis Sacramentalis verba proferre, etiamſi antecedēter eſſet in ſtatu peccati, & ratio eſt, quia in hoc actu propriè perficitur Sacramentum, & confertur Sacramentalis gratia pænitenti, ità Henriq. Lugus, Diana, Averſa, Caſpenſis, & alii. Non minus tamen probabilis, imò, fortè probabilior eſt aliorum opinio dicentium Miniſtrum teneri eſſe in gratia, non tantùm quando abſolvit, ſed etiam quando audit pænitentium confeſſiones, quia uterq; eſt actus Sacramētalis, & unus ordinatus ad aliū, & uterq; eſt actus clavium, ut ſuprà dictū eſt,

Digitized by Google

cùm igitur neceſſitas præfatæ bonitatis ſit ob ſanctitatem, & reverentiam Sacramenti, uterque actus unum faciat Sacramentum, uterque eamdem ſanctitatem requirit. Dices, diſpenſans Euchariſtiam in mortali non agit illicitè, ſicut neque parochus in mortali aſſiſtens matrimonio; ergò neque audiens confeſſiones in mortali, ſed ſufficit ut culpa careat, dùm abſolvit Negatur paritas, quia primi actus, ſcilicet, diſpenſare Euchariſtiam, & Matrimonio aſſiſtere non ſunt actus Sacramentales ſicut audire confeſſiones in ordine ad abſolutionem; tunc enim Miniſter Sacramenti verè, & propriè cognoſcit in cauſa, & poteſtatem clavium exercet, quod exercitium eſt actus Ordinis, non ſic matrimonio aſſiſtere, & intereſſe, quia ipſi contrahentes ſunt miniſtri, Parochus autem officium teſtis adhibet, ut ſcilicet, talis contractus in facie Eccleſiæ fiat, ut ſuo loco dictum eſt, ità Suarez, Vaſquez, Poſſevinus, Bonacina, Brancatus, & alii. Ad hanc autem probitatis conditionem addi debet, ne Sacerdos ſit aliqua cenſura, aut irregularitate ligatus, etenim ex hoc etiam capite hoc Sacramentum miniſtrans graviter delinqueret, & ſi eſſet aliqua cenſura ligatus, eo ipſo irregularitatem incurreret, tamquam exercens Ordinis Sacramentum cenſura ligatus, quod pariter omnibus Sacramentis eſt commune, ut communiter Doctores docent.

211 Secundò requiritur in Confeſſario ſcientia, & eruditio conveniens ad hoc miniſterium, & hic diſtinguendum eſt cùm Fabro noſtro diſp. 26. cap. un. de ſcientia neceſſaria ad valorem Sacramenti, & de ſcientia neceſſaria ad hoc tantùm, ut ritè, & rectè, & ſine peccato hoc Sacramentum adminiſtretur, ſi enim ignorantia in Sacerdote tanta eſſet, ut non ſciat formam abſolutionis, nec ſciat communiter diſcernere inter mortalia, & venialia, hæc redderet nullam confeſſionem, quia ſi formam abſolutionis ignotat, nullum eſt Sacramentum, ut ait Navarrus in Summa c. 9. Quia tamen hæc ignorantia regulariter non datur in eo, qui ad hoc miniſterium vult admitti, & nullus Chriſtianus ignorat, quòd blaſphemare, hominem occidere, vel alienam cognoſcere eſt peccatum ducens hominem ad infernum, & è contrà dicere verba otioſa, & ſimilia eſſe peccata levia, per quæ quis non damnatur, & conſequenter eſſe venialia; ideò hic tantùm eſt ſermo de ſcientia quæ eſt conditio neceſſaria ad rectè miniſtrandum hoc Sacramentum, & ſine peccato, & quæritur qualis, & quanta eſſe debeat, & talem ſcientiam eſſe neceſſariam ſatis de ſe patet, quia ad rectè exercendum ſuum officium debet eſſe unuſquiſque idoneus, ac ſufficienter inſtructus, ne errandi periculo ſe exponat; ergò tantò magis Confeſſarius, qui in hoc miniſterio Judicis, & Medici perſonam ſuſtinet, quare graviter peccaret qui ſine ſufficienti ſcientia hoc officium aſſumeret. Ut igitur Confeſſarius debitè ſuo muneri ſatisfacere poſſit, conveniunt Doctores teneri ſcire non ſolùm quæ ſunt de ſubſtantia hujus Sacramenti, ſed etiam quæ de præcepto, ut qualis eſſe debeat diſpoſitio pœnitentis ad fructum hujus Sacramenti percipiendum, quæ ſint peccata, vel non, quæ peccata ſaltem ex genere ſuo ſint mortalia, vel venialia, quæ circumſtantiæ peccati ſpeciem mutent, vel notabiliter aggravent. Item ſcire debet obligationes reſtituendi, impedimentum Matrimonii, quæ ſint peccata reſervata, quibus ſint annexæ cenſuræ, à quibus poſſit abſolvere, aut non poſſit, in caſibus verò difficilioribus circà cenſuras, obligationem reſtitutionis, &c. debet ſi non ſcire ſaltem dubitare, ut abſolutionem differat quouſque doctiores conſuluerit. Undè non tenetur Confeſſarius exactè omnia ſcire ad moralem doctrinam ſpectantia, ſed quæ communiter occurrunt, & nota eſſe ſolent, nec tenetur promptè omnia diſcernere, & memoria retinere, ſed ſatis erit, ſi in caſibus difficilioribus, & rarò occurrentibus dubitare ſciat, ut ſpatium accipiat ad libros legendos, vel doctiores conſulendos. Debent etiam attendi circumſtantiæ pęnitentium, & locorum, ubi Confeſſarius tale munus exercet, non enim opus eſt eſſe per ſe ſatis inſtructum Confeſſarium audientem viros peritos, & doctos qui poſſunt tunc ſupplere Confeſſarii defectum in rebus neceſſariis ipſum inſtruendo, & plures tenentur ſcire Confeſſarii in Civitatibus expoſiti, quàm in pagis, & vilis, ad illos enim Judices, Curiales, & Mercatores accedere ſoleat, qui caſus incurrunt difficiliores, non autem ad iſtos. Ità Lugus, Averſa, Caſpenſis, Bonac. Abell. & ex noſtris Faber, & Brancatus, & alii paſſim.

212 Ex quo deducunt graviter peccare Sacerdotes ignaros, & ſine ſcientia requiſita ſe exponentes ad audiendas confeſſiones, & neſcientes diſtinguere mortale à veniali, nec mortale à mortali, neque circumſtantias peccatorum ſpeciem mutantes graviter peccare, quoties hoc miniſterium exercent, ac etiam graviſſimè Epiſcopos, & alios Prælatos, qui tales Sacerdotes ſuis præficiunt ovibus, toties enim exponunt ſe periculo ſacrilegii, ut, ſcilicet ſolvant, quos non poſſunt, & ligent præter formam debitam, ideoque tales Sacerdotes non cenſeri idoneos pro hoc miniſterio clarè docuit Benedictus XI. Extravag. *Inter cunctas de Privil.* explicans illud Oſeæ 4. *Tu ſcientiam reliquiſti, & ego repelam te, ne Sacerdotio fungaris mihi, quia labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam*; aliàs prout ad eum pertinet, ſubdit ibi Pontifex, inter peccatum, & peccatum diſcernere non poteſt. Excipitur tamen communiter, ut Faber noſter advertit diſp. 36. cit. in fine mortis articulus, & captivitas, inter Saracenos, & ſimiles alii caſus, in quibus copia alterius Sacerdotis non adeſt, nec de proximo ſperatur, & periculum urget: tunc enim dummodò Sacerdos abſolutionis formam ſciat, & proferre poſſit, & cognoſcat in genere aliqua peccata mortalia, ſicut quilibet idiota Chriſtianus cognoſcere ſolet, tuta conſcientia hoc munus exercere poteſt, nam in his, & ſimilibus caſibus quodcumque peccatum, & quælibet cenſura abſolvi poteſt, & nulla, vel parva ſatisfactio exigi poteſt, & ſufficit bonum propoſitum in pœnitente, ſi poteſt, & dolor de omiſſis, ut docet Nav. in Summa c. 4. cit. & alii paſſim.

213 Tertiò requiritur in Confeſſario prudentia, quæ etiam neceſſaria eſt non ſimpliciter ad valorem Sacramenti, ſed ſecundùm quid ut, ſcilicet, hoc Sacramentum rectè, & ſine peccato adminiſtretur, ut dictum eſt de ſcientia, ſicut enim prudentia, in aliis rebus agendis eſt neceſſaria, ut agens ſuum finem conſequatur; ità etiam in Confeſſario eſt neceſſaria prudentia ad ſuum finem conſequendum qui eſt facere ſententiam juſtam, & rectam de peccatis confeſſis, & juſtam imponere pęnitenti ſatisfactionem, ut in gratiam Dei illum reſtituat; quod fieri ſolet nunc inſtruendo illum, nunc interrogando, nunc arguendo, nunc ad pia opera incitando, & opportuna remedia adhibendo, ut pœnitentem ad omnia peccata manifeſtanda inducat, ad contritionem, & firmum propoſitum non amplius recidivandi, ad occaſiones evitandas, & ſimilia; qualis autem, & quanta hæc diligentia, & prudentia eſſe debeat, ſolet à Summiſtis declarari exemplo Medici corporalis; ſicut enim hic nihil intactum relinquit ut infirmitatem depellat, & infirmum ſanet; ità Confeſſarius, qui eſt medicus ſpiritualis, ſe gerere debet, ut morbum peccati ab anima abiiciat. Unde ſi pœnitentem advertat aliqua ignorare ad hoc Sacramentum neceſſaria, tenetur eum inſtruere, & admonere quantum poteſt, verbi gratia ſi neſciat illa, quæ neceſſitate medii ſunt ad ſalutem neceſſaria, debet ea docere, ut obligatum eſſe ad odium deponendum, ad reſtitutionem famæ honoris, aut bonorum, ad occaſionem peccatorum tollendam, ad removenda, vel reparanda ſcandala, aliavè damna, quæ intulit; ſimiliter eadem prudentia Confeſſarii requiritur in tranquillando pœnitentis animo, ſi fortè ſcrupulis agitatum eſſe percipiat, eoque per ſpem, & confidentiam in Deum erigendo, ſi timore nimio, aut aliqua deſperationis tentatione depreſſum eſſe cognoſcat. Denique ut optime advertit Cardinalis de Lugo diſp. 22. num. 37. quando Confeſſarii Principum, Prælatorum, aliorumque magnatum ſciunt ipſos non ſatisfacere officio v. g. circà collationem beneficiorum, electionem miniſtrorum, gubernationem ſubditorum, impoſitionem pedagiorum, circa eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confeſſarius pœnitentem admonere de ſua obligatione, aliàs ſi abſolvit, ſuis humeris peccata illa imponit, & cæcus cæcum ducens ambo in foveam Inferni cadunt; ratio eſt, quia in talibus rarò eſt ignorantia invincibilis, & inculpabilis, & rarò contingit, quòd illa ſcandalum non afferant in ſubditis, & damnum commune. Hæc etiam prudentia Confeſſarii præſertim requiritur in ſigillo, ſeù ſecretò Confeſſionis inviolabiliter ſervando, de quo dicemus infrà.

214 Quartò loquendo de Confeſſarii obligationibus, dixerunt aliqui non teneri Miniſtrum in diſcurſu confeſſionis interrogare, & examinare pœnitentem, ſed tantùm attendere, & judicare ea, quæ pęnitens confitetur; ità inſinuat Scoto 4. d. 18. q. 2. art. 4. quia inquit, officium, & onus Confeſſarii per ſe eſt audire, non autem interrogare. Rectius tamen alii communiter docent per ſe etiam teneri Confeſſarium opportunè interrogare pęnitentem, & ità adjuvare ad integram confeſſionem perficiendam, & pręſertim ad hoc tenetur, quoties videt eum ex ignorantia, ut oblivione, aut inconſideratione, aut pudore, vel alia quavis de cauſa culpabiliter omittere, quod ad integritatem confeſſionis requiritur. Ità D. Thomas, D. Antoninus, Navarrus, Reginaldus, Suarez, Averſa, Caſpenſis, & alii paſſim, & habetur cap. *Qui vult confiteri de pœnit. diſt. 6.* ubi dicitur, *quod diligens inquiſitor ſapienter interroget à peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundia velit occultare*, & rationabiliter quidem, quamvis enim per ſe loquendo Confeſſarii officium non ſit interrogare pęnitentem, ſed audire; quandò tamen pœnitens in confeſſione deficit, ipſum adjuvare tenetur, cùm enim ſit Judex, & Dei miniſter, ſatagere debet ad perfectionem hujus judicii, & Sacramenti, procurando Confeſſionis integritatem, non ſolùm quantum ad bonam fidem, & ſufficientem pœnitentis diligen-

Digitized by Google

gentiam, ſed etiam materialiter, quantum morali modo fieri poteſt; illos autem pœnitentes, qui per ſe ſunt ſatis inſtructi, & ad ſua peccata dicenda cum ſuis circumſtantiis idonei, opus non eſt, quod Confeſſarius interroget, ſed tantum eos, qui hoc adjutorio indigere videntur, & qua adeo advertit pœnitentem non ſe ſufficienter examinare, ſi enim defectus culpabilis eſſet, & ex negligentia, confeſſarius plane delinqueret indiſpoſitum abſolvendo; Neque circà tales pœnitentes oportet, ut confeſſarius perquirat quæcumque in mentem venire poſſunt, ſeque, & pęnitentes nimium vexare; immò ſi rudes ſunt, & idiotæ non expedit, ut ea perquirat, quæ fortaſſe ſunt illis ignota, ſic enim illos indirectè doceret de talibus peccatis, quæ committi poſſunt, & hoc præſertim circà peccata carnalia obſervari debet modeſtè tantùm interrogando, quæ præcisè neceſſaria ſunt, nec ſuperfluas, & curioſas interrogationes multiplicando, ne nimirum ruborem pœnitentibus integret, & ne ſe, vel illos in aliquod periculum pravæ delectationis conijciat ob fragilitatem humanam in hac materia venerea.

215 Quintò, tenetur etiam confeſſarius ad hoc Sacramentum perficiendum, advertere, ut pœnitens ſit ritè diſpoſitus per contritionem, vel ſaltem attritionem de præterito, & propoſitum de futuro; & circa hanc diſpoſitionem expendendam non levis aliquando difficultas occurrit, quomodo Confeſſarius ſe gerere debeat cum eis, qui frequenter in eadem peccata relabuntur, hęc autem diſpoſitio vel per ſe deprehendi poteſt ex ſignis, aut verbis ipſius pœnitentis, vel ex conditione, & ſtatu ejuſdem prudenter præſumi. Et quidem quando cognoſcit pęnitentem non eſſe ità diſpoſitum, & ſtatum peccati mortalis relinquere nolle utique eum abſolvere non debet, quales ſunt qui inimicis reconciliari recuſant, alienum reſtituere cùm poſſint, nec proximas peccandi occaſiones relinquere volunt, tales enim veram contritionem de peccatis commiſſis habere non cenſentur, nec verum propoſitum de eiſdem in futurum non committendis. Si verò Confeſſarius deprehendat pęnitentem ex mera fragilitate in eadem peccata ſepe relabi, certum eſt toties abſolutionem illi dari poſſe, quoties in illa peccata relabitur, dummodò verè contritus, vel attritus de illis ad pęnitentiam accedat, & cum firmo propoſito non amplius peccandi, ſic enim docet Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 2. his verbis: *Pœnitentes per Sacerdotum ſententiam non ſemel, ſed toties, quoties ad pœnitentiæ tribunal confugerint, poſſe ab admiſſis peccatis liberari*, quod etiam paſſim docent SS. Patres, & præſertim D. Hieronymus epiſt. 46. ad Ruſticum dicens: *Non ſolùm ſepties, ſed ſeptuagies ſepties delinquenti, ſi convertatur ad pœnitentiam, peccata condonantur*, & ratio eſt, ut inquit Navarrus in Manuali cap. 3. quia frequens peccati recidiva non eſt ſemper argumentum neceſſarium, quo judicari poſſit pęnitentiam, ſeù contritionem non eſſe veram, ſed eſt tantummodò ſignum maximæ fragilitatis humanæ, neque ad recipiendam abſolutionem requiritur, ut pęnitens, non amplius in futurum peccet, ſed ut amplius peccare nolit. Quamvis autem hæc ità ſe habeant, nihilominus ut advertit Abellius cap. 5. cit. *de Sacram. Pœnit.* ſect. 19. debet Confeſſarius prudenter, non tantùm quid poſſit abſolutè loquendo, ſed potius quid hic, & nunc ipſi pęnitenti ſit magis expediens, utilius enim interdum erit, ſi frequens Confeſſionis uſus illi ſit nocivus v.g. ſi occaſionem liberius peccandi indè deſumat, eum privare beneficio abſolutionis, vel illam in aliquot dies differre, & interim pia quædam opera, & pęnitentiæ exercitia illi imponere, quæ omnia ex varia pęnitentis diſpoſitione dijudicari debent, & Confeſſarii prudentia potius dignoſci poſſunt, quàm ex certis regulis, & præceptis.

216 Sextò tenetur præterea Confeſſarius monere pęnitentem, qui ignorantia vincibili, & moraliter culpabili eſt in malo ſtatu, quia aliàs Sacramentum non bene adminiſtrabitur propter indiſpoſitionem pęnitentis; ſi verò ignorantia ſit invincibilis, & inculpabilis v.g. ſi pęnitens bona fide rem alienam poſſideat, vel ſi ignoranter contraxit, & retinet matrimonium cum impedimento dirimente, & ſimilia, tenetur quidem monere, & inſtruere pęnitentem, eumque educere ex invincibili ignorantia, quando ſperatur fructus, nec incommoda graviora timentur, quæ limitatio appoſitè additur, quia ſi timeatur admonitionem non profuturam, ſed potius fore noxiam, quia nimirum pęnitens adhuc admonitus in illo ſtatu permanebit, in quo per ignorantiam excuſabatur, vel ſaltem adhuc manebit in peccandi periculò, tunc debet potius ab admonitione ceſſare, illumq; in bona fide relinquere, ne admonendo talium peccatorum pęnitenti cauſam præbeat. Undè ſi Confeſſarius pęnitentem prævideat non reſtituturum, ſi ipſi nullitas tituli detegatur, quem prodeſſe putat, non eſt illi talis nullitas à Confeſsario non interrogato detegenda, & ſi advertat matrimonium eſse nullum, ſed timet conjugem, adhuc in conjugio permanſurum poſt admonitionem, ſivè in periculo continuandi actus conjugales, vel ſi timeat aliud notabile damnum ex ea admonitione ſecuturum ut v.g. ex conjugum ſeparatione magnum ſcandalum, aut perſonarum infamiam vel hoſtilitatem, ac filiorum periculum; tunc pariter diſſimulare debet ab admonitione ceſſando, & pęnitentem in bona fide relinquere, quia non debet eum tanto proximi periculo, ac diſpendio providere, ubi alioquin formalis culpa non erat, ſed tantùm opus materialiter malum, & per ignorantiam inculpabilem excuſatum. Ità Suarez, Lugus, Sanchez, Villalobos, Diana, Layman, Averſa, & alii paſſim; qui tamen addunt, quòd ſi opus redundaret in grave Communitatis damnum, ut v.g. ſi Confeſſarius advertat quempiam invalidè ordinatum in Sacerdotem bona fide celebrare, & Sacramenta adminiſtrare, illum adhuc admonere tenetur, etiamſi timeat eum in tali miniſterio perſeveraturum, quia hoc reſultat in grave damnum ſpirituale Communitatis, & ſperari poteſt poſt factam admonitionem illum ſaltem aliquo tempore poſt ab eo miniſterio ceſſaturum.

217 Septimò, quia contingere poteſt, ut Miniſter in Confeſſione aliquam ex regulis traditis non obſervet, & defectum aliquem committat, ſivè culpabiliter ex malitia, vel vincibili ignorantia, ſivè inculpabiliter, & ex bona fide, videndum eſt, qualiter obligatus remaneat talem defectum ſupplere, & corrigere, & quia tales defectus ex pluribus, & variis capitibus contingere poſſunt, breviter de principalioribus diſcurrendum eſt, & dicendum, quòd ſi defectus contingat quoad valorem, & ſubſtantiam Sacramenti, ut ſi Sacerdos non protulit integram, & neceſſariam abſolutionis formam, vel abſque intentione, aut juriſdictione ex parte ſua, vel abſque diſpoſitione neceſſaria ex parte pœnitentis, dicendum eſt cum Fabro noſtro diſp. 33. c. 3. Bonacina diſp. 5. quæſt. 7. punct. 4. & aliis, quòd ſi poſſit Confeſſarius ſine ſcandalo, & ſine gravi ſuo detrimento eum admonere, ut iterum confiteatur, ad id tenetur admonendo ipſum de abſolutione invalidè collata, ſi autem id facere nequeat abſque gravi ſuo detrimento, ad hoc non tenetur, ſed ſolùm debet de illo peccato pœnitere; pęnitenti enim fit parum nocumentum, quia jam ipſe durante bona fide ſatisfecit præcepto, & conſcientiæ ſuæ. Undè non valet paritas de Baptiſmo, & Ordine invalidè collato alicui, qui admoneri debet de tali invaliditate propter ſpiritualia incommoda, quæ ſequuntur, quia in illis nocumentum ſuſcipientis eſt graviſſimo, & irreparabile qui enim invalidè eſt baptizatus, alia Sacramenta recipere nequit, & invalidè ordinatus non poteſt alia Sacramenta validè adminiſtrare, quæ ſunt incommoda magni momenti, non ſic de adminiſtratione invalida Sacramenti pœnitentiæ, ut dictum eſt, & conſequenter invalidè abſolvens poteſt ob leviorem cauſam excuſari ab admonitione facienda pęnitenti, quàm excluderetur invalidè baptizans, vel ordinans. Si verò defectus in Confeſſione contingat ſolùm circà materialem integritatem ſalva tamen validitate, & ſubſtantia Sacramenti, utpotè quia Confeſſarius non ſatis interrogavit, & examinavit de neceſſariis ſpeciebus, aut circumſtantiis, aut numerum peccatorum pęnitentem alioquin bona fide confitentem, ſi Confeſſarius ipſe fuit poſitivè cauſa, ut ille prætermitteret aliqua neceſſariò explicanda, utpotè dicendo opus non eſſe talia dicere, tenetur pariter poſteà, dummodò ſine ſcandalo, aut gravi detrimento poſſit, illum monere ad hoc, ut materialis confeſſionis integritas reſarciatur, ſi verò Confeſsarius non fuit poſitivè cauſa, ſed tantùm per omiſſionem non interrogavit, ſivè id ex pura inadvertentia, ſivè etiam ex negligentia, voluntariè acciderit, non remanebit cum tanto rigore obligatus ad talem admonitionem, quia defectus eſt ſolùm materialis, & non ab ipſo confeſsario poſitivè cauſatus, nec alterius damni illativus, ità cum tali diſtinctione via media graditur Averſa quæſt. 16. ſect. 13. inter duas opiniones extremas ab ipſo ibi relatas, quarum una abſolutè affirmat Confeſsarium etiam in hoc caſu teneri pœnitentem monere pro ſupplendo defectu integritatis, alia abſolutè negat.

218 Poſtremò, ſi defectus in Confeſſione commiſus ſit talis qui damnum aliquod inferat pęnitenti, ut v. g. ſi Confeſsarius eum non monuit, & obligavit ad evitandam occaſionem proximam peccandi, quam habeat, & ideo in periculo relabendi remanſit, in tali caſu tenetur talem ſupplere defectum monendo, & inſtruendo pęnitentem ad hujuſmodi occaſionem evitandam ac novum damnum illi imminens, quando commodè, & ſine ſcandalo, ac ſuoi detrimento id facere poſſit, ad idem etiam tenetur, quando defectus in Confeſſione commiſsus in damnum tertii redundat, utpote quia pęnitentem non obligavit ad reſtituendum, quod debeat, ad tollendum ſcandalum, &c. & tanto magis ſi redundet in damnum publicum, ut ſi non obligavit pęnitentem ad denunciandum Hæreticum, aut patriæ proditorem aut in Confeſſione ſollicitatorem, ſivè alio modo, in his enim caſibus tenetur etiam Confeſsarius talem ſupplere defectum, non

ſolùm ob bonum proprium ipſius pęnitentis, ut ſcilicet eum tollat ex ſtatu ſaltem materialiter pravo, ſed etiam propter bonum tertii & præſertim Communitatis, quod ſaltem ex charitate procurare tenetur; & hunc ſupplere debet effectum, in quantum poteſt ſine ſcandalo, aut ſui notabili detrimento; in qua tamen comparatione, ut notat Averſa loc. cit. poſt aliqua diverſitas conſiderari, quia juxtà majus, vel minus damnum tertii, aut communitatis poteſt obligari ad aliquod incommodum ſubeundum, puta ſi damnum tertii ſit in maxima copiá bonorum, in fama inſignis perſonæ, in periculo rebellionis, & perverſionis populi, & ſimilibus caſibus, in quibus prudenti arbitrio diſcernendum erit quid præponderet. In omnibus autem ſupradictis caſibus certum eſt apud omnes nullatenus poſſe Confeſſarium pœnitentem abſentem abſolvere, quia talis abſolutio prorſus invalida foret, ut dictum eſt in ſuperioribus, abſolutio tamen ab excommunicatione, aliavè cenſura valere, & dari poteſt etiam in abſentem, imò, & invitum, ac indiſpoſitum, ſervatis tamen regulis ſuo loco jam traditis de Cenſuris. Alia plura de Obligationibus Confeſſariorum videri poſſunt apud Averſam quæſt. 16. cit. ſect. 11. 12. & 13.

QUÆSTIO NONA.

De Miniſtro Confeſſionis quoad caſus reſervatos.

219 AD conditionem juriſdictionis, & approbationis, quæ in Miniſtro Sacramenti pœnitentiæ requiritur, ut dictum eſt, conſequitur caſuum reſervatio, cùm ſit quædam talis juriſdictionis, vel approbationis requiſitæ limitatio, ut ſcilicet, ad certos caſus non extendatur; de qua re, quia ſpeciales continet difficultates, præſens quæſtio inſtituitur, in qua tamquam certum de fide ſupponendum eſt, in Eccleſia Dei eſſe poteſtatem reſervandi in foro conſcientiæ, ità enim definitum eſt in Concilio Tridentin. contrà Vuichelephum, & alios hæreticos ſeſſ. 14. cap. 7. ubi ità aſſeritur: *Magnopère ad Chriſtiani populi diſciplinam pertinere, ut atrociora quædam, & graviora crimina, non à quibuſvis, ſed à Summis duntaxat Sacerdotibus abſolverentur*, ac deindè can. 11. ſic ſtatuit *Si quis dixerit Epiſcopos non habere jus reſervandi ſibi caſus, atque ideò caſuum reſervationem non prohibere quo minus Sacerdos à reſervatis verè abſolvat, anathema ſit*; idemque habetur in aliis antiquis juribus, & ſacris Canonibus, ac etiam Pontificiis Conſtitutionibus paſſim ab aliis citatis. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ut ſupra dictum eſt, in hoc pœnitentiæ Sacramento non ſolùm poteſtas Ordinis requiritur, ſed etiam juriſdictionis, quæ à Superioribus debet communicari inferioribus, at reſervatio, ut modò dicebamus, nihil aliud eſt quàm quædam ejuſdem juriſdictionis limitatio, ut non ſe extendat ad certos, caſus, ergò Superiares eam limitare poterunt communicando illam quoad plures, vel pauciores caſus, ad plures, vel pauciores perſonas, ut magis expedire videbitur, quod eſt ſibi eorum abſolutionem reſervare in foro conſcientiæ. Confirmatur quia poteſtas juriſdictionis; ut ſuprà dictum eſt confertur per aſſignationem ſubditorum, ſed ille, cujus eſt aſſignare ſubditos non magis illos alicui ſubdere poteſt abſolutè quo ad omnia peccata, quàm quo ad aliqua tantùm; ergò aliqua poteſt ſibi reſervare peccata, illa nimirum, in quibus pęnitentem non vult ſubdere Confeſſario; quia tamen in hac materia plures contingunt difficultates, in præſenti quæſtione ſunt breviter examinandæ ſaltem principaliores, quod enim à ſuperioribus reſervari poſſint, & rectè ſoleant certa ſubditorum peccata omnes Theologi docent, & fideles ipſi in communi praxi agnoſcunt, ut ſic ſubditi melius dirigantur, & à peccatis abſtineantur quorum difficilem vident remiſſionem.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam, & quæ peccata reſervare poſſint.

220 PRimò conveniunt Doctores, hanc peccatorum reſervationem facere poſſe omnes, & ſolos Superiores, qui facultatem habent concedendi ordinariam, vel delegatam juriſdictionem, aut approbationem ad confeſſionem audiendas ergà ſubditos ſuos. Ratio deducitur ex dictis, quia cum poteſtas juriſdictionis, quæ cum poteſtate Ordinis anneXa eſſet debet, emanet à Pontifice in Epiſcopos, & alios inferiores Paſtores, poteſt eam illis limitatam concedere, & illi pariter eadem ſuis inferioribus limitare in iis, in quibus hoc ſibi à Summo Pontifice non eſt prohibitum, & aliqua peccata ab eorum poteſtate excipere, itaut ab ipſius abſolvere non poſſint, quia Superior poteſt id, quod ſaluti ſubditorum expedire judicat, reſervatio autem peccatorum ad ſalutem animarum expedire poteſt, ut pęnitentes à peccatis facilius abſtineant, & retrahantur, Hinc ergo Summus Pontifex ſibi peccata reſervare poteſt in univerſa Eccleſia, & ergà omnes fideles, cùm enim ſit ordinarius Epiſcopus totius orbis Chriſtiani, & a quo omnis juriſdictio in peccata pendet, poteſt conſequenter in toto orbe ſuam exercere poteſtatem, cùm reſervatio in ſola negatione juriſdictionis ad aliqua peccata conſiſtat, & ea reſervare poteſt vel cum excommunicatione annexa, vel ſine illa; licet ordinariè numquam caſus reſervet in foro conſcientiæ ſine cenſura, ut conſtat ex his, quæ ſibi reſervat in Bulla Cęnæ Domini, & ità definitum eſt in Concil. Trid. loc. cit. ubi ait, quod: *Meritò Pontifices maximi pro ſuprema poteſtate ſibi in Eccleſia tradita cauſas aliquas criminum graviores ſuo potuerit peculiari judicio reſervare*, idque expreſſe habetur in aliis antiquis juribus, & ſacris Canonibus ex 17. qu. 3. c. *Si quis ex* lib. 5. decret. tit. *de Judæis* c. *Conqueſti* ex 6. decret. de ſent. excom. c. *Quicumque in* Clement. eodem c. *Si Dominici* item de pœnit. & remiſſ. & aliis Pontificum Conſtitutionibus aliqua gravia delicta ſibi reſervantium. Hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ille præſertim abſolutionem aliquam peccatorum ſibi reſervare poteſt, cui à Deo immeditè cura omnium ovium commiſſa eſt, talis autem eſt ſummus Pontifex, ut eſt certum de fide ex verbis Concilii modo relatis. Neque dicas nullibi in ſcriptura talem exprimi poteſtatem Pontifici traditam, exprimitur enim ſaltem implicite in collatione poteſtatis facta Petro ſuper oves univerſas verbis illis *Paſce oves meas*, eſt enim talis poteſtas de intrinſeca ratione poteſtatis ordinariæ præſertim ſupremæ, ut poſſit delegare, committere cauſas omnes, vel aliquas.

221 Secùndò Epiſcopi in ſuis Diœceſibus poteſtatem habent reſervandi ſibi abſolutionem aliquorum peccatorum; Ità habetur in Conc. Trid. loc. cit. ubi ſubdit, *Hoc idem Epiſcopis omnibus in ſua cuique Diœceſi in ædificationem tamē non in deſtructionem, liceat pro illis in ſubditos tradita ſupra reliquos inferiores auctoritate, præſertim quoad illa, quibus excommunicationis cenſura annexa eſt.* Ratio eſt, quia Epiſcop. ex Act. 20. *Attendite vobis*, &c. & ex 10. q. 1. c. *decretum* c. *hic quidam*, c. *Regendo*, & cap. *Quæcumque* auctoritatem habent regendi, corrigiendi, & judicandi Eccleſiam ſibi commiſſam, & alios delegare poſſunt ad eam regendam, ut Vicarios, & alios Commiſſarios; ergò aliquorum peccatorum abſolutionem Epiſcopus ſibi reſervare poteſt, delegans enim ex natura delegationis non cogitur totam ſuam delegare poteſtatem. Non tamen conveniunt Doctores, quinam caſus Epiſcopis ex jure ſint reſervati, quidam enim negant abſolutè ullos caſus eſſe eis reſervatos, alii verò cenſent Epiſcopis reſervatum eſſe quodcumq; peccatum enorme, publicum, & ſcandaloſum, ob quod olim publica pęnitentia impoſita fuit, ut adulterium notorium, & homicidium, & alii aliter ſentiunt. Quarè in hac difficultate tutius eſt, ut ait Layman. tract. 6. de Sacram. pœnit. c. 12. ut quilibet Confeſſarius conſuetudinem, & ſtatuta Synodalia, & Epiſcopalia attendat, ac reſervationes ſpeciales Diœceſis illius, in qua verſatur, iiſque in praxi ſe conformet. Omnes item Prælati habentes juriſdictionem in animas, quocumque nomine vocentur, ut Præpoſiti, Abbates, & niſi à Summo Pontifice prohibeantur, poſſunt reſervare ſibi aliquorum caſuum abſolutionem, ideò enim præcisè Papa in toto Chriſtiano Orbe, & Epiſcopi in ſuis Diœceſibus quorumdam delictorum abſolutionem ſibi reſervare poſſunt, quia habent juriſdictionem in ſubditos; ſed alii quoque Prælati ſupradicti juriſdictionem ſpiritualem habent in ſubditos, ut ſupponitur, quorum ſunt Ordinarii; ergò, &c. Quicumque igitur Prælatus habens juriſdictionem Epiſcopalem non ſolùm reſervare poteſt, ne Parochi, aliiq; Presbyteri ſæculares ad confeſſiones audiendas delegati à certis peccatis abſolvant, ſed etiam ne Sacerdotes Regulares, qui alioquin juriſdictionem habent à Pontifice, ſed tamen ab Epiſcopo approbantur, quia pariter hæc approbatio ab Epiſcopo, & juriſdictio etiam à Pontifice cum hac limitatione, & conditione eis conceditur. Denique Parochi etiam pro ſua Parochia aliquos ſibi caſus reſervare poſſunt, quia eo ipſo, quòd ſunt Parochi in ſuas oves juriſdictionem habent ordinariam, & quamvis id Parochis non ſit in uſu, per deſuetudinem tamen hæc poteſtas non omittitur, ut quidam dicunt; benè tamen, verum eſt, quòd fere inutilis eſſet talis reſervatio à Parocho facta cùm alii de licentia Papæ, vel Epiſcopi abſolvere poſſent. Ità Averſa, Caſpenſis, Faber, & Brancat. ex noſtris, & alii paſſim.

222 Tertiò Superiores quoque Regularium poſſunt ſibi reſervare abſolutionem quorumdam peccatorum; & ratio eſt quia ſunt verè Prælati, & curam habent animarum ſibi ſubditarum ex Clement. 1. de rebus Eccleſiaſt. non alienand. & ex c. Abbatis, de privil. in 6. ergò cùm talem curam habeant dependenter à Papa, juxtà ejus præſcriptum poſſunt ea uti, unde Provinciales ad id munus canonicè electi in Provincia ſua ſtatim poſt ele-

Digitized by Google

electionem accipiunt juriſdictionem quaſi Epiſcopalem à Summo Pontifice immediatè, dependenter tamen à ſuo Generali; Generales verò etiam illam à Pontifice immediatè accipiunt, qui eam reſtringere, & limitare poteſt, quoties neceſſarium, & utile ad animarum ſalutem judicaverit, & idem etiam dicendum eſt de aliis Superioribus localibus, quocumque nomine appellentur, veluti Prioribus Rectoribus Guardianis, &c. juriſdictionem nimirum à Summo Pontifice immediatè accipere, cum dependentia tamen à ſuis Generalibus, & Provincialibus. Quarè ſicut Epiſcopi in ſuis Diœceſibus, & Parochi in ſuis Parochiis caſus reſervare poſſunt, & peccata illa, quæ ad majorem ſubditorum ſuorum fructum judicaverint expedire, ſic pariter Generales in ſuis Religionibus, Provinciales in ſuis Provinciis, & Superiores locales in ſuis Monaſteriis, niſi illis tale jus à Summis Pontificibus reſtringatur, quod notanter additur, quia Clemens VIII. in ſua Conſtit. data 26. Maii 1594. decrevit in unaquaque Religione undecim peccata reſervari poſſe non plura, nec omnia, ſed ex illis undecim, vel omnia, vel aliqua pro beneplacito Superiorum, & Religionis utilitate, & illis undecim enumeratis ſubdit Pontifex; *Si quod aliud prætereà peccatum grave pro Religionis conſervatione, aut conſcientiæ puritate reſervandum videbitur, id non aliter fiat, quam Generalis capituli in toto ordine, aut Provinciali in Provincia, matura diſcuſſione, & conſenſu.* Ex quibus verbis conſtat nullum Prælatum Regularem aliquod peccatum reſervare poſſe præter illa undecim ibi enumerata, aut quæ à Capitulo generali, vel Provinciali determinata fuerint matura diſcuſſione præmiſſa, & vocalium conſenſu, & Generales, aut Provinciales aliquod peccatum in particulari reſervare non poſſe pro aliquo Monaſterio, Collegio, aut domo, præter undecim ibi enumerata, etiamſi id expedire judicaverint, niſi cum conſenſu Capituli generalis, vel provincialis, non verò localis, ut in eadem Conſtitutione expreſsè habetur; ut verò in qualibet Religione ſciatur quinam ex illis undecim caſibus ſint reſervati, & cui Superiori, an Generali, Provinciali, vel locali, inſpiciendæ, ſunt in particulari cujuſcumque Religionis Conſtitutiones, & ſtatuta.

223 Diſſenſio tamen eſt inter Doctores, an præter undecim peccata ibi enumerata poſſint Prælati Regulares aliqua alia peccata non quidem reſervare, ſed ſolum ſub excommunicatione prohibere ob gravem cauſam, reſervando ſibi abſolutionem prædictæ cenſuræ. Affirmant Suar. Villalobos, Coriol. Fagund. & quidam alii hac ratione, quia decretum Clem. VIII. expreſsè loquitur de culpis, non de cenſuris, nam verba decreti ſunt, *Nemo ex Regularium Superioribus peccatorum abſolutione ſibi reſervet exceptis*, &c. ergò non prohibetur reſervatio abſolutionis à cenſura, ſed tantum à culpa, ſunt enim hujuſmodi abſolutiones longè diverſæ, & ad diverſum forum, & juriſdictionem ſpectant. Confirmatur quia per illud decretum non eſt ablata facultas Superioris cenſuras imponendi, impoſitio autem excommunicationis ab homine ex natura ſua judici illam imponenti reſervatur. Communior tamen, & probabilior ſententia negat, quam tenent Peyrin. Sanch. Megala, Molfeſ. Caſpenſis, Diana, & alii communiter, & ex noſtris Faber diſp. 27. cap. 1. in fine, & Branc. diſp. 19. a. 1 t. §. 4. & ratio evidentiſſima eſt, quia in prædicta Clementis Conſtitutione, omnis reſervatio Prælatis, interdicta eſt circà peccata, illis undecim exceptis, & hoc factum fuit in favorem ſubditorum regularium ad tollendam indiſcretionem quorumdam Superiorum, qui minutiſſima etiam peccata quædam ſibi reſervabant, ſi autem poſſent reſervare cenſuras ſine diſcuſſione, & conſenſu Capituli generalis, vel Provincialis, ratione cenſuræ appoſitæ jam illud peccatum reſervatum maneret, & ſic videtur inventum, & excogitatum in fraudem legis Pontificiæ nolentis, & prohibentis alia peccata reſervari, quàm undecim ibi expreſſa. Confirm. quia quantum ad hoc eadem videtur ratio de impoſitione cenſurarum, etenim ut ait Sot. 4. d. 19. quæſt. 1. art. 5. verſus finem, quidam Superiores fatui ad fictum zelum oſtentatum ſunt ità proni ad hujus gladii extractionem, qui tamen ab Apoſtolis raró invenitur extractus, ut multa pericula inducant. Denique ut referunt Card. de Lugo, Caſp. Branc. noſter, & alii, cùm à nonnullis Regularibus dubitaretur, an in prædicto Decreto Clementis etiam cenſuræ comprehenderentur, itaut iiſdem Superioribus abſque Capituli generalis, vel Provincialis conſenſu aliquibus peccatis in hujuſmodi decreto non contentis excommunicationem annectere, ejuſdemque abſolutionem ſibi reſervare liceat, S. Cardinal. Congr. negotiis Regularium præpoſitorum ſub die 7. Julii 1617. expreſsè declaravit cenſuras quoque in ſupradicto decreto comprehendi. Quarè & ipſe Suar. diſp. 29. ſec. 3. fatetur, cùm reſervatur caſus habens excommunicationem annexam, ipſam reſervationem cadere ſimul ſuper culpam, & cenſuram, ſiquidè cenſura propter gravitatem culpæ imponitur, ſi enim gravis non eſſet, impoſitione cenſuræ non egeret, & ejus reſervatione, undè tandem, & ipſe concludit in fine melius eſſe id non facere ſine ſpeciali conſenſu Capituli generalis, vel provincialis juxtà formam præſcriptam in prædicto decreto Clementis VIII. ad omnem dubitationem tollendam, quæ doctrina maximè eſt obſervanda, quia plures Superiores eam pœnitus ignorant.

224 Quartò quod ſpectat ad aliam quæſiti partem, quænam peccata poſſint, ac ſoleant reſervari, certum eſt non ſolere peccata venialia reſervari, neque mortalia ſemel ritè confeſſa, & abſoluta, quia talis reſervatio inutilis omninò foret, cùm enim reſervatio ex Conc. loc. c. ad coercenda attrocia delicta ſit inſtituta, utique nec ſuper venialia, nec ſuper mortalia jam abſoluta imponi debet, tùm quia cùm non adſit obligatio confitendi talia peccata, poſſet homo liberè de aliis confiteri, & ab eis abſolvi ſimiliter nec reſervari ſolent peccata merè interna, etiamſi ſint mortalia, quia cum Eccleſia præcipuè externa ſpectet, opus non eſt, ut peccata merè interna reſervet, ſed aliqua tantùm mortalia externa, undè dùm abſolutè reſervantur homicidium adulterium, & ſimilia, hoc intelligitur, quando hæc peccata ſunt opere commiſſa, non autem pura voluntas occidendi, adulterandi, & ſimilia interna peccata, imò ſi quis paraverit arma ad occidendum, & mulierem ſollicitaverit ad adulterandum, hæc peccata ſub reſervationem non cadunt, niſi opere committantur, & dùm etiam reſervatur peccatum hæreſis intelligitur ſolùm, quando externis verbis, aut ſignis profertur, ut communiter Doctores advertunt. Itaque regulariter peccata, quæ reſervantur, intelliguntur opere completa, & conſummata & non tantùm exterius inchoata, benè tamen, ut notat Averſa quæſt. 17. de Caſuum reſervat. ſect. 2. poſſunt ex intentione Superioris, & cum ſufficienti expreſſione reſervari peccata etiam attentata, ſeù inchoata, & interdum de facto quædam ità reſervari ſolent, ut plerumque ab Epiſcopis reſervatur quæcumque attentatio impudicitiæ cum Monialibus etiam per verba ſivè fiat cum animo deveniendi ad copulam, ſivè abſque tali animo, ſicut de facto in Canone non ſolum occiſio Clerici reſervatur, ſed quæcumque etiam injurioſa percuſſio. An verò peccata mortalia interna reſervari poſſint, negant aliqui eò quod Eccleſia non judicet de internis, nec poſſint ſuper illa ferre cenſuras. Cummunior tamen, & probabilior opinio apud Fabrum loc. cit. affirmat Superiorem poſſe reſervare ſibi peccata mortalia merè interna, quia ſicut poteſt ſuſpendere juriſdictionem Sacerdoti, ne omninò alicui hoc Sacramentum miniſtret: ità poteſt illi auctoritatem limitatam concedere ad hæc peccata mentalia, & non ad alia, de facto tamen regulariter non reſervantur, quia ut dictum eſt Conc. Trident. reſervatio introducta eſt propter attrociora, & graviora crimina, quæ diſciplinam Chriſtianam perturbare poſſunt, qualia non ſunt peccata merè mentalia. Nec ratio in oppoſitum adducta urget, reſpondetur enim cum Fabro loco cit. Eccleſiam non judicare de occultis quoad forum exterius, ſed ſecundùm allegata, & approbata; neque imponere cenſuras peccatis occultis, quia cenſuræ pertinent ad forum exterius, & ideò cadere debent ſuper peccata, quæ ad forum exterius deduci poſſunt, licèt etiam ligent in foro interiori, quoad peccata mortalia, quibus ſunt annexæ, & ſic etiam ex noſtris diſcurrit Brancatus loc. cit. §. 7.

225 Quintò prętereà conveniunt Doctores, tàm Papam, quàm Epiſcopos, & alios potentes reſervare aliqua peccata, poſſe ſub cenſura, & ſine illa reſervare, etenim illa reſervatio cadere poteſt utique non tantùm ſuper cenſuram, ſed per ſe ſuper ipſum peccatum, ut ſuprà dictum eſt, & nulla eſt neceſſitas reſervandi ſemper peccatum ſub cenſura, imò plerumque expedit, ac ſufficit reſervationem abſque cenſura imponere, & quamvis Summus Pontifex non ſoleat caſus reſervare, niſi cum excommunicatione conjuncta, ut patet in Bulla Cœnæ, in Sacris Canonibus, & aliis Apoſtolicis Conſtitutionibus; invenitur tamen aliquando etiam peccatum aliquod ſine excommunicatione reſervaſſe, ut conſtat in Conſt. *Sanctum, & ſalutare*, à Sixto V. edita contrà Clericos malè promotos, & Prælatos malè promoventes, cum Cenſura tamen ſuſpenſionis, aliiſque graviſſimis pœnis. Alii verò Prælati, ſivè ſæculares, ſivè Regulares plura ſolent paſſim reſervare peccata abſque ulla cenſura, vel pœna, ut conſtat in praxi, & de Epiſcopis hoc apertè dixit Concil. loc. cit. dum inquit, licere eis reſervare peccata *præſertìm illa, quibus excommunicationis cenſura annexa eſt*, his enim verbis indicavit poſſe, etiam laudabiliter abſque excommunicationis cenſura reſervare peccata, quando autem in reſervatione peccatorum annexa eſt cenſura, non ſolùm ipſa cenſura reſervatur, ſed per ſe etiam, & directè peccatum ipſum, itaut ſimpliciter cenſura tolli poſſet, & adhuc remanere peccati reſervatio; ità Doctores paſſim, præſertim Averſa loco citat. & Brancatus noſter §. 8. Ad dignoſcendum verò ſpecificè quænam peccata poſſint, ac ſoleant reſervari certum eſt reſpectu Summi Pontificis ob amplitudinem poteſtatis ejus nullum in ſpecie exci-

Digitized by Google

excipi peccatum,quod ab eo reſervari non poſſit, de facto autem reſervantur ea, quæ in Bulla Cœnæ Domini continentur, & in Decreto, & in Decretalibus, & in Clementinis, & in Extravag. in motibus propriis, ſi vero loquamur de Epiſcopis in jure communi nullum eſt peccatum Epiſcopo reſervatum, & ideo inſpiciendæ ſunt Conſtitutiones, & conſuetudines Diœceſum; conſuetudine tamen introducta,ut notat Caſp.diſp.6.ſect. 1. in fine, reſervantur Epiſcopis homicidia voluntaria, ſcripturarum falſificatio, ſacrilega violatio immunitatis, & libertatis Eccleſiaſticæ, ſortilegia ſeù divinationes, & ex reſervatis Pontifici remittitur Epiſcopo,Clerici violenta percuſſio, quando non eſt enormis, & etiam enormis, quando percutiens eſt legitimè impeditus Pontificem adire,imo ut obſervat Layman tract. 5.part. 2.de excomm.c.6.reſervato etiam aliorum caſuum à Summis Pontificibus facta non adeò ſtricta, & rigoroſa, quin ob plures cauſas relaxetur; & ad Epiſcopalem juriſdictionem devolvatur, quæ cauſæ tres præſertim in jure Canonico exprimuntur in cap. *De cætero*, & cap. *Ea naſcitur* de ſent. excommun. Prima eſt ætatis infirmitas, ſi nimirum impuberes in caſum aliquem incidant Pontifici reſervatum, ſi etenim ab Epiſcopo etiam poſt pubertatem abſolvi poſſunt, ut habetur cap. *Pueris* de ſent.excom. Secunda eſt ſexus infirmitas, qua rationè mulieres lapſæ in excommunicationem Papæ reſervatam abſolvi poſſunt etiam ab Epiſcopo, ut habetur cap. *Mulieres*, & cap. *Quamvis* eodem titulo. Tertia tandem eſt quodvis legitimum impedimentum adeundi Sedem Apoſtolicam,qua ratione excuſantur pauperes, ſenes,valetudinarii qui non ſunt ſui juris, vel ob periculum vitæ, infamiæ, ſcandali, vel alia ſimili de cauſa impediuntur, ne Romam adire poſſint abſolutionem recipiendam, ut toto illo titulo variis capitibus explicatur, undè concludunt communiter Doctores eſſe regulam communiter receptam quòd caſus Papalis ſuperveniente impedimento legitimo Romam adeundi fit Epiſcopalis, ut Abellius advertit c.5. cit. ſect.17.

226 Sextò conveniunt etiam Doctores, ità poſſe Superiores ſibi aliqua reſervare peccata, ut tamen non niſi diſcrete,& aliqua rationabili de cauſa id facere debeant,alioquin ſecus faciendo peccarent,& reſervatio illicita foret,quia hujuſmodi poteſtas reſervandi certa peccata à Chriſto Domino relicta eſt Eccleſiæ in ædificationem illius, ut inquit Trident. l. c. non in deſtructionem animarum,qualis eſt quæ ſine juſta, & rationabili cauſa fieret; ſic enim durum nimis, & oneroſum redderet hujus Sacramenti uſum,peccatores ab ejus ſuſceptione, ac Sacerdotes à Miniſterio nimis abſterreret: quæ conſideratio, & obligatio etiam in Summo Pontifice procedit,undè quamvis validè poſſit ſibi Pontifex omnes reſervare caſus ex plenitudine poteſtatis, quam habet, cùm enim ipſe ſit ſupremum caput in Eccleſia, habet auctoritatem ſine ulla limitatione, & poteſt pro libito quantum ad validitatem ea uti, alioquin difficile eſſet diſcernere,an reſervationes, & conceſſiones,aut diſpenſationes ab eo factæ eſſent validæ, vel non, quia dubitari poſſet, an factæ eſſent ex legitima cauſa, & ſic omnia fere eſſent incerta; quamvis,inquam, validè id faceret ob ſupremam, & independentem ejus auctoritatem,adhuc tamen faceret illicitè, quin omnis poteſtas à Chriſto Domino procedens ordinata eſt. De Epiſcopis verò major eſt difficultas, & aliqui negant reſervationem ſine juſta, & rationabili cauſa factam eſſe validam. Sed Faber noſter l. c. Suarez, Averſa, Caſpenſis, & alii communiter cenſent idem dicendum quantum ad validitatem in iis, quæ ſibi à Summo Pontifice non prohibentur, nam ſi ſemper cauſa legitima requireretur ad reſervationis validitatem ſemper dubitari poſſet, an adeſſet legitima cauſa, & ità innumeri ſcrupuli in mente Epiſcopi, & ſubditorum generari poſſent; poſſunt ergò etiam Epiſcopi abſque ulla cauſa ad libitum ſuum reſervare peccata, quæ voluerint validè quidem, ſed illicitè, itaut abſolutio contrà eam data invalida ſit ob eaſdem rationes adductas pro reſervatione à Summo Pontifice facta.

227 Poſtremò quæri ſolet, à quo data ſit Superioribus poteſtas reſervandi peccata, an à Deo immediatè, vel ab homine, Soto 4.diſt.18.quæſt.2. art.5. cum quibuſdam aliis abſolutè affirmant hanc juriſdictionis poteſtatem reſervandi peccata eſſe in omnibus Superioribus immediate à Deo; Communis tamen, & vera ſententia, quam ſequuntur Faber loco cit. & Brancatus §.5. aſſerit, quòd poteſtas Pontificis ad reſervandam ſibi peccatorum abſolutionem utique data eſt illi à Deo immediate, quia ſicut Petrus à Deo immediatè juriſdictionem accepit ex Joann. 21.& ex 2.quæſt.1. cap. *Petrus*, ità & Summus Pontifex ejus ſucceſſor,ac vices gerens 2.ex diſtinctione 22. c. *Quamvis*, & ex 9. quæſt.3.cap. *Nemo judicabit*; tùm quia Papa nulli ſubjacet, ſed ſoli Deo; ergo ſi habet juriſdictionem in alios, hæc à Deo, nam Papæ electio, & inſtitutio eſt a Deo, licèt ſi Cardinalibus deſignetur perſona ex diſt. 79. cap. *Electionem*, cùm ergò Papa juriſdictionem in omnes Chriſtianos à Deo habeat, ab eo etiam poteſtatem habet ſibi retinendi aliqua peccata, quæ immediate vult judicare, & abſolvere. Epiſcoporum vero poteſtas, & aliorum Prælatorum ad reſervanda peccata eſt immediatè ab homine, nam juriſdictio eorum omnium immediatè eſt ab homine, licèt enim ordo, & character Epiſcopalis ſit à Deo immediatè per miniſterium aliorum ordinantium Epiſcopum,& ideò ejus uſus quoad validitatem à nullo homine auferri poteſt, nec impediri; juriſdictionis tamen poteſtas à Papa Epiſcopo datur,& confertur, ideòque Epiſcopi dicuntur vocari in partem ſollicitudinis, quia cura animarum Pontifici immediatè commiſſa eſt per illa verba *Paſce oves meas* cum facultate alios quoque aſſumendi in adjutorium ſuum, & hinc eſt, quòd à Papa ſuſpendi poſſunt, ac juriſdictione privari, quòd facere non poſſet, ſi talem juriſdictionem immediatè à Deo haberent, & de facto Clemens VIII. eam impedivit Prælatis Regularium, ne excederent in reſervando, & potuit impedire, ne ullum reſervarent; ergò idem facere poteſt cum aliis Prælatis, & Epiſcopis cùm omnes æquè illi ſubdantur; omnis ergo juriſdictio communicata eſt à Chriſto immediatè Summo Pontifici, & ab eo aliis, ut Epiſcopis, & ab Epiſcopus Parochis, & ideò Parochi, & alii poteſtatem ordinariam habentes numquam ſunt independentes à juriſdictione Superioris.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quinam poteſtatem habeant abſolvendi à caſibus reſervatis.

228 DUobus modis poteſt quis à caſibus reſervatis abſolvi, ſcilicet, directè, & indirectè,directè dicitur abſolvi, cùm abſolutionem recipit ab habente poteſtatem abſolvendi à reſervatis; indirectè verò cum abſolvitur ab aliis peccatis non reſervatis, & per accidens quoque à reſervatis abſolvitur, ut infrà declarabitur, ſic etiam juriſdictio ad abſolvendum à peccatis reſervatis directè duobus modis poteſt haberi; primo poteſtate ordinaria, ſecundo delegata. Ut ergo certa ab incertis ſecernamus, in primis certum eſt poſſe eumdem Prælatum, qui reſervavit, ab iis pœnitentem abſolvere directè ex ſua ordinoria poteſtate, ac juriſdictione, dummodo tamen habeat etiam Ordinis poteſtatem annexam, ideſt, ſit ordinatus Sacerdos; ratio eſt, quia qui poteſt ligare, poteſt etiam ſolvere; undè & Superior qui reſervavit, & Superior ipſius reſervantis facultatem habet ordinariam,& directam abſolvendi à caſibus reſervatis, quarè peccata reſervata Epiſcopis poſſunt abſolvi ab ipſis Epiſcopis, & etiam à Summo Pontifice, & peccata in Religionibus reſervata Abbati, & Priori, ſeù Guardiano poſſunt ab eiſdem abſolvi, & inſuper à Provincialibus, & Generalibus. Notanter autem additur limitatio, dummodo talis Prælatus etiam Ordinis poteſtatem habeat annexam, ideſt ſit Sacerdos, quia ſunt nonnulli, qui habent juriſdictionem,quam aliis communicare poſſunt, eam tamen per ſe ipſos exercere non poſſunt, quia non ſunt Sacerdotes, unde ex hoc capite contingere poteſt, ut Prælatus non habens adhuc Sacerdotalem ordinem, poſſit quidem ex poteſtate juriſdictionis reſervare, non tamen abſolvere. Deindè quicumque habens auctoritatem delegatam ab altero illorum duorum Prælatorum ad peccata reſervata abſolvenda directè etiam poteſt ab eis abſolvere; ratio eſt,quia qui facultem habet ordinariam poteſt eam per ſe loquendo alteri communicare, & per modum delegationis licentiam aliis Confeſſariis præbere, ut abſolvant, ſivè pœnitentibus,ut eligant,& adeant alium Confeſſarium, à quo abſolvantur. His præacceptis, ut communiter conceſſus remanent aliquæ difficultates in hac materia breviter examinandæ.

229 Primò,eſt difficultas de peregrinis bona fide venientibus ad alium Epiſcopatum, an ibi poſſint confiteri, & à peccatis reſervatis abſolvi, & à quo abſolvi debeant; in qua varii ſunt modi dicendi, ut refert Averſa q.17.cit. ſect.3. Communior tamen, & probabilior eſt triplicem reſervationis varium ſtatum in præfato caſu contingere poſſe; Primus eſt,ſi caſus erat reſervatus in loco è quo peregrinus diſceſſit,ſed non in loco, in quo invenitur, dùm confiteri vult. Secundus, ſi non erat reſervatus in loco,è quo diſceſſit, ſed benè in loco ad quem pervenit. Tertius, ſi caſus ſit utrobique reſervatus. In primo ſtatu poteſt pœnitens de eo peccato liberè confiteri,& abſolvi in loco,ubi reſervatum non eſt,accedendo ad quemlibet communem Confeſſarium,& ratio eſt, quia reſervatio unius Prælati non ſe extendit ergà ſuos ſubditos in alium locum digreſſos, & peregrini ex conſuetudine ſunt æſtimandi in ordine ad Confeſſionem, ſicut qui ſunt incolæ illius loci,quo perveniunt;quod conſonat regulæ jam traditæ ſuo loco de legibus Peregrinos non ligari legibus patriæ, ſed benè ejus regionis, in qua ſunt, ac proindè poſſunt abſolvi à caſibus reſervatis ſuo Epiſcopo, quamvis Confeſſa-

rius

Digitized by Google

rius non habeat facultatem abſolvendi à reſervatis. Ex qua doctrina deducitur etiam quid ſit dicendum in ſecundo reſervationis ſtatu, quando, ſcilicet, caſus eſt reſervatus in loco, ubi peregrinus verſatur, & non in loco ſuæ patriæ, reſervationem nempè in tali loco etiam peregrinos comprehendere, eoſque non poſſe à peccatis ibi reſervatis abſolvi, quia peregrini in hoc Sacramentali foro reputandi ſunt incolæ ejuſdem loci; & hoc totum intelligitur, ſive pænitens peccatum reſervatum commiſerit in eo loco, in quo confitetur, & eſt reſervatum, ſivè in alio, in quo reſervatum non erat. Et tandem eadem ratione non poteſt peregrinus abſolvi in tertio reſervationis ſtatu, quando ſcilicet, habet caſus reſervatos tam Epiſcopo proprii domicilii, quàm Epiſcopo loci, in quo reperitur per tranſitum, quia auctoritas ad eum abſolvendum, ſivè dicatur provenire ex Epiſcopo ſui domicilii, ſivè ex altero loci, in quo eſt advena, à neutro datur facultas ad eum abſolvendum à caſu utrobique reſervato. Ità Averſa, Suar. Coninch. Bonacina, Caſpenſis, Faber, loc. cit. Diana, & alii paſſim. Notanter autem movetur difficultas de peregrinis bona fide venientibus ad alium Epiſcopatum, quia ut prædicti Doctores advertunt, ſi diſcederet quis ex induſtria in fraudem legis ex ſua patria, ut in aliis locis confiteatur, & abſolvatur, tunc non cenſentur dari facultas, & licentia.

230 Secundò eſt difficultas, An Superior teneatur concedere facultatem ſubdito per ſeipſum, vel per Confeſſarium petenti, ut à reſervatis abſolvatur, & quamvis Navarrus, Victoria, & quidam alii cenſeant non teneri, eò quòd alioquin redderetur ferè inutilis reſervatio, ſi per ſe teneatur Prælatus concedere licentiam alteri Confeſſario, ut abſolvat. Communior tamen opinio affirmat teneri per ſe loquendo, quia caſuum reſervatio propter utilitatem pœnitentium inducta eſt, ut reſipiſcant, & melius in vita ſpirituale dirigantur, facilius autem reſipiſcunt conceſſa facultate, quàm ea denegata; nam ſæpè ex denegatione licentiæ graviora mala ſubſequuntur, atque ideò inquit Divus Thomas 4.diſt.17.quæſt.3.art.3. *Peccare Superiorem, qui difficilem ſe præbet in concedenda hac facultate, quia multi ſunt adeo infirmi, quòd potius ſine confeſſione morientur, quàm tale peccatum tali Confeſſori confiteantur, & quamvis interdum ex tali licentia nonnulla mali occaſio oriatur, per eam tamen multis majoribus malis occurritur.* Notanter autem dicitur Superiorem per ſe ad id teneri, quia ſi Prælatus timeat ex facilitate concedendi licentiam potius imminere detrimentum proximi, aut ipſius pœnitentis, tenetur denegare, nam ad Superiorem pertinet conſulere bono ſubditorum, & pænitens ediſcendo requiri ſpecialem Superioris licentiam, & coactus eam expectare, atque ad Confeſſarium redire, hac ipſa difficultate, & labore, cautior reddetur, ut à talibus peccatis abſtineat, nec plus probat ratio in oppoſitum adducta. Ità Reginaldus, Coninchius, Sylveſter, Soto, Averſa, Caſp. Bonac. Faber noſter, & alii paſſim.

231 Tertiò eſt difficultas, an Superior poſſit concedere facultatem abſolvendi à reſervatis cum onere, ut pænitens poſteà compareat coram ipſo, & quidem ut notat Faber diſp. 17. cit. c. 2. num. 50. difficultas non eſt de peccatis, quibus excommunicatio annexa eſt, in his enim ſecundùm uſum juris conceditur licentia abſolvendi cum hoc onere, ut pæniteris coram Superiore compareat, & ratio eſt, quia ſicut cenſuræ impoſitio ab Eccleſia pendet, ità & abſolutio, & ideò in cenſuris poteſt Eccleſia abſolutionis modum præſcribere, prout voluerit, in confeſſione autem Sacramentali, quæ eſt de peccatis, Eccleſia aliquid immutare non poteſt de iis, quæ ſunt de eſſentia talis Sacramenti, & ideò cùm obligat habentem peccata, quibus annexa eſt cenſura, ut coram Superiore compareat, non obligat ad iterum illa peccata confitenda, ſed ad dandam ſatiſfactionem Superioris ratione cenſuræ contractæ explicato ei ſuo caſu. Difficultas ergò eſt de caſibus, quibus non eſt annexa cenſura, an ſub hoc onere poſſit concedi licentia abſolutionis illorum, & ratio dubitandi eſt, quia nemo cogi poteſt ad confitendum peccata iterum jam ſemel ritè confeſſa, quia abſolutio Sacramentalis ex efficacia ſuæ inſtitutionis pœnitentem à culpa liberat, tam in foro Dei, quàm in foro Eccleſiæ, & ideò remanet ille liber ab obligatione iterum ſubiiciendi illa peccata clavibus. Communis ſententia docet dictam facultatem concedi poſſe cum onere iterum eadem peccata confitendi coram ipſo, multum tamen Doctores variant, qua ratione id fieri poſſit, adeout Coninchius diſ.8.dub.15.quinque ſententias de hac re adducat, quas exactè examinat, potior tamen dicendi modus eſt Corio-lani, Hurtadi, Caſpenſis, & aliorum dicentium id fieri poſſe propter mutuum conſenſum, ſeù pactum initum inter Superiorem, & inferiorem, ſivè illud pactum fuerit expreſſum, ſivè implicitum in aliquo ſtatuto generali, quem dicendi modum adhuc clariùs explicat Faber loc. cit. dicens, duobus modis intelligi poſſe Superiorem concedere poſſe licentiam abſolvendi à caſibus reſervatis cum onere comparendi coram ipſo, uno modo, quòd obligare poſſit ad comparendum obligatione abſoluta, & hoc modo certum eſt Superiorem non poſſe obligare pœnitentem ad comparendum, ut optimè probat ratio dubitandi adducta, non enim Superior poteſt alicui facultatem concedere, ut Sacramentaliter à peccatis reſervatis abſolvatur, & deindè obligetur abſolutè iterùm coram ipſo eadem peccata confitendi; alio modo intelligi poteſt, quòd ipſum ad id obliget obligatione conditionata, ideſt pendente à voluntate pænitentis, & hoc modo concedere poteſt hanc facultatem cum prædicto onere, & ſenſus eſt, quòd poteſt concedere facultatem pœnitenti, quòd à reſervatis abſolvatur, dummodò acceptet hanc conditionem, & onus, ut ſe obliget deindè pro opportunitate comparere coram Superiore ad denuò confitendum eadem peccata, & ab illo condignam accipere pœnitentiam, quia de eiſdem peccatis poteſt quis validè, & utiliter pluries confiteri, ut ſuprà dictum eſt, quamvis enim non ſint peccata ſemel confeſſa materia neceſſaria hujus Sacramenti, ſunt tamen materia ſufficiens, & pro hac ſententia Navarrum adducit Faber loc. citat. Cajetanum, Medinam, Angelum, Suarez, & alios antiquiores.

232 Quarto quæritur, an poſſint inferiores Confeſſarii directè à reſervatis abſolvere ex cauſa neceſſitatis, & in caſibus extraordinariis; & in primis certum eſt Confeſſarium quemcumque poſſe pœnitentem abſolvere à quibuſcumq; caſibus reſervatis inſtante extrema neceſſitate, ideſt, in mortis articulo, ità enim definitum eſt in Concil. Triden. ſeſſ. 14. cap. 7. *In Eccleſia Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis, atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pænitentes à quibuſvis peccatis, & cenſuris abſolvere poſſint;* ſubdit tamen hoc fieri debere ſervato ordine, ut ſi adſit, qui habet auctoritatem, præferatur non habenti; ſi tempus adſit, tunc enim non urget neceſſitas, ut alius Confeſſarius non habens auctoritatem abſolvat, & poteſt abſolvere à quibuſcumque caſibus reſervatis, ſivè Summo Pontifici, ſivè aliis inferioribus Prælatis; item à quibuſcumque reſervatis ſivè cum cenſura, ſivè abſque cenſura, de omnibus enim loquitur Concilium, & ſine ulla limitatione, & ideò diſtinctè dixit, *à quibuſvis peccatis, & cenſuris,* abſolutus autem à reſervatis in articulo mortis, etiamſi periculum mortis evadat, non tenetur amplius ea confiteri Superiori reſervanti, quia in mortis articulo quilibet Sacerdòs neceſſariam, & omnimodam juriſdictionem circà peccata habuit, quando autem caſus reſervatus annexam habet excommunicationem, ut ſunt omnes caſus Pontificii, quamvis tunc etiam verè à cenſura abſolvatur, adhuc tamen remanet cum onere, & obligatione comparendi poſteà coram Superiore, aliovè legitimo Miniſtro, ſi fortè convaluerit, ſub pœna reincidentiæ in eamdem cenſuram, ut ſtatutum eſt cap. *Eos qui de ſent. excom. in 6.* undè magnum diſcrimen eſt inter abſolutionem à cenſura, & abſolutionem à peccato non habente cenſuram annexam, quando enim caſus reſervati non habent excommunicationem annexam, non abſolvuntur ſub hoc onere præſentandi ſe Superiori, & hæc eſt communis ſententia, quam tenet Paludanus, Sylveſter, Angelus, Navarrus, Suarez, Faber, Averſa, & alii Recentiores paſſim. Cùm autem dicimus quemcumque Confeſſarium poſſe pœnitentem abſolvere à quibuſcumque caſibus reſervatis inſtante extrema neceſſitate, id eſt, in mortis articulo, cum hoc debet etiam intelligi urgens neceſſitas, & mortis periculum, ut diximu, quæſt. præced. art. 1. n. 103. Præterea citrà mortis articulum, aut urgens periculum alia quoque neceſſitatis eſt cauſa, ob quam pænitens in caſibus Pontifici reſervatis adhuc abſolvi poteſt ab inferiori Miniſtro, quando nimirum pœnitens alio legitimo impedimento detinetur, ne Pontificem adire poſſit, quæ impedimenta jam explicata ſunt art. præced. num. 225. quæ facultas ex illa regula deducitur, quòd quoties non patet aditus ad Summum Pontificem, vel Legatum, aut delegatum, niſi cum magna difficultate, poſſe abſolvi à reſervatis ab inferiore, quæ regula deſumitur ex declaratione excommunicationis *Si quis ſuadente*, & habetur cap. *de cætero de ſent. excom.* ubi licèt ſpecialiter ſermo ſit de percuſſione Clerici, communiter tamen à Doctoribus extenditur ad alios caſus Sedi Apoſtolicæ reſervatis in quibus adeſt ſimilis ratio, ſcilicet impedimentum adeundi Superiorem. In aliis verò caſibus reſervatis aliis Prælatis Papa inferioribus nemo inferior abſolvere poteſt, quia ut notat Faber loc. cit. illa introducta eſt de caſibus Pontificiis propter diſtantiam, & aditum difficilem ad Sedem Apoſtolicam, quæ ceſſat in aliis inferioribus Prælatis, & maximè quia Concil. Tridentinum ſolum mortis articulum excipit, inferiores enim Prælati, ut Epiſcopi, in ſuis Diœceſibus ordinare poſſunt aliquos Pænitentiarios qui ab his caſibus abſolvere poſſint.

233 Quintò eſt difficultas, an Regulares virtute Bullæ Cruciatæ Confeſſarium eligere poſſint, qui eos à reſervatis abſolvat. Affirmant plures Doctores poſſe per Bullam Cruciatæ à Re-

Digitized by Google

Regularibus eligi quemcumque Confeſſarium ab Ordinario approbatum, licet extraneum à ſuo ordine, & non à ſuo Prælato Regulari approbatum, qui eos à caſibus quoque reſervatis juxtà privilegium ejuſdem Bullæ abſolvat; fundamentum præcipuum hujus ſententiæ eſt, quia Pontifex in Bulla abſque ulla exceptione concedit omnibus fidelibus facultatem eligendi Cõfeſſarium, nec ulla eſt ratio, cur tam ampla facultas à Pontifice conceſſa limitetur, & Religioſi à generali conceſſione excludantur. Ità Soto, Lopez, Curiel, Cornelio, Henriquez, Valerius, & plures alii. Communis tamen modò ſententia negat omninò Regulares poſſe virtute Bullæ Cruciatæ uti prædicta facultate, & probatur ex pluribus declarationibus Summorum Pontificum, qui id omninò prohibent, nam Clemens VIII. peculiari ſua Conſtitutione, quæ incipit *Romanis Pontificis* ſub die 23. Novembris 1599. declaravit facultatem Bullæ Cruciatæ quantum ad articulum eligendi confeſſarium, & abſolutionem à caſibus reſervatis non habere locum cum fratribus, & ſororibus quorumcumque Ordinum. Deindè hanc declarationem Paulus V. in alio Brevi anno 1608. confirmavit, & approbavit, & perpetuæ, ac inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur adjecit. Et tandem Urbanus VIII. alia ſua Conſtitut. ſub die 19. Junii anno 1630. prædictas Conſtitutionis Clementis VIII. & Pauli V. innovavit, & inſuper declaravit: *Confeſſionem Sanctæ Cruciatæ quantum ad prædictum articulum eligendi Confeſſarium, & abſolvendi à caſibus reſervatis cum Regularibus quorumcumque Ordinum, & Congregationum, Societatiſque, & inſtitui mendicantium, & non mendicantium utriuſque ſexus, locum minimè habuiſſe, neque habere, nec illis ullo modo ſuffragari potuiſſe neque poſſe*, quibus verbis Urbanus tamquam abuſum, & prætenſionem indebitam reprehendit eorum, qui adhuc poſt obitum Clementis Confeſſarium eligebant, & priorem ſententiam non tantùm his temporibus falſam eſſe, ſed etiam anteà, dicit enim Pontifex Bullam Cruciatæ in ordine ad eligendum Confeſſarium, & abſolvendi à caſibus reſervatis cum Regularibus locum minimè habuiſſe, neque habere, nec illis ullo modo ſuffragari potuiſſe, neque poſſe, ità Suarez, Reginaldus, Portellius, Miranda, Lugus, Averſa, Diana, Caſpenſis, & alii paſſim, undè valde miror nonnullos Religioſos præſertim ſtrictioris obſervantiæ adhuc in praxi priorem ſequi ſententiam.

234 Sextò, eſt difficultas, an cenſeatur reſervatum peccatum, de quo quis eſt dubius, an illud commiſerit, & difficultas eſt de dubio propriè ſumpto, ſeu negativo, quia quando dubium eſt poſitum, & rationes ex utraque parte probabiles, certum eſt judicandum eſſe in favorem pœnitentis, & idem dicendum eſt, ſi Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus ſit in mortale reſervatum, ſi vero dubium ſit negativum, licèt aliqui affirment tunc peccatum cenſeri reſervatum. Communior tamen, & probabilior opinio negat, quia adhuc judicandum eſt in favorem pænitentis, & potius præſumendam, quod reſervans non voluerit reſervare peccata dubia, ſed tantùm quæ certò conſtat eſſe commiſſa, niſi ipſemet aliter ſuam mentem declaraverit, cùm enim reſervatio ſit lex odioſa, eſt ſtrictè interpretanda, ità Suarez, Filliucius, Henriquez, Hurtad. Bonacina Homobonus, Portellus, Diana, Card. de Lugo, Pontius ex noſtris, & alii paſſim. Sed quæres, ſi abſolutus ab hujuſmodi peccato dubio recordetur poſtea ſe certo illud commiſiſſe, an teneatur recurrere ad habentem auctoritatem abſolvendi, & quamvis aliqui affirment, adhuc tamen negant Lugus, Sanchez, Pontius, Caſpenſis, & plures alii, & ratio eſt, quia jam cenſetur legitimè abſolutus, etiamſi peccatum illud cenſuram annexam haberet, quod probant exemplo de eo, qui dubius de voto caſtitatis emiſſo, petit diſpenſationem ab habente auctoritatem in votis non reſervatis, & eam obtinet, eò quòd votum caſtitatis dubium non ſit reſervatum, poſteà verò comperta veritate, quod votum emiſerit, inquiunt non teneri ad Pontificem recurrere pro ejus diſpenſatione, quia cum ratione dubii tunc votum non eſſet reſervatum, potuit tunc inferior in illo diſpenſare, & legitimè uſus eſt poteſtate, quam habebat ad diſponendum in votis dubiis. Et planè hæc opinio probabilior eſt, & in praxi tenenda, quia, ut inquit Pontius, hoc Sacramentum ex ſe; & ex reſervatione caſuum eſt tam grave, & arduum; ut amplius ejus difficultas augeri non debeat, quam quantum certa ratio, aut auctoritas, cui deferenda ſit cogere videatur.

235 Septimò eſt difficultas, an facta ſemel confeſſione cum potente abſolvere à reſervatis, ſive per poteſtatem ordinariam, ſivè delegatam, cenſeatur ablata reſervatio eorum, quæ pœnitens propter oblivionem inculpabilem omiſit, vel an obligetur poſteà dum eorum recordatur iterum confiteri Superiori, vel habenti facultatem ad reſervata, itaut à nullo alio validè abſolvi poſſit; notanter autem dicitur, ſi oblivio ſit inculpabilis, quia ſi culpabilis eſſet, itaquòd confeſſio ſit nulla, & invalida, remanet reſervatum, quia abſolutio eſt nulla. Prima ſententia affirmat illum teneri iterum ea peccata confiteri Prælato, vel potenti abſolvere à reſervatis quando in mentem redeunt, quia nulla eſt ſufficiens cauſa, ſive ratio exiſtimandi ſublatam eſſe illorum peccatorum reſervationem, cùm illa peccata ad tribunal Superioris, vel delegati non fuerint adducta, ad quod tamen erant reſervata, ac proinde nec de illis judicatum fuerit, nec debita pœna, nec conveniens medicina adhibita, cùm tamen eo fine reſerventur, ità Vaſquez, Suarez, Meratius, & plures alii. Sed quamvis hæc ſententia ſit probabilis, communior tamen, & probabilior negat illum teneri iterum ea peccata confiteri Prælato, vel potenti abſolvere à reſervatis, & ait tolli reſervationem caſuum oblitorum per confeſſionem factam apud legitimum Miniſtrum habentem facultatem ab iis abſolvendi & abſolutionem ab eo datam; itaut pœnitens de iis poſtea in memoriam redeuntibus poſſit liberè confiteri, & directè abſolvi à quocumque communi Confeſſario; ità Navarrus; Sylveſter, Ledeſma, Lugus, Coninchius, Averſa, Diana, Bonacina, Faber, Pontius, & Brancatus ex noſtris, & alii paſſim, quorum fundamentum eſt, quia etiam Auctores adverſæ partis admittunt, quod quando pœnitens expreſsè petit, & miniſter dare intendit abſolutionem adæquatè juxtà omnem ejus poteſtatem, verè tollitur omnis cenſura, & reſervatio; ſed ſemper de pœnitente præſumendum eſt, quòd omnia reſervata confiteri vellet, ſi recordaretur eorum, & de miniſtro abſolvente pariter præſumi debet, quòd ipſum ab omnibus peccatis abſolvere intendat, tam confeſſis, quàm inculpabiliter oblitis, & conſequenter à reſervatis, & ſicut ſemper cenſetur pœnitens ſaltem tacitè id petere, ità & Sacerdos idem intendere cenſetur; ergo per conſuetam abſolutionem ſemper tollitur omnis cenſura, & reſervatio, quæ à tali miniſtro tolli poteſt.

236 Hinc patet quid ſit dicendum ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quoties enim ſubditus bona fide confitetur Superiori detegendo ſuos omnes defectus, quorum recordatur, facit quantum eſt in ſe, ut remedia neceſſaria, & convenientem medicinam ei adhibeat, atque ideò Superior illa manifeſtatione contentus eſſe debet, ut omnem reſervationem tollat etiam peccatorum inculpabiliter oblitorum, quia etſi talis pœnitens hoc explicitè non petat, cenſetur tamen implicitè, & interpretativè id petere, ut dictum eſt, quia ad confeſſionem venit, ut quantum fieri poteſt à peccatis omnibus liberetur, & ſi recordaretur ſe aliquibus peccatis reſervatis irretitum eſſe omninò petet reſervationem tolli, & ab eis abſolvi; & ideò Confeſſarius cupiens eum omnino ab omni culpa mundatum cenſetur etiam hic & nunc illum velle, quantum licitè poteſt, ab omnibus peccatis liberare, & conſequenter etiam à reſervatis oblitis, ſeù reſervationem tollere, nam etiam in hoc caſu tam licitè poteſt omnem tollere reſervationem, ſicut quando pœnitens hoc explicitè petit. Demum, ut notat Averſa quæſt. 17. cit. ſec. 8. cum Lugo, Diana, & aliis, ac etiam Pontius ex noſtris, idem dicendum de eo, qui tempore Jubilæi abſolvitur, ſed aliqua reſervata inculpabiliter eſt oblitus, etiamſi poſteà intrà ſpatium determinatum non faciat ea, quæ ad lucrandum Jubilæum requiruntur, nempe tolli reſervationem peccatorum, quæ oblitus, & multò magis eorum, quæ eſt confeſſus, quia per illam abſolutionem omnis reſervatio ſublata fuit etiã quoad caſus bona fide prætermiſſos, nec redit per defectum in adimplendis reliquis Jubilæi operibus; qui etiam Auctores addunt eamdem rationem in omnibus caſibus prædictis de peccatis oblitis pariter procedere de peccatis ex neceſſitate, ſive ex juſta cauſa ſcienter prætermiſſis, utpotè ob timorem gravis damni vel ipſi pœnitenti, vel alteri, pariter enim aufertur reſervatio, itaut liberè poſteà poſſint cuilibet Confeſſario aperiri, & aufertur cenſura per abſolutionem generalem cenſurarum.

ARTICULUS TERTIUS.

De modo abſolvendi à caſibus reſervatis, & an poſſit in eis confeſſio dimidiari.

237 In hac materia plures difficultates occurrunt, quia ut ſuprà dictum eſt agendo de Confeſſionis integritate, eam dimidiare non licet, neque abſolutionem, ſiquidem ut eſt commune Theologorum axioma, impium eſt à Deo dimidiam petere veniam, quia non poteſt pœnitens ab uno peccato abſolvi, & non ab alio, eo quòd gratia cum nullo peccato mortali eſt compoſſibilis, duobus autem modis præſertim intelligi poteſt dividi confeſſionem, & abſolutionem peccatorum reſervatorum à non reſervatis, uno modo, ſi quis ſimplicem adeat Confeſſarium ſuper caſus reſervatos facultatem non habentem, & confiteatur ſola peccata non reſervata, & ab eis abſolvatur, & deindè ad Superiorem, vel alium delegatum remittatur pro reſervatis, alio modo è contrà, ſi anteà Superiorem, vel delegatum adeat,

Digitized by Google

adeat, cui ſola reſervata confiteatur, & ab eis abſolvatur, & poſteà pro non reſervatis ad alium ſimplicem Confeſſarium remittatur, ad quod declarandum varii ſunt modi dicendi, & hic breviter examinandi juxtà dicta lib.4. ſent. diſp.5. qu.58. *de integritatis Confeſſionis* ar.3.

238 Primo itaque eſt difficultas, an poſſit Superior abſolvere tantùm à reſervatis, & quoad reliqua pœnitentem remittere ad inferiorem. Affirmant Cajetanus, Navarrus, Soto, Valentia, & alii, quos refert Suarez diſp.21. ſect. 1. quia ſæpè Prælati variis occupationibus ſunt impediti, ob quas non valent integras andire Confeſſiones ſubditorum, & nunc inquiunt eſſe ritum, & conſuetudinem Curiæ Romanæ, ut pœnitens abſolutus tantùm à reſervatis quoad reliqua abſolvendus mittatur ad inferiorem Sacerdotem. Negant Sylveſter, Victoria, Canus, Suarez, Vaſquez, Coninchius, Becanus, Caſpenſis, Amicus, Bonacina, & alii Recentiores paſſim id poſſe ſine urgenti cauſa fieri, quæ ſententia communior eſt, & verior, & ſequitur ex noſtris Brancatus, & Faber loc.cit. Ratio eſt, ut diximus loc.cit. quia integritas confeſſionis eſt de jure divino, quod omnino ſervandum eſt, niſi aliter pręmittat urgens, & rationabilis cauſa, quæ in hoc caſu, de quo loquimur, difficillimè aſſignari poteſt, nam occupatio Prælati non eſt cauſa ſufficiens, cùm facilè poſſit alteri Sacerdoti ſuas vices committere, & facultatem communicare abſolvendi à reſervatis, & falſum omninò eſt illam eſſe Romanæ Curiæ conſuetudinem, ut etiam dictum eſt loc. c. quia ibi quoque regulariter,cùm additur Superior ab abſolutionem reſervatorum in foro conſcientiæ, vel omnia peccata pęnitentis audit, vel facultatem delegat Sacerdoti inferiori. Immò Brancatus diſp.19. ar.11. ait nullam aſſignari poſſe in Prælato urgentem cauſam excuſantem hanc abſolutionis dimidiationem, nam in quocumque caſu poſſet, vel auferre reſervationem, vel delegare juriſdictionem. Sed jam ſuprà dictum eſt, ac etiam mox dicemus, poſſe confeſſionem dimidiari in caſu graviſſimæ neceſſitatis v.g. mortis, loquelæ oppreſſionis,damni notabilis, & ſimilium,quæ non minus ex parte abſolventis contingere poſſunt, quàm ex parte pœnitentis, & in his caſibus planè concedi poteſt poſſe Superiorem audire reſervata tantùm, & ab illis abſolvere; undè non quælibet Superiorum occupatio eſt cauſa urgens, & ſufficiens ad talem dimidiationem excuſandã, ſed debet eſſe talis, quæ deobliget ab integritate Confeſſionis. Alias quoque neceſſitatis cauſas juſtas, & ſufficientes ad talem dimidiationem excuſandam nituntur afferre Suarez, Coninchius, Lugus, Averſa, & alii Recentiores, quæ aliquam adhuc patiuntur difficultatem, nec ita facilè admitti debent, cùm integritas Confeſſionis, & abſolutionis ſit de jure divino.

239 Secundò,eſt difficultas,an quando Superior abſolvit tantùm à reſervatis, teneatur pœnitens ſimul cum non reſervatis reconfiteri etiam reſervata. Auctores primæ ſententiæ in præcedenti difficultate, ut diximus loc. cit. communiter affirmant, quando pęnitens abſolutus à reſervatis mittitur inferiori, ut à non reſervatis abſolvatur, debere in tali caſu etiam reſervata jam dimiſſa reconfiteri. Ratio, eſt, quia ex c. *Omnis* ſaltem uni Sacerdoti ſunt omnia peccata integre confitenda; at in caſu propoſito non ſunt omnia integrè confeſſa Superiori, ſed tantùm reſervata; ergò confitenda ſunt omnia integrè inferiori. Negant verò, & quidem probabilius Auctores ſecundæ ſententiæ, quia vel illa peccata reſervata ritè fuerunt Superiori confeſſa, vel non; non ſecundùm, ut etiam Adverſarii concedunt, alioquin neque abſolutio ritè impenſa fuiſſet, non enim poteſt Sacramentalis abſolutio ſuper illegitimam cadere Confeſſionem; ſi ergò fuerunt illa peccata ritè Superiori confeſſa, jam non tenetur ea iterum confiteri, ſicut quando pęnitens vel ex oblivione inculpabili, vel alia juſta de cauſa aliquod peccatum in Confeſſione omittit, non tenetur ſimul cum illo alia jam directè confeſſa, & abſoluta reconfiteri cùm opportunitas datur, quia hæc jam ſupponuntur ritè confeſſa, nec cadunt ſub voto alterius Confeſſionis, ſicut omiſſa juſta de cauſa, aut oblivione inculpabili. Non ergò in caſu propoſito tenetur pęnitens reconfiteri reſervata, jam confeſſa cum peccatis non reſervatis, ſiquidem illa ſupponuntur jam ritè Superiori confeſſa, auctoritas autem allata ex cap. *Omnis* de integritate formali Confeſſionis eſt intelligenda, non autem de materiali, alioquin ſemper cum oblitis, & ex juſta cauſa non confeſſis confitenda quoque eſſent jam ritè confeſſa. Itaque Confeſſio facta Superiori de ſolis reſervatis eſt integra formaliter, quamvis non ſit integra materialiter ob juſtam aliquam cauſam, & pęnitens in bona fide exiſtit, & conſequenter abſolutio valida eſt, & Sacramentalis, confertque gratiam, & directè remittit peccata reſervata, indirectè vero, & conſecutivè non reſervata; atque ideò quando pęnitens ſemel obtinuit abſolutionem reſervatorum à Superiore, non tenetur poſteà inferiori Sacerdoti ſimul cum non reſarvatis etiam reſervata confiteri, à quibus jam directè fuit à Superiore Sacramentaliter abſolutus, ſicut etiam nunc poſteà dicemus, ille qui juſta de cauſa fuit abſolutus ab inferiore directè à non reſervatis non tenetur rurſus omnia peccata aperire Superiore, ſed tantummodò reſervata,cùm non ſit obligatio bis ſubiiciendi eadem peccata Confeſſionis, & ità etiam tenet Bonacina diſp.5. qu. 7. punct.4. num.3.

240 Tertiò, eſt difficultas, an interdum poſſit inferior ſaltem indirectè à reſervatis abſolvere. Negant aliqui cum Vaſquez q.91.ar.3.dub.9. poſse in ullo caſu inferiorem Sacerdotem abſolvere à reſervatis,præterquam in articulo mortis,quod probant ex Trid.ſeſs.14.cap.7. ubi inquit *Cum extrà articulum mortis Sacerdotes nihil poſſint in caſibus reſervatis id unum pænitentibus perſuadere nitâtur,ut ad Superiores,& legitimos judices pro beneficio abſolutionis accedant*. Probant etiam ratione, quia hæc ſententia exercetur per modum judicii, nulla autem ſententia eſt valida, niſi à Judice lata; cùm ergò Sacerdos inferior nullam habeat juriſdictionem in caſus reſervatos, præterquam in articulo mortis, non poteſt ab illis invalidè abſolvere,quo ſit ut nec abſolvere poſſit à non reſervatis, quia jam unum abſolvi non poſſit ſine alio, ſi non poteſt à reſervatis, nec poterit à non reſervatis. Nec valet dicere, directè abſolvere à non reſervatis, indirectè verò, & conſecutivè à reſervatis, quia dum abſolveret illa in Confeſſione explicata,directè abſolveret,ſiquidem abſolveret illa, ut in judicium adducta, quod eſt abſolvere directè,ſecus eſt de oblitis, quæ quia non adducuntur in judicinm per confeſſionem pęnitentis, non poſsunt directè abſolvi, ſed tantùm indirectè, & hanc opinionem ſequitur ex noſtris Hiribarnes 4.d.18. diſp.16. ſect.5. ubi dicit cum aliis Auctoribus, ejuſdem opinionis in periculo gravis ſcandali,& infamię poſse habentem reſervata,præmiſsa contritione, ad Euchariſtiam accedere,quia tunc cenſetur non habere copiam Confeſsarii,ſic etiam loquitur Caſpenſis diſp.6. ſect.5. dicens oppoſitam ſententiam parum probabilitatis habere. Communis tamen oppinio aſserit quidem nulla exiſtente neceſſitate, nòn poſse inferiorem validè abſolvere pęnitentem à non reſervatis,ipſumque remittere ad Superiorem pro reſervatis, quia Confeſsarius inferior non poteſt ab uno peccato mortali abſolvere, quin abſolvat ab omnibus, cùm unum peccatum mortale non remittatur ſine alio; cùm igitur Confeſſarius inferior nequeat à reſervatis abſolvere, nt conſtat ex Trideut. cit. ſequitur etiam non poſse abſolvere à non reſervatis præciſa neceſſitate, vel rationabili cauſa.

241 Addit tamen, ut diximus loc.cit.in aliquo caſu maximę neceſſitatis, etiam præter articulum mortis v.g. tuendi famam, vitam, vitandi ſcandalum, aut ſervandi præceptum annuæ Confeſſionis, ſuppoſito quòd pro tunc non pateat aditus ad Superiorem poſse pęnitentem abſolvi ab inferiori, cum onere tamen adeundi Superiorem pro reſervatis, quàm primum opportunitas adderit. Verùm Auctores hujus communioris ſententię rem non eodem modo declarant. Aliqui enim dicunt inferiorem in tali caſu poſse abſolvere pęnitentem per facultatem abſolvendi directè, & per ſe à non reſervatis, indirectè verò, & per accidens ab ipſis reſervatis, ſicut fieri ſolet ab oblitis, undè dicunt Sacerdotem peccatis reſervatis obſtrictum, ſi neceſſitatem habeat celebrandi, nec copiam habet Sacerdotis approbati pro reſervatis, poſse, & debere Sacerdoti non habenti facultatem reſervatorum peccata ſua confiteri, ut directè à non reſervatis, indirectè verò & conſecutivè à reſervatis abſolvatur cum onere,& obligatione adeundi Superiorem pro abſolutione directa reſervatorum. Ità Suarez, Lugus, Coninchius, Amicus, Averſa. Bonacina, Pontius ex noſtris, & alii Recentiores, & Summiſtæ paſſim. Alii verò dicunt, quòd quando urgente neceſſitate inferior abſolvit à non reſervatis, dici non poteſt, quòd pęnitens à Sacerdote ſit abſolutus directè, vel indirectè à reſervatis, quia ex Trident. cit. caret juriſdictione ad ſic faciendum, quarè ſententia ejus nulla eſset, ac irrita, ideoque dicunt in tali caſu peccata reſervata deleri immediatè à Deo intuitu contritionis, vel abſolutionem eorum fieri immediatè à Deo ſine actuali miniſterio Sacerdotis ratione gratiæ, quæ infunditur per abſolutionem à non reſervatis, non autem abſolvitur Sacramentaliter, donec hoc fiat à Superiore, vel de ejus commiſſione, ità ex noſtris diſcurrunt Aretinus 4.d. 17. quæſt. un. art.12. & Brancatus diſp.19. cit. ar.12. Primus tamen dicendi modus magis placet, ut diximus loco citato quia ut optimè inter alios diſcurrit Amicus diſp.13. ſect.10. nihil per hanc indirectam poteſtatem derogatur reſervationi, ſed ſolùm bono pęnitentis conſulitur, ut in gravi caſu neceſſitatis, quo ei non patet aditus ad Superiorem, remedio abſolutionis non careat; recurrere enim ad actum contritionis cum ſecundo dicendi modo in his caſibus nimis durum videtur, & arduum, quia actum contritionis elicere noſtræ fragilitati eſt nimis difficile, undè per abſolutionem Sacramentalem indirectam tutius neceſſitati pęnitentis ſubvenitur cum ſolo actu attritionis. Neque ob id ordo re-

Digitized by Google

qui proindè eam auctoritatem in alium Confeſſarium transferre non poteſt ad abſolvendum alterum pœnitentem, nec conſequenter, ut ſeipſum abſolvi faciat. Si autem petatur, & concedatur licentia à Prælato, ut quidam pœnitens poſſit facere ſe abſolvi ab aliquo Confeſſario, tunc utique ipſemet petens tali facultate pro ſe uti poterit, ut ſe abſolvi faciat, quia licentia vagè conceſſa eſt pro pœnitente, & pro Confeſſario, & per accidens ſe habet, quòd petens ipſe ſit Confeſſarius, alia plura de caſuum reſervatione videri poſſunt apud Brancatum noſtrum diſp.19.cit.art.11.& 12.

QUÆSTIO DECIMA.

De Sigillo ſecreti in Confeſſione ſervando.

246 DE hac materia latè tractavimus lib. 4. ſentent. diſp. 5. quæſt. 20. ubi ab initio diximus ſigillum ſecreti apud Theologos metaphoricè obligationem illam ſignificare, quia ſecretò teneri debeant res ex Sacramentali Confeſſione cognitæ, ſicut clauſa eſſe ſolent, quæ ſigillo conſignata ſunt, & quidem cum tanto rigore obligat hoc ſigillum, ut communiter Theologi aſſerant, non licere Sacerdoti, quæ Confeſſione excepit, ex quacumque graviſſima cauſa, nec etiam ob periculum ſuæ vitæ, immo nec ob periculum totius Civitatis, & Reipublicæ, aut quodcumque particulare, vel commune damnum vitandum, & impediendum, confeſſionem revelare, & ea manifeſtare, quæ in Confeſſione audita ſunt, & cognita. Ratio autem hujus præcepti, & arctiſſimæ obligationis ex ipſa hujus Sacramenti inſtitutione pendet, cùm enim hoc Sacramentum ſit inſtitutum, ut medium neceſſarium ad ſalutem pro univerſa Chriſtiana Republica, ejus utilitas cuilibet bono privato, ac etiam publico totius Regni eſt præferenda, hæc autem utilitas ex talis præcepti obſervatione dependet; nam ſi ſcirent homines poſſe in aliquo caſu ſua peccata confeſſa revelari, ſtatim confeſſio redderetur odioſa, & ab ea retraherentur, nam probabiliter ſuſpicari poſſent in aliis etiam caſibus ſimilibus id licere, in hac igitur quæſtione videndum eſt, qualis, & quanta ſit hujus præcepti obligatio, & unde oriatur, & an in aliquo caſu confeſſio pœnitentis revelari poſſit; quod breviter expediemus repetendo ibi dicta ad moralitatem ſpectantia.

ARTICULUS PRIMUS.

Quo jure obliget ſigillum confeſſionis, quos obliget, & ad quas res cælandas.

247 PRimò quoad primam quęſtionis partem Scot. 4. d.21. qu.2.in corpore quæſtionis docet obligationem hujus ſigilli triplici jure contineri, nempe naturali, divino, & humano; naturali quidem, quia manifeſtando ea, quæ ex confeſſione ſunt cognita, violantur aliqua naturalia præcepta. Primum eſt charitatis fraternæ: *Quod tibi non vis,alteri ne feceris* Matth. 7.ubi dicitur *omnia quæcumque vultis, ut vobis faciant homines, hoc facite illis, &c.* Sed quilibet ſecundum rectam rationem debet diligere famam propriam, & ſecretum peccati ſui confeſſi; ergo confeſſor debet idem velle confeſſo, quia revelatio tolleret famam ejus. Alterum eſt fidelitatis, quilibet enim de lege naturæ tenetur fidelitatem ſervare proximo ſuo, quam vellet, & deberet velle ſibi ſervari. Sed committens maximum ſecretum alteri vellet ſibi ſervari tamquam ſecretum; ergo &c.& per fractionem hujus ſigilli violantur etiam quædam alia præcepta naturalia loc.cit.explicata. Deinde inquit Doctor ibidem lit. F. etiam jure divino poſitivo hanc obligationem urgere, quia hoc ipſo, quod Chriſtus inſtituit, & præcepit confeſſionem peccatorum fieri, cenſetur etiam inſtituiſſe, & præcepiſſe illam eo modo, quo poſſit commodè ab ipſis hominibus illorum natura, & conditione ſpectata, uſurpari; ad hunc autem modum inter cætera illud quoque ſecretum earum rerum, quæ in Confeſſione aperiantur, maxime pertinet, nam ſi ea, quæ ſunt in confeſſione dicta, vulgare liceret, homines communiter à confeſſione facienda deterrerentur, & Confeſſio maximè odioſa fieret, nullaque ex ea orirentur pax, & conſcientiæ ſerenitas, quæ tamen ſunt præcipui Pœnitentiæ fructus, ut docet Concil. Trident.ſeſſ.14.c.3.ſed potius mentis inquietudo in ipſo pænitente, & continuus timor, ne Confeſſarius peccata ſua in Confeſſione manifeſtata revelaret. Denique inquit Doctor obligationem ſigilli etiam ex jure Eccleſiaſtico oriri, ut patet ex cap. *Omnis utriuſque ſexus de pœnit. & remiſſ.* ubi depoſitionis pœna, & perpetuæ pœnitentiæ in arcto Monaſterio peragenda conſtituitur iis, qui hoc ſigillum violarent; idem patet ex Canon. *Sacerdos de pœnit.* d.6.in quibus capitibus id non decernitur tamquam novum jus, ſed tamquam antiquum, & ſemper obſervatum. Ex quibus patet ſigilli fractionem eſſe peccatum detractionis, infidelitatis, & ſacrilegii, licet diverſa ratione, nam quatenus eſt contrà præceptum divinum, & humanum eſt peccatum ſacrilegii, quia hæc præcepta obligant peculiari ratione, qua tenemur hoc præſtare in materia, & re ſacra ad virtutem Religionis ſpectante; præceptum vero naturale ſolùm nos obligat ad ſervandum ſecretum ſub illa generali ratione, qua tenemur eſſe fideles in ſervando depoſito, & alterius famam tueri, & in fractione ſigilli hæc peccata committuntur, etiamſi detegatur peccatum ſolùm veniale, quia ſemper fit gravis injuria Sacramento, qua de cauſa Suarez, Navarrus, Reginald. Henriquez, Bonacina, & alii Morales dicunt in hac re non dari parvitatem materiæ à peccato mortali excuſantem, præſertim cùm ex manifeſtatione cujuslibet rei in Confeſſione auditæ gravia ſequi poſſint incommoda, & confeſſio reddi odioſa, & oneroſa.

248 Secundò inquit Doctor loc. cit. obligationem cælandæ Confeſſionis eſſe ad ſemper, & pro ſemper, quia eſt præceptum negativum, undè non magis licet poſt mortem confeſſi revelare confeſſionem,quàm eo vivo,adeout numquam liceat Confeſſario peccatum aliquod in Confeſſione auditum etiam poſt mortem ipſius pœnitentis ullo modo revelare contrà quoſdam Canoniſtas apud Covarr.l.4.Decret.par.2. cap.8.qui dicebant licere Sacerdoti revelare confeſſionem pœnitentis poſt ejus mortem, quando id eſſet neceſſarium, ut ad impediendum matrimonium nullum,vel publico bono id expediret. Per quod etiam reiicitur error quorumdam Politicorum dicentium hujus ſigilli obligationem in quocumque caſu ſervandi publico bono obſtare; tantum enim abeſt,ut hujus obligatio ſigilli publico bono noceat, quin potius maximè ad illud conferat, ut enim prudenter diſcurrit Abellius cap.5.cit. *de Pœnitentia* ſect.10. ſupponamus, inquit, perditum aliquem hominem proditionem Reipublicæ, aut ſimile quidpiam facinus enormiter molliri; nulli dubium eſt, quod ſi credat Confeſſarium licitè poſſe peccatum illum ſuum in Confeſſione auditum revelare, numquam hoc illi in confeſſione manifeſtabit, ne periculo vitæ exponatur, & ſic in perverſa voluntate perſeverabit; ubi e contra, ſi de Confeſſionis ſigillo inviolabiliter ſervando in quocumque caſu exiſteret; pondus conſcientiæ ſuæ in ſignum Confeſſarii libentius exoneraret, piiſque illius mentis, ac conſiliis ab impio illo facinore deterreri poſſet; & hanc Scoti doctrinam de obligatione ſigilli Confeſſionis non ſolùm ſequuntur Faber, Aretin. Hiqueus, Poncius, Hiribarnes, Brancatus, & alii Scotiſtæ antiquiores Baſſolius, Tataretus, Almainus, ſed etiam Recentiores ferè omnes; qui etiam omnes in hoc conveniunt, ſigillum iſtud, & hujus ſigilli ſervandi obligationem oriri ex ſola Confeſſione Sacramentali; & ex quacumque tali, licèt abſolutio, ſivè ex defectu poteſtatis in Confeſſario, aut diſpoſitionis in pęnitente, ſive ex alia quacumque cauſa non conferatur, dummodo pęnitens eo animo Confeſſionem illam faciat, ut peccata ſua Eccleſiæ clavibus ſubiiciat, undè obligatio ſigilli non oritur ex confeſſione, quæ non fit intentione Sacramentali, hoc eſt, animo ſe accuſandi in hoc forò, & peccata ſua clavibus Eccleſiæ ſubiiciendi. Et tandem addunt obſervanda eſſe verba Concilii Lateranenſis in citato decreto dicentis: *Confeſſarium,omninò cavere debere, ne verbo, aut ſigno, aut alio quovis modo peccatorem prodat,* his enim verbis ſignificat Confeſſarium ita ſe gerere debere, ut audita confeſſione non modò ex verbis ſuis licèt generatim dictis, aut quibuſcumque ſignis, vel nutibus; ſed etiam ne ex pęnitentia aliqua, & ſatisfactione pro peccatis occultis minus conſideratè impoſita alii conicere poſſint, hoc vel illud peccatum ſpeciatim, aut generatim aliquod grave delictum perpetraſse.

249 Tertiò quoad aliam quæſiti partem Doctor loco cit. ſub lit.H. breviter docet non modò Sacerdotem, ſed etiam alium quemcumque qui quovis caſu ex Confeſſione, vel Confeſſario aliquod peccatum cognovit, teneri jure divino id celare, licèt non adeo ſtrictè, ut ipſe Sacerdos; inter hoc autem numerari ſolent, primò Interpres Confeſſionis, ſi hæc forte fiat per interpretem; ſecundò qui caſualiter, vel ex induſtria confeſſionem audit; tertiò qui ſe fingit Sacerdotem, & confeſſionem audit;quartò is, à quo conſilium confeſſarius petit; quintò is, cui injuſtè pęnitentis confeſſio à Sacerdote revelata fuit. Ratio hujus aſſerti eſt, quoniam obligatio cælandi ea, quæ ex confeſſione Sacramentali cognita ſunt, tam latè patet, vel patere debet,quàm eſt neceſſe,ut Religio, & hujus Sacramenti uſus inter fideles cōmodè conſervari poſſit. At propter iſtum finem omnino opus eſt, ut quicumq;alii etiam præter Sacerdotem quidpiam ſecretò ex confeſſione cognoſcunt ad hoc ſigillum teneantur; ergo ad omnes enumeratos ſigilli obligatio ſe extendit; tùm quia ſecundùm

dùm regulam juris res ad quemcumque perveniat, cum onere ſuo tranſit, ut habetur cap. *Paſtoralis* de decimis; ergò ad quoſcumque peccatorum alienorum notitia via confeſſionis perveniat, ad illos etiam tranſit eadem obligatio ſervandi ſigillum. Diximus autem non adeò ſtrictè teneri alios hoc ſigillo, ac ipſum Sacerdotem, quia Sacerdos, ſicut hujus Sacramenti miniſter, multò magis tenetur ad ea, quæ ad ejus conſervationem ſunt neceſſaria; tum quia confeſſio apud alios non eſt Sacramentalis, ſicut apud illum, tùm tandem quia Sacerdos ad id etiam tenetur ſpeciali jure humano, & ſub peculiaribus pœnis, quæ non ſunt aliis ſimiliter decretæ, & impoſitæ. Si verò loquamur de Prælato, quando ab eo licentia petitur ad abſolvendum aliquem à peccato reſervato, in dubium eſt obligari ſigillo, veluti Sacerdotem ipſum, quia per talem actum tunc cauſa ad ipſum defertur, tamquam ad Judicem Superiorem petendo ejus delegationem, ibique reperitur etiam quidam uſus clavium in hoc foro; atque ideo tenetur ad ſigillum, ſicut ipſe Sacerdos; & idem quoque dicendum, quando etiam Prælatus caſum reſervatum non audiret ad abſolvendum Sacramentaliter, ſed tantùm pœnitentiam imponeret, & inferiori abſolutionem remitteret, & ratio eſt, quia ad obligationem ſigilli inducendam cum hoc rigore ſufficit, quòd res in hoc foro alicui dicatur, & deferatur, ut Judici poteſtatem Clavium habenti in ordine ad inchoandam; vel conſummandam Confeſſionem.

250 Quartò è contrà ad hoc ſigillum non tenentur illi, coram quibus pœnitens ſcienter confitetur, quando nimirum ex ſua electione ad exercitium humilitatis, & piæ confuſionis vult coram aliis confiteri, ſic enim faciendo ſuam dirigit locutionem, non ſolùm ad Sacerdotem per modum locutionis, ſed etiam ad aſtantes per modum humiliationis, in tali caſu, inquam, adſtantes non ligantur ſigillo, quia pœnitens ipſe intendit illis ſua manifeſtare peccata, quæ manifeſtatio terminos Sacramentale confeſſionis egreditur; immò neque confeſſarius ipſe, tamquam unus ex illis adſtantibus tenetur, benè tamen, ut Confeſſarius, ſi vero Confeſſio eſſet publica tantùm per accidens, & non ex intentione pœnitentis, ut quando ex aliquo præſenti impedimento peccata ſua veniunt in notitiam aliorum, qui non longè diſtant, ſicut quando plures tempore peſtis in eodem cubiculo detinentur, vel incendio, aut naufragio, tunc quidem omnes eodem ſigillo ligantur, ut ſuprà dictum eſt. Neque ad hoc ſigillum tenetur laicus, cui in extrema neceſſitate fit confeſſio devotionis gratia, licèt teneatur ad ſecretum naturale; ratio eſt, quia hujus ſigilli obligatio oritur ex omni, & ſola confeſſione Sacramentali, ut dictum eſt, cùm ergò Miniſter, cui ſunt commiſſæ claves Eccleſiæ, ſit ſolus Sacerdos, confeſſio facta Laico non poteſt eſſe Sacramentalis, ut Faber advertit diſp. 34. cum Suar. diſp. 33. ſec. 2. contrà quoſdam oppoſitum ſentientes. Nec obſtat, quòd pœnitens intendat eſſe Sacramentalem, quia intentio pœnitentis non poteſt facere Sacramentale, quod non eſt ex ſe tale, cùm hoc ſit munus ſolius Dei, & ſi aliter ipſe opinetur, eſt ignorantia legis divinæ, quæ nullam poteſt audienti imponere obligationem, niſi ſecreti naturalis. Neque hoc ſigillo ligatur, qui cartam invenit, in qua pœnitens ſua peccata ſcripſit ad confeſſionem faciendam, quamvis enim nonnulli oppoſitum ſentiant, communior tamen, & probabilior opinio affirmat non teneri, niſi ad ſecretum naturale; & ratio eſt, quia illa Scriptura nullo modo eſt confeſſio adhuc inchoata, ſed valdè remotè, & tantùm eſt materia confeſſionis præparata, ut facilius confeſſio fiat. Ità Suarez, Coninchius, Lugus, Granadus, Meratius, Tannerus, Caſpenſis, Layman, Averſa, & alii. Tandem affirmat communis opinio, quòd licèt hæc obligatio ſigilli extendatur ad eos, quibus Confeſſarius injuſtè peccata revelaſſet, ut ſuprà dictum eſt, non tamen ad eos, quibus juſtè de licentia pęnitentis, ſed neque talem revelationem etiam de licentia pœnitentis juſtè fieri poſſe mox dicemus.

251 Quintò eſt difficultas, an poſſit confeſſarius de licentia pęnitentis revelare ejus confeſſionem, & perſonam. Prima opinio affirmat, quæ dicitur eſſe D.Thomæ 4. d. 21. quæſt. 3. art. 2. & eſt communis apud Recentiores, ut eſt videre apud Suarez diſp. 33. ſect. 5. Averſam queſt. 18. ſect. 7. & alios, quam etiam ſequitur ex noſtris Poncius diſp. 46. quæſt. 13. Fundamentum eſt, quia licitum eſt unicuique renunciare juri ſuo; ergò confitenti, cùm jus ſuum ſit peccatum ſuum cælari, licèt huic juri renunciare licentiando confeſſarium, ut illud cælare non teneatur. Secunda opinio negat, quæ eſt Scoti 4. d. 21. q. 2. in ſolutione ad primum principale, ubi ait non licere pęnitenti dare licentiam Confeſſario ad ſigillum confeſſionis aperiendum & peccatum in eo foro auditum manifeſtare, & ut licitè id confeſſarius facere poſſit, debere illud ei extrà confeſſionem aperire, quæ etiam fuit ſententia Alenſis, Durandi, Majoris Aureoli, D.Bonaventuræ, Riccardi, & omnium Scotiſtarum, tàm veterum, quàm Recentiorum, quæ opinio, ut fusè, & ex profeſſo demonſtramus quæſt. 20. cit. art. 2. eſt probabilior prima, utpotè magis fundata in ratione, & lege hujus Sacramenti, unde Auctores primæ ſententiæ non videntur conſequenter loqui, dùm dicunt ſigillum Confeſſionis eſſe intuitu Sacramenti etiam de lege naturali divina, & non ſolius pęnitentis, & poſteà hoc non obſtante aſſerunt poſſe tolli hoc ſigillum per voluntatem pęnitentis. Probatur autem hæc ſententia Scoto loco citato, ratione efficaciſſima, fundamentum Adverſariorum directè deſtruente: ſigillum ſecreti, & lex de illo inviolabiliter ſervando non eſt introducta in favorem, & gratiam ſolius pęnitentis, ſed ex jure totius Eccleſiæ, & communitatis, & ex reverentia hujus Sacramenti, & ex his tenetur Sacerdos ſpecialiter ad ſigillum Confeſſionis neque quoad hoc ſubeſt pęnitenti; ergò de licentia ſolius pęnitentis nequit peccata confeſſa revelare, nec pęnitens poteſt huic juri cedere; ſicut à ſimili nequit Clericus renunciare privilegio Canonis *ſi quis ſuadente*, neque privilegio exemptionis à juriſdictione temporali, quod conceditur ob bonum ſtatus Eccleſiaſtici, & ſubdere ſe temporali judicio, ſunt enim hæc privilegia introducta in favorem totius Eccleſiæ, ac ſtatus Clericalis, non verò in favorem tantùm hujus, vel illius Clerici.

Confirmatur, quia obligatio ſigilli non eſt tantùm in favorem pęnitentis, ſed principaliter intuitu Sacramenti, ne reddatur odioſum, & nimis oneroſum, immò favor ille tantùm ad pęnitentem ſpectat, in quantùm ſecretum Sacramenti ex lege naturali, & poſitiva divina, & humana eſt inviolabile; at harum legum diſpenſatio non ſubeſt pęnitenti, neque Confeſſarius ex ſola licentia pęnitentis poteſt ab his vinculis liberari, quia pęnitens non eſt ſuprà has leges; ergò non poteſt ex ſola licentia pęnitentis diſpenſari, ut ei liceat aperire ſigillum. Denique quia ſi ſigillum violaretur ſine licentia pęnitentis, non ſolùm in tali caſu jus pęnitentis violaretur, ſed etiam totius Communitatis, quia redderetur hoc Sacramentum odioſum, & contemptibile, quod plurimum Eccleſiæ, & communitati noceret; ergo non ſolùm obligat ſigillum ex jure pęnitentis, nec ſolùm in ejus favorem, & gratiam hæc lex conſtituta eſt, ſed etiam communitatis, & reverentiæ Sacramenti intuitu. Varias Adverſariorum reſponſiones rejectas, & objectiones ſolutas vide l. c. ubi fusè de hoc puncto diſſerimus.

252 Sextò quoad ultimam quæſtionis partem, ſcilicet, de quibus rebus cælandis in Confeſſione auditis obliget hoc ſigillum, ait Doctor loc. cit. lit. L. tria præſertim ſub hoc ſigillo cadere, ſcilicet, peccatum, circumſtantiam peccati, & tertiam perſonam, quæ fuit ſocia criminis pęnitentis. Itaque materia hujus ſigilli ſeu res, quæ ſub hoc ſigillo cadunt, ſunt in primis omnia peccata non tantùm mortalia, ſed etiam venialia, quia peccatum veniale detectum licèt parum infamiæ, vel damni afferret pęnitenti, gravem tamen injuriam inferret Sacramento quia etiam talis peccati revelatio poſſet diſplicere pęnitenti, & ſic illum retrahere ab eorum confeſſione, quæ etiamſi neceſſaria non ſit, eſt tamen valdè utilis ad ſe conſervandum in gratia Dei, & ad proficiendum in vita ſpirituali. Hoc tamen notant Theologi diſcrimen inter peccata mortalia, & venialia, quòd mortalia non ſolùm in ſpecie, ſed etiam in genere ſub ſigillo cadunt, venialia verò in ſpecie, non in genere; undè Confeſſarius, qui diceret pęnitentem peccata venialia confeſſum fuiſſe generatim loquendo, non deſcendendo ad ſpecies, non faceret contrà ſigillum ſecreti Sacramentalis, quia certum eſt confitentem ad minus venialia confiteri debere, quia confeſſio ſine materia ſaltem peccati venialis conſiſtere nequit. Deindè ſub hoc ſigillo cadunt quoque peccatorum circumſtantiæ, quæ ſunt neceſſariò confitendæ, quia variant ſpeciem peccatorum, vel faciunt peccata diverſa, & ideò qua ratione opus eſt peccata tacere, eadem quoque ratione circumſtantias peccatorum. Tandem etiam peccatum complicis cadit ſub ſigillo confeſſionis, ſivè pęnitens potuerit ſuum confiteri peccatum ſine expreſſione ſocii, vel complicis, ſivè non; idque ſuadet Doctor loco citato, quia rationes ſuadentes non debere revelari perſonam pęnitentis, probant pariter non debere revelari perſonam complicis, quia pęnitens ità famam ſocii criminis ſervare debet, ſicut propriam, undè ſi perſona complicis à Confeſſario manifeſtari poſſet, plurimi à Confeſſione averterentur, vel in ea non manifeſtaretur, & ſic eſſet occaſio non faciendi integrè, & fideliter confeſſionem, qua de cauſa jam ſuprà diximus de integritate Confeſſionis agentes, Confeſſarium ità ſub ſigillo obligari ad cælandum peccatum complicis, ſicuti principalis, ſiquidem interdum plus diſplicet pęnitenti manifeſtare complicem, quàm ſe ipſum, quarè ſi ipſum in confeſſione manifeſtat, vel plus, vel ſaltem æqualiter vult cælari ſeipſum & complicem. Quandò verò complex indiget correptione, debet Confeſſarius curare, ut pęnitens ipſe eam per ſe faciat, vel pęnitentem obligare ut ſibi extrà confeſſionem perſonam com-

plicis

Digitized by Google

plicis revelet, dummodò nullum ſequatur ſcandalum, aut irreverentia Sacramenti, aut fractio ſigilli, ut Doctores communiter advertunt.

253 Septimò ob eamdem rationem ulterius Doctores communiter dicunt, etiam defectus, ſive naturales, ſivè acquiſitos ipſius pęnitentis, qui non aliter quàm per Confeſſionem innoteſcunt, ſub illius ſigillum cadere, quandò nimirum occaſione peccati, ſivè ad ejus declarationem in Confeſſione interdum manifeſtantur, ut pęnitens manifeſtet ſe eſſe illegitimum, & quamvis Vaſq. qu.97. ar.4. dub.3. cenſeat non cadere propriè ſub Sacramentale ſigillum, ſed ſolùm ſub naturale ſecretum. Communior, & probabilior opinio, ut diximus loc.cit. affirmat cadere quoque ſub Sacramentali. Ità Soto, Suarez, Coninc. Bonacina, Averſa, Caſpenſis, & alii; & ratio eſt, quia alioquin fieret odioſa Confeſſio, imò magis odioſa, quàm ex revelatione peccati; potiùs enim vellet pęnitens ſua peccata revelari quàm hujuſmodi defectus; quarè univerſaliter loquendo omnes defectus morales, ſivè civiles, ſivè naturales, qui redderent manifeſtati pœnitentem odibilem, vel aliquo modo minoris exiſtimationis cogniti per Confeſſionem obligant ſub ſigillo ob rationem allatam, quia nimirum revelatio iſtorum redderet Sacramentum odioſum; & appoſitè dicitur *cogniti per Confeſſionem*, nam ſi alia via cognoſcerentur à Confeſſario, hæc ſecunda cognitio non obligat ad ſigillum, ſed adhuc cavere debet, nè dicat ſe audiviſſe etiam per Confeſſionem. Aliæ verò conditiones, ſeù qualitates pœnitentis, quæ non ſunt peccata, neque defectus morales civiles, vel naturales, quæ non reddunt pœnitentem vilem, ſeù minoris æſtimationis, etiamſi in Confeſſione ſint cognitæ ad Confeſſionis ſigillum non obligant, niſi ſub ſigillo dicantur, & ſpecificentur; & ratio eſt, quia non præſumuntur dici, ut ſecreta naturalia, neque reddunt Sacramentum odioſum. Et tandem ut in hoc, regula habeatur univerſalis, obligatio ſigilli non modò ad ipſa peccata pertinet, ſed etiam ad quicquid aliud in Confeſſione cognitum, cujus propalatio poſſit per ſe Confeſſionem reddere gravem, & odioſam, atque etiam quicquid eſt hujuſmodi ſecretò ſervandum erit, nam ex ejus revelatione violaretur ſanctitas Sacramenti per hoc, quòd exponeretur contemptui, quantum eſt ex vi hujuſmodi manifeſtationis; opera verò bona, & virtutes ipſius pœnitentis ſub tali ſigillo propriè non cadunt, quamvis aliundè Confeſſarius juxtà intentionem ipſius pœnitentis ſecretum ipſi ſervare teneatur.

254 Poſtremò quæritur, quomodo debeat reſpondere Confeſſarius, quandò interrogatur de peccatis in Confeſſione auditis, etiamſi ſub juramento, & a Judice interrogetur. Reſpondetur, ut dictum eſt art. cit. in fine, poſſe, & debere etiam cum juramento negare ea ſe ſcire, quia ſemper interrogatio præſumitur fieri de rebus humano modo notis, & an ſciat tale peccatum ea ſcientia, quæ deſervire poteſt ad illud dicendum, de qua ſcientia homines interrogare ſolent. Quòd ſi interrogans injuſtè urgeat, & ſenſum interrogationis determinet, & petat, an noverit in Confeſſione pœnitentem illud peccatum commiſiſſe; communis ſententia affirmat poſſe, & debere etiam cum juramento reſpondere, ſed id ex Confeſſione neſcire, ſub intellecta reſtrictione, *ut poſſit aliis dicere*, quia licèt non poſſit ſemper homo reſpondere interrogationi Judicis cum tali limitatione, aut reſtrictione in mente, quandò nimirum eſt juſtè, ac legitimè interrogatus; benè tamen poteſt in hoc caſu, in quo adeſt juſta, & rationabilis cauſa ad ſic negandum, etiamſi interrogans ea reſponſione decipiatur cùm illicitè interroget, undè ſic æquivocando cum reſtrictione mentali non mentietur, nec conſequenter pejerabit, ſi juraverit ſe non audiviſſe. Alii verò, quibus non ſatis placet illa jam communis ſententia, quòd liceat æquivocare cum reſtrictione mentali, quandò quis non eſt legitimè interrogatus, quia adhuc mentiretur; dicunt Confeſſarium ſi interrogatum debere alio modo evadere, & dicere, quòd non tenetur reſpondere de rebus ad forum conſcientiæ pertinentibus & quòd non reſpondebit, etiamſi mortem ſubire deberet. Ità Paludanus, Soto, & alii quos ſequitur Poncius diſp.46. cit. qu.12. nu. 156. Attamen à communis recedendum non eſt, ut diximus l. c. quam expreſsè etiam docuit Scotus 4.d.1. qu.4. propè finem, ubi ait Sacerdotem interrogatum de peccato in Confeſſione audito dicere debere, nihil mali ſcio iſtum feciſſe, quia loquitur, ut in publico, audivit autem in alio foro; & ſic etiam ſentiunt Faber diſp.34.cit.c.3. Aretinus diſt.21.qu.2.ar.13. & alii Scotiſtæ paſſim, qui proindè dicunt Sacerdotem in tali caſu non mentiri.

255 Quæres; an etiam pœnitens ad ſigillum teneatur reſpectu eorum, quæ Confeſſarius ipſi dixit, vel injunxit in hujus Sacramenti adminiſtratione. Reſpondent Theologi communiter negativè, quia Canones ſigillum Confeſſionis præcipientes de ſolo Confeſſario loquuntur, de pęnitente verò nec verbum quidem. Addunt tamen quòd licèt ſigillo Sacramentali non obligetur, lege tamen naturali tenentur ad ſecretum ſervandum, quandò ex illius revelatione aliqud damnum ipſi Confeſſario immineret, & quandò etiam ſine ulla rationabili cauſa contrà ejus voluntatem explicitam, vel implicitam id fieret. Si tamen Confeſſarius adeò improbus eſſet, ut in tali foro, & Tribunali pęnitentem ad aliquod peccatum ſollicitare auderet, tunc poſſet, & deberet illum ad Superiores denunciare, quia ex tali ſilentio plurium aliorum pęnitentium ruina ſequi poſſet, quos Confeſſarius ipſe ad peccandum induceret, ut patet ex Bullis editis contrà ſollicitantes in Confeſſione à Pio Quarto, a Paulo Quinto, & Gregorio XV.

ARTICULUS SECUNDUS.

An abſque violatione ſigilli poſſit Miniſter uti ſcientia per Confeſſionem habita in aliis negotiis, & factis.

256 PRimò negant quamplures, ut diximus qu.10. cit. ar. 3. in ullo caſu unquam licitum eſſe Confeſſario ad actus externos uti ſcientia, & notitia habita ex Confeſſione, undè conſequenter inferunt negari non poſſe ſuffragium indigno ex ſola Confeſſione cognito, nec Superiorem amovere ſubditum ab officio etiam aliàs voluntate Superioris, amovibili, & univerſaliter aliquid ex notitia facere, vel omittere, quod aliàs Confeſſarius facturus, vel omiſſurus non eſſet, etiam ad vitandum quodcumque damnum. Undè ſi Confeſſarius à pęnitente aliquo agnoſcat, ſibi ab eo cum aliis paratas fuiſſe inſidias ad occidendum eum in via, vel immiſſum fuiſſe venenum in vino ad celebrandum præparato, ideoque ſi declinet ab eo itinere, vel celebrare recuſet, ſocii delicti participes conjiciant, vel conjicere poſſint notificans ei fuiſſe in illa Confeſſione à ſocio facta inſidias, aſſerit hæc ſententia in tali caſu, non eſſe licitum Confeſſario ea Confeſſionis ſcientia uti ad evitandam mortem fugiendo, vel non celebrando; ſed omninò debere mortis periculo ſe ſubjicere, quia ſe morti exponit propter cauſam juſtam, ſcilicet, ne Confeſſionem revelet, & ſi moritur, ut martyr moritur. Ità Lugus, Averſa, Amicus, Hurtadus, Caſpenſis, Layman, & Diana part.5. tract. 11. reſol. 96. ubi plures alios citat. Fundamentum præcipuum, & unicum hujus ſententiæ eſt, quia hoc divinum Sacramentum, quod in animarum ſalutem eſt inſtitutum, tamquam ſecunda tabula poſt naufragium, redderetur hominibus exoſum, & nimis grave, ſi pęnitentes exiſtimarent, poſſe amoveri ab officiis, & ſibi negari ſuffragia, & alia incommoda ſubire ob notitiam in Confeſſione habitam. Neque ad hoc opus eſſe dicunt, quod pœnitens ſciat, aut ſuſpicetur id fieri occaſione Confeſſionis, in quo caſu omnes admittunt eſſe contrà ſigillum; ſed ſufficit, quòd homines antecedenter ſciant, Confeſſarios poſſe uti illa ſcientia in Confeſſione habita, nam eo ipſo à Confeſſione retraherentur, & redderetur illis nimis gravis, & oneroſa, quod planè contrà animarum ſalutem reſultaret, & contrà honorem, & reverentiam huic Sacramento debitam. Hoc etiam confirmant ex Bulla Clementis VIII. quam motu proprio pro Regularibus edidit anno 1591. die 26.Martii, in qua præcipit, ne Confeſſarii ad Superioritatis gradum evecti ſcientia de aliorum peccatis in Confeſſione habita utantur ad externam gubernationem, de quali licèt ibi præcisè loquatur, tamen ex ejus verbis neceſſariò colligitur, idem in aliis quoque materiis dicendum eſſe.

257 Secundò affirmant plures alii, poſſe Confeſſarium uti ſcientia ex Confeſſione habita, convenienti diligentia, & prudentia adhibita; quando id expedit propter bonum proprium, vel pœnitentis, vel communitatis, vel alterius innocentis, tàm ſpirituale, quàm temporale, dummodò ſigillum Confeſſionis directè, vel indirectè non violetur, & ſcandalum omninò vitetur, & ratio eſt, quia hujuſmodi uſus non eſt contrà ſigillum Confeſſionis, ut ſupponitur, nec aliundè habet malitiam adjunctam; ergò eſt licitus. Ità D.Th. hic qu.11.ar.1. ad 3. & D. Bonav. d. 21. par.2. ar.2. qu.1. Scot. d.21. cit.qu.2. in ſolutione principalium, ubi exactiſſimè præ aliis agit de hac re, quem ſequuntur Scotiſtæ omnes jam citati, & ex Recentioribus, Suarez, Vaſquez, Coninchius, & Bonacina, qui plures alios adducunt; quæ ſententia valdè probabilior, & mitior cenſeri debet, quia ſi uſus ille abſque periculo revelationis directè, vel indirectè, explicitè, vel implicitè non eſſet licitus; ſequeretur Confeſſarium in Confeſſione audientem ſibi inſidias parari, venenum, & mortem, non poſſe ea vitare modis, & viis debitis, quibus deveniri non poſſit ab aliis in probabilem notitiam auditæ Confeſſionis; neque debere abſtinere in confitendo alicui, quem in Confeſſione ſcit non eſſe Sacerdotem, & alia ſimilia, quæ licèt omnia gratis à contraria ſententia admittantur, valdè tamen dura videntur, & aſpera. Quoniam verò totus difficultatis cardo in hoc conſiſtit, quomodo id fieri poſſit ſine revelatione Confeſſionis directa, vel indirecta, ſeù explicita, vel implicita, Doctor loc. cit. in ſolutione ad

Digitized by Google

ad 3. principale regulam hanc generalem aſſignat, quòd quotieſcumque ſignum natura ſua non eſt expreſſivum per ſe peccati confeſſi, ſed de ſe indifferens ad ſignificandum peccatum confeſſum, aut non confeſſum, etiamſi aliquibus ex aliquo ſuppoſito ſit magis determinatum ad ſignificandum peccatum confeſſum, non eſt ſignum per ſe revelativum Confeſſionis, nec explicitè, nec implicitè, nam facta poſſunt eſſe ſigna æquivoca, quia diverſimodè à diverſis concipi poſſunt, ad hoc, vel illud ſignificandum, & poteſt ex tali æquivocatione contingere temerarium judicium, & falſa præſumptio, atque ideò ait Doctor, quòd tale ſignum non debet reputari revelativum Confeſſionis, niſi per ſe, & ex natura rei prodeat peccatum confeſſum, aliàs enim talis peccati proditio eſſet omninò per accidens.

258 Tertiò hinc poſteà deducit Doctor, quòd Confeſſarius ad vitanda pericula ſibi, vel aliis imminentia, poſt auditam Confeſſionem poteſt uti quocumque facto, dicto, vel ſigno, dummodo non ſit determinatè ex natura ſua manifeſtativum peccati confeſſi, ſed ſit ſignum æquivocum, & indifferens à pluribus motivis procedere potens; nam revelatio Confeſſionis eſt illa manifeſtatio, qua venitur in notitiam determinatè perſonæ, ſivè facto, ſivè dicto; quare cùm per ſignum indifferens in talem cognitionem non deveniatur; poſit io talis ſigni indifferentis revelatio Confeſſionis cenſeri non debet, ſed alia humana actio. Si ergò Confeſſarius non habet ſigna indifferentia ad vitandum periculum, vel damnum aliquod ſui, vel proximi, ſed illam ſolùm, quæ determinatè, & univocè ducunt in cognitionem peccati, & confitentis, non poteſt iis uti, ſed tantùm ſignis indifferentibus, ſivè æquivocis, quæ de ſe, & ex natura ſua perſonam peccatoris confeſſi non manifeſtet, v. g. ſi Confeſſor ſciret Petrum eſſe occidendum, ſi die tali, & in talem locum ſe conferat, & ipſe curet, ut talis occidendus in aliquo ſervitio occupetur tunc domi, vel in alium pergat locum, planè omnes iſtæ diverſiones ſunt facta, quæ non ſignificant Confeſſorem ſcire occidendum eſſe, alioquin iis in eſſe poſitis quilibet eo ipſo id ipſum ſciret, hoc enim eſt de ratione ſigni determinati in ſignificando, quod idem oſtendat apud omnes. Neque uti ſcientia habita in Confeſſione hoc modo, & per talia ſigna indifferentia ad vitandum grave damnum proprium, vel alienum, redderet hoc Sacramentum hominibus exoſum, vel oneroſum, aut grave nimis; neque hoc, quod homines antecedenter ſciant, quòd Confeſſarius poteſt hoc modo uti ſcientia in Confeſſione habitâ, debet illis Confeſſionem reddere odioſam, & oneroſam, quia id nullum damnum illis pòteſt afferre: cùm ſupponatur uſum talis notitiæ ſic exerceri, ut nullum ſit periculum revelationis perſonæ confitentis, & peccatorum ejus. Tum quia non quodcumque quod Confeſſionem reddit difficilem eſt illicitum, alioquin caſuum quoque reſervatio illicita foret, nam certum eſt hanc ſubditis eſſe valdè difficilem; ergò etiamſi hæc licentia utendi ſcientia Confeſſionis hoc modo eam redderet difficiliorem, non inde ſequeretur eſſe illicitam.

259 Quartò nec etiam obſtat decretum Clem. VIII. ſuperius relatum, quia in primis Pontifex illud ſtatuit pro Regularibus tantùm, multa autem Regularibus prohiberi ſolent, quæ licent aliis; tum quia Pontifex intelligendus eſt de uſu ſcientiæ, ex quo directè, vel indirectè revelaretur peccatum, vel redderetur Confeſſio difficilior, aut quia cederet in pœnitentis detrimentum, ut explicat Poncius, Brancatus, & alii Scotiſtæ; alioquin inter Regulares hoc ſequeretur abſurdum, quòd ſubditus data opera poſſet Superiori ſuas nequitias, & inhabilitates confiteri ad illum impediendum, ne illa ſcientia utatur ad impedienda illa officia, & dignitates; undè valdè probabilis eſt doctrina Scoti loco citato in ſolutione ad penultimum, quam plures alii poſteà ſunt amplexi, poſſe Prælatum ex ſola notitia in Confeſſione habita non admittere, vel amovere ſubditum ab eo officio, vel miniſterio, ad quod admitti, vel amoveri à ſola Superioris voluntate pendet, quia tunc nullum eſt periculum revelandi Confeſſionem, cùm ſoleant alii ab illo amoveri, vel non admitti non poſſe tamen amovere, vel non admittere ſubditum ad officium, vel exercitium, ad quod admitti, vel amoveri ex ſola Superioris voluntate non dependet, ex notitia tantùm habita in Confeſſione. Hæc, inquam, doctrina, & regula ſatis eſt probabilis, quia ex uſu talis notitiæ nullum ſequitur periculum revelandi peccatum confeſſum. Et ex alia parte licitum eſt talem adhibere notitiam ad honeſtas actiones peragendas, præſertim quando illæ in bonum pœnitentis vergunt, ut in propoſito eſt amotio perſonæ à loco, vel officio, in quo pœnitens de facto periclitatur, & occaſionem habet peccandi. Hac etiam eadem ratione plures aſſerunt Confeſſarium poſſe negare ſuffragium illi, quem ex Confeſſione novit eſſe indignum, dummodo ità cautè deneget, ut pœnitens de hoc facto nullam poſſit habere ſuſpicionem. Ità Villalobos in Summa tom. 1. tract. 9. difficult. 75. cum aliis, quam tamen doctrinam non puto tam probabilem, ſicut præcedentem, nam etiamſi ignoretur hic, & nunc Confeſſarium uti ſcientia per Confeſſionem habita ad negandum pœnitenti ſuffragium ad aliquod officium conſequendum; ipſa tamen perſuaſio, quòd poſſint Confeſſarii ex notitia peccatorum in Confeſſione habita privare, vel impedire pœnitentes ab honoribus, & dignitatibus conſequendis, à Sacramentali Confeſſione animos pœnitentium multum retraheret, & in hoc caſu concedendum eſſe videtur, quod prima ſententia objiciebat in ſuo fundamento ſuperius relato, quia re vera talis doctrina Confeſſionem Sacramentalem nimis oneroſam redderet, & difficilem, ſi pœnitentes exiſtimarent poſſe amoveri ab officiis, & ſibi negari ſuffragia, & alia ſubire incommoda ob notitiam peccatorum in Confeſſione habitam, ut prima ſententia arguebat.

260 Quintò ex dictis plures decidi poſſunt caſus, qui in hac materia proponi ſolent; & in primis Confeſſarium, qui novit in Confeſſione inſidias ſibi ab aliquo parari, poſſe domi ſe continere ex tali notitia, ne occidatur, ſicut etiam ab eo loco, in quo per Confeſſionem novit ſibi necem parari, poteſt recedere, & fugere, occaſione aliundè ſuſcepta, ut docet Doctor loc. c. in ſolutione ad 3. & eadem ratione Sacerdotum, qui per Confeſſionem novit vinum ad Miſſam paratum eſſe veneno infectum, poſſe Miſſam prætermittere, occaſione tamen aliunde deſumpta; utitur enim Sacerdos in his caſibus jure ſuo, nec indè ſequitur ulla Confeſſionis revelatio directa, vel indirecta, nec pudor aut confuſio pœnitenti, quæ Confeſſionem odioſam reddere poſſint. Item deciditur alius caſus, an ſcilicet, ex notitia in Confeſſione habita teneatur, vel poſſit Confeſſarius vitare excommunicatum, inquit enim Doctor in ſolutione ad ultimum, quòd ſi Confeſſor ſciens aliquem eſſe excommunicatum habeat aliam viam eum vitandi abſque eo; quod utatur via in Confeſſione habita, debet eum vitare; ſi verò non habeat, ſed ex ea vitatione manifeſtetur Confeſſio, non ſolùm non tenetur vitare, ſed neque eſt ei licitum vitare, & dat univerſalem regulam, quòd quando duo præcepta urgent, quæ contraria videntur, illud, quod eſt ſuperius magis obligat, & ideò firmius eſt ſervandum, nec ſervans illud, & prætermittens aliud, peccat, quia nullus ex lege divina, & Eccleſiaſtica eſt perplexus. Deinde ſolvitur etiam alter caſus, ſi nimirum Confeſſarius ex Confeſſione novit aliquem non eſſe Sacerdotem, poteſt in poſterum abſtinere à Confeſſione illi facienda, cui anteà confiteri conſueverat; in hoc enim caſu nullus pudor, nulla confuſio, nec ullum damnum ſequitur pœnitenti, nec ob id pœnitens à Confeſſione retrahetur, ſed hoc potius Confeſſario laudi, & prudentiæ aſcribetur, ut notat Bonacina cum aliis ab ipſo citatis diſp. 5. qu. 6. ſect. 5. punct. 4. Rurſus Confeſſarium non poſſe ſuum errorem commiſſum in audienda pœnitentis Confeſſione manifeſtare, quoties ex illius erroris manifeſtatione imminet periculum, ut proprius Confeſſarius veniat in cognitionem peccati pœnitentis, non enim poteſt quis ad explicandum proprium peccatum in Confeſſione revelare peccatum alterius in Confeſſione auditum, quia præceptum ſigilli eſt arctius, quàm præceptum de integritate Confeſſionis, ut docet Doctor loc. cit. in ſolutione ad 4.

261 Sextò ulterius ſolvitur alter caſus, Confeſſarium non poſſe Euchariſtiam denegare ob peccatum, in Confeſſione auditum, ſicut nec Epiſcopus poteſt Clericum in Confeſſione auditum ab Ordinibus ſuſcipiendis repellere, quia indè ſequeretur pudor, & confuſio pœnitenti, & hæc eſt indirecta quædam peccati revelatio, per quam Confeſſio odioſa redderetur, & eadem ratione Parochum non poſſe à Matrimonio repellere pœnitentem ob ſolum peccatum, vel impedimentum in Confeſſione cognitum, quamvis enim teneatur illum in Confeſſione admonere, ut à tali Matrimonio deſiſtat, tamen extrà Confeſſionem non tenetur illum repellere, nec admonere ſine ejus licentia, quod etiam Bonacina notavit loc. cit. cum Sayro, Sanchez, Coninch. & aliis in tractatu de Matrimonio. Addit prætereà Doctor loco citato in ſolutione ad 2. principale Confeſſarium non poſſe uti ſcientia, & notitia in Confeſſione habita cum periculo revelationis alicujus pœnitentis directa, vel indirecta ad tuendum bonum temporale, non ſolùm alicujus particularis hominis, verùm etiam totius Mundi, aut etiam tuendum commune bonum ſpirituale Eccleſiæ. Et ratio eſt, quia injuria fieret Sacramento, Confeſſio redderetur odioſa, & fideles ab hoc Sacramento retraherentur, ſi unquam ſigillum Confeſſionis violare liceret. Tum quia nullum eſt tam grave malum, quod fractioni ſigilli Confeſſionis præponderet, quæ ex Dei præcepto ad reconciliationem hominis cum ipſo neceſſaria eſt. Ex quo patet Confeſſarium, qui ex Confeſſione novit proditionem imminere civitati, vel periculum Hæreſis ob nonnullos latentes Hæreticos, non poſſe proditionem Civitatis futuram, vel periculum

Digitized by Google

lum hæreſis manifeſtare, quoties periculum eſt ut auctor derogatur; ſed in his caſibus Confeſſarius poteſt, ac debet obligare pœnitentem, ut apud Judicem competentem denunciet complices Hæreticos, aut aliam perniciem machinantes in damnum Reipublicæ. Ità Suarez, Averſa, Henriquez, Reginaldus, Bonacina, & alii Scholaſtici, & Summiſtæ paſſim, unde concludit Doctor loc.c. reprobandum eſſe carmen illud Juriſtarum *Hæreſis eſt crimen, quod nec confeſſio celat* ut falſam continens doctrinam.

262 Sed contrà doctrinam ex Scoto allatam, quod Confeſſarius ad vitanda pericula ſibi imminentia, & inſidias ſibi certo loco paratas poſt auditam Confeſſionem à complice, poſſit illas declinare, & alio divertere modo prudenti, & indifferenti, quo non manifeſtatur intentio, & hoc facere poſſe ſine revelatione Confeſſionis etiam indirectâ, quia talis modus eſt æquivocus, & indifferens, & non determinatus ex natura ſua ad manifeſtandum peccatum in confeſſione auditum. Contrà hanc doctrinam, inquam, quidam arguunt, quia ex ea ſequeretur nullam dari poſſe indirectam revelationem Confeſſionis ex facto, ſi in præſenti caſu non habetur, quia hoc non abſtractim ſumptum, & abſolutè eſt ſignum revelationis, ſed hic, & nunc, quatenus digreſſio Sacerdotis eſt conjuncta ſcientiæ habitæ in Confeſſione; ergò in tali caſu, & in his circumſtantiis fit revelatio Confeſſionis ſaltem indirectè; nam hujuſmodi revelatio quaſi ſemper fit ſuppoſita aliqua notitia, & certis conditionibus hic, & nunc, quibus exiſtentibus ſignum illud eſt manifeſtativum Confeſſionis ſaltem indirectè. Ad hujus objectionis ſolutionem plura dicunt Faber, & Aretinus loc.cit.ſed brevius, & clarius dicendum eſt cum Hiqueo in præſenti, quòd quando factum eſt tale ex circumſtantiis ut ſignum ſit univocum, tunc utique cauſare confeſſionis revelationem ſaltem indirectè; in caſu autem propoſito non eſt tale, quia nullæ circumſtantiæ per factum Sacerdotis adjunctæ declarant ejus intentionem ex ſcientia in confeſſione habita conceptam eſſe, modò non adhibeat alia ſigna,& circumſtantias, ex quibus exterius proderetur intentio fugæ, aut declinandi inſidias; nam ſi complex criminis intenti, & homicidii pergat ſimul cum latronibus, quamvis ſciant eſſe confeſſum, neque aliud in facto monſtret, poſſunt prudenter præſumere non fuiſſe confeſſum tale peccatum, ſed potius ad illuſionem, ac ad eum decipiendum confeſſionem ſimulaſſe; non enim magis fundatur ſuſpicio ex facto Sacerdotis concepta, quàm præſumptio fundata in facto latronis, qui in exteriori ſe ſimulat ſocium paratum criminis. Ex quo patet ad objectionem negandam eſſe conſequentiam, quia illa ſcientia merè per accidens ſe habet ad judicium,quod formant latrones.

Dices, ergò etiam licitè poſſet Sacerdos locum inſidiarum declinare, & alio divertere, etiamſi ſciat confeſſum complicem à latronibus interficiendum eſſe ob revelationem inſidiarum illi factam in Confeſſione; hoc autem magnum videtur abſurdum, quia multum derogare videtur huic Sacramento, quod aliquis ratione illius poſſet tàm grave nocumentum pati. Reſpondetur Sacerdotem poſſe in tali caſu adhuc licitè id facere, nam ſi ſequatur mors complicis confeſſi, non eſſet in cauſa factum Sacerdotis, quia ad illud judicium manifeſtè non inducit, nec univocè, undè Sacerdos non eſſet propriè, & per ſe cauſa occiſionis ſui pœnitentis, quæ temerariè fit à latronibus ex facto Sacerdotis, quod interpretari poteſt ex alia intentione, quam ipſe exterius prætendit. Ità ad verbum de hac materia diſcurrimus loc. cit. quæ pro Confeſſariorum eruditione omninò neceſſaria eſt, ut prudenter ſe gerant in ſigillo Confeſſionis ſervando.

QUÆSTIO UNDECIMA.

De ſatisfactione Sacramentali.

263 Satisfactio dupliciter ſumi poteſt, ut diximus 4.diſp. 5. q.21. ab initio ex Scoto 4. diſp.15. qu.1. generaliter; ſcilicet, & ſpecialiter; ſatisfactio generaliter accepta importat actionem,qua quis facit quantum debet,qualis eſt actio ſolvendi reſpectu debitoris ſolventis debitum creditori, ac etiam compenſandi injuriam allatam, qualis eſt actio illa, qualis, qui alterum læſit, tantùm facit,quantum ſatis eſt ad injuriam compenſandam, vel quantum is, qui læſus eſt, juſtè exigit. Satisfactio autem ſpecialiter accepta eſt actio afflictiva corporis, vel animæ, per quam Deo voluntariè ſatisfacimus pro pœnis temporalibus ex peccatis relictis, & per pœnitentiam à Deo condonatis. Quamvis autem nullus homo, ut dictum eſt lib.2. ſent.diſp.7. de Juſtificatione, poſſit Deo pro peccatis ſatisfacere, niſi ex parte ipſius Dei condonatio aliqua gratuita interveniat: ſuppoſito tamen gratiæ dono nobis per Chriſti merita collato, certum eſt ab homine ſatisfactionem aliquam Deo exhiberi poſſe, ejuſque opera quædam eſſe ſatisfactoria in virtute paſſionis Chriſti, quem ex Apoſtol.ad Rom. 3. *propoſuit propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius ad oſtenſionem juſtitiæ ſuæ*; undè nullum meritum, nulla ſatisfactio, nec ſatiſpaſſio noſtra poteſt Deo eſſe accepta, & peccato æquivalens vel ſimpliciter,vel ex acceptatione divina,niſi ſit conjuncta cum meritis, & paſſione Chriſti. Eſt autem hæc ſatisfactio iterum duplex, alia ſiquidem extrà Sacramentum fit, & alia pœnitentiæ Sacramento conjungitur, eſtque illius pars,ut ſuprà dictum eſt, & magis patebit ex dicendis,quæ quidem quoniam non tantùm ex opere operantis ſuum ſortitur effectum, ſed etiam ex opere operato, ideò perfectior eſt, & majorem vim habet. In hac igitur quæſtione ſermo eſt de ſatisfactione ſic ſpecialiter ſumpta, ut ſcilicet, importat compenſationem pœnæ temporalis debitæ ob injuriam Deo illatam, quæ conſiſtit in operibus pœnalibus, & laborioſis à Confeſſario taxatis, quod conſultò additur, quia nulla actio, vel paſſio laborioſa hominis pœnitentis dici poteſt pars hujus Sacramenti, niſi à Sacerdote abſolvente imponatur, ut colligitur ex cap. *An infirmis*, &c. *Tempora*, d.26.qu.7.& ex Trid. ſeſſ.14. can.15. ubi ait, quòd actus ligandi,quem poteſtas clavium includit, in hoc conſiſtit, ut pœnitenti imponatur pœnitentia aliqua, ad quam veluti ligatur à Sacerdote, atque ideo ut actio ſatisfactoria ſit pars hujus Sacramenti,debet à Sacerdote imponi, ut Miniſtro Chriſti, & prout ſic imponitur dicitur materia partialis hujus Sacramenti. Hæc igitur tertia pars Sacramenti pœnitentiæ declaranda eſt in præſenti ex dictis loc.cit.

ARTICULUS PRIMUS.

Qualis pars hujus Sacramenti ſit ſatisfactio, & quem conferat effectum.

264 Primò conveniunt omnes, ut diximus q. 21. cit. art.1. ſatisfactionem à Sacerdote impoſitam virtutem clavium eſſe aliquo modo partem hujus Sacramenti, ità enim definitum eſt in Concil. Florent. in decreto de Sacramentis, & in Trid.ſeſſ.14.c.5.& can.4.ſed difficultas eſt,an ſit pars eſſentialis, vel ſolùm integralis,& communis opinio affirmat non eſſe partem eſſentialem,ſed tantùm integralem;fundamentum eſt,quia ſatisfactio non ordinatur ad primarium hujus Sacramenti effectum, qui eſt gratiæ infuſio, & culpæ remiſſio; ſed ſolùm ad ſecundarium, qui eſt remiſſio pœnæ temporalis relictæ ex peccato jam quoad culpam, & pœnam æternam remiſſo. Tùm quia Sacramentum hoc verè conficitur, & confert gratiam ante ſatisfactionem expletam, nulla autem res abſolutè poteſt eſſe ſine parte eſſentiali, & hoc præſertim patet de Sacramento collato moribundo, cui ob impotentiam nulla imponitur pro peccatis ſatisfactio; ſed hujus difficultatis reſolutio pendet ex ſuperius dictis q.5. art.2. num.103. quòd,ſcilicet,ſatisfactio impoſita à Sacerdote in uno ſenſu dici poteſt pars eſſentialis hujus Sacramenti, in alio verò pars integralis tantùm; in hoc nimirum ſenſu, ut ſatisfactio in voto, hoc eſt, propoſitum ſaltem implicitum ſatisfaciendi ſit pars eſſentialis Sacramenti, ut docet Doctor 4. diſt. 16. quæſt.1. E.qui enim contritus,vel attritus confitetur, habet etiam votum, & propoſitum ſatisfaciendi, ideſt, ſolvendi pœnam poſt abſolutionem remanentem, nam ſi peccator tale propoſitum ſaltem implicitum non haberet, ſed potius voluntatem contrariam, vel ſaltem negativam, Sacramentum non conficeretur, atque ideò in hoc ſenſu pars ejus eſſentialis cenſeri debet; ſatisfactio verò in re exhibita non eſt pars eſſentialis, ſed integralis tantùm; & hoc eſt, quod probat ratio ſententiæ communis adducta; quia enim perfecta eſt Sacramenti eſſentia antè executionem ſatisfactionis injunctæ, ac etiam collata juſtificationis gratia, ideò ſatisfactio reipſa exhibita pars eſſentialis Sacramenti cenſeri non debet, ſed tantùm integralis; licèt enim ad primum, & præcipuum ejus effectum nempè remiſſionem culpæ non ſit neceſſaria, adhuc tamen conducit ad ſecundarium effectum, ſcilicet, ad remiſſionem pœnæ temporalis, & ideò ſatisfactio ſic ſumpta dicitur tantùm pars integralis, non eſſentialis, quia ſine ipſa ſubſiſteret utique eſſentialiter Sacramentum, ſed veluti mutilum, ut corpus humanum ſine brachio, vel pede, nam ſatisfactio reipſa exhibita eſt quaſi complementum gratiæ, & integritas remiſſionis culpæ, quatenus per eam tollitur reatus ad pœnam, & ob hanc cauſam ad integritatem Sacramenti pertinere dicitur, ut loc. cit. explicatum eſt, & ad plenam, & perfectam peccatorum remiſſionem.

265 Secundò conveniunt omnes, paucis quibuſdam exceptis, ſatisfactionem à Confeſſario injunctam ut partem Sacramenti, aliquem effectum conferre ex opere operato, & hujuſmodi effe-

Digitized by Google

effectum eſſe remiſſionem pœnæ temporalis reſtantis poſt abſolutionem à culpa, quia ſatisfactio eſt pars Sacramenti pœnitentiæ à Chriſto Domino inſtituta, ac proindè neceſſario aliquam ſatisfactionem habere debet Sacramentalem, ut verè pars Sacramenti dici poſſit. Sed difficultas eſt, an ſatisfactio Sacramentalis ultrà prædictum effectum etiam ex òpere operato gratiam cauſet, aut augmentum gratiæ ſanctificantis, & communior opinio negat. Ratio eſt, quia ſatisfactio Sacramentalis non ſignificat remiſſionem culpæ, nec ad eam ſignificandam à Chriſto eſt inſtituta, immò ſupponit jam culpam remiſſam per gratiam ſanctificantem, quæ non remittit pœnam temporalem, ut conſtat, ſed tantùm inſtituta eſt ſatisfactio Sacramentalis ad remiſſionem pœnæ; non eſt ergò undè colligamus, quòd ex opere operato concurrat ad collationem gratiæ ſanctificantis vel ad ejus augmentum. Ità Vaſquez, Lugus, Henriquez, Amicus, Coninch. Caſpenſ. & alii Neoterici, & Faber ex noſtris diſp. 35. cap. 11. Dicendum tamen eſt non tantùm pœnæ temporalis remiſſionem eſſe ſatisfactionis Sacramentalis effectum, ſed etiam ſuo modo culpæ, & pęnæ æternæ per collationem gratię. Ratio eſt, quia ut benè Brancatus advertit diſp. 22. ar. 2. & 9. non ſufficienter ſalvatur, quòd ſatisfactio ſit pars hujus Sacramenti per hoc præciſè, quòd delet pęnam temporalem; ſed ut talis dicatur, debet quoque ſuo modo cum aliis compartibus delere remiſſionem culpæ, & pęnæ æternæ per collationem gratiæ; hic enim eſt primarius, & principalis hujus Sacramenti effectus, de ratione namque Sacramenti eſt eſſe ſignum efficax gratiæ; ergo ut verè, & propriè aliqua dicatur pars alicujus Sacramenti, debet aliquo modo concurrere ad collationem gratiæ, nec ſufficit ut ad alium concurrat conſequentem effectum, ut in propoſito eſt pęnæ temporalis remiſſio.

266 Concludendum igitur eſt ſatisfactionem à Sacerdote injunctam, & à pęnitente exequendam dici partem hujus Sacramenti, & ad utrumque ejus effectum concurrere, tam, ſcilicet, primarium, qui eſt remiſſio culpæ, & pęnæ æternæ, tam ſecundarium, & minus principalem, qui eſt remiſſio pęnæ temporalis, cum hoc diſcrimine tamen, quòd ut ad primarium concurrat, debet eſſe volita, & ſaltem in voto haberi; ut verò concurrat ad ſecundarium, ſcilicet, pęnæ temporalis remiſſionem, debet eſſe in re exhibita; & executioni mandata; quòd ſi in re poneretur ex accidenti aliquo, non obindè ceſſaret cauſare effectum primarium, & adhuc dici partem Sacramenti, quod jam fuit; quòd in oppoſita ſententia ſalvari non poteſt, quia in tali caſu nullo modo eſſet pars Sacramenti nec eſſentialis, nec integralis. Et ex hoc patet, quid ſit dicendum ad rationem adductam pro contraria ſententia, falſum enim eſt ſaliſfactionem eſſe partem Sacramenti eò, quod cauſet unum effectum hujus Sacramenti ſecundarium, & minus principalem, ſcilicet, pęnæ temporalis remiſſionem; hoc enim eſt, quòd directè rationes noſtræ impugnant, & evidenter convincit auctoritas Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3. ubi expreſsè, & ſonantibus verbis dicit: *Omnes tres actus concurrere ad plenam, & perfectam peccatorum remiſſionem*; ergo ſicut alii duo actus contritio, ſcilicet, & confeſſio ad remiſſionem culpæ concurrunt, ità & ſatisfactio; & plane præfatum Tridentini teſtimonium diſſimulari non poteſt, quia ibi ex inſtituto partes hoc Sacramentum conſtituentes enumerat, & poſteà cauſalitatem, & efficaciam hujus Sacramenti aſſignans dicit eſſe peccatorum remiſſionem, & peccatoris reconciliationem cum Deo, & hanc ſententiam ſequitur Suar. diſp. 38. ſect. 5.

267 Tertio de hoc effectu proprio ſatisfactionis, qui eſt pœnam temporalem remittere, eſt adhuc gravis difficultas, an ſatisfactio à Confeſſario impoſita ſit ſufficiens ad remittendam omnem pęnam temporalem peccatis debitam, itaut ſatisfactione peracta nihil amplius remaneat pœnitenti luendum in Purgatorio, & dubium eſt, quando Confeſſarius imponit pœnitentiam, quam ipſe attenta peccati gravitate prudenter arbitratur eſſe juſtam, & gravitati peccati proportionatam, nam quando juſta de cauſa imponit multò minorem v. g. propter infirmitatem, vel impotentiam pęnitentis omnes fere admittunt per eam non tolli reatum totius pęnæ temporalis debitæ. Affirmant Major, Soto, Medina, Hurtado, & alii, quia ex una parte pœnitentia Sacramentalis eſt à Chriſto inſtituta, ut ex opere operato compleat remiſſionem peccatorum remittendo totam pœnam reſtantem; & ex altera parte taxatio Pęnitentiæ, qua hæc remiſſio complenda eſt, commiſſa eſt judicio prudentis Confeſſarii, tamquam Judici. Sacramentum enim hoc ad inſtar judicii eſt inſtitutum, proindè pęnitentia, quæ ab eo prudenter judicatur ſufficiens ad ſatisfactionem peccatorum, attenta eorum gravitate, ſufficiens etiam erit ad relaxandam, & extinguendam totam pęnam reſtantem, & eò præſertim, quia hoc Sacramentum non eſt tribunal iræ, ſed miſericordiæ, & idem tenet Faber ex noſtris loc. cit. Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior, ut diximus loco citato quam ſequuntur Suarez, Vaſquez, Lugus, Bonacina, Averſa, Meratius, Valentia, Nugnus, Reginaldus, Caſpenſis, & ex noſtris Aretinus, & alii paſſim. Ratio eſt, quia ut Confeſſarius pęnitentiam peccatis debitam, ac proportionatam imponat ad æqualitatem, cognoſcere debet quanta pęna pro peccatis luenda in Purgatorio debeatur; at nullus Confeſſarius quantumvis prudens, & doctus id certò ſcire poteſt abſq; ſpeciali revelatione, qua nimirum menſura puniantur peccata in Purgatorio, & quanta pęna cuicumq; peccato correſpondeat, & qualis ſatisfactio Sacramentalis correſpondeat tantæ pęnæ Purgatorii; ergo per ſatisfactionem à Confeſſario taxatam etiam prudenti judicio juxtà peccatorum gravitatem non tollitur omnis pęna peccato debita, itaut pęnitenti peracta ſatisfactione nihil in Purgatorio luendum remaneat. Tum quia ex contraria ſententia ſequeretur nullum ferè ex hac vita decedentem, paulo poſt confeſſionem pęnitentia peracta, luere pęnas in Purgatorio; quòd à communi Eccleſiæ ſenſu alienum eſt. Demum quia proprium eſt ſolùm Sacramenti Baptiſmi cum culpa tollere omnem pęnam; ergò per ſatisfactionem Sacramentalem etiam ſufficienter, & prudenter taxatam non ſemper omnis pęna remittitur. Ex quo patet quid dicendum ad rationem in oppoſitum, quamvis enim cenſeri debeat ſatisfactio juſta, quæ talis Confeſſario prudenti videtur attenta peccatorum qualitate, & quantitate; hinc tamen non benè deducitur per talem ſatisfactionem tolli pęnam in Purgatorio luendam, cùm Confeſſarius ipſe cognoſcere nequeat, quanta pęna in Purgatorio luenda peccatis debeatur, & qualis ſatisfactio Sacramentalis tantæ pęnæ Purgatorii reſpondeat, & planè omnino improbabile videtur, quod ait Faber loco cit. per qualemcumque pęnitentiam ſolvi, & extingui totam Purgatorii pęnam; nec credibile eſt per pęnitentias, quæ de facto ſolent injungi adeo mites totam remitti Purgatorii pęnam; ſed per majorem pęnitentiam plus de pęna remittitur, atque ideò ſi Sacerdos minorem infra punctum debitum ſatisfactionem imponat, ut regulariter contingit, illa major pars pœnæ remanebit in Purgatorio luenda, niſi aliis ſatisfactionibus voluntariis redimatur ex opere operantis ut benè diſcurrit Averſa quæſt. 14. ſect. 4.

268 Quarto ob eamdem rationem dicendum eſt, eamdem ſatisfactionem in Confeſſione impoſitam ſi cum majori devotione, ac diſpoſitione adimpleatur, plus de pæna remittere, ſicut enim idem Sacramentum cum majori diſpoſitione ſuſceptum plus de gratia confert, ut expreſsè docet Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. dum inquit loquens de adultorum juſtificatione per Sacramenta illos juſtitiam recipere. *Secundum propriam utriuſque diſpoſitionem, & cooperationem*, ſivè hæc majoritas ſit ex opere operantis, ſivè etiam ex opere operato, quia hæc eſt quæſtio de puro nomine, ut diximus ſuprà diſp. 16. *de Sacramentis in genere* q. 3. art. 1. num. 25. ità, & hæc pars Sacramenti plus de pæna remittit, quando ſit cum majori diſpoſitione, undè etiam ob hanc utilitatem pœnitentes ſtudere debent, ut cum majori devotione, & diſpoſitione injunctas ſatisfactiones adimpleant. Immò ſicut ibi diximus ſatis probabile eſſe, melius diſpoſitis tribui majorem gratiam per Sacramenta, non modò ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, quatenus actus illi, per quos homo ad ſuſcipiendum aliquod Sacramentum diſponitur, reddunt illum magis aptum ad effectum Sacramenti recipiendum, ut etiam in ipſis cauſis naturalibus experimur, quæ licet ex virtute ſua nativa, & propria cauſalitate phyſica agant, adhuc tamen juxtà majorem, aut minorem ſubjecti diſpoſitionem magis, aut minus operantur, ut patet de ſole æqualiter undequaque lumen ſuum diffundente, quod tamen maximè inæqualiter in corporibus inferioribus recipitur, aliter ſiquidem in diaphano, aliter in opaco, aliter in ſtellis, aliter in luto, & lapidibus impoſitis. Ità etiam in propoſito de hac parte Sacramenti dicere poſſumus, quòd plus de pœna remittit non tantùm ex opere operantis, ſed etiam ex opere operato, ut de facto aſſeruimus lib. 4. diſp. 5. quæſt. 21. cit. art. 1. num. 576. Ubi proinde reiicimus Fabrum hoc ea ratione negantem, quòd effectus ex opere operato proveniens ex Sacramento, vel aliqua ejus parte uniformiter conſequatur Sacramentum, cuicumque conferatur; & quomodocumque diſpoſito, quia non pendet ex opere operantis; & dicimus hoc immeritò negari; quia id expreſsè docet Trident. loc. cit.

269 Et cùm dicitur habere ex ſua inſtitutione effectum gratiæ definitum quodlibet Sacramentum, & à Deo determinatum, qui non dependet ex opere, vel diſpoſitione ſuſcipientis, ſed ex opere operato, & virtute ſolius Sacramenti, & ideò hunc effectum ex parte Sacramenti ſemper eſſe debere æqualem; hoc intelligendum eſt juxtà doctrinam Scoti 4. d. 4. q. 7. § *Sic ergò*, ſcilicet, quòd effectus gratiæ per Sacramenta collatus eatenus dicitur determinatus, quatenus Deus diſpoſuit gratiam regulariter conferre cum tali ſigno, ità quòd nulli minorem; & ſicut

deter-

Digitized by Google

determinatio iſta univerſalis quantum ad illum gradum eſt uniformis, ità, & effectus æqualis ex vi Sacramenti in omni ſuſcipientie obicem non ponente, adeo quod nulli unquam conferatur minor ad poſitionem talis ſigni. Non tamen hæc determinatio, ut diximus loc. cit. ità intelligi debet, quaſi creſcere non poſſit ſecundùm menſuram effectus, prout Spiritus Sanctus dona partitur, ut loquitur Trident. loc.cit. neque id efficaciam, & certitudinem Sacramenti minuit, ſed potius ampliat, licèt enim Sacramentum talem effectum conferat ex opere operato, adhuc tamen ex divina inſtitutione, ſicut diſpoſitionem aliquam in adultis requirit, ità ultra determinationem illam univerſalem pro omnibus pro majori, & minori diſpoſitione ſignorum inæqualem poteſt conferre gratiam, itaut talis inæqualitas non tantùm ex opere operantis contingat, ſed etiam ſatis probabiliter ex opere operato, atque ideò minus rectè negat Faber, tamquam omninò improbabile, gratiam ex opere etiam operato eſſe majorem in uno, quàm in alio ſecundùm variam diſpoſitionem ſuſcipientis; & hinc pejus deducit ſatisfactionem à Sacerdote impoſita ſemper eumdem habere effectum ex opere operato, quoad pœnæ temporalis remiſſionem, ſive ſit peccatis adæquata, ſive inadæquata ſivè major, ſivè minor, ſivè cum majori, ſivè cum minori diſpoſitione ſit adimpleta; nam improbabile prorſus eſt, ut diximus, totam purgatorii pœnam temporalem poſt remiſſionem peccati remanentem ſolvi, & extingui per qualemcumque pœnitentiam, quantumvis minimam, quantum eſt ex parte Sacramenti, & ex opere operato.

270 Quintò itaque ad aſſignandum quantam pęnam ſatisfactio Sacramentalis in ſui executione remittat, dicendum eſt, ut concludimus loc. citat. non quamcumque pœnitentiam in Confeſſionem taxatam totam Purgatorii pœnam remittere, quæ peccatis debetur, ut Gloſſa innuere videtur in capitul. *Menſuram* de pœnit. diſt. 1. non enim Deus decrevit pro quacumque levi ſatisfactione Sacramentali remittere quamcumque gravem pœnam in Purgatorio luendam, ſed certa quadam proportione ſervata pro majori majorem, & pro minori minorem. Itaque ſi menſura pœnæ à Deo taxata pro hoc, vel illo peccato in Purgatorio luenda in indiviſibili conſiſtit, & Sacerdos pœnitentiam imponendo hujuſmodi punctum non attingit tota pœna per eam non remittitur, ſed poteſt magis aut minus ad illud accedere, ut plus aut minus pro menſura ipſius ſatisfactionis accedat, & quia talis menſura omninò proportionata, & in indiviſibili conſiſtens nequit Confeſſario quantumvis prudenti innoteſcere, niſi ex ſpeciali revelatione divina, ideo per pœnitentiam ab ipſo taxatam numquam tollitur omnis pœna peccato debita, adeo ut pœnitenti nihil amplius in Purgatorio luendum remanet ſatisfactione peracta, & in hoc ſenſu procedit ſecunda opinio. Si verò dicamus hanc rem non conſiſtere in indiviſibili, ſed dari quamdam latitudinem juſtam, intrà quam poſſit determinari menſura pœnitentiæ pro ſtatu cujuſcumque peccatoris pœnitentis, & hoc medium intrà talem latitudinem poſſe eſſe Confeſſario notum ſine ſpeciali revelatione; tunc dici poſſet talem ſatisfactionem à Sacerdote impoſitam clave non errante, valere ad ſolvendam totam pœnam temporalem peccato debitam, & in hoc ſenſu procedit prima opinio. Quæ etiam ſic explicata ad mentem Doctoris ſuſtineri poteſt, ut diximus loco citato, cùm ipſe doceat 4.d.19.quæſt.1.§. *Ad quæſtionem motam* lit. C. quod juſtitia punitiva, quæ eſt commutativa pęnæ pro culpa, non reſpicit neceſſariò gradum indiviſibilem pęnæ correſpondentem huic culpæ, ſed ibi eſt aliqua latitudo, intrà quam pęna minor non ſufficit, & ultra quam pęna major non eſt imponenda, & extrà totam latitudinem clavis ultrà, vel citrà ligans errat, & ideò arbitrium ratificatur in tantum quòd quicquid imponitur intrà illam latitudinem, hic oportet implere, & ſi hic non impletur reſiduum in Purgatorio exigetur. Et addit Doctor ibidem poſſibile eſſe, quod medium intra hanc latitudinem ſit Confeſſario notum per legem Dei cum adjutorio juris naturalis, atque ideò obligationem ad hoc medium latum, & non in indiviſibili conſiſtens, eſſe ad aliquid poſſibile homini ſine miraculo ſpeciali, & ſine caſu, & fortuna. Ità Scotus l.c. quibus verbis dat modum, quo etiam probabiliter poſſit prima opinio defendi, ità ad verbum diſcurrimus loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De conditionibus ad ſatisfactionem Sacramentalem requiſitis, ut rectè adimpleri poſſit.

271 CONveniunt Doctores, ut diximus quæſt. 21. cit. artic. 2. ut opus ſit ſatisfactorium, debere eſſe aliquo modo liberum, & voluntarium, quia debet eſſe opus morale, quod ſine libertate factum moralitatem participare nequit, cùm libertas totius moralitatis fundamentum ſit, ut dictum eſt lib. 2. diſp. de actibus humanis, notanter autem dicimus opus ſatisfactorium debere eſſe aliquo modo liberum, & voluntarium per modum actus eliciti, ſed ſufficit etiam, quod ſit liberum per modum actus imperati, & interdum quoque per modum objecti voliti, qua ratione Trid. ſeſſ. 14. c. 8. docet pęnas à Deo nobis inflictas rationem ſatisfactionis habere voluntariè eas acceptando, ac patienter tolerando, unde per flagella à Deo inflicta, & alia incommoda, quæ neceſſario patimur, in tantum pro peccatis commiſſis ſatisfacere dicimur, quatenus patienter illa toleramus per actum poſitivum patientiæ, vel alterius virtutis, cùm ſatisfactionis virtus non tàm in paſſione, & ſufferentia mali, quam in libera, & voluntaria flagellorum illorum, & incommodorum acceptatione conſiſtat. Conveniunt inſuper, ut opus ſit ſatisfactorium, debere eſſe honeſtum, & maraliter bonum, quia ſatisfactio Sacramentalis habet pro materia opus ex genere ſuo ſatisfactorium ex opere operantis, quod virtute clavium elevatur; tum quia ſi opus malum eſſet, potius pęna dignum eſſet, quàm venia, atque ideo debet eſſe aliquid moraliter bonum; inter opera ſatisfactoria tria præſertim à Concilio Tridentino enumerantur ſeſſ. 6. cap. 24. jejunium, ſcilicet, eleemoſyna, & oratio; & ad jejunium quidem omnis afflictio, & caſtigatio corporis reducitur voluntariè ſuſcepta; ad eleemoſynam verò omnia miſericordiæ opera ergà proximum exhibita ad miſeriam, ſeu neceſſitatem ejus corporalem, vel ſpiritualem ſublevandam, ad orationem tandem, omnes, & ſinguli Religionis actus interiores, aut exteriores in Dei cultum, & honorem eliciti. Sed quamvis Doctores paſſim in his duobus conveniant, aliæ tamen ſuperſunt difficultates circà conditiones ad Sacramentalem ſatisfactionem requiſitas, in quibus diſcrepant, & de quibus hic breviter diſcurrendum eſt juxtà dicta loc. cit.

272 Primò eſt difficultas; an præter opera ſupererogationis poſſint etiam pro pęnitentia injungi opera aliàs debita, ſivè ex præcepto naturali, ſivè ex poſitivo. Negant nonnulli, quia nemo per unam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere poteſt, in ſatisfactione enim debet ſervari æqualitas, quia eſt actus juſtitiæ, undè aliqui dicunt Confeſſorem id facientem, & talia opera imponentem pro pœnitentia peccare mortaliter in Confeſſione ſibi facta de mortalibus, venialiter verò in Confeſſione ſibi facta de venialibus. Affirmat communis opinio. Ità Suarez, Vaſquez, Lugus, Coninchius, Hurtadus, Amicus, Averſa, Gaſpenſis, & alii Recentiores paſſim, & ex noſtris Pontius Brancatus, Aretinus, & alii Scotiſtæ, quod non obſcurè deducitur ex Scoto 4. diſt. 15. q. 1. articul. 2. principaliſimmò ex ipſo Tridentin. l.c. quando dicit per patientem flagellorum tolerantiam poſſe hominem Deo ſatisfacere, talis autem flagellorum tolerantia eſt alias præcepta, ut conſtat ex pluribus Scripturæ locis. Quod etiam ſuadet ratio ipſa, quoniam præceptum rationem liberi, & voluntarii non tollit, nec rationem meriti, ac per conſequens, nec rationem ſatisfactorii. Tùm quia talia opera aliàs præcepta ſunt ſatisfactoria, & poſſunt elevari per claves ad effectum ex operato, immò aliquando expedit ea imponere, ſivè ut ipſe diligentius, & cum majori devotione impleantur, ſivè ut ſpirituali pęnitentium imbecillitati, vel gravibus occupationibus conſulatur. Tùm tandem quia ad hunc finem, nimirum ad ſatisfaciendum pro peccatis commiſſis Eccleſia præcipit jejunia, & alias corporis aiflictiones, alioquin per eleemoſynam extreme indigenti exhibitam juſtus pro ſuis peccatis non ſatisfaceret, quia eleemoſyna in tali caſu eſt naturali præcepto debita, quod eſt abſurdum. Nec ratio ad oppoſitum urget, quamvis enim ex natura rei nemo per unicam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere poteſt ex gratia, & benignitate creditori unicam ſolutionem pro duobus debitis accipientis, & ità contingit in caſu noſtro, qua ratione Trident. l.c. inquit, hoc eſt maximum divini amoris argumentum, ut temporalibus flagellis à Deo inflictis, & patienter toleratis apud Deum Patrem per Jeſum Chriſtum ſatisfacere valeamus.

273 Poteſt igitur opus aliàs debitum pro pęnitentia imponi, & quidem taliter, quod ſi talis pęnitentia omittatur, duplex erit peccatum, non quidem quia duplex ſit præceptum materiale, cùm idem opus præcipiatur, ſed quia traditur ſub diverſis motivis formalibus, poſterior enim obligatio imponitur ex ſuo ſpeciali motivo, ſcilicet, ad integritatem Sacramenti, & ad ſatisfaciendum pro peccatis, & ità in tranſgreſſione conſtituit ſuam ſpecialem malitiam, undè duplex malitia in omiſſione conſurgit diſtinctè in proxima Confeſſione explicanda, & ſic per jejunium quadrageſimale à Confeſſario impoſitum pęnitens ſatisfacit præcepto Eccleſiæ ratione obedientiæ, & præcepto Sacerdotis ratione juſtitiæ, nam ratione juſtitiæ pro pęna peccato debita ſatisfacere tenetur; quod ſi omittatur, duplex malitia in tali omiſſione contingit; quia jejunium omittendo peccat contrà obedientiam, & contrà juſtitiam; &

quamvis ex natura rei, ut dicebamus, nemo duobus debitis per unicam tantùm ſolutionem ſatisfacere poſſit, id tamen facere poteſt gratia, & benignitate creditoris. Adhuc tamen ex alia parte aſſerendum eſt, quòd ceſſante juſta cauſa, & ſic cætera ſint paria imponenda ſunt pro pęnitentia opera aliàs libera, hoc enim æquitas hujus judicii poſtulat, ſivè ad punienda pęnitentis peccata, ſivè ad curanda ejus vulnera inſtituti, & ideò ità communi uſu ſervatur, & in praxi, non enim ulla ſuppetit ratio, undè deduci poſſit, quod regulariter loquendo talis pęnitentia conveniens ſit, vel proportionata, ſivè ad caſtiganda præterita peccata, ſivè ad præſervandum ab aliis, quæ duo ſunt motiva præcipuè à Confeſſario conſideranda, & præ oculis habenda, & Auctores pro ſecunda, & communiori ſententia citati, non niſi ſub hac cautela, & limitatione tuentur, quia opus aliàs debitum pro pęnitentia impoſitum non eſſet frænum peccatori, neque vindicta ad ejus peccatum caſtigandum idonea, cùm nihil novi in ratione operis exhibendum pro peccato decerneret Confeſſarius, quod pęnam, & laborem induceret ab eo diverſam, ad quod alias teneretur, & venia facilis per hoc induceret ad contemptum, & in hoc ſenſu primam ſententiam defendit, tamquam de mente Doctoris, Hiqueus ex noſtris 4. d.15. quæſt. 1. num. 91. Ex quo patet Fabrum 4. d. 45. capit. 7. nimis rigoroſè primam tueri ſententiam, itaut in nullo caſu poſſit Sacerdos imponere pro ſatisfactione peccatorum opera alioquin debita ratione præcepti ea communi ratione fretus, quod nemo poteſt per unicam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere: Hoc enim probat ſolùm talem ſatisfactionem non eſſe de rigore juſtitiæ, non autem quòd non ſit ſatisfactio ſimpliciter eo modo, quo in puro homine eſſe poteſt.

274 Secundò eſt difficultas, an præter actus externos poſſint etiam pro pęnitentia imponi actus merè interni. Negant aliqui quia pars Sacramenti debet eſſe ſenſibile, & humanum præceptum, quale eſt Confeſſarii, debet eſſe de actu externo, quam opinionem Suarez diſp.37. ſec.5. etiam Scoto adſcribit, quod ex eo deducit, quia 4. diſt.15. quæſt.1. §. *De ſecundo principali* ait ſatisfactionem eſſe operationem exteriorem laborioſam, vel pęnalem voluntariè aſſumptam ad puniendum peccatum, quod licèt Faber diſp.35.cap.4. non approbet de ſatisfactione communiter ſumpta, quæ eſt redditio voluntaria æquivalentis aliàs indebiti; approbat tamen de ſatisfactione ſtrictè ſumpta, quæ eſt pars pęnitentiæ Sacramenti, & de hac dicit, quod eſt operatio exterior laborioſa, vel pęnalis voluntariè aſſumpta ad puniendum peccatum. Communis tamen ſententia docet etiam actus mere internos interdum pro pęnitentia imponi poſse, ut diximus loc.cit. ità Suar. Coninch. Lugus, Diana, Averſa, & ex noſtris Hiribarnes, Brancatus, & alii Scotiſtæ, idque etiam Scotus expreſsè docet d.15. cit. q.1. ſub lit.F. ubi ait actum magnæ charitatis eſse poſse ſatisfactorium, qui actus utique mere internus eſse poteſt abſque externa expreſſione, & ſub lit. M. inquit pauperi ad procurandum victum laboranti imponi poſse pro ſatisfactione, ut patienter laborem illum tolleret, illa autem tolerantia eſt actus internus, quando autem inquit ſatisfactionem propriè ſumptam, ut eſt tertia pars pęnitentiæ, eſse operationem externam laborioſam, loquitur regulariter, & juxta communem praxim, convenientius enim eſt, ut opera exteriora imponantur potiùs, quàm merè interna, quia magis pęnalia ſunt, & magis humanæ conditioni, & obſervantiæ accomodata, at hoc non impedit, quin etiam abſolutè loquendo actus mere interni pro pœnitentia imponi queant, poteſt enim Confeſſarius imponere ut pœnitens toties in mente repetat contritionis, & boni propoſiti actum. Imo non poteſt aliquando imponi pœnitenti, niſi actus internus, ut ſi gravi morbo laboret, tum quia magis utilis ei erat aliquando hujuſmodi actus internus, ſi v. g. renovet aliquoties actum contritionis, & propoſiti, ſi noviſſima recogitet, vel paſſionem Chriſti meditetur, tum tandem quia inter opera, quę communiter apta exiſtimantur pro Pęnitentia imponenda connumeratur ratio, ſed hæc eſſe poteſt interna tantùm, & mentalis, non enim hæc à numero pęnitentiarum excluditur, cum ex diſt.92. cap. *Cantantes* magis oratio mentalis commendetur, quàm vocalis. Nec obſtat ratio in oppoſitum adducta, hos actus internos non eſſe ſenſibiles, ut enim conſtat ex dictis in Superioribus, minimè opus eſt quamlibet Sacramenti partem eſſe ſenſibilem, ſed ſatis eſt aliquam partem alteri ſenſibili eſſe conjunctam, & fieri ſenſibilem ſaltem per accidens, ut ſatis conſtat de actu interno conſenſus in matrimonio, & de actu doloris in hoc Sacramento; ſic igitur in propoſito actus ſatisfactionis internus ſufficientem ſenſibilitatem capiet ab externa impoſitione Sacerdotis, & acceptatione pęnitentis, & cadent ſub poteſtate ligandi, ſicut peccata merè interna cadunt ſub poteſtate ſolvendi; undè benè etiam poterit Confeſſarius hos actus præcipere, licèt merè internos, quia præcipit in foro merè interno; quare tranſgreſſio in hoc ordine accuſationi, & punitioni in facie Eccleſiæ obnoxia non erit, ſed ipſemet pęnitens de tali tranſgreſſiohe ſe accuſare debebit, ſicut ſe accuſat de aliis peccatis internis.

275 Tertiò eſt difficultas, an quælibet opera honeſta, etiamſi pęnalia non ſint, poſſint pro pęnitentia injungi, & poſſimus per ea Deo ſatisfacere. Negant D. Thom. & alii, quos ſequitur Suarez diſp. 37. ſeſſ. 6. Ratio eſt, quia actus non pęnales non ſunt actus pęnitentiæ, actus namque virtutis pęnitentiæ eſt, qui affert pęnam, ſatisfactio autem eſt actus pęnitentiæ, & hoc idem Conc. Trid. ſeſſ. 15. cap.8. indicare videtur, ubi opera ſatisfactoria vocat ſatisfactoria pęnas, neque ad alium finem pœnitentia à Confeſſario imponitur, niſi in peccatorum vindictam, & ſatisfactionem, ut ea mediante pro peccatis plenè ſatisfiat, ac proindè opus honeſtum, quod non eſt pœnale, neque ſatisfactorium pro pœna eſſe videtur. Communis tamen ſententia affirmat, nedum actus pœnales, ſed etiam alios actus virtuoſos, non pœnales eſſe idoneos, ut aliquando imponantur in ſatisfactionem. Ità Scotus 4. diſt. 15. qu.1. art.3. & d.19. quæſt.1. lit. F. ubi Faber, Pont. Brancat. Hiqueus, & alii Scotiſtæ, & ſequuntur Victoria, Soto, Vaſquez, Lugus, Lyman, Caſpenſis, Coninchius, & alii Recentiores paſſim, quod probat Doctor, quia opus non pœnale poteſt eſſe majus bonum, & meritorium, quàm pœnale, ut conſtat de actu charitatis, ac proindè poteſt eſſe Deo magis acceptum pro ſatisfactione, quia in opere ſatisfactorio non tam attenditur pęnalitas, quàm valor, & exiſtimatio talis operis apud Deum, alioquin Chriſtus Dominus per opera non pęnalia non ſatisfeciſſet, quod eſt falſum. Accedit, quod de facto, & pro ſtatu iſto nullum ferè eſt opus moraliter bonum, & honeſtum, quod etiam ſimul non ſit pęnale, quia ex natura rei difficile eſt agere opus quodcumque propter honeſtatem virtutis, quòd autem eſt difficile eſt etiam eo ipſo pęnale, quia ſemper aliquid affert difficultatis vincendæ, & conſequenter pęnalitatis. Tandem hoc etiam manifeſtè expreſſit Trid. ſeſſ. cit.can.3. ubi docet hominem ſatisfacere poſse pro peccatis commiſſis, non tantùm per tolerantiam, & injunctionem pęnarum, per orationes, eleemoſynas, & jejunia, ſed etiam per alia pietatis opera, cùm ergò dari poſſint opera pietatis non pęnalia, hæc etiam de mente Concilii apta erunt, & conſequenter pro ſatisfactione imponi poterunt. Ad rationem in oppoſitum negatur aſſumptum, ad cujus probationem dicendum eſt, non eſse de eſsentia actus virtutis pęnitentiæ, quòd ſemper pęnam habeat annexam, ſed ſufficere, vel quòd pęnam afferat, vel fiat in pęnam, eſtò per accidens eam non afferat, tum quia jam dictum eſt, raros inveniri actus honeſtos in homine viatore, qui non ſint aliquo modo pęnales, & Concilium loco citato non tantùm opera pęnalia vocavit ſatisfactoria, & pro pęnitentia peccantibus imponenda, ſed etiam alia pietatis opera, quo univerſali loquendi modo omnia opera bona comprehendiſse videtur, tamquam ſufficientia ad peccatorum vindictam, & ſatisfactionem. Addit tamen Doctor 4. diſtinction. 15. quæſt. 1. §. *De tertio*, dico, quòd licèt quandoque poſſit per aliquem actum bonum non pęnalem ſatisfieri, fatendum tamen eſt opera bona hominis juſti cæteris paribus eo magis eſſe ſatisfactoria, quo ſunt magis pęnalia, & afflictiva, quia, ut ſic, majorem ex natura rei aptitudinem habent ad pęnam redimendam.

276 Quartò eſt difficultas, an ſatisfactio adimpleta in peccato mortali aliquid valeat pro temporali pœna luenda, quamvis antiquiores aliqui ſint opinati teneri pęnitentem adimplere ſatisfactionem in ſtatu gratiæ, itaut aliter faciendo præcepto Confeſsarii non ſatisfaciat, & teneatur eam denuò adimplere, Communis tamen ſententia docet per ſe loquendo ad id pœnitentem non teneri, ſed etiam extrà ſtatum gratiæ ſatisfacere præcepto Confeſsarii, niſi hic aliud impoſuerit, quod regulariter non ſit, nec ex hac parte novam culpam committere, & hoc patet ex ipſo uſu, & communi ſenſu, nec enim Confeſsarius pęnitentem obligare intendit, ut in ſtatu gratiæ ſatisfactionem adimpleat, adeout non ſic faciendo teneatur eam denuo adimplere, cùm ad ſtatum gratiæ redierit. Nec pęnitentes ſe peccare putant pęnitentiam extrà ſtatum gratiæ adimplendo, nam in longioribus pœnitentiis non rarò contingit, ut in tali ſtatu adimpleantur. Hac itaque ſuppoſita communi, & probabiliori ſententia inſurgit difficultas, an ſatisfactio adimpleta in mortali valeat ad remiſſionem pœnæ temporalis remanentis poſt abſolutionem à culpa, & pœna æterna, in qua difficultate tres diximus eſſe ſententias quæſt. 21. citat. artic. 3. Prima negat ſatisfactionem in ſtatu peccati adimpletam talem ſortiri effectum, non ſolùm pro eo tunc, ſed etiam poſteà remoto obice peccati: & ſuccedente diſpoſitione, & ſtatu gratiæ, pro qua citantur Divus Thomas, Riccardus, Capreolus, Adrianus, Valentia, Ledeſma, Hurtadus, & alii quamplures. Secunda negat pariter ſatiſ-

Digitized by Google

ſatisfactionem talem ſortiri effectum in ſtatu peccati mortalis adimpletam, affirmat tamen habituram poſtea homine redeunte in gratiam, vel per contritionem, vel per ſuſceptionem novi Sacramenti. Ità Cajetaaus, Petrus Soto, Henriquez, Suarez, Coninchius, Lugus, Averſa, & alii Recentiores. Tertia tandem ſententia affirmat talem pœnitentiam iu ſtatu peccati adimpletam etiam tunc ſuum ſortiri effectum, remittendo nempè pęnam illi proportionatam, quæ, ſcilicet, relicta erat ex culpis jam anteà deletis non obſtante novo peccato mortali poſteà ſuperveniente. Ità Scotus noſter 4.d.15. q.1.part.2. ar.14. quam ſecuti ſunt non ſolùm omnes Scotiſtæ, tam veteres, quàm Recentiores, ſed etiam Gabriel, Marſilius, Medina, Navarrus, Vaſquez, Diana, Amicus, Keliſonus, & alii quamplures, quàm ſententiam diximus loc. c. aliis eſſe præferendam tamquam magis piam, & probabilem, ut ait Amicus diſ.16.ſect.3.

277 Fundameutum hujus ſententiæ præcipuum, quod ex Scoto deducitur, & paſſim à Recentioribus ejus tutoribus adducitur eſt, quia effectus ſatisfactionis Sacramentalis, quem habet ex opere operato, eſt ſola remiſſio pęnæ temporalis cum auxiliis ad præcavenda peccata in poſterum facilitantibus, ut ſatis conſtat ex dictis in ſuperioribus; ſed ſatisfactio in ſtatu peccati adimpleta hoc effectu non privatur, nec effectus iſtius peccator eſt incapax, ergò nil obſtat, quin ſtatim talem effectum non conferat. Minor in qua tota conſiſtit difficultas, probatur quoad primam partem, quia peccatum non tollit, quòd opus habet ex meritis Chriſti, ſatisfactio autem talem effectum operatur, ex virtute meritorum Chriſti vi clavium elevata; tùm quia non eo ipſo, quòd opus ſit à peccatore, ſequitur ſtatim eſse incapax præmii, contritio enim eſt actus à peccatore elicitus, & tamen ex divina promiſſione reſpondet ei in præmium gratia ſanctificans de congruo. Probatur autem minor quoad alteram partem, quia effectus ſatisfactionis Sacramentalis ei proprius non eſt gratia habitualis, quæ pugnat cum peccato, ſed ſola remiſſio pęnæ temporalis ex condonatis peccatis relictæ, ac hujus effectus adhuc capax eſt, qui in ſtatu peccati exiſtit, nam licèt opera facta in ſtatu peccati non ſint Deo accepta in ordines ad præmium vitæ æternæ, nil tamen obſtat, quin eſſe poſſint accepta in ordine ad præmium aliquod temporale, qualis eſt in propoſito pęnæ temporalis remiſſio, & locutiones generales, quibus à Scriptura, & Patribus opera peccatoris reprobari ſolent, commodiſſimè intelliguntur quoad meritum vitæ æternæ, ad quòd utique gratia ſanctificans requiritur, non autem de ſatiſfactione pœnitentiali; aut alia etiam, quæ eſt mera ſatiſpaſſio, & non reconciliatio. Confirmatur ex deſtructione fundamenti opinionis oppoſitæ, quod eſt ſatiſfacientem debere eſſe Dei amicum, hoc enim eſt omnino falſum inquit Doctor loc. cit. quia ſufficit Deo, quòd quis voluntariè ſolvat pœnam debitam ad punitionem peccati commiſſi, quin etiam interdum ſufficit ſola ſatiſpaſſio; ſi enim alicui offenſæ in Regem correſpondeat præcisè abſciſſio manus, & iſti etiam invito manus abſcindatur, hoc ſufficit Regi, ut ſecundùm legem, & juſtitiam ulteriorem pęnam ab eo exigere non debeat, quamvis eum in gratiam vel amicitiam non recipiat, multò magis ergò poſſet ſufficere pro punitione culpæ, ſi aliquis ſibi debitam pœnam infligeret, licèt non eſſet in gratia, vel amicitia ipſius Judicis offenſi.

278 Reſpondent Adverſarii, quòd Deo ab homine non ſolvitur, neque ſatisfit per opera noſtra, niſi ex acceptatione illius, quia inter nos, & Deum non eſt vera juſtitia, & propriè dicta, niſi ex ejus acceptatione; principium autem hujus acceptationis eſt charitas, & amicitia inter nos, & Deum, ideoque opera extrà charitatem facta, & in ſtatu peccati mortalis non ſunt Deo accepta, neque ad ſatisfaciendum ſufficiunt. At replicat Doctor hanc reſponſionem procedere ſolùm de ſatisfactione placante, & reconciliante in amicitia, nulla enim ſatisfactio poteſt Deo reconciliare, & ad ejus amicitiam perducere, niſi mediante gratia, quæ eſt principium acceptationis ad amicitiam Dei, & hæc ſatisfactio reconcilians eſt contritio, ſeù peccati deteſtatio; hoc autem non eſt verum de ſatisfactione ſimpliciter pęnam ſolvente, ad hanc enim ſufficit, quòd ſatisfaciens ſolvat, quantum debet, & quòd Deo ſolvat voluntariè pœnam debitam ad punitionem peccati commiſſi; quod utique etiam ab inimico fieri poteſt ſuppoſita Dei promiſſione de condonandà tali pœna ſub conditione talis operis; nam homines etiam ſolutiones debitorum admittunt ab inimicis factas, licet illos ad ſuam gratiam non admittant, ut Doctor oſtendit exemplo allato Regis offenſi; tantò ergò magis id poteſt facere Deus cujus miſericordiæ non eſt numerus, ut ſcilicet ſolutionem admittat pœuæ temporalis debitæ pro peccatis jam dimiſſis, etiam ab illis quos ad ſuam gratiam non admittit, & de facto etiam multorum debitorum ſolutiones admittit ab inimicis factas, ſi enim quis debet ex voto Religionis ingreſſum, peregrinationem, vel jejunium, ſi hæc etiam in ſtatu peccati mortalis exequatur, plenè ſatisfacit, & Deus talem ſolutionem admittit. Et denique quamvis inter nos, & Deum vera juſtitia non intercedat, niſi ex ejus acceptatione, nec opera extrà charitatem facta ſint Deo accepta ſimpliciter, quia non ſunt accepta in ordine ad gratiam, & gloriam, quæ ſunt bona ſimpliciter, adhuc tamen poſſunt eſſe accepta ſecundùm quid, ſcilicet ad ſolutionem pœnæ aliorum debitorum, ut fuse oſtendimus loc. cit. ubi etiam ſolvimus rationes iu oppoſitum ibi videndas.

279 Quinto tandem eſt difficultas, an ſatisfactio vitiata per aliquam malam circumſtantiam ſit valida. Negant aliqui contendentes pęnitentem teneri ità facere opus ipſum ſatisfactorium, ut ſit ex omni circumſtantia pium, & bonum, & aliter non valeat ad pœnitentiam implendam, quia prorſus abſonum apparet, ut per aliud novum peccatum agatur de pœnitentia de prioribus peccatis; ſatisfactio autem facta ex fine malo peccatum eſt, ſaltem veniale, ſi v.g. fiat ex aliqua vana gloria. Communior tamen ſententia docet etiam per opus ex aliqua circumſtantia peccaminoſum poſſe pęnitentiam adimpleri, & præceptum Confeſſarii. Ità Suarez, Vaſquez, Lugus, Averſa, & ex noſtris Poncius, Brancatus, & alii Recentiores paſſim. Ratio eſt, quia per talia opera poſſunt impleri præcepta, ut in variis materiis conſtat, quando, ſcilicet, præcipiuntur opera ſecundùm ſubſtantiam, & non ſecundùm modum; ſicut ergò qui audit Miſſam, aut preces recitat cum levi diſtractione, aut negligentia, præceptum Eccleſiæ adimplet, ità etiam juſſionem, & pœnitentiam ſibi à Confeſſario impoſitam adimplere poterit. Melius tamen diſtinguendum eſt, ut diximus loc.cit. cum Hiqueo 4.d.15.q.1. in calce de duplici fine, alius enim eſt finis propter quem, vel cujus gratia, qui eſt finis ſimpliciter operis, & illud ſpecificans; alius verò dicitur finis ſecundùm quid, & occaſionibus, in quantum excitat aliquo modo voluntatem ad operandum, & talis non dat ſpeciem operi: loquendo ergò de fine proprie dicto, ſatisfactio ex tali veniali fine exhibita, non ſolùm non eſſet vera ſatisfactio, ſed neque eſſet veniale peccatum, imo potius gravis contemptus, & hypocriſis contrà reverentiam Sacramenti, & naturam operis, nam ut ait Doct.loc.c.§.*De ſecundo principali*, ſatisfactio eſt operatio laborioſa, vel pęnalis voluntarie aſſumpta ad puniendum peccatum commiſſum, & ad placandum divinam offenſam, quibus verbis innuit finem intrinſecum, & extrinſecum ſatisfactionis, intrinſecum vero illis verbis, *ad puniendum peccatum commiſſum*, extrinſecum verò aliis, ſequentibus, *& ad placandam divinam offenſam*; quare ſumere Sacramentum, aut partem aliquam Sacramenti ponere, non ex affectu aut fine Sacramenti, ſed tantum ad finem hypocriſis, aut vanæ gloriæ, eſt contemptus gravis Religionis, quia non ſumitur Sacramentum cum debita diſpoſitione, quæ cum tali fine conſiſtere nequit, & in hoc ſenſu bene procedit, ratio primæ ſententiæ. Loquendo autem de fine veniali ſecundùm, quid ſeù occaſionato, aut maculam venialem concomitanti, quæ non derogat voluntati per ſe intendenti opus ſatisfactorium ex fine tam intrinſeco, quàm extrinſeco requiſito, hic planè non derogat operi, aut effectui ſatisfactionis, quin acceptetur à Deo, nam ſi peccatum veniale non derogat effectui Sacramenti, & effectui ſatisfactionis; ità etiam non derogat, quoad divinam acceptationem, ſic etiam ſi ex aliqua alia veniali circumſtantia vitietur ſatisfactio, ut ſi excederet in modo etiam cum advertentia, adhuc eſſet valida, ut v.g. ſi jejunans ità ſe maceret, ut notabiliter deficiat etiam cum advertentia, ſi peregrinationes, vel alia ſimilia conficiat, ſi erogatus eleemoſynam ad extremam neceſſitatem redigatur, adhuc ſatis ſatisfacere cenſetur, quia tales circumſtantiæ non videntur vitiare opus quoad ſubſtantiam, ſed tantùm quoad modum. Ità diſcurrimus loc. cit.

ARTICULUS TERTIUS.

Quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in imponenda ſatisfactione, & pęnitens in ea acceptanda, & adimplenda.

280 PRimò quoad primam quæſiti partem, ut in hac parte Confeſſarius officio ſuo ritè fungatur, docet Concil. Trid.ſeſſ.14.cap.8. *Debere Sacerdotes Domini, quantum ſpiritus, & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate ſalutares, & convenientes ſatisfactiones injungere &c.* quas particulas ſingillatim, & accuratè ponderat Abellius c.cit.ſect.24. dicit in primis *quantum ſpiritus, & prudentia ſuggeſſerit*, ut oſtendat Eccleſiam pro injungendis ſatisfactionibus in foro pœnitentiæ nullam certam regulam in particulari præſcribere voluiſſe, ſed Confeſſariorum diſcretioni, & prudentiæ reliquiſſe. Dicit ſecundò *pro qualitate criminum*, ut oſtendat

Confeſſarium in imponenda ſatisfactione attendere debere criminum qualitatem,& gravitatem in quorum vindictam ſimul, & medelam imponitur juxtà divinæ juſtitiæ regulam: *Pro menſura delicti ſit, & plagarum modus*,ideoque non modo ſpeciem & numerum peccatorum, ſed alias quoque circumſtantias perpendere debet, ex quibus illorum gravitas augeri, vel minui poteſt. Dicat tertio, *& pœnitentium facultate*, non enim ſola peccatorum gravitas, vel levitas, ſed & ipſorum pœnitentium facultas conſideranda eſt, ideſt ſtatus, conditio, ſexus, etas, ac etiam animi diſpoſitio, vel corporis, ut declarat Rituale Romanum, aliqua enim in ſexu fragiliori tolerari poſſunt, quæ in perfectiori nullam admittunt excuſationem,& ſimiliter in ætate puerili, non autem in perfecta, & matura, & aliquæ pœnitentiæ graviores valentibus, & robuſtis imponi poſſunt, quæ non imbecillibus, & infirmis, & aliæ prudentibus, & firmis quæ non ſcrupuloſis, & dubiis, quæ omnia & valdè ſimilia ſunt à Confeſſario accuratè ponderanda.Dicit quartò *ſalutares*,quia in imponendis pœnitentiis hoc ſolùm præ oculis debet habere Confeſſarius, ut pęnitentis ſalutis conſulat,ac proinde hæc duo extrema evitare debet, ut innuit Concilium ibidem, ne peccatis conniveat, & indulgentius cum pœnitentibus agat leves pœnitentias pro gravibus culpis imponendo, vel è contrà, ne durum ſe, & rigidum ultrà quam ſatis eſt,pęnitenti exhibeat acerbas nimis, & moleſtas pœnitentias imponens. Tandem addit Concilium pęnitentias etiam eſſe debere *convenientes*, ſcilicet, ut nihil in illis Confeſſarius à pœnitente exigat,niſi juxtà regulas prudentiæ, ut v.g. pauperibus,vel filiis familias eleemoſynas erogandas non injungat, nec mulieribus peregrinationes, nec operariis, aut debilibus perſonis, jejunia, nec tales pœnitentias, ex quibus alii verb. g. Maritus, parentes, vel domeſtici ſuſcipere poſſint grave aliquod peccatum fuiſſe à pęnitente commiſſum.

281 Secundò eſt difficultas, an Confeſſarius poſſit pęnitentiam imponere omninò liberam faciendam arbitrio pęnitentis, & per modum conſilii, non præcepti. Affirmant Henriquez, Suarez, Fagundez, Peſantius, Averſa, Bonacina, Diana, & alii, & probant, quia Sacerdos tali pacto pęnitentiam imponendo adhuc ligat, & ſolvit, ligat quidem, quatenus neceſſitatem hujus pœnitentiæ imponit, non ſimpliciter, ſed ad hunc finem conſequendi ex opere operato remiſſionem pœnæ per hoc Sacramentum,imponendo nimirum pœnitentiam ſub forma quaſi conditionata hoc modo, ſi tale opus feceris ſerviat tibi in ſatisfactionem,ſolvit autem quatenus facienti talem pęnitentiam commutat pœnam Purgatorii in faciliorem pœnam, quam per ſe, & ſine virtute clavium neceſſaria eſſet. Negant alii,ut Vaſquez, Turrianus, Lugus, Coninchius, Caſpenſis, Nugnus, & alii quamplures, ratio eſt, quia Confeſſarius tenetur pęnitentiam imponere, tamquam verus Judex in vindictam peccatorum,& aliquando in medelam,& cautionem in futurum. Judex autem punire non poteſt, niſi per vim coercitivam, quæ reum obligat ad ſubeundam pęnam. Tùm quia ſententia Judicis, ſi juſta eſt, ſemper vim habet obligandi reum, ac proinde ſemper pęnitentiam obligantem imponere tenetur, cùm teneatur ferre pęnitentiam condemnativam; undè falſum eſſe dicunt, quòd prior ſententia aſſumebat, per pęnitentiam nempe illo modo impoſitam, pęnitentem ligari ex poteſtate quam Confeſſarius habet ad ligandum,nam pęnitentia per modum conſilii impoſita non ligat,quandoquidem eodem modo manet liber pęnitens, ſicut antea. Et hoc totum deducitur etiam expreſsè ex Concil. Trident.ſeſſ.14.cit. cap.8. ubi docet Sacerdos debere ſalutares, & convenientes ſatisfactiones injungere, quæ verba præceptum ſonant,non verò conſilium, & infrà addit facultatem injungendi ſatisfactiones oriri ex poteſtate clavium; quæ non ſolùm ad ſolvendum, ſed etiam ad ligandum datur, pęnitentia autem injuncta per modum conſilii certè pęnitentem non ligat, ut conſtat cùm liber maneat,adhuc ſicut ante. Et hæc ſecunda ſententia communior eſt,& probabilior,ut diximus diſp.5.cit.q.23.ar. 2. in fine, à qua nec etiam Auctores primæ ſententiæ recedere puto,nam ipſi quoque fatentur Confeſſarium regulariter loquendo teneri ſatisfactionem præcipere,& ſolùm in aliquo caſu poſſe eam conſulere, vel imponere ſub forma quaſi conditionata, ſi tale opus feceris,ſerviat tibi in ſatisfactione, caſus autem eſſe poteſt, vel quia pœnitentes ſunt ſcrupuloſi, & poſteà nimis hac obligatione præcipuè in precibus recitandis premuntur, vel quia nimis fragiles ſunt,& timeri poteſt, ne ex tranſgreſſione novo peccato graventur, ut declarat Averſa q.13.ſect.7.

282 Tertiò quoad aliam quæſiti partem, licet aliqui negent teneri pęnitentem de rigore acceptare pęnitentiam,quam Confeſſarius vult ei imponere, ſed ſi dicat ſe habere diſplicentiam de peccatis, & firmum propoſitum non peccandi eſſe, à Confeſſario abſolvendum, pro qua opinione citatur etiam communiter Scotus noſter 4. diſt.15.q.1.§. *De ſecundo principali*, & diſt. 19. §. *Ad quæſtionem* lit. D, ubi ait poſſe pęnitentem non acceptare ſatisfactionem ſibi impoſitam à clave non errante, ſi dicat velle in Purgatorio ſolvere pęnam, & ità tenent communiter Scotiſtæ. Nos tamen diſp. cit.quæſt.23.art.1. diximus non poſſe pęnitentem ſimpliciter, & abſolutè loquendo, ac regulariter reiicere omnem pęnitentiam, & ſatisfactionem à Confeſſario injunctam collectivè ſumptam, dicendo ſe velle ſatisfacere in Purgatorio: ſed teneri implere ſatisfactionem impoſitam, & quidem ſub mortali, niſi impotentia impediat; & hanc diximus eſſe etiam Doctoris mentem d.19. cit. ubi ait teneri cum pęnitentia acceptata adimplere ſub pęna peccati, quæ obligatio nulla eſſet, niſi poteſtas ligandi obligationem induceret, in qua poteſtate fundatur hæc obligatio ex parte pęnitentis, non autem in ſola ipſius acceptatione, ut Doctor illis verbis innuit. *Tunc enim obligatur præcepto Eccleſiæ,cui ſe voluntate ſubmiſit*, quibus verbis ſignificant hanc obligationem oriri ex impoſitione ipſa, & juſſione Confeſſarii ne dicatur poteſtas Confeſſarii coarctata, & ſubjecta ad conſenſum ipſius pęnitentis, ut ſolùm poſſit obligare, quando alter vult obligari. Certum ergò debet eſſe etiam de mente Doctoris ſimpliciter & abſolutè loquendo pęnitentem obligari ad acceptandam, & implendam pęnitentiam ſibi rationabiliter à Confeſſario impoſitam, nec poſſe licitè illam repudiare, & ſatisfactionem in Purgatorio implendam reſervare, an autem in aliquo caſu id liceat, dicemus poſteà.

283 Hoc vero aſſertum ſic explicatum probatur ibidem in primis ex Evangelio, ubi poteſtas ligandi datur Sacerdotibus injungendi nimirum ſatisfactiones, ſi autem non obligaretur pęnitens, Sacerdos non ligaret, correlativa enim ſunt poteſtas in Superiores, & obligatio in ſubditos, itaut una ſine altera ſubſiſtere nequeat.Confir.ex Trid.cit.ſeſſ.14. c.8. ubi ait poteſtatem ligandi,quæ à Sacerdotibus à Chriſto Domino conceſſa eſt, in eo præſertim conſiſtere, quòd Sacerdotes ex judiciaria, quam habent poteſtate, ligare poſſint pęnitentes ad pęnam ad quam profectò eos ligare non poſſent,ſi ad ſatisfactionem implendam eos obligare non poſſent. Demum probatur ex ratione hujus Sacramenti inſtituti ad modum judicii; reus enim tenetur parere Judici legitimè præcipienti, niſi fortè ſit locus appellationi quæ in præſenti judicio non datur,cùm ſit ſupremum tribunal, & idem cum divino; & quidem in foro externo poteſt Judex etiam vi cogere reum ad pęnam ſubeundam; ergo & Sacerdos vim coactivam habebit, qua ſaltem per præceptum obliget pęnitentem ad impoſitam pęnitentiam acceptandam, & ſolvendam. Et hinc deducitur altera pars aſſerti,quòd, ſcilicet, teneatur pęnitens implere ſatisfactionem impoſitam, & quidem ſub mortali, niſi impotentia impediat, ità enim habetur in c. *Omnis utriuſque*, ubi præcipitur pęnitentibus ut impleant impoſitam pęnitentiam, & ratio ipſa ſuadet, quia niſi adeſſet obligatio gravis implendi,fruſtrà imponeretur, & nullius eſſet virtutis poteſtas ligandi Sacerdotibus, ſiquidem poſſet pęnitens ad libitum impunè ſe ab eo ligamine ſolvere opus impoſitum non adimplendo, & tandem gravis irreverentia, & injuria ſine culpa poſſet Sacramento inferri illud non complendo per ſubtractionem partis ejus integralis,qualis eſt ſatisfactio. Confirmatur, quia ut ſuprà dictum eſt Sacerdos poteſtatem arbitrandi, & judicandi in cauſa non recipit à reo ſe illi ſubiicienti, ſed à Deo, & Eccleſia, à quibus hujus fori judex eſt inſtitutus, & verè clavem ligandi habet, quamvis à voluntate pęnitentis dependeat quantum ad ſui ſubjectionem in cauſa plenariam,nihil ejus reſervando: undè conſenſus pęnitentis, ut ſuprà dicebamus, poteſtatem non confert Sacerdoti,ſed ſolùm dat materiam, in qua exerceri poteſt; ergo à ſententia data, & acceptata, cui ſemel ſe ſubjecit, nullatenus reſiliri poteſt licitè,quia eſt ſubjecto pęnitentis quoad vindicationem peccati Judici habenti facultatem ligandi ſuppoſita ſubjectione, & conſenſu rei. Quòd autem pęnitens non teneatur ſatisfactionem impoſitam adimplere, ſi impotentia impediat, ex eo patet, quia Deus ad impoſſibilia non obligat ex Trid.ſeſſ.6.c.72. & de facto ſic exercetur in praxi, ut patet de conſtituto in ultimo mortis articulo, & aliis infirmis, qui ſatisfactionem impoſitam acceptant cum tali conditione, quod ſi poterunt, adimplebunt. Reſponſiones autem, & objectiones Scotiſtarum, & aliorum oppoſitum tenentium vide rejectas, & ſolutas loc. cit.

284 Quartò,diximus tamen loc.cit. poſſe pęnitentem ex aliqua rationabili cauſa ſatisfactionem ſibi impoſitam non acceptare, petendo ut alia ſibi imponatur. Et eſt communis aſſertio cum Doctore 4.d.15.q.lit.M,nam communiter concedunt DD. ex rationabili cauſa propter impotentiam, vel fragilitatem pęnitentis poſſe Confeſſarium graviorem pęnitentiam in leviorem permutare,quia in hoc Sacramento magis intenditur ſalus pęnitentis, & ejus emendatio, quàm ſatisfactio pro pęna relicta ex culpa remiſſa, ac proindè ne ſalus pęnitentis periculo exponatur,

Digitized by Google

natur, ſi graviorem pęnitentiam ipſe non acceptet rationabili de cauſa, poterit levior à Confeſſario imponi, & ratio eſt, quia adhuc optime ſalvatur quicquid ad rationem Sacramenti requiritur, poteſtas clavium, ac pęnitentis diſpoſitio, nam Sacramentum exigit, ut ſatisfactio aliqua adſit, & quod ſit hæc, vel illa gravior, vel levior, materialiter ſe habet; ſic etiam poteſtas clavium benè ſalvatur, nam hæc ſolùm exigit, ut Sacerdos poſſit ligare pęnitentem ad aliquod opus ſatisfactorium, ſi impotentia non impedit, hoc autem in caſu noſtro adhuc obtinetur, quia ſi rationabili de cauſa unum opus ſatisfactorium à pęnitente reiicitur, aliud acceptatur; ſervatur tandem etiam pęnitentis diſpoſitio, & reverentia Sacramento debita, quia pœnitens ſupponitur paratus facere, quod poteſt moraliter; & ſi opus impoſitum reiicit, hoc non facit ex irreverentia, ſed ex impotentia. Hac de cauſa Trident. loc. cit. ut diximus, inquit, ſatiſfactiones debere eſſe convenientes ſtatui, & conditioni pœnitentium, ut ſcilicet, nihil in illis Confeſſarius à pœnitente exigat, niſi juſta prudentiæ regulas, & hac etiam de cauſa DD. paſſim Confeſſarios conſulunt, ne nimis duros, & rigidos pœnitentibus ſe exhibeant, & moleſtas pœnitentias imponant eo prætextu, quod conſcientiam ſuam exonerare velint, nihil curantes, an ipſe pœnitens eas adimplere poſſit, hoc enim eſſet nimis à charitate alienum, & fini hujus Sacramenti repugnans, undè ſapientiſſime Rituale Pariſienſe tit. *de Sacramento Pœnitentiæ* monet, ut Confeſſarius ſatisfactione injuncta pęnitentem interroget, an poſſit, vel dubitet pęnitentiam ſibi injunctam peragere poſſe, alioquin eam immutet, aut minuat juxtà moralem potentiam, & facultatem pœnitentis, & hac etiam de cauſa Card. de Lugo diſp. 25. ſect. 4. excuſat hoc tempore Confeſſarios, qui pro graviſſimis peccatis leves pœnitentias imponunt, quod fit propter infirmitatem ſpiritualem pœnitentium, ne gravioribus pœnitentiis ſcandalizentur, & confeſſionem fugiant quam doctrinam Scotus jam anteà docuerat loc. cit. d. 15. qu. 1. M. ubi loquens de qualitate ſatisfactionum pœnitentibus injungendarum, ait debere proportionari peccatis, itaut carnalibus jejunia, & carnis macerationes imponantur, ſuperbis orationes, aliique humilitatis actus, avaris eleemoſynæ juxtà illud Sapient. 11. *per quæ quis peccaverit, per hæc, & punietur*, & hoc univerſaliter, & de congruo, nam in ſpeciali ſubdit talem modum non ſemper eſſe ſervandum, ſed perſonæ conditionem eſſe conſiderandam, ideoque diſcretum eſſe debere Confeſſarium, ut pauperi, v. g. non imponat pœnitentiam diviti competentem, tunc enim rationabiliter poſſet ille pœnitens ſatisfactionem impoſitam non acceptare, & aliam petere imponendam magis ſtatui ſuo proportionatam.

285 Quinto tandem addimus ibidem poſſe licitè pęnitentem in aliquo caſu non acceptare ſatisfactionem à Confeſſario impoſitam etiam moderatam, & adhuc miſericorditer abſolvendum eſſe, & hanc diximus eſſe germanam mentem Doctoris loc. cit. ut benè exponit Hiqueus d. 19. quæſt. 1. §. *Sed numquid pœnam*, & hoc in primis deducitur ex diſt. 15. quæſt. 1. lit. N. ubi caſum aſſignat, in quo id liceat, dicens quod ſi omninò nullam velit recipere pœnitentiam à Sacerdote impoſitam, dicat tamen ſe habere diſplicentiam de peccato commiſſo, & firmum propoſitum non recidivandi, abſolvendus eſt, & non reſpuendus, ne cadat in deſperationem, & nuncianda eſt ſibi pęna, quæ eſſet pro peccatis facienda, & quòd eam in ſe, vel in æquivalenti impoſitione ſtudeat adimplere, alioquin ſolvet ad plenum in Purgatorio, pro quo adducit illud Iſaiæ 43. *Arundinem quaſſatam non confriget, & lignum fumigans non extinguet*. Plane ex his verbis conſtat Doctorem non loqui regulariter, ſed in caſu, in quo peccatori nimis eſſet difficile obligari ad pęnitentiam ex particulari ſuo ſtatu, & tentationibus quas patitur in adimplenda pęnitentia ex obligatione, & caſum format hoc modo Hiqu. l. c. in Comment. n. 95. in ſcrupuloſis, qui ſentiunt in ſe maximas turbationes conſcientiæ, & anxietates excitari in quibuſcumque operibus obligationis, quibus ſæpius repetitis non quieſcunt, neque exiſtimant ſe omninò ſatisfeciſſe, & hic caſus frequenter in melancholicis occurrere ſolet, qui ſibi ipſius laqueos innectunt, & in omnibus ſe peccare putant, & numquam rectè perſolvere pęnitentias etiam leves injunctas, & toties à ſe repetitas; undè in tali caſu, inquit Doctor, conſultius eſſe ipſis alleviare jugum, quantum fieri poteſt, & nullam injungere pęnitentiam, vel omnino citrà obligationem, ne deſperatus recedat, & ut deceptio ex prava diſpoſitione orta magis evacuetur, & anxietates ad deſperationem inducentes ſubmoveantur. Eodem modo, & in eodem caſu loquitur Doctor d. 17. qu. 1. art. 2. lit. O. dùm inquit talem magis eſſe abſolvendum, quàm repellendum, modo habeat propoſitum recipiendi pęnam à Deo in hac vita infligenda, vel in Purgatorio juxtà ea, quæ dixerat d. 15. quæſt. 1. §. cit. ad quem locum ſe remittit. Et tandem in eodem ſenſu loquitur d. 19. qu. 1. §. *ſed numquid pœnam* lit. D. ubi dicit non expedire talem ſine abſolutione dimittere; ſupponit ergò ſemper caſum particularem, in quo ob difficultatem ſpecialem ſatisfaciendi imminet periculum deſperationis, quod ex una parte oriretur, quia ſubtrahitur abſolutio, & ex alia, quia difficultatem ſuperare nequit, quam patitur ex illa tentatione, qua nequit pęnitentiam cum obligatione acceptare. Ex quibus conſtat Doctorem, quando aſſerit pęnitentem poſſe licitè non acceptare pęnitentiam ſibi à Confeſſario impoſitam, ſemper ſupponere caſum, in quo nimis difficile eſſet pęnitenti ſatisfactionem impoſitam adimplere, aut acceptare, non vero quòd ex contumacia, aut impunitate peccandi Eccleſiæ claves contemnere velit. Undè non negant Doctor ſemper poteſtatem eſſe in Sacerdote injungendi pęnitentiam, vel repellendi pęnitentem ſuſpendendo abſolutionem, ſed dicit conſultius eſſe in eo caſu non uti ſua poteſtate, aut durum, & difficilem ſe gerere, ſed condeſcendere fragilitati pęnitentis intimando obligationem, & debitum ſolvendi in hac, vel alia vita, & lucrando illam animam; ne in deſperationem caderet, quod plane pietati valdè conſonat pro animarum ſalute in ſimili caſu.

286 Poſtremò quæritur, quo tempore pęnitentia à Confeſſario injuncta impleri debeat, & an per alium impleri poſſit. Quoad primam quæſiti partem communiter cum diſtinctione reſponderi ſolet, quòd ſi Confeſſarius tempus illius implendæ præfixit, v. gr. ſi certis diebus jejunium ſervandum injunxit; tempore illo præfixo implendum eſt; ſi vero tempus non eſt præfixum, pęnitens quamprimùm commodè poterit, ſatisfactionem implere tenetur, & communiter Theologi docent illum mortaliter peccare, qui pęnitentiam gravem tempore valdè diurno differret ſine ulla rationabili cauſa ex ſola deſidia, aut incuria. Quòd autem ad aliam quæſiti partem, an ſatisfactio Sacramentalis poſſit per alium adimpleri, affirmant quamplures ex veteribus Scholaſticis, quos etiam plures ſequuntur Recentiores Soto, Henriquez, Suarez, Fagundez, Mercerus, Tannerus, Diana, & alii, quorum fundamentum eſt, quia pęnitentia Sacramentalis ad duo ordinatur, ſcilicet ad medendum ſpiritualibus morbis pęnitentis, & debitum peccatorum ſolvendum; eſto igitur non poſſit quoad primum ab alio, quàm ab ipſo pęnitente impleri, poterit tamen quoad ſecundùm, cùm poſſit unus pro alio debitum ſolvere; qui Auctores non tantùm loquuntur de ſolutione per modum operis operantis, ſed etiam per modum operis operati, putant enim claves Sacerdotales non ſolùm ſe extendere ad opera exequenda ab ipſo pęnitente. Hoc autem aliqui ex prædictis Recentioribus ità declarant, quòd non poſſit id facere pęnitens propria auctoritate alium ſibi ſubſtituendo, ſed ſola auctoritate Sacerdotis. Ità Suarez, Diana, & alii apud Averſam qu. 13. ſect. 4. & ſequitur Brancatus ex noſtris diſp. 22. art. 7. concl. ult. ubi ait, quòd licèt ſatisfactio acceptata à pęnitente, ut implenda ab ipſo, non poſſit per alium impleri, fieri tamen poteſt, ut aliquando ſibi à Sacerdote imponatur pęnitentia per alium implenda.

287 Nos tamen ſtatuimus qu. 23. cit. cum communiori, & probabiliori ſententia pęnitentem teneri per ſe implere pęnitentiam injunctam, itaut neque ipſe ſua auctoritate ſibi alium ad eam faciendam ſubſtituere poſſit, nec etiam auctoritate Sacerdotis. Ità Vaſquez, Coninch. Lugus, Amicus, Averſa, Bonacina, & alii paſſim. Et quidem quod propria auctoritate id facere nequeat patet ex dicendis art. ſeq. ubi oſtendemus non poſſe propria auctoritate mutare pęnitentiam ſibi à Confeſſario injunctam, eamque in partem Sacramenti elevare, cùm hoc ſit proprium clavium Sacerdotalium. Quod autem neque Sacerdos id facere poſſit, probatur ex Trid. ſeſſ. 14. c. 3. ubi materia hujus Sacramenti ſtatuuntur tres pęnitentis actus, contritio, confeſſio, & ſatisfactio, non autem alterius. Deinde probatur ex ratione hujus Sacramenti inſtituti ad modum judicii vindicativi, & medicinalis, in quo proindè idem, qui reus eſt, debet abſolvi, & puniri, & qui infirmus curari, ſuſcepta ab ipſo medicina, non autem ab alio. Quod confirmari etiam poteſt à pari in aliis præceptis, v. gr. de Miſſa audienda, de jejunio, &c. quæ non poteſt unus pro alio implere, imò magis requiritur actio perſonalis in propoſito; cùm pœnitentia præcepta tendat ad hanc numero perſonam puniendam, & curandam. Denique ex eo probatur, quia ille ſolùm poteſt Sacramentaliter exequi pœnitentiam impoſitam, ſeù præceptam, cui poteſt Sacerdos Sacramentaliter præcipere, ſed hic eſt ſolus pęnitentis, non autem alter, quia in hoc foro eſt Superior ſolius pęnitentis, nam claves Sacerdotales non niſi ad pęnitentem ſe extendunt, undè etiamſi in tali caſu pœnitentia ab alio adimpleta prodeſſet pęnitenti per modum operis operantis, non tamen prodeſſet per modum operis operati, de quo tantùm eſt præſens difficultas. Ex quo patet quid ſit dicendum ad fundamentum oppoſitæ opinionis, probat enim ſolum, quod pęnitentia ab alio adimpleta prodeſſet pœnitenti ex opere operantis, non autem ex.

Digitized by Google

opere operato, cùm enim non poſſit Confeſſarius pœnitentiam imponere, niſi ligando, nec poſſit pœnitentem ligare ad opus alterius conſequens eſt, ut quamvis unus pro alio ſatisfacere poſſit ex opere operantis, nequeat tamen Sacramentaliter, & ex opere operato, quod etiam ex noſtris tenet Faber diſp.35. cap. 11. nu.239. & Hiqueus 4.d.15.q.1. in Comment.dict.160. Alias objectiones vide ſolutas loc. cit.

ARTICULUS QUARTUS.

Quis poſſit ſatisfactionem impoſitam tollere, vel mutare.

288 PRo quæſiti intelligentia advertendum eſt, controverſiam non eſſe, quando pœnitentia, vel ſatisfactio impoſita facultatem excedit pœnitentis, ſivè quia errante clave fuit impoſita, ſivè quia poſtea nova cauſa ſupervenit ab executione pœnitentiæ ſufficienter excuſans, nam in tali caſu, ſi impotentia eſt evidens, pœnitens jure naturæ à pœnitentia impoſita deobligatur, nec loco illius aliam aſſumere tenetur, ſi verò impotentia eſt dubia, poterit à viro docto, & prudenti conſilium ſumere etiam extrà confeſſionem narratis peccatis, pro quibus injuncta fuit, non tamen extrà confeſſionem poſſet aliam Sacramentalem pœnitentiam accipere, ut enim hæc ſit Sacramentalis, & pars integrans Sacramenti, mediante ipſa confeſſione Sacramentali debet injungi; eſt itaque ſolùm controverſia, quando pœnitentia impoſita tàm peccatis, quàm facultati pœnitentis eſt proportionata, ac proindè illum ad ſui executionem obligat; pro cujus quæſt. reſolutione plures ſe offerunt difficultates examinandæ, quæ paſſim apud Recentiores diſputantur pro recta hujus quæſtionis intelligentia, & deciſione, & quamvis Scotus illas ex profeſſo non tractet, adhuc tamen facilè, & conſequenter ad ejus principia breviter reſolvemus juxtà dicta diſp.5. c.q.23. art.1. ubi ex profeſſo de hoc tractamus.

289 Primo itaque eſt difficultas; an pœnitens propria auctoritate poſſit ſibi pœnitentiam commutare à Confeſſario impoſitam ſaltem in opus evidenter melius, diſputatur autem de propria pęnitentis auctoritate, quia de auctoritate Confeſſarii loquendo nulli dubium eſt poſſe Confeſſarium facultatem pęnitenti conferre, ut ipſe ſibi pęnitentiam eligat peccatis proportionatam; quia pęnitentia ab ipſo pęnitente hoc pacto electa eamdem vim haberet, perindè ac ſi eſſet à Confeſſario impoſita, nam mediatè ſaltem ex virtute clavium profieiſceretur, quia earum virtute in tali caſu eſſet à pęnitente electa. Affirmant nonnulli poſſe ab eodem pęnitente propria auctoritate unum opus è Confeſſario in ſatisfactionem injunctum commutari in aliud opus evidenter melius, quod etiam probabile cenſet Diana part.2. tract.15. reſol.54. quorum fundamentum eſt, quia qui exhibet largiorum ſolutionem, quàm debeat ex lege, legem non deſtruit, ſed largius implet, ità autem accideret in propoſito; ergo, &c.

Confirmatur, quia habens votum poteſt illud propria auctoritate in opus evidenter melius commutare; ergo & pęnitens ſatisfactionem. Tandem quia licet in tali caſu mentem Confeſſarii interprætari, qui ſi rogatus fuiſſet à pęnitente parato ad aliud opus evidenter melius in ſatisfactionem, utique conceſſiſſet. Communis tamen opinio, ut diximus loco cit. docet id nec licitè nec validè fieri poſſe. Ità Lugus, Coninchius, Amicus, Averſa, Caſpenſis, Sanchez, Henriq. Turrianus, Brancatus ex noſtris, & alii Recentiores communiter. Fundamentum eſt, quia non poteſt ſubditus quidquam in præcepta Superioris; ſivè diſpenſando, ſivè permutando, ut ad lucrandam remiſſionem pęnæ per Indulgentiam non licet ſubſtituere loco jejunii v. g. à Pontifice præſcripti aliud opus melius, ut eleemoſynam centum aureorum; ergo neque ad obtinendam remiſſionem pęnæ per ſatisfactionem Sacramentalem, in qua præterea reperitur præceptum, & obligatio, quod non contingit in conceſſione indulgentiæ. Confirmatur, quia non poteſt reus, qui eſt pęnitens, ferre ſuo modo ſententiam, aut pęnam mutare ſibi à Judice inflictam, qui eſt Confeſſarius, nec poteſt ille, qui ſuſcipit Sacramentum, officium Miniſtri ſibi uſurpare conferendo Sacramentum. Denique pęnitentia nequit eſſe pars Sacramenti, niſi ex virtute clavium procedat, ſiquidem omnes, & ſingulæ hujus Sacramenti partes ab ipſa Sacerdotis poteſtate vim, & rationem Sacramenti ſortiuntur; ergo pęnitentia, & ſatisfactio nequit eſſe pars Sacramenti, niſi a Confeſſario injuncta, in quo virtus clavium tantùm reſidet; in propoſito autem talis pęnitentia ex ſola pęnitentis auctoritate commutata, nec immediatè, nec mediate ex virtute clavium procederet.

290 Ad rationem in oppoſitum diſtinguendum eſt aſſumptum, ſi debitor ſuprà id, quod eſt taxatum, ſeù determinatum a lege aliquid ſolvat, conceditur, ſi vero id, quod taxatum eſt à lege permutet, ut eſt in caſu propoſito, negatur. Ad confirmationem, negatur conſequentia, & ratio diſparitatis eſt, quia obligatio implendi rem voto promiſſam oritur ex voluntate voventis, qui proindè ſubrogando rem meliorem nullum jus lędit; obligatio autem implendi pęnitentiam oritur ex voluntate, & præcepto Confeſſarii, tamquam Superioris hanc rem in particulari determinantis, cujus proindè jus læditur, quare non eſt ſimile de voto, quod ſicut propriâ voluntate emiſſum eſt, ità etiam melius commutari poteſt; non ſic autem opus aliena auctoritate injunctum, qualis eſt ſatisfactio Sacramentalis, quæ pendet à poteſtate clavium. Ad ultimum dicendum eſt, in eo caſu ineptam eſſe interpretationem poſtquam Confeſſarius certo operi vim indidit Sacramentalem, & vinculum obligationis, non enim poteſt pęnitens elevare Sacramentaliter opera ſui, aut in ſeipſo actum judicialem exercere. Et tandem ut diximus loc. cit. contrà omnium Adverſariorum argumenta eſt inſtantia validiſſima, ſi enim liceret permutare præceptum Confeſſarii, liceret etiam permutare præcepta Eccleſiæ, cùm nulla poſſit aſſignari diſparitas; atque ita pro jejunio poſſemus ſubrogare cilicium, pro Miſſa communionem &c. illud enim magis macerat carnem, hæc verò in majorem cultum Dei cædit, quod nemo dixerit.

291 Secundo eſt difficultas, an ſatisfactio ab uno Confeſſario impoſita poſſit ab alio æquali, hoc eſt ſimili auctoritate prædito in aliam commutari, non ſolùm meliorem, ſed etiam æqualem, vel inſuper mitiorem diſpenſando in parte ſuper primam graviorem. Negant aliqui, etiamſi ſecundus Confeſſarius de novo audiat, & abſolvat eadem peccata. Ratio eſt, quia par in parem imperium non habet, unde in foro exteriori nequit unus Judex, niſi ſit Superior, mutare ſententiam alterius, & hoc per viam appellationis, vel recurſus, quæ locum non habent in hoc Sacramentali judicio. Confirmatur, quia ex hac commutatione irrogaretur injuria priori confeſſario, cujus ſententia à poſteriori revocatur. Tandem quia remaneret inutilum, & imperfectum prius Sacramentum, ſiquidem illi deeſſet pars integralis ſatisfactionis a priori Confeſſario injunctæ, cujus obligationem ſuſtulit ſecundus. Pro hac opinione citantur Soto, Vaſquez, Nugnus, Victoria, Ledeſma, Angles, & alii pauci. Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior, ut diximus loc. cit. quam docent Angelus, Navarrus, Sylveſter, Suarez, Lugus, Peſantius, Amicus, Averſa, Valentia, Henriquez, & ex noſtris Faber, Brancatus, & alii Recentiores paſſim. Fundamentum eſt, quia pęnitens habet jus peccata uni confeſſa alteri iterum confitendi; ergo quilibet legitimus Confeſſor, & præſertim æqualis primo in auctoritate, poteſtàtem habet ea judicandi, & condigna pęnitentia puniendi; jus enim iterandi confeſſionem in pęnitente eſt correlativum, cui neceſſario reſpondet in Confeſſario jus ferendi judicium ſuprà peccata iterum confeſſa; cùm ergo non teneatur pęnitens, de iiſdem peccatis duplicem ſubire pęnitentiam, benè poterit relicta prioris Judicis pęnitentia, exequi pęnitentiam poſterioris. Confirmatur, quia poſterior confeſſarius ſe habet, ut ſucceſſor prioris in eodem Tribunali, ac proindè poteſt idem, quod prior; ſed hic poteſt pęnitentiam commutare, ut omnes fatentur; ergo & ille; unde ſi pęnitens accedat ad ſecundum melius diſpoſitus, aut aliæ concurrant circumſtantiæ, poterit ſecundus confeſſarius pęnitentiam prioris non tantum commutare in æqualem, ſed etiam minuere.

292 Ad fundamentum prioris ſententiæ, negandum eſt, ut diximus loc. cit. cùm Confeſſarius poſterior pęnitentiam prioris mutat, exercere in illum imperium; ſed exercet in ipſum pęnitentem, tamquam in ſibi ſubditum, qui cùm voluntarie poſſit ſe uni, & alteri ſubiicere in hoc foro, poterit à ſecundo novam obtinere ſententiam, in quam tranſeat prior, quod non fit in hoc foro per modum appellationis, & recurſus, ſed per modum repetitionis, & ſucceſſionis. Unde licet par in parem imperium non habeat, tamen habere poteſt in eumdem ſubditum, ſicut etiam in foro externo ſucceſſor in eodem officio poteſt mutare ea, quæ præceſſor fecerat, non quia in illum habeat imperium, ſed quia poteſtatem habet in eamdem materiam. Ad confirmationem negatur conſequentia, nullam enim injuriam poſterior Confeſſarius irrogat priori commutando pęnitentiam ab ipſo datam, ſed conſulit conſcientiæ pęnitentis, qui jus habet conſulendi alterum confeſſarium, nec revocat ejus ſententiam, quaſi injuſtam, ſed novam profert ad inſtantiam rei; in cujus bonum iteratur ſententia in eadem cauſa, non per modum appellationis, recurſus, ut dictum eſt, ſed per modum novi judicii æquivalentis prioris, ſeù per modum repetitionis, & ſucceſſionis, ſicut in foro externo Judex in eodem judicio poteſt mutare, quæ prædeceſſor fecerat citrà ullam injuriam. Ad ultimum negatur conſequentia, quia nihil deeſt in ratione judicii, quando ex commutatione, vel diminutione ſententiæ ſivè ab eodem Judicè, ſivè à ſucceſſore facta non tollitur ejus executio, ut accidit in propoſito; & quidem ſi argumentum valeret, ſequeretur,

Digitized by Google

retur, neque per Indulgentias tolli ullo modo obligationem pœnitentiæ in hoc Sacramento ſaltem in quantum vindicativæ, eò quòd nempè remaneret incompletum, quod tamen communiter aſſeritur, ut infrà dicemus.

293 Tertiò eſt difficultas, an etiam Confeſſarius inferior, ideſt, æqualem non habens auctoritatem poſſit hoc idem facere nempè pœnitentiam commutare à Superiore impoſitam, v. g. à Parocho, vel Epiſcopo, aut etiam Pontifice ipſo, & difficultas non eſt de peccatis communibus, & liberis, ideſt, nemini reſervatis, ſed de pœnitentia impoſita pro reſervatis. Affirmant, Vaſquez Henriquez, Navarr. Molfeſius, Fernan. Bonac. & quidem alii, quorum fundamentum eſt, quia per abſolutionem caſuum reſervatorum à Superiore factam, & obtentam, jam illa peccata remanent non reſervata, & conſequenter non remanet reſervata pœnitentia pro eis impoſita. Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior, ut diximus loco cit. & quidem quòd poſſit Confeſſarius inferior ex cauſa, & prævia Confeſſione commutare pœnitentiam à Superiore impoſitam pro peccatis communibus, & liberis, hoc eſt, non reſervatis, nulli dubium eſt, quia ad ſolvendum, & ligandum pro communibus inferior Sacerdos eſt æqualis Superiori, habet enim ordinem, & eamdem juriſdictionem quoad illa. Quòd verò non poſſit commutare pœnitentiam pro reſervatis à Superiore impoſitam, probatur, quia ſicut non poteſt Confeſſarius inferior de illis peccatis, judicare, quia juriſdictionem non habet, ità nec pœnitentiam imponere, ſiquidem circà priorem ſententiam non habet poteſtatem, cùm ad tribunal ſuperius pertineat. Tum quia tunc inferior non ſe habet, ut ſucceſſor prioris in eodem tribunali, ac proindè non poteſt reformare, ſeù moderare ſententiam ab illo Judice Superiori per poteſtatem Superiorem prolatam, ſicut nec inferior poteſt mutare præcepta Superioris. Tum tandem quia reſervatio inducta eſt, ut Superior ſuo judicio pœnitentiam, ſivè per modum vindictæ, ſivè per modum medicinæ imponat, itaut licèt aliquando inferiori facultatem concedat abſolvendi à peccato reſervato, ipſe tamen determinet, & taxet pœnitentiam injungendam, quod ſanè fruſtraneum eſſet, ſi inferior iterum audita pœnitentis Confeſſione poſſet abſolvere, & pœnitentiam mutare.

294 Ex qua doctrina fundamento prioris ſententiæ facilè occurritur, cum enim reſervatio peccatorum ad judicium, quod reſervans de illis ferre debet, ultimatè ordinetur, utique hoc judicium fruſtraretur, ſi mutari poſſet ab alio Sacerdote inferiori; undè licèt pœnitens à peccatis reſervatis fuerit jam à Superiore abſolutus, & poſſit illa rurſus inferiori Sacerdoti confiteri, & eorum abſolutionem petere, non tamen petere poteſt commutationem pœnitentiæ pro illis impoſitæ, quia in hujuſmodi pœnitentiis tacitum involvitur præceptum, ne poſſint ab aliis commutari, niſi urgente aliqua gravi neceſſitate, & ad Superiorem recurſus non facilè pateat. Fatemur tamen adhuc loc. cit. primam ſententiam ſua probabilitate non carere, ſicut enim peccata reſervata ſemel à Superiore abſoluta, eo ipſo non manent amplius reſervata, itaut etiam ab inferiori poſſit de illis abſolutio obtineri, ſi iterum ei in Confeſſione aperiantur; ità etiam videtur dici poſſe de pœnitentia pro eis impoſita, itaut ſicut pœnitens jus habet iterum ſua peccata reſervata alteri confiteri, ità & aliam ſententiam loco prioris petendi, & ſubeundi, qua ratione Amicus diſp. 16. ſect. 4. & alii Recentiores priorem quoque ſententiam cenſet probabilem.

295 Quartò eſt difficultas, an ad id debeat ſecundus Confeſſarius audire peccata, pro quibus pœnitentia fuit à primo impoſita. Negant Navarrus, Toletus, Henriquez, Victoria, Valentia, Sylvius, Diana, & alii quamplures aſſerentes poſſe etiam extrà Confeſſionem, præſertim ſi ſit Superior, vel ſaltem in Confeſſione de aliis peccatis, etiamſi non repetantur priora peccata anteà confeſſa, pro quibus pœnitentia fuit impoſita. Fundamentum eſt, quia ſecundus Confeſſarius eandem habet auctoritatem quam primus habeat, & denuò eſt Judex, ac Superior in hoc foro, & pœnitens ſe ipſum illi ſubdit, totumque ſuum ſtatum, & conſcientiam; ergò validè, & licitè poterit tunc commutari, ac minui pœnitentia ab alio Confeſſario impoſita maximè ex juſta, & rationabili cauſa. Oppoſita ſententia affirmant hoc fieri non poſſe à ſecundo Confeſſario, ſivè inferior fuerit, ſivè Superior, niſi audiendo, & abſolvendo denuò eadem peccata anteà confeſſa; ità Suarez, Vaſqu. Coninc. Lugus, Peſantius, Amicus, Averſa, & alii quamplures, & hanc diximus l. c. eſſe probabiliorem, & probatur ex ratione hujus Sacramenti inſtituti per modum judicii, non enim poteſt Judex juriſdictionem exercere, niſi in ſuo foro, ac tribunali, nec ferre ſententiam, niſi cognita cauſa; ergò neque ſecundus Confeſſarius poterit exercere hunc actum mutandi pœnitentiam, niſi in actuali exercitio Sacramenti, quando, ſcilicet, reus ſe accuſat, ac defert peccata ſua, pro quibus pœnitentia à primo impoſita fuit, quæ ſi Confeſſarius ignorat, jam non habet cauſam perſpectam. Confirmatur; quia ut judicium Sacramentale condignam peccatis pœnitentiam taxet, prærequirit, & poſtulat Sacramentalem peccatorum cognitionem, quæ non niſi per Sacramentalem confeſſionem haberi poteſt; cum ergò pœnitentia Sacramentalis ſit hujus Sacramenti pars integralis, & cùm nequeat eſſe pars hujus Sacramenti, niſi Sacramentali judicio taxaretur, planè ſequitur ſecundum Confeſſarium prioris ſententiam Sacramentaliter mutare non poſſe, niſi auditis in Confeſſione peccatis, in quæ illa fuit. Tandem quia ejuſdem poteſtatis eſt imponere, ac tollere pœnitentiam, ſed non imponitur pœnitentia extrà Sacramentum; ergò nec tolli poteſt per commutationem, niſi media confeſſione Sacramentali, quoniam commutare in propoſito eſt partim tollere, ſcilicet, primam pœnitentiam, & partim imponere, ſcilicet, ſecundam pœnitentiam.

296 Et quidem, ut ibi dicebamus, rationes iſtæ non ſolùm convincunt ſecundo Confeſſario non licere pœnitentiam mutare à priori impoſitam ſine auditione peccatorum, pro quibus impoſita fuit, ſeù extrà eorum confeſſionem, ſed etiam probant non licere in ipſa confeſſione, quæ fit de aliis peccatis novis; hæc enim nova confeſſio ſe habet merè per accidens ad vetera peccata jam confeſſa, ſicut autem Confeſſarius audiens ſolùm nova peccata non ritè pœnitentiam imponeret pro veteribus, quæ non audit, ità nec ritè ſine eorum auditione pœnitentiam veterem permutaret, quemadmodum Judex non ritè profert ſententiam de una cauſa per cognitionem alterius. Neque etiam ſufficit, ut quidam Adverſariorum dicunt, ſi pœnitens dicat ſe in præterita confeſſione habuiſſe hanc pœnitentiam pro peccatis tunc confeſſis; ſic enim innoteſceret quidem pœna, ſed non culpa, propter quam illa fuit impoſita, quod eſſet mutare ſententiam cognitam non cognita cauſa, ut benè diſcurrit Averſa qu. 53. ſect. 8. quapropter concludendum eſt non poſſe ſecundum Confeſſarium pœnitentiam mutare à primo impoſitam, niſi denuò audiendo, & abſolvendo eadem peccata, pro quibus jam impoſita fuit. Ex quibus patet, quid ſit dicendum ad ſundamentum ſententiæ prioris, neceſſario enim hæc nova confeſſio de iiſdem peccatis requiritur, quia licèt ſecundus Confeſſarius eamdem cum priori actoritatem habeat, hoc non ſufficit, ſed etiam habere debet ejuſdem cauſæ cognitionem, & pœnitens debet illi ſuum ſtatum, & conſcientiam aperire, & patefacere, non quomodocumque, ſed etiam de iiſdem peccatis prioribus, quorum ſibi cupit pœnitentiam commutari. Et parum etiam refert, quòd ſit Superior reſpectu pœnitentis, ac etiam prioris Confeſſarii, ut quod ſit Epiſcopus, vel Prælatus, neque enim ad hoc refert ejus Superioritas, & Prælatio, quia cum tota hac dignitate adhuc ſervare debet, quæ ad hoc Sacramentum eſſentialiter ſpectant, ſicut alii, undè ſicut abſolvere non poteſt peccata, quæ non audit in hoc Sacramento, ità nec ea punire per modum Sacramentalis pœnitentiæ.

297 Quintò eſt difficultas, an idem Confeſſarius poſſit pœnitentiam à ſe impoſitam commutare abſque nova auditione, & abſolutione. Affirmat communis opinio apud Averſ. loc. cit. ità tamen, ut non omnino fiat extra confeſſionem. Ratio eſt, quia talis commutatio eſſet tamquam actus, & complementum, ſeù modificatio ejuſdem judicii Sacramentalis, ſicut enim ab initio poterat imponi pœnitentia poſt abſolutionem, ut omnes ferè concedunt; ſic etiam poteſt iterum mutari, & modificari conſentiente, aut inſtante eodem pœnitente, non tamen extra Sacramentum, hoc ipſo, quòd eſt actio Sacramentalis. Ad hanc autem mutationem validè faciendam requiritur omninò ex parte Confeſſarii, ut diximus loc. cit. memoria ſaltem confuſa peccatorum, ut Judex nempè procedat cum notitia cauſæ, ne ſententia contineat errorem intolerabilem clave errante, ſivè deindè tempus intercurrens ſit brevius, ſivè longius, ſicut enim ſatiſfactio etiam poſt longum tempus impleta integrat unum judicium cum partibus præcedentibus, quod judicium adhuc intelligitur ſuſpenſum, & incompletum, itaut Judex in ſuo Tribunali adhuc aperto habet jus ad urgendam ſententiæ executionem; ſic eamdem ſatisfactionem poterit Confeſſarius ad inſtantiam pœnitentis mutare, qui quidem Confeſſarius intelligitur ſibi virtualiter retinere hujuſmodi facultatem moderandi, ac mutandi pœnitentiam, licèt enim ſententia ſemel legitimè prolata, & acceptata videatur tranſire in rem judicatam quaſi per modum contractus, itaut non poſſit mutare abſque conſenſu Judicis, & ſubditi; in propoſito tamen ſupponitur adeſſe conſenſus, imò inſtantia pœnitentis. Non eſt igitur cur hujuſmodi tempus vel ad mediam horam cum Megala, vel ad diem cum Coninchio, vel ad triduum cum Diana, vel ad hebdomadam reſtringamus cum Henriquez, ſed cum Vaſquez, & Lugo rectè ad recordationem Confeſſarii extenditur. Immò addit Averſa, ſi non recordetur Sacerdos, ſufficere quòd ei peccata in memoriam revocet pœnitens abſque accuſatione, & abſolutione, ac etiamſi inte-

interim expiret facultas Confeſſarii, quam fortè ad tempus habeat, quia adhuc durat quoad cauſam non ſolùm cæptam, ſed etiam judicatam ad effectum moderandi ſuam ſententiam.

297 Sed inſtat Brancatus noſter diſp.22. art. 10. n.233. ut fieri poſſit licitè, & validè mutatio ſatisfactionis multo tempore poſt confeſſionem primam non ſufficere, quòd Sacerdos recordetur peccatorum pœnitentis, ſed neceſſario iterandam eſſe confeſſionem peccatorum, ob quæ fuit impoſita, quod probat, quia actus mutandi pęnitentiam jam impoſitam eſt actus Sacramentalis novus: ergò requirit alias Sacramenti partes, atque ideò confeſſionem novam, quia confeſſio jam præterita nequit moraliter ejus compars cenſeri ob nimiam longitudinem temporis interjecti jam elapſi. At hoc diximus l.cit. nimirum rigorem ſapere, & ſine ſufficienti fundamento, verum quidem eſt Sacerdotem licitè operari non poſſe, ſi proportionem ſatisfactionis ad peccata non ſervat, & in eo caſu talem proportionem ſervari non poſſe, niſi peccata jam confeſſa præ oculis habet, hoc eſt ſufficientem eorum memoriam ſaltem confuſam, at falſum eſt etiam poſt longum tempus hanc haberi non poſſe, niſi per iteratam pęnitentis confeſſionem, nam poteſt eam ex ſe habere Sacerdos ſine iterata confeſſione. Quod ſi ipſe non recordetur, ſufficit etiam quod ei in memoriam reducantur ab ipſo pœnitente abſque nova accuſatione, & abſolutione. Et actus mutandi pęnitentiam in tali caſu non eſt omnino novus, & à priori diverſus, ſed potius ſe habet, tanquam complementum, & modificatio ejuſdem judicii Sacramentalis, ut ſuprà dictum eſt, & ſufficienter cenſetur moraliter unitus cum præterita confeſſione, & abſolutione, quia ſicut executio pœnitentiæ poſt quodlibet tempus moraliter unitur cum toto Sacramento, eſtque pars integralis ejus, ità & commutatio, eò quòd uſque ad executionem maneat adhuc velut apertum idem judicium, & tribunal, & ſuſpenſum, atque incompletum judicium, quo etiam pacto Judex qui reum ad certam pœnam condemnavit, poteſt, quouſque ea completa non ſit, illam rationabili de cauſa moderare, & temperare, ut Juriſconſulti communiter docent. Ad majorem quæſtionis hujus intelligentiam hic ulterius diſputari ſolet, an poſſit injunctæ ſibi pœnitentiæ ſatisfacere per indulgentię ſuſceptionem, adeout indulgentia ſuſcepta ceſſet obligatio eam adimplendi, de qua difficultate egimus ex profeſſo quæſt.23. cit. art. 2. & rurſus agemus inferius tractando de Indulgentiis.

DISPUTATIO XXII.

DE SACRAMENTO EXTREMÆ UNCTIONIS

1 NOmine extremæ Unctionis intelligitur in Eccleſia unctio Olei benedicti, quæ infirmo in extremis conſtituto adjunctis quibuſdam precibus à Sacerdote confertur, & quia hoc Sacramentum eſt inſtitutum ad delendas peccatorum reliquias, & Sacramenti Pęnitentiæ complementum exiſtimatum eſt à Patribus, ut loquitur Conc. Trident. ſeſſ. 14. ideò connexio hujus Sacramenti cum præcedenti Pęnitentiæ poſtulat, ut immediatè poſt illud de hoc agamus. Et cùm extrema Unctio hoc Sacramentum appelletur, quia extremo loco ſuſcipitur in fine vitæ, & poſt alia Sacramenta, ratio etiam petit, ut de hoc Sacramento ultimo loco agatur in tractatu de Sacramentis. In hac igitur ultima Diſputatione de Sacramentis de hoc Sacramento agemus juxtà doctrinam traditam, & ordinem ſervatum l.4.ſent.diſp.6. breviter repetendo ibi dicta ad moralitatem ſpectantia, ut hactenus de aliis Sacramentis agendo fecimus; quia ut modò dicebamus, hæc eſt ultima unctio, quam homo viator recipit in extremis laborans, & ex hac vita migraturus ad aliam: primam enim unctionem recipit in Baptiſmo, ſecundam in Confirmatione, tertiam in collatione Ordinis Sacerdotalis, quartam, & ultimam in Sacramento extremæ Uunctionis, ut optimè cum pluribus aliis Bonac. diſcurrit tract. de Sacramentis diſp.7. de Sacramento extremæ Unctionis q.un. ab initio, plura autem repetemus de hoc Sacramento ex diſp. cit. quàm hactenus de aliis Sacramentis fecerimus, quia omnia ferè ibi dicta ad moralitatem ſpectant.

QUÆSTIO PRIMA.

De exiſtentia, inſtitutione, & definitione hujus Sacramenti.

2 AB hujus Diſputationis initio de exiſtentia, & inſtitutione iſtius Sacramenti in primis diſcurrendum eſt, quia negarunt olim Valdenſes, & Albigenſes hoc eſſe verum, & proprium novæ legis Sacramentum, & nunc etiam negant Lutherani, & Calviniſtæ, & licèt Catholici omnes teneant extremam Unctionem eſſe verum, & proprium Sacramentum, ſicut alia novæ legis Sacramenta, tanquam fidei dogma, non defuerunt tamen, qui putarint hoc Sacramentum non fuiſſe immediatè à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab Apoſtolis, quoniam apud nullum Evangeliſtam inſtitutionis hujus Sacramenti fit mentio, quarè hæc duo puncta ſunt breviter in hac prima quæſtione reſolvenda juxtà diſp.6. cit. quæſt.1.

ARTICULUS PRIMUS.

An extrema Unctio ſit verum Sacramentum novæ legis.

3 PRimò conveniunt Catholici omnes contrà Hæreticos relatos extremam Unctionem eſſe verum, & proprium Sacramentum, tanquam dogma de fide, ex Scripturis, Conciliis, Patribus, & traditione, ac definitione Eccleſiæ expreſsè deductum, & quidem ex Scripturis licèt aliqui hoc probant ex Evangelio Marci cap. 6. ubi de diſcipulis ad concionandum à Chriſto miſſis ait, quòd *ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*, & dicant, quòd hac unctione utebantur Apoſtoli ex præſcripto Chriſti, non tantùm ad ſalutem corporum, ſed præcipue animarum. Communis tamen, & probabilior opinio negat ex hoc loco ſufficienter hoc Sacramentum probari, negatque unctionem illam, quæ tunc ab Apoſtolis exercebatur, fuiſſe hoc Sacramentum, ſed potius fuiſſe ait quamdam præventionem, & adumbrationem ejus, ut indicavit Conc. Trid. ſeſſ.14. cap.1. ubi de hoc Sacramento loquens ait: *Apud Marcum quidem inſinuatum, per Jacobum autem promulgatum*, dicitur autem inſinuari, quod non expreſsè proponitur, ſed adumbratur, & obſcurè indicatur, hoc igitur Sacramentum apud Marcum fuit dumtaxat inſinuatum, & adumbratum, ſeù figuratum eo modo, quo Sacramentum Baptiſmi dicitur inſinuatum fuiſſe in Baptiſmo Joannis, quia nimirum hic fuit umbra, & figura illius. Quarè melius, & firmius probatur hæc veritas cum Scoto 4. d.23. q. un. ex Epiſtola Jacob c.5. ubi inquit: *Infirmatur quis ex vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, remittuntur ei*. Et hoc ſolo teſtimonio ad hanc veritatem probandam non ſolùm utuntur Scotiſtæ, & alii Auctores paſſim, ſed etiam Concilium Florentinum, & Tridentin. & Summi Pontifices Innocentius Primus, & Tertius, ac plerique Patres infrà citandi. Et quidem rationabiliter, quia hæc verba Apoſtoli continent omnia, quæ ad eſſentiam veri Sacramenti ſunt neceſſaria, continent enim primò ritum externum ſenſibilem materia, & forma conſtantem, ſcilicet, unctionem olei, & verbo, ſeù oratione Sacerdotis, deindè deſignatur Miniſter, ſcilicet, Presbyter, & ſubjectum hujus Sacramenti capax, ſcilicet, fidelis infirmus, & tandem per alleviationem infirmi, & peccatorum remiſſionem deſignatur effectus, & gratia Sacramentalis ex efficacia unctionis per oleum, & orationem fidei data, quæ omnia, & ſingula latius in ſequentibus explicabuntur; ergo efficaciter ex hoc loco Sacramentum extremæ Unctionis probatur, nam ad eſſentiam veri Sacramenti requiritur, & ſufficit ſymbolum externum ſta-

Digitized by Google

ſtabile certa materia,& forma conſtans, & infallibilem promiſſionem habens gratiæ ſanctificantis, quæ omnia continentur in præcitatis Jacobi verbis ſignantibus ritum ſenſibilem ſacrum habentem ſpiritualem vim ad ſalutem, & ſanctificationem animæ remittendo peccata.

4 Neque rationabiliter Hæretici, ut diximus loc. cit. negant Epiſtolam illam eſſe Canonicam, nam pro tali definita fuit in Conciliis Provincialibus Laodicenſ. can. 59. Milevit. can. 7. Carth.3. cui interfuit, & ſubſcripſit. S. Auguſtinus can. 47. quæ Concilia confirmata ſunt à ſexta Synodo generali, & hoc idem poſteà definitum fuit in Conciliis Florentino, & Tridentino infra citandis, & eſt conſtans Patrum ſententia, quos fuſè Bellarminus adducit lib. 1. *de hoc Sacramento* c.3. & Hiqueus 4. diſt.23.quæſt.un. *in Commentario*, ac Henriquez lib.3.c.7. quarè pro comperto habemus, & ſupponimus illam Epiſtolam eſſe authenticam, & canonicam, & à D. Jacobo editam, ſicut alias ab Apoſtolis verè conſcriptas. Sed adhuc inſtant Hæretici, dato quòd eſſet Canonica,ex ea non efficaciter deduci unctionem illam eſſe Sacramentalem, quia in ea non habetur mentio de alia unctione, quàm de ſimili illi, qua utebantur Apoſtoli Marci 6. quam jam conceſſimus non fuiſſe Sacramentalem. Verum negandum eſt aſſumptum, quod in Epiſtola Jacobi non ſit ſermo de Unctione alterius rationis ab ea, quæ legitur Marci 6. cùm expreſsè ibi dicat Apoſtolus Presbyteros Eccleſiæ ad hanc Unctionem vocandos eſſe, & eam à peccatis expiare,quod alteri illi unctioni non conveniebat, quæ ut ſupra dictum eſt, ſolùm deſerviebat principaliter, & immediatè ad ſanandos infirmos, & eos per hoc diſponendos ad credendam Chriſti doctrinam, & eam amplectendam. Nos negamus tamen hanc Unctionem à Jacobo commendatam, & promulgatam aliquam habere proportionem cum ea Marci 6. quatenus, & ipſa aliquo modo interius declarando ad curandam quoque infirmitatem corporalem ordinatur, ſicut illa; qua ratione dicitur à Concilio Tridentino per illam Marci inſinuatam fuiſſe quatenus, ſcilicet, illa hanc ipſam adumbravit, & aliquando inſtituendam ſignificavit, ut conſtat ex verbis ejuſdem ſupra relatis.

5 Secundò probatur hæc veritas ex Conciliis, & Patribus, nam Concilium Gabilonenſe, quod temporibus Caroli Magni celebratum eſt ſub Leone Tertio circà annum 813. c.48. decernit: *Infirmos ſecundum Beati Jacobi documentum oleo, quod ab Epiſcopo benedicitur debere à Presbyteris ungi*, & pauló poſt allegatis ejuſdem S. Jacobi verbis ſubdit. *Non eſſe parvipendendam hujuſmodi medicinam,quæ animæ, corporiſque medetur languoribus*. Traditur hæc eadem veritas in Concil. Senocenſi. c. de extrema Unctione, & in alio Concil.Mogunt.cap. 34. & in Florent. in decretis Eugenii, & aliis à Brancato noſtro relatis tom.3.de Sacramentis diſp. 11. art.3. & tandem in Trident. ſeſſ. 14.cap.1. de extrema Unctione, ubi habetur: *Hoc Sacramentum à Chriſto Domino inſtitutum eſſe, apud Marcum quidem inſinuatum, per Jacobum autem Apoſtolum, ac Domini fratrem fidelibus commendatum, & promulgatum*. Probatur etiam ex Patribus, qui huic ſanctæ Unctioni vim ſanctificandi,& peccataremittendi tribuunt, nam D.Auguſt.ſer.215.de tempore docet ſuperveniente infirmitate ægrotum Chriſti Domini corpus accipere debere, & exindè proprium ejus corpus ungendum eſſe, ut impleatur in eo illud, quod dictum eſt in D. Jacobi Epiſtola: *Infirmatur quis in vobis &c.* additque hoc modo corporis ſanitatem, & peccatorum indulgentiam obtineri D. Bernardus in vita Malachiæ Epiſcopi circa finem refert illum in fine vitæ hoc Sacramentum poſtulaſſe. Joan. Chryſoſtomus lib. 3. de Sacerdotio inquit, Sacerdotes non modò, cùm nos regenerant, ſed etiam cùm infirmos oleo ungunt, indulgere peccata, quod ex relatis D. Jacobi verbis confirmat. Idem inſinuare videtur Dionyſius Areopagita c.de Eccleſiaſtica Jerarchia in fine, ubi loquitur de unctione vivorum, quæ poſt communionem fiebat, & ſanctificante hominem. Plura etiam in hujus veritatis confirmationem ſumi poſſunt ex Cyrillo Hieroſol.Cathec.5. & Beda lib.2. in Marcum c.14.& Jacob. 3. Ex quibus conſtat vanam eſſe Hæreticorum calumniam, qui nobis obiiciunt nullam apud Veteres reperiri hujus Sacramenti mentionem.

6. Tertiò probatur eadem veritas ex traditione, & definitione Eccleſiæ, & in primis extat celebre teſtimonium Innocentii Primi, qui floruit anno 402. etenim in Epiſtola ad Decentium cap.8. de hac unctione Sacramentali locum adductum Jacobi exponit, & circà finem docet hoc Sacramentum in verbis Apoſtoli Jacobi contentum à Presbyteris miniſtrari debere ægrotantibus, non quibuſcumque, ſed Chriſtianis qui tantùm hujus Sacramenti ſunt capaces. Eamdem confirmat veritatem in c. Unico *Cùm veniſſet* de Sacra Unctione, ubi Unctionem viſibilem, de qua Jacobus locutus eſt, dicit eſſe ſignum inviſibilis unctionis interioris, atque adeò Sacramentum; & quòd *ſi digne ſumatur vel agit, vel auget,quod deſignat*, hoc eſt, vel primam gratiam producit, ſi fortè illam non invenit propter aliquod peccatum invincibiliter oblitum, vel auget, ſi eam invenit; & tandem probatur ex praxi Eccleſiæ Romanæ, quæ veram habet Sacramentorum doctrinam *de Hæreticis cap. Ad abolendam*, & ex Concilio Conſtantienſi in Conſtit. Martini V. ergo ex principiis fidei evidenter deducitur dari hoc Sacramentum in Eccleſia, in qua refert D.Hieronymus in cap.14. Oſeæ ſemper uſitatum eſſe, & morem fuiſſe in extremis vitæ, & mortis agone certantes injungi oleo ſancto ad ſuperandas diaboli tentationes; hoc autem de nulla alia unctione poteſt intelligi,niſi de hac unctione Sacramentali, quia nullus alius mos eſt in Eccleſia ungendi certantes in agone mortis, niſi hoc Sacramentum, ut Faber noſter advertit diſp. un. *de Sacramento extremæ unctionis* q.un. cap.2. circà finem.

7 Quartò tandem probatur ratione à Scoto loc. cit. indicata deducta ex congruentia, quæ Deum movere potuit, & de facto movit ad hoc beneficium nobis præſtandum, non enim Deus providet minus fidelibus ſuis in majori neceſſitate,quàm in minori; ſed maxima neceſſitas eſt in exitu de ſtatu vitæ ad ſtatum termini, mortis enim articulus multis de cauſis eſt hominibus formidabilis; nimirum ob malæ vitæ conſcientiam, ob divini judicii timorem, & futuri ſtatus incertitudinem, & præſertim ob dœmonis tentationes, quæ eo tempore acrius urgent; ſicut ergò Deus providit de Sacramento auxiliante in principito vitę, nimirum de Baptiſmo,in medio vitæ,ſcilicet de Pænitentia; ergò multò magis in fine vitæ providit,& providere debuit de Sacramento opitulante,quo recrearentur,& in majorem ſpem erigerentur fideles in eo mortis periculo conſtituti. Hanc etiam congruentiam deducit Doctor loc. cit. ex remiſſione venialium quia congruum eſt receſſurum ab hac vita finaliter à peccatis venialibus abſolvi, iſta enim non remiſſa eſſent impedimentum glorię conſequendę,ſiquidem ut ſupponitur ex communi Theologorum doctrina, nihil coinquinatum intrabit Regnum Cœlorum, & ideò neceſſe eſt antè ejus ingreſſum omnem culpam quantumcumque levem dimitti, & purgari; contingere autem poteſt,inquit Doctor quòd homo quantumcumque juſtus, & in gratia exiſtens aliqua talia peccata in exitu, & fine hujus vitæ habeat, quia homo frequentiſſimè peccat, & quaſi continuè hujuſmodi peccatis juxta illud Proverb. 14. *ſepties in die cadit juſtus*; ergo congruum fuit, ut Deus Sacramentum inſtitueret, quo homo juſtus finaliter hac vita receſſurus abſque illo impedimento recta via ad gloriam tenderet.

8 In oppoſitum obiiciunt Hæretici, primò quia non pendet à fide Miniſtri, quòd Sacramenta ſuos conferant effectus, nam etiamſi hic ſit infidelis, Sacramentum ſuum ſortitur effectum, modò intentionem habeat faciendi, quod Chriſtus fecit; ut autem hæc unctio ſuum conferat effectum ex ſententia Jacobi loc.cit.fidem Miniſtri requirit, ut ex illis verbis colligitur: *Et oratio fidei ſalvabit infirmum*: ergò hæc unctio non eſt verum, & proprium Sacramentum. Deindè ſi hæc unctio eſſet Sacramentum haberet effectum infallibilem, ut patet ex dictis de Sacramentis in genere, at non habet,quia hoc Sacramentum ponitur cauſativum ſalutis, non tantùm animæ, ſed etiam corporis; at non ſemper hanc cauſat, ut in pleriſque conſtat,qui hoc Sacramento ſuſcepto non convaleſcunt, ergo non eſt Sacramentum verè, & propriè dictum, quia verum Sacramentum ex promiſſione Chriſti obicem non ponenti infallibiliter ſuum confert effectum. Nec dicere juvat ſalutem corporis eſſe tantùm effectum ſecundarium hujus Sacramenti, non vero primarium, nam Sacramenta ſuos etiam effectus ſecundarios infallibiliter conferunt, cùm utrumque effectum contineant ex divina promiſſione, quæ defraudari non poteſt. Denique etiam ipſius animæ ſalus, & peccatorum remiſſio in præfatis Apoſtoli verbis non eſt infallibiliter promiſſa, ſed tantùm per modum deprecationis, ſicut promittitur corporis ſanitas, ut patet ex ipſo contextu; ergo &c.

9 Reſpondetur ex jam dictis loc.cit. negando minorem,quia in præcitatis Apoſtoli verbis non eſt ſermo de fide Miniſtri, ita quod neceſſario requiratur fides in Miniſtro, & ab illa effectus Sacramenti pendeat; ſed ibi eſt ſermo de fide Eccleſiæ, in cujus fide Sacramenta adminiſtrantur, undè per orationem fidei in præcitatis verbis non debet intelligi fides Chriſti ſubjectiva, ſed objectiva, quia nimirum oratio adhibita à Miniſtro ad hoc Sacramentum conficiendum verbum Dei continet, & miniſterium fidei, quod ſaltem objectivè debet Miniſter in mente prę-habere, dum infirmo hoc miniſtrat Sacramentum, quo ſenſu etiam fidem habere debet in aliorum adminiſtratione. Ad Confirmationem dicendum duplicem eſſe hujus Sacramenti effectum, ut ex dicendis conſtabit, unum principalem, & certum nimirum conferre gratiam, & dimittere peccata venialia finaliter,niſi infirmus obicem ponat; alterum vero ſecundarium,& minus principalem, & non ita certum, quia ſemper

non

Digitized by Google

inſtitutum, plura quippè ſunt, quæ Chriſtus Dominus oretenus per Apoſtolos tradidit Eccleſiæ, ut colligitur ex 1. Actor. ubi dicitur Chriſtus per quadraginta dies Diſcipuli apparuiſſe, & cum eis conveſcens de Regno Cœlorum locutus fuiſſe inſtruens, & erudiens eos de omnibus ad Eccleſiæ gubernationem pertinentibus, & multa etiam ſunt à Chriſto præſcripta, & ab Apoſtolis prædicata, quæ ſcripta non ſunt, nam Andreas, Thomas, Bartholomæus plura prædicaverunt, & non ſcripſerunt, extrema autem Unctio non tantum fuit ab Apoſtolis prædicata, ſed etiam ſcripto conſignata, & promulgata à Jacobo, quæ quidem ſcriptio, & promulgatio præſupponit hanc Sacramentalem Unctionem fuiſſe à Chriſto oretenus inſtitutam, & ab Apoſtolis prædicatam.

15 Quintò quod attinet ad hujus Sacramenti definitionem, quæ eſt altera pars quæſiti, non eodem modo ab omnibus aſſignatur, cùm enim hoc Sacramentum, ſicut & cætera, conſtet ex materia, & forma, tamquam ex partibus phyſicis, illud phyſicè aliqui definiunt per ſuas partes phyſicas dicendo, eſſe unctione oleo benedicto facta in eis partibus corporis, ubi præcipuè quinque organa ſenſuum vigent, ſub præſcripta verborum forma. Alii metaphyſicè illud definiunt per genus, & differentiam dicendo, quod eſt ſignum rei ſacræ, quo aliquæ partes corporis infirmis unguntur oleo benedicto ſub præſcripta verborum forma juxtà Chriſti inſtitutionem ad ſalutem animę, & corporis; ubi ſignum rei ſacræ ſtat loco generis, in quo extrema Unctio cum reliquis conveniunt Sacramentis. Quod verò additur, quo aliquæ partes corporis &c. ſtat loco differentiæ, cùm per has particulas extrema Unctio à cæteris differat Sacramentis,ut patebit ex ſequentibus. Alii tandem utramque miſcent definitionem dicentes, extremam Unctionem eſſe Sacramentum ex ſacra unctione olei, & prece Sacerdotis confectum, & ad ſalutem mentis, & corporis ægrotantis hominis divina inſtitutione ordinatum.

16 Denique Scotus noſter loco cit. hanc aſſignat definitionem, quæ adamuſſim omnia explicat neceſſaria ad hoc Sacramentum dicens; quòd eſt Unctio hominis infirmi pœnitentis facta indeterminatis partibus corporis cum oleo conſacrato ab Epiſcopo, miniſtrata à Sacerdote ſimul verba certa cum intentione debita proferente, ex inſtitutione divina efficaciter ſignificans curationem finalem venialium. Quæ quidem definitio exacta eſt, & completa, utpotè explicans omnia ad hoc Sacramentum requiſita, explicat enim materiam remotam, quæ eſt oleum olivæ ſimplex ab Epiſcopo benedictum; explicat materiam proximam, quæ eſt unctio in determinatis partibus corporis, explicat formam, quæ ſunt orationes cum debita intentione a Sacerdote proferendæ; explicat Miniſtrum, qui eſt ſolus Sacerdos, ut ex ipſis D. Jacobi verbis colligitur, explicat ſuſcipientem, ſeu ſubjectum hujus Sacramenti capax, qui eſt homo pœnitens infirmus; & explicat corporis partes, in quibus hoc Sacramentum ſuſcipere debet, quæ ſunt organa potentiarum vitalium; & tandem explicat vim, & effectum hujus Sacramenti, qui eſt curatio, & remiſſio finalis venialium. Hæc igitur eſt vera, & propria hujus Sacramenti definitio licèt enim vera, & rigoroſa definitio, quæ dicitur quidditativa,per genus tantùm, & differentiam ſit aſſignanda, aliæ tamen definitiones, quæ quietativæ dicuntur, & potius ſunt deſcriptiones, dari poſſunt per cauſas, & effectus, & alia, quæ magis naturam definiti explicare poſſunt, & definitio quietativa, quæ relativis convenit, qualis eſt iſta dari non poteſt de aliqua ſpecie, niſi exprimatur fundamentum, & terminus, per hæc enim ſaltem à poſteriori relationis terminus dignoſcitur, ut dictum eſt in logica, ita ad verbum diſcurrimus de hujus Sacramenti definitione diſp.6.cit.q.1.art.2. in fine.

QUÆSTIO SECUNDA.

De materia, & forma hujus Sacramenti.

17 JAm diximus ſuperius diſput. 56. loquendo de Sacramentis in genere, quolibet Sacramentum novæ legis ex materia, & forma determinata conſtare debere; ità enim definivit Concilium Florentinum ibi citatum in decretis Eugenii de omnibus novæ legis Sacramentis tribus omnia, & ſingula perfici debere, nimirum rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & perſona Miniſtri conferentis Sacramentum, cum intentione tamen faciendi, quod facit Eccleſia. Hoc igitur ſuppoſito quæritur in præſenti quænam ſit hujus Sacramenti extremæ Unctionis materia & forma. Et quia materia Sacramentorum duplex eſt, ut etiam dictum eſt loc.cit. de Sacramentis in genere, remota nimirum, & proxima, de utraque in primo articulo agemus, & de forma in ſequenti,& omnia breviter reſolvemus juxtà dicta lib.7.ſent.diſp. 6.art.1.& 2. ubi fusè de hoc tractavimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quanam ſit materia Sacramenti extremæ Unctionis.

18 PRimò, jam diximus quæſt.1. cit. art. 1. materiam remotam hujus Sacramenti eſſe oleum olivæ ab Epiſcopo benedictum. Ità Doctor loc. c. quod definitum habetur in Concilio Florentino in decreto de unione Armenorum, & Trident.ſeſſ.14.cap.1. de extrema Unctione, & Apoſtolus ipſe Jacobus in ſua Canonica indicavit illis verbis *Ungentes eum oleo* quamvis enim non exprimat niſi oleum,hoc tamen ex communi modo loquendi intelligitur oleum commune,& uſuale, quod eſt ſolùm oleum olivarum, quemadmodum cùm dicitur materiam baptiſmi eſſe aquam, aqua elementaris intelligitur; & cùm dicitur materiam Euchariſtiæ eſſe panem, & vinum, ex vi communis locutionis,& ſignificationis intelligitur panis triticeus, & vinum ex vite, quæ tantùm ſunt communia,& uſualia. Undè Concil.Flor. loc.c. expreſsè in ſuo decreto definit eſſe *oleum olivæ*. Ex quo ſequitur ſimplex dumtaxat oleum ſine ulla mixtione alterius liquoris eſſe materiam idoneam, & propriam hujus Sacramenti, quod etiam Apoſtolus ipſe citatis verbis indicavit, in quibus ſola mentio ſit olei, & hoc idem confirmat praxis ipſa Eccleſiæ in diſtinctis vaſis aſſervantis materiam extremæ Unctionis, & Confirmationis, eo quòd illa ſit oleum ſimplex, hoc autem balſamo mixtum. Nec refert Pontifices, & Concilia materiam hujus Sacramenti aliquando appellare Chriſma; nam Chriſmatis nomine ſimplicem unctionem intelligunt, ſiquidem Chriſma græcè unctionem latinè ſignificat. Quòd ſi cum oleo aliquis alius admiſceretur liquor, licèt id non ſine gravi peccato ex ſuo genere fieret, per hoc tamen non redderetur irritum Sacramentum, dummodo oleum in ſua ſubſtantia permaneat, nec corrumpatur per exceſſum liquoris adjuncti, ſicut in ſimili caſu dictum eſt de materia aliorum Sacramentorum. Ex quo ſequitur, ut hic bene notant Hiqueus, & Poncius, ſi aliquid balſami admiſceretur, non impedire validitatem materiæ hujus, quamvis id non ſit neceſſarium, nam adhuc eſſet oleum, licèt ſit etiam Chriſma propter illam admixtionem, & planè ſicut admixtio aquæ non obſtat, quo minus vinum, cui eſt admixta, ſit valida, & neceſſaria materia Sacramenti ſanguinis;ità cenſendum eſt neque admixtionem balſami cum oleo impedire, quin adhuc oleum cui admiſcetur,ſit valida hujus Sacramenti materia. Addit tandem Doctor benedictionem Epiſcopalem eſſe neceſſariam adhoc ut oleum ſit apta hujus Sacramenti materia, quia communiter in Sacramentis conſiſtentibus in uſu ſolus baptiſmus non requirit materiam ſpecialiter conſecratam, quia Chriſtus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis, quandò voluit à Joanne baptizari, totam aquam conſecravit, hoc eſt, in uſum iſtum dedicavit; alia autem Sacramenta, quæ pro materia habent aliquod corporale; ut Unctiones, requirunt conſecrationem, ſeu benedictionem Epiſcopi; quæ quidem eſt congruentia quædam,ſed potior ratio,eſt quam & ipſe aſſignavit 4.diſt.7. q. 1. D. quia cùm baptiſmus ſit Sacramentum adeo neceſſarium, expediebat materiam ejus eſſe valde ſimplicem, facilem, & communem; cum vero Sacramentum hoc,ſicut & Confirmationis, non eſſent adeò neceſſaria, ad reverentiam, & decorem ipſius Sacramenti, & ad majorem aptitudinem in ſignificando expediebat ejus materiam eſſe prius benedictam, & conſecratam.

19 Secundò jam diximus ibidem, proximam materiam, hujus Sacramenti eſſe Unctionem, quod & nomen ipſum hujus Sacramentis apertè indicat,& Apoſtolus ipſe ſufficienter expreſſit, cùm dixit *Ungentes eum oleo*, ac denique Concilia Florentinum, & Tridentinum definiunt. Accedit etiam ratio, quia hoc Sacramentum non eſt eſſentialiter oleum ipſum, ſed unctio facta per oleum, ſicut baptiſmus non eſt aqua, ſed ablutio per aquam facta. Addit tandem Doctor optimam congruentiam, quia unctio eſt ſignum valde conveniens ſignato, ſeu effectui hujus Sacramenti, ſicut enim unctio exterior ſit ad aliquem morbum curandum; ità hæc unctio Sacramentalis exterior ſignificat curationem animæ interiorem à culpis venialibus, quam etiam congruentiam accepit, & approbavit Conc. Trident.ſeſſ.14. c. 1. ubi poſtquam materiam hujus Sacramenti remotam expreſſit illis verbis *intellexit enim Eccleſia materiam eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum* volens ſubindè materiam quoq; proximam indicare, ſubdit: *Nam Unctio aptiſſimè Spiritus Sancti gratiam,qua inviſibiliter ægrotantis anima inungitur, repræſentat*,certum eſt autem materiam proximam Sacramenti eſſe illam,quæ effectum Sacramentalem cauſat, ſcilicet, gratiam;eſt ergo unctio materia proxima hujus Sacramenti,utpotè valdè

Digitized by Google

valde apta, & proportionata ad ſignificandum ejus effectum. Ex quo conſtat malè id negaſſe quoſdam apud Divum Bonaventuram 4.diſtin.23.aſſerentes Sacramentum hoc conſiſtere in ſolo oleo ab Epiſcopo benedicto, ut materia proxima. Unctionemque non eſſe materiam, ſed applicationem hujus Sacramenti, ſicut comeſtio non eſt materia Sacramenti Euchariſtiæ, ſed ejus applicatio. Ratio eſt, quia hoc Sacramentum conſiſtit in ipſo uſu,& applicatione materiæ,ſicut Baptiſmus, & Confirmatio,& cœtera Sacramenta præter Euchariſtiam, quæ ſola eſt Sacramentum permanens. Et plane patet ad ſenſum, quòd quando oleum eſt in vaſe, aut in manu, vel digitis Sacerdotis, & ægrotus non ungitur non fit Sacramentum, etiamſi forma proferatur, quando autem ungitur, & ſimul forma profertur, tunc fit Sacramentum; ergo ipſa unctio eſt proxima materia hujus Sacramenti. Quòd autem unctiones requirantur, & ſufficiant adhoc ſacramentum perficiendum dicemus poſteà agentes, de ritu hujus ſacramenti quoad partes corporis inungendas, & nominandas.

20 Tertiò, eſt difficultas an materia neceſſaria hujus Sacramenti debeat eſſe oleum ſimplex, itaut ſi ſit balſamo permixtum non ſit valida materia hujus Sacramenti. Affirmant Paludanus, Soto, Nugnus, Averſa, Layman, & alii recentiores, ex quo deducunt in caſu, quo non poſſit haberi ſimplex oleum, non poſſe Sacerdotem ad hoc Sacramentum conficiendum uti Chriſmate, quia materia Confirmationis, quod eſt Chriſma, diverſa eſt à materia extremæ Unctionis. Hoc autem probant ex ipſo uſu,& exercitio Eccleſiæ, quo ſolum oleum abſque ulla balſami mixtione adhibetur. Item probant ex modo loquendi Concilii Florentini, & Tridentini, & ipſius Apoſtoli, dum ſimpliciter oleum nominant, hinc enim fit hanc ſolam eſſe materiam ſufficientem, & debitam, omnemque alium liquorem; & ſuccum eſſe prorſus extraneum, & juxtà verba ipſius Apoſtoli putandum eſſe dicunt, taliter fuiſſe materiam hujus Sacramenti à Chriſto inſtitutam, ut non magis potuerit admiſceri, & adjungi balſamum,quàm quicumque alius liquor,& ſuccus herbarum,& arborum. Cæterum oleum etiam balſamo mixtum adhuc eſſe validam hujus Sacramenti materiam docent Suarez, Henriquez, Amicus, & ex noſtris Aretinus, Hiqueus, Brancatus, Poncius, & alii Recentiores, qui conſequenter dicunt in caſu, quo non poſſit haberi oleum ſimplex benedictum non poſſe Sacerdotem uti Chriſmate ad hoc Sacramentum perficiendum, & hoc manifeſtè ſequitur ex dictis in primo aſſerto, ubi diximus,quod ſicut mixito aquæ,vel alterius liquoris, ſi vini materiam non corrumpit materiam Calicis non tollit, ità nec mixtio balſami alteriuſvè liquoris olei materiam non corrumpentis materiam extremæ Unctionis non tollet. Cùm ergo Chriſma ſit oleum olivæ ab Epiſcopo benedictum habens mixtionem balſami in modica quantitate quarumdam, ſcilicet guttularum ejus planè per hoc non deſinit eſſe materia apta,& ſufficiens pro extrema unctione, quia modicum balſami ſubſtantiam olei non deſtruit, ut ex effectibus, & experientia apparet. Et ſicut oleum non benedictum in parva quantitate additum benedicto non facit, quin prius non ſit benedictum, imò utrumque benedictum cenſetur ex cap. *Quod in dubiis de Conſecratione*, & hoc quia non deſtruit oleum jam benedictum, ità in propoſito, quia modicum balſami ſubſtantiam olei non deſtruit ei permixtum, non ob id ceſſat eſſe materia apta hujus Sacramenti.

21 Neque oppoſitum docet Doctor l. c. non enim ſimpliciter,& abſolutè aſſerit tolli materiam Sacramenti, ſi balſamum admiſceatur, ſed ſolùm dicit non requiri neceſſitate Sacramenti; inquit enim: *Nec oportet ibi eſſe aliquod confectum ex oleo, & balſamo*,quaſi dicat non eſt neceſſarium;nec etiam aliud probat congruentia, quam ibi adducit, quia certum eſt Chriſma ſignificare nitorem conſcientiæ, atque ideò illa balſami mixtio efficaciæ, & ſignificationi hujus Sacramenti non derogat, quæ ex proportione materiæ deſumitur, quamvis neceſſario non requiratur. Rationes verò,& auctoritates in oppoſitum adductæ probant ſolum, quod per ſe loquendo ad conficiendum hoc Sacramentum ſufficit ſimplex oleum benedictum,neque neceſſaria eſt balſami permixtio, & in hoc differre à Confirmatione, in qua neceſſarium eſt Chriſma ex oleo, & balſamo confectum, ut ſuo loco dictum eſt, & hoc ſolùm probat teſtimonium Jacobi, & Conciliorum,ſimpliciter enim de oleo loquuntur, quia ad materiam hujus Sacramenti non eſt neceſſaria balſami permixtio, & rationem diſcriminis affert ibidem,quia Confirmatio,inquit, eſt ad Confeſſionem,& confirmationem fidei; & ideò in confirmato requiritur non tantum puritas conſcientiæ per oleum ſignificata, ſed odor etiam bonæ famæ per balſamum ſignificatus, quem tenentur dare viventes exemplo bonorum operum, ſed huic,qui habet in brevi exire de vita,& de via ad terminum, ſufficit conſcientia pura, quam oleum ſignificat,ac propterea ex inſtitutione divina ſolum ſimplex oleum eſt neceſſaria, & ſufficiens materia ad hoc Sacramentum perficiendum, & per hoc differt Sacramentum extremæ Unctionis à Sacramento Confirmationis, in qua neceſſarium eſt Chriſma ex oleo, & balſamo confectum, nec ſimplex oleum ſufficit, ut ad extremam unctionem.

22 Quartò eſt difficultas,an oleum, quod eſt materia remota hujus Sacramenti debeat ad ejus validitatem eſſe ſpecialiter benedictū, & conſecratum ad hunc effectum,itaut ex uſuali oleo non benedicto nullum fieret Sacramentum,ſed ſit de neceſſitate Sacramenti, quod ſit benedictum. Negant Victoria, Serarius, Ledeſma, & quidam alii eſſe hanc benedictionem de eſſentia,& neceſſitate Sacramenti, & dicunt eſſe ſolùm de neceſſitate præcepti. Fundamentum eſt,quia Jacobus c.5. ſolùm dicit *Ungentes eum oleo*, non autem addit *benedicto*; ergò oleum ſimplex, & naturale eſt eſſentialis materia hujus Sacramenti, nam ſola ſit ibi mentio olei, quicquid autem pertinet ad materiam Sacramenti debet in ſacris oraculis contineri, cùm ejuſdem Auctoris ſit Sacramenta inſtituere, & eſſentialia Sacramento præſcribere. Confirmatur,quia ſimili argumento colligimus eſſentialem baptiſmi materiam eſſe ſimplicem aquam naturalem, quia ſcriptura ſimpliciter aquam requirit. Demum ſi hæc benedictio materiæ requireretur, maximè eſſet in materia Euchariſtiæ, quæ eſt Sacramentum omnium auguſtiſſimum, atqui in hac non requiritur; ergo in nullius alterius materia id requiritur de neceſſitate Sacramenti. Communis tamen, & vera ſententia tam Veterum, quàm Recentiorum, ut diximus loc.cit.affirmat Epiſcopi benedictionem eſſentialiter requiri ad naturam hujus Sacramenti, ſine qua irritum eſſet Sacramentum, & ita præſertim docet Doctor noſter diſt.23.cit. infrà D. ubi ait, quod conſecratio Epiſcopalis eſt neceſſaria ad hoc, ut ſit materia apta, quia communiter in Sacramentis conſiſtentibus in uſu ſolus baptiſmus non requirit materiam ſpecialiter conſecratam, quia Chriſtus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis quando voluit à Joanni baptizari, totam aquam conſecravit, hoc eſt,in uſum iſtum dedicavit; ita Doctor ibi, Faber, Hiqueus, Hiribarnes, Aretinus, Poncius, Brancatus, & alii Recentiores paſſim. Fundamentum ſumitur ex Conciliis, Patribus, & Eccleſiæ traditione, ſiquidem tam Florentinum, quàm Tridentinum Concilium pro materia neceſſaria hujus Sacramenti expreſſe, & abſolute aſſignant oleum ab Epiſcopo benedictum; & ita etiam loquuntur Innocentius I. in Epiſt.cit. ad Decentium Innocentius III. cap. *cum veniſſet* de ſacra Unctione; quo loquendi modo non tantùm denotant obligationem præcepti, ſed etiam de neceſſitate Sacramenti, non enim loquuntur quaſi ex ſe præcipiendo, ſed tamquam docendo id, quod ex ipſa inſtitutione neceſſarium eſt. Undè non bene, nec ſufficienter Concilia explicari poſſunt de neceſſitate præcepti, quia diſtinctè, & expreſſè materiam hujus Sacramenti contrà Hæreticos aſſignant oleum ab Epiſcopo benedictum, & illud aſſignant in recto, non autem tantùm in obliquo, quemadmodum materiam Calicis aſſignant vinum aqua mixtum, ſeu *cui modiciſſima aqua admiſceri debet*, ut loquitur Florentinum;& Trid.ſeſſ.22.cap.7. expreſſè ait hoc tantum eſſe Eccleſiæ præceptum *ut Sacerdotes aquam vino in Calice offerendo miſceant*, non ſit de olei benedictione.

23 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ jam dicimus loc. c. quod licèt explicitè, & evidenter ex ſacra ſcriptura non colligitur, oleum neceſſario neceſſitate Sacramenti eſſe benedicendum,ſufficit quod hoc habetur ex Apoſtolica traditione, quam Concilia citata ſupponunt, ſicut nec Ordinum omnium materia habetur ex ſcriptura, ſed ex Apoſtolica traditione, & praxi Eccleſiæ. Ad Confirmationem negatur paritas de aqua,& oleo; illi enim tactus Domini ſufficit in conſecrationem, non ſic de oleo dici poteſt; undè cùm hæc materia non fuerit à Chriſto Domino ſpecialiter dedicata ad hunc effectum, ſicut dedicata fuit aqua ad baptizandum tactu ſuæ mundiſſimæ carnis, ut inquit Doctor debet ſpecialiter benedici, & applicari ab ipſo Epiſcopo, qui eſt Paſtor in Eccleſia ViceChriſti. Tum quia, ut etiam ſupra dictum eſt, cùm Baptiſmus ut Sacramentum adeo neceſſarium, expediens fuit ejus materiam eſſe communem, & obviam, ne ex defectu conſecrationis perderentur ſæpè ſæpiùs infantes, cum vero hoc Sacramentum non ſit ſimpliciter ad ſalutem neceſſarium,ad reverentiam, & decorem ipſius Sacramenti, & majorem aptitudinem in ſignificando expediens fuit ejus materiam eſſe prius benedictam, & conſecratam. Ad ultimum negatur etiam paritas de materia hujus Sacramenti, & Euchariſtiæ,quæ eſt panis,& vinum, nam hunc manibus ſuis accipiens ſemel dedicavit ad Sacramentum Euchariſtiæ conficiendum, nec alia benedictione, vel conſecratione talis materia Euchariſtica ante indiguit, nam quæ major conſecratio, quàm immediatè uniri corpori, & ſanguini Chriſti? quorum conjunctione altiori modo ſpecies panis,& vini conſecrantur.

24 Quin-

Digitized by Google

24 Quintò tandem eſt difficultas, an hæc olei benedictio neceſſario fieri debeat ab Epiſcopo, itaut neque per Summi Pontificis diſpenſationem poſſit ſimplici Sacerdoti committi. Affirmant Bellarminus, Suarez, Amicus, Caſpenſis, Coninchius, Layman, Averſa, Filliucius, Nugnez, & ex noſtris Faber loc. cit. & plures alii Recentiores. Fundamentum eſt, quia eadem Concilia, quæ definiunt materiam hujus Sacramenti eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum, ſimul innuunt non poſſe ab alio, quàm ab Epiſcopo benedici, quia cùm abſolutè, & abſque ulla limitatione hoc aſſerunt, nullum relinquunt fundamentum opinandi contrarium. Confirmatur, nam dum Concilia hujus Sacramenti materiam aſſignant, non dicunt illam ordinariè eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum, uti dicunt, cùm aſſignant Miniſtrum Sacramenti Confirmationis, ſed abſolutè pronunciant eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum, quod non leve argumentum eſt in ſecundum diſpenſationem cadere poſſe, non autem in primum. Oppoſita ſententia docet jure divino utique ſolum Epiſcopum poſſe ordinariè oleum benedicere, ut ſit apta materia hujus Sacramenti; nihilominus tamen poſſe Summum Pontificem hanc poteſtatem ſimplici Sacerdoti delegare: ità hic omnes docent, ut diximus loc. cit. quicumque de Sacramento Confirmationis dixerunt, ſaltem per diſpenſationem Pontificis poſſe Chriſmatis conſecrationem ſimplici Sacerdoti committi, nam hoc ipſum commune eſt materiæ hujus Sacramenti cum materia Confirmationis, undè illi Theologi qui admittebant poſſe ex diſpenſatione, ſeù commiſſione Summi Pontificis ſufficere benedictionem Sacerdotis in materia illius Sacramenti, idem pariter affirmant, & admittunt in hoc Sacramento; quare miror Pontium id in Sacramento iſto admittere, cùm illud in Sacramento Confirmationis negaverit, & è contra Amicum in præſenti negare cùm hoc in Sacramento Confirmationis jam admiſerint. Ut igitur nos conſequentes loquamur, cùm hoc jam admiſerimus de materia Confirmationis cum Soto 5. diſt. 7. quæſt. 1. ubi ab initio quæſtionis dicit, Chriſma debere eſſe ſpecialiter ab Epiſcopo benedictum, vel ab alio, cui talis ſanctificatio committi poterit, hoc idem pariter de materia extremæ Unctionis admittere tenemur, & eodem modo defendere, ſicut ibi.

25 Hoc autem præſertim probatur in propoſito, quia in Eccleſia Græca ex antiqua conſuetudine Presbyteri hoc oleum conſecrabant, & Clemens Octavus in ſua inſtructione ad Epiſcopos Latinos de Græcorum ritibus data anno 1595. dicit: *Non ſunt cogendi Presbyteri Græci Olea Sancta præter Chriſma ab Epiſcopis Diœceſanis accipere, cum hujuſmodi olea ab eis in ipſa oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, & benedicantur.* Ita refert Petrus Archudius in concordia Orientalis, & Occidentalis Eccleſiæ lib. 5. qui eſt de extrema Unctione c. 2. ubi atteſtatur ità nunc, & ab antiquo à Græcis exerceri, dicens illorum Sacerdotes ex tacita ſaltem commiſſione Summi Pontificis benedicere oleum infirmorum, quamvis alioquin Chriſma ab ipſis Epiſcopis benedictum accipiant. Accedit etiam ratio, quia ſi poteſt Summus Pontifex diſpenſare, ut ſimplex Sacerdos conferat Sacramentum Confirmationis, ut dictum eſt lib. 4. ſentent. diſput. 2. quæſt. 8. difficult. 4. ergò a fortiori poterit diſpenſare; ut ſimplex Sacerdos oleum infirmorum benedicat, nam abſolutè loquendo majus eſt concedere facultatem miniſtrandi Sacramentum Confirmationis, quàm benedicendi Chriſma, aut oleum infirmorum, quia in miniſtratione talis Sacramenti certus ritus obſervari debet, & præſcripta verborum forma ex Chriſti inſtitutione; non requiritur autem benedictio certo ritu, & forma verborum facta, ut communiter Theologi notant, quia nempè Chriſtus Dominus in hoc non præſcripſit certam benedictionis formam, ſed ſimpliciter, ſolùm, ut benediceretur Chriſma à legitimo Miniſtro, undè quocumque modo fiat, valida eſt ad Sacramentum conficiendum; ſi ergo Pontifex poteſt diſpenſare circà primum, ſcilicet, adminiſtrationem Sacramenti Confirmationis, tantò magis diſpenſare poterit ſuprà ſecundum nempè ſuprà olei infirmorum, & Chriſmatis benedictionem, nam qui poteſt majus, poteſt, & minus. Denique falſum eſt, quod ait Amicus diſp. 19. ſectione 3. cum aliis quibuſdam, numquam diſpenſatum fuiſſe ſupra benedictionem olei, ut poſſit à ſimplici Sacerdote fieri, cùm de facto ſit diſpenſatum in Eccleſia Greca, ut conſtat ex Bulla citata Clementis VIII. ex quibus ſatis patet quid ſit dicendum ad objecta in oppoſitum.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quænam ſit forma extremæ Unctionis.

26 PRimò conveniunt Catholici omnes, formam iſtius Sacramenti eſſe hæc verba, quæ proferuntur à Sacerdote, dum ungit partes corporis infirmi *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus, quicquid deliquiſti per viſum, &c.* & ſimiliter de aliis membris, & ſenſibus ut jam diximus diſp. 6. quæſt. un. art. 2. ità enim declaratum eſt in Concilio Florentino in decreto Eugenii, & in Tridentino ſeſſ. 14. cap. 1. de extrema Unctione, & expreſſè habetur in Rituali Rom. & quamvis forma iſta ſub his verbis præciſè in Sacra Scriptura non habeatur, habetur tamen in virtute illis D. Jacobi verbis: *Si quis infirmatur in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ, qui orent ſuper eum ungentes, &c.* ſic enim dicendo innuit verba formæ hujus Sacramenti ſignificare debere effectum illius per modum deprecationis; & certum prorſus de fide eſt modum hunc formæ eſſe aptum, ſufficientem, & validum, ſiquidem traditur in Conciliis, exercetur in Romana, & univerſali Eccleſia, & atteſtatur Arcudius loc. cit. exerceri etiam in Græca, quarè ſine dubio tenendum eſt ab Apoſtolis, & ab ipſo Chriſto manaſſe; cùm enim ex traditione Apoſtolica habeamus hanc formam hujus Sacramenti, neceſſe eſt eam Apoſtolos ex inſtitutione Chriſti ſibi immediatè manifeſtata accepiſſe, & fidelibus poſteà tradidiſſe; ità communiter Doctores de forma hujus Sacramenti diſcurrunt, ut jam diximus loc. cit.

27 Secundò ad declarandum, quæ verba in forma hujus Sacramenti contenta ſint de eſſentia Sacramenti, quæ verò tantùm de præcepto, conveniunt omnes in primis opus non eſſe exprimere materiam remotam hujus Sacramenti, ſicut in Confirmatione exprimitur cùm dicitur *Confirmo te Chriſmate*, hoc enim neceſſarium non eſt neque neceſſitate Sacramenti, neque præcepti, ut patet ex forma, qua utitur Romana Eccleſia non ſolùm dicit, *per iſtam Sanctam Unctionem, &c.* nulla facta olei mentione; certum eſt ergò non eſſe de ſubſtantia, neque de præcepto materiam remotam hujus Sacramenti exprimere, ſed ſufficit eam exercitè exprimere per ipſum Unctionis nomen ſicut exprimitur materia baptiſmi per verbum *Abluo*. Volunt tamen eſſe de neceſſitate hujus Sacramenti, ut exprimatur materia proxima, ſcilicet, ut nominetur Unctio, quamvis enim facto ipſo perficiatur, hoc non tollit, quin etiam verbo proferri debeat ſicut in Baptiſmo, quamvis facto ipſo perficiatur ablutio, adhuc opus eſt, ut proferatur, & exprimatur verbo. Quoniam vero in forma Græcorum unctio non expreſsè nominatur, ideò Arcudius loco citato ait talem expreſſionem non eſſe ſimpliciter neceſſariam, ſed ſufficere, quod ſaltem ſit implicitè indicata invocando Deum, tamquam Medicum, ut ſit in forma Græca, quæ talis eſt, *Pater Sancte Medice animarum, & corporum ſana hunc ſervum tuum à morbo Corporis, & animæ, a quo detinetur*, ubi invocatur Deus, tamquam Medicus, ut ſcilicet, per Unctionem, veluti per modum Medicinæ conferat ſanitatem, atque ità implicitè indicatur, & inſinuatur Unctio; Conveniunt item omnes illam particulam, quæ additur in Rituali Romano, *Sanctam Unctionem* non eſſe de neceſſitatè Sacramenti, quia in Conciliis Florentino, & Tridentino non apponitur, ſed Unctio ſimpliciter nominatur, quod ſi eſſet de ſubſtantia Sacramenti, dubio procul prætermiſsa non fuiſset; quare concludunt eſse ſolùm neceſsariam neceſſitate præcepti, nempè ex præcepto, & ritu Eccleſiæ. Diſſident tamen, an ſit de neceſſitate Sacramenti, ut nominetur, & invocetur Divina Miſericordia, & aliqui contendunt hoc eſse neceſsarium ratione convenientiæ, quia maximè opportunum, & conveniens videtur in illo ſtatu extremæ infirmitatis, & miſeriæ divinam invocare miſericordiam, & pietatem. Undè dicunt, quòd ſicut in Sacramento Baptiſmi, & Confirmationis neceſsaria eſt neceſſitate Sacramenti explicita invocatio Trinitatis, quia ibi vita, & militia Chriſtiana inchoatur; ità in hoc extremæ Unctionis Sacramento erit pariter neceſsaria miſericordiæ Divinæ explicita invocatio ob ſummam divinæ pietatis indigentiam in eo extremo vitæ periculo, & ità præſertim contendit Nugnus quæſtio 29. ar. 9. Alii tamen communiter hoc negant, vel ſaltem in dubium revocant dicentes, non ſolere eſse de ſubſtantia Sacramenti, ut in ejus forma explicetur cauſa principalis ſui effectus, quòd etiamſi neceſſarium eſſet, ſufficeret in propoſito, quòd forma ſit deprecatoria quia per modum ipſum deprecationis ſatis divina invocatur miſericordia, & hic dicendi modus communior eſt, & probabilior, quem ſequuntur Suarez, Coninchius, Averſa, Reginaldus, Caſpenſis, Layman, Filliucius, Diana, Aretinus ex noſtris, & alii paſſim.

28 Tertio, conveniunt item omnes eſſe de ſubſtantia hujus Sacramenti, ut petatur remiſſio peccatorum, quia inter effectus hujus Sacramenti iſte eſt præcipuus, & principalis, & ne finis præcipuè in hoc Sacramento intentus propter peccata impediatur; & quamvis ejus quoque effectus ſit juvare ad corporis ſanitatem, adhuc tamen conſueta forma ſufficiens eſt abſque

hujus

Digitized by Google

hujus alterius effectus expreſſione, quia eſt ſecundarius, & non certus, nec opus eſt in forma Sacramenti omnes prorſus ejuſdem exprimere effectus. Conveniunt tandem ferè omnes expreſſam invocationem Trinitatis ad eſſentiam hujus Sacramenti non pertinere, immò neque eſſe neceſſariam neceſſitate præcepti affirmat Suarez contrà quoſdam ab ipſo citatos, & ratio eſt, quia neque hoc Sacramentum eſt profeſſio Fidei, ſicut Baptiſmus, neque in hoc Sacramento aliqua occurrit ratio ſpecialis invocationis trium divinarum perſonarum, neque in Conciliis hoc declaratur, neque in Rituali Romano, nec etiam communis conſuetudo id habet; nullum ergo ſufficiens fundamentum aſſerri poteſt ad aſſerendam talis præcepti obligationem, immo ſi benè attendatur modus deprecativæ formæ, non benè illi accommodatur. Quamvis autem omnes particulæ præfatæ, quæ in forma hujus Sacramenti communiter proferuntur, ad ejus eſſentiam non pertineant, ſitque valdè probabile ſolas has, quæ ſequuntur, *Per iſtam ſanctam unctionem indulgeat, vel parcat, vel remittat tibi Deus quicquid peccaſti*, ad ejus validitatem eſſe neceſſarias, ut graves Theologi docent; adhuc tamen omnes conveniunt debere Sacerdotem omnia illa verba in hujus Sacramenti forma ex Eccleſiæ præſcripto appoſita, prout in Rituali Romano habentur diſtinctè proferre, nec aliquid ab eo in illa prolatione omitti, aut mutari ſine peccato poteſt, & pro qualitate mutationis poterit in hoc incurri mortale, aut veniale peccatum; undè tam verba, quæ divinam miſericordiam, quàm quæ omnes ſenſus exprimunt, ſub præcepto ſunt proferenda, ut habet, & obſervat univerſalis Eccleſiæ praxis; qualiter autem de neceſſitate ſit, ut diſtinctè nominentur variæ corporis partes, viſus, auditus, & reliquæ, quæ ſolent inungi, ex ſequenti quæſtione patebit.

29 Quartò, eſt difficultas, an hujus Sacramenti forma, ut ſit valida, debeat neceſſariò eſſe deprecativa, vel ſufficiat etiam indicativa. Ratio dubitandi eſt varietas formarum olim adhibitarum in diverſis Eccleſiis, nam ut referunt Divus Bonaventura, Durandus, Argentinus, & alii Scholaſtici 4. diſtinct. 23. tempore Divi Ambroſii in Eccleſia Mediolanenſis forma hujus Sacramenti erat indicativa hoc modo. *Ungo te oleo ſanctificato in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; ut more militis uncti præparatus ad certamen aereas poſſis ſuperare poteſtates*, & in Eccleſia Veneta fuit olim hæc forma: *Ungo te oleo Sancto, ut hac unctione protectus fortiter ſtare valeas adverſus aereas catervas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ità refert Palatius 4. d. 23. ex libro Sacramentali Venetorum à Leone X. approbato, conſtat autem has formas eſſe indicativas, & non per modum deprecationis.

Confirmatur, quia formà hujus Sacramenti, ut dictum eſt, colligitur ex verbis Jacobi *Ungentes eum*, ſed ex illis vebis non minus forma indicativa colligi poteſt, quàm deprecativa, ſicut ex illis verbis, *Baptizantes eos*, colligit Eccleſia formam indicativam, *Ego te baptizo*, ob quas difficultates Riccardus, Navarrus, Albertus, Paludanus, Becanus, & alii probabile putant indicativam formam eſse ſufficientem, alioquin Pontifices in præfatis Eccleſiis eam non admiſiſsent, & conſequenter dicunt formam indicativam eſse æquivalentem deprecativæ, qua utitur Eccleſia Romana.

30 Pro reſolutione difficultatis certum eſt in primis, & tamquam de fide tenendum formam deprecativam eſse ſufficientem ad hujus Sacramenti valorem, ut conſtat ex utroque Concilio, Florentino, & Tridentino, in quibus hæc forma aſſignatur, ac etiam ex praxi Romanæ Eccleſiæ, quæ in materia Sacramentorum errare non poteſt, ut in omnibus Ritualibus Romanis legitur, & tandem ex ipſis Divi Jacobi verbis colligitur, *& orent ſuper eum, & oratio fidei alleviabit infirmum*, &c. quæ omnia indicant verba Sacerdotis, quibus hoc conficit Sacramentum, eſse debere deprecatoria. Neque dicas formam deprecativam gratiam non conferre, aut impetrare infallibiliter ex divina promiſſione, ut ad cauſalitatem Sacramenti requiritur, ſed ex libero dumtaxat beneplacito Dei, ſi illam conferri velit. Hoc enim omninò falſum eſt, cùm non minus hoc Sacramentum, quàm alia, annexam habeat infallibilem Dei promiſſionem, quia omnia operantur ex meritis Chriſti, & ad inſtar operis operati, non operantis, & ſolùm diſcrimen eſt, quòd Deus ad ſuam gratiam per hoc Sacramentum infallibiliter conferendam non acceptat orationem indicativam Miniſtri, ſed deprecativam; è contrà verò ad gratiam infallibiliter conferendam per Sacramentum pœnitentiæ non acceptat orationem deprecativam Miniſtri, ſed indicativam tantùm, & hoc totum pendet ex divina inſtitutione, quia hanc requirit per modum Sacramentalis judicii, illam per modum Sacramentalis deprecationis, quamvis per utrumque Sacramentum gratiam conferat infallibiliter obicem non ponenti.

31 Quintò, an verò ſit probabile formam quoque indicativam ſe ſola ſufficientem eſſe ad validitatem hujus Sacramenti, jam diximus loc. cit. hujus dubii reſolutionem pendere ex alia, an iſtæ duæ formæ indicativa, & deprecativa poſſint eſſe æquivalentes in ſenſu ſubſtantiali, quem Chriſtus intendit, nam ſi æquivalentes eſſe nequeunt, ut tenent Auctores ſecundæ opinionis, dicendum eſt formam indicativam ſe ſola non poſſe eſſe ſufficientem ad hujus Sacramenti validitatem. Ratio eſt, quia duæ formæ, niſi in ſenſu, & ſignificatione æquivaleant, non poſſunt eſſe ſufficientes ad valorem ejuſdem Sacramenti, ſicut enim Chriſtus non diverſa, ſed eadem inſtituit pro omnibus Eccleſiis Sacramenta, ità nec diverſa præſcripſit pro quovis Sacramento formas, ſed una tantùm ut conſtat tum inductione in omnibus, & ſingulis Sacramentis, tum communi ſenſu, & auctoritate Eccleſiæ. Si verò forma indicativa, & deprecativa poſſunt æquivalere in ſenſu, & ſignificato ſubſtantiali, ut tenent Auctores primæ opinionis, tunc abſque ullo inconvenienti poteſt aſſeri; formam quoque indicativam ſe ſola ſufficientem eſſe ad validitatem hujus Sacramenti, cùm nihil aliud requiratur ex parte formæ, quàm ut abſolutè ſignificet conferri gratiam, ad quam conferendam inſtitutum eſt Sacramentum, licet diverſo modo ſignificet, quia talis diverſitas eſſe tantùm accidentalis, & grammaticalis, quatenus forma deprecativa eſt per modum ſupplicantis, & ab alio gratiam expectantis; indicativa verò eſt per modum poteſtatem exercentis, qui modi ſunt tantùm inter ſe accidentaliter diverſi, nam ad ſenſum ſubſtantialem ſufficit, ut exprimatur ad ſummum efficacia Sacramenti, materia proxima, & effectus ejus, quæ in prædictis formis ſufficienter explicantur. Et quidem ſatis difficile eſt tueri formam indicativam, & deprecativam in ſignificatione ſubſtantiali convenire non poſſe, nec eſſe æquivalentes oppoſitum enim experimur in forma Baptiſmi, quia forma Baptiſmi eſt hæc: *Ego te baptizo, in nomine Patris, &c.* & tamen Concilium Florentinnm loco citato, §. 10. ait hanc aliam quoque qua utuntur Græci. *Baptizetur ſervus Chriſti in nomine Patris, &c.* eſſe ſufficientem, quæ utique eſt deprecativa, ut ſuo loco diximus cum Scoto diſt. 3. quæſt. 2. §. *De ſecundo*, ubi ait illud verbum *Baptizetur* non eſſe imperativi modi ſed operativi, & deprecativi, & rationem reddit Concilium, cur utraque ſit ſufficiens, quoniam inquit, cùm principali, cauſa, ex qua baptiſmus virtutem habet, ſit ſancta Trinitas, inſtrumentalis autem ſit Miniſter, ſi exprimatur actus, qui per ipſum exercetur cum ſanctæ Trinitatis invocatione, perficitur Sacramentum; in forma autem indicativa, qua olim pro hoc Sacramento conficiendo utebantur Eccleſia Ambroſiana, & Veneta, invocatur Deus, qui eſt cauſa principalis. Miniſter exprimit actum materialem à ſe procedentem; ergò nihil deficit ad perficiendum hoc Sacramentum etiam ex parte formæ indicativæ, atque ità per hanc doctrinam, & paritatem ex Baptiſmo deductam prima opinio probabiliter defendi poteſt.

32 Denique adhuc autem, ac etiam probabilius ſecunda opinio, quæ communior eſt, defendi poteſt, quòd, ſcilicet, ad valorem hujus Sacramenti neceſſaria ſit forma deprecativa ex ejus inſtitutione deducta; intantum enim Auctores primæ opinionis oppoſitum aſſerebant, ut defenderent formam Ambroſianam, & Venetam ſuperius adductas, quæ indicativæ videntur; ait ſi benè conſiderentur, & perpendantur, non ſunt indicativæ abſolutè, & ſimpliciter, ſed cum modo indicativo indulgendi, & faciunt hunc ſenſum; *Ungo te, ut Deus tibi indulgeat quicquid deliquiſti, &c.* ut optime Filliucius advertit tractat. 3. de Sacramento extremæ Unctionis c. 4. & fuſius declarat Amicus diſp. 19. ſect. 5. in fine, dum enim in illa forma dicebatur: *Ungo te, ut more militis uncti ſuperare valeas aereas poteſtates in nomine Patris, &c.* verbum *valeas*, ſeù *poſſis*, eſt deprecativum, paſſim enim per hunc modum ſolemus petere, & rogare, peto, rogo, ut hoc facias, ut hoc des, & concedas, undè verbum *valeas* conjunctum cum ſequentibus, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, reddit formam deprecatoriam, quia addit illi divinum numen, ut principalem cauſam, in cujus virtute, & auxilio debet infirmus Sacro Oleo unctus de ſuis hoſtibus in illo agone victoriam ſperare; undè nihil deeſſe videtur ad formam deprecativam; eſt enim in ſenſu æquivalens huic. *Per iſtam ſanctam unctionem, & piiſſimam Dei miſericordiam hoſtes tuos pervincas, & pœnas inferni evadas.*

QUÆ.

Digitized by Google

QUÆSTIO TERTIA.

De ritu, & Unitate hujus Sacramenti.

33 RItus hujus Sacramenti, ut diximus diſp,6.citat.q.3. ab initio, habetur in Rituali Romano Pauli Quinti, ubi docet Unctionem hanc fieri debere per modum Crucis in oculis, auribus, naribus, labiis, manibus, pedibus, & renibus, quam tamen ultimam unctionem in fœminis omittendam eſſe dicit propter honeſtatem; hæc autem unctio in partibus illis, quæ natura geminæ ſunt duplex fieri debet, verbi gratia, una ſuper oculum dexterum, altera ſuper ſiniſtrum, & unica interim forma proferri, itaut formæ prolatio incipiat, antequam prior unctio finiatur, nec deſinat, quin poſterior ſaltem inchoetur, ut in eodem Rituali adnotatur, ubi etiam dicitur, quod ſi quis in aliqua illarum parte mutilatus exiſtat, unctio in proximiori parte debeat fieri cum eadem formæ prolatione, quod totum etiam anteà adnotavit Scotus diſt.23.cit. qu.unica, ſub littera D. Cùm igitur hæc ex ipſius Eccleſiæ praxi conſtent, quæritur in præſenti, an unctio omnium illarum partium ſit de eſſentia Sacramenti hujus,itaut validè conferri nequeat niſi omnes illæ partes ungantur. Rurſus quamvis hoc Sacramentum ex pluribus dictis partibus conſtet, & non ſolùm in materia, & forma, verùm etiam ex tot partialibus unctionibus, & verborum prolationibus, adhuc tamen eſt, & dici debet unum, ſiquidem in univerſum, non niſi ſeptem Eccleſiæ Sacramenta numerantur, oritur modò difficultas qualis ſit hæc unitas, & quomodo explicari debeat, quæ duæ difficultates breviter in hac quæſtione ſunt reſolvendæ juxta fuſius jam dicta, & examinata loc. cit.

ARTICULUS PRIMUS.

Quot Unctiones ſufficiant ad hoc Sacramentum perficiendum.

34 UT in hac controverſia certa ab incertis ſejungamus, præmittendum eſt omnes ferè Theologos in hoc convenire, non eſſe neceſſarium, ut fiat duplex unctio in geminis partibus cujuſque ſenſus, ſed ſatis eſſe, ſi una tantùm inungatur, verbi gratia, unus oculus, una auris, una manus, &c. neque in his unctionibus neceſſariò ſervandum eſſe ordinem à Concilio Florentino deſcriptum in decreto de unione Armenorum, ut prius inungantur oculi, quàm aures, & reliqui ſenſus, ſed poſſe à quolibet ſenſu Unctionem inchoari, & finiri. Nec etiam neceſſarium eſſe, ut talis Unctio fiat in modum Crucis, non enim in hoc Sacramento eſt eadem ratio, ac in Confirmatione, ſed ſufficere ſimpliciter ungere, ut humano more verificetur talem partem inungi. Nec rurſus neceſſarium eſſe, ut unctio immediatè fiat manu Miniſtri, ſed ſufficit, ſi ungatur mediante goſſipio, calamo, aut virga, & ità tempore peſtis licitum eſſe ad vitandum contagium concedunt quamplures apud Dianam tract. 4. de Sacramenti reſolutione 162. Quæ tamen à Theologis non ideò dicuntur, & conceduntur, ut paſſim abſque ulla neceſſitate ea in praxim redigit liceat, nam ſi nulla occurrit neceſſitas debet unctio fieri eo ritu, & cum omnibus illis circumſtantiis, quas Eccleſia præſcribit, & alias pro qualitate tranſgreſſionis eſſet mortalis culpa. Solùm ergo per hoc Theologi ſignificare intendunt, quod quamvis ex præcepto Eccleſiæ iſta fieri, & ſervari debeant, nec proinde nulla neceſſitate urgente ſine peccato omitti poſſint, non ſunt tamen de eſſentia hujus Sacramenti, nec ad ejus validitatem requirantur, ut docent Sotus, Henriquez, Suarez, Aretinus, Layman, Amicus, Averſa, Bonacina, Toletus, & alii Sur. miſtæ paſſim. His itaque præmiſſis tamquam certis, vel ſaltem communiter conceſſis, occurrit difficultas, quot Unctiones ad hoc Sacramentum perficiendum neceſſario requirantur, qua in re plures ſunt modi dicendi breviter examinandi, ut diximus loco cit.

35 Primò aliqui dicunt ad perficiendum hoc Sacramentum neceſſarius eſſe ſeptem Unctiones, quia tot præſcribit Concilium Florentinum in decreto citat. de unione Armenorum, ubi ſeptem aſſignantur unctiones: *In oculis propter viſum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter guſtum, vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter greſſum in renibus propter delectationem ibi vigentem*, & in his ſeptem locis Concilium, inquit, infirmum eſſe ungendum neque facit exceptionem moris, & conſuetudinis aliarum Eccleſiarum, doctrina autem illius Concilii eſt doctrina, & decretum univerſalis Eccleſiæ; ita tenet Faber ex noſtris 4. diſt. 23. diſp.un. in fine, ubi ait etiam Scotum has ſeptem enumerare unctiones, licèt apertè non dicat, eſſe de eſſentia Sacramenti, tamen apertè dicit omnes illas partes eſſe inungendas, neque ullum excipit caſum, unde videtur velle quod omnes ſint de eſſentia, quia de omnibus, & eodem modo loquitur, & hanc etiam putat fuiſſe opinionem Divi Bonaventuræ, Riccardi, Durandi, & aliorum Veterum, qui eodem modo loquuntur nulla exceptione facta. Et tandem concludit omiſſionem unctionis, renum, & pedum in aliquibus Eccleſiis inductam eſſe ex ſententia D. Thomæ. Communiter tamen omnes Theologi docent, ut diximus quæſt. 3. citato art.1. duas poſtremas unctiones renum, ſcilicet, & pedum non eſſe de neceſſitate Sacramenti, ſed tantùm de Eccleſiæ ritu, & miror, quomodo Faber id ſingulariter inter alios docuerit, cùm unctio in renibus, & ex præſcripto ejuſdem Eccleſiæ ob honeſtatem in fœminis non exerceatur, ut conſtat ex Rituali Romano Pauli Quinti quo tempore etiam Auctor iſte vivebat. Immo neque etiam unctio pedum propter eamdem modeſtiam adhiberi ſolet Monialibus, certum autem eſt in fœminis quoad hoc quicquam non prætermitti, quod ſit de ſubſtantia Sacramenti, nec diverſus eſt ritus Sacramenti in viris, & fœminis quoad ſubſtantialia abſolutè; ergò tenendum eſt cum communi ſententia illas duas unctiones renum, ſcilicet, & pedum non eſſe de ratione Sacramenti, ſed totam ejus rationem ſufficienter ſalvari in quinque corporis ſenſibus, qui in prioribus quinque partibus inveniuntur; illas verò duas eſſe merè cæremoniales ab Eccleſia additas, ſicut ſe habent aliæ Eccleſiæ cæremoniæ in Sacramentis, ſicque Concilium Florentinum debet intelligi cum veteribus Theologis, quamvis diſtinctè de illis ſeptem partibus, & unctionibus ſit locutum, qua de cauſa Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1. nullum certum numerum pro materia Sacramenti hujus aſſignavit, ſed ſolùm dixit hujus Sacramenti materiam eſſe oleum ab Epiſcopo benedictum, nam *Unctio*, inquit *aptiſſimè Spiritus Sancti gratiam: qua inviſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat.*

36 Secundò quamplures aſſerunt ad validitatem hujus Sacramenti neceſſarias eſſe ad minimum quinque unctiones in quinque corporis ſenſibus cum quinque partialibus formis reſpondentibus ſingulis unctionibus. Ità cum Divo Thom.q. 32. in additione ad tertiam partem art.6. docent Thomiſtæ, & Recentiores communiter, Sotus, Henriquez, Nugnez, Valentia, Bellarminus, Suarez, Layman, Coninchius, Averſa, Caſpenſis, Bonacina, & alii. Ratio autem eſt quam nuper inſinuavimus, quia cùm hoc Sacramentum ſit ad reliquias peccatorum abſtergendas, in corporis partibus eſt applicandum, in quibus eſt radix peccatorum; hæc autem reſidet in quinque corporis, ſenſibus, nam ex his omnis notitia, quæ radix eſt peccatorum, ortum ducit, cùm nihil ſit in intellectu, quin prius fuerit in ſenſu, quare concludunt quinque ſenſuum unctiones ità eſſe de eſſentia hujus Sacramenti cum quinque formulis ſingillatim prolatis, ut ſi antè quintam unctionem infirmus e vita deceſſerit, neque effectum gratiæ, neque ipſum Sacramentum recepiſſe credatur. Verùm huic communi ſententiæ obſtat, ut diximus loc.c. quod non omnes Eccleſiæ hanc doctrinam ſequuntur in praxi tempore neceſſitatis, quòd ſignum eſt hanc quinariam ſenſuum unctionem non eſſe de eſſentia hujus Sacramenti, & hoc etiam docuit Univerſitas Lovanienſis anno 1588. cujus decreto ſubſcripſit Archiepiſcopus Mechilinienſis, quod etiam in Belgio ſervatur in praxi tempore neceſſitatis, quando ſcilicet, ob peſtem, vel morbum contagioſum omnes illæ partes abſque periculo ungi non poſſent, quin etiam in his caſibus interdum contingere poteſt, ut aliter hoc Sacramentum miniſtrari nequeat, niſi unam corporis partem inungendo, ut in caſu, quo peſte affectus, ità pronus in terram jaceret, ut non poſſet in facie inungi. Tum denique quia dato etiam, quòd quinque unctiones eſſent de eſſentia hujus Sacramenti, adhuc tamen quinque formulæ ſingillatim prolatæ, & ſingulis unctionibus reſpondentes non ſunt de ejus eſſentia, ſed omnes illæ unctiones adhiberi poſſunt ſub una tantùm forma illis quinque partialibus æquivalente, ut explicatur in opinione ſequenti, ex cujus doctrina patebit etiam ſolutio rationis pro prima ſententia adductæ.

37 Tertiò alii aſſerunt ad neceſſitatem, & validitatem hujus Sacramenti neceſſarias eſſe quidem ad minimum quinque unctiones in oculis, auribus, naribus, ore, & manibus; non tamen neceſſarias eſſe quinque formulas ſingillatim prolatas ſingulis unctionibus reſpondentes, ſed omnes adhiberi poſſe ſub una tantùm forma omnibus partialibus formis æquivalente, ut ſi quis ungendo oculum, narem, aurem, os, & manum dicat, *Per iſtas ſanctas unctiones, & piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quicquid per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum deliquiſti*; ita tenent Coninchius, Layman, Diana, Averſa Iſambertus, Abellius, & ex noſtris Hiribarnes 4.diſp.22.ſect.5. Fundamentum eſt quia ſi ſub una forma quinque ſenſus ungantur, & expreſſim nominentur, ipſa in ſenſu, & in

Digitized by Google

& in ſignificatione æquivalet quinque formis ſingillatim prolatis; ergo quinaria illa formarum repetitio, quæ fieri ſolet, non eſt de eſſentia hujus Sacramenti, ſed potius de integritate eo modo, quo manus, & pedes in homine dicuntus ejus partes integrales, non autem eſſentiales, cùm tota hominis eſſentia phyſica in corpore, & anima conſiſtat, quoniam revera ſub una tali forma completur ex integro tota eadem formalis ſignificatio abſque materiali repetitione omnium illorum verborum. Undè juxtà hanc ſententiam, quæ ſatis probabilis eſt; ſi infirmus jamjam moriturus credatur, poterit Sacerdos partes magis obvias quinque ſenſuum illinire, v. g. unum oculum, aurem, narem, labium, & aliquam aliam partem pro ſenſu tactus, qui ubique eſt diffuſus, idque celeriter nullo facto ſigno Crucis, & ſimul, ac ſemel hæc verba proferre. *Per iſtam unctionem indulgeat tibi Dominus quicquid deliquiſti, aut peccaſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum*. Et quidem in caſu neceſſitatis poteſt hic modus exerceri potius, quam ſinatur ægrotus abſque hoc beneficio mori, idque etiam Suarez admittit diſp. 42. ſect. 2. juxtà quam ſententiam explicanda ſunt Concilia, quæ docent inungendos eſſe omnes ſenſus cũ ſingulis formis ſingillatim prolatis de neceſſitate præcepti, & quando gravis non urget neceſſitas. Dices in ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ neceſſariæ ſunt ſingulæ formæ ſingillatim prolatæ, ac etiam in ſingulis Ordinibus conferendis neceſſariæ ſunt ſingulæ formæ partiales ad validitatem Sacramenti; ergò ſic etiam dicendum erit, in propoſito. Negatur omninò paritas; non enim eſt eadem ratio, quia per diverſas formas partiales Ordinis diverſæ poteſtates ſpirituales ſunt exprimendæ, quæ in collatione cujuſque Ordinis conferuntur; & per ſingulas formas partiales Euchariſtiæ diſtincti termini exprimi debent, qui per ſe, & ex vi verborum ſub ſpeciebus Euchariſticis præſentes fiunt. At in Sacramento extremæ Unctionis ſolùm exprimenda ſunt peccata, quæ per ſingulos ſenſus fuere commiſſa; hæc autem æquè benè explicari poſſunt per plures formas partiales ſingillatim prolatas, ac per unam ſolam totalem pluribus aliis æquivalentem, ut jam explicatum eſt, & notat Amicus diſp. 19. ſect. 4.

38 Quartò alii docent in caſu neceſſitatis unicam etiam ſufficere unctionem, in quacumque corporis parte fiat, & ſub una forma tantùm omnes corporis ſenſus exprimente. Ità Sylvius, Becanus, & ex noſtris Poncius, & Hiqueus, & probabilem putant Suarez, Coninchius, Layman, Caſpenſis, Amicus, & alii Recentiores, eamque approbavit tota Univerſitas Lovanienſi atteſtante, & ſimul approbante Octavio Tricaricenſi Nuncio Apoſtolico in Germania apud Dianam loco cit. quin etiam graſſante peſte eam expreſsè proponunt Paſtorale Mechlinienſe de Sacramento Unctionis canone 9. & Patavienſe can. 11. ſub his verbis. *In morbis contagioſis, & peſte graſſante, ut periculum evitetur, ſufficit inungi ſenſus organum magis unctioni expoſitum dicendo, Per iſtam ſanctam Unctionem indulgeat tibi Dominus quicquid deliquiſti per viſum, auditum, odoratum, guſtum, & tactum, &c.* Probatur etiam ratione, quia non conſtat neceſſarium eſſe ad validitatem Sacramenti, quod omnes ſenſus in omni caſu inungantur, & illa unica unctio cum tali forma ſignificat ſufficienter effectum Sacramenti; ergo &c. probatur aſſumptum. quia ſi id conſtaret, vel hoc eſſet ex verbis Apoſtoli Jacobi *Ungentes eum*, &c. vel ex uſu, & praxi Eccleſiæ; non primum, quia ſicut ex illis verbis Matth. ultimo *Baptizantes eos* non colligitur, niſi una ablutio ad Baptiſmi validitatem neceſſaria, ità ex illis verbis *Ungentes eum* non colligitur, niſi quòd debeat infirmus inungi, ſivè id fiat in una corporis parte, ſivè in pluribus, nam ſivè hoc modo fiat, ſivè illo homo dicitur verè inunctus. Neque ſecundum dici poteſt, nam uſus Eccleſiæ non declarat, quæ ſunt eſſentialia, & ſine quibus Sacramentum non fieret, ſed ſolùm quid fieri debeat, quando nulla urget neceſſitas, ſivè id neceſſarium ſit neceſſitate Sacramenti, ſive ſolùm præcepti. Nec tandem ex Conciliis id colligi poteſt, quia Tridentin. ſeſſ. 14. cap. nullum certum unctionum numerum pro materia Sacramenti aſſignavit. Florentinum verò in decreto de unione Armenorum licet ſeptem aſſignet actiones, ſcilicet, in quinque ſenſibus, & prætereà in renibus, & pedibus, cum tamen conſtet ex dictis ſaltem has duas ultimas ex communi omnium ſententia ad validitatem Sacramenti non eſſe neceſſarias, planè neque dici poteſt, quod ſaltem reliquæ quinque ſint de mente Concilii neceſſariæ, cùm non ſit major ratio de iſtis, quàm de illis.

39 Confirmatur, quia unctio Græcorum talis eſt, ut nullum in facie organum inungant, ſed per unctionem factam in ſpecie in modum Crucis, ut in fronte, genis, & mento unctionem organorum ſenſus comprehendat, quos tamen dicendum non eſt in rebus ad validitatem hujus Sacramenti neceſſarius deficere, ſine urgenti ratione. Non veriſimile eſt Eccleſiam Romanam, quæ eſt Magiſtra veritatis, permittere, quòd Eccleſiæ particulares hunc ritum ſervent, & tamquam regulam Canonicam in ſuis Ritualibus doceant, ut ſuprà viſum eſt, ſi illam falſam exiſtimaret, & contrà Sacramenti validitatem. Alias duas rationes vide loc. cit. deductas ex proportione ad Sacramentum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ. Debet tamen ſemper in caſu tali unius unctionis fieri in forma mentio quinque ſenſuum, nam ſi in forma mentio fieret de uno tantum ſenſu, verbi gratia, viſu, forma non ſignificaret ſufficientem effectum, ad quem conferendum Sacramentum, hoc eſt inſtitutum, qui eſt gratia, quæ remittantur peccata quinque ſenſuum, vel illis mediantibus patrata; ſi tamen in forma nullus exprimeretur ſenſus expreſsè, ut fiebat in forma Ambroſiana, & Veneta ſuperius, relatis ſatis probabile eſt, quod adhuc ſufficeret, quia adhuc per verba in eis contenta totus Sacramenti effectus ſufficienter ſignificatur, ſcilicet, remiſſio peccatorum per ſenſus commiſſorum.

40 Quintò tandem Brancatus noſter tom. 3. de Sacramentis diſp. 11. art. 4. & 13. aſſerit omnes, & ſingulas unctiones eſſe de eſſentia hujus Sacramenti, quando omnes fieri poſſunt cùm autem ſupervenit mors, illæ ſolùm ſunt de eſſentia, quæ jam factæ ſunt, & una, ſi una tantùm facta eſt; hoc enim inquit videtur divinæ pietati maximè conſentaneum, ex inſtitutione enim non poteſt unctio dari, niſi in extremis poſito; ergo niſi etiam fuiſſet inſtitutum, ut unctio quæ pro illo extremo dari poteſt, ſi ſufficiens, in pleriſque non perficeretur; imò frequenter nullitati expoſitum eſſet; quæ omnia abſurda maximè caventur, ſi dicamus omnes unctiones conſtituere eſſentiam, quando omnes fieri poſſunt; cùm autem mors ſupervenit illas ſolùm eſſentiam conſtituere, quæ jam factæ ſunt, & unam etiam interdum, ſi una tantùm facta eſt, nam in omnibus præfatis caſibus adeſt intentio Miniſtri, forma, & materia remota, & proxima, & ſic exiſtimat hoc Sacramentum fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutum, neque ullum ait ex hoc ſequi abſurdum. Deus enim videt quòd unctiones pro quolibet caſu ſunt applicandæ, & in fine ultimæ cauſat effectum talis Sacramenti. Verum hic dicendi modus non placet, ut diximus, loco cit. utpotè qui vagè nimis eſſentiam Sacramenti hujus aſſignat itaut quandoque in una tantùm unctione, quandoque in duabus vel tribus, & quandoque in omnibus eſſentia Sacramenti conſiſtat juxtà moribundi ſtatum, & periculum, undè hac admiſſa ſententia certa regula dari non poſſet de miniſterio hujus Sacramenti ejuſque materia proxima eſſet incerta, & vaga juxtà varietatem ſtatus infirmi. Cùm ergò in cæteris Sacramentis aſſignetur materia proxima certa, & determinata ex eorumdem inſtitutione, hoc idem pariter de materia proxima Sacramenti hujus aſſerendum erit, quòd ſcilicet, vel omnes quinque unctiones ſint de eſſentia hujus Sacramenti, ut ſecunda, & tertia opinio aſſerebat; vel una tantùm ſimpliciter, & abſolutè loquendo ſufficiat ad Sacramenti validitatem, licet aliæ quoque quando adhiberi poſſunt ſint neceſſariæ neceſſitate præcepti, & concurrant, ſi non ad eſſentiam, ſaltem ad integritatem Sacramenti conſtituendam, ut quarta opinio docebat. Nam etiam juxtà hanc dicendi modum optimè conſultum eſſet neceſſitati, & utilitati infirmorum, quibus in caſu neceſſitatis unica ſufficeret unctio, nec in Miniſtro ulla poteſt contingere perplexitas, eo ipſo quod probabile putat ad validitatem Sacramenti unicam ſufficere unctionem cum debita forma conjuncta, nec ulli periculo nullitatis exponitur Sacramentum, nam per unicam unctionem perficeretur, & ſub probabili ſaltem materia infirmo conferretur abſque ullo conſcientiæ ſcrupulo. Videatur Suar. tom. 4. diſp. 41. ſect. 3. ubi hunc dicendi modum refert, & impugnat tamquam quid novum, & ſine fundamento inventum.

41 Poſtremo ex dictis ſequitur, ut notavimus loc. cit. in fine articuli, primam ſententiam Fabri, & ultimam Brancati nullam prorſus habere probabilitatem ob rationes adductas; ſecundam verò eſſe omnium tutiſſimam, & in praxi ſaltem ſub præcepto ſervandam, quando tamen nulla urget gravis neceſſitas, quòd evidenter probat univerſalis Eccleſiæ praxis. Tertia etiam eſt valdè probabilis, & in morbis præſertim contagioſis tuta cõſcientia in praxi ſervari poteſt, tum ob rationem, in qua fundatur ſatis evidentem, & convincentem, tum ob auctoritatem, & catervam Doctorum eam ſequentium. Quarta tandem opinio etiam ſua probabilitate non caret eadem de cauſa, undè ſi peſte graſſante probabiliter timeatur, ut ſi omnes ſenſus inungendo contagium contrahatur, ut teſtantur quamplures in tali caſu accidiſſe, poterit juxtà hanc ſententiam Miniſter tuta conſcientia unum tantùm organum magis obvium, & expoſitum inungere ſub unica forma omnes ſenſus exprimente, qualem prædicta paſtoralia præſcribunt, & ità ſervari in praxi tempore peſtis in Belgio, & in Auſtria refert Amicus diſput. 59. ſect. 4. in fine.

Nec

Digitized by Google

Nec ulla in tali caſu fit injuria Sacramento, quando propter periculum contagionis tutior ſententia ſervari nequit in praxi, quia talis actio honeſtatur utilitate; quam infirmo afferre poteſt, quia interdum accidere poteſt, ut ſuprà dictum eſt, quod aliter hoc Sacramentum miniſtrari nequeat infirmo, niſi unam tantùm corpori partem inungendo, ut in caſu nimirum, quo peſte affectus ità pronus jaceret, ut non poſſet in facie inungi, nec in aliis ſenſibus ibi reſidentibus, quarè abſque ullo ſcrupulo in his, & ſimilibus caſibus poteſt Miniſter infirmo præfato modo hoc Sacramentum miniſtrare.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ, & qualis ſit Unitas hujus Sacramenti.

42 JAm diximus diſp.6.cit.quæſt.3.artic.2. ab initio controverſiam hanc non eſſe de unitate ſpecifica, cùm enim hoc Sacramentum ex eadem materia, & forma ſemper conſtet, & ad eumdem finem,& effectum ſemper ordinetur, & eamdem definitionem eſſentialem ſemper habeat, conveniunt omnes ſemper eſſe ejuſdem ſpeciei, & eſſe unum in eſſentia, ſeu ſpecie ultima. Sed tota difficultas eſt de unitate numerica, quamvis, enim conſtet non eſſe ità unum, ut ſaltem in diverſis perſonis non poſſit ſecundum numerum multiplicari, nam ſatis per ſe conſtat eſſe diverſa individua Sacramentalia, quæ diverſis conferuntur perſonis, & hæc numerica multiplicatio omnibus Sacramentis eſt communis. Non tamen ità conſtat eſſe unum numero, quando ſemel uni, & eidem confertur, cùm enim in hoc Sacramento conficiendo plures interveniant unctiones, & multiplex etiam forma, videntur ex ſingulis unctionibus, & ſingulis formis in illas cadentibus confici ſingula integra Sacramenta, utpote ex propria forma, & materia conſtantia, & fortaſſe etiam proprios effectus habentia, atque ideò non eſſe unum numero Sacramentum. Quoniam verò ex alia parte omnes illæ partiales unctiones ad integram totius hominis unctionem, quam inſtitutio hujus Sacramenti exigit, ordinantur, & pariter omnes illæ formæ deprecatoriæ ad completum effectum obtinendum tendunt, ideò fatentur omnes ex illis omnibus unctionibus, & formis unum numero conſurgere Sacramentum, quod vocatur unum compoſitione, quatenus omnes illæ materiæ, & formæ ad artificioſam compoſitionem unius adæquati ſigni referuntur, tota itaque difficultas conſiſtit in explicanda hac numerica compoſitionis unitate, de quo ſunt varii modi dicendi breviter examinandi juxtà dicta l. c.

43 Primò itaque aliqui aſſerunt hoc Sacramentum eſſe unum unitate indiviſionis, ſivè indiviſibilitatis, ità, ſcilicet, ut ejus practica ſignificatio, & virtus collativa ſui effectus non intelligatur, niſi tota ſimul, quando perficitur ultima unctio, & tunc indiviſim conferat totum ſuum effectum,loquendo ſpecialiter de gratia ſanctificante, quia alii effectus divinorum auxiliorum, & interdum ſanitatis corporalis diſpenſantur à Deo pro opportunitate, ſicut alii ſimiles effectus in aliis Sacramentis. Itaque dicunt hi DD. quòd eodem pacto ſe habet multiplex unctio ad unitatem hujus Sacramenti, ſicut ſe habet trina merſio in aqua, ſi tota eſset de Baptiſmi eſsentia adhuc enim totus Baptiſmus eſset unus unitate indiviſionis unitate morali Sacramentali,ità nempe quòd non conſtitueretur Baptiſmus, nec conſiſteret ejus vis, nec conferretur ejus effectus, niſi in tertia merſione abſque diviſione, & participatione in prima, & ſecunda; ſic ergò de facto dicunt eſse unum hoc extremę Unctionis Sacramentum conſtans tot unionibus in pluribus corporis partibus. Ex quo etiam deducunt primam unctionem propriè loquendo Sacramentum dici non debere, ſed potius partem Sacramenti, ſicut in prædicta hypotheſi de Baptiſmo magis expediret dicere primam merſionem eſse partem Sacramenti, quàm eſse Sacramentum. Ità ad verbum rem explicat Averſa q.un. de extrema Unctione ſec.5.quam opinionem ſequitur etiam Caſpenſis tract. 27. diſp.4.ſect.1.& exiſtimat probabiliorem oppoſita, quia hoc Sacramentum, inquit, eſsentialiter perficitur indiviſibiliter illis quinque unctionibus, & formis ipſis correſpondentibus, ac proinde gratia non confertur, niſi in ultimo inſtanti terminativo quintæ Unctionis, & prolationis ſuæ formæ, quod ex eo præſertim probat, quia verba, quibus illæ quinque formæ conſtant, licèt de per ſe ad remiſſionem venialium ſint inſtituta, per accidens tamen ad remiſſionem quoque mortalium extenduntur, & quia unum mortale ſine alio remitti nequit, ideò opus fuit, ut forma ſignificans inquiſitionem mortalis commiſſi v.gr. per viſum, nec ſignificaret, nec ſortiretur effectum ſuum niſi conjunctim ſumpta cum cæteris formis, quibus per accidens remittuntur mortalia per alios quoque ſenſus commiſsa.

44 Secundo, alii verò è contrà docent hoc Sacramentum eſſe unum unitate integritatis, non indiviſibilitatis. Ità Scotus d. 23. quæſt. unic. ſolutione ad 2. ubi ait, Dico quòd eſt unum Sacramentum unitate integritatis, ſed non unitate indiviſibilitatis ſicut effectus ejus non eſt unus indiviſibiliter, quia non remiſſio unius venialis, ſed unus unitate plenariæ remiſſionis omnium venialium, ut omnibus remiſſis nihil remaneat retardans à perceptione beatitudinis. Ità Doctor loc.citato, ubi ſupponit ſingulas unctiones ſuos habere partiales effectus, & per ſingulas unctiones dari ſingulos gradus ſeu portiones gratiæ, ac per ſingulas unctiones remitti illa peccata venialia, quæ per illum ſenſum commiſſa ſunt, itemque pœnam temporalem, quæ ratione illius ſenſus debita eſt, ac proindè ſicut quinque ſunt unctiones partiales, quæ conſtituunt integrum Sacramentum, ità quinque vicibus conferri quinque gradus gratiæ, qui conſtituant adæquatum effectum hujus Sacramenti, ſicut in Euchariſtia datur una pars gratiæ per ſumptionem unius ſpeciei Sacramentalis, & altera per præſumptionem alterius, eſtò integrum Sacramentum non conſurgat, niſi ex utraque ſpecie ſimul. Hoc idem ſentit cum Doctore Almainus 4. d. 23. quòd probat, quia unum veniale poteſt remitti ſine alio, cùm compatiatur ſecum charitatem, ideò poteſt aliquis dicere, quod per unctionem oculorum remittuntur venialia per oculos commiſſa, non autem commiſſa per nares, & ſic quælibet partialis unctio cum forma ſibi correſpondente eſt partiale Sacramentum, & habet ſuum effectum. Hoc idem ſentiunt Poncius, Hiqueus, qui etiam hoc probant ex modo, & ritu miniſtrandi hoc Sacramentum, quia ad ſingulas unctiones dicitur forma Sacramenti ex uſu Eccleſiæ Romanæ; ergò ſupponit in ſingulis unctionibus eſſe neceſſariam,& ſufficientem materiam, alia non poſſet integra forma dici, niſi in ſenſu Sacramentali, in quo eſt efficax, & ſupponit materiam requiſitam, & eſſentialem.

45 Tertio Faber etiam ex noſtris, & Hiribarnes, tamquam de mente Doctoris tenent hoc Sacramentum eſſe unum unitate integritatis, non verò indiſibilitatis, ſed minus conſequenter poſtea dicunt omnes, & ſingulas unctiones eſſe de eſſentia Sacramenti, ità quòd ſi unus Sacerdos faciat duas, vel tres unctiones,non conficit Sacramentum,nec confert gratiam, quia hæc confertur ſolùm in fine prolationis verborum in ultima unctione. Hoc inquam non dicitur conſequenter, quia ſi unctio omnium ſenſuum eſſet materia eſſentialis perficienda antè collatum effectum Sacramenti,ſequitur eo ipſo hoc Sacramentum eſſe unum unitate indiviſibilitatis, & non integritatis tantùm, ut inquit Doctor. Conſequentia patet, quia ſenſus Sacramentalis perfici nequiret,ſeù Sacramentum ipſum, niſi completa materia eſſentiali requiſita. Qui ergò tueri volunt hoc Sacramentum eſſe unum unitate integritatis tantùm, & non indiviſibilitatis,ut expreſsè Doctor ſignificat loc. cit. debent conſequenter dicere in ſingulis unctionibus, & formis correſpondentibus partialem gratiam conferri, non verò tantùm in fine ultimæ unctionis, & formæ in ea prolatæ,ſic enim ex illis omnibus unum conſurgit numero Sacramentum, quod vocamus unum numero compoſitione, & integritate, quatenus omnes illæ unctiones cum ſuis formis partialibus tendunt ad integrum, & completum hujus Sacramenti effectum obtinendum licèt enim concedamus, ut quæſt. ſeq. dicemus per unctionem unius ſenſus ſub propria forma ſtatim dari aliquem gratiæ effectum, adhuc tamen Sacramentum eſſet unum ex omnibus unctionibus compoſitum, quia ille effectus gratiæ per primam unctionem collatus, licèt ſufficiens eſſet ad remiſſionem venialium, quæ per illum ſenſum commiſſa fuerunt,adhuc tamen non eſſet integer, & completus, quia ſufficiens non eſſet ad remiſſionem venialium per alios ſenſus commiſſorum, qui nondum ſunt injuncti, ac ſufficiens ad confortandum, vel alleviandum infirmum, quantum indiget, vel indigere poteſt.

46 Quartò, ex his patet quid ſit dicendum ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ, negatur enim hoc Sacramentum eſſentialiter perfici indiviſibiliter illis quinque unctionibus, & formis ipſis correſpondentibus,& gratiam non conferri, niſi in inſtanti terminativo quintæ unctionis, & prolationis ſuæ formæ, nam juxtà noſtram ſententiam dicendum eſt per ſingulas unctiones dari ſingulos gradus, ſeù portiones gratiæ,ſicut in Euchariſtia datur una pars gratiæ per ſumptionem unius ſpeciei, & altera pars per ſumptionem alterius quare ſicut quinque ſunt unctiones partiales, quæ unum numero conſtituunt, & integrum Sacramentum, ità per quinque vices quinque conferuntur gratię portiones, quæ adæquatum effectum hujus Sacramenti conſtituunt,& omnes illæ partiales materiæ,& formæ ad artificioſam compoſitionem unius adequati ſigni referuntur, & juxtà hanc ſententiam dicendum eſt per primam gratiam partialem, quę in prima unctione confertur,omnia peccata mortalia remitti, ſi quæ in infirmo invincibiliter ignorata reperiuntur, cùm nequeat unum peccatum mortale abſq; alio remitti; repugnat namque ſaltem de potentia Dei ordinaria quamcumque gratiam habi-

Digitized by Google

habitualem cum peccato mortali conſiſtere. Addi etiam poteſt quædam peccata mortalia tolli principaliter, & ex vi formæ in prima unctione, quæ nimirum per talem ſenſum commiſſa ſunt, alia vero veluti concomitanter ratione gratiæ, cum qua conſiſtere non poſſunt. Sed hæc omnia magis patebunt ex dicendis infra, quando hoc Sacramentum ſuum conferat effectum, nam ſi ſingulæ unctiones ſuos partiales habent effectus, ex omnibus conſurget integrum Sacramentum, & ſic erit unum unitate integritatis, ſicut dicitur de Sacramento Euchariſtiæ. Si vero hoc Sacramentum eſſentialiter perficitur omnibus unctionibus, & formis ſingulis illis correſpondentibus, & gratia non confertur, niſi in ultimo inſtanti quintæ Unctionis, & formæ ſibi correſpondentibus tunc Sacramentum iſtud erit unum unitate indiviſibilitatis, quia ejus effectus nullo modo per ſingulas unctiones partitur, vel dividitur, ſed totus in ultima unctione indiviſibiliter confertur.

47 Quinto hic ulterius quæri ſolet, an hoc Sacramentum ſit ità unum in eadem perſona, vel etiam ſucceſſive, ſeu per iteratam collationem multiplicari non poſſit, quo modo Baptiſmus dicitur unus, & Confirmatio. Hoc Sacramentum poſſe in eadem perſona in variis, & diverſis infirmitatibus conſtituta iterari definitum eſt in Conc. Florentino ab Eugenio Quarto in decreto de Sacramentis, ubi poſtquam docuit tria tantum Sacramenta characterem imprimere, atque ideo in eadem perſona iterari non poſſe, ſcilicet. Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem, concludit quatuor reliqua characterem non imprimere, & reiterationem admittere, declarat tamen Conc. Trid. ſeſſ. 14. ca. 3. hoc in eadem infirmitate, & morbo repeti non poſſe, ſed tantum quando infirmus poſt ſuſceptum hoc Sacramentum convaleſcit ex morbo, & rurſus poſtea in alium morbum, & mortis periculum incidit, poteſt tunc iterum hoc Sacramentum ſuſcipere, ità Tridentinum l.c. dicens, *Quod ſi infirmi poſt ſuſceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus Sacramenti ſubſidio juvari poterunt, cùm in aliud ſimile vitæ diſcrimen inciderint, &c.* & ratio hujus divinæ inſtitutionis eſt manifeſta, quia in novo morbo, & ſalutis periculo ſuccedit quoque nova hujus ſpiritualis remedii indigentia, & ſicut iteratur corporalis curatio in novo morbo, ita & hæc ſpiritualis iterari poterit.

48 Sexto, ex hac allata Concilii doctrina oritur difficultas, an aliquando licitum ſit in eadem quoque infirmitate, quando diuturna eſt, ut duobus, vel tribus annis durans, hoc Sacramentum iterare. Nam ex una parte Concilium id expreſsè prohibere videtur, cùm dicat non poſſe infirmum in eodem morbo, ſed in alio hoc Sacramentum ſuſcipere, & requirat, ut infirmus ex morbo convaleſcat, & poſtea in alium ſimilem incidat, ut hoc Sacramentum iterum ſuſcipere poſſit. Ex alia vero parte magno ſubſidio privaretur infirmus, ſi in aliquo diuturno, ac difficili morbo non niſi ſemel hoc Sacramentum ſuſcipere poſſet, ut innuit Concilium. Adhoc communiter reſpondent Doctores cum D. Bonaventura 4. d. 23. part. 2. qu. 4. in fine, & D. Thoma in eodem 4. d. 23. qu. 1. art. 4. durante eadem infirmitate, & eodem morbi ſtatu non poſſe hoc Sacramentum iterari, ſed quoties variatur morbi ſtatus, ut de periculo fiat non periculoſus, & rurſus de non periculoſo fiat periculoſus, toties iterari licere. Primum probatur, quia pro eadem morbi neceſſitate, & eodem periculo durante ſufficiens cenſetur adhiberi remedium per unam dumtaxat ſacri olei unctionem, & in hoc ſenſu Catechiſmus ipſe Romanus de hoc Sacramento loquens citat Concilii verba declarare videtur dicens: *Hic obſervari oportet in una, eademque ægrotatione cùm æger in eodem vitæ periculo poſitus eſt, ſemel tantùm ungendum eſſe.* Quod autem hoc Sacramentum etiam in eadem infirmitate iterari poſſit, ſi plures accidit, ut ex ejuſdem morbi varietate infirmus periculo mortis exponatur, ex eo probatur, quia ut Concilia definiunt, hoc Sacramentum eſt inſtitutum pro infirmis perículoſo morbo laborantibus, poteſt autem infirmus diuturna infirmitate gravari, & plures in manifeſto vitæ periculo reperiri; ergo ſi infirmus graviter laborans hoc Sacramentum ſemel ſuſcepit, ſi poſteà periculum evaſit, & ob morbi diuturnitatem, ut hydropiſis v.g. vel phthiſis varietur notabiliter morbi ſtatus; & rurſus in ſimile vitæ periculum incidat, hoc Sacramentum repetere poterit, quia in tali caſu novus cenſetur morbus, novaque neceſſitas. Undè pro collatione hujus Sacramenti non tam attendenda eſt in longioribus morbis temporis diuturnitas, & ejuſdem morbi continuatio, quàm ſtatus mutatio, ac periculi variatio, ut in eadem perſona iterari poſſit, quia nimirum hujus ſacræ Unctionis capacitas, & indigentia in tali morbi ſtatu, & proximo mortis periculo fundatur.

49 Poſtremò advertunt Doctores inter unam, & aliam unctionem notabilem temporis diſtantiam interponi debere, ut ità verè conſtet, & appareat periculum mortis fuiſſe verè renovatum. Ita Suarez, Nugnus, Henriquez, Reginaldus, Coninchius, Amicus, Averſa, Bonacina, & Summiſtæ paſſim. Dices hinc ſequi Sacramentum hoc contemptui exponi poſſe, nam in eadem die pluries poſſe accidere periculum, & toties hoc Sacramentum conferri, quod planè ſine contemptu, & irreverentia Sacramenti contingere non poſſet. Reſpondetur cum D. Bonavent. l.c. non ſequi contemptum Sacramenti, quia periculum extremum non poteſt pluries in eadem die accidere, nullus autem, inquit Seraphicus Doctor, in aliqua infirmitate ungendus eſt, niſi cùm ad exitum appropinquare præſumitur, & hoc ex infirmitatis aggravatione, quem ſtatum natura diù ſuſtinere non poteſt, immo aut vincit, aut vincitur. Si ergò infirmus non moriatur, ſed diutius vivat, & ſi perfectè non curetur, & convaleſcat, curatur tamen aliquo modo ab intenſione morbi, quia igitur venialia redire poſſunt, & iterum corporalis infirmitas aggravari, ideo poteſt, & debet Sacramentum extremæ Unctiones iterari. Ex quo Sancti Doctoris diſcurſu colligitur non poſſe tantam, vel tantam diſtantiam inter unam, & alteram unctionem in ejuſdem infirmitatis ſpatio aſſignari, ſed potius prudenti judicio metiendam eſſe, quam doctrinam præfati Doctores unanimiter amplectuntur, & plures alii paſſim.

QUÆSTIO QUINTA.

De effectibus Sacramenti Extremæ Unctionis.

50 NOn eſt difficultas de effectibus, quos habet communes cum reliquis Sacramentis, & præſertim de gratia habituali, & ejus augmento, hoc enim gratis concedunt Theologi omnes, ut expreſsè definitum eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 14. can. 2. de extrema Unctione his verbis: *Si quis dixerit ſacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, anathema ſit*; ſed difficultas eſt de propriis ipſius effectibus, quibus reliquis Sacramentis diſtinguitur, & propter quos primario hoc Sacramentum fuit à Chriſto Domino inſtitutum, & quidem tres præſertim ejus effectus proprios videtur inſinuaſſe D. Jacobus in ſua Epiſtola cap. 5. cum dixit: *Ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Primus eſt ſalvare infirmum, hoc eſt, ipſum liberare ab infirmitate corporali. Secundus eſt alleviare ipſum. Tertius eſt remittere ipſi peccata, ſi ſit in peccatis, quos effectus adhuc confirmat, & magis declarat Conc. Trident. l.c. ſeſſ. 14. nam poſtquam in proœmio dixit ſacram Unctionem eſſe firmiſſimum præſidium contrà verſutias, & tentationes diaboli, qui tempore mortis maximè vigilat, ut animas noſtras devoret, deinde in c. 2. ait quod *Unctio delicta, ſi quæ ſunt adhuc expianda, ac peccati reliquias abſtergit, & ægroti animam alleviat, & confirmat magnam in eo divinæ miſericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus ſublevatur, & morbi incommoda, & labores levius fert, & tentationibus dæmonis calcaneo inſidiantibus facilius reſiſtit*, ità Concilium, & tandem poſt numeratos effectus ſpirituales, quos virtute hujus Sacramenti ægrotus recipit, ità concludit. *Et ſanitatem corporis interdum ubi ſaluti animæ expedierit, conſequitur*, & poſteà capit. 2. repetit rurſus, & confirmat ſacram Unctionem conferre gratiam, peccata remittere, & alleviare infirmos. Ex quo patet duplicem eſſe hujus Sacramenti effectum, alterum ſpiritualem, quem cauſat in anima, & illum ſemper confert obicem non ponenti, alterum materialem, quem interdum cauſat in corpore, & non niſi quando animæ ſaluti id expedit, quod etiam Florentinum expreſſit l.c. quando dixit, quod hujus ſacræ Unctionis *effectus eſt mentis ſanatio, & inquantum expedit ipſius etiam corporis*, hos igitur effectus in præſenti quæſtione breviter explicabimus juxta dicta diſp. 9. cit. quæſt. 4.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint hujus Sacramenti effectus, & quis eorum præcipuus.

51 THeologi communiter præfatos ſacræ Unctionis effectus adhuc magis explicare volentes ad quinarium reducunt numerum. Primus effectus illi communis cum aliis Sacramentis eſt gratia ſanctificans, ut ſuprà dictum eſt. Secundus eſt ſpeciale gratiæ auxilium tùm ad ſuperandas tentationes in mortis articulo occurrentes, tùm ad ſpem, & confidentiam facilius, & firmius in Deum erigendam, tùm tandem ad morbi, & mortis moleſtias cum majori patientia ferendas. Tertius eſt remiſſio peccatorum venialium primariò, & per ſe, ut ex ſupracitatis Apoſtoli, & Concilii verbis, & ipſa Sacramenti forma colligitur. Quartus eſt remiſſio peccatorum etiam mortalium,

ſecun-

Digitized by Google

ſecundariò tamen, & per accidens, ſi quæ forte habet infirmus, quæ habere ſe bona fide, & invincibiliter ignoret, ut infrà explicabitur. Quintus denique eſt abſterſio reliquiarum peccati, ut expreſsè docet Concil. Trident.cit.cap.2.quarum quidem reliquiarum peccati nomine quid ſit intelligendum non omnes conveniunt, communiter tamen cum D. Th.4.d. 23.q. 1. ad 2. intelligunt animi languorem, torporem, mærorem, triſtitiam, faſtidium, anxietatem, & alias ſimiles pravas afflictiones, quæ ex peccatis præteritis, eorumque recordatione oriri ſolent; & peccatorem in deſperationem inducere, & hæc diviſio ſpectat ad effectus ſpirituales, quos hoc Sacramentum in anima cauſat, non ad materialem ſanitatis corporalis. De his igitur extremæ Unctionis effectibus diſputant Theologi, quinam ſit eorum magis principalis, & præcipuus, & propter quem primariò, & principaliter fuit hoc Sacramentum a Chriſto Domino inſtitutum. Qua in re variæ ſunt opiniones, quas diſtinctè qu. 4. cit. referimus, ubi tandem art. 1. pro quæſiti reſolutione ſequentes ponimus concluſiones.

52 Primò dicendum eſt, tres eſſe hujus Sacramenti effectus à D. Jacobo l. c. inſinuatos. Unus eſt dimiſſio peccatorum venialium in extremo vitæ periculo, unde Sacramentum hoc non eſt inſtitutum abſolutè ad peccata venialia dimittenda, ſed ad illa dimittenda in extremo vitæ, ut non ſint impedimentum retardativum gloriæ conſequendæ, ità Scotus noſter d.23.cit. ubi non dicit ſimpliciter, & abſolutè hoc Sacramentum eſſe inſtitutum pro remiſſione venialium, ſed pro finali eorum remiſſione, & congruentiam inſtitutionis hujus Sacramenti aſſignat pro tali effectu, quia congruum erat, quòd Viator exceſſurus ex hac vita à venialibus peccatis finaliter abſolveretur, quia iſta non remiſſa eſſent impedimentum gloriæ conſequendæ; in extremo autem vitæ nemo ferè eſt, qui peccatis venialibus non ſit oneratus, quia hæc quaſi continuò committimus, in hoc igitur ſenſu dicimus proprium effectum hujus Sacramenti eſſe remiſſionem venialium. Alter effectus hujus Sacramenti eſt alleviatio mæroris, corporis, ineptitudinis, & languoris ad operandum bonum, quem effectum ſignificavit D.Jacobus illis verbis, *& alleviabit illum Dominus*, & iſte effectus ſequitur ex præcedenti, nimirum ex collatione gratiæ, ut habet annexam venialium remiſſionem, illi enim erant effectus peccatorum venialium, quibus ablatis infirmus vigoratur, & hilareſcit, & fiduciâ divinæ miſericordiæ in eo excitatur, qua facilius dæmonis tentationibus reſiſtit, licèt enim peccata venialia gratiam non auferant, ardorem tamen charitatis diminuunt, & refrigerant, & ſunt diſpoſitiones ad mortale peccatum, niſi deleantur, ideò valdè congruum fuit per hoc Sacramentum infirmum in periculo vitæ conſtitutum ab his peccatis liberare, ut magis ſtrenuus evadat in agone illo ad intentiones dæmonis ſuperandas. Ultimus tandem effectus, qui nec ſemper ſequitur, eſt ſanatio ab infirmitate corporis, quam Deus ſi expedit ſaluti animæ, confert ipſi infirmo, quem etiam indicavit D. Jacobus illis verbis. *Oratio fidei ſalvabit infirmum*. Hos tres effectus, & hoc eodem ordine recenſet, & confirmat Trident. l. c. verbis ſuprà relatis ab initio quæſtionis. Nec refert, quòd inverſo ordine D. Jacobus hos effectus ſignificaverit, & ultimo loco remiſſionem peccatorum poſuerit, nam ponitur ultimo loco, tamquam finis, ad quem reliqua ordinantur. Et ad hos tres effectus reducuntur alii ſuperius enumerati, nam ſpeciale gratiæ auxilium ad ſuperandas tentationes in articulo mortis occurrentes continetur in ſecundo effectu recenſito, nempè in infirmi alleviatione, ac etiam peccati reliquiarum abſterſio, nam mæror, torpor, & languor ad benè operandum ſunt effectus peccatorum venialium, ut dicebamus, & proindè peccatorum reliquiæ dici poſſunt, quibus ablatis infirmus vigoratur, & roboratur ad tentationes ſuperandas in articulo mortis occurrentes, & quidem niſi nomine reliquiarum peccati hæc intelligamus, difficulter defendi poteſt earum abſterſionem eſſe Sacramentalis hujus effectum, & evidenter oſtendimus q.4.cit.art.1.n.66.

53 Secundò dicendum eſt, quod licèt ſit prius, & peculiaris hujus Sacramenti effectus animum roborare infirmi quibuſdam ſpecialibus auxiliis contrà difficultates, & tentationes in mortis articulo occurrentes, non tamen eſt effectus principalis, & principaliter intentus. Hæc aſſertio ſtatuitur contrà Suarez, Henriquez, Coninchium, Becanum, Layman, & alios Recentiores aſſerentes effectum proprium, & primarium hujus Sacramenti eſſe confortare animam infirmi contrà difficultates, & tentationes in articulo mortis occurrentes quibuſdam auxiliis ad hoc ſpecialiter ordinatis, & probatur, quia effectus primarius cujuslibet Sacramenti eſt gratia habitualis cum aliquo effectu ſibi connexo, qui ſtatim abſoluta materia, & forma confertur, ut patet ex communi doctrina de effectu Sacramentorum; ſed alleviatio animæ contrà difficultates ex tentationibus dæmonis in articulo mortis occurrentes fit per gratiam actualem; qua mediante excitatur anima, & hilareſcit per lætitiam ſpiritualem, & divinæ miſericordiæ fiduciam, ut patet ex Concil.Trid. cit.quòd hunc effectum in talem excitationem refert, docens modum, quo alleviatur anima. Confirmatur, quia ille cenſendus eſt effectus primarius Sacramenti, quem forma ipſa Sacramentalis ſignificat, cùm Sacramenta novæ legis efficiant, quod ſignificant, & eorum ſignificatio cum ipſa cauſalitate recurrat, ſed quamvis hæc animi confortatio, & roboratio ſit verus, & proprius hujus Sacramenti effectus, ut ſuprà dictum eſt, tamen per formam hujus Sacramenti, talis effectus non exprimitur, ſed peccatorum remiſſio, ut conſtat ex illis verbis *Indulgeat*, ſeu *parcat*, vel *remittat tibi Deus quicquid deliquiſti &c.* ergò &c. Tandem effectus primarius Sacramenti eſt certus, & infallibilis, & omnibus confertur, ut conſtat ex dictis de natura, & inſtitutione Sacramentorum novæ legis in genere, ſed ut dicemus inferius, extrema unctio etiam iis confertur, qui amiſerunt uſum ſenſus, & rationis, in quibus pro eo ſtatu nulla excitatio voluntatis ad actum ſecundum eſſe poteſt; ergò talis excitatio effectus primarius hujus Sacramenti eſſe non poteſt, ſed tantùm ſecundarius.

54 Tertiò dicendum eſt, effectum primarium hujus Sacramenti eſſe finalem remiſſionem omnium venialium per ſe, mortalium verò non niſi per accidens, ut poſteà dicemus. Hæc concluſio eſt Scoti loc.cit.quam fusè probant Faber, Aretinus, Hiquens, Brancatus, Hiribarnes, & alii Scotiſtæ, cui expreſsè favet Conc. Trid.ſeſſ.14.c. cap. 1. & can.2. ubi primum, & præcipuum hujus Sacramenti effectum ſtatuit remiſſionem peccatorum, ſecundùm verò, ac veluti ex hoc primo orientem recenſet alleviationem animæ per excitationem fiduciæ in divina miſericordia. Hoc idem colligitur ex forma Sacramentalis extremæ Unctionis, quia forma cujuslibet Sacramenti exprimit primarium illius effectum, utpotè quæ expreſſior eſt in ſignificando; ſed remiſſio peccatorum exprimitur per formam, qua utitur Eccleſia Romana, & Græca, ut ſuprà dictum eſt; ergò hæc eſt primarius hujus Sacramenti effectus. Quòd autem talis remiſſio ſit per ſe, & ex vi inſtitutionis hujus Sacramenti venialium tantùm, non autem mortalium, expreſſit Catechiſmus Romanus de hoc Sacramento dicens. *Docebunt igitur Paſtores hoc Sacramento gratiam tribui, quæ peccata, & in primis leviora, quidem, & communi nomine appellantur venialia remittit, exitiales enim culpæ Pænitentiæ Sacramento tolluntur. Neque enim hoc Sacramentum primaria loco ad graviorum criminum remiſſionem inſtitutum eſt, ſed Baptiſmus tantùm, & Pænitentia vi ſua hoc efficiunt*, quæ verba *vi ſua* idem ſonant, quod ex opere operato. Non ergò per ſe, & primariò peccata mortalia hoc Sacramento deleantur, quia hæc per ſe ſpectant ad Sacramentum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, ſed tantùm ſecundariò, & per accidens modò infrà explicando; undè & Rituale Romanum prohibet hoc Sacramentum dari peccatori manifeſto, nam mortalia ſupponuntur per Sacramentum Confeſſionis remiſſa, & ſuſcipiens hoc Sacramentum ſupponitur eſſe in ſtato gratiæ; ergò remiſſio peccatorum, qui dicitur eſſe hujus Sacramenti effectus primarius, & præcipuus, intelligenda eſt primariò de venialibus. Itaque ex Concilio Tridentino, & forma extremæ Unctionis colligitur dari gratiam remiſſivam peccatorum, tamquam effectum primarium, & immediatum hujus Sacramenti, & in Catechiſmo Romano declaratur illa peccata per hoc Sacramentum remittenda primariò, & per ſe intelligi debere venialia, non autem mortalia, quia hæc per ſe ſpectant ad alia antecedentia Sacramenta, alioquin præmiſſa ſola unctione poſſet infirmo Viaticum Miniſtrari ſine prævia pœnitentia, quia ad fructum, & dignam Euchariſtiæ ſumptionem non requiritur, niſi ſtatus gratiæ, qui per Sacramentum quoque extremæ Unctionis acquiri poſſet, ſi ad remiſſionem cujuſcumque peccati promiſcuè per ſe inſtitutum eſſet, ſive venialis, ſivè mortalis, hoc autem eſt contrà determinationem Eccleſiæ, & Tridentini ſeſſ.13.cap.7.

55 Quartò dicendum eſt, hunc effectum finalem, ſcilicet, remiſſionem venialium cauſari ab hoc Sacramento ex opere operato, dummodò ſufficiens per complacentiam in peccatis obicem non ponat. Hæc aſſertio probatur ex paritate aliorum Sacramentorum, ſicut enim cætera Sacramenta cauſant effectus ſuos ex opere operato, ità & hoc ſuum proprium, & primarium effectum cauſare debet. Immò ſicut congruum fuit, quòd Baptiſmus in pueris ex opere operato ſuum cauſaret effectum immediate, ſcilicet, abſolutionem ab originali, ut nulla ex parte ſubjecti requireretur diſpoſitio ratione infantilis ætatis, ità ſervata porportione idem aſſeri debet de hoc Sacramento, cùm poſſit conferri Phreneticis, & qui actualem uſum rationis non habent, dummodo illum aliquando habuerint, & obicem non poſuerint. Et hoc etiam reſultat in majorem Dei miſericordiam, & maximum infirmi commodum, qui actus multos cum ma-

magno labore exequi deberet, & conari ad reminiſcendum peccata, ac illa deteſtari. Hinc Sacramentum extremæ Unctionis in eo præſertim à pœnitentia diſcriminari ſolet, quod eſſentia hujus Sacramenti non pendet ex actibus ſuſcipientis, ſicut Sacramentum pœnitentiæ, nam dolor de peccatis in Sacramento pœnitentiæ requiritur, ut pars eſſentialis Sacramenti, & ſine quo non fieret Sacramentum, at in Sacramento extremæ Unctionis vel nullo modo requiritur, ut quando ſubjectum nullum habet peccatum, vel ſi habet non eſt rationis compos, vel ad ſummum requiritur, ut diſpoſitio ad conſequendum Sacramènti effectum, quando quis accedit cum aliquo peccato invincibiliter ignorato, vel ad cujus remiſſionem pœnitentiæ Sacramentum applicari non poteſt ob ingentem ſenſuum ægrotantis deſtitutionem. Hinc circa modum remiſſionis peccatorum venialium per hoc Sacramentum rectius diſcurrunt, qui dicunt immediate remitti virtute hujus Sacramenti abſque ulla diſpoſitione prævia, quàm qui dicunt per hoc Sacramentum venialia remitti, in quantum excitat ad eorum deteſtationem formalem, vel virtualem.

56 Dices aſſerere hoc Sacramentum venialia immediatè remittere, nulla ex parte ſubjecti diſpoſitione requiſita, eſt contrà conſuetum modum remittendi peccata perſonalia, quæ ſicut propria voluntate committuntur, ità abſque proprio actu retractativo peccatoris non remittuntur. Reſpondeo hoc totum verificari, quando peccata remitti debent per Sacramentum pœnitentiæ, quod eſt Sacramentum judiciale, & per modum judicii exercetur, hac enim ratione ex actibus ſuſcipientis eſſentialiter dependet, non verò quando peccata remittuntur per Sacramentum extremæ Unctionis, quod eſt medicinale, & per modum medicinæ exercetur. Unde etiam in infirmo rationis compote aliam diſpoſitionem Summiſtæ communiter non requirunt ad hoc Sacramentum fructuose recipiendum, quàm votum illud recipiendi, & in phrenetico, quod tale votum præceſſerit, quando ratione utebantur. Et tandem jam diximus ſupra diſp. 21. *de Pœnitentia* qu. 4. de remiſſione venialium, quod licèt attritio neceſſario prærequiratur ad conſequendam abſolutionem mortalium, ac etiam venialium, quando ſunt cum mortali conjuncta, tamen quando ſunt ſeparata, ut accidit in homine juſto, qualis ſupponitur eſſe hoc Sacramentum ſuſcipiens talis diſpoſitio non eſt neceſſaria ad tollendum obicem ut Sacramentum eorum abſolutionem influere poſſit, ſed ſufficere poteſt etiam aliqua minor diſpoſitio, ut actualis non complacentia de talibus peccatis, & voluntates recipiendi effectum remedii, quod aſſumit, hæc enim cenſetur quædam virtualis deteſtatio peccati, dum homo vult ejus medicinam aſſumere.

57 Quinto tandem dicendum eſt, quod licèt hoc Sacramentum non ſit remiſſivum mortalium per ſe, & ex vi propriæ inſtitutionis, adhuc tamen illa per accidens, & ſecundario remittere poteſt accedente diſpoſitione congrua, & bona fide ſuſcipientis. Ità Doctor d. 23. ſub A. ubi explicans illud Jacob. 5. *Et ſi in peccatis eſt, remittentur ei*, ait, quod hoc non intelligit de mortalibus, quia hæc non remittuntur, niſi in Baptiſmo, vel Pœnitentia, ſed de venialibus, & ità ſentiunt ibidem Scotiſtæ omnes, & præſertim Almainus, qui dicit hoc Sacramentum per ſe inſtitutum eſſe ad remiſſionem finalem venialium, ſed per accidens tamen extendi quoque ad remiſſionem mortalium, & ſic etiam communiter loquuntur alii Theologi, quos citat, & ſequitur Gamacheus, & Abellius c. 6. *de extrema unctione* ſect. 3. ubi ait, quòd etiam remiſſio peccatorum mortalium eſt effectus hujus Sacramenti, ſi quæ forte habet infirmus, quæ habere ſe bona fide, & invincibiliter ignoret, quamvis enim Sacramentum hoc ex primaria Chriſti inſtitutione ſecundam tantummodo gratiam, ideſt, gratiæ ſanctificationis augmentum conferat, ſupponatque hominem à peccato mortali per Sacramentum pœnitentiæ, aut perfectam contritionem jam purgatum, nihilominus ſecundario etiam, & per accidens primam interdum gratiam conferre poteſt, & peccata mortalia delere, ſi fortè confeſſio Sacramentalis nulla, & invalida fuit, & aliàs infirmus ſe in ſtatu peccati mortalis eſſe invincibiliter ignoret, & de illis ſaltem in genere attritus ſit, & hoc ſatis apertè colligitur, tum ex præcitatis D. Jacobi verbis *ſi in peccatis ſit remittentur ei*; tum ex illis Concil. Trident. cap. 2. *Delicta ſi quæ ſint adhuc expianda abſtergit*, tum denique ex ipſius formæ verbis, *Indulgeat Dominus quicquid peccaſti*, cùm enim hæc verba ſint indennita, ac ſine ulla reſtrictione, de peccatis etiam mortalibus intelligi poſſunt modo jam explicato, nempè ſecundariò, & per accidens.

58 Demum hoc etiam ſignificavit D. Auguſt. ſerm. 215. de tempore, ubi ait, quòd *quoties aliqua infirmitas ſupervenerit, corpus, & ſanguinem Chriſti ille, qui ægrotat, accipiat, & deindè corpus ſuum ungat, ut illud, quod ſcriptum eſt, impleatur; qui infirmatur inducat Presbyteros Eccleſiæ, qui ungant eum*; in quo diſcurſu ſupponit, ſcilicet, Doctor, quòd Euchariſtiæ ſuſceptio ſit prævia ſuſceptioni extremæ Unctionis, cùm ergò Euchariſtiæ receptio gratiam in anima ſupponat, eo quòd ſit Sacramentum vivorum, idem pariter de extrema Unctione dicendum erit, & per conſequens directè, & per ſe dicitur eſſe Sacramentum vivorum, ex accidenti tamen, ac veluti indirectè poterit dici quoque remedium, & antidotum mortuorum, ut de aliis quatuor Sacramentis ſuo loco dictum eſt, & hoc etiam Doctor noſter expreſſit loc. c. ſub lit. B. dum inquit, quòd nullus eſt capax iſtius Sacramenti dignè niſi ſit in gratia, iſtud enim Sacramentum non eſt remedium acquirendi gratiam, quia ad hoc ſunt tantùm Baptiſmus, & Pœnitentia, quibus verbis ſignificat Doctor hæc tantùm duo Sacramenta per ſe eſſe Sacramenta mortuorum, ideſt, exiſtentium in peccato mortali, quod per ſe, & directè remittunt, alia autem quinque indirectè ſolum, & per accidens, quatenus, ſcilicet, gratia habitualis, quam cauſant in ratione Sacramenti, & peccatum mortale ſunt ſimul incompoſſibilia. Et ad efficaciam, & utilitatem Sacramenti hujus ſufficit, ut ſaltem per accidens, & ſecundario peccata etiam mortalia, invincibiliter tamen ignorata, remittere poſſit, ut faciunt alia Sacramenta vivorum, & per hoc ſufficienter proviſum eſt neceſſitati infirmorum in extremo vitæ exitu. Dices, hinc ſequi non eſſe neceſſariam confeſſionem, ſeù pœnitentiæ Sacramentum. Negatur conſequentia, ut dicimus l. c. in fine articuli, nam ſi infirmus ſciat, ſe eſſe in peccato mortali, tenetur confiteri, ſi poteſt, aut ſaltem tenetur habere contritionem; ſi copiam Confeſſarii non habet, nec ſufficit Sacramentum extremæ Unctionis, ſi aut ob morbi vehementiam, & captis turbationem neſciat ſe eſſe in peccato mortali, vel ſi hoc quidem ſciat, adhuc tamen bona fide ſe eſſe contritum putat, cùm tantùm ſit attritus, tunc ultro concedimus hoc Sacramentum ſufficere, nec neceſſariam eſſe confeſſionem, niſi in voto, ſi reipſa haberi non poteſt. Objectiones autem quorumdam Thomiſtarum aſſerentium hoc Sacramentum non eſſe principaliter inſtitutum ad tollenda peccata venialia, & aliorum concedentium quidem effectum hujus Sacramenti primarium eſſe peccatorum remiſſionem, at non tantùm venialium, ut nos diximus, ſed etiam mortalium ex vi inſtitutionis ejus, vide ſolutas q. 4. c. a. 2.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quando hoc Sacramentum ſuum conferat effectum.

59 Quæſitum hoc, ut diximus diſp. 6. cit. qu. 5. ab initio procedit de primario, & principali effectu hujus Sacramenti nimirum de effectu gratiæ habitualis, & remiſſionis peccati, nam alios duos effectus confert tantùm quando eſt neceſſarium infirmis, & juxtà temporum, & occaſionum opportunitatem, gratia autem habitualis, & remiſſio peccati datur in uno aliquo inſtanti. Cùm igitur hoc Sacramentum multis conſtet unctionibus, & formis, quæritur an tota gratia detur ſtatim poſt primam unctionem, an poſt omnes ſimul ſumptas, vel an potius diſtribuatur partialiter, & ſucceſſivè in ſingulis, in qua difficultate ſunt varii modi dicendi breviter examinandi in præſenti juxtà dicta q. 5. cit. a. 1. & 2.

Primò dixerunt aliqui gratiam habitualem non conferri, niſi per ultimam unctionem, ideſt per eam, quæ reipſa eſt ultima ex intentione Miniſtri ungentis, ſivè hoc Sacramentum miniſtretur quinque unctionibus, quæ tantùm ſunt de eſſentia, ſivè ſeptem, quæ ſolùm ſunt de integritate Sacramenti, unde ſi Miniſter vult Sacramentum miniſtrare per ſeptem unctiones, effectus gratiæ non dabitur, niſi poſt ſeptimam, ſi vero per quinque, gratia dabitur in fine quintæ. Secus autem diſcurrendum eſt, ſi Miniſtri intentio referretur ad primam, vel ſecundam, aut tertiam, tamquam ultimam, quia cùm in hac ſententia ad minimum quinque unctiones ſint de eſſentia, etiamſi Miniſter intentionem haberet conferendi gratiam per primam, vel ſecundam unctionem illa non conferret, quia ut Sacramentum ſuum conferat effectum, ſupponi debet completum quoad eſſentialia, quod complementum in allato caſu non haberetur, atque ideò neque effectus Sacramenti defectu eſſentialis complementi. Ità Dominicus Soto 4. d. 23. qu. 1. art. ult. Henriquez lib. 3. *de Sacramentis* cap. 12. & alii. Hæc opinio communiter reiicitur, & quidem rationabiliter, nam ſi duæ poſtremæ unctiones ex illis ſeptem, ſcilicet, renum, & pedum non ſunt de eſſentia, non poteſt Miniſter per ſuam intentionem efficere, ut Sacramentum eſſentialiter perfectum per quinque unctiones ſuum effectum non conferat, donec addantur aliæ duæ unctiones, quæ ad eſſentialem, neceſſitatem non ſpectant, Sacramentū enim ſtatim ac perfectum eſt, & eſſentialiter completum confert effectum, neque id dependet ab intentione privata Miniſtri, modo intentionem habeat generalem faciendi, quod Chriſtus, vel Eccleſia facit, hæc enim intentio Miniſtri ad validitatem Sacra-

cramenti neceſſaria eſt, intentio autem privata nihil facit. Confirmatur, quia cùm Sacramenta adinſtar cauſarum naturalium gratiam conferant, ut dictum eſt diſp. de Sacramentis in genere, ſtatim ac ad eam cauſandum ſunt idonea, illam conferunt; at ſtatim ac ſunt in ſua eſſentia completa, & perfecta, cenſentur ad cauſandum idonea, & in actu primo proximo cauſandi conſtituta, perindè ac cauſa naturalis; ergo tunc ſuum ſtatim cauſabunt effectum abſque ulla dilatione à privata Miniſtri intentione cauſata, quæ adhuc nihil omnino facit, alioquin poſſet Miniſter intentionem habere non conferendi gratiam, niſi poſt vigeſimam, vel trigeſimam unctionem, nam eodem modo hæc ſunt extra numerum quinque unctionum eſſentialium, ac ſeptima unctio, ut arguit Amicus diſp. cit. ſec. 7. Denique hinc ſequeretur poſſe dari caſum, in quo infirmus totum ſuſciperet Sacramentum quoad totam ſuam eſſentiam, & tamen nullam reciperet gratiam ex defectu intentionis Miniſtri, ſi v. gr. Miniſter ad ſeptimam unctionem ſuam referat intentionem, unde ſi caſu eveniat, quòd quinque unctionibus expletis, quæ tantùm ſunt de eſſentia Sacramenti, & quibus ſolùm tota ejus completur eſſentia, antè ſextam, vel ſeptimam infirmus moriatur, jam neque adhuc ullam recipit gratiam non obſtante quòd Sacramentum ſuſceperit quoad totam ſuam eſſentiam perfectum, & completum, quod eſt omninò abſurdum.

60 Secundò alii aſſerunt, extremam Unctionem cauſare effectus ſuos, quando Unctiones faciendæ completæ ſunt, vel ſi omnes non ſunt faciendæ, quando ultima ex faciendis completa eſt. Ita Brancatus noſter diſp. 11. cit. art. 17. §. 6. conſequenter ad ea, quæ dixerat ar. 4. nimirum omnes, & ſingulas unctiones eſſe de eſſentia hujus Sacramenti, quando omnes fieri poſſunt, cùm autem ſupervenit mors, illas ſolùm eſſe de eſſentia; quæ jam factæ ſunt, & unam quoque ſi una tantùm facta eſt. Probat aſſertum quoad primam partem, quia alia Sacramenta ſuum cauſant effectum, quando completa ſunt, hoc autem Sacramentum ex Scoto 4. d. 23. eſt unum non unitate indiviſibilitatis, ſed integritatis; ergo quando integraliter factum eſt, & ſuis unctionibus completum, tunc ſuum præſtat effectum. Deinde probat quoad aliam partem, nam accidere poteſt, ut cùm fit unctio, vel infirmus, vel Sacerdos ungens moriatur; & aliæ unctiones fieri non poſſint, & tamen negari tunc nequit effectum hujus Sacramenti infirmo conferri, alioqun non eſſet benè conſultum infirmis, eo vel maximè præcipitur, ut ejus in extremo vitæ periculo poſitis conferatur; igitur ſemper videntur expoſiti periculo, ne omnes unctiones perficiantur. Accedit, quòd tempore contagii licitum eſt in aliqua, vel aliquibus tantùm partibus infirmum ungere, ut docuit Univerſitas Lovanii anno 1588. ergò multò magis pręſtabit effectû, quando ex morte ſuperveniente impedimentû eſt ne cæteræ unctiones perficiâtur.

61 Hæc tamen opinio jam exploſa eſt q. præc. art. 1. nu. 40. utpotè quæ vagam nimis aſſignat hujus Sacramenti eſſentiam & ejus materiam proximam nimis incertam, & confuſam, ut quandoque in una tantùm unctione conſiſtat quandoque in tribus, vel quatuor, & interdum in omnibus juxtà ægrotantis ſtatum, vel periculum, cùm tamen alia Sacramenta certam, & determinatam materiam ex eorum inſtitutione habeant. Accedit, quod ſine tali, ac tanta materiæ hujus Sacramenti incertitudine, & confuſione poteſt adhuc ejus inſtitutio ſic declarari, ut etiam ſimul cum certitudine materiæ ſit ſufficienter proviſum, & conſultum infirmorum neceſſitati, & utilitati in extremo vitæ periculo; ſi nimirum dicamus totam gratiam in hoc Sacramento ſtatim conferri, cùm primum prima unctio applicata fuerit cum ſufficienti verborum forma, licèt aliæ unctiones, quando adhiberi poſſunt, ſint neceſſariæ neceſſitate præcepti, & concurrunt, ſi non ad eſſentiam, ſaltem ad integritatem Sacramenti conſtituendam. Vel cum aliis aſſeramus in ſingulis unctionibus, & formis unctionibus correſpondentibus partialem gratiam conferri, nam juxtà has ſententias ſine tali, ac tanta materiæ incertitudine, qualis ponitur ab hoc ſecundo dicendi modo, ſufficienter proviſum eſt caſibus, qui poſſunt in hoc Sacramento ſuſcipiendo infirmo occurrere, ut ſi moriatur antè quinque unctiones expletas; nam juxtà priorem ſententiam accipit totam gratiam in prima unctione; juxtà poſteriorem verò accipit gratiam ſaltem partialem, undè etiamſi moriatur, antequam reliquas accipiat, moritur cum gratia Sacramentali; non ergò ad evitandum periculum perditionis infirmi in allato caſu tenemur, & cogimur aſſerere extremam Unctionem ſuum effectum cauſare, quando unctiones faciendæ completæ ſunt, vel ſi omnes non ſunt faciendæ, quando ultima ex faciendis completa eſt, & perfecta, ut aſſerit hic ſecundus dicendi modus. Inſtantias verò Brancati contrà hanc doctrinam vide, rejectas, & præcluſas q. 5. cit. art. 1. n. 91.

62 Tertiò alii aſſerunt gratiam in eo inſtanti conferri, in quo hoc Sacramentum eſſentialiter completur, & perficitur, perfici autem, & compleri, quando quinque Unctiones cum quinque formis ſibi correſpondentibus perficiuntur, & hæc videtur communiorum Recentiorûm ſententia, quam ſequuntur Valentia, Suarez, Averſa, Coninchius, Filliuc. Diana, & alii etiam ex noſtris, ut Faber, Aretinus, & Hiribarnes dicentes, omnes, & ſingulas unctiones eſſe de eſſentia hujus Sacramenti, ità quòd ſi Sacerdos faciat duas, vel tres Unctiones, non conficit Sacramentum, nec gratiam confert, quia hæc confertur ſolùm in fine prolationis verborum in ultima unctione. Unicum verò hujus opinionis fundamentum eſt, quia nullum Sacramentum ſuum cauſat effectum, niſi quandò eſt eſſentialiter completum; atqui hoc Sacramentum ſecundùm ipſos non completur, niſi in quinta Unctione; ergò ante quintam unctionem ſuum effectum non confert, imminò Faber vult ſolùm in ſeptima conferri, quia omnes ſeptem putat eſſe de eſſentia Sacramenti, ut dictum eſt qu. præc. ar. 1. quarè concludunt non dari effectum Sacramenti, niſi poſt ultimam unctionem, quia omnes formæ partiales, & unctiones faciunt unam integram indiviſibilem materiam, & formam Sacramenti, quibus completis datur effectus, & non anteà. Cæterum ad hujus Sacramenti validitatem neceſſarias non eſſe quinque unctiones in quinque corporis ſenſibus cum quinque partialibus formis correſpondentibus jam ſuprà demonſtravimus qu. præc. ar. 1. & falſum eſt omnes formas partiales, & unctiones facere unam integram, & indiviſibilem materiam, & formam Sacramenti, nam unctiones illæ diverſæ non faciunt unam, & eamdem unctionem, quia quælibet determinatè, & eſſentialiter ſuum proprium reſpicit ſubjectum, & propter diverſitatem inſtrumentorum peccandi neceſſariò iterantur, quæ inſtrumenta ſicut in actione, & virtute ſunt diverſa, ità etiam ut diverſa unguntur; ergò unctiones illæ nec in ratione ſpecifica unctionis Sacramentalis, nec in ratione ſubjecti proximi, & cujuſque unctionis proprii faciunt unum. Et idem etiam de forma probatur, quia quælibet exprimit proprium ſubjectum unctionis, & ex ſenſu ſuo ſubſtantiali, & eſſentiali refert ſubjectum unctionis ſibi correſpondentis in expreſſa ſua ſignificatione, ut cùm dicitur *quicquid per viſum deliquiſti, &c.* ſenſus autem Sacramentalis formæ completur, quandò completur ſenſus quem habet de rigore ſermonis; ergo etiam ſenſus Sacramentalis hujus formæ toties completur, quoties præmiſſa integra unctione integrè profertur, cùm ergò quælibet forma unctionis abſolutè ſignificet in ordine ab ſubjectum proximum Unctionis, ſivè ipſam unctionem, ſivè effectum Sacramentalem, ad quem profertur, jam nulla coaleſcere poteſt cum alia in ſignificatione, & ſic eſt magis congruum inſtitutioni, & fini hujus Sacramenti, ut validè miniſtrari poſſit infirmis etiam agonizantibus, ſic enim ſemper fructuosè miniſtratur, quia ejus effectus dantur partialiter, & ſucceſſivè; at ſi Sacramentum ſolùm in ultima unctione efficax eſſet, ut hic tertius dicendi modus opinatur, ſæpè ſuo effectu fruſtraretur, & fructu, cum illa antè mortem perfici non poſſet caſu, quo moreretur infirmus antè completas omnes Unctiones, quod eſtò Auctores hujus opinionis gratis concedant, videtur tamen omninò diſſonum inſtitutioni hujus Sacramenti, quod inſtitutum eſt in ſubſidium ægrotantium in periculo mortis laborantium, ut ſuprà dictum eſt.

63 Quartò alii exiſtimant totam gratiam dari per primam Unctionem, & formam ſibi correſpondentem, reliquas vero unctiones ajunt addendas eſſe ex ſola Eccleſiæ conſuetudine, non autem ex Sacramenti, aut effectus neceſſitate, atque ideò per illas novum gratiæ gradum non conferri vi Sacramenti, niſi fortè per accidens propter meliorem ſuſcipientis diſpoſitionem, & hic dicendi modus ſequitur ex eorum ſententia, qui docent unicam tantùm Unctionem in quavis parte corporis adhibitam eſſe ſufficientem ad eſſentiam hujus Sacramenti. Fundamentum eſt, quia hoc modo potuit hoc Sacramentum inſtitui, videturque utilior hic modus, magiſque humanæ infirmitati accomodatus, & periculis, quæ in eo ſtatu occurrere ſolent, contingere enim ſæpè poteſt, ut infirmus facta prima unctione moriatur, & nulla ratione, vel auctoritate conſtat hanc inſtitutionem eſſe à præcepto Chriſti Domini alienam, vel à promulgatione Jacobi, vel ab uſu Eccleſiæ, neque ad eam ſpeciale aliquod inconveniens ſequitur, nam ad ſummum ſequeretur poſteriores unctiones non eſſe partes hujus Sacramenti eſſentiales, ſed integrales tantùm, quod non videtur eſſe inconveniens. At neque hic dicendi modus eſt idoneus, hinc enim ſequeretur cæteras unctiones ultra primam non eſſe Sacramentales, cùm tamen ex propria materia, & forma conſtent, non ſecus ac prima; conſequentia patet, quia virtute ipſarum nullus gratiæ gradus etiam minimus conferretur, cùm ex vi primæ Unctionis tota ſupponatur conferri.

Confirmatur, quia adhuc ſufficienter humanæ infirmitati proviſum eſſet, & periculis in extremo vitæ agone occurrentibus, ſi dicamus dari quidem aliquem effectum gratiæ ſanctificantis

Digitized by Google

cantis in prima, & ſingulis unctionibus, non tamen eſſe totalem, ſed partialem gratiam reſpectu adæquati effectus hujus Sacramenti; & hoc magis conſentaneum videtur inſtitutioni hujus Sacramenti, nam ex una parte ſalvatur ſingulas unctiones eſſe Sacramentales, cùm per ſingulas aliqua pars gratiæ conferatur, & ex alia parte ſufficienter proviſum erit caſibus, qui in hoc Sacramento ſuſcipiendo poſſunt occurrere infirmo, ut ſi ante omnes quinque unctiones moriatur, nam juxtà hunc dicendi modum, ut mox explicabitur, infirmus accipit gratiam ſaltem partialem in prima Unctione, unde etiamſi moriatur, antequam reliquas accipiat, moritur cum gratia Sacramentali. Et plane ſi per primam Unctionem tota daretur gratia ex vi hujus Sacramenti, fruſtrà omninò ab Eccleſia eſſent quinque unctiones ordinatæ, quia eſſent omninò ſuperfluæ, nam ut inquit Philoſophus, fruſtrà fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora, & æque benè; at ſi tota gratia daretur per primam Unctionem, itaut nihil ejus per alias conferendum remaneret æquè benè haberetur per illam ſolam totus, & integer Sacramenti effectus; ergo &c.

64 Quinto tandem probabilior modus dicendi eſt, ut diximus quæſt.5. cit. art.2. qui aſſerit per ſingulas unctiones dari ſingulos gradus, ſivè portiones gratiæ, ac proinde ſicut quinque ſunt unctiones partiales, quæ integrum conſtituunt Sacramentum, ità quinque vicibus conferri quinque gradus gratiæ, qui adæquatum hujus Sacramenti effectum conſtituant. Ità colligunt Almainus, Hiqueus, Pontius, & alii meliores Scotiſtæ ex Scoto 4. d.23. q.unic. ad 2. ubi aſſerit hoc Sacramentum eſſe unum unitate integritatis, non indiviſibilitatis, & favet etiam D. Thomas q.29. in additione ad 3. part. art.2. ad.1. ubi hoc Sacramentum comparat Sacramento Euchariſtiæ, cujus ſingulæ ſpecies gratiam conferunt. Fundamentum præcipuum eſt, quia quælibet Unctio cum ſua forma conſtat ex partiali materia, & partiali forma cum ſignificatione propria effectui proprio reſpondente, & ad ſingulas unctiones completur ſenſu ſubſtantiali formæ; ergo quævis unctio cum ſua propria forma eſt proprium Sacramentum gratiam conferens, nam Sacramentum ex divina inſtitutione efficit, quod ſignificat, ad cujus proindè veritatem requiritur, ut ejus effectus detur in ultimo inſtanti completi ſui eſſe, quando non ſupponitur obex; ergo ſi quævis unctio cum ſua propria forma habet proprium ſignificatum partiale ab aliis diſtinctum, habebit etiam ſuum effectum proprium partialem ab aliis condiſtinctum, neque enim illa forma, aut unctio præmiſſa dicit ordinem ad alias unctiones, aut ad eamdem formam repetitam in ſignificando.

65 Confirmatur ex ritu miniſtrandi hoc Sacramentum quia in nullo alio reperitur eadem forma cum iteratione materiæ abſolutè, niſi in hoc Sacramento; ergo ex iteratione materiæ, & formæ hujus Sacramenti, ſequitur diverſitas effectus, & efficaciæ. Neque eſt repugnantia ex parte effectus, ſcilicet, gratiæ, ut eſt remiſſiva peccatorum, ſicut Brancatus oſtendere nititur, non quidem peccatorum venialium, quia non repugnat hæc ſeorſim, & ſucceſſivè dimitti, cùm enim ſint cum gratia compoſſibilia, non eſt connexio inter ea quantum ad remiſſionem, ut Almainus advertit; Nec etiam ex parte mortalium, ſivè dicamus illa per ſe, ſivè per accidens remitti virtute hujus Sacramenti, quia tolluntur omnia per gratiam primæ Unctionis directè, vel indirectè ex incompoſſibilitate, quam habent cum gratia; directè quidem illa, quæ per organum unctum commiſſa fuere indirectè vero, quæ per alia organa, aut interius in ipſa mente ſint conſummata. Tandem hoc ſatis eſſe videtur ad ſubveniendum periculis infirmorum in extremo vitæ occurrentibus, etenim ut Suarez etiam advertit diſp. 41. ſec.2. quilibet gradus gratiæ ad ſalutem ſufficit, licèt non ſit cum tanta perfectione; videtur autem conveniens ut in hujus Sacramenti inſtitutione occurrentibus periculis ſit ità proviſum, ut ſaltem ea, quæ neceſſaria ſunt, per unam Unctionem conferri poſſint, qua de cauſa Suarez quoque hunc dicendi modum ſatis probabilem cenſet, quia ſic dicendo ſalvatur, quomodo proſit infirmo hoc Sacramentum, etiam ſi moreretur antè completas omnes unctiones, qui eſt punctus principalis in hac materia præ oculis habendus, ut ſuprà dictum eſt. Objectiones autem quaſdam contrà hunc dicendi modum vide ſolutas loc. cit.

66 Poſtremò quæritur, quando hoc Sacramentum tribuat corporis ſanitatem, certum enim eſt corporis ſanitatem per hoc Sacramentum aliquando conferri, ut colligitur ex illo Jacobi: *Oratio fidei ſalvabit infirmum*; certum etiam eſt non ſemper conferri, ut experientia docet, quæritur ergò quando conferatur, Concilium Florentinum, & Tridentinum ſtatuerunt conferri, quando, & ubi ad ſalutem animæ expedierit, ſic enim Tridentinum loquitur ſeſſion.14. c.2. in fine *ægrotus ſanitatem corporis interdum, ubi ſaluti animæ expedierit, conſequitur*, & hic etiam eſt communis Theologorum ſenſus, & ratio eſt, quia ſicut bona temporalia non conferuntur Sanctis niſi in ordine ad ſalutem animæ, ità etiam de ſanitate corporali ſentiendum eſt, & quando aliqui boni viri moriuntur poſt extremam unctionem; quamvis tales fuerint, ut ſecundum humanam prudentiam, & exiſtimationem adhuc multa bona facere potuiſſent, ſi ſupervixiſſent; tamen coram Deo ſæpè res aliter ſe habet, quarè cùm dicitur Sacramentum hoc conferre corporis ſanitatem, ſi animæ ſaluti expedierit, intelligendum eſt juxtà divinam præſcientiam, & ordinationem, non verò ſecundùm humanam exiſtimationem, ſic enim explicuit Conc. Colonienſe ann.1536. celebratum, dum dixit id eſſe intelligendum, *Si Deo ità viſum fuerit:* atque adeò res intelligi nequit, niſi juxtà ordinem divinæ providentiæ, ac determinationis circà ſingulorum ſalutem, ut non tàm referatur ad majorem animæ profectum, quàm ad divinam providentiam, ut fuſiùs oſtendimus l.c. contrà Sotum 4. diſt.23. q.1. art.2. præfatam Conciliorum doctrinam nimis temerariè negantem.

QUÆSTIO QUINTA.

De ſubjecto hujus Sacramenti capaci.

67 Duplex à Theologis diſtingui ſolet hujus Sacramenti ſubjectum, ut diximus diſp. 6. cit. quæſt. 6. ab initio, unum quidem proximum, ſuntque ipſa ſenſuum organa immediatè inungenda, de quo ſubjecto ſatis dictum eſt ſuprà q.3. art.1. ubi etiam ſatis declaratum, eſt quænam partes, & quot ad validitatem Sacramẽti hujus ſint neceſſariò inungendæ, alterum verò remotum, qui eſt totus homo, diciturque ſubjectum denominationis, ſiquidem ex una tantùm unctione in una corporis parte totus denominatur inunctus, & de hoc ſubjecto in præſenti quæſtione diſcurrendum eſt juxtà dicta qu. cit. quam quæſtionem breviter reſolvit Doctor diſt.23. ubi inquit ſubjectum hujus Sacramenti capax eſſe hominem viatorem, baptizatum, adultæ ætatis, & infirmum pœnitentem morti probabiliter proximum; ità loquitur, §. *De ſecunda concluſione*, dum inquit, quòd hoc Sacramentum eſt unctio hominis infirmi pœnitentis, &c.& infrà ſubdit, quòd ideò non debet conferri ſano, nec qualitercumque expoſito periculo mortis, quia non ei, cui mors imminet ex periculo extrinſeco violentiæ ut armorum, vel ſubmerſionis, vel hujuſmodi; nec qualitercumque infirmo, ſed periculosè, ità quòd probabiliter ſibi immineat exitus de ſtatu viatoris ad terminum. Ità Doctor ex quibus ſolutionem hujus quæſtionis ſufficienter deducemus juxta dicta loc. cit.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis poſſit hoc ſuſcipere Sacramentum.

68 Primò certum eſt ex doctrina Scoti relata, & apud omnes recepta ſolùm hominem viatorem, ac proindè in hac mortali vita degentem eſſe hujus Sacramenti capacem, ut dictum eſt l.c. quod quidem conſtat ex principio generali de Sacramentis, quæ pro Viatoribus ſolùm ſunt inſtituta, qui ſunt Medicinæ capaces, vel augmenti gratiæ; & non pro aliis, qui jam ſunt in termino, unde quando de vita inungenda dubitatur, an ſcilicet ſit vivus, inungendus eſt ſub conditione, ſi eſt vivus. Debet etiam hic Viator eſſe baptizatus ea generali ratione, quod Baptiſmus eſt janua ad reliqua Sacramenta: ut habetur in Concilio Florentino in decreto Eugenii, quia ſine illo reliqua Sacramenta validè ſuſcipi nequeunt, ut ſuo loco dictum eſt agendo de matura, & inſtitutione Baptiſmi; undè ſi hoc Sacramentum conferatur non baptizato etiamſi ſit Cathecumenus, & in gratia exiſtens, irritum eſt, & invalidum, ut omnes communiter concedunt, & circà has duas conditiones nulla occurrit difficultas.

69 Secundò debet etiam eſſe adultus, ut ibidem dicebamus, hoc eſt, talis ut ad rationis uſum pervenerit, infantes ſiquidem ſicut non ſunt capaces Sacramenti pœnitentiæ, ità neque hujus eſſe poterunt, quod eſt conſummativum pœnitentiæ, ut patet ex Tridentino, Tùm quia præcipui hujus Sacramenti effectus ſunt remiſſio peccatorum actualium præſertim venialium, & robur adverſus tentationes in articulo mortis urgentes; at pueri ante uſum rationis horum effectuum capaces non ſunt, ut de ſe patet; ergo neque hujus Sacramenti. Adhuc tamen plures Theologi rectè docent Sacramentum extremæ Unctionis validè conferri poſſe pueris, qui ad ætatem, & rationis diſcretionem pervenerunt, ut Sacramenti pœnitentiæ ſint capaces, quamvis Sanctam Euchariſtiam nondùm receperint, nec

adhuc

Digitized by Google

adhuc idonei ad illam recipiendam judicentur, atque ità præſcribi in Rituali Pariſienſi tit. de extrema Unctione teſtatur Abellius cap. 6. ſect. 4. & hoc idem docent Navarr. Suar. Averſ. Labatus, & plures alii Recentiores. Ex quo etiam deducitur perpetuò amentes eſſe hujus Sacramenti incapaces, quia in his quoque verificari nequit forma, & principalis finis propter quem hoc Sacramentum eſt inſtitutum. Dices, licèt parvuli non ſint capaces deletionis peccatorum, tamen ſunt capaces gratiæ, & augmenti ejus; ergo non eſſet invalidum hoc Sacramentum, ſi eis applicaretur, atque ità videntur ejus capaces.

Reſpondeo negando conſequentiam, quia Sacramenta ſunt quidem inſtituta ad cauſandam gratiam, cùm hæc ſit communis eorum effectus, non tamen ſunt inſtituta ad eam quomodocumque cauſandam, ſed tamquam neceſſariam ad aliquem peculiarem effectum eis proprium, alioquin ſequeretur, quòd cùm gratia habitualis ab omnibus cauſata ſit ejuſdem ſpeciei, eoſdem quoque effectus in ſingulis produceret Sacramentis, & omnia quoque Sacramenta eſſent ejuſdem ſpeciei. Hinc dicimus in Superioribus Baptiſmum eſſe inſtitutum ad cauſandam gratiam qua deletur originale, & cœtera actualia, Pœnitentiam ad cauſandam gratiam, qua delentur actualia poſt Baptiſmum commiſſa, Confirmationem ad cauſandam gratiam, qua homo valeat fortiter confiteri fidem, & ſic de aliis; ſic ergo in propoſito extrema Unctio inſtituta eſt ad cauſandam gratiam deletivam ſecundùm ſe venialium in homine eorum capaci, ad confortandum contrà tentationes, & ad alleviandam animam, ut conſtat ex dictis. Cùm igitur parvuli, nec peccatorum, nec tentationum Dæmonum ſint capaces, conſequenter neque hujus Sacramenti ſunt capaces, nec gratiæ per illud collatæ, quæ de ſe eſt deletiva venialium in ſubjecto capaci eorum.

70 Tertiò eſt difficultas, an neceſſe ſit hominem habere uſum rationis, quando ſuſcepturus eſt hoc Sacramentum, vel licèt miniſtrari etiam poſſit iis, qui de facto nullum oſtendunt rationis uſum, dummodò illud anteà habuerint. Divus Thom. q. 23. art. 3. in ſupplemento ad 3. partem docere videtur, hoc Sacramentum non eſſe conferendum, niſi iis, qui actualiter uſum rationis exercent, itaut cognoſcant, & cum devotione hoc Sacramentum ſuſcipiant, ideoque non debere dari furioſis, & amentibus, niſi in ſtatu aliquo lucidi intervalli, ſi eo fortè potiantur. Fundamentum eſt, quia non debet hoc Sacramentum dari, cui non poteſt ſuum primarium conferre effectum, qua ratione dicebamus dari non poſſe infantibus, ſed primarius hujus Sacramenti effectus eſt animum roborare contra Dæmonis tentationes in articulo mortis ſuperandis, qui participari non poteſt, niſi homini rationis uſum habenti, ut de ſe conſtat, ergo &c. Confirmatur, quia hoc Sacramentum ſuum confert effectum mediante motu, & devotione ſuſcipientis, & ideò non poteſt dari illi, qui non eſt capax talis motus ſecundùm præſentem ſtatum, in quo tale Sacramentum recipit. Communis tamen Theologorum ſententia docet, ut diximus l. c. hoc Sacramentum conferendum eſſe cuicumque adulto, quia aliquando rationis uſum habuit; etiamſi de facto nullum rationis indicium oſtendat, dummodo certò non conſtet eum, antequam rationis uſum admiſit, fuiſſe in peccato, & de illo doluiſſe, veluti ſi quis blaſphemus in amentiam ſtatim incideret. Ità Paludanus, Soto, Navarr. Sylveſt. Suarez, Amicus, Averſa, & ex noſtris Hiribarnes, Faber, Brancat. & alii Recentiores paſſim, & eamdem doctrinam ferè omnia Ritualia tradunt, & Catechiſmus ipſe Romanus de hoc Sacramento n. 9. in fine, deduciturque ex 26. q. 6. c. *Qui recedunt* c. *His qui*, & c. *Agnovimus*, ubi dicitur, quòd ſi infirmus baptiſmum petat, vel Sacramentum Pœnitentiæ, deinde obmuteſcat, nec poſſit amplius loqui, aut petere eſt baptizandus, & abſolvendus; ergò idem de furioſis dicendum eſt, & amentibus tam in his Sacramentis, quàm in extrema Unctione, in eo enim ſtatu moraliter judicantur, in quo erant antè amentiam; non enim divinæ pietati conſentaneum eſt, ut in tali miſero ſtatu tanto priventur beneficio. Accedit, quod primarius hujus Sacramenti effectus non eſt tantùm animi roboratio contrà Dæmonis tentationes, ſed præſertim etiam peccatorum venialium remiſſio, & aliorum quoque inculpabiliter oblitorum, vel quæ per alia Sacramenta non fuerunt remiſſa, ut conſtat ex dictis, quamvis ergò amentes in tali ſtatu ſint illius primi effectus incapaces, adhuc tamen ſunt capaces alterius, ſcilicet remiſſionis peccatorum; fieri enim poteſt, ut quis in peccato exiſtens cum ſola attritione in amentiam incidat, tunc enim virtute hujus Sacramenti amens gratiam accipiet, & attritio fiet contritio, alioquin damnaretur.

71 Ex quo conſtat ad fundamentum in oppoſitum negandam eſſe minorem, quamvis enim animi roboratio contrà Dæmonis tentationes ſit proprius, & peculiaris hujus Sacramenti effectus, non tamen eſt effectus principalis, & principaliter intentus; ſed eſt finalis remiſſio venialium per ſe, mortalium verò per accidens, modo ſuperius explicato q. præced. art. 1. cujus homo eſt capax etiam in tali ſtatu. Ex quo patet diſcrimen inter adultos perpetuò amentes, & alios qui aliquando rationis uſum habuerunt, quoniam illi nullius horum effectum, qui hujus Sacramenti ſunt præcipui, capaces exiſtunt, ſicut iſti; non debet autem hoc Sacramentum illis conferri propter effectum ſolùm ſecundarium, qui eſt corporis ſanitas, nec ſemper confertur, quando adeſt etiam rationis uſus. Quod autem addebatur in confirmationem, probat ſolùm ad majorem reverentiam Sacramenti, & uberiorem fructum ſuſcipientis, curandum eſſe ut hoc Sacramentum præbeatur infirmis, quando ſunt mentis compotes, diſtinguere autem oportet id, quod ſufficit ad ſubſtantiam Sacramenti, vel quod neceſſarium eſt, ut honeſtè, & rectè miniſtretur, ad illud enim non eſt neceſſarium, ut qui illud recipit tunc ſit ſui compos, aut rationis uſum habeat, ſed ſatis eſt, quòd aliquandò illud habuerit, & virtualiter ſaltem, ac implicitè ſuſceptioni hujus Sacramenti ſufficientem conſenſum præſtiterit. Quamvis autem hæc ad Sacramenti ſubſtantiam ſufficiant, docet tamen Catechiſmus l. c. Miniſtro hujus Sacramenti curare debere, ut detur fidelibus eo tempore, quo ſui compotes ſunt, proprioque actu poſſunt ſe ad hoc Sacramentum melius præparare, eſtque valdè conſentaneum reverentiæ huic Sacramento debitæ, & modo operandi. Undè quando amentes actus faciunt indecentes, & irreverentes, curare debet Miniſter, ut Sacramentum conferat eo tempore, in quo furioſus ab illis motibus abſtineat, vel ſaltem tempore ſomni, quòd ſi neque in his circumſtantiis, cautelis hæc incommoda evitari poſſint, præſtabit ei Sacramentum non conferre, nam abſolutè loquendo potius indemnitati & reverentiæ Sacramenti conſulendum eſt, quàm amentis utilitati, ut notat Brancatus noſter loc. c. vel ſaltem debet furioſus ligari, excluſis tamen Laicis, ad tollendum ſcandalum, & ità inungi, ut volunt Averſa, Zambranus, Barboſa, Diana, & alii Summiſtæ.

72 Quartò ut homo ſit hujus Sacramenti ſubjectum capax, debet eſſe infirmus, non utcumque, ſed graviter infirmus; itaut de vita periclitetur, idque colligitur ex verbis Apoſtoli; *Infirmatur quis veſtrum*, &c. & ſic de ſenſu horum verborum expreſſit Concil. Flor. dum dixit, *Hoc Sacramentum, niſi infirmo de cujus morte timetur, dari non debet*, & etiam Tridentinum *Non niſi infirmis, qui in exitu vitæ conſtituti videantur*, undè ut ait Doctor loc. cit. hoc Sacramentum miniſtrari non debet conſtituto in articulo mortis, ſi talis infirmus non ſit, ut qui mox ad patibulum rapiendus, eſt, vel in maris tempeſtate jactatus mox ſubmergendus, vel iturus ad prælium, in quo certò ſit moriturus. Poteſt tamen inungi, qui peſtem contraxit, vel qui venenum accepit, aut lethale vulnus, propter quod eſt in periculo mortis, quia jam verè ægrotat, licet cauſa ægritudinis fuerit extrinſeca, & violenta, quod accidentarium eſt, & in hoc omnes Doctores conveniunt. Et quidem hoc ità neceſſarium eſt, ut infirmitas non ſolùm ſit conditio ad effectum Sacramenti requiſita, ſed etiam ad valorem, quamvis enim Sacramentum hoc enim includat ſubjectum infirmum, tamquam partem conſtituentem, & materiam componentem, ſupponit tamen illud, ut conditionem ad ſui valorem eſſentialiter requiſitam, quemadmodum Sacramentum Ordinis licèt ſubjectum cui confertur, non includat, ut partem ſui conſtituentem, adhuc tamen neceſſariò illud ſupponit, ut conditionem ad ſui valorem eſſentialiter requiſitam, undè defectu capacitatis ſubjecti character Ordinis fœminæ non imprimitur. Ratio autem cùm infirmis tantùm naturaliter, non autem aliis aliàs violenter ex hac vita diſceſſuris paratum fuerit remedium, aſſignari poteſt ſatis congrua, quia per ægritudinis moleſtias corporis ſenſus adeo doloribus, & anxietatibus opprimi ſolent, ut facilè in deſperationem laberetur infirmus, & ſatis difficulter Dæmonis tentationibus reſiſteret, niſi hoc cæleſti remedio adjuvaretur, quod animam alleviat, & confortat, quę incommoda in aliis aliter diſceſſuris prorſus ceſſant, cum integris ſenſibus, & pleno uſu rationis moriantur, quarè divina gratia ſuffulti ex opere operantis his omnibus incommodis occurrere poſſunt. Undè colligere licet Sacramentum hoc eſſe ſpecialiter inſtitutum ad roborandum hominem corpore deficientem ob ægritudinem, quando autem ſanus eſt; licèt ſit morti vicinus, adhuc naturales vires habet integras, & ſi deficit, hoc non eſt ab intrinſeco propter ægritudinem, ſed per accidens, & ab extrinſeco ob violentiam, & ideo non eſt pro illo Sacramentum inſtitutum.

73 Quintò hic emergit difficultas, an ad validitatem hujus Sacramenti pertineat, an infirmus verſetur in vero periculo vitæ, an ſufficiat, ut tantùm ſit in periculo probabiliter putato. Ratio dubitandi eſt, quoniam ſicut ad valorem Sacramenti non ſufficit materia, quam quiſque probabiliter idoneam putat, ſed neceſſaria eſt illa, quam Chriſtus reipſa inſtituit, ità ad valorem hujus Sacramenti ea infirmitas erit neceſſaria conditio,

quam Chriſtus reipſa inſtituit, non quam quiſque probabiliter putat; unde ſicut non valeret Sacramentum Ordinis fœminæ collatum probabiliter putativo viro, ità nec Sacramentum extremę Unctionis valebit collatum infirmo non reipſa, ſed probabiliter tantùm putato in periculo vitæ; non enim apparet ratio cur probabilitas materiæ ſufficiat ad hujus Sacramenti valorem, & non illius, cùm utrobique eadem ratio militare videatur. Dicendo tamen eſt cum Scoto infrà citando ad valorem hujus Sacramenti ſat eſſe, ut moribus probabiliter putetur periculoſus Medicorum, & peritorum judicio. Ità Coninchius diſp. 19. dub. 7. Amicus diſp. 19. ſect. 9. & alii Recentiores, quod ſatis claré colligitur, ex præcitatis Tridentini verbis, cùm inquit hoc Sacramentum illis dumtaxat infirmis conferendum eſſe; *qui in exitu vitæ conſtituti videantur* non enim dixit *ſint*, quod deſignat periculum in reipſa, ſed ait *videantur*, quod ad prudens judicium refertur. Hoc idem claré colligitur ex communi Summiſtarum doctrina, quia dicunt expectandum non eſſe ſupremum mortis articulum, & inevitabile periculum quando infirmus animam agit; ſed conſtitutis in mortis periculo, etiamſi alioquin ſpe vitæ non careant, omninò hoc Sacramentum eſſe conferendum, ut ob Sacramenti reverentiam aliquem poſſint devotionis actum in ejus ſuſceptione elicere; licet enim corporis ſalus, quando animæ ſaluti expedierit, ſupernaturali virtute ab hoc Sacramento cauſetur, certe tamen non eſt expectandum tempus, in quo ſanitas corporalis extraordinario modo, & per miraculum evidens conferatur, nam ſi caſu evenit, ut infirmus jam ſit perductus in ultimum vitę diſcrimen, & punctum, debet ei adhuc hoc Sacramentum conferri, etiamſi nullum poſſit elicere devotionis affectum, ità communiter diſcurrunt Morales in hoc puncto, conſtat autem in tali tempore, & ſtatu infirmitatis morbum probabiliter tantùm putari periculoſum, nec adhuc periculum eſſe verum, & omninò certum, cùm non ſit adhuc deſperata ſalus, ſicut eſt in ſupremo mortis articulo.

74 Hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ſi hoc Sacramentum ad ſui valorem requiret verum vitæ periculum in reipſa, ſequeretur multoties hoc Sacramentum ſuo effectu fruſtrari, quia non ſemper poteſt moraliter ſciri, quando ſit verum, & certum periculum mortis, cùm ex cauſis nobis occultis hoc ſæpè dependeat. Ex quo etiam patet ſolutio rationis in oppoſitum adductæ, diſpar enim eſt ratio de materia Sacramentorum, non enim eſt tanta difficultas dignoſcendi eam ipſam, quam Chriſtus reipſa inſtituit, quanta eſt difficultas dignoſcendi verum, & certum mortis periculum, ut bene notat Amicus l. c. nam illa pendet ex cauſis patentibus, & notis nimirum ex ipſa Chriſti Domini inſtitutione nobis manifeſtata; hoc verò pendet à cauſis occultis, & pari etiam ratione inter virum, & fœminam aperta intervenit differentia omnibus nota. Itaque pro difficultatis reſolutione ad valorem hujus Sacramenti ſatis eſt, quod morbus probabiliter putetur periculoſus, licèt non eſſet reipſa talis, & hoc totum expreſſit Doctor l. c. dùm ait hoc Sacramentum eſſe conferendum, non qualitercumque infirmo, ſed periculosè, ita quòd probabiliter immineat ſibi exitus de ſtatu viatoris ad terminum, quæ ſunt ejus formalia verba.

75 Poſtremo dubitatur, an hoc Sacramentum ad ſui validitatem poſtulet, ut ſubjectum ejus aliquando peccaverit actualiter. Negant Henriquez, Suarez, Coninchius, Filliucius, Diana. Bonacina, & ex noſtris Poncius, Brancatus, & Aretinus. Fundamentum eſt, quia nec ex verbis Apoſtoli, nec ex Conciliis, nec ex forma, vel materia, nec ex fine, & effectu primario hujus Sacramenti colligitur talis conditio, ut qui ungendus eſt fuerit aliquando peccati reus; nam verba Jacobi ſunt conditionata, *& ſi in peccatis fuerit*, undè etiamſi nulla ſint peccata, adhuc Sacramentum conficitur, forma vero intelligenda eſt juxta verba Apoſtoli, ex quibus eſt deſumpta, nempe conditionatè, & potentialiter, non abſolutè, & actualiter, & tandem finis principalis hujus ſacramenti eſt roborare infirmum ad tentationes Dæmonis ſuperandas, quo ſubſidio indiget etiam, qui numquam actualiter peccavit.

Confirmatur, quia ex communi omnium ſententia, ſi quis in fine vitæ baptizetur, & viaticum ſumat, poteſt adhuc hoc Sacramentum ſuſcipere, etiamſi nullum peccatum poſt baptiſmum commiſerit, & priora penitus per baptiſmum fuerint extincta, & pariter ſi quis poſt peccata actualia ſanctiſſimè vixerit ab ullo peccato etiam veniali ex ſpeciali Dei privilegio, talis adhuc eſſet hujus Sacramenti capax; ergo eſſet capax etiamſi anteà nullum commiſiſſet peccatum. Tandem actualia peccata non ſunt materia, nec proxima, nec remota hujus Sacramenti, ſicut ſunt Pœnitentiæ; ergò ſine iis poſſunt applicari omnia eſſentialia ad hoc Sacramentum conficiendum, & ſicut validum eſt Baptiſmi Sacramentum collatum ſubjecto, quod nunquam peccavit, idem pariter de hoc ſacramento dici poterit, cùm utrumque ſit remiſſivum peccati, quod in ſubjecto ſine obice invenit.

76 Oppoſita ſententia eſt expreſsè Scoti, ut diximus l. c. dùm in hujus Sacramenti definitione ponit, quod ſit Unctio infirmi pœnitentis, pœnitens autem non eſt propriè loquendo, qui numquam peccavit, ſed ſolùm peccare potuit, ibidem etiam lit. B. excludit ab hujus Sacramenti capacitate perfectè innocentes, qui ſcilicet, actu peccata venialia non habent, nec habuerunt, licet habere potuerint; idem etiam docuit Sanctus Bonaventura 4. diſtinct. 24. art. 2. q. 3. ad ultimum, ut oſtendimus loc. cit. & quidem id ſatis expreſsè deducitur ex Trident. loc. cit. dùm ait ex ſententia Patrum hoc Sacramentum eſſe conſummativum pœnitentiæ, ubi enim non poteſt eſſe pœnitentia, nec etiam ejus conſummatio eſſe poteſt; perfectè autem innocens, qualis eſt, qui numquam peccavit, licèt peccare potuerit, nequit eſſe ſubjectum pœnitentiæ capax; ergò neque extremæ Unctionis, quæ eſt ejus conſummativa, quatenus ſupplere debet id, quod Sacramentum pœnitentiæ, vel non potuit, vel omiſit. Idem etiam expreſsè Concilium indicat, dum abſque conditione ait, abſtergere peccatorum reliquias, hoc enim indicare voluit non dari, niſi iis, qui peccarunt. Hoc tandem probant etiam ex veritate formæ hujus Sacramenti Hiqueus, & Amicus hanc opinionem tuentes, tamquam probabiliorem, & de mente Doctorum noſtrorum Seraphici, & Subtilis, cùm enim forma hujus Sacramenti remiſſionem peccatorum expreſsè importet, ut patet ex illis verbis: *Indulgeat tibi Deus quicquid per viſum deliquiſti*, planè verificari non poteſt de ſubjecto, quod nullum unquam peccatum commiſit, nam licèt neutra forma neceſſariò ſupponat actuale peccatum in ſubjecto, quia fieri poteſt, ut omnia peccata actualia ſupponantur remiſſa, vel per actum contritionis, vel per Sacramentum pœnitentiæ, & Euchariſtiæ; neceſſariò tamen ſupponere debet ſaltem præceſſiſſe aliquod actuale peccatum in tali ſubjecto, ut forma ipſa verificetur, & ut ſubjectum ſit capax gratiæ peccatorum remiſſivæ, quam confert Sacramentum Pœnitentiæ, & extremæ Unctionis illius conſummativæ, alioquin neutra forma verificari poſſet, quia nullum peccatum eſt in ſubjecto, nec unquam fuit, & hoc etiam probat Averſa ex materia hujus Sacramenti, quia Unctio ſignificat ſpiritualem curationem ſpiritualis infirmitatis, ſeu debilitatis, & conjuncta cum dictis verbis forma ſignificat curationem debilitatis ex actualibus peccatis relictæ, & non ex ſolo originali, ut dicebat Suarez.

77 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur aſſumptum, ut patet ex probationem afferri, & Apoſtolus dicendo *ſi in peccatis ſit, remittentur ei* ſub conditione quidem poſuit, ſi adhuc maneat in peccatis, ſed abſolutè ſupponebat commiſiſſe peccata, adeout ſenſus ſit; ſi adhuc ſit in peccatis quæ commiſit, remittentur ei ipſamet peccata, & non ſolæ peccatorum reliquiæ abſtergentur. Ad confirmationem negatur conſequentia, nam ſufficit, ut aliquando actu peccaverint ad formam hujus Sacramenti verificandam, ſiquidem poteſt iis etiam denuo, & ſæpius dari ipſa quoque Sacramentalis abſolutio, ut diſp. præced. dictum eſt, quæ tamen abſque peccatis ſimpliciter dari non poteſt. Ad ultimum negatur aſſumptum, quia ſicut remiſſio finalis venialium eſt primarius hujus Sacramenti effectus; ita pariter venialia ſunt hujus Sacramenti propria materia, ut conſtat ex dictis ſupra quæſt. 3. art. 1. & dato etiam antecedente, adhuc neganda eſt conſequentia, quamvis enim peccata actualia, & eorum reliquiæ non eſſent, materia hujus Sacramenti ſicut pœnitentiæ, ſunt tamen conditio omninò neceſſaria, ut materia, eoque magis forma hujus Sacramenti ſuam ſignificationem, ac verificationem habeat, ſuumque effectum primarium præbeat, quare omninò negandum eſt omnia eſſentialia hujus Sacramenti applicari poſſe ſubjecto, quod numquam peccavit, quia ſaltem non poteſt applicari forma quoad ſuum formale ſignificatum, quæ eſt gratia peccatorum remiſſiva; qua ratione negatur etiam paritas aſſumpta de Baptiſmo, & hoc Sacramento, quoniam in forma Baptiſmi nullum exprimitur peccatum, ſicut exprimitur in forma extremæ Unctionis.

ARTICULUS SECUNDUS.

De obligatione, & modo ſuſcipiendi hoc Sacramentum.

78 PRimò quoad primam quæſtionis partem, ut jam diximus quæſt. 6. citat. artic. 2. Magiſter ſententiarum, Petrus Soto, Turrianus, Poncius ex noſtris, & pauci quidam alii dixerunt obligari fideles ſub peccato mortali ad hujus Sacramenti ſuſceptionem, itaut etiam omiſſio ex ſola negligentia ſit gravis culpa. Hoc autem præceptum in primis deducunt ex Scriptura; Jacobus enim videtur hoc præcepiſſe, vel Chriſti præceptum promulgaſſe dicendo *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ*, &c. Deindè ex Conciliis, nam Concilium Colonienſe celebratum ann. 1536. part. 7. cap. 50. ſic ait: *Eſt autem*

Digitized by Google

autem Unctio impendenda cum expoſitione Unctionis , & mandati Apoſtolici, quod ſic habet, infirmatur quis in vobis , &c. ubi ut patet hanc Unctionem appellat mandatum Apoſtolicum; & Concilium Senonenſe celebratum anno 1528. decreto decimo §. penultimo de extrema Unctione vocat Chriſti præceptum & Conc.Trid.cap.3. damnat eos,qui dicunt hanc Unctionem non continere mandatum Dei , & eos qui dicunt poſſe à fidelibus ſine peccato contemni . Item hoc deducunt ex ipſa Eccleſiæ conſuetudine , & fidelium , quæ planè communiſſima eſt tam ex parte infirmorum illud ſuſcipientium , quàm Paſtorum illud ſollicitè miniſtrantium , ac etiam familiarium , qui illud in memoriam infirmo inducere ſtudent , & Parochum advocare , quando tempus adeſt , & commoditas , ut id fieri poſſit . Tandem ex ratione , quia unuſquiſque obligatur ex charitate erga ſeipſum conſulere ſuæ ſaluti quantum poteſt , & præſertim in mortis articulo , ſed hoc Sacramentum tunc eſt opportuniſſimum medium , quo ſe ad mortem præparet,ac diſponat,& quo ſe armet, & muniet adverſus moleſtias , & tentationes tunc urgentes ; ergo tenetur tunc illud ſuſcipere .

79 Secundò communis tamen , ac receptiſſima Theologorum , & Summiſtarum ſententia eſt , ut diximus loc.cit. hujus Sacramenti ſuſceptionem per ſe loquendo non cadere ſub obligatione,& præcepto,ſed eſſe tantùm de conſilio,aliundè tamen , & per accidens poſſe in ejus omiſſione peccatum mortale incurri. Quorum unicum,& præcipuum fundamentum eſt,quia non apparet undè talis obligatio deduci poſſit , ut patet diſcurrenti per ſingula capita pro obligatione adducta; non enim tale præceptum ſequitur ex natura rei ad inſtitutionem , vel ex inſtitutione hujus Sacramenti , quia hoc Sacramentum non eſt medium neceſſarium ad ſalutem, ſed tantùm utile , & ad melius eſſe, quia poteſt aliquis ſufficienter per Sacramentum Pœnitentiæ , & Euchariſtiæ ſanctificari ; tum quia hoc Sacramentum prohibetur tempore interdicti, ut patet in c. *Quod in te* , de pœnit. & remiſſ. quod tamen non prohibentur media ad ſalutem neceſſaria. Quamvis autem ſit medium maximè conveniens, & opportunum , non tamen tenetur homo facere , quod melius eſt , ſed ſolùm adhibere omne medium neceſſarium, & facere , quod debitum eſt . Neque eſt medium neceſſarium neceſſitate præcepti,non enim tale præceptum invenitur in Scriptura. Apoſtolus enim hoc Sacramentum promulgans nullum verbum appoſuit vim præcipiendi habens , ſed ſimpliciter dixit *Infirmatur quis in vobis,inducat Presbyteros,&c.* undè non eſt locutus præcipiendo, aut promulgando Chriſti præceptum,ſed tantùm docendo, & admonendo, ut Patres exponunt. Nec tale præceptum invenitur in Conciliis , nam Colonienſe , & Senonenſe non loquuntur de præcepto ſuſcipiendi , ſed adminiſtrandi hoc Sacramentum, nam Superiores, & Paſtores animarum ex vi ſui officii utique obligantur petentibus illud adminiſtrare , ut patebit quæſt. ſeq. comparat enim ibi præſertim Concilium Senonenſe præceptum ungendi infirmos præcepto,quo Apoſtoli ex inſtituto Chriſti ad prædicandum miſſi infirmos ungebant Marci 6.illud autem non obligat infirmos, ut unctionem ſuſciperent , ſed Apoſtolos, ut infirmis illam adminiſtrarent , atque ideò neque hoc obligat infirmos,ſed Paſtores . Neque Concil. Trident. aliquid ejuſmodi inſinuavit, nam ſeſſ. 7. de Sacram. in genere ſolùm dixit non omnia eſſe ſingulis ad ſalutem neceſſaria ſeſſ. vero 14. agens de hoc Sacramento tantùm dixit,non poſſe à Chriſtianis ſine peccato contemni , & quando damnat eos , qui dicunt hanc Unctionem non continere mandatum Dei , accepit ibi mandatum Dei pro inſtitutione ipſa Chriſti , ſivè pro juſſione, ut extaret in Eccleſia hoc Sacramentum , ut animarum Paſtores illud haberent paratum ad miniſtrandum .

80 Tertio neque etiam talis obligatio rectè deducitur ex conſuetudine Eccleſiæ, & Fidelium, nam tempore Interdicti Sacramenta Pœnitentiæ,& Euchariſtiæ miniſtrantur proximè morituris, non tamen concedit Eccleſia extremam Unctionem adminiſtrari poſſe,ut ſuprà dictum eſt ; ergo ex conſuetudine Eccleſiæ non ſufficienter deducitur talis obligatio præcepti . Tum quia non quicquid ſolitum, & conſuetum eſt eo ipſo obligationem inducit, ſed ſolùm quando introducitur in populo , & inoleſcit obligatio animo , & intentione obligandi , ut dictum eſt diſp. de Legibus in hac autem re hactenus non adfuit talis animus, & intentio Eccleſiæ , ſed ſola devotio, & pia voluntas ob majorem ægrotantium utilitatem. Nec tandem ſufficienter deducitur talis obligatio ex motivo præcepti Charitatis erga ſeipſum, nam infirmus ſuam reddit ſalutem certam , ſibique ſufficienter conſulit , ſi Sacramentum Pœnitentiæ , & Euchariſtiæ ſuſceperit; undè quamvis Sacramentum Extremæ Unctionis ſit maximè utile, & optimum ſit concilium illud ſuſcipere in articulo mortis , nihilominus ſub præcepto non obligatur , quia ut dictum eſt, non tenetur homo facere , quod melius eſt ; etiam ex præcepto charitatis ergà ſeipſum , ſed tenetur adhibere ſolùm omnè medium neceſſarium , & facere quod eſt debitum . Et hæc vera ſunt per ſe loquendo , ſpectata nimirum ſola inſtitutione,& natura hujus Sacramenti, nam aliundè , & per accidens poteſt incurri peccatum mortale in ejus omiſſione,ut in ſecunda parte aſſerti dictum eſt , nam ratione ſcandali , vel contemptus poſſet infirmus graviter peccare hoc Sacramentum omittendo,ut fusè declarat Averſa qu.cit.ſect.9. & Suarez diſp. 54.ſect.1. ſecluſo verò contemptu , & ſcandalo , ſi nulla ſubſit cauſa omittendi illud, peccabit venialiter,ut ſentiunt Coninch. Layman, & Amicus, non autem mortaliter . Atque ità concludendum eſt nullam eſſe hujus Sacramenti recipiendi obligationem ſi ſecundùm ſe præcisè conſideretur, & ex vi ſuæ inſtitutionis , licèt enim utilliмum ſit, & ſaluberrimum , nulla tamen , nec medii nec præcepti neceſſitatem fert ſecum; fieri tamen poteſt,ut interdum infirmus mortaliter peccet illud omittendo, ſi v.g. ex contemptu omitteret, vel quamvis abſit contemptus , ſi ex neglectu illius ſcandalum ſequatur ; aut ipſe infirmus probabile aliquod periculum ſalutis incurrat , quia nullum aliud Sacramentum ſuſcipere poteſt, quo ſe morti præparet . Objectiones verò quaſdam Poncii diſp.47.q.4. contrà hanc communem, & receptiſſimam ſententiam vide ſolutas loc.cit.

81 Quarto quoad alteram quæſiti partem de modo ſuſcipiendi hoc Sacramentum,& diſpoſitione ad illud requiſita , eſt etiam communis ſententia , & Eccleſiæ praxis infirmum ſui compotem Sacramentum Pœnitentiæ , & Euchariſtiæ recipere debere priuſquam extrema Unctio ſibi conferatur, ſi tempus, & ipſius infirmi conditio, ſeù diſpoſitio id permittat ; ità declarat Rituale Romanum , & etiam Catechiſmus Romanus , qui vocat hanc Eccleſiæ conſuetudinem perpetuam, ac proinde ait eſſe ſervandam , quòd obligationem denotat *Servandum eſt* , inquit num.12. *Catholicæ Eccleſiæ perpetua conſuetudo , ut ante extremam Unctionem Pœnitentiæ,& Euchariſtiæ Sacramentum adminiſtrentur*, & hoc etiam indicavit Scotus diſt.23.citat. ſub B. dum ait hominem pœnitentem eſſe hujus Sacramenti capacem, & rationem reddit, quia nullus eſt illius capax , niſi ſit in gratia iſtud enim Sacramentum non eſt remedium acquirendi primam gratiam , nam duo tantùm ſunt Sacramenta ad hoc per ſe inſtituta , ſcilicet , Baptiſmus, & Pœnitentia,quæ proinde dicuntur Sacramenta mortuorum ; hoc autem Sacramentum eſt de numero eorum , quævis applicantur , ac proindè illud ſuſcipiens ſupponitur eſſe in gratia per Sacramentum Pœnitentiæ præcedens .

82 Sextò ulterius quæritur , an facta tali præparatione pro receptione hujus Sacramenti neceſſaria ſit adhuc ulterius diſpoſitio poſitiva per aliquem virtutis actum , vel ſufficiat ſola diſpoſitio negativa , ideſt , non ponere obicem . Brancatus noſter diſp.40.art.15. putat ſolam diſpoſitionem negativam non ſufficere, ut dignè hoc Sacramentum ſuſcipiatur , ſed omninò neceſſariam eſſe diſpoſitionem aliquam poſitivam per aliquem virtutis actum , vel charitatis in Deum , vel pœnitentiæ virtutis , aut Religionis circà ipſum Sacramentum , quod probat præſertim ex Rituali Romano cap. de extrema Unctione ubi præſcribit hoc Sacramentum miniſtrari debere infirmo cum integris ſenſibus exiſtenti ; hoc autem neceſſarium non eſſet , ſi ſufficeret ut infirmus merè negativè ſe habere , & ideò inquit , *eo tempore miniſtrari debere , in quo adhuc in illis integra mens , & ratio viget ut ad uberiorem Sacramenti gratiam recipiendam ipſi etiam fidem,ac piam animi voluntatem conferre poſſint* . Verum facta ea præparatione neceſſariam non eſſe ulteriorem diſpoſitionem poſitivam, ſed ſufficere negativam , ideſt non ponere obicem , jam ſupra dictum eſt q.4.art.1.nu.55. quòd etiam ſtatuit Rituale Romanum ibidem dicens : *Si infirmi dum ſana mente , & integris ſenſibus eſſent , dederint ſigna contritionis , etiamſi deindè loquelam amiſerint , vel amentes effecti ſint , & delirent, aut non ſentiant,nihilominus præbeatur* , & hoc etiam fatetur expreſsè Brancatus ipſe in fine ejuſdem articuli citati,ac etiam poſteà art.ſeq.n.16.§.2. ut evidenter oſtendimus l. c. ejus verba referendo, quibus clarè fatetur , dummodò ſuſcipiens eſſet in ſtatu gratiæ , vel validitatem hujus Sacramenti , & effectum ejus conſequendum non eſſe neceſſariam diſpoſitionem poſitivam, ſed ſufficere negativam,hoc eſt non ponere obicem . Dum autem ait Rituale Romanum debere hoc Sacramentum miniſtrari infirmo , quando eſt mentis compos , & ratio viget , ſolùm conſulit , & hortatur pro majori reverentia Sacramenti , & ad uberiorem ejus gratiam percipiendam ex opere operantis, ut patet ex ejus verbis ; non autem ad ſimpliciter effectum ejus conſequendum ex opere operato , nam ſine hujuſmodi actibus infirmi adhuc haberetur per hoc ſolùm , quod non ponat obicem , undè & infrà permittit etiam amentibus , & delirantibus conferri poſſent ſi anteà dum erant mentis compotes , illud petierunt,vel ſigna contritionis dederunt .

83 Poſtremò addimus loc. cit. in fine articuli adhuc tamen

verum

Digitized by Google

verum eſſe, quòd ſi infirmus extrema vi morbi oppreſſus confiteri non poſſit, debet actum contritionis, vel ſaltem attritionis elicere, ut Sacramenti virtute peccatorum remiſſionem percipiat; ſic enim adhuc in iſto caſu neceſſitatis cenſetur ſufficienter diſpoſitus, quia ſi veram habeat contritionem, eo ipſo peccatum deletur, ſi verò habeat attritionem, adhuc valdè probabile eſt, ut inquiunt Navarrus, Suarez, Iſambertus, Poncius, Abellius, & alii plures, quòd hoc ipſum Sacramentum, ut eſt conſummativum Pœnitentiæ juxtà phraſim Patrum, & Conciliorum, poſſit per accidens tollere peccata illius, & conſequenter illa attritio erit ſufficiens diſpoſitio ad ipſius ſuſceptionem. Quamvis enim hoc ſit proprium, & ſingulare privilegium Baptiſmi, & Pœnitentiæ, quæ proindè dicuntur Sacramenta mortuorum, ac proindè eis ſolùm per ſe, & ex vi eorum inſtitutionis convenit; adhuc tamen valdè conveniens eſt, & conſentaneum Divinæ pietatis, & ægrotantis neceſſitati valdè congruum, ut hoc etiam privilegium ſaltem per accidens huic Sacramento extremæ Unctionis convenire poſſit ratione ſummæ indigentiæ, quam habent infirmi in illo extremo agone contrà dæmonis tentationes, in quo maximè Deus illis adſiſtit juxtà illud Pſalmi *Domini Domini exitus mortis*, quibus verbis, ut plures Patres exponunt, inſinuatur duplicata Domini aſſiſtentia infirmo in illo extremo agone ad reſiſtendum Dæmonis tentationibus, & valdè major auxiliorum copia ad hoſtem ſuperandum, quàm alio tempore vitæ, cùm homo ratione viget, & ſenſuum integritate. Quòd ſi contendas aliis ſolam attritionem non ſufficere in propoſito caſu pro ſufficienti diſpoſitione ad hoc Sacramentum recipiendum, ſed eſſe debere vel veram contritionem, vel ſaltem talem putatam, ut plures ſentire videntur, & non ſine probabili fundamento, quamvis juxtà hanc ſententiam infirmus fructum Sacramenti non perciperet, & ejus effectum; adhuc tamen Miniſter non inutiliter, nec malè ipſum adminiſtraret, quia probabiliter putat illum eſſe benè, & ſufficienter diſpoſitum. Abſolutè tamen loquendo priorem modum dicendi probabiliorem cenſemus, & magis pium, & divinæ pietati magis conſentaneum, ut dicebamus, quia abſolutè loquendo major eſt miſericordia Dei, quàm iniquitas noſtra.

QUÆSTIO SEXTA.

De Miniſtro hujus Sacramenti idoneo.

84 DUæ tantùm perſonæ per ſe interveniunt in hujus Sacramenti exercitio, nempe ſuſcipiens, & miniſtrans, undè ad illas tantum pertinere poſſunt obligationis, ſeù præcepta, ſi quæ ſunt, in hoc Sacramento conjuncta. De ſuſcipiente, & ejus obligationibus ſatis dictum eſt quæſtione præcedenti, reſtat igitur, ut pro complemento hujus diſputationis in hac quæſtione ultima agamus de Miniſtro hujus Sacramenti, & ejus obligationibus in illo adminiſtrando, quod duobus ſequentibus articulis breviter expedieſnus juxtà dicta diſp. 6. cit. quæſt. 7.

ARTICULUS PRIMUS.

Quis poſſit hoc Sacramentum miniſtrare.

PRimò pro reſolutione quæſtionis quo ad hanc partem certum eſt, & tamquam de fide tenendum, Miniſtrum hujus Sacramenti idoneum, qui Unctionem perficiat, & verba deprecationis proferat, eſſe ſolum Presbyterum, hoc eſt Sacerdotem ritè ordinatum, & quidem non ſolum de obligatione præcepti, ſed maximè etiam de neceſſitate, & valore Sacramenti, adeò quòd ſi Laicus attentet, nihil faciet, ſicut ſi non Sacerdos attentet Euchariſtiam conficere, nihil facict. Et ità contrà Hæreticos hujus temporis definitum fuit in Concilio Florentino, & Tridentino ſeſſ. 14. *de extrema Unctione* c. 3. can. 4. idque clarè deducitur ex verbis illis Jacobi: *Inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum ungentes eum oleo*, quibus verbis tribuitur ejuſdem presbyteri oratio, & unctio ſimul, & per Presbyteros hoc loco non intelligi ætate ſeniores, ut Hæretici contendunt, ſed officio, & dignitate declaravit idem Concil. Trident. cap. 3. cit. & hoc totum jam pridem docuit Scotus noſter d. 23. ſub lit. D. dicens Sacerdotem eſſe hujus Sacramenti Miniſtrum idoneum, non ſolùm qui licitè exerceat, ſed qui ſolus miniſtret, ità quòd ſi alius attentaret nihil faceret, & hoc ait exprimi à Jacobo per illud *Inducat presbyteros*. Et ratio congruitatis ſic etiam poſtulabat, ut diximus loc. cit. cùm enim hoc Sacramentum ſit pœnitentiæ conſummativum, ut Patres, & Concilia loquuntur, hæc ſiquidem unctio ſubnectitur ad finalem, & pleniorem peccatorum remiſſionem convenienter fuit à Chriſto inſtitutum, ut ejuſdem Miniſtri officium ſit dicere *Indulgeat tibi Dominus quicquid deliquiſti*, cujus fuerat pronunciare: *Abſolvo te à peccatis*; & cùm Sacerdotalis ordinatio duas habeat partes, unam qua præbetur poteſtas in corpus Chriſti verum, hoc eſt, poteſtas ad conficiendum Euchariſtiæ Sacramentum; alteram ſuprà corpus Chriſti myſticum, hoc eſt, ad remittenda peccata pœnitentium, in hac ſecunda parte ſimul continetur poteſtas ad miniſterium Unctionis. Ex quo tandem ſequitur nulla neceſſitate, aut diſpenſatione, deficiente Sacerdote, poſſe hoc Sacramentum miniſtrari ab alio Clerico, vel Laico, ſicuti conſtat de Baptiſmo, ut opinatus eſt Uvaldenſis tom. 2. *de Sacramentis* cap. 163. Objectiones autem quaſdam Hæreticorum vide ſolutas l. c.

85 Secundò certum eſt etiam, ut diximus ibidem, quemlibet Sacerdotem poſſe validè hoc Sacramentum adminiſtrare. Ità Doctores communiter, & clarè deducitur ex verbis Apoſtoli, in quibus nulla ſit exceptio, ſed abſolutè dicitur *Inducat Presbyteros*, & ratio etiam ſuadet valere hoc Sacramentum à quocumque Sacerdote miniſtratum, quia omnis Sacerdos habet poteſtatem Ordinis, quæ ſola hic requiritur ad valorem. Ex quo ſequitur validum eſſe Sacramentum extremæ Unctionis etiam à Sacerdote excommunicato collatum, & quamvis cenſura ligato, imo & in Eccleſia degradato, ſicut valeret etiam Euchariſtiæ conſecratio, quia nempè character Ordinis numquam deletur; undè quando dicitur ſoli Sacerdoti, & cuicumque competere hoc Sacramentum infirmis conferre, intelligitur ratione poteſtatis Ordinis, nam loquendo de poteſtate juriſdictionis non licet omnibus Sacerdotibus indifferenter hoc Sacramentum conferre, ut poſteà dicemus. Dices, hoc Sacramentum eſt veluti conſummativum Sacramenti Pœnitentiæ; ergò debet miniſtrari à Sacerdote eo modo, quo Sacramentum Pœnitentiæ; at ad hoc validè miniſtrandum non ſufficit poteſtas Ordinis, ſed requiritur etiam poteſtas juriſdictionis; ergò idem pariter de Sacramento Extremæ Unctionis dicendum erit. Reſpondetur negando paritatem, quia cùm Pœnitentiæ Sacramentum per modum judicii exerceatur, exigit neceſſariò neceſſitate Sacramenti juriſdictionem in Sacerdote, alioquin non valeret, quoniam abſolutio datur in eo foro per modum judicialis ſententiæ, quæ certè non valet, niſi à legitimo Judice proferatur; At verò Sacramentum extremæ Unctionis non eſt per modum judicii, ſed potius medicinæ, atque adeo quamvis exigat juriſdictionem in Sacerdote, ut licitè miniſtretur, ut dicemus infrà; nihilominus validum adhuc eſſet Sacramentum ratione ſolius poteſtatis ordinis, quia Miniſteria, quæ exigunt ſolam ordinis poteſtatem, ſeù Characteris, & non juriſdictionis, à quolibet habente Sacerdotium poſſunt validè conferri, & confici, ut patet de Euchariſtia.

86 Tertiò etſi validè hoc Sacramentum à quocumque Sacerdote adminiſtrari poſſit, ut modo dictum eſt, non tamen licitè, niſi vel in extrema neceſſitate, vel de proprii Paſtoris licentia ſaltem tacita, quia hoc ſpectat ad debitum regiminis modum, & ordinatum exercitium poteſtatis Ordinis, ſicut Sacramentum ipſum baptiſmi, quod eſt adeò neceſſarium, poteſtque validè à quolibet miniſtrari etiam Laico; tamen ſecluſo periculo, & caſu neceſſitatis, non niſi à proprio Parocho, vel Paſtore licitè conferri poteſt, vel committit. Quapropter in Clementina 1. de Privilegiis *ipſo facto* excommunicatur Religioſi, qui præſumpſerint abſque Parochi licentia in articulo mortis tam hoc, quàm Euchariſtiæ Sacramentum miniſtrare, ubi tamen communiter notant Doctores, ut Valentia, Suarez, Amicus, Averſa, Bonacina, Navarrus, & ex noſtris Faber, & Hiribarnes, & plures alii hanc excommunicationem à Religioſis non incurri hoc Sacramentum adminiſtrantibus cum ratihabitione Parochi, vel quando infirmus eſt in mortis articulo, nec Parochus adeſt, nec tàm citò vocari poteſt, quia tunc præſumitur adeſſe conſenſus, & licentia Epiſcopi, vel Summi Pontificis, cùm non ſit credibile Eccleſiam velle infirmos privare tanto Sacramento, & adeò utili in ipſo mortis articulo. Imò dicunt, quòd ſi conſtet Parochum injuſtè hanc licentiam negare, poſſe quemcumque Sacerdotem Sacramentum hoc in extremis conſtituto miniſtrare quemadmodum, & Sacramentum Euchariſtiæ, quoniam in eo caſu Eccleſia non cenſetur cum tanto damno infirmi velle Sacerdotem excommunicationis vinculo innodare. Undè communiter rejicitur opinio Sylveſtri, & D. Antonini 3. p. tit. 24. c. 34. ubi non concedunt Religioſis ob talem neceſſitatem, & præſumptam licentiam hoc Sacramentum miniſtrare poſſe ſtante illa ſpeciali prohibitione, & cenſura eos percutiente in Clementina; rejicitur, inquam, hæc opinio, quia rationabiliter putari non poteſt Pontificem voluiſſe pro tali caſu loqui, quia in tali caſu neceſſitatis non præſumit Religioſus in ſenſu Clementinæ, ideſt, non temerè ſibi tale munus uſurpat, ſed prudenter, & ſecundùm leges charitatis ergà proximum.

Et tan-

Digitized by Google

Et tandem etiam rectè notat Amicus adhoc Sacramentum licitè miniſtrandum non requiri, ut Sacerdos ſit expoſitus, & ad confeſſiones audiendas juxtà Tridentini decretum approbatus, cùm hoc nullam talem requirat in adminiſtrante juriſdictionem, eo quòd non ſit Sacramentum judiciale, ſicut eſt Sacramentum Pœnitentiæ, ſed medicinale.

87 Quartò nequit hoc Sacramentum validè confici à pluribus Sacerdotibus, itaut unus ſolam ſubminiſtret materiam ungendo, altero formam tantùm proferente. Hæc etiam eſt communis inter Doctores, & clarè deducitur ex ipſis Apoſtoli verbis *Orent ſuper eum ungentes eum oleo*; quibus ſignificat eundem eſſe debere, qui materiam miniſtrat ungendo, & formam proferat orando. Confirmatur ex paritate Baptiſmi, qui eſt longè majoris neceſſitatis ad ſalutem Viatoris, quàm extrema Unctio, & nihilominus ſi infans ab uno abluatur, & ab alio forma proferatur non conficitur Sacramentum; ergò à fortiori in hoc Sacramento, ſi unus infirmum ungat, & alter formam proferat Sacramentum erit nullum. Nec refert, quòd forma extremæ Unctionis ſit deprecativa, Baptiſmi verò indicativa, quæ proindè expreſsè referat eundem qui lavat, & qui verba profert; nam etiamſi forma extremæ Unctionis ſit deprecativa, adhuc tamen ex communi modo loquendi refert eundem ungentem, & verba proferentem. Tandem hoc etiam ipſa ratio ſuadet, quoniam Sacramenta, quæ in uſu conſiſtunt, habent pro materia proxima actionem ipſius Miniſtri, quæ materia determinari debet per verba ab ipſomet Miniſtro prolata, ut ex utriuſque unum conſtituatur Sacramentum; ergo quodlibet iſtorum Sacramentorum in uſu conſiſtentium ex vi inſtitutionis ſuæ neceſſario poſtulat, ut ejuſdem miniſtri, & perſonæ ſint actio, & verba. Poteſt tamen hoc Sacramentum à pluribus Sacerdotibus validè confici in hoc ſenſu, ut ſcilicet, unus duas, vel tres efficiat unctiones, & totidem proferat formas, & alter alias compleat eodem modo uſque ad quintam, & hoc fieri poteſt vel ſimul, vel ſucceſſive, ità nimirum, ut dùm unus unum ſenſum ungit, ſuamque partialem formam enunciat, alter alterum ſenſum inungat eodem tempore, & ſuam proferat partialem formam; vel ità ut dum unus unum ſenſum ungit, protulitque ſuam partialem formam, alter non quidem ſimul, ſed ſucceſſivè alium ſenſum ungat, aliamque proferat partialem formam; & ita tenent communiter Scholaſtici, & Summiſtæ, & ex noſtris Faber, Hiribarnes, Brancatus, & alii paſſim, ſatiſque expreſsè inſinuatur ex verbis Apoſtoli, dùm ait in plurali inducendos eſſe Eccleſiæ Presbyteros, qui orent, & ungant infirmum; & adhuc facilius defendi poteſt hic dicendi modus ſuppoſito, quod ſingulæ unctiones ſint per ſe Sacramentum eſſentialiter complerum, & ſuum partialem conferant effectum, ut dictum eſt ſuprà q.4. art.2. n.64. quia ſimile videmus in Euchariſtia, & Ordine, ut fusè declaramus l. c. ubi etiam quaſdam objectiones in oppoſitum diluimus.

88 Quintò tandem addimus ibidem, quòd etſi validè poſſint duo Sacerdotes ſimul hoc Sacramentum conficere modo jam explicato, haud tamen poſſent licitè, cùm ſit contrà univerſalem Eccleſiæ praxim, à qua ſine urgenti neceſſitate recedere non licet, undè ſaltem ex obligatione præcepti unicus debet eſſe Miniſter, qui totum hoc Sacramentum in unoquoque infirmo perficiat, nec per ſe liceret ſecluſa neceſſitate plures Sacerdotes concurrere, qui per partes illud præſtarent. Nec obſtat locus Jacobi dicentis in plurali, *Inducat Presbyteros Eccleſiæ*, ſenſus enim eſt, inducat Presbyteros hoc eſt, aliquem ex Presbyteris, ut uſus Eccleſiæ indicat, & patet à ſimili ex illo Matthæi 27. ubi dicitur latrones improperaſſe Chriſtum, ideſt, unum ex latronibus, conſtat enim duos tantùm latrones cum Chriſto fuiſſe crucifixos, & unum dumtaxat improperaſſe, ut patet Lucæ 23. Duplex autem caſus neceſſitatis aſſignari ſolet; in quibus licet hoc Sacramentum à pluribus Sacerdotibus miniſtrari, unus eſt ſi periculum foret, ne ante omnes quinque unctiones ab uno Sacerdote abſolverentur, infirmus deficeret; alter verò ſi Sacerdos v. g. facta una, aut duabus unctionibus moreretur, vel ad talem ſtatum reduceretur, in quo non poſſet alias unctiones perficere, & proſequi, tunc enim aliæ Unctiones ab alio Sacerdote fieri deberent; & quidem in primo caſu unctiones à pluribus deberent fieri ſimul, ſi enim rationabiliter timeatur, ne moriatur infirmus, antequam omnes unctiones perfectæ fuerint, poterunt tunc plures Sacerdotes ſimul, & ſemel hoc Sacramentum adminiſtrare, itaut unus Sacerdos v. g. ungat oculos proferendo formam partialem, & aliter ſimul ungat aures proferendo formam tali ſenſui propriam; in ſecundo autem caſu, quando nimirum neceſſitas provenit, non ex parte ægroti, ſed ex parte Sacerdotis miniſtrantis, Unctiones fieri deberent ſucceſſivè, quia aliæ Unctiones poſteriores deberent perfici ab alio Sacerdote.

89 Sed quamvis hoc totum ſit ſatis probabiliter dictum, nihilominus cùm à communi Eccleſiæ praxi, & conſuetudine ſine urgenti neceſſitate non ſit recedendum, jam diximus qu. 7. cit. a. 1. in fine conſultius eſſe, quòd in primo caſu unicus Sacerdos quinque pergat unctiones ſub hac unica forma: *Per iſtam ſanctam Unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam remittat tibi Deus quicquid per viſum, auditum, olfactum, guſtum, & tactum*, imò in caſu neceſſitatis unicam etiam ſufficere unctionem, in quacumque corporis parte fiat, & ſub una tantùm forma omnes corporis ſenſus exprimente jam diximus ſuprà q. 3. a. 1. n. 38. idque non ſolùm ab Univerſitate Lovanienſi approbatum fuiſſe, ſed etiam à Paſtoralibus Mechilinienſi, & Paſſivienſi ibidem citatis.

ARTICULUS SECUNDUS.

De obligatione Miniſtri ad hoc Sacramentum miniſtrandum.

90 Duplex hujus Sacramenti Miniſter diſtingui ſolet, ut diximus q. 7. cit. art. 2. ab initio, unus cui ex officio incumbit, ut ſunt Epiſcopi, Parochi, & Superiores Religionum ergà ſuos ſubditos, alter in defectum proprii Miniſtri, ac Paſtoris, ut ſunt omnes Sacerdotes etiam curam animarum non habentes, & de utroque Miniſtro hic eſt agendum juxtà dicta l. c.

Primò loquendo de Miniſtro, cui ex officio incumbit, & curam animarum habente communis eſt Doctorum ſententia teneri ex juſtitia, & ſub præcepto ad mortale obligante ſubditis ſuis hoc Sacramentum adminiſtrare tempore opportuno, vel per ſe, vel per alium, quod expreſsè docet Catechiſmus Romanus de hoc Sacramento n. 9. ubi ait graviſſimè peccare non tantùm qui hoc Sacramentum miniſtrare negligunt, ſed etiam qui non opportuno tempore, quando ægrotus eſt ſui compos, non adminiſtrant. Et ratio eſt, quia Paſtores ex officio tenentur ſuis ſubditis adminiſtrare Sacramentum non ſolùm neceſſaria, ſed etiam multum condecentia eorum ſaluti, & præcipua remedia, quæ Chriſtus inſtituit pro bono ſpirituali fidelium; ſed unum ex illis remediis eſt adminiſtratio Sacramenti extremæ Unctionis; ergò tenentur Paſtores illud ſuis ſubditis ſuo tempore adminiſtrare. Neque in hoc Prælati Religionum à Parochis diſcriminari debent, ut aliqui faciunt dicentes, quòd licet ſingulis ſuis ſubditis ex præcepto hoc Sacramentum miniſtrare teneantur, non tamen eodem modo, quia Parochi tenentur ex juſtitia, Prælati verò Religionum ex ſola charitate, cujus diſcriminis rationem aſſignant, quoniam illi ad hoc miniſtrandum mercedem, & ſtipendium à ſuis ſubditis accipiunt, non autem iſti. Non inquam, in hoc diſcriminari debent, nam etiam Prælati Religionum ad id ex juſtitia tenentur, ut Suarez advertit diſp. 44. ſect. 3. & Amicus diſp. 19. ſect. 2. quia hi Prælati, cùm tale munus ſuſcipiunt, loco Parochorum, vel Epiſcoporum reſpectu ſuorum ſubditorum conſtituuntur, atque ideo totam illam obligationem contrahunt. Tùm quia non minus illorum ſubditi, quàm iſtorum, proprium jus habent exigendi, & petendi hoc Sacramentum ab illis, alioquin Regulares quo ad hoc pejoris eſſent conditionis, quàm Sæculares, & Laici. Tùm tandem quia licet Prælati Religionum à ſuis ſubditis pecuniam, & materiale ſtipendium non accipiant, obſequium tamen obedientiæ, & reverentiæ recipient, quod eſt altioris ordinis pecuniarum ſtipendio; omnes ergo Paſtores tenentur non ſolùm ex charitate, ſed etiam ex juſtitia, & in hoc reliquis Sacerdotibus preferri, debent.

91 Secundò, de Miniſtro autem, qui ſuccedit in defectum proprii Paſtoris in caſu neceſſitatis, communis etiam opinio docet teneri ad hoc Sacramentum miniſtrandum ſaltem ex motivo charitatis, quia neceſſitas ægrotantis poteſt exiſtimari gravis, ergo ſi Parochus non adeſt, qui tale miniſterium exercere poſſit, & abſque magna difficultate, & incommodo, poteſt Sacerdos ſubvenire proximi neceſſitati, & profectò tenetur. Difficultas tamen eſt, an teneatur ſub mortali ex motivo charitatis hoc Sacramentum miniſtrare, quando ab infirmo petitur, vel ſolùm ſub veniali. Primum videntur affirmare Suarez l. c. & Averſa; ſecundum verò Coninchius, Layman, Diana, Amicus, & alii, omnes tamen conveniunt in caſu gravis indigentiæ teneri ſub mortali, talis autem caſus eſſet ſi aliàs ſine ullo alio Sacramento infirmus eſſet moriturus, quia tunc mortis æternæ periculo exponeretur, ſi hoc Sacramentum non ſuſciperet, quod quilibet ſub peccato mortali à proximo tenentur avertere. Undè in tali caſu dicunt ſimplicem Sacerdotem etiam ab infirmo non petitum teneri ex præcepto charitatis hoc Sacramentum adminiſtrare, ſi abſit alius, qui illud conferre non poſſit; extrà verò hunc caſum, quando nempè infirmus alia ſuſcepit Sacramenta, nimirum Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, quia tunc moribundus non cenſetur hoc Sacramento graviter indigere, Auctores citati putant præfatum Sacerdotem, qui hoc Sacramentum

tum

Digitized by Google

DISPUTATIO XXIII.
DE INDULGENTIIS, ET SUFFRAGIIS.

1 Quemadmodum diſputatione præcedenti immediatè poſt Sacramentum Pœnitentiæ egimus de Sacramento extremæ Unctionis ea ratione, quia cùm inſtitutum ſit ad delendas peccatorum reliquias, Sacramenti Pœnitentiæ complementum exiſtimatum eſt a Patribus, ut loquitur Concilium Tridentinum ſeſſ.14. ità etiam in præſenti poſt diſputationem de Sacramento extremæ Unctionis de Indulgentiis agendum eſt, tamquam alio complemento ejuſdem Sacramenti Pœnitentiæ, nam ſicut hoc ſe extendit ad remiſſionem culpæ, & pœnæ æternæ, ità Indulgentia ad remiſſionem pœnæ temporalis ex condonatis culpis relictæ, & quamvis hac ratione ab aliis communiter immediatè poſt Sacramentum Pœnitentiæ de Indulgentiis diſputetur, nobis tamen de his agere poſt Sacramentum extremæ Unctionis commodius viſum eſt.

QUÆSTIO PRIMA.

De exiſtentia, & inſtitutione Indulgentiarum.

2 Quamvis Indulgentiæ nomen, & vocabulum quod à verbo *Indulgeo* derivatur, apud Latinos ſcriptores plura, & varia habeat ſignificata, tamen ſecundùm communem, & receptum Eccleſiæ uſum juxtà præſentem materiam ſignificat ſolum pœnæ temporalis ex condonatis peccatis relictæ remiſſionem, quæ fit ab Eccleſia ex juſta aliqua, & rationabili cauſa per diſpenſationem Eccleſiaſtici theſauri factam, ſeù per applicationem ſatisfactionum Chriſti Domini, ut infrà declarabitur. Duo autem hic potiſſimum ſunt examinanda ad oſtendendum, & demonſtrandum contrà Novatores in Eccleſia Dei indulgentias eſſe, quibus fideles ad pœnas ex condonatis peccatis relicta ſolvendas juvari poſſunt. Primum eſt in Eccleſia Dei extare theſaurum ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, quæ iis pœnitentibus applicari poſſunt, qui poſt remiſſam cum culpa pœnam æternam, aliquam adhuc pœnam temporalem habeat luendam. Alterum eſt in Summo Pontifice, aliiſque Epiſcopis poteſtatem reperiri hunc ſpiritualem theſaurum fidelibus diſpenſandi, quod breviter ſequentibus articulis declarabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

An in Eccleſia ſit theſaurus ſpiritualis, qui per indulgentias diſpenſari valeat.

3 Primò conſtans, & communis Catholicorum DD. opinio contrà Uvaldenſes, Lutheranos, Calviniſtas, & alios Novatores eſt, extare in Eccleſia theſaurum quemdam ſpiritualem, undè applicandæ fidelibus indulgentiæ proferuntur, qui theſaurus conſtat in primis ex ſatiſfactionibus ipſius Chriſti Domini, quarum valor cùm fuerit infinitus, ut conſtat ex dictis lib.3. ſent.diſp.4. quantacumque fiat illarum applicatio, theſaurus ille, numquam exhauriri poteſt; & hanc veritatem expreſse tradit Clemens VI. in extravagante *Unigenitus* de Pœnitentiis, & remiſſionibus, ubi Pontifex de Chriſto loquens ait, quòd. *Theſaurum militanti Eccleſiæ acquiſivit volens ſuis theſaurizare filiis pius Pater, ut ſit infinitus theſaurus hominibus, quo qui uſi ſunt Dei amicitiæ participes ſunt effecti.* Conſtat etiam hic theſaurus, ut idem Pontifex declarat loco citato, ex ſatisfactionibus ſuper abundantibus Sanctorum, quorum aliquos certum eſt in hac vita longè plura paſſos eſſe, quàm eorum peccata requirerent, ut præſertim patet de Santiſſima Virgine Deipara, quæ multa paſſa eſt, & tamen patiendo pro ſuis peccatis non ſatisfecit, cùm nullum peccatum haberet; ergò opus eſt dicere, ut ipſius ſatisfactio, veluti ſuperflua pro ſeipſa, in theſaurum Eccleſiæ fuerit recondita. Et idem patet in Joanne Baptiſta, in Apoſtolis, & pluribus Martyribus, qui plus paſſi ſunt, quàm eguerunt; quæ quidem opera ſatisfactoria, licèt ipſis minimè neceſſaria fuerint, ut ſupponimus, aliis tamen maximè utilia, & ſalutaria eſſe poſſe Eccleſia ſemper agnovit, ut ex communione Sanctorum, quam in Symbolo profitemur, aliiſque Scripturæ locis expreſsè colligitur. His autem Sanctorum ſatisfactiones ſuperfluas, & exuberantes, ut communiter Doctores obſervant, Chriſti Domini ſatisfactionibus Eccleſia conjungit, non ut earum ullum defectum ſuppleant, cùm perfectiſſimæ ſint, & infiniti valoris, ut ſupra dictum eſt, ſed ut ipſius Chriſti Domini virtutem in ſanctis ejus venerandam eſſe ſignificet, & eorum perfectam cum Chriſto capite unionem demonſtret, ac etiam membrorum ejuſdem capitis in utraque Eccleſia triumphante, ac militante communionem. Ità Recentiores communiter, & Antiquiores, & ex noſtris præſertim Aſteſanus lib.5.cit.40. *de Indulgentiis* ar.1. ubi ait, quòd Eccleſiæ theſaurus integratur ex tribus, ſcilicet, ex merito fidei, & charitatis totius Eccleſiæ, & ex merito ſupererogationis virorum perfectorum, & ex abundanti merito paſſionis Chriſti, prædicta enim merita, & ſatisfactiones non ſunt alicujus, vel aliquorum determinatè, ſed ſunt communia toti Eccleſiæ; opera enim meritoria, & ſatisfactoria, quæ Sancti fecerunt ad honorem Dei, & utilitatem Eccleſiæ communi, communia ſunt; ea autem, quæ ſunt communia multitudini, diſtribuuntur ſingulis de multitudine ſecundùm arbitrium ejus, qui multitudini præeſt, & ideò Prælatus Eccleſiæ, qui habet claves theſauri prædicti, poteſt pro Dei honore, & Eccleſiæ utilitate de ipſo theſauro tribuere, quando videt expedire; undè ſicut aliquis conſequeretur remiſſionem pœnæ, ſi alius pro eo ſatisfeciſſet; ità etiam conſequitur, ſi ei ſatisfactio alterius per eum, qui poteſt, diſtribuatur. Ità Aſteſanus loco citato, & ſic etiam diſcurrit Nicolaus de Orbellis 4.d.20.q.3. ubi ait Indulgentias habere ortum ex theſauro Eccleſiæ, qui conſiſtit in ſuperabundanti merito Chriſti, & Sanctorum, quem dedit Dominus diſpenſandum ſuo Vicario, cùm Petro dedit claves Regni Cœlorum, & ſic etiam diſcurrit Brancatus noſter tom.4. *de omnibus noviſſimis* diſputa. 26. articulo 17.

4 Secundò, quantum ad modum, quo merita Sanctorum reponantur in theſauro Eccleſiæ, & aliis applicari poſſint, non eodem modo explicatur à Doctoribus; ſed licèt variis modis explicari ſoleat, communior tamen modus explicandi eſt, quem referunt, & ſequuntur Suarez, Amicus, Becanus, Coninchius, Lugus, & alii Recentiores paſſim, cùm enim Sancti ſint nobiliſſima Eccleſiæ membra, & ad ipſam ſtrictiori jure, ac vinculo pertineant, quàm cives temporales ad Rempublicam, quamvis eorum opera, ut habent rationem meriti, fuerint à Deo condigno præmio remunerata; tamen ut habent rationem ſatisfactionis, multa pluribus ſupererant, ut dictum eſt de B.Virgine, Joanne Baptiſta, Apoſtolis, aliiſque Martyribus, quæ neque ex eorum voluntate, cùm de eo ſæpè non cogitaverint, neque etiam ex alia certa lege fuerunt aliquibus certis applicata undè conſequenter relinquuntur communi Eccleſiæ theſauro aliis membris indigentibus applicanda, ſicut enim bona temporalia Civium ſine ullis certis hæredibus, aut legatariis decedentium, juregentium ad ipſam Rempublicam pertinent; ità in bona ſpiritualia Sanctorum ſuccedit Eccleſia, quando non eſt, qui ad illa jure ſuccedere poſſit, cùm non ſit minor communicatio bonorum ſpiritualium inter fideles, quàm bonorum temporalium inter cives unius Reipublicæ. Tunc autem nullus in talia bona ſpiritualia Sanctorum ſuccedere poteſt, quando de iis Sancti ipſi in vita non diſpoſuerunt ea aliis applicando, vel donando. Hujuſmodi ergo Sanctorum opera pœnalia, cùm ſint ſatisfactoria, & pro ipſis operantibus ſint redundantia, nec aliis ab eis applicata ponuntur in theſauro Eccleſiæ, & ſic ex iſtis adjunctis paſſionibus Chriſti ſit theſaurus & cumulus meritorum, ex quo Indulgentiæ eliciuntur. Et quidem ſatis rationabiliter, cùm enim corpus Eccleſiæ non ſolùm Chriſto, tamquam capite conſtet, ſed etiam ex Sanctis, tamquam ex mem-

membris, conſequenter non ſolum Chriſti paſſiones, & opera, etiam Sanctorum ſunt inter Eccleſiæ bona computanda, quod etiam ſatis apertè ex illis D. Pauli verbis colligitur ad Colloſſenſes 1. *Gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea, pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia*, quibus verbis ſatis patet Apoſtolum ſuas paſſiones facere communes cum paſſionibus Chriſti, quas pro Eccleſiæ corpore patiebatur, ut plures Patres explicant, & præſertim Beda illum locum exponens.

5 Tertiò, quamvis iſte modus dicendi ſit valdè communis, & frequens, ut diximus, non tamen approbatur à Fabro noſtro diſp. 38. *de Pœnitentia* cap. 3. ſed alium ibidem aſſignat nu. 81. tamquam magis de mente Doctoris dicens, quòd in omni opere bono, quod facit juſtus, eſt triplex meritum, & valor ſeù pretium; eſt meritum perſonale illius, qui facit bonum pęnale, præter autem hoc meritum perſonale, & pretium, ac valorem, quo valet ipſi operanti, eſt aliud duplex meritum, valor, & pretium, nimirum meritum Eccleſiæ, nam faciens bonum opus non ſolùm meretur, & acquirit aliquod meritum ſibi, & valorem, ſed acquirit etiam merita ipſi Eccleſiæ univerſali propter communionem Sanctorum, omnes enim fideles per unionem charitatis participant de meritis aliorum. Tertium eſt pretium, & meritum, quo alteri particulari ad libitum prodeſſe poteſt, cùm enim quis facit opus bonum, in eo eſt portio, quam alii applieare poteſt ad libitum, & hic valor, & meritum à reliquis duobus eſt diſtinctum. Præter meritum perſonale, & meritum hoc, quod alteri applicare quis poteſt, eſt meritum generalis Eccleſiæ, & ſic unum quodque opus bonum valet nedum operanti, ſed toti Eccleſiæ, & merita Eccleſiæ cumulantur ex hujuſmodi meritis. Unde concludit Faber, quod theſaurus Eccleſiæ quoad merita Sanctorum conſtituatur ex meritis eorumdem Sanctorum prædicto modo, & ait, quòd merita Sanctorum, quæ in Eccleſiæ theſauro reponuntur, & per Indulgentias diſpenſantur, non ſunt merita perſonalia eorum redundantia, & ſuperflua pro ſuorum peccatorum ſatisfactione, ut præcedens dicendi modus aſſerebat, ſed inquit quodlibet opus meritorium pœnale ſatisfactorium cujuſcumque juſti etiamſi teneatur multum pro ſeipſo ſatisfacere, habere portionem valoris, & pretii, & ſatisfactionis, quæ ponatur in theſauro Eccleſiæ, ac ex illis cumulus, & theſaurus Eccleſiæ conſtituatur, & ille valor, & pretium ſit meritum ſecundi, & tertii generis, & hoc meritum ſit illud, quod ſuperabundans dicitur. Quòd autem hic dicendi modus ſit de mente Doctoris colligit. ex quodl. 20. ar. 2. ibi enim expreſsè dicit, quod meritum poteſt intelligi valere alicui, vel pro alio in triplici gradu, uno modo ſpecialiſſimè, & ſic ſemper valet oranti, quando eſt in gratia, alio modo generaliſſimè, & ſic valet ſoli Eccleſiæ, tertiò modo valet illi, cui per orantem ſpecialiter applicatur, quod probat, quia Eccleſia ordinavit ſpeciales orationes in Miſſali Romano pro hoc, & illo, quod nihil eſſet, ſi oratio, & opus bonum non poſſent applicari ab orante, & faciente opus bonum huic, & illi; quod autem meritum perſonale, & ejus valor alteri applicari nequeat ab ipſo merente probat, quia operans opus bonum producit, & elicit illud ex bono motu animi ſui, & proinde ille motus, & opus bonum non ſic eſt alterius, pro quo orat, vel cui applicat, ſicut orantis. Ex quo infert Doctor, quòd iſte ſic operans hoc ſuum meritum perſonale, & proprium non poteſt alteri dare, & ſeipſum ſpoliare ſic, quod non ſit ſuum meritum, ordinata voluntate, quia magis tenetur ex charitate diligere ſeipſum quàm alium.

6 Quartò probat ibidem Faber hunc modum conſtituendi theſaurum Eccleſiæ ex doctrina Scoti aſſignatū eſſe magis conformem modo loquendi Pontificum quàm ſit præcedens, quia Clemens Sextus in Extravaganti *Unigenitus* adducta habet hæc verba: *Ad cujus quidem theſauri cumulum Beatæ Dei genitricis, & omnium electorum à primo juſto uſque ad ultimum merita adminiculum præſtare noſcuntur*. Ex quibus verbis habetur, quòd omnes juſti à primo uſque ad ultimum hunc theſaurum Eccleſiæ ſuis meritis augent; at eſt certiſſimum quòd non omnes electi, & juſti habent ſatisfactiones ſuperfluas, & redundantes, alioquin tolleretur Purgatorium, in quo tam multi electi poſt hanc vitam ſatisfaciunt pro propriis pęnis debitis, ergo theſaurus Eccleſiæ non conſtituitur ex ſatisfactionibus, quæ ipſis operantibus non ſunt neceſſariæ, & aliis ex charitate donantur, & applicantur, quia iſtæ non ſunt in omnibus electis; ſed opus eſt aſſerere in quolibet opere meritorio juſti eſſe portionem quemdam aliis applieabilem abſque diminutione proprii meriti perſonalis, quæ portio eſt meritum illud, quod Scotus appellat generaliſſimum, & pro Eccleſia valet, & certè verba illa Extravagantis hunc ſenſum ferunt, & alia Extravagant. Leonis X. & aliorum Pontificum eodem modo loquuntur. Confirmat hoc idem Faber loc. cit. quia eſt articulus fidei eſſe in Eccleſia *Communionem Sanctorum*; hæc autem communio eſt participatio ſuffragiorum, & meritorum adinvicem in Eccleſia Chriſti, ut communiter docent Patres, & Doctores juxtà illud Apoſtoli, *Alter alterius onera portate*; at hæc communicatio meritorum non poteſt eſſe ſolùm ex operibus ſupererogationis, & ſuperabundantibus ad noſtras ſatisfactiones, quia certe hæc ſuffragia eſſent valdè pauca, cùm certum ſit plura eſſe peccata, quæ committimus, quam opera bona, eſt ergo dicendum hanc communionem fieri in omnibus bonis, & proindè in quolibet opere bono, ut dicebat Scotus, eſſe præter valorem perſonalem valorem quoque univerſalem, qui valet pro tota Eccleſia, & hæc quidem ratio reddit hunc dicendi modum ſatis probabilem, & fortè etiam probabiliorem præcedenti ob ejus conformitatem cum modo loquendi Patrum, & Pontificum omnium electorum merita, & non quorumdam tantùm in theſauro Eccleſiæ reponentium, licèt primus dicendi modus quoque ſua probabilitate non careat ob copiam, & auctoritatem Doctorum eo utentium.

7 Quintò, ſupradicti theſauri diſpenſationem à Chriſto Domino Eccleſiæ creditam eſſe habetur etiam in Extravagant. citat. *Unigenitus* de pœnitent. & remiſſ. ac noviſſimè in Concilio Tridentin. ſeſſ. 25. in Decreto de Indulgentiis, cujus initium eſt, *Cùm poteſtas concedendi indulgentias Eccleſiæ à Chriſto conceſſa ſit*, &c. ubi docet, & decernit in Eccleſia eſſe, & ſemper fuiſſe poteſtatem concedendi Indulgentias, & relaxandi pęnas debitas pro peccatis extrà Sacramenta ſimplicem relaxationem ipſarum pęnarum temporalium ab Eccleſiæ Paſtoribus factam, & probari poteſt ex illis verbis Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claves regni Cælorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum, & in Cælis & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in Cælis*, & Joannis ultimo, *Paſce oves meas*, quæ verba cùm ſint generaliſſima, & non limitata ad certum genus vinculi, vel pabuli, ſed ſe extendant ex vi ſua ad omnem actum, qui ad aperiendum Regni Cęlorum accommodari poſſit, cenſentur etiam claves comprehendere ſolvendi fideles à vinculo pęnæ temporalis ex condonatis peccatis relictæ, eoſque paſcendi non ſolùm Sacramentorum fructibus, ſed etiam indulgentiarum, & includunt poteſtatem abſolvendi ab omnibus impedimentis, quæ ingreſſum Regni Cœlorum retardare poſſunt, undè non dixit Chriſtus *Quemcumque ſolveris*, ſed *Quodcumque ſolveris*, ut hoc generali verbo omne vinculum, & impedimentum Regni Cęlorum comprehenderet; inter cætera autem impedimenta, quæ hominem viatorem ab ingreſſu Regni Cęlorum, & conſecutione gloriæ retardant, ſunt pœnæ temporales ex condonatis peccatis relictæ, quæ indulgentiarum virtute remittuntur. Hoc etiam ſufficienter deducunt ex continua, & univerſali Eccleſiæ praxi, quæ etiam à tempore Apoſtolorum ad hæc uſque ad tempora perſeveravit, ſiquidem Divus Paulus 2. ad Corinth. 2. ad inſtantiam quorumdam fidelium cuidam inceſtuoſo pœnitenti indulgentiam conceſſit, ut docent Divus Thomas, & Theodoretus in Commentariis ſuper illud caput, & quod Apoſtolus loquatur de remiſſione pœnæ coram Deo colligunt ex eo, quod hanc remiſſionem in perſona Chriſti fecit. Similiter quibuſdam pœnitentibus indulgentias hujuſmodi fuiſſe conceſſas ad inſtantiam Martyrum, qui ob Chriſti confeſſionem in carceribus detinebantur, conſtat ex pluribus teſtimoniis Sancti Cypriani, Tertulliani, & aliorum, ut refert Bellarminus lib. 1. de Indulgentiis cap. 3. Idem indulgentiarum uſus poſt Apoſtolorum tempora apud Chriſtianos viguit, quarum mentio fit in Concilio Nicæno 1. can. 11. Anciranо can. 5. Laodiceno can. 2. uſque ad Gregorium Magnum, à cujus temporibus Indulgentiarum uſus in univerſa Eccleſia notior fuit, & frequentior, ut fusè Bellarminus oſtendit loco citato, & Amicus diſp. 20. de Indulgentiis ſect. 1. Ex quibus principiis ſatis efficaciter conſtat eſſe in Eccleſia ſpiritualem poteſtatem concedendi Indulgentias à Chriſto conceſſam, & falſo, ac ſine ullo fundamento ab hodiernis Hæreticis id negari, qui non alios Patronos agnoſcunt, quàm Valdenſes, qui primi Indulgentias impugnarunt, eorum autem objectiones, quia levioris ſunt momenti, hic non referimus, tùm quia ſolutæ, & enervatæ prorſus videri poſſunt apud Bellarminum, & Fabrum noſtrum loc. cit. ac etiam apud Cordubam lib. 5. de Indulgentiis quæſt. 5. ubi fusè de hac materia tractat.

8 Sextò quæritur, an aliundè, quàm ex theſauro Eccleſiæ, indulgentiæ concedi poſſint. Plures opiniones, ac dicendi modos in hoc puncto refert Faber diſp. 28. cit. c. 4. quibus rejectis tandem concludit communem ſententiam Theologorum antiquorum, & Recentiorum eſſe illam, quæ aſſerit indulgentias ſemper conceſſas fuiſſe ex theſauro Eccleſiæ, neque aliundè concedi poſſe, niſi ex illo, loquendo de lege ordinaria, nam loquendo de potentia Dei abſoluta nulli dubium eſt; & hanc ait

fuiſſe

Digitized by Google

fuiſſe expreſsè ſententiam Divi Bonaventuræ 4. diſt. 20. part. 2. art. 1. qu. 2. & 3. D. Thomæ eadem diſt. qu. 3. art. 3. Riccardi ibidem qu. 1. quos deinde ſecuti ſunt alii Recentiores, & probatur ex jam dictis in Eccleſia eſſe hunc theſaurum meritorum Chriſti, & Sanctorum, ad nullum enim alium finem hic conſtitutus eſt, niſi ad utilitatem fidelium, quæ conſiſtit in remiſſione pœnæ temporalis poſt remiſſionem culpæ remanentis, quam conſequimur per indulgentias ex prædicto Eccleſiæ theſauro elicitas, & non alio modo; nam omnis remiſſio culpæ, vel pœnæ coram Deo fit ex juſtitia ſecundum legem ordinariam, unde ad juſtitiam ſervandam filium ſuum mittere voluit, ut per viam Redemptionis, & juſtitiæ credentes in eum ſalvaret, cùm tamen gratis hominibus peccata dimittere poſſet; at actus concedendi indulgentias eſt actus dimittendi pœnam temporalem; ergo etiam in hoc actu juſtitia intervenire debet, non poteſt autem eſſe actus juſtitiæ, niſi debita ſolutio fiat. Hæc autem vel fieri debet ex meritis propriis illius, cui dimittitur pœna, vel alterius pro eo; ergo quando non interveniunt merita propria illius, cui pœna temporalis dimittitur, ut accidit in propoſito, cùm indulgentiæ conceduntur, neceſſario intervenire debent merita Chriſti, alioquin hæc pœnæ relaxatio non eſſet ex juſtitia, & cùm de facto in hoc theſauro ſint etiam merita Sanctorum, ex illis quoque indulgentiarum conceſſiones fiunt, nam poſſunt Sancti, & juſti viri per ſua opera ſatiſfactoria ſatisfacere pro pœnis culpæ alienæ debitis etiam de condigno, quamvis enim non poſſint alteri gratiam de condigno mereri, quia talis excellentia meritorum ſoli Chriſto Domino conceſſa fuit, poſſunt tamen de condigno ſatiſfacere; undè ſi Petrus juſtus pro Paulo juſto jejunet, pro Paulo ſatiſfaciet tantùm quantum pro ſeipſo ſatiſfaceret, ut communis Theologorum ſententia docet in materia de gratia, quam refert Toletus lib. 6. c. 28.

9 Septimò, quæritur ulterius, an theſaurus Eccleſiæ ſolùm per indulgentias diſpenſetur, cui quæſito cum Fabro l. c. cum diſtinctione reſpondendum eſt, nam aliud eſt loqui de theſauro Eccleſiæ ut conſtat ex meritis Chriſti præciſè, & aliud eſt loqui de eo, ut conſtat ex meritis Sanctorum; in primo ſenſu utique Eccleſiæ theſaurus aliter, quàm per indulgentias diſpenſari poteſt, certum enim eſt de facto diſpenſati per Sacramenta, & per Sacrificium Miſſæ, & etiam per alia bona fidelium opera, Sacramenta enim, & Sacrificium Miſſæ, & bona opera fidelium ſuam dignitatem, & valorem habet ſolùm ex meritis Chriſti, qui ſolum pro nobis crucifixus eſt, & illo ſecluſo nullius ſunt valoris, quoties enim culpa, vel pęna remittitur, vel aliquod gratiæ beneficium nobis præſtatur, ſemper theſaurus meritorum Chriſti nobis applicatur & diſtribuitur, non autem Sanctorum, quia merita Sanctorum aliquam vim non præbent Sacramentis, nec Sacrificio Miſſæ, nec etiam opera fidelium ex meritis Sanctorum vim, & valorem habent, ſed ſolùm ex meritis Chriſti, imo ipſa Sanctorum merita totam vim ſuam habent ex meritis Chriſti. Quare merita Sanctorum habent locum dumtaxat in diſtributione per indulgentias, itaut conſiderando theſaurum Eccleſiæ, ut conſtat ex meritis Chriſti, & Sanctorum ſimul, ſolùm per Indulgentias diſtribuitur, & non alio modo. Et ratio diſcriminis eſt, quam Faber aſſignat l. c. in fine capitis cum aliis Recentioribus, quia merita Chriſti ſunt fundamentum Sacramentorum, & Sacrificiorum Eccleſiæ, & omnis dignitatis, & valoris operum noſtrorum, quia ex ſe ſunt digna, & efficacia, & Sanctorum vero merita ex meritis Chriſti ſuam dignitatem, & valorem habent, quod vero valeant pro aliis habent ex ſpeciali lege Chriſti, qua ſtatuit, & voluit in Eccleſia ſua eſſe communicationem bonorum operum, ut ſic mutuò fideles ſe invicem juvare poſſint juxtà articulum *Sanctorum communionem*, ut ſuprà declaratum eſt, & docet D. Bonaventura 4. diſt. 20. par. 2. a. 1. q. 2.

10 Poſtremo eſt difficultas, an theſaurus Eccleſiæ applicetur fidelibus per modum ſolutionis, vel abſolutionis, pro cujus reſolutione dicendum eſt cum Bellarmino lib. 1. de Indulgentiis cap. 5. Suarez diſp. de Pœnitent. ſect. 4. Fabro loc. cit. & pluribus aliis Indulgentiæ conceſſionem reſpectu vivorum neque eſſe puram pœnæ ſolutionem, neque puram abſolutionem, ſed fieri per modum cujuſdam abſolutionis, quæ annexam habet ſolutionem ex theſauro Eccleſiæ. Non eſt pura pœnæ ſolutio, quia hæc nullam requirit juriſdictionem in ſolvente, ſed tantùm æqualis ſatiſfactionis oblationem pro altero, undè cùm unus ſuam ſatiſfactionem pro altero offert, dicitur pro illo ſolvere, non tamen eum abſolvere; quia abſolvere eſt actus juridicus ſupponens in abſolvente judiciariam poteſtatem. Nec etiam eſt pura abſolutio, nam hæc nullam pro pœna offert ſolutionem, ſed mere gratis illam remittit, non poteſt autem Pontifex pęnam temporalem merè gratis remittere, quàm homo debet Deo ratione peccati ſibi remiſſi, alioquin omnino fruſtrà eſſet Eccleſiæ theſaurus; Remanet ergo, ut reſpectu vivorum ſit abſolutio ſecum annexam habens ſolutionem, ut conſtat ex diverſis Summorum Pontificum diplomatibus à Bellarmino l. c. relatis; nam quatenus eſt remiſſivus pœnæ ex gratia, quæ ſit debitori, dum ex ſatiſfactione alterius illi pœna remittitur, dicitur abſolutio, quatenus vero talis abſolutio non ſit abſque aliqua ſolutione, non eſt pura abſolutio, ſed ſimul annexam habens ſolutionem. Notanter verò diximus, ità diſcurrendum eſſe de conceſſione indulgentiæ reſpectu vivorum, quia ſi ſermo ſit de Defunctis in Purgatorio exiſtentibus indulgentiæ ex theſauro Eccleſiæ ipſis applicantur, non per modum abſolutionis, cùm nullam in eos habeat Eccleſia juriſdictionem, ſed tantùm per modum ſolutionis, ſeù ſuffragii, ut infra magis explicabimus; ſicut Rex Galliæ, verbi gratia captivum apud Turcas detentium per vim auctoritatis liberare non poteſt, ut in proprio Regno, ſed tantùm per viam ſolutionis, & redemptionis, & ità etiam de hac difficultate diſcurrit Card. de Lugo diſp. 27. de Sacramento Pœnitentiæ ſect. 1.

ARTICULUS SECUNDUS.

Cujus poteſtatis actus ſit indulgentias concedere, & in quibus reſideat.

11 PRimò quod ſpectat ad primam quæſiti partem, quamvis Durandus 4. diſtinct. 20. quæſt. 5. ſententiam referat, quam & ipſe probabilem cenſet, aſſerentem eſſe actum poteſtatis Ordinis, & ſimul juriſdictionis regendi Eccleſiam; communis tamen ſententia tam veterum, quàm recentiorum Theologorum aſſerit hanc non eſſe poteſtatem Ordinis, ſed tantùm juriſdictionis, ut oſtendit Faber diſput. 28. cit. cap. 2. undè conceſſio Indulgentiarum eſt actus ſolius juriſdictionis ſupponens in concedente ejus ſuprà eos, quibus indulgentiæ conceduntur, ut expreſsè Alexander Tertius definit cap. *Quod autem* de Pœnit. & remiſſ. ubi Pontifex docet indulgentias non prodeſſe iis, qui eas concedentibus non ſubſunt, & rationem ibi reddit, quia *nullus à non ſuo Judice ligari, vel abſolvi valet*. Ex quo deducunt poſſe Pontificem, etiamſi Sacerdos conſecratus non ſit, indulgentias concedere, non enim poteſtas concedendi indulgentiam neceſſariò ſupponit in concedente poteſtatem Ordinis, ut patet ex uſu Eccleſiæ, quia ſæpè Diaconi Cardinales, & alii, ex conceſſione Papæ indulgentias concedunt. Ratio verò eſt, quia ut rectè diſcurrit Amicus diſp. 20. cit. ſect. 2. poteſtas concedendi indulgentias eſt tantùm poteſtas applicandi fidelibus ſatiſfactiones Chriſti, & Sanctorum pro pęnis temporalibus ex condonatis peccatis relictis extrà Sacramentum pœnitentiæ, nam ſicut hoc ſe extendit ad remiſſionem culpæ, & pęnæ æternæ, ità indulgentia ad remiſſionem pœnæ temporalis ex condonatis culpis relictæ; utriuſque enim claves habent vim ſolvendi hominem, in diverſo tamen foro, nam illius claves non niſi in foro interno, & in ipſo Sacramento vim habent ſolvendi a culpa, & pęna æterna, hujus vero in foro externo extrà Sacramentum ſolvunt à pęna temporali ex condonatis culpis relicta. Hæc autem poteſtas nullam per ſe requirit ordinem, ſed tantùm juriſdictionem in eos, quibus relaxandæ ſunt pęnæ per Indulgentias, nam ſi aliquem Ordinem hæc poteſtas requireret, & ſupponeret, maximè eſſet Presbyteratus, at hic ordo minimè requiritur, nam Presbyteratus per ſe tantùm ordinatur ad conficiendam Euchariſtiam, & ad remittenda peccata, & pęnas illis debitas in foro tantùm Sacramentali, poteſtas verò concedendi indulgentias, nec peccata remittit, nec pęnas illis debitas in foro Sacramentali, ſed extrà illud per modum cujuſdam juridicæ abſolutionis, ut ſuprà dictum eſt. Objectiones verò quaſdam in oppoſitum vide ſolutas à Fabro loco citato.

12 Secundò quoad aliam quæſiti partem, in quibus hæc poteſtas reſideat, advertendum eſt duobus modis poſſe aliquem Indulgentiam concedere, uno modo poteſtate ordinaria, quæ nimirum ordinario jure cum ipſo officio connectitur, alio modo poteſtate delegata, quæ ſcilicet, communicatur ab eo, qui ordinario jure illam dare poſſit alteri vices ejus exercenti, & de utraque poteſtate hic diſcurrendum eſt; & quidem de Summo Pontifice certum eſt illum ordinaria poteſtate toti Eccleſiæ indulgentias concedere poſſe, idque jure divino ab ipſo Chriſto immediatè derivato. Quod conſtat in primis ex poteſtate illimitata Petro præ cæteris Apoſtolis, & primariò conceſſa, cui ſucceſſores ſunt Summi Pontifices Matt. 16. *Tibi dabo claves Regni Cælorum, &c. & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum, & in Cælis*, ac proindè Summus Pontifex poteſtatem ordinariam habet concedendi indulgentias in univerſa Eccleſia, quia in ipſo eſt plenitudo poteſtatis juriſdictionis ſpiritualis, ad quam diximus ſpectare hanc poteſtatem ordinariam indulgen-

tias

Digitized by Google

tias concedendi. Deindè etiam ex eo probatur, quòd ad indulgentias concedendas duplex requiritur poteſtas ex parte concedentis, una in eos, quibus conferuntur, altera in theſaurum Eccleſiæ, ex quo deſumuntur, ut dictum eſt art. præcedenti, utraque autem poteſtas in Summo Pontifice pleniſſima reperitur, cùm talis poteſtas ordinario jure connexa ſit cum ſupremo regiminæ Eccleſiæ, quod Summo Pontifici à Chriſto Domino demandatum eſt cum alium Superiorem Pontifex in terris non agnoſcat, à quo hanc poteſtatem accipere poſſit, undè divino jure officio ſupremi Paſtoris hæc poteſtas connexa eſt, & communicata, ut colligitur ex illis verbis Joannis ultimo, *Paſce oves meas;* & de hoc nulla eſt controverſia inter Catholicos.

13 Tertiò eſt difficultas, an Concilium Generale, ordinariam habeat poteſtatem indulgentias concedendi. Affirmant nonnulli habere poteſtatem concedendi quaſcumque indulgentias etiam plenarias, quod probatur, quia de facto,& Concilium Lateranenſe indulgentiam plenariam conceſſit proficiſcentibus in terram Sanctam, vel ſubſidium conferentibus, ut conſtat ex fine Concilii, & Baſileenſe in favorem ſubſidii pro reductione Græcorum procuranda ſeſſ. 24. & Conſtantienſe iis, qui in ipſo Concilio interfuerunt, ut habetur in fine, ultimæ ſeſſionis.

Confirmatur ratione ab ipſo Baſileenſi Concilio adducta, quia Concilium generale totam Eccleſiam repræſentat, cui conceſſa eſt à Chriſto poteſtas diſpenſandi theſaurum indulgentiarum. Demum, quia ſicut Communitatis eſt diſpenſare bona temporalia Reipublicæ, ità Eccleſiæ erit ſpiritualia bona diſpenſare utpotè per ipſum Concilium generale repræſentatæ. Ità Panormitanus, Felinus, Soto, Navarrus, Corduba, Toletus, Henriquez, & alii, qui eamdem poteſtatem Concilio generali concedunt, quàm Summo Pontifici, eo quòd uterque illam immediatè à Deo habeat. Sed hanc ſententiam ait Faber diſp.cit.cap.5. etiam Brancatus l. c. eſſe omninò reiiciendam, utpotè innixam falſo fundamento, quòd nempè Eccleſia, quam Concilium generale repræſentat, ut condiſtincta à capite aliquam juriſdictionem habeat immediatè à Chriſto, quamvis enim Claves datæ ſint Eccleſiæ Matth. 16. non tamen datæ ſunt Eccleſiæ, ideſt, univerſitati fidelium, & Paſtorum immediatè,& primò, ſed mediatè, & per Petrum, ac Pontificem Romanum; jam enim oſtenſum eſt ſuprà hanc poteſtatem ſoli perſonæ Petri ejuſque ſucceſſoribus in officio à Chriſto eſſe collatam, verba ſiquidem illa: *Et tibi dabo claves Regni Cælorum*, perſonæ Petri immediatè dicta ſunt, & illi datæ claves,Joan.20. *Paſce oves meas*, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, neque enim expediens erat, ut talis poteſtas conferretur etiam immediatè Eccleſiæ, vel Concilio generali, ut à capite condiſtincto, quia non expedit eamdem ſupremam poteſtatem pluribus communicare, ſiquidem id Monarchico regimini repugnat, quo Chriſtus ſuam gubernat Eccleſiam. Ex qua doctrina, quam latè defendunt Bellarminus, Valentia, Suarez, Filliucius, Amicus, & alii Recentiores paſſim, deducitur quod Eccleſia ſine capite nullam habet auctoritatem,& poteſtatem clavium,quod etiam anteà docuere antiquiores Theologi 4.diſtinct. 20. qui dùm ſoli Pontifici hanc poteſtatem tribuunt, generale Concilium conſequenter excludunt, ac proinde falſum eſt virtute clavium indulgentias concedere poſſe.

14 Hoc autem intelligendum eſt de Concilio ſine capite,ſeù de Concilio à Pontifice condiſtincto, ſiquidem loquendo de Concilio cum capite, ideſt, ut Pontificem includit, ut notat Faber l.c. nulla eſt dubitatio, quin poſſit Indulgentias concedere, quia ſi Papa ſolus indulgentias concedere poteſt, etiam Concilio aſſociatus, & conjunctus id facere poterit, ſed tunc non eſt Concilium,ideſt,membra,quæ indulgentias concedant, ſed Summus Pontifex, qui eſt caput; undè ſi Papa vellet in Concilio indulgentias concedere, & Concilium renueret, adhuc validæ eſſent, & è contrà ſi vellet Concilium indulgentias concedere renuente Pontifice, qui eſt caput,nihil faceret. Ex quo patet ad argumentum oppoſitæ ſententiæ citatæ Concilia indulgentias conceſſiſſe non auctoritate propria à capite condiſtincta, ſed auctoritate Summi Pontificis per ſe, vel per ſuos Legatos Concilio generali præſidentes.

Ad Confirm. negandum eſt aſſumptum quoad utramque partem, falſum enim eſt Concilium generale, aut à capite condiſtinctum, totam repræſentare Eccleſiam, cùm caput non repræſentet, quod eſt præcipuum, & principale membrum ex cujus influxum totum regitur Eccleſiæ corpus: falſum etiam eſt poteſtatem diſpenſandi Indulgentiarum theſaurum eſſe Eccleſiæ conceſſam, ut à capite condiſtinctæ, ſicut enim ſoli Petro, & immediatè claves regendi, & paſcendi datæ fuerunt, ità etiam poteſtas diſpenſandi Eccleſiæ theſaurum. Ad ultimum negatur paritas, quia cùm bona temporalia, ſint totius Communitatis, conſequenter ad illam ſpectat ea bona inter Cives diſtribuere, vel ad Principem, in quem ſuam tranſtulit auctoritatem; bona autem ſpiritualia Eccleſiæ theſauro recondita, cùm non ſint Eccleſiæ propria, ſed Chriſti Domini, ad illum ea diſtribuere ſpectabit, in quem Chriſtus ſuam tranſtulit auctoritatem, qui fuit perſona Petri, & ejus ſucceſſores. Hic autem advertunt Auctores ſupracitati circà Concilia adducta in quibus plenaria Indulgentia fidelibus conceſſa fuit, de Concilio Baſileenſi non multum eſſe curandum, nam ſicut in eo poſtquam ab Eugenio Quarto illius Concilii diſſolutio indicta fuit, & revocati ejus Legati Apoſtolici, ſchiſmaticè concluſa fuit, hæc propoſitio *Papam Concilio, non Concilium Papæ ſubiici*, ut habetur in quadam reſponſione Epiſtolæ Synodalis in eodem Concilio inſertæ ità mirum eſſe non debet, ſi idem Concilium ſibi uſurpaverint hanc auctoritatem concedendi indulgentias plenarias independenter à Papa; omnia enim, quæ poſt Legatorum revocationem in hoc Concilio determinata fuerunt, nullius ſunt roboris, & auctoritatis, ut Concilium Lateranenſe ſub Leone X. celebratum teſtatur ſeſſ.11.verſus finem.

15 Quartò conveniunt Doctores, Epiſcopos quoque habere poteſtatem ordinariam conferendi aliquas indulgentias in ſua Diœceſi, & Provincia, ut patet ex cap. *Noſtro* de Pœnitent. & remiſſ. & ex ipſius Eccleſiæ praxi conſtat, ita tamen, ut indulgentiam unius anni conferre poſſint in die Dedicationis Eccleſiæ tantùm, & quadraginta dierum in anniverſario dedicationis, ac etiam aliis temporibus quandocumque ipſis libuerit, ut habetur ex cap. *Cum ex eo* & cap. *Noſtro*, de pœnitent. & remiſſ. citato, talem autem poteſtatem non habent extrà ſuas Diœceſes, ut ex eodem capite colligitur, & ratio eſt, quia cùm nequeat Epiſcopus extrà ſuam Diœceſim actum juriſdictionis exercere, conſequenter nec indulgentias poterit concedere, qui eſt actus juriſdictionis, ut probatum eſt; poterit tamen ſuis ſubditis etiam extrà propriam Diœceſim exiſtentibus indulgentiam concedere, ut Doctores communiter docent, nam etiam extrà illam retinet juriſdictionem in perſonas ſibi ſubjectas, quas tantùm reſpicit indulgentiæ conceſſio. Hæc, inquam, eſt communis Doctorum ſententia contrà Durandum 4.diſtinct.20. quæſt. 5. aſſerentem ſoli Papæ ex proprio munere, & ordinario jure competere poteſtatem indulgentias concedendi, Epiſcopi verò ſolùm ex commiſſione, ſeu delegatione Summi Pontificis. Itaque ſolùm eſt difficultas, an hæc Ordinaria poteſtas conferendi indulgentias competat Epiſcopis jure divino, vel tantùm jure humano; ſeù ex conceſſione Summi Pontificis; in qua difficultate duæ ſunt opiniones. Prima aſſeri non ſolùm Papæ, ſed etiam Epiſcopis jure divino competere ex proprio officio, & ordinaria poteſtate indulgentias concedere licèt hanc poteſtatem quoad uſum habeant dependentem à Summo Pontifice, qui eam ad libitum limitare poteſt, ſicut de facto eam limitavit, ut conſtat ex cap. citat. *Cum ex eo*, de Pœnitent. & Remiſſ. Fundamentum eſt, quia Epiſcopi ſuccedunt Apoſtolis jure divino, cùm ſint, ut inquit Apoſtolus, *Diſpenſatores myſteriorum Dei*, & à Spiritu ſancto regimini Eccleſiæ præpoſiti, ut habetur Actor. 20. *Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopus regere Eccleſiam Dei*, Apoſtolis autem jure divino conceſſa fuit poteſtas indulgentias diſpenſandi, ut ſuprà dictum eſt. Ità uterque Soto, Medina, Valentia, Iſambertus, Abellius, & alii.

16 Alia opinio affirmat hanc poteſtatem competere Epiſcopis ſolùm de jure Eccleſiaſtico, & ex Sedis Apoſtolicæ privilegio, cujus præcipuum fundamentum eſt, quia poteſtas concedendi indulgentias, ut ſuprà dictum eſt, fundatur præſertim in illo Matth. 16. *Tibi dabo claves regni Cælorum*, ac hujuſmodi claves datæ ſunt Petro immediatè à Chriſto, & à Petro Eccleſiæ, & aliis Prælatis, & ideo licèt non acceperint Apoſtoli claves à Petro, ſed à Chriſto ipſo immediatè, quia ab eo facti ſunt Apoſtoli, tamen ſucceſſores Apoſtolorum neceſſario auctoritatem ſuam habuerunt à Petro, & à Pontificibus Petri ſucceſſoribus, quoniam ſoli Petro dictum eſt, *Paſce oves meas*, & illi ſoli dictum eſt *Tibi dabo claves*,&c. Ideo ille ſolus conſtitutus fuit Paſtor ordinarius totius Eccleſiæ, Apoſtoli verò reliqui habuerunt quidem poteſtatem ſuam immediatè à Chriſto, ſed cùm ipſi quoque eſſent Petro ſubjecti morientes non potuerunt conſtituere ſucceſſores independentes à Petro, qui fuerat conſtitutus Paſtor univerſalis ſuper omnes alios Paſtores. Hinc deducunt falſum eſſe fundamentum prioris ſententiæ,quòd poteſtas juriſdictionis, immediatè in Epiſcopis ſit à Deo, & præſertim poteſtas concedendi indulgentias; & cùm dicitur Epiſcopos ſuccedere Apoſtolis, reſpondent hujus ſententiæ ſectatores falſum eſſe Epiſcopos, quoad omnia ſuccedre Apoſtolis, multa enim Apoſtoli habuerunt ex peculiari conceſſione Chriſti, quæ Epiſcopis non communicantur. Epiſcopi

itaque

Digitized by Google

itaque dicuntur Apoſtolis ſuccedere ſolùm in munere paſtorali, quia funguntur eodem officio, quo fungebantur Apoſtoli in Eccleſia; non ſuccedunt verò quoad modum habendi hoc munus, quia Apoſtoli illud à Chriſto immediatè habuerunt, Epiſcopi verò illud habent à Papa immediatè à Chriſto autem mediante Pontificis auctoritate. Ità Ricardus, Henriquez, Bellarminus, Suarez, Coninchius, Layman, Filliucius, Amicus, & ex noſtris Faber diſp. 38. cit. capit. 5. ubi hanc dicit eſſe probabiliorem priori opinione. Prima tamen quoque ſua probabilitate non caret, licèt enim afferat poteſtatem hanc concedendi indulgentias Epiſcopis quoque competere jure divino; quia *Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei*, Actorum 20. quia tamen hoc regimen, & illa diſpenſatio ſubordinatur regimini, & diſpenſationi generali, quam Summus Pontifex in univerſam Eccleſiam obtinet, adhuc ſalvatur, quod pœnes illum eſt, ejuſmodi poteſtatem in Epiſcopis ob cauſas aliquas juſtas, & rationabiles extendere, vel reſtringere.

17 Quinto conveniunt Doctores Abbates, Parochos, & alios Sacerdotes Epiſcopis inferiores jure communi non poſſe indulgentias concedere, ſed ſolùm ex commiſſione Pontificis vel Epiſcoporum, ut habetur capit. *Accedentibus* de exceſſibus Prælatorum, immò Bellarminus libr. 1. de Indugentiis cap. 11. obſervat ex Divo Thoma 4. diſt. 20. quæſt. 1. art. 4. nullos in Eccleſia, niſi Epiſcopos eſſe, aut dici debere Prælatos propriè loquendo, eo quia ſoli Epiſcopi ſunt integri alicujus populi Rectores, & quaſi in quodam Eccleſiaſtico Regno præſunt hominibus, cujuſcumque ætatis, ſexus, ordinis, & conditionis. Abbates verò, & Parochi ſunt quaſi unius familiæ Patres, unde cùm Indulgentiarum conceſſio ſolis Eccleſiæ Prælatis competat, ſequitur illam eſſe Epiſcoporum propriam, non verò aliorum, qui ipſis ſunt in Eccleſia inferiores. Sed eſt ſpecialis difficultas de Prælatis Regularum, quoniam ſpecialem habent facultatem applicandi ſuffragia ſuarum Religionum fidelibus, aggregando eos ſpeciali quadam unione cum ſuis Religionibus, ut patet ex uſu Eccleſiæ; hujuſmodi autem ſuffragiorum communicatio videtur eſſe quædam Indulgentiarum conceſſio, ſiquidem remiſſionem pœnarum concedere videntur per applicationem ſatisfactionum ſuarum Religionum, quod videtur, quoddam Indulgentiarum genus.

Reſpondent ad hoc dubium communiter Doctores, ut refert Faber loc. citat. quòd communicatio prædicta ſuffragiorum ſuarum Religionum à Prælatis Regularium fieri conſueta non eſt alicujus indulgentiæ conceſſio, ſed ſimplex ſuffragiorum applicatio, ſeù communicatio, & donatio. Hæc enim duo valde inter ſe differunt, ut Faber ibidem obſervat, nam indulgentiarum conceſſio propriè loquendo eſt theſauri Eccleſiæ diſpenſatio, qui ex meritis Chriſti Domini præcipuè conſtat, ut ſuprà dictum eſt, quæ diſpenſatio conceſſa eſt Chriſti Vicario in collatione clavium Eccleſiæ; applicatio autem, ſeù communicatio ſuffragiorum à Prælatis Regularium facta non eſt meritorum Chriſti diſtributio, quia ipſi hanc facultatem non habent, neque per talem communicationem intendunt ipſi diſpenſare merita Chriſti, ſed ſolùm utilitatem, & gratias communicare, quas ſui ſubditi orationibus, & operibus bonis apud Deum merentur eo modo, quo aliæ privatæ perſonæ ſua bona opera aliis fidelibus ex charitate applicare ſolent, & communicare, unde ſicut illæ privatæ applicationes, & communicationes rationem non habent alicujus indulgentiæ conceſſæ, neque verè ſunt indulgentiæ, ita neque communicationes orationum, & operum bonorum Religionis alicujus aliis fidelibus vim habent indulgentiæ; nam ſolùm illa ſuffragia communicant, quæ Religioſi communiter faciunt pro benefactoribus, & propinquis, & ejuſdem Congregationis fidelibus, quia per aggregationem à Superioribus factam fiunt de numero illius Congregationis, & Religionis ut optimè diſcurrit loco citato.

18 Poſtremo, his ità ſtatutis de poteſtate ordinaria concedendi Indulgentias, remanet adhuc dubitatio de poteſtate delegata, an ſcilicet poteſtas concedendi indulgentias poſſit aliquibus delegari, & quibus, ſeù quis, & cui poſſit hæc poteſtas delegari, & quoad primum certum eſt eam poſſe ab omnibus delegari, qui illam ordinario jure poſſident, ut ſunt Summus Pontifex, & Epiſcopi, & ratio eſt, quia omnis poteſtas juriſdictionis delegabili eſt ab eo, qui illam ordinario jure poſſidet, ut patet inductione, ſiquidem tàm poteſtas in foro interno, & Sacramentali, quàm in foro externo, & contentioſo, delegabilis eſt ab eo, qui illam ordinario jure poſſidet; at poteſtas concedendi indulgentias eſt juriſdictionis poteſtas, ut conſtat ex dictis ab initio articuli: ergò delegabilis eſt ab eis, qui illam ordinario jure poſſident; neque de hoc eſt ulla controverſia. Quod verò ad ſecundum, cui nimirum talis poteſtas delegari poſſit, eſt aliqua dubitatio, nam aliqui dixerunt ſolis Sacerdotibus delegari poſſe, quæ opinio communiter refellitur, quia ut conſtat ex dictis, Ordo Sacerdotalis non eſt per ſe neceſſarius ad hunc effectum, cùm hæc ſit poteſtas juriſdictionis, & non Ordinis, & videmus de facto hanc poteſtatem à Pontifice quandoque Cardinalibus delegari, qui nullum ſacrum Ordinem habent. An verò poſſit illam Summus Pontifex concedere Laico ſimplici, eſt quæſtio generalis de Juriſdictione Eccleſiaſtica, & Doctores ſupracitati communiter reſpondent, quòd ſi loquatur de potentia abſoluta, illa delegabilis eſt cuicumque viro etiam Laico, non tamen fœminæ, aut non baptizato, quoniam hi ſpiritualis juriſdictionis non ſunt capaces, de potentia verò ordinaria delegabilis eſt cuicumque Clerico, modò primam habeat Tonſuram; & ità etiam de hac poteſtate concedendi indulgentias diſcurrit D. Bonaventura 4. diſt. 20. parte 2. art. 1. qu. 2. & Aſteſan. lib. 5. citat. tit. 40. art. 3. & alii antiquiores, quos poſteà Recentiores communiter ſunt ſecuti.

QUÆSTIO SECUNDA.

De eſſentia, Varietate, & effectu Indulgentiarum.

19 DEmonſtrata Indulgentiarum exiſtentia in ſpirituali Eccleſiæ theſauro, & poteſtate eas fidelibus concedendi, declarandum remanet, quid ſit Indulgentia, & in quo ejus eſſentia conſiſtat, qualis etiam, & quam varia ſit, indulgentiæ enim variis modis concedi ſolent, & tandem quinam ſit earum effectus, ſeù à quo vinculo indulgentiæ fideles abſolvant, quod breviter ſequentibus articulis explicabimus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Indulgentia, & quotuplex.

PRimò quoad primam quæſiti partem, quid ſit Indulgentia quoad quid rei Doctores non conveniunt, & ratio præcipua difficultatis eſt quia ut ſuprà dictum eſt, conceſſio indulgentiarum eſt actus clavium, actus autem clavium eſt abſolvere, & ſententiare; ergò actus concedendi indulgentias videtur abſolutio, unde aliqui afferunt indulgentiam eſſe ſub genere abſolutionis, vel remiſſionis pœnæ temporalis, & indulgentiam definiunt eſſe abſolutionem, vel remiſſionem pœnæ temporalis, &c. ità Summa Angelica, Roſella, Armilla, Cajetanus, Soto, & plures alii. Ex altera parte conceſſio indulgentiarum eſt diſpenſatio theſauri Eccleſiæ, & ſolutio pœnæ temporalis pro aliis; ergò videtur, quod indulgentiæ actus ſit ſolutio, undè alii afferunt genus, ſub quo reponitur indulgentia, non eſſe abſolutionem, ſed ſolutionem, quia exiſtimant indulgentiam eſſe ſolutionem quamdam debitæ pœnæ, quæ per ſe juriſdictionem non requirit, ſed æqualem debiti ſolutionem, ita Durandus, & Paludanus, Sylveſter, & quidam alii. Verùm communior, & probabilior dicendi modus, quem etiam ſequitur Faber diſp. 38. cit. cap. 4. genus proximum, ſub quo Indulgentia continetur, aſſignat relaxationem pœnæ temporalis, quæ reſtat ex delictis quoad culpam per Sacramentum pęnitentiæ remiſſis, atque ità dicit pęnitentiam eſſe relaxationem talis pęnæ temporalis, ut ſic ſub tali definitione comprehendat indulgentiam, tàm pro vivis, quàm pro defunctis, utraque enim indulgentia eſt pęnæ temporalis realis relaxatio, licet diverſo modo, quia indulgentia pro vivis eſt relaxatio pęnæ temporalis per modum abſolutionis, indulgentia verò pro mortuis eſt relaxatio pęnæ temporalis per modum ſuffragii, ut magis declarabitur infrà, unde indulgentiam ſic definit loc. cit.

20 Indulgentia eſt *relaxatio, ſeù dimiſſio pœnæ temporalis debitæ peccato actuali jam dimiſſo quoad culpam coram Deo virtute clavium extrà Sacramentum ex ſatiſfactionibus theſauri Eccleſiæ recompenſata*, quæ quidem definitio coincidit cum ea quam afſert Bonacin. diſp. 6. cit. quæſt. 1. punct. 1. & colligitur ex Corduba, Valentia, Nugno, Coninch. Reginaldo, & pluribus aliis, quòd Indulgentia eſt *relaxatio pœnę temporalis debita pro peccatis actualibus jam dimiſſis conceſſa homini exiſtenti in gratia à Prælato per applicationem theſauri Eccleſiaſtici*. Dicitur *relaxatio pœnæ*, quia cùm remiſſa culpa non remittatur tota pęna, ut patet ex dictis de Pęnitentia, per Indulgentias abſolvitur homo à pęna, quam pro peccatis, vel in hac vita, vel

Digitized by Google

in Purgatorio luere deberet, & notanter dicitur relaxatio pœnæ, quia per indulgentias non remittitur culpa, ſed ſola pœna, ut conſtabit ex dicendis art. ſeq. Dicitur *pœnæ temporalis*, quia per indulgentias non remittitur pœna æterna, nam ejus reatus, & obligatio tamdiù manet, quamdiù peccatum non deletur quoad culpam. Dicitur *debitæ pro peccato actuali jam dimiſſo*, quia Indulgentia ſumitur pro remiſſione pœnæ debitæ peccato actuali, non autem originali, quod remittitur per Baptiſmum. Dicitur *coram Deo* ad evitandum errorem quorumdam dicentium Indulgentiam Eccleſiaſticam eſſe remiſſionem pœnæ temporalis coram Eccleſia tantùm. Dicitur *virtute clavium*, quia actus concedendi Indulgentias eſt actus clavium, ut ſuprà dictum eſt, ac etiam ad differentiam illius pęnæ, quam Deus in dimiſſione culpæ, & commutatione pęnæ æternæ in temporalem per ſeipſum facit. Dicitur *extra Sacramentum* quia Indulgentia non remittit pęnas peccatis debitas in foro Sacramentali, ſex extrà illud per modum cujuſdam Juridicæ abſolutionis, ut ſuprà dictum eſt. Dicitur tandem *ex ſatisfactionibus theſuari Eccleſiæ recompenſata* ad oſtendendum iſtam relaxationem non eſſe gratis omnino factam, ſed per ſolutionem compenſantem debitum. Quò fit, ut Indulgentia habeat utique rationem puræ miſericordiæ reſpectu hominis, cui applicatur, quia fit illi miſericordia, quod ex theſauro Eccleſiæ applicetur ſatisfactio, at ſecundùm ſe, & reſpectu Dei actum juſtitiæ quoque importet, quia ſecundum ſe, & reſpectu Dei non eſt pura pęnæ remiſſio, ſed cum ſolutione æquivalente.

21 Secundo quoad aliam quæſiti partem, variæ ſunt, & multiplices Indulgentiæ pro varia, & multiplici conceſſionum forma, & concedentium voluntate, unde trifaria Indulgentia dividi poteſt, ut paſſim Doctores advertunt de multiplicitate Indulgentiarum agentes; primò quoad quantitatem pęnæ, pro cujus remiſſione indulgentia conceditur; ſecundo quoad durationem pro quo durat; tertiò quoad ſubjectum, in quo, vel cui conceditur. Quoad primum dividitur in plenariam, ſeù totalem, & non plenariam, ſeù partialem, illa eſt remiſſiva totius pęnæ, hæc verò partis tantùm juxtà voluntatem concedentis in forma conceſſionis expreſſam, de qua diviſione fit mentio in Extravagante *Unigenitus* de pęnit. & remiſſ. in qua omnis Indulgentia dividitur in totalem, & partialem, nam ibi Papa dicit: *Theſauri Eccleſiaſtici diſpenſationem Petro eſſe commiſſam, nunc pro tali, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ applicanda*. Totalis alio nomine in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio Tertio vocatur *Plena*, in Extravagante *Antiquiorum* de Pęnit. & remiſſ. *Plena Plenior, & pleniſſima*, demum in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. ult. *Plenaria* appellatur, quo nomine nunc vocatur omnis Indulgentia totalis, & hæc plenaria Indulgentia totam pęnam temporalem tollit peccatis quoad culpam remiſſis debitam, quod ſimiliter facit illa, quæ dicitur pleniſſima, & in forma Jubilæi, quæ à Jubilæo non differt, niſi quoad ſingularia privilegia, & favores, qui in eo conceduntur indulgentiam lucrantibus in quantùm ſimul cum indulgentia facultates aliquæ conceduntur ad eligendum Confeſſarium, qui à caſibus, quibuslibet, & cenſuris abſolvat, & in votis aut irregularitatibus diſpenſet, ut in Jubilæis fieri ſolet, ità communiter Doctores advertunt in propoſito diſtinguendi Indulgentiam plenariam à Jubilæo D. Antonius, Sylveſter, Corduba, Bellarminus, Suarez, Amicus, & Faber noſter diſp. 38. cit. cap. 6. Ex quo patet, quomodo indulgentia partialis, vel non plenaria differat à plenaria, & totali, quando enim ponitur aliqua conditio reſtrictiva, eſt partialis, & non plenaria, ut quando conceduntur indulgentiæ aliquot dierum, vel annorum, vel quadragenarum. Similiter quando indulgentia condonat aliquam partem, v.g. tertiam, aut quartam peccatorum, nihil aliud ſignificatur, niſi remitti pęnitentiam quæ pro tanta parte pęnæ peccatis debitæ expianda fuiſſet; Indulgentia vero plenaria totum pęnæ reatum tollit, qui poſt culpam remiſſam remanſit, undè quando Pontifex in forma conceſſionis indulgentiam plenariam exprimit, vel indulgentiam omnium peccatorum, eo ipſo plenaria intelligitur, quia eadem cenſetur ſuprà pęnas omnes ex condonatis peccatis relictas.

22 Tertio quoad ſecundam diviſionem Indulgentia diſtinguitur in perpetuam, & in temporalem, ac indefinitam ſiquidem Indulgentia tribus modis concedi ſolet, aliquando expreſſe in perpetuum, aliquando ad certum tempus, & aliquando indefinitè nulla temporis, vel durationis mentione facta, quando indulgentia conceditur duobus prioribus modis, conveniunt DD. durare tantùm pro tempore aſſignato expreſsè in forma Indulgentiæ, quia ut omnes pariter docent Indulgentia tantùm valet quantum forma conceſſionis, & Bullæ ſonat; undè perpetua eſt, quæ ſemper durat, nec ſpirat expirante concedente, quia cùm ſit privilegium, cum morte concedentis non expirat; temporalis vero ad certum tempus limitata eſt, quo elapſo ceſſat. Circà has autem indulgentias limitatas ad tempus advertit Faber noſter diſputatione 38. citatione capit. 11. limitationem duobus modis fieri poſſe, ſcilicet, formaliter, vel virtualiter; fit formaliter, quando expreſsè apponitur temporis limitatio, ut ad annum, vel ſeptennium, aut decennium, hujuſmodi; fit vero limitatio virtualis; quando indulgentia ad certos actus limitatur, vel ad tales actus certo tempore perficiendos, tunc enim indulgentia quoque ad illud tempus limitatur, ut verbi gratia quando datur indulgentia recitanti Roſarium tot dierum, tunc enim indulgentia virtualiter limitatur ad illud tempus, quo Roſarium recitatur, & idem cenſendum eſt de indulgentiis, quæ conceduntur viſitantibus certa loca, & Eccleſias, quod nempe intelligi debeant, quouſque illæ Eccleſiæ durent, cùm enim corruptibiles ſint, indulgentiæ illis conceſſæ ad durationem illarum limitatæ cenſeri debent. Tandem circà indulgentias indefinitè conceſſas, ſeù ſine limitatione formali temporis, vel virtuali Scholaſtici 4. diſtinct. 20. & Summiſtæ verbo Indulgentia, ut Sylveſter, Angelus, & alii docent intelligendas eſſe perpetuas, ut indulgentiæ Religionibus Regularium conceſſæ, vel familiis, quæ ſucceſſione continua permanent, & ratio eſt, quia cùm ſit beneficium eſt amplè interpretandum; tum quia non eſt major ratio cur indulgentia indefinite conceſſa pro tanto tempore intelligenda ſit, & non pro majori. Hanc tamen addunt limitationem, niſi adſit aliqua lex, & Regula Apoſtolica limitans, vel declarans, & terminans indulgentias hujuſmodi indefinitè conceſſas, quia tunc præſumitur Pontifex indulgentiam concedere juxtà conſuetum Curiæ ſtylum, ut advertunt Navarrus, Henriquez, & Faber citat.

23 Quartò quoad aliam Indulgentiæ diviſionem quoad ſubjectum in quo, vel cui conceditur, dividitur Indulgentia in perſonalem, localem, & realem, pro cujus diviſionis intelligentia advertendum eſt ſolùm homines viatores, & Baptizatos eſſe indulgentiæ capaces, & illos ſolùm qui poſt batiſmum aliquod peccatum mortale commiſerunt, nec pęnitentiam de eo condignam fecerunt, ùt magis ex dicendis conſtabit quæſtione ſeq. & ideo quando indulgentiæ conceduntur locis, & aliis rebus ab hominibus, revera tamen rebus illis non conceduntur, ſed hominibus mediantibus illis locis, & rebus, quatenus, ſcilicet, conceduntur fidelibus in illis locis orantibus, vel aliquod pium opus ibi exercentibus. Indulgentia itaque perſonalis dicitur illa, quæ directè conceditur perſonæ aut individuæ, & particulari, aut communi, & generali, ut toti Religioni, vel Communi, & generali, ut toti Religioni, vel Communitati, idque vel in perpetuum, vel ad tempus, & quando indulgentia indefinitè conceditur perſonis, non exprimendo certum genus perſonarum, ad omnes, & ſingulos extendi cenſeri debet tàm ſæculares, quàm regulares, localis autem indulgentia eſt quæ alicui pio loco conceditur ad ejus devotionem augendam in ordine ad perſonas in tali loco orantes, vel aliquod pium opus exercentes, ut patet de indulgentiis Romæ Eccleſiis principalibus conceſſis. Et quando indulgentia conceditur templo, etiam ad ejus Cæmeterium extenditur, nam in favorabilibus ſub nomine Templi, & Eccleſiæ comprehenditur, unde quando Indulgentia conceditur viſitanti, & oranti in Eccleſia, opus non eſt ad eam lucrandam Eccleſiam ingredi, ſed ſufficit ſi antè, vel prope eam oretur in Cæmeterio, ut docent Suarez diſp. 52. ſect. 1. Diana tract. 11. de Bulla Cruciatæ reſol. 103. Amicus diſp. 20. ſec. 5. Faber loc. citat. & alii plures, licèt id Gloſſa neget in Clementina un. de Reliquiis, & veneratione Sanctorum in explicatione vocabuli in Eccleſia. Quando autem indulgentia conceditur viſitantibus quinque altaria, talis viſitatio non ſufficit in Cœmeterio, & extrà Eccleſiam ad eam lucrandam quia moraliter dici non poteſt, quòd hujuſmodi extrà Eccleſiam exiſtens viſitet quinque altaria intrà Eccleſiam exiſtentia, ſed Eccleſiam ingredi debet, ut in ea quinque altaria viſitet, nec ad illa viſitanda opus eſt locali motu ſingula altaria luſtrare, ſed ſufficit ex uno vertere ſe ad reliqua, quibus moraliter fiat pręſens, ut docent Nugnus, Emanuel Sà, & Amicus loco citat. Indulgentia tandem realis eſt ea, quę conceditur granis numiſmatis, imaginibus, Agnis Dei, & Roſariis, &c. undè hęc indulgentia ferè coincidit cum locali, & ſolùm differt ab ea, quòd hęc conceditur alicui mobili rei inordine ad homines, ut ſunt imagines, Agnus Dei, Numiſmata, & ſimilia, & quando Pontifex his rebus immediatè indulgentiam applicat, tunc illę ſolùm, & non alię indulgentiam continebunt, undè non licet privata auctoritate illius, cui indulgentia conceditur, illam ad alias imagines, vel Numiſmata transferre, ſicut privata auctoritate non licet indulgentiam uni Templo conceſſam in aliud etiam eidem Sancto dicatum transferre.

24 Quintò circà prędictas indulgentias occurrunt quędam du-

Digitized by Google

dubia, & quidem in primis de Indulgentia locali. An diruto Templo ceſſet Indulgentia illi conceſſa, in quo conveniunt omnes, quòd ſi Eccleſia non totaliter deſtruatur, ſed tantùm per partes, & reædificetur, indulgentias illi conceſſas remanere quia cenſetur eadem Eccleſia manere. Difficultas ergò eſt, ſi Eccleſia totaliter deſtruatur, & alia de novo ædificetur. Affirmat Suarez loc. citat. indulgentiam perſeverare quando templum dirutum in eodem loco ædificatur, non autem quando aliò transfertur etiam cum conſenſu, & auctoritate Superioris, & ratio eſt, quia indulgentia huic numero Eccleſiæ conceſſa videtur, quæ ex hoc numero ſolo individuatur, quo mutato cenſetur etiam hæc numero Eccleſia mutari. Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior, quòd ſcilicet, ſi Eccleſia de novo reædificetur, ac etiam aliò transferatur de conſenſu, & auctoritate Superioris, eadem Indulgentia perſeveret, & ratio eſt, quia præcipua, & principalis cauſa concedendi Eccleſiæ Indulgentiam eſt ad colendum, & honorandum Sanctum, cui eſt dicata, cum igitur tranſlata Eccleſia præſertim de conſenſu Superioris, maneat adhuc eadem cauſa, etiam eadem Indulgentia manebit, & eadem Eccleſia moraliter cenſetur, neque enim unitas materialis facit unitatem Eccleſiæ, ſed unitas formalis, quæ in diverſa materia; & etiam in diverſo ſolo manere videtur, præſertim cùm ex conſenſu Superioris illa nova Eccleſia ędificatur, ſivè in eodem, ſivè in diverſo loco, & ſub eadem dedicatione, quia cùm hæc Indulgentia ſit favor, & gratia populo conceſſa in honorem Sancti, eſt ampliè interpretanda, ità Amicus, & Faber loco cit. Eadem difficultas eſſe poteſt de Indulgentia reali, an ſcilicet, deſtructa, vel perdita imagine, Roſario, vel Numiſmate, cui à Pontifice indulgentia fuit applicata, poſſet in aliam imaginem, Roſarium, vel Numiſma indulgentia transferri, ut dictum eſt de Templo diruto. Affirmant aliqui, quia videtur eſſe eadem ratio, cauſa enim ob quam indulgentia hujuſmodi rebus conceditur eſt ad excitandam devotionem erga Sanctos, qui in hujuſmodi imaginibus, & Numiſmatis coluntur. Negant tamen communis opinio, ut ait Amicus loc.c. id fieri poſſe ſola auctoritate ejus, cui in talibus rebus indulgentia conceſſa fuit, niſi in ipſa conceſſione id exprimatur, alioquin non foret major ratio de una imagine, vel Numiſmate; ac de pluribus, atque adeò ſemel in una imagine, vel Numiſmate indulgentia conceſſa, poſſet illa deſtructa, vel perdita in aliam, & aliam eadem Indulgentia transferri, quod non videtur juxtà mentem concedentis. Nec eadem eſt ratio de Templo diruto, tùm quia illud ſupponitur alio transferri cum auctoritate Superioris, tum quia Templum natura ſua perpetuum eſt, & maximæ durationis, nec facilè deſtrui, vel amitti poſt, ſicut grana, imagines, & Numiſmata.

25 Poſtremo difficultas eſt, an Indulgentia perſonalis generalis ſe extendat ad ipſum concedentem, & ratio dubitandi eſt, quia nemo poteſt in ſe ipſum actum juriſdictionis exercere, conceſſio autem indulgentiæ eſt actus juriſdictionis, ut ſuprà dictum eſt; tum quia indulgentia eſt abſolutio quædam, nemo autem poteſt ſeipſum abſolvere. Quamvis ob hanc rationem negaverint aliqui Summum Pontificem eſſe indulgentiarum participem, ut refert Bellarminus lib. 1. *de indulgentiis* cap. 6. vera tamen, & communis Theologorum, & Summiſtarum ſententia ut refert Faber cap. 6. cit. in fine, eſt affirmativa, & uſu, ac experientia comprobata, quia videmus paſſim Summos Pontifices indulgentias lucrari, quas aliis concedunt in jubilæis; & ratio ipſa urgenter id ſuadet, quia Prælati non ſunt deterioris conditionis, quàm inferiores; ergò ſicut iſti poſſunt indulgentias lucrari, & de theſauro Eccleſiæ participare, ità etiam Prælati. Quo autem modo poſſit Pontifex indulgentias participare, & ſibi concedere variis modis à Doctoribus explicari ſolet, facilior tamen, & communior, ut ait Faber loc. c. eſt quòd Prælatus duobus modis conſiderari poteſt, vel ut Prælatus, vel ut unus de Communitate; primo modo non poteſt actum juriſdictionis in ſeipſum exercere, nec ſe abſolvere, ſed ſecundo modo; in hac enim abſolutione, & conceſſione indulgentiæ non requiritur, ut concedens, & ille, cui conceditur ſint diſtinctæ perſonæ, ſicut in abſolutione Sacramentali. Ex qua doctrina facilè occurritur rationi dubitandi adductæ, neminem poſſe in ſeipſum ſecundùm eamdem rationem conſideratum juriſdictionem exercere, benè tamen ſecundùm diverſam rationem, & ſic in propoſito Pontifex qui indulgentias concedit, dupliciter conſiderari poteſt, & quatenus caput Eccleſię, cui à Chriſto hæc indulgentiarum poteſtas commiſſa eſt, ſeù ut perſona publica, & Superior; & quatenus membrum eſt in eadem Eccleſia contentum, ſeù ut eſt perſona privata; poteſt igitur Pontifex, ut caput Eccleſiæ, & perſona publica à Chriſto conſtituta non ſolùm aliis, ſed etiam ſibi indulgentias concedere, ut perſonæ privatæ ſub eodem corpore Eccleſiæ contente, idque non directè, & immediatè exercendo actum juriſdictionis in ſeipſum, ſed indirectè tantùm, & mediatè, quatenus ſervando conditiones ad lucrandas indulgentias à ſe definitas, ipſe etiam tamquam perſona privata, & ejuſdem communitatis membrum illa participat.

ARTICULUS SECUNDUS.

De effectu indulgentiarum, & à quo vinculo fideles abſolvant.

26 Primò, cùm duplex ſit vinculum, quo ligatur homo; unum culpæ, alterum pęnæ, omnes conveniunt, & ſequitur ex dictis indulgentias non abſolvere fideles à vinculo mortalis culpæ, ſeù non ſe extendere ad culpam mortalem dimittendam; & ratio eſt, quia eſt duplex, originalis, ſcilicet; & actualis, illa remittitur per Baptiſmum, hæc verò per Sacramentum Pęnitentiæ, vel per contritionem includentem in voto confeſſionem, & Pęnitentiæ Sacramentum, ut conſtat ex Tridentino de Sacramentis in genere ſeſſ. 7. canon. 4. tum quia de facto nulla culpa mortalis remittitur abſque infuſione gratiæ, ut conſtat ex eodem Tridentino ſeſſ. 6. *de Juſtificatione* capit. 7. per indulgentias autem gratia ſanctificans non infunditur; ergò &c. tùm tandem quia id etiam conſtat ex formulis, quibus utitur Eccleſia in conceſſione Indulgentiarum, nam ſemper explicant concedi fidelibus contritis, vel confeſſis, per quod ſignificatur deletionem peccati mortalis præire debere, atque ſupponi, ut quis indulgentiam conſequatur; non autem per indulgentiam ipſam obtineri. Imò conveniunt Doctores etiam, paucis quibuſdam exceptis, Indulgentias neque abſolvere à vinculo peccati venialis, nam etiam hujus peccati remiſſio de lege ordinaria ſit per infuſionem alicujus gratiæ, ſuppoſita aliqua diſpoſitione ex parte ſubjecti, undè jam dictum eſt in definitione Indulgentiæ articol. præcedenti quòd eſt relaxatio pęnæ dubiæ &c. quarè ex ſua natura non extenditur ad dimiſſionem culpæ, ſivè mortalis, ſivè venialis per ſe loquendo, ſed requiritur bonus motus, vel Sacramentum. Atque ideò reſtat, ut Indulgentia à ſolo vinculo pęnæ fideles abſolvat, non quidem æternæ mortali debitæ, nam hæc cum ipſo peccato mortali remittitur virtute Sacramenti, aut contritionis cum voto Sacramenti, ſed temporalis ex condonatis peccatis relictæ, ut ſupra dictum eſt. Nec obſtat, quòd interdum in bullis Jubilæorum, vel aliorum privilegiorum, quibus indulgentiæ conceduntur, Pontifices dicant ſe fideles à culpa & pœna abſolvere; nam ut communiter Doctores advertunt, *ly à culpa* idem ſignificat, quod ab effectu, & reatu culpæ nam etiam in divinis litteris nomine peccati intelligitur interdum pęna temporalis debita pro culpis, ut conſtat ex 2. Machab. 12. *Sanctum, & ſalubre eſt pro defunctis orare, ut à peccatis ſolvantur*, & eſt praxis Eccleſiæ ſic vocare pęnarum reatus, ut patet ex pluribus collectis, quibus utitur in officio, & miſſis defunctorum. Vel, ut alii explicant, dum ſic Bullæ loquuntur, non conſideratur ſola indulgentia, ſed ſimul cum Sacramento pœnitentiæ, quod ſæpè, & ordinariè in eis, tamquam prævia diſpoſitio, præmittendum à Pontificibus præſcribitur ad fructum Indulgentiarum percipiendum. Vel tandem modus ille loquendi ità intelligendus eſt, quòd ex vi illorum verborum conceditur, nedùm indulgentia pęnarum peccatorum, ſed etiam facultas, ut quis abſolvi poſſit Sacramentaliter ab omnibus peccatis etiam reſervatis, qui modus concedendi Jubilæum, & Indulgentias plenarias in forma Jubilæi nunc eſt in uſu. Ità Suarez, Amicus, Emanuel Sà, Fernandez, Faber, & Brancatus ex noſtris loco citato, & alii paſſim.

27 Secundò, quia duplex pęna temporalis in homine ex condonatis peccatis relictæ conſiderari poteſt; una, ad quam perſolvendam homo obligatur ex Sacramentali pœnitentia à Sacerdote injuncta; altera, ad quam vel nondum obligatus eſt per pęnitentiam Sacramentalem injunctam, ut eſt pęna eorum peccatorum, quæ per ſolam contritionem extrà Sacramentum ſunt remiſſa, & nondum confeſſa; vel ad quam per Sacramentalem pęnitentiam eſt obligatus, ea tamen ſufficiens non fuit pro tota pęna ſolvenda. Modo inſurgit difficultas, An qui lucratur indulgentiam maneat in conſcientia liber ab implenda pœnitentia ſibi impoſita, ſeù an poſſit Pontifex remittere pęnitentiam, quam pęnitens virtute clavium in ipſo foro Sacramentali à Sacerdote accepit ad perſolvendas pęnas ex peccatis confeſſis relictis. Prima ſententia cum diſtinctione procedit dicens in pęnitentia injuncta duplicem rationem conſiderari poſſe ſatisfactionis, ſcilicet, & medicinæ, & inquit, per indul-

gentiam auferri primam rationem, non ſecundam, & ideò licet lucrans indulgentiam maneat ſolutus ab obligatione adimplendi eam, quatenus eſt ſatisfactoria, non tamen manet ſolutus ab obligatione adimplendi eam, quatenus eſt medicina, & ratio eſt, quia indulgentia aufert obligationem ſatisfaciendi, non per modum diſpenſationis pęnitentiæ injunctæ, ſed per modum ſatisfactionis, & ſolutionis; ideò etſi prima obligatio tollatur, non tamen tollitur ſecunda, ſed manet in ſuo vigore obligatio faciendi pęnitentiam injunctam; & hac ratione ſatisfactiones Sacramentales non enervantur per Indulgentias, quia etſi homo per eas liberetur à quacumq; obligatione ſolvendi pœnam illam injunctam per Sacramentum, vel aliquo alio modo debitam, tamen remanet ſemper obligatio faciendi illam propter rationem medicinæ; ità rem hanc declarat Faber noſter diſp.38.cit. c. 6. num. 165. quem dicendi modum plures quoque ſequuntur Recentiores dicentes poſſe Pontificem per Indulgentias remittere pœnitentias Sacramentales à Confeſſario pro peccatis injunctas, non quia medicinales, & præſervativæ, ſed quia merè peccatorum vindicativæ ſunt, quia pœnitentia non ſolùm imponitur ad ſatisfaciendum, ſed etiam in medicinam, & remedium ad præcavendum in futurum, ut colligitur ex Trident. ſeſſ.14. cap.3. ergo etiamſi ceſſet per Indulgentiam obligatio ſatisfaciendi pro pęna, poteſt adhuc obligare pęnitentia, quatenus impoſita fuit ut medicina.

28 Oppoſita ſententia ſimpliciter, & abſolutè affirmat per indulgentias liberari pęnitentem ab obligatione implendi pęnitentiam injunctam, quod probat in primis ex cap. *Cum ex eo* in fine de pœnit. & remiſſ. ubi Innocentius Tertius dicit. *Per indiſcretas, & ſuperfluas indulgentias ſatisfactiones Sacramentales enervari:* ergò quia auferetur obligatio implendi pœnitentias injunctas, alioquin ſi manet obligatio implendi illas ratione medicinæ, nihil prorſus enervabitur ſatisfactio. Deinde hoc idem probat ex Bonifacio VIII. qui refert Gloſſa in Extravaganti *Antiquorum* de pœnit. & remiſſ. volebat Confeſſarios imponere aliquam pœnitentiam iis, qui Jubilæum anni ſancti lucrabantur, quia nimirum ſatisfactione alia non indigebant. Tandem probat ratione à priori, quia Confeſſarius imponit pœnitentiam ut pœnam ad ſatisfaciendum pro peccato, ergo ſublato debito totius pœnæ, prout fit per indulgentiam, ceſſat omninò fundamentum illius obligationis, ſicut ſi condonaretur à Principe pœna debita pro aliquo crimine, de ipſo ceſſaret obligatio impoſita per ſententiam Judicis ad pœnam aliquam pro illo delicto ſubeundam. Nec obſtat, inquit, fundamentum primæ opinionis, pœnitentiam non ſolùm imponi ad ſatisfaciendum, ſed etiam ad medicinam, & remedium ad præcavendum in futurum. Quamvis enim frequenter imponatur etiam, ut medicina. Confeſſarius tamen obligare non poteſt, niſi quatenus illam imponit in pęnam peccati; ſicut licet Judex procurare debeat, quod pęna delinquentis ſit talis, ut ſimul ſit medicina in futurum, non tamen poſſet illam pęnam imponere, nec reum verberare; ſi pęna fuiſſet à Principe condonata. Ità Cardin. de Lugo diſp.27.citata ſec.2.numer.22.& ſeq.quam ait eſſe communem ſententiam, tàm antiquorum, quam Recentiorum, quia generaliter, & abſque ulla diſtinctione dicunt per Indulgentias tolli obligationem adimplendi pęnitentias, undè pro ea citat Alenſem, D. Thomam, D. Bonaventuram, Ricardum, Durandum, Paludanum, Adrianum, Valentiam, Vaſquez, Coninchium, & alios.

29 Quamvis autem utraque harum opinionum ſit ſatis probabilis, hac tamen ætate prima videtur magis amplectenda, quia, ut Suarez advertit loc.cit.diſp.38.ſec.10. hodie raro, vel numquam pęnitentiam injunctam omittere licet, quia cùm adeò exiguæ pęnitentiæ injunguntur, vix ſufficiunt per modum medicinæ, quare licèt ceſſet neceſſitas ſatisfactionis; non ceſſat neceſſitas medicinæ, ſub qua etiam ratione impoſitæ ſunt; & Coninchius diſput.12. *de Indulgentiis* dub. 3. quamvis ſecundæ ſententiæ ſectator, ſubdit tamen in fine, conſultiſſimum ſemper eſſe totam pęnitentiam injunctam implere. Primò, quia ſæpe injuncta eſt per modum medicinæ maximè iis, qui ſæpe in eadem peccata labuntur, tunc enim indulgentiæ, ab ea non liberant. Secundò quia ſæpe incertum eſt, an Indulgentias lucrati ſimus, vel ſaltem an eas ità lucrati ſimus, ut ab omnibus pęnis liberemur. Tertiò, quia tantùm Dei beneficium exigit, ut etiam oſtendamus nos liberales erga eum aliquam ſatisfactionem exhibendo. Hinc uſus obtinuit, ut etiam in Indulgentiis plenariis, ac Jubilæis aliquæ pęnitentiæ, licèt minores injungantur, idque quandoque in Bullis requiritur; quando tamen pęnitentiæ eſſent valdè graves, & difficiles, nec eſſet periculum morale recidendi in peccata, ſubdit poſſe aliquem rationabiliter uti indulgentiis, ut ab illis liberetur. Et hoc idem antea docuit ex noſtris Aſteſanus libr.5. tit.40. artic.2. ubi quærens, an ille, cui injuncta eſt pęnitentia ſeptem annorum, & poſtea conſecutus eſt indulgentiam ſeptem annorum, teneatur poſtea agere pœnitentiam illam. Reſpondet, quod aliqui dicunt, quod ſi pœnitentia ſit ſibi tota per indulgentiam remiſſa, non erit tranſgreſſor ſi nihil faciat de ea, ſimiliter ſi non faciat pro parte illa, quæ ſibi per indulgentiam eſt remiſſa; conſultius tamen inquit, ageret, ſi eam faceret licèt enim de neceſſitate non teneatur talis pœnitentiam ſibi injunctam facere, quia tamen neſcit, an presbyter debitam, & idoneam pœnitentiam ſibi injunxerit, factus eſt qui non reſervat indulgentiam ad aliam vitam, ut ait Hoſtienſ. & ita etiam de hac difficultate diſcurrit Nicol. de Orbel. 4. d. 19. quæſt. 3. in fine. Tandem dixerunt alii, etiam indulgentia conſecuta manere adhuc obligationem implendi pœnitentiam injunctam ſaltem propter reverentiam Sacramenti, & ejus integritatem, ne maneat Sacramentum imperfectum ſine una parte integranti; licet ratio iſta non ſatis urgeat, quia ut notat Suarez cit.diſp.50. ſec.3. hoc Sacramentum non poſtulat hanc integritatem ſatisfactionis, niſi propter hunc effectum ſatisfaciendi pro pœna, & ideo illo per indulgentiam conſecuto, non eſt contrà reverentiam Sacramenti, quòd illi integritas omittatur; & illud dictum, quod nunquam licet Sacramentum pęnitentiæ mutilare, intelligitur de mutilatione quoad partem eſſentialem, non autem quoad partem integralem, cujuſmodi eſt ſatisfactio, quæ in aliquibus caſibus licitè poteſt omitti, & præſertim quando conſtat pœnitentiam adequatè pro tota pœna peccatis debita ſatisfeciſſe.

30 Tertiò eſt difficultas, an Indulgentiæ, quæ ſub hac formula conceduntur, *De injunctis pœnitentiis indulgemus*, extendantur ſolùm ad remittendas eas pœnas, ad quas injunctæ ſunt Sacramentales pęnitentiæ, vel ad alias etiam pęnas. Prima, & valdè communis ſententia negat hujuſmodi indulgentias extendi ultrà pęnas, pro quibus Sacramentalis pęnitentia eſt injuncta; cujus præcipuum fundamentum eſt, quia ut commune Theologorum, & Canoniſtarum adagium, Indulgentiæ tantùm valent, quantùm ſonant, quia totus earum effectus, & valor ex ſola concedentis voluntate dependet; voluntas autem concedentis ultrà verba in conceſſione poſita non ſe extendit; quando igitur in ea ponitur verbum *de injunctis pœnitentiis* Indulgentiæ non ſe extendunt ultrà pęnam pro qua injuncta eſt pęnitentia, quia apponendo illam particulam *de injunctis* non ampliat, ſed reſtringit indulgentiam, quia ſpecificat de quibus pęnis intelligat, particula autem ſpecificativa non eſt ampliativa ſed reſtrictiva, ut de ſe patet, ità Durandus, Cajetanus uterque Soto, Navarrus, Angelus, Bellàrm. Henriq. Valentia, Nugnez, & Faber ex noſtris loc. c. Secunda ſententia affirmat, cùm conceditur indulgentia *de injunctis pœnitentiis* eam non ſolùm extendi ad pęnam, pro qua injuncta eſt pęnitentia Sacramentalis ſed etiam ad alias, pro quibus nulla eſt pęnitentia injuncta, quod probat ex oppoſito fundamento, quoniam hæc verba *de injunctis pœnitentiis* non ſunt reſtrictiva, ſed ampliativa, habent enim hunc ſenſum, ut non ſolùm indulgentia ad pęnas extendatur, quibus nulla injuncta eſt pęnitentia, ſed etiam ad eas, quibus pęnitentia injuncta eſt, quia majus quid videtur remittere pęnas, pro quibus Sacramentalis pęnitentia jam injuncta eſt, quàm reliquas pęnas; ergò cui conceditur indulgentia de pęnitentiis injunctis, à fortiori conceditur etiam de pęnis, quibus nulla eſt pęnitentia injuncta ſicut ſi quis facultatem concederet abſolvendi à reſervatis à fortiori cenſeretur facultatem concedere abſolvendi etiam à non reſervatis. Ità Suarez, Coninchius, Filliucius, & alii.

31 Alii tandem cum diſtinctione procedunt dicentes, nunc de facto omnes indulgentias extendi ad quaſcumque pęnas etiam pro quibus nulla eſt impoſita pęnitentia, & ratio eſt, quia nunc pęnitentiæ à Confeſſariis, & pro peccatis impoſitæ ſunt adeo tenues, & exiles, ut parùm utilitatis afferrent pęnitentibus indulgentiæ, ſi tantùm eas pęnas remitterent, pro quibus illæ ſunt injunctæ; quare etiam quando Pontifices addunt prædictam adjectionem *de injunctis pœnitentiis,* intelliguntur ex benigna interpretatione, indulgentias etiam extendere ad pęnas pro quibus nulla injuncta eſt pęnitentia, cùm non præſumantur velle tam exiguum fructum per indulgentias fidelibus concedere. Antiquitus verò illæ indulgentiæ, in quarum conceſſione ſola remiſſio *de injunctis pœnitentiis* exprimebatur, non niſi ad eas pęnas extendebatur, pro quibus injuncta erat pęnitentia, & ratio eſt, quoniam antiquitus pro quovis peccato morali gravi pęnitentia ſeptem annorum imponebatur, & pro graviſſimo adhuc plurium, Eccleſiaſtica enim conſuetudine uſurpatum erat, ut habetur 33. quæſtio 3. canon. *hoc ipſum*, ut majorum criminum pęnitentia ſeptem annorum ſpatio concluderetur niſi criminum magnitudo vulgarem conſuetudinem excedens præmiſſum ſpatium tranſcendere cogeret. Quo fit, ut etiamſi indulgentia ad ſolas pęnas, pro

Digitized by Google

pro quibus injuncta erat pœnitentia extenderetur, magnum affert lucrantibus fructum; ità Layman tr. 7. *de Indulgentiis* c.3. Amicus diſp.20. *de Indulgentiis* ſec.3. & quidam alii, quod eſt ſatis probabiliter dictum. Verùm ut notat Faber diſp.38.cit. n. 167. de hac re modo non eſt opus litigare, quoniam Pontifices his temporibus ſatis expreſsè mentem ſuam indicant, cùm in conceſſione Indulgentiarum, & Jubilæorum abſolutè dicunt, ſe concedere indulgentiam omnium peccatorum quando plenarias indulgentias concedunt, vel tot annorum, cùm illas concedunt limitatas abſq; illa particula *de injunctis*, vel *de injungẽdis*.

32 Quartò eſt difficultas, an ſaltem quando indulgentiæ ſine ulla reſtrictione conceduntur, extendantur ad omnes pœnas, quas homo ex peccatis contraxit. Prima ſententia negat indulgentiam etiam ſine ulla reſtrictione, immò etiam plenariè conceſſam, extendi ad non injunctas, ſed ſolùm ad injunctas pœnitentias, fundamentum eſt, quia verba judicis intelligenda ſunt ſecundùm formam juris, in jure autem de ſolis injunctis pœnitentiis fit mentio; igitur de ſolis injunctis omnis indulgentia eſt intelligenda, etiam ſimpliciter, & abſolutè conceſſa, cum enim Pontifices indulgentias concedunt, concedere non præſumuntur, niſi juxtà Canones, in quibus indulgentiæ ſemper pro injunctis pœnitentiis intelliguntur. Ità Cajetanus, Petrus Soto, & alii, qui ulterius ex hoc inferunt, idem eſſe dicendum, etiam ſi concedatur indulgentia plenaria, quia ſemper intelligitur in eadem materia, ſcilicet, totius pœnæ correſpondentis pœnitentiis injunctis. Secunda ſententia communis inter Scolaſticos, & Summiſtas affirmat, indulgentias abſque reſtrictione conceſſas ad omnes pœnas extendi etiam quibus pœnitentia injuncta non eſt, & ità præſertim tenet Faber noſter loc.citat. ubi ait, quod quando Papa concedit Indulgentiam ſine limitatione, & ſine adjectione illa *de injunctis*, ut cùm concedit plenariam indulgentiam, vel tot annorum abſolutè, tunc ſe extendit ad injunctas & non injunctas ſecundùm proportionatam quantitatem. Et hæc opinio longè probabilior eſt, quia in oppoſita ſententia nulla foret indulgentia plenaria, ſiquidem juxta illam omnis indulgentia etiam plenaria ad ſolas pœnitentias injunctas reſtringitur, ut ſuprà dictum eſt, undè nulla indulgentia plenaria omnem pœnam remitteret, quam homo ex condonatis peccatis relictas perſolvere tenetur; quòd non ſolum eſſe videtur contrà hodiernam Eccleſiæ conſuetudinem, ſed etiam contrà antiquam juxtà quam ut ſuprà dictum eſt, indulgentia concedebatur, quandoque plena, quandoque plenior, & quandoque pleniſſima, ut conſtat ex Extravaganti *Antiquorum de Pœnit. & Remiſs.* in qua Bonifacius VII. inquit ſe concedere *non ſolum plenam, & largiorem, ſed etiam pleniſſimam omnium peccatorum veniam*, ubi ſignum univerſaliter *omnium* non ſolùm ſupra pœnitentiæ injunctas cadit, ſed etiam ſuprà non injunctas. Ex qua doctrina ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ, procedit enim tantum ut ait Faber loc.cit. quando adeſt illa particula *de injunctis*, quando autem illa non adeſt, impertinens eſt omninò de ſolis injunctis illam interpretari velle, & reſtringere, & præſertim quando indulgentia plenaria conceditur; tunc enim ſatis de ſe conſtat mentem Pontificum eſſe concedere indulgentiam cujuſcumque pœnæ ex peccatis remiſſis relictæ, ut eſt communis omnium ſenſus.

33 Quinto ex dictis infertur, Indulgentias non remittere pœnas ab Eccleſia injunctas in foro externo perſolvendas, ſed ſolùm pœnas perſolvendo in foro interno Dei, ut Theologi communiter docent antiquiores, & recentiores; & ratio eſt, quia indulgentia pœnas ex peccatis remiſſis relictas remittit tantùm in foro pœnitentiali conſcientiæ, non autem in foro contentioſo judiciali; quarè eùm hæc ſint fora diſtincta, & diverſa, non ſequitur ſolutum in uno foro manere etiam ſolutum in alio, tùm etiam quia differunt pœnæ impoſitæ in alio; tùm etiam quia differunt pœnæ impoſitæ in Sacramento Pœnitentiæ à pœnis impoſitis in foro exteriori ab Eccleſia, quia illæ imponuntur ad ſatisfaciendum pro pœnis coram Deo, & ad tollendum pœnas Purgatorii; iſtæ verò præſertim ad ſatisfaciendum coram Eccleſia, undè patet ſæpè aliquem ſatisfacere Eccleſiæ in foro exteriori, & tamen non ſatisfacere in foro Dei, ut Faber advertit loc. cit. quia ſunt fora diſtincta. Quando autem dicitur, Indulgentiam remittere pœnam coram Deo, id ità intelligendum eſt ut non ſolùm remittat pœnitentias in foro Sacramentali injunctas ſed etiam pœnas ipſas, pro quibus Sacramentales pœnitentiæ ſunt injunctæ; & hoc contrà quoſdam antiqui .res, qui aſſerebant per indulgentias non remitti reatum, ſeù obligationem pœnæ temporalis debitæ pro peccatis, ſed ſolùm remitti obligationem exequendi Sacramentalem pœnitentiam. Quæ quidem opinio communiter ab omnibus Theologis reiicitur, tam antiquis, quàm recentioribus; quia ſi indulgentia ſolùm à pœnitentiis Sacramentaliter injunctis liberaret, & non à pœnis, pro quibus illæ ſunt injunctæ, Eccleſia concedendo indulgentias potius damnificaret, quàm prodeſſet fidelibus, & indulgentia nullum afferret pœnitenti lucrum, ſed potius damnum, conſequentia patet, quia tolleret pœnitentias, quibus homo ſatisfaceret pœnis pro peccatis contractis; & ſimul relinqueret pœnas ex condonatis peccatis relictas, ſeù abſolveret fideles à pœnis ſibi injunctis in foro Sacramentali, quæ abſque dubio ſunt graviores, ut benè diſcurrunt Amicus, Faber loc. cit. & alii paſſim cum Alenſi, D. Thoma, D. Bonaventura, & aliis antiquioribus 4. diſt.20. & 21.

34 Poſtremò dubitatur, quid ſit intelligendum, cùm conceditur Indulgentia quadraginta, vel centum, aut mille dierum, vel annorum. Aliqui dixerunt intelligendos eſſe dies, vel annos pœnarum, quas in Purgatorio ſoluturi eramus. Communis tamen Theologorum ſententia eſt, per hoc non ſignificari moram temporis futuram in Purgatorio, quia ut ait Faber diſp.38.cit.n. 178. ſæpè conceduntur mille, vel decem mille anni Indulgentiarum, & tamen pœnas Purgatorii ordinariè non creditur tanto tempore duraturas, menſurantur enim non tantùm duratione, ſed acerbitate pœnarum, & proindè ad tantam durationem ſe extendere non poſſunt, ſic enim propè diem judicii, poſt quam non erit Purgatorius ignis, qui longioris temporis pœnas debebunt, brevius purgabuntur, ſed acerbius, ut docet D. Thomas 4. d. 21. qu.13. ad 1. Quarè cum communi Theologorum ſententia intelligi debènt dies, vel anni eorum pœnitentiarum, quæ juxtà antiquam Eccleſiæ conſuetudinem pœnitentibus imponebantur, etenim propter unum peccatum mortale grave, ut ſuprà dictum eſt, imponebatur pœnitentia ſeptem annorum ut videlicet pœnitens per ſeptennium ſemel, aut bis in hebdomada jejunaret, ſe flagellaret, aut pſalmos recitaret, vel quid ſimile. Atque ita per diem, & annum in hujuſmodi indulgentiis dicendum eſt ſignificari diem, & annum ſatisfactionis pœnitentialis in hac vita impoſitæ pro peccatis, ità quòd ſenſus ſit, tantam pœnam per indulgentiam decem annorum dimitti, quantam dimitteretur per decem annos pœnitentiæ factæ in hac vita, ut Theologi communiter docent.

QUÆSTIO TERTIA.

De requiſitis ad Indulgentiæ validitatem, & ejus ceſſatione.

35 Quoniam ad licitam, & validam Indulgentiarum conceſſionem non ſufficit legitima auctoritas in concedente, ſed etiam juſta aliqua, & rationabilis cauſa requiritur, quia poteſtas hæc Pontifici collata eſt in ædificationem, & non in deſtructionem, urgeret autem in grave Eccleſiæ detrimentum ſi irrationabiliter ſuperfluæ Indulgentiæ concederentur, ut habetur in cap. *Cum ex eo*, de pœnit. & remiſs. Ideò poſtquam viſum eſt quid ſit Indulgentia, quinam ejus effectus cujus poteſtatis ſit actus indulgentias concedere, & in quibus talis poteſtas reſideat; nunc diſcurrendum eſt de cauſa requiſita ad hoc, ut conceſſio indulgentiæ ſit licita, & valida, & quamdiù indulgentia duret, ſeù de ejus ceſſatione, quod breviter ſequentibus articulis expediemus.

ARTICULUS PRIMUS.

An, & qualis cauſa ad Indulgentiæ validitatem requiratur.

36 PRimò conveniunt Theologi omnes, ut. dicebamus; non ſolùm legitimam auctoritatem, ſed etiam juſtam aliquam, & rationabilem cauſam requiri ad hoc, ut licitè, & validè Indulgentiæ conferantur, quia Papa non eſt dominus Theſauri Eccleſiæ, ſed diſpenſator, ut conſtat ex illo Pauli 1. ad Cor.4. *Sic vos exiſtimet homo, ut Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*, diſpenſator autem non poteſt ſine cauſa, & ab libitum de rebus Domini diſponere; & ità etiam conſtat ex extrav. *Unigenitus*, ubi Clemens VI. dicit Chriſtum Dominum Eccleſiæ Theſaurum per ſuos Vicarios reliquiſſe fidelibus diſpenſandum, *Salubriter, & rationabilibus, & juſtis cauſis*, & ex Concilio Conſtantienſi, ubi ſeſſione ultima Martinus V. dicit ſuſpectos de hæreſi interrogandos eſſe, an credant Summum Pontificem concedere poſſe Indulgentias *ex rationabili cauſa*, & ità etiam loquitur Leo X. ad Cajetanum ſuum Legatum in Germania ſec.7. Difficultas ſolùm eſt, quæ, & qualis cauſa ad indulgentiæ valorem ſit ſufficiens. Aliqui putarunt ad valorem indulgentiæ non eſſe neceſſariam cauſam diſtinctam ab utilitate, quam ſecum affert indulgentia ipſa, itaut in Pontifice ſola voluntas, ut aliquis liberetur à pœna ex peccatis condonatis reli-

Digitized by Google

cta, quæ à quibuſdam finis internus appellatur, & eſt effectus indulgentiæ, ſufficiat; fundamentum præcipuum eſt, quia poteſtas diſpenſandi Indulgentias eſt per ſe ordinata ad ſublevandam ſpiritualem fidelium egeſtatem, ut ex meritis, & ſatisfactionibus; ergo hæc ſola cauſa ſufficiens erit, ut theſaurus Eccleſiæ validè diſpenſetur, quo enim ſufficiens eſt ad principalem finem, ob quem talis poteſtas conceſſa eſt, ſufficiens quoque erit ad valorem ejuſdem poteſtatis, quo principalis finis ipſius obtinetur. Confirmatur, quia diſpenſator ad validè diſpenſandum non ſemper prærequirit cauſam diſtinctam ab ea, quam ſecum affert diſpenſatio ipſa, ſi quis enim bona temporalia accipiat egenis diſpenſanda, ut ea validè diſpenſet, cauſam diſtinctam non prærequirit ab ipſa egentium ſublevatione; ergo nec Pontifex, qui theſaurum Eccleſiæ egenis diſpenſandum accipit, cauſam diſtinctam ab ipſa ſpiritualis egeſtatis ſublevatione requirit, ut validè illum diſpenſet. Ità Henriquez, Emanuel Sà, & quidam alii.

37 Communis tamen, & probabilior ſententia docet, ad valorem Indulgentiæ præter ipſam cauſam intrinſecam, quæ eſt ſpiritualis egeſtatis ſublevatio, requiri etiam cauſam aliquam finalem extrinſecam, quæ Pontificem moveat ad Indulgentias fideliter, ac prudenter diſpenſandas, & præter intrinſecam utilitatem, quam affert perſonæ, cui conceduntur, in aliquam Eccleſiæ utilitatem redundet, bonum commune, ac Dei, & Sanctorum gloriam. Ità Scholaſtici ferè omnes 4. d. 20. & præſertim D. Bonaventura ibidem part. 2. art. 1. quæſt. 4. quod probat ex politia humana, ſicut enim videmus in politiis, & communitatibus humanis, quod theſaurus Reipublicæ propter duo maximè conſuevit proferri, & communicari exterius; ſcilicet, propter gloriam Principis, & propter utilitatem Communitatis; ſic theſaurus Eccleſiæ ab his, qui habent auctoritatem, diſpenſari debet propter honorem Dei, & Sanctorum, ac propter bonum commune, ſeu utilitatem Eccleſiæ; & ità etiam diſcurrit Aſteſanus noſter lib. 5. cit. tit. 40. art. 4. & Faber diſput. 38. cit. cap. 9. quod ibi probat ratione ſatis evidenti, quia nimirum poteſtas concedendi indulgentias data eſt Eccleſiæ à Deo in ædificationem, non in deſtructionem, adeo quod finis per ſe, & principalis poteſtatis Eccleſiæ eſt honor Dei, ejuſdem utilitas, & fidelium ædificatio, conſtat autem ex terminis ablato fine, ob quem poteſtas conceditur, actum talis poteſtatis tolli & nullum reddi, quoniam de ſubſtantia talis poteſtatis eſt finis conditio intrinſeca finis, propter quam talis poteſtas conceditur; cùm ergo poteſtas Eccleſiæ conceſſa ſit in honorem Dei, & ejuſdem Eccleſiæ utilitatem, & ædificationem; ſi Papa pro libito hac poteſtate uti vellet, tali fine ſecluſo, actus illi eſſent non ſolum illiciti, ſed etiam invalidi, & nulli. Et hoc tandem colligitur ex ipſis Pontificum Bullis, in quibus quando Indulgentiæ conceduntur, ſemper cauſa exprimitur diſtincta ab utilitate perſonarum, quibus conceduntur, ut propter Eccleſiæ reformationem, Hæreſum extirpationem, Chriſtianorum Principum concordiam, Catholicæ Religionis propagationem, & ſimilia.

Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ negatur aſſumptum, falſum ſiquidem eſt poteſtatem indulgentias diſpenſandi eſſe tantùm ordinatam ad ſublevandam ſpiritualem fidelium egeſtatem, cùm etiam ad honorem Dei, & Sanctorum, & Eccleſiæ utilitatem ſit ordinata, ut ſuprà dictum eſt. Ad Confirmationem negatur conſequentia, quia diſpenſatio theſauri Eccleſiæ non tantùm ad ſublevandam ſpiritualem fidelium egeſtatem ordinata eſt, ſed ad alias etiam utilitates; undè ſi diſtributio bonorum temporalium non tantùm ad corporalem pauperum ſublevationem ex inſtitutione Domini ordinata eſſet, ſed etiam ad eorum animas ſpiritualiter juvandas, irrita foret bonorum diſtributio tali omiſſa conditione, utpote contrà voluntatem inſtituentis. Videatur Amicus diſp. 10. cit. ubi fusè de hac difficultate diſcurrit.

38 Secundò eſt difficultas, an cauſa propter quam Indulgentia conceditur, debeat eſſe publica, an vero etiam privata aliquando ſufficiat; & ſenſus quæſiti eſt, an cauſa ſemper eſſe debeat publica, & communis utilitas, & bonum Eccleſiæ, an etiam bonum privatum, vel neceſſitas particularis alicujus perſonæ ſufficiat. Affirmant aliqui cauſam eſſe debere propter bonum publicum, non autem bonum privatæ perſonæ, & fundamentum eſt, quia theſaurus Eccleſiæ eſt bonum commune, & ideò non niſi pro bono communi diſpenſandum eſt; quod etiam ex praxi, & uſu Eccleſiæ deducitur quæ ſemper Indulgentia ob publicas neceſſitates concedere ſolet, & colligitur ex decretis, & Canonibus, quæ de Indulgentiis loquuntur, pro qua opinione citantur Albertus 4. d. 20. art. 17. Soto d. 21. quæſtio 2. art. 2. & quidam alii. Communis tamen, & probabilior opinio negat talem cauſam concedendi indulgentias ſemper eſſe debere publicam, ità Suarez, Faber, & Amicus loc. c. Bonacina, & alii paſſim, & ratio eſt, quia ſufficit, ut Indulgentia mediatè tantum in bonum commune redundet, hoc eſt mediante bono privato ſingularis perſonæ, cum etiam bonum perſonæ particularis ad bonum commune ſpectet, quod ex particularibus coaleſcit; licet igitur quando per Jubilæum indulgentia toti Eccleſiæ conceditur vel alicui Regno, & Provinciæ cauſam communem poſtulet, & univerſalem Indulgentiæ proportionatam; quando tamen Indulgentia perſonæ particulari conceditur, cauſam communem non requirit, & univerſalem, ſed ſufficit privatæ perſonæ proportionata, nempè utilitas, & bonum ſpirituale illius perſonæ particularis, quod bonum, & utilitas redundat etiam in bonum Eccleſiæ univerſalis. Hæc autem cauſa, ut notat Faber diſput. cit. num. 277. aliquando ſumitur ex pietate, vel officiis Eccleſiæ exhibitis à tali perſona; quomodo ſolet Pontifex Indulgentiam plenariam concedere jam jam morienti abſque nova cauſa, ſcilicet, quia vel in ſervitiis Eccleſiæ, vel honeſtate vitæ excelluit, hoc enim modo Gregorius VII. indulgentiam conceſſit Epiſcopo Laodicenſi, & Innocentius Quartus S. Claræ, cùm illam ægrotam inviſeret, & Martinus V. conceſſit omnibus, qui Concilio Conſtantienſi interfuerunt; hæc enim eſt cauſa ſufficiens, quia eſt honeſta, & in præmium virtutis & laborum pro Eccleſia, & in exemplum aliorum, ut ſpe ſimilis beneficii ad virtutem, & officia Eccleſiæ præſtanda animentur. Hinc ad fundamentum prioris ſententiæ negandum eſſe aſſumptum quoad ſecundam partem, quia etiam ex theſauro communi Eccleſiæ privatis neceſſitatibus provideri poteſt, quia indulgentiæ conceſſæ ob privatam utilitatem redundant etiam ipſæ in utilitatem bonis communis Eccleſiæ. Et negandum eſt ità fuiſſe univerſalem in Eccleſia uſum concedendi indulgentias ob publicas cauſas, ut numquam conceſſæ legantur ob particulares privatis perſonis, ut conſtat ex alatis exemplis, & hanc doctrinam antiquis Canonibus repugnare, licèt tunc non fuerit ſic diſtinctè explicata, neque in uſu ità frequenter poſita.

38 Tertiò eſt difficultas, an cauſa ad valorem Indulgentiæ requiſita non ſolùm debeat eſſe juſta, ſed etiam proportionata; ubi pro intelligentia quæſiti notandum eſt, quod hic pro cauſa pia, & juſta non tantum intelligitur finis, & cauſa propter quam movetur Pontifex ad indulgentiam concedendam, cujuſmodi eſt bonum Eccleſiæ publicum, ſed etiam intelligitur opus poſtulatum in conceſſione, tamquam medium ad talem finem conſequendum, ut cùm conceditur indulgentia plenaria jejunanti tribus diebus, & viſitanti talem Eccleſiam, ac ibi oranti; unde ſenſus quæſiti eſt, an debeat ſervari proportio tùm inter cauſam, & indulgentiam, ut pro majori major, & pro minori indulgentia minor cauſa requiratur; tùm inter opus ipſum, quod ad cauſam conſequendam, tamquam medium aſſumitur, ut pro majori indulgentia majus onus poſtuletur, ſeù magis laborioſum, & pro minori minus. Negant Durandus, Paludanus, D. Antoninus, & alii antiquiores: quorum fundamentum eſt, quia Indulgentia non nititur cauſæ, propter quam conceditur, ſed ſatisfactione Chriſti, & Sanctorum per eam applicatæ, unde ſæpè Pontifices propter eamdem modò majorem, modò minorem concedunt indulgentiam, & interdum ob leviſſimas cauſas maximæ conceduntur Indulgentiæ, ut quando Pontifex plenariam concedit indulgentiam omnibus, qui accipiunt ejus benedictionem, vel pro fabrica templi dent nummum; ergo indulgentia quoad valorem ex proportione cauſæ non dependet. Accedit quod ſi ad valorem indulgentiæ requireretur opus non ſolùm pium, ſed etiam ei proportionatum ſequeretur pœnam non remitti propter ſatisfactionem Chriſti, & Sanctorum per Indulgentias applicatam, ſed propter opus ipſum, unde non eſſet indulgentia, ſed commutatio.

40 Oppoſita ſententia communior eſt, & probabilior, quam docet D. Bonaventura loc. cit. q. 6. & Recentiores communiter, tenent Cajetanus, Soto, Suarez, Amicus, & Faber loc. cit. & alii paſſim. Ratio eſt, quia implicat in terminis cauſam eſſe juſtam, rationabilem, qualem ad valorem indulgentiæ requirunt Pontifices, & ſimul non eſſe proportionatam, nam juſta, & rationabilis cauſa dicitur, quæ aliquam proportionem habet, & commenſurationem cum effectu ad quem ordinatur. Deinde probatur ex abſurdis, quia ſi ad indulgentiam validè concedendam cauſa proportionata non requireretur, poſſet concedi indulgentia plenaria omnibus qui ſemel tantùm recitaverint Avæ, quæ indulgentia in maximum Eccleſiaſticæ diſciplinæ detrimentum cæderet, nam uno verbo liberarentur ab omnibus pœnis, ac pœnitentiis tam in hac vita, quàm in futura debitis. Denum quia in oppoſita ſententia nulla foret indulgentia indiſcreta cùm nulla ſit quæ aliquam cauſam piam non habeat, & ta-

Digitized by Google

& tamen Pontifices indulgentias, ut Eccleſiaſticæ diſciplinæ enervativas damnat, unde Innocentius Tertius in cap. *Cum ex eo* de pœnit. & remiſſ. ſuperfluas indulgentias vocat indiſcretas, ideſt irrationabiles, eaſque ut pernicioſas damnat, illæ autem indulgentiæ ſuperfluæ cenſentur, quæ largius conceduntur, quàm cauſa poſtulat, quantumvis pia ſit; ergò cauſa pia ultrà pietatem aliquam quoque requirit adæquationem, & proportionem. Itaque ad hanc proportionem ſervandam duo præſertim requiruntur, ut notat Abellius in Apdendice de Indulgentiis §. 2. primum eſt; ut concedatur indulgentia ob pium aliquem finem, cujus aſſecutio ſit magis Deo honorifica, & Eccleſiæ utilis. quàm pœnitentialis ſatisfactio, quæ per Indulgentiam relaxatur; alterum eſt, ut ad indulgentiam illam conſequendam opus aliquod faciendum præſcribatur, quod ſit aptum & utile ad hujuſmodi finem obtinendum, ut verbi gratia quando Summus Pontifex indulgentiam concedit iis, qui verè pœnitentes, & confeſſi, ac ſacra communione refecti preces, & alia pietatis opera Deo obtulerint pro hæreſum extirpatione, ac fidei dilatatione, finis hujuſmodi maximè Deo honorificus eſt, & Eccleſiæ proficuus, opera item ad finem illum conſequendum injuncta ad id aptiſſima ſunt jejunia, & eleemoſynæ, & ſic proportio debita requiritur.

41 Addit Faber diſputat. 38. citat. num. 188. pro majori declaratione hujus proportionis requiſitæ inter cauſam, & effectum Indulgentiæ, quod hæc proportio non eſt meriti, & præmii, vel ſatisfactionis, & remiſſionis, ità quòd in re opus tantùm debeat eſſe meritorium, quantum eſt effectus, vel quòd eſſe debeat in re tantum ſatisfactorium, quanta eſt remiſſio pœnæ, quia hæc tunc non eſſet indulgentia, ſed commutatio, quæ rationem indulgentiæ tolleret; ſed eſt proportio æqualitatis ſecundùm prudentem exiſtimationem concedentis indulgentiam, adeoquòd illa cauſa, & opus eſt ſufficiens, & proportionatum effectui, & valori indulgentiæ, & penſatis hinc indè omnibus circumſtantiis videtur ſufficiens cauſa conceſſionis tantæ indulgentiæ, undè hic non attenditur æqualitas ſecundùm meritum in re, ſed ſecundùm prudentem æſtimationem concedentis. Hinc facile ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quamvis enim Indulgentia non nitatur cauſæ, propter quam conceditur illam tamen requirit, ut juxtà voluntatem Chriſti prudenter concedatur, & licèt theſaurus Eccleſiæ ſit cauſa efficiens, & principalis effectus indulgentiæ, non tamen excludit neceſſitatem aliarum cauſarum præſertim finalem, ad quam ſuo modo ſpectat etiam opus poſtulatum, nam Pontifex concedit indulgentiam ſub illa conditione, ut opus poſtulatum fiat, quo fit, ut cauſa propter quam indulgentia conceditur: integretur ex ipſo opere, ſub cujus conditione indulgentia conceditur. Neque mirum eſſe debet, Pontifices propter eamdem cauſam modò majorem, modò minorem concedere indulgentiam, quia eſtò opus illud idem materialiter ſit, moraliter tamen, & ſecundùm diverſas rationes, & circumſtantias poteſt eſſe majoris, & minoris valoris, & diverſo modo movere animum concedentis; tum quia eadem cauſa, addita tantum nova circumſtantia, ſit ſufficiens, quæ ſine illa ſufficiens non eſſet: & interdum cauſæ, quæ nobis ſufficientes non videntur, ſunt reipſa ſufficientes, nam frequentia illa populi coram ſummo Pontifice in magnam venerationem reſultat capitis Eccleſiæ, & Sedis Apoſtolicæ auctoritatis; & parva pecunia pro fabrica templi à ſingulis diſtributivè data, ſi collectivè ſumatur, & conſideretur in ordine ad finem, ad quem dirigitur, magna æſtimanda eſt, quia cedit in maximum Dei cultum, & fidelium utilitatem.

Ad Confirmationem optimè reſpondet Faber loc. citat. rationem illam probare ſolùm cauſam, ſeu opus poſtulatum pro conſequenda indulgentia non debere eſſe adæquatum in ratione meriti ad indulgentiam, quia tunc benè ſequeretur, quod indulgentia conceſſa propter illud non eſſet indulgentia, ſed commutatio; at non probat illa ratio, quòd opus poſtulatum non debeat eſſet indulgentiæ proportionatum ſecundùm prudentem concedentis æſtimationem, ut dictum eſt: nam proportio, quam debet habere opus, ſub cujus onere indulgentia conceditur, non eſt in ratione ſatisfactionis, ſed in ratione medii ad finem principalem conſequendum, qui ſemper eſt gloria Dei, & utilitas Eccleſiæ, nam hæc ordinariè aſſumitur, ut medium proportionatum, & aptum ad conſequendum finem propter quem movetur Pontifex ad indulgentiam concedendam.

42 Quartò eſt difficultas, an ſufficiat cauſa probabiliter tantùm putatam ſufficiens, ſeu utrum ſi reipſa cauſa non ſit porportionata, & ſufficiens, æſtimatur tamen prudenter talis à concedente Indulgentia, conceſſio ſit valida. Ratio dubitandi eſt, quia non eſt valida abſolutio collata pœnitenti putativè tantùm attrito, & nullum Sacramentum univerſaliter loquendo eſt validum collatum ex materia, vel forma probabiliter tantùm putata; ergò nec indulgentia conceſſa fideli ex cauſa probabiliter tantùm putata ſufficienti erit valida. Communis tamen, & vera ſententia affirmat. Ratio eſt, quia ſicut in reliquis, in quibus plenam poteſtatem ſuo Vicario tradidit, tradidit illam, ut exercendam more humano nimirum dependenter ab ipſius judicio, & prudentia, ut conſtat de poteſtate, quam habet diſpenſandi in votis, ligandi, & abſolvendi à cenſuris, conferendi beneficia, & ſimilibus, ad quorum validitatem ſufficit ut cauſa, ob quam ad hæc operanda movetur, probabiliter tantùm putetur ſufficiens, ità putandum eſt eidem tradidiſſe quoque poteſtatem hanc concedendi indulgentias, & diſpenſandi Eccleſiæ theſaurum, quia ab Oeconomo non requiritur, niſi quòd juxtà regulas prudentiæ operetur, qui enim ſic operatur, à Chriſto etiam fidelis ſervus, & prudens vocatur; ergò quoties Pontifex eo modo operatur, fideliter Chriſti theſaurum diſpenſat, & alia officia exercet, hoc enim poſtulat recta Eccleſiæ gubernatio, & Eccleſiaſticus ordo, alioquin maxima foret in Eccleſia turbatio, & innumerabiles in conſcientiis fidelium ſcrupuli generarentur, ſi de validitate talium actuum dubitare poſſent. Notanter autem id aſſeritur de rebus, & actibus, in quibus Chriſtus plenam poteſtatem ſuo Vicario tradidit, quia in Sacramentis conficiendis, & exercendis plenam poteſtatem illi non tradidit, ut eorum validitas ab humano, & prudenti ipſius judicio penderet, quoniam cùm hæc ſint prima, & præcipua Eccleſiæ fundamenta, ex ſolo, & infallibili Chriſti Domini judicio pendere debuerunt, ut ſic firmiora eſſent, ac ſtabiliora. Unde non valet paritas de Sacramentis aſſumpta in ratione dubitandi in oppoſitum, nec de abſolutione collata pœnitenti putativè tantùm attrito, quoniam attritio integra eſſentialiter Pœnitentiæ Sacramentum, in quod Pontifex auctoritatem non habet, ità Henriquez, Suarez, Amicus, Card. de Lugo, & alii paſſim. Quarè pro hujus quæſtionis reſolutione concluditur, quòd ſine legitima, & ſufficienti cauſa, vel ſaltem probabiliter, & prudenter tali putata, indulgentiæ conceſſio non ſolùm eſt illicita, ſed etiam invalida, & nulla.

43 Dices, certum eſt, quòd multa illicità fiunt, quæ tamen facta tenent, ut diſpenſatio in jejunio & alia ſimili lege, quæ facta etiam ſine legitima, & ſufficienti cauſa valet, eſtò ſit illicita; videtur ergò etiam in propoſito de conceſſione Indulgentiarum, quòd eſtò requiratur talis cauſa, attamen ſi illa non adſit, ac proindè ſit illicitè conceſſa, adhuc tamen valeat, Reſpondetur cum Fabro diſput. 38. citat. num. 267. quòd licèt quidam aſſerant illas quoque diſpenſationes eſſe nullas propter eamdem rationem, quia procedunt ex poteſtate Eccleſiaſtica, quæ data eſt in ædificationem, non in deſtructionem, melius tamen conceſſo aſſumpto, neganda eſt conſequentia, cùm non ſit par ratio de diſpenſatione in lege divina, & in lege humana, diſpenſatio in jejunio eſt diſpenſatio in lege humana, at conceſſio Indulgentiarum ſine juſta, & rationabili cauſa eſt diſpenſatio in lege divina, nam poteſtas concedendi indulgentias à Deo eſt, ut diximus, & eſt poteſtas remittendi pœnas, quas propter peccata actualia condonata Deus ipſe lege juſtitiæ vindicativæ peccatori taxavit, & includit hanc conditionem; ut detur ob piam, & rationabilem cauſam, & non aliter. Quòd autem non ſit par ratio de diſpenſatione in lege divina, & humana ex eo deducitur, quòd lex humana pendet à Superiore humano, & eſt veluti res propria Miniſtri humani, atque ideò validè diſpenſare poteſt etiam, ſine ulla cauſa, quia lex illa pendet à voluntate ipſius Miniſtri, tamquam res ſua, licèt peccet diſpenſando ſine rationabili cauſa, quia ſic abutitur poteſtate ſibi data, abuſus tamen poteſtatem non tollit. At lex divina non eſſet lex propria humani Miniſtri, ſed Dei qui eſt Superior, & ideò ab homine abrogari non poteſt, nec in ea diſpenſari niſi ex voluntate Dei; hæc autem voluntas innoteſcit, quando adeſt rationabilis cauſa diſpenſandi, tunc enim præſumitur rationabiliter, quòd Deus legiſlator in tali caſu legem obligare non intendit, & ideò cùm adeſt pia, & rationabilis cauſa, diſpenſatio illa valere cenſetur, at quando non adeſt, non valet, & ideò in propoſito quando indulgentia conceditur ſine juſta, & rationabili cauſa, eſt diſpenſare in lege Divina contrà voluntatem Dei, & conſequenter actus ille eſt nullus. Ex quo infertur, cur Pontifex in lege, & jure humano etiam ſine cauſa validè diſpenſare poſſit, eſtò non licitè, non autem in jure divino, quia nimirum jus humanum à ſola ejus voluntate dependet, quam etiam ſine cauſa revocare poteſt, qua revocata non amplius vim obligandi habet cùm totam vim obligandi à voluntate Pontificis habeat. At jus divinum à ſola Dei voluntate dependet quæ numquam moraliter revocari cenſetur, niſi ex

Digitized by Google

cauſa, qua cenſeatur illi magis placitum, ut benè diſcurrit Amicus diſputat. 30. cit. ſect. 9. quia cùm Deo res placeant juxtà ſuas bonitates proprias, quo res eſt melior, & honeſtior eo magis Deo placere cenſetur.

44 Poſtremo Bellarminus lib. 1. de indulgentiis cap. 12. advertit, de hac indulgentiarum cauſa, ejuſque juſta proportione penes ipſum concedendum indulgentias judicium eſſe relinquendum, neque ſubditos de his rebus temerè judicare debere, & validè periculoſum eſſe quaſcumque indulgentias ex quibuslibet cauſis conceſſas parvifacere, quia etiam indulgentiæ illæ, quæ uſui granorum benedictorum conceduntur, roſariorum, piarum imaginum, & ſimilium rerum, quæ minimi momenti videntur, ex cauſa maximè juſta, & rationabili à Summis Pontificibus interdum concedi poſſunt, ut refert Abellius loc. cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

De duratione, & ceſſatione Indulgentiarum.

45 PRimò pro intelligentia quæſiti notandum eſt cum Fabro diſputat. 38. citat. cap. 11. aliud eſſe loqui de duratione poteſtatis concedendi indulgentiam, & de duratione ipſius Indulgentiæ; loquendo de duratione poteſtatis diſtinguendum eſt de poteſtate ordinaria, vel delegata; ordinaria eſt poteſtas Summi Pontificis, & Epiſcoporum, ut ſupra viſum eſt, & hæc cùm conſequatur munera, & dignitates ipſos Pontificatus, & Epiſcopatus, tamdiù durat in eis perſonis, quamdiù in illis dignitatibus manent, & ideo poteſtas hæc ſemper in Pontifice durat ejus vita durante, niſi Pontificatus renunciet, vel ab eo per manifeſtam hæreſim decidat. Epiſcopus verò tandiù poteſtatem hanc ordinariam concedendi indulgentias retinet, quamdiù in Epiſcopatu manet, nec ab ejus officio per cenſuras ſuſpendatur, vel niſi fieret à Pontifice aliquod jus, & ſtatutum novum Epiſcopis hæc facultas concedendi indulgentias adimeretur. Poteſtas autem delegata cùm ex voluntate concedentis totaliter procedat, ac dependeat, duratio ejus ex forma reſcripti ſpectanda eſt, quo ſibi talis confertur poteſtas, quæ etiam ad nutum concedentis revocari poteſt ſine ulla cauſa, ut in omni poteſtate delegata contingit ad differentiam ordinariæ poteſtatis, quæ ſaltem licitè ſine cauſa tolli non poteſt, ut communiter Doctores docent.

46 Secundò loquendo de duratione ipſius Indulgentiæ jam conceſſe, hæc tribus modis concedi ſolet, aliquando expreſsè in perpetuum, aliquando ad tempus certum, & aliquando indefinitè nulla facta mentione temporis, vel durationis, qua ratione ſuprà dicebamus quæſt. 2. articul. 1. num. 21. indulgentiam dividi in perpetuam, temporalem, & indefinitam, quando Indulgentia conceditur duobus prioribus modis, conveniunt Doctores durare tantùm pro tempore aſſignato expreſsè in forma Indulgentiæ, quia ut omnes pariter docent, Indulgentia tantùm valet, quantum forma conceſſionis, & Bullæ ſonat; hoc autem intelligendum eſt nulla interveniente revocatione facta à concedente, ſemper enim in poteſtate illius eſt eam revocare, antequam ſit comparata, unde Indulgentia perpetua eſt, quæ ſemper durat, nec ſpirat expirante concedente; quia cùm ſit privilegium cum morte concedentis non expirat; temporalis verò ad certum tempus limitata eſt, quo elapſo ceſſat, ut cùm determinantur viginti quatuor horæ, vel una, aut altera hebdomada, vel integer annum, ut quibuſdam Jubilæis, & hanc limitationem ad tempus diximus ibidem cum Fabro loc. citat. duobus modis fieri poſſe, ſcilicet formaliter, & virtualiter, ſit formaliter, quandò expreſsè apponitur temporis limitatio, ut ad annum, vel ſeptennium, aut decennium, & hujuſmodi; ſit verò limitatio virtualis, quando indulgentia ad certos actus limitatur, vel ad tales actus certo tempore faciendos, ut verbi gratia, quando indulgentia conceditur recitanti Roſarium tot dierum; tunc enim indulgentia limitatur ad illud tempus, quo Roſarium recitatur. Tandem de indulgentiis definitè conceſſis, ſeù ſine limitatione temporis formali, vel virtuali diximus ibidem eſſe communem Doctorum ſententiam intelligendas eſſe perpetuas, ut indulgentiæ Religionibus Regularium conceſſæ, vel familiis, quæ ſucceſſione continua permanent, & ratio eſt, quia cùm ſit beneficium, eſt amplè interpretandum, tum quia non eſt major ratio, cur Indulgentia indefinitè conceſſa pro tanto tempore intelligenda ſit, & non pro majori.

47 Tertiò ad pleniorem hujus rei intelligentiam obſervandum eſt, quòd ſicut Indulgentiæ ex tribus, vel quatuor capitibus ſuum valorem habere ſolent, ſcilicet, ex poteſtate concedentis, ex parte perſonæ, cui conceduntur, ex parte rei, in qua Indulgentiæ conceduntur, & ex parte cauſæ propter quam conceduntur, ſic etiam ex eiſdem capitibus ceſſare poſſunt, & extingui. Et quidem ex parte concedentis conveniunt Doctores Indulgentiam extingui poſſe per revocationem ab eodem factam, vel à ſuo ſucceſſore, vel Superiore, undè Indulgentia conceſſa ab Epiſcopo revocari poteſt à Pontifice, & indulgentia ab uno Pontifice conceſsa poteſt ab alio revocari, & ratio eſt, quia Indulgentiæ non ſolùm in fieri, ſed etiam in conſervari pendent à voluntate concedentis, & ex multis Canonibus id colligitur, præſertim verò ex Clementina *Dudum* §. *Nos autem* de Sepulturis, peccaret tamen qui ſine cauſa Indulgentiam revocaret; & ideò ad hanc revocationem licitè faciendam aliqua rationabilis cauſa requiritur. Conveniunt etiam Doctores Indulgentias de facto non ceſsare donec earum revocatio legitimè promulgetur, ut ad notitiam eorum, quibus conceſsæ ſunt, moraliter pervenire valeant, & ratio eſt, quia non præſumitur aliter Pontificem indulgentias revocare, quàm ſoleat alias gratias, & indulta, alioquin fideles aliqua opera facere poſsent putantes indulgentiam lucrari, & fraudarentur, quod in grave eorum detrimentum vergeret. An verò Indulgentiæ ſolo actu interiori concedentis revocari poſſint Doctores non conveniunt, Suarez in præſenti diſp. 57. ſec. 2. Amicus diſp. 20. cit. ſec. 10. & alii affirmant; quia Indulgentia non ſolùm pendet ab exteriori actu concedentis, ſed etiam ab interiori; ergo hoc tantùm revocato indulgentia ceſsat.

Confirmatur, quia etiamſi Pontifex externo actu indulgentiam concedat, ſi interdum non habet, Indulgentia non valet; ergo revocato tantum actu interno, indulgentia ceſsat. Negat Cardin. de Lugo diſput. 25. cit. ſect. 8. num. 148. quia fundamentum prioris ſententiæ falſum ſupponit, ſcilicet, quòd effectus, & valor indulgentiæ pendeat ex voluntate præſenti concedentis, non enim dependet niſi à voluntate præterita legitimè intimata, unde mortuo concedente, adhuc valor, indulgentiæ continuatur, non quidem propter voluntatem ipſius præſentem, cùm ſit defunctus, ſed præcisè propter voluntatem præteritam ex vi cujus applicuit theſaurum ad talem effectum ſuo tempore operandum; ergò ad impediendum talem effectum debet impediri cauſa præterita poſitivè impediendo ejus efficaciam, quæ non niſi per actum externum impediri poſse videtur, quia ſicut Indulgentiæ conceſſio requirit actum externum, eò quòd ſit actus juriſdictionis viſibilis, ſic conceſſionis revocatio actus juriſdictionis viſibilis eſse debet, & hic dicendi modus magis placet.

48 Quartò, ex parte perſonæ, cui indulgentia immediatè conceſsa fuit, ceſsat ejus morte ſuperveniente, ac ejus vita durante poteſt ceſsare quo ad uſum, ſi in excommunicationem incidat, quia ut ſuo loco dictum eſt, excommunicatio hominem privat participatione communium bonorum ſpiritualium, & conſequenter participatione indulgentiarum. Notanter autem dicitur, quod in tali caſu ceſsat Indulgentia quoad uſum tantùm, quia recedente excommunicatione poteſt homo uti indulgentia quam anteà habebat. Difficultas tamen eſt, an poſſit indulgentia ceſsare per ſolam renunciationem ejus, cui conceditur, & ratio dubitandi eſt, quia ſicut non eſt valida indulgentia niſi acceptetur, ità nec ſi acceptata renuncietur; & ſicut aliquis renunciare poteſt privilegio, & facta renunciatione privilegium ceſsat quia ad habentem privilegium ſpectat renunciare juxtà caput *Nuper* de Decimis; ità videtur de Indulgentia dicendum, quia eſt privilegium quoddam. Communis tamen ſententia negat, & rationabiliter, quia indulgentia non eſt, ſicut alia privilegia, hæc enim conferunt aliquod jus, cui renunciare poteſt, qui illa habet; at indulgentia nullum jus confert, ſed ſemper permanet in voluntate concedentis illam conſervare, vel tollere, & renunciatio indulgentiæ non irritat voluntatem concedentis, à qua virtus indulgentiæ dependet; nec poteſt per voluntatem renunciantis hic valor impediri; & quamvis poſſit quidem uſui indulgentiæ renunciare, & eam non lucrari, attamen eam tollere non poteſt, quia totus indulgentiæ valor provenit ab applicatione theſauri facta per habentes claves. Ex quo patet quid dicendum ſit ad rationem dubitandi; negandum enim eſt indulgentiam, ſi non acceptetur, non eſse validam defectu acceptationis, ſed defectu conceſſionis, nam hoc ipſo, quòd non acceptatur, Pontifex ſuam conceſſionem revocare cenſetur, & tunc Indulgentia ceſsare non dicitur per renunciationem, ſed per voluntatem Pontificis eam revocantis. Ità Suarez, Amicus, Faber Cardinalis de Lugo, Bonacina, & alii paſſim.

49 Quintò præterea ceſsat Indulgentia ex parte rei, in qua conceſsa fuit, nimirum per deſtructionem loci, vel rei, cui erat affixa, undè ſi conceſsa eſt alicui loco, vel Baſilicæ, patet quòd illo templo deſtructo, vel Baſilica ceſsat indulgentia, & ſi amittatur, vel rumpatur granum, vel imago ſacra habens talem

Indul-

Digitized by Google

indulgentiam, talis indulgentia ceſſat, quia data eſt dependenter à tali re, qua pereunte indulgentia quoque ceſſat. Solet tamen aliquando concedi, ut Lugus advertit loc.cit.ut ſi amittatur, vel rumpatur granum, vel imago talem habens indulgentiam, poſſit pro prima vice aliud granum ſubrogari, vel alia imago cum eadem indulgentia, in quo caſu duplex occurrit difficultas. Prima eſt an talis ſubrogatio,vel illa electio fieri poſſit per actum merè internum; videntur enim exigi actus externus, ſicut ex dictis requiritur ad conceſſionem indulgentiæ, & optimè reſpondet præfatus Auctor, ſufficere voluntatem internam, quia illa nova ſubrogatio, & deputatio non eſt indulgentiæ conceſſio ex facultate à Pontifice delegata, facultas enim concedendi indulgentias nunquam Laicis delegatur, aut fœminis, & tamen hi poſſunt grana ſubrogare, & determinare, vel imagines, neque eſt actus juriſdictionis alicujus, ſed pura conditio annexa conceſſioni factæ à Pontifice,ut nimirum amiſſa, vel deſtructa re,cui indulgentia eſt affixa, poſſit pro prima vice alia ſubrogari, conditio autem ad Indulgentiam requiſita poteſt aliquando eſſe actus internus, atque ideò electio illa nova, vel ſubrogatio per actum internum fieri poteſt, nec neceſſariò externus requiritur, cùm non ſit juriſdictionis actus. Altera difficultas eſt, caſu quo imago illa fuerit amiſſa, & debita diligentia adhibita inveniri non potuerit, atque ideò alia imago electa fuit, an ſi poſteà prior inveniatur, adhuc poſterior indulgentiam retineat, & reſpondet idem Auctor non amplius priorem,ſed poſteriorem Imaginem habere indulgentiam,quia verificata fuit conditio, ut poſſet ritè eligi ſecunda,quando prima fuiſſet amiſſa, ergò eo ipſo legitimè fuit alia electa, & ceſſavit prioris indulgentia; ego tamen crederem,quòd inventa prima potius ceſſet indulgentia poſterioris, quia facultas eligendi poſteriorem implicite data fuit ſub hac conditione, niſi inveniatur prima, unde ad tollendos ſcrupulos tutius erit utramque retinere.

50 Sextò quæritur, an etiam Indulgentia ceſſet ceſſante cauſa, propter quam conceſſa fuit, & ratio dubitandi eſt,quia ceſſante cauſa ceſſat effectus; ergo ceſſante cauſa conceſſionis Indulgentiæ, ipſa etiam indulgentia ceſſat.

Confirmatur, quia Indulgentia conceſſa ſine cauſa eſt nulla, ut ſuprà dictum; ergò etiam eſt nulla non perſeverante cauſa, ob quam conceſſa fuit. Communis tamen, & re vera ſententia negat ceſſare Indulgentiam ceſſante cauſa propter quam conceſſa fuit, ut verbi gratia ſi conceſſa fuit indulgentia perpetua pro converſione ad fidem alicujus Provinciæ,& illa Provincia jam converſa fuit, non ob id tamen indulgentia ceſſat, & ratio eſt, quia cauſa non debet proportionari indulgentiæ quoad durationem, nam indulgentia perpetua concedi poteſt ob cauſam temporalem, poteſt enim concedi indulgentia perpetua propter fabricam templi paucis menſibus abſolutam; ergò indulgentia non ceſſat ceſſante cauſa, alioquin fruſtrà pro cauſa temporali concederetur indulgentia perpetua, quod eſt falſum. Ad rationem dubitandi dicendum eſt cum Cardinal de Lugo loco cit. quòd ſi cauſa erat ab initio ſufficiens ad conceſſionem indulgentiæ perpetuæ, durabit etiam poſteà, quia & motivum non eſt perſeverantia illius neceſſitatis, ſed neceſſitatis præteritæ, quæ ſufficiebat ad concedendum totum illud pro tempore ſequenti; & ſic etiam reſpondet Bonacina diſp. 6. citat.quæſt.1. punct.8. ceſſante cauſa ceſſare effectum, ne gratia concedatur ab initio, ſi ab initio non adeſt cauſa ſufficiens ad gratiam concedendam,non verò ceſſare poſtquam facta fuit conceſſio, ſeu poſtquam conceſſa fuit gratia, ſi conceſſa fuit ob cauſam ſufficientem, & ſic etiam ad Confirmationem dici poteſt, præterquam quòd plura requiruntur ad producendum effectum, quàm ad conſervandum jam productum, ut Philoſophia docet.

51 Denique difficultas occurrit circà quædam verba apponi ſolita in Bullis Indulgentiarum, quæ explicitè non ſonant indulgentiam concedi in perpetuum, quandoque enim dicitur, quod indulgentia conceditur, *uſque ad beneplacitum hujus Sedis*, quandoque verò dicitur, quod conceditur, *uſque ad beneplacitum noſtrum*. Et quidem circà prima verba conveniunt Doctores, æquivalere illis, quæ expreſsè ſonant indulgentiam concedi in perpetuum,quia nimirum in verbis illis nullus præfigitur terminus, quamvis enim dicatur indulgentiam concedi uſque ad beneplacitum hujus Sedis, nulla ob id fit ſpecialis limitatio, omnes enim Indulgentiæ, ſub tali clauſula comprehendi cenſentur etiam perpetuæ quamvis enim ſint perpetuæ, adhuc tamen ſemper per Sedem Apoſtolicam revocari poſſunt, Circà vero illa alia verba *uſque ad beneplacitum noſtrum*. Doctores non conveniunt, Suar. enim diſp. 35. cit. ſect.2. ait illa verba eſſe limitantia;ac proindè talem indulgentiam cum morte concedentis extingui. Navarrus tamen in Commentar. de Jubilæo num.28. tenet per illa verba Indulgentiam non extingui cum morte concedentis, ſed ad hoc requiri revocationem ſucceſſoris expreſſa, quod probat ex c. *Si gratioſè* de Reſcriptis in 6. qui dicendi modus magis placet, & approbatur à Fabro noſtro diſp.39. cit. num.328.

QUÆSTIO QUARTA.

De ſubjecto Indulgentiarum capaci.

52 CUm Indulgentia ſit remiſſio pœnæ temporalis ex condonatis peccatis perſonalibus relictæ,non poterunt eſſe Indulgentiæ capaces,qui vel hanc pęnam non habent, vel habere non poſſunt, & ideò poſtquam egimus de cauſa efficiente, finali, & formali Indulgentiæ,reſtat agendum de cauſa ſubjectiva, in qua Indulgentia ſuum effectum habere poteſt, & videndum quænam conditiones requirantur in eo, qui Indulgentiarum fructum percipere intendit, quod breviter ſequentibus articulis expediemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint Indulgentiarum capaces.

53 PRimò conveniunt Doctores, ſolos homines ratione utentes, & in ultimo termino non conſtitutos poſſe eſſe indulgentiæ capaces: undè excluduntur infantes,& omnes alii rationis uſum non habentes; ſicut enim iſti proprium peccatum habere non poſſunt, ità neque pęnam ex proprio peccato condonato relictam,quam tantùm diximus Indulgentiam remittere, non enim indulgentia, ſe extendit ad remittendas pœnas naturales, quæ peccatum originale conſequuntur, ut experientia conſtat. Prætereà excluduntur Beati, qui ſunt in termino ultimo, nec pœnam aliquam luendam habent,nec habere poſſunt, cùm nec ullum reatum habent, nec peccare poſſint. Et tandem excluduntur quoque damnati in Inferno, quia ſicut iſti remiſſionis peccati non ſunt capaces, ità nec remiſſionis pœnæ ex illo relictæ; quamvis enim plures damnati præter pœnam æternam ex peccatis commiſſis,& non condonatis contractam, habeant etiam aliquam pœnam temporalem, quæ ex peccatis in hac vita condonatis relicta fuit, pro qua dignam pœnitentiam non egerunt, illa tamen vel per conjunctionem cum peccato irremiſſibili fit per accidens irremiſſibilis, & æterna, ut dicunt Thomiſtæ; vel ſi terminum habet in Inferno, & ibi perſolvitur, ut ajunt Scotiſtæ, & nos latè defendimus lib. 2. ſentent. diſput. 6. quæſtion.8.talis pænæ temporalis ſolutio non fit per ſatiſfactionem, ſed per ſatiſpaſſionem etiam involuntariam, ut ibidem oſtendimus numer.214. Quomodo autem intelligi debeat illud Catholicum axioma *in Inferno nulla eſt redemptio*,& quinam ſit ejus proprius ſenſus fuſè etiam ibi declaramus articul.2. numer. 223. eſſe hunc, quod nulla eſt ſpes indè evadendi, ſive ibi remitti poſſit aliquod peccatum veniale, aut aliqua pęna venialis, vel mortalis jam hic dimiſſi, ſive non, & quod ſi illud volumus etiam ad pęnas, quas damnati patiuntur ibi, extendere, ſic etiam poteſt, ac debet intelligi; quod à nulla pœna eſt ibi redemptio, ſicut in Purgatorio, quia quælibet pœna ibi etiam temporalis debet perſolvi tota quanta eſt, ſine ulla remiſſione, ac indulgentia, quia omninò luere debent totam illam pęnam venialis, etiam mortalis hic remiſſi pro toto tempore, quo debebatur, ut ibi latè declaramus, & ideò damnati non ſunt Indulgentiæ capaces.

54 Secundò,quia homines ratione utentes, & in ultimo termino non conſtituti in tres dividuntur claſſes, nimirum in viatores Baptizatos, viatores non baptizatos, & animas purgantes de primis etiam conveniunt Doctores, & certum eſt apud omnes, illos cum omni proprietate eſſe indulgentiæ capaces, quia vel aliquam pœnam temporalem habent ex propriis peccatis condonatis relictam, vel certè illam habere poſſunt, quia poſſunt peccare, & de peccatis commiſſis pęnitere, ac de eorum reatu non ſufficienter ſatiſfacere,ac proindè pro ejus ſatiſfactione,ac remiſſione indulgentia egere. Addunt tamen viatorem baptizatum, ut ſine ullo impedimento Indulgentiam ſuſcipere poſſit, debere quoque eſſe fidelem,ſeu habitu fidei ſupernaturali præditum, quia Indulgentiæ non competunt, niſi fidelibus, ut patet in forma concedendi indulgentias, theſaurus ſiquidem Eccleſiæ validè diſpenſari non poteſt, niſi filiis Eccleſiæ nec ab Eccleſia abſolvi poſſunt, qui ejus juriſdictioni non ſubſunt; Tùm quia indulgentiæ fundantur in articulo communionis Sanctorum, qui autem ſunt extrà Eccleſiam, ut ſunt infideles, communionem Sanctorum participare non poſſunt,

quas,

Digitized by Google

quia ſunt membra præciſa, & mortua; influxum autem Eccleſiæ percipere nequit, qui non eſt Eccleſiæ conjunctus, & unitus per fidem, quæ eſt primum vinculum, quo Eccleſiæ membra connectuntur. Ex quo patet hæreticos, & apoſtatas à fide etiam occultos non eſſe Indulgentiæ capaces, quia ſunt membra præciſa. Demum neque fidelis excommunicatus excommunicatione majori eſt indulgentiæ capax, etiamſi ſit contritus, quamvis aliqui affirment apud Emmanuel Sà verbo Indulgentia, & ratio eſt, quia excommunicatus etiamſi poſt excommunicationem per contritionem redierit in gratiam, ab excommunicatione tamen non ſit abſolutus, adhuc afficitur pœnis excommunicationis majoris, una autem ex pœnis excommunicationis illius eſt privatio communium Eccleſiæ ſuffragiorum, & bonorum, quales ſunt Indulgentiæ, ut conſtat ex dictis ſuprà diſput. de Cenſuris; quia ſi excommunicatus contritus, & per gratiam juſtificatus communia bona ſpiritualia Eccleſiæ participaret, non amplius quoad hunc effectum abſolutione ab excommunicatione egeret; hæc enim in tantùm neceſſaria eſt, in quantùm excommunicatio ſubjectum privat participatione Eccleſiaſticorum bonorum, ità Suarez, Nugnus, Amicus, Bonacina, Faber, loc. cit. & alii paſſim. Henriquez tamen l. 7. de Indulgentiis c. 18. advertit excommunicatum Bullam Cruciatæ accipientem fructum Indulgentiæ conſequi, dum eſt contritus, quia talis Bulla ſimul abſolvit ab excommunicatione, ac proindè reddit ſubjectum capax priuſquam effectum indulgentiæ conſequatur.

55 Tertiò eſt difficultas de adultis non baptizati proprio actus contritionis juſtificatis, quales ſunt Catechumeni, an ſint Indulgentiæ capaces. Affirmant Henriquez, Navarrus, Corduba, & alii indulgentias prodeſſe Catechumenis, non per modum abſolutionis, & judicii directi, tamquam ſubditis Eccleſiæ, cùm nondum ſint ſubditi, ſed per modum ſuffragii, Cathecumeni enim ſunt veluti Religionis Chriſtianæ Novitii; ſed Novitii Religionum ſunt participes bonorum ſuæ Religionis; ergò etiam Cathecumeni erunt participes bonorum Religionis Chriſtianæ, cujus ſunt Novitii. Et idem docent de Catechumenis in Purgatorio exiſtentibus, cum enim illi inter membra Chriſti computari poſſint, inferendum videtur poſſe etiam frui ſatisfactione Chriſti, & Indulgentiis per modum ſuffragii. Communior tamen, & probabilior opinio negat præſertim quoad Catechumenus viatores, & quidem quod is prodeſſe nequeunt indulgentiæ per modum abſolutionis, & judicii directi ſatis de ſe patet, quia nullus hoc modo poteſt eſſe indulgentiæ capax, qui non ſit Eccleſiaſticæ Religioni ſubjectus, ut conſtat ex cap. *Quod autem*, de Pœnitent. & Remiſs. ubi definitur Indulgentias non prodeſſe, niſi ſubditis, at Catechumenus viator non eſt Eccleſiaſticæ Religioni ſubjectus, ut ex Tridentino colligitur ſeſſione 14. capit. 2. ubi docet Eccleſiam in neminem actum juriſdictionis exercere poſſe, qui non prius in eam per Baptiſmi januam fuerit ingreſſus juxtà illud Apoſt. 1. Ad Corinth. 12. *Quid mihi de iis, qui foris ſunt, judicare?* Deindè probatur, quod neque eas participare poſſint per modum ſuffragii, quia quamvis Catechumeni merito unionis, quam per vinculum charitatis habent cum Eccleſia, ſint capaces ſatisfactionis per modum ſuffragii à privata perſona ſibi oblatæ, non tamen ſatisfactionis à publica perſona legitimam poteſtatem habente ex communi theſauro Eccleſiæ ſibi applicatæ, nam ad participandam ſatisfactionem per modum ſuffragii à privata perſonæ oblatam non requiritur ſubjectio, cùm non ſit actus juriſdictionis, ſed puræ ſpiritualis eleemoſynæ, quam unuſquiſque de ſuis bonis operibus aliis elargiri poteſt. Tùm tandem quia non eſt recepta conſuetudo in Eccleſia, & praxis concedendi indulgentias Catechumenis, & aliis baptiſmi charactere carentibus, ſed fidelibus dumtaxat, quorum nomine juxtà communem Eccleſię loquendi modum illi intelliguntur, qui fidei profeſſionem in baptiſmo emiſerunt.

56 Hinc ad rationem prioris ſententiæ negandum eſt Cathechumenos quo ad hoc Novitiis Religionis aſſimilari, ſiquidem iſti quoad ſpiritualem juriſdictionem ſunt Eccleſiæ perfectè ſubjecti, quæ proinde eos capaces, & participes reddere poteſt ſpiritualium bonorum Religionis, cujus ſunt Novitii, Catecumeni verò non ſunt perfectè Eccleſiæ juriſdictioni ſubjecti, cujus ſubjectionis defectu indulgentias particare nequeunt, quia baptiſmo carent, undè ſicut nullus eſt capax remiſſionis culpæ ex opere operato, niſi baptiſmum ſuſceperit, ità neque videtur capax remiſſionis pœnæ per indulgentias, quæ ex opere operato prodeſſe videntur, niſi prius Baptiſmum ſuſceperit; ità Suarez, Nugnus, Coninchius, Amicus, Layman, Bonacina, & alii. Cęterum quoad Catechumenos defunctos Amicos diſput. 20. cit. ſect. 7. cum quibuſdam aliis ſatis probabile exiſtimat, indulgentias eis prodeſſe poſſe per modum ſuffragii, quia Catechumeni defuncti non ſunt amplius ſub poteſtate Eccleſiæ, cui poteſtas indulgentiarum hac limitatione conceſſa eſt, ut non niſi ſibi ſubjectis eas concedere valeat, ſed ſunt ſub poteſtate Chriſti, qui ſua paſſione omnibus profuit, undè ſicut ipſorum quoad culpæ condonationem, & gratiæ infuſionem eſt perfectus Redemptor, ità & quoad pęnæ remiſſionem ex condonatis culpis relictæ, quod etiam Eccleſia ipſa approbare videtur, quandò tempore Paſchatis, & Pentecoſtes pro Catechumenis orat, & hunc dicendi modum, ut ſatis pium, & probabilem amplectitur etiam Faber diſp. 38. cit. c. 8. in fine, ubi ait valdè irrationabilis videri excludere ab hoc beneficio animas illas Catechumenorum, quæ propter impotentiam, & inculpabiliter ex hac vita deceſſerunt ſine Sacramento baptiſmi, nam etiamſi non habeant characterem baptiſmalem, tamen in Eccleſia eſſe cenſentur, quia voto illud ſuſceperunt, & ſunt capaces beatitudinis, & ſunt verè fideles.

57 Quartò eſt difficultas de animabus purgantibus, an, & quomodo indulgentiæ defunctis communicari poſſint. Quamvis nedùm Hæretici, ſed etiam aliqui ex Catholicis negaverint Indulgentias prodeſſe defunctis, ut refert Bellarminus lib. 1. de Indulgentiis c. 14. & Suarez diſp. 53. ſect. 1. & Faber loc. cit. quæ opinio ſine errore defendi nequit, certa tamen jam eſt, & indubitata veritas Indulgentias prodeſſe defunctus, ut conſtat ex communi uſu, & praxi Eccleſiæ, in qua nihil tam uſitatum eſt, quàm applicare indulgentias pro defunctis, adeout Paſchalis Primus, ut refert Bellarminus loco cit. qui antè ſeptingentos annos Apoſtolicam Sedem obtinebat, & plures alii Summi Pontifices indulgentias pro Defunctis applicanda conceſſerunt, in quam veritatem omnes Scolaſtici conſpirant 4. d. 20. & præſertim D. Bonaventura par. 2. art. 1. quæſt. 5. hac ratione, quia fideles defuncti propter unionem charitatis cum Eccleſia militante fidelibus viventibus ità conjuncti ſunt, ut unam cum illis Eccleſiam efficiant, ac proindè ſi particularibus ſuffragiis, & orationibus viventium juvari poſſunt, à fortiori poterunt per applicationes ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum ſublevari. Difficultas ſolùm eſt, quomodo id fieri poſſit, tota enim Pontificis poteſtas illis verbis conceſſa; *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum, & in Cælo*, ad illos tantum extendi videtur, qui ſunt adhuc in terra, & ſubditi ipſius Pontificis, quales non ſunt defuncti, qui jam non ſunt ſuper terram, ſed ſub terra, & omninò extrà Pontificis juriſdictionem. Nec refert, quod interdum Eccleſia defunctos excommunicet, eoſque ab excommunicatione abſolvat, quia ut inquit Aſteſanus noſter l. 5. tit. 49. art. 5. cum Hoſtienſi, illa excommunicatio, vel abſolutio non terminatur directè ad defunctos, ſed ad vivos, nimirum obligando viventes, ne vel pro illis orent, debitæque ſepulturæ mandente, vel ut liberentur à prohibitione qua prohibeantur, ne pro illis orarent, debitoque honore proſequerentur. Ideò omnes ferè Theologi dicunt cum D. Bonav. loc. cit. defunctis non prodeſſe indulgentias per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragii, quod etiam ſignificavit Leo X. in Bulla contrà Lutherum, quæ incipit *Exurge Domine*, & omnes antiqui Pontifices in ejuſmodi indulgentiis pro defunctis ſemper explicabant ſe illas conferre per modum ſuffragii quia Pontifices nullam directè auctoritatem habent in animas purgantes, cùm jam ſint extrà ipſorum juriſdictionem, qui poteſtatem tantùm acceperant in oves in terris paſcendas juxta relata Matth. 16. verba *Quodcumque ſolveris ſuper terram*, &c. quibus verbis poteſtas Petro conceſſa, ejuſque ſucceſſoribus ad homines tantùm ſupra terra degentes limitatur.

58 Poſtremo eſt difficultas, quid ſit concedere indulgentiam per modum ſuffragii, & quomodo differat à conceſſione Indulgentiarum per modum abſolutionis, circà quam difficultatem varii ſunt modi dicendi, ut videre eſt apud Fabrum l. c. & Brancatum ex noſtris diſp. 16. de Purgatorio art. 17. §. 3. Verùm omnes ferè Doctores in hoc convenire videntur, ut innuimus qu. 1. hujus Diſputationis art. 1. in fine quòd Summus Pontifex auctoritatem habet ſibi à Chriſto communicatam diſpenſandi indulgentias tam pro vivis, quàm pro defunctis, ſed diverſo modo, quoniam pro vivis eas diſpenſat, tamquam Miniſter à Deo conſtitutus immediatè, & directè liberando à pęnis ex culpis jam condonatis relictis eos, quibus indulgentiam concedit. Pro defunctis verò eas diſpenſat, non immediatè, & directè animas illorum à pęna liberando, ſed tantùm offerendo Deo merita Chriſti, & Sanctorum per modum condigni pretii pro earum liberatione quod etiam communi ſolent exemplo declarare principis poteſtatem à Republica habentis liberandi aliquos ſubditos per bona communia, quorum aliqui eſſent in carcere ejuſdem Reipublicæ dominio, alii verò ſub dominio alterius principis dum in tali caſu pro utriuſque liberandis utique neceſſaria foret poteſtas, & facultas à Republica Principi communicata, cùm pro neutris poſſet de bonis ejuſdem Reipublicæ diſponere abſque illius auctoritate, ſed diverſo modo, talis auctoritas ſibi com-

Digitized by Google

communicata foret, nam pro primis auctoritas foret per modum Miniſtri immediatè à pœna abſolventis, pro ſecundis verò tantùm per modum ſuffragii, hoc eſt, auxilium, & pretium offerentis pro eorum liberatione, ſi alter Princeps oblatum pretium acceptare velit. Ex quo infertur nullam indulgentiam pro defunctis validè applicari poſſe, niſi quæ à Pontifice pro illis expreſsè conceditur, cùm enim nullus præter Summum Pontificem auctoritatem habeat univerſalem diſpenſandi theſaurum meritorum Chriſti, & Sanctorum, ut dictum eſt q.1. art.2.& cùm omnis indulgentia fiat per diſpenſationem hujus theſauri; nullus pro defunctis indulgentiam applicare poterit, niſi quàm pro iis Pontifex expreſsè conceſſerit. An vero Indulgentiæ pro defunctis conceſſæ, ac infallibiter illis proſint, gravis controverſia eſt inter Doctores, de qua agemus diſp.ſeq.de Purgatorio qu. 3. art. 1.

59 Itaque concludimus ex dictis, illis omnibus, & ſolis indulgentias prodeſſe, qui cùm jam gratiam conſecuti ſunt, aliquo tamen reatu pœnæ temporalis ex culpis jam condonatis relictæ tenentur obſtricti, ſive in hac vita, ſive in Purgatorio luendæ, quia indulgentiæ illis omnibus, & ſolis prodeſſe poſſunt, qui ſuffragiis alienarum ſatisfactionum juvari poſſunt, & ſublevari, quæ ſatisfactiones, ſicut per ſpecialem intentionem privatorum applicari poſſunt, ut quæſt.ſeq.dicemus, ità etiam per Eccleſiæ Prælatos, & præſertim Summum Pontificem applicari poſſunt ex communi Eccleſiæ theſauro, cujus ipſe diſpenſator eſt conſtitutus à Deo,at ſuffragia alienarum ſatisfactionum iis omnibus, & ſolis prodeſſe poſſunt, ſive in hac vita ſive in Purgatorio,qui gratiam ſunt aſſecuti;ſed aliquo adhuc reatu pœnæ ſunt obſtricti;ergo etiam iis omnibus,& ſolis indulgentiæ prodeſſe poſſunt, & iſti tantùm ſunt indulgentiarum capaces.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ diſpoſitiones requirantur ad Indulgentiam lucrandam.

60 PRimò eſt difficultas, an ad Indulgentiam lucrandam requiratur ſtatus gratiæ. Negant Mayron, Rubio, & alii antiquiores, quorum fundamentum eſt, quia pœnitentia Sacramentalis à Confeſſario injuncta etiam in peccato adimpleta confert ſuum effectum quoad remiſſionem pœnæ temporalis ex peccatis ritè confeſſis relictæ ex opere operato; ergò à fortiori etiam indulgentia, quia ipſa quoque hunc effectum confert ex opere operato ſatisfactionis Chriſti per ipſius Vicarium legitimè applicatæ, tum quia efficacius eſt meritum Chriſti, & Sanctorum, quàm ſatisfactio peccatoris, & ſimpliciter efficacior eſt applicatio facta à Vicario Chriſti, quàm facta à perſona privata, quæ opinio à Suarez, & aliis tribuitur Scoto noſtro, eo quia ipſe quoque 4.diſt.15.q.1.art.4.tenet hominem in peccato mortali exiſtentem ſatisfacere poſſe pro pænitentia ſibi à Confeſſario impoſita pro peccatis jam ſibi dimiſſis, quoad culpam. Communis tamen opinio tam antiquiorum, quàm Recentiorum affirmat, & expreſsè deducitur ex Extravagante *Unigenitus*, de pœnit. & remiſſ.in qua Pontifex ait eos, qui Indulgentia uſi ſunt *amicitiæ Dei participes effectos eſſe*, quibus verbis ſupponit Indulgentiam ſuum effectum non conferre, niſi diſponentibus ſe per gratiam ad lucrandam,cùm enim per ipſam Indulgentiam amicitiæ Dei participes fieri nequeat, quia per eam gratia non confertur, ſupponi jam debent amici, & in ſtatu gratiæ, & ità etiam conſtat ex perpetuo uſu, & praxi Eccleſiæ, quæ numquam Indulgentiam concedit, niſi pœnitentibus, & contritis, ut patet ex Bullis Pontificum quibus indulgentias concedere ſolent, & ſicut aliena ſuffragia non poſſunt iis, qui non ſunt in gratia, ſic nec Chriſti, vel Sanctorum ſatisfactionis per indulgentias applicatæ. Ad fundamentum primæ ſententiæ neganda eſt conſequentia, magnum enim diſcrimen eſt inter Indulgentiam, & ſatisfactionem Sacramentalem, ut notat Amicus diſp. 20.cit. ſec. 8. ab initio, cum enim indulgentia ſit quædam diſpenſatio in jure divino de relaxandis pœnis lege divina peccatori debitis,niſi ſufficientem habeat cauſam, ob quam talis diſpenſatio fiat, non erit rationabilis, & juxtà mentem concedentis, ac proindè nec valida, ut dictum eſt ſuprà q.3.art. 1. ſicut nec eſt valida diſpenſatio in voto, niſi ſufficientem habeat cauſam, pœnitentia autem Sacramentalis cùm non ſit diſpenſatio in aliquo jure divino, ſed executio partis Sacramenti jam ſuſcepti, ſuum effectum conferre poteſt quoad remiſſionem pœnæ temporalis ex peccato condonato relictæ, quam ut pars Sacramenti continet, etiam in ſtatu peccati adimpleta, Tùm quia ut ait Faber diſp.38. cit.cap. 7.ab initio latum eſt diſcrimen inter ſolutionem pœnæ, quam quis facit adimplendo pœnitentiam à Confeſſario impoſitam in Sacramento pœnitentiæ, & ſolutionem pœnæ, quam quis facit lucrando indulgentiam, nam in prima nihil miſcetur de gratia, vel privilegio, ſed totum ibi fit ex juſtitia. At in ſolutione pœnæ per indulgentiam intercedit privilegium, & gratia, & ſupponitur reconciliatio, & amicitia cum Deo, quia non præſumitur Deus ſuos favores, & gratias quoad deletionem pœnæ inimicis communicare, licèt quoad culpam dimittendam illos adjuvare non ceſſat, atque ideò ob hanc diſparitatem vertentem, inter indulgentias, & ſatisfactionem Sacramentalem nec rectè, nec conſequenter prima opinio Doctori noſtro adſcribitur.

61 Secundò conveniunt Doctores, opus eſſe, ut qui ſuſcepturus eſt indulgentiam præſtet ea, quæ à Superiore in conceſſione Indulgentiæ ſunt præſcripta, undè ex ignorantia, aut oblivione,aut etiam juſto aliquo impedimento partem aliquam operis injuncti quamvis inculpabiliter omittat, effectum Indulgentiæ non conſequitur, & ratio eſt, quia Superior indulgentiam concedit ſub conditione talis operis exequendi, ſi ergò opus præſcriptum ſuſcepturus indulgentiam non exequitur, indulgentiam non conſequitur, cum diſpoſitio non ſubſiſtat non adimpleta conditione ſub qua facta fuit. Difficultas tamen eſt, an opus injunctum debeat in ſtatu gratiæ adimpleri, itaut ſtatus gratiæ requiratur in ſuſcipiente indulgentiam,non ſolùm quando ejus fructus ſuſcipit, ſed etiam cùm exequitur opera ad illarum perceptionem injuncta. Neque Suar. cit. Card. de Lugo cum pluribus aliis diſp. 27.cit.ſec.6. num.83. ubi ait, quòd requiritur ſtatus gratiæ in ſuſcipiente indulgentiam, non quidem toto tempore, quo fiunt opera ad Indulgentiam requiſita, ſed ſolùm in fine, quando ejus effectus applicandus eſt, quod probat ex praxi Eccleſiæ, quæ ad indulgentiam conſequendam ſolet exigere jejunia, & confeſſionem, ſupponendo non præmitti, ſed ſubſequi confeſſionem, quæ ſufficit in fine hebdomadæ ad lucrandum Jubilæum, ac per conſequens frequenter jejunia non fiunt in ſtatu gratiæ, & ità diſcurrit Faber cap.7.cit.numer. 208. ubi ait hanc opinionem eſſe Palud. D.Antonini, Sylveſtri, Tabienæ, & communem Summiſtarum, ac in praxi ſervatam, quia cùm Papa concedit Jubilæum viſitantibus tot Baſilicas, & jejunantibus tribus feriis 4. 6. & Sabbato multi confitentur ſua peccata feria 6. vel Sabbato & ſic feria 4. cùm jejunant, & viſitant Eccleſias non ſunt in gratia, & tamen cenſentur indulgentiam lucrari.

62 Cajetanus autem, Soto, & plures alii aſſerunt requiri gratiæ ſtatum etiam tunc, quando opus injunctum perficitur, quam ſententiam Bellarminus lib. 1. *de Indulgentiis* c.13. & ſequitur Abellius loc.cit. §. 3.cenſet eſſe tutiorem, & in quibuſdam etiam caſibus omninò certam, cùm ſcilicet præſcribitur, ut opera injuncta in ſtatu gratiæ fiant, quod in pluribus ſummorum Pontificum Bullis exprimitur, in quibus Indulgentia conceditur iis, qui verè confeſſi, & contriti aliquas Eccleſias viſitaverint, ibique oraverint pro pace, hæreſum extirpatione &c.Immo Bellarminus loc.cit.exiſtimat id ſemper ſubintelligi, quamvis non exprimatur; quando injunctum opus tale eſt, ut minimè conferat ad finem, ad cujus conſecutionem indulgentia fuit impoſita v. g. ad placandum Deum, & impetrandam pacem niſi fiat in ſtatu gratiæ, peccatores enim Deus non exaudit, nec per opera mortua juſtitia ejus placari, aut miſericordia exorari poteſt. Verùm hæc ratio non convincit, quia, ut inquit Faber loc.cit. & Bonacina plures alios citans, falſum eſt in opere illo non eſſe utilitatem deſideratam, etiamſi fiat in peccato mortali, quoniam utilitas, quæ deſiderari poteſt à Pontifice, & communiter deſideratur, eſt, ut ſit impetratorium apud Deum gratiæ, & finis, quem deſiderat, opus autem factum in peccato mortali eſt impetratorium, nam eleemoſyna facta in peccato mortali eſt impetratoria auxilii divini ad vitandam,& jejunium confert ad impetrandam culparum veniam poteſt etiam ſaltem remotè hominem diſponere ad relinquenda vitia, & gratiam impetrandam; ergò ſic poteſt juvare ad impetrandum finem à Pontifice deſideratum in conceſſione Indulgentiæ. Addo tamen cum Abellio, & aliis conſultiſſimum eſſe, ut quando quis indulgentiam percipere cupit, primum peccata ſua, vel Sacramentali confeſſione, vel ſaltem perfectæ contritionis actu eluere curet, quæ quidem contritio ad omnia peccata non ſolùm mortalia, ſed etiam venialia extendi debet, ut ad remiſſionem pœnarum illis debitarum Indulgentia quoque extendatur.

63 Tertiò quæritur, an ſuſceptor indulgentiarum debeat eſſe in gratia per confeſſionem. Reſpondent Doctores communiter non eſſe neceſſariam confeſſionem, ſed ſufficere ut indulgentiam ſuſcepturus exiſtat in gratia per contritionem, modò in Bulla Confeſſio non exprimatur, undè contritus indulgentiam lucratur quæ hoc modo conceditur, qui hoc, vel illud fecerit, indulgentiam conſequatur, nam in tali conceſſione confeſſio non exprimitur. Ratio eſt, quia exiſtens in gratia per contritionem eſt capax indulgentiarum, nec Superior concedens indulgen-

gen-

Digitized by Google

gentias confeſſionem requirit, ut ſupponitur; ergò in tali caſu non eſt neceſſaria confeſſio. Non obſtat extravagans *Unigenitus*, in qua dicitur Petro relictam eſſe poteſtatem diſpenſandi theſaurum Indulgentiarum verè pœnitentibus, & confeſſis; quia ibi Papa per contritos, & confeſſos aliud non intelligit, niſi homines in gratia conſtitutos, qui veniam ſuarum culparum jam conſecuti ſunt, & ideò cùm quis jam eſt in ſtatu gratiæ, non eſt opus nova confeſſione, vel contritione ad indulgentiam lucrandam, ità Navarrus, Suarez, Reginaldus, Bonacina, Faber, & alii paſſim. Si verò in Bulla exprimatur confeſſio, ut ſi dicatur contritis, & confeſſis indulgentia conceditur, non ſufficit ſuſceptorem eſſe in gratia per contritionem, ſed neceſſaria eſt confeſſio ſecundùm probabiliorem, & tutiorem, ſententiam, ſaltem ſi ſceptor alicujus peccati mortalis ſibi ſit conſcius, quamvis de eo contritus, & ratio eſt, quia Indulgentiæ explicandæ ſunt, ut in Bullis exprimitur, tùm quia particula & non eſt diſiunctiva, ſed conjunctiva, & copulativa, diſpoſitio autem copulativa utriuſq;partis veritatem exigit. Notanter autem dicitur, ſaltem ſi ſuſceptor alicujus peccati mortalis ſibi ſit conſcius, nam ſi nullum mortale poſt ultimam confeſſionem commiſit, ſatis probabile eſt actualem confeſſionem minime neceſſariam eſſe, niſi Summus Pontifex aliter declaret, & ratio eſt, quia ſuſceptor indulgentiæ in propoſito caſu dici poteſt contritus, & confeſſus ad effectum conſequendi indulgentiam, cùm habitualiter in prima contritione, & confeſſione permanere cenſeatur, ac etiamſi poſt illam in aliquod veniale lapſus ſit, ad confeſſionem venialium non tenetur, modò in Bulla venialium confeſſio non exprimatur, & ratio eſt, quia quando in Bulla exprimitur confeſſio intelligitur de confeſſione mortalium, confeſſio enim ſimpliciter, & abſolutè prolata ex communi uſu, & ſenſu Eccleſiæ mortalium confeſſio cenſetur, atque ideò ſicut Eccleſia venialium confeſſionem præcipere non ſolet, ità neque conſuevit ad conſequendam indulgentiam venialium confeſſionem requirere. Ità Auctores ſupracitati, & alii paſſim, ut videre eſt apud Bonacinam diſp.6.cit.q.1.punct.5.

64 Quarto quæritur, an omnes facientes opus ad indulgentiam requiſitum ſtatim, & æqualiter ejus fructum conſequantur. Ratio dubitandi eſt, quia fieri poteſt, ut idem opus poſtulatum inæqualiter fiat à diverſis hominibus, unus enim longiorem, & attentiorem orationem viſitando Eccleſias facere poteſt, vel majorem eleemoſynam, quàm alter, & tres dies jejunii impoſitos in pane, & aqua jejunare poterit, alter modo communi; ergo videtur, quod cùm opus injunctum inæqualiter à ſuſcipientibus indulgentiam fiat inæqualiter, etiam fructus indulgentiæ participetur, & hac ratione Abellius loc. cit. Laym. c. 4. *de Indulgent.* poſt Navarrum, & alios ait, quòd quamvis ſufficiens, & juſta in alicujus indulgentiæ conceſſione v. g. plenaria reperiatur, fieri tamen poſſe, ut non omnes integram conſequantur, ſi nimirum illorum aliqui ad maximam pro peccatis commiſſis temporalem pœnam obeundam obligati opus injunctum tepide peragant, quia quamvis cauſa indulgentiæ in ſe juſta ſit, illorum tamen reſpectu aliquo pacto deficit ob imperfectam diſpoſitionem, quod etiam deducunt ex extravaganti 1. Bonifacii VIII. Antiquiorum in cujus fine habet hæc verba: Homines plus, vel minus participare de Indulgentia prout plus vel minus ad illius cauſam accedunt, & quod unuſquiſque plus merebitur, & indulgentiam efficacius conſequetur, qui Baſilicas ipſas amplius, & devotius frequentabit. Probabilius tamen videtur, quod ait Faber c.7.cit.num.225.æqualiter fructum Indulgentiæ ab omnibus participari ratione operis operati ſcilicet ratione fructus ex ipſa indulgentia provenientis, dummodò ab omnibus fiat opus integrum,quod in conceſſione requiritur, ratione autem operis operantis unum plus mereri, quàm alium, unde ſi in Jubilæo concedatur indulgentia plenaria jejunantibus tribus diebus, & ſemel talem Baſilicam viſitantibus, illicque orantibus pro hæreſum extirpatione & unus tribus diebus jejunet jejunio communi, & illam Baſilicam ſemel viſitet horæ dimidio illic orando, alter vero jejunet in pane, & aqua, & illam Baſilicam ter viſitet una hora integra orando, quamvis hæc opera ſint inæqualia, & omnes tamen æqualiter Jubilæum conſequuntur, & Indulgentiam plenariam, & ſic æqualis eſt fructus in omnibus ex opere operato, ſcilicet indulgentia plenaria; ex opere tamen operantis, qui plus orat, & arctiori jejunio jejunat magis meretur quoad vitam æternam conſequendam.Ratio eſt, quia minus orans,& minorem faciens abſtinentiam,eſto minus faciat,quàm alter,adhuc tamen facit opus poſtulatum,quòd Papa requirit; ideoque indulgentiæ fructum conſequitur, & illud plus,quod facit alter magis orans, & jejunãs,eſto ſit bonum, tamen non eſt à Papa requiſitum ad indulgentiam lucrandam, & ideò ad ejus conſecutionem non pertinet, ſed ad aliud ſcilicet, ad plures æternæ gloriæ gradus conſequendos. Et hoc modo ait Faber intelligendum eſſe Bonifacium VIII. in extravaganti citata, non enim vult quod plus orans, & arctiùs jejunans plus mereatur de indulgentia, cùm ex vi conceſſionis omnibus pleniſſima concedatur indulgentia, ſed vult dicere, quòd ex opere operantis plus merebitur, & quod certius, magis in effectu opus injunctum adimplebit, propter quod indulgentia conceditur, ac proindè directius illi indulgentia applicabitur.

65 Quinto quæritur, an eodem opere poſſit quis lucrari diverſas indulgentias diverſis viis conceſſas, ut ſi habeat tria grana diverſis benedictionibus benedicta, & in ſingulorum benedictionibus conceſſus eſt annus indulgentiæ dicenti ſemel orationem Dominicam, an lucretur tres indulgentiæ annos, ſi ſemel tantùm recitet orationem illam Dominicam, & idem quæritur de ſimilibus, ut cùm concedetur viſitandi talem Eccleſiam, ut lucretur omnes Indulgentias, quas conſequuntur illi, qui viſitant tales, vel tales Baſilicas Romæ exiſtentes, ubi ſunt aliæ, vel ſimiles Indulgentiæ, quæritur, inquam, an uno actu, & eadem oratione omnes illas lucretur indulgentias. Reſpondetur cum diſtinctione, nam ſi ſermo ſit de variis Indulgentiis plenariis variis titulis conceſſis, non eſt dicendum eum ſimul cum eadem recitatione orationis Dominicæ plures illas indulgentias plenarias ſingulis granis conceſſas lucrari cum duplex indulgentia plenaria acquiri non poſſit, ſiquidem per unam totum remittitur debitum ſi verè illam lucremur, & ideo veriſimile non eſt Pontifices in conceſſione ſimilium indulgentiarum intelligere de Plenariis,ſed de diverſis indulgentiis terminatis,de quibus loquendo, ſi aliter in conceſſione indulgentiæ non exprimatur, dicendum eſt non ſufficere unum actum ad omnes illas indulgentias conſequendas, ſed unamquamque proprium opus poſtulatum requirere, cùm enim Pontifex habenti unum granum benedictum unius anni indulgentiam concedit, ſi ſemel orationem dominicam recitet, talis recitatio eſt opus poſtulatum ad indulgentiam illius anni conſequendam, & ideo ſi indulgentiam quoque alteri grano conceſſam vult conſequi facere debet opus poſtulatum in conceſſione indulgentiæ alterius grani, ideoque orationem Dominicam iterum recitare tenetur ad eam conſequendam. Quando autem variæ illæ indulgentiæ conceſſæ eſſent per modum unius per aliam tertiam, ut cum viſitanti talem Eccleſiam omnes indulgentiæ conceduntur omnium Eccleſiarum Urbis, tunc utique unica viſitatione illæ omnes acquiri poſſunt, tunc enim in forma Indulgentiæ exprimitur per unum, & eumdem actum omnes illas indulgentias lucrari. Ità Cardinal. de Lugo, Coninchius, Bonacina, Faber loc. cit., & alii Recentiores paſſim.

66 Sextò quæritur, an poſſit obtineri ſæpius indulgentiæ repetito opere injuncto, ut v.g. ſi viſitanti talem Eccleſiam concedatur indulgentia, an ter viſitans eodem die, toties indulgentiam, lucretur. Reſpondetur cum diſtinctione, quando Indulgentia èſt perpetua, & abſque temporis determinatione conceſſa, ut ſi in conceſſione indulgentiæ dicatur abſolute, quicumque viſitaverit Eccleſiam Metropolitanam, talem indulgentiam conſequatur, poterit ſæpiùs obtineri ſi ſæpius idem opus repetatur, cùm enim ſæpiùs poſſit quis eodem die opus præſtare ad obtinendam indulgentiam præſcriptam,ſequitur aliquem poſſe ſæpius eamdem indulgentiam conſequi dummodo talis actio humano modo repetatur, quod notanter additur, quia ſi quis ingrediendo, egrediendo millies eamdem intraret Eccleſiam, non lucraretur millies indulgentiam, quia illa moraliter non eſt alia, & alia viſitatio, ſed cenſetur eadem moraliter continuata, ſi verò egrediens domo Eccleſiam viſitat, & in reditu iterum eam viſitat, tunc iterum indulgentiam acquirit, quia moraliter eſt duplex viſitatio. Quando vero indulgentia conceditur tempore terminato v.g. pro tali die, quamvis aliqui dicant poſſe etiam ſæpius obtineri, ut Angelus, Roſella, Villalobos, Diana, & alii, negant tamen Suarez, Bonacina, Card. de Lugo, loc.cit.cum pluribus aliis, & ratio eſt, quia breve tempus præſcribitur, ut oſtendatur non poſſe ſæpius eamdem indulgentiam obtineri. Addit tamen Card. de Lugo, quòd quando indulgentia conceditur pro pluribus, ſi id fiat propter commoditatem fidelium, qui non poſſunt eadem die concurrere, idem dicendum erit, ſi verò id fieret ad fovendum populi concurſum per totam octavam v. g.& celebritatem in illa Eccleſia, veriſimile eſt ſingulis ſaltem diebus poſſe de novo illas indulgentias obtineri, quod eſt ſatis probabiliter dictum.

67 Septimò quæritur, an ſufficiat extrà Eccleſiam orare ad conſequendam indulgentiam conceſſam viſitantibus illam,quãdo propter concurſum populi non poteſt aliquis Eccleſiam ingredi. Negant Tanard.& alii apud Dianam 1.to.tract.*de Bulla Cruciata* reſol. 103. Communis tamen opinio affirmat, ut jam diximus ſuprà qu.2.art. 1. nu.23. in tali enim caſu ad indulgentiam lucrandam ſufficit Eccleſiam viſitare extrà portam, vel propè eam in Cœmeterio orare, quia ille tunc dicitur moraliter Eccleſiam viſitare, & in ea orare, quando enim indulgentia con-

Digitized by Google

conceditur templo, etiam ad ejus Cęmeterium extenditur, nam in ſavorabilibus ſub nomine Templi, & Eccleſiæ comprehenditur. Quando autem ad indulgentiam lucrandam exigitur viſitare quinque altaria in aliqua Eccleſia, diximus ibidem non ſufficere talem viſitationem in Cœmeterio, & extrà Eccleſiam, quia licèt ille dicatur in Cęmeterio moraliter Eccleſiam viſitare, non tamen dicitur moraliter viſitare hoc altare, & illud, ſed Eccleſiam ingredi debet; an verò ad viſitanda altaria requiratur motus corporis, quo aliquis ſingulis ſeorſim adeat, licèt affirmet Rodriquez cum quibuſdam aliis, communis tamen, & probabilior opinio negat ad illa viſitanda opus eſſe locali motu ſingula altaria luſtrare, quod verum eſt, ut diximus ibidem, ſi in eo loco, & ſitu ſit viſitans, in quo moraliter cenſeri poſſit illis præſens, & ad quodlibet ex illis orare, undè non ſufficit eſſe intrà Eccleſiam, & ad hoc, vel illud altare animo tantùm converti, ſed aliquo geſtu, vel converſione capitis, vel corporis opus eſt ſignificare converſionem animi ad ſingula altaria, quia, ut ait Card. de Lugo loco cit. ad lucrandam indulgentiam exigitur viſitatio ſenſibilis, hoc eſt talis actio, quæ exterius ſignificet ad tale altare orationem fieri.

68 Octavò, quia ſuprà dictum eſt ad lucrandam indulgentiam opus eſſe præſtare ea, quæ à Superiore præſcripta ſunt in conceſſione indulgentiæ, quæritur an pars operis injuncti proſit ad lucrandam indulgentiam, vel ſaltem partem ejus, itaut qui exhibet dimidium operis injuncti, lucretur ſaltem dimidium ejus. Communis opinio negat, niſi aliter in Bulla exprimatur, ratio eſt, quia indulgentia regulariter loquendo non conceditur diviſibiliter pro diviſibilitate operis, ſed indiviſibiliter pro toto opere, quia Superior non concedit partem indulgentiæ pro parte operis, ſed ad indulgentiam conſequendam totum opus requirit; ergo qui totum opus non adimplet, nec totam, nec ullam conſequitur indulgentiæ partem, ſicut relictum, vel promiſſum ſub pluribus conditionibus non debetur non adimpletis omnibus illis L. *Cum fundus* ff. de conditionibus, & demonſtrationibus, undè in hoc differt indulgentia à ſatisfactione Sacramentali, quæ elevatur diviſibiliter, atque ideo qui partem pęnitentiæ impoſitæ adimplevit, jam partem ſatisfactionis Sacramentalis illi parti correſpondentem obtinuit, quia deletio pœnæ, quæ ſit per ſatisfactionem Sacramentalem, ſic per partes fieri videtur. Notanter vero diximus, niſi aliter in Bulla exprimatur, aliter enim dicendum eſſet, ſi aliter in Bulla exprimeretur, cùm Indulgentiæ tantùm valeant, quantùm ſonant, & à voluntate concedentis vim habeant; unde concedi poteſt indulgentia ſub tali forma, ut per partes qui eam lucretur v. g. ſi recitanti Pſalmum conceditur indulgentia unius anni. Ita tamen, ut qui dimidium dixerit, dimidium etiam annum indulgentiæ lucretur, & ſic de aliis partibus cum proportione, tunc inchoata Pſalmi recitatione, inchoabitur quoque effectus indulgentiæ, & ſucceſſive cum ipſa recitatione continuabitur, & ſic recitans indulgentiam hanc per partes lucrabitur, & in fine recitationis dicetur totam indulgentiam unius, anni lucratus eſſe, licèt autem indulgentia ità concedi poſſit, regulariter tamen non eſt in uſu, ſed abſolute requiritur, & poſtulatur aliquod totum opus, ut conditio neceſſaria ad indulgentiam lucrandam, quo completo indulgentia conferatur, & non antè, ut patet in Jubilæis ordinariis, in quibus ad indulgentiam lucrandam præſcribitur, ut tribus diebus jejunetur, & tales Eccleſiæ viſitentur, quibus expletis indulgentia acquiratur, undè indulgentia confertur in fine adimpletionis operis, vel operum prædictorum.Ità Navarr. Suarez, Reginaldus, Coninchius, Card. de Lugo, Bonacina, Faber, & alii paſſim.

69 Denique gravior difficultas moveri ſolet, an prætermittens levem partem operis injuncti indulgentiæ effectum conſequatur, ut ſi ad conſequendam illam injunctum ſit Miſſæ Sacrificium, vel Miſſæ auditus, & omittantur aliquæ ceremoniæ, vel pars aliqua minima Miſſæ, vel ſi ad conſequendam indulgentiam injunctum ſit jejunium, & aliquod modicum deguſtetur, quod ad peccatum mortale contrà jejunii præceptum non ſit ſufficiens. Reſpondet Bonacina loco cit. cum Suarez, & aliis rem dubiam eſſe, probabilius tamen defendi poſſe non impediri indulgentiæ effectum ex omiſſione partis, quæ levis ſit in ſe, & reſpectu operis injuncti, & ratio ex univerſali regula deducitur in moralibus quòd parum pro nihilo reputatur, undè Summi Pontificis benignitas, & clementia ferre non videtur, ut indulgentiæ defectu defraudetur, qui levem injuncti operis partem prętermitti. Tùm quia poſita levi omiſſione pręceptum ſimpliciter adimpleretur, ſi de tali re conditum eſſet præceptum; ergo cenſetur etiam ſufficienter adimpleri opus injunctum ad indulgentiam obtinendam, hoc tamen intelligendum eſt modò pars ſit levis non tantùm in ſe, ſed etiam reſpectu operis injuncti, parvitas enim materiæ non ſolùm in ſe conſideranda eſt, & abſolutè, ſed etiam reſpectivè ad opus injunctum; fieri etiam poteſt, ut omiſſio aliqua ſit in ſe abſolutè levis materia, & nihilominus gravis cenſeatur, ſi reſpectivè ad opus injunctum conſideretur, qua ratione ſi concedatur indulgentia recitanti orationem Dominicam, & Angelicam poſt communionem, prætermittens orationem Angelicam abſque dubio Indulgentiam non conſequitur, quia licèt talis omiſſio in ſe, & abſolutè conſiderata in ordine ad opus injunctum pars magna, & notabilis cenſetur, ut notat Bonacina loco citato cum Suarez, Sanchez, & aliis.

QUÆSTIO QUINTA.

De Suffragiis.

70 IN præcedentibus Diſputationibus jam ſufficienter tractavimus de ſatisfactione, qua aliquis ex opere operantis poteſt de condigno debitum pœnæ temporalis, quod habet, diluere, ac etiam de ſatisfactione Sacramentali, qua poteſt ex opere operato ab eodem pœnæ reatu liberari per Sacerdotis claves, & virtutes Sacramenti Pœnitentiæ, & in præſenti diſputatione egimus de alio modo, quo etiam ex opere operato hoc debitum diluitur per ſatisfactionem Chriſti Domini, & Sanctorum, quæ nobis per indulgentias applicantur ab habente claves theſauri Eccleſiæ, in quo illæ reſervantur. Reſtat tandem, ut in fine diſputationis hujus agamus de alio modo, quo fideles ſe invicem juvare poſſunt ad hujus debiti ſolutionem, quatenus unus pro alio ſatisfacere poteſt vivo, vel defuncto, quæ dicuntur ſuffragia, de quibus breviter agemus in hac quæſtione.

ARTICULUS PRIMUS.

An, & quomodo poſſint fideles ſe ſe invicem ſuffragiis juvare.

71 NOmine ſuffragii, quod à ſuffragando dicitur, quandoque ſignificatur votum ad officia, & dignitates, quod in favorem alterius fertur, ut in electionibus contingit, & quandoque etiam ſignificatur auxilium, quòd alteri præbetur, & hoc modo accipitur in propoſito, nempè pro auxilio, quod unus fidelis alteri præbet ad conſequendam pęnæ temporalis remiſſionem. Triplex autem eſt ſuffragium, quòd poteſt unus alteri communicare, & per quòd poteſt ſuum juvare. Primum eſt Sacroſanctum Miſſæ ſacrificium, de cujus valore, & applicatione ſufficienter egimus l. 4. ſent. diſp. 4. qu. 6. & 7. & ſuperius diſ. 19. q. 4. & 5. Secundum ſunt indulgentiæ, de quo etiam ſatis diximus in præcedentibus quæſt. diſputationis hujus. Tertium tandem ſunt operationes propriæ pęnales, & ſatisfactoriæ, ut orationes, jejunia &c. quibus fideles ſe ſe invicem juvare poſſunt. Perſonæ vero fideles, quibus hæc ſuffragia applicari poſſunt, ſunt duplicis tantùm generis, nimirum viatores, ſeù in hac Eccleſia militanti degentes, & mortui in Purgatorio exiſtentes. Beati enim, ut dictum eſt q. præc. ar. 1. noſtris auxililis non egent, & ſuffragiis, quia ſunt in termino ultimo, nec pęnam aliquam luendam habent, nec habere poſſunt, cùm nec ullum habeant reatum, nec peccare poſſint, excluduntur quoque damnati in Inferno, quia ſicut remiſſionis peccati non ſunt capaces, ità nec remiſſionis pœnæ ex illo relictæ. De ſuffragiis itaque hic agemus ex opere operantis, ſivè de ſuffragiis bonorum operum, quæ fideles aliis communicant.

72 Primo itaque certum eſt, ac de fide dari aliquo modo hanc ſuffragiorum communicationem inter fideles, hoc eſt communicationem bonorum operum, quibus mutuò ſe juvant, id enim apertè aſſeritur in Symbolo Apoſtolorum, ut notat Aſteſanus noſter lib. 1. tit. 37. art. 1. dum dicimus, *Credo Sanctorum Communionem*, cujus articuli ſenſus eſt, ut docent Theologi omnes, tùm veteres, tùm recentiores in Eccleſia eſſe communionem bonorum operum inter homines juſtos, quatenus ſe invicem illi juvare poſſunt, nam homines juſti ſunt membra unius corporis Eccleſiæ ſub uno capite Chriſto, undè Epheſ. 4. comparat Apoſtolus Eccleſiam corpori humano, in quo certum eſt unumquodque membrum non ſibi ſoli, ſed aliis, quoque inſervire, ſicut ergo unum membrum alteri præbet auxilium, ità vir juſtus alteri opem ferrè poteſt per ſuffragia, & opera ſatisfactoria, & hoc etiam expreſsè deducitur ex illo Jacobi 5. *Orate pro nobis invicem, ut ſalvemini*, & ad Rom. 15. *Obſecro vos fratres per Dominum Jeſum Chriſtum, & Charitate Spiritus Sancti, ut adjuvetis me in orationibus veſtris pro me ad Deum*, ac etiam ex illo Pſalm. 118. *Particeps ſum ego omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua*; ergo membra Eccleſiæ, cui ſunt

fide-

Digitized by Google

fideles in gratia Chriſti exiſtentes non ſibi ſolis, ſed aliis quoque prodeſſe, & ſe invicem juvare poſſunt. Hoc etiam paſſim docent SS. Patres, & præſertim Auguſt. tract. 32. in Joan. circa finem, & Chryſoſt. homil. 41. in 1. ad Corint. qui ad hoc etiam verba Pauli ponderat 2. ad Corint. 2. *Adjuvantibus vobis in oratione pro nobis, ut ex multis perſonis ejus, quæ in nobis eſt donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis*, ex quibus deducit Chryſoſtomus ſolere Deum aliis propter alios gratificari undè infrà ſubdit: *unum corpus omnes ſumus, licet ſicut membra alia aliis illuſtriora, undique veniam ipſi impetrari licet precibus pro ipſis effuſis*, qua propter de hac veritate ſic generatim ſumpta nec Hæretici contradicunt, nam & ipſi quoque fatentur alios ab aliis orationibus ſaltem adjuvari poſſe, cùm hoc manifeſtè conſtet ex multis ſcripturæ locis.

73 Secundò eſt difficultas, an fideles poſſint per ſuffragia ſe invicem juvare ad ſatisfaciendum pro pœna temporali, nam Hæretici concedunt quidem fideles poſſe ſe invicem juvare, & ſuffragari, ſed dicunt hoc ſolùm fieri poſſe impetrando, ac merendo de congruo, ut Deus talem pęnam remittat, ſivè immediatè illam gratis condonando propter orationes alterius, ſivè dando aliquod auxilium propter eaſdem orationes, quo alter benè operetur ad talem remiſſionem obtinendam. Fundamentum eſt, quia ſcriptura videtur dicere, quòd unuſquiſque peccator in propria perſona hanc pœnam ſuſtinere debet, ad Galat. 6. *Unuſquiſque onus ſuum portabit* 2. Corint. 5. *Unuſquiſque recipiet prout geſſit in corpore ſuo*, Pſam. 61. *tu reddes unicuique ſecundum opera ſua*, & ſimilia. Deindè quia debitum pœnæ eſt debitum perſonale, non reale; ergo non poteſt per alium ſolvi, ſed ſolùm per eum, qui peccavit. Tandem quia meritum, & opus bonum eſt perſonale, itàut nemo poſſit alteri ſuum meritum præſtare, ut illi valeat ad gloriam obtinendam; ergò neque poteſt illud ità ei communicare, ut pęnam pro eo debitam ſolvat. Cęterum quòd fideles poſſint ſe invicem juvare etiam ad ſatisfaciendum pro pęnis temporalibus debitis pro peccatis docent Theologi communiter in 4. diſt. 20. ità D. Thomas ibi quæſt. 1. art. 2. D. Bonaventura part. 2. ar. 1. Alenſis 4. part. quæſtione 24. membr. 4. articul. 4. & Scotus noſter hoc tamquam certum ſupponit quodl. 20. art. 1. & hoc expreſsè docet Catechiſ. Pii V. in fine de Sacramento Pęnitentiæ, ubi inquit, quòd: *In eo ſumma Dei bonitas, & clementia maximis laudibus, & gratiarum actionibus prædicanda eſt, qui humanæ imbecillitati hoc condonavit, ut unus pro alio ſatisfacere poſſit*, & infrà hanc appellat ſolutionem his verbis *Qui divina gratia præditi ſunt, alterius nomine poſſunt, quod Deo debetur perſolvere, quare fit, ut quodam pacto alter alterius onera portare videntur*, & ſubdit hoc modo in Eccleſia intelligendam eſſe Sanctorum Communionem, ſolvere autem, & ſatisfacere non eſt impetrare, ut conſtat, ſed pretium offerre, poſſunt ergò fideles, non ſolum impetrando, ſed etiam ſolvendo aliis ſuffragari, & planè hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ſi impetratione poſſunt juſti aliis obtinere remiſſionem pœnæ, tantò magis poterunt oblatione pœnæ æqualis, cùm facilius ſit apud homines æquali, vel condigno pretio aliquid obtinere, quàm gratis ſolùm præcibus, & impetratione, ut benè diſcurrit Card. de Lugo diſp. 28. ſect. 1. & ratio à priori eſt, quia opera juſti de ſe habent æqualitatem in ratione ſatisfactionem cum pœna illa temporali pro qua offeruntur, alioquin neque pro ſe poſſet condignè ſatisfacere.

74 Hoc etiam confirmatur ex doctrina Scoti quodl. 20. art. 1. ſuperius relata q. 1. hujus diſp. art. 1. num. 5. ubi inſinuat fideles aliis ſuffragari poſſe nedum per modum impetrationis, & meriti de congruo, ſed etiam per modum ſatisfactionis, ut etiam Faber advertit diſp. 37. c. 2. n. 15. ait enim in opere meritorio, ut eſt oratio, triplicem gradum meriti reperiri. Primus appellatur à Scoto gradus ſpecialiſſimus, qui valet ipſi oranti, & operanti opus meritorium, & iſte gradus eſt ità oranti, & operanti proprius, ut nullo modo proſit aliis, nec aliis applicari poſſit ordinata voluntate, quia unuſquiſque magis ſe ipſum diligere tenetur, quàm alium ordinata charitate, & ideo meritum proprium ſibi conveniens, & utile ad beatitudinem conſequendam alteri conferre non debet. Secundus gradus meriti eſt generaliſſimus, qui toti Eccleſiæ valet, nec enim debet orans aliquem de Eccleſia excludere, ſed ex intentione habituali omnes includere, tota enim Eccleſia de utilitate boni operis facti à quolibet fideli participat propter charitatem, quæ totius Eccleſiæ vinculum eſt, & unio. Tertius gradus meriti in opere bono eſt gradus quidam medius, quo opus illud bonum valet illi, cui per orantem ſpecialiter applicatur, quod probat, quia in Eccleſia fiunt ſpeciales orationes, aliæ pro vivis, aliæ pro mortuis, aliæ pro benefactoribus, aliæ pro amicis, & aliis; fruſtrà autem aſſignaretur orationes prædictæ ſi non plus valerent illis, quàm generaliter cuicumque in Eccleſia, non valent autem eis primò, vel ſecundo modo, ſed tantùm tertio modo. Ex qua doctrina facilè ſolvuntur rationes pro oppoſita ſententia adductæ, nam auctoritates illæ, ut ſatis de ſe patet, intelliguntur, & loquuntur de retributione finali poſt hanc vitam facienda, & ſenſus eſt, quod in illo extremo judicio nullus punietur pro peccatis alienis, ſed pro propriis tantùm, & ſubintelligitur etiam hæc conditio, niſi pro illis ipſe prius ſatisfecerit per ſe, vel per alios. Ad Confirmationem dicendum eſt, quòd etſi pœna ſit debitum perſonale, falſum tamen eſt non poſſe ſolvi, niſi à propria perſona, alioquin ſequeretur neque per Chriſti ſatisfactionem hominibus applicatam eſſe à debito pęnæ liberos; negatur ergò conſequentia, quia dignitas pœnæ, ſicut per meram Dei condonationem tolli poteſt, ità facilius, per ſatisfactionem condignam ab alio oblatam, & à Deo acceptatam. Ad ultimum dicendum eſt opus bonum eſſe meritum perſonale gradum ſpecialiſſimum, etenim ſecundùm hanc rationem eſt alteri incommunicabile, negatur tamen ſecundùm alios gradus jam aſſignatus eſſe perſonale, & non poſſe alteri communicari. Dices non poteſt contritio unius ſatisfacere pro culpa alterius; ergò nec pęna. Negatur conſequentia, quia ut ait Lugus loc. c. Deus congruentiſſimè noluit de facto culpam remittere ſine ipſius peccatoris retractatione, ut qui voluntariè peccavit, voluntariè etiam ad Deum redeat, quæ ratio in ſolutione pœnæ non procedit, quæ ità voluntaria eſſe non debet.

75 Tertiò, eſt difficultas, an hæc ſatisfactio pro aliis proſit infallibiliter, ſeù effectum habeat infallibilem in eo, cui applicatur, an verò id pendeat ex arbitrio Dei abſque ulla lege acceptandi hujuſmodi ſatisfactiones pro aliis oblatas. Negant Medina, Corduba, Coninchius, Bonacina, & alii aſſerentes non prodeſſe infallibiliter illi, cui applicatur, & ratio eſt, quia non ſatis nobis conſtat Deum infallibiliter acceptaturum ſatisfactiones pro aliis. Communior tamen, & verior ſententia affirmat, quam tenent Suarez, Faber, Card. de Lugo, & plures alii, & expreſsè deducitur ex relatis Catechiſmi Romani verbis loc. citat. ubi ait, *Nec de hoc cuiquam fidelium dubitandi locus relictus eſt, qui in Apoſtolorum Symbolo Sanctorum communionem profitemur*, cùm enim verba Symboli non ſignificant communionem poſſibilem, aut conditionatam, ſi Deus velit acceptare, ſed abſolutam, ſi in illis verbis continetur hæc ſatisfactio unius pro alio, ut Catechiſmus teſtatur conſequens eſt, quòd hæc abſoluta ſit, & non ſolùm ſub illa conditione, ſi Deus acceptare velit, ſi enim jam ordinavit communionem Sanctorum in Eccleſia, certè ſequitur in caſu, quo hæc communio per ſuffragia fiat, Deum teneri ad illam acceptandam, alioquin ſtatutum, & lex illa communicationis meritorum inter fideles eſſet fruſtrà, neque hoc aliquam injuriam Deo infert, vel aliquo modo excellentiæ divinæ derogat, quia hoc totum non facit Deus coactè, ſed quia ſic ſuæ voluntati ordinare placuit, & ſtatuere, ut ait Faber loco cit. undè ruit fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quòd, ſcilicet, non ſatis nobis conſtet Deum infallibiliter acceptaturum ſatisfactiones pro aliis. Tùm quia, ut rectè etiam diſcurrit Lugus loc. c. ſatisfactio Sanctorum, quando ab Eccleſia per indulgentias alicui legitimo modo applicatur, infallibiliter habet effectum in eo cui applicatur, & Deo acceptatur, ut patet ex ſuperius dictis, ob promiſſionem Petro factam, & auctoritatem ei collatam, ac ſucceſſoribus ejus: *Quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum, & in Cœlis*; ergò quando ab ipſomet operante applicatur, non minus infallibiliter à Deo acceptabitur, quia plus juris videtur habere in illa opera ejus auctor, quando ea facit quàm aliis, in quos poſteà quaſi hęredes tranſit illarum ſatisfactionum diſtributio.

76 Quartò eſt difficultas, an ſuffragia proſint de condigno, & de juſtitia. Negant Medina, Corduba, & alii dicentes talem ſatisfactionem eſſe ex mera Dei liberalitate, quorum fundamentum eſt; quia ſecundùm juſtitiam punitivam reus eſt punibilis perſonaliter propter offenſam perſonalem; ideò juſtitia punitiva habet pro objecto proprio perſonam rei, & non aliam, & conſequenter ſecundùm juſtitiam vindicatio cadit ſuper reū ipſum, non ſuper alium, quia ſecundùm juſtitiam non cogitur Judex acceptare ſatisfactionem perſonalem unius pro ſatisfactione perſonali alterius. Communior tamen, & probabilior opinio affirmat quam etiam tenent Suarez, Faber, Cardinal. de Lugo, & plures alii aſſerentes eſſe quidem de condigno, quia dignum eſt, ut ſi aliquis innocens patienter patitur, ejus intuitu relaxetur pęna quam alter ejus amicus debebat, & quòd poſſit ipſe filii, vel fratris redimere pęnam paſſione illa ſpontaneè ſuſcepta. Addunt etiam dici poſſe de juſtitia, non quidem commutativa, quam non habet Deus ad homines, ut dictum eſt lib. 3. ſent. diſp. 3. qu. 5. art. 5. n. 209. ſed vindicativa, non tamen eſt de hujus juſtitiæ rigore quoad modum, quia ut Lugus advertit l. c. poſſet juſtiſſimè Deus alienam pœnam non acceptare, & ab ipſo debitore eam exigere, ſed eſt de juſtitiæ rigore quoad æqualitatem, cùm non minor ſatisfactio ab operante offeratur, quàm

eſſet

Digitized by Google

eſſet illa, quam ipſe debitor ad ſatisfaciendum æqualiter, & de condigno ponere debuiſſet; cùm ergò opera juſti de ſe habeant æqualitatem in ratione ſatisfactionis cum pœna illa temporali pro qua offeruntur, alioquin nec per ſe condignè ſatisfacere poſſet; dicendum eſt oblata pro alio habere eamdem condignitatem cùm non ſit plus, quòd alteri aufertur de debito pœnæ, quàm quod ipſi ſatisfacienti aufertur, quando pro ſe ipſo ſatisfacit. Et per hoc ſolvitur fundamentum contrariæ opinionis, probat enim tantùm non eſſe de rigore juſtitię vindicativę quoad modum, non autem quoad æqualitatem,& licet juſtitia vindicativa habeat pro objecto perſonam rei, tamen decrevit Deus alium pro ipſo ſatisfacere poſſe, ſed de hoc rurſus dicemus diſput. ſeq. q.3. art.1. num.50.

77 Quintò eſt difficultas,an ſuffragia pro aliis oblata proſint fideli ea offerenti. Reſpondent Doctores communiter apud Bonacinam diſ.6.q.2. punct. 1. bonum opus dupliciter conſiderari poſſe, nempè vel ut meritorium, vel ut ſatisfactorium, ſi hoc ſecundo modo conſideretur, ſcilicet ut ſatisfactorium non prodeſt facienti; quoties alteri applicatur, nam opus bonum non habet ſatisfactionem infinitam, ſed limitatam, & ideo ſatisfactio hæc limitata alteri applicetur, prodeſt illi, cui applicatur, non vero applicanti,& tantùm prodeſt illi formaliter loquendo quantùm prodeſſet ipſi applicanti,ſi eam ſibi applicaret, ſi vero opus bonum primo modo conſideretur, ideſt, meritorium, prodeſt ipſi applicanti ad meritum vitæ æternæ juxtà illud Pſam. *Oratio mea in ſinu meo convertetur*. Poteſt etiam hæc difficultas alio modo reſolvi cum Fabro diſp.37.cit.c.1.n.17. juxtà doctrinam Scoti quodl.30.ſuperius traditam, quod, ſcilicet in opere meritorio, quod aliquis facit pro alio,triplex gradus meriti reperitur,ſc.ſpecialiſſimus, & eſſentialis, qui valet pro ipſo orante tantùm,& operante bonum,qui eſt inſeparabilis ab ipſo; Secundus gradus eſt generaliſſimus,qui nempè toti Eccleſiæ valet; Tertius autem ut ſuprà dictum eſt,eſt quidam gradus medius,quo opus illud bonum valet illi, cui per orantem ſpecialiter applicatur, quod ſi alicui particulariter ab operante actu non applicatur,in theſauro Eccleſiæ reponitur, & a diſpenſatore illius applicatur ſecundùm Dei beneplacitum. Meritum proprium operantis, qui in primo gradu conſiſtit, numquam aliis communicatur, quia fieret contrà rectum ordinem charitatis, ſed communicatur tantùm gradus meriti tertius,& illi tantùm prodeſt, cui applicatur pro pęna temporali luenda,non autem facienti. Poteſt tamen dici cum Fabro l.c. quod opus illud, quatenus actu applicatur ab ipſo ſatisfaciente,aliquid meriti in ipſo quoq; augeat ratione actus charitatis ergà proximum,nam præter opus ipſum ſatisfactorium,& meritorium adeſt actus applicationis ad proximum,qui eſt actus extrà opus ipſum meritorium, & conſequenter habet bonitatem ſuam,& meritum,& ſicut opus illud eſt magis meritorium,quod habet plures circumſtantias bonas, ità hoc opus ratione hujus circumſtantiæ, quę eſt applicatio, habet aliquid amplius meriti pro ipſo ſatisfaciente.

78 Poſtremo eſt difficultas, an ſuffragia viventium prodeſſe poſſint defunctis in Purgatorio ad remiſſionē pęnarum. Quamvis Arius id abſolute negaverit, ut refert D. Aug. hæreſis 53.& Epiphanius hæreſi 75.& alii Hæretici noſtri temporis, qui Purgatorium negant; dicendum tamen eſt cum Eccleſia Catholica ſuffragia vivorum prodeſſe defunctis in Purgatorio exiſtentibus,quoad remiſſionem pęnarum,& eſt aſſertum de fide,quod ſumitur ex diverſis ſcripturæ locis, ſed præſertim ex illo 2. Machab. 12.*Sancta,& ſalubris cogitatio eſt pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur*, quem locum ità declarat Aſteſanus noſter lib.3. cit.tit.37.art.2.quia charitas, quæ eſt vinculum Eccleſiæ membra uniens, non ſolum ad vivos ſe extendit, ſed etiam ad mortuos in charitate decedunt, charitas enim cum vita corporis non finitur, ut ait Apoſtolus 1.Corinth.14.*Charitas numquam excidit*. Similiter etiam mortui in memoriis hominum vivunt, & ideo intentio viventium ad ipſos dirigi poteſt,& ſic ſuffragia mortuis dupliciter proſunt, ſicut,& vivis ſcilicet propter charitatis unionem,& propter intentionem viventium ad ipſos directam.Nec tamen ſic eis credenda ſunt valere vivorum ſuffragia, ut ſtatus eorum mutetur de miſeria ad felicitatem, ſed valent ad diminutionem pœnæ,ſeù mitigationem, & abbreviationem, vel aliquid hujuſmodi, quòd ſtatum mortui non tranſmutat, quia ut dicit Auguſt.in Enchirid.c.65.dùm in hac vita viverent, meruerunt, ut hæc ſibi poſteà prodeſſe poſſent. Ità ad verbum diſcurrit Aſteſanus l. c. quæ veritas in pluribus Conciliis determinata eſt ,ſcilicet Carthag.3.c.29. Carthag.4. c.79.Tolet.2.c.12. Arelatenſ.c.12. Brachar.1.cap. 39. Lateran. ſub Innocentio IV.c.69.ac denique in Trid. ſeſſ.25. his verbis. Cùm Catholica Eccleſia Spiritu ſancto edocta ex Sacris literis, & antiqua Patrum traditione, in ſacris Conciliis, & noviſſimè in hac Oecumenica Synodo docuerit Purgatorium eſſe animaſque ibi detentas fidelium ſuffragiis,potiſſimum verò acceptabili altari ſacrificio juvari, &c. ità loquitur Concilium Trident.& omnes Patres, quos brevitatis cauſa omitto.

79 Sed obiiciunt Hæretici illud Eccleſiaſt.9.ubi dicitur,mortuos non habere partem in opere, quod geritur ſub Sole; ergò mortui non juvantur ſuffragiis vivorum, alioquin mortui dicerentur habere partem in opere, quod geritur ſub Sole. Reſpondet Aſteſanus loc.cit.id in eo ſenſu tantum dici quia mortui tali operi non cooperantur, quod tamen non obſtat quin habeant partem in fructu illius operis,& ità etiam reſpondet Bonac.plures alios citans, mortuos non habere partem in opere, ideſt, non concurrere ad opus illud,habere tamen partem in fructu operis qui eſt ſatisfactio pro pœna temporali. Sed rurſus obiicies illud 2. Corinth.5.omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit ſivè bonum, ſivè malum. Reſpondet Aſteſanus ibidem cum D. Damaſceno lib. de ſuffragiis mortuorum illud intelligi quantum ad retributionem, quæ fiet in finali judicio, quæ erit æternæ gloriæ, vel æternæ miſeriæ, in qua quilibet recipiet tantùm ſecundum quod in corpore geſſit. Cętera ad hanc materiam ſpectantia de ſuffragiis defunctorū videbimus diſ.ſeq. de Purgatór.

ARTICULUS SECUNDUS.

De conditionibus requiſitis ex parte illius, pro quo ſuffragia offeruntur, & ex parte offerentis.

80 Primò, Doctores communiter docent tres conditiones requiri in eo pro quo ſuffragium offertur,ut ei proſit; Una eſt ut indigeat ſuffragio, hoc eſt, ut ſit debitor alicujus pęnæ temporalis, quod ſatis conſtat ex dictis, hac enim ratione ſuprà diximus art. præced. ab initio non eſſe offerenda ſuffragia pro Beatis, quia illis non egent; ac proindè ſi aliquis ſit fidelis adeo innocens,ut non ſit alicujus pęnæ debitor, ſuffragia pro eo oblata non proſunt, nec ullum in eo habent effectum, quia illis non indiget, Altera conditio eſt, ut ſit in ſtatu gratiæ, quia qui non exiſtit in gratia non habet communicationem cum aliis membris vivis, cùm ſit mortuum, & ideò recipere non poteſt influxum ab altero membro, cui non eſt conjunctum. Tùm quia in peccato mortali exiſtens dignus eſt æterna pęna, quamdiù in eo perſeverat; ergò per ſuffragia nequit pœnæ remiſſionem obtinere. Tertia conditio eſt,ut peccata, pro quibus ſatisfactio exhibetur, jam ſint deleta quoad culpam; quià non remittitur pęna antequam culpa remittatur, cùm manente culpa ſemper remaneat dignitas, & obligatio ad pœnam. Tùm quia non videtur conveniens Deum ſatisfactionem acceptare pro pęna, quæ videtur eſſe indulgentia, & gratia,quamdiù manet adhuc averſus, & indignatus propter culpam, ſed prius debet placari ab offenſa,& reconciliari cum homine, quàm condonet vel acceptet gratiosè ſatisfactionem pro pęna. Ex quo ſit,ut ſatisfactio exhibita ab homine juſto pro ſe habente peccatū veniale, vel pro alio item habente culpas veniales nondùm remiſſas non proſit pro venialibus nondùm remiſſis. Ità Suarez, Valentia, Nugnus, Coninchius, Card. de Lugo,Bonacina,& alii communiter. Aliam conditionem addunt aliqui, quòd ille pro quo ſuffragium offertur, illud acceptet. Sed iſta conditio ſuperflua cenſetur, quoniam ſufficit generalis voluntas, quam unuſquiſque juſtus habet, ut ſolvatur à pęna temporali debita,& uſu Eccleſiæ receptum eſt, ut offerantur ſuffragia pro amicis quoque abſentibus, & ignorantibus ſibi ſuffragia offerri.

81 Cęterum hanc communem doctrinam non omninò approbat Faber diſp.37.cit.c.3.inquit enim quòd ſecunda,& tertia conditio non ſunt diverſæ, ſed coincidunt, quia ſecundùm legem ordinariam nemini remittitur culpa, niſi ei detur gratia gratum faciens,non ergo ſunt duæ conditiones,ſed una tantùm. Subdit deindè neque hanc conditionem eſſe ſimpliciter neceſſariam, ut ſuffragium proſit illi pro quo offertur, quia homo exiſtens in peccato poteſt adimplere pęnitentiam ſibi à Sacerdote injunctam pro peccatis jam confeſſis, etiamſi talis pœnitentia fiat poſteà in ſtatu peccati mortalis, aliud eſt enim mereri,& aliud ſatisfacere pro pęna debita, verùm eſt, quod exiſtens in peccato mortali non poteſt mereri vitam æternam,quia eſt extrà charitatem,ſecùs de ſatisfacere, undè cùm exiſtens in peccato mortali poſſit ſatisfacere pro pœna debita ſuis, peccatis etiam ſatisfatio oblata ab ipſo pro alio valere, & acceptari poterit pro ſolutione pęnæ debitæ peccatis illius jam dimiſſis,quoad culpam,etiamſi poſteà in peccatum mortale inciderit, ità diſcurrit Faber l.c. Verùm quamvis illæ duæ conditiones coincidant quoad remiſſionem peccati mortalis, quia hoc non remittitur, niſi per infuſionem gratiæ, non tamen ità eſt, quoad remiſſionem venialium, quę cum gratia habituali compoſſibilia ſunt undè poteſt homo eſſe in ſtatu gratię, & adhuc venialibus detineri, & in tali caſu ſuffragia pro eo oblata utiq; proſunt illi quoad

Digitized by Google

quoad remiſſionem pœnæ pro peccatis mortalibus jam remiſſis debitæ, non tamen pœnæ venialibus quibus detinetur, debitæ, quia ut dicebamus, non remittitur pœna antè remiſſionem culpæ, cùm manente culpa ſemper remaneant dignitas, & obligatio ad pœnam. Quod vero neque ſtatus gratiæ ſit neceſſarius in eo, pro quo ſuffragium offertur, non conſonat doctrinæ ſuperius traditæ q. præced. art. 2. n. 60. ubi diximus ad indulgentiam lucrandam ſtatum gratiæ requiri, quod etiam tenet Faber ibi citatus diſp. 38. cap. 7. ab initio, & rationes ibi adductæ pro neceſſitate hujus conditionis ad lucrandam indulgentiam idem pariter probant pro lucrando ſuffragio, & diſcrimen ibi aſſignatum inter indulgentiam, & ſatisfactionem Sacramentalem currit pariter in propoſito de Suffragio, & præſertim de eo, quod eſt ſatisfactorium ex opere operantis, ut ſunt orationes, quæ ab homine juſto offeruntur.

82 Secundo, loquendò de conditionibus requiſitis ex parte offerentis, ut ſuffragium habeat effectum, prima, & præcipua aſſignari ſolet, quod ſit in ſtatu gratiæ, & ratio eſt, quia exiſtens in peccato mortali indignus eſt remiſſione tam culpæ, quàm pœnæ, & conſequenter eſt impotens ad obtinendam alteri remiſſionem pœnæ, ſeù ad ſatisfaciendum pro altero. Hoc autem intelligendum eſt de opere ſatisfactorio ex opere operantis, ut enim diximus ab initio quæſtionis ſuffragia ſunt in duplici differentia, alia ſunt ſatisfactoria ex opere operato, ut eſt ſacrificium, & indulgentia, alia ex opere operantis, ut ſunt orationes, jejunia, & aliæ operationes pœnales ſatisfactoriæ, quibus fideles ſe invicem juvare poſſunt: ſi ergò loquamur de opere ſatisfactorio ex opere operato, dicendum eſt prodeſſe aliis etiamſi offerens non ſit in ſtatu gratiæ, valor enim illius ſuffragii à probitate Sacerdotis offerentis non dependet, quia principalis offerens eſt ipſe Chriſtus, & prout ab illo ſemper illa oblatio eſt Deo gratiſſima. Hoc etiam intelligendum eſt de ſuffragio facto ab aliquo in perſona propria, nam ſi preces offerantur à Sacerdote in perſona Eccleſiæ, quales ſunt, quæ ſunt in Miſſa, & divino officio, hæ orationes dictæ etiam à Miniſtro peccatore adhuc valent per modum ſatisfactionis, vel ſaltem per modum Impetrationis juxtà diverſitatem opinionum, quatenus Eccleſia per eos illius Miniſtri ſuas preces, & vota Deo repræſentat. Ità communiter diſcurrunt Recentiores ſuprà citati. Verùm Faber loc. cit. inquit juxtà principia doctrinæ Scoti neque hanc conditionem eſſe ex parte offerentis neceſſariam, quia ſi in ſententia Scoti peccator exiſtens in peccato mortali poteſt ſatisfacere in Sacramento pœnitentiæ pro pęna temporali debita ſuis peccatis, quæ jam prius dimiſſa erant quo ad culpam; nulla videtur ratio propter quam non poſſit etiam ſatisfacere pro alio ratione ſolutionis pęnæ debitæ offerendo æquivalentem pęnam. Sed rurſus replico, id non conſonare doctrinæ jam traditæ qu. præced. nu. 60. ubi diximus ad indulgentiam lucrandam ſtatum gratiæ requiri, quod tenet etiam ipſe Faber diſp. 38. c. 7. ubi ipſe quoq; ſatetur non valere paritatem ex ſatisfactione ſacramentali deductam, cùm enim hæc ſit executio partis Sacramenti jam ſuſcepti, ſuum effectum conferre poteſt quo ad remiſſionem pœnæ temporalis ex peccatis condonatis relictæ; quam ut pars Sacramenti continet, etiam in ſtatu peccati adimpleta, cùm talem effectum conferat ex opere operato, quod de ſuffragiis dici nequit, quæ ſuum conferunt effectum ex opere operantis. Hoc autem intelligo de offerente ſuffragium ſponte ſua, & nomine proprio, non autem ex præcepto alterius, ut ſunt legata à teſtatoribus relicta, & talem eſſe debere in gratia, ut ſuffragia ſint utilia defunctis Bannes tr. 4. c. 2. ſect. 1. ait dubitandum eſſe.

83 Sed dubium eſt, an opus adhuc valeat, & proſit, ſi præcipiens ſit in gratia, exequens verò, ſeù adimplens illud ſit in peccato mortali. Reſpondent DD. cum diſtinctione, opera quæ per alium fiunt, duobus modis fieri poſſe; primò enim fieri poſſunt per alium, tamquam per inſtrumentum; ſecundò per alium, tanquam per cauſam propriam, & proximam illorum operum, quando fiunt per alium, tamquam per inſtrumentum, ſunt ſatisfactoria, quamvis ille, qui ea facit, ſit in peccato mortali, & ratio eſt, quia opus eſt ſatisfactorium, quatenus provenit à principali agente, quarè ſi præcipiens, qui eſt agens principale, ſit in gratia opus valet, & prodeſt ad ſatisfactionem, ut ſi Dominus in gratia exiſtens præcipiat per famulum, vel per amicum ſuo nomine eleemoſynam fieri; & hoc verum eſſe dicunt quamplures, quamvis præcipiens in peccatum mortale incidat, poſtquam opus fieri mandavit, modo eſſet in gratia, quando opus præcepit, quia opus eſt meritorium, quatenus ab agente principali provenit, ab illo autem provenire cenſetur, quatenus voluit, & præcepit illud fieri; ſi ergò tunc in gratię ſtatu erat, opus valet, & prodeſt etiamſi præcipiens poſtea in peccatum incidat. Si verò exequens non ſit cauſa mere inſtrumentalis, ſed proxima, & principalis illius operis, opus ab eo præſtitum in peccato mortali non videtur prodeſſe, nec eſſe ſatisfactorium, undè ſi Pręlatus ſubdito præcipiat orare, vel jejunare in aliorum ſatisfactionem, ſi hęc opera pęnalia ſubditus exequatur in ſtatu peccati mortalis, voluntas Pręlati eſt quidem Deo accepta, ſed opera illa non ſunt ſatisfactoria, quia jejunia, & oratio, ſunt actus merè perſonales, quorum cauſa propria, & proxima eſt, orans, vel jejunans, & ab eo exequuntur in ſtatu peccati mortalis, ut ſupponimus. Ità Bonac. diſp. 6. cit. q. 2. punct. 2. plures alios citans. Quid vero dicendum ſit de exequente legata à teſtatoribus relicta dicemus diſp. ſeq. q. 3. art. 3. n. 66.

84 Tertiò ulterius alia quoque conditio requiritur ex parte offerentis, & ſuffragantis, ut ſuffragium alteri proſit, nempe ut offerens habeat intentionem offęrendi pro eo, cui prodeſt, illique ſuffragium applicare intendat, & hęc intentio opus bonum antecedere debet, non ſubſequi, alioquin poſſet operans ſuæ ſatisfactionis applicationem ſuſpendere, quando ipſe non indiget, & applicare poſteà quando indiget, quod eſt falſum, quia ut Coninchius advertit diſp. 11. dub. 7. omnes hujuſmodi ſatisfactiones, hoc ipſo, quod nec ipſe operans iis indiget, nec dum operatur, eas aliqui indigenti applicat, in theſauro Eccleſiæ reponuntur, quem extrà collationem Sacramenti nemo diſpenſare poteſt, niſi qui poteſt Indulgentias conferrè. Hic autem quæri ſolet, an hæc intentio applicandi ſuffragium pro alio ſufficiat, ſi ſit habitualis, an vero debeat eſſe actualis, vel ſaltem virtualis, v. g. an ſufficiat ſi ergo heri applicui pro aliquo omnia opera ſatisfactoria hujus menſis, ut quamdiù hanc voluntatem non retracto, ſatisfactiones illæ ei proſint, etiamſi poſtea illas exequendo nullo modo recordetur; Vaſq. t. 2. in 3. p. diſp. 138. c. 6. cum quibuſdam aliis dixit non ſufficere voluntatem mere habitualem, ſeù præteritam non retractatam, ſed omnino requiri voluntatem virtualem, hoc eſt, quæ ſit cauſa operis. Cæterum habitualem quoque ſufficere jam oſtendi cum communiori, & probabiliori ſententia l. 4. ſent. diſp. 4. q. 7. art. 2. ubi dicit ut Sacrificium proſit ex opere operato, non eſſe neceſſariam in Sacerdote actualem, vel virtualem intentionem, aut applicationem, ſed ſufficere quoque habitualem, hoc eſt quod prius intentionem actualem habuerit, ipſamque non retractaverit, ità enim expreſsè dòcet Scot. quodl. 20. D, ubi ait quod non oportet celebrantem pro multis tunc de eis actu cogitare, ſed ſufficit, quod antè recollegerit iſtos, pro quibus intendit ſpecialiter orare, & intentionem ſuam talem Deo obtulerit; ex tunc enim ſi tantùm in communi eorum memoriam habeat, hoc ſufficit, quia tunc Deus oblationem, & devotionem ſuam pro illis acceptat, quibus ordinavit ſe prius velle offerre, ità Doctor ibi, quem non ſolum ſequuntur Scotiſtæ noſtri Centin. Gavat. Branc. & alii antiquiores, ſed etiam Suar. Lugus, Bonac. Caſpenſ. Diana, Averſa, Coninch. Hurtado, & alii Recentiores paſſim. Hic tamen advertendum eſt, ut etiam dixi l. c. proprie loquendo de intentione habituali non importare intentionem mere præteritam non retractatam per actum contrarium, ut communiter Recentiores exponunt, ſed potius promptitudinem quamdam per actus præcedentes acquiſitam, qualis etiam in dormientibus eſſe poteſt, ut explicat D. 4. d. 6. q. 6. A, ſed accipiendo etiam habitualem intentionem pro volitione præterita non retractata ut ipſe quoque accepit 4. d. 4. q. 4. H, adhuc diximus, quod licet ad valorem Sacramenti non ſufficiat, ſufficit tamen ad valorem ſacrificii, & ſuffragii, & pro aliquo re vera applicatum dicitur.

85 Quarto tandem alia conditio in ſatisfaciente requiſita ad hoc, ut ſuffragium oblatum proſit, eſt quod ſatisfactio faciat opus, quod ex ſe vim habeat ſatisfaciendi, hoc eſt habeat valorem, & pretium abſolvendum debitum illius, pro quo ſatisfacit. Opera autem hujuſmodi ad illa tria ſuperius enumerata reducuntur, ut notat Faber l. c. orationem, jejunium, & eleemoſynam, ſub quibus omnes aliæ operationes pęnales reducuntur, & peregrinationes, macerationes, & ratio hujus conditionis eſt, quia debitum nemo ſolvere poteſt, niſi ſolvendo pretium illi æquivalens, debet ergo quòd datur alicui in debiti ſolutionem in ſe prius valorem pretii habere, & tunc datio illius pro debito eſt vera ſolutio, & compenſatio. Aliæ quædam conditiones addi ſolent, ut videre eſt apud Bonac. l. c. quæ ſatis de ſe patent, ut nempè opus fiat ab homine viatore in hac vita exiſtente, quia ſicut poſt hanc vitam mereri non poſſumus, nec demereri, ità neque ſatisfacere, undè ad Galatas ait Apoſtolus: *Dum tempus habemus operemur bonum, tempore enim ſuo metemus*, & Joan. 9. *Venit nox, quando nemò poteſt operari*. Item requiritur, ut opus voluntarie fiat, ſeù ſuſtineatur, ob id enim ſatisfactio differt à ſatiſpaſſione, qua de cauſa, qui caſus, & infortunia fortuito evenientia voluntariè non acceptat in ſatisfactionem pro ſe, vel pro aliis, aut illa ad Deum non refert, condignè ſatisfacere non dicitur.

DIS-

Digitized by Google

DISPUTATIO XXIV.

DE PURGATORIO

1 HACTENUS diſputavimus, qua ratione in hac vita remiſſionem peccatorum obtinere poſſimus tàm ſecundùm culpam, quàm ſecundùm pęnam, & non tantùm per ſatisfactionem Sacramentalem, ſed etiam per Indulgentias, & Suffragia. Sed quia ſæpè contingit, aliquos ex hac vita decedere, antequam pro peccatis plenè ſatisfecerint, & Indulgentiæ non ſolùm pro vivis, ſed etiam pro Defunctis conceduntur, & ſuffragia à viventibus eiſdem quoque applicari ſolent; in hac diſputatione diſcurrendum eſt, qua ratione animæ ſic decedentes poſt hanc vitam purgari poſſint, & remiſſionem pęnarum ex dimiſſis culpis remanentium conſequi, pro cujus intelligentia, quatuor præſertim hic ſunt inquirenda, & diſcurrenda, primo an detur Purgatorium, ſecundò qualis, & quanta ſit ejus pęna, tertiò qualis ſit ſtatus gratiæ animarum in ipſo permanentium, & tandem quibus modis à nobis juvari poſſint per Indulgentias, & ſuffragia.

QUÆSTIO PRIMA.

De exiſtentia Purgatorii.

2 NE de nomine ſit contentio, per Purgatorium, locum quemdam intelligimus in quo tamquam in carcere poſt hanc vitam uſque ad certum, ac definitum tempus animæ fidelium detinentur, ac purgantur, quæ in ſtatu quidem gratiæ, ſed tamen nondùm plenè, ac ſufficienter à peccatis purgatæ è corporibus exierunt ubi fidelium vivorum orationibus, & ſuffragiis, ac præſertim Sanctiſſimo Miſſæ Sacrificio juvari poſſunt, ac à pęnis ſublevari, ut tandem ſic purgatæ in Cęlum evolare poſſint, in quod nihil coinquinatum introire poteſt; diſcurrendum ergò eſt in præſenti quæſtione, an Purgatorium detur, & in quo loco, & quibus cauſis fuerit à Deo inſtitutum.

ARTICULUS PRIMUS.

An Purgatorium detur, & in quo loco.

3 NON defuerunt Hæretici tàm veteres, quàm recentiores, qui Purgatorium omnino de medio tollere conati ſunt. Ità Valdenſes, Albigenſes, Apoſtolici, & plures alii fidei Catholicæ hoſtes, ut refert Bellarmin. lib. 1. de Purgatorio capit. 2. quibus adhæſerunt hodierni Heretici Lutherani, & Calviniſtæ, qui omnes nullum eſſe poſt hanc vitam Purgatorium contendunt, ſed animas ſtatim, ac à corporibus ſeparantur, vel in Cęlum conſcendere, vel in Infernum detrudi; quorum fundamentum fuit, quia nullum diſcrimen eſſe dixerunt inter peccatum veniale, & mortale, ſed omnia peccata eſſe mortalia, & non remitti dicta peccata quin etiam tota pęna remittatur, ex quo deducunt non dari Purgatorium, quoniam in illo per nos peccata venialia purgantur, & pęnæ culparum mortalium remiſſarum. Unde animas hoc mundo decedentes, vel ad gloriam, vel ad Infernum ſtatim ire dixerunt, quod confirmant ex illo Eccleſiaſt. 11. *Si ceciderit lignum, ſive ad Auſtrum, ſive ad Aquilonem ubicumque ceciderit, & ibi erit*, & Apoc. 14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodò jam dicit Spiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis, opera enim illorum ſequuntur illos*, & Matth. 25. *Venite benedicti, percipite regnum, & ite maledicti in ignem æternum, &c.* Certum tamen eſt, & de fide dari Purgatorium, in quo aliquæ animæ à pęnis temporalibus purgantur, plures enim animæ juſtorum è corpore ſeparantur, licèt in gratia decedant, non tamen adhuc pro culpis in hac vita commiſſis, licèt jam remiſſis, plane ſatisfecerunt quarè cùm integrè debitum ſolvere teneantur, & reatus pęnæ in illis remaneat, antequam in Cęlum recipiantur, aliquas pęnas ſuſtinere debent, ut plenè ſatisfaciant, & hoc ſemper ut certum creditum fuit in Eccleſia Dei, ut latè tradunt Dogmatici contrà Hæreticos ſcribentes.

4 Primo autem refellitur hic error, & noſtræ fidei veritas probatur ex variis Sacræ Scripturæ locis tùm veteris, tùm novi teſtamenti, & ex veteri celebris eſt locus ille 2. Machab. 12. ubi dicitur *Sancta, & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis exorare, ut à peccatis ſolvantur*, quæ verba cùm neque de Beatis, neque de damnatis intelligi poſſint, ſequitur intelligenda eſſe de quibuſdam defunctis, qui in gratia Dei ab hac vita decedentes non plenè ſatisfecerint, & adhuc aliqua vincula habeant, à quibus poſt mortem ſolvi queant, proindeque de illis, qui in Purgatorio detinentur. Qui locus cum adeò clarus ſit, ut nequeant Hæretici illum in alio ſenſu explicare, ad omnes difficultates tollendas in confirmationem eorum pertinaciæ dicunt hos Machabæorum libros eſſe apocriphos, ideſt ſine ulla auctoritate. Verum hos libros eſſe Canonicos jam definitum eſt in Concilio Carthaginenſi 3. c. 47. cui interfuit, ac ſubſcripſit D. Auguſtinus; item in Florentino ſub Eugenio Quarto, & demum in Tridentino ſeſſ. 3. decreto de Canonicis Scripturis. Probatur etiam hæc veritas ex Tobiæ *Panem tuum, & vinum tuum ſuper ſepulturam juſti conſtitue*, quod Patres intelligunt de pane, & vino, quod Deo in Sacrificium pro animabus juſtis offertur, & de illo, quod elargitur in ſubſtentationem pauperum, & Sacerdotum pro dictis animabus, ut ait Tutrianus lib. 5. pro Epiſt. Pont. cap. 14. Probatur quodque ex Iſaiæ 4. *Purgabit Dominus ſordes filiorum Sion in Spiritu judicii, & Spiritu ardoris*, quem locum de pęna Purgatorii explicat Divus Auguſtinus libr. 20. de Civit. c. 25. Prætereà probatur hæc veritas ex novo teſtamento Matth. 12. ubi dicitur eſſe peccata quædam, quæ *non remittentur in hoc ſæculo, neque in futuro*, undè colligunt SS. Patres quædam peccata remitti in futuro ſæculo, ideſt, poſt hanc vitam per orationes, & ſuffragia Eccleſiæ, ut exponit idem D. Aug. libr. 6. contrà Julianum c. 15. & lib. 21. de Civit. c. 14. Divus Gregorius lib. 4. Dialog. c. 39. & D. Bernardus homil. 66. in Cantica. Alius locus eſt 1. ad Corinth. c. 4. in quo Scotus inquit 4. diſt. 21. q. 1. A. totam aſſertionem de Purgatorio fundari, ubi Apoſtolus inquit, *Si quis ſuper ædificet ſuprà fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretioſos, lignum, fænum, ſtipulam, &c. uniuſcujuſque opus manifeſtum erit, & igne probabitur, ſi enim opus manſerit, quod ſuper ædificavit, mercedem accipiet, ſi opus arſerit, detrimentum patietur, ipſe autem ſalvus erit ſic tamen quaſi per ignem*, ſenſus autem horum verborum juxtà communem Patrum expoſitionem, quos fuſè Faber aducit diſp. 36. de Purgatorio c. 1. eſt, per aurum, argentum, &c. ſignificari opera juſtorum, quæ ſunt probanda per ignem hoc pacto, ut ipſa illæſa relinquat, & per lignum, ſtipulam, &c. peccata venialia; quæ cremanda ſunt, ideſt, punienda, ſed qui ea commiſit ſalvabitur per ignem, quo purgabitur. Alia plura Scripturæ loca vide apud Brancatum noſtrum tom. 4. de omnibus noviſſimis diſp. 16. ar. 2. §. 1. & apud Bellarminum l. c.

5 Secundò probatur hæc veritas ex univerſali totius ab initio Eccleſiæ conſenſu, quæ ſemper pro defunctis orari curavit, ut conſtat ex antiquiſſimis liturgiis, ac libris ritualibus D. Jacobi, D. Marci, D. Baſilii Æthiopum, ac Romana, quæ creditur eſſe D. Petri, & habentur initio tom. 6. Bibliothecæ Patrum, in quibus omnibus certæ quædam preces pro defunctis inſtituuntur. Item ex variis Conciliis, in quibus præſcribitur, ut orationes, & ſuffragia pro fidelibus defunctis offerantur, ut in Concilio Carthag. 3. c. 29. Brancharenſi 1. c. 39. & Aurelian. 2. c. 14. undè ſequitur aliquos fideles defunctos in tali loco eſſe, ubi orationibus, & ſuffragiis juvari poſſunt, qui locus ab Eccleſia Purgatorium appellari conſuevit, & quamvis in ſacris litteris hanc veritatem ſub explicito Purgatorii nomine non habeamus, ſatis eſt in illis inveniri locum ſub tali nomine ſignificatum; alia quoque antiqua Concilia ad hanc veritatem comprobandam adducit Brancatus l. c. §. 4. nimirum Valentinum, Toletanum, Nicenum, Cabilonenſe, Triburienſe, Saleguſtand. & alia, quæ apud ipſum videri poſſunt. Et denique probatur hæc veritas ex Concilio Florentino in litteris unionis, & Tridentino ſeſſ. 6. can. 3. & Decreto de Purgatorio, & ſeſſ. 22. c. 2. & can. 3. ubi id credendum eſſe decernit ſub pęna anathematis, & in fine prædicti c. 2. ſic loquitur agendo de Sacrificio Miſſæ: *Quarè non ſolùm pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, ſatisfactionibus*

Digitized by Google

& aliis neceſſitatibus, ſed, & pro defunctis in Chriſto nondum ad plenum purgatis ritè juxtà Apoſtolorum traditionem offertur.

6 Tertiò probatur hæc veritas ex conſenſu omnium Patrum qui ſemper unanimiter docuerunt pro Defunctis orandum eſſe, hinc Divus Gregorius Niſſenus oratione pro mortuis, circa medium loquens de juſto ex hac vita decedente inquit, *quòd non poterit è corpore egreſſus divinitatis particeps fieri, niſi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abſtulerit*, & Divus Auguſtinus libr. 2. contrà Manich. cap. 60. in fine ſic ait. *Qui agrum non coluerit, & ſpinis eum opprimi permiſerit habet in hac vita maledictionem terræ ſuæ, & poſt hanc vitam habebit, vel Purgatorium ignem, vel pœnam æternam*, & lib. 21. de Civitat. cap. 24. loqnens de juſtis, qui cum levibus peccatis ex hac vita decedunt inquit. *Tales conſtat ante Judicii diem per pœnas temporales, quas eorum Spiritus patiuntur, purgatos æternis ſuppliciis non tradendos*, & Divus Ambroſius libr. 2. epiſt. 8. ad Fauſtinum loquens de obitu Sororis ait: *Itaque non tam deplorandam, quàm proſequendam orationibus reor, nec mæſtificandam tuis lacbrymis, ſed magis oblationibus animam ejus Domino comendandam arbitror* & Divus Chryſoſtomus homil. 41. in 1. ad Corinth. loquens de juſto defuncto ait *Juvetur non lacbymis, ſed precibus, ſupplicationibus, eleemoſynis, & oblationibus*. Item probatur ex aliis SS. Patribus, qui pro fidelibus defunctis orandum, ac Sacrificium Miſſæ offerendum eſſe dixerunt, ut S. Cyrillus Hieronym. Catech. 5. Miſtag. *Pro omnibus*, inquit, *oramus qui inter, nos vita functi ſunt, maximum credentem eſſe animarum juvamen*, & D. Greg. lib. 4. Dialog. cap. 55. ait *Multum ſolet animas etiam poſt mortem ſacra oblatio hoſtiæ ſalutaris adjuvare, ut hanc nonnumquam ipſæ defunctorum animæ expetere videantur*. Plures alias Patrum auctoritates vide apud Bellarminum, Suarez, Fabrum, Coninchium, & Brancatum l. c. §. 2. & 3. qui teſtimonia Patrum Græcorum, & Latinorum ſingillatim adducit.

7 Quartò deducitur tandem hæc veritas ex deſtructione fundamenti Hæreticorum, quod ſcilicet, nullum ſit diſcrimen inter peccatum veniale, & mortale, ſed omnia peccata eſſe mortalia, & non remitti dicta peccata, quin etiam tota pęna remittatur, etiam temporalis. Falſum enim in primis eſt peccatum veniale non differre à mortali, ut fusè oſtendimus 2. ſent. diſp. 6. de Peccatis q. 6. & clarè deducitur ex epiſt. D. Jacobi cap. 1. dùm ait: *Unuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua, concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum cùm conſummatum fuerit, generat mortem*, quibus verbis ut notat Faber diſp. 86. cit. c. 1. deſcribit Apoſtolus proceſſum peccati concupiſcentiæ, & inqnit poſt tentationem peccati, quæ poteſt eſſe ſine ullo peccato, ſi reſiſtentia fiat, continuò ſequi peccatum ſi non fiat; nam ex concupiſcentia, quæ tentat, in parte inferiori oritur delectatio, quæ eſt aliquod peccatum, non tamen mortale, ſi non adſit conſenſus plenus, & perfectus, & hoc eſt peccatum veniale, ſi vero peccatum conſummatum fuerit, accedente nimirum pleno, ac deliberato conſenſu, generat mortem, & tunc eſt peccatum mortale; non ergo omne peccatum eſt mortale, ſed datur etiam aliquod veniale tantùm. Falſum eſt etiam dùm Deus culpam dimittit, etiam omnem pœnam dimittere, ut ſuprà oſtendimus diſp. 21. de Pœnitentiæ Sacramento q. 11. de ſatisfactione Sacramentali, ſæpiſſimè enim contingit, ut poſt remiſſam culpam aliqua pęna temporalis perſolvenda nobis remaneat, & conſequenter ut quis ex hac vita decedat antequam pro tali pœna omninò ſatisfecerit, tunc igitur poſt mortem, antequam Cœlum ingrediatur, alicubi pro omni tali pęna ſatisfacere, vel ſatiſpati tenetur, & eadem eſt ratio eorum, qui ab omni peccati mortalis reatu immunes ex hac vita decedunt, & cum ſolis venialibus culpis moriuntur, iſti enim poſt hanc vitam antè Cęlorum ingreſſum purgari, & puniri debent; ergò eſt indubitata veritas aliquos poſt hanc vitam temporalibus pęnis eſſe puniendos, pro quibus hic ſatisfecerunt.

8 Neque obſtant adductæ Scripturæ, ſiquidem in eis ſit tantùm mentio de duobus terminis vitæ per quos homo terminatur, vel ad gloriam æternam, vel pęnam, & ignem æternum, Eccleſiaſtes enim ſolùm aſſerit ſtatum gratiæ, vel peccati, ſivè odii Dei poſt hanc vitam eſſe immutabilem, atque ideò ſi homo in ſtatu gratiæ moriatur filius Dei, aut in ſtatu peccati filius gehennæ, perpetuo talem futurum, ſic etiam D. Joannes in Apocal. loquitur de ſtatu in perpetuum futuro poſt hanc vitam, & tandem Chriſtus Matth. 25. loquitur etiam de ſtatu animarum poſt judicium futuro, qui ſolùm duplex erit, ſcilicet, beatorum, & damnatorum, & in eodem ſenſu loquuntur Patres, quando aſſerunt duo tantùm eſſe loca, quibus animæ Defunctorum recipiuntur poſt hujus vitæ diſceſſum, loquuntur enim de locis, & ſtatibus in æternum permanentibus, quia contrà Pelagianos diſputabant aſſerentes poſt diem Judicii futurum tertium locum, in quo pueri cum originali ex hac vita decedentes, ſine baptiſmo perpetua quadam beatitudine fruerentur, quod Patres impugnant, & damnant, undè Divus Auguſtinus lib. 1. de peccatis mortal. c. 18. & ſerm. 14. de verbis Apoſt. Aliiſque in locis duo loca ait eſſe hominibus poſt hanc vitam præparata, Regnum, ſcilicet æternum, aut pęnam æternam, quia Purgatorium eſt via, ideoque mentionem de terminis viæ faciendo, ut ſit in Scripturis adductis, omittitur via, & ſolùm de terminis ſit ſermo. Itaque ex his auctoritatibus concluditur eſſe tantùm duo loca ultima, in quibus omnes ultimatè recipi debent, & perpetuo detineri, Paradiſum, ſcilicet, & infernum, & poſt judicium univerſale omnes in hæc duo loca mittendos eſſe à Chriſto Domino illis verbis: *Venite benedicti*, &c. *Ite maledicti*, &c. quod optimè Sixtus Papa declaravit in Epiſt. ad malos Doctores dicens; *Ego in Scriptura duo tantum loca invenio, Regni, & Gehennæ, hoc eſt, vitæ, & mortis; Purgatorium ſemper excipio, in quo ad tempus piorum animæ corporibus ſoluta expiantur*. Quare ex citatis Scripturis, & aliis ſic loquentibus non benè deducitur quòd poſt mortem alius locus non detur, in quo ad tempus pęnæ peccatis jam remiſſis debitæ purgentur, luantur, qui poſt diem extremi univerſalis judicii ceſſabit. Ità Cardinal. Bellarminus, Suarez, Coninchius, Brancatus, & Faber loc. cit. & alii paſſim. Quæ omnia pridem docuerat Divus Bonav. 4. d. 20. part. 1. qu. 2. ubi hoc quæſitum proponit, & in eo corpore quæſtionis ait, dicendum eſſe, quod ſicut dicit Scriptura, & auctoritates Sanctorum, & revelationes plures, & rationes concordant, & Eccleſia univerſalis confirmat, quæ pro animabus Defunctorum orat, abſque dubio poſt hanc vitam eſt ponere pęnam purgatoriam, & ratio eſt quia univerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas, & ſic autem miſericordia parcit Dominus, ut veritati ſivè juſtitiæ non fiat præjudicium, ideò dimittit culpam, & pœnam æternam, ità tamen quòd obligatum teneat ad pęnam temporalem, ab hac autem pœna non abſolvitur in mortem; quoniam ſtatus poſt mortem non repugnant punitioni animæ, puniuntur animæ, & premiantur, & ideo cùm non ſint alicui taliter remiſſa peccata, quin obligetur ad aliquam pęnam, niſi fiat per baptiſmalem gratiam, & ab ea obligatione non abſolvitur, & debitor pœnæ non poſſit cum debito Cęlum ingredi, neceſſarium eſt eſſe Purgatorium. Ità diſcurrit Seraphicus Doctor loc. cit. ubi etiam ſolvit rationes, & auctoritates in oppoſitum adductas modo jam explicato.

9 Quintò quamvis conveniant Catholici omnes dari locum animarum purgantium, qui dicitur Purgatorium, in quo decedentes in gratia pęnas peccatorum perſolvunt, pro quibus hic non plenè ſatisfecerunt, non tamen omnes conveniunt in hujuſmodi loco aſſignando, ſeù ubi ſit Purgatorium, quia de hoc nullum certum habemus Scripturæ teſtimonium, nec Eccleſiæ determinationem. Undè aliqui dixerunt Purgatorium non eſſe in una certa mundi parte, & loco determinato, ſed eſſe locum indeterminatum, & variis in locis animas ad purgandum deputari præſertim vero illis in locis, in quibus peccaverunt, quam ſententiam amplexus eſt Ugo de S. Victore l. 2. de Sacram. p. 16. c. 4. quod probat ex pluribus revelationibus, quas afferunt D. Gregorius lib. 4. Dialog. c. 25. & 55. Petrus Damianus Epiſt. 15. ad Deſider. cap. 7. & alii Patres, quare concludit probabilius eſſe unumquemque purgari, ubi potiſſima peccata commiſit. Communis tamen ſententia Theologorum eſt, ut refert Faber noſter diſp. 36. cit. c. 2. Purgatorium loquendo ſecundùm legem communem & ordinariam Dei eſſe in ipſis terræ viſceribus, & Inferno conjunctum, loquendo vero ſecundùm legem particularem, ſeù diſpoſitionem divinam interdum aliquas animas in aliquo particulari loco purgari, vel quia in iis peccaverint, vel etiam ad inſtructionem, & terrorem vivorum. Ità D. Thomas 4. d. 20. & ibidem D. Bonavent. p. 1. q. 6. ubi movens quæſtionem in quo loco animæ juſtorum pœnas luant ſuorum peccatorum; pro quibus plenè hic non ſatisfecerunt, reſolvit dicendum eſſe, quòd locus Purgatorii ſecundùm legem communem, & ordinariam inferius credendus eſt in terræ viſceribus, ut ſi locus Purgatorius, quia talis locus competit punitioni, & ſubdit, quod hic locus pars Inferni creditur à quibuſdam propter illud verbum Divi Gregor. IV. Dialog. quod ſub eodem igne electus purgatur, & damnatus crematur. Si autem loquamur ſecundùm diſpoſitionem ſpecialem, ſic diverſis diverſa loca conceſſa ſunt; vel propter eorum celeriorem liberationem, ut poſſint aliis ſuam indigentiam revelare, ſicut docet D. Gregor. cit. exemplo Paſchaſii; vel propter noſtram inſtructionem, ut aliquando recogitemus magnam poſt hanc vitam pęnam infligi peccantibus; vel propter alicujus Sancti impetrationem, ſicu legitur, quòd S. Patritius impetravit cuidam, quod puniretur in quodam loco in terra. Ità diſcurrit Seraphicus Doctor loc. citato, quem dicendi modum omnes Recentiores ſequuntur.

10 Quod autem ſecundùm legem communem Purgatorium ſit locus determinatus, & inferior in viſceribus terræ, probatur ex variis Scripturæ teſtimoniis aſſerentibus ſub terra, & in-

ferio-

Digitized by Google

ferioribus partibus ejus eſſe quaſdam animas juſtas, quæ Deum laudant, ut illud Apoſtoli ad Philippenſ. 2. *In nomine Jeſu, omne genuflectatur, Cœleſtium, Terreſtrium, & Infernorum*, quæ verba ultima de animabus in Inferno damnatis utique intelligi nequeunt, quæ tantùm abeſt ut Chriſto genua flectant, quod potius illum continuò blaſphemant juxtà illud *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper*, unde ſolùm de animabus Purgatori intelligi poſſunt.

Confirmatur id etiam ex illo Pſalm. 113. *Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum* ex quo colligitur etiam aliquos, qui in Infernum deſcendunt hoc eſt, in inferiores terræ partes Deum laudare; cùm ergò de damnatis in Inferno id nequeat intelligi, ut dictum eſt, reſtat ut de exiſtentibus in Purgatorio intelligi debeat, ut communiter Patres exponunt, & rurſus idem deducitur ex illo Apoc. 5. *Nemo inventus eſt dignus aperire librum neque in Cœlo, neque in Terra, neque ſubtus Terram*, & certum eſt Joannem non enumeraſſe niſi juſtos undè deducitur etiam ſub terra juſtos eſſe, ſcilicèt, animas Purgatorii, & idem indicant alia verba, quæ adduci ſolent Eccleſiaſt. 24. *Penetrabo inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in Domino*, ex quo loco probari etiam ſolet deſcenſus Chriſti ad inferos. Demum huic etiam communi ſententiæ favent verba, & collectæ, quę in Sacrificio Miſſæ dicuntur pro Defunctis: *Libera Domine animas fidelium Defunctorum de pęnis Inferni, & de profundo lacu*, etenim pęnæ iſtæ inferni, de quibus ibi Eccleſia loquitur, utique non ſunt pœnæ damnatorum, quia iſti redemptionis amplius non ſunt capaces ergo his verbis liberationem petit animarum à Purgatorio, non ab inferno. Neque dicas Eccleſiam orare ad prævenendum eas à pœnis inferni ræpreſentando diem obitus illarum; nam Eccleſia illis verbis orat pro anima jam judicata, judicatur enim anima noſtra ſtatim, ac à corpore ſeparatur; igitur ne fruſtrà oret, ſupponit animas illas in Cœlo non eſſe, quia tunc noſtris orationibus non egent, ſed apud Inferos non autem in Inferno inferiori, nam in eo nulla eſt redemptio, ſed eſſe in Inferno Superioris, quod eſt Purgatorium, & orat ab illo liberari; ergò Purgatorium eſt in loco inferiori. Ità Auctores omnes adducti, & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quibus de cauſis Purgatorium fuerit à Deo inſtitutum.

11 CUm tantummodò fidelium juſtorum animæ in Purgatorio detineantur, quæ ab omni mortalis culpæ reatu ex hac vita deceſſerunt, ſequitur ex dictis articulo præcedenti ut ob duas tantùm cauſas ibi purgari debeant, nimirum, vel pro pœnis temporalibus, quæ peccatis mortalibus, aut venialibus, quoad culpam remiſſis debentur, pro quibus plenè, & integrè in hoc ſæculo non ſatisfecerunt, vel pro peccatis venialibus, cum quibus nondùm quoad culpam remiſſis è corporibus exierunt; verùm quia circà hoc punctum aliquæ contingunt difficultates in hoc articulo, ex dictis in ſuperioribus ſunt breviter declarandæ juxtà mentem noſtri Doctoris 4. d. 21. q. 1. ubi hanc duplicem cauſam aſſignat.

12 Primò conveniunt Doctores, & Catholici omnes cauſam finalem cur ſtatus medius, ſeù locus Purgatorii, ſit à Deo inſtitutus, eſſe ut anima purgetur, ſivè expietur a reatu pœnæ temporalis, quæ peccatis mortalibus, aut venialibus quoad culpam remiſſis debetur. Fundamentum eſt, quia ut dictum eſt art. præc. dùm in hac vita peccatum mortale remittitur, & pœna æterna ei debita, non ſemper tollitur obligatio omnis pœnæ temporalis, ſed aliquando, & ſæpè remanet in Purgatorio luenda, ut in Conc. Florent. determinatum eſt ſeſſ. ult. in Conſtitut. unionis, & denuò in Tridentin. ſeſſ. 6. can. 30. his verbis. Si quis poſt acceptam juſtificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ità culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exſolvendæ, vel in hoc ſæculo, vel in futuro in Purgatorio, antequàm ad Regnum Cælorum additus patere poſſit anathema ſit. Et inferius ſeſſione 14. c. 8. in Sacramento pœnitentiæ præcipit ſatisfactorias pęnitentias ſemper eſſe injungendas, quia poſt culpam, & pęnam æternam remiſſam ſemper aliqua remanet temporalis pęna luenda in hoc, vel in futuro ſæculo, quod inquit ex multis caſibus in Sacra Scriptura narratis manifeſtè colligi, cùm enim Deus fidelibus ſuis peccata graviora admittebat, & pęnam æternam eis debitam, adhuc tamen temporali aliqua pęna ea puniebat, ut cum ejus miſericordia etiam juſtitia admixta appareat, ità à Mundi initio Geneſ. 3. Deus primis parentibus graviſſimum inobedientiæ peccatum, & pęnam æternam condonavit, ſed eis pęnas temporales injunxit, virò quidem dicens: *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec revertaris in terram, de qua ſumptus es; maledicta terra in opere tuo in laboribus comedes ea cunctis diebus vitæ tuæ*. Mulieri autem aliam quoque temporalem pęnam injunxit, dùm dixit: *In dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tibi*. Sic etiam 2. Regum c. 12. quando Dav. adulterium cum uxore Uriç commiſit, & ex Nathan increpatione peccatum ſuum deteſtatus eſt, & confeſſus dicens, *Peccavi Domino*, reſpondit Nathan: *Dominus tranſtulit peccatum tuum, non morieris veruntamen filius, qui natus eſt tibi, morte morietur*, & hoc in pęnam ſui peccati, ut ait Divus Gregorius relatus cap. *ſi peccatum de pęnit. diſt.* 1. Sic etiam Exod. 30. quando populus infidelitate peccavit non credens, neque Moyſes ipſe, nec Aaron ſe accepturos aquam de petra, licèt Deus peccatum hoc condonaverit, juravit tamen eos non intraturos in terram promiſſionis, & ità accidit, & ſimiles alii caſus paſſim in Scriptura leguntur, ex quibus manifeſtè deducitur Deum culpam mortalem ignoſcentem, & pęnam æternam dimittentem, pęnas aliquas temporales ab eis exigere in hoc, vel futuro ſæculo luendas, quibus æternam dimiſit.

13 Secundo quoad aliam cauſam aſſignatam admittẽdi Purgatorium, nimirum pro purgatione venialium, cum quibus modùm quoad culpam remiſſis quis moritur, Doctores non conveniunt. Negarunt enim aliqui venialia poſt hanc vitam remitti poſſe etiam in Purg. quia poſt hanc vitam non eſt tempus merendi, & ſatisfaciendi pro peccatis juxta illud Joan. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt, veniet nox, quando nemo poteſt operari*, per diem autem Patres intelligunt tempus vitæ præſentis, per noctem verò futuræ, ità Alenſis 4. p. q. 15. memb. 3. art. 3. cum quibuſdam aliis. Communis tamen ſentẽtia affirmat peccata venialia etiam quoad culpam in Purgatorio remitti poſſe, ut diximus ſuprà diſp. 11. q. 4. art. 2. quod Patres deducunt ex illo Mat. 12. *Qui peccavit in Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro* ex hac enim ſententia datur intelligi, inquit D. Gregorius l. 4. Dialog. cap. 19. *quaſdam culpas in hoc ſeculo, quaſdam vero in futuro poſſe relaxari*, quod de venialibus, & levioribus ibidem diximus eſſe intelligendum, quia contingere poteſt aliquem ex hac vita cum ſolis venialibus decedere, ut de illo contingeret, qui ſolis venialibus detinetur, & dormiens occideretur, vel in amentiam perpetuam incideret, certum enim eſt, quòd iſte ſalvaretur, quia ſupponitur eſſe in gratia, & ſolis venialibus detineri, nec perpetuo ratione illorum in Purgatorio ſtaret, neque cum peccato veniali gloriam intraret, quia nihil coinquinatum intrabit Regnum Cœlorum; ergò remiſſio venialium poſt hanc vitam acquiri poteſt, ſivè id fiat in ipſa animæ ſeparatione à corpore, ſive toto Purgatorii tempore. Quod verò ex Jo. 9. adducebatur probat ſolùm in alia vita deletionem venialium haberi nõ poſſe per modum meriti, & ſatisfactionis, quia poſt mortem non eſt amplius tempus merendi, nec ſatisfaciendi, ſed ſolùm ſatiſpatiendi, & ideo per ſolam ſatiſpaſſionem in Purgatorio venialia deleri poſſunt, non per ſatisfactionem, ut ait Doct. l. c. & ſic etiam intelligenda ſunt verba Eccleſiaſt. 14. *Ante obitum tuũ operare juſtitiam, quia non eſt apud inferos invenire cibum*, fatendum itaque eſt poſſe veniale peccatum etiam poſt hanc vitam dimitti in Purgatorio, & ſic etiam docet D. Bonav. 4. d. 21. p. 1. a. 1. q. 1. ubi ait, quod non à quavis macula, ſed à veniali tantùm, & à debito mortali purgat purgatoria pęna.

14 Tertiò eſt difficultas de modo, & quando poſt mortem remittantur, de quo varii ſunt modi dicendi. Plures dixerunt tam veteres, quàm Recentiores, ut l. c. dictum eſt, peccatum veniale quoad culpam remitti decedenti in charitate poſt hanc vitam per aliquem actum bonum converſionis animæ ad Deum, & deteſtationis venialium habitum in primo inſtanti ſeparationis ejus à corpore, imo aliqui etiam dicunt venialia poſt mortem deleri poſſe per actus contritionis, & charitatis factos in alia vita, ſcilicet, in Purgator. aliquo tempore poſt ſeparationem animæ à corpore, nec opus eſſe ut in primò ſeparationis inſtanti anima ſtatim eliciat ſufficientem pęnitentiæ actum pro venialibus. Verùm hic dicendi modus Scoto non placet, ut diximus l. c. nam 4. d. 21 q. 1. in fine quæſtionis antè principalium ſolutionem inquit, quòd ponere in anima ſeparata aliquem bonum motum, vel diſpoſitionem, qua de congruo, vel de condigno deletionem culpæ venialis mereatur, non eſt theologicæ doctrinæ conſonum, quæ ponit ſtatum illum ab iſtis immunem, nec ſtatum merendi admittit in alia vita, quia poſt mortem non eſt amplius tempus merendi, nec ſatisfaciendi, ſed ſolùm ſatiſpatiendi, ut ex præcitatis teſtimoniis colligitur Joan. 9. & Eccleſiaſt. 14. Alius proindè modus dimittendi venialia poſt mortem aſſignatur à Scoto ibidem ſub lit. E. & eſt, ut diximus l. c. quòd peccata venialia decedenti in charitate ſtatim poſt mortem remittantur, non quidem per aliquem actum meritorium quem tunc eliciat, ſed propter aliquem alium actum ab ipſo factum, dùm viveret, & acceptatum à Deo ſtatim poſt ejus mortem ad

Digitized by Google

remiſſionem venialium, cum quibus ex hac vita diceſſit. Itaque ſuadet Doctor, quia ad peccatum veniale delendum non requiritur neceſſario pœnitentia,& diſplicentia formalis peccati, ſicut exigitur ad remiſſionem mortalis, ſed deleri poteſt per aliquem actum magis Deo gratum, quàm actus peccati diſplicuerit; cùm ergo in vita ſic dimitti poſſit veniale peccatum, rationabile quoque erit, quod etiam in primo inſtanti poſt mortem deleatur per acceptationem operum illorum à Deo, quæ opera forte in vita non fuerunt acceptata, quia in vita poſuit obicem continuando peccatum, quem obicem poſt mortem ponere nequit, quia poſt mortem nemo amplius meretur, vel demeretur, quem dicendi modum l. c. fuſiùs declaravimus.

15 Quarto denique alius quoque dicendi modus, quo peccatum veniale poſt mortem dimitti poteſt ibidem aſſignatur à Scoto, ut diximus loc. cit. & eſt per ſatiſpaſſionem, ſeù ſolutionem totius pœnæ temporalis, ad quam veniale ordinatur, quod ita declarat Doctor, quia actu tranſacto culpa, quę manet, nihil aliud eſt, niſi reatus ad pœnam debitam, iſte vero reatus peccati venialis non eſt niſi ad pœnam temporalem, ut conſtat ex ſuperius dictis, atque ideo ſoluta pœna temporali in Purgatorio, quæ pro veniali debetur, culpa venialis erit remiſſa; quæ doctrina conformatur illi, quam tradit ipſe Doctor de macula, & peccato habituali 4.d.14. q.1. art.1. ubi docet formale conſtitutivum peccatoris eſſe reatum, ſeù obligationem ad pœnam peccato correſpondentem ex actu peccaminoſo contractum, & in ipſo permanentem quouſque pœna illa ſoluta fuerit, quam germanam Scoti ſententiam de peccato habituali latè declaravimus lib.2. ſent.diſp.6.q.8.art.6. & ſeq. Pro recta autem hujus dicendi modi intelligentia advertimus loc.cit. quod cùm inquit Doctor peccatum veniale poſſe in Purgatorio per ſatiſpaſſionem dimitti, ſeu per ſolutionem totius pœnæ temporalis, quæ veniali debetur, per pœnæ ſolutionem non eſſe præciſe intelligendam ipſius pœnæ exhibitionem, & exactionem, ſed dignitatem, & obligationem ad eam ex tali actu contractam, aliud enim eſt loqui de pœna actuali pro peccato exhibita, & aliud de dignitate, & obligatione ad eam ex tali actu contracta, in qua propriè conſiſtit culpæ reatus; poteſt enim adhuc iſta manere culpa non retractata etiamſi pœna ſemel ſit ſufficienter inflicta, & ſoluta, ut ſi reus ob commiſſum crimen una tantùm vice fuſtigari mereatur ſi tali fuſtigatione ſecuta, & exhibita, peccati patrati non pœniteat, adhuc crimen in eo habitualiter, vel moraliter manens, quatenus non eſt retractatum dicitur fuſtigatione dignum, ſeù illa pœna, quæ ſemel ei fuit inflicta, non autem nova fuſtigatione, hoc enim eſſet novam dignitatem ponere, non autem antiquam durare. Quando ergò in præſenti dicimus veniale etiam quoad culpam poſſe in Purgatorio remitti per ſolutionem totius pęnæ temporalis illi debitæ, non tantùm intendimus ſolutionem ab illa actuali pęna, ſed etiam à dignitate, & obligatione ad eam, in qua præcipuè reatus culpæ venialis conſiſtit, & hanc venialium remiſſionem Patres aperte deducunt ex illa Apoſtoli auctoritate 1. Courin. 3. ubi loquens de anima purgante, inquit, *ſic ſalvus erit quaſi per ignem*, quibus verbis inſinuat peccata venialia in Purgatorio dimitti per ſatiſpaſſionem & purgationem ignis, non tantùm quo ad reatum pęnæ, quæ ibi luenda remanſit pro peccatis in hac vita remiſſis ſivè venialibus, ſivè mortalibus, ſed etiam quoad reatum culpæ pro venialibus hic non dimiſſis, nam hominem ibi ſalvum fieri per purgationem ignis præcipuè liberationem ejus à culpa ſignificat, & non tantùm à pęna, ut fuſiùs declaratum eſt l.c. Ex quibus omnibus conſtat, falſum eſſe, quod ait Brancatus diſp. 26. cit.art.3. venialia peccata per Scotum non dimitti poſt mortem quoad culpam, ſed tantum quoad pęnam temporalem ſibi debitam; etenim Doctor expreſsè docet l. c. animabus in Purgatorio exiſtentibus venialia dimitti tùm quoad pęnam, tum quoad culpam, non quidem per bonum actum voluntati, quem habeant, ut aſſerebat primus dicendi modus jam relatus, ſed vel ob ſolutionem pęnæ temporalis debitæ, ut aſſerebat tertius dicendi modus, vel intuitu meritorum in vita præcedentium, ut aſſerebat ſecundus; ſi enim antè mortem fuit obex, ob quem deleri non potuerint illorum intuitu, ceſſante obice per ſeparationem animæ poterunt illa merita talem ſortiri effectum, & uterque dicendi modus à Scoto approbatur l.c. ut patet legenti.

16 Sed contrà modum aſſignatum pro dimiſſione venialium poſt hanc vitam in Purgarorio per ſatiſpaſſionem, ſeù ſolutionem totalis pęnæ temporalis, ad quam veniale ordinatur, arguunt nonnulli, quia ſicut nullus poteſt maculam peccati contrahere ſub ratione culpæ, niſi per actum liberum, & averſionem à Deo; ita è contrà non poteſt ſe liberare à peccato, niſi per actum propriæ voluntatis in Deum convertatur, ſeù niſi voluntas peccatoris rectificetur; ergò per ſolam ſatiſpaſſionem peccatum veniale in Purgatorio dimitti non poteſt. Confirmatur, quia ſi per ſolam ſatiſpaſſionem poſſet veniale remitti jam poſſet aliquis peccator pęnam ſuſtinens remurmurando, & contemnendo ab ipſo peccato veniali abſolvi, quo abſurdum eſt, quia per talem remurmurationem ſaltem venialiter peccaret, & ità poneret obicem ad remiſſionem. Denique quia juxta hoc principium de remiſſione venialis in Purgarorio per ſolam ſatiſpaſſionem poſſet quoque defendi veniale in Inferno remitti, non tantùm quoad pęnam, ſed etiam quoad culpam.

17 Objectiones iſtas, & alias quoque circà eamdem materiam jam ſolvimus lib.4. ſent.diſp.5.quæſt.9. art.5. Ad primam diximus non eſſe eodem modo diſcurrendum de remiſſione venialis in via, & in termino, in via namque utique de peccato commiſſo aliqua deteſtatio habenda eſt ſaltem virtualis per actum voluntatis, quia ſumus in ſtatu merendi, & demerendi: at in Purgatorio ſufficit libens, & voluntaria pœnæ tolerantia abſque remurmuratione, quæ etiam eſt aliqua ſpecies detentionis ad ſtatum illum ſufficiens pro deletione peccati. Ad Confirmationem negavimus conſequentiam, quia licèt ad pœnæ ſolutionem ſufficiat ſatiſpaſſio etiam involuntariè, & cum remurmuratione tolerata ut notat Doctor 4. d.15. qu.1. ſub B. & declarat exemplo illius, cui ob patratum delictum invito manus abſcinditur, hic enim ſufficienter pœnam exſolvit patrati delicti, nec debet ab eo ulterior pœna exigi; hæc tamen involuntaria, & coacta ſatiſpaſſio cum remurmuratione ad delectationem culpæ non eſt ſufficiens; talis autem non eſt ſatiſpaſſio, per quam in Purgatorio venialia delentur, ſed libens, & voluntaria abſque ulla remurmuratione. Ad ultimum diximus non deeſſe Scotiſtas, qui ex eo principio deducunt veniale etiam in Inferno dimitti non tantùm quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam. Ità Faber, Hiribarnes, & alii Scotiſtæ; probabilius tamen eſſe diximus poſſe veniale in Inferno dimitti tantùm quoad pœnam, quæ temporalis eſt, non verò quoad culpam, quia ſatiſpaſſio damnatorum omninò involuntaria eſt, atque coacta, atque ideò licèt poſſit eſſe ſufficiens ad pœnam tollendam, cùm enim in tali ſatiſpaſſione ſervetur juſtitiæ æqualitas pro peccato puniendo, acceptanda videtur à Deo, tamquam ſolutio ſufficiens ad pœnam tollendam, non tamen culpam, quia ad hoc ulterius requiritur, ut pœna ſit patienter tolerata, & ſine remurmuratione, ut ex profeſſo declaratum eſt libr.2. ſent. diſp.6. *de Peccatis* quæſt. 8. quomodo autem durante culpa in damnatis peccati venialis poſſit ceſſare pœna, & ordo ad eam, declaratum eſt ibidem num. 230.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Pœnis, quæ in Purgatorio continentur.

18 CUm præcipuus finis Purgatorii ſit, ut animæ ibi exiſtentes pęnam peccatis ſuis debitam in hac vita quoad culpam remiſſis patiantur, & hac de cauſa Purgatorium fuerit à Deo inſtitutum, ut diximus q.præc.art.2. ratio poſtulat, ut conſequenter in hac quęſtione de qualitate, & gravitate illarum pęnarum agamus, & conſulto etiam hanc quæſtionem de genere, & acerbitate pęnarum Purgatorii præmittimus, antequam de ſuffragiis pro animabus illis agamus, ut fideles ſuprà talium pęnarum gravitatem, & acerbitatem maturè reflectentes miſeratione ducti ad animas, quæ his pęnis detinentur, & cruciantur, ſublevandas moveantur. Diſcurremus itaque brevitate jam conſueta, quotuplex illa pęna ſit, quàm gravis, & acerba, quibus mediis, ſeù inſtrumentis exerceatur, quomodo incipiat, & continuè ſuſtineatur, ac tandem quantum ſit duratura, & quando finiatur.

ARTICULUS PRIMUS.

An animæ Purgatorii pœnam damni, & ſenſus patiantur.

19 PRimò conſtat ex jam dictis li.2. ſent.diſp.4.q.6. ab initio pęnam damni conſiſtere in carentia æternæ beatitudinis, pęnam verò ſenſus eſſe inflictionem alicujus doloris ultrà privationem cęleſtium bonorum. Quòd ergò animæ Purgatorii toto eo tempore, quo ibi detineantur, careant viſione beata, ſatis conſtat ex dictis quæſt.præced. quia non ſunt expeditæ, & aptæ ad Deum videndum; tùm quia viſio beatifica non poteſt manere cum pęna. Difficultas modo eſt, an hæc carentia viſionis in animabus Purgatorii habeat rationem pęnæ damni. Prima, & ſatis communis ſententia affirmat, cujus præcipuum fundamentum eſt, quia animæ Purgatorii detinentur ab ingreſſu Paradiſi ratione culpæ commiſſæ, pro qua pęnam debitam in hac vita non adimplevere: ſed hæc eſt pęna damni; ergò &c. major probatur, qui nulla alia ratione ab illo ingreſſu detinentur,

nam

Digitized by Google

nam quantum eſt ex parte ſtatus, veluti naturalis, hoc ipſo, quòd ſunt extrà corpus, ſunt in ſtatu ſufficiente ad videndum Deum, quia exutæ ſunt corpore mortali, & ſunt extrà ſtatum viæ, nulla ergò alia cauſa eas impedit, niſi culpa commiſſa, quæ licèt ſit remiſſa, adhuc tamen non eſt plenè purgata. Ità D. Thomas, Riccardus, Paludanus, Durandus, Soto, Suarez, Bellarminus, & alii Recentiores.

20 Alia ſententia negat, quam tenet Cajetanus tom. 1. Opuſcul. tract. 4. q. 4. & Faber noſter diſp. 36. cit. c. 3. pro qua adducit D. Bonavent. 4. d. 20. p. 1. ar. 1. q. 3. & Scotum, ex cujus ex principiis eam deducit, & probat, etenim 4. d. 50. qu. 6. §. *Ad primam quæſtionem* explicans quid ſit pęna damni ait, quod non eſt ſola carentia beatæ viſionis quia ſimplex carentia non eſt pœna, ſed carentia boni apti ineſſe, & boni propinqui, non remoti; & ſubdit neque hoc ſufficere ad perfectam rationem pœnæ damni, ſed ulterius requiri, quod illa carentia ſit involuntaria, & in hac ultima particula maximè conſiſtere rationem pœnæ; unde ad propoſitum pœna damni, quæ ponitur in damnatis, eſt carentia viſionis beatificæ, quæ eſt bonum aptum ineſſe illis, & hæc carentia eſt illis omninò involuntaria; ex hoc autem deducitur carentiam viſionis beatificæ in animabus purgantibus non eſſe verè, & propriè pęnam damni, quamvis enim ſit carentia boni apti ineſſe illis, & ratione ſtatus, & ratione denudationis à corpore, & nullum aliud impedimentum adſit, niſi peccatum; tamen deficit hæc ultima conditio, quia hæc carentia viſionis beatæ in animabus illis non eſt involuntaria, ſed voluntaria, non quidem perfectè voluntaria, hoc eſt, ſpontaneè electa, vel gratanter acceptata, quia hi modi voluntarii ibi non ſunt, ſed quia patienter tolerata, nec remurmurant contrà Deum ut faciunt damnati, qui omninò carentiam illam odio habent, non ſic animæ exiſtentes in Purgatorio, ſed complacent in illa carentia, quia ſic Deus diſpoſuit. Cùm ergò hæc pęna non ſit in illis omninò involuntaria, & eo præſertim modo, quo eſt involuntaria in damnatis, concludit Faber l. c. hanc carentiam in animabus Purgatorii non videri dicendam pęnam damni, & per hoc inquit ſolvi rationem oppoſitæ ſententiæ, quia procedit ex ſufficienti ènumeratione conditionum, quæ faciunt carentiam alicujus boni eſſe pęnam damni verè, & propriè dictam.

21 Hæc tamen ratio non urget, quia ut diximus l. cit. 2. ſent. diſp. 4. quæſt. 6. num. 2. infantes cum ſolo originali decedentes paſſuri ſunt reipſa pœnam damni, ut communis ſententia docet in omni ſchola, & tamen de illa nullum habebunt dolorem vel triſtitiam, quia pœna damni in tali triſtitia non conſiſtit, ſed præcisè in ipſa carentia beatitudinis debitæ, quæ eſt pęna privativa maximi boni, illa vero triſtitia ad eam ſequens eſt moleſtia quædam poſitiva, quæ proindè ab aliquibus dicitur pęna ſenſus, & ut ait Scotus 2. d. 33. qu. un. per ſe pęna eſt ſola viſionis Dei privatio, etiamſi ad eam nulla ſequeretur triſtitia, licèt non ſit pœna poſitiva, ſed ſolùm privativa; ut enim ibi dicebamus, pęna duplicem poteſt habere ſignificationem, vel enim idem ſignificat, ac incommodum, & dicitur pęna damni præſcindendo etiam à triſtitia conſequente, quæ in carentia ſummi commodi ſita eſt: alio modo idem denotat, ac ſupplicium, & ità dicitur de pęna ſenſus, ad quam pertinere dicunt ipſam triſtitiam ad amiſſionem beatitudinis conſequentem, extendendo vocabulum ſenſus ad quodcumque ſecundùm propriam ſpeciem perceptibile ad differentiam cujuſcumque negativi abſolutè imperceptibilis, cùm ſit nihil. Et qua doctrina patet, quomodo intelligendum ſit, quòd ait Scot. 4. d. 50. q. 6. N. §. *Ad quæſtionem* quòd, ſcilicet, pęna damni, ut eſt carentia ſummi boni, non eſſet nolita, & conſequenter, niſi ad eam ſequatur triſtitia; loquitur enim de pęna ſumpta pro ſupplicio, non autem pro ſimplici incommodo, & privatione boni, ſic enim dari poteſt pęna ſine triſtitia conſequente; & abſque eo, quòd ſit nolita, undè amentes, & pueri pęnam damni in bonis temporalibus, & ſpiritualibus pati dicuntur, quamvis nullo poſitivo ſupplicio, hoc eſt dolore, vel triſtitia afficiantur. Sicut igitur Doct. 2. d. 33. cit. ponit in infantibus cum ſolo originali decedentibus pœnam damni ſine triſtitia, & ait pęnam eſſe omnium graviſſimam in damnatis, quia accidit eis cum triſtitia, & deſperatione, quibus cùm careat eadem pęna damni in infantibus, proindè dicitur eſſe in eis mitiſſima; idem pariter in propoſito ſervata proportione dici poterit de animabus in Purgatorio exiſtentibus, immò quod in eis aliqua etiam triſtitia detur, ut mox patebit.

22 Secundò dubitatur, an in animabus in Purgatorio exiſtentibus ſit etiam pęna vermis, ſicut eſt in damnatis. Affirmat Suarez diſp. 46. cit. ſect. 2. hanc quoque pœnam pati animas in Purgatorio exiſtentes. Negat, & quidem ſatis rationabiliter Faber loc. cit. quia ut habet Scotus 4. d. 60. cit. qu. 6. lit. Q. vermis eſt quædam triſtitia, & remorſus conſcientiæ continuus propter amiſſionem ſummi boni commodi, quod eſt felicitas æterna, in illis autem animabus non erit continuus conſcientiæ remorſus amiſſionis talis boni, ſed definet completa ſatisfactione pœnæ debitæ pro peccatis commiſſis, & ideò pœnam vermis propriè non patiuntur, ſicut damnati, in quibus talis conſcientiæ remorſus nunquam ceſſat. Confirmatur, quia triſtitia etiam quam patiuntur animæ purgantes antè completam ſatisfactionem, non eſt propriè remorſus conſcientiæ, & vermis, quæ eſt damnatorum pęna, ſiquidem iſti præcisè triſtantur propter affectionem commodi, non autem juſtitiæ, nimirum propter Dei offenſam, at triſtitia animarum purgantium eſt propter affectionem, juſtitiæ, quæ eſt ſancta, & pia triſtitia, & eſt idem quòd contritio, in qua eſt diſplicentia, & quodammodo remorſus conſcientiæ, quod Deum offenderint, propter quam offenſam conſequenter Cęlorum ingreſſus eis differtur, & retardatur, ergo hæc triſtitia non eſt propriè, & in rigore remorſus conſcientiæ, & vermis, qualis eſt triſtitia, & pęna damnatorum. Ex dictis infertur in Purgatorio non tantùm dari pęnam damni, ſed etiam aliquam triſtitiam ex detentione ibidem, & moræ, ſeu retardatione viſionis Dei procedentem, quamvis enim animæ illæ nihil patiantur, quod non voluntariè ſuſtineant quatenus ex divina juſtitia provenit; hinc tamen neceſſariò non ſequitur nullam in eis triſtitiam eſſe admittendam, quia ut conſtabit ex infrà dicendis art. ſeq. num. 34. ex Seraphico, & ſubtili Doctore, pęna multipliciter voluntaria dici poteſt, & quod una ratione voluntarium eſt, poteſt alia ratione dici involuntarium, & ut ſic aliquam afferre triſtitiam tali involuntario proportionatam; illa ergò carentia beatitudinis in animabus purgantibus voluntaria eſt ex ſuppoſitione, quòd Deus illam vult, quodque ad ſatisfaciendum perfectè pro peccatis neceſſaria eſt, eſt autem involuntaria, quatenus eſt contrà inclinationem charitatis, & naturale deſiderium beatitudinis, & ut ſic triſtitiam poteſt afferre; quòd optimè demonſtrat exemplum voluntarii inferius loc. cit. ex D. Bonav. adducendum, qualis eſt pœna, quæ ſuſtinetur à voluntate tolerante, ſicut cùm amans, & deſiderans ſanitatem infirmatur, ſuſtinet quidem infirmitatem, tamquam pœnam divininitus inflictam, attamen ab ea liberari procurat, & ideò non eſt voluntaria directè, & ſimpliciter, ſed involuntaria, & ſic triſtitiam afferre poteſt ibi proportionatam.

23 Tertiò quod ſpectat ad pœnam ſenſus, certum eſt animas Purgatorii igne affligi, & cruciari, & hunc ignem corporeum eſſe, & elementarem, ut expreſsè indicavit Apoſtolus 1. Corint. 3. dùm inquit exiſtentes in Purgatorio ſalvos fieri, *quaſi per ignem*, & ità docuit Conc. Flor. & anteà Cyrillus lib. 10. in Jo. cap. 14. contrà negantes purgatorium, & ſpecialiter contrà Græcos negantes ejus ignem. Nec obſtat, quod Paulus dicat *quaſi per ignem*, etenim ut Faber advertit d. 36. cit. cum pluribus aliis cap. 4. ab initio illa particula non eſt diminuens veritatem ignis, ſed explicat modum quo illi ſalvantur, qui eſt mediante illo inſtrumento ignis, ut ſit ſenſus, quod ille ignis eſt quaſi cauſa ſalutis eorum, quamvis enim non ſit cauſa principalis, eſt tamen cauſa inſtrumentalis. Confirmatur, quia viſiones, & revelationes, quę de Purgatorio loquuntur, & Inferno, ignem unius non diſtinguunt ab igne alterius, niſi pœnes durationem, quia in Purgatorio eſt temporalis, in Inferno autem perpetuus, ac æternus, ut pluribus Patrum teſtimoniis Faber oſtendit l. c. Difficultas ſolùm eſt, quommodò hic ignis, cùm ſit corporeus poſſit agere in ſpiritum, & cruciare animas corpore exutas, & ſpiritus dęmonum, cùm vulgata ſit propoſitio corpus in ſpiritum nequaquam agere poſſe; in qua difficultate ſunt varii modi dicendi, tam antiquorum, quàm recentiorum, quos ex profeſsò, & exactè examinavimus lib. 2. ſent. diſp. 3. *de Dæmonibus* q. 6. per plures articulos, & tandem art. 3. concluſimus ſententiam in Scholis veriorem, & communiorem docère, Dæmones, & animas ſeparatas eſſe igni alligatos, itaut ab eo liberare ſe nequeant, & ex hac alligatione cognita, & nolita admodum triſtari, & torqueri, quam alligationem ad ignem explicant, vel per modum carceris illos detinentis in certo loco, ne pro ipſorum libito ubique vagari poſſint, vel per modum objecti determinantis illos ad continuam ſui conſiderationem, ne expeditè valeant ad alia objecta cogitanda converti; vel per modum alligationis potentiarum quoad liberam executionem ſuarum functionum juxtà varios modos tuendi hanc ſententiam, quæ eſt D. Thomæ, & Thomiſtarum p. 1. quæſt. 64. art. 4. & 4. contrà Gentes cap. 90. ut teſtatur Suarez lib. 8. *de Angelis* cap. 24. & expreſsè Scoti, & Scotiſtarum 4. d. 43. q. 2. ac Nominalium ibidem, & ſequuntur Recentiores paſſim; Et tandem in eod. ar. 3. nu. 142. rationem aſſignamus, cur Deus potius igne voluerit uti pro cruciatu damnatorum, quàm aqua, vel alia recreata, quia nimirum in ordine naturæ nullum elementum activius eſt igne, nec ullum cum tãta acrimonia affligit corpus ſenſitivum, ut ignis, ut hinc conſtaret pœnam ſenſus damnatorum non eſſe talem qualis ſequi ſolet ad alia objecta nociva; ſed eam

Digitized by Google

eam determinatè, vel ſaltem ei ſimilem, qualis ſequi ſolet in anima, cùm corpus, cui conjuncta eſt, aduritur; ac tantumdem pati ab igne per ſolam actionem intentionalem, quantum ſi huic conjuncta eſſet actio phyſica, & realis adurendi, ac proinde ad inſinuandam quantitatem, & qualitatem pœnæ damnatorum potuiſſe Scripturas, & Patres cum omni proprietate dicere, quòd aduruntur, & cruciantur ab igne. Videantur igitur omnia ibi dicta, & diſputata de pęna ſenſus, & applicentur in propoſito, quamvis enim ibi ſit ſermo de igne Inferni, tamen illa omnia hic quoque locum habent in Purgatorio, cùm etiam ignis iſte ſit corporeus, & cruciet ſpiritus, & animas purgantes, de quo rurſus agemus infrà diſp. 26. q. 1. ar. 2.

24 Quarto prætereà dubitatur, Utrum animæ in Purgatorio torqueantur à Dæmonibus, tamquam divinæ juſtitiæ Miniſtris. Affirmant aliqui ob quaſdam viſiones, & apparitiones, quibus hoc ſignificari videtur, ut patet in vita D. Bernard. lib. 1. cap. 10. in qua dicitur quemdam Religioſum illi apparuiſſe cum quatuor, qui ipſum dilaniabant, & poſteà fuiſſe liberatum precibus ejuſdem Sancti, & idem etiam ſumitur ex Beda lib. 3. Hiſtor. Anglic. c. 19. & aliis. Negant tamen communiter Theologi, ut D. Thomas, D. Bonavent. Riccardus, & alii 4. d. 20. & 21. quos ſequuntur Suarez ſect. cit. Coninch. de Purgatorio diſp. 11. dub. 3. in fine Faber, & Brancatus noſtri, & alii Recentiores paſſim, quæ ſententia probari ſolet ex indecentia, quæ foret, ſi animæ illæ benedictę à Dæmonibus affligerentur, non enim conveniens videtur Deum Dæmonibus uti, tamquam ordinariis Miniſtris ad amicos ſuos puniendos, id enim non facerent in divinæ juſtitiæ executionem, ſed potius ex odio in genus humanum, & peſſima voluntate, ut faciunt in Inferno; tùm enim quia indecens omninò videtur, ut animæ eorum, qui finaliter victoriam contrà Dæmones in hac vita reportarunt, puniantur ab eiſdem, ut divinæ juſtitiæ Miniſtris, eiſque in altera vita in punitione ſubiiciantur, quarè concludunt Deum non uti Dæmonibus, tamquam ſuæ juſtitiæ Miniſtris ad puniendas animas in Purgatorio exiſtentes, ſed ipſummet immediatè per ignem tamquam per inſtrumentum obedientiale eas punire. Neque obſtant viſiones, & apparitiones allatæ, cùm ſit ſimbolicæ, & allegoricæ, & à Sanctis narratæ hoc modo ad oſtendendam pęnarum illarum acerbitatem, quæ à nobis intelligi nequeunt, niſi per exempla nobis connaturalia.

25 Poſtremò advertendum eſt, quòd etſi detentio ignis formalis triſtitiam afferat etiam animabus in Purgatorio exiſtentibus, quia eſt nolita, attamen alio modo eſt nolita, quàm à damnatis, ut ſuprà dicebamus etiam de pœna damni, etenim damnati odio habeant illam præſertim, quia eſt à Deo effectivè; animæ verò Purgatorii ſub hac ratione illam non abhorrent, nec odio habent, quia hic eſt actus inordinatus, qui in animabus illis in ſtatu gratiæ exiſtentibus locum habere nequit; quarè dicendum eſt ab eis nolitam eſſe, quatenus eſt contrà inclinationem proprii commodi ſecundùm quam appetunt liberum uſum potentiæ ſuæ, tùm etiam præſertim quia ſciunt ibi à Deo detineri in pœnam ſuorum peccatorem, & eis valdè diſplicet, quòd Deum offenderint, illa ergò detentio in igne eſt nolita ab animabus Purgatorii, non quia effectivè ſit à Deo, quo pacto eſt nolita à damnatis, imò hoc modo eſt ab eis volita, & valdè placet ut hoc modo divinæ juſtitiæ ſatisfaciant, ſed eſt ab eis nolita, quia à Deo eſt volita effectivè in pęnam ſuorum peccatorum, quod eis valdè diſplicet, eò quòd illis peccatis Deum offenderint, undè talis triſtitia eſt propter affectionem juſtitiæ, quæ eſt ſancta, & pia triſtitia, quia procedit ex diſplicentia, quòd Deum offenderint. Tandem ait D. Bonav. 4. d. 6. p. 1. a. 2. q. 2. quod ignis purgatorius materialis eſt materialiter animas puniens, nec modum curioſe humanus intellectus, quærat, ubi divina juſtitia occultè ſic ordinat, quæ Seraphica doctrina eſt valdè notanda.

ARTICULUS SECUNDUS.

De gravitate, & acerbitate pœnarum Purgatorii.

26 PRimò loquendo de pęna ſenſus communis Doctorum opinio eſt, pęnam Purgatorii acerbiorem eſſe qualibet pęna hujus vitæ. Ità D. Thom. D. Bonav. Riccardus, Paludanus loc. cit. Scotus noſter 4. d. 21. q. 1. §. *In iſta quæſtione*, & alii paſſim, quod probant pluribus Sanctorum auctoritatibus, præſertim verò D. Auguſt. 21. de Civitat. Dei cap. 27. ubi loquens de igne Purgatorii inquit: *Gravior erit ignis ille, quàm quicquid homo pati poterit in hac vita*, & lib. de cura pro mortuis agenda c. 18. loquens de eodem igne ait: *Et ſi æternus non ſit, miro tamen modo gravis eſt, exceditque omnes pœnas, quas aliquis in hac vita paſſus eſt*, & D. Anſelm. 1. Corint. 3. ar. *Sciendum eſt, quod gravior eſt ille ignis, quàm quicquid homo pati poteſt in hac vita*, & in Elucid. loquens de pœnis Purgatorii ait: *De quibus minimum majus eſt, quam maximum, quod in hac vita excogitari poteſt*, & plures alias auctoritates adducit Brancatus noſter diſ. 27. cit. ar. 8. Scotus autem loc. citat. præter Sanctorum auctoritates hanc rationem adducit, quia illa pœna eſt involuntaria, & quo magis eſt involuntaria, tanto minus eſt ſatisfactoria, & ideo debet, eſſe major, quam pœna hujus vitæ, quæ poteſt eſſe aliquo modo voluntaria, ut in ſuperioribus dictum eſt, quam rationem tangit etiam D. Bonav. d. 20. cit. p. 1. art. 1. q. 2. ubi ait, quòd Dei juſtitia magis acceptat pęnas abſolutè voluntarias, & à nobiſmetipſis electas, quam aliàs ab extrinſeco illatas, licèt acceptatas, quia in illis totum eſt voluntarium purum, in iſtis verò eſt aliquid de involuntario mixtum. Rationabiliter ergò Deus ordinavit, quod pęna Purgatorii ſit major pęnis hujus vitæ, quia homo in hac vita abuſus eſt tempore ſibi conceſſo ad benigniorem compenſationem faciendam.

27 Hanc tamen communem aſſertionem limitat D. Bonav. loco citat. & dicit poſſe aliquando dari maximam pęnam hujus vitæ, quæ ſit major aliqua pęna minima Purgatorii, poteſt enim aliquis eſſe, qui tantùm purgare debeat aliquod leve veniale, & propter illud non videtur tantam pœnam mereri; illam igitur aſſertionem, quod pęna Purgatorii omnem pęnam excedat hujus vitæ, ait S. Doctor, intelligendum eſſe ſecundùm regulam Philoſophi, ſi optimum in uno genere eſt melius optimo in alio genere, & hoc ſimpliciter alio melius, ſimiliter intelligendum eſt hic, quòd illa ſit major, non quia minima ſit major maxima in hoc genere, ſed quia maxima in illo genere major ſit maxima in hoc gen ere, quod probat ex D Greg. dicente, quibuſdam revelatum eſſe quaſdam animas in umbra eſſe punitas. Vult igitur S. Doctor, quod omnis pœna Purgatorii ſit major omni pęna hujus mundi ſecundùm genus non in individuo, ità quòd comparando maximam pœnam Purgatorii cum maxima hujus vitæ, & comparando minimam pœnam Purgatorii cum minima pęna hujus vitæ, ſemper Purgatorii pęna major eſt iſta comparando autem maximam pęnam hujus vitæ cum minima pęna Purgatorii, ait pęnam hujus vitæ eſſe majorem illa Purgatorii; & ratio etiam id ſuadet, quia rationabile non videtur, nec divinæ juſtitiæ conſonum, quòd ſi anima Purgatorii unum ſolùm veniale habet luendum, omnes hujus vitæ cruciatus pro illo ſubire debeat, licet aliquam Purgatorii pęnam, mereatur; ergo non omnis illa pęna in individuo eſt gravior omnibus pęnis hujus vitæ. Et hanc D. Bonavent. doctrinam non ſolùm amplectitur Faber noſter diſp. cit. cap. 5. ſed etiam Bellarminus lib. 2. *de Purgatorio* c. 14. Suarez diſp. cit. ſec. 3. & Bardus in expoſitione bullæ Cruciatæ part. 4. tract. 1. cap. 2. ſect. 1. ubi ipſe quoque ait rationabile non videri, quod pœna, quam aliquis in Purgatorio patitur pro uno vel altero peccato veniali, ſit major quacumque pęna graviſſima hujus vitæ v. g. quàm fuerit illa, quam paſſus eſt pro nobis Chriſtus Dominus, aliique Martyres. Et ut hoc clarius pateat, ponit caſum, quod aliquis pro peccatis patratis aſperam egerit pęnitentiam adeout in fine vitę parum illi remaneat ad planè ſatisfaciendum, & antequam exiguam illam ſatisfactionem, quę præſtanda ſupererat, efficiat, moriatur; quis dicet pęſſionem, quam iſte talis ſuſtinet in Purgatorio, reſpondentem exiguæ ſatisfactioni eſſe majorem cruciatibus Chriſti, quos in ſua morte paſſus eſt? Monet igitur pęnas Purgatorii eſſe graviſſimas, & acerbiſſimas, ideoque ſecundùm genus ſpectatas eſſe duriores pęnis hujus vitæ, ut colligitur ex Patrum locutionibus; attamen in individuo ità eſſe non opportere, quia nulla videtur repugnantia ſatisfactionem exhibendam ad tam parvam quantitatem pervenire, ut pęna ſuſtinenda pro complecta ſatisfactione ſit minor quàm plurimus cruciatus, qui in hac vita reperitur; & hanc doctrinam ſequitur etiam Gammachæus in ſumma Theologiæ tom. 3. diſp. *de Purgat.* c. 5. cum pluribus aliis, qui dicunt auctoritates Patrum eſſe intelligendas ſecundùm genus, nempè pęnas Purgatorii eſſe majores quàm ſint, & de lege ordinaria eſſe poſſint pęnæ hujus vitæ; non autem eſſe intelligendas de quacumque pęna ſingulari comparata cum qualibet præſentis vitæ.

28 Secundo loquendo de pęna damni, Faber l. c. inquit, quod cùm carentia viſionis beatificæ non ſit ab animabus purgantibus nolita, ſed volita, quia ſe conformat voluntati divinæ; quæ illam vult in ſatisfactionem ſuarum culparum, & cum tota triſtitia pęnæ damni ex nolitione oriatur, conſequenter dicendum eſſe ex hac parte non admodum gravem eſſe illam pęnam & quòd poteſt tantummodò illas aliquo modo affligere, quia ipſæ ſunt in cauſa, quòd Deus nolit pro illo tempore dare illis beatitudinem; quia tamen ſciunt hanc carentiam non eſſe æternam, & habent ſpem veram, & ſecuritatem conſequendi vitam æternam, non multùm gravantur; & hoc poterat Faber afferere conſequenter ad ejus dicta, cùm neget in animabus Purgatorii eſſe pęnam damni verè, & propriè dictam; ut conſtat ex dictis ar. præced. Alii tamen communiter admittentes in illis

Digitized by Google

illis pęnam quoque damni verè, & propriè dictam dicunt acerbam eſſe ſuper omne malum temporale, quod homo pati poſſit in hac vita, cum D. Thoma 4. d.21. quæſt.1. art. 1. ubi inquit hanc pęnam eſſe gratiſſimam ex parte privationis tanti boni, quia licèt temporalis ſit, majus tamen malum meritò exiſtimatur, quam quodlibet temporale bonum vitæ præſentis, & conſequenter triſtitiam ortam ex illo malo apprehenſo eſſe majorem quolibet dolore, vel triſtitia hujus vitæ. Fundamentum eſt, quia magnitudo triſtitiæ oritur ex magnitudine boni amiſſi, ſeù mali præſentis, & ex vehementiori illius conſideratione, & ex magna affectione ad illud hæc autem omnia excedunt in pœna illa, talis enim eſt viſio, & beatitudo cœleſtis, ut poſſeſſio illius vel per diem excedat omnia bona hujus vitæ ſimul ſumpta, & per diuturnum tempus poſſeſſa; animæ autem illæ ſanctæ optimè gravitatem talis mali ponderant, & expendunt, & quod graviſſimè pungit, cognoſcunt ſua culpa, & negligentia illud ſuſtinere;& cùm ex alia parte Deum vehementer ament, & illum videre appetant, neceſſe eſt, ut vehementem triſtitiam indè concipiant. Verumtamen quamvis hic ſit optimus diſcurſus, negari tamen nequit, ut ait D. Bonavent.l.c.multa eſſe, quæ dolorem illum lenire poſſunt in Purgatorio. Primum eſt certitudo gloriæ futuræ, quæ ex natura rei non poteſt non afferre illis maximum gaudium juxtà illud Pauli *ſpe gaudentes;* Secundùm eſt honeſtas, & rectitudo voluntatis, quam habent, quia libenter ſe conformant divinæ juſtitiæ, unde ſit illa pęna aliqua modo voluntaria, & conſequenter minus affligens. Tertium eſt divina charitas per quam tali pęna gaudent, tamquam medio ad ſatisfaciendum Deo, & ad ejus viſionem obtinendam; & ideò D. Bonav.l.c. ex ſola dilatione viſionis beatæ non putat ex natura rei magnam triſtitiam pati, quia adſunt lenitiva præfata, ſed tantùm quatenus ſubſunt ordini divinæ juſtitiæ, quæ facitità ordinari, & moveri hos affectus ſicut neceſſe eſt ad condignam, ſeù proportionatam punitionem ſingularum animarum; quam doctrinam amplectitur etiam Suar. diſp.46. cit. ſect.3. Stephanus a Sancto Gregorio de divinæ pietatis vinculis lib.3. cap.39.de Purgatorio, & alii plures tàm veteres, quàm recentiores.

29 Tertio quantum ad durationem pęnarum Purgatorii aliqua certa ſunt, & aliqua incerta; certum in primis eſt pęnam illam non eſſe æternam, ſed temporalem, & ità ſupponit Scotus cum communi Eccleſiæ conſenſu 4. d.19. lit.D. & d. 21. qu. 1. quod expreſsè ex illo D. Pauli deducitur 1. Corinth. 3. *Salvus erit ſic tamen quaſi per ignem*, quibus verbis ſignificat animas Purgatorii ab illis pęnis tandem evaſuras; certum eſt etiam nullam ex eis ab eis liberari,donec ſit plenè purgata vel per propriam ſatiſpaſſionem, vel per aliorum preces, & ſuffragia,quia animæ ſemel in carcerem illum conjectæ, donec ſolverint ultimum quadrantem, non liberantur, ut Chriſtus ipſe innuit Matth. 5. plenè autem purgatæ ſtatim indè liberantur, & ad viſionem Dei admittuntur, cùm nihil ampliùs remaneat, quod eas ab ingreſſu Cęlorum retardare poſſit, ut definitum eſt in Conc. Florent.ſeſſ.ultim. & Trident. ſeſſ.6. cant.30. Rurſus certum eſt pęnam hanc Purgatorii non eſſe ultrà diem Judicii protrahendam, quod ex Matth.25. colligitur, ubi dicitur omnes adultos, qui bonum, vel malum operari potuerunt, ſecundùm opera eorum judicabuntur, & boni in Cęlum, mali autem ad Infernum finaliter deputabuntur, inſuper certum eſt multas antè diem Judicii eſſe liberandas communi Eccleſiæ conſenſu, & ratio eſt quia plures parvam pœnam habent purgandam, ideoque brevi tempore purgari poſſunt,vel per aliorum ſuffragia liberari,undè duratio pœnarum illarum non eſt æqualis in omnibus Purgatorii animabus, quia non omnes ex hac vita decedunt cum æquali obligatione, & reatu ad pęnam pro peccatis remiſſis ſolvendam & in hactenus dictis communiter Patres, & Doctores omnes conſentiunt.

30 Difficultas tamen eſt, ac incertum, quanto tempore duret cujuslibet purgantis pęna, ſeù quanto tempore unaquæque anima pro ſingulis peccatis ſivè mortalibus remiſſis, ſive venialibus puniatur.. Soto 4. d.19.q.3. art.2. in fine circà hoc dubium ità diſcurrit.Crediderim numquam aliquem in Purgatorio viginti annis extitiſſe,imo ut mea fert opinio,nec decem,nam cùm nemo illic ſit, niſi Dei amicus, contritio ejus, & poſt Chriſtum paſſum Sacramenta,& ſuffragia,& bona, quæ egit,opera ad cumulum ei ſatisfactionis accedunt;in ſumma non eſt credibile, ut quos pœnarum accumulatione expedire Deus brevius indè potuit temporis prolixitate detineat; hæc Soto l.c. Communis tamen Doctorum ſententia docet quamplures animas in pœnis Purgatorii longè majori tempore detineri,ac proinde terminum aſſignari non poſſe ultra quem Purgatorii pœna non duret, & huic communi ſententiæ contrà Sotum favet ipſius Eccleſiæ praxis, quæ ſuffragia etiam pro animabus illorum offerre ſolet, quia centum, & ducentos annos antè ex hac vita deceſſerunt,ut ex Anniverſariis defunctorum conſtat,quæ, ſæpè celebrantur, ac etiam Indulgentiarum uſu, quæ conceduntur plurium annorum, quàm decem, & viginti, unde deducitur Eccleſiam ſupponere animas pluſquam decem, & viginti annis in illis pęnis detineri,& fieri poſſe,ut tamdiù iis indigeant. Accedit fundamentum Soti nullius eſſe momenti, æquè enim probat nullam manere in Purgatorio ultrà annum,quàm ultrà decennium; nititur enim in divina clementia, quæ non fert multo tempore amicos ſuos à ſuo conſpectu cohibere,& ideò pęnis magis intenſis longitudinem temporis ſupplet, ſed hoc argumentum, ut dicebamus æquè probat pœnas illas non ſolùm ultrà decennium duraturas non eſſe, ſed neque per annum, quia etiam duratio decennalis intenſione majori pęnarum compenſari poſſet. Quare concludendum eſt hanc rem eſſe nobis omninò occultam, incertumque tempus, quo animæ ibi detinentur, & probabilius eſſe quamplures detineri per ſpatium centum, vel ducentorum annorum; & in fine mundi aliquas;quæ multa adhuc habebunt perſolvenda, intenſiſſimis pœnis mulctandas eſſe, quia breviſſimo tempore eas perſolvere debebunt. Et ex his demum ſequitur,quod ſolet inter vulgares,& ſimplices dici de pęna unius anni in Purgatorio debita veniali, ſeptem verò debita mortali, nullum quoque habere fundamentum; cum neque ex Sacra Scriptura, neque ex Conciliis neque ex traditionibus, vel Patribus id habeatur. Ità Bellarminus, Suarez,Coninch. Faber, & Brancatus ex noſtris, & alii paſſim.

31 Quartò quantùm ad intenſionem pœnarum Purgatorii difficultas eſt an dictæ pœnæ ſemper durent in eadem intenſione, vel paulatim minuatur. Prima ſententia Bellarmini, Henriquez, & aliorum, affirmat pœnas Purgatorii non durare ſemper in eadem intenſione, ſed mitigari, & paulatim decreſcere,quod probat,quia licèt illæ animæ eamdem pęnam ſemper patiantur, ſive damni, ſivè ſenſus, tamen quanto magis approximantur ad finem eo magis minuitur dolor. Deindè, quia etiam per ſuffragia dictæ pœnæ diminutionem accipere poſſunt tàm quoad tempus, quàm quoad intentionem. Tandem id probat ex quibuſdam apparitionibus, & viſionibus, in quibus aliquæ animæ oſtendebant per ſuffragia piorum earum pœnam paulatim mitigari, quas viſiones referunt D.Bernardus in vita S. Malachiæ, Cartuſianus Dial.de Judic.par.a.31. Beda, & alii. Secunda ſententia negat pœnas Purgatorii remitti per ſuffragia quoad intenſionem, ſed tantum quoad extenſionem, & diuturnitatem temporis, quod probat, quia tota illa pœna fuit taxata a Deo quoad intenſionis gradum tanto tempore duratura, & reſpondens tantæ multitudini, & gravitati peccatorum; ergò eo tempore animæ illæ in eadem intenſione pœnæ manere debent. ſicut ſi quis ob varia delicta per ſpatium decem annorum ad triremes damnetur, eodem modo ponitur primo anno, ac ultimo. Ita Suarez, Bartholomæus à S.Fauſto, & plures alii, ac etiam Faber noſter l.c. ubi probabilius exiſtimat ſuffragia, & orationes pro defunctis juvare non ad intenſionem pęnæ minuendam, ſed ad diminutionem temporis, ſeù pœnæ extenſionem.

32 Sed pro faciliori hujus difficultatis ſolutione cum diſtinctione procedi debet; vel enim ſermo eſt de pœna damni, quæ conſiſtit in triſtitia carentiam beatitudinis connaturaliter conſequente, vel de pęna ſenſus, quæ ab agente extrinſeco corporeo infligitur,nempè ab igne;ſi de prima pœna ſit ſermo, valdè probabile eſt ſemper diminui, nec in eadem intenſione durare, & ratio eſt evidens, quia objectum hujus triſtitiæ ſemper continuò ſit minus,quatenus ſemper magis,& magis approximatur tempus,quo anima ad Cęlum tranſire debet,& beatificari,& deſiderium videndi Deum ſemper magis completur per approximationem ad ipſum Deum videndum;ergò in eadem proportione, ſecundùm quam dilatio, ad videndum Deum ſit minor, decreſcit etiam,& minuitur triſtitia prædicta,quo enim magis dilatio ſit minor, eo minus eſt apta ad triſtitiam cauſandam. At ſi loquamur de pęna ſenſus, non ità abſolutè diſcurrere poſſumus, quòd quanto magis pęna approximatur ad finem, eo magis minuatur dolor, quia objectum ejus,quod eſt ignis,undè provenit, non minuitur; & cùm in principio damnatæ ſunt animæ ad talem pęnam, damnatæ ſunt ad certam, & tantam pęnam, & tanto tempore, undè videtur, quòd toto eo tempore talis pęna in eadem intenſione durare debeat; ſed adhuc pro tuenda prima ſententia dicere poſſumus hanc pęnam potuiſſe à Deo taxari ità, & præſcribi juxtà quantitatem, & qualitatem peccatorum, ut pęna iſta minuatur, & quoad durationem, & quoad intenſionem, ut v. g. tale peccatum talem, & tantam habens malitiam per quatuor annos puniatur cum intenſione, quæ ſucceſſivè remittatur. Sed re vera quod attinet ad pęnam ſenſus aliquid determinatè ſtatuere non poſſumus, cùm ſit res nobis occultiſſima, & ſolùm ex quibuſdam levibus conjecturis aliquid deducatur. Neque revelationes illæ diminutionem pęnæ quoad intenſionem ſufficienter ſignificant, cùm ſolùm ſignificare poſſint

Digitized by Google

diminutionem pœnæ quoad temporis diuturnitatem, & majorem ad tempus beatitudinis approximationem, vel illius triſtitiæ diminutionem, quæ ex carentia beatitudinis reſultat, cujus triſtitiæ objectum ſemper decreſcat, ut diximus, ex quibus patet pro neutra ſententia ſolidum eſſe fundamentum, & utramque probabiliter ſuſtineri poſſe.

33 Quinto quæri ſolet, An poſſint animæ Purgatorii antè finitam purgationem ad tempus indè exire, hoc eſt, an illæ animæ toto illo tempore, ità ſint illi loco addictæ, ut etiamſi velint inde egredi nequeant, adeout continuus ille carcer ſit veluti pars gravitatis illius pœnæ, Patres, & Theologi omnes communiter negative reſpondent, & aliqui rationem reddunt, quia anima ſeparata non poteſt moveri localiter arbitrio ſuo, nec etiam virtute motiva Angelorum, vel Dæmonum, ſed ſoli Deo talis motio reſervata eſt. Sed hæc ratio falſum aſſumit, ut bene Suarez advertit diſp.46.cit. *in fine*, nam anima etiam à corpore ſeparata poteſt moveri virtute ſua non minus, quàm Angelus, niſi à Deo impediatur, ut ex profeſſo probavimus in li. de Anima diſp.8. q.3. de loco motuque locali animæ ſeparatæ; poteſt etiam à Dæmone virtute naturali moveri, ſi à Deo permitteretur, quamvis de facto non poſſit, quia à Deo non permittitur. Ratio ergò in ordinationem divinam, & legem divinæ juſtitiæ reducenda eſt, quæ ibi animas detinet, damnatas quidem violenter, & coactè in inferno, purgantes verò voluntariè in Purgatorio, quia divinam voluntatem, & ordinationem cognoſcunt eique voluntariè, & libenter ſe ſubmittunt. Hæc tamen lex diſpenſabilis eſt, ut Patres communiter docent, undè D. Aug. l.10. de Civit.c.16. probabiliter credit veras eſſe apparitiones, quæ multoties leguntur ex divina permiſſione in bonum dictarum animarum, & in exemplum viventium, ut legitur etiam apud D. Greg.4. Dial. Bedam, & alios, & Aug. adducit præſertim in exemplum animam Moyſis, & Eliæ, quæ tunc erant in Limbo. Idem ergò veriſimile eſt ex diſpenſatione divina animabus Purgatorii aliquando contingere poſſe, ut ſuadent exempla quædam à dictis Patribus relata. Advertendum tamen eſt cum Suar. l.c. quando hæc diſpenſatio ſit, pœnam animarum apparentium non interrumpi, quia ignis ille ſicut dæmones in hoc aere cruciat, & torquet, ità etiam illas animas continuò torquere, & purgare poteſt, ut in eiſdem viſionibus relatis à Patribus oſtenſum eſt; & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia talis pœnæ intermiſſio earum potius pœnam augeret, quàm minueret, tempus beatitudis amplius differendo.

34 Poſtremò quæri ſolet, an pœna Purgatorii voluntaria ſit, quam difficultatem ex inſtituto tractat, & reſolvit D. Bonavent.4. diſtinct.20. cit. pa.1. ar.1. quæſt.3. ubi in corpore quæſtionis ait aliquam pœnam dici tripliciter voluntariam; uno modo aſſumitur à voluntate imperante ſicut eſt pœna pœnitentialis; alio modo quia ſuſtinetur à voluntate acceptante, ſicut eſt pœna Martyrum, quæ adeò eis placet, quod ab ea liberari non vellent. Tertiò modo eſt quædam pęna, quæ ſuſtinetur à voluntate tolerante, ut pœna, quæ eſt in patientia, ita quòd ejus oppoſitum eſt in deſiderio, ſicut cùm amans, & deſiderans ſanitatem infirmatur, ſuſtinet quidem infirmitatem, tamquam pęnam divinitus inflictam, attamen ab ea liberari procurat, & hoc modo inquit Sanctus Doctor voluntariam eſſe pęnam purgatoriam in viris juſtis, qui voluntariè eam ſuſtinent, & deſiderant vehementer ad gloriam pervenire, & alios ſibi ad hoc auxilium præbere. Hoc etiam deducitur ex jam dictis libr.2. ſentent. diſp. 5. de Actibus humanis ubi diximus voluntarium eſſe duplex, abſolutum ſcilicet, & conditionatum; primum eſt, quando voluntas circa aliquod objectum elicit actum proſecutionis, vel electionis abſolutè, & non ex ſuppoſitione alicujus circumſtantiæ, quod accidit quotieſcumque vult aliquod objectum bonum abſque ullo incommodo ſaltem apprehenſo; conditionatum verò eſt, quando voluntas abſolutè, & ſecundùm ſe nollet aliquod objectum, nihilominus, ut aliquod majus malum evitet, vel aliquod majus bonum obtineat, proſequitur illud quod ſibi commodum abſolutè non eſt, & hoc modo volita ſunt omnia mala illata, quæ liberant à majori malo, vel ad finem aliquem bonum conducunt, ut patet de inciſione brachii, vel cruris in periculo mortis, projectione mercium in caſu tempeſtatis, & ſimilibus; & hoc voluntarium conditionatum dupliciter adhuc contingere poteſt, nempè per electionem, poteſt enim aliquis ob meliorem finem, vel ad majus malum evitandum ex ſeipſo aliquod incommodum eligere, ut de pęnitente dictum eſt, vel per ſimplicem acceptationem, poteſt enim non eligere illud incommodum, ſi tamen adveniat ab extrinſeco aliquo gratanter acceptare ob meliorem finem, vel ad fugiendum majus malum, ut de martyre dictum eſt; vel tandem per puram tolerantiam, ut pęna quæ eſt in patientia, ità quòd ejus oppoſitum eſt in deſiderio, & hæc acceptatio, & ſufferentia malorum voluntaria eſt etiam ſatisfactoria, & virtuoſa, ut docet Trident. in ſeſſ. 14. can.13. in his enim patientiæ virtus maximè verſatur, quæ doctrina eſt Scoti 4. diſt.14. quæſt.1. ar.3. §. *De ſecunda concluſione*.

35 In propoſito igitur dicendum eſt, pęnas Purgatorii eſſe animabus illis voluntarias, non abſolutè, ſed conditionatè, non quidem abſolute, quia pęnæ, & incommoda non ſunt objecta proſecutionis abſolutè, hæc enim bonum reſpicit, ſed tantùm conditionatè, quo pacto volita ſunt omnia mala illata, quæ ad finem aliquem bonum conducunt, vel liberant à majori malo, & licèt aliquando poſſint etiam eligi mala, ut ſunt pęnitentiæ ſpontè aſſumptæ, & ejuſmodi mala ſint magis voluntaria, in genere conditionatorum; adhuc tamen ſunt etiam voluntaria, quando non eliguntur, ſed ab alio inferuntur, licèt non ità perfecta, ſicut priora, alioquin actus patientiæ in malis ab extrinſeco illatis virtuoſi non eſſent, cujus oppoſitum docuit Chriſtus Dominus Lucę 21. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras*. Denique ſiquid obſtaret, maximè eſſet, quia animæ purgandæ triſtantur de pœnis; ergò non ſunt voluntariæ, quia triſtitia eſt de rebus, quæ nobis nolentibus accidunt. Sed ſatis conſtat ex ſuperius dictis conſequentiam non valere, cùm pęna enim multipliciter voluntaria dici poſſit, & quod una ratione voluntarium eſt, poſſit alia ratione dici involuntarium, poteſt, ut ſic aliquam afferre triſtitiam tali involuntario, proportionatam, ut diximus art. præced. num.22. Accedit ad triſtitiam ſufficere quoque interdum nolitionem objecti conditionatam ex Scoto 3. diſtinct. 15. qu. unic. §. *Præter duos*, ubi ait Chriſtum Dominum abſolutè volentem paſſionem, & mortem, ut patet ex illo Iſaiæ 53. *oblatus eſt, quia ipſe voluit*, & nihilominus adhuc triſtitiam paſſum fuiſſe, *triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*, hæc autem triſtitia ex nolitione abſoluta mortis procedere non potuit, ſed tantùm ex conditionata, quam illis verbis expreſſit, *Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me Calix iſte*.

ARTICULUS TERTIUS.

De quibuſdam aliis ad ſtatum purgantium ſpectantibus.

36 PRimò quæritur. Qua ratione animæ corporibus egreſſæ judicentur, & ad loca deſtinata diferantur, & difficultas eſt, quando hoc judicium particularè fiat, à quo fiat, ubi fiat, & quomodo ad locum ſibi deſtinatum deferantur. Quidam putant hoc à Dæmonibus fieri, quod ſatis probabile eſſet, ſi vera eſſet ſententia dicentium eas etiam in Purgatorio à Dæmonibus torqueri, par enim eſſet ratio, ut ſi dæmones eas coram Deo accuſent, & judicatas torqueant, etiam ad locum ſupplicii deducant. Verùm cùm hæc ſententia ſit ſuperius rejecta art.1. hujus quæſtionis num.24. dicendum eſt cum D. Bonavent. diſt.20. cit. p.1. artic.1. quæſt.5. in corpore quæſtionis, probabilius eſſe, quod in egreſſu animæ à corpore aſſiſtant, & ſpiritus bonus, & ſpiritus malus, unus, vel plures, & tunc ſecundùm veritatem ferri ſententiam, & ſi bona eſt, per miniſterium boni Angeli, vel adducitur in Cęlum, vel in Purgatorium, quouſque poſtquam purgata fuerit, per ejus miniſterium educatur, ità quòd ipſe ſolus ſit deductor, & non tortor, ſi vero ſit mala, per miniſterium dæmonum deducitur ad infernum; ità in hac difficultate diſcurrit Sanctus Doctor loco citato. Undè juxtà ejus mentem dicendum eſt ſtatim à morte hominis animam ipſius judicari, quod etiam docuit D. Thomas in 3. part. quæſt.59. artic.5. ad 1. & ſequuntur Bellarminus, Suarez, Coninchius, & alii Recentiores paſſim, & clarè deducitur ex Scripturis, nam Lucæ 23. latroni dicitur, *Hodie mecum eris in Paradiſo*, & 16. de Epulone dicitur, *Mortuus eſt dives, & ſepultus in Inferno*, ex quo colligitur juſtorum animas ſtatim ad Cœlum deduci poſt mortem, ſi ab omni peccato ſunt puri, damnatos verò ſtatim in Infernum detrudi, utrumque autem ſemper Judicis ſententia pręcedit, quia illis gloria decernitur, iſtis verò pęna æterna: eodem ergò modo de his diſcurrendum eſt, qui ad Purgatorium mittendi ſunt.

37 Deindè ex eadem D. Bonaventuræ doctrina, ut ſatis probabile deducitur, animas judicari in ipſo loco, in quo à corporibus decedunt, quia ſi aliò duci deberent, cùm hoc in inſtanti fieri nequeat, aliqua mora inter mortem, & judicium intercederet, atque ità non ſtatim à morte hominis ejus anima judicaretur, ſed paulò poſt, tùm quia conveniens non videtur animas, peccato inquinatas, ut ſunt damnandæ, vel aliquo veniali ut purgandæ, primò ad Cœlum deduci, ut judicentur, & indè ad locum ſupplicii reduci. Ruſus probabilis eſt, ut dicunt Suarez, Valentia, Coninchius, & plures alii, hoc judicium à Chriſto homine fieri, juxtà illud Joann. 5. *Neque enim Pater judicat quemquam, ſed omne judicium dedit filio*, undè Matth. ult. Chriſtus ait, omnem poteſtatem in Cœlo, & in Terra ſibi datam, quod etiam de hac judiciaria poteſtate intelligendum

Digitized by Google

gendum eſt, & probabilius etiam eſt, ut præfati Doctores advertunt, animas judicandas Chriſtum eſſe viſuras in humana forma ſibi apparentem, ut ait Innocentius Tertius l. 2. de contemptu mundi cap. 43. ſicut enim Chriſtus in ultimo, & univerſali judicio ſic apparebit, & palam ab omnibus videbitur ad majorem bonorum conſolationem, & malorum terrorem, ut ſuum Judicem videant; Ità etiam ob eandem rationem de judicio particulari diſcurrendum videtur, neque in hoc cernitur repugnantia, quia Chriſtus per divinam potentiam etiam in maxima diſtantia poteſt animabus apparere in forma humana, Denique ex eadem D. Bonaventuræ doctrina probabilius etiam eſt, dæmones animas juſtorum ad Purgatorium non deducere ob rationes ſuperius adductas num. 24. ad probandum, quòd in his puniendis non utitur illis, ut Miniſtris; ſed Angelos ſanctos conſolationis cauſa, ſicut in Evangelico legitur eos animam Lazari in ſinu Abrahæ deduxiſſe. Nec obſtat, quòd in legenda D. Martini dicitur, quod Diabolus aſtabat ad ejus obitum; unde dixit. *Quid adſtas hic cruenta beſtia?* etenim ut ait S. Doctor loc. cit. ad 2. non aſtabat Diabolus, ut ad Purgatorium adduceret, ſed quia cupiebat inſidiari calcaneo, & per hoc detrahere in abyſſum.

38 Secundo quæritur, an animæ Purgatorii ſint certæ, & ſecuræ de propria ſalute. Quidam putantur inter alias pœnas, quæ reperiuntur in Purgatorio, unam eſſe incertitudinem de propria ſalute, qua pœna cruciari omnes animas purgantes aſſeruit Lutherus, antequam Purgatorium totaliter negaret aliquas verò tantùm, & non omnes juxtà Dei diſpoſitionem dixerunt Carthuſianus, Michael Bajus, & alii nonnulli, cui opinioni adhæſerunt etiam alii apud Divum Bonaventuram d. 20. cit. art. 1. q. 5. qui dicebant, quòd pro acerbitate pœnarum in Purgatorio ità abſorbetur ſpiritus, ut ubi ſit ignoret, & ex hoc dubitat, utrùm ſit in Inferno, vel extrà, ſicut anima ex dulcedine extrà ſe rapitur, ut neſciat an in corpore, an extrà corpus hoc videat, ſic ſuo modo in pœnis dicebant ſe habere, & pro ſtatu illo minorem certitudinem eſſe ſecundùm actum, quam pro ſtatu iſto, licèt non ſit minor ſecundùm habitum, imo quodammodò major. Oppoſitum tamen docent communiter Theologi omnes tàm veteres, quàm recentiores cum D. Thoma 4. diſt. 21. quæſt. 1. & D. Bonaventura loc. cit. imò Brancatus noſter diſp. 26. cit. ar. 8. §. 4. ait non tantùm hunc eſſe communem Eccleſiæ ſenſum, ſed etiam de fide, & quamvis pluribus rationibus id probent Bellarminus, Suarez, Coniuchius, & alii recentiores, præcipua tamen, & potiſſima ratio, ut ait Faber diſp. 36. cit. c. 3. ab initio eſt, quia ſecundùm communem Theologorum ſententiam 4. d. 74. datur duplex judicium, ſcilicet univerſale, & particulare, univerſale ſiet in magno die judicii univerſalis, particulare vero ſit in morte uniuſcujuſque per quod judicium unaquæque anima ad eum locum determinatur, in quo in æternum eſt manſura, & ad præmium, vel pœnam, quam eſt conſecutura. Per hoc ergò judicium particulare, & per definitivam ſententiam in eo datam unaquæque anima, quæ ad Purgatorium mittitur, novit, & certò cognoſcit, quod eſt in gratia Dei, & quòd finaliter ad ſtatum beatitudinis eſt determinata, ſed quod antè Cęli ingreſſum, & beatitudinis poſſeſſum, debet in Purgatorio luere pœnam pro peccatis etiam remiſſis luendam, ut ſatis conſtat ex modo dictis in quæſito præcedenti, ſcit etiam anima purgans, quòd hæc ſententia Dei in hoc judicio particulari data eſt immutabilis, & ideò tranſacto, & completo illarum pęnarum tempore in Cœlum evolabit.

39 Hoc etiam probat D. Bonavent. loc. cit. ex deſtructione fundamenti adverſæ opinionis, dicere ſiquidem quòd acerbitate pęnarum abſorbeatur judicium illarum animarum, ac proinde ignorent, ſint, & ſic dubitent, ne ſint ad infernum damnatæ, & in diſperationis motu prorumpant, non ſolùm eſt contrà fidei noſtræ principia, ſed etiam contrà rationem, quia etſi ſpiritus carni conjunctus poſſit ab ejuſmodi pęnis ideò abſorberi, ut uſum rationis amittat, ſpiritus tamen ſeparatus, qui immortalis eſt, non videtur adeò abſorberi, cùm fortior ſit ad ſuſtinendam magnam pęnam in ſe, quàm in corpore parvam, & quòd illud verùm ſit probat ex Greg. 4. Dial. ubi dicit, quòd quidam in Purgatorio exiſtentes in gravibus pœnis petierunt adjutorium pro liberatione; ergò Sciebant ſe eſſe aliquando liberandos. Probat etiam ex illo, quod habetur in homilia de Divite, & Lazaro, ubi dicitur, quod damnati ſuprà ſe electos conſiderant uſque in diem judicii; ſi ergo pœna illa infernalis improportionabiliter gravior eſt, quàm purgatoria, & illa non abſorbet uſum rationis in damnatis, qui ſunt oppreſſi verme, & deſperatione, & culpa, quantò magis, nec iſta pœna in Purgatorio ſpiritus juſtorum abſorbebit, qui fortificati ſunt bona conſcientia, & ſpe, & divina gratia, & ideò dicendum eſt, quòd animæ in Purgatorio majorem habent certitudinem de gloria, quàm etiam illæ, quæ in via ſunt, ſicuti habebant animæ in Lymbo, & iſta certitudo media eſt inter certitudinem viæ, & patriæ, & in patria enim eſt certitudo tentionis evacuans expectationem, & timorem, in via vero eſt certitudo expectationis immixta timori, quia quilibet labi poteſt, dum eſt viator, in Purgatorio autem eſt medio modo, ſcilicet certitudo expectationis eorum, quæ nondum obtinuit, ſed eſt evacuatio timoris propter confirmationem liberi arbitrii, qua deinceps ſcit ſe peccare non poſſe, & ſic patet, quod eſt major certitudo, dum evacuatur timor de lapſu, & illa evacuatio non eſt per animæ majorem perfectionem, ſed per ſtatus mutationem, quare concludit S. Doctor, quod in Purgatorio eſt certitudo media inter certitudine viæ, & patriæ, cum certo ſciant, qui ilibi detinentur ulterius labi non poſſe. Dices ſi in Purgatorio augeretur certitudo, augeretur etiam conſolatio, & minueretur flagellatio; ergò ſi eſſet ibi major certitudo, eſſet minor afflictio ibi, quàm in præſenti, ſed non eſt minor, ſed major afflictio; quàm in præſenti, ut patet ex dictis, ergo eſt minor certitudo. Reſpondet Sanctus Doctor loco citato augmentata certitudine augeri conſolationem eſſe verùm cęteris paribus, ſed quoniam illa certitudo eſt eùm afflictione, & expectationis dilatione, ideo non tam viget ibi conſolatio, quàm afflictio, attamen nec ira ſua continet miſericordias ſuas Dominus, ſed cùm iratus eſt, miſericordiæ ſuæ rememoratur, & vehementer afflictos aliqua ſpei certitudine refocillat.

40 Tertiò quæretur, an anima Purgatorii ſint in ſtatu merendi, & demerendi, & difficultas poteſt eſſe de merito tam de condigno, quàm de congruo, & communis Patrum, & Theologorum conſenſus, & pręſertim Scoti 2. diſtinct. 7. quæſt. un. §. *De ſecundo*, eſt animas illas non poſſe mereri, nec demereri, ſed inſtanti mortis, & ſeparationis à corpore confirmari in gratia & in bono, itaut non poſſint amplius peccare, & hoc expreſſè colligitur ex Sacra Scriptura, tam in veteri, quàm novo teſtamento, nam Eccleſiaſt. 11. homo comparatur arbori, quæ quandiù vivit creſcere poteſt, abſciſſa vero creſcere ceſſat, *ſi ceciderit lignum ad Auſtrum, vel Aquilonem, quo loco ceciderit, ibi erit*, quem locum explicat Hieronymus, & Bernardus de immutabili ſtatu animæ, qui eſt in alia vita, & c. 14. illa ſignificatur his verbis: *antè obitum veſtrum operare juſtitiam non eſt apud inferos invnire cibum*, hoc eſt, opera meritoria, ut paſſim Patres exponunt. Habetur etiam hæc veritas àdhuc expreſſa magis in teſtamento novo illis Chriſti verbis Joan. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui miſit me, donec dies eſt, veniet nox in qua nemo poteſt operari*, ubi per noctem intelligitur tempus illud, quod poſt mortem ſubſequitur, in quo homo opera meritoria operari non poteſt, ut exponit Auguſt. tr. 44. in Joan. & paſſim in Patres, & Lucæ 16. *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteſt amp ius villicare*, ubi Patres per non poſſe villicare intelligunt non poſſe mereri. In his itaque & pluribus aliis Scripturæ locis univerſaliter habetur poſt hanc vitam non eſſe amplius tempus operandi, quæ verba eum omnis bonæ operationis ſint excluſiva, quæ juvet ad vitam æternam, & pœnæ temporalis remiſſionem, conſequenter dicendum eſt neque de condigno, neque etiam de congruo, ut quidam putant, anima in Purgatorio aliquid mereri poſſe in ordine ad propriam ſalutem. Ratio autem hujus rei eſt divina voluntas, quæ diſpoſuit ſtatum merendi, & demerendi eſſe hanc vitam, undè animæ illæ ideo demereri, & peccare nequeunt, quia Deus ità eas conſervat ſingulari ſua providentia, ut in nullum peccatum incidere poſſint, & è contrà ideò nullo modo ibi mereri poſſunt, & pro peccatis ſuis propriè ſatisfacere, quia omne tempus merendi, & ſatisfaciendi unà cum hac vita finitur, unde licèt pęnas illas voluntariè ſuſtineant, non quidem ſimpliciter, ſed quia patienter tolerant, ſeque divinæ voluntati conformant, quod genus voluntarii in hac vita eſt cauſa meriti, nihilominus ob prædictam ſtatus diverſitatem in illis non eſt meritorium, undè pœnas ſuorum peccatorum luere ibi dicuntur, non per ſatisfactionem propriè dictam, ſed tantùm per ſatiſpaſſionem, ut ſuprà dictum eſt. Ex quibus patet has animas partim eſſe in termino, quatenus amplius, nec mereri, nec demereri poſſunt, partim verò in via, quia nondùm ſunt in gloria, ſed ad illam tendunt, & ſic in quodam medio ſtatu inter viatores, & comprehenſores ſunt conſtitutæ, poſſuntque dici eſſe in termino gratiæ, nondum verò in termino gloriæ.

41 Sed obiicies animas illas eſſe in ſtatu merendi, & demerendi, nam ex una parte invenitur in eis omnia principia ad merendum, ſiquidem habent fidem ſupernaturalem, gratiam ſanctificantem, charitatem, libertatem, &c. ergò reperiuntur in eis omnia requiſita ad liberè exercendas operationes ſupernaturales meritorias. Tùm quia actus illarum non ſunt mali, nec indifferentes, nec tantùm naturaliter boni, ſed ſupernaturaliter; ergò meritorii, quia dari nequit medium inter actum meri-

Digitized by Google

meritorium, & bonum moraliter, ac ſupernaturaliter. Deinde ex alia parte aliqui actus illarum non ſunt conformes divinæ voluntati, ſiquidem Deus vult eas eſſe in pœnis & cruciari pro tanto tempore, ipſæ autem id renuunt, & ab eis liberari enixè cupiunt; ergò poſſunt etiam demereri. Reſpondetur negando conſequentiam, quia licet in animabus Purgatorii ſint omnia principia intrinſeca ad merendum, deficit tamen ſtatus congruus, & requiſitus ad meritum, & hoc ex lege divina, qua Deus diſpoſuit ſtatum merendi eſſe hanc vitam, & licet faciant actus bonos, & ſupernaturales, tamen ratione ſtatus non acceptantur ad meritum ex eodem Dei decreto, quo ſtatuit opera hominis ad meritum, & demeritum ordinare dummodo fiant dùm anima eſt in corpore, ut ait Apoſtolus 2. Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, ſicut geſſit ſive bonum, ſive malum*, ubi Gloſſa ordinaria, quæ eſt Aug. ait dici *propria corporis*, quia nullus meretur, vel demeretur, niſi dum eſt in corpore. Ad aliam objectionem pro demerito negatur aſſumptum, ad probationem dicendum eſt animas Purgatorii appetitu naturali utique pœnas illas refugere, non enim inclinantur ad eas, ſed maximam habent repugnantiam, cùm hoc ſit naturæ intrinſecum, appetitu autem deliberativo eas abſolutè volunt, ut nempe Deo per pœnarum ſufferentiam ſatisfiat, licet adhuc conditionatè nolint ſi nempe Deo placeret, quod tamen conformitatem non impedit cum divina voluntate, ſicut Chriſtus Dominus conditionatè quidem, ipſe, ſi Deo placebat, calicem paſſionis recuſabat dicens, *Pater ſi poſſibile eſt tranſeat à me Calix iſte*, quia tamen abſolutè voluit, quod Deus, dùm dixit *Veruntamen fiat voluntas tua*, actus patiendi; & acceptandi tam bonus fuit; ac meriti infiniti, ut conſtat ex dictis articulo præcedenti in fine.

42 Quarto quæritur, an animæ illæ ſaltem poſſint pro nobis orare, & aliquid nobis de congruo mereri, vel impetrare. Prima ſententia negat, & ratio eſt, quia animæ illæ non ſunt in ſtatu orandi pro aliis, & aliquid impetrandi, ſed potius in ſtatu, ut oretur pro illis, quàm ut ipſæ orent pro aliis, ſunt enim debitrices, & in carcere propter debita propria.

Confirmatur; quia cùm adhuc non ſint in ſtatu gloriæ, nec Deum videant, cognoſcere non poſſunt, quæ nos hic facimus, aut cogitamus, nec quibus indigemus, nam ut ait D. Auguſtinus lib. de cura pro mortuis agenda cap. 13. mortui ignorant, quæ nos hic agimus, fruſtrà orarentur à nobis cùm noſtras orationes cognoſcere nequeunt. Ità D. Thomas 2. 2. quæſt. 83. art. 11. ad 3. quem plures alii ſequuntur. Secunda ſententia affirmat, & ratio eſt, quia animæ illæ ſunt ſanctæ, & Deo charæ, & quamvis ab ipſo affligantur, non tamen affliguntur, tamquam ab inimico, ſed tamquam à juſto judice, & à patre benigno, cùm igitur nos ex charitate diligant, & noſtri recordentur, & ſaltem generaliter ea pericula cognoſcant, in quibus nos viatores conſtituti ſumus in hac lacrymarum valle, & quantùm divina ope, & auxilio indigeamus ad illa evitanda, nulla videtur repugnantia, quin pro nobis amicis ſuis, & benefactoribus orare poſſint. Confirmatur, quia Patres, qui erant in ſinu Abrahæ orabant pro viventibus, & pro Sancta Civitate, ut de Onia, & Hieremia refertur 2. Macab. cap. ult. neque irrationabile eſt Sanctos Angelos interdum aliqua animabus illis revelare, quæ hic fiunt à viventibus earum amicis, vel alio titulo conjunctis, ut ſciant à nobis pro illis orari, ideoque, & ipſi viciſſim pro nobis orent. Neque obſtat, quòd dictæ animæ ſint in carcere, & debitrices, quia etiam nos debitores ſumus, & pro aliis oramus, & quamvis ſint debitrices, & in carcere, hoc tamen non obſtante ſunt in gratia, & gratæ Deo, & ideò poſſunt pro nobis orare. Ità Bellarminus lib. 2. de Purgatorio cap. 15. Valentia, Medina, Suarez, Faber, & Brancatus ex noſtris, & plures alii, qui tamen omnes fatentur, quod licèt hæc omnia ſint probabilia, & ſatis piè credi poſſint, quia tamen non ſunt omninò certa, primam opinionem ſua probabilitate non carere, & addit Faber diſput. 36. citat. quod licèt nullum ſit inconveniens animas illas aliquando orare pro nobis, non tamen hoc paſſim facere poſſe, nec ratione illius ſtatus id ſibi competere, ità etiam diſcurrit Aſteſanus noſter libr. 3. tit. 38. art. 1.

43 Poſtremò quæritur, an animæ in Purgatorio exiſtentes miracula edere poſſint. Et communiter affirmativè reſpondent Auctores adducti, & ratio eſt, quia nulla eſt repugnantia, vel incongruentia quod Deus intuitu animarum purgantium miracula faciat in comprobationem ſanctitatis illarum, fieri enim poteſt, ut aliquis vir bonus, & juſtus in hac vita pluribus effulſerit virtutibus, & multa habuerit merita, & tamen cum aliquo veniali deceſſerit, quod quidem ejus ſanctitati non præjudicat; poteſt ergo Deus intuitu præcedentium meritorum, & operum beneficia, & miracula in viatore operari. Et quidem plures hujuſmodi caſus à SS. Patribus referuntur, & præſertim S. Gregorius Magnus lib. 4. Dialog. cap. 40. narrat de Paſchaſio Sanctæ Sedis Diacono viro eleemoſynis, aliiſque piis operibus vacante, cultore pauperum, & ſui contemptore, quod cùm eſſet defunctus, ejus Dalmaticam funeri ſuperpoſitam Dæmoniacus tetigit, ſtatimque ſanatus eſt, & quòd poſteà Sanctus iſte Germano Epiſcopo Capuano in Angulanis thermis apparuit, eique manifeſtavit ſe manere in loco illo pœnali, ibique deputatum eo quod in parte Laurentii contra Symmacum ſenſerat, rogavitque ut pro ſe Deum oraret, & hoc futurum eſſe ſuæ liberationis ſignum ab illis pœnis, ſi poſteà illum amplius ibi non inveniſſet, ſicut paulò poſt ità accidit, & alios ſimiles caſus refert Brancatus noſter diſp. 26. cit. art. 8. §. 5. poteſt ergo Deus intuitu animarum purgantium in comprobationem ſanctitatis illarum miracula facere, & habemus exemplum in humanis, nihil enim prohibet Principem in gratiam filii, vel alterius dilecti amici, quem tamen exulem, vel vinctum tenet in carcere pro aliqua culpa purganda, alicui civitati, vel perſonæ, aut cognatis illius beneficia aliqua impertiri, de quo alia plura videri poſſunt apud Brancatum loc. cit.

QUÆSTIO TERTIA.

De Indulgentiis, & Suffragiis pro Defunctis.

44 Jam diximus diſputatione præcedenti de Indulgentiis, & Suffragiis qu. 4. art. 1. num. 57. indulgentias non ſolùm pro vivis, ſed etiam pro defunctis concedi, eiſque communicari poſſe, ut ex praxi, & inveterata Eccleſiæ conſuetudine conſtat; in qua nihil tam uſitatum eſt, quàm indulgentias applicare pro animabus in Purgatorio exiſtentibus & inferius qu. 5. art. 1. num. 78. Suffragia viventium quoque prodeſſe poſſe Defunctis in Purgatorio in remiſſionem pœnæ temporalis poſt remiſſa peccata remanentis. In hac igitur q. breviter diſcurrendum eſt de modo, quo præfatis mediis animæ illæ adjuvari poſſunt, ut ab acerbitate pœnarum, quas ſuſtinent, citius liberentur.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo Indulgentiæ defunctis communicari poſſint, & prodeſſe.

45 Primò jam diximus diſp. præc. q. 4. cit. ar. 1. n. 57. non poſſe Pontificem indulgentias conferre defunctis per modum abſolutionis, ſed tantùm per modum ſuffragii, quia præter hos duos modos non eſt alius, & hæc eſt communis Doctorum ſententia, paucis quibuſdam exceptis, tam veterum, quàm recentiorum, & præſertim D. Bonaventuræ 4. diſt. 20. p. 2. art. 1. q. 5. ubi in corpore qu. inquit, quod quia bona, & theſaurus Eccleſiæ eſt in Summi Pontificis poteſtate, & illi qui ſunt in Purgatorio ratione charitatis idonei ſunt ſpiritualia bona recipere, quòd Papa poteſt eis bona Eccleſiæ communicare, quantum autem ad auctoritatem judicandi, cum illi jam exierint forum Eccleſiæ, & Eccleſiaſticum judicium videtur, quod eis non poſſit fieri abſolutio niſi per modum deprecationis, & ità propriè loquendo non fit eis relaxatio, ſeù abſolutio, & hæc non tenet per modum judicii, ſed potius ſuffragii, & ità etiam diſcurrit Aſteſanus noſter l. 5. tit. 40. de Indulgentiis art. 5. quid autem ſit concedere indulgentiam per modum ſuffragii, & quomodo differat à conceſſione indulgentiarum per modum abſolutionis, diximus ibidem n. 58. omnes etiam ferre DD. in hoc convenire quod Summus Pontifex auctoritatem habeat ſibi à Chriſto communicatam diſpenſandi indulgentias, tam pro vivis, quàm pro defunctis; pro vivis quidem per modum judicii & abſolutionis directè remittendo pœnam debitam ei cui dat indulgentias, & juridicè eum ab illa abſolvendo, pro defunctis vero per modum ſuffragii tantùm, offerendo nimirum Deo ſatisfactionem Chriſti, & Sanctorum, quaſi pretium, quo alterum, cui indulgentia conceditur, à pœnis perſolvendis redimat, quas Deus ipſe huic immediatè remittit, illud pretium ex pacto cum Chriſto inito acceptando. Quod etiam communi exemplo declarari ſolet de captivo apud Turcas retento, quem Rex Galliæ, vel Hiſpaniæ, non per vim auctoritatis, ut in proprio regno, ſed tantùm per viam ſolutionis, ac redemptionis liberare poteſt; ſic igitur in propoſito, ſi de defunctis in Purgatorio exiſtentibus ſit ſermo, indulgentiæ ipſis applicantur non per modum abſolutionis cùm nullam in eos juriſdictionem Eccleſia obtineat, ſed tantummodò per modum ſolutionis, ſeù ſuffragii. Ità etiam diſcurrunt Bellarminus, Suarez, Cardina-

Digitized by Google

dinalis de Lugo, Coninchius, Corduba, Faber, & Brancatus ex noſtris, Bon. Navar. Toletus, & alii paſſim.

46 Secundo eſt difficultas, an Indulgentiæ pro Defunctis conceſſæ certò, ac infallibilirer illis proſint. Prima opinio negat, quod probat, quia hic Indulgentiarum pro defunctis effectus ex liberali Dei acceptantis voluntate dependet, cùm neqne ex ullo Scripturæ loco, neque ex ulla certa traditione conſtet Deum illas ſatisfactiones ex theſauro Eccleſiæ depromptas, & ab eadem Eccleſia ſibi oblatas pro defunctorum liberatione ſe acceptaturum promiſiſſe, præſertim cùm ipſa Eccleſia Indulgentias illas pro defunctis concedat, non per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragii, tamquam ipſum Deum ſupplicans, ut ejuſmodi ſatisfactionem, ſeù ſolutionem pro defunctorum ſublevatione acceptare dignetur.

Confirmatur ex ipſius Eccleſiæ praxi, quæ poſt applicatam alicui defuncto in particulari plenariam indulgentiam v. g. per Sacrificium in Altari privilegiato pro ipſo oblatum, nihilominus pro eodem orare, & ſacrificare non definit; qno facto tacitè declarare videtur, indulgentias quamvis maximè ſalutares, non tamen infallibilem ſemper effectum habere pro ipſis defunctis, ſed ex divina miſericordia pendere. Denique ſi adeſſet hæc infallibilitas ſequeretur Pontificem ſuo arbitrio totum poſſe evacuare Purgatorium, imo cum animabus purgantibus maximè compatiendum ſit ob pęnarum acerbitatem; totam ibi ſuam deberet experiri poteſtatem, & facere, quòd omnes ſtatim ad Cęlum evolarent, nec opus eſſet amplius pro mortuis orare, & laborare, ſi Summus Pontifex poſſet eos tam facilè liberare, & infallibiliter, ità Durandus, Cajet. Cano, Corduba, Abellius, & alii nonnulli, qui proindè dicunt differentiam inter illos duos modos indulgentiæ per modum ſuffragii, & per modum abſolutionis in hoc proindè conſiſtere, quod indulgentia per modum abſolutionis infallibiliter ſuum conſequitur effectum, tamquam actus proprius juſtitiæ, at indulgentia per modum ſuffragii non omninò infallibiliter ſuum conſequitur effectum, cùm ſemper pendeat ex libera acceptatione, & miſericordia Dei.

47 Cæterum hic dicendi modus valori indulgentiarum pro defunctis valdè derogare videtur, ut ait Cardin. de Lugo diſp. 17. de Sacram. Pęnit. ſec. 5. nam ſi oblato pretio ex theſauro Eccleſiæ deprompto pro defunctorum liberatione, poſſet non acceptari à Deo, ſere idem poſſent alii fideles per privata ſuffragia in ordine ad defunctos, quod ipſe Pontifex, omnes enim poſſent orare Deum, ut aliquod pretium ex theſauro acceptaret pro hujus, vel illins defuncti liberatione, his enim precibus aliquando obtineri poteſt à Deo remiſſio pęnæ per viam impetrationis, & deprecationis tùm qnia hac ratione fideles viventes ſegniores redderentur ad defunctorum animas adjuvandas per orationes, & ſacrificia, aut indulgentiarum applicationem, nam ſemper dubitarent, an à Deo accepṫentur, & ſuum conſequantur effectum, Ac proindè communior, & probabilior ſententia docet indulgentias pro defunctis conceſſas certò ac infallibiliter illis prodeſſe, quod probat ex modo loquendi Pontificum, qui indulgentias pro defunctis in eo certitudinis gradu quoad effectus conſecutionem collocare videntur cum effectu indulgentiarum pro vivis, ut conſtat ex verbis Leonis X. in Bulla contrà Lutherum, quæ incipit *Exurge Domine* ubi dicit, quod Papa vivis, & defunctis poteſt impedimentum tollere peccatorum, & Cælorum Regnum aperire: *Apoſtolica auctoritate theſaurum Jeſu Chriſti, & Sanctorum diſpenſando, & per modum abſolutionis Indulgentiam ipſam concedendo, vel per modum ſuffragii illam transferendo*, unde concludit *omnes tam vivos, quam defunctos, qui veraciter omnes Indulgentias hujuſmodi conſecuti fuerint, à tanta temporali pœna ſecundùm Divinam juſtitiam pro peccatis ſuis actualibus debita liberari, quanta conceſſæ, & acquiſitæ indulgentiæ æquivalet*, quibus verbis tam pro vivis, quàm pro defunctis abſolutè promittitur indulgentiarum effectus, & non conditionatè, ſi Deus acceptaverit, & voluerit quòd eum habeat, dùm tamen legitimè indulgentia conceſſa fuerit, & veraciter acquiſita unde hæc conditio non de effectu indulgentiæ intelligi debet, ſed de acquiſitione ipſius indulgentiæ, prout contrà diſtinguitur ab effectu, & illum antecedit.

Confirmatur ratione, qnia ut benè diſcurrit Suarez diſputat. 53. cit. ſec. 3. ſi effectus hujus indulgentiæ infallibilis non eſſet, vel id eſſet ex inæqualitate pretii oblati in compenſationem, & remiſſionem pęnarum Purgatorii, & hoc dici nequit, quia applicatur ex theſauro Eccleſię ſatisfatio Chriſti, quæ eſt ſuperabundans, ac etiam ſatisfationes Sanctorum, quæ moraliter æquivalent, alioqnin neque in Indulgentia pro vivis oblata eſſet hæc æqualitas inter pęnam ablatam, & remiſſam, quia etiam vivis per indulgentiam remittitur pęna Purgatori futura. Vel deeſt ad illam infallibilitatem divina promiſſio, & quaſi pactum acceptandi unam pęnam pro alia reſpectu defunctorum, & neque hoc dici poteſt, quia hæc promiſſio ſufficienter ſub illis verbis continetur, *Quodcumque ſolveris ſuper Terram erit ſolutum, & in Cælis*, quia ſub tali ſolutione comprehenditur etiam hæc applicatio per modum ſuffragii; ſunt enim indulgentiæ ſatisfactoriæ quoque pro pęnis defunctorum, non quia Pontifex virtute clavium, & Pontificiæ poteſtatis aliquod jus habeat immediatè, & directè in defunctos, per quod poſſit illis indulgentias applicare, ſed quia in Eccleſia eſt Sanctorum communio, & ipſe Papa communicare poteſt, & applicare theſaurum Eccleſiæ omnibus fidelibus indigentibus, & Deus ex decreto hujus communionis illas ſatisfactiones acceptare tenetur, ſivè pro vivis, ſivè pro defunctis oblatas, cùm verba Symboli non ſignificent cómmunionem poſſibilem, aut conditionatam, ſi Deus acceptare velit, ut docet Catechiſmus Romanus in fine de Sacram. Pęnit. neque hoc divinæ excellentiæ ullo modo præjudicat, quia hoc totum non facit Deus coactè, ſed quia ſic ſuæ voluntati ordinare placuit, & ſtatuere.

48 Hinc patet quid dicendum ſit ad rationes prioris ſententiæ, non obſtante enim indulgentiæ effectus infallibilitate etiam pro mortuis, adhuc effectus iſte ex liberali Dei acceptantis voluntate dependet, & adhuc Dei miſericordiam, & gratiam includit, non novam, ſed incluſam in articulo, & pacto de communione Sanctorum, & decreto Dei de acceptandis ſatisfactionibus oblatis pro defunctis, quamvis talis infallibilitas ex nullo ſcripturæ loco explicitè colligatur, colligitur tamen implicitè, eo enim ipſo, quòd Sancti Eccleſiæ Doctores docuerunt Indulgentias hujuſmodi eſſe veluti compenſationes pro pęnis, & Sancti Pontifices remiſſionem illarum concedunt per modum certi, & efficacis effectus, jam pro certo docent eas Indulgentias effectum ſuum infallibiliter ſortiri. Et quamvis Eccleſia indulgentias illas pro defunctis concedat non per modum abſolutionis, ſed per modum ſuffragii, jam patet ex dictis, quòd *per modum ſuffragii*, non ſignificat per modum gratiæ, & ſimplicis deprecationis, ſed etiam ſimul per modum ſatisfactionis in virtute articuli de communione Sanctorum, & decreti divini de acceptatione hujuſmodi auxiliorum pro fidelibus defunctis in charitate exiſtentibus, alioquin talis remiſſio pęnarum non fieret virtute clavium, neque auctoritate Apoſtolica, ut Leo X. definit, fieret per modum alicujus ſimplicis deprecationis, & impetrationis, quomodo quilibet fidelis Deum orare poteſt, ut propter merita Chriſti, & Sanctorum animam ex Purgatorio liberet, hoc enim omnes, & ſinguli fideles impetrare poſſunt, & de congruo mereri, quamvis non ſit infallibile, quia non eſt fundatum in verbo, & promiſſione Chriſti. Dices, conceſſio Indulgentiarum pro mortuis eſt deprecativa, non autem definitiva. Nam Nicolaus V. concedens Indulgentias pro mortuis ſic loquitur: *De miſericordia Dei confidentes, de qua magis ac magis confidimus in cœlis, quam nos ipſius auctoritate relaxamus in Terris omnem pœnam &c.* ergo &c. negatur conſequentia, deprecatio enim, & divinæ miſericordiæ imploratio non officit valori infallibili indulgentiarum pro mortuis, alioquin nec etiam conceſſio indulgentię pro vivis infallibiliter ſuum conſequeretur effectum, quia hac eadem formula Pontifices utuntur in eis concedendis, ut conſtat de pluribus Bullis Pontificiis, præſertim pro anno ſancto, nec tamen ob id ſequitur, quòd conceſſiones illę non ſint efficaces, & infallibiles, & ſic etiam diſcurrit Faber diſp. cit. c. 8. & Branc. cit. a. 12.

49 Ad Confirmationem, qui negant venialia poſſe in alia vita remitti, difficulter reſpondere poſſunt, qui autem hoc admittunt facillimè reſpondent, ideò Eccleſiam poſt applicatam alicui defuncto in particulari plenariam indulgentiam v. g. per ſacrificium in altari privilegiato pro ipſo oblatum, nihilominus adhuc pro eis orare, & ſacrificia proſequi, quia indulgentia culpam non remittit ut ſuprà diximus, ſed pœnam tantummodo ex illa relictam, cùm ergò ex hac vita poſſit aliquis decedere in gratia, ſed cum aliquibus venialibus hic non remiſſis, ut ſuprà dictum eſt, & id ſæpè contingat ob humanam fragilitatem, hæc peccata venialia in Purgatorio per ſatiſpaſſionem remitti debent, & purgationem ignis, non tantùm quo ad reatum pęnæ, quæ remanſit ibi luenda pro peccatis in hac vita remiſſis, ſivè venialibus, ſivè mortalibus, ſed etiam quoad reatum culpæ pro venialibus hic non dimiſſis, & hic per Indulgentiam tolli non poteſt, quæ tantùm ad pœnæ remiſſionem extenditur, non culpæ, ſed per propriam animæ purgantis ſatiſpaſſionem pro tanto tempore. Quamvis ergò per indulgentiam plenariam alicui defuncto in particulari applicatam tota pęna tollatur debita pro peccatis in hac vita dimiſſis, ſivè venialibus, ſivè mortalibus, quia tamen aliqua venialia ſecùm tulit, quæ non niſi per ſatiſpaſſionem propriam tolli poſſunt, ut pro tanto tempore quoad reatum culpæ, ideò Eccleſia pro eodem orare, & ſacrificare non definit ut reatus pęnæ venialium ibi dimiſſorum, pro qua defunctus adhuc longiori, & ulteriori tempore pati deberet, per no-

vas,

Digitized by Google

vas, & iteratas Indulgentias plenarias, & iterata Miſſæ ſacrificia tollatur. Ad ultimum an Summus Pontifex poſſit ſuo arbitrio evacuare Purgatorium, quoties ſibi placuerit plura diſcurrit Bardus in expoſitione Bullæ Cruciatæ p. 4. trac. 3. c. 2. ſec. 4. & Brancatus etiam ex noſtris diſp. 36. cit. a. 17. §. 3. n. 853. ſed breviter dicendum eſt cum D. Bonaventura quæſt. 5. cit. in fine, quod ſi Deus per ſeipſum ſic miſeretur ut ſemper velit tenere ſuam juſtitiam, multo fortius Dei miniſter, unde diſpenſatio bonorum Eccleſiæ diſcretè, & cum moderamine facienda eſt, alioquin niſi diſcretè fieret, Deus non acceptaret; & bona ſpiritualia non poſſunt diſſipari, nec contrà divinam acceptationem diſtribui, quamvis poſſint bona temporalia non ſolùm diſpenſari; verùm etiam diſſipari de facto, quamvis aliter dictet jus divinum eſſe faciendum; ſi quis autem contendat Vicarium Jeſu Chriſti habere judiciariam poteſtatem ſuper eos, qui ſunt in Purgatorio, non eſt eis multum improbè reſiſtendum, dùm tamen hoc dictet ratio, vel auctoritas manifeſta. Ità Seraphicus Doctor l. c.

50 Tertiò eſt difficultas, an ex juſtitia, an verò ex Dei miſericordia tantùm Indulgentiæ defunctis proſint. Negant Cajetanus, Canus, Corduba, & alii, quorum fundamentum eſt, quia Deus, ut offenſus non tenetur acceptare ſatisfactionem ab alio exhibitam, ſed ab ipſa perſona offendente, nam ſtrictum jus habet exigendi recompenſationem ab illo, qui injuriam intulit, & nulla apparet in ſacris litteris promiſſio, ſeù pactum initum inter Deum, & homines, per quod Deus ſe obligaverit alienas acceptare ſatisfactiones pro defunctis, quæ à fidelibus in hac vita fiunt. Deindè probant ex improportione, quam habent pœnæ hujus vitæ cum pœnis alterius; ſunt enim alterius rationis, & valdè deficiunt ab illis, proindè non poteſt per operationes pœnales præſentis vitæ fieri compenſatio ex rigore juſtitiæ cum pœnis Purgatorii. Affirmant Navarrus, Suarez, Cardinalis de Lugo, Faber, & Brancatus loc. cit. & plures alii, & cùm hoc aſſertum ſit à nobis diſp. præced. quæſt. 5. art. 1. num. 76. de ſuffragiis, tantò magis id de Indulgentiis nunc aſſerere debemus conceſſis pro defunctis, quia per has Deo offeruntur non ſatisfactiones pœnales fidelium, ſed ſatisfactiones Chriſti Domini, & Sanctorum in theſauro Eccleſiæ repoſitæ, & aſſervatæ, quæ quidem non fuerunt minus pœnales, neque minoris valoris, quàm ſit jejunium, vel eleemoſyna quantumvis magna, vel aliud ſimile opus virtutis factum pro defunctis; ergo dùm traduntur illa, & efferuntur pro compenſatione pœnarum Purgatorii, erunt vel magis, vel æque efficacia; atque ideò proſunt illis non tantùm ex Dei miſericordia, ſed etiam ex juſtitia; Sicut ergo loco citato de ſuffragiis diximus, ità nunc dicendum de Indulgentiis, quòd ſunt ſatisfactoriæ pro pœnis defunctorum ex juſtitia, non quia Pontifex virtute Pontificiæ poteſtatis habeat aliquod jus immediatè in defunctos, ſed quia in Eccleſia eſt communio Sanctorum, & ipſe Pontifex communicare poteſt, & applicare theſaurum Eccleſiæ defunctis per Indulgentias, quas Deus acceptare tenetur etiam ex juſtitia modo jam explicato, hoc eſt, non ex juſtitia proveniente ex juriſdictionis Papalis poteſtate, ſed ex debito ſervandi decretum de communione Sanctorum, & hoc modo etiam ſalvatur adhuc Indulgentias prodeſſe defunctis ex Dei miſericordia, quia talis ſatisfactio per Indulgentias includit Dei miſericordiam, & gratiam, non novam, ſed incluſam in articulo, & pacto de communione Sanctorum, ut ſuprà dictum eſt. Ad fundamentum ſententiæ oppoſitæ jam diximus loco citato probare tantùm ſatisfactionem Deo exhibitam per ſuffragia, & indulgentias pro animabus Purgatorii non eſſe de rigore juſtitiæ vindicativæ quoad modum, quia poſſet juſtiſſimè Deus alienam pœnam non acceptare, & ab ipſo debitore ea exigere, hoc tamen non tollit, quin adhuc ſit de rigore juſtitiæ quoad æqualitatem, cùm non minor ſatisfactio à Pontifice exhibeatur per indulgentias, quàm ipſe debitor ad ſatisfaciendum æqualiter, & de condigno ponere debuiſſet, imò longè major. Ad Confirmationem dicendum eſt, quod licèt improportio pœnarum hujus, & alterius vitæ aliquam facere poſſit difficultatem de ſatisfactione pro defunctis exhibita per ſuffragia fidelium, de qua art. ſeq. non tamen de ſatisfactione exhibita per indulgentias, quia per has non offeruntur Deo pro defunctis ſatisfactiones pœnales fidelium, ſed ſatisfactionis Sanctorum, ac etiam ipſius Chriſti Domini, quæ eſt ſuperabundans, & longè excedens pœnas debitas animarum purgantium. Nemo tamen de hoc puncto ſollicitus eſſe debet, cùm difficultas ſolùm in hoc conſiſtat, an in Deo ponenda ſit aliqua obligatio ad acceptandas Indulgentias pro mortuis conceſſas, ſi conditiones requiſitæ ad acceptandum adſint, ſivè de reliquo obligatio iſta procedat ex juſtitia rigoroſè ſumpta, ſivè ex fidelitate, aut alia virtute, nam quoad effectum perindè eſt ex quacumque virtute obligatio iſta procedat.

51 Quarto quæritur, quæ conditiones requirantur, ut indulgentiæ valeant pro defunctis, & hæc difficultas eſſe poteſt, vel ex parte lucrantis indulgentiam pro defunctis, vel ex parte ipſorum defunctorum, reliqua enim neceſſaria ad validam indulgentiæ conceſſionem adeſſe ſupponimus, ut legitimam poteſtatem in concedente, cauſam proportionatam, &c. Et quidem quoad conditiones ex parte lucrantis requiſitas Doctores conveniunt, ad hoc ut cùm effectu fructus indulgentiæ ad defunctos tranſmittatur, oportere, ut opus poſtulatum, ſeù injunctum à Pontifice in forma conceſſionis indulgentiæ perficiatur, & fiat cum expreſſa intentione lucrandi indulgentiam pro mortuis, quia ſi opus cum tali intentione non fieret, indulgentia defunctis non applicaretur, hæc enim applicatio fit mediante tali intentione, & eam neceſſariò involvit. Difficultas tamen eſt, an requiratur, ut lucrans talem indulgentiam pro defunctis ſit in gratia, ſaltem eo temporis momento quo completur opus impoſitum. Affirmant Cajetanus in opuſculo de Indulgentiis q. 2. Cardinalis in Clement. de pœnit. & remiſſ. Angelus verb. Indulgentia, & ut tutiorem ſequitur Bellarminus libr. 1. de Indulg. cap. 14. quæſt. 5. quorum fundamentum eſt, quia ſicuti ad lucrandam ſibi indulgentiam requiritur ſtatus gratiæ, ità ad lucrandum pro altero; peccatum enim non magis impedimentum affert ad acquirendum beneficium ipſi operanti, quàm alteri. Negant Suarez, Reginaldus, Coninchius, Raguccius, Bardus, Faber noſter loco citato, & alii communiter, quorum fundamentum eſt, quia ſtatus gratiæ ſolùm requiritur ad tollendum obicem indulgentiæ, & ideo per ſe loquendo ſolùm eſt diſpoſitio neceſſaria in eo, qui effectum gratiæ recipere debet, at qui lucratur indulgentiam pro alio, effectum indulgentiæ in ſeipſo non recipit, & ideò non requiritur, quod ſit in gratia, ſed alius, cui indulgentia procuratur; quarè inconveniens non eſt, quod in peccato exiſtens effectum indulgentiæ poſſit alteri obtinere, & non ſibi, maximè cum hic effectus merito operantis non nitatur, ſicut Sacerdos exiſtens in peccato poteſt per ſacrificium alteri remiſſionem pœnæ obtinere, non verò ſibi. Hinc ad rationem in oppoſitum negatur paritas, quia gratia requiritur ſolùm ad tollendum obicem in eo, qui indulgentiam lucraturus eſt, & ideò neceſſariò requiritur in eo, cui indulgentia applicatur, non autem in eo, qui opus injunctum exequitur, & indulgentiam alteri applicat, & ideò dicimus in ſuſcipiente indulgentiam requiri gratiam, non autem in applicante, & quando operans ſibi eam applicat, in ipſo gratia requiritur, non ut operans eſt, ſed ut recipiens.

52 Quintò tandem quoad conditiones ex parte defuncti requiſitas, cui indulgentia applicatur, conveniunt Doctores requiri in eo ſtatum gratiæ, ut dictum eſt, & debitum pœnæ temporalis pro culpa jam dimiſſa, qua ratione ſuperius diximus diſp. præced. neque pro damnatis, neque pro beatis valere indulgentias, quia iſti nullum tale debitum habent, & illi non ſunt in ſtatu gratiæ, atque ideò ſolos defunctos, qui ſunt in Purgatorio, eſſe indulgentiarum capaces, quia ſunt in ſtatu gratiæ; & debitum habent pœnæ temporalis ſolvendum pro culpa jam dimiſſa. Difficultas tamen eſt, an hujuſmodi defuncti debeant eſſe charactere baptiſmali inſigniti, ut ſint indulgentiæ capaces, adeoquod Catechumeni ſine Baptiſmo aquæ decedentes non ſint Indulgentiarum capaces. Negant aliqui Catechumenos in Purgatorio exiſtentes eſſe Indulgentiarum capaces, quorum fundamentum eſt, quia qui charactere baptiſmali inſignitus non eſt, extrà Eccleſiam eſse cenſetur, ac proindè Pontifex ſuper illum jam defunctum poteſtatem non habet, ſicut neque habebat, quando erat vivens, tum quia uſus indulgentiarum non habet, ut non baptizatis concedantur, ſignum ergò eſt Pontificem poteſtatem non habere concedendi indulgentias Catechumenis nec vivis, nec defunctis, atque ideò ad illas aquirendas characterem baptiſmalem neceſsariò requiri, & hanc opinionem magis probabilem cenſet Suarez, Coninchius, Bardus, & alii. Nos talem diſp. præced. quæſt. 4. art. 1. num. 55. & ſeq. diximus, quod licèt Catechumeni viatores, & viventes ſint indulgentiarum incapaces, quia Eccleſiæ in foro externo ſubjecti non ſunt, ob defectum characteris baptiſmalis; loquendo tamen de jam defunctis validè probabile eſse, indulgentias eis prodeſse poſse per modum ſuffragii, quod etiam Eccleſia approbare videtur, quando tempore Paſchatis, & Pentecoſtes pro Catechumenis orat; hæc opinio eſt etiam magis pia, quia ut ibi dicebamus cum Fabro diſp. 38. cit. cap. 8. in fine valdè irrationabile videtur animas illas Catechumenorum hoc beneficio privare, quæ propter impotentiam, & inculpabiliter ex hac vita ſine baptiſmo deceſserunt, nam etiamſi characterem baptiſmalem non habeant, adhuc tamen aliquo modo eſse in Eccleſia cenſetur, quia voto illud ſuſceperunt, & ſunt capaces beatitudinis,

Digitized by Google

dinis, & ſunt verè fideles, ac etiam nobis charitate conjuncti. Unde ad rationem in oppoſitum dicendum eſt, quod licèt Catechumeni ſint extrà Eccleſiam in foro externo, quatenus non ſubſunt poteſtati judiciariæ coactivè Eccleſiæ, non ſunt tamen extrà Eccleſiam in foro interno, & quoad ſalutem, alioquin ſalvari non poſſent, quia extrà Eccleſiam non eſt ſalus, & ſicut per baptiſmum ſanguinis homo fit de Eccleſia ex cap. *Baptiſmi vicem de* Conſec.diſt.4. quia ſufficit ad ſalutem, quæ extrà Eccleſiam non datur; ità dicendum de Baptiſmo flaminis, ex Concilio Tridentino ſeſſ. 7. de Sacram. can. 4. ſufficit ad ſalutem, nec ex uſu indulgentiarum oppoſitum deducitur cum enim fidelibus defunctis concedantur, potius deducere debemus etiam ad hos Catechumenos ſe extendere, cùm etiam ipſi ſint fideles Chriſto conjuncti per gratiam, de quo alia plura Brancatus habet §. 4.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quomodo ſuffragia viventium defunctis communicari poſſint, & prodeſſe.

53 PRimò conveniunt Doctores, ut diximus diſp.præced. quæſt.6. art.1. num.78. ſuffragia viventium quoque prodeſſe poſſe defunctis in Purgatorio exiſtentibus in remiſſionem pœnæ temporalis poſt remiſſa peccata remanentis. Difficultas tamen eſt de modo, quo fideles animabus Purgatorii ſuis ſuffragiis prodeſſe poſſint, communiter enim à Theologis 4. d. 20.& 21. & à Scoto quodl.20. art.1. duplex aſſignatur modus juvandi, & ſuffragandi inter fideles, ſcilicet, per modum ſatiſfactionis, & per modum impetrationis; ſuffragari per modum ſatiſfactionis eſt aliquam pœnam ſolvere pro alio, ſeù pro pęna, quàm alter fidelis ſolvere deberet; ſuffragari verò per modum impetrationis eſt precibus abſque ulla ſolutione pro debito alterius liberationem ab illa pęna impetrare, vel debito, quo obligabatur. Difficultas modò eſt an fidelium ſuffragia proſint defunctis per modum ſatiſfactionis, & juſtitię, an etiam per modum impetrationis, ideſt, an requiratur ſemper, quòd vivens, ut animam à Purgatorio liberet, ſolvat pęnam, quam illa debet; vel aliquando ex ſimplici prece fidelis alicujus Deus eam liberet abſque ſolutione illius pœnæ, quam debebat. Prima ſententia aſſerit ſuffragia viventium prodeſſe defunctis ſolùm per modum ſatiſfactionis, ſeù ſolutionis, & non impetrationis, & præcipuum fundamentum opinionis hujus deducitur ex conditione, ſeù natura divinæ juſtitiæ, quæ poſtulat ut nullum malum remaneat impunitum, & jus divinum lęſum reſarciatur; & ſic ſervetur æqualitas, & quemadmodum nemo ſibi impetrare poteſt remiſſionem omnino gratuitam ex opere operantis, ità neque alii; ergo ſuffragia viventium defunctis prodeſſe nequeunt niſi per modum ſatiſfactionis, ſeù ſolutionis. Ità Bardus l.c. de ſuffragiis in genere c.2. ſect.2. citans pro hac opinione Suar. Filliucium, Soto, Averſam, Sancium, & alios, ſecunda ſententia aſſerit ſuffragia noſtra prodeſſe defunctis poſſe, non tantùm per modum ſatiſfactionis, & ſolutionis, ſed etiam per modum impetrationis gratuitæ condonationis, quod probat ex recepta Eccleſiæ praxi, quæ orat pro animabus defunctorum, ut Deus per ſuam piiſſimam miſericordiam eas ab illis pœnis liberet; ergò videtur intendere, ut gratis pęnas illas remittat. Deindè, qui etiam Beati in patria pro animabus illis orant juxtà communem Theologorum ſententiam, cùm ergò mereri nequeant, aut ſatiſfacere pro illis, quia nullam pęnam pati poſſunt, conſequens eſt, ut dicamus eorum orationes prodeſſe per modum impetrationis. Tandem probatur ex nonnullis revelationibus, quibus habemus ob interceſſionem Beatæ Virginis liberatos à pœnis aliquos ei devotos, & idem in hiſtoriis legitur contigiſſe mediis precibus Sanctorum. Ità Durandus, Bellarminus, Coninchius, Card. de Lugo, & alii.

54 In hac difficultate media via procedi debet, & dicendum cum Fabro noſtro diſp.37.c.2.n.36. ſecundùm legem ordinariam ſuffragia prodeſſe defunctis ſolùm per modum ſatiſfactionis, tamen ſecundùm legem extraordinariam non eſſe inconveniens remittere quandoque pœnam per modum impetrationis ſine ulla ſolutione; & rationem adducit, quia in hoc mundo videmus, quod etſi via ordinaria pœna non remittatur niſi per ſolutionem illius, tamen via extraordinaria etiam Principes pœnam quandoq; ad inſtantiam charorum gratis, & ex liberalitate dimittere ſolent, & ſæpè etiam evenit, ut unus ab alio petat, ut offenſam remittat, & ſatiſfactionem condonet, quam jure ſuo ab offendente exigere poſſet, & intuitu petitionis factæ ab amico, vel ab auctoritate, & dignitate alicujus perſonæ offenſus injuriam illatam condonet; ſic igitur in caſu propoſito diſcurrere poſſumus, ſiquidem orationes juſtorum, & Sanctorum apud Deum minus efficaces cenſeri non debent; quàm ſint preces unius hominis apud alium, & nil aliud probant congruentiæ, & revelationes pro ſecunda ſententia adductæ. Neque praxis Eccleſiæ orantis pro defunctis ſufficienter convincit, ut dicamus ſecundùm legem ordinariam ſuffragia illis prodeſſe per modum impetrationis ſine ulla ſolutione pęnæ, quia aliquæ formæ Sacramentorum, ut extremæ Unctionis, & apud antiquos Græcos etiam forma pęnitentiæ legitur deprecatoria, & nihilominus ex opere operato ſuum producunt effectum, & non per modum ſimplicis impetrationis; ac etiam ſatiſfactiones in Sacramento pœnitentiæ à Sacerdote impoſitæ aliquando ſunt deprecatoriæ, ut coronæ, litaniæ, &c. neque ob id per modum impetrationis ſuum producunt effectum, ſed ex opere operato, ſuffragia itaque ab Eccleſia pro defunctis oblata ideo ſunt deprecatoria, quia officia ſive Miſſæ, ſive horarum alio modo fieri nequeunt niſi cum Dei laudibus, veneratione, & deprecatione. Quod autem via ordinaria remiſſio pęnarum Purgatorii non fiat niſi per modum ſatiſfactionis æquivalentis ex eo deducitur, quòd lex divinæ providentiæ eſt, ut qui delinquit condignè puniatur, & hæc eſt via ordinaria, quam Deus ſtatuit, & ideo qui peccavit vel debet à Deo puniri, vel ipſe debet compenſare pœnam per operationes ſatiſfactorias, vel alius pro illo. Deducitur etiam ex dictis Sanctorum Patrum qui loquentes de animabus Purgatorii, ac earum liberatione, dicunt orationibus, jejuniis, & eleemoſynis eſſe ſublevandas, tùm quia ſunt in ſtatu, in quo divina juſtitia maximum habet locum, & extra ſtatum viæ, in quo miſericordia exercetur. Et venique id ſolùm probant rationes Brancati diſp.26.art.5. §.41. ubi & ipſe quoque ſentire videtur ſuffragia pro defunctis oblata illis ſemper prodeſſe per modum ſatiſfactionis, non autem impetrationis juxtà doctrinam Scoti quodl.20. C, & D, Bonav. 4. d.20.p.2. ar.1. q.5. ad ult. & d.45. p.3. q.3. probant, inquam, hanc eſſe viam ordinariam ſuffragandi defunctis, quòd minimè obſtat, quin via extraordinaria juvari quoque poſſint per modum impetrationis ſine ulla ſolutione.

55 Secundo dubitatur, an ſuffragia proſunt defunctis ex juſtitia, vel tantùm ex Dei miſericordia, & conveniunt Doctores, quod ſi ſub nomine juſtitiæ intelligamus æqualitatem inter ſatiſfactionem, & pęnam debitam, & condignam pro peccatis commiſſis, ſuffragia ſatiſfactoria debere eſſe ex juſtitia, hoc eſt ſecundum æquali tatis rigorem, & quod ſi ſermo ſit de juſtitia proprie dicta, quæ eſt virtus moralis, & ſpecialis, ſuffragia ſatiſfactoria eſſe non poſſe ex juſtitia. quia inter Deum, & creaturam talis juſtitia intereſſe nequit, ut dictum eſt lib.3.diſp.3. q.5. art.5. quarè difficultas ſolum eſt, an in Deo ponenda ſit aliqua obligatio ad acceptanda noſtra ſuffragia pro defunctis oblata, ſivè de reliquo obligatio iſta procedat ex juſtitia rigoroſè ſumpta, ſive ex fidelilate, aut alia virtute: an vero ex juſtitia non teneatur, ſed ex mera ſua liberalitate, & miſericordia ſi ea placeat aliquando pęnam Purgatorii, vel minuat, vel totaliter abſolvat. Prima opinio aſſerit ſuffragia noſtra non ex juſtitia, ſeù rigoroſa obligatione, ſed ex gratia, & miſericordia, a Deo acceptari pro defunctis, cujus præcipuum fundamentum eſt improportio, quam habent pęnæ hujus vitæ cum pęnis ulterius, ſunt enim alterius rationis, & valdè deficiunt ab eis; ac proindè non poteſt per operationes pœnales præſentis vitæ fieri compenſatio ex rigore juſtitiæ cum pęnis Purgatori, quemadmodum pęna pecuniaria, cùm ſit alterius, & deficientis rationis à pęna ſervitutis, nequit ſervus redimi ex rigore juſtitiæ per pecuniam, & ſi redimitur, id erit gratuita Domini acceptatione, ità neque ex rigore juſtitiæ animæ Purgatorii redimuntur operibus pęnalibus à nobis factis, ſed id fiet ex diſpenſatione divinę miſericordiæ. Confirmatur ex diverſitate fori, nam forum in quo nos patimur eſt diverſum à foro, in quo animæ illæ reperiuntur, quia noſtrum eſt mite, ac veluti civile, illud verò rigoroſum veluti criminale, & ideo paſſiones noſtræ non ſufficiunt ad ſatiſfaciendum ex rigore juſtitiæ pro pęnis illis. Denique nullum extat pactum, vel promiſſio divina; quòd noſtra ſuffragia ſint à Deo acceptanda, tam ſatiſfactoria ſecundum juſtitiam pro pęnis illarum animarum, & videmus Eccleſiam, & ſanctos orare Deum, ut pro defunctis preces noſtras acceptet; ergò non per juſtitiam, ſed ea ſola gratia, & acceptatione ſuffragia noſtra illis proſunt. Ità Cajetanus, Canus, Soto, Corduba, Bardus loco citato, & alii ab ipſo citati.

56 Oppoſita ſententia eſt omnium Scholaſticorum docentium ſuffragia vivorum prodeſſe defunctis per modum juſtitiæ, ità D.Thomas D. Bonav. Riccardus, & alii 4. d.45. & Scotus noſter quodl. 20. C, ut Faber, & Brancatus advertunt l.c. omnes enim docent, quòd ſuffragium pro uno applicatum magis juvat, quàm ſi applicetur pro pluribus, & quod illi uni prodeſt per

Digitized by Google

per modum ſatisfactionis, aliis verò omnibus per modum conſolationis, ſignum evidens ſuffragia juvare defunctos per modum juſtitiæ, quia ſi per modum miſericordiæ poſſet quis cum eodem affectu, & charitate illud pro omnibus applicare, & ſic Deum movere ad miſerendum omnibus. Ratio autem cur ſuffragia pro mortuis proſint per modum juſtitiæ in ſenſu jam explicato, non miſericordiæ tantùm, eſt quia intercedente promiſſione ſub conditione operis, nihil deeſt ad veram juſtitiam, ut hic de ea loquimur, cùm enim Princeps reo pœnam remittit per compenſationem, ſeù ſatisfactionem, exercet circà eum actum juſtitiæ ſuppoſita lege, quod pœnæ aliquæ compenſari poſſint, licèt enim ab initio, quando lex condita fuit, fuerit in legislatore actus benignitatis, & miſericordiæ, ut naturæ humanæ compatiens legem illam conderet de compenſationibus acceptandis pro pęnarum relaxationibus, lege tamen condita ejus executio eſt actus juſtitiæ, non quidem rigoroſæ, quia inter Deum, & hominem talis eſſe non poteſt, ſed ſecundum quid, & ex ſuppoſitione, ex quo enim promiſit aliquid facere, ex virtute fidelitatis illud facere tenetur juxtà illud 2. Corinth. 1. *Fidelis eſt Deus &c.* nulla autem eſt repugnantia hanc promiſſionem intervenire reſpectu defunctorum, ſi enim illa admittitur reſpectu vivorum, ut conſtat ex ſuperius dictis, tanto magis admitti debet etiam reſpectu defunctorum in Purgatorio exiſtentium, quia ut rectè diſcurrit Suarez diſputat. 48. ſec. 6. animæ illæ ſunt nobis charitate conjunctæ, & non minus indigent, quàm viventes, imò magis, quia non poſſunt per ſe ſatisfacere, ſed tantùm ſatiſpati, nec etiam ſunt omnino in termino, ſed adhuc durant in via, & ideo tam ex parte earum, quàm ex parte noſtri eſt ſufficiens fundamentum talis pacti, & promiſſionis. Ex parte autem Dei eadem eſt congruentia liberalitatis, & miſericordiæ non repugnantis juſtitiæ, ut hic de ea loquimur, & eadem ſignificatio voluntatis ejus, quia quantum ex uſu, & traditione Eccleſiæ colligitur, eadem eſt lex ſuffragiorum reſpectu defunctorum, quæ eſt reſpectu vivorum, æqualiter enim Eccleſia ſua ſuffragia offert pro vivis, & defunctis, & Sancti Patres eodem etiam modo de illis loquuntur.

57 Hinc ad fundamentum prioris ſententiæ deſumptum ex improportione pœnarum hujus, & futuri ſæculi reſpondetur, quod licèt inter illas pœnas aliqua ſit improportio phyſica, & naturalis quia illæ ſunt acerbiores, tamen ſecundùm valorem moralem habent proportionem, & ſufficientem condignitatem ex ordinatione divina, ex quo enim ſtatuit Deus communionem viventium cum defunctis, utpotè cum ejuſdem corporis membris, ſtatuit etiam ut eodem modo defunctis prodeſſent ſuffragia vivorum, ſicut proſunt ipſis, ut docet Cathechiſmus Romanus loco citato, & ſic ſunt proportionabiles, eo vel maximè, quia pœnæ vivorum ſunt prætioſiores, quia ſunt voluntariæ abſolutè, non ſic pęnæ defunctorum, ac proinde Deus libenter illas acceptat, tamquam dignores illis, & ideo minor pœna vivorum magnæ Purgatorii pęnæ æquivalet ratione voluntarii. Ad Confirmationem dicendum eſt, quòd licèt animæ Purgatorii ſint in diverſo foro, quantum ad juriſdictionem Eccleſiaſticam, non tamen quoad vinculum charitatis, quo ſunt nobis conjunctæ, & ideò non ſeparantur etiam quoad communicationem bonorum ſtatui uniuſcujuſque proportionatam. Quòd autem forum illud ſit juſtitiæ, & pęnæ illæ acerbiores noſtris, non impedit ſatisfactionem noſtram adhuc eſſe ex juſtitia, quia operationes noſtræ pœnales in valore illis æquivalent, & ſunt digniores illis ratione voluntarii, ac proinde ſatis aptæ ad illas compenſandas ſecundùm juſtitiam. Ad ultimum negatur aſſumptum, conſtat enim pactum divinum, & divina promiſſio de acceptatione ſuffragiorum pro defunctis, & de communicatione bonorum, dùm ex ſcriptura, ex Patribus, & praxi ipſius Eccleſiæ conſtat ſuffragia eſſe offerenda pro defunctis, ſi enim ex libito, & intentione offerentium non valerent, nulla eſſet hæc ordinatio, & inſtitutio. Ad illud tandem quod additur, quod Eccleſia orat, ut preces ſuæ, & fidelium exaudiantur, optime reſpondit Faber cap. cit. in fine, quod Eccleſia orat, & Sancti docent nos orare, quia licèt operationes noſtræ pęnales ſint ſatisfactoriæ ex juſtitia; non tamen ſunt ſatisfactoriæ de rigore juſtitiæ excludendo gratiam, & acceptationes, divinam, ſed ſunt ſatisfactorię de juſtitia, ſuppoſita gratia, & acceptatione, ſeu pacto divino, & hac ratione Eccleſia, & fideles offerendo, & applicando ſatisfactiones id facere debent orando, & obſecrando, non autem in toto rigore petendo excluſis precibus, quia inter Deum, & hominem non poteſt eſſe rigoroſa juſtitia commutativa, ut dictum eſt, ſed ſecundùm quid modo jam explicato.

58 Tertio dubitatur, an ſuffragia pro mortuis infallibiliter à Deo acceptentur, Auctores, qui in præcedenti dubio dicebant ſuffragia vivorum non prodeſſe defunctis ex juſtitia, ſed tantum ex mera Dei liberalitate, & miſericordia, conſequenter hic dicunt acceptationem ſaltem juxtà totum valorem, quem habent, & in ordine ad talem animam in particulari non eſſe infallibilem, cùm hoc dependeat ex liberalitate, & miſericordia divina, & præcipuum fundamentum eſt, quia Sancti in patria, & fideles in via orant Deum pro animabus Purgatorii, ut acceptet ſuffragia, quæ pro illis fiunt; ergo ſignum eſt acceptationem non eſſe infallibilem, ſed eſſe ex divina miſericordia, & liberalitate, ſi enim acceptatio eſſet ex juſtitia, atque ideo infallibilis, non eſſet cur hoc peteremus, quia ſcimus infallibiliter à Deo eſſe acceptanda, ſi fiant cum debitis requiſitis, vel non acceptanda, ſi requiſita non ſint oppoſita. E contrà verò Auctores, qui volunt ex juſtitia ſuffragia vivorum pro mortuis à Deo acceptari, conſequenter dicunt acceptationem eſſe infallibilem, quia divinam promiſſionem ſupponit, qua Deus ſe obligavit, & planè juxtà hanc ſententiam, quam dubio præcedenti amplexi ſumus, ut de mente noſtri Doctoris quodl. 20. conſequenter hic dicere debemus ſuffragia hæc oblata pro defunctis infallibiliter prodeſſe cuilibet exiſtenti in Purgatorio, ſi pro eo offerantur, & ſecundùm totum ſuum valorem. Et hoc expreſsè deducitur ex modo loquendi Patrum, & Conciliorum dicentium ſuffragia juvare, pęnas diminuere, vel totaliter tollere, & hic enim loquendi modus juvamen infallibilem ſignificat, & per modum juſtitiæ, quia ſi per modum gratiæ tantum, & fallibiliter hoc præſtarent, poſſent aliquando non juvare; & ità minus rectè dixiſſent Concilia, & Patres determinatè, quòd ſuffragia pro defunctis juvant, & proſunt, ſed dicere debuiſſent, quod prodeſſe poſſunt, & juvare. Hoc etiam deducitur ex pluribus apparitionibus, & revelationibus a Brancato allatis loco citato in quibus relaxatæ dicuntur quarumdam animarum purgantium pęnæ ſtatim ac ſuffragia pro illis applicata fuerunt, & idem legitur in pluribus exemplis in Praro ſpirituali relatis de animarum liberatione per ſuffragia, ex quibus omnibus evidens deducitur conſequentia, quod ſuffragia pro defunctis applicata infallibiliter ſuum habent effectum. Quarè autem Eccleſia, & fideles offerant, & applicent ſatisfactiones hujuſmodi orando, & obſecrando, jam declaratum eſt num. præced. in fine, undè non video, qua ratione Bardus cap. 2. cit. ſect. 5. numer. 58. ex his Eccleſiæ, & fidelium precibus Deo factis, ut acceptet ſuffragia pro defunctis oblata tamquam omnino certum, & indubitatum inferat talem acceptationem non eſſe infallibilem, ſed ex mera Dei liberalitate, & miſericordia, nullo ſuppoſito pacto, quo Deus ſe obligaverit talia ſuffragia ſemper, & quoad totum valorem pro tali anima in particulari acceptare. Hoc enim gratis omnino dicitur, licèt enim ſuffragia vivorum pro defunctis ſint ſatisfactoria ex juſtitia; non tamen de toto rigore excludendo gratiam, & acceptationem divinam, & ideò fideles ea offerendo, & applicando, id facere debent adhuc orando, & ſupplicando, ut dictum eſt.

59 Quarto quæritur, quid obtineant ſuffragia pro defunctis, ſeu Purgatorii animabus, Scotus 4. d. 19. §. *Ad quæſtionem, &* d. 21. quæſt. 1. & quodl. 20. infrà C. cum communi Catholicorum ſententia ſupponit animas in Purgatorio per hoc ſuffragiis juvari, & ſublevari, quod pęna earum relaxatur, vel minuitur, undè pro reſolutione quęſiti dicendum eſt ſuffragia aliquando diminutionem pęnæ obtinere, & aliquando totalem liberationem. Quod probatur ex modo loquendi Conciliorum, & Patrum, Concilia namque præſertim Florentinum, & Tridentinum ſuperius ſæpè citata expreſſe docent animas Purgatorii per ſuffragia viventium juvari, & ſublevari, ſed iſtud juvamen, beneficium, & ſublevatio in alio conſiſtere nequeunt, quàm in earum totali à pœnis liberatione, vel ſaltem partiali, ſeù earum diminutione; ergo &c. Deinde ſic etiam loquuntur Patres, ut pluribus oſtendit Brancatus diſp. citat. art. 16. ſed præſertim D. Auguſtinus in Enchirid. cap. 110. ut habetur cap. *Tempus* 13. qu. 2. poſtquam dixerat animas defunctorum pietate viventium relevari, cum pro illis ſacrificium Mediatoris offertur, vel eleemoſynæ fiunt in Eccleſia, in fine concludit, quod *quibus proſunt, aut ad hoc proſunt, ut ſit plena remiſſio, aut certè ut tolerabilior fiat ipſa damnatio*, ubi damnationem ſumit pro cruciatu pęnæ, quia animæ Purgatorii ad cruciatum temporalem damnatæ ſunt. Denique probatur à paritate Indulgentiarum, quæ pro defunctis concedi ſolent, aliquando enim conceduntur plenariæ, aliquando ad determinatum tempus, ut trium, vel quatuor annorum, aut plurium quadragenarum; ergo de ſuffragiis pariter diſcurrendum eſt, quod ſi operationes pęnales, ſeù ſatisfactiones viventium defunctis applicatæ æquiparentur pœnis ab aliquo ſolvendis in Purgatorio, totaliter liberant, ſi vero ſine improportionatæ, pœnam minuunt juxtà valorem pęnalitatis in ſuffragio, tùm quia idem etiam experimur de ſatisfactionibus, quas unuſquiſque pro ſe adimplet, aliquando enim omnes ſibi relaxantur pęnæ temporales, & aliquando pars tantùm earum major, vel minor, juxtà proportionem operum pęnalium, per quæ ſatisfacit, ut benè diſcurrit Brancatus l. c. ubi tandem addit

nemi-

Digitized by Google

neminem abſque ſpeciali Dei revelatione ſcire poſſit, an illa anima, pro qua ſuffragium applicuit, per illud ſit totaliter à pęnis liberata, vel quantum ſit diminuta, quia nullus ſcit proportionem ſuffragii cum pęna dimittenda, vel diminuenda, immò neque an is, cui ſuffragatur ſit in Purgatorio, ſed hoc ſoli Deo, & animabus, quæ per ſuffragia juvantur, notum eſt.

60 Quinto tandem quæritur, an quodlibet ſuffragium omnibus æquè proſit, quod quæſitum ſub alio etiam titulo proponi ſolet; an ſuffragia facta pro multis tantùm proſint ſingulis eorum, quantum prodeſſent, ſi pro unoquoque ſpecialiter fierent. Quidam antiquiores apud D. Bonav. 4. d.45. ar.2. quæſt. 3. dicebant quodlibet ſuffragium à quocumque fideli preſtitum, ſivè ab Eccleſia in communi æque prodeſſe omnibus defunctis, neque magis illi, cui applicatur; quàm aliis, ſicut candela accenſa, & lectio lecta pro pluribus tantùm quemlibet juvat, quantum unum juvaret, ſi pro eo ſolo candela accenderetur, vel lectio legeretur. Communis tamen, & vera ſententia docet, quòd ſuffragium pro pluribus defunctis oblatum non habet in ſingulis tantùm valorem, ac ſi pro uno offerretur, quia cùm ſit finiti valoris, dividitur inter illos ſecundùm portiones diverſas; undè ſi aliquis applicat totam ſuam ſatisfactionem alicui animæ particulari, & vult ſimul alteri prodeſſe, id facere non poterit per modum ſolutionis, ſed ad ſummum per modum impetrationis, vel meriti de congruo. Ità D. Bon. & Scotus loc.c. D. Th.4.d.45. qu.2.ar.4. Aſtel. noſter par.1. tit. 37. cit. ar.5. & alii antiquiores, ac Recentiores paſſim. Hoc probat D. Bonav. l.c. quia ſuffragia ſunt ad ſolvendam pęnam, ſivè reatum, ſed plus eſt ſatisfacere pro debito multorum, quàm unius, & facilius ſatisfit pro debito unius, quàm plurium, ergò pluribus indigent ſuffragiis duo, quàm unus ſolus; ergò ſi dividuntur inter eos, uterque habebit minus: ergo non videtur, quòd æqualiter ſe extendat ad omnes. Deinde idem probat Scotus l. c. quia ſi ſuffragia æquè prodeſſent multis, ac uni ſoli, ſequeretur, quemlibet ſacrificium facientem, vel orationes fundentem, aut eleemoſynas largientem, teneri applicare pro omnibus, alioquin contrà charitatem faceret, cùm uno, & eodem actu poſſet plures, immò omnes animas ſimul vel liberare totaliter, vel pęnas earum minuere; ſed hoc eſt falſum, quia Eccleſia non ſolùm id non facit, immò omninò prohibet, ne quis pro pluribus miſſam applicet, quam pro uno applicare tenetur, ut ſatisfaciat, alioquin qui tenetur dicere unam miſſam pro uno defuncto, & aliam pro alio, ſi pro illis duobus unam diceret cuilibet ſolveretur, quod tenetur.

61 Ad exempla, quæ pro prima opinione adducebantur, reſpondet D. Bon. ibidem, paritatem non valere, quia illuminatio totam ſpeciem rei viſæ defert ad oculum, & ſimiliter lectio totam ſpeciem vocis, ſed non ſic eſt in ſolutione, ſicut in aſpectu, & conſideratione, quamvis enim duo creditores æqualiter poſſint, & ſimul unum videre aureum, non tamen poteſt æqualiter ſolvi duobus; non valet ergo paritas, quia lumen candelæ, & vox doctoris ſe communicant per naturæ neceſſitatem, ſed ſuffragia communicantur per ſuffragantis intentionem, undè ſi uni tantùm applicantur, integrè illi proſunt ſecundùm totum valorem, quæ habent per modum ſatisfactionis, prout ab offerente procedunt, ut v. g. ſi ſatisfactio, quam ego exerceo, pro me facta valeret ex juſtitia ad remiſſionem ſex graduum pęnæ Purgatorii, totidem remittit illi animæ, pro qua applicatur, ut rectè diſcurrit Suarez diſp. 48. cit. ſect.6. coroll.3. ubi etiam ſubdit non minus operari æqualem ſatisfactionem in una anima Purgatorii, quàm in alia etiamſi illæ inter ſe ſanctitate, aut meritis inæquales ſint, & ratio eſt, quia valor ſatisfactionis pro alio non ſumitur ex dignitate perſonæ, pro qua offertur, ſed ex dignitate perſonæ operantis, & conditione operis, agimus enim de factione ex opere operantis, non ex opere operato; undè tandem concludit ſolùm requiri ex parte ejus, pro quo offertur quod ſit capax talis ſatisfactionis, eique obicem non ponat, in quod omnes animæ Purgatorii æquales ſunt, etiamſi in gratia, & meritis inæquales ſint.

ARTICULUS TERTIUS.

De Conditionibus requiſitis ad effectum ſuffragiorum pro defunctis obtinendum.

62 AD fructum, ſeù valorem ſuffragii conſequendum, ac dignoſcendum docent communiter Doctores tria præſertim attendenda eſſe, primò ſubſtantiam, ſeù naturam ipſius ſuffragii, ſeù operis ſatisfactorii ſecundùm ſe conſiderati, ſecundò diſpoſitionem requiſitam ex parte perſonæ ſuffragium preſtantis, ſeù offerentis pro alio, tertiò tandem diſpoſitionem neceſſariam ex parte illius, in cujus beneficium ſuffragium præſtatur, & applicatur. Quamvis autem quæſiti deciſio quoad duo poſteriora capita ſatis conſtet ex diſp. prec. qu.5. de ſuffragiis in communi, ſive pro mortuis præſtandis ar.2. ubi aſſignavimus, & declaravimus conditiones requiſitas tam ex parte offerrentis, quàm ex parte illius, pro quo ſuffragium offertur, quia tamen remanent adhuc quædam aliæ difficultates diſcutiendæ in hac materia, præſertim circà conditiones requiſitas ex parte ipſorum ſuffragiorum, in hoc articulo ſunt breviter reſolvendæ.

63 Primò itaque dubitatur, an ſuffragia, quæ fiunt pro defunctis, opera pęnalia eſſe debeant. Negant aliqui aſſerentes ſuffragia licèt ordinariè per opera pęnalia fiant, quandoque tamen fieri poſſe per aliquem actum bonum non pęnalem, pro qua ſententia citantur Scotus 4.d.15. qu.1.ar.3. Soto d.19.qu.2. ar.1. Vaſquez in 3. par. qu.94. ar.2. dub.5. & alii quamplures. Affirmant alii dicentes ſuffragia, quæ fiunt pro defunctis, opera pęnalia neceſſario eſſe debere, pro qua citantur D. Tho. eadem diſt. qu.1. ar.2. 5. D.Bonav. Durandus, & alii antiquiores, quos ſequuntur Valentia, Suarez, Bonacina, & alii Recentiores. Hæc difficultas reſolvi debet juxtà dicta ſuperius diſp. 21. qu. 11. *de ſatisfactione Sacramentali* ar.2. nu.275. ubi quæritur, an quælibet opera honeſta, etiamſi pęnalia non ſint, poſſint, pro pęnitentia injungi, & poſſimus per ea Deo ſatisfacere, diximus quod licèt opus honeſtum habeat, ut ſit ſatisfactorium, quatenus pęnale eſt, quia ſatisfactiones, quas pro peccatis exhibere debemus, & ad quas nos hortamur, explicant Concilia, & Patres per opera pęnalia, adhuc tamen nedum actus pęnales, ſed etiam alios actus virtuoſos non pęnales eſſe idoneos, ut aliquando imponantur in ſatisfactionem, quod probat Scotus loc.cit. d.15. & d.19. qu.1.F. quia opus non pęnale poteſt eſſe majus bonum, & meritorium, quàm pęnale, ut conſtat de actu charitatis, ac proindè poteſt eſſe Deo magis acceptum pro ſatisfactione, quia in opere ſatisfactorio non tam attenditur pęnalitas, quam valor, & exiſtimatio talis operis apud Deum, alioquin Chriſtus Dominus per opera non pęnalia non ſatisfeciſſet, quod eſt falſum. Tùm quia nullum ferè pro ſtatu iſto datur opus moraliter bonum, & honeſtum, quod etiam ſimul ſit pęnale, quia ex natura rei difficile agere eſt quodcumque opus propter honeſtatem virtutis, quod autem eſt difficile, eſt etiam eo ipſo pęnale, quia ſemper aliquid affert difficultatis vincendæ, & ſuperandæ, & conſequenter pęnalitatis. Ità igitur in propoſito etiam dicere debemus de ſuffragiis, quodcumque opus bonum poſſe eſſe ſatisfactorium, & pro ſuffragio inſervire, quia omne opus honeſtum eſt aliquo modo laborioſum, atque ideò pęnale, & ſatisfactorium, & ratio fundamentalis aſſerti hujus eſt jam aſſignata, quia omne opus honeſtum contrarium eſt alicui bono delectabili, & utili; cum enim ſit actus liber quoad ſpecificationem, neceſſario in objecto rationem aliquam mali ſupponere debet; ac proindè difficultatem aliquam ſemper habet annexam ſuperandam, & vincendam, & licèt hi actus ſint interdum conformes propenſioni operantis, ut in homine juſto, & adeo perfecto ut etiam in exercitio horum actuum, nullam patiatur difficultatem, vel moleſtiam, hoc tamen non tollit, quin adhuc ex objecto ipſo ſit difficultas, licèt ob devotionis fervorem, & paſſionum mortificationem difficultas non ſentiatur. Tandem hoc etiam expreſsè docet Concil. Trid. ſeſſ.14. can.13. ut diximus loc.c. ubi ait hominem pro peccatis commiſſis ſatisfacere poſſe, non tantùm per tolerantiam, & injunctionem pęnarum, per orationes, eleemoſynas, & jejunia, ſed etiam per alia pietatis opera.

64 Secundo dubitatur, an præter opera ſupererogationis poſſint etiam ut ſatisfactoria applicari defunctis opera aliàs debita, ſivè ex præcepto naturali, ſivè ex poſitivo. Negant aliqui quia nemo per unam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere poteſt, in ſatisfactione enim ſervari debet æqualitas, quia eſt actus juſtitiæ. Affirmant alii per quæcumque opera pęnalia, quocumque jure debeantur, poſſe hominem pro ſe, & conſequenter pro aliis ſatisfacere. Hæc etiam difficultas reſolvi debet juxtà ſuperius dicta diſp.21.cit.num.272. ubi quamvis non loquamur niſi de ſatisfactione applicata ipſi ſatisfacienti, & adhoc punctum non deſcendamus de ſatisfactione aliis applicata, nihilominus eadem videtur ratio quia omnes illæ operationes defunctis applicari poſſunt, quæ ſunt ſatisfactoriæ ex opere operantis ipſimet, qui illas exercet. Sicut ergò ibi diximus ſatis probabile eſſe, præter opera ſupererogationis poſſe etiam pro penitentia injungi opera aliàs debita, ſivè ex præcepto naturali, ſivè ex poſitivo, ità quoque in propoſito dicimus poſſe etiam ut ſatisfactoria applicari defunctis opera aliàs debita, & ratio eſt, ut ibi diximus, quoniam præceptum rationem liberi, & voluntarii non tollit, nec rationem meriti, & per conſequens nec rationem ſatisfactorii, ſicut ergò una, & eadem operatio licèt aliàs debita, poteſt eſſe meritoria vitæ æternæ, ità etiam, & ſatisfactoria pro poena debita peccatis commiſſis. Confirmatur, quia aliàs ſequeretur per eleemoſynam extremè indigenti exhibitam juſtum pro ſuis peccatis non ſatisfacere, quia eleemoſyna in tali

caſu

Digitized by Google

caſu eſt naturali præcepto debita, quòd eſt abſurdum. Tandem, quia ſicut ſuſtinendo flagella temporalia à Deo in hac vita nobis inflicta ſatisfacere poſſumus pro peccatis non obſtante quod ſit reſpectu noſtri neceſſaria, & non libera, ut docet Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 9. ità poſſumus per actus virtutis aliundè debitos etiam ſatisfacere pro culpis, & pœnis in punitionem illorum debitis, ſivè pro nobiſmetipſis, ſive pro aliis. Nec ratio in oppoſitum adducta urget, quamvis enim, ut ibi diximus, nemo ex natura rei per unicam ſolutionem duobus debitis ſatisfacere poſſit, id tamen facere poteſt ex gratia, & benignitate creditoris unicam ſolutionem pro duobus debitis accipientis, & ità contingit in caſu noſtro, qua ratione Trid. loc.c. inquit hoc eſſe maximum divini amoris argumentum, ut temporalibus flagellis à Deo inflictis, & patienter toleratis apud Deum Patrem per Jeſum Chriſtum ſatisfacere valeamus.

65 Dices, ſi quis ex voto aliquod bonum opus exhibere tenetur, ut v.g. jejunare aliqua die, non ſatisfacit jejunando diebus in quibus eſt præceptum jejunandi ab Eccleſia inſtitutum; ergò neque pro peccatis ſatisfacere poterit exhibendo opera aliàs ex præcepto debita. Negatur paritas, & ratio diſparitatis eſt, quia obligatio ex voto proveniens dependet totaliter à libertate, & intentione ipſius voventis, qui poteſt ſe per votum obligare ad jejunium, vel pro die, in quo nullum urget jejunandi præceptum vel quando adeſt tale præceptum; & ſi quando voto ſe adſtrinxit, nihil de hoc, vel illo die determinavit, ſupponitur ſe obligare voluiſſe ad jejunium eo die, in quo aliundè nulla eſt obligatio, ſiquidem vota ordinariè de operibus ſupererogationis fieri ſolent; at obligatio ſatisfaciendi pro peccatis commiſſis, & pœnis ad eorum punitionem debitis, ex libertate hominis non dependet, ſed oritur ex ipſo peccato commiſſo, ut rectè Bardus advertit tr.4. c. 1. ſec. 2. per quod juſtitia Dei læſa fuit, ac proindè ex quadam juſtitia in hac, vel alia vita tenetur peccator Deo ſatisfacere, quæ quidem ſatisfactio ſufficienter acceptatur à Deo per exercitium actionum honeſtarum pœnalium, etiamſi aliundè ſint debitę ob immenſam ergà nos charitatem ut ait Trident. l. c. & ſic jejunando tempore Quadrageſimæ, quamvis jejunium ſit ex præcepto Eccleſiæ, ut in corpore maceremur, adhuc tamen per talia jejunia aliàs etiam debita pro peccatis ſatisfacere poſſumus, & pœnis eis debitis, ſivè noſtris, ſivè alienis, atque ideò pro defunctis.

66 Tertiò dubitatur, an opus externum præcisè ſumptum pro alio oblatum illi proſit ad pœnæ remiſſionem; & ſenſus quæſiti eſt, quoniam conſuetudo eſt, ut homo antè mortem fieri eleemoſynas præcipiat pro ſua anima poſt mortem, quas poſteà hæredes faciunt, & tunc dicuntur illi ſuffragium ferre defuncto, tamquam inſtrumenta ejus, & nomine ipſius, difficultas eſt, an opus illud externum, quod eſt dare eleemoſynam, ſit per ſe ſatisfactorium defuncto independenter à voluntate ejus, per quem executioni mandatur, ideſt, ſivè illa ſit bona, ſivè mala, ſive hominis juſti, ſivè peccatoris & quia diſp.præc. q.5. art.3.num.82. diximus præcipuam conditionem facientis ſuffragia nomine proprio eſſe, ut reperiatur in gratia, quæritur an qui facit opus externum pro alio, non ex propria voluntate, ſed ex voluntate illius, pro quo applicat dictum opus, neceſſe etiam ſit, ut in gratia reperiatur in tali executione. Et quidem diximus ibi, quando opera fiunt per alium, tamquam per inſtrumentum eſſe ſatisfactoria, quamvis ille, qui ea facit, ſit in peccato mortali, quia opus eſt ſatisfactorium, quatenus provenit à principali agente, quarè ſi præcipiens, qui eſt agens principale ſit in gratia, opus valet, & prodeſt ad ſatisfactionem, ut ſi Dominus in gratia exiſtens per ſamulum peccatorem eleemoſynam faciat, quia non attenditur inſtrumentum, cùm propria virtute non operetur, ſed alterius. Difficultas tamen eſt, quando opera fiunt per alium tamquam per cauſam propriam, & proximam illorum operum, ut quando opus fit ab hæredibus ad implendam teſtatoris voluntatem, neque dubium eſt de ſacrificio Miſſæ, quia hoc habet meritum ex opere operato, ad quod bonitas miniſtri non requiritur, ſed de eleemoſynis, & aliis operibus piis, quæ fiunt ex voluntate teſtatoris ab hæredibus, vel aliis Commiſſariis.

67 Quamvis plura diſcurrant Recentiores in hoc puncto præſertim Suarez diſp.48. cit. ſec.8. num.11. breviter tamen dicendum eſt eleemoſynas, & alia opera pia, quæ fiunt ex voluntate teſtatoris ab hæredibus, vel aliis Commiſſariis juvare teſtatores in Purgatorio exiſtentes pro pœnarum ſatisfactione, non obſtante, quòd hæredes, vel Commiſſarii ſint in peccato mortali, dum dictam voluntatem teſtatoris exequuntur, & ratio eſt, quia dictis non operantur virtute propria, ſed virtute, & voluntate teſtatoris. Ità quæſitum hoc reſolvit D. Bonav. 4. d. 45.ar. 2.q.2. ubi in corpore quæſtionis inquit diſtinguendum eſſe, quòd ſuffragia facta pro defunctis, aut ſunt opera Sacramentalia, ut celebratio Miſſæ, & tunc quia opera Dei ſunt ratione contenti proſunt, ſivè fiant à bonis, ſivè à malis; aut ſunt alia opera, & hoc dupliciter, aut enim fiunt purè à malis, ſicut ſi aliquis malus orat, vel ſe affligat pro aliquo, & tunc inquit non valere defunctis, aut fiunt à malis ad imperium alicujus boni, ut ipſius defuncti, de re, quæ illius eſt, in eleemoſyna, & tunc valent ratione doni charitatis homini conjunctæ. Et ità etiam diſcurrit D. Thomas 4. d. 45. quæſt.2.art.1.quæſtiun. 3. dicens quòd ſi aliquis in charitate decedens præcipiat ſibi ſuffragia fieri, vel alius præcipiat charitatem habens, illa ſuffragia valent defunctis, quamvis illi, per quos fiunt in peccato exiſtant. Ex quibus deducitur, quòd licet ut hæc ſuffragia valeant pro defunctis, opus non ſit, ut hæredes vel Commiſſari, ſint in gratia, dum teſtatoris voluntatem exequuntur, eſt tamen neceſſe, ut teſtator, quando condit teſtamentum ſit in gratia; vel antè mortem, quando eſt in gratia, illud ſaltem ſua voluntate confirmet, ut opus ab homine grato procedere poſſit. Hoc etiam aſſerunt ex noſtris Faber diſp.37. cit. c.3. & Brancatus diſp.26.citat. ar.14. tùm quia non videmus eſſe conſuetudinem in Eccleſia, quod quando quis vult adimplere legata, faciat confeſſionem Sacramentalem ad ſe conſtituendum in ſtatu gratiæ, neque de hoc ullum habetur præceptum in aliquo Canone, in quibus tamen præcipitur acriter, ut hujuſmodi legata adimpleantur, ut patet 13.q.2. tùm quia ſi talis conditio eſſet neceſſaria in exequente legata teſtatorum ut plurimum mentes illorum fruſtrarentur, qui certè eſſet magnus error, & univerſalis in Eccleſia, quem deberent Paſtores, & Doctores corrigere, & aliquo decreto Pontificio inſinuari debuiſſet.

68 Reſpondet Suarez loc.cit. n. 18. mentem teſtatorum non fruſtrari, quia in hujuſmodi actibus tota ſatisfactio eſt poſita in actu volendi, ac præcipiendi tale opus, poſteà verò ex vi ſolius externi affectus nihil ſatisfactionis addi per ſe loquendo, & ex opere operantis reſpectu mandantis. Addit tamen talia opera prodeſſe poſſe principalibus per accidens, & remotè, quatenus qui accipit eleemoſynam excitatur ad orandum, vel ſatisfaciendum pro defuncto, qui dare præcepit, & rurſus ait conferre poſſe ad impetrandum aliquod beneficium à Deo ex miſericordia, & hac ratione ait non adimplentes legata pia teſtatorum, vel impletionem differentes præter peccatum infidelitatis, & juſtitiæ, ſi eleemoſynas detinet, nocere defunctis, propter quod *Necatores Pauperum* vocantur in Concilio Vaſenſi, Carthaginenſi quarto, & Agathenſi, undè concludit his de cauſis melius eſſe in vita hæc opera facere, quàm relinquere, ut poſt mortem fiant. Sed ut optimè arguit Faber loc.cit. dicere, quòd opera facta in perſona alterius non proſint ad ſatisfactionem pro principali eſt contrà communem Doctorum, & Eccleſiæ ſenſum, nam tunc hęredes adimplendo legata teſtatorum nihil in ratione ſatisfactionis ipſis defunctis prodeſſent. Et quamvis per accidens, & remotè illis prodeſſent modo præfato, hoc tamen non ſufficit, quia ipſi teſtatores intendunt, quod illis per ſe, & ad ſatisfactionem juvent, non autem tantum per accidens, & remotè, & eſt contrà communem ſenſum fidelium, & plura Pontificum decreta, quæ habetur 13. q.2.& præſertim cap. *Qui oblationes* ex Conc. Vatenſi c. 4. quibus per hoc adjuctorium remotum, & per accidens minimè ſatisfit. Quomodo autem opera facta in perſona alterius proſint ad ſatisfactionem pro principali declarat Aſteſ. noſter p. 1. lib. 3. tit. 37.cit. a. 3. propè finem, dicens quòd loquendo de ſuffragiis ex opere operantis, de quibus hic eſt ſermo, poteſt accipi vel ex parte principalis agentis, vel ex parte exequentis, quo ſuppoſito ſubdit, quod qui citò moriens diſponit aliqua ſuffragia ſibi fieri, præmium ſuffragiorum plenè conſequitur, antequam fiant, quantum ad efficaciam ſuffragii, quæ erant ex opere operante principalis agentis; ſed quantum ad efficaciam ſuffragiorum, quæ eſt ex opere operante exequentis, non conſequitur fructum, antequam ſuffragia fiant. Et ſi prius contingat ipſum à pœna purgari, quantum ad hoc fraudabitur ſuffragiorum fructu, quod certè in eos redundabit, quorum culpa defraudatur; non enim eſt inconveniens, quòd aliquis defraudetur per culpam alterius in temporalibus, pœna autem purgatorii eſt temporalis, licèt quantùm ad æternam retributionem nullus defraudari poſſit, niſi propria culpa; undè infert, quòd ſi legata, quæ quis facit numquam ſolverentur; vel malè ablata, quæ præcipit reſtitui, per executores non reſtituerentur, non propter hoc perpetuò remaneret in pęna, licèt multò tardius liberaretur ab ea.

69 Quartò dubitatur, an reſtitutio, quæ poſt mortem fieri præcipitur, aliquid conferat ad remiſſionem pęnæ. Negant Soto 4.diſt.45.q.2. art. 3. Bellarminus l. 2. de Purgatorio cap. 16. & alii, & ratio eſt, quia ſi anima deceſſit in gratia abſque reatu pęnæ, ſtatim evolavit ad Cœlum, etiamſi reſtitutio non fiat, & ſi deceſſit cum tali reatu, detinetur in Purgatorio quouſque dictam pœnam ſolvat, etiamſi reſtitutio non fiat, nec ex hoc, quo reſtitutio juſſa non fiat, poteſt anima in Purgatorio detineri; peccat tamen qui reſtitutionem non exequitur contrà

juſti-

Digitized by Google

juſtitiam, & contrà fidelitatem, & damnum etiam infert teſtatori in Purgatorio exiſtenti, quatenus privat illum aliquo bono, quod ille, cui fit reſtitutio, pro dicto teſtatore facere poſſet. Affirmant alii dilationem reſtitutionis à teſtatore relictæ obeſſe ejus animæ in Purgatorio exiſtenti, & eſſe cauſam longioris dilationis in illis pœnis, licèt non poſſit eſſe cauſa, ut in æternum ibi detineatur, etiamſi numquam fieret, quia pœna æterna ſolùm debetur culpæ, quæ in hac vita remiſſa non fuit. Ratio autem eſt, quia ipſa actualis reſtitutio eſt opus bonum, & per ſe ſatisfactorium, & ideò cùm fit reſtitutio, accedit hoc opus ſatisfacturium ad ſatisfactionem, quam faciunt animæ illæ per ſe in illis pœnis, & ſic citius ab eis abſolvuntur; ſi autem reſtitutio non fiat, coguntur animæ illæ integrè per ſe ſatisfacere pœnis illis debitis, quæ proindè longius protrahuntur, nec ab eis abſolvuntur, donec per ſe ſolvant uſque ad minimum quadrantem. Cui opinioni etiam favent revelationes, quædam animarum defunctorum, quæ vivis apparuerunt, & hæredibus ſuorum debitorum reſtitutionem fieri petierunt, ut à Purgatorio liberarentur, undè Sancta Birgitta lib. 6. Revelationum cap. 66. affirmat tamdiù anima cruciari in Purgatorio, donec reſtituatur ablatum; ità Riccardus 4. diſt. 45. qu. 4. art. 5. Gabriel ibidem, Aſteſanus loc. cit. ac etiam Faber ex noſtris, & hanc opinionem tenendam eſſe arbitror, quando in vita dilatio reſtitutionis fuit culpabilis, ſæpè enim accidit, quòd qui ad reſtitutionem tenetur, reſtituere potuerit, & tamen ſemper diſtulerit uſque ad mortis articulum, in quo reſtituere non poteſt, & tunc pœnitentiam habeat de dilatione culpabili, & proindè præcipiat hæredibus poſt mortem ſuam reſtitutionem fieri; in tali, inquam, caſu ſatis probabile eſt dilationem reſtitutionis illius impedire aliquo modo liberationem illius animę à Purgatorio, & tardius ab illis pęnis liberari. ſi verò omiſſio, vel dilatio talis reſtitutionis non fuit culpabilis, quia nimirum erat in magna egeſtate, vel aliqua gravi neceſſitate conſtitutus, tunc etiam ſatis probabile cenſeo, dilationem reſtitutionis ab hæredibus factam liberationem animæ defuncti non impedire, quia anima illa deceſſit in gratia; & ſine ullo reatu pęnæ talis dilationis; quòd ſi deceſſit cum reatu pœnæ aliarum culparum luet quidem in Purgatorio tantam pœnam, quanta ad expiationem illius reatus ſufficiat, ſtatim verò præmium gloriæ accipiet, etiamſi reſtitutio facta non ſit, ut prima opinio aſſerebat.

70 Quintò tandem quæritur, an ſoli viatores animabus Purgatorii ſuffragari poſſint, an etiam Beati; pro cujus reſolutione diſtinguendum eſt de ſuffragiis, per modum ſatisfactionis, vel per modum ſimplicis impetrationis, & dicendum, quod ut ſuffragia proſint defunctis per modum ſatisfactionis, & juſtitiæ, requiritur omninò, ut ſuffragans ſit viator, ut docent Divus Thomas 4. diſt. 45. qu. 3. art. 3. & Divus Bonaventura ibidem, & alii paſsim, & ratio eſt, quia talis ſuffragandi modus fit per opera pęnalia, qualia ſunt ſacrificia, eleemoſynæ, orationes, & jejunia, quæ ſolùm à viatoribus præſtari poſſunt, non à Beatis, qui pęnarum ſunt incapaces, & licèt orare poſſint, eorum tamen orationes non ſufficiunt, ut ſatisfactiones, quia non ſunt pęnales, ut orationes viatorum, ac proindè ſoli viatores animabus Purgatorii ſuffragari poſſunt per modum ſatisfactionis. Si verò loquamur de alio genere ſuffragiorum, nempè per modum impetrationis, & miſericordiæ, etiam Beati animabus Purgatorii poſſunt ſuffragari; & hoc ſatis conſtat ex continua Eccleſiæ praxi, quæ in collecta pro vivis, & defunctis ſic precatur: *Quos jam exutos corpore ſuſcepit intercedentibus omnibus Sanctis ad perpetuæ beatitudinis conſortium pervenire concedas*, & in alia collecta Miſſæ Defunctorum quotidiana ſic orat: *Quæſumus clementiam tuam, ut noſtrę Congregationis fratres, &c. qui ex hoc ſæculo tranſierunt, Beata Maria ſemper Virgine intercedente cum omnibus Sanctis tuis ad perpetuæ beatitudinis conſortium pervenire concedas*. Et tandem in antiphonis pro depoſitione Defuncti ſic rogat, *Subvenite Sancti Dei, occurrite Angeli Domini ſuſcipientes animam ejus, offerentes eam, &c.* ergo Beata Virgo, & alii Sancti pro Defunctis orant, eiſque ſuffragantur per modum impetrationis. Et tandem hoc etiam ſuadet ratio, quia Beati in patria orant pro vivis; ergo etiam pro defunctis, & animabus in Purgatorio exiſtentibus, non enim minus iſti, quàm illi ſunt Eccleſiæ membra, nec minorem habent communionem cum defunctis, quibus ſunt charitate conjuncti, quales ſunt animæ purgantes. Ità paſſim diſcurrunt Doctores; & præſertim Brancatus noſter diſput. 25. cit. de Purgatorio artic. 12. Alia plura de Suffragiis pro defunctis videri poſſunt apud Aſteſanum part. 1. l. 3. tit. 37. cit.

QUÆSTIO QUARTA.

De ſtatu animarum juſtorum expleta purgatione.

71 Celebris antiquitus controverſia fuit de ſtatu animarum purgantium expleta purgatione, an, ſcilicèt plenè purgatæ in Cœlum evolarent, & ſtatim clara Dei viſione fruerentur, quam inter alios fusè, & eruditè pertractat D. Bonav. 4. diſt. 21. part. 1. art. 3. q. 2. nam aliqui antiquiores Græci, & Armeni dixerunt animas juſtorum ex hac vita decedentes, ac etiam in Purgatorio ab omni reatu purgatas non videre Deum, neque eſſe beatas uſque ad diem judicii poſt corporum reſurrectionem; quem errorem poſtea ſecuti ſunt Anabaptiſtæ, Lutherani, & Calviniſtæ; & antiquitus hæc ſententia ità vigebat, ut ei nonnulli SS. Patres etiam adhæſerint, quos paſſim Auctores referunt, & præſertim Brancatus noſter t. 3. d. 24. art. 6. quod inquit, eorum ſanctitati minimè prejudicare, quia adhuc non erat ab Eccleſia definitum, quid eſſet tenendum, cùm ſolùm anno 1336. à Benedicto XII. id fuerit declaratum, ut conſtat ex Conſtit. ejus 4. incipiente *Benedictus*; hæc igitur controverſia in fine hujus diſputationis de Purgatorio eſt breviter reſolvenda.

ARTICULUS PRIMUS.

An animæ Sanctorum perfectè purgatæ Deum videant antè diem judicii.

72 Primò pro reſolutione quæſtionis aſſerendum eſt, & tamquam de fide tenendum poſt præfatam Benedicti XII. Conſtitutionem, animas juſtorum poſt diſceſſum ex mortali corpore, ſi nihil purgandum habuerint, ſtatim; ſi autem aliquid purgandum habuerint, cùm purgatæ, & expiatæ fuerint eſſentialem beatitudinem, ſeù viſionem, & fruitionem Dei in cœlis conſequi; ità communiter Theologi 4. diſt. 49. & præſertim Divus Bonaventura loc. cit. in corpore quæſtionis his verbis: Dicendum eſt, quòd aliqui ſtulti circa hoc errant dicentes, animas non eſſe glorificandas antè diem judicii, ſed potius expectare uſque ad extremum diem judicii. Hos ſtultos, dixi, quoniam talis error, nec fulcimentum habet ab auctoritate, nec ab efficaci ratione, nec habuit iſta poſitio aliquem magnum auctorem, nec defenſorem, ſed imponitur quibuſdam Græcis; ità Seraphicus Doctor loc. cit. Probatur autem hæc veritas in primis ex variis Scripturæ locis, ut ex verbis Chriſti ad Latronem Lucæ 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo*, quo nomine viſio beata ſignificatur, ut ex Cyrillo, Chryſoſtomo, Niſſeno, Auguſtino, & aliis colligitur; ergò anima latronis fuit cum Chriſto, ſed conſtat, inquit Divus Bonaventura, quòd Chriſtus poſtmodum non abſtulit, quod prius promiſit; ergò ſemper poſteà fuit cum Chriſto; quando ergò Chriſtus in Cęlum aſcendit, etiam anima latronis aſcendit, & pari ratione etiam aliæ animæ ſanctæ. Probat etiam ex illo, quod dicebat Apoſtolus ad Philip. 33. *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto*, ſed conſtat, quod deſiderium ſuum non erat caſſum; ergò ſtatim poſt diſſolutionem fuit cum Chriſto, neque hoc dixiſſet, ſi Sancti poſt hanc vitam non eſſent in Cœlo cum Chriſto; ſed alibi expectarent uſque ad diem Judicii. Probat item ex illo Appocal. 6. ubi ſermo eſt de animabus juſtorum poſt eorum mortem *Datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ*, ſed non eſt ſtola, niſi gloria animæ eſſentialis, ut etiam explicant D. Auguſt. 4. ſer. de Innocentibus, D. Gregorius, & alii Patres, undè Apocal. 7. illi qui dicuntur *amicti ſtolis albis*, dicuntur etiam *ſtantes antè Thronum, & in conſpectu agni*, & infrà *ſunt antè thronum Dei, & ſerviunt ei die, ac nocte in templo ejus*. Thronus autem Dei Cęlum eſt ex Matth. 23. *Qui jurat in Cœlo jurat in throno Dei, & in eo, qui ſedet ſuper illum*. Probatur præterea ex illo Act. 6. ubi S. Stephanus morte ſibi imminente dixit. *Video Cœlos apertos*, &c. & poſteà *Domine Jeſu ſuſcipe ſpiritum meum* utique in cęleſti beatitudine, & ad Epheſ. 4. ubi de Chriſto dicitur *Aſcendens in altum captivam duxit captivitatem*, nempè animas Sanctorum in Limbo detentas, quas in Cœlum adduxit, ut SS. Patres paſſim interpretantur. Et alia quoque Sacræ Scripturæ teſtimonia videri poſſunt apud Lezanam, Caſpenſem, Becanum, & alios paſſim in tract. de Beatitudine, & apud Brancatum noſtrum loc. cit.

73 Secundò principaliter probatur eadem veritas ex definitionibus Eccleſiæ, & his quæ paſſim habentur in Miſſalibus, & Breviariis; ità enim definitum fuit, ut diximus, à Benedicto XII. in Extravaganti, quæ incipit *Benedictus Deus* & ad verbum refertur à Caſtro verbo *Beatitudo* hæreſi 6. & à Brancato noſtro loc. cit. & ab Innocentio Tertio cap. *Majores* de Baptiſmo, ubi inquit, quòd *Baptiſmus per virtutem ſanguinis Chriſti ad aperiat*

Digitized by Google

januas Regni Cœlorum, in quo diſtingitur a circumciſione, & in Concilio Florent. ſeſſ. ult. in decreto Eugenii Quarti, ubi dicitur, *quod Baptizatis non ſit imponenda aliqua ſatisfactio, ſed manent abſoluti a culpa, & pœna, itaut ſi moriantur antequam culpam committant, ſtatim ad Regnum Cœlorum, & Dei viſionem perveniant*. Poteſt etiam hæc veritas ex Trid. deduci ſeſſ.6. can. 30. ubi definitur, quod poſt juſtificationem reatus pœnę temporalis remaneat in hoc ſæculo, vel in futuro ſolvenda, antequam pateat aditus ad Regnum Cœlorum; ergo ſoluta pęna temporali patet ad Cœlum aditus. Item ex Bullis, ſeu Conſtit. Canonizationum Sanctorum, in quibus Romani Pontifices, vel explicitè dicunt Sanctos in Cœlo videre Deum, eoque frui, vel implicitè id ſupponunt, cùm de illis loquuntur, ut ex pluribus dictis Romanorum Pontificum in Sanctis canonizandis à Brancato relatis loc. cit. evidenter deducitur, nam Gregorium Nonus Conſtit.4. de S. Antonio Patavino ait *Honoratur in Cœlis, & eſſe meruit cum Chriſto in cœleſtibus*, & de S. Dominico Conſtit.8. ait *Pervenit in Sancta Sanctorum in gloria*, Alexander IV. Conſtit.3. de S. Clara dicit *In regale cęleſte Palatium introducta cum gloria*, & ſimili modo loquuntur alii Pontifices in ſuis Bullis, & Conſtitutionibus Canonizationum. Denique hæc eadem veritas deducitur quoque ex his, quæ Eccleſia recitat in Miſſalibus, & Breviariis, ut dicebamus, nam in communi Confeſſorum dicitur in eorum officio *Euge ſerve bone, & fidelis, &c. intra in gaudium Domini tui*; *ſtolam gloriæ induit*; *oſtendit illi Regnum Dei*, & ſimilia, & in quodam Reſponſorio Confeſſoris non Pontificis dicit: *Iſte homo perfecit omnia, quæ locutus eſt ei Deus, & dixit ad eum ingredere in requiem meam*, & infrà *Iſte eſt qui contempſit vitam mundi, & pervenit ad cœleſtia regna*, & in hymno dicitur. *Hodie lætus meruit beatas ſcandere ſedes*, idem deducitur ex paxi, & orationibus Eccleſiæ, nam in oratione, ſeu collecta Divi Gregorii Magni dicitur: *Deus qui animæ famuli tui Gregorii æternæ beatitudinis præmium contuliſti*, & ſic de pluribus aliis Sanctis Eccleſia loquitur in eorum collectis, & Miſſa pro Defunctis tota ad hoc ordinatur tam in introitu *Requiem æternam dona eis Domine*, quàm in orationibus, tractu, & offertorio; & tandem id clariſſime cernitur in communi Martyrum, ubi dicitur: *Gaudent in Cœlis animæ Sanctorum*, &c. & rurſus: *Cum palma ad regna pervenerunt Sancti*, &c. ac alia ſimilia.

74 Tertio probatur plurimis Patrum teſtimoniis, & præſertim D.Hier. qui de hoc puncto ſpecialem habuit cum Vigilantio diſceptationem, qui ajebat non eſſe Martyres, aut eorum reliquias non eſſe venerandas; neque ad eorum ſepulcra in Eccleſiis orandum, & vigilandum; cùm nos ſuis precibus modo adjuvare nequeant, quia non adhuc ſunt in Cęlis. Hoc autem D. Hieronymus lib. adverſus Vigilantium his verbis impugnat. Ais, vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerii, vel ſubter aram Dei animas Apoſtolorum, & Martyrum concediſſe, nec poſſe ſuis tumulis, & ubi voluerint eſſe præſentes? ſed in libera, honeſtaque cuſtodia in fortunatorum inſulis, & in campis Eliſiis recludi. Tu Deo legem pones. Tu Apoſtolis vincula iniicies, ut uſque ad diem Judicii teneantur in cuſtodia, nec ſint cum Domino ſuo? de quibus ſcriptum eſt, ſequuntur agnum quocumque vadit; ſi agnus ubique; ergo & hi, qui cum agno ſunt ubique eſſe credendi ſunt; & in epiſtola ad Marcellam de exitu Leæ, & ad Paulum de obitu Blæſillæ filiæ, & ad Pammachium de obitu Paulinæ uxoris non ex alio capite eos conſolatur, niſi quod pro brevi labore ex hac lachrymarum valle recipiuntur in Cœlis, excipiuntur Angelorum choris, Chriſtum ſequuntur, æterna beatitudine fruuntur, & ſimilibus; ità etiam diſcurrit D. Gregorius Nazianzen. or. de Pulcheria Imperat. filia dicens. Igitur ſi à te Puella migravit, ad Dominum recurrit, tibi oculum clauſit verùm ſempiterno lumini aperuit, à tua menſa diſceſſit, ſed ad angelicam adjuncta eſt; hinc avulſa planta, verum in Paradiſo conſita eſt, à Regno in Regnum tranſlata eſt, purpuræ florem exuit, ac regni cœleſtis amictum induit, & ità etiam loquitur in orat. in Fratrem Cæſarium, dicens animam ejus in Cęlum penetraſſe, ac Beatorum gloriam, & ſplendorem ſpectare, ità etiam diſcurrit Sanctus Joannes Chryſoſt. orat. de S. Philogonio, ubi ait, quod hinc abiens, & civitatem ſuam relinquens, in alteram, quæ eſt Dei civitatem aſcendit, & hanc Eccleſiam deſerens in illam conſcriptus eſt primogenitorum deſcriptorum in Cœlis. Idem etiam probatur ex SS. apparitionibus, & ſuæ gloriæ revelatione, ut conſtat ex Sanctæ Agnetis hiſtoria, quæ parentibus ad ſepulchrum vigilantibus quadam nocte Choro Virginum comitata apparens ſic allocuta eſt. Ne me parentes mortua lugeatis, nam una cum his Virginibus vivo apud illum in Cęlis, quem in terris tota mente dilexi. Alia plura Patrum teſtimonia, & Sanctorum apparitiones videri poſſunt apud Belarminum, Valentiam, Monteſinos, Brancatum noſtrum, & alios de hac materia tractantes.

75 Quarto, hoc etiam probat Divus Bonaventura loc. cit. rationibus, & congruentiis, quibus alii paſſim utuntur, differre mercedem mercenarii facit præjudicium juſtitiæ juxtà divinam legem Lev.19. *Non morabitur apud te opus mercenarii uſque ad mane*; ſed Deus eſt ſummè juſtus; ergo ſtatim quando invenit hominem diſpoſitum, ſtatim retribuit; aliter manerent animæ ſanctæ ſine fructu meriti extra viam, & ſine gaudio præmii extrà patriam; & ita contingit in Angelis, dùm boni finita via ſtatim præmium acceperunt, & mali ſtatim in Infernum detruſi fuerunt. Nec obſtat exemplum animarum juſtorum veteris teſtamenti, quæ in Limbo Patrum detinebantur. Ideò enim tunc temporis hoc contingebat, quia decens non erat, ut aliqui homines in Cœlum aſcenderent ante Chriſti Domini adventum, cujus proprium munus erat aperire credentibus regna Cœlorum, ut mox dicemus.

Confirmatur, quia animæ eorum, qui in peccato mortali decedunt ſtatim æterno igne torquentur ante diem judicii, ut conſtat ex illo Job.21. ubi de malis loquens ait, *& in puncto ad inferna deſcendunt*, & Lucæ 16. de divite illo dicitur, quod *erat in tormentis, & cruciabatur flamma*; ergo animæ Sanctorum aliquem reatum purgandum non habentes ſtatim beatificantur viſione, & fruitione Dei in Cœlis, quod tantò magis de juſtis aſſerendum eſt, quia Deus pronior eſt ad miſerendum, & premiandum, quàm ad puniendum. Denique beatitudo perfecta, & clara Dei viſio non indiget corpore, neque à phantaſmatibus dependet; ſi ergo juſti in hac vita ſuum certamen finierunt, & victores fuerunt, nec animæ eorum aliqui habent purgandum divinæ juſtitiæ decens non videtur, nec divinæ miſericordiæ, ut præmium differatur uſque ad corporum reſurrectionem, nam ut ait Sanctus Doctor loc. cit. Spes, quæ differtur affligit animam, ſi ergo differtur præmium Sanctorum uſque ad diem judicii, & corporum reſurrectionem, videtur quod ſint in continua afflictione, expectatione, & gemitu, atque ità ſi Deus tantùm differre, videretur quòd ipſe ſit crudeliſſimus; quarè concludit Seraphicus Doctor, quòd ſi Sancti nullius ſunt debitores, & ſufficienter diſpoſiti inveniantur in mortis articulo, ſtatim ad gloriam evolant, quia charitas eſt pondus ſurſum elevans, atque ideò per charitatem anima ſtatim rurſus evolat, quando non habet aliquod retardans.

76 Quintò, quando dicimus omnes animas juſtorum, quæ nihil purgandum habuerunt, in Cęlum evolaſſe, & beatitudinem fuiſſe conſecutas, hoc totum intelligendum eſt poſt Chriſti adventum, & ejus mortem, nam toto tempore veteris Teſtamenti uſque ad mortem Chriſti nullæ animæ quantumvis Sanctæ eſſentialem beatitudinem ſunt conſecutæ, quæ in viſione, & fruitione beatifica conſiſtit; ità Divus Thomas 3. par. quæſt.49. art.5. & quæſt.52. art.5. D.Bonav. loc.cit. & omnes Theologi ibidem, & probatur, quia articulus fidei eſt, Chriſtum ad inferos deſcendiſſe, neque ob aliud, niſi ut ibi exiſtentes liberaret in Limbo, & in Cęlum eveheret juxtà illud: *Aſcendens Chriſtus in altum captivam duxit captivitatem*, &c. hinc ait Cyrillus alexandrinus in libro ad Reginas, quod olim corporibus liberatæ in ſubterranea profunda dimittebantur animæ ſanctorum mortis receptacula complentes. Poſtquam verò Chriſtus ſpiritum ſuum Patri commendavit, hanc etiam nobis dedicavit viam, non enim nunc ad inferos deſcendemus, ſed in eo potius illum ſequemur, ac fideli creatori animas noſtras commendantes in ſpe bona vivimus, &c. Hæc Cyrillus. Et hoc ſignificavit Paulus ad Hebræos cap.11. ubi loquens de antiquis Patribus dicit: *Et hi omnes teſtimonio fidei probati non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis aliquid melius providente, ut non ſine nobis conſummarentur*, & ſenſus eſt, quòd Sancti veteris teſtamenti, de quibus hic loquitur, *non ſine nobis* hoc eſt ſine Sanctis novi teſtamenti conſummarentur atque beneficarentur, utpotè uſque ad tempus mortis Chriſti in Limbo detineri. Ratio eſt, quia Deus noluit quemquam ad ſtatum beatitudinis admittere, niſi prius ſolutum eſſet prætium, quo per Chriſtum redempti ſumus è ſtatu ſervitutis, & ad ſtatum filiorum Dei adoptati, hoc autem pretium non niſi in morte Chriſti perſolutum fuit per ejus ſanguinis effuſionem, undè idem Apoſtolus ad Hebręos 9. dixit loquens de Chriſto, quod *novi teſtamenti mediator eſt, ut morte intercedente in redemptionē earum prævaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt æternæ hæreditati*, & in hoc eodem ſenſu dixit Divus Hieronymus in Epiſtola ad Dardanum, quòd Sanguis Chriſti clavis eſt Paradiſi, qui eſt terra viventium, in qua Sanctis viris bona Domini præparantur, quam antè adventum in carne Domini Salvatoris nec Abrahem, nec Iſaac, nec Jacob, nec Prophetæ, & alii juſti viri conſequi potuerunt. Et eandem hoc etiam ſignificat parabola Evangelica, de denario diurno, qui non priùs datus eſt operariis, qui ſummo mane in vineam conducti fuerant, quàm aliis, qui circa horam undecimam acceſ-

Digitized by Google

acceſſerant; & ſic etiam diſcurrit Divus Bonaventura loc. cit. dicens, quòd Chriſtus expoliavit principatus, & poteſtates tenebrarum, & per ipſum Sanctos, qui in Limbo erant, ad Cœlum fuiſſe ſublimatos.

ARTICULUS SECUNDUS.

Solvuntur objectiones in oppoſitum.

77 PRimò obiici ſolet illud Matth. 25. ſtatuet agnos à dextris, hædos autem à ſiniſtris, & dicet his; qui erunt à dextris, venite benedicti Patris mei percipite regnum; ergò videtur quod non ſint antè illud judiciem gloriam percepturi, ſi enim primò percepiſſent, non diceret Dominus, percipite regnum.

Confirmatur, quia nullius rei poſſeſſio, quæ habetur per ſententiam, obtinetur antè lationem ſententiæ; ſed vitæ æternæ poſſeſſio habetur per ſententiam; ergo cùm ſententia detur in die judicii, videtur quod antè diem judicii non evolet aliqua anima in Cęlum. Tandem magnifici Regis eo modo eſt ſtipendia elargiri, per quem ejus magnificentia magis declaretur; ſed hoc eſt præcipuè, dum fit curia una ex multitudine, & aggregatione multorum; ergò videtur quòd Dominus reſervet gloriam æternam, ut eam ſimul omnibus conferat.

Ad has objectiones reſpondet. Seraphicus Doctor loc. c. & ad primam inquit, quòd judicium illud erit quantùm ad conſummatam glorificationem ſuſcipiendam in anima, & in carne quam nondum habent mortui, quamvis animæ ſint beatæ in Cęlo. Ad Confirmationem inquit, quod ſicut dupliciter contingit regnum obtinere, ſcilicet, integrè, & perfectè, ſivè in toto, & alio modo ſecundùm animam, ſive in parte, ſic dupliciter eſt judicium, ſivè etiam dupliciter ſententia, nam ſicut homo glorificatur ſecundùm partem, ità particulariter judicatur, & de eo ſententia profertur, quando anima de corpore egreditur; judicium autem univerſale, & ſententia erit, quando homo erit glorificandus totaliter, & ſic duplex judicium competit duplici modo poſſidendi gloriam. Ità Sanctus Doctor, & eſt, quod alii dicunt, duplex eſſe judicium, unum particulare poſt hanc vitam in quo datur præmium animæ; alterum generale in noviſſimo die, in quo datur præmium corporis, hoc publicè, illud privatim. Ad ultimum ait Sanctus Doctor, quod ſicut duplex judicium competit duplici modo poſſidendi gloriam, ità duplex modus competit duobus, ſcilicet, divinæ magnificentiæ, & noſtræ indigentiæ, propter noſtram indigentiam tollendam, ſtatim quando anima eſt apta, & diſpoſita, ſublimatur ad gloriam, quia fruſtrà expectaret, cùm non poſſit amplius mereri; propter divinam magnificentiam oſtendendam reſervatur generalis, & univerſalis reſurrectio corporum in fine ſæculorum, & ſic in nullo præjudicatur commodo noſtro, dùm anima aſſumitur in gloriam; in nullo divinæ gloriæ, dum in fine fiet in re aſſumptione corporum totum, quod fieret ſi gloria differretur animabus.

78 Secundò obiicitur illud Apocalyp. 6. *Vidi ſub altare animas interfectorum propter verbum Dei*, ubi ponderandum eſt, quod non vidit illas in Cęlo, ſed in alio loco, & ſubdit quod *dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc modicum, donec compleantur conſervi eorum*, ideſt, numerus prædeſtinaturum, hic autem non adimplebitur, niſi in fine ſæculi; ergò uſque tunc animæ juſtorum non videbunt Deum. Confirmatur ex illa parabola Matth. 20. ubi omnibus operariis ad veſperam jubet Paterfamilias reddi denarium, per veſperam autem finis mundi ſignificatur, & per denarium beatitudo, ſeù viſio beata; ergò non anteà reddetur omnibus hæc merces. Tandem idem quoque ſignificare videtur, quod Paulus dixit 2. ad Timoth. 1. *Scio enim, cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſervare uſque in illum diem*, ideſt, univerſalis judicii, quod etiam modò intelligitur, quod inquit idem Paulus 2. ad Timoth. 4. *Repoſita eſt mihi corona juſtitię, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex.*

Ad hæc omnia, & ſimilia Sacræ Scripturæ loca, in quibus denotatur præmium meritorum in die judicii generatis conferendum eſſe, reſpondendum eſt ex relata S. Bonavent. doctrina intelligi debere de præmio meritorum cum publico honore, ſolemni pompa, & omnium bonorum operum manifeſtatione coram Angelis, & omnibus hominibus, non autem de præmio, quod datur privatim, & per judicium particulare unicuique conceditur; hoc enim datur poſt obitum cujuſque juſti, vel ſtatim, ſi ſine ullo reatu ex hac vita decedit, vel expleta ejus purgatione in Purgatorio, ſi aliquem habet. Quod patet à ſimili de punitione malorum, quæ privatim datur, unicuique in peccato mortali decedenti ſtatim poſt mortem, ſolemniter autem, & cum publico dedecore, & manifeſtatione omnium peccatorum coram Angelis, & hominibus in eodem Judicii generalis die, cùm illis dicetur *Ite maledicti in ignem æternum*, & ità ad hæc loca reſpondent communiter omnes. Specialiter tamen ad 1. locum reſponderi poteſt, potius eſſe pro nobis, ut hic Becanus, & alii advertunt, nam ſtatim ſubjungitur, & clamabant voce magna dicentes, uſquequò Domine non judicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum de iis, qui habitant in terra, & datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc modicum tempus, donec compleantur conſervi eorum. Ex quibus verbis colligitur, ut plures Patres exponunt, illas animas Deum oraſſe, ut ſua corpora recipere poſſent, & à Deo reſponſum fuiſſe, non recepturas corpora, niſi in fine mundi, quando omnes reſurgent, nihilominus datas eſſe illis ſingulas ſtolas albas, ideſt, eſſentialem beatitudinem, quæ in viſione, & fruitione Dei conſiſtit, quia ut inquit D. Bonavent. ubi ſupra duæ ſunt ſtolæ Beatorum, quarum una gloriam animæ ſignificat, altera gloriam corporis, & ait priorem dari ſtatim juſtis poſt hanc vitam, poſteriorem verò uſque ad diem generalis reſurrectionis reſervari, & hoc eſt, quod ait D. Bernard. ſerm. 3. de omnibus Sanctis, nunc quidem Sanctos ſingulas ſtolas accepiſſe, ſed nondùm duplicibus veſtiri, donec & nos veſtiamur. Ad Confirm. ſcopus parabolæ illius, ut patet legenti textum, eſt oſtendere velle primos fore noviſſimos, noviſſimos eſſe primos, ideſt, Judæos, qui primi ad vineam Dei conducti ſunt, & pondus diei portarunt, & æſtus, hoc eſt legis Moſaicæ onus, non plus accepturos eſſe, quàm Chriſtianos, qui ultimi vènerunt, & tantam ſervitutem, ac legis rigorem non ſunt experti, & hic eſt ſenſus proprius loci illius. Ad ultimum patet Apoſtolum ibi loqui de beatitudine completa, & perfecta corporis ſimul, & animæ.

79 Tertiò dicitur quòd Joannes XXII. Pontifex Romanus hanc difficultatem definiſſe videtur, & aſſeruiſſe animas uſque ad diem judicii, & poſt reſurrectionem Deum non viſuras, & præcepiſſe Pariſienſibus, ut hanc ſententiam docerent, nec ullum ad gradum Theologiæ admitterent, niſi in eam juraſſet, ut narrat Ocham in opere ſex dierum. Reſpondent communiter omnes præcitati Auctores præfatum Pontificem, ut privatum Doctorem aliquando ità ſenſiſſe quod potuit ſine errore dicere, quia veritas contraria uſque ad ejus tempus non habebatur ab Eccleſia pro definita, & tunc temporis hæc quæſtio valdè agitata erat, & in conſeſſu Cardinalium eam diſcutiendam propoſuit, & plures Theologos pro hujus rei deciſione convocavit, ſed antequam res perficeretur, morte præventus eſt; ut teſtatur Benedictus XXII. in extravaganti relata, aſſerens ſe præſentem fuiſſe poſt mortem Joannis, cùm ipſe in Pontificem fuiſſet electus, quæſtionem hanc definiſſe, & concluſiſſe omnes animas, quæ nihil purgandum habent, ſtatim Cęlum conſcendere, & ad cœleſtem beatitudinem admitti. Imò Joannes Villanus illius temporis Scriptoris l. 11. de rebus Florentin. cap. 19. ante mortem ſuam teſtatur hanc retractaſſe ſententiam, & Lezana p. 2. trac. 1. diſp. 3. de Beatitudine formali quæſt. 8. refert ex Bacconio etiam antè mortem ſuam veritatem Catholicam determinaſſe in Bulla, quæ incipit *Ne ſuper his*, ubi ſic loquitur, *Fatemur, ſiquidem, & credimus, quod animæ purgatæ ſeparatæ à corporibus ſunt in Cęlorum regno, & Paradiſo, & cum Chriſto in conſortio Angelorum congregatæ, & vident Deum, & Divinam eſſentiam facie ad faciem, in quantum ſtatus, & conditio patitur animæ ſeparatæ.* Neque obſtat, ſubdit Lezana ibidem in fine, quòd Benedictus XII. in extravagante relata dixerit, quòd Papa Joannes morte præventus fuerit, antequam aliquid diffinierit, quia intelligi debet, inquit, de expreſſa definitione, qualis non erat illa ex Bacconio relata, illa enim clauſula *Inquantum ſtatus, & conditio patitur animæ ſeparatæ* incerta erat, anceps, & ambigua, ac rem indeciſam relinquebat, & propterea Benedictus dicere potuit, illam non definiſſe. Tandem ait Brancatus noſter diſp. 14. cit. art. in fine, quòd licèt Joannes XXII. ut privatus Doctor eam ſententiam teneret, tamen ut Papa juxta communem ſententiam poſteà definitam loquebatur, non in Bulla Canonizationis S. Thomæ Epiſcopi Herfordienſis, quę eſt ejus Conſtit. 7. *Unigenitus filius*, ait, *In hac igitur læta die, qua Confeſſor iſte in Dei throno corona glorię clarus ſedet, &c. quem in terris habuiſti Paſtorem, nunc obtinens in Cœlis ſedulum Protectorem*, & in Canonizatione item S. Thomæ de Aquino ejus Conſtitut. 15. *Redemptionem* ſic loquitur *Quem Deus viventem in ſæculo tantis ſuis donis, gratiſque perfecerat, aſſumptum in Cęlis ſanctificatum fore hominibus declararet*, & infrà §. 20. ſubdit. *Rationis ordo poſtulat, ut Eccleſia illum veneratione præcipua percolat, quem in cœleſtibus agminibus poſitum Dei glorificare cognoſcitur*; ergo ut Papa tenebat Sanctos in Cœlis nunc cum Deo eſſe, illumque glorificare, eumque pro nobis ſupplicare. Et communiter hoc afferri ſolet in exemplum ſingularis providentiæ Dei, ut ait Lezana, quod non permiſerit ipſum definire ſuam falſam ſententiam, quam ut privatus Doctor tenebat.

60 Quartò, obiicitur auctoritas quorumdam Patrum, qui oppo-

oppoſitam ſententiam tenere videntur præſertim verò Auguſtini, Ambroſii, Juſtini, Euthimii, Lactantii, Victorini, & Bernardi, ac etiam aliorum, quorum teſtimonia referunt Recentiores, & ſigillatim, Brancatus noſter loc.cit. Ad hæc omnia primo reſponderi poteſt reſponſione generali, quod loquuntur de beatitudine conſummata, & completa animæ, ſcilicet, & corporis, hæc enim in Beatis non erit, niſi poſt diem Judicii; quod ſi aliqui ipſorum etiam de ſola animæ beatitudine id ſenſerint, parum de hoc curandũ eſt hoc tempore poſt Eccleſiæ definitionem, anteà enim erat unicuique permiſſum proprium proferre ſententiam, & in ſuo ſenſu abundare, at poſt talem definitionem hæreſis eſt contrarium aſſeverare. In ſpeciali vero de prædictis Patribus loquendo Becan. tract.1.c. de Beatitudine q.12. ait, quod re vera tres ex illis oppoſitam ſententiam docuerunt Euthimius, Lactantius, Victorinus, ſed eorum auctoritatem non eſſe magni momenti, nam Euthimius Græcus eſt, & ſcripſit circà annum 1180. quo tempore Græci erant Schiſmatici, Lactantius verò multos errores habet, & magis Ciceroni, quàm Sacræ Scripturæ operam dedit, & tandem Victorinus fuit quidem vir Sanctus, ſed parum doctus Hieronymo teſte in Epiſtola ad Magnum Oratorem Romanum, Ambroſius, & Juſtinus commodè explicari poſſunt de beatitudine completa, & conſummata animæ, & corporis, quæ erit, quando totus homo erit beatus in anima, & corpore hoc enim uſque ad diem judicii differendum eſt, Bernardus etiam quamvis in aliquibus locis ita ſenſiſſe videatur; in aliis locis tamen clarè nobiſcum ſentit, & cum communi Eccleſiæ ſenſu, ut pluribus oſtendit Brancatus loc.c.n.167, & præſertim ſerm.3. de omnibus Sanctis tres ſtatus diſtinguit Sanctarum animarum; primùm in corpore corruptibili, ſecundùm extrà corpus, tertiùm in beatitudine conſummata, primùm in tabernaculis, ſecundùm in atriis, tertiùm in Domo Dei, ſed reipſa a nobis non diſſentit, ſiquidem apertè fatetur ibidem animas in ſecundo ſtatu, de quo hic eſt ſermo, jam accepiſſe ſingulas ſtolas, ſed nondùm veſtiri duplicibus modo ſuperius declarato. Solùm de Auguſtino eſt aliqua difficultas, de qua plura diſcurrit Brancatus loc.c. & multa affert loca, in quibus nobiſcum ſentit, & Becanus breviter inquit tria ad ſummum ex eo colligi. Primò quod aliquando dubitaverint, non quidem de beatitudine, ſeù viſione Dei, ſed de loco, in quo ſunt animæ juſtorum antè reſurrectionem præſertim lib.19. Confeſſ.c.3. & lib.2. qu.Evang. qu.38. Secundo, quod poſtea non dubitaverit, ſed aſſeveraverit animas beatorum eſſe in Cœlo, ut lib.20.de Civit. Dei c.15. Tertio, quod etiam tenuerit animas juſtorum videre Deum, addiderit tamen lib.12 de Geneſ.ad litteram cap.36. non ità perfectè videre nunc Deum ſicut poſt reſurrectionem viſuræ ſunt, & ſicut Angeli nunc vident, & ratio ejus eſt, quia habent naturalem appetitum reſumendi, & adminiſtrandi corpora ſua, quo retardantur ne toto conatu in Deum ferri poſſint, undè ponit hoc diſcrimen inter Angelos, & animas, quòd Angeli toti ferantur in Deum. cùm nihil amplius expectent, animæ vero, cùm ſua corpora expectent, partim ferantur in Deum, & partim in ſua corpora.

81 Quinto tandem hàc de cauſa reſurgit difficultas, an animæ ſint futuræ beatiores reſumptis corporibus. Affirmant aliqui freti præfata ratione D. Auguſtini, quia anima ſeparata habet vehementem appetitum ad corpus, ex quo neceſſe eſt eam a viſione Dei retardari, & diſtrahi, & aliis operationibus, quas circa Deum exercet, virtus enim unita fortior eſt ſeipſa diſperſa, & diſtracta, & ut adagium inquit, pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus; ita Magiſter ſent.4. diſt.49. Riccardus, Marſilius, & alii antiquiores Scholaſtici ibidem. Communi tamen, & vera ſententia aſſerit eſſentialem beatitudinem quæ in clara Dei viſione, & fruitione conſiſtit non eſſe futuram intenſiorem poſt corporum reſurrectionem; & ratio eſt, quia extrà ſtatum vitæ præſentis non augentur merita, cùm hic ſolùm ſit ſtatus merendi, & demerendi; ergo corpore reſumpto anima non erit beatior, quia beatitudo nulla datur, niſi ut præmium, & meritis proportionata. Tùm quia corpore reſumpto lumen gloriæ non augetur, neque divinus concurſus, qui ſemper eſt lumini gloriæ commenſuratus, ad horum enim augmentum unio ad corpus, ſivè corporis reſumptio nihil confert, ergo non eſt undè accreſcat illius viſionis, & beatitudinis intenſio. Addimus tamen, quòd quamvis beatitudo animæ ſit æqualis intenſionis, dummodo eſt ſeparata, & poſt reſurrectionem corpori unita; tunc tamen erit major beatitudo extenſivè, quia ex beatitudine animæ tunc gloria, & dotes gloriæ redundabunt in corpus, & in ipſa anima erit major gloria accidentalis, ut Theologi communiter docent, quia erit in ipſa gaudium, & delectatio de ſui corporis immortalitate, & aliis dotibus. Ad rationem in oppoſitum negatur aſſumptum, quia ſi loquamur de appetitu innato, qui nihil aliud eſt, quàm quędam naturalis propenſio ad corpus, qualis eſt in materia reſpectu formæ, lumen gloriæ impedire non poteſt, quin totam viſionis intenſionem producat, ſiquidem viſio eſt operatio quædam ſupernaturalis omnino à phantaſmatibus independens, & à principio ſupernaturali dependens, quod eſt lumen gloriæ; ſi verò ſit ſermo de appetitu elicito, qui nihil aliud eſt, quàm actus voluntatis, quò ſuo corpori conjungi deſiderat, neq; hic viſionem beatam aliquo modo impedire, vel retardare poteſt, nam intenſio, & remiſſio luminis gloriæ, & viſionis beatificæ à libera voluntate beati videntis Deum non pendet, ſed ab intenſione, aut remiſſione meritorum hujus vitæ, & anima beata tale deſiderium non habet, niſi conformiter ad Dei voluntatem, atque ideo operationem circà ipſum impedire, vel retardare non poteſt, ſicut nec perfectio viſionis beatificæ impeditur in Angelis per curam, quàm de nobis gerunt. Quarè prædicta ratio in oppoſitum adducta ex D. Auguſt. probat ſolùm ſecundam aſſerti partem, ſcilicèt, viſionem beatam futuram poſt corporum reſurrectionem accidentaliter, & extenſivè perfectiorem, non verò ſubſtantialiter, aut intenſivè; ità Valentia, Tannerus, Beccanus, Lezana, Caſpenſis, & alii Recent. paſſim, & hoc etiam Concil. Florent. indicare voluit loco citato dùm dixit. *Convenit inter Græcos, & Latinos animas antè corporum reſurrectionem perpetua fœlicitate frui, licèt perfectius poſteà.*

DISPUTATIO XXV.

DE COELO, ET STATU BEATIFICO.

1 CUm conſtet ex præcedenti Diſputatione dari Purgatorium, ac certum eſſe & tamquam de fide tenendum, animas juſtorum poſt diſceſſum ex mortali corpore, ſi nihil purgandum habuerint, ſtatim, ſi autem aliquid purgandum habuerint, cùm purgatæ, & expiatæ fuerint, in Cœlum transferri, & eſſentialem beatitudinem, ſeù viſionem, & fruitionem Dei ibi conſequi, in pręſenti Diſputatione de ſtatu Beatorum, ac eorum beatitudine diſcurrendum eſt, quantùm ad ea præſertim, quæ ad moralitatem ſpectant, nam attinentia ad ſpeculationem, & quæſtiones ſcholaſticas jam ſufficienter, & ex profeſſo tractavimus l.1.ſent.diſp.6. *de viſione beata.* Supponimus autem hic ex communi SS. Patrum, ac Theologorum doctrina Beatitudinem eſſe ſummum bonum hominis, quo obtento appetitus ſatiatur, & quieſcit, quia beatitudó, & fœlicitas miſeriæ opponitur, ideoque perfecta beatitudo, de qua ſolùm hic agere intendimus, omnem miſeriam, atque defectum excludere debet; hæc autem non excluderet, niſi ſummum bonum eſſet, quia omne, quod eſt infra ſummum bonum, defectum alicujus boni in ſe includit, ac proindè appetitum humanum perfectè, & completè ſatiare non poteſt.

QUÆSTIO PRIMA.

De Beatitudinis humanæ eſſentia, & exiſtentia.

2 BEatitudinis nomen plure habet acceptiones, quandoque enim ſumitur pro ſtatu illo, in quo rationales creaturæ ſunt beatæ, quo ſenſu definitur à Boetio l.3. *de Conſolat.* quod *Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus*; aliquando vero ſumitur pro ea re, vel forma, per quam creatura rationalis beatificatur, quo ſenſu à Theologis communiter definitur, quod: *Beatitudo eſt illud ſummum bonum creaturæ rationalis, quo adepto ejus appetitus ſatiatur, & quieſcit,* ut modò dictum eſt, & in hoc ſenſu dividitur beatitudo in objectivam, & formalem, objectiva eſt illud ſummum bonum, cujus poſſeſſione beati efficimur, formalis verò eſt ipſa conſecutio, ſeù poſſeſſio illius ſummi boni. Et quidem

ratio

Digitized by Google

ratio beatitudinis magis propriè beatitudini formali competit, quàm objectivæ, magis enim propriè beati efficimur ipſo uſu, ſeu poſſeſſione rei, quàm ipſa re, ab uſu enim formaliter, & intrinſecè beati dicimur, & denominamur, à re autem objectivè tantùm, & extrinſecè undè in communi modo loquendi beatitudo formalis vocatur eſſentialis, beatitudo autem objectiva vocatur noſtræ beatitudinis objectum.

ARTICULUS PRIMUS.

In quo conſiſtat beatitudo hominis objectiva, & quomodo attingi poſſit.

3 PRimò plerique Philoſophorum in poſſeſſione boni creati beatitudinem ſtatuerunt, alii enim in bonis internis, ſivè animæ, ut in principatu, poteſtate, aut dominio, ſivè corporis, ut valetudine, delitiis, delectationibus; alii in externis, ut divitiis, honoribus, gloria, fama, &c. beatitudinem hominis collocaverunt. Et quidem] Stoici quorum Princeps fuit Zeno dixerunt beatitudinem in virtutibus animi conſiſtere, ut refert D. Auguſtinus lib. 13. *de Trinitate* c. 4. & lib. 14. *de Civitate Dei* c. 2. Epicurei quorum Princeps fuit Epicurus, ſummum hominis bonum, & beatitudinem in voluptatibus corporis conſtituerunt ex D. Auguſtino loc. cit. Accademici, quorum princeps fuit Plato, in bonis animæ, & corporis ſimul beatitudinem & ſummum bonum poſuerunt, ut refert idem D. Auguſt. lib. 19. *de Civit.* cap. 3. Mahometani verò ex Avicenna lib. *de Almabad.* cap. 2. in corporeis voluptatibus beatitudinem ſtatuunt, & in hoc ab Epicureis diſcrepant quòd iſti animę immortalitatem negantes in præſenti vita beatitudinem collocabant, illi verò immortalitatem animę fatentes in alia vita conſtituunt. Veritas tamen non ſolùm Catholica, ſed etiam naturali lumine nota eſt, illud bonum, cujus poſſeſſione beati perfectè efficimur, nec eſſe honores, neque divitias, nec voluptates, nec ullum bonum creatum, & ratio à priori eſt, quoniam in eo bono, tamquam objecto, & fine ultimo beatitudo noſtra conſiſtit, in cujus conſecutione appetitus humanus ſatiatur, & quieſcit, ut patet ex ipſa beatitudinis definitione, quæ eſt bonum, quietans, & ſatians, nullum autem bonum creatum eſt tale, quia illud bonum tantùm humanum appetitum ſatiat, & quietat, quod in ſe omne bonum includit eminenter, hoc enim ſemel poſſeſſum non relinquit illud cum ulteriori tendentia, vel deſiderio alterius boni, quia in ſe uno continet quicquid humanus appetitus deſiderare poteſt, nullum autem bonum præter increatum eſt tale, quia quodlibet finitum eſt, ac limitatum in certa ſpecie boni; ergo nullum bonum creatum poteſt eſſe humanæ beatitudinis objectum, cùm nequeat appetitum humanum ſatiare totaliter, & quietare, ſed tantùm bonum increatum veluti intrà objectum ſuæ ſpheræ omnem rationem boni eminenter continens, & includens, qua ratione inquit Auguſtinus l. 15. *de Trinitate* c. ult. quòd in caducis beatitudo conſiſtere nequit, quia creaturæ omnes etiam ſimul ſumptæ non faciunt ſummum bonum, ſed bonum adhuc finitum, & limitatum, & ad ipſum hominem, veluti ad finem, ordinatum, ac proindè, neque ſufficiens ad ejus appetitum ſatiandum, cùm adhuc illis omnibus obtentis poſſit homo illa deſiderare in majori numero vel alia etiam diverſa ſpecie poſſibilia. Dices, appetitus noſter finitus eſt; ergò bono finito ſatiari poteſt. Reſp. negando conſequentiam, quamvis enim intrinſecè finitus ſit, quoad ſuam entitatem extrinſecè tamen, ſeù terminativè quoad objectum eſt infinitus, & capax ſummi, & infiniti boni, & hinc fit, ut intrinſecè ſatiari poſſit per actionem finitam, extrinſecè autem nō niſi per objectum infinitum; quarè cùm intellectus proponat voluntati, quæ eſt appetitus intellectivus, aliquod bonum finitum, oſtendat etiam in eo bono aliquem bonitatis defectum, ac proinde ſupereſſe aliquod majus bonum appetendum, hinc fit ut humana voluntas non ſolùm illud bonum finitum, ſed multo magis etiā illud aliud, quod majus eſt, & magis perfectū, appetat

4 Secundo probatur diſcurrendo per ſingula dictorum bonorum genera, ut facit Lezana p. 2. tract. 1. diſp. 2. q. 2. vel enim ſunt bona interna animæ, qualia ſunt ejus potentiæ, habitus, ſcientiæ, &c. & iſta cùm ſint ipſo homine imperfectiora, & ad ipſum tamquam ad finem ordinata, nec ſint ſummum bonum, ſed bona particularia, clarum eſt beatitudinem illius objectivam eſſe non poſſe. Vel ſunt bona moralia, ſeù moraliter animæ intrinſeca, ut ſunt Principatus, poteſtates, dominium &c. & in illis beatitudinem objectivam conſiſtere non poſſe ex eo conſtat quod beatitudo objectiva eſt illud bonum, quo nullus malè uti poteſt, vel abuti, & in cujus uſu nihil mali, incommodi, aut faſtidii reperitur; ſed hujuſmodi bonis poteſt homo malè uti, & in uſu illorum, & exercitio plura occurrunt incommoda, ut quotidiana experientia docet in ipſis Principibus, & Regibus. Vel ſunt bona extrinſeca, quales ſunt honor, & fama, ac etiam divitiæ, & hæc ſpecialiter etiam à beatitudine objectiva excludi poſſunt, quia cùm ſint bona extrinſeca, hominem in ſe ipſo non perficiunt, tùm quia non ſunt bona ſtabilia, ſed facilè amiſſibilia, tùm tandem, quia tàm bonis, quàm malis communia ſunt, & frequentius mali illa conſequi ſolent, quàm boni, ſiquidem fortuna illis magis favet, quàm iſtis. Vel ſunt bona corporis, ut ſanitas, pulchritudo, fortitudo, &c. & neque in his beatitudinem objectivam conſiſtere poſſe manifeſte ex eo deducitur, quod ſunt communia hominibus, & brutis, beatitudo autem objectiva bonum proprium hominis eſſe debet. Vel ſunt corporeæ delectationes, quales ſunt illæ, quæ circà ſenſibilia guſtus, & tactus verſantur, & in his quoque beatitudinem hominis objectivam conſtitui non poſſe, ſpecialiter etiam ex eo convincitur, quia tales delectationes ſæpius rationi contrariantur, ac per conſequens homini, quia rationalis eſt, tùm quia bona ſpiritualia impediunt, imo, & ipſi corpori ſæpius nocent ob ægritudines, & dolores frequenter ex ipſis provenientes. Tandem in nullo bonorum creatorum genere beatitudinem completam reperiri ſæpè Scriptura docet Eccleſiaſt. 1. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas* Eccleſiaſt. 1. *Agnovi quòd in his quoque eſſet labor, & afflictio ſpiritus, eo quòd in multa ſapientia multa ſit indignatio, & qui addit ſcientiam, addit laborem* & rurſus *Cunctæ res difficiles, non poteſt homo eas explicare ſermone, non ſaturatur oculus viſu, nec auris auditu*, & Eccleſiaſt. 3. *Vidi afflictionem quam reddit Deus filiis hominum, ut diſtendantur ea*, & Eccleſiaſt. 8. *Intellexi, quòd omnium operum Dei nullam poſſit homo invenire rationem eorum quæ fiunt ſub Sole, & quanto plus laboraverit ad quærendum, tantò minus inveniat.*

5 Tertiò, ſolus Deus eſt ſummum bonum, quod perfectè beatos nos efficit. Aſſertum eſt de fide, & omnium Patrum, ac Theologorum, & præſertim Scoti 1. d. 1. q. 2. & d. 17. qu. 2. & in 3. d. 13. qu. 2. & in 4. d. 14. qu. 2. & d. 19. per plures quæſtiones, & ratio eſt, quia beatitudo objectiva, ut dictum eſt, eſt illud bonum, quod appetitum noſtrum ſatiare poteſt, ſed ſolus Deus hoc facere poteſt, quia ipſe ſolus eſt ſummum bonum, ut patet ex illa pſal. 16. *Tunc ſatiabor, cùm apparuerit gl oria tua*, & pſal. 102. *Qui replet in nobis deſiderium tuum*, undè Auguſtinus 1. Confeſſ. c. 1. dicit *Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te*, & ideo pſal. 32. dicitur. *Beata gens, cujus eſt Dominus Deus ejus*, & pſal. 143. *Beatus populus, cujus eſt Dominus Deus ejus*, pſal. 83. *Beati qui habitant in domo tua Domine*, & pſal. 30. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te*, & pſal. 35. *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen*, & Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*, & c. 18. *Angeli eorum in Cælis ſemper vident faciem Patris, qui in Cælis eſt*, & 1. Corint. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*, & plura alia ſimilia leguntur tùm in novo, tùm in veteri teſtamento; ergò homo tunc tantùm erit beatus, cùm Deum, ut eſt in ſe, videbit, & conſequenter ſolus Deus eſt beatitudo hominis objectiva. Deindè probari poteſt ratione oppoſita illi, qua jam probatum eſt, nullam creaturam eſſe poſſe beatitudinem hominis objectivam, ſi enim hoc nulli creaturæ convenire poteſt, quia omnes ſunt ſimpliciter, vel ſaltem aliquo modo inferiores illo, quamvis enim Angeli ſint ſimpliciter ſuperiores illo, quia tamen cum omnibus aliis rebus propter hominem conditi ſunt juxtà illud pſalm. 8. *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus*, & ad Heb. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus in miniſterium miſſi, &c.* ſunt aliquo modo inferiores illo, àtque ideò omnia ad ipſum ordinata, tamquam ad finem, & omnia ſunt bona particularia, finita, & limitata, aliquam imperfectionem, & defectum includentia, & talia, quod ipſis poſſit homo malè uti, & in uſu eorum aliquid incommodi, vel faſtidii reperire, ſintque bona amiſſibilia &c. cùm rationes contrariæ in Deo reperiantur, quia eſt ſuperior homine, & ultimus finis ejus, ſummum ipſius bonum, & infinitum, omnem continens perfectionem, nec ipſo poſſit homo male uti, aut in ejus poſſeſſione aliquod incommodum reperire, ſequitur ſolùm Deum eſſe beatitudinem hominis objectivam, ut benè diſcurrit Lezana loc. cit.

6 Quartò, addendum eſt Deo competere eſſe beatitudinem hominis objectivam, non præcisè ſecundùm ſuam eſſentiam, ſed ſecundùm attributa etiam, & perſonas, ſeu relationes, quia competit illi prout eſt in ſe, ità quod de facto objectum primarium, & eſſentiale viſionis beatæ eſt Deus, ut eſt realiter exiſtens in tribus perſonis. Dixi de facto, ut præſcindamus à controverſia ſcholaſtica, an viſio beata poſſit eſſe præciſiva de potentia Dei abſoluta, itaut poſſit per ea videri eſſentia non viſis perſonis, vel attributis, de qua fusè dictum eſt 1. ſent. diſp. 6. q. 8. etenim de facto eſt veritas fidei indubitata, omnes Beatos in patria videre Deū, ſicut eſt, in tribus perſonis ſubſiſtentem, attri-

Digitized by Google

buta, & omnia, quæ formaliter ſunt in ipſo ex natura rei. Idque evidenter deducitur ex pluribus Scripturæ locis, nam Matth. 18. habetur, quod Beati *In Cœlis vident faciem Patris mei qui in Cœlis eſt*, & 1. Ioan. cap. 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo; & ego diligam eum, & manifeſtabo ei me ipſum*, & cap. 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*, & rurſus *Philippe qui videt me, videt & patrem meum*, ex quibus locis expreſſe habetur viſio divinarum perſonarum Patris, & Filii. Idem etiam ſæpe docet D. Auguſtinus, nam lib. 1. *de Trinit.* cap. 10. ait: *Contemplabimur Deum Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum*, & lib. de Spir. & lit. cap. 3. *Beatus videns Patrem, videt & Filium, & Spiritum Sanctum* & lib. 1. de Trin. c. 8. *Sivè ergo audiamus, oſtende nobis Patrem, ſive audiamus oſtende nobis Filium, tantumdem valet, quid neuter ſine altero poteſt oſtendi, nec ſeparatur utriuſque Spiritus, ideſt Patris, & Filii Spiritus.* Hoc etiam definitum eſt Concilio Florentino in Decreto Eugenii Quarti pro concordia Eccleſiæ Græcæ cum Latina his verbis: *Illorumque animas, qui poſt baptiſmum ſuſceptum nullam omninò maculam incurrerunt, illas etiam, quæ poſt peccati contracti maculam purgatæ ſunt, in Cœlum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum trinum, & unum, ſicuti eſt.* Et tandem hoc etiam ipſa ratio ſuadet, quia divina eſſentia cum attributis, & perſonalitatibus eſt realiter identificata; ſed Beatus de facto non videt Deum præciſivè, ſed intuitivè, & ſicuti eſt; ergò videt Deum ſimul cum illis.

7 Quinto certum eſt, ac de fide, ut diximus diſp. 6. cit. qu. 2. ab initio, creatum intellectum ex ſolis naturæ viribus cum concurſu Dei generali claram ejus viſionem attingere non poſſe, ità enim determinatum eſt in Concilio Viennenſi ſub Clemente V. celebrato, ut habetur in Clementina illa *Ad Noſtrum de Hæreticis*, & expreſſe colligitur ex pluribus Scripturæ locis ex Paulo ad Timot. 6. *Lucem habitat inacceſſibilem: quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt*, ſcilicet ſolis naturæ viribus Iſaiæ 64. *Oculus non videt abſque te, quæ præparaſti diligentibus te*, ideſt abſque auxilio tuo ſpeciali & 1. Corint. 2. *In cor hominis non aſcenderunt, quæ præparavit Deus* &c. Hoc etiam paſſim docent omnes Patres, & Theologi, & præſertim Scotus pluribus in locis, ut ibi dictum eſt, undè quodl. 14. art. 2. N. inquit animam noſtram non poſſe attingere ad notitiam propriam, & immediatam Dei ſub ratione Deitatis ex perfectione ſua naturali, etiam pro quocumque ſtatu naturæ, concurrentibus quoque quibuſcumque cauſis naturaliter motivis ipſius animæ ad cognoſcendum. Hoc idem docet etiam ex inſtituto 4. d. 49. qu. 11. concl. 2. dùm ait intellectum noſtrum etiam ex natura potentiæ inſpectum non eſſe ſufficienter activum ex pluribus ad conſequendum actum viſionis beatificæ, cùm nequeat ex viribus ſuis facere Deum ſibi præſentem in ratione objecti beatifici, & ideo quæ 1. Prologi 5. *Ad primum* docet, quod eſto loquendo de appetitu innato, & naturali, qui eſt pondus, & inclinatio naturæ in ſuum finem, homo, & quælibet intellectualis creatura claram Dei viſionem naturaliter appetat, & ad eam naturalem habeat propenſionem, & in hoc ſenſu dici poſſit Deus finis naturalis creaturæ rationalis; ſubdit tamen dici non poſſe finem naturalis attingentiæ, ideoquæ non naturaliter, ſed ſolùm ſupernaturaliter attingi poſſe. Ex qua doctrina deducitur ratio evidenter probans intellectum creatum, ſivè angelicum, ſive humanum non poſſe ſolis naturæ viribus cum ſolo Dei generali concurſu claram ejus viſionem attingere, quia impoſſibile eſt, quod talem viſionem attingat, niſi Deum habeat objectivè in ſe præſentem ſub ratione objecti intuitivè viſibilis, vel ſaltem aliquod, in quo eminenter, vel virtualiter contineatur; at creatus intellectus propriis viribus talem præſentiam Dei objectivam immediate in ſe adipiſci non poteſt, neque etiam mediatam in alio, in quo eminenter, vel virtualiter contineatur; ergo &c. Major patet, probatur minor, quia Deus ad extrà eſt objectum voluntarium, ut docent D. Ambroſius ſuper Lucam, & D. Auguſt. l. de videndo Deum, ubi inquiunt: *In ejus poteſtate eſt videre, cujus naturæ non eſt videri, ſi vult videtur, ſi non vult, non videtur;* hoc eſt ſicut exponit Doctor quodl. 14. cit. illius naturæ divinæ non eſſe naturaliter videri à creaturis, quia ejus eſſentia non eſt cauſa ex ſe naturaliter activa ad extrà viſionis ſuæ, qua à creatura videatur, nec etiam aliqua natura creata, quæ eſt naturaliter motiva creati intellectus, eſſe poteſt cauſa hujus viſionis, vel perfectæ præſentiæ objecti beatifici, cum nulla in ſe perfectè contineat eſſentiam divinam in entitate ſua.

8 Sextò quamvis certum ſit nullum intellectum humanum poſſe naturaliter ad illam claram eſſentiæ divinæ cognitionem pertingere, ut dictum eſt, adhuc tamen certum quoque eſt, ac etiam de fide intellectum creatum auxilio aliquo, & lumine ſupernaturali poſſe ita confortari, & elevari, ut ad claram, & intuitivam eſſentiæ divinæ cognitionem pertingere queat; ità enim definitum eſt in Concilio Florentino citato in decreto unionis contra Græcos, & Armenos, qui negabant ab ullo creato intellectu divinam eſſentiam, prout in ſe eſt, clarè cognoſci poſſe, quæ veritas ex pluribus ſacræ ſcripturæ teſtimoniis maniſeſtè deducitur. Matth. cap. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*, & c. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris, qui in Cœlis eſt* Joan. c. 4. Cor. 13. *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut cognitus ſum;* & ſic etiam paſſim loquuntur SS. Patres, S. Bernard. ſerm. 4. in feſto omnium Sanctorum inquit: *In hoc erit vita æterna, ut cognoſcamus Patrem, & Filium cum S. Spiritu, & videamus Deum, ſicuti eſt*, S. Irenæus, l. 4. c. 27. *Homines videbunt Deum, & vivent per viſionem immortales facti, & pertingentes uſque ad Deum*, & S. Greg. Papa l. 18. Moral. c. 28. inquit, *Sciendum eſt, quod fuerunt nonnulli, qui Deum dicerent etiam illa regione beatitudinis, in claritate quidem ſua conſpici, ſed in natura minimè videri*, & poſteà plura ſcripturæ loca adducit, quibus hunc errorem refellit. Denique id etiam ratio ipſa ſuadet, quia alioquin dicendum eſſet beatitudinem objectivam in noſtram non eſſe in Deo repoſitam, nam ſi in Deo repoſita eſt, ut jam diximus, in actu perfectiſſimo circa Deum conſtitui debet, qui actus alius eſſe non poteſt, quam clara ejus viſio.

9 Neque fundamenta erroris Armenorum ſunt alicujus momenti, obiiciebant enim Apoſtolum dixiſſe 1. ad Timot. c. 1. Deum eſſe inviſibilem, & c. 6. habitare lucem inacceſſibilem, nullumque hominem ipſum poſſe videre. Jam enim conſtat ex dictis prædicta Apoſtoli verba de ſtatu Viatorum intelligenda eſſe, non verò Beatorum, hoc eſt, Deum ab hominibus videri non poſſe, quamdiù in hac vita degunt ſecundùm legem ordinariam, & per ſolas naturæ vires juxtà illud Exodi 33. *Non videbit me homo, & vivet*, & ita relata Apoſtoli verba explicat D. Auguſt. epiſt. 12. ad Paulinam. Deindè obiiciebant plurium SS. Patrum auctoritatem, præſertim Chryſoſtomi, Theodori, Theofilati, & Eutimii, qui negare videntur Deum, prout eſt in ſe, clarè ab ullo intellectu creato videri poſſe. Sed præfati Patres vel de viſione Dei per oculum corporeum loquebantur, vel de clara Dei viſione ex ſolis naturæ viribus, & in hac vita ſecundùm legem ordinariam, vel etiam de clara Dei viſione in altera vita, quæ ſit ipſius divinæ eſſentiæ comprehenſiva; quæ utique intellectui creato omnino impoſſibilis eſt. Tandem obiiciebant nullam eſſe proportionem inter intellectum creatum, & Deum clarè videndum, quia hic eſt infinitus, ille verò finitus, finiti verò ad infinitum nulla eſt proportio. Sed hæc quoque improportio probat ſolum intellectum creatum viribus ſuis naturalibus Deum clare videre non poſſe, non tamen probat, quia auxilio aliquo, & lumine ſupernaturali ità confortari poſſit, & elevari, ut ad claram divinæ eſſentiæ viſionem pertingere queat; de neceſſitate autem luminis gloriæ ad Deum clarè videndum fusè agimus diſp. 6. cit. qu. 3. & aliqua ex ibi dictis qu. ſeq. art. 1. breviter repetemus.

ARTICULUS SECUNDUS.

In quo conſiſtat beatitudo formalis.

10 Primò quæritur, an beatitudo formalis in aliquo increato conſiſtat. Affirmarunt Doctores quidam Pariſienſes paſſim à Recentioribus relati beatitudinem formalem eſſe aliquod increatum, ſcilicet, ipſam viſionem, qua Deus ſe videt, beatis communicatam, & unitam, quod probant ex illo Pſal. 35. *In lumine tuo videbimus lumen*, ideſt te, qui es lumen, videbimus in lumine, hoc eſt in te ipſo, & in tua viſione, & ex illo Matth. 25. *Intra in gaudium Domini tui*, per quod ſignificatur Beatos videre Deum per eamdem viſionem, qua Deus ipſe ſe videt, & ex 2. Corint. 13. *Transformandi dicimur à claritate in claritatem à Domini ſpiritu.* Et idem ſignificaſſe videtur D. Aug. 1. de Trinit. c. ult. dicens *eamdem viſionem, aut beatitudinem, per quam Deus ſe ipſum videt, eſſe ſecundùm quam Deum apparet mundis corde*, quam viſionem ſummum bonum pauló infrà appelat. Certa tamen veritas eſt, quam communiter Patres, & Theologi docent, beatitudinem formalem patriæ in aliquo increato non conſiſtere, ſeù viſione ipſa Dei, qua Deus ſe ipſum videt intellectui beati unita, & communicata, ut prædicti Pariſienſes dicebant. Et hoc evidenter deducitur ex modo loquendi Scripturæ de Beatis Deum videntibus, ut Joan. 3. *Videbimus Deum ſicuti eſt*, & 17. *Hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te Deum* & 1. Corint. 13. *Tunc cognoſcam, ſicut & cognitus ſum;* hoc enim loquendi modo denotatur Beatos videre Deum, non viſione increata, ſed viſione ab ipſis elicita. Hoc etiam expreſſè deducitur ex Bulla ſuperius relata Benedicti XII. in qua determinat Beatos dici tales à viſione, & fruitione Dei ab ipſis elicita mediante lumine gloriæ; & adhuc magis expreſſè id deducitur ex Conci-

Digitized by Google

Concilio Viennenſi, quod refertur in Clement. *Ad noſtrum de Hæreticis*, ubi dicitur neceſſarium eſſe lumen creatum ad videndum Deum, & ſupponitur Beatos ipſam Dei viſionem producere mediante lumine gloriæ. Et tandem hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia beatitudo ipſa formalis, ut ipſum nomen indicat, eſt forma aliqua, per quam Beatus dicitur formaliter talis ſed viſio increata neque inhæret, neque informat intellectum beati, quia repugnat Deo munus cauſæ formalis exercere; ergò non eſt beatus formaliter per illam. Undè ad fundamenta contraria reſpondetur, quòd Pſal. 35. lumen, quo Beati Deum vident, lumen Dei appellatur effectivè, & ob perfectionem ſupernaturalem illius qualitatis, & Matth. 25. gaudium Beatorum appellatur gaudium Dei objectivè, non formaliter quatenus ipſe eſt gaudium beatorum, quo etiam ſenſu D. Auguſt. ait viſionem, quia Deus ſe videt, eſſe ſecundùm quam Beatis apparet, & eam eſſe ſummum bonum, nimirum objectivè. Demum Apoſtolus loc. cit. loquitur de transformatione, & tranſmutatione è ſtatu fidei, qui à D. Petro appellatur *lucerna lucens in caliginoſo loco* in ſtatum clariſſimæ viſionis Dei.

11 Secundò quæritur, an beatitudo formalis conſiſtat in illapſu Dei in anima beati. Affirmat Henricus de Gandavo quodl. 13. qu. 2. dicens beatitudinem conſiſtere in illapſu Dei in eſſentiam animæ, & ex eo, tamquam effectus oriri viſionem, fruitionem, delectationem, gaudium Beati, & per illapſum, ut refert Scotus 4. d. 49. q. 2. §. *Ad iſtam ſecundam quæſtionem*, intelligit unionem quamdam Dei immediatè cum animæ ſubſtantia, per quam ipſa anima veluti deificatur eo modo, quo ferrum candens ſignificatur per ſubſtantiam ignis illis immediatè unitam fundamentum eſt, quia formalis beatitudo in perfectiſſima animæ unione cum Deo conſiſtere debet, ſed illapſus iſte eſt perfectiſſima unio animæ cum Deo; ergò in illo conſiſtit formalis beatitudo. Major patet, probatur minor, quia per illum Deus in animam beati quodammodò transformatus, hoc enim eſt proprium amoris perfecti ex Dionyſio de cœleſti Hierarch. cap. 7. quod *amans quodammodo in rem amatam transformatur*, Deus autem valdè beatos amat. Hanc opinionem impugnat Scot. l. c. verſ. *Contrà iſtam opinionem* cum aliis Theologis communiter, quia Deus beatificando creaturam non aliter ſe habet in ſe nunc quàm prius, nec aliter illabitur huic animæ, vel angelo nunc quàm prius conſiderando præcisè eſſentiam hinc indè, quia ſecundùm illum illapſum eſſentiæ divinę in eſſentiam creaturę eſt ſemper uniformitas manente eſſentia creaturæ; ergò ſi eſt aliqua novitas in anima beata, oportet quod ſit per aliquem effectum novum cauſatum à Deo in illa eſſentia, & ille effectus dicitur beatitudo ejus formaliter, ſivè eſſentialiter, & non poteſt eſſe principaliter in eſſentia, ut diſtinguitur à potentia, quia tunc eſſet actus primus, per nullum autem actum primum diſtinctum à ſecundo poteſt creatura immediatè attingere eſſentiam divinam. Confirmatur, quia nihil mutatur propriè, niſi novum aliquòd ſibi inhęreat formaliter; beatus autem aliter ſe habet nunc quàm priùs non beatus; ità quod mutatur de miſeria in beatitudinem, eſſentiam autem divina per quemcumque illapſum non eſt forma ejus; ergò oportet aliquid ſibi meſſe, quo formaliter ſit beatus. Denique quia Benedictus XII. in Extravaganti cit. determinat animas Beatorum eſſe beatas viſione, & fruitione Dei, non ergò per talem illapſum. Ad fundamentum in oppoſitum negatur beatitudinem conſiſtere debere in quacumque perfectiſſima unione cum Deo, aliàs conſiſteret in unione hypoſtatica, quæ eſt perfectiſſima unio cum ipſo, ſed ſolùm conſiſtere debere in unione perfectiſſima, per quam poſſit anima illo frui, qualis eſt viſio beatifica, vel quicquid ſit de majori negatur minor, quia talis ille illapſus eſt impoſſibilis, ut dictum eſt; ad probationem ait Scotus l. c. transformationem illam; quæ per amorem ſit amantis in amatum, eſſe metaphoricam, & intentionalem, & non eſſe intelligendam per veram, & phyſicam transformationem, aut unionem, ſed per affectivam, & moralem, quatenus amans totam cognitionem, & affectum in amato reponit, de quo alia plura vide apud Branc. diſp. 16. a. 1.

12 Tertiò quæritur, an beatitudo formalis in aliquo habitu conſiſtat, vel potius in aliqua operatione. Quidam antiquiores dixerunt principalius in habitu conſiſtere, quàm in aliqua actione, aut operatione, quorum fundamentum eſt, quia beatitudo formalis eſt maxima perfectio, quæ ſubjecto beatificali advenire poteſt; ſed habitus operativus eſt perfectior quacumque operatione ſua, quia cauſa pręſertim ęquivoca eſt ſemper perfectior effectu; ergò &c. Confirmatur, quia bonum diuturnum eſt melius, ut ait Ariſt. 3. Topic. c. 1. ſed habitus, cùm ſit de difficili mobilis, eſt diuturnus, & permanens, actus autem tranſiens; ergò in illo, & non in iſto poſita eſt beatitudo. Tandem, quia ſi in operatione poſita eſſet beatitudo, deberet à beato produci, quod videtur inconveniens, quia tunc homo ſe ipſum beare poſſet, quod eſt falſum, nam ut dicitur pſal 83. *Gratiam, & gloriam dabit Dominus*; tùm quia beatitudo eſt præmium, quod ſolùm à præmiante dari poteſt, non à merente. Communis tamen Theologorum, & vera ſententia eſt, beatitudinem formalem hominis non conſiſtere in aliquo habitu, ſed in aliqua operatione. Quod colligitur ex locis Sacræ Scripturæ ſuperius adductis, in quibus noſtra beatitudo per actus ſignificatur, & per operationes, & idem deducitur ex Concil. Florent. cit. ſeſſ. ult. in decreto Unionis, ex Clementina *ad noſtrum de hæreticis*, & Extravaganti Benedicti XII. ubi idem ſignificatur; ſic etiam paſſim loquuntur Patres, quos referunt Recentiores, & præſertim Brancatus noſter diſp. 16. cit. art. 2. & Catechiſmus Romanus declarans verba Symboli: *Credo vitam æternam*, ubi ait, quod, *ſolida beatitudo, quam eſſentialem communi vocabulo nominamus, in eo ſita eſt, ut enim videamus, cujus pulchritudine fruamur*, qua de cauſa aliqui exiſtimant oppoſitum eſſe erroneum, & contrà fidem, & demum id etiam ratio ipſa convincit, quia beatitudo noſtra formalis conſiſtit in aſſecutione ultimi finis, ſeù beatitudinis objectivæ, ut fatentur omnes; ſed conſecutio actionem importat, ſeù influxum phyſicum, vel moralem aſſequenti rem conſecutam, quia eſt veluti illius tentio, & poſſeſſio; ergò &c.

13 Ad rationem in oppoſitum Scotus d. 49. cit. qu. 2. in fine negat minorem, ad cujus probationem ait, quòd habitus non eſt cauſa actus, niſi partialis, non eſt autem inconveniens cauſam partialem æquivocam eſſe minus nobilem ſuo effectu, & maximè de partiali ſecundaria, licèt cauſa totalis æquivoca ſit nobilior ſuo effectu, ac proindè habitus cùm non ſit cauſa totalis actus, ſeù operationis, non debet eſſe perfectior illis, præſertim cùm actio, ſeù operatio habitus ſit actus vitalis, quę eſt magna perfectio, & propter quam ſimpliciter habitum excedit. Addit Doctor quod actus hic eſt etiam perfectior finaliter, & formaliter, quia immediatius attingit finem, quàm habitus, & non poſſet unquam habitus tantam perfectionem habere etiam ſummus, quantam actus ſummus habere poteſt, quia hic ſemper objectum, & finem ultimum immediatius attingit quàm habitus. Ad Confirmationem ait Doctor majorem non eſſe univerſaliter veram, ſed tantùm cœteris paribus, quia aſinus durans per annos decem non eſt perfectior homine, vel equo durante per duos, deindè conceſſa majori negat minorem, quia actus ille eſt æquè diuturnus cum habitu, & ex parte potentiæ & ex parte objecti, & ex parte naturæ hujus, & illius, actus enim, in quo conſiſtit beatitudo, eſt diuturnus, perpetuus, & æternus, ut ex dicendis conſtabit. Ad ultimum conceſſa conſequentia, negatur hinc ſequi hominem poſſe ſeipſum beare, quia talis actus non eſt ab homine tantùm, ſed etiam à Deo ſupernaturaliter, & objectivè concurrente, undè nullum ex hoc ſequitur abſurdum, quia ab objecto movente, ac terminante operatione, ſumma ejus perfectio habetur, & hoc non obſtante adhuc dici debet gloriam dari à Deo, quia etſi actus, in quo ipſa conſiſtit, eliciatur à beato, non elicitur ab ipſo propriis viribus, ſed mediantè luminè gloriæ, & ſpeciali concurſu Dei per modum objecti beatifici, ob quam etiam cauſam dicitur præmium, & à præmiante dari non à merente.

14 Quartò eſt difficultas, in qua operatione conſiſtat beatitudo formalis, & conveniunt communiter Theologi non conſiſtere in operatione aliqua partis ſenſitivæ, & ratio eſt evidens, quia cùm talis operatio ſit corporea, utpotè elicita à ſenſu, qui organo corporeo eſt affixus, Deum pro objecto habere nequit, ut ad beatitudinem formalem requiritur, cujus proprium objectum eſt Deus ipſe, qui res eſt omninò ſpiritualis. Ex quo etiam ſequitur actionem, in qua beatitudo formalis conſiſtit, eſſe debere actionem immanentem non tranſeuntem; quia Deus actionis tranſeuntis objectum vel ſubjectum eſſe non poteſt, tùm etiam quia beatitudo perfectio intrinſeca beati eſſet debet, quod actioni tranſeunti competere nequit. Suppoſito itaque noſtram formalem beatitudinem in operatione vitali noſtræ mentis conſiſtere, diſputatur in Scholis, in quo actu eſſentialiter conſiſtat, intellectus ne, an voluntatis, vel potius in utriuſque ſimul, & tenendo, quod in utriuſque ſimul, adhuc dubitatur, an qua operatione ſaltem principalius conſiſtat. Pro cujus quęſiti intelligentia notandum eſt ex Scoto 4. d. 49. q. 3. §. *Ad quæſtionem*, ut diximus diſp. 6. cit. q. 12. ab initio, beatitudinis nomen dupliciter uſurpari poſſe. Primò amplè pro aggregato omnium bonorum ad ſtatum perfectæ beatitudinis pertinentium, quo ſenſu eam definit Bœtius 3. de Conſol. *eſſe ſtatum omnium bonorum aggregatione perfectum*, & dici ſolet beatitudo extenſiva, & includit etiam accidentalia, quæ potiùs faciunt ad connaturalem ejus ſtatum, quàm ad eſſentiam, multa ſiquidem attinere dicuntur ad connaturalem rei ſtatum, quæ tamen ad ipſius eſſentiam non ſpectant, ut proprietas, & accidentia, quæ rem conſequuntur, & perficiunt, alio modo preſſius pro formali dumtaxat poſſeſſione ſummi boni per ſe ſatiantis

Digitized by Google

appetitum intellectualis naturæ, quæ dici ſolet beatitudo intenſiva, & in hoc ſenſu proponitur quæſtio, ſi quidem cùm in omnium ſententia beatitudo formalis ſit aſſecutio beatitudinis objectivæ, eum actum eſſentialiter importat formalis beatitudo, qui per ſe eſt aſſecutio objectiva, & in eo actu principalius ſita erit, per quem perfectius beatificum conſequimur objectum. Tres magis principales hinc ſolent referri ſententiæ, duæ extremæ, & una media, ut diximus l. c. Prima extrema eſt Thomiſtarum eſſentialem beatitudinem in ſola viſione ſtatuentium, quæ eſt actus intellectus. Alia extrema ſolet eſſe Scotiſtarum eſſentialem beatitudinem ſtatuentium in ſolo voluntatis actu, qui dicitur fruitio. Tertia media eſſentiam beatitudinis ſtatuit in utroque actu intellectus, & voluntatis, quę fuit D. Bon. d. 49. a. 1. q. 4. & 5. & ſatis frequens eſt apud Nominales ibidem citatos, & apud plures Recentiores naturales.

15 Quintò pro reſolutione quæſt. propoſitę diximus q. 12. cit. a. 1. beatitudinem eſſentialem in utroque actu intellectus, & voluntatis conſiſtere, ſcilicèt viſione, & fruitione quas habent intellectus, & voluntas in patria, reſpectu objecti beatifici. Hoc aſſertum eſſe de mente Doctoris noſtri oſtendimus ibi, & probavimus ibi in primis ex modo loquendi S.Scripturæ, & Patrum indifferenter ſtatuentium beatitudinem, tam in actu intellectus, quàm voluntatis, ut ibi latè oſtendimus, & interdum etiam utrumque actum ſimul complectuntur, undè pſ. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos, & in lumine tuo videbimus lumen*, & Dionyſius de cœleſti Hierarc.c. 7. *in his beatitudo conſtat cognoſcere, & amare bonum*, & Bernard. epiſt. 18. *ſicut initiat in hac vita fides, ſic etiam in alia conſummat viſio, & amor*, & Catechiſ. Rom. l.c. beatitudinem eſſentialem eo ſitam eſſe, *ut Deum videamus, ejuſdem pulchritudine fruamur*, & Benedictus XII. in Extrav.cit. ait animas Sanctorum ante diem Judicii videre Deum, & eo frui, & *quòd ex tali viſione eorum animæ ſunt verè beatæ*, quæ particula verè æquivalet ei, quod eſſentialiter. Deinde art. cit. n. 418. probamus ratione: tunc perfectè habetur, & poſſidetur objectum, quando iis actibus tenetur, quibus objectum ipſum natum eſt teneri; at objectum beatificum utroque actu intellectus, & voluntatis aptum eſt teneri, ergò ad completam, & perfectam objecti beatifici aſſecutionem uterque neceſſariò, & eſſentialiter concurrit; major probatur exemplo ſenſuum, non enim pomum v. g. ſola viſione comprehenditur, & poſſidetur, niſi etiam odoratione, & guſtatione attingatur, nam omnibus his actibus attingi natum eſt, probatur minor, quia objectum beatificum aptum eſt terminare intellectum ſub ratione veri intelligibilis, & voluntatem ſub ratione boni appetibilis; ergò non perfectè poſſidetur, & obtinetur, niſi quouſque ſecundùm utramque rationem attingatur. Demum, quia beatitudo eſt perfecta ſatietas naturæ intellectualis, quoad omnes potentias, ſecundùm quas eſt beatificalis; cùm ergò ſecundùm utramque potentiam ſit beatificabilis, perfecta, & integra ejus beatitudo in actu utriuſque potentiæ eſſentialiter conſiſtere debet; probatur aſſumptum, quia de conceptu eſſentialis beatitudinis eſt, ut ſit bonum ſufficiens, & adæquatè ſatians. Probatur conſequentia, nam perfecta ſatietas tollit omnem potentialitatem ad ulteriorem conjunctionem cum objecto beatifico, ſed non tolleret omnem potentialitatem ad ulteriorem conjunctionem cum illo, ſi in una tantùm operatione conſiſteret; ergo &c. Reſponſiones verò Adverſariorum vide rejectas loc. cit. ſicut & argumenta ſoluta pro ſola viſione militantia, vel pro ſola, fruitione, & ex Scotiſtis nobiſcum noviſſimè conſentit Brancatus diſp. 16. cit. art. 3. n. 51. ubi ait, abſolutè teneri non poſſe, quòd beatitudo hominis conſiſtat in ſola operatione, ſivè intellectus, ſivè voluntatis, ſed in utraque, & inquit, quòd ſi benè declaretur, eſt ſententia communis.

16 Sextò addimus l. c. n. 314. quòd licèt beatitudo in utroque actu intellectus, & voluntatis eſſentialiter conſiſtat principalius tamen in fruitione conſiſtere, quàm in viſione, quòd ibi probamus diſcurrendo per validiora media, quibus auctores utuntur ad probandum unum, vel alterum, quod ſcil. vel in viſione, vel in fruitione conſiſtat, ſi enim per illud medium procedamus, in quo omnes paſſim conveniunt, quod beatitudo formalis conſiſtit in formali poſſeſſione beatitudinis objectivæ, ſeu Dei, hinc planè deducitur beatitudinem principalius conſiſtere in fruitione, quàm in viſione, quoniam licèt viſio quoque ſit formalis poſſeſſio, & aſſecutio Dei in ſe, quatenus per ipſam conſtituitur in poteſtate videntis, ut ipſo perfruamur, adhuc tamen perfectius tenetur, & poſſidetur Deus à beato per actum amoris, & fruitionis, etenim voluntas per actum amoris ità rem aſſequitur, ut eam ſuam faciat, quod non facit intellectus ullo actu ſuo, etenim amore amicitiæ amicus ſit alter ego, & ideò per actum amoris tenetur, & poſſidetur à beatis, quàm per actum viſionis juxtà dictum Sponſæ Cantic.3. *Inveni quem diligit anima mea, tenui, nec dimittam*. Confirmatur, quia aſſecutio per actum intellectus circà objectum præſens non ſic immediatè conjungit ultimo fini, ut in eo ſit quies perfecta, quouſque accedat actus amoris, qui dicitur fruitio; ergo licèt actus requiratur ad integrandam viſionis eſſentiam, tamen formalitas beatitudinis perfectius in actu voluntatis elucet. Conſequentia patet, probatur aſſumptum, quia actus intellectus non ſic immediatè conjungit fini, ut excludat omnem aliam mediationem alterius propinquioris finis, non enim excludit actum amoris eliciti circà rem præſentem, imò intimior eſt unio, & conjunctio per actum amoris in objectum præſens, ut docet D. Dionyſius cap. 5. Angel. Hierarch. Demum probamus ibidem ex Scoto d. 49. cit. q. 4. N, quia in eo actu principalius videtur conſtituenda beatitudo, quem nos magis deſiderare debemus, & Deus ipſe magis à nobis exigit; ſed juxtà rectum rationis dictamen principalius deſiderare deberemus amare Deum perfectiſſimè, quam ipſum perfectiſſimè cognoſcere, & hoc ipſum Deus magis à nobis in vita exigit, noſque magis ad amorem hortatur, quàm ad ullam aliam perfectionem; ergò cùm hæc ſit maxima, & maximè ſatiativa hominis perfectio, in hac magis principaliter eſt beatitudo, quàm in viſione. Reſponſiones autem, & evaſiones Adverſariorum vidè rejectas, & præcluſas loc.cit.

17 Poſtremo loc.cit. in fine art. 1. advertimus cum Doctore d.49.cit. q. 5. *Ad quæſtionem* velle in genere eſſe duplex, aut propter volitum, ſive propter bonum voliti, aut propter volentem, vel propter bonum volentis, & primum velle dicitur eſſe amoris amicitiæ, ſecundum verò amoris concupiſcentiæ, & ſolùm primum velle eſt frui, quod eſt amore inhærere propter ſe ſcilicet propter amatum, ut definit Auguſt. quo ſuppoſito ſubdit Doctor l.c. actum voluntatis, quem eſſentialiter includit beatitudo, non eſſe amorem concupiſcentiæ, quo ſummum bonum nobis adeptum amamus, nec delectationem, quæ ad viſionem, vel dilectionem Dei neceſſariò conſequitur, ſed ſolùm amorem amicitiæ, quo Deum ſummum bonum propter ſeipſum diligimus. Et ratio eſt, quia ille tantùm actus ex parte voluntatis ad formalem beatitudinem ſpectat, qui eſt aſſecutio beatitudinis objectivæ, cùm in tali aſſecutione precisè ratio formalis beatitudinis conſiſtat, ut ſæpè dictum eſt; ſolus autem amor amicitiæ ex parte voluntatis eſt aſſecutio beatitudinis objectivæ, ergo hic ſolus actus ex parte voluntatis integrat eſſentialiter formalem beatitudinem. Probatur minor, quia ſolus amor amicitiæ in Deum tendit propter ſolam ejus bonitatem; amor vero concupiſcentiæ in Deum tendit, ut aliquo actu priori jam aſſecutum, & poſſeſſum, & ſub aliqua ratione terminandi creata tendit enim in Deum, & delectatur de Deo, quatenus viſo, & amato, itaut ratio formalis objectiva, in quam iſte amor tendit, non eſt ſola Dei bonitas, ſed etiam viſionis, & fruitionis, ut Deum nobis conjungentis, tamquam ſummum bonum noſtrum. Hinc eſt, quod communiter omnes cum Scoto loc. cit. excludunt ab eſſentia beatitudinis amorem concupiſcentiæ, quo Deum amamus, ut bonum nobis, quia hic actus non eſt propter ſe, ſed propter aliud, & ex parte objecti reſpicit Dei conſecutionem, media qua Deus nobis eſt bonus, atque ità actus ille non eſt immediata Dei conſecutio, ſed amor conſecutionis jam præſuppoſitæ; unit etiam nos minus perfectè cum Deo, quatenus illum non propter ſe reſpicit, ſed propter noſtrum commodum & utilitatem, & non ut bonum in ſe, & in ordine ad ſe, ſed ut bonum nobis, & in ordine ad nos. Ità verbatim diſcurrimus loco citato.

ARTICULUS TERTIUS.

An gaudium, perpetuitas, & ſecuritas ſint de eſſentia beatitudinis formalis.

18 PRò reſolutione quæſiti quoad primam partem ſupponendum ex dictis l. eſt de Anima diſp.5.q. 10. numer. 327. delectationem, & triſtitiam ſpectare non ad intellectum, ſed ad voluntatem, ut docet Scotus pluribus in locis ibi citatis, & præſertim 4.diſp.49. q.7. & ratio eſt, quia delectatio, & triſtitia proveniunt ab objecto, ut conveniente, vel diſconveniente, bono, vel malo; ſed hæc pertinent ad voluntatem, non ad intellectum, undè triſtitia definiri ſolet ex D. Auguſt. 14. de Civit.c. 15. quòd ſit de his, quæ nobis nolentibus accidunt; tum quia niſi actus voluntatis accedat, etſi adſit cognitio rei convenientis, vel diſconvenientis, nulla eſt lætitia, vel triſtitia. Diximus etiam ibi eſſe poſſeſſiones voluntatis, & non actus, quod probat Doct. l.c. quia triſtitia eſt eſſentialiter pęna, immo in natura intellectuali nulla alia pęna poteſt ineſſe ſibi; ſed pœna non eſt actus voluntatis, ſed quid conſequens; ergò neque triſtitia erit actus voluntatis, & per conſequens neque dele-

Digitized by Google

delectātio, quæ eſt oppoſita. Minor probatur: omnis actus voluntatis, ſivè ſit velle, ſivè nolle eſt voluntarius, quia voluntas voluntariè elicit velle, aut nolle; at nulla pęna voluntatis eſt voluntaria, ſed omnis eſt involuntaria, aliter non eſſet pęna; ergo &c. Confirmatur, quia Ariſt. 10. Ethic. c.4.& 5. ſæpè negat voluntatem eſſe operationem, & ait eſſe finem, qui ex operatione pullulat, ſicut pulchritudo, & decor in iis, qui ætate vigent. His ergo ſuppoſitis, quæ ibi fusè probantur, ad reſolutionem quæſiti accedamus.

19 Primò, certa veritas eſt, & de fide beatitudinem neceſſario includere, ſeù annexam habere delectationem, ſeù lætitiam, vel gaudium. Ita D. Thomas Div. Bonavent. Scotus loc. cit. & alii Theologi communiter, & colligitur ex Sacra Scriptura Pſal. 16. *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo delectationes in dextera tua uſque in finem*, Pſ.35. *Torrente voluptatis ſuæ potabit eos*, Pſ.67. *Juſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia*, Pſ.149. *Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur, &c.* Iſaiæ 35. *lætitia ſempiterna erit ſuper capita eorum, gaudium, & exultationem obtinebunt*, Matth.25. *Euge ſerve bone, intra gaudium Domini tui*. Sic etiam loquuntur Patres, & ſpecialiter D. Aug. lib.10. Confeſſ. c. 23. ubi propterea beatitudinem vocat *gaudium de veritate*, quæ propoſito, ſicut & aliæ ſimiles intelligendæ ſunt cauſaliter, ut explicat Scotus l. c. in ſolutione ad primum, quatenus beatitudo eſt cauſa quietationis, & delectationis, quæ conſequitur actus beatificos, quia ſi ſpes beatitudinis in via parit gaudium juxtà illud Pauli, *ſpe gaudentes*, tantò magis beatitudo jam obtenta illud pariet, & cauſabit. Tandem hoc etiam ſuadet ratio, quia gaudium, & delectatio ex natura rei ſequitur, & comitatur conſecutionem, ſeù tentionem boni amati, & tantò perfectius quanto bonum conſecutum majus eſt, & perfectioris modo obtentum, ſed Sancti per beatitudinem formalem Deum perfectè conſequuntur, & obtinent in præmium præcedentium meritorum, & Deus eſt ſummum bonum, & infinitum ergo in eis eſt gaudium, & delectatio de ipſo, ut poſſeſſo, & per viſionem, ac fruitionem obtento. Eſt tamen aliqua difficultas, an gaudium, & delectatio ſint ità neceſſario cum beatitudine connexa, ut ſint etiam de ejus eſſentia; & antiquiores quidam affirmarunt, ut refert Scotus loc. cit. quorum fundamentum fuit, quia gaudium; ſivè delectatio à beatitudine ſeparari non poteſt, implicat enim, quòd quis ſit beatus, & gaudium non habeat; ergo eſt de ejus eſſentia. Confirmatur, quia videtur eſſe major perfectio beatitudinis, ſi dicatur quòd gaudium ſit de ejus eſſentia quam ſi tantummodò concomitetur ipſam, cum ergò beatitudo ſit maxima perfectio ipſius beati, dicendum eſt eſſe de ejus eſſentia, & non tantùm eam comitari. Tandem probatur à pari, quia ſicut ſe habet triſtitia in ſupplicio, ità gaudium in proœmio, ſed triſtitia eſt de eſſentia ſupplicii; ergo gaudium quoque eſt de eſſentia præmii, qualis eſt beatitudo. Major patet, minor probatur, quia triſtitia non eſt actus voluntatis, alioquin eſſet voluntaria, imo oritur ex rebus, quæ nobis nolentibus accidunt, & hæc eſt pęna, quæ dicitur ſenſus, reſpectu damnatorum.

20 Secundo, his non obſtantibus dicendum eſt, quòd licèt gaudium de ſummo bono præſente non poſſit à beatitudine ſeparari, adhuc tamen non eſt de ejus eſſentia, vel ratione intrinſeca, ſed affectio, accidens, ſeù paſſio eam conſequens, & concomitans. Ità Doctor loc. c. & eſt communis inter Recentiores, qui gaudium, & delectationem Beatorum ponunt in conſequentibus beatitudinem, id autem probat, quia nulla paſſio eſt beatitudo eſſentialiter, quia beatitudo eſſentialiter conſiſtit in operationibus intellectus, & voluntatis, licèt principalis in actu voluntatis, nempè fruitionis ex dictis ar. pręc. delectatio autem non eſt operatio, ſed paſſio operationem conſequens, ut dictum eſt in lib. de Anima loc. cit. qua ratione inquit Ariſt. 10. Ethic. cap.4. quod delectatio non eſt operatio, ſed adveniens operationi; ergo &c. Confirmatur, quia quod eſt de eſſentia beatitudinis oportet reſpicere objectum beatificum, non ſolùm in ratione cauſæ efficientis, verùm etiam objecti terminantis vitalem operationem beatificam; ſed paſſio, qualis eſt delectatio, & gaudium, non reſpicit objectum beatificum, niſi ut cauſam efficientem, non vero ut objectum vitalitatem terminans; ergò &c. Demum beatitudo in eo eſſentialiter conſiſtit, quod eſt perfectiſſimum in omni genere actum, ſivè in viſione dicatur principaliter conſiſtere, & completivè in fruitione juxtà illud, *hæc eſt vita æterna, ut cognoſcant te, &c.* ſivè dicatur in fruitione principaliter conſiſtere, & inchoativè tantùm in viſione juxtà illud Auguſtini fruitio eſt tota merces, talis autem non eſt delectatio, quia ipſa non unit potentiam objecto beatifico, ſed ex unione conſurgit tamquam accidens ejus; ergò, &c. Quare concludit beatitudinem, ſi propriè accipiatur, non includere gaudium in ſua eſſentia, cùm ſit paſſio quædam eam conſequens, beatitudo verò in operatione conſiſtit. Adhuc tamen addit voluntatem bifariam conſiderari poſſe, primò ut potentia operativa, & ſic ſimpliciter perficitur operatione conjungente illam ſummo bono ultimatè, & in hoc eſſentialiter beatitudo conſiſtit. Deindè poteſt conſiderari ut receptativa, & hoc modo eſt perfectibilis, non operatione, ſed ſupernaturalibus paſſionibus, qualis eſt delectatio, & gaudium, quia talium eſt ultimatè receptiva.

21 Ad rationem in oppoſitum reſpondet Doct. in fine qu. 7. cit. de facto utique delectationem à beatitudine ſeparari non poſſe, quia de facto ſtatuit Deus in actu fruitionis beatificæ ſemper concurrere ad qualitatem, ſeù paſſionem illam ex natura rei concomitantem, at de potentia abſoluta ſeparari poteſt, quia poteſt eſſe amor ſivè fruitio objecti, ſine delectatione conſequente, in quo caſu beatus Deum videret, & non gauderet, ſed hoc non eſſet ex poteſtate ſua, ſed divina, quæ conſervaret viſionem, & non gaudium.

Ad Confirmationem reſpondet verum eſſe quòd beatitudo eſſet perfectior, ſi gaudium eſſet de eſſentia ejus, ſicut homo perfectior eſſet, ſi ſapientia eſſet de ejus eſſentia; ſed hoc eſſe nō poteſt, quia de eſſentia beatitudinis eſt, quòd conjungat potentiam cum objecto beatifico, quod non poteſt facere paſſio, ſed tantum vitalis operatio. Ad ultimum ait paritatem aſſumptam de triſtitia in damnatis, & gaudio in beatis valere in aliquibus, ſed non in omnibus, valet enim in hoc, quod ſicut gaudium eſt paſſio reſultans ex conjunctione vitali voluntatis cum objecto volito, & bono, ità etiam triſtitia eſt paſſio reſultans ex objecto nolito malo, & tamen præſente, & ſicut merentibus ſuccedet gaudium, ità demerentibus triſtitia in pęnam peccatorum: at in ratione præmii, & pęnæ non currit paritas, quia nihil poteſt eſſe pęna, niſi involuntarium, undè pęna non poteſt eſſe actus voluntatis, qui omnis actus voluntatis, ſivè velle, ſivè nolle ſemper eſt voluntarius, atque ità aliud non poteſt, quàm paſſio illa afflictiva voluntatis actum nolendi objectum concomitans, ſed præmium poteſt eſſe voluntarium, atque ideò actus voluntatis eſſe poteſt, & licèt ad actum voluntarium circà bonum deſideratum ſequatur delectatio, & gaudium, quod etiam eſt aliquod præmium accidentale, nihilominus quia actus eſt nobilior paſſione, concludit Doctor præmium eſſentiale in actu conſiſtere, non in paſſione conſequente.

22 Tertiò, certa quoque veritas eſt, & de fide beatitudinem patriæ eſſe perpetuam contrà errorem, qui tribuitur Origeni, cui etiam adſcribitur, quod aſſeruerit neque ſtatum damnatorum eſſe perpetuum, ſed dæmones aliquando ſalvandos, quod adeò ſtultum ab omnibus exiſtimatur, ut quidam dixerint illud inſertum eſſe operibus Origenis, & non ab ipſo aſſertum. Sed quicquid de hoc ſit, de quo Jacobus Merlinus in Apolog. pro Origene, & Poſſevinus in ſuo Appar. Scotus diſt.49.cit.qu.6. ab initio hanc aſſertionem inquit ex Scripturis manifeſtè deduci, in quibus beatitudo dicitur vita æterna, unde Matth. 25. *Ibunt juſti in vitam æternam*, & Matth.22. *erunt ſicut Angeli Dei*, & Pſalm. 8. *In ſæcula ſæculorum laudabunt te*, & Sapient. 5. *Juſti autem in perpetuum vivent*. Colligitur etiam ex pęna damnatorum, quam futuram eſſe perpetuam non ſolùm dicitur loc. c. Matth.25. ſed etiam Apoc.20. *Cruciabitur die, ac nocte in ſæcula ſæculorum*, & Marci 9. *Vermis eorum non moritur*. Similiter ad hoc ſunt dicta Sanctorum multa, & inquit Doctor loc. c. illud Auguſtini ſufficere 13. de Trinit. cap.8. ubi ait, *Beata vita eſſe non poteſt, niſi ſit immortalis*, quod probat, quia ſi amitti poteſt, aut beatus amittit eam nolens, & tunc non eſt beatus, quia non habet quicquid vult, aut volens, aut neque nolens, neque volens, & ad utrumque illorum membrorum ſequitur, quod non eſt beatus, quia non amat beatitudinem, imo ſi volens amittit, odit eam, ſi neuter, non appretiat eam, nec ergò eſt vita beata. Ratio tandem deducitur ex ratione ipſa beatitudinis, quæ eſt excludere omne malum, & per conſequens timorem, aut metum, quod tale bonum non ſit permanſurum. Difficultas ergò eſt ſolùm, undè hæc perpetuitas proveniat, & an ſit de eſſentia beatitudinis; & ſententia communis Thomiſtarum eſt beatitudinem formalem patriæ ex ſua intrinſeca natura, & ratione perpetuam eſſe, quorum præcipuum fundamentum eſt, ut ait Lezana diſp.5.cit.q.5.quia ut aliqua res dicatur ex natura ſua corruptibilis, ſeù non perpetua, requiritur, quòd vel in ſe habeat principium intrinſecum corruptionis, prout habent res materiales, ſcilicet, materiam ipſam, vel quod poſſit corrumpi à ſuo contrario, quemadmodum calor poteſt à frigore corrumpi, vel denique quod poſſit deficere ex defectu cauſæ conſervantis, ſicut lumen ex defectu luminoſi; ſed nullo ex his modis poteſt deſtrui, aut corrumpi viſio beata; ergo ex natura ſua eſt dicenda perpetua, & incorruptibilis. Minor quoad primam partem ex ſe patet, quia in viſione beata nullum eſt tale principium, cùm ſit omnino ſpiritualis. Quoad ſecundam partem probatur, quia tale contrarium viſionis beatificæ ſolùm eſt peccatum, quod in

bea-

Digitized by Google

beato eſſe nequit. Quoad tertiam partem etiam probatur, nam cauſa viſionis, ſcilicet, intellectus informatus lumine gloriæ & cum eſſentia divina illi per modum ſpeciei unita eſt cauſa omninò determinata, neceſſaria, & indefectibilis, itaut nullatenus à viſione ceſſare poſſit, neque ad id moveri à voluntate beati, quia cùm illa poſſideat ſuum ultimum finem, & beatitudinem objectivam, non poteſt velle carere ipſa, ſed potius de ipſa, & cum ipſa ſummè, & omnimodè neceſſariò frui, & delectari. Ità Lezana loco cit. citans pro hac ſententia Cajetanum, Conradum, Valentiam, Monteſinos, & alios cum D. Thoma par. 2. q. 10. art. 1. & 2.

23 Quartò, his non obſtantibus, dicendum eſt, quòd licèt beatitudo hominis, ſit in æternum duratura, tamen ex natura ſua, & intrinſecè non eſt neceſſaria, & perpetua, ſed perpetuitas illi ineſt ex ſola volantate Dei eam conſervantis per continuationem influxus. Ità Scotus loc. cit. cum omnibus Scotiſtis, & probat, quia nullum ens creatum eſt hoc modo neceſſarium quia ens prima ſui diviſione dividitur in ens neceſſarium, ſeu à ſe, & contingens, ſeù ab alio, à quo eſſentialiter dependet; ergo quodlibet tale intrinſecè, & eſſentialiter eſt contingens, quia poteſt Deus à conſervatione illius ceſſare, & ſic in propoſito poſſet Deus non concurrere cum intellectu, & voluntate, neque cum habitibus luminis, & charitatis ad efficiendam viſionem, & fruitionem, vel omnibus iis, integris, & immutatis exiſtentibus ſe non oſtendere beatis, in quo caſu utique beatitudo ceſsaret; ergò intrinſecè non eſt neceſsaria, & perpetua. Deindè probat ex deſtructione fundamenti oppoſiti, quia ex hoc, quod beatitudo contrarium non habet, à quo deſtrui poſſit, non ſequitur, quòd ſit intrinſecè neceſsaria, & perpetua, neque hoc eam reddit abſolute, & ſimpliciter neceſsariam, & perpetuam, ſed tantùm ſecundùm quid, nimirum in ordine ad cauſas naturales, nam Angeli, Cœlum, anima materia prima, & omnes habitus ſupernaturales contrarium non habent, à quo deſtrui poſſint, & tamen entia non ſunt abſolutè, & intrinſecè neceſsaria, ac perpetua, ſed tantùm ſecundùm quid in ordine, ſcilicet, ad cauſas naturales, & hoc modo, inquit Doctor, lit. B. aliquod creatum dici poteſt habere eſse incorruptibile, pro quanto non habet contrarium, vel ab aliquo creato deſtrui non poteſt, ſed tantummodò poteſt annihilari à Deo non conſervante, & hoc modo ait concedi poſse beatitudinem eſse incorruptibilem, ſed ſic Incorruptibile non eſt ex ſe perpetuum niſi poſſibiliter, quia ſicut eſse ſuum habet contingenter à Deo conſervante, ſic & perpetuitatem. Neque beatitudo dici poteſt ſimpliciter, & abſolutè neceſsaria ex eo, quod potentiæ eam producentes agunt neceſsariò, quia ut ait Doctor lit. D. licèt intellectus naturali neceſſitate videat objectum præſens proportionatum, tamen voluntas non naturali neceſſitate fruitur illo objecto viſo, neq; etiam illa neceſſitas videndi eſt ſimpliciter neceſſitas, ſed tantummodò, neceſsitas, ſi objectum præſens moveat, & iſtud eſt ſic merè contingens, quia objectum iſtud voluntarie, & contingenter movet quemcumque intellectum creatum. Neque beatitudo dici poteſt perpetua, & neceſsaria ratione habituum ad eam concurrentium, quia ut ait Doctor lit. E. ſi non eſt neceſsaria ratione potentiarum, ut modò dictum eſt, tantò minus ratione habituum, quia habitus ad potentias ſe habent, ut cauſæ ſecundæ, & inſtrumenta reſpectu primæ, & agentis principalis, nam potentia eſt, qua ſimpliciter poſsumus, habitus verò, quo ſic poſsumus. Quare concludit Doctor, quòd cauſa hujus perpetuitatis, nec eſt ipſa forma, ſeu natura beatitudinis, quaſi per ipſa, ſeù ex ſeipſa ſit formaliter neceſsaria, nec natura potentiarum illarum, quaſi circà objectum neceſsariò perpetuò operetur, nec habitus in potentiis quaſi neceſsariò potentias determinans ad perpetuò operandum, ſed eſt ex ſola voluntate divina, quæ ſicut perficit naturam intenſivè, ità conſervat eam in tali perfectione perpetuò, & extenſivè. Addit tandem Doctor lit. L. quòd beatitudo licèt extrinſecè duret æternitate, intrinſecè tamen durat ævo, quia ens permanens tali ſpecie durationis durat, ut ſuppono ex dictis in Phyſ. diſp. 13. quod verò æternitas ſit ei extrinſeca patet, quia non eſt ab intrinſeco ejus indefectibile, ut Deus, ſed ſolùm extrinſecè, quia ſcilicet à Deo conſervatur, & continuatur per ſui oſtenſionem, & concurſum æternalem cum intellectu, & voluntate. Objectiones in oppoſitum vide ſolutas apud Doctorem l. c.

24 Quintò, quoad aliam difficultatem, an perpetuitas ſit de eſſentia beatitudinis, reſpondet breviter Doctor loc. cit. §. *De tertio dubio* lit. M. quòd ſi accipiatur beatitudo intenſivè, hoc eſt, pro aliqua perfectione permanente, perpetua non eſt de ejus eſſentia, quia quæcumque perfectio permanens, & quantumcumque eadem, & æqualis poteſt eſſe per inſtans, vel in aliquo brevi tempore, quæ, & quanta poteſt eſſe in toto tempore, æque enim perfecta eſt albedo unius diei, ſicut unius anni, tum quia beatitudo eſt quid creatum, cui non poteſt eſse eſsentialis actualis duratio, quia hoc eſt proprium Dei, ut jam dictum eſt, tùm quia nec Angelis, nec Cœlis, nec animabus noſtris perpetuitas hoc modo convenit, quia ex hypoteſi, quod ſolùm per unum diem durarent, adhuc haberent eamdem eſſentiam, ac modò; tùm tandem hoc probari poteſt exemplo viſionis beatæ ſecundùm plurium ſententiam Moyſi, & D. Paulo communicatæ, quæ quamvis fuerit citò tranſiens, fuit tamen ejuſdem rationis, & eſſentiæ cum aliis Beatorum viſionibus. Dices, ſi beatitudo non eſſet perpetua, tunc homini diſpliceret, quod aliquando illa felicitate caret, undè omni moleſtia non careret, ſicut ad beatitudinem requiritur. De hoc dicemus dubio ſequenti, pro nunc ſufficiat dicere, quòd ſi beatus ſciret, non perpetuò ſe in tali ſtatu manſurum, adhuc non triſtaretur, tùm ob ſummam delectationem, quam ex viſione, & fruitione Dei haberet, tùm ob ſummam conformitatem, quam ratione amoris haberet cum Dei voluntate. Addit deindè Doctor loco cit. quod ſi beatitudo extenſivè accipiatur, ideſt, pro aliqua perfectione permanente, non ſolùm intenſa, ſed etiam extenſa, hoc eſt, durante quantum poteſt, & pro ſtatu fœliciſſimo numquam finiendo, in hoc ſenſu perpetuitas eſt de ejus eſſentia, quia ab illa habet formaliter, quod talis ſtatus numquam ſit finem habiturus. An autem capiatur hoc modo unquam beatitudo, aut illo priori modo, aut quandoque uno, quandoque altero, eſt pura quæſtio de nomine, ut ait Poncius diſp. 19. qu. 3. & quantum ad utilitatem ſufficit, quòd beatitudo noſtra ſit futura perpetua, ut conſtat ex articulo fidei quo creditur vita æterna, ſivè hæc perpetuitas ſit de ejus eſſentia, ſivè non, ſed accidens ipſius, ei tamen de facto neceſſariò connexum, ſed ſine quo poſſet eſse, & ab eo ſeparari, de potentia abſoluta loquendo.

25 Sextò quoad ultimam difficultatem, an de ratione veræ beatitudinis ſit ſecuritas perpetuitatis, pro intelligentia quæſiti notandum eſt ex Scoto qu. 6. cit. §. *De ſecundo principali*; quod dubietas, & certitudo ſunt in intellectu, timor autem, & ſecuritas in voluntate, & hæc eſt veluti quædam quies voluntatis de bono non amittendo, & malo non infligendo, & hanc præcedit certitudo in intellectu de bono conferendo, vel bono collato cōtinuando; quo ſuppoſito ait Doctor certum eſse beatitudinem habere annexam ſecuritatem perpetuitatis, & omnes beatos de perpetuitate ſuę beatitudinis eſse ſecuros, non quia videant beatitudinem ex ſe eſse perpetuam, ut ſuprà dictum eſt, nec etiam per rationem naturalem, quia nulli creaturæ poteſt eſse notum per rationem naturalem illud, quod contingentur à ſola voluntate divina dependet, hujuſmodi autem eſt continuando beatitudinis jam collatæ ex modò dictis; ergo tantummodo eſt illa certitudo in intellectu beati ex revelatione ſibi à Deo facta, & hæc ſecuritas beatitudinis ex pluribus Scripturæ locis expreſsè deducitur, ut videri poteſt apud Brancatum diſput. 14. cit. art. 11. qua ratione D. Petrus in ſua Epiſt. 1. cap. 1. beatitudinem vocat *hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſcibilem*. Subdit deindè Doctor, quod quamvis beatitudo annexam habeat perpetuitatis ſecuritatem, hanc tamen non eſse de ipſius eſsentia, & ratio deducitur ex modo dictis, quia ſecuritas eſt in voluntate, & ſupponit certitudinem in intellectu de continuatione beatitudinis, ille enim ſecurus eſt de boni perſeverantia, & mali abſentia; qui certo ſcit illud non defuturum, & hoc eventurum; ergò ſecuritas non eſt de intrinſeca beatitudinis ratione, nam certitudo in intellectu de continuatione beatitudinis revelationem ejus ſupponit, & apprehenſionem, ex qua voluntas redditur ſecura, atque ità hæc omnia eſſentiam beatitudinis jam ſupponunt in eſse poſitam. Confirm. quia apprehenſio perpetuitatis beatitudinis, & certitudo illius non eſt actus tendens in objectum beatificum, ſed eſt actus reflexus ſuper ipſam beatitudinis continuationem, & ſecuritas de hac aliud non reſpicit, ut objectum, niſi perpetuę continuationis certitudinem; ergò ſi nec apprehenſio, nec certitudo perpetuitatis ſunt de eſsentia beatitudinis, tantò minus ſecuritas. Dices, niſi beatus haberet hanc certitudinem, & ſecuritatem eſset anxius de amittendo aliquando illo ſtatu, & ſic magnam haberet moleſtiam cum vera beatitudine incompoſſibilem. Reſpondetur id ad ſummum probare, quòd beatitudo neceſsariò annexam habeat hujuſmodi ſecuritatem, ſicuti eſt de facto, non tamen quod ſit de ejus eſsentia, & ratione intrinſeca; immò nec probat talem annexionem ſecuritatis cum beatitudine eſse ſimpliciter, & abſolutè neceſsariam, licèt ità ſit de facto; ſi enim per horam quis Deum videret, eoque frueretur, adhuc per eum ſolum actum videndi, & fruendi eſset beatus; quod verò magis, vel minus duret viſio, vel quòd videns ſciat certò defuturam, vel non defuturam viſionem, eſt merum accidens eam conſequens, & jam diximus non eſse neceſsarium beato, quòd reflectat ſuprà perpetuitatem beatitudinis, & quod quando etiam ſciret illam non duraturam in perpetuum, adhuc non triſtaretur ob ſummam delectationem, quam haberet ex viſione Dei intuitiva, hic etiam

Digitized by Google

etiam ob ſummam conformitatem cum ejus voluntate ratione amoris beatifici.

16 Poſtremò Doctor l.cit. §. *Dico ergò* lit. F, movet dubium, quonam modo beati erunt impeccabiles, cùm per nihil ſibi intrinſecum habeant, quin contingenter operentur ex præmiſſa doctrina, & per conſequens poſſint non frui, & ità peccare, quod abſurdum eſt, quia impeccabilitas beatitudinem neceſſario conſequitur, ut colligitur ex auctoritate adducta D. Petri epiſt. 1. cap. 1. ubi beatitudinem vocat *incontaminatam*, quia peccato contaminari non poteſt. Reſpondet Doctor ibidem, quòd beatus in potentia propinqua, ſeù in ſenſu compoſito eſt impeccabilis, hoc eſt, beatus nequit ſimul eſſe beatus, & peccare, ſed in potentia remota, ſeù in ſenſu diviſo peccare poteſt, ſi nimirum ab eo auferatur beatitudo, & rurſus quòd beatus in ſenſu compoſito peccare non poſſit, ait bifariam intelligi poſse, primò quòd hoc illi conveniat per aliquod ſibi, ſeù ſuæ voluntati intrinſecum, quod talem potentiam excludat, & hoc modo verum non eſt eſſe impeccabilem in ſenſu compoſito, ſecundò quòd hoc ei conveniat per aliquam cauſam extrinſecam ab eo auferentem propinquam peccandi potentiam, & in hoc ſenſu eſt verum, hæc autem cauſa eſt Deus ipſe præveniens beati voluntatem, ut ſemper continuet actum fruendi, & ita numquam poſſit potentiam ſuam remotam non fruendi, vel peccandi reducere ad actum, ſiquidem numquam cauſa ſecunda præventa à cauſa ſuperiori agente ad unum oppoſitum poteſt potentia propinqua exire in aliud oppoſitum. Hoc autem declarat exemplo alicujus exiſtentis in carcere obſcuriſſimo, ubi nihil videat, is enim potentiam videndi habet, ſed remotam, propinquam verò non, ſed hoc provenit à cauſa extrinſeca, nimirum à carcere ipſum impediente, non verò à cauſa intrinſeca, ſuppoſito quod ille ſenſum viſus integrum habeat, talis itaque eſt in beatis peccandi potentia, ut ad actum numquam reduci poſſit, non quia adſit cauſa aliqua intrinſeca impoſſibilitatis, ſed ob impedimentum cauſæ extrinſecæ, ſcilicet, Dei voluntatem illorum prævenientis, ut ſemper continuent actum fruendi, & numquam potentiam eorum remotam peccandi ad actum reducere poſſint. Hic autem notandum eſt, ut etiam Poncius advertit diſp. 19. cit. q. 5. perpetuitatem beatitudinis, & impeccabilitatem etiam voluntatis beatæ oriri ex conſervatione, & conſtitutione viſionis beatæ, neque alterutram requiri aliam gratiam particularem Dei, quàm illam, ex qua vult perpetuo ſe clarè oſtendere beato, undè minus rectè Recentiores Scoto imponunt, quòd aſſerat impeccabilitatem beatorum ſolum procedere ex ſpeciali, & ſingulari Dei protectione, quia non vult peccata permittere beatis, aut cum ipſis ad aliquod peccatum concurrere, hoc enim apud Scotum non reperio, quòd ſi aliquando videatur id refundere in gratiam, & protectionem Dei, id intelligi debet de gratia, ac protectione reſpectu conſervationis ipſiuſmet viſionis, qua ſuppoſita voluntas moraliter determinatur ad non peccandum, & conſequenter ad non perdendam beatitudinem, & hoc apertè colligitur ex verbis ipſius, ſi attentè legatur, dùm inquit beatum reddi impeccabilem ex voluntate Dei præveniente illius voluntatem, ut ſemper continuet actum fruendi. Ità loquitur ſub lit. G, & explicat Rada 4. p. contr. 11. ar. 6.

ARTICULUS QUARTUS.

An Beatitudo formalis ſit æqualis in omnibus Beatis.

17 PRimò, error fuit Jovinianis dicentis in Cœlo omnes eſſe æqualiter beatos, ſeù æqualem glorię gradum obtinere ut refert D. Hieron. lib. 2. contrà Jovinianum, quem errorem poſteà amplexus eſt Lutherus aſſerens omnes fideles ſanctitate, & meritis eſſe æquales, & conſequenter in præmio meritis correſpondente, cujus erroris præcipuum fundamentum fuit parabola de operarii Matth. 20. quibus licet inæquali tempore, & labore operantibus æqualem unius denarii mercedem Paterfamilias ſolvit, ſiquidem certum eſt non omnes æqualiter in vinea laboraſſe, quidam enim eorum à ſummo manè per totam diem laborantes pondus diei, & æſtus portaverunt, quidam verò ſerò per unicam tantùm horam, & nihilominus ſinguli ſingulos denarios receperunt. Ex qua parabola infertur alterius vitæ præmium, & remunerationem in viſione, & fruitione Dei conſiſtentem in omnibus æqualem eſſe futuram, licèt quidam magis, quidam minus in hac vita laboraverint, & hunc Joviniani errorem eodem modo refert D. Auguſt. de juſta Virginitate c. 26. eò quòd Paterfamilias æquale pretium ſui laboris, licèt inæqualis dedit vineæ operariis, unde, & in eadem parabola quidam mercenarii introducuntur murmurantes adverſus Patremfamilias, eo quòd æquales fecerit noviſſimos parum laborantes, & ſero vocatos, primis per totam diem laborantibus. Ratiò etiam id poſſe ſuadere videtur, quia beatitudo talis naturæ eſſe videtur, ut cujuſque beati appetitum ſatiare debeat omnino, quia eſt ſumma, & perfectiſſima quies in ſummo bono adepto; non ergo in uno poteſt reperiri major, quàm in alio, quia tunc appetitus iſtius omnino ſatiatus non eſſet.

28 Secundò, veritas tamen Catholica eſt, formalem beatitudinem animæ intenſivè inſpectam tam ex parte operationum intellectus, & voluntatis, quàm ex parte gaudii in beatis inæqualem eſſe pro qualitate meritorum, notanter autem diximus beatitudinem intenſivè inſpectam eſſe inæqualem, non autem extenſivè, quia inæqualitas viſionis non conſiſtit in eo, quòd aliquid videat unus beatus in Deo, ſeu in objecto primario viſionis, quod non videat alter, nullus enim erit beatus, qui totum Deum non videat, ſicut eſt, & omnia, quæ in Deo formaliter ſunt, ſed conſiſtit in eo, quod idem objectum intenſius, & majori cum claritate percipiatur, & cum majori delectatione ab uno perfruatur, quàm ab alio. Ità D.Th. 4. d. 49. q. 3. ar. 1. Ità D. Bonav. ibidem q. 6. Scoto d. 50. q. 5. & alii Scholaſtici ibidem, & hæc veritas definita eſt in Conc. Thelenſi, in Florent. in ſeſ. ult. & in Trid. ſeſſ. 6. cap. 10. & 16. can. 24. & 32. quatenus definitur diverſos eſſe gradus meritorum in hac vita, quibus in altera præmiorum diverſitas reſpondet, & ex Scripturis expreſsè deducitur, ut in pſalm. 61. *Reddet unicuique juxtà opera ſua*, & Joan. 14. *in domo Patris mei manſiones multæ ſunt*, & 1. Corinth. c. 15. *ſicut Stella à ſtella differt claritate, ſic erit reſurrectio mortuorum* & 2. Corinth. 5. *Unuſquiſque accipiet, prout geſſit in corpore, ſivè bonum, ſivè malum*, & 1. ad Corinth. c. 3. *Unuſquiſque propriam mercedem accipiet juxta laborem ſuum*, & ſic alibi frequenter legitur tam in veteri, quàm in novo Teſtamento, deducitur etiam ex communi totius Eccleſiæ conſenſu, quæ ſuper omnes Angelorum chorus Sanctiſſimam Dei Matrem in cęleſtibus regnis exaltatam eſſe prædicat, & tandem ratio etiam id ſuadet ex fidei principiis docentis vitam æternam dari, ut præmium, mercedem, & coronam gloriæ; ergo in ea conferenda, ratio juſtitiæ diſtributivæ ſervari debet, ut ſcilicet, unuſquiſque ſecundùm laborem ſuum mercedem accipiat, ubi tamen advertendum eſt opus non eſſe, omnes beatos eſſe in beatitudine inæquales, ut patet de infantibus cum baptiſmo decedentibus, qui ſicut ſunt æquales in gratia per Sacramentum baptiſmi receptâ, ità etiam in beatitudine, & hoc etiam in aliquibus adultis contingere poteſt, ut cum paribus meritis decedentes æqualem quoque gloriæ remunerationem accipiant.

29 Tertio, neque huic veritati obſtat parabola adducta operariorum Matth. 20. quia ut docet Chryſoſt. hom. 65. in Matth. in parabolis opus non eſt in ſingulis verbis nimia cura perangi, ſed maximè finis parabolæ ſpectari debet, qui in propoſito eſt, ut Patres paſſim exponunt, inſignem Dei liberalitatem oſtendere erga eos, qui poſt Chriſti adventum noviſſimo tempore legis gratiæ ad laborandum in vinea Domini, ſcilic. Eccleſia ſunt vocati, & qua ratione a Patrefamilias cæteris veteris teſtamenti Miniſtris in eadem vinea laborantibus præferantur, nam propter abundantiam gratiæ, & Sacramentorum efficaciam, & auxilia efficaciſſima ex meritis Chriſti nobis collata multo minori labore præmium beatitudinis aſſequimur, quàm Patres veteris teſtamenti, quia etiamſi nimio onere gravati veteris legis, vix ſtatum beatitudinis aſſequi poterant. Hoc ſuppoſito Patres, & præſertim D. Auguſt. ſerm. 59. de verbis Domini cap. 4. per æqualitatem denarii cuique operariorum ſoluti intelligunt beatitudinis præmium eſſentiale, quia eadem eſſentia divina, tamquam objectum proportionatum cuicumque beato confertur, & per totam æternitatem videnda, & fruenda, quamvis diverſimode juxta meritorum diverſitatem, & diſpoſitionem, & ſic etiam Divus Thom. p. 2. q. 5. art. 2. & Scotus 4. d. 49. q. 6. & alii Scholaſtici ibidem per denarium intelligunt objectum beatitudinis, quod in ſe unum, idemque eſt pro omnibus, & ſingulis beatis, ſcilicet, eſſentia divina, quæ eadem ab omnibus videbitur, & per totam æternitatem, quæ tamen æqualitas durationis, vel objecti non impendit inæqualitatem viſionis, & fruitionis ipſius objecti pro ratione inæqualium meritorum cujuſlibet beati, ut fuſe explicat D. Auguſtinus tract. 67. in Joan. Per denarium itaq; ſingulis operariis dandum intelligenda eſt gloria eſſentialis, nempè viſio eſſentiæ divinæ, ac ejus fruitio, & de hac æqualitate hic non diſputamus, ſed æqualitate gloriæ accidentalis, nimirum an æquè intenſa in omnibus ſit ejus viſio, & fruitio, & dicimus inæqualem eſſe, quia juſta retributio ità expoſcit, ſicut unus, & idem numero Sol à diverſis ſtellis diverſimodè participatur. Dices, ſi beatitudo confertur juxtà uniuſcujuſque laborem, & meritum, cùm in hac parabola dicatur inæqualiter laborantibus præmium æquale reddi; ergò per tale præmium non intelligitur beatitudo.

Reſpondetur negando conſequentiam, nam præmium non reſpondet operibus, & laboribus ſecundùm ſubſtantiam conſideratis, ſed potiùs illis, ut à gratia procedentibus, quæ eſt prin-

Digitized by Google

principium radicale merendi, ut dictum eſt lib.3.ſent.diſp.3. de merito Chriſti Domini, & aliorum per ipſum, quare ad oſtendendam legis Evangelicæ, & miniſtrorum ipſius dignitatem, & perfectionem, notantur, & appoſite in parabola dicitur inæqualibus laboribus, non tamen inæqualibus meritis, ſed potius æqualibus æquale reddi præmium. Quod veriſſimum eſt, nam propter merita Chriſti, & gratiæ abundantiam nobis noviſſimis collatam multò minori labore, ut ſuprà dictum eſt, præmium beatitudinis aſſequimur, quàm Patres veteris teſtamenti, qui pondus diei, & æſtus portarunt ob onera legis illius undè provenit inæqualiter utique illos, ac nos laboraſſe, nos tamen eum minori labore à præſtantiori gratia procedente vitam æternam meruiſſe æque, ac illos, in quo nulla inæqualitas, aut injuſtitiæ veſtigium apparet, quia præmium meritis noſtris ex Dei gratia reſpondet, non autem operibus noſtris præcisè elicitis,& ſecundum ſubſtantiam conſideratis,ut optime etiam advertit Caſpenſis tract. cit. diſp. 4. ſect. 7.

30 Quomodo vero intelligendum ſit dictum illud de murmuratione operatiorum adverſus Patremfamilias, cùm in regno Cœlorum invidia, & murmuratio locum non habeat, diverſa dicunt, ut videri poteſt apud Caſpenſem loc.cit.& Turrianum opuſc.3. diſp.2. de inæqualitate viſionis beatificæ, ſed recedendum non eſt ab expoſitione Gloſſæ ordinariæ in eum locum, ubi ait ſenſum eſſe, non quod intrantes in Cœlum ſivè primi, ſivè ultimi murmurent, quod alii, qui minus laboraverunt, ſint ipſis in præmio æquales, ſed quod antiquiores, ſeù fideles veteris teſtamenti poſſent, non in Cœlo, ſed in hoc mundo conqueri, quod alii futuri poſt Chriſti adventum, & in fine mundi tam cito Cœlum ingrediantur, & ſine tanto labore ſint illis in præmio æquales, & iſtis diceretur, quod à Patrefamilias operariis dictum eſt, *Amice non facio tibi injuriam, nonne ex denario convenisti mecum? tolle quod tuum eſt, & vade.* Quamvis itaque comparatio de operariis, vinea, labore, & denario recipiendo pro fidelibus operantibus valeat antè, & poſt adventum Chriſti, & a principio Mundi uſque ad finem pro viſione, & fruitione Dei, alia tamen de murmuratione non valet, quia in regno pacis murmurationem admittere repugnat, ut etiam Brancatus noſter adnotavit diſput.17.art.8. Ad rationem in oppoſitum adductam pro æqualitate beatitudinis in omnibus beatis reſpondetur, verùm eſſe utique quamlibet viſionem, & fruitionem appetitum cujuſcumque beati omnino ſatiare, & quietum reddere, quia omnes idem bonum ſupremum, & infinitum poſſident, & in eo quieſcunt,non tamen ex hoc ſequitur in omnibus beatis æqualem eſſe beatitudinem, quia beatitudo unumquemque ſatiat, non ſecundùm naturalem ejus inclinationem, ſed juxtà proximam illius diſpoſitionem, & capacitatem, quæ quia in diverſis diverſa eſt, & inæqualis juxtà meritorium inæqualitatem, idcircò nullus eſt beatus, qui non ſit ſua ſorte contentus, & in ſummo bono poſſeſſo omnino quieſcat,ſicut etiam in naturalibus omnia gravia ad centrum tendunt, & in eo omnino quieſcunt, ſed unumquodque juxtà majorem, vel minorem ejus gravitatem, & hæc eſt Scoti doctrina 4.d.50. q.6. ubi dicit, quod licèt appetitus naturalis in beatis ſit æqualis, & hic non ſatietur, tamen deliberativus, ſecundùm quem totus homo ſatiatur, eſt inæqualis juxtà meritorum inæqualitatem, & quia hic divinæ regulæ eſt conſonus præmia ſtatuenti juxtà meritorum diverſitatem, quilibet beatus de ſua viſione, & fruitione contentus eſt, licèt ſciat alios eſſe ſeipſo beatiores.

31 Quartò eſt præcipua difficultas, undè oriatur hæc inæqualitas in beatitudine,& quidem conveniunt omnes, diſpoſitivè inæqualitatem beatitudinis ex parte meritorum oriri, ut etiam Scot.docet 4.d.50. q.6. G, ſi enim beatitudo conſideretur ut præmium, & merces bonorum operum, inæqualis erit in beatis juxtà meritorum, & gratiæ inæqualitatem, quia gratia eſt principium merendi, & ſic quo plures elicit actus meritorios, magis, ac magis augetur in via, & conſequenter augetur jus, quod habet viator ad præmium in patria,tota ergò difficultas eſt, ſi conſideretur beatitudo, ut operatio procedens à potentiis, viſio ab intellectu, & fruitio à voluntate, ſic enim loquendo de beatitudine dicunt communiter Thomiſtæ, & Recentiores cum D. Th.1.qu.p.12.ar.6. ejus inæqualitatem non ex parte potentiarum, ſed ex parte habituum ſupernaturalium in ipſis exiſtentium attendi debere, ut inæqualitatem viſionis juxtà inæqualitatem luminis exiſtentis in intellectu beati, & illum elevantis ad eliciendam viſionem, atque ità ex ſola divina elevatione, ſeù lumine gloriæ determinari intenſionem viſionis Dei, itaut perfectior intellectus in naturalibus cùm æquali lumine gloriæ perfectius divinam eſſentiam intueri non poſſit, ſed ex æquali lumine quantumvis unius intellectus ſit naturaliter perfectior alio, non niſi æqualis viſio oriatur. Scotus verò è contrà cum omnibus Scotiſtis 4.d.50.q.6. E,& F, docet inæqualitatem beatitudinis formalis, ſcilicet, viſionis, & fruitionis Dei oriri, non tantum ex inæqualitate habituum luminis, & charitatis, ſed etiam ex inæqualitate potentiarum operantium, itaut perfectior intellectus cum æquali lumine perfectiorem eliciat viſionem, vel ſaltem elicere, poſſit, quod notanter addimus, quia quidam Scotiſtæ licet concedant de poſſibili,& de eo,quod eveniret ex natura rei poſſe intellectum perfectiorem cum æquali lumine perfectiorem viſionem elicere, id tamen de facto negant, alii vero nedum de poſſibili,ſed etiam de facto contendunt rem ità ſe habere, ut perfectior intellectus cum æquali lumine perfectiorem quoque eliciat viſionem.

32 Quam ſententiam nos quoque ex profeſſo defendimus 1. ſent. diſp.6. q.7. & probavimus ex Scoto 3.d.13. q.4. quia non minus propria virtute concurrit potentia naturalis elevata cum principio ſupernaturali ad actus ſupernaturales, quam adjuta principio naturali ad actus naturales; ſed perfectior potentia cum æquali principio naturali producit intenſiores, & perfectiores actus naturales, nam perfectior intellectus cum æquali ſpecie intelligibili perfectius intelligit, & viſus corporalis acutior perfectius videt, quàm debilior cum æquali lumine; ergo eadem potentia perfectior cum æquali comprincipio ſupernaturali perfectiores actus ſupernaturales producere poterit. Nec valet communis Thomiſtarum reſponſio, quòd licèt intellectus creatus habeat activitatem naturalem videndi Deum, per eam tamen videre nequit, niſi quatenus elevatus lumine gloriæ, ac proindè per eam non agit, niſi juxtà quantitatem elevationis per ipſum lumen factam. Non valet, inquam, quia ut ibi arguimus, quando dicimus potentiam non concurrere, niſi ut elevatam ad actus ſupernaturales, non ità debet intelligi reduplicativè, quaſi elevatio, ſeù principium elevans ſit tota ratio producendi viſionem, & actum ſupernaturalem, ſed in eo tantùm ſenſu debet intelligi, quod concurrat, ut elevata, quatenus ſi non elevaretur per principium ſupernaturale, non concurret, ſed ex ea propoſitione ſic intellecta non benè deducitur, quòd per propriam virtutem non agat, niſi juxtà quantitatem elevationis per ipſum lumen factam, nam ut bene deduceretur, deberet ea propoſitio intelligi in primo ſenſu, in quo eſt penitus falſa. Aliàs quoque Recentiorum inſtantias, & reſponſiones vide rejectas q.7. cit. ar.1.

33 Sed arguunt Thomiſtæ in oppoſitum, quia viſio eſt actus omninò ſupernaturalis ſecundùm ſubſtantiam; ergo ſecundùm ſe totam debet eſſe proportionata agenti ſupernaturali; ergo ſi major eſt viſio, & ipſummet agens debet eſſe magis elevatum, vel per lumen, vel per ſpeciale auxilium Deus: ergo nullus exceſſus perfectionis poteſt in viſione conſtitui, qui reſpondeat naturali virtuti, & ab ea efficienter, & præcisè emanet. Conſequentia patet, quia ſi natura quantumvis perfecta non operatur niſi ut elevata; ergò nec magis operabitur, niſi magis elevata, atque ideò ſtante æquali elevatione tàm ex parte luminis, quàm ex parte Dei æqualis erit, & viſio, ſive procedat ab intellectu Angelico, ſivè ab humano.

Confirmatur,quia aliàs ſequeretur duos, qui æqualia merita habuerunt in via, inæquale præmium habituros in patria, ſuppoſito quod unus habeat perfectiorem intellectum, nam hic per perfectius adhuc Deum videret,licèt æquale lumen utrique tribuatur. Denique ſequeretur etiam viatorem cum æquali auxilio efficaci propter majorem perfectionem naturalem poſſe melius credere,& melius diligere Deum, & per conſequens ſe diſponere ad majorem gratiam ſupernaturalem, habitualem propter majorem perfectionem naturalem quod eſt abſurdum, ità arguit Caſpenſis cum aliis Thomiſtis tr.cit. diſp.4. ſect.8.

34 Ad has,& plures alias objectiones jam reſponſum eſt diſp. 6. cit. q.7.ar.2. Ad primum negatur ſecunda conſequentia cum ejus probatione, neque enim verum eſt, quod ſicut intellectus nequit ſimpliciter videre Deum abſque elevatione, ità neque poſſit perfectius videre Deum ex propria facultate, niſi perfectius elevetur, ut latè declaravimus ibi num.196. & modus ille arguendi per regulam topicam,ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter, ità magis ad magis &c.valet tantùm in cauſis præciſis, & totalibus, lumen vero non eſt cauſa præciſa, & totalis viſionis, quaſi ſit tota ratio illam producendi,ſed etiam procedit ſuo modo ab intellectu elevato, qui ex ſe talis eſt, ut ſemel hoc lumine inſtructus, & elevatus petat producere viſionem cum tali, vel tanta expreſſione,& intenſione, cum qua illum non produceret alius intellectus imperfectior,ſed cum minori, & gratis omninò concedimus ultimam conſequentiam, quod nullus exceſſus perfectionis poteſt in viſione conſtitui, qui reſpondeat naturali virtuti,& ab ea efficienter, & præcisè emanet, quia non producitur talis intenſior actus, & quoad ullum gradum à virtute naturali intellectus nude ſumpta, ſed elevata per lumen, quod etiam cum potentia talem intenſionem attingit,per quem influxum ſupernaturalitatem quoq; illi gradui intenſiori communicat, & cùm actus ille procedat indiviſibiliter à toto conjuncto,

junčto, ſunt enim intellečtus, & lumen cauſæ partiales viſionis partialitate cauſæ, non partialitate effečtus, non poteſt aſſignari aliquis gradus procedens à potentia, & non ab habitu, & ideo ačtus ille ſecundùm ſe totum eſt ſupernaturalis ratione non tantùm objecti, ſed etiam ratione potentiæ habitu ſupernaturali informatæ, & elevatæ, ut ibi ſuſius declaravimus.

Ad Confirmationem jam diximus q. cit. art. 1. in fine etiam in hac ſententia beatitudinem eſſe mercedem correſpondentem propriis meritis in adultis, & dari majorem, vel minorem pro ratione meritorum adeout non detur minor unquam, quàm ſit meritorum diſpoſitio, non tamen ſemper opus eſſe totam habere rationem mercedis, & præmii proprii laboris, totamque correſpondere meritis propriis, nam ſecundùm aliquem gradum poteſt etiam correſpondere meritis Chriſti, etiam ſecundùm illum, qui dicitur correſpondere majori activitati intellečtus, ut ibi ſuſius declaramus, quarè ad argumentum neganda eſt conſequentia, quia ſemper verum erit dicere in aliquo ſenſu, quòd beatitudo datur propter merita, & cum proportione ad merita, vel propria, vel Chriſti nobis appropriata. Ad ultimum negatur conſequentia quoad ſecundam partem, quia ut diximus q. cit. art. 2. num. 211. non ob id diceremur operari ultrà vires à Deo datas, quaſi gradus ille correſpondens majori conatui potentiæ ſit à ſola natura auxilio gratiæ deſtituta, quia etiam & ille gradus eſſet à potentia elevata per gratiam, & in eum influeret gratia cum potentia, quia ut ibidem diximus habitus cum potentia poteſt influere in ačtus intenſiores ſeipſo.

35 Poſtremo quæritur, an beatitudo hominum ſit minor beatitudine Angelorum, & ſenſus quæſiti eſt, an inter homines, & Angelos ità ſit inæqualitas beatitudinis, ut quilibet Angelus perfečtiorem habeat beatitudinem, quàm quilibet homo. D.Th. p. 1. qu. 108. refert opinionem quorumdam antiquorum, qui dixerunt homines nullo modo ad æqualitatem beatitudinis Angelorum transferri poſſe, quorum fundamentum erat, quia Angelis data fuit gratia juxtà perfečtionem naturæ, natura autem Angelica perfečtior eſt natura humana; ergo &c. Oppoſitum tamen docent Scholaſtici omnes 2. diſt. 9. & D.Th. l. c. art. 8. & par. 2. q. 4. ar. 5. & eſt etiam communis ſententia Patrum, D. Auguſt. epiſt. 111. Hieronymi in Ezechiel cap. 12. Chryſoſt. homil. 24. in Joan. & hom. 12. ac etiam aliorum, qui Joannem Baptiſtam dicunt in beatitudine æqualem eſſe omnibus Angelis etiam ſupremis, ut D. Bernardus ſerm. de excellentia Joannis, Petrus Chryſologus ſerm. 127. & alii, difficultas modò eſt de certitudine hujus ſententiæ, aliqui enim putant eſſe de fide, & hæreticum eſſe non excipere Chriſtum, & B. Virginem, ut Coninchius p. 1. q. 9. art. 5. alii verò dicunt, temerarium non eſſe ſentire, omnes Sančtos excepto Chriſto Domino, & B. Virgine, habere beatitudinem omnibus Angelis inferiorem quamvis aliquid temeritatis ſapiat Apoſtolos etiam non excipere. Ità Becanus quæſt. 108. art. 8. Communior, & probabilior ſententia docet hoc in primis certum eſſe, & de fide beatitudinem Chriſti omnibus aliis eſſe perfečtiorem, & ità etiam docet Scot. 3. d. 13. q. 3. ubi ait voluntatem Chriſti perfečtius frui Deo, quàm voluntatem cujuslibet Angeli, licèt ex natura rei voluntas Angeli perfečtius frueretur. Deindè certum eſt, ac de fide B. Virginem perfečtiorem habere beatitudinem omnibus ſančtis hominibus, & Angelis excepto Chriſto, ut docet Suar. tom. 2. in 3. part. diſp. 21. ſečt. 3. ubi etiam affirmat ejus beatitudinem eſſe majorem omnibus gradibus beatitudinis hominum, & Angelorum collečtive ſumptis. De S. Joanne Baptiſta nihil certum habemus ex ſcripturis; ſed ſolùm præfati Patres dixerunt æqualem eſſe in beatitudine omnibus Angelis etiam ſupremis. Argumentum verò factum pro contraria ſententia illorum antiquorum, qui dixerunt homines nullo modo transferri poſſe ad æqualitatem beatitudinis Angelorum, nullus eſt momenti, cùm hoc pendeat ex voluntate Dei dantis gratiam, & ex gratia poſſit homo mereri beatitudinem majorem, poteſt enim Deus hominibus tantam gratiam augere, & merita, ut illis habeatur major beatitudo, quàm Angelis.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Viſione Beatifica.

36 JAm dičtum eſt quæſtione præcedenti beatitudinem eſſentialem in utroque ačtu intellečtus, & voluntatis conſiſtere, ſcilicet, viſione, & fruitione, quas habent intellečtus, & voluntates in patria reſpečtu objecti beatifici, licèt principalius in fruitione conſiſtat, quàm in viſione ut ſuprà dičtum eſt art. 2. nu. 16. modò pro majori explicatione beatitudinis formalis ad ſingulos hujuſmodi ačtus deſcendendum eſt, & de iis ſpecialit diſcerurrenudm, & quidem prius de viſione beatifica in hac quæſtione, & poſteà de fruitione in ſequenti.

ARTICULUS PRIMUS.

De neceſſitate luminis gloriæ ad beatam viſionem, ac muneribus ejus.

37 PRimò, jam dičtum eſt q. præced. a. 1. n. 7. & ſeq. ob ſupernaturalitatem viſionis beatificæ intellečtum creatum auxilio aliquo ſupernaturalis indigere, quo confortetur, & elevetur ad claram Dei viſionem eliciendam, quòd quidem auxilium ſupernaturale communiter à Theologis lumen gloriæ vocatur, & ob definitionem Concilii Viennen. ſub Clemente V. quæ habetur in Clementina *ad noſtrum de Hæreticis* diximus omnes fateri ulterius hoc eſſe certum certitudine fidei. Quamvis autem ob prædičtam definitionem de fide ſit intellečtum creatum ad Deum clarè videndum aliquo auxilio, aut lumine ſupernaturali indigere, non eſt tamen expreſsè definitum, quid propriè ſit illud lumen, an ſit qualitas habitualis inhærens, vel aliquid aliud, ſeù an ſit accipiendum per modum habitus potentię inhærentis, an ſolùm per modum auxili ačtualis, & ratio eſt, quia Conc. Viennenſe nullo modo intendit determinare controverſiam, quæ anteà erat inter Scholaſticos, an eſſet neceſſarium lumen per modum habitus, & qualitatis permanentis, vel potius auxili ačtualis, ſed tantùm intendit contrà Beguardos, & Beguinas definire viribus naturæ non poſſe Deum clarè videri, ſed eſſe neceſſariam Dei gratiam, quod vero id fiat per auxilium, vel per concurſum Dei ſpecialem, vel per qualitatem habitualem Concilium non definit, nec determinat; undè licèt apud Scholaſticos lumen gloriæ neceſſarium ad intuendum Deum ſignificare ſoleat habitum quemdam ſupernaturalem per modum qualitatis permanentis in intellečtu beato ab ipſa viſione diverſum charitati correſpondentē ex parte voluntatis, adhuc tamen non deſunt, qui dixerint de facto intellečtum non elevari ad viſionem Dei per lumen acceptum per modum habitus, ſed tantùm per modum ačtualis auxilii, itaut per auxilium ačtuale intrinſecum, & per modum principii elevetur in ačtu primo, ut ſit ſufficiens principium in ordine ſuo ad eliciendam viſionem, vel quod elevetur ſolum in ačtu ſecundò per ſolum concurſum ſpecialem objecti beatifici gratuito ſeſe manifeſtantis intellečtui creato, undè neque etiam deſunt Scotiſtæ, qui dixerint de mente Scoti lumen gloriæ non eſſe quid habituale, ſed ſolùm eſſe ačtualem Dei cum creato intellečtu concurſum in ſubſtantiam ſupernaturalem, ut jam diximus l. 1. ſent. d. 6. cit. q. 3.

38 Secundo pro reſolutione hujus quęſtionis de neceſſitate luminis gloriæ de facto diximus ibidem art. 2. quod licèt probabile ſit lumen gloriæ non eſſe quid habituale, ſed ſolum auxilium ačtuale, ſive per modum principii potentiam elevantis in ačtu primo, ut ſit proportionata ad ačtum viſionis eliciendum cum objecto, ſivè per modum ſimultanei concurſus duntaxat objecti cum potentia ſupernaturaliter concurrentis, probabilius tamen eſſe, ac determinationi Concilii Viennenſis conſonantius, lumen gloriæ eſſe habitum intellečtu beato infuſum, & ordine cauſalitatis antecedentem ipſam beatam viſionem, tamquam principium ejus, quod ibi ex Scoto probavimus, quia ačtus ſecundus præſupponit ačtum primum proportionatum, atque ideo ačtio ſupernaturalis præſertim ſecundùm ſubſtantiam, qualem ibi eſſe diximus viſionem beatam, ut connaturaliter fiat, utrumque principium ſupernaturale poſtular, tam, ſcilicet, concurrens ad eam per modum objecti, quàm aliud concurrens per modum potentiæ; ergo ut viſio ſupernaturalis fiat connaturaliori modo, quàm ejus natura poſtulat, petit elici à potentia elevata per habitum ſupernaturalem, ut ſit ſufficiens principium agendi in ordine ſuo, in ordine ad ačtum ſupernaturalem. Confirmatur, quia etſi ačtus viæ ſalutares, ſcilicet, credendi, ſperandi, & Deum ſuper omnia diligendi ſint ſolùm ſupernaturales ſecundùm modum præſertim in Scoti ſententia, ad eos tamen connaturalius eliciendos dantur habitus infuſi, ſcilicet, fides, ſpes, & charitas, ut intrinſecè, & in ačtu primo proportionent potentias ad ſuos ačtus ſupernaturales efficiendos; ergò tanto magis id afferendum videtur in patria, quod intellečtus, & voluntatis eleventur per conſimiles habitus ſupernaturales in ačtu primo, ut ſint principia ſufficientia in ordine ſuo ad ſupernaturaliter agendum, & eo magis quia communiter à Patribus, & à Theologis dicitur lumen gloriæ in patria ſuccedere lumini fidei infuſæ, quod Beati habuerunt in via, quarè ſicut hic in via lumen fidei infuſæ ponitur per modum habitus intellečtui inhærenti, ſic etiam valdè conſentaneum eſt aſſerrere de lumine in patria. Tandem, quia etiam

Digitized by Google

etiamſi ex ſcripturis, & Patribus non habeamus tantam neceſſitatem ponendi habitum luminis in intellectu, ſicut habemus ponendi habitum Charitatis in voluntate ex Scoto 4.d.49.q.11. H. ponendo tamen intellectum activè ad viſionem concurrere, ut refert communior opinio, valdè conſentaneum eſt ponere habitum ſupernaturalem ex parte intellectus, qui charitati correſpondeat ex parte voluntatis, ut docet Scotus 3. d.14. quæſt. 1. C. atque ideò ſicut aſſerit idem Doctor 3. d.13. quęſt. 4. Q. & R. voluntatem ſecundùm ordinem cauſarum jam poſitum non poſſe frui Deo clarè viſo ſine habitu charitatis talem actum ordine cauſalitatis præcedentis in ratione principii, idem dicendum de habitu luminis in intellectu, & ſicut charitas voluntatem elevare debet antecedenter ex 1. d. 1. q. 4. ad 4. ut actus ſecundus ſupernaturalis oriatur à principio ex parte potentię proportionato, ut talis actus connaturaliter fiat, ſicut ejus natura poſtulat, ità etiam dicendum eſt de lumine gloriæ reſpectu intellectus, atque ità ſentiunt major, & melior Scholaſticorum pars, ac etiam ex noſtris tamquam de mente Scoti Faber, Vulpes, Aretinus, Gallus, & noviſſimè Brancatus diſp.18. de cauſis viſionis beatę ex parte potentiæ a. 3.

39 Tertiò eſt difficultas, ad quid lumen gloriæ beatis deſerviat, circà quam difficultatem ſunt varii modi dicendi, quos ſingillatim, & exactè examinamus diſp. 6. cit. q. 4. per plures articulos, tandem aliis excluſis, & rejectis concludimus art.4. quòd verior, & communior modus dicendi eſt, lumen gloriæ quatenus ſe tenet ex parte potentiæ, non habere alium influxum in viſionem, quàm concauſæ efficientis, & quidem non tantùm quoad modum, & intenſionem actus, quaſi tantùm conferat ad perfectius, intentiuſque videndum, ſed etiam quoad ſubſtantiam actus, itaut conferat intellectui virtutem activam, & connaturalem ad efficiendum actum viſionis conſtituendo illum in eſſe agentis ſupernaturalis, & præſtando ei virtutem in ordine ſuo, non quidem operandi vitaliter, ſed ſupernaturaliter, qua ratione dicitur eum conſtituere in actu primo completo ad ſupernaturaliter operandum, quantùm requiritur ex parte potentiæ. Et diximus hanc eſſe veram, & genuinam Scoti ſententiam de munere, & officio luminis gloriæ, ſuppoſito quòd detur de facto in intellectu beato, per modum qualitatis habitualis, ut refert communis opinio, quam etiam ſequuntur Recentiores paſſim, Molina, Valentia, Suarez, Turrianus, Arriaga, Caſpenſis, & plures alii, qui lumen de facto ponunt in intellectu beato, ut eum conſtituat in actu primo, & proportionato ad videndum Deum, quia activitas intellectus eſt in ſuo ordine deficiens, & imperfecta, quatenus viribus propriis cum ſolo concurſu generali Dei nequit ſibi comparare pręſentiam ejus objectivam, & ideo oportet eam elevari per virtutem intrinſecam, ut viſio fiat connaturali modo. Hunc autem dicendi modum probavimus ibidem non ſolùm ex aliorum refutatione, ſed etiam ratione, ex natura ipſius rei deducta, quia certum eſt vires naturales intellectus non ſufficere ad operationem viſionis, ut conſtat ex determinatione Concili Viennenſis; ergo neceſſarium eſt principium aliquod ſupernaturale, per quod compleatur in ordine ſuo, ut actus ſecundus proportionetur actui primo, & connaturaliter eliciatur ab eo, ſicut in operationibus fidei, & charitatis dantur habitus, qui ſint principium efficiens cum potentia juxtà ſuperius dicta, quam rationem fusè loco citato proſequimur plures excludendo inſtantias, & præſertim, quòd hæc impotentia naturalis intellectus ſuppleri ſufficienter poſſit per concurſum ſpecialem objecti beatifici, à quo etiam ſufficienter habetur ſupernaturalitas viſionis, atque ideò ſi de facto lumen eſt neceſſarium ad Deum videndum, aliud munus illi debere adſcribi, Quam inſtantiam ibi excludimus, quia licèt id concedi poſſit juxtà potentiam Dei abſolutam, aliter tamen loquendum eſt de ordinaria, juxtà quam attenditur connaturalis modus agendi cauſarum ſecundarum, quando enim aliqua potentia eſt incompleta ex ſe, & inſufficiens in ordine ſuo ad aliquem effectum, & poteſt compleri per aliquam cauſam ſecundam, præſertim ſe tenentem, ex parte potentiæ, connaturalius eſt, ut ità compleatur, quàm ut Deus cum ipſa concurrat concurſu actuali ſupplente defectum illius alterius concauſæ ſecundæ, eo quod ità videamus in aliis caſibus ſimilibus contingere. Cùm igitur intellectum ex ſe inſufficiens ſit ad producendam viſionem beatificam, quamvis poſſit immediatè à Deo ad illam elevari concurſu ſpeciali objectivo abſolutè loquendo, ſi tamen elevari poteſt per aliquam qualitatem, quæ ſit concauſa ſecunda, connaturalius eſt, quòd ità elevetur, quàm quod Deus concurſu ſuo ſpeciali concurrat cum ipſo ſupplendo defectum iſtius concauſæ, quod eo vel maximè dicendum eſt, quia ſtatus beatificus connaturalis eſt, & ab omni violentia immunis.

40 Quartò quæritur, an lumen illud gloriæ tale ſit, vel eſſe poſſit, ut non tantùm intellectum creatum, ſed etiam oculum corporeum elevare queat ad claram divinæ eſſentiæ viſionem, ſeù an oculus corporeus lumine aliquo elevari poſſit ad eſſentiam ipſius Dei videndam. Hujus difficultatis reſolutio deducitur ex jam dictis in lib. *de Anima* diſp.4. q. 3. num. 22. ubi diximus abſolutè repugnare potentiam materialem tendere in objectum ſpirituale, & ita colligi ex Scoto 4. d.49. quæſt.4. A. ubi ait ſolam potentiam immaterialem poſſe per operationem ſuam attingere perfectum bonum, in quo ſolo, ut in objecto eſt beatitudò, quarè ſentit potentiam materialem non poſſe Deum percipere, & in eodem 4. d.10. quæſt. 9. A. docet Angelum, & ſubſtantiam ſeparatam non poſſe videri oculo corporeo, quia caret illis principiis, quæ requiruntur in aliquo objecto ad actum ſenſationis, ſcilicet, quantitate, & qualitatibus ſenſibilibus, & d.43. quæſt.2. §. *Reſpondeo*, & d.49. qu. 11. ad 2. idem docet, & hoc etiam diximus ibi manifeſta ratione convinci, nam potentia de ſua ratione formali ità petit verſari circà proprium objectum adæquatum, ut nequeat ab intrinſeco extrà illud tendere, nam ab objecto adæquato ſpecificatur, & ſi poſſet in aliud tendere, vel ſaltem divinitùs elevari, objectum illud non eſſet adæquatum, & mutaretur natura ipſius potentiæ, ſed potentiæ ſenſitivè pro adæquato objecto reſpiciunt ens materiale, nec quodlibet, ſed aliquod tantùm, & determinatè, ut patet; ergò objectum ſpirituale reſpicere nequeunt. Tum quia lignum ex hoc quod nullo pacto vitaliter operatur, arguimus ex propria natura non eſſe vitaliter operativum, & conſequenter neque de potentia Dei abſoluta ſine mutatione intrinſeca naturæ; ergò quia videmus potentias materiales nullo pacto ferri in ſpirituale, debemus inferre hoc illis ab intrinſeco competere, & conſequenter neque de potentia Dei abſoluta, ad id elevari poſſe. Hoc etiam paſſim docent SS. Patres dicentes Beatos poſt corporum reſurrectionem oculis corporeis, quantumvis purioribus, & magis elevatis non eſſe Deum viſuros, quorum plures adducit Brancatus noſter diſp. 17. art. ult. & licèt excipiat Auguſtinum dicens ſub dubio id reliquiſſe l. 22. de Civit. c. 29. & in Commonit. ad Fortunatianum. Abellius tamen p. 1. tr. 2. c. 6. ſect. 3. ait Auguſtinum epiſt. 111. & 112. ex profeſſo id docere, & probare variis tùm ſcripturę, tùm SS. Patrum teſtimoniis Athanaſii, Gregorii Nazianzeni, Ambroſii, & Hieronymi, ac etiam ratione jam adducta, quia nulla potentia ſua vitali actione extrà limites objecti ſui verſari poteſt, undè ſi impoſſibile eſt per facultatem corpoream viſivam percipere, ſaporem, vel ſonum, multò magis percipere rem purè ſpiritualem, qualis eſt Deus. Tùm quia ſi Deus viſu corporeo, prout eſt in ſe, videri poſſet, magis, adhuc poſſet ſenſu interno, undè ſequeretur ipſa quoque animalia bruta eſſe beatitudinis capacia, quæ in viſione Dei conſiſtit, quod eſt abſurdum.

41 Obiici ſolent plures ſcripturæ auctoritates, nam Exodi 12. dicitur Moyſen converſatum eſſe cum Deo à facie ad faciem & Iſajæ 6. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & elevatum* Job. 19. *in carne mea videbo Deum ſalvatorem meum*, & alio in loco *auditu auris auditivi te, nunc autem oculus meus videt te*. Ratione etiam probatur, quia alia implicātia non adducitur, niſi improportio, ſed hæc poteſt tolli, nam etiam intellectus creatus eſt imporportionatus ad videndum Deum, & tamen ejus imporportio per lumen gloriæ tollitur; ergò idem de oculis dici poterit, Deo illos elevante per habitum ſupernaturalem. Ad has auctoritates jam reſponſum eſt diſ. 5. cit. *de Anima* q. 3. n. 26. Moyſen, & Iſajam Dominum vidiſse non in propria natura, ſed per apparitionem factum ab Angelo in corpore aſſumpto. Tertia auctoritas intelligi debet de viſione, quam habebunt Beati in die Judicii, de quo ibi loquebatur Job, dùm dixit *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum &c.* tunc enim Beati conſpiciendo Chriſtum videbunt divinam eſſentiam oculo intellectuali, quod explicatur illis verbis, *In carne mea videbo &c.* & ſanctiſſimam Chriſti humanitatem oculis corporeis, quod datur intelligi per alia ſequentia verba, *& oculi mei conſpecturi ſunt*, quarè eſt ibi ſermo de Deo humanato, & eſt expoſitio D. Aug. l.22. de Civ. c.19. ubi ait, Iob. non dicere ſe carne, aut per carnem, ideſt, oculis carneis viſurum Deum, ſed in carne, hoc eſt, poſt reſurrectionem reſumpto corpore. Quarta verò auctoritas exponitur communiter, non de viſione Dei, ſed de providentia divina, quam ex his, quæ circà ipſum acciderant agnoſcebat, & hanc ſcientiam experimentalem divine providentiæ propter evidentiam vocat oculi viſionem, & ait quaſi ad oculum cognoviſse, cùm anteà non niſi auditu, & ex aliorum relatione agnoviſſet, & ſi prædicta auctoritas de viſione exponatur, de oculo mentis intelligenda eſt. Ad rationem etiam diximus loc. cit. paritatem non valere, nam licèt intellectus creatus ſit imporportionatus ad Deum videndum in ratione mobilis objectivè, non tamen in ratione activi, quia habet activitatem ſaltem inchoatam ad videndum Deum, nec habet eam

ſimpli-

Digitized by Google

ſimpliciter à lumine, licèt ejus activitas ab hoc adjuvetur, & conſortetur, & ſolùm eſt improportionatus in ratione mobilis objectivè, nam cùm Deus ſit objectum voluntarium, non poteſt illum videre, niſi quando vult, at oculus corporeus ad Deum videndum utroque modo eſt improportionatus, tàm in ratione activi, quàm in ratione mobilis objectivè, quia res ſpiritualis nullo pacto continetur ſub objecto ſenſus, cùm ſit prorſus inſenſibilis ob ſui immaterialitatem.

42 Quintò tandem quæritur, an ſaltem intellectus creatus poſſit divinitùs elevari ad Deum videndum abſque lumine gloriæ. Thomiſtæ communiter negant poſſe fieri viſionem beatam ſine lumine gloriæ habituali, aut aliqua virtute intrinſeca intellectui inhærente, & per modum principii eum elevante, & conſtituente in actu primo. Ità Cajet. Bannes, & Soto, Ferrarienſis, Capreolus, Navarius, Alvarez, Salmaticenſes, Joann. à S. Th. & alii Thomiſtæ paſſim. Oppoſita ſententia communis extrà Scholam S. Thomæ, ut diximus diſp. 6. cit. qu. 5. aſſerit lumen gloriæ non eſſe adeo neceſſarium intellectui ad videndum Deum, ut implicet contradictionem Deum ſe ſolo ſine infuſione luminis gloriæ, aut alterius ſupernaturalis qualitatis intellectui inhærentis, ſivè habitualis, & natura ſua permanentis, ſivè quæ ſit per modum actualis monitionis, & paſſionis tranſeuntis, & habeat rationem principii effectivi, elevare intellectum ad viſionem beatificam eliciendam per ſolum concurſum ſpecialem extrinſecum. Ità Scot. 3. d. 14. q. 2. ar. 2. & cum eo Scotiſtæ, & Recentiores ferè omnes, quam opinionem latè defendimus q. 5. cit. art. 1. & præcipuum fundamentum eſt argumentum, quod procedit in omnibus quæſtionibus de potentia Dei abſoluta; nulla repugnantia cernitur in eo, quòd actus ſupernaturalis à potentia naturali procedat, & ab omni potentia Dei per concurſum ſpecialem ſupplente vices habitus ſupernaturalis, & cujuslibet alterius principii intrinſeci, itaut potentia naturalis elevetur per omnipotentiam illi extrinſecè aſſiſtentem, & præſtantem concurſum æquivalentem illi, qui præſtaretur à principio ſupernaturali intrinſeco; ergò poterit actus ſupernaturalis ſic produci. Probatur aſſumptum excludendo præcipua capita, undè Adverſarii implicantiam deducunt; Vel enim repugnantia ſumitur ex vitalitate actus, & hoc non, quia actus viſionis, quatenus vitalis, ſatis habet, ſi procedat à cauſa vitali, & hoc ſalvatur non minus cum concurſu Dei immediato, quàm cum concurſu luminis; Vel ſumitur ex ſupernaturalitate, & hoc non, quia effectus ſupernaturalis, ut ſic, ſatis habet, ſi procedat à principio ſupernaturali, & hoc etiam ſalvatur in propoſito, quia hoc habebit actus ex eo, quod procedat ab omnipotentia, non ſolùm concurſu univerſali, ſed ſpecialiter in illum influente, immò etiam de facto, quamvis ſupernaturalitas etiam attendatur quoque à Deo ſpecialiter concurrente per modum objecti, cùm magis ſuperet Deus ipſe in ratione objecti facultatem potentiæ intellectivæ quàm lumen gloriæ, quod eſt agens creatum; Vel tandem ſumitur repugnantia ex eo, quod potentia naturalis ex ſe ſit improportionata ad ſupernaturalitatem, & hoc non, quia proportionari poteſt per comprincipium extrinſecum, quo adjuvari poteſt, & ſuppleri defectus virtutis, quia in ea eſt, & per concurſum ſpecialem æquivalentem illi, quo adjuvaretur à comprincipio ſupernaturali intrinſeco, nam ut cauſa producat, vel producere poſſit effectum ſaltem partialiter, opus non eſt, quòd habeat in ſeipſa totam vim agendi, ſed aliquam tantùm, per quam poſſit alterius cauſæ conſortio effectum attingere. Neque ex eo, quod non ipſe ſolus intellectus agit per integram virtutem, ſed ſimul cum extrinſeca cauſa concurrente, dicendus eſt viſionem non attingere aut non attingere ut ſupernaturalem ſaltem ſpecificativè, nam ut verè dicatur eam attingere, ſufficit quod ad eam concurrat per aliquam virtutem ſibi intrinſecam ſaltem inchoatam, & incompletam, & an dicatur eam attingere, etiam ut ſupernaturalem ſpecificativè, ſufficit ut conjunctim ad eam cogat cum agente ſupernaturali, & increato ſecum ſpecialiter concurrente. Objectiones verò, & inſtantias Thomiſtarum vidè exactè ſolutas q. 5. cit. ar. 2.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quid videat in divina eſſentia intellectus lumine gloriæ illuſtratus.

43 PRimò, eſt veritas fidei indubitata omnes Beatos in patria videre Deum, ſicuti eſt in tribus perſonis ſubſiſtentem, hoc eſt, Dei eſſentiam, & ſimul tres perſonas divinas, & omnia attributa, ſeù omnes perfectiones formaliter in Deo exiſtentes, ſaltem quoad perfectionem abſolutam, quam important, præſcindendo à reſpectibus rationis, quos quædam attributa fundare intelliguntur, vel terminare comparatione creaturarum, ut ſolet dici de ſcientia, omnipotentia, immenſitate, & aliis attributis, quatenus fundant reſpectum rationis ad omnes tres ſcibiles, & poſſibiles, &c. Probatur hæc veritas in primis ex Scriptura 1. Joannis 3. *Videbimus eum ſicuti eſt*, quæ verba à SS. Patribus paſſim intelliguntur de viſione beatifica, qua Deus videtur, ſicut eſt in ſeipſo. Sed Deus in ſeipſo eſt unus in eſſentia, trinus in perſonis, & omnes perfectiones in ſe formaliter habet; ergò &c. Confirmatur ex Conc. Florent. ubi definitum eſt animas juſtorum in Cœlum recipi, ibique Deum clarè intueri unum, & trinum ſicuti eſt, undè ſequitur conſequenter omnes etiam divinas perfectiones à beatis videri, cùm non minus conveniat Deo eſſe ſapientem, juſtum, miſericordem &c. quàm eſſe unum in eſſentia, & trinum in perſonis. Denique probatur ratione, quia viſio beatorum terminata ad Deum, nempè ad ejus prædicata quidditativa, abſoluta, relativa, & attributalia eſt intuitiva, ut habetur ex pluribus Scripturæ locis, & definitum eſt in Conſt. 4. Benedicti XII. §. 3. ubi ait. *Beatos videre divinam eſſentiam viſione intuitiva, & faciali, nulla mediante creatura in ratione objecti ſe habente, ſed divina eſſentia immediatè ſe nudè, clarè, & apertè oſtendente*; ſed natura cognitionis intuitivæ quidditativè eſt ferri in rem ſicut eſt in ſe, in hoc enim differt à cognitione abſtractiva, quæ procedit per alienas, & inadæquatas ſpecies; ergò neceſſariò totus Deus, ſi intuitivè quidditativè videtur, ut eſt in ſe per viſionem beatificam, debet patere videnti ipſum cum omni perfectione, & cum omni modo perfectionis, & cum formalitate, quæ in ipſo eſt à parte rei. Nec nos turbare debet difficultas de divinis Idæis quæ à parte rei cenſentur eſſe in Deo, & tamen ex vi beatæ viſionis à beatis de facto non videntur, etenim non formaliter, ac veluti ſubjectivè reperiuntur in Deo, ſed tantùm objectivè, cùm ſint res ipſæ poſſibiles ſecundariò cognitæ, ut dictum eſt 1. ſent. diſp. 3. *De divino intellectu* q. 2. de divinis Idæis, ubi de hoc fusè diſſerimus.

44 Secundò, eſt difficultas an videntes Deum per eſſentiam ipſum comprehendant. Pro cujus reſolutione Doctores communiter advertunt comprehenſionem bifariam uſurpari ſolere, uno modo pro aſſecutione rei, quam deſideramus, & in hoc ſenſu non eſt difficultas, ſic enim certum eſt Deum à beatis comprehendi ſicut certum eſt ab ipſis videri, juxtà illud ad Philipp. 3. *Sequor ſi quomodo comprehendam* & 1. ad Corinth. 9. *Sic currite, ut comprehendatis* & ad Epheſ. *ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis*, & in hoc ſenſu Beati in patria appellantur comprehenſores, ut à Viatoribus ſecernantur. Alio modo comprehenſio magis propriè ſumitur pro adæquata, & exacta objecti cognitione, itaut ſit tam perfecta in ratione cognitionis, ſicut ipſum objectum in ratione cognoſcibilis, & in hoc ſenſu tunc aliquod objectum dicitur ab intellectu comprehendi, & ejus cognitio comprehenſio, quando tanta eſt intellectivitas in cognoſcente, quanta intelligibilitas in objecto, vel major intellectivitas in cognoſcente, quàm intelligibilitas in objecto, ut explicat D. Aug. ſerm. 28. de verbis Domini, & 12. de Civit. c. 27. ubi ad comprehenſione circumſcribi, & quaſi finiri objectum comprehenſum, & in hoc ſenſu procedit propoſita difficultas, & in hoc ſenſu eſt communis Patrum, & Theologorum ſententia Deum eſſe incomprehenſibilem à quocumque intellectu creato, non ſolum viribus propriis, ſed nec etiam quantumcumque elevato per gratiam. Ita D. Th. D. Bonav. & Scotus 3. diſt. 14. q. 2. ad 2. princ. ubi ait, quod nullius intellectus creatus, nec etiam intellectus animæ Chriſti videns clarè, & intuitivè Verbum ipſum comprehendit, quia intellectus creatus non commenſuratur Deitati, & addit, quòd etiam ſi videret in Deo quodcumque viſibile, non ob id eum comprehenderet. Deducitur hæc veritas ex pluribus Scripturæ locis, ut ex illo Hieremiæ 32. ubi Deus dicitur *Magnus conſilio, & incomprehenſibilis cogitatu*, & ex illo Pauli 2. ad Rom. *O altitudo divitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus*, & aliis ſimilibus paſſim, & ità definitum fuit in Conc. Later. ubi dicitur. *Credimus, & ſimpliciter confitemur unum eſſe Deum, infinitum incommutabilem, & incomprehenſibilem*. Ratiò deducitur ex Scot. l. c. quia comprehenſio rigoroſè ſumpta requirit adæquationem inter elevationem intelligentis, & intelligibilitatem objecti intelligibilis, ſed hanc adæquationem impoſſibile eſt intervenire inter finitum, & infinitum, quia ut Aug. cit. ajebat. *Quod comprehenditur finitur à comprehendente*, eſt autem impoſſibile objectum infinitum totaliter finiri, & quoad omnem ſuam intelligibilitatem ab intellectu finito, etiam quantumcumque per gratiam elevato, quia nullus intellectus creatus, quantumcumvis ad intelligendum elevetur, virtutem intelligendi accipere poteſt niſi finitam ſimpliciter, nec niſi per intellectionem creatam intelligere poteſt, quæ proinde eſt etiam perfectionis, & repræſentationis ſimpliciter finitæ, & ideò rem ſimpliciter infinitam qualis eſt Deus comprehendere non poteſt.

45 Di-

Digitized by Google

45 Dices. Beati ità clarè, & quidditativè Deum cognoſcunt, ut nihil, quod in Deo ſit, eos lateat; ergò verè Deum comprehendunt, tunc enim aliquod objectum comprehendi dicitur, quando ſecundum omnia, quæ habet in ſe, à vidente attingitur, & cognoſcitur. Reſpondetur negando conſequentiam, quia ad comprehenſionem Dei præter cognitionem omnium perfectionum, quæ formaliter in eo exiſtunt, requiritur ulterius in ſententia præſertim Thomiſtarum, ut cognoſcantur omnia, quæ in ipſo virtualiter, & eminenter continentur, ſeù illa omnia, quæ ab ipſo extrà ſe produci poſſunt, nec adhuc hoc ſufficit ad Dei comprehenſionem, ſed inſuper requiritur, ut ipſa divina eſſentia cum illis omnibus, quæ formaliter, vel eminenter in ea continentur, tàm perfectè cognoſcantur, quàm in ſe cognoſcibilis eſt, ità quod cognitio ſit adæquata objecto, ideſt, quod in intenſione, & claritate cum illo proportionem habeat, quæ proportio in eo conſiſtit, ut jam diximus, quòd cognitio ſit tanta, quantam in ſe requirit objectum, quod per illam cognoſcitur, & quia talem cognitionem nullus intellectus creatus poteſt habere reſpectu divinę eſſentiæ, quæ natura ſua cognoſci, & attingi petit aliam majori, & majori, immo & infinita cognitione, ideò cognitio creata dari nequit, per quam divina eſſentia comprehendatur. Dices; ergò Beati Deum non vident, ut eſt in ſe, ſed aliter ac eſt in ſe, ſiquidem in ſe eſt infinitus, & viſio Beatorum, quæ tendit in illum, eſt finita. Reſpondetur negando conſequentiam cum Caſpenſi diſp. 5. cit. ſect. 5. *in fine*, nam licet verum ſit actum, quo Deus videtur, habere alium modum, quam ipſummet Deum, hoc tamen nullum in cognitione errorem inducit, quia error contingit, quando res cognoſcitur aliter, quàm ſit in ſe. Beati autem Deum cognoſcunt, & attingunt ſecundùm ea, quæ habet intrinſecè, & prout illa habet, unde ſicut Deus non errat, quando per actum infinitum cognoſcit objectum finitum, ſed adhuc cognoſcit illud, ut eſt in ſe, ità neque Beati errant, quando per actum finitum objectum infinitum cognoſcunt, ſed adhuc illum cognoſcunt, ut eſt in ſe.

46 Tertiò, communis etiam ſententia Theologorum eſt, præter ea, quæ ſunt formaliter ex natura rei in divina eſſentia ut ſunt perſonæ, relationes, & attributa, Beatum etiam videre aliqua, quæ dicuntur eſſe in Deo virtualiter tamen, & eminenter, quales dicuntur eſſe creaturæ tam poſſibiles, quàm futuræ, ſic etiam paſſim docent SS. Patres, quod nimirum Beati in patria videntes Deum, vident in ipſo tamquam in objecto cognito, & primario viſionis beatæ creaturas poſſibiles, & etiam exiſtentes pro beneplacito divinæ voluntatis, & pro inæqualitate meritorum. Ità expreſsè docet D. Auguſtinus 4. ſuper Geneſ. ad lit. cap. 29. ubi in Beatis duplicem affirmat dari creaturarum cognitionem, unam matutinam, alteram veſpertinam, matutinam appellat cognitionem creaturarum in Verbo, veſpertinam verò eam, quæ habetur in proprio genere, & per proprias ſpecies de creaturis, & ita etiam diſcurrit lib. 11. *de Civit. Dei* cap. 29. ubi enumeratis variis creaturarum cœleſtium, & terreſtrium ſpeciebus, ſubdit, quòd *omnia hæc aliter in Verbo Dei à Beatis cognoſcuntur, ubi habent cauſas, rationeſque ſuas, ſecundùm quas facta ſunt, incommutabiliter permanentes, aliter in ſeipſis, illic clariore, hic obſcuriore cognitione*, ſic etiam diſcurrit D. Bernardus libr. 5. *de Conſid.* cap. ubi de Beatis inquit, quòd *vident Verbum, & in Verbo facta per Verbum*, & hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia viſio beatifica eſt quædam participatio viſionis illius increatæ, qua Deus ſeipſum, & creaturas cognoſcit; ſed Deus in eſſentia ſua videt creaturas ſecundùm eſſe proprium, quod in ſeipſis habent, vel habere poſſunt; ergò cenſendum eſt Beatos quoque eodem modo creaturas aliquas in eſſentia divina videre poſſe, & de facto videre. Solùm difficultas eſt circa modum, quo Beati creaturas in Deo cognoſcant, an, ſcilicet, tamquam in cauſa, vel tamquam in ſpeculo, & ſpecie expreſſa rerum omnium repræſentativa, vel potius tamquam in Idæa, & ſpecie impreſſa eminentiali omnium creaturarum, itaut ſit præciſè ratio cognoſcendi creaturas, non autem medium cognitum, in quo creaturæ cognoſcantur; ſed quoniam in hac difficultate ſervata proportione diſcurrendum eſt de intellectu beato, ſicut diſcurritur de intellectu divino quemadmodum 1. ſent. diſp. 3. quæſt. 1. art. 1. diximus divinum intellectum videre cuncta poſſibilia in eſſentia ſuo nullo ex præfatis modis, ſed tantùm tamquam in objecto primario, & medio priùs cognito, modo ibidem explicato, ità in propoſito dicendum de intellectu beato, cum hac tamen differentia, quod comparatione divini intellectus eſſentia eſt omninò naturaliter illimitata ratio objectiva cognoſcendi poſſibilia, quatenus verò ſupponit decreta divinæ voluntatis, eſt ratio cognoſcendi determinate futura, cœterum comparatione intellectus creati ſimul dicitur ratio cognoſcendi poſſibilia, & futura, quatenus illius eſt præciſè motiva liberè per actum liberum divinæ voluntatis. Ità diſcurrimus d. 6. cit. *de Viſione beata*, quæſt. 6. ab initio, ubi etiam aliam difficultatem enodamus, an Beati diſtinctis actibus videant divinam eſſentiam cum ſuis perfectionibus, ut objectum primarium, & creaturas poſſibiles, ac futuras, ut objecta ſecundaria, an potiùs eadem viſione beata, qua Deum vident, cognoſcant etiam in ipſo Deo creaturas poſſibiles, & futuras.

47 Quartò, notanter diximus præter ea, quæ ſunt formaliter ex natura rei in divina eſſentia, ut ſunt perſonæ, relationes, & attributa, Beatum etiam videre aliquas creaturas, quia de facto Beati non vident in Deo omnia creata, vel creabilia, quæ videt Deus, ut docent D. Th. D. Bonav. Scotus, & alii Theologi paſſim 4. d. 49. & deducitur ex pluribus Scripturæ locis, ut Matth. 24. de die judicii habetur. *De illa die, & hora nemo ſcit, neque Angeli Cœlorum, niſi ſolus Pater*, & 1. Corint. 2. *Quæ ſunt Dei nemo cognovit, niſi ſpiritus Dei*, & aliis ſimilibus, & ſic etiam loquuntur SS. Patres. Eſt tamen difficultas, an ſaltem de poſſibili poſſit Beatus aliquis videre in Deo omnes creaturas etiam poſſibiles. Prima ſententia, & communis in Schola Thomiſtarum negat, quia hinc ſequeretur quòd talis Beatus Deum comprehenderet, quod probant, quia taliter cognoſcere cauſam; ut omnes effectus in virtute illius contenti pariter cognoſcantur, eſſet comprehendere cauſam; ſed repugnat Deum ab intellectu Beato comprehendi; ergo nec de facto eſt, nec poſſibilis talis viſio Dei, per quam omnes poſſibiles creaturæ in Deo viſo cognoſcantur. Ità D. Th. p. 1. q. 12. ar. 8. & ibi Thomiſtæ omnes. Secunda ſententia affirmat. Ità Scot. q. 3. Prologi AA. ubi ait poſſibile eſſe quòd Beatus videat omnia creata, & creabilia, quæ relucent in Deo, ſi Deus ea illi oſtendat, & in 3. d. 14. q. 2. lit. H, docet intellectum animæ Chriſti de facto videre omnia, quæ Verbum videt, qua de cauſa plures Scotiſtæ non ſolùm id aſſerunt de poſſibili pro quocumque intellectu beato, verum etiam de facto id aſſeverant de intellectu animæ Chriſti, quòd, ſcilicet, videat omnia, quę Verbum videt, tam ſcientia naturali, quam libera, quia ſicut monet Doctor 3. d. 13. q. 4. §. *Quantum* ad 2. q. & Aug. 3. de lib. arb. *Quicquid tibi vera ratione melius occurrit, ſcias hoc Deum magis feciſſe, quàm non feciſſe*, præſertim circà humanitatem à Verbo aſſumptam, quare ſi hoc verè rationi non repugnat, nedùm id negandum non erit omnipotentiæ Dei, ſed præterea id etiam aſſerendum erit de facto de ſacra Chriſti humanitate, quia in commendando Chriſtum potius debemus excedere, quàm deficere à laude ſibi debita, ſi propter ignorantiam in alterum incidere oporteret, ut ait Doct. l. c.

48 Ratio autem deducitur ex dictis, quia quòd viſio beatorum non ſit perfecta, & rigoroſa comprehenſio, non provenit ex eo, quod non attingat omnem perfectionem in Deo formaliter exiſtentem, quia Beati vident Deum, ut eſt in ſe, & conſequenter omnes perfectiones, quæ ſunt in eo realiter, aliàs non cognoſcerent, ut eſt in ſe. Neque provenit ex eo, quod non attingat omnia, quę virtualiter ſunt in Deo, quia ut diximus l. 1. ſent. diſp. 7. de Sanctiſſima Trinitate, Verbum divinum procedit ab intellectu Patris ex perfectiſſima cognitione divinæ eſſentiæ, & tamen pro eo ſigno creaturæ non cognoſcuntur, aliàs Verbum ex vi ſuæ productionis eſſet etiam Verbum creaturarum, & ſicut agnoſcit pro partiali principio *Quo* eſſentiam, quam exprimit, & cujus eſt Verbum, ità pro ſui principio creaturas quoque agnoſceret, quod eſt abſurdum, ut fusè diſcurrimus loc. cit. Sed præciſa ratio, cui viſio beatorum non ſit perfecta, & adæquata comprehenſio, eſt quia non adæquatur, neque commenſuratur cum intelligibilitatæ divinæ eſſentiæ viſæ, ut ait Scot. 3. d. 14. q. 2. M, neque intellectus adæquatur objecto, ſivè enim videatur infinitum intenſivè, ſive infinitum extenſivè, intellectus ſemper eſt finitus, & actus etiam finitus, comprehenſio autem requirit, ut tanta ſit intellectivitas in intelligente quanta intelligibilitas in objecto, quod in propoſito caſu non accideret, quia intellectivitas ſemper finita eſſet. Confirmatur, quia, ut arguit Doctor loc. c. §. *Contrà rationem*, ſi quis non poteſt ex diſtincta cognitione ſubjecti illud comprehendere, tantò minus illud comprehendet ex cognitione paſſionis illius; ſed infinitas in Deo intenſiva eſt ſubjectum, & infinitas extenſivè creaturarum eſt veluti paſſio, & cognoſcens infinitatem Dei illum non comprehendit, ut ſuprà dictum eſt; ergò neque ſi cognoſcit infinitam multitudinem creaturarum poſſibilium, illum comprehendet. Ex qua doctrina ſolvitur fundamentum oppoſitæ ſententiæ, quia ad comprehenſionem Dei, ut dictum eſt, præter cognitionem omnium perfectionum, quæ in eo formaliter exiſtunt, ac etiam eorum omnium, quæ in ipſo ſunt virtualiter, & eminenter, requiritur ulterius, ut ipſa divina eſſentia cum illis omnibus, quæ formaliter, vel eminenter, in ſe continet, tàm perfectè cognoſcatur, quàm in ſe cognoſcibilis eſt, quod ſolius Dei proprium eſt.

49 Poſtremo, accedit ex dictis diſp. 6. cit. quæſt. 9. ubi hanc controverſiam ex profeſſo diſcutimus, quòd in rigore loquendo

Digitized by Google

do de natura comprehenſivæ cognitionis ad comprehenſionem alicujus objecti minime neceſſaria eſt cognitio eorum, quæ in objecto continentur eminenter, & virtualiter, ut ibi fusè oſtendimus ar.1.ex jam dictis diſp.6. *de Anima* quæſt.12.& quamvis prædicta Thomiſtarum ratio in cauſis univocis locum habere poſſet, ubi cauſa non ſuperat effectus ab ea producibiles, ipſa quoque perfectiſſimè cognoſcitur, quia effectus illi ſuam virtutem, & perfectionem adæquant, in cauſis tamen æquivocis nullatenus locum habet, cùm enim iſtæ valdè excedant totam effectuum univerſitatem ab ea producibilium,etiamſi omnes iſti attingantur, non adhuc ità perfectè cauſa cognoſcitur, quantum cognoſcibilis eſt, quia omnes illi effectus etiam ſimul ſumpti totam virtutem, & perfectionem cauſæ adæquare non valent, ſicut Solem neutiquam comprehenderet, qui omnes effectus ab ipſo producibiles cognoſceret,cùm adhuc reſtaret ſolem ipſum cognoſci in gradu perfectionis, quo omnes illos effectus ſuperat. Sed Deus eſt cauſa æquivoca creaturarum; ergò etiam ſi omnes creaturæ non ſolùm exiſtentes, ſed etiam poſſibiles viderentur in Deo, adhuc ipſe non comprehenderetur. Dices, utique ad comprehenſionem Dei non ſufficere, ut attingantur omnia virtualiter, & eminenter in ipſo contenta, ſed etiam agnoſci debere quæcumque in ipſo continentur formaliter, & ex natura rei; tunc enim adæquatè omninò cognoſceretur, quantum cognoſcibilis eſt,etiamſi ſit cauſa æquivoca reſpectu effectuum ab ipſo producibilium. Sed hæc quoque evaſio ibidem præcluſa eſt n.252. nam ſi cognitio omnium effectuum ab ipſo producibilium non ſufficit ad ejus comprehenſionem, ut conceditur; neque etiam cognitio omnium, quæ in ipſo formaliter, & ex natura rei continentur, nam de facto beati hæc omnia vident, nec tamen Deum comprehendunt; ergò neque etiam tota cognitio ex illis duabus integrata, aut eis æquivalens foret comprehenſio, quia duæ cognitiones finitæ etiam conjunctæ non faciunt unam infinitam, ſicut nec duæ quantitates finitæ ſimul junctæ quantitatem infinitam conſtituere poſſunt. Plures alias obiectiones, & implicantias Thomiſtarum vide ſolutas loco citato.

ARTICULUS TERTIUS.

Quas creaturas de facto intueantur Beati.

50 PRimò, cùm certum ſit ex dictis art. præced. beatos, non tantum Deum, ſed etiam alia plura præter ipſum cognoſcere, non tamen omnia, ſed aliqua tantùm in ejus eſſentia, ſivè per ſpeciales revelationes, aut alio modo, modò inquirendum eſt, quænam ſint illæ res, quarum cognitio in ſtatu gloriæ illi convenit,& in primus SS.Patres,ac Theologi communiter docent, quemlibet beatum omnia, & ſingula fidei noſtræ myſteria clarè,& perfectè cognoſcere,quod expreſsè deducitur ex Apoſtolo 1. Corint.capit.13. ubi loquens de fidei noſtræ myſteriis inquit. *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem*,quod explicans D.Auguſtinus lib. 20. de Civit.cat.1.ait: *Quod videbimus, niſi Deum, & omnia illa, quæ nunc non videmus credentes,hìc credimus,illic videbimus*, & in libro de diligendo Deo inquit; *Quod hic crediderunt, ibi videbunt* D.Gregoris l.18.Moral.cap.ult. in fine: *Hæc viſio nunc fide incboatur, ſed tunc in ſpecie perficietur, & quæ per ora prædicantium quaſi per decurrentia flumina ſumimus, tunc in ipſo fonte bibemus*. D. Paulinus Nolanus Epiſcopus epiſt. 12. ad Severum inquit:*Tunc revelanda nobis cum ſpecie videbimus, quæ nunc per fidem prævidemus, itaque hìc ſeminamus, & ibi metemus*. Proſper Aquitanicus libr.1.de vita Contemplativa cap.4. ſic pariter diſcurrit:*Hæc eſt vita beata,ad quam qui pervenerint,Beatis Angelis ſimiles erunt,quod hic crediderunt,ibi videbunt ſui Creatoris ſubſtantiam contemplantes*, & ſic etiam plures alii SS. Patres loquuntur; ergò nedùm quæ attinent ad objectum primarium, ſed etiam quæ ad ſecundarium, ſi in via credita ſunt, ubi videbuntur. Et hoc tandem etiam ratio ipſa ſuadet, quia ratione juſtitiæ diſtributivæ præmium merito reſpondere debet, ac ei proportionari, ſed fidei meritum in eo præſertim conſiſtit, quod propter auctoritatem, & veracitatem Dei revelantis firmiter omnia illa credantur, quæ obſcura ſunt, & inevidentia; ergò fidei præmium, ut ejuſdem merito correſpondeat, in eo conſiſtere debet; ut omnia illa in patria evidenter, & clarè cognoſcenda proponantur, quæ hic in via obſcura erant, ac inevidentia.

51 Secundò, conveniunt Theologi, quemlibet beatum omnes rerum ſpecies, & genera, & plura etiam talium ſpecierum individua, quæ facta ſunt, vel facienda, item omnia ſcientiarum naturalium objecta cognoſcere, ſeù ea omnia perfectè ſcire; quæ ab homine, vel Angelo ſciri poſſunt naturaliter; ità Doctores communiter & præſertim Divus Thomas pa.1. quæſt. 12. art.8. ad 4. ubi docet deſiderium rationalis creaturæ eſſe ad ſciendum omnia illa,quæ ad perfectionem intellectus pertinent, & hæc ſunt ſpecies,& genera rerum, & rationes earum, quæ in Deo videbit quilibet videns eſſentiam divinam; idem docet qu. 94.art.3. eo quia non minus credibile eſt Deum cuilibet beatorum communicare perfectam rerum omnium ſcientiam, quàm communicaverit Adamo in ſtatu innocentiæ, cùm ſtatus gloriæ longè ſublimior, & perfectior ſit illo.

Confirmatur ex Origene in Pſal.36. homil. 5. ubi ait, quòd non erit aliquis imperitus in Regno Dei, non indocilis permanebit, nullus erit à rerum ſcientia peregrinus, omnes efficiemur, ſi tamen merebimur, diſcipuli ſapientiæ; ſicut homo hic poſitus inſtruitur, & imbuitur in his, quæ potuit in carne poſitus attingere, ibi jam illuminabitur perfectioribus diſciplinis, & ea, quæ hic ſtudio, & labore quæſita ſunt ad compendium futuræ inibi inſtitutionis accedet, ità Origenes loco citato, quæ licèt intelligi poſſint de cognitione creaturarum in proprio genere, tamen ut etiam Brancatus noſter advertit diſp.19.articul. 9. non videtur modo ejus loquendi conſonum, quia dicit hæc eſſe ſcienda ab iis, qui erunt diſcipuli ſapientiæ, ideſt, à Deo Magiſtro revelante, & in ſe illa oſtendente intelligent. Denique id etiam ratio ipſa ſuadet,quia cùm beatitudo ſit ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus poſtulat, ut intellectus beati ea omnia cognoſcat, quæ ad naturalem ejus perfectionem requiruntur, & ad explendum appetitum ſciendi rectæ rationi conſentaneum, talis autem eſt rerum omnium naturalium cognitio. Et eidem etiam deducitur ex ſucceſſione viſionis ad fidem quia beati in via crediderunt hunc mundum eſſe à Deo conditum, ipſumque Cœli,& Terræ,viſibilium omnium, & inviſibilium eſſe Creatorem; cùm ergò fides evacuanda ſit, eique clara viſio ſuccedere debeat in patria omnium creditorum in via,quicumque credidit genera,& ſpecies rerum omnium, quæ in Geneſi referuntur, eadem quoque videbit in ſtatu beatitudinis conſtitutus, & perfectè ſciet, aliàs minus videret, quàm credidiſſet.

52 Tertiò, conveniunt prætereà Theologi beatos de facto videre in Verbo,hoc eſt in eſſentia divina quęcumque pertinent ad ſtatum cujuſcumque beatificum, ideſt ea, quæ ad ipſos pertinent, vel ratione perſonæ aut ſtatus, dignitatis,officii, vel aliquo alio titulo. Ità D.Thomas libr.3. contrà Gentes c.59. & de Verit.quæſt.8.articul.4. D.Bonaventura 4.diſt.45. part.3. quæſt. 2.& 3. Scotus 4. diſt.45. quæſtion.4. lit.H. & alii Scholaſtici ibidem, qui etiam unanimiter dicunt ad ſtatum ſingulorum beatorum ea ſpectare, quæ ita eorum curæ, & diligentiæ ſunt commiſſa, ut ipſis ea gubernare incumbat, undè Angelis Cuſtodibus ea omnia nota eſſe debent, quæ ad homines ſpectant, quos ſinguli regunt, ut ſuum miniſterium perfectè, & cum omni diligentia exequi poſſint. Item ad ſtatum cujuſcumque beati omnia illa pertinere, quæ dum talis beatus erat in via, ſpeciali modo ab ipſis inſtituta fuere,vel eorum gubernationi erant ſubjecta, quia nimirum deinceps etiam in ſtatu beatitudinis earumdem rerum cura ipſi convenit. Et exemplum afferri ſolet de Patrefamilias quantum ad ea, quæ deinceps in domo ſua contingunt, nam ratione talis curæ ſpectat ad ipſum cognoſcere filios, conſanguineos, & amicos, & alia hujuſmodi, ut in caſu neceſſitatis à Deo impetrare poſſit quæcumque opportuna ſunt, pro bono domus, & familiæ regimine, & ſimiliter diſcurri ſolet de fundatore alicujus Ordinis quoad ea, quæ tractu temporis in eodem Ordine eveniunt. Item ad ſtatum cujuſcumque beati pertinere dicuntur, quæ ad ipſum ſpectant dum exiſtit in patria; qualia ſunt cultus, & honor, vota,& preces,quæ diriguntur ad ipſum à Viatoribus. Hæc autem veritas deducitur ex illis D. Petri verbis epiſt.2. cap.1. *Dabo operam, & frequenter habere vos poſt obitum meum, ut horum memoriam faciatis*, quibus verbis curam, & ſollicitudinem ſignificat, quam in ſtatu gloriæ ſervaturum ſe dicit pro fidelium ſalute, undè deducitur Divum Petrum, ut potè primum, & ſummum poſt Chriſtum Eccleſiæ Paſtorem in ſtatu beatitudinis omnia cognoſcere, quæ ad eorum ſalutem ſpectare poſſunt, & hujuſmodi cognitionem ratione officii ei competere. Confirmatur ex Concilio Senonenſi in decretis fidei capit. 23. ubi damnantur Hæretici, qui dicebant Sanctos à nobis orari non debere, quia noſtras orationes non cognoſcunt, & inquit: *Eum facile intellecturum, quàm id falſum ſit, qui non ignorat Sanctis pervium eſſe illud divinitatis ſpeculum omniforme,in quo quicquid eorum interſit illuceſcat.* Tandem id quoque ratione ſuaderi poteſt evidenti, quia beatus eſt, qui habet quicquid vult, & nihil mali vult ex D. Auguſtin. 13. de Trinit.capit.5. ſed veriſimile eſt, quod beati velint videre in Deo, quæ ad ſuum ſtatum pertinent, dignitatem, officium, &c. quæ in vita habuerunt ut Religionum inſtitutores, Patresfamilias, ut ſciant, quæ in Religione fiunt, quid à filiis, & amicis, conſanguineis,

Digitized by Google

&c. & hoc velle malum non eſt; ergo probabile eſt quod iſta videre à Deo petant, & de facto videant, ut ad ſuum ſtatum pertinentia.

53 Quartò eſt difficultas, an Beati cognoſcant orationes, quas offerimus; quam Scotus tractat. 4. diſt. 45. q. 4. pro cujus intelligentia advertit dupliciter intelligi poſſe, quod Beati videant orationes à nobis oblatas, primò in genere proprio, ut ſi ad nos accederent in debita diſtantia; alio modo in Deo, quia nimirum Deus noſtras orationes eis manifeſtat, & in hoc ſenſu proponitur quæſtio, an ſcilicet, Beati videant in Deo orationes fidelium. Dixerunt olim Hæretici quidam noſtras orationes à Sanctis non cognoſci, eoſque proinde à nobis non debere orari; ità Vigilantius, contrà quem ſcripſit D. Hieronym. lib. contrà Vigil. cap. 3. idem dixerunt Vvaldenſes, quem errorem renovavit quoque Lutherus in Dom. 7. poſt Trin. & in cap. 9. Eccleſiaſtes, & in Jonam; Catholica ſententia docet Sanctos eſſe invocandos, & pro nobis apud Deum preces fundere, ideoque orationes noſtras cognoſcere; ità ſemper in Eccleſia Dei traditum fuit, & in Concilio Senonenſi de fide definitum loc. cit. ac etiam poſteà in Conc. Trident. ſeſſ. 25. in decreto de invocatione Sanctorum, ità etiam docent Scholaſtici omnes 4. diſp. 35. D. Thomas, D. Bonav. & Scotus præſertim ibid. loc. cit. ubi inquit, quod licèt non ſit de ratione beatitudinis, ut Beati videant in Deo orationes noſtras, quia non eſt aliquid quaſi neceſſaria ſequella beatitudini. Neque quod revelentur, quia neque talis revelatio neceſſariò ſequitur beatitudinem, quia tamen congruum eſt Beatum eſſe coadjutorem Dei in procurando ſalutem electi eo modo, quo hoc ſibi competere poteſt, & ad iſtud requiritur ſibi revelari orationes noſtras ſpecialiter, quæ ſibi offeruntur, quia illæ ſpecialiter innituntur meritis ejus, tamquam mediatoris perducentis ad ſalutem, quæ petitur, ideo probabile eſt, quod Deus beatis revelet de orationibus ſibi, vel Deo in nomine ejus oblatis; & hæc Catholica veritas deducitur præſertim ex diverſis lyturgiis Eccleſiæ ab initio à SS. Apoſtolis Petro Romæ, Jacobi Hieroſolymis, & cœteris alibi compoſitis, in quibus ſupponitur Beatam Virginem Mariam, & cæteros Angelos, ac Sanctos pro nobis orare, ut patet in oratione S. Stephani, ubi ſic Deus oratur, *Concede ut is pro nobis interceſſor exiſtat, &c.* & in Lytaniis majoribus *Omnes Sancti, & Sanctæ Dei intercedite pro nobis*, de quo plura Brancatus noſter diſp. 19. cit. art. 10.

54 Sed obiicies illud Iſaiæ 63. *Abraham neſcivit nos, & Iſrael ignoravit nos*, Confirmatur, quia Deus ſolus novit ſecreta cordis; oratio autem mentalis, quæ maximè eſt Deo accepta, eſt hujuſmodi; ergò &c. Tandem etiam ratione ſuadetur, quia oportet Beatos orationes noſtras congnoſcere, niſi ad hoc, ut orent pro nobis; ſed conſequens eſt inconveniens, quia non ſunt in ſtatu meriti; ergò non poſſunt orare nobis, quia in oratione per ſe meritum conſiſtit. Has objectiones ſolvit Doctor loc. citato §. *Ad argumenta*, ad primum dicit, quòd Abraham pro tempore, pro quo intelligitur illud Iſaiæ fuit in Lymbo, & per conſequens non beatus, & ideò neſcivit filios ſuos Judæos habitantes in terra Iſrael, quia nec notitia naturali intuitiva, quæ impeditur per immoderatam diſtantiam, nec notitia revelationis ſpecialis, quia non habuit viſionem illam in Verbo, quam concomitatur regulariter talis revelatio, non ergo concludit de beatis, quibus in Verbo regulariter revelantur, quæ ad eos ſpectant.

Ad Confirmationem, ait dictum illud, quòd ſolus Deus novit abſcondita cordis, verum eſſe univerſaliter, & ex propria virtute, & perfectione, ità quod impoſſibile eſt, quod per aliquod impediens hoc ſibi lateat; hic autem non loquimur de propria virtute Beatorum, ſed de revelatione facta in Deo, addit Doctor, quòd etiam ſolus Deus novit abſcondita cordis, ut judex univerſalis omnium talium occultorum, quo modo nec Angeli boni, nec mali, nec animæ ſeparatæ noverunt. Ad ultimum dicit, quòd oratio noſtra nunc duplicem habet effectum, unum quia eſt meritoria oranti: alium quia ex hoc, quod ſpecialiter dirigitur pro alio, meritoria eſt illi, pro quo offertur, & primo modo beati non habent orationem, ſed ſecundo modo. Nec eſt inconveniens aliquem, quia jam eſt in termino quoad ſe per orationem mereri alteri, videmus enim in politiis, quod is qui aſſecutus eſt ſummum dignitatis gradum, licèt nihil poſſit ſibi apud Regem amplius mereri, poteſt tamen aliis, præſertim quando ipſe Princeps vult quidpiam aliàs indigno per interceſſionem ejus, qui eſt illi acceptus, concedere, & ſic Sancti cum jam ſint in termino, nihil ſibi impetrare, aut mereri poſſunt, ſed benè nobis viatoribus indignis exaudiri. Quod autem ob merita Sanctorum hominum etiam ex hac vita Defunctorum multa beneficia Deus aliis contulerit, univerſa Scriptura teſtis eſt. Aliter etiam reſpondet Doctor, & quaſi redit in idem, quod ſicut impetrat beatus aliis, non ſibi, ità cauſat meritum aliis, non ſibi: oratio enim ſua eſt diſpoſitio de congruo, ut propter eam Deus concedat illud, quod impetrat illi cui petit, & iſta eſt meritum, non iſtius pro ſe, ſed pro illo, cui redditur, quod huic merito quaſi pro præmio proximo correſpondet.

55 Quinto tandem eſt difficultas, an Beati videant pęnas damnatorum, quam movet Scot. 4. d. 3. quæſt. 3. & ait difficultatem non eſſe, in eas cognoſcant in genere proprio, quia ad hujuſmodi cognitionem habendam requiritur diſtantia debita inter intellectum, & objectum, non eſt autem diſtantia proportionata inter potentiam exiſtentem in Cęlo empireo, & objectum exiſtens in Inferno, quare ſola difficultas eſt de cognitione matutina, ſeù ſupernaturali, ac in Verbo. Et pro reſolutione in primis communis eſt Theologorum ſententia Beatos videre in Deo pęnas damnatorum, ut patet ex Lucæ 16. ubi habetur, quod Abraham in requie exiſtens divitem damnatum vidit in pęnis poſitum, quem locum declarans Sanctus Greg. l. 4. Dialog. cap. 33. docet Beatos cognoſcere etiam damnatorum pęnas, quod etiam affirmat Beda in idem cap. 16. Lucæ, & rationem talis viſionis aſſignans inquit. *Ut hinc eorum gaudium creſcat, quia malum conſpiciunt, quod miſericorditer evaſerunt*, & ita etiam diſcurrit Magiſter ſent. d. 59. c. dicens, licèt & ità Beati pęnas damnatorum videbunt non per hoc triſtabuntur, ſed maximas Deo agent gratias, quod ex hujuſmodi calamitatibus, & tormentis eos liberavit. Quantum autem ad modum quo beati pęnas damnatorum in Deo cognoſcant, inquit Doctor loco citato diſtinguendum eſſe de ipſis pęnis, aliæ enim ſunt privativæ, aliæ poſitivæ, ſi ergò ſermo ſit de pęna damni, quæ eſt carentia divinæ viſionis, ſivè de culpa, quæ eſt cauſa pęnæ, inquit Doctor in divina eſſentia non relucere, quia cùm non ſint entia, nec habent in Deo idæam, nec imitantur idæam, quia nec in ſe, nec in aliquo gradu entis ſunt, & ideo cognoſcuntur per aliud, nempè per poſitivum, cui opponuntur, dicentes Ariſtotel. 7. & 9. Met. quòd privatio cognoſcitur per habitum. Si autem ſermo ſit de pęnis poſitivis, quales ſunt pęna ignis, remorſus conſcientiæ, & triſtitiæ pęnas hujuſmodi concomitantes, quia ſunt verè entia poſitiva, & habent idæam in Deo, à beatis in Verbo cognoſcuntur, & talis ideæ nihil eſt aliud ac ipſa divina eſſentia, quæ omnium rerum eſt exemplar illimitatum.

56 Quomodo autem ſe habeat voluntas beatorum erga damnatos videntes eorum pęnas, ait Doctor, ſub lit. D. non credo quod conſolentur abſolutè de pęnis eorum, quia nec Deus, qui eſt Judex inferens pęnam conſolatur abſolutè, ut patet per Iſaiam: *Heu conſolabor de inimicis meis*, & alibi: *Nolo mortem peccatoris, &c. Vult omnes homines ſalvos fieri*, &c. Quo circà non punit eos, niſi neceſſitate quadam propterea quod aliter culpa remanens juſtè ordinari nequit, niſi per pęnam; nolunt igitur ſimpliciter Deus, aut beati damnatorum pœnas, ſed ſolùm ſecundum quid, hoc eſt, propter juſtitiam, & reordinationem culpæ, immò ſubdit Doctor, quod ſi placeret Deo, vellent liberationem eorum, aut ſaltem non diſpliceret eis, ſi ſolverentur à pęnis, quia nolunt eis pœnam, niſi quatenus ità ordinatum à Deo, & ſic patet, quod non acceptant pœnam, ut primum objectum, ſed à juſtitia divina eis inflicta. Sed erit ne triſtitia in eis in videndo pœnas damnatorum propter illud nolle? Reſpondet Doctor, quod non, quia beati omnia vident in Deo, ſicut in primo objecto eorum volito, & volunt, quod Deus vult, vident autem Deum velle pœnas eorum, & intelligere eas, ideò volunt illas intelligere, ut Deus, velle, ut Deus vult eas, & ideò pœna illa non eſt eis ut objectum nolitum, ſed volitum, tamen ſi placeret Deo, abſolutè nollent, nec tamen propter hoc eſt triſtitia in eis, quia eorum voluntas non eſt capax triſtitiæ propter delectationem perfectam, quæ impedit omnem triſtitiam, non ſolùm oppoſitam, ſed quamcumque contingentem; nec eſt etiam iſta nolitio, niſi conditionalis, ſcilicet, ſi Deus vellet, & ideo non ſequitur triſtitia, quia talis nolitio non eſt ſufficiens triſtitiæ cauſa. Ità diſcurrit Doctor loc. cit. ubi etiam in fine ſolvit quaſdam objectiones in oppoſitum factas, quæ apud ipſum videri poſſunt.

QUÆSTIO QUARTA.

De fruitione Beatifica.

57 ALter actus in quo diximus beatitudinem principaliter conſiſtere, eſt fruitio de qua in præſenti quæſtione agendum eſt, & licèt frui aliquando delectationem ſignificet, tamen magis proprium ſignificatum ejus eſt actus amandi objectum propter ſe, ut docet Scotus 1. d. 1. quæſt. 3. §. *Quod tantùm*, ubi ait, quod frui propriè loquendo eſt amore inhærere alicui propter ſe, & eſſe

actum

Digitized by Google

actum elicitum voluntatis, delectationem vero eſſe paſſionem actum fruitionis conſequentem, ut dictum eſt ſupra quæſt. 1. art. 3. quæ doctrina eſt D. Auguſt. l. 1. de doctrina Chriſtiana c. 3. ubi ait, quod frui eſt dilectio finis ultimi, & c. 4. ſubdit, quod frui eſt amore inhærere alicui propter ſeipſum uti vero eſt, referre id, quod amandum eſt, undè l. 83. qq. q. 30. inquit, quod *humana perverſio eſt fruendis uti velle; atque utendis frui*, quarè cum uti importet amare aliquid in ordine ad aliud, frui voluptatem ſeu delectationem formaliter importare non poteſt, quia per hanc boni non efficimur, ſed actum aliquem, quo tales efficimur, & de natura talis actus circa objectum beatificum in præſenti breviter diſcurrendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo Beati Deo perfruantur.

58 Primò quæritur, an fruitio, & delectatio ſint de Deo immediatè, an verò de ipſius viſione ſolùm. Circa quod quæſitum Lezana part. 2. tra. 1. diſp. 5. qu. 3. tres refert ſententias. Prima, pro qua Durandum citat, tenet eſſe ſolùm immediatè de viſione Dei, & non niſi mediatè de Deo, cujus fundamentum eſt, quia damnati ſolùm triſtantur de carentia viſionis Dei, non de ipſo Deo; ergò è contrà beati ſolùm delectantur de viſione Dei, non de ipſo Deo, niſi ſolùm mediatè. Secunda ſententia oppoſita, pro qua citat Scotum, Ocham, Paludanum, Marſilium, Gabrielem, & alios, tenet delectationem ſolùm eſſe de Deo, non de viſione ipſius, niſi ſolùm, ut de conditione ipſum Deum repræſentante; cujus fundamentum eſt, quia delectatio hæc, de qua agitur, eſt propriè beatifica, ergò immediatè verſatur ſolùm circa objectum prorium beatitudinis, quod eſt ſolus Deus. Tertia ſententia, quam ipſe ſequitur plures citans Recentiores, utramque relatam amplectitur, & dicit objectum immediatum delectationis beatificæ eſſe tam viſionem Dei, quàm ipſum Deum, quod inquit ſufficienter probari argumentis pro utraque ſententia relatis; & fundamentum præcipuum eſſe, quia viſio Dei non comparatur cum ipſo Deo, niſi ut finis *quo*, ſeù *formalis* cum fine *qui*, & objectivo, ideſt, ſicut poſſeſſio cum re poſſeſſa; finis autem *quo*, ſeù *formalis*, aut poſſeſſio rei cum re poſſeſſa, qualiſcumque ea ſit, non facit diverſum finem, ſed eundem finem completum, & perfectum, cujus ſignum eſt, quod unum non movet, neque finalizat, niſi cum dependentia ab alio; ergò utrumque conſtituit unum proximè, & immediatè fruibile, ac per conſequens delectatio tam proximè, & immediate erit de Deo quam viſione ipſius & hanc ſententiam ait Lezana loco citato eſſe communiorem, & probabiliorem.

59 Secundò pro reſolutione quæſiti recolendum eſt ex dictis quæſt. 1. hujus Diſputationis articul. 3. ab initio, delectationem propriè ſumptam non eſſe cum fruitione confundendam, ut faciunt Recentiores, quia fruitio eſt actus voluntatis elicitus, delectatio vero eſt paſſio actum fruitionis concomitans; & hoc ſuppoſito dicendum eſt fruitionem eſſe ſolùm de Deo immediatè, non verò de viſione ipſius, niſi ſolùm ut de conditione Deum ipſum repræſentante, ut dicebat ſecunda ſententia; & ratio eſt, quia ut docet Scotus 1. diſtinction. 49. quæſt. 4. & alibi frequenter, objectum immediatum fruitionis beatificæ eſt aliquod increatum nempè divina eſſentia in tribus divinis perſonis; ſed viſio ipſius eſt aliquid creatum; ergo nequit eſſe immediatum fruitionis objectum; major conſtat ex communi Patrum doctrina, undè Divus Auguſtinus lib. 1. de Trinitate cap. 8. ait, *Beatitudo eſt frui Trinitate, & in hoc noſtrum plenum gaudium conſiſtit*, & ita etiam definitum eſt ab Eccleſia in Conſtit. 4. Benedicti XII. ſuperius relàta, ut ait; quod *Beati nunc vident, & fruuntur divina eſſentia, & ita fruentur in perpetuum*; fruitio ergò non poteſt eſſe de viſione, ut de objecto beatitudinis immediato, ſed tantùm, ut de conditione Deum ipſum repræſentante. Nec ratio primæ ſententiæ urget, magna namque verſatur diſparitas inter triſtitiam damnatorum, & delectationem Beatorum, cùm enim delectatio de bono eſſe debeat, triſtitia vero de malo, & Deus in ſe, & ex ſe ſit ſummum bonum, nec ut malus, & diſconveniens apprendi poſſit, ideo poteſt eſſe immediatum delectationis objectum, non autem triſtitiæ, niſi quatenus tale malum cauſat. An vero viſio etiam poſſit eſſe immediatum delectationis beatificæ objectum, reſpondet Scotus 4. diſtinctione 49. cit. quæſtion. 4. G. duplicem in beatitudine delectationem eſſe diſtinguendam ad æquivocationem evitandam, unam de ipſo fine, ſeù circà ipſum finem, alteram vero de conſecutione finis; prior non diſtinguitur ab ipſa formali conſecutione finis, quæ quatenus eſt aſſecutio ſummi boni præſentis, atque in ipſo Beato exiſtentis Beatum ſummè delectat; undè amor amicitiæ, quem eſſentialiter beatitudo includit, eſt ipſamet formalis complacentia, & delectatio de Deo conſecuto; poſterior vero delectatio diſtinguitur ab ipſo actu conſecuto, atque adeo à beatitudine ipſa, quæ in aſſecutione ultimi finis eſſentialiter conſiſtit, & hæc utique etiam circà viſionem ipſam, tamquam circà immediatum objectum, verſari poteſt; & in hoc ſenſu tertia opinio poteſt habere locum.

60 Tertio quæritur, an fruitio beata ſit actus liber, & quomodo. Ratio dubitandi eſt, quia libertas cum neceſſitate cohærere non videtur, voluntas autem beati neceſſariò fruitur Deo clarè viſo, quia ut ait Divus Auguſtin. lib. 13. de Trinitate capit. 8. *Beata vita eſſe non poteſt, niſi ſit immortalis, & quæ amitti non poſſit*, quia ſi poſſet non frui, poſſet fieri miſer, & peccare. Hoc tamen non obſtante conveniunt communiter Doctores actum fruendi Deo eſſe liberum, & ità præſertim docet Scotus 1. diſtinctione 1. quæſt. 4. §. *Contra* 3. & 4. diſtinctiou. 49. quæſt. 6. ubi quærens, an perpetuitas ſit de eſſentia beatitudinis ait, quòd actus formalis fruendi, licèt ſit in æternum duraturus ex Dei extrinseca protectione, & influxu continuo in eum abſque concurſu ad alia objecta incompoſſibilia, intrinſecè tamen eſt actus liber, quia eſt actus voluntatis, quæ eſt potentia intrinſecè libera, ut enim Divus Auguſtinus inquit in Enchirid. cap. 73. aut voluntas non eſt, aut libera dicenda eſt, & lib. 3. de lib. arbit. c. 3. Voluntas eſſe non poteſt, ſi neceſſario operatur. Tota igitur difficultas quæſiti conſiſtit in explicando, quomodo hic actus liber eſſe poſſit, ſi neceſſariò à voluntate Beati elicitur, & continuatur; aliqui ad hoc declarandum præmittunt, quod præter libertatem ſemper cum contingentia connexam, quæ dividitur in libertatem contrarietatis, & contradictionis, ſeù ſpecificationis, & exercitii, dari debet libertas, quam vocant eſſentialem, eo quia convenit voluntati, ut ſic, & quatenus præſcindit à creata, & increata, quæ quidem conſiſtit in ſimplici dominio, quod habet voluntas ſuprà ſuum actum, quæ quidem libertatis ſpecies indifferenter ſe habet ad contingentiam, & neceſſitatem, & cum utraque compoſſibilis eſt, undè hac libertate Deus dicitur liberè amare ſuam eſsentiam, & Spiritus Sanctus liberè ſpirari, licèt Deus neceſsario neceſſitate etiam inevitabilitatis ſe ipſum amet, & pariter Spiritus Sanctus eadem neceſſitate ſpiretur, ut fusè docet Scotus quolib. 16. Hac itaque ſuppoſita doctrina difficultati propoſitæ reſpondent, tam in beatis ad eliciendum actum beatificum, quàm in Chriſto ad obediendum præcepto moriendi, vel mortem voluntariè ſubeundi, libertatem quidem inveniri, non quidem primi generis, quæ eſt defectibilis, & propria creatæ voluntatis ſemper cum contingentia connexa, & cum indifferentia agendi, & non agendi ſtantibus neceſsariò requiſitis, ſed libertatem ſecundi generis omni voluntati creatæ, & increatæ communem, quæ eſt ad unam contradictionis partem, ſcilicet, ad agendum, quæ præciſè conſiſtit in ipſius actionis dominio, ut Scot. declarat quolib. 16. cap. quatenus voluntas non eſt cauſa naturaliter determinata, ut ad agendum ducatur, & feratur, ſed omninò ſeipſam determinans, & hanc libertatem dicunt in beatis reperiri ad actum fruitionis eliciendum, & continuandum, ac etiam in Chriſto ad merendum ſufficiſſe. Ita Faber ex noſtris 3. d. 44. c. 1. & quidam alii Scotiſtæ.

61 Sed quamvis tota hæc de libertate doctrina ſit vera, & de mente Doctoris, ut tradidi diſp. 7. de Anima quæſt. 2. articul. 1. & lib. 1. ſentent. diſputat. 7. quæſt. 3. artic. 1. & 2. declarando, quo ſenſu productio Spiritus Sancti dicatur libera; adhuc tamen jam dixi lib. 3. ſentent. diſputat. 3. q. 9. art. 4. ad hanc libertatem non ſufficere ad meritum Chriſti, ſeù ad declarandum quomodo mereri potuerit, ſalva ejus impeccabilitate; quia libertas, quæ eſt fundamentum totius generis moris, & præcipua conditio ad meritum requiſita, eſt libertas, quæ conſiſtit indifferentia ad utrumlibet, ſeù ad agendum, & non agendum, & eſt ſemper cum contingentia connexa, ut ibi fuse oſtendimus, quod ex eo apertè convincitur, qua Calvinus nota hæreſis eſt damnatus, eò quòd dixerit libertatem merito, ac demerito ſufficientem hic in via eam eſſe, quæ ſit ſolùm à coactione, non excluſa neceſſitate ſimpliciter, & abſoluta; quod etiam tenuit Janſenius, & per doctrinam Scoti de libertate eſſentiali firmare temerè nimis auſus eſt. Neque enim Scotus unquam dixit eam libertatem eſſentialem cum abſoluta neceſſitate cohærentem ad meritum, vel demeritum ſufficere, ſed eam ſolùm aſſignavit, ut diximus loc. cit. pro declaranda conditione actus divinæ voluntatis ad intrà, tum eſſentalis, tum nationalis, ut diſtinguitur ab actu intellectus, cùm alioquin ambo illi in neceſſitate conveniant. Addimus autem modo actum fruitionis beatorum non tantùm eſſe liberum libertate, eſſentiali, ſed etiam accidentali, ſeù cum contingentia ſemper connexa, & cum indiffierentia agenti, & non agendi, ſtantibus neceſſariò requiſitis, non tamen proxima, ſed remota, libertas enim, ſeu differentia voluntatis creatæ in actu primo aliquando

poteſt eſſe proxima, aliquando remota, tunc proxima eſt, quando poſitis omnibus requiſitis voluntas poteſt in utrumque oppoſitorum diſiunctivè, remota vero dicitur, quando aliquid ex requiſitis deficit, ſive ex parte Dei, ſive ex parte creaturæ, verbi gratia, ſi deſit objectum per intellectum voluntati oſtenſum vel ſi deſit Dei concurſus ad utrumque oppoſitorum paratus, ſed adſit ſolum determinatus ad unum illorum, ut contingit in propoſito, etenim ut Scotus docet 4. diſtinction. 49. quæſt. 6. §. *Dico ergò*, littera G. in beatis peccatum excluditur, non per aliquod intrinſecum, per quod voluntas determinetur ad unum, ſed per voluntatem Dei prævenientem beatorum voluntatem, ut ſemper actum fruendi continuent, & ita numquam poſſint potentiam ſuam remotam non fruendi, vel peccandi ad actum reducere, ſiquidem numquam cauſa ſecunda præventa à cauſa ſuperiori agente ad unum oppoſitum poteſt potentia propinqua exire in aliud oppoſitum, unde concludit Doctor actum fruendi Deo in Beatis non eſſe intrinſecè neceſſarium, ſed liberum non tantùm libertate eſſentiali, ſed etiam accidentali, ſeù cum contingentia connexa, ad hoc enim ſufficit, ut ita ſit in poteſtate agentis, ut excludat neceſſitatem intrinſecam agendi, licèt extrinſecam haberet ex denegatione divini concurſus parati ad utrumlibet; ſufficiet enim, ut quantum eſt ex intrinſeca voluntatis diſpoſitione poſſit ipſa agere, & non agere, actus fieri, & non fieri, cùm enim hic modus operandi ſit voluntati creatæ intrinſecus, non poteſt per aliquod extrinſecum immutari, ſicut eſt denegatio concurſus parati ad utrumque oppoſitorum, de quo alia plura videri poſſunt apud Brancatum noſtrum loc. cit. diſp. 20. art. 11. ubi ex hoc fundamento plures ſolvit objectiones in oppoſitum.

62 Quarto quæritur, qualis ſit neceſſitas in voluntate Beati amandi Deum, an moralis, vel phyſica. Pontius diſp. 19. qu. 5. aſſerit hanc neceſſitatem non eſſe phyſicam, ſed moralem, & ait hanc aſſertionem eſſe commune Scotiſtarum contrà magis communem ſententiam cujus fundamentum eſt, quia ut neceſſitaretur phyſicè videns Deum ad amorem, deberet eſſe aliquod principium neceſſariò phyſicè influens in amorem; ſed nullum eſt tale, ſi enim aliquod, vel eſſet ipſamet viſio, vel voluntas habituata charitate cum viſione, aliud enim non poteſt aſſignari, ſed non ipſa viſio, quia actus intellectus non concurrit efficienter ad producendos actus voluntatis licèt præſupponatur, tamquam conditio, ſine qua non. Nec etiam voluntas habituata charitate cum viſione, quia voluntas ſic habituata, non poteſt phyſicè neceſſitati ad amorem magis, quàm ſine viſione, niſi viſio habeat aliquem phyſicum influxum, quem non habet, ut dictum eſt; aut niſi ipſamet formaliter determinet voluntatem; per hujuſmodi autem determinationem non inducitur, niſi neceſſitas moralis. Et eodem modo poſteà inferius diſp. 49. qu. 11. diſcurrit de impeccabilitate Chriſti dicens eſſe impeccabilitatem tantùm moralem, non autem phyſicam, hoc eſt, ſic talem ut moraliter peccare non poſſet, quamvis phyſicè poſſet, moralis autem impeccabilitas, & impotentia faciendi aliquid non tollit, quin liberè poſſet quis non peccare, aut facere illud, ut patet, quia habentes gratiam efficacem ad aliquid faciendum ſunt moraliter determinati ad illud, & tamen libere faciunt illud, ſimiliter, qui graviter tentatur ad peccandum, niſi ipſis detur gratia efficax, ſunt moraliter determinati ad peccandum, & tamen libere peccant. Quod autem Chriſtus non habuerit aliam impeccabilitatem, quam moralem, inde probat, quia nihil aſſignari poteſt, quod determinet Chriſtum phyſice ad non peccandum, hoc enim præſertim eſſet viſio, & amor beatificus, hæc autem phyſice illum non determinant, ut jam dictum eſt. Verùm ſicut hunc dicendi modum de impeccabilitate Chriſti rejecimus loc. cit. dicentes non tantùm fuiſſe moralem, ſed etiam phyſicam, quia non habebat concurſum paratum, ad utrumlibet, ſcilicet, ad implenda præcepta, vel omittenda hic enim concurſus paratus ad utrumlibet eſt unum ex neceſſariò prærequiſitis ad libertatem proximam, ſeù proximam potentiam agendi, & non agendi. Ità pariter reiiciendus eſt in propoſito de amore Beatorum, & dicendum eſſe neceſſarium non tantùm moraliter, ſed etiam phyſicè ob eandem rationem, quia ſcilicet, non habet concurſum paratum ad oppoſitum, quæ fuit expreſſa Scoti ſententia 3. diſt. 12. quæſt. nu. 5. *de ſecundo*. Ratio autem Pontii, ut diximus loc. cit. probat tantùm nec voluntatem Chriſti, nec ullius Beati phyſicè determinari ad non peccandum per viſionem, aut fruitionem beatam, tamquam per formam intrinſecam à Deo impreſſam, & voluntatem ad unum determinantem, quod gratis concedimus cum Scoto loc. cit. cùm hoc tamen ſtat, quod determinetur ab intrinſeco, & modo quodam negativo, quatenus non habet concurſum paratum, nec Deus vult concurrere ad oppoſitum illius actus, vel aliquid incompoſſibile cum ipſo, quæ quidem concurſus parati denegatio in actu amoris beatifici neceſſitatem inducit, non tantùm moralem, ſed etiam phyſicam, non quidem intrinſecam, ſed tantum extrinſecam, ut declaratum eſt.

63 Quintò tandem quæritur, an voluntas Beati ſit capax ullius triſtitiæ. Patres, ac Doctores communiter docent voluntatem Beati non eſſe naturaliter capacem ullius triſtitiæ, aut moleſtiæ, & hoc oriri ex ſumma voluptate, quam habet ex viſione Dei, & maximo amore, quo ipſum proſequitur; & ratio deducitur ex dictis quæſt. 1. hujus diſput. art. 3. ubi diximus gaudium, & delectationem eſſe neceſſariò cum beatitudine connexam, ut docet Scotus 4. diſt. 49. quæſt. 7. quod ex illo Apocalyp. 21. *Et abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, & mors ultrà non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultrà*.

Confirmatur, quia Beatis nihil occurrere poteſt, quod poſſit eſſe cauſa doloris, neque ex parte corporis propter perfectiones ipſius, de quibus quæſt. ſeq. neque ex parte animæ; ſi quid enim eſſet, maximè peccata præterita propria, aut aliorum hominum, vel damnatio amicorum, vel Paſſio Chriſti, hæc enim ſunt præcipua objecta, quæ ipſis ex parte animæ triſtitiam ingerere poſſent, ut rectè diſcurrit Pontius loc. citat. cum pluribus aliis; ſed de his Beati dolore non afficientur, quia licèt juſti in hac vita meritò, & utiliter de peccatis ſuis doleant, & de alienis, ac etiam de Chriſti Domini paſſione, non eſt eadem ratio de viatoribus, & de Beatis ratione ſtatus, illis enim valdè utile eſt, imo, & neceſſarium de peccatis commiſſis dolore, quia id faciendo merentur, & veniam conſequuntur, quod de Beatis dici nequit, quia veniam de peccatis commiſſis jam conſecuti ſunt, nec ſunt in ſtatu ulterius merendi. Denique experientia conſtat etiam in hac vita tali, ac tanta voluptate nos quandoque affici, ut ex conſideratione objectorum, de quibus aliàs triſtavimus, triſtitiam non concipiamus ratione falſæ voluptatis; ergo tanto magis Beati ex ſumma voluptate, qua afficiuntur ex clara Dei viſione, & perpetua ejus fruitione, non triſtabuntur ex conſideratione objectorum, quæ aliàs triſtitiam ipſis inferrent.

Dices, Chriſtus Dominus etiam in hac vita perfectiſſimam Dei viſionem habuit, & ſummum ejus amorem, & tamen tempore paſſionis maximam triſtitiam paſſus eſt, ut ejus verba oſtendunt, *triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*; ergo ſumma voluptas in Beatis ex Dei viſione, & fruitione concepta non reddit eos triſtitiæ incapaces.

Reſpondetur negando conſequentiam, quamvis enim ſumma voluptas in voluntate beati orta ex clara Dei viſione, ac ejus fruitione omnem triſtitiam naturaliter excludat, ſicut unum contrarium in ſummo alterum naturaliter expellit, inde tamen non ſequitur, quin ſupernaturaliter, & miraculosè ſimul eſſe poſſint ſicut in Chriſto contingit ſecundùm communem Doctorum ſententiam; quomodo autem in ipſo id contigit fusè declaravimus lib. 3. ſent. d. 5. qu. 6. quarè concludendum eſt voluntatem Beatorum non eſſe naturaliter triſtitiæ capacem propter delectationem perfectam, quæ omnem impedit triſtitiam, ut ait Scot. 4. d. 50. qu. 3. I.

ARTICULUS SECUNDUS.

De neceſſitate habitus Charitatis ad beatam fruitionem, ac muneribus ejus.

64 PRimò quæritur, An voluntas ad fruendum Deo aliquo habitu ſupernaturali indigeat, & ſenſus quæſiti eſt, an ſicut intellectus ad beatam viſionem eliciendam ſupernaturali indiget habitu, qui dicitur lumen gloriæ, ut patet ex dictis quæſt. 2. hujus diſputationis artic. 1. ita, & voluntas aliquo habitu ſupernaturaliter pariter indigeat, ſivè hic ſit charitas, ſivè alius, & hic ſupponimus gratiam, & charitatem eſſe eandem virtutem Theologicam, & per diſtinctas tantùm formalitates, vel connotata conſtitui in eſſe gratiæ, & charitatis, dicitur enim gratia, quatenus nos Deo gratos facit, quatenus vero nos inclinat, & pronos facit ad Deum diligendum, Charitas appellatur, ut ex profeſſo oſtendimus lib. 2. ſententiarum diſput. 7. de Juſtificatione quæſt. 6. Hoc itaque ſuppoſito pro reſolutione quæſiti inquit Scotus 4. diſtinction. 49. qu. 11. lit. G. formam ſupernaturalem requiri ex parte voluntatis Beati ad fruitionem beatificam, quæ dicitur Charitas, & infrà ſubdit quod quia ſecundùm Scripturam, & fidem debemus ponere Charitatem, ſaltem neceſſe eſt eam ponere in Beatis propter fruitionem eliciendam, & inferius confirmat d. 50. quæſt. 6. ubi ex diverſitate intenſionis habitus Charitatis diverſitatem quoque intenſivam deducit fruitionis Beatorum, & ità etiam diſcurrunt Divus Bonavent. & Divus Thomas ibidem. Ratio eſt, quia omnis Beatus ex hac vita decedit per charitatem juſtificatur, quam, etiam ſecum defert in alia vita juxtà

illud

Digitized by Google

illud Apoſtoli 1. ad Corinth.13. *Charitas numquam excidit*, quem locum exponens Hieronymus inquit, *Charitas numquam excidit, hoc eſt ipſa ſola permanet in futuro*, & Ambroſius ait *Charitas in præſenti prodeſt, & in æternum cum Deo permanet*; ergo ſicut hic in via charitas eſt neceſſaria ad actus ſupernaturales diligendi Deum, ſic & in patria ad eo perfruendum neceſſaria erit, alioquin fruſtrà remanere diceretur. Conſequentia probatur, quia non minus ſupernaturalis eſt dilectio Dei ſuper omnia, & propter ſe in Beato, quàm in viatore, voluntas enim eadem eſt in via, ac in patria ergo ſicut hic in viâ viribus naturæ nequit actum illum elicere; ſed ad eum eliciendum neceſſarius eſt habitus ſupernaturalis Charitatis, ſic etiam neceſſarius in Beato ad fruitionem, qui eſt actus perfectior.

Confirmatur, quia ità diſcurrendum eſt de neceſſitate habitus charitatis in beatis ad fruitionem eliciendam, ſicut de neceſſitate habitus luminis ad viſionem, non enim magis proportionata eſt voluntas creata ad Deum perfruendum, quàm intellectus ad eum videndum, ſed hic per habitum luminis gloriæ proportionaturDeo,& elevatur ad claram ejus viſionem eliciendam,ut dictum eſt quæſt.5. hujus diſputationis art.1. ergo, & voluntas per alium habitum lumini gloriæ æquivalentem Deo proportionari debet, & elevari ad ejus fruitionem eliciendam; at nullus alius in Scripturis legitur, & Patribus nominatur, quàm Charitas, ut pluribus eorum teſtimoniis oſtendit Brancatus noſter diſp.20. citato articulo 7. ergò per hanc voluntas Beatorum proportionatur Deo, & elevatur ad fruitionem beatificam eliciendam.

65 Secundò quæritur, an habitus Charitatis ad fruitionem beatam activè concurrat; circà quod quæſitum varii ſunt modi dicendi, ut refert Scotus 4.diſtinct.49. quæſt.11. Quidam enim dixerunt charitatem in voluntate eſſe neceſſariam Beatis ſolùm ad decorem, & ornamentum, ut pariter aſſerebant de lumine gloriæ in intellectu. Sed ſicut hoc rejecimus de lumine gloriæ lib.1.ſentent.diſp.6.quæſt.4.art.1.agendo de muneribus ejus, ità pariter in propoſito reiiciendum eſt de habitu charitatis in voluntate, non enim poni poteſt aliqua forma in Beato ſolùm ad decorem, & pulchritudinem, & quæ non ordinetur ad actionem, ut ait Doctor loc.cit.lit.G,& hoc deducitur,tùm ex generica, cùm ex ſpecifica ratione Charitatis; ex generica quidem, quia de communi ratione virtutis eſt ad certas quaſdam, & determinatas operationum ſpecies potentiam adjuvare; ergò cùm Charitas ſit virtus Theologica, & principalis, non propter decorem tantùm voluntatis Beati admittenda eſt, ſed etiam propter operationem; ex ſpecifica verò, quia Charitas in via non propter ſolum animæ ornatum infunditur, ſed propter dilectionem Dei propter ſe, & proximi propter Deum elitiendam; ergò ſic erit etiam in patria; ſicut ergò lumen gloriæ non eſt in Beatorum intellectu ſolùm ad decorem, & ornatum, ſed ut illum elevet, ſecumque concurrat ad beatam viſionem eliciendam, ut dictum eſt loc.cit. ità pariter in præſenti idem dicendum de Charitate in Beatorum voluntate.

66 Alii dixerunt charitatem in voluntate eſſe neceſsariam Beatis ſolùm per modum diſpoſitionis materialis ad recipiendam fruitionem beatam, ut pariter aſserebant de lumine gloriæ in intellectu ad recipiendam viſionem; ſed ſicut hoc de lumine gloriæ diximus falſum eſse loc. cit. ità pariter in preſenti dicimus falſum eſse de habitu Charitatis in voluntate, quia ut ait Scotus loc.c. ſi aliquod ſupernaturale ponitur in Beato prius operationibus, hoc non erit propter receptionem, ſed propter actionem, ut eliciatur operatio in Beato, qua attingit Deum; & ratio eſt, quia virtutes, aliaque auxilia ſupernaturalia in via non ſunt neceſsaria ad recipiendum, ſed ad agendum, qua ratione dixit Apoſtolus ad Romanos 8. *Quicumque ſpiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei*, & Chriſtus ipſe Joan.5. *Sine me nihil poteſtis facere*; ergo tanto magis id aſserendum erit de virtute Charitatis in patria, quia viſio, & fruitio beata ſunt actus ſupernaturales ſecundùm ſubſtantiam, ut dictum eſt diſp.6. cit. quæſt.2. & non tantùm ſecundùm modum, ut ſunt actus viæ; Tum quia ſi tantùm ad recipiendum eſset neceſsaria Charitas in voluntate beatorum, & non ad agendum, tunc voluntas ex puris naturalibus abſq;concurſu ſupernaturali Charitatis actum fruendi, ſeù diligendi eliceret, quod eſt falſum, & hæreticum, quia ſine ſpeciali concurſu Dei nullus actus ſupernaturalis fieri poteſt, ut conſtat ex verbis Salvatoris allatis; ſicut ergo lumen gloriæ non eſt ſolùm neceſsarium in intellectu Beatorum per modum diſpoſitionis materialis ad viſionem recipiendam, ut fusè probatum eſt loco citato, ità dicendum eſt de habitu Charitatis reſpectu fruitionis.

67 Itaque de neceſſitate habitus Charitatis in voluntate Beatorum in preſenti diſcurrendum eſt, ſicut qu.2. hujus d. p. art. 1.ſuprà diximus de neceſſitate luminis gloriæ ad viſionem beatam, nimirum habitum Charitatis, quatenus ſe tenet ex parte potentiæ non habere alium influxum in fruitionem, quam concauſæ efficientis, & quidem non tantùm quoad modum, & intenſionem actus, quaſi tantùm conferat ad perfectius, intenſiuſque fruendum, ſed etiam quoad ſubſtantiam actus, itaut conferat voluntati virtutem activam, & connaturalem ad efficiendum fruitionis actum conſtituendo illam in ſe agentis ſupernaturalis, & præſtando ei virtutem in ordine ſuo, non quidem operandi vitaliter, ſed ſupernaturaliter, qua ratione dicitur eam conſtituere in actu primo completo ad ſupernaturaliter operandum, quantum requiritur ex parte potentiæ. Et hæc eſt communis, & vera Doctorum ſententia, & Scoti præſertim loco cit. lit. H, ubi inquit, quòd ſi voluntas eſſet potentia merè paſſiva reſpectu fruitionis; tunc ex parte voluntatis non requireretur charitas, undè potentes voluntatem merè paſſivam reſpectu fruitionis tollunt charitatem, quia ex parte voluntatis non requiritur aliqua forma ad recipiendam fruitionem, quia ipſa ſecundùm ſe eſt ſummè diſpoſita ad eam recipiendam; ſed quia ſecundùm ſcripturam, & fidem debemus ponere charitatem, ſaltem neceſſe eſt eam ponere in beato propter operationem eliciendam. Ità diſcurrit Doctor loc.cit. & quidem in pluribus Scripturæ locis de charitate fit mentio,tamquam de cauſa efficiente alicujus operationis, ut Cantic.8. *fortis eſt, ut mors dilectio*, fortitudo autem habitus eſt activus; & 1. Corinth.13. *Charitas patiens eſt, benigna eſt, non æmulatur, non agit perperam*, & cap.6. *omnia veſtra in charitate fiant*, & in pluribus aliis Scripturæ locis cauſalitas charitatis per activam influentiam declaratur; datur ergò ad aliquod opus faciendum,nempè diligendum, alioquin otioſa eſſet; & in propoſito de beatifica fruitione hoc ſuadet manifeſta ratio ex natura rei deducta, quia certum eſt vires voluntatis naturales ad eam eliciendam non ſufficere; ergo neceſſarium eſt principium aliquod ſupernaturale, per quod compleatur in ordine ſuo, ut actus ſecundus proportionetur actui primo, & connaturaliter eliciatur ab eo, ut dicebamus de lumine gloriæ in intellectu reſpectu viſionis beatificæ loc. cit.

68 Tertiò quæritur, an Charitas det voluntati activitatem ſimpliciter, vel qualem. Thomiſtæ quamplures ſicut dicunt lumen gloriæ requiri, ut tribuat intellectui creato virtutem viſivam ſimpliciter ex parte potentiæ ad Deum videndum, ut jam diximus 1.diſp.6. cit.qu.4. art.3.ità in præſenti de habitu charitatis afferunt eſſe totam rationem, per quam voluntas producit fruitionem. Ità Salmaticenſes, Nazarius, Joannes de S. Thoma, Alvarez, Calebrera, & alii Recentiores Thomiſtæ, quorum fundamentum præcipuum eſt, quia voluntas non influit in effectum ſupernaturalem per ſuam naturalem virtutem, utpotè illi improportionatam; ergo habitus Charitatis eſt tota ratio agendi. Confirmatur,quia voluntas non concurrit ad fruitionem, neque ut cauſa totalis, ut omnes concedunt, neque etiam ut cauſa partialis, aliàs dari poſſet gradus fruitionis activitati naturali voluntatis correſpondens, & alius charitati. Quam doctrinam Thomiſtæ extendunt ad omnes alios habitus infuſos afferentes eſſe totam rationem agendi potentiis, ſed producendi actus ſupernaturales, & ad hos non concurrere potentias vitales,ut cauſas partiales, & inadæquatas proximè, & formaliter, ſed tantùm radicaliter,& remotè. Verum,quòd potentiæ vitales adjutæ, & elevatæ principiis ſupernaturalibus, per ſuaſmet entitates, ut realiter condiſtinctas à principiis ſupernaturalibus, quibus elevantur, immediatè influant in actus ſupernaturales Scotus docet ex profeſſo 1.d.17.q.2.§.*Contra iſtam opinionem*,& in 3.d.13.quæſt.4.& d.14. quæſt.2.& 4.d.20.quæſt.11. & hoc apertiſſimè convincunt plura Scripturæ, & Patrum teſtimonia,ut diximus q.4.cit. art.3. n.144. quorum præcipuum eſt illud Pauli ad Corinth.15. *Abundantius illis omnibus laboravi, non ego autem,ſed gratia Dei mecum,* quibus verbis expreſſius docere non poterat concurſum activum liberi arbitri cum gratia in actum ſupernaturalem, & in hunc ſenſum hæc ipſa Apoſtoli verba explicant Bernardus de gratia, & libero arbitrio circà finem dicens *maluit ducere mecum præſumens ſe non ſolùm operis eſſe miniſtrum per effectum, ſed operantis quodammodo ſocium per conſenſum*,& Auguſtinus de gratia,& lib.arb. poſt medium, *non ego autem, ſed gratia Dei mecum, ac per hoc nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus, ſed gratia Dei cum illo,* quæ teſtimonia adeò clara ſunt, & obvia, ut nemo ſibi perſuadere poſſit doctiſſimos Thomiſtas hoc reipſa negare voluiſſe, etiam ſi rectè eorum diſcurſus perpendatur, dum dicunt potentias vitales non eſſe principia proxima, & formalia, ſed tantùm remota, & radicalia actuum ſupernaturalium, planè nil aliud velle videntur, ut diximus loc.c.quàm potentias naturales ſine principio ſupernaturali elevante non eſſe in actu primo proximo ad operationem quod utique veriſſimum eſt, & à nemine in dubium revocatur; ob id tamen non rectè dicitur à Thomiſtis, quòd habitus infuſus ſit totalis ratio agendi, nam ratio agendi illa dicitur, à qua tam-

Digitized by Google

tamquam à principio influente, & tamquam à virtute activa procedit eſſe; ſed actus ſupernaturalis non ſolùm à principio ſupernaturali elevante procedit, ſed etiam à principio naturali elevato; ergo ratio agendi non ſolùm eſt principium ſupernaturale elevans, ſed etiam principium naturale elevatum.

69 Ad rationem in oppoſitum jam loc. cit. negavimus aſſumptum, quia ſupernaturalitas viſionis non petit neceſſario omne principium, à quo procedit, eſſe ſupernaturale, ſed de ratione actus ſupernaturalis ſolùm eſt, quod produci non poſſit abſque principio ſupernaturali, ſive ad illud concurrat illud principium quod eſt naturale, ſivè non. Et cùm dicitur naturalem virtutem intellectus creati eſſe illi actui improportionatam, cùm ſit inferioris ordinis, hoc ſolùm probat entitatem ſecundùm ſubſtantiam naturalem non poſſe habere virtutem ad producendum actum ſupernaturalem independenter ab alio comprincipio ſupernaturali, qui ad talem productionem elevetur; non autem probat, quin poſſit habere virtutem ſibi intrinſecam, & innatam ad producendum aliquid ſupernaturale dependenter ab alio principio ſupernaturali ſibi indebito, quo elevetur ad effectum ſupernaturalem producendum, qua ratione talis virtus in potentia naturali dicitur à Scoto remota, & incompleta; & ratio hujus eſt, quia effectus ſecundùm ſe totum ſupernaturalis non requirit neceſſario omnia principia ad illum concurrentia eſſe ſupernaturalia, nec cauſam totalem eſſe ſupernaturalem ſecundùm ſe totam, ſed ſufficit aliquod principium partiale illius eſſe ſupernaturale, & in cauſa totali aliquod ſupernaturale reperiri. Ad Confirmationem negatur voluntatem non concurrere ad fruitionem, ut cauſam partialem, & ad probationem quamvis aliqui concedant in actu ſupernaturali aliquid naturale inveniri, cui tamquam principium reſpondeat potentia naturalis ad illud concurrens, & hanc dicunt eſſe vitalitatem; ſupernaturalitatem verò ajunt reſpondere habitui ſupernaturali; hoc tamen falſum eſſe jam diximus loc. cit. num. 147. cum enim tota entitas actus ſit quoad hoc realiter ſimplex, & indiviſibilis, tota debet à ſingulis cauſis effici, licèt non totaliter modo ibi explicato; cujus rationem aſſignat Scotus 1. d. 17. q. 2. §. *alio modo*, quia nec ſupernaturalitas actus, nec ejus intenſio ſe habent ad ſubſtantiam actus, ut entitas ab eo realiter diſtincta, vel modus aliquis extrinſecus ab eo ſeparabilis, ſed omnia prædicata eſſentialia id actu ſupernaturali repetra ſunt realiter inter ſe identificata, & ideò nequit eſſe aliud principium unius, aliud verò alterius, quia à quo eſt individuum iſtius actus, ab eodem eſt etiam gradus intrinſecus huic individuo, tàm genericus, quàm ſpecificus, & individualis, nam omnes iſti gradus ſunt in eo tertio realiter inter ſe identificata; phyſicè igitur loquendo quicquid eſt in fruitione eſt ſupernaturale, & vitale, quia & vitalitas eſt ſupernaturalizata, & ſupernaturalitas vitalizata; cum enim hæc prædicata ſint invicem realiter identificata, valet realiter unum affirmari de alio, quod, ſcilicet vitalitas fruitionis eſt ſupernaturalis, & ſupernaturalitas vitalis, & quod eſt principium unius, eſt pariter principium alterius, cùm implicet unum principium phyſicè terminari ad aliquod reale per ſuam actionem, & non ad totum illud; quod cum eo eſt realiter identificatum, ut fusè l. c. diſcurrimus.

70 Quartò Scotiſtæ aliqui ad explicandam activitatem, & influxum habitus charitatis ad fruitionem in Beatis dicunt neque charitatem, neque gratiam, neque ullum alium habitum ſupernaturalem conferre potentiæ activitatem ſimpliciter; ſed ſolùm eas adjuvare ad intenſionem actum eliciendum, ita præſertim Brancatus diſp. 20. cit. art. 9. cum quibuſdam aliis, quod ex Scoto deducunt locis ſuprà citatis, ſed præcipuè ex 1. diſp. 17. quæſt. 2. E. ubi univerſaliter docet, nullum habitum ſive aquiſitum, ſivè infuſum, ſivè intellectivum, ſivè appetitivum dare potentiæ ſimpliciter operari, hoc eſt, vitaliter, ſed tantùm ſic operari, ideſt, intenſius, & perfectius, ſi enim eſſet id, quo quis poſſet ſimpliciter operari, tunc eſſet potentia vitalis, qua ſimpliciter, & per ſe primò poſſumus. Sed quamvis hoc de habitibus naturalibus, & aquiſitis ſit verum, non tamen de infuſis, & ſupernaturalibus placet ſic abſolutè prolatum, jam enim ſupra dictum eſt habitum charitatis, quatenus ſe tenet ex parte potentiæ, in actum fruitionis influere, non tantùm quodam modum, & intenſionem actus, quaſi tantùm conferat ad perfectius, intenſiuſque fruendum, ſed etiam quoad ſubſtantiam actus; itaut conferat voluntati virtutem activam, & connaturalem ad efficiendum fruitionis actum conſtituendo illam in eſſe agentis ſupernaturalis, & præſtando ei virtutem in ordine ſuo, non quidem operandi vitaliter, ſed ſupernaturaliter, qua ratione dicebamus eam conſtituere in actu primò completo ad ſupernaturaliter operandum, quantum requiritur ex parte potentiæ. Ex qua doctrina ſequitur, quòd in ordine ad operationem ſupernaturalem dici poteſt habitus ſupernaturalis dare potentiæ operari ſimpliciter in tali ordine, ſcilicet, ſupernaturaliter, docet enim Scotus 4. d. 6. quæſt. 10. habitum ſupernaturalem in hoc præſertim à naturali diſtingui, quod hic ſolùm datur ad ſic agendum, ideſt, facilius, & intenſius, ille verò ad ſimpliciter agendum, ideſt, ſupernaturaliter, quatenus eſt principium, quo ſimpliciter poſſumus in actionem ſupernaturalem, & potentias noſtras conſtituit in actu primo ſupernaturali ad actiones ſupernaturales exercendas; ergo habitus charitatis in genere phyſico non tantùm concurrit ad ſic agendum, ideſt, intenſius & perfectius, ut dicunt Scotiſtæ præcitati, ſed ad ſimpliciter agendum ſupernaturaliter, quatenus actus ſecundus præſupponit actum primum proportionatum, & actio ſupernaturalis præſupponit potentiam in actu ſupernaturali conſtitutam, ut modo connaturali agere dicatur. Quam doctrinam univerſaliter tradidimus de omnibus habitibus ſupernaturalibus, & infuſis lib. 3. ſent. diſp. 6. qu. 6. art. nu. 103. ubi diximus, quòd quando cauſa aliqua ſecundùm ſe proportionem non habet cum effectu, ſivè quia eum excedit in entitate, & quoad ſubſtantiam, ſive quoad modum tantùm, & aliquam circumſtantiam, opus eſt, ut accipiat in ſe aliquid, per quod in actu primo proportionetur cum effectu producendo, & eum in ſe contineat; & in hoc ſenſu dicebamus, quod habitus ſupernaturales dicuntur, non tantùm dari ad ſic agendum, ſed etiam ad ſimpliciter agendum ſupernaturaliter, quatenus non ſolùm dantur ad facilius, & intenſius agendum, ut habitus naturales, ſed ad ſimpliciter agendum ſupernaturaliter, quatenus ſunt principia, quibus ſimpliciter poſſumus in actionem ſupernaturalem, & potentias noſtras conſtituunt in actu primo ſupernaturali ad actiones ſupernaturales exercendas, ut modo connaturali agere dicantur.

71 Quintò tandem quæritur, an voluntas beati de potentia Dei abſoluta poſſit frui ſine habitu charitatis. Thomiſtæ ſicuti abſolutè negant intellectum creatum poſſe divinitus elevari ad beatam viſionem producendam abſque lumine gloriæ, ſic pariter diſcurrunt de voluntate, & habitu charitatis in ordine ad fruitionem. Scotiſtæ vero, & alii communiter extrà Scholam D. Thomæ, ſicuti hoc affirmant de intellectu, & lumine gloriæ, non eſſe, ſcilicèt adeò neceſſarium intellectui ad Deum videndum ut implicet contradictionem Deum ſe ſolo ſine infuſione luminis gloriæ, aut alterius ſupernaturalis qualitatis in intellectu hærentis, ſivè habitualis, & natura ſua permanentis, ſivè quæ ſit per modum actualis motionis, & paſſionis tranſeuntis, & habeat rationem principii effectivi, elevare intellectum ad viſionem beatificam eliciendam per ſolùm concurſum ſpecialem extrinſecum; ità pariter in propoſito de voluntate diſcurrunt, & habitu charitatis in ordine ad fruitionem beatificam eliciendam, & ità expreſsè docet Scotus 3. d. 13. quæſt. 4. §. *Ad quartam quæſtionem*, ubi ait, quod ſi objectum fruibile eſſet præſens intellectui, & voluntas ſine habitu charitatis, poſſet adhuc præſente tali objecto actum fruitioni elicere, quia gratia reſpectu fruitionis habet tantùm rationem cauſæ efficientis ſecundæ, quam Deus ſupplere poteſt per ſolum concurſum ſpecialem extrinſecum, & ità ſine ea poteſt fieri; & idem docet 4. d. 49. quæſt. 11. cit. ubi de facto tantùm dicit neceſſarios eſſe habitus ſupernaturales in intellectu, & voluntate Beatorum, ſecus tamen de poſſibili, & de potentia Dei abſoluta. Quod quidem aſſertum de habitu charitatis in ordine ad fruitionem iiſdem rationibus probandum eſt, quibus idipſum probatum eſt de lumine gloriæ in ordine ad viſionem beatificam diſp. 6. cit. q. 5. & objectiones Adverſariorum eodem modo ſolvendæ, & idem pariter tenent Scotiſtæ omnes, ac etiam noviſſimè Brancatus diſp. 20. cit. q. 10. ubi tamen hoc ſingulariter addit, quod fruitio illa, quæ eliceretur à voluntate carent habitu charitatis circà objectum clarè viſum non eſſet beata, pro quo citat Scotum 1. d. 17. q. 2. §. *Ad argumenta pro opinione*, & probat, quia ſicut viſio Dei, niſi eſſet ſupernaturalis non eſſet beatifica, ita neque fruitio; tùm quia ſtatus Beati exigit ut habeatur charitas juxtà illud 1. Corint. 1. *Charitas numquam excidit*. Verum Scotus l. c. loquitur ex ſuppoſitione, quod voluntas poſſit ex puris naturalibus habere actum circà objectum ſupernaturale viſum, & inquit, quod actus iſte non eſſet beatificus, quia non eſſet ita perfectus ſicut poſset haberi à tali potentia, & in hoc ſenſu etiam verum eſt viſionem Dei non fore beatificam, quia non eſſet ſupernaturalis. At hic ſupponimus tales actus eſse ſupernaturales, quia concurſus luminis gloriæ, & charitatis in caſu poſito ſuppleretur à Deo per ſolum concurſum ſpecialem extrinſecum. Quod autem ſtatus Beati exigat, ut habeatur charitas, hoc intelligitur de facto, non de poſſibili.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO QUARTA.

De Beatitudine, ſeù gloria corporum Beatorum.

72 Reſurrecturos homines cum corpore proprio, quod aliquando in hac vita habuerunt, eſt articulus fidei ex Symbolo, in quo ponitur carnis reſurrectio omnibus credenda, ut inferius dicemus diſp. ultima. Quamvis autem corpora humana ratione ſenſuum, ſive animæ ſenſitivæ non ſint ſimpliciter beatificabilia, quia beatitudo ſimpliciter, & propriè dicta, cùm in viſione, & fruitione Dei conſiſtat, ſenſibus, ſeù potentiis ſenſitivis convenire non poteſt, quorum objectum eſt quid ſenſibile, & corporeum, qualis non eſt Deus, ſunt tamen beatificabilia ſecundùm quid, quatenus ſenſus hominis cum optimis ſenſibilibus conjungi poſſunt, iiſque delectari, & optimas perfectiones corporeas obtinere, quarum ipſi ſunt capaces, ut Scot. docet 4.d.49.qu. 8. ab initio; undè corpora Beatorum, dum poſt reſurrectionem animabus unientur, erunt beata modo ſibi proportionato, ſeù beatitudine ſecundùm quid, & aliquas perfectiones habebunt, quas Theologi Dotes appellant, de quibus in præſenti quæſtione agendum eſt, & conveniunt eſſe quatuor, ſcilicet impaſſibilitatem, ſubtilitatem, agilitatem, & claritatem.

ARTICULUS PRIMUS.

De perfectionibus, ſeù dotibus corporis glorioſi.

73 Primò quæritur, an corpus glorioſum ſit impaſſibile, & quomodo. Affirmant Doctores communiter, & præſertim Scotus 4.d.49.quęſt.13.quod probat ex 1.Corinth.15. *Mortale hoc induet immortalitatem*, hoc eſt, incorruptibilitatem, non enim eſſet incorruptibile, & immortale, ſi poſſet pati, ac etiam ratione, quia ſicut ex immortalitate animæ concluditur reſurrectio, ità etiam concluditur probabiliter ex eadem, quod poſt reſurrectionem ſemper ſuum corpus perficiet, ut perfectibile. Tota difficultas eſt, undè hujuſmodi impaſſibilitas proveniat, de quo ſunt varii modi dicendi, quos Doctor examinat loc. cit. Aliqui enim dixerunt eam provenire ex eo, quod in Beatis elementa non ſint habitura qualitates activas, & paſſivas mixtum conſequentes; Quod Scot. refellit, quia ſine illis qualitatibus non remaneret illud corpus mixtum, & conſequenter non eſſet proportionatum animæ ad informandum, & ſicut anima modo elementum informare non poſſet; ità nec corpus illud ſine illis qualitatibus. Alii dixerunt cauſam hujus impaſſibilitatis eſſe; quia illæ qualitates non remaneant contrariæ. Quod etiam refellit, quia cum illæ qualitates ſecundùm ſuas ſpecies, & naturas ſint contrariæ, ubicumque ſunt, ſunt contrariæ; atque ideò ſi manent in corpore glorioſo, ut revera manent, etiam ibi contrarietatem habebunt. Alii dixerunt cauſam hujus impaſſibilitatis eſſe, quia corpus tunc non erit natum ſuſcipere contrarium, ut modo eſt; quod etiam Doctor reiicit, quia ſuſceptivum manet idem quod nunc; ergò erit ſuſceptivum ejuſdem ſecundùm ſpeciem, atque ideò ſicut nunc ſuſcipere poteſt contrarium poſt contrarium, ità & tunc. Alii dixerunt impaſſibilitatem oriri ex eo quòd anima Beati eo ipſo, quod videt Deum, ità fortiter informat corpus, & dominatur ipſi, ut ſatiet omnem appetitum materiæ circà aliam formam, & impediat omnem diſpoſitionem contrariam. Hoc etiam reiicit Doctor, quia ſupremus Angelus per ſolum imperium voluntatis ſuæ non poteſt impedire actionem alicujus cauſæ naturalis, cauſæ enim naturales non obediunt Angelis ad nutum quantùm ad actionem, & alterationem earum; ergò nec anima tollere poteſt actionem iſtarum qualitatum, quaſi repugnans eis, ac eas reducens ad medium. Neque anima Beati phyſicè loquendo informat corpus aut fortius, aut cum majori dominio, quàm quælibet alia, neque omninò ſatiat appetitum materiæ, ſed relinquit illam cum appetitu ad alias formas. Alii dixerunt eam impaſſibilitatem provenire ex quadam qualitate ſuperaddita corpori beato, ratione cujus redditur hominis actionis contrarię incapax. Sed hoc etiam impugnat Doctor; quia illa qualitas non eſt cœleſtis, non enim eſt perſpicuitas, nec lux, nec lumen, tum, quia corpus humanum, ſicut mixtum, non eſt capax qualitatis cœleſtis; ergo vel erit qualitas elementaris, vel propriè mixta; ſed ſivè ſit elementaris, vel propriè mixta, non poteſt omnem actionem, vel paſſionem impedire, ut patet de duritie, quæ licèt prohibeat inciſionem, non tamen combuſtionem, vel aliam paſſionem deſtructivam. Alii tandem dixerunt impaſſibilitatem ex eo provenire, quod qualitates corporum beatorum non agent ad invicem, eo quod poſt reſurrectionem motus Cœlorum ceſſabunt, ſine quibus nulla poteſt eſſe actio qualitatum. Hoc etiam reiicit Doctor, quia ſtultum eſt dicere, ut habetur in quodam articulo Pariſienſi, quòd ſi Cœli non moverentur, magnus ignis non combureret ſtuppam ſibi applicatam; Tum, quia ſi ſubito per Dei potentiam fieret Sol in medio, ſicut fit nunc per motum, eodem modo illuminaret, & calefaceret ſibi ſuppoſita, ſicut nunc, imo fortius tunc, quia non ceſſaret agere, quouſque totaliter corrumperet ſibi ſuppoſitum, ſi poſſet corrumpere, nunc autem quia non moratur ſuper paſſum ſuppoſitum, minus agit efficaciter in ipſum.

74 Quarè concludit Doctor loc. cit. §. *Dico ergò*, quòd cauſa impaſſibilitatis corporis beati eſt divina voluntas non coagens cauſæ ſecundæ corruptivæ, & per hoc eſt illud impaſſibile non potentia remota, ſed propinqua, non à cauſa intrinſeca, ſed extrinſeca impediente, quod probat exemplo de camino ignis ardentis, qui non egit ad conſumptionem trium puerorum, non quidem per aliquam impaſſibilitatem intrinſecam pueris, nec ex carentia potentiæ paſſivæ, nec ex contrario intrinſeco impediente, ſed quia Deus ex voluntate ſua non cooperabatur ad illam actionem; quem dicendi modum non ſolùm ſequuntur Scotiſtæ omnes, ſed etiam Recentiores paſſim, & præſertim Lezana tract. 1. cit. diſp. 6. quæſt. 2. ubi ait impaſſibilitatem Beatorum non conſiſtere in aliqua qualitate phyſica ipſis ſuperaddita, ſed ſolum in aſſiſtentia, ſeù protectione divina prohibente omnem læſionem, & noxiam, ſeù moleſtam alterationem, quia talis qualitatis nulla ſit mentio in ſcriptura, neque apud Patres, ſed ex illis potius contrarium colligi poteſt, quia cùm loquuntur de impaſſibilitate quam habet Elias, & Henoc in Paradiſo terreſtri, & quam habuerunt veſtimenta, & calceamenta Hæbreorum in deſerto, & Martyres traditi igni, & beſtiis; ſolùm extrinſecæ Dei providentiæ ea tribuunt. Tùm quia addit difficillimum eſſe explicare, quæ qualitas poſſit eſſe talis naturæ, ut impediat non ſolùm læſionem ab intrinſeco, ſed etiam ab extrinſeco, puta per gladium, vel ignem, & multò minus lęſionem intentionalem fætoris, ſoni moleſti, & ſimilia.

75 Sed obiicies, quòd Deus hoc modo corporis beati paſſibilitatem impediat, non videtur eſſe dos, & perfectio illius, cùm non ſit quid intrinſecum ipſi, ſed ſolùm ex extrinſeca Dei protectione oriatur; cùm ergò impaſſibilitas dicatur eſſe dos ejus, & perfectio, in hoc conſtitui non debet. Deindè ſi ita declaretur dos impaſſibilitatis, eſſet etiam damnatis communis, & Cœlis, aliiſque etiam elementis, nam etiam damnatorum corpora, & Cœlorum formæ, ac elementa à corruptione præſervabuntur; atque ità non eſſet aliquod ſpeciale beatorum donum. Denique ſi hoc modo ſunt impaſſibilia, ſequeretur præſervationem illam eſſe miraculoſam; at opera divina perpetua non videntur eſſe miraculoſa juxtà dictum Auguſtini, ſic Deus res, quas condidit, adminiſtrat, ut motus ſuos agere ſinat. Reſpondetur ex Scoto loc. cit. & ſequitur Lezana loc. cit. quod quamvis impaſſibilitas declarata ſolùm ab aliquo extrinſeco proveniat phyſicè loquendo, nimirum ex Dei extrinſeca protectione; loquendo tamen moraliter eſt aliquid intrinſecum, ſcilicet, jus quoddam ad nihil læſivum recipiendum, quod ex pacto, & voluntate Dei habent corpora glorioſa, fundatum tamen veluti radicitus in ipſorum meritis, & in ipſa beatitudinis ratione, quæ debet eſſe ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus ſine ulla imperfectione, aut capacitate ad recipiendum aliquid mali, vel moleſti, qua ratione etiam dici poſſet cum Pontio lo. c. quòd ex unione corporis cum anima glorioſa, quæ eſt corpori intrinſeca exigatur connaturaliter, ut Deus hoc modo ipſum protegat, & in hoc ſenſu dici poſſe dotem impaſſibilitatis eſſe corpori beato intrinſecam, quatenus radix, undè exigitur, ideſt, illa unio, eſt ipſi intrinſeca. Et tandem, ſi talis protectio, & cuſtodia eſſet corpori beato omnino extrinſeca, falſum eſt adhuc non eſſe magnam perfectionem, eſt enim magna ejus perfectio, quod pati non poſſit, undecumque hoc proveniat, ſicut magna perfectio eſt, & dignitas aliquem eſſe Regem, quamvis hoc ipſi ex extrinſeca Dei inſtitutione, vel Reipublicæ conveniat. Ad ſecundùm negat Doctor conſequentiam loco citato quia corpora damnatorum, quamvis futura ſint incorruptibilia, adhuc tamen erunt paſſibilia, patientur enim immutationem realem, ac intentionalem, & incorruptibilitas illa erit ad perpetuam eorum afflictionem, & ex demeritis, non ſic incorruptibilitas beatorum corporum, quia numquam ullo modo aliquid patientur, & hoc in eorum commodum, & ex meritis eorum. Neque elementa, aut Cœli jus habent, ut à corruptione præſerventur, ſed illis à Deo collata eſt ad ſuæ magnificentiæ oſtenſionem, & beatorum delectationem, & gaudium. Ad ultimum negat etiam Doctor conſequentiam, quia nunc eſſet miraculum non coagere Deum cauſæ ſecundæ, non tamen tunc, quia hic eſt ſtatus mutationis, ille verò quietis, & pro tunc erit naturale, ſivè conſuetum ſecundùm communem curſum, quod agat ad quietem, ſicut nunc ad motum; undè com-

Digitized by Google

pleta duratione mundi quoad præſentem ſtatum,ſicut erat creaturis naturale agere corruptivè ex concurſu Dei cum illis, ità erit eiſdem connaturale ſic non agere ex defectu ejuſdem concurſus; de quo alia plura videri poſſunt apud Hiqueum l. cit. in Commentario, & Brancatum diſp. 21. art. 2.

76 Secundò quæritur an corpus glorioſum per dotem ſubtilitatis poſſit cum alio corpore compenetrari. Affirmant communiter Theologi, præſertim Scotus 4.diſt.49. quæſt. 16.& D.Bonav. eadem diſt. art. 6. quæſt.1. dicentes hanc dotem conſiſtere in facultate, quam habent Beati ad penetrandum ſe cum quibuſcumque corporibus ad eorum libitum, ſupponentes unanimiter contrà Durandum, & alios quoſdam penetrationem corporum eſſe poſſibilem de potentia Dei abſoluta, ut ex profeſſo oſtendimus in l.Phyſ. diſp. 11. q. 7. Hoc autem probatur, quia hæc dos ſubtilitatis in Beatis colligitur ex pluribus fidei myſteriis etenim SS. Patres unanimiter docent, Chriſtum Dominum illæſo Virginis utero eſſe natum; clauſo ſepulcro reſurrexiſſe; Evangeliſtæ teſtantur clauſis januis eſſe ad diſcipulos ingreſſum, & Paulus ait in Aſcenſione Cœlos penetraſſe, non poſſet autem ex his myſteriis dos ſubtilitatis ſufficienter colligi, niſi quatenus corpora glorioſa ex vi dotis hujuſmodi facultatem habent alia corpora penetrandi, unde Patres communiter hanc perfectionem in Beatis explicant in ordine ad penetrationem corporum, quam dicunt repugnare corporibus non beatis ob corpulentiam, & dimenſiones, quæ inter naturales defectus corporis mortalis recenſentur. Unde D. Aug. lib. de Agone Chriſtiano cap. 24. loquens de ingreſſu Chriſti januis clauſis inquit, quòd poſteà reſurrectionem ſuam de corpore ſuo fecit, quod voluit, ſi enim potuit antè paſſionem clarificare illud, ſicut ſplendorem Solis, quarè non potuit, & poſt paſſionem ad quandam vellet ſubtilitatem in temporis momento redigere, ut per clauſa oſtia poſſet intrare, &c. Damaſcenus lib. 4. *de fide* cap. ult. Seminatur, inquit, corpus animale, craſſum, & mortale, reſurgit corpus ſpirituale, immutabile, impaſſibile, & ſubtile, hoc enim deſignat ſpirituale, quale Domini corpus poſt reſurrectionem clauſis portis ingrediens. Euthimius in cap. 20. Joannis ait, clauſis januis introivit, tamquam Deus, & quaſi corpore ſuo levi jam, & ſubtili, ac immortali effecto &c. Epiphanius hæreſi 20. inquit, Chriſtus ſurrexit ex mortuis, non aliud corpus ſuſcitans, ſed ipſum, quod erat, in ſpiritualem ſubtilitatem tranſmutans ingreſſus per fores concluſas, id quod fieri nequit hic in noſtris corporibus propter craſſitudinem quod nondùm in ſpiritualem ſubtilitatem ſunt conjuncta; ergò ex communi Patrum ſententia dos ſubtilitatis corporis glorioſi conſiſtit in facultate alia corpora penetrandi.

77 Unde autem vis iſta oriatur corporis glorioſi ad ſe penetrandum cum aliis corporibus, Scot. loc. ci. §. *Sed de tertio articulo* ait non oriri ex aliqua qualitate ſeù intrinſeca entitate, vel diſpoſitione beatorum, ſed ex aſſiſtentia, & concurſu divino, ſeù debito habendi hanc aſſiſtentiam, quia informatur ab anima, quæ id meruit, per quam non obſtante naturali repugnantia penetrationis plurium corporum eodem in loco, hæc tamen fiat; & hoc declarari poteſt exemplo dotis impaſſibilitatis, quam etiam diximus non in aliqua qualitate conſiſtere, aut intrinſeca facultate corporibus glorioſis à Deo conceſſa; ſed in extrinſeca aſſiſtentia, ſeù protectione Dei, ac intrinſeca exigentia talis aſſiſtentiæ.Confirmatur,quia ſubtilitas corporis glorioſi ſecundùm communem Doctorum ſententiam non eſt aliud niſi non repugnantia corporis glorioſi ad eſſendum cum alio corpore in eodem loco;ſed talis non repugnantia, inquit Doctor non importat aliquam qualitatem poſitivam;ergo &c. Tandem nulla qualitas, aut interna diſpoſitio corporis, vel animæ poteſt à quantitate corporis glorioſi repugnantiam naturalem auferre penetrandi aliud corpus, nec vim expellendi aliud corpus ab eodem loco impedire, quia vel hic eſt effectus formalis ſecundarius quantitatis, vel ſi eſt in genere cauſæ efficientis, eſt ità ipſi connaturalis, ut à cauſa ſecunda impediri non poſſit, ſed tantùm à Deo, qui & ſuprà, & contrà exigentiam naturę operari poteſt, & ſuo concurſu eum quantitatis effectum impedire, ac conſequenter duo corpora in eodem loco ſituare; ergò ſubtilitas corporis glorioſi ad ſe penetrandum cum aliis corporibus provenit proximè ex eo, quod Deus concurrat cum illis ad id faciendum, & remotè ex unione cum anima glorioſa; ratione cujus aliquo modo exigit talem concurſum divinum, non enim oſtendi poteſt, undè poſit alio modo commodè, aut ſaltem æquè facilè provenire; nec ulla eſt difficultas, quin inde provenire poſſit, ut fusè oſtendit Hiqueus d. 49. qu. 16. cit. in Commentario;& deducitur ex modo loquendi Patrum in exemplis allatis de penetratione corporum, hanc enim ſoli Deo tribuunt, & omnem cauſam ſecundam phyſicè concurrentem excludunt, ſivè naturalem, ſivè ſupernaturalem; de quo etiam alia plura videri poſſunt apud Branc.d. 21.cit.a. 6. §. 2.Radam. 3. part. controv.14.a. 4. & alios Scotiſtas, quarè in l.Phyſ.diſp. 11. q. 7.c.n.107.in fine concluſimus dotem hanc ſubtilitatis non conſiſtere in aliqua qualitate phyſica beatis corporibus inhærente, ſed eſſe poteſtatem penetrandi omnia ex peculiari aſſiſtentia Dei auferentis impedimenta naturalia, quam Scoti ſententiam Lezana quoque loco citato amplectitur cum Arriaga, & aliis Recentioribus part. 1. tom. 2. tract. *de Beatitudine hominis* diſ. 56. ſect. 2.

78 Tertiò quæritur, an corpus glorioſum ſit agile; hoc eſt an habeat virtutem quamdam, qua corpus beatum celeriter, promptè, ac expeditè cum dexteritate ſe moveat, agilitas enim deſcribitur à Scoto 4.d.49. quęſt. 14. B. quòd ſit in corpore beato habilitas ad promptè ſe movendum ſecundùm locum ex perfectione virtutis motivæ animæ, & congrua diſpoſitione corporis. Affirmant communiter Theologi d. 49. cit. præſertim Scotus, D. Thomas, D. Bonaventura, & alii paſſim, quod deducunt ex pluribus Scripturæ locis, præſertim vero ex illo Sap. 3. *Fulgebunt juſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent*, ubi Liranus ait tamquam ſcintillæ per dotem agilitatis, quia corpus obedict ad nutum animæ quantùm ad localem motum; & Iſajæ 40. *Qui ſperant in Domino mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, ut Aquilæ volabunt, & non deficient, current, & non laborabunt*, quem locum declarans D. Hieronymus ait, Sanctos repuereſcere, & aſſumpto immortali corpore laborem non ſentire mortalium, ſed rapi in nubibus obviam Chriſto Domino. Difficultas modò eſt, undè hæc agilitas proveniat in corporibus beatis, & in quo conſiſtat; aliqui dixerunt eam conſiſtere in quadam qualitate poſitiva, & ſupernaturali à Deo collata beatis, per quam prompti, & expediti ſunt ſua corpora celerrimè movere, non ſolùm motu progreſſivo, ſed etiam ſimplici in omnem mundi partem juxtà eorum beneplacitum,quia qualitas, illa habet virtutem productivam impulſus ad nutum voluntatis ad modum, quo ignis excitatus ex pulvere tormentario producit impulſum in globo ferreo graviſſimo, quo mediante ad magnam diſtantiam cum maximo impetu projicitur; quam qualitatem dicunt immediatè in anima reſidere, & non in corpore, quia etiamſi vocetur dos corporis, eo quòd effectus ejus, ſcilicet, motus in corpore ſubjectatur; nihilominus cùm proprium munus animæ ſit movere corpus vitaliter, & ad omnem loci differentiam,ideò immediatè in ipſa hęc qualitas motiva eſt reponenda, & non in corpore, cui potius proprium eſt ab anima moveri. Hoc autem deducunt ex D. Auguſt. 13. de Civit. capit. 19. & ex D. Anſelmo de ſimilitudinibus cap. 51. ubi comparant hanc agilitatem beatorum illi, quam habent Angeli; & ex eo, quod nulla poteſt afferri difficultas, quin Deus talem qualitatem poſſit conferre beatis, & quod de facto contulerit, cùm conformius naturis rerum ſit, ut motus fiat à vi, ſeù qualitate intrinſeca motiva; ità Thomiſtæ quamplures, & præſertim Lezana, & Arriaga loc. cit. ex Recentioribus. Alii verò antiquiores dixerunt illam diſpoſitionem ex parte corporis eſſe aliquam qualitatem, per quam corpus redditur habile, ut moveatur ab anima ſecundum ejus virtutem motivam, & per illam qualitatem auferri ea, quæ modo impediunt, ne corpus faciliter moveatur ab anima ſine labore,undè aufertur gravitas, quæ impedit, & probant ex Auguſt. 21. de Civit. Dei cap. 10. ubi dicit, quòd tunc pondus grave corporis auferetur.

79 Hanc opinionem reiicit Scotus loc. cit. §. *Quartò videndum*, ubi probat hanc agilitatem non conſiſtere in qualitate aliqua poſitiva ſupernaturali corpori, vel animæ ſupperaddita, quia aſſignari non poteſt quænam qualitas ſit iſta facilitans ad promptum corporis motum ad omnem loci differentiam; illa enim qualitas non eſt cœleſtis, ut omnes concedunt; ergò vel eſt qualitas mixti, vel elementaris; ſed nulla talis poteſt dare corpori agilitatem, ut moveatur ad omnem differentiam poſitionis, & ad omnem locum, quia quælibet earum eſt naturalis ideſt intrinſecè ad unum determinata, quamvis beatis id facere poſſint. Confirmatur, quia valdè difficile eſt, quòd una qualitas ſivè ſupernaturalis habere poſſit virtutem ad impulſus tam diverſos, qui ad agilitatem requiruntur ſurſum, deorſum, antè, retrò, & quaquaverſum producendos, nam illa qualitas neceſſariò haberet inclinationem determinatam, ſicut aliæ formæ habent, ſiquidem charitas, quæ eſt perfectiſſima qualitas activa, & ſupernaturalis habet determinatam inclinationem ad actionem,vel operationem, & naturaliter omnis forma, quæ inclinat ad motum, inclinat ad determinatum motum; ergò non apparet, quomodo qualitas illa poſſit eſſe principium motus ad omne Ubi, ad quod corpus beati moveri poteſt. Tandem aliam quoque impugnat opinionem, quod talis qualitas corpori ſuperaddita ejus gravitatem tollat, quia quod maneat corpus hominis, & dominetur in eo terra, & tamen non maneat in eo gravitas, eſt omninò inconveniens, ſicut dicere, quòd fiat Sol,

Digitized by Google

Sol, vel aliud corpus cœleſte, & dominetur in ipſo terra; & quòd non maneat gravitas manente terra,eſſet idem dicere,ſicut quòd remaneret lapis,& non eſſet durus; non ergò apparet,quod per illam qualitatem tollatur gravitas; anima enim humana non perficit corpus quocumque modo diſpoſitum, ſi enim eſſet corpus hominis ita denſum, ſicut aurum, non eſſet perfectibile ab anima, & ſic etiam ſi non haberet gravitatem, & alias qualitates naturales,non eſſet perfectibile ab anima. Tum quia, ut infrà de reſurrectione dicemus, corpora in ſua integritate reſurgent, & cum qualitatibus connaturalibus ſuis, quarum una eſt gravitas, & hoc etiam concedunt Thomiſtæ citati, dicemus corpora beata ſua gravitate naturali non privari, quia illa eſt proprietas, & perfectio naturalis ipſorum, ſpectans quodam modo ad ipſorum conſtitutionem naturalem, ſed tantùm accidentali, ut ait Scotus loc. c. lit.K, declarans dictum Auguſtini, quòd grave pondus aufertur.

80 Concludit itaque Doctor loc.cit. §. *Reſpondeo ergò* dotem agilitatis in beatis eſſe intenſionem, & perfectionem majorem virtutis motivæ cum amotione duplicis impedimenti corporis ad motum, & collatione bonorum ſpirituum vitalium, ſine ſupernaturali quocumque addito corpori, vel animæ non enim oportet ex parte animæ, niſi quòd virtus motiva fiat perfectior, & quòd reſiſtentia accidentalis ex parte corporis tollatur, & utrumque poteſt fieri ſine ſupernaturali addito, quia quod modò in anima virtus non ſit ſufficiens ad motum agilem,& celerrimum, hoc eſt quia vel eſt impedita à corpore, vel quia in ſe eſt diminuta; ſed cùm eſt ſeparata, aut corpori glorioſo unita, intenditur, ſicut virtus beati viſiva intenditur corpore glorioſo reſumpto; ſic ergò etiam potentia motiva in anima intendi poteſt ad gradum perfectum,quod ſufficiat ad movendum corpus illud ſine fatigatione, etenim ex ſacris litteris *corpus mortale aggravat animam*, nec tamen erit nova potentia, ſicut nec virtus viſiva in beato eſt alia potentia. Ex parte autem paſſi, ſeù corporis duplex impedimentum amovebitur, unum in ordine ad motum progreſſivum, quod eſt ex inflexibilitate juncturarum, nervorum, & tumore etiam muſculorum, quæ flexibilitatem idoneam ad talem modum impediunt; aliud impedimentum eſt in toto corpore,quod eſt repletum humoribus groſſis, & ſpiritibus, & caput fumoſitatibus, & aliis ſimilibus, quæ reddunt hominem pigrum, & ad veritatem humanæ naturæ non pertinent, hæc autem in reſurrectione amovebuntur, & ſpiritus boni & ſubtiles dabuntur corporibus glorioſis, per quæ reddetur corpus multum agile ad motum; ſicut patet per oppoſitum de corpore mortuo, quod efficitur gravius, non quia plus de quantitate, aut materia apponatur, ſed quia ſpiritus vitales corrumpuntur, & humores groſſi inducuntur; ità diſcurrit Doctor l.c. quare agilitas in corpore beato oritur ex intenſione virtutis motivæ in anima,& ex remotione humorum craſſorum impedientium tam in juncturis, quàm in toto corpore facilem, ac promptum corporis motum, ratio enim cur nunc corpus aliquod cum majori difficultate poſſit progreſſivè moveri, eſt multitudò humorum in juncturis,& nervis, & fumoſitatum in cerebro exiſtentium, quæ hominem reddunt pigrum, & deſidem,undè corpora beatorum non carebunt gravitate connaturali competente perfectè mixto, ſed gravitate accidentali, & ſuperflua ab intrinſeco in eo intruſa, quæ proinde ad veritatem naturæ humanæ non pertinet, ut dictum eſt. Hoc etiam probari poteſt exemplo maximæ agilitatis, quam conſtat multos habere in hac ipſa vita mortali ex bona corporis diſpoſitione ad nutum ſuæ voluntatis; cùm enim longe perfectior ſit diſpoſitio corporis beatorum, longe major beato concedi debet, undè ſuppoſito quod impedimentum gravitatis accidentalis tollatur modo jam explicato, nulla remanet difficultas in maxima agilitate ipſis concedenda, quem dicendi modum etiam ſatis probabilem judicat Arriaga loc. cit. Objectiones autem quaſdam vide ſolutas apud Hiqueum d.49. cit. q.14. in Commentario, & apud Brancatum d.21. art.4.

81 Quarto quæritur, an corpus glorioſum ratione agilitatis moveatur ſolùm organicè, vel aliter; pro cujus quæſiti intelligentia præmittit Scot.loc.cit.ſub B, verſ. *Tertiò videndum eſt* in homine motum organicum reperiri qui conſiſtit in hoc, quod corpus non movetur totum ſimul, ſed pars poſt partem, ut patet in motu progreſſivo, in brachii, vel cruris elevatione, una enim ejus parte mota, non ſimul alia movetur, ſed ſucceſſivè, & hunc motum eſſe in homine experientia conſtat; an verò anima præter virtutem movendi corpus organicè,habeat etiam virtutem movendi illud inorganice, nempè non partem poſt partem,ſed totùm ſimul,ſicut cùm quis lapidem movet, vel ſi Angelus totum hominem ſimul elevaret, & aliò transferret, ait Doctor, non eſſe ità manifeſtum, id tamen quoque eſſe ſatis probabile, quia anima ex ſe habet potentiam ad ſe movendum de loco ad locum, non quidem progreſſivè, & organicè, cùm partibus careat, ſed motu ſimplici, & tota ſimul; ergo poteſt etiam corpus ſibi unitum movere, non organicè, motu ſimplici, & totum ſimul. Probatur conſequentia, ex hoc enim quod Angelus poteſt ſe inorganicè movere, poteſt etiam hoc modo hominem, vel aliam rem corpoream movere,& ſimiliter lapis, quia motu ſimplici movetur, & inorganicè, ſi deorſum deſcendit, hominem ſibi alligatum ſecum trahit,& motu ſimplici, ac inorganicè movet. Hoc præſuppoſito inquit Doctor, & omnes Doctores conveniunt, certum eſſe corpora beata poſſe ſe movere localiter progreſſivè, ſi enim ità ſe movere non poſſent, fruſtrà eis agilitas concederetur, reſpectu motus localis tantùm exerceri poteſt, & hoc manifeſtè colligitur ex locis Scripturæ adductis,quod *ſicut ſcintilla in arundineto*, & Sap.3. *quod current, & non laborabunt, ambulabunt, & non deficient.* Deindè ſubdit Doctor, poſſe etiam aſſeri, & ſatis probabiliter,quod corpora beata etiam inorganicè, & motu ſimplici movebuntur; quia anima, ut dictum eſt, talem habet potentiam, non ſolùm ſe movendi inorganicè, ſed etiam corpus ſibi unitum, quam etſi circà mortale exercere non poſſit, poterit tamen, quando immortale reſurget; nam corpora beata adeò velociter movebuntur; ut eorum motus dicatur volatus,ut conſtat ex illo Iſaiæ 40. *Ut Aquila volabunt, & non deficient*; ergò poterunt tota ſimul,& inorganice moveri, qua ratione D. Auguſtin. & Anſelmus loc.citat. dicunt corpora beatorum futura velocia, ſicut ſunt Angeli, & eorum agilitatem comparant illi, quam habent Angeli. Tandem ait Doctor lit.C, potentiam animæ ad motum proprium,& corporis,ſivè organicum,ſivè inorganicum unam, & eadem eſſe, quia numquam ponenda eſt pluralitas ſine neceſſitate, ſed non eſt neceſſe ponere duplicem virtutem motivam in anima reſpectu ſui corporis movendi, poteſt enim uterque motus ſalvari ponendo eamdem virtutem in anima, quæ utrumque efficiat, organicum quidem cum corporis activo etiam conſortio; inorganicum verò ſe ſola corpore merè paſſive ſe habente, ſicut ſi homo ad aliquem locum ab Angelo raperetur,aut ſi à gravi annexo deorſum traheretur,de quo alia plura apud Brancatum videri poſſunt art.4. cit. §. 1.

82 Quinto quæritur an corpus glorioſum ſit clarum. Conveniunt Theologi omnes corpora Beatorum poſt reſurrectionem habitura dotem claritatis. Ità D.Thomas, D. Bonav. Scotus, & alii paſſim 4. d.49. & ità manifeſtè deducitur ex Epiſt. ad Philipp.3.*Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ*, & ex 1.Corinth.15. *alia eſt claritas Solis, alia eſt claritas Lunæ,alia eſt claritas Stellarum;Stella enim differt à Stella in claritate,ſic & reſurrectio mortuorum*,& Sap.10. dicitur de juſto,*& dedit illi claritatem æternam*,& idem ex Scripturis habetur alibi frequenter. In quo autem hæc claritas conſiſtat,Scotus d.49.cit. q.15. §.*Reſpondeo* inquit conſiſtere in perfectiſſimo colore cum refulgentia, ſeu in ſplendida manifeſtatione colorum in gradu excellentiſſimo ultrà menſuram propriæ complexionis connaturalem, ac etiam in luce, ſi corpus humanum eſt lucis capax; quam limitationem addit,non quia negaverit corpora beatorum eſſe lucida,ut ibi advertit Hiqueus cum Baſſolio, & Nicolao de Niſſa, ſed propter ſpecialem difficultatem circà hoc vertentem, quia ſcilicet, lux, & color de facto diſpoſitionem contrariam requirunt in ſubjecto, undè corpora lucida de facto non ſunt colorata, nec lux, & color in eodem ſubjecto poſſunt ſimul induci ab agente creato, & in ſolutione ad 2.prin. approbat,quòd corpora beatorum non ſolùm ſint perfectiſſimè colorata,ſed etiam lucida,quia lux, & color in eodem ſubjecto abſolutè non repugnant, niſi per comparationé ad actionem agentis creati. Itaque claritas particularis, quam habebunt corpora beata, conſiſtit in qualitate aliqua poſitiva ſupernaturaliter à Deo illis conceſſa,quæ facit illa lucida,ita tamen,ut non ſolum videri poſſint, ut lucida, ſed etiam ut colorata perfectiſſimis coloribus, quos quiſque juxtà ſuam complexionem habebit,ſed in gradu perfectiſſimo; quia ut inquit Doctor, magis delectatur ſenſus viſus hominis in pulchro colore corporis humani,quàm in corpore luminoſo, & plus delectatur naturaliter in videndo faciem humanam benè coloratam,quàm Solem; Corpora verò beatorum eſſe quoque lucida expreſsè deducitur ex Scripturis Sap.*Fulgebunt juſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent*, quem locum explicat Liranus non ſolùm quantùm ad animam,ſed etiam,quantùm ad corpus, quod ſcilicet glorioſum reſurget quantùm ad dotem claritatis corporis; ſic etiam habetur Matth.13.*Tunc fulgebunt juſti ſicut Sol in regno Patris eorum* & 1.Corinth. c.15.c. ubi Apoſtolus mortuos reſurrecturos Soli,Lunæ,ac Stellis comparar,quæquidem corpora lucida,& ſplendentia ſunt, & hunc locum unanimiter Patres omnes ſic explicant.Addendum tamen eſt ex Scot.l.c.& eſt communis Doctorum ſenſus hujuſmodi claritatem inæqualem eſſe in corporibus beatis juxtà majorem, vel minorem perfectionem beatitudinis animæ, ſicut & lumen gloriæ inæquale etiam eſt in Bea-

Digitized by Google

in Beatis juxtà majorem, vel minorem perfectionem claritatis, & meritorum diverſitatem, unde concludit Doctor loc.c. quod Beati non omnes erunt æquè clari, etiam habentes ſimilem complexionem, ſed ſinguli ſecundùm merita ſua, quod etiam expreſsè deducitur ex 1.Corint.c.15. cit. ubi dicitur, quòd alia eſt claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas Stellarum, & quod ſicut Stella differt à Stella in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum, quod quæſitum fuſius tractat Doctor d.50.q.6.an beatitudo corporum erit æqualis.

83 Sextò quæritur, an corpus glorioſum ità ſit lucidum, ut etiam ſit diaphanum, & tranſparens. Affirmant quamplures dicentes, quod lux non ſolùm erit in extrema parte corporis,ſed in intimis etiam, itaut reddat ipſas non ſolùm lucidas,ſed etiam pellucidas,& tranſparentes apparentibus omnibus viſceribus, venis, arteriis,nervis, oſſibus, juncturis cum ſuis coloribus, figuris, menſuris,& proportionibus,quod dicunt expreſsè docuiſſe D.Auguſt. l.2. de Civit. Dei 30. & l. 2. de Geneſ. contrà Manich.c.21. & D.Greg.28. Moral.c.3.& alios Patres,& rationem deducunt ex exemplo Solis, Stellarum, & Cœlorum, in quibus id reperitur.Congruentiam vero ex eò quòd quemadmodum lumen gloriæ informat animam in omnibus partibus corporis exiſtentem, ſic etiam hoc lumen corporeum conſentaneum eſt, quod omnes illas informet. Ità D.Th.4.d.44.q.2. Paludanus q.5.ar.2. Lezana,& Arriaga l.c. Suarez, Salas, Luſitanus, & plures alii. In negativam partem Scotus magis inclinat l. c. in ſolutione argumentorum propter repugnantiam corporis lucidi, & colorati quæ ſunt impervia ad perſpicuitatem, & dicit lucem minus repugnare corpori glorioſo, quàm lumen, quod recipitur in perſpicuo,lux autem in ſuperficie eſt corporis lucidi; & ad auctoritatem D.Gregorii l.c. dicentis,quod patebit oculis corporalibus harmonia corporis glorioſi interior; reſpondet oculum glorioſum videre poſſe interiora, & fore ipſi perſpicua per poros ſicut lynx dicitur à naturalibus videre, quæ poſt parietem ſunt, quòd etiam docet Abulenſis in paradoxo 3. c. 30. ubi ait corpus, opacum intermedium non prohibere viſionem oculi glorioſi, qui proindè ut erit perſpicaſſimus, videbit omnia interiora corporis glorioſi per poros ejus; Quamvis igitur aliquis Patrum exiſtimaverit corpora beatorum futura luminoſa, pervia, ſeu perſpicua, & diaphana; probabilius tamen eſt, non ſic futura, ſed lucida, denſa, & opaca, ut ait Brancatus diſp.21.cit.art.5.& ratio eſt, quia corpora beata ratione claritatis in ſcriptura comparantur corporibus lucidis, ac denſis, non verò luminoſis, ac perviis, ut enim conſtat ex dictis Matth. 13. comparantur Soli, *fulgebunt ſicut Sol*,& 1. Cor.15. comparantur Soli,Lunæ,ac Stellis,& ſic reſplenduit corpus Chriſti in Thabor Matt.17. omnia autem iſta ſunt corpora denſa, & opaca, quamvis lucida,non autem pervia, & perſpicua, ut patet; tùm quia corpus perſpicuum non poteſt eſſe coloratum, ut patet de aere,aqua.& Cœlo,corpora autem beatorum erunt perfectiſſimè colorata,ut conſtat ex dictia;ergò &c. Objectiones autem quaſdam vidè ſolutas apud Brancatum l.c.& hanc ſententiam quoque docent D.Bonav.d.49. cit.p.2.ar.5. Riccardus ar.4.q.6.Soto q.4.ar.8.Durandus d. 44. q. 8. Abulenſis l.c. & plures alii.

84 Poſtremò conſtat ex dictis quatuor eſſe dotes corporis glorioſi, nempe Impaſſibilitatem, Subtilitatem, Agilitatem,& Claritatem, quæ dotes appellantur, quia de jure beatis debentur ratione beatitudinis animæ, & ſuorum meritorium ex ordinatione divina; & hic numerus quaternarius, ut docet D. Bonaventura ubi.49.part.2.art.2. quæſt.1. accipitur ex illo Sap.4. *fulgebunt juſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent*, ib fulgore claritas, in juſtitia impaſſibilitas,quia juſtitia eſt perpetua, & immortalis, in ſcintillæ nomine ſubtilitas,& in diſcurſu agilitas; ſufficientiam autem numeri hujus quaternarii alii accipiunt à cauſa finali, alii ab efficiente, alii à formali, & alii à cauſa materiali; quæ ultima eſt convenientior rationi, & auctoritati, ut ait S.Doctor ibidem; Corpus enim noſtrum ex quatuor elementis eſt compoſitum, & quia elementa ſunt imperfecta, quadruplicem habet ab eis defectum; ab aqua quæ eſt elementum humidum,& paſſibile,habet paſſibilitatem, & corruptionem; à terra verò habet obſcuritatem, quia eſt elementum opacum; ab igne animalitatem, quia calor conſumit continuò,ideò continua indiget alimonia ciborum;ab aere verò habet infirmitatem, aer enim facillime immutatur, & cedit cuilibet impellenti.Quoniam igitur iſti quatuor defectus debent per bona oppoſita removeri ad hoc,quod corpus ſit perfectum perfectione completa,ideo quatuor ſunt dotes; unde contrà corruptiones ponitur impaſſibilitas, contrà obſcuritatem claritas, contrà animalitatem ſpiritualitas, ideſt agilitas contrà infirmitatem virtus, ſivè penetrabilitas ſcilicet ſubtilitas, & hæc ſufficientia inter omnes eſt convenientior, quia correſpondet auctoritati,& rationi; auctoritati quidem Apoſtoli 1.ad Cor. 15. ubi ſic ait. Seminatur in corruptione, reſurget in incorruptione, ecce impaſſibilitas; ſeminatur in ignobilitate,ſurget in gloria,ecce claritas; ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute, ecce penetrabilitas, ideſt ſubtilitas; ſeminatur animale, ſurget ſpirituale, ecce agilitas; unde Apoſtolus ſumit dotes per comparationem ad illos quatuor defectus, quos removent, & ſic etiam diſcurrit D. Auguſtinus de Civitate Dei cap.22. Concordat etiam hæc ſufficientia rationi, dotes enim corporis beati dicuntur non omnes qualitates, ſed nobiles, & principales de novo ſuperadditæ naturæ contrà naturales defectus ſuprà relatos, qui ex cauſis ejus principalibus oriuntur, quæ ſunt elementa, ob idque ratio exigit, ut in hominis reſurrectione, & revocatione iſti defectus per illas perfectiones, & dotes tollerentur.

ARTICULUS SECUNDUS.

An ſenſus Beatorum habituri ſint oblectationes circa ſua objecta.

85 CONveniunt Doctores, ſenſus beatorum futuros integros, & perfectos, ac ad ſuum uſum expeditos;& habituros ſuum actum, & oblectationem circà ſua objecta, quantum attinet ad corporis beatitudinem, cùm enim Beati habituri ſint corpora ſenſibus ornata cum perfectiſſimis organis, & ſpiritibus ad eorum uſum accommodatis, irrationabile prorſus eſt, quod eorum operationibus careant, & oblectationibus quæ illos comitari ſolent. Confirmatur, quia illa beatitudo erit conſummata hominis fœlicitas, in tali autem beatitudine opus eſt totum hominem beari, quantùm fieri poteſt; ergò non tantùm ſecundùm animam beari debet, ſed etiam ſecundùm corpus, atque ideò debet etiam corporis ſenſus ſuum uſum, & voluptatem habere, quantum attinet ad corporis beatitudinem. Denique ſicut poſt reſurrectionem damnati in Inferno torquebuntur, non tantùm quoad animam, ſed etiam quoad corporis ſenſus; ità etiam Beati in Cœlo non tantùm quoad potentias animæ intellectuales lætabuntur, ſed etiam quoad ſenſitivas corporis, cùm Deus in præmii retributione minus liberalis non ſit, quàm in peccatorum punitione ſeverus. Difficultas itaque ſolum eſt, an in omnibus futurus ſit aliquis uſus, & delectatio, & qualia eſſe poterunt pro eis ſenſibus objecta ad beatitudinem corporis pertinentia de quo breviter in præſenti articulo diſcurremus juxtà doctrinam ſcripturarum, & SS. Patrum ne in hoc negotio ſatis nobis recondito aliquid temerè proferamus, quia ut habetur Iſaię 64. & Corint.2. *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparavit Deus diligentibus ſe.*

86 Primò certum eſt, & de fide potentiam vegetativam nullum habiturum actum neque generandi, neque nutriendi. Ità Theologi omnes, & præſertim Scotus noſter 4. d. 49. qu.13. in ſolutione ſecundi principalis, ubi ait in corpore beati omnes potentias ſenſitivas adeſſe, licèt non omnes erunt ſub actu ſuo; & illæ præſertim,quę in actu ſuo imperfectionem habent comitantem, ut eſt potentia generativa, & nutritiva, & quidem de potentia generativa patet ex illo Matth.22. & Lucæ 20. ubi Saducæi reſurrectionem negantes à Chriſto, tamquam abſurdum objecerunt, quod ſi aliqua mulier ſeptem viris ſucceſſivè nupſiſſet, in reſurrectione litigium foret, cujuſnam illorum virorum uxor eſſe deberet: cui objectioni Chriſtus occurrens, reſpondit, *erratis neſcientes ſcripturas, in reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in Cœlo*, ubi Gloſſa ordinaria inquit cum connubia ſint propter filios, filii propter ſucceſſionem, ſucceſſio propter mortem, ubi non eſt mors, neque connubia erunt; ergo poſt reſurrectionem in patria erit copulæ carnalis uſus, & ſic potentia vegetativa quoad nullum actum generandi ſub actu ſuo non erit. Quoad actum nutriendi probatur ſimiliter ex 1.Cor.15. *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale*, ubi pariter Gloſſa ord. inquit,non dicit ſpirituale, quaſi corpus vertatur in ſpiritum; ut quidam putant; nam Chriſtus Lucæ 24. poſt ſuam reſurrectionem Apoſtolis dixit *Palpate, & videte quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere*, ſed ſpirituale, quia ſpiritui plenè ſubdetur, nec alimentis amplius egebit, ſicut corpus animale, & ità etiam hanc corporum ſpiritualitatem exponit, & explicat Doctor l.c. dicens, quòd corpus beatum erit quidem ſpirituale, non prout ſpirituale ſubſtantiam incorpoream, inſenſibilem, & quantitate carentem ſignificat, ſed prout indicat ſubſtantiam totaliter ſpiritui ſubjectam, ac ſine alimentis, ideſt, ſine cibo, & potu viventem per ſolam informationem, ac vivificationem ſpiritus, & ſic eundem locum paſſim Patres exponunt; nam Ambroſius inquit,animale corpus eſt,dum cibis ſuſtentatur,ut vivat ſpirituale autem,cùm nihil horum indigebit converſum in vitã. Theodoretus ait, animale vocatur, quod ab anima gubernatur, ſpiri-

Digitized by Google

ſpirituale autem quòd à ſpiritu regitur, & ita etiam diſcurrit Auguſtinus lib.6. Geneſ.ad litt. cap.74. & lib.9. cap.3.lib.12. c. 8. dicens in reſurrectione Sanctorum corpus ſpirituale ab Apoſtolo appellari, non quia ſubſtantiam incorpoream ſit habiturum, ſed quia miris modis ad omnem facilitatem, & incorruptionem ſpiritui ſubdatur, & ſine ulla corporalium alimentorum indigentia ſolo ſpiritu vivificatur. Neque dicas etiam corpora damnatorum incorruptibilia eſſe,& alimentis,non indigentia,atque ideò talem ſpiritualitatem non eſſe ſpecialem corporum beatorum conditionem. Negatur enim conſequentia, quia ut dictum eſt art. præced. declarando dotem impoſſibilitatis, valde diverſa eſt ſpiritualitas in corpore beati, & damnati, quia beatorum corpora,nedùm erunt incorruptibilia, ſed etiam impaſſibilia ab agente corporeo, ſicut ſpiritus, non ſic erunt corpora damnatorum; & licèt damnatorum quoque corpora vivent abſque alimentorum indigentia, corpus tamen eorum non erit ſpiritui totaliter ſubditum, ut ſpiritu præcipiente ſtatim obediat, ac moveatur,ſed ut ait Anſel.*de ſimilitud.*cap.51. Malus tanto pœnarum pondere præmetur, ut nec pedem quidem, nec manum, vel aliquid ſui corporis movere poſſit juxtà illud Matt.22. *ligatis manibus,& pedibus proiicite eum in tenebras exteriores*, at anima beata ictu oculi quocùmque voluerit ſe cum corpore confert abſque ulla ejus reſiſtentia,ut ſuprà diximus declarando agilitatis dotem.

87 Secundò loquendo de ſenſibus externis conveniunt Doctores potentiam viſivam actum ſuum habituram, & delectationem plurium objectorum, præſertim verò de claritate corporum beatorum, omnes enim Patres unanimiter docent claritatem illam adeò excellentem eſſe, ut oculi tantùm immortales, & beati eam intueri poſſint, qua de cauſa in monte Tabor tres Diſcipuli Chriſti Domini fulgorem ſufferre non valentes in ejus transfiguratione prociderunt in facies ſuas, ut ait Chriſoſtom.in epiſt.5.ad Theodor.delectabitur ergò valdè potentia viſiva in aſpectu corporum beatorum, maximè verò Chriſti Domini,& B.Virginis ejus Matris, quia horum pulcritudo maxima erit,& colligitur ex illo Job.19.*In carne mea videbo Deum,quam viſurus ſum ego ipſe*,& Iſaiæ 13. *Regem in decore ſuo videbunt*; undè Laurentius lib.2. de diſcipl.& perf. ait quòd oculus delectabitur in amabili Redemptoris aſpectu, cùm videbit Regem in decore ſuo, gloria ornatum, ac in diademate redimitum, &c. & ſic etiam loquuntur D. Auguſtinus, Anſelmus, Nazianzenus,& alii PP. apud Salmaticenſes, Tannerum, Brancatum noſtrum,& alios paſſim. Eſt tamen aliqua difficultas, an omnes beati videbunt ſemper Corpus Chriſti, ac etiam aliorum beatorum ob maximam diſtantiam unius ab alio in vaſtiſſima illa, & fermè infinita mole Cœli Empirei, & maximum,quaſi infinitum numerum corporum beatorum, qui ſupponuntur non eſſe in Cœlo penetrati, ſed extrà ſe invicem; in qua difficultate varii ſunt modi dicendi, ut refert Arriagato. 2.tract. *de Beatitudine hominis* diſp.57. ſect.1. & Luſitanus tomo 3. *de Beatitudine* lib.4. Aliqui enim exiſtimat, ut Tannerus, Chriſtum pro conſolatione Beatorum ſe replicaturum in multis locis, ut ſic beatos omnes recreet præſentia, ſi enim in hoc mundo pro fidelium utilitate in tot diſſitis locis replicatur in venerabili Euchariſtiæ Sacramento,tantò magis, pro eorumdem præmio, & conſolatione idem in Cœlo facere poterit. Alii verò, ut Arriaga loc.cit. dicunt corpus Chriſti elevatum eſſe divinitus ad producendas ſui ſpecies in quacumque diſtantia, quæ Chriſtum repræſentabunt cuilibet tàm diſtinctè, quàm ſi eſſet in debita diſtantia,in qua naturaliter videri poſſet. Alii dixere, ut Poncius noſter quæſt.7. *in fine*, quod fortaſsè diſpoſitio Cœli erit talis, & ſitus Beatorum, ut poſſit naturaliter Corpus Chriſti abſque replicatione locali, aut productione miraculoſa ſpecierum videri à quolibet Beato perfectius tamen vincitoribus, qui majoris meriti ſupponi debent. Verùm ut ait Doctor diſt.49. cit. q.14. *in fine* hæc eſt res parvi momenti, quia licèt beati erunt in determinata approximatione ad Chriſtum, tamen non minuetur eorum beatitudo accidentalis; cùm aliquantulum recedunt, quia recedunt, ſecundùm libitum ſuum, ſicut modò aliqui habent propinquitatem ad Regem in camera, vel extra in aula; videntur enim omnes, & ipſe Chriſtus etiam movendi in Cœlo jam huc, jam illuc ad hoc enim dos agilitatis conceſſa eſt eis, & Joannes ipſe Apocal. 14. id quoque Inſinuavit, dum dixit Virgines comitari Agnum quocumque ierit; jam ergò hos jam illos ſua recreabit præſentia, & ipſis etiam Beatis liberum omninò erit cùm voluerint accedere, vel recedere.

88 Tertiò conveniunt etiam Doctores potentiam quoque auditivam actum ſuum in patria exercere poſſe, & habituram delectationes ſibi proportionatas. Ità præſertim Divus Thomas, D. Bonav. & Scotus l.c. in ſolutione ſecundi principalis, ubi inquit, quòd de viſu nullus dubitat, nec de auditu, ſi eſt ibi ſonus, & poſſibilis multiplicari, & immutare auditum; & hoc ex variis Scripturæ locis expreſsè deducitur, ut Pſalm.83. *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te*,& Pſal.148.*Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis, Exultationes Dei in faucibus eorum*, ubi Gloſſa ordinaria ait, qui in corde, & lingua non deſinunt laudare eum, à quo habent æterna; ergo audiuntur corporaliter voces faucium, ſeù corporales; idem legitur Apocalyp.14. ubi gloria Paradiſi deſcribitur; *Et audivi vocem de Cœlo, tamquam vocem aquarum multarum, & vocem, quam audivi ſicut citharedorum cytharizantium in Cytharis ſuis,& cantabant quaſiCanticum novum antè ſedem, &c.* ubi Gloſſa ordinaria ait, & cantabant, ideſt,de integritate animę, & corporis exultabunt, quod gaudium numquam eis veteraſcet,ſed eis ſemper eſt,ut novum; ubi etiam Lyranus de gloria animæ, & corporis totum illud caput exponit;& idem etiam reperitur Apocalyp.19.*Poſt hæc audivi, quaſi vocem magnam turbarum multarum in Cœlo dicentium alleluja, laus gloria,& virtus Deo noſtro*, &c. & ità etiam paſſim diſcurrunt SS.Patres, præſertim Divus Auguſtin. lib.22. de Civit. Dei cap.30. & Divus Gregorius lib.8. Moral.c.31. ubi ait, benè os riſu impleri dicitur, & labia jubilo, quia in illa æterna patria, cùm juſtorum mens in exultatione rapitur, lingua in cantum laudis elevatur; ergo ſenſus auditus erit in actu ſuo, & cum delectatione ſui objecti.Eſt tamen difficultas quomodo hic gratiſſimus ſonus eſſe poſſit in Cœlo, qui à Beatis audiri poſſit, nam ad voces, cantum, muſicam &c. requiritur ſonus, qui non niſi in aere formari poteſt, non autem in vacuo, aer autem non eſt in Cœlo empireo. Aliqui dicunt,ut Arriaga loco cit.ſect.2. Cœlum empyreum eſſe ſaltem quoad aliquam ſui partem fluidum, & flexibile ad modum aeris, & auræ cœleſtis, per quem Beati reſpirare, & voces formare poſſint, ſicut nos per aerem elementarem. Quam ſolutionem alii non admittunt dicentes Cœlos eſſe ſolidiſſimos,*& tamquam ære fuſos*, veluti adamantinos juxtà illud Job.37. etiam Empyreum, ſed quamvis in ſe ſit tale, nihilominus, quoad uſum Beatorum, ità pervium, facilè, & flexibile eſſe, in ordine ad habitationem, locutionem, vocem, reſpirationem,motum localem, &c. ac ſi aereum eſſet, vel alterius ſimilis naturæ, ſivè hoc oriatur ex dotibus agilitatis, & ſubtilitatis ipſorum Beatorum, ſivè ex alio ſpeciali dono Dei ipſis collato, vel ſaltem extrinſeca aſſiſtentia, & cooperatione cum ipſis. Ità Lezana loc. cit. quam ſententiam inquit conformem eſſe Scripturæ, Patribus, & Doctoribus, qui paſſim loquuntur de Cœlo,tamquam de Civitate quadam jucundiſſima, & commodiſſima ad vitam.& habitationem, ad quod videtur hoc neceſſarium. Alii tandem dicunt, ut Poncius loc.cit. quòd ſine dubio erit ſubſtantia aliqua tenuis, & liquida inſtar aeris in Cœlo, quą replebuntur partes interiores corporis beati, quæ modò aere replentur, neque enim erunt vacuæ, & hac ſubſtantia mediante, voces formare poterunt, & invicemſibi loqui. Qua in re quid aſſerendum ſit determinari non poteſt, quia *nec oculus vidit, nec auris audivit, neque in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe*.

89 Quartò de olfactu,ſeù odoratu,quamvis aliqui dubitent, an ſit futurus ſub actu ſuo, & ſuam habiturus delectationem, ut Brancatus noſter ait loc. cit. communior tamen, & probabilior opinio affirmant.Ità Arriaga, Lezana, Tannerus, Poncius, & alii, probabile enim eſt ipſa Beatorum corpora ſuaviſſimum odorem in Cœlis exhalatura, ut de multis etiam mortuis in hoc mundo legitur, & experientia conſtat de corpore Beatiſſimi Patris noſtri Sancti Antonii de Padua in Arca ibi aſſervato, & ſicut corpora damnatorum in Inferno teterrimum ſpirabunt fætorem,ità probabiliſſimum eſt corpora Beatorum in Cœlis è contra ſuaviſſimum odorem efflare, quod quidem ex illa Eccleſiæ Antiphona deducitur ex Eccleſiaſtic.24. deſumpta, *Sancti tui Domine florebunt ,ſicut lilium,& ſicut odor balſami erunt ante te* quamvis enim quoad primam partem de flore ſolùm metaphoricè ſumenda videatur, tamen quoad odorem nihil obſtat,quin etiam litteraliter intelligi poſsit,ſicut etiam plura alia Scripturæ loca, ut Cantic.cap.1. *In odorem curremus, unguentorum tuorum*,& ca.4. *Odor unguentorum tuorum ſuper omnia aromata*,& pauló poſt *Odor veſtimentorum tuorum,ſicut odor thuris*, & Apocal.5. *Viginti quatuor ſeniores ceciderunt coram agno habentes phialas aureas plenas odoramentorum* & alia plura ſimilia. Addunt etiam aliqui ipſam Cœli Empyrei ſubſtantiam hoc cœleſti odore à Deo imbutam fuiſſe pro beatorum ſumma fœlicitate augenda, ut refert Lezana loco citato, & Poncius inquit etiam veriſimile eſſe illam ſubſtantiam tenuem, quam dixerat aeri correſpondere in Cœlo Empyreo, eſſe ſuavi, & fragrantiſsimo odore reſperſam. Nec obſtat, quod odor non niſi media reſpiratione precipi poſsit; quæ in Cœlis futura non videtur. Non obſtat, inquam, nam hoc argumentum probaret etiam beatos loqui non poſſe, ſiquidem etiam loquela fit

per

Digitized by Google

per reſpirationem. Quamvis igitur non ſit reſpiratio in beatis futura eo fine, quo in nobis mortalibus, nimirum ad temperandum cordis calorem, & illum corrigendum, ad id enim neceſſaria non erit; erit tamen neceſſaria ad alias ſenſuum functiones exercendas, & præſertim pro locutione, & odoratione, ſicut etiam in nobis non datur ob ſolum correfrigerandum, ſed etiam ut loqui poſſimus, & olfacere, ut ait Arriaga loco citato.

90 Quinto de tactu negant aliqui poſſe habere in patria delectationes ſibi proportionatas, quia non erunt ibi venereæ delectationes ex Divo Hieronymo libr. 3. in Matth. pro reprobatione erroris quorumdam putantium in Cœlo futuras nuptias, ut qui in hoc mundo propter Deum uxorem unam dimiſerit, in alio centum accipiet, quia ſi in cæteris digna ſit retributio in uxoribus apparet turpitudo. Ità Vulpes ex noſtris tom. 2. part. 2. diſputat. 55. art. ult. Probabile tamen, & conveniens videtur, ut etiam ſenſus tactus futurus ſit ſub actu ſuo perfectiſſimo, non enim ſemper ex imperfectione, aut ex neceſſitate ſit tactus, ut accidit in venereis, & ità expreſsè docet Divus Bonavent. diſtinct. 49. cit. part. 4. quæſt. 1. inveriſimile enim omnino videtur, quòd ſenſus iſte per totum corpus extenſus ſuo careat actu, & quod unus beatus alium tangere non poſſit, nam de facto Chriſtus poſt reſurrectionem expoſuit ſe Apoſtolis tangibilem, & palpabilem, & de facto S. Bernard. ſermon. 1. de Aſſumptione Virginis caſtiſſima, & dulciſſima inter Filium, & Matrem oſcula, & amplexus admittit, & idem de aliis beatis inter ſe piè credendum eſt, cùm ab eo ſtatu omnis inhoneſtas longiſſimè abſit, & planè nemo negare poteſt beatos non ſummè delectari pedes Chriſti Domini oſculando, ac ejus Sanctiſſimæ Matris, & tandem id etiam ratio ipſa ſuadet, quia ſicut in damnatis ſenſus tactus viget, & eum actuali ſenſatione reperitur, ut magis corpora cruciari poſſint, ità è contrà ratio poſtulat, ut quoque in beatis remaneat in delectationem, ut in omnibus totum corpus ſit fœlix, quod niſi per conjunctionem cum perfectiſſimis ſenſibilibus fieri nequit. Imò Scotus noſter addit, ut etiam Tannerus advertit ipſum quoque Cœlum empyreum, alioſque orbes cœleſtes futuros materiam gratiſſimam tactus; & ità etiam paſſim docent SS. Patres, quorum teſtimonia apud Tannerum, Suarez, Arriagam, & alios Recentiores videri poſſunt, quarè fatendum eſt ſenſum tactus etiam habere poſſe in patria delectationes ſibi proportionatas cum omni decentia, & honeſtate, & abſque omni periculo minimi motus inhoneſti, ut ſtatus ille poſtulat, ac etiam interdum hic evenit inter amicos, & conſanguineos.

91 Sextò de ſenſu guſtus dicunt aliqui facilè intelligi poſſe etiam ſuam delectationem illi reſpondere, quæ conſtat non quidem in perceptione cibi, & potus, aut alimenti, ſed humoris cujuſdam ſuaviſſimi à Deo præſtitiori, & faucibus, & palato beatorum, qui inſtar mannæ Hebræorum omnigenam varietatem ſaporum tribuat ipſis, & omne delectamentum, ſicut è contrà in damnatis reperietur aliquod aeriter crucians illos in ſenſorio guſtus, prout conſtat in divite Epulone, qui cruciabatur in lingua; nec opus eſt, ut ille guſtus ordinetur ad ſuſtentationem, aut concoctionem, ſicut ſi aer, quem nunc reſpiramus, haberet qualitatem ſapidam, ſine dubio illam experiri poſſemus, nulla interim ex eo facta concoctione, aut propria comeſtione, & nutritione. Ità Tannerus, Lezana, Arriaga, & alii Recentiores, qui etiam addunt delectationes quoque ſenſuum internorum, v.g. phantaſiæ, imaginativæ, & appetitus ſenſitivi, potentia generativa excepta, in beatis futuras eſſe. Tùm quia tales potentiæ erunt in corporibus beatis, ac per conſequens illarum operationes, quia per illas perficiuntur, ex quo etiam ſequitur futuras delectationes, quæ tales conſequuntur operationes, eò quòd omnes potentiæ ſenſitivæ nobiliori modo paſſibili beatificari debent; Tùm etiam quia quemadmodum in hac vita ex contemplatione intellectus, & delectatione voluntatis in viribus iſtis inferioribus oriri ſolet apprehenſio, & delectatio ſuaviſſima eorumdem objectorum, ut colligitur ex illo Pſal. 83. *Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum,* multo potiori ratione id dicendum eſt in Patria contingere ex clara viſione, & fruitione Dei. Sed quamvis hoc additum de ſenſibus internis concedamus, ut ſatis probabiliter dictum; quod tamen dicitur de ſenſu guſtus omninò ſuperfluum eſt, & ſine ullo fundamento, quia nullus erit in Patria cibi, ac potus uſus, ut conſtat ex dictis ab initio articuli, nec conſequenter ullus guſtandi actus, ſed talis ſenſus in illo ſtatu ab operatione ſua manebit ſuſpenſus, quia ut habetur in Epiſtola ad Romanos ca. 14. *Regnum Cælorum non eſt cibus, non eſca, ſed pax, & gaudium in Domino.* Nec valet exemplum adductum de manna populo Iſraelitico ſubminiſtrata in deſerto, quia hoc factum fuit, non tantùm ob guſtus delectationem, ſed etiam ob eorum ſuſtentationem, & corroborationem, qua Beati non indigent. Et ſi aliquid urgeret eſſent quædam Scripturæ auctoritates, quæ cibum, & potum beatis promittit, ut illa præſertim Lucæ 22. *Ego vobis diſpono regnum, ut edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo,* & quædam aliæ conſimiles, quæ omne ſpiritualiter, & metaphoriceè intelligi debent, ut paſſim Patres exponunt, & refert Brancatus noſter art. 8. cit. undè in auctoritate adducta Interlin. verbo *Edatis* ait; Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur, fruendo, ſcilicet, deſiderato olim, & amato gaudio veri boni; & verbo *Menſam* inquit, menſa, quæ omnibus Sanctis eſt ad fruendum propoſita, eſt cœleſtis vitæ gloria.

92 Neque ex hoc, quod aliquis ſenſus in Patria non ſit habiturus oblectationes circa ſua objecta, ſequitur beatitudinem corporis eſſe imperfectam, & diminutam, nam D. Bonav. diſt. 49. cit. part. 2. art. 3. qu. 1. docet viſum tantùm, & tactum ſub actu ſuo eſſe futuros, alios verò ſenſus minimè, licèt de auditu rem ſub dubio relinquat, & adhuc docet hoc non obſtante beatitudinem corporis eſſe perfectiſſimam, imò exuberantem, quod ità declarat in ſolutione ad 3. principale de delectatione, quam ſenſus habere nequit, niſi in præſentia ſui objecti; & inquit, quòd delectatio eſt in ſenſu dupliciter, una per redundantiam, alia per objecti præſentiam; per redundantiam, ſicut quando anima eſt interius plena delectatione, ita inebriantur potentiæ ſentiendi, quod nullo modo quærunt, nec egent exterius delectari, & hæc delectatio erit præmium omnium ſenſuum, & omnibus, hanc autem delectationem non habent à ſe, nec ab actu ſuo, ſed ab actu animæ, & ideò non oportet, quòd propter iſtam ſint ſenſus in ſuo actu. Alia eſt delectatio per objecti convenientis præſentiam, & quia duo tantùm ſunt ſenſus, qui habent objecta glorioſa, ideò ſolùm in duobus eſt, & hoc non eſt præmium, niſi valdè accidentale, quia non magis glorioſus eſt ſenſus in illius præſentia, quàm in abſentia. Ita Doctor Seraphicus diſcurrit loco cit. de beatitudine corporis dicens illam conſiſtere præcipuè in delectatione per redundantiam, non autem per objecti convenientis præſentiam, & ideò non ſequi beatitudinem corporis eſſe imperfectam, & diminutam, ſi aliquis ſenſus non habeat delectationem per objecti convenientis præſentiam, quia delectatio prior erit præcipuum ſenſus cujuſque præmium, poſterior vero valdè accidentale, quia non magis glorioſus eſt ſenſus in ſui objecti præſentia, quàm in ejus abſentia; & ità etiam de hac beatitudine corporis per redundantiam diſcurrere videtur D. Anſelmus libr. de Similitud. cap. 57. his verbis. In illa futura vita delectatio quædam ineffabilis bonos inebriabit, & inæſtimabili dulcedine ſui totos eos inenarrabili abundantia ſatiabit; quid dixi totos? oculi, aures nares, os, manus, guttur, cor, jecur, pulmo, oſſa, medullæ, extra etiam ipſa, & cuncta ſingillatim membra eorum in communi tàm mirabili delectationis, & dulcedinis ſenſu replebuntur, ut verè totus homo torrente voluptatis Dei potetur, & ab ubertate domus ejus inebrietur. Ità Divus Anſelmus l.c. ad verbum diſcurrit de hac corporis beatitudine per redundantiam, quam nobis Deus participare dignetur.

DISPU-

Digitized by Google

DISPUTATIO XXVI.
DE INFERNO
ET STATU DAMNATORUM.

1 IN præcedenti Diſputatione de Beatitudine, & gloria tam animæ, quàm corporis, quam in Cœlo ſumma exultatione, & inæſtimabili dulcedine Beati conſequentur, tractavimus, ut homines ad divinę legis obſervantiam, & ejuſdem præceptorum adimpletionem faciliùs, & promptiùs inducerentur. Nunc in præſenti Diſputatione de Inferno, & pœnarum acerbitate, quas ibi patientur ob eorum peccata damnati, agere decrevimus, ut peccatores talium pœnarum gravitate, & perpetuitate perterriti ab eis abſtineant, ſiquidem, ut fert adagium, oderunt peccare boni virtutis amore; oderunt peccare mali formidine pœnæ.

QUÆSTIO PRIMA.

De Pœnis Inferni.

2 SUpponendum eſt in hac quæſtione cum fide Catholica contrà quamplures Hæreticos dari Infernum, hoc eſt locum aliquem, in quo damnati cruciantur juxtà eorum demerita, & peccata, ut pluribus Scripturæ locis manifeſtè colligitur, ut ex Pſ.6. *In Inferno autem quis confitebitur tibi*, & Pſ.13. *Dolores Inferni circumdederunt me*, & Pſ.18. *erubeſcant impii, & deducantur in Infernum*; & Pſal. 48. *Sicut oves in Inferno poſiti ſunt, mors depaſcet eos*, & tandem ex illo Matt. *Ite maledicti in ignem æternum*, ac pluribus aliis conſimilibus; locus autem iſte vocatur Infernus, quia eſt in inferioribus terræ partibus circà ejus centrum, ut communiter docent DD. & SS. Patres, & præſertim Scot. noſter 4.diſt.48.q.2. L.

ARTICULUS PRIMUS.

Quibus pœnis crucientur damnati in Inferno.

3 PRimo conveniunt Doctores, & eſt de fide in Inferno dari pœnam vermis conſcientiæ, illaque damnatos cruciari, quæ ut ait Scotus 4.diſt.46.q.4. B, & diſt.50. q.6. Q, conſiſtit in triſtitia, & remorſu conſcientiæ, & peccatorum, inquantùm tollunt bonum commodi, ut etiam anteà dixerat 2. d. 7. q.un. §. *Reſtat nunc*, ubi ait Angelos malos torqueri à vermi, qui eſt remorſus conſcientiæ, iſta enim pœna vermis eſt quædam triſtitia, & continuus conſcientiæ remorſus, quem habent damnati, quod ob tam levem ſatisfactionem, quam peccando habuerant, vitam æternam amiſerint, & tam graves pœnas incurrerint; quæ triſtitia erit plane valde magna, ſicut enim dolor in hac vita conceptus ob peccatum aliquod commiſſum, & periculum ob illud damnationis incurrendæ valdè magnus eſſe ſolet; tantò major erit in inferno, ubi nulla eſt redemptio, nec ulla ſpes bonum amiſſum recuperandi. Et hæc pœna vermis conſcientiæ colligitur expreſsè ex variis Scripturæ locis, ut Iſaiæ 66. in fine, ubi ait: *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*, & idem habetur Marci 9. *Bonum eſt tibi debilem intrare in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur*, quem Iſaiæ locum ità explicat Divus Ambroſius in c.5. Lucæ in fine his verbis: Vermis eſt, eo, quòd irrationabilia animæ peccata mentem rei, ſenſumque compungant, & quædam excedant viſcera conſcientiæ, quæ tamquam vermes ex unoquoque naſcuntur, tamquam ex corpore peccatoris; & ſic etiam exponit dictum Iſaiæ D. Hieronymus in illud cap.66. in fine dicens, vermis autem qui non morietur, & ignis qui non extinguetur, à pleriſque conſcientia accipitur, peccatorum quæ torqueat in ſupplicii conſtitutos, pro quo multa adducit Scripturæ loca. Addunt præterea Patres, Doctores, & in Inferno dari non tantùm pœnam vermis ſpiritualis, ſed etiam corporalis, quod etiam ex pluribus deducunt Scripturæ locis, præſertim verò ex Judith. 16. ubi habetur: *Dominus omnipotens vindicabit in eis, in die Judicii viſitabit illos, dabit enim ignem, & vermes in carnes eorum, ut urantur & ſentiant uſque in ſempiternum*, quibus verbis expreſsè ſignificatur impios poſt judicium, & corporum reſurrectionem luituros vermium pœnas in carnes; & idem habetur Iſaiæ 14. *Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, concidit cadaver tuum, ſubter te ſternetur tinea, & veſtimentum tuum erunt vermes*: ergò poſt judicium præter pœnam vermis ſpiritualis erunt quoque corporei vermes carnes damnatorum rodentes; hinc Divus Bernardus l. mediat. cap. 3. inter alia damnatorum tormenta hoc quoque recenſet, quod vermes crudeles mordebunt intima cordis, ſubdens eſſe cruciandos etiam per vermem conſcientiæ.

4 Secundo conveniunt Doctores, & etiam de fide eſt in Inferno dari pœnam damni, illaque damnatos cruciari, quæ conſiſtit in carentia commodi, ſeu boni convenientis naturæ intellectuali, ut docet Scotus loc.cit. ubi ait diſtinction.50. quæſt.6. §. *Ad primam quæſtionem*, quod non eſt ſolùm carentia boni convenientis naturæ intellectuali, quia ſic non eſſet pœna, ſed eſt carentia boni apti ineſſe, & convenientis quod debet ineſſe, non boni remoti, ſed propinqui, nec cum hoc toto eſſet illa carentia pęna, niſi eſſet nolita, & ideò oportet, quòd ſit carentia involuntaria, & hac de cauſa pęna damni eſt omnium graviſſima in damnatis, quia accidit eis cum triſtitia, & deſperatione, & quoniam ſub genere commodi, ſeu boni convenientis naturæ intellectuali, quo damnati privantur, multæ ſpecies continentur, cùm enim anima, & corpore ſint præditi, & per hoc eſſent capaces omnis commodi appetitui tam rationali, quàm ſenſitivo convenientis, quamvis ſummum omnium commodum ſit beatitudo, ſcilicet, viſio Dei, ejuſque fruitio, alia tamen adſunt commoda, quibus ratione corporis, & animæ damnati privantur. Unde in primis poſt judicium, & corporum reſurrectionem damnati habebunt pœnam damni omnium corporalium delectationum, quia in Inferno nullum adeſt objectum delectabile reſpectu ſenſus, quo ſpectat illud, quod Abraham diviti reſpondit: *Recordare fili, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala; nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris*, quibus verbis innuit omnia bona corporalia, quæ dives in vita habuit, converſa eſſe in mala. Deinde alia pœna damni, quam etiam modo patiuntur damnati in Inferno, eſt privatio omnium virtutum, non ſolùm ſupernaturalium, ſed etiam moralium, habitus enim ſupernaturales dantur ad exercendum actus ſibi proprios, & ad animæ decorem, & ornatum, damnati autem nullum decorem ſupernaturalem habent, nec ullum actum ſupernaturalem elicere poſſunt, & cùm turpiſſimis vitiis ſint undequaque fœdati, ut ait Gerſon. ſerm.1. de omnibus Sanctis, omni virtute morali ſunt exuti. Tandem gravior pœna damni exiſtentium in Inferno eſt privatio beatitudinis, quæ proindè antonomaſticè dicitur pœna damni, quam in Inferno damnati patiuntur. Hoc autem conſtat ex pluribus Scripturæ locis, & præſertim ex illo Matth.15. ubi electis dicitur. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum*, reprobis verò. *Ite maledicti in ignem æternum*, & ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti vero in vitam æternam, hæc autem in viſione Dei, ejuſque fruitione conſiſtit, ut dictum eſt diſp. præced. quæſt.1. art.1. ex Joan. 17. *Hæc eſt autem vita æterna, ut cognoſcent te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*; ergo beatitudine damnati carebunt, quæ erit pœna damni omnium gravior, & ità etiam diſcurrit D. Aug. lib. *de ſpiritu, & anima* cap. 56. ubi poſt infinitas ferè damnatorum miſerias numeratas ſubdit, Deum autem non videbunt, quod eſt omnium miſeriarum miſerius, quis enim dicere poteſt, quanta pœna erit non videre Creatorem rerum omnium, Redemptorem, & Salvatorem fidelium, Regem Cœli, & terræ, & Dominum univerſi, per quem ſumus, & vivimus; & ratio eſt, quia ut ipſe etiam Div August. ait libr. *de triplici habitaculo* cap.4. ſi damnati Dei faciem viderent, nullam pœnam, nullum dolorem, nullamque triſtitiam ſentirent, cujus præſentia ſi in Inferno cum Sanctis habitatoribus appareret, conti-

Digitized by Google

continuo Infernus in amœnum Paradiſum converteretur. Datur igitur in Inferno pœna damni, quæ eſt major cæteris, nam ut viſio divina, & fruitio eſt in beatis omnium bonorum radix, ita privatio ejuſdem viſionis, & fruitionis in damnatis eſt omnium malorum fons, & origò.

5 Tertio conveniunt etiam Doctores, in Inferno adeſſe ignem, & eo cruciari damnatos, ſivè dæmones, ſive homines, & expreſsè deducitur ex pluribus Scripturæ locis, in quibus de tali igne fit frequentiſſima mentio, ut conſtat ex illo Matt. 52. *Ite maledicti in ignem æternum*, & pluribus aliis ſimilibus; conveniunt etiam nedum Scholaſtici omnes, ſed etiam Patres ignem Inferni non ſolùm metaphorice, & ſpiritualiter intelligi, ſed etiam verè, & corporaliter, ut jam diximus lib. 2. ſent. diſp. 3. *de dæmonibus* quæſt. 6. ab initio cum Scoto 4. d. 44. qu. 2. & 3. eſto enim nomen ignis interdum in ſenſu alio miſtico ſumi poſſit; attamen loca Scripturæ, & Patrum adeo crebra ſunt, & ſæpius repetita, ut ibi dicebamus, ut non niſi de vero igne exponi poſſint juxtà communem regulam Scripturas interpretandi, quòd verba Scripturæ ſunt propriè intelligenda, ubi nullum ſequitur abſurdum; & probatur ex D. Auguſt. lib. 21. *De Civit. Dei* cap. 10. ubi quamvis dicat illam flammam, quæ refertur Lucæ 16. in qua cruciabatur dives ille, cenſeri poſſe ſpiritualem, ac metaphoricè dictam, ſicut lingua digitus, & humor, quem in linguæ refrigerium deſiderabat, aſſerit tamen illa verba Matth. 25. intelligi de igne corporeo, quo dæmones, & animæ alligantur, & cruciantur, cùm inquit: *Dicamus, quamvis miris tamen modis ſpiritus incorporeos poſſe pœna ignis corporalis affligi*, quod declarat exemplo animę, quæ etiamſi ſpiritualis ſit, poteſt adhuc corpori alligari; tamquam forma, ut refert Doctor 4. d. 44. cit. in argumentis ad oppoſitum quæſtionis, ubi etiam affert teſtimonium D. Gregorii 4. Dialog. cap. 30. dicentis, *ſi Diabolus, ejuſque Angeli cùm ſint incorporei, corporeo ſunt igne cruciandi, quid nimirum, ſi animæ antequam recipiant corpora, poſſint corporea ſentire tormenta?* quibus etiam adduntur B. Juſtinianus de caſto connubio c. 16. Niſſenus tr. de anima, & reſurrectione antè medium, Hugo de S. Victore cap. 3. & 4. in Epiſt. ad Theſſalonicenſes, Origenes lib. 2. *Perbiarc.* cap. 11. & alii Patres. Et quidem conjectura ex verbis Scripturæ allegatis eſt valdè efficax, quoniam dubitari non poteſt, quin ignis, quo crucianda ſunt improborum hominum corpora, ſit corporeus, ut docet Auguſtinus loc. cit. Sed Scriptura loquitur, tamquam de eodem igne pro corporibus, & animabus cruciandis cùm dicitur Matt. 25. damnatis hominibus cum corporibus aſſumptis; *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis ejus.* Et quamvis Damaſcenus lib. 4. de fide cap. ultimo neget ignem Inferni eſſe materialem inſtar hujus noſtri, & Ambroſius libr. 7. in Lucam cap. 14. explicet ignem Inferni per mæſtitiam delictorum, benignè ſunt hi Patres interpretandi, quod ſolùm ab Inferno excludere noluerint ignem noſtratem jugi materiæ ſubminiſtratione, & alimento indigentem, ille enim ſine alimento perpetuus erit; vel explicandi ſunt de effectu, quem ignis ille in ſpirituales cauſat ſubſtantias, vel quod illum immaterialem vocent eò quòd abſque pabulo duraturus ſit æterno tempore ad inſtar rei ſpiritualis.

6 Quartò hinc oritur dubitatio, ut dicebamus loco cit. an ignis ille ſit ejuſdem ſpeciei cum hoc noſtro elementari. Et quamvis aliqui id negaverint, communiter tamen tenetur eſſe ejuſdem ſpeciei, & ita præſertim docent Scotus l. c. & D. Bonavent. ibidem part. 2. qu. 1. dicens ignem Inferni nunc animas cruciantem, & dæmones, & poſt judicium etiam corpora, non ſolùm eſſe corporeum, ſed etiam ejuſdem rationis ſubſtantialis cum igne elementari, licèt diverſæ proprietatis. Quod & ex ipſa nominis ſignificatione conjectare licet, alioquin Scriptura verbo valdè æquivoco uſa fuiſſet, & in ſignificatione nobis incognita; probabile ergò eſt quòd ſit ejuſdem ſpeciei cum noſtro, quia nulla eſt neceſſitas illum ponendi diverſum. Neque obſtat; ut ibi dicebamus, quod ignis infernalis pabulo non indigeat, nam & in propria ſphæra etiam à Philoſophis ponitur alimento non indigere; nec minus obſtat, quòd noſter ignis ſuaptè natura ſublimiorem petat locum cùm facilè ſit divinæ virtuti in infimo loco eum cohibere ad damnatorum cruciatum. Quare autem potius Deus voluerit uti igne ad cruciandos Dæmones, & animas, ut inſtrumento, quàm aqua, aere, aut alia re creata, æquè enim videntur potuiſſe affligi à lapide, vel Cœlo, ſi detineretur ab illis definitivè, & ab illi immutarentur objecti perpetuò, & cum tanta intenſione; Jam quæſt. 6. cit. art. 3. num. 142. reſponſum eſt, quòd volens Deus acerrimè punire rebelles, & apoſtatas Dæmones, ſicut & obſtinatas animas indeque ipſarum corpora, illud elementum ut inſtrumentum ad hoc magis aptum aſſumere voluit, quod in ſua actione reali, & phyſica eſt activius, & omnium validiſſimum, & ad quam, cùm agit in rem animatam, ſequitur in ſenſibus, ac etiam in voluntate, ſi tali potentia re illa prædita ſit, immutatio intentionalis dolorem cauſans vehementiſſimum; quoniam igitur inter omnia agentia creata ignis in tali acrimonia agendi cæteris omnibus præcellit; congruum fuit, ut potius hac creatura uteretur in tali inferendo cruciatu tamquam inſtrumento, quàm cæteris; quamvis enim exercendo actionem phyſicam urendi, & calefaciendi, ſpiritus non lædat, ut talis læſionis incapaces; attamen exercendo actionem intentionalem, quæ ſola eſt ſufficienter cauſativa doloris independenter ab actione priori, talem cauſat dolorem, ac ità vehementem in ſpiritibus, & anima à corpore ſeparata, qualem cauſat in anima conjuncta, cùm priorem actionem adurendi in corpus exercet, ut magis conſtabit ex dicendis art. ſeq. declarando modum, quo poſſit corporeus ignis ſpiritus torquere. Quare falſum eſt, quod aſſumitur in ratione dubitandi propoſita, quod ſervata naturali rerum diſpoſitione potuiſſet Deus eamdem alligationem, ac determinationem diſponere cum æquali Dæmonum moleſtia pœnes quodcumque aliud corpus ſive per modum loci, ſive per modum objecti; etenim in objectis dolorem afferentibus rebus animatis per immutationem intentionalem, nullum eſt acrius, ac moleſtius igne, quando eas adurit; ut ergo in vindictam peccatorum debitas pœnas damnati luerent, ad imprimendum in eis majorem, qui poſſit infligi dolorem ab objectis doloriferis in ſerie creaturarum igne voluit uti ut inſtrumento, quoniam ad ipſius læſionem in rebus animatis major ſequi ſolet dolor tùm in ſenſibus, tùm in voluntate per actionem intentionalem, quàm ad læſionem aliorum objectorum, ut loc. cit. dicebamus, & adhuc magis conſtabit art. ſeq.

7 Quintò eſt difficultas, an verè ſit in Inferno tormentum nivis. Aliquæ circumferuntur revelationes, in quibus à nimio frigore ad nimium calorem dicuntur damnati tranſire, quæ fundantur in illo dicto Job cap. 24. *De aquis nivium tranſibunt ad calorem nimium*, & videtur eſſe ſententia quorundam Patrum D. Hier. Petri Damiani, ac etiam D. Auguſtini lib. de triplici habitaculo cap. 2. ubi ait, quod duo principalia ſunt Inferni tormenta, frigus intolerabile, & calor ignis inextinguibilis, undè in Evangelio dicitur *Erit ibi fletus, & ſtridor dentium*, fletus namque, & liquefactio oculorum ex calore naſcitur, ſtridor verò dentium ex frigore, à quibus duobus innumera pendent pęnarum genera, videlicet ſitis intolerabilis, pęna famis, pęna fœtoris, pœna horroris, pęna timoris, pęna anguſtiæ, pęna tenebrarum, ſeveritas tortoris præſentia dæmonum, ferocitas beſtiarum, crudelitas miniſtrantium, vermis conſcientiæ, ignitæ lacrymæ, ſuſpiria, miſeriæ, dolor ſine remedio, vincula, ſine ſolutione, mors æterna, pœna ſine fine, abſentia Chriſti quoad viſionem ejus, quæ ſola omnia prædicta ſuperat, & omnibus pœnis eſt intollerabilior, ità diſcurrit D. Auguſt. loco cit. Quamvis hæc quæſtio ſit valdè dubia, & pro utraque parte probabilis, veriſimilius tamen videtur, ut ait Arriaga diſp. 26. ſect. 1. cum Suarez, & aliis Recentioribus, non dari in Inferno nives, aut aquas, quia nec Scriptura de eis quidquam dicit, ſed ſemper de igne loquitur, nova autem elementa in Inferno ponere non debemus, ſine fundamento, cùm per ignem ſufficienter damnati poſſint torqueri, & aliunde ſint aliæ pœnæ cum igne compoſſibiles, quæ ibi recenſeri ſolent à Patribus; frigoris autem, & caloris dolores, niſi magna, & plura multiplicando miracula, ſimul cohærere non poſſunt.

Confirmatur, quia certum eſt ex allatis Scripturæ locis pęnam ignis numquam ceſſaturam, etiamſi fieret tranſitus ad frigus nivium, quia cruciatus ignis vocatur æternus, & hoc bene deducit Scotus d. 44. cit. qu. 2. ex illa petitione Epulonis *Mitte Lazarum, ut refrigeret linguam meam*, nam ſi ab igne ad frigus tranſirent, non ſperaret Epulo ex aqua refrigerium, quià & in ea cruciandus fuiſſet, ſicut anteà ab igne fuerat. Neque locus Job, qui pro parte oppoſita communiter adduci ſolet, ullo modo urget, non enim dicit Job, quòd damnati *de aquis nivium tranſibunt ad calorem nimium*, ſed dicit *Ad nimium calorem tranſibit ab aquis nivium, & uſque ad inferos peccatum illius*, unde locus ille Job non de damnatis intelligi debet, ſed de obſtinatis peccatoribus in hac vita, ut Arriaga advertit loc. c. quòd clarè ipſa verba textus oſtendunt, nam poſt tranſitum ab aquis nivium ad nimium calorem imprecatur eis, ut uſque ad inferos pertingat peccatum illorum. Et quoad ſtridorem dentium dicendum eſt illum etiam ex ira vehementi provenire poſſe, ac etiam ex quocumque alio vehementi dolore, & non tantùm ex nimio frigore; præterquam quod in dæmonibus, qui dentes non habent, ſtridor propriè locum habere nequit, ſed tantùm metaphoricè. Nec tandem duo, vel tres Patres pro oppoſita ſententia ſufficientem faciunt auctoritatem, quia plures alii ſtant pro noſtra, cui Scripturæ magis favent.

8 Sextò ulterius quæri ſolet, an in Infernò ſint veræ tenebræ. Communior, & probabilior opinio affirmat, quæ deducitur

Digitized by Google

citur expreſsè ex pluribus Scripturæ locis, ut Matth.8. *Eiicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium*, & cap.22. *Mittite eum in tenebras exteriores* ubi Interlin. dicit, id eſt, Infernis, quia hic interiores habet tenebras. Ità etiam Job c.10. *Infernum appellat terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ, & tenebrarum, ubi umbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat*, ubi ait Gloſſ. ordinar. hic flamma, quæ urit, illuminat, ibi urit, & obſcurat, ignis autem, qui non lucet ad conſolationem, aliquando lucet ad pęnam, quia eo illuminante, ut magis doleant videbunt in pęna ſequaces ſuos, quorum amore deliquerunt, & D. Hieronymus in idem cap.10. Job, inquit, quod terram inferorum deſcripſerit, nulli dubium eſt, tenebroſa eſt, ut dixi, velut carcer, in quem peccatores, & impii, qui lucem odio habuerunt, ut tenebrarum filii contrudentur, & D. Gregorius lib.9. Moral.c.46. explicans illud *tenebras exteriores* ait, ſi ignis, qui reprobos cruciat, lumen habere potuiſſet, is qui repellitur, nequaquam mitti in tenebras diceretur, & c.48. inquit, ibi ignis, qui cruciat, obſcurat, flamma comburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit, idem etiam confirmant Damaſcenus, Petrus Damianus, Baſilius, & alii Patres, ac demum Judas Apoſtolus in ſua Canonica dęmones appellat *ſub caligine vinculis ęternis deſtinatos*. Dices, flamma lucem cauſat, & lux cum flamma eſt ſemper neceſſario connexa, ut ejus naturalis effectus; cùm ergo in inferno maxima ſit flamma, maxima quoque ibi erit lux. Reſpondet Arriaga loc.c. ignem in materia denſa, qualis eſt in inferno, vix aliquam excitare lucem, & præſertim poſt univerſale judicium locus ille corporibus humanis ità plenus erit, ut non habeat flamma corpus diaphanum, per quod diffundi poſſit, & inter damnatos incluſa nullam lucem excitabit. Sed brevius alii dicunt Deum eam miraculosè impedire ad majorem damnatorum confuſionem, & ſupplicium.

9 Poſtremo quæritur. Quænam aliæ pęnæ ſenſus reperiantur in inferno. Communis Patrum, & Theologorum ſententia eſt, nullum in hac vita poſſe ſcire diſtinctè, & adequate quænam, & quot ſint damnatorum pęnæ, niſi à Deo revelante eas percipiat. Ita D. Aug. lib. *de triplici habitaculo* cap.1. ubi poſtquam dixit nullum in hac vita degentem poſſe bona regni cęleſtis dicere, intelligere, vel cogitare, poſteà de pęnis inferni loquens ità diſcurrit. Mala autem inferni dicere, vel cogitare, ut ſunt, nemo poteſt, pejora quippè ſunt valdè, quàm cogitantur, & poſtquam dixit neminem dicere, poſſe, vel cogitare mala inferni, ut ſunt, & poſtquam multa gloriæ cœleſtis bona narravit in genere, è contra per antitheſim de pęnis inferni ità diſcurrit, locus inferni plenus eſt tenebrarum, diſcordiæ, odii, ſtultitiæ, miſeriæ, turpitudinis, amaritudinis, offenſionis, doloris, aduſtionis, ſitis, famis, ignis inextinguibilis, triſtitiæ, vindictæ perennis, & omnis ineffabilis mali, quod nec dici, nec cogitari poteſt, & paulò inferius tandem ſubdit, quod in inferno nihil invenitur, quod deſideratur, nihil videtur, nihil ſentitur, niſi quod diſplicet, niſi quod offendit, niſi quod cruciat, & concludit, quod omne malum abundat in carcere diaboli, & nullum bonum. Et D. Bernardus lib.5. *de Conſiderat.* cap.12. ait maximum damnatorum tormentum fore liberationem à pęnis optare, & toto affectu ad eam conari, & tamen non obtinere, & ità diſcurrit; Quid iniquis voluntatibus tam contrarium, & adverſum, quàm ſemper conari, impingere ſemper, & fruſtrà. Væ oppoſitis voluntatibus ſolam ſuæ profectò averſionis referentibus pęnam. Quid tàm pęnale, quàm ſemper velle, quod numquàm erit. Quòd tàm damnatum, quàm voluntas addicta huic neceſſitati volendi, nolendique, ut ad utrumlibet jam, ſi cui, non niſi perversè, ità non niſi miſerè moveatur, in æternum non obtinebit, quod vult, & quod non vult in æternum nihilominus ſuſtinebit. Ità diſcurrit de pęnis inferni Bernardus l.c. & ſic paſſim loquuntur alii Patres, quorum teſtimonia copiosè refert Brancatus noſter diſp.13. cit. a.7. & 16.

ARTICULUS SECUNDUS.

An, & quomodo ignis corporeus agere poſſit in ſpiritu.

10 CErtum eſt, ut diximus lib.2. diſp.3. c. q.6. ab initio & in hoc omnes Doctores conveniunt, quoniam hæc apud nos in cruciatu ignis reperiuntur, ſcilicet, læſio in corpore, quòd aduritur, dolor in ſenſu tactus, dolor item, & fuga in appetitu ſenſitivo, & tandem fuga, & triſtitia in voluntate rationali, quæ eſt diſplicentia de malo, quod corpus patitur, certum eſt, inquam, in præſenti dæmones, & animas ſeparatas ab igne ſenſibiliter non cruciari, quaſi corpoream læſionem ab eo patiantur, aut dolorem ſenſibilem, qualem homo patitur in ſenſu tactus, & in appetitu ſenſitivo, cùm enim ſpirituales ſint, & incorporei, non ſunt talis læſionis capaces, nec enim poteſt ſpiritualis ſubſtantia calefieri aut in partes dividi, vel conſumi, ſicut corpus, nec pariter dolorem ſentire, cùm ſenſus non habeat, nec denique dolorem ſenſibilem appetitus, cùm eo careat, ex quo tandem deducitur nec dæmonem, nec animam ſeparatam quoad hæc eo modo ab igne torqueri, qua anima cruciatur, dùm eſt in corpore, aut homo ipſe ex anima, & corpore conſtans, qua de cauſa ad id declarandum varii dicendi modi ſunt excogitati, quos exactè, & ſingillatim l.c. examinavimus, & hic breviter repetemus pro integritate, & complemento hujus diſputationis.

11 Primo quæritur, an dæmones, & animæ ſeparatæ ſolùm per apprehenſionem crucientur, qua ignem apprehendunt, ut ſibi diſconvenientem, & nocivum. Affirmant aliqui, quod probant ex D. Greg. cit.4. Dialog. dicente ſpiritum torqueri ab igne videndo tantum, & aſpiciendo, cùm inquit, *eo patitur, quo videt, & quia cruciari ſe reſpicit, cruciatur*. Confirmatur ex Avicen.9. Metaph.ca.7. ad finem, ubi exemplificat de ſomnio, quod aliquis interdum magis cruciatur in ſomnio, ex apprehenſione phantaſtica alicujus rei diſconvenientis, quàm affligeretur in vigilia ex reali præſentia ejuſdem. Tandem poteſt Dæmon ſimplici complacentia gaudere de re impoſſibili apprehenſa, ut poſſibili; ergo pariter triſtari poterit de igne, ut nocivo apprehenſo etiamſi reipſa ſibi nocivus non ſit. Hic dicendi modus, qui Ægidio Rom. tribuitur, non ſalvat verum, & realem cruciatum ſpirituum, ac animarum per ignem, & ideò à Soto refellitur 4.d.cit.q.2.ab initio 5. *Hic dicitur*, quia apprehenſio illa aut eſt vera, aut falſa; ſi vera, opus eſt aſſignare modum illius diſconvenientiæ, quòd non apparet poſſibile, nam ex natura ſua ignis non eſt contrarius, nec offenſivus ſpiritus, nec minus poteſt eſſe diſconveniens, in ratione objecti, ſed potiùs conveniens, objectum namque ut objectum eſt conveniens potentiæ ut potentiæ, non eſt igitur ignis ei diſconveniens nec diſconvenientia reali, neque objectiva. Si vero falſa eſt illa apprehenſio, ſequitur primo, quod non ab igne, ſed à ſua falſa æſtimatione cruciatur, quod eſt inconveniens, quia ſicut nullus falſa opinione eſt beatus, ità nullus eſt falſa opinione miſer ex Auguſtino. Deindè vel falſa illa æſtimatio eſſet à Deo, vel ab ipſo Angelo, non primum, quia tunc Deus diceretur immediata cauſa talis deceptionis, neque ſecundum, quia ex Dionyſio de divinis nominibus naturalia in eis ſunt ſplendidiſſima; ergo poſſunt apprehendere naturaliter ignem eis non eſſe diſconvenientem. Denique juxtà hanc opinionem dicendum eſſet ſolùm phantaſtica imaginatione ſpiritus ab igne torqueri qualiter homo torquetur in ſomno ex apprehenſione alicujus mali, quod imaginatur, at hoc planè non ſalvat modum loquendi ſcripturarum, & Patrum, nam Lucæ 16. & Apocalyp.14. ignis ille dicitur cruciare, Matth.3. comburere, 2. ad Theſſal.1. dare vindictam D.Greg. ignem illum appellat *non phantaſtica imaginatione, ſed ultione ſolida cruciantem* D. Auguſt. loco cit. *cruciantem veris modis* Cyrillus *urentem, & concremantem*. Cyprianus, & Juſtinianus *cruciantem, & cremantem*, ac Iſaias tandem cap.33. *ignem devorantem*.

12 Neque rationes in oppoſitum urgent, ut l. c. dicebamus, non quidem prima ex auctoritate D. Gregorii deducta, etenim in illo eodem loco, ne videretur eo loquendi modo docere, ſola apprehenſione ignem infernalem rebelles ſpiritus cruciare, addit quod *anima non ſolùm videndo, ſed etiam experiendo incendium patitur*. Neque ſecunda valet, quia ignis infernalis ex eodem D.Gregor. non phantaſtica imaginatione, ſed ſolida ultione ſpiritus cruciat, neque exemplum Avicennæ de ſomnio eſt ad rem, alioquin tormenta illa vera non eſſent, ſed ſomniata, tum quia cùm imaginatio ſit potentia corporea, & ſenſitiva, neque in Angelo, neque in anima ſeparata fiunt imaginariæ viſiones, ſicut in anima conjuncta ſomniante, & ad ſummum dici poſſet animam ſeparatam eo modo ab igne torqueri, quatenus cognoſcit ſe ad corpus redituram poſt diem judicii, & tunc vehementer paſſuram, à quo timore vehementer triſtatur. Ad ultimum negatur conſequentia, vel enim dæmon triſtaretur de igne apprehenſo, ut propriæ naturæ diſconveniente abſolutè, vel ex hypoteſi, non primo modo, ſiquidem talis error in intellectum angelicum cadere nequit circà naturalia ſplendidiſſimum, ſecundus verò modus ſufficeret ſolùm ad inducendam ſimplicem diſplicentiam de igne apprehenſo, ut nocivo tantùm ex hypotheſi, hæc autem ſatis non eſt ad explicandam acerbiſſimam ignis pęnam à ſcripturis, & Patribus inſinuatam.

14 Secundò quæritur, an ſpiritus crucientur ab igne per aliquem habitum receptivum paſſionis, affirmant aliqui dicentes Deum imprimere ſpiritibus, & animabus ſeparatis qualitatem, qua redduntur capaces ignei ardoris formaliter cruciantis. Ità Henricus quol.8. q.44. Sed hunc etiam dicendi modum refellit

Digitized by Google

fellit Doctor loc.cit.§. *Aliter dicitur*, quia vel hæc qualitas eſt corporea, vel ſpiritualis, ſi corporea, eadem ratio eſt de ipſa, ac de qualitate ab igne producenda, quia æqualis repugnantia eſt utrobique ſuſcipientis ad ſuſceptum, ſi verò ſpiritualis; ergò non per illam magis eſt paſſum proportionatum corpori, ut agenti, quàm eſſet prius. Confirmatur, quia dato etiam, quòd per qualitatem ſuperadditam redderetur ſpiritus capax corporeæ calefactionis; non ob id fieret capax doloris, & corporę ſenſationis, hæc ſiquidem ſupponit temperamentum, cujus deſtructiva eſt qualitas dolorifera ab objecto diſconvenienti cauſata, quod quidem temperamentum in Angelis locum non habet. Dixerunt aliqui apud Durandum 4.d.44. qu.11. ſaltem in anima humana, dùm à corpore ſeparatur, remanere potentias ſenſitivas ſaltem inchoatas, quibus ſenſibiliter pati poſſit, quod & probabile putat Coninchius diſp.11. *de Purgatorio* dub.3. num. 32. quia ſicut anima conjuncta corpori patitur dolorem mediante corpore, ità etiam ſeparata, quia in ea remanent potentiæ ſenſitivæ ſaltem inchoatę. Sed hoc etiam rejecimus qu.6.cit.art. 1. quia proximum ſuſceptivum ſenſationis, & ratio ſuſcipiendi non eſt in anima, vel aliquod præcisè in anima, nec forma mixtionis in organo, ſed forma totius compoſiti ex corpore mixto, & anima, & talis perfectio eſt proxima ratio recipiendi ſenſationem, & ideò illa forma totalis eſt potentia ſenſitiva, & totum conjunctum ex anima, & parte corporea eſt organum vivum, quod afflictionem ſentit, & patitur dolorem, undè nec cadaver ab anima ſeparatum hac ratione dolorem ſentit, nec anima à corpore ſeparata, quia non datur in eis organum vivum quod ſolùm eſt capax ſenſationis, & doloris. Angelus autem, ſeù anima ſeparata cum habitu illo extrinſecus impreſſo aliquod unum vivum non facerent, ſed tota vita ex parte unius tantùm ſe teneret; ergò &c. Tùm quia quando etiam hoc totum concederetur de anima ſeparata, ut Coninchius contendit, adhuc tamen in Angelis locum habere non poteſt. Deindè arguit Doctor contrà eamdem ſententiam, quia habitus non eſt potentia, & quo ſimpliciter poſſumus, ſed quo aliqualiter poſſumus, ſivè conſideretur, ut activus, ſivè ut paſſivus, ideſt, ut complens potentias, vel activam, ſed paſſivam; ergò ſupponit potentiam; cùm ergo nulla talis potentia paſſiva ſit in Angelo, vel anima ſeparata ad pati ab agente corporeo, conſequenter eam non recipit ab illo habitu, prout diſtinguitur à potentia. Tandem arguit Doctor, quia ſi mediante illo habitu pœna reciperetur in Angelo, ſcilicet, calor, ſequitur quod ipſe habitus, & non Angelus, vel anima, eſſet primum, & immediatum ejus ſubjectum, imò Angelus nec mediatum eſſet ſubjectum, quia ſupponitur quòd ex ſe ad talem formam nullam habeat capacitatem, neque per habitum redditur capax, quia calor ille eſt extenſus, ut à cauſa materiali producit, Angelus autem eſt inextenſus, cùm non habeat partes, neque per talem habitum ſit extenſus.

14 Tertiò quæritur, an ignis cruciet ſpiritus obedientialiter producendo in eis qualitatem ſpiritualem eorum naturæ repugnantem, & loquuntur aliqui, fædantem, & deturpantem eorum ſubſtantias, ex qua fædatione, ac deturpatione Dæmones maximam concipiunt triſtitiam, apprehendentes illam, ut diſconvenientem propriæ naturæ, quam ſententiam refert, & impugnat Durandus l. c. & poſtea amplexi ſunt Suarez, Malonius, Peſantius, Arriaga, Zumel, & alii Recentiores dicentes poſſibilem eſſe divinitus qualitatem aliquam ſpiritualem fædantem Angelum, ac malè afficientem, & ad hanc in Angelo producendam ignem elevari, & in ejus qualitatis diſſonæ cognitione conſiſtere formaliſſimè pęnam, ſeù tormentum dæmonum, quam ultimò conſequitur ex parte voluntatis. Fundamentum hujus ſententiæ eſt, quoniam hęc optimè explicat, quo modo ſpiritus verè, & realiter, & non tantùm fictè, & per apprehenſionem torqueatur ab igne corporeo, ſicut enim homo torquetur à calore, & frigore, quia eſt qualitas ſibi contraria, & quia hic calor producitur ab igne, & frigus à nive dicitur meritò cruciari igne, aut nive, eodem modo Angelus torquebitur ea qualitate ſibi contraria, vel diſſona, & quia eam producit ignis, dicetur meritò ab igne torqueri. Quod autem ignis per potentiam obedientialem elevatus talem qualitatem ſpiritualem producere poſſit, nulla eſt repugnantia, quia materiale, ut eſt inſtrumentum Dei, poteſt elevari ad producendam qualitatem ſpiritualem, & ſupernaturalem, ut aqua ad producendam gratiam in Baptiſmo. Et tandem, quòd dari poſſint qualitates ſpirituales ſubjecto ſpirituali contrariæ ex eo conſtat, quia ſicut ſe habent qualitates materiales ad ſubjectum materiale, ità ſpirituales ad ſpirituale; ergo ſicut ex eis aliquæ ſunt conformes, & gratæ ſubjecto materiali, ut auditui muſica, palato dulcedo &c. aliæ verò contrariæ, & diſſonæ, ità ex iſtis aliæ erunt benè afficientes ſubjectum ſpirituale, aliæ verò malè.

15 Sed hunc dicendi modum, quamvis inter Recentiores ſatis plauſibilem, jam latè impugnavimus qu.6. cit. art.2. quia in primis talis elevatio non eſt poſſibilis ex parte principii, ſiquidem ut dictum eſt diſp.7. Phyſ.q.6. art.5. vel non datur potentia activa obedientialis in rebus creatis, ſed tantùm potentia paſſiva, ut tenent communiter Thomiſtæ, & Scotiſtæ, vel ſi datur, hæc non datur in quolibet ad quolibet, ſeù ad quemlibet effectum producendum, ſed tantùm aliquem, ad quem ex ſe ſit aliquo modo ſaltem remotè proportionata, atq; ideò non videtur elevari poſſe quæcumque creatura, ad quemcumq; effectum improportionatum producendum, undè ſicut hac ratione negamus aquam elevari poſſe per potentiam obedientialem ad producendam phyſicè gratiam, quæ eſt accidens ſpirituale, ita pariter in propoſito negandum eſt ignem aſſumi poſſe per modum inſtrumenti ad producendam qualitatem ſpiritualem Angelos cruciantem. Deindè difficile etiam eſt intellectu, quomodo talis qualitas ſit diſconveniens, repugnans, ac contraria Dæmoni, nam illi nullum videtur afferre poſſe nocumentum, ſicut affert nimius calor corpori, intelligibile enim eſt, quod ſit diſconveniens naturæ ſpirituali ſecundùm ſe, ſi eam non diſponit ad corruptionem, vel non eſt corruptiva alterius qualitatis convenientis, & naturalis, ut in qualitatibus dolorificis ſenſus contingit. Nec minus apparet, in quo talis qualitas Angelicam ſubſtantiam fædaret, ac deformaret, vel enim ſermo eſt de pulchritudine naturali, vel ſupernaturali per gratiam, ſupernaturalis nequit eſſe, quia dona ſupernaturalia dæmones per peccatum amiſerunt, naturalia verò manſerunt integra ex Dionyſio de divin.nom. capit.4. Tandem falſum eſt, quod aiunt Suarez, & Arriaga hanc ſententiam inter omnes clariorem eſſe, & per ipſam optimè declarari modum loquendi Patrum, & Scripturarum de cruciatu ſpirituum per ignem, nam in primis non ſalvat, quarè potius Deus uti voluerit inſtrumento ignis ad cruciandos ſpiritus, quàm aqua, vel alia re creata, quoniam ſi ignis non eos affligit, & cruciat quatenus calidus, ſeù calorem imprimens, ſed aliam qualitatem ſpiritualem per modum inſtrumenti non plus valebit ignis ad talem operationem, & effectum producendum, quàm aliud quodcumque corpus, & æquè benè potuiſſet Deus uti omnibus aliis rebus creatis per modum inſtrumenti ad producendam hanc ſpiritualem qualitatem in Dæmonibus, ſiquidem ex natura rei majorem non habet connexionem cùm igne, quàm cum cęteris rebus, & elementis, cùm ergò hæc ſit præcipua difficultas, quæ alias vexat ſententias, planè hæc non erit cæteris clarior. Neque etiam melius cæteris ſalvat dicta Patrum, & Scripturarum de cruciatu ſpirituum per ignem, cùm enim ignem Inferni appellant *urentem, & cremantem* ſpiritus, planè ſignificant, quod agat in eos actione corporea, & impreſſiva caloris, & ardoris, vel ſaltem talis qualitatis, quæ majorem habeat cum igne connexionem, quàm cum cæteris corporibus, at quoad impreſſionem ſpiritualis illius qualitatis, quam illi comminiſcuntur, ignis non habet majorem vim in ſpiritus, quàm alia corpora habeant; ergo neque ea opinio ſalvat melius aliis dicta Patrum, & Scripturarum in hac materia; de quo alia plura vide loc. cit. & alias quoque impugnationes apud Hiqueum diſt.43. cit. q.2.

16 Quarto quæritur, an ſpiritus crucientur ab igne per alligationem eorum alicui corpori à Deo factam. Affirmat noviſſimè Coninchius diſp.11. de Purgatorio dub.3. cit. nu.33. ubi ait, quod ſicut anima informans corpus propter mutuam ſympathiam, neceſſario cum dolore quodam percipit qualitates, quæ corpus malè afficiunt, ità Deum ſupernaturaliter poſſe eam ſeparatam alicui corpori alligare, quod à ſe nullo modo ſeparare poſſit, & quorum Deo ſingulariter concurrente ſimilem aliquam ſympathiam habeat, ſicut habebat prius cum eo, quod informabat, nulla enim apparet hic implicantia, vel ratio negandi. Unde fiet, ut eodem modo percipiat qualitates impreſſas huic corpori, ſicut prius percipiebat productas in corpore, quod informabat. Quare ſi Deus eam ita alliget alicui corpori, In quod ignis agat, eodem modo ejus acrimonia torquebitur, ac ſi eſſet in proprio corpore. Et hoc ait inſinuati à D. Greg. lib.4. Dialog.cap.29. illius verbis. *Colligere ex dictis Evangelicis poſſumus, quia incendium anima non ſolùm videndo, ſed etiam experiendo patiatur*, & ſubdit ad hoc opus non eſſe, ut qualitas ab igne producta in illo corpore poſſit illud corrumpere, quia damnatos poſt diem judicii eodem modo torquebit, quo torqueret in hac vita, & tamen nullo modo eorum corpora corrumpet. Quod autem aſſerit de animabus ait pariter de Dęmonibus poſſe dici, pro qua opinione citat etiam Henriquez, quam ait ſe cum viris doctiſſimis contuliſſe, & ab eis approbatam fuiſſe, ut ſatis congruentem Scripturæ, & dictis Patrum, ac etiam probari poſſe ex quibuſdam defunctorum apparitionibus, in quibus vivis apparuerunt cum corporibus igneis, quibus præfato modo erant alligatæ.

17 Sed hunc quoque dicendi modum refellimus loc. cit. ut omninò

Digitized by Google

omninò ſingularem, & novum; nam vel illa alligatio eſſet per veram unionem ſubſtantialem, vel per ſolam intimam præſentiam localem ex voluntate Dei extrinſeca factam; non primum, nam præterquam quod hoc de Dæmonibus aſſeri nequit, cum Angelus materiam informare nequeat ex Scoto quodl. 9. nec etiam benè de animabus diceretur, quia ex tali unione verus, & realis homo reſultaret, ponere autem in Purgatorio veros homines, & non ſolas animas ſeparatas, eſt erroneum. Si ſecundùm, tunc planè repugnat ex ſola tali intima præſentia locali animæ cum corpore eam pati ex impreſſione qualitatis diſconvenientis corpori impreſſæ; nam in corpore, quod informat, talem ſentit paſſionem per ſympathiam ex ſola unione ſubſtantiali cum eo promanantem, ad quam proindè non ſufficit ſola intima localis præſentia ex voluntate Dei extrinſeca facta. Confirmatur, quia ſenſationes omnes tam externæ, quàm internæ formaliter, & adæquatè fiunt à toto conjuncto ex anima, & corpore, ac in eo adæquatè recipiuntur ex 2. de anima, ut docet Scotus loc. cit. unde ratione præcisè talis conjuncti, quòd anima rationalis inadæquatè conſtituit, dicitur per ſympathiam percipere convenientiam, vel diſconvenientiam qualitas ſenſibilis in corpore recepta; ergo ſicut nequit facere Deus, ut ſine tali unione fiat homo, vel anima corpus informet, ità nec facere poterit, ut ſine hac unione calor in corpore receptus ſit animę contrarius, & paſſionem ſentiat ab eo per ſympathiam. Denique Angelus quantumvis alicui corpori indiſſolubiliter alligatus à Deo, aliter nequit ſentire calorem illi impreſſum, quàm illum intelligendo; at intellectio intuitiva caloris nequit eſſe magis moleſtia, quàm ſit cognitio cujuſcumque alterius objecti; ergo per talem colligationem ſpiritus cum corpore ab hoc Auctore excogitatam non ſufficienter explicatur cruciatus Dæmonum, & animarum ab igne, & quomodo ex ea alligatione provenire poſſit, ut qualitates in illis corporibus exiſtentes ſentiantur à Dæmonibus, & animabus, ac eos vehementer torqueant. Neque hunc cruciandi modum in igne infernali D. Gregorius l.c. ſignificare voluit, qui omnino fictitius eſt, ſed quem ex doctrina Scoti mox explicabimus. Alium dicendi modum l.c. adducimus, quem omittimus, quia non valde diſtat à primo, & ideò impugnandus eſt, ſicut ille.

18 Quintò quæritur, an ignis cruciet ſpiritus ratione triſtitiæ, & ut objectum diſconveniens. Affirmat Scotus 4. d.44. cit. q.2. cum omnibus Scotiſtis, & hæc eſt ſententia verior, & communior in ſcholis, ut diximus q.6.cit.art.3. tam apud Veteres, quàm Recentiores, quæ docet Dæmones eſſe igni alligatos, itaut ab eo ſe liberare non poſſint, & ex hac alligatione cognita, & nolita admodum triſtari, & torqueri, quam alligationem ad ignem explicant, vel per modum carceris detinentis illos in certo loco, ne pro ipſorum libito ubique vagari poſſit, vel per modum objecti determinantis illos ad continuam ſui conſiderationem, ne ad alia objecta expeditè converti valeant; vel per modum alligationis potentiarum, quoad liberam executionem ſuarum functionum juxtà varios modos tuendi hanc ſententiam. Hæc fuit opinio D.Thomæ, & Thomiſtarum p.1. q. 64. ar.4.& 4. *contra Gentes* cap.90. D.Bonav.4.d.44.2.p. art.3. q.1. Durand.q.ult. Palud. Richard. Gab. Mairon. & aliorum antiquorum, & ſequuntur Recentiores paſſim Amicus, Averſa, Jo.de S.Thoma, Nezarius; & alii paſſim aſſerentes, hunc ignis cruciatum fieri per actionem intentionalem, itaut non patiantur ſpiritus ab igne per actionem realem, & phyſicam, ut præcedentes opiniones aſſerebant jam impugnatæ. Et quidem loquendo in genere, quòd illa pœna ab igne illata ſit pœna alligationis, manifeſte deducitur ex pluribus Scripturæ locis adductis loc.cit. quæ ferè ſemper explicat illam ignis pęnam per modum alligationis, & detentionis, ut patet præſertim ex Apoc. 20. *Et apprehendit Angelus Draconem, qui eſt Diabolus, & Satanas, & ligavit eum, & miſit in abyſſum.* Declarat autem Doctor loc.cit. §. *Ad quæſtionem*, ſpiritus, & animas ſeparatas non cruciari ab igne per ſolam alligationem, vel detentionem localem, quia ſpiritus, & animæ nullam habent repugnantiam cum quovis loco, cùm nullus locus ſit eis ex natura rei diſconveniens, ſicut ſurſum corpori gravi, & deorſum levi, elementa enim ſolùm, & mixta locum ſibi determinant, à quo ſi avellantur, fit contrà eorum naturam, non ità ſpiritus, quia à loco non conſervantur, nec aliam in eſſe ab eo dependentiam habent; atque ideò per ſolam alligationem, & detentionem localem ab igne non cruciantur. Quarè ſubdit ſpiritus, & animas ſeparatas, cruciari ab igne eos definitivè detinente contrà eorum voluntatem ex affectione commodi inclinatam ad utendum pro libero uſu motivæ potentiæ, ideoque Dæmonem triſtari; quia eum locum apprehendit, ut ſibi moleſtum, eò quod vellet potiri expedito, & libero uſu ſuæ potentiæ motivæ ad quemcumque locum; quare videns ſe detentum in igne, & alligatum, vehementer dolet, ac triſtatur.

19 Deindè quia Scripturæ, & Patres adhuc majorem pœnam indicant Dæmones ab igne ſentire, quàm ſolius localis detentionis per modum carceris, Doctor loc.cit. §. *De ſecundo modo*, aliam adhuc alligationem eorum igni moleſtiorem memorat, quam vocat detentionem objectivam, quatenus intellectus Angeli determinatur perpetuò ad intensè conſiderandum ignem in ratione objecti, quam determinationem apprehendit ſibi inconvenientem, eò quòd vellet uti liberè ſua facultate intellectiva. Quarè Dæmon videns ſe ità determinatum, vehementius dolet, & triſtatur de hac detentione objectiva, quàm de illa locali, quoniam per eam detentionem localem impediebatur ſolùm uſus liber ſuæ potentiæ motivæ quantùm ad locum; ſed per hanc detentionem objectivam impeditur ulterius liber uſus intelligentiæ ſuæ pro imperio voluntatis circà quodcumque objectum, quatenus per hanc impeditur intellectus ejus perfectè, & expeditè conſiderare alia conſiderabilia; addit autem Doctor appoſitè illam particulam *perfectè*, nam ſimpliciter poſſunt Dæmones ad alia quoque objecta conſideranda converti; non tamen cum ea intenſione, & applicatione qua poſſent; ſi ab ea ignis apprehenſione non detineretur; quarè concludit, quòd quanto intellectus eſt nobilior virtute motiva, tantò magis torquetur ab igne per hanc determinationem in intellectu, quam per illam alligationem in loco, quia ubi eſt major nolitio, & æquè certa apprehenſio de eventu, ſequitur major triſtitia. Addit ulterius, quod iſta detentio in conſideratione ignis intenſa, & perpetua, & contrà voluntatem Angeli ſit effective à Deo principaliter, & ab igne quidem activè, ſed minus principaliter, ac veluti inſtrumentaliter; quia iſtud non convenit igni virtute propria, nam tota virtute activa ignis poſita Angelus ſibi dimiſſus poſſet ignem, vel aliud corpus indifferenter conſiderare pro imperio voluntatis ſuæ. Hæc igitur, triſtitia, ac ſpiritualis cruciatur, quem ignis cauſat in mente Dæmonum per duplicem præfatam alligationem, ac detentionem localem, & objectivam eſt illa incorporea flamma, ac invincibilis ardor, quem D.Greg. cit.4. Dialog. cap.29. ajebat res incorporeas trahere ab igne corporeo, & materiali. *Res corpora incorpoream exurit, dum ex igne viſibili ardor, ac dolor inviſibilis, trahitur, ut per igneum corporeum mens incorporea, ac etiam incorporea flamma crucietur.* Unde hæc dicitur pęna ſenſus, non quia per actus ſenſum, vel potentiam ſenſitivam ſuſtineatur, ſed quia cauſam, & originem habet ab aliquo ſenſibili corpore, quod cauſa eſt hujus pœnæ, quod in præſenti ignem eſſe Scripturæ teſtantur, & Patres.

20 Denique quoniam Scripturæ, & Patres non tantùm dicunt ignem cruciare Dæmones, & animas, ut eos detinet localiter, & objectivè immutat, ſed etiam ſecundùm quod ignis, & ut urens, & calefaciens, nam eum vocant *urentem devorantem*, *concremantem*, quare D.Gregor. loc. cit. ait *colligere ex dictis Evangelicis poſſumus, quod incendium anima non ſolùm videndo, ſed etiam experiendo patitur*, advertendum ex Scoto d.44.cit.§. *Ad quæſtionem*, quod ignis in corpus animatum anima ſenſitiva poteſt habere duplicem actionem unam realem, quæ eſt univoca, qua nimirum calorem imprimit; alteram intentionalem in ſenſum, quæ eſt æquivoca, quia ſpecies ſenſibilis non eſt ſimpliciter ejuſdem ſpeciei cum objecto. Quare in ſenſu cognitivo producitur ſpecies ſenſibilis, & ſenſatio, quæ eſt judicium de objecto repræſentato, & in appetitu ſenſitivo producitur dolor, ſi objectum eſt diſconveniens, ac delectatio, ſi eſt conveniens. Quod ſi corpus ſit animatum etiam anima rationali; producitur ulterius actione intentionali etiam ſpecies intelligibilis, & intellectio in intellectu poſſibili, in voluntate verò triſtitia, & mæror. Tunc, inquit Doctor in ignem in Inferno non habere in ſpiritum damnati primam actionem realem, & phyſicam urendi, & calefaciendi, quia reſpectu puri ſpiritus dari non poteſt, poteſt tamen habere in ſenſum tactus actionem intentionalem affligentem dolore ſenſitivo; ex quo igne, & dolore conſequitur ulterius triſtitia, & mæror in ipſam animam intellectivam corpori conjunctam. Neque hoc mirum eſſe debet, ait Doctor, quia abſolutè loquendo una actio eſſe poteſt ſine alia, quia neutra eſſentialiter pendet ab altera, undè & modò ſunt ſeparabiles, ſi aliquod ſit ſuſceptivum formæ realiter, & non intentionaliter, & aliundè converſo, & ſola intionalis ſufficit ad cauſandum dolorem, ſola autem realis ſine intentiali ad hoc non ſufficeret, quia lignum quantuncumque exceſſivè calefiat, non tamen dolet.

21 Hinc facilè eſt deducere, ut loc. cit. dicebamus quo ſenſu aſſerere liceat, quod in ſpiritu angelico, vel humano ſeparato erit cruciatus, ſeù paſſio ejuſdem rationis cum paſſione animæ intellectivæ conjunctæ, quando enim ab eadem cauſa ſecunda duo proveniunt effectus ſubordinati quorum tamen unus eſſentialiter ab alio non dependet, ſed tantum ſecundùm communem naturæ curſum, poteſt Deus cum cauſa ſecunda cauſare

ſecundum effectum in paſſum receptivum non cauſato priori effectu; ſic in Adamo quorumdam objectorum cauſavit intellectionem nulla prævia ſenſus cognitione; & cum B. Virgine Matre prodnxit corpus Chriſti Domini ſine præviis formis diſponentibus. Sic igitur in propoſito poterit cum igne cauſare paſſionem intellectualem in creatura intellectuali; etiamſi non cauſet præviam paſſionem ſenſitivam, ac etiam ejuſdem rationis cum ea, vel ei omninò ſimilem, quam patitur anima corpori conjuncta; non quidem in ſenſu aſſerto à primo dicendi modo jam refutaro, ſed tantùm in hoc ſenſu, quod cùm actio intentionalis à phyſica ſeparari poſſit in igne, & hæc ſola ad dolorem ſufficiat pariendum, & cùm dolor ſenſitivus, & triſtitia voluntatis, quamvis ſint in anima conjuncta connexi, tamen ſint abſolutè ſeparabiles poterit ignis ſic Deo diſponente per modum cauſæ inſtrumentalis cauſare in Angelo, vel anima ſeparata abſque prævia paſſione ſenſitiva ſolam paſſionem intellectivam, quæ dicitur triſtitia, ac ità vehementem, & in eodem omninò gradu, quo produci ſolet prævia paſſione ſenſitiva. Quando itaque Patres vocant ignem inferni *urentem*, *cremantem, devorantem*, ſanè non in eo ſenſu intelligendi ſunt, quaſi ignis exerceat in ſpiritum actionem realem, & pyſicam urendi calefaciendi quaſi in illum imprimat corporeum, & calorem, & ardorem, cùm ejus ſit omninò incapax; & D. Greg.cit. apertè dicat, quòd ex igne corporeo, & viſibili ardor trahitur inviſibilis, & flamma incorporea ad cruciandos ſpiritus; ſed tantùm intelligendi ſunt, quòd innuere voluerint actionem intentionalem, adeò tamen vehementem, ut ſit omninò ſimilis illi, qualem habere ſolet in animam conjunctam, quando habet actionem realem adurendi corpus. Cùm enim ſola actio intentionalis ſit ſufficiens de ſe ad cauſandum dolorem in appetitu ſenſitivo, vel inrellectivo, optima ratione dici poteſt tartareus ignis urere, ac devorare Dæmones, & animas, quatenus in eis talem cauſat dolorem, & triſtitiam, ac adeò vehementem, qualem cauſare ſolet in ſenſu, vel anima conjuncta, cùm corpus adurit, & in hoc ſenſu etiam loquitur D.Greg. cùm ait animam ſeparatam, non ſolùm videndo, ideſt, per ſimplicem apprehenſionem ſed etiam experiendo, ideſt, per veram paſſionem in voluntate receptam incendium pati, ideſt taliter intenſam, qualem conjunctam pati ſolet, cùm corpus aduritur, ità diſcurrimus loc.c. nbi etiam art.4. objectiones Suarez, & aliorum ſolutæ, ac etiam apud Hiqueum noſtrum d. 44. cit. q. 2. in Commentario videri poſſunt, quas hìc brevitatis cauſa omittimus.

ARTICULUS TERTIUS.

An, & quomodo ignis poſt Judicium cruciabit corpora damnatorum.

22 PRimò certum eſt, ac de fide poſt Judicium homines damnatos in Inſerno etiam quoad corpora eſſe igne cruciandos. Ità Scotus 4.d.44.q.3. D.Th.D.Bonav. ibidem; & alii communiter, & expreſse deducitur ex pluribus Scripturæ locis ſuperiùs relatis, ur ex Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus*, & Iſaiæ ult. *Ignis eorum non extinguetur*, & aliis ſimilibus, in quibus ſatis ſuperque ſacræ litteræ exprimunt damnatos reſumptis corporibus infernali igne cruciari, undè dives ille in Inferno damnarus dicebat, *Crucior in hac flamma*, & ſic etiam paſſim loquuntur patres, undè S. Cyprianns lib. ad Demetr. loquens de damnatis poſt judicium inquit, Servabuntur cum corporibus ſuis animæ infinitis cruciaribus ad dolorem, & cremabit addictos ardens ſemper gehenna, & vivacibùs flammis vorax pœna; & D. Auguſt. ſerm. 181. de temp. Ignis hic, qui in præſenti vita eſt, abſumit cuncta, quæ recipit; ille verò, quos ſemper ſuſceperit, ſemper cruciat, & pœnæ ſuæ integros ſervat; & lib 21. *de Civit.* cap. 9. inquit; Poſt judicium pœnas animæ, & corporis in illo ſupplicio futuras eſſe, igne uri corpus, animam aurem rodi quodammodo verme mæroris. Caſſiodorus in Pſal. 20. ait quod ſententiam, illam, *Ite maledicti in ignem æternum*, conſequenrer, ut perpetua flamma devorentur, & ſic paſſim loquuntur alii Patres de hominibus in Inferno damnatis poſt judicium. Dices corpora damnatorum erunt incorruptibilia, ut Patres, & omnes Theologi docent; ergò etiam erunt impaſſibilia, impaſſibilitas enim incorruptibilitatem comitatur. Negatur conſequentia cum ejus probatione, nam corpora damnatorum erunt utique impaſſibilia, ut impaſſibilitas excludit paſſionem naturæ alterativam, & corruptivam; erunt enim incorriptibilia, cujus incorruptibilitatis præcipua cauſa erit juſtiſſima Dei voluntas, per quam corpora illa animabus ſuis perpetuo ſubjecta erunt, ut in ſempiternum puniantur damnati quoad corpora, & animas, per quæ peccaverunt; ſed quamvis futura ſint impaſſibilia quoad paſſionem naturæ alterativam, & corruptivam; paſſibilia tamen erunt per paſſionem animæ, ut vocant, hoc eſt per receptionem ſenſibilium ſpecierum caloris ignis illis corporibus improportionati, per quam ſpecierum receptionem propriè ſit ſenſatio ipſa. Itaque ſummum cruciatum, & dolorem ſentient ab igne corpora damnatorum etiamſi cum ea ſenſatione, ac vehementis paſſione non erit conjnncta læſio, & alteratio phyſica, & naturalis proveniens à qualitare caloris, & ad corruptionem diſponens, ſicut nunc contingere ſolet, quando quis ab igne vehementer cruciatur.

23 Secundò, quamvis de hoc nulla ſit difficultas quoad rem, eſt tamen circà modum, quomodo, ſcilicet, & ignis poſt judicinm cruciabit homines corpore, & anima præditos, an actione intentionali tantùm, ideſt, per dolorem in appetitu ſenſitivo cauſatum, an etiam per realem re vera corpus comburentem, licèt non corrumpentem. Scotus d.44.cit.q.3. *§. Ad quæſtionem* inquit, quòd ignis præſens corpori corruptibili animato poteſt habere in illud duplicem actionem, ſcilicet, realem, quæ eſt univoca, & intentionalem, quæ reſpectu illius eſt æquivoca, quia ſpecies ſenſibilis non eſt ſimpliciter ejuſdem ſpeciei cum ipſo objecto; & ad propoſitum dicit; quòd poſt judicium cùm corpus hominis ſit per ſe corruptibile, ignis præſens poterit habere in ullo utramque actionem, quia non repugnat, & eſt ibi tam ſuſceptivum, quàm cauſa activa utriuſque, & hæc eſt opinio communis Theologorum, ac SS. Patrum, ut patet ex teſtimoniis adductis, quibus addi poteſt Petrus Damianus ep.2. ubi de igne Inferni ſic loquitur. Ad cruciandos impios hoc præ ceteris elementum electum eſt, ùt cum favilla deſiliens in quolibet membro vel ad momentum tolerari non poſſit, ultrices flammæ miſeros homines egredientes abſorbeant, & infinitè parens vorax gehenna concludat; & ſic etiam loquitur S. Bonav. in Breviloq. p.7. cap.6. Affligentur autem eodem igne corpora li, qui concremabit etiam corpora, nec tamen corpora illa conſumet, hujuſmodi autem afflictioni ignis conjuncta erit afflictio ſecundùm omnes ſenſus; ergò poſt judicium reſpectu damnatorum dnplex actio erit in igne, realis nimirum in corpus, & intentionalis in ſenſum. Confirm. quia ideò apud Patres, & Theologos tanta eſt difficultas in declarando quomodo ſpiritus ab igne, quia ipſi corpore carent, undè patiantur quidam dixerunt eos alligatos eſſe corporibus aereis, ut in eis dolorem, & paſſionem ex igne ſalvarent, qui realiter agit in ea, ut conſtat ex dictis art. præc. De cruciatu verò corporum damnatorum poſt judicium nullam prorſus difficultarem movent, quia tunc inrer agens, & patiens erit proportio; & ſicut nnnc ignis ideò aliquam cruciat, quia calorem in corpus inducit ejus mixtioni, & complexioni improportionatum, ità etiam tunc erit cum hoc diſcrimine ſolùm, quòd nunc corpus corrumpit, tunc autem non ex ſpeciali ordinatione Dei ad majorem damnatorum punitionem. Denique id etiam ratio ipſa ſuadet, quia poſt judicium corporibus reſumptis aderit agens, & paſſum reſpectu utriuſque actionis realis, & intentionalis; realis quidem, quia ignis eſt activus actione reali, quia combuſtivus, & aptus ſibi aſſimilare humana corpora introducendo in ea propriam formam; ergò ità aget in ea poſt judicium utendo, & comburendo, quia intrinſecè corruptibilia erunt, & niſi Deus ea conſervaret ſpeciali miraculo, corrumperentur; aderit etiam tunc agens, & paſſum reſpectu actionis intentionalis, quia ignis de ſe eſt inductivus doloris in appetitu ſenſitivò, ſicut ergo in via cùm ignis corpora comburit, utramque actionem in ea exercet, ità etiam tunc exercebit cum hoc diſcrimine ſolùm, quòd nunc corpora corrumpit; tunc verò nequaquam ex ſpeciali Dei ordinatione pro majori damnatorum ſupplicicio.

24 Tertio ſubjungit Doctor verſ. *Tertio dico* ſatis etiam probabile eſſe, quod damnati poſt judicium actione tantùm intentionali, ſcilicet, per dolorem, non verò per ignefactionem corporum punientur, & cruciabuntur; Hoc aſſertum à Doctore probatur, quia non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate, cùm finis per neceſſaria artingi commodè poſſit; ſed per ſolam actionem intentionalem ſine reali poteſt haberi dolor, & afflictio ſenſibilis; ergò &c. minor probatur, quia afflictio, quæ oritur actione reali, non niſi per actionem intentionalem percipitur, in quantnm per modum objecti movet aliquem ſenſum, tùm quia licèt alia immutatio realis concomitetur, quia diſſolvitur organum à media proportione, in qua conſiſtit, tamen ſi ſine illa actione eſſet objectum diſconveniens ſenſatum ſequeretur dolor, quia aliquando ubi eſt modica, vel nulla immutatio realis, eſt magnus dolor propter immutationem intentionalem ſicut ſi manus fuerit exceſſivè frigefacta ex contactu nivis, vel glaciei, ſi ſtatim approximetur igni, eſt ibi vehemens dolor ab illo objecto immutante, & tamen modica, vel nulla actio realis à calido in manu propter excellentiam contrarii, ſcilicet, frigoris in paſſo; ergò poteſt ſtare talis dolor ſine reali immutatione ſenſus cum ſola intentionali.

Con-

Digitized by Google

Confirmatur, nam objectum viſibile, vel audibile cauſat delectationem, vel dolorem in appetitu ſenſitivo abſque reali immutatione organorum immutando ſolùm intentionaliter potentias ſenſitivas; ergò eodem modo dici poteſt in propoſito de damnatis, quod abſque actione reali ignitionis eorum corpora cruciet per ſolam actionem intentionalem appetitum ſenſitivum immutando. Prætereà inquit Doctor circà damnatos congruum eſſe ità pauca miracula ponere ſicut poſſibile eſt, cùm non ſit veriſimile, quòd Deus velit circà eos tunc multiplicare miracula ultrà id, quod requiritur ad punitionem eorum juſtam; ſed ponendo actionem realem, & cum hoc, ut neceſſe eſt, intentionalem, plura miracula interveniunt, quàm ponendo ſolam intentionalem, nam ſi realis etiam admittitur, ſcilicet, combuſtio, cùm corpora ſint intrinſecè corruptibilia, miraculum eſſet, quod corpora illa comburerentur, & non corrumperentur, cùm ergò per ſolam immutationem intentionalem damnatorum juſta punitio ſalvari poſſit, non ſunt multiplicanda miracula ſine neceſſitate. Tandem non minor eſt pęna animæ damnatæ abſque corpore, quàm in corpore, quia animæ damnatæ recipiunt menſuram plagarum juxtà qualitatem delicti, tam quoad pœnam ſenſus, quàm damni, & ſecundùm D. Gregorium loc. cit. par eſt pœna Dæmonum, & hominum; ſed ſalvatur pœna ſenſus in his, & animabus ſeparatis per ſolam actionem intentionalem; ergò etiam pœna animæ in corpore ex dolore carnis poteſt ſic commodè ſalvari per ſolam actionem intentionalem.

25 Quartò ulterius ſubdit Doctor verſ. *Quartò dico*, non eſſe omninò certum, an ignis utraque actione reali, ſcilicet, atque intentionali cruciet damnatos, vel intentionali tantùm, ideoque utrumque defendi poſſe probabiliter; nulli enim certo fundamento alterutra ſententia inniti poteſt, licèt enim fides doceat damnatos poſt judicium etiam quoad corpora igne cruciandos eſſe, hoc tamen ſalvari poteſt, & per utramque actionem, ac etiam per ſolam intentionalem; atque ideò ſtante fidei dogmate neutra ſententia eſt omninò certa, & utraque probabiliter defendi poteſt; probatur aſſumptum, quia Deo poſſibile eſt utroq; modò agere puniendo damnatos per ignem, poteſt enim Deus igni coagere ad producendum calorem in corporibus damnatorum, conſervando tamen illa, ne diſſolvantur, & corrumpantur: poſſet etiam igni ad hoc coagere, ſed ſolùm ad actionem intentionalem concurrere, qua ignis apprehendatur, ut illis diſconveniens, & corporum mixtioni, & ità apprehenſus cauſet dolorem; cum ergò ignotum ſit, & nobis non revelaverit, quomodo ſit acturus, non habetur de alterutra ſententia fidei certudo, ſed utraque probabiliter defendi poteſt, & ſic patet quomodo corpora damnatorum poſt judicium ab igne patientur, vel intentionaliter tantùm, vel intentionaliter & realiter ſimul, quia neutrum iſtorum eſt ratio cogens, nec auctoritas; & licèt ad utrumque ſequeretur dolor in appetitu ſenſitivo, & tantus dolor, quod ſequeretur mors, & diſſolutio corporis naturaliter, numquam tamen morientur, quia ſuſpendet Deus actionem, vel paſſionem corruptivam ipſorum, ne umquam moriantur; vel corpora eorum diſſolvantur, quia actio corruptiva, vel paſſio eſt naturaliter poſterior illa immutatione; ſivè reali, ſivè intentionali, & eſſentialiter diſtincta, & ſic per potentiam Dei prima fieri poteſt ſine ſecunda juxtà illud Iſaiæ: *Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur*, & illud Apocal. *Deſiderabunt mori, & fugiet mors ab eis.* Sed quamvis hæc omnia ſint optimè & probabiliter dicta, abſolutè tamen tenendum eſt ignē infernalem actione reali, & executivè damnatorum corpora calefacere, & ignire, & dolorem intenſum juxtà peccatorum gravitatem, quantitatem efficere, & nihilominus Deum illa conſervare, & non conſumi; ità inquam, abſolutè tenendùm eſt, quia hic modus convenientior eſt Sanctorum dictis, & ipſis Scripturæ ubique dicèntis damnatos igne inferni eſſe cruciandos; ignis autem non cruciat, niſi actione reali prius calefaciendo uſque ad gradum cum mixtione animalis incompoſſibilem, vel etiam ignefaciendo, ut experientia conſtat; ità præſertim docet D. Bonav. d. 44. cit. p. 2. art. 3. ubi pluribus exemplis hanc veritatem probat, & oſtendit, quomodo talis, & tantus cruciatus, & paſſio corruptiva cum corporum conſervatione conſiſtere poſſit; & ſic etiam plures Scotiſtæ defendunt, ut Baſſol. 4. d. 44. q. 2. art. 3. Brancat. diſp. 13. cit. art. 7. & alii, de quo rurſus dicemus infrà diſp. ſeq. q. 3. ar. 2. n. 61.

26 Quintò tandem quæritur an pœnæ Inferni infligantur à Dæmonibus, tamquam divinæ juſtitiæ miniſtris. Negant aliqui dicentes dæmones ſolùm, vel exprobando hominibus ſua peccata, vel alio modo accidentariam tantùm eorum pęnam poſſe augere, & quod deferunt etiam animas damnatorum ad infernum, & fortè detinent eas ibi, ne moveantur. Ità Arriaga diſp. 28. de Angelis ſect. 2. ab initio cum quibuſdam aliis. Alii verò communiter affirmare videntur, & ſicut negant animas in Purgatorio à Dæmonibus torqueri, tamquam divinæ juſtitiæ miniſtris, quia indecens omninò videtur Deum Dæmonibus uti tamquam ordinariis miniſtris ad amicos ſuos puniendos, ut diximus ſuprà diſp. 24. de Purgatorio q. 2. art. 1. n. 24. ità ex oppoſita ratione affirmant damnatos in inferno, tamquam Dei inimicos à Dæmonibus torqueri, ut divinæ juſtitiæ miniſtris, & ità præſertim ſentire videtur D. Bonav. 4. diſt. 20. p. 1. ar. 2. q. 5. ubi ait, credendum eſſe, quòd in egreſſu animæ à corpore aſſiſtunt, & ſpiritus bonus, & ſpiritus malus, unus, vel plures, & tunc ſecundùm veritatem ferri ſententiam; & ſi bona eſt, per miniſterium boni Angeli, vel adducitur in Cœlum, vel in Purgatorium, quouſque poſtquam purgata fuerit, per ejus miniſterium educatur, ità quòd ipſe ſolùm ſit deductor, & non tortor; ſi verò ſit mala per miniſterium dęmonum deducitur ad infernum; & ſubdit probabile etiam eſſe, quòd per ipſos ibi torqueatur, alius enim eſt, qui punit filium, & alius qui punit latrunculum, filium enim punit dominus, vel tortor, ſed latronem punit emiſſarius, vel tortor, ſed dæmones ſunt tortores, & juſti ſunt ſicut filii, mali verò, & injuſti, ſicut latrones, ſicut ergò conveniens non eſt juſtos in Purgatorio ab illis puniri, ità è contrà conveniens eſt malos ab ipſis torqueri, ut divinæ juſtitiæ miniſtris. Ità diſcurrit ibi Seraphicus Doctor de punitione damnatorum in Inferno, & ità etiam paſſim diſcurrunt SS. Patres, undè D. Auguſtinus libr. de triplici habitaculo c. 2. explicās illud Job *De aquis tranſibunt ad calorem nimium* ait, ex his duobus, ſcilicet, ex frigore intolerabili, & calore ignis inextinguibili plura alia pendere pœnarum genera, ut ſunt ſitis intolerabilis, pœna fœtoris, pœna horroris, pœna timoris, pœna anguſtiæ, pœna tenebrarum, ſeveritas tortoris, præſentia dæmonum, ferocitas beſtiarum, crudelitas miniſtrantium, quos innuit eſſe Dæmones. Petrus Damianus in epiſt. 2. Perpende, inquit, quale ſupplicium ſit inſatiabilibus ſubjacere inimicis, draconibus infœderabilibus intereſſe, in morte vivere, in ignibus habitare, &c. Rabanus lib. 3. in Eccleſiaſt. c. 2. de pœnis Inferni loquens inter alia hæc habet, beſtias diabolicas atrociſſimas ſentiet ſe punire tortores, nec jam ſpem habet evaſioni,, nulla requies ibi datur, &c. & plures alii Patres de pœnis Inferni ità diſcurrunt; ſatis ergò probabile eſt, pœnas inferni hominibus damnatis à dæmonibus infligi, tamquam divinę juſtitiæ Miniſtris, & conformius Sanctorum dictis, ac etiam Sacræ Scripturæ hoc idem inſinuantis.

27 Denique ſicut diſput. præcedent. de Cœlo, & Statu Beatorum diximus poſt diem Judicii univerſalis, & corporum reſurrectionem, eſſentialem gloriam augmentum non habituram, ſed tantùm gloriam accidentalem, ità in præſenti ſimiliter de damnatis in inferno dicendum eſt, quòd eorum pœna, & triſtitia eſſentialis non augebitur, quamvis augeatur dolor propter paſſionem, & tormenta corporum, pœna tamen accidentalis ex multitudine damnatorum augmentum ſuſcipiet; undè in pęnis inferni commune adagium locum non habet, quod ſolatium eſt miſeris ſocios habere pœnarum, ut Doctores communiter advertunt,

---

QUÆSTIO SECUNDA.

De gravitate pœnarum Infernalium.

28 POſtquam de quantitate, & numero pœnarum infernalium in præcedenti quæſtione tractavimus, nunc in præſenti de earum qualitate, & gravitate diſcurrendum eſt, in qua materia inquit Dionyſ. Carth. de 4. Noviſſimis art. 36. conſiderandum eſſe in primis pœnarum acerbitatem, & earum univerſalitatem, quia damnati in toto corpore, & in ſingulis membris affligentur, & ſimiliter in tota anima, & in ſingulis viribus ejus; deindè conſiderandam eſſe earum æternitatem, quæ ſuper omnia gravat, premit, contriſtat, torquet damnatos, ex qua conſideratione oritur diſperatio omnis boni; de his igitur duobus in præſenti diſcurremus.

ARTICULUS PRIMUS.

De earum intenſione, & acerbitate.

29 PRimò quæritur, an pœna damnatorum ſit adeò gravis, ut cupiant non eſſe. Affirmant Doctores communiter, & pręſertim Scotus 4. d. 50. q. 2. §. *Ad ſecundam quæſtionem*, ubi ait, quòd licèt damnati magis deberent velle non eſſe quàm in peccato permanere, tamen appetunt non eſſe, non propter culpam fugiendam, ſunt enim obſtinati, ſed propter pęnam, quàm ſuſtinent; & ratio eſt, quia non eſſe non eſt per ſe malum

aut odibile, ſicut enim non eſſe ab æterno non fuit malum, ſic nec poſteà eſt malum; ſed pœna, & miſeria eſt ſimpliciter malum, & ideò ſimpliciter nolenda quia eſt contrà appetitum naturalem, & contrà affectionem commodi, undè ſi daretur mihi optio, ſubdit Doctor ego eligerem potius non eſſe ſimpliciter, quàm in tali, & tanta miſeria eſſe, quia non eſſe non eſt per ſe malũ niſi tantum contradictoriè, pęna autem, & miſeria eſt per ſe malum contrariè propter repugnantiam appetitus naturalis.

Confirmatur, quia damnati deſiderant, quod eſſet eis magis bonum commodum, ſed magis commodum ipſis eſſet non eſſe, quàm in tali, & tanta pœna eſſe juxtà illud Matth. 26. *Bonum erat illi, ſi natus non fuiſſet*, & hoc etiam expreſsè habetur in Scriptura Apocalyp. 19. *Deſiderabunt homines mori, & mors fugiet ab eis*. Denique in hac vita interdum, ut ipſa experientia docet, homines ob longe ſæviores vexationes appetunt, & cupiunt non eſſe, & mori magis, quàm vivere; ergo multo magis id deſiderabunt damnati, quamvis inutiliter, quia ſemper erunt, vel inviti, undè hoc ipſum deſiderium erit illis pœna, vel ſuppoſita deſperatione de conſecutione ejus, quod cupiunt ex tali deſiderio ſumma in eis triſtitia conſequetur. Ità etiam diſcurrit D. Bonaventura 4.d.50. part.1. art. 1. qu. 2. ubi ait, reſolvendo quæſitum; Credo quod magis appetendum eſſet, ſi poneretur in optione, omnino non eſſe, quàm æternaliter torqueri, loquor de appetitu, qui refugit incommodum, hoc enim judicat mens mea magis portabile, ſicut decollationem magis, quam diuturnam ignis aduſtionem, verumtamen ſecundùm appetitum honeſti, quia cruciatus iniqui ſpiritus eſt ad gloriam Dei, utique malle deberet ignibus ſubjacere ad continuam Dei laudem, quàm per omnimodam corruptionem manum Dei effugere; ità ibi Seraphicus Doctor. Dices, omnis appetitus eſt reſpectu boni; at non eſſe non eſt bonum: ergo non appetunt non eſſe. Reſpondetur, quòd licèt non eſſe non ſit bonum aliquod poſitivum, & ſimpliciter, eſſet tamen illis bonum aliquod negativum, quatenus ab ipſis tolleret miſeriam, & tormenta, quæ patiuntur, quod eis eſſet valdè bonum.

30 Secundò quæritur, an pœna damnatorum ſit tanta, ut nec aliquam levem delectationem admittere poſſit. Quamvis pœna damnatorum ſit valdè magna, tamen non eſſe tantam, quia aliquam ſaltem levem delectationem admittere poſſit, exiſtimant Suar.l.8. de Angelis c.15. Arriaga diſp. 26. cit. ſec.9. & quidam alii D. Thom. & Alenſem pro ſe citantes, quod probant in primis ex Scriptura, ubi ſæpius dicitur inimicus gaudere, & exultare ex ruina noſtra, ut patet ex illo Pſ.37. *Nequando ſupergaudeant mihi inimici mei*, ideſt Diaboli, ut communiter exponitur. Deindè probant ratione, quia habent odium Dei, & ardens deſiderium nocendi homini viatori; ergo quando id conſequuntur, poſſunt gaudere aliquo modo accidentaliter, quia appetunt offenſam Dei, & ruinam noſtram ex invidia. Undè Suarez loc. cit. aſſerit hoc gaudium in eis ceſſaturum adempta poteſtate homines tentandi ex quorum damno hoc gaudium ineſt, & ex odio in Deum. Oppoſitum tamen docet Scot.4. d.44. q.2. §. *De ſecundo*, quem ſecuti ſunt Ocham, Gabriel. cum aliis Nominalibus, Vaſqu. Bannes, Ripa, Peſantius, Medina, Zumel. & alii Recent. quod tali ratione probat, ſicut enim beatitudo formalis omnem triſtitiam evacuat in beatis, ità miſeria formalis, & finalis, omne gaudium excludit in damnatis, quia voluntas affecta extrema miſeria, & triſtitia qualiſcumque delectationis redditur incapax, ſicut enim in nullo ejus pœna minuitur, ſic etiam nullum delectabile, circà quod dæmon afficitur eſt ipſi motivum proportionatum in ea diſpoſitione ad cauſandum in eo delectationem. Quod ſi dicatur Deum ſuſpendere concurſum ad dolorem, & triſtitiam in Beato, ne ejus beatitudo diminuatur, eodem modo de damnato dici poterit, ne ejus pœna minuatur. Confirm. ex Hiqueo loc. cit. in Commentario, quia non magis nata ſunt illa motiva, & apta ex natura rei inducere gaudium in Dæmonis voluntate, quàm memoria peccati, & offenſæ contrà Deum commiſſæ inducere triſtitiam in Beato; ſed ex illa memoria, & diſplicentia peccati commiſſi non triſtatur Beatus ob ſummam delectationem ex fruitione manantem; ergò neque etiam Dæmon habet gaudium ex maleficio in homines quamvis illud velit, cùm hinc, & indè quoad hos effectus eadem omnino currat paritas. Tandem in ordine ad paſſiones quantùm ad modum agendi, & inclinationem appetitus rationalis, & ſenſitivus eodem modo ſe habent; ſed in appetitu ſenſitivo dolor vehemens, & exceſſivus valdè ità prædominatur, ut nullatenus delectari poſſit, non ſolùm de oppoſito, ſed nec etiam de quocumque alio objecto, ut ipſa experientia docet, quod aliàs eſſet delectabile, ſi appetitus non fuiſſet impeditus dolore vehementi prævio; ergò idem dicendum in propoſito de appetitu rationali, ut fuſius proſequitur Hiqueus loc.c. Neque locus Scripturæ adductus oppoſitum convincit, etiam admittendo, quòd per inimicos intelligantur Diaboli, loquitur enim accommodatè ad caſum noſtrum, ſic enim paſſiones iſtas Deo quoq; & Beatis tribuere ſolet, ut quod triſtentur de peccatis hominum, non quod in ipſis re vera ſint, ſed quod ineſſent, ſi eſſent illarum capaces, quantum eſt ex parte objecti. Nec etiam ratio urget, quia experimur nos ipſos aliqua velle, quibus obtentis nullam ſentimus delectationem, undè tanto magis id Dæmonibus evenire poteſt, qui ex malignitate tantum, & invidia malum hominibus deſiderant, & non quia in ipſis effectu obtento aliqua reſultet delectatio, cujus ſunt omnino incapaces, ſicut Beati triſtitiæ, ne eorum pœna minuatur.

31 Tertiò quæritur, an pœna damnatorum ſit adeò magna, ut ſit intenſive infinita. Communis, & vera ſententia eſt negativa, & ratio eſt evidens, quia in pœnis eorum eſt inæqualitas, ut mox dicemus; ergò nulla eſt infinita, aliàs non eſſet in eis inæqualitas; tùm quia ſicut gaudium Beatorum eſt finitum, ut diſp.præced.dictum eſt, ità & damnatorum pœna finita eſt; tum tandem quia infinitum cathegorematicum tam in quantitate, quam in qualitate etiam de potentia Dei abſoluta repugnat, ut dictum eſt in lib.Phyſ. & ita præſertim docet Scot.3.d.19. q.un. ad 3; & 4.d.50.q.6. in fin. ubi ait pęnam peccato mortali correſpondentem non eſſe infinitam intenſivè, ſed extenſivè tantùm, ideoque eſſe infinitam in duratione ſolùm, non verò formaliter, ſi enim de pęna damni loquamur, hæc formaliter, & immediatè eſt privatio beatitudinis, quæ finita eſt; non Dei, ſi verò de pęna ſenſus, hæc quoque eſt cruciatus in intenſione finitus; exceſſus autem, vel gravitas culpæ non debet attendi ſecundùm quantitatem extenſionis, ſed intenſionis; & peccatum non dicitur infinitum, niſi quia ſeparat ab infinito, non quia formaliter malitia ſit infinita, quia talis, & tanta eſt, quanta eſt bonitas, quæ nata fuiſſet ineſſe illi actui, ſi ſecundùm debitas circumſtantias fuiſſet elicitus; hæc autem infinita fuiſſet; non ergò debetur peccato pœna intenſive infinita, ſed finita. Imò pœna peccato mortali debita nedùm non eſt cathegorematicè infinita intenſivè, ſed nec etiam ſincategorematicè, ſed finita, ut docet Hiqueus 4.d.50. q. 6. in fine contrà Almainum tract. 3. Moralium cap. 29. qui dicit peccatum mortale ità dignum eſſe pęna, ut quacumque finita, & poſſibili data, ſit adhuc majori dignum, & majori in infinitum ſinchategorematicè. Ratio eſt, quia malitia peccati mortalis quantum ad averſionem, & converſionem finita eſt, ut ex profeſſo oſtendimus lib.2. ſent. diſp. 6. *de peccatis*, q.5. & malitia cujuſcumque peccati non eſt tanta, quin poſſit dari major, ergò pœna finita in ratione punitionis, ita commenſuratur illi, ut non ſit dignum majori pœna, & majori in infinitum. Confirmatur, quia aliàs ſequeretur omnia peccata mortalia æquali pęna puniri debere, nec major pęna deberetur magis gravi, quàm minus gravi, nam magis gravis major pęna infligi nequit, quàm infinita ſinchategorematicè, ideſt, non tanta, quin adhuc major juſtè infligi poſſit, tanta autem deberetur etiam minus gravi peccato juxta illam opinionem. Dices peccatum mortale quamcumque pęnam etiam infinitam excedere in ratione mali, quia eſt majus malum, quàm ulla pęna, ergò cuicumque peccato infligi poteſt pœna, quantumvis magna. Confirmatur, quia pęna quantumcumque magna non ſufficit, ut quis ſatisfaciat pro peccato mortali; ergò pęna ipſi debita non eſt finita, alioquin ea ſoluta ſatisfieret pro peccato, & hoc eſt fundamentum Almaini loc. cit.

32 Reſpondetur negando conſequentiam, aliàs ſequeretur, quod etiam pęna peccato veniali debita non eſſet finita intenſivè, quia quodcumque malum culpæ etiam veniale eſt magis malum, quàm ſit pęna, illud enim eſt malum morale, & demeritorium, pęna autem eſt tantùm malum incommodum, & in genere naturæ, quatenus natura affligit, vel aliquo bono privat; ratio autem diſparitatis eſt, quia malum peccati, & pœnæ ſunt, diverſi ordinis, & ſpeciei, & ideò licèt pęna in ratione mali numquam culpæ etiam veniali adæquari poſſit, poteſt tamen adæquari in ratione punitionis ejus, & depreſſionis peccatoris; & hoc modo inter peccatum, & pęnam intervenit proportio requiſita per juſtitiam, ut tanta ſint tormenta peccatoris, quantum in deliciis fuit, ut bene diſcurrit Hiqueus loc.cit. quæ quidem proportio inter peccatum, & pęnam a Domino taxata, & inſtituta fuit quantùm ad intenſionem, quando dixit Apoc. 18. *quantum glorificavit ſe, & fuit in deliciis, tantùm date ei tormentum, & luctum*; & ratio talis proportionis eſt, quia pęna peccato correſpondens ſecundùm juſtitiam non debet habere rationem mali moralis, ſed rationem mali incommodi modo jam explicato. Ad confirmationem quicquid ſit de antecedente, neganda eſt conſequentia cum Hiqueo loc.c. quia pęna ordinata eſt præſertim damnatis, non in ſatisfactionem, ſed in ſatiſpaſſionem, & peccatoris punitionem; tum quia, ut ait Pontius diſput. 19. cit. quæſt. 9. etiamſi pęna peccato mortali debita ſit finita quoad intenſionem, tamen quia in perpetuum eſt duratura, nemo illam reſolvere poteſt, & conſequenter nullus pro peccato mortali

ſatiſ-

ſatisfacere poterit; undè ad ſummum probaret argumentum peccato deberi ex juſtitia pœnam infinitam, quoad extenſionem, non autem quoad intenſionem.

33 Quarto quæritur, an pęna damni in omnibus damnatis ſit æqualis. Prima opinio affirmat, pro qua citantur Paludanus, Durandus, Capreolus, & alii, ac etiam Baſſolius ex noſtris, cujus fundamentum eſt, quia pęna damni eſſentialis damnatorum conſiſtit in carentia Dei viſi, ſed hæc carentia non ſuſcipit magis, & minus quia carentia ſpecificatur ab objecto, Deus autem magis, & minus non ſuſcipit. Confirmatur, quia pęna damni eſt privatio totalis beatificæ viſionis; Sed privatio non ſuſcipit magis, & minus; ergò neque inæqualitatem. Tandem quia damnati quantitatem boni amiſſi non apprehendunt, cùm eis notum non ſit, qualis gradus beatitudinis actibus contrariis ſuis peccatis correſpondiſſet; ergo &c. Secunda opinio communior, & probabilior negat aſſerens pęnam damni in damnatis eſſe inæqualem juxtà demerita, ità præſertim Scotus 4. diſt. 50. q. 6. §. *Ad primam quæſtionem*, & ità aſſerendum eſt conſequenter ad dicta diſp. præced. de Beatitudine, ſicut enim beati inæqualem habent beatitudinem juxtà meritorum inæqualitatem, ità damnati quoque inæqualem debent habere pęnam damni juxtà demeritorum inæqualitatem, & ſicut beatorum merita ſe habent in merendo majus, minuſque præmium, ſic reproborum demerita in demerendo illud. Quomodo autem ſit aſſignanda hæc inæqualitas benè declarat Hiqueus loc. c. ex doctrina Scoti ibidem, quia qui gravius peccat, privat ſe majori rectitudine, & merito, ad quæ per legem vocatur, & quæ ſunt media aquirendæ gloriæ, ac proindè etiam conſequenter ſe privat gloria, quæ aliàs correſponderet; hæc autem privatio non ſolùm opponitur gloriæ ſecundùm ſpeciem, ſed etiam ſecundùm gradum perfectionis, itaut ſit tantæ gloriæ, quanta excluſa eſt per demerita ſublata rectitudine, quæ deberet ineſſe, & ſecundùm gradum rectitudinis, non ſolùm in ſpecie, ſed etiam in individuo, voluntas enim debitrix eſt hic, & nunc ut operatur, operari ſecundùm regulam præſcriptam, cui opponitur peccatum, quod committit; hæc autem rectitudo, quæ hic, & nunc excluditur per malitiam oppoſitam, & deberet ineſſe, habet ſibi commenſuratum gloriæ gradum; & ſicut peccatum opponitur directè niſi rectitudini, ità inducit damnum gloriæ correſpondentis, quod conſiſtit in privatione illius gloriæ commenſurata ipſi in ſubſtantia, & gradu, & hoc modo creſcit, & augetur privatio, quantum creſcit in gradu ipſa gloria. Ità diſcurrit Hiqueus ibi in Commentario; inæqualitas ergò pęnæ damni eſſentialis hoc modo explicanda eſt, ſicut etiam explicare ſolemus differentiam inæqualitatis inter eadem ſpecie peccata, aut etiam diverſa, ut dictum eſt 2. diſp. 6. de peccatis.

34 Ex qua doctrina facilè ſolvitur fundamentum prioris ſententiæ, pęna enim damni non conſiſtit in carentia Dei tantùm, ſed in carentia viſionis, & fruitionis Dei; beatitudo enim conſiſtit in viſione, & fruitione Dei, ut dictum eſt diſp. præced. quamvis autem Deus magis, & minus non ſuſcipiat, benè tamen ejus viſio, & fruitio, hic autem loquimur de bono formali, & conſiſtente in actu, quo privat pęna damni, non de bono objectivo, undè ad ſummum argumentum probat pęnas damni in damnatis ex parte objecti eſſe æquales. Ad Confirmationem negatur minor, quia privatio in ſpecie in ratione damni tantò major eſt, quantò forma eſt perfectior, qua privat, ut patet de differentia inæqualitatis peccatorum, quorum unum eſt majus alio, quantum majori rectitudine privat, undè in propoſito de pęna damni, quæ in privatione beatitudinis conſiſtit, non ſolùm privatio attendi debet ſecundùm rationem, ſeù oppoſitionem in ſpecie, ſed etiam oppoſitionem in individuo, qua privat viſione, & fruitione commenſurata rectitudini, quia hic, & nunc peccatum privat, & quæ eſt damnum, quod per peccatum incurritur, unde damnatus peccando privavit ſe gloria in gradu proportionato illis meritis quorum debitis erat voluntas in ordine ad gloriam aquirendam in eadem proportione. Ad ultimum negatur aſſumptum, quia damnati in pęnam reflectunt ad quantitatem, & qualitatem peccatorum commiſſorum juxtà illud Sap. 5. *Erravimus de via veritatis, ambulavimus vias difficiles, &c.* & pariter recordantur, quòd Deus reddit unicuique juxtà opera ſua, & quòd nihil irremuneratum relinquit & ſciunt majora majoribus eſſe præparata, & minora minoribus juxtà meritorum proportionem.

35 Quintò quæritur, an pęna ſenſus in omnibus damnatis ſi æqualis, quæ quidem pœna, ut patet ex ſuperius dictis eſt dolor poſitivus, ſivè triſtitia, quam damnati ſuſtinent, ſivè ſit ſpiritualis, ſivè corporalis. Communis opinio affirmat, & præſertim Scotus loc. c. ubi ait pœnam ſenſus in damnatis eſſe inæqualem juxtà inæqualitatem culparum, quod etiam antea docuerat diſt. 44. q. 2. in ſolutione primi argumenti de æqualitate pęnarum in ſpiritibus, qui per triſtitiam cruciantur, & probat, quia ubi eſt gravior culpa, ibi eſt gravior pęna juxtà illud *Reddet unicuique juxtà opera ſua*, certum autem eſt, quòd in damnatis non eſt æqualitas culparum; & ità paſſim diſcurrunt SS. Patres, & præſertim D. Aug. lib. 21. *de Civit.* cap. 16. *in fine*, ubi ait: Nequaquam negandum eſt etiam ipſum æternum ignem pro diverſitate demeritorum aliis leviorem, aliis futurum eſſe graviorem, & libr. 4. *de Baptiſ. contrà Donat.* cap. 19. Nec dubitandum eſt, ipſas pęnas, quibus damnati cruciabuntur pro diverſitate criminum eſſe diverſas, & alias aliis acriores; & ex illo igne diverſa poſſunt diſtribui pro criminum diverſitate ſupplicia; & lib. *de vanitate ſæculi* cap. 3. juxtà qualitatem culpæ pęnam unuſquiſque ſuſtinebit gehennæ. Ità etiam Divus Gregorius libr. 9. Moral. capit. 47. ubi diffusè docet ordinem tormentorum in Inferno pro qualitate culparum eſſe ſervandum, & concludit, quòd ſicut in domo Patris, manſiones multæ ſunt pro diverſitate virtutis, ſic damnatos diverſo ſupplicio gehennę ignibus ſubiicit diſparitas criminis; & ità paſſim alii Patres diſcurrunt. Dices, idem ignis erit afflictivius omnium, ignis autem cùm ſit agens naturale aget in quoslibet ſecundùm ultimum potentiæ ſuæ, & ſic æqualiter. Reſpondet Doctor negando conſequentiam, quia inæqualitas non eſt accipienda ex parte ignis præcisè, ſed ex inæqualitate demeritorum, & Dei cooperantis igni ad majorem afflictionem ſecundùm exigentiam majoris culpæ. Addit tandem Doctor ibidem, idem quoque dicendum eſſe de pęna vermis, hæc enim erit quædam triſtitia, & continuus conſcientiæ remorſus, ut ſuprà dictum eſt, & iſta pęna erit eis inæqualis, ſicut triſtitia, qua nollent iſta mala pati, eſt eis inæqualis, ſic enim habebunt remorſum majorem, vel minorem ſecundùm proportionem culpæ, ſicut de peccato graviori infligitur eis gravior pęna.

39 Poſtremo quæritur, undè hæc pęnarum diverſitas in damnatis oriatur. Dicendum eſt ex triplici capite deſumendam eſſe, nimirum ex inæqualitate demeritorum, effectivè à Deo, ut à cauſa principali, & inſtrumentaliter ab ipſis tormentis magis, minuſvè affligentibus, ità Scotus diſtinct. 44. q. 2. N. & quidem quòd hæc pęnarum diverſitas meritoriè oriatur ex diverſitate culparum patet ex modò dictis. Quòd verò effectivè ſit à Deo, ut à cauſa principali probat Doctor, quia tormenta Inferni ſunt agentia naturalia, non libera, quæ ad Dei nutum inſerviunt, & juxtà ejus diſpoſitionem, undè eorum concurſus à Deo moderatur, & diſponitur ad magis vel minus torquendum, non enim alia cauſa aſſignari poteſt temperans eorum naturalem, ac vehementem influxum, & ità deducitur ex verbis Apocal. 18. ubi ità præcipitur à Domino: *Reddite illi, ſicut ipſe reddidit vobis, & duplicate duplicia ſecundùm opera ejus, & quantum glorificavit ſe, & fuit in deliciis, tantum date ei tormentum, & luctum*, quibus verbis innuitur diverſitatem tormentorum in Inferno eſſe à Deo effectivè, ut à cauſa principali; undè etiam Baſſolius noſter 4. diſt. 50. q. 2. art. 3. in fine inquit quòd dolor ignis, ejuſque inæqualitas accipienda eſt ex inæqualitate demeritorum, & ex cauſa effectiva affligente, & magis principaliter ex Deo, non ex igne ipſo, nam ignis quantùm eſt ex ſe uniformiter ageret, & affligeret æqualiter diſpoſitos corporaliter, & ſibi approximatos; ſed Deus facit totam deformitatem, nam cooperatur, & cogitat ipſi igni ad majorem afflictionem, & fortiorem immutationem, vel minorem ſecundùm exigentiam culpæ majorem, vel minorem, & ſubdit, quòd ſi fortè ignis non poſſit in tantam, & ità vehementem immutationem, quantam exigit culpa, dicendum eſſe, quod ignis cooperatur Deo ad illum gradum; in quem naturaliter poteſt, & Deus per ſeipſum immediatè ſupplet ulteriorem gradum, quod etiam approbat ex noſtris Nicolaus de Niſſe tract. 7. p. 3. por. 2. qu. 13. in fine. Denique quod talis pęnarum diverſitas, & inæqualitas oriatur etiam inſtrumentaliter ab ipſis tormentis inferni magis, vel minus affligentibus probat Brancatus noſter diſp. 13. cit. art. 9. in fine ex D. Auguſtino lib. 21. *de Civitate Dei* capit. 16. cit. ubi ſic loquitur. Nequaquam negandum eſt etiam ipſum æternum ignem pro diverſitate demeritorum aliis leviorem, aliis futurum eſſe graviorem, ſivè ipſius vis, atque ardor pro pęna digna cujuſque varietur, ſivè ipſe æqualiter ardeat, ſed non æquali moleſtia ſentiatur; neque enim poteſt aliter dici, nam quod quis ardeat, alius, non formaliter à cauſa ardorem faciente provenit; ergò tali pęnarum diverſitas inſtrumentaliter etiam ab ipſis tormentis provenit magis, vel minus affligentibus.

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

De earum extenſione, & duratione.

37 PRimò quæritur, an pœna damnatorum in Inferno ſit infinita ſaltem extenſivè, ideſt in æternum durans. Circà hoc punctum varii fuerunt antiquorum errores; aliqui enim abſolute negabant æternitatem pœnæ in damnatis, qualis fuit error, qui dicitur Origenis, vel potius ut alii volunt, Origeniſtarum, qui hunc errorem induxerunt. Alii dicebant pœnas Principum, & Tyrannorum fore perpetuas, non aliorum juxtà illud *Potentes potenter tormenta patientur*. Alii dicebant pœnas eorum, qui antè Chriſti adventum fuerunt, deſiiſſe, quia Chriſtus ad infernos deſcenders eos liberavit. Alii tandem intermiſſionem pœnarum pro aliquo temporis ſpatio admittebant. Sed omnes hi errores ſunt, & ex Scriptura, & Patribus convincuntur, qui univerſaliter, & ſine limitatione loquuntur, undè hæc eſt veritas fidei pęnam inferni pro omnibus damnatis æternam eſſe, & definita fuit in 6. Synodo Act. 11. in Lateranenſi Concilio ſub Innocentio Tertio capit. firmiter, & eam ſupponit Trident. ſeſſ. 6. cap. 14. & 15. & ſeſſ. 14. cap. 8. & ità expreſsè deducitur ex pluribus Scripturæ locis tùm veteris, tùm novi teſtamenti Deuteron. 32. Judith. 16. Job. 7. Pſal. 10. Proverb. 10. Iſaiæ. 12. Matt. 3. & 25. Marci 2. 1. Ad Theſſal. q. 2. Petri 2. Apocalyp. 14. 18. & 19. & alibi frequenter, quæ teſtimonia ſingillatim ducit Coceius de 4. noviſſimis libr. 10. art. 8. Bellarminus, Brancatus noſter diſput. 13. art. 12. & alii paſſim, ſic etiam loquuntur omnes Eccleſiæ Patres ab eodem adducti, & præſertim D. Auguſtinus ad Oroſium contrà Priſcil. cap. 6. ubi diſputans contrà Origenem utitur dicto Matt. 25. *Ibunt hi in ignem æternum*, &c. & concludit, quod qualiſcumque pœna ſignificata ſit nomine ignis, & vermis, certè ſi non morietur, nec extinguetur ſine fine prædicta eſt, nec aliud agebat Propheta, cùm hoc diceret, niſi ut eam ſine fine prædiceret, & lib. 21. de Civit. Dei ca. 17. deridens illos, qui dicebant aliquorum hominum pœnas futuras eſſe temporales, aliorum æternas ait, quod profectò miſericordior fuit Origenes, qui & ipſum Diabolum, atque Angelos ejus ex illis cruciatibus eruendos dixit, cujus doctrinam ſancta reprobavit Eccleſia. Et in Enchirid. capit. 112. ſolvens fundamentum Origeniſtarum, quod erat illud Pſal. 76. *Non enim obliviſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira ſua, miſerationes ſuas* ait intelligi ſine ſcrupulo de vaſis miſericordiæ, ideſt de ſalvandis, quia iſti non pro meritis ſuis, ſed Deo miſerante de miſeria liberantur. Vel ſi de damnatis velis etiam intelligi, dicendum, quod in ira ſua non continet Deus miſericordias ſuas cum reis, mitius enim, quàm mereantur, punit, & notandum, inquit, eſt quod non dicit *finet iram ſuam*, & ſed quod in ira ſua perſeverante non continet miſericordias, quoniam eam quoque in damnatorum punitione manifeſtat ut infrà patebit. Demum omnes Scholaſtici hoc idem docent cum Magiſtro 4. diſt. 49. ubi D. Thomas, D. Bonav. Albertus magnus, Scotus, & alii paſſim.

38 Secundo quæritur, quare culpa mortalis temporalis ęterna pœna puniatur, Aliqui, ut refert Scotus 4. d. 46. q. 4. in ſolutione ſecundi principalis, dixerunt ideo peccatum finale damnati pœna æterna puniri, quia prævíſus eſt, quod ſi perpetuo vixiſſet, perpetuò peccaſſet, quæ opinio tribuitur D. Gregor. l. 34. ca. 3. quem ibi citat Doctor; ſed re vera potius exaggerative loquitur ibi Gregor. quàm Scholaſticè, improbans peccatoris obſtinationem, & pronitatem ad ſemper peccandum, ut Brancatus noſter advertit diſp. 13. cit. a. 13. æternitas enim pęnæ peccato mortali actuali non correſpondet ex prædicta cauſa, quia ſcilicet peccator prævidetur ſemper peccaturus ſi vixiſſet, quia ut inquit Doctor aliquis peccat cum propoſito pœnitendi; ergò nec explicitè, nec implicitè in voto perpetuo peccat; tùm quia bona opera, quæ aliqua conditione ſuppoſita prævidentur futura, non præmiantur, nam prævidit Chriſtus dominus Matth. 11. quod ſi in Tyro, & Sidone facta fuiſſent miracula, quæ facta ſunt in Coroſaim, & Bethſaida; in cinere, & cilicio pœnitentiam egiſſent, & tamen hæc voluntas non præmiatur; ergò neque mala eodem modo prævíſa puniuntur à Deo. Quarè ſubdit Doctor ideo pœnam infinitam duratione correſpondere culpæ inſtantaneæ, vel temporali mortali, quia hæc in damnatis in æternum durat, quod etiam tenet D. Thomas p. 2. quæſt. 87. art. 4. ad 3. & ſequuntur Vaſquez, Medina, Sayrus, Zumel, Bellarminus, Herrera, & plures alii, undè infinita pœnæ duratio non correſpondet peccato mortali ex propria natura (inquit Doctor) ſiquidem poſſet Deus pœnam aliquam infligere, quæ ſi tantùm duraret per momentum, ſufficienter peccatum puniret, ſed hoc accidit ex ordinatione divina ſic diſponente, quia enim culpa, & peccatum durat in obſtinata damnatorum voluntate, ideoque pœna durat, quod probat Doctor ex Auguſtino de fide ad Petrum circà medium dicente: *Permanente in eis injuſtè affectionis malo, permanet in eis juſtę retributionis damnatio*. Aliam etiam inſinuat Doctor congruitatem perennitatis pœnæ, & eſt quia maxime expedit, ut peccata gravia, veluti ſunt mortalia, vitentur, ad hoc autem neceſſe fuit, vel ſaltem congruum pœnam æternam imponere, ſi enim eſſet ſpes finis pœnæ, non multum de illa homines curarent.

39 Sed inſtat Coninchius diſp. 10. de pœnit. dub. 2. rationem perpetuæ malæ voluntatis in damnatis perſeverantis eſſe non poſſe cauſam æternitatis pœnæ, quia damnati actu non demerentur peccando, vel non pœnitendo, dum non poſſunt, neque propter illam malam voluntatem in eis perſeverantem puniuntur; ſed propter peccata in hac vita commiſſa, ſed hanc inſtantiam jam excluſimus libr. 2. ſent. diſp. 6. de peccatis quæſt. 7. ar. 2. nu. 196. quia nec Scotus, nec Auguſtinus dixerunt damnatos puniri pœna æterna, & infinita, quia actu demereantur, poſtquam ſunt in termino, neque quod actu puniantur propter illam malam voluntatem, ſed quia fuerunt in cauſa, ut quantum eſſet ex ſeipſis, in tali ſtatu ſemper permanerent; unde duratio illa in æternum eſt voluntaria in cauſa, dum voluntariè deceſſerunt in tali ſtatu, in quo pœnitentiam agere non poſſent, & ideo proportione ſervata etiam pœna eſt in æternum duratura; quod Doctor explicat exemplo de ſervo ſe in foveam proiiciente, à qua non poſſit, niſi Domini auxilio exire, undè quantum eſt ex ſe habuit voluntatem interpretativam manendi ſemper in tali ſtatu; hoc enim contingit in eo, qui non egit pœnitentiam viator, quando potuit, & debuit, unde ratio adducta verificatur, in hoc, quod talis perpetuò peccat vel actualiter, vel habitualiter, & interpretative manens in peccato ſine ulla pœnitentia, & exponens ſe perpetuitati peccati. Hæc tamen Scoti doctrina ex D. Auguſtino deſumpta, ut advertit Hiqueus ibidem in Commentario, potius dat congruitatem, cur ita ſtatutum ſit, quam propriam cauſam aſſignet, cur pœna æterna peccato temporali correſpondet; hujus enim perpetuitatis propria ratio, & cauſa eſt lex univerſalis vindicativa, & juſta, quæ peccatum ſub tali lege prohibuit, ut etiam reſpondet Auguſtinus lib. 1. *de fide contra* Manich. cap. 18. & ſic etiam juſtis retribuit pro merito temporali æternum præmium, & utriuſque æternitas in ſcriptura exaggeratur per modum retributionis bonorum, & malorum Ratio itaque Scoti ex Auguſtino deſumpta congruitatem aſſignat legis ſtatutæ ex demerito peccatoris Deum offendentis, & graviter ejus legem contemnentis, quæ ducit in vitam æternam, quia hoc ipſo, quod peccet, neque deinceps pœniteat, dum tempus conſtituitur, perpetuo peccatum affectat, pro quo ſicut nulla eſt ſatisfactio poſſibilis in termino, ità etiam juſtè pœnam incurrit æternam ex lege ſtatutam, ut adhuc magis patebit ex mox dicendis.

40 Tertio quæritur, quomodo pęna æterna culpæ temporali, & inſtantaneæ proportionetur; & ratio dubitandi eſt, quia pœnæ æternitas peccato mortali non correſpondet ex natura rei, ſed tantùm ex ordinatione divina, ut dictum eſt, undè poſſet peccatum mortale ſufficienter, & adæquatè finito tempore puniri, ſpectata ejus natura intrinſeca; & conſequenter damnati non citrà condignum, ſed ultrà condignum, & injuſtè per æternitatem in Inferno detinerentur, quia exigeret Deus ſolutionem majorem debito, quam inſtantiam urget etiam Coninchius loc. c. contrà doctrinam allatam de cauſa æternitatis pęnæ damnatorum. Pro reſolutione dicendum eſt pœnam æternam culpæ temporali, & inſtantaneæ eſſe proportionatam, & juſtè potuiſſe Deum taxare, ſicut de facto taxavit, ut qui in peccato mortali ex hac vita decederet, perpetuò impœnitens remaneret, & conſequenter æterno bono perpetuò privatus, & æterno malo perpetuo addictus, & ratio eſt, quia proportio pęnę ad culpam attendi non debet ex delectatione, & duratione ejus, ſed ab objecto, & fine à quo quis avertitur, ſtatuit autem Deus, ut qui ab ultimo fine ſe avertit, æternaliter illo careat, & pari pęna puniatur. Quod autem talis lex juſta ſit, & honeſta probat Doctor l. c. ex Auguſtin. lib. 21. de Civitate Dei c. 11. ubi ex profeſſo quærit, quomodo in Dei Civitate juſtitia exerceatur, & pęna æterna peccatis taxata ſit eis prortionata, cùm pro peccato momentaneo æterna pęna puniat; & talem proportionem, ac æquitatem probat ex legibus humanis, & ex paritate pęnarum a Republica inflictarum, nam ſecundùm civilem juſtitiam qui contrà Rempublicam peccat, ſocietate Reipublicæ privatur omnino vel per mortem, vel per exilium perpetuum, nec attenditur quanta fuerit temporis mora in peccando, ſed contrà quid peccavit; eadem eſt autem comparatio totius vitæ pręſentis ad Rempublicam terrenam, & totius æternitatis ad ſocietatem Dei, & Beatorum; ergò qui contrà ultimum finem peccavit, & contrà charitatem, per quam eſt ſocietas Beatorum, eſtò aliqua brevi mora peccaverit, adhuc in æternum puniri debet, & ità enim in hoc puncto diſcurrit D. Thom. libro 3.

Con-

Digitized by Google

Contrà gentes c. 44. ad hanc proportionem declarandam æternitatis pęnæ cum culpa temporali. Quæ etiam ſuaderi poteſt exemplo de ſervo ſe in foveam proiiciente allato à Scoto, qui enim voluntariè ſe in foveam præcipitat, de qua per ſe evadere non pôteſt, niſi ejus auxilio, quem actu offendit, juſtè ab eo in ea derelinquitur; cùm ergò damnatus peccatum antè mortem retractare potuerit, & non retractaverit, juſtè pœna æterna per legem comminata punietur.

41 Ratio tandem hoc etiam ſuadet, quia æquum, & juſtum eſt ut pro contemptu, & offenſa boni infiniti ſtabilita ſit pœna extenſive infinita, & ut qui bonum æternum voluntariè amiſit, & ſprevit pro momentanea, & tranſitoria delectatione, malum quoque æternum, & pœnam æternam conſequatur; ut enim diſcurrit idem Aug. lib. 21. *De Civitate Dei. Quantò magis homo fruebatur Deo, tantò majori impietate Deum dereliquit, & factus eſt malo dignus æterno, qui hoc in ſe peremit, bonum quod eſſe poſſet æternum*: rationabiliter ergo, & proportionatè peccato temporali, & tranſitorio pęna correſpondet æterna ex ordinatione divina. Ad rationem dubitandi jam reſponſum eſt diſp. 9. cit. q. 7. conceſſo antecedente negando conſequentia, quia namque peccatum perpetuò in peccatore durat modo jam explicato, hinc juſtè etiam in eo durat pęna, undè non tam peccatum in ſe, quàm ejus continuata duratio punitur in æternum, & quidem juſtè, juſtum enim eſt, inquit Auguſt. cit. quod quamdiù durat culpa, quæ fuit voluntaria in cauſa, duret etiam pęna; ratio igitur, quarè æternitas pęnæ proportionata ſit peccato non retractato eſt, quia perſona peccans, & peccatum ejus perpetuò durant, nam reſpectu etiam vitæ civilis in Republica aliqua culpa adeò gravis eſt ut totalem excluſionem ab illa vita civili mereatur, accidit autem, quòd ejus extenſio ſit finita, & non perpetua, quia nimirum vita finita eſt; ſic in propoſito culpa mortalis totalem excluſionem meretur ab illa civitate ſuperna, ſed ideò præciſè perpetua eſt ait Doct. l. c. quia vita cum culpa eſt perpetua. Quod autem adhuc dicatur culpam punire citrà condignum, inquit ibidem, non attendi debere ex pœnæ extenſione, ſed intenſione, quatenus culpa licèt in æternum punita, adhuc tamen non ſic extenſive punitur, quantum meretur. Et ità etiam hanc difficultatem reſolvit Scholiaſtes loc. c. ubi quærens, quomodo illa pęnæ æternitas juſtè correſpondeat culpæ inſtantaneæ, ait ſecundum Doctorem dicendum eſſe, quod per ſe neceſſariò non correſpondet ei illa æternitas, quia juſtè puniri poſſet pęna temporali, ſicut & merita præmiari præmio temporali; juſtè tamen punitur culpa illa æterna pęna, ſuppoſito Dei pacto de præmiando æternaliter ſervantes perſeveranter ejus mandata, & puniendo æternaliter violantes ea. Quod ſi tantùm decreviſſet juſtè retribuere his, & illis pro meritis, & demeritis, poſſet juſtè id præſtare ſine æternitate retributionis, quod etiam ſignificat Doctor infrà d. 49. q. 6. art. 2. ubi ait æternitatem beatitudinis cadere ſub præmium juſtitiæ liberalis ex ſuppoſitione, ſcilicet, dicti pacti Dei de ſic pręmiando, & idem eſt in propoſito de puniendo, quod adhuc magis patebit q. ſeq. art. 1. ſuppoſita namque ordinatione præmiandi infinitè extenſivè bonum finitum, juſtè quoque infinitè eodem modo punitur finitum malum; & ſic licèt abſolutè loquendo ſufficeret pęna temporalis pro culpa, tamen reſpectivè ex ſuppoſitione præmii infiniti pro bono infinito, juſtè punitur pęna æterna, & quòd peccatum mortale æternam pęnam mereatur ex ſola ordinatione divina docet etiam Suarez tract. 5. diſput. 7. ſec. 7. cum pluribus aliis Recentioribus.

42 Quartò tandem quæritur, an ex pęnæ æternitate infinitas culpæ mortalis bene deducatur. Affirmant plures Thomiſtæ, quæ opinio D. Thomæ tribuitur p. 2. q. 87. ar. 4. & 3. p. q. 1. art. 2. ubi Cajetanus, Medina, Alvarez, Navarrus, Cornexo, & & plures alii; quorum fundamentum eſt, quia gravitas pœnæ culpæ gravitatem oſtendit, & offenſa ex pęna ipſi debita colligitur, quam ſit gravis; ſed culpa mortalis punitur pęna infinita, quæ in æternum duret; ergò &c. Cæterum nullum peccatum in ratione offenſæ includere infinitam malitiam ſimpliciter intrinſecè, & formaliter, ſed tantùm ſecundùm quid latè demonſtravimus diſp. 6. cit. *de peccatis* qu. 7. cum Scoto, & omnibus Scotiſtis 2. diſt. 38. q. 1. §. *ex iſta*, & 3. d. 19. ad 2. & d. 30. §. *Contrà*; & præſertim quòd talis infinitas peccati ex pęnæ debitæ infinitate deduci nequeat, oſtendimus ibidem art. 2. in ſolutione objectionis tertiæ num. 195. & ſeq. & ea præſertim ratione, quia ſi propter malitiæ infinitatem correſponderet peccato mortali pęna infinita in extenſione, ut ſervaretur proportio inter pœnam, & culpam deberet etiam punire pœna infinita ſecundùm intenſionem, & non tantùm pęna infinita ſecundùm durationem. Imò ſi argumentum eſt validum, ut ibi dicebamus, probaretur à pari actum meritorium eſſe infiniti valoris, quia præmium ſibi correſpondens, ſcilicet, beatitudo eſt extenſivè infinitum; & ideò verum eſt, quod ajebat Doctor proportionem inter culpam, & pęnam, ac inter meritum, & præmium non penes extenſionem pęnæ, vel præmii debere attendi, ſed tantùm penes intenſionem. Hinc ad rationem in oppoſitum jam diximus ibi cum Doctore 3. d. 19. q. un. ad 3. & 4. d. 40. qu. 6. in fine, pœnam peccato mortali correſpondentem non eſſe infinitam intenſivè, ſed extenſivè tantum, ideòque eſſe infinitam in duratione ſolùm, non verò formaliter; ſi enim de pœna damni loquamur, hæc formaliter, & immediatè eſt privatio beatitudinis, non Dei; ſi verò de pęna ſenſus, hæc quoque eſt cruciatus in intenſione finitus; exceſſus autem, vel gravitas culpæ non debet attendi ſecundùm quantitatem extenſionis, ſed intenſionis, quia per ſe culpæ correſpondet pęna ſecundùm intenſionem juxta juſtitiæ diſtributionem.

QUÆSTIO TERTIA.

An in punitione damnatorum Deus utatur juſtitia; & miſericordia.

43 SCotus in 4. ſent. d. 46. poſtquam per plures quæſtiones demonſtravit juſtitiam, & miſericordiam in Deo reperiri, in qu. 4. oſtendit tandem in damnatorum punitione utramque à Deo exerceri. Nos autem quomodo, & qualis juſtitia inter Deum, & creaturam intercedere poſſit, Jam ex profeſſo declaravimus lib. 3. ſentent. diſp. 3. *de merito Chriſti* q. 5. & quomodo etiam miſericordia ſit in Deo admittenda ergà creaturas, hic breviter diſcurremus, at pateat tandem, quomodo etiam utramque ergà damnatos in Inferno exerceat.

ARTICULUS PRIMUS.

Quomodo manifeſtetur Juſtitia in punitione damnatorum.

44 PRimò ſupponimus ex jam fusè dictis lib. 3. ſent. diſp. 7. q. 8. juſtitiam diſtingui in univerſalem, & particularem; prima dicitur juſtitia legalis ſecundùm communiorem loquendi medum, qua univerſaliter dictatur juſtum, ſecunda dicitur judicialis qua particulare factum juxtà legem decernitur juſtum, vel injuſtum. Rurſus omnis juſtitia, quæ eſt ſimpliciter ad alterum, vel eſt commutativa, vel diſtributiva; prima eſt illa, per quam fit commutatio, ut cùm commutatur præmium pro merito, pęna pro demerito, undè in duas ſpecies ſubdividitur in præmiativam, ſcilicet, & punitivam. Secunda eſt, qua diſtribuuntur ſingulis res, & gradus juxtà eorum perfectiones, & ſtatus, ut cùm in Republica gradus, & honores diſtribuuntur juxta perſonarum dignitates, & perfectiones, ut fusè declaramus q. 8. cit. art. 2. Poteſt autem juſtitia, ſicut & quælibet alia virtus ſumi quandoque pro actu, & quandoque pro habitu, ſivè ex actibus cauſato, ſivè infuſo, ut contingit in creaturis; cùm autem de juſtitia Dei quaſi habituali ſit ſermo, eodem prorſus modo intelligi debet, ſicut de aliis divinis attributis loqui ſolemus, quod, ſcilicet, importet perfectionem in Deo ex natura rei formaliter non autem realiter ab eo diſtinctam, ſicut de omnibus divinis attributis jam diximus lib. 1. ſent. diſp. 2. & docet Scotus 4. diſt. 46. q. 3.

45 Secundò his præmiſſis dicendum eſt, & de fide tenendum in Deo omnimodam reperiri juſtitiam tam in præmiatione bonorum, quàm in punitione malorum, qua veritate plenæ ſunt Scripturæ Pſ. 10. *Juſtus Dominus, & juſtitiam dilexit, æquitatem vidit vultus ejus*: Pſ. 18. *juſtitiæ Domini rectæ*; Pſalm. 21. *Annunciabunt Cæli juſtitiam ejus*; Pſ. 47. *juſtitia plena eſt dextera tua*; Pſal. 84. *juſtitia, & pax oſculatæ ſunt, & juſtitia de Cœlo proſpexit*; & ſic paſſim legitur in ſcriptura. Et quidem de juſtitia commutativa, & diſtributiva tam in præmiatione, & retributione juſtorum, quàm in punitione malorum expreſsè etiam loquuntur Scripturæ, ut 2. ad Rom. 6. *Reddet unicuique ſecundùm opera ejus, iis quidem, qui ſecundùm patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam, iis autem, qui ſunt ex contentione, & non quieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio*; & 3. Lucæ 18. *Menſuram bonam, confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum, eadem quippè menſura, quia menſi fueritis, remetietur & vobis*; 2. Cor. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſivè bonum, ſivè malum*; & ad Timoth. 4. *Curſum conſummavi, fidem ſervavi, in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex, non ſolùm autem mihi, ſed & iis, qui diligunt adventum*

Digitized by Google

ejus. Quamvis autem juſtitia commutativa ſecundùm æqualitatem inter Deum,& creaturam eſſe non poſſit,ut diximus diſp. 3.cit.de merito Chriſti; eſſe tamen poteſt ſecundùm quamdam proportionem,ſicut Domini ad ſervum præmiando ultrà condignum, & puniendo citrà condignum, ità nimirum,quod ſi ſervus facit, quod ſuum eſt, dominus quoque faciat, quod ſuum eſt, nempè ut tamquam liberalis retribuat pręmiando majus bonum,ſi ſervus faciat contrà id, quod ſuum eſt,dominus ratione ſuæ clementię minus pęnę retribuat,quàm ſit condignum,ſic enim Deus dicitur judicialiter præmiare bonos ultrà condignum, & pariter malos punire citrà condignum, juſtè tamen juſtitia legali, & judiciali commutando præmia lege ſtatuta pro meritis, & pœna lege ſtatuta pro demeritis. Ex hoc ergo deducitur Deum juſtè punire peccatores pœnis æternis, nam ſicut ſe habet juſtitia præmiativa ad meritum, ſic punitiva ad demeritum, ſed quamvis merita omnia alicujus creaturæ intellectualis unico beatitudinis momento abundanter compenſentur, Deus tamen ob ſuam liberalitatem ex lege ſtatuit pro temporali merito ęternam beatitudinem retribuere; ergo è contrà pro temporali demerito juſtè ſtatuit æternam beatitudinis privationem, & æterna ſupplicia ex æquitate.

46 Tertiò hoc etiam probat Scot.d.46.cit.q. 4.§. *De tertio* ingillatim de ſingulis damnatorum pœnis, nam prima damnatorum pęna, quæ eſt derelictio in peccato, ſeu continuatio, & obſtinatio in malo, juſte à Deo infligitur eo modo, quo à Deo infligi poteſt,quæ limitatio appoſitè adiicitur, quia talis pœna à Deo poſitive infligi nequit,inquit Doctor §. *De ſecundo*, cùm ſit culpa, ſed ſicut ab ipſo peccatore in termino vitæ commiſſa fuit, & à Deo ſolùm permiſſa, ità ſe habet ejus continuatio juſtè igitur hoc modo, nempè permiſſivè infligitur à Deo, quia ſtatuit legemDeus,ut in quocumque ſtatu morietur homo,permanebit juxtà illud Eccleſiaſt.11. *Si ceciderit lignum ad Auſtrum, aut Aquilonem in quocumque loco ceciderit ibi erit*, ubi Gloſſa ordinaria dicit *locum,quem tibi hic præparaveris,in futuro habebis*;ergo cùm damnatos derelinquit in ſua culpa, juſte derelinquit, & cùm in ſtatu peccati mortalis damnatus deceſſerit, & lege Dei lata juſte ibi erit;nam *per quæ quis peccat,per hæc & torquetur*, ut habetur Sap.11. & ideò cùm damnatus in obſtinatione peccaverit non ſe antè obitum convertendo, per eam juſtè torquetur. Juſtum eſt enim,ait Doctor, illum, qui continuat malitiam à malitia per alium non liberari, nec hoc ſolùm, ſed qui potuit malitiam derelinquere, & adhuc habuit tempus pręciſum ſibi taxatum,nec in tempore illo corrigitur,ſed perſeverat in malo, juſtum eſt ut tempore elapſo deſeratur in illo malo.Confirmat idDoctor exemplo ſuperius adducto de eo,qui voluntariè in ſoavem ſe præcipitat, undè exire nequit ſine illius adjutorio, quem ſe proiiciendo contempſit, & offendit, à quo proindè juſte derelinquitur; nam qui ſe per ſuam culpam præcipitat in impotentiam evadendi, non ſolùm à ſe, ſed etiam à quocumque niſi ab illo,quem tunc offendit,& contemnit, juſtè poteſt ab eo deſeri in iſta impotentia; ſic autem eſt de damnato in propoſito, nam dùm Deum offendit, ſcit utique à peccato reſurgere non poſſe, niſi ſpeciali Dei adjutorio, & de termino viæ probabiliter timet, cùm nil certius ſit morte, & incertius hora mortis, & tamen nedum peccat ſciens, & volens, ſed reliquo vitæ tempore in peccatis perſeverat, non diſponendo ſe de congruo ad fructuoſam pęnitentiam,atque ideò juſtè à Deo in peccati ſovea profunda derelinquitur, cùm propter ejus temeritatem,quia ſeipſum voluntariè in eum ſtatum præcipitavit,à quo liberari nequit, niſi ab eo, quem contempſit, & offendit; tùm propter continuatam, & multiplicatam malitiam; tandem quia uſque ad terminum viæ in peccato permanſit ſine pœnitentia, quod tamen tempus fuit ſibi præciſè ad pœnitentiam taxatum; & ideò dicebat Apoſtolus ad Galatas 6. *Dum tempus habemus operemur bonum*,nempè in via,ubi duntaxat eſt tempus conceſſum; & Ioan.9. *Venit nox,in qua nemo poteſt operari*; & Eccleſiaſt.9.*Neque opus,neque ratio,neque ſapientia,neque ſcientia erunt apud Inferos*;ac prætereà Proſper. lib.3. *de vita contemplativa* cap.12. dicit: *Ideo Chriſtus ait damnatos ligatis pedibus, & manibus mitti in tenebras exteriores, quia in Inferno, ubi nemo confitetur,actione privantur*,& ſic etiam Bernardus epiſt.254 dicit damnatos in mala voluntate ſemper perſiſtere; atque ideò à Deo juſtè in tali pœna obſtinationis derelinqui,nam licet peccatum, ut committitur, non habet rationem pęnæ,ſed culpæ, & demeriti, tamen ut derelicto peccatore, aut ob demeritum ipſum continuatur peccatum in actu, vel habitu, eſt pęna ſui ipſius, ut præceſſit per modum demeriti, ut benè declarat Doctor loc. cit.

47 Quartò hoc idem probat Doctor de pœna damni, quæ in privatione beatitudinis conſiſtit, quod juſtè à Deo infligitur, quando enim ob bonum honeſtum datur commodum perpetuum in præmium, ſcilicet, æterna beatitudo, juſtum eſt etiam quod ob malum inhoneſtum careat peccans tali commodo perpetuo in pęnam; bonum honeſtum eſt bona operatio facta conformiter ad legem Dei, & propter illud datur gloria æterna, inhoneſtum autem eſt omnis operatio mala, & contrà legem Dei; ergo ſi ob bonas operationes datur beatitudo ęterna in pręmium, juſtum eſt quod ob malas privetur peccator illa, & pęna damni æterna puniatur. Et ſubdit Doctor, quod iſta correſpondentia privationis commodi ad privationem honeſti, ſicut malum ordinari poteſt,ordinat culpam,quod declarat exemplo membri putridi, quod corrumpit ordinem totius, niſi ſeparetur, aut ità ordinetur, ut alia membra ſana inficere nequeat; ità enim etiam debet eſſe aliquis ordo in univerſitate creaturarum, quo ſeparetur reprobus in termino ab electis; hic autem ordo ſit per pęnam, qua perpetuò privatur communione Sanctorum, & electorum in gloria, & per quam excluſionem, & ſeparationem culpa reformatur ſecundùm juſtitiam, ne maneat impunis, unde Boetius proſa 4. de conſolatione ait: *Infeliciores ſunt improbi injuſta impunitate damnati, quàm juſta punitione puniti*,quia in primo eſt bonum tantùm naturæ particulari, ſed vitiatum per culpam, in ſecundo autem eſt bonum naturæ univerſalis, quatenus culpa ordinatur per debitam pęnam. Ità etiam diſcurrit D. Auguſtinus lib.21. *de Civitate Dei* cap.11. ubi ait juſtè privati honore, & gradibus Reipubl icæ, immo; & cohabitatione, qui in eam delinquit; ergo idem dicendum de gradibus, & honoribus Chriſtianæ ſupernaturalis Reipublicæ, & cohabitatione cum civibus cœleſtis patriæ; hæc enim pœnam ſtabilita eſt inquit Auguſtinus contrà avertentem ſe ab ultimo fine, quia in hoc eſt maxima perverſitas, ut quis utatur fruendis, & fruatur utendis; cùm autem peccans avertit ſe à Deo, & ad creaturam convertitur, conſtituit in hanc rationem ultimi finis, & propterea meretur pro ſemper privari ultimo fine,undè tandem concludit cap.12. quòd quantò magis, homo fruebatur Deo, tantò majori impietate delinquit in Deum, & factus eſt malo dignus æterno, qui hoc in ſe peremit bonum, quod poſſet eſſe æternum; ità diſcurrit Auguſtinus loco citato de pęna damni, ubi licèt de Adamo loquatur, hoc tamen de omni peccante mortaliter intelligendum eſt, ut dictum eſt qu. præced. art.2.

48 Quintò tandem hoc idem probatur de pęna ſenſus ex illo Apocal.10. *Quantum ſe glorificavit,& fuit in deliciis,tantum date illi tormentum, & luctum*, quod omnes Patres intelligunt de pęna ſenſus,unde inquit D. Auguſtinus lib. *de natura boni* cap. 9. quod melius ordinatur natura, ut juſte doleat in ſupplicio, quàm ut impunè gaudeat in peccato; unde per juſtitiam Dei etiam cruciatus conſequitur; quid enim tam iniquum, quàm ut benè ſit deſertori boni? Deindè juſtum quoque eſt talem pęnam ſenſus eſſe æternam, quia Deus non niſi juſtè judicare poteſt; at judicavit reprobos æterna pęna ignis eſſe puniendos, ut patet ex illo Matth.25.*Ite maledicti in ignem æternum*; ergò juſtè hæc quoque pęna ſenſus infligitur. Tum quia juſtitia petit,ut talis pęna correſpondeat peccato, quale præmium correſpondet merito; ſed juſti ob eorum merita ęterna gloria præmiantur; ergo reprobi, & injuſti ob eorem demerita æterna quoque pęna ſenſus puniri debent. Tum tandem quia qu. præced. art.2. pluribus medis probatum eſt pęnam æternam ſive damni, ſive ſenſus peccato mortali eſſe proportionatam, quod rurſus probari poteſt, quia pœna juſtè taxatur, ſi hoc ſiat juxta dignitatem ejus, in quem delinquitur 5.Etich.cap.3. ergo cùm Deus infinitæ ſit dignitatis, & majeſtatis, peccans in Deum infinita pęna plecti debet, ſaltem extenſivè, cùm pœna intenſivè infinita dari nequeat.

49 Sed obiicies. Deut.25. *Secundùm modum delicti erit & plagarum modus*, ſed delictum cujuſcumque peccantis eſt temporale,& finitum; ergò ſecundùm juſtitiam punitio cujuſcumque talis eſſe debet, atque ideò in punitione æterna pro temporali culpa,& tranſitoria non eſt juſtitia. Confirmatur, quia videtur contrà juſtitiam, ut tales, tantæque pœnæ contrà unum peccatum mortale ſint taxatæ,hoc enim finitum eſt, & temporè finitò durans. Demum punitio juſta eſt ad correptionem puniti ex Ariſt.1. Rhetoric. ſed nullus damnatus per punitionem ſui corripitur; ergo &c.Reſpondetur ex Soto q.4.cit. in ſolutione ad 2. prin.negando conſequentiam non enim in juſta punitione attenditur mora delicti, ſed qualitas,& contrà quid delinquitur,jam enim ſuprà dictum eſt q.præced.a.2.n.40.proportionem pœnæ ad culpam ex delectatione, & duratione ejus attendi non debere,ſed ab objecto,& fine,à quo quis avertitur peccando hinc D.Aug.lib.21. *De Civit*.cap.11.ait, quòd juſtitia legis non oſtendit, quod tanta mora temporis quiſque puniatur, quanta mora temporis undè puniretur, admiſit, & plura adducit de hujuſmodi pœnis exempla, ut Brancatus advertit diſp.13. cit. art.14.§.5. §. *in fine*, ut de fuſtigatione ejus, qui mulierem ſemel oſculatur, de vinculis diuturnis ſervi geſtu, vel verbo Domi-

Digitized by Google

Dominum offendentis, de ignominia, exilio, & damno ejus, qui brevi ſpatio vel occidit, vel furatus eſt; ultimo ſupplicio, quo quis ſocietate civium perpetuo privatur, & ſimilibus; ità igitur in propoſito de offenſa Dei dicendum eſt, quòd quia peccator per actum tranſitorium ab æterno bono ſe avertit, & in illo actu averſionis æternaliter perſeverat modo jam explicato, potuit rationabiliter Deus contrà illum taxare pęnam, ut æterno ſupplicio puniretur; ex quo patet etiam quid ſit dicendum ad confirmationem. Ad ultimum reſpondet Doct. loc. citat. duplicem eſſe medicinam, curativam, ſcilicet, & præſervativam, pęna corrigibilis infligitur, ut corripiatur, incorrigibilis, ut alii præſerventur, qui ſunt in ſtatu correptionis; quòd autem neutro modo damnatis ſit punitio curativa, aut præſervativa juſtitiæ non repugnat, ſed ſufficit, ut ſit reſtaurativa ordinis, & ordinativa culpæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quomodo manifeſtetur miſericordia in punitione damnatorum.

50 PRimò ad explicandum quomodo virtus miſericordiæ ergà creaturas ſit in Deo admittenda, Scot. d. 46. cit. q. 2. ab initio præmittit, quod miſericordia in nobis eſt habitus, ſeu forma, qua nolumus miſeriam alterius, undè duo includit, & importat miſericordia, unum pro principali, ſcilicet, inclinationem ad actum nolendi miſeriam alterius, & hoc vel futurum, & tunc præſervat ab illa, ſi poteſt; vel præſentem, & tunc relevat à miſeria, ſi poteſt; aliud vero importat de conſequenti, ſcilicet, compaſſionem, ſeù diſplicentiam de tali miſeria, ideoquæ miſericors ex æthimologia nominum dicitur, *miſerum cor habens*, ideſt, cum miſero communicans in miſeria; Unde in nobis duplicem habet effectum, primus eſt proximum relevare à miſeria, in qua conſtitutus eſt, aut ſi illi immineat, ipſum præſervare juxtà illud Job. 19. *Oculus fui cæco, & pes claudo, pater eram pauperum, &c.* alter effectus eſt compati, & triſtari ob alterius miſeriam, cùm eum revelare non poſſumus, triſtitia enim eſt de his, quæ nobis nolentibus accidunt, de quo effectu dicebat Apoſtolus 1. Cor. 12. *Quis infirmatur, & ego, & ego non infirmor?* & 2. Cor. 12. *Vinctis compaſſi eſtis, &c.* Et hoc præſuppoſito inquit Doctor certum eſſe de fide miſericordiam in Deo reperiri, ut in pluribus Scripturæ locis habetur expreſsè, ut Pſal. 5. *In multitudine miſericordiæ tuæ*, Pſal. 16. *mirifica miſericordias tuas*; Pſal. 20. *in miſericordia altiſſimi non commovebitur*; Pſal. 32. *miſericordia Domini plena eſt terra*; & alibi nedùm in Pſalter. ſed in tota Sacra Scriptura frequentiſſimè legitur. Addit tamen Doctor miſericordiam non reperiri in Deo ſecundum conceptum proprium compaſſionis, ſed ſecundum conceptum nolendi miſeriam, ſive præſentem, ſivè futuram, & ratio eſt, quia Deus non eſt capax triſtitiæ, doloris, & hujuſmodi paſſionum; unde in Deo miſericordia ſecundum effectum habere non poteſt, ſed tantùm primum, & hunc habet de facto, quia innumeros liberat de malo præſenti, & alios à futuro, & imminenti, & ideo quantùm ad iſtum effectum nolendi miſeriam, ſivè imminentem, ſivè præſentem inquit Scotus, miſericordiam proprie in Deo reperiri; quod probat de imminente, quia ſicut nullum bonum evenit, niſi volente Deo, ità nihil prohibetur, ne eveniat, niſi Deo nolente, multæ autem miſeriæ poſſibiles eveniri alicui prohibentur, ne eveniant; ergo Deus habet nolle reſpectu illarum. Conſimiliter de miſeria præſente, quia nulla miſeria tollitur, niſi Deo nolente illam ineſſe, multæ autem frequenter tolluntur; ergo quoad hunc conceptum liberandi à malo præſenti, vel futuro ſivè animæ, ſive corporis verè, & propriè in Deo eſt miſericordia. Et poſſent etiam ad hoc probandum innumera adduci Scripturæ loca in quibus hujuſmodi liberationes referentur tam à malo præſenti relevando, quàm ab imminenti præſervando, undè exclamavit David Pſalm. 44. *Miſerator, & miſericors Dominus, patiens, & multum miſericors, ſuavis Dominus univerſis, & miſerationes ejus ſuper omnia opera ejus*, & tandem Salvator jubet, ut petamus in oratione Dominica: *Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo.*

51 Secundò dicit Doctor d. 46. cit. q. 4. §. *De quarto* talem, ac tantam eſſe Dei miſericordiam ergà creaturas, ut ea utatur etiam in punitione damnatorum in Inferno, quod etiam docent D. Thomas, & D. Bonav. ibidem, & colligitur ex pluribus Scripturæ locis, undè pſalm. 142. *In miſericordia tua diſperdes omnes inimicos meos*, & Habacuch. 3. *Cum iratus fueris miſericordiæ recordaberis*, tempus autem iræ Dei, & diſperſionis inimicorum ſuorum potiſſimum eſt tempus judicii, in quo impios judicabit, & condemnabit; & ad hoc facit etiam illud Pſ. 76. *Non quid obliviſcetur miſereri Deus, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas*, quem locum exponens D. Auguſtin. lib. 21. *de Civit. Dei* cap. 24. ait hoc intelligi de hominibus in via, & poſt mortem de electis; deinde ſubdit; de quibus placet iſtam ſententiam uſque ad illa impiorum tormenta protendere, ſaltem ſic intelligatur, manente in eis ira Dei, quæ æterno eſt pronunciata ſupplicio, non contineat Deus in hac ira ſua miſerationes ſuas, & faciat eos non tanta, quanta digni ſunt, pœnarum attrocitate cruciari; & ut eas mitiores, levioreſque quàm ſunt eorum merita patiantur, ſic enim & ira Dei manebit, & in ipſa ira ſua miſerationes ſuas non continebit. Ità etiam diſcurrit de pœnis Inferni D. Hieronymus in cap. 66. Iſaiæ, ubi impugnans negantes æternitatem pœnarum in Inferno, veluti divinæ clementiæ incongruam, concludit in fine, quod licèt non fideles credamus æterna eſſe tormenta peccatorum, atque impiorum moderatam tamen arbitramur, & mixtam Clementiæ Judicii ſententiam. Deindè hoc etiam ſuadet ratione Doctor loc. c. quia quantò ad aliquod opus concurrunt plures virtutes, tanto illud eſt perfectius, ſi ergò judicium, & ſententia Judicis ſit à juſtitia, & cum hoc à miſericordia, tantò perfectior erit, perfectior enim eſt actus proveniens à juſtitia, & miſericordia, quam actus proveniens à ſimplici juſtitia vindicativa; tùm quia actus juſtitiæ vindicativæ, ait Doctor, inter omnes actus virtutum eſt infimus, quia numquam eſſe deberet medii electivus, ſicut actus præmiationis, nec multum participare de voluntario, quia ad crudelitatem declinaret, magna enim vindicandi electio crudelitas eſt, vel de crudelitate participat, quarè ut hic actus in Deo ſit perfectus, & ſuæ bonitati conveniens, ſemper eſſe debet cum miſericordia conjunctus.

52 Tertio ad declarandum quomodo miſericordia in punitione damnatorum cum juſtitia concurrat, Doctor loc. c. duplicem in Deo miſericordiam diſtinguit, una dicitur liberans, quæ nimirum omne malum excludit vel imminens, vel jam præſens, altera dicitur parcens, vel mitigans, quæ, ſcilicet, non totum malum excludit, ſed tantùm aliquam partem tali debiti iſti ſecundùm merita ſua; & hanc inquit Deum exercere in damnatorum punitione, & in hoc præſertim conſiſtere, quia, ſcilicet, eos annihilare poſſet, ſi vellet, & quia punit citrà condignum reddens pœnas leviores, ac mitiores, quàm eorum demerita mereantur; plures enim Patres in hoc ſenſu exponunt illud Hieremiæ dictum Tren. 3. *Miſericordiæ Domini, quia non ſumus conſumpti, quia non defecerunt miſerationes ejus*, quod nimirum loquatur in perſona damnatorum, & ſtando etiam in ſenſu literali hoc idem inde colligitur, cùm enim Propheta pro maxima Dei miſericordia agnoſcat populum n[illegible]a eſſe conſumptum, conſequenter dicendum eſt maximam exercere Deum in damnatos miſericordiam, quod non conſumentur, & annihilentur, ut eorum demerita poſcunt. Et cum veriſſimum ſit Jacobi dictum: *Miſericordia ſuperexaltat judicium*, & commune Theologorum axioma, quod *Deus præmiat ultra condignum, & punit citrà condignum*, & cùm non appareat in quo alio miſericordiam cum damnatis exerceat, dicendum eſt eam non exercere cum illis, niſi in eorum conſervatione, & pęnarum inferendarum mitigatione, ut ait Doctor cit. loc. cit. & ità etiam expreſsè docet D. Auguſt. loc. c. dùm inquit, quòd Deus etiam in Inferno non continebit in ira ſua miſericordias ſuas, quia faciet damnatos non tanta, quanta digni ſunt, pœnarum atrocitate cruciari, ſed ut eas mitiores, levioreſque quàm ſunt eorum merita, patiantur, ſic enim & ira Dei manebit, & in ipſa ira ſua miſerationes ſuas non continebit. Advertit autem D. Bonav. 4. d. 46. cit. art. 1. q. 1. quòd mitigatio pœnæ damnatorum dupliciter poteſt intelligi, aut quantum ad taxationem, & inflictionem pœnæ, & ſic abſque dubio inquit eſſe ibi mitigationem, quia divina juſtitia non tantùm, vel totum exigit, eo quod ejus pietate interveniente aliquam partem pœnæ infligendo remittat. Alio modo poteſt intelligi mitigatio poſt pęnæ taxationem & inflictionem, & hoc modo ait nullam haberi mitigationem à divina miſericordia, quia ex tunc claudit eis Dominus viſcera pietatis.

53 Quartò aliam quoque miſericordiam Deum exercere in damnatorum punitione docet Scotus 4. d. 21. q. 1. & d. 15. qu. 1. ubi tenet peccatum veniale, ſivè in hac vita dimiſſum quoad culpam, ſivè non ſola temporali pœna etiam in Inferno puniri, licèt mortali conjunctum, & pariter aſſerit pęnam peccati mortalis hic dimiſſi, ſed non in hac vita ſolutam, in Inferno perſolvi, quod ex profeſſo contrà Thomiſtas defendimus lib. 2. diſput. *de peccatis* q. 8. qui enim debitor eſt alicujus pœnæ, & illam exactè ſolvit juxtà menſuram taxationis factæ, planè mox redditur immunis ab omni obligatione; ſed dimiſſa culpa venialis, pęna, quæ remanet pro ea ſolvenda taxata eſt à Deo, & ad finitatem reducta tam intenſivè, quàm extenſivè; ergò elapſo tempore præfixo pro reſolutione talis pœnæ, etiam qui in Inferno exiſtit à tali pęna liberabitur, atque ità pęna venialis, vel etiam

mor-

Digitized by Google

mortali debita, quorum culpa fuit in hac vita remiſſa, tandem in Inferno terminabitur. Confirmatur, quia duplici de cauſa ad ſummum pœna alicujus peccati poteſt eſſe æterna; prima quia peccatum ex ſua gravitate illam meretur, cujuſmodi eſt mortale; altera quia perſeverat culpa, qua perſeverante non poteſt pœna ceſſare; ſed nulla ex his cauſis poteſt ineſſe veniali, vel mortali in hac vita remiſſis; ergò dicendum eſt utrumque in Inferno remitti poſſe quo ad pœnam, ſi in hac vita dimiſſa fuere quo ad culpam. Denique hanc remiſſionem pęnæ non impedit in damnatis conjunctio venialis, vel mortalis hic remiſſi cum alio mortali non remiſſo, ut Thomiſtæ communiter reſpondere ſolent, quia ut ibi diximus, peccatum veniale in via ex conjunctione cum mortali non meretur pœnam pluſquam finitàm extenſivè; ergò ſic etiam in Inferno. Item eadem pœna in Inferno non creſcit intenſivè ex conjunctione cum mortali, aut ex ſtatu damnationis; ergò neque creſcit extenſivè. Tandem illa pœna debetur peccato veniali, vel mortali, quòd ſupponitur in hac vita dimiſſum, neque redit quoad culpam, neque ex conjunctione cum mortali non dimiſſo recipit novam malitiam, ſed ſemper remanet in linea ſupplicii debiti peccato veniali, vel mortali jam dimiſſo; ergò nulla cauſa poteſt aſſignari ob quam de temporali fiat æterna, & in æternum duratura.

54 Sed obiiciunt Thomiſtæ ad probandum peccatum veniale ſivè dimiſſum quo ad culpam in hac vita, ſivè non, puniri in Inferno pœna æterna conjunctione cum mortali, ac pariter ob eamdem rationem pœnam mortalis quoque in hac vita dimiſſi quoad culpam debere in æternum produci, & protrahi; quia ſi in Inferno aliqua pęna remitteretur; ergo jam ibi eſſet aliqua redemptio, & aliqua conſolatio; magna enim eſſet conſolatio, ſi omnis pœna peccatorum venialium, ac etiam mortalium in hac vita dimiſſorum eſſet finem habitura; hoc autem eſt contra expreſſa teſtimonia Scripturarum, & Patrum dicentium damnatos in Inferno nullam habituros conſolationem, & cruciatuum ſuorum levamen, quia ibi nulla datur redemptio. Sed jam reſponſum eſt qu.8. cit. art. 2. proprium ſenſum illius Catholici axiomatis, quòd in Inferno nulla eſt redemptio, apud omnes Catholicos eſſe, quòd nulla eſt ſpes inde evadendi, ſive ibi remitti poſſit aliquod peccatum veniale, aut aliqua pęna venialis, vel mortalis jam hic dimiſſi, ſivè non. Si autem illud volumus etiam ad pęnas, quas damnati patiuntur ibi, extendere, ſic etiam poteſt, ac debet intelligi, quod à nulla pęna eſt ibi redemptio, ſicut in Purgatorio, quia quælibet pœna ibi etiam temporalis, debet perſolvi tota quanta eſt, ſine ulla remiſſione, ac indulgentia, quia omninò luere debent totam pœnam venialis, vel etiam mortalis hic remiſſi pro toto, tempore, pro quo debebatur. Et in hoc eodem ſenſu intelligi poteſt, quòd in Inferno nulla ſit alleviatio, vel refrigerium pęnæ, non tantùm illius, quæ eſt æterna, ſed etiam quæ eſt temporalis, quia hæc etiam tota perſolvi debet, quanta eſt, licet aliquando ceſſare debeat. Neque ſequitur id allaturum damnatis magnam conſolationem, quia parum pro nihilo reputatur, & ut dici ſolet, de minimis non curat Prætor. Sicut igitur Sancti dicunt obſervari mandata Dei, etiamſi multa habeamus venialia, quia hæc ſunt levia, & pro nihilo reputantur; ità in propoſito ſolutio pęnæ peccatorum venialium, item & mortalium in hac vita dimiſſorum, parum, vel nihil ponderat in tot, tantiſque inferni cruciatibus; ſicut gutta mellis aceti dolio infuſa nihil amaritudinis ejus intermitteret, atque ideo abſoluta damnati dici debent omni conſolatione carere. Accedit quod poſt diem Judicii, etiamſi detraheretur aliqua pars cruciatus animæ debiti pro venialibus, vel mortalibus in hac vita dimiſſis; tamen adhuc adiicietur eis cruciatus corporum, qui erit æquivalens tormentum, imò & valdè præponderans. Ità diſcurrimus loc.cit. ubi alias quoque objectiones vide ſolutas.

55 Poſtremo obiicies abſolutè loquendo nullam à Deo exerceri miſericordiam in punitione damnatorum, quia Jacobi *Judicium ſine miſericordia ſiet ei, qui non, fecerit miſericordiam*, & Aug. ſuper illud Pſ. 18. *Propè eſt tu Domine* inquit, *ubi non miſeretur*, ſcil. Deus *vindicta datur*; ergo in damnatorum pęnis juſtitia exercetur ſine miſericordia. Confirmatur ex illo Apoc. 18. *Quantum glorificavit ſe, & fuit in deliciis, tantum date illi tormentum, & luctum*; ergo ibi eſt ſtricta correſpondentia pęnæ ad culpam ſine aliqua remiſſione, atque ideo ſine miſericordia. Denique ſi miſericordia miſcetur cum juſtitia in punitione damnatorum, deſtruitur judicium juſtum, hoc enim exigit, ut inferatur pęna delicto proportionata, ſed ſi aliquid de ea diminuatur, non erit proportionata; ergo cum in Deo puniente damnatos admittendum ſit judicium juſtum, non poteſt admitti miſericordia ei permixta, ſed ſola juſtitia. Reſpondetur duplicem in Deo miſericordiam reperiri, ut ſuprà dictum eſt, unam totaliter à miſeria liberantem, qua Deus utitur, cùm in hac vita electos liberat à ſervitute Diaboli. vel ab omni alio malo tam ſpirituali, quàm corporali defendit ſive imminente, ſivè præſente; altera parcentem, vel mitigantem, qua Deus utitur cùm punit, vel in hac vita, vel in alia vita, ſed tamen citrà condignum demeriti, undè prima dicitur miſericordia totalis, quia omne prorſus malum aufert, ſecunda verò partialis, quia partem tollit malorum, ait itaque Doctor q.4. in fine Jacobum, & Auguſtin. loqui de miſericordia liberante, & totali, non autem de parcente, & partiali. Ad confirmationem ait Doctor ibidem negandam eſſe conſequentiam quia ly *tantum, & quantum* non ſignificant æqualitatem quantitatis, ſed proportionis, hoc eſt, quod qui plus ſe inordinate glorificavit, quàm alius, ille ſec undùm proportionem ſimilem plus alio puniatur, ſicut licèt præmium excedat meritum, qui plus alio meruerit, plus proportionaliter præmiatur. Ad ultimum negatur aſſumptum cum ejus probatione, aliud enim eſt non eſſe proportionatum juſtitiæ, & aliud eſt eſſe contrà eam, vel ejus deſtrutivum; etenim ut inquit Doctor l.c. lit.N, ſicut dare bonum indebitum non eſt contrà juſtitiam, quia eſt actus liberalitatis, qui juſtitiæ non repugnat, cùm actus unius virtutis non repugnet alteri, & ſolùm ſubtrahere bonum debitum eſt contrà juſtitiam, & ejus deſtructivum; ità non inferre malum tantum, quantum meretur delictum non eſt contrà juſtitiam, ſed ferre malum ultrà debitum, & ideò juſtitia, quam Deus in punitione damnatorum exercet in Inferno, poteſt ſtare cum miſericordia modo jam explicato.

DISPUTATIO XXVII.

DE RESURRECTIONE MORTUORUM,

Judicium Univerſale præcedente.

1 QUONIAM gloria electorum, & damnatio reproborum conſummata non erit donec mortuorum reſurrectio fiat & omnium univerſale judicium, ſeu finale abſolutis diſputationibus de Cęlo, & Statu Beatorum, ac de Inferno, & Statu Damnatorum ultimas hujus operis Diſputationes aggredimur in quibus de termino peregrinationis hujus ſtatus agemus, in quo creatura rationalis finem ſtatutum recipiet, & divina juſtitia, ac miſericordia, per ultimam ſententiam declarabitur, primò itaque de reſurrectione hominum generali agemus in hac penultima Diſputatione, & tandem de Judicio univerſali in ſequenti.

QUÆSTIO PRIMA.

De reſurrectionis hominum generalis poſſibilitate, & futuritione.

2 UNus ex præcipuis Fidei articulis in ſymbolo contentis eſt, futuram omnium mortuorum reſurrectionem, & ratio eſt, quia Beatitudo in clarà Dei viſione, & fruitione conſiſtit, ut conſtat ex ſuprà dictis diſ.25.q.1. & non tantum eſt ſolius animæ rationalis, ſed etiam ipſius hominis ex anima, & corpore conſtantis finis ultimus; & quia hunc finem in hac vita mortali homo conſequi nequit; opus eſt, ut eam beatitudinem poſt hanc vitam conſequatur denuò per reſurrectionem homo exiſtens; alioquin ſe-

que-

queretur nullum fore hominis ſtatum, in quo homo ipſe ex anima, ſcilicet, & corpore conſtitutus finem ſuum ultimum aſſequi valeat, quod eſt abſurdum; in hac igitur prima quæſtione de poſſibilitate, & futuritione hujuſmodi reſurrectionis generalis diſcurrendum.

ARTICULUS PRIMUS.

An reſurrectio hominum generalis ſit poſſibilis.

3 PRimò quæritur, an reſurrectio generalis hominum ſit poſſibilis ſupernaturaliter, quę quidem reſurrectio definitur à Damaſceno lib. 4. cap. 19. quod eſt *ſecunda ejus, quod ſolutum eſt, ſurrectio*, & conſiſtit proprie in iterata unione animæ, & corporis, & ultima diſpoſitione materiæ ad illam. Aſſertio affirmativa eſt communis, & de fide contra quoſdam antiquiores Hęreticos poſſibilitatem reſurrectionis negantes, ità D. Thomas, D. Bonaventura, Scotus, & alii Scholaſtici 4. diſt. 43. ac etiam SS. Patres, undè D. Auguſt. 22. de Civit. Dei cap. 20. loquens de carne reddenda homini in reſurrectione inquit, etſi omnibus periiſſet modis, nec ulla eius materia, in ullis naturæ latebris manſiſſet, tamen ſi vellet, ęam repararet omnipotens; & D. Cyrillus Hieroſol. Catech. 18. Qui ex nihilo res fecit numquid jam exiſtentes, & cadentes rurſus ſuſcitare non poterit; & Tertull. lib. de reſurrectione carnis cap. 11. Et utique idoneus eſt reficere, qui fecit, quanto plus eſt feciſſe, quam refeciſſe, initium dediſſe, quam reddidiſſe; & S. Irenæus lib. 5. adverſus hæreſ. loquens contrà hæreticos poſſibilitatem reſurrectionis negantes inquit; Reſutant potentiam Dei, & infirmitatem intuentur carnis, virtutem autem ejus, qui ſuſcitat a mortuis, non contemplantur. Deinde Scotus d. 43. quæſt. 1. §. *De primo* poſtquam hanc poſſibilitatem reſurrectionis probavit auctoritate D. Auguſt. relata, probat etiam ratione oſtenſiva, quia nulla adeſt repugnantia, nec ex parte Dei, qui idem, & immutabilis perſeverat, nec ex parte creaturæ, quia antequam eſſet, erat creabilis; ergo poſt annihilationem erit etiam recreabilis; probatur conſequentia, quia non eſſe ſequens corruptionem, ac etiam annihilationem alicujus rei creatæ eſt ejuſdem rationis cum non eſſe præcedente creationem; ergò ſi ante creationem non privabat poſſibilitate creaturam illam, nec etiam poſt annihilationem, vel corruptionem; probatur antecedens, quia duæ mutationes oppoſitæ habent idem pro termino, una pro termino à quo, alia pro termino ad quem, nec videtur aliundè poſſe hæc implicantia deduci. Denique reſurrectio eſt futura, ut patebit art. ſeq. ergo & poſſibilis, quia ab actu ad potentiam conſequentia neceſſario tenet, & quod futurum eſt, per Dei decretum efficax ex ordine, & numero poſſibilium extractum eſt, ut conſtat ex dictis libro 1. ſent. diſp. de Intellectu, & voluntate Divina. Dices, ad præteritum non eſt potentia ex communi axiomate, qua ratione Ariſt. 6. Ethic. c. 2. approbat dictum Agathonis, quod hoc ſolo privatur Deus infecta facere, quæ facta ſunt, ſed ſi faceret præſens, quod præteriit illud denuo producendo, præteritum faceret non preteritum, quia quod eſt præſens, non eſt præteritum. Reſpondetur ad præteritum non dari potentiam reduplicative, ut præteritum eſt, quaſi fieri poſſit, ut id, quod fuit, non fuerit, quem ſenſum innuit dictum Agathonis; datur tamen potentia ad præteritum ſpecificative, ut nimirum iterum ſit, quod jam fuit, eo modo quo dicimus album fieri poſſe nigrum, non duplicativè, ſed ſpecificativè; quarè negatur minor, quia licet id, quod eſt præſens ſecundum coexiſtentiam, quam modò habet ad moram imaginariam præſentem, nequeat dici præteritum; poteſt tamen dici talem ſecundùm aliam coexiſtentiam, quam anteà habuit.

4 Secundò quæritur, an ſit poſſibile ſaltem ſupernaturaliter alia quoque creata corrupta reproduci. Negant aliqui apud Scot. loc. citato alia creata corrupta præter hominem etiam per potentiam ſupernaturalem eadem numero reproduci poſſe, & ratio eſt, quia de aliis entibus poſt eorum corruptionem non remanent actus ſingulæ partes, forma enim omninò deſtruitur; at anima hominis ejuſque materia permanent in actu, & ideo poterit Deus hominem reparare, non verò alia entia; unde concludunt eſſe poſſibilem hominum reſurrectionem, non verò aliorum animalium, quia anima rationalis eſt ſubſiſtens, & dat eſſe ſubſiſtens corpori, & ideo cùm illa non corrumpatur, ſed poſſit corpori reuniri, eſſe poterit idem homo; & quia cæteræ formæ talis non ſunt conditionis, ſed ſunt corruptibiles, ideo alia compoſita corrupta non poſſunt in identitate numerica reproduci, quæ opinio tribuitur Durando 4. diſtin. 44. quæſt. 3. Abulenſ. in cap. 22. Matth. quæſt. 236. Marſil. 2. de Generat. quæſt. 18. ac etiam D. Thomæ 3. part. quæſt. 77. art. 5. & 4. d. 44. quæſt. 1. & aliis. Oppoſitum cum Scoto loc. cit. jam ex profeſſo docuimus in lib. de Gener. & Corrup. qu. 7. art. 1. ubi diximus in ordine ad potentiam ſupernaturalem, ſeù potentiam Dei abſolutam poſſe quodcumque ens ſivè permanens, ſivè ſucceſſivum reproduci, etiamſi fuerint anteà nedum corruptum, ſed etiam prorſus annihilatum. Hoc autem probat Doctor loc. cit. eadem ratione; qua hoc idem aſſertum de homine probatum eſt, nam ex parte Dei eadem potentia remanet ad reficiendam rem deſtructam, vel annihilatam, quæ aderat in eo, ante quam fieret; ex parte vero rei reficiendæ remanet etiam eadem poſſibilitas ante, & poſt, nam negatio lapidis, v. g. vel ligni eſt ejuſdem rationis, ſive præcedat rem, antequam fiat, ſive eam ſequatur, poſtquam deſtructa eſt, ut dicebamus, nam non eſſe lapidis, vel ligni deſtructi æque negat ejus eſſe poſtquam deſtructum eſt, ſicut antequam primo produceretur.

Confirmatur quia ſi poſſibile eſt hominem reparari; ergo idem pariter de aliis entibus creatis aſſerendum eſt, conſequentia probatur, quia in homine præter animam, quæ non deſtruitur, adeſt forma corporeitatis, & ipſa tertia hominis entitas, quæ deſtruuntur, ut latè in Philoſophia ſuis locis oſtendimus, & tamen non obſtante deſtructione reparantur, corpus enim quod in cineres reſolvitur non eſt anima, neque eſt materia prima; & licèt Thomiſtæ dicant, quod recedente anima alia forma cadaveris producatur in corpore, quamvis hoc ſit omninò irrationabiliter dictum, adhuc tamen fateri debent, quod hæc forma cadaverica in cineres reſolvatur, & iterum in hominis reſurrectione ſit reproducenda in corpore antequam informetur ab anima, cùm hæc immediate materiam primam non informet, alioquin non idem corpus, ſed aliud reſurgeret; ergo iſta intermedia forma corporis deſtructa reparari debebit, & idem dicendum eſt de corporis, accidentibus, quæ jam corrupta fuerunt, quod eadem numero in corpore redibunt: Tandem hoc etiam probat Doctor ex abſurdis, quia hinc ſequeretur Deum non poſſe brutum idem numero reſuſcitate, cujus oppoſitum legitur aliquando à Sanctis miraculose factum; ut patet de Tauro, quem S. Sylveſter reſuſcitavit Romæ præſentibus Conſtantino, & Helena tunc noviter converſis, & hoc Deo negare eſſe poſſibile videtur magnæ infidelitatis, inquit Doctor. Eædem autem rationes, quæ id probant de entibus permanentibus probant etiam de entibus ſucceſſivis, in quibus videtur major difficultas, quia ſcilicet eſt idem terminus à quo; & terminus ad quem in creatione, ſeù productione, ac in recreatione, & reproductione, nam per annihilationem, vel corruptionem redducitur ad eamdem nihileitatem quam prius habebat antè productionem, & creationem, non majorem ſivè res illa ſit permanens, ſivè ſucceſſiva, ut fuſius proſequimur loc. cit.

5 Dices, tempus medians inter corruptionem, ac reparationem rei jam corruptæ divideret reparatum a corrupto, atque ità non eſſet idem, quod fuit corruptum, & denuo reparatur, quia omnino indiviſum non eſſet; probatur conſequentia, quia præcipuum caput, ex quo hujuſmodi reparationis implicantia attendi debet, eſt interruptio, quælibet enim res eſt eadem ſibi, undè dum non eſt corrupta, ſemper manet eadem, at verò poſtquam corrupta eſt, cùm ipſa non remaneat, non poterit eadem iterum reproduci; & hoc eſt pręcipuum caput, undè Durandus deducebat implicantiam, quarè non ſit poſſibile etiam ſupernaturaliter alia entia corrupta eadem numero reproduci ſolo homine excepto. Sed ſi hæc ratio urgeret, probaret univerſaliter de quocumque ente, quod ſemel deſtructum amplius reparari nequeat, ut late oſtendimus loc. cit. unde breviter dicendum eſt, quod tempus medians inter corruptionem, ac reparationem rei jam corruptæ divideret reparatum à corrupto temporaliter ſolùm, non autem entitativè; quare ſicut idem corpus pluribus in locis replicatum per potentiam Dei abſolutam diceretur à ſe diviſum localiter tantùm, non autem entitativè; ita in propoſito eadem res reproducta divideretur à ſeipſa jam pridem producta temporaliter, non entitativè, unde illa diviſio non cadit ſuper exiſtentiam rei abſolutè, ſed potius ſuper coexiſtentiam ad diverſa tempora. Alias objectiones contrà idem aſſertum vide ſolutas loc. cit.

6 Tertiò quæritur, an virtute agentis naturalis res aliqua poſſit eadem numero redire. Fuit antiqua Platonicorum opinio, ut refert Divus Auguſtinus 12. de Civitat. cap. 13. non ſolùm ſupernaturaliter, ſed etiam naturaliter hoc eſſe poſſibile, imo & de facto ità contingere, quod non ſolùm quidam effectus numero iidem redeunt, ſed omnia prorſus hujus mundi individua redibunt peractis certis annorum periodis poſt completam circulationem octavæ ſpheræ per motum naturalem; quæ ſecundùm aliquos ſex milibus annis finitur, ſecundùm alios quadraginta novem millibus, & ratio eorum erat, quia redeunte cauſa eadem, idem redibit effectus; completa autem circulatione octavæ ſpheræ, omnia corpora cęleſtia ad eumdem ſitum

redi-

Digitized by Google

redibunt, & eumdem numero motum repetent, quem prius fecerunt, atque ideo eoſdem numero effectus reproducent. Imò & Eccleſiaſtes ipſe c.1. pro hac circulatione Platonica ſtare videtur, dùm inquit nihil eſſe ſub Sole novum, nec poſſe quemquam dicere; ecce hoc jam recens eſt, jam enim præceſſit in ſæculis, quæ ſunt ante nos. Hæc tamen opinio late improbatur à D.Auguſt. loc.cit. ut refert Scotus 4.d.43. cit. qu.3. pluribus Scripturæ locis *Chriſtus reſurgens à mortuis jam non moritur, &c.* Rom.6. *Semper cum Domino erimus* ad Theſal.4. *Tu Domine ſervabis nos, & cuſtodies nos a generatione hac in æternum*. Pſal. 11. Unde ſic opinantibus bene ſubdit Pſalmiſta, inquit Auguſtinus, *in circuitu impii ambulant*, ideſt dicunt reditiones circulares. Reprobat etiam hoc figmentum per rationem ex beatitudine deductam, ut diximus quæſt.7. cit. art.2. ab initio, quia ſecundùm iſtum circulum nulla eſſet vera beatitudo, eo quod anima beata reditura eſſet ad miſerias, quas prius habuit, & ita dum beata eſt, aut credit ſe numquam redituram, & ſic falſa opinione beata eſt, aut credit ſe redituram, & tunc timet, & per conſequens non eſt beata. Refellit tandem hanc fabulam Doctor loc. cit. ejus fundamentum deſtruendo; conceſſo enim quòd octava ſphera reditura ſit tandem poſt ſuam completam circulationem ad idem punctum, à quo moveri cæpit, falſum tamen eſt, quod reliqui Orbes cœleſtes ad idem etiam redirent punctum, à quo moveri cæperunt, ut Aſtrologi contrà Platonem certis demonſtrationibus concludunt, quia motus orbium cæleſtium adeò inter ſe varii ſunt, ut incommenſurabiles cenſeantur, ita quod numquam omnes conjunctum ad eumdem ſitum, & aſpectum, quem antea habuerunt, redire valeant, ut benè Clavius demonſtrat in c.1. ſpheræ, §. *De periodis mortuum cæleſtium*. Tùm etiam quia hæc ratio eſt diminuta, ſubdit Doctor, quia ad identitatem effectus non ſufficit cauſa efficiens, ſed præſertim eadem materia requiritur; materia vero tunc, cùm omnes orbes cęleſtes ad eumdem ſitum recurrerint, poteſt eſſe alia, vel alium ſitum habere in comparatione ad Cœlum, quia per actionem agentis liberi poſſunt corpora impediri, ne ſint in eo ſitu, ubi prius erant, & etiam per actionem naturalem poteſt aliquod corpus eſſe diviſum, & ità materia diſperſa. Cùm autem ait Eccleſiaſtes nihil eſſe ſub ſole novum, & eadem præceſſiſſe, quæ ſunt, & erunt, hoc D. Auguſtinus apud Scotum declarat intelligendum eſſe, non de identitate numerali, ſed aut ſpecifica, aut generica, vel certè præceſſiſſe in mente divina, & ideo nihil recens ſub Sole, quia in prædeſtinatione Dei jam facta ſunt omnia.

7 Rejecta itaque circulatione Platonica inquit Doctor qu.3. citat. *Quantum ad iſtum articulum*, pro reſolutione quæſiti in ordine ad potentiam naturalem de facto, & juxtà communem naturæ curſum, nec omnis, nec aliquos effectus redire, nullam tamen impotentiam intrinſecam aſſignari poſſe ex parte cauſarum naturalium, ſed ſolum extrinſecum impedimentum, unde ſi Doctor accuratè legatur, non ait de facto aliquos effectus redire viribus naturæ, ut paſſim ei imponitur, etiam à Scotiſtis, ut advertimus loco citato ſed tantùm loquitur de poſſibili, ut benè Baſſolius ponderavit, & ait aſſignari non poſſe rationem repugnantiæ ex parte cauſarum naturalium, cur virtute ipſarum interdum redire nequeat idem effectus, & in hoc approbat tertiam opinionem ab eo relatam, inquantum, ſcilicet, loquebatur de potentia, non de actu, & aſſertio Scoti ſic intellecta probatur quoad ſingulas partes, & quidem quoad primam quod viribus naturæ non redeant effectus omnes, jam probatum eſt contrà Platonicos; Quod verò non redeant aliqui, indè probatur, quia impedimentum, quod obſtat reparationi unius, obſtat quoque reparationi aliorum, ut mox patebit. Quod tandem aſſignari nequeat ratio repugnantię ex parte cauſarum naturalium, ſed tantùm impedimentum ab extrinſeco, probatur, quia ratio præciſa cur cauſa creata, ut ignis indifferenter omnino ſe habens ad producendum hunc, vel illum calorem in hac aqua, producat hic, & nunc illum, & non iſtum, eſt determinatio à prima cauſa procedens, per quam determinatur ad hunc potius ſingularem effectum ſingularem producendum, quàm alium ex multis, & ferè infinitis, quos habet in ſua poteſtate, atque ità determinatur adhuc effectum ſingularem producendum, ut nolit cum ea concurrere ad illum, niſi ſemel, ut diximus l.cit. & jam tradidimus diſp.8. Phyſic. q.2. art.3. ergò impedimentum, nec idem redeat effectus, prorſus procedit ab extrinſeco, ſcilicet, ex ſola Dei voluntate, non autem ex intrinſeca impotentia cauſarum naturalium, & ita inter alios luculenter docent Rubion d.43.c. q.1. Baſſolius qu.2. Tataret. in Poſtprædic. c. de oppoſitis, §. *Tertiò ſecundùm*, & ſequuntur Conimbricenſes, Suar. Hurtad. Averſa, & alii Recentiores paſſim.

8. Quartò quæritur, an cauſa naturalis poſſit ſaltem reunire animam corpori, & ſenſus eſt, ſuppoſito quòd natura non poſſit humana corpora in reſurrectione reparare, ſed hoc fiet à Deo, an quando virtute divina corpora erunt perfectè reparata natura ſaltem poſſit animas ſeparatas corporibus reunire. Affirmant Henricus quol.11. quæſt.14. quia reparato corpore humano à quocumque videtur, quod à natura poſſit anima illi corpori reuniri, quia illa forma eſt diſpoſitio, quæ neceſſitat ad unionem animæ rationalis cum eo; in natura ergò eſt diſpoſitio neceſſitans ad animationem; ſed ad totalem diſpoſitionem ſequitur neceſſariò illud, ad quod diſponit; ergo &c. Communis tamen, & vera ſententia, quam Scotus docet quæſt.2. citat. §. *De tertio articulo* aſſerit naturam neque unire poſſe animas corporibus per Dei virtutem perfectè reparatis; ratio eſt, quia anima, nec à ſeipſa, nec ab alia creatura poteſt illis corporibus reuniri; non quidem à ſeipſa, quia actio reunitiva eſt actio cauſæ efficientis, forma autem, & efficiens non coincidunt in idem num.2. Phyſic. text.70. cùm ergo anima ſit cauſa formalis hominis, non poteſt eſſe cauſa effectiva ejuſdem. Quod autem neque ab alia creatura talis reunitio fieri poſſit, probat Doctor, quia ſecunda unitio non eſt inferioris, aut imperfectioris ordinis à prima; ſed hæc ab aliqua creatura fieri non potuit; ergo neque illa. Confirmat. id ex Auguſtino in Geneſ. cap.12. quia agens eſt præſtantius paſſo, ſed homo eſt ſimpliciter perfectior anima ſua, ſicut totum eſt perfectius parte, & quacumque alia ſubſtantia corporea poteſt eſſe cauſa hominis effectiva per talem reunitionem. Ad rationem in oppoſitum reſpondet Doctor, quòd verbum illud uſitatum de diſpoſitione, quæ eſt neceſſitas, debet ſic intelligi, quod diſpoſitio non ſit ratio neceſſitatis, quod ipſa poſita agens neceſſario inducat formam, ad quam eſt diſpoſitio, vel neceſſitate ſimpliciter, ſicut quando eſt merè naturale, vel neceſſitate ſecundùm quid, ut quando agens eſt voluntarium, & diſpoſuit ſic agere; & hoc ultimo modo forma corporeitatis eſt diſpoſitio neceſſitans ad animam non quod ex iſta, vel virtute ejus ſequatur animatio, ſed quia ipſa poſita agens neceſſitate conditionata ſuæ diſpoſitionis inducit formam, ad quam eſt. Dices, anima in caſu propoſito naturaliter, & cum propenſione unietur ad corpus; ergo per naturam. Reſpondetur, quod unietur naturaliter, ideſt, ſecundùm inclinationem, & non violenter; non autem naturaliter hoc eſt, virtute agentis naturalis id cauſantis, ut magis patebit ex mox dicendis.

9 Quintò tandem quæritur, an reſurrectio hominum ſit naturalis, cui quæſito reſpondet Doctor diſtin.43. cit. quæſt.4. quod cùm naturale diverſis opponatur, nempe ſupernaturali, violento, & libero, æquivocè quoque accipitur, & pertinet aliquando ad principium activum, interdum vero ad principium paſſivum; primo modo opponitur libero, & ſupernaturali; ſecundo violento, & naturali. Si igitur in quæſito propoſito naturale accipiatur ex parte paſſi, ideſt ex parte corporis, vel materiæ, inquit Doctor, quod reſurrectio dicenda eſt naturalis, ut naturale opponitur violento, quia tale paſſum ad talem formam naturaliter inclinatur. Si vero accipiatur ex parte agentis; non erit naturalis, quia fiet ab agente libero, & ab agente ſupernaturali, qui mortalia corpora noſtra vivificabit. Rationem utriuſque dicti aſſignat Doctor, ratio primi eſt, quia paſſum naturaliter inclinatur ad formam, quam recipit, undè materia illa, quæ fuit in corpore humano ſub forma carnis, oſſis, nervi, &c. redibit, quæ ad ſuam antiquam, & perfectam formam inclinationem habebit, & idem dicendum de corpore reſpectu animæ, ad quam inclinatur, & à qua perficitur. Ratio ſecundi eſt, quia non recipit ab agente naturalem ordinem habente ad iſtud agendum, ſed ſuprà totum illud, nullum enim agens naturale poteſt ad hoc pertingere, ut mortuum aliquem reſuſcitet, ſed ſolus Deus poteſt mortuos reſuſcitare, ut dicemus q. ſeq. & ex profeſſo oſtendunt D. Auguſt. in Enchirid. à c. 84. uſque ad 92. & lib.22. de Civit. à cap.12. uſque ad 24. Ambroſ. in orat. de fide. Reſur. & in epiſt.1. ad Corint. cap.15. Hieronymus epiſt.61. ad Pammach. cap.11. Damaſcen. lib.4. fidei orthod. cap. ult. & alii paſſim.

ARTICULUS SECUNDUS.

An Reſurrectio hominum generalis ſit futura.

10 Certum eſt, ac de fide, inquit Scotus diſtinct.43. quæſt.1. §. *De ſecundo articulo*, generalem hominum reſurrectionem eſſe futuram, nam ut articulum fidei hoc exprimit tam Symbolum Apoſtolicum, cùm inquit, *Carnis reſurrectionem*, & Symbolum Nicenum, cùm dicit: *Et expecto reſurrectionem mortuorum*, quàm etiam Symbolum Athanaſii, cùm ait, *Omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis*, &c. & ſubdit hoc idem etiam haberi in pluribus Scripturæ locis tàm veteris, quàm novi Teſtamenti, & quidem in veteri teſtamento Job. 19. Scio

Digitized by Google

89. Scio, quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt. Præterea ſunt aperta teſtimonia lib.2. Machab. cap. 7. ubi unus ex pueris ab Anthioco cruciatus ait. Tu quidem ſceleſtiſſimè in præſenti vita nos perdis, ſed Rex mundi defunctos nos pro ſuis legibus in æternæ vitæ reſurrectione ſuſcitabit; infrà; Potius eſt ab hominibus morti datos ſpem expectare à Deo iterum ab ipſo reſuſcitandos, tibi enim reſurrectio ad vitam non erit, & inferius, ſed enim mundi creator, qui formavit hominis nativitatem, quique omnium invenit originem, & ſpiritum vobis iterum cum miſericordia reddet, & vitam. Et tandem cap. 12. habetur illuſtriſſimum illud, ac vulgatiſſimum teſtimonium, quòd in Miſſis defunctorum legitur, Vir fortiſſimus Judas collatione facta miſit duodecim millia dragmas argenti Hieroſolymam offerri pro peccatis mortuorum juſtè,& religioſè de reſurrectione cogitans, niſi enim eos, qui ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuperfluum videretur, & vanum orare pro mortuis; ergò ex veteri teſtamento habetur à Deo reſurrectionem omnium hominum futura fuiſſe revelatum. Hoc idem probatur ex novo teſtamento, in quo habemus expreſſam Chriſti premiſſionem, ſeù prædictionem Joann.5. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem ejus, & procedent, qui bona egerunt, in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt in reſurrectionem judicii,& Jo.11.Martha fatetur reſurrectionem dicens de Lazaro mortuo;ſcio quia reſurget in reſurrectione in noviſſimo die, & Paulus etiam pluribus in locis reſurrectionem carnis futuram prædicat,ad Roman.6.ad Epheſ. 6. 1. 1. ad Corint. 15. 1. ad Theſſal.4. 2. ad Timoth.2. & Actib. Apoſt.c.17. & alibi frequenter. Demum hoc idem probatur ex omnibus Patribus, & Eccleſiæ Doctoribus, & præſertim ex Auguſt. l.1. de Doctrina Chriſt. c. 2. l. 19. contrà Fauſtum c. ult. l.4. de Trin. c.3. 3. l.10. in Geneſ. c.5. & alibi frequenter, item ex Ireneo. l.5. adverſus hæreſes c. 14. Tertull. de Reſurr. carnis per totum,& pluribus aliis, ut videri poteſt apud Suarez in 3. part. tom.2.diſp.50.ſect.1. Brancatum noſtrum diſp.2. de Reſurrectione mortuorum art. 3. & alios. Cùm igitur hoc ſit certum, & de fide, reſtant ſolùm dubia quædam declaranda circa hanc materiam contingentia.

11 Primò quæritur, an per rationem naturalem probari poſſit reſurrectionem eſſe futuram. Hoc quæſitum movet Doctor d. 43. cit. quæſt. 2. pro cujus reſolutione inquit in primis certum eſſe, non eſſe per ſe notum naturaliter, ſeù lumine naturali hominum reſurrectionem eſſe futuram; dupliciter enim aliquid dicitur per ſe notum lumine naturali; ut ipſe anteà dixerat 4.d. 17.q.un.A, & d.26. q. un. F, vel per modum principii practici per ſe noti ex terminis, ut quod totum ſit majus ſua parte, vel per modum concluſionis à tali principio dependentis, & neceſſariò conſequentis, neutro autem modo per ſe notum eſt reſurrectionem hominum eſſe futuram, hæc enim propoſitio, homo mortuus, & in pulverem converſus reſurget non eſt nota ex terminis, neque per modum concluſionis ex principio ſic per ſe noto dependentis, ſiquidem natura rei ſemel corruptæ regreſſum adeo refugit ut ſit commune Philoſophorum axioma, à privatione ad habitum non dari regreſſum, ut conſtat ex libr. Prædicament. cap.de Oppoſitis, undè Ariſt. 8. Phyſic. text. 36. ait, quod quæ corrumpuntur ſecundùm ſubſtantiam, non redeunt eadem numero, ſed ſpecie.

Confirmatur,quia ſi eſſet per ſe notum altero ex duobus modis jam relatis,reſurrectionem hominum eſſe futurum, Sadducæi in lege peritiſſimi eam negare auſi non fuiſſent, & tamen eam omnino negabant cum Chriſto diſputantes Matth.22.Mar. 12.& Lucæ 2.& Paulus Apoſtolus eam Athænis prædicans conviciis affectus non fuiſſet, ut novitatum auctor, ſicut legitur Actuum 17.quod quidam Epicurei, & Stoici Philoſophi diſſerebant cum eo, & quidam dicebant, quid vult ſeminiverbius hic dicere? Alii vero, novorum Dæmoniorum videtur annunciator eſſe, quia Jeſum, & reſurrectionem annunciabat eis, & tandem in fine capitis legitur, quòd cùm audiſſent reſurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant eum,quidam vero dixerunt; audiemus te de hoc iterum, & cap. 26. cùm eamdem mortuorum reſurrectionem prædicaret,reprehenſus à Fauſto fuit, tamquam ſtultus his verbis *Inſanis Paule*. At ſi hoc dogma de mortuorum reſurrectione fuiſſet per ſe notum lumine naturæ,planè inter Apoſtolum, Philoſophos, Stoichos, Athenienſes,viros alioquin doctiſſimos tanta, & adeo aeris contentio non fuiſſet; nam potuiſſet eos Apoſtolus evidenter convincere, cùm principia per ſe naturaliter nota ſint propoſitiones æternæ veritatis,evidentes,& invariabiles, ut quod totum ſit majus ſua parte, quodlibet eſt, vel non eſt, & ſimilia. Denique quod reſurrectio hominum ſit futura eſt præcipuus fidei articulus, ut ſuprà dictum eſt; ergò talis propoſitio non eſt per ſe naturaliter nota, fides enim pro objecto habet revelatum, & obſcurum, alioquin de ea haberetur ſcientia, & non fides, & hæc eſt communis Doctorum ſententia nemine excepto.

12 Secundo quæritur,an ex parte materiæ probari poſſit naturaliter reſurrectionem hominum eſſe futuram,pro cujus quæſiti reſolutione advertendum eſt in homine duplicem eſſe materiam, ſcilicet, remotam,& proximam, remota eſt materia prima, proxima eſt corpus humanum ex ſuis partibus conſtans ſimiliaribus, & diſſimiliaribus. Materiæ remotæ correſpondet forma corporis organici, quæ à ſolo primo efficiente reproducetur cum ſuis diſpoſitionibus neceſſariis ad animam rationalem in reſurrectione recipiundam; materiæ verò proximæ correſpondet anima rationalis corpus humanum informans. Hoc ſuppoſito inquit Scotus loc. cit. reſurrectionem hominum eſſe futuram demonſtrari non poſſe demonſtratione propter quid deſumpta ex materia ſivè remota, ſivè proxima hominem componente, quæ eſt etiam communis omnium ſententia, & probatur, quia quòd homo conſtet ex materia remota, ad ejus reſurrectionem probandam non ſufficit, ſiquidem non eſt naturaliter notum materiam numquam eſſe deſtruendam, & quando etiam hoc notum eſſet, non adhuc indè ſufficienter colligeretur hominem ex ea conſtantem, & jam corruptum eſſe denuò reſurrecturum; non enim conſequentia neceſſaria eſt, alioquin idem quoque de omni compoſito tam animato, quàm inanimato concludi deberet,cùm omnia ex materia conſtent. Neque etiam ex materia proxima, ideſt ex ratione corporis poteſt id demonſtrari,quia etiam ratio hæc eſt omni elemento,& mixto communis,undè ſi de illis hoc non convincit, neque etiam de homine; tum quia ſi hoc non concluditur ex compoſitione materiæ remotæ, quæ incorruptibilis ex ſuppoſitione ſaltem philoſophica,tantò minùs id convinci poterit ex compoſitione materiæ proximæ,quod eſt corpus, cùm ſit corruptibile, tantùm enim abeſt, quòd corruptibilitas ſit radix reparationis, ut potiùs deſtructionem pariat, eamque ſemel ſecutam foveat, & conſervet. Tum tandem quia ſi ex materia remota, vel proxima hominis poſt ejus deſtructionem poſſet ejus reſurrectio, ac reparatio ſufficienter,ac evidenter deduci, hoc utique Philoſophos non latuiſſet in demonſtrationibus de rerum naturalium effectibus valdè peritos. Quarè concludit Doctor quæſt. 2. cit. ab initio §.*Reſpondeo*, quòd ſi ratio aliqua naturalis reſurrectionem oſtendit,oportet,quòd accipiatur ex aliquo, quod eſt proprium hominis, ità quòd non conveniat aliis corruptibilibus, hoc autem non eſt materia etiam incorruptibilis,nec forma aliqua deſtructibilis, quia etſi talis ſit in homine, & excellentior omni forma bruti,tamen ex illa non poteſt ſummi ratio ſufficiens ad probandum reſurrectionem totius atque ideo oportet, quod accipiatur à forma ſpecifica hominis, vel ab operatione conveniente homini ſecundùm illam formam; quarè ad hoc veſtigandum proponit ulterius,& diſcurrit ſequentia quæſita.

13 Tertiò quæritur, an per animam hominis poſſit naturaliter concludi futuram reſurrectionem. Ad hoc quæſitum reſpondet Doctor loc. cit. non ſatis obviam eſſe rationem naturalem ad probandum animam intellectivam eſſe per ſe formam hominis, ſpecificam; quod cauſa fuit, ut Averroës id negaret, & diceret formam hominis ſpecificam eſſe animam irrationalem, & ſenſitivam aliis animabus excellentiorem, & ſubdit poſteà, quòd eſtò eſſet naturaliter notum, quòd anima intellectiva ſit per ſe forma hominis, tamen ex hoc, non poteſt naturaliter probari, hominum reſurrectionem eſſe futuram. Quòd autem non ſit facilis, & obvia ratio naturalis ad probandum animam intellectivam eſſe formam hominis ſpecificam, probat Doctor examinando, & refellendo rationes, quibus id probari ſolet à pluribus Philoſophis, & Theologis, ex propria hominis operatione deductas, ſcilicet, intelligendi, ſiquidem forma innoteſcit ex operatione, ſicut materia ex tranſmutatione, intelligere autem eſt propria hominis operatio, quarum rationum examen poteſt videri in textu. Deindè refutatis aliorum rationibus id ipſe probat, quia habemus in nobis aliquam cognitionem objecti ſub aliqua ratione, ſub qua non poteſt eſſe actus ejus aliqua cognitio ſenſitiva; ergò &c. antecedens probat pluribus experientiis, quibus homo experitur multa inſenſibilia ſe cognoſcere, experimur enim in nobis, quòd cognoſcimus actu univerſale, v. g. ens, vel qualitatem ſub ratione aliqua communiori, quàm ſit ratio primi objecti ſenſibilis etiam reſpectu ſupremæ ſenſitivæ. Experimur etiam, quòd cognoſcimus relationes conſequentes naturas rerum etiam non ſenſibilium; item quòd cognoſcimus relationes conſequentes naturas rerum etiam non ſenſibilium; item quod cognoſcimus relationes rationis, quæ ſunt ſecundæ intentiones, ſcilicet, relationem univerſalis, generis, & ſpeciei, &c. & oppoſitionis, aliarum intentionum logicalium. Experimur inſuper nos cogno-

Digitized by Google

gnoſcere per reflexionem eumdem actum illum, v.gr. quo cognoſcimus entia rationis, & logicalia, & hujuſmodi non ſenſibilia. Idem probat ex aſſenſu primorum principiorum, concluſionum ſcientificarum, & evidentiæ diſcurſus, cui nequit intellectus diſſentiri; cùm ergò actus hujuſmodi ulli potentiæ ſenſitivæ convenire nequeant, neceſſariò fatendum eſt in homine dari potentiam aliquam, & formam non ſenſitivam, ſed intellectivam, & qui negaret, inquit, has experientias repellendus eſſet tamquam inſenſatus, & irrationabilis. Rurſus id probat ex alia hominis operatione, quia homo eſt dominus ſuorum actuum, itaquòd in poteſtate ejus eſt determinare ſe ad hoc, vel oppoſitum, & hoc non tantùm ex fide notum eſt, ſed etiam per rationem naturalem, ſed iſta indeterminatio non poteſt poni in aliquo appetitu organico, vel extenſo, quia quilibet appetitus organicus, vel materialis determinatur ad certum genus appetibilium ſibi conveniens, ità quod illud apprehenſum non poteſt non convenire, nec appetitus non approbare; ergò voluntas, qua ſic indeterminate volumus, non eſt appetitus alicujus formæ materialis, ſed alicujus omnem talem excedentis, & hujuſmodi eſt anima intellectiva. Tandem quamvis id ſit naturaliter notum, animam, ſcilicet, intellectivam eſſe formam hominis ſpecificam, non tamen hinc poſſe naturaliter deduci reſurrectionem hominum eſſe futuram, probat Doctor lit. T. quia quòd forma hominis ſit immaterialis, ſpiritualis, ac intellectiva, nil aliud concludit, niſi quòd poſſit tendere in objecta ſpiritualia, & operari modo inorganico, ac indifferenti, non autem quòd homo ſemel deſtructus, per hoc, quod fuit intellectivus; reſurgere poſſit, ac debeat; ſed ſequeretur ad ſummum, ſi naturaliter cognoſceretur animam eſſe immortalem, quod in ſequenti quæſito diſcurremus.

14 Quartò quæritur, an ex animæ immortalitate probari poſſit reſurrectionem hominum eſſe futuram, quia nimirum, ſi anima eſſet immortalis, & æterna, cùm pars perpetuo non poſſit ſtare ſine toto, neceſſariò fatendum eſſet, reuniendam tandem eſſet cum corpore. Reſpondet Doctor loc. cit. §. *Poteſt dici*, quòd licèt ad oſtendendam animæ immortalitatem ſint rationes ſatis probabiles, non tamen demonſtrativæ, imò nec neceſſariæ, & ità jam ſtatuimus in libr. de Anima diſput. 1. quæſt. 10. ubi diximus animæ rationalis immortalitatem eſſe de fide, & pro ſtatu iſto, quamvis efficaciſſimis rationibus probetur, non tamen vera, & rigoroſa demonſtratione oſtendi poſse, & hanc etiam eſse communem omnium ferè Recentiorum opinionem, quamvis enim iſti prima facie aſſerant in concluſionibus eſse hanc veritatem naturaliter demonſtrabilem, attamen in probationibus fatentur rationes illas convincere intellectum benè inſtitutum, undè ſolùm verbis à Scoto diſcrepant. Quod ſit de fide probatur ex Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere*, Lucæ 23. *Hodie mecum eris in Paradiſo*, ex Concil. Viennenſ. ſub Clemente V. & Lateranenſi ſub Leone X. ſect. 8. Quod autem non ſit naturaliter demonſtrabilis probavimus ibi cum Doctore, quia nequit à priori demonſtrari, cùm animæ quidditatem non coguoſcamus pro ſtatu iſto, niſi à poſteriori, qua via non apparet iſta immortalitatis neceſſitas, ut fusè ibidem in ſolutione objectionum oſtendimus, quibus nonnulli putant hanc immortalitatem demonſtrare. Tùm quia tot Philoſophi in hoc non erraſſent, nec Ariſt. ità obſcurè hanc veritatem inſinuaſset, nec D. Auguſt. 13. de Trin. c. 8. dixiſset, difficile valdè eſse animæ immortalitatem probare, ſi eſset hæc veritas naturaliter pro ſtatu iſto demonſtrabilis.

15 Deindè ſubjungit Doctor loco cit. §. *De tertia propoſitione*, quòd etiamſi admitteretur animæ immortalitatem ratione naturali poſse demoſtrari, non adhuc neceſsariò deduceretur futura hominum reſurrectio, quia rationes illæ, quod pars extrà totum eſt imperfecta, & conveniens non eſt formam tàm nobilem perpetuò imperfectam manere, & ſeparatam à toto; item illa alia, quod nullum violentum eſt perpetuum 2. de Cælo, & mundo text. 17. ſeparatio autem corporis ab anima eſt violenta, quia contrà inclinationem animæ ſecundùm Philoſophum, quæ naturaliter inclinatur ad perficiendum corpus, & ideò tandem reuniri deberet; inquit Doctor non concludunt demonſtratione naturali. Non quidem prima, quia illa propoſitio, pars extrà totum eſt imperfecta, non eſt vera, niſi de parte, quæ recipit aliquam perfectionem in toto, anima autem non recipit, ſed communicat, & ſic poteſt formari ratio ad oppoſitum, quia non repugnat aliqui æquè perfecto in ſe manere, licèt alteri perfectionem ſuam non communicet, ut patet de cauſa efficiente, cui non repugnat quantumcumque manere ſine effectu ſuo, anima autem manet æquè perfecta in ſuo eſse proprio, ſivè conjuncta, ſivè ſeparata. Neque ſecunda ratio convincit de inclinatione naturali, quia axioma illud. Nullum violentum eſt perpetuum, ait verificari tantùm, quando violentum eſt contra inclinationem receptivi ſuæ perfectionis; non verò quando eſt contra inclinationem communicativi, undè diſtinguit appetitum in eum, qui eſt recipiendæ perfectionis, & eum, qui eſt communicandæ perfectionis, & hoc ſecundo modo ſumptum ait non conſtituere violentum, dum ſeparatur ab actu, & ſic tantùm competere animæ de mente Philoſophi. Addit etiam dici poſse ſecundum Avicennam, quòd appetitus Animæ ſatiatus eſt per hoc, quod ſemel perfecit corpus, quia illa conjunctio eſt ad hoc, ut anima mediante corpore acquirat ſuas perfectiones, ideſt, notitias per ſenſus, quas non poſset acquirere ſine ſenſibus, & per conſequens ſine corpore; ſemel autem conjuncta acquiſivit quantùm ipſa ſimpliciter appetit acquirere eo modo, atque ideò non adeſt alia inclinatio ejus ad corpus.

16 Quintò tandem Doctor loco cit. in fine quæſtionis poſtquam oſtendit Philoſophos quamvis eruditiſſimos via naturali nec animæ immortalitatem, nec corporum reſurrectionem certò, & evidenter demonſtrare potuiſſe, quæſtionem his verbis concludit, ut notavimus quæſt. 10. cit. de Anima num. 152. Ex his apparet quantæ ſint gratiæ referendæ miſericordiæ Creatoris, qui nos per fidem certiſſimos reddidit in his, quæ pertinent ad finem noſtrum, & ad perpetuitatem ſempiternam; ad quæ ingenioſiſſimi, & eruditiſſimi quaſi nihil poterant attingere, undè D. Auguſtinus libr. 13. de Trinitate cap. 9. ait in fine, quòd vix pauci magno præditi ingenio vacantes otio ad indagandam animæ immortalitatem potuerunt pervenire; ſed ſi fides adſit, quæ eſt in eis, quibus dedit Jeſus filios Dei fieri, nulla quæſtio eſt, quia ipſe ſuos credentes in hoc certiſſimos reddidit. Et quantùm ad reſurrectionem hominum futuram ſub lit. X. ità concludit. Breviter ergò, nec à priori per rationem principii intrinſeci in homine, nec à poſteriori, putà per rationem alicujus operationis, vel perfectionis congruentis homini, poteſt probari neceſſario reſurrectio innitendo lumini naturali; & ideò hoc, tamquam omninò certum non tenetur, niſi per fidem; ità Scotus ibi. & ſic etiam diſcurrit D. Bonaventura 4. diſt. 43. art. 1. quæſt. 1. ubi in reſolutione quæſtionis hujus, an reſurrectio ſit futura, inquit: Dicendum, quòd recta fides docet reſurrectionem corporum noſtrorum eſſe futuram, & ad hoc credendum adjuvatur per fidem reſurrectionis Chriſti jam factæ; ſuper hoc fidei fundamentum ædificatur etiam perſuaſio rationis, quia quod reſurrectio ſit futura, exigit remuneratio divinæ juſtitiæ, quæ homini retribuit, ſicut & meruit. Secundò confirmatio gloriæ, quæ omnem animæ apertum complebit, vel quietabit. Tertio perfectio naturæ, quæ conſiſtit in toto compoſito, non in altera ejus parte, & hæ ſunt rationes ſuprà fidem fundatæ. Ità diſcurrit Seraphicus Doctor l. cit. & alia plura de hac materia videri poſſunt apud Brancatum noſtrum diſp. 3. cit. art. 4.

ARTICULUS TERTIUS.

An omnes homines reſurgent tempore Judicii univerſali.

17 PRimò quæritur, an omnes homines juſti reſurrecturi ſint. Et quidem certum eſt omnes homines ſanctos, & juſtos, qui ante reſurrectionis diem mortui fuerint, eſſe ſuſcitandos, & hoc expreſsè docent Scripturæ, & Patrum teſtimonia, ut patet ex 1. Corint. 15. & Athanaſii Symbolo, ubi expreſsè habetur omnes homines mortuos eſſe reſuſcitandos; ſolùm ergò difficultas eſt de juſtis hominibus, qui tempore judicii juſti invenientur, & propè horam reſurrectionis, & ratio dubitandi eſt, quia reſurgere non poteſt, niſi qui cecidit, & mortuus eſt, iſti autem non ceciderunt, cùm mortui non fuerint. Hac de cauſa non defuerunt, qui negaverint homines juſtos tunc temporis viventes eſſe aut morituros, aut reſuſcitandos, ſed ſolùm immutandos, aut transformandos in qualitatem, & perfectionem glorioſorum corporum reſurgentium. Quod præſertim ex Paulo deducunt loc. citat. 1. Corint. 15. ubi juxtà editionem Græcam ſic legitur: *Ecce myſterium vobis dico, Non omnes quidem dormiemus, omnes tamen immutabimur*, quorum verborum ſenſus eſt, non omnes juſtos eſse reſurrecturos, quia non omnes morientur, ſcilicet illi, qui in die judicii vivi invenientur, omnes tamen fore ad ſtatum gloriæ transferendos. Deindè ex alio Pauli teſtimonio 1. ad Theſsal. 4. ubi de reſurrectione loquens eorum, qui præceſserint, induens perſonam eorum, qui tunc exiſtent, ait, *Deindè nos, qui relinquimur, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*. Tandem quia ex Symbolo habetur Chriſtum eſse venturum ad judicandum vivos, & mortuos juxtà illud Act. 10. *Ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo judex vivorum, & mortuorum*, & illud ad Rom. 14. *Chriſtus in hoc mortuus eſt, & reſurrexit, ut vivorum, ac mortuorum dominetur*; non poſsunt autem

tem

Digitized by Google

tem hæ Scripturæ rectius intelligi, quàm dicendo judicaturum Chriſtum, & eos quos viventes repererit in ſecundo ejus adventu, & alios anteà mortuos, qua de cauſa Hieronymus in epiſt. ad Minerium ait, Doctores Eccleſiæ in hoc non convenire, & plures non infimæ notæ docere electos ſaltem, qui in fine Mundi in adventu Chriſti reperientur vivi, eſſe in vita occurſuros Domino, & ſic ſemper cum eo manſuros, in qua opinione refert fuiſſe Origenem, Diodorum, Tarſenſem, Didimum, Alexandrinum, Acajum, Cæſarienſem, Apolinarium, & alios, quod etiam ratio ſuadere videtur, quia nulla poteſt aſſignari cauſa naturalis ſubitæ mortis tot hominum, nec enim credendum eſt juſſu Dei omnes eſſe violenter interficiendos; & igne conflagrationis eſſe comburendos, ut aliqui dicunt; creditu difficile videtur.

28 Verùm quòd omnes omninò morientur, etiam tempore judicii viventes, & conſequenter omnes homines juſtos verè, ac propriè eſſe reſurrecturos, & conſequenter prius eſſe morituros, eſt communior, ac verior ſententia Patrum, & Doctorum, cui proindè Eccleſiam magis adhærere docet D. Hieronymus epiſt. 152. cit. videturque magis conformis pluribus aliis Scripturæ locis, in quibus ſine ulla exceptione, & limitatione aſſeritur omnes homines aliquando morituros, ut ad Hæbr. 9. *Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori* 1. ad Corint. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ità & in Chriſto omnes vivificabuntur* ad Rom. 5. *Ita & in omnes mors pertranſiit*, & aliis pluribus locis quæ fusè referuntur à Suarez diſp. 50. cit. ſect. 2. & à Brancato noſtro diſput. 2. de Morte art. un. à qua generalitate non eſt ulla ratio ſufficiens, ob quam illi excipiantur, qui vivent in noviſſimo die. Neque locus adductus ex Corinth. 15. juxtà editionem Græca urget, nam vetus vulgata latina legit: *Omnes reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*, & vulgata editio præferenda eſt, ut decernit Concil. Trident. ſeſſ. 4. cap. 1. ubi poſtquam libros omnes Canonicos enumeravit, in quos & Epiſtolæ Pauli ad Corint. recenſentur, concludit: *Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſia Catholica legi conſueverunt, & in veteri vulgata latina editione habentur, pro ſacris, & Canonicis non ſuſceperim, &c. anathema ſit.* Deinde ſi aliis editionibus aliquid auctoritatis tribuendum eſſet, verbum *dormiemus* poſſet intelligi de dormitione mortis pro diuturno tempore, qualis non accidet illis, qui vivent in die judicii, quia poſt mortem ſtatim reſurgent, ut plures exponunt apud Suarez loco cit. Et ità etiam exponendus eſt alius locus Pauli 1. ad Theſſalon. 4. nimirùm eos, qui tunc vivi reperientur, pauló antè generalem reſurrectionem eſſe morituros, ſed quia modicum erit tempus inter mortem eorum, & reſurrectionem, ideò Paulus de illis, tamquam de viventibus loquitur, diſtinctoque modo, quàm de aliis jam dudum mortuis, & ſic hunc locum exponit Oecumenius, & D. Thom. apud Suarez ibidem. Quomodo autem Chriſtus dicatur judicaturus vivos, & mortuos, D. Auguſt. in Enchirid. cap. 55. ait, quòd vivi, qui ſcilicet, invenientur veniente Domino, erunt ab eo judicandi, ſicut, & anteà mortui, hinc tamen non ſequi, quòd inventi tunc vivi non ſint morituri, vel cum aliis dicendum eſt per mortuos intelligi omnes, qui præceſſerunt, per vivos verò intelligi omnes, qui actu vivunt, vel vivent uſque ad finem mundi.

29 Quomodo tandem tunc viventes ſint morituri, & quo genere mortis, dicendum eſt multos fame perituros, alios peſte, alios nimio timore, alios denique ex æris intemperie, & magna Cœlorum, ac elementorum perturbatione, quæ non ſolùm hominem, ſed etiam cætera interficient animalia juxtà illud Joan. in Apoc. de illo tempore loquentis, ubi ait *Datam eſſe poteſtatem morti ſuper quatuor poteſtates terræ interficere fame, & gladio, & morte, & beſtiis terræ.* Immò Brancatus noſter diſp. 11. art. 9. pluribus oſtendit etiam electos, qui antè judicium vivi reperientur, igne conflagrandos eſſe, ut purgentur, & hæc fuit expreſſa ſententia D. Thomæ 4. diſt. 47. artic. 4. ad 3. & D. Bonavent. ibidem quæſt. ult. ubi ait futuram eſſe ignis conflagrationem in judicio ad electorum purgationem, quia debet uniuſcujuſque opus probari, & purgari in igne, ut totaliter ſiſtantur mundati in conſpectu Dei, & hic præcedet faciem Judicis; & purgando amicos inflammabit in circuitu inimicos ejus; & in fine illius quæſtionis ait, quòd ille ignis erit ad purgationem, & ideò ſicut tres pueri in camino ignis ardentis divina ſunt virtute ſervati illæſi, ſic fieri in illo igne, qui electos purgabit. Addit D. Thomas loco citat. etiam electos conflagratione ignis eſſe morituros, & quidem cum dolore, qui purgatione egebunt, qui verò non, abſque dolore ſecundùm peccati quantitatem divina juſtitia faciente. Hæc igitur eſt modò communis, & verior, ac probabilior ſententia, omnes homines etiam electos antè Chriſti adventum, & univerſalem reſurrectionem eſſe morituros; quàm verò ſit certa hæc ſententia, ſeu in quo certitudinis gradu, Doctores non conveniunt. Aliqui enim putant eſſe de fide propter teſtimonium Pauli adductum, quod *Omnes reſurgemus*, & generales Scripturarum locationes, & quia in Symbolis fidei præſertim Athanaſii dicitur in judicio univerſali ad Chriſti adventum omnes homines reſurrecturos. Alii dicunt, quòd quamvis hæc ſecunda ſententia non ſit de fide, eſſe tamen adeò certam, ut oppoſita ſit ad minus temeraria. Verùm Suarez ſect. 2. cit. in fine, aſſerit ex Auguſtino, & communi Scholaſticorum conſenſu, non ſolùm non eſſe de fide, quia nulla eſt in hoc Eccleſiæ determinatio, & loca Scripturæ variis modis à Patribus exponuntur, ſed nec etiam oppoſitam temeritatis nota eſſe cenſurandam, cùm tot, ac tanti Patres illam ſententiam docuerint, neque poſt illorum Patrum tempora nova aliqua ratio, aut teſtimonium inventum ſit, quo hæc veritas magis illuſtraretur, aut firmaretur, quarè concludit ab omni cenſura prioris ſententiæ abſtinendum eſſe, & poſteriorem probabiliorem ſolùm, & ſimpliciter veram eſſe appellandam, ut antiquiores Theologi loquuntur.

30 Secundò quæritur, an etiam homines damnati reſurrecturi ſint; & ratio dubitandi ſumitur ex nonnullis Sacræ Scripturæ locis, ſcilicet, ex pſalm. 1. *Non reſurgent impii in judicio, neque peccatores in concilio juſtorum*, & Daniel. 12. *Multi de his, qui in pulvere dormiunt, evigilabunt*; ergò ſi multi, non omnes, eſt autem ibi ſermo de reſurrectione, & 1. Machab. 7. *Potius eſt ab hominibus morti datos ſpem expectare à Deo, iterum ab ipſo reſuſcitandos, tibi enim reſurrectio ad vitam non erit*, ſcilicet peccatori, & iniquo. Hoc etiam ratio ipſe ſuadere videtur, quia pro peccato, quod anima eſt operata in corpore, ſufficienter punitur in Purgatorio ſine corpore; ergò pari ratione etiam in Inferno ſufficienter pro utroque punitur. Certum tamen eſt, ac de fide omnes damnatos ad infernum propter peccata propria eſſe in generali reſurrectione excitandos, ut docet D. Bonaventur. cum cæteris Scholaſticis 4. d. 43. art. 1. quæſt. 2. quod probat ex illo Jo. 5. *Omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei, & procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii*, ſed non poſſunt omnes audire vocem, niſi omnes reſurgant, & ibi gloſſa Interlinear. ait *omnes tàm boni, quàm mali*, & Matth. 25. *Cùm autem venerit filius hominis in majeſtate ſua, congregabuntur antè eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab invicem, ſicut Paſtor ſegregat oves ab hædis, & ſtatuet quidem oves à dextris, hædos autem à ſiniſtris*; ergò non tantùm boni, ſed etiam mali antè faciem Chriſti ſe ſiſtent in die Judicii, ſic etiam loquitur Paulus ad Rom. 14. *Omnes ſtabimus antè tribunal Chriſti*, & 2. ad Corint. cap. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti*, & ità definitum eſt in Concilio Lateranenſi, & habetur in cap. *Firmiter*. De ſumma Trinitate; & ipſa quoque ratio ſuadet, quia finis reſurrectionis, ut ait Apoſtolus loc. c. eſt, ut unuſquiſque referat propria corporis, prout geſſit ſivè bonum, ſivè malum, & juſti nedum ſecundùm animam, ſed etiam ſecundùm corpus præmium recipiant, & reprobi pariter ſecundùm utrumque ſupplicium, ergo nedum electi, ſed etiam damnati reſurgent. Ad primum Scripturæ teſtimonium Suarez loc. cit. ſect. 3. plures Patrum expoſitiones adducit, ſed communior, & facilior eſt, quòd intelligatur de reſurrectione ad vitam, quia nimirum impii in judicio non reſurgent, ſicut juſti, nempè ad vitam, ſicut textus ipſe indicat, & ſic etiam patet ad tertium. Ad ſecundum reſpondet Divus Bonavent. cit. cum Auguſt. 20. de Civit. capit. 6. quod ly *multi* ſignificat omnes, & quod talis modus loquendi frequenter in Scriptura invenitur, ut ad Roman. 5. *Unius delicto multi mortui ſunt*, & Matth. 26. *Qui pro vobis, ac pro multis effundetur*, & ità etiam textum illum declarant Gloſſa Interlin. Lyranus, Theodoretus, & alii. Ad rationem negat D. Bonavent. cit. paritatem, quia Purgatorium dicit tranſitum, non terminum, nec dicit ſtatum, ſed ſtatus ſupplementum, ut quia præcluſa eſt homini per mortem via merendi, & peccatum inultum tranſire nec poterat, nec debebat, conſtituit Dominus locum pœnæ, per quem anima tranſiret ad patriam, ut anima ſolvat ſeparata, quod tamen fecit conjuncta; & quia hoc magis dicit ſupplementum, quàm terminum, ideò corpus reſumi oportet.

21 Tertiò quæritur, an etiam parvuli, & infantes ſint reſurrecturi; & ratio dubitandi ſumitur etiam ex nonnullis Scripturæ locis; nam Chriſtus Matth. 25. de reſurrectione loquens in die judicii de adultis tantùm mentionem facit, quibus docet *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare*, &c. & ipſi reſpondebunt *Domine quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem*, id autem non convenit parvulis, & infantibus. Deindè illi tantùm reſurgent, qui relaturi ſunt, quæ in corpore geſſerunt ſivè bona, ſivè mala ex 2. Corint. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo ſivè bonum, ſivè malum*, hæc autem parvulis, & infantibus ſunt impropria. Hoc etiam ratio ſuadere videtur, quia reſurrectio ad hoc

eſt, ut

Digitized by Google

eſt, ut anima remuneretur in corpore, ſicut in illo meruit, finis enim reſurrectionis, & judicii eſt meritorum retributio; ſed anima parvuli nihil eſt in corpore operata; ergò ad remunerationem ejus non oportet corpus reſurgere. Certum tamen etiam eſt, & deducitur ex jam relatis Scripturæ locis omnes parvulos mortuos, ſivè cum originali, ſivè ab eo mundatos in die judicii reſurrecturos eſſe, nam ex generalibus Scripturæ locutionibus, & fidei Symbolis habemus omnes homines jam mortuos eſſe reſurrecturos, at infantes etiam homines ſunt, nec ullo fundamento excipi poſſunt, & hoc præſertim indicat manifeſtè teſtimonium Pauli 1. ad Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ità etiam in Chriſto omnes vivificabuntur*, vita non ſolùm animæ, ſed etiam corporis, de qua ibi eſt ſermo; at in Adamo non ſolùm adulti, ſed etiam infantes mortui ſunt; ergo iſti etiam in Chriſto vivificabuntur. Confirmatur ex Auguſt. in Enchirid. c. 84. ubi ait *Reſurrecturam carnem omnium, quicumque nati ſunt hominum, atque naſcentur, & mortui ſunt, atque morientur, nullo modo debet Chriſtianus dubitare*, & adhuc clarius 22. de Civit. Dei c. 16. *Reſurgent itaque omnes tàm magni corpore, quo vel erant, vel futuri erant in juvenili ætate, etiamſi erit infantilis, vel ſenilis corporis forma*. Denique probatur ratione ex fine reſurrectionis deducta, qui eſt oſtenſio divinæ juſtitiæ, & liberalitatis Dei præmiantis, & punientis, & glorificantis, parvuli autem, & infantes ſunt gloriæ capaces, ac etiam pœnæ ſaltem damni, ſi cum originali decedant, ut patet ex dictis l. 2. ſent. diſp. 4. qu. 6. de pœna peccati originalis, tum etiam, quia omnes reſurgent, etiam nati unius diei, in virum perfectum, & menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ut patebit ex infrà dicendis de ætate, & forma in qua omnes reſurgent.

22 Neque obſtant loca Scripturæ in oppoſitum adducta, nam Matth. 25. Salvator cum adultis loquebatur, qui non niſi per opera bona ſalutem conſequi poſſunt, & de ſuis operibus in die judicii rationem reddituri ſunt, ob id tamen alios à reſurrectione non excludit; & eodem modo intelligi debet; quod ait Paulus 2. ad Corint. 15. ut Lyranus exponit ibidem, ubi ait, quòd non per hoc excluduntur pueri à judicio, qui nihil in proprio corpore meruerunt, vel demeruerunt, quia dijudicabuntur ſecundùm ea, quæ circà illos ab aliis ſunt facta, vel omiſſa, inquantum ſunt ab aliis baptizati, vel non, undè non ſecundùm geſta propriè judicabuntur, ſed pro peccato originali, vel carentia ejus, & ità etiam diſcurrit Gloſſa Ordinaria ibidem, & Divus Anſelmus cap. 5. ad Corinth. ubi ait, quod referet unuſquiſque, etiam parvuli, cum hoc tamen diſcrimine ab aliis, quod iſti referent, quæ non per ſeipſos, ſed per alios geſſerunt, quando ſcilicet per corda, & ora geſtantium crediderunt, vel non crediderunt, quando baptizati, vel non baptizati ſunt. Ad rationem reſpondet D. Bonav. l. c. quod etſi anima non exierit in actum, tamen originale contraxit in corpore, & per corpus, & ideò illi uniri debet, ut ſicut ex conjunctione ad corpus peccatum contraxit, ità ſimul cum illo mulctetur pœna damni, undè infantibus qui cum remedio contrà originale pro lege veteri, vel baptiſmo pro nova deceſſerunt, gloria decernetur, iis verò qui ſine illo moriuntur, ejuſdem privatio, quæ eſt pœna damni. Addit Doctor Seraphicus ibidem, quod remuneratio non eſt tota ratio, quarè fiat reſurrectio, ſed divinæ ordinationis decretum, quæ conjungendo animam rationalem corpori, per hoc decrevit illud corpus perpetuò vivificari; ſi ergò divinum decretum non poteſt infringi, neceſſe eſt corpus illud animæ rejungi, ut ſicut corpus ſeparatum eſt ab anima propter divinam ſententiam, quæ reſpiciebat culpam; ità rejungatur animæ propter divinam diſpoſitionem, quæ ſic decreverat conſtituere humanam ſubſtantiam; ratione cujus decreti corpus humanum dicitur ordinari, & paſſibilitatem habere ad incorruptionem, quamvis in ſui natura nihil habeat plus de incorruptibilitate, quàm alia corpora mixta.

23 Quartò quæritur, an abortivi etiam debeant reſurgere; D. Auguſtinus de Civit. Dei c. cit. agens de infantibus, qui in maternis uteris moriuntur neque affirmare, neque negare audet, an ſint reſurrecturi, quamvis in affirmativam partem magis propendeat; & in Enchirid. c. 84. c. poſtquam dixit, reſurrecturam eſſe carnem omnium, quicumque nati ſunt hominum, atque naſcentur, ſub hac univerſali propoſitione etiam infantes jam natos comprehendens, ſtatim c. 85. de abortivis fætibus dubius eſt. Communior tamen, & vera ſententia Patrum, & Scholaſticorum aſſerit abortivos omnes animatos in Judicio univerſali eſſe reſurrecturos, & appoſitè dicitur *animatos* ad excludendos fætus, qui ad rationalem animationem non pervenerunt, & clarè deducitur ex teſtimonio Pauli cit. 1. Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ità in Chriſto omnes vivificabuntur*; hæc enim ratio procedit etiam de his, qui in maternis uteris moriuntur, & de quibuſvis abortivis fætibus, qui ad animationem pervenerunt, cùm iſta quoque habebant propriam animam rationalem ab anima matris diſtinctam, & conſequenter cum etiam ipſi in Adamo moriantur, per Chriſtum quoque vivificari debent, ut benè diſcurrit Suar. l. c. tùm quia ad divinam providentiam ſpectat hos etiam infantes pœna, vel præmio afficere juxtà eorum captum, vel ut ait Hiquæus 4. d. 43. qu. 5. in Commentario num. 66. ut hi etiam infantes ſenteniam Judicis recipiant, & ad locum congruum, & debitum deſtinèntur, undè etiam ipſe docet ibidem de mente D. noſtri, hanc veritatem univerſalem extendi ad infantes quoque qui in uteris maternis moriuntur, quia ſicut in Adamo omnes moriuntur, ità & in Chriſto omnes vivificabuntur. Hoc etiam docet ex noſtris Branc. diſp. 5. art. 2. ubi in fine plura Auguſt. refert teſtimonia ex quibus patet ipſum quoque in affirmativam ſententiam fuiſſe propenſum, & præſertim notabile eſt, quod affert ex eodem l. 22. de Civit. Dei c. 13. ubi ait. Abortivos fætus, qui cùm jam vixiſſent in utero, ibi ſunt mortui, reſurrecturos, ut affirmare, ità negare non audeo, quamvis non videam, quomodo ad eos non pertineat reſurrectio mortuorum, ſi non eximuntur de numero mortuorum, aut enim non omnes mortui reſurgent, & erunt aliquæ humanæ animæ ſine corporibus in æternum, quæ corpora humana, quamvis intrà viſcera materna geſtarunt, Aut ſi omnes animæ humanæ recipient reſurgentia ſua corpora, quæ habuerunt ubicumque viventia, & morienria relinquerunt, non invenio quemadmodum dicam ad reſurrectionem non pertinere mortuorum quoſcumque mortuos etiam in uteris matrum. Ità Auguſt. l. c. ex quo deducit Brancatus regulam generalem Auguſt. eſſe, quòd fætus qui in utero vixerunt, ideſt, qui in animam rationalem aliquando habuerunt, reſurgent, ſecus vero qui non vixerunt, ideſt, ea caruerunt. Quomodo autem, & quo tempore fiat corporis organizatio, & ejuſdem animatio in utero materno, jam declaravimus in l. de Generat. & Corrupt. diſp. 8. q. 2. ar. 2. n. 28. & 29. certum eſt enim animam rationalem à Deo in corpus non infundi, niſi ſuppoſita perfecta organizatione ſubſtantiali fætus in utero materno, ut docet Scotus 3. d. 2. q. 3. §. *Quantum ad ſecundum*, lit. B. de quo etiam fusè tractat Brancatus l. c.

24 Quintò tandem quæritur; an monſtra quoque debeant reſurgere. Nomine monſtri, ut docet Ariſt. l. 4. de generat. animal. c. 4. & 8. Plinius l. 7. natural. hiſtor. c. 4. intelligitur homo habens deformitatem tori humanæ ſpeciei extraneam, & quantum ad quid nominis dicitur monſtrum, quia ex novitate rei monſtrari dignum eſt. Monſtra autem omnia ad duo genera reducuntur, vel enim declinant à toto in ſua ſpecie, quando ſcilicet, fætus à muliere productus nullum humanum membrum haberet, & de his in propoſito non eſt quæſtio, vel ſolùm declinant in parte, quando ſcilicet, genirum eſt quidem ejuſdem ſpeciei cum generante, ſed defectum aliquem patitur vel negativum, vel etiam poſitivum; defectus negativus eſt, cùm fætus oritur aliquo carens membro, ſicut de quodam refert D. Auguſt. l. 16. de Civit. Dei cap. 8. binos tantum digitos habente in qualibet manu, & pede, defectus verò poſitivus duplex eſſe poteſt, unus quidem ſecundùm identitatem ſpeciei, & alter etiam ſecundùm diverſitatem; primus eſt, quando fætus naſcitur cum duplicatis membris humanis, ut patet de Hermaphroditis, aliiſque, qui membris, ſed tamen humanis abundant, quale monſtrum refert Scotus 4. d. 6. q. 2. §. *De quarto*, olim in Gallia fuiſſe habens duo capita humana, & monſtra hujuſmodi communi vocabulo bimembres appellantur. Alter verò defectus poſitivus ſecundùm ſpeciei diverſitatem eſt, quando fætus humanus naſcitur cum aliquo membro alterius animalis diverſæ ſpeciei, ut ſæpè etiam contingere ſolet, cujus defectus plura exempla refert Brancatus diſp. 5. c. ar. 3. Hoc igitur ſuppoſito dicendum eſt monſtra omnia in parte à ſpecie humana declinantia modo jam explicato, ſi anima rationali aliquando prædita fuerunt, reſurrectura eſſe, & quidem in forma, & perfecta natura humana, ut infrà dicemus. Ità D. Auguſt. in Enchirid. cap. 87. ubi de monſtris ſic loquitur. *Neque enim monſtra quę naſcuntur, & vivunt, quantumlibet citò moriantur, aut reſurrectura negabuntur, aut ità vitiata reſurrectura credenda ſunt, ac non potius correcta*. Deindè id etiam probat Branc. loc. cit. ex Othone Friſigiſenſi l. 8. Chro. c. 13. ſic loquente: De monſtruoſis verò, & abortivis id ſentiendum reor, quod cui hæc definitio animal rationale, & mortale congruit vel ad vitam, vel ad mortem reſurrecturum eſſe credamus. Si ergo ſunt aliquæ gentes monſtruoſæ, quæ rationales ſunt, & mortales, vel abortivi, qui jam animam habere cæperunt, huic legi ſubjacent. Tandem hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia de fide eſt omnes mortuos eſſe reſurrecturos, ut conſtat ex pluribus Scripturæ locis jam adductis; ſed monſtra humana ſunt homines, qui baptizari debent ex Scoto loc. cit. cùm anima polleant rationali; ergò ipſi quoque reſurgere debent.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSTIO SECUNDA.

De cauſa efficiente, & finali reſurrectionis.

25 QUoniam quæſtione præcedenti dictum eſt, reſurrectionem corporum diſſolutorum à nullo agente creato fieri poſſe, nec unionem animæ cum corpore ſuſcitato per ullam cauſam creatam poni poſſe, in præſenti quæſtione videndum eſt, quænam erit propria illius cauſa efficiens, quia reſpectu reſurrectionis plures cauſæ efficientes aſſignari poſſunt, quædam principalis, ſeu phyſica, quæ propriè efficiens eſt, quædam miniſterialis, quædam meritoria, & quædam exemplaris, de his omnibus in hac ſecunda quæſtione breviter diſcurrendum eſt, & tandem in fine aliqua dicemus de ejuſdem cauſa finali. Ad reſurrectionem autem efficiendam notat Scot, 3. diſt. 43. q. 5. ab initio tria præſertim eſſe neceſſaria. Primum eſt collectio omnium partium materiæ, quæ de neceſſitate, & integritate fuerunt corporis humani, ut ſunt caro, oſſa, nervi, &c. eſtò ſub formis ſpecie diverſis reperiantur, verb. grat. cineris, terræ, aquæ, ligni, &c. Alterum, eſt perfecta corporum formatio cum perfecta membrorum organizatione. Tertium tandem eſt animarum cum corporibus ſic perfectè formatis, & organizatis iterata reunitio, de his itaque omnibus operationibus à quo fient, & quomodo hic veſtigandum eſt; hæc enim faciens reſurrectionis mortuorum propriè cauſa efficiens dicetur, ut notat Brancatus noſter diſp. 4. art. 2. ab initio.

ARTICULUS PRIMUS.

An Chriſtus futura ſit cauſa efficiens reſurrectionis, & quomodo.

26 PRimò dicendum eſt pro reſolutione quæſtionis, quòd Chriſtus, ut Deus erit cauſa efficiens reſurrectionis phyſica, non autem ut homo, ità Scotus loc.cit. D. Bonavent. 4. d.43. quæſt.6. D.Thomas ibidem qu.un. art.2. & alii Scholaſtici communiter. Probatur in primus ex modo loquendi Scripturarum, quæ phyſicam cauſalitatem reſurrectionis mortuorum ſoli Deo ſemper adſcribunt tàm in particulari, quàm in univerſali, nam 3. Regum 17. volens Elias ſuſcitare puerum Viduæ ter oravit ad Dominum, *Et exaudivit Dominus vocem Eliæ, & reverſa eſt anima pueri in eum, & revixit*; & idem habetur 4.Regum c.4.de reſuſcitatione alterius pueris ex meritis Eliſæi à Deo facta, immò & ipſa Chriſti reſuſcitatio à Deo facta eſt quoad ejus humanitatem, ut legitur Act.2. *Quem Deus ſuſcitavit à mortuis*, & Act.3. *Authorem vitæ interfeciſtis, quem Deus ſuſcitavit à mortuis*; ſi ergò mortuorum reſuſcitatio in particulari ſoli à Deo tribuitur, tantò magis de reſurrectione omnium in univerſali id aſſerendum erit, quod etiam expreſſe in Scripturis habetur, undè 1.ad Theſſal.4.legitur *Si enim credimus, quòd Jeſus mortuus eſt, & reſurrexit, ità & Deus eos, qui dormierunt per Jeſum adducet cum eo*, & 2.ad Corinth. c. 1. *Ut non ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos*, & c.4. *Scientes quoniam qui ſuſcitavit Jeſum, & nos cum eo ſuſcitabit.* Sic etiam paſſim loquuntur Patres, ut Auguſt.ſerm.139.de tempore, *Unde fieri poteſt, ut homo ſurgat? dico ego, Deus eſt, qui facit*, & Ambroſius lib.4. in Lucam c.4. *Liberare à Dæmone, & homines in verbo Dei poſſunt, reſurrectionem mortuis imperare divinæ ſolius eſt poteſtatis.* Hoc tandem probatur ex Scot. loc.cit. evidenti ratione, quæ deducitur ex mirabili modo, quo omnium corporum reſurrectio fiet, nam omnium illorum materiæ erunt colligendæ, etiamſi in elementa, lapides, igna, aliaque mixta prius converſæ fuerint, & corpora omnia in carnem, oſſa, nervos, humores, & alia pro animatione neceſſaria erunt perfectè formanda, & organizanda, & tandem animæ omnium illorum à Cœlo, Lymbo, Purgatorio, ac Inferno, aliove loco, in quo aliquæ ſint condemnatæ, erunt evocandæ, adducendæ, & corporibus in inſtanti reuniendæ, quod planè non niſi divina virtute fieri poterit, quia nulla virtus creata dari poteſt, quæ hæc omnia ſimul efficere poſſit. Et ex his patet probatio alterius partis aſſerti, quòd Chriſtus, ut homo, non erit cauſa efficiens phyſica reſurrectionis, quia ad reſurrectionem omnium hominum phyſicè efficiendam neceſſaria eſt omnipotentiam, ut conſtat ex modo dictis humanitas Chriſti, ut à divinitate diſtincta, non eſt omnipotens; ergo non poteſt dici cauſa efficiens phyſica reſurrectionis univerſalis ratione humanitatis, ſed ſolum ratione divinitatis.

27 Secundo dicendum eſt, quòd Chriſtus, ut homo, neque erit cauſa inſtrumentalis phyſica reſurrectionis univerſalis mortuorum, ſed aliis modis. Hæc aſſertio pendet ex dictis lib. 3. ſent. diſp. 2. quæſt. 6. ubi diximus potentiam faciendi miracula in Chriſto fuiſſe moralem, non phyſicam, & probavimus & præſertim expreſſis Patrum teſtimoniis art. 1. in fine; nam de miraculis à Chriſto factis loquentes, & de modo, quo fieret expreſsè dicunt, ea fuiſſe facta virtute divina, & humanitatem ad id ſolùm phyſicè concurriſſe, & quod ei erat proprium, nempè ad externum motum, ad corporis contactum, verborum prolationem, & ſimilia. Unde duas in eis miraculis fecerunt actiones phyſicas, unam v.g. tangendi more humano defunctum, & hanc inquiunt fuiſſe ſolius humanitatis; alteram verò ſanandi ægrotum, vel ſuſcitandi mortuum, & hanc inquiunt fuiſſe ſolius divinitatis. Quòd ſi Patres credidiſſent humanitatem Chriſti in eos effectus phyſicè influxiſſe etiam inſtrumentaliter dumtaxat, profectò actionem hanc ſoli divinitati non tribuiſſent: ſic Damaſcenus lib.3.de fide cap.15.*Humanæ actionis finis in liberæ manus dilatione, & tactus poſitus erat, divinæ autem in puellæ excitatione.* Athan.or.4.contrà Arianos. *Humano quidem modo manum extendit, divinitas autem morbum compeſcuit, humanum fuit è carne emiſiſſe ſputum, divinitas autem oculum aperuit.* Auguſtinus tract.8.in Joan. poſt medium loquens de miraculo facto in Cana Galileæ: *Miraculum, quod facturus erat, ſecundùm divinitatem facturus erat, non ſecundùm humanitatem, ſecundùm quod Deus erat, non ſecundùm id quod infirmus natus erat.* Sicut ergò diſcurrunt SS. Patres de potentia Chriſti, ut homo eſt, ad reſurrectionem hominum particularem, ità in propoſito à fortiori diſcurrendum eſt in ordine ad reſurrectionem hominum univerſalem, & eo præſertim, quia aſſignari nequit, in quo conſiſtat ratio iſta phyſici inſtrumenti in humanitate Chriſti reſpectu reſurrectionis univerſalis, vel enim eſſet inſtrumentum in ſpoliatione, & collectione materiarum, quæ olim erant corporum, vel in formatione, & organizatione ipſorum corporum, vel tandem in reunitione animarum ſeparatum cum ipſis corporibus, & neutrum dici poteſt, quia omnia hæc omnipotentiam in operante requirunt, ut dictum eſt, qua Chriſto competit tantum, quatenus Deus eſt, quarè concludendum eſt Chriſtum, ut hominem, cauſam efficientem phyſicam eſſe non poſſe reſurrectionis univerſalis hominum, nec principalem, nec etiam inſtrumentalem, ſed tantùm moralem modo nunc explicato.

28 Sed obiicies, quòd in pluribus locis dicitur Chriſtus feciſſe miracula jubendo, & imperando, ut Matth. 8. *Volo mundare, & confeſtim mundata eſt lepra ejus*, & paulò infrà imperavit ventis, & mari, & facta eſt tranquillitas magna, & Joan. 11. *Lazare veni foras*, qui modus operandi phyſicam cauſalitatem indicat, non moralem, operari enim moraliter eſt impetrare operando, & intercedendo, & ità etiam faciet in reſurrectione univerſali, *Surgite mortui, venite ad judicium*; ergò Chriſtus pluſquam per modum cauſæ moralis operabitur, nempè per modum cauſæ phyſicæ. Confirmatur, quia Athanaſius Damaſcenus, & alii Patres humanitatem Chriſti organum, & inſtrumentum divinitatis appellant, dicuntque Chriſtum; ut hominem, eſſe cauſam inſtrumentalem reſurrectionis hominum, eo quia humanitas eſt organum divinitati conjunctum, & ità præſertim diſcurrit Lyranus in illud Joan. 5. *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei*, quia inquit, Humanitas Chriſti eſt organum divinitatis, & ideò vox ejus operabitur ad reſurrectionem generalem futuram per modum inſtrumenti conjuncti. Reſpondetur ex dictis quæſt.7.cit. ar.2. concedendo Chriſtum habuiſſe poteſtatem faciendi miracula, nedum imperativè, ſed etiam imperativè, & auctoritativè, & quia duobus modis diximus ibi ipſum miracula feciſſe, ſcilicet, ut Deum, & ut hominem, ut Deus habuit poteſtatem phyſicam, ut homo verò tantùm moralem, quam etiam per modum imperii exercere poterat, quatenus Deus conſtituerat, & promiſerat ad imperium, & nutum voluntatis Chriſti facere miraculum; unde humanitas ejus non ſolùm eo modo erat miraculorum cauſa, qui conſiſtit in oratione, & impetratione, ut eſt in aliis Sanctis miracula patrantibus, ſed hoc etiam alio modo imperativo, qui erat proprius Chriſti ex vi unionis hypoſtaticæ. Ad Confirmationem patet per ignem, quòd ideò Patres humanitatem Chriſti præcipuè organum, & inſtrumentū divinitatis appellant, quia poteſtatem habebat miracula faciendi, & quid ſibi placitum erat, non tantùm impetrativam, & deprecativam, ut habent alii Sancti, ſed etiam imperativam, moralem tamen dumtaxat, non phyſicam, quia nempe Deus ipſe humanitatem Chriſti conſtituit cum tali promiſſione, & pacto, ut ad nutum voluntatis ejus, ſivè poſita aliqua ejus actione, efficeret miraculum, & opus ſupernaturale, quod nulli Sanctorum conceſſum eſt unquam, quia non univerſaliter etiam per orationem ſemper faciebant miracula, ſed ſæpè non exaudiebantur; at Chriſtus ſemper, ut colligitur ex ejus verbis Jo.11. *Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me, ego autem ſciebam quia ſemper me audis*, quam doctrinam fusè l.c. explicamus, & probamus

de quo alia plura videri poſſunt apud Hiquœum d.43. quæſt. 5. num. 15.

29 Tertio dicendum eſt, quòd Chriſtus etiam ut homo, erit cauſa imperativa, & meritoria reſurrectionis noſtræ, ut docent D.Bonavent. diſt. 43. cit.q.6. Scotus diſt.48.quæſt. 1. G, & alii paſſim. Quod erit cauſa imperativa patet ex loc. cit. Joann. 5. *Veniet hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt audient vocem filii Dei, &c.* & 1. ad Theſſal. 4. *Quoniam ipſe Dominus juſſu & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de Cælo, & mortui,qui in Chriſto ſunt reſurgent primi,* ubi Gloſſa inter l. ait *juſſu ideſt imperio*; quomodo autem hæc vox emittetur ad mortuos convocandos, & reſurrectio imperabitur dicemus art. ſequenti, & quomodo poteſtas hæc imperativa ſit Chriſto communicata, etiam ut homini, ex vi unionis hypoſtaticæ patet ex modo dictis. Quòd autem Chriſtus ſit etiam cauſa meritoria reſurrectionis noſtræ patet ex pluribus Scripturæ locis, ut ex 1. Corinth.cap.15. *Chriſtus reſurgens a mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum*, ubi Liranus exponit Paulum de reſurrectione mortuorum, quæ per Chriſtum erit; & ibidem ſubdit, quod *ſicut in Adam* loqui, *omnes moriuntur, ità & in Chriſto omnes vivificabuntur*, ubi Gloſſa ordinar. ex Auguſtino habet, quod omnes in Adam moriuntur, & in Chriſto vivificantur; quia nemo ad mortem, niſi per illum, nemo ad vitam, niſi per iſtum; ergo ſicut Adam fuit cauſa meritoria corruptionis, & mortis omnium, nedum ſpiritualis, ſed etiam corporalis, ita Chriſtus ſecundùm humanitatem utriuſque reſurrectionis cauſa eſt meritoria, ſcilicet, ſpiritualis ad gratiam, & corporalis ad vitam immortalem. Suar.tamen diſp.50.cit. ſect.4. ab initio advertit, quod licet Chriſtus revera, & cum omni proprietate dici poſſit cauſa reſurrectionis bonorum, reſurrectio tamen malorum, ac damnatorum, cùm potiùs ad vindictam, & pœnam pertineat, non videtur ità proprie cadere, ſub meritis Chriſti, niſi dicamus illam reſurrectionem, ut cedit in majorem afflictionem, & pœnam damnatorum, non eſſe ex meritis Chriſti, ſed potius quodammodo eſſe effectum demeritorium talium hominum reproborum, prout vero illa vita immortalis abſolutè loquendo in ſe bona eſt, ac fundamentum quantum eſt de ſe poſſet eſſe beatitudinis, ſupernaturaliumque bonorum, & præterea quatenus actio illa, per quam vita denuo reparatur, eſt ſupernaturalis in qua Chriſtus vim, & efficaciam ſuam explicat, ſub hac ratione eſſe effectum meritorium ejus, ſicut expulſio Dæmonis facta virtute Chriſti, & eſt pœna ipſius Dæmonis, & effectus meritorum Chriſti, diverſa tamen ratione. Ita Suar. l.c. & ait ità ſentire Cyrill. lib.4. in Joan.c.51. & Tertull. lib. de reſurrectione carnis.

30 Quarto dicendum eſt, quod Chriſtus, ut homo, eſt etiam cauſa exemplaris reſurrectionis noſtræ, quatenus, ſcilicet, noſtra reſurrectio futura eſt ad ſimilitudinem, & imitationem reſurrectionis Chriſti, quod eſt eſſe effectum ejus in genere cauſæ exemplaris. Ita Divus Bonavent. diſt.43. cit.q.6. D. Thom. qu.un. art.2. Riccard. art.3. qu.4. & alii Scolaſtici ibidem cum Magiſtro, & probat Seraphicus Doctor ex Auguſtino de Civit. Dei 22. cap.16. ubi ait, quod talia erunt corpora noſtra, qualia Chriſtus ſua reſurrectione monſtravit, unde eſt quaſi exemplum, in quo noſtra reſurrectio eſt inchoata tamquam membrorum in capite, ſicut dicitur Epheſ.2. *Convivificavit Nos Chriſto &c.* ubi Lyranus ait, conreſuſcitavit in ſpe, quia reſurrectio Chriſti eſt cauſa noſtræ reſurrectionis futuræ, ſed non poterat pro tunc eſſe cauſa, niſi meritoria, & exemplaris, ergo &c. Notat tamen Suarez diſp.50.cit.ſect.5. hanc ſimilitudinem, & imitationem reſurrectionis hominum cum reſurrectione Chriſti non eſſe futuram in omnibus eodem modo, ſed cum aliqua diſparitate juxtà qualitatem, & conditionem hominum reſurgentium, unde quia hujuſmodi ſimilitudo, & imitatio major erit in reſurrectione juſtorum, ideò Chriſtus Dominus erit perfectiſſimum exemplar reſurrectionis juſtorum, quod etiam deducitur ex eo, quod 1.Corinth.15. dicitur. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ità & in Chriſto omnes vivificabuntur, unuſquiſque autem in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus, & deindè ii, qui ſunt Chriſti*, nimirum tamquam illi maximè ſimiles, & conformes. Hæc autem ſimilitudo inter Chriſtum, & corpora glorioſa Sanctorum conſiſtet in primis in naturali, ſeù ſubſtantiali vita, & unione uniuſcujuſque corporis ad animam ſuam, hoc enim eſt primum veræ reſurrectionis fundamentum. Deindè conſiſtet in perfecta corporis quantitate, ſicut enim Chriſtus integro corpore ſurrexit, ac perfecta magnitudine, ità etiam cæteri omnes juſti reſurgent, juxtà illud Pauli Epheſ. 4. quod reſurgemus *in menſura ætatis plenitudinis Chriſti*, dicitur autem plenitudo, ſeù perfectio ætatis, quando corpus humanum ad perfectum pervenit augumentum, & talem ſtatum in quo homo integras corporis vires poſſidet, perfectum temperamentum, & animæ maximè accomodatum. Et tandem hæc perfecta ſimilitudo conſiſtet in omnibus ſenſibus, ac facultatibus corporis, in pulchritudine, aliiſque ornamentis naturæ, ac gloriæ, quæ in corpore Chriſti exiſtunt, quam ſimilitudinem juſtorum cum corpore Chriſti indicavit Paulus loc. cit. dicens, *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*, ac ſi diceret ſimilitudinem illam, ſeù imitationem in hoc conſiſtere, quod juſti corpora glorioſa ſint habituri; quale eſt Corpus Chriſti, quæ immutatio non eſt communis omnium, ſed propria juſtorum. Hæc autem perfecta exemplaris imitatio æqualitatem cum illo non requirit, ſed proportio ſufficit, quia cauſalitas exemplaris non requirit, niſi proportionalem cum eo conformitatem, ut ſicut illud omnem hujuſmodi perfectionem habuit ſibi debitam juxtà ſuam individualem rationem, ità ſingula corpora modo ſibi connaturali illam ſint habitura, & idem de perfectionibus gloriæ dicendum eſt, quæ ſingulorum meritis cum debita proportione reſpondent.

31 Quinto, quoad infantes in peccato originali decedentes addit Suarez loc. cit. ut ſatis probabile, Chriſtum Dominum etiam futurum cauſam exemplarem reſurrectionis eorum quoad perfectiones naturæ, non autem gloriæ, & ratio eſt, quia ii infantes poſt reſurrectionem habebunt, non ſolùm vera corpora humana, ſed etiam perfecta, ſed in perfecta quantitate, & ætate conſiſtentia, non enim in corpore infanti reſurgent, ſed virili, & perfecto, in quo poſſint ratione uti, & cùm in æternum ſint duratura, erunt incorruptibilia, non quidem ex intrinſeca cauſa, ſed ab extrinſeco ſaltem, ſeù per ſuſpenſionem omnis cauſæ corrumpentis, & alterantis, ut infrà dicemus, ideoque nec cibo, nec potu indigebunt, quia omnis alteratio tunc ceſſabit, Deo ita providente. Neque etiam pœnas patientur ſenſibiles, ut late oſtendimus lib.2. ſent. diſp.4. quæſt. 6. de pœna peccati originalis, cum enim in ſuis corporibus nihil mali geſſerint, neque eis prave, & inhoneſte uſi fuerint, nec denique per proprium actum reatum culpæ incurrerint, non eſt cur doloribus, aliiſque corporalibus pœnis crucientur, ſed ſatis eſt, quod omni ſupernaturali dono priventur, & ſola pœna damni puniantur, ut loc.cit. diximus. Quapropter D. Auguſtinus in Enchirid.cap.93. docet *pœnam parvulorum eſſe mitiſſimam*, & D. Bonavent. 2. d.33. p.3. q.2. ait eos tenere ſtatum quaſi medium inter gratiam, & culpam actualem, & quoniam ſtatus retributionis reſpondere debet ſtatui vitæ præſentis, in tali ſtatu debent animæ parvulorum poni, ut quaſi medium teneant inter bonos, & æternis ignibus cruciatos; quoniam igitur beati carent modo pœnæ ſenſibilis, & habent Dei viſionem, damnati vero ſunt in tenebris, & puniuntur pœna ſenſibili, parvuli ſecundum ordinem æquitatis debent communicare in uno cum damnatis, & in alio cum beatis; ſed non poſſunt communicare in habendo divinam præſentiam, quia tunc in nullo communicarent cum damnatis; ergo communicant cum beatis in non habendo pœnam ſenſus, cum damnatis vero in carentia viſionis; ità Seraphicus Doctor loc. cit. Quamobrem licèt iſti ſimpliciter ſint expulſi à Regno Cœlorum, & inter damnatos, ac reprobos computentur quoad pœnam damni, quia tamen in corporibus habebunt perfectionem ſuæ naturæ debitam, & ſingulis individuis accommodatam, & totam hanc naturalem perfectionem per Chriſtum habebunt, nihil obſtat quominus ab ipſo hæc beneficia acceperint, & conformitatem cum ipſo ſint habituri in iis, quæ ad naturæ perfectionem, & convenientem ſtatum naturalem ſpectant, atque ideò quoad hæc, omnia merito Chriſtus dici poteſt cauſa exemplaris reſurrectionis eorum.

32 Poſtremò de damnatis dicendum eſt, quòd quamvis eorum corpora futura ſint ſimilia corpori Chriſti in aliqua naturali perfectione, non tamen in omnibus, multoque minus in perfectionibus gloriæ, & quoad ea, in quibus erunt conformia, non erit propriè Chriſtus cauſa exemplaris eorum. Aſſertum declaratur quoad ſingulas partes, & quidem quod corpora damnatorum futura ſint ſimilia Corpori Chriſti in aliqua naturali perfectione ex eo conſtat quod in primis habebunt quicquid eſt de eſſentia humani corporis, aliàs illa vera reſurrectio non eſſet, tùm quia eſt communis fere ſententia Doctorum cum Magiſtro 4.d.44. quod qualitates, ſeù conditiones naturam ſubſtantialiter deformantes in nullo homine reſurgent, inquit enim Magiſter ibi credendum eſſe, quòd omnes reſurgent incorrupti, non utique impaſſibiles, quia reprobi mortem patientur æternam, ſed ſine diminutione membrorum omnia corporis habituri membra. Quod autem non omnibus perfectionibus naturalibus ſint damnatorum Corpora Chriſti corpori futura ſimilia ex eo conſtat, quod plures Patres, & DD. aſſerunt corpora reproborum reſurrectura eſſe cum deformitatibus accidentalibus quas in ſtatu vitæ habuerunt, ut dicemus q. ſeq. & quidem certum eſt, quod in illis corporibus manebunt defectus corpori humano connaturales, ut ſunt gravitas, opacitas, paſſibilitas, &

ſimi-

Digitized by Google

ſimile iis; hæc enim, quæ ex principiis ſpeciei oriuntur, perfectionis reſurrectionis non repugnant, & alioquin horum defectuum carentia meritis damnatorum non debetur; tum quia hi defectus non niſi per dotes gloriæ excluduntur, undè etiam in infantibus erunt, qui cum ſolo originali deceſſerunt. Denique quod Chriſtus proprie non ſit exemplaris cauſa reſurrectionis damnatorum etiam quoad ea, in quibus erunt ejus corpori ſimilia, ex eo probatur, quia ad hoc, ut una imago alterius exemplar dicatur, requiritur, ut hæc illam repræſentet, ſeù fiat ſub habitudine repræſentationis, ſeù imitationis illius, ſed quamvis inter corpora damnatorum, & Chriſti ſit aliqua ſimilitudo, eorum tamen reſurrectio fieri non videtur, ut Chriſtum repræſentent, ut eorum exemplar, neque ut ſint ei ſimiles, & conformes, ſed propter alias divinæ juſtitiæ, & providentiæ rationes, ut benè diſcurrit Suar. l.c. ex D.Thom.3.p.q.56.art.2.

ARTICULUS SECUNDUS.

An Chriſtus ſit effecturus reſurrectionem noſtram per ſe, vel per Angelos.

33 CONveniunt DD. generalem mortuorum reſurrectionem, & Chriſti imperio, & angelicò faciendam eſſe miniſterio, & patet ex Matth. 24. ubi Chriſtus loquens de fine mundi ait: *Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus Cæli, & mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, &c.* & ep.1.ad Theſſal. 4. *Ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de Cælo, & mortui, qui in Chriſto ſunt reſurgent primi,* quem locum exponens Chryſoſt.hom.7.ait, ubique, quidem reſurgent, ſed congregabuntur ab Angelis, atque illud quidem Dei potentiæ jubentis terræ, ut dimittat depoſitum, &c. adducere, autem, & congregare eſt miniſtrorum. Quoniam verò ab initio quæſtionis dictum eſt ex Scoto d.43.q.5. in principio 5. *Reſpondeo* ad reſurrectionem efficiendam tria præſertim eſſe neceſſaria, nimirum congregationem totius materiæ uniuſcujuſque corporis ad eum locum in quo corporum reſurrectio facienda eſt; deindè perfectam corporum formationem cum perfecta membrorum organizatione, quæ quatenus neceſſaria eſt ex parte materiæ ad unionè animæ, ordine ſaltem naturæ eam præcedere debet, & tandem reſurrectionem ipſam, quæ eſt ipſius animę cum corpore iterata ſubſtātialis reunitio. Et rurſus quia ex locis Scripturæ modò adductis voce tubæ convocandi ſunt mortui è monumentis pro reſurrectione, & judicio, in præſenti examinandum eſt, quæ actiones immediatè, & per ſe fient à Chriſto Domino, & quænam Angelorum miniſterio, cùm omnes Patres, & DD. unaniter doceant Chriſtum Dominum, & virtute ſua, & Angelorum miniſterio aliquid effecturum in reſurrectione noſtra.

34 Primò itaque ab hoc ultimo incipiendo dicendum eſt, hanc vocem, qua mortui ad judicium, & reſurrectionem vocabuntur, non eſſe formandam proximè, & immediatè ipſis Chriſti ore, & lingua, ſed tantùm proferendam eſſe imperio Chriſti, miniſterio tamen alicujus Angeli; unde primum miniſterium Angelorum erit ſonitus tubæ, quo ex omnibus mundi partibus mortui ad judicium vocabuntur. Probatur ex loc. cit. Matth. 24. & Marci 13. *Mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à ſummi ſ Cælorum uſque ad terminos eorum,* & 1. ad Theſſalon.4. *Ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli, &c.* quo loco Lyranus ait: *Illud dictum, ſurgite mortui, poteſt exponi, quòd ſit Archangeli executivè, & Chriſti imperativè,* & exponens illud Matth.2. cit. inquit, *Audietur ſonitus virtute Angelorum factus*; ergò hæc vox proferenda quidem erit ex Chriſti imperio, ſed alicujus Angeli, vel plurium miniſterio, hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ut ait Suar.diſp.50.cit.ſect.5. non decet Chriſtum Dominum per ſe ipſum, & immediatè talem vocem edere, ſiquidem potius ad præconem, & miniſtrum, quàm ad Principem, & judicem, ſpectat; undè infert, quòd licet potuiſſet Chriſtus etiam in Cęlo exiſtens illum ſonum, ſeù vocem in hoc aere immediatè, & per ſe ipſum efficere, non quidem lingua, aut aliis organis ſacrati ſui corporis, ſed voluntate ſua, ac imperio; ſuavis tamen ordo, ac divinæ providentiæ diſpoſitio petit, ut potius per cauſas ſecundas, miniſtroſque ſuos id præſtet, eò quòd per eos modo magis connaturali, & accommodato fieri poteſt, cùm enim hæc vox per ſolùm motum localem aeris ſit formanda, optimè angelico miniſterio fieri poteſt, & ità diſcurrendo optimè intelligitur, quomodo una & eadem ſit vox, quæ à Joanne dicitur *Vox filii Dei*, & à Paulo *Vox Archangeli*, dicitur enim vox filii Dei, quia ejus imperio, & juſſu fiet, & vox Archangeli, quia fiet ejus miniſterio quo quidem modo etiam verba Sacramentalia dicuntur Chriſti, & miniſtri illius quidem inſtitutivè, & auctoritativè, iſtius verò executivè, & prolativè, & ità hunc locum exponunt Chryſoſtomus, & alii Patres. Ex quo diſcurſu deducitur in primis, quòd tuba, qua utentur Angeli ad convocandum mortuos pro reſurrectione, & judicio, non erit materiale inſtrumentum quod dicitur *Tuba*, ſed magna quædam vox Angelorum miniſterio formata, ut pluribus Scripturarum, & Patrum oſtendit teſtimoniis Brancatus noſter diſput.4.art.ult. Et rurſus deducitur vocem illam futuram eſſe per ſonum ſenſibilem, ut docet D. Thomas Joann.5.Lectione 5.pro quo adducit Chriſoſt.hom.38. in Joann. dicentem *Orbem terrarum voce Chriſti reſurrecturum*, & Hieron. epiſt.61. ad Pammach. dicentem *Auribus audient, &c.* quibus verbis utique ſupponit vocem illam fore ſenſibilem. Et hoc etiam ratio ipſa ſuadet, ut ait Suar.loc.c. quia adveniente Chriſto homine in ſua majeſtate ſenſibili, & manifeſto adventu ad congregandum, & judicandum homines ſenſibiles congruum eſt, ut aliquod ſignum ſenſibile præcedat ejus adventum, quaſi præeuntis præconis, atque homines judicandos convocantis. Quomodo autem vox ſenſibilis in omnibus mundi partibus audiri poterit, & quomodo poſſint homines ad prolationem illius vocis ſuſcitari, & illam audire, cum auditus vitam, & reſurrectionem ſupponat, variis modis explicat Suarez ibid. Sed breviter dici poteſt, vocem illam, vel ſonum à pluribus Angelis formandum eſſe in diverſis mundi partibus exiſtentibus, vel ab uno Angelo velociſſimè omnes mundi partes peragrante, & cùm in inſtanti reſurrectionis mortuorum ſonus illius vocis ſit adhuc duraturus, poterit in eodem à reſurgentibus percipi, quòd ſufficit ut eam vocem audire dicantur, etiamſi aliquem ſonum, vel ſillabas aliquas prius prolatas non perceperint, vel dici poteſt vocem illam duas partes habituram, prior erit illa *Surgite mortui*, & per hanc excitabuntur, & reſurgent; poſterior erit illa *Et venite ad judicium*, & hanc percipient homines jam ſuſcitati, & & viventes, eique ſtatim obedient.

35 Secundò dicendum eſt, quòd congregatio cinerum fiet quidem Chriſti imperio, Angelorum tamen miniſterio, qui propria naturali virtute hoc miniſterium exequi poterunt, & ideò fiet in tempore. Eſt communis Theologorum aſſertio, & præſertim Scoti loc. cit. quod probat ex loc.cit. Matth. 24. *Mittet filius hominis Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à ſummus Cælorum uſque ad terminos eorum,* quod eſt dictum, inquit Doctor, quodcumque diſperſæ fuerint partes materiæ corporis in elementa, ſivè in ignem, ſivè in terram à ſummis Cęlorum uſque ad terminos eorum, ſivè in quodcumque corpus medium, aqueum, aereum, vel imperfectè mixtum à quatuor ventis, omne materiæ partes recolligentur, & reunientur Angelorum miniſterio, & ità etiam diſcurrit D.Th.4.diſt.43.qu.un.art.2. ubi ait, quòd quantum ad collectionem pulverum, & præparationem eorum ad reparationem corporis humani in reſurrectione, utetur Deus miniſterio Angelorum, & ità etiam docet D.Auguſtinus 3. de Trinit.c.3. Greg.4.Dialog.c.5. ac etiam alii Patres, idque ſuadet quoque ratio ipſa, quia Deus ſemper inferiora per ſuperiora adminiſtrat, & quoad commodè fieri poteſt, ſemper per cauſas ſecundas operatur. Quod autem talis cinerum congregatio fiet ab Angelis in tempore, non in inſtanti, probat Doctor per hoc, quod dixerat l.2. d.8.quæſt.un. quod Angelus non poteſt movere corpus in inſtanti, unde cùm hæc collectio Angelorum miniſterio, ac eorum propriæ virtuti ſit remittenda, non eſt quod nova miracula fingamus ſine ulla neceſſitate, aut aſſiſtentia Dei extrà ordinaria, quia naturæ effectus id non exigit, neque Scriptura aliquam circumſtantiam exprimit, ex qua id colligi poſſit. Quamvis autem collectio materiæ electorum l.c.Matt. Angelis bonis tribuatur ſine mentione de reprobis, & indè aliqui occaſionem opinandi ſumpſerint, quòd per Angelos malos cinerem reproborum collectio fiet. Contrarium tamen probabilius eſt, quia ut Hiqueus advertit diſt.43.cit.q.5. in Commentario, hæc collectio cinerum damnatorum ex omnibus aliis, in quæ reſoluta ſunt, ſine communicatione doni ſupernaturalis revelationis fieri nequit, quia nequeunt Dæmones naturali lumine, neque Angeli cognoſcere illos cineres præ reliquis, hoc autem donum non congruit tunc Dæmonibus conferre, quando jam finalem damnationis ſententiam ſunt recepturi, & præſertim cùm tota illa collectio cinerum mediante voce tubæ fieri debeat, quæ ſolis Angelis bonis committetur.

Confirmatur, quia id etiam formæ extremi judicii magis convenire videtur, in quo judicandi ſunt omnes etiam Dæmones per judicem finali ſententia, & in carcerem paratum detrudendi, nulla ergò adeſt congruitas miniſterii dæmonum in hoc judicio, qui adeſſe debent tantùm ut Judicis ſententiam damnationis recipiant, non autem ut ejus Miniſtri.

36 Tertiò eadem quoque ratione dicendum eſt, miniſterium etiam Angelorum fore in reſurrectione mortuorum congregare, ſeù adducere ad locum judicii electos jam reſuſcitatos, ità enim docent D.Thomas, D. Bonavent. Scotus, & alii Scholaſtici

Digitized by Google

ſtici l.c. & expreſsè deducitur ex l.c. Matt.24. *Mittet Angelos ſuos cum turba, & voce magna, & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, &c.* & ſic etiam diſcurrit Auguſt. in Pſal.49. ſuper verſ.11. *Congregate illi Sanctos ejus*, ubi ait, quod vox divina, & prophetica videns futura, tamquam præſentia, exhortatur Angelos congregantes, mittet enim Angelos ſuos, & congregabunt ante eum omnes gentes; ſic pariter Hieronymus in eumdem locum; ergo per Angelos fiet hæc adductio, ſeù congregatio electorum ad locum judicii. Et quamvis aliqui dubitaverint, an etiam reprobi bonorum Angelorum miniſterio, vel potius malorum ſint congregandi in loco judicii, & hoc ſecundum magis approbaverint, eo quod loc.c.Matth. de ſolis electis mentio fiat. Adhuc tamen probabilius eſt, quod etiam reproborum congregatio per Angelos bonos ſit facienda, nam rationes id probantes de collectione cinerum, idem pariter probant de eorum congregatione, & adductione facienda ad locum judicii, & hoc etiam deducitur ex eodem loc. Matth.24. cit. ubi ait, quod *exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum*, talis autem ſeparatio ab eis fieri non poterit, niſi bonos in aera ducendo mox in Cœlo regnaturos, malos autem in terram vallis Joſaphat mox in ignem æternum mittendos, & adhuc expreſſius idem habetur Matth.14. his verbis: *In conſummatione ſæculi mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittet eos in caminum ignis, tunc iſti fulgebunt*; ergo Angeli boni colligent ſimul, & congregabunt in conſummatione ſeculi bonos, & malos, juſtos, & reprobos ad locum judicii adducendos. Neque officit quod in c.24. dicat Matthæus, quod Angeli boni congregabunt electos nulla facta mentione de reprobis, quamvis enim ibi fiat mentio electorum, non tamen reprobi excluduntur, ſed vel intelligitur pars pro toto, vel de eis fit ſpecialiter mentio, quia ſpeciali quodam, & glorioſo modo iſti congregabuntur rapti in aera obviâ Chriſto Domino, non ſic reprobi, qui miſeri relinquentur in terra vallis Joſaphat, vel tandem de ſolis electis ibi fit mentio, quia ipſorum tantùm eſt reſurrectio proprie dicta ad vitam, reproborum autem ad mortem ſempiternam, & damnationem.

37 Quartò dicendum eſt, quòd diſpoſitio, ſeù organizatio ſuſcitandorum corporum non fiet miniſterio Angelorum, quorum actio in ſolo motu locali terminatur, ſed virtute, & efficacia Chriſti, & illa formatio corporum erit in inſtanti. Ità Scot. l.c. §. *De ſecundo dico*, quod probat, quia Angelus non poterit illam formam ſubſtantialem inducere in materiam, virtus autem divina etſi poſſit ſucceſſivè agere, & ſucceſſive inducere formam, ſicut virtus creata, tamen magis congruit, quod illa virtus formam inducibilem in inſtanti inducat in inſtanti, quia numquam eſt ſucceſſio neceſſaria, niſi propter aliquem defectum agentis. Hoc etiam tenet Suar. ſect.4. cit. contra quoſdam dicentes etiam organizationem corporis faciendam eſſe opera Angelorum, quod evidenti ratione impugnat, & reiicit, quia Angelus, non poteſt vi, & efficacitate naturali materiam alterare, aut ad formam ſubſtantialem diſponere, fingere autem elevari, ut inſtrumentum ad hujuſmodi actionem, voluntarium eſt, & ſine ullo fundamento, alioquin eadem ratione dici poſſet efficere reſurrectionem ipſam, ut inſtrumentum Dei, quod ſuprà impugnatum eſt, quia tàm Scriptura, quam Patres hunc effectum Deo ſpecialiter tribuunt excludendo concurſum puræ creaturæ tàm per modum cauſæ principalis, quam inſtrumentalis, & argumentum à prima hominis creatione, & formatione corporis Adam rectè applicari poteſt, ut advertit Hiquæus l.c. in Comment. nam ex nullo ſpeciali miniſterio videtur Angelis convenire actio inſtrumentalis magis reſpectu ſecundæ formationis, quàm reſpectu primæ, neque ex modo loquendi Scripturæ, neque ex natura actionis magis excluduntur Angeli à prima hominis formatione, quàm ſecunda, neque Patres aliter de utraque loquuntur, ut procedunt ex potentia, & ſapientia Creatoris, ſed in prima hominis formatione Angeli cooperatores non fuerunt, nec per modum cauſæ partialis principalis, nec per modum inſtrumentalis, & oppoſitum fuit error Philonis, Cerinthi, Baſilidis, & Manichæorum, qui verba illa *faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, reſpective etiam ad Angelos intelligebant, quaſi ad illam formationem ipſi quoque cooperatores fuerint, quem errorem damnat communis ſententia Patrum Ambroſii, Baſilii, Chryſoſtomi, Cyrilli Alexandrini, Auguſtini, & aliorum, quia verba illa *Ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram* ad Angelos nullo modo referri poſſunt cùm ad eorum imaginem, & ſimilitudinem non ſit homo; ergo &c.

Confirmatur, quia nullibi legitur in Scriptura Angelos aliter ad hominis reſurrectionem fore cooperaturos, quam colligendos electos à quatuor ventis per collectionem illarum cinerum, aut ipſos ad judicium convocando, ſuppoſito quod in diverſis locis, & non in uno reſurgent, de quo infrà q.ſeq. aliam ergo efficaciam ex doctrina Scripturarum, & Patrum in propoſito eis tribuere non poſſumus.

38 Quinto tandem dicendum eſt; ſolùm Chriſtum Dominum ſine ullo Angelorum miniſterio noſtram reſurrectionem effecturum quoad animationem, ſeu animæ ſubſtantialem unionem, & proprietates omnes, ac perfectiones indè conſequentes, itaut hæc animatio ſit à ſolo Deo immediatè, ità Scot. q.5. cit. §. *De tertio dico*, quomodo autem Chriſtus etiam ut homo erit cauſa noſtræ reſurrectionis, jam declaratum eſt art. præced. Addit deindè, quod hæc animatio non erit tantum in inſtanti propter rationem dictam, quia ſcilicet eſt à ſolo Deo immediatè, cujus virtuti activæ nihil reſiſtit, ſed neceſſe eſt eam eſſe in inſtanti, quia non poſſet eſſe ſucceſſio in receptione formæ, niſi propter partes formæ inducendæ, vel propter partes corporis, quarum una prius recipit formam, quam alia, ſed neutrum poteſt poni in hac animatione corporis organizati. Non primum, quia illa anima in unico gradu, in quo creatur, reunietur, itaquod licet pars aliqua corporis poſſet eſſe perfectior alia, tamen hoc nihil facit ad propoſitum ad ſucceſſivam unionem ipſius animæ. Nec ſecundum poteſt dari, ſaltem de primo animabili, aliquid enim eſt proportionatum animabili primo, ita quod nihil ejus poteſt animari, niſi totum ſimul animetur, licèt forte de multis partibus corporis, quæ non ſunt ſimpliciter neceſſariæ ad animationem, ut ſunt manus, pes, & cæteræ partes, una poſſit animari prius, quàm alia, ſed loquimur de prima animatione. Addit denique animationem fieri in eodem inſtanti, in quo formatum eſt corpus, & organizatum, quia organizatio corporis eſt diſpoſitio neceſſitans ad animæ infuſionem, quatenus Deus ejus creator ita ſtatuit, non autem ex eo, quod ſimpliciter, & abſolute loquendo repugnare corpus organizatum abſque anima conſervari poſſe. Et tandem quęrens, an eadem mutatione inducatur forma corporis, & animæ; negativè reſpondet, quia forma corporeitatis per veram mutationem inducitur, cum ejus privatio duratione in materia præceſſerit, quæ proinde formam illam recipiens aliter ſe habet nunc, quàm prius, unde formatio corporis fit per veram mutationem; non ſic ejus animatio, ſeu animæ inductio, quia non præceſſit duratione privatio formæ in materia, ideſt, animæ in ſubjecto proximo, quod eſt corpus, nam in eo inſtanti, quo nata eſt ineſſe privatio inducitur forma, & ſic vera materiæ mutatio non intervenit, ad quam requiritur ſubjectum duratione præceſſiſſe; aliter enim ſe habere nunc, quàm prius, ſupponit ſubjectum prius fuiſſe, quod in propoſito non contingit, cum anima corpori reuniatur in ipſo ejuſdem organizationis inſtanti.

ARTICULUS TERTIUS.

Cur mortuorum reſurrectio ſit futura.

39 PRimo pro reſolutione hujus quæſiti de cauſa finali reſurrectionis generalis hominum, ſupponendum eſt ex dictis lib.2. ſent. diſp.4. de Divina voluntate, Deum in ſuis operibus ad extrà non habere pro fine per ſe aliquod creatum quia à creaturis in operando non dependet, ſed tantùm ſeipſum juxta illud Proverb.16. *Univerſa propter ſeipſum operatus eſt Dominus, impium quoque ad diem malum*, ideoque nullam ſuorum operum cauſam finalem creatam, quę ſit vera, & propria cauſa, aſſignari poſſe, ſed cauſa finalis omnium operum ipſius ad extra eſt alicujus divini attributi oſtenſio, & manifeſtatio, ut v.g. potentię, juſtitiæ, miſericordiæ, &c. & licet in Sacris Scripturis aliquando cauſæ quędam, vel motiva inſinuari ſoleant, ob quas Deus ad extrà operari dicitur, ut v.g. cum dicitur Joann.3. *ſic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret*, & in ſymbolo *Propter nos homines, & propter noſtrā ſalutem deſcendit de Cęlis, & incarnatus eſt, &c.* tamen ut etiam advertit Brancatus noſter diſput.8. de cauſa finali reſurrectionis art. un. revera proprie, & in rigore non ſunt fines, neque motiva, quibus Deus ad hęc operanda moveatur, quia res creatæ non ſunt fines, neque motiva, quibus Deus ad hæc operanda moveatur, quia res creatæ non ſunt fines Dei, ſed materiæ, occaſiones, & objecta, circà quæ verſantur attributa Dei, ac in eis operando relucent, & ad extrà manifeſtantur, unde quando dicitur, quod Deus ſic dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, & quod propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de Cœls, &c. non hominis bonum eſt verè, & propriè finis Incarnationis, ſed Dei charitas, & miſericordia, ſive horum attributorum oſtenſio, & manifeſtatio; homo verò eſt terminus, ſeù objectum, circà quod Charitas Dei, vel miſericordia exercetur, & ità Deus operando ad extra ſemper pro fine ſeipſum habet hoc, vel illud divinum attributum oſtendendo in hac, vel illa operatione. Hic ergo cum inquiritur cauſa finalis reſurrectionis hominum generalis in die judicii, aliud non quæritur, niſi

pro-

Digitized by Google

propter quam Dei perfectionem exercendam, & manifeſtandam fiet talis reſurrectio, & quodnam eſt objectum, ſeu terminus, ac effectus talis exercitii. Hoc ſuppoſito.

40 Secundo dicendum eſt, reſurrectionem hominis generalem fieri in oſtenſionem, & exercitium Divinæ juſtitiæ quoad præmium bonorum, & ſupplicium malorum in anima, & corpore, ità DD.& Patres communiter, & clarè deducitur ex Scripturis, præſertim ex 2. Corinth. 5. *Omnes enim nos manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit ſivè bonum, ſivè malum,* ubi Liranus ait, oportet nos manifeſtare ante tribunal Chriſti, ideſt antè judiciariam ejus poteſtatem, ut referat unuſquiſque propria corporis, ideſt pœnam, vel præmium pro his, quæ geſſit vivens in corpore. Quod adhuc magis declarat Oecumenius in c.3. epiſt.2. Petri dicens. Omnes enim nos manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti, non animis corporibus nudatis, ſed unà cum corporibus, ipſiſque incorruptibilibus; quomodo enim nuda anima referet ea, quæ per corpus peccata ſunt? ſiquidem non eſt juſti judicis, cùm duo in eodem peccaverunt, unum dimittere, totumque crimen in alterum transferre; ergo ad juſtitiam exercendam pro peccatis commiſſis circà corpus humanum, vel circà totum conjunctum ex anima, & corpore fiet reſurrectio, & ad utrumque puniendum, quem finem reſurrectionis hominum generalis adhuc clarius expreſſit Athanaſius in ſimbolo dicens: *Reſurgere habent omnes homines cum corporibus ſuis, & reddituri ſunt de factis propriis rationem, & qui bona egerunt ibunt in vitam aeternã, qui verò mala in ignem æternum,* & idē habetur in pluribus aliis Scripturæ locis, quapropter hoc tamquam dogma de fide determinatum eſt Conc. Lateranenſi 4. cap. 1. uti habetur in cap. Firmiter, de Summa Trinitate, & Fide Cathol. ubi inter cætera de Chriſto dicitur, quòd venturus eſt in fine ſæculi judicaturos vivos, & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundum opera ſua tam reprobis, quàm electis, qui omnes cum ſuis propriis reſurgent corporibus, quæ nunc geſtant ut recipiant ſecundum opera ſua ſive bona fuerint, ſivè mala, illi cum Diabolo pœnam perpetuam, & iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam, ità ad verbum Conc. cit. ergò ob juſtitiam exercendam reſurrectio eſt futura, & hic eſt finis ejus.

41 Tertiò, quoniam vulgus, & imperiti ſæpiùs conqueruntur, quod in hac vita juſti ut plurimum infeliciter vivunt, & feliciter injuſti, & ſceleſti homines, undè & Jeremias ipſe c. 12. miratur malorum proſperitatem dicens: *Quarè via impiorum proſperatur, benè eſt omnibus, qui prævaricantur, & inique agunt* ad has quærelas tollendas, & ſuam juſtitiam manifeſtandam omnium reſurrectionem inſtituit Deus, ut uniuſcujuſque vita adamuſſim examinetur, & juxtà opera ſua compenſentur in judicio extremo, ità D.Aug. l.20. de Civit. Dei c. 1. ubi loquens de noviſſimo judicio inquit. Iſte quippè dies judicii propriè vocatur, eò quod nullus erit ibi imperitæ quærelæ locus, cur injuſtus ille ſit f elix, & cur juſtus ille infelix, omnium namque tunc non niſi bonorum vera, & pleniſſima felicitas, & omnium non niſi malorum digna, & ſumma infelicitas apparebit. Ità etiam diſcurrit Joan. Damaſcen. l.4. Fidei Orthodoxæ c. 28. dicens. Si non eſt reſurrectio, non eſt Deus, nec providentia, verum omnia caſu aguntur, & feruntur, eſſe enim plurimos juſtos homines cernimus, qui egeant, & injuria afficiantur, neque ulla in hac vita ope ſubleventur; peccatores è contrà, & flagitioſos opibus, atque omni deliciarum genere circumfluentes. Ecquis autem mente præditus hoc æqui judicii, aut ſapientiæ, ac prudentiæ eſſe exiſtimet? Erit igitur reſurrectio, nam cùm Deus juſtitiæ laude præſtet, iis quoque qui cum patientia animo expectant, mercedem perſolvet. At ſi quidem anima ſola in virtutis palæſtra decertavit, ſola quoque coronam obtinebit. Et ſi ſola in voluptatis cęno ſe volutavit, ſola quoque merito pęnas luet. At cùm nec ſubſtantiam inter ſe diſcretam habuerint, nec anima virtutem, vel vitium ſine corpore voluerit; meritò proindè ambo ſimul, aut præmiis, aut pœnis afficientur, hæc Damaſc. loc. c. & tandem ſic etiam diſcurrit Chriſoſtomus homil. 1. de Reſurrect. ubi contrà reſurrectionem ſic obiicit in perſona alterius, ut ſolvens objectionem magis hæc veritas pateret. Quid eſt hoc? ego qui multo ſtudio, labore, & miſeria vixi reſurgo, & Gręcus, & impius, & idolatra, & qui ignorat Chriſtum etiam ipſe reſurgit, & ſimili honore fruitur. Ut ne talia dicens conturberis ſubdit poſteà. Etenim peccatorum quoque corpora incorruptibilia ſunt, & immortalia, ſed hic honor fomentum, & viaticum ipſis erunt ſuppliciorum, & ultionis, incorruptibilia enim reſurgunt, ut ſemper urantur, nam cùm ille ignis ſit inextinguibilis opus eſt illis corporibus, quæ & ipſa numquam conſumantur, ità Chryſoſtomus loc. cit. quibus ſignificat etiam malorum, & reproborum reſurrectionem, qui in mundo feliciter vixerunt, fore in oſtenſione divinæ juſtitiæ.

42 Quartò præterea id etiam ratione oſtendi poteſt, quia cauſa finalis judicii univerſalis eſt oſtenſio, & exercitium divinæ juſtitiæ diſtributivæ pro meritis ſingulorum, reſurrectio autem generalis fiet, ut omnes, & ſinguli antè tribunal Chriſti judicantis compareant in die judicii de factis propriis rationem redditurі, ergò &c. Major patet ea ſententia judicii, ſententia autem finem cauſæ indicat, dicitur enim Matt. 25. *Tunc dicet his, qui à dextris ejus erunt, venite benedicti Patris mei, poſſide te regnum vobis paratum à conſtitutione mundi, eſurvi enim, & dediſti mihi manducare, ſitivi, & dediſtis mihi bibere, nudus eram, &c.* Deinde ſententiam contrà reprobos fulminans dicet: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus, eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, ſitivi, & non dediſtis mihi bibere, nudus eram, &c.* & poſtea concludit textus poſt utramque ſententiam latam: *Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam,* & ità judicium erit completum, cujus finem conſtat alium non eſſe, quàm divinę juſtitiæ manifeſtationem. Ità enim docet Scotus 4. diſt.47. q.1. §. *De ſecundo*, ubi plures adducendos congruentias, cur judicium univerſale ſit faciendum, hanc præſertim aſſignat ex Apoſtolo ad Rom.14. & 2. ad Corinth. 5. ut manifeſtetur juſtitia ſententiæ jam datæ in judiciis particularibus in morte ſingulorum, etenim hujuſmodi juſtitia exercetur in morte cujuſlibet juxtà illud Eccleſiaſt. 11. *Ubi ceciderit lignum, ibi erit,* & eſt de fide morientes in mortali in infernum damnaturi, morientes verò in gratia, vel ad Cœlum ſtatim evolare, ſi nullius temporalis pęnæ ſunt debitores, vel ad Purgatorium tranſmitti, & uſque ad conſummatam purgationem ibi detineri, ſed quia in ſecretis judiciis, ſubdit Doctor, quæ fiunt circa ſingulas perſonas, licèt ſit juſtitia, non tamen omnibus eſt manifeſta, ideò rationabile eſt, quòd Deus habeat aliquod judicium generale, in quo manifeſtetur ſententia, vel juſtitia quam exercuit in judiciis particularibus, & congruum eſt, ut id omnibus aperiatur in finali judicio. Et hæc veritas ſancita quoque fuit in Concil. Toletan. 6. cap. 1. ubi habetur *Chriſtum venturum in fine expectamus ſæculorum cum reſurrectione omnium ęquiſſimo ſuo judicio redditurum juſtis præmia, & impiis pœnas,* quibus verbis ſignificat eumdem eſſe finem judicii finalis, & reſurrectionis hominum generalis, nimirum divinæ juſtitiæ manifeſtationem in præmiatione bonorum, & punitione malorum.

43 Denique alii etiam fines proximi, & particulares reſurrectionis hujus aſſignari poſſunt, & re vera præcipuus eſt ille, ac velut à priori, quem aſſignavimus in principio Diſputationis hujus, quòd beatitudo, quæ in clara Dei viſione, & fruitione conſiſtit, non tantùm eſt ſolius animæ rationalis, ſed primariò, & adæquatè ipſius hominis ex corpore, & anima conſtantis finis ultimus, & quia hunc finem homo conſequi nequit in hac vita mortali, opus eſt, ut poſt hanc vitam eum conſequi poſſit homo, integrè exiſtens, quod fieri nequit, niſi per iteratam corporis reſurrectionem, & novam cum eo ejuſdem animæ unionem, alioquin dicendum eſſet nullum unquam futurum hominis ſtatum in quo homo ipſe ex anima, ſcilicet, & corpore conſtitutus finem ſuum ultimum aſſequi valeat, quod eſt abſurdum, ut ibi dictum eſt. Sed quamvis alia plura poſſint aſſignari motiva, cur reſurrectio corporum ſit futura, primum tamen, & principale, ac omnibus aliis præferendum eſt juſtitia Dei, ut ait Hugo Pratenſis in Dominica Reſurrectionis; juſtum enim eſt inquit ille, apud Deum, & apud homines quod ille puniatur, vel præmietur, qui peccavit, vel meruit; ſed omnia opera noſtra ſunt animæ, & corporis ſimul, conjunctum enim ex anima, & corpore operatur, non anima, vel corpus; ſed ut videmus, in vita iſta nec boni præmiantur, nec mali puniuntur, multa etiam patiuntur juſti; in ſeparatione autem animæ à corpore anima vadit ad gloriam, vel pœnam, corpore hic in terra remanente; ut igitur juſta ſit retributio, oportet dicere, quòd anima rurſus conjungatur corpori, ut ſimul cum ipſo præmietur, vel puniatur juxtà ſtipendia meritorum, quod ſolùm per reſurrectionem fiet ità ille.

QUÆSTIO TERTIA.

De cauſa materiali, & formali Reſurrectionis.

44 EXpeditis quæ pertinent ad cauſam efficientem, & finalem reſurrectionis, in præſenti quæſtione de cauſa materiali ejuſdem agendum, eſt, ſive ſubiectiva & de toto eo, quod reſurgere debet, ſinguliſq; ejus partibus integralibus, ac pariter de cauſa formali, ſub qua ea omnia comprehenduntur, quæ ad formam, & figuram corporis ſpectant, & ad quam etiam reducuntur ejus reſurrectionis circumſtantiæ, quæ ſunt locus, & tempus, quo nimirum in loco

Digitized by Google

fiet hominum reſurrectio, & quo tempore ſit futura, de his igitur breviter hic agemus.

ARTICULUS PRIMUS.

Examinantur quæſita ad cauſam materialem ſpectantia.

45 PRimò quæritur, an idem homo reſurget: in qua qu. ſupponitur ut certum, ad unitatem, & identitatem ejuſdem hominis neceſſariam eſſe earumdem partium unitatem, ex quibus componatur, & quidem de identitate ejuſdem animæ rationalis nulla eſt controverſia, quia ut ait D. Auguſtinus ſer. 2. de conſolatione mortuorum cap. 2. etiam & ipſi hæretici, qui negabant eamdem carnem reſurgere, homines cum eadem anima reſurrecturos admittebant, ſed ſola difficultas eſt de reparatione ejuſdem corporis deperditi, & corrupti, & verſatur circà reſtaurationem hominis ejuſdem, quia conſtant materia ſeù corpore, corpus autem variis partibus etherogeneis ad obeundas diverſas animæ functiones neceſſariis, & iſtæ variis etiam partibus homogeneis conſtant, & de identitate harum partium eſt difficultas. Qua ratione etiam à Philoſophis diſputari ſolet, an vivens toto vitæ tempore idem numero permaneat, & ratio dubitandi eſt, quia actione caloris naturalis in vivente duo fiunt, conſumitur ex una parte ſubſtantia propria corporis, & reſoluta in vapores, & excrementa decreſcit corpus. Ex alia verò parte convertitur alimentum in ſubſtantiam ejuſdem viventis, ut reparetur quòd erat amiſſum, & cùm tranſmutationes iſtæ toto tempore vitæ fiant, jam non videtur ad finem vitæ permanere ulla pars eorum, quàm habuit vivens in principio vitæ quòd maximè urget in aliis viventibus ab homine, in quibus mutatio fit etiam ſecundùm animam, ubi in homine fit ſolùm ſecundùm corpus, mutatis autem partibus ſubſtantialibus, ex parte formæ, & materiæ, mutatur etiam entitas, & ſubſtantia rei, quarè meritò dubitari ſolet etiam à Philoſophis, an maneat idem vivens numero antè, & poſt nutritionem toto tempore vitæ, & tantò magis à Theologis, an idem homo numero reſurget poſt ejus corruptionem, & interitum, & an in quolibet homine reſurget totum, quòd fuit de veritate naturæ humanæ in eo, de quo fusè diſp. 4. d. 44. q. 1.

46 Quoniam igitur reſolutio quæſiti hujus theologici, an idem homo reſurget, dependet ab illo philoſophico, an vivens toto vitæ tempore idem numero permaneat, quod jam tractavimus in lib. de gener. & corrup. diſ. 8. q. 7. recolendum eſt ex ibi dictis n. 98. quod licèt omnes partes viventis, ſivè ſpermaticæ, ſivè nutrimentales, ſivè moliores, ſivè duriores fluant; cum hoc tamen ſtat, quòd non eſt neceſſe, ut partes duriores totaliter fluant, adeout nulla earum partium, quas habuit vivens à principio, permaneat eadem numero in fine vitę, imò magna ex parte invariatæ manent quoad ſubſtantiam; ratio eſt, quia partes iſtæ cum humiditate magnam habent annexam ſiccitatem propter prædominium terræ, undè ex ſe habent, ut poſſint valdè calori reſiſtere, qui adhuc in ipſis non eſt tantæ activitatis; at in partibus mollioribus tàm humidum, quàm calor magis urget; ergò licèt calor continuò agat in partes duriores, quia agit remotiori actione, nequit totaliter illas deſtruere, & licèt conſumat humidum cibale, cum hoc tamen etiam advenit aliqua pars ſicca, & terreſtris, quæ alteri ſiccæ parti conjungitur; hinc eſt, quòd oſſa non totaliter corrumpuntur, neque cutis, ut patet in infirmitate, in qua licèt caro, & partes molliores multum decreſcant, oſſa tamen, & pellis ferè nihil, vel parum diminuitur, unde dicebat Ariſt. in lib. de Juvent. & Senect. quòd ſenectus non eſt aliud, quàm quędam corporis exſiccatio, quoniam humidum ſemper diminuitur, ſiccum verò creſcit, quod poteſt exemplis declarari, ignis enim comburit lignum, & permanent cineres, & aqua citiùs excavat, magis lapidem mollem, quàm durum. Verum eſt tamen, ut notat DD. d. 44. c. q. 1. lit. E, quòd hæ partes remanent quoad accidentalia alteratæ, & impuriores; eo quia omne agens in agendo repetitur, & debilius evadit. Concludendum eſt igitur ex hoc, quòd plures longè partes ſint fluxæ non ob id vivens cenſendum eſſe diverſum num. phyſicè in fine vitæ quia partes aliæ ſunt principaliores, & intimiores, ut oſſa, nervi, cutis, & ſimilia, quæ ſunt velut aliarum fundamenta; aliæ verò ſunt magis extrinſecæ, & minus principales, ut caro, quæ non ità principaliter ad conſervationem viventis permanet; quia ergò illæ permanent ex majori parte quoad ſubſtantiam, licèt aliqualiter immutatæ quoad accidentalia, ideò vivens in fine vitæ dicitur adhuc idem num. phyſicè, ut adhuc fuſius l. c. explicamus. Ex reſolutione igitur hujus quæſiti philoſophici de identitate viventis à principio vitæ uſque ad finem DD. l. c. reſolutionem deducit alterius theologici, an idem homo reſurget, & inquit, quòd licèt multę & quamplurimæ partes viventis fluxerint in vita, quæ non reſurgent in reſuſcitato, attamen dicitur adhuc idem numero, quia reſurgent partes principales, ex quibus identitas numeralis viventis attendi debet, non autem ex minus principalibus, ſine quorum identitate totum adhuc poteſt eſſe idem, & ità præſertim diſcurrit Doctor in ſolutione ad ultimum principale ex ſuperius dictis in ea quæſtione. Et hæc eſt communis Patrum, & Doctorum ſententia, ac veritas de fide ut pluribus oſtendit Branc. noſter diſ. 6. ar. 7. & expreſsè colligitur ex Job 9. *In noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum Salvatorem meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & non alius & oculi mei conſpecturi ſunt*, ubi Liranus exponens illa verba, *& non alius*, inquit, hoc dicere contrà Ariſt. 2. de Gener. qui dicit ea, quæ corrumpuntur, redire non eadem numero, ſed ſpecie tantùm.

47 Sed Obiicies, identitas totius integralis oritur, & dependet ex identitate partium; at corpori reſurgenti plures corporis partes deficient, non enim omnes, quæ in hominibus fuerunt, reſurgent, alioquin immenſæ eſſent quantitatis in reſurrectione; ergò &c. Confirmatur, quia multæ partes corporis quandoque in ſubſtantiam aliorum animalium tranſierunt, & fortè etiam hominum; ergò eædem in utroque redire non poterunt, atque ità vel primus, vel ſecundus non idem homo redibit. Tandem eadem numero unio redire non poteſt; ergò neq; idem corpus. Probatur aſſumptum, quia unio eſſet interrupta, atque ità non eadem, ſed iterata rediret, iteratio autem pluralitatem facit, non identitatem. Reſpondetur identitatem totius integralis dependere ex identitate partium formalium, & ad integritatem, ac veritatem naturæ pertinentium, non autem materialium, & ad eam non pertinentium, quales ſunt, quæ deficient homini reſurgenti; undè ſicut homo etiam in fine vitæ dicitur idem homo, qui fuit in juventute licèt in ejus progreſſu multas partes amiſerit, & plures è contrà per nutritionem acquiſiverit, non alia ratione, niſi quia partes illæ ſunt materiales, & ad veritatem naturæ non pertinentes; ità pariter in reſurrectione, licèt multas partes non habebit, quę totius vitæ progreſſu defluxerunt; non proindè negandum eſt eumdem hominem reſurrecturum eſſe, quia partes illæ, quæ quotidiè per nutritionem acquiruntur, & deperduntur, non omnes ad integritatem, & veritatem naturæ pertinent in fine vitæ; undè ut noviſſimo die idem homo reſurgere dicatur ſufficit ſi ex partibus illis, quæ olim ſibi infuerunt, tot inſint, quot ſufficiunt ad hominis integritatem, & veritatem naturæ, quæ autem partes, vel quales adeſſe debeant in reſurrectione hominis ex iis, quæ olim infuerunt, quando vivebat, ait Doctor d. 44. cit. q. 1. O. P. & S. illas eſſe debere, quæ à parentibus in conceptione habitæ ſunt, & ſucceſſivè in homine puriores extiterunt uſque ad augmenti terminum, ut magis conſtabit ex infrà dicendis. Ad Confirm. reſpondet Doct. cit. in ſolutione 2. prin. negando conſequentiam, quia numquam fuit, nec erit uſque ad finem mundi aliquid æquè de veritate humanæ naturæ in duobus ſuppoſitis, & ideò reſurget præcisè in uno, in quo magis fuit de veritate naturæ, vel quia in ipſo puriùs, vel quia magis de intentione naturæ pars ejus. Si autem omnino contendatur, quòd ſimpliciter, & æqualiter fuit de veritate naturæ utriuſque, ait Doct. quòd reſurgent in illo, in quo prius fuit animata, ex Auguſt. in Enchirid. c. 95. & 22. de Civit. inquit, quod *redditur illi animæ quæ illam primitus ut homo fieret, animavit*; ſecundus verò adhuc idem numero reſurget, quia alias partes Deus ſupplebit, ſi illæ, quæ in eo fluxerunt, reparatæ non ſufficerent. Ad ult. reſpondet Doct. 4. d. 43. q. 1. ad ult. prin. poſſe negari antecedens, quia ſicut interruptum abſolutum poteſt redire idem numero, ſic etiam, & reſpectu idem unionis, ſi extrema ejus redeant eadem numero, quòd probat exemplo maternitatis Mariæ reſpectu humanitatis Chriſti, quia habuit eamdem relationem ad filium poſt ejus paſſionem, quam habuit antè, & tamen fuit interrupta, & in mortem Chriſti propter deſtructionem termini, & in morte Mariæ propter deſtructionem fundamenti. Addit etiam negari poſſe conſequentiam, ſi antecedens concederetur, quia unio non eſt de eſſentia totius compoſiti, nec illa unio eſt entitas totalis ex unione partium ſubſtantiali reſultans, ſed tantùm conditio neceſſariò prærequiſita ad ejus conſtitutionem ut dictum eſt in lib. Phyſ.

48 Secundò quæritur, an omnia membra, & partes, quæ ſunt in homine, reſurgent. Supponit quæſtio ad veritatem, & conſtitutionem humanę naturæ, non tantùm partes eſſentiales pertinere, ut materiam, & formam, ſivè corpus, & animam, ſed etiam partes integrales, non tantùm heterogeneas, ſed etiam homogeneas, ac univerſim quicquid fuit animatum anima intellectiva, quarum etiam aliæ ſunt permanentes, aliæ continuò fluentes, & quæ de novo fiunt, ſiquidem ob actionem caloris naturalis in humidum radicale homo continuè diminuitur, & per nutritionem reficitur; quæſitum ergò procedit de partibus integralibus permanentibus, quales ſunt brachia, crura, digiti, &c.

fine

Digitized by Google

ſine quibus adhuc homo conſiſteret, ſed perfectus non eſſet, de aliis enim partibus poſteà dicemus, & affirmativè reſolvendum eſt, ac dicendum omnia membra hominem integrantia cum eo reſurgere debere. Quod expreſsè deducitur ex illo Epheſ. 4. *Omnes occurremus in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, ubi Gloſſa Ordinar. inquit *In virum perfectum, ut quòd caput, & membra, cui nihil deſit, quia non eſt corpore perfectus, qui membris caret*, qua ratione dicebamus quæſt. 1. hujus diſp. art. 3. in fine etiam monſtra, quæ anima rationali aliquando prædicta fuerunt, in die noviſſimo reſurrectura eſſe, & quidem in forma, & perfecta natura humana. Et ſicut etiam paſſim docent, & loquuntur Patres, ſed inter omnes præſertim S. Gregorius Niſſenus part. 3. de Reſurrectione, ubi loquens de extremo judicii die inquit. Propter hoc idem pars corporis, quam antè mille annos carnivoræ aves comederint, integra reperietur, & quam vel canes, vel cetæ, cæteraque animalia marina devoraverint, una cum homine reſuſcitato reſurget; quin etiam quod ignis concremaverit, quòd vermis in ſepulchris abſumpſerit, & omnia denique corpora quotquot corruptio aboleverit, integra, nullaque ſui parte carentia reddentur è terra; ità Niſſenus loc. cit. qua etiam ratione D. Ambr. orat. de fide Reſurrectionis contrà Gentiles invehitur, qui fabulam dicebant eſſe, quod terra reſtituat, quos mare abſorbuerit, beſtiæ devoraverint & feræ dilaceraverint, eoſque, convincere nititur exemplo ſeminum putrefactorum viridantia ſolia emittentium, & Phænicis, quam ipſi reviviſcere dicebant. Hinc D. Auguſt. l. 22. de Civit. c. 19. incipit, de membris ad integritatem ſpectantibus nullam eſſe difficultatem, *quia in unoquoque modificabitur illa materies ut nec aliquid ex ea pereat, & quod alicui defuerit, ille ſupplebit, qui etiam de nihilo potuit, quod voluit operari*, quarè ſola difficultas eſt de cæteris partibus, quæ fuerunt in membris, & continuò fluxu perierunt. Denique id etiam ratio ipſa ſuadet, jam enim diximus quæſt. præced. art. 3. reſurrectionem hominum generalem fieri in oſtenſionem, & exercitium divinæ juſtitiæ, quoad præmium bonorum, & ſupplicium malorum in anima, & corpore; ſed membra illa corporis, de quibus hic eſt ſermo, fuerunt in deliciis vitæ præſentis, & inſtrumenta ad peccandum in malis; fuerunt autem in paſſionibus, & inſtrumenta ad merendum in bonis; ergò omnia reſurgere debent, vel ut pœnam patiantur pro peccatis, vel ut præmio fruantur pro meritis in oſtenſionem divinæ juſtitiæ.

49 Tertio quæritur, an omnes partes additæ per nutritionem, quæ in hominem fuerunt, reſurgent, & difficultas eſt de partibus homogeneis, ex quibus ipſæmet etherogeneæ componuntur, ſuppoſito enim, quod caro v. g. ex materia carnea conſtet, ex arteriis, nervis, venis, &c. & tota caro cum his omnibus ex continua actione caloris in humidum decreſcat, & per nutritionem denuo creſcat, & novæ partes aggenerentur, ut fusè oſtendimus in lib. de gener. & corrup. diſp. 8. quæſt. 5. & 6. quæritur an omnes partes non ſolum, quæ ab utero exierunt, ſed etiam aliæ, quæ creverunt, & aliquando in homine fuerunt, reſurgere debent. Et pro reſolutione dicendum eſt, non omnes partes homogeneas, quæ fuerunt de veritate naturæ toto tempore vitæ, reſurrecturas eſſe in quolibet homine, ſed tantùm partes illas, quæ à parentibus habitæ ſunt in conceptione, & quæ ſucceſſivè uſque ad terminum augmenti in homine puriores extiterunt; ità Scot. diſt. 44. cit. quæſt. 1. §. *De ſecundo principali*, & quoad primam partem probat, quia ſi quicquid fuit in Petro pro tota vita ejus de veritate naturæ, reſurget in eo, ex quo tales partes multæ fluxerunt in vita ejus, & aliæ multæ redierunt, ſi omnes illæ redirent in eo, vel eſſet corpus ejus immoderatæ denſitatis, vel immoderatæ quantitatis, & magnitudinis, & hoc etiam docuit Aug. l. 22. de Civit. c. 15. ubi explicans illud Apoſtoli, quod omnes reſurgemus in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti inquit: *Si hoc de reſurrectione corporum dictum eſt, reſtat, ut ſuam quiſque recipiat menſuram, quam vel habuit in juventute, etiamſi ſenex ſit mortuus, vel fuerat habiturus, anteà eſt defunctus*; ergò non omnes partes, quæ per nutritionem additæ fuerunt de integritate naturæ, reſurgent. Notanter autem dictum eſt non omnes hujuſmodi partes *in quolibet homine* reſurrecturas eſſe, quia ut etiam Brancat. noſter advertit diſp. 5. ar. 5. §. 3. in iis, qui antè ætatem perfectam 33. annorum objerunt, ſatis probabile, eſt, quod cùm in quantitate perfecta reſurgere debeant, & partes novæ formandæ ſunt, potius reaſſumendæ ſunt etiam illæ, quæ per continuam actionem caloris in humidum deperditæ fuerunt, & per nutritionem ſucceſſivè reſtauratæ ſunt, quàm aliæ novæ adjungantur, nam re vera illæ, quamvis fluxæ ſint, & deperditæ, adhuc tamen fuerunt in homine, & de veritate, ac integritate naturæ illius. Ex hoc autem probat Doctor aliam aſſerti partem, quod nempè illæ tantùm partes reſurgent in homine, quæ à parentibus habitæ ſunt in conceptione, & quæ ſucceſſive uſque ad terminum augmenti in eo puriores extiterunt; nam ſi non omnes partes, quæ aliquando fuerunt in homine, reſurgent, ut dictum eſt; ergo illæ tantùm, quæ à natura magis intentæ fuerunt, hujuſmodi autem ſunt illæ, quas primò natura in homine poſuit, quæ quidem ſunt primordiales, & poſteà alię augentes hominem uſque ad debitum terminum; ergò caro illa tantùm, quæ primò infuit, & poſteà uſque ad terminum debitum crevit, erit in homine reſurgente; & ità expreſsè docet D. Auguſt. in Enchirid. c. 88. ubi ait, quod non perit Deo terrena materies de qua mortalium creatur caro; in quamcumque enim aliorum corporum ſubſtantiam, vel in ipſa elementa vertatur, in quorumcumque animalium etiam hominum cibum, carnemque mutetur, illi animæ humanæ puncto temporis redit, quæ illam prius, ut homo fieret, creſceret, & viveret, animavit; ità Auguſt. ibi; ergo illa tantùm caro reſurget in homine, quæ primo infuit, & poſteà uſque ad debitum augmenti terminum crevit, ut dictum eſt.

50 Sed inſtant aliqui, quos ſequitur Ægydius Luſitan. tom. 3. l. 3. de Beatitud. qu. 3. ar. 7. & 9. reſurrectionem fore in carne, quam quiſque habuit mortuus; fuerit primigenea, nec ne, imo non reſurrecturos aliquos cum carne primigenea; quod probant ex communibus formulis Scripturæ, & Patrum, quæ dicunt mortuos reſurgere, & in illa carne, quæ jacuit in ſepulchro, undè in Tolet. 11. habetur: *Reſurgemus in illa carne, qua vivimus, conſiſtimus, & morimur*, & D. Greg. ait nefas eſſe aliam carnem reſurgere, quàm ſit mortua, Chriſtus enim, & B. Virgo reſurrexerunt in carne; qua mortui ſunt. Deindè mortui dicuntur ſuſcitari ex ſepulchris, & ex cineribus ipſorum, & quod non aliud corpus reſurget, quàm quod moriendo ſeminatur, undè Paulus ait, quòd corpus in corruptione ſeminatum reſurget in incorruptione ſeminatum; ſcilicet, per corruptionem in morte, ut Patres exponunt. Tandem quia ideo reliquiæ, & oſſa Sanctorum ab Eccleſia coluntur, quia in reſurrectione ſunt immortalitate donandæ: ergo omnes reſurgent in carne, quam mortui habuerunt. Reſpondetur intentionem Patrum eſſe eo loquendi modo impugnare tùm Philoſophos, qui abſolutè reſurrectionem negabant, cùm hæreticos, qui negabant eamdem carnem numero reſurgere, ſed alia numero diverſam, & tantùm ſpecie eadem, unde ex tali loquendi modo non benè deducitur carnem primigeneam non reſurgere, aut aliam, quæ fluxit in omnibus, nam illa locutio Patrum de reſurrectione carnis ejuſdem, quę mortua eſt, ad primigeneam quoque extenditur, & aliam, quæ tam deſiit, & defluxit, ſiquidem illa quoque mortua eſt in ſenſu, quem Patres intendunt, quia per mortem intelligunt corruptionem carnis, ſivè totalem, & ſupremam, qualis eſt in fine vitæ, ſivè continuam, qualis eſt in ejuſdem progreſſu, etenim, ut ait D Greg. l. 14. moral. c. 29. *Quotidianus defectus corruptionis eſt quædam prolixitas mortis*, unde Patres eo loquendi modo ſub carnis mortuæ appellatione comprehendunt totum, quòd deſinit, & quod reſtauratur.

Ad confirmationem dicendum nihil obeſſe, quòd mortui dicantur ex ſepulchris ſuſcitari, & pulveres colligi, & animari reſurrectione, quia neque caro ſola primigenea reſtaurabitur, ſed alia etiam, quæ defluxit, & ad ſupplementum requiritur, quare fatendum eſt nos non reſurrecturos præciſè in carne, quàm quis habet, dùm moritur, ſed etiam in carne primigenea, quæ ſuppletur altero ex duobus modis, quos Doctor adducit loc. cit. Ad ultimum negatur aſſumptum, vel ſaltem non eſt abſolutè admittendum, quia cultus Eccleſiæ in Sanctos ad ſtatum eorum præſentem, & præteritum reſpicit, non ad futurum, nempè quia Sancti quoad animam nunc ſunt in Cœlo, & Deo fruuntur, & in memoriam operum mirabilium, quæ in prædictis reliquiis Deus per ipſos patravit, ut patet ex proceſſu canonizationis, qui antè cultum ipſum præmittitur, quæ omnia fuſius declarata videri poſſunt apud Hiqueum diſt. 44. cit. quæſt. 1. in Commentario, ubi etiam diſparitatem aſſignat reſurrectionis corporis Chriſti, & B. Virginis à reſurrectione aliorum, quæ in eo præſertim conſiſtit, quòd ideo Chriſtus, & B. Virgo cum eiſdem partibus reſurrexerunt, quæ erant in corporibus eorum in fine vitæ, quia corpora eorum non fuere corrupta, undè probabiliter idem quoque dici poteſt de corporibus eorum, qui vivent tempore adventus Chriſti, & illi occurrentes vivi in ipſo occurſu morientur; at de reliquiis, quorum corpora jam reſoluta ſunt in alia mixta, & elementa aliter dicendum, eſt cùm enim reparandæ ſint partes, & veriſimilius eſt, ac probabilius, ut puriores, & puriores reparentur, quæ ſunt magis de intentione naturæ.

51 Quartò quæritur, an omnes præfatæ corporis partes in reſurrectione ad ſua loca redibunt, & quęſtio non eſt de partibus etherogeneis, ut manu, pede, naſo, &c. de his enim certum eſt ad propria loca redire, aliàs monſtruoſa reſurgerent; ſed de partibus homogeneis, an v. g. eædem partes oſſis, quæ in cranio fuerunt, vel tibia, in eodem cranio redibunt, & ità de partibus

carneis, nervis, &c. Et pro reſolutione dicendum eſt, quod etiamſi partes homogeneę ad eaſdem partes organicas non redirent, licèt ſalvaretur adhuc identitas, & perfectio humani corporis; verior tamen, & probabilior ſententia eſt; quod ad eaſdem partes redibunt, in quibus olim fuerunt, dum corpus viveret, ut Sotus docet d.44. cit. quæſt. 1. in fine, ubi ait quod partes homogeneæ ſufficientes ad quantitatem toti debitam in illa eadem parte organica reſurgent; & aſſertum quoad primam partem probatur ex Auguſtino lib.22. de Civit. cap.19. & Beda in cap.12. Lucæ, ubi reformationem corporis humani in reſurrectione comparant ſtatuæ liquefactæ, & deindè noviter reformatæ, & ejus identitatem ſalvant per ſolam ejuſdem materiæ, & formæ identitatem, parum curantes an eædem partes homogeneæ ad ſua primæva loca ſint rediture, & ità etiam diſcurrit D. Auguſt. in Enchirid. cap.89. ubi ait, quod terrena materia, quæ diſcedente anima fit cadaver, non ita reſurrectione reparabitur, ut ea quæ dilabuntur, & in alias rerum ſpecies, formaſque vertuntur, quamvis ad corpus redeant, unde lapſa ſunt, ad eaſdem quoque corporis partes, ubi fuerunt, redire neceſſe ſit, ità Auguſt. loc. cit. ubi appoſitè dicit non eſſe neceſſarium, ut redeant ad eaſdem, quia ob id non negat hoc eſſe futurum, imò in ejus ſententia hoc etiam eſt probabile, ut Brancatus noſter advertit diſp.6. art.10. nam lib.22. de Civit. cap.20. ait, quod in reſurrectione generali Martyrum Sanctorum corpora cum cicatricibus apparebunt, & hoc in gloriam, & è contrà reproborum corpora in ignominiam, cicatrices autem in partibus carneis corporis determinatis ſunt; ergo illæ partes, quibus olim cicatrices impreſſæ fuerunt, ad eadem loca, in partibus organicis redibunt, & ſic pariter de aliis quoque partibus homogeneis dici poterit, cùm non ſit major ratio de iſtis, quàm de aliis. Tandem hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia ità Deo facile eſt has omnes partes ſuis locis reſtituere, ubi anteà in vita fuerunt, ſicut eſt totum hominem reparare, & illas partes reproducere, immo facilius eſt ſituationem illam ſervare, cùm ſit quid accidentale, quàm illas reformare, ac reproducere, cum ſit quid eſſentiale.

52 Quintò tandem quæritur, an humores, capilli, ungues, & hujuſmodi ad ſuperfluitatem attinentia reſurgent. Et quidem de capillis, & unguibus D. Bonavent.4. d.44. par.1. art.1. quæſt.2. affirmativè reſpondet, & ratio eſt, quia reſurget in corpore non tantùm quod eſt de ejus neceſſitate, ſed etiam quod eſt de integritate, & de decentia, & pulchritudine, quoniam igitur ungues, & capilli ſunt de decentia, & pulchritudine, ſiquidem ad ornatum naturæ pertinent, calvicium enim eſt imperfectio naturæ, hac ratione concludit, quod reſurgent juxtà illud Marci 10. *Veſtri capilli capitis omnes numerati ſunt*, & Lucæ 21. *Capillus de capite veſtro non peribit*, quod Lyranus exponens ait, quod hoc addidit Salvator ad declarandam veritatem futuræ reſurrectionis, per quam reſurgent in electis non ſolum illa, quę ſunt de neceſſitate naturæ humanæ, ſed etiam illa, quæ faciunt ad decorem. Unde colligitur, quod non reſurgent in immoderata quantitate, ſed talis qualis ad ornatum decet, ut explicat D. Auguſt.22. de Civit. Dei cap. ubi ait, quod capilli toties tonſi, ungueſque deſecti ad ſua loca non redibunt deformiter, quod ait Dominus capillus capitis veſtri non peribit, non de longitudine, ſed de numero capillorum debet intelligi. Addit Divus Bonavent. quod ſimiliter inteſtina reſurgent, quia ſunt de pulchritudine naturæ, & erunt plena non ſuperfluitate, ſed nobilibus ſpiritibus, & ſubtilibus, quæ totum corpus agilius reddent, pro quo adducit Divum Auguſt. loc. cit. dicentem, quod in interioribus viſceribus; quæ nullum decus modò videntur habere, ita pulchritudo rationem delectabit, ut omni formæ apparenti, quæ oculis placet, ſecundum mentis judicium præferatur; quæ omnia de ſolis electis intelligere videntur, quia reprobi ſecundum communiorem reſurgent in ſuis deformitatibus naturalibus, & corporalibus, quas prius habuerunt, ut Baſſolius advertit diſt. 44. cit. quæſt.1. art.2. & nos infrà dicemus. De humoribus autem ait D. Bonavent. loc. cit. quæſt. 1. quod in humano corpore humor, & humiditas differunt, ut dicunt Philoſophi, diſtinguit enim Avicenna inter humorem, & humiditatem, & ait quod humor dicitur, prout eſt in venis, humiditas autem prout venis derivatur ad membra, unde humor eſt maſſa illa ſanguinea; quæ intra venas reperitur, & quatuor mixtos comprehendit humores, nempè ſanguinem, flavam bilem, & pituitam; humiditas autem eſt quælibet aquoſa, ſeù ſeroſa materia; quæ extrà venas reperitur in corpore humano, ſivè ſit nutrimentalis, ideſt, convertenda in ſubſtantiam hominis, ſivè extrementitia, & expurganda.

53 Hoc præmiſſo inquit Seraphicus Doctor, quod humores innati, qui verè ſunt humores, & ad integritatem humanæ naturæ ſunt neceſſarii, reſurgent in homine, quia iſti humores innati ſunt de integritate corporis humani, & ſunt medium uniendi animam corpori organizato, undè D. Auguſt. lib. de ſpiritu & anima cap.15. loquit, quod corpus conſtat ex membris officialibus, officialia ex conſimilibus, conſimilia ex humoribus humores ex cibis, & cibi ex elementis, unde ad corporis humani conſtitutionem magis pertinent humores, quàm elementa ipſa. Dices, hinc ſequi maximam ſanguinis quantitatem redire debere in homine reſurgente. Negatur conſequentia, hic enim de ſanguine diſcurrendum eſt, ut ſuprà diximus de aliis partibus homogeneis, quod ſcilicet, in ea quantitate redibit, quæ ad integritatem naturæ, & perfectam hominis conſtitutionem requiritur; eodem prorſus modo, quo de carne ſupra dictum eſt eas nimirum humorum partes redituras eſſe, quæ in conceptione hominis adfuerunt, & alias puriores, quæ per nutritionem uſque ad proportionatum augmentum productæ fuerunt, ut etiam Brancatus noſter advertit diſ.5. art.9. Tandem omnia reſurgent in homine, quæ ſunt de perfectione abſoluta naturæ, ſivè ad eſſe, ſive ad operationem, non autem quidquid eſt de perfectione naturæ in ſtatu vitæ corruptibilis, ut v.g. ſemen, quod eſt de ſuperfluo in ordine ad generationem.

ARTICULUS SECUNDUS.

Reſolvuntur quæſita ad cauſam formalem attinentia.

54 PRimò quæritur, an omnes reſurgent in proprio ſexu. Aliqui dixerunt omnes homines in ſexu virili reſurrecturos, nullumque eſſe poſt reſurrectionem futurum fœmineum ſexum, quod deducunt ex epiſtola Pauli ad Epheſ.4. *Donec occurramus omnes in unitatem, & fidei agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, quibus verbis ſignificare videtur omnes reſurrecturos eſſe in ſexu virili, cujus erroris meminit D. Auguſt. lib.22. de Civit. c.17. ſed auctores non indicat illius, Guido tamen hunc errorem Armenis tribuit, & Baronius lib.3. inter errores Origenis hunc quoque recenſet, immo quidam inconſulto prorſus illum quoque Scoto adſcribunt 2. diſt.20. quæſt.2. in fine, ubi in quadam additione, ſeù extra dicitur; quòd ſola B. Virgo in ſexu fœmineo reſurget, cæteræ autem mulieres in ſexu virili. Sed inconſultò, ut diximus, quia ut rectè Brancatus advertit diſp.6. ar.6. ab initio, quæ in textu Scoti ſignantur linea quadam pro extrà, ab omnibus Scotiſtis non pro ipſius doctrina accipitur, ſed additionatoris, tum quia in Reportatis, quæ ſunt etiam ipſius Scoti ſcripta, talia non leguntur, ſed potius oppoſitum; dicitur enim ibi d.20. q.2. in fine, quod tunc aliqua fęmina plus gaudebit de ſtatu ſuo, quàm ſi eſſet vir, ut B. Virgo, non autem aliæ regulariter; tum denique quia Gratianus Brixienſis ibidem inquit; quod ſi ille eſt verus, ac germanus Scoti textus, non loquitur auctoritative, ſed recitative aliorum referens opinionem, nam aliqui voluerunt, quod in regno beatitudinis omnes mulieres reſurgent in ſexu virili, excepta Virgine propter excellentiam ſuam, quia mater Chriſti; & hoc quia ſexus fœmineus eſt imperfectum quid, & eſt facta mulier propter imperfectionem ſupplendam, ſcilicet, propter generationem, tunc autem generationes ceſſabunt; & tandem ait hoc tenendum non eſſe. quia D. Auguſtinus 22. de Civit. loc. cit. docet, quod ſcilicet reſurgent mulieres in ſexu ſuo, & nudæ erunt in Paradiſo, ſicut, & viri, nec tamen erit confuſio, aut erubeſcentia, quia ibi nullum erit peccatum, nec libido, quæ eſt cauſa confuſionis, & erubeſcentiæ.

55 Hinc Alphonſus de Caſtro lib.13. verb. *Reſurrectio*, §. *Quinta hæreſis*, doctrinam illam inter hæreticas recenſet, & in fine capitis ait inter Eccleſiaſtica dògmata ſeptuageſimo loco hoc haberi his verbis: *In reſurrectione ex mortuis ſexus forma non mutabitur, ſed vir mortuus reſurget in forma viri, & fœmina in forma fœminæ.* Deindè id ex Scriptura deducit, quæ ait, *Maſculum, & fœminam creavit eos*, ex quibus verbis conſtat ſexum fœmineum non eſſe vitium, aut ex vitio, ſed ex natura, & quoniam antè peccatum fœmina erat, non ex vitio contigit, ut fęmina fieret, nec ſexus ipſe vitium eſt; quoniam a Deo factus non ſuiſſet; cùm ergo non ſit vitium, neque ex vitio fęmineus ſexus, ſed ab ipſis naturæ incunabulis à Deo factus; conſequens eſt, ut qui utrumque ſexum fecit; utrumque etiam reficiat, & qui utrumque inſtituit, utrumque ſimiliter reſtituat. Tandem id quoque evidenter oſtendit ex ſacra hiſtoria Matt.22. ubi Dominus interrogatus à Saducæis reſurrectionem negantibus de muliere, quæ ſeptem fratribus nupſerat, ut quiſque illorum defuncti fratris ſemen ſuſcitaret, cujus illorum futura eſſet uxor poſt reſurrectionem, reſpondit, *Erratis neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei, in reſurrectione enim neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei in Cælo*, at ſi nulla eſſet poſt reſurrectionem futura mulier, facilius illorum errorem deſtruxiſſet, dicens non eſſe futurum mulierum ſexum poſt reſurrectionem, & cùm locus eſſet aptiſſimus, debuiſſet illos de hac

re do-

Digitized by Google

re docerê,ut diceret illam mulierem de quâ erat quæſtio,utrum eſſe futuram non fœminam. Verùm non illud dixit, ſed hoc, *In reſurrectionem non nubent,neque nubentur*; nuptias ergò poſt reſurrectionem negavit,non ſexus varietatem, imò hanc varietatem illic futuræ innuit,cùm dixit *Non nubent*, quod convenit fœminis,*Neque nubentur*, quod viris; erunt, ergò fœminæ, quæ hic nubere ſolent, & viri qui hic uxores duxerunt, quoniam cùm nuptias negavit, ſexus varietatem latenter innuit, qui ad nuptias exigitur.Itâ Alphonſus de Caſtro loc.cit. qui fuit etiam diſcurſus D. Auguſtini 22. de Civit. capit.cit.ubi etiam cap.18. explicat locum Pauli adductum in oppoſitum, nos ſcilicet occurſuros in virum perfectum, & ait virum ibi capi pro homine, ſivè maſculus ſit, ſivè fœmina, ſic enim alibi Scriptura ſæpiſſimè capere conſuevit; ſicut in Pſalmis, cùm dicitur *Beatus vir, qui timet Dominum*, utique nomine viri etiam fęmina intelligitur, nam utique ſunt etiam fœminæ,quæ timent Dominum; & cùm dicitur *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & Beatus vir,cui non imputavit Dominus peccatum* etiam de fęminis ibi ſit ſermo,quoniam beata etiam eſt fęmina, quæ non abiit in conſilio impiorum, & cui non imputavit Dominus peccatum.Et ſi aliquis curioſus interroget de iis, qui mutant ſexum, in quo determinate fuerunt,ut illæ fœminæ, quæ tranſierunt in viros. Reſpondet Hiqueus diſtinct.44. cit.q.1.n.73. reſurrecturos, vel in ſexu principaliori, ut viri, vel in ſexu,quem ex natura primò receperunt, quia mutatio illa eſt merè accidentalis, de Hermaphroditis verò Riccardus dicit reſurrecturos ſexu virili, qui eſt principalior.

56 Secundò quæritur, in qua ætate, & ſtatura mortui reſurgent. Communis ſententia docet omnes reſurrecturos eſſe cum conſtitutione, ſeù habitudine corporis annorum 30. ſeù 33. Itâ Theologi omnes cum Magiſtro ſent. 4. d. 44. D. Thomas, D. Bonav. & præſertim Scotus q. 1. cit. §. *De ſecundo* verſ. *Secunda concluſio*, ubi ait quemlibet eſſe reſurrecturum in tanta denſitate, & magnitudine, quantæ futurus eſſet in fine triginta annorum, ſi vixiſſet, quia tantæ quantitatis ponitur quodlibet reformandum in reſurrectione; & ſic etiam diſcurrunt Patres Auguſt.12. de Civit. cap. 15. Chryſol. ſerm. 82. Anſelmus, & Sedulius in 1. ad Epheſ. 4. Hugo de reſurrectione cap. 15.& alii communiter, cujus ſententiæ communis fundamentum eſt illud ad Epheſ. 4. ubi Apoſtolus loquens de diſpoſitione, & progreſſu Eccleſiæ uſque ad finem ſæculi inquit, *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei in virum perfectum,in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, ubi Gloſſa Ordin. inquit, omnes enim in eadem ætate reſurgent, in qua Chriſtus mortuus eſt,& reſurrexit,cujuſcumque ætatis mortui fuerint,& ſic etiam diſcurrit Lyranus ibidem dicens, quòd omnes reſurgent in ætate trigintatrium annorum,quæ eſt ætas plena,& perfecta,& in qua Chriſtus paſſus fuit; & quia ad exemplar Chriſti omnia ſunt reformanda, ideò omnes in ea ætate reſurgent, tum etiam quia in ea ætate, & perfectione primi quoque parentes noſtri fuerunt creati, ut Patres communiter docent. Et hoc intelligendum eſt non ſolùm de electis, ſed etiam de reprobis,quia Doctores, & Gloſſæ locum Pauli citatum indifferenter de omnibus intelligunt,& exponunt non diſtinguente in hoc reprobos ab electis,& ſicut ex eo,quod dicit Paulus 1.Corinth.15. *Omnes reſurgemus* evidenter deducunt omnes tàm electos,quàm reprobos eſſe reſurrecturos, itâ ex eo quod dicit Epheſ. 4. *Donec omnes occurramus in virum perfectum*, &c. deducendum eſt omnes includi.Et tandem hoc etiam de infantibus,& pueris intelligunt,qui ad ætatem juvenilem non pervenerunt, ait enim Gloſſa Ordin.cit.quòd omnes in eadem ætate reſurgent,in qua Chriſtus mortuus eſt,& reſurrexit, cujuſcumque ætatis mortui fuerint,& itâ etiam diſcurrit D.Auguſt.l.22. de Civit.c.14.cùm inquit,quid de infantibus dicturi ſumus,niſi quod non in ea reſurrecturi ſunt corporis exiguitate, qua mortui ſunt, ſed quod eis tardius acceſſurum erat tempore, hoc ſunt illo Dei opere miro, atque celerrimo recepturi,& Hieronym. in epiſt. ad Pammach. cap.11. inquit non eſſe mirandum, ſi de infantibus, & ſenibus in perfecti viri ætatem reſurrectio fiat, cùm de limo terræ abſque ullis ætatum incrementis conſummatus homo factus ſit.Sed aliqui periodum juventutis ad menſuram triginta annorum in omnibus hominibus non aſſignant, ſed juxtà ſæculorum varietatem, unde in iis, qui ante diluvium longiſſima ætate vixerunt, juvenilem ætatem contigiſſe dicunt circà annum ſexageſimum, quos proinde reſurrecturos ajunt in ſtatura, quam circà ſeptuageſimum habuerunt,itâ Peterius libr.4. in Geneſim quæſt.3. quem ſequitur Ægydius Luſitanus tom.3. libr. 3. de Beatitud. quæſt.1. art.4. ubi protragit juventutem illius ſtatus à ſexageſimo uſque ad annum centeſimum. Verùm ut ait Hiqueus loc. cit. ſententia communi levi fundamento deferenda non eſt, quia ſi ex longitudine ætatis ſumi deberet proportio juxtà menſuram, quam in nobis experimur, & diſtributionem ætatis,certè juventus in illis, qui ultrà annos octingentos vixerunt, antè centeſimum, vel ducenteſimum annum incipere non deberet. Tùm quia cùm fuerit in eis perfectior corporum conſtitutio, & virtus naturalis purior, non eſt ratio, cur dicatur juventutem in illis non fuiſſe acceleratam, ſicut in nobis,quamvis longiori periodo fuerit protrahenda. Cùm ergò in tanto vigore complexionis, & alimenti illa ætas triginta annorum fuerit abundè ſufficiens ad acquirendam magnitudinem corporis requiſitam, & optimam ſenſuum diſpoſitionem, & organorum ad uſum ſcientiæ, & prudentiæ; dicendum eſt multis ex cauſis magis tunc fuiſſe vitam protractam, quàm retardatam ejus perfectionem, & maturitatem; atque ideò in ætate triginta annorum circiter etiam illos fore reſurrecturos, & non ultrà illam, veriſimile enim eſt etiam eorum reformationem fore ad menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ac illis proportionari debere.

57 Quod verò ad ſtaturam ſpectat ait Scotus loc. cit. & eſt communis opinio Doctorum, & Patrum, omnes in debita quantitate eſſe reſurrecturos, ad quam in ætate triginta annorum perveniſſent,niſi impedimentum adeſſet; hoc eſt, omnes reſurrecturos cum quantitate debita, & proportionata juxtà exigentiam, & temperamentum complexionis cujuſque, & ſtaturę debitæ, quoniam autem temperamentum hominis aliud, & aliud eſt juxtà diverſum ætatis gradum, ſumendum eſt juxtà illam ætatem in qua ipſum temperamentum magis in ſua perfectione viget, & ab extremis contrariis recedit in medio conſiſtens, & juſta proportione. Ex quo ſequitur non omnes in æquali ſtatura eſſe reſuſcitandos, ſed quemlibet in ea, quam ejus conſtitutio non impedita exigit, & juxtà exigentiam individui, & temperamentum ejus proprium, & non impeditum. Hoc autem colligitur ex illo ad Epheſ.4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*, quæ ultima verba exponens Gloſſa inquit.In menſuram ætatis, ait, non in menſuram corporis, vel ſtaturæ, quia unuſquiſque recipiet ſuam menſuram quam habet in juventute, etiam ſi ſenex obiit, vel fuerat habiturus, ſi antè eſt defunctus, quæ fuit Auguſtini expoſitio in Enchirid.c.90.quod etiam confirmat lib. 22. de Civit. cap. 14. ubi loquens de infantibus ait; quòd non negabit Salvator in reſurrectione infantium affuturum eſſe, quod defuit; defuit autem infanti mortuo perfecta quantitas ſui corporis; & rurſus eodem modo diſcurrit l.c.cap.16. ubi docens omnes in eadem abitudine corporis reſurrecturos eſſe conformes plenitudini ætatis Chriſti,& declarans, quomodo reſurgentes debeant Chriſto conformari ex Ro.8.ait;Sicut illa menſura, itâ & iſta conformatio non quantitatis intelligenda eſt, ſed ætatis;reſurgent itaque omnes tam magni corpore,quàm vel erant, vel futuri erant in juvenili ætate, quamvis nihil oberit,etiamſi erit infantilis, vel ſenilis corporis forma. Hic verò diſputant DD. quomodo fiet hæc reformatio ſupplens debitam quantitatem in infantibus, an multiplicatione materiæ ſecundùm ſitum, an potius additione novæ, & varii varia dicunt, ut refert Hiqueus loc.c. ſed breviter dicendum eſt,quòd hæc reformatio fiet per additionem novæ materiæ,hæc enim eſt expreſſa D. Auguſt. ſent.in Enchiri.c.85. ubi ait *Infantibus ſupplendum eſſe quod formæ defuit,& naturam non eſſe fraudandam eò, quòd dies allaturi erant*, & idem etiam habet l.22. de Civit. c.19.

58 Tertiò quæritur, an mortui reſurgent cum deformitatibus,quæ inerant corporibus vivis, & ſenſus eſt,an qualitates, & aliæ formæ corpora viva deturpantes reſurgent in eiſdem, quę quidem deformitates duplicis ſunt generis; quædam enim ſequuntur ſubſtantiam, & ſunt quæ deſtruunt aliquid,quod eſt de ſubſtantia, & integritate hominis, qualia ſunt omnia membra hominem integrantia,ut dictum eſt art.præced. nu.48. quędam verò ſunt accidentales, quæ quidem, ut notat Bonavent. diſt. 44.cit.part.1.art.3.quæſt.1.aliæ ſunt qualitativæ,ſicut illæ, quæ eveniunt ex malo, & inordinato ſitu membrorum, ut eſt turpis figura vultus; aliæ ſunt quantitativæ, ſicut quando quis habet nimis magnum caput, vel gibboſitatem, vel alia membra magna nimis,itâ quod aliis ſunt in proportionata, & ſimilia; & hoc ſuppoſito dicendum eſt deformitates naturam ſubſtantialiter deformantes non reſurgere, quia ut habetur 1. ad Corinth. 15.*Mortui reſurgent incorrupti* ubi Gloſſa Interlin. exponit *ſine diminutione membrorum*, & Lyranus ait, quidquid enim pertinet ad integritatem naturæ omnibus dabitur, ut communius dicitur; & idem deducitur ex illo ad Epheſ. 4. *Donec occurramus omnes in virum perfectum*, ubi Gloſſa Ord. ait ut *unuſquiſque ſit vir perfectus*, qua ratione diximus art.præced.num.48.non tantùm electos, ſed etiam reprobos, & damnatos cum integritate membrorum eſſe reſurrecturos, & omnibus partibus ad integritatem naturæ ſpectantibus, & hæc eſt communior Doctorum ſententia cum Magiſtro 4.diſt.43. ubi ait,credendum eſſe, quòd omnes reſurgent incorrupti, non tamen impaſſibiles,

quia

Digitized by Google

quia reprobi mortem patientur æternam, ſed ſine diminutione membrorum omnia humani corporis habituri membra. Sed neque etiam in electis deformitates reſurgent accidentales, ut ſatis conſtat ex dictis ſuprà diſp.25. de ſtatu, & gloria corporum beatorum; unde D. Auguſt. in Enchirid. cap.91. inquit; quod reſurgent Sanctorum corpora ſine ullo vitio, ſine ulla deformitate, ſicut ſine ulla corruptione, onere, difficultate, & D. Anſelm. Cantuar. in epiſt.1. ad Corint. 15. ſimiliter diſcurrit, quod reſurgent Sanctorum corpora ſine ullo vitio, & ſine ulla deformitate, ſine ulla corruptione, & onere, & quod in eis tanta facilitas erit, quanta fælicitas. Addunt tamen aliqui, ut Brancatus advertit diſp.5.art.7. probabiliſſimum eſſe, quod corpora electorum reſurgent cum vulneribus, quæ pro Deo paſſi ſunt in hac vita, quia Chriſtus Dominus cum plagis reſurrexit, eaſque diſcipulis oſtendit Joan.20. *Oſtendit eis manus, & pedes,* ubi Lyranus ait, quòd Cicatrices in corpore Chriſti remanſerunt non ad defectum, ſed magis ad gloriam propter victoriam ex illis vulneribus conſecutam; & Joan.cap.19. *Videbunt in quem transfixerunt,* ubi Gloſſa Ordin. ait, quòd cicatrices vulnerum reſervatæ ſunt in Corpore Chriſti reſurgente, non ſolùm ad certificationem ſuæ reſurrectionis, ſed etiam ad convincendum Judæos de peccato ſuæ mortis; ergo cùm reſurrectio Chriſti ſit idæa, & exemplar reſurrectionis aliorum, ſequitur electos pariter reſurrecturos eſſe cum cicatricibus vulnerum pro eo paſſorum à Tyrranis ad convincendum eorum perfidiam, & ad illorum confuſionem, & martyrum gloriam, quod etiam confirmat D. Auguſtin.22. de Civit. c.20. ubi loquens de martyrum vulneribus ait, quòd vulnerum cicatrices, quæ pro Chriſti nomine pertulerunt, non deformitas in eis, ſed dignitas, & quædam quamvis in corpore, non corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit.

59 Quod autem ad damnatos ſpectat, aliqui opinantur neque in ipſis deformitates hujuſmodi accidentales reſurrecturas eſſe, & ità ex noſtris etiam ſentire videntur Hiqueus, & Brancatus loc.cit. & ratio eſt, quia ſicut Dei perfecta ſunt opera, ità & reſurrectio, quæ eſt à ſolo Deo ſupernaturaliter, non patietur aliquem defectum ex cauſis ſecundariis, quarum nullus erit concurſus ad reſurrectionem tam electorum, quam damnatorum.

Confirmatur, quia nullum apparet motivum cur ità deformia corpora damnatorum ſint reſurrectura, niſi dicatur in pœnam; ſed alia miſeris ſupereſt gravior pœna; ergo non videtur hæc ſuperaddenda, aliàs eadem eſſet ratio de membrorum defectu, de quantitate incongrua, de ætate decrepita, &c. Alii vero dicunt incertum eſſe, an corpora reproborum, cum deformitatibus accidentalibus reſurgere debeant, quod probant ex D. Auguſtino in Enchirid.cap.92. ſic diſcurrente de hoc puncto. Quicumque verò ab illa perditionis maſſa, quæ facta eſt per hominem primum, non liberantur, reſurgent quidem etiam ipſi unuſquiſque cum ſua carne, utrum vero ipſi cum vitiis, & deformitatibus ſuorum corporum reſurgent, quicumque in eis vitioſa, & deformia membra geſtarunt, inquirendo laborare non eſt opus; neque enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo, vel pulchritudo, quorum erit certa, & ſempiterna damnatio; ergo per Auguſtinum hoc eſt incertum, & ità etiam diſcurrit libr.3. de Trinit.ca.20. Verùm D. Bonaven. l.c. q.2. poſtquam q.1. oſtendit, quod in electorum corporibus nulla prorſus reſurget deformitas, nec ſubſtantialis, nec accidentalis, ſtatim q.2. aſſerit loquendo de deformitate accidentali, quod corpora reproborum, quæ hic deformia fuerunt, ſic etiam in reſurrectione deformia erunt, juſtè divina juſtitia ſic jubente, & inquit, quod Auguſtinus in Enchirid. iſtam quæſtionem dimittit inſolutam, quaſi non ſit magnæ utilitatis, attamen cùm aſſignat rationem, quarè circà hoc non debet laborari, determinationem quæſtionis innuit, dum enim dicit, quòd nos moleſtare non debet inquiſitio circà pulchritudinem, ubi eſt certitudo circà damnationem, ſi enim ad hoc reſurgant, ut damnentur, non ut melioris, ſed pejoris ſint conditionis, manifeſtè apparet, quod non dabitur eis pulchritudo, quam non habuerunt, nec auferetur deformitas, quam habuerunt; undè Deus quantum ad eos eſt purus reformator, quia ſecundùm eamdem formam reformat, quam eis natura dedit in generatione primaria, in qua reformatione apparet Dei ſapientia, & juſtitia. Sapientia, quia ſcit eodem omninò modo reparare, ſicut antè fecit; juſtitia, ut ſicut qui meruit in corpore pulchro, remuneratur in ejus pulchritudine; ſic in turpi peccavit, in ejus turpitudine cruciari debet, nec debet auferri, ſed potiùs firmari; ità in hoc puncto diſcurrit Seraphicus Doctor l.c. ubi ſolvit rationes pro opinione oppoſita, cui D. Thomas adhærere videtur in expoſitione Symboli c.14. ubi ait, quòd omnes homines boni, & mali reſurgent cum omni integritate, quæ ad perfectionem hominis pertinet, non enim erit ibi cæcus, vel claudus, vel aliquis defectus.

60 Quarto quæritur, an omnia corpora reſurgent incorruptibilia, & quomodo. Certum eſt, de fide jam determinatum in Concilio Toletano 6. capit.1. & habetur lib.4. Conſtitut. Apoſtol. cap.6. quòd omnia humana corpora reſurgent incorrupta, ideſt integra, & incorruptibilia, & expreſsè colligitur ex 1.Corint. 15. verſ.42. *Seminatur corpus in corruptione, ſurget in incorruptione,* ubi Gloſs. Ordin. ait, quod omnes communiter incorrupti reſurgent, & verſ.52. *Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti,* & verſ.53. *Oportet enim incorruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem,* ubi Gloſſa Ordin. ait, quòd non erit corruptio, & mortalitas, & hoc non ad tempus tantùm, & Interlin. ait, quod talis erit corporis humani immortalitas, ut jam non ultrà moriatur, & diſſolvatur; & Lyranus exponit ibidem, quòd naturam humanam oportet reſurgere incorruptibilem, quod hoc erit omnibus commune; quod etiam ratio ipſa ſuadet ex capite æternitatis deſumpta, ſiquidem reſurrectio omnium generalis erit in oſtenſionem divinæ juſtitiæ, ut dictum eſt quæſt. præced. art.3. & corpora omnia reſurgent, vel ad præmium æternum, vel pœnam æternam conſequendam; ergò immortalia, & incorruptibilia reſurgere debent, aliàs in æternum durare non poſſent. Quarè ſolum examinandum reſtat undè orietur hæc incorruptibilitas, quam Patres paſſim teſtantur, quos Brancatus noſter copioſè refert diſput.7. art.1. an ſcilicet, ex ſola Dei extrinſeca conſervatione, an verò extrinſeca aliqua qualitate, vel ex impedimento agentis contrarii. Quam difficultatem Brancatus ibidem articul. 2. optimè reſolvit juxtà mentem Doctoris, quod ſcilicet, una cauſa proxima intrinſeca incorruptibilitatis erit ſpiritualitas corporis reſurgentis ut enim conſtat ex mox dicendis in ſequenti quæſito, corpus reſurget ſpirituale, non quia ſit futurum ſpiritualis ſubſtantia ſicut Angelus, ſed quia modo ſpirituali vivet ex ſola animæ informatione, nec alimentis egebit, ſicut nunc in hac vita mortali; ergò hæc erit una cauſa proxima, & intrinſeca incorruptibilitatis ejus, quia una ex cauſis, ob quas nunc corpus deficit, & moritur, eſt quia alimenta deficiunt, nec reparatur per ea quantum per continuam actionem calidi in humidum, & è contrà deperditur. Altera verò, eaque principalis cauſa internæ, & externæ incorruptibilitatis corporum reſurgentium (præſcindendo à dote corporis glorioſi) erit externa Dei protectio externas, internaſque cauſas impediens, ne in illa agant corruptivè, vel eis addita qualitate reſiſtente. Ità Scotus 4.d.49. quæſt.13. §. *Dico ergo,* ubi ait, quod cauſa incorruptibilitatis, & impaſſibilitatis corporis glorioſi poſt reſurrectionem eſt voluntas divina non coagens cauſæ ſecundæ corruptivæ, quod probat Brancatus loc. cit. ex D. Auguſt. epiſt. 146. exemplo trium puerorum, quo Deus ſervavit illæſos in fornace Babilonica, vel faciendo carnem non poſſe corrumpi, vel ignem non poſſe corrumpere ut ibi ait D. Aug. ergo altero ex his modis credendum eſt corpora reſurgentium fieri incorruptibilia, nimirum vel per ablationem vigoris agentis contrarii, & denegationem concurſus cum eo, vel per additionem vigoris contrarii in ipſis corporibus. Probat hoc etiam alio exemplo ex eodem Auguſt. libr.1. de pecc. mortal. & remiſſ. cap.2. quia ſicut ex ſingulari Dei aſſiſtentia, & protectione veſtimenta filiorum Iſrael attrita non ſunt quadraginta annis per deſertum ut Deuter.29. habetur, Deo ſuprà id operante, quod illorum natura poſtulabat toto illo tempore, & conſervante, ut ibi ait Auguſt. tanto magis idem dicendum erit de præſervatione corporum reſurgentium, quæ vel ad præmium, vel ad ſupplicium in æternum durare debent, ut fides docet.

61 Dices, corpora damnatorum futura paſſibilia, nec Deum impedimentum eſſe actionem ignis gehennæ in illa ſpecialis; ergò eſt difficultas, quomodo ſemper incorrupta manebunt; alterationis tamen, & paſſionis obnoxia. Sed de hac difficultate jam tractavimus diſp.26. præced. quæſt.1. art.1. an, & quomodo ignis poſt judicium cruciabit corpora damnatorum, ubi diximus cum Scoto 4. d.44. quæſt. 3. verſ. *Quartò dico* non eſſe omninò certum, an ignis tàm actione reali, quàm intentionali cruciet damnatos, vel intentionali, tantùm, quo modo facilius ſolveretur propoſita difficultas, & ſalvaretur corporum illorum incorruptibilitas. Addidimus tamen abſolutè tenendum eſſe ignem infernalem actione reali, & executivè damnatorum corpora calefacere, & ignere, & dolorem intenſum juxtà peccatorum gravitatem, & quantitatem efficere; & nihilominus Deum illa conſervare, & non conſumi; quomodo autem hoc ſit poſſibile pluribus exemplis declarat, ut ibi diximus, D. Bonavent.4.d.44. part.2. art.3. quæſt.1. quibus oſtendit poſſibile eſſe aliquid igne ardere, & tamen non deficere, nec conſumi, & indè tandem deducit rationem hujuſmodi, quod hoc provenit ex parte agentis, & ex parte patientis; iſti enim igni data eſt virtus ad inflammandum, non ad conſumendum, & corpori data eſt natura paſſibilis ad patiendum, non ad deficiendum, & brevius inquit Baſſolius d. 44. quæſt. 2. in fine id provenire à

Deo,

Digitized by Google

Deo, quia licèt velit influere ad talem paſſionem, vel immutationem realem, & intentionalem ab igne, non tamen vult influere ad corruptionem ſubſtantiæ, ſed vult ipſam perpetuari in tormentis; & ità etiam diſcurrit in hoc puncto Suarez 3.pa. tom.2. diſp.50.citat. ſec.5.in fine, ubi proindè ait actionem illam ignis inferni in corpora damnatorum non eſſe omninò naturalem, quia hæc eſſe nequit, niſi media calefactione, undè nec majorem dolorem inferre poteſt, quàm poſſit ex intenſa calefactione provenire, hæc autem paſſio damnatorum multò acerbior erit; tùm quia naturali actione ignis ex æquo agit in corpora ſibi æquè propinqua,& eodem modo naturaliter diſpoſita; ille autem ignis inæqualiter aget in corpora, non juxtà naturæ proportionem, ſed meritum, ut dictum eſt; undè concludit, quòd non aget actione merè naturali, ſed ut inſtrumentum Dei ad ejus juſtitiam exequendam, & ideò agere poterit actione, quæ verè, & realiter corpora cruciet, non tamen illa corrumpat.

62 Quintò tandem quæritur, an corpora reſurgentium erunt ſpiritualia, & quomodo. Et quidem corpora omnia tàm electorum, quàm reproborum non animalia, ſed ſpiritualia reſurrectura eſſe,eſt Patrum, & Doctorum communis ſententia, ac de fide,ut conſtat ex 1.Corinth.15.*Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale*, undè Auguſtinus libr.6. Geneſ. ad litt. cap.19. & 20. dicit corpus humanum formatum eſſe animale, & in melius reformandum eſſe poſt reſurrectionem, quia fiet ſpirituale, & ſic paſſim loquuntur alii Patres. Quarè ſolùm declarandum reſtat, in quo hæc ratio ſpiritualitatis conſiſtat, quod etiam benè declarat Brancatus noſter diſp.7.cit.ar.3.quod ſcilicet, corpus reſurgens ſpirituale dicetur, non quia concurrendum ſit in ſpiritum, ſeù ſpiritualem ſubſtantiam, eſt enim de fide corpus humanum poſt reſurrectionem futurum eſſe corporeum, & palpabile contrà hæreſim Eutichii, qui dicebat carnem humanam futuram inviſibilem, & impalpabilem poſt reſurrectionem; ſed ſpirituale dicetur, quia cibo non indigebit, & ſic à ſolo ſpiritu, nempè anima vivificabitur, ac etiam quia ſpiritui totaliter ſubdetur; undè Gloſſa Ordin. in locum adductum 1. Corint.15.*Seminatur corpus animale,ſurget corpus ſpirituale* ait,ſurget ſpirituale, non dicit Spiritus, ut corpus vertatur in ſpiritum,ut quidam putant, undè Dominus dixit, palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſed ſpirituale, quia ſpiritui plenè ſubdetur, nec jam repugnabit, nec alimentis egebit, ſicut & homo antè peccatum eguit, Ità Gloſſa ibidem, quod adhuc magis declarat D. Auguſt.loc.cit. cap.24. dicens, quòd in reſurrectione renovabitur corpus humanum, non in corpus animale, in quo fuit Adam, ſed in melius; ideſt in corpus ſpiritale, ubi eſca, quæ corrumpitur, non egebit; & idem confirmat libr.13.de Civit.Dei cap.20.ubi ait, quòd corpus humanum, in reſurrectione non ſolùm non erit tale, quale nunc eſt in quavis optima valetudine, ſed nec tale quidem, quale fuit in primis hominibus antè peccatum, qui licèt morituri non eſſent niſi peccaſſent, alimentis tamen, ut homines utebantur, nondum ſpiritalia, ſed adhuc animalia corpora terrena geſtantes, &c. Et tandem ità etiam diſcurrit D. Ambroſius in 1. Corint.cap.15. cit. *Seminatur*,inquit, *corpus animale, ſurget corpus ſpirituale*, corpus eſt dùm cibis ſuſtentatur, ut vivat, ſpiritale autem, cùm nihil horum indigebit converſum in vitam: Ex quibus Patrum teſtimoniis ſatis conſtat, quod ſpiritalitas corpori, quod reſurget, in hoc conſiſtet, & quia alimentis non egebit, quia totaliter ſpiritui,ſcilicet,animæ ſubdetur, & parebit.

ARTICULUS TERTIUS.

De Circumſtantiis Reſurrectionis, ſcilicet, loco, & tempore.

63 PRimò quæritur, in quo loco fiet mortuorum reſurrectio. Prima ſententia docet in unum locum judicii primùm congregandos ab Angelis omnium hominum cineres, univerſamque materiam ex qua corpora illa formanda ſunt, ut ibi ad vocem, imperiumque Chriſti reſurgant univerſi, qui locus juxtà communem Scolaſticorum ſententiam in 4. diſtinct. 43. eſt vallis Joſaphat. Cujus dicendi modi præcipuum fundamentum eſt viſio Ezech.cap.37.ubi ait,*Facta eſt ſuper me manus Domini, & eduxit me in ſpiritu, & dimiſit me in medio campi, qui erat plenus oſſibus, & circumduxit me per ea, &c. & dices eis,oſſa arida audite verbum Domini*,qui ità facit; & reſurrexerunt corpora illa;hæc autem actio ex communi Patrum conſenſu futuræ reſurrectionis figura fuit;ergo prius cineres, & partes omnes miniſterio Angelorum in campum, ſeù locum, in quo judicium fiet, adduci debent, & poſteà virtute divina corpora formabuntur, & viſicabuntur, quam opinionem Soto amplectitur 4.d.43. q.2.art.5. tamquam faciliorem,& compendioſiorem. Altera ſententia aſſerit, quòd corporum reſuſcitatio facienda ſit,ubi ſepulta jacent,ſeù in eiſdem locis, in quibus mortuorum cineres reperiuntur, vel major eorum pars, quæ fuit Ricardi opinio 4.diſt.43.art.5. quæſt.3.quam ut probabiliorem ſequitur Suarez diſp.50. cit.ſec.7.& Brancatus noſter diſp.6. art. 5. quod deducunt ex pluribus Scripturæ locis in quibus dicuntur mortui evocandi ex ſuis ſepulchris, ut Joan.5.*Omnes,qui in monumentis ſunt,audient vocem filii Dei, & procedent qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ,qui verò mala egerunt in reſurrectionem judicii*, imò idem habetur in cap.37.Ezech. cit. pro oppoſita ſententia *Aperiam tumulos veſtros, & educam vos de ſepulchris veſtris*; ergo videtur hic ordo ſervandus in mortuorum reſurrectione,ut audita voce filii Dei, *Surgite mortui, & venite ad judicium*, collectis cineribus, ſeù eorum partibus miniſterio Angelorum, ſtatim poſteà divina virtute,& ibidem reformanda ſint,& vivificanda corpora, quæ poſteà ad locum judicii procedent per Angelos tranſportata, ut ſuperiùs diximus. Confirmant etiam hanc ſententiam exempla omnium, qui hactenus ſurrexerunt, Chriſti Domini, & eorum, qui cum eo ſurrexerunt, omnes enim de ſepulchris ſuis exierunt, ut patet Matth. 27. & 28. & idem credimus de B.Virgine, & de Lazaro legimus in Evangelio, quod Chriſtus Dominus eum ſuſcitavit è ſepulchro dicens,*Lazare veni foras*; cùm ergò ad inſtar Lazari reſurrectionem noſtra omnium ſit futura,ut ait Gregor. Niſſenus de hominis opific.cap.25, conſequens eſt, ut de loco ipſo, in quo cineres, ſeù partes corporum reſident reſurgemus. Denique idem conſtat ex pluribus Patrum teſtimoniis, nam de Apoſtolis Petro,& Paulo expreſsè dicit Chryſoſt. homil.32. in epiſt. ad Roman. ſurrecturos Romæ è ſepulchris ſuis, cujus verba refert Suarez loco citat. ità etiam diſcurrit D.Ambroſ.in cap.20. Apocal.ubi declarans illud Jo.*Omnes qui in monumentis &c.*inquit, quòd ad imperium Domini de monumentis ſuis procedent mortui, quia corpora omnium mortuorum pro receptione animarum vivificata de ſepulchris ſuis exient; & plura alia Patrum teſtimonia videri poſſunt apud Brancatum loco citat.Sed quia hujus dubii ſolutio ex Sacra Scriptura explicitè colligi nequit,Scotus d.43.citata quæſtione 5.§. *De Tertio* ſub lit.M. problematicè procedit dicens, quòd mortui transferentur ad locum,in quo fiet judicium, vel poſt reſurrectionem completam, vel antè per tranſlationem pulverum collectorum, utrumque enim eſt poſſibile Deo vel ut reſuſcitentur in diverſis locis, fortè ubi ſepeliebantur, vel ut pulveres de ſingulis locis colligantur ad locum unum,ubi debent poſt reſurrectionem omnes ad judicium convenire, & in illo loco fiet omnium reſurrectio, ubi etiam notat nomine cinerum intelligi debere, vel pulveres, in quas reſoluta ſunt corpora, vel partes omnes, quæ adhuc integræ perſeverant ſub propria forma, ut oſſa v. gr. vel ſub alia in alio mixto; quarè vera, & abſoluta reſolutio quæſtionis hujus eſt, reſurrectionem corporum ibi eſſe faciendam, ubi Deus ſua admirabili providentia diſpoſuerit.

64 Secundò quæritur, an omnes ſimul reſurgent, tàm ſcilicet juſti, quàm damnati in eodem extremo judicii die. Circà tempus reſurrectionis fuit antiquus error Chiliſtiarum, quem Cerinthiani amplexi ſunt, & Marcioniſtæ, & Anabaptiſtæ ſequuntur, ut refert Lindanus de hæreſibus noſtri temporis, qui dixerunt Chriſtum mille annis antè judicium in hunc mundum deſcenſurum, & omnes juſtos ſuſcitaturum ad vitam corporalem, & animalem, ut una cum eis mille annis in terra regnet in ſumma pace, voluptate, & rerum omnium; ac deliciarum affluentia etiam illarum, quæ ventri, & veneri deſerviunt, qui proindè dictus eſt Mellenariorum error, & hæreſis; cujus erroris præcipuum fundamentum fuit, obſcurus locus Apocal. 20. ubi duæ reſurrectiones inſinuantur, prima electorum præcedens aliam damnatorum per annos mille his verbis. *Qui non adoraverunt beſtiam neque imaginem ejus vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis, cæteri mortuorum non vixerunt,donec conſummentur mille anni, hæc eſt reſurrectio prima, Beatus,& Sanctus,qui habet partem in reſurrectione prima,in his ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt Sacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis, & cum conſummati fuerint mille anni,tunc ſolvetur Sathanas de carcere ſuo, & exibit,& ſeducet gentes*, quibus poſteà deſcribitur judicium generale futurum poſt illos mille annos, qui locus adeò prædicto errori apertè favere videtur, ut ob hanc cauſam multi jampridem librum Apocal.rejecerint,ut apocriphum,& à Cerinto ſcriptum ut Euſebius refert libr.7. cap.19. Veritas tamen Catholica docet, omnes homines tàm electos,quàm reprobos, & damnatos in eodem extremo judicii die ſimul reſurrecturos eſſe,& dimiſſis aliis erroribus, quæ involvit prædicta Millenariorum opinio, contrà fidei principia, quod ſcilicet, poſt reſurrectionem in illo regno millenario, nec gloriam animæ, nec corporis admittat, & turpitu-

Digitized by Google

prudinem voluptatis admiſceat, quæ a Regno Chriſti, & juſtorum longè abeſt, quantum ad moram illam intermedia annorum mille pluribus repugnant Scripturæ locis, ubi omnium reſurrectionem tàm juſtorum, quàm damnatorum in extremum refert judicii diem, ut patet Joan.6. ubi pluries repetitur reſuſcitatio in noviſſimo die: *Et ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die*, & cap.11. *Scio quia reſurget in noviſſimo die*, & Matth. 24. Marci 13. & Luc.17. Eadem eſt dies, in qua filius hominis veniet ad judicandum, & in qua omnes reſurgent tàm boni, quàm mali, tunc enim homines reſurgent, quando ultimate judicandi ſunt; ergò non erit duplex reſurrectio, una electorum præcedens aliam damnatorum per annos mille; quod etiam manifeſtè colligitur ex Symbolo Athanaſii, cùm inquit. Inde venturus eſt judicare vivos, & mortuos, ad cujus adventum omnes homines reſurgere habent, & reddituri ſunt de factis propriis rationem, & qui bona egerunt ibunt in vitam æternam, qui verò mala in ignem æternum; ergò omnes tàm electi, quàm damnati ſimul reſurgent, quando ſunt judicandi, ſed ſimul omnes in extrema die ſunt judicandi, ut ait Athanaſius; ergò ſimul omnes reſurgent ſive boni, ſivè mali. Et denique veritas hæc clarè deducitur ex omnibus Scripturæ locis, ex quibus q.1.hujus diſp.ar. 2. & 3. reſurrectionem futuram probavimus.

65 Ad locum Apocalyp. 20. in quo fundatur error Millenariorum, plures affert expoſitiones Suarez ſect.9. cit. prope finem ſed aptior, & clarior videtur expoſitio D. Ambroſii in illud cap. 20. Apocal. quam affert Brancatus noſter diſp.6.cit.ar.2.ubi ait, quod animæ interfectorum, & quæ non adoraverunt beſtiam, intelliguntur illi, qui pro Chriſto interfecti regnant in cœleſti beatitudine; mille autem anni dicendum eſt totum tempus, quod intercedit ab aſcenſione Chriſti uſque ad finem mundi, quod per mille annos deſignatur, & omnibus electis deputatum eſt, ut in eo ſine corporibus gloria cœleſti cum Domino perfruantur; cæteri autem reprobi non vixerunt, quia poſt mortem non ad vitam ducuntur, ſed in Infernum demerguntur, quæ in hoc loco mors ſecunda vocatur. Et ad illud de reſurrectione prima reſpondet, quod quia vita præſens comparatione vitæ cæleſtis mors rectè dici poteſt, Sancti prima reſurrectione tunc reſurgent, cùm ab hac miſera vita ſubtracti in cœleſti beatitudine collocantur, & ſicut hæc eſt prima reſurrectio Sanctorum; ità eſt & prima mors impiorum, quando præſentem vitam deſerunt, & ſecunda verò mors eſt ultima damnatio. Et tandem addit, quod nomine Sacerdotum omnes electos comprehendit, omnes namque electi Sacerdotes vocantur, ſive quod ſint membra Summi Sacerdotis, ſivè quòd ipſi offerre ſemetipſos per bona opera non deſiſtant; unde D. Ambroſius duas reſurrectiones analogice interpretatur pro duabus gloriis animæ, ſcilicet, & corporis electorum. Et ita etiam diſcurrit Lyran. in eumdem locum, ubi ait per mille annos intelligi tempus Chriſti, quod currit uſque ad Antichriſtum, & quod ponitur hic numerus determinatus pro indeterminato, ſolet enim Scriptura per millenarium numerum diuturnam temporis durationem explicare, ut Pſalm. 104. *Verbum, quod mandavit in mille generationes*, & verbo *Hæc eſt reſurrectio prima* ait hoc referri ad illud, quod dicitur de Chriſtianis, & vixerunt vita gloriæ in animabus ſuis, quæ vita gloriæ dicitur hic reſurrectio prima. Secunda vero erit, quando reſurgent in corporibus glorioſis; & quia iſti ſunt ſecuti de beatitudine, quam jam habent in anima, & poſtea habebunt in corpore, & tandem exponens illud *Et regnabunt cum eo mille anni*, ait, hoc eſt, uſque ad reſurrectionem generalem, & loqui de gloria, quam habent Sancti uſque ad diem judicii. Ex quibus expoſitionibus conſtat locum hunc de regno millenario temporali in carne non eſſe intelligendum, ſed de regno Chriſti, ſpirituali, nam in fine illius capitis perſecutio Antichriſti ſecutura deſcribitur, & deſtructio regni ejus, & poſteà judicium extremum ſecuturum his verbis. *Et vidi thronum magnum & ſedentem ſuper eum, &c. & vidi mortuos, magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni, &c. & libri aperti ſunt; &c. & dedit mare mortuos ſuos, qui in eo erant, &c.* quibus verbis reſurrectio mortuorum, tàm juſtorum, quàm injuſtorum expreſsè ſignificatur.

66 Tertiò quæritur, an univerſalis reſurrectio omnium hominum in noviſſimo die ſimul tempore ſit futura, vel cum aliquo ordine prioritatis, & Poſterioritatis. Prima ſententia aſſerit omnes electos ſuſcitandos eſſe antè reprobos, pro qua citantur Theophilactus, Theodoretus, Oecumenius, & alii Patres, & idem tenet Cajetanus 1.ad Corint.15.quod colligunt ex 1.ad Theſſal. 4. *Mortui qui in Chriſto ſunt reſurgent primi*; & 1. Corint.15.*in Chriſto omnes vivificabuntur; unuſquiſque autem in ſuo Ordine, primitiæ Chriſtus deindè hi, qui ſunt Chriſti, deinde finis*, ubi apertè loquitur de ordine temporis. Ratio etiam, & congruentia id poſtulare videtur, ut hoc modo Deus ſe propenſiorem oſtendat ad reddendum præmium, quàm pœnam, & electi ſe obedientiores oſtendant voci Dei eos ad vitam revocantis, quàm reprobi. Denique quia juſti exituri ſunt obviam Chriſto in aera, & ideo oportet, ut prius reſurgant, quàm reprobi, qui in terra expectabunt ſecundum Chriſti adventum. Communior tamen, & probabilior ſententia docet, nedum in eodem noviſſimo die, ſed etiam in eodem parvo temporis momento omnes homines, ſivè electos, ſivè reprobos eſſe reſurrecturos. Ità Brancatus loc.c.Suarez diſp.50.cit.ſec.9.& alii Theologi paſſim 4.diſt.43. Ità expreſsè docet D. Auguſtinus libr.de Eccleſiaſt. dogm.cap.6. ubi inquit, quod in noviſſimo die erit reſurrectio mortuorum omnium hominum, ſed una, & ſimul, & ſemel, non prima juſtorum & ſecunda peccatorum, ſed una omnium; ità etiam diſcurrunt Cyrillus, Chryſoſtomus, & Euthimius exponentes illud Jo.5. *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei*, ubi præſertim Euthimus ait, quod ſimul omnes repentè, ac virtute arcana coaptabit, animabit, ac excitabit ſua voce, & juſſu; & hoc etiam expreſsè indicat Paulus ipſe 1.ad Corint. 15. cùm ait, *Omnes quidem reſurgemus in momento, in ictu oculi, in noviſſima tuba, canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti*, quarè ſententia hæc longè probabilior eſt. Ad teſtimonium autem ex 1. Corinth. 15. plures Patres dicunt denotare ordinem dignitatis, non temporis, & præſertim ità exponit Tertullianus li.de reſurrect.carnis c.48.ubi ait, quòd unuſquiſque in ſuo ordine reſurget, ſcilicet, quia & in ſuo corpore, ordo enìm non eſt aliud, quàm meritorum diſpoſitio, merita autem cùm corpori quoque adſcribantur, ordo quoque corporum diſponatur neceſſe eſt, qui poſſit eſſe meritorum, vel ſi velimus exponere de ordine temporis, dicendum eſt cum Suarez loc.cit. quod Paulus comparat ibi particularem reſurrectionem Chriſti, ſub qua comprehendit eos, qui ex ſpeciali privilegio, vel cum Chriſto, vel propter ſingularem cum Chriſto conjunctionem jam anteà ſurrexerant; comparat inquam, cum generali reſurrectione aliorum tàm bonorum, quam malorum in fine ſæculi futura, quod innuit illis verbis *deindè finis*. Quomodo autem intelligendum ſit aliud teſtimonium Pauli 1. ad Theſſalon. *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi*, dicemus quæſito ſequenti. Ad rationem ex congruentia adductam dicendum tunc non futurum tempus miſericordiæ exercendæ; ſed rigoris judicii, & juſtitiæ, præterquam quod tunc etiam propenſiorem ſe oſtendet Deus ad reddendum præmium, quam pœnam, quia prius electos vocabit ad gloriam, quàm reprobos condemnet ad pœnam; neque etiam tunc congruum eſt, ut reprobi voci Dei tardius obediant, quàm juſti, quia reprobi homines tunc non reſurgent, ut iniqui, ſed ut homines, & effectus divinæ omnipotentiæ. Nec tandem opus eſt reſurrectionem juſtorum præcedere malorum reſurrectionem eò quòd illi ſint obviam Chriſto in aera aſcenſuri, quia nulla incongruitas, eſt quòd toto illo tempore, quod breviſſimum erit, iniqui in terra judicis adventum expectent.

67 Quarto quæritur, àn in illo noviſſimo die ſaltem priùs reſurgent, qui anteà erant mortui, deinde illi, qui vivi tunc invenientur. Prima ſententia aſſerit, quòd eſtò in momento temporis electi omnes, & reprobi ſint reſurrecturi, adhuc tamen electos, qui præceſſerunt cum morte ſecundum Chriſti adventum, reſurrecturos eſſe priùs, quàm illi, qui eo veniente reperientur vivi licèt ordo prioritatis inter hos, & illos electos futurus ſit ferè momentaneus. Ità Scotus noſter q.5.cit.lit.L. ubi ait, quòd D. Auguſtinus libr.20.de Civit. Dei cap.20. videtur ex intentione determinare, quod reſurrectio eorum, qui invenientur mortui in adventu judicis, præcedet durationem reſurrectionem illorum, qui invenientur vivi, ſicut illi vivi ſecundùm verba Apoſtoli prius rapientur obviam, & ibi ut probabile eſt ſecundum Auguſtinum, morientur, & ſubitò poſtea reſurgent, & ſic poſteà reſurrectio eorum ſequetur reſurrectionem illorum. Undè dicit Auguſtinus, *Si Sanctos, qui reperiuntur Chriſto veniente viventes, eique obviam rapientur crediderimus in eodem raptu de mortalibus corporibus exituros, & ad eadem mox immortalia redituros, nullas in verbis Apoſtoli patiemur anguſtias*. Hoc expreſſe etiam videntur verba Apoſtoli dicere *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deindè nos &c.* ubi ſecundùm Auguſtinum Apoſtolus in ſe, ac etiam in illos, qui ſecum vivebant; transfigurabant perſonas illorum, qui invenientur vivi. Ità diſcurrit Scotus loc. cit. ex quo deducit, quòd mortui in Chriſto reſurgent primi, ut coram Chriſto in aere appareant; illi verò electi, qui tunc viventes erunt, ibunt quidem obviam Chriſto in aere apparenti, per viam tamen morientur, & ſtatim reſurgent; atque ità illorum reſurrectio reſurrectionem iſtorum præcedet. Et ità etiam illum locum 1. ad Theſal. 4. *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, &c.* exponit Ambrobus dicens, quòd in ipſo raptu mors præveniet, & quaſi per ſoporem, ut egreſſa anima momento reddatur; cùm enim tollentur morientur, ut pervenientes ad Dominum præſentia Domi-

ni

Digitized by Google

ni recipiant animas, quia cùm Domino mortui eſſe non poſſunt; ergò ſi electi jam defuncti reſurgent primi, inde electi, qui erunt viventes, obviam ibunt Chriſto in aera, ut inquit Apoſtolus, & in ipſo raptu morientur, & reſurgent, ut dicunt Ambroſius, & Auguſtinus, ſequitur, quòd inter horum, & illorum electorum reſurrectionem erit ordo proprietatis, licèt momentaneus, & hanc ſententiam tenent quoque Riccard. diſt.43. citato articulo 5.quæſt.1. Durandus quæſt.4. articulo 2. Paludan. quæſt.4. articulo 3.ad 1. Valentia 4. par.diſp.11.qu.3. punct.2. & alii.

68 Oppoſitam ſententiam, ſcilicet, nullum fore ordinem temporis in reſurrectione prædictorum defendunt Soto diſt. 43. qu.2. ar.4. Ægidius Luſitan. tom.3. de Beatitud. lib.1.qu.6. ar. 3. Suar. loc. cit. & alii, quod probant, quia nulla eſt probabilis ratio alterius ordinis, vel ſucceſſionis, nam priuſquam præcedentes juſti reſurgant, morientur reliqui juſti, qui tunc vivent, quia mors illorum non fiet in raptu, ſed antè raptum, & cauſæ quę illi poſſunt mortem inferre, generalem reſurrectionem pręcedent. Addit Suarez loco citat. Paulum 1. ad Theſſal.4. non ſolùm non ſignificaſſe hos eſſe poſterius ſuſcitandos, verùm potiùs fuiſſe ſollicitum, ne aliquis putaret eſſe priùs reſuſcitandos, eò quod eorum mutatio, & reſurrectio videri poterat facilior, & ideò dixiſſe. *Qui reſidui ſumus in adventu Domini non præveniemus eos, qui dormierunt,* ex quo non ſequitur hos, qui dormierunt, eſſe præventuros alios, ſed ad ſummum ſimul eſſe reſurrecturos; ſed negatur aſſumptum cum ejus probatione, cùm SS. Ambroſius, & Auguſtinus expreſsè dicant electos tunc viventes eſſe morituros ipſo raptu, cùm obviam Chriſto ibunt in aera, & cauſæ, quæ generalem reſurrectionem præcedent in illo ipſo raptu mortem eis inferre poſſunt, unde qu.1. hujus diſp.ar.3.nu. 10. diximus probabiliſſimum eſſe electos, qui antè judicium viri reperientur, igne conflagrandos eſſe, ut purgentur, & quod in ipſo raptu mors ex igne illis accidere poteſt, ut Brancatus oſtendit diſp.11. ar.9. non enim implicant iſta duo, quod morituri ſint in ipſo raptu, & ex ignis conflagratione. Quod autem addit Suarez pro explicatione loci citati 1. ad Theſſalon. 4. textui ipſi omninò repugnat, & ſine ullo fundamento ad alium ſenſum trahitur, quàm ipſamet verba ſonant & preſeferunt, nempè mortuos priùs etiam tempore reſuſcitandos, & poſteà erectos cum illis rapiendos eſſe obviam Chriſto in aera, qui tunc erunt vivi, & reſidui ex perſecutione Antichriſti; undè ſi illi vivi in raptu illo morientur, ut Ambroſius, & Auguſtinus exiſtimant, & poſteà reſurgent, erit ordo temporis inter reſurrectionem omnium mortuorum, licèt momentaneus.

69 Quintò tandem quæritur, an univerſalis reſurrectio nocturno, vel diurno tempore futura ſit, & in qua hora. Multi Patres dicunt reſurrectionem nocturno tempore futuram, ut Lactantius lib.7. cap.19. Ambroſius l.8. in Lucam c.17. Hieronymus, & apud eum Diodorus epiſt.152. quod colligunt ex verbis Chriſti Matth. 25. & Lucæ 18. in parabola decem Virginum, *Media autem nocte clamor factus eſt, ecce ſponſus venit* &c. ubi Hieronymus inquit, quod his ſignificatur medio noctis ſecuris omnibus conſummationem mundi eſſe venturam. Idem etiam colligunt ex eo, quod alibi dicatur diem Domini eſſe, ſicut adventum furis, ut ad Theſſal. cap.5. *Dies Domini, ſicut fur in nocte,* fur autem de nocte ſolet furta committere. Verùm licèt incerta ſit dies, & hora reſurrectionis mortuorum, ut dixit Chriſtus ipſe Matth. 24. *De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli Cœlorum, niſi ſolus Pater,* communior tamen, & probabilior ſententia eſt mortuorum reſurrectionem de die eſſe futuram, ut docet D. Bonav.4.d.43. dub.2. lit. & Scotus d.43.cit.qu. 3. ſub litt. O. & P. ubi etiam rationem congruentiæ aſſignat, quia magis probabile eſt ad confuſionem reproborum, qui videbuntur, & ab invicem, & à bonis, ut ſint in loco illuminato, & per conſequens tunc in loco reſurrectionis, & judicii non erunt tenebræ mediæ noctis, undè ad parabolam de ſponſo media nocte veniente inquit, illud *media nocte* exponendum eſſe pro incertitudine, quod nimirum tunc veniet, cùm minus de adventu ipſius homines cogitabunt; unde etiam D. Auguſt. ait mediam noctem non poni pro hora temporis, ſed quia tunc veniet, cum non ſperatur, & ita etiam cum locum exponunt Gl. Ordin. & Interlin. hoc eſt *inſperato, vel nullo ſciente, aut ſperante,* undè Lyranus concludit, non eſſe intelligendum per hoc, quod judicium extremum ſit celebrandum de nocte. Imò aliqui dicunt Chriſtum in illa parabola non loqui de reſurrectione, ſed parabolicè proponere; quomodo ad mortem ſemper debeamus eſſe parati, ne ſi ex improviſo veniat, vitam amittamus æternam, ſicut illis virginibus contigit, quæ veniente ſponſo de media nocte cùm ejus adventum non expectarent; ob olei defectum cùm ipſo ad nuptias intrare non potuerunt, & ſimiliter exponendus eſt locus ad Theſſal. c. 5. *Dies Domini, ſicut fur de nocte,* quod nox ad diem Domini non refertur, ſed ad modum operandi furis, undè Gloſſa Interlin. ait *nocte,* ideſt, *latenter,* & Gloſſa Ord. *ſicut fur,* ideſt, *quia improviſus.* Et tandem reſurrectionem univerſalem diurno tempore eſſe futuram, & non nocturno ex omnibus ferè locis deducitur in quibus de die judicii univerſalis fit mentio, ut Matth.25. & Luc.10. *Neſcitis diem,* & 1. ad Theſſal.5. *Dies Domini,* & Jo: 6. *Ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die,* ubi Lyranus habet, quod noviſſimus dies erit dies reſurrectionis generalis, & ipſa Eccleſia canit: *Dies iræ, dies illa ſolvet ſaclum in favilla*; cum ergo tempus pro judicio generali deſtinatum ſemper dies appelletur, concludendum eſt probabilius eſſe, reſurrectionem generalem diurno tempore eſſe futuram, non autem nocturno, & cùm Scriptura loquens de ultima reſurrectione noctis mentionem facit, non ſignificat in nocte futuram, ſed ità loquitur, ut oſtendat tunc mundi conſummationem eſſe futuram, & Judicis adventum, quando minus expectabitur.

70 In qua autem hora diei reſurrectio fiet, inquit Doctor loco citato nihil certum haberi ex Scriptura, & ait, quod forte fiet reſurrectio in ea hora, qua Chriſtus reſurrexit, vel qua judicatus eſt à Pilato, vel qua expiravit in Cruce, & quidem communior, ac probabilior ſententia docet reſurrectionem univerſalem eſſe futuram hora diurna, ac matutina. Ità D. Thomas, D. Bonav. Riccardus, Durandus, Paludanus, & D. Anſelmus in Elucidario, ubi ait, quod fiet hora, qua reſurrexit Chriſtus qui eſt exemplar reſurrectionis noſtræ; ideoque ait, quod fiet die Paſchatis, quod etiam Lactantius aſſerit lib.7. c. 19. cit. Addit autem Scotus loco citat. hanc horam reſurrectionis ſumi debere reſpective ad terram promiſſionis in qua fiet judicium univerſale in valle Joſaphat, nam comparando reſurrectionem ad diverſas plagas, & partes horizontis, ſicut in una parte, quando eſt media nox, in parte oppoſita eſt meridies, ſic variantur horæ diei naturalis juxta diverſum Solis aſpectum, undè reſpectivè ad totum mundum, & univerſum orbem non poteſt ulla hora determinata aſſignari; quæ diurna ſit, aut nocturna, ſiquidem quæ eſt hora diurna reſpectu ad unam horizontis partem, eſt nocturna reſpectu aliarum partium; atque ideò ſumere oportet determinatam horam, in qua ſimul reſurrectio fiat, reſpectivè ad certam cauſam, non aliam vero magis congruenter, inquit Doctor, quàm ad illam, in qua fiet univerſale judicium, quæ eſt terra promiſſionis, ut ex pluribus Scripturæ locis deducitur. Concludendum igitur eſt, quod licèt incerta ſit dies, & hora reſurrectionis univerſalis; tamen probabile eſt, & communior ſententia Patrum, & Doctorum, quod fiet tempore diurno, & in hora, qua Chriſtus reſurrexit nempè diluculo, & hora matutina, ut ſuprà dictum eſt.

DISPU-

Digitized by Google

DISPUTATIO XXVIII.

DE JUDICIO UNIVERSALI, SEU FINALI Poſt Reſurrectionem.

1 CUM finis,& ſcopus Theologiæ Moralis ſit hominum in ſuis operibus conſcientias dirigere, eoſque à peccatis retrahere, ideo Theologi communiter in quarto ſentent. poſt Diſputatione de Sacramentis omnibus ſpecialem tractatum de quatuor noviſſimis inſtituunt ad hunc finem conſequendum juxtà illud Eccleſiaſt.cap.7. in fine *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis*. Et quia omnium noviſſimorum terribilius eſt Judicium univerſale, & finale in conſummatione mundi futurum, ut Eccleſia docet, dum ait, *Quantus tremor eſt futurus, quando Judex eſt venturus, cuncta ſtrictè diſcuſſurus*, ideò in fine ejuſdem quarto ſent. de hoc noviſſimo tractant diſt. 47. & 48. Nos igitur quoque hanc methodum imitati antiquorum Scholaſticorum in hac ultima hujus operis Diſputatione de Judicio univerſali, ſeû finali breviter agemus, quamvis Recentiores in Theologia Morali de his noviſſimis agere non ſoleant.

QUÆSTIO PRIMA.

De ſecundo Chriſti adventu ad univerſale judicium.

2 SCotus 4. diſt. 47. qu.1. ubi de hac materia tractat, ab initio quæſtionis varias judicii acceptiones aſſignat, & quantum ad præſens ſpectat, illud ſic deſcribit, *Judicium eſt completa, & authentica determinatio reddendi alicui ſecundùm merita*; dicitur completa determinatio, quia includit determinationem firmam intellectus, & determinationem voluntatis efficacem, hoc eſt, voluntatis potentis, & intendentis ſecundùm determinationem intellectus retribuere. Additur, quòd hæc determinatio etiam authentica eſſe debet, ut oſtendatur authoritas, & poteſtas coactiva, & retributiva, per hoc enim intelligitur, quod ſit illius,qui ſecundùm voluntatem ſuam efficacem poteſt determinationem intellectus, & determinationem voluntatis ad effectum perducere, reliqua verò deſignant materiam circà quam, ut bonum, vel malum opus. Dividit deinde Doctor ibidem judicium hoc modo ſumptum ad propoſitum quæſtionis in approbativum, & condemnativum, nam Judicii poſſunt eſſe manifeſta aliqua, ex quibus ſequitur in particulari illum eſſe præmiandum, putà quia benè meruit, vel puniendum; quia male meruit, & prima ſententia eſt approbativa, ſecunda condemnativa; in hoc igitur ſenſu in hac quæſtione de ſecundo Chriſti adventu ad univerſale judicium diſcurremus, quo boni ſint approbandi præmio, mali verò puniendi ſupplicio.

ARTICULUS PRIMUS.

An Judicium univerſale ſit futurum, & quomodo.

3 PRimò quamvis antiquiores quidam hæretici univerſale judicium futurum eſſe negaverint, certus tamen eſt, ac præcipuus fidei articulus, futurum eſſe judicium univerſale, in quo poſt corporum reſurrectionem omnes homines ſunt judicandi, ubicumque enim in Scriptura ſit mentio in ſingulari, & quaſi per antonomaſiam de die judicii, ſermo manifeſtus eſt de univerſali judicio, ut pluribus probat Alphonſus de Caſtro lib.8. verbo *Judicium*, nam apud Matth. 11. Dominus exprobans Civitatibus in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes ejus quia pœnitentiam non egiſſent, ait, *Dico vobis Tyro, & Sydoni remiſſius erit in die judicii, quàm vobis*, & iterum Capharnoitis loquens ait Matth. 12. *Dico vobis, quia terra Sodomorum remiſſius erit die judicii, quàm tibi*, & apud eumdem iterum *Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam, &c. Regina Auſtri ſurget in judicio cum generatione iſta, & condemnabit eam*, apud Jo: 5. *Poteſtatem dedit filio judicium facere, quia filius hominis eſt, &c. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei, & procedant qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii*; & Paulus epiſt. ad Roman. 14. *Omnes enim ſtabimus antè tribunal Chriſti* 2. & 3. ad Corint. iterum ait: *Omnes nos manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti*, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſivè bonum, ſivè malum. Et ſimiles locutiones, ac teſtimonia frequenter habentur etiam in teſtamento veteri, ut Iſaiæ 3. *Dominus ad judicium veniet cum ſenibus populi, & principibus ejus*, & cap.13. *Ecce dies Domini veniet crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furoriſque ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea*. Ex Daniel. 7. *Aſpice eam, donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit, thronus ejus flamma ignis, judicium ſedit, & libri aperti ſunt, &c.* Ex Joel. 2. *Venit dies Domini, quia propè eſt dies tenebrarum, & caliginis, &c.* Ex Zachar. 14. *Et veniet Dominus Deus meus, omneſque Sancti cum eo, & erit dies una, quæ nota eſt Domino*, & plura alia ſimilia leguntur in veteri teſtamento, ex quibus manifeſtè deducitur judicium univerſale in fine mundi futurum. Hæc tandem veritas habetur in Symbolis Apoſtolorum, Nicæno, Conſtantinop. & Athanaſii, in quibus prædicatur, Chriſtum eſſe venturum ad judicandum vivos, & mortuos, & definita eſt in Concil. Nicæno 1. & Conſtantinopol. 1. & Lateranenſi 4. cap.1. & in Concil. Toletano 6. c.1. in quibus omnibus definitum eſt dogma de fide, Chriſtum in fine mundi venturum ad judicandos omnes; quare reſtant ſolùm quædam dubia declaranda in hac materia.

4 Secundo quæritur, cur faciendum ſit univerſale judicium, Dicendum eſt cauſam finalem, & motivam faciendi judicium univerſale eſſe oſtenſionem, & exercitium divinæ juſtitiæ diſtributivæ pro meritis ſingulorum. Aſſertio eſt communis Doctorum, & Patrum, & ſatis conſtat ex ſuperius dictis diſp. præced. quæſt. 2. ar. 3. aſſignando cauſam finalem generis reſurrectionis, & patet ex ſententia in noviſſimo judicii die ferenda, ſententia ſiquidem finem cauſæ indicat, ſententia enim pro electis ferenda talis eſt Matth.25. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum vobis paratum à conſtitutione mundi, eſurivi enim, & dediſtis, mihi manducare, ſitivi, & dediſtis mihi bibere, &c.* ſententia verò contrà reprobos fulminanda hæc eſt, *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo, & Angelis ejus, eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare, ſitivi, & non dediſtis mihi bibere, &c.* & poſteà poſt utramque ſententiam latam concludit textus, *Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam*, & ità judicium erit completum, undè conſtat finem illius aliud non eſſe quàm divinæ juſtitiæ executionem, & manifeſtationem. Et hanc quoque rationem diximus loc. cit. aſſignari à Scoto 4.diſt.47. qu.1. §. *De ſecundo*, ibi enim aliquas aſſignans congruentias, cur judicium univerſale ſit faciendum, hanc præſertim adducit ex Apoſtolo ad Roman. 14. & 2. ad Corinth. 5. ut manifeſtetur juſtitiæ ſententia circà judicia particularia, quia in ſecretis judiciis; quæ fiunt circà ſingulas perſonas, licèt ſit juſtitia, non tamen omnibus manifeſta; rationabile ergo eſt, quòd Deus habeat aliquod judicium generale, in quo manifeſtetur ſententia, quam exercuit in judiciis particularibus. Et hæc veritas definita eſt quoque, ut ibi diximus in Concilio Toletano 1. cap. 1. ubi dicitur, *Chriſtum venturum in fine expectamus ſæculorum cum reſurrectione omnium æquiſſimo judicio ſuo redditurum juſtis præmia, & impiis pœnas*, ex quibus verbis conſtat finem judicii univerſalis eſſe divinæ juſtitiæ manifeſtationem in præmiatione bonorum, & punitione malorum.

Confirmatur ex dictis ibidem, quia in hac vita juſti, ut plurimum, infæliciter vivunt, fœliciter autem injuſti, & ſceleſti homines, juxtà illud Lucæ 16. de divite Epulone,& Lazaro: *Recordare fili,quia recepiſti bona in vita tua,Lazarus autem mala*; nunc

Digitized by Google

nunc ergò hic conſolatur, tu verò cruciaris; opus eſt igitur, ut hæc occulta divinæ providentiæ ratio, & judicorum eius in publico, ac univerſali judicio manifeſtetur, ut conſtet malos recepiſſe bona in vita ſua in remunerationem, ſi quid forte boni operari ſunt, vel etiam ultrà debitum, e contrà vero bonos mala temporalia recepiſſe, vel ut eis magis in bono proficerent ob eorum tolerantiam, vel ut pro levioribus culpis, aut temporalibus pœnis ſatisfacerent.

5 Dices, hujuſmodi juſtitia in morte cujuslibet exercetur in particulari judicio, ut patet ex Eccleſiaſtici 11. *Ubi ceciderit lignum ad Auſtrum, aut ad Aquilonem, ibi erit*, hoc eſt, ut Lyranus exponit ad partem electorum, vel reproborum immutabiliter manebit, ſi ergo moriente homine fit ejus judicium, & ſegregatio in partem electorum, vel reproborum, non eſt neceſſarium aliud judicium, nec alia divinæ juſtitiæ executio, cùm jam facta ſit, nec factum mutari poſſit, aut reiterari, quia *Deus non judicat bis in idipſum*, Nahum 1. De Corporibus autem ſpeciale judicium fieri opus non eſt, quia illa non ſunt per ſe meriti, vel demeriti capacia, niſi ratione animarum; ergo nec per ſe judicari debent, ſed in animabus ipſis judicata cenſentur, quaſi in radice, ſicut præmium, vel pœna corporum ex præmio, vel pœna animarum reſultat; ergo aſſeri nequit, quod ex motivo exercendæ juſtitiæ Deus judicium univerſale facturus ſit.

Reſpondetur negando conſequentiam, licet enim in morte cuiuslibet judicium particulare fiat, quo quolibet, vel ad præmium tranſmittitur, vel ad pœnas, ſive æternas in Inferno, vel temporales in Purgatorio, adhuc tamen reſtat judicium univerſale faciendum ad publicè manifeſtandum, quod Deus juſte judicat in judiciis particularibus, nec eſt perſonarum acceptator. Et quamvis Deus non dicatur bis judicare, ut priorem ſententiam mutet, vel ut bis puniat, poteſt tamen judicare bis, ut cum corporis conſortio ſuppleat quicquid ex debita pęna deerat, & publice ſententiam in eum proferat, qui peccavit, & prius non omnino, ſed quaſi ex parte tantùm judicatus fuerat ob corporis defectum; unde duplex punitio dici non poteſt, quia rei ad eamdem pœnam cum corporis conſortio damnantur, & eadem ſententia judicio publico confirmatur, neque hujuſmodi judicio publico corpus per ſe judicatur, & condemnatur, ſed ut pars totius compoſiti, quod propriè peccaſſe dicitur. Alias etiam congruentias, cur faciendum ſit univerſale judicium ultrà particulare, aſſignat Scotus loc. citato, ex quibus adhuc facilius præfata obiecto ſolvitur, nimirum quia congruum eſt finaliter ſeparari bonos à malis, non enim malus communicat cum bono niſi, *vel ad hoc, ut malus corrigatur, vel ut bonus per eum exerceatur*, juxtà illud Auguſtini ſuper Pſalm. 54. *Nunc autem veniet finalis determinatio, ubi nec ultra boni exerceantur, nec mali corrigantur*, quæ congruentia deducitur ex ſimilitudine Paſtoris oves ab hædis ſegregantis Matth. 23. ut in Parabola tritici, & zizaniorum, & in parabola ventilantis aream. Aliam quoque congruentiam aſſignat Doctor, quam ait meliorem, quia præter hoc, quod unuſquiſque adſcribatur regno, vel carceri, tota multitudo prævisa ad regnum debet aliquando determinari ad poſſidendum illud, & tota alia multitudo relinqui carceri, ut ſic fit ſequeſtratio duarum familiarum, ſeu duarum Civitatum, ut tractat Auguſtinus per totum de Civitate Dei; licet ergo ſingulariter nunc iſte, nunc ille adſcribatur regno, nunc iſte, nunc ille carceri, tamen congruum eſt aliquod judicium generale, per quod tota multitudo prævisa ad regnum mittatur in poſſeſſionem regni, & tota alia relinquatur carceri, & hoc per publicam ſententiam, & diſcuſſionem. Undè poſteà in ſolutione principalium, reſpondens ad illud, quod *Deus non judicat bis in idipſum*, inquit, quod unuſquiſque in quantum perſona privata judicatur, & finaliter, quando eſt in termino viæ ſibi præfixæ, ſed in quantum eſt pars familiæ deputatæ pro aula, vel familiæ deputatæ pro carcere, judicabitur cum aliis judicio finali.

6 Tertiò quæritur in quo loco fiet Judicium univerſale. Conveniunt Doctores, & Patres, & ex articulo fidei ſufficienter deducitur, judicium generale futurum eſſe in terra, atque in determinato terræ loco, in quo omnes homines judicandi corporaliter congregabuntur, unde ſola ſupereſt difficultas, in qua parte terræ futurum ſit. Et quidem valdè communis ſententia eſt hunc locum eſſe Vallem Joſaphat, quæ jacet inter Jeroſolymam Urbem, & Montem Oliveti, quod ſatis expreſsè deducitur ex Joel 3. *Congregabo omnes gentes, & educam eos in vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis*, ità Albertus 4. diſtinct. 48. art 8. Divus Thomas ibidem qu. 1. art. 4. Paludan. diſt. 47. qu. 1. art. 1. D. Antonin. 4. par. tit. 14. cap. 1. & alii communiter. Alii vero hanc ſententiam minus probabilem cenſent, quia vallis illa, quæ jacet inter Jeruſalem, & Montem Oliveti minor eſt, quàm ut tota multitudo judicandorum exigat, unde intelligibile eſt, quomodo parvulus ille locus tot millia miliadum hominum capere poſſit; quarè per vallem Joſaphat intelligunt Terram, quæ vallis quædam eſt reſpectu ambitus Cœli, & dicunt illud non eſſe cognomen alicujus vallis ſpecialis, ſed denominationem ſumptam a judicio ibi futuro, ut idem ſit *Vallis Joſaphat*, quod vallis judicii Domini, nam *Joſaphat* ſignificat *Judicium Domini*, unde Chaldæus non vertit *in vallem Joſaphat*, ſed *in vallem diviſionis judicii*; ita Gloſſa Ordinaria, Magiſter ſent. diſt. 48. Alenſis 3. p. q. 25. memb. 2. & Anſelmus in Elucidario, cujus eſt illa interpretatio, quod per vallem Joſaphat intelligatur terra, quæ reſpectu Cœli vallis dicitur.

7 Scotus diſt. 47. cit. q. 1. §. *De quarto*, ita de hoc dubio diſcurrit. De loco autem dicunt aliqui quod erit in valle Joſaphat ſecundùm illud Joelis 3. *Adducam omnes gentes in vallem Joſaphat*; ſed planè vult Apoſtolus 1. Theſſalon. 4. quod *boni rapientur obviam Chriſto in aera*, mali relinquentur in terra, boni non erunt in valle Joſaphat, mali forte erunt ibi, vel in circuitu in tanto loco, quatenus poterit eos capere. Forte etiam conjicitur ab aliquo, quod Judex deſcendet inferius in aere, in quo fuit transfiguratione, vel in quo transfiguratus eſt coram Apoſtolis, in qua transfiguratione oſtendit ſignum gloriæ futuræ; ita Doctor ibi Unde locum Joelis ita vult intelligi, ut vallis Joſaphat ponatur pars pro toto, ita ut damnati, & ibi, & in locis circumjacentibus in terra conſiſtant, ac etiam conjici poſſe Judicem ad inferiorem aeris regionem deſcenſurum, in qua transfiguratus fuit, vel thronum Judicii ſuprà vallem Joſaphat ſtatuendum eſſe, & inde a ſeſſione Judicis denominari hunc locum exercendi judicii, & locum in quo judicium univerſale fiet, quantumvis magna ſit amplitudo terræ, in qua judicandi conſiſtent, & ità communem ſententiam eſſe intelligendam docet quoque Suarez diſput. 53. ſec. 3. Itaque pro reſolutione quæſiti dicendum eſt, judicium univerſale valle Joſaphat eſſe faciendum non tamen in eo ſenſu, quod omnes judicandi intra ambitum vallis illius comprehendi debeant, ſed quod in ea, & circà eam judicandi conſiſtent, cum hoc diſcrimine tamen, quod electi præſentes in judicio non manebunt in terra, ſed in aere cum ipſo Chriſto, reprobi autem in terra, quod aperte colligitur ex loco toties citato 1. ad Theſſalonic. 4. ubi Paulus de ordine reſurgentium diſcurrens ait. *Et mortui, qui in Chriſto ſunt reſurgent primi, deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, ubi loquitur de electis, ut Gloſſæ, & Patres notant, qui in adventu Chriſti vivi reperientur, & ait ſe cum aliis electis mortuis reſurgentibus Chriſto ad judicandum venienti obviam ituros in aera, ubi cum Chriſto manebunt, & ità etiam in eum locum diſcurrunt Ambroſius, & Auguſtinus, qui & mortem in ipſo raptu futuram docent, & reſuſcitationem eorum coram ipſo faciendam, ut ſic vivi ſemper cum Domino eſſe poſſint, & Haymon. in c. 3. ad Philipp. ait, quod licet omnes in momento reſurgant, juſti, & impii in die judicii, ſoli tamen juſti Domino occurrent in aera deportandi ab Angelis, impii vero manebunt in terra, quoſque percipient terribilem illam judicis ſententiam: *Ite maledicti in ignem æterum, &c.*

8 Dices, ſi occupabunt corpora damnatorum plura alia loca in circuitu præter vallem Joſaphat, multo magno intervallo à Chriſto diſtabunt, nec eum videre, aut audire poterunt. Deinde ſi omnes juſti, & electi erunt in aere cum Chriſto, & damnati in terra, non videtur quomodo verificari poſſit illud, quod legitur Matth. 23. illos futuros eſſe ad dexteram, iſtos autem ad ſiniſtram, & quod illos ſeparabit ab invicem ſtatuens oves à dextris, & hædos à ſiniſtris, qui ſi non ſunt omnes in terra, vel in aere, opus non erit hanc diſtinctionem fieri per localem ſeparationem, cum jam facta ſupponatur illis in aere cum Chriſto exiſtentibus, & iſtis in terra.

Reſpondetur negando conſequentiam, ſiquidem Chriſtus Dominus tanta efficacitate, & velocitate ſui ſplendorem vel ſpeciem, ac etiam voce emittet, ut ſimul ab omnibus in tota illa diſtantia videri poſſit, & audiri, etiamſi miraculoſe id facere oportet, & omnia auferre impedimenta. Ad aliud reſpondent Scholaſtici communiter, ac etiam Suarez loc. cit. quod intelligendo illud Matth. 25. ad litteram, & in propria ſignificatione, dexteram nimirum, & ſiniſtram Corporis Chriſti, omnes reprobos etiamſi in terra ſint, ad partem ſiniſtram Chriſti eſſe collocandos, bonos vero in aere ad dexteram, quod ſi ità fiet, non tamen attendendus eſt reſpectus majoris, vel minoris diſtantiæ, aut propinquitatis ad judicem, quam ſignificationis, ſi verò allegoricè, & in ſenſu myſtico intelligatur, dicendum eſt dexteram, & ſiniſtram more Scripturæ ſignificare locum felicitatis vel infelicitatis, honoris, vel abjectionis; quem ſenſum indicavit Anſelmus in Elucidario dicens, *Ad dexteram, ſcilicet, ſurſum in gloria, ad ſiniſtram deorſum in terris*, ac etiam Hilar. can. 28. dicens, *In dextera, ac ſiniſtra collocans unumquemque digna aut bonitatis, aut malitiæ ſede conſtituet.*

9 Quartò

Digitized by Google

9 Quartò quæritur, in quo tempore erit judicium univerſale. Certum eſt, ac dogma de fide, ut etiam Scotus docet 4. d.49. qu.2. in fine Mundi judicium univerſale eſſe futurum, & hoc debet intelligi de mundo, non quoad ſubſtantiam elementorum, & corporum cœleſtium, de quo infrà dicemus, ſed quoad generationes præſertim hominum, & conſequenter aliarum rerum, quæ propter hominem conditæ ſunt, ità colligitur ex pluribus Scripturæ locis, ut Iſaiæ 13. *Ecce dies Domini veniet crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furoriſque ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores conterendos de ea*, & Eccleſiaſtici 18. *Memento iræ in die conſummationis*, & Sophoniæ 3. *Effundam ſuper eos indignationem, omnem iram furoris mei, in igne enim zeli mei devorabitur omnis terra*; ergo ira indignatio Dei, quæ ad judicium univerſale reſervatur, in conſummatione mundi exercebitur. Idem habetur frequenter etiam in novo Teſtamento, ut Matth. 24. ubi interrogatus Chriſtus Dominus de ſecundo adventu ſuo ad judicium reſpondet: *Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem, ità erit adventus filii hominis; ſtatim autem poſt tribulationem illam Sol obſcurabitur, Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent de Cælo, &c. tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus Cæli cum virtute multa, & majeſtate*, ſic etiam habetur 2. Petri capit. 3. *Veniet autem dies Domini, tamquam fur, in quo Cæli magno impetu tranſient, elementa verò calore ſolventur, terra autem, & quæ in ipſa ſunt opera exurentur*; ergo tempore conſummationis mundi fiet univerſale judicium; qua de cauſa veritas hæc determinata fuit, tamquam dogma de fide in Concil. Lateran. 4. c. 1. & habetur nunc in cap. 1. de Summa Trinit. ubi de Chriſto hoc dogma tamquam de fide ſtatuitur ſub his verbis, *Venturus eſt in fine ſæculi judicaturus vivos, & mortuos & redditurus ſingulis ſecundum opera ſua*.

10 Sicut autem certum eſt, ac de fide judicium univerſale in fine mundi futurum eſſe; & in conſummatione ſæculi, ità pariter incertum omninò eſt præciſum, ſeù determinatum tempus, ut annus, menſis, vel dies, in quo ab hinc erit judicium univerſale futurum, & hoc pariter habetur ex eiſdem Scripturæ locis, tùm veteris, tùm novi teſtamenti, ut Malach. 3. *Ecce venit, dicit Dominus exercituum, & quis poterit cogitare adventum ejus*, & Matth. 24. cit. *De illa die nemo ſcit, neque Angeli Cælorum*; ergo tempus determinatum, & præciſum adventus Domini incertum eſt, & incognitum non ſolum hominibus; ſed etiam Angelis, & idem etiam habetur Marci 13. Lucæ 21. qua de cauſa hoc etiam determinatum fuit, ut dogma de fide in Concil. Later. 5. ſeſſ. 11. ubi conſtit. 1. prohibetur ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, nequis certum tempus prædicere audeat, ſeù diem futuri judicii. Ratio vero alia non eſt, niſi quia hoc ex ſola Dei voluntate pendet, quæ nobis revelata non eſt, & ratione inveſtigari nequit non ſolùm ab hominibus, ſed neque etiam ab Angelis, & ideo habetur in Act. Apoſtol. 1. Chriſtus dixit Apoſtolis, *Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate*, ubi Gloſſa Interlin. inquit non eſt veſtrum, ideſt, non eſt hominum judicii noſſe. Hinc valde errarunt antiquiores quidam, qui dixerunt mundum duraturum ſex mille annis, & conſequenter in fine eorum futurum eſſe judicium, & ſecundum Chriſti adventum, qui error Millenariis tribui ſolet, illumque expreſsè docet Lactantius libr. 7. divinarum Inſtitut. cap. 14. & 24. & quidam alii Patres, quos refert Suarez diſp. 53. cit. ſec. 4. & ait conjecturam, qua illi utebantur, eſſe quia ſex diebus creatus eſt mundus, & in ſeptimo fuit Sabbathum, & requies; ſed apud Deum mille anni ſunt, tamquam dies una; ergò durabit Mundus ſex annorum millibus, & poſteà ſequetur requies diei Sabbati. Quam conjecturam ſubdit nullius eſſe momenti, tùm quia illæ metaphoricæ ſignificationes non poſſunt ab uno loco ad alium bene transferri, dicuntur enim eſſe mille anni apud Deum tamquam dies unus, ut immobilitas divinæ æternitatis ſignificetur, non vero ut dies creationis ſæculum durationis mundi ſignificent; tum etiam quia dici poteſt illos ſex dies ſignificare ſex mundi ætates, quæ æqualem non habent annorum durationem. Ità Suarez loc. cit. apud quem alia plura videri poſſunt pro hujus erroris confutatione.

11 Quintò tandem quæritur, an animæ Chriſti nota ſit illa dies, & an ab aliquo Beato cognoſcatur; & ratio dubitandi eſt, quia loc. cit. Matth. 33. *De die autem illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli in Cælo*, Marci 13. additur, *Neque filius*, & Jo. 15. dixit Chriſtus Apoſtoli, *Omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis*, ſed iſtud notificavit illis; ergò iſtud non novit etiam ipſe Chriſtus. Communis tamen ſententia docet animam Chriſti cognoſcere illum diem, non ſcientia naturali, ſed beata, & infuſa, & ità præſertim docet D. Bonavent. 4. diſt. 48. artic. 1. qu. 2. ubi in reſolutione quæſtionis inquit quod abſque dubio dies, & hora judicii eſt nota toti Trinitati, & homini aſſumpto, & ait auctoritate Marci citata, ſicut patet ex Gloſſa non excludi filium naturalem, ſed adoptivum; vel ſi loquitur de filio etiam naturali dicendum eſt cum Auguſtino lib. 1. de Trinit. cap. 12. *Quod non ità ſciebat ut tunc diſcipulis indicaret*. Et cùm dicitur, quòd Chriſtus nota fecit omnia Apoſtolis, quæ audivit à Patre, ait D. Bonavent. hoc intelligendum eſſe de neceſſariis ad ſalutem, ad hanc autem magis confert, quod diem illum neſciamus, inquit Gloſſa loc. cit. & ſemper ſimus incerti de adventu Judicis, ut ſic quotidiè vivamus, quaſi in alia die judicandi ſimus. De Angelis verò, & aliis Beatis loc. cit. incertum eſſe, an in Verbo hunc diem cognoſcant, & veriſimilius eſſe cum Riccardo, Soto, & aliis 4. diſt. 48. non cognoſci, quod tamen ſubdit regulariter intelligendum eſſe, nam fortaſſe à B. Virgine cognoſcitur. At D. Bonavent. loc. cit. ait utrumque eſſe poſſibile, & probabile; etenim ex una parte cùm ſoli Chriſto omnis ſcientia ſit communicata non apparet ratio, cur etiam Angelis hoc ſit notificatum, cùm iſtud non ſit de ſubſtantia gloriæ ipſorum, & cùm ex alia parte Deo ſint familiares, & nihil in hujus rei ſcientia perdere poſſint, non videtur, quarè non congruat iſtud etiam eis revelari; ideoque facile non eſſe id definire. Unde concludit, quod quia aliquæ auctoritates Sanctorum ſonare videntur, quòd Angeli hoc cognoſcant, aliquę quòd ignorent, ſanè dici poteſt, quòd iſtud notum ſit aliquibus Angelis, & beatis, aliquibus ignotum, & tandem concludit pro illa parte ſtandum eſſe, quod alicui creaturæ dies, & hora judicii nota eſſe poſſit ex divina diſpoſitione, prout Deo placuerit, quia magis timendum eſt judicium ſpeciale cujuslibet, quàm generale, quia qui hoc evadit, evadit & illud, ſed dies mortis pluribus revelatus eſt, ſicut dicitur de Beato Martino, & Beato Benedicto; ergò probabile eſt, quòd etiam dies judicii univerſalis poſſit aliquibus revelari ex divina diſpoſitione; ità diſcurrit D. Bonaventura, & optime l. c. abſolute tamen loquendo dicendum eſt, cum D. Auguſtino in hac materia opus non eſſe ſcire quantum temporis nunc futurum ſit uſque ad extremum judicii diem, ſed quomodo futurum ſit ut curent filii lucis eſſe, & parato corde vigilare, qui nolunt ab illa hora, ſicut à nocturno fure comprehendi.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quæ ſigna præcedent judicium univerſale indicantia.

12 HIc ſupponendum eſt multa ſigna, & judicia diem judicii, & adventum Chriſti Domini eſſe anteceſſura, ut ex Scriptura colligitur, quorum aliqua ſunt valde generalia, & communia, & quæ diverſis temporibus accidunt in Eccleſia Dei, & jam acciderunt, quamvis veluti per antonomaſiam in Scripturis illis temporibus attribuantur, quæ proximè judicium univerſale antecedent, ut quæ Matth. 24. narrantur, *Audituri eſtis prælia, & ſeditiones, reſurget gens contra gentem, & regnum adverſus regnum, & erunt peſtilentiæ, & fames, & terræmotus*, &c. & ſimilia ſunt illa, quæ refert Paulus 2. ad Timoth. 3. *In noviſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa, & erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, blaſpemi, &c.* quæ quidem ſigna, quia communia ſunt, & per ſe ſatis clara, nulla indigent explicatione, ut Suarez quoque advertit diſp. 56. ab initio. Alia ſunt ſigna particularia, & magis propria illius diei, de quibus dixit Chriſtus Matth. 24. *Cùm videritis hæc fieri, ſcitote quia propè eſt in jannis*, & ad duo capita revocari poſſunt; quædam ſunt remota, quæ ſcilicet judicium antecedunt, & initium ejus magis, vel minus; quædam verò ſunt proxima, ac veluti ipſum judicii diem concomitantia, de quibus modò agendum eſt, de remotis quidem in præſenti articulo, de proximis verò in ſequenti.

13 Primo quæritur, an promulgatio Evangelii in toto orbe ſit ſignum approximationis judicii, ſeu ante judicium prædicandum ſit Evangelium in toto orbe, ſitque hoc ſignum judicii appropinquantis. Communis Patrum, & Theologorum ſententia id aſſerit, tanquam dogma de fide, & evidenter colligitur ex pluribus Scripturæ locis, nam Matth. 24. interrogatus Chriſtus ab Apoſtolis de die judicii, *Dic nobis quando hæc erunt, & quod ſignum adventus tui, & conſummationis ſæculi*, multa præcurrentia ſigna prædicens hoc præſertim aſſignavit, *Et prædicabitur hoc Evangelium in univerſo orbe in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet conſummatio*, & ita hunc locum Patres paſſim intelligunt, & exponunt, nam Origenes tract. 28. in Matth. ſic habet, & in hoc ſtatu, nempè propè finem ſæculi, Evangelium, quo prius prædicatum non fuerat in toto mundo, tunc prædicabitur, ut omnis gens Evangelicam audiat prædicationem, & nemo derelinquatur, & tunc erit ſęculi finis; ſic etiam diſcurrit Hieronymus in prædictum cap. 24. Matth. dicens, quòd ſignum dominici adventus eſt Evangelium in toto

orbe

Digitized by Google

orbe prædicari, ut nullus ſit excuſabilis; ità etiam Joan. Chryſoſt. homil. in 2. Epiſt. ad Theſſ. l. c. ubi ait. Ponit autem multa ipſe Dominus ſigna adventus ejus, unum quidem maximum dicens, quando prædicabitur Evangelium apud omnes gentes; ità etiam Jo. Damaſcenus lib. 4. de fide orthod. c. 27. Cyrillus Hieroſol. cath. 15. Theodoret. in 2. ad Theſſal. c. 2. & alii paſſim. Denique probat D. Auguſt. pluribus in locis præcipuè verò epiſt. 78. & 80. ad Heſichium, & lib. 2. de ſermone Domini in monte cap. 10. & lib. de unitate Eccleſiæ cap. 15. ex locis omnibus veteris teſtamenti, in quibus promiſſa eſt Chriſto omnium gentium, nationumque poſſeſſio, dominium, ac veneratio, Pſalm. 71. *Dominabitur à mari uſque ad mare, & à flumine uſque ad terminos orbis terrarum*, Pſal. 58. *Omnes gentes quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te Domine* Pſalm. 2. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ*. Sophon. 2. *Et adorabunt eum omnes loco ſuo, omnes inſulæ gentium*, Malach. 1. *Ab ortu Solis uſque ad occaſum magnum eſt nomen meum gentibus, & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda*; ergò antè mundi conſummationem, & diem judicii hoc totum verificari debet, quod per Evangelii prædicationem Chriſti totius mundi poſſeſſionem, & dominium accipiat.

14 Sed obſtat gravis difficultas, quod hoc ſignum non ſit authenticum, nam jam indè ex tempore Apoſtolorum in univerſo terrarum orbe Evangelium Chriſti prædicatum fuit, & promulgatum, ut teſtatur Paulus ad Romanos 10. *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*, & tamen judicium univerſale tanto temporis ſpatio adhuc non eſt factum. Pro hujus difficultatis ſolutione varias adducunt illius loci Patrum expoſitiones Suarez diſpu. 56. cit. ſect. 1. & Brancatus noſter diſp. 9. art. 4. & quidem locus ille difficilis eſt, nec abſolute intelligi poteſt, ut verba ſonant, quod tempore Apoſtolorum Chriſti Evangelium in omnibus provinciis, & locis ubi homines habitant, fuerit prædicatum, & promulgatum, nam Origenes, & Auguſtinus loc. cit. teſtantur nec etiam ſuis temporibus Evangelium Chriſti in univerſo orbe prædicatum fuiſſe, quod planè veriſſimum eſt, conſtat enim etiam in noſtra ætate plures provincias inventas eſſe, ad quas Evangeli prædicatio numquam pervenerat, cùm illæ neque Apoſtolis, neque antè noſtram ætatem cognitæ fuerint, ut patet de novis Indiis in America. Itaque inter omnes illius loci expoſitiones aptior videtur Theodoreti, Ambroſii, & quorumdam aliorum Patrum expoſitio, qui illum intelligunt de Judæis tunc in toto orbe diſperſis, ipſi enim omnes audierunt Evangelium tempore Apoſtolorum, nam Paulus loc. cit. Judæos potiſſimum convincere intendebat, & de eis loquitur, cùm ait *Numquid non audierunt?* & ait illos inexcuſabiles eſſe quia omnes qui tunc erant in orbe toto diſperſi, vel per ipſam Apoſtolorum præſentiam, vel per famam de opinionibus variis de Meſſiæ adventu jam ſecuto Evangelium audierunt ex hoc autem non ſequitur, quod omnes etiam Gentiles tunc in diverſis mundi partibus exiſtentes id audierint, quia cum non eſſent de Meſſiæ adventu ſolliciti, fama ad eos in univerſum pervenire non poterat.

15 Rurſus eſt difficultas, quem effectum ſit habitura hæc univerſalis Evangelii prædicatio, priuſquam judicium inchoetur, an ſcilicet, non ſolum prędicandum ſit Evangelium in univerſo orbe, & fides Chriſtiana ubique diſſeminanda, ſed etiam ab omnibus recipienda, itaut totus orbis ad Chriſtum ſit convertendus, & Religionem Chriſtianam profeſſurus, antequam judicium inchoetur. Affirmant aliqui, quod probant omnibus Scripturæ teſtimoniis ex Auguſtino nuper adductis de promiſſionibus Chriſto factis: *Dominabitur à mari uſque ad mare, &c.* & de univerſali tam gentium, quàm Judæorum converſionem ad fidem Chriſti, ex quibus motivis Brancatus noſter in hanc ſententiam inclinat loc. cit. quia inquit. Prophetæ jam ſæpè prædixerunt Chriſtum dominaturum in toto mundo, dilatãdam ejus divotionem in omnes gentes, & recipiendum ab univerſis, antequam judicium inchoetur. Quod etiam verba Chriſti inſinuare videntur Jo. 10. quando dixit, *Alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & fiet unum ovile, & unus paſtor*, ſed plane hoc aſſerere non cogimur ex reſponſione Chriſti Apoſtolis data Matt. 24. quando ab eis interrogatus fuit de die judicii, & ſignis, quę illum præcedere debebant, non enim dixit *Credetur hoc Evangelium in univerſo Orbe*, ſed ait quod *prædicabitur*, nec dixit, quod prædicabitur, ut omnes credant ſed *in teſtimonium omnibus gentibus*, ut qui credere noluerint nullam habeant excuſationem, ut unanimiter omnes Patres exponunt; ergò ex verbis illis Chriſti non convincitur Evangelium ubique recipiendum eſſe, ut tenet allata opinio, ſed tantùm prædicandum, ut illud non recipientes nullam excuſationem habeant. Quapropter cùm nihil certi circà hoc punctum nec ex Scripturis, nec ex antiquis Patribus habeamus, hoc ex illis veriſimilius deduci poteſt, ut Suar. benè diſcurrit l. c. quod Evangelium per univerſum Orbem ità ſit præjudicandum, ut ubique in omnibus regionibus, & præcipuis Provinciis templa fundentur & Chriſtiana religio recipiatur, & exerceatur, & hoc modo Chriſtus ubique agnoſcatur, & colatur, hoc enim expreſsè docent omnes Patres citati, & hoc modo exponunt teſtimonia Prophetarum adducta, præſertim Auguſtinus loc. c. non tamen neceſſarium eſt, ut per hanc univerſalem Evangelii prædicationem, & Fidei Chriſtianæ diffuſionem, ut aliquo tempore antè judicium totus ſimul mundus convertatur, & Catholicam Religionem amplectatur, itaut in limine judicii univerſalis nullus prorſus infidelis, aut hæreticus reperiatur. Quarè licet definitè negari non poſſit ità eſſe futurum, quia hoc etiam ignoratur, tamen neque definitè affirmari poteſt, cùm non ſit revelatum; illa enim verba Joan. 10. *Erit unum ovile, & unus Paſtor* non ſignificant fore aliquando, ut univerſus orbis, & omnes homines intrà Eccleſiam Dei ſint comprehendendi nullus ſit infidelis, aut hæreticus, ſicque unum ovile conſtituant ſub uno Paſtore Chriſto, ejuſque Vicario; nam etiam modò totus Orbis Chriſtianus, & Romanæ Eccleſiæ, ſeù Romano Pontifici ſpiritualiter ſubjectus verè unum ovile conſtituit ſub uno Paſtore Petri ſucceſſore, & Chriſti Vicario, & tamen aliqùi infideles, & hæretici in quibuſdam regionibus, & provinciis, ut Germania, & Polonia ſunt cum Catholicis, & fidelibus permixti. Itaque Chriſtus ibi præcitatis verbis de uno Paſtore ſolùm prædicere voluit gentium, & Judæorum converſionem, & ex gentibus, & Judæis unum ovile conſtituendum eſſe, atque unam Eccleſiam univerſalem, & Catholicam, quæ quantùm eſt in ſe omnes complectatur, etiamſi adhuc aliqui infideles, & hæretici ſint fidelibus, & Catholicis permixti, undè in ea propoſitione accipitur major pars, vel maxima pro toto.

16 Secundò quæritur, an Romani Imperii defectio ſit ſignum venturi judicii. Conveniunt Patres, quos fusè referunt Suarez d. 56. cit. ſect. 2. & Brancatus noſter d. 1. de Antichriſto ar. 3. Romani Imperii deſtructionem inter ſigna futuri Judicii, numerandam eſſe, quòd deſumunt ex Epiſt. ad Theſſal. c. 1. ubi Paulus pręmonens eos, ne timeant, quaſi judicium de proximo inſtaret, ait *Rogamus vos fratres per adventum Domini Noſtri Jeſu Chriſti, ne terreamini quaſi inſtet dies Domini, ne quis vos ſeducat ullo modo, quoniam niſi venerit diſceſſio primùm, & revelatus fuerit homo peccati filius perditionis, &c.* ex quibus verbis colligunt Patres, quòd antè adventum Chriſti ad judicandum venire debeat filius perditionis, ideſt, Antichriſtus, & antè eum præcedere debeat *diſceſſio*, per quam intelligunt Romani Imperii defectionem, & deſtructionem Gloſſa Interlin. Ordinaria, Ambroſius, Auguſt. Hieron. Chryſoſtomus, Tertullianus, Lactantius, Theophilactus, & alii Patres à præfatis Auctoribus relati, & ibi Gloſſa Ordinaria rationem aſſignat, cur Paulus ſit enigmaticè, & obſcurè de tali diſceſſione locutus, ne ſcilicet, calumniam incurreret, quòd Romano Imperio malè optaverit, cùm æternum eſſe ſperaretur, omnes igitur unanimiter docent unum ex ſignis finem mundi, & adventum Antichriſti indicaturis eſſe Romani Imperii defectionem. Quarè reſtat ſola difficultas, quid nomine Romani Imperii ſit intelligendum, & quomodo ſit defecturum, de quo varii extant modi dicendi à prædictis Auctoribus adducti, quos brevitatis gratia omittimus, & breviter dicimus cum Brancato noſtro loc. cit. quòd licèt aliqui nomine Romani Imperii intellexerint poteſtatem Papæ, & nomine defectionis receſſum ab obedientia, & fide, ſeù fidelitate Papæ, alii à fide receſſum, re vera tamen de defectione intelligi debet, ſeù deficientia Imperii ſæcularis, ſeù Imperialis poteſtatis in Cæſaribus Auguſtis exiſtentis. Ratio eſt, quia omnes Patres adducti unanimi conſenſu locum Pauli intelligunt de ſæcularis poteſtatis defectione, non autem de poteſtate ſpirituali Pontificis, quæ numquam in Eccleſia Romana ceſſabit juxtà Chriſti oraculum Matth. 16. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, &c. & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam*, quibus verbis ſignificavit Sedis Apoſtolicæ, & Eccleſiæ firmitatem neque tempore Antichriſti ab inſidiis Diaboli fore convellendam, imò maximè, tunc patebit fidelium conſtantia circà Eccleſiam, ejuſque caput. Cùm igitur locus Pauli de diſceſſione ab Eccleſia intelligi nequeat, remanet ut de Romano Imperio intelligendus ſit, & per hujuſmodi defectionem ab Apoſtolo prædictam non quælibet receſſio, aut rebellio ab Imperio Romano debet intelligi, nec quælibet ejus eſtò gravis diminutio, ſed totalis deficientia, & abolitio Imperialis dignitatis, & ratio eſt, quia ſi ità intelligi deberet, jam multis àntè ſeculis Antichriſtus veniſſet, cùm anteà plures, & graviſſimas clades tùm in Oriente, tùm in Occidente Romanum Imperium habuerit, etenim in Oriente ab Arabis & Saracenis tàm dirè, ac iniquè per continuas clades, & invaſiones alliſum eſt, & confractum, ut tandem per invaſionem Mahometi Secundi Saracenorum Regis omninò extinctum fue-

fuerit. In Occidente verò adeò reſtricta eſt Imperialis Romanorum ditio, ut in ſola Germania nunc reſideat, & nihilominus tali, ac tanta exiſtente Imperii Romani diminutione mundus adhuc perſeverat, ne dum Antichriſtus venit; ergo defectio illa, poſtquam Antichriſtus venturus eſt, non eſt quævis diminutio, ac defectio, quamvis maxima, ſed totalis omninò, unde Patres allegati de totali abolitione, & abrogatione Romani Imperii loquuntur, ut eos legenti patebit.

17 Tertiò quæritur, an Antichriſti adventus ſit ſignum judicii appropinquantis. Pro reſolutione quæſiti ſupponendum eſt hoc nomen *Antichriſti*, quod in Scriptura ſolùm apud Joannem reperitur, hominem iniquum ſignificare hoſtem Chriſti, atque in omnibus illi contrarium, undè hoc nomen Antichriſtus idem ſonat, quòd Chriſtus adverſarius, ſeù contrarius, & hunc hominem circà finem Mundi eſſe venturum antè ſecundum Chriſti adventum, ut Patres paſſim deducunt ex loc. cit. 2. ad Theſſalon. ubi Paulus præmonens eos, ne timerent, quaſi judicium jam immineret, ait illud non eſſe futurum: *Niſi venerit diſceſſio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adverſatur, & extollitur ſupra omne, id quod dicitur Deus, &c. & tunc revelabitur ille iniquus &c.* quæ omnia de Antichriſto pronunciari Patres communiter docent, & præſertim D. Hieronym. ad Algaſiam q. 21. ubi deſcribens, quæ antè Chriſti adventum præcedere debent, ut ſigna illum, indicantia ait. Tunc ſciant Antichriſtum ideſt hominem peccati, & filium perditionis, qui adverſatur, & extollitur ſuper omne, quòd dicitur Deus, aut quod colitur, itaut in templo ſedeat, eſſe venturum, & ſubdit, quod dicitur filius perditionis, quia eſt univerſorum perditio, & quia adverſatur Chriſto, ideo dicitur Antichriſtus. Hoc etiam Patres colligunt ex Matth. 24. ubi interrogatus Chriſtus: *Quod ſignum adventus tui, & conſummationis ſæculi? reſpondens Jeſus dixit eis, videte ne quis vos ſeducat, multi enim venient in nomine meo dicentes: ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent, &c. Surgent Pſeudo Chriſti, & Pſeudo Prophetæ, & dabunt ſigna magna, &c. Et tunc patebit ſignum filii hominis in Cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus Cęli cum virtute multa, & majeſtate*; quæ omnia etiam de Antichriſto Patres intelligunt, & exponunt, & præſertim Joannes Chryſoſt. homil. 78. ubi ait, quod ſic Antichriſtus apparebit, poſt quem conſummatio, & intollerabiles pęnæ ſequuntur. Ex quibus omnibus deducitur tertium ſignum minus remotum judicii futuri eſſe Antichriſti adventum, licet Eccleſiæ ſit penitus ignotum quoto poſt anno, vel ſæculo futurus ſit mundi finis, & Antichriſti adventu, qua de cauſa in Concil. Later. ſeſſ. 11. conſtit. 1. ſuppoſito futuro Antichriſti adventu, prohibetur tantùm, ne prædicetur tempus aliquod determinatum, in quo venturus ſit. Unde ſtultum omnino cenſetur, & erroneum a Patribus omnibus, & Doctoribus, quod aliqui dixerunt, nullam circà finem mundi venturam de novo perſonam, quæ ſit, aut dicatur Antichriſtus, ſeù Antichriſtum multo jam ex tempore in mundum veniſſe, nam omnes præcipuæ circumſtantiæ adventus Antichriſti in Scripturis indicatæ fateri cogunt, Antichriſtum nondùm veniſſe, ſed venturum ſub Mundi finem, ideſt, non multò antè; quàm Chriſtus venturus ſit ad extremum judicium, etenim ut ſupra dictum eſt, ante adventum Antichriſti Evangelium in toto Orbe prædicandum eſt, opuſque eſt, ut ejuſdem adventum præcedat totalis, & omnimoda Romani Imperii extinctio, & defectio ab illo, quod tamen adhuc ſuam auctoritatem, & dignitatem retinet, & ut mox dicemus, ſub idem tempus Enoch, & Elias venturi ſunt, ut animos electorum ſua prædicatione confirmet; & tandem tunc erit talis Eccleſiæ perſecutio, qualis anteà numquam fuit; hæc autem omnia nondum impleta ſunt, de quo alia plura videri poſſunt apud Suarez diſp. 54. ſect. 2.

18 Hic tractari ſolet de genealogia Antichriſti, de ejus moribus, & doctrina, de regno, ac ejus fine, & excidio, de quibus omnibus Suarez diſp. 54. cit. & Brancatus noſter diſp. 1. de Antichriſto fusè diſcurrunt, quæ omnia hic breviter complectemur, ab eis plurium Patrum teſtimoniis probata. Et quoad genealogiam Patres communiter docent Antichriſtum ex gente Judæorum, & in Babylone naſciturum, non ex legitimo matrimonio, ſed ex fornicaria muliere, idque ex tribu Dan juxtà Prophetiam Jacob Geneſ. 49. hujus conditio ab initio vilis, quidem, erit, & abjecta, poſteà verò ampliſſimam dignitatem, ac regiam magicis artibus per fraudem obtinebit, ità ſentiunt Damaſcenus, Anſelmus, Beda, Irenæus, Theodoretus, Ambroſius, & alii Patres de Antichriſti genealogia, qui ob hanc cauſam exiſtimant Joannem in Apocalyp. cap. 7. Tribum Dan omiſiſſe in odium nimirum Antichriſti. Quoad mores, Patres ſimiliter docent Antichriſtum fore omnium hominum, qui unquam fuerunt, nequiſſimum, & turpiſſimam vitam acturum, & quamvis exterius inſignis erit hypocrita, ac pietatis ſimulator, interius tamen erit atheus, impius, & blaſphemus in Deum; & Sanctos ejus, ac etiam idolatra occultè Diabolum adorans, cujus virtute ſigna faciet mirabilia, ac prodigia ad fidelium animos expugnandos, quæ proindè verè miracula non erunt; ſed omninò fallacia virture diaboli edita, vel hominum ſenſus illudentis, vel quædam efficientis occulta virtute naturali, quę mira videantur; ità Patres communiter, & præſertim Damaſcenus lib. 4. fidei orthod. cap. 27. ubi ait, quòd in Regni quidem ſui, vel tyrannidis potius præludiis bonitatis ſpeciem pręſeferet; cum autem rerum potius fuerit, tùm Eccleſiam Dei perſequetur, perverſitatem ſuam omnibus depromet, & Auguſt. in tractatu de Antichriſto de ejus moribus fusè diſcurrens inquit, quòd habebit Magos, maleficos, divinos, incantatores, qui eum diabolo inſpirante nutrient, & docebunt in omni iniquitate, falſitate, & nefaria arte, & maligni ſpiritus erunt duces ejus, & ſocii ſemper, ac comites indiviſi. Quoad doctrinam, primum, ac veluti fundamentum doctrinę Antichriſti erit Chriſtum verum Meſſiam non fuiſſe, neque Filium Dei, neque hominum Salvatorem, & conſequenter totam ejus Religionem, & Sacramentorum inſtitutionem eſſe vanam ſuperſtitionem, ac proinde Moyſi legem eſſe reſumendam, circumciſionem retinendam, &c. quod quidem expreſsè deducitur ex Joan. 1. can. 2. dicente: *Quis eſt mendax, niſi qui negat Jeſum eſſe Chriſtum, & hic eſt Antichriſtus.* Excluſo autem vero Meſſia Judæis perſuadebit ſe eſſe Meſſiam in lege promiſſum, & hoc intelligunt Patres ſignificaſſe Chriſtum illis verbis Joan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepiſtis me, ſi alius venerit in nomine ſuo illum accipietis*, & idem ſignificatur illis verbis Matt. 24. *Sū dixerunt vobis, ecce hic eſt Chriſtus, nolite credere*: Et tandem docebit, ac perſuadebit hominibus, ut credant nullum eſſe verum Deum præter ipſum, & expreſsè colligitur ex 2. ad Theſſal. 2. *Extolletur ſuprà omne, quod dicitur Deus aut quod colligitur, itaut in Templo Dei ſedeat oſtendens ſe, tamquam ſit Deus.* Quoad regnum, ac ejus finem, & excidium, per fraudes regiam obtinebit dignitatem, & contrà decem Reges, qui deleto Romano imperio tunc omnes illius religiones occupabunt, pugnabit, & expugnabit, quorum tres occidet, ſcilicet, Regem Ægypti, Lybiæ, & Æthiopiæ, & alios ſeptem ſubjugabit, atque ita fiet Monarcha Orbis, & hoc apertè colligitur ex Dan. c. 7. & 11. ſuppoſita communi Patrum expoſitione, qui de Antichriſto ea loca intelligunt, & præſertim verba illa cap. 7. *Cornua decem, decem Reges erunt, & alter conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres Reges humiliabit.* Denique Antichriſtus regnabit tantùm per tres annos cum dimidio, & tandem occidetur in Jeruſalem, ubi ſedem fixerat, in Monte Oliveti Chriſti, ſeù virtute immediatè, vel opera Michaelis Archangeli cùm ſuperbiſſimè in illo monte conſederit, tamquam inde conſcenſurus in Cœlum; ut fusè probat ex pluribus ſcripturis, & Patribus Brancatus noſter diſp. cit. art. 21. & Suarez diſp. cit. ſec. 6.

19 Quartò quæritur, an adventus Enoch, & Eliæ ad prædicandum contrà perverſam Antichriſti doctrinam ſit etiam ſignum judicii appropinquantis. Communis eſt aſſertio Patrum, & Doctorum, & quidem de fide, aut fidei valde proxima, cùm expreſsè ex Scripturis deducatur Enoch, & Eliam adhuc vivos in carne reſervari, ut in fine Mundi veniant ad prædicandum contrà Antichriſti doctrinam, & ad patiendum per eum Martyrium, & conſequenter futuros eſſe ſecundi adventus Chriſti pręcurſores. Et quidem adhuc vivos in carne reſervari de Enoch apertè teſtatur Sapiens Eccl. 44. *Enoch placuit Deo, & translatus eſt in Paradiſum, ut det gentibus potentiam*, & adhuc apertius Paulus ad Hebræos 11. *Enoch translatus eſt, ne videret mortem*, ubi Lyranus ait, quod Enoch propter ſanctitatem ſingularem miſſus fuit vivus in Paradiſum Terreſtrem, indè tamen redditurus eſt cum Elia circà finem Mundi ad prædicandum contrà Antichriſtum, ideo ſubditur, ut det gentibus pœnitentiam ſcilicet Antichriſti perfidiam detegendo. De Elia verò expreſſus eſt locus 4. Regum 2. ubi refertur Deum *per turbinem in Cælum* Eliam tranſtuliſſe, & latius Eccleſ. 47. dicitur *Receptus, & teſtus in turbine, & inſcriptus in judiciis temporum*, ubi Gloſſa Interlin. ait, quòd venturus eſt antè diem judicii ſecūdùm Malachiam Profetam. Idem etiam paſſim docent SS. Patres, nam D. Amb. t. 1. tract. de Parad. cap. 3. ait dubitandum non eſſe Enoch, & Eliam, in quibus nati ſunt corporibus adhuc vivere, & ſimiliter alii Patres loquuntur, quos fusè referunt Suarez diſp. 55. ſec. 1. & Brancatus noſter diſp. 1. cit. art. 4.

20 Ubi etiam Suarez optimè advertit hos duos viros nondùm eſſe animis, & corporibus glorioſos, ſed ſolùm per fidem, & abſtractivam cognitionem divina contemplatione, & amore frui; & quidem quantum ad corpora ſpectat docetur ab Auguſtino 1. de peccatorum meritis c. 3. dicente, quòd non credit eos jam in illam ſpiritualem qualitatem commutatos, qualis in reſurrectione promittitur, quæ in Domino prima præceſſit, &

hoc

hoc etiam ratio ipſa ſuadet, quia Enoch, & Elias reſervantur aliquando morituri, & martyrium paſſuri, ut dicemus; ergò veriſimile non eſt corpora habere immortalia, ut habeunt beati, quia hujuſmodi corporis ſtatus eſt perpetuus, & cui ſemel datur numquam aufertur. Ex quo infertur ulterius neque etiam in anima glorioſos eſſe, nec clara Dei viſione frui, quia ad gloriam animæ conſequitur gloria corporis, qua ipſos carere diximus, & gloriam animæ in corpore mortali poſſidere fuit proprium, & ſpeciale Chriſti privilegium. Non ob id tamen exiſtimandum eſt illos perpetuò eſſe quaſi in continuo ſomno abſque operationibus vitæ præſertim intellectualis, ſed maximè in perpetua Dei contemplatione, & amore occupabuntur, quia magna ſpiritus, & carnis quiete fruuntur, & nullum impedimentum habent, quo minus, vel ſemper, vel frequentiſſimè in hujuſmodi actibus ſe exerceant, ut docent D. Auguſtinus lib. 9. Geneſ. ad lit. cap. 6. & Bernardus ſerm. 6. de Aſcenſione Domini. Neque probabile videtur, quòd hujuſmodi actibus mereantur, & tunc etiam ſint in ſtatu merendi, quia in tam longo tempore infinita merita haberent, & omnes Sanctos, ac etiam ipſam Beatam Virginem meritorum cumulo ſpectarent; ſed probabilius videtur fuiſſe in ſtatu merendi uſque ad illud tempus tantùm in quo tranſlati ſunt, & ad eumdem ſtatum merendi eſſe redituros, quando ad præparandum ſecundum Chriſti adventum iterum venient, quia tunc eodem modo viatores erunt, ſicut anteà, & tamquam verè martyres fructum, & aureolam martyrii conſequentur, hoc autem intermedio tempore veriſimilius eſt non mereri. Sed ſicut modò non ſunt in ſtatu merendi, ità neque demerendi, cenſeri enim debent in gratia confirmati, itaut nullum peccatum committere poſſint, & minimè pati inordinatos fomitis motus, nec illam corporis corruptionem, quæ aggravat animam, hoc enim ad perfectam animi puritatem, & quietem neceſſarium eſt, ut docet D. Bernardus loc. cit. & hęc eſt magna pars illius qualiſcumque fælicitatis, quam tunc poſſident, cui etiam adjungitur gaudium de divinis illuſtrationibus, ac frequentibus revelationibus illarum ſaltem rerum, quæ eorum ſtatui conſentaneæ ſunt. Ex quibus tandem omnibus deducitur, ut etiam docet D. Auguſtinus loc. cit. veriſimilius eſſe Enoch, & Eliam corporalibus cibis non indigere, ſed abſque ulla corporis immutatione, vel alteratione à Deo conſervari; ſicut enim Deus Moyſem in monte conſervavit per quadraginta dies ſine ullo cibo, & potu, & Iſraelitarum veſtes in deſerto per tot annos abſque ullo detrimento, ſic eadem virtute iſtorum corpora in eodem ſtatu conſervare poteſt, ac ſine ullo defectu ſuſpendendo influxum, ne ab ulla cauſa externa, vel interna ad corruptionem alterari poſſit. Aut ſi etiam his ſuſtentaculis opus eſt ità fortaſſe in Paradiſo paſcuntur, inquit Auguſtinus cit. ſicut Adam prius quàm propter peccatum indè exire meruiſſet.

21 Quòd autem Enoch, & Elias tempore adventus Antichriſti venturi ſint etiam in mundum ad prædicandum contrà ejus doctrinam, eſt quoque communis Patrum conſenſus, & deducitur ex modò dictis, cùm ex Gloſſis, & Patribus probatum ſit, quòd adhuc vivi in carne reſerventur, ut in fine mundi, & tempore adventus Antichriſti veniant ad prædicandum contrà ejus falſam doctrinam, & martyrium ab eo patiendum. Et hoc ſignificatum eſt à Joanne Apocal. 11. ait venturos eſſe duos divinos teſtes ſaccis amictos, qui prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta tempore Antichriſti, habituros facultatem faciendi miracula, & maxima ſigna, ac tandem occidendos eſſe, & eorum corpora in plateis Jeruſalem per tres dies cum dimidio inſepulta per manſura; quamvis autem Joannes ibi non exprimat hos duos Prophetas eſſe Eliam, & Enoch, ponderatis tamen earum perſonarum circumſtantiis quas ibi deſcribit, & in aliis locis de Enoch, & Elia leguntur, ex communi omnium Patrum, & toties Eccleſiæ conſenſu creditum eſt, alios non eſſe quàm Enoch, & Eliam, qui ad alium finem non ſunt tranſlati, & in hac mortali vita adhuc conſervati, niſi, ut in fine mundi Antichriſto reſiſtant, & Chriſto teſtimonium prebeant; undè etiam Patres communiter dicunt juxtà numerum dierum à Joanne ſignificatum, quòd Enoch, & Elias prædicabunt veram Chriſti fidem, & pœnitentiam contrà Antichriſti dogmata per tres annos, cum dimidio, quo temporis ſpatio præſertim Antichriſti poteſtas, imperium, & tyrranis vigebit, & hoc præſertim facient pro Judæorum ſalute, qui cum tanta anxietate Meſſiam expectantes, & mirabilia ab Antichriſto facta videntes, proculdubio eum ut Meſſiam reciperent; ut ergò ipſi quoque de veritate Meſſiæ aliquando ſint capaces, & alii quoque infideles de eo doceantur, & fideles non ſeducantur, ac decipiantur, & Enoch, & Elias ad prædicandam Chriſti fidem, & confirmandum mittentur contrà Antichriſti doctrinam; ità in locum Apocalyp. citatum docent Ambroſius, Auguſtinus, Anſelmus, Gregorius, Beda, & alii Patres, quorum teſtimonia Suarez, & Brancatus loc. cit. copioſè referunt. Ex quibus omnibus tandem infertur adventum Enoch, & Eliæ contrà perverſam Antichriſti doctrinam futurum eſſe quoque ſignum judicii appropinquantis, & hoc etiam minus remotum cæteris jam prædictis, nam, & adventus Antichriſti pluribus annis adventum Enoch, & Eliæ præcedet, iſti enim ad prædicandum apparebunt tribus annis, & dimidio antè mortem illius; ergò magis proxima erit judicio eorum apparitio, quàm Antichriſti nativitas.

22 Quintò tandem quæritur, an Joannes quoque Evangeliſta futurus ſit præcurſor ſecundi adventus Chriſti Domini. Affirmant aliqui Joãnem quoque Evangeliſtam futurum eſſe pręcurſorem ſecundi adventus Chriſti cum Enoch, & Elia; qui primò ſupponunt illum nondum eſſe mortuum propter verba Chriſti Joan. ult. *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?* utique enim Chriſtus ibi loquitur de ſecundò ejus adventu, cùm ait *donec veniam*, quia poſt ejus reſurrectionem alius Chriſti non eſt adventus, niſi ad univerſale judicium peragendum; ergò ex voluntate Chriſti, ſic ideſt ſine morte manſurus fuit Joannes uſque ad ſecundum Chriſti adventum, & ità Chriſti verba diſcipuli intellexerunt, undè colligitur eum adhuc manere in corpore mortali, & aliquando moriturum ex illa generali ſententia *ſtatutum eſt hominibus ſemel mori*, ad Hæbreos 9. ergò rediturus eſt, ut debitum mortis ſolvat, ſicut de Enoch, & Elia dictum eſt.

Confirmatur ex aliis verbis Chriſti Matt. 20. *Calicem quidem meum bibetis*, quę verba à Chryſoſt. hom. 66. ità exponuntur, Martyrii corona potiemini, & violenta morte, ſicut, & ergò, à vita diſcedetis, cùm ergo Joann. Evangeliſta martyrium non ſit paſſus, opus eſt illud aliquando pati, ut verba Chriſti impleantur, & cum Enoch, & Elia in fine mundi Chriſto teſtimonium perhibere, quia neque in aliud tempus, neque in alium finem reſervari poſſe videtur. Tandem id expreſsè deduci videtur ex verbis, quæ Angelus dixit Joann. Apocal. 10. *Oportet te iterum prophetare gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis*, ſed hoc hactenus impletum non eſt, ergò ſaltem in conſummatione ſæculi implendum erit. Et hanc ſententiam nonnulli ex Patribus antiquis tenuerunt, ut refert Suar. diſp. 55. cit. ſect. 3. qui tamen ibi ſubdit oppoſitum probabilius eſſe, inſigniores enim Patres, ut Hieronymus, Euſebius, Ambroſius, Tertullianus, Beda, Chryſoſtomus, Theophilactus, & alii, quorum teſtimonia ibi adducit, docent Joannem Evangeliſtam mortuum eſſe, & ejus corpus Epheſi fuiſſe ſepultum, cui ſententiæ etiam Eccleſiæ auctoritas magnam facit fidem, quæ feſtum ejus celebrat, neminem autem colit, niſi beatum, & Deo fruentem, ex quo deducitur Joannem jam cum Chriſto regnare in cœleſti beatitudine, atque ità mortuum eſſe, generalis enim regula fidei eſt hominem juſtum non niſi poſt mortem beatitudinem conſequi, & conſequenter non eſſe venturum cum Enoch, & Elia, ut ſit cum ipſis ultimi judicii præcurſor, quia anima jam beata non eſt iterum corpori mortali unienda, ut patiatur, cùm nullum ſit miraculum confingendum ſine ſufficienti fundamento, quarè concluditur ſolùm Enoch, & Eliam ſecundi adventus Chriſti præcurſores eſſe futuros, non autem Joannem, & tantò minus Moyſen, & Jeremiam, ut etiam aliqui dixerunt apud Suarez loc. cit. abſque ullo prorſus fundamẽto quia loc. Apoc. cit. duo tantùm præcurſores venturi, & ſub Antichriſto paſſuri dicuntur.

23 Ad fundamentum primę ſententiæ reſpondetur, varias eſſe expoſitiones illorum verborum Chriſti Jo. ult. *Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te?* ſed breviter dicendum eſt cum Theophilacto, & aliis Chriſtum ibi non eſſe locutum de ſecundo ejus adventu ad judicium finale, ſed de adventu ad vindictam ſumendam de Judaiſmo, non quidem perſonali præſentia, ſed per effectum, ſcilicet, per deſtructionem urbis Jeruſalem, juxtà quam expoſitionem Chriſtus ſignificare voluit Joannem vivum permanſurum uſq; ad illius Regiæ ſubverſionem; vel ſi loquitur de ejus ſecundò adventu, & ultimo in perſonali præſentía, nihil de Joanne quantum ad hoc, de quo eſt difficultas, affirmaſſe, dicendum eſt, ſed ſolùm Petri curioſitatem conditionali locutione eludere voluiſſe, ut exponunt Chryſoſtomus, Cyrillus, & alii Patres. Ad Confirmationem plures Patres aſſerunt calicem Chriſti bibere non ſolùm, qui violenter pro Chriſto moritur, ſed etiam qui exilia, flagella, & alias perſecutiones pro Chriſto patitur, quæ omnia in Joanne impleta ſunt, præſertim verò, quãdo in ferventis olei dolium miſſus fuit, licèt enim tunc mortuus non fuerit, tamen quia tali martyriò voluntariè ſe obtulit, quod quantum eſt de ſe cauſa erat ſufficiens ad mortem inferendam, niſi per miraculum impedita fuiſſet, id ſatis eſt, ut Calicem Domini bibiſſe dicatur, qua ratione ab Eccleſia martyr frequenter appellatur. Ad ultimum plures Expoſitores dicunt, illud impletum eſſe, quando ex inſula Pathmos rediens

Digitized by Google

ubi relegatus fuerat, iterum per Aſiam prædicabit; vel illud impletum eſſe ob Evangelium, quod poſteà ſcripſit, per illud enim multis gentibus, & regnis, ac toti poſteritati prophetavit.

ARTICULUS TERTIUS.

Alia ſigna proximiora judicio univerſali recenſentur.

24 EGimus art. præced. de ſignis remotis judicii univerſalis, nunc de proximis agendum eſt, quæ nempè futura ſunt poſt mortem Antichriſti, in quibus primum locum tenere videntur, quæ in Cœlis futura ſunt, ut habetur Matth. 24. ubi prædicens Salvator maximam Mundi vexationem per Antichriſtum poſteà ſubdit; *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & Stellæ cadent de Cælo, & virtutes Cælorum commovebuntur, & tunc patebit ſignum filii hominis in Cælo, & videbunt filium hominis venientem in nubibus Cœli cum virtute multa, & majeſtate &c.* idem etiam habetur Luc. 21. *Et erunt ſigna in Sole, Luna, & Stellis &c.* in quibus verbis conveniunt Patres Chryſoſtomus Auguſtinus, Hieronymus, Hylarius, & alii ſermonem eſſe de ſignis proximis judicii in Cœlo futuris, quæ præſertim tria erunt. Primum *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum.* Secundùm *Stellæ cadent de Cælo.* Tertiùm *virtutes Cælorum commovebuntur.* Alia deindè ſigna ante diem judicii etiam erunt in cæteris ſenſibilibus, & alterationes magnæ in elementis, ut habetur ibidem Luc. 21. *Erunt terræmotus magni per loca, terraſque de Cœlo, & ſigna magna erunt, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum, & tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate magna, & majeſtate,* & Pſ. 96. ubi ſecundus Chriſti adventus prædicitur his verbis: *Ignis antè ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus illuxerunt coruſcationes tuæ orbi terræ, vidit, & commota eſt terra,* ubi Lyranus ait, quòd quia antè judicium multæ impreſſiones igneæ fient; ideò ſubditur, *vidit, & commota eſt terra,* quia videntes talia commovebuntur commotione timoris. Hæc igitur ſigna judicio univerſali proximiora modo ſunt explicanda, & dubia circa illa contingentia reſolvenda.

25 Primò quæritur, quo tempore hæc ſigna judicii proxima ſint futura, an ſcilicet antè univerſalem hominum mortem, & generalem reſurrectionem, an verò poſt illam. Aliqui Patres dixerunt hæc ſigna futura poſt reſurrectionem generalem in ipſo Chriſti adventu; ſic enim colligi videtur ex loc. cit. Matt. 24. cit. nam immediatè poſt ea verba ſigna prædicta judicii ſignificantia ſubdit Chriſtus, *& tunc apparebit ſignum filii hominis in Cælo,* ſed hoc ſignum non apparebit, niſi poſt reſurrectionem omnium generalem, ipſo Domino jam veniente; ergo neque alia ſigna, ſimul enim, & in eodem contextu omnia prædicuntur. Probabilius tamen docent alii Patres infrà citandi prædicta ſigna eſſe futura viventibus hominibus in carne mortali antè generalem reſurrectionem, & hoc expreſsè colligitur ex verbis Lucæ 21. cit. *erunt ſigna in Sole, Luna, & Stellis, atque areſcent homines præ timore, & expectatione eorum, quæ ſupervenient univerſo orbi,* ex his enim verbis conſtat prædicta ſigna futura eſſe hominibus cauſam terroris, anguſtiæ, & anxietatis, atque ideo opus eſt, ut viventibus adhuc hominibus hæc ſigna fiant, & appareant antè generalem reſurrectionem, nam poſt illam nulla erunt neceſſaria ſigna ad terrorem incutiendum, neque dubia futurorum expectatio ullum habebit locum, cùm judicium univerſale jam ſit præſens, ut ait Suarez diſp. 56. cit. ſect. 3. Et quidem de conflagratione mundi per ignem affirmant Theologi communiter 4. d. 47. futuram eſſe antè Judicis adventum, & generalem hominum reſurrectionem, & ità præſertim docet ibidem Divus Thomas quæſt. 2. art. 4. in ſol. ad 3. ubi ait, quòd ignis ille quantum ad ſui principium erit antè reſurrectionem, & incinerabit corpora bonorum, & malorum ſimul, cùm purgabit faciem mundi; ſed quantum ad ſui finem ſequetur reſurrectionem, & involvet reprobos, & ad infernum detrudet, & ſimilia habet D. Bonavent. ibidem pa. 2. quæſt. 4. & expreſsè deducitur ex loc. cit. Pſal. 96. *Ignis antè ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus,* in quem locum Hieronymus ait, quòd ignis antè ipſum præcedet, iſtum ignem qui ſanctus eſt non timeat, quia ignis iſte ſanctos purgat, & peccatores conſumit, ut ſcilicet, reſurgant; ergò ſaltem mundi conflagratio per ignem antè judicium, & hominum reſurrectionem incipiet, licet poſt illam, & judicium finitum alios quoque præcipuos effectus ſit habitura, ut poſteà dicemus. Ad fundamentum prioris ſententiæ dicendum eſt cum Suarez loc. cit. parum referre, quòd apud Matthæum hæc ſigna ſimul cum aliis conjungantur, quia opus non eſt, ut quæ ſimul narrantur, ſimul etiam fiant, præſertim cùm ibidem Matthæus prius dicat venturum Chriſtum cùm virtute, & majeſtate, & poſteà ſubjungat, quòd *Mittet Chriſtus Angelos ſuos cum tuba,* &c. cùm tamen certum ſit hunc tubæ ſonitum futurum non eſſe poſt Chriſti adventum, ſed antè; ex ordine ergo narrationis ordo executionis horum ſignorum colligi non poteſt, nec debet, ſed ex aliis locis, & ex conjectura ex ipſis rebus deſumpta; & hoc etiam expreſsè colligitur ex verbis Chriſti, quæ ibidem poſt illorum ſignorum prædictionem ſubjungit ſubdit enim. *Cùm videritis hæc fieri ſcitote quoniam prope eſt in januis,* ergò ſigna illa antè adventum Chriſti futura ſunt, eo tamen appropinquante.

26 Secundo quæritur, qualia ſint hæc ſigna ſecundum Chriſti adventum præcedentia, & quomodo intelligenda. D. Auguſtinus epiſt. 80. cit. ut refert Suarez ibidem inquit hæc ſigna metaphoricè intelligenda eſſe; ac interpretande, undè per Solem, & Lunam Eccleſiam intelligit, de qua dicitur, quòd *obſcurabitur, & non dabit lumen ſuum,* quia impiis perſecutoribus non apparebit nimis crudeliter ſævientibus, *Et Stellæ cadent, ac virtutes Cælorum commovebuntur,* quia quamplures, qui gratia fulgere videbantur, perſequentibus cedent, & cadent, & quidam fideles alioqui firmiſſimi turbabuntur, & vacillabunt, & rationem hujus expoſitionis Auguſtinus aſſignat, quia illa ſigna propriè, & ſenſibiliter intellecta tàm terribilia, & horrenda non eſſent, ſicut in Scriptura exaggerantur; & hæc expoſitio etiam confirmari poteſt, quia illo modo loquendi Scriptura frequenter utitur metaphoricè ad ſignificandam alicujus tribulationis acerbitatem, & terrorem, undè Iſaiæ 13. ubi ad litteram eſt ſermo de ultione, & vindicta contrà Babylonios ſumenda, ità deſcribitur: *Stellæ Cœli non expandent lumen ſuum, obtenebratus eſt Sol in ortu ſuo, & Luna non ſplendebit in lumine ſuo* & eiſdem verbis Ezech. 32. deſcribitur ultio, & vendicta contrà Pharaonem Regem Ægypti facienda: *Operiam Cælos, & nigreſcere faciam Stellas ejus, Solem nube tegam, & Luna non dabit lumen ſuum,* in quibus locis, & aliis ſimilibus conſtat hæc non eſſe propriè intelligenda, ſed metaphoricè ad exaggerandam tribulationem, imminentium acerbitatem, & horrorem. Sed quamvis hæc Auguſtini expoſitio, ut moralis, & ſpiritualis optima ſit, & laudanda, ut ait Suarez cit. nullo tamen modo negandus eſt proprius, ac litteralis hujus Scripturæ ſenſus, nempè quòd ſigna in Cœlo, & aſtris prædicta antè diem judicii ſenſibiliter ſint futura, ut Origenes, Beda, Hieronymus, Hilarius, Anſel. & cæteri expoſitores ibidem communiter tradunt, & fortè neque etiam Auguſtinus hunc litteralem ſenſum excludere voluit, ſed potius illum ſupponit addens poſteà moralem quoque, & ſpiritualem, & hoc deducitur de generali regula à Patribus aſſignata Scriptura, ſine ullo incommodo propriè, & litteraliter intelligi poteſt, non eſſe ad metaphoras confugiendum; ità autem eſt in propoſito, quia Lucas capit. 21. expreſſe dicit ea ſigna fore ſenſibilia, quibus viſis homines areſcent præ timore, & expectationes finis, & interitus Orbis; talis autem timor, & horror per effectus ſenſibiles magis incutitur, quàm per ſpirituales, qui nec videntur nec ſentiuntur, ideoque timorem vehementem hominibus incutere non ſolent. Tùm quia loco citato à Chriſto prædicuntur ſigna futura, non tantum in Cœlo, ſed etiam in terra, & hujus Orbis elementi, & de talibus ſignis in terra futuris ibi eſt ſermo proprius, & non metaphoricus; ergò ſigna etiam in Cœlo futura propriè quoque, & litteraliter ſunt intelligenda, & non metaphoricè tantùm. Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ dicendum eſt, quod licèt hæc ſigna ſint ſenſibilia, futura tamen eſſe majora, & horribiliora, quàm unquam fuerint, ideoque majorem eſſe incutienda timorem. Ad alia vero teſtimonia adducta plures Patres de ipſo die judicii intelligunt, ut refert Suarez loc. citat. & quando etiam in eis locis ſermo metaphoricus eſſet; non rectè infertur indè, etiam verba Chriſti de die judicii loquentis eſſe metaphoricè intelligenda, quia circumſtantiæ litteræ oppoſitum indicant; & Prophetæ locis citatis eo modo loquendi uſi ſunt ad exaggerandas alias divinæ juſtitiæ vindictas, & ultiones per quamdam comparationem ad ſigna diei judicii, quæ ſciebant horribilia fore, ac terribilia.

27 Tertiò quæritur, quomodo intelligenda ſint, & explicanda hæc ſigna ſenſibilia in Cœlo futura, quòd ſcilicet, *Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum,* & quòd *Stellæ cadent de Cælo, & virtutes Cælorum commovebuntur,* cujus rei varias Patrum expoſitiones refert Suar. l. c. Sed breviter dicendum eſt cum Lyrano in cap. 24. Matth. quòd Sol obſcurabitur, non per privationem luminis cùm ſit ei naturale, corpora autem cœleſtia tunc manebunt in ſua natura integra, undè obſcuritas illa erit reſpectu noſtri per interpoſitionem alicujus corporis opaci, ſicut ſit in Eclypſi, quamvis futura ſit major obſcuritas Solis, quàm per ſolam naturalem Eclypſim effici poſſit, quia ut communiter Patres dicunt, hæc ſigna non ſunt exiſtimanda ordinaria, & communia, ut naturaliter contingere ſolent,

& in-

Digitized by Google

& interdum facta leguntur, ſed majora, & horribiliora. De Luna verò ait, quòd pariter obſcurabitur per interpoſitionem nubium obſcurarum, & quia Joel.2.dicitur, quòd *Luna convertetur in ſanguinem*,& Apoc.6.quòd *Luna tota facta eſt,ſicut ſanguis*,veriſimile eſt hoc ſignum efficiendum eſſe per interpoſitionem alicujus denſiſſimæ nubis, ità diſpoſitæ; ut per impreſſionem Lunæ tota ſanguinea appareat ad judicii ſeveritatem ſignificandam. Deinde quoad aliud ſignum, quòd *Stellæ cadent de Cœlo* ait Lyranus non eſſe intelligendum quoad earum ſubſtantiam,cùm ſint incorruptibiles, ſed ſecundùm apparentiam, quia veræ Stellæ abſcondentur per nubium denſitatem, & de nubibus verſus terram deſcendent exhalationes ignitæ, quæ dicuntur Stellæ cadentes, & hanc ait Suarez loc.cit.eſſe communiorem, & veriorem Patrum expoſitionem, qui dicunt caſura tunc fulmina ſplendidiſſima, & ingentia, & Cometas ſimilis magnitudinis, & ſplendoris, & ideò quaſi Stellæ cadentes de Cœlo apparebunt. Tandem quoad aliud ſignum quòd *virtutes Cœlorum commovebuntur*, ait Lyranus l.c.quòd hi ſunt Angeli de medio ordine ſecundæ Hierarchiæ, & tunc ipſi frequentius ſolito movebuntur ex divina voluntate,ad faciendum miraculoſas tranſmutationes, & ad incutiendum hominibus terrorem Judicis venientis, & hanc quoque expoſitionem, ut probabiliorem amplectitur Suarez cit. dicens, Angelos eſſe commovendos, ut ſint miniſtri divinæ juſtitiæ quorum virtute fient omnes illæ admirandæ mutationes, non ſolùm de Cœlis, ſed etiam in elementis terra, & mari, quibus etiam ſubdit rectè accommodari poſſe illud Pſalm.48. *Gladii ancipites in manibus eorum ad faciendum vindictam in nationibus, increpationes in populis, ut faciant in eis judicium conſcriptum*, & huc etiam multa referri poſſe,quæ in Apocalypſi Joannem vidiſſe dicuntur, Angelos, ſcilicet, nunc tubis canentes,nunc effundentes phialas aureas plenas iracundia Dei, & ſimilia.

28 Quartò quæritur, quomodo intelligenda ſint, & explicanda alia ſigna ſenſibilia in elementis futura, quales erunt magnæ eorum alterationes tunc futuræ, & quidem loquendo, de elemento terræ certum eſt futuros eſſe terræmotus magnos, ut dictum eſt,& Lucæ 21.*Erunt terræmotus magni per loca*, inter quos mirabilis cenſetur ab omnibus Patribus ille, quem deſcribit Joannes in Apocalip. capit.6. *Et terræmotus factus eſt magnus,qualis numquam fuit,ex quo homines fuerunt ſuper terram*, *&c.*& infrà ſubdit: *Et omnis inſula fugit,& montes non ſunt inventi*,cùm enim elementum terræ poſt judicium peractum alio perfectiori modo, & figura conſtituendum ſit,ut infra dicemus, mirum eſſe non debet, quòd anteà inuſitato illo, ac ſtupendo modo commoveri incipiat,quo etiam fiet,ut magna pars hominum intereat, & qui ſuperſtites manſerint magno horrore, ac metu concutiantur, ut indicant verba ſequentia Lucæ 21. *Et in terris preſſurra gentium*, &c. De elemento autem aquæ etiam ibidem legitur, quòd hæc preſſura gentium cauſabitur quoque *præ confuſione ſonitus maris,& fluctuum*, ubi Gloſſ. Ordin. inquit, quod appropinquante extremo judicio ſonitus maris, & fluctuum confunditur, quia appropinquante termino ſuo elementa quaſi paventia nutant, & tremunt; undè verbis illis ſignificantur futuræ horribiles tempeſtates, & aquarum commotiones, quæ ſtrepitum efficiant ingentem, & horrendum, & ad hoc ſignum ſpectant etiam, quæ Joannes ait de duobus Angelis cap.16. cit. *Qui effunderunt phialas ſuas in flumina,& fontes aquarum, & factus eſt ſanguis, & omnis anima vivens mortua eſt in mari*. De elemento verò aeris inter ſigna in eo futura Patres,& Theologi communiter recenſent ſignum Crucis, quod in aere tunc apparebit, ut ait Matth.24. *Et tunc apparebit ſignum filii hominis in Cœlo*, cùm Dominus ad judicandum venerit, de quo ſigno infrà dicemus,& ad hoc elementum reduci poſſunt,ut inquit Suarez diſp.56.cit.ſec.3.tonitrua,& aliæ metheorologicæ impreſſiones, ac inſinuatæ ventorum agitationes, & magna aeris ipſius inclementia, ac denſiſſimæ tenebræ,aliaque ſimilia, quæ in aere efficientur, ut loc. cit. Apoc. referuntur.

29 Et tandem de elemento ignis loquendo, præter exhalationes ignitas, fulgura, & fulmina, quæ frequenter in illis diebus coruſcabunt, & in tanta magnitudine, & multitudine, ut homines vehementer terreant, ut ſuprà dictum eſt, ſpecialiter inter ſigna ad hoc elementum pertinentia numerari debet ignis ille,quicquid dicat Suarez loco citato, qui ut habetur in Pſalm. 96. *Antè ipſum præcedet*, ideſt Chriſtum Judicem, & *inflammabit in circuitu inimicos ejus*, mundi enim conflagrationem antè ſupremi Judicis adventum, & generalem hominum reſurrectionem inchoandam eſſe Theologi omnes communiter docent cum patribus 4. diſp.47. ut diximus ab initio hujus articuli; undè D. Thom. ibi citatus inquit, quòd ignis ille quantum ad ſuum principium erit antè reſurrectionem, ſed quantum ad ſui finem ſequetur reſurrectionem, & Riccard. d. cit. art.2. quæſt.4. ſimiliter ait, quòd ignis ille quantum ad ſui initium præcedet judicium, & comitabitur quantum ad ſuum progreſſum, ſequetur verò quantùm ad ſuæ operationis complementum, & ità etiam diſcurrit D.Bonaven.ibi pa.2. quæſt.4. dicens,quòd futurus eſt ignis in judicio ad Electorum purgationem, quia debet opus uniuſcujuſque probari, & purgari igne, ut totaliter mundati ſiſtantur in conſpectu Dei, & hic præcedet faciem Judicis,& purgando amicos inflammabit in circuitu inimicos ejus juxtà illud Pſal.96. *Ignis antè ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus*,ubi Lyran.inquit,quòd ignis conflagrationis præcedet judicium, & inflammabit in circuitu inimicos ejus, quia ſecuta ſententia judicis reprobi illo igne involventur, & ſic in Inferno detrudentur; & hæc etiam eſt communis expoſitio Patrum, quos copioſè refert Brancatus noſter diſp.11. art.2. dicentium,quòd hæc ignis conflagratio judicium univerſale præcedet ad terrendum homines tunc viventes, licèt poſt illud finitum,& peractum alios quoque præcipuos effectus ſit habitura. Dices, ignis immittetur à Deo ad conflagrationem mundi ejuſque innoverationem ex 2.Petri, *Cœli,qui nunc ſunt, & terra igni reſervati ſunt in die judicii*, &c. mundi autem renovatio poſt judicium fiet; ergò, &c.Reſp. per hoc probari tantum,quòd complementum innovationis erit tantum poſt judicium,non autem initium, & quòd ignis conflagratio hunc effectum innovationis mundi non niſi poſt judicium peractum habebit,non autem quòd alios quoque effectus anteà non ſit habitura,de quo alia plura apud Brancatum videri poſſunt loc.c.

30 Quintò quæritur, qualis ſit futurus ignis qui Chriſtum præcedet ad judicandum venientem, ratio dubitandi eſt, quia licèt divina Scriptura in omnibus ferè locis in quibus judicii diem præcedit, ignis mentionem faciat, qui Chriſtum ad judicium venientem præcedet, ut patet locis nunc citatis, & Iſaiæ 66.*Quia ecce Dominus in igne veniet*,&c.Joel.2.*Ante faciem ejus ignis vorans*,&c.Dan.7. *Tronus ejus flamma ignis*, &c. & alibi frequenter, Sancti Patres tamen quandoque metaphoricè hunc ignem explicant,ut refert Suar.diſp.57.ſec.1.ab initio, per comparationem ad claritatem divini judicii, zelum, & efficaciam divinæ juſtitiæ ad diſcernendum bonos à malis,& opera juſtitiæ ab iniquitate ſecundùm æquitatem. Hoc tamen non obſtante communis Theologorum ſententia docet 4. d.47. & 48. ignem verum,& realem fore,quod expreſsè deducitur ex ep.cit. Petri, qui torqueri nequit ad metaphoram judicii ſecundùm proprietates ignis, quia Petrus ibi de conflagratione mundi ſenſibili diſcurrit per contrapoſitionem, ſeu anthiteſim ad diluvium his verbis: *Ille tunc mundus aqua innundatus periit, Cœli autem qui tunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt igni reſervati in diem judicii,& perditionis impiorum hominum*, &c.& infrà *Elementa calore ſolventur,terra autem, & quæ ipſa ſunt opera exurentur, & elementa ignis ardore tabeſcunt*, hæc autem de igne tantùm metaphoricè intelligi nequeunt, ſed litteraliter intelligenda ſunt in propria ſignificatione de igne vero, & reali, licèt per translationem etiam accommodari poſſint ad manifeſtandum modum,& formam divini judicii,ejuſque æquitatem,ſicut etiam aquæ diluvii ſignificabant per accommodationem, & metaphoricè incendium carnis, quod tunc temporis in mundo vigebat, ejuſque extinctionem,undè in hoc loco præcipuè fundatur veritas paſſim recepta de conflagratione ignis in die judicii futura,licèt enim aliæ quædam Scripturæ metaphoricè interpretari poſſint, & de facto à pluribus Patribus ità exponantur; allatus tamen locus ex 2.Petri litteraliter etiam, & propriè debet intelligi, & non metaphoricè tantùm, & ità etiam à Patribus paſſim interpretatur, undè pro hac veritate citantur Euſebius de præparatione Evangelii l.15. c.17. Auguſt. l.8. de Civit. Dei c.3.Chryſoſt.hom.14.in Epiſt.ad Rom. Hieronym.in c.5. & 65.Iſaiæ,Cyrill. in cap.34.Iſaiæ,Clemens lib.2.& 3. Recognitionum,Ambroſius libr.1.Hexam.c.6. Baſilius homil.3. in Hexam. Juſtinus Martyr.q.39.84.& 45. Niſſenus de Creat.hominis c.24. Hilarius in Pſal.118.imò apud Euſebium loco allegato hanc veritatem Catholicam docuerunt etiam nonnulli Philoſophi, ut Zeno, Cleantes, Chriſippus, & quidam alii, & de hoc etiam plura Lactantius habet libr.7. cap.19. & plures alii Patres.

31 Poſtremò quæritur, cujus naturæ, & originis futurus ſit hujuſmodi ignis, communis ſententia Patrum,ac etiam Theologorum 4.diſt.47.docet,futurum eſſe ejuſdem naturæ cum igne inferni, nam ad eumdem effectum mittetur, & ut inſtrumentum divinæ juſtitiæ aſſumetur, unde ſicut ignis inferni corporeus eſt, & ejuſdem rationis cum elementari, ut dictum eſt ſuprà diſp.26.q.1.ar.2. ità non eſt dubium,quin hic ignis elementaris ſit futurus, & ità præſertim docet D.Bonav.4. diſt.47. art. 2.quæſt.1. Quòd verò ſpectat ad ejus originem, aliqui dixerunt ignem illum ab ipſo Inferno eſſe divina virtute revocandum, alii verò è contrà veriſimilius eſſe, quòd è ſuperiori regione ſit demittendum; id enim magis divinæ Scripturæ ſignificant ad repræſentandam divinam juſtitiam, & terrorem, & ſicut olim

Digitized by Google

deſcendit, & pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham, ità etiam tunc deſcenſurum fore ad iram oſtendendam judicis advenientis, quem dicendi modum ſequitur Suarez diſp.57. ſec.in fine. Scotus noſter 4.d.47.quæſt.2. inquit iſtius ignis originem, & poſſibilitatem tot modis excogitari poſſe, quot modis Deus poteſt ipſum per ſe, aut per cauſam ſecundam producere, probabilius tamen videri, quòd ſicut ignis poteſt extrà ſuam ſphæram eſſe in materia aliena, ut in corpore ignito, vel carbone, vel flamma, ſic vapores exiſtentes in aere per juxta poſitionem poſſunt igniri, & iſta ignitio ſucceſſiva nunc illorum vaporum, nunc iſtorum, ſaltem pro toto aere ſupra poſito regioni habitabili hominum, poteſt dici illa conflagratio. Denique D. Bonav. l.c. inquit in hujus reſolutione difficultatis Sanctorum auctoritati inniti oportere, quia etſi ipſi hoc non apertè determinent quid ſit ille ignis, & unde originandus; tamen excellens Doctor Auguſtinus dicit, quòd fiet mundanorum ignium conflagratione, ſicut factum eſt aquarum inundatione diluvium, & ideò huic auctoritati innitendo ait, quòd ſicut in diluvio non fuerunt novæ aquæ creatæ ſed eædem illæ multiplicatæ ſunt, & hoc operante adjutorio Superiorum corporum, per quæ facta eſt elevatio vaporum, ſic etiam ait, quòd non ſolùm ignis, qui eſt in ſua ſphæra, ſed omnes ignes, & qui in terra, & qui ſuper terram, & qui ſub terra ſunt, concurrent ad illam conflagrationem, ſicut videtur velle Auguſtinus, unde tandem concludit, quòd non creabitur novus ignis, ſed virtus ſuperiorum corporum concurret ad ignis multiplicationem, & actionem. Ita Seraphicus Doctor loc. cit.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Judice, ac ejus judiciaria poteſtate.

32 POſtquam in præcedenti quæſtione de judicio univerſali futuro tractatum eſt, ac ſignis illud præceſſuris, tàm remotis, quàm proximis, in præſenti de Judice in eo futuro, ac ejus judiciaria poteſtate tractandum eſt; quoniam ſecundus Chriſti Domini adventus ad univerſale judicium, & finale, in hujuſmodi judiciaria poteſtate totaliter nititur, atque primo de Chriſto judice agemus, deindè de judiciaria ejus poteſtate, & uſu.

ARTICULUS PRIMUS.

An Chriſtus venturus ſit judex in finali judicio, & quomodo.

33 PRimò certum eſt, ac dogma de fide Chriſtum Dominum in die finalis judicii ſupremum Judicem eſſe futurum, ità Scotus 4.d.48. quæſt.1. cum cæteris Theologis ibidem, cujus veritatis expreſſa ſunt plura in Evangelio teſtimonia, ut Matth.25. *Cùm venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuę, & congregabuntur ante eum omnes gentes*, &c. & Joan. 5. *Pater non judicat quemquam, ſed omne judicium dedit filio*, & inferius *Omnes qui in monumentis ſunt audient vocem filii Dei, & procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala in reſurrectionem judicii*, & 1.ad Theſſalon.4.& ad Corinth.5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti*, &c.& Act.Apoſt.10. *Præcepit nobis prædicare populo, & teſtificari, quia ipſe eſt, qui cõſtitutus eſt ab eo judex vivorum, & mortuorum*. In veteri etiam teſtamento hæc veritas prædicta fuit Daniel.7. *Aſpiciebam donec Throni poſiti ſunt, & antiquus dierum, ſedit*, & infrà *judicium ſedit, & libri aperti ſunt*, & inferius: *Et ecce cum nubibus Cæli filius hominis veniebat, & uſque ad antiquum dierum pervenit, & dedit ei poteſtatem, honorem, & regnum*, quem locum exponens Rubertus cap.13.in Dan.inquit: *Non enim judicabit per ſemetipſum ille antiquus dierum, ſed ut ipſe Dominus dixit, omne judicium dedit filio*, & ideò hæc aſſertio, tamquam dogma de fide ſtatuta eſt in Concil.Tolet.6.c.1.& Concil.Later.4.c.1.& habetur in cap. *Firmiter, de ſumma Trinit. & fide Cathol.* his verbis *Venturus eſt in fine ſæculi judicaturus vivos, & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundùm opera eorum, tàm reprobis, quàm electis.* Et tandem hæc veritas habetur in Symbolis Apoſtolicis Nicœno, Conſtantinopolitano, & Athanaſis, in quibus Chriſtum Dominum profitemur venturum eſſe in fine ſæculorum ad judicandum vivos, & mortuos. Quare ſolùm aliqua dubia reſtant reſolvenda circa modum hujus ſecundi adventus Chriſti Domini ad hoc judicium peragendum, pro quorum reſolutione quæſita ſequentia breviter diſcutientur.

34 Secundò quæritur, an ſignum Crucis præceſſurum ſit judicium, tamquam proprium ejus vexillum. Pro cujus reſolutione affirmant omnes Patres tam Græci, quàm Latini communi conſenſu, quod præmiſſis ſignis proximis quæſt. præcedentis allatis art.3. nempè in Sole, Luna, ac Stellis in terra, ac mari; præmiſſo item magno per Angelos tubæ ſonitu, quo excitati mortui reſurgent, & ignis conflagratione inchoata, immediatè antè Chriſti adventum apparabit in aere ſignum Crucis reſplendentis, quod deducunt ex verbis ipſius Chriſti Matt. 24. *Tunc apparebit ſignum filii hominis in Cælo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & videbunt filium hominis venientem in nubibus Cæli*, quod ſignum unanimiter dicunt nullum aliud eſſe futurum, quàm Chriſti Crucem, undè Gloſſa Interlineat. ibi ait, quòd hoc ſignum erit lignum Crucis, ut videant, in quem transfixerunt, & Lyranus, inquit, quòd tunc poſt prædicta ſigna apparebit ſignum filii hominis, ideſt, Crux, Clavi, & Lancea quæ ſunt paſſionis Chriſti inſtrumenta, undè & ipſa Eccleſia canit: *Hoc ſignum erit in Cælo cùm Dominus ad judicandum venerit.* Apparebit autem hoc ſignum in ſecundo Chriſti adventu, ut ait Auguſtinus ſerm. 130. de tempore ad terrorem, & confuſionem impiorum, ut agnoſcant conſilium iniquitatis ſuæ, qui Dominum majeſtatis crucifixerunt, & ad conſolationem, & gaudium juſtorum, qui videntes ſignum, quo ſunt redempti, ſumma conſolatione, & gaudio afficientur, quod etiam affirmat Cyprianus ſerm.de Nativit.cum aliis Patribus. Quæ autem, & qualis futura ſit illa Crux, aliqui exiſtimant illam eamdem futuram eſſe, in qua Chriſtus ipſe pependit, & fore in die judicii reformandam, collectis, ac invicem inter ſe compactis particulis omnibus, & ſingulis, quæ per univerſum Orbem diſperſæ fuerunt in Cœliſque levandam, & coram Chriſto ad judicium veniente deferendam; ità Vualdenſis tom. 3. de Sacramentalibus tit.20.c.158.quam exiſtimat Chryſoſtomi fuiſſe ſententiam hom.de Cruce, & Latrone, ubi ait, quòd Crucem ſolam non reliquit in terra, ſed ſecum ea ad Cœlum levavit, & ideò cum ipſa veniet, & cum ipſa ſecundam glorioſam ſuam præſentiam faciet; Verùm, ut inquit Suarez diſp.57.cit.ſect.2.ſola Crux lignea Chriſti, in qua ipſe pependit nimis exigua eſt, ut poſſit ab omnibus videri, & tàm ingentem mittere ſplendorem, ut omneſque fines terræ ultrà Solis claritatem illuſtrare, ut Patres paſſim dicunt, & ideò cum aliis probabilius exiſtimant, non ipſum lignum Crucis, ſed ſolùm ſignum, ejuſque imaginem in aere formatam eſſe apparituram, & hanc ait fuiſſe ſententiam D. Anſelmi in Elucid. D. Antonini, D. Thomæ, Abulenſis, Janſenii, & aliorum. Quomodo autem hæc Crucis apparitio in aere ſit futura, ſubdit Suarez ibidem, tribus modis intelligi poſſe. Vel ut appareat in aere, ibique immobilis perſiſtat in aliquo loco, ubi ab omnibus ad judicium congregatis conſpici poſſit. Vel ut ab Angelo deferatur, tamquam vexillum, quod judicem præcedit. Vel ut prius in aere appareat, & poſtea ab aliquo Angelo aſſumatur, & antè judicem deferatur, & ait ſingulos modos poſſibiles eſſe, ac probabiles, cum Scripturis revelatum non ſit aliquid certum in hoc puncto, ſecundum tamen modum videri probabiliorem, ut magis conformem modo loquendi Patrum; qui ſignum illud Crucis vexillum Chriſti appellant, quando in ſecundo ejus adventu ad judicandum veniet, ut memoria paſſionis ejus per illud excitata, majorem piis conſolationem, & gaudium, & impiis terrorem, atque confuſionem afferat.

35 Tertiò quæritur, qua gloria, & majeſtate deſcenſurus ſit Chriſtus ad judicium. Et Patres ſimiliter communi conſenſu affirmant, quòd poſt ſignum Crucis immediatè, tamquam fulgur apparebit Chriſtus immediatè cum ſplendore magno, & majeſtate, & gloria, & cum magno Angelorum comitatu de Cœlo deſcendet, præcinentibus Angelorum tubis, ubi etiam obſervandum eſt cum Suarèz diſp.cit.ſect.3. ab initio, hic ſermonem non eſſe de gloria intrinſeca ipſius Chriſti deſcendentis, cùm enim beatitudo animi eſſentialis ſit immutabilis, ità etiam claritas, & aliæ dotes gloriæ, quæ corpori communicantur, ſunt immutabiles, unde hæc gloria intrinſeca non erit eo die major in anima, vel Corpore Chriſti, quàm nunc ſit; ſed ſolùm ſermo hic eſt de exteriori gloriæ apparatu, & externis ſignis majeſtatis, quæ in adventu ſuo exibebit, & quę variis modis in Sacr.Scriptura proponuntur, ut Matth. 24. *Sicut fulgur erit ab Oriente, & paret uſque ad Occidentem, ſic erit adventus filii hominis*, qui etiam eodem modo deſcribitur Lucæ 17. ubi Gloſſa Interlin. ex hac comparatione duas proprietates in Chriſti apparitione colligit, velocitatem, ſcilicet, & ſplendorem quia adventus ejus, inquit, erit ſubitus, & coruſcus, & Lyranus ibidem ait, quòd licèt adventus in carne fuerit occultus, tamen adventus ad judicium erit ità manifeſtus, quod aliquem latere non poterit, & ſubdit Matth.ibidem: *Et videbunt filium hominis venientem in nubibus Cæli cum virtute multa, & majeſtate*, ubi Gloſſa Ord.ait, quòd ſecundus adventus, non humilitate,

ut

Digitized by Google

ut prior, ſed ut in gloria demonſtrabitur, quo etiam modo diſcurrit Lyranus ibidem, & rurſus c.25. inquit: *Cùm autem venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes*, ubi etiam aliæ circumſtantiæ apponuntur, quibus majeſtas, & gloria hujus ſecundi adventus declaratur; hic enim innuitur Angelorum comitatus, quorum nullus deerit, qui Chriſtum non comitetur, eique in judicio aſſiſtat, & miniſtret, cui etiam conſonat, quod habetur Daniel. 7. ubi poſtquam throni poſiti ſunt ad faciendum judicium inquit: *Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei*, quibus verbis tota Angelorum multitudo indicatur, quæ innumerabilis eſt. Et tandem, quòd Chriſtus præcinentibus Angelorum tubis deſcendet, habetur 1.ad Theſſal.4. *Ipſe Dominus in juſſu, & in voce Arcangeli, & in tuba Dei deſcendet de Cœlo*, ubi Lyr. ait, quòd iſta tuba non eſt aliud, niſi vox prædicta, quæ dicitur tuba propter ſimilitudinem tubæ materialis veteris teſtamenti, qua fiebat vocatio ad Concil. & præparatio ad bellum, & invitatio ad feſtum, quia tunc omnes congregabuntur ad judicium, & armabitur creatura in ultionem inimicorum, & invitabuntur juſti ad feſtum Angelorum. Ità Lyran. ibid. An autem Angeli venturi ſint cum Chriſto in corporibus aſſumptis, an verò ſolùm in ſubſtantia ſua ſpirituali, nihil habemus in Scriptura, ſed ſolùm ex circumſtantiis ſecundi adventus id eſt conjecturandum quibus attentis, veriſimilius eſt ut ait Suarez loco citato, venturos tunc Angelos in aſſumptis corporibus lucidiſſimis, & corporeis, quia cum hic Chriſti adventus ſit ſenſibilis, & cum gloria, & aparatu externo, ac ſenſibili, congruum videtur, ut omnes Chriſti comites, & miniſtri ſenſibilia corpora aſſumant, ut ſplendor hujus adventus, & majeſtas ſenſibilibus oculis ab hominibus conſpici poſſit; undè ſicut in Chriſti aſcenſione hac ratione Angeli, qui Apoſtoli apparuerunt veſtibus albis, corpora aſſumpſerunt in figura humana, ità pariter credibile eſt eadem ratione in deſcenſu Chriſti ad judicium Angelos eo die corpora humana aſſumpturos, illos ſaltem qui in eo miniſterio Chriſto miniſtrabunt.

36 Quartò quæritur, in quo loco apparebit Chriſtus deſcendens, ubi ſiſtet, & in quali ſitu. Cujus quæſiti reſolutio pendet ex ſuperius dictis quæſt.præced.art.1.nu.9. & ſeq. diximus cum Scoto 4.diſt.47.quæſt.1.§. *De Quarto*, quod in valle Joſaphat, & locis circumſtantibus judicium univerſale fiet; & loquens Doctor de loco Judicis inquit, quòd fortè etiam conjicitur ab aliquo, quod Judex deſcendet inferius in aere, in quo fuit transfiguratio, vel in quo transfiguratus eſt coram Apoſtolis, in qua transfiguratione oſtendit ſignum gloriæ futuræ. Ex quibus Scoti verbis deducitur probabiliſſimum eſſe, Chriſtum in regione Jeruſalem circa montem Oliveti, & vallem Joſaphat eſſe appariturum, cùm ibi faciendum ſit univerſale judicium, ut dictum eſt loco citato, & in loco præfatæ regionis, non in terra, ſed in aere apparebit, ut ibidem dictum eſt. Ità Gloſſa Ordinaria in cap.3. Joel. Verb. *Congregabo*, ubi ait, quòd Chriſtus deſcendens ad judicium, non in terra, ſed in ſpatio hujus aeris ſedebit contrà locum montis Oliveti, ex quo aſcendit, & ſic etiam diſcurrit Lyranus ibidem, exponens enim illa verba *Deducam eos in vallem Joſaphat*, inquit, quòd Chriſtus deſcendens ad judicandum apparebit in aere ſuper montem Oliveti, undè aſcendit in Cœlum, & judicandi apparebunt circà locum illum. Hoc etiam expreſsè deducitur ex 1. Theſſalonicenſ. 4. ubi dicitur *Deindè nos qui vivimus, qui relinquimur ſimul rapiemur cum illis obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, ubi Lyranus ait, quòd in aera proferet ſententiam judicii ſuper vallem Joſaphat; ergò ſi electi reſurgentes per Angelos rapientur ad Chriſtum ex aere, ubi ſententiam proferet, ibi Chriſtus ſiſtet. Denique quoad ſitum, quo ibi ſtabit, communiter Patres docent, quòd ſedens in throno apparebit, & judicabit, quod etiam expreſsè habetur loco citato Joel. 3. ubi dicitur *Conſurgant, & aſcendant gentes in vallem Joſaphat, quia ibi ſedebo, ut judicem omnes in circuitu*, & Matt.25. *Cùm venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ, & congregabuntur antè eum omnes gentes*, & hoc quidem rationabiliter dicitur, quia ut ait Anſelmus in epiſt. ad Romanos cap.14. Judicantis eſt ſedere, judicandorum verò antè Judicem ſtare, omnes enim ſtabimus antè tribunal Chriſti, ut ibi inquit Apoſtolus, & hoc etiam prædixit Joan. in Apocal. cap. 20. *Et vidi thronum magnum candidum; & ſedentem ſuper eum, & vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni*, de quo throno dicitur etiam Daniel. 7. *Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit*, &c. Quamvis autem hæc omnia, quæ de throno, & ſede Chriſti judicantis ſunt ſcripta intelligi poſſint ſolùm per metaphoram ad explicandam gloriam, & majeſtatem Chriſti venienti ad judicandum, ut exponit Origenes tract.34. in Matth. attamen ſicut cætera, quæ ad gloriam Chriſti ſpectat ſignis ſenſibilibus repræſentanda intelliguntur, ut ſuprà dictum eſt; ità pariter veriſimile eſt etiam in figura externa, & ſenſibili ſeſſurum ad judicium ad indicandam Judicis auctoritatem, & majeſtatem juxtà illud Pſalm. 9. *Sediſti ſuper thronum, qui judicas æquitatem*, ut Suarez advertit ſect.3.cit. in fine, ubi etiam ſubdit improbabile non eſſe, non ſolùm in loco judicii Chriſtum eſſe hoc modo ſeſſurum, verum etiam in eodem throno è Cœlo deſcenſurum, atque in eo humeris Angelicis eſſe devehendum, non quòd ipſe vehiculo indigeat, ſed ad ſupremi honoris, & majeſtatis ſignificationem, & oſtenſionem.

37 Quintò quæritur, in qua forma Chriſtus apparebit, & an omnibus viſibilis. Communis eſt ſententia Patrum, & Theologorum 4. diſt.48.quæſt.1.& eſt dogma de fide Chriſtum in die judicii in forma humana appariturum eſſe, ut ab omnibus videatur quod conſtat ex pluribus Scripturæ locis ſæpè cit. Matth. 16. *Filius enim hominis venturus eſt*, cap.24. *ſic erit adventus filii hominis*, cap.21. *Cùm autem venerit filius hominis* cap.26. *videbunt filium hominis venturum*. Lucæ 17. *Sic erit adventus filii hominis*, & ità loquitur Scriptura in omnibus locis, ubi eſt ſermo de ſecundo Chriſti adventu, dicens venturum eſſe, ut filium hominis, idest, ut hominem deſcenſurum, & appariturum. In hac autem forma apparebit, ut, ab omnibus videri poſſit tàm electis, quàm reprobis, ut conſtat ex loco citato, Matth.24. ubi dicit. *Et patebit ſignum filii hominis in Cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ & videbunt filium hominis venientem*, &c. undè D. Auguſt. tract. 24. in Joan. ait quòd forma hominis Chriſti videbitur in judicio à piis, & impiis, à juſtis, à fidelibus, & infidelibus, à gaudentibus, & à plangentibus, à confiſis, & à confuſis, & libr. de Trinitate, & Unitate Dei capit. 7. addit, quòd formam hominis tantùm in Chriſto videbunt impii ab eo judicandi, de quibus dictum eſt, videbunt in quem transfixerunt; non autem formam divinitatis; quia ut ipſemet docet libr. 1. de Trinit. cap. 12. illum Dei formam, in qua æqualis eſt Patri, procul dubio impii non videbunt, non enim ſunt mundi corde, Beati enim mundi corde quoniam ipſi Deum videbunt; undè ſi reprobi in die judicii divinitatem Chriſti viderent, non amplius eſſent reprobi, ſed beati. Ità etiam diſcurrit D. Bonaventura 4.diſt.48.art.1.quæſt.2. dicens, quòd in die judicii filius hominis apparebit, ut ab omnibus videri poſſit, unde non apparebit malis in forma Dei; diſtinguit tamen ibi duplicem divinitatis cognitionem, unam per ſigna, & effectus, aliam in ſua forma, & eſſentia, & inquit quod reprobi benè habebunt cognitionem de Chriſti divinitate per ſigna certiſſima, & per effectus manifeſtos cognoſcent, quod ipſe eſt Deus omnipotens; cognitionem autem, quæ eſt in propria forma, quæ eſt per viſionem apertam, hanc quidem non habebunt, & ratio hujus eſt, quia talis forma omnino eſt improportionabilis oculis peccatoris, & improportionabilis oculis omnibus, qui non ſunt ſublimati per gloriam, vel per gratiæ ſuperabundantiam, & quia reprobis non dabitur gratia, nec ſimpliciter, nec ad tempus, ideò Deum non videbunt. Ratio autem quarè non dabitur eis virtus, quæ faciat eorum aſpectum habilem ad videndam eam lucem, eſt illa, quam tangit Iſidorus, & Auguſt. quia ſi haberent oculum aptum, haberent ſummam delectationem, quam impoſſibile eſt eſſe, & indecens in peccatoribus. Ità Seraphicus Doctor l.c. ac etiam Scotus, quia tunc impii nullum gaudium habebunt.

38 Poſtremò quæritur, an Chriſtus tunc apparebit in forma glorioſa. Ratio dubitandi eſt, quam tangit Scotus diſt.48. cit.q.1. ab initio, nam ex una parte videtur, quod ſic, quia *veniet cum poteſtate magna, & majeſtate*, Luc.21. ex alia parte videtur, quòd non, quia ſi in forma glorioſa apparebit duplex ſequitur inconveniens; unum eſt, quòd corpus glorioſum poſſit videri oculo corporali non glorioſo, quia damnati videbunt eum juxtà illud Jo.19. *Videbunt in quem transfixerunt*. Aliud inconveniens eſt, quòd tunc damnati delectarentur in viſione illius formæ glorioſæ, delectabile enim præſens, & perceptum à ſenſu delectat; nullam autem delectationem habebunt in aſpectu judicis, ſed dolorem, & tremorem. Hanc difficultatem reſolvit D. Bonavent. d.48. cit. art.1. q.3. dicens, quòd Chriſtus apparebit in forma glorioſa non tantùm bonis, ſed etiam reprobis, & non erit differentia ex parte apparentis, ſed ex parte reſpicientium, boni enim reſpicient glorioſam formam cum gaudio, & gloria, ſed mali cum confuſione, & pœna, confundentur enim in aſpectu ejus, & non poterunt ejus ſuſtinere intuitum propter conſcientiæ remorſum, & propter expectationem ferendæ ſententiæ contrà eos; è contrà verò, & ob oppoſitam rationem boni delectabuntur. Ex qua doctrina facilè ſolvitur ratio dubitandi adducta; reprobis enim aſpectus tàm pulcher nullam delectationem afferre poteſt, quia tormenta, quæ patiuntur, & timor comparendi corà Judice ab ipſis offenſo, ac verecundia facinorum

Digitized by Google

cinorum toto mundo manifeſtorum omnem delectationem impediet, quam talis aſpectus cauſare poſſet. Et ità etiam difficultàtem hanc ſolvit Scotus loc.cit.in ſolutione principalum ad 3. quamvis enim ibi de malis, & reprobis aliquam dubitationem habere videatur, an in judicio ſint Chriſtum viſuri in forma glorioſa;abſolutè tamen poſteà id concedit,quòd Chriſtum videbunt in corpore glorioſo,& nullum eſſe in conveniens oculum non glorioſum videre corpus glorioſum;nec ex hoc ſequetur aliqua delectatio in eis, quia benè poſſibile eſt viſionem objecti convenientis ſeparari à delectatione;imò addit quòd videntes reprobi formam Corporis Chriſti glorioſam potiùs confundentur,& triſtabuntur,quia illa viſio magis redit eis confuſibilis,& triſtabilis quàm delectabilis;ità concludit Doctor in fine quæſtionis.

ARTICULUS SECUNDUS.

Cum qua poteſtate Chriſtus Dominus judicabit, & quibus aſſiſtentibus.

39 PRimò, pro reſolutione quæſiti ait Scotus 4. d.48. q.1. §. *Ad quæſtionem*, quod cùm judicium ſit completa determinatio ejus, quod reddendum eſt alicui pro meritis, & hæc completa determinatio includat perfectum dictamen intellectus de hoc, & velle perfectum, ac efficax voluntatis; ſequitur quòd principaliter judicare includit principaliter dictare,& principaliter habere velle efficax,nihil autem dicitur principaliter agere aliquid, quod in agendo ſubordinatur alicui alteri principali. Undè colligitur, quod principaliter judicare ei ſoli competat, cujus intellectus non ſubordinatur, ſeù dependet ab alio judicando,nec voluntas inefficaciter volendo,& imperando, ſic quod ad illud imperium mox ſequatur effectus. In propoſito tàm intellectus animæ Chriſti ſubordinatus eſt divinæ veritati indictando, & voluntas ejus divinæ voluntati in volendo, licèt enim quidpiam efficaciter velit, & illud eveniat, divinæ tamen voluntati neceſſario ſubordinatur, quia ejus voluntas non eſt omnipotens, undè deducitur impoſſibile eſſe, Chriſtum ſecundùm naturam humanam principaliter judicare, & in hoc ſenſu intelligitur illud, quod dixit Matth. 10. *Sedere autem ad dexteram meam,non eſt meum dare vobis*, nempè principaliter. Alio modo poteſt accipi judicare non ſic omnino principaliter, ſed commiſſariè, vel ſubauctoritativè, excellenter tamen excellentia ſingulari, ſicut non poſſit eſſe alia auctoritas commiſſa ſuperior, & ſic Chriſtus, ut homo judicat, quo etiam modo commiſſum eſt ei Euchariſtiam conficere, & alia Sacramenta inſtituere; quamvis enim puræ creaturæ committi poſſet, ut judicaret, & judicium illius executioni demandaretur à voluntate divina aſſiſtente ſemper ejus volitioni efficaci, non tamen poſſet committi puræ creaturæ, quod omne ejus velle impleretur ab eadem perſona, quia tunc pura creatura eſſet omnipotens. Quarè ſuprema commiſſio poſſibilis eſt quòd non ſolum omne determinatum à voluntate ejus infallibiliter eveniat, ſed quod ab eadem perſona exequatur, cujus eſt illa voluntas; hoc autem conceſſum eſt animæ Chriſti; ergò Chriſtus ſecundùm naturam humanam non judicat principaliter, ſed commiſſariè, & ſubauctoritativè,poteſtate tamen eminenti, & ſumma poſſibili conferri creaturæ, & ſic interpretanda ſunt loca Scripturæ, quæ videnter afferere judiciariam poteſtatem Chriſto homini collatam,ut Matth.25.*Cùm venerit filius hominis*,& Joan. 5. *poteſtatem dedit ei judicium facere,quia filius hominis eſt*, & alia ſimilia,quia hoc ſufficit ad veram poteſtatem judicariam, & excellentem, quamvis ſit communicata à ſuperiori poteſtate.

40 Secundò ità etiam de hoc puncto diſcurrit D. Bonaventura d.48.c.a.1.q.1. ubi ait,quòd ad hoc,ut judicium ſit firmum, concurrit auctoritas, & poteſtas, auctoritas in ſententiando, & poteſtas in retribuendo præmium ſecundùm meritum, & ſi alterum horum deficiat, non eſt judicium; hæc autem duo principaliter ſunt in Deo, nam in ipſo eſt auctoritas ad ſententiandum, quia Dominus omnium eſt, & nos omnes ſervi ejus; eſt etiam poteſtas ad retribuendum, quia potentiſſimus eſt, & non eſt,qui contrà eum ſe valeat erigere,vel ejus ſententiam irritare. Hæc verò duo communicavit Deus trinitas homini Chriſto auctoritatem dando, & dominium ſicut dicitur Act. 2. *Dominum fecit Deus hunc Jeſum*; poteſtatem etiam dedit ſibi cætera ſubiiciendo Matth.ult. *Data eſt mihi omnis poteſtas*, & ideò ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo judex vivorum, & mortuorum ſicut dicitur Act.10. Quoniam ergò poteſtas judiciarja reſpicit illa duo jam dicta, & illa ſunt in Deo per naturam, & in Chriſto homine per gratiam, ideo judiciaria poteſtas eſt Chriſti ſecundùm divinitatem per naturam, ſecundùm vero humanitatem collatam per gratiam. Undè ſecundùm utramque naturam habet auctoritatem, ſed ſecundùm divinitatem principalem, & naturalem,ſecundùm humanitatem verò commiſſam. Cùm igitur ſit poteſtas primaria in Deo, ſed commiſſa in homine Chriſto, latio ſententiæ fieri debet à Chriſto homine ſecundùm humanitatem, quia ſi fieret ſecundùm poteſtatem primariam,cùm ſecunda nihil det primæ, non eſſet verè judex ſecundùm humanitatem, ſed quando ſecunda operatur, cùm recipiat à prima, ratio judicandi reſidet pœnes utramque, ſecunda enim recipit à prima, ideò latio ſententiæ fiet à Chriſto ſecundùm humanitatem; ſed quia Chriſtus eſt Deus, & homo, ſententia ejus non erit tamquam delegati, ſed tamquam principalis, & ideò ab ea propter utramque poteſtatem nullus poterit appellare, ità Seraphicus Doctor loco citato, quibus tamen ultimis verbis non vult dicere, quòd Chriſtus ut homo judicabit principaliter. nam immediatè poſt ſubdit,quòd robur ſententiæ non eſt ex humanitate Chriſti, ſed ex ejus divinitate, ut ſuprà dixerat, ſed quòd non erit judex delegatus, itaut ab eo appellari quis poſſit, erit enim Judex commiſſarius, non commiſſione ſimplici, ſed commiſſione excellenti modo jam explicato ex Scoto, quia eadem perſona, cujus intellectus determinat retributionem, & voluntas decernit eadem, inquam, exequitur ſententiam, & eadem perſona Chriſti dat completam efficaciam ſententiæ, quæ lata eſt à Deo principaliter, ab anima Chriſti commiſſariè, cum eadem Chriſti perſona Deus ſimul ſit, & homo; undè quia humanitate judicante etiam divinitas judicat, cujus judicio ſe conformat humanitas, ideò appellatio non datur, ſicut ſi judicante delegato, etiam Princeps abſolutus judicaret, appellatio non admitteretur. Et hunc dicendi modum Suarez quoque amplectitur diſp.52. ſect.1. ubi declarans, qualis ſit judiciaria poteſtas in Chriſto, inquit quod eſt inferior divina, & hoc ſenſu miniſterialis dici poteſt, tamen eſt ſuprema inter omnes, quæ creaturis communicari poſſunt, & hoc modo vocari poteſt poteſtas judiciaria ſingulari excellentiæ, & hæc judiciaria poteſtas Chriſto collata eſt ab initio incarnationis ſecundùm ſe, & quoad actum primum cum dignitate capitis, & aliis excellentiis, cùm enim hæc omnia Chriſto debeantur ratione unionis hypoſtaticæ, ſintque ipſi quaſi connaturalia, cum ipſa unione omnia ſimul habuit.

41 Dices, hanc Chriſti poteſtatem non eſſe propriè judiciariam,cùm non tàm ſit ad proferendum judicium,& ſententiam, quàm ad promulgandam ſententiam à Deo latam, quia Deus lege ſua,ac ſua voluntate retributionem ſtatuit unicuique operi reſpondentem, undè ſit,ut omni homini in tali ſtatu,ut cum talibus operibus decedenti ex definito Dei judici, ac decreto talis tanta pœna debeatur, vel præmium;ergo ſententia jam lata eſt divino judicio, & nihil ſupereſt per humanitatem Chriſti agendum, niſi hoc ſolùm, quòd illa ſententia promulgetur;promulgare autem ſententiam ſuperioris judicis non eſt judicare, ut de ſe conſtat, ſed ſolùm alterius judicium ad aliorum notitiam deferre. Confirmatur, quia judicium non competit alteri, quàm Domino, ſeù Principi; ergo Chriſto, ut Deo competit judicare, non verò ut homini, quia ut Deus eſt Princeps, ut homo ſubditus. Verum facultatem Chriſto in humanitatem collatam ad judicandum eſſe verè, ac propriè judiciariam poteſtatem omninò negari non poteſt, quia niſi hæc verè eſſet judiciaria poteſtas, Chriſtus homo non eſſet verè, ac propriè judex vivorum,& mortuorum,neque actus ejus eſſet verum judicium, undè falſum eſſe Patrem dediſſe filio poteſtatem judicium faciendi, quia filius hominis eſt, aut Chriſtum conſtitutum eſſe judicem vivorum, & mortuorum, ut ſæpius in Evangelio habetur. Ad objectionem verò adductam plura profert Suarez loco citato. Sed breviter ex doctrina Scoti allata negandum eſt aſſumptum cum ejus probatione, licèt enim Chriſtus, ut homo proferendo, & promulgando ſententiam ſuam, ſimul quoque divinam ſententiam promulget, quia ſunt omninò conformes, vel potius, quia ſunt una omnino, & eadem ſententia, & ab eadem perſona proveniens, ſicut actio inſtrumenti, & agentis principalis una eſt; non tamen illam promulgat, ut præcisè recitans, ſed etiam ut poteſtate ſua imperans, & faciens, quia eadem perſonam Chriſti dat completam efficaciam ſententiæ, quæ lata eſt à Deo principaliter, & ab anima Chriſti commiſſariè, cum eadem perſona Chriſti Deus ſimul ſit, & homo, ut ſuprà dictum eſt, & ità etiam poſt multa concludit Suarez loco citato.

Ad Confirmationem verum eſt antecedens de judicio authoritativè, & principaliter, non autem ſubauthoritativè, & commiſſariè; præterquam quod Chriſtus, ut homo etiam eſt verus Rex, & habet verum excellenſque dominium creaturarum quamvis in eo ordine non ſit ſupremus,ſed ſubordinatus regno, & dominio divinitatis, quia eſt dominus hominum, non jure creationis, ſed jure redemptionis ex capit.14. ad Roman. *In hoc enim mortuus eſt,& reſurrexit,ut vivorum,& mortuorum dominetur.*

42 Ter-

Digitized by Google

42 Tertiò quæritur, an hanc judiciariam poteſtatem Chriſtus exerceat in judicio hominum particulari in fine vitæ, Suarez diſp.52. cit.ſect.2. cum pluribus aliis inquit, quòd quamvis non ſit tam certum particulare hoc judicium exerceri per Chriſti humanitatem, ſicut univerſale, quia non ſunt de hoc tàm expreſſa Scripturæ teſtimonia, probabilior tamen, ac magis pia ſententia eſt, hoc etiam judicium ad poteſtatem judiciariam Chriſti pertinere, & per humanitatem exerceri, & hoc deduci poteſt ex verbis ipſius Chriſti Matth.23.& 24. *Vigilate, quia neſcitis, qua hora filius hominis veniet*, quibus verbis ſignificatur Chriſtum venire ad ſingulos homines morientes, ut de illis judicium ferat, & hoc etiam Patres communiter ſupponere videntur, nam Auguſtin. lib. de vanitate ſæculi 1. inquit, cùm anima ſeparatur a corpore, veniunt Angeli, ut perducant illam antè tribunal judicis, & eodem modo loquitur Bernardus in meditationibus cap.2. & Hugo de Sancto Victore lib. 1. de anima cap.2. & Chryſoſtom.homil.14. in Matt. omnes, inquit, animæ cùm hinc emigraverint, ad terribile illud deducentur tribunal, & ità etiam diſcurrit hom.46. ad populum, & hoc etiam ratio ipſa ſuadere videtur, putandum enim non eſt Chriſtum Dominum poteſtatis hujus uſum differre uſque ad diem judicii univerſalis, ſed ea uti cœpiſſe, ex quo in ſtatu glorioſo conſtitutus eſt, cùm ipſe dixit: *Data eſt mihi omnis poteſtas in Cœlo, & in Terra*, ut ait Suarez loc. cit. ſicut enim tunc deſiit eſſe in ſtatu paſſibili, & humili, in quo ad miniſtrandum venerat, ut ipſe etiam teſtatus eſt, & cœpit eſſe in ſtatu regnantis, ac dominantis, ità etiam nunc poteſtatem hanc judiciariam exercere inchoaſſe ſatis veriſimile eſt, & hanc præſertim exercere in judicio particulari cujuslibet animæ è corpore exeuntis. Dubium tamen eſt, ubi fiat hoc judicium particulare, & quomodo aliqui ex modo loquendi Patrum jam relato dixerunt omnes, & ſingulas animas ſtatim ac ſeparantur à corpore in Cęlum deferri, & antè tribunal Chriſti præſentari; alii verò ex illis Chriſti verbis *Vigilate, quia neſcitis, qua hora filius hominis veniet*, è contrà dixerunt Chriſtum veniat ad ſingulos homines morientes, ut illius judicium ferat, verum neuter modus probabilis eſt, non quidem primus, quia de animabus damnatis, & purgandis incredibile eſt, quod in Cœlum deferantur, ut Chriſto præſententur, quia nihil coinquinatum regnum Cœlorum ingreditur, & aſcenſus ille in Cœlum omninò impertinens eſſet, cùm ſtatim in infernum, vel purgatorium ſint detrudendæ. Neque etiam ſecundus modus eſt rem, ſi de reali Chriſti deſcenſu ſecundùm humanitatem intelligatur, alioqui ſemper eſſe quaſi in continuo motu oportet ob quotidianam hominum mortem, cùm tamen raro; aut numquam Chriſtus de Cęlo deſcenderit, poſtquam illuc aſcendit, ut rectè diſcurrit Suarez loc.cit. qui proindè ſatis rationabiliter concludit, neque animam judicandam deferri in Cœlum, neque Chriſtum ad eam judicandam deſcendere, ſed in inſtanti mortis intellectualiter elevari ad audiendam judicis ſententiam, hoc enim per intellectualem locutionem, vel illuminationem fieri poteſt, quæ à loco non pendet, & hoc eſt deduci ad ejus tribunal. Et veriſimile eſt in eo inſtanti cognoſcere, ſe judicari, & ſalvari, vel damnari imperio non ſolùm Dei, ſed etiam hominis Chriſti, an verò ejus humanitatem tunc intueatur omninò incertum eſt, quia quando Scriptura dicit Chriſtum ab hominibus judicandis videndum eſſe de judicio univerſali loquitur, non autem de particulari.

43 Quarto quæritur, an in judicio univerſali alii conjudices judicabunt cum Chriſto. Quod aliqui Sanctorum ſint Chriſto judici aſſeſſuri, frequens eſt in Scripturis, ut Matth. 19. *Amen dico vobis, quod vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cùm ſederit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis, & vos ſuper ſedes duodecim judicantes duodecim tribus, Iſrael*, & Lucæ 22. *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis & ego diſpono vobis, &c. & ſedeatis ſuper thronos judicantes duodecim tribus Iſrael*, & idem habetur alibi frequenter, undè certum eſt de fide Sanctos eſſe cum Chriſto ſeſſuros, ac judicaturos, cùm hoc expreſsè doceat Scriptura. Sed quia Act. 10. legitur de Chriſto Domino, quòd ipſe eſt, qui conſtitutus à Deo judex vivorum, & mortuorum, modò declarandum eſt, quomodo intelligendum ſit, quòd Sancti etiam ſint cum Chriſto judicaturi, & quinam hi ſint futuri, de quo puncto plura diſcurrunt Suarez diſp.57.ſect.4.& Brancatus noſter diſp.10. art. 6. Sed rem breviter, ac dilucidè declarat D. Bonavent.diſp.47. art.1. qu. 1. ubi ait, quòd judex in aliquo dicitur duplici ratione, aut quia ipſius eſt ferre ſententiam, aut quia aſſiſtit ferenti, ſecundùm quòd aliqui judices aſſiſtunt, & quodammodo conſulunt judici principali; qui ergò fert ſententiam ille eſt judex principalis, & talis eſt ſolus Chriſtus, ſicut patet Matth. 25. ubi exprimitur quomodo feret ſententiam, qui autem aſſiſtunt judici, etiam nomen, & dignitatem judicantis ſortiuntur, & tales ſunt viri perfecti, qui ultrà opera neceſſitatis præceptorum ſupererogaverunt perfectionem conſiliorum, tales autem ſunt Apoſtoli principaliter, tamquam capita, & eorum perfecti imitatores, aſſiſtentia autem illa non erit ad conſulendum, quia Dominus conſilio non indiget, ſed tamquam ad quemdam honorem, & approquinquationem ad Judicem, quam poſſumus appellare juxtà verbum Domini honorabilem confeſſionem, ratio autem hujus honorabilis confeſſionis meritoria eſt perfectio ſupererogationis, ratio autem finalis eſt ad condemnationem malorum ex vitæ ſuæ comporatione, & ad gloriam Chriſti per ſententiæ ejus judicis approbationem, ſententiam enim Domini, ut juſtam approbabunt, & malorum vitam ſua comparatione condemnabunt. Ità Bonav. loc. cit.

44 Undè etiam Baſſolius noſter diſtinct.47. citat.qu.un.ar.2. pro hujus dubii reſolutione inquit, quod judicare quadrupliciter capi poteſt, primò modo dicitur aliquis judicare quadrupliciter, & auctoritativè auctoritate ſuprema, & ſimpliciter eminente, & hoc modo in die judicii ſolus Deus judicabit, vel Chriſtus, in quantum Deus, non ſolius divinę ſcientiæ, & juſtitię principaliter ſententia efficax eſt de præmiatione bonorum, & punitione malorum, & poteſt iſta ponere in effectu. Secundò modo dicitur aliquis judicare ſub authenticè, & non principaliter, ſicut judex ſubditus judici principali, & hoc modo judicabit Chriſtus, ut homo, in tanta tamen ſub auctoritate, & commiſſione, quòd nulla tanta eſt, nec eſſe poteſt in pura creatura, quia idem ipſe in ſuppoſito homo eſt, & Deus, & ſic idem ſuppoſito exiſtens judex eſt, & commiſſarius, vel ſub authenticus, & principalis, ut ſuprà declaratum eſt. Tertio modo dicitur aliquis judicare aſſiſtenter, ſicut aſſiſtentes judicii in eminentia, & honore in loco judicii, & hoc modo judicabunt Apoſtoli quaſi aſſiſtentes judici in thronis duodecim ad ſolemnitatem judicii quaſi primi, & honorati in populo judicis juxtà illud: *Sedebitis ſuper ſedes, &c.* Quarto tandem modo dicitur aliquis judicare approbativè, ſicut omnes audientes ſententiam judicis, & eam approbantes, & hoc modo cum Chiſto in judicio judicabunt omnes electi juxtà illud Sapient.3. *Fulgebunt juſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent, judicabunt nationes, & dominabuntur pupilis*, ùbi Lyranus exponit, quod perfecti judicabunt cum Chriſto modo jam explicato, quod adhuc magis declarat in c.19.Matth.exponens illa verba, *Sedebitis, & vos*, ubi ait, quòd judicare tripliciter accipitur, uno modo principaliter, ſicut judex, qui profert ſententiam, alio modo pro ſedere in loco eminenti juxta judicem, ſicut aſſeſſores judicis, undè tandem concludit Apoſtolos in judicio judicaturos cum Chriſto, tamquam judicis aſſeſſores, alius autem Sanctos futuros eſſe judices approbativè.

45 Quarto tandem quæritur, an Angeli etiam judicabunt in die judicii. Affirmat Brancatus noſter l. c. quòd Angeli etiam aſſiſtent in judicio, & ut aſſeſſores judicabunt, quòd probat ex illo Matt.16. *Filius hominis venturus eſt in gloria Patris ſui, cum Angelis ſuis*, & aliis ſimilibus Scripturæ auctoritatibus. Negat D.Th. 5. d.47. q.1. art.2. ubi ait, quod licèt Angeli etiam dici poſſint judicaturi conſentiendo, & approbando ſententiam judicis, non tamen concedendo, & participando aliquo modo judiciariam actionem, quia Judicis aſſeſſores debent eſſe ejuſdem naturæ cum judice, & cum iis, qui judicandi ſunt, quod etiam approbat, & confirmat Suarez l.c. quia Deus ſtatuit, ut hoc judicium fieret per humanam Chriſti naturam, ut homines ſenſibiles haberent judicem viſibilem, & ſenſibilem, tùm quia Sancti, qui judicaturi ſunt cum Chriſto ſeſſuri ſunt cum illo, Angeli verò erunt potius Miniſtri in illo judicio, & ait Suarez hanc ſententiam communiter ab omnibus amplecti, & ità etiam ſentit D. Bonav.diſt.47. cit.art.1. q.2. ubi ait, quòd propriè loquendo judiciaria poteſtas non erit in Angelis in judicio futuro ſi autem dicatur in eis eſſe, ait intelligendum eſſe rationem approbationis, quo modo judiciaria poteſtas omnibus electis conveniet, ut ſuprà dictum eſt. Et tandem addit auctoritates illas, quæ dicunt, quòd Dominus veniet cum Angelis intelligendas, eſſe, quia veniet cum Angelis, non judicantibus, ſed miniſtrantibus, addit vero Suarez loc. cit. quòd ſi ſpectetur hoc judicium quatenus in eo Angeli quoque mali ſunt judicandi, non eſſe improbabile, aliquos Principes Angelorum eſſe cum Chriſto judicaturos, quia jam ceſſat ratio allata ex proportione ſumpta, cùm Angeli ſint ejuſdem ordinis, & naturæ cum Angelis judicandis, & quamvis non ſint ejuſdem omnino naturæ cum Chriſto, ut homine, ſufficit ut cum eo conveniant in intellectuali gradu, ſicut hoc etiam ſatis, ut ſint membra ejus, & illi aſſiſtant, & miniſtrent. Quæ doctrina eſt etiam D. Bonav. loc.cit. in fine quæſtionis in ſolutione ad ultimum, ubi ait poſſe concedi; quod Angeli mali, judicentur à bonis, nam ſicut ſe habent boni homines ad malos, ſic pariter boni Angeli malos judicare debent.

Digitized by Google

QUÆSTIO TERTIA.

De forma Judicii, ejuſque fine.

46 SUpponendum eſt ex dictis in ſuperioribus, omnes homines eſſe morituros, priuſquam Chriſtus Dominus ad judicandum veniat, quamvis plures ex illis de hac vita ſint migraturi eadem die, vel nocte, qua judicium inchoabitur, abſoluta autem omnium hominum etiam tunc viventium vita mortali, & pariter omnium animarum juſtarum purgatione perfecta, atque completa, ſonitus tubæ homines ad judicium convocantis audiri incipiet, cujus virtute, & efficacia defuncti omnes excitabuntur, & juſti *rapientur obviam Chriſto in aerea*, reprobi verò in valle Joſaphat congregabuntur, ut ſuprà dictum eſt quæſt. 1. hujus diſp. art. 1. num. 6. & ſeq. quibus diſpoſitis Judex apparere incipiet cum majeſtate, & gloria q. præced. declarata art. 1. ad judicium peragendum, in hac igitur quæſtione de modo, & forma, quo fiet, diſcurrendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Quinam ſint judicandi in judicio finali.

47 PRimò certum eſt, quòd in judicio finali omnes homines comparebunt, ſive adulti, ſive parvuli, ſive electi, ſivè reprobi, ſivè fideles, ſivè infideles; ità deducitur ex dictis diſput. præced. quæſt. 1. art. 3. ubi diximus omnes homines tempore judicii univerſalis reſurrecturos, ſive adultos, ſivè parvulos, & infantes, ut in judicio compareant, ac etiam ex dictis ſuperius in hac diſput. quæſt. 1. art. 1. ubi diximus judicium univerſale eſſe faciendum, & cauſam finalem, ac motivum illud faciendi eſſe oſtenſionem, & exercitium divinæ juſtitiæ diſtributivæ pro meritis ſingulorum; & ità etiam manifeſtè deducitur ex Scripturis, tàm veteris, quàm novi teſtamenti, ut Joel. 3. *Congregabo omnes gentes, ut deducam eos in vallem Joſaphat, & diſceptabo cum eis*, Matt. 25. *Cùm venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli eius cum eo, tunc ſedebit ſuper Sedem majeſtatis ſuæ, & congregabuntur antè eum omnes gentes*, & 3. Apocal. 20. *Vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt, &c.* & 2. ad Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſivè bonum ſivè malum.* Rurſus in judicio univerſali non ſolum omnes comparebunt homines, ſed omnes etiam aderunt Angeli, ſivè boni, ſivè mali, de bonis quidem patet ex loco citato Matth. 25. *Cum venerit filius hominis, & omnes Angeli ejus cum eo*, & ità etiam aſſerunt Patres omnes, unde Sanctus Ephrem, & de extremo judicio inquit, quod aſſiſtent millia millium, & decies dena millia Archangelorum, & Angelorum, Cherubin, & Seraphim, &c. de malis etiam patet ex 1. Corinth. 6. *Neſcitis, quia Angelos judicabimus*, ubi Gloſſa Interl. ait, Angelos Apoſtatas, qui digni erant lapſi ſunt; quod etiam Patres paſſim affirmant, & præſertim Baſilius Seleuc. orat. de transfiguratione Chriſti, ubi de Judicio univerſali loquens ait, quod vinctus adducetur Diabolus, de quo tyrannicarum ſumentur pœnæ cogitationum, &c. Hoc ergo ſuppoſito, tamquam certum de fide, modò diſcurrendum eſt, an omnes iſti ſint judicandi in judicio finali, & univerſali, aliud enim eſt inquirere, quinam ſint ad judicium vocandi, aliud vero, quinam ſint judicandi, multi enim convocari poſſunt, vel ut Miniſtri, vel ut teſtes, vel ut aſſeſſores, vel propter alias cauſas, quamvis judicandi non ſint.

48 Secundo itaque quæritur, an omnes tam boni, quàm mali judicabuntur. Pro cujus quæſiti ſolutione omnes Scholaſtici cum Magiſtro 4. diſtin. 46. qu. 2. ſtatuunt quatuor ordines perſonarum in judicio ex D. Greg. lib. 26. Moral. cap. 24. quidam erit perfectorum, alius minus perfectorum, ſed adhuc electorum tertius infidelium reproborum; quartus eorum qui crediderunt ſed adhuc reprobi deceſſerunt. Propter hos ordines diſcernendos duplex rurſus judicium diſtinguunt, aliud diſcuſſionis, & examinis, & aliud condemnationis, vel remunerationis, ſeu ſententiæ latæ, & dicunt, quòd infideles non ſit judicandi judicio diſcuſſionis, & examinis in particulari quoad ſingulos in generali judicio, ſed ſunt judicandi judicio condemnationis, quòd probant ex illo Joan. 3. *Qui non credidit jam judicatus eſt*, & ex D. Gregorio loco citato Anſelmo in Elucidario, Iſidoro lib. 1. de ſummo bono c. 30. & Auguſt. ſerm. 38. de Sanctis, ubi ait, quòd ad judicium non venient pagani, nec hæretici, nec Judæi, quia de illis ſcriptum eſt, *Qui non credit, jam judicatus eſt*; quòd quidem de judicio diſcuſſionis intelligunt, de alio enim judicio ſententiæ, & condemnationis ex Matth. 25. & aliis locis conſtat eſſe judicandos; ratio autem hujus eſt, quia cum in proceſſu judiciali judicii forma extenditur ad diſcuſſionem cauſæ, & prolationem ſententiæ, ſi cauſa per ſe eſt manifeſta, ſuperfluit diſcuſſio, & ità contingit in iis, qui ſunt infideles, nec Chriſtum noverunt, neque fidem ejus. Alii verò qui fidem receperunt, ſed legem non ſervarunt, judicabuntur, & condemnabuntur; & his dicetur *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare*, &c. Matth. 25. Deinde ex electis, & fidelibus, qui fuerunt perfecti, quia nimirum non tantùm legis præcepta obſervarunt, ſed etiam conſilia, nec ipſi judicabuntur judicio diſcuſſionis, & examinis, ſed tantùm judicio remunerationis, & retributionis, & tandem electi, & fideles minus perfecti, qui nimirum pœnitentes fuere, & opera miſericordiæ exercentes judicabuntur a Chriſto utroque judicio, tam ſcilicet, diſcuſſionis, quàm remunerationis, & dicet illis *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare*, &c. undè opera eorum bona diſcutientur.

49 Verùm hanc diſtinctionem non approbat Suarez diſput. 57. citata, ſection. 5. nam de omnibus Paulus dicit etiam infidelibus eſſe manifeſtandos antè tribunal Chriſti *ut referant prout geſſerunt in corpore ſuo, ſivè bonum, ſivè malum* ad Roman. 14. Item Jeremiæ 25. *Judicium Domini cum gentibus*, & Joel. 2. *Congregabo omnes gentes, & adducam eas in vallem Joſaphat, & diſputabo cum eis*; ergò judicium diſceptationis erit etiam in gentibus, & infidelibus. Rurſus in judicio infidelibus improperabuntur opera injuſta, & perſecutio in electos facta, ut inſinuatur Sapient. 5. *Tunc ſtabunt juſti in magna conſtantia adverſus eos, qui ſe anguſtiaverunt*, & idem indicare videtur vox illa Martyrum in Apocal. *Vindica ſanguinem noſtrum*, undè concludit Suarez diſtinctionem illam quatuor ordinum perſonarum in judicio à Scholaſticis communiter receptam non ſubſiſtere, & magis metaphoricam videri, quàm realem. Pluribus modis hanc diſtinctionem defendit, & tuetur Hiqueus noſter 4. diſt. 47. qu. 1. in Commentario, quia etiam Doctor eam approbat in ſolutione ad 2. princ. ubi ait, quòd perfecti quidem quantum ad diſceptationem præcedentem ſententia non judicabuntur, ſed in eo, quod dicitur *Venite benedicti*, &c. & ſimiliter infideles quantum ad diſceptationem præviam non judicabuntur judicio generali, ſed in illo *Ite maledicti*, &c. Sed pro recta hujus diſtinctionis intelligentia, & Scripturarum, quas Suarez in oppoſitum adducit, breviter dicendum eſt, quod ſi diſcuſſio ſumitur pro notitia cauſæ, verum eſt omnium peccata propalanda eſſe etiam infidelium, ut prædictæ Scripturæ ſignificant; ſed ſi diſcuſſio ſtrictius ſumatur pro inquiſitione cauſæ per allegationem contrariam rei, ſicut erit in peccatoribus tantùm fidelibus, non autem infidelibus, quia in re notoria diſcuſſio non requiritur, ſed ſtatim ad ſententiam proceditur, quia notorietas facti omnem defenſionem, & probationem excludit, tamquam ſuperfluam, & hoc modo Cyrillus Hieroſolymit. Catechiſ. 18. explicat illud Joann. 3. *Qui non credit jam judicatus eſt*, quia inquit, *non requiritur magna inquiſitio cauſa notoriæ*. Illi ergò judicium diſcuſſionis ſubibunt, qui ex fide, & lege defenſionem prætendet, & miſericordiam judicis implorabunt ex fide, & lege & beneficiis receptis prædicationis, Sacramentorum, doctrinæ, & ſimilium; infideles verò, qui Judicem Chriſtum reſpuerunt, legem ejus, juſtitiam, & fidem, tale judicium diſcuſſionis non ſubibunt, quia ut ait Theodoretus Heracleotes in Catena, *Fur in delicto deprehenſus non perducitur ad judicem, ut de facto notorio quæſtionem habeat, ſed ut ſententiam damnationis accipiat*; unde per ſolum judicium reprobationis, & damnationis infideles recipient ſecundùm peccata ſua; in hoc ergò ſenſu de diſcuſſione, & diſceptatione loquuntur Scholaſtici, & Patres dùm inquiunt, quòd infideles judicium damnationis tantùm ſubibunt in judicio univerſali, non verò diſcuſſionis, & diſceptationis; quòd tandem Suarez ipſe quoque fatetur ſect. cit. in fine, dùm ait, quòd nihilominus adhuc verùm eſt damnationem infidelium quoad excluſionem à Regno evidentiorem habere cauſam damnationis, quia non ſolùm juſtitia, & meritis, ſed etiam fundamento juſtitiæ, & meritorum penitus caruerunt, & concludit quòd ad hoc explicandum uſi ſunt Patres illo modo loquendi, quòd in iis non eſt neceſſaria diſcuſſio, ut à Regno excludantur, undè conſtat hanc eſſe ſolùm de nomine contentionem.

50 Tertiò quæritur, an parvuli, & infantes ſint judicandi. Negant Durand. 2. d. quæſt. 33. q. 3. & Carthuſian. 4. d. 47. qu. 1. ubi pro eadem ſententia refert Albertum, qui non ſolùm negat hos pueros eſſe judicandos, ſed etiam in judicio comparituros; quod probant ex quibuſdam Scripturæ locis, quia ubicumque in Scriptura judicium deſcribitur, ſignificatur ſolùm eſſe futurum de adultis, & de propriis actionibus, vel omiſſionibus eorum, qui judicandi ſunt, ſic Matth. 25. *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare*, & c. id autem parvulis, & infantibus, non convenit. Deinde illi tantùm judicabuntur, qui relaturi ſunt

Digitized by Google

ſunt, quæ in corpore geſſerunt, ſivè bona, ſive mala ex 2. Corint. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque prout geſſit in corpore ſuo, ſivè bonum, ſivè malum*, hæc autem parvulis; & infantibus ſunt impropria, & Joel. 3. *Congregabo omnes gentes, & diſceptabo cum eis*; ergò qui ſunt diſcuſſionis incapaces, ut pueri, & infantes non congregabuntur, ut judicentur. Tandem omnes, qui judicantur, vel admittuntur ad beatitudinem, vel mittuntur in ignem æternum. Matt.25. & Apoc.20. parvuli autem, qui ſine gratia deceſſerunt, neque ad beatitudinem admittentur, neque in ignem mittentur ergò ſaltem iſti non judicabuntur. Oppoſita tamen ſententia communior eſt, & probabilior juxtà dicta ſuperius diſp. præc. q. 1. art. 3. quam communiter Scholaſtici tenent, ut ait Suarez diſp. 7. ſect. 6. & expreſsè deducitur ex verbis illis Apocal. 20. *Vidi mortuos magnos, & puſillos ſtantes in Conſpectu throni*, & poſteà de omnibus dicitur latum eſſe judicim, imò id etiam deducitur ex illo 2. Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque prout geſſit*, nam ut Lyranus ibi exponit his verbis *prout geſſit*, non tantùm opera comprehenduntur, ſed etiam omnia media, quibus homines ſalvari poſſunt, vel damnari, & ità comprehenduntur actiones, & receptiones Sacramentorum, & omiſſiones, ſeu carentiæ, & ità comprehenduntur non tantùm adulti, ſed etiam parvuli, quia ut ait Lyranus ibidem non per hoc excluduntur pueri à judicio, qui nihil in corpore meruerunt, vel demeruerunt, quia dijudicabuntur ſecundùm ea, quæ circà illos ab aliis ſunt facta, vel omiſſa, in quantum ſunt ab aliis baptizati, vel non; undè concludit, ut diximus loco cit. quòd non ſecundùm geſta propriè judicabuntur, ſed pro peccato originali, vel carentia ejus, & ità etiam diſcurrit Gloſſa Ordinaria ibidem, & D. Anſelm. cap. 5. ad Corinth. ubi ait quòd referet unuſquiſque etiam parvuli, cum hoc tamen diſcrimine ab aliis, quòd iſti referent, quæ non per ſe ipſos, ſed per alios geſſerunt, quando ſcilicet per corda, & ora geſtantium crediderunt vel non crediderunt, quando baptizati, vel non baptizati ſunt. Ità etiam D. Greg. l. 9. Moral. cap. 12. ubi agens de Chriſto in generali judicio judicante ait, *Quoſdam tunc reatu culpæ originalis adſtrictos etiam ſine operibus damnat*, quod latè proſequitur. Tandem hoc etiam probavimus loc. cit. ratione ex cauſa finali, & motivo faciendi judicium univerſale deducta, quòd eſt oſtenſio divinæ juſtitiæ, & liberalitatis Dei præmiantis, & punientis; parvuli autem, & infantes ſunt gloriæ capaces, ac etiam pœnæ ſaltem damni, ſi cum originali decedant, ut patet ex dictis lib. 2. ſentent. diſp. 4. quæſt. 6. de pœna peccati originalis, undè iſti quoque ſunt capaces judicii diſcuſſionis latè ſumpti pro notorietate facti, non verò ſtrictè ſumpti, quia nulla habent opera. Neque obſtant loca Scripturæ in oppoſitum adducta, nam Matth. 25. Salvator cum adultis loquebatur, qui non niſi per opera bona ſalutem conſequi poſſunt, & de ſuis operibus in die judicii rationem ſunt reddituri, ob id tamen alios à judicio non excludit; & quomodo D. Paulus 2. ad Corinth. 5. intelligi debeat, jam explicatum eſt; & Matth. 24. & Apoc. 20. commemoratur præcipuè ſententia, & pœna prout ad adultos pertinet ad hominum terrorem, & correptionem, non tamen ob id reliqui excluduntur, qui etiam ſunt gloriæ capaces, ac etiam pœnæ ſaltem damni, ut parvuli.

51 Quartò quæritur, an omnes homines Sancti ſint judicandi. Quod quidem quæſitum reſolvendum eſt juxtà diſtinctionem jam aſſignatam, quòd loquendo de Sanctis præcellentibus, & aſſeſſoribus Judicis non ſunt judicandi judicio diſcuſſionis ſtrictè ſumptæ, ſed tantùm judicio remunerationis, & retributionis, quia hæc exemptio ipſis competit prærogativa eximiæ ſanctitatis, & muneris conceſſi, quo alios judicabunt participatione poteſtatis à Chriſto receptæ, quam promiſit Matth. 19. omnibus renunciantibus propter ipſum hæc bona terrena, ut ibi communiter Patres docent, & Expoſitores. Et hoc præcipuè intelligendum eſt de juſtis, qui mortaliter non peccaverunt, ſed primam ſtolam conſervarunt, quam in Chriſto receperunt; quamvis enim aliqua habuerint venialia, hæc tamen non ſunt cauſa, aut materia per ſe hujus judicii, ſcilicet diſcuſſionis ſtrictè ſumptæ, quia ſtatum finalem non conſtituit; judicium autem extremum cum ea diſcuſſione fiet, ut docet Scotus loc. c. ad diſcernendas familias civitatis ſupremæ, & infimæ ſecundùm opera, quæ ad ſtatum gloriæ, vel damnationis per ſe ordinantur, qualia ſunt peccata mortalia tantùm, aut opera bona, & meritoria; loquendo autem de juſtis minus perfectis, qui nempe per pœnitentiam à peccatis mortalibus ſurrexerunt, dicendum eſt juxtà regulam ſuperius aſſignatam utroque judicio eſſe judicandos à Chriſto, tam ſcilicet diſcuſſionis, quàm remunerationis, ut docent D. Gregorius loco citato & ſuper Pſalm. 88. & D. Auguſtinus 20. de Civit. cap. 14. & alii Patres, ac Scholaſtici communiter, quod ex Scripturis jam allegatis expreſsè deducitur. Aliqui tamen ſentiunt nullum juſtorum hominum eſſe judicandum judicio diſcuſſionis ſtrictè ſumptæ, quia peccata juſtorum in judicio non ſunt propalanda, ſed tantùm merita, ità Magiſter, Viguerius, Sonnius, & quidam alii apud Suarez cit. ſect. 7. quorum opinio fundatur in quibuſdam Scripturæ locis, in quibus efficacia pœnitentiæ ad delenda peccata ſignificatur, & peccata ſemel remiſſa tegi, occultari, deleri, & oblivioni tradi dicuntur; cui promiſſioni repugnare videtur, quòd poſteà in univerſo hominum conſpectu proferantur, ut Pſalm. 31. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata*, & Pſalm. 50. *Dele iniquitatem meam*, 1. Petri 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum*, Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam omnium iniquitatum ejus, non recordabor amplius*, & ſimilia. Ratio tandem, & congruitas id ſuadet, quia talis peccatorum notitia, & propalatio in electis ruborem, & confuſionem cauſaret, quæ eorum ſtatui repugnant, & ſancti in die judicii honorandi ſunt, & præmiandi, non infamandi.

52 Communior tamen, & probabilior ſententia eſt, omnia juſtorum peccata, & præſertim mortalia eſſe in judicio manifeſtanda; ità ſentit D. Thomas 4. diſt. 43. art. ult. D. Bonavent. ibidem art. 3. q. 2. & 3. & alii Scholaſtici, undè ſi diſcuſſio nihil aliud ſignificet, quàm examen, & collationem bonorum, & malorum operum, dicendum eſt omnes Sanctos, qui aliqua peccata commiſerunt judicio diſcuſſionis judicandos eſſe, quamvis ut ſuprà dictum eſt, hæc diſcuſſio minor futura ſit in eis, qui tantùm venialiter peccaverunt, quàm in aliis, qui mortalia etiam crimina commiſerunt, nam in his erit diſcuſſio ſtrictè ſumpta, in illis verò latè ſumpta pro notitia, ſcilicet, omnium operum; & ſimiliter dicendum eſt majorem futuram diſcuſſionem in iis, qui plura, & graviora commiſerunt peccata, quàm in iis, qui pauciora. Et hoc expreſsè colligitur ex verbis Chriſti Matth. 12. *Dico autem vobis quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii*, ubi Patres dicunt poni exemplum peccati leviſſimi, frequentiſſimi, ut intelligamus multò magis de aliis gravioribus reddendam eſſe rationem, & hæc fuit ſententia Anſelmi in Elucid. & Auguſtini in lib. meditationum c. 4. dicentes, ecce coram tot millibus populorum nudabuntur omnes iniquitates meæ tot agminibus Angelorum patebunt univerſa ſcelera mea, non ſolùm actuum, ſed etiam cogitationum, ſimulque locutionum. Et quidem hoc etiam ratio ipſa ſuadet, nam judicium publicum, & finale exigit, ut cauſa in publico etiam tranſigatur ad manifeſtationem juſtitiæ, & poteſtatis judiciariæ in omnes, nam ut conſtet Chriſti judicantis, & Sanctos præmiantis juſtam eſſe ſententiam, non ſufficit, ut eorum merita manifeſtentur, ſed conſtare etiam oportet, illa quoque vita permanſiſſe, & omnia impedimenta fuiſſe ſublata; & peccata, ſi quæ commiſſa fuerunt, per pœnitentiam ſufficienter fuiſſe purgata, atque remiſſa, ſicut etiam eadem ratione peccata quoque reproborum, quæ in hac vita per pœnitentiam deleta fuerunt, quamvis iterum punienda non ſint, adhuc tamen in judicium ferentur, ut divina juſtitia, & miſericordia amplius manifeſtentur: qua ratione ait Aug. 20. de Civit. c. 14. in die judicii omnia tam bona, quàm mala eſſe inſingulorum memoriam revocanda itaque in allatis Scripturæ locis, & per omnes illos dicendi modos, ut ait Suarez l. c. ſignificatur ſolùm perfecta peccatorum remiſſio, quæ deleri dicuntur, quia eorum macula non amplius manet in anima, & *oblivioni traduntur à Deo*, quia eorum non recordatur, ut puniat; & eodem modo *tegi, & occultari*, quia jam ad iram non provocant, neque ſunt rubori, aut dedecori; ſiquidem ut ait D. Bonav. l. c. quamvis in reprobis peccata, quorum non pœnituerunt, maximam parient confuſionem, & triſtitiam; in electis tamen ex eorum manifeſtatione nulla orietur confuſio, quia per pœnitentiam deleta videbuntur & hinc maximè Dei miſericordia, ac juſtitia commendabitur, & electorum meritum, cum de commiſſis pœnitentiam egerint, ut magis conſtabit ex dicendis art. ſeq.

53 Quintò tandem quæritur, an Angeli tam boni, quàm mali ſint judicandi. Negant Thomiſtæ Angelos eſſe judicandos ſaltem quoad præmium, & pœnam eſſentialem cum D. Thoma 3. part. quæſt. 59. art. 6. quod probant, quia judicium generale de Angelis initio mundi perfectum eſt, undè omnes integrum præmium, aut ſupplicium eſſentiale acceperunt. Confirmatur, quia Chriſtus non eſt Redemptor Angelorum; ergò nec futurus erit Judex. Tandem, quia in Symbolo profitemur Chriſtum futurum Judicem vivorum, & mortuorum, & in Evangelio ſolùm de hominibus profertur ſententia; *Venite benedicti, &c. Ite maledicti*, &c. Matth. 25. undè concedunt ſolùm effectum hujus judicii indirectè redundaturum in Angelos quoad aliquod præmium, vel pœnam accidentalem, quatenus tàm boni, quàm mali Angeli ad ſalutem, vel damnationem hominum aliquid eorum miniſterio cooperati ſunt: gaudebunt

Digitized by Google

bunt enim boni de conſortio Sanctorum hominum, & de fructu ſui Miniſterii, & ſimiliter accreſcet mali, aliqua confuſio, & accidentaria triſtitia ex pravorum hominum condemnatione. Communior tamen, & probabilior ſententia docet Angelos judicandos eſſe etiam quoad præmium, & ſupplicium eſſentiale, judicio ſaltem approbationis, & condemnationis. Ità D. Bonavent.diſp.47. art.1. q.4. Riccardus art.1. q.6. & alii Scholaſtici ibidem,& ſequitur Suarez diſp.57.cit. ſect. 8. quod expreſsè deducitur ex 1.ad Corin.6.*Neſcitis quoniam Angelos judicabimus?* quòd de judicio univerſali exponunt Chryſoſt. Theodor. Ambroſius, Anſelmus, & alii Patres, tam Græci, quàm Latini, quamvis aliqui eorum de malis tantùm Angelis intelligant, alii vero de omnibus abſolutè. Nec poteſt hic locus de judicio tantùm indirecto convenienter exponi, quia Paulus ibi ait, eodem modo judicandos eſſe Angelos quo mundus judicabitur, undè de eodem judicii genere, ſcilicet, directo intelligendus eſt, tùm quia per illud judicium indirectum Angeli propriè non judicantur, ſed homines, & ex accidenti in Angelos redundat.

Confirmatur ex Gloſſa Lyrani ibidem, ubi ait *Angelò judicabimus*, approbando nimirùm ſententiam judicis de punitione malorum Angelorum, & ſic pariter diſcurrit in ep. can. B. Judæ Apoſt.*Angelos verò, qui non ſervaverunt ſuum Principatum. ſed dereliquerunt ſuum domicilium in judicium magni diei vinculis æternis reſervabit*; licèt enim nunc damnati ſint judicio particulari,& quaſi privato,tunc generali, & publica ſententia damnabuntur,& ità diſcurrunt Clemens Romanus l.7.Conſt. c. 33.Lactantius l.7.c.26. & alii Patres dicentes venturum Chriſtum in throno Regni ſui ad condemnandum deceptorem mundi diabolum. Certum autem eſt, ſi mali Angeli judicandi ſunt judicio condemnationis, tantò magis Sanctos Angelos judicandos eſſe judicio approbationis, ac retributionis.

54 Denique id etiam probat Suarez loco citato ratione ex Scoto deſumpta 4.d.47.quæſt.1. §.*De ſecundo*, ubi aliquas aſſignans congruentias,cur judicium univerſale fiet,tamquam meliorem illam aſſignat, quod fiet ad diſcernendas familias Civitatis ſupernæ,& infimæ; ex Angelicis autem, & hominibus Sanctis unum Chriſti corpus conſtituitur,una Eccleſia, & una Dei Civitas, & omnibus retribuitur pro meritis præmium ejuſdem rationis, & è contrà ex Angelis malis, & hominibus improbis familia, & Civitas Diaboli conſtituitur; ergò conveniens eſt ut publicum judicium cum retributione fiat, non ſolùm de omnibus, ſed etiam de Angelis. Confirmat hoc etiam cum S. Bonav. l. c. ex omnibus rationibus, & congruentiis aliis, ob quas voluit Deus ultrà privatum fieri quoque publicum, & generale hominum judicium, quia ſicut judicium hominum univerſale fiet, ut Dei juſtitia omnibus innoteſcat, & appareat, ſic etiam judicium Angelorum retributionis pro bonis, & condemnationis pro malis fieri debet. Pertinet hoc etiam ad honorem, & gloriam Chriſti,ut ſicut eſt caput, & Rex Angelorum, etiam ſupremus Judex;pertinet quoque ad honorem ſanctorum Angelorum ut eorum merita, & coronæ in conſpectu omnium appareant,& ad pęnam,& ſupplicium malorum,ſicut enim homines expectant judicum,vel ad conſummationem gloriæ, vel pœnæ,ità & Dęmones, inquit D. Bonav. judicium non debent evadere, ut ſi quid pœnæ eis deeſt, plenè ſuppleatur; undè ſimul involventur cum aliis damnatis, & ſimul incarcerabuntur in infernum, ut indè numquam amplius exire poſſint, ſicut nunc eis permittitur,ut habetur in Apoc.12.& 20.ac per hoc ad judicium Dæmones quoque deducentur. Hinc ad actiones in oppoſitum facilè occurritur cum Suarez ibidem quia licèt Angeli jam præmium boni, & pęnam mali receperint,illud tamen judicium fuit privatum reſpectu hujus univerſalis judicii ſicut etiam de hominibus jam ſupradictum eſt.

Ad Confirmationem licet Chriſtus non ſit Angelorum Redemptor,eſt tamen Salvator,& Juſtificator, ideoque judex quoque eorum eſſe debuit etiam quoad præmium eſſentiale. Ad ultimum licèt in Symbolo dicatur eſſe judicem vivorum, & mortuorum, non ob id negant futurum etiam eſſe judicem Angelorum, ſed docetur, id quod certum eſt, & nobis ad ſalutem neceſſarium, & tacentur reliqua, quæ Doctorum inquiſitioni relinquuntur; præterquam quòd ſub nomine *vivorum* Angeli quoque comprehendi poſſunt.

ARTICULUS SECUNDUS.

De quibus ſint judicandi, & quomodo.

55 PRimò quęritur, quænam cauſæ judicabuntur in finali judicio. Pro cujus quæſiti intelligentia advertendum eſt judicium dupliciter ſumi poſſe, ſcilicet, vel pro examine, ſeù diſcuſſione cauſæ,vel pro ſententiæ pronunciatione, quæ rurſus duplex eſſe poteſt, vel enim eſt circa hominem juſtum, & benè operantem, & dicitur præmiatoria, de qua Pſalm. 25. *Judica me Domine,quoniam in innocentia mea ingreſſus ſum,*&c. vel eſt circà reum, & injuſtum ſupplicio dignum, & dicitur condemnatoria, de qua Pſalm.25. *Judica Domine nocentes me*, &c. hic ergò de judicio primo modo diſcurrendum, quænam ſcilicet,diſcutientur in judicio finali, nam de judicio ſecundo modo agemus artic. ſeq. & dicendum eſt omnia opera omnium hominum,ſivè externa tam bona, quàm mala eſſe aperienda, & examinanda à Chriſto in judicio finali quod ſpectat ad cognitionem, & probationem cauſæ, de qua ferendum eſt judicium, quæ veritas ſic abſolutè prolata de fide eſt, ut conſtat ex locis jam citatis Matth.25. 2.ad Corint.5. pluribus aliis copioſè relatis à Brancato noſtro diſp. 10. art. 8. Duo autem ſunt potiſſima teſtimonia ut notat Suarez diſput.57. cit. ſect.9. in quibus hic actus divini judicii ſpecialiter deſcribitur; primum eſt Daniel.7.*Judicium ſedebit, & libri aperti ſunt*,alterum eſt Apocalyp.20.*Et vidi mortuos magnos,& puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ,& judicati ſunt mortui ex iis, quæ ſcripta erant in libris ſecundùm opera ipſorum*,quibus verbis Joannes ſatis expreſsè ſignificat ex librorum apertione omnium operum manifeſtationem indicari in die judicii, quod poſteà adhuc magìs explicat Eccleſia in ſequentia Miſſæ Defunctorum *Liber ſcriptus proferetur, in quo totum continetur,undè mundus judicetur*,quòd paſſim etiam docent Patres, & Scholaſtici omnes cum D. Bonaventura 4. diſtin.43. art.2. quæſt.2. & 3. D. Thoma quæſt.3. artic.2. & 3. & Scoto diſt.47. quæſt.1. §.*De tertiò*, ubi ait, quòd in illo judicio aliquid erit prævium, ſcilicet, innereſcentia meritorum, vel demeritorum, propter quæ feretur ſententia talis, vel talis, & aliud completivum, ſcilicet, latio ſententiæ, & executio illius, & ità etiam diſcurrit D.Bonavent.diſt.43.cit. art.3. q.1. ubi ait, quòd omnium meritorum erit ibi lectio, & memoria, quia ſicut dicit Apoſtolus, erunt cognitiones, vel cogitationes accuſantes, & defendentes, & ità bona, & mala ibi patebunt,& per conſequens affectiones, & operationes, omnia autem reducentur ad memoriam, quia revocatio actuum,& cogitationum præcedentium ad memoriam erit ad oſtenſionem divinæ juſtitiæ, & miſericordiæ.

56 Quid autem ſit aperiri libros in die judicii, & quid liber vitæ importet,quamvis variis modis à Patribus explicetur, verior tamen, & communior interpretatio, & maximè litteralis eſt, quòd libri, qui aperientur, non erunt materiales libri, ſed conſcientiæ ſingulorum, in quibus omnium opera legentur, & ità præſertim exponit D.Bonavent. loco cit. ubi ait, quòd omnium merita, & demerita in conſcientiæ libris legentur, & ità locum Apocal.adductum *Libri aperti ſunt*, exponit Gloſſa Ordin. dicens, quòd erunt libri conſcientiæ ſingulorum, qui aperti omnibus erunt, at etiam Lyranus ibidem dicens, quod erunt libri conſcientiarum nam omnium merita, & demerita omnibus erunt nota, ut ſic appareat omnibus judicantis juſtitia; ſic pariter Auguſt.lib.20.de Civitate Dei cap. 14. ubi ait, quòd non erit unus liber, ſed ſinguli ſingulorum, & quòd quædam vis eſt intelligenda divina, qua fiet, ut cuique opera ſua vel bona, vel mala cuncta in memoriam revocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, quæ nimirum vis divina libri nomen accepit, in ea quippè quodammodo legitur quicquid à faciente recolitur, & ità etiam exponunt Hieronym. & Theod. illud Daniel. 7. *Judicium ſedit,& libri aperti ſunt*. Rectè ergò per libros, qui aperiendi ſunt, conſcientiæ, & memoriæ ſingulorum interpretantur, quia ex his, quæ in conſcientiis ſcripta fuerint, ſinguli ſunt judicandi, quæ expoſitio clarè ex Paulo deducitur ad Roman.2.dum ait *Theſaurizas tibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei*, & infrà *Oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus in die,cùm judicabit Deus occulta hominum.* Per librum autem vitæ rectè etiam intelligunt Hieronymus, & Auguſtinus loco citato librum illum viventium, ſeù divinam mentem, in qua prædeſtinati omnes conſcripti ſunt, itaut liber vitæ ſignificet decretum, ſeù decreta prædeſtinationis divinæ ad gloriam, & ità etiam locum Apocalyp. adductum, *Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ*, exponit Gloſſa Ordin.dicens, quòd erit liber præſcientiæ Dei, quia tunc apertè ſcient mali, ſe non eſſe prædeſtinatos ad vitam, ac etiam Lyranus ibidem dicens, quòd liber vitæ idem eſt, quod prædeſtinatio divina, quæ dicitur liber metaphoricè, eò quòd in eo repræſententur expreſsè illi, qui ordinati ſunt ſimpliciter ad conſequendam vitam æternam, qui liber aperietur in judicio, quia tunc apparebit manifeſtè, qui ſunt ad beatitudinem aſſumendi, & qui non, undè eodem cap.20.Apocal. ſubditur; *Qui non eſt inventus in libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt ſtagnum ignis*. Undè in aliis libris dicuntur eſſe conſcripta omnia opera, in hoc

verò

Digitized by Google

verò libro vitæ præcipuè dicuntur ſcripta nomina, ſeu perſonæ horum igitur librorum apertio, & lectio in die judicii neceſſaria erit, & rationem reddit D. Bonaventura d.43.cit.ſect.2. q.3. dicens: Quoniam igitur judicium erit ſecundùm merita noſtra, vel demerita, & merita ſunt à nobis, & à Deo, ideò ad diſpenſandum quantitatem, & dignitatem meritorum, neceſſe eſt aperire libros conſcientiarum, & librum vitæ, in quo apparet quantitas gratiæ ſecundùm menſuram liberalitatis divinæ, ſecundùm cujus menſuram eſt etiam glorioſa. Aliam quoque rationem aſſignat Suarez diſp.57. cit.ſect.9.nam ſicut in militia alius eſt liber, in quo ſcribuntur delecti milites, alii verò in quibus ſcribuntur vel leges, vel facta militum; ità in præſenti præter libros, in quo deſcribuntur facta hominum, eſt liber vitæ in Deo, in quo deſcribuntur, qui ad vitam æternam ſunt electi, qui in die judicii aperiendus eſt, de quo alia plura vide apud Brancatum diſp.10. art. 14.

57 Secundò quæritur, an omnium hominum opera ſint omnibus aliis manifeſtanda. Conveniunt Doctores ſingulis manifeſtanda eſſe, quæ ſunt unicuique propria; tùm ob adducta Scripturæ teſtimonia, tum quia hoc ad æquitatem divini judicii ſpectat, ut cujuſcumque cauſa legitimo comprobetur teſtimonio, quale in ſingulis erit propriæ conſcientiæ teſtimonium; difficultas ergò eſt, an etiam aliis omnibus ſint manifeſtanda, aliqui enim exiſtimant ad æquitatem divinæ juſtitiæ id neceſſarium non eſſe, ut ſinguli, ſcilicet, omnium opera hominum, & Angelorum cognoſcant, ut Paludanus 4.diſt. 47. quæſt. 1.artic.2. Durandus quæſt.2. & quidam alii. Communis tamen, & probabilior opinio oppoſitum docet cum D.Thom.D.& Bonaventura loco citat. art. 3. ac etiam Scoto d. 47. citat.quæſt.1.licèt de modo dubitet, ut infrà, & expreſsè deducitur ex 1. Corinth. 4. *Itaque nolite antè tempus judicare quoad uſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium*, ubi Gloſſa interlin.ait, quia tunc omnia nota erunt omnibus, & geſta, ac cogitata, tunc erunt aperta, & eodem modo verba illa exponit D. Ambroſius in 1. ad Corinth.4.quod in die judicii nihil occultum erit eorum,quæ geſta ſunt, aut cogitata, & ſimplicitas,& hypocriſis tunc apparebit,ut & qui deſpectus habebatur appareat dignus,& qui aliquid eſſe putabatur inveniatur reprobus, omnia enim nuda erunt in die judicii, ſic pariter diſcurrit de die judicii Bernardus lib.de interiori domo cap.38. Omnibus populis nudabuntur iniquitates tuæ, & cunctis agminibus patebunt univerſa ſcelera tua, non ſolùm actuum, verum etiam cogitationum,& locutionum. Unde deducitur, quòd non ſolùm merita electorum, & reproborum delicta in die erunt in omnibus nota,ſed etiam bona opera iſtorum & mala illorum, quod non ſolùm ex loco cit. colligitur, ſed etiam ex 2. Corinth.5. *Omnes manifeſtari oportet antè tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis,prout geſſit, ſivè bonum, ſivè malum*, & rationem reddit Lyranus ibidem, quia judicium, inquit, apparebit omnibus juſtum, ſingulis videntibus omnia bona, & mala aliorum: ergo ſi reproborum mala opera, videbuntur etiam bona, aliàs non apparet, undè differentia gravitatis pœnarum oriatur. Et eadem ratione electorum quoque delicta in die judicii omnibus erunt nota, & manifeſta,ut dictum eſt art.præced.num.52.hinc enim maximè Dei miſericordia, & juſtitia commendabitur, ut ait D.Bonaventura diſt.43.cit.art.3 quæſt.2. ubi nequit, quod in die judicii omnia nota erunt omnibus in manifeſtationem divinæ pietatis, & juſtitiæ,quia oſtenſio malorum in bonis eſt ad manifeſtationem miſericordiæ prius factæ,bonorum in eis ad oſtenſionem juſtitiæ; è contrà malorum in malis ad oſtenſionem juſtitiæ, bonorum in eiſdem ad oſtenſionem miſericordiæ; & hac eadem ratione ait in Breviloq. part.7.cap.1. quòd in judicio fiet apertio librorum, ſcilicet, conſcientiarum, quibus merita, & demerita univerſorum ſibi ipſi, & cæteris patebunt; quia non haberet illud judicium perfectam rationem generalis judicii, ac ferè ſupervacaneum eſſet, ut ait Suarez loco citato ſi omnium cauſæ non eſſent in publicum proferendæ; & ſententia, ac ratio ejus omnibus, & ſingulis manifeſtanda.

58 Tertio quæritur,quomodo omnium opera in judicio fient omnibus nota; nam valdè difficile eſt concipere, quomodo tam brevi tempore, quo ſupponitur judicium duraturum, poſſint illa omnia omnibus manifeſtari. Scotus diſt.47. cit.quæſt.1. §. *De tertio*, varios modos aſſignat, quibus hæc omnia ſingulis innoteſcere poſſunt, primò ut Deus oſtendat omnia illa diſtinctè, & ſingulariter in ſeipſo, ità quòd ſit miraculum ex parte oſtenſionis, modus autem cognoſcendi an ex parte intellectus ſit naturalis,itaut non omnia oſtenſa ſimul cognoſceret, ſed ſucceſſivè ſecundùm capacitatem virtutis intellectualis creatæ, quæ nequit diſtinctè omnia ſimul cognoſcere,& ad hoc,ait Doctor, magnum tempus requireretur,aliò modo contingere poteſt, ſi Deus ſeipſo tam perſonarum, quàm operum intellectiones producat, itaut modus cognoſcendi tam ex parte objecti, quàm ex parte intellectus ſit ſupernaturalis; alio modo poſſibile eſt, quod unicuique manifeſtentur merita, vel demerita propria in ſpeciali, & merita, vel demerita aliorum in generali, & & hoc dupliciter, vel ſic quòd ſingulas perſonas conſideret, tamen hanc, ut juſtam, & præmiandam propter merita ejus in generali concepta, & illam, ut injuſtam, & puniendam propter demerita ejus concepta in generali; Vel non ſingulas perſonas concipiendo in ſpeciali, ſed tam perſonas, quàm merita in generali, utpotè concipiendo omnes relictos in terra eſſe reprobos, & juſtè condemnandos; omnes autem raptos Chriſto obviam in nubibus eſſe juſtos, & præmiandos. Sic pariter D. Bonaventura d.43.cit.art.3. q.3. ait, quòd tribus modis poſſint omnium opera videri in judicio, aut ratione ejus, in quo videt; quia videt multa in uno, & ſic in ſpeculo æterno eſt videre multa, quia homo per idem ibi videt diverſa; aut ratione ſublimitatis intellectus, qui efficitur Deiformis per gloriam, undè videt plura, ſicut Deus, ſed non omnimodè, ſicut Angelus beatus ſimul cognoſcit Deum in ſe, & creaturam in Deo, & in proprio genere; aut ratione divinæ virtutis hoc facientis, quæ tamen non efficit gloriam, ut oſtendat ei exemplar æternum, vel elevat intellectum, ut aliquid poſſit ſuprà ſe, vel ad gloriam, vel ad pœnam. Ex his omnibus modis aſſignatis ex Scoto, & D. Bonaventura licèt probabile ſit, quòd electi videbunt omnia propria merita, vel demerita per pœnitentiam remiſſa diſtinctè,& in ſpeciali per oſtenſionem Dei in verbo, ità enim de facto,& anima Chriſti, & animæ Beatorum nunc cognoſcunt in Deo, quæ ſibi oſtenduntur, adhuc tamen probabilius eſt,ut etiam Brancatus noſter advertit diſput.10.cit. art.10. tam electos, quàm reprobos in ſua propria conſcientia videre omnia propria facta,dicta,& cogitata, hic enim dicendi modus conformis eſt Scripturis, & Patribus de hoc loquentibus, ut conſtat ex loco ſupracit.Apocalyp.20. *Et libri aperti ſunt, &c. & judicati ſunt mortui ex his, quæ ſcripta erant in libris ſecundùm opera eorum*; per hos enim libros Gloſſæ, & Patres adducti intelligunt hominum conſcientias in quibus uniuſcujuſque propria merita, ac demerita teguntur; undè D. Hieronym. in cap.1. epiſt.ad Roman.ait, quòd conſcientia, & cogitationes noſtræ erunt in die judicii antè oculos noſtros, tamquam quædam hiſtoriæ cognoſcendæ, & ſic pariter in aliorum conſcientiis eorum merita, & demerita videri poterunt, de potentia enim Dei abſoluta, ut ait Scotus loc. cit. omnium geſta innoteſcere poſſunt ſimul ſingulis in judicio, & ſicut de anima Chriſti diximus cum Scoto lib.3. ſentent.di p.5. in Verbo, & in proprio genere omnia cognoviſſe, vel una, vel pluribus viſionibus juxtà objectorum multitudinem, & numerum. Ità in propoſito poſſet Deus elevare ad ſimiles actus omnium intellectus ad cognoſcendum ſimul in omnium conſcientiis eorum opera etiam in ſpeciali, ità tamen, ut hæc cauſarent ſui ſpecies independenter à ſenſibus, vel Deus ipſe immediatè eas ſpecies in videntibus produceret, vel ipſas intellectiones, ut ait quoque Scotus loc. cit.

59 Quarto quæritur. An, & qui accuſatores erunt in judicio, & quomodo accuſabunt. Et quidem Patres paſſim docent, quòd electi omnes,ſive Angeli, ſivè homines accuſabunt reprobos,ac etiam Diabolus ipſe, quod expreſsè deducitur ex Job 20. in fine, *Revelabunt Cœli iniquitatem ejus & terra conſurget adverſus eum* quod exponens Lyranus ait. Angeli cœleſtes, & homines terreſtres contrà eum erunt teſtes, & D. Bernardus lib. de interiori domo cap.38.ait, quòd omnes ſpiritus boni, & mali coram Deo accuſabunt,boni quia Deo debent æquitatem, mali, quia ſuam ſervant iniquitatem,& quidem de Diabolo ſpecialiter dicitur Apocalyp. 12. *Projectus eſt accuſator fratrum noſtrorum, qui accuſabit illos antè conſpectum Dei noſtri*, ubi Gloſſa Ordin. ait, quòd officium Diaboli eſt accuſare, & Divus Ambroſius in cap.12. cit. ſimiliter ait, quòd accuſat & Diabolus eùm in peccatis malè ſuadendo deiicit, & Laurentius, Juſtinianus lib.de contemptu mundi cap.16. de judicio loquens ait, quòd erunt teſtes Angeli, & Dæmonia accuſantia. Præcipuus tamen reproborum accuſator, ut inquit Brancatus diſp.10. cit. ar.11. erit ipſamet peccatorum conſcientia,ut ſonantibus verbis ait Paulus ad Roman. 2. loquens de gentibus legem non habentibus: *Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis,teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum,& inter ſe cogitationibus invicem accuſantibus, aut etiam defendentibus in die, cùm judicabit Deus occulta hominum,&c.* in quo loco ait D. Ambroſius, quòd hoc modo judicabuntur homines in die judicii per Jeſum Chriſtum,& D.Bernard.lib.de interiori domo c.38.inquit,quòd in tanto diſcrimine torquebit te conſcientia tua malè ſibi conſcia, cruciabunt cordis arcana, cogente etiam conſcientia tu ipſe eris accuſator teſte propria conſcientia, &c. Dices quando delictum eſt notorium itaut non poſſit cælari, non eſt neceſſitas

Digitized by Google

iis, *quæ ſcripta ſunt in libris ſecundùm opera ipſorum*, atque ita poſt cauſæ diſcuſſionem, & manifeſtationem, judicium ſupereſt peragendum, quod non niſi in prolatione ſententiæ conſiſtere poteſt, vel præmiatoriæ, vel condemnatoriæ juxtà opera examinata, & comprobata, ac ejus executione.

67 Primò itaque quæritur, an de ſingulis ſententia diſtinctè ſit proferenda, & ſenſus eſt, an omnes mali unica generali ſententia ſint judicandi, an verò de ſingulis propriæ, & peculiares ſententiæ ſint proferendæ. Ratio dubitandi eſt, quia ex una parte Matt.25. priori modo ſententiam eſſe ferendam ſignificatur, reprobis enim generatim dicitur: *Ite maledicti in ignem æternum*, electis autem, & juſtis, *Venite benedicti Patris mei*, &c. Ex alia verò parte videtur ſententiam poſteriori modo eſſe proferendam, quia non omnes reprobi eadem pęna ſunt afficiendi, nec omnes electi, eodem præmio remunerandi, ſed unuſquiſque pro ſuorum meritorum qualitate, & quantitate. Communis ſententia Patrum, & Theologorum eſt, ut refert Suarez diſp. 57. cit. ſect. 10. de ſingulis eſſe propriam, & particularem ſententiam ferendam, quod præſertim docet Greg. Niſſenus orat. in illud. *Quod uni ex iis minimis feciſtis, mihi feciſtis*, ubi ait in die judicii pro merito, & dignitate anteactæ vitæ unicuique ſententiam eſſe accommodandam, & ratio etiam id omninò convincit, etenim cum ſententia ſit judicium prædictum adjunctum habens imperium, ſeu voluntatem unicuique retribuendi juxtà opera ſua, opus eſt ut pro varietate meritorum, ac diverſitate, ſententia quoque varia ſit, & diverſa. Veriſimile autem eſt, ut etiam Suarez advertit loco citato poſtquam de ſingulis in ſpecie judicatum fuerit, ad conſummandum, & diſſolvendum judicium duas illas generales ſententias eſſe proferendas, quarum una reprobi, ſcilicet, *Ite maledicti in ignem æternum*, altera verò electi ſit communis, ſcilicet, *Venite benedicti*, &c. & hoc etiam deducitur ex illa congruentia judicii generalis, quàm Scotus aſſignat d.47. cit. quæſt. 1. §. *De ſecundo*, ubi ait, quòd præter hoc, quod unuſquiſque in particulari adſcribatur regno, vel carceri, tota multitudo prævita ad regnum debet aliquando tota ſimul per ſententiam generalem præmiativam omnibus communem poſſidendum illud determinari, & tota alia multitudo per ſententiam item condemnatoriam omnibus communem determinari carceri, ut ſic ſit ſequeſtratio duarum familiarum, ſeu duarum Civitatum, nempe Dei, & Babylonis; præter ergo ſententias particulares, quibus unuſquiſque regno, vel carceri adſcribitur, juxtà qualitatem, & quantitatem meritorum, vel demeritorum hujus, & illius, congruum eſt, ut etiam aliqua ſententia generali proferatur, per quam tota multitudo prævila ad regnum, in ejus poſſeſſionem mittatur, & tota alia carceri relinquatur, & mancipetur. Et quia omnes, qui in uno vel altero ordine continentur, in ſtatu, & perpetua vivendi ratione conveniunt, inter ſe verò ipſi duo ordines nihil commune habent, quod ad retributionem pertinet; adeò Chriſtus Judex non unam proferet ſententiam utrique ordini communem, ſed ſingulis ordinibus ſingulas illi communes, nempè reprobos illam: *Ite maledicti in ignem æternum*, & electis alteram; *Venite benedicti*, &c.

65 Secundo quæritur, an ſententia proferenda ſit voce ſenſibili, vel tantùm mentali. Communis ſententia Patrum, & Theologorum eſt duas illas generales ſententias voce ſenſibili proferendas eſſe, quòd præſertim D. Anſelm. in Elucid. Abulenſ. in Matth.25. & plures alii Patres, & Scotus loco citato §. *De quarto* ubi ait hoc eſſe magis Evangelio conſonum, & hoc etiam deducitur ex dictis art. præc. quia cùm judicium finale ſit futurum ſenſibile, & à judice humano, & ſenſibili, ac viſibili peragendum, conſequens eſt, ut etiam ſententia aliquo modo ſenſibili proferatur, atque ità hoc modo ſaltem quoad generales ſententias proferetur. Quo autem ad privatas, ac ſingulares ſententias ſatis veriſimile eſt mentaliter tantùm, & intellectualiter eſſe proferendas, ut ait Suarez loco citato, quia cum omnibus, & ſingulis voce ſenſibili ſigillatim loqui valdè moroſum eſſet, & diuturnum, ac longiſſimum tempus ad hoc requireretur, quare ſicut ſupradictum eſt, probabilius eſſe diſcuſſionem de ſingulis, ac ſingulorum operibus faciendam eſſe mentaliter, & non vocaliter, quia ad hoc nimium tempus requireretur, cum omnia opera eſſent ſucceſſivè cribranda & examinanda, & pro quolibet homine ſpatium aliquod temporis notabile inſumi deberet, ità idem, & eadem ratione de ſingularibus, & privatis in ſententiis diſcurrendum eſt, & ita præſertim Divus Auguſtinus lib. 20. de Civitate capit. 14. ubi de judicio loquens circà ſingulos, & ſigillatim faciendo ait, quod quadam vi divina ſiet, ut cuique ſua operà bona, vel mala cuncta in memoriam revocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, ut accuſet, vel excuſet ſcientia conſcientiam, atque ità ſimul, & ſinguli judicantur, ergò quoad privatas, ac ſingulares ſententias veriſimilius eſt intellectualiter tantum & mentaliter eſſe proferendas. Hoc tamen intelligendum eſt, ut, hujuſmodi privatæ ſententiæ non tantùm ab eis cognoſcantur, ad quos ſpectabunt, ſed etiam ab omnibus aliis, in judicio aderunt, ſicut de operibus jam dictum eſt art. præced. cum utrobique eadem ſit ratio, imò major ratio urgeat de ſententiis, quàm de operibus, tota enim ratio, propter quàm ſingulorum opera omnibus ſunt manifeſtanda, eſt ut paſſim Patres docent ut ſententiæ cujuſlibet æquitas, & juſtitia omnibus patere poſſit, quo ſpectat illud Sapient. 5. *Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore, ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors illorum eſt.*

66 Tertiò quæritur, an ſub hac ſententia condemnatoria comprehendantur parvuli, qui cum ſolo originali ex hac vita diſceſſerunt. Affirmant aliqui dicentes, pueros cum originali decedentes non tantùm in alia vita puniendos eſſe pœna damni, ſed etiam pœna aliqua ſenſus ex igne proveniente, mitiori tamen quàm adultos, quia peccatum actuale non habuerunt, ità Driedo lib. 1. de gratia, & lib. arbitr. tract. 3. c. 2. part. 5. & probabile exiſtimat Gregorius 2. d. 30. q. 3. & ſequitur noviſſimè Pontius diſputat. 18. quæſt. 6. quorum præcipuum fundamentum eſt, quia Matth. 25. cum Dominus ad judicandum venerit, duæ tantùm aſſignantur hominum claſſes, una eorum, qui ibunt in vitam æternam, altera eorum, qui ibunt in ignem æternum, illi quidem à dextris collocat, iſti verò à ſiniſtris, ſed parvuli erunt a ſiniſtris, ergò ibunt in ignem æternum, & non minus erunt illius ſententiæ participes, *Ite maledicti in ignem æternum*, quàm qui actualiter peccaverunt, cum ſententia Chriſti ſit æqualiter ferenda in omnes ad ſiniſtram collocatos. Negant autem quamplures communiſſimam inter Catholicos ſententiam ſequentes, quòd pueri ob originale peccatum ſine baptiſmo decedentes puniendi ſunt utique pœna damni, nulla tamen pœna ſenſus præſertim ab igne infligenda, quàm ſententiam ex profeſſo declaravimus, & latè defendimus lib. 2. ſentent. diſp. 4. quæſt. 6. de pœna peccati originalis cum D. Thoma, D. Bonaventura, & Scoto 2. diſtinct. 33. qu. un. & cæteris Scholaſticis. Hac igitur de cauſa plures hujus communis ſententię ſectatores negant, parvulos cum ſolo originali decedentes ſub hac ſententia condemnatoria comprehendit, *Ite maledicti in ignem æternum*, cùm utramque pœnam includat, nam illis verbis, *Ite maledicti* pœna damni ſignificatur, & ſequentibus, *in ignem æternum* pœna ſenſus; quæ ab igne infligitur. Quòd etiam conſtare dicunt ex ratione, quam Chriſtus reddet proferens hanc ſententiam, tota enim in actualibus peccatis nititur, ut conſtat ex textu Matth. 25. *Eſurivi, & non dediſtis mihi manducare*, &c. Et tandem id quoque ratione confirmant, quia cum hi parvuli habituri ſint ſtatum valdè diverſum à cæteris reprobis, non oportuit eadem ſententia damnationis cum eis involvi, undè concludunt, quòd judicabuntur propria ſententia generali reſpectu omnium illorum, quia omnes in eo ſtatu æquales ſunt, ab aliis autem diverſa. In hac difficultate hoc certum eſt, parvulos cum originali decedentes utique ob hujuſmodi peccatum pœna damni puniendos eſſe, nulla tamen pœna ſenſus præſertim ab igne infligenda, ut latè loco citato probavimus, & rurſus infra dicemus; an verò ſub hac ſententia condemnatoria comprehendantur, nec ne, licèt utrumque ſit probabile, probabilius tamen ſub ea comprehendi videntur, cùm nulla alia ſententia generalis ipſis propria in textu citato, Matth. 25. legatur, & indicetur; quare ſicut ſententia illa generalis, *Venite benedicti Patris mei* omnes prorſus electos comprehendit, qui erunt à dextris, etiam parvulos cum baptiſmo decedentes, licet nullum proprium meritum habuerint, ſed ſola virtute Sacramenti, & ex meritis Chriſti regnum poſſidebunt eis ab origine mundi paratum; ità pariter ſub prædicta Salvatoris ſententia condemnatoria omnes prorſus damnati comprehendi debent, qui erunt à ſiniſtris, etiam parvuli cum ſolo originali decedenſes, licèt nullum actuale peccatum habuerint, cum hoc diſcrimine tamen, ut diximus diſp. 4. cit. q. 6. art. 2. nu. 167. ſub illis enim verbis *Diſcedite à me* ſolam pœnam damni ſignificantibus comprehenduntur etiam decedentes cum ſolo originali, ſub alius verò *in ignem æternum* pęnam poſitivam ſenſus ſignificantibus comprehenduntur omnes actualiter delinquentes, & propria voluntate, per quod patet quid dicendum ſit ad rationem in oppoſitum.

67 Quartò quæritur, quinam ſit futurus ſtatus parvulorum cum originali peccato decedentium. De hac materia Brancatus noſter integram inſtituit diſputationem in ſuo Tractatu de omnibus noviſſimis diſp. 27. & nos integram inſtituimus quæſtionem lib. 2. ſent. diſp. 4. quæſt. 6. citat. de pœna peccati originalis ubi tres retulimus opiniones, duas extremas, & unam mediam. Prima extrema docet, pueros cum originali decedentes non tantùm in alia vita pęna damni eſſe puniendos, ſed etiam

pœna

pœna aliqua ſenſus ex igne proveniente, mitiori tamen, quam adultos. Altera ſententia extrema aſſerit nullam pęnam eſſe paſſuros nec damni, nec ſenſus, non quidem quia nullam inordinatam habuerunt delectationem, cui tantùm correſpondet pœna ſenſus; nec damni, quia de amiſſione beatitudinis non triſtantur, ſed ſe conformant divinæ voluntati. Tertia tandem media, & communiſſima inter Catholicos ſententia eſt, pueros ob originale peccatum eſſe utique pœna damni puniendos, nulla tamen pœna ſenſus præſertim ab igne infligenda, quam ibi diximus eſſe Divi Thomæ, Divi Bonaventuræ, Scoti, & aliorum Scholaſticorum 2. diſt.33. & omnium Recentiorum. Undè pro reſolutione quæſtionis diximus ibi primò, pueros cum originali decedentes pœna damni eſſe puniendos, quod probavimus, quia pueri cum originali decedentes conſpectu DEI perpetuo ſunt carituri ex illo Joann.3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu non poteſt intrare in Regnum Dei*, pęna autem damni in tali carentia conſiſtit, & omiſſione cęleſtis beatitudinis. Tùm quia ità determinavit Innocentius Tertius cap. *Majores* de Baptiſmo dicens *pęnam peccati originalis eſſe carentiam divinæ viſionis actualis verò perpetuæ gehennæ cruciatum*, & idem habetur cap. *Nulla præter*, de Conſecratione diſtinct.4. his verbis: *Nulla præter Baptiſmum Chriſti ſalus permittitur infantibus, quia infantes ſi per Sacramentum, quod ad hoc eſt divinitus inſtitutum, in credentium numerum non tranſeant, profectò in tenebris manent* ideſt, divina viſione carent, quia illuminarentur; Tùm tandem quia abſolutè loquendo non eſt futurus aliquis medius ſtatus inter Beatos, & damnatos, in quo quis feliciter, & beatè vivet, ut definitum eſt in Concilio Arauſicano poſt Can.77.tom. 1. Conciliorum, ubi dicitur. Si quis dicat, ideò dixiſſe Dominum, in domo Patris mei manſiones multæ ſunt, ut intelligatur, quia in Regno Cęlorum erit aliquis medius, aut alius, aut alicubi locus, ubi beatè vivant parvuli, qui ſine baptiſmo ex hac vita migrarunt, anathema ſit.

68 Deindè diximus ibidem nu. 159. parvulos in Lymbo nullam pati pęnam ignis, nec poſt diem judicii paſſuros alias corporis afflictiones, quam aſſertionem inquit D. Bonaventura omnes Magiſtros magis approbare communiter, & Scotus illam ſententiam Magiſtrorum appellat, probavimus ex Innocentio Tertio cap. *Majores* citat. definiente ſolam viſionis carentiam eſſe pœnam decedentium cum originali; ac etiam ex Concil. Florent. ſub Eugenio Quarto in litteris unionis aſſerente *decedentes in mortali, vel originali mox in infernum deſcendere*, hoc eſt in inferiores terræ partes, ut exponunt communiter, *ſed pœnis inæqualibus puniendos*, quam inæqualitatem in eo conſiſtere dicit, quod originali ſola pœna damni reſpondet, actuali autem utramque damni, ſcilicet, & ſenſus; ergo ex Concilio cum ſolo originali decedentes nullam ignis pęnam patiuntur. Plures etiam Patrum auctoritates refert Salmeron in cap. 5. ad Roman. diſput.34. apud ipſum videndas quibus permotus Angles merito inquit, oppoſitam ſententiam tenentes parvulorum tortores vocari, & propterea illam, tamquam duram, eſſe ab omnibus excluſam; quam enim valdè duram appellat Div. Bonaventura diſtinct. 33. part.3. q.1. quod hac ratione probat, ac etiam Scotus cum ipſo, quia acerbitas, pęnæ quantitati delectationis correſpondet juxta illud Apocalyp.18. *Quantum glorificavit ſe in deliciis, tantum date ei tormentum, & luctum*: ſed parvuli nullam delectationem inordinatam habuerunt, nec in ſpiritu, nec in carne; ergo nec ullum tormentum, aut pœnam ſenſus pati debent.

Confirmatur, quia nemo punitur pęna poſitiva, & ſenſibili, niſi propter peccatum actuale propria voluntate commiſſum etiamſi aliquem habeat habitualem defectum; quamvis enim Princeps juſtè poſſit ab aliquo officio reiicere, ut indignum, quem novit carere habitu juſtitiæ, aut pronum ad furtum; non tamen juſtè ob id nullum punire poteſt; ſed tantùm quando re ipſa furatur; ſic igitur pariter in propoſito, quamvis parvuli poſſint à Cęlorum Regno excludi, ut indigni, ob gratiæ defectum, & habituale, ſeu originale peccatum; non propterea poſitiva pęna, & ſenſibili debent puniri, quia propria voluntate nihil commiſerunt, hoc enim nimis durum videtur. Tandem, quia aliàs ſequeretur hujuſmodi infantes cum ſolo originali decedentes in Inferno damnatorum puniri, ne quod duo diſtingui habitacula, Infernum, ſcilicet, damnatorum, & Lymbum puerorum, quamvis enim dicerentur pueri mitiori pęna puniri, ſi tamen ſemel utraque pęna puniuntur, damni, & gehennæ, ut ipſi damnati, non ob id diſtinguenda eſſent duo habitacula, ut patet in damnatis, qui inæquali ignis pœna puniuntur. Et quamvis aliqui totum id gratis concedant, hoc tamen non conſonat, ut dicimus l. c. communi Eccleſiæ ſenſui, & Patrum hæc duo loca pœnarum ſubtus terram diſtinguentium, Lymbum nempè puerorum, & Infernum damnatorum, undè Bernardus inquit, quòd *ſola propria voluntas ardet in Inferno*.

69 Hanc autem locorum diſtinctionem ad recipiendas animas ex hoc mundo diſcedentes optimè declarat D. Bonaventura 4. diſtinct.45. art.1. qu.1. & 2. ubi ait quòd loca animarum ſunt in duplici differentia; eſt enim locus gloriæ, ſcilicet, Cœlorum, & quia charitas, quæ meretur gloriam eſt unius ſpeciei, ideo iſte locus non ſubdividitur; alius autem eſt locus pœnæ, qui dicitur Infernus generaliter accipiendo nomen Inferni, eſt autem locus iſte pęnalis dupliciter, ſcilicet ſecundùm pœnam damni, & ſecundùm pęnam ſenſus, & utrumque membrum dividitur; illi enim qui puniuntur pœna damni, aut ſimpliciter, & æternaliter puniuntur, & ſic locus iſte dicitur Lymbus puerorum cum originali decedentium; aut ad tempus, & ſic locus iſtorum eſt ſuperior, qui dicitur ſinu Abrahæ, & ſimiliter illi qui puniuntur pęna ſenſus, aut puniuntur æternaliter, & ſic iſtorum eſt Infernus propriè dictus inferior aliis; aut ad tempus, & ſic eſt locus Purgatorius, qui eſt aliis ſuperior ſecundùm legem communem, & ordinariam; & ſubdit tandem Divus Bonaventura qu. 2. quod poſt Chriſti adventum, vel in Paradiſo, vel in Inferno, vel in Lymbo, aut Purgatorio animæ defunctorum recipiuntur; ergo ſecundùm veriorem, & probabiliorem ſententiam animæ Puerorum cum originali decedentium in Lymbo recipiuntur, & detinentur, non autem in Inferno ut contendit Brancat.diſp.27.cit.ar.7. etiam poſt diem judicii & in perpetuum quibuſdam Scripturæ, & Patrum auctoritatibus inductis, quæ dicunt parvulos cum originali decedentes in Infernum deſcendere, ut conſtat ex relata Concil.Florent. auctoritate. Verùm ſicut aliæ quoque ſunt auctoritates Scripturæ, & Patrum, quæ locum in quo purgantur animæ juſtorum appellant Infernum, quæ tamen de Inferno propriè dicto, qui eſt locus damnatorum, non ſunt intelligendæ, ſed de Inferno generaliter ſumpto: ut ſignificat quemlibet locum in viſceribus terræ exiſtentem: ut ſuprà dictum eſt diſp.44. de Purgatorio q. 1. ar.1. n.10. Ità pariter in propoſito intelligendæ ſunt aliæ auctoritates, quæ animas parvulorum cum originali decedentium dicunt in Infernum deſcendere, vel in Inferno detineri.

70 Addimus tandem diſp.4.cit.quæſt.6. de pęna peccati originalis n.163. quod eſtò pueri ſint paſſuri reipſa pęnam damni, non tamen de illa ullum habituros dolorem, vel triſtitiam, ut docent D.Bonav.& Scot. loc.cit.2. diſt.33. quòd ibi probavimus auctoritate Nyſſeni oratione de infantibus, & D.Auguſt. lib. de peccatorum meritis, & remiſſione cap. 27. ubi ait infantes in Lymbo nec triſtari, nec dolorem pati, quod etiam tenent Vaſquez, Suarez, Salas, Leſſius, Becanus, Arriaga, & alii Recentiores; probamus etiam ratione D. Bonavent. & Scoti quia ſi infantes de tali privatione beatitudinis triſtarentur, cùm triſtitia ſecundùm Auguſtinum ſit de his, quæ nobis invitis accidunt; ergo ipſi involuntariè ſtatum ſuum ſuſtinerent, & vellent oppoſitum, & ità contrà diſpoſitionem divinam murmurarent, atque ideò haberent inordinatam voluntatis diſpoſitionem, quod videtur abſurdum, nam ſententia divina eſt diſpoſitum, quòd ubicumque ceciderit lignum, ibi ſtabit; igitur cum iſti nullam volitionem inordinatam habuerint in eo ſtatu, ſequitur, quod nullam triſtitiam interiorem habebunt. Confirmatur, quia ſi triſtarentur de carentia beatitudinis, & divinæ viſionis cum deſperentur de ea, quia non habebunt ſpem, igitur haberent pęnam graviſſimam inter pęnas omnium damnatorum, ſcilicet triſtitiam ex deſperatione. Demum inquit D.Bonav. diſt.33. cit. art.3. qu.2. infantes non habituros triſtitiam, quia cauſas ſolatii habebunt, quæ eam impediunt, v. g. quod non peccaverunt peccato actionis ex una parte, & quod non patiantur pęnam ignis, ut damnati in Inferno ex alia; pro quo rationem ſatis idoneam affert S. Doctor, quia nimirum infantes conſtituti ſunt à Deo in ſtatu quodam medio inter Beatos, & damnatos, quarè opus fuit, ut ex una parte beatitudine carerent, ſicut damnati, & ex altera nullum haberent dolorem, ſicut Beati. Ex quo fit, ut, licèt agnoſcant ſe carere beatitudine, ad quam fuerant ordinati, & ex hac parte magnam haberent triſtitiæ occaſionem; quia tamen ſimul agnoſcunt ſe evaſiſſe graviſſimas inferni pęnas, & peccata mortalia, ità quaſi in æquilibrio ſunt conſtituti, ut non doleant de ea beatitudinis amiſſione, ſed potius gaudeant de pęnarum inferni invaſione, quam rationem cæteris probabiliorem exiſtimat Arriaga diſ.52.ſect.3. objectiones autem contrà prædicta afferta de ſtatu parvulorum vidè exactè ſolutas loc. cit.

71 Quintò quæritur, an infantes in Lymbo patientur pœnam carceris, & localis detentionis poſt judicium. Pro cujus difficultatis ſolutione diximus q.6.cit.art.3. n.173. cum Vulpio noſtro diſp.143.art.6.difficulter evitari, poſſe, quod animæ infantium hanc carceris, & detentionis localis pęnam in Lymbo non patiantur, quo tamen conceſſo adhuc non ſequi aliam per ſe pęnam originalis culpæ deberi præter ſolam damni pœnam; etenim ſi talem ibi patiuntur pęnam, utique id eis non obvenit

ex

Digitized by Google

ex divina juſtitia punitiva, ſed omninò ex Diaboli tyrannide procedit, permittente Deo, quam jure belli in univerſum genus humanum acquiſivit, licet injuſto titulo, quando in Paradiſo terreſtri primorum noſtrorum parentum victor evaſit. Quia igitur infantes cum originali decedentes ad hoc eſſe dicuntur ſub poteſtate diaboli; ideò ab eo, permittente Deo, injuſtè, & tyrannicè in eo ſubterraneo loco detinentur, tamquam in carcere, quoniam Meſſias Chriſtus hac tyrannica poteſtate Luciferum non privavit ſuprà animas omnes Defunctorum, ſed ſolùm ſuprà decedentes in gratia. Quoniam ergò non juſtè, & juxtà divinas leges, ſed injuſtè, & tyrannicè infantes modo tali pœna carceri puniuntur in Lymbo, non permittit Deus tyrannidem hanc Luciferi in perpetuum, ſed ipſas quoque animas infantium à tali pęna carceris poſt diem judicii liberabit, vel dando eis pro habitatione terræ ſuperficiem, ut cum nonnullis opinatur Vulpes cit. ar. 7. vel adhoc eos detinendo in loco ſubterraneo, ita tamen, ut in eo poſt mundi renovationem ſit futura lux, & capacitas talis, ut poſſint ambulare, ad ſe accedere, & recedere, inter ſe colloqui, ut tenet Leſſius, Salas Arriaga, & alii, quod ex eo præſertim deducunt, quia ſola pęna infantibus à divina juſtitia eſt infligenda, quæ in carentia finis ſupernaturalis, ad quem elevati erunt, conſiſtit; hinc enim ſtatim evidenter infertur eos non detinendos in tenebris perpetuis, hoc enim idem eſſet, ac puniri perpetua cæcitate, & immobilitate, & privari bonis; quæ naturaliter ſequuntur naturam.

72 Addimus tamen ibi, quòd non ob id approbare intendimus opinionem Catherini lib. de ſtatu puerorum ſine baptiſmo Alberti Pighii, & quorumdam aliorum opinantium infantes poſt diem judicii perpetuo victuros beatos, ac naturalis felicitate ſemper fruituros, adeout nullatenus tunc ſub diaboli poteſtate erunt, quia etiam pro illis eiicietur Diabolus foras in die noviſſimo, ut nihil juris ulterius habeat in eos. Non inquam, id approbare intendimus, quamvis enim dicamus eos liberandos eſſe à poteſtate diaboli quoad pœnam carceris, quam modò injuſtè, ac tyrannicè patiuntur, nulla tamen erit cauſa, cur in ea die debeant à poteſtate Diaboli, quoad pœnam damni, quam juſtè patiuntur, liberari, quia tribunal illud potius erit juſtitiæ quàm miſericordiæ, in quo lignum judicabitur ubicumque ceciderit, ſivè ad Auſtrum felicitatis, ſivè ad Aquilonem miſeriæ, ut exponit Hieronymus eum locum Eccleſiaſt. 11. tùm quia nemo poteſt à totali poteſtate Dæmonis liberari, niſi per gratiam Chriſti, quàm in futura vita, nec antè poſt diem judicii infantes ſine baptiſmo decedentes ſunt unquam conſecuturi, ut conceptis verbis docet Auguſtinus contrà Pelagianos libr. 1. de origine animæ cap. 9. & lib. 2. capit. 12. Sed neque ex hoc rectè inferunt alii, ut Amicus diſput. 25. ſect. 5. ità infantes illos etiam poſt diem judicii ſub poteſtate Diaboli manſuros, ut in loco ſubterraneo, quem Lymbum vocant, tamquam in carcere ſint perpetuò recludendi, ubi nunc eorum animæ morantur, & omni corporea luce privari. Non inquam, id rectè inferunt, quia graviſſima pœna ſenſibilis eſſet illa detentio in loco tetro, & obſcuro, ubi nec videre, nec ſe movere, niſi in alios impingendo poſſent, ac veluti inanimati trunci ibi detinerentur, ut benè diſcurrit Arriaga diſput. 52. ſect. 2. ad quid enim Deus eos à mortuis excitaſſet, & in ætatem viri perfecti, ſi nollet ejus ullum relinquere ſenſum? itaquè ſivè intrà Lymbum poſt diem judicii ſint adhuc permanſuri, ſivè extrà in ſuperficie terræ, quorum neutrum tamquam certum ex Scriptura, vel Patribus poſſumus affirmare, perpetuam patientur pœnam damni, non autem ſenſibilem; ità diſcurrimus l. c. de quo alia plura ibi videri poſſunt.

73 Sextò tandem quæritur, an prolata ſententia abſolvendum, ac diſſolvendum ſit judicium. Et affirmativè reſpondendum eſt, tùm quia, cùm ſententia ſit veluti ultima judicii forma, hac prolata jam ſibi nihil aliud ſupereſt agendum; tum quia ut ait Doctor diſt. 47. cit. quæſt. 1. §. *De tertiò* licèt prolatio ſententiæ, ac ejus executio diſtingui poſſint tamen cùm ſententia Chriſti ſit efficax, ſtatim ſine mora executioni mandabitur, & per modum efficacis imperii ab ipſo proferetur *Ite maledicti*, &c. & *Venite Benedicti*, &c. Statim ergò ad vocem, & imperium Chriſti Judicis aperietur terra, ut damnatos devoret, & corpora damnatorum in Infernum deſcendant; cùm enim corpora illa dote ſubtilitatis non ſint affecta, quę eſt propria Beatorum, corpus terræ penetrare non potuerunt, atque ideò maximus terræ hiatus tunc aperietur ad illa recipienda, ut Patres communiter docent, nec aliud miraculum tunc eſt excogitandum, præcipuè cùm ille terræ hiatus ad mundi purgationem, & renovationem deſervire poſſit, ut poſteà dicemus q. ſeq. Et ex alia parte Chriſtus eodem tempore cum omnibus electis eadem, vel ſi fieri poteſt, majori gloria, & triumpho in Cœlum redibit, undè judicandum deſcenderat, ut ibi perpetuò cum illis regnet, quia ſecundùm fidei dogmata propria ſedes, & locus corporum beatorum eſt ſupremum Cœlum, ut fusè oſtendit D. Auguſt. per plura capita lib. 13. & 22. de Civitate, & Paulus ſignificat ad Theſſalonicenſ. 4. *Simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, ac etiam Chriſtus ipſe ſignificat illis verbis *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum*, nam illo verbo *Venite* ſuum reditum in Cœlum indicat, undè ad judicandum deſcenderat; aliis verò verbis *poſſidete regnum*, ſignificat ſedem, & locum Beatorum eſſe ſupremum Cœlorum, ubi cum eis perpetuò regnabit poſt judicium, non ſolùm ſecundùm divinitatem, ſed etiam ſecundùm humanitatem, quæ veritas eſt de fide, nam in pluribus Scripturæ locis expreſsè traditur, ut patet Lucæ 1. *Et regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis*, ubi eſt ſermo de Chriſto homine, & Daniel 7. *Ecce in nubibus filius hominis veniebat, & uſque ad antiquum dierum perveniet, & dedit ei poteſtatem, honorem, & regnum, & omnes populi tribus, & linguæ ipſi ſervient, poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur*, & eadem veritas ex fidei principiis apertè deducitur, quia in Symbolo vitam æternam profitemur, atque beatam, in qua cum Chriſto regnaturi ſumus; multò ergò magis ipſe Chriſtus in æternum regnabit. Quanto autem tempore duraturum ſit judicium ait D. Auguſt. l. 20. de Civit. c. 1. & Scotus cum ipſo loc. c. eſſe incertum, cùm nullum expreſſum de hoc in Sacris Scripturis teſtimonium habeatur, licet enim communiter dies judicii appelletur, non ſumitur ibi dies pro naturali die, ſed pro toto tempore quo judicium fiet; veriſimile tamen eſt nec duraturum tantùm per inſtans, ut jam diximus nec magna temporis mora, hæc enim ad examinandas ſingulorum conſcientias neceſſaria Chriſto non erit, nec ad ſententiam proferendam, ſed brevi tempore fiet, ut ex illis Chriſti verbis colligitur, *ſicut exit fulgur ab Oriente, & paret uſque in Occidentem, ſic erit adventus filii hominis*.

QUÆSTIO QUARTA.

De Mundi innovatione poſt judicium peractum.

74 Conveniunt Patres, & Doctores poſt judicium, & reditum Chriſti in Cęlum, mundum eſſe renovandum, quia mundus nunc habet ſtatum generationibus, & corruptionibus accomodatum, judicio autem peracto hæc modo generationem, & corruptionem continuata ſucceſſio ceſſabit, & ideò opus erit tunc etiam mundi ſtatum innovari, & alium acquirere immortali vitæ proportionatum, quod Paulus ſignificavit ad Roman. 8. dicens, quòd in fine mundi *ipſa creatura liberabitur à ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*, & conveniunt etiam, paucis quibuſdam exceptis talem mundi innovationem poſt judicium peractum eſſe futuram, & rationem aſſignant, quia aptum tempus non erit talis renovationis; niſi poſtquam ex hoc mundo reprobi omnes expulſi fuerint, & in Infernum detruſi, etenim per eorum præſentiam mundus quodammodo contaminatur; & conſentaneum non eſt nec ad modicum tempus luce, & pulchritudine hujus mundi innovati, & ad quemdam gloriæ ſtatum perducti eos perfrui; de hac igitur innovatione breviter in hac ultima quæſtione diſcurrendum eſt.

ARTICULUS PRIMUS.

Qualis futura ſit hæc mundi renovatio poſt judicium.

75 Primò quæritur, An mundus poſt judicium ſecundùm ſubſtantiam deſtruetur, & ſenſus quæſiti eſt, an tota mundi machina, ut Cœlum æthereum ideſt, Cœli omnes, & elementa poſt judicium deſtruentur, itaut ſint omninò annihilanda omnia, & alia nova creanda, an ſaltem formæ eorum ſubſtantiales deſtruendæ, vel tandem facienda ſit in eo talis mutatio, & innovatio accidentalis, ut non appareant eſſe iidem qui prius. Non defuerunt auctores Catholici, quos refert Suar. diſp. 58. aſſerentes hanc mundi innovationem futuram eſſe ſubſtantialem, itant omnia ſimplicia corpora tam cœleſtia, quàm terreſtria ſubſtantialiter ſint annihilanda, vel ſaltem corrumpenda, & nova alia creanda, vel generanda alterius ſubſtantiæ, & naturæ, & ex antiquis Patribus huic ſententiæ favere videntur Chryſoſt. hom. 14. in epiſt. ad Roman. circà illa verba *Vanitati creatura ſubjecta eſt*, & homil. 20. ad populum, Hilarius Pſalm. 118. Juſtinus Martyr. qu. 93. 94. & 95. Ambroſius lib. 1. Exameron cap. 6. Baſilius hom. 3. Exameron, & Gregorius Niſſenus lib. de Creatione hominis cap. 24. Fundamentum hujus ſententiæ ſumitur ex variis Scripturæ locis, ut

Digitized by Google

Iſaiæ 51. *Cœli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur*, & cap.65. *Ego creo Cœlos novos, & terram novam, & non erunt in memoria priora*. Job.14. *Homo cùm dormierit non reſurget donec atteratur Cœlum* Eccleſiaſt.17. *Quid lucidius Sole, & hic deficiet*, Pſal.101. *Opera manuum tuarum ſunt Cœli, ipſi peribunt, tu autem permanebis* Apoc.21. *Vidi Cœlum novum, & terram novam, primum enim Cœlum, & prima terra abiit, & mare jam non eſt*, & ad Hæbr.1 & Matth.24. *Cœlum, & terra tranſibunt verba autem mea non tranſibunt*, & plura alia loca ſic loquuntur & proprie intelligi poſſunt, quia hoc contrà rationem naturalem militare non videtur; ex motu enim corporum naturam venari ſolemus, cùm ergò poſt diem judicii motus cęleſtium corporum ſit ceſſaturus, ut infrà dicemus, indè deduci poteſt rationabiliter eorum naturam tunc eſſe mutandam. Denique, quando immutatio hæc in cœleſtibus corporibus ſubſtantialis futura non eſſe, nihil tamen obſtare videtur, quin talis ſaltem in elementis ſit futura, ut plures alii tenent.

76 Communior tamen, & probabilior ſententia Theologorum 4.diſt.47. eſt, quod mundus, hoc eſt Cœli, & terra, aliaque elementa per talem innovationem non deſtruentur ſecundùm ſubſtantiam totalem ſcilicet, ſecundùm materiam, & formam, neque ſecundùm totam formam; ſubſtantialem; ſed tali mutatione accidentali innovabuntur, ut non amplius appareant eadem eſſe, quæ prius, modo infrà explicando diſcurrendo de ſingulis, & hanc innovationem optimè declarat Auguſtinus lib. 20. de Civitat. cap. 16. ubi declarans illud Apocal.21. *Vidi Cœlum novum, & terram novam* ait, quod in fine mundi illa ignis conflagratione elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus noſtris corruptibilibus congruebant, ardendo pœnitus interibunt, atque ipſa ſubſtantia eas qualitates habebit, quę corporibus noſtris immortalibus mirabili mutatione conveniunt, ut ſcilicet, mundus in melius innovatus antè accommodetur hominibus etiam in carne in melius innovatis, ità de hac mundi innovatione Auguſtinus ibi diſcurrit, ex quibus patet mundum quidem ſecundùm aliqua accidentalia immutandum eſſe, non tamen ſubſtantialiter, nec totaliter, nec partialiter. Eodem etiam modo Lyranus exponit illud Pſalm. 101. *Opera manuum tuarum ſunt Cœli, ipſi peribunt*, &c. dicens, quod in fine mundi Cœli peribunt, non quoad ſubſtantiam, ſed quantum ad aliquam diſpoſitionem, quia corpora cęleſtia ceſſabunt à motu locali, & elementaria à mutua actione, & alteratione, ſubſtantiis eorum remanentibus; ergo hæc mundi innovatio erit tantùm accidentalis, non ſubſtantialis, atque ità Mundus poſt judicium quoad ſubſtantiam non deſtruetur; ſic etiam dictum illud Pſalmi exponit Hieronymus in cap.65. Iſaiæ, ubi ad hanc Mundi innovationem declarandam exemplum adducit infantis ætatem mutantis uſque ad ſenectutem, qui quamvis de infante in virum, & de viro in ſenem mutatur, nequaquam per ſingulas ætates perit, idem enim eſt, qui prius fuit, ſed paulatim immutatur & ętati priſtinę periiſſe dicitur. Item D.Ambroſius in c. 71. ad Corint. declarans dictum illud *præterit enim figura hujus mundi*, ait non ſubſtantiam ejus præterire, ſed formam, & ſic paſſim loquuntur alii Patres a Brancato noſtro relati diſp.12.ar.2. quare S. Bonav. 4. diſt.48. par. 2. qu.1.2. & 3. concludit purgationem, & innovationem mundi faciendam eſſe in elementis per abjectionem qualitatum, in Cœlis verò per additionem luminis. Hinc patet, quomodo intelligenda ſint Scripturæ loca, in quibus dicitur Cœlos novos, & terram novam eſſe facienda, cùm enim mundus ſit renovandus, quia elementorum actiones, & influxus ceſſabunt, & omnia ſuperflua mixta tàm inanimata, quàm animata, ſcilicet, animalia, plantæ, &c. igne comburentur, & elementa omnia incorruptibilia fient hac ratione optimè dici poteſt, mundum renovandum eſſe; ſeù novum eſſe futurum, quia à ſtatu priori mutatus erit, qua ratione etiam homines, quamvis priora corpora, & animas habebunt, adhuc tamen novi dicentur, quia incorruptibiles reſurgent, & immortales. Et ſimili modo intelligendi ſunt Patres dicentes mundum eſſe periturum, & deſiturum, nam hic mundus cum hoc ordine diſpoſitus qualitatibus mixtis, animatis, plantis influxibus, & aliis, quibus nunc præditus eſt, poſt judicium per ignem diſſolvetur, & remanebunt elementa pura abſque mixtione, & influxibus, & incorruptibilia & in hoc ſenſu mundum dicunt eſſe periturum, quam tamen peremptionem, quia ipſorum elementorum ſubſtantiam non tanget, mutationem, ſeù innovationem in melius vocant; quæ omnia ut magis pateant, de ſingulis hic breviter diſcurremus.

77 Secundò quæritur, an Cœli poſt judicium ſint renovandi & quomodo. Antiquiores quidam, ut refert D. Hieronym. l. cit. in cap. 65. Iſaiæ dixerunt omnes Cœlos eſſe ſubſtantialiter mutandos quoad formam, eadem remanente materia, & hoc per conflagrationem ignis eſſe peragendum, quorum præcipuum fundamentum fuit dictum Chriſti Matth. 24. *Cœlum, & terra tranſibunt*, & dictum Petri epiſt. 2. cap. 3. *Cœli ardentes ſolventur, expectamus Cœlos novos, & terram novam*, quam ſententiam ait Brancat. diſp. cit. ar.4. quoſdam Recentiores renovaſſe, & præſertim Joann. Bagotium Jeſuitam par. 2. in Apologet. lib.3. diſp.3. cap.1. ſect.1. & 2. aſſerentes Cœlos ſydereos ſecundum formam ſubſtantialem per ignem eſſe deſtruendos excepto Empireo. Communior tamen, & probabilior ſententia Patrum, & Theologorum ſententia 4. d. 47. docet Cœlum Empyreum idem omnino poſt diem judicii premanſurum, reliqua vero corpora cœleſtia innovanda quidem eſſe, atque immutanda ſecundum aliqua accidentia, permanſura vero eſſe eadem numero ſecundùm ſubſtantiam. Et quidem Cœlum Empyreum idem omninò poſt diem judicii eſſe permanſurum probat optimè Suarez diſp.58. citat. ſect. 2. quia hoc Cœlum creatum eſt, non propter uſum harum rerum inferiorum, neque propter earum generationes, & corruptiones conſervandas, ut cęteri Cęli interiores, ſed ut ſit perpetua Beatorum ſedes, quam oportet ex ſe eſſe perpetuam, ac æternam, ſicut eſt ipſa gloria, & beatitudo.

Confirmatur hæc veritas ex illis Chriſti verbis, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete regnum vobis paratum à conſtitutione mundi*, licèt enim de viſione beata intelligi poſſit, ac æterna gloria, bene etiam de ipſo loco ſenſibili intelligi poſſunt; in quo Sancti habitant, & regnant, ſicut etiam illud 2. ad Corinth. c. 5. *Scimus, quoniam ſi terrena domus noſtra hujus habitationis diſſolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in Cœlis*. Tum denique quia omnia Scripturæ loca, in quibus ſignificatur cœleſtia corpora mutanda eſſe, ac innovanda ſatis intelliguntur de cæteris Cœlis inferioribus, cùm ibi Scriptura loquatur de Cęlo viſibili, quod hominibus notum eſt, & de Luna, Sole, & Stellis, quæ in his Cęlis ſunt. Ex quo etiam valdè rationabiliter Suar. quoque deducit prædictum Cœlum Empyreum non ſolùm non eſſe ſubſtantialiter, immutandum, ſed neque omninò etiam accidentaliter, neque purgandum, aut ullo modo innovandum, ſicut enim Beatorum corpora omnem gloriæ perfectionem ſtatim habent numquam immutandam; ita conſentaneum eſt corpus illud cœleſte, quod ſtatui beatorum dicatum eſt, ut eorum habitaculum, perfectionem illi ſtatui debitam & convenientem ſemper habere.

78 Quòd verò neque reliqua corpora cęleſtia ſint ſubſtantialiter immutanda, licet non ità certum ſit, ſicut de Cœlo Empyreo, valde tamen probabile eſt, ut conſtat ex allata explicatione D. Auguſtini, & Hieronymi locorum Scripturæ, in quibus cœleſtia corpora poſt diem judicii innovanda dicuntur; in eis enim dicunt, perfectionem Cœlorum non interitum ſonare, ſed mutationem in melius, & Cęlum, & terram non perire, ſed in melius commutari, & ità etiam ea loca exponunt D. Gregorius, Ambroſius, Anſelmus, & alii Patres, quos refert Suarez cit. Hoc etiam confirmari poteſt ex variis Scripturæ locis, in quibus Cęlorum perpetuitas, & incorruptio ſignificatur, ut Pſ.148. *Ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mãdavit, & creata ſunt, ſtatuit ea in æternum, & in ſæculum ſæculi, præceptum poſuit, & nõ præteribit*, & Iob.37. *Tu forſitam cũ eo fabricatus es Cęlos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſũt*, & Iſaię 30. *Erit lux Lunæ, ſicut Solis, & lux Solis erit ſeptempliciter*, quæ verba plures interpretantur Patres de illis corporibus cęleſtibus poſt judicium, & præſertim D. Hieronymus, ac inde eorum perpetuitatem deducit, nam ſi Sol, & Luna eo tempore lucidiora ſunt futura, jam ſupponitur illa tunc eſſe duratura, & conſequenter etiam reliqua corpora cœleſtia, cum eadem ſit omnium ratio. Denique D. Auguſtinus, & Hieron. id quoque colligunt ex l.c. 2. Petri 3. quod eſt potiſſimum prioris ſententiæ fundamentum; nam ſi Cœli eſſent corrumpendi ſubſtantialiter, maximè hoc foret per ignem cõflagrationis; de quo ibi Petrus loquitur, *Cœli qui nunc ſunt, & terra repoſiti ſunt igni reſervatis in die judicii*, ſed ignis ille corpora cęleſtia non attinget ſed tantùm uſque ad locum quem aquæ diluvii occuparunt, neque illa corrumpere poteſt, quia ignis naturalem actionem in Cœlum habere non poteſt, affirmare autem acturum, ut inſtrumentum Dei, nullum habet fundamentum, & hæc etiam eſt doctrina D. Bonav.4.diſt.47. ar.2. qu.3. ubi quærens quouſque ignis ille conflagrationis aſcendit, inquit, quod ignis ille aſcendet tantùm, quantum durant corpora conſumptibilia, & paſſibilia, & quia corpora cęleſtia alienæ impreſſionis non ſunt receptiva, & quòd quantum durat ſpatium continens elementa aſcendet flamma, & ulterius non procedet undè concludit, quòd non aſcendet uſque ad ſydera, concedit tamen, quòd plus aſcendet, quàm aqua diluvii; Quarè dictum illud Petri, quod *Cœli ardentes ſolventur* Scholaſtici communiter dicũt de Cęlo aereo eſſe intelligendum, & ſic etiam alia Scripturæ loca, in quibus dicitur Cęlos eſſe renovandos, intelligenda eſſe de Cęlis aereis, de quibus dicitur, aves Cęli, nubila Cęli, &c. & ità pręſertim diſcurrit D.Bon. l.c. ubi ait, dictum illud Petri *Cęli ardentes ſolventur*,

non

Digitized by Google

non eſſe intelligendum de illis, qui ſunt incorruptibiles, & non corrumpantur, ſed intelligendum eſſe de Cęlo aereo, & igneo, quos vocat Scripturæ Cœlos juxta illud Matth.13. *Volucres Cœli comederunt illud*. Quod ſi obiiciatur illud, quod *Stellæ cadent de Cœlo* reſpondet intelligendum eſſe de Cęlo aereo, undè in die judicii cadent vapores igniti, qui Stellæ vocantur à ſimili quia habent ſimilitudinem Stellarum, & ſecundum vulgarem opinionem dicuntur Stellæ cadere, quoniam à ſuperioribus regionibus deſcendunt, & Scriptura conformat ſe modo communi loquendi, tunc autem maximè fiet talis impreſſio, quia ignea qualitas abundabit, & hoc faciet Dominus ad terrorem peccatorum, ità Seraphicus Doctor loc. cit. quam expoſitionem ſuperius etiam approbavimus quæſt. 1. hujus diſputationis art.3. num.27. & diximus eſſe quoque Lyrani in cap. 24. Matth. ubi ait dictum illud, quod *Stellę cadent de Cęlo* non eſſe intelligendum quoad earum ſubſtantiam, cùm ſint incorruptibiles, ſed ſecundum apparentiam, quia veræ Stellæ abſcondentur per nubium denſitatem, & de nubibus verſus terram deſcendent exhalationes ignitæ, quæ dicuntur Stellæ cadentes, quam expoſitionem etiam Suarez ait eſſe communiorem, & veriorem Patrum. Objectiones autem Joann. Bagotii pro parte oppoſita vide ſolutas apud Brancatum noſtrum l. c.

79 Quòd tandem reliqua corpora cœleſtia ſint innovanda ſecundùm aliqua accidentia ex eo probatur, quod Patres, & Theologi communiter dicunt innovanda eſſe per majus quoddam lucis, & claritàtis augumentum, ut expreſsè habetur Iſaię 30. *Et erit lux Lunæ, ſicut lux Solis, & lux Solis erit ſeptempliciter, ſicut Luna ſeptem dierum, in die qua obligavit Dominus vulnus populi ſui*, ubi Lyranus ait, ſciendum quod ſecundùm Sanctos Doctores in finali judicio mundus innovabitur ad augumentum gloriæ electorum, qui in elementis, & corporibus cœleſtibus melioratis videbunt clarius relucentiam divinæ virtutis, decor autem corporum Cœleſtium maximè conſiſtit in luce, & ideò tunc augebitur, & hoc eſt, quod dicitur erit Lux Lunæ, ſicut lux Solis, &c. quæ expoſitio fuit D. Hieronymi in c. 30. Iſaiæ circà finem, ubi ait, quod poſt judicium Luna Solis fulgorem accipiet, & Sol ſeptuplum lumen accipiet, ſicut fuit lux ſeptem dierum, quo ab initio creatus eſt mundus, &c. Et eodem modo Gloſſa Ordin. diſcurrit in cap. 24. Matth. verſ. *Sol obſcurabitur* dicens, quòd Sol, & Luna, & Stellæ ad tempus ſuo lumine privabuntur, ſed peracto die judicii, mundo innovato, majus lumen recipient. Sic etiam D. Bonav. diſcurrit 4. d. 47. a. 2. q. 3. dicens, quòd duplex eſt innovatio, uno modo per abjectionem alio modo per additionem, & meliorationem, primo modo eſt in corporibus elementaribus, in quibus purgabuntur qualitates corporales, ſecundò modo in corporibus cœleſtibus, quibus augebitur lumen, & infrà diſt. 48. part. 1. q. 1. inquit, quod propter hominem præmiabunt corpora cœleſtia ſecũdùm eam proprietatem, ſecundùm quam ſunt conſona corporibus glorioſis; hæc autem eſt lux, & ideò luce, & ſplendore augebuntur, & creſcent; ſic etiam D. Thomas eadem d.48. q.2. ar.1. ad 3. dicens, quòd claritas pertinet ad decorem ipſius Cœli ſecundùm ſeipſum, undè claritas augebitur, ſed motus ceſſabit, & ſic tandem alii Scholaſtici diſcurrunt ibid.

80 Tertiò quæritur, an elementa innovabuntur, & quomodo. Quamvis aliqui Theologi, & Patres dixerunt duo elementa eſſe corrumpenda, ſcilicet, aquam, & ignem, ut Beda in cap. 3. epiſt. 2. Petri, ubi exponens verba illa: *Elementa calore ſolventur*, inquit, quòd elemẽta quatuor ſunt, ignis, aer, aqua, & terra, quæ cuncta ignis ille abſumet, nec tamen cuncta conſumet, ut funditus non ſint, ſed tantùm duo, ſcilicet, aquam, & ignem, duo verò in meliorem reſtituet faciem. Nihilominus communior, & probabilior Patrum, & Theologorũ ſententia eſt, elementa non eſſe omninò corrumpenda quoad ſubſtantiam, ſed eſſe innovanda, ac perficienda quoad rationem corruptionis. Ità D. Thom. 4. diſt. 47. q. 2. artic. 4. ubi loquens de his, quę igni ſunt purganda, inquit, quod neque aliqua elementa ſecundum ſubſtantiam auferenda ſunt, vel ſecundùm formas ſubſtantiales, aut ſecundùm qualitates naturales, ut quidam dicunt, ſed ſolùm quantus ad mutuas actiones, & varios motus, & ſic etiam diſcurrit D. Bonav. 4. d. 48. q. 3. ubi ait, quòd quia poſt judicium auferetur ab elementis ratio multiplicandi ſe, & dabitur virtus continuandi ſe in ſe, quia erunt incorruptibilia, hinc eſt, quod elementa, quæ habent qualitates activas dicuntur totaliter abſumi, quia omninò auferetur ab eis ratio agendi, & ſe multiplicandi; ità etiam diſcurrit S. Bernard. noſter ſerm. 11. de Judicio generali, ubi ait, quod ignis, & aqua erunt puriores, & manebunt etiam, non ſolùm ſecundùm ſubſtantiam, ſed etiam ſecundùm qualitates ſuas nunc habent, quantum ad habitum ſed non quantum ad uſum; quia cùm in his duobus elementis magis vigeant qualitates activę, magis ſunt generationis, & corruptionis principium, & tales effectus eorum non erunt amplius, & de aere ait, quod erit clarior, nec habebit impreſſiones quas modo patitur, quia non erunt nubes, neque venti, nec pluvia, neque ros, neque grando, neque tonitrua, neque fulgura. Et hæc fuit ſententia D. Aug. lib. 20. de Civit. c. 16. teſte D. Bonav. loc. cit. ait enim ibi, quod illa conflagratione elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus noſtris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt, atque ipſa ſubſtantia eas qualitates habebit, quæ corporibus noſtris immortalibus mirabili mutatione conveniunt, ut ſcilicet, mundus in melius innovatus antè commodetur hominibus etiam in carne in melius immutatis; ità Aug. ibi, ubi quando ait, quod omnium elementorum qualitates ardendo interibunt, exponit D. Bonav. in hoc ſenſu qualitates activas elementorum eſſe totaliter abſumendas, quia omninò ab eis auferetur ratio agendi, & ſe multiplicandi. Et quando etiam in rigore intelligatur, quòd qualitates illæ naturales interire debeant, & ardore diſſolvi, adhuc tamen ſalvatur, quod in ſententia D. Aug. elementa non ſunt omninò corrumpenda quoad ſubſtantiam, ſed tantùm eſſe innovanda, ac perficienda quoad accidentia. Et tandem hæc veritas deducitur ex jam dictis in principio articuli, quia omnes Patres, & Theologi ibi citati, qui docent mundum eſſe finiendum ex Sacræ Scripturæ oraculis, inquiunt hæc de ſubſtantiali corruptione intelligenda non eſſe, quia ſubſtantiæ elementorum non peribunt; ſed de figura, & imagine, ideſt, de alia forma accidentali, quam nunc habent elementa, ut in generationes, & corruptiones animalium agere poſſint, & de impuritate, ac mixtione ad invicem, his enim detractis dicitur mundus innovatus, & in melius redactus.

81 Hoc etiam ſuaderi poteſt de ſingulis elementis diſcurrendo, de terra enim in primis negari non poteſt, quin ſaltem ſecundùm aliquas partes eadem numero ſit menſura juxtà illud Eccleſ. *Terra in æternum ſtat*, nam infernus, qui eſt in centro terræ, perpetuo manebit, & conſequenter etiam partes illæ terræ, quæ ſunt propè centrum, tùm quia veriſimile, non eſt conflagrationem illam tam brevi tempore totam ſubſtantiam terræ conſumere poſſe, ejuſque profunditatem ſtatim penetrare ob maximam ejus denſitatem. Quarè ejus innovatio præcipuè conſiſtet in ceſſatione à generationibus, & corruptionibus herbarum, plantarum, animalium imperfectorum, quæ ex putre naſcuntur, & in expurgatione ab omni impuritate, & mixtione rerum, aut qualitarum, nec non in venuſtate, & pulchritudine, facilè enim eſt eſſe illuminandam quoad ultimam ſuperficiem, qua aerem, vel aquam contingit, unde ajt D. Thom. loc. cit. quòd in ſuperficie erit ſicut vitrum, quod intelligi poteſt quantum ad puritatem, & claritatem ipſius ſuperficiei; an verò illa ſit amplius terram penetratura quoad profundum ejus, incertum eſt, & veriſimile quòd non; cum enim terra natura ſua ſit denſa, in profunditate ſua luminis, & claritatis non eſt capax, tum quia ſi lux terræ interiora penetraret, tunc etiam damnati ea luce fruerentur, quod admittendum non eſt, cùm in perpetuis tenebris deliteſcant, & quamvis Deus totam terram illuminare poſſet, ponendi hoc miraculum nulla eſt neceſſitas. De aqua verò ait D. Aug. loco citato ex nullo Scripturæ loco colligi poſſe eſſe corrumpendam, & nullibi ſcriptum eſſe, totum aquę elementum eſſe calore ignis exſiccandum, immò nullibi legitur futura aqua nova, ſicut terra nova, & Cœlum novum, ut legitur Apoc. 21. *Vidi Cęlum novum, & terram novam*, & quamvis ibi ſubdatur, *& mare jam non eſt*, hæc tamen verba mare deſtruendum eſſe poſt diem judicii non convincunt, quia ibi Gloſſa Interlin. exponit hoc eſſe ità intelligendum, quòd mare non erit ſecundùm priorem ſtatum, quia groſſities, & amaritudo auferetur. De aere autem Scot. d.47. cit. q.2. quærens, quomodo mundus ſit per ignem purgandus, ait vapores in aere exiſtentes per juxta poſitionem poſſe igniri, & quod illa ſucceſſiva ignitio ſit conflagratio, & paulo poſt declarans, quomodo aer ſit purgandus per ignem, ait purgandum eſſe per aeris groſſi depurationem, ex quo deducitur innovationem aeris in hoc præcipuè conſiſtere, & quod à craſſis vaporibus per ignem depurabitur, & ab aliis extraneis impreſſionibus fiet magis diaphanum, ceſſabit ab influxibus, & erit incorruptibilis, undè conflagratio ignis ſupremam aeris regionem non attinget, cùm enim ad illam terræ vapores non aſcendant, & communes exhalationes, nullam impuritatem, aut craſſitiem habet regio illa, à quo purgari debeat, ut etiam Suarez advertit diſp. 25. cit. ſect. 2. & hoc ſatis eſt, ut idem elementum aeris ſimpliciter manere dicatur, licèt etiam ſecundùm aliquas partes inferiores, & impuriores corrumpatur, & poſteà inſtauretur. De igne tandem tantò magis hæc ratio procedit, quia ut ait Scotus loco citat. in ſolut. arg. non eſt cur ignis corrumpat ignem, cùm ſint ejuſdem naturæ; tùm quia ignis eſt elementum purum, & non eſt capax mixtionis, ac proinde non indiget purgatione, tùm quia ignis inferior conflagratione ad ſphæram ignis non aſcendet, nec

Digitized by Google

illam pertinget; quia ultrà ſecundam aeris regionem non aſcendet, ut modò dicebamus. Denique de omnium elementorum innovatione diffusè diſcurrit Joannes Gerſon in ſumma de gaudiis Paradiſi dicens ad immutandam mundi faciem in pulchriorem elementa omnia fore purganda, & eorum purgationem in hoc conſiſtere, quòd proſcindetur ab igne ejus combuſtibilitas, ab aere obſcuritas, ab aqua glacialis frigiditas, terrę gravitas, opacitas; atque etiam luce quadam divinitus perfundentur, & ſpecioſiora reddentur elementalia corpora, itaut terra futura ſit in ſuperficie exteriori pervia, ſicut vitrum, aqua ſicut chriſtallus, aer ut nunc Cœlum, & ignis, ut nunc luminaria Cęli; ſed de elementorum innovatione alia plura videntur apud Branc. diſp. 12. cit. art. 7. 8. & 9.

82 Quartò quæritur, an plantè, & animalia bruta innovabuntur. Communis Patrum, & Theologorum ſententia negat, quam præ aliis optimè declarat, & probat D. Bonavent. 4. diſt. 48. a. 2. q. 4. dicens, quòd plantæ, & animalia bruta non innovabuntur, quia ultima eorum perfectio eſt corruptibilis per naturam, & ortum, & radicem habet à materia, undè non ſunt idonea ad vivendum, ſivè durandum æternaliter; formæ autem corporum ſuper cœleſtium ſunt incorruptibiles omninò; ſimiliter formę elementorum incorruptibiles ſunt ſecundùm totum, & ſecundùm partem quantùm eſt in ſe, quia ſunt corpora ſimplicia, undè quòd corrumpantur, hoc eſt per actionem venientem ab extrinſeco, & ideo remota illa actione remanent incorruptibiles. Ex quo patet quòd plantæ, & animalia non ſunt principaliter ad ornatum terræ, ſed ad hominis obſequium nec ad Dei laudem nec ad univerſi perfectionem, niſi ſecundùm ſtatum eum, qui eſt corruptibilis, & variabilis, & ideò non oportet innovari; ſimiliter ſunt de perfectione univerſi ex ea parte tantùm, qua eſt habitaculum hominis viventis animaliter, ſed poſt ſpiritualis effecti non, & ideò concreata ſunt homini, quia homo alimoniis indigebat; undè terra poſt diem judici non habebit illum ornatum: nec oportet, quòd multiformis ſit, imò ipſa uniformitas erit ei in ornatum. Ità Seraphicus Doctor loco citato. Ex quo patet, quòd præter Angelos, & homines duo tantùm genera creaturarum ſupererunt poſt judicium extremum, alterum cœleſtium corporum, alterum elementalium, & deducitur ex fine præcipuo, ob quàm ejuſmodi corpora mixta tunc generantur, & conſervantur, qui eſt humanæ vitę ſuſtentatio per generationem, & nutritionem, tunc autem hujuſmodi ſuſtentatione vitæ hominum non erit opus; ergò neque oportebit hujuſmodi corpora mixta, plantas ſcilicet, & animalia bruta ulterius permanere; Tùm quia tunc motus Cęli ceſſabit, atque ejus actio, & influentia in hac inferiora, ut conſtabit ex dicendis a. ſeq. ſed ſine actione Cœli, & ejus influxu in hæc inferiora corpora mixta nec generari, nec conſervari, neque ſubſiſtere poſſunt; ergo &c. Tùm tandem, quia ſatis apertè habetur 2. Petri 3. omnia mixta eſse igne comburenda, *Terra & omnia, quæ in ea ſunt opera exurentur*, qui locus ità ſimpliciter intelligitur ab omnibus Expoſitoribus, & Scolaſticis Doctoribus.

83 Sed objices Anſelmum in Elucidario poſt explicatam corporum ſuperiorum innovationem ſic de terra dicentem, quod ſcilicet, *Terra, quæ in gremio ſuo Domini corpus confodit tota erit, ut Paradiſus, & quia Sanctorum ſanguine eſt irrigata, odoriferis floribus, roſis, violis immarceſcibiliter erit perpetuò decorata*, & ſimiliter Guilielmus Pariſienſis apud Carthuſianum 4. diſt. 48. quamvis dicat animalia, & vegetabilia, ac metalla eſse comburenda, & non amplius futura, ſubdit tamen quòd *de Terra quidem ex ſapientiſſimis Chriſtianorum dixerunt, quod graminibus ſemper virentibus, & immarceſcibilibus floribus, ut perpetua amœnitate inſtar Paradiſi terreſtris ſit decoranda*. Hac de cauſa, præſertim propter, D. Anſelmi auctoritatem Suar. diſp. 58. cit. ſec. 3. ait non videri omninò improbabilem ſententiam id affirmantem, & quia ſicut multi affirmant futuros in Inferno, vermes, ſulphurem, & alia ſimilia corpora mixta ad corpora damnata crucianda, ſic etiam non eſt incredibile; futura eſse aliqua mixta, in hoc mundo ad ejus perfectionem, & ad gloriam accidentalem Beatorum augendam. Addit tamen ob id recedendum non eſse à communi Theologorum doctrim 4. diſt. 48. D. Thom. D. Bonav. Riccardi, Paludani, Henrici, & aliorum negantium futura animalia, plantas, mineralia, & alia corpora mixta in mundo poſt ejus inſtaurationem, quia ſunt omninò corruptibilia, in illo autem ſtatu liberabitur creatura à ſervitute corruptionis, & ideò ea ſolum corpora manebunt, quę aliquem ordinem habent ad corruptionem, ut ſunt corpora cœleſtia, & elementa, quæ licèt nunc ſecundùm partes corrumpantur, tamen ſecundùm ſe tota ſunt incorruptibilia; dicere autem plantas, & animalia eſse perficiendam dote incorruptionis modo aliquo ſupernaturali, voluntarium eſt, & ſine fundamento. Item quia ferè omnia mixta ad uſum hominis referuntur ratione corporis coruptibilis, qui uſus tunc ceſſabit propter ſolum autem aſpectū, ejuſque oblectationem non erunt neceſſaria, quia multò pulchior, & delectabilior aſpectus eſſe poterit in terra eximia claritate, & ſplendore affecta, erit enim facilè Deo id efficere cùm ea varietate, & pulchritudine, quæ mirum in modum viſum delectet, ità Suar. loc. cit. quæ tota eſt doctrina Seraphici Doctoris loco ſuprà cit.

ARTICULUS SECUNDUS.

Qualis futura ſit mundi conflagratio ad ipſum expurgandum.

84 PRimò conveniunt Patres, & Doctores hujus mundi purgationem, & innovationem tempore judici finalis, & univerſalis igne perficiendam eſſe, quia ignis aptiſſimum eſt inſtrumentum ad hujuſmodi purgationem faciendam, tam propter ſuam puritatem, & nobilitatem inter omnia elementa, quàm propter majorem activitatem, ut communiter Theologi docent 4. d. 47. & mundum ad hunc finem tempore judicii conflagraturum eſſe eſt de fide, & ex diverſis Scripturæ locis, tam veteris, quàm novi Teſtamenti expreſsè colligitur, ut Pſal. 49. *Deus manifeſtè veniet, ignis in conſpectu ejus exardeſcet & in circuitu ejus tempeſtas valida*, & Pſal. 96. *Ignis antè ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu &c.* quem locum exponens Hieronymus ait, quod duplicem hic ignis intelligitur habere virtutem illuminandi, ſcilicet, & exurendi, & Iſaiæ 51. *Cœli, ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur, & habitatores ejus ſicut hæc interibunt*, ubi pariter Hieronymus ait, per ignem Cœlum, & terram, aliaque elementa tempore judicii conflagrantia non eſse deſtruenda ſecundùm ſubſtantiam, ſed in melius commutanda, ut ſuprà dictum eſt art. præced. & 1. Corinth. 3. *Dies Domini declarabit, quia in igne revelabitur, & uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit* ubi Gloſsa Ordin. ait, duos ignes futuros legimus, unum æternum, quo æternaliter punientur reprobi, alterum, qui præcedet, quo exuretur facies mundi hujus, & 2. Petri 3. *Cœli, qui nunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt igni reſervati in die judicii*, ubi Gloſsa Interl. ait; quòd tantùm aſcendet ignis judicii, quantùm aſcendit aqua diluvii. Et tandem ità quoque diſcurrunt Patres, ut Auguſtinus lib. 20. de Civit. cap. 16. dicens, quòd nunc figura hujus mundi mundanorum ignium cōflagratione pręteribit, ſicut factum eſt mundanarum aquarum inundatione diluvii, & Anſelmus in epiſt. 1. ad Corint. cap. 7. inquit: Tunc hujus mundi quotidie ſeneſcentis perfectè præteribit, quando conflagratione mundana elementorum qualitates, quę corporibus noſtris corruptibilibus congruebant ardendo penitus interibunt, & ſic paſſim diſcurrunt alii Patres de mundi conflagratione in die judicii univerſalis.

85 Secundò quæritur, An mundi conflagratio incipiet antè judicium. Quamvis aliqui apud D. Bonav. 4. d. 47. part. 2. quęſt. 4. duas dixerint futuras eſse conflagrationes, unam præcedentem, & aliam ſequentem judicium; communis tamen ſententia Patrum, & Theologorum eſt, unam tantùm futuram conflagrationem per ignem, quæ incipiet antè judicium, & continuabit quouſque eo expleto mundus innovetur, ut jam diximus quæſt. 1. Hujus diſp. art. 3. num. 28. & late probat Brancatus noſter diſp. 11. art. 2. eſt tamen difficultas, an hæc conflagratio incipiet tunc purgare, & purificare mundum. Negat Suarez diſput. 57. ſect. 1. aſserens mundi purificationem per ignem ſubſecuturam potius, non anteceſsuram univerſale judicium, quam ait eſse ſententiam D. Bon. 4. diſt. 47. a. 2. qu. 4. & expreſſam D. Auguſtini 20. de Civit. cap. 16. ubi cùm numeraſset omnia, quæ futura ſunt in die judici, ultimo loco ponit mundi conflagrationem, & renovationem his verbis: *Judicatis hominibus tunc figura hujus mundi mundanorum igniū conflagratione præteribit.* Quod etiam ratione probat, quia omnes Theologi dicunt mundum eſse purgandum, quia eſt veluti fœdatus peccatis hominum; ſed cùm antè judicium finitum damnari homines futuri ſint in hoc mundo, ſua præſentia, ſuiſque blaſphemiis illum iterum fœdabunt; ergò donec prorſus ſint ab hoc mundo pulſi, nondum eſt opportunum tempus purgandi illum. Quarè cōcludit ad hunc tantùm effectum venturum eſse ignem antè faciem judicis venientis ad generale judicium, ut ſtatim terreat damnatos, eoſque punire incipiat, & hunc eſse effectum ignis judicem, & judicium præcedentis, non autem mundi purgationem; ſicut enim corpora beatorum ſtatim ac reſurgent, incipiet frui dotibus glorioſis, attollique ad cęleſtia cum Chriſto; ità è contrario damnari ſtatim incipient pœnam ſenſus etiā in corporibus experiri, & ab igne detineri, & cruciari, & hac ratione inquit opus eſse, ut antè judicē ignis adveniat, quia ſaltem eum locum occupet, in quo erunt corpora damnatorum.

86 Cęterum licèt verùm ſit věturum eſse ignem antè faciem

judicis,

judicis, ut reprobos, & damnatos ſtatim terrere incipiant, ac punire, ut diximus qu.1. hujus diſp.art.4.nu.29. & verum quoque ſit mundi purificationem per ignis conflagrationem antè judicium univerſale faciendam, & complendam non eſſe, adhuc tamen aſſerendum eſt antè judicium eſſe inchoandam, & poſt illud complendam, ut ibi dicebamus, & quod hunc effectum purgandi ignis ſit habiturus antè judicium, & non tantùm terrendi, & puniendi damnatos docet expreſsè D. Bonav. loc. cit. ubi dicit, quod futurus eſt ignis in judicio ad electorum purgationem, quia debet uniuſcujuſque opus probari, & purgari in igne, ut totaliter ſiſtantur mundati in conſpectu Dei, & hic præcedet faciem judicis, & purgando amicos, inflammabit in circuitu inimicos ejus, ità D.Bonavent. ibi; ergò effectus purgandi in igne incipiet antè judicium; & quando D. Auguſt. inquit, quòd *judicatis hominibus, tunc figura hujus mundi mundanorum ignium conflagratione præteribit*, his verbis tantùm innuere voluit mundi purificationem per ignem, ac ejus innovationem poſt judicium tantùm complendam eſſe, & perficiendam, non tamen negare voluit ante judicium ſaltem inchoandum eſſe, & hic videtur eſſe communis Theologorum ſenſus 4. diſt.47.nam ibi D.Thom.q.2.ar.4.in ſol.ad 3.inquit, quòd ignis ille quantum ad ſui principium antè reſurrectionem, & incinerabit corpora bonorum, & malorum ſimul, cum purgabit faciem mundi, &c. ſed quantùm ad ſui finem, ſequetur reſurrectionem, & involvet reprobos, & in infernum detrudet. Riccardus eadem diſt.47.inquit, quòd præcedet ignis ille judicium quantum ad ſui initium, comitabitur quantum ad ſuum progreſſum, ſequetur verò quantum ad ſuæ operationis complementum, & quod incipiet, ut aliqui dicunt, purgare mundum in ſuperiori parte, à qua Chriſtus incipiet venire ad locum judicii. Et tandem etiam Scotus d.47.q.2. innixus dicto Pſalm.96. *Ignis antè ipſum præcedet* docet cùm Magiſtro ſent. conflagrationem mundi antè judicium incepturam. Ratio autem adducta à Suarez, quod mundus eſt purgandus, quia eſt veluti fœdatus ab hominum peccatis, atque ideo non eſſe opportunum tempus purgandi illum, niſi poſt judicium, donec reprobi ſint prorſus ab hoc mundo expulſi; hæc inquam ratio probat ſolùm purgationis mundi complementum non niſi poſt judicium eſſe futurum, non autem quòd ejus initium ante illud eſſe non poſſit, undè hæc eſt pura quæſtio de nomine, & fortè Suarez ipſe quando dixit loc.cit.hunc effectum purgationis mundi non eſſe anteceſſurum judicium, ſed ſubſecuturum, intellexit, quoad complementum, non quoad initium, fatentur enim omnes perfectam mundi purificationem, & innovationem non niſi antè judicium eſſe futuram.

87 Tertiò quæritur, qualis ſit futurus ignis conflagrationis. Reſolutio hujus quæſiti pendet ex dictis quæſt.1.hujus diſputat. art.4. in fine, diximus enim ibi cum Scoto 4.d.47.qu.2. poſſibile eſſe, ut ignis quo mundus conflagrabit, ſit de novo creatus, & quod ſit in aliqua terræ latitudine, & non ubique niſi per motum circà terram, eſt etiam poſſibile, quòd ſit generatus in aliqua parte terræ determinata, & per motum circà eam ad alias quoque feratur, probabilius tamen eſſe, quòd ſicut ignis poteſt eſſe extrà ſuam ſphæram in materia aliena, ut in corpore ignito carbone v.g. vel flamma, aut ferro, ſic vapores exiſtentes in aere per juxtà poſitionem poſſunt igniri, & iſta ignitio ſucceſſiva nunc illorum vaporum, non iſtorum, ſaltem pro toto aere ſuprapoſito regioni habituali hominum poteſt dici illa conflagratio. Hoc idem confirmavimus cum D.Bonavent. eadem d. 47. art.2. q.1. ubi ait, quòd ſicut in diluvio non fuerunt novæ aquæ creatæ, ſed eædem illæ multiplicatæ ſunt, & hoc operante adjutorio ſuperiorum corporum, per quæ facta eſt elevatio vaporum, ut docet D.Auguſt.lib.20.*de Civitate* cap.16.etiam ait, quòd non ſolùm ignis, qui eſt in ſphæra ſua, ſed omnes ignes, qui in terra, qui ſuper terram, & qui ſub terra ſunt concurrent, ad illam conflagrationem, ſicut videtur velle Auguſt. loc.c. undè tandem concludit, quod non creabitur novus ignis, ſed virtus ſuperiorum corporum concurret ad ignis multiplicationem, & actionem. Et ità etiam diſcurrit D.Thom.eadem d.47. quæſt. 2. art. 4. in fine, ubi inquit, quòd cauſabitur ignis ille ex conflagratione omnium ignium mundanorum, ut dicit Aug. ex concurſu omnium cauſarum inferiorum, & ſuperiorum, ex quibus poteſt ignis circà locum medium generari, & ſic tandem diſcurrit Riccardus ibidem ar.2. q.2. dicens ignem conflagrationis eſſe ejuſdem ſpeciei cum elementari, & quod ſicut mundus per diluvium periit aqua ejuſdem ſpeciei cum noſtra, ità fiet in purgatione noviſſima per ignem, & hoc totum deducit D. Auguſtinus loc.cit.ex 2.Petri c.3. dicentis: *Cæli erant prius, & terra de aqua, & per aquam conſiſtens Dei verbo, per quæ ille tunc mundus aqua inundans periit, Cæli autem, qui tunc ſunt, & terra eodem verbo repoſiti ſunt igni reſervati in die judicii*; ergò tempore diluvii mundus periit non aquis de novo creatis, ſed alus jam anteà productis, ità in fine mundi ejus conflagratio erit per ignem, non de novo creatum, ſed anteà productum, probabiliſſimum ergo eſt, quod ignis ille, quo mundus conflagrabit, generabitur ex aliqua materia, quæ facilè exuri poſſit, ut ex terræ vaporibus, & exhalationibus, aut ſimilibus, & probabile eſt, quod primo generabitur in ſecunda aeris regione divino imperio ex vaporibus, & exhalationib. quæ vel ibi erunt, vel ad hunc finem eo aſcenderunt, ut ait Scot.l.c.& ſequit.Suar.d.58.c.ſec.3.

88 Quartò quæritur, quamvis ſit futurus ignis conflagrationis; Aliqui apud Suarez loco cit. dixerunt, tantam futuram eſſe illic ignis quantitatem, ut univerſum terræ, & aquæ corpus undique ſimul circumdet, & ex omni parte aſcendat ſuper altiſſimos montes, ſaltem quantum aquæ diluvii aſcenderunt, quàm ſententiam probabilem indicat, ac etiam ex noſtris approbare videtur Brancatus diſput.11.art.6.concl.3.dicens, quòd ignis conflagrationis perundet totam faciem terræ, maris, ac aeris ad eam altitudinem, ad quam pervenit aqua diluvii, pro qua ſententia adducit D.Bonav.d.47.cit. art.2. qu.4. ubi quærens, quouſque ignis conflagrationis aſcendet, reſpondet, quòd ille ignis aſcendet tantùm, quantùm durant corpora conſumptibilia, & paſſibilia, & quia corpora cœleſtia non ſunt receptibilia alienæ impreſſionis, ait quod quantùm durat ſpatium continens elementa, aſcendet flamma, & ulterius non procedet, undè concludit, quòd non aſcendet uſque ad ſidera, plus tamen aſcendet, quàm aqua diluvii, ex quibus verbis patet S. Doctorem loqui tantùm de aſcenſione, & elevatione ignis conflagrationis verſus Cœlum, non autem de ejus extenſione, ac dilatatione ſuper faciem terræ. Sed quamvis hoc adeo ſit incertum, ut Auguſtinus 20.de Civitate cap. 16. à nullo hominum in hac vita ſciri exiſtimet; probabilius tamen videtur, ut Suarez ipſe quoque fatetur loc.cit. non oportere, ut ſimul, eodemque tempore totus ille ignis mundum circumſtet, ac inflammet, ſed ſatis eſſe, ut magna ex parte terram occupet, & aſcendat quantum plus fuerit, uſque ad ſecundam aeris regionem, ac deindè veloci motu feratur, & ſucceſſivè totam terram accendat, atque ità totum mundum circumdet, ac purificet, qui dicendi modus facilior eſt cæteris, & docetur à Scoti expreſsè diſt. 47. cit. qu.2. §.*De ſecundo*, ubi ait probabilius eſſe, quod ignitio vaporum futura ſit mundi conflagratio, & quòd iſta ignitio ſucceſſiva nunc illorum vaporum, nunc iſtorum, ſaltem pro toto aere ſuprà poſito regionis habitabilis hominum, poteſt dici illa conflagratio, quibus verbis ſatis clarè indicat opus non eſſe, ut ſimul eodemque tempore totus ille ignis conflagrationis totam faciem terræ, & maris pervadat, totumque mundum ſimul circumſtet, ac inflammet, ut prima ſententia aſſerebat, ſed ſatis eſse, ut hoc ſucceſſivè fiat, licèt velociter, ut brevi tempore, & hoc etiam ſatis expreſsè indicavit S.Ephrem lib.de pœnitent.c.4. dum dixit hunc ignem emanaturum ab ortu Solis uſque ad occaſum, nam quia Chriſtus à parte orientali deſcendet ad judicium, ut ſupra dictum eſt, juxta illud Matt.24.*Sicut fulgur exit ab Oriente, & patet uſque ad Occidentem, ſic erit adventus filii hominis*, rationabiliter dici poteſt ignem, qui eum præcedet, & antè illum veniet, ab Oriente manare, qui poſteà ad totum mundum ſucceſſivè inflammandum, & expurgandum, uſque ad Occidentem deferetur, non tamen ibi ſiſtet; ſed per aliud quoque hæmiſpherium reddibit univerſum terræ globum circumdans, ut ait Suarez loc. cit.

89 Quintò quæritur. Quænam res, ſeu corpora conflagrabunt per ignem. Reſolutio hujus quæſiti pendet ex dictis art. præced. ubi diximus, exceptis cœleſtibus corporibus omnia elementa, & mixta, quæ ſunt in mundo ſublunari, eſse igne conflagratura, licèt non eodem modo, nam elementa non ſunt omninò deſtruenda quoad ſubſtantiam, ſed tantùm innovanda ſunt, & perficienda quoad rationem corruptionis, ut docet D.Auguſtinus ſæpè citatus lib.20.de Civitate cap. 16. dicens, quòd illa conflagratione elementorum corruptibilium qualitates, quæ corporibus noſtris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt, atque ipſa ſubſtantia illas qualitates habebit, quæ corporibus noſtris immortalibus mirabili mutatione conveniunt, ut ſcilicet mundus in melius innovatus apertè accómodetur hominibus etiam in carne in melius immutatis. Cætera autem omnia corpora mixta, ut animalia bruta, plantæ, & mineralia, & alia hujuſmodi ſunt omninò igne comburenda, & ſubſtantialiter deſtruenda, ut ex loc.c. 2.Petri cap.3. expreſsè deducitur; *Terra, & omnia, quæ in eo ſunt opera exurentur*, & ratio eſt, ut loco citat. innuimus, quia hæc omnia mixta ſunt omninò corruptibilia; in illo autem ſtatu creatura à ſervitute corruptionis liberabitur, & ideò ea tantùm corpora manebunt, quæ ad corruptionem aliquem habent ordinem, ut ſunt corpora cœleſtia, & elementa, quæ licèt ſecundùm partem nunc corrumpantur, ut continuis rerum generationibus, & corruptionibus inſerviant, tamen ſecundùm ſe tota incorruptibilia ſunt

Digitized by Google

ut loc. cit. fuſius diſcurſimus; & hæc ſententia Scoti ubi ſupra d.47. quæſt.2. D. Bonavent. ibidem part.2. quæſt.1. D. Thomæ d.47. quæſt.2. art.4. & aliorum Scholaſticorum ibidem. Dices videri inconveniens, quod omnia mixta ſint igne peritura, quia vel illa futura ſunt poſtea in mundo innovato, vel non, ſi primum; ergò fruſtrà prius corrumpentur, ut poſteà iterum producantur; ſi ſecundum, hoc videtur contrà perfectionem mundi, ejuſque innovationem, Patres enim communi conſenſu dicunt, totum hunc mundum in perfectiorem ſtatum eſſe commutandum, ſed mixta ad perfectionem univerſi valdè ſpectant, ſunt enim perfectiora corpora, quàm ipſa elementa; ſi ergò elementa ſola maneant, & mixta cuncta pereant, univerſum valde imperfectum remanebit. Reſpondetur negando aſſumptum, ad probationem dicendum poſt mundi conflagrationem, & expurgationem mixta non amplius eſſe futura, cùm hæc omnia ad uſum hominis referantur ratione corporis corruptibilis, qui uſus tunc ceſſabit: neque ob id univerſum imperfectum remanebit, quia alia ſupplebit Deus, quæ illud ſine ulla comparatione perfectius reddent, ut loc. cit. diximus. Completa autem mundi conflagratione, & expurgatione omnia excrementa, ac omnes mundi ſordes in infernum cum reprobis detrudentur cum parte illius ignis impuriori, ut docent Ricard. & D. Thom. d.47. q.2. art.3. & alii Theologi ibidem, quod probant ex Baſilio in illud Pſ.25. *vox Domini intercidentis flammam ignis*, dicente, craſſiores partes illius ignis in infernum eſſe projiciendas, ſubtiliores vero, & lucidiores ſuperius remanſuras, quocircà veriſimile eſt, ut ait Suarez ubi ſuprà illum terræ hiatum, qui fiet ad reprobos devorandos expleto judicio, ut ſuperius dictum eſt, eſſe duraturum, quouſque mundi purgatio abſolvatur poſtea vero quam omnes mundi ſordes, & excrementa per illum in infernum fuerint detruſa, recludendum eſſe, & terram in ſuam integritatem eſſe reſtituendam.

90 Sextò quæritur, an etiam homines tunc viventes igne conflagrabunt. Conveniunt Patres, & Theologi, reprobos omnes, qui ante judicium vivi reperientur, igne conflagraturos, & ex eo morituros, quod ex pluribus Scripturæ locis expreſſe deducitur, ut ex Pſalm.69. *Ignis antè ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus*, quem locum Hieronymus exponens inquit, quod ignis iſte Sanctos purgat, & peccatores conſumit, & Pſalm.49. *Ignis in conſpectu ejus exardeſcet, & in circuitu ejus tempeſtas valida*, ubi Gloſſa ordinaria ait, quod ignis materialis, & mala conſcientia torquebit impios, cùm eum conſpicient judicantem, & Hieronym. inquit, quòd duplicem hic ignis intelligitur habere virtutem, illuminat enim, & exurit, gaudeant juſti, quia illuminentur ex eo, timeant peccatores, quia exurendi ſunt ab eo. Item ex Malachiæ 4. adhuc clarius: *Ecce enim dies veniet ſuccenſa, quaſi caminus, & erunt omnes ſuperbi, & omnes facientes impietatem ſtipulæ, & inflammabit eos dies veniens, quæ non derelinquet eis radicem, & germen*, quem locum etiam Hieronymus exponens inquit, quod veniet dies judicii, quæ Sanctis lux erit, peccatoribus tenebræ, & ipſa dies erit ſuccenſa, quaſi caminus ſivè elibanus, ut omnes impii vertantur in ſtipulam, cùmque eos inflammaverit, atque combuſſerit, non relinquet in eis ullam radicem, & germen malitiæ. Denique Iſaiæ 51. *Cœli ſicut fumus liqueſcent, & terra ſicut veſtimentum atteretur, & habitatores ejus, ſicut hæc interibunt*, ubi Interl. intelligit habitatores, qui vivi invenientur, & Lyranus ait, quòd in igne conflagrationis morientur omnes, qui tunc vivi reperientur, quòd etiam ratio ipſa ſuadet, quia maximum eſſet miraculum, ſi toto mundo antè judicium conflagrante omnes; homines tunc exiſtentes conſervarentur illæſi, ſi ergò omnes, homines tunc viventes in ignis conflagratione morientur, hoc præcipuè de reprobis verificari debet, ut enim docet Philoſophicum axioma, propter unum quodque tale, & illud magis, ſed propter hominum peccata mundus conflagrabit; ergo tanto magis impii, & impœnitentes, qui ea commiſerunt, tunc viventes.

91 De electis verò tunc viventibus, an etiam ipſi igne conflagrabunt, eſt aliqua difficultas. Quidam enim negaverunt electos tunc temporis viventes eſſe morituros, aut reſuſcitandos, ſed ſolùm immutandos, aut transformandos in qualitatem, & perfectionem glorioſorum corporum reſurgentium, quod præſertim ex Paulo deducunt 1. Corinth. 15. ubi juxtà editionem Græcam ſic legitur; *Ecce myſterium vobis dico, non omnes quidem dormiemus, omnes tamen immutabimur*, quæ verba ſignificant non omnes electos eſſe reſurrecturos, quia non omnes morientur, illi nimirum, qui in die judicii vivi invenientur, omnes tamen fore ad ſtatum gloriæ transferendos. Alii verò concedunt quidem etiam electos tunc viventes eſſe quidem morituros, quia lex illa univerſalis eſt: *Statutum eſt hominibus ſemel mori*, non tamen conflagratione ignis tunc futura, ſed morituros eſſe in ipſo raptu, cum obviam Chriſto ibunt, quòd ex illo Pauli deducunt 1. ad Theſſal.4. ubi de reſurrectione loquens eorum, qui præceſſerunt, induens perſonam eorum, qui tunc exiſtent, ait. *Deindè nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul cum illis rapiemur in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, pro qua ſententia adduci ſolent SS. Ambroſius, & Auguſtinus. Verùm communior, & verior ſententia Patrum, & Theologorum eſt omnes homines omninò morituros, etiam tempore judicii viventes, ut jam oſtendimus diſp. præced. quæſt.1. artic.3. ab initio, juxtà illud Pauli 1. ad Corinth.15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ità & in Chriſto omnes vivificabuntur*, à qua generalitate non eſt ulla ratio ſufficiens, ob quam excipiantur, qui in die noviſſimo vivent, & ibidem diximus locum ex 1. ad Corinth. 15. adductum juxtà editionem Græcam non urgere, nam vetus vulgata Latina legit: *Omnes reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*, & vulgata editio præferenda eſt, ut decernit Concil. Trident. ſeſſ. 4. c.5. & admittendo etiam editionem Græcam jam ibi declaratum eſt, quomodo intelligi debeat. Quomodo autem tunc viventes ſint morituri, & an etiam electi igne conflagrabunt, etiam diximus ibidem apud Patres, & Theologos ſententiam affirmantem ſatis eſſe communem, nam adducta Scripturæ loca ex Pſal.49. *Ignis in conſpectu ejus exardeſcet*, & Pſalm.96. *Ignis antè ipſum præcedet* exponunt etiam de electis, quòd igne conflagrabunt, ut purgentur, undè Gloſſa Ordinaria in loco cit. Pſal.45. ait, quod ignis ille erit perfectis qualis tribus pueris, minus perfectos purgabit, & malos comitabitur, & in illud Iſaiæ cap.66. *Ecce Dominus in igne veniet, & in igne judicabit*, inquit, quod ignis ille erit æternus malis, quos involvet, & adducet ad ſupplicium æternum, & eo purgabitur, quod in bonis purgandum eſt. Et hanc diximus loco citato eſſe expreſſam D. Thomæ ſententiam 4. diſtinct.47. articul. 4. ad 3. ubi ait, quòd ignis ille quantum ad ſui principium erit antè reſurrectionem, & incinerabit corpora bonorum, & malorum ſimul, cum purgabit faciem mundi; ſed bonorum abſque dolore, malorum cum dolore ſecundùm peccati quantitatem, & ſic etiam diſcurrit D. Bonaventura d.47. quæſt. ultim. ubi ait futuram eſſe ignis conflagrationem in judicio non tantùm ad reproborum punitionem, ſed etiam ad electorum purgationem quia debet uniuſcujuſque opus probari, & purgari in igne, ut totaliter ſiſtantur mundati in conſpectu Dei; & in fine quæſtionis addit, quòd ignis ille erit ad purgationem electorum, & non ad conſummationem, & ideo ſicut tres pueri in camino ignis ardentis divina ſunt virtute ſervati illæſi, ſic fiet in illo igne, qui electos purgabit. Neque obſtat, quod Ambroſius, & Auguſtinus dicant electos viventes tempore judicii in ipſomet raptu morituros eſſe, cùm occurrent Chriſto ad judicandum venienti, ſiquidem explicari poſſunt, quod in eo raptu quidem morientur, ſed mors adhuc ex igne procedet, non enim hæc duo inter ſe repugnant, præſertim cum alii SS. Patres exiſtiment omnes tunc viventes per ignem eſſe perituros, ut rectè Brancatus noſter advertit diſput.11. art.9. apud quidem plura alia de hoc videri poſſunt.

92 Septimò quæritur, an etiam homines defuncti tunc reſurgentes igne conflagrabunt. Et quidem de reprobis, ac damnatis hoc certum eſt, omnes enim SS. Patres docent, quod damnati ſtatim poſt reſurrectionem pœnam ſenſus etiam in corporibus reaſſumptis experiri incipient, & ab igne detineri, & cruciari, qua de cauſa ignis ante Judicem adveniet, qui ſaltem eum locum occupet, in quo erunt corpora damnatorum. Eſt igitur ſolùm difficultas de electis, qui vel erant vivi antè Chriſti adventum, vel anteà mortui, nondum tamen ad gloriam admiſſi, quia in Purgatorio eorum animæ purgabantur, an reaſſumptis corporibus ſint aliquantulum cum paſſione conflagraturi, ac etiam de ipſis electis jam beatis, & comprehenſoribus, qui corpore reaſſumpſerunt, antequam ad Cœlum in anima, & corpore cum Chriſto redeant. Aliqui dixerunt omnes electos corpora reaſſumentes, ſivè ſint electi, qui erant inter vivos veniente Chriſto ad judicandum, ſive quorum animæ jam erant in Purgatorio, ſivè tandem ſint Sancti, id eſt, quorum animæ Deo fruebantur in Cœlo antè corporum reſurrectionem, omnes, inquam, iſtos dixerunt eſſe per ignem probandos, & aliquid per illum paſſuros, & ſic tamquam aurum probatos in Cœlum cum Chriſto poſt judicium ituros. Alii vero mitius loquentes dixerunt omnes præfatos eſſe per ignem probandos, ita tamen, ut qui jam comprehenſores erant, & Deo fruebantur, nullam in anima, vel corpore ſentient paſſionem, qui verò inter vivos erant, vel in Purgatorio, ſi levia adhuc habent delicta nondùm purgata, aliquam pœnæ partem ſunt adhuc luituri per ignem conflagrationis, & aliquam per illum paſſionem ſentient in anima, & corpore reaſſumpto, & ſic ſalvi erunt. Fundamentum eſt, illud Pauli dictum 1. Corinth. 3. *Dies enim Domini declarabit, quia per ignem revelabitur, & uniuſcuiuſq; opus quale ſit ignis probabit*, undè Eccleſia canit in Officio Defunctorum.

Digitized by Google

ctorum. *Qui venturus eſt judicare ſæculum per ignem*, quia nimirum omnes ſunt per ignem examinandi, & probandi, tamquam inſtrumentum divinæ juſtitiæ. Confirmatur ex Ambroſio, Hieronymo, Hilario, & pluribus aliis Patribus dicentibus omnes juſtos per ignem eſſe purgandos, aut probandos, vel examinandos, quorum teſtimonia refert Brancatus noſter diſp. 11. ar. 10. & 11. Et hoc tandem etiam ratio ipſa ſuadere videtur, quia cùm homo anima, & corpore conſtans peccata committat; etiam in corpore, & anima purgandus erit aliquo modo poſt reſurrectionem.

93 Oppoſita ſententia communior eſt, & probabilior, ut Suarez oſtendit diſp. 57. ſect. 1. & Brancatus noſter loc. c. & clarè deducitur ex Paulo 1. Corinth. 15. ubi duos tantùm ordines reſurgentium recenſet, unum iniquorum, & reproborum, qui reſurgent quidem, ſed non immutabuntur, alterum juſtorum, & electorum, de quibus Paulus ait, *Primitiæ Chriſtus, deindè ii, qui ſunt Chriſti*, de quibus poſteà ſubdit *ſeminatur corpus ſpirituale, &c.* & 1. Theſſalonicenſ. 4. *Mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi, deindè nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*; ergò nulli erunt juſti poſt reſurrectionem purgandi, ſed omnes in corporibus glorioſis reſurgent. Et quidem de Beatis, qui jam Deo fruuntur, nulla videtur ratio dubitandi, cum enim jam ſint beati, opus eſt, ut ſint omninò mundi, quia nihil coinquinatum intrabit regnum Cœlorum, tùm quia non ſunt capaces doloris, & triſtitiæ, tùm tandem quia Beatorum corpora reſurgent impaſſibilia, ut oſtenſum eſt diſp. præcedenti; quarè concludendum eſt, quòd Beati in reſurrectione corporibus reaſſumptis, vel non tangentur ab igne, vel ſi tangentur, nihil ab eo patientur, neque ſenſibili, aut alio modo per eum cruciabuntur, & ità expreſsè docet D. Auguſt. lib. 2. de Civit. cap. 18. ubi movet hoc dubium, dicens, Forſitan aliquis quæret, ſi poſt factum judicium iſte mundus ardebit, antequam pro illo Cœlum novum, & terra nova reponantur; eo ipſo tempore conflagrationis ejus, ubi erunt Sancti, cùm eos habentes corpora in aliquo corporali loco eſſe neceſſe ſit. Et ſolvens dubium inquit, poſſumus reſpondere, futuros eſſe in ſuperioribus partibus, quo non aſcendet flamma illius incendii, quemadmodum, nec unda diluvii, talia quippe illi inerunt corpora, ut illic ſint ubi eſſe voluerint; ſed nec ignem illius conflagrationis pertimeſcent immortales, atque incorruptibiles facti, ſicut virorum trium corruptiblia corpora atque mortalia in camino ardenti vivere illæſa potuerunt; ità Auguſtinus loc. cit. quibus verbis, ut patet, docet, quòd Sancti tempore conflagrationis cum corporibus reaſſumptis in loco ſuperiori eſſe poterunt, ad quem ignis non perveniat, vel quòd ſi in igne erunt, illud tamen non timebunt, ſed in eo illæſi permanebunt, ut tres pueri in fornace Babylonica, idem etiam docet exponens illud Pſal. 49. *Ignis in conſpectu ejus exardeſcet*; quod de igne conflagratorio judicii intelligens inquit, quòd ignis ille purgatorius, qui erit perfectus, qualis tribus pueris, & minus perfectos purgabit, & malos comitabitur ad inferos, igitur perfecti, & maximè beati ab igne non lædentur.

94 Poſtremò probabilius etiam eſt, quòd electi viatores, vel qui vivebant, vel quorum animæ in Purgatorio erant, reaſſumptis corporibus, ſi purgatione egent non ſint pre ignem paſſuri, ſed purgationem hanc antè reſurrectionem eſſe peragendam: Ratio eſt, quia electorum omnium corpora reſurgent impaſſibilia, & glorioſa, ut habetur 1. Corinth. 15. *Seminatur corpus in corruptione, ſurget in incorruptione, ſeminatur in ignobilitate, ſurget in gloria, ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute, ſeminatur corpus animale, ſurget ſpirituale*; ubi Gloſſa Interl. exponit *ſurget immortale, & impaſſibile, ac glorioſum cum potentia, cui nihil noceat*; ergo igne non conflagrabunt poſt reſurrectionem, repugnat enim impaſſibilitas cum paſſibilitate, & gloria cum pœna, ſeù tormento, & licèt ſit Dei ſpeciale miraculum, quòd Chriſtus in anima fuerit glorioſus, & corpore paſſibilis, fieri tamen non poteſt, ut idem corpus ſit paſſibile, & impaſſibile, ſit glorioſum, & dolorem ſentiat; cùm corpus glorioſum non ſit doloris, & triſtitiæ capax.

Confirmatur, quia ſi talis electorum conflagratio neceſſaria eſſet, hoc præſertim ideò eſſet, quia in puncto reſurrectionis erunt aliquæ animæ juſtæ nondùm perfectè purgatæ, vel quia inter vivos erant, cùm venit judicii tempus, vel quia in purgatorio adhuc tempus pœnæ non compleverant. Sed hoc ſine ullo fingitur fundamento, ut inquit Suarez loc. cit. divinæ namque providentiæ facillimum erit omnia ità diſponere, & talem purgationis modum, aut pœnæ menſuram ſingulis accommodare, ut omnium purgatio convenienti tempore, ac antè reſurrectionem generalem definito perfecta ſit, alioquin eodem modo dici poſſet aliquos etiam eſſe poſt generale judicium purgandos, quod eſt omninò falſum, ut docet Auguſtinus 21. de Civitate cap. 16. Tandem hoc etiam deducitur ex illo 1. Teſſalonicenſ. 4. *Deindè nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus*, quem locum explicans Divus Ambroſius inquit, in ipſo enim raptu mors perveniet, & quaſi per ſoporem, ut egreſſa anima in momento reddatur; cùm enim tollentur, morientur, ut pervenientes ad Dominum præſentia Domini recipiant animas; ergo non adeſt tempus, in quo hæc conflagratio ſeù purgatio poſt reſurrectionem per ignem fieri poſſit, & omninò incongruum eſt, ut in præſentia Chriſti electi in corporibus reaſſumptis ardeant, eo vel maximè, quia ad locum illum aereum ignis non aſcendet, ubi Chriſtus ſedens judicabit, & ubi electi conſidebunt, ut ſuperius dictum eſt. Quòd ſi quis dicat Deum eſſe proviſurum, ut breviſſimum tempus ad hoc ſuffiuat, multò melius dici poteſt Deum ità proviſurum, ut nullum tempus ſit ad hoc neceſſarium; ſed ut omnis purgatio antè reſurrectionem perfecta ſit, tam eorum, qui vivebant, cùm venit judicii tempus, quàm eorum qui erant in purgatorio, & adhuc pœnam totam non compleverant, hoc enim complementum breviſſimo tempore antè reſurrectionem fieri poteſt, & per pœnam intenſiorem.

95 Neque obſtant Scripturæ, & teſtimonia Patrum pro prima ſententia adducta cùm interdum dicunt omnes juſtos per ignem eſse purgandos, aut probandos, vel examinandos, Paulus enim cit. 1. Corint. 3. omnes dicit per ignem probandos, non verò comburendos, vel purgandos, aliud autem eſt probari igne, & aliud purgari, ut Suarez advertit loc. cit. nam *probari* ſolùm ſignificat per actionem, & quaſi teſtimonium ignis alicujus innocentiam, & ſanctitatem oſtendi, quomodò tres pueri in fornace Babylonis per ignem probari dici poſſunt, quia in camino ignis eorum fides, & religio probata eſt; quamvis ipſi purgari non fuerint juxtà illud Pſalmi *igne me examinaſti, & non eſt inventa in me iniquitas*, purgari autem propriè loquendo purificari, & mundari ſignificat, & ideò in rigore maculam in eo, qui purgatur, ſupponit. Sancti ergò, & juſti in die judicii dicuntur igne probandi quaſi negativè, quatenus ignis ille damnatos crucians, & Sanctos non attingens eorum ſanctitatem, & juſtitiam quaſi probabit, & conteſtabitur. Deindè Paulus ibi duplex hominum genus diſtinguit, qui in extremo judicio ſunt compariturI, quorum aliqui aurum, argentum, & lapides pretioſos ſuperædificant, & opera habent, quæ manent, hoc eſt, quæ igni non ſubjacent, & inquit, quòd iſti mercedem accipient; Alii fœnum, & ſtipulam ſuperædificant, ideſt, habent venialia, vel alia pœnas luere debent, & inquit, quòd iſti tormentum ignis patientur, & ſalvi fient quaſi per ignem, ſed non dicit, an antè, vel poſt reſurrectionem, undè ex illo textu nihil contrà hanc ſecundam ſententiam colligi poteſt.

Ad Confirmationem dicendum Patres non ſentire, omnes ſanctos eſſe per ignem purgandos, ſed tantùm eſse probandos, & examinandos per ignem modo jam explicato, quatenus in extremo die ignis damnatos crucians, & illos non attingens eorum ſanctitatem, & juſtitiam quaſi probabit, ac conteſtabitur. Quòd ſi interdum purgandos eſse dicant, & de purgatione propriè dicta loquantur, non de omnibus Sanctis, & juſtis id abſolutè intelligendum eſt, ſed de his, qui purgatione indigebunt, neque de igne conflagrationis in die judicii loquuntur, ſed de igne, quo peccata purgantur, neque de judicio univerſali, ſed de particulari cujuſcumque, undè Hieronymus Sophon. 1. circà illa verba. *Vox diei Domini amara*, ait poſse referi, & ad conſummationem mundi, & uniuſcujuſque exitum vitæ, & tandem ſi loquuntur de igne conflagrationis in die judici univerſalis, non ſpecificant, an id antè, vel poſt reſurrectionem ſit futurum. Ad rationem reſpondetur negando conſequentiam, quamvis enim ob rationem allatam neceſse ſit, ut ſatisfactio pro culpa in corpore commiſsa, in corpore etiam incipiat, & ab ipſo homine adhuc in carne vivente fieri debeat per contritionem, & dolorem, atque ità corpus etiam aliqua pœna efficiatur, attamen cum tota ratio culpæ, & offenſæ divinæ in anima exiſtat, corpus verò ſit organum ſolùm quo anima utitur ad ſuas operationes exercendas à ſenſu dependentes; ideò perfecta peccatorum purgatio in ſola anima fieri debet, & per eam conſummari atque ideò ſi poſt mortem aliquid purgandum remanet, & aliqua pœna luenda, in ipſa anima expiari poteſt, ac debet, quæ eſt pars hominis principalior, & præcipua peccandi cauſa, atque ideò noluit Deus aliquid purgandum poſt reſurrectionem reſervari, ut ait etiam Suarez l. c.

ARTICULUS TERTIUS.

De ceſſatione motus corporum cœleſtium expleta mundi purgatione.

96 PRimò quæritur, an motus corporum cœleſtium poſſit aliquando ceſſare. Communis opinio Philoſophorum, & præſertim Ariſtotelis negat, quorum fundamentum eſt, ut refert Scotus 4.diſtinct. 48. quæſt.2. quia impoſſibile eſt, quod intelligentia movens aliquando careat fine ſuo,& propria operatione, tunc enim aſſet fruſtrà; ſed movere Cœlum eſt finis, & propria operatio intelligentiæ moventis effectivè, undè ait Ariſtotel. 12.Metaphyſic. cauſare lationem eſſe optimum intelligentiæ motricis, & per conſequens ejus finem, & quamvis non ſit finis intelligentiam perficiens, quia non eſt operatio tranſiens, eſt tamen finis redundans, & conſequens ex plenitudine perfectionis intelligentiæ.

Confirmatur, quia inter extrema ſempiterna ſemper, ac neceſſariò eſt eadem habitudo, ſed intelligentia Cœli motrix, & Cœlum ſunt extrema ſempiterna; ergo motus inter ea eſt ſempiternus. Tandem in ſempiternis non eſt potentia contradictionis ſecundùm Philoſophum 1. Metaphyſic. ſed Cœlum eſt ſempiternum; ergo in ipſo non eſt potentia contradictionis ad moveri, & non moveri, atque ideo non poteſt non moveri, nec per conſequens motus ejus ceſſare poteſt. Oppoſita ſententia Theologorum communis aſſerit, quòd abſolutè loquendo motus corporum cœleſtium ceſſare poteſt, & poteſt abſque ulla contradictione Cœlum quieſcere, quod variis rationibus probare nituntur, ſed Scotus noſter loco citato §. *Ad quæſtionem,* evidentius hanc poſſibilitatem probat, & à priori tam ex parte moventis, quàm ex parte mobilis, ideoque hanc motus ceſſationem ab intrinſeco non repugnare, ex parte moventis probat, quia voluntas Dei, quæ eſt prima cauſa movens Cœlum contingenter ſe habet ad movere, & non movere; ergò abſolutè loquendo motus Cęlorum ceſſare poteſt; conſequentia patet, quia prima cauſa non influente nulla alia cauſa ſecunda, & proxima motum illum cauſare poteſt, vel continuare; probat deindè ex parte mobilis, quia motus Cœli non eſt naturalis, nec violentus, ſed neuter, ut ex profeſſo probatum eſt in lib. de Cęlo diſp. 2. q. 4. a. 2. ergo Cęlo non repugnat eſſe, & exiſtere, & non moveri; probat etiam aſſumptum Doctor, quia omnis motus, qui eſt ſecundùm naturalem inclinationem mobilis, reſpicit aliquid pro per ſe termino, quo adepto ceſſat motus naturaliter, & mobile naturaliter quieſcens ſub termino violenter recedit ab eo, ut patet, & ità ſequeretur, quod ſimul, & ſemel moveretur naturaliter, & violenter, nam in ſuo motu circulari ſimul accedit ad eundem terminum, & ab eo recedit, ſed hoc eſt impoſſibile; ergo motus Cœli non eſt naturalis, ſed nec etiam eſt violentus, quia non eſt contrà inclinationem ſuam naturalem; ergo Cœlum quantum eſt de ſe, indifferentes eſt ad moveri, & non moveri.

97 Ad fundamentum Philoſophorum reſpondet Doctor. l. c. quod res non poteſt carere ſuo proprio fine perficiente intrinſeco, benè tamen extrinſeco movere autem Cœlum non eſt finis intrinſecus, & perfectivus intelligentiæ, hic enim eſt videre, & amare Deum, nec eſt aliquid neceſſariò conſequens talem finem perfectivum ejus, ſed contingenter, & liberè ex imperio, & voluntate primæ cauſæ ad ulteriorem finem, ſcilicet, generationem electorum, quo habito ceſſabit talis motus, nec ob id intelligentia erit fruſtrà, quia finis ejus perfectivus intrinſecus, ut dictum eſt, non eſt movere, ſed videre Deum, & amare, undè, & plures alii angeli, ſeù intelligentiæ ponuntur à Theologis, quæ non ſunt motrices. Neque etiam Cœlum movetur propter perfectionem ipſius Cœli, ſed propter perfectionem univerſi, quia per motum Cœli univerſum perficitur, quatenus per motum illum generationes fiunt, eſt enim Cęlum deſtinatum in hominum ſervitium, ut ſcilicet, influeret in generationem, & corruptionem animalium, mixtorum, metheororum, &c. quarè ceſſante hominum, & aliarum rerum generatione, ut erit in noviſſimo die etiam cęlorum influxus, & motus ceſſabit.

Ad Confirmationem, major eſt vera, ſi habitudo illa ex utroque extremo naturaliter operante inſurgat, non autem ſi alterum extremorum liberè in eam influat, ut contingit in propoſito de intelligentia reſpectu motus Cœli, & hoc præcipuè verum eſt de beatitudine extrinſecus adveniente, cujuſmodi eſt movere ex parte moventis, & motus, vel motio paſſiva ex parte moti, quæ non ponitur neceſſariò poſitis extremis, ut patet ex dictis in Logica de natura relationis extrinſecus advenientis. Ad ultimum, quando Philoſophus ait loc. cit. in ſempiternis non eſſe potentiam contradictionis intelligendum eſt in ordine ad formam ſubſtantialem, & privationem ejus, alioquin corruptibilia forent, non autem in ordine ad formam accidentalem qualis eſt motus, & ſic pariter intelligendum eſt illud, quod ait 3. Phyſic. quòd in perpetuis non differt eſſe, & poſſe, hoc enim verùm eſt de eſſe ſubſtantiali, non enim ſecundùm ipſum prius poteſt eſſe aliqua ſubſtantia ſempiterna, quàm ſit in actu, non autem verùm eſt quantum ad aliquam formam accidentalem, ſcilicet, ad motum, vel hujuſmodi, ut benè diſcurrit Baſſolius noſter 4.d.48.qu.un. Alia Philoſophorum argumenta contrà aſſertionem poſitam adduci poſſet, quæ brevitatis cauſa omitto quia contrà Theologos nullius ſunt roboris, hoc enim fundamento nituntur, quòd cauſa prima, & intelligentiæ ad extrà neceſſariò operentur, & quòd mundus cum Cœlis intrinſecè ſunt indefectibilia, quod omninò falſum eſt, ac erroneum omnia enim quæcumque vult Deus facit, & in ejus poteſtate eſt ad nihilum reducere quæcumque de nihilo creavit, & quando voluerit, ut ſuis locis oſtenſum eſt in primo, & ſecundò ſententiarum libro.

98 Secundò, quia ratio adducta licèt convincat poſſibilitatem ceſſationis motus cœleſtis, non tamen convincit factum, ſcilicet, ſceſſationem futuram, quæritur ulterius, an motus corporum cœleſtium ceſſabit aliquando de facto. Et in parte affirmativa conveniunt Theologi omnes 4. diſt. 48. quod tempore judicii finalis ceſſabit, & hoc tenetur ait Doctor loc. cit. magis ex Scriptura, & auctoritatibus Sanctorum, quàm ex ratione efficaci, cùm enim motus Cœli poſſit in perpetuum à Deo continuari, & ab intelligentia ſine fatigationem, & labore moventе, nec inveniatur aliqua repugnantia ex parte Cœli, quarè non poſſit perpetuò moveri, per rationem efficaciter probari non poteſt, quòd aliquando motus Cœli ceſſabit. Adducit tamen unam congruentiam Baſſolilus loc. cit. quia aliquando complebitur numerus electorum, ad quorum generationem motus Cęli à Deo ordinatur, ceſſabit autem non naturaliter, vel à cauſa naturali, ſicut etiam nec movetur naturaliter, ſed à cauſa naturali, ſed à cauſa libera, ſcilicet imperio Dei, & intelligentia movens in hoc obediet Deo, ut ceſſat movere, ſicut antè movebat ex imperio Dei, vel primæ intelligentiæ, ſine cujus influxu movere non poſſet. Addit Doctor loc. cit. §. *Ad quæſtionem,* neque hoc aſſertum probari poſſe per auctoritatem Scripturæ evidentem, quędam enim adduci ſolent, quæ non convincunt; ut auctoritas Iſaiæ cap. 60. *Non erit ibi Sol amplius ad lucendum per diem,* & Apocal. c. 10. *Juravit Angelus, quòd amplius tempus non erit.* At Iſaias, inquit Doctor, ut D. Hieronymus exponit, non negat Solem tunc lucere, ſed tantùm dicit, quod iis, qui erunt in vita æterna, uſum lucis non præſtabit; & ſimiliter auctoritas ex Apoc. poteſt exponi, quòd non erit amplius ibi tempus, ut impleatur prophetia, quia jam omnes prophetiæ impletæ ſunt, Subjungit tamen Doctor, quòd licèt hæc aſſertio non habeatur expreſſe in Scriptura, nihilominus magis concordare videtur cum dictis Sanctorum, & Scripturæ. Quod probari poteſt cum Brancato noſtro diſput. 12. cit. art. 6. quia 1. Geneſ. dicitur, quòd *Luminaria facta ſunt in firmamento Cœli, ut dividant diem, ac noctem, & ſint in ſigna, & tempora, dies, & annos, &c.* ubi Gloſſa Ordinaria inquit, quod dies, & anni, quos uſitatè novimus, motibus ſiderum fiunt; undè habemus ex Scriptura finem revelatum ropter quem ſydera, eorumque Cę li facti ſunt, ut ſcilicet, adp uminan dum inſerviant, & dies ac noctes diſtinguendum, & ilia anni tempora. Sed poſt judicium non erit non ex Zacch. 14. ubi ait, quod: *Erit dies una, quæ nota eſt Domino, non dies, neque nox, & in tempore veſperi erit lux,* ubi Gloſſa Inter. lin. ait, quò d non erit viciſſitudo diei, neque noctis, & Lyranus inquit, quod dies propriè eſt latio Solis ſuper terram, & non latio ſub terra, in generali reſurrectione corpora erunt incorruptibilia, & ſic ceſſabit latio, & corruptio in elementis, & motus Cœli, qui eſt cauſa generationis, & corruptionis, & ſic non erit dies, & nox propriè, quæ cauſantur ex motu Solis. Idem Lyranus in Pſalm. 101. verbo. *Ipſi peribunt* ait, quod Cęli peribunt quantum ad aliquam diſpoſitionem, quod quia corpora cœleſtia ceſſabunt à motu locali, & in cap. 51. Iſaiæ verbo *Cœli ſicut fumus liqueſcent,* per hanc liquefactionem intelligi ceſſationem à motu, quia ceſſabit in finali judicio, & in capit. 24. Matth. verbo *Cœlum, & terra tranſibunt,* inquit, non quia corrumpantur ſecundùm ſubſtantiam, ſed quia ceſſabit motus Cęli, & traſmutatio in elementis, iſta enim ordinata ſunt ad complendum numerum electorum, & ideò ipſo completo in judicio ceſſabunt, ſicut ea quæ ſunt ad finem, habito fine ceſſant, & hoc ibidem diffuſius replicat etiam in Epiſt. ad Hebræos c. 1.

99 Sed contrà prædicta arguitur, quòd ex tali ceſſatione motus corporum cœleſtium ſequerentur multa inconvenientia; nam in primis ſi ſtaret Cęlum in corporibus ſuppoſitis, & in his oppoſitis eſſet maxima intemperies, quia nunc accedente Sole plus generatur de elementis ſuperioribus, & etiam corrumpitur de inferioribus, & è converſo ipſo recedente; ergo Sole perpetuo

tuò ſtante, ſuper aliquam hemiſphærii partem, in illa parte immoderatè generaretur plùs de igne, & corrumperetur de aqua,& terra,& ità in illa regione ſuppoſita non ſtaret diſtinctus ordo ſphærarum elementarium, & conſimiliter nec in parte oppoſita,quia ibi eſſet oppoſitus modus generationis,& corruptionis. Deinde ſi Sol ſemper ſtaret, in oppoſita parte terræ ſemper eſſet tenebra,quia cùm terra ſit corpus opacum,neceſſe eſt,quòd objecta luminari faciat ultrà ſe pyramidem umbroſam. Rurſus ceſſante motu Cœli nullus alius poſſibilis eſſet, etiamſi agens paſſo approximetur, quia in quolibet ordine eſſentiali, deſtructo priori, deſtruitur omne poſterius, ſed hoc eſt falſum, nam eſt articulus Pariſienſis errorem damnans dicere, quòd ſi ſtante Cœlo ignis applicaretur ſtuppæ, non combureret. Tandem motus Cœli non eſt violentus, alioquin tanto tempore non duraſſet, quia nullum violentum durabile ex 1.de Cœlo; ergò naturalis, & per conſequens ſi poſt judicium ceſſabit, Cœlum in continua violentia erit, quies enim erit ei violentia.

100 Reſpondet Doctor loc. c. in corpore quæſtionis negando hæc inconvenientia tunc ſecutura, non quidem primum, quia ſicuti nunc actio immoderata non ſequitur, vel quia Cœli in hæc inferiora proportionatum habent influxum, vel quia inferiora reſiſtendi virtutem habent, ità tunc iſta erit cauſa impedimenti actionis ſyderum in hæc inferiora,vel ſi non poſſit inveniri, nec in Cælis, nec in elementis cauſa prohibens hujuſmodi immoderatum influxum, inquit recurrendum eſſe ad voluntatem divinam conſervantem, quæ nimirum hujuſmodi immoderatus influxus impediet, quod etiam probabilius eſt; ſi enim ceſſante Cælorum mòtu ceſſabunt etiam generationes, & alterationes corruptivæ,ut mox dicimus, ceſſabit etiam Cælorum influxus circà elementa,quæ tunc incorruptibilia erunt, & nihil corruptibile amplius generabunt. Nec ſequitur aliud inconveniens,quia alia ſydera,& Luna, quæ ut Sol lucebit, aliam terræ partem illuminarent,imo etiam & ipſe Sol, quia tunc ſepties amplius lucebit,quàm modò, ut ſuprà dictum eſt de innovatione Cælorum,& terra fiet tranſparens,& diaphana, ſicut vitrum, ut aliqui dicunt, & ideò non erit umbra ex interpoſitione terræ. Neque ſequitur tertium inconveniens, quia motus Cæli reſpectu aliorum non habet primitatem cauſæ, vel alicujus,à quo eſſentialiter dependeant, ſed eſt veluti regula quædam velocitatis, & regularitatis eorum, quia alii motus ad noſtrum uſum ab eo menſurantur, quòd autem motus inferiores à motu Cœli eſſentialiter non dependeant probat Doctor, quia ſecundùm Philoſophum 2.de Generat.text.35. nihil facit latio ad generationem, niſi quia adducit generans undè ſi ſine illo motu generans eſſet æquè approximatum, æquè ageret, qua ratione ait Auguſtinus lib.11. Confeſſ. cap.20. quòd ſtante Cælo adhuc moveretur rota figuli. Nec tandem ſequitur quartum inconveniens, quia ut dictum eſt ſuprà, motus Cæli, ex parte mobilis, nec naturalis, nec violentus eſt, ſed neuter, nam Cælum ex peculiari, & propria natura non magis motum poſtulat, quàm quietem, ſed in ordine ad naturam univerſalem, ſeu generalem mundi gubernationem illud dicitur eſſe illi magis naturale, quos juxta univerſi ſtatum magis conſentaneus, magiſque accommodatum fuerit,ut ait quoque Suar.diſp.58.cit.ſect.3.& licèt in Cælo, inquit Doctor, ratione figuræ ſphæricæ ſit aliqua habilitas ad motum circularem, hæc tamen ad motus naturalitatem non ſufficit, quia non provenit à principio ejus intrinſeco ſed tantummodò ad non violentam.

101 Dices, prædicta contingere non poſſe, niſi nova,& plura miracula ponendo. Reſpondet Ferchius in Epitom. 3. diſtinct. 48. qu. un. quod ſi teneamus hæc corpora conſtituentia mundum,ſcilicet,circumferentiam,centrum, & intermedia fore deſitura,& dicamus corpora ad generationem, & motum deſtinata propter contrarietatem formalem, vel virtualem in eis exiſtentem eſſe neceſſaria pro tempore generationis electorum, ſed poſteà futura eſſe nova corpora diverſæ rationis ordinata ad conſervationem,& quietem, nova miracula non ponentur, & nullas patiemur difficultates; at ſi ſuſtineamus eoſdem Cælos, & elementa, quæ nunc ſunt,poſt judicium eſſe manſura,plura miracula eſſe neceſſaria,ne ſcilicet, elementa pugnent, ne mixta generentur,ne Cæli rotentur,ne Sol,& aſtra partes ſibi ſubjectas ad rectam, & Sol comburat omnia, ne media pars mundi, ad quam Sol non acceſſerit, ſit ſemper in tenebris, & ne deſtructo primo motu cæteri tollantur, quæ quidem omnia licèt ſint Deo poſſibilia, rationi tamen naturali parum conſonant. Addit tamen, quòd quia Scholaſtici tenent hoc ſecundum, quòd eſt difficilius, duos eſſe diſtinguendos mundi ſtatus; primus eſt ad electorum generationem, ſecundus ad eorum æternam manſionem. In primo ſtatu neceſſarius eſt Cæli motus, & neceſſaria generatio, atque corruptio ex eo proveniens; in ſecundo non eſt neceſſarius motus, ſed ſtatus Cæli,& neceſſaria eſt ceſſatio omnium actionum alterantium corruptivè, nam mundus ſenſibilis a Deo factus eſt principaliter propter electos, ut Scotus docet 3.diſtinct.31.quæſt.1. quarè ex ipſis electis, & eorum ſtatu tamquam ex fine menſurare debemus mundi ſtatum, ità diſcurrit Ferchius loc.cit. Et re vera à communi Patrum, & Theologorum ſententia recedendum non eſt, qui dicunt corpora Cæleſtia poſt judicium non eſſe ſubſtantialiter immutanda, imò nec elementa ipſa eſſe totaliter corrumpenda quoadſubſtantiam,ſed eſſe innovanda,ac perficienda, quoad rationem corruptionis, ut declaratum eſt ſuprà q.4. art.1. neque manentibus eiſdem Cœlis, ac elementis, quæ nunc ſunt, quoad ſubſtantiam, neceſſaria ſunt tot miracula a Ferchio recenſita, ceſſante Cœlorum motu, ut patet ex ſolutione objectionum, neque quæ tunc contingent, miracula ſunt cenſenda, qualia nunc eſſent,ſi in præſenti mundi ſtatu contingerent, ſed naturalia potius dici debebunt, quia conſentanea, magiſque accommodata erunt ſtatui mundi incorruptibilis tunc à Deo inſtituendo; imò ſi omnia corpora nunc in mundo exiſtentia tàm ſuperiora, quàm inferiora, eſſent totaliter deſtruenda, & alia diverſæ rationis nova creanda, ut ait Ferchius, hoc ſolùm eſſet majus miraculum, & æquivalens omnibus, quæ ait neceſſaria eſſe manentibus eiſdem Cælis, & elementis quoad ſubſtantiam, quæ nunc ſunt, ut de ſe pàtet, nam eſſet immutatio, & innovatio, non tantùm accidentalis, ut nos dicimus, ſed etiam eſſentialis, & ſubſtantialis.

102 Tertiò quæritur, in quo ſitu ceſſabit Cœlorum motus. Aliqui dicunt,quòd Sol, & Luna, & alia corpora cæleſtia quieſcent in eodem ſitu,in quo erant, quando creata fuerunt, quòd ceſſante motu Cæli, Sol, & Luna ſtabunt in eodem ſitu, in quo creati ſunt comparando eos ad invicem, quia Sol in Oriente, & Luna in Occidente, ità ex noſtris Baſſolius diſt.48. cit. qu. unic. & Nicol.de Niſſe tract.7.p.3.qu.7. quòd probant ex Iſidoro in Gloſſa ſuper illud Iſaiæ 40.*Non occidit ultrà ſol tuus*, quem citat Magiſter in littera,ubi inquit, quòd Sol ſui laboris mercedem accipiet, & non veniet ad Occaſum, nec Sol, nec Luna, ſed in ordine,in quo creata ſunt, ſtabunt; quòd autem in prædicto ſitu creati fuerint, puta Sol in Oriente,& Luna in Occidente probabile videtur, eo quòd ſitus Orientalis convenit exordio rerum, & etiam congruebat, quòd Luna crearetur plena, & per conſequens in Occidente, ſi Sol in Oriente, quare &c. & hoc erit etiam rationabile, ut utrumque Emiſphærium illuminare poſſint, & præcipuè Emiſphærium noſtrum, quòd conceſſum eſt habitationi humanæ; ità diſcurrit Baſſolius loc. cit. Verùm Scotus diſt.48. cit. qu.2. lit.M, hoc dictum Iſidori non approbat, quòd Cæli ſiſtent in eodem ſitu creationis, quia hoc concordare non videtur periodis motuum cæleſtium,quas Aſtrologi aſſignant; non enim ſphæra juxtà Ptolomæi doctrinam, quam ſequitur Doctor, triginta ſex millibus annorum, juxtà tabulas verò Alphonſi quadraginta novem millibus circulum perficit; ergò oportet judicium uſque ad terminum defferri poſt creationem mundi, & mundum durare tot annis antè judicium, quòd non videtur probabile,adhoc ut poſſint Cæli redire ad eumdem ſitum reſpectivè ad novum Cælum. Tùm quia videntur luminaria fuiſse creata ab initio mundi in ſitu generationi rerum maximè convenienti, & poſt judicium fore in ſitu magis convenienti quieti; ergò probabile non eſt, quòd Cæli in eodem ſitu creationis quieſcent. Sed inquit Baſſolius loco cit. hoc non urgere, quia dici poſſet divina virtute, & mutatione quadam inſtantanea Cælos omnes, ac etiam ultimam ſphæram reduci ad ſitum, in quo creati fuerunt. Verùm hoc omninò voluntariè dicitur,& ſine ullo fundamento, & pro hoc non eſt auctoritas ulla præter illam Iſidori,quæ etiam interpretari poteſt, de ſitu Solis,& Lunæ reſpectivè ad mundum inferiorem, & non ad ſuperiores orbes; quarè dicendum eſt cum Scoto quòd ſicut creati ſunt Cæli in ſitu maximè convenienti rerum productioni, ità ſtabunt in ſitu maximè convenienti conſervationi, ſine nova productione, vel quia ad majorem pulchritudinem totius univerſi conferre videbitur, ut inquit Suarez loc. cit. Hic etiam quæri ſolet, in quo ſitu tunc elementa manebunt, & quidem de igne, & terra nulla eſt difficultas, quin futuri ſint in ſuis locis ſupremo,& infimo, quia hoc eſt illis naturale, & nulla eſt ratio, ut alter locus illis aſſignetur. Aliqua difficultas ſolùm eſſe poteſt de elemento terræ, an tota ejus ſuperficies aquis cooperienda ſit,an verò pars aliqua futura ſit diſcooperta, & immediatè aeri contigua, quæ difficultas, ut ait Suarez loco cit. pendet ex alia, an poſt reſurrectionem infantes cum ſolo originali decedentes habituri ſint Lymbo, aut alio loco ſubterraneo, vel in ſuperficie terræ,quorum neutrum tamquam certum ex Scriptura, vel Patribus poſſumus affirmare, ut ſuprà diximus qu.3.art.3. num.72. ſi enim aſſeratur, illos in ſuperficie terræ habitaturos eſſe, conſequenter dicendum erit illam terræ partem aquis diſcoopertam eſſe manſuram ad uſum illorum dominium; ſi vero in Lymbo, vel alio aliquo loco ſubterraneo ſunt

Digitized by Google

ſunt habituri, hoc neceſſarium non videtur, cùm hoc neque ad uſum Beatorum, vel alium quempiam ſit neceſſarium; & alius ordo ſit magis naturalis.

103 Quartò quæritur, an ceſſatio motus corporum cœleſtium, ſit ſufficiens cauſa ceſſandi omnem alium motum, vel mutationem in his inferioribus. Affirmant Philoſophi quorum fundamentum eſt, quoniam motus Cœli eſt eſſentialiter primus omni alio motu, vel mutatione in inferioribus, tamquam per ſe menſura aliorum motuum, quia regularior, & velocior, menſuratum autem à menſura dependet, & ſine ipſa eſſe non poteſt; ergò &c.

Confirmatur, quia in cauſis eſſentialiter ordinatis prima cauſa non cauſante, ſecunda cauſare non poteſt, ut patet. Cœlum verò, & corpus activum inferius poſſunt dici tales cauſæ reſpectu alicujus alterationis, vel mutationis iſtorum inferiorum, undè 2. Phyſic. dicitur, quòd Sol, & homo generant hominem, ſed Cœlum non agit, nec cauſat aliquid niſi per motum; ergo &c. Demum, quia nulla alia videtur cauſa quarè elementa non agent, & patientur ad invicem poſt ceſſationem motus Cœli, ſicut anteà, niſi iſta, ità enim habebunt ſuas formas, & qualitates activas, & paſſivas, ſicut anteà, & ſimiliter de corporibus aliis putà damnatorum non videtur alia cauſa incorruptionis eorum, niſi ceſſatio motus Cœlorum, non enim erunt incorruptibilia per dotem impaſſibilitatis, ſicut corpora Beatorum; ergò &c. Oppoſita ſententia theologorum communis eſt, quòd ceſſatio motus corporum cœleſtium non eſt cauſa ſufficiens ceſſationis omnium motuum, & mutationum in his inferioribus, quòd probat Doctor loc. cit. lit. I, & Baſſolius, & alii Scotiſtæ cum ipſo ex Joſue 5, ubi habetur, quòd ad preces Joſue Sol ſtetit, & Luna non eſt mota, & per conſequens etiam probabile eſt, quòd tota machina cœleſtis ſteterit, & non ſit mota, alioquin tota fuiſſet deordinata in motibus ſuis, & tamen certum eſt ex eadem Scriptura, quòd Joſue, & populus Iſrael contrà inimicos dimicavit, & non ceſſaverunt actiones, & paſſiones elementorum, & aliorum corporum inferiorum. Deindè probat ex Auguſtino loc. cit. dicente, quòd ceſſante motu Cœli adhuc rota figuli à figulo moveretur, & ità poſſet eſſe motus hic inferius, nec impediret ceſſatio motus Cœli, ac etiam ex articulo Pariſienſi, quod error ſit dicere, quòd ceſſante motu Cœli ignis non combureret ſtuppam ſibi approximatam. Tandem probat ratione, quia poſito activo perfecto, & paſſivo diſpoſito ſufficienter approximato, nec impeditis, poteſt ſequi actio, ſed ceſſante motu Cœli poſſunt iſta poni reſpectu plurium motuum, & mutationum, motus enim Cœli non eſt forma activa, ſed paſſio quædam de genere paſſionis, nec requiritur etiam nunc de facto ad motum, vel mutationem iſtorum inferiorum, ſicut principium per ſe motus, vel mutationis, ſed ad alternationem influentiarum corporum cœleſtium in hæc inferiora ſecundùm diverſos ſitus, & aſpectus, at poſt judicium aliqualis ſitus habebitur, & aſpectus corporum cœleſtium ad hæc inferiora, licèt motus Cœlorum ceſſaverit; ergò poterit adhuc haberi actio, vel alteratio, ſeù mutatio iſtorum inferiorum, manebit enim virtus activa corporum cœleſtium, & virtutes paſſivæ iſtorum inferiorum. Quarè dicendum eſt, quòd ceſſante motu Cœli adhuc poſſent eſſe motus, & mutationes in iſtis inferioribus, niſi Deus influentiam ſuam ſuſpenderent, & quòd ipſam ſubtrahet poſt judicium, ne unum elementum ſic agat in aliud, vel corrumpat, ut modò contingit, & ſimiliter de corporibus damnatorum eſt diſcurrendum.

104 Ad fundamentum in oppoſitum ait Doctor, quòd motus in Cœli non eſt eſſentialiter ſic primus, quin poſſint eſſe alii motus ſine ipſo, vel ipſo ceſſante, ut ſuprà dictum eſt, & ſimiliter non eſt menſura neceſſaria in eſſendo, licèt ſit uniformior, & velocior, & habeat hac ratione aliquo modo rationem menſuræ, & cùm dicitur, quod menſuratum à menſura dependet, & ſine ipſa eſſe non poteſt, inquit ſub litt. I, hoc verum eſſe de menſura rei in eſſe quidditativo, & menſuratum hoc modo non poteſt eſſe ſine ſua menſura eſſentiali ex Metaph. c. ad aliquid, quia refertur ad ipſum, & non è contrà, ſicut ſcibile eſt menſura ſcientiæ, quia ſcientia eſſentialiter ab ipſo dependet; non eſt autem verum de menſura accidentali, quæ per applicationem, vel coextenſionem menſurat, quomodo ulna pannum menſurat; patet enim quòd quantitas panni in eſſendo à quantitate ulnæ non dependet. Ità prorſus eſt motus primi mobilis reſpectu aliorum motuum, menſura, ſcilicet, per applicationem, non verò per terminationem dependentiæ eſſentialis eorum, ac proinde ipſa non exiſtente, adhuc exiſterent alii motus intrinſecè ſucceſſivi, quia licèt menſuratum eſſe non poſſit ſine menſura eſſentiali, ut ſcientia ſine ſcibili, tamen eſſe poteſt ſine accidentali, ut patet de ulna panni.

Ad Confirmationem negatur minor: Cœlum enim non eſt cauſa eſſentialiter prima, & neceſſaria ad actionem, vel motum ſeù mutationem iſtorum inferiorum, ſed accidentaliter ſolùm, ut dictum eſt. Falſum eſt etiam quòd additur, ſcilicet, quòd Cœlum non agit, niſi per motum, non enim agit per motum ſuum, ſicut per principium activum, ſed per aliquam formam, & virtutem abſolutam, undè æque bene ageret in paſſum ſibi ſubjectum, ſi non moveretur per ſuam virtutem, vel formam abſolutam manentem, dato quòd Cœlum quieſceret, & quòd per motum ſuum nihil agat, & producat, patet ex dictis, quia motus ejus eſt quædam paſſio de genere paſſionis, & quidam reſpectus extrinſecus adveniens in ipſo receptus, & cauſatus ab intelligentia movente, ut ait Baſſolius loc. cit. Ad ultimum negatur aſſumptum, quòd ſcilicet ſola ceſſatio motus Cœli ſit cauſa incorruptionis elementorum, & corporum damnatorum, cauſa enim illius erit ſuſpenſio divini influxus generalis ad talem actionem, vel paſſionem, ſeu corruptionem, vel generationem, ut dictum eſt ſuprà.

105 Quintò tandem quæritur, quando ceſſabit motus corporum cœleſtium, num ſcilicet, antè judicium, vel in ipſo judicio, vel poſt judicium peractum. Plures Theologi dixerunt motum Cœlorum antè judicium ceſſaturum eſſe, ſtatim ac omnes homines morientur, vel ſaltem eodem reſurrectionis puncto, quod etiam Suarez loc. cit. probabile cenſet, & fundamentum eſt, quia tunc jam ceſſabit neceſſitas generationum, & corruptionum, ad quam Cœlorum motus ordinatur. Scotus diſt. 48. cit. quæſt. 2. de hoc puncto non diſcurrit, hanc enim quæſtionem de ceſſatione motus Cœlorum ſub disjunctione proponit, an ſcilicet, judicio, vel poſt ceſſabit motus corporum cœleſtium. Nihilominus probabilius eſt, ut etiam tenet Suar. ibidem, hanc motus corporum cœleſtium ceſſationem futuram eſſe poſt judicium expleta, & finita mundi exuſtione, & purgatione, ut in titulo articuli innuimus. Fundamentum eſt, quia eadem eſt ratio de iſtius motus ceſſatione, & de reliqua mundi purgatione, & innovatione, cum hæc ceſſatio motus Cœlorum ſit quædam pars talis novitatis, & inſtaurationis mundi, ſed omnes Patres, & etiam Scripturæ innuunt hanc mundi innovationem, & inſtaurationem poſt judicium eſſe futuram, non autem antè, vel in ipſo judicio; ergò idem de ceſſatione motus Cœlorum videtur aſſerendum. Confirmatur, quia ut conſtat ex dictis ſuprà de ſignis judicium præceſſuris, uſque ad illud tempus, & ipſum judicii diem fient mixtorum corruptiones, & in ipſis elementis motiones violentæ, & magnæ alterationes, quæ quidem ex ipſo Cœlorum motu præſertim procedunt modo jam explicato; ergo &c. Tùm tandem quia dierum, ac noctium viciſſitudo tunc ſolùm ceſſabit, *quando Dominus fuerit nobis in lucem ſempiternam, & complebuntur dies luctus*, ut habetur Iſaiæ 60, ſed talis viciſſitudo dierum, ac noctium ex continuò Cœlorum motu provenit; ergo talis motus ſolùm poſt judicium, ac mundi inſtaurationem ceſſabit. Finito autem, ac determinato Cœlorum motu, ſatis probabile eſt, ut ait Suar. diſput. 59. cit. ſect. 3. in fine, ſtatim futura totius univerſi innovationem, & illuſtrationem tam in Cœlis, quàm in elementis, nulla enim ratio aſſignari poteſt, cur ampliùs hæc illuſtratio, & innovatio differenda ſit, quia ad illud inſtans differenda eſt ſolùm, ut mundi purgatio abſolvatur, tùm quia actio illa, qua mundus eſt innovandus, nullam ex parte agentis ſucceſſionem requirit, cùm ſit infinitæ virtutis, neque etiam ex parte ipſius actionis, & termini, cùm ſit quædam illuminatio, & perfectio, quæ ſine ulla contrarii reſiſtentia fieri poteſt; ergò tota illuſtratio illa, & innovatio in illo inſtanti perficietur, & complebitur.

ARTICULUS QUARTUS.

De perpetuò Chriſti Regno in Cœlis poſt mundi inſtaurationem.

106 Circà Regnum Chriſti Domini futurum cum ſuis Sanctis, corporibus reaſſumptis, fuerunt aliqui antiquorum errores, & hæreſes, ut refert Alphonſ. de Caſtro l. 3. adverſus Hæreſes, verbo *Beatitudo* hæreſi ſecunda. Quidam enim antiquus opinati ſunt, exactis, & completis ſex annorum millibus pro duratione Univerſi conſtitutis, ſuſcitandos eſſe ex mortuis omnes juſtos, & Sanctos, & Chriſtum in terras deſcenſurum, & cum Sanctis ſuis ad novam vitam revocatis mille annis in terris regnaturum, qui proindè Millenarii, ſeù Chiliaſtæ appellati ſunt, ut in ſuperioribus innuimus, & per id tempus dixerunt Chriſtum Dominum, & Sanctos glorioſiſſimo imperio, univerſo terrarum orbe ſubacto, bonorum omnium affluentia uberrimam, & feliciſſimam vitam ducturos, nec ſolum bonis ſpiritualibus, ſed corporalibus etiam cumulata. Fluxit autem hic error, ut Patres referunt infrà citandi, ex prava intelligentia, & interpretatione vocis *mille annis*, qua uſus eſt D. Joannes in Apocal. cap. 20. ubi de juſtis loquens: *Et vidi animas decolla-*

collatorum propter teſtimonium Jeſu, & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt beſtiam, nec imaginem ejus, nec acceperunt inſcriptionem in fronte, aut in manu ſua, & regnaverunt cum eo mille annis. Sed quia hæretici iſti millenarii de hoc regno Chriſti in terris per annos mille non eodem modo diſcurrunt, & cum communi errore in quo conveniunt, alios quoque peculiares commiſcent errores, ideò pro veritate Catholica ſtabilienda ſigillatim hæreſes iſtæ ſunt referendæ, & reiiciendæ.

107 Primò itaque Cerinthus quidam, vir peſſimis moribus aſſuetus, quem dicunt B. Jo: Evangeliſtæ coærum fuiſſe, inter alios errores præſertim aſſeruit, poſt univerſalem hominum reſurrectionem terrenum futurum eſſe Regnum Chriſti cum juſtis per mille annos, & eos in carne concupiſcentiis, & libidinibus ſubjectam vitam acturos, imò Alphonſus de Caſtro loc. cit. præter hoc ait, ſenſiſſe etiam regnum Dei poſt iſtos mille annos in terra futurum in Cœlis in voluptatibus carnis, in gula, & luxuria, & quod Cerinthus hæc duo aſſeruerit, apertè oſtendit ex Euſebio lib. 3. Eccleſiaſtic. Hiſtor. cap. 28. ubi de Cerinto loquens ait, quòd poſt reſurrectionem terrenum dicit futurum eſſe regnum Chriſti in Jeruſalem, & homine in carne iterum concupiſcentiis, & vitiis ſubjectam converſationem habituros; contrà fidem quoque Scripturarum quoſdam mille annos deſignat, in quibus multa quidem, & alia corruptionis opera, & nuptiarum feſtivitates dicit futuras ad eos qui libidini dediti ſunt, decipiendos. Addit præterea, quòd etiam D. Dionyſius, cùm de Joannis revelatione diſſereret, & quædam ſecundùm ea, quæ antiquitus Eccleſiæ tradita fuerant, mentionem facit hujus viri his verbis, Cerinthus, inquit, à quo Cerinthiana hæreſis oborta eſt, figmentis ſuis auctoritatem magni nominis aquirere ſecundùm Scripturę hujus pravam intelligentiam geſtiebat, quippè cujus hæc erat hæreſis, ut affirmaret terrenum futurum eſſe Chriſti regnum. Et quia erat ventri, gulæ, ac libidini deditus, & futura decernebat, quæ ſibi propria libido dictabat, ventris, & eorum, quæ ſub ventre ſunt, incitamenta, cibis, potibus, ac nuptiis prædicabat explenda, & ut aliquid ſacratius dicere videretur, legales ajebat feſtivitates rurſus celebrandas, & hoſtias carnales iterum jugulandas. Hæc Euſebius de hæreſi Cerinthi, quæ ut diximus fundatur in loc. cit. Apocalip. & aliis Scripturæ locis malè intellectis, quæ in utroque teſtamento promittunt in illa futura beatitudine cibum, & potum, ut apud Iſaiam cap. 45. *Servi mei comedent, vos autem eſurietis, ſervi mei bibent, vos autem ſitietis*, & Pſalm. 18. ait Regius Propheta: *Tunc enim ſatiabuntur, cùm apparuerit gloria Domini*, & Luc. 17. *Ego diſpoſui vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater, ut edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo*, Matth. c. poſtquam Chriſtus Dominus in Cæna vinum in ſuum ſanguinem commutavit, alloquens diſcipulos, cum quibus manducabat, hæc adiecit: *Dico autem vobis non bibam amodo de hoc genimine vitis uſque in diem illum cùm illud bibam vobiſcum novum in regno Patris mei*, atque idem reperitur Marci c. 14. quibus verbis indicat Redemptor ſe rurſùs cum diſcipulis bibiturum eſſe vinum in Regno Patris ſui.

108 Cæterum, ut ait Alphonſus de Caſtro loco citato ipſe veritatis Magiſter hunc errorem propria voce mandavit Matth. 22. quoniam Sadducæis de reſurrectione diſputantibus ita: *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei*, ſi ergo in reſurrectione non erunt nuptię, ut ait Salvator, neceſſario fatendum eſt, ut non ſit ibi fornicatio, aut alius quicumque concubitus, vel venerea delectatio, undè Paulus 1. Corinth. 6. recenſens eos, quibus Regnum Dei interdictum eſt, inter eos connumerat quoque carnis voluptatibus deditos dicens: *Neque idolis ſervientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt*, & rurſus ad Galatas 5. poſtquam enumeravit opera carnis, ſubjungit: *Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur*; ſi ergò opera carnis conſecutioni ipſius regni Dei adverſantur, omninò irrationabile eſt, ac fatuum aſſerere, quòd regnum Dei in eiſdem carnis operibus conſiſtat. Deindè quoniam Chriſtus Dominus loc. cit. Matth. 22. ſubdit, quod homines tunc erunt, ſicut Angeli Dei in Cœlo, opus eſt etiam conſequenter concedere, nullum illi futurum cibi corporalis guſtum, quod etiam expreſſis, & ſonantibus verbis docuit Paulus Roman. 14. dicens, quòd *non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto* quem locum D. Hieronymus exponens inquit, quòd hic manifeſtè monſtravit, quoniam regnum Cęlorum cibum, & potum non habet temporalem, ſed illic ſpiritualiter vivitur. Denique ſi quid urgeret, maximè eſſent Scripturæ auctoritates adductæ, quæ cibum, & potum beatis promittunt; ſed hoc non obſtat, quando enim juſtis à Chriſto promittitur cibus, & potus in ſuo regno, non loquitur de cibo corporali, ſed ſpirituali, ut Patres communiter exponunt, hoc enim duos cibos corporalem, ſcilicet, & ſpiritualem, & eorum diſcrimen Salvator ipſe deſcripſit Joan. 6. dicens: *Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam*, undè Raphael unus ex his, qui adſtant coram Domino loquens Tobiæ cap. 12. ait, cùm eſſem vobiſcum per voluntatem Dei, videbar quidem vobiſcum manducare, & bibere, ſed ego cibo inviſibili, qui ab hominibus videri non poteſt, utor, & hic Deus ipſe eſt, quem videntes, & amantes guſtant, undè Regius Propheta ait: *Guſtate, & videte, quàm ſuavis eſt Dominus*, ſi enim ipſe Deus non eſſet cibus animæ noſtræ, numquam Propheta præciperet, ut ejus ſuavitatem guſtaremus, non enim guſtatur, niſi quod comedi poteſt, aut bibi, neque Moyſes ſolo Dei colloquio quadraginta diebus abſque alio corporali cibo nutritus eſſet.

109 De hoc itaque ſpirituali cibo, & potu intelligendæ ſunt omnes auctoritates illæ ſuperius adductæ, quæ in futura beatitudine cibum, & potum promittunr, & myſticè, ac ſpiritualiter ſunt intelligendæ, non autem litteraliter, & corporaliter, ut jam diximus ſuprà diſp. 25. q. 4. art. 2. in fine, undè locus Lucæ cit. *Ego diſpono vobis regnum, ut edatis, & bibatis ſuper menſam in regno meo*, ſpiritualiter intelligitur, nam Interlin. verbo *Edatis* inquit, Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur, fruendo, ſcilicet, deſiderato olim, & amato gaudio veri boni, & verbo *Menſam* ſubdit, quòd menſa, quę omnibus ſanctis eſt ad fruendum propoſita, eſt cœleſtis vitæ gloriæ. Et Lyranus pariter hunc locum explicans ait, intelligi debere de duplici Regno, vel Eccleſiæ militantis, vel Eccleſiæ triumphantis, ſi primo modo, menſa, cibus, & potus eſt altare cum corpore, & Sanguine Chriſti, ſi de triumphante eſt glorię fruitio ad quam Apoſtoli erant prædeſtinati. Alium verò locum Matth. 26. Patres, & præſertim Theophilactus exponit de tempore reſurrectionis Chriſti Domini, quaſi diceret Salvator; Non bibam de vino uſq; ad reſurrectionem meam, quam vocat regnum Patris, vel Dei, ut loquitur Marcus, quia virtute divina, ſibique à Patre tradita tunc regnavit contrà mortem, peccatum, & infernum, etenim Chriſtus verè poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis manducavit, & bibit oſtendens veritatem reſurrectionis, & quid idem ille eſſet, qui paſſus erat. Novum autem illud appellat prepter novum modum, quo poſt reſurrectionem vinum aſſumpſit, & bibit, non enim Corpus Chriſti tunc erat paſſibile cibo, & potu indigens, ſed jam factum impaſſibile, immortale, & glorioſum; & propterea tunc aſſumptio cibi, & vini in alimentum Corporis Chriſti non convertebantur, itaque cùm verè Salvator poſt ſuam reſurrectionem cum ſuis diſcipulis biberit, & manducaverit, verba illa ſunt potius tempori reſurrectionis accommodanda, quàm extorquenda, & ad regnum beatitudinis Chriſti cum beatis applicanda. Alius denique locus Apocal. cap. 20. quo Millenarii utuntur ad ſtatuendum Chriſti regnum in terris cum ſuis Sanctis per mille annos, paulo poſt explicabitur, quomodo ſit intelligendus.

110 Secundo, alii ex Millenariis, qui Chiliaſtæ vocari ſolent ut à præcedentibus diſtinguantur, cum illis conveniunt in computatione ſex mille annorum pro duratione mundi conſtitutorum, & quòd ipſis completis, & omnibus Sanctis ex mortuis ad vitam revocatis, Chriſtus in terras ſit deſcenſurus, & cum eis mille annis pariter in terris regnaturus cum bonorum omnium affluentia non ſolùm ſpiritualium, ſed etiam corporalium, in hoc tamen præcedentibus Millenariis diſcriminantur, quòd illi Regnum Chriſti in terris in ſeptimo millenario in carnalibus voluptatibus collocarunt; iſti verò plenum ſanctitate, & cœleſtem beatitudinem repræſentans, itaut non niſi moderatiſſimè Sancti tunc rebus temporalibus potiantur, & ſūma Sanctimonia, atque integritate uxores ducant, & ſanctitatis alumnos filios producant, & hanc appellarunt ipſi primam reſurrectionem, à qua omnes impii excluduntur. Septimo autē millenario elapſo dixerunt, Satanam, qui per mille annos ligatus fuerat, ſolvendum eſſe, & ſæviſſima perſecutione viros Sanctos, qui cum Chriſto regaverunt, invaſurum, quo tempore omnibus hominibus ad vitam revocatis, quę ab ipſis ſecunda reſurrectio dicitur, fiet generale judicium, quo Sancti ad æternam gloriæ fruitionem aſſumentur, & ad Inferni pœnas reprobi damnabuntur. Hic autem error, ut ſuprà innuimus, ortum habuit ex prava intelligentia vocis *mille annis*, & vocum *primę, & ſecundę reſurrectionis*, quibus uſus eſt D. Joannes Apocal. 20. quæ verba referre oportet, ut falſam Chiliaſtiarum interpretationem oſtendamus, & veram Catholicorum. Verba autem hæc ſunt, & apprehendit Draconem Serpentem antiquum, qui eſt Diabolus & Satanas, & ligavit eum mille annos, ut non ſeducat amplius gentes, donec conſummentur mille anni, & vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis; hæc eſt reſurrectio prima. Beatus, & Sanctus, qui habet partem in reſurrectione prima, in his ſecunda mors non habet poteſtatem, ſed erunt Sacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum illo mille annis, & cùm conſumati-

Digitized by Google

ſummati fuerint mille anni, ſolvetur Satanas de carcere ſuo, & exibit, & ſeducet gentes, quæ ſunt ſuper quatuor angulos terræ Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium; quorum numerus eſt ſicut arena maris. Ità D. Joannes loc. cit. Ex quibus verbis Chiliaſtæ materiam deſumpſerunt aſſerendi Chriſtum mille annis cum Sanctis ſuis in terra eſſe regnaturum, quibus expletis Satanam, qui mille annis ligatus fuit, ſolvendum eſſe, & præm illa ſæviſſima Chriſtianorum perſecutione, qua ipſos Antichriſtus urgebit, tandem Judicium finale eſſe inſtituendum, & finem mundi futurum. Undè etiam duplicem corporum reſurrectionem deduxere, primam partialem corporum Sanctorum, qui mille annis cum Chriſto in terris regnabunt; alteram univerſalem omnium corporum etiam impiorum, quam reſurrectionem Judicium finale, & Mundi conflagratio ſubſequetur.

112 Sed plura quoque falſa ab his Millenariis proferuntur, & ſupponuntur, nam in primis falſum eſt penitus aliam Sanctorum reſurrectionem futuram, quàm illam, quæ facienda eſt in fine ſæculi, atque in die judicii, quæ erit univerſalis, non tantùm Sanctorum, ſed etiam reproborum juxtà illud Job. 19. *In noviſſimo die de terra reſurrecturus ſum*; neque Chriſtus deſcendet de Cœlo mille annis antè diem Judicij, ſed ſolùm eodem Judicii tempore, ut ait Paulus ad Theſſalonic. 4. *Ipſe Dominus in juſſu, & in voce Archangeli deſcendet de Cœlo*. Neque tunc deſcendet in terram, quia ut Paulus ait ibidem, Sancti tunc reſuſcitati, & iuſti tunc viventes in occurſum Domini rapientur in aere, & ſic ſemper cum Domino erunt, undè & ipſi cum Chriſto erunt in aere, & expleto judicio cum eo in Cœlum aſcendent, atque ità Chriſtus ad illos in terram non deſcendet, ut terrenum cum ipſis regnum efficiat. Neque Sancti tunc cum Chriſto regnantes poſt reſurrectionem, aut uxores ducent, aut filios generabunt, tunc enim *nec nubent, neque nubentur, ſed erunt ſicut Angeli Dei*, ut Chriſtus ipſe dixit Matth. 22. loquens de ſtatu Sanctorum poſt reſurrectionem. Deindè, ſi hoc Regnum Chriſti terrenum cum ſuis Sanctis futurum eſſe exactis ſex annorum milibus à Chiliaſtis pro duratione univerſi conſtitutis, & tale regnum eſſet poſteà mille annis duraturum iiſque abſolutis ultimus dies univerſalis Judicii futurus eſſet; hinc ſequeretur ultimum Judicii diem ſciri poſſe ab hominibus, quod tamen Chriſtus ipſe negat Matt. 13. ut conſtat ex ſuperius dictis. Tandem his omnibus datis, & non conceſſis, quæritur, an illa Chriſti, & Sanctorum Congregatio in ſeptimo millenario futura ſit Eccleſia militans, vel triumphans, nomine ſiquidem Eccleſiæ digna erit, quia erit congregatio fidelium ſub uno capite, quæ Eccleſia dici ſolet, ac debet; neutrum autem dicendum videtur, etenim Eccleſia militans dici non poteſt, quia Beati illi cum Chriſto in terris regnantes viatores non erunt, ſed comprehenſores, nec nova merita acquirent, cùm jam gloriam æternam ſint conſecuti, quæ eſt terminus meritorum, & præterea fide carebunt, quæ eſt præcipuum Eccleſiæ militantis conſtitutivum, quia animæ illæ in aſſumptis corporibus clara Dei viſione fruentur, quæ fidem evacuat; nec minus Eccleſia triumphans dici poterit, quia triumphanti Eccleſiæ, tamquam Capitolium, non hæc infima tellus, ſed Cœlum ipſum Empireum in ſacris litteris conſtituitur, quod eſt propria Sedes Beatorum.

113 Verba autem Apocalyp. 20. ſuperius relata, in quibus fundatur Chiliaſtarum figmentum, optimè exponit Alphonſus de Caſtro l.c. cum pluribus Patribus, cùm enim dicit Apoſtolus *Beatus, & Sanctus qui habet partem in reſurrectione prima*, his verbis oſtendit diſcrimen inter bonos, & malos, boni etenim, qui non adoraverunt beſtiam, ideſt, dæmonem, vixerunt, quia etſi corpora eorum nunc mortua ſint, animæ tamen eorum vivunt per gratiam, & gloriam, quam nunc poſſident, & hæc vocatur reſurrectio prima, quæ ad gratiam, & gloriam animarum ſpectat, & hac ratione dixit Joannes. Beatus, & Sanctus qui habet partem in reſurrectione prima. Alia vero eſt reſurrectio ſecunda, quæ erit cum corpora ad vitam reſurgentia ſtolam immortalitatis accipient, & è contrà mors etiam eſt duplex, quædam dicitur prima, & eſt peccatum, quod eſt mors animæ, ſecunda mors eſt damnatio perpetua in quam mortem præcipitabuntur, quia prima, quæ eſt mors peccati, non reſurgunt, & ideò meritò dicitur beatus qui habet partem in reſurrectione prima. Sancti ergo viri qui propter teſtimonium Jeſu, & propter verbum Dei decollati ſunt, & quia non adoraverunt beſtiam, ideſt, dæmonem, vixerunt, quia etſi eorum corpora nunc mortua in ſepulchris jacent; tamen eorum animæ vitam habent gratiæ, & gloriæ, & nunc regnant cum Chriſto mille annis, ideſt omnibus annis, qui ſunt futuri uſque ad judicium, nam uſque ad illud tempus Sancti habebunt præcisè vitam animæ, & reſurrectionem primam, poſt illud verò tempus habebunt reſurrectionem ſecundam, ideſt, vitam corporum ſimul, & animarum. Quod autem millenarius numerus in Scriptura pro univerſalitate ſumatur, manifeſtè convincitur per id, quod dicitur in pſalmo: *Memor fuit in ſæculum teſtamenti ſui, verbi quod mandavit in mille generationes*, ideſt in omnes, & Eccl. 19. *Melior eſt unus timens Deum, quàm mille filii impii*, ideſt quàm omnes filii impii. Cum ergo D. Joannes de Sanctis jam defunctis loquens dixit, quod vixerunt, & regnaverunt cum Chriſto mille annis, ſic accipiendum eſt, ut intelligatur eos vixiſſe & regnare cum Chriſto omnibus annis futuris uſque ad diem judicii, quibus annis etſi mortui ſint corpore; vivunt tamen anima, & regnant cum Chriſto. De peccatoribus verò defunctis loquens, Apoſtolus dixit: *Cæteris verò mortuorum non vixerunt, donec conſummentur mille anni*, quia peccatores defuncti toto hoc tempore uſque ad diem judicii nullam habent vitam, quoniam eorum corpora mortua jacent, & animæ eorum mortuæ etiam ſunt per peccatum, tranſactis autem his mille annis, ideſt, toto illo tempore uſque ad diem judicii, aliquam vitam habebunt, quia eſtò animæ eorum per peccatum mortuæ ſint, eorum tamen corpora per reſurrectionem vitam quamvis miſeram recuperabunt. Ita verba Apocalyp. exponit Alphonſus de Caſtro l.c. ubi etiam alias expoſitiones adducit, ſed hæc omnibus aliis præferenda eſt, quia eſt D. Aug. l. 20. de Civit. c. 6. & 7. ubi primam reſurrectionem eam appellat, quia ubi quis à peccato ad ſtatum gratiæ reſurgat.

114 Tertio quæritur, an Chriſtus poſt Mundi inſtaurationem perpetuò ſit in Cœlis regnaturus, non ſolùm ſecundùm divinitatem, ſed etiam ſecundùm humanitatem. Negarunt aliqui antiquitus, ut refert Auguſt. 1. de Trinit. c. 8. verbis illis inducti pſal. 109. *Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum* ubi per ſeſſionem à Dextris Dei ſignificatur thronus, ac regia poteſtas Chriſti Domini, quæ ſolum duratura dicitur uſque ad illud tempus, in quo inimici Chriſti ejus pedibus ſubiicientur, quod in die judicii complendum eſt, ut Paulus declarat 1. ad Corinth. 15. & quamvis Alphonſus de Caſtro l.c. dicat dictionem illam donec alicujus temporis finem non indicare, ſic enim ſæpè ponitur in ſacris litteris, ut hæc particula propoſitionibus affirmativis adjuncta aliquid de certo tempore affirmet, de quo maximè dubitari poterat, non tamen quicquam de reliquo tempore neget, ſed reſpectu illius ſint indefinitæ: & ſic in propoſito affirmari Chriſtum ſeſſurum à dextris Dei, ejuſque imperium, uſque ad illud tempus duraturum, non tamen negari poſt illud tempus per totam æternitatem duraturum. Hæc tamen expoſitio textui Pauli l.c. conſonare non videtur, ubi poſtquam dixit: *Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus* de reliquo tempore poſteà ſubdit; *Cùm autem illi ſubjecta fuerint omnia, tunc & ipſe filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi omnia*, ac ſi diceret tunc regnare deſinet, & omninò erit ſubjectus Deo, undè ſubjungit, *ut ſit Deus omnia in omnibus*, ideſt, ut Deus in omnibus immediate regnet, & omnes illi ſubiiciantur, hac igitur auctoritate innixi dixerunt aliqui, ut refert Augu. l.c. Chriſti humanitatem poſt diem judicii in divinitatem eſſe convertendam, & illam ſubjectionem, de qua Paulus loquitur, nihil aliud eſſe, quàm commutationem ſubſtantiæ creatæ in ſubſtantiam creatoris.

115 Veritas tamen Catholica eſt, Chriſtum poſt judicium perpetuo in Cœlis regnaturum, non ſolùm ſecundùm divinitatem, ſed etiam ſecundùm humanitatem, ut dictum eſt ſuprà q. 3. hujus diſp. a. 3. in fine, etenim in pluribus Scripturæ locis expreſsè traditur, ut patet Luc. 1. ubi loquens de Chriſto homine inquit: *Et regnabit in domo Jacob in æternum, & regni ejus non erit finis*, & Daniel. 7. *poteſtas ejus poteſtas æterna, quæ non auferetur, & regnum ejus, quod non corrumpetur.* Deindè ex principiis fidei apertè deducitur, nam in Symbolo vitam æternam, atque beatam profitemur, in qua cum Chriſto regnaturi ſumus ut ejus membra; tantò ergò magis ipſum caput, quod eſt Chriſtus, in æternum regnabit; undè oppoſita ſententia eſt manifeſtè hæretica, quia Chriſtus non ſolùm erit Deus, ſed etiàm homo, & rationi etiam naturali contraria eſt, quia divinæ naturæ repugnat, ut aliquod creatum in ipſam convertatur. Tandem tantùm abeſt, quòd verba D. Pauli allegata illi errori faveant, ut potius illum omninò evertant, ſi enim Filius Patri eſt ſubiiciendus, ut loquitur Paulus planè opus eſt, ut naturam habeat per quam illi ſubiici poſſit, hæc autem eſſe non poteſt, niſi natura humana, atque ideò eam in æternum retinebit, & ſi beatitudo Angelorum, & dominum juſtorum erit æterna, tantò magis felicitas, & beatitudo humanitatis Chriſti æterna eſt futura. Quomodo autem verba D. Pauli ſint intelligenda, varias expoſitiones adducit Suarez diſp. 58. cit. ſec. 4. quarum illa melior videtur, ut hic locus intelligatur de Chriſto, non in propria perſona, ſed in corpore ſuo myſtico, quod eſt Eccleſia, quia nunc nondùm eſt tota Eccleſia Chriſti perfectè ſubjecta Patri, ſed peracto generali judicio perfectè ſubiicietur, quia tunc non erit amplius Eccleſia militans, ſed triumphans; ità exponunt Ori-

genes

Digitized by Google

genes tract.30. in Matth. Teodotetus in Commentariis, Cyrillus lib.10.Theſauri cap.8.Gregorius Niſſenus orat.propria circa illa verba, Nazianzen. orat.36. Chryſoſtomus homil. circa eadem verba, & alii Patres, qui dicunt tunc regnare Chriſtum non plenè poſſidentem regnum, ſed acquirentem magiſque, ac magis ſub imperium ſuum homines quotidie redigentem, quomodo regnabit, donec inimici ponantur ſub pedibus ejus; non verò deindè, quia jam tunc non regnabit acquirendo, ſicut fit in Eccleſia militante, ſed pacificè totum regnum poſſidendo, ut fiet in Eccleſia triumphante poſt diem judicii, & Chiſtum regnare in illo nihil aliud erit, quàm ſeipſum totumque ſuum regnum ſumma concordia, ſummo gaudio, ſummaque vitæ tranquillitate Patri ſubiicere; quàm expoſitionem ſic explicatam etiam recipit, & approbat Suar. loc. cit.

116 Quarto itaque concludendum eſt Chriſtum poſt judicium in Cœlis regnaturum non ſolum ſecundum divinitatem, ſed etiam ſecundum humanitatem, & quod ſicut caput, feliciſſimum illum cum omnibus ſuis membris in perpetuum poſſidebit ſtatum, cujus qualis, & quanta ſit felicitas licèt impoſſibile ſit explicare, ſicut ſcriptum eſt: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus diligentibus ſe,* variis tamen elogiis eam Patres inſinuare, & judicare conantur, & præ aliis D. Auguſtinus pluribus in locis, ſed præſertim lib.22.de Civit.cap.30. his verbis. Quanta erit illa felicitas; ubi nullum erit malum; nullum latebit bonum; vacabitur Dei laudibus; qui erit omnia in omnibus, nam quid aliud agatur, ubi nulla deſidia ceſſabitur neque ulla indigentia laborabitur, neſcio, & in Sancto Cantico lego: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.* Tunc non erit ulla neceſſitas, ſed plena, certa, ſecura, & ſempiterna felicitas, nihil latebit, res omnes, quæ ibi magnæ, & mirabiles videbuntur, in tanti artificis laudem delectatione ſuccedent. Certe ubi volet ſpiritus, ibi protinus erit corpus, nec volet aliquid ſpiritus, quod ſpiritum non poſſit decere, nec corpus. Vera ibi gloria erit, ubi laudatus nec errore quiſquam, nec adulatione laudabitur; Verus honor, quia nulli negabitur digno, nulli deferetur indigno, ſed nec ad eum ambiet ullus indignus, ubi nullus permittetur eſſe, niſi dignus; Vera pax ibi eſt, ubi nihil adverſi, nec à ſeipſo, nec ab alio quiſquam patietur. Præmium virtutis erit ipſe, qui virtutem dedit eique ſeipſum, quod nihil melius & majus poſſit eſſe, promiſit, quid enim aliud per Prophetam dixit: *Ero illorum Deus ipſi erunt mihi plebs,* Levit.26. niſi ego ero, undè ſatientur, ego ero quæcumque ab hominibus honeſtè deſiderantur, & vita, & ſalus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona: Sic etiam intelligitur illud Apoſtoli 1.Corinth.15. *Ut ſit Deus omnia in omnibus.* Ipſe finis erit deſideriorum noſtrorum, qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur. Hoc munus, hic affectus profectò erit omnibus, ſicut ipſa vita æterna communis. Ità Auguſtinus loco cit. & lib. 2. quæſt. Evangel. cap.39. inquit, omnia dici poſſunt de illa ineffabili perfruitione veritatis, & tantò magis omnia dici poſſunt, de illa ineffabili perfruitione veritatis, quanto minus aliquid dignè dici poteſt, nam & lux eſt illuminatorum, & requies exercitatorum, & patria redeuntium, & eſca indigentium, & corona vincentium. Item ſerm. de verbis Domini cap.3. ait, quod non erit ibi laſſari, & dormire, non erit ibi eſurire, & ſitire; non ibi creſcere, & ſeneſcere, & poſt multa concludit. Ecce quanta retuli, & nondùm dixi quid ibi erit, & tandem idem replicat, & alia plura diſcurrit lib.3. de Fide, & Symbolo ad catechum. cap.12. & lib. de triplici habitaculo, cap.12. & lib. de ſpiritu, & anima cap.58.

117 Poſtremò Chryſoſtomus in epiſt. 5. ad Theodorum ità diſcurrit in propoſito. Quid igitur ea vita beatius erit? non eſt, cut illic pauperiem metuas, & morbum; nemo videbit contumelioſum, nec iniquè oppreſſum; nemo exaſperatum, aut iraſcentem, aut invidentem; nemo ardentem abſurda concupiſcentia, aut mærentem, aut à Magiſtratu vapulantem. Omnis enim affectuum turba, quæ hic ſedata eſt, perimetur; omnia erunt pax, lætitia, gaudium; omnia ſerenitas, tranquillitas, dies, ſplendor, & lux, non quæ nunc eſt, ſed planè alia, quæ hanc tantùm excedit fulgore, quantum ea lumen lichni, neque enim occulitur hic, aut nocte, aut congreſſu nubium; non ſenium, nec ſenectæ mala, quæque obnoxia ſunt corruptioni è medio, & è pedibus tollentur; Omnia occupabit ubique incorruptibilis gloria, & quod omnium longè eſt maximum, continua fruentur conſervatione cum Chriſto &c. Et poſt plura alia concludit. De Rege ipſo nihil ſatis idoneum dici poteſt, adeò ſermonem, & mentem omnem ejus excedit pulchritudo. formoſitas, ſplendor, gloria, majeſtas, magnificentia, &c. ità Chryſoſtomus l.c. & rurſus homil.6.in Epiſt.ad Hebr. in propoſito inquit. Revera enim illa eſt requies, ubi aufugit dolor, triſtitia, & gemitus ubi neque curæ, neque labores, neque angor, neque metus animam percellens, ſed ſolus Dei metus plenus voluptata. Non eſt illic in ſudore vultus tui viſceris pane tuo, neque ſunt ſpinæ, neque tribuli. Non eſt amplius, in doloribus paries filios; Omnia ſunt pax, gaudium, lætitia, volupeas, bonitas, manſuetudo. Non eſt ibi æmulatio, & invidia, non morbus. Non hæc mors corporis, non illa mors animæ. Non ſunt tenebræ, neque nox, omnia ſunt dies, omnia lux, omnia mitia, ac manſueta, omnia ſplendor, non poteſt capi ſatietas, Bernardus tandem, ut plures alios omittam lib. de meditat. c.4. ità loquitur: Beatus videbit Deum ad voluntatem, habebit ad voluptatem, fruetur ad jucunditatem: In æternitate vigebit, in veritate fulgebit, in bonitate gaudebit: Civis ſiquidem erit illius Sanctæ Civitatis, cujus Angeli Cives ſunt, Deus Patris Templum, Filius ſplendor, Spiritus ſanctus Charitas, ò Civitas cœleſtis, manſio ſecura, patria fertilis, totum continens, quod delectat: quàm glorioſa dicta ſunt de te Civitas Dei, ſicut lætantium omnium habitatio eſt in te: Omnes lætantur in lætitia, & exultatione, omnes delectantur de Deo, cujus aſpectu pulcher, facies, decora, eloquium dulce: Delectabilis eſt ad videndum, ſuavis ad habendum, dulcis ad perfruendum, ò beata viſio videre Deum in ſeipſo, videre in nobis, & nos in eo, felici jucunditate, & jucunda felicitate, quicquid deſiderabimus, totum habebimus. Ità Bernardus ibi, & alia plura.

ARTICULUS QUINTUS.

De ſtatu glorioſo Beatæ Virginis Deiparæ in perpetuo Filii ſuo Regno.

118 IN toto Theologico curſu, cui nunc finem imponimus numquam de dignitate, & excellentia Beatæ Virginis Deiparæ ex inſtituto tractavimus, ſed interdùm aliqua tantùm in occaſionaliter attigimus, & quamvis Doctor noſter lib. 3. ſent. diſt. 3. q. 1. de Immaculata B. Virginis Conceptione, non minus ſubtiliter, quàm piè, ac devote differat, à tali tamen diſceptatione abſtinuimus ad obſervandum Alexandri VII. Innovationem Conſtitutionum, & Decretorum aliorum Summorum Pontificum præſertim verò Sixti Quarti, Pauli Quinti, & Gregorii XV. in favorem ſententiæ aſſerentis animam B. Mariæ Virginis in ſui creatione, & in corpus effuſione à macula peccati originalis præſervatam fuiſſe editorum, in qua Conſtitutione hanc ſententiam in diſputationem revocare ſub graviſſimis pœnis vetat, & prohibet. Undè veritas Immaculatæ Conceptionis Deiparę Virginis licèt inter fidei dogmata à Summis Pontificibus adhuc recenſita non ſit; nihilominus, quia his temporibus maximè aucta, & propagata fuit hæc pietas, & accedentibus pleriſque celebrioribus Academiis ad hanc ſententiam, approbationibuſque Romanis Pontificibus, jam ferè Catholici omnes eam complectuntur, ut ait Alexander VII. in prædicta Conſtitutione, ideo eam in diſputationem amplius revocare vetitum eſt, quàm prohibitionem ſubdit Gregorium XV. ad privata etiam eloquia extendiſſe. Hac igitur de cauſa veritatem hanc inter Scholaſticas controverſias miſcere noluimus quam etiam Santiſs. D. N. D. Clemens Divina providentia PP.IX. confirmavit, & auxit, dùm peculiari Conſtitutione mandavit, ac præcepit, ut Officium, & Miſſa Immaculatæ Conceptionis B.Mariæ Virginis cum Octava in Urbe, ac univerſa S. R. E. temporali ditione recitetur. Quarè hac veritate ſuppoſita, ut ferè ab omnibus Catholicis acceptata, & approbata, quædam alia breviter diſcurremus ad dignitatem, & excellentiam ſtatus glorioſi B. Virginis Deiparę ſpectantibus. Et conſultò quæſitum iſtud in hoc ultimo loco reſervavimus ut debitum finem huic operi imponamus, breviter attingendo, ac delibando felicem illum ſtatum, quem caput noſtrum cum omnibus membris ſuis in perpetuum poſſidebit, & præſertim cum principali, ac primario, qualis eſt B. Virgo ejus genitrix, & patrona, ac advocata noſtra, quæ veluti collum ſemper Chriſto ſuo capiti conjuncta eſt in illo ſupremo ordine.

119 Primò itaque quia perfectio beatitudinis perfectioni gratiæ reſpondet, ut ſtatum ejus glorioſum declaremus, inquirendum eſt, quàntam gratiæ perfectionem, ac intenſionem toto tempore vitæ ſuæ conſecuta fuerit, & in quo gradu, & intenſione gratiam in inſtanti mortis ſuæ habuerit; Et quidem ex modo loquendi SS. Patrum expreſsè colligitur B. Virginem in fine vitæ ad ſummam perveniſſe, & ut ità dicam, ferè immenſam gratiæ perfectionem, & intenſionem, nam Hieron. ſerm. de Aſſumptione dicit, hoc declaratum fuiſſe ab Angelo, cùm dixit Lucæ 1. *Ave gratia plena,* & benè inquit, *plena, quia cæteris per partes præſtatur, Maria verò ſimul ſe tota infundit plenitudo gratiæ,* undè Damaſc. orat.2. de Aſſumptione B. Virginis vocat eam *gratiæ abyſſum;* & Epiphan.orat.de laudibus Virgi-

nis

Digitized by Google

nis vocat eam *mare ſpirituale habens gemmam cæleſtem Chriſtum* imò ibidem inquit, quod *gratia Sanctæ Virginis eſt immenſa*, quo etiam modo loquitur D.Bonav.in ſpeculo Mariæ cap. *Immenſa certè fuit gratia, quæ ipſa fuit plena*, quod etiam anteà dixerat Anſelm.de excellentia Virginis c.3. *Ineffabilis, & ſtupenda omni ſæculo eſt hujus Mulieris gratia, & exaltatio*, & cap.8.poſt multa concludit: *Quid amplius dicere poſſum Domina? immenſitatem quippè gratiæ, & gloriæ, & felicitatis tuæ conſiderare incipienti, & ſenſus deficit, & lingua fatiſcit*, unde tandem D. Bernard. noſter ſerm.52.ait tantam eſſe perfectionem Virginis, *ut ſoli Deo cognoſcenda reſervetur*, & ſic paſſim loquuntur alii Patres. Ratio etiam ipſa ſuadet Mariam Virginem ex vi æternæ prædeſtinationis ſuæ ad maternitatem Dei fuiſſe à Deo efficaciter ordinatam ad plenitudinem gratiæ etiam uſque ad plenitudinem innocentiæ incluſivè, ſiquidem unicuique à Deo datur gratia in tempore ſecundùm hoc, ad quód eligitur ab æterno, ut communiter Theologi docent in tractatu de Prædeſtinatione, ſed Maria Virgo ab æterno electa eſt Mater Dei conjunctiſſima, atque propinquiſſima principio omnis gratiæ; ergo pro exigentia hujuſmodi finis ex ordinatione divina obtinuit omnis gratiæ plenitudinem uſque ad gradum innocentiæ incluſivè; hac enim ratione dixit Anſelmus loc. cit. *decuit Virginem ea puritate nitere, qua major ſub Deo nequeat intelligi*, quia nimirum talis dignitas eſt altioris ordinis, & in ſuo genere infinita unde etiamſi in infinitum illa gratia intenderetur, numquam terminos talis dignitatis excederet, aut debitam ei proportionem. Dices, hac ratione probari B. Virginem hanc gratiæ plenitudinem habuiſſe ab eo inſtanti, in quo incæpit eſſe Mater Dei. Negatur conſequentia, ſatis enim eſt, quod in eo inſtanti totam hanc habuerit perfectionem, veluti in radice, quia tunc ad ultimum perfectionis ſuæ terminum nondum pervenerat, ſed hoc ſucceſſive factum eſt toto vitæ ſuæ curſu frequentiſſimè eliciendo perfectiſſimos charitatis actus, & amoris in Deum; cùm enim actus amoris Dei à charitate eliciti ſint de condigno meritorii augmenti ejuſdem charitatis, & gratiæ, ac etiam gloriæ ſecundùm totam graduum latitudinem, eorumque æqualitatem, & adæquationem, ut ſuo loco dictum eſt, conſequenter dicendum eſt augmentum charitatis, & gratiæ B.Virginis ſolùm in fine vitæ terminum habuiſſe, & fuiſſe completum.

120 Secundo, ex hoc communiter Patres, ac Theologi deducunt, probabiliter credi poſſe B. Virginem plures gradus gratiæ, & ſanctitatis conſecutam eſſe, quàm ſint in omnibus Sanctis hominibus, & Angelis etiam collectivè ſumptis. Quod optimè deducit Bernardus ſer.4. de Aſſumpt. ex illo Eccleſ. 14. *In plenitudine Sanctorum detentio mea*, ſic explicans: *Ideò in plenitudine Maria detentio fuit, quia in mirifica perfectione ſua plenitudo perfectionis omnium Sanctorum illi non defuit*, ubi advertendum eſt, quod plenitudo illa Sanctorum ex parte Mariæ collectiva eſt, & ex parte Sanctorum omnium diſtributiva tantùm unde ſenſus eſt, quòd omnis gradus gratiæ, ſivè ſanctitatis ſparſim in Sanctis omnibus, ſivè Angelis, ſivè hominibus diviſim, a Deo communicatus fuit Mariæ conjunctim infuſus, & ſic plenitudo Sanctorum, ſivè ſanctitatis in abſtracto in Maria intenſiva, & extenſiva conſiſtit dignitati maternitatis Dei commenſurata, & proportionata. Quod etiam adhuc clarius expreſſit Chryſoſtomus in ſermone quem recitat Eccleſia in feſto Nativitatis B.Virginis dicens. Magnum re vera miraculum, fratres dilectiſſimi, fuit ſemper B. Virgo Maria, quid namque illa majus, aut illuſtrius ullo unquam tempore inventum eſt, ſeù aliquando inveniri poterit? Hæc ſola Cœlum, ac terram amplitudine ſuperavit. Quidnam illa ſanctius? non Prophetæ, non Apoſtoli, non Martyres, non Patriarchę, non Angeli, non Throni, non Dominationes, non Seraphim, non Cherubim, non denique aliud quidpiam inter creatas res viſibiles majus, aut excellentius inveniri poteſt, ità Chryſoſtomus diſcurrens per omnes, & ſingulos Sanctorum, ac Beatorum ordines comparans Virginem cum ſingulis, ſivè cum omnibus collectivè ſumptis. Hoc idem docet D. Bonavent. opuſc. de laudibus Virginis cap.7. ubi ex commune Patrum ſententia docet, Dei gloriam magis in ſola Virgine relucere, quàm in cæteris Dei operibus creatis, atque ideo perfectiones omnes in cæteris rebus diviſas, ac diſtributas, in Virgine beata excellentiori modo eſſe congregatas, quòd illis verbis confirmat: *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat*, quia omnia gratiarum flumina intrant in Mariam, & dignitatem ejus non excedunt, undè inquit, quòd ſicut in mari aquarum ità in Maria ſunt congregatione gratiarum, pro quo etiam adducit verba Hieronymi ſuperius allata; *Cæteris præſtatur per partes, Mariæ verò tota ſe ſimul infundit plenitudo gratiæ*. Et hoc rationi conſonum eſſe inquit D.Bernardinus ſerm.51.cit. quia major eſt dignitas Matris Dei, quàm munera Sanctorum omnium, & dignitates etiam collectim ſumptæ, plus enim meruit Maria eo actu fidei, & obedientiæ, quo Angelo nuncianti filii conceptionem aſſentita eſt, & aſſentiendo ſe ſe condignè depoſuit, ac de congruo meruit, ut eſſet Mater Dei, quam meruerint omnes Sancti omnibus actibus, ac meritis ſuis, quia nimirum eo actu meruit ſaltem de congruo eam dignitatem, cui excellentior gratia, & gloria debetur, & ad hoc verba illa Sapientis accommodat: *Multæ Eliæ congregaverunt ſibi divitias, tu verò ſupergreſſa es univerſas* unde tandem concludit, tantam eſſe Virginis perfectionem, ut ſoli Deo cognoſcenda reſervetur. Tandem præter illum actum fidei B.Virgo in hac vita innumerabiles habuit charitatis actus, itaut eorum multitudo fortaſſe poſſit cum numero Sanctorum omnium conferri, quia ut paſſim docent Patres, totum fere vitæ ſuæ curſum in perpetua contemplatione tranſegit, in qua frequentiſſimè, & ferventiſſime Deum amabat, atque ideò in his actibus amorem, e fervorem omnium Sanctorum ſuperavit.

121 Tertiò ex dictis etiam deducitur, an quantam perfectionem beatitudinis eſſentialis Beata Virgo aſſumpta fuerit, ſiquidem quia perfectio beatitudinis perfectioni gratiæ reſpondet, ut dictum eſt, conſequenter in propoſito dicendum eſt Beatam Virginem in perfectione beatitudinis omnium hominum, & Angelorum hierarchias ſuperare, ità diſcurrit Bernardus ſerm. 1. & 2. de Aſſumptione de perfectione eſſentialis beatitudinis Deiparæ dicens: *Quantum gratiæ in terris adepta eſt præ cæteris, tantùm obtinuit in Cælo gloriæ ſingularis*, & hæc veritas eſt de fide, quam Eccleſia verbis illis docet: *Exaltata eſt Sancta Dei genitrix ſuper Choros Angelorum ad cæleſtia regna*, & dum appellat Reginam Angelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, & aliorum Sanctorum, & Sanctarum, & ità etiam docet omnium antiquorum Patrum traditio, unde Anſelmus de excellentia Virginis cap.4. inquit, quòd *tota Chriſtianitas novit, quæ illam ſuper omnes cælos exaltatam, Angelicis choris prælatam certiſſimè credit*, & Ephrem orationem de laudibus Virginis ait, quod eſt *Sanctior Cherubin, Sanctior Seraphim, & nulla comparatione cæteris omnibus ſuperis exercitibus glorioſior*, & Petrus Damianus ſermone de Aſſumptione inquit, *Beata Virgo inter animas Sanctorum, & Angelorum choros ſupereminens, & evecta merita ſingulorum, & omnium titulos antecedit*, quibus ultimis verbis inſinuat glorioſiorem eſſe omnibus Sanctis, non ſolùm diſtributivè, ſed etiam collectivè ſumptis: & Ildelphonſus ſermone 2. de Aſſumptione inquit: *Sicut eſt incomparabile, quod geſſit, & ineffabile, quod percepit, ita eſt incomprehenſibile præmium gloriæ, quod meruit*, & ſic paſſim loquuntur alii Patres de beatitudine, & gloria Beatæ Virginis diſcurrentes; undè deducitur probabiliter credi poſſe in perfectione viſionis Beatæ eam ſuperare, non ſolum ſingulos Angelos, vel Sanctos homines, ſed etiam univerſas omnium Sanctorum perfectiones in unum collectas; & ideo D.Bonaventura lib.de laudibus Virginis dicit, Dei gloriam magis in ſola Virgine enitere, quàm in cæteris Dei operibus, ſolo Chriſto Domino excepto, quòd utique verum non eſſet, niſi perfectiones gloriæ, & beatitudinis omnium Sanctorum, & Angelorum eſſent in Beata Virgine congregatæ, unde concludit, *glorioſum gloriæ Mariæ privilegium eſt, quod poſt Deum major noſtra gloria, & majus noſtrum gaudium ex Maria eſt*.

122 Quarto ad explicandam ulterius excellentiſſimam hanc beatitudinis Deiparæ perfectionem, inquirendum eſt, quid Beata Virgo ſingulariter in Verbo videat ſuprà alios Beatos comparando nimirum viſionem Mariæ cum aliorum Beatorum viſionibus; appoſitè autem diximus diſcurrendum eſſe de his, quæ ſingulariter videt in Verbo, quia ſupponendum eſt Beatam Virginem ea omnia in Verbo videre, quæ communiter ab omnibus videntur Beatis, ut ſunt myſteria fidei, & rerum naturalium genera, & ſpecies, & alia ſimilia, & inſuper hæc omnia videre majore intenſione, & claritate, quàm cæteri Beati, ſivè homines, ſivè Angeli, hoc enim ex majori perfectione beatitudinis ejus neceſſario conſequitur. Quantum ergò ſpectat ad præſens punctum, probabile eſt, ut paſſim Theologi docent, & præſertim Suarez tom.2.in 3. part. diſput.21. ſectione 3. & Vulpes noſter tom.2. par.4. diſputat.80.articulo ultim. Beatam Virginem videre in Verbo, quicquid Deus videt ſcientia viſionis; exceptis iis, quæ ſingulariter ad Chriſtum pertinent, & ad interiores animæ ejus cogitationes, ut ait Suarez cit. Hoc autem facilè deducitur ex dictis diſp.25.de Statu Beatorum qu.2 art.3. diximus enim ibi ex communi Theologorum ſententia Beatos omnes de facto videre in Verbo, hoc eſt, Divina eſſentia quæcumque pertinent ad ſtatum cujuſcumque beatificum, ideſt ea quæ ad ipſos pertinent ratione perſonæ, aut ſtatus, dignitatis, officii, vel alio titulo, & ad ſtatum ſingulorum ſpectare illa, quæ ità eorum curæ, & diligentiæ ſunt commiſſa, ut ipſis ea curare, & gubernare incumbat; undè Angelis Cuſtodibus ea omnia nota eſſe debent, quæ ad homines ſpectant, quos ſinguli regunt, &

custo-

Digitized by Google

cuſtodiunt, ut ſuum miniſterium exactè, & cum omni diligentia exequi poſſint, & ſimiliter de fundatoribus, & inſtitutoribus Ordinum dicendum eſt omnia ea illis nota eſſe debere, quæ tractu temporis in ſuis Religionibus eveniunt, qua ratione etiam ibidem dicebamus Divum Petrum, utpotè primum, & ſummum poſt Chriſtum Eccleſiæ Paſtorem in ſtatu beatitudinis omnia cognoſcere, quæ ad ejus augmentum, & fidelium ſalutem ſpectare poſſunt, & hujuſmodi cognitionem, rationem officii ei competere; Ità igitur de Beata Virgine, ejuſque beatifica viſione in propoſito diſcurrendum eſt, cùm enim ipſa ſit univerſalis Advocata Eccleſię Dei, cujus actu, vel potentia, ſive proxima, ſivè remota ad totum genus humanum, & omnes rationales creaturas extenditur; conſequenter officium, & munus ſuæ univerſalis advocationis ad omnes genus humanum extendi debet; ſed nequit Advocatus ſuos clientes aptè patrocinari, eorumque cauſas ritè defendere, niſi plenè ſciat omnia, quę pro, vel contrà eorum defenſionem concernunt; ergo Beatam Virginem univerſalis Eccleſiæ advocatam omnia ſcire oportet, quæ futura ſunt ad extra in quocumque rerum ordine uſque ad finem mundi, & hoc præſertim in gratiam electorum, quorum Maria eſt ſpecialis Advocata, & hoc generalis advocationis munus, & officium pro toto genere humano à Deo ſibi ratione maternitatis ſuæ collatum eſt, & ratione tantæ dignitatis ei impoſitum.

123 Hoc etiam paſſim SS. Patres inſinuant, undè Bernardus in ſermone *Signum magnum* explicans verba illa Apocalip. 12. *Et mulier amicta Sole*, & per illam intelligens Beatam Virginem cum Auguſtino lib. 4. de Symbol. ad Catechumenos cap. 1. inquit, quod *jure amicta Sole probibetur, quæ profundiſſimum divinæ ſapientiæ ultrà quàm dici poteſt, penetravit abyſſum, ut quantum conditio creaturæ patitur, luci illi inacceſſibili videatur unita*; & Germanus ſermone de aſſumptione ait, *Spiritus tuus, ò Maria, vivit in æternum, omnia obſervas, omnia intueris, & inſpectio tua ad omne ſe porrigit*, & inferius exaggerando ſollicitam curam, quam gerit humani generis, cujus eſt Advocata, addit: *Quis poſt filium ità generis humani curam gerit, ſicut tu? quis ità nos defendit in noſtris afflictionibus? quis tam citò præveniens nos ab irruentibus liberat tentationibus? quis in ſupplicationibus adeò pugnat pro peccatoribus?* & ſic etiam Idiota diſcurrit in prolog. contempt. de Virgine Maria dicens, *Beata Virgo Maria, ſicut eſt omnium Regina, ſic omnium eſt advocata, & patrona & cura eſt illi de omnibus, longè enim poſitos illuminat radiis miſericordiæ ſuæ, ſibi propinquos per ſpecialem devotionem conſolationis ſuavitate*, &c. Piè igitur, & laudabiliter credi poteſt Beatam Virginem videre in Verbo quicquid Deus videt ſcientia viſionis, iis ſolùm exceptis, quæ ſingulariter ad Chriſtum, & ad interiores animæ ejus cogitationes pertinent, ut dictum eſt; quam limitationem conſulto addit Suarez loc. c. quia cùm Beata Virgo ſit longè Chriſto inferior tam dignitate, quàm beatitudine, non decet, ut ſine manifeſtatione, & conſenſu ejus omnes illius cogitationes, & interiores actus intueri poſſit non enim ad ſtatum inferioris pertinet ut omnes, & ſingulas Superioris cogitationes videat, neque, ad hoc aſſerendum ullum eſt probabile fundamentum, cum Beata Virgo excellentiam gratiæ, & gloriæ Chriſti Domini omnino non comprehendat.

124 Quod autem ſpectat ad ſcientiam, & viſionem poſſibilium, quæ numquam erunt, Vulpes noſter loc. cit. ait probabile eſſe Mariam nunc pleniſſimè beatam in Cœlo videre, ac ſcire omnia, quæ videt, ac ſcit anima Chriſti, etiam poſſibilia, quæ numquam erunt; cùm enim illi communicata fuerit ſuprema dignitas maternitatis ſuæ, nulla eſt ratio, cur denegetur illi prærogativa hæc omni ſcientię ſatis illi dignitati proportionata, & cui communicata eſt de facto dignitas major, ſubtrahatur minor; Neque enim hæc omniſcientia comprehenſionem includit omnipotentiæ, & conſequenter divinæ naturæ, quæ ex terminis repugnat intellectui creato finito, & limitato; hoc enim verificatur ſolùm de omniſcientia ſimpliciter activè, ſeù principiative fluente à virtute nativa intellectus, non autem de hac omniſcientia ſecundùm quid totaliter à Deo communicata paſſivè intellectui creato, ſicut animæ Chriſti. Et quidem quamvis Thomiſtæ cum D. Thoma part. 1. quæſt. 12. articul. 8. aſſerant impoſſibile eſſe, ut Beatus aliquis videat in verbo creaturas omnes etiam poſſibiles, quia hinc ſequeretur, quod talis Beatus Deum comprehenderet, ſuperius tamen diſp. 25. quæſt. 2. art. 2. num. 47. & ſeq. oppoſitum docuimus cum Scoto quæſt. 3. Prologi AA, ubi ait poſſibile eſſe, quod Beatus videat omnia creata, & creabilia, quæ relucent in Deo, ſi Deus ea illi oſtendat, & 3. diſt. 14. quæſt. 2. lit. H. docet intellectum animæ Chriſti de facto videre omnia, quæ Verbum videt; & ibidem oſtendimus talem adhuc viſionem non fore Dei comprehenſivam, quia ad comprehenſionem requiritur, ut tanta ſit intellectivitas in intelligente, quanta intelligibilitas eſt in objecto, quod in propoſito caſu non accideret, quia ex parte intelligentis intellectivitas ſemper finita eſſet. An vero hæc quoque excellentia B. Virgini fuerit communicata, nequè ex Scripturis, neque ex Patribus ſufficienter colligitur, quia talis poſſibilium quoque cognitio ad munus univerſalis advocationis ejus neceſſaria non videtur, ſed tantum actu exiſtentium, ac futurorum, quamvis auctoritas ex Bernardo adducta, quòd *profundiſſimum divinæ ſapientiæ ultrà, quam dici poteſt, abyſſum penetraverit*, parti affirmanti valdè favet.

125 Quinto ulterius, an Beata Virgo habeat quoque omnes perfectiones gloriæ accidentalis tàm corporis, quam animæ, ex iis, quæ de eſſentiali ejus gloria hactenus dicta ſunt, facilè deduci poteſt, gloria enim accidentalis eſſentialem conſequitur, eique proportionatur, & commenſuratur; pro cujus quæſiti reſolutione præmittendum eſt, quod quantum attinet ad gloriam animæ accidentalem, ut Suarez advertit diſp. 21. cit. ſect. 4. ad initio, quædam ſunt perfectiones gloriæ accidentalis omnibus beatis communes, quamvis non in omnibus æquales, ut ſunt variæ revelationes, quæ extrà Verbum fiunt, gaudia, aliquorum effectuum, impetrationes, & alia hujuſmodi, & de his præmiis accidentalibus certum eſt B. Virginem omnes alios beatos antecellere, ut ſatis conſtat ex dictis. Aliæ verò ſunt perfectiones, & præmia ſingulariter, & proprie ad quaſdam perſonas, ſeù munera, & ſtatus earum pertinentia in quo ordine aureolæ poni ſolent, quæ tribus hominum ſtatibus, & conditionibus à Deo conferri cenſentur, ſcilicet, Virginibus, Doctoribus, & Martyribus, ut communiter Patres, & Theologi docent. Corona enim aureola, ſeù laureola eſt ſpeciale ornamentum decoris, ac venuſtatis, quæ ſolet concedi in præmium pro triumpho iis, qui vicerunt; unde aureola aliud non ſignificat in Beatis, quàm ſpecialem gloriam, ſeù accidentale præmium ex operibus quibuſdam privilegiatis à Deo conceſſum, conſiſtens in gaudio, quod percipitur ob inſignem aliquam victoriam per illa opera, principaliter in anima exiſtens, & per redundantiam in corpore. Cùm igitur aureola ſit corona alicui debita ex reportata in aliquo certamine victoria, ut dictum eſt, ex diverſis pugnæ, ac victoriæ ſpeciebus aureolarum multiplicitas deſumi ſolet, & ideo ſicut tres hoſtium ſpecies in hac vita mortali experitur homo, ut communiter Patres docent, & ex Scripturis expreſſe colligitur, nempè carnis, mundi, ac diaboli, tres conſequenter erunt aſſignandæ victoriarum, ac laureolarum ſpecies, nimirum Virginitatis pro victoria contrà carnem; Martyrii pro victoria contrà mundum, & doctrinæ pro victoria contrà diabolum in fide, ac religione homines decipientem, ac proinde dicebamus tribus hominum ſtatibus, ſeù conditionibus laureolas à Deo conferri, ſcilicet, Virginibus, Doctoribus, ac Martyribus. Quod igitur B. Virgo hac triplici aureola in Cœlo fruatur, ſcilicet, Virginitatis, doctrinæ, & martyrii probatur de ſingulis diſcurrendo.

126 Et quidem ab laureola Virginitatis inchoando, quamvis ſi aureola virginitatis ſumatur pro victoria pugnæ contrà carnis ſtimulos, hanc B. Virgo non habuerit, iſti enim hominem conſequuntur originali culpa infectum, quia fomes carnis eſt in pœnam talis peccati, quod B. Virgo non contraxit, ut ſupra dictum eſt; aliam tamen habuit excellentiorem Virginitatis coronam, quod enim abſque pugna carnis ex ſingulari Dei privilegio perfectiſſimam caſtitatem ſervaverit, nec illius meritum, nec coronam diminuit, quia privilegium Principis præmio virtutis non præjudicat, ſi enim ab originali præſervata non fuiſſet, & fomes carnis in ea extinctus non eſſet, adhuc cum carne certamen habuiſſet, & de illa victoriam retuliſſet; hæc ergo præcellens, ſingulariſque Mariæ virginitas, ſingulare præmium obtinere dicenda eſt, cùm hac de cauſa Regina Virginum appelletur; Tùm quia virginitas mentis major eſt, quàm virginitas carnis, ut ait Auguſtin. libro de Sancta Virginit. cap. 8. cùm ergo utramque perfectiſſimam Maria habuerit, aureola virginalis omnino ei debetur, & cùm gaudium de virginate ſervata ſit maximum, ſivè cum pugna carnis, ſivè cum extinctione fomitis ſervata fuerit, Virginum Reginæ denegari non debet, ut Patres communiter docent. De Aureola autem Doctoratus, quamvis Brancatus noſter eam Mariæ non attribuat, nec quidem verbum faciet diſp. 22. art. 3. communis tamen ſententia affirmat ex Suarez loco cit. quia Beata Virgo ſingulari, & excellentiori modo fuit fidei Magiſtra, & Apoſtolorum, ac Eccleſiæ doctrix, undè Idiota libr. Contempl. Virgin. vocat eam *Doctrix Sapientiæ Dei*, & quod fuerit Apoſtolorum, ac Evangeliſtarum Magiſtra plures docent Patres, Euſebius enim in Evangelio de feſto Aſſumption. inquit quod *ab ipſa Apoſtoli plura audierunt, & ipſa dictante ſcripſerunt, nobiſque legenda mandaverunt*, & Bernardus homil. 4. ſuper *Miſſus eſt* rationem inquirens, cur conceptus Eliſabeth ab Angelo Beatæ Virgini nunciatus fuerit,

Digitized by Google

rit, inquit: *Ut dum nunc Salvatoris, nunc præcurſoris edocetur adventus, rerum tempus, & ordinem tenens ipſa melius poſtmodum Scriptoribus, ac prædicatoribus Evangelii referet veritatem, quæ & plane de omnibus a principio fuerat inſtructa myſteris*, & Anſelmus de excellentia Virginis capit. 7. inquit, *licèt Apoſtoli per revelationem Spiritus Sancti edocti fuerint omnem veritatem, incomparabiliter tamen eminentius, ac manifeſtius ipſa per eum Spiritum veritatis profunditatem intelligebat, & ex hoc multa eis per hanc revelabuntur, quæ in ſe non ſolùm ſimplici ſcientia, ſed ipſo effectu, atque experimento diducerat de myſteriis Chriſti*; & quod Evangeliſtarum fuerit magiſtra teſtatur id præſertim de Sancto Joanne Ambroſius libr. de Inſtitution. Virginum cap. 7. his verbis de Beata Virgine loquens: *Eadem poſteà Joanni Evangeliſtæ eſt tradita conjugium neſcienti, unde non miror præ cæteris locutum miſteria divina; cui præſto aderat aula cæleſtium Sacramentorum*: Hinc Albertus Magnus ſuper Miſſus eſt cap. 117. pluribus aliis rationibus concludit Beatæ Virgini excellentiorem aureolam deberi, quàm cæteris omnibus Magiſtris, & Eccleſiæ Doctoribus.

127 De Aureola tandem Martyrii, negant aliqui eam Beatæ Virgini convenire, quia violentem mortem paſſa non eſt, atque ideò martyr vere non fuit; Neque ſatis eſt, quod in morte filii valdè de ejus paſſionibus doluerit, alioquin qui meditando Chriſti paſſionem vehementer dolent, aureolam martyrii conſequerentur, quod eſt apertè falſum, ità Abulenſis Matth. 13. quæſt. 20. Soto 4. diſtinction. 49. quæſt. 5. articul. 2. & quidam alii. Communis tamen, ac vera Theologorum ſententia docet B. Virginem verè, ac propriè martyrii aureolam poſſidere, ut referunt Suarez, & Brancatus noſter, loc. cit. quæ fundatur in pluribus Patrum teſtimoniis, qui eam *Martyrem, & pluſquam Martyrem vocant*, & ab Eccleſia vocatur *Regina Martyrum*, quia licèt in cruciatu, & pœnis mortua non ſit, gladio tamen doloris in morte filii confixa eſt juxta Simeonis oraculum Lucæ 2. *Tuam ipſius animam pertranſibit gladius*, quia inquit Anſelmus libr. de excellentia Virginis cap. 5. *Dolor ille fuit major omnibus doloribus, quod enim crudelitatis inflictum eſt corporibus Martyrum, leve fuit, aut potiùs nihil comparatione ſuæ paſſionis*, & D. Auguſtin. lib. de Aſſumpt. Mariæ capit. 4. ait, *quod ærumnam Maria ſuſtinuit cujus animam gladius paſſionis Chriſti pertranſivit*: & D. Hieronymus ſerm. de Aſſumpt. B. Virginis ait, *quia in parte impaſſibili paſſa eſt, pluſquam martyr fuit*, & ita etiam de hoc puncto diſcurrunt Bernard. ſerm. *ſignum magnum*, Ildelphonſus ſerm. 2. de Aſſumption. & alii Patres paſſim. Quod etiam Brancatus noſter confirmat ex eo, quod de S. Martino Eccleſia canit: *Cujus animam etſi gladius perſecutoris non abſtulit, palmam tamen martyrii non amiſit*, & non alia ratione, ait Laurentius Juſtinianus, niſi quia martyrii ardore flagrans non fugam arripuit, periculis non ſe ſubtraxit, ex timore veritatem non cælavit; ergò pariter, & fortiori de Beata Virgine diſcurrendum eſt, quæ paſſionis tempore, cùm omnes diſcipuli relicto Chriſto fugiſſent, & omnes in fide hæſitarent, ipſa nihilominus in fide conſtans, pericula contemnens, facto veritatem conteſtans, & patiendi amore flagrans ſtabat juxta crucem, cruciatibus, ac morti ſe expoſuit, & mortis dolorem reipſa paſſa eſt, atque ideo martyrii aureola ei non eſt deneganda, quia dolorem ſuſtinuit ad inferendam mortem corporis ſufficientem, niſi peculiari Dei auxilio ſuffulta fuiſſet, ut ait D. Anſelmus loc. cit. *Et utique pia Domina non crediderim te potuiſſe ullo pacto ſtimulos tanti cruciatus, quin vitam amitteres, ſuſtinere, niſi ipſe Spiritus vita dulciſſimi filii tui, pro quo moriente conquerebaris, & tantoperè torquebaris, te confortaret.* Ex quo diſcurſu fuit fundamentum alterius opinionis, aliud enim eſt meditando Chriſti paſſionem vehementer doleri; aliud verò in facto, & reipſa cruciatibus, ac morti pro Chriſto ſe exponere pericula contemnendo, ut fecit Beata Virgo in Chriſti filii ſui paſſione, quarè ſicut Sanctus Paulinus in natalis S. Fælicis eum martyrem vocat ſine ſanguine, quamvis poſt irrogata tormenta demiſſus diu ſuperſtes fuerit; ità pariter, & fortiori martyr, ac pluſquam martyr B. Virgo eſt dicenda, quæ in paſſione filii morti ſe expoſuit, & tormenta mortis in corde perpeſſa eſt.

128 Sexto etiam veriſimile eſt, ac ſatis rationi conſonum, ut ait Suarez loc. cit. cum pluribus aliis, ob dignitatem Matris Dei, & egregium pietatis opus, quod B. Virgo in Chriſtum exercuit, habere ipſam ſingularem aliquem ſplendorem, ac decorem, qui perfectior ſit, & excellentior, quàm omnis aureola, qui tamen inter aureolas non connumeretur, ſed perfectio quædam ſit, & præmium altioris rationis, quia dignitas hæc matris altioris eſt ordinis, cùm ad ordinem unionis hypoſtaticæ quodammodo pertineat, illam enim intrinſecè reſpicit, & cum ea neceſſariam habet conjunctionem, ideò enim B. Virgo verè, & propriè eſt Mater Dei, ut diximus lib. 3. diſp. 1. de Dominica Incarnatione quæſt. 4. art. 2. num. 166. & quæſt. 6. art. 2. num. 226. tùm quis genuit hunc hominem, qui eſt Deus tùm quia in eodem temporis inſtanti, in quo produxit humanitatem in rerum natura exiſtentem, fuit humanitas Verbo unita; unde terminus primarius generationis illius fuit natura ſingularis exiſtens, ſecundarius verò, ac ultimus per ultimatam denominationem fuit perſona divina, ut gerens vices humani ſuppoſiti, ſicut etiam in generationibus naturalibus natura ſingularis eſt terminus primarius, perſona verò ſecundarius, ſeu ex conſequenti; quarè B. Virgo, ut ibi dicebamus, pro tanto genuit Deum, quia genuit naturam humanam ſingularem perſonalitate divina perſonatam, ſivè in perſona divina ſubſiſtentem, ob hanc igitur neceſſariam conjunctionem cum unione hypoſtatica dignitas Matris in B. Virgine dicitur eſſe altioris ordinis, ac Deo propinquiſſima, ut Patres loquuntur, quia de cauſa Anſelmus lib. 2. de excellentia B. Mariæ inquit: *Hoc ſolùm de Virgine prædicare, quod Dei Mater eſt; excedit omnem altitudinem, quæ poſt Deum dici, vel cogitari poteſt*, & Laurentius Juſtinianus ſerm. de Purificatione, & ſerm. de Aſſumptione ait: *Tantò dignitate cæteris eſt effecta excellentior, quanto propinquior erat Verbo*, & Auguſtinus lib. de Aſſumptione ab initio inquit: *Hujus dignitatis, & gratiæ effectum, nec cor concipere, nec lingua valet exprimere*, & Bernard. ſerm. de Aſſumptione, & de Nativitate Virginis variis modis hanc dignitatem exaggerat, & concludit infinitè ſuperare quicquid ſub Deo homine excogitari poteſt, & tandem D. Bernardinus noſter tom. 1. ſerm. 61. cap. 6. explicans illa verba de Chriſto Luc. 2. *Et erat, ſubditus illis*, ità exaggerando hanc Matris dignitatem loquitur: *Ille qui filius Dei eſt, & Virginis benedictæ volens, ut ſic dicam, Paterno principatui quodammodo principatum æquiparare maternum, ipſe, qui Deus erat famulabatur in terra*; ob talem igitur, ac tantam dignitatem maternitatis Dei Materiæ debetur perfectio quædam, & præmium altioris ordinis, quàm ſit quælibet aureola aliorum Beatorum. Ex quo tandem deducit etiam D. Bonaventura in ſpeculo Virginis cap. 6. quid de gloria Corporis Virginis ſentiendum ſit, quòd nimirum nedum omnes habet dotes corporis glorioſi omnibus Beatis communes, ſed etiam tantò perfectius, & excellentius, quantò perfectiori animæ beatitudine fruitur, & rurſus ob ſingularem filii generationem exiſtimat ſingularem aliquem, & admirabilem habere in corpore ſplendorem, vel aliquid aliud, quod ſit veluti inſigne regiæ dignitatis, ac divinæ maternitatis, ac principatus, & dominii in omnes beatos, quod etiam approbat Suarez loc. cit.

129 Poſtremo, ſuppoſito B. Virginem paulo poſt mortem ad glorioſam, & immortalem vitam corporis, & animę reſurrexiſſe, atque in cœlum glorioſam aſcendiſſe, ut univerſa ſentit Eccleſia ex antiquorum Patrum traditione, ut conſtat ex Athanaſio in ſermone de Sanctiſſima Deipara, qua ratione feſtum Aſſumptionis B. Virginis, & quidem valde antiquitus in ea celebratur; hoc inquam, ſuppoſito Suarez ſect. 4. cit. in fine, cum pluribus aliis Theologis tandem deducit ex omnibus ſuprà dictis B. Virginem ità in omnibus omnes alios Beatos excedere, ut ſub Chriſto ipſa ſola ſpecialem ſedem, & ſingularem chorum in beatitudine conſtituat; ſiquidem quoniam Superiorem habuit dignitatem, nempè Maternitatis Dei, quæ altioris eſt ordinis, & aliorum Sanctorum ſtatum excedit, hinc rationabiliter ſequitur ipſam per ſe ſingularem chorum ſub Chriſto conſtituere, & hoc modo dicitur ab Eccleſia *Exaltata ſuper omnes choros Angelorum*; tamquam omnium domina, ac Regina; imo Uulpes noſter l. cit. diſ. ult. artic. 4. negat thronum Mariæ eſſe inferiorem diſtinctum à throno Chriſti, eamque dicit ſimul cum Chriſto in eodem gloriæ throno eſſe collocatam, quod probat ex eo, quod Regius Propheta de Maria vaticinatus eſt Pſal. 44. *Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato circundata varietate*, ubi Chriſtū alloquens David ex Bellarmino, ait ſit, *Aſtitit Regina*, ideſt, Maria Mater Chriſti *à dextris tuis*, ſcilicet, tibi proxima, & in loco ſummi honoris æquali, ideò juxtà, non infrà regalem thronum gloriæ Chriſti, cùm dextera ſignificet æqualitatem in Scriptura, non inferioritatem. Neque admittit Uulpes expoſitionem Chriſoſt. dicentis *Aſtitit non ſedetis*, quaſi ſedere conveniat æquali, exindè Chriſto dictum *Sede à dextris meis*: Æqualitas enim, inquit, potius ſignificatur per dexteram, & firmatur per verbum *Aſtitit* in throno gloriæ, quæ convenit Mariæ ratione dignitatis maternitatis non inferioris dignitatis, quàm filius ejus ratione hypoſtaticæ unionis, ſaltem in genere moris; quarè concludit, quòd Maria ratione dignitatis Maternitatis ſuprà omnes Sanctos dicitur collocata, quatenus ſimul cum Chriſto in eodem gloriæ throno collocata eſt ad influendum in omnes Sanctos inferiores, qui de ejus plenitudine ſimul accipiunt juxtà illud Jo. c. 1. *De plenitudine ejus omnes accepimus.*

130 Sed

Digitized by Google

130 Sed quamvis hoc ſit ſatis piè dictum, communis tamen Patrum, ac Theologorum ſententia docet thronum Mariæ eſſe inferiorem; & diſtinctum a throno Chriſti incomparabiliter excellentiori, & ob unionem hypoſtaticam, & ob majorem ſanctitatis excellentiam, & licet ob neceſſariam conjunctionem cum unione hypoſtatica dignitas Matris dicatur eſſe altioris ordinis, ac etiam ſupremi infrà Deum, ut ſuperius dictum eſt, ac proinde Patres eam Chriſto propinquiſſimam in dignitate appellant, numquam tamen dicunt eſſe Chriſto æqualem, & ideò Chryſoſtomus inquit loquens de ſtatu glorioſo B. Virginis, quòd à dextris Chriſti *aſſiſtit*, non autem *ſedet* quaſi illi æqualis. Addimus tamen ad majorem B. Virginis gloriam etiam illum dicendi modum aliquo modo admitti poſſe, quia totus hic adhuc honor Matris in filium redundat, cujus meritis ipſa ſublimata, fuit, & ad talem, ac tantum gloriæ ſtatum exaltata, ut inquit Rupertus lib. in Cantic. *Sic te honoramus, atque concinimus, ut verè Dei genitricem, ſcientes, quòd totus honor impenſus Matri proculdubio redundat in filium*, & ſicut Luna proprio lumine non fulget, ſed fulgore, & ſplendore à lumine Solis communicato, & participato; Ità Maria nobis, & pro nobis illuminata refulget radiis Solis Juſtitiæ Chriſti, ut Rupertus ſubdit ibidem: *Sicut enim Luna illuminat luce non ſua, ſed ex Sole accepta, ſic tu benigniſſima Virgo, hoc ipſum, quòd tam lucida es; non ex te habes, ſed ex gratia divina, gratia plena*, & hæc dicta ſufficiant de perpetuo Chriſti Regno in Cęlis cum ejus genitrice Maria advocata noſtra: ibique noſtræ Diſputationis, ac totius Theologiæ tàm Scholaſticæ, quàm Moralis Curſus integer finem habeat, ubi de B. Virgine, ac ejus Sanctiſſimo Filio Chriſto Domino ſermonem habuimus, quibus nos quoque hoc opus, ac totum Theologicum Curſum, qualiſcumque ſit, ſubiicimus, & dicamus, ut qui eorum ope, & auxilio perfectus tandem eſt, & completus, in eorumdem pariter honorem cedat, & gloriam.

131 Itaque ut verbis utamur Apoſtoli ad Timotheum, *Bonum certamen certavi* cum omnibus Scoticæ doctrinæ Adverſariis, tàm priſcis, quàm recentibus *Curſum conſummavi* nedùm Philoſophiæ, & Metaphyſicæ, ſed etiam Theologiæ tàm Scholaſticæ, quàm Moralis ſtudio annorum quadraginta *fidem ſervavi*, totum hunc Curſum complendi, & perficiendi, ut in præcedentibus Tomis pollicitus eram: *In reliquo repoſita eſt michi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus* ut ſpero, ac in ejus pietate confido, *in illa die juſtus Judex, non ſolum autem, mihi, ſed & his qui diligunt adventum ejus*, tàm primum, quàm ſecundum, de quo hactenus egimus, & hic terminamus gratias itidem agentes PP. Divo Franciſco, Divo Antonio de Padua, & Beato Andreæ Maſtrio ejuſdem Ordinis, cujus venerabile corpus Mutinæ in Eccleſia noſtra quieſcit, & hic etiam in ſua Patria Meldulenſi inſignes reliquiæ aſſervantur; quòd Divina gratia, & horum cœloſtium Advocatorum patrocinio, tandem ad optatum finem pervenimus ſemper ad ejuſdem Omnipotentis Dei Seraphicæ Religionis noſtræ decorem, & S. R. E. obſequium, & utilitatem, cujus correctioni omnia hactenus à nobis ſcripta, & elaborata reverenter ſubmittimus.

F I N I S.

Digitized by Google

INDEX RERUM NOTABILIUM.

Numerus prior Diſputationem, poſterior verò marginalem Numerum deſignat.

A

Abbates, Priores, & Superiores Regularium quorumdam peccatorum abſolutionem ſibi reſervare poſſunt. Vide Caſus reſervandi.
Arbortum animati fætus procurare per ſe, & directè numquam licitum eſt, 8. 30. quando licitum ſit ſaltem indirectè, & per accidens id facere, 8. 31.
Abſolutio eſt pars intrinſeca, & eſſentialis Sacramenti pęnitentiæ, 21.101. ordinariè non quilibet Sacerdos validè abſolvere poteſt, ſed tantùm certam habens juriſdictionem, 21.200. an quilibet Sacerdos poſſit quemlibet abſolvere ſaltem à venialibus, 21. 202. poteſt ſimplex Sacerdos quemlibet abſolvere, non tantùm in articulo, ſed etiam in periculo mortis, 21.203. non tamen præſente Parocho, vel alio Confeſſario delegato, 21. 204. hæc facultas conceſſa eſt etiam Sacerdotibus excommunicatis, ſuſpenſis, & hæreticis, 21. 205. V. Confeſſio. Quis à cenſuris abſolvere poſſit. V. Cenſura.
Acceptio perſonarum quæ dicatur, & quale ſit peccatum, 6.1. & ſeq.
Acedia, quid ſit, & quomodo tale peccatum cõmittatur, 15.149.
Accuſatio quomodo à denunciatione differat, 6. 34. in quibus caſibus ſit obligatio denunciandi crimen publicæ poteſtati, 6. 35. quid requiratur, ut accuſatio, vel denunciatio judicialis juſta cenſeatur, 6.36. quando, & quomodo peccet qui non accuſat, vel denunciat delinquentem, & quando ad reſtitutionem teneatur, 6. 41. & ſequentib. V. Judex Quinam accuſatores erunt in judicio univerſali, & quomo accuſabunt, 28. 59. V. Judicium Univerſale.
Adoratio eſt actus virtutis Religionis, & eſt multiplex, 11. 16. & ſeq. toti Trinitati debetur per ſe cultus, & honor latriæ, ac etiam Chriſto Domino, 11.18. humanitas autem ejus, ſi pręcisè, & in ſe conſideretur, veneranda eſt tantùm adoratione Hyperduliæ & non latriæ, 11. 19. Imago Chr. adoranda eſt cultu latriæ, adoratione tamen reſpectiva, non abſoluta, 11. 20. Crux etiam Chriſti adoranda eſt adoratione latriæ eodem modo, 11.22. Virgo Deipara adoranda eſt adoratione, latriæ eodem modo, 11.22. Virgo Deipara adoranda eſt adoratione, non latriæ, ſed Hyperduliæ, 11.23. Sancti, ac eorum reliquiæ cultu Duliæ venerari poſſunt, ac debent, 11. 34.
Adulterium, quid ſit, 11. 121. quid ratione adulterii ſit reſtituendum, 9.25. quo ſenſu adulterium dicatur eſſe contrà juſtitiam, 9.46. adultera non tenetur filium ex adulterio ſuſceptum detegere cum diſcrimine vitæ, & famæ, 9.47. in quo caſu ad id teneatur, 9.50. adulter, cui probabiliter conſtat ſpurium natum eſſe filium ſuum, tenetur ex juſtitia ad damna illata reparanda, 9. 54. an ſi ſit dubius, teneatur, 9.55. à quo debeat alimenta recipere filius illegitimus, cujus pater ignoratur, 9.56. adulterium eſt cauſa ſufficiens divortii quoad thronum, & habitationem, non tamen quoad vinculum conjugale, 27.128. V. Divortium.
Advocati quatuor ſunt conditiones, prima eſt peritia, ac diligentia conveniens, 6.58. ſecunda eſt juſtitia in exhibendo patrocinio, 6.59. poteſt tamen minus probabilem in concurſu probabilioris defendere, 6.60. tertia eſt fidelitas in agitatione cauſæ, 6.61. quarta conditio eſt, ut pro agitatione cauſæ juſtum pretium accipiat, 6.62. aliquandò tenetur gratis patrocinari pauperibus, ibidem, hæ quatuor conditiones de aliis etiam Curiæ Officialibus ſervata proportione intelligi debent, 6. 63.
Ætas neceſſaria ad ſponſalia ineunda quænam ſit, 20.68. requiritur ſeptennium completum itaut ultimus dies ſaltem ſit inchoatus ib. ætas requiſita in mare, & fœmina ad matrimonium contrahendum. V. Sponſalia, & Matrimonium.
Affinitas quid ſit inter quas perſonas, & ex quo copula contrahatur, 20. 112. menſurantur gradus affinitatis juxtà gradus conſanguinitatis, ibid. Matrimonium non dirimit, niſi jure Eccleſiaſtico, 20.113. V. Matrimonium.
Aggreſſoris occiſio licita eſt in propriæ vitæ defenſionem, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, 8.11. & 11.110. etiam ad bonorum exteriorum conſervationem licet invaſorem occidere, ſi aliter ſalvari non poſſunt, 8. 23. & id non ſolùm Laicis, ſed etiam Eccleſiaſticis licitum eſt, 8. 24. hoc etiam ad defenſionem proprii honoris licitè fieri poteſt à Laicis non tamen à Clericis, 8. 25. & tandem fieri etiam poteſt licitè ad defendendam vitam, & bona proximi, 8.26.
Ambitio quid ſit, & quale peccatum ex genere ſuo, 15.38. V. Superbia.
Animæ è corporibus egreſſæ quomodo judicentur, & ad loca deſtinata deferantur, 24.46. V. Purgatorium.
Antichriſti adventus erit ſignum Judicii univerſalis appropinquantis 18.17. quænam erit Antichriſti genealogia, quinam ejus mores, doctrina, & regnum, ac tandem quinam ejus finis, & excidium, 28.18. V. Judicium univerſale.
Aqua ſimplex naturalis, & elementaris eſt legitima materia remota Sacramenti baptiſmi, 17. 16. materia verò proxima ablutio ex aqua naturali, 17. 17. & hæc eſt ablutio paſſiva, non activa. ibidem. V. Baptiſmus, aqua eſt vino permiſcenda in Calice antè conſecrationem Euchariſtiæ in parva quantitate, 18.19. non tamen neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantùm Eccleſiaſtici. ibid. & hæc aqua debet eſſe naturalis, non artificialis. 18.20. V. Euchariſtia.
Artifices diebus feſtis ab operibus ſervilibus abſtinere tenentur ex tertio Decalogi præcepto, 11.72. quæ opera ſervilia dicantur. ibidem. V. Decalogi præcepta.
Aſſecuratio, quid ſit, 5.158. eſt contractus licitus, ibidem, quæ conditiones ad hunc contractum requirantur, 5. 159. & 160.
Attritio quid ſit, 21.39. duplex ejus motivum aſſignatur, ſcilicet, metus pęnę, & peccati turpitudo, 21.40. quid ſub nomine pœnæ intelligatur, & quomodo, ut talis metus ſit bonus, & & honeſtus. ibidem, quæ peccati turpido ſit ſufficiens motivum Chriſtianæ attritionis, 21.41. attritio non poteſt dici ex motivo Charitatis proximè, & immediatè, 21. 42. formale motivum contritionis, & attritionis aſſignatur. ibidem. in quo attritio, & contritio conveniant, & differant, 21.43. quo ſenſu attritio poſſit fieri contritio, & quomodo non, 21. 44. quomodo peccator virtute Sacramẽti ex attritio dicatur fieri contritus, 21.45. ſufficit attritio etiam cogitata, ut talis, ad recipiendam abſolutionem, & gratiam Sacramentalem, 21.46. & ſeq. debet eſſe dolor formalis de peccatis, & interdum ſufficit virtualis, 41.48. opus non eſt talem dolorem ſemper præ-

cedere

Digitized by Google

cedere confeſſionem, ſed ſatis eſt, ſi ſequatur antè abſolutionem, 21.49. & ſeq.

Avaritia quid ſit, & quando ſit peccatum mortale, vel veniale, 15. 139. quæ, & quot ſint filiæ Avaritiæ, 15. 140. V. Vitia capitalia.

Aureola quid ſit, & quotuplex, 28.125.

B

Baptiſmus quid ſit, & in quo ejus eſſentia conſiſtat, 17. 3. eſt neceſſarius non tantùm neceſſitate præcepti, ſed etiam medii in re, vel ſaltem in voto, 17.4. in adulti ſuppleri poteſt Sacramentum Baptiſmi per contritionem votum ejus in ſe continentem, 17. 5. & tale votum non neceſſariò debet eſſe explicitum, ſed interdum ſufficit implicitum, ibidem. poteſt etiam ſuppleri per martyrium, quando adeſt baptiſmi impoſſibilitas, quod ex ſingulari privilegio habet vim conferendi primam gratiam, 17.6. non tantùm baptiſmus adultorum, ſed etiam infantium per martyrium ſuppleri poteſt, 17. 7. confert martyrium gratiam moraliter, non phyſice, non tamen activè ad inſtar Sacramentorum, ſed tantum paſſivè, ibidem. declaratur diviſio baptiſmi fluminis, flaminis, & ſanguinis, 17. 8. fuit à Chriſto Domino inſtitutus antè ejus paſſionem, 17.9. non tamen ex Scriptura aſſignari poteſt certum, ac determinatum tempus, quo antè ejus mortem fuerit inſtitutus, 17.10. non ſtatim, ac fuit inſtitutus cæpit ſub præcepto, 17.11. neque cæpit eſſe ſub præcepto ſtatim poſt Chriſti mortem, vel ejus reſurrectionem, 17.12. ſed tantùm poſt ſufficientem, & ſolemnem Evangelii promulgationem univerſo Orbi factam, 17.13. quandonam facta fuerit ſufficiens & ſolemnis Evangelii promulgatio, itaut omnes obligare cæperit, 17. 14. ſola aqua ſimplex naturalis, & elementaris eſt legittima materia remota hujus Sacramenti, ablutio verò proxima, 17. 16. & ſequenti ſi baptiſmus fiat per immerſionem, de neceſſitate Sacramenti eſt, quòd poſt eam immediatè ſequatur emerſio, 17.19. quænam pars corporis ablui debeat, ut validus ſit baptiſmus, 17. 21. & 22. quanta ablutio ad baptiſmum ſit neceſſaria, 17.24. quæ ſit forma Sacramenti baptiſmi, 17. 25. in prædicta forma de neceſſitate Sacramenti exprimi debet actio baptizandi ipſius miniſtri, 17.26. requiritur etiam, ut in ea exprimatur perſona, quæ baptizatur, 17. 27. expreſſio autem miniſtri ſufficit indirecta, & implicita, ibidem. neceſſaria eſt etiam expreſſio, & invocatio Sanctiſſimæ Trinitatis, ſub unitate Deitatis, 17.28. baptiſmus datus in nomine genitoris, geniti, & ſpirati non eſt validus, 17.29. error perſonæ baptiſmum non deſtruit 17.30. quæ verborum mutatio baptiſmum invalidet, & quæ non, 17.31.

Baptiſmi Miniſter duplex eſt ſolemnitatis, & neceſſitatis, 17. 32. in caſu extremæ neceſſitatis quælibet perſona humana rationis particeps eſt hujus Sacramenti idoneus Miniſter, 17. 33. in tali caſu qualis ordo inter perſonas ſit obſervandus. ibidem. ſi unus plures ſimul baptizet, eſt verus baptiſmus, & in eo caſu eſſent plura baptiſmata, 17.34. ſi plures eumdem hominem baptizent ſimul abluendo, & debitam formam proferendo eſt validus baptiſmus, & unus, non plura baptiſmata, 17. 35. ſi plures ſimul baptizent, uno prius altero, vel abluente, vel formæ prolationem abſolvente, ille ſolùm baptizat, alter vero nihil efficit, 17.36. non valet baptiſmus à pluribus collatus, ſi unus materiam adhibeat, & alter formam. ibidem. ſi plures abluant, & hanc formam proferant: *Nos te baptizamus in nomine, &c.* nullus eſt baptiſmus, 17. 38. quilibet homo in ſtatu vitæ, ſivè adultus, ſive infans, ſive vir, ſive fœmina eſt ſubjectum baptiſmi idoneum, 17. 40. quomodo liceat baptizare infantes nondùm totaliter ex utero Matris egreſſos, 17. 41. quid dicendum de monſtris, 17. 42. quid de amentibus, 17.43. quomodo liceat infidelium infantes invitis parentibus baptizare, 17.44. juſtificati etiam tenentur ad ſuſceptionem baptiſmi poſt ſufficientem ejus promulgationem, 17.45. quæ diſpoſitiones in adultis requirantur ad baptiſmum fructuosè recipiendum, 17. 46. poteſt quis accedere cum diſpoſitione ad valorem baptiſmi ſufficiente, & non ad effectum baptiſmi, qui eſt gratia. ibidem.

Baptiſmi primus effectus eſt characteris impreſſio, 17.48. ſecundus eſt gratiæ habitualis infuſio una cum virtutibus Theologicis, 17.49. tertius eſt remiſſio non tantùm peccati originalis, ſed etiam omnium actualium antè baptiſmum commiſſorum, 17.50. non tantùm quoad culpam, ſed etiam quoad pœnam illis debitam. ibidem. quartus ejus effectus eſt præter

gratiam ſanctificantem conferre quoque omnia auxilia ſupernaturalia fini baptiſmi proportionata, 17.91. gratia, quæ datur in baptiſmo ſemper eſt ęqualis quantum eſt ex parte ipſius Sacramenti, 17. 52. quomodo ex parte ſuſcipientis inters dum detur major gratia uni quàm alteri, 17. 53. baptiſmuſuſceptus cum fictione, vel obice negativo, ſuum ſortitur effectum illo ablato per ſolam attritionem, 17.56. ſi vero ſuſcipiatur cum obice poſitivo, neceſſaria eſt contritio, vel attritio cùm pęnitentię Sacramento ad illud tollendum, ut baptiſmus ſuum producat effectum, 17.57. ipſa tamen fictio, & ſacrilegium per ipſam commiſſum non tollitur in virtute baptiſmi, ſed virtute contritionis, vel pœnitentiæ, 17. 58. & idem dicendum de peccatis baptiſmum comitantibus. ibidem. Sacramentum baptiſmi reviviſcens quandoque confert gratiam, ut cauſa totalis, quandoque confert gratiam, ut cauſa partialis tantum, 17. 59. Circumciſio gratiam contulit ex opere operato, 17.66. quodnam ſit diſcrimen inter vim circumciſionis, & baptiſmi ad conferendam gratiam. ibid.

Beatitudo quid ſit, & quotuplex, 25.2. nullum bonum creatum poteſt eſſe beatitudinis objectum, 25.3. & ſequenti, ſolus Deus eſt ſummum bonum, quòd perfectè beatos nos efficit, 25. 5. non tantùm ſecundùm ſuam eſſentiam, ſed ſecundùm attributa etiam, & perſonas, 25. 6. intellectus creatus ex ſolis naturæ viribus cum concurſu Dei generali claram ejus viſionem attingere nequit, 25.7. poteſt tamen auxilio aliquo, & lumine ſupernaturali ad eam elevari, 25. 8. beatitudo formalis in aliquo increato non conſiſtit, 25.10. neque in illapſu Dei in animam beati, 25.11. neque in aliquo habitu, ſed in aliqua operatione, 25.12. & in utroque actu intellectus, & voluntatis, ſcilicet, viſione, & fruitione, quas habent in patria reſpectu objecti beatifici, 25. 25. principalius tamen in fruitione, quàm in viſione, 25. 16. quia amor magis unit Deo, quàm cognito, & hic eſt amor amicitiæ, 25. 17. gaudium, & delectatio ad voluntatem pertinent, non ad intellectum, & ſunt ejus paſſiones, non actus, 25. 18. beatitudo delectationem, & gaudium neceſſariò includit, 25. 19. certum eſt de fide beatitudinem patriæ eſſe perpetuam, 25. 22. non tamen intrinſecè, & ex natura ſua, ſed ex ſola Dei voluntate eam conſervantis per continuationem influxus, 25.23. & licèt extrinſecè duret æternitate, intrinſecè tamen durat ævo, ibidem. perpetuitas non eſt de eſſentia beatitudinis propriè ſumptæ, 25.24. quo ſenſu de ejus eſſentia dici poſſit. ibidem. quamvis beatitudo annexam habeat perpetuitatis ſecuritatem, hæc tamen non eſt de ejus eſſentia, 25. 25. quomodo beati ſint impeccabiles, & impeccabilitas beatitudinem ſequatur, 25. 26. beatitudo formalis intenſivè inſpecta in beatis eſt inæqualis pro qualitate meritorum, 25. 28. opus tamen non eſt in omnibus eſſe inæqualem. ibidem. parabola operatorum quomodo ſit intelligenda, 25.29. beatitudo eſſentialis eſt æqualis in omnibus, non tamen accidentalis. ibid. quomodo intelligendum ſit dictum de murmuratione operariorum adverſus Patremfamilias, 25.30. quomodo quilibet beatus de ſua viſione, & fruitione ſit contentus. ibidem. unde oriatur hæc inæqualitas in beatitudine. 25.31. & ſequenti, perfectior intellectus cum æquali lumine perfectiorem viſionem, elicere poteſt, 25.32. quid dicendum ſit de inæqualitate beatitudinis inter homines, & Angelos, 25. 35. V. lumen gloriæ.

Beatus videndo clare divinam eſſentiam videt etiam aliquas creaturas in Deo virtualiter, & eminenter contentas, 25. 46. quomodo beati in Deo creaturas cognoſcant, ibidem. non tamen de facto vident omnes tàm exiſtentes, quàm poſſibiles, 25. 47. de poſſibili tamen poſſunt omnes videre ſine ulla repugnantia, 25.48. de facto omnia, & ſingula fidei noſtræ myſteria clarè, & perfectè cognoſcunt, 25. 50. item omnes rerum ſpecies, & genera, & plura etiam talium ſpecierum individua, quæ facta ſunt, vel facienda, 25. 51. omnia quoque ſcientiarum naturalium objecta, & omnia, quæ ab homine, vel Angelo naturaliter ſciri poſſunt. ibidem. ac tandem quæcumque pertinent ad ſtatum cujuſcumque beatificum, 25. 52. ac proindè cognoſcunt orationes, quæ ad ipſos diriguntur à viatoribus, 25. 53. quomodo intelligatur, quòd ſolus Deus novit abſcondita cordis, 25. 54. quomodo beati videant etiam damnatorum pœnas, nec de eis triſtentur, 25. 55. & 56. actus fruitionis quid propriè importet, 25.57. fruitio eſt ſolùm de Deo immediatè, non verò de viſione ipſius, niſi ſolùm, ut de conditione Deum ipſum repræſentante, 25. 59. actus fruendi Deo quomodo ſit liber, 25. 61. quæ, & qualis neceſſitas ſtet cum tali libertate fruendi Deo, 25.62. beatorum voluntas non eſt naturaliter triſtitiæ capax propter delectationem perfectam, quæ omnem impedit triſtitiam 25. 63.

Digitized by Google

Beatorum corpora ſunt beata beatitudine ſecundùm quid, non ſimpliciter, 25. 72. corpus glorioſum eſt impaſſibile, & quomodo, 25. 73. undè hæc impaſſibilitas proveniat, 25. 74. dos ſubtilitatis corporis glorioſi conſiſtit in facultate corpora alia penetrandi, 25. 76. undèvis iſta proveniant in corpore glorioſo, 25. 77. corpus glorioſum eſt etiam agile, 25. 78. in quo hæc dos agilitatis conſiſtat, 25. 80. corpus beatum ratione agilitatis moveri poteſt non ſolùm organicè, ſed etiam motu ſimplici, & inorganico, 25. 85. habet etiam dotem claritatis, & in quo conſiſtat, 25.82. hæc tamen claritas in beatis corporibus erit æqualis juxtà majorem, vel minorem perfectionem beatitudinis animæ ibidem, quamvis corpus glorioſum ſit lucidum, non tamen eſt diaphanum, & tranſparens, ſed denſum, & opacum, 25.82. quatuor ſunt dotes corporis glorioſi, & aſſignatur ſufficientia hujus numeri, 25.84. beatorum ſenſus futuri ſunt integri, & perfecti, & ſuum actum habituri, & oblectationem circà ſua objecta, & quantùm attinet ad corporis beatitudinem, 25.85. potentia vegetativa nullum habitura eſt actum neque generandi, neque nutriendi, 25.86. potentia viſiva ſuum actum eſt habitura, & delectationem plurium objectorum, 25. 87. potentia quoque auditiva actuum ſuum in patria exercebit, & delectationes ſibi proportionatas habebit, 25. 88. idem de olfactu, ſeù odoratu dicendum. 25.89. ac etiam de tactu, 25.90. non tamen de guſtu, 25.91. ex hoc, quòd aliquis ſenſus in patria non ſit habiturus oblectationes circà ſua objecta, non ſequitur corporis beatitudinem fore imperfectam, & diminutam, 25. 92. duplex delectatio ibi in ſenſibus eſſe poteſt, una per redundantiam, alia per objecti præſentiam, ibidem gaudia beatorum deſcribuntur, 28.116. & ſeq.

Bellum non ſolùm defenſivum, ſed etiam offenſivum eſt licitum, ſi conditiones requiſitæ concurrant, 10. 106. quæ, & quot ſint conditiones ad bellum juſtum requiſitæ, 10.107. & & quomodo bellum poſſit eſſe juſtum ex utraque parte, & quomodo non, 10.109. Rex bellum gerens, in dubio juris tenetur ſequi tutiorem, & probabiliorem opinionem, ibidem. quomodo in bello uti liceat inſidiis, & quomodo non, 10 110. in diebus feſtis bellare licet ad juſtam defenſionem, vel offenſionem, ibid. quibus ſit licitum militare, 10.111. Clericis prohibitum eſt caſibus quibuſdam exceptis, ibidem. quid ſit duellum, & quomodo differat à bello, 10.112. in quibus caſibus ſit licitum, ibidem. quæ ſint pœnæ conſtitutæ contrà duellantes, 10. 114. quid dicendum de Torneamentis. ibidem, reſtitutio facienda ex bello injuſto, 9.100. bello juſto capta an fiant capientium, 9.101. finitima regna inter ſe bellum continuum habentia poſſunt bona ſua adinvicem recuperare, 9.103. bello injuſto acquiſita ſunt reſtituenda cum omni damno paſſo, 9.103. modus acquirendi dominium jure belli, 3.60. V. Dominium.

Beneficium Eccleſiaſticum, quid ſit, 14. 59. in beneficii conſtitutione tria concurrunt, & jure Eccleſiaſtico eſt inſtitutum, ibidem. quotuplex ſit beneficium, 14. 60. beneficia ſimplicia quomodo à duplicibus differant. ibidem. beneficia Eccleſiaſtica tribus modis communiter obtineri ſolent, 14. 61. quæ conditiones requirantur, ut quis idoneus cenſeatur ad beneficium aliquod Eccleſiaſticum, 14. 62. quinam dicatur Eccleſiaſtico beneficio dignus, & quinam indignus, 16. 63. quomodo Eccleſiaſtica beneficia ſint ſemper dignioribus conferenda ibidem. beneficia Eccleſiaſtica quatuor modis amittuntur, & vacant, 14.64. ad reſidentiam perſonalem tenentur omnes habentes beneficia curata, 14.65. quid per talem reſidentiam intelligatur, ibidem. quænam ſint cauſæ ab hujuſmodi reſidentia excuſantes, 14. 66. talis reſidentia eſt etiam de jure divino, 14.67.

Beneficiarii fructus ſuos ſuperfluos in pios uſus expendere debent, 14.68. quid per pios uſus ſit intelligendum. ibid. beneficiarius, qui beneficii fructus ſuæ ſuſtentationi ſuperfluos in profanos uſus expendit, non ſolùm mortaliter peccat, ſed etiam ad reſtitutionem tenetur, 14.69. quænam cenſeri debeat congrua beneficiarii ſuſtentatio. ibidem. quid dicendum ſit de commendatariis, ſeù equitibus S. Jacobi, & Sancti Jo: Baptiſtæ, 14. 70. Beneficiarii Divinum Officium recitare tenentur, 14.71. regulariter, & ordinariè loquendo plura ſimul beneficia habere non licet, 14. 72. in quibuſdam tamen caſibus licèt etiam ſine diſpenſatione, ibidem. quandonam adhoc requiratur ſpecialis Papæ diſpenſatio, 14. 73. quænam ſit juſta diſpenſandi cauſa, ibidem. Penſio quid ſit, & quid hoc nomen indicet, & quotuplex ſit, 14. 74. quomodo conveniat cùm beneficio, & ab eo differat. ibidem. quinam penſiones beneficiis imponere poſſit, 14.75. quænam ſit juſta cauſa concedendi penſionem, ibidem. ad hoc, ut penſio, ſit juridice impoſita, debet eſſe moderata, itaut beneficiato relinquatur ſuſtentatio, 14. 76. quid dicendum, ſi beneficiatus pingue patrimonium habeat, ibidem. quænam ſint penſionarii obligationes, 14. 79. probabile eſt penſionarium teneri eodem modo, ac beneficiarium, ſuperfluos penſionum fructus in pios uſus expendere, ibidem. an poſſit licitè plures penſiones retinere, ibidem. V. Dominium.

Beſtialitas. V. Luxuria.

Bigamia. V. Irregularitas.

Blaſphemia quid ſit, 11.40. formaliter, & per ſe primò non opponitur virtuti Fidei, ſed Religionis, 11. 41. alia eſt ſimplex, alia hæreticalis, 11. 42. eſt peccatum mortale ex genere ſuo, 11.43. blaſphemans ex habitu, nec ſufficienter ad blaſphemiam advertens quando mortaliter peccet, 11. 44. quæ blaſphemiæ ſpecie diſtinguantur, & quæ non, 11. 46. quænam ſit blaſphemia in Spiritum ſanctum, 11.47. an damnati blaſphement. ibid.

Bona matrimonii ſunt tria, 20.120. Bona inventa cui reſtituenda. V. Reſtitutio. Bona hoſtibus erepta quando reſtituenda, V. Bellum, quid ſit dicendum de bonis, quæ vocantia dicuntur, & pro derelictis habentur, 3. 51. quid dicendum de bonis incertis, 3. 52. V. Dominia rerum. Bona fides quid ſit, 3. 57.

C

CAmbium quid ſit, 5. 116. quomodo ab aliis contractibus differat, ibidem. quotuplex ſit cambium, 5.117. cambium ſic cum illicitum eſt, & uſurarium, 5.118. cambium locale, ſeù per litteris quo Campſor dat hic pecuniam Campſario, ut eam alibi recipiat, cum certo lucro licitum eſt, 5.119. & hoc cambium non ſolùm licitè fieri poteſt ad loca diverſorum regnorum, ſed etiam ejuſdem regni, & provinciæ, 5.20. licitum eſt etiam cambium locale, ſeù per litteras, quando Campſor prius accipit hic pecuniam à Campſario, ut alibi reſtituat cum certo lucro, 5.121. & hoc non tantùm licet Campſoribus publicis, ſed etiam perſonis privatis, ibidem. quantitas juſti pretii in hoc cambio quomodo ſit regulanda, 5.122. quid dicendum ſit de cambio cum recambio, & de cambio ad nundinas, 5.123. quæ conditiones requirantur ad cambia ex Bulla Pii V. ibidem. cambium etiam minutum, ſeù manuale eſt licitum, 5.124. juſtum eſt etiam in tali cambio lucrum aliquod accipere pro pecunia melioris, & nobilioris conditionis, 5. 125. & hoc etiam licitum eſt non tantùm Campſoribus publicis, ſed etiam privatis perſonis, 5. 126. ex quibus capitibus ſumenda ſit regula pretii juſti cambiorum, 5.127.

Caſtitatis votum. V. Votum Caſtitatis.

Caſus reſervandi in foro conſcientiæ eſt poteſtas in Eccleſia Dei, 21. 219. hanc habent omnes Superiores facultatem habentes concedendi ordinariam, vel delegatam juriſdictionem aut probationem ad confeſſiones audiendas ergà ſubditos ſuos, 21.220. Summus Pontifex ſibi peccata reſervare poteſt in univerſa Eccleſia, & ergà omnes fideles, ibidem. Epiſcopi in ſuis Diæceſibus poteſtatem habent reſervandi ſibi abſolutionem aliquorum peccatorum, 21.221. omnes item Prælati in animas juriſdictionem habentes, ut Præpoſiti, Abbates, &c. Superiores quoque Religionum poſſunt ſibi reſervare abſolutionem quorundàm peccatorum, 21. 222. limitatio in hoc facta à Clemente VIII. ibid. Prælati regulares præter undecim peccata in Conſtitutione illa enumerata non poſſunt alia prohibere, ſub excommunicatione ſibi reſervata abſque Capituli generalis, vel provincialis conſenſu, 21.223. quænam peccata poſſint, ac ſoleant reſervari, 21. 224. peccata mortalia interna reſervari poſſint. ibidem. poſſunt peccata reſervari Superioribus ſub cenſura, ac etiam ſine illa, 21. 225. quinam ſint caſus Papæ reſervati, & qui Epiſcopi, & quando caſus Papalis ſuperveniente impedimento fiat Epiſcopalis. ibidem. ad reſervationem peccatorum aliqua cauſa requiritur, alioquin illicita foret, licèt valida, 21.226. talis poteſtas juriſdictionis in ſolo Pontifice eſt immediatè à Deo, in aliis verò ab homine, 21.227. poteſt Prælatus per ſe abſolvere à reſervatis, ſi ſit Sacerdos, & etiam aliis licentiam ſolvendi concedere, 21. 228. Peregrini à quo abſolvi poſſint, ac debeant, 21. 229. Superior per ſe loquendo tenetur concedere facultatem ſubdito petenti, ut à reſervatis abſolvatur, 21. 230. quomodo Superior concedere poſſit facultatem abſolvendi à caſibus reſervatis cum onere comparendi coram ipſo, 21. 231. quando, & quomodo poſſint inferiores Confeſſarii abſolvere à reſervatis ex cauſa neceſſita-

Digitized by Google

ceſſitatis, & in caſibus extraordinariis, 21. 232. Regulares virtute Bullæ Cruciatæ Confeſſarium eligere non poſſunt, qui eos à reſervatis abſolvat, 21. 233. non cenſetur peccatum reſervatum, de quo quis eſt dubius, an illud commiſerit, 21. 234. peccata reſervata ex oblivione prætermiſſa remanent libera à reſervatione, 21. 235. libera etiam manent peccata reſervata prætermiſſa ex juſta cauſa, 21. 236. ſine urgenti cauſa non poteſt Superior abſolvere tantùm à reſervatis, & quoad reliqua pœnitentem mittere ad inferiorem, 21. 239. & quando ex urgenti cauſa abſolvit tantùm à reſervatis, non tenetur pœnitens reconfiteri inferiori reſervata jam confeſſa cum peccatis non reſervatis, 21. 239. nulla exiſtente neceſſitate non poteſt inferior abſolvere pœnitentem à non reſervatis, ipſumque remittere ad Superiorem pro reſervatis, 21. 240. poteſt tamen in caſu maximæ neceſſitatis abſolvere ab eis indirectè cum onere adeundi Superiorem pro abſolutione directa quamprimum oportunitas aderit, 21. 241. quomodo ſola juriſdictio in non reſervata ſit ſufficiens ad remittenda etiam validè reſervata indirectè, 21. 242. hoc autem intelligendum eſt, & quando caſus reſervatus excommunicationem habet annexam, 21. 243. modus tutior, & melior conſequendi abſolutionem à reſervatis, 21. 244. quæ, & qualis eſſe debeat licentia particularis obtenta à Superiore pro abſolutione à caſibus reſervatis, ut ſit valida, 21. 245.

Cenſura Eccleſiaſtica, quid ſit, 13. 3. in ſola Eccleſia reſidet poteſtas ferendi cenſuras, 13. 4. & hæc poteſtas eſt de jure divino, 13. 5. inſtitutio tamen cenſurarum eſt de jure humano Eccleſiaſtico, ibidem. tres ſunt Cenſuræ ſpecies, ſcilicet, Excommunicatio, Suſpenſio, & Interdictum, 13. 6. non omnis pœna Eccleſiaſtica eſt cenſura, licet omnis cenſura ſit pœna Eccleſiaſtica, 13. 7. dividitur accidentaliter in eam, quæ eſt à jure, & eam, quæ eſt ab homine, 13. 8. item in eam, quæ eſt latæ ſententiæ, vel ferendæ, ſeù comminatoriæ, & etiam in juſtam, & injuſtam, ibidem, poteſtas ferendi cenſuras alia eſt ordinaria, alia delegata, 13. 9. ordinaria reſidet in Prælatis Eccleſiæ habentibus juriſdictionem in foro exteriori non impeditam, 13. 10. Parochus non habet poteſtatem ordinariam ferendi cenſuras in ſuos ſubditos, 13. 11. poteſtas delegata in illis reperitur, quibus ab habentibus poteſtatem ordinariam commiſſa fuerit, 13. 12. quinam ſint talis poteſtatis capaces, & qui non, ibidem. in quo differat poteſtas ordinaria ferendi cenſuras à delegata, & in quo conveniant, 13. 13. quæ conditiones requirantur in ferente cenſuras, ut eas validè ferat, 13. 14. cenſura etiam metu extorta eſt valida, ibidem. quæ ſit forma ferendi cenſuras ſecundùm communem Eccleſiæ praxim, 13. 15. quænam ſint conditiones ex parte ſubjecti requiſitæ ad eam incurrendam, 13. 16. quomodo Eccleſia mortuos interdum excommunicet, & abſolvat, ibidem, nec pueri antè uſum rationis, nec amentes cenſuris ligari poſſunt, 13. 17. quibus cenſuris Communitas, vel Collegium ligari poſsit, 13. 18. delinquens extrà territorium Prælati ſui non ligatur cenſura ab eo lata, benè tamen, ſi in eo deliquit, & inde poſteà exivit, 13. 19. poteſt etiam Epiſcopus ferre cenſuram in alienum in ſua Diæceſi delinquentem, ibidem. cenſura lata contrà aliquid facientes non ligat mandantes, vel conſulentes, niſi in ſententia cenſuræ exprimantur, 13. 20. ſi exprimantur, & revocetur mandatum, vel conſilium, & nihilominus ſequatur effectus, an cenſuram incurrant, 13. 21. quomodo eadem perſona pluribus cenſuris ſimul ligari poſsit, 13. 22. ob quam cauſam ferri poſsit cenſura, 13. 23. & ſequ. non poteſt pro peccato præterito commiſſo ferri cenſuſa, 13. 24. an ad incurrendam cenſuram requiratur peccatum proprium, vel ſufficiat interdum alienum, 13. 25. quatuor ſunt cauſæ ab incurrendis cenſuris excuſantes, 13. 26. prima eſt ignorantia invincibilis, tàm juris, quàm facti, ibidem. ſecunda eſt impotentia, vel metus gravis faciendi id, quod ſub pœna cenſuræ faciendum præcipitur, 13. 27. tertia eſt appellatio injuſtè, & debitè facta, 13. 28. quarta eſt voluntas, ſeù conſenſus illius, in cujus favorem cenſura lata fuit, 13. 29. aliæ etiam cauſæ excuſantes ab incurrendis cenſuris aſsignari poſſunt, ibidem. quis abſolvere poſsit à cenſuris incurſis, 13. 30. quid requiratur ex parte abſolventis, & abſolvendi, 13. 31. una cenſura auferri poteſt alia adhuc remanente, ibidem.

Cenſus quid ſit, 5. 95. quomodo ab aliis contractibus differat, 5. 96. cenſus licitè vendi, & emi poteſt, 5. 97. in quibus rebus cenſus creari poſsit, & inſtitui, 5. 99. & quotuplex ſit cenſus, & quot ejus ſpecies, 5. 101. conditiones ex jure naturæ ad cenſualem contractum requiſitæ, 5. 102. quodnam

ſit juſtum pretium cujuſcumque cenſus, ibidem, exponuntur conditiones ex Bulla Pii V. requiſitæ in emptione cenſuum 5. 104. & ſeq.

Character quid ſit, 16. 28. V. Sacramentum.

Charitas quid ſit, & quodnam ejus principale objectum, 10. 47. non ſolùm ergà Deum verſatur, ſed etiam erga proximum, ibidem. datur præceptum Charitatis diligendi Deum ſuper omnia appretiativè, & prælativè, 10. 48. quo tempore hoc præceptum obliget, 10. 49. & ſeq. datur etiam præceptum Charitatis erga proximum, & quo tempore obliget, 10. 51. quid nomine proximi intelligendum ſit, ibidem. quinam ordo ſervandus ſit in dilectione proximi, 10. 52. eſt etiam ſpeciale præceptum Charitatis de inimicis diligendis, 10. 53. inimico veniam petenti non tenemur injuriam ità remittere, ut ejus ſatisfactionem apud Judicem exigere non poſſimus, 10. 54. quo pacto inimici poſſint odio haberi, 10. 55. qui & quot. ſint actus Charitatis ergà proximum, 10. 56. Eleemoſyna quid ſit, ibidem. V. Eleemoſyna, quænam ſint vitia Charitati oppoſita, 10. 95.

Circumciſio in lege veteri gratiam contulit ex opere operato, 17. 66. V. Baptiſmus.

Circumſtantiæ peccatorum quænam exprimendæ in Confeſſione, 21. 172. & ſeq. V. Confeſſio.

Commodatio, ſeù commodatum quid ſit? V. Contractus.

Commutatio quid ſit. V. Contractiva.

Confeſſio Sacramentalis, quid ſit, 21. 149. fuit à Chriſto immediate inſtituta, 21. 150. eſt neceſſaria ex præcepto divino, 21. 151. eſt neceſſaria non tantùm neceſſitate præcepti, ſed etiam medii in re, vel in voto moraliter poſt baptiſmum lapſis, 21. 152. qui teneantur ad Confeſſionem ex vi juris divini, 21. 153. non extenditur hoc præceptum ad infideles, 21. 154. muti tenentur ad confeſsionem per nutus, & alia ſigna, 21. 155. nec ex precepto Eccleſiaſtico, nec divino tenentur fideles ad Confeſsionem per interpretem 21. 157. & ſequ. tenentur ad eam ex vi divini præcepti in articulo, vel periculo mortis, 21. 159. obligat etiam aliquando extrà articulum, ſeù periculum mortis, 21. 160. hoc tempus obligationis extrà mortis articulum, vel periculum ex vi divini præcepti eſt vagum, & indeterminatum, 21. 161. tale enim tempus determinatum obligationis hujus præcepti non eſt ſtatim poſt peccatum commiſſum, ibidem. neque quando in dilatione oritur probabile periculum oblivionis peccatorum, 21. 162.

Confeſsio auricularis, vel ſecreta fuit à Chriſto inſtituta, & non habetur ex ſola Eccleſiæ traditione, 21. 163. non tamen iſte modus confitendi ſecretò eſt de eſſentia, & neceſsitate Confeſſionis Sacramentalis, 21. 164. undè confeſſio publicè facta Sacerdoti in aliquo neceſſitatis caſu, vel alia rationabili cauſa eſt valida, & ſacramentalis, 21. 165. non tamen eſt Sacramentalis quoad modum, quo à Chriſto inſtituta ſubeſt præcepto, ſed tantùm quoad ſubſtantiam, 21. 166. adeſt præceptum divinum confeſſionis vocalis, quando impotentia non impedit, 21. 168. Confeſſio facta per ſcriptum Sacerdoti præſenti valida eſt, præſertim quando vocaliter fieri nequit, 21. 169. quo pacto etiam valida eſſe poſſit facta abſenti, 21. 170. ad integritatem confeſſionis requiritur, ut pœnitens confiteatur omnia peccata mortalia commiſſa, 21. 171. & ea omnia confiteatur tùm quoad ſpeciem, tùm quoad numerum eorum in eadem ſpecie, 21. 172. ac etiam quoad omnes circumſtantias ſpeciem mutantes, ibidem. circumſtantiæ notabiliter aggravantes in eadem ſpecie per ſe loquendo non ſunt neceſſario confitendæ, 21. 175. quale judicium de peccatis in Sacerdote ſufficiat ad debitam pœnitentiam imponendam, 21. 176. quale debeat eſſe conſcientiæ examen confeſſioni præmittendum, 21. 177.

Confeſſio non integra formaliter, vel materialiter quænam ſit, 21. 178. quibus in caſibus licita ſit confeſſio non integra materialiter, 21. 179. ſufficit interdum confeſſio peccatorum in genere non explicata ſpecie, 21. 180. poteſt abſolvi qui ex impotentia ſigna doloris tantùm exhibet coram Sacerdote, 21. 181. & qui hoc fecit abſente Confeſſario poteſt etiam ab illo ſuperveniente abſolvi, 21. 182. complicis circumſtantia quando manifeſtanda, & quando non, 21. 185. & ſequ. confeſſio quando cenſetur valida, & non iteranda, & quando non, 21. 188. quibus in caſibus iteranda ſit confeſſio ex defectu pœnitentis, 21. 189. & ſeq. quibus in caſibus iteranda ſit ex defectibus occurrentibus ex parte Confeſſarii, 21. 192. & ſeq. an validè abſolvatur, qui communi errore, aut titulo colorato idoneus judicatur, 21. 195. & ſequ. quonam modo repetenda ſit confeſſio in caſibus prædictis, 21. 198. Confeſſionis legitimus Miniſter eſt ſolus Sacerdos, 21. 199. non quilibet Sacerdos, ſed tan-

Digitized by Google

tùm certam habeat juriſdictionem poteſt hoc Sacramentum validè adminiſtrare, 21. 200. quomodo diſtinguatur poteſtas ordinis, & poteſtas juriſdictionis, ibidem. hæc eſt propinqua, illa remota, 21. 201. an quilibet Sacerdos poſſit quemlibet abſolvere à peccatis venialibus, 21. 202. poteſtas juriſdictionis non eſt ex ſolo Eccleſiæ foro, ſed etiam ex ipſa Chriſti inſtitutione, 21. 206. in Sacerdotibus parochiale beneficium non habentibus præter juriſdictionem, quæ ipſis demandari poteſt, requiritur quoque Epiſcopi approbatio, 21. 207. & in Regularibus etiam ſuorum Prælatorum, ut licitè utantur Epiſcopi approbatione, 21. 208. debet Confeſſarius eſſe in ſtatu gratiæ ad hoc miniſterium licitè exercendum, 21. 210. ac etiam ut non ſit aliqua cenſura, vel irregularitate ligatus, ibidem. requiritur etiam ſcientia, & eruditio conveniens ad hoc miniſterium, 21. 211. quæ, & qualis prudentia in eo requiratur, 21. 213. non tantùm audire tenetur pœnitentiam, ſed etiam in rebus neceſſariis interrogare, 21. 214. quomodo ſe gerere debeat cum eis, qui frequenter in eadem peccata relabuntur, 21. 215. tenetur etiam monere pœnitentem, qui ex ignorantia culpabili eſt in malo ſtatu, 21. 216. quomodo, & quando ſupplere debeat defectus in confeſſione audita fortè commiſſos, 21. 217. & ſeq.

Confeſſionis ſigillum quid ſit, & ad quid obliget, 21. 46. & ſeq. V. Sigillum Confeſſionis.

Confeſſionis annuæ præceptum quos obliget, & quo tempore, 12. 39. præceptum annuæ confeſſionis non obligat pro aliqua determinata parte anni, ſed illi ſatisfieri poteſt pro quocumque anni tempore, 12. 40. quomodo computandus ſit annus in quo ſemel ex præcepto Eccleſiaſtico facienda eſt confeſſio, 12. 42. qui non eſt confeſſus intrà annum, tenetur ſtatim confiteri initio ſequentis, 12. 43. non ita dicendum eſt de confeſſione facienda in articulo, vel periculo mortis, eo ſublato, 12. 44. benè tamen de Communione Paſchali, 12. 45. nullus tenetur ad Confeſſionem venialium in quocumque caſu, 12. 46. qui tempore Paſchæ confeſſus eſt venialia tantum, ſi poſteà incidat in mortale, tenetur alia vice in eodem anno confiteri, 12. 48. quomodo intelligendum ſit fideles tempore Paſchatis proprio Sacerdoti confiteri debere, 12. 49. quibus de cauſis excuſentur fideles in hoc præcepto annuæ confeſſionis, 12. 50.

Confirmatio quid ſit, 17. 26. verè Sacramentum novæ legis à Chriſto Domino inſtitutum, 17. 63. quo tempore hoc Sacramentum fuerit à Chriſto inſtitutum, 17. 64. qualis ſit obligatio ſuſcipiendi hoc Sacramentum, 17. 65. quæ ſit ejus materia proxima, & remota, & quæ forma, 17. 66. nulla manuum impoſitio ab ea condiſtincta, quæ requiritur in ipſa ſacri Chriſmatis unctione, eſt eſſentialis hujus Sacramenti materia, 17. 68. ejus materia non eſt ſimplex oleum, ſed cum balſamo mixtum, 17. 68. & hoc Chriſma debet eſſe ab Epiſcopo conſecratum, 17. 70. ordinarius hujus Sacramenti miniſter eſt ſolus Epiſcopus, 17. 71. ex delegatione tamen Summi Pontificis poteſt etiam à ſimplici Sacerdote miniſtrari, 17. 72. quinam hoc Sacramentum ſuſcipere poſſint, 17. 73. quinam, & quot ſint hujus Sacramenti effectus, 17. 74. character Confirmationis diſtinctus eſt à charactere baptiſmali, ibidem. quæ diſpoſitio requiratur in adulto ad Sacramentum Confirmationis validè, & fructuosè ſuſcipiendum, 17. 75.

Conſcientia eſt regula proxima, & interna humanorum actuum, 1. 1. quis actus propriè dicatur humanus, ibidem. ad intellectum pertinet, ſicut & ſynderesis, 1. 4. importat actuum judicii practici intellectus dictantis actionem faciendam bonam eſſe, vel malam, 1. 5. poteſt etiam importare habitum ex talibus actibus generatum, ibidem. quomodo à ſynderesi differat, 1. 7. ac etiam à ſcientia, vel opinione morali, 1. 18. quotuplex ſit conſcientia, 1. 9. quænam ſit conſcientia vera, & recta, ibidem. quæ ſit erronea, & falſa, 1. 10. quænam dubia, 1. 11. quænam dicatur probabilis, vel opinativa, 1. 12. quæ tandem dicatur ſcrupuloſa, 1. 13. quænam ſit obligatio conſcientiæ rectæ, 1. 14. ad rectificandam conſcientiam non ſemper neceſſaria eſt veritas judicii ſpeculativa, ſed ſufficit practica, ibidem. nec Deus diſpenſare poteſt, ut quis agat contrà conſcientiam, 1. 15. quod, & quale peccatum ſit diſcordare à conſcientia recta, 1. 16. conſcientia erronea ex ignorantia invincibili obligat voluntatem, ut eam poſitivè ſequatur, 1. 19. quæ, & qualis ſit obligatio operandi ſecundùm conſcientiam, 1. 21. conſcientia invincibiliter errans dicitur obligare ad malum tantùm materialiter, non verò ad malum formaliter, 1. 23. implicat aliquem actum charitatis ex conſcientia erronea intrinſecè depravari, 1. 25. an conſcientia invincibiliter errans magis obliget, quàm præceptum Superioris, 1. 26. an quando dictat utramque partem contradictionis eſſe peccatum, peccet voluntas alterutram amplectens, 1. 27. quando conſcientia errans procedit ex ignorantia vincibili, tunc voluntas, neque ad operandum, neque ad non operandum obligatur, ſed ad illum errorem deponendum, 1. 28. undè in tali caſu non datur perplexitas ſimpliciter, & abſolutè, ſed tantum ex hypoteſi, quod quis nolit talem conſcientiam deponere, 1. 31. duplex diſcrimen inter conſcientiam invincibiliter, & vincibiliter errantem, 1. 35. quodnam ſit maius peccatum conſcientiam ſequi vincibiliter errantem, vel contrà illam facere, 1. 36. opus non eſt, ut actu adſit judicium conſcientiæ, ut quis contrà eam facere dicatur, 1. 37. quomodo conſcientia erronea ſit deponenda, 1. 38. quando ſit deponenda, 1. 39. licitum eſt operari contrà conſcientiam ſcrupuloſam, 1. 40. abſolutè tamen loquendo præſtat eam deponere, & quomodo ſit deponenda, 1. 43.

Conſcientia dubia quæ ſit, 1. 45. dupliciter dici poteſt dubia, practicè, vel ſpeculativè, 1. 46. illicitum eſt operari ex conſcientia practicè dubia, 1. 47. non autem operari cum dubio tantùm ſpeculativo, 1. 48. conſcientia exiſtente dubia pro utraque parte minus malum eſt eligendum, 1. 49. verus ſenſus illius regulæ juris, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, 1. 50. quomodo conſcientia dubia ſit deponenda, ibidem. ſimpliciter, & abſolutè loquendo non ſemper obligamur ſequi tutiorem partem, dummodò alia quoque pars ſit tuta, 1. 54. in dubiis facti, quando de ſalute animæ agitur, vel Sacramentorum valore, tutior pars eſt ſemper eligenda, 1. 55. in aliis verò dubiis, ubi tanta non urget neceſſitas, non adeſt tam arcta obligatio ſequenti tutiorem partem, præſertim ſi grave incommodum inde ſequatur, 1. 56 ſi vero tale incommodum non ſequatur, adhuc tutiorem ſequi tenetur, 1. 57. ſi dubium occurrat in materia juſtitiæ, & dubitandi ſuffragatur poſſeſſio, licitè amplecti poteſt partem favorabiliorem, 1. 58. potior enim in omni materia eſt conditio poſſidentis, 1. 59. & hoc intelligendum eſt, niſi contrarium in jure expreſſum fuerit, 1. 60. regulæ generales in deciſiones plurium caſuum in dubio, 1. 61. Conſcientia probabilis, quæ ſit, & quæ improbabilis, 1. 62. non eſt idem opinionem eſſe probabiliorem, & eſſe tutiorem, ibidem. licitè poteſt homo in moralibus conſcientiæ, vel opinioni probabili ſe conformare, 1. 64. latum diſcrimen eſt inter conſcientiam probabilem, & practicè dubiam, 1. 65. licitè etiam poteſt quis conformari conſcientiæ, & opinioni minus probabili, relicta probabiliori, 1. 66. ſicut, & opinioni minus tutæ relicta tutiori, 1. 67. aptiſſimum exemplum ad id explicandum, 1. 68. ad vitandum peccatum non tenemur adhibere omnem diligentiam moraliter poſſibilem, ſed ſatis eſt adhibere moraliter ſufficientem, 1. 70. non eſt conſumenda formido cum dubitatione, 1. 71. dubium practicè ſumptum quid importet, & de hoc intelligitur, quòd cum dubio operari non licet, ibidem. Conſcientia probabilis non eſt regula ſufficiens noſtrarum actionum in omni materia, 1. 72. in quibus quæſtionibus licitus ſit probabilitatum uſus, & in quibus non, 1. 73. Medicus in ſua arte tutiorem ſequi tenetur, 1. 74. hanc eamdem regulam Judex ſervare debet in judicando, 1. 75. ac etiam Reges, & Principes in bello gerendo, 1. 75. & quamvis in caſibus non exceptis liceat probabilitatum uſus, non tamen ſemper expedit, 1. 77.

Contractus quid ſit, 4. 3. quotuplex ſit, 4. 4. quænam ſint ejus conditiones, ex parte efficientis, ut ſit validus, 4. 5. quænam ex parte formæ contractus, 4. 6. quænam ex parte materiæ, 4. 7. quænam ex parte finis, 4. 9. an contractus de opere pravo ſit validus, 4. 10. & ſeq. error, vel dolus contingere poteſt, vel circà ſubſtantiam rei, vel circà qualitatem, & duplex eſſe poteſt, vel antecedens, vel concomitans, 4. 12. error circa ſubſtantiam rei contractum irritat, ſivè ſit antecedens, ſivè concomitans, 4. 13. error, ſivè dolus circà qualitatem rei; ſivè ſit concomitans, ſivè indicens non reddit contractum invalidum, 4. 14. quomodo contractum invalidet ſi ſit antecedens, 4. 16. quid dicendum de matrimonio, 4. 17. metus gravis ab intrinſeco proveniens contractum non invalidat, benè tamen ab extrinſeco injuſtè incuſſu, 4. 19. quinam metus dicatur gravis, vel levis, & quando juſtè, vel injuſtè incuſſus; ibidem. nullus contractus juſtò metu celebratus eſt invalidus, ibidem. conſenſus per gravem metum extortus ſimpliciter, & abſolutè eſt voluntarius, & ſecundum quid involuntarius, 4. 21. quare contractus injuſto metu celebrati non tantùm jure poſitivo, ſed etiam naturali ſint invalidi, 4. 23. contractus invalidus non poteſt

jura-

Digitized by Google

juramento validari, 4. 24. Commodatio, ſeù commodatum quid ſit, & ejus conditiones, 4. 59. quænam ſint de ſubſtantia commodati, 4. 60. quinam commodare poſſint, ibidem. res accommodata antè præſcriptum tempus revocari non poteſt, 4. 61. quomodo nova ſuperveniente cauſa à principio non prævisâ licitè revocari poſſit, 4. 62. Præcarium quid ſit, & quomodo à commodato differat, 4. 63. quomodo ab aliis contractibus, ibidem. tres conditiones ad illud requirantur, 4. 64. præcarium revocari poteſt ad nutum concedentis, ibidem. quo tempore precarium finiatur, & definiat, 4. 65. Commutatio, ſeù permutatio, quid ſit, 5. 3. quæ conditiones ad eam requirantur, 5. 4. debet eſſe ſine fraude non ſolùm in ſubſtantia, ſed etiam in quantitate, & qualitate, 5. 5. ad ejus juſtitiam ęqualitas valoris eſt ſervanda, quæ in diviſibili non conſiſtit, 5. 6. & hæc ex triplici capite dignoſci poteſt, 5. 7. quid ſit communicatio negotiativa, ut diſtinguitur ab œconomica, 5. 9. duæ conditiones ad eam requiruntur, ibidem. quæ monopolia ſint damnabilia, 5. 10.

Contritio quid ſit, 21. 19. non neceſſariò ſimpliciter ſupponit dilectionem Dei formalem, ſed interdum ſat eſt virtualis, 21. 20. & ſeq. neque opus eſt quòd ſemper ſit ex motivo charitatis, ſed interdum cauſari poteſt à virtute pœnitentiæ ex motivo ejus præcisè, 21. 22. & ſeq. habet in eodem inſtanti, quo elicitur, gratiam, & juſtificationem annexam, tamen non diſponit ad gratiam, ut formata gratia, & conjuncta cum ea, 21. 55. & ſeq. ut præcedit ad eam in priori ſigno naturæ adhuc dicenda eſt contritio, 21. 26. ad veram contritionem non requiritur intenſio actus in tali, vel tali gradu, 21. 27. quantum perfecta contrictio debeat deteſtare peccata, 21. 28. ad remiſſionem culpæ ſufficit etiam momentanea contritio, 21. 29. non ità tamen ad remiſſionem pœnæ, 21. 30. quale propoſitum de cætero non peccandi requirat contritio, 21. 31. interdum virtuale, & implicitum ſufficere poteſt, 21. 32. votum Sacramenti pœnitentiæ ad contritionem requiſitum per ſe, & regulariter loquendo debet eſſe formale, & explicitum, per accidens tamen, & in aliquo caſu implicitum, & virtuale ſufficere poteſt, 21. 33. debet cadere ſuper omnia peccata memoriæ præſentia formaliter, vel ſaltem virtualiter, 21. 34. ad veram contritionem ſufficit pœnitentia, & deteſtatio de omnibus peccatis in generali, & in confuſo, 21. 35. ad valorem contritionis extra Sacramentum non neceſſario requiritur recogitatio explicita ſingulorum peccatorum in particulari, ſed ſufficit in generali, 25. 27. in ordine ad confeſſionem faciendam neceſſaria eſt diſtincta recogitatio ſingulorum ibidem.

Contumelia quid ſit, & quomodo à detractione differat, 8. 53. V. fama, & honor.

Correctio duplex judicialis, & fraterna, & quid hæc ſit, 10. 66. illa eſt actus juſtitiæ vindicativæ, hæc verò miſericordiæ, & charitatis, ibidem. cadit ſub præcepto non ſolùm naturali, ſed etiam divino, 10. 67. & hoc præceptum ex genere ſuo obligat ſub mortali, ibidem. quæ perſonæ obligentur, hoc præcepto, 10. 68. & ſeq. quæ ſit materia correctionis fraternæ, 10. 71. & ſeq. quas conditiones requirat hoc præceptum, ut ad ſui executionem obliget, 10. 73. quo ordine fieri debeat correctio fraterna, 10. 74. non ſolùm correctio fraterna, ſed etiam ordo à Chriſto præſcriptus cadit ſub præcepto, 10. 77. non tamen ità eſt ſub præcepto, ut in quolibet eventu obliget, & numquam ſit licitum illum omittere, 10. 78. quo pacto ordo correctionis fraternæ à Chriſto præſcriptus cadat ſub præcepto, 10. 80. quando peccatum fratris eſt occultum, licitè, & honeſtè poteſt denunciari Prælato, tamquam Patri; non præmiſſa admonitione, ſi ſperatur brevior, & melior correctio, & fratris utilitas, 10. 80. quando frater non eſt plenè emendatus, & eſt probabile periculum relapſus, licitum eſt, & valdè expediens deferre peccatum occultum Superiori, ut patri, nulla præmiſſa monitione. 10. 87. hoc adhuc magis juſtè, & licitè fieri poteſt ſuppoſita in fratre rennunciatione juris propriæ famæ, 10. 88. Prælato præcipienti per obedientiam tenetur ſubditus revelare peccatum fratris occultum etiam ſecretum, 10. 93.

Culpa lata, latior, latiſſima, levis, & leviſſima quænam ſit apud Juriſtas, 4. 69. & 7. 18. V. Reſtitutio.

D

DAmnum datum quid ſit, & quomodo à furto diſtinguatur, 9. 26. V. Furtum.

Damnum emergens, & lucrum ceſſans quid ſit, 5. 58. & 61. V. Mutuum.

Decalogus quid ſignificet, & quæ præcepta contineat, 11. 1. & ſeq. horùm præceptorum violatio, & tranſgreſſio eſt peccatum mortale ex genere ſuo, niſi levitas materiæ, vel defectus deliberationis excuſet à mortali, 11. 3. præcepta primę tabulæ ſunt de lege naturæ ſtrictè loquendo, non tamen omnia præcepta ſecundæ tabulæ, 11. 4. in præceptis primæ tabulæ, quæ ſunt de lege naturæ ſtrictè, Deus diſpenſare non poteſt, benè tamen in aliquibus ſecundæ tabulæ, quæ tantùm largè ſunt de lege naturæ, 11. 5. & hæc diſpenſatio non eſt propriè dicta, ſed potius pura legis ceſſatio, 11. 6. non fuit propriè diſpenſatum cum Abramo, ut filium occidere poſſet, nec cum Oſea, ut poſſet fornicari, nec cum Iſraelitis, ut bona Ægyptiorum eriperent, 11. 7. qualis ſit obligatio tertii præcepti Decalogi, 11. 8. hæc præcepta impleri poſſunt extrà ſtatum charitatis, licèt talis impletio non ſit meritoria, niſi ſit cùm charitate, 11. 9. quomodo præcepta Decalogi obligent ad opera formata, & quomodo non, 11. 12. modus charitatis in mandatis obſervandis non cadit ſub præcepto divinæ legis, 11. 14. Primum Decalogi præceptum partim eſt affirmativum, & partim negativum, 11. 15. quot modis in hoc præceptum peccetur, 11. 38. Secundum Decalogi præceptum eſt etiam partim affirmativum, partim negativum, 11. 39. quot modis in hoc præceptum peccetur, 11. 69. Tertium Decalogi præceptum partim eſt morale, partim cæremoniale, 11. 70. quot modis in hoc præceptum peccetur, 11. 83. quartum Decalogi præceptum eſt primum ſecundæ tabulæ, & quarè, 11. 84. Quintum Decalogi præceptum quid prohibeat, 11. 110. quot modis in hoc præceptum peccetur, 11. 106. Sextum Decalogi præceptum quid prohibeat, 11. 117. quot modis in hoc præceptum peccetur, 11. 146. Septimum Decalogi præceptum tria generatim prohibet, 11. 150. pluribus modis in hoc præceptum peccari poteſt, 11. 158. & ſequent. Octavum Decalogi præceptum quænam prohibeat. 11. 165. quot modis peccetur contrà hoc præceptum, 11. 183. Nonum, & decimum præceptum quænam prohibeant, 11. 184. quot modis contrà hæc duo ultima præcepta peccetur, 11. 196. aſſignatur ſufficientia numeri denarii præceptorum Decalogi, 11. 197.

Decima quid ſit, & quotuplex, 12. 61. partim eſt de jure divino, & partim poſitivo Eccleſiaſtico, ibidem. quæ, & qualis ſit obligatio ſolvendi decimas, 12. 62. quinam teneantur ad decimas ſolvendas, & quibus, 12. 63. quibus modis tolli poſſit obligatio ſolvendi decimas, 12. 64.

Delectatio moroſa quid ſit, & quomodo à deſiderio differat, 11. 191. malitia deſiderii, & delectationis quando ſit venialis, & quando mortalis, 11. 192. in deſiderio rei illicitæ debet in Confeſſione aperiri conditio perſonæ deſideratæ, 11. 193. an in Confeſſione explicanda ſit circumſtantia perſonæ, circà quam ſumitur delectatio, 11. 194. non peccant mortaliter conjuges, qui in alterius abſentia de actu conjugii delectantur præterito, vel futuro, 11. 195. ſecus dicendum de Vidua, & Sponſa, ibidem. V. Luxuria.

Depoſitum quid ſit, 4. 66. quomodo differat à mutuo, commodato, & pignore, ibidem. quomodo depoſitum perficiatur, & quæ ſint ejus conditiones, 4. 67. depoſitarius poteſt eſſe duplex, ac etiam depoſitum, ibidem. depoſitarius tenetur reddere depoſitum deponenti ſtatim, ac petitur, 4. 64. quibus in caſibus liceat non reddere, ibidem. ex qua culpa teneatur depoſitarius ad damnum reſarciendum, ſi res depoſita pereat, 4. 69. culpa juridica triplex, lata, levis, & leviſſima, ibidem. quæ res ordinariè deponantur, & apud quos deponi poſſint, 4. 70. caſus fortuitus quomodo diſtinguatur à culpa, ibidem.

Deſperatio quid ſit, 10. 40. quàm grave peccatum ſit deſperatio quæ ejus radix, & remedium, 10. 42. an poſſit eſſe ſine infidelitate, 10. 43. per quem deſperationis actum habitus fidei corrumpatur, 10. 44. V. Spes.

Detractio quid ſit, & quot modis fieri poſſit, 8. 51. quomodo diſcerni poſſit, quando eſt peccatum mortale, & quando veniale, 8. 52. ad obligationem reſtitutionis, famæ tres concurrunt conditiones, ibidem. V. Fama.

Diſpenſatio legis quid ſit, & importet, 2. 47. diſpenſatio à legitimo Superiore facta ab obligatione legis humanę eximere poteſt,

teſt, 3. 181. an, & quomodo inferior in lege Superioris diſpenſare poſſit, 2. 182. ad juſtam diſpenſationem juſta requiritur cauſa, 2. 183. licitè poteſt in ſua lege diſpenſare, etiamſi de juſtitia cauſæ dubitet, 2. 185. invalida eſt diſpenſatio data ab inferiori in lege Superiori ſine legitima cauſa, 2. 186. non tamen data à Superiore in lege propria à ſe data licèt peccet ſic diſpenſando, 2. 187. quale peccatum ſit ſine juſta cauſa diſpenſare, 2. 189. quando ceſſante cauſa diſpenſationis ceſſet diſpenſatio ipſa, & quando non, 2. 190. quid requiratur, ut diſpenſatio ſit valida, 2. 193.

Divortium quid ſit, & importet, 10. 127. adulterium eſt cauſa ſufficiens divortii quoad thorum, & habitationem, non tamen quoad vinculum conjugale, 20. 128. poteſt hæc ſeparatio fieri à conjuge innocente licitè, & juſtè quoad thorum propria auctoritate, & abſque Judicis ſententia, non tamen quoad habitationem, ibidem. quid nomine adulterii ſufficientis ad divortium ſit intelligendum, 20. 129. quæ peccata contrà fidem conjugii ſub adulterio comprehendantur, quæ ſufficientem cauſam ad divortium præbeant, ibidem: quando adulterium ſit cauſa ſufficiens divortii, quando non, 20. 130. & ſequ. poteſt fieri divortium, quoad thorum, & habitationem etiam aliis de cauſis ab adulterio diſtinctis, licèt non in perpetuum, 20. 134. quænam ſint hujuſmodi cauſæ, ibidem. quo pacto facto divortio ex adulterio licitum ſit utrique conjugi mutare ſtatum, 20. 135.

Dominium quid ſit, 3. 4. aliud eſt juriſdictionis, & aliud proprietatis, & hoc duplex, aliud perfectum, aliud imperfectum, 3. 5. dominii fundamentum eſt titulus, traditio autem conditio, 3. 6. dominium quomodo ab uſufructu differat, 3. 7. latius patet, quam proprietas, ibidem. Uſus quid ſit, & quotuplex, 3. 8. etiam in rebus uſu conſumptibilibus uſus à dominio diſtinguitur, 3. 9. dominium propriè dictum quid dicat ſuper uſum rei, 3. 10. Fratres Minores non habent dominium rerum, ſed tantùm nudum uſum, & facti, 3. 12. cæteræ dominii diviſiones, 3. 13. quinam ſint dominii capaces, 3. 15. etiam parvuli, & amentes ſunt dominii capaces, 3. 16. & ſequ. quarum rerum filii familias, & ſervi poſſint habere dominium, 3. 18. & ſeq. quo jure Religioſi profeſſi ſint ad dominium inhabiles, 3. 20. Beneficiarii ſunt domini ſuorum redditruum quoad partem congruæ ſuſtentationi neceſſarium loquendo de dominio uſus fructus, non proprietatis, 3. 23. quid dicendum ſit de parte redundante, & ſuperflua, 3. 25. omnia infra hominem cadunt ſub naturali prius dominio, 3. 28. poteſt etiam unus homo in alium hominem habere dominium, 3. 29. non tantùm juriſdictionis, ſed etiam proprietatis, 3. 30. Pater dominium naturale habet etiam proprietatis in filium, ac etiam Dominus in ſervum juſto bello captum, ibidem. homo dominium non habet vitæ ſuæ, ſed tantùm eſt procurator, & cuſtos, 3. 31. habet tamen dominium proprię famæ, & honoris, licet non ſine juſta cauſa poſſit illa prodigere, 3. 34.

Dominia rerum in ſtatu innocentiæ, & in pura lege naturæ non erant diſtincta, 3. 38. in ſtatu naturæ lapſæ poſt peccatum fuere diſtincta, 3. 39. omnia ab initio dicuntur fuiſſe communia de jure naturali non poſitivè, ſed negativè, tantùm, 3. 40. diviſio rerum poſt Adę peccatum non fuit facta per legem naturæ, nec per divinam, ſed per humanam poſitivam, 3. 42. quo ſenſu dicatur communitas rerum fuiſſe de lege naturæ in ſtatu innocentiæ, 3. 43. quomodo de facto fuerit facta prima rerum diviſio per legem humanam, 3. 44. triplex eſt modus acquirendi rerum dominium, 3. 47. res quæ nullius ſunt domini, ſpectato jure naturæ, & gentium fiunt primò occupantis, 3. 48. quid dicendum de theſauris, 3. 49. an ſciens in agro alieno latere theſaurum poſſit agrum illum emere communi pretio ſine ulla reſtitutionis obligatione, 3. 50. quid dicendum de bonis, quæ vacantia dicuntur, & pro derelictis habentur, 3. 51. quid dicendum de bonis incertis, 3. 52. quomodo acquiri poſſit rerum dominium jure præſcriptionis, 3. 54. quid ſit præſcriptio, vel uſucapio, 3. 55. talis acquirendi modus etiam in foro conſcientiæ valet, ibidem. conditiones præſcritionis, ut dicatur legitima, 3. 56. & ſeq. quid ſit poſſeſſio, ibidem. bona fides quid ſit, 3. 57. quandonam dubium bonam fidem impediat, & præſcriptionem, ibidem. quid ſit titulus, 3. 58. quodnam ſit tempus à lege conſtitutum ad præſcriptionem inducendam, 3. 59. modus acquirendi dominium jure belli, 3. 60.

Donatio duobus modis fieri poteſt, 4. 43. donatio propriè dicta quid ſit, ibidem. excludi tantùm debitum juſtitiæ, non autem gratitudinis, ibidem. tres præcipuę conditiones ad eam requiruntur, 4. 44. donatio dominium transfert rei donatæ in donatarium, ibidem. mutuum requirit conſenſum, ut effectum inducat, ibidem. quæ donationes ſint validæ, & quæ invalidæ, 4. 45. nullam obligationem donatio inducere poteſt antè donatarii acceptionem, ibidem. ultra tres conditiones aſſignatas donatio etiam exigit alias ad promiſſionem requiſitas, 4. 46. variæ ſunt donationis ſpecies, 4. 47. quibus de cauſis donatio revocari poſſit, 4. 48. donatio facta cauſa mortis poteſt à donatore uſque ad mortem revocari, ibidem. donatio remuneratoria propter ingratitudinem revocari non poteſt, 4. 49. quomodo intelligendum ſit revocationem donationis fieri poſſe ob prolem poſteà habitam, 4. 50. donatio non reviviſcit, ſi filii poſt donationem nati adhuc vivente patre moriuntur, ibidem.

Dubium. V. Conſcientia.

Duellum quid ſit, & quomodo à bello differat, 10. 112. in quibus caſibus licitum, ibidem. quæ pœnæ ſint contrà duellantes conſtitutæ, 10. 114. non licet viro nobili acceptare duellum, ne vilis habeatur, niſi in certis quibuſdam caſibus 11. 113.

E

Ecclesia poteſtatem habet reſervandi caſus in foro conſcientiæ, 21. 219. habet etiam poteſtatem inſtituendi impedimenta Matrimonii, non tantùm prohibentia, ſed etiam dirimentia, 20. 88. habet preterea poteſtatem ferendi cenſuras, 13. 4. & hæc poteſtas eſt de jure divino, inſtitutio tamen cenſurarum eſt de jure humano Eccleſiaſtico, 13. 5. V. Cenſura.

Electio indigni ad aliquod officium abſque peccato fieri nequit, 6. 3. in officiis ſæcularibus diſtribuendis non eſt obligatio ſemper eligendi digniorem, niſi in caſu concurſus, ſed ſufficit eligere dignum, 6. 4. eſt tamen obligatio dandi hæc officia dignioribus regulariter, & magis frequenter, 6. 5. an, & quomodo hæc ſæcularia officia licitè vendi poſſint, 6. 6. grave peccatum eſt beneficia Eccleſiaſtica indignis conferre, 6. 7. beneficia curam animarum annexam habentia dignioribus conferri debent, in diſtributione verò ſimplicium non eſt tanta obligatio, 6. 9. eadem obligatio eſt eligendi digniorem in Prælatum regularem, ac ad curam animarum, 6. 10. in quibus caſibus minus dignum eligere liceat omiſſo digniori, 6. 12.

Eleemoſyna quid ſit, & quotuplex, 10. 56. cadit ſub præcepto charitatis, 10. 57. quo tempore hoc præceptum obliget, 10. 58. de quibus bonis fieri debeat, 10. 59. præceptum hoc etiam tempore neceſſitatis extremæ non obligat ex juſtitia, ſed tantùm ex miſericordia, & charitate, 10. 61. quomodo intelligendum ſit, quòd tempore neceſſitatis extremę omnia ſunt communia, 10. 62. ex injuſtè acquiſitis cum injuria alterius eleemoſyna fieri non poteſt, 10. 63. quinam eleemoſynam licitè facere poſſint, 10. 65. quis nam eleemoſynam recipere poſſint, 10. 65. ſimulantes paupertatem tenentur ad reſtitutionem, & cui reſtituere debeant, ibidem.

Emphyteuſis, & feudum quid ſint, 5. 152. quomodo inter ſe conveniant hi contractus, & quomodo differant, 5. 153. quomodo differant à cæteris contractibus, 5. 154. contractus libellarius quid ſit, ibidem. conditiones horum contractuum generales, 5. 155. quæ ſit juſta penſio pro Emphyteuſi ſolvenda, ibid. conditiones ſpeciales Emphyteuſis, 5. 156. conditiones ſpeciales feudi, 5. 157.

Emptio, & venditio quomodo differant à ſimplici permutatione, 5. 11. conditiones ad illas requiſitæ, 5. 12. pretium rerum duplex, 5. 13. cauſæ ob quas interdum licet rem pluris vendere, quàm per ſe valeat, 5. 14 quid ſit contractus hujuſmodi, & quomodo ab aliis differat, 5. 15. hic contractus etiam antè mercis traditionem, vel pretii ſolutionem eſſentialiter perficitur ex motivo contrahentium conſenſu, ibid. quando liceat res carius vendere, vel vilius emere, 5. 16. an tempore ſterilitatis, & inopiæ ſervanda ſit lex, ſeù pragmatica frumenti, 5. 17. cui poſt celebratum contractum res vendita pereat, vel deterior, aut melior fiat, 5. 18. & ſeq. quamvis hic contractus ſola contrahentium conventione perficiatur, emptor tamen non fit dominus rei antè ipſius traditionem, ibidem. ob ſolam ſolutionis dilationem non licet res carius vendere, quàm valent numerata pecunia, 5. 20. poteſt tamen aliquo modo id fieri ratione periculi, & expenſarum, quibus venditor ſe exponeret numerata pecunia, 5. 21. & multò magis ratione damni emergentis, & lucri ceſſantis, 5. 22. non licet minoris emere ob ſolam anticipatam ſolu-

Digitized by Google

ſolutionem, ſi nulla alia ſubſit cauſa, 5.23. qui ſcit rem brevi minus valituram licitè poteſt vendere pretio currenti, 5. 25. in quibus circumſtantiis vendita minoris emi poſſint anticipata pecunia, quam reipſa contineant, 5.27. quando debita ſunt liquida, & ſine periculo recuperationis licitè fieri nequit, 5.28. lucrum, quòd provenit ratione ſolius temporis non eſt licitum, ibidem. licita eſt, emptio, & venditio rei cum pacto de retrovendendo, 5. 30. hujuſmodi pactum tripliciter fieri poteſt, ibidem. ut talis contractus ſit licitus, gravamen emptori, vel venditori impoſitum juſtè compenſari debet, 5. 31. quæ monopolia ſint illicita, & prohibita, 5. 33. conventio mercatorum de non vendendo, niſi pretio ſupremo in latitudine juſti eſt peccatum, non tantùm contrà charitatem, ſed etiam contrà juſtitiam, 5.35. juſtitia pretii undè ſit deſumenda, 5. 36. quomodo licitum ſit aliquas merces vili pretio emere, ut poſteà carius vendantur, & quomodo non, 5. 37. poteſt Princeps ex juſta cauſa privilegium concedere, ut non niſi certi mercatores certas merces vendant, & negotiationem exerceant, 5. 38. quot modis negotiatio vitiari poſſit, & illicita reddi, 5. 39.

Epichèja quid ſit, 2. 212. quando lex per Epichejam ceſſet, 2. 213. poteſt etiam ceſſare per interpretationem ipſius, 2. 214. quomodo interpretatio differat ab emendatione legis, quæ fit per Epichejam, ibidem. & hoc intelligendum eſt non tantum de interpretatione generali, quæ legiſlatori competit, ſed etiam privata, & particulari, 2. 215.

Epiſcopatus novum habet characterem impreſſum ab aliis diverſum, & etiam à Sacerdotali diſtinctum, 9. 27. Epiſcopatus neceſſario Sacerdotium ſupponit, 19. 28. an character Epiſcopalis ſit dignior Sacerdotali, 19. 29.

Euchariſtia eſt Sacramentum novæ legis à Chriſto Domino in ultima Cœna inſtitutum, 18. 3. quid ſit, & quomodo definiatur, ibidem. hoc Sacramentum in re permanente conſiſtit, non in tranſeunte, 18. 4. ſpecies panis, & vini pertinent ad rationem eſſentialem hujus Sacramenti, non tamen Corpus, & Sanguis Chriſti in rigore loquendo, 18. 5. quamvis hoc Sacramentum eſſentialiter, & in recto ſolas ſpecies Sacramentales importet, adhuc tamen connotat Corpus, & Sanguinem Chriſti ſub ipſis contenta, 18. 7. hoc Sacramentum ſimpliciter, & abſolutè dicitur unum, non unitate indiviſibilitatis, ſed integritatis, 18. 9. quomodo in utroque ſpecie ſalvetur eſſentia hujus Sacramenti, 18. 10. unitas hujus Sacramenti non ſpecifica tantùm ſpecie ſub alterna, ſed etiam infima, & athoma, 18.11. huic Sacramento concedenda eſt etiam pluralitas numerica, & undè ſit deſumenda, 18. 12. hoc Sacramentum non eſt neceſſarium neceſſitate medii, 18. 13. ſed tantùm neceſſitate præcepti, 18. 14.

Euchariſtiæ materia remota, & tranſiens eſt panis, & vinum, 18.15. materia conſecrationis corporis Chriſti debet eſſe panis triticeus aqua naturali confectus, & igne decoctus, vel aſſus, 18. 16. tam panis azymus, quàm fermentatus eſt materia ſufficiens loquendo de neceſſitate Sacramenti, 18. 17. loquendo verò de neceſſitate præcepti Latini in azymo, Græci fermento conſecrare tenentur, ibidem. ſolùm vinum de vite eſt apta materia ad conſecrationem Sanguinis Chriſti, 18. 18. vinum quoque congelatum eſt ſufficiens conſecrationis materia, ibid. aqua eſt vino miſcenda antè conſecrationem in parva quantitate, 18.19. non quidem neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantùm Eccleſiaſtici, ibidem. hæc aqua debet eſſe naturalis, non artificialis, 18. 20. materia debet eſſe conſecranti ſufficienter præſens, 18. 21. debet etiam eſſe certa, & determinata ex intentione conſecrantis, 18. 22. quæcumque minima quantitas materiæ eſt conſecrabilis, dummodò ſit ſenſibilis, 18. 23. cur conſecrari non poſſit in quacumque magna quantitate, 18.24. non eſt de neceſſitate Sacramenti Euchariſtiæ, utriuſque ſpeciei conſecratio, 18.25. ſed de neceſſitate præcepti, non tantùm Eccleſiaſtici, ſed etiam divini, 18. 26. ideò neque Summus Pontifex diſpenſare poteſt, ut in una ſola ſpecie conſecretur, 18.27.

Euchariſtiæ forma in conſecratione Corporis ſunt illa verba, *Hoc eſt Corpus meum*, 18. 29. non ſunt neceſſaria verba præcedentia neceſſitate Sacramenti, ſed tantùm præcepti, ibidem. forma Conſecrationis Calicis ſunt illa verba: *Hic eſt Calix Sanguinis mei*, 18.30. verba verò ſequentia non ſunt de eſſentia, 18. 31. verba Conſecrationis proferuntur à Sacerdote recitativè, & ſignificativè ſimul, 18. 32. quid demonſtret pronomen *Hoc*, vel *Hic* in forma conſecrationis, 18.33. non ſumitur adiectivè, ſed ſubſtantivè, & demonſtrat ſingulare entis determinatum, 18. 34. quomodo verba Conſecrationis ſint vera etiam quando proferuntur, 18. 35. tria ſunt admirabilia, quæ per verba Conſecrationis, efficiuntur, 18.36. nimirum, quòd ſub ſpeciebus Euchariſtiæ contineatur verè, & realiter, ac ſubſtantialiter, Corpus, & Sanguis Chriſti, 18. 37. quòd nihil ſubſtantiæ panis, & vini in eis remaneat, ſed tota tranſmutetur, & convertatur in ſubſtantiam Corporis, & Sanguinis, 18.38. quod accidentia panis, & vini maneant, ſine ullo ſubjecto, 18.39. quomodo accidentia ſic ſeparata conſerventur, ibidem. verba conſecrationis ſunt converſiva ratione ſignificationis, non ratione veritatis, 18. 40. poſſunt plures Sacerdotes eamdem materiam validè, & licitè conſecrare, 18. 41. quid ſit proprie tranſſubſtantiatio, quomodo intelligi debeat, 18. 42. inter ſpecies, & Corpus, ac Sanguinem Chriſti nulla intercedit phyſica unio, ſed ſolum realis, & indiſſolubilis præſentia durantibus ſpeciebus, 18. 43. quòd ponatur in hoc Sacramento ex vi verborum, & per concomitantiam, 18. 44. quomodo Chriſtus in Euchariſtia propriam retineat quantitatem, & figuram, quam habet in Cœlo, 18. 45. accidentia in Euchariſtia omnem actionem habere poſſunt quam in ſubjecto habere poterant, 18. 46. ac etiam omnem paſſionem, 18. 47.

Euchariſtiæ primarius, & per ſe effectus eſt augmentum gratiæ conferre, non verò primam gratiam, 18.49. poteſt tamen hic quoque eſſe effectus ejus ſecundarius, & per accidens in aliquo caſu, ibidem. præter augmentum gratiæ quos alios cauſet effectus, 18. 50. majorem gratiam confert hoc Sacramentum virtute utriuſque ſpecici, quam unius tantum, 18. 52. quo tempore hoc Sacramentum incipiat conferre gratiæ augmentum in ejus ſumptione 18. 53. an eam conferat quouſque in ſtomacho durat, 18. 54. mundities ab omni peccati mortalis macula eſt neceſſaria diſpoſitio ad dignam hujus Sacramenti ſuſceptionem, 18.85. non ſufficit ſtatus gratiæ per contritionem, ſed debet eſſe per præviam confeſſionem regulariter loquendo, 18. 56. quo jure Sacramentalis Confeſſio Sacræ Communioni præmittenda ſit, 18. 57. ad percipiendum primarium hujus Sacramenti effectum præter ſtatum juſtitiæ, & ſanctitatis neceſſarius non eſt aliquis devotionis affectus, 18.58. ad receptionem Euchariſtiæ requiritur etiam, ut recipiens ſit jejunus, 18.59. caſus, in quibus licet non jejuno Euchariſtiam ſumere, 18.60. requiritur tandem, quòd nulla Eccleſiæ prohibitio talem perceptionem impediat, 18. 61. pluribus modis hoc Sacramentum ſuſcipi poteſt, 18.63. ſoli homines viatores, & baptizati ſunt hujus Sacramenti capaces, ibidem. etiam infantes ſunt hujus Sacramenti capaces, non tamen expedit de facto hoc Sacramentum illis præbere, 18. 64. quid dicendum ſit de amentibus, ibidem. qua ætate pueri ſunt hujus Sacramenti capaces, & eis miniſtrari debeat, 18. 66. etiam muti, & ſurdi à nativitate ſunt hujus Sacramenti capaces, eiſque miniſtrari debet, 18. 66. rei etiam ad mortem damnati ſunt Euchariſtiæ capaces, poſſunt tamen auctoritate Eccleſiæ privari, 18. 67. Laici non tenentur communicare ſub utraque ſpecie, 18. 68. ſolus Sacerdos eſt legittimus Miniſter Euchariſtiæ conficiendæ, & Ordinarius Miniſter adminiſtrationis illius, 18. 70. extraordinarius autem poteſt eſſe etiam Diaconus, ibidem. an Laicus in caſu neceſſitatis poſſit infirmo hoc Sacramentum miniſtrare, 18. 71. nullus Sacerdos poteſt licitè alteri Euchariſtiam miniſtrare, niſi ſit ejus proprius paſtor, vel ex ejus commiſſione, ſeù licentia expreſſa, vel rationabiliter præſumpta, 18. 72. quæ diſpoſitio requiratur in Sacerdote hoc Sacramentum conficiente, vel miniſtrante, 18. 53. probabile eſt fidelem in caſu neceſſitatis Euchariſtiam ab excommunicato, degradato, & hæretico ſumere poſſe, 18. 74. quomodo debeat ſe gerere Miniſter cum peccatore Euchariſtiam petente, 18. 76.

Euchariſtiæ communionis in Paſchate præceptum quos obliget, quo tempore, 12. 51. præceptum de communicando non tantùm Eccleſiaſticum eſt, ſed etiam divinum, 12. 52. quo tempore præceptum hoc obliget etiam de jure divino, 12. 53. hoc præceptum non eſt ità Paſchati affixum, ut qui tunc non communicavit, non obligetur ad communicandum amplius eo anno, 12. 54. an prævidens ſe in Paſchate legittimè impediendum debeat præceptum præventione ſolvere, communionem anticipando, 12. 55. qui ſcienter, vel ignoranter in Paſchate communicavit in ſtatu peccati Eccleſiæ præcepto ſatisfacit, 12.56. quod Euchariſtia non ſumatur indignè præceptum eſt divinum, non Eccleſiaſticum, 12. 57. ad impletionem hujus præcepti requiritur, ut Euchariſtia in propria Parochia ſumatur, 2. 58. quæ

Digitized by Google

58. quæ perſonæ hoc præcepto adſtringantur, 12. 59.

Excommunicatio quid ſit, 13. 33. quibus bonis excommunicatio privet, ibidem. dividitur propriè, & principaliter in majorem, & minorem, 13. 34. quid ſit excommunicatio major, & quomodo differat à minori, ibidem, quid ſit excommunicatio minor, & quis proprius, & adæquatus ejus effectus, 13. 35. quamvis excommunicatus minori excommunicatione peccet mortaliter recipiendo Sacramenta, adhuc tamen validè ea ſuſcipit, excepto Pœnitentiæ Sacramento, nec irregularitatem incurrit, 13. 76. quinam abſolvere poſſit ab excommunicatione minori, ibidem. dividitur ulterius in excommunicationem à jure, & ab homine, in generalem, & ſpecialem, & quomodo differant, 13. 37. prætereà dividitur in juſtam, & injuſtam, validam, & invalidam, 13. 78. cauſa legitima, & juſta ferendi excommunicationem majorem eſt peccatum mortale contumaciæ annexum, ibidem. quando excommunicatio infligitur abſolutè, & ſine ulla ſpecificatione, intelligi debet de excommunicatione majori, 13. 39. plures, & varii ſunt excommunicationis majoris effectus, 13. 40. primus eſt privare excommunicatum ſaltem non toleratum communibus Eccleſiæ ſuffragiis, 13. 41. excommunicati alii ſunt tolerati, alii non tolerati, & iſti omnes hujuſmodi ſuffragiis privantur, 13. 42. probabile tamen eſt excommunicatum contritum, & pœnitentem illis non privari, 13. 43. ſuffragiis vero, & orationibus privatis nullus excommunicatus privatur, 13. 44. ſecundus excommunicationis majoris effectus eſt privare excommunicatum communione Sacramentorum tàm activa, quàm paſſiva, 13. 45. niſi tamen ignorantia invincibilis, vel alia gravis neceſſitas excuſet, ibidem. excommunicatus adminiſtrando Sacramenta ſit irregularis, non tamen ea ſuſcipiendo, niſi ſit Sacramentum Ordinis, 13. 46. omnia Sacramenta ab excommunicato ſuſcepta ſunt valida, & rata, excepto Pœnitentiæ Sacramento, etiamſi illicitè recipiantur, 13. 47. quo pacto etiam pœnitentiæ Sacramentum ab excommunicato ſuſceptum ſit validum, 13. 48. omnia etiam Sacramenta ab excommunicato adminiſtrata excommunicatione majori ſunt valida, & rata præter pœnitentiam, 13. 49. Sacramentum pœnitentiæ ab excommunicato non tolerato collatum eſt nullum ob defectum juriſdictionis, 13. 50. collatum autem à tolerato eſt validum, niſi aliundè eſſentialem habeat defectum, 13. 51. tertius excommunicationis majoris effectus eſt privatio uſus Divinorum Officiorum, ac etiam Eccleſiaſticæ ſepulturæ, 13. 52. quid nomine Divinorum Officiorum intelligatur, ibidem, quartus effectus eſt incapacitas, & inhabilitas ad beneficia Eccleſiaſtica, & ad fructus eorum, 53. 13. quintus effectus eſt privatio juriſdictionis Eccleſiaſticæ externæ, 13. 54. ſextus effectus eſt privatio communicationis forenſis, 13. 55. an contractus ab excommunicato facti ſint validi, 13. 56. teſtamentum ab eo factum eſt validum, & ratum, ibidem. ſeptimus, & ultimus effectus eſt privatio civilis, & politicæ communicationis fidelium, 13. 57. quid talis excommunicatio importet, ibidem. quale peccatum ſit communicare cum excommunicato, 13. 58. quibus caſibus licita ſit interdum communicatio aliqua cum excommunicato etiam denunciato, 13. 39.

Excommunicatio major variis de cauſis incurri poteſt, 13. 61. qua ratione excommunicationem majorem incurrat, qui Clericum percutit, 13. 62. quibus caſibus eam incurrat, vel non, 13. 63. quibus caſibus ab hac excommunicatione Papæ reſervata poſſit Epiſcopus abſolvere, 13. 64. quibus caſibus non teneamur Judici denunciationem, ſub pœna excommunicationis imperanti obtemperare, 13. 65. & ſequentibus. excommunicatio ferri non poteſt niſi ob peccatum mortale exterius annexam habens contumaciam, 13. 67. & hoc debet eſſe proprium, & non ſufficit alienum, ibidem. quænam ſint cauſæ impedientes incurſum excommunicationis majoris, 13. 68. regula generalis pro abſolutione excommunicationis majoris, 11. 69. ab excommunicatione à jure communi non reſervata Pontifici poteſt abſolvere, qui poteſt abſolvere à peccatis, 13. 78. ab excommunicatione à jure reſervata is tantum abſolvere poteſt, cui eſt reſervata, aut ejus Superior, vel ille, cui ipſe commiſerit, 13. 72. excommunicatio ab homine lata ab eo per abſolutionem relaxari poteſt, à quo fuit lata, vel ab ejus Superiore, 12. 73. in articulo mortis, vel ejus evidenti periculo omnes Sacerdotes etiam ſimplices poſſunt abſolvere à quavis excommunicatione reſervata, ſicut à peccatis reſervatis, 13. 75. quæ conditiones in abſolvente requirantur, 13. 76. quæ conditiones requirantur ex parte abſolvendi, 13. 77. quando invitus abſolvi poſſit, & quando non ibidem. forma abſolutionis ab excommunicatione qualis eſſe debeat, 13. 78. abſolutio ab excommunicatione fieri poteſt ſub conditione de futuro validè, & licitè, 13. 79. quando quis abſolvi poſſit ab excommunicatione non ſatisfacta parte læſa, & quando non, 13. 80. an ut is, qui abſolutus eſt ad reincidentiam, iterum in excommunicationem incidat, requiratur nova culpa, 13. 81. quando excommunicatio poſſit auferri, & deſinere eſſe abſque abſolutione, 13. 82. abſolutus ab excommunicatione in foro conſcientiæ, quando poſſit cum aliis communicare, & actus exercere, qui per cenſuram prohibentur, 13. 83. excommunicatus ab uno Epiſcopo ſi mutet domicilium, quando poſſit ab alio Epiſcopo abſolvi, & quando non, 13. 84. & ſeq.

Extrema unctio, V. Unctio extrema.

F

Fama, & honoris nomine quid ſignificetur, 8. 48. læſio famæ dupliciter fieri poteſt, vel per ſolum actum internum, vel etiam per externum dicti, aut facti, 8. 49. judicium temerarium quid ſit, ibidem. ex judicio temerario præciſè inſpecto nulla inſurgit reſtituendi famam obligatio, 8. 50. ut ſit peccatum mortale tria requiruntur, ibidem. quid ſit detractio, & quot modis fieri poteſt, 8. 51. quomodo diſcerni poſſit, quando eſt peccatum mortale, & quando veniale, 8. 52. ad obligationem reſtitutionis famæ tres concurrunt conditiones, ibid. Contumelia quid ſit, & quomodo à detractione differat, 8. 53. ex ſuo genere eſt peccatum mortale, & gravius detractione, ibidem. differunt ſpecie, & non tantùm ſecundùm magis, & minus ſub eadem ſpecie, 8. 54. quibus aliis modis fama, & honor proximi lædi poſſint, 8. 55. fama reſtitui debet, ac etiam damna in bonis fortunæ indè ſecuta, 8. 56. qui falſum crimen impoſuit, tenetur verbum ſuum retractare, 8. 57. talis retractatio quomodo fieri debeat, 8. 59. & 61. qui bona fide alium diffamavit putans crimen eſſe verum, & publicum, ſi poſteà ſuum reſciat errorem, ad reſtitutionem famæ tenetur, 8. 62. quando infamia oblivioni eſt tradita, infamator ad reſtitutionem non tenetur, 8. 63. qui verum crimen, tamen occultum, in publico proponit juris ordine non ſervato, mortaliter peccat, & ad reſtitutionem tenetur, 8. 64. modus reſtituendi famam hoc modo ablatam, ibidem, & 67. quid dicendum, cum qui crimen verum, ſed occultum, in publico tamen ſibi impoſitum negat, ex quo ſequitur, accuſantis infamatio, 8. 68. quid dicendum ſit de honoris læſi compenſatione, & quomodo compenſari debeat, 8. 69. & ſequentibus cauſæ à reſtitutione famæ communiter excuſantes, 8. 71. quo pacto infamatus reſtitutionem famæ validè condonare poſſit, 8. 73. infamare ſeipſum non eſt peccatum mortale ex genere ſuo, ſed tantùm ex conſequenti, & ratione circumſtantiarum, 8. 75. poteſt quis licitè ad evitandum gravia tormenta falſum crimen ſibi imponere, 8. 77. quando liceat quibuſdam de cauſis crimen alterius occultum alteri detegere, 8. 79. delictum duobus modis publicum dici poteſt, 8. 80. non eſt peccatum contrà juſtitiam crimen alicujus alicubi publicum alibi manifeſtare, ubi neſcitur, 8. 85. quando qui detractorem occidit mortaliter peccet, & ad reſtitutionem teneatur, & quando non, 8. 87. & ſeq. quando fama reſtitui nequit, per pecuniam compenſari non poteſt, 8. 89.

Feſtorum obſervatio tertiò decalogi præcepto continetur, 11. 70. ad quos ſpectet dies feſtos inſtituere, 11. 71. hoc præcepto diebus feſtis opera ſervilia prohibentur, & quæ talia dicantur, 11. 72. duo etiam alia operum genera diebus feſtis prohibentur, licet non ſint ſervilia, mercatus, ſcilicet, & actus forenſes, ſeu judiciales, 11. 73. quot ſint ſervilia, & diebus feſtis prohibita, 11. 74. quæ cauſæ excuſent ab obſervatione feſtorum, ob quas opera tunc prohibita liceant, 11. 76. an peccet mortaliter qui pluribus diebus feſtis parva opera ſervilia præſtet, 11. 77. duo præſertim ad ſanctificationem dierum feſtorum requiruntur, 11. 78. obligat hoc præceptum omnes fideles uſum rationis habentes Miſſam audire in diebus feſtis, 11. 79. ad cujus præcepti ſatisfactionem tria præſertim requiruntur, ſcilicet, præſentia moralis, attentio debita, & integra Miſſæ auditio, ibidem. quænam cauſæ ab auditione Miſſæ excuſent, ibidem, diſcedens à loco, ubi dies feſtus agitur, debet audire Miſſam præveniendo, ſi eo manè ad locum præventurus eſt, ubi dies feſtus non celebratur, 11. 80. præceptum hoc non obligat ad exercendum intrà diem feſtum alium actum externum divini cultus

tus

Digitized by Google

tus præter Miſſam, 11.81. præter cultum externum in die feſto audiendi Miſſam non tenemur ad ullum actum internum mentis, niſi quantum ſufficit ad attentionem Miſſæ debitam, 11.82.

Feudum quid ſit, 5.152. quomodo differat ab Emphyteuſi, 5.153. conditiones feudi ſpeciales, 5.157. V. Emphyteuſis.

Fidejuſſio quid ſit, & quotuplex, 5.161. conditiones ad hunc contractum requiſitæ, 5.162. poteſt fidejuſſor pretium aliquod accipere à debitore, pro quo fidejuſſionem facit, 5.163.

Fides eſt omnium præceptorum fundamentum, 10.1. in lege gratiæ poſt Evangelii promulgationem omnes fideles adulti tenentur aliquo modo implicite articulos fidei credere, 10.2. fides actualis explicita Dei remuneratoris, myſterii Trinitatis, & Chriſti neceſſaria eſt neceſſitate medii 18.3.& ſequenti. quorum myſterium fides actualis ſit neceſſaria neceſſitate præcepti, 10.5. & ſeq. quo ſenſu hæc myſteria dicantur eſſe explicitè credenda à fidelibus, 10.6. præceptum fidei duplex eſt, unum affirmativum, alterum negativum, 10.7. quando obliget præceptum fidei affirmativum, 19.8. dicatur præceptum divinum de non neganda fide externè, 10.9. obligamur ad externam fidei confeſſionem, quando neceſſariò eſt, vel ad honorem Dei, vel ad utilitatem proximi, 10.10. licitum eſt Chriſtiano tempore perſecutionis fugere, vel ſe occultare, ne cogatur de rebus fidei reſpondere, 10.11. quid dicendum de Epiſcopis, & Paſtoribus, ibidem. licitum eſt occultare fidem ſignis, quæ ex ſe ſunt indifferentia, non verò illis, quæ ad profitendam falſam religionem ſunt inſtituta, 10.12. neque eſt illicitum templa infidelium ingredi curioſitatis cauſa, vel ad ſæcularia negotia tractanda, 10.13. non peccat contrà confeſſionem fidei, qui degens, vel tranſiens per loca infidelium veſcitur carnibus diebus ab Eccleſia vetitis gravi exiſtente cauſa, ibidem. quomodo licitum ſit fideli per provincias infidelium tranſeunti uti veſtibus illorum, & quomodo non, 10.14. qua neceſſitate ſit neceſſaria externa fidei confeſſio, 10.15. cujus virtutis ſit actus hujuſmodi confeſſio, 10.16. infidelitas eſt duplex alia negativa, alia poſitiva, 10.17. negativa per ſe non eſt peccatum, poſitiva vero eſt peccatum graviſſimum, ibidem, poſitiva dividitur in tres ſpecies, vel potius modos infidelitatis, ſcilicet, in Paganiſmum, Judaiſmum, & Hæreſim, 10.18. prædictarum trium infidelitatis ſpecierum pejor omnium eſt hæreſis, 10.19. negans fidem verbis, vel facto, interius vero retinens verum aſſenſum non eſt cenſendus hæreticus, 10.20. dubius in fide poſitivè eſt hæreticus, non autem dubius negativè, 10.22. in quo conſiſtat pertinacia, quæ ad hæreſim requiritur, 10.23. & ſequentibus. nullus error contrà fidem ex ignorantia craſſa, & ſupina eſt hæreſis, 12.26. quid dicendum de errore ex ignorantia affectata, 10.27. blaſphemia per ſe, & formaliter eſt peccatum virtuti Religionis oppoſitum, non autem fidei, niſi per accidens, & materialiter, 10.28. quibus liceat de rebus fidei cum infidelibus diſputare, 10.29. quomodo liceat cum infidelibus communicare, 10.30.

Filius ex quarto Decalogi præcepto parentes honorare tenetur, ejuſque reverentiam exhibere, 11.85. & ſequentibus. an in aliquo caſu liceat filio manus violentas inferre, patri, 11.87. ratione pietatis tenetur filius ſpeciali modo ad amorem ergà parentes, & quæ ſint ſigna talis amoris, 11.88. ſi pater bona filio non relinquit, non tenetur hic ex propriis debita ejus ſolvere, 11.88. in quibus filii parentibus obedire teneantur, 11.90. quo caſu Pater poſſit filio impedire Religionis ingreſſum 11.91. filii tenentur parentibus ſubvenire in neceſſitate tàm ſpirituali, quàm corporali, 11.92. ſi neceſſitas fuerit extrema, vel ſaltem gravis, Religionem ingredi non debent eis relictis, ibidem. ſi verò ſint ingreſſi, & profeſſi, tenentur egredi ad tempus pro eis ſublevandis, 11.93. tria debent è contrà parentes filiis, 11.94. primum eſt alimentatio, & educatio neceſſaria, 11.95. ſecundum eſt inſtructio in fide, religione, & bonis moribus, 11.96. tertium eſt cura, ſtudium, & diligentia, ut incerto vitæ ſtatu pro conditione perſonæ filius collocetur, 11.97. quæ ſit obligatio dominorum, & famulorum, aliorumque Superiorum, & inferiorum ergà ſe invicem, 11.98. ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum loco ſuccedunt, ibidem. ad quid teneantur conjuges ergà ſe mutuo ex vi hujus præcepti, 11.99. in extrema neceſſitate potius adjuvandus eſt pater, quàm filius, & uxor, ac etiam quàm Mater, 11.100.

Forum V. Judex, Judicium.

Furtum quid ſit, & quomodo à rapina differat, 9.3. ſunt peccata ſpecie diſtincta, 9.5. quænam in furto exiſtimanda ſit quantitas ſufficiens ad peccatum mortale contrahendum, 9.7. quandonam, & quomodo mortaliter peccet, qui plura modica furta committit, 9.9. quomodo in tali caſu reſtitutio fieri debeat, 9.11. quomodo peccent plures parvam quantitatem auferentes ab eodem, 9.13. ad furtum grave domeſticorum major requiritur quantitas, quàm ad furtum exterorum, 9.14. rei alienæ detentor quoties novo peccato peccare dicatur non reſtituendo, 9.15. continuo peccat actualiter quamdiu non reſtituit, idem peccatum moraliter continuando ab initio inchoatum, 9.16. non toties fur peccat, quoties re aliena utitur invito domino, 9.19. in extrema neceſſitate licitum eſt aliena ſurripere, 9.20. non tamen in gravi neceſſitate citrà extremam, 9.21. quandonam aliquid accipiens in extrema neceſſitate teneatur illud reſtituere, & quando non, 9.22. res aliena per compenſationem occultam accepta tranſit ſtatim in dominium accipientis, 9.23. quandonam peccent filii, & ad reſtitutionem teneantur parentibus ſurripiendo, 9.24. quandonam peccent uxores ſurripiendo maritis, 9.25. damnum datum quid ſit, & quomodo à furto diſtinguatur, 9.26. quandonam dans operam rei illicitæ teneatur ad reſtitutionem pro damno ex illa actione ſecuto etiam non intento, 9.30. regula generalis de obligatione reſtitutionis pro damno illato, 9.31. ſolùm reſtitui debet valor rei, quando deſtructa fuit, non autem futurus, ibidem. in quo caſu etiam lucrum ceſſans ſit compenſandum, 9.32. quandonam præter damni dati aliqua etiam compenſatio pro injuria illata ſit facienda, 9.34. quando impediens alium à conſecutione alicujus boni ad reſtitutionem teneatur, 9.35. ſolus animus nocendi ſine ulla juris alicujus violatione non eſt ſufficiens radix reſtituendi, 9.37. ſed ſolùm quando conjuncta eſt fraus, & dolus, quibus impeditur jus alterius, 9.38. in aliquo tamen caſu ſola intentio nocendi per media aliàs licita obligationem reſtituendi inducere poteſt, 9.39. regulæ cognoſcendi, quando interveniat obligatio reſtituendi impedimento alium à conſecutione alicujus boni, & quando non, 9.41. quando impediens magis dignum à conſecutione alicujus officii, vel beneficii, ut detur minus digno, teneatur ad reſtitutionem magis digno, 9.43. & ſeq.

Furtum reipſa patratum ſeptimo Decalogi præcepto prohibetur, deliberata vero voluntas illud patrandi per ſe, & directè hoc præcepto non prohibetur, ſed decimo, 11.151. quibus in caſibus ablatio rei alienæ invito domino abſque ullo juſtitiæ detrimento fieri, poſſit, 11.152. furtum, & rapina, quæ hoc præcepto prohibentur nedum ſunt peccata mortalia ex genere ſuo, etiam ad reſtitutionem obligant, 11.153. quibus in caſibus excuſentur à mortali, & interdum ab omni culpa, ibidem. hoc præceptum non habet locum in Chriſtianis ſurripientibus res ab infidelibus ex conſenſu Principum, 11.154. hoc præcepto prohibetur non ſolùm furtum ſimplex, ſed etiam Sacrilegium, quòd eſt furtum perpatratum rei ſacræ, vel in loco ſacro, 11.156. excommunicatio, quæ fertur contra fures, niſi reſtituant, illos non comprehendit, qui rem parvi momenti furati ſunt, 11.156. ad furtum propriè dictum requiritur, ut ſit acceptio rei alienæ invito domino quoad ſubſtantiam rei acceptæ, non tantùm quoad modum accipiendi, 11.157. pluribus modis contrà hoc præceptum peccari poteſt, 11.158. primò peccatur injuſta rerum acquiſitione, quæ multipliter contingere, poteſt, 9.159. deindè per fraudulentam, vel dolum alios in contractibus decipiendo, 11.160. rurſus prava cooperatione ad talia acquiſita illicita, 15.161. peccatur etiam contrà hoc præceptum indebita diſtributione, 11.162. tandem contrà hoc præceptum peccatur per variam damnificationem, 12.163. non eſt licitum mutuanti aliquid ultrà ſortem exigere, etiamſi obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus, 11.167. an liceat punire furtum pœna mortis, 8.32. quandonam id juſtè fieri poſſit, quando non, 8.34. & ſequentibus. quomodo per leges municipales furtum damnetur pœna mortis, 8.36.

Ga-

Digitized by Google

G

Gabella juſtè impoſita obligat in conſcientia, & ad reſtitutionem, 6.19. quandonam gabella ab exactoribus non petita poſſit in conſcientia non ſolvi, 6.20. quid dicendum, quando mercator eſt dubius de juſtitia vectigalis impoſiti, ibidem. tàm Eccleſiæ, quàm Eccleſiaſticæ perſonæ, ac eorum bona ſunt à ſolutione gabellarum exempta, 6.21. talis exemptio eis competit, non tantùm jure humano, ſed etiam divino ibidem.

Gaudium, & delectatio ad voluntatem pertinent, non ad intellectum, & ſunt ejus paſſiones, non actus, 23.18. beatitudo delectationem, & gaudium neceſſariò includit, 25.19. V. Beatitudo.

Generatio prolis eſt finis primarius, & immediatus matrimonii, 20.125. quomodo cum tali fine adhuc compoſſibile ſit votum inter conjuges de caſtitate ſervanda, 20.91. V. Matrimonium.

Glorioſa Virgo Deipara in ſui Conceptione fuit à macula originalis peccati præſervata, 28.118. quantam gratiæ perfectionem, & intenſionem toto tempore vitæ ſuæ conſecuta fuerit, 28. 119. in plenitudine gratiæ Sanctos omnes, & Angelorum ordines ſuperavit, 28.120.& idem dicendum eſt in perfectione beatitudinis, quia hæc perfectioni gratiæ reſpondet, 28. 121. quid Beata Virgo ſingulariter in Verbo videat ſuprà alios Beatos, quoad ea, quæ ad ſcientiam viſionis ſpectant, 28.122. & ſeq. quid dicendum quoad ea, quæ ſpectant ad viſionem poſſibilium, quæ numquam erunt, 28. 124. quid dicendum de perfectionibus gloriæ accidentalis ejus, & quid ſit Aureola, & quotuplex, 28.125. aureola virginitatis inſignita eſt, cùm ſit Regina Virginum, 28.126. ac etiam aureola doctrinæ, cùm fuerit fidei Magiſtra, & Apoſtolorum doctrix, ibidem. competit etiam ei excellentius aureola Martyrii, quàm omnibus Martyribus, 28.127. veriſimile etiam eſt ob dignitatem Matris Dei ſingularem aliquem habere ſplendorem, vel decorem, qui omni aureola perfectior ſit, & & excellentior, 28.128. quid de gloria Corporis Virginis ſentiendum ſit, ibidem. ipſa ſola ſub Chriſto immediatè ſpecialem ſedem, & ſingularem chorum conſtituit, 28.129.

Gradus conſanguinitatis quomodo ſint dignoſcendi, & computandi, 20. 102. gradus affinitatis menſurandi ſunt juxtà gradus conſanguinitatis, 20.112.

Gratia ſanctificans per Sacramenta novæ legis confertur per ſe, & propriè ex divina inſtitutione, 16. 19. non quidem principaliter, ſed inſtrumentaliter, ex opere operato, 19.20. non quidem phyſicè, ſed moraliter, 16. 31. nulla gratia confertur per Sacramenta à gratia habituali diſtincta præter auxilia quædam particularia, 16.23. quomodo, & quando inæqualem conferant gratiam, 16.24. an uberior gratia conferatur ex opere operantis, vel etiam ex opere operato, 16. 23. quædam Sacramenta, per ſe, & ex vi ſuę inſtitutionis primam gratiam conferunt, quædam verò ſecundam, ſeù augmentum ejus, 16.26. per accidens tamen contingere poteſt, ut hæc primam, & illa ſecundam conferant, ibid. quo tempore Sacramenta conferant gratiam, 16.27. V. Sacramentſim.

Gula quid ſit, & quale peccatum, 15.146. quid de ebrietate dicendum, 15.147. quæ, & quot ſint filiæ Gulæ, ibidem. V. Vitia capitalia.

H

Habitualis macula eſt effectus peccati, quæ tranſacto peccati actu in ipſa remanet, 15.121. quid ſit, & quid importet hæc macula habitualis, 15.122. V. Peccatum.

Hæredes quinam poſſint inſtitui, & qui non, 4. 54. V. Teſtamentum.

Hæreſis quid ſit, 6.18. & ſeq. negans fidem verbis, vel facto, interius verò retinens verum aſſenſum non eſt cenſendus hæreticus, 10.20. dubius in fide poſitivè eſt hæreticus, non autem dubius negativè, 10.22. in quo conſiſtat pertinacia ad hæreſim requiſita, 10.23. V. Fides.

Hypocriſis quid ſit, & quinam verus hypocrita dicatur, 7.44. acquiſita per hypocriſim ſunt reſtitutioni obnoxia, ibidem. acquirens per hypocriſim beneficium Eccleſiaſticum, aut aliquod aliud officium in Religione ad reſtitutionem tenetur, 7.45.

Hypotheca, & pignus quid ſint, & quomodo differant, 5.164. quæ ſint obligationes ex hypotheca, & pignore extortæ, 5. 165. quæ ſint ex parte creditoris, 5.166. quæ res poſſint oppignorari, & hypothecari, 5. 167. à quibus poſſint oppignorari, & hypothecari, 6.168.

Homicidium quinto Decalogi præcepto prohibetur, 11. 102. quæ occiſio hominis ſit illicita, & qua ratione, 11.103. fieri debet publica, & legitima auctoritate, ut ſit licita, ibidem. quo caſu etiam privata auctoritate fieri poſſit, ibidem. hoc præcepto non tantùm prohibetur omnis injuſta proximi occiſio, & mutilatio, ſed etiam ſui ipſius, 11.104. duobus tantùm caſibus licita eſt alicujus membri mutilatio, ibidem. peccatum homicidii, ex circumſtantiis occurrentibus quandoque fieri poteſt gravius, quandoque levius, 11.105. quandonam in ebrietate occidens ſit homicidii reus, & quando non, ibidem. quot modis in quintum Decalogi præceptum peccetur, 11. 106. quomodo contrà hoc præceptum quandoque etiam Medici peccent, 11.107. homicidium eſt licitum, quando ſit auctoritate publica per juſtitiam punitivam, 8.18. & 11. 109. licitum eſt etiam occidere aggreſſorem injuſtum ob ſuæ vitæ defenſionem cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ, 11.110. non tamen licet interficere accuſatorem, falſos teſtes, ac Judicem, à quo iniqua certò imminet ſententia ibidem. licet etiam ad exteriorem bonorum conſervationem occidere invaſorem, ac etiam famæ, & honoris, quando hæc bona aliter ſalvari nequeunt, 11. 111. hoc tamen non licet Clericis, & Religioſis pro defenſione proprii honoris, vel Religionis, 11.112. non licet viro nobili acceptare duellum, ne vilis habeatur, niſi in certis quibuſdam caſibus, 11. 113. an licitum ſit fugientem inſequi ad recuperandum honorem propter acceptam alapam, vel fuſtem, illumque vulnerare, & repercutere, 11. 114.

Homicidium ſui ipſius directè, & poſitivè numquam licitum 11.115. an filium conſentientem Pater caſtrare poſſit, ut voce, & cantu Eccleſiæ deſerviat, 11.116. quando licitum ſit auctoritate privata Tyrannum occidere, & quando non, 8.27. numquam licitum eſt Judicii condemnare quem privata ſcientia certò novit eſſe innocentem, 8.28. licitum eſt pro ſalute Reipublicæ tradere innocentem Tyranno occidendum, 8. 29. numquam licitum eſt abortum animati fætus procurare, per ſe, & directè, 8.30. quando licitum ſit ſaltem indirectè, & per accidens id facere, 8. 31. an liceat punire furtum pœna mortis, 8.32. quandonam id juſtè fieri poſſit, & quando non, 8.34. & ſeq. quomodo per leges municipales furtum damnetur pœna mortis, 8. 36. in homicidio, vel mutilatione duplex damnum conſiderari poteſt, 8.37. damna omnia ex occiſione, vel mutilatione alterius ſecuta ſunt reſtituenda, 8. 38. debet etiam aliquid reſtitui pro injuria, qua occiſio, vel mutilatio illata fuit, 8.39. etiam pro vita ablata, vel membro abſciſſo eſt aliquid reſtituendum, 8.41. nempè, vel per talionis pœnam, ubi ſtatuta eſt lex, vel per bona ſpiritualia, 8.42. & hoc totum intelligendum eſt de homicidio voluntario, non autem caſuali, & per accidens, 8. 43. quibus facienda ſit reſtitutio damnatorum poſt mortem occiſi, 8. 44. & ſequent. homicida, qui pœnam talionis ſolvit, tenetur adhuc reſarcire alia damna ex nece occiſi ſecuta, 8. 46. ad præfata damna reſarcienda tenetur, etiamſi occiſus antè mortem remiſerit ei omnia, 8. 47.

Horæ Canonicæ quo modo, & ordine ſint recitandæ, 14.52. quale peccatum ſit Horarum recitationem notabiliter interrumpere, ibidem. dici debent debitis, & ſtatutis temporibus à legitima conſuetudine præſcriptis, 14.53. attentio quoque, vel devotio neceſſaria eſt ad Horas Canonicas recitandas, ibidem qui Horas recitat Canonicas cum voluntaria diſtractione, præceptum non implet, 2. 92. quinam ad illas recitandas obligentur, 14.49. & ſeq. qualis, & quanta ſit illorum obligatio, 14. 57. quænam cauſæ excuſent ab Horarum recitatione. V. Officium divinum.

I

Jejunii nomen quot modis ſumatur, 12. 2. jejunium Eccleſiaſticum, quid ſit, 12.3. per jejunium ſumptio potus non prohibetur, ſed ſolius cibi, ibidem. finis jejunii triplex eſt, 12. 4. tres ſunt jejunii conditiones, ſcilicet, abſtinentia à carnibus, unica in die refectio, & certa refectionis hora, 12. 5. præter illam unicam refectionem modicum aliquid cibi ſerò permittitur per modum collatiunculæ, ibid. diſpenſatus ab eſu carnium cenſeri debet diſpenſatus à jejunio, & ab unica comeſtione, 12.6. quantum cibi ſumere liceat in refectiuncula, 12.7. non peccat qui manè ſumit refectiunculam dilato prandio

Digitized by Google

dio ad veſperas, vel noctem, 12.8. comedendo cibos vetitos in die jejunii interpolatis vicibus, toties quis peccat mortaliter, quoties illos ſumit, non autem comedendo cibos non vetitos, 12.9. non eſt licita abſtinentia, quæ notabiliter ſaluti noceat, aut vitam minuat, 12. 10. jejunia ab Eccleſia indicta obligant ad ſui obſervantiam ſub peccato mortali, 12. 11. quando jejunium obliget etiam de jure naturæ, & divino, ibidem. quæ ſint tempora jejuniorum ab Eccleſia præſcripta, 12. 12. feria ſexta non eſt abſtinendum ab eſu carnium, ſi in ea die feſtum Nativitatis Domini occurat, ibidem, nec etiam Fratres Minores in hoc caſu in illa die ad jejunium tenentur, 12. 13. Chriſtiani ſervare tenentur jejunia ab Eccleſia indicta completo anno vigeſſimo primo, 12. 14. obligatio jejunii eſt perſonalis, & ideo non poteſt quis jejunare per alium, 12.15. obligatio jejunii in eodem die aliquando duplicari poteſt ex duplici præcepto, & quando duplex committatur peccatum, ſi frangatur, ibidem, ad quę jejunia Religioſi teneantur, 12. 16. probabilior eſt opinio aſſerens viatores teneri ad jejunia locorum, per quæ tranſeunt, 12. 17. quot modis peccetur in hoc Eccleſiæ præcepto, 12. 18. ſunt aliquæ cauſæ ob quas quivis ab obſervatione jejunii excuſari poteſt, quę ad tria capita reducuntur. 12. 19. ratione impotentię excuſantur, qui ſine aliquo gravi incommodo, vel notabili damno jejunare non poſſunt, 12.20. labor etiam corporeus, & notabiliter corpus defatigans à jejunio excuſat, 12. 21. propter laborem rei indifferentis, vel illicitæ impenſum non liberatur quis e prę- cepto jejunii, 12. 22. ratione etiam pietatis excuſantur a jejunio omnes, qui operibus præſtantioribus, vel majoris momenti incumbunt, quæ cum jejunio abſque gravi incommodo efficere nequeunt, 12. 23. etiam labor mentis, & ingenii ab obligatione jejunii poteſt eximere, ſi ſit continuus, & conſuetus, 12.24. excuſat etiam à jejunio Superioris diſpenſatio, 12. 25. quis ſit talis Superior, ibidem. Parochus etiam præſente Epiſcopo poteſt cum aliquibus juſta de cauſa à jejunio diſpenſare, 12. 26. aliæ cauſæ etiam à jejunio excuſantes, 12. 27.

Ignorantia quotuplex, 13.26. & 15.97. quæ diligentia ſit adhibenda, ut ignorantia dicatur invincibilis, 15.98. ignorantia antecedens, & invincibilis tàm juris, quàm facti à peccato excuſat omninò, 15. 99. ignorantia conſequens, ſeù vincibilis non excuſat à peccato, 15. 100. quæ ignorantia vincibilis propriè dici poſſit, ibidem. ignorantia concomitans, ſi fuerit vincibilis, non excuſat à peccato, benè tamen ſi fuerit invincibilis, 15. 101. V. Peccatum.

Immunitas Eccleſiaſtica quid ſit, & quinam ea gaudeant, 11. 37.

Impedimenta Matrimonii. V. Matrimonium.

Inceſtus. V. Luxuria.

Indulgentia quid nominis ſit, 23. 2. eſt in Eccleſia ſpiritualis quidam theſaurus conſtans ex Chriſti, & Sanctorum ſatisfactionibus, 23.3. quomodo merita Sanctorum in Eccleſiæ theſauro reponantur, 23. 4. & ſeq. hujus theſauri diſpenſatio à Chriſto Domino Eccleſiæ credita eſt, 23.7. an aliundè, quàm ex Eccleſiæ theſauro Indulgentiæ concedi poſſint, 23. 8. an theſaurus Eccleſiæ ſolùm per Indulgentias diſpenſetur, 23. 9. an applicetur fidelibus per modum ſolutionis, vel abſolutionis, 23. 10. poteſtas concedendi Indulgentias non eſt Ordinis, ſed juriſdictionis, 23. 11. Summus Pontifex habet poteſtatem ordinariam jure divino toti Eccleſiæ Indulgentias concedendi, 23. 12. Concilium generale, ut à Pontifice condiſtinctum non habet poteſtatem ordinariam Indulgentias concedendi, 23. 13. & ſequent. Epiſcopi quoque poteſtatem habent ordinariam quaſdam Indulgentias concedendi in ſua Diœceſi, 23. 15. an hanc poteſtatem habeant jure divino, vel humano, 23. 16. jure communi talem poteſtatem non habent Abbates, Parochi, & alii Sacerdotes Epiſcopis inferiores, 23. 17. nec etiam Prælati Regularium in ſuis Religionibus, ibidem. quibus, & à quibus poteſtas hæc concedendi Indulgentias delegari poſſit, 23. 18. Indulgentia quid rei, 23. 28. dividitur in plenariam, ſeu totalem, & non plenariam, ſeù partialem, 23. 21. quomodo Indulgentia plenaria à Jubilæo differat, ibidem. item dividitur in perpetuam, & temporalem, ac indefinitam, 23. 22. rurſus dividitur in perſonalem localem, & realem, 23. 23. quomodo diruto templo perſeveret Indulgentia illi conceſſa, ſi rurſus ædificetur, 23. 24. quomodo Indulgentia perſonalis generalis ad ipſum etiam concedentem ſe extendat. 23. 25.

Indulgentia non abſolvit fideles à vinculo culpæ mortalis, neque venialis, ſed tantùm à vinculo pœnæ temporalis ex condonatis pœnis relictæ, 23. 26. quomodo intelligantur verba Jubilæi quod remittitur culpa, & pęna, ibidem. an qui lucratur Indulgentiam maneat in conſcientia liber ab implenda pęnitentia ſibi à Sacerdote impoſita, 23. 29. de facto omnes Indulgentiæ extenduntur ad quaſcumque pœnas etiam pro quibus nulla impoſita eſt pœnitentia, 23. 31. & præſertim Indulgentiæ abſque reſtrictione conceſſæ ad omnes pœnas extenduntur, etiam quibus pœnitentia non eſt injuncta, 23. 32. Indulgentiæ non remittunt pœnas ab Eccleſia injunctas in foro externo perſolvendas, ſed ſolum in foro interno Dei, 23. 33. & non ſolùm liberant à pœnitentiis Sacramentaliter injunctis, ſed etiam à pœnis pro quibus illæ ſunt injunctæ, ibidem. quid ſit intelligendum, cum conceditur Indulgentia centum, aut mille dierum, vel annorum, 23. 34. ad valorem Indulgentiæ non ſolum legittima auctoritas requiritur in concedente, ſed etiam juſta, & rationabilis cauſa, 23. 36. quæ, & qualis cauſa ad valorem Indulgentiæ requiratur, 23. 37. cauſa ob quam Indulgentia conceditur, non ſemper debet eſſe publica, ſed ſufficit etiam aliquando privata, 23. 38. cauſa ad valorem Indulgentiæ requiſita non ſolùm debet eſſe juſta, ſed etiam proportionata, 23. 40. qualis hæc proportio eſſe debeat, 23. 41. ad valorem Indulgentiæ ſufficit cauſa probabiliter tantùm putata ſufficiens, 23. 42. cur non ſit par ratio de diſpenſatione in lege divina, & humana, 23. 43. quando ceſſet poteſtas ordinaria, vel delegata concedendi Indulgentias, 23. 54. quando ceſſet Indulgentia, ipſa, 23. 46. quadrifariam poſſunt Indulgentiæ ceſſare, & primò per revocationes concedentis, 23. 47. ceſſat etiam mortua perſona, cui fuit conceſſa, non tamen per ejus renunciationem, 23. 48. item per deſtructionem loci, vel rei, cui erat affixa, 23. 49. non ceſſat Indulgentia ceſſante cauſa, ob quem conceſſa fuit, 23. 50. quomodo intelligi debeant quædam verba in Bullis Indulgentiarum apponi ſolita, 23. 51. ſoli homines ratione utentes, & in ultimo termino non conſtituti ſunt Indulgentiæ capaces, 23. 53. viator baptizatus, & fidelis, ac nulla excommunicatione majori irretitus cum omni proprietate eſt Indulgentiæ capax, 23. 54. Catechumeni viatores non ſunt Indulgentiæ capaces, 23. 55. probabile tamen eſt prodeſſe Catechumenis defunctis, 23. 56.

Indulgentiæ proſunt etiam fidelibus defunctis per modum ſuffragii, 23. 57. quid ſit concedere Indulgentias per modum ſuffragii, & per modum abſolutionis, 23. 58. ad Indulgentiam lucrandam requiritur ſtatus, gratiæ, 23. 60. diſcrimen vertens inter Indulgentiam, & ſatisfactionem Sacramentalem, ibid. ſuſcepturus Indulgentiam præſtare debet ea, quæ à Superiore in conceſſione Indulgentiæ ſunt præſcripta, 23. 61. an fieri debeant in ſtatu gratiæ, ibidem. an debeat eſſe in gratia per confeſſionem, 23. 63. an omnes facientes opus ad Indulgentiam requiſitum æqualiter ejus fructum conſequantur, 23. 64. an eodem opere quis poſſit diverſas lucrari Indulgentias diverſis viis conceſſas, 23. 65. an poſſit obtineri ſæpius Indulgentia repetito opere injuncto, 23. 66. an ſufficiat extrà Eccleſiam orare ad lucrandam Indulgentiam conceſſam viſitantibus illam, 23. 98. an pars operis injuncti proſit ad lucrandam Indulgentiam, vel ſaltem partem ejus, 23. 68. an prætermittens partem operis injuncti levem Indulgentiæ effectum conſequatur, 23. 69. Indulgentiæ applicantur defunctis non per modum abſolutionis, ſed ſolutionis, & ſuffragii, 24. 45. an certo, & infallibiliter illis proſunt, 24. 47. quare Eccleſia poſt applicatam alicui defuncto Indulgentiam plenariam, adhuc pro ea orare non ceſſat, & ſacrificia proſequi, 24. 49. cur nequeat Pontifex arbitrio ſuo votum evacuare Purgatorium, ibidem. quomodo Indulgentiæ defunctis proſint non tantùm ex Dei Miſericordia, ſed etiam ex juſtitia, 24. 50. quæ conditiones requirantur ex parte lucrantis Indulgentiam pro defunctis, ut eis proſit, 24. 51. quæ requirantur ex parte defuncti, 24. 52. Indulgentiæ proſunt etiam Catechumenis defunctis, ibidem. V. Suffragium.

Infamia. V. Detractio.

Infernus quid ſit, & ubi reperiatur, 26. 62. in Inferno datur pœna Vermis conſcientiæ, illaque damnati cruciantur, & in quo conſiſtat, 26. 3. & non tantùm ibi datur pœna vermis ſpiritualis, ſed etiam corporalis, ibidem. datur etiam pœna damni, & in quo conſiſtat, 26. 4. datur etiam ibi verus ignis, quo damnati cruciantur, 26. 5. eſt ejuſdem ſpeciei cum noſtro elementari, & cur potius Deus eo uti voluerit ad puniendos damnatos, quàm alio elemento, vel alia re creata, 26. 6. an verè detur ibi tormentum nivis, 26. 7. dantur etiam in eo veræ tenebræ, 26. 8, quænam aliæ pęnæ ſenſus reperiantur in Inferno, 26. 9. certum eſt Dæmones, & animas ab igne ſenſibiliter non cruciari, quaſi corpoream læſionem ab ipſo patiantur, 26. 10. neque per apprehen-

Digitized by Google

henſionem, qua ignem apprehendant, ut ſibi diſconvenientem, & nocivum, 26. 12. neque per aliquem habitum paſſionis receptivum, 26. 13. neque per aliquam qualitatem ſpiritualem eorum naturæ repugnantem ab igne obedientialiter productum, 26. 15. neque per alligationem eorum alicui corpori à Deo factam, 26. 17. ſed ab igne torquentur per modum alligationis, & detentionis localis per modum carceris, 26. 18. item per alligationem, & detentionem objectivam, 16. 19. quare hæc dicatur pœna ſenſus ibidem. qua ratione dicantur ab igne torqueri, quatenus urens, & calefaciens, eſtò uſtionem non patiantur, 26. 20. & ſequ. homines damnati in inferno poſt judicium etiam quoad corpora ſunt igne cruciandi, 26. 22. undè duplex erit actio ignis reſpectu damnatorum, realis in corpus, & intentionalis in ſenſum, 26. 23. probabile eſt, quòd damnati poſt judicium actione tantùm intentionali ab igne crucientur, 26. 24. non eſt omninò certum, an talis cruciatus fiat per utramque actionem, vel per intentionalem tantùm, 26. 25. abſolute tamen tenendum eſt fieri per utramque, ibidem. ſatis probabile eſt pœnas inferni hominibus infligi a dæmonibus, tamquam divinæ juſtitiæ miniſtris, 26. 26. poſt diem judicii pœna eſſentialis damnatorum non augebitur, ſed tantùm dolor, & pœna accidentalis ob tormenta corporis, 26. 27. & ſequent.

Inferni pœna eſt adeò gravis, ut damnati cupiant non eſſe, 26. 29. pęna damnatorum eſt tanta, ut nec aliquam levem delectationem admittere poſſit, 26. 30. non tamen eſt adeò magna, ut ſit intenſivè infinita, ſed eſt finita. 26. 31. pęna peccato mortali debita nedùm non eſt cathegorematicè infinita intenſivè, ſed nec etiam ſinchategorematicè, ſed finita, ibidem. pęna quomodo adæquat culpam, 26. 32. pęna damni in damnatis eſt inæqualis juxta demerita, 26. 33. & ſimiliter pęna ſenſus, & vermis, 26. 35. unde pęnarum diverſitas in damnatis oriatur, 26. 36. eſt veritas fidei pęnas inferni pro damnatis eſſe æternas, 26. 37. quare culpa mortalis æterna pęna puniatur, 26. 38. & ſeq. quomodo pęna æterna culpę mortali, & inſtantaneæ proportionetur, 26. 40. & ſequent. pęnæ æternitate infinitas culpæ mortali non benè deducitur, 26. 42. in Deo reperitur omnimoda juſtitia tàm in præmiatione bonorum, quam in punitione malorum, 26. 43. Deus juſtè punit peccatores in inferno pęnis æternis, ibidem. & hoc oſtenditur de ſingulis damnatorum pęnis, 26. 46. & ſeq. quid ſit miſericordia, & quomodo in Deo reperiatur, 26. 50. talis, & tanta eſt erga creaturas, ut ea utatur etiam in punitione damnatorum, 26. 51. quomodo miſericordia in punitione damnatorum cum juſtitia concurrat, 26. 52. & ſeq. quomodo intelligitur axioma, quòd in inferno nulla eſt redemptio, neque conſolatio, 25. 54. Deus in punitione damnatorum exercet miſericordiam parcentem, & mitigantem, non verò liberantem, 26. 55.

Interdictum quid ſit, 13. 106. quotuplex ſit, 23. 107. & ſeq. interdictum generale locale non infert interdictum perſonale generale, nec è contra, 13. 109. cum interdicitur populus alicujus loci quænam perſonæ intelligantur interdictæ, & quæ non, 13. 110. & ſequent. interdicto Clero non intelliguntur interdicti etiam Religioſi, nec è converſo, ibidem. tres ſunt effectus interdicti ſimpliciter, & abſolutè lati, qui tamen non ſunt ità inter ſe connexi, quin poſſint ab ipſo latore limitari, & ſeparari, 13. 112. primus effectus eſt prohibitio activa, & paſſiva quorumdam Sacramentorum, & quænam iſta ſint, 13. 113. & ſequent. probabile eſt Matrimonium etiam tempore interdicti licitè contracti poſſe, 13. 114. ſecundus effectus eſt privatio divinorum officiorum, & quomodo intelligi debeat, 13. 115. tertius effectus eſt privatio Eccleſiaſticæ ſepulturæ, & quomodo intelligi debeat, 13. 116. quænam jure communi tempore interdicti localis permittantur, 13. 11. quænam ſint pœnæ, quas ſecundùm jura incurrunt violantes, ſeù non ſervantes interdictum, 13. 118. quinam interdicere poſſint, & qui interdici, 13. 119. ob quam cauſam infligatur interdum, & quænam forma ſit ſervanda interdicti ſententia, 13. 120. quomodo, & à quo interdictum auferri poſſit, 13. 121. interdictum locale non tollitur, etiamſi locus interdictus deſtruatur, interdictum tamen generale perſonale deſtructa communicare, eo ipſo tollitur, 13. 122. ſi interdictus moriatur cum ſignis pęnitentiæ, poteſt in loco ſacro ſepeliri, quamvis nulla ſit adhibita abſolutio, 13. 123. an interdictum poſſit relaxari ad cautelam, ibidem. quid ſit ceſſatio à divinis, & quomodo à ſuſpenſione, & interdicto differat, 13. 124. per eam non prohibetur Eccleſiaſtica ſepultura, licet prohibeantur divina officia, & quorumdam Sacramentorum adminiſtratio, 13. 125. quid requiratur ad eam juſtè ferendam, & quomodo tollatur, ibid.

Irregularitas quid ſit, 13. 127. & ſeq. quomodo differat ab aliis Cenſuris, & pœnis Canonicis, 13. 128. omni irregularitas eſt de jure Canonico, & nulla eſt de jure divino, ibid. quinam ſint irregularitatis effectus, 13. 129. quotuplex ſit irregularitas, 13. 130. quid requiratur ad incurrendam irregularitatem, ibid. à quo feratur irregularitas, 13. 131. qui poſſint irregularitatem contrahere, 13. 132. quomodo homo ante baptiſmum dici poſſit irregularitatis capax, 13. 133. quæ ſit cauſe formalis, & finalis irregularitatis, 13. 134. graviter peccat qui in dubio juris, vel facti operatur non adhibita ſufficienti diligentia ad veritatem aſſequendam, 13. 135. in dubio juris irregularitatis facta ſufficienti diligentia indagandi veritatem nullus judicandus eſt irregularis, 13. 137. in dubio facti quilibet ſe debet gerere pro irregulari, donec diſpenſetur, 13. 138. non tamen in quolibet dubio facti aliquis judicandus eſt irregularis, ſed ſolum in caſu homicidii, 13. 139. quomodo intelligendum ſit, quod in dubiis tutior pars eſt eligenda, ibid. ignorantia juris non excuſat ab irregularitate, 13. 141. quando irregularitas incurritur ex delicto, neceſſario requiritur peccatum mortale, 13. 142.

Irregularitates ex delicto quænam ſint, 13. 143. prima eſt ob iteratum baptiſmum, non autem ob iteratam Confirmationem, 13. 144. ſecunda incurritur ex violatione Cenſuræ in ſuſceptione, vel exercitio Ordinum, 13. 145. tertia oritur ob delictum, quo quis malè ſuſcipit Ordines. Simoniacè ſcilicet, vel furtivè, 13. 147. quarta incurritur ob peccatum quo Clericus ſeriò, & ſcienter actum Ordinis Sacri, quem non habet, ſolemniter exercet, 13. 159. ac etiam à Clerico per ſaltum promoto, 13. 150. quinta incurritur ex delicto hęreſis, & aliis criminibus ei annexis, 13. 151. filii etiam Hæreticorum, ac etiam fautorum, receptatorum, ac defenſorum eorumdem, 13. 152. ſexta incurritur ex delictis infamibus, ſeù infamiam inducentibus, 13. 153. 1. & ſeq. ſeptima contrahitur ex homicidio, & mutilatione, 3. 155. quod per mutilationem intelligi debeat, 13. 156. ex homicidio omninò involuntario irregularitas non contrahitur, 13. 159. quid dicendum ſit de homicidio caſuali, ibid. ut quis non incurrat irregularitatem ex homicidio caſuali dare debet operam rei licitæ, & debitam adhibere diligentiam, 13. 158. ex homicidio omninò voluntario, & injuſto contrahitur irregularitas, & ſic etiam de mutilatione diſcurrendum eſt, 13. 159. quinam talem irregularitatem incurrant, ibid. ſi mandans, vel conſulens mandatum, vel conſilium revocet, homicidii, vel mutilationis irregularitatem non amplius incurrit, 13. 160. ſi mandatarius non occidat, ſed occidatur, adhuc irregularitatem incurrit, 13. 161. ſi quis mandat occidi, unum, & occidatur alter, an mandans adhuc irregularitatem incurrat, ibid. contrahitur etiam irregularitas ex homicidio voluntario, & juſto, ideſt, publica auctoritate facto, 13. 162. quid dicendum de irregularitate, quæ ex bello contrahitur, 13. 163. qui invaſorem occidit in propriæ vitæ defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit irregularitatem, 13. 164. hoc idem dicendum eſt de eo, qui invaſorem occidit in defenſionem bonorum temporalium, ac etiam pudicitiæ, & caſtitatis, 13. 165. quid dicendum de defenſione famæ, & honoris, ibidem. in adulterio deprehenſus, ſi maritum adulter occidat, ut mortem evadat, ſit irregularis, 13. 166. quid dicendum ſit de irregularitate, quæ contrahitur medendo, vel Chirurgiam exercendo, 13. 167.

Irregularitates ex defectu recenſentur, quarum prima eſt ex defectu animæ, 13. 168. ſecunda ex defectu corporis, 13. 169. & ſeq. tertia eſt ex defectu natalium, 13. 171. quid dicendum ſit quando eſt dubium, an quis ſit legitimus, debeat ne cenſeri irregularis, 13. 172. quid dicendum de expoſitis, ibidem. quarta irregularitas eſt ex defectu ętatis, 13. 173. ac etiam ex defectu libertatis, 13. 174. ad hanc irregularitatis ſpeciem reducitur etiam obligatio ad ratiocinia, 13. 175. quinta irregularitas eſt ex defectu lenitatis, 13. 176. cur Judex Eccleſiaſticus tradendo reum morte puniendum bracio ſæculari non fiat irregularis, ibidem. ad hanc irregularitatis ſpeciem reducitur etiam irregularitas contracta ex bello juſto aggreſſivo, 13. 177. ſexta irregularitas eſt ex bigamia, ſeù ex defectu Sacramenti, 13. 178. triplex eſt bigamia ex variis juribus deducta, 13. 179. ſeptima irregularitas eſt ex defectu bonę famę, 13. 180. quatuor modis irregularitas tolli poteſt, 13. 181. ſolus Pontifex in irregularitate diſpenſare poteſt univerſaliter, Epiſcopi verò in quibuſdam tantùm caſibus eis conceſſis, 13. 182. Epiſcopus in irregularitate diſpenſare non poteſt, quan-

Digitized by Google

quando delictum eſt publicum, vel notorium, 13. 183. diſpenſare tamen poteſt in irregularitate ex homicidio occulto caſuali contracta, 13. 184. ac etiam contracta ex homicidio ab eo commiſſo, qui ſe defendendo moderamen exceſſit inculpatæ tutelæ, ibid. non tamen quando delictum deductum eſt ad forum contentioſum, etiam poſtquam delinquens condemnatus eſt, & punitus, 13. 185. nec quando homicidium eſt voluntarium, & ex propoſito, licèt ſit juſtum, & ocultum, 13. 186. bene tamen quando eſt ſolùm mutilatio occulta, licèt ſit ex induſtria facta, ibid. nec etiam diſpenſare poteſt in irregularitate ex hæreſi contracta, licèt ſit occulta, 13. 187. in irregularitatibus ex defectu provenientibus ſolus Pontifex diſpenſare poteſt, non autem Epiſcopus, niſi in aliquo caſu particulari ſit ei conceſſa facultas, 13. 188. in bigamia vera etiam ſolus Pontifex diſpenſare poteſt, 13. 189. & id etiam probabilius eſt de bigamia interpretativa, 13. 190. in bigamia tamen ſimilitudinaria etiam Epiſcopus diſpenſare poteſt, ac etiam Prælati regulares cum ſuis ſubditis, ibidem.

Jubilæum quid ſit, & quomodo ab indulgentia plenaria differat, 23. 22. quomodo intelligenda ſint verba Jubilæi, quod remittitur culpa, & pœna 23. 26. V. Indulgentia.

Judex ut officio ſuo rectè fungatur, quatuor debet habere conditiones, 6. 22. prima eſt, ut habeat legitimam judicandi poteſtatem, quæ quadruplex eſt, 6. 23. ſecunda, ut ſufficientem habeat ſcientiam, & judicet ſecundum veritatem, 6. 24. quid facere debeat Judex, quando per teſtes criminis reus convincitur, quem privata ſcientia ſcit eſſe innocentem, 6. 26. quid e contrà quando ſcit eſſe reum, licèt per teſtes ſufficienter non probetur, 6. 27. tertia conditio eſt, ut in judicando formam à jure, & legibus præſcriptam ſervet, 6. 28. in cauſis criminalibus duobus modis Judex procedere poteſt, vel ex officio, vel ad inſtantiam alterius, ibidem, cum æquali opinionum probabilitate poteſt Judex eligere quam partem voluerit, cum inæquali vero probabiliorem ſequi tenetur, 6. 30. quarta conditio eſt, ut Judex in exequenda ſententia firmus ſit, & conſtans, 6. 31. quomodo Judex, & quando poſſit pœnam à lege taxatam remittere, vel relaxare, 6. 32. ad Judicem crimen commiſſum deferri poteſt per viam accuſationis, & denunciationis; 6. 34. quodnam ſit diſcrimen inter utramque, ibidem, in quibus caſibus ſit obligatio denunciandi crimen publicæ poteſtati, 6. 35. quid requiratur, ut accuſatio vel denunciatio judicialis juſta cenſeatur, 6. 36. quomodo, & quando correctio fraterna eam præcedere debeat, 6. 37. an, & quomodo liceat denunciare crimen occultum, quod nullo modo à denunciatore probari poteſt, 6. 38. & ſeq. quomodo, & quando peccet qui non accuſat, vel denunciat delinquentem, & quando ad reſtitutionem teneatur, 6. 41. & ſeq.

Judicium temerarium quid ſit, 8. 49. V. Fama, & honor.

Judicium univerſale quid ſit, & quid ſignificet, 28. 1. judicium univerſale eſſe futurum eſt præcipuus fidei articulus, 28. 3. cauſa finalis, & motivum faciendi judicium univerſale eſt oſtenſio, & exercitium divinæ juſtitiæ diſtributivæ pro meritis ſingulorum, 28. 4. aliæ congruentiæ aſſignantur, cur ultrà judicium particulare cujuſque fiet etiam judicium generale omnium, 28. 5. in quo loco fiet judicium univerſale, 28. 6. & in quo tempore, 28. 9. ſicut certum eſt judicium univerſale in fine mundi eſſe futurum, ita incertum eſt præciſum, & determinatum tempus, ut annus, menſis, vel dies, in quo fiet, 28. 10. an animæ Chriſti, vel alicujus Beati nota ſit illa dies, 28. 11. ſigna judicium præcedentia alia ſunt communia, alia particularia, & hæc vel remota, vel proxima 28. 12. promulgatio Evangelii in toto Orbe eſt ſignum approximationis judicii, 28. 13. quem effectum ſit habitura hæc univerſalis Evangelii prædicatio in toto orbe, 28. 15. Romani Imperii defectio ſignum eſt remotum venturi judicii, 28. 16. quid per defectionem Romani Imperii ſit intelligendum, ibidem. Antichriſti quoque adventus eſt ſignum judicii appropinquantis, 28. 17. quid dicendum de genealogia Antichriſti, de ejus moribus, & doctrina, de regno, ac ejus fine, & excidio, 28. 18. adventus Enoch, & Eliæ ad prædicandum contrà perverſam Antichriſti doctrinam erit quoque ſignum judicii appropinquantis, 28. 19. quid de ſtatu Enoch, & Eliæ nunc ſit dicendum, 28. 20. quanto tempore contrà Antichriſti doctrinam prædicabunt, 28. 21. probabilius eſt Joannem Evangeliſtam non futurum ſecundi adventus Chriſti præcurſorem, 28. 22. quæ ſint ſigna judicii univerſalis proxima 28. 24. hæc ſigna futura ſunt antè generalem hominum reſurrectionem, 28. 25. qualia ſunt hæc ſigna ſecundum Chriſti adventum præcedentia, & quomodo intelligenda, 28. 26. quomodo intelligenda ſint, & explicanda ſigna ſenſibilia in Cœlo futura, 28. 27. quomodo intelligenda ſint, & explicanda alia ſigna in elementis futura, 28. 28. ignis conflagratio antè judicium univerſale incipit, 28. 29. qualis ſit futurus ignis; qui Chriſtum præcedet ad judicandum venientem, 28. 30. cujus naturæ, & originis futurus ſit hujuſmodi ignis, 28. 31.

Judicii finalis ſupremus Judex futurus eſt Chriſtus. Dominus 28. 33. ſignum Crucis præceſſurum eſt, tamquam proprium ejus vexillum, 28. 34. qua gloria, & majeſtate deſcenſurus ſit Chriſtus Dominus ad judicium, 28. 35. in quo loco apparebit Chriſtus, ubi ſiſtet, & in quo ſitu 28. 36. & apparebit in forma humana, ut ab omnibus videatur, 28. 37. ac etiam in forma glorioſa, 28. 38. cum qua poteſtate Dominus judicabit, 28. 39. ſecundùm utramque naturam habet poteſtatem judicandi, principalem quidem ſecundùm divinitatem, commiſſam verò, & ſubauctoritativam ſecundùm humanitatem, 28. 40. quomodo hæc adhuc ſit vera, & judiciaria poteſtas. 28. 41. hanc judiciariam poteſtatem exercet Chriſtus etiam in judicio hominum particulari, 28. 42. ubi fiat hoc judicium particulare, & quomodo, ibid. quibus aſſiſtentibus Chriſtus tunc judicabit, 28. 43. quomodo intelligendum ſit, quòd Sancti quoque ſint cum Domino judicaturi, 28. 44. an Angeli etiam judicabunt in die judicii, 28. 45. in judicio finali omnes homines comparebunt, ſivè adulti, ſivè parvuli, & omnes etiam Angeli, ſivè boni, ſivè mali, 28. 47. omnes tam boni, quàm mali judicabuntur, & quomodo, 28. 48. & ſeq. quatuor ordines perſonarum in judicio, ibidem, quomodo parvuli etiam, & infantes ſint judicandi, 28. 50. quomodo etiam omnes homines Sancti ſint judicandi, 28. 51. & ſeq. ac etiam omnes Angeli tam boni, quàm mali, 28. 53. & ſequent. quænam cauſæ judicabuntur in finali judicio, 28. 55. judicium dupliciter ſumi poteſt, ibidem, quid ſit aperiri libros in die judicii, & quid liber vitæ importet, 28. 56. omnium hominum opera in judicio ſunt aliis omnibus manifeſtanda, 28. 57. quomodo omnium opera in die judicii fient omnibus nota, 28. 58. quinam accuſatores erunt in judicio, & quomodo accuſabunt, 28. 59. probabilius eſt judicium, ſeu meritorum, ac demeritorum diſcuſſionem vocaliter eſſe faciendum, 28. 60. circà quos hæc diſcuſſio vocaliter ſit facienda, 28. 61. an fiet in tempore, vel in inſtanti, 28. 62. an de ſingulis diſtinctè ſententia ſit proferenda, 28. 63. generales ſententiæ voce ſenſibili proferentur, ſingulares verò, & privatæ mentaliter tantùm, 28. 64. quomodo ſub ſententia condemnatoria etiam comprehendantur parvuli cum ſolo originali ex hac vita decedentes, 28. 65. parvuli cum ſolo originali decedentes pœnam damni patientur, 28. 67. nullam tamen pœnam ignis, nec poſt judicium alias corporis afflictiones patientur, 28. 68. & ſeq. & quamvis pœnam damni ſint paſſuri, nullum tamen de illa ſunt habituri dolorem, vel triſtitiam, 28. 70. an patientur pœnam carceris, vel localis detentionis poſt judicium 28. 71. & ſeq.

Judicium prolata ſententia ſtatim abſolvendum, ac diſſolvendum eſt, 28. 73. poſt judicium peractum mundus renovari debet, 28. 74. mundus poſt judicium ſecundùm ſubſtantiam non deſtruetur, ſed mutatione tantùm accidentali innovabitur, 28. 76. quomodo intelligendæ ſint Scripturæ dicentes, quòd tunc fiet Cœlum novum, & Terra nova, ibidem. Cœlum Empireum poſt diem judicii idem omnino permanſurum, & non immutandum, 28. 77. neque reliqua corpora cœleſtia ſunt ſubſtantialiter immutanda, 28. 78. ſed tantùm innovanda ſecundùm aliqua accidentia, 28. 79. quomodo intelligendum, quòd tunc Stellæ cadent de Cœlo ibidem, elementa quoque non ſunt omninò corrumpenda quoad ſubſtantiam, ſed tantùm innovanda, & perficienda quoad rationem corruptionis, 28. 80. plantæ, animalia bruta, & alia mixta non innovabuntur, 28. 82. de fide eſt mundum tempore judicii finalis igne conflagrandum ad ejus expurgationem, 28. 84. & hæc conflagratio ante judicium incipiet, & continuabit quouſque eo expleto mundus innovetur, 28. 85. & tunc etiam incipiet Mundi purgatio, licèt tantùm poſt judicium, ſit habitura complementum, 28. 86. qualis futurus ſit ignis conflagrationis, 28. 87. quantus ſit futurus ignis conflagrationis, 28. 88. quænam res, ſeù corpora conflagrabunt per ignem, 28. 89. reprobi tunc viventes igne conflagrabunt, & ex eo morientur, 28. 90. ac etiam electi, licèt diverſo modo quia his inſerviet ad purgationem, illis verò ad punitionem, 28. 91. etiam reprobi jam defuncti, & tunc reſurgentes igne conflagrabunt, 28. 92. non tamen electi jam beati, qui jam Deo fruuntur, 28. 93. probabilius eſt etiam, quòd electi viatores, vel qui vivebant, vel quorum animæ in Purgatorio erant, non ſint ignem paſſuri reaſumptis corporibus ſi purgatione egeāt, ſed purgationem hanc antè reſurrectionem eſſe peragendam, 28. 94. motus corporum cœleſtium abſque ulla contradictione ceſſare poteſt, 28. 96. & ceſſabit de facto expleta mundi purgatione, 28. 98. in quo ſitu ceſſabit motus Cœlorum,

Digitized by Google

lorum, 28.102. ceſſatio motus corporum cœleſtium non eſt cauſa ſufficiens ceſſationis omnium motuum, & mutationum in his inferioribus, 28.103. motus corporum cœleſtium non eſt menſura motuum, & mutationum in his inferioribus eſſentialis, ſed tantum accidentalis, 28.104. cauſa incorruptionis elementorum erit ſuſpenſio divini influxus generalis ad talem actionem, vel paſſionem, ibidem. quando ceſſabit motus corporum cœleſtium, 28.105. de perpetuo Chriſti Regno poſt mundi inſtaurationem nonnulli errores evelluntur, 28.107.& ſeq. quænam ſit prima, & quæ ſecunda reſurrectio, 28.113. Chriſtus Dominus poſt judicium in Cœlis perpetuò regnabit cum Sanctis ſuis, non ſolùm ſecundùm divinitatem, ſed etiam ſecundùm humanitatem, 28.115. gaudia Beatorum deſcribuntur, 28. 116. & ſeq.

Juramentum quid ſit, 11.48. tres requiruntur conditiones, ut licitè fiat, 11. 49. earum explicatio, 11.50. quotuplex ſit juramentum 11.51. quando in juramento liceat uti æquivocatione, 11.52. quæ, & quanta ſit obligatio juramenti promiſſarii, 11.53. quomodo juramentum coactum obliget, ut ſervetur 11.54. in materia matrimonii nullo modo obligat 11.55. quando obliget juramentum, ſi errore, aut dolo ſit extortum, ibid. in quibus caſibus nulla ſit & ceſſet juramenti obligatio, 11.56. quid ſit juramentum incautum, & num obliget, 11.57. quid ſit perjurium propriè dictum, 11.58. in perjurio reperitur mendacium, tamquam materiale, & aſſumptio nominis Dei in vanum, tamquam formale, 11.175. omne perjurium ex deliberatione factum eſt mortale, at ſine ſufficienti deliberatione factum eſt veniale, ibidem, & hoc verum eſt, etiamſi ex conſuetudine id fieret 11. 176. quomodo Confeſſarius ſe gerere debeat cum peccatore conſuetudinario, 11.177. triplex poteſt eſſe perjurium, 11.178. & ſeq. quarè perjurans per Evangelia ſit infamis non autem per Deum, 11. 179. perjurium non eſt majus peccatum homicidio 11. 181. an ſcias aliquem eſſe pejeraturum, poſſis ab eo petere, ut juret, 11.182. licitum eſt jurare cum æquivocatione, quando eſt juſta cauſa, 11.183. V. Mendacium.

Juſtitiæ nomen duobus modis accipi poteſt, 3.1. quid ſit juſtitia commutativa, & diſtributiva, ibidem, ſic etiam nomen Juris dupliciter ſumi ſolet, 3.2. quid ſit jus ad rem, & jus in re, ibidem juſtitia ſtrictè ſumpta eſt ſpecialis virtus, & dividitur in commutativam, & diſtributivam, 7.6.

L

Legis nomen quid importet, 2.2. ejus definitio, 2.3. importat eſſentialiter actum voluntatis non intellectus, 2.5. probabile eſt etiam utrumque eſſentialiter importare, 2. 6. lex tribus modis ſpectari poteſt, 2.7. quid jus ſignificet, & quomodo cum lege comparetur, 2.8. de ratione legis eſt, quod ſit juſta, 2.9. item quod propter commune bonum feratur, ac etiam pro tota communitate, 2.10. diſcrimen inter legem, & præceptum, ibid. rurſus de ratione legis eſt; quod à publica poteſtate feratur, 9 12. in quibus reſideat ferendamur legum poteſtas, 2.13. quomodo de ratione legis ſit perpetuitas, 2. 15. promulgatio legis eſt neceſſaria ad ſubditos obligandos, 2.17. non tamen eſt de eſſentia legis, ſed ſolùm neceſſaria conditio, ut actu obligare dicatur, 2.18. ad valorem legis conſenſus, & acceptatio populi non requiritur, 2.21. quomodo, & quando lex obligare deſinat ex deſuetudine, 2. 22.

Lex triplex eſt, æterna, naturalis, & poſitiva, 2.23. quid ſit lex æterna, 2.25. volitio Dei, quam cum judicio divini intellectus importat lex æterna, eſt neceſſaria, non libera, ſeu contingens, 2.26. omnes creaturæ legi æternæ ſubiiciuntur, licèt diverſimodè, 2.27. hæc lex eſt una non plures, ibid. ab iſta omnes aliæ derivantur leges, 2.28. eſt verè, & propriè lex, ut creaturas rationales reſpicit, 2. 29. quomodo differat à lege divina poſitiva, 2.30. lex naturalis quid ſit, 2.32. & ſeq. quomodo habeat rationem legis permanentis, 2.34. quæ ſit materia legis naturalis, & ad quæ ſe extendat, & obliget, 2. 35. non ſolùm continetur in primis principiis moralibus, ſed etiam in concluſionibus ex illis neceſſariò, & evidenter deductis, 2.36. quomodo lex naturalis dicatur una apud omnes, 2.39. ad quos actus virtutis lex naturalis ſe extendat, 2.41. an ſe extendat etiam ad modum virtutis, 2.42. quomodo lex naturalis differat à jure gentium, 2.43. lex naturalis eſt invariabilis, & immutabilis, 2.45. legis diſpenſatio quid ſit, & importet, 2.47. quænam dicantur de lege naturæ præſsè, & rigorosè, & quæ fusè, 2.49. in his, quæ ſunt de lege naturæ preſsè, nulla poteſt cadere diſpenſatio, benè tamen in his, quæ ſunt de lege naturæ fusè, ibid. quænam præcepta Decalogi ſint de juræ naturæ preſsè, vel fusè ſumpto, 2.50. an Deus diſpenſare poſſit in præceptis Decalogi, & legis naturalis, eſt quæſtio de nomine, 2.51. talis diſpenſatio poteſtate humana fieri nequit loquendo de diſpenſatione propriè ſumpta, 2.53. poſſunt tamen præcepta naturalia explicari, & interpretari in quibuſdam caſibus, 2.55.

Lex divina quoque poſitiva ultrà legem naturalem neceſſaria fuit, quæ duplex eſt verus, ſcilicet, & nova, 2. 56. lex vetus fuit bona, & ſancta, veluti à Deo lata, non tamen omnino perfecta, 2.57. ſolos Hebræos obligabat, non Gentiles, 2.58. lex vetus aliquando ceſſavit, & à Deo abrogata fuit, 2.59. tota ceſſavit etiam quoad præcepta moralia, 2. 61. quæ modò obligant non ex vi illius legis, ſed Evangelicæ, 2.62. non ceſſavit ante mortem, & paſſionem Chriſti, 2.63. neque in ipſa morte Chriſti, ſed ejus abrogatio publicè incæpit in die Pentecoſtes per novæ legis promulgationem, 2.65. qualis eſſe debeat legis promulgatio, ut ſubditos obliget, 2.67. tempus obligationis Evangelicę legis non fuit idem apud omnes, ibidem, dici poteſt lex vetus expiraſſe in morte Chriſti, tamquam in cauſa, 2.69. quomodo lex vetus erat figura, & umbra mortis Chriſti, 2.70. quæ præcepta lex nova contineat, 2.71. quibus de cauſis lex nova ſit perfectior veteri, 2.72. hæc duratura eſt uſque ad finem mundi, 2.73. quomodo lex nova obliget, 2.74. obligat non tantùm Chriſtianos, ſed omnes homines viatores, 2.75. Pontifex in præceptis novæ legis diſpenſare non poteſt diſpenſatione propriè dicta, 2.77. ſed ſolùm impropriè dicta, 2.78.

Lex humana quid ſit, 2.89. quomodo omnis lex humana à naturali dependeat, & derivetur, ibidem. Jus gentium & Jus civile quomodo differant, ibidem. neceſſitas humanarum legum, & utilitas undè ſit colligenda, 2.81. datur poteſtas legiſlativa in hominibus, 2.83. lex humana dividitur in temporalem, politicam, ſpiritualem & Eccleſiaſticam, 2.83. in quibus reſideat poteſtas ferendi leges civiles. ibidem, reſpectu quorum poſſit Pontifex leges ferre civiles, 2.84. extat poteſtas in Eccleſia ferendi leges Eccleſiaſticas, ſeu Canonicas, 2.85. habet hanc poteſtatem Summus Pontifex ſibi à Deo immediatè communicatam, ibidem, hanc etiam poteſtatem habent Epiſcopi in propriis Eccleſii, 2.86. probabilius eſt eos hanc habere à Summo Pontifice, non immediatè à Deo ibidem. quibus aliis hæc competat facultas, 2. 87. quomodo lex vetus fuerit gravior nova, 2. 89. quænam ſit materia legis humanæ, 2.90. potuit Eccleſia habere poteſtatem in actus merè internos, 2.93. de facto tamen tam lex Canonica, quàm Civilis circà actus merè internos verſari non poteſt, 2. 94. benè tamen circà actus internos, qui ſunt per ſe principia externorum quoad eſſe phyſicum, & materiale, 2.95. ac etiam quatenus ſunt principia illorum quoad eſſe morale virtutis, & vitii, 2.96. qui horas recitat Canonicas, cum voluntaria diſtractione præceptum non implet, 2. 97. actus externi etiamſi occulti adhuc pœnis humanæ legis ſubjacere cenſentur, 2.98. actus interni, qui requiruntur ad valorem externorum, vel qui cum externis conjunguntur per modum conditionis requiſitæ, poſſunt eſſe materia legis humanę, 2.100. ex diſpenſatione votorum non rectè infertur directa Eccleſiæ juriſdictio in actus internos, 2.101. quo modo, & forma leges humanæ, ſint ſtatuendæ, 2.102. promulgatio eſt omnino neceſſaria ad legis humanæ obligationem inducendam, 2.103. qualis, & quanta ſit neceſſaria, ut lex vim obligandi habeat in actu ſecundo, 2.109. & ſeq. quandonam lex obligare incipiat 2. 108. acceptatio legis à ſubditis non eſt neceſſaria, ut vim obligandi habeat, 2.109. lex obligat ſubditos non tamen in ſtatu pueritiæ antè uſum rationis, vel perpetuæ amentiæ, 2.110. legiſlator non tenetur ſuis legibus, quoad vim coactivam, ſed tantùm directivam, 2.111. Eccleſiaſtici quoque tenentur legibus civilibus, quoad vim directivam, non coactivam, 2.113. legibus Eccleſiaſticis omnes fideles ſubduntur; tam quoad vim directivam, quàm coactivam, ibidem. quo jure immunitas Eccleſiaſticorum à poteſtate laicali eis competat, 2.114. Religioſi exempti non tenentur ſynodalia Epiſcoporum Decreta ſervare, 2.115. nec cives, & Diœceſani tenentur legibus proprii territorii, dum ſunt abſentes, 2.116. hujus doctrinę limitatio in quibuſdam caſibus, 2.117. peregrini tenentur legibus loci, per quem tranſeunt, 2. 119. vagabundi tenentur eam eiſdem, 2.121.

Lex humana Eccleſiaſtica obligat ſubditos in conſcientia, 2. 126. etiam leges civiles poſſunt homines obligare in cõſcientia, 2.127. quomodo lex humana vim habeat obligandi in conſcientia dependenter à naturali, & divina, 2.128. quomodo vim habeat obligandi ad culpam quoque mortalem, & pęnam æternam, 2.129. legiſlator tam Eccleſiaſticus, quàm civilis habere poteſt juriſdictionem ſaltem indirectam in ſubditorum conſcientiam, 2.130. an lex humana debeat ſemper obgligare ſub culpa, & in cõſcientia, 2.132. quid dicendum in

hac

Digitized by Google

hac quæſtione, 2. 155. regulæ quarumdam Religionum, quæ ne ad venialem quidem culpam obligant, ſed tantùm ad pœnam non ſunt propriè leges, & præcepta, ibid. quænam ſit lex purè pœnalis, & qualis ejus obligatio, 2. 136. ad obligationem legis ſub culpa mortali neceſſaria eſt gravitas materiæ præceptæ, vel prohibitæ, 2. 137. duplex materiæ gravitas, una intrinſeca ex objecto, alia extrinſeca ex circumſtantiis, ibid. nequit lex humana in materia levi obligare ſub mortali, 2. 138. neque in materia gravi ſub veniali tantùm, 2. 139. quod lex obliget ad mortale, vel tantùm non pendet ex ſola legiſlatoris intentione, 2. 140. omnis pœna gravis ſignum eſt obligationis ad culpam mortalem, 2. 141. ſola intentio legiſlatoris non eſt ſufficiens ad inducendam obligationem ſub mortali, 2. 142. quandonam gravitas obligationis colligatur ex verbis ipſius legis, 2. 143. verius eſt nullam dari legem purè pœnalem, 2. 145. quandonam lex humana obligans ſub mortali obliget etiam cum periculo vitæ, & quando non, 2. 147.

Lex pœnalis quid ſit, & quotuplex, 2. 148. pœnæ quædam ſpirituales, quando ſunt latæ ſententiæ, ipſo facto incurruntur antè Judicis ſententiam, ibidem. tria pœnarum temporalium genera, 2. 151. ad quas pœnas ſubeundas poſſit lex humana tranſgreſſores obligare antè Judicis ſententiam, 2. 152. & ſequent. undè dignoſci poſſit legem humanam ſtatim antè Judicis ſententiam ad pœnam ſubeundam obligare, 2. 154. qualiter humana lex vim habeat obligandi ad ſubeundam pœnam reos condemnatos poſt Judicis ſententiam, 2. 155. quarè carcerum fractores puniatur, 2. 156. lex irritatoria, ſeu irritans quænam ſit, 2. 157. lex humana vim habet irritandi humanos contractus, & alios quoſdam actus, 2. 158. non omnis lex prohibens irritat actum vetitum, 2. 160. undè colligi poſſit legem prohibentem velle etiam ſimul irritare, 2. 162. quando leges irritantes obligent in conſcientia ad non faciendos actus irritatos, 2. 163. quandonam lex irritatoria ſuum ſortiatur effectum, 2. 164. quando lex irritans fundata in præſumptione ſuum ſortiatur effectum, cùm præſumptio non ſubſiſtit, 2. 166. ut legi negativæ ſatisfiat, non requiritur aliquis, actus, ſeu intentio ſatisfaciendi legi, 2. 167. ad ſatisfaciendum legi affirmativæ aliquis requiritur actus, 2. 168. non requiritur, quòd talis actus ſit formaliter bonus, ſed ſufficit, quòd ſit materialiter bonus, 2. 169. unico actu pluribus præceptis ſatisfieri poteſt, 2. 170. etiam eodem tempore per diverſos actus pluribus præceptis ſatisfieri poteſt, quando uſus actus alium non impedit, 2. 173.

Lex humana ceſſare poteſt per ejus abrogationem, 2. 175. & abrogari poteſt ab eo, qui poteſtatem habet legiſlativam, 2. 176. nullus inferior poteſt legem ſuperioris abrogare, niſi ab ipſo poteſtatem habeat, 2. 177. abrogari non debet ex mero Principis beneplacito abſque juſta, & rationabili cauſa, 2. 178. quæ publicatio abrogationis ſit neceſſaria, quando lex abrogatur, 2. 179. quando lex aliqua abrogata, vel derogata cenſeatur per poſteriorem, 2. 180. poteſt etiam lex humana ceſſare quoad obligationem per ejus diſpenſationem à legitimo ſuperiore factam, 2. 181. quomodo lex ceſſare poſſit per privilegium, quid ſit privilegium, & quomodo à diſpenſatione differat, 2. 192. quinam privilegium concedere poſſint, & quibus, 2. 195. quotuplex ſit privilegium, 2. 194. quanto tempore privilegium duret, 2. 193. an ceſſante cauſa privilegii privilegium ceſſet, 2. 196. & ſequent. quænam ſit forma externa privilegii, 2. 199. quomodo lex ceſſet per conſuetudinem contrariam, 2. 200. duas conditiones ad hoc requirit conſuetudo, ibidem. undè conſuetudo talem vim habeat, 2. 201. quantum temporis requiratur, ut vim legis habeat, aut legem latam abrogare poſſit, 2. 202. quanto peccent introducentes conſuetudinem legi contrariam, 2. 203. habet vim etiam introducendi legem novam, 2. 204. quot conditiones ad hoc requirantur, ibidem. quandonam conſuetudo rationabilis, & juſta ſit cenſenda, 2. 206. poteſt conſuetudo per actus peccaminoſos inchoari, 2. 207. conſuetudo, & præſcriptio quomodo differant, ibidem. quomodo lex ceſſare poſſit quoad obligationem ex mutatione materiæ in contrarium ſtatum, 2. 208. non ceſſat per hoc ſolùm, quòd merè negativè ceſſet in caſu particulari ratio, & finis legis, 2. 210. quando lex per Epichejam ceſſet, 2. 213. poteſt etiam ceſſare per interpretationem ipſius, 2. 214. quomodo interpretatio differat ab emendatione legis, quæ ſit per Epichejam, ibidem. & hoc intelligendum eſt non tantùm de interpretatione generali quæ legiſlatori competit, ſed etiam privata, & particulari 2. 205.

Liber vitæ quid importet, & quid ſit aperire libros in die judicii, 28. 56. V. Judicium.

Locatio, & conductio quid ſit, 5. 140. diſcrimen ejus à cæteris contractibus, ibidem. quæ, & quot ſint conditiones hujus contractus, 5. 141. quantum pretium eſſe debeat, ut locatio juſta ſit, ibidem. quæ ſit materia hujus contractus, ſeu quæ res locari poſſint, 5. 142. quinam poſſint locare, & conducere, ibid. quæ ſint obligationes locatoris, 5. 143. in quibus caſibus locator teneatur remittere conductori penſionem, 5. 144. quæ ſint obligationes conductoris, 5. 145. in quibus caſibus conductor teneatur penſionem ſolvere, & in quibus non, quando uti reconducta non potuit, 5. 146. quomodo licitum ſit domus locare etiam meretricibus, 5. 148. quid dicendum ſit de conductione famulorum, 5. 150.

Ludus quid ſit, & quotuplex, 9. 78. ex ſe eſt licitus ex clauſis circumſtantiis, quæ ipſum illicitum reddere poſſunt, ibidem. quomodo, & qua ratione ludus ſit à jure civili, & Canonico prohibitus, 9. 79. quot ſit ludi conditiones, ut juſtus ſit, & honeſtus, 9. 80. qui fraude, metu, vel minus alium inducit ad ludendum tenetur ad ludi reſtitutionem, ibidem. requiritur etiam ad ludum æqualitas inter ludentes tàm pro lucro, quàm pro jactura, 9. 81. ſciens ſe in peritia ludi notabiliter coluſorem excedere, tenetur reſtituere, quod lucratur, ibidem. quid dicendum ſit de reſtitutione lucri ludo prohibito acquiſiti, 9. 84. qui ludo prohibito amiſit pecunia credita, ſpectato jure naturæ tenetur illud ſolvere, 9. 85. non tamen ſpectato ſolo jure civili communi, ſed tantum ratione promiſſi, & fidei datæ, 9. 85. quandonam ſit peccatum mortale, & quando non, ſubminiſtrare domum, menſam, aleas & alia neceſſaria omnibus ad ludendum ludo prohibito, 9. 87. & ſeq.

Lumen gloriæ probabilius eſt, eſſe habitum intellectui beato infuſum, licèt ſit etiam probabile eſſe illi datum per modum actualis auxilii tantùm, 25. 38. ad quid lumen gloriæ Beatis deſerviat, 25. 39. oculus corporeus nequit lumine aliquo elevari ad Deum clarè videndum, 25. 40. lumen gloriæ de potentia Dei abſoluta non eſt neceſſarium ad videndum Deum, ſed poteſt elevari intellectus per ſolum concurſum ſpecialem extrinſecum, 25. 42. intellectus lumine gloriæ illuſtratus videt divinam eſſentiam, & ſimul tres perſonas divinas, ac omnes perfectiones exiſtentes formaliter in Deo, 25. 43. Deus eſt incomprehenſibilis à quocumque intellectu creato etiam quantumcumque per gratiam elevato, 25. 44. quid requiratur ad comprehenſionem in rigore ſumptam, 25. 45. requiritur etiam in voluntate habitus Charitatis ad fruitionem eliciendam, 25. 64. & tamquam principium ſupernaturale, per quod completur voluntas in ordine ſuo, ut actus ſecundus proportionetur actui primo, 25. 67. non tamen eſt totalis ratio agendi, ſed ut principium ſupernaturale elevans, 25. 68. quo ſenſu diei poſſit dare potentiæ operari ſimpliciter in tali ordine, ſcilicet, ſupernaturaliter, 25. 70. voluntas Beati de potentia abſoluta poteſt frui divina eſſentia ſine habitu charitatis, ſicut intellectus videre Deum ſine habitu luminis gloriæ. V. Beatitudo.

Luxuria quid ſit, & quæ ejus ſpecies, ac filiæ, 15. 141. prohibetur ſexto Decalogi præcepto, 11. 117. ſeptem ſunt luxuriæ ſpecies, ibidem. Prima ſpecies luxuriæ eſt fornicatio ſimplex, & quid ſit, 11. 118. copula cum ſponſa alterius de futuro non eſt adulterium, ſed fornicatio ſimplex, 11. 119. quid dicendum de copula fidelis cum infideli, ibidem. Secunda ſpecies luxuriæ eſt ſtuprum, & quid ſit, 11. 120. quandonam ad reſtitutionem obliget, & quomodo, ibidem. Tertia ſpecies luxuriæ eſt adulterium, & quid ſit, 11. 121. Quarta ſpecies eſt inceſtus, & quid ſit. 11. 122. quinam gradus cognationis per inceſtum læſi ſint in Confeſſione exprimendi, 11. 123. quid dicendum ſit de cognatione ſpirituali, 11. 124. Quinta ſpecies eſt ſacrilegium, & quid ſit, 11. 125. quo caſu copula conjugatorum in loco ſacro ſit licita, ibid. quid dicendum de oſculis, & tactibus impudicis ibi factis ſine ſeminis effuſione, 11. 126. Sexta ſpecies eſt raptus, 11. 127. quid ſit, & quot ad eum requiruntur, ibid. Septima ſpecies eſt peccatum contrà naturam, quid ſit, & quotuplex, 11. 128. prima ſpecies peccati contrà naturam eſt mollities, & quid ſit, 11. 129. quando pollutio cenſeatur indirectè volita, & quando non, ibidem. qui pollutus fuerit alterius tactu tenetur in Confeſſione exprimere qualitatem perſonæ complicis, 11. 130. Secunda ſpecies peccati contrà naturam eſt Sodomia, & quid ſit, 11. 131. quid ad Sodomiam propriè dictam requiratur, ibid. poteſt habere aliàs malitias ab extrinſeco ei adjunctas, 11. 132. in quibus caſibus incidatur vel non in Sodomiam reſervatam, 11. 133. Tertia ſpecies pec-

peccati contrà naturam eſt beſtialitas, & quid ſit, 11. 134. ad hanc revocatur peccatum luxuriæ cum Dæmone ſuccubo, ibidem. Quarta ſpecies peccati contrà naturam eſt innaturalis concubendi modus cum fœmina; quod ex ſuo genere mortale non eſt, 11. 135. prædicta peccata contrà naturam propriè diſtinguuntur ſpecie in genere moris, & non tantùm materialiter, & ſecundum modum, 11. 137.

Luxurioſi tactus, oſcula, & amplexus impudici prohibentur etiam ſexto Decalogi præcepto, 11. 139. triplex delectatio in his actibus eſt diſtinguenda, ibidem. aſpectus fœminæ ob curioſitatem pulchritudinis mortale non eſt, etiamſi fiat propter delectationem, quæ ſenſu viſus capitur, 11. 140. aliter dicendum eſt de aſpectu pudendorum, ibidem. quomodo liceat tactus, & aſpectus inter conjuges, & ſponſos de futuro, 11. 142. quomodo turpia loqui, & turpia canere ſit licitum, & quomodo non, 11. 143. quid dicendum de componentibus, vel repreſentantibus comedias turpes, ibidem. aliud eſt dari parvitatem materiæ in materia luxuriæ, & aliud in re venerea, primum concedi poteſt, non ſecundum 11. 145. quot modis in ſextum Decalogi præceptum peccetur, 11. 146. turpium rerum cogitationes, vel imaginationes ſexto Decalogi præcepto directè non prohibentur, ſed nono, 11. 147. qui motus ſenſualitatis ſint peccata, 11. 148. mortus concupiſcentiæ primo primi, & omnem voluntatis conſenſum prævenientes non ſunt peccata, 11. 189. in appetitu ſenſitivo poteſt eſſe peccatum propter conſenſum voluntatis, 11. 187. quandonam motus concupiſcentiæ ſint peccata venialia, & quando mortalia accedente voluntatis conſenſu, ibidem. quandonam ad peccatum vitandum opus ſit poſitivè reſiſtere cogitationibus, & motibus pravis, 11. 189. quinam motus concupiſcentiæ ſufficiat, ut accedente perfecto voluntatis conſenſu ſit peccatum mortale, 11. 190. delectatio moroſa quid ſit, & quomodo à deſiderio differat, 11. 191. V. Delectatio moroſa.

M

Martirium ex ſingulari privilegio habet vim conferendi primam gratiam. V. Baptiſmus.

Matrimonij nomine quid intelligatur, 20. 2. eſt bonum, & licitum, & dividitur in legitimum, ratum, & conſummatum, ibidem. in lege nova ad dignitatem Sacramenti propriè dicti fuit elevatum, 20. 3. tripliciter ſumi poteſt, vel pro vinculo permanente inter virum, & fœminam, vel pro contractu tranſeunte, vel pro Sacramento, 20. 4. quid ſit Matrimonium pro vinculo ſumptum, 20. 5. quid importat hoc vinculum inter conjuges, ibidem. quid ſit Matrimonium pro contractu ſumptum, 20. 6. quid ſit Matrimonium ut pro Sacramento ſupponit, 20. 7. eſt Sacramentum in fieri, & tranſiens, non in facto eſſe, & permanens, 20. 8. ejus materia ſunt corpora contrahentium mutuò tradita, vel tradenda, forma verò verba, vel ſigna conſenſum exprimentia, 20. 9. traditio, & acceptatio corporum, non quidem verbalis, ſed realis eſt materia proxima, 20. 10. aſſignatur diſparitas hujus Sacramenti ab aliis, 20. 11. contrahentes ſunt hujus Sacramenti miniſter, non Parochus, 20. 12. non tantùm quando per ſeipſos immediatè contractum efficiunt Matrimonii, ſed etiam quando efficiunt per procuratores, 20. 13. validè poteſt Matrimonium celebrari inter abſentes ſub ratione contractus, ac etiam Sacramenti, 20. 14. & non tantùm per procuratores, ſed etiam per internuncios, & per litteras, ibidem. cur Matrimonium ità celebratum adhuc rationem Sacramenti habeat, 20. 15. non fuit in omni lege Sacramentum, ſed tantùm in Evangelica per Chriſti inſtitutionem, 20. 16. Matrimonium inter fideles contractum nunquam fieri poteſt verum Sacramentum, etiamſi ambo conjuges baptizentur, licèt per Baptiſmum fiat indiſſolubile 20. 17. & tantò minus, quando unus ſolus convertitur, Matrimonium anteà initum ſit Sacramentum, 20. 18. contractus fidelis cum infideli neque ex parte fidelis eſt Sacramentum, 20. 20. an inter baptizatos poſſit celebrari Matrimonium, quod non ſit propriè Sacramentum, 20. 22. quid ſit dicendum de mente Scoti, 20. 24.

Matrimonii validitas quatuor requirit conditiones, 20. 25. ad valorem contractus Matrimonii mutuus contrahentium conſenſus neceſſariò requiritur, 20. 26. per poteſtatem Eccleſiæ talis conſenſus ſuppleri nequit, ibidem. ad hunc contractum non ſufficit conſenſus internus, ſed requiritur, ut exterius exprimatur, 20. 27. quomodo ex divina diſpoſitione poſſit Matrimonium conſtitui ſolo interno contrahentium conſenſu, ibidem. verba non ſunt ſimpliciter neceſſaria ad valorem hujus contractus, ſed etiam ſufficiunt nutus, & alia ſigna externa verbis æquivalentia, 20. 28. etiam in potentibus loqui, 20. 29. verba, vel alia ſigna debent eſſe talia, ut exprimant de præſenti mutuam corporum tranſlationem; 20. 30. inter conſenſus contrahentium neceſſaria eſt aliqua ſimultas, & propinquitas non phyſica, ſed moralis, 20. 31. proprium, & per ſe objectum conſenſus maritalis eſt mutuum jus, & dominium in corpora conjugum, non autem copula carnalis, 20. 32. quænam conditiones Matrimonium invalident, & quæ non, ibidem. qualis eſſe debeat libertas ad contractum conjugalem requiſita, 20. 33. ad valorem Matrimonii non tantum requiritur libertas phyſica, ſed etiam civilis, hoc eſt conſenſus liber à metu gravi injuſtè incuſſo, 20. 44. duplex metus gravis, alius intrinſecus, & alter extrinſecus, 20. 35. metus reverentialis non ſufficit ad irritandum Matrimonium, niſi accedente rationabili timore gravis mali, 20. 36. quomodo preces importunæ ſint ſufficientes ad metum inducendum in conſtantem virum, 20. 38. Matrimonium metu gravi extortum, licèt juramento firmetur, adhuc irritum eſt, 20. 39. quomodo validari poſſit per novum conſenſum poſteà præſtitum, ibidem. quomodo etiam per copulam affectu conjugali habitam, 20. 40. ad valorem Matrimonii requiritur, quòd expreſſio conſenſus fiat coram Parocho, & duobus vel tribus teſtibus, 20. 41. Matrimonium duobus modis dicitur Clandeſtinum, ibidem. jure tantùm Eccleſiaſtico eſt prohibitum, & quidem ab ipſius Eccleſię initio, 20. 42. poſt Concilium Tridentinum non ſolùm eſt illicitum, ſed etiam invalidum, ibidem. qualiter Eccleſia reddere potuerit irritum Matrimonium Clandeſtinum anteà validum, & ratum, 20. 43. ob nullam neceſſitatem Clandeſtinum valet ſine diſpenſatione, 20. 44. denunciationes non pertinent ad Matrimonii valorem, ſicut Parochi aſſiſtentia, ſed tantùm ad ſolemnitatem, 20. 48. quænam requirantur, ut nedum validè, ſed etiam licitè contrahatur, 20. 48.

Matrimonium eſt indiſſolubile non tantùm ſub ratione Sacramenti, ſed etiam contractus, 20. 57. & tale fuit inſtitutum jure divino à mundo condito, & poſteà à Chriſto confirmatum in lege gratiæ, 20. 58. hæc indiſſolubilitas licèt ſit legi naturæ valde conformis, non tamen eſt de lege naturæ ſtrictè, & in rigore loquendo, 20. 59. ex elevatione ſtatus Matrimonii ad ſtatum Sacramenti ejus indiſſolubilitas magis firmata eſt, ac ſtabilita, ibidem. Matrimonium conſummatum Chriſtianorum eſt omnino indiſſolubile, 20. 60. ſed ratum tamen, & nondum conſummatum jure divino diſſolvi poteſt per ingreſſum alterius conjugis in Religionem, 20. 61. Matrimonium inter infideles contractum diſſolvi poteſt quoad vinculum; ſi alter conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit illi cohabitare ſine injuria Creatoris, ibidem. poteſt etiam ex Summi Pontificis diſpenſatione in aliis caſibus præter caſum religioſæ profeſſionis verè diſſolvi Matrimonium ratum, nondum conſummatum, 20. 52. & hanc auctoritatem habet non ſolum humano jure, ſed ex divina conceſſione Chriſti Domini, 20. 63. ad talem diſpenſationem juſta requiritur cauſa, ut licitè, & validè fiat, ibidem.

Matrimonii primum impedimentum dirimens eſt error, qui dupliciter contingere poteſt, vel circà ſubſtantiam perſonæ, vel circà qualitatem, priori modo Matrimonium dirimit, non autem poſteriori, 20. 97. in quibus caſibus error etiam circà qualitatem Matrimonium dirimere poſſit, 20. 98. Secundum impedimentum eſt conditio ſervitutis, & quænam ſit conditio ſervilis, 20. 99. Matrimonium cum errore conditionis contractum non eſt invalidum, quando perſona, cum qua contrahitur, eſt æqualis, aut melioris conditionis, ibidem. eſt tamen invalidum, quando conditio errantis ſit deterior, ut quando liber contrahit cum ſerva, quam credebat eſſe liberam, 20. 100. Tertium impedimentum eſt votum ſolemne profeſſionis, 20. 101. quo jure votum ſolemne profeſſionis matrimonium irritet, & quænam differentia ſit inter votum ſolemne caſtitatis, & ſimplex, ibidem. Quartum impedimentum eſt cognatio, quæ triplex eſt, prima eſt naturalis, cujus lineæ, & gradus aſſignantur, & tres regulæ generales ad eos dignoſcendos, ibidem. alia eſt ſpiritualis, & eſt impedimentum ex mero jure Eccleſiaſtico ſtatum, 20. 103. alia tandem legalis, quæ ex humana adoptione oritur, 20. 104. Quintum impedimentum eſt crimen, quod eſt duplex, homicidium, ſcilicet, & adulterium, 20. 105.

Digitized by Google

20. 105. quatuor conditiones requiruntur ad hoc, ut crimen ſolius homicidii inducat impedimentum dirimens, ibidem. ſolùm adulterium non ſufficit ad dirimendum matrimonium inter adulteros, ſed unum ex tribus delictis ibi enumeratis debet habere conjunctum, 20. 106. nec jure naturæ, nec divino inductum eſt hoc impedimentum, ſed tantùm Eccleſiaſtico, ibidem. Sextum impedimentum eſt cultus diſparitas, & licèt jure tantùm Eccleſiaſtico matrimonium dirimat, adhuc tamen jure divino impedit, & prohibet, 20. 107. matrimonium inter Catholicos, & Hæreticos, non eſt invalidum, ſed tantùm illicitum, ibidem. Septimum impedimentum eſt vis, & raptus, 20. 108. quid ſit raptus propriè dictus, & quando, ac quomodo matrimonium dirimat, ibidem. Octavum impedimentum eſt Ordo ſacer, 20. 109. quo jure Ordini Sacro annexa ſit continentiæ obligatio, ibidem. Nonum impedimentum eſt ligamen, quod eſt obligatio, ſeù vinculum alterius matrimonii rati eum conjuge adhuc vivente, 20. 110. ſecundùm matrimonium bona fide contractum, & cum morali certitudine mortis prioris conjugis non valet, ſi detegatur illum vivere, ibidem. Decimum impedimentum eſt honeſtas publica, & quid importet, & quando inducatur, 20. 111. ad quem gradum extendatur, & quomodo hoc impedimentum diſtinguatur ab impedimento affinitatis, ibidem. Undecimum impedimentum eſt affinitas, & quid ſit inter quas perſonas, & ex qua copula contrahatur, 20. 112. menſurantur gradus affinitatis juxtà gradus conſanguinitatis, ibidem. matrimonium non dirimit, niſi jure Eccleſiaſtico, 20. 113. Duodecimum impedimentum eſt impotentia, ideſt, inhabilitas perpetua ad conſummandum matrimonium, 20. 114. ſterilitas, ſeù impotentia ad generandum non eſt impedimentum, & matrimonium inter ſteriles eſt validum, ibidem. quis in ſupradictis impedimentis diſpenſare poſſit, 20. 115. poteſt Pontifex diſpenſare in impedimentis ſolùm jure Eccleſiaſtico dirimentibus, non autem jure naturæ, vel divino, niſi declarativè, aut interpretativè, ibidem. Pontifex diſpenſare poteſt in voto ſolemni Caſtitatis, & Religionis, 20. 116. & de facto non ſemel diſpenſavit, ibidem. quid requiratur, ut diſpenſatio ſit valida, 20. 118.

Matrimonii effectus, ſeù bona ſunt tria, 20. 120. primum eſt bonum Sacramenti, ſcilicet, vinculum indiſſolubile, 20. 121. ſecundum eſt bonum prolis, quòd ſufficit, ut ſub conditione ponatur, 10. 123. tertium eſt bonum fidei, ſeù fidelitatis inter conjuges, 20. 123. debitum conjugale quomodo obliget, ibidem. quomodo hæc tria bona io quolibet matrimonio reperiantur, 20. 124. copula conjugalis eſt licita, & ad duplicem finem ordinata, 20. 115. etiamſi ſolùm fiat ad propriam incontinentiam vitandam, ibidem. ac etiam ad ſolam voluptatem captandam ſervata tamen moderatione, 20. 126.

Matrimonii divortium quid ſit, 20. 127. V. Divortium.

Mendacium prohibetur octavo Decalogi præcepto, 11. 165. quid ſit mendacium, 11. 166. duplex falſitas in mendacio reperitur, una materialis, altera formalis, & eſſentialis, mendacio, ibidem. omne mendacium eſt peccatum, & quarè, 11. 167. quale peccatum ſit mendacium, quòd eſt triplex, 11. 168. aliquando eſt mortale, aliquando veniale tantùm, ibidem. quomodo mendacium officioſum, & jocoſum fieri poſſint mortalia ex circumſtantia perſonæ, 11. 169. ad evitandum mendacium in quibuſdam caſibus licèt uti reſtrictionibus mentalibus, 11. 171. imò, & jurare cum æquivocatione, quando eſt juſta cauſa, 11. 172. ad evitanda gravia tormenta poteſt innocens falſum crimen ſibi imponere, 11. 163. quomodo in quibuſdam caſibus non ſit mortale mentiri Judici legitimè, & juſtè interroganti, ibidem & 6. 46. quonam pacto ſimulatio interdum ſit licita, 11. 154. V. Juramentum.

Metus gravis vel levis quinam ſit, quando juſtè, vel injuſtè incuſſus, 4. 19.

Miniſter Sacramentorum, quis ſit, 16. 35. V. Sacramentum.

Miſſam audire in diebus feſtis eſt Eccleſiæ præceptum, ad cujus impletionem tria requiruntur, 12. 29. non eſt obligatio audiendi Miſſam in Parochia propria Dominicis, & feſtis majoribus, 12. 20. cujus Sacerdotis audienda ſit Miſſa, ut huic præcepto ſatisfiat, 12. 32. probabile eſt audientem duas medias Miſſas in caſu neceſſitatis ſatisfacere præcepto. 12. 33. qualis attentio ad auditionem Miſſæ requiratur, 12. 36. unius Miſſæ auditione non poteſt ſatisfieri duorum dierum obligationi, 12. 37. qui recitat, dùm Miſſam audit, quæ alias recitare tenetur, utrique præcepto ſatisfacit, ibidem. quibus de cauſis fideles ab auditione ſacri in diebus feſtis excuſari poſſint, 12. 38. & ſequent.

Miſſæ nomine quid intelligatur, 19. 30. Sacrificium propriè dictum quid ſit, 19. 31. in Miſſa offertur Deo verum, & proprium ſacrificium, 19. 32. nec ſola Sacramenti ſumptio nec ſola conſecratio integrat eſſentiam Sacrificii Euchariſtici, ſed utrumque ſimul, 19. 33. conſecratio tamen ſe habet magis principaliter, 19. 35. conſecratio habet rationem oblationis in Miſſa, 19. 36. an utriuſque ſpeciei conſecratio ſit de eſſentia Sacrificii Miſſæ, 29. 27. ſubſtantia panis, & vini eſt aliquo modo materia hujus Sacrificii, non tamen propria, 13. 39. Chriſtus ipſe eſt res, quæ propriè, & principaliter in hoc Sacramento offertur, 19. 40. etiam ſpecies Sacramentales ſpectant ad rem, quæ in hoc myſterio Sacrificatur, 19. 41. Chriſtus Dominus eſt principalis offerens Miſſæ Sacrificium, 19. 42. hac ratione actio ſacrificandi non inquinatur etiamſi à malo miniſtro procedat, ibidem. non tamen proximè, & immediatè offert, ſed tantùm remotè, & mediatè 19. 43. quomodo dicatur Sacerdos offerre non tantùm in nomine Chriſti, ſed etiam Eccleſiæ, 19. 44. & ſeq. Sacrificium Miſſæ duplicem habet valorem ad ſuos effectus producendos, ſcilicet, ex opere operantis, & ex opere operato, 19. 46. ex vi ſuæ inſtitutionis habet vim remittendi pœnam peccatorum ſuppoſita remiſſione culpæ, 19. 47. & non ſolùm pro vivis, ſed etiam pro defunctis, ideſt, animabus in Purgatorio detentis, ibidem. non tamen vim habet remittendi immediatè peccata mortalia quoad culpam, nec conferendi primam gratiam, ſed tantùm mediate, 19. 48. probabile eſt vim habere remittendi immediatè venialia, 19. 49. nec vim habet augendi gratiam immediate ex opere operato, ſed tantùm mediate, 19. 50. quomodo habeat virtutem impetrandi etiam bona temporalia, 18. 51. quomodo hoc Sacrificium effectus ſuos infallibiliter producat, 19. 52. non poteſt determinari quantam vim, & efficaciam habeat hoc Sacrificium intenſivè, 19. 53. valor hujus Sacrificii ad ſatisfaciendum pro debito pœnæ reſtantis poſt remiſſionem culpæ eſt finitus, & limitatus, 19. 54. & ſequent. quo pacto hic valor poſſit etiam dici ſinchathegorematice infinitus, 19. 56. valor Sacrificii etiam quoad virtutem impetrativam illi ex opere operato competens finitus eſt, & limitatus, 19. 57. quomodo etiam hic valor dici poſſit ſincathegorematice infinitus, 19. 58. hic ſacrificium non æquè prodeſt illis, pro quibus offertur tantùm generaliter, & illis, pro quibus offertur ſpecialiter, 19. 59.

Miſſæ Sacrificium non tantùm lautreticum eſt, & Euchariſticum, ſed etiam propitiatorium, & impetratorium, 19. 60. licitè, & validè offerri poteſt pro omnibus fidelibus baptizatis, & non excommunicatis, ſivè defunctis in Purgatorio exiſtentibus, 19. 61. non autem pro damnatis, neque beatis, niſi in honorem, & memoriam iſtorum, ibidem. pro infidelibus non baptizatis, & pro excommunicatis baptizatis directè offerri non poteſt, ſed tantùm indirectè, 19. 62. quid ſit dicendum de excommunicatis toleratis, & non denunciatis, 19. 63. nec damnatis prodeſſe poteſt ad aliquam pœnæ mitigationem, vel diminutionem, 19. 64. effectus remiſſionis pœnarum ab animabus purgantibus infallibiliter, & ex certa lege participatur, & ex opere operato Sacrificii hujus, & non tantùm per modum liberalis impetrationis, 19. 65. Sacerdos hujus Sacrificii fructum participat, non quatenus offerens eſt præcisè, ſed quatenus illud pro ſe offert, 19. 66. & ſeq. applicatio fructus Miſſæ à Sacerdotis intentione, & determinatione dependet, 19. 68. ad applicationem Sacrificii non eſt neceſſaria intentio actualis, vel virtualis, ſed ſufficit habitualis, 19. 69. quarè hæc habitualis intentio non ſufficiat ad valorem Sacramenti, bene tamen Sacrificii, 19. 70. Deus attendit ad intentionem, quam de facto habet Sacerdos, non verò ad illam, quam habere deberet, 19. 71. in forma Ordinationis non ſolùm datur Sacerdoti poteſtas conſecrandi, ſed etiam Sacrificium applicandi, 19. 72. illa ſpecialis applicatio quomodo debeat eſſe determinata, & certa, itaut effectus ejus non maneat ſuſpenſus, 19. 73. qui tenetur in aliqua Eccleſia celebrare, ſine Sacrificii applicatione, poteſt Miſſam alteri applicare & pro illa aliud ſtipendium accipere, 19. 74.

Miſſæ ſtipendium licitum eſt pro Sacro faciendo accipere, 19. 75. quodnam ſit juſtum, & condignum Miſſæ ſtipendium, ibidem. pro una Miſſa plura ſtipendia accipere non licet, 19. 76. neque etiam id licèt applicando danri ſpecialem fructum ipſi Sacerdoti corriſpondentem,

Digitized by Google

19. 77. neque etiam licet miſſas acceptas aliis dare dicendas retenta ſibi parte ſtipendii accepti, 19. 77. nec pro una Miſſa duplex ſtipendium à diverſis accipere licèt, applicando uni fructum impetrationis, & alteri fructum ſatisfactionis, 19. 79. omiſſio Miſſæ, pro qua acceptum eſt ſtipendium, eſt peccatum mortale, 18. 80. non poteſt Sacerdos accipere plura ſtipendia, quibus non niſi poſt longum tempus ſatisfacere poteſt, 19. 81. ad ſuſcipiendum onus Miſſarum in perpetuum duæ conditiones ſervari debent, ibidem.

Mollities quid ſit, V. Luxuria.

Monopolium quid ſit, & quæ Monopolia ſint illicita, & prohibita, 5. 33. V. Emptio, & Venditio.

Monſtra an ſint Baptiſmi capacia, 17. 42. V. Baptiſmus.

Mundi innovatio futura poſt judicium univerſale per actum qualis erit, 28. 74. V. Judicium univerſale.

Mutui conditiones quæ, & quot ſint, 5.41. quid ſit mutuum, quotuplex, 5.42. uſura quid ſit, 5.43. quotuplex ſit, 5. 44. regula generalis ad dignoſcendum, quando contractus eſt uſurarius, 5. 45. uſura illicita quàm ſit grave peccatum, 5. 46. de ratione mutui eſt, quod dominium rei mutuatæ, ac ejus uſus in mutuatarium transferatur, 5. 47. uſura mentalis quid ſit, 5. 48. quatuor modis poteſt aliquid recipi, vel dari ultrà ſortem nullo pacto præcedente, ibidem. in quibus ex illis modis teneatur uſurarius mentalis reſtituere, quòd ex mutuo acceptum eſt, & in quibus non, 5. 49. quando novit mutuatarium liberaliter dediſſe, & non ex mutuo ad reſtitutionem non tenetur, 5 51. quia in tali caſu verè transfertur dominium accepti ultrà ſortem in mutuantem, 5. 53. licèt in mutuo pœnam apponere à mutuatario ſolvendam, niſi tempore præfixo ſolverit, 5. 56. tres conditiones requiruntur, ut talis pęna appoſita ſit juſta, 5. 57. quid ſit damnum emergens, 5. 58. poteſt aliquid accipi ultrà ſortem exeo, quòd mutuatarius ſit in mora ſolvendi poſt terminum ſolutioni præfixum, ibidem. etiam pro damno emergente antè terminum ſolutioni præfixum poteſt aliquid ultrà ſortem accipi, ſi hoc cum mutuatario in pactum deducatur, 5. 59. ſi verò tale pactum, non præcedit, non licèt, 6. 60. lucrum ceſſans quid ſit, 5. 61. poteſt etiam tale lucrum in pactum deduci cum mutuatario, 5. 63. ſi autem non deducatur, non poteſt licitè aliquid ultrà ſortem accipi, 5. 64. licitum etiam eſt in mutuo aliquid ultra ſortem accipere ratione periculi amittendi capitale, vel cum expenſis recuperandi, 5. 67. tres ad hoc requiruntur conditiones, 5. 68. alter caſus, quo poteſt aliquid ultrà ſortem accipi, 5. 69. quænam ſigna gratitudinis, & benevolentiæ exhibenda poſſint in pactum cum mutuatario deduci, 5. 83. & ſequentibus. quæ obligationes poſſint mutuatario imponi citrà uſuram, & quæ non, 5. 76. & ſequentibus. uſurarius non acquirit dominium accepti ultrà ſortem, 5. 81. nec habet juſtum titulum acquirendi illud, 5. 84. quinam contractus ex uſuraria pecunia celebrati ſint invalidi, ibidem. quidex acquiſitis per uſuram teneatur uſurarius reſtituere, 5. 85. mutuatarius licitè accipere poteſt mutuum, quòd petit abſolutè, & mutuans dare noluit, niſi ſub uſuris, 5. 88. licitum eſt etiam mutuum petere ab illo, quem mutuatarius ſcit non ſine uſuris eſſe daturum, dummodò abſolute illud petat, 5. 89. non licèt mutuatario petere ab uſurario mutuum ſub uſuris, etiamſi uſurarius paratus ſit dare ſub uſuris, 5. 90. probabile eſt indigentem pecunia ob aliquam neceſſitatem licitè poſſe pecuniam ab eo exigere ſub uſura, quem ſcit aliter non daturum, niſi uſuram offerat, 5. 91. qualis, & quanta neceſſitas eſſe debeat, ut hæc petitio mutui ſub uſura licitè fieri poſſit, 5. 90. quæ obligatio, & pęna ſit uſurariorum, & cooperantium, 5. 93. & ſeq.

N

Natus illegitimus, cujus pater ignoratur, à quo debeat alimenta recipere, 9. 55.

Neceſſitas extrema quænam dicatur, & quomodo à gravi differat, 9. 20. & 21. in extrema neceſſitate licitum eſt aliena ſurripere, non tamen in gravi neceſſitate circà extremam, ibidem. quandonam aliquid accipiens in extrema neceſſitate teneatur illud reſtituere, & quandonam non, 9. 22. neceſſitas duplex alia medii, alia præcepti, 16. 59. quænam Sacramenta ſint ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii, & quæ ſolùm neceſſitate præcepti, 16. 60. & ſeq. V. Sacramentum.

Negotiatio, ut ſit juſta, quas requirat conditiones, 5. 4. & ſeq. quænam ſint negotiationes illicitæ, & injuſtæ, 5. 33. & ſeq.

Notitia per Confeſſionem habita quomodo poſſit uti Sacerdos ſine violatione ſigilli, 21. 257. & ſequent. V. Sigillum Confeſſionis.

Novitii etiam in caſibus reſervatis à Prælatis Regularium ſunt cis ſubjecti, 14. 37. impediens alicui Novitiatum, ſeù Religionis ingreſſum malitiosè, & per fraudem peccat, & tenetur ad reſtitutionem, 8. 13. qualis, & quanta hæc reſtitutio eſſe debeat, 8. 14. non poteſt pro Novitiatu, ſeù pro ipſo Religionis ingreſſu licitè aliquid recipi, & ſine Simonia, benè tamen pro ſuſtentatione Novitii, ſeù ingredientis, 14. 97.

Numerus peccatorum mortalium in Confeſſione exprimendus, 21. 172. & ſequentibus, numerum circumſtantiarum peccati, & quæ in confeſſione aperiendæ, ibidem. numerus peccatorum in quibus caſibus non ſit neceſſariò exprimendus, 21. 80. & ſeq. V. Confeſſio.

Nuptiæ, ſeù Nuptiarum ſolemnitates quando prohibitæ, 20. 89. V. Matrimonium.

Nutus, & ſigna in non potentibus loqui ad Confeſſionis expreſſionem ſufficiunt, 21. 155. V. Confeſſio.

O

Obedientiæ votum eſt præcipuum inter tria ſubſtantialia Religionis vota, 13. 21. ex tali voto obligatur Religioſus ad omnia, quæ Superior præcipit ſecundum Regulam, & Conſtitutiones ſui Ordinis, ſivè directè, & expreſsè, ſivè indirectè, & implicitè, 14. 22. non tenetur ad ea, quæ ſunt omnino ſupra regulam, ibidem. neque ad ea, quæ ſunt præter regulam, 14. 23. & tantò magis neque ad ea, quæ ſunt contrà regulam, niſi Superior diſpenſet, 14. 24. nec tenetur obedire Superiori actus merè internos præcipienti, neque ad obedientiam formalem, ſed tantùm materialem, neque ad exequenda, quæ ſibi à Superiore ſolùm ſub conſilio proponuntur, 14. 25. undè dignoſci poſſit, quòd præceptum Superioris obliget ſub vinculo peccati mortalis, 14. 26. quando teneatur Religioſus obedire Prælato, ut ſe exponat periculo vitæ ad bonum proximi, 14. 27. quando Regulares profeſſi teneantur acceptare novam reformationem, & quando non, 14. 28. non eſt contrà votum Obedientiæ, quòd Religioſus privatus à Prælato cauſa quærelæ recurrat ad Superiorem Prælatum, 14. 29.

Odium eſt vitium Charitati oppoſitum, 10. 95. V. Charitas.

Officii divini nomine quid intelligatur, 13. 49. omnes Clerici in aliquo Ordine Sacro conſtituti ad illud recitandum obligantur 14. 50. ac etiam omnes Clerici beneficium aliquòd Eccleſiaſticum obtinentes, etiamſi nullo Ordine Sacro ſint inſigniti, ibidem. item Religioſi omnes, qui Religionem profitentur Choro addictam, etiamſi in Sacris Ordinibus non ſint conſtituti, 14. 51. omnes Eccleſiæ Regulares tenentur etiam quotidie Horas Canonicas in Choro pſallere, ibidem. quid dicendum ſit de Monialibus, ibidem. modus, & ordo ſervandus Horis Canonicis recitandis, 14. 52. quale peccatum ſit Horarum recitationem notabiliter interrumpere, ibidem. dici debent debitis, & ſtatutis temporibus à legitima conſuetudine præſcriptis, 14. 53. unica divini officii recitatione duorum dierum obligationi ſatisfieri nequit, ibidem. attentio quoque, vel devotio neceſſaria eſt ad horas Canonicas recitandas, ibidem. tanta eſt hæc obligatio, ut mortaliter peccet quiſquis hoc onus habens Horas Canonicas, vel notabilem earum partem omittit, 14. 54. quæ ſit omiſſio partis notabilis officii ad peccatum mortale ſufficiens, ibidem. in beneficiatus ultrà reatum peccati mortalis inducit etiam pęnam reſtitutionis fructuum pro rata omiſſionis, officii 14. 45. quænam cauſæ excuſent ab Horarum recitatione, 14. 56. an qui ob aliquam ex illis cauſis integrum diei officium cum recitare non poteſt, ſaltem teneatur aliquam ejus partem recitare, ſi poteſt, 14. 57.

Oleum olivarum ab Epiſcopo benedictum eſt Sacramenti extremæ Unctionis materia remota, proxima verò eſt Unctio ipſa, 22. 18. & ſequentibus, quomodo oleum etiam balſamo mixtum poſſit eſſe valida hujus Sacramenti materia, 22. 20. V. Unctio extrema.

Omiſſio, ſeù omiſſionis peccatum quid ſit, & quotuplex, 15. 25. licèt regulariter loquendo peccatum omiſſionis ſine aliquo actu non contingat, qui ejus cauſa directè, vel indirectè exiſtat, abſolutè tamen poteſt ſine omni actu contingere, 15. 27. quandonam actus omiſſioni conjunctus ſit peccatum,

Digitized by Google

& quando non, 15. 30. & ſeq. actus incompoſſibiles cum obſervantia præcepti, qui eliguntur, poſtquam ſtatuimus non obſervare præceptum, malitiam omiſſionis non contrahunt, 15. 31. quo tempore peccatum omiſſionis contrahatur, 15. 32. & ſeq. an qui propria culpa incidit in aliquem morbum diuturnum, incurrat omnes omiſſiones ex eo ſequentes, 15. 35. V. Peccatum.

Opinio probabilis quæ ſit, & quæ improbabilis, 1. 62. licitè poteſt homo in moralibus conſcientiæ, vel opinioni probabili ſe conformare, 1. 64. V. Conſcientia.

Opus ſatisfactorium debet eſſe liberum, & voluntarium, ac etiam eſſe debet honeſtum, & moraliter bonum, 21. 271. poteſt opus aliàs debitum pro pœnitentia imponi, 21. 272. regulariter tamen, & juſta cauſa ceſſante tale eſſe non debet, 21. 273. etiam actus interni pro pœnitentia interdum poſſunt injungi, 21. 274. ac etiam non pœnales, regulariter tamen pœnales eſſe debent, 21. 275. V. Satisfactio.

Ordo quid ſit, 19. 3. eſt Sacramentum novæ legis à Chriſto Domino inſtitutum, 19. 4. ſeptem ſunt Ordines propriè dicti, 19. 5. Clericalis Tonſura non eſt Ordo propriè dictus ſed diſpoſitio, & præparatio ad Ordines ſuſcipiendos, ibidem. non tantùm Ordo in genere, ſed unuſquiſque in particulari eſt Sacramentum, 19. 6. quomodo præfati Ordines unum conſtituant Sacramentum, ibidem. Epiſcopatus quoque eſt Ordo propriè dictus ab aliis diſtinctus etiam a Sacerdotio, 19. 7. non tamen à Sacerdotio diſtinguitur, ſicut alii Ordines inter ſe diſtinguuntur, 19. 8. quomodo adhuc ſalvetur, quòd ſeptem ſint Eccleſiæ Sacramenta, & non octo, 19. 9. materia remota Sacramenti Ordinis in generali eſt res illa, quæ ab Epiſcopo traditur ſuſcipienti aliquem Ordinem, proxima verò eſt illius rei traditio, & forma ſunt verba ab Epiſcopo prolata, 19. 10. quænam ſit materia, & forma Oſtiariatus, & aliorum Ordinum minorum, & quæ eorum officia, 13. 12. quæ ſit materia, & forma Preſbyteratus, & ejus officia, 19. 13. tam poteſtas conſecrandi, quàm abſolvendi à peccatis eſt eſſentia, & integritate Ordinis Sacerdotii, 19. 14. quæ ſit materia, & forma Epiſcopatus, 19. 15. quæ ejus officia, 19. 16.

Ordinarius hujus Sacramenti Miniſter eſt ſolus Epiſcopus, 19. 18. etiam excommunicatus, & degradatus poteſt validè ordinare, non tamen licitè, ibidem. ex diſpenſatione tamen Summi Pontificis ſimplex Sacerdos minores Ordines conferre poteſt, non autem aliquis alius non Sacerdos, 19. 19. de Diaconatu autem, & Subdiaconatu eſt dubium, ibidem. maſculi ſolùm, & baptizati ſunt Sacramenti Ordinis capaces, etiamſi infantes eſſent, & uſu rationis carentes, 19. 20. quæ, & quot conditiones requirantur ad hoc Sacramentum non tantùm validè, ſed etiam licitè recipiendum, 19. 21. & ſequentibus ætas ad ſingulos Ordines requiſita, ibidem. in Ordinum ſuſceptione ſervanda ſunt temporum interſtitia, 19. 22. titulus in promotione ad Ordines habendus, 19. 23. quinam ſint hujus Sacramenti effectus, 19. 24. quodlibet Ordinis Sacramentum Characterem imprimit, 19. 25. ad valorem ſingularum Ordinationum requiritur contractus phyſicus ſaltem mediatus ejus materiæ, cujus ſit traditio, 19. 26. in Epiſcopatu novus Character imprimitur ab aliis diſtinctus etiam à Sacerdotali, 19. 27. connexio Ordinum adinvicem non eſt neceſſaria neceſſitate Sacramenti, ſed tantùm præcepti, 19. 28. Epiſcopatus tamen neceſſariò Sacerdotium ſupponit, ibidem. an Character Epiſcopalis ſit dignior Sacerdotali, 19. 29.

Oſcula, tactus, & impudici amplexus inter ſolutos prohibentur ſexto Decalogi præcepto, 11. 139. triplex delectatio in his actibus eſt diſtinguenda, ibidem. V. Luxuria.

C

PAnis triticeus aqua naturali confectus, & decoctus, vel aſſus eſt materia Conſecrationis Corporis Chriſti, 18. 16. tam panis azymus, quàm fermentatus eſt materia ſufficiens loquendo de neceſſitate Sacramenti, 18. 18. loquendo autem de neceſſitate præcepti Latini in azymo, Græci fermentato conſecrare tenentur, ibidem. V. Eucharistia.

Paupertatis votum quid ſit, & ad quid Religioſos obliget, 14. 38. & ſequent. V. Votum paupertatis.

Peccatum formaliter in privatione conſiſtit, & non in poſitivo, 15. 3. & hoc eſt privatio debitæ rectitudinis, ſeu conformitatis ad legem, quàm voluntas procurare tenetur in actu ſuo, 15. 4. de ratione peccati, & mali moralis eſt eſſe contrà legem, 15. 5. quo ſenſu dicantur aliqua mala, quia prohibita, & aliqua prohibita, quia mala, 15. 6. omne peccatum intrinſecè etiam includit oppoſitum cum aliqua virtute, 15. 5. peccatum actuale dividitur in peccatum commiſſionis, & omiſſionis, in mortale, & veniale, in peccatum cordis, oris, & operis, & quædam ſunt peccata carnalia, quædam ſpiritualia, 15. 8. dividitur etiam in peccatum, ex ignorantia, ex paſſione, & ex malitia, quæ eſt diviſio accidentalis, non eſſentialis, 15. 9. ad hoc, quòd aliquis actus, vel ejus omiſſio ſit peccaminoſus, & culpabilis, requiritur, quòd ſit liber, & deliberatus, 15. 10. tres conditiones requiruntur ad peccatum contrahendum, 15. 11. qualis advertentia per ſe requiratur ad peccatum, 15. 12. ultrà advertentiam malitiæ requiritur etiam conſenſus, 15. 13. quale peccatum ſit deſiderium malum, 15. 14. peccatum non ſupponit neceſſario aliquem errorem, vel inconſiderationem in intellectu, 15. 15. peccatum commiſſionis pro formali non conſiſtit in aliquo poſitivo, ſivè reali, ſivè morali, ſivè rationis, 15. 18. neque in poſitivo, & privatio ſimul; ſed in ſola privatione, 15. 20. & hæc eſt privatio rectitudinis ſive honeſtatis debitæ actui ipſi, qui malus denominatur, 15. 21. quomodo peccata omiſſionis, & commiſſionis etiam eidem virtuti oppoſita eſſentialiter diſtinguantur, 15. 23. quomodo diſtinguantur vitia extrema eidem virtuti oppoſita, 15. 29. peccatum omiſſionis quid ſit, & quotuplex, 15. 25. V. Omiſſio.

Peccatum aliud mortale, aliud veniale dari certum eſt, ac de fide, 15. 35. mortale duplex eſt, aliud ex genere aliud ex accidente, & veniale triplex, aliud ex genere ſuo, aliud ex parvitate materiæ, aliud ex defectu deliberationis, 15. 38. aſſignatur propria, & formalis ratio, per quam peccatum mortale à veniali differt, 45. 40. & ex hoc colligitur vera definitio peccati mortalis, & venialis, 15. 41. peccatum mortale in ratione offenſæ non includit malitiam ſimpliciter infinitam, ſed tantum ſecundùm quid, 15. 42. creſcit injuria ex dignitate perſonæ offenſæ, non ad æqualitatem, ſed ſecundùm aliquam proportionem, 15. 43. peccatum dupliciter conſiderari poteſt, ſcilicet, moraliter, ſeu philoſophicè; vel theologicè, & hoc ſecundo modo conſideratum mortale, & veniale, ſivè ex genere, ſivè ex circumſtantiis differunt eſſentialiter, & ſpecificè, 14. 45. philoſophicè autem, & in genere moris mortale, & veniale ex genere diſtinguuntur ſpecie, non ſic mortale, & veniale ex circumſtantiis, 16. 46. quomodo idem numero actus poſſit ſucceſſivè fieri mortalis, & venialis, 15. 47. quomodo inter mortale, & veniale diſcernendum ſit, 15. 48. & ſequent. intendens committere omnia venialia mortaliter peccat, quia exponit ſe periculo proximo peccandi mortaliter, 15. 50. quibus modis peccatum ex genere ſuo poſſit fieri veniale, 15. 51. quibus modis peccatum quoque veniale ex genere ſuo poſſit ex accidenti fieri mortale, 15. 52. plura peccata venialia unum mortale per ſe, & formaliter non conſtituunt, 15. 55. regula generalis ad dignoſcendum, quando ultimum peccatum veniale ſimul cum præcedentibus materiam notabilem integrat, & ad mortale ſufficientem, 15. 55. idem actus numero ſucceſſivè de veniali fieri poteſt mortale peccatum, & è contrà, 15. 56. quomodo idem actus numero poſſit eſſe ſimul veniale, & mortale, 15. 57. quomodo idem numero peccatum veniale manens idem in genere moris poſſit fieri mortale, vel è contrà, 15. 58.

Peccatorum diſtinctio ſpecifica per ordinem ad objecta, & materiam, circà quam verſatur non eſt deſumenda proximè, & formaliter ſed tantùm remotè & fundamentaliter, 15. 60. nec etiam rectè deſumitur ex oppoſitione ſolùm ad virtutes ſpecie diverſas, 15. 61. nec etiam per ordinem ad diverſa præcepta abſolutè loquendo, 15. 62. peccata non diſtinguuntur ſpecie per ordinem ad diverſa præcepta, niſi ex diverſo motivo ſint condita, 15. 65. ſed diſtinguuntur ſpecie per ordinem ad diverſas ſpecie perfectiones, & rectitudines quibus privant, 15. 85. undè deſumenda ſit peccatorum diſtinctio numerica, 15. 66. & ſequentibus non omnia peccata ſunt paria, & æqualia in gravitate, 15. 68. inæqualitas, & gravitas peccatorum ſumitùr ex objectis ratio-

Digitized by Google

rationi diſſonis, & per ordinem ad virtutes, quibus opponuntur, 15. 69. ſumitur etiam ex circumſtantiis, itaut quo pejores fuerint, graviora quoque ſint peccata, 15. 70. ad circumſtantias quoque ſpectat gravitas peccatorum ratione majoris nocumenti, quod ex illis ſequitur, 15. 71. ad circumſtantias etiam ſpectat gravitas peccatorum ex conditione perſonæ, quæ peccat, & in quam peccatur, ibidem. peccatum creſcit ex dignitate perſonæ offenſæ, 15. 72. peccatum levius ex objecto poteſt ex aliqua circumſtantia fieri gravius alio peccato graviori ex objecto, 15. 73. quandonam duobus vitiis extremis eidem virtutis oppoſitis ſit gravius, 15. 75. voluntas poteſt eſſe, & de facto eſt ſubjectum peccati, 15. 77. ipſa ſola eſt ſubjectum primo actus peccaminoſi, aliæ verò potentiæ ejus imperio ſubjectæ ſecundario, 15. 78. dari poteſt peccatum ſubjectivè in potentia intellectiva, in quantum ſubeſt phyſico voluntatis imperio, 15. 79. in appetitu quoque ſenſitivo poteſt eſſe peccatum, 15. 80. etiam in ſenſibus, & membris exterioribus peccata reperiri poſſunt, 15. 81. malitia actus exterioris diſtincta eſt à malitia actus interioris, 15. 83. explicatur diviſio peccati in peccatum cordis, oris, & operis, 15. 84. quomodo peccata cogitationis multiplicentur ſpecie, & numero, 15. 85. quandonam peccata oris ſpecie, & quando numero multiplicentur, 15. 86. & ſequent. quomodo, & quando peccata operis ſpecie, vel numero multiplicentur, 15. 88. quomodo, & quando motus concupiſcentiæ appetitus ſenſitivi ſint peccata, 15. 89.

Peccatum omnium cauſa eſt creata voluntas, aliæ verò potentiæ inferiores in quantum voluntati ſubduntur, 15. 91. duæ ſunt cauſæ externæ ad peccatum moventes Diabolus, & Mundus, 15. 92. Deus autem nullo modo eſt cauſa peccati, 15. 93. & ſequent. unum etiam peccatum reſpectu alterius poteſt eſſe cauſa, 15. 95. triplex præſertim eſt interna cauſa peccati, ignorantia, paſſio, & malitia, 15. 96. ignorantia quotuplex, 15. 97. quæ diligentia ſit adhibenda, ut ignorantia judicetur invincibilis, 15. 98. ignorantia antecedens, & invincibilis tam juris, quàm facti à peccato excuſat omninò, 15. 99. ignorantia conſequens, ſeù vincibilis non excuſat à peccato, 15. 100. quæ ignorantia vincibilis propriè dici poſſit, ibidem. ignorantia concomitans, ſi fuerit vincibilis, non excuſat à peccato, benè tamen ſi fuerit invincibilis, 15. 101. ignorantia vincibilis, quæ eſt cauſa peccati, ſemper eſt peccatum, & ſpeciale diſtinctum ab eò quòd ſit ex eadem ignorantia, 15. 103. ad quam peccati ſpeciem talis ignorantia revocetur, & cui peccato opponatur, ibidem. quarum rerum ignorantia ſit vincibilis, aut poſſit eſſe invincilis loquendo de jure naturali, & poſitivo divinò, vel humano, 15. 104. & ſequent. quodnam ſit peccatum ex paſſione, 15. 106. paſſio non eſt cauſa peccati per ſe, & directè, ſed ſolùm indirectè, ex parte objecti, 15. 107. peccata ex paſſione provenientia ſemper aliquem defectum in intellectu præſupponunt, 15. 108. quodnam ſit peccatum ex malitia, 15. 109. poteſt dari defectus in voluntate ſine prævio defectu in intellectu 15. 110. peccata ex habitu vitioſo commiſſa dici debent potiùs ex infirmitate, & impotentia, quàm ex malitia, 15. 110. peccatum ex malitia cæteris paribus eſt gravius peccato ex ignorantia, aut ex paſſione, 15. 112. cauſæ excuſantes à peccato ſunt ignorantia invincibilis, tam juris, quam facti, 15. 113. item impotentia adimplendi præceptum, ſivè impotentia ſit phyſica, ſivè moralis, 15. 114. qui totum præceptum adimplere non poteſt, quando tenetur ad partem, quam poteſt, ibidem. vis etiam abſolutè alicui illata excuſat à peccato, 15. 115. metus, per ſe à culpa non excuſat, quamvis ejus malitiam minuat, 15. 116. interdum tamen poteſt excuſare per accidens, ibidem. quamvis tranſgreſſio legis, ex quocumque metu oriatur, ſit culpabilis, tam contingere poteſt ob periculum alicujus mali ceſſare in eo caſu legis obligationem, 15. 117. quandonam ceſſet obligatio legis ratione metus, vel periculi, ibidem. in jure humano diſpenſatio legis excuſat à tranſgreſſione præcepti, 15. 118.

Peccatum aliquos habet effectus, 15. 119. per peccata actualia, & perſonalia amittuntur dona Dei gratuita, 15. 120. effectus peccati eſt etiam macula quædam habitualis, quæ tranſacto peccati actu in ipſa remanet, 15. 121. quid ſit, & quid importet hæc macula habitualis, 15. 122. alter effectus peccati eſt reatus pœnæ, 15. 124. quanta ſit pœna cuicumque mortali peccato divinitus decreta, 15. 125. quæ pęna peccatis venialibus correſpondeat, 15. 126. peccata venialia non puniuntur in Inferno pęna æterna ſenſus, ibidem. quomodo intelligatur, quod in Inferno nulla eſt redemptio, 15. 127. per peccatum aliquo modo etiam læditur natura in naturalibus, 15. 128. non quidem itaut per peccatum tollatur ulla perfectio intrinſeca, & naturalis ipſius hominis, 15. 129. in quo conſtat corruptio naturæ humanæ per peccatum primi parentis, ibidem. per peccatum originale, & per peccata etiam actualia aliquo modo minuitur inclinatio naturalis ad bonum, 15. 130. non tamen intrinſecè, ſed tantùm extrinſecè, 15. 131. quatuor ſunt vulnera, quæ in natura oriuntur ratione peccati, & quænam ſint, 15. 132. eſt etiam effectus peccati privatio ſpeciei, modi, & ordinis, 15. 133. quomodo unum peccatum poſſit eſſe pęna alterius, 15. 134.

Peccata capitalia quæ ſint, & quarè talia dicantur, 15. 136. V. Vitia capitalia.

Pęnitentia virtus quid ſit, 21. 2. eſt virtus non theologica, ſed morale, 21. 3. quatuor ſunt pęnitentiæ modi, vel actus, 21. 4. triſtitia, vel dolor de peccato commiſſo non eſt pęnitentia propriè ſumpta, quatenus eſt virtus, ibidem. deteſtari peccatum non eſt ſpecialis actus pęnitentiæ, ſed cuicumque virtuti convenit, ſic etiam gratanter acceptare pęnam pro peccato inflictam, 21. 5. velle punire, & vindicare peccatum eſt actus ſpecialis virtutis pęnitentiæ, 21. 6. quæ ſit propria ratio pęnitentiæ, ut eſt virtus ſpecialis à cæteris diſtincta, ibidem. objectum formale, & per ſe pęnitentiæ eſt peccatum ipſum, ut vindicabile, 21. 7. eſt quædam juſtitia erga Deum, atque ideò ad virtutem juſtitiæ reduci debet, 21. 8. propriè loquendo juſtitia vindicativa dici debet, ſeù ejus ſpecies, ibidem. reconciliatio non eſt finis intrinſecus pęnitentiæ, ſed ſatisfactio per pęnam debitam, 21. 9. pœnitentia Chriſtiana, quæ dicatur, & quinam actus ejus, 21. 10. non eſt virtus per ſe infuſa, ſed acquiſita, 21. 11. ad ſupernaturalitatem actus non ſemper requiritur, quòd ſit ab habitu infuſo, ſed ex ſpeciali Dei auxilio elicitus, 21. 12. & ſequent. ſupernaturalitas alia quoad ſubſtantiam, alia quoad modum, 21. 14. licèt dari poſſit actus vindicandi, & deteſtandi peccatum, qui ſit naturalis, actus tamen pęnitentiæ eſt ſupernaturalis, 21. 15. non tamen eſt ſupernaturalis quoad ſubſtantiam, ſed tantùm quoad modum, 21. 16. & ſequent. pęnitentia Chriſtiana alia perfecta, alia imperfecta, illa dicitur contritio, hæc attritio, 21. 18. utraque eſt actus ſupernaturalis, & includit ſaltem virtualiter propoſitum de cætero non peccandi, ibidem. quid ſit pęnitentia perfecta, quæ dicitur contritio, 21. 19. V. Contritio, quid ſit pęnitentia imperfecta, quæ dicitur attritio, 21. 39. V. Attritio.

Pęnitentia eſt neceſſaria ad remiſſionem peccati mortalis tantùm de potentia Dei ordinaria, non abſoluta, 21. 51. duplex eſt pęnitentia formalis, ſcilicet, & virtualis, & duplex eſt neceſſitas medii, & præcepti, ibidem. eſt neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem, ac etiam neceſſitate præcepti, 21. 52. in lege naturæ, & ſcripta fuit neceſſaria perfecta contritio, in lege autem gratiæ, vel hæc, vel attritio cum Sacramento, 21. 53. ad remiſſionem peccati modò ſufficit attritio cum Sacramento, 21. 54. etiam in ipſo mortis articulo non eſt neceſſaria contritio, 21. 55. licet regulariter requiratur pęnitentia formalis, interdum tamen poteſt virtualis ſola ſufficere, 21. 57. non eſt ſufficiens diſpoſitio ad juſtificationem dilectio Dei, quæ non ſtatim excitat ad deteſtationem peccatorum menti occurrentium, 21. 59. juſtificatus per dilectionem Dei ſine formali contritione cum oblivione peccatorum inculpabilis tenetur poſteà conteri, cùm eorum recordatur, 21. 60. præceptum pęnitentiæ per ſe obligat in articulo mortis, ſi non adeſt copia Confeſſarii, 21. 62. quando obliget per accidens, ibidem. non ſtatim poſt peccatum commiſſum tenetur peccator reſurgere, 21. 63. aliquo tempore antè mortis articulum tenetur peccator pęnitere, 21. 65. quomodo hoc tempus deſignari poſſit, 21. 66. præceptum pęnitentiæ obligat, quoties peccata commiſſa menti occurrunt plenè, ac deliberatè, 21. 68. probabile id etiam eſt de peccatis jam dimiſſis, & expiatis, 21. 71. diſcrimen obligationis pęnitentiæ ad deteſtanda peccata commiſſa, & remiſſa, quoties menti occurrunt, 21. 72. contritio non eſt deletiva culpæ phyſicæ, & in genere cauſæ efficientis, neque in genere cauſæ formalis, ſed tantùm moralis diſpoſitivæ, 21.

Digitized by Google

74. & ſequentibus, & per modum meriti de congruo, 21.76. poteſt etiam dici cauſa moralis, & diſpoſitiva gratiæ juſtificantis, & per modum meriti de congruo, 21. 77. virtute pœnitentiæ de facto omnia mortalia ſimul remittuntur, nec unum ſine alio remitti poteſt, 21.78. poteſt tamen hoc fieri de potentia Dei abſoluta, ibidem. ſemper cum culpa remittitur quoque pœna æterna, non tamen temporalis, 21. 79. & ſequentibus, peccatum veniale poteſt remitti extrà Sacramentum per contritionem, & in Sacramento per attritionem, 21. 82. in homine juſto extra Sacramentum etiam per attritionem remitti poteſt, ibidem. ac etiam per actus aliarum virtutum, qui æque Deo placeant, ac veniale diſplicuit, 21. 83. pœnitentia valet ad remiſſionem venialium ſolùm per modum cauſæ formalis 21. 84. & in homine juſto valet per modum condignæ ſatisfactionis, & meriti de condigno, ibidem. veniale etiam per Sacramenta remittitur ex opere operato, 21. 85. qualis diſpoſitio in juſto hoc ſufficiat, ibidem. quomodo etiam per Sacramentalia peccatum veniale remittant, 21. 87. mortalia remitti poſſunt abſque venialium remiſſione, 21. 89. etiam veniale remitti poteſt ſine mortali, cui erat conjunctum, 21. 90. ad ejus remiſſionem gratiæ habitualis infuſio non requiritur, ibidem. quo pacto venialium remiſſio dicatur reintegratio ad familiaritatem Dei, 21. 91. venialia poſſunt quoque in alia vita remitti, 21. 92. non poſſunt deleri per actum bonum, & meritorium in alia vita elicitum, 21. 93. ſed potius delentur per merita præcedentia ad talem finem relata, 21. 93. 94. vel per ſatiſpaſſionem, & totalis debitæ pœnæ ſolutionem in Purgatorio, 21. 95. quomodo in veniali diſtinguantur remiſſio culpæ, & ſolutio pœnæ, 21. 96. quare in Inferno dimittatur veniale quoad pœnam tantùm, non quoad culpam, in Purgatorio verò quoad utrumque, 25. 97.

Pœnitentiæ Sacramentum fuit à Chriſto Domino immediatè inſtitutum, 21. 99. eſt ab omnibus aliis Sacramentis diſtinctum, & diverſum, 21.100. abſolutio eſt pars intrinſeca, & eſſentialis hujus Sacramenti, 21.101. etiam pœnitentis actus ſunt pars intrinſeca materialis ejuſdem, 21. 102. quomodo inter partes materiales hujus Sacramenti eſſentiales præter Confeſſionem aſſignandæ ſint etiam contritio, & ſatisfactio, 21. 103. ſatisfactio in voto eſt pars ejus eſſentialis, & reipſa exhibita eſt tantum integralis, ibidem. conſtat itaque hoc Sacramentum ex Confeſſione, Contritione, & propoſito ſatisfaciendi, tamquam materia, & abſolutione, tamquam forma, 21. 104. Sacramentum hoc ſumptum pro aggregato importat in recto abſolutionem, & in obliquo actus pœnitentis, 21. 105. quomodo hoc Sacramentum definiatur, 21. 107. actus pœnitentis ſunt materia proxima hujus Sacramenti, 21. 109. materia remota ſunt peccata actualia poſt baptiſmum commiſſa, 21. 110. mortalia ſunt materia neceſſaria, venialia verò tantùm ſufficiens, 21. 111. peccata etiam remiſſa poſſunt eſſe materia iteratæ confeſſionis Sacramentalis, 21.112. ad talem Confeſſionem requiritur novus, & iteratus dolor, 21. 114. talis iterata confeſſio non tantum eſt validum Sacramentum, ſed etiam valde fructuoſum quantum ad effectum, 21. 115. abſolutio eſt propria hujus Sacramenti forma, 21. 117. proferri debet certis verbis humana voce expreſſis, 21. 118. ſola illa duo verba Abſolvo te, ſunt eſſentialia hujus formæ, 21. 120. poteſt valdè dari abſolutio per verba æquivalentia, 21. 121. forma abſolutionis deprecatorie prolata non ſufficit ad valorem Sacramenti, 21. 122. quomodo abſolutio data ſub conditione ſit valida, & quomodo non, 21. 124. non poteſt abſolutio conferri abſenti, 21. 125. quomodo valida ſit confeſſio per Scripturam, ſi poſtea abſolutio in præſentia obtineatur, 21. 126.

Pœnitentiæ Sacramenti proprius effectus eſt remiſſio peccatorum poſt baptiſmum commiſſorum, 21. 127. & præſertim quoad culpam. 21. 128. & non tantùm peccatorum mortalium, ſed etiam venialium, 21. 130. quando producatur effectus infuſionis gratiæ, & remiſſionis peccatorum per verba abſolutionis, 21. 132. quem ſenſum, & effectum habeant verba abſolutionis, quando peccata ſunt jam remiſſa per contritionem, vel antecedentem confeſſionem, 21. 132. quomodo per pœnitentiæ Sacramentum merita bonorum operum reviviſcant, 21. 134. non poteſt dari Sacramentum pęnitentiæ validum, ſed informe, 21. 135. hoc Sacramentum præſertim ab aliis differt, quod ipſam pęnitentis diſpoſitionem includit, ut partem eſſentialem, 21. 136. aliquis actus interioris pęnitentiæ eſt neceſſarius nedum ad effectum, ſed etiam ad eſſentiam hujus Sacramenti, 21. 137. quando ſit nova confeſſio de peccatis jam confeſſis, vel ex inculpabili oblivione prætermiſſis, requiritur novus, & diſtinctus, dolor, 21. 138. ſimul cum dolore requiritur propoſitum efficax non peccandi de cętero, 21. 139. ad validam, & fructuoſam confeſſionem ſufficit ſola attritio etiam ut talis cognita, 21. 140. debet tamen eſſe attritio vera, & realis non tantum putata, ibidem. attritio ex motivo mere humano elicita non eſt ſufficiens diſpoſitio, 21. 141. debet eſſe de omnibus peccatis formaliter, vel ſaltem virtualiter, 21. 142. in confeſſione venialium non eſt neceſſaria attritio, ſed minor diſpoſitio ſufficere poteſt, 21. 144. dolor ſic explicatus in confeſſione venialium debet eſſe de omnibus, & non de aliquibus tantum, 21. 146. quomodo pęnitens poſſit habere propoſitum efficax de omnibus venialibus vitandis, 21. 148.

Penſio quid ſit, & quid hoc nomen indicet, & quotuplex ſit, 14. 74. quomodo conveniat cum beneficio, & ab eo differat, ibidem. quinam penſiones beneficiis imponere poſſit, 14. 75. quænam ſit juſta cauſa concedendi penſionem, ibidem. ad hoc, ut penſio ſit juridice impoſita, debet eſſe moderata, itaut beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio, 14. 76. quid dicendum, ſi beneficiarius pingue patrimonium haberet, ibidem. quænam ſint penſionarii obligationes, 14. 77. probabile eſt penſionarium teneri eodem modo, ac beneficiatum ſuperfluos penſionum fructus in pios uſus expendere, an penſionarius licitè plures penſiones retinere poſſit, ibidem. V. Beneficium.

Perjurium quid ſit, 11. 58. V. Juramentum.

Pignus, quid ſit, & quomodo ab Hypotheca differat, 5. 164. V. Hypotheca.

Polygamia, ſeù pluralitas uxorum ſucceſſiva poſt mortem alterius conjugis eſt valida, & licita, 20. 50. ſimultanea verò jure divino eſt prohibita, ac etiam jure poſitivo in lege Evangelica, 20. 51. pluralitas etiam maritorum cum una uxore eſt jure naturali illicita, & nulla, ibidem. polygamia eſt contra jus naturæ latè ſumptum, non autem ſtrictè, & in rigore, 20. 52. polygamia plurium virorum cum una uxore ſemper fuit illicita, & numquam permiſſa, 20. 53. plurium autem uxorum cum uno viro per ſingularem Dei diſpoſitionem olim SS. Patribus conceſſa fuit, 20. 54. polygamia ſucceſſiva cum repudio primæ uxoris fuit etiam licitè in lege Moſayca ex diſpenſatione divina, 20. 55. in lege autem Evangelica nullo modo eſt valida, nec licita. 20. 56. poſſet tamen à Deo diſpenſari in caſu neceſſitatis, ſicut in antiqua lege diſpenſatum fuit, ibidem.

Poſſeſſio quid ſit, 3. 56. V. Dominium.

Precarium quid ſit, & quomodo a commodato differat, 4. 63. V. Contractus.

Præſcriptio, vel uſucapio quid ſit, 3. 55. conditiones præſcriptionis, ut dicatur legitima, 3. 56. quodnam ſit tempus lege conſtitutum ad præſcriptionem inducendam, 3. 59. V. Dominium.

Privilegium quid ſit, & quomodo à diſpenſatione differat, 2. 192. quinam privilegium concedere poſſint, & quibus, 2. 193. quotuplex ſit privilegium, 2. 194. quanto tempore privilegium duret, 2. 195. an ceſſante cauſa privilegii ipſum quoque ceſſet privilegium, 2. 196. & ſequent. quænam ſit forma extrema privilegii, 2. 199. V. Lex humana.

Promiſſio ſimplex quid ſit, ut ab onerosa diſtinguitur, 4. 26. debet eſſe libera, & deliberata, ſpontanea, & non coacta, 4. 27. debet eſſe verbis, vel ſignis externis facta, vera, & non ficta, ibidem. item debet eſſe acceptata, quia antè acceptationem nullam parit obligationem, 4. 28. & tandem debet eſſe de re licita, ibidem. quomodo promiſſio differat à donatione, pollicitatione, pacto, & ſtipulatione, 4. 30. quando promiſſionis obligatio ceſſet, 4. 31. promiſſio ex genere ſuo obligat in conſcientia ad ſervandum promiſſum, ſub pęna peccati mortalis, 4. 33. ex accidenti tamen ratione levitatis materiæ poteſt fieri veniale, ibidem. mandacium ex ſuo genere eſt peccatum mortale, 4. 34. quanti valoris res promiſſa eſſe debeat, ut promiſſionis violatio peccatum mortale cenſeatur, 4. 36. ex ſola promiſſione interna non oritur obligatio ex juſtitia ad ſervandum promiſſum, ſub pęna peccati mortalis, 4. 38. vis obliganda ſita eſt in actu interno dependenter tamen à manifeſtatione externa, ut à conditione, 4. 39. ex vi juris civilis nulla promiſſio etiam ſignis externis manifeſtata antè acceptationem obligat promittentem ex juſtitia ad eam ſervandam, 4. 40. & probabilius eſt nec etiam obligare ex vi juris naturalis, 4. 41. ſed tantùm obli-

gat virtute veracitatis, & fidelitatis, qua promittens tenetur vera facere ſua dicta, 4. 42. ex ſola promiſſione nondùm acceptata promiſſarius in rem promiſſam jus non acquirit, ibidem.

Purgatorii nomine quid intelligatur, 24. 2. certum eſt, ac de fide dari purgatorium, 24. 3. habet rationem viæ, non termini ultimati defunctorum, 24. 8. quo in loco ſit Purgatorium, 24. 9. quibus de cauſis Purgatorium fuerit à Deo inſtitutum, 24. 21. & ſequ. carentia beatificæ viſionis in animabus Purgatorii habet rationem pœnæ damni, 24. 21. non eſt in eis pœna vermis, ſicut eſt in damnatis, 24. 22. nec ſolùm in eis datur pœna damni, ſed etiam aliqua triſtitia eam conſequens, ibidem. datur etiam in eis pęna ſenſus quatenus igne cruciantur, 24. 22. quomodo ignis, cùm ſit corporeus, illas cruciare poſſit, ibidem. cur Deus potiùs igne uti voluerit pro eorum cruciatu, quàm aqua, vel aere, aut alia re creata, ibidem. non torquentur à Dęmonibus, ut divinę juſtitiæ Miniſtris, ſed immediatè à Deo, 24. 24. quomodo detentio in igne ſit nolita ab animabus purgantibus differenter a damnatis, 24. 25. pęna Purgatorii acerbior eſt qualibet pęna hujus vitæ, 24. 26. quomodo id ſit intelligendum, 24. 27. quid dicendum de pœna damni, 24. 28. quid certum ſit de duratione pœnarum Purgatorii, 24. 29. quanto tempore duret cujuslibet purgantis pęna, 24. 30. quid dicendum de intenſione illarum pęnarum, 24. 31. & ſeq. animæ antè finitam purgationem inde exire poſſunt ad tempus ex divina diſpenſatione, 24. 33. pœna Purgatorii quomodo ſit voluntaria, 24. 34. quomodo animæ corporibus egreſſæ judicentur, & ad loca deſtinata poſteà deferantur, 24. 36. judicantur in ipſo loco, in quo à corporibus decedunt, 24. 37. probabilius eſt hoc judicium à Chriſto homine fieri, ibidem. animæ purgantes ſunt certæ, & ſecuræ de propria ſalute, 24. 38. & talis certitudo media eſt inter certitudinem viæ, & patriæ, 24. 39. animæ illæ non ſunt in ſtatu merendi, neque demerendi, 24. 40. poſſunt tamen pro nobis orare, & aliquid impetrare, 24. 42. ac etiam aliquando miracula edere. 24. 43.

Q

QUalitatis errór Matrimonium non dirimit, 20. 97. in quibus caſibus error etiam circà qualitatem Matrimonium dirimere poſſit, 20. 98. V. Matrimonii impedimenra.

Quantitas materiæ in Euchariſtia conſecrandæ debet eſſe certa, ac determinata ex intentione conſecrantis, 18. 22. quæcumque minima quantitas materiæ eſt conſecrabilis, dummodò ſit ſenſibilis, 18. 23. cur conſecrari non poſſit in quacumque magna quantitate, 18. 24. qnantitas aquę vino miſcendæ in Calicis conſecratione modica eſſe debet, 18. 19. V. Euchariſtia. quantitas major ad furtum grave domeſticorum requiritur, quàm ad furtum exterorum, 9. 14. V. Furtum.

Quænam ſint conditiones contractus ex parte efficientis, ut ſit validus, 4. 5. quęnam ex parte formæ contractus, 4. 6. quęnam ex parte materiæ, 4. 7. & quænam ex parte finis, 4. 9. V. Contractus.

Quædam Sacramenta per ſe, & ex vi ſuæ inſtitutionis primam gratiam conferunt, quædam vero ſecundam, ſeù augmentum ejus, 16. 26. quænam ſint Sacramenta characterem imprimentia, quæ proindè iterari non poſſunt, 16. 29. V. Sacramentum.

Quæſtus, ſivè lucrum ob turpem cauſam an obligationem reſtitutionis inducat, 9. 67. pro opere illicito patrando nihil dari, vel accipi poteſt antè operis impletionem, quòd ſi acceptum eſt reſtitui debet, 9. 68. poſt operis impletionem tenetur promittens ſolvere pretium, & accipiens ad reſtitutionem non tenetur, & hoc ſpectato jure naturæ, & in foro conſcientiæ, 9. 69. acquiſita ob turpem cauſam non ſolùm antè factum, ſed etiam ſecuto facto ſunt reſtituenda, quando lex efficit acquirentem dominii incapacem, 9. 73. cui talis reſtitutio ſit facienda, ibidem. ſpectato jure poſitivo, & foro externo pro ſolo opere meretricio conceditur actio contrà fornicarium ad juſtam mercedem ſolvendam, pro reliquis verò operibus pravis probabile eſt pretium nulli eſſe reddendum, 9. 73. pretium acceptum pro opere debito ex juſtitia, vel ne fiat peccatum contrà juſtitiam, neceſſario reſtituendum eſt in foro conſcientiæ, 9. 75. idem dicendum eſt de pretio accepto pro operibus debitis ex aliis virtutibus, 9. 79. in quibus caſibus meretrix ad reſtitutionem teneatur pretii accepti pro copia facta ſui corporis, 9. 77. & ſequent.

Quinam gaudeant immunitate Eccleſiæ, & quid hæc ſit, 11. 73. quinam ſit poſſeſſor bonæ, vel malæ fidei, 7. 22.

Quomodo peccata omiſſionis, & commiſſionis eidem virtuti oppoſita eſſentialiter diſtinguantur, 15. 23. quomodo diſtinguantur vitia extrema eidem virtuti oppoſita, 15. 25. quodnam ex duobus vitiis extremis eidem virtuti oppoſitis ſit gravius, 15. 24. V. Peccatum.

Quot ſint Eccleſiæ Sacramenta, 16. 53. V. Sacramentum. Quot ſint peccata capitalia, & quare talia dicantur, 15. 136. V. Vitia capitalia. Quot ſint Matrimonii impedimenta, 20. 97. & ſeq. V. Matrimonium. Quot ſint gradus conſanguinitatis, & quomodo dignoſcendi, & computandi, 20. 102. Quot ſint gradus affinitatis, & quomodo dignoſcendi, & computandi, 20. 112. Quot ſunt modi, quibus peccatum alienum participatur in materia reſtitutionis, 7. 23.

R

RAptus propriè dictus, & Matrimonium dirimens, quid ſit, 20. 108. V. Matrimonii impedimenta.

Religionis virtus quid ſit 11. 16. pręcipuus ejus actus eſt adoratio, quæ multiplex eſt, 11. V. Adoratio.

Religionis nomen dupliciter accipi poteſt, 14. 2. ſtatus Religioſus, ſeù ſtatus Religionis preſsè ſumptæ quid ſit, 14. 3. qualis ſit varietas, & diverſitas Religionum, & Ordinum, & quæ ſint conditiones Religioſi verè, & propriè dicti, 14. 4. quæ, & quot ſint conditiones ad profeſſionis religioſę valorem requiſitæ, 14. 5. non ſolùm profeſſio expreſſa, ſed etiam tacita verum religioſum conſtituit, ibidem. non ſolùm vota ſolemnia, ſed etiam ſimplicia in aliqua ſocietate emiſſa verum Religioſum conſtituere poſſunt, 14. 7. Pontifex etiam in votis ſolemnibus diſpenſare poteſt, ibidem. obligatio tendendi ad perfectionem in religioſis eſt ſub mortali peccato. 14. 8. non tamen eſt diſtincta ab obligatione ſervandi vota, & obſervantias regulares, ibidem. peccata Religioſi cæteris paribus graviora ſunt peccatis ſæcularium, 14. 9. inter tria Religionis vota votum obedientiæ eſt præſtantius, 14. 10. Religioſus tenetur ſub mortali præſertim ad obſervantiam trium votorum eſſentialium, 14. 11. non æqualiter obligatur ad ſervanda omnia in Regula contenta, 14. 12. undè talis obligatio dignoſci poſſit, 14. 14. quid dicendum ſit de obligatione Conſtitutionum, ſeù ſtatutorum Religionis, 14. 15. tranſgreſſio, quæ imputatur ad pœnam, etiam aliquo modo imputatur ad culpam, ibidem. abuſus evitandi in quibuſdam Religionibus circà promovendos ad Magiſterium, & Provincialatus titulares, 14. 16. Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum aſſumptus manet adhuc votis eſſentialibus ſuæ Religionis obſtrictus, 14. 17. quomodo ſe habeat ad alia Regulæ præcepta, & regulares obſervantias, 14. 18. ejecti quoque, & expulſi à Religione, tamquam incorrigibiles, manent cum obligatione trium votorum Religionis, 14. 19. poteſt Religioſus à religione recedere ad ſuſtentandum parentes in extrema neceſſitate poſitos, 14. 20. Obedientiæ votum eſt præcipuum inter tria ſubſtantialia Religionis vota, 14. 21. ad quæ obligetur Religioſus ex tali voto, 14. 22. & ſeq. V. Obedientiæ votum, ad quæ obligetur Religioſus voto caſtitatis, 14. 31. V. Votum Caſtitatis. ad quæ obligetur Religioſus voto paupertatis, 14. 38. & ſeq. V. Votum Paupertatis.

Remiſſio peccatorum V. Pœnitentia.

Reſervatio Caſuum V. Caſus reſervandi.

Reſtitutio quid ſit, 7. 3. quomodo differat à ſimplici redditione, ibidem. injuria damnoſa, quæ eſt radix reſtitutionis duplex eſt, 7. 4. quomodo reſtitutio à ſatisfactione differat, 7. 5. juſtitia ſtricte ſumpta eſt ſpecialis virtus, & dividitur in commutativam, & diſtributivam, 7. 6. reſtitutio ad actus juſtitiæ particularis, & commutativæ, ibidem. non ſemper ad eamdem virtutem ſpectat non inferre damnum, & illud reſarcire, 7. 9. eſt neceſſaria ad ſalutem non quidem neceſſitate medii, ſed præcepti, 7. 11. præceptum reſtitutionis licet in forma verborum ſit affirmativum, in ſubſtantia tamen eſt negativum, 7. 13. quid ſit attendendum ad dignoſcendam rationem præcepti affirmativi, & negativi, 7. 14. quomodo præceptum reſtitutionis obliget ſemper, & pro ſemper, 7. 15. reſtitutio ad ſalutem neceſſaria non ſolùm bona fortunæ concernit, ſed alia etiam interna, & externa, ibidem. ex triplici capite oritur obligatio reſtituendi, 7. 16. diſcrimen inter reſtitutionem ratione injuſtæ acceptationis, & ratione rei acceptæ, 7. 17. nemo tenetur ad reſtitutionem ob damnum alteri datum ex culpa levi, & leviſſima, 7. 18. ut obligatio reſtitutionis oriatur ex cul-

Digitized by Google

culpa lata, talis culpa debet eſſe mortalis, nec ſuffieit venialis, 7. 19. ad reſtitutionem tenentur, qui rem alienam juſto quidem titulo acceperunt, ſed poſteà in mora conſtitui eam retinent invito domino, 7. 21. item qui rem injuſtè acceptam apud ſe habent, ſivè bona fide, ſivè mala illam habeant, 7. 22. quinam dieatur poſſeſſor bonæ, vel malæ fidei, ibidem. item omnes ad reſtitutionem tenentur, qui aliquo modo ſunt eauſa damni illati directè, vel indirectè, 7. 23. novem ſunt modi quibus peccatum alienum participatur, ibidem. non tenentur ad reſtitutionem, niſi fuerit cauſa influens, & efficax damni illati, 7. 24. ſi plures ſimul concurrant ad tale damnum ſecutum, ſinguli tenentur ad reſtitutionem in ſolidum, 7. 52. quando aliquis tale damnum impedire poſſet, & non impedit, non tenetur ad reſtitutionem, ſi tale impedimentum ei ex officio non incumbit 7. 28. qui ſine ſua culpa, & præter intentionem fortuito damnum infert alieui ad reſtitutionem non tenetur, 7. 29. quomodo, & quibus ſervatis conditionibus licitum ſit rem propriam ab alio injuſte detentam ſurripere, & abſque ulla reſtitutionis obligatione, 7. 31. & ſequent. quo pacto licitum ſit rem ſuam recuperare etiam per violentiam, & rapinam, 7. 33. quando reſtituere teneatur, qui alium à conſecutione alicujus boni impedivit, ibidem. non ſolùm res injuſtè detenta reſtitui debet, ſed etiam fructus ex ea percepti, ſi erat de ſe fructifera, 7. 34. non autem ſi eſſent ex induſtria poſſeſſoris, ſivè ſit bonæ, ſivè malæ fidei, 7. 35. tres fructuum ſpecies ſunt diſtinguendæ, merè naturales, merè artificiales, & mixti, 7. 36. quæ damna ſint reſarcienda domino, & quomodo, 7. 37. ad quid reſtituere teneantur poſſeſſores tàm bonæ, quàm malæ fidei, 7. 78. qui bona fide rem furtivam emit, & poſteà vendit, etiam ceſſante bona fide non tenetur contractum reſcindere, 7. 29. ad quid teneatur poſſeſſor malæ fidei, 7. 40. accepta per ſimulatam paupertatem ſunt reſtitutioni obnoxia, 7. 41. ſic etiam acquiſita per hypochriſim, 7. 44. non autem acquiſita ob turpem cauſam, 7. 46.

Reſtitutio rei facienda eſt domino, cui ſublata eſt, 7. 48. vel propinquis, & hæredibus in ejus defectu, vel pauperibus, his quoque deficientibus, 7. 49. qui rem emit à fure, eidem poteſt eam reſtituere, ne pretium ſuum amittat, 7. 50. cui reſtituenda ſit res, quæ accipitur ab altero etiam cum culpa illius, 7. 52. bona incerta ex delicto habita ſunt reſtituenda pauperibus, 7. 53. quid dicendum de bonis incertis ſine delicto habita, 7. 54. res inventæ, quæ numquam dominum habuerunt, & vacantia, quæ pro derelictis habentur ſunt primi inventoris, & occupantis, 7. 55. quid dicendum de theſauris, 7. 56. quando acquiſita per errorem ſint reſtituenda, & quando non, 7. 57. reſtitutio fieri debet quamprimum commodè fieri poteſt, 7. 59. in quibus caſibus reſtitutionem differre liceat, 7. 60. quinam ordo ſit in reſtitutione ſervandus, 7. 61. nullus ordo ſervandus eſt in foro conſcientiæ inter debita ex delicto, & contractu oneroſo in ſolutione, 7. 64. quinam ordo ſervandus ſit in reſtitutione inter perſonas, quæ damnum intulerunt, 7. 65. quibus expenſis facienda ſit reſtitutio, quando debetur ſolum ratione rei acceptæ, 7. 66. quibus expenſis facienda ſit, quando res eſt debita ratione injuſtæ acceptationis, 7. 67. quibus expenſis fieri debeat, quando obligatio reſtituendi oritur ex contractu, 7. 69. actualis reſtitutio differri poteſt, quando eſſet in præjudicium Reipublicæ, vel ipſius damnificati, 7. 70. item quando reſtitutio eſſet in diffamationem reſtituentis, 7. 71. quia bona inferioris ordinis non ſunt neceſſario reſtituenda cum detrimento notabili bonorum ordinis Superioris, 7. 73. quænam ſint bona Superioris, & inferioris Ordinis, 7. 74. excuſatur etiam debitor à reſtitutione, quando hæc caderet in magnum incommodum reſtituentis, & in parvum, vel nullum commodum creditoris 7. 75. quando licitè differri poſſit reſtitutio pro conſervatione ſui honorifici ſtatus, & quando non, 7. 77. excuſat prætereà à reſtitutione extrema debitoris inopia, & neceſſitas 7. 78. quandonam extremè indigens ad pinguiorem fortunam redactus ad reſtitutionem teneatur, & quando non, 7. 79. quando creditor, & debitor ſunt ſimul in æquali neceſſitate, hic ad reſtitutionem non tenetur, 7. 81. aliæ quædam cauſæ à reſtitutione excuſantes, ignorantia nempe probabilis juris, vel facti 7. 83. creditoris remiſſio, ac debiti condonatio, 7. 84. ceſſio bonorum, 7. 85. præſcriptio, 7. 86. compenſatio creditoris ex bonis debitoris, 7. 87. Judicis ſententia, 7. 88. & tandem ſolutio debiti creditori creditoris ſui, 7. 89.

Reſtitutio facienda ob damna ſpiritualia, 8. 2. qui per vim, & fraudem alium ad peccandum induxit, tenetur ex juſtitia ad reſtitutionem damni illati, 8. 3. etiam qui ſine vi, & fraude, alium ad peccandum induxit, ad eamdem reſtitutionem tenetur ex lege juſtitiæ, 8. 5. quando conſulens ad reſtitutionem damni illati teneatur, 8. 9. impediens alicui juſta de cauſa Religionis ingreſſum nec peccat, nec ad reſtitutionem tenetur, 8. 10. extrahens profeſſum à Religione tenetur ex juſtitia ad reſarcienda damna indè ſequentia tàm Religioni, quàm Religioſo, 8. 11. & ſequent. impediens alicui malitioſè, & per fraudem Religionis ingreſſum peccat, & ad reſtitutionem tenetur, 8. 13. qualis, & quanta hæc reſtitutio eſſe debeat, 8. 13.

Reſtitutio facienda ob damna corporalia, 8. 15. quid prohibeatur quinto Decalogi præcepto, 8. 16. injuſta ſui ipſius occiſio, & corporibus læſio prohibita eſt, 8. 18. item injuſta alterius occiſio, licita tamen eſt, ſi fiat auctoritate publica per juſtitiam punitivam, 8. 18. damna omnia ex occiſione, vel mutilatione alterius ſecuta ſunt reſtituenda, 8. 38. V. Homicidium, Aggreſſoris occiſio.

Reſtitutio facienda ob damna famæ, & honoris, 8. 48. & ſeq. V. Fama, & Honor.

Reſtitutio facienda ob damna in bonis Fortunæ, 9. 1. V. Furtum.

Reſtitutio facienda ex adulterio, & ſtupro, 9. 45. quid ſit ſtuprum, & adulterium, ibidem. quo ſenſu adulterium dicatur eſſe peccatum contrà juſtitiam, 9. 96. V. Adulterium. ad nihil tenetur qui virginem conſentientem defloravit abſque vi, & fraude, vel promiſſione Matrimonii, 9. 57. talis virginis defloratio à ſimplici fornicatione non differt, ibidem. nec in tali caſu tenetur aliquid dare parentibus, vel iis, ſub quorum cura eſt, 9. 58. quando verò per vim, & fraudem, vel metum, aut falſas promiſſiones fœmina violatur, tunc damnum indè ſecutum eſt reſtituendum, 9. 59. quomodo talis reſtitutio fieri debeat, ibidem. ab hac obligatione liberatur condonante puella deflorata, 9. 60. & ſi virgo deflorata moritur, antequam nubat; hæredibus nihil reſtituere tenetur, 9. 61. deflorans virginem ſpe fictæ promiſſionis quando eam ducere teneatur, & quando non, 9. 62. quomodo qui votum ſimplex caſtitatis, vel religionis emiſit, & poſteà virginem defloravit cum fide data Matrimonii, eam ducere teneatur, 9. 63. & ſequent. quinam ſint caſus in quibus promiſſor puellam corruptam ducere non tenetur, 9. 65.

Reſtitutio facienda ex turpi lucro, 9. 66. V. Quæſtus, ſeù lucrum ob turpem cauſam.

Reſtitutio facienda ratione ludi, 9. 78. V. Ludus.

Reſtitutio facienda ex venatione, 9. 91. V. Venatio.

Reſtitutio facienda ex bello injuſto, 9. 100. V. Bellum.

Reſtitutio facienda propter Simoniam, 14. 103. V. Simonia.

Reſtrictio mentalis. V. Juramentum.

Reſurrectio hominum generalis eſt poſſibilis ſupernaturaliter, 27. 3. ad præteritum non dari potentiam quomodo intelligendum ſit, ibidem. in ordine ad potentiam ſupernaturalem poteſt quodcumque ens creatum re produci, etiamſi fuerit anteà nedum corruptum, ſed quoque prorſus annihilatum, 27. 4. neque id impedit temporis interruptio, 27. 5. in ordine verò ad potentiam naturalem nec omnes, nec aliqui effectus juxtà communem naturæ curſum redire poſſunt, 27. 6. nulla tamen impotentia intrinſeca ex parte cauſarum naturalium aſſignari poteſt, ſed ſolum extrinſecum impedimentum ex parte Dei, 27. 7. neque cauſa naturalis poteſt reunire animam corpori jam à Deo reparato, 27. 8. ſi reſurrectio conſideretur in ordine ad agens, eſt ſupernaturalis, ſi vero in ordine ad paſſum, eſt naturalis, id eſt, non violenta, 27. 9. certum eſt, ac de fide generalem hominum reſurrectionem eſſe futuram, 27. 10. ratione naturali probari non poteſt talem reſurrectionem eſſe futuram, 27. 11. hoc enim oſtendi non poteſt demonſtratione propter quid deſumpta ex materia, ſivè remota, ſivè proxima hominem componente, 27. 12. neque ex animæ rationali forma ejus ſpecifica, 27. 13. neque ex animæ rationalis immortalitate, quia hæc vera, & rigoroſa demonſtratione oſtendi nequit, 27. 14. etiamſi immortalitas animæ ratione naturali probaretur, adhuc ex ea reſurrectio hominum futura non concluditur, 27. 15. omnes homines juſti ſunt verè, & propriè reſurrecturi, 27. 18. quomodo etiam viventes in fine mundi ſint morituri, ex quo genere mortis, 27. 19. omnes etiam damnati reſurrecturi ſunt in die judicii, 27. 20. omnes etiam parvuli, ſivè cum originali, ſivè ab eo mundati,

Digitized by Google

dati, 27. 21. omnes etiam abortivi, qui ad animationem pervenerunt, reſurgere debent, 27. 23. ac denique monſtra omnia, quæ anima rationali aliquando prædita fuerunt, 27. 24. ob reſurrectionem efficiendam tria ſunt neceſſaria, 27. 25. Chriſtus ut Deus, erit cauſa efficiens reſurrectionis phyſica, non autem ut homo, 27. 26. neque ut homo erit cauſa ejus inſtrumentalis phyſica, ſed aliis modis, 27. 27. quomodo humanitas Chriſti dicatur organum, & inſtrumentum divinitatis, 27. 28. Chriſtus etiam ut homo, erit cauſa imperativa, & meritoria reſurrectionis noſtræ, 27. 29. Chriſtus, ut homo, eſt etiam cauſa exemplaris reſurrectionis noſtræ, & quidem perfectiſſima reſpectu juſtorum, 27. 30. reſpectu vero infantium cum originali decedentium quoad perfectiones naturæ tantùm, non autem gloriæ, 27. 31. non tamen ità propriè erit cauſa exemplaris reſurrectionis damnatorum, 27. 32.

Reſurrectio hominum generalis facienda eſt Chriſti imperio, & Angelorum miniſterio, 27. 33. primum Angelorum miniſterium erit ſonitus tubæ, quo ex omnibus mundi partibus mortui ad judicium vocabuntur, 27. 34. vox illa ſenſibilis erit, & ex omnibus mundi partibus audietur, & quomodo, ibidem. cinerum etiam congregatio fiet quidem Chriſti imperio, Angelorum tamen miniſterio, & non fiet in iſtanti, ſed in tempore, 27. 35. & hæc collectio fiet ab Angelis bonis, non tantùm cinerum electorum, ſed etiam reproborum, ibidem. & etiam ab eis congregabuntur, & adducentur ad locum judicii, 27. 36. diſpoſitio autem, ſeu organizatio corporum ſuſcitandorum non fiet Angelorum miniſterio, ſed virtute tantùm, & efficacia Chriſti, 27. 37. & pariter ejuſdem corporis animatio, 27. 38. cauſa finalis reſurrectionis mortuorum in die judicii eſt oſtenſio, & exercitium divinæ juſtitiæ, 27. 40. & ſeq. qua ratione idem numero homo reſurget, qui fuit vivus, 27. 46. & ſeq. omnia membra hominem integrantia cum eo reſurgent, 27. 48. non omnes partes homogeneæ, quæ fuerunt de veritate naturæ toto tempore vitæ in quolibet homine reſurgent, ſed tantùm quæ à parentibus habitæ ſunt in conceptione, & quæ ſucceſſivè uſque ad terminum augumenti puriores extiterunt, 27. 49. & ſeq. præfatæ partes in reſurrectione ad ſua loca redibunt, in quibus olim fuerunt, dum corpus viveret, 27. 51. quomodo etiam humores, capilli, ungues, &c. reſurgent, 27. 52. & ſeq. omnes reſurgent in proprio ſexu, 27. 54. & ſeq. in qua ætate, & ſtatura mortui reſurgent, 27. 56. & ſeq. in electis non reſurgent deformitates, quæ inerant corporibus vivis, nec ſubſtantiales, nec accidentales, 27. 58. probabile tamen eſt, quòd corpora martyrum reſurgent cum vulneribus, quæ pro Deo paſſi ſunt, ibidem. in damnatis tamen reſurgent deformitates ſaltem accidentales, 27. 59. omnia corpora reſurgent incorruptibilia, & quomodo, 27. 60. & ſeq. quomodo etiam reſurgent ſpiritualia, 27. 62. in quo loco fiet mortuorum reſurrectio, 27. 63. omnes reſurgent ſimul tàm juſti, quàm damnati in eodem extremo judicii die, 27. 64. & nedum illo eodem die, ſed etiam in eodem parvo temporis momento, 27. 66. adhuc tamen prius reſurgent electi, qui anteà obierunt, quàm alii qui tunc vivi reperientur, 27. 67. reſurrectio generalis diurno tempore eſt futura, 27. 69. & in ea hora, qua Chriſtus reſurrexit, 27. 70.

Reus quando, & quomodo teneatur veritatem fateri à Judice interrogatus, 6. 42. quando reus cenſeatur à Judice juridice interrogatus, & quando non, 6. 43. quarè reus non juridicè interrogatus mendax non ſit, licet verum crimen neget, 7. 44. quandonam etiam legitimè interrogatus, & juridice fateri veritatem non teneatur ſub mortali, 6. 46. reus plene convinctus de delicto tenetur ſub mortali veritatem fateri, 6. 47. & in tali caſu obligari debet à Confeſſario ad ſupplicium ductus, ſi antè plenam probationem negavit, 6. 48.

S

SAcramenti nomen quid importet, 16. 2. quid importet quoad quid rei, 16. 3. quo ſenſu dicatur ſignum, & quarè ſenſibile, 16. 4. eſt ſignum practicum, & non purè ſpeculativum, & confert gratiam ex opere operato, 16. 5. non eſt ſignum naturale gratiæ, ſed ad placitum, & ex inſtitutione divina, 16. 6. quarè dicatur ſignum efficaciter gratiam ſignificans, vel effectum ejus gratuitum, 16. 7. de ratione Sacramenti eſt, ut ſit ſignum ſenſibile, & communi, ac univerſali lege inſtitutum ad communem fidelium utilitatem, 16. 8. quænam importentur Sacramento intrinſecè & in recto, & quæ extrinſecè, & in obliquo, 19. 9. omnia novæ legis Sacramenta conſtant ex rebus, & verbis, vel formaliter, vel ſaltem æquivalenter, tamquam ex materia, & forma, 16. 11. res, & verba, quæ dicuntur materia, & forma Sacramentorum, ſemper ſunt partes intrinſecè Sacramenti conſiſtentis in fieri, 16. 12. quid dicendum de Euchariſtia, quæ eſt Sacramentum permanens, ibidem. quomodo intelligantur Concilia, & Patres omnia Sacramenta novæ legis conſtare ex rebus, & verbis, ut ex materia, & forma, 16. 13. inter materiam, & formam Sacramentorum non requiritur ſimultas phyſica, & rigoroſa, ſed interdum moralis ſufficit, 16. 14. materia, & forma Sacramentorum fuit determinata ex inſtitutione Chriſti quoad ſubſtantiam, 16. 16. hæc tamen determinatio latitudinem aliquam habet intra quam variatio aliqua reperiri poteſt abſque præjudicio validitatis Sacramenti, ibidem. mutatio eſſentialis, & ſubſtantialis tàm in materia, quàm in forma Sacramentum irritat non tamen accidentalis, 16. 17. regula generalis ad dignoſcendum, quæ mutatio ſit eſſentialis, & quæ accidentalis, ibidem.

Sacramenti duplex effectus, unus primarius, qui eſt gratia habitualis, alter ſecundarius, qui dicitur character, 16. 18. Sacramenta novæ legis conferunt gratiam ſanctificantem per ſe, & propriè ex divina inſtitutione, 16. 19. non quidem principaliter, ſed inſtrumentaliter, & ex opere operato, 16. 20. non quidem phyſicè, ſed moraliter, 16. 21. V. Gratia. quid, ſit character, 16. 28. tribus tantùm Sacramentis imprimitur character, quæ proindè iterari non poſſunt, 19. 29. producitur à Sacramento eo modo, & eo tempore quo producitur gratia ſanctificans, 16. 30. eſt ens phyſicum reale, & ab anima realiter diſtinctum, & forma realis abſoluta de genere qualitatis, 16. 31. & in ſecunda ſpecie reponi poteſt, 16. 32. in quo ſubjecto proximè imprimatur, 16. 33. quis ſit Miniſter Sacramentorum, 16. 35. ut validè Sacramentum miniſtret, requiritur in eo legitima poteſtas, 16. 36. & intentio faciendi, quod facit Eccleſia, 16. 37. ad valorem Sacramenti ſola intentio habitualis non ſufficit, actualis eſt ſufficientiſſima, non tamen neceſſaria, & ſola virtualis eſt ſufficiens, & neceſſaria, 16. 38. eſt etiam neceſſaria intentio abſoluta, & non ſufficit conditionata, 16. 39. non tamen eſt neceſſaria fides, & probitas miniſtri, 16. 41. neceſſaria tamen eſt, ut licitè Sacramentum conficiat, 16. 42. eſt etiam neceſſaria poteſtas juriſdictionis ad licitè miniſtranda Sacramenta, 16. 43. ſolus homo viator eſt ſubjectum Sacramentorum capax, 16. 44. in adultis ſi ſint rationis compotes, requiritur conſenſus ad validam Sacramentorum ſuſceptionem, 16. 45. ſufficit tamen intentio etiam habitualis, & interpretativa, ibidem. non eſt neceſſarium ad omnia Sacramenta recipienda accedere in ſtatu gratiæ, ſed ſatis eſt accedere cum deteſtatione, ac pœnitudine peccatorum, 16. 46. graviter peccat non ſic accedens ad aliquod Sacramentum, 16. 47. datur major, vel minor gratia juxtà diſpoſitionem meliorem, vel minus perfectam, 16. 48. probabile eſt non ſolùm Baptiſmum, ſed etiam Ordinem, & Confirmationem ſine debita diſpoſitione ſuſcepta remoto obice ſuum conferre effectum, 16. 49. non autem cætera Sacramenta, 16. 50. quando à malis Miniſtris liceat Sacramenta recipere, & quando non, 16. 51. Sacramenta Eccleſiæ ſunt ſeptem, nec plura, nec pauciora, 16. 53. congruentia talis numeri, 16. 54. ritus conficiendi Sacramenta alter eſt eſſentialis, & alter accidentalis, 16. 55. multiplex ordo inter Sacramenta conſiderari poteſt, 55. 56. Sacramenta ſunt ad ſalutem neceſſaria ſolùm ex ſuppoſitione, ſeu ſuppoſita Chriſti inſtitutione, 16. 58. neceſſitas duplex, alia medii, alia præcepti, 16. 59. Baptiſmus, & Pœnitentia ſunt neceſſaria neceſſitate medii, 16. 60. Ordo, & Matrimonium ſunt toti Eccleſiæ communitati ſimpliciter neceſſaria vagè non determinando perſonas, 16. 61. Euchariſtiæ Sacramentum eſt neceſſarium ſolùm neceſſitate præcepti, 16. 62. Sacramentum Confirmationis, & extremæ Unctionis licèt ſint maximè utilia, non tamen ſunt neceſſaria neceſſitate medii, neque præcepti, 16. 63.

Sacrificium V. Miſſa.

Sacrilegium quid ſit, & quotuplex, & quę ejus pœnę, 31. 35. & ſeq.

Satisfacio dupliciter ſumi poteſt generaliter, & ſpecialiter, 21. 263. poſt remiſſionem culpæ, & pœnæ eternæ remanet aliqua temporalis pœna hoc, vel futuro ſæculo luenda; ibidem. ut actio ſatisfactoria ſit pars Sacramenti pœnitentiæ, debet à Sacerdote imponi, ibidem. in uno ſenſu dici

Digitized by Google

dici poteſt pars eſſentialis hujus Sacramenti, in alio integralis, 21. 264. confert remiſſionem pœnæ temporalis poſt abſolutionem à culpa reſtantis ex opere operato, 21. 265. non tantùm pœnæ temporalis remiſſio eſt ejus effectus, ſed etiam aliquo modo culpæ per collationem gratiæ, 21. 266. an ſufficiat ad remittendam pœnam temporalem peccatis debitam, 21. 267. quod eſt major, vel minor, majorem, vel minorem pœnam remittit, 21. 268. Sacramenta inæqualem conferunt gratiam pro majori, vel minori recipientis diſpoſitione, 21. 269. regula ad aſſignandum quantam pœnam ſatisfactio Sacramentalis in ſui executione remittat, 21. 270. opus ſatisfactorium debet eſſe liberum & voluntarium, ac etiam debet eſſe honeſtum, ac moraliter bonum, 21. 271. poteſt opus aliàs debitum pro pœnitentia imponi, 21. 272. tamen regulariter, & juſta cauſa ceſſante, tale eſſe non debet, 21. 273. etiam actus interni pro pœnitentia interdum poſſunt injungi 21. 274. ac etiam non pœnales, regulariter tamen debent eſſe pœnales, 21. 275. ſatisfactio etiam adimpleta in peccato mortali pœna luenda eſt, 21. 279. quomodo ſe gerere debeat Confeſſarius in imponenda ſatisfactione, 21. 280. regulariter loquendo pœnitentia imponi debet per modum præcepti, & non ſufficit per modum conſilii, 21. 281. non poteſt pęnitens abſolutè loquendo, & regulariter reiicere pęnitentiam ſibi à Confeſſario injunctam, 21. 282. tenetur etiam pęnitens ſub mortali implere ſatisfactionem impoſitam, niſi impotentia impediat, 21. 283. poteſt pęnitens ex rationabili cauſa ſatisfactionem impoſitam non acceptare petendo ut alia ſibi imponatur, 21. 284. regula ſervanda in ſatisfactionibus imponendis, ibid. in quo caſu poſſit pęnitens ſatisfactionem etiam moderatam à Confeſſario impoſitam non acceptare, & adhuc abſolvi debeat, 21. 285. quo tempore pęnitentia à Confeſſario injuncta impleri debeat, 21. 286. pęnitens tenetur per ſeipſum implere pœnitentiam injunctam, nec ſua auctoritate poteſt alium ſubſtituere, nec etiam Sacerdotis, 21. 287. non poteſt pœnitens propria auctoritate pęnitentiam ſibi injunctam commutare etiam in opus evidenter melius, 21. 289. poteſt tamen permutari ab alio Confeſſario æquali, & ſimili auctoritate prædito, 21. 291. non poteſt permutari ab alio inferiori pęnitentia pro reſervatis impoſita, 21. 292. talis permutatio fieri nequit, niſi audiendo, & abſolvendo eadem peccata anteà confeſſa, 21. 295. quomodo idem Confeſſarius poſſit pęnitentiam à ſe impoſitam commutare abſque nova auditione, & abſolutione, 21. 297.

Sigillum Confeſſionis quid ſit, 21. 246. obligat jure naturali, & jure divino poſitivo, ac etiam Eccleſiaſtico, 21. 247. quanta ſit hæc obligatio, 21. 248. quos hoc ſigillum obliget, 21. 249. quos non obliget, 21. 250. probabilius eſt nec de licentia pęnitentis poſſe Confeſſarium peccata ejus revelare, 21. 251. de quibus rebus celandis ſit talis obligatio, 21. 251. & ſeq. quomodo debeat reſpondere Confeſſarius, ſi interrogetur de peccatis in Confeſſione auditis, 21. 254. pęnitens non tenetur ad ſigillum reſpectu eorum, quę Confeſſarius ipſi dixit, vel injunxit in hujus Sacramenti adminiſtratione, 21. 255. quomodo Sacerdos uti poſſit ſcientia per Confeſſionem habita ſine violatione ſigilli, 21. 257. & ſequent. plures caſus deciſi in materia de ſigillo Confeſſionis, 21. 260. & ſequent. nullum eſt tam grave malum, quod fractioni ſigilli Confeſſionis præponderet, 21. 261.

Simonia, quid ſit, 14. 79. quid, & quotuplex ſit pretium, quod pro re ſpirituali tradi ſolet, & ratione cujus Simonia committitur, 14. 80. Simonia dividitur in eam, quæ eſt juris divini, & eam, quæ eſt juris humani, 14. 81. dividitur rurſus in mentalem, conventionalem, & realem, 14. 82. eſt prohibita jure naturali, divino, & humano, 14. 83. eſt peccatum mortale, & valdè grave ex genere ſuo, 14. 84. per ſe opponitur virtuti Religionis, per accidens juſtitiæ, ibidem. nec fieri poteſt veniale ex parvitate materiæ, ſed tantùm ob actus imperfectionem, vel ignorantiam, ibidem. eſt adeò mala, ut neque per divinam potentiam licita fieri poſſit, 14. 85. quæ ad rationem Simoniæ requirantur, 14. 86. regula generalis ad dignoſcendum in quibus caſibus Simonia committatur, vel non, 14. 87. poſſunt Sacerdotes pro Miſſis, & exequiis celebrandis ſtipendium accipere abſque Simonia ratione laboris, & per modum eleemoſynæ, & ſuſtentationis, 14. 88. occaſione rei ſpiritualis accipi poteſt aliquod temporale titulo gratitudinis citrà Simoniam, dummodò pactum non intercedat, 14. 89. Simonia non eſt promittere, aut donare alicui rem temporalem ſub conditione, ut ab illo opus ſpirituale præſtetur, 14. 90. non eſt Simonia dare pecunias nolenti baptizare, niſi iis receptis, ad redimendam talis negationis vexationem, 14. 91. quando Simonia committatur in beneficiis, & quando non, 14. 94. titulus redimendæ vexationis excuſat à Simonia tradentem aliquod temporale, 14. 95. quomodo habens jus litigioſum in beneficio poſſit ſine Simonia dare aliquid alteri tale jus petenti, ut non proſequatur jus ſuum, 14. 96. non poteſt aliquid recipi pro ipſo Religionis ingreſſu, benè tamen pro ſuſtentatione ingredientis, 14. 97. nec etiam pro actibus juriſdictionis ſpiritualis ad forum conſcientiæ pertinentibus poteſt abſque Simonia pretium exigi, ibidem. pęnæ à jure contrà Simoniacos inſtitutæ non incurruntur, niſi ob Simoniam commiſſam in Ordine, in Beneficiis, ac Religionis ingreſſu, 14. 98. conferens Ordines, ac recipiens cum Simonia reali, & completa eſt ipſo facto excommunicatus, ac etiam aliis pęnis obnoxius, 14. 99. ſic etiam conferens & recipiens beneficium eſt ipſo facto excommunicatus, & collatio, ac proviſio beneficii nulla eſt, ac irrita, 14. 100. quid beneficii nomine intelligatur, ibidem. quando excommunicentur tàm dantes, quàm recipientes aliquid pro Religionis ingreſſu, 14. 101. ad talem excommunicationem incurrendam requiritur Simonia realis, & completa, 14. 102. pęnæ etiam prædictæ inflictæ ſunt contrà eos qui Simoniam confidentialem committunt, ibidem. quid dicendum ſit de reſtitutione debita propter Simoniam, 14. 103. in quas perſonas cadere poſſit vitium Simoniæ, 14. 104.

Societatis contractus plures ſunt ſpecies, 5. 128. quid ſit ſocietas lucratoria, 5. 129. conditiones ad eam requiſitæ, ut juſtè fiat, 5. 130. quomodo fieri debeat diviſio lucri in ſocietate, 5. 131. & ſeq. quomodo ſit habenda ratio damnatorum, & expenſarum inter ſocios, 5. 133. & ſeq. quomodo in hoc contractu fieri poſſit, ut quis ſuam ſortem ſervet indemnem, 5. 136. contractus aſſecutionis non deſtruit contractum ſocietatis quoad ſubſtantiam, 5. 138.

Spes virtus theologica quid ſit, & quinam actus ejus præcipuus, 10. 32. dantur præcepta ſpei tàm affirmativa, quàm negativa, 10. 33. quandonam præceptum Spei affirmativum obliget per accidens, 10. 34. quando obliget per ſe, & directè, 10. 35. quandonam homines huic præcepto ſatisfaciant, 10. 36. quomodo actus ſpei ſit neceſſarius ad ſalutem, 10. 37. timor duplex, ſcilicet, filialis, & ſervilis, & quando præceptum de actu timoris obliget, 10. 38. contrà ſpem peccatur peccato omiſſionis, & commiſſionis, 10. 39. quid ſit deſperatio, 10. 40. quàm grave peccatum ſit deſperatio, quæ ejus radix, & remedium, 10. 42. an poſſit eſſe ſine infidelitate, 10. 43. per quem deſperationis actum habitus fidei corrumpatur, 10. 44. quid ſit præſumptio, 10. 45. per quem præſumptionis actum habitus ſpei corrumpatur, 10. 46.

Sponſalia Matrimonio prævia quid ſint, 20. 64. quæ, & quot ad Sponſalium valorem requirantur, 20. 65. poſſunt Sponſalia clam, & privatè inter ipſos promittentes iniri, non ſolùm validè, ſed etiam licitè, 20. 66. ad validè ineunda Sponſalia requiritur ſeptenarium completum, itaut ultimus dies ſaltem ſit inchoatus, 20. 68. non valent ſponſalia antè ſeptenarium, etiamſi malitia ſuppleat ætatem, 20. 69. probabilius eſt non peccare mortaliter, qui ſponſalia contrahit antè legitimam ætatem à jure præſcriptam, 20. 70. ſponſalia valida obligant in foro conſcientiæ ſub mortali, 20. 71. injuſtè à ſponſalibus reſiliens poteſt, & debet cogi in foro externo, 20. 72. quando tamen timetur periculum mali exitus non eſt cogendus, ibidem. ſponſalia non addunt fornicationi Sponſæ, vel Sponſi cum alia perſona novam malitiam, 20. 73. ad quid teneatur qui votum ſimplex caſtitatis emiſit, & Virginem defloravit cum promiſſione Matrimonii, 20. 74. qui ſub ſpe fictæ promiſſionis Virginem defloravit eam ducere tenetur ſub mortali in uxorem, nec damno illato ſatisfacit conſtituendo ei dotem ſufficientem, 20. 76. & hoc eſt aſſerendum etiamſi ſponſores diſparis ſint conditionis in nobilitate, & divitiis, ibidem. ſi promittens habeat animum ſe obligandi, non tamen promiſſum implendi, adhuc verè ſponſalia contrahit & manet obligatus ad ſtandum promiſſis, 20. 77. promiſſio verò Matrimonii externa ſolis verbis, & oretenus facta abſque animo promittendi non ſufficit ad ſponſalia, & in foro externo non obligat, ibidem. promiſſio etiam facta animo promittendi, ſed cum animo non ſe obligandi non eſt valida ad obligandum, 20. 78. fieri tamen poteſt, ut ob aliam rationem ſervanda ſit promiſſio ut ratione vitandi ſcandali, vel alterius gravis incommodi.

Sponſalium diſſolutio fieri poteſt per mutuum conſenſum, & mutuam ſponſorum remiſſionem liberè factam, 20. 79. quod debet intelligi de ſponſalibus puberum, non impuberum,

Digitized by Google

berum, ibidem. poſſunt quoque diſſolvi per Religionis ingreſſum, & quomodo, 20. 80. quando unus ex ſponſis vovet caſtitatem, alter liber manet à ſponſalibus, ac etiam ipſe vovens, 20. 81. diſſolvuntur etiam ſponſalia per ſupſequens Matrimonium cùm alia de præſenti contractum, 20. 82. quomodo ſponſalia diſſolvantur, & ceſſet obligatio, ibidem. fornicatio ſponſi, vel ſponſæ ſponſalibus ſuperveniens præbet innocenti jus ea diſſolvendi, 20. 84. ob fornicationem ſponſæ poſt ſponſalia commiſſam, vel etiam antè, & ſolùm poſteà cognitam poſſunt ex parte ſponſi diſſolvi, ibidem. quando ſponſalia diſſolvantur etiam per lapſum termini præfixi ad Matrimonium contrahendum, & quando non, 20. 85. diſſolvuntur etiam per diſceſſum alterius ſponſi in partes longinquas abſque conſenſu alterius partis, ibidem. poſſunt tandem ſponſalia diſſolvi per notabilem aliquam mutationem poſt ſponſalia contractui ſupervenientem, 20. 86. quando licet à ſponſalibus propria auctoritate reſilire, & quando ſit opus auctoritate Judicis, ibidem.

Suffragium quid ſit, & quotuplex, & quibus applicari poſſit, 23. 71. fideles poſſunt ſe invicem juvare etiam ad ſatisfaciendum pro pęnis temporalibus debitis pro peccatis, 23. 73. quomodo id fieri poſſit, 23. 74. hæc ſatisfactio effectum habet infallibilem in eo, qui applicatur, 23. 75. & eſt de condigno, & de juſtitia, 23. 76. quomodo ſuffragia pro aliis oblata proſint fideli ea offerenti, 23. 77. poſſunt etiam prodeſſe defunctis in Purgatorio ad remiſſionem pœnarum, 23. 78. quęnam conditiones requirantur ex parte illius, pro quo ſuffragia offeruntur, 23. 80. quæ requirantur ex parte offerentis, 23. 32. & ſequens. intentio applicandi ſuffragium prò aliquo qualis eſſe debeat, 23. 84. ſecundùm legem Dei ordinariam ſuffragia proſunt Defunctis ſolùm per modum ſatisfactionis, tamen ſecundùm extraordinariam etiam per modum impetrationis prodeſſe poſſunt, 24. 54. ſuffragia proſunt Defunctis per modum juſtitiæ, & non miſericordiæ tantùm, 24. 56. cur hoc non obſtante offeruntur adhuc Deo orando, & obſecrando, 24. 57. infallibiliter acceptentur à Deo, ſi adſint omnia requiſita, 24. 58. quid obtineant ſuffragia pro defunctis, 24. 59. ſuffragium pro pluribus oblatum non habet in ſingulis tantùm valorem, ac ſi pro uno offerretur, 24. 60. opus quodcumque bonum poteſt eſſe ſatisfactorium, & pro ſuffragio inſervire, 24. 63. poſſunt etiam ut ſatisfactoria applicari defunctis opera aliàs debita, 24. 64. in exequenda legata teſtatoris ſtatus gratiæ non eſt neceſſarius, ut illi valeant, 24. 67. quomodo opera facta in perſona alterius proſint ad ſatisfactionem pro principali, 24. 68. quomodo, & quando dilatio reſtitutionis à teſtatore relictæ ſit cauſa longioris dilationis pęnarum in Purgatorio, 24. 69. ſoli viatores animabus Purgatorii ſuffragari poſſunt per modum ſatisfactionis, Beati verò tantùm per modum impetrationis, 20. 70. de fide tenendum eſt animas juſtorum poſt diſceſſum ex mortali corpore, ſi nihil purgandum habuerint ſtatim, ſi autem aliquid purgandum habuerint, cùm purgatæ, & expiatę fuerint, eſſentialem beatitudinem in Cęlis conſequi, 24. 72. quare animæ juſtorum veteris teſtamenti in Limbo detinerentur antè Chriſti adventum, & mortem, 24. 75. hoc autem intelligendum eſt poſt Chriſti adventum, & ejus mortem, 24. 76. duplex eſt judicium, unum particulare poſt hanc vitam, in quo datur pręmium animæ, aliud generale in noviſſimo die, in quo datur pręmium corporis, hoc publicè, illud privatim, 24. 77. animæ reſumptis corporibus futuræ ſunt beatiores accidentaliter tantùm, non eſſentialiter, 24. 81.

Suſpenſio quid ſit, 13. 86. qui ſuſpenſionem violat, mortaliter peccat, niſi materiæ levitas excuſet, ibidem. quotuplex ſit ſuſpenſio, 13. 87. quomodo prohibitio, qua quis ab ingreſſu Eccleſiæ prohibetur, ſit quædam Suſpenſionis ſpecies, 13. 88. quomodo Suſpenſio differat ab aliis Cenſuris, & pęnis Canonicis, 13. 89. quomodo præſertim differat à Depoſitione, & Degradatione, ibidem. Suſpenſio ferri non poteſt, niſi ob culpam propriam illius, qui ſuſpenditur, quæ etiam ſit mortalis, 13. 90. quinam poſſint ſuſpendere, vel ſuſpendi, ibidem. quomodo Collegium, vel Capitulum ſuſpendi poſſit, 13. 91. quot ſint Suſpenſiones à jure, quæ contrahuntur à Clericis in ipſa ordinatione peccantibus, 13. 92. quinam ſint effectus Suſpenſionis ab officio ſimpliciter, & abſolutè latæ, 13. 93. & ſequent. non privat beneficio habito, neque fructibus ejus, reddit tamen ſuſpenſum inhabilem ad aliud beneficium, obtinendum, 13. 95. Suſpenſio ab officio partialis ab ea parte officii tantùm ſuſpendit, quæ per verba indicatur, & ab aliis partibus, quæ in ea parte implicitè includuntur, ab aliis verò nequaquam, 13. 96. ſuſpenſio à beneficio privat perceptione fructuum illius, 13. 97. & ſi eos capiat ſuſpenſus peccat mortaliter, & ad reſtitutionem tenetur, 13. 98. quinam ſint effectus prohibitionis ab ingreſſu Eccleſiæ, ut eſt ſpecies Suſpenſionis, 13. 99. quęnam ſint cauſæ Suſpenſionis, 13. 100. quibus modis Suſpenſio impediri poſſit, & quibus tollatur incuria, 13. 101. à quo poſſit auferri ſuſpenſio à jure lata, 13. 102. à quo poſſit auferri ſuſpenſio ab homine lata, 13. 103. quid dicendum, ſi ſub conditione ſit lata, ibidem. quid dicendum de forma abſolutionis ab hac cenſura, 13. 104.

T

TActus, & oſcula, ac impudici amplexus inter ſolutos prohibentur ſexto Decalogi præcepto, 11. 139. triplex delectatio in actibus eſt diſtinguenda, ibidem. V. Luxuria.

Teſtamentum quid ſit, 4. 51. duplex eſt, ſcriptum, & nuncupativum, 4. 52. validum eſt teſtamentum in foro conſcientiæ etiamſi deſint ei ſolemnitates à legibus requiſitæ, ibidem. qui teſtari, vel non teſtari poſſint, 4. 53. quinam poſſint hæredes inſtitui, & qui non, 4. 54. teſtamentum, & legatum abſolutè factum poteſt à teſtatore revocari, 4. 55. juramento autem firmatum validè quidem revocari poteſt, non tamen licitè, niſi in aliquo ſpeciali caſu, 4. 56.

Teſtis quid ſit, & qualis eſſe debeat, ac ejus conditiones, 6. 49. non tenetur ex juſtitia ſe offerre ad teſtificandum, 6. 50. quando ex charitate teneatur, ibidem. legitimè interrogatus etiam ex juſtitia veritatem dicere tenetur, quando delictum plenè probari poteſt, 6. 51. ſecus autem quando delictum eſt occultum, nec plenè probari poteſt, 9. 52. in quibus caſibus etiam legitimè interrogatus teſtari non teneatur, 6. 53. quomodo peccet teſtis à Judice citatus ſubtrahendo ſe à teſtimonio, 6. 55. teſtes ſingulares plenam non faciunt probationem, 6. 56. quomodo liceat teſti pro teſtimonio ferendo aliquid accipere, & quomodo non, 6. 57.

Theſauri inventi dominium ad quos pertineat, 3. 49. an ſciens in agro alieno latere theſaurum poſſit agrum illum emere communi pretio ſine ulla reſtitutionis obligatione, 3. 50. V. Dominium.

Timor gravis, vel levis quinam, ſit, & quando juſte, vel injuſtè incuſſus, 4. 19.

Titulus eſt dominii fundamentum, traditio autem conditio, 3. 6. V. Dominium.

Tonſura Clericalis non eſt Ordo, neque Sacramentum, ſed diſpoſitio, & præparatio ad Ordines ſuſcipiendos, 19. 5. V. Ordo.

Tranſubſtantiatio Euchariſtica quid importet, 18. 38. V. Euchariſtia.

Tributi nomine quid intelligatur, 6. 13. debet imponi ab eo, qui legitimam habet auctoritatem, 6. 14. cauſa imponendi tributum debet eſſe juſta, 6. 15. in tributorum impoſitione proportio geometrica eſt ſervanda, 6. 16. neceſſaria eſt etiam proportio tributi cum neceſſitate, vel cauſa propter quam exigitur, 6. 17. quibus in rebus tributa imponi poſſint, ac debeant, 6. 18. V. Gabella.

Tutores, & Curatores, qui parentum loco ſuccedunt, ad quid teneantur, 11. 98.

V

VAgi, & peregrini tenentur legibus loci, per quem tranſeunt, 22. 119. V. lex humana.

Venatio an obliget venatores ad reſtitutionem, 9. 91. quid dicendum de animalibus ſilveſtribus ab aliquo captis, & poſteà ejus poteſtatem evadentibus, ibidem. Columbaria ſunt licita ex natura rei, niſi alicubi aliqua lege prohibeantur, 9. 92. quomodo liceat, & quomodo non aliorum Columbas ad proprium Columbarium allicere, ibidem. quando liceat eas occidere, dum extrà Columbarium vagantur, & quando non, 9. 93. quomodo juſtè poſſit Princeps venationem, vel piſcationem prohibere in locis communibus, 9. 94. quomodo poſſit unuſquiſque venationem prohibere in agro ſuo, 9. 95. quomodo peccet qui venatur, vel piſcatur contrà prohibitionem juſtam, 9. 96. quando fera ab uno vulnerata, & poſteà ab alio capta ſit vulnerantis, & quando capientis, 9. 98. quid dicendum, ſi contingat feram, quam ego proſequor, incidere in tuum laqueum, 9. 99.

Veniale peccatum poteſt remitti extrà Sacramentum per contritionem, & in Sacramento per attritionem, 21. 82. in homi-

Digitized by Google

homine juſto extrà Sacramentum etiam per atritionem deleri poteſt, ac etiam per actus aliarum virtutum, qui ęquè Deo placeant, ac veniale diſplicuit, 21. 83. veniale etiam per Sacramenta remittitur ex opere operato, 21. 85. qualis diſpoſitio in juſto ad hoc ſufficiat, ibid. quomodo etiam per Sacramentalia peccatum veniale remittatur, 21. 87. veniale poteſt remitti ſine mortali, cui erat conjunctum, 21. 90. ad ejus remiſſionem gratiæ habitualis infuſio non requiritur, ibid. venialia poſſunt quoque in alia vita remitti, & quomodo, 21. 92. & ſeq. V. Pœnitentia.

Vitia, ſeù peccata capitalia quæ ſint, & quarè talia dicantur, 15. 136. quid ſit ſuperbia, quæ eſt primum capitale peccatum, 15. 137. tres ſunt ejus ſpecies, quæ & ejus filiæ ſolent appellari, 15. 138. quid ſit avaritia, & quando ſit mortale peccatum, vel veniale, 5. 139. quæ, & quot ſint filiæ avaritiæ, 15. 140. quid ſit luxuria, & quæ ejus ſpecies, ac filiæ, 15. 141. quid ſit invidia, 15. 142. quę, & quot ſint filiæ invidiæ, 15. 143. quid ſit ira, 15. 144. quæ, & quot ſint filiæ iræ, 15. 145. quid ſit gula, 15. 146. quid de ebrietate dicendum, 15. 147. quæ, & quot filiæ gulæ, ibidem, quid ſit acedia, 15. 148. quæ, & quot ſint ejus filiæ, 15. 149. remedium contrà acediam, ibidem.

Vitia virtuti Religionis oppoſita ſunt duplicis generis; quædam oppoſita per exceſſum, & quædam per defectum, 11. 25. Superſtitio cum ſuis ſpeciebus opponitur ei per exceſſum, ibidem. prima ejus ſpecies eſt Idololatria, & quid ſit, & quàm grave peccatum, 11. 26. ſecunda ſpecies ſuperſtitionis eſt Magia diabolica, & quid ſit, & quàm gravè peccatum, 11. 27. tertia ſpecies ſuperſtitionis eſt divinatio, & quid ſit, & quàm grave peccatum, 11. 28. quid de Aſtrologia dicendum ſit, ac de ſacrilegio, 11. 29. quarta ſpecies eſt vana obſervatio, cujus etiam variæ ſunt ſpecies, 11. 30. & ſeq. quinta, & ultima eſt maleficium, quid ſit, & quotuplex, 11. 31. quid ſint vitia Religioni oppoſita per defectum, 11. 32. quid ſit tentatio Dei, & quale peccatum, 11. 34. Sacrilegium quid ſit, & quotuplex, 11. 35. quid ſit Sacrilegium perſonale, locale, & reale, 11. 36. quæ ſint pęnæ Sacrilegii, ibid.

Vitia Fidei, Spei, & Charitati oppoſita, V. Fides, Spes, Charitas.

Unctionis extremæ nomine, quid intelligatur, 21. 1. eſt verum, & proprium novæ legis Sacramentum, 22. 3. ex quo Scripturæ loco id deduci debeat, ibidem. fuit à Chriſto Domino immediatè inſtitutum, 22. 11. & poſt reſurrectionem, quando Jo: 20. inſtituit pœnitentiæ Sacramentum, 22. 13. ejus definitio aſſignatur, 22. 16. ejus materia remota eſt oleum ab Epiſcopo benedictum, 22. 18. ejus materia proxima eſt unctio, 22. 19. quomodo oleum etiam balſamo mixtum poſſit eſſe valida hujus Sacramenti materia, 22. 20. per quod differat hoc Sacramentum à Confirmatione, 22. 21. benedictio olei eſt neceſſaria neceſſitate Sacramenti, & non tantùm præcepti, 22. 22. ex diſpenſatione Summi Pontificis poteſt hæc benedictio ſimplici Sacerdoti committi, 22. 24. hæc benedictio certum ritum, & formam verborum non requirit, 22. 25. quænam ſit forma hujus Sacramenti, 22. 26. quæ verba in forma hujus Sacramenti ſint de eſſentia, & quæ tantùm de præcepto, 22. 27. & ſequent. forma deprecatoria eſt ſufficiens ad hujus Sacramenti validitatem, 22. 30. probabile eſt etiam formam indicativam eſſe ſufficientem, 22. 31. ſed probabilius oppoſitum, 22. 32. qui ritus obſervari debeat in hoc Sacramento perficiendo, & quot unctiones requirantur, 22. 33. & ſequentib. unctio renum & pedum non eſt de neceſſitate Sacramenti, 22. 35. nec etiam quinaria ſenſuum unctio videtur de eſſentia hujus Sacramnnti, 22. 36. poſſunt quinque ſenſus inungi ſub una tantùm forma omnibus partialibus formis æquivalente, 22. 37. probabile eſt in caſu neceſſitatis unam ſufficere unctionem, & ſub una forma omnes ſenſus exprimente, 22. 38. & ſequent. materia proxima hujus Sacramenti debet eſſe certa, & determinata, non vaga, & confuſa, 22. 40. hoc Sacramentum eſt unum unitate ſpecifica, ac etiam numerica, 22. 42. eſt unum unitate integritatis, non indiviſibilitatis, 22. 44. & ſequent. hoc Sacramentum in variis infirmitatibus iterari poteſt, non in eadem, 22. 47. quando, & quomodo etiam in eadem infirmitate iterari poſſit, 22. 48. inter unam, & aliam unctionem notabilis differentia temporis interponi debet, 22. 49.

Unctionis extremæ effectus quinam ſint, 22. 60. & ſeq. quid ſit intelligendum nomine reliquiarum peccati, ibidem. tres ſunt præcipuè hujus Sacramenti effectus, 22. 52. roborare animum infirmi contrà tentationes non eſt effectus principalis, & primariò intentus, 22. 53. ſed eſt remiſſio finalis venialium, 22. 54. talis effectus cauſatur ab hoc Sacramento ex opere operato, 22. 55. quæ diſpoſitio ex parte ſuſcipientis requiratur ad illum conſequendum, 22. 56. poteſt etiam mortalia remittere invincibiliter ignorata per accidens & ſecundariò, 13. 57. gratia non confertur in hoc Sacramento per Unctionem, quæ ſit ultima ex intentione Miniſtri, 22. 59. neque quando unctiones faciendæ completæ ſunt, vel ſi omnes non ſunt faciendæ, quando ultima ex faciendis completa eſt, 22. 61. neque præcisè per ultimam ex quinque unctionibus, 22. 61. neque præcisè per primam, 22. 63. ſed per ſingulas unctiones dantur ſinguli gradus, & portiones gratiæ, 22. 64. quando hoc Sacramentum tribuat corporis ſanitatem, 22. 66. ſolus homo viator, & baptizatus eſt ſubjectum hujus Sacramenti capax, 22. 68. debet etiam eſſe adultus, & uſum rationis habens, 22. 78. & ſi de facto illum non habeat, ſufficit quod aliquando habuerit, nec obicem poſuerit, 22. 70. at perpetuo amentes hoc Sacramentum ſuſcipere nequeunt, 22. 71. item ut homo ſit hujus Sacramenti ſubjectum capax, debet eſſe graviter infirmus, itaut de vita periclitetur, 22. 72. ad valorem hujus Sacramenti ſufficit, quòd morbus putetur probabiliter periculoſus, licèt reipſa non ſit talis, 22. 75. ad validitatem hujus Sacramenti requiritur, quod ejus ſubjectum aliquando peccaverit actualiter, licèt actu peccatum non habeat, 22. 76.

Unctionis extremæ ſuſceptio non eſt de præcepto, ſed tantum de conſilio, 22. 79. antè hujus Sacramenti ſuſceptionem Confeſſio, & Communio præmitti debent, 22. 80. facta hac præparatione ad hoc Sacramentum ſuſcipiendum non eſt neceſſaria ulterior diſpoſitio poſitiva, ſed ſufficit negativa, ideſt, non ponere obicem, 22. 82. ſolus Sacerdos eſt hujus Sacramenti idoneus Miniſter. 22. 84. quilibet Sacerdos poteſt validè illud adminiſtrare, 22. 85. non tamen licitè, niſi in extrema neceſſitate, vel de proprii Paſtoris licentia ſaltem tacita 22. 86. quomodo validè poſſit hoc Sacramentum à pluribus confici, 22. 87. non tamen confertur licitè. 22. 88. Parochus ex juſtitia, & præcepto ad mortale obligante tenetur hoc Sacramentum ſuis ſubditis, miniſtrare, 22. 90. alius verò Sacerdos non, niſi ex motivo charitatis, & ſub veniali, 22. 91. quando Parochus tempore peſtis cum periculo vitæ teneatur hoc Sacramentum adminiſtrare, & quando non, 22. 93.

Votum quid ſit, 11. 59. quotuplex ſit, 11. 60. quæ deliberatio, & intentio ad validitatem voti requiratur, 11. 61. quid dicendum de voto ex errore, vel dolo emiſſo, 11. 62. quas conditiones debeat habere materia voti, ut ſit idonea, 11. 63. qualis, & quanta ſit obligatio voti, 11. 64. & ſeq. quibus modus hæc obligario ceſſare poſſit, 11. 66. & ſequ. quænam perſonæ votum emittere, poſſint, 11. 68.

Votum Obedientiæ ad quæ Religioſum obliget, 14. 22. & ſeq. V. Obedientiæ votum.

Votum Caſtitatis obligat Religioſum omnes venereas delectationes à ſe abdicare etiam alias in ſtatu conjugali licitas, 14. 31. violatio Caſtitatis in Religioſo duplicem habet malitiam ſpecificam in confeſſione exprimendam, ſcilicet, luxuriæ contrà temperantiam, & ſacrilegii contrà Religionem, ibid. quomodo confitendæ ſint circumſtantiæ voti Caſtitatis Religioſæ, & annexæ Ordini Sacro, 14. 32. ob Caſtitatem à Religioſis ſervandam prohibitum eſt eis ab Eccleſia intrà ſua Monaſteria fœminas admittere, 14. 33. in quibus caſibus licitus ſit talis ingreſſus, ibidem. ob eamdem Caſtitatem ſervandam præcipitur Monialibus non admittere in ſuis Monaſteriis quaſcumque perſonas ſivè viros ſivè fœminas, 14. 34. cauſæ legitimæ permittendi talem ingreſſum, ibid. & ob eamdem rationem nequeunt Moniales profeſſæ a Monaſterio exire etiam ad breve tempus, 14. 35. cauſa legitimæ permittendi talem egreſſum, ibidem. pœnæ quas Religioſi incurrunt admittentes fœminas in ſua Monaſteria, 14. 36. pœnę contrà ingredientes Monaſteria Monialium, ibid. quomodo, & quando præfatæ pœnæ obligent, ibid. pœnæ quas Religioſus incurrit ob nefandum Sodomiæ peccatum, 14. 37. ad majorem hujus voti obſervantiam lapſus carnis voluntarius opere conſummatus à Superioribus regularium reſervari poteſt, ibidem.

Votum paupertatis quid ſit, 14. 38. ad quid obligetur Religioſus voto paupertatis, 14. 39. non repugnat voto paupertatis, quòd Religioſi habeant bona in domo etiam immobilia, 14. 40. modus ſpecialis, quo Religioſi tenentur ſervare votum paupertatis, eſt vivendo vita communi, 14. 41. in Monaſteriis, in quibus ob eorum paupertatem vita communis obſervari non poteſt, Religioſis aliquod peculium permitti poteſt, 14. 42. in eis ſervandum eſt publicum Ærarium,

Digitized by Google

ac Depoſitum, 14. 43. & illæ pecuniæ ſingulis Religioſis reſervatæ à publicis Monaſterii Officialibus expendi debent, 14. 44. in quibuſdam tamen caſibus permitti poteſt, ut ab ipſis Religioſis expendantur, ibidem. poteſt etiam Religioſus de licentia Prælati aliquas facere eleemoſynas moderatas, 14. 45. licet etiam concedere Religioſo benemerito, ut aliquam ex ſuiis eleemoſynis cognatis pauperibus elargiatur, ibidem. quando Religioſi vitam communem non obſervantes proprietarii ſint cenſendi, 14. 46. undè proveniant, quòd in quibuſdam Religionibus vita communis exacta non ſervatur, 14. 47. & ſeq.

Uſura quid ſit, & quotuplex, 5. 43. & ſeq. regula generalis ad dignoſcendum, quando contractus eſt uſurarius, 5. 45. uſura illicita eſt grave peccatum, 5. 46. uſura mentalis, qui ſit, 5. 48. uſurarius non acquirit dominium accepti ultrà ſortem, nec habet juſtum titulum acquirendi illud, 5. 81. & 84. quæ obligatio, & pena ſit uſurariorum, & cooperantium, 5. 93. V. Mutuum.

Uſusfructus quomodo à dominio differat, 3. 7. uſus quid ſit; & quotuplex, 3. 8. etiam in rebus uſu conſumptibilibus uſus à dominio diſtinguitur, 3. 9. dominium propriè dictum quid dicat ſuper uſum rei, 3. 10. Fratres Minores non habent dominium rerum, ſed tantùm nudum uſum, & facti, 3. 12. V. Dominium.

FINIS.

A01 1468321

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Caput 12. 13. 15. 18. 10. 09. 98. 88. 11. 19

Digitized by Google

Digitized by Google